The Azadi

English-Kurdish

DICTIONARY

چاپی سی یه م - ۲۰۱۲

Rashid Karadaghi, Ph.D.

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربي ، فارسي)

The Azadi

English-Kurdish

DICTIONARY

First Edition 2006

Rashid Karadaghi, Ph.D.

©All Rights Reserved
First Edition - 2006
Second Edition – 2009
Third Edition - 2012

ALL RIGHTS RESERVED. Any unauthorized reprint or use of this dictionary is prohibited. No part of this dictionary may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, or by any information storage and retrieval system without written permission from the author.

Published by: Nashr Ehsan
Typeset by: Mr. Nizar Kadir Saeed
Number of copies: 3000 copies
ISBN:978-964-356-457-5

Please send all comments and suggestions to: ferhengiazadi@yahoo.com

هەموو مافێکی ئەم فەرهەنگە پارێزراوە.
مافی لە چاپدانەوەی تەنها هی دانەرە.
ڕێگە نادرێت ئەم فەرهەنگە یان هیچ بەشێکی بەبێ ڕەزامەندی نوسراوی دانەر بەکاربهێنرێت وەك
بە دوبارە لە چاپدانەوەی یان لەبەرگرتنەوەی یان بەکارهێنانی بەشێوەی ئەلیکترۆنی .

ئەم فەرهەنگە ٣,٠٠٠ دانەی لێ چاپ کراوە
ژمارەی سپاردنی ٦٨٠ ی ساڵی ٢٠٠٤ ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە .
چاپی یەکەم – ساڵی ٢٠٠٦
چاپی دووەم – ساڵی ٢٠٠٩
چاپی سێیەم – ساڵی ٢٠١٢
لە نەشری ئیحسان چاپ کراوە

About the *AZADI* (Freedom) DICTIONARY

- This is the most **comprehensive English-Kurdish dictionary** (**Sorani** dialect) published to date, with more entries and information than any other English-Kurdish dictionary.
- It contains close to 44 (forty-four) thousand entries and over 4 (four) thousand sub-entries (phrases and idiomatic expressions).
- It includes the phonetic transcription of the entries.
- Many of the entries have been used in sentences to show the reader how they are used in the language.

دەربارەی فەرهەنگی ئازادی:

- (فەرهەنگی ئازادی) **فەرهەنگێکی ئینگلیزی - کوردیی**ە (شێوەزمانی سۆرانی) و لە هەموو فەرهەنگە ئینگلیزی - کوردیی‌ەکانی تر کە تا ئێستا بڵاوکراونەتەوە گەورەترە و ووشە و زانیاری زیاتر تێدایە.
- نزیکەی ٤٤ (چل و چوار) هەزار ووشەی سەرەکی و زیاتر لە ٤ (چوار) هەزار ووشەی ناسەرەکی تێدایە.
- ووشەکان چۆن دەوترێن یان دەبێژرێن وەهایش نووسراون ، واتە بە شێوەی دەنگی .
- گەڵ لە ووشەکان خراونەتە ڕستەیشەوە بۆ ئەوەی خوێنەر بزانێ چۆن لە زمانەکەدا بەکاردەهێنرێن .

Dedication

To my late father and mother

I would like to especially thank Kak Nawshirwan Mustafa for his continuous and indispensable help in transforming a dictionary manuscript into a published work.

Acknowledgements

I want to thank all those Kurdish lexicographers, linguists, and writers whose works I have used and benefited from, for without their pioneering effort my task would have been much harder and this dictionary would not have been of the quality it is now. More importantly, I want to thank all those friends who have supported me in varying degrees each in his/her way in the various stages of preparing the dictionary, especially the following:

- The late, eminent Kurdish scholar Mr.Tawfiq Wahbi, who, despite his advanced age, helped me tirelessly with so many aspects of Kurdish, especially the etymology of Kurdish words and phrases.
- The late Mr. Omar Abdul-Raheem and the late Mr. Abdulla Jawhar for helping me with the meaning of certain challenging words.
- Dr. Saman Shali for first taking the hand-written manuscript to Kurdistan at a critical time and, later, for taking the proofread version back to Kurdistan and for his continuous advice and loyal support.
- Mr. Sideeq Shekh Mahmoud for helping with the meaning of certain words.
- Mr. Shekh Talib Berzinji, who, with his extensive knowledge of Kurdish, Persian, and Arabic, has helped me more than anyone else in matters relating to Kurdish and etymologies. I am indebted to him for all his generous help with his time throughout my long years of working on the dictionary.
- Mr. Nizar Kadir Saeed for his non-stop and tireless work, over the last four years, to enter the handwritten manuscript into the computer and for his meticulous work and dedication to the project. I am deeply grateful to him for his commitment to the project and for all the time and hard work he has put into it.
- Mr. Saida Hermez Saida for his invaluable and continuous help on all matters relating to entering the manuscript into the computer and other technical matters.
- Dr. Ari Hasan Ahmed, my nephew, for helping me in so many ways on all matters relating to the computer and the production of the dictionary.
- My nephews Sirwan Husain and Aras Hasan for their help.
- My brothers for sending me many publications relating to language and dictionaries, which I have benefited from greatly, and for their encouragement.
- My wife, Bayan, for her encouragement and help with all computer and dictionary-related matters.

Rashid Karadaghi, Ph.D.
2005

Introduction

This **comprehensive English-Kurdish dictionary** (**Sorani** dialect) is the product of over thirty years of hard work. For most of my adult life, **Ferhengi Azadi (the Freedom Dictionary)** has been one of my great passions, for I have been either thinking about it, doing research for it, discussing it with every linguistically knowledgeable Kurd I have known, or working on it. It has also been my inspiration. Even when I have occasionally doubted the wisdom of spending such a significant part of my life on it, an inner voice has always come forward to reassure me of the value of the task. It has truly been a labor of love -- love of languages and love of my people -- for I have sought neither money nor fame, neither of which, to echo the great lexicographer Samuel Johnson, can one get by compiling dictionaries.

From the outset of this long journey, my object was to make learning English a little easier for Kurdish students than it was for me by providing them the tool which would make the language more accessible. I realized later that the dictionary would also benefit English-speaking people interested in Kurdish for scholarly, social, cultural, commercial, political, or other purposes by enabling them to gain access to the language directly rather than through the tortuous route of an intermediary language.

The idea of compiling an English-Kurdish dictionary goes back to my days in high school. Because of the lack of such a dictionary then, Kurdish students had to rely on English-Arabic dictionaries and glossaries. And since Arabic was itself a foreign language, that meant memorizing the meaning of the English words in Arabic without knowing what their real meaning was. It was years later, and only after I learnt enough English and Arabic, that I understood what those words and phrases really meant. The frustrations of learning a foreign language through another foreign language are easy to imagine. There is no substitute for one's mother tongue in learning a foreign language. To spare Kurdish students of future generations the hardships I had to endure, I began work on the project of my dream after completing a doctorate in English, in 1971, at the University of California, Santa Barbara.

I have had a lot of moral, linguistic, and technical support from many Kurdish and non-Kurdish friends, for which I am thankful. However, I have not been able to enlist a single US government, educational, philanthropic or scholarly institution / foundation in support of my work despite numerous attempts to get such support and the obvious usefulness of this communications tool in building bridges and promoting understanding between the Kurds and the English-speaking world. But, then, for a Kurd and Kurdistan, when has it not been so?

I am happy to say that even though the lack of such support made my journey much slower and a lot more difficult, it did not derail me from my purpose because I believed in my work. I was reminded time and time again of the Kurdish proverb, "He who relies on his neighbor for dinner will go to bed hungry," for I realized every time my request for institutional support was turned down -- and there were many such instances-- that I had to rely on myself or else the dictionary would not see the light of day. Let this dictionary, therefore, also serve as inspiration and tribute to the tenacity of a people -- my people – who, being no stranger to adversity themselves, well know on whom they should rely.

Explanatory Notes

1. In each entry, different meanings are numbered and similar meanings within the same number are separated by a semi-colon. The comma separates items in a series.

2. The colon indicates an elaboration on a meaning in Kurdish.

3. Parentheses () indicate: (a) specific applications of a word or the context in which it usually appears, (b) elaboration on a meaning, or (c) examples in English.

4. Square brackets [] indicate the level of usage in English (e.g., colloquial, slang, archaic, etc.)

5. Idiomatic expressions and phrases are indented and alphabetized under the main entries.

6. The order of meanings of the entries is based on historical evolution rather than frequency of usage, following the method of Webster's New World Dictionary of the American Language

7. In the phonetic transcription of the main entries, a primary *stress* is indicated by this bold symbol (ˈ) following the syllable which receives the *stress* [geography (jē-ogˈrə-fi); freedom (frēˈdəm)]. A secondary *stress* is indicated by a plain symbol as in the first syllable of the following entry: [independence (inˊdi-penˈdəns)].

پێشکەش

پێشکەشە بە گیانی پاکی خوالێخۆشبووان باوکم و دایکم

سوپاس

له دانانی ئەم فەرهەنگەدا سوودم لە بەرهەمی گەلێك فەرهەنگ نووس و زمانەوان و نووسەر و زانایانی کورد وەرگرتووە و دەمەوێ لێرەدا زۆر سوپاسی هەموویان بکەم چونکە بەبێ ئەو کارانەی ئەوان ئەم فەرهەنگە بەم جۆرە دەرنەدەچوو. ئاوێ ئەو سەرچاوانەش کە بەکارم هێناون لەگەڵ دانەرەکانیاندا نووسراون لە سەرەتای فەرهەنگەکەدا.

دەمەوێ سوپاسی بێ پایانی هەموو ئەو برادەرانە بکەم کە کەم تا زۆر هەر یەکە بە جۆرێك یارمەتیی‌یان داوم لە هێنانەدی ئەم بەرهەمەدا ، بەتایبەتی ئەمانەی خوارەوە:

- خوا لێ‌خۆشبوو مامۆستای گەورە و زمانەوانی بەناوبانگی کورد مامۆستا (تۆفیق وەهبی) کە زۆر یارمەتی دام بەتایبەتی لە لێکۆڵینەوەی سەرچاوەی ووشەی کوردیدا.
- خوا لێ‌خۆشبووان مامۆستا (عومەر عەبدولڕەحیم) و کاك (عەبدوڵا جەوهەر) لە مانای هەندێ ووشەدا.
- کاك (د. سامان شالّی) بۆ هێنان و بردنی دەسنووسەکە بۆ کوردستان و پاڵپشتی کردنی دڵسۆزانەی لە گەڵێ ڕووی ترەوە.
- مامۆستا (شێخ سدیق شێخ مەحمود بەرزنجی) کە زۆر یارمەتی داووم لە مانای هەندێ ووشەدا.
- مامۆستا (شێخ تالب بەرزنجی) کە بە هۆی ئەو شارەزاییەیە زۆرەی لە زمانی کوردی و فارسی و عەرەبیدا هەیەتی سوودم زۆر لێ وەرگرتووە و لە زمان و سەرچاوە و مانای ووشە کوردییەکاندا لە هەموو کەس زیاتر یارمەتی داوم و سوپاسی تایبەتی دەکەم.
- مامۆستا (سەیدا هورمز سەیدا) کە لە ڕووی بەکارهێنانی کۆمپیوتەرەوە لە ئامادەکردنی فەرهەنگەکەدا زۆر یارمەتی داوم.
- کاك (نزار قادر سعید) بۆ ئەو ئەرکە گرانەی کێشاوێتی لەم چوار ساڵەی ڕابوردوودا بۆ نووسینەوەی دەسنووسی فەرهەنگەکە لە سەر کۆمپیوتەر و ئەو کارە وورد و پوخت و دڵسۆزانەی کردوویەتی کە بە کەم کەس دەکرا. بەڕاستی مەگەر هەر خۆم ئەوەندەی کاك (نزار) خەریکی ئەم فەرهەنگە بووبم وپێوەی ماندوو بووبم. بۆیە سوپاسی تایبەتی دەکەم.
- (د. ئاری حەسەن ئەحمەد)ی برازام بۆ سەرپەرشتی کردنی دانایانەی کارەکە لە ڕووی خستنە سەر کۆمپیوتەر و چاپ کردنی‌یەوە و بۆ ئامۆژگاری‌یە بەنرخەکانی .
- هەردوو برازام (سیروان حسین و ئاراس حەسەن) بۆ هاوکاری و ماندوبوونیان .
- هەموو براکانم کە ساڵەها هەر بڵاوکراوەیەك هەبووبێ دەربارەی زمان و فەرهەنگ و نووسین بۆیان ناردووم و سوودم زۆر لێ وەرگرتوون.
- (بەیان)ی خێزانم بۆ یارمەتی دانم لە هەموو ئەو کارانەی فەرهەنگەکەدا کە پەیوەندی هەبووبێ بە کۆمپیوتەرەوە.

د. ڕەشید قەرەداخی

٢٠٠٥

پێشەکی

بەناوی خودای گەورە ...

ئەم فەرهەنگە ئینگلیزی – کوردییە (شێوەزمانی سۆرانی) بەرهەمی ئەرك و ماندووبوونێکی زۆری زیاتر لە سی ساڵە. هیوادارم سەرکەوتوو بووبم لە کارەکەمدا و بە دڵی خوێندەوار بێت . بێگومان هیچ بەرهەمێك نییە بێ کەم و کووڕی بێت بەتایبەتی لە بواری فەرهەنگ و زماندا و ئەم فەرهەنگەش لەم ڕووەوە لە کاری تر جیا نییە.

چی پاڵی پێوەنام بەشێکی زۆری ژیانم تەرخان کەم بۆ دانانی ئەم فەرهەنگە؟ لە راستیدا تەنها مەبەستم یارمەتی دانی قوتابی و خوێندەواری کورد بووە بۆ فێربوونی زمانی ئینگلیزی و هەروەها خەڵکی ئینگلیزیزان بۆ فێربوونی کوردی. کاتێ لە قوتابخانەی ناوەندیدا بووم هیچ فەرهەنگێکی ئینگلیزی – کوردی نەبوو . لەبەر ئەوە دەبوایە فەرهەنگی ئینگلیزی – عەرەبی‌مان بەکار بهێنایە بۆ خوێندنی ئینگلیزی وە چونکە ئەوەندەش عەرەبییمان نەدەزانی گەڵ جار هەر نەماندەزانی مانای ڕاستیی ووشە ئینگلیزییەکان چین . فێربوونی زمانێکی بێگانە لە ڕێی زمانێکی بێگانەی ترەوە ئەرکێکی زۆر گران و ناخۆشە و ڕێگەیەکی باش نییە بۆ فێربوونی ئەو زمانە.

جا هەر لەو کاتەوە هیوای گەورەم ئەوە بووە کە ڕۆژێ لە ڕۆژان بتوانم فەرهەنگێکی ئینگلیزی – کوردی دانێم بۆ ئەوەی فێربوونی ئینگلیزی ئاسانترکەم بۆ قوتابیان و ڕۆشنبیرانی کورد. وە دوای ئەوەش بۆم دەرکەوت کە فەرهەنگێکی وەها سوودیشی زۆر دەبێ بۆ ئەوانەی زمانی دایکیان ئینگلیزی یە یان ئینگلیزی زانن ودەیانەوێ کوردی فێربن ، هەر یەکە بۆ مەبەستی تایبەتی خۆی . جا بۆیە ئەم ئەرکە گەورەیەم خستە سەر شانی خۆم و زۆربەی ژیانم پێوە بردەسەر .

کە خوێندنم تەواو کرد لە زمان و وێژەی ئینگلیزیدا لە زانکۆی کالیفۆرنیا، سانتاباربەرە، ساڵی ١٩٧١ ، یەکسەر دەستم کرد بە کارکردن لە سەر فەرهەنگەکە. وە نیستاش زۆر شادم کە کارەکە تەواو بووە و وا لەبەر دەستی خوێنەردا. تەنها تکام لە خوێنەری بەڕێز ئەوەیە کە بە چاوی ئیبووردنەوە سەیری کەم و کووڕییەکانی فەرهەنگەکە بکات بەو هیوایەی کە ئەوەی دواڕۆژ بتوانن فەرهەنگی باشتر وبەسوودتر دانێن.
دانانی ئەم فەرهەنگە یەکێك بووە لە گەورەترین خولیای ژیانم بۆیە هەمیشە یا کارم لەسەر کردووە یا بیرم لێ کردۆتەوە یا باسم کردووە لەگەڵ هەر کوردێکدا کە لە زمانی زانیبێ یا زمان‌دۆست بووبێ .

یارمەتی دڵراییم لە هیچ کەسێك ، دەزگایەك ، یا ڕێکخراوێکی نەمەریکی وەرنەگرتووە ئەگەرچی داوای یارمەتیم لە چەندەها دەزگا کردووە کە بەناو دەبێ یارمەتی پڕۆژەی وەها بدەن . بەڵام نەبوونی هیچ یارمەتییەك وای لێ نەکردم کە واز لە فەرهەنگەکە بهێنم ، ئەگەرچی کارەکەی زۆر گرانتر کردم ، چونکە دەمزانی ئەگەر پشتم بەو جۆرە یارمەتییانە ببەستایە کارەکە هەرگیز نەدەکرا ، هەروەك چۆن پەندە کوردییەکە دەڵێ " ئەوەی بەتەمای دراوسێکەی بێ بۆ نانی ئێوارە ، بێ شێو سەردەنێتەوە . " .

چەند تێبینییەک دەربارەی بەکارهێنانی ئەم فەرهەنگە

١. مانای جیاواز ژمارەی جیاوازیان بۆ دانراوە . مانای نزیک لە یەکەوە لە هەمان ژمارەدا بە خاڵ و وێرگوڵ (؛) جیاکراونەتەوە . وێرگوڵ (،) بەشەکانی زنجیرەیەک لێک جیادەکاتەوە .

٢. دوو خاڵ (:) نیشانەی ڕوونکردنەوەی شتێکە بە کوردی .

٣. کەوانە (...) نیشانەی ئەمانەیە : (ا) بەکارهێنانی ووشەیەک بە مانایەکی تایبەتی ، (ب) زیاتر ڕوونکردنەوەی شتێکە بە کوردی .

٤. کەوانەی گۆشەدار [] تایبەتەتێتی هەندێ ووشەی ئینگلیزی و بەکارهێنانیان پیشان دەدات . (بۆ وێنە : زمانی دەمەتەقێ ، زمانی بازاڕی ، زمانی زۆر کۆن) .

٥. "ئێدیەم"و شێوەی بەکارهێنانی تایبەتی تری ووشە و دەستەواژە لەژێر ووشە سەرەکییەکاندا دانراون بەپێی ئەلفوبێ ، نەختێ لە ناوەوەی دێڕەوە و بە "فۆنت" ی بچووکتر .

٦. ئەو ووشانەی لە مانایەک زیاتریان هەیە پێشێتی ماناکانیان بەپێی بنچینەی گۆڕانی مێژوویی ماناکان نووسراون نەک بەپێی زۆر و کەمی بەکارهێنانی ووشەکە بەو مانایە ، هەروەک لە فەرهەنگی "وێبستەر" دا دانراوە .

٧. لە نووسینی دەنگیی ووشەکاندا ، "هێز" یا "گیرە" ی سەرەکی (primary *stress*) بەم نیشانە تۆخە (ˊ) پیشاندراوە لەدوای ئەو بڕگەیەوە کە هێزەکەی دەکەوێتە سەر :

[geography (jē-ogˊrə-fi) ; freedom (frēˊdəm)].

وە ئەگەر ووشەیەک "هێز"ی ناسەرەکیشی تێدابوو بە نیشانەی ئاسایی (ˊ) پیشان دەدرێت وەک لە یەکەم بڕگەی ئەم ووشەیەدا: [independence (inˊdi-penˊdəns)] .

Key to Pronunciation

Symbol	Key Words	Symbol	Key Words
a	fat, lap	**b**	bed, dub
ā	ape, date	**d**	did, had
â	bare, care	**f**	fall, off
ä	car, father	**g**	get, dog
e	ten, let	**h**	he, ahead
ē	even, meet	**j**	joy, jump
ê	here, dear	**k**	kill, bake
ēr	over, under	**l**	let, ball
i	is, hit	**m**	met, trim
ī	bite, mile	**n**	not, ton
o	lot, top	**p**	put, tap
ō	go, tone	**r**	red, dear
ô	horn, fork	**s**	sell, pass
o͞o	tool, troop	**t**	top, hat
oo	book, moor	**v**	vat, have
oi	oil, boy	**w**	will, always
ou	out, doubt	**y**	yet, yard
ū	use, cute	**z**	zebra, haze
ûr	fur, turn	**ch**	chin, arch
ə	**a** *in* ago	**ŋ**	ring, drink
	e *in* agent	**sh**	she, dash
	i *in* sanity	**th**	thin, truth
	o *in* comply	***th***	then, father
	u *in* focus	**zh**	azure, leisure

Abbreviations — کورتەی ووشە ئینگلیزییەکان

adj.	adjective	**n.**	noun
adv.	adverb	**obs.**	obsolete
arch.	archaic	**pl.**	plural
colloq.	colloquial	**prep.**	preposition
conj.	conjunction	**pron.**	pronoun
etc.	etcetera	**v.i.**	verb intransitive
interj.	interjection	**v.t.**	verb transitive

References

Abdul, Jamal. *Shawkar*. (An English-Arabic-Kurdish chemical dictionary). Silemani, 1998.

Azabani, Sabir Gird. *Ferhangi Ari*. (A Kurdish-Kurdish-Arabic dictionary), part 1. Baghdad, Iraq, 1985.

Ba'albaki, Munir. *Al-Mawrid*: A Modern English-Arabic Dictionary. Beirut, Lebanon, 1982.

Blau, Joyce. *Dictionaire Kurde-Francais-Englis*. Bruxelles, 1965.

Chapman, Robert L., ed. *American Slang*. New York. 1987.

Doniach, N. S., ed. *The Oxford English-Arabic Dictionary of Current Usage*. University Press, Oxford, 1983.

Elias, A. Elias & Edward E. Elias. *Qamus Elias Al-'Asri: Elias' Modern Dictionary*. (English-Arabic). Cairo, Egypt, 1983.

Funk & Wagnalls. *Standard College Dictionary*. New York, 1968.

Ghareeb, Kamal Jalal. *Al-Qamus Al'Ilmi*. (An Arabic-English-Kurdish scientific dictionary). vols. 1, 2, 3, 1974, 1979, 1983.

Gorani, Ali Seydo. *The Modern Kurdish Dictionary*. (Kurdish-Arabic). Amman, Jordan, 1985.

Guralnik, D. B., and J. H. Friend, eds. *Webster's New World Dictionary of the American Language*. New York, 1966.

Hornby, A. A. *The Advanced Learner's Dictionary of Current English*. University Press, Oxford, 1952.

Hazhar. *Hanbana Boreena*. (A Kurdish-Persian dictionary). Tehran, Iran,1999.

Jaf, Ihsan A. *Jaf's Pocket English-Kurdish Dictionary*. 2001.

Kashani, A. A., and M. A. Kashani. *The Concise English-Persian Dictionary*. Tehran, Iran, 1984.

Khal, Sheikh Muhammad. *Ferhengi Khal*. (A Kurdish-Kurdish dictionary). 3 vols., Silemani, 1960, 1964, 1974.

Mardokh, Muhammad. *Ferhengi Mardokh*. (A Kurdish-Persian-Arabic dictionary). 2 vols. Tehran, Iran, 1956.

Mardokhi, Maroof Qaradaghi. *Ferhengi Kishtukal*. (A Kurdish-Kurdish agricultural dictionary), part 1. Dar Al-Salam Press, Baghdad, 1972.

McCarus, Ernest N. *A Kurdish-English Dictionary, Dialect of Sulaimania, Iraq*. University of Michigan, Ann Arbor, Michigan, 1967.

Morris, William, ed. *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Boston, 1978.

Mukriani, Giw. *Ferhengi Mehabad.* (A Kurdish-Arabic dictionary). Kurdistan Press, Erbil, 1961.

Mukriani, Giw. *Ferhengi Kurdistan.* (A Kurdish-Kurdish dictionary). Aras Press, Erbil, 1999.

Mukriani, Giw. *Nobara.* (An Arabic-Kurdish dictionary), part 1. Al-Hawadith Press, Baghdad, Iraq, 1986.

Nebez, Jemal. *Scientific Terms.* (An Arabic-Kurdish glossary). 1960.

Nidham Al-Deen, Fadhil. *Astere Geshe.* (A Kurdish-Arabic dictionary). Baghdad, Iraq, 1997.

Perwerde W Zanist. (An Arabic-Kurdish glossary). Directorate General of Kurdish Studies, Baghdad, Iraq, 1983.

Pupil's Dictionary. Ferhengi Qutabi. (An English-Kurdish school dictionary). Ministry of Education, Baghdad, Iraq, 1985.

Qazzaz, Shafiq. *The Sharezoor Kurdish-English Dictionary.* Aras Press and Publishers, Erbil, Kurdistan, 2000.

Rizgar, Baran. *Kurdish-English English-Kurdish Dictionary.* London, 1993.

Sykes, J. B., ed. *The Concise Oxford Dictionary.* University Press, Oxford, 1983.

The Journal of the Kurdish Academy. vol. 1, part 1, Kurdish Academy Press, Baghdad, Iraq, 1973.

Wahbi, Taufiq, and C. J. Edmonds. *A Kurdish-English Dictionary.* The Claredon Press, Oxford, 1966.

Wehr, Hans. *A Dictionary of Modern Written Arabic.* (Arabic-English). 4th ed. Wiesbaden, Germany, 1979.

Wentworth, Harold, and Stuart Berg Flexner, eds. *The Pocket Dictionary of American Slang.* N.Y., 1968.

Woolf, Henry Bosely, ed. *Webster's New Collegiate Dictionary.* Springfield, Mass., 1977.

Zarawey Zanistee Kurdi: Kurdish Scientific Terms. (An Arabic-Kurdish glossary). A Publication of the Teachers' Union, Silemani Branch, Zheen Press, 1960.

A a

A, a (ā), *n.* ١) تیپی یەکەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. ٢) دەنگی ئەم تیپە: " ئەی " ٣) (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەندراوی. ٤) یەکەم؛ نیشانەی ژمارەی یەکەمی پستەیەکە.

adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) یەکەم؛ یەکەمین. (٣) نایاب؛ زۆرباش.

A (ā), *n.* (١) شتێک لە شێوەی " A " دا. ٢) نمرەیەکی بەرز یا زۆرباش: ***(He has an "A" in history.)*** . ٣) پلەیەکی ناواز (مۆسیقا).

a (ə stressed, ā), *adj., indefinite article,* یەک؛ یەکێک؛ هەرێەکی. ناسرازی نەناسە): ***(a book, a tree, a horse, a man, etc.)*** .

a- (ə), (*a*board, *a*shore) پێشگرێکە بەمانای: (١) لە؛ لەناو؛ لەسەر؛ بۆناو: ٢) لە بارێک یا دۆخێکدا: ***(a*sleep, *a*-crying)*** .

a- (ə), (*a*wake, *a*rise) پێشگرێکە بەمانای: (١) هەڵسان؛ بەرزبوونەوە: ٢) بەبێ؛ نەبوو: ***(a*gnostic)*** .

aardvark (ärd′värk´), *n.* هەرازی نەرز: گیاندارێکی ئەفەریقایی نەرز هەڵکەندەی شیرداری چڕنووکداری لووت درێژی مێرووخۆرە.

aardwolf (ärd′woolf´), *n.* گورگی نەرز: گیاندارێکی ئەفەریقایی مۆرە لە کەمتیار دەچێت.

ab- (ab, əb), (abnormal) پێشگرێکە بەمانای: دوور لە؛ نا؛ دژ بە؛ وانەیە:

A.B., Bachelor of Arts, بڕوانامەی بەکالۆریۆسی ئاداب. واتە هونەرو ڕێژە.

A.B., a.b., able-bodied, کەشتیوانێکی لێهاتوو.

aback (ə-bak′), *adv. & adj.* ١) [Archaic] ، بۆ دواوە؛ دواوە. ٢) دابین نەکراو (بایەوانی کەشتی).

taken aback, شڵەژاو؛ هەڵسڵەماو؛ سەرسوڕماو و سەر لێ شێواو؛ تێکچوو.

abacus (ab′ə-kəs), *n.* ١) ئامێرێکی مووروودارە منداڵی پێ فێری ژمارەن دەکرێت. ٢) تەختی تەوقەسەری پایە (خانووسازی)

abalone (ab´ə-lō′ni), *n.* گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاوغدارە گۆشتەکەی دەخورێت.

abandon (ə-ban′dən), *v.t.* ١) بەجێهێشتن؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ چۆل کردن؛ دەستبەرداربوون: ***(to ~ a place, house, car, town, etc.)*** . ٢) پشت لێ هەڵکردن؛ پشت بەردان؛ پشت تێکردن؛ بەجێهێشتن (مرۆڤ بە تەنها لە چۆڵەوانیدا): ***(to ~ a person, child, etc.)*** . ٣) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن بە تەواوی (بۆ ڕابواردن).

n. بەرەڵایی؛ جڵەو بۆ نارەزووی خۆ شل کردن بە تەواوی ***(to do something with ~)***

abandoned (ə-ban′dənd), *adj.* (١) چۆڵ کراو؛ دەست لێ هەڵگیراو؛ بەجێهێڵراو؛ وازلێهێنراو: ***(an ~ town, house, child, etc.)*** (٢) سەرسەری؛ بەرەڵا؛ بێ شەرم؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵا کردوو

abandonment (ə-ban′dən-mənt), *n.* (١) چۆڵ کردن؛ وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن؛ دەستبەرداری؛ پشت بەردان؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) چۆڵ کران؛ بەجێهێڵران؛ پشت لێ هەڵکران.

abase (ə-bās′), *v.t.* ڕیسواکردن؛ سووک کردن؛ شکاندن. **-abasement *(n.)*.**

abash (ə-bash′), *v.t.* پووڕەش کردن؛ تەریق کردنەوە؛ شەرمەزارکردن. **-abashment *(n.)*.**

abate (ə-bāt′), *v.t.* (١) کەمکردنەوە (٢) لێ دەرکردن. (٣) بەتاڵ کردنەوە (داوا لە دادگادا)؛ وەستاندن.

v.i. کەمبوونەوە؛ کزبوون.

abatement (ə-bāt′mənt), *n.* (١) کەمبوونەوە؛ کەمکردنەوە. (٢) بەتاڵ کردنەوە؛ وەستاندن (دادگەری)؛ پووچ کردنەوە.

abattoir (ab′ə-twär´), *n.* کوشتارخانە؛ قەسابخانە.

abbacy (ab′ə-si), *n.* پلەی سەرەک پەرستگا؛ دەسەڵاتو نیشوکاری سەرەک پەرستگا.

abbess (ab′is, ab′ĕs), *n.* سەرەک پەرستگا (ژن).

abbey (ab′i), *n.* (١) پەرستگا (خاچ پەرستی)؛ خانەی سۆفیلکە یا پەرستاران (٢) کۆمەڵی پەرستاران؛ سۆفیلکە بەگشتی. (٣) کڵێسەی ناو پەرستگا.

abbot (ab′ət), *n.* سەرەک پەرستگا (خاچ پەرستی).

abbreviate (ə-brē′vi-āt´), *v.t.* کورتکردنەوە (وشە، ڕستە).

abbreviation (ə-brē´vi-ā′shən), *n.* (١) کورتکردنەوە. (٢) کورتە (هی ووشە یا دەستەواژە)؛ کورتی؛ کورت کراوە.

ABC (ā′ bē´ sē′), *n.* (١) (*pl.*) ، ئەلف‌وبێ. (٢) سەرەتا (زانیاری، ڕشتە، باس... هتد)؛ بنچینە: ***(This is the ABC of business.)***

abeyance (ə-bā′əns), *n.* (١) وەستاندن (کار، ماف، یاسا)؛ ڕاگیرکردن. (٢) نەبڕانەوە؛ نەبڕاوەیی؛ نەخران بە لایەکدا (دادگەری) (٣) کشوماتی؛ خاموشی.

be in (or fall into) abeyance, وەستان؛ ڕاگیران؛ کار پێ نەکران بۆ سەردەمێک (یاسا).

abdicate (ab′də-kāt´), *v.t. & v.i.* لە تەختی پاشایی هاتنەخوارەوە؛ وازهێنان لە پاشایی: ***(When the King ~d, his brother succeeded him on the throne.)***

abdication (ab´də-kā′shən), *n.* وازهێنان لە تەختی پاشایی.

abdicator (ab′də-kā´tĕr), *n.* پاشای وازهێنەر لە تەختی پاشایی.

abdomen (ab′də-mən, ab-dō′mən), *n.* سک؛ وورگ.

abdominal (ab-dom′ə-n'l), *adj.* هی سک؛ سک؛ هی وورگ.

abduct (ab-dukt′, əb-dukt′), *v.t.* فڕاندن (مرۆڤ)؛ هەڵگرتن.

abduction (ab-duk′shən, əb-duk′shən), *n.* فڕاندن (مرۆڤ)؛ هەڵگرتن.

abductor (ab-duk′tĕr, əb-duk′tĕr), *n.* مرۆڤ فڕێن؛ فڕێنەر.

abed (ə-bed′), *adv.* لەناو جێگەدا؛ لەسەر جێگە.

Abel (ā′b'l), *n.* " هابیل " : دووەم کوڕی نادەمو حەوا کە بە دەستی براکەی کوژرا (ئینجیل).

aberrance (ab-er′əns), *n.* لادان لە ڕێی ڕاست‌و ناسایی؛ ناوێزەیی؛ ناناسایی.

-aberrancy *(n.).*

aberrant (ab-er′ənt), *adj.* لادەر لە ڕێی باوو ڕاست‌و ناسایی؛ ناوێزەیی؛ ناناسایی.

aberration (ab ĕr-ā′shən), *n.* لادان؛ لادان لە ڕێی باوو ڕاست‌و ناسایی.

abet (ə-bet′), *v.t.* هاندان (بەتایبەتی بۆ کردنی شتی ناپەسەند).

abetment (ə-bet′mənt), *n.* هاندان

abettor (ə-bet′ĕr), *n.* هاندەر.

abhor (əb-hôr′, ab-hôr′), *v.t.* ڕق لێ بوون؛ چارە نەویستن؛ قێز لێ هاتنەوە

abhorrence (əb-hôr′əns, ab-hor′əns), *n.* ڕق لێ بوون؛ چارە نەویستن؛ ڕق؛ قێز.

abhorrent (əb-hôr′ənt, ab-hor′ənt), *adj.* پیس؛ خراپ؛ بۆگەن؛ زۆر ناشرین (کردەوە).

abide (ə-bīd′), *v.i.* (١) مانەوە؛ نەگۆڕان؛ بەردەوام بوون. (٢) [Archaic]، (~ in ; ~ at)، تێدا ژیان یا نیشتەجێ بوون.

v.t. (١) چاوەڕێ کردن. (٢) مل بۆ دان؛ دەربڕدن لەگەڵ.

abide by, (١) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن (پەیڕەو، بەڵێن)؛ نەشکاندن (بەڵێن): *(to abide by one's promise)*. (٢) مل دان.

abiding (ə-bīd′iŋ), *adj.* بەردەوام؛ نەگۆڕاو؛ نەمر؛ هەمیشەیی.

ability (ə-bil′ə-ti), *n.* توانا؛ وزە؛ کێشە؛ لە بارادا بوون.

-ability (ə-bil′ə-ti), *(durability)* پاشگرێکە بەمانای: وەهابوون؛ وەهایی:

abiogenesis (ab ī-ō-jen′ə-sis), *n.* پەیدابوونی زیندەوەر لە شتی نازیندووەوە؛ لە خۆوە پەیدابوون. هەروەها: " spontaneous generation ").

-abiogenetic *(adj.)*; **abiogenetically** *(adv.).*

abject (ab-jekt′, ab′jekt), *adj.* (١) ناخۆش؛ پیس؛ زۆر خراپ: *(~ poverty)*

(٢) نزم؛ ناپەسەند؛ بۆگەن (مرۆڤ).

abjection (ab-jek′shən), *n.* نزمی؛ ناپەسەندی؛ بۆگەنی (مرۆڤ، ڕەوشت).

abjure (əb-joor′, ab-joor′), *v.t.* وازهێنان لە ماف یا بیروباوەڕێک؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ تۆبەکردن.

-abjuration *(n.).*

ablation (ab-lā′shən), *n.* (١) لابردن یا بڕینی نەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری. (٢) پووکانەوە؛ تووانەوە (زەمیناسی).

ablative (ab′lə-tiv), *adj. & n.* بارێکی ناوە کە سەرچاوە، هۆ، یا بکەری کارێک پیشان دەدات (ڕێزمانی لاتینی).

ablaze (ə-blāz′), *adv.* گڕگرتوو؛ ناگر تێ بەربوو.

adj. (١) ناگرگرتوو؛ گڕگرتوو؛ گڕ تێ بەربوو. (٢) بەجۆش.

able (ā′b'l), *adj.* بەتوانا؛ لێهاتوو؛ چالاک؛ لە بارادا بوو؛ کارامە.

able-bodied (ā′b'l-bod′id), *adj.* تەندروست؛ لەش ساغ و بەهێز.

able-bodied seaman, کەشتیوانێکی کارامە یا شارەزا؛ زەریاوانێکی لێهاتوو.

abloom (ə-blōōm′), *adv. & adj.* بە گوڵ؛ گوڵ گرتوو؛ گوڵ کردوو.

abluent (ab′lōō-ənt), *adj.* پاککەرەوە؛ خاوێنکەر.

n. سابوون؛ شتی خاوێنکەر.

ablution (ab-lōō′shən, əb-lōō′shən), *n.* (١) دەستنوێژگرتن. (٢) ئاوی دەستنوێژگرتن.

-ablutionary *(adj.).*

ably (ā′bli), *adv.* بە چالاکی؛ بە کارامەیی؛ بە باشی.

abnegate (ab′ni-gāt′), *v.t.* (١) لە دەمی خۆ گرتنەوە؛ خۆ نەویستن؛ لە خۆ قەدەغەکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) تۆبەکردن؛ وازهێنان (بیروباوەڕ).

abnegation (ab′ni-gā′shən), *n.* (١) خۆنەویستی؛ لە خۆ قەدەغەکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) تۆبەکردن؛ وازهێنان (بیروباوەڕ).

abnormal (ab-nôr′məl, əb-nôr′məl), *adj.* ناناسایی؛ ناوێزە.

abnormality (ab′nôr-mal′ə-ti), *n.* ناناسایی؛ ناوێزەیی.

aboard (ə-bôrd′, ə-bōrd′), *adv. & prep.* لە کەشتی، فڕۆکە، یا شەمەندەفەردا.

all aboard! هەموو سوارن! (کەشتی، فڕۆکە، شەمەندەفەر).

abode (ə-bōd′), *n.* (١) ماڵەوە یا ژیان لە شوێنێکدا. (٢) ماڵ؛ خانوو؛ نیشتگە؛ شوێنی نیشتەجێ؛ جێ نشین.

abode (ə-bōd′), *alternative past tense and p.p. of* **abide.**

abolish (ə-bol′ish), *v.t.* لابردن (یاسا)؛ سڕینەوە؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان: *(to ~ war, a law, etc.)* .

abolition (ab′ə-lish′ən), *n.* (١) لابردن (یاسا)؛ سڕینەوە؛ نەهێشتن؛ بەتاڵ کردنەوە؛ دوایی پێ هێنان. (٢) [A-]، لابردنی بەندایەتی قولەڕەشەکان لە ئەمەریکادا.

abolitionist (ab′ə-lish′ən-ist), *n.* (١) پاڵپشتیکەری لابردنی یاسایەک. (٢) [A-]، پاڵپشتیکەرێکی لابردنی بەندایەتی قولەڕەشەکان لە ئەمەریکادا.

A-bomb (ā′bom′), *n.* بۆمبای ئەتۆمی؛ بۆمبای گەردیلەیی.

abominable (ə-bom′ə-nə-b'l), *adj.* (١) پیس‌و بۆگەن (کردار، ڕەوشت)؛ ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد: *(an ~ act)* . (٢) ناخۆش؛ بێفەر: *(~ food, weather, etc.)* .

abominate (ə-bom′ə-nāt′), *v.t.* ڕق لێ بوونەوە؛ قین لێ بوون؛ قێز لێ هاتنەوە.

abomination (ə-bom′ə-nā′shən), *n.* (١) ڕق؛ قین. (٢) شتێکی ناپەسەند یا زۆر خراپ.

aboriginal (ab′ə-rij′ə-n'l), *adj.* (١) یەکەم؛ هی شوێنێک خۆی. (٢) هی ئادەمیزادی کێوی یا سەرەتایی.

aboriginal (ab′ə-rij′ə-n'l), *adj.* (١) خۆڵاتی (گیاندار، مرۆڤ، ڕووەک)؛ خۆماڵی؛ بنەچەیی؛ هی ناوچەکە خۆی. (٢) تایبەتی بە هی بنەچەیی یا ناوچەکە خۆی.

n. گیاندارێک یا ڕووەکێکی خۆماڵی یا ناوچەکە خۆی.

aborigines (ab′ə-rij′ə-nēz′), *n.pl.* (١) خەڵکی بنەڕەتی وڵاتێک (بەتایبەتی هی نیمچە کێوی یا سەرەتایی)؛ دانیشتووانی بنەچەیی یا هەرە کۆنی ناوچەیەک. (٢) گیاندارو ڕووەکی خۆماڵی، واتە هی ناوچەکە خۆی هەر لە بنەڕەتەوە.

abort (ə-bôrt′), *v.i.* (١) منداڵ لەبارچوون؛ سك لەبارچوون؛ بەر ڕێدان؛ بەراوێتەبوون. (٢) بە ئەنجام نەگەیشتن؛ بە هیچ نەبوون

v.t. (١) منداڵ لەباربردن؛ سك لەباربردن؛ بەر ڕێ ڕێدان؛ بەراوێتەکردن. (٢) پووچ کردن؛ تێکشکاندن: *(to ~ a plan)* .

abortion (ə-bôr′shən), *n.* (١) منداڵ لەباربردن؛ لەباربردن؛ بەر ڕێ ڕێدان. (٢) شتێکی نەبەکام یا بە ئەنجام نەگەیشتوو

abortionist (ə-bôr′shən-ist), *n.* منداڵ لەباربەر (پزیشکەوانی).

abortive (ə-bôr′tiv), *adj.* ڕێڕەوتوو؛ پووچ کراوە؛ بێ سوود؛ تێکشکاو.

abound (ə-bound′), *v.i.* (١) زۆر هەبوون؛ فرەبوون. (٢) (~ in)، دەوڵەمەندبوون لە؛ زۆر تێابوون: *(a land that ~s in grain)*

(٣) پڕبوون لە: *(woods that ~ with game)* .

about (ə-bout′), *adv.* (١) بە هەموولایەکدا: *(to travel ~)* . (٢) بە دەوروپشتدا؛ لە دەوروپشت. (٣) نزیک؛ لە دەوروپشت؛ لە نزیک. (٤) بە پێچەوانە؛ بە هەڵگەڕاوەیی: *(Turn it ~.)* . (٥) نزیکەی: *(~ four years old)* .

(٦) [Colloq.] خەریکە. *(just ~ ready)*

adj. (١) بڕواو. *(He is up and ~ again.)*
(٢) نزیک؛ لە دەوروبەر. *(Typhoid is ~ .)*

prep. (١) لە دەوروپشت. (٢) لە هەموو شوێنێکدا؛ لێرەو لەوێ.
(٣) نزیک لە. (٤) پێ بوون. *(Do you have any money ~ you?)*
(٥) خەریک بوون. *(Go ~ your business.)*
(٦) بیرزبوون؛ خەریک (دەستپێکردن). *(I am ~ to say something.)*
(٧) دەربارەی؛ لەبارەی؛ سەبارەت بە. *(a story ~ sacrifice)*

aboutface (ə-bout′fās′), *n.* (١) ڕوو وەرگێڕان بە تەواوی.
(٢) هەڵگەڕانەوە (بیر، هەڵوێست)؛ بێ باری؛ دووڕوویی؛ گۆڕینی تەواو. *(to do an ~)*

above (ə-buv′), *adv.* (١) لەسەر؛ لەژوور؛ لەسەروو.
(٢) لە ناسمان؛ لە بەهەشت.
(٣) پێشوو. لەسەرەوە ناوبران. *(the ~ - mentioned names)*
(٤) بەرزتر؛ بەدەسەڵاتتر؛ گەورەتر.

prep. (١) بەسەر؛ لەسەر. *(the road ~ the village)*
(٢) لەوڵاوە؛ لەدوای؛ بەوڵاوە.
(٣) لەژوور؛ باشتر لە؛ لەسەروو. *(~ average)*
(٤) زیاتر لە. *(~ fifty dollars)*

adj. لەپێشتر یا لەسەرەوە ناوبراو.

n. شتێکی لەسەر. لەسەرەوە، یا لەپێشترەوە.

above all, لە هەموشتێك زیاتر؛ لەپێش هەموشتێکەوە؛ لەسەروو هەموشتێکەوە؛ لە هەموشتێك گرنگتر.

aboveboard (ə-buv′bôrd′, ə-buv′bōrd′), *adv. & adj.* بێ-فێڵ وتەڵەکە؛ ئاشکرا؛ لەبەر؛ ڕاست. *(Be open and ~ with me.)*

aboveground (ə-buv′ground′), *adv. & adj.* نەنێژراو؛ زیندوو؛ لەسەر ڕووی زەوی.

abrade (ə-brād′), *v.t.* کڕاندن؛ سووڕاندن بە لێخستن؛ لێخستن و سووڕاندن.

abrasion (ə-brā′zhən), *n.* (١) کڕان؛ لێکردنەوە (پێست).
(٢) سووان؛ سوانن (بەرد بە ئاو یا بە با).
(٣) شوێنێکی سووا یا کڕێنراو.

abrasive (ə-brā′siv, ə-brā′ziv), *adj.* تیژ؛ بڕ؛ زبر؛ درێ؛ ڕەق (مرۆڤ، ڕەووشت). *(an ~ material or person)*

n. شتێکی زبر (وەك سمارتە).

abreast (ə-brest′), *adv. & adj.* شان بە شان (ڕۆیشتن، کارکردن)؛ پێ بە پێ؛ لەگەڵ.

abreast of (or with), شان بە شان؛ پێ بە پێی؛ لەگەڵ.

abridge (ə-brij′), *v.t.* (١) کورتکردنەوە (نووسراو).
(٢) کەمکردنەوە. (٣) لێسەندنەوە یا کەمکردنەوە (ماف).

abridgment, abridgement (ə-brij′mənt), *n.* (١) کورت-کردنەوە (نووسراو). (٢) لێسەندنەوە یا کەمکردنەوەی ماف.
(٣) کورتە (پەرتووك، نووسراو).

abroad (ə-brôd′), *adv.* (١) هەندەران" دەرەوەی وڵات. *(to go or live ~)*
(٢) بڵاو؛ بە پان‌و بڵاوی. (٣) وا قاوە؛ وا بڵاوە.
(٤) لە دەرەوەی ماڵ.

abrogate (ab′rə-gāt′), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (پەیمان، یاسا)؛ پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن. *(to ~ a treaty)*

-abrogation *(n.)*; **abrogator** *(n.)*.

abrupt (ə-brupt′), *adj.* کوتوپڕ؛ لەپڕ.

abruption (ə-brup′shən), *n.* لێك پچڕانێکی کوتوپڕی؛ لێبوونەوە.

abruptly (ə-brupt′li), *adv.* کوتوپڕ؛ لەپڕ؛ لە پڕتاو؛ بە پڕتاو.

abscess (ab′ses), *n.* دوومەڵی پڕ لە کێم؛ دوومەڵ.

v.i. بوون بە دوومەڵ؛ کێم کردن.

abscissa (ab-sis′ə), *n.* هێڵی ئاسۆیی (ئەندازە).

abscission (ab-sizh′ən, ab-sish′ən), *n.* (١) بڕین (هەشتەرکاری).
(٢) وەستانێکی کوتوپڕ لەکاتی قسەکردندا (بۆ کارکردنە سەر گوێگر).

abscond (ab-skond′, əb-skond′), *v.i.* هەڵاتن؛ خۆشاردنەوەو ڕاکردن لە ترسی سزا.

absence (ab′s'ns), *n.* (١) نەهاتن؛ نەچوون؛ دیارنەبوون؛ ئامادە نەبوون. (٢) نەبوون. (٣) دووری.

absent (ab′s'nt), *adj.* (١) بزر؛ نادیار؛ نائامادە.
(٢) نەبوو؛ نییە. (٣) گوێ نەگر.

v.t. نەهاتن؛ نەچوون؛ دیارنەبوون؛ خۆ وون کردن.

absentee (ab′s'n-tē′), *n.* کەسێکی بزر، نەهاتوو، یا نادیار.

adj. نادیار؛ بزر؛ ئامادە نەبوو لە شوێنێکدا.

absenteeism (ab′s'n-tē′iz'm), *n.* بزرێ؛ نەهاتن (کار، قوتابخانە ... هتد)؛ دیارنەبوون؛ ئامادە نەبوون (لە شوێنی کاردا).

absentee ballot, دەنگدان لە هەڵبژاردنێکدا بە پۆستە (لەلایەن دەنگدەرێکەوە کە لە شوێنی خۆی دوورە)؛ دەنگدان لە دوورەوە.

absentee landlord, خاوەن زەوی‌وزار یا خانوویەکە کە دوور لە زەوی‌وزار یا خانووەکەی دەژی.

absent-minded (ab′s'nt-mīn′did), *adj.* بێ هۆش؛ بێ بیر؛ داڵغەچی؛ شت لەبیرچوو.

absinthe, absinth (ab′sinth), *n.* نەفسەنتین: (أ) گیایەکە بۆ دەرمان بەکاردێت. (هەروەها " wormwood ").
(ب) خواردنەوەیەکی تاڵی مەستکەرە.

absolute (ab′sə-lōōt′), *adj.* (١) تەواو؛ لە هیچ کەم نەبوو؛ باش؛ هەموو. (٢) ڕوون نەکراوە (خواردنەوە).
(٣) بێ سنوور؛ بەر بەرەڵا؛ بێ نەندازە. *(~ freedom)*
(٤) بێ پایان؛ بێ جڵەو؛ زۆردار؛ ڕەها؛ بێ دەستوور. *(~ monarchy; an ~ ruler)*
(٥) بێ گومان. *(~ proof)*
(٦) سەربەخۆ. (٧) بێ مەرج؛ گۆڕینی بۆ نییە؛ دوا.

absolutely (ab′sə-lōōt′li), *adv.* (١) بێ گومان؛ لە سەدا سەد؛ تەواوە؛ ڕاستە؛ بەڵێ. (٢) بە هیچ جۆرێك؛ هیچ؛ هەرگیز: *(~ impossible)*.

absolute monarchy, پاشایەتی بێ پایان؛ پاشایەتی نەبەستراو بە دەستوورەوە؛ پاشایەتی بێ جڵەو یا بەرەڵا.

absolution (ab′sə-lōō′shən), *n.* لێبووردن؛ گەردن ئازادی؛ ئازادکردن.

absolutism (ab′sə-lōōt′iz'm), *n.* (١) ڕژێمێکی بێ جڵەو و نەبەستراو بە دەستوورەوە؛ زۆرداری. (٢) بێ گومانی.
(٣) چارەنووسی پێشەکی؛ قەزاوقەدەر.

absolve (ab-solv′, əb-zolv′), *v.t.* لێبووردن؛ گەردن ئازادکردن؛ بەخشین؛ ئازادکردن.

absorb (əb-sôrb′, ab-zôrb′), *v.t.* (١) هەڵمژین؛ هەڵچنین.
(٢) خەریك کردن؛ پێوە خەریك بوون.
(٣) کردن بە هی خۆ؛ خستنەپاڵ خۆ؛ قووتدان؛ گرتنەخۆ.

absorbed (əb-sôrbd′, ab-zôrbd′), *adj.* (١) هەڵمژێنراو؛ هەڵچنراو. (٢) قووتدراو؛ تێواوە؛ گیراوە خۆ.
(٣) خەریك؛ زۆر خەریك *(~ in reading)*.

absorbent (əb-sôrb′ənt, ab-zôrb′ənt), *adj.* مژۆك؛ هەڵمژێنەر؛ هەڵچنەر.

n. شتێکی مژۆك یا هەڵمژێنەر.

absorbing (əb-sôrb′iŋ, ab-zôrb′iŋ), *adj.* (١) هەڵمژێنەر؛ هەڵچنەر؛ مژۆك. (٢) سەرنج ڕاکێش؛ سەیر؛ خۆش. *(an ~ story)*.

absorption (əb-sôrp′shən, ab-zôrp′shən), *n.* (١) مژین؛ هەڵمژین؛ هەڵچنین. (٢) زۆر پێوە خەریك بوون.
(٣) قووتدان؛ گرتنەخۆ؛ تیا تووانەوە. (٤) مژینی خۆراك.

abstain (əb-stān′, ab-stān′), *v.i.* (۱) خو لێوە دوورگرتن؛ خۆگرتن؛ پارێزلێکردن؛ نەکردن. *(He ~s from alcohol.)* .
(۲) خۆگرتن (جووت بوون)؛ گان نەکردن (بەتایبەتی بۆ مندالّ نەبوون یا هۆی نایینی)؛ جووت نەبوون؛ نەکردن.
-abstainer *(n.).*

abstemious (ab-stē′mi-əs, əb-stē′myəs), *adj.* پارێزکەر (لە خواردن و خواردنەوە)؛ چلێسی‌نەکەر؛ خۆگر.

abstention (ab-sten′shən, əb-sten′shən), *n.* خۆگرتن؛ دەنگ نەدان؛ پارێزکردن؛ لە خۆ قەدەغەکردن.

abstinence (ab′stə-nəns), *n.* خۆگرتن؛ پارێز؛ هەوەس کوشتن؛ جووت بوون لە خۆ قەدەغەکردن.
-abstinent *(adj.).*

abstract (ab-strakt′, ab′strakt), *adj.* پووت؛ نەبینراو؛ نادیار؛ بە دەست نەگیراو؛ مانایی.
("Length", "strength" and "goodness" are ~ nouns.)

n. پوختە؛ کورتە (ووتار، باس، زانستنامە).

v.t. (۱) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە. (۲) پووتکردن.

in the abstract, بە پووتی؛ تەنها وەک بیرێک نەک شتێکی پاستەقینەیی: *(He loved hunting in the abstract but couldn't kill an animal.)*

abstraction (ab-strak′shən), *n.* (۱) پووتکردن؛ پووتکران.
(۲) بیرێک یا شتێکی پووت، نادیار، یا مانایی.
("Honesty" and "Whiteness" are ~s.)
(۳) بیرێک یا شتێکی ناکردەنی.
(٤) بێ هۆشی. (٥) بەرهەمێکی هونەری پووت (وێنە، تابلۆ، پەیکەر).

abstract noun, ناوی مانایی؛ ناوی بێ بەرجەستە؛ ناوی پووت؛ ناوی شتێکی نادیار (وەک: courage, love, fear, kindness) .

abstruse (ab-strōōs′, əb-strōōs′), *adj.* تێگەیشتنی گرانە؛ نادیار؛ لێل.

absurd (əb-sūrd′, ab-zūrd′), *adj.* بێ مانا؛ نابەجێ.

absurdity (əb-sūr′də-ti, ab-zūr′də-ti), *n.* بێ مانایی؛ نابەجێیی.

abundance (ə-bun′dəns), *n.* زۆری؛ زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی.

abundant (ə-bun′dənt), *adj.* زۆر؛ زۆروزەبەنە؛ فرە؛ بێ شومار.

abuse (ə-būz′), *v.t.* (۱) بە نایەسەندانەو چەوتانە بەکارهێنان (ماف، دەسەلات). (۲) بە ناشرینی لەگەڵ جووڵانەوە؛ پێشێل کردنی ماف.
(۳) جنێوپێدان؛ بەدگۆیی کردن.

n. (۱) بەدکاری. (۲) ئازاردان. (۳) کردەوەیەکی ناپەسەند یا ناشرین. (٤) جنێو؛ بەدگۆیی.

abusive (ə-bū′siv), *adj.* (۱) بەدگۆ؛ جنێوفرۆش؛ دەم پیس. (۲) بە خراپی پەفتار لەگەڵ کەس.

abut (ə-but′), *v.i.* لەیەکدان؛ لێدان؛ بەرکەوتن.

abutment (ə-but′mənt), *n.* (۱) هاوسنووری؛ شتی هاوسنوور. (۲) خاڵی لەیەکدانی پایەو ئەوەی پاگیری کردووە. (۳) (ا) پایەی تاق. ب) پایەی ئەمپەرو ئەوپەری پرد.

abyss (ə-bis′), *n.* (۱) (ا) جیهانی شێواوی بێ بن پێش دروستبوونی. ب) دۆزەخ؛ چاڵی بێ بن. (۲) تووڕ؛ کەندر؛ چەمی بێ بن. (۳) قوڵایی؛ قوونی؛ پلەی نزم. *(the ~ of despair)* .
(٤) بنی دەریا.

acacia (ə-kā′shə), *n.* جۆرە درەختێکی گوڵ زەردە.

academe (ak′ə-dēm′), *n.* (۱) قوتابخانە؛ زانکۆ. (۲) ژیان و دەوروبەری ئەکادیمی.

academic (ak′ə-dem′ik), *adj.* (۱) ئەکادیمی؛ زانستی؛ تایبەتی بە خوێندن. (۲) تایبەتی بە خوێندنی ناتەکنیکی. (۳) تایبەتی بە کۆمەڵێکی ئەکادیمی.
(٤) تیۆری؛ ناکردەنی؛ پووت: *(an ~ question)* .

n. (۱) قوتابی؛ مامۆستا. (۲) (*pl.*) ، لێکۆڵینەوەی تیۆری.
-academical *(adj.).*

academically (ak′ə-dem′i-k'l-i), *adv.* لەپووی ئەکادیمی یا زانستییەوە.

academic freedom, سەربەستی ئەکادیمی؛ ئازادی بیروڕای ناو زانکۆو دانشگای بەرز.

academician (ə-kad′ə-mish′ən, ak′ə-də-mish′ən), *n.* ئەندامی کۆمەڵەیەکی ئەکادیمی، زانیاری، نووسەری، یا هونەری.

academy (ə-kad′ə-mi), *n.* (۱) ئەکادیمیا؛ دانشگا؛ زانکۆ. (۲) قوتابخانەیەکی ناوەندی تایبەتی. (۳) زانستگایەکی تایبەتی. (٤) کۆمەڵەی زانایان، نووسەران، یا هونەرمەندان.

accede (ak-sēd′), *v.i.* (۱) (to ~)، چوونە سەر تەختی پاشایی؛ دامەزران لە ئیشێکی بەرز. (۲) (to ~)، (ا) قایل بوون؛ ملدان (ب) پەیمان مۆرکردن؛ چوونە ناو حیزب یا کۆمەڵەیەکەوە.

accelerate (ak-sel′ēr-āt′), *v.t.* تاودان؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ خێراکردن؛ گوڕپێدان؛ پەلەلێکردن.

v.i. تاوسەندن؛ بێ گرتن؛ گوڕگرتن؛ بێ خواردنەوە.

acceleration (ak-sel′ēr-ā′shən), *n.* گوڕ؛ خێرایی؛ تاوسەندن.

accelerator (ak-sel′ēr-ā′tēr), *n.* (۱) گوڕپێدەر؛ تاودەر. (۲) پایەدەری بەنزین. (۳) ماددەی زووکارتێکەر (کیمیا).

accent (ak′sent, ak′s'nt), *n.* (۱) هێز (زمانەوانی)؛ گرتن؛ دان پیانان (زمانەوانی). (۲) چوکڵە؛ نیشانەی هێز یا گرتن (ڕێزمان) (۳) لەنگی زمان؛ شێوەی گفتوگۆی ناوچە یا وڵاتێک: *(Irish ~ ; Southern ~)*

v.t. (۱) دان پیانان؛ هێز خستنەسەر (زمانەوانی). (۲) بە گرنگ گرتن؛ دووپاتکردنەوە؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان.

accentuate (ak-sen′choo-āt′), *v.t.* (۱) گرتنی ووشە (گفتوگۆ)؛ زمان لێ لەنگ کردن. (۲) هێز لەسەر برگە یا تیپ دانان. (۳) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ بایەخ پێدان؛ بە گرنگ گرتن.
-accentuation *(n.).*

accept (ək-sept′, ak-sept′), *v.t.* (۱) وەرگرتن (لە زانکۆ، کۆمەڵە، ڕێکخراو... هتد): *(to be ~ed as a member; He was ~ed at the college.)*
(۲) وەرگرتن (شت)؛ پێ قایل بوون.
(۳) پەسەندکردن. (٤) ڕازی بوون؛ قایل بوون؛ بەدڵ بوون.
(٥) بڕوا پێ بوون.
(٦) قوبووڵ کردن: *(to ~ an invitation)* .
(۷) قایل بوون بە پێدان (چەک، سەنەد).

acceptable (ək-sep′tə-b'l, ak-sep′tə-b'l), *adj.* پەسەند؛ پەسەند ئەکرێت؛ باش؛ خراپ نییە.
-acceptability *(n.).*

acceptance (ək-sep′təns, ak-sep′təns), *n.* (۱) وەرگرتن؛ وەرگرتن (شت)؛ وەرگیران (لە زانکۆ، قوتابخانە، یا کۆمەڵە).
(۲) پەسەندکردن؛ پەسەندکران؛ پەسەندی.
(۳) قایل بوون؛ قایلی؛ ڕازی بوون. (٤) بڕوا پێ بوون.

accepted (ək-sep′tid, ak-sep′tid), *adj.* دڕووست؛ بەجێ؛ باش؛ پەسەندکراو.

access (ak′ses), *n.* (۱) ڕێی چوونەژوورەوە، بۆچوون یا تێپەڕبوون؛ ڕێ. (۲) نزیکبوونەوە. (۳) (to ~)، مافی چوونەناو یا چوونەژوورەوە. (٤) زیادبوون.

accessary (ak-ses′ə-ri), *adj. & n.* = accessory.

accessible (ak-ses′ə-b'l), *adj.* (۱) دەشێت ئێی نزیک ببیتەوە یا بچیتە ناوی. (۲) دەست دەکەوێت؛ چنگ دەکەوێت؛ دەست دەیگاتێ.
(۳) کراوەیە (مێشک)؛ کاری تێ دەکرێت: *(~ to flattery)* .

-accessibility *(n.)*.

accession (ak-sesh′ən), *n.* (۱) چوونەسەر تەختی پاشایی.
(the ~ of a new King)
(۲) ڕازی بوون؛ مل دان.
(۳) زیادبوون؛ زیادە.

accessory (ak-ses′ə-ri), *adj.* (۱) زیادە؛ یاریدەدەر.
(۲) هاوگونا؛ هاوتاوان.

n. (۱) شتێکی زیادە.
(۲) شتومەک و ئامێری زیادە بۆ خۆشی و حەوانەوە.
(the ~ies of an automobile)
(۳) هاوگوناه؛ هاوتاوان.

accessory before (or after) the fact, هاوبەشی کردنی تاوانبارێك لەپێش یا لە دوای تاوان کردنەکەدا.

accident (ak′sə-dənt), *n.* (۱) ڕووداو؛ ڕووداوێکی چاوەڕوان نەکراو؛ ڕێکەوت. (۲) ڕووداوێکی نەهات (ئوتومبیل، ئاگرکەوتنەوە): *(a car ~)*.
(۳) هاتوونەهات. (٤) تایبەخۆیەکی ناسەرەکی یا ناگرنگ.

accidental (ak′sə-den′t'l), *adj.* (۱) ڕێکەوت؛ بەبێ دەسەنقەست.
(۲) ناسەرەکی؛ ناگرنگ

-accidentally *(adv.)*.

acclaim (ə-klām′), *v.t. & v.i.* چەپڵەلێدان؛ ستایش کردن.

n. چەپڵە؛ ستایش

acclamation (ak′lə-mā′shən), *n.* (۱) چەپڵە؛ چەپڵەلێدان.
(۲) هەڵبژاردنێکی یەك دەنگی بەبێ دەنگدان بە پەسەندکردنی هەموو کەس:
(He was elected by ~ .)

acclimate (ə-klī′mit, ak′li-māt′), *v.t. & v.i.* ڕاهێنان (زیندەوەر لەگەڵ ناووهەوا دەوروبەرو ژینگەی تازەدا)؛ ڕاهاتن.

acclimation (ak′li-mā′shən), *n.* ڕاهاتن (زیندەوەر لەگەڵ ژینگەو ناووهەوا دەوروبەری تازەدا)؛ ڕاهێنان.

acclimatization (ə-klī′mə-ti-zā′shən), *n.* ڕاهێنان؛ ڕاهاتن (بە ناووهەوا ژینگەو دەوروبەری تازە).

acclimatize (ə-klī′mə-tīz′), *v.t. & v.i.* = acclimate.

acclivity (ə-kliv′ə-ti), *n.* بەرەوژوورکە؛ سەربەرەوژوورکە.

accommodate (ə-kom′ə-dāt′), *v.t.* (۱) جێ کردنەوە.
(۲) گونجاندن؛ ڕاهێنان
(۳) دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن؛ جێبەجێکردنی پێویستی کەسێك.
(٤) (~ with) ، پێدان (٥) ڕێکخستن؛ شیاندن.

accommodating (ə-kom′ə-dāt′iŋ), *adj.* هاوکارێکەر؛ حەزکەر بە هاوکاری یا چاکە؛ دڵی خەڵك ڕاگر.

accommodation (ə-kom′ə-dā′shən), *n.* (۱) گونجان؛ ڕاهاتن.
(۲) ڕێکەوتن: *(to reach an ~ with the enemy)* .
(۳) حەز بە چاکە یا پیاوەتی کردن؛ حەز بە یارمەتیدان کردن
(٤) *(pl.)*، جێگەوڕێگە؛ جێی نووستن و خواردن و خواردنەوە.
(٥) *(pl.)*، کورسی ناو شەمەندەفەر یا فڕۆکە. (٦) قەرز

accompaniment (ə-kum′pə-ni-mənt, ə-kump′ni-mənt) , *n.* (۱) هاوڕەمی؛ ناوەڵی؛ لەگەڵ بوون (۲) شتی هاوڕەم یا ناوەڵ

accompany (ə-kum′pə-ni), *v.t.* (۱) لەگەڵدابوون؛ هاوڕەمی کردن.
(۲) مۆسیقالێدان یا گۆرانی لەگەڵدا ووتن.

accomplice (ə-kom′plis), *n.* هاوبەشی تاوان یا گوناه.

accomplish (ə-kom′plish), *v.t.* هێنانەدی؛ بەدەستهێنان؛ کردن؛ دەسکەوتن؛ هێنانە بەرهەم؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن.

accomplished (ə-kom′plisht), *adj.* (۱) تەواوکراو؛ بەجێهێنراو.
(۲) کارامە؛ لێهاتوو؛ بەبەهرە؛ بەتوانا.

accomplishment (ə-kom′plish-mənt), *n.* (۱) بەجێهێنان؛ تەواوکردن؛ تەواوکران. (۲) بەرهەم؛ دەسکەوت؛ ئەنجامی باش.
(۳) زیرەکی و لێهاتوویی (بەتایبەتی لە کاروباری کۆمەڵایەتیدا).

accord (ə-kôrd′), *v.t.* (۱) گونجاندن؛ گونجان؛ ڕێکخستن.
(۲) پێدان.

v.i. لەگەڵدا گونجان یا ڕێکەوتن.

n. (۱) ڕێکەوتن؛ گونجان. (۲) پەیمان. (۳) یەك دەنگی؛ یەك نەوایی.

of one's own accord, بە ڕەزامەندی خۆ؛ بە خۆشی خۆ؛ بەبێ زۆرەملێ.

with one accord, بە ڕەزامەندی هەموکەس؛ بە یەك دەنگ.

accordance (ə-kôr′d'ns), *n.* (۱) ڕێکەوتن؛ گونجان. (۲) پێدان.

according (ə-kôr′diŋ), *adj.* گونجاو؛ لەگەڵدا گونجاو.

adv. (۱) بەم پێیە؛ بەگوێرەی ئەمە. (۲) لەبەر ئەمە.

according as, (۱) بەگوێرەی؛ بەو ڕادەیەی کە. (۲) ئەگەرێتە سەر.

according to, (۱) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر.
(۲) بە قسەی؛ لەسەر قسەی.

accordingly (ə-kôr′diŋ-li), *adv.* (۱) بەم پێیە؛ بەگوێرەی ئەمە.
(۲) کەوابوو؛ لەبەرئەوە.

accordion (ə-kôr′di-ən), *n.* ئەکۆردیۆن: ئامێرێکی مۆسیقایی‌یە.

-accordionist *(n.)*.

accost (ə-kôst′, ə-kost′), *v.t.* (۱) وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن؛ بەرۆك گرتن؛ یەخەگرتن. (۲) داوای جووت بوون لێکردن (بەتایبەتی قەحبەی سەرەڕێ لە پیاو).

accouchement (ə-kōōsh′mənt), *n.* منداڵبوون.

accoucheur (a′kōō-shūr′), *n.* پزیشکی منداڵبوون.

accoucheuse (a′kōō-shooz′), *n.* مامەن.

account (ə-kount′), *v.t.* وادانان؛ دانان.

v.i. (۱) حساب کردن؛ حسابی پارە خستنە بەردەست.
(۲) (for ~)، هۆ پێشاندان؛ هۆ ڕوونکردنەوە:
(Can he ~ for his actions?)
(۳) (for ~)، بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە: *(Will he ~ for his crime?)*
(٤) (for ~)، کوشتن؛ سەر بە گۆما کردن:
(He ~ed for five of the enemy.)

n. (۱) حساب؛ ژماردن. (۲) *(pl.)* ، حسابات؛ لیستەی حساب.
(۳) قەرز؛ حسابی قەرز؛ قەرزوقۆڵە. (٤) بایەخ؛ گرنگی. (٥) ڕووکردنەوە.
(٦) ڕاپۆرت؛ باس.

call to account, (۱) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیارکردن.
(۲) سەرزەنشت کردن.

give a good account of oneself, ناوی خۆ پاکردنەوە (بەرپرسیاری)؛ پاکانە بۆ خۆ کردن؛ خۆ پەراندنەوە.

of no account, بێ بایەخ؛ هیچ‌وپوچ

on account, بە قەرز.

on account of, (۱) بەهۆی. (۲) لەبەر.

on (a person's) account, لەبەر؛ لەبەر خاتری؛ بەهۆی:
(He came here on her account.)

on no account, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ شێوەیەك.

take account of, ڕەچاوکردن؛ لەبەرچاوبوون؛ بایەخ پێدان؛ لێکدانەوە؛ حساب بۆ کردن.

take into account, ڕەچاوکردن؛ بایەخ پێدان؛ لێکدانەوە؛ لەبەرچاوبوون؛ حساب بۆ کردن.

accountability (ə-koun′tə-bil′ə-ti), *n.* بەرپرسیاری؛ لێپرسینەوە.

accountable (ə-koun′tə-b'l), *adj.* (۱) بەرپرسیار.
(۲) دەتوانرێت هۆکەی ڕوون بکرێتەوە.

accountant (ə-koun′t'nt), *n.* ژمێریار.

accounting (ə-koun′tiŋ), *n.* زانستی ژمێریاری؛ ژمارەگەری.

accredit (ə-kred′it), *v.t.* (۱) بڕواپێکردن؛ باوەڕپێکردن.
(۲) بڕوانامە پێدان؛ دەسەڵات پێدان. (۳) دانە پاڵ.

accreditation (ə-kred′i-tā′shən), *n.* بڕواپێکردن (زانکۆ،

زانستگا)؛ باوەڕپێکردن؛ بایەخ پێدان.

accrete (ə-krēt′), *v.i.* (۱) زیادبوون؛ زیادکردن؛ زۆربوون. (۲) کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ بوون؛ هاتنەوەیەک؛ بوون بە یەک؛ پێکەوەنووسان.

accretion (ə-krē′shən), *n.* (۱) زۆربوون؛ زیادبوون؛ زیادکردن. (۲) هاتنەوەیەک؛ کۆمەڵ بوون. (۳) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.

accrual (ə-krōō′əl), *n.* (۱) زیادبوون یا زیادکردن. (۲) قازانج؛ سوود؛ ئەو هەندەی کە زیاد ئەکات.

accrue (ə-krōō′), *v.i.* (۱) چوونەسەر؛ زیادبوون؛ زیادکردن. (۲) قازانج کردن؛ سوود چوونەسەر.

-accruement *(n.).*

acculturation (ə-kul′chĕr-ā′shən), *n.* (۱) فێرکردنو ڕاهێنانی منداڵ بە ژیانی ناو کۆمەڵ. (۲) ڕاهێنان یا ڕاهاتن بە ژینگە یا دەوروبەرێکی تازە. (۳) گۆڕینی کلتوورێکی سەرەتایی بە تێکەڵاوبوون لەگەڵ کلتوورێکی- پێشکەوتوودا

accumulate (ə-kūm′yoo-lāt′), *v.t.* کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ بارست کردن.

v.i. کۆمەڵ یا کەڵەکە بوون؛ بارست بوون؛ کۆبوونەوە.

-accumulative *(adj.).*

accumulation (ə-kūm′yoo-lā′shən), *n.* (۱) کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ یا کەڵەکە کردن؛ کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ یا کەڵەکە بوون. (۲) کۆمەڵ؛ کەڵەکە. (۳) قازانج خستنەسەر سەرمایە؛ قازانج چوونەسەر سەرمایە.

accumulator (ə-kūm′yoo-lā′tĕr), *n.* (۱) کۆکەرەوە؛ کەڵەکەکەر. (۲) باتری.

accuracy (ak′yoo-rə-si), *n.* تەواوی؛ بێ هەڵەیی؛ وردی؛ ڕاستی

accurate (ak′yoo-rit), *adj.* تەواو؛ بێ هەڵە؛ ڕاست؛ وورد.

accurately (ak′yoo-rit′li), *adv.* بەتەواوی؛ بەبێ هەڵە؛ بەوردی؛ بەڕاستی.

accursed (ə-kūr′sid, ə-kūrst′), *adj.* بەلەعنەت؛ بەد؛ خواگرتوو

accurst (ə-kūrst′), *adj.* = accursed.

accusal (ə-kūz′′l), *n.* = accusation.

accusation (ak′yoo-zā′shən), *n.* تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن.

accusative case, باری کارلێکراو یا کار کەوتەسەر (ڕێزمان): (me, us, him, her, them, whom)

accusatory (ə-kū′zə-tôr′i, ə-kū′zə-tō′ri), *adj.* تاوانبارکەر؛ گوناهبارکەر.

accuse (ə-kūz′), *v.t.* تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ گومانبارکردن.

-accuser *(n.).*

accused (ə-kūzd′), *n. sing. & pl.* تاوانبارکراو؛ گوناهبارکراو. هەمیشە بەشێوەی " the accused " بەکاردەهێنرێت).

accustom (ə-kus′təm), *v.t.* ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ فێرکردن.

accustomed (ə-kus′təmd), *adj.* (۱) ڕاهاتوو؛ خوو پێوەگرتوو؛ فێر؛ هۆگر. (۲) ناسایی.

ace (ās), *n.* (۱) ناس (کاغەزی قومار)؛ یەک خاڵ (دۆمینە). (۲) سێرفی زۆر بەهێزی نەگەڕێنراوە (یاری تەنس). (۳) پسپۆر؛ کەسێکی شارەزاو لێهاتوو. (٤) نەخت؛ تۆزقاڵ: *(I was within an ~ of confessing.)* .

adj. [Colloq.], *(an ~ salesman)* . نایاب؛ زۆرباش؛ لێهاتوو؛ شارەزا.

v.t. سێرفی نەگەڕێنراوە لێدانو خاڵ گرتن (یاری تەنس).

within an ace of, ئەوەندەی تانەمووەیەکی مابوو کە؛ نەختێکی مابوو کە.

acerbate (as′ĕr-bāt′), *v.t.* (۱) تاڵ یا ترش کردن. (۲) پەستکردن.

acerbity (ə-sûr′bə-ti), *n.* (۱) ترشی؛ تاڵی. (۲) قسەڕەقی؛ زمان تیژی؛ دەم پیسی.

acetic (ə-sē′tik, ə-set′ik), *adj.* سرکەیی.

acetic acid, ترشی سرکە؛ ترشی نەسیتیک.

acetone (as′ə-tōn′), *n.* نەسیتۆن: شلەیەکی بێ ڕەنگی زوو گڕگرە (کیمیا).

acetous (as′ə-təs, ə-sē′təs), *adj. Also* acetose, ترش.

acetum (ə-sē′təm), *n.* سرکە.

acetyl (as′ə-til), *n.* نەسیتیل: شلەیەکی بێ ڕەنگە (کیمیا).

acetylene (ə-set′′l-ēn′), *n.* نەسیتیلین: گازێکی بێ ڕەنگە لە لەحیم- کاریدا بەکاردەهێنرێت (کیمیا).

ache (āk), *v.i.* (۱) ئێشان؛ نازاربوون؛ ژان کردن؛ گل کردن. (۲) [Colloq.]، بۆ پەڕێشان بوون؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون؛ زۆر حەزلێکردن.

n. ئێش؛ نازار؛ ژان؛ ناسۆر؛ سوێ.

achievable (ə-chēv′ə-b′l), *adj.* دەتوانرێت بهێنرێتەدی؛ بەبەرهەم دەهێنرێت؛ دەهێنرێتە دی؛ دەستگیر ئەبێ.

achieve (ə-chēv′), *v.t.* هێنانەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ دەسکەوتن؛ کردن؛ بەدەستهێنان؛ دەستگیرکردن؛ ئەنجامدان.

v.i. سەرکەوتن؛ بە ئەنجام گەیاندن.

achievement (ə-chēv′mənt), *n.* (۱) بەرهەم؛ دەسکەوت. (۲) ئیشێك یا کارێك کە شارەزایی و لێهاتوویی پێویست بێت.

achievement quotient, ڕێژەی نێوان تەمەنی کەسێکو پلەی فێربوونی یا قوتابخانەی.

Achilles' heel, خاڵی لاوازی مرۆڤێك؛ شوێنی زەفەر پێ بردنی کەسێك.

achromatic (ak′rə-mat′ik), *adj.* (۱) بێ ڕەنگ. (۲) ڕوون؛ ڕوونك.

achromatism (ə-krō′mə-tiz′m), *n.* بێ ڕەنگی.

acid (as′id), *adj.* ترش؛ مزر.

n. تێزاب؛ ترش؛ شتێکی ترش؛ ترشەنۆك.

acidic (ə-sid′ik), *adj.* (۱) ترش؛ مزر. (۲) تێزابی.

acidity (ə-sid′ə-ti), *n.* ترشی؛ مزری.

acid test, سەنگی مەحەك.

acknowledge (ək-nol′ij, ak-nol′ij), *v.t.* (۱) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ چوونە ژێر. (۲) سوپاس کردن. (۳) دان بە وەرگرتندا نانو وەڵامدانەوە: *(to ~ a letter)* . (٤) بە ڕاستەقینە دانان (یاساگەری): *(to ~ a deed)*

acknowledged (ək-nol′ijd, ak-nol′ijd), *adj.* دان پیانراو: *(the ~ leader of the movement)*

acknowledgement (ək-nol′ij-mənt, ak-nol′ij-mənt), *n.* (۱) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ چوونە ژێر. (۲) وەڵامدانەوە (نامە، سڵاو .. هتد). (۳) سوپاسنامە (٤) چاکەدانەوە؛ شتی چاکە پێ دانەوە. (۵) بڕوانامە (یاساگەری).

acme (ak′mi, ak′mē), *n.* بەرزترین پلە؛ پۆپ؛ ئەوپەڕ (توانا، ئاوات، باشی... هتد)؛ تاف.

acne (ak′ni, ak′nē), *n.* عازەبە؛ زیپکەی دەموچاوی هەرزەکار.

aconite (ak′ə-nīt′), *n.* (۱) wolfsbane . (۲) دەرمانێکە لە ڕەگی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە دروست دەکرێت.

acorn (ā′kôrn, ā′kĕrn), *n.* بەڕوو.

acorn cup, جەوت؛ کڵاوی بەڕوو.

acoustic (ə-kōōs′tik, ə-kous′tik), *adj.* تایبەتی بە بیستن؛ دەنگی بیستراو.

-acoustically *(adv.).*

acoustics (ə-kōōs′tiks, ə-kous′tiks), *n.pl.* (۱) باری بیستنی دەنگ (لە هۆڵێك یا شانۆیەکدا... هتد)؛ چۆنیەتی دەنگ لە شوێنێکی وەهادا (لەڕووی باشی و خراپی بیستنەوە). (۲) (*sing.*)، زانستی دەنگ؛ دەنگناسی.

acquaint (ə-kwānt′), *v.t.* (۱) (with ~)، خۆ پێ ڕاهێنان؛ خۆ فێرکردن؛ فێربوون؛ شارەزاکردن؛ پێناسین؛ ژانین. (۲) (with ~)، پێ ووتن؛ ئاگادارکردن.

acquaintance (ə-kwān′t′ns), *n.* (۱) شارەزایی؛ ژانین.

(٢) ناسیاوی؛ ناسین؛ ناشنایەتی. (٣) ناسیاو؛ ناشنا.

acquaintanceship (ə-kwān′t'ns-ship´), *n.* (١) شارەزایی؛ ل زانین؛ زانین. (٢) ناسیاوی؛ ناسین؛ ناشنایەتی.

acquainted (ə-kwān′tid), *adj.* (١) شارەزا؛ بزان. (٢) ناسیاو؛ ناشنا؛ ناسیاون؛ ناشنان.

acquiesce (ak´wi-es′), *v.i.* پەسەندکردن؛ قایل بوون؛ پازی بوون.

acquiescence (ak´wi-es′'ns), *n.* پەسەندی؛ پەسەندکردن؛ قایلی؛ قایل بوون؛ ڕەزامەندی.

acquiescent (ak´wi-es′'nt), *adj.* ڕەزامەند؛ قایل؛ پەسەندکەر.

acquirable (ə-kwīr′ə-b'l), *adj.* (١) دەست دەکەوێ؛ پەیدا دەکرێ. (٢) مرۆڤ بۆی هەیە فێری ببێت.

acquire (ə-kwīr′), *v.t.* (١) چنگ کەوتن؛ پەیداکردن؛ کڕین:
(The library has ~d many books in the last two months.)
(٢) (ا) فێربوون؛ دەست کەوتن: *(to ~ knowledge)* .
(ب) فێربوون: *(to ~ new habits)* .

acquired (ə-kwīrd′), *adj.* (١) دەست کەوتوو.
(٢) فێربوو؛ وەرگیراو؛ نازگماکی: *(an ~ habit)* .

acquirement (ə-kwīr′mənt), *n.* (١) شتێکی دەست کەوتوو؛ دەست کەوتوو. (٢) شتێك یا کارسازییەکی فێربوو (ئوتومبیل لێخوڕین، چاپکردن... هتد).

acquisition (ak´wə-zish′ən), *n.* (١) دەست کەوتن؛ چنگ کەوتن؛ کڕین (٢) دەست کەوتوو؛ دەسکەوت؛ شتی دەست کەوتوو.

acquisitive (ə-kwiz′ə-tiv), *adj.* چاوبرسی؛ کنێوەکەر؛ چاوچنۆك؛ حەزکەر لە دەست کەوتن و کۆکردنەوەی شتومەك.

acquit (ə-kwit′), *v.t.* نازادکردن یا سەرفرازکردنی گومانبار لەلایەن دادگاوە؛ بەرەڵاکردن لەبەر بێ تاوانی.

acquittal (ə-kwit′'l), *n.* سەرفرازکردن یا نازادکردنی گومانبار لەلایەن دادگاوە؛ بەرەڵاکردن لەبەر بێ تاوانی؛ سەرفرازی.

acquittance (ə-kwit′'ns), *n.* (١) نازادکردن (لە قەرزاری یا بەرپرسیاری)؛ بەخشین. (٢) قەرز وەرگرتنەوە.

acre (ā′kēr), *n.* نەیکەر: پێوانەیەکە بۆ پێوانی ڕووبەری زەوی کە بریتیە لە (٤٣٥٦٠) مەترە دووجا.

acreage (ā′kēr-ij, ā′krij), *n.* سەرجەمی ڕووبەری زەوی بە نەیکەر.

acrid (ak′rid), *adj.* (١) تیژ؛ تاڵ؛ ترش؛ تفت.
(٢) بۆسۆ (جل، پەڕ... هتد). (٣) بیر؛ تیژ (ووتە، توانج... هتد).

acridity (a-krid′ə-ti, ə-krid′ə-ti), *n.* (١) تیژی؛ ترشی؛ بۆسۆ.
(٢) *(pl)*. ووتەیەك یا توانجێکی ڕەق و توندوتیژ.

acrimonious (ak´rə-mō′ni-əs), *adj.* قینداوی؛ بیر (ووتە)؛ توند و تیژ (ووتە، کردار).

acrimony (ak′rə-mō´ni), *n.* کینە؛ قین؛ کینەداری و ناحەزی؛ توند و تیژی (ووتە، کردار).

acrobat (ak′rə-bat´), *n.* تەنافباز.

acrobatic (ak´rə-bat′ik), *adj.* تایبەتی بە تەنافبازی.
-acrobatically *(adv.)*.

acrobatics (ak´rə-bat′iks), *n.pl.* تەنافبازی.

acronym (ak′rə-nim), *n.* کورتەی چەند ووشەیەکە لە تیپی یەکەمی ووشەکان پێکدێت:
("RADAR" is an ~ for radio detecting and ranging.)

acropolis (ə-krop′ə-lis), *n.* (١) بەرزترین قەڵای شارێکی یۆنانی. (٢) [A-]. قەڵای هەرەبەرزی شاری " ئەسینا " ی پایتەختی یۆنان.

across (ə-krôs′, ə-kros′), *adv. & prep.* (١) بەسەر؛ لەسەر؛ لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ پێیدا. (٢) ئەوبەر؛ لەوبەرەوە؛ بەرامبەر.
(٣) بە لێکدراوی؛ چەپ و ڕاست.
(٤) تووش هاتن: *(He came ~ an old friend.)* .

across the board, گشتی؛ هەموو؛ هەمووی دەگرێتەوە.

come (run) across, تووش بوون؛ بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بینین:
(to come across a good book)

go across, پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێدا تێپەڕبوون.

act (akt), *n.* (١) کار؛ کردە؛ ئیش؛ کردەوە؛ کردار.
(٢) [A-]، یاسا؛ فەرمان؛ یاسانامە. (٣) پەردە (شانۆگەری)؛ بەش.
(٤) [Colloq.]، خۆنووراندنی درۆ: *(It is just an ~ .)*

v.t. (١) نووراندن (شانۆ).
(٢) ڕەووشت نووراندن؛ لاسایی کردنەوە: *(to ~ the child)* .

v.i. (١) نووراندن (شانۆ). (٢) شیان بۆ خستنەسەر شانۆ.
(٣) کردن؛ پێ هەڵسان. (٤) ڕەووشت نووراندن؛ ڕەفتارکردن.
(٥) کارتێکردن.
(٦) وا دەرخستن؛ وا نووراندن: *(He ~ed very angry.)* .

act as, هەڵسان بە.

act for, جێگری کردن؛ هەڵسان بە کارێك لەباتی کەسێك.

act on, (١) پەیڕەوی کردن.
(٢) خستنەکارو بڕیار لەسەردان (مەسەلە، گەلاڵەی یاسا).
(٣) کارتێکردن.

act up, [Colloq.], (١) بزێوی کردن؛ نەسرەوتن.
(٢) بەدڕەفتاری نووراندن.

in the act of, گیران بە تاوانەوە:
(The thief was cought in the act of taking the money.)

put on an act, خۆنووراندن بە درۆ؛ بە درۆ وا دەرخستن.

acting (ak′tiŋ), *adj.* جێگر؛ جێنشین: *(the ~ chairman)* .

n. (١) نووراندن (شانۆ)؛ پیشەی ئەکتەر.
(٢) کردەوە یا ڕەفتاری درۆزنانە.

action (ak′shən), *n.* (١) کردار؛ کار؛ کردە؛ کردەوە.
(٢) *(pl.)*، ڕەووشت؛ ڕەفتار. (٣) شێوەی گەڕان (مەکینە).
(٤) ڕووداوی چیرۆکێك یا شانۆگەرییەك.
(٥) داوا (دادگا). (٦) جەنگ؛ شەڕ.

bring action, شکات کردن؛ دان بە دادگا.

in action, (١) لە کاردا؛ لە گەڕدا؛ لە ئیشکردندا.
(٢) لە شەڕدا؛ لە جەنگدا.

take action, (١) پێ هەڵسان؛ بە کار هەڵسان؛ کردن.
(٢) شکات کردن؛ دان بە دادگا.

activate (ak′tə-vāt´), *v.t.* (١) خستنەکار؛ زیندووکردنەوە؛ خستنەگەڕ. (٢) دامەزراندن (دەزگای سەربازی یا میری).
(٣) پاکردنەوە (زێراب).
-activation *(n.)*; **activator** *(n.)*.

active (ak′tiv), *adj.* (١) بەکار؛ کاریگەر.
(٢) چالاك؛ گورج و گۆڵ؛ چاپك؛ کارا.
(٣) بزێو؛ جم و جوڵەکەر.
(٤) تایبەتی بە کرداری بەکار یا بکەر (ڕێزمان):
(He writes a letter every day.)

n. کرداری بکەر یا بەکار (ڕێزمان) (ژمارە چوار ببینە).

the active voice, کرداری بکەر یا بەکار (ڕێزمان):
(We punished him.; She ate an apple.; He plays football.)

active duty, سەربازی کردن.

active service, لە سوپادا بوون لەکاتی جەنگدا؛ سەربازی کردن.

activism (ak′tiv-iz'm), *n.* چالاکی؛ خەبات؛ خەبات کردن.

activist (ak′tiv-ist), *n.* چالاك؛ خەباتکەر.

activity (ak-tiv′ə-ti), *n.* (١) کردەوە؛ کردار؛ کردە؛ کار.
(٢) جم و جوڵ؛ هەڵسوکەوت. (٣) چالاکی؛ گورج و گۆڵی.
(٤) چالاکییەکی تایبەتی: *(outside ~ies)* .

act of God, کاری خودا؛ ئیشی خواکرد؛ خواکرد.

act of war, کاری دژمنانە لەنێوان دوو لاتاندا؛ کردەوەی جەنگاوەرانە.

actor (ak′tēr), *n.* ئەکتەر (شانۆگەری، فیلم)؛ نوێنەر.
actress (ak′tris), *n.* ئەکتەری ژن (شانۆگەری)؛ نوێنەری ژن.
actual (ak′choō-əl), *adj.* ڕاستەقینە؛ ڕاست.
actuality (ak′choō-al′ə-ti), *n.* ١) ڕاستی؛ ڕاستیتی. ٢) شتێکی ڕاست؛ بارێکی ڕاستەقینە.
in actuality, لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی.
actualize (ak′choō-əl-īz′), *v.t.* هێنانەدی.
-actualization *(n.).*
actually (ak′choō-əl-i, ak′choo-li), *adv.* لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی؛ ئەوی ڕاست بێت.
actuary (ak′choō-er′i), *n.* ژمێریاری کۆمپانیای بیمە؛ بیمەزان.
actuate (ak′choō-āt′), *v.t.* ١) خستنەگەڕ؛ خستنە ئیش؛ بزواندن. ٢) هاندان؛ جوواندن؛ پاڵ پێوەنان.
-actuation *(n.).*
acuity (ə-kū′ə-ti), *n.* بیرتیژی؛ ووریایی؛ دانایی؛ زیرەکی.
acumen (ə-kū′mən), *n.* زیرەکی؛ دانایی؛ بیرتیژی؛ چاوتیژی.
acupuncture (ak′yoo-puŋk′chēr), *n.* دەرزی ئاژنینی نەخۆش (پزیشکەوانی چینی).
acute (ə-kūt′), *adj.* ١) تیژ. ٢) زیرەک؛ ووریا. ٣) تووندوتیژ؛ زۆر (ئازار، ناخۆشی، دڵ پیسی... هتد). ٤) گرنگ. ٥) بەرزو تیژ (دەنگ). ٦) گۆشەی تیژ؛ گۆشەی لە (٩٠ پلە) کەمتر. *(an ~ angle)* .
-acutely *(adv.)*; **acuteness** *(n.).*
A.D., سانی زایینی؛ زایینی؛ سانی فەرەنگی؛ پاش زایین (پ.ن).
adage (ad′ij), *n.* پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.
Adam (ad′əm), *n.* ئادەم
not know (a person) from Adam, نەناسین بە هیچ جۆرێك
Adam's apple, قوڕتم
adamant (ad′ə-mant′, ad′ə-mənt), *n.* ١) بەردێکی سەخت؛ نەڵماس. ٢) شتێکی ڕەق یا سەخت.
adj. زۆر ڕەق؛ سەخت؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ قیرسچمە؛ سوور لەسەر.
adamantine (ad′ə-man′tin), *adj.* ١) نەڵماس. ٢) سەخت؛ زۆر ڕەق؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە؛ کەللەڕەق؛ سوور لەسەر.
adapt (ə-dapt′), *v.t.* ڕاهێنان؛ گونجاندن؛ سازاندن.
v.i. ڕاهاتن؛ گونجان؛ سازان.
adaptability (ə-dap′tə-bil′ə-ti), *n.* توانای ڕاهاتن یا گونجان بوون؛ سازان.
adaptable (ə-dap′tə-b'l), *adj.* ڕادەهێنرێت؛ دەگونجێت؛ گونجاو.
adaptation (ad′ap-tā′shən, ad′ap-tā′shən), *n.* ١) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ گونجان؛ سازان. ٢) گۆڕین یا گۆڕانی زیندەوەر بۆ گونجان لەگەڵ دەوروبەریدا؛ ڕاهاتنی زیندەوەر بە دەوروبەری تازە. ٣) ئەنجامی گۆڕین: *(This play is an ~ from a novel.)* . ٤) گۆڕینی خوو ڕەوشت بۆ گونجان لەگەڵ دەوروبەری تازەدا.
adapter (ə-dap′tēr), *n.* ١) ڕاهاتوو (مرۆڤ، شت)؛ گونجاو؛ سازاو. ٢) گونجێنەر (نامێر). ٣) نامێری پەیوەست.
add (ad), *v.t.* ١) کۆکردنەوە (ژمارە)؛ خستنەسەر. ٢) دانە دەم؛ خستنەسەر؛ پێوەنان. ٣) زیادە لەوەش ووتن؛ هەروەها ووتن.
v.i. ١) (~ to)، زیادکردن: *(This ~s to my pleasure.)* . ٢) کۆکردنەوە (ژمارە).
add up, کۆکردنەوە (ژمارە)؛ خستنەسەر
add up to, ١) کردنە ئەوەندە. ٢) وا گەیاندن؛ بریتی بوون لە.
addend (ad′end, ə-dend′), *n.* ژمارەی کۆکراوە یا خراوەسەر.
addendum (ə-den′dəm), *n.* ١) شتی خراوەسەر. ٢) پاشکۆ (پەرتووک، گۆڤار... هتد).
adder (ad′ēr), *n.* مار.

addict (ə-dikt′), *v.t.* (~ to), خوو پێوەگرتن (تلیاك، جگەرە... هتد)؛ هۆگربوونی شتێك.
n. خووپێوەگر؛ هۆگر؛ فێر.
addicted (ə-dik′tid), *adj.* (~ to), خووپێوەگرتوو (شتێکی خراپ)؛ هۆگر؛ فێر.
addiction (ə-dik′shən), *n.* خووپێوەگرتن (تلیاك، مەی، جگەرە، چا، قاوە... هتد)؛ خوو؛ هۆگری.
adding machine, مەکینەی کۆکەرەوە؛ نامێری ژمارەن.
addition (ə-dish′ən), *n.* ١) کۆکردنەوە (بیرکاری)؛ خستنەسەر. ٢) پێکەوەنووساندن یا بەستن؛ خستنەپاڵ؛ دانەدەم. ٣) زیادە؛ شتی خراوەسەر.
in addition to, سەرەڕای؛ سەرباری؛ زیاد لەوە.
additional (ə-dish′ən-'l), *adj.* هی تر؛ هی کە؛ زیادە؛ سەربار.
addle (ad′'l), *adj.* ١) پیس (هێلکە). ٢) بۆش (مێشك)؛ بەتاڵ؛ شێواو؛ لێڵ: *(~ - brained)*
v.t. ١) پیس کردن. ٢) شێواندن.
v.i. ١) پیس بوون. ٢) شێوان.
address (ə-dres′), *v.t.* ١) بانگ کردن: *(A~ the judge as "Your Honor".)* ٢) قسە بۆ کردن؛ نامە بۆ نووسین؛ لەگەڵ دووان؛ ووتاردان ٣) ناونیشان لەسەر نووسین: *(to ~ a letter)* . ٤) (~ to)، ناراستەکردن (ووتە) ٥) لێدووان بە ڕاستەوخۆ: *(to ~ the issue)* .
n. ١) بانگ؛ ووتار. ٢) ناونیشان.
addressee (ad′res-ē′), *n.* بۆ نێردراو (نامە، پۆستە، بارگە)؛ نامە بۆ نووسراو.
addresser (ə-dres′ēr), *n.* نێرەر (نامە، پۆستە، بارگە)؛ پۆستەنێر.
addressor (ə-dres′ēr), *n.* = addresser.
adduce (ə-dōōs′, ə-dūs′), *v.t.* بەڵگە هێنانەوە؛ نموونە هێنانەوە.
adduct (ə-dukt′), *v.t.* ڕاکێشانی ئەندامی لەش بەرەو ئەندامێکی تر.
-adduction *(n.).*
aden- (ad′'n), *Also* **adeno-,** پێشگرێکە بەمانای: لوو.
adenoid (ad′'n-oid′), *adj.* وەك لوو؛ لوویی؛ لوو.
adenoids (ad′'n-oidz′), *n.pl.* زیادە گۆشتی سەرووی قوڕگ لەپشت لووتەوە کە دەبێتە هۆی تەنگەهەناسەیی.
adenology (ad′ən-ol′ə-ji), *n.* زانستی لوو؛ لووزانی.
adenoma (ad′ən-ō′mə), *n.* زیادە گۆشتی لوویی؛ ناوساوی یا بریتی وەك لوو.
adept (ə-dept′), *adj.* شارەزا؛ کارامە؛ بەتوانا؛ لێهاتوو؛ سەردەرچوو.
adequacy (ad′ə-kwə-si), *n.* بەس بوون؛ نە کەمی و نە زۆری؛ بێ زیادو کەمی؛ سەروبەری.
adequate (ad′ə-kwit), *adj.* بەس؛ نە کەمو نە زۆر؛ بێ زیادو کەم.
adhere (əd-hêr′, ad-hêr′), *v.i.* ١) پێوەلکان؛ پەیوەست بوون. ٢) (~ to)، پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ پاڵپشتی کردن: *(to ~ to tradition, the law, certain ideas, etc.)*
adherence (əd-hêr′əns, ad-hêr′əns), *n.* لەسەر ڕۆیشتن؛ خۆ پێوەبەستن؛ لایەن گرتن: *(~ to a person, a cause, a principle, or an idea)*
adherent (əd-hêr′ənt, ad-hêr′ənt), *adj.* پێوەنووساو؛ پێوەلکاو.
n. پەیڕەوێکەر (ڕێبان، ڕێوباوەڕ، حیزب)؛ لایەنگر.
adhesion (əd-hē′zhən, ad-hē′zhən), *n.* ١) پێوەنووسان؛ پێوەلکان. ٢) پەیڕەوی کردن؛ لایەن گرتن. ٣) گۆشتەوزوون هێنانەوە. ٤) هێزی پێکەوەنووسێنەر (فیزیا).
adhesive (əd-hē′siv, ad-hē′siv), *adj.* بە ناسانی پێوەی دەلکێت؛

سرێشاوی: *(an ~ material)* .

n. شتێکی بە ئاسانی پێوەلکاو؛ شتێکی سرێشاوی.

adhesive tape, شریتی پێوەلکێنەر؛ شریتی سرێشاوی.

adieu (ə-dū′, ə-dōō′), *interj. & n.* خوات لەگەڵ؛ خواحافیز.

adjacency (ə-jā′s'n-si), *n.* نزیکی (شوێن)؛ هاوسنووری.

adjacent (ə-jā′s'nt), *adj.* نزیک؛ هاوسنوور؛ بەتەنیشت:

(The houses are ~ to each other.)

adjacent angles, دوو گۆشەی هاوسنوور (ئەندازە).

adjectival (aj′ik-tī′v'l, aj′ik-ti-v'l), *adj.* ناوەڵناوی

adjective (aj′ik-tiv), *n.* ناوەڵناو

adjoin (ə-join′), *v.t.* (١) هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون.

(٢) پێکەوەنووساندن؛ لێکدان؛ کردن بە یەک.

v.i. هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون.

adjoining (ə-join′iŋ), *adj.* هاوسنوور؛ بەتەنیشت؛ نزیک:

(the ~ house, property, etc.)

adjourn (ə-jūrn′), *v.t.* کۆتایی پێ هێنان (کۆڕ، کۆبوونەوە، دادگا)؛ هەڵسان.

(The chairman ~ed the meeting.) .

v.i. (١) هەڵسان (کۆڕ، کۆبوونەوە، دادگا)؛ کۆتایی هاتن:

(The meeting will ~ . ; The court ~ed.)

(٢) [Colloq.]، چوون؛ پۆیشتن (بۆ شوێنێکی نزیک یا تەنیشت):

(Let's ~ to the living room.)

adjournment (ə-jūrn′mənt), *n.* (١) کۆتایی پێ هێنان (کۆڕ، کۆبوونەوە، دادگا)؛ کۆتایی؛ هەڵسان. (٢) کاتی پشوو (دادگا، پەرلەمان).

adjudge (ə-juj′), *v.t.* (١) دادگەری کردن؛ بڕیاردان بەپێی یاسا.

(٢) (~ to) ، سزا بەسەردا دان. (٣) پێدان بەپێی یاسا؛ بۆ بڕاردن.

(٤) [Rare]، وا دانان.

adjudicate (ə-jōō′di-kāt′), *v.t.* = adjudge.

v.i. (~ in ; ~ on), دادپرسی کردن؛ بڕیاردان بەپێی یاسا.

-adjucation *(n.).*

adjudicator (ə-jōō′di-kā′tēr), *n.* دادگەر؛ دادپرس

adjunct (aj′uŋkt), *n.* (١) پاشکۆ؛ کلك؛ ناسەرەکی.

(٢) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر (٣) ناوەڵناو؛ ناوەڵکردار (رێزمان).

(٤) تایبەخۆیەکی ناگرنگ.

-adjunctive *(adj.).*

adjure (ə-joor′), *v.t.* (١) سوێندادن.

(٢) داوالێکردن؛ تکالێکردن؛ لێ پاڕانەوە.

-adjuration *(n.)*; **adjurer, adjuror** *(n.).*

adjust (ə-just′), *v.t.* (١) چاککردن؛ ڕێك کردن؛ گونجاندن؛ تاوتوێکردن.

(٢) ڕاستکردنەوە (کاتژمێر): *(to ~ a watch)* .

(٣) بڕینەوەی بژاردن (بیمە).

(٤) چاککردن (نیشانی تفەنگ و دەمانچە).

v.i. ڕاهاتن؛ گونجان؛ شیان؛ سازان

adjustable (ə-jus′tə-b'l), *adj.* چاك دەکرێت؛ ڕاست دەکرێتەوە؛ ڕێك دەکرێت؛ دەگونجێنرێت.

adjuster, adjustor (ə-jus′tēr), *n.* (١) چاککەرەوە (شت، ئامێر)؛ ڕاستکەرەوە؛ گونجێنەر. (٢) بڕیاردەری بژاردن (بیمە).

adjustment (ə-just′mənt), *n.* (١) چاککردن؛ ڕێك کردن؛ گونجان؛ گۆڕین. (٢) هۆی چاککردن (ئامێر). (٣) ڕێکەوتن (بژاردن، داوا، ماف).

(٤) نرخ داشکاندن.

adjutant (aj′ə-tənt), *n.* (١) یاریدەدەر

(٢) یاوەر؛ یاریدەدەری سەرلەشکری ناوچە.

(٣) حاجی لەقلەقێکی گەورەی ئەفەریقاییە.

adjutant general, (١) سەرگەورەی یاریدەدەرانی سەرلەشکری ناوچە.

(٢) سەرۆکی سوپای میللی وێلایەتێکی ئەمەریکا.

adjuvant (aj′ə-vənt), *adj.* یاریدەدەر.

n. (١) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت). (٢) دەرمان بەهێزکەر.

ad-lib (ad′lib′), *v.t. & v.i.* [Colloq.], بەسەرپێیی‌یەوە ووتن؛ ووتن یا کردن بەبێ پەراوەو خۆ ئامادەکردن.

n. شتی سەرپێیی (ووتە، مۆسیقا، کردار).

adj. سەرپێیی؛ هەرلەخۆوە؛ بەبێ پەراوەو خۆ ئامادەکردن.

admeasure (ad-mezh′ēr), *v.t.* دابەشکردن؛ بەشکردن؛ بەش بەش کردن.

admeasurement (ad-mezh′ēr-mənt), *n.* (١) پێوان.

(٢) قەبارە؛ کورتی و درێژی و پانی.

(٣) بەشکردن؛ دابەشکردن.

administer (ad-min′ə-stēr), *v.t.* (١) بەڕێوەبردن؛ هەڵسوڕاندن.

(٢) سزا بۆ بڕینەوە؛ سزادان: *(to ~ punishment, justice, etc.)* .

(٣) لێدان یا پێدان (دەرمان). (٤) سوێندادن.

(٥) سەروەسیەتی کردن؛ سەرپەرشتی کردنی وەسیەتنامە.

v.i. (١) بەڕێوەبەری کردن؛ بوون بە بەڕێوەبەر؛ سەرپەرشتی کردن.

(٢) (~ to)، خزمەت کردن؛ ئاگاداری کردن؛ سەرەوکاری کردن:

(to ~ to an invalid's needs)

-administrable *(adj.).*

administrant (ad-min′ə-strənt), *n.* بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ.

administrate (ad-min′ə-strāt′), *v.t.* = administer.

administration (ad-min′ə-strā′shən), *n.* (١) بەڕێوەبەرێتی؛ کارگێڕی. (٢) بەڕێوەبردن؛ هەڵسوڕاندن.

(٣) [A-]، میری؛ لقی فەرمان یا جێبەجێکردنی میری.

(٤) لێدان یا پێدان (دەرمان)؛ سوێندادن.

administrative (ad-min′ə-strā′tiv), *adj.* بەڕێوەبەری؛ تایبەتی بە بەڕێوەبەری؛ کارگێڕی.

administrator (ad-min′ə-strā′tēr), *n.* (١) بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ؛ سەرپەرشتیار. (٢) سەروەسیەت؛ میرات بەشکەر.

admirable (ad′mə-rə-b'l), *adj.* مایەی شانازییە؛ زۆر پەسەند؛ زۆرباش؛ نایاب.

admirably (ad′mə-rə-bli), *adv.* بەشێوەیەك کە مایەی شانازی بێت؛ زۆر بە باشی و جوانی: *(He behaved ~ .)* .

admiral (ad′mə-rəl), *n.* ئەدمیرال: ئەفسەرێکی پلە بەرزی هێزی دەریایی ئینگلتەرەو ئەمەریکایە.

-admiralship *(n.).*

admiralty (ad′mə-rəl-ti), *n.* (١) پلەی ئەدمیرالێتی.

(٢) [A-]، وەزارەتی هێزی دەریایی ئینگلتەرە.

(٣) یاسای دەریایی.

admiration (ad′mə-rā′shən), *n.* (١) پەسەندکردن؛ بەدل بوون.

(٢) ڕێز.

admire (əd-mīr′), *v.t.* (١) پەسەندکردن؛ دل پیاچوون.

(٢) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز بۆ بوون.

admirer (əd-mīr′ēr), *n.* پەسەندکەر؛ دل پیاچوو؛ ڕێزلێگر.

admissible (əd-mis′ə-b'l, ad-mis′ə-b'l), *adj.* (١) ڕێگەدراو؛ هێڵراو. (٢) مافی وەرگرتنی هەیە؛ بۆی هەیە وەربگیرێت.

-admissibility *(n.).*

admission (əd-mish′ən, ad-mish′ən), *n.* (١) وەرگرتن (زانکۆ، قوتابخانە، کۆمەڵ، ئەنجوومەن). (٢) چوونەژوورەوە.

(٣) مافی چوونەژوورەوە.

(٤) سەرانە؛ مزی چوونەژوورەوە (سینەما، تیاترۆ... هتد).

(٥) دان پیانان؛ ڕێڵێنان؛ دان بە هەڵەداناندا؛ چوونەژێر.

admit (əd-mit′, ad-mit′), *v.t.* (١) (ا) وەرگرتن (زانکۆ، قوتابخانە، یانە، ڕێکخراو... هتد). (ب) لە خەستەخانە نووساندن:

[He was ~ted (to the hospital) yesterday.]

(٢) پێی چوونەژوورەوە دان؛ مافی چوونەژوورەوە دان.

(٢) ڕێگەدان؛ بواردان.
(٤) گرتن؛ جێگە تیابوونەوە: *(The theater ~s 200 persons.)* .
(٥) دان پیانان؛ پێ‌ئینان؛ چوونەژێر:
(She will never ~ that she is wrong.)

admittance (əd-mit′ns, ad-mit′ns), *n.* (١) وەرگرتن (زانکۆ، قوتابخانە، یانە... هتد). (٢) ڕێی چوونەژوورەوە دان؛ چوونەژوورەوە.

admittedly (əd-mit′id-li, ad-mit′id-li), *adv.* بێ گومان؛ بە پێ‌ئینانی گشتی.

admix (ad-miks′, əd-miks′), *v.t. & v.i.* تێکەڵکردن؛ تێکەڵوبوون.

admixture (ad-miks′chēr, əd-miks′chēr), *n.* (١) تێکەڵاو؛ ناوێتە؛ هەمەچەشن. (٢) شتێکە کە دەکرێتە شتێکی ترەوە و لەگەڵیدا تێکەڵاو دەکرێت.

admonish (əd-mon′ish, ad-mon′ish), *v.t.* (١) ووریاکردنەوە؛ پێ ووتن. (٢) تەمێ‌کردن؛ بەسەرداهاتن. (٣) سەرزەنشت کردن؛ چاو لێ سوورکردنەوە.

admonition (ad′mə-nish′ən), *n.* (١) ووریاکردنەوە؛ پێ ووتن. (٢) تەمێ‌کردن؛ تەمێ. (٣) سەرزەنشت کردن؛ سەرزەنشت.
-admonitory *(adj.)*.

adnoun (ad′noun′), *n.* ناوەڵناوی وەک ناو بەکارهێنراو:
(the lame, the blind, the poor)

ado (ə-dōō′), *n.* هەراوزەنا؛ سەرقاڵی و جم‌وجوڵی بێ هۆ یا خۆپایی.

adobe (ə-dō′bi), *n.* (١) خشتی کاڵ؛ خشتی قوڕ. (٢) خانووی قوڕ؛ خانووی خشتی کاڵ. (٣) قوڕ یا گڵی خشت لێ دروستکراو.

adolescence (ad′l-es′ns), *n.* هەرزەکاری؛ کاتی هەرزەکاری.
-adolescency *(n.)*.

adolescent (ad′l-es′nt), *adj.* هەرزەکار.

adopt (ə-dopt′), *v.t.* (١) هەڵگرتنەوە (منداڵی ساوا)؛ گرتنەخۆ (منداڵ یا گەورە)؛ بەخێوکردن: *(to ~ a child)* .
(٢) وەرگرتن و کردن بە هی خۆ (بیروڕا، ڕێبازێ): *(to ~ an idea)* .
(٣) پەسەندکردن (ڕاپۆرت): *(The committee ~ed the report.)* .
-adoptable *(adj.)*; adopter *(n.)*; adoption *(n.)*.

adoptive (ə-dop′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە منداڵ هەڵگرتنەوە؛ هی وەرگرتن و کردن بە هی خۆ. (٢) لەڕێی منداڵ هەڵگرتنەوەوە خزمێ.

adorable (ə-dôr′ə-b'l, ə-dōr′ə-b'l), *adj.* (١) شایانی پەرستن و خۆشویستنە؛ ئەپەرستێت.
(٢) [Colloq.]، جوان؛ جوانکیلە؛ خنجیلانە: *(an ~ child)* .

adoration (ad′ə-rā′shən), *n.* (١) پەرستن.
(٢) خۆشویستن و ڕێزلێگرتنێکی زۆر: *(to treat someone with ~)* .

adore (ə-dôr′, ə-dōr′), *v.t.* (١) پەرستن.
(٢) زۆر ڕێزلێگرتن؛ زۆر خۆشویستن.
(٣) [Colloq.]، بۆ شێت بوون؛ زۆر حەزلێکردن.

adorn (ə-dôrn′), *v.t.* ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن؛ جوان کردن.

adornment (ə-dôrn′mənt), *n.* (١) ڕازاندنەوە؛ جوان کردن.
(٢) شتی جوانی ڕازێنەرەوە (وەک خشڵ، نەخش و نیگار... هتد).

adrenalin, adrenaline (ad-ren′l-in), *n.* نەدرینالین: جۆرە هۆرمۆنێکە.

adrift (ə-drift′), *adv. & adj.* (١) سەرئاوکەوتوو؛ بێ لەنگەر.
(٢) وێڵ؛ بێ ئامانج.

adroit (ə-droit′), *adj.* کارامە؛ زیرەک؛ دانا؛ کارزان.

adulate (aj′ə-lāt′), *v.t.* زۆر پیاهەڵدان؛ مەرایی کردن؛ شکۆپێدان.
-adulator *(n.)*.

adulation (aj′ə-lā′shən), *n.* پیاهەڵدانی لە ڕادە بەدەر؛ مەرایی.

adult (ə-dult′, ad′ult), *adj.* (١) هەراش (مرۆڤ)؛ باڵق.
(٢) تایبەتی بە مرۆڤی هەراش: *(an ~ movie)* .

n. کەسێکی هەراش، پێگەیشتوو، یا گەورە؛ مرۆڤێکی هەژدەسال یا گەورەتر؛ باڵق.

adulterate (ə-dul′tēr-āt′), *v.t.* پووکردنەوە؛ شل کردنەوە؛ خراپ کردن؛ ناپوختەکردن: *(to ~ milk with water)* .

adj. (١) پوون کراوە؛ ناڕاستەقینە؛ ناپوختە.
(٢) داوێن پیس؛ زیناکەر.

adulteration (ə-dul′tēr-ā′shən), *n.* (١) پووکردنەوە؛ خراپ کردن؛ ناپوختەکاری. (٢) شتێکی پوون کراوە یا ناپوختەکراو.

adulterer (ə-dul′tēr-ēr), *n.* داوێن پیس (پیاوی ژندار)؛ زیناکەر.

adulteress (ə-dul′tēr-is, ə-dul′tris), *n.* زیناکەر (ژن)؛ داوێن پیس (ژنی مێرددار).

adulterous (ə-dul′tēr-əs), *adj.* زیناکەر؛ داوێن پیس (پیاوی-ژندار یا ژنی مێرددار).

adultery (ə-dul′tēr-i), *n.* داوێن پیسی (ژنی مێرددار یا پیاوی ژندار)؛ زینا؛ جووت بوونی حەرام.

adulthood (ə-dult′hood), *n.* تەمەنی هەژدە ساڵ و بەرەو ژوور؛ تەمەنی هەراشی.

adumbrate (ad-um′brāt, ad′əm-brāt′), *v.t.* (١) نەخشەکێشان بە ناڕوونی؛ وێنەکێشان. (٢) بەناستەم دەرخستن.
(٣) پێشبینی کردن؛ نوقڵانەلێدان.
-adumbration *(n.)*.

advance (əd-vans′, ad-väns′), *v.t.* (١) پێشخستن؛ پەرەپێدان.
(٢) پێشنیارکردن. (٣) بایەخ پێدان. (٤) پێشخستنی کاتی پووداو.
(٥) بەرزکردنەوە (ڕێژە)؛ زیادکردن. (٦) پێشەکی پارەپێدان. (٧) قەرزپێدان.

v.i. (١) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن: *(The troops have not ~d.)* .
(٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن. (٣) پلە بەرزبوونەوە؛ بەبەرەوبوون.

n. (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ چوونە پێشەوە. (٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن. (٣) نرخ زیادبوون؛ بایەخ سەندن؛ پلە بەرزبوونەوە.
(٤) پێشەکی؛ پارەی پێشەکی. (٥) قەرز.
(٦) *(pl.)* (~ to)، خۆبردنە پێشەوە؛ خۆ خۆشەویست کردن:
(to make ~s to somebody)

adj. (١) پێشەنگ؛ بەرایی: *(~ guard)* .
(٢) لەپێشەوە؛ لەپێشدا؛ پێشەکی: *(~ information)* .

in advance, پێشەکی؛ لەپێشەوە؛ لەپێشدا.

advanced (əd-vanst′, ad-vänst′), *adj.* (١) پێشکەوتوو:
(an ~ country)
(٢) پێشکەوتنخواز: *(an ~ idea)* .
(٣) پیر؛ بەساڵداچوو: *(an ~ age)* .
(٤) بەرز (خوێندن): *(~ studies)* .

advance guard, پێشەنگی لەشکر.

advancement (əd-vans′mənt), *n.* (١) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ پێشخستن. (٢) پلە بەرزی؛ پلە بەرزبوونەوە؛ بەرزی؛ سەرکەوتن.

advantage (əd-van′tij, ad-vän′tij), *n.* (١) کەڵک؛ سوود؛ قازانج.
(٢) باشتربوون لە؛ زاڵی: *(to have an ~ over someone)* .
(٣) باڕێک یا پووداوێکی بەهات.
(٤) یەکەم خاڵی براوەی یاری تەنس پاش بەرامبەربوون (ووشەی " deuce " ببینە).

v.t. کەڵک پێدان؛ سوود پێ بەخشین.

have the advantage of, باشتربوون لە؛ بەبەرەوتر لە؛ زاڵتربوون لە.

take advantage of, بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی نابەجێی خۆ؛ خەڵەتاندن: *(to take advantage of innocent people)* .

to advantage, بە باشی؛ بەشێوەیەک کە سوودی لێ وەربگیرێت.

advantageous (ad′vən-tā′jəs), *adj.* بەکەڵک؛ بەسوود؛ باش؛ بەنرخ.

advent (ad′vent), *n.* (١) هاتن؛ گەیشتن: *(the ~ of Islam)* .

(۲) [A-] چوار یەك شەممەی پێش كریسمەس.
(۳) لەدایكبوونی عیسا.

adventitious (ad´ven-tish′əs), *adj.* (۱) نازگماكی؛ دەرەكی.
(۲) لە جێی ناشاسایێدا دەردێت (ڕووەكناسی): *(~ leaves)* .

adventure (əd-ven′chēr), *n.* (۱) كرداری پر مەترسی.
(۲) سەركێشی؛ سەرهڕۆیی.
(۳) بەسەرهاتێكی خۆش (بەتایبەتی دڵداری یا گەشت).

v.t. & v.i. وێران؛ پرکێشی كردن.

adventurer (əd-ven′chēr-ēr), *n.* (۱) كەسێكی سەركێش یا چاونەترس. (۲) سەربازی بە كرێ گیراو. (۳) كەسێكی فێڵباز؛ تەڵەكەباز.

adventuresome (əd-ven′chēr-səm), *adj.* = **adventurous.**

adventurous (əd-ven′chēr-əs), *adj.* (۱) سەركێش؛ سەرهڕۆ؛ چاونەترس (۲) پر مەترسی؛ مەترسیدار

adverb (ad′vērb), *n.* ناوەڵفرمان (ڕێزمان)؛ ناوەڵكردار.

adverbial (əd-vūr′bi-əl, ad-vūr′byəl), *adj.* دەستەواژەیەك كە ئەركی ناوەڵفرمان دەبینێت (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە ناوەڵفرمان (ڕێزمان).

adversary (ad′vēr-ser´i), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ دژكار.

adverse (əd-vūrs′, ad-vūrs′, ad′vērs), *adj.* (۱) دژ؛ ناحەز.
(۲) خراپ؛ زیانبەخش؛ ناپەسەند: *(to have an ~ effect)* .

adversity (əd-vūr′sə-ti, ad-vūr′sə-ti), *n.* لێقەومان؛ نەهاتی؛ ناخۆشی؛ كارەسات؛ تەنگانە؛ پۆژی ڕەش.

advertise (ad′vēr-tīz´), *v.t.* بڵاوكردنەوە (بە رادیۆ، تەلەفزیۆن، ڕۆژنامە... هتد)؛ پەخش كردن؛ جاردان؛ ناشكراكردن؛ بانگ هەڵدان.

advertisement (ad´vēr-tiz′mənt), *n.* ئاگاداری؛ بڵاوكراوە؛ بڵاونامە

advertiser (ad′vēr-tīz´ēr), *n.* بڵاوكەرەوە؛ پەخشكەر؛ جارچی.

advertising (ad′vēr-tīz´iŋ), *n.* (۱) بڵاوكراوە؛ جار؛ ئاگاداری.
(۲) بڵاونامەگەری.

adj. تایبەتی بە بڵاوكراوە یا بڵاونامەگەری.

advertize (ad′vēr-tīz´), *v.t. & v.i.* = **advertise.**

advice (əd-vīs′), *n.* ئامۆژگاری؛ پەند؛ بەسەرداهاتن؛ تەمێ كردن؛ تەمێ

advisable (əd-vīz′ə-b'l), *adj.* وا باشە؛ وا چاكە؛ باش؛ چاك؛ پەسەند؛ دروست؛ بەجێ.

-advisability *(n.).*

advise (əd-vīz′), *v.t. & v.i.* ئامۆژگاری كردن؛ تەمێ كردن؛ پێ ووتن؛ بەسەرداهاتن

advised (əd-vīzd′), *adj.* بیری لێ كراوەتەوە؛ دەسەنقەست.

advisedly (əd-vīz′id-li), *adv.* لە ئەنجامی بیرلێكردنەوەدا؛ بە دەسەنقەست.

advisement (əd-vız′mənt), *n.* بیرلێكردنەوەیەكی قوڵ؛ لێكۆڵینەوەیەكی وورد.

take under advisement, بە باشی بیرلێكردنەوە؛ بەووردی لێكۆڵینەوە.

adviser, advisor (əd-vīz′ēr), *n.* ئامۆژگاریكەر؛ ڕاوێژكەر.

legal advisor, پارێزەر.

advisory (əd-vī′zə-ri), *adj.* تایبەتی بە ئامۆژگاری كردن؛ ڕاوێژكاری. *(an ~ board)* .

n. ووریاكردنەوە یا ئاگادارییەك دەربارەی ناووهەواو باری ڕێگاوبان

advocacy (ad′və-kə-si), *n.* لایەن گرتن؛ داواكردن؛ خواستن؛ بانگ بۆ هەڵدان.

advocate (ad′və-kit), *n.* (۱) پارێزەر (دادگا).
(۲) لایەنگر؛ داواكەر؛ بانگ بۆ دەر: *(an ~ of socialism)* .

v.t. لایەن گرتن (بیروباوەڕ)؛ پاڵپشتی كردن؛ داواكردن؛ بانگ بۆ هەڵدان.

-advocator *(n.).*

adz, adze (adz), *n.* تەشوێ.

aegis, egis (ē′jis), *n.* (۱) قەڵغانی خودایانە (نەفسانەی یۆنانی).
(۲) پارێزگاری؛ پاراستن.
(۳) سەرپەرشتی؛ ئامۆژگاری؛ چاودێری؛ سایە.

aeolian harp, سندوقێكی ژێدارە كە با ایێی دەدات ئاوازی لێوەدێت.

aeon, eon (ē′ən, ē′on), *n.* هەتا هەتا؛ كاتی بێ پایان؛ هەزاران سال.

-aeonian, eonian *(adj.).*

aerate (ā′ēr-āt´, âr′āt), *v.t.* (۱) بەبادان (بۆ پاكردنەوە)؛ هەواگۆڕین.
(۲) ئۆكسجین تێكەڵكردن بە خوێن (لەڕێی هەناسەدانەوە)
(۳) گاز كردنە ناوەوە (ئاوی سۆدە دروستكردن).

aerator (ā′ēr-ā´tēr, âr′ā-tēr), *n.* (۱) ئامێری گاز كردنە ناوەوە.
(۲) ئامێری هەواگۆڕ.

aerial (âr′i-əl, ā-êr′i-əl), *adj.* (۱) هەوایی.
(۲) سووك وەك هەوا. (۳) خەیاڵی. (٤) بەرز؛ ئاسمانی.
(٥) تایبەتی بە فڕۆكە یا فڕین: *(an ~ map)* .
(٦) لە هەوادا دەڕوێت لەباتی خاك یا ئاو (زیندەوەرناسی).

n. هەوایی (رادیۆ، تەلەفزیۆن) (هەروەها " antenna ").

aerialist (âr′i-əl-ist, ā-êr′i-əl-ist), *n.* تەنافبازی سەر تەناف یا جۆڵانێی هەوایی.

aerial ladder, پەیژەی بەرزی سەر لۆری ئاگركوژێنەرەوە.

aerification (âr´ə-fi-kā′shən, ā´ēr-ə-fi-kā′shən), *n.* – (۱) گۆڕین بۆ هەوا یا گاز. (۲) بەبادان؛ هەواگۆڕین.

aerify (ā-êr′ə-fī´, âr′ə-fī´), *v.t.* (۱) گۆڕین بۆ هەوا یا گاز.
(۲) بەبادان (بۆ پاكردنەوە)؛ هەواگۆڕین.

aero (âr′ō, ā′ēr-ō), *adj.* تایبەتی بە فڕین یا فڕۆكە.

aero- (âr′ō, âr′ə, ā′ēr-ō, ā′ēr-ə), پێشگرێكە بەمانای: (۱) هەوا؛ تایبەتی بە هەوا. (۲) تایبەتی بە فڕۆكە. (۳) گاز؛ تایبەتی بە گاز.

aerobatics (âr´ə-bat′iks, ā´ēr-ə-bat′iks), *n.pl.* نمایشی تەقەبازی فڕۆكە.

aerodrome (âr′ə-drōm´, ā′ēr-drōm´), *n.* = **airdrome.**

aerodynamics (âr´ō-dī-nam′iks), *n.pl.* دینامیكی هەوا؛ كاری هەوا لەسەر فڕین.

aerogram (âr′ə-gram´, ā′ēr-ə-gram´), *n.* نامەی هەوایی.

aerology (âr-ol′ə-ji, ā´ēr-ol′ə-ji), *n.* زانستی لێكۆڵینەوەی هەواو فڕین؛ هەوازانی.

aerometer (âr-om′ə-tēr, ā´ēr-om′ə-tēr), *n.* پێوەری قورسی و چڕی هەواو گازی تر (ئامێر).

aeronaut (âr′ə-nôt´, ā′ēr-ə-nôt´), *n.* فڕۆكەوانی بالۆن؛ بالۆن لێخور.

aeronautic (âr´ə-nô′tik, ā´ēr-ə-nô′tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە زانستی فڕین. (۲) تایبەتی بە فڕۆكەوانی بالۆن؛ تایبەتی بە بالۆنەوان.

aeronautics (âr´ə-nô′tiks, ā´ēr-ə-nô′tiks), *n.pl.* زانستی – فڕین؛ فڕینو فڕۆكەوانی.

aeroplane (âr′ə-plān´, ā′ēr-ə-plān´), *n.* فڕۆكە.

aerospace (âr′ə-spās´), *n.* (۱) بەرگەبای زەوی و ئاسمانی دەرەوە؛ زەوی‌وپۆشو ئاسمانی سەرووی؛ ئاسمانەی زەوی و ئاسمانی دەرەوە.
(۲) تەكنۆلۆجیای فڕین لەم ناوچانەدا.

aerostat (âr′ə-stat´, ā′ēr-ə-stat´), *n.* بالۆن؛ كەشتی هەوایی.

aesthete, esthete (es′thēt), *n.* جوانی پەرست؛ جوانی زان.

aesthetic, esthetic (es-thet′ik), *adj.* تایبەتی بە جوانی زانی؛ تایبەتی بە جوانی پەروەری؛ جوانی.

-aesthetically; esthetically *(adv.).*

aesthetician, esthetician (es´thə-tish′ən), *n.* جوانی زان؛

زانا یا هونەرمەندی جوانی

aestheticism (es-thet′ə-siz′m), *n.* (۱) جوانی زانی لە هونەرە جوانەکاندا (۲) جوانی پەرستی؛ هونەری جوانی پەروەری.

aesthetics, esthetics (es-thet′iks), *n.pl.* جوانی زانی؛ لێکۆڵینەوەی جوانی لە هونەردا.

aether (ē′thēr), *n.* = ether.

aethereal (i-thēr′i-əl), *adj.* = ethereal.

afar (ə-fär′), *adv.* لەدوورەوە؛ دوور.

afeard, afeared (ə-fērd′), *adj.* [Archaic or Dial.], ترساو.

affability (af′ə-bil′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛ ناسکی.

affable (af′ə-b'l), *adj.* ڕووخۆش؛ ناسک

affably (af′ə-bli), *adv.* بە ڕووخۆشی؛ بە خۆشی؛ بە ناسکی: *(to behave ~)*

affair (ə-fâr′), *n.* (۱) کار؛ نیش؛ فرمان. (۲) *(pl.)*، کاروبار؛ کاروباری بازرگانی. (۳) مەسەلە؛ شت؛ ڕووداو. (٤) دڵداری؛ دەست تێکەڵاوکردنی ژن و پیاوێک: *(a love ~)* .

affect (ə-fekt′), *v.t.* کارتێکردن؛ کارکردنە سەر؛ گۆڕین.

n. (۱) [Obs.]، ئارەزوو؛ مەیل. (۲) (ا) هەست. (ب) هەست بزوێنەر؛ بزوێنەر.

affect (ə-fekt′), *v.t.* (۱) حەزلێکردن؛ بەدڵ بوون (شتومەک). (۲) وا دەرخستن؛ هەڵوێستی درۆزنە نواندن: *(He ~ed indifference to their teasing.)*

affectation (af′ek-tā′shən), *n.* (۱) وا نیشاندان؛ وا دەرخستن؛ خۆنواندن؛ خۆبادان؛ پۆز. (۲) خۆ تەسک کردنەوە؛ نازکردن؛ ناز.

affected (ə-fek′tid), *adj.* ڕووکەش؛ درۆ (ڕەوشت)؛ پۆزلێدەر.

affected (ə-fek′tid), *adj.* (۱) تووش بوو (نەخۆشی). (۲) کارلێکراو؛ کارتێکراو. (۳) هەست بزواو؛ هەست جوڵێنراو.

affection (ə-fek′shən), *n.* (۱) مەیل. (۲) خۆشەویستی؛ هەستی ناسک؛ هەستی گەرم. (۳) نەخۆشی. (٤) تایبەخۆ.

affectionate (ə-fek′shən-it), *adj.* ناسک هەست؛ دڵ نەرم؛ بەهەزەیی؛ میهرەبان: *(an ~ person)* .

-affectionately *(adv.)*.

affective (ə-fek′tiv), *adj.* (۱) هەستی؛ تایبەتی بە هەست. (۲) هەست جوڵێنەر.

affidavit (af′ə-dā′vit), *n.* شایەتنامەی سوێند لەسەر خوراو؛ سوێندنامە.

affiliate (ə-fil′i-āt′), *v.t.* (۱) گرتنەخۆ؛ وەرگرتن بە نەندام. (۲) خۆ پێوەبەستن؛ پەیوەندی گرتن لەگەڵ: *(to ~ oneself with an organization)*

(۳) بۆ بنچ و بناوان گەیان (زمان، مرۆڤ).

v.i. خۆ پێوەبەستن؛ چوونە ناو؛ بوون بە نەندام.

n. نەندام (مرۆڤ، کۆمەڵە)؛ لق.

affiliation (ə-fil′i-ā′shən), *n.* پەیوەندی (کۆمەڵە، حیزب، یانە)؛ نەندامێتی: *(He has no party ~ .)* .

affinity (ə-fin′ə-ti), *n.* (۱) خزمایەتی (لەڕێی ژنهێنان و شووکردن). (۲) پەیوەندی. (۳) لەیەکچوون؛ چوونیەکی. (٤) خۆشەویستی؛ هاوهەستی؛ هۆگری.

affirm (ə-fûrm′), *v.t.* (۱) پێ لێنان؛ شایەتی دان؛ لەسەر سوربوون. (۲) چەسپاندن؛ دووپاتکردنەوە؛ پەسەندکردن.

v.i. پێ لێنان؛ شایەتی دان؛ لەسەر سوربوون.

affirmation (af′ēr-mā′shən), *n.* (۱) چەسپاندن؛ پەسەندکردن؛ دووپاتکردنەوە. (۲) شایەتی.

affirmative (ə-fûr′mə-tiv), *adj. & n.* ڕەزامەندی نواندن؛ بەڵێ.

answer in the affirmative, ڕەزامەندی پیشاندان؛ قایل بوون؛ وەڵام دانەوە بە بەڵێ.

affix (ə-fiks′), *v.t.* (۱) پێوەنان؛ خستنەسەر؛ پێوەبەستن. (۲) کردن بە پاشگۆ.

n. (۱) پاشگۆ. (۲) پێشگر، پاشگر، یا ناوبەند (ڕێزمان).

afflict (ə-flikt′), *v.t.* تووشی ناخۆشی و ئازار کردن؛ خەم و خەفەت پێدان؛ سوێ کردن بە دڵدا؛ جەرگ بڕین؛ دووچاربوون.

affliction (ə-flik′shən), *n.* ئێش و ئازار؛ ناخۆشی؛ کارەسات؛ خەم و خەفەت؛ نەخۆشی.

afflicted (ə-flik′tid), *adj.* نەخۆش؛ تووش بوو؛ کارەساتبار.

affluence (af′lōō-əns), *n.* (۱) زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی؛ بێ شوماری. (۲) دەوڵەمەندی؛ خۆش گوزەرانی؛ تێرو تەسەلی. (۳) بۆ چوون؛ بۆ هاتن؛ چوونە ناو.

affluent (af′lōō-ənt), *adj.* (۱) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران. (۲) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.

afflux (af′luks), *n.* بۆ چوون؛ بۆ ڕژێشتن: *(an ~ of blood to the head)*

afford (ə-fôrd′, ə-fōrd′), *v.t.* (۱) توانای کڕین بوون؛ پارە هەبوون (بۆ کڕین)؛ دەست ڕۆیین: *(Can you ~ to buy a house?)* (۲) توانین؛ بۆ لووان؛ بۆ دەست دان: *(I can ~ to speak frankly.)* . (۳) پێدان: *(Music ~s her pleasure.)* .

affranchise (ə-fran′chīz′), *v.t.* ئازادکردن؛ سەربەستی پێدان؛ بەرەڵاکردن.

affray (ə-frā′), *n.* مشتومڕ؛ شەڕ؛ شەڕەقسە؛ دەمەقاڵێ.

affricate (af′ri-kit), *n.* دەنگێک کە پەیدابەبێت لە وەستانی هاتوچۆی هەوا لە دەمدا بەرەڵاکردنی بە کتوپڕی لەکاتی پرتەکردنی دەنگی وەک: " ç " یا " č " لە ووشەی وەک: **church, clutch, judge** . (دەنگناسی).

-affricative *(n. & adj.)*.

affright (ə-frīt′), *v.t.* [Archaic], ترساندن؛ تۆقاندن.

n. [Archaic], ترس.

affront (ə-frunt′), *v.t.* (۱) بە سووک سەیرکردن؛ سووک کردن؛ شکاندن. (۲) بەرەنگاربوون؛ بەرەو ڕوو وەستان؛ لێ هەڵگەڕانەوە بە سووک سەیرکردن؛ شکاندن.

n. شکاندن.

Afgan (af′gən, af′gan), *n.* (۱) ئەفغانی؛ ئەفغانستانی؛ هاوواڵتیی‌یەکی ئەفغانستان. (۲) زمانی ئەفغانی.

(۳) جۆرە سەگێکی باڵابەرزی تیمک درێژی باریکەڵەی سەر باریکە.

(٤) [a-]، بەتانی‌یەک یا دەستماڵێکی خوری بە دەست چنراو.

afield (ə-fēld′), *adv.* (۱) دوور؛ دوور لە ماڵ؛ دوور لە دەوروبەری خۆ: *(Don't go too far ~ ; there will be a storm soon.)*

(۲) بۆ کێڵگە؛ لە کێڵگەدا؛ بۆ دەشت.

afire (ə-fīr′), *adv. & adj.* سووتاو؛ گڕگرتوو؛ ئاگرگرتوو.

aflame (ə-flām′), *adv. & adj.* سووتاو؛ گڕگرتوو؛ ئاگرگرتوو.

afloat (ə-flōt′), *adj.* (۱) سەرئاوکەوتوو؛ بەسەر ئاوەوەیە. (۲) لەناو کەشتیدا؛ لە دەریادا. (۳) بە ئاو داپۆشراو (زەمینەی کەشتی). (٤) نەسووڕێتەوە بەبێ مەبەست. (٥) بە هەواوەیە. (٦) بڵاو (قاو، ووتووات): *(a rumor is ~ .)* .

keep afloat, (۱) بەسەر ئاوەوە مانەوە؛ نوقوم نەبوون. (۲) قەرزار نەبوون؛ توانای دانەوەی هەموو قەرزێک هەبوون.

afoot (ə-foot′), *adv. & adj.* (۱) بە پێ. (۲) خەریکە دەکرێت یا ڕووەدات؛ لە سازکردندایە: *(Something is ~ . ; There was mischief ~ .)*

afore (ə-fôr′, ə-fōr′), *adv., prep., conj.,* لەپێشەوە؛ لەوەوپێش؛ لەمەوپێش.

aforementioned (ə-fôr′men′shənd, ə-fōr′men′shənd′) **,** *adj.* لەمەوپێش باسکراو؛ لەوەوپێش ناوبراو.

aforesaid (ə-fôr′sed´, ə-fōr′sed´), *adj.* لەمەوپێش باسکراو؛ لەوەوپێش ناوبراو.

aforethought (ə-fôr′thôt´, ə-fōr′thôt´), *adj.* لەپێشدا بیری لێکراوەتەوە یا لێی کۆڵراوەتەوە؛ پێشەکی نەخشە بۆ کێشراو.

afoul (ə-foul′), *adv. & adj.* لە تەنگوچەڵەمەدا؛ لە گۆبەنگێکدا؛ لە ناڵۆزێیەکدا.

run (or fall) afoul of, تووش بوون؛ تێوەگلان؛ بەیەکدادان.

afraid (ə-frād′), *adj.* (١) ترساو؛ سڵکەر؛ نەترسن.

(٢) بەداخەوە؛ ببووڕە: *(I am ~ I can't go.)* .

afresh (ə-fresh′), *adv.* سەرلەنوێ؛ لە سەرەوە؛ لەنوێکەوە.

African (af′ri-kən), *adj.* (١) نەفەریقی (گەل، زمان، کلتوور).

(٢) ڕەش؛ قولەڕەش.

Afrikaner (af´ri-kä′nĕr), *n.* هاوڵاتێیەکی نەفەریقای باشووری بە بنەچە نەورووپایی.

Afro-American (af´rō-ə-mĕr′ə-kən), *adj.* تایبەتی بە قولەڕەشی نەمەریکای بە بنەچە نەفەریقایی.

n. قولەڕەشێکی نەمەریکای بە بنەچە نەفەریقایی.

aft (aft, äft), *adj. & adv.* لە بەشی دواوەی کەشتیدا؛ پشتەوەی کەشتی.

after (af′tĕr, äf′tĕr), *adv.* لەپاش؛ لەپاشدا؛ لەدواییدا؛ لە دواتر.

prep. (١) لەدواوە؛ لەپاش؛ لەپاشدا؛ لەدوای. (٢) بەدوادا گەڕان.

(٣) لەدوای (کات)؛ دواتر لە. (٤) بەهۆی؛ پاش. (٥) هەرچەندە؛ لەگەڵ ئەوەشدا.

(٦) لەخوار (پلە، گرنگی). (٧) بەناوی: *(a child named ~ Lincoln)* .

(٨) وەک؛ لەسەر شێوازی: *(a novel ~ Dickens' style)* .

(٩) لەبابەت؛ دەربارەی: *(She asked ~ you.)* .

conj. لەدوای؛ لەپاش؛ دواتر.

adj. (١) لەدواییدا؛ لەدوای ئەوە؛ لەپاش ئەوە. (٢) لەپشتەوەی کەشتێیەک.

after a fashion, بە باشی نا؛ نەختێک بە خراپی؛ هەر بەناو.

after all, (١) لەگەڵ ئەوەشدا. (٢) لە هەرە دواییدا.

after you! فەرموو لەپێشەوە بڕۆ! (چوونەژوورەوە لە دەرگایەکەوە).

be after, بەدوادا گەڕان؛ بۆ گەڕان.

look after, چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن: *(Who will look after the children?)*

take after, لێچوون؛ لێکردن؛ وەک کەسێک وابوون: *(He takes after his father.)*

afterbirth (af′tĕr-bûrth´, äf′tĕr-bûrth´), *n.* (١) ناوک بەندو وێڵاش (کە لەکاتی منداڵبووندا دێتە دەرەوە). (٢) منداڵێک کە لەدوای مردنی باوکی یا دوا وەسیەتنامەی لەدایک دەبێت.

aftereffect (af′tĕr-ə-fekt´, äf′tĕr-ə-fekt´), *n.* دوا ئەنجام؛ ئەنجام.

afterlife (af′tĕr-līf´, äf′tĕr-līf´), *n.* ژیانی قیامەت؛ ژیانی دوای مردن.

aftermath (af′tĕr-math´, äf′tĕr-math´), *n.* (١) ئەنجام؛ (بەتایبەتی ناخۆش)؛ ئەنجامی کار: *(Misery is often an ~ of war.)* .

(٢) لەدوای؛ یەکسەر لەدوای: *(in the ~ of the war)* .

(٣) گزەگیای دووەمی وەرزێک کە پاش یەکەم دووریئەوە سەرهەڵدەداتەوە.

aftermost (af′tĕr-mōst´, äf′tĕr-mōst´), *adj.* دواترین؛ دوا؛ هەرە دوا.

afternoon (af´tĕr-nōōn′, äf´tĕr-nōōn′), *n.* پاش نیوەڕۆ؛ نیوارە

adj. پاش نیوەڕۆ؛ نیوارە؛ تایبەتی بە پاش نیوەڕۆ.

afterpains (af′tĕr-pānz´, äf′tĕr-pānz´), *n.* نیشو ئازار یا ژانی دوای منداڵبوون.

aftertaste (af′tĕr-tāst´, äf′tĕr-tāst´), *n.* (١) تام یا چێژی لەناو دەمدا ماوە (خواردن یا خواردنەوە). (٢) هەستی دوای بەسەرهاتێک.

afterthought (af′tĕr-thôt´, äf′tĕr-thôt´), *n.* بیرێک کە دەرهەق بە دۆخێک یا ڕووبنکردنەوەیەکی دەرهەق؛ پاش بیر.

aftertime (af′tĕr-tīm´, äf′tĕr-tīm´), *n.* دواڕۆژ.

afterward (af′tĕr-wĕrd, äf′tĕr-wĕrd), *adv.* لەدواییدا؛ لەپاشدا؛ دوای ئەوە؛ پاشان.

afterwards (af′tĕr-wĕrdz, äf′tĕr-wĕrdz), *adv.* = **afterward.**

again (ə-gen′, ə-gān′), *adv.* (١) دووبارە؛ دیسانەوە؛ سەرلەنوێ؛ جارێکی تر. (٢) لەسەرووئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش.

(٣) لە سەرێکی ترەوە؛ لە لایەکی ترەوە.

again and again, جار لەدوای جار؛ گەلێک جار.

as much again, دوو ئەوەندە؛ دوو قات؛ ئەوەندەی تریش.

against (ə-genst′, ə-gānst′), *prep.* (١) دژ: *(to fight ~ evil)* .

(٢) بە؛ پیادا: *(Throw the ball ~ the wall.)* .

(٣) بەپێچەوانەی: *(to drive ~ the traffic)* .

(٤) بە قەد؛ بە سەر: *(He leaned ~ the tree.)* .

(٥) بەرامبەر؛ بەتەنیشت: *(dark colors ~ a fair skin)* .

(٦) لەبەر؛ بۆ تەنگانە: *(food stored ~ winter)* .

(٧) دژ؛ خۆپاراستن لە: *(protection ~ the cold)* .

(٨) لەسەر؛ لەسەر حسابی: *(draw a check ~ one's bank balance)* .

(٩) بەرامبەر؛ نزیک

agape (ə-gāp′), *adv. & adj.* (١) واق ووڕماو؛ سەرسوڕماو.

(٢) داچەقیو (دەم)؛ داچەقاو؛ کراوە.

agape (ä′gä-pā´, ag´ə-pē′), *n.* (١) شێو یا جەژنی کۆنی خاچ-پەرستەکان. (٢) خۆشەویستی خودا بۆ نادەمیزاد؛ خۆشەویستی خودایی.

agate (ag′it, ag′ət), *n.* (١) جۆرە بەردێکی بەنرخە.

(٢) کەسێکی بچکۆلە. (٣) تیپی بچووک (چاپەمەنی).

age (āj), *n.* (١) تەمەن

(٢) (~ of)، تەمەنی هەراشی یا پێگەیشتن: *(A man comes of ~ at twenty-one.)*

(٣) قۆناغێکی ژیان. (٤) پیری.

(٥) بەرە؛ پشت. (٦) چەرخ.

(٧) (*pl.*) [Colloq.]، ماوەیەکی دوورودرێژ؛ کاتێکی زۆر.

v.i. پیربوون؛ بە ساڵدا چوون؛ گەورەبوون.

v.t. پیرکردن.

come of age, هەراش بوون؛ گەیشتنە تەمەنی هەژدە یا بیست‌ویەک ساڵی.

under age, منداڵ؛ هەرزە؛ لەخوار تەمەنی هەژدە ساڵییەوە.

aged (ā′jid), *adj.* (١) پیر؛ کۆن.

(٢) تەمەنی ئەوەندەیە: *(~ five years)* .

the aged, کەسانی پیر یا بەساڵداچوو؛ پیرەکان؛ پیران.

ageless (āj′lis), *adj.* (١) هەرگیز پیر نابێت؛ هەمیشە گەنج.

(٢) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی.

agelong (āj′lôŋ´, āj′loŋ´), *adj.* (١) درێژخایەن.

(٢) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی.

agency (ā′jən-si), *n.* (١) هێز؛ ووزە.

(٢) هۆ: *(He got a job through the ~ of friends.)* .

(٣) نوێنەری (کاروبار، کۆمپانیا)؛ بریکاری؛ جێگری: *(The company has ~ies all over the world.)*

(٤) بارەگای دەزگایەکی بریکاری.

(٥) ئاژانس (دەنگوباس).

(٦) دەزگای میری یا میللی.

agenda (ə-jen′də), *n.pl.* بەرنامە؛ کارنامە؛ لیستەی کار.

agent (ā′jənt), *n.* (١) کارکەر؛ بکەر.

(٢) مادەی: *(a chemical ~)* .

(٣) نوێنەر؛ دەڵاڵ؛ بریکار: *(an insurance ~)* .

(٤) بە کرێ گیراو؛ نۆکەر؛ کلک. (٥) هۆ.

(٦) [Colloq.]، دەستگیر؛ چەرچی.

age-old (āj′ōld′), *adj.* کۆن؛ زۆر کۆن. *(an ~ problem)* .

agglomerate (ə-glom′ĕr-āt′), *v.t. & v.i.* کۆمەڵ یا تۆپەڵ کردن؛ کۆکردنەوە

adj. کۆمەڵ کراو؛ تۆپەڵ کراو؛ کۆمەڵ.

n. کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.

agglomeration (ə-glom ĕr-ā′shən), *n.* کۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵ بوون؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵ کردن.

agglutinant (ə-glōō′t'n-ənt), *adj.* سرێشاری؛ لینج.

n. ماددەی سرێشاوی یا لینج.

agglutinate (ə-glōō′t'n-it), *adj.* (١) پێکەوەنووساو یا لکاو (وەک بە سرێش). (٢) ووشەی پەیوەست (زمانەوانی).

v.t. & v.i. (١) پێکەوەنووساندن (وەک بە سرێش). (٢) پێکەینانی ووشەی پەیوەست (زمانەوانی).

-agglutination *(n.)*.

aggrandize (ag′rən-dīz′, ə-gran′dīz′), *v.t.* (١) گەورەکردن؛ زل کردن. (٢) شکۆپێدان. (٣) فووتێکردن؛ بە گەورەتر نووساندن؛ پێوەنان (درۆ).

-aggrandizement *(n.)*.

aggravate (ag′rə-vāt′), *v.t.* (١) ئاڵۆزکردن؛ خراپترکردن. *(to ~ a situation)*

(to ~ a person): (٢) [Colloq.]، پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ پق هەڵسان.

aggravation (ag′rə-vā′shən), *n.* (١) ئاڵۆسکاندن؛ خراپ کردن. (٢) ئاڵۆسکێنەر. (٣) [Colloq.]، پەستکەر؛ تووڕەکەر؛ پق هەڵسێنەر.

aggregate (ag′ri-git), *adj.* (١) سەرجەم؛ کۆشت؛ هەموو. *(~ earnings, sales, etc.)*

(٢) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ.

n. (١) کۆمەڵ؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵێکی هەمەجۆر. (٢) لەو چەوی لەگەڵ چیمەنتۆدا تێکەڵاوکراو.

v.t. (١) کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە؛ کردن بەیەک. (٢) کردنە ئەوەندە؛ ئەوەندەبوون.

in the aggregate, بەگشتی؛ هەمووی؛ هەمووی پێکەوە.

-aggregation *(n.)*.

aggress (ə-gres′), *v.i.* هێرش بردنە سەر؛ شەڕ هەڵگیرسان؛ دەستپێشکەری کردن لە شەڕدا

aggression (ə-gresh′ən), *n.* هێرش؛ هێرش بردنە سەر؛ دەستدرێژی؛ شەڕفرۆشی؛ دڕی؛ دڕێتی.

aggressive (ə-gres′iv), *adj.* (١) دڕ؛ شەڕانی؛ دەستدرێژکەر. (٢) بە هەڵمەت؛ چالاک.

aggressor (ə-gres′ĕr), *n.* شەڕهەڵگیرسێنەر (مرۆڤ، وڵات)؛ دەستدرێژکەر؛ پەلامارەر؛ شەڕانی.

aggrieve (ə-grēv′), *v.t.* (١) ئازاردان؛ خەفەت پێدان؛ دڵ شکاندن. (٢) ماف خواردن؛ زۆرداری لێکردن.

aggrieved (ə-grēvd′), *adj.* (١) ئازاردراو؛ دڵ شکاو؛ خەفەت پێدراو. (٢) ماف خوراو؛ زۆرلێکراو.

agha (ä′gə), *n.* ئاغا

aghast (ə-gast′, ə-gäst′), *adj.* تۆقیو؛ ترساو؛ سەرسوڕماو.

agile (aj′əl, aj′il, aj′īl), *adj.* چوست‌وچالاک؛ گورج‌وگۆڵ؛ بەهەڵمەت.

agility (ə-jil′ə-ti), *n.* چوست‌وچالاکی؛ گورج‌وگۆڵی؛ هەڵمەت.

agitate (aj′ə-tāt′), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ شڵەقاندن. (٢) وروژاندن؛ هاندان؛ خرۆشاندن؛ جۆش دان؛ کلک پێوەکردن.

v.i. گێرەشێوێنی کردن؛ پشێوی خستنەوە؛ خرۆشاندن؛ جۆش دان؛ هاندان.

-agitable *(adj.)*.

agitated (aj′ə-tāt′id), *adj.* ئاڵۆزاو؛ خرۆشاو؛ وروژاو؛ هەڵچوو

agitation (aj′ə-tā′shən), *n.* ئاڵۆزی؛ وروژان؛ هاندان؛ پشێوی؛ گێرەشێوێنی.

agitator (aj′ə-tā′tĕr), *n.* (١) گێرەشێوێن؛ ئاشوبگێڕ؛ وروژێنەر. (٢) ئامێری ڕاوەشاندن یا تێکەهەڵدان.

aglitter (ə-glit′ĕr), *adv. & adj.* شەوقدەرەوە؛ بەشەوق.

aglow (ə-glō′), *adv. & adj.* گەش؛ بەشەوق.

agnail (ag′nāl′), *n.* (١) زیادە نینۆک. (٢) بریتی دەوروپشتی نینۆک.

agnate (ag′nāt), *n. & adj.* خزمی باوک.

agnomen (ag-nō′mən), *n.* نازناو.

agnostic (ag-nos′tik), *n.* کەسێک کە دەڵێت: نازانێت خودا هەیە یا نەیە؛ کەسێکی خوانەناس؛ کەسێکی بێ بڕوا بە بوون‌و نەبوونی خودا

adj. خوانەناس؛ بێ بڕوا بە خودا.

agnosticism (ag-nos′tə-siz′m), *n.* بڕوا نەبوون بە بوون‌و نەبوونی خوا؛ خوانەناس؛ ڕێڕەوی گوماناری (ئاین).

ago (ə-gō′), *adj. & adv.* لەمەوپێش؛ لەمەوبەر؛ ڕابوردوو.

agog (ə-gog′), *adv. & adj.* بەتاسەوە؛ بەجۆش؛ بەپەرۆش.

agon (ā′gŏn), *n.* ناکۆکی‌و کێشمەکێشی نێوان کەسانی شانۆگەرییەک.

agone (ə-gôn′, a-gon′), *adj. & adv.* [Archaic], لەمەوبەر؛ لەوەوپێش؛ ڕابوردوو.

agonistic (ag′ə-nis′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە پێشبڕکێی وەرزشی لە یۆنانی کۆندا. (٢) هەڕکەر لە ناکۆکی‌و کێشمەکێش؛ جەنگاوەر.

(٣) بە زۆر کراو.

agonize (ag′ə-nīz′), *v.i.* (١) تێکۆشان؛ هەوڵ‌وتەقەلایەکی زۆر دان؛ زۆرانبازی کردن. (٢) پێوە نالاندن؛ پێوە تلانەوە؛ ئازار چەشتن.

v.t. چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ تووشی ئێش‌وئازار کردن؛ سوێ کردن بە دڵدا.

agonizing (ag′ə-nīz′iŋ), *adj.* زۆر بە ئێش‌وئازار؛ زۆر ناخۆش؛ بەسوێ. *(an ~ pain)* .

agony (ag′ə-ni), *n.* (١) ئێش‌وئازارێکی زۆر؛ سوێ؛ ئەشکەنجە. (٢) گیانەڵا؛ لنگەفرتێ پێش مردن.

agora (ag′ə-rə), *n.* (١) کۆڕ؛ کۆڕێکی جەماوەری؛ کۆمەڵ (مرۆڤ)؛ کۆبوونەوە. (٢) شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەر؛ بازاڕ.

agoraphobia (ag′ə-rə-fō′bi-ə), *n.* ترسێکی لە ئەندازە بەدەر لە شوێنی قەرەباڵغ‌و کراوەو فراواندا.

agrarian (ə-grâr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە کشتوکاڵ‌و زەوی‌وزار؛ کشتوکاڵ؛ کشتوکاڵی: *(~ reform)* .

n. لایەنگری دابەشکردنی زەوی‌وزار بە یەکسانی.

agrarianism (ə-grâr′i-ən-iz′m), *n.* (١) کشتوکاڵ کردن؛ کشتکاری. (٢) بزووتنەوەی دابەشکردنی زەوی‌وزار بە یەکسانی.

agrarian reform, چاکسازی کشتوکاڵ.

agree (ə-grē′), *v.i.* (١) قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ سازان. (٢) گونجان؛ شیان. (٣) پێکەوتن؛ پێکهاتن؛ هاوڕابوون. (٤) (~ with)، پێکەوتن (خواردەمەنی، ئاووهەوا... هتد):

(This climate does not ~ with him.; The food did not ~ with me.)

(٥) گونجان (ڕێزمان).

agreeable (ə-grē′ə-b'l), *adj.* (١) خۆش؛ باش؛ پەسەند؛ جوان. (٢) قایل؛ ڕازی؛ ڕەزامەند؛ گونجاو؛ هەڕکەر؛ هاوهەس لێ بوو. (٣) ئاسوودە.

-agreeability *(n.)*; **agreeably** *(adv.)*.

agreement (ə-grē′mənt), *n.* (١) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن؛ گونجان. (٢) قایل بوون. (٣) پەیمان؛ ڕێکەوتنامە. (٤) قۆنتەرات.

agricultural (ag′ri-kul′chĕr-əl), *adj.* تایبەتی بە کشتوکاڵ؛ کشتوکاڵی.

agriculturalist (ag′ri-kul′chĕr-əl-ist), *n.* = **agriculturist.**

agriculture (ag′ri-kul′chĕr), *n.* کشتوکاڵ.

agriculturist (ag′ri-kul′chĕr-ist), *n.* (١) زانای کشتوکاڵ؛

شارەزا لە کاروباری کشتوکالییدا (٢) کشتیار؛ وەرزێر؛ جووتیار.

agro- (ag′rō), پێشگرێکە بەمانای: کێڵگە؛ زەوی؛ خاک

agrology (ə-grol′ə-ji), *n.* زانستی خاک و پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵییەوە

agronomic (ag′rə-nom′ik), *adj.* کشتوکاڵی

-agronomical *(adj.)*.

agronomics (ag′rə-nom′iks), *n.pl.* = agronomy.

agronomist (ə-gron′ə-mist), *n.* زانستی کشتوکاڵی؛ پسپۆری کشتوکاڵ.

agronomy (ə-gron′ə-mi), *n.* زانستی کشتوکاڵ؛ زانستی خاک و پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵییەوە.

aground (ə-ground′), *adv. & adj.* بە زەویدا دراوو پەککەوتوو کەشتی. بەڵەم: *(The ship ran ~ during the storm.)*.

ague (ā′gū), *n.* لەرز؛ لەرزوتا؛ مەلاریا

ah (ä, ô), *interj.* ئاە! ئاخ! ئای! ئەی ڕۆژ! ئەی گیان!

aha (ä-hä′), *interj.* ئەها! ووتە یا دەنگێکە ڕەزامەندی، خۆشی، هەستی سەرکەوتن و زاڵی، یا لاقرتی دەردەبڕێت.

ahead (ə-hed′), *adv. & adj.* ١) لەپێش؛ لەپێشەوە؛ لەبەردەم: *(He was ~ of the others.)*

٢) بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە: *(Go ~ .)*.

٣) پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ زووتر: *(We arrived one day ~ of time.)*

ahead of, لەپێش؛ لەپێشتر؛ لەپێشەوە.

be ahead, [Colloq.], بردنەوە؛ سەرکەوتن

get ahead, پێشکەوتن؛ پلەوپایە بەرزبوونەوە.

get ahead of, بۆرپێدان؛ پێشکەوتن.

ahem (ə-hem′), *interj.* نەهم: دەنگی کۆکە یا قوڕگ پاککردنەوە (بۆ سەرنج ڕاکێشان، وورياکردنەوە، یا گومان دەربڕین).

ahorse (ə-hôrs′), *adv. & adj.* بە سواری ئەسپ.

aid (ād), *v.t. & v.i.* یارمەتیدان؛ فریاکەوتن؛ دەستگیرۆیی کردن.

aid (ād), *n.* ١) یارمەتی؛ فریاگوزاری؛ دەستگیرۆیی

٢) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر. (٣) یاوەر (سوپا).

aide (ād), *n.* یاوەر (سوپا)؛ یاریدەدەر.

aigrette, aigret (ā′gret, ā-gret′), *n.* ١) شاهۆی سپی.

٢) پەرێکی جوانە بۆ سەری ئافرەت.

ail (āl), *v.t.* تووشی ئێش و ئازار کردن؛ تووشی دەردەسەری کردن؛ ئازار پێدان: *(What ~s him?)*.

v.i. ئێش و ئازار هەبوون؛ نەخۆش بوون.

ailanthus (ā-lan′thəs), *n.* دارە ئاسمانی: درەختێکی بەرزی گەلا نووک تیژی گوڵ بۆگەنی ئاسیایی‌یە بۆ سێبەرەکەی دەپرۆنرێت. هەروەها پێشی دەووترێت " tree of heaven ").

ailing (āl′iŋ), *adj.* نەخۆش؛ دەردەدار؛ کەفتەکار؛ ناساغ: *(an ~ person, economy, etc.)*

ailment (āl′mənt), *n.* نەخۆشی؛ دەرد؛ ناساغی.

aim (ām), *v.i. & v.t.* ١) نیشان گرتن؛ تێگرتن؛ مشت لێگرتن؛ ئاراستەکردن (چەک، ڕەخنە، توانج).

٢) ئامانج وا بوون؛ نیاز وا بوون؛ ئاراستەکردن (هەوڵ، کۆشش، خەبات): *(We are ~ing at full victory.)*

n. ١) ئامانج؛ هیوا؛ مەبەست؛ نیاز. (٢) نیشان.

٣) نیشان گرتن؛ ئاراستەکردن (٤) [Obs.]. ڕەمڵ لێدان.

take aim, نیشان گرتن؛ ئاراستەکردن (چەک، توانج)

aimless (ām′lis), *adj.* وێڵ؛ بێ ئامانج: *(an ~ person)*.

-aimlessly *(adv.)*; **aimlessness** *(n.)*.

ain't (ānt), [Colloq.]. = am not, is not, are not, has not. have not, etc.

air (âr), *n.* ١) هەوا. (٢) ئاسمان. (٣) با؛ سروە؛ سۆزە. (٤) ڕووکەش؛ هەستی لەڕوو: *(An ~ of luxury fills the room.)*.

(٥) ڕووخسار؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن: *(He has an ~ of dignity.)*.

(٦) *(pl.)*، فیز؛ کەشخە؛ کەش‌وفش؛ خۆنواندن. (٧) بڵاوبوونەوە. (٨) ئاواز. (٩) ماددەی نەسیری دەنگ گوێزەرەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)

adj. تایبەتی بە فڕۆکە؛ تایبەتی بە هێزی ئاسمانی: *(~ power)*.

v.t. (١) بەبادان؛ هەڵخستن لەبەر بادا.

(٢) دەربڕین (بیروباوەڕ، سکاڵا)؛ باڵوکردنەوە: *(to ~ one's opinions, grievances, etc.)*

v.i. با لێدان و ووشک بوونەوە یا ساردبوونەوە.

give oneself airs, خۆفشکردنەوە؛ خۆنواندن؛ پۆزلێدان.

in the air, (١) باڵو (قا). (٢) نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.

on the air, باڵودەکاتەوە (مرۆڤ لەسەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن)؛ باڵودەکرێتەوە.

put on airs, خۆفشکردنەوە؛ پۆزلێدان؛ خۆدەرخستن.

up in the air, (١) نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.

(٢) [Colloq.]، تووڕە؛ پەست؛ هەڵچوو.

walk on air, زۆر لە خۆشیدا بوون؛ لە گەشکەدا بوون.

air base, بنکەی هێزی ئاسمانی؛ فڕۆکەخانەی سەربازی.

air bladder, هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوا.

air-borne (âr′bôrn′), *adj.* بە هەوادا؛ بە هەوا یا فڕۆکە گوێزراوە: *(~ bacteria; ~ troops)*

air castle, خەیاڵ پڵاوی؛ دالغە؛ زەخەو.

air cell, بۆشایی‌یەکی پڕ لە هەوا.

air coach, تکسی هەرزان (فڕۆکە).

air-condition (âr′kən-dish′ən), *v.t.* هەوا ساردکردن؛ هەوا فێنک کردنەوە؛ هەوا گۆڕین.

air-conditioned (âr′kən-dish′ənd), *adj.* هەواکەی فێنک- کراوەتەوە یا ساردکراوەتەوە: *(an ~ house, car, etc.)*.

air-conditioner (âr′kən-dish′ən-ēr), *n.* ئامێری هەوا فێنک- کەرەوە؛ هەوا ساردکەر؛ باخۆشکەرە.

air-conditioning, هەوا ساردکردن یا فێنک کردنەوە؛ هەوا سازکردن یا گۆڕین.

aircraft (âr′kraft′, âr′kräft′), *n. sing & pl.* فڕۆکە (هەروەها هێلیکۆپتەرو بالۆنیش دەگرێتەوە).

aircraft carrier, فڕۆکەهەڵگر: کەشتی‌یەکی گەورەیە بۆ هەڵسان و نیشتنەوەی فڕۆکەی جەنگ لە دەریادا.

air crew, دەستەی کارگەرانی ناو فڕۆکە.

air cushion, (١) کوشن یا دۆشەکێکی فووتێکراو.

(٢) ئیسپرنگی هەوایی.

airdrome (âr′drōm′), *n.* [Chiefly British], (١) فڕۆکەخانە.

(٢) گەراجی فڕۆکەخانە.

air-drop (âr′drəp), *n.* ئازووقەو سەرباز خستنە خوارەوە لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت.

air-dry (âr′drī′), *v.t.* ووشک کردنەوە بە هەوا.

adj. ووشکەوەبوو؛ ووشک؛ زۆر ووشک.

airfield (âr′fēld′), *n.* (١) فڕگە (بەتایبەتی هی سوپا).

(٢) شوێنی هەڵسان و نیشتنەوەی فڕۆکە لە فڕۆکەخانەدا.

air fleet, گەلە فڕۆکە (بەتایبەتی هی سوپا).

airfoil (âr′foil′), *n.* پووی یاریدەدەری فڕین (وەک باڵو پەروانەی فڕۆکە).

air force, هێزی ئاسمانی؛ نیرو یا هێزی هەوایی.

airily (âr′ə-li), *adv.* بەخۆشی؛ بەکەیفەوە؛ بەناسکی؛ بەسووکی؛ بەهێواشی.

airiness (âr′i-nis), *n.* (١) پڕبوون لە هەوای پاک.

(٢) پووخۆشی؛ کەیف خۆشی.

airing (âr′iŋ), *n.* (١) خستنەبەر با؛ بەبادان یا هەڵخستن بۆ ووشک-

ووتنەوە (٢) دەربڕین؛ بڵاوکردنەوە. *(an ~ of ideas)* .
(٣) بای باڵی خۆ دان؛ پیاسە؛ گەشت (بە پێ یا ئۆتومبێل).

airless (âr′lis), *adj.* (١) بێ هەوا؛ بێ هەوای پاک.
(٢) بێ با؛ کش‌ومات.

air letter, نامەی هەوایی.

air lift, گواستنەوەی سەربازو شتومەک بە فڕۆکە (بەتایبەتی کە ئەگەر ڕێگەی زەمینی گیرابێت).

air line, (١) ڕێگەی ڕاستەوخۆ؛ نزیکترین ڕێگە لەنێوان دوو شوێندا.
(٢) ڕێگەی ئاسمانی؛ هێڵی ئاسمانی
(٣) هاتوچۆی هەوایی یا ئاسمانی؛ کۆمپانیای هاتوچۆی ئاسمانی؛ کۆمپانیای فڕین.

airliner (âr′lī′ĕr), *n.* فڕۆکەی ڕێبواران؛ فڕۆکەی گەشتیاری.

air mail, پۆستەی هەوایی.

airmail (âr′māl′), *v.t.* پۆستە ناردن بە ڕێگەی ئاسمانییدا.

airman (âr′mən), *n.* (١) فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان
(٢) سەربازێکی هێزی ئاسمانی ئەمەریکا (پیاو یا ژن).

airminded (âr′mīn′did), *adj.* شارەزاو حەزکەر لە فڕۆکەو فڕین و فڕۆکەوانی.

air passage, (١) ڕاڕەوی هاتوچۆی هەوا؛ ڕاڕەوی هەوایی.
(٢) هەوا لێچوون؛ دڵۆپەی هەوا. (٣) گەشتێکی هەوایی یا ئاسمانی.

airplane (âr′plān′), *n.* فڕۆکە.

airport (âr′pôrt′), *n.* فڕۆکەخانە؛ فڕگە

air pressure, پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەووژمی هەوای پەستراو.

airproof (âr′prōōf′), *adj.* هەوابڕ؛ بابڕ؛ کونبڕ؛ بانەکێش.
v.t. هەواپرکردن؛ بابڕکردن.

air raid, هێرشی ئاسمانی بە بۆمباهاوێژ؛ بۆمباباران.

air-raid shelter, پەناگای بۆمباباران.

air shaft, باکێش؛ لوولەی ستوونی هەوابەر بۆ هەوا گۆڕین لە تونێڵو کانی ژێرزەویدا

airship (âr′ship′), *n.* بالۆن

airsick (âr′sik′), *adj.* گێژو دل تێکەڵهاتووی ناو فڕۆکە
-airsickness *(n.).*

airstrip (âr′strip′), *n.* فرکەی بچووکی سەردەمی؛ شوێنی هەڵسانو نیشتنەوەی سەردەمی فڕۆکە.

airtight (âr′tīt′), *adj.* *Also* wind-tight, هەوابڕ؛ بابڕ؛ کونبڕ؛ بابەکێش.

air valve, دەمەوانەی ڕێکخەری هاتوچۆی هەوا.

airway (âr′wā′), *n.* (١) ڕاڕەو یا لوولەی هەوابەر بۆ هەوا گۆڕین لە تونێڵو کانی ژێرزەویدا. (٢) هێڵی ئاسمانی؛ ڕێگەی ئاسمانی.

the airways, بڵاوکردنەوە بە ڕادیۆو تەلەفزیۆن؛ ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

airworthy (âr′wūr′*th*i), *adj.* بۆ فڕین دەشێت (فڕۆکە).

airy (âr′i), *adj.* (١) بە هەواوەیە؛ بە ئاسمانەوەیە؛ بەرز.
(٢) هەوایی. (٣) هەوا ئاێی دەدات؛ هەوا دەیگرێتەوە.
(٤) خەیاڵی؛ تارمایی (٥) ناسک؛ تەنک؛ سووک؛ سووکەڵە.
(٦) ڕووخۆش؛ ڕۆح سووک؛ بەکەیف؛ بەجۆش و دەم بە پێکەنین.
(٧) فشقی. (٨) [Colloq.]. بەفیز؛ خۆدەرخەر؛ پۆزلێدەر.

aisle (īl), *n.* ڕاڕەوی نێوان دوو ڕیز کورسی (لە سینەما، پۆڵی قوتابخانە، فڕۆکە، شەمەندەفەر، پاس، تیاترۆدا... هتد).

ajar (ə-jär′), *adv. & adj.* بەناستەم کراوە (دەرگا)؛ نەختێک کراوە؛ نیوەکراوە. *(Leave the door ~ .)*

ajar (ə-jär′), *adv. & adj.* نەگونجاو؛ نەسازاو.

akin (ə-kin′), *adj.* (١) خزم؛ خوێش (٢) هاوسەرچاوە (ووشە، زمان).
(٣) لەیەک دەچن؛ چوونیەک؛ وەک؛ نزیک. *(Pity is often ~ to love.)* .

-al (al), پاشگرێکە بەمانای: (١) هی؛ – ی؛ وەک؛ دەشێت بۆ: *(comical, hysterical)*

(٢) کار؛ کردار: *(avowal)* .

alabaster (al′ə-bas′tĕr), *n.* (١) بەردەگەچ (٢) مەرمەڕی سپی
adj. سپی.

à la carte, هەرشتێک بە نرخی جیای خۆیەتی (چێشتخانە).

alack (ə-lak′), *interj.* [Archaic], حەیف؛ داخی گرانم؛ داخەکەم.

alacrity (ə-lak′rə-ti), *n.* (١) خێرایی؛ گورج‌وگۆڵی؛ چالاکی.
(٢) ئامادەیی و بەپەرۆشی؛ لەسەرپێیی.
-alacritous *(adj.).*

alarm (ə-lärm′), *n.* (١) بانگەوازی چەک هەڵگرتن.
(٢) هاوار؛ ووریاکردنەوە؛ ئاگاداری.
(٣) زەنگی ئاگادارکردنەوە یا ووریاکردنەوە. *(a burglar ~ ; a fire ~)*
(٤) مەترسی؛ ترسێکی کوتوپڕ.
v.t. (١) ووریاکردنەوە (لەکاتی مەترسیدا)؛ هاوارکردن (بۆ ئاگادارکردنەوە).
(٢) تۆقاندن؛ ترساندن؛ زراوبردن.

alarm bell, زەنگی ووریاکەرەوە؛ زەنگی پاپەڕین یا ئاگادارکەرەوە

alarm clock, کاتژمێری ووریاکەرەوە؛ کاتژمێری زەنگدار.

alarmed (ə-lärmd′), *adj.* (١) پاپەڕێنراو؛ ئاگادارکراو؛ ووریاکراوە.
(٢) تۆقیو؛ تۆقاو؛ ترساو؛ ترسێنراو.

alarming (ə-lär′miŋ), *adj.* تۆقێنەر؛ ترسناک؛ سامناک؛ نێجگار زۆر یا خراپ: *(an ~ increase in crime rate)* .

alarmist (ə-lär′mist), *n.* دەم بە هاوار؛ کەسێکی دەم بە هاوار.
-alarmism *(n.).*

alas (ə-las′, ə-läs′), *interj.* داخی گرانم؛ داخەکەم؛ بە داخەوە؛ داخی بە جەرگم؛ ئاخ؛ ئەی هاوار؛ حەیف.

alb (alb), *n.* پۆپی سپی بەرنوێژی قەشە.

Albanian (al-bā′ni-ən, al-bān′yən), *adj.* ئەلبانی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) ئەلبانی؛ هاوواڵتییەکی ئەلبانی. (٢) زمانی ئەلبانی

albatross (al′bə-trôs′, al′bə-tros′), *n.* قەتەرس: باڵندەیەکی دەریایی گەورەی قاچ پەردەداری دەنووک درێژو نووشتاوەیە

albeit (ôl-bē′it), *conj.* ئەگەرچی؛ هەرچەندە.

albescent (al-bes′ənt), *adj.* سپی هەڵگەڕاو؛ سپی؛ سپیکار.

albinism (al′bə-niz′m), *n.* قژو پێست سپێتی؛ بێ ڕەنگی.

albino (al-bī′nō), *n.* (١) مرۆڤی قژو پێست سپی و چاو پەمەیی؛ مرۆڤی بێ ڕەنگ (٢) گیانەوەرو ڕووەکی بێ ڕەنگ یا کەم ڕەنگ

album (al′bəm), *n.* (١) ئەلبوم (وێنە). (٢) قەوان؛ ئەلبوم (مۆسیقا).

albumen (al-bū′mən), *n.* (١) سپێنەی هێلکە. (٢) پرۆتین.

albumin (al-bū′min), *n.* پرۆتین؛ جۆرێک لە پرۆتین.

albuminous (al-bū′mi-nəs), *adj.* پرۆتینی؛ پرۆتینی تێدایە.

albuminuria (al-bū′mi-nyoor′i-ə), *n.* پرۆتیناوی بوونی میز (نەخۆشی)

alchemist (al′kə-mist), *n.* کیمیاگەری کۆن؛ زانای کیمیای کۆن.

alchemy (al′kə-mi), *n.* کیمیاگەریی کۆن؛ کیمیای کۆن

alcohol (al′kə-hôl′, al′kə-hol′), *n.* ئەلکحوول؛ خواردنەوەی سەرخۆشکەر یا مەستکەر.

alcoholic (al′kə-hôl′ik, al′kə-hol′ik), *adj.* (١) ئەلکحوولی؛ تایبەتی بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (٢) هۆی ئەلکحوولە
(٣) خووگرتوو بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر یا مەستکەر
n. عەرەق خۆر؛ مەی خۆر.

alcoholism (al′kə-hôl′iz′m, al′kə-hol′iz′m), *n.* هەمیشە عەرەق خواردنەوە؛ خووی خواردنەوەی مادەی ئەلکحوولی یا سەرخۆشکەر.

Alcoran (al′kō-rän′, al′kō-ran′), *n.* قورئان.

alcove (al′kōv), *n.* قوژبن؛ کونج؛ سووچ

alder (ôl′dēr), *n.* دەرختێکە لە چنار دەچێت.

alderman (ôl′dēr-mən), *n.* (١) ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی.

(۲) فەرمانڕەوای ناوچە لە نینگلتەرەی کۆندا؛ جێگری پاشا

ale (āl), *n.* خواردنەوەیەکە لە بیرە دەچێت؛ بیرە

alehouse (āl′hous´), *n.* مەیخانە.

alert (ə-lûrt′), *adj.* وریا؛ هۆشیار؛ گوێ قوڵاغ؛ بەئاگا؛ زیت.

n. (۱) وریاکەرەوە؛ زەنگی وریاکردنەوە

(۲) ماوەی وریایی (بەتایبەتی لەپێش هێرشێکی ئاسمانیدا).

v.t. وریاکردنەوە؛ ئاگادارکردن.

on the alert, وریا؛ ئاگادار؛ گوێ قوڵاغ؛ ئامادە

alexandrine (al´ig-zan′drin), *n.* دێڕێکی شەش برگەیی هۆنراوە

alfalfa (al-fal′fə), *n.* سێبیرە؛ وینجە.

alfresco (al-frcs′kō), *adv. & adj.* لەدەرەوە؛ لە شوێنی کراوەدا.

(an ~ party)

algae (al′jē), *n.pl.* قەوزە.

algebra (al′jə-brə), *n.* زانستی جەبر؛ جەبر.

algebraic (al´jə-brā′ik), *adj.* جەبری؛ تایبەتی بە زانستی جەبر.

algebraic equation, هاوکێشەی جەبری.

-algebraically *(adv.)*; algebraist *(n.)*.

Algerian (al-jēr′i-ən), *adj.* جەزائیری (گەل، زمان، کلتوور).

n. هاوڵاتیێکی جەزائیری؛ جەزائیری.

-algia (al′ji-ə, al′jə), پاشگرێکە بەمانای ئێش؛ ئازار.

(neuralgia)

alias (ā′li-əs), *n.* ناوی نهێنی؛ ناوی خواستراو

adv. بەو ناوە ناسراو. *(Bill ~ Jones)*

alibi (al′ə-bī′), *n.* (۱) سەلماندنی نەبوونی گومانبارێک لە شوێنی

پوودانی تاوانێکدا (دادگەری)؛ لە شوێنێکی تر بوونی گومانبار کاتی پوودانی

تاوانەکە (۲) [Colloq.] بیانوو؛ بەهانە.

v.i. [Colloq.], بیانووهێنانەوە

alien (āl′yən, ā′li-ən), *adj.* دەرەکی؛ بێگانە؛ ناوەکی؛ ناوارە.

n. بێگانە؛ بێگانەیەک؛ دەرەکییەک؛ ناوارەیەک.

v.t. تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار خستنە سەر کەسێکی تر.

alien to, نەگونجاو لەگەڵ؛ ناسرووشتی؛ پێ ڕانەهاتوو.

(Cruelty was quite alien to his nature.)

alienable (āl′yən-ə-b`l, ā′li-ən-ə-b`l), *adj.* دەگوێزرێت.

(خاوەنێتی)؛ دەتوانرێت بسەنرێتەوە و بدرێت بە یەکێکی تر (ماف،

خاوەنێتی زەوی‌وزار).

alienate (āl′yən-āt´, ā′li-ən-āt´), *v.t.* (۱) ناوارەکردن؛ تەرەکردن؛

(His behavior ~d his friends.) دڵ ڕەنجاندن؛ لەیەکتری کردن.

(۲) تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار خستنە سەر کەسێکی تر.

-alienator *(n.)*.

alienation (āl´yən-ā′shən, ā´li-ən-ā′shən), *n.* (۱) ناوارەیی؛

هەستی ناوارەیی؛ ناوەکێتی؛ دەرەکێتی؛ تەرەیی.

(۲) ناوارەبوون؛ ناوەکی یا تەرەبوون.

alight (ə-līt′), *v.i.* (۱) دابەزین (لە ئەسپ، ئوتومبیل)؛

(to ~ from a horse)

(The bird ~ed on a branch.) (۲) نیشتنەوە (باڵندە، فڕۆکە).

(to ~ on an answer) (۳) دۆزینەوە بە ڕێکەوت.

alight (ə-līt′), *adj.* هەڵگیرساو؛ گڕگرتوو؛ داگیرساو؛ ئاگرگرتوو.

align (ə-līn′), *v.t.* (۱) ڕێزکردن؛ جووت کردن لەگەڵ یەکدا؛ ڕێک کردن.

(He ~ed himself with the liberals.) (۲) خۆ دانەپاڵ؛ چوونە پاڵ.

v.i. ڕێزبوون؛ جووت بوونی دوو هێڵ؛ ڕێک بوون

alignment (ə-lın′mənt), *n. Also* alinement, (۱) ڕێزکردن؛

ڕاستکردنەوە؛ جووت بوونی دوو هێڵ؛ ڕێک بوون

(۲) (ا) ڕێکی؛ ڕاستی. (ب) ڕیز؛ هێڵی جووت کراو.

(۳) خۆ دانەپاڵ؛ چوونە پاڵ؛ لایەنگری؛ یەکگرتن.

(٤) نەخشەی ڕێنگە دروستکردن

alike (ə-līk′), *adj.* چوونیەک؛ هاوچەشن؛ هاوشێوە؛ وەک یەک.

(All good books are ~ .)

adv. (۱) وەک یەک؛ بە هەمان چەشن؛ بە هەمان شێوە.

(They dress and walk ~ .)

(۲) نەوەندەی یەک؛ بە هەمان پادە.

aliment (al′ə-mənt), *n.* بژێو؛ خۆراک؛ خواردەمەنی.

-alimental *(adj.)*.

alimentary (al´ə-men′tə-ri), *adj.* (۱) خواردەمەنی؛ خۆراک.

(۲) بووژێنەرەوە؛ وزەپێدەر؛ بژوێن.

alimentary canal (or tract), کۆئەندامی هەرس (کە لە دەمەوە

دەست پێ دەکات هەتا کۆم)؛ بۆری خۆراک.

alimony (al′ə-mō´ni), *n.* نەفەقە؛ پارەی بڕاوە بۆ ژنی تەڵاقدراو.

alive (ə-līv′), *adj.* (۱) زیندوو.

(Old hatreds remain ~ .) (۲) نەمر؛ دوایی نەهاتوو؛ نەمردوو.

(۳) وریا؛ هۆشیار؛ زیت.

alive and kicking, [Colloq.], زیت‌و زیندوو؛ زیت‌و زیندوو.

alkali (al′kə-lī´), *n.* قەلیە؛ قڵێ.

adj. = alkaline.

alkaline (al′kə-lin´, al′kə-lin), *adj.* قەلیەیی.

alkalinity (al´kə-lin′ə-ti), *n.* قەلیەیی.

alkalize (al′kə-līz´), *v.t. Also* alkalinize, قەلیەکردن.

v.i. قەلیەبوون.

-alkalization *(n.)*.

alkaloid (al′kə-loid´), *n. & adj.* مادەی نیمچە قەلیەیی.

all (ôl), *adj.* (۱) گشت؛ هەموو؛ سەرجەم؛ سەراپا. (۲) هەمووکەس.

(I said it in ~ sincerity.) (۳) نەوپەڕ.

(٤) هەرچییەک.

(Life is not ~ pleasure.) (٥) تەنها؛ تەنیا؛ هەر.

prep. (۱) هەموو‌کەسێک؛ هەمووان. *(A~ must die.)* .

(A~ is over between them.) (۲) هەموشتێک.

(A~ of it is gone.) (۳) هەموی؛ گشتی.

n. (۱) هەموو نەوەی کە هەیە. *(Give your ~ .)* .

(۲) گشت؛ سەرجەم؛ هەموو.

adv. (۱) بەتەواوی؛ هەموی. *(A~ worn out.)* .

(۲) هەریەکەی؛ یەکی. *(a score of thirty ~)* .

above all, لەپێش هەموشتێکدا؛ لە هەموشتێک زیاتر یا گرنگتر؛

لەسەروو هەموشتێکەوە.

after all, (۱) گوایە بۆچی وەها نەبێت؛ (لاقرتی).

(It wasn't a fine day, but after all the (۲) لەگەڵ نەوەشدا؛

weather might have been worse.)

all but, (۱) تەنها نەوە نەبێت؛ تەنها.

(He all but admitted his guilt.) (۲) نەوەندەی نەمابوو؛ خەریک بوو.

all in all, بەگشتی؛ بەتێکڕایی؛ تێکڕا.

all over, (۱) کۆتایی هاتووە؛ تەواو؛ نەماوە.

(۲) لە هەموو‌شوێنێک؛ لە هەموو‌جێگەیەکدا.

(۳) [Colloq.]، خۆی ئاسایی؛ وەک خۆی.

all the better, وەها باشتر.

all the same, لەگەڵ نەوەشدا.

all the worse, وەها خراپتر.

at all, (۱) هیچ. (۲) بە هیچ جۆرێک؛ هەرگیز.

in all, بە هەموی؛ سەرجەم.

one and all, هەموو پێکەوە و بە جیاجیایش.

Allah (al′ə, ä′lə), *n.* خودا.

all-around (ôl′ə-round´), *adj.* (۱) گشتی.

(۲) فرە توانا؛ فرە کەڵک؛ بۆ گەلێک شت بەکاردەهێنرێت

allay (ə-lā′), *v.t.* (۱) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە (ترس).
(to ~ someone's fears)
(۲) کەمکردنەوە؛ سووک کردن (بار، خەم، ئازار).

allegation (al′ə-gā′shən), *n.* (۱) را ووتن؛ وا گەیاندن؛ داواکاری.
(۲) بەڵگە

allege (ə-lej′), *v.t.* (۱) را ووتن؛ وا گەیاندن.
(۲) بەڵگەهێنانەوە.

allegedly (ə-lej′id-li), *adv.* گوایە؛ بەناو؛ وا دانراو؛ وا ناوبراو؛ وا ووترا.

allegiance (ə-lē′jəns), *n.* (۱) پەیوەندی نێوان رەنجبەرو ئاغا یا دەرەبەگ (۲) دڵسۆزی (بۆ وڵات یا میری)؛ ئەرکی ئەم دڵسۆزییە.
(۳) دڵسۆزی (بۆ مەسەلە، ئالا، بیرۆباوەڕ، یا کەسێک).

allegory (al′ə-gôr′i, al′ə-gō′ri), *n.* (۱) چیرۆکێکی نیشانەیی، هێمایی یا مەجازی. (۲) نیشانەیی؛ هێمایی؛ مەجازی.
-allegoric *(adj.)*; **allegorical** *(adj.)*; **allegorically** *(adv.)*.

alleluia (al′ə-lōō′yə), *interj. & n.* هەلیلویا. سوپاس بۆ خودا؛ لە خودا بەزیاد بێت.

allergen (al′ēr-jən), *n.* مادەی هەستیاری: هەر ماددەیەک کە ببێتە هۆی لیرو لەش خوراندن لە مەندیک کەسدا (وەک هەڵاڵە، تەپوتۆز... هتد).

allergic (ə-lûr′jik), *adj.* هەستیار (پزیشکەوانی) (ووشەی پێشوو ببینە).

allergist (al′ēr-jist), *n.* پزیشکی هەستیاری

allergy (al′ēr-ji), *n.* هەستیاری (نەخۆشی): بریتییە لە پژمین و ئاو لە لووت و چاو هاتن و لەش خوران و لیرکردن و هەناسە سواربوون بەهۆی هەندێک خواردەمەنی و دەرمان و هەڵاڵە و تەپوتۆز و پووشەوە.

alleviate (ə-lē′vi-āt′), *v.t.* سووک کردن یا کەمکردنەوە (ناخۆشی، نێش و ئازار). *(to ~ the suffering of the oppressed)*
-alleviation *(n.)*; **alleviator** *(n.)*.

alley (al′i), *n.* کۆڵان؛ لاکۆڵان.

blind alley, (۱) کۆیرە کۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو. (۲) هەوڵ و تەقەلای بێ سوود؛ بیرۆباوەڕ یا کاری بێ بەرهەم.

up one's alley, [Slang], شارەزایی زۆری تێدا هەیە؛ نیشی خۆیەتی؛ زۆری لێ دەزانێت؛ لەگەڵ حەزو توانایدا باش دەگونجێت:
(Writing a book about gardening would be up his alley.)

alleyway (al′i-wā′), *n.* کۆڵان؛ لاکۆڵان

All Fools' Day, ڕۆژی (۱) ی نیسان؛ ڕۆژی نیسان.

all fours, چوار پێ؛ هەر چوار پەڵ مرۆڤ یا گیاندارێک.

go on all fours, (۱) بە گاگۆڵکێ ڕۆیشتن؛ گاگۆڵکێ کردن. (۲) بە ڕێکی ڕۆیشتن.

alliance (ə-lī′əns), *n.* (۱) یەکێتی؛ یەکگرتن. (۲) خزمایەتی (لەڕێگەی ژنهێنان و شووکردنەوە). (۳) هاوپەیمانی؛ یەکێتی (چەند وڵاتێک، حیزب، یا ڕێکخراو). (٤) ئەندامانی ئەم یەکێتییە. (٥) هاوسەروشتی.

allied (ə-līd′), *adj.* (۱) یەکگرتوو (لەڕێگەی خزمایەتی یا پەیمانەوە)؛ هاوپەیمان. (۲) هاوسەروشت؛ نزیک:
(Anatomy and biology are ~ sciences.)
(۲) [A-]، تایبەتی بە هاوپەیمانەکانی جەنگی جیهانیی یەکەم و دووەم.

Allies (al′īz, ə-līz′), *n.pl.* هاوپەیمانانی جەنگی جیهانیی یەکەم و دووەم

alligator (al′ə-gā′tĕr), *n.* (۱) تیمساحی ئەمەریکی
(۲) چەرمی تیمساحی ئەمەریکی.
(۳) مەکینە یا ئامێرێکی دەم وەک هی تیمساح، واتە مشاری و بەهێز.

all-important (ôl′im-pôr′t'nt), *adj.* زۆر گرنگ؛ پێویست.

all-inclusive (ôl′in-klōō′siv), *adj.* گشتگر؛ گشتی.

alliterate (ə-lit′ĕr-āt′), *v.i. & v.t.* لەیەکچوواندنی دەنگی سەرەتای چەند ووشەیەکی پەستەیەک (زمانەوانی).

alliteration (ə-lit′ĕr-ā′shən), *n.* لەیەکچوونی دەنگی سەرەتای چەند ووشەیەکی پەستەیەک:
(Wailing in the winter wind; busy as a bee.)
-alliterative *(adj.)*.

allo- (al′ō, al′ə), پێشگرێکە بەمانای: جیا؛ جیاواز؛ ناوێزە:
(allomorph, allogamy)

allocate (al′ə-kāt′, al′ō-kāt′), *v.t.* (۱) بۆ بڕینەوە (پارە)؛ بۆ دانان (پارە، کات)؛ بۆ تەرخان کردن. (۲) دابەشکردن؛ بەش بەش کردن.

allocation (al′ə-kā′shən, al′ō-kā′shən), *n.* (۱) بۆ بڕینەوە، دانان، یا تەرخان کردن (پارە، کات... هتد). (۲) بەش؛ بەشی بۆ بڕاوە

allocution (al′ə-kū′shən, al′ō-kū′shən), *n.* ووتاری- ئامۆژگاری؛ پەند.

allogamy (ə-log′ə-mi), *n.* لێکدانی دوو گوڵی جیاواز؛ تێکەڵە پیتێن.
-allogamous *(adj.)*.

allomorph (al′ə-môrf′), *n.* ئەلۆمۆرف (زمانەوانی): هەریەکە لە دەنگ یا شێوە جیاوازەکانی " مۆرفیم " یێک (بۆ نموونە: دەنگی " س " لە ووشەی cats داو دەنگی " ز " لە ووشەی dogs داو دەنگی " ئز " لە ووشەی horses دا، هەریەکەیان " ئەلۆمۆرف " ی " مۆرفیم " ی " S " ن) .
(" مۆرفیم " یش بچووکترین دانەی واتاداری ووشە یا زمانە).

allopathy (ə-lop′ə-thi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە دەرمانێک کە ئەنجامەکانی دژ بێت بەو ئەنجامانەی لە نەخۆشییەکەوە پەیدا دەبێت.

allophone (al′ə-fōn′), *n.* ئەلۆفۆن (زمانەوانی): هەریەکە لە دەنگ یا شێوە جیاوازەکانی " فۆنیم " یێک (بۆ نموونە: دەنگی " p " لە ووشەی " pit " و دەنگی " p " لە ووشەی " spit " دا، هەریەکەیان پێیان دەووترێت: " ئەلۆفۆن " ی " فۆنیم " ی " p ").
(" فۆنیم " یش بریتییە لە بچووکترین دانەی دەنگی زمان).

allot (ə-lot′), *v.t.* (۱) دابەشکردن؛ بەشکردن.
(۲) بۆ بڕینەوە (پارە)؛ بۆ دانان؛ بۆ تەرخان کردن؛ پێدان:
(Each speaker is ~ed five minutes.)

allotment (ə-lot′mənt), *n.* بەش؛ پێدراو.

all-out (ôl′out′), *adj.* [Colloq.], تەواو؛ گشتی؛ بەدڵ:
(an ~ effort)

allover (ôl′ō′vĕr), *adj.* (۱) بەسەر هەموو ڕووەکەیدا.
(۲) هەموو ڕوو نەخشێنراو.

n. قوماشێکی هەموو ڕوو نەخشێنراو.

allow (ə-lou′), *v.t.* (۱) هێشتن؛ هێڵان؛ ڕێگەدان؛ ماوەدان؛ بەر بۆ بەرەڵا کردن: *(We weren't ~ed to leave.)*
(۲) پێدان. (۳) ڕێگەی چوونەژوورەوە دان: *(Dogs are not ~ed.)*
(٤) پێناسێنان؛ دان پیانان.
(٥) ڕەچاوکردن: *(to ~ an inch for shrinkage)*

allow for, ماوەدان؛ ڕەچاوکردن؛ حساب بۆ کردن.

allowable (ə-lou′ə-b'l), *adj.* دەهێڵرێت؛ ڕێگە دەدرێت؛ ماوە دەدرێت؛ ماوەدراو.

allowance (ə-lou′əns), *n.* (۱) هێشتن؛ ڕێگەدان؛ ماوەدان.
(۲) شتی ڕێگەپێدراو. (۳) (ا) مووچە؛ مانگانە.
(ب) ڕۆژانە، هەفتانە، یا مانگانەی منداڵ؛ پارەی خەرجی؛ بەشی پێدراو.
(٤) نرخ داشکاندن

make allowance (or allowances), ڕەچاوکردن؛ حساب بۆ کردن.

make allowance (or allowances) for, (۱) چاو لێ پۆشین؛ لێبوورین (بەهۆی باری تایبەتییەوە)؛ بیانوو بۆ هێنانەوە.
(۲) ماوەدان؛ ڕەچاوکردن.

alloy (al′oi, ə-loi′), *n.* (۱) داڕشتە؛ داڕێژەی کانزایی.
(۲) کانزایەکی بێ نرخی تێکەڵاوکراو بە کانزایەکی بەنرخ.
(۳) شتێکی بێ نرخە کە نرخی شتێکی بەنرخ دەهێنێتە خوارێ ئەگەر تێکەڵی

بکرێت.

v.t. ١) تێکەڵاوکردنی کانزا (٢) هێنانەخوارەوەی نرخی کانزایەکی بەنرخ بە تێکەڵاوکردنی بەگەڵ کانزایەکی بێنرخدا. ٣) بە نرخ کەمکردنەوەی شتی بەنرخ بە تێکەڵاوکردنی لەگەڵ شتی بێنرخدا.

all-purpose (ôl′pûr′pəs), ***adj.*** بۆ هەموو مەبەستێک دەگونجێت یا دەشێ. گشت مەبەستی.

all-right (ôl′rīt′), ***adj.*** دڵنیا؛ بێشە؛ خراپ نییە؛ مام ناوەندی. ٢ سەلامەت؛ ئازاری نەبووە (٣) ڕاست؛ تەواو. ٤ بەڵێ؛ زۆرباشە؛ باشە.

all-round (ôl′round′), ***adj.*** = all-around.

allspice (ôl′spīs′), ***n.*** ١) بەری درەختێکی ناوچە گەرمەکانە ئالەتی شیرینی لێ دەگیرێت. (٢) ئالەتی شیرین.

allude (ə-lōōd′, ə-lūd′), ***v.i.*** ئاوبردن؛ ئاوهێنانی ناڕاستەوخۆ.

allure (ə-loor′, ə-lyoor′), ***v.t. & v.i.*** فریودان؛ دڵفڕاندن؛ ڕاکێشان.

n. توانای فریودان؛ دڵفڕاندن.

allurement (ə-loor′mənt, ə-lyoor′mənt), ***n.*** ١) فریودەر. ٢) فریودان؛ دڵفڕاندن؛ ڕاکێشان.

alluring (ə-loor′iŋ, ə-lyoor′iŋ), ***adj.*** دڵفڕێن؛ فریودەر.

allusion (ə-lōō′zhən, ə-lū′zhən), ***n.*** ئاوهێنانی ناڕاستەوخۆ؛ ئاوبردن.

-allusive ***(adj.).***

alluvion (ə-lōō′vi-ən, ə-lū′vi-ən), ***n.*** ١) لافاو؛ ئاوهەڵسان. ٢) ڕاماڵینی قەراغی ڕوبارو دەریا بە ئاو. (٣) لیتەی بەجێماو دوای بەرزاو. ٤) زیادبوونی زەوی بەم لیتەیە.

alluvium (ə-lōō′vi-əm, ə-lū′vi-əm), ***n.*** لیتەی بەجێماوی دوای هەڵسانی ئاوی ڕوبارو دەریا.

ally (ə-lī′), ***v.t.*** ١) (~ with)، پەیمان بەستن (ووڵات، حیزب... هتد)؛ بەکگرتن (٢) هاوسەروشت بوون؛ لەیەکچوون

n. ١) هاوپەیمان؛ پشتیوان؛ لایەنگر. (٢) ژێردەست؛ یاریدەدەر؛ خواردەست. ٣) ڕێندەوەر یا ڕووەکی هاوسەروشت

almanac (ôl′mə-nak′), ***n.*** ڕۆژنامە؛ ساڵنامە.

almighty (ôl-mī′ti, ôl′mī′ti), ***adj.*** ١) زۆر بەهێز؛ مەزن (٢) [Slang]، گەورە؛ نێچگار؛ زۆر.

the Almighty, خودا؛ خودای مەزن؛ خودای گەورە.

almond (ä′mənd, am′ənd), ***n.*** ١) بادەم (٢) دار بادەم. ٣) ڕەنگ بادەمی.

adj. ١) بادەمی (ڕەنگ، شێوە. تام) (٢) لە بادەم دروستکراو.

almoner (al′mən-ĕr, ä′mən-ĕr), ***n.*** لێپرسراوی خێر دابەشکردن لەلایەن کڵێسە یا خێزانێکی دەوڵەمەندەوە.

almonry (al′mən-ri, ä′mən-ri), ***n.*** شوێنی خێر بەخشینەوە

almost (ôl′mōst, ôl′mōst′), ***adv.*** ١) نزیکەی؛ نزیکی. ٢) هەریەک؛ هەریەک بوو؛ ئەوەندەی نەمابوو؛ ئەوەندەی نەماوە:

(We were ~ home.)

alms (ämz), ***n.*** خێر

almsgiver (ämz′giv′ĕr), ***n.*** خێرکەر؛ خێرەومەند؛ خێرخوا

almsgiving (ämz′giv′iŋ), ***n.*** خێرکردن؛ خێرەومەندی؛ خێرخوایی

almshouse (ämz′hous′), ***n.*** هەژارخانە؛ فەقیرخانە؛ تەمەڵخانە

almsman (ämz′mən), ***n.*** هەژارێکی بە خێر ژیاو؛ سوالکەر

almswoman (ämz′woom′ən), ***n.*** ژنی بە خێر ژیاو؛ ژنە سوالکەر.

aloft (ə-lôft′, ə-loft′), ***adv.*** ١) بەرز؛ بالا؛ بڵند. ٢) بەسەر دارکەشتیەوە.

aloha (ə-lō′ə, ä-lō′hä), ***n. & interj.*** پۆژباش؛ خواحافیز.

alone (ə-lōn′), ***adj. & adv.*** ١) بە تەنها؛ بە تەنهایی؛ سەنت

(٢) هەر؛ هەر ئەوەندە.

leave alone, (١) بە تەنها بەجێهێشتن.

let alone, (٢) [Colloq.]، وازلێهێنان؛ بەرۆژ بەردان؛ دەستکاری نەکردن. (١) وازلێهێنان؛ بەرۆژ بەردان؛ دەستکاری نەکردن.

(٢) نەخوازەلا؛ ئەوە هەر هیچ:

(We didn't have a dime, let alone a dollar.)

let well enough alone, دەستکاری شتێک نەکردن کە خۆی لەخۆیدا باش بێت.

along (ə-lôŋ′, ə-loŋ′), ***prep.*** بە تەنیشت و بە درێژایی؛ بە قەراغ؛ بە لا:

(A~ the wall there is a hedge.)

adv. (١) بە درێژایی؛ بە درێژی؛ بە قەراغ؛ بە تەنیشت.

(٢) بۆ پێشەوە: ***(He walked ~ by himself.)***

(٣) (~ with)، پێکەوە؛ لەگەڵ: ***(~ with his friends)***

(٤) لەگەڵ خۆدا: ***(She took her camera ~.)***

all along, بە درێژایی کات؛ هەر لە سەرەتاوە:

(I knew all along that this would happen.)

along with, (١) لەگەڵ؛ لەتەک. (٢) هەروەها؛ زیاد لەوەیش.

get along, (١) پێشکەوتن. (٢) سەرکەوتن.

(٣) لەگەڵ سازان؛ لەگەڵ یەکتری گونجان؛ لەگەڵ دەربردن.

(٤) [Colloq.]، ڕۆیشتن.

go along with, قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ پەڵپ نەگرتن.

alongside (ə-lôŋ′sīd′, ə-loŋ′sīd′), ***adv. & prep.*** بە تەنیشت و بە درێژایی؛ بە قەراغ.

aloof (ə-lōōf′), ***adv. & adj.*** (١) دوور.

(٢) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر: ***(She is ~.; His manner was ~.)***

aloofness (ə-lōōf′nis), ***n.*** دوورەپەرێزی؛ گۆشەگیری؛ تەریکی؛ خۆ تێ نەگەیاندن.

aloud (ə-loud′), ***adv.*** (١) بە دەنگی بەرز؛ بە قایم.

(٢) بەدەنگ: ***(reading ~)***

alpaca (al-pak′ə), ***n.*** (١) گیاندارێکە وەک مەڕ وایە، نەخێتێک گەورەترە. (٢) خوری ئەم گیاندارە. (٣) قوماشی نەم خوریەیە.

alpha (al′fə), ***n.*** (١) ئەلف: یەکەم تیپی ئەلف‌وبێی یۆنانییە. (٢) سەرەتا. (٣) گەشترین ئەستێرەی کۆنەستێرەیەک.

alpha and omega, (١) یەکەم و دواهەمین تیپی ئەلف‌وبێی یۆنانی (٢) سەرەتا و کۆتایی؛ سەرتاخوار؛ هەمووی. (٣) گرنگترین بەشی شتێک

alphabet (al′fə-bet′), ***n.*** (١) ئەلف‌وبێ. (٢) سەرەتا (زانست)؛ بنچینە.

alphabetic (al′fə-bet′ik), ***adj.*** = alphabetical.

alphabetical (al′fə-bet′i-k'l), ***adj.*** ئەلف‌وبێیی؛ بەپێی ئەلف‌وبێ و بەپێز.

-alphabetically ***(adv.).***

alphabetize (al′fə-bə-tīz′), ***v.t.*** (١) ڕێکخستن یا ڕیزکردن بەپێی ئەلف‌وبێ. (٢) بە ئەلف‌وبێ نووسین؛ ئەلف‌وبێ بۆ داتان.

Alpine (al′pīn, al′pin), ***adj.*** (١) ئەلپی؛ تایبەتی بە شاخی ئەلپ یا دانیشتووەکانی. (٢) قەوقاسی؛ کەسێکی قەوقاسی یا سپی.

(٣) [a-]، تایبەتی بە شاخی بەرز؛ وەک شاخی بەرز.

(٤) [a-]، لە بەرزاییدا دەڕوێت.

n. قەوقاسی؛ کەسێکی قەوقاسی یا سپی.

alpinist, Alpinist (al′pin-ist), ***n.*** شاخەوان.

already (ôl-red′i), ***adv.*** بەر لەوە؛ لەپێش ئەوەدا؛ پێش ئێستا؛ لەپێشدا: ***(The train has ~ left.; I have ~ been there.)***

alright (ôl′rīt′), ***adv.*** = all right.

also (ôl′sō), ***adv.*** هەروەها؛ هەم؛ زیاد لەوەیش؛ – یش.

altar (ôl′tĕr), ***n.*** (١) پێش نوێژگا؛ میحراب (کڵێسە).

(٢) قوربانیگا (کڵێسە).

lead to the altar, مارەکردن؛ ژنهێنان.
alter (ôl′tĕr), *v.t.* (۱) گۆڕین (۲) حس کورتکردنەوە یا درێژکردن؛ جل چاك کردن.
v.i. گۆڕان
alterable (ôl′tĕr-ə-b'l), *adj.* دەگۆڕێت؛ دەتوانرێت بگۆڕێت.
alteration (ôl′tĕr-ā′shən), *n.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕان (۲) حس کورتکردنەوە یا درێژکردن؛ جل چاك کردن.
altercate (ôl′tĕr-kāt′, al′tĕr-kāt′), *v.i.* دەمەقاڵێ بوون؛ شەڕکردن؛ بەیەکدا هەڵشاخان.
altercation (ôl′tĕr-kā′shən, al′tĕr-kā′shən), *n.* دەمەقاڵێ؛ شەڕەقسە؛ بەیەکدا هەڵشاخان؛ بەیەکداهاتن.
alterego (al′tĕr-ē′gō, ôl′tĕr-ē′gō), [L.], (۱) کەسێکی وەك خۆ؛ خۆی تر؛ خۆی دووەم. (۲) برادەرێکی نزیك؛ هاوڕێیەکی باوەڕپێکراو.
alternate (ôl′tĕr-nit, al′tĕr-nit), *adj.* بە نۆرە؛ یەك بە یەك: *(The two roommates cook on ~ days.)*
n. جێگر؛ لەباتی
v.t. نۆرەپێکردن
v.i. (۱) نۆرەکردن *. (Good times ~ with bad.)* (۲) حێگۆڕکێ کردن.
alternately (ôl′tĕr-nit-li, al′tĕr-nit-li), *adv.* بە نۆرە.
alternating current, تەووژمی کارەبای بە نۆرە؛ کارەبای نۆرەتاو؛ تەزووی کارەبای گۆڕاو یا ناڕاستەوخۆ.
alternation (ôl′tĕr-nā′shən, al′tĕr-nā′shən), *n.* نۆرەکاری؛ نۆرە
alternative (ôl-tûr′nə-tiv, al-tûr′nə-tiv), *n.* (۱) چار؛ چارە: *(When his car broke down, he had no ~ but to walk home.)* (۲) لەباتی؛ جێگر؛ بریتی.
alternatively (ôl-tûr′nə-tiv-li, al-tûr′nə-tiv-li), *adv.* لە-لابەکی تر؛ لە سەرێکی ترەوە.
alternator (ôl′tĕr-nā′tĕr, al′tĕr-nā′tĕr), *n.* دینەمۆ
although, altho (ôl-*thō*′), *conj.* هەرچەندە؛ ئەگەرچی؛ لەگەڵ ئەوەشدا.
altitude (al′tə-tōōd′, al′tə-tūd′), *n.* بەرزی (لە ئاستی دەریاوە)؛ بەرزایی
altogether (ôl′tə-ge*th*′ĕr), *adv.* (۱) هەموو؛ هەموو پێکەوە؛ هەمووی؛ بەتەواوی. (۲) بەتێکڕایی؛ تێکڕا؛ بەگشتی.
in the altogether, [Colloq.], لە پووتی؛ پووت؛ بێ جل‌وبەرگ.
altruism (al′trōō-iz′m), *n.* سوودی خەڵك ویستن؛ خەڵك خوایی؛ خۆنەپەرستی.
altruist (al′trōō-ist), *n.* سوودی خەڵك ویست؛ خەڵك خوا؛ خۆنەپەرست.
altruistic (al′trōō-is′tik), *adj.* سوودی خەڵك ویست؛ خەڵك خوا؛ خۆنەپەرست: *(an ~ person, attitude, act, etc.)*
-altruistically *(adv.).*
alum (al′əm), *n.* زاج
aluminium (al′yoo-min′i-əm), *n.* [British], = **aluminum.**
aluminum (ə-lōō′mi-nəm), *n.* قاوڕ؛ ئەلەمنیۆم.
alumna (ə-lum′nə), *n.* (*pl.* **alumnae**), دەرچووی ژانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانەیەك (ئافرەت).
alumnus (ə-lum′nəs), *n.* (*pl.* **alumni**), دەرچووی ژانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانەیەك (پیاو).
alveolar (al-vē′ə-lĕr), *adj.* ١: تایبەتی بە کون یا بۆشایی تونێکاری؛ کوندار؛ بۆش. ٢: تایبەتی بە دەنگی (t, d, s) کە بۆ ووتنیان سەری زمان لە پووکی ناوەوەکی ددانەکانی سەرەوەی پێشەوە دەدات (دەنگزانی).
n. دەنگی تیپی (t, d, s)
alveolate (al-vē′ə-lit), *adj.* خانەخانەدار (وەك شانەی هەنگوین)؛ کون کون؛ کوندار.
alveolus (al-vē′ə-lus), *n.* (١) کون (شانەی هەنگوین، سی، شوێن- ددان)؛ بۆشایی؛ خانە. (٢) پەگی پووکی ددانی سەرەوەی پێشەوە لە هەردوو دیوەوە.
alvine (al′vin, al′vīn), *adj.* تایبەتی بە سك؛ تایبەتی بە سك‌و ڕیخۆڵە.
always (ôl′wiz, ôl′wāz), *adv.* هەمیشە؛ هەردەم؛ بێ ووچان؛ بەردەوام.
am (am; *unstressed,* əm), – م؛ شێوەی کرداری " بوون " ە بۆ کاتی نێستا لەگەڵ ڕاناوی تاکی ئامادەدا: *(I am a teacher. I am a Kurd.)*
A.M., a.m., پێش نیوەڕۆ؛ بەیانی.
amain (ə-mān′), *adv.* [Archaic or Poetic], (١) بە توندوتیژی؛ بە قایم؛ بە هێز. (٢) بە پەلە؛ خێرا؛ گورج؛ لەپڕ. (٣) ئێجگار؛ زۆر
amalgam (ə-mal′gəm), *n.* (١) داڕشتەی جیوەو کانزایەکی وەك زیو. (٢) ناوێتە؛ داڕێژە؛ شتێکی هەمەچەشن.
amalgamate (ə-mal′gə-māt′), *v.t.* (١) داڕشتنی جیوەو کانزا. (٢) تێکەڵ کردن؛ یەك پێگرتن؛ کردن بە یەك؛ یەکخستن.
v.i. (١) داڕشتن. (٢) تێکەڵ بوون؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەك.
-amalgamator *(n.).*
amalgamation (ə-mal′gə-mā′shən), *n.* (١) داڕشتن؛ داڕێژان. (٢) یەکگرتن (چەند کۆمپانیایەك)؛ بوون بە یەك. (٣) تواناوەی کانزا لە جیوەدا بۆ داڕشتن (کیمیاگەری).
amaranth (am′ə-ranth′), *n.* (١) هەمیشە بەهار (گوڵو پووەك). (٢) [Poetic]، گوڵێکی ئەفسانەیی هەمیشە گەشە. (٣) ئەرخەوانی
amaranthine (am′ə-ran′thin), *adj.* (١) تایبەتی بە گوڵ یا پووەکی هەمیشە بەهار (٢) هەمیشە گەش؛ هەمیشە جوان؛ نەمر. (٣) ئەرخەوانی؛ ئەرخەوانیەکی تێر.
amass (ə-mas′), *v.t.* کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن.
amateur (am′ə-choor′, am′ə-toor′), *n.* (١) ناڕەزووباز؛ هەوەسکار. (٢) ناکارامە؛ نەزان؛ ئەشارەزا.
adj. (١) تایبەتی بە ناڕەزووباز یا هەوەسکار. (٢) ناکارامانە؛ نەزانانە؛ ئەشارەزایانە.
-amateurism *(n.).*
amateurish (am′ə-choor′ish, am′ə-toor′ish), *adj.* نەزان؛ ئەشارەزا؛ هەوەسکارانە؛ ناکارامانە.
-amateurishly *(adv.)*; **amateurishness** *(n.).*
amative (am′ə-tiv), *adj.* هەمیشە لەسەر هەوەس (جووت بوون)؛ شەیدای دڵداری‌و جووت بوون.
amatory (am′ə-tôr′i, am′ə-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە دڵداری؛ تایبەتی بە خۆشەویستی.
amaze (ə-māz′), *v.t.* سەرسوڕماندن؛ سەرسام کردن.
amazement (ə-māz′mənt), *n.* (١) سەرسوڕمان؛ سەرسامی. (٢) [Obs.]، پەشۆکاوی.
amazing (ə-māz′iŋ), *adj.* سەیر؛ سەرسامکەر؛ سەرسوڕمێن؛ سەرنج ڕاکێشەر.
Amazon (am′ə-zon′, am′ə-z'n), *n.* (١) ژنە جەنگاوەرێکی نزیك دەریای ڕەش (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [-a]، سەربازی ژن. (٣) [-a]، ژنێکی زل چوارشانە؛ ئافرەتی کەتە. (٤) ئەمازۆن: پوبارێکە لە باشووری (٥) جۆرە میروولەیەکە. (٦) جۆرە تووتیەکە.
ambassador (am-bas′ə-dĕr), *n.* (١) باڵێوز. (٢) نوێنەری تایبەتی.

-ambassadorial *(adj.)*.

ambassadorship (am-bas′ə-dēr-ship′), *n.* باڵیۆزی؛ پلەوپایەو ئەرکو دەسەلاتی باڵیۆزێك

amber (am′bēr), *n.* (١) ڕەنگی قاوەیی؛ کەهرەبا. (٢) ڕەنگی کەهرەبا. *adj.* (١) ڕەنگی کەهرەبا. (٢) لە ڕەنگی کەهرەبا.

ambi- (am′bi, am′bə), پێشگرێکە بەماناى هەردوو؛ هەردووکیان؛ هەردوو؛ دوو؛ دووان

ambidexter (am′bə-dek′stēr), *adj.* (١) دەتوانێت هەردوو دەستی وەك یەکو بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاك. *n.* (١) کەسێك کە بتوانێت هەردوو دەستی وەك یەکو بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) کەسێکی دووڕوو، بێبار، یا ناپاك.

ambidexterity (am′bə-deks-ter′ə-ti), *n.* (١) توانای هەردوو دەست وەك یەك بەکارهێنان. (٢) دووڕوویی؛ بێباری؛ ناپاکی.

ambidextrous (am′bə-dek′strəs), *adj.* (١) دەتوانێت هەردوو دەستی وەك یەکو بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) لێهاتوو؛ بەتوانا. (٣) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاك

ambience (am′bi-əns), *n.* ژینگە؛ بەرووبەر؛ چۆنێتییەکی تایبەتی کە دەورووبەرێکی هەموو گرتبێتەوە.

ambient (am′bi-ənt), *adj.* لە هەموولایەکەوە؛ بە هەرچواردەوردا؛ بە دەوروبەردا.

ambiguity (am′bi-gū′ə-ti), *n.* (١) لێڵی؛ ناڕوونی؛ پێچوپەنا؛ دوو ماناى بەخشین. (٢) ووتەیەکی لێڵ یا دوومانابەخش

ambiguous (am-big′ū-əs), *adj.* (١) دوومانابەخش؛ فرە ماناى (٢) لێڵ ،ووتە. تێبینی)؛ ناڕوون؛ پێچوپەناندار

ambit (am′bit), *n.* (١) کەمەرە؛ چێوە (٢) سنوور؛ ماوە؛ مەودا.

ambition (am-bish′ən), *n.* (١) بەرێ خواڕی (ئاوبانگ، سامان، دەسەلات) (٢) خواستی بەرز؛ ئاواتی بەرز.

ambitious (am-bish′əs), *adj.* (١) بەرێ خواڕ (ئاوبانگ، سامان، دەسەلات) (٢) کۆششکەر.

ambivalence (am-biv′ə-ləns), *n.* دوو هەست مەبوون بەرامبەر بە مرۆڤ، شت، یا کردارێك (وەك خۆشویستنو ڕق لێ بوون)؛ دووهەستی؛ دوودڵی ڕابردیی

ambivalent (am-biv′ə-lənt), *adj.* دووڵ بەرامبەر بە مرۆڤ، شت، یا کردارێك (وەك ویستنو نەویستن لە هەمان کاتدا)؛ دووهەست؛ دوو هەستی دژ بە یەك.

amble (am′b'l), *v.i.* (١) بەسەرخو ڕۆیشتن (ئەسپ). (٢) پیاسەکردن؛ بە هێواشی ڕۆیشتن. *n.* (١) ڕەوت (ئەسپ). (٢) پیاسە.

ambrosia (am-brō′zhi-ə, am-brō′zhə), *n.* (١) خۆراکی خواو باوەخواو بوونەوەرە ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی). (٢) خواردنێکی زۆر خۆش؛ شتێکی بۆن خۆش. (٣) جۆرە ڕووەکێکە.

ambrosial (am-brō′zhi-əl, am-brō′zhəl), *adj.* (١) شایانی خواو باوەخوایە. (٢) زۆر خۆش (خواردن، بۆن... هتد).

ambrosian (am-brō′zhi-ən, am-brō′zhən), *adj.* = **ambrosial.**

ambulance (am′byoo-ləns), *n.* ئۆتومبێلی فریاکەوتن؛ ئۆتومبیلی ئاگاو

ambulate (am′byoo-lāt′), *v.i.* گەڕان؛ پیاسەکردن؛ جووڵان

-ambulation *(n.)*; **ambulator** *(n.)*.

ambulatory (am′byoo-lə-tôr′i, am′byoo-lə-tō′ri), *adj.* (١) تایبەتی بە گەڕان، پیاسە، یا جووڵان. (٢) دەتوانێت بگەڕێت؛ لە جێگەدا نەکەوێتەوە. (٣) گەڕۆك (٤) دەتوانرێت بگوێزرێت (وەسیەتنامە).

ambuscade (am′bəs-kād′), *n., v.t. & v.i.* = ambush.

ambush (am′boosh), *n.* بۆسە؛ داو. *v.t. & v.i.* بۆسە بۆ نان؛ داو بۆ نانەوە

-ambusher *(n.)*.

ameba (ə-mē′bə), *n.* = amoeba.

amebic (ə-mē′bik), *adj.* = amoebic.

ameliorable (ə-mēl′yə-rə-b'l), *adj.* چاك دەکرێت (بارودۆخ).

ameliorate (ə-mēl′yə-rāt′), *v.t.* چاك کردن (بارودۆخ)؛ باشترکردن.

v.i. چاك بوون (بارودۆخ)؛ باشتربوون.

-ameliorant *(n.)*; **ameliorative** *(adj.)*; **ameliorator** *(n.)*.

amelioration (ə-mēl′yə-rā′shən), *n.* (١) چاك کردن (باری شتێك)؛ باشترکردن. (٢) چاکی (بارودۆخ)؛ چاك بوون؛ گۆڕان

amen (ā′men′, ä′men′), *interj.* ئامین؛ خوا وا بکات.

adv. بەڕاستی.

amenable (ə-mē′nə-b'l, ə-men′ə-b'l), *adj.* (١) بەرپرسیار؛ لێپرسراو: *(We are all ~ to the law.)* . (٢) گوێ ڕایەڵ؛ گوێ ڕاگر. (٣) (to ~)، بەدەم ئیەیە؛ دەیگرێتەوە: *(~ to the laws of physics)* .

amend (ə-mend′), *v.t.* (١) چاك کردن؛ ڕاستکردنەوە؛ کەموکوڕی نەهێشتن. (٢) گۆڕین (یاسا، دەستوور).

v.i. ڕەوشتی خۆ چاك کردن.

amendment (ə-mend′mənt), *n.* (١) چاك کردن؛ باشترکردن. (٢) ڕاستکردنەوە (هەڵە، ناتەواوی). (٣) گۆڕین (یاسا، دەستوور). (٤) بەیاننامەی گۆڕینی یاسا یا دەستوور.

amends (ə-mendz′), *n.pl.* بۆ بژاردن؛ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە: *(He made ~ for his rudeness.)*

amenity (ə-men′ə-ti, ə-mē′nə-ti), *n.* (١) سازگاری؛ خۆشی و جوانی (شوێن، ئاوهەوا): *(the ~ of the California climate)* . (٢) *(pl.)*، هۆی خۆشی و حەوانەو ئاسوودەیی: *(This town has all the ~ies one needs.)* (٣) *(pl.)*، ڕەفتاری جوان.

ament (am′ənt, ā′mənt), *n.* هێشووە گوڵی شۆڕبووەوە.

ament (ā′mənt, ā′ment), *n.* کەسێکی بێ مێشك.

amentia (ə-men′shə, ā-men′shi-ə), *n.* (١) مێشك سووکی؛یەکی زگماکی. (٢) شێتێیەکی سەردەمی.

amerce (ə-mūrs′), *v.t.* (١) سزای پارە دان؛ پێ بژاردن. (٢) سزادان.

-amercement *(n.)*.

America (ə-mer′ə-kə, ə-mer′i-kə), *n.* (١) ئەمەریکای باکوور. (٢) ئەمەریکای باشوور. (٣) ئەمەریکای باکوورو باشوورو ناوەڕاست. (٤) وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

the Americas, ئەمەریکای باکوورو باشوورو ناوەڕاست.

American (ə-mer′ə-kən, ə-mer′i-kən), *adj.* ئەمەریکی (گەل، زمان، کلتوور... هتد).

n. (١) ئەمەریکی؛ ئەمەریکایی؛ کەسێکی ئەمەریکی؛ هاووڵاتییەکی ئەمەریکی. (٢) زمانی ئینگلیزی یا ئەمەریکی.

Americana (ə-mer′ə-kan′ə, ə-mer′ə-kä′nə), *n.pl.* چەند پەرتووکو ڕۆژنامەو شتومەکێك کە دەربارەی ئەمەریکاو مێژووی ئەمەریکاو خەڵکەکەیەوە بن.

American English, زمانی ئینگلیزی ئەمەریکی (کە ئەختێك لە زمانی ئینگلیزی بەریتانی جیایە، بەڵام هەردووکیان هەر بە یەك زمان دادەنرێن).

American Indian, هیندی ئەمەریکی کە بە " سوور " ناسراون.

Americanism (ə-mer′ə-kən-iz′m), *n.* (١) ئەمەریکێتی. (٢) خوو و ئەریت یا بیروباوەڕێکی ئەمەریکی. (٣) ووتە یا زاراوەیەکی ڕەسەنی ئەمەریکی. (٤) دڵسۆزی بۆ ئەمەریکاو مێژوو و دەستوورو شێوەی ژیانو دەزگاکانی.

Americanist (ə-mer′ə-kən-ist), *n.* (١) زانای مێژوو، زمەوی، یا

ویژەی نەمەریکا. (٢) زاناى هیندیی‌یە نەمەریکی‌یەکان‌و کلتوورەکەیان. (٣) کەسێکی سەر بە نەمەریکا.

Americanize (ə-mer′ə-kən-īz′), *v.t. & v.i.* کردن بە نەمەریکی؛ وەک نەمەریکی لێکردن یا لێهاتن؛ خوو و ڕەووشتی نەمەریکایی گرتن. **-Americanization** *(n.).*

amiability (ā′mi-ə-bil′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی.

amiable (ā′mi-ə-b'l), *adj.* ڕووخۆش **-amiably** *(adv.).*

amicability (am′ik-ə-bil′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛ ناشتیخوازی؛ لاشەیی

amicable (am′i-kə-b'l), *adj.* ڕووخۆش؛ ناشتیخواز؛ لاشەیی.

amicably (am′i-kə-bli), *adv.* بە خۆشی‌و بێ شەڕ (ناکۆکی-) بڕینەوە)؛ بە ناشتی: *(to settle a disagreement ~)*.

amid (ə-mid′), *prep.* لەناو؛ لەنێوان.

amidst (ə-midst′), *prep.* = amid.

amino acids, ترشی نەمینی.

amir (ə-mēr′), *n.* کوڕە پاشا؛ شازادە؛ میر.

amiss (ə-mis′), *adv.* بە هەڵە؛ بە چەوتی؛ بە ناتەواوی. *adj.* هەڵە؛ چەوت؛ ناتەواو.

amitosis (am′ə-tō′sis), *n.* دابەشبوونی ڕاستەوخۆ لە خانەی لەشی گیانداری سەرەتایی وەک " نەمیبیا " دا.

amity (am′ə-ti), *n.* برادەرێتی؛ پەیوەندی ناشتی‌و برادەرێتی (لەنێوان وڵاتاندا).

ammonia (ə-mōn′yə, ə-mō′ni-ə), *n.* نەوشادر؛ نەمۆنیا.

ammunition (am′yoo-nish′ən), *n.* (١) تەقەمەنی جەنگ (گوللە، باروود، بۆمبا، نارنجۆک، مووشەک)؛ جبەخانە. (٢) چەک *(Argument is his ~ .)*. (٣) [Archaic]، کەرەسەی لەشکر؛ تفاقی سوپا.

amnesia (am-nē′zhi-ə, am-nē′zhə), *n.* نەخۆشی لەبیرچوونەوە بە هۆی خورپە، نەخۆشی، یا برینداربوونی مێشک). **-amnesic** *(adj. & n.).*

amnesty (am′nəs-ti, am′nes′ti), *n.* بەخشینی گشتی لە کردەوەی دژ بە میری؛ لێخۆش بوون یا لێبووردنی گشتی. *v.t.* لە گشت خۆش بوون.

amnion (am′ni-ən), *n.* کیسەی منداڵدان. **-amnionic** *(adj.).*

amnionic fluid, ئاوی کیسەی منداڵدان.

amn't (am′′nt), [Colloq.], = am not., وا نیم.

amoeba (ə-mē′bə), *n.* نەمیبیا: زیندەوەرێکی یەک شانەیی مشەخۆرە بە کەرت بوون زیاد دەکات.

amoebic (ə-mē′bik), *adj.* (١) نەمیبی؛ وەک نەمیبیا وایە. (٢) لە نەمیبیاوە تووش دەبێت.

amok (ə-muk′, ə-mok′), *adj., adv. & n.* = amuck.

among (ə-muŋ′), *prep.* لەنێوان (دوو کەس یا شت یا زیاتر)؛ لەناو: *(You are ~ friends. ; fairest ~ women ; The estate was divided ~ the relatives.)*

amongst (ə-muŋst′, ə-muŋkst′), *prep.* = among.

amoral (ā-môr′əl, ā-mor′əl), *adj.* (١) گوێ نەدەر بە ڕەووشتی باش‌و خراپ؛ پاک‌وپیس نەکەر لە ڕەووشتدا: *(Infants are ~ .)*. (٢) نە باش‌و نە خراپ (ڕەووشت، کردەوە، کردار): *(~ customs)*.

amorist (am′ə-rist), *n.* کەسێک کە خولیای دڵداری‌و جووت بوون بێت.

amorous (am′ə-rəs), *adj.* (١) دڵدار؛ خولیای دڵداری‌و جووت بوونە. (٢) دڵدارێتی؛ حەزی لێندەکات: *(to be ~ of someone)*. (٣) تایبەتی بە دڵداری‌و خۆشەویستی: *(an ~ poem)*. (٤) دڵداری‌و حەزدەربڕ: *(~ looks)*.

amorphous (ə-môr′fəs), *adj.* (١) بەبێ شێوەیەکی تایبەتی. (٢) لێڵ؛ نادیار؛ ناڕێک‌وپێک.

amort (ə-môrt′), *adj.* [Archaic], مردوو.

amortize (am′ēr-tīz′, ə-môr′tīz′), *v.t.* (١) قەرز سڕینەوە بە دانەوەی بەرە بەرەی قەرزەکە. (٢) دەرکردنی پارەی خەرج کراو لەسەر خانوویەک لە باجی دەرامەت لە ماوەی چەند ساڵێکدا. (٣) بەخشین یا پێ فرۆشتنی خانوو و زەوی‌وزار بە کڵێسە یا قوتابخانەیەک. **-amortization** *(n.).*

amount (ə-mount′), *v.i.* (١) کردنە نەوەندە؛ نەوەندە گرتنەوە: *(The bill ~s to four dollars.)*. (٢) بڕیتی بوون لە: *(Her criticism ~s to nothing.)*. *n.* (١) کۆ؛ سەرجەم. (٢) هەند؛ بڕ: *(a fair ~ of resistance)*.

amount to, بڕیتی‌یە لە؛ دەکاتە نەوەندە؛ ئەوە دەگرێتەوە؛ نەوەندەیە.

amour (ə-moor′), *n.* دڵداری (بەتایبەتی هی نهێنی یا قەدەغە).

amperage (am-pêr′ij, am′pêr′ij), *n.* هێزی تەووژمی کارەبا بە ئەمپێر.

ampere (am′pêr, am-pêr′), *n.* ئەمپێر: پێوەری هێزی کارەبا؛ یەکەی پێوانەی هێزی تەووژمی کارەبا.

amphi- (am′fi), پێشگرێکە بەمانای: (١) لە هەردوولاوە؛ لە هەردوو- سەرەوە. (٢) بەدەوردا. (٣) دووچەشنە.

Amphibia (am-fib′i-ə), *n.pl.* گیانداری تەڕو ووشکی (وەک بۆق).

amphibian (am-fib′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە گیانداری تەڕو-ووشکی. (٢) تەڕو ووشکی. *n.* (١) گیاندارێکی تەڕو ووشکی. (٢) ڕووەکێکی تەڕو ووشکی. (٣) کەسێکی بێبار یا دووڕوو. (٤) فڕۆکەیەک کە لەسەر ئاویش‌و ووشکانیش هەڵدەستێت‌و دەنیشێتەوە. (٥) دەبابەیەک کە لەناو ئاویش‌و ووشکانیشدا کاردەکات

amphibiotic (am′fi-bī-ot′ik), *adj.* تەڕو ووشکی (گیاندار).

amphibious (am-fib′i-əs), *adj.* (١) تەڕو ووشکی (گیاندار): *(an ~ animal)* (٢) لە دەریایشەوە‌و لە زەمینیشەوە: *(an ~ landing)*. (٣) لە دەریایش‌و لە ووشکانیشدا کاردەکات: *(an ~ airplane)*. (٤) دووڕوو؛ دوو سروشت.

amphibology (am′fi-bol′ə-ji), *n.* (١) لێڵی (مانا)؛ ناڕوونی؛ دوو مانا بەخشین. (٢) ووتەی لێڵ یا دوو مانا.

amphitheater, amphitheatre (am′fə-thē′ə-tēr), *n.* (١) شانۆیەکی خڕە کورسی‌یەکانی بە لێژگەیەکەوە لە سێ لاوە دانراون (وەک هی یۆنان‌و ڕۆمانەکان). (٢) تەختایی‌یەکی دەوردراو بە لێژگە.

ample (am′p'l), *adj.* (١) فراوان؛ ژل؛ گەورە. (٢) زۆروزەبەند؛ فرە؛ زۆر: *(There is ~ time.)*.

amplification (am′plə-fi-kā′shən), *n.* (١) گەورەکردن (دەنگ)؛ ژل کردن. (٢) درێژەپێدان (ڕاپۆرت، ووتار)؛ ڕوونکردنەوە.

amplifier (am′plə-fī′ər), *n.* دەنگ گەورەکەر (ئامێر).

amplify (am′plə-fī′), *v.t.* (١) دەنگ گەورەکردن. (٢) زیادکردن (هێز، دەسەلات). (٣) درێژەپێدان (ڕاپۆرت، ووتار): *(A~ your statement.)*. (٤) زیادە پێوەنان؛ پێ ئ هەڵبڕین؛ فشەکردن؛ درۆ پێوەنان. *v.i.* ڕوونکردنەوە بە دوورودرێژی.

amplitude (am′plə-tōōd′, am′plə-tūd′), *n.* (١) زۆری؛ ڕێژی؛ زۆروزەبەندیی؛ فرەیی. (٢) فراوانی؛ گەورەیی؛ مەودا

amply (am′pli), *adv.* زیاد لە پێویست؛ تا ڕادەیەکی زۆر: *(He was ~ supplied with money.)*

ampoule (am′pōōl), *n.* ئەمپوول: شووشەیەکی بچووکی سەرمۆرە دەرمانی یەک شرینقەی تێدایە

ampule (am′pūl), *n.* = ampoule.

amputate (am′pyoo-tāt′), *v.t.* بڕینەوەی پەڵی مرۆڤ یا گیاندار بە نەشتەرگەری (بەتایبەتی لەبەر نەخۆشی): *(to ~ a leg)* .

-amputation *(n.)*; **amputator** *(n.)*.

amputee (am′pyoo-tē′), *n.* کەسێکی پەل بڕاوە.

amuck (ə-muk′), *adj. & adv. Also* **amock**, پیاوکوژ؛ شێتوهار؛ هار؛ بەڵەسە.

run amuck, (١) شێتوهاربوون و خەڵک کوشتن. (٢) بەڵەسەبوون؛ شێتوهاربوون؛ پەت پچڕاندن.

amulet (am′yoo-lit), *n.* چارەزار؛ نوشتە.

amuse (ə-mūz′), *v.t.* (١) کات بردنەسەر بە خۆشی؛ خۆ خەریک کردن بە شتی سەیرو خۆشەوە: *(We ~d ourselves with games.)* . (٢) دڵ کردنەوە؛ دڵخۆش کردن.

amused (ə-mūzd′), *adj.* (١) بەکەیف؛ خەریکی شتی سەیرو خۆش. (٢) سەیرپێناتوو؛ گاڵتەپێناتوو.

amusement (ə-mūz′mənt), *n.* (١) سەیران و خۆشی؛ خۆشی؛ گاڵتەوگەپ؛ رابواردن. (٢) شتێکی سەیرو خۆش؛ شتی دڵخۆشکەر.

amusement park, سەیرانگای چەرخ‌وفەلەک و یاری تر؛ شاری یاری؛ باخچەی گشتی.

amusing (ə-mūz′iŋ), *adj.* نەنتیکە؛ سەیرخۆش؛ خۆش (ڕووداو)؛ سەیر: *(an ~ person, act, thing, etc.)* .

-amusingly *(adv.)*.

an (ən; *unstressed,* an), *adj.*, **indefinite article,** یەک؛ یەکێک؛ هەریەکی؛ نامرازی نەناسە لەپێش نەو وشانەوە دادەنرێت کە بە تیپی بزوێنو " h " دەست پێ دەکەن: (an orange, an apple, an umbrella, an hour)

an, an' (an), *conj.* (١) [Dial.]، وەک و. (٢) [Archaic] ئەگەر؛ وە ئەگەر.

an- (an), پێشگرێکە بەمانای بەبێ: *(anosmia)* .

-an (an), پاشگرێکە بەمانای: (١) تایبەتی بە؛ هی: *(diocesan)* . (٢) خەڵکی شوێنێک؛ دانیشتوو یا هاوڵاتی: *(Mexican, American)* . (٣) پەیرەوکەر؛ - ی: *(Mohammedan)* .

ana- (an′ə, ə-na′), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەرەوە؛ بۆ سەرەوە: *(anabolic)* (٢) بۆ دواوە: *(anagram)* . (٣) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە: *(Anabaptist)* . (٤) هەموو؛ بە هەموویدا: *(analysis)* . (٥) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ وەک: *(analogy)* .

Anabaptist (an′ə-bap′tist), *n.* لقێکی ئایینی پرۆتستانتێیە کە دەڵێت: دەبێت مرۆڤ بە گەورەیی پێرۆز بکرێتەوە بە لەئاوهەڵکێشانی نەک بە منداڵی

anabas (an′ə-bas′), *n.* جۆرە ماسیەیەکی نەفەریقایی و ئاسیایی‌یە.

anabasis (ə-nab′ə-sis), *n.* هێرشی سوپایی.

anabatic (an′ə-bat′ik), *adj.* بەرزبوونەوە *(~ winds)* .

anabiosis (an′ə-bī-ō′sis), *n.* زیندووکردنەوە یا هێنانەوە هۆش خۆ بە هەناسە پێدان

anabolism (ə-nab′ə-liz′m), *n.* هەرس کردنی خواردەمەنی و بوونی بە شانەی زیندوو لە گیاندارو ڕووەکدا.

anachronism (ə-nak′rə-niz′m), *n.* (١) هەڵەی مێژوویی. (٢) شتێک کە لە کاتی مێژووی خۆیدا نەبێت؛ شتێکی باو نەماو: *(Monarchy has become an ~ .)*

anachronistic (ə-nak′rə-nis′tik), *adj.* لەگەڵ مێژوودا نەگونجاو.

anaconda (an′ə-kon′də), *n.* ئانەکۆندا؛ مارێکی زل بێ ژەهری نەمەریکای باشووڕە خۆی دەئاڵێنێت لە نێچیرەکەیەوە و دەیکوژێت.

anadem (an′ə-dem′), *n.* باقەگوڵی سەر.

anadromous (ə-nad′rə-məs), *adj.* لە دەریاوە بەرەو قوڕگی ڕووبار ڕۆیشتوو بۆ گەراکردن (ماسی سالمۆن).

anaemia (ə-nē′mi-ə), *n.* = anemia.

anaemic (ə-nē′mik), *adj.* = anemic.

anaesthesia (an′əs-thē′zhə, an′əs-thē′zhi-ə), *n.* = anesthesia.

anaesthetic (an′əs-thet′ik), *adj. & n.* = anesthetic.

anaesthetist (ə-nes′thə-tist), *n.* = anesthetist.

anaesthetize (ə-nes′thə-tīz′), *v.t.* = anesthetize.

anagoge (an′ə-gō′ji), *n. Also* **anagogy**, لێکدانەوەی سۆفیانەی ئینجیل.

-anagogic; anagogical *(adj.)*; **anagogically** *(adv.)*.

anagram (an′ə-gram′), *n.* (١) ووشەیەک کە لە پاش و پێش خستنی تیپی ووشەیەکی تر پێکدێت. وەک: (now- won ; made- dame) . (٢) *(pl.)*، یاریەکی وەها.

anal (ā′n'l), *adj.* تایبەتی بە کۆم یا قنگ؛ نزیکی کۆم.

analects (an′ə-lekts′), *n.pl.* کۆمەڵە نووسراوێکی وێژەیی.

analeptic (an′ə-lep′tik), *adj.* بووژێنەرەوە (دەرمان)؛ بەهێزکەر. *n.* دەرمانی بووژێنەرەوە یا بەهێزکەر.

analgesia (an′al-jē′zi-ə, an′al-jē′si-ə), *n.* هەست بە ئازار نەکردن (پزیشکەوانی).

analgesic (an′al-jē′zik, an′al-jē′sik), *adj.* ئازارکوژ (دەرمان). *n.* دەرمانی ئازارمرێن؛ دەرمانی ئازارکوژ.

analog computer, analoge computer, کۆمپیوتەرێک کە ژمارە بە پێوانە دەردەبڕێت.

analogical (an′ə-loj′i-k'l), *adj.* لەبەرکچوو؛ بەرامبەر.

analogize (ə-nal′ə-jīz′), *v.t. & v.i.* بەراوردکردن؛ لەبەرکچووانەوە (بۆ ڕوونکردنەوە).

analogous (ə-nal′ə-gəs), *adj.* (١) هاوشێوە؛ لەبەرکچوو؛ بەرامبەر. (٢) لەبەرکچوو لە فرماندا نەک لە شێوەو بنچینەدا (زیندەوەرناسی).

analogue, analog (an′ə-lôg′, an′ə-log′), *n.* (١) شتی- لەبەرکچوو. (٢) ووشەی هاوسەرچاوە لە دوو زمان یا زیاتردا.

analogy (ə-nal′ə-ji), *n.* (١) لەبەرکچوون؛ چوونیەکی (لە هەندێک ڕووەوە)؛ بەرامبەری؛ هاوشێوەیی. (٢) لەبەرکچووانەوە (بۆ ڕوونکردنەوە)؛ بەراوردکردن. (٣) لەبەرکچوونی فرمان نەک شێوەو بنچینە (زیندەوەرناسی).

analyse (an′ə-līz′), *v.t.* = analyze.

analysis (ə-nal′ə-sis), *n.* شیکردنەوە؛ شیکاری؛ لێکزانینەوە.

analyst (an′ə-list), *n.* لێکزانەرەوە؛ شیکەرەوە؛ شیکار.

analytic (an′ə-lit′ik), *adj.* = analytical.

analytical (an′ə-lit′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە لێکزانینەوە یا شیکردنەوە. (٢) شیکەرەوە؛ لێکزانەرەوە؛ کەسێکی کارامە لە لێکزانینەوەدا؛ حەزکەر لە شیکردنەوە: *(an ~ man, mind, etc.)* .

-analytically *(adv.)*.

analytic geometry, ئەندازەی شیکردنەوە.

analyze (an′ə-līz′), *v.t.* (١) شیکردنەوە؛ لێکزانینەوە؛ یەکالاکردنەوە: *(He tried to ~ the causes of our failure.)* (٢) شیکردنەوەی دەروونی. (٣) جیاکردنەوەی ناوێتەیەک (کیمیا). (٤) شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان).

anapest, anapaest (an′ə-pest′), *n.* یەکێکە لە کێشەکانی هۆنراوە.

-anapestic; anapaestic *(adj.)*.

anaphora (ə-naf′ə-rə), *n.* دووپاتکردنەوەی ووشەیەک لە سەرەتای دوو ڕستە یا دێڕی هەڵبەستی یەک لەدوای یەک.

anaphrodisia (an-af′rə-diz′i-ə), *n.* نەبوون یا کەمبوونەوەی

هەوەسی حووت بوون.

anaphrodisiac (an-af´rə-diz´i-ak), ***adj. & n.*** هەوەسی حووت بوون یا کەمکەرەوە (دەرمان).

anarchic (an-är´kik), ***adj.*** (۱) بەرەڵا؛ بەرەڵایی پامیاری. (۲) ئاژاوەپەرست؛ حەزکەر لە بەرەڵایی؛ دژ بە یاسا و دەستوور و نەریت.

-anarchical ***(adj.).***

anarchism (an´ēr-kiz´m), ***n.*** (۱) بیروباوەڕێکە دژ بە هەموو جۆرە فەرمانڕەوایی و دەسەڵاتێکی فەرمانڕەوایی‌یە؛ ئاژاوەخوازی. (۲) بەرهەڵستی کردنی هەموو جۆرە دەسەڵاتێکی فەرمانڕەوایی.

anarchist (an´ēr-kist), ***n.*** ئاژاوەچی؛ ئاژاوەخواز؛ بەرەڵایی خواز؛ بەرەڵایی خوازی پامیاری؛ پشێوی خواز.

-anarchistic ***(adj.).***

anarchy (an´ēr-ki), ***n.*** بەرەڵایی؛ بەرەڵایی پامیاری؛ ئاژاوە؛ پاشاگەردانی؛ پشێوی.

anathema (ə-nath´ə-mə), ***n.*** (۱) کەسێک یا شتێکی لەعنەت لێکراو. (۲) شتێکی ناپەسەندی هەمووکەس پێ ڵێ بوو. (۳) بە لەعنەت کردن و دەرکردنی کەسێک لە کڵێسە. (٤) لەعنەت.

anathematize (ə-nath´ə-mə-tīz´), ***v.t.*** بە لەعنەت کردن

anatomic (an´ə-tom´ik), ***adj.*** = **anatomical.**

anatomical (an´ə-tom´i-k'l), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە تونکاری؛ تایبەتی بە یەکاڵاکردنەوەی لەش. (۲) تایبەتی بە پێکهاتنی لەش.

-anatomically ***(adv.).***

anatomist (ə-nat´ə-mist), ***n.*** (۱) تونکاریزان؛ زانای تونکاری. (۲) شیکەرەوە؛ لێکۆڵەرەوە.

anatomize (ə-nat´ə-mīz´), ***v.t.*** (۱) تونکاری کردنی لەش بۆ لێکۆڵینەوەی پێکهاتنی. (۲) شیکردنەوە.

anatomy (ə-nat´ə-mi), ***n.*** (۱) تونکاری (زیندەوەر یا پووەک)؛ تونکاریزانی؛ یەکاڵاکردنەوەی لەش لە تاقیگەدا؛ تونکاری کردن. (۲) زانستی پێکهاتنی لەش. (۳) پەرتووکی زانستی پێکهاتنی لەش. (٤) پێکهاتنی لەش و ئەندامەکانی. (٥) لەشی مرۆڤ. (٦) نێسک. (۷) شیکردنەوە.

ancestor (an´ses-tēr), ***n.*** باوباپیر؛ باپیرەگەورە.

ancestral (an-ses´trəl), ***adj.*** تایبەتی بە باوباپیر؛ می باوباپیر: ***(an ~ home)***

ancestress (an´ses-tris), ***n.*** داپیرەگەورە

ancestry (an´ses-tri), ***n.*** (۱) بنەچە؛ ڕەگەز. (۲) باوباپیر.

anchor (aŋ´kēr), ***n.*** (۱) لەنگەر (کەشتی، بەلەم). (۲) پاگرە؛ پشتیوان؛ پاڵپشت؛ لایەنگر.

v.t. (۱) جێگیرکردن. (۲) لەنگەرهاویشتن؛ لەنگەرفڕێدان؛ لەنگەرپێگرتن.

v.i. (۱) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن؛ لەنگەرگرتن. (۲) جێگیربوون.

at anchor, لەنگەرخستوو (کەشتی)؛ لەنگەرهاویشتوو.

cast (or drop) anchor, (۱) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن. (۲) جێگیربوون

drag anchor, (۱) ڕاماڵرانی بەلەم و کەشتی بەرەو کەناری دەریا لەبەر بن لەنگەری. (۲) دۆڕان؛ ژێرکەوتن.

weigh anchor, (۱) لەنگەرهەڵکردن. (۲) ڕۆیشتن.

anchorage (aŋ´kēr-ij), ***n.*** (۱) مزی لەنگەرخستن. (۲) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن. (۳) لەنگەرگا. (٤) پشتیوان؛ پاڵپشت.

anchorite (aŋ´kə-rīt´), ***n.*** ووشکەسۆفی؛ قەلەندەر؛ خەڵوەتخوا.

anchor man, (۱) دوا کەسی گوریس کێشەکی. (۲) قرە. (۳) دوا ڕاکەری تیپی ڕاکردنی دەست بە دەست گەیاندنی پێشبڕکێ. (٤) لەنگەر (مرۆڤ)؛ پشتیوان؛ کۆڵەکە (مرۆڤ)؛ بنە. (٥) سەردەستەی هەواڵ خوێنەران (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ).

anchovy (an´chə-vi, an´chō´vi), ***n.*** ماسی‌یەکی دەریایی زۆر بچووکە خوێ و بەهاراتی پێوەدەکرێت و دەکرێتە قوتووی سەرمۆرەوە.

ancient (ān´shənt), ***adj.*** (۱) کۆن (کات)؛ دێرین؛ دێرزەمان. (۲) کۆن (شت)؛ کۆنە؛ پیر.

n. (۱) کەسێکی لە کۆندا ژیاو. (۲) کەسێکی پیر؛ پیر.

the ancients, (۱) مرۆڤی کۆن (بەتایبەتی کاتی یۆنان و ڕۆمانەکان)؛ پێشینان. (۲) نووسەر و هونەرمەندانی کۆن.

-anciently ***(adv.)***; **ancientness** ***(n.).***

ancient (ān´shənt), ***n.*** [Archaic], (۱) ئاڵا؛ بەیداخ. (۲) ئاڵاهەڵگر (سوپا).

ancillary (an´sə-ler´i), ***adj. & n.*** (۱) بەردەست؛ ژێردەست. (۲) یاریدەدەر؛ پاشکۆ.

and (and; ***unstressed,*** ənd), ***conj.*** (۱) و؛ وە؛ هەروەها؛ ـ یش. (۲) [Obs.]، ئەگەر. (۳) بۆئەوەی؛ بەڵکو: ***(Try ~ come today.)***

andiron (and´ī´ērn), ***n.*** سێپا (ئاگردان)؛ سێ کوچکە.

andro-, andr- (an´drō, an´drə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) پیاو؛ نێر؛ نێرینە. (۲) نێرەک (گوڵ).

androgen (an´drə-jən), ***n.*** هۆرمۆنی نێرینە.

androgenous (an-droj´ə-nəs), ***adj.*** (۱) متداڵ یا بەچەی نێری دەبێت. (۲) تەنها نێرەکی پێوەیە (پووەکناسی).

androgyne (an´drə-jin), ***n.*** پووەکێک کە نێرەکو نێرەکی پێوەیە.

androgynous (an-droj´ə-nəs), ***adj.*** (۱) نێرەموک. (۲) نێرەکو نێرەکی پێوەیە لە هەمان کاتدا (پووەکناسی).

-androus (an´drəs), پاشگرێکە بەمانای: نێرکدار (پووەکناسی).

anecdotal (an´ik-dō´t'l), ***adj.*** (۱) چیرۆکی؛ سەرگوزەشتەیی. (۲) پڕ لە چیرۆک.

anecdote (an´ik-dōt´), ***n.*** سەرگوزەشتە؛ چیرۆکێکی کورت و خۆش و نەستەق.

-anecdotic ***(adj.)***; **anecdotist** ***(n.).***

anelectric (an´ə-lek´trik), ***adj.*** ناکارەبایی؛ کارەبای ناچێتە سەر بە لێکخشاندن.

anemia (ə-nē´mi-ə), ***n.*** نەخۆشی کەم خوێنی؛ خوێن کەمی.

anemic (ə-nē´mik), ***adj.*** کەم خوێن (نەخۆشی)؛ خوێن کەم: ***(an ~ person)***

anemo-, anem- (an´ə-mə, ə-nem´ə), پێشگرێکە بەمانای: با: ***(anemometer)***

anemography (an´ə-mog´rə-fi), ***n.*** زانستی پێوان و تۆمارکردنی خێرایی با.

anemology (an´ə-mol´ə-ji), ***n.*** نەیمۆلۆجی؛ زانستی با؛ بازانی

anemometer (an´ə-mom´ə-tēr), ***n.*** پێوەری توندوتیژی و خێرایی با.

anemometry (an´ə-mom´ə-tri), ***n.*** خێرایی با پێوان.

anemone (ə-nem´ə-nē´), ***n.*** (۱) گوڵاڵە. (۲) . **sea anemone**

anemophilous (an´ə-mof´ə-ləs), ***adj.*** لە یەك چاك کراو بەهۆی باوە (پووەکناسی).

anemophily (an´ə-mof´ə-li), ***n.*** لەیەك چاك کران بەهۆی باوە (پووەکناسی).

aneroid (an´ēr-oid´), ***adj.*** ووشك؛ شلە بەکارنەهێنەر: ***(an ~ barometer)***

n. = **aneroid barometer.**

aneroid barometer, پەستانپێوی ووشك؛ بارۆمەتری کانزایی

anesthesia (an´əs-thē´zhə, an´əs-thē´zhi-ə), ***n.*** بەنج؛ سڕکردن (پزیشکەوانی).

anesthesiology (an´əs-thē´zi-ol´ə-ji), ***n.*** زانستی بەنج یا سڕکردن.

anesthetic (an´əs-thet´ik), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە بەنج یا سڕکردن. (۲) سڕکەر (دەرمان).

n. دەرمانی بەنج یا سڕکردن.
anesthetist (ə-nes′thə-tist), *n.* پزیشکی بەنج؛ بەنجکەر.
anesthetize (ə-nes′thə-tīz′), *v.t.* بەنج کردن؛ سڕکردن؛ هەست کوشتن.
anew (ə-nōō′, ə-nū′), *adv.* (١) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە؛ دووبارە. (٢) بە شێوەیەکی تازە.
angel (ān′jəl), *n.* (١) فریشتە؛ پەری. (٢) مرۆڤێکی باش و پاک و بەسزمان و بەبەزەیی و جوان. (٣) پارەیەکی زێڕی کۆنی ئینگلیزیە. (٤) [Slang]. کەسێک کە پارە دادەنێت بۆ نوواندنی شانۆگەرییەک.
angelfish (ān′jəl-fish′), *n.* (١) جۆرە سەگ ماسییەکە پەڕەکانی لە بال دەچێت. (٢) جۆرە ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگە.
angelic (an-jel′ik), *adj.* (١) فریشتەیی. (٢) وەک فریشتەیە لە بەسزمانی و پاکی و چاکی و بەبەزەیی و جوانیدا.
anger (aŋ′gēr), *n.* (١) تووڕەیی؛ تووڕەبوون؛ ڕق؛ قین. (٢) [Obs.]. ئازار؛ ناخۆشی؛ نەخۆشی. (٣) [Dial.]. هەوکردنی برین.
v.t. (١) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ قین هەڵساندن. (٢) [Dial.]. هەوپێکردنی برین.
angina (an-jī′nə, an′ji-nə), *n.* (١) وەناق؛ نەخۆشییەکی قوڕگە دەبێتە هۆی هەناسە بۆ نەدران. (٢) angina pectoris.
angina pectoris, نەخۆشییەکی دڵ دەبێتە هۆی سنگ ئێشان و هەناسە بۆ نەدران؛ سنگەوەناق.
angle (aŋ′g'l), *n.* (١) گۆشە. ٢) سووچ؛ کونج؛ قوژبن. (٣) ڕوو (مەسەلە. گیروگرفت)؛ لا: *(to consider the question from all ~s)* (٤) باری سەرنج. (٥) [Slang]، پیلان؛ فێل.
v.t. & v.i. (١) بە لابەلایی هوولاندن یا وەرگێڕان. (٢) بە خواری لێدان (تۆپ). (٣) [Colloq.]. گۆڕین یا شێواندنی دەنگوباسێک بۆ مەبەستی تایبەتی خۆ؛ لێدووان لە گۆشەیەکی تایبەتی‌یەوە.
angle (aŋ′g'l), *n.* قولابی ڕاوەماسی
v.i. (١) ماسی گرتن بە قولاپ (٢) هەوڵدان بۆ شتێک بە فێڵوتەڵەکەو پیلان: *(He ~d for her attention.)*
angled (aŋ′g'ld), *adj.* گۆشەدار
Angles (aŋ′g'lz), *n.pl.* تیرەیەکی نەمانی بوو کە لە سەدەی پێنجەمی زایندا کۆچیان کرد بۆ ئینگلتەرەو لەوێ جێگیر بوون وە ناوی " ئینگلیز " و " ئینگلتەرە " لە ناوی ئەم تیرەیەوە هاتووە
-Anglian *(adj.).*
angleworm (aŋ′g'l-wūrm′), *n.* کرمێکە دەکرێت بە قولاپەوە بۆ ماسی گرتن
Anglican (aŋ′gli-kən), *adj.* (١) تایبەتی بە ئینگلتەرەو کلتوورو گەلەکەی. (٢) تایبەتی بە کڵێسەی " نەنگلیکانی " ، واتە ئینگلیزی.
n. نەندامی کڵێسەی " نەنگلیکانی " .
Anglicanism (aŋ′gli-kən-iz′m), *n.* بیروباوەڕو ڕێبازی کڵێسەی " نەنگلیکانی "
Anglicism, anglicism (aŋ′glə-siz′m), *n.* (١) ووتە، ووشە، یا زاراوەیەکی تایبەتی بە زمانی ئینگلیزی. (٢) شتێکی تایبەتی بە گەلو وڵاتی ئینگلیز
Anglicist (aŋ′glə-sist), *n.* زانای زمانو وێژەی ئینگلیزی.
Anglicize (aŋ′glə-sīz′), *v.t. & v.i.* گۆڕین بە ئینگلیزی (زمان، ووتە، ڕەفتار، خوو و نەریت)؛ وەک ئینگلیزی یا ئینگلیز لێکردن.
Anglify (aŋ′glə-fī′), *v.t.* = Anglicize.

angling (aŋ′gliŋ), *n.* ماسی گرتن بە قولاپ.
Anglo- (aŋ′glō), پێشگرێکە بەمانای: ئینگلیزی؛ ئینگلیزیو... .
Anglo-American (aŋ′glō-ə-mer′ə-kən), *adj.* ئینگلیزی- ئەمەریکی؛ تایبەتی بە ئینگلیزی- ئەمەریکی.
n. ئەمەریکییەک کە لە بنەچەی ئینگلیز بێت.
Anglophile (aŋ′glə-fīl′, aŋ′glō-fīl′), *n. & adj.* دۆستی- ئینگلیزو ئینگلتەرە؛ ئینگلیزدۆست.
Anglophobe (aŋ′glə-fōb′, aŋ′glō-fōb′), *n.* کەسێک کە قینی لە ئینگلیزو ئینگلتەرەیەو ئایبان دەترسێت.
Anglophobia (aŋ′glə-fō′bi-ə, aŋ′glō-fō′bi-ə), *n.* ترسو قین لێبوونی ئینگلیزو ئینگلتەرە.
Anglo-Saxon (aŋ′glō-sak′s'n), *n.* (١) ئەنگلۆ-ساکسۆنی: ئەندامێکی تیرەکانی ئەنگلۆ-ساکسۆنە کە لە ئینگلتەرە جێگیر بوون هەتا سالی (١٠٦٦) ی زایینی. (٢) زمانی ئەنگلۆ-ساکسۆنی (کە پێشی دەووترێت: " ئینگلیزی کۆن " Old English) . (٣) ئینگلیزێک؛ کەسێکی ئینگلیزی کە لە بنەچەی ئەنگلۆ-ساکسۆن بێت.
adj. (١) ئەنگلۆ-ساکسۆنی (زمان، کلتوور). (٢) ئینگلیز؛ تایبەتی بە وەچەی ئەنگلۆ-ساکسۆنی.
Angora (aŋ-gôr′ə, aŋ-gō′rə, aŋ′gə-rə), *n.* (١) پشیلەیەکی تووک درێژو نەرمە. (٢) (ا) بزنێکە بۆ مەرەزەکەی بەخێودەکرێت. (ب) مەرەز. (٣) (ا) جۆرە کەوێشکێکی ماڵییە. (ب) لەزووی تووکی ئەم جۆرە کەوێشکە
angrily (aŋ′grə-li), *adv.* بەتووڕەییەوە؛ بەڕقەوە.
angry (aŋ′gri), *adj.* (١) تووڕە؛ ڕق هەڵساو؛ دڵپڕ؛ پەست. (٢) داگیرساو و بەئازار (برین).
anguish (aŋ′gwish), *n.* ئێشو ئازارێکی توندوتیژی دەروونو مێشک یا لەش؛ خەمو خەفەتێکی زۆر؛ ئەشکەنجە: *(He was in ~ over the divorce.)*
v.t. ئێشو ئازار پێدان؛ خەموخەفەت پێدان.
v.i. بە ئێشو ئازارەوە تلانەوە؛ زۆر خەموخەفەت خواردن.
angular (aŋ′gyoo-lēr), *adj.* (١) گۆشەدار. (٢) ڕەقەڵ (مرۆڤ)؛ لەپرولاواز. (٣) شان تەختە: *(an ~ stride)* .
-angularity *(n.).*
angulate (aŋ′gyoo-lit), *adj.* گۆشەدار.
v.t. & v.i. گۆشەکاری؛ گۆشەکاری کردن.
-angulation *(n.).*
anhydrous (an-hī′drəs), *adj.* بێ ئاو؛ وشک.
anil (an′il), *n.* (١) دار چویت. (٢) خومی شین؛ ڕەنگی نیلی.
anile (an′īl, ā′nīl, an′il), *adj.* خڵەفاو؛ پیرێژنی.
aniline (an′′l-ēn′, an′′l-in, an′′l-īn′), *n.* شلەیەکی چەوری ژەهراوییە لە بەنزین دەردەهێنرێتو خومی لێ دروست دەکرێت.
anility (ə-nil′ə-ti), *n.* ووتە، کردەوە، یا بیرێکی خڵەفاوانە.
anima (an′ə-mə), *n.* گیان؛ ڕۆح.
animadversion (an´ə-mad-vūr′zhən), *n.* ڕەخنە؛ لۆمە.
animadvert (an´ə-mad-vūrt′), *v.i.* ڕەخنەگرتن.
animal (an′ə-m'l), *n.* (١) گیاندار؛ زیندەوەر؛ بێ زمان؛ چوارپێ. (٢) مرۆڤێکی دڕندەی بەدڕەوشت.
adj. (١) تایبەتی بە گیاندار. (٢) نزم (هەست)؛ تایبەتی بە هەستی جووت بوونو لەش نەک هەستی بەرز: *(~ desires)* .
animalcule (an´ə-mal′kyool), *n.* زیندەوەرێکی گەردبینی؛ زیندەوەرێکی بە چاو نەبینراو.
animalculum (an´ə-mal′kyoo-ləm), *n.* = animalcule.
animal husbandry, وڵاخو مەڕومااڵت بەخێوکردن.
animalism (an′ə-m'l-iz′m), *n.* (١) هەستووشتو کردارو ئارەزووی گیانەوەر. (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: مرۆڤ هیچی جیاواز نییە لە زیندەوەرانی

تی.

animality (an´ə-mal′ə-ti), *n.* (۱) سرووشتی گیانەوەر. (۲) جیهانی گیانداران؛ گیانداران.

animalize (an′ə-m'l-īz´), *v.t.* وەك چوارپێ لێکردن؛ هەستی چوارپێیی دەربڕین.

animal kingdom, جیهانی گیانداران؛ هەموو گیانداران؛ گیانەوەر.

animal magnetism, (۱) توانای دڵڕاندن. (۲) هەست و سرووشتی ئاژۆش و جووت بوون.

animate (an′ə-māt´), *v.t.* (۱) زیندوو کردنەوە؛ بووژاندنەوە. (۲) هێنانە جۆش؛ بزووتن؛ خستنە جم‌وجوڵ.

adj. (۱) زیندوو (۲) بەجۆش؛ چالاك؛ زیت.

animated (an′ə-māt´id), *adj.* (۱) بەجۆش؛ گەرم (گفتوگۆ): *(an ~ discussion)*

(۲) لە زیندوویچوو؛ بزوك: *(an ~ doll)*.

animated cartoon, کارتۆنی بزوك: فیلمێکی سینەمایی‌یە لە کارتۆنی بزوك پێکهاتووە.

animater, animator (an′ə-māt´ər), *n.* (۱) بزوێنەر (۲) دروستکەری فیلمی کارتۆنی بزوك.

animation (an´ə-mā′shən), *n.* (۱) بزوان؛ بزواندن. (۲) ژیان؛ زیندوێتی. (۳) جۆش؛ گورج‌وگۆڵی؛ چالاکی. (٤) فیلم کارتۆنی بزوك دروستکردن.

animosity (an´ə-mos′ə-ti), *n.* کینە؛ قین؛ بڕ؛ دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی.

animus (an′ə-məs), *n.* (۱) هێزێکی بزوێنەر؛ بزوێنەر. (۲) نیاز. (۳) کینە؛ قین؛ بڕ؛ دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی.

anise (an′is), *n.* (۱) ڕازیانە؛ ئەنیسۆن. (۲) تۆوی بۆن خۆشی ڕازیانە.

aniseed (an′i-sēd´), *n.* تۆوی ڕازیانە

ankle (aŋ′k'l), *n.* قولەپێ؛ قولەقاچ؛ قاپ؛ خرتکە.

anklebone (aŋ′k'l-bōn´), *n.* خرتکە؛ قاپ

anklet (aŋ′klit), *n.* (۱) پاوانە؛ خرخاڵ. (۲) گۆزەوی کورتی ژنانە.

ankylosis (aŋ´kə-lō′sis), *n.* (۱) بوون بە یەکی چەند نێسقانێك—(تۆپکاری). (۲) بەگیرەوستانی جومگە (نەخۆشی).

annals (an′'lz), *n.pl.* (۱) مێژوو. (۲) مێژووی ساڵانە. (۳) (*sing.*) مێژووی ساڵێك. (٤) تۆمارنامەی کاروباری ڕێکخراوێك؛ گۆڤاری ڕێکخراوێکی زانستی.

anneal (ə-nēl′), *v.t.* (۱) ئاوداندەوە (پۆڵا، شووشە... هتد)؛ جۆشدانی کانزاو ساردکردنەوەی بۆ ڕەق کردنی. (۲) بەهێزکردن (ووزە، مێشك)؛ ووزە دانەبەر. (۳) [Archaic]، سووڕکردنەوە (خشت، گۆزەودیزە).

annex (ə-neks′), *v.t.* (۱) دانەدەم (خانوو، زەوی، ناوچە، وڵات)؛ داگیرکردن و خستنەسەر وڵاتی خۆ: *(Japan ~ed Korea in 1910.)*. (۲) [Archaic]، پێوەبەستن.

n. (۱) زیادەیەك کە خرابێتە سەر خانوویەك (وەك ژوورێك). (۲) خانوویەکی بچووکی نزیك بە خانوویەکی گەورە کە بەشێك بێت لێی: *(an ~ to a hotel)*

(۳) پاشکۆ.

annexation (an´ek-sā′shən), *n.* (۱) دانەدەم؛ خستنەسەر؛ خرانەسەر؛ داگیرکران و درانەدەم: *(the ~ of new territory by force)*. (۲) شتێکی دراوەدەم یا خراوەسەر.

-annexationist *(n.).*

annexment (ə-neks′mənt), *n.* پاشکۆ.

annihilate (ə-nī′ə-lāt´), *v.t.* لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ قەلاچۆکردن؛ نەهێشتن؛ بنبڕکردن *(to ~ a race, nation, spieces, etc.)*.

-annihilator *(n.).*

annihilation (ə-nī´ə-lā′shən), *n.* لەناوبردن؛ فەوتان؛ قەلاچۆ؛ نەهێشتن؛ بنبڕکردن: *(His people were faced with ~ .)*.

anniversary (an´ə-vūr′sēr-i), *adj.* یادی ساڵانە (شۆڕش، ژنهێنان و شووکردن، ڕووداوی گرنگ)؛ ساڵیاد: *(the tenth ~ of the revolution; a wedding ~ ; the ~ of Shakespeare's birth)*

adj. (۱) تایبەتی بە یادی ساڵانە: *(an ~ dinner)*. (۲) ساڵانە؛ هی ساڵانە.

anno Domini (an′ō dom′ə-nī´), [L.], *Abbr.* **A.D.,** ساڵی—زایین.

anno mundi (an′ō mun′dī), [L.], لە ساڵی ئەوەندەدا پاش دروستبوونی جیهان.

annotate (an′ō-tāt´), *v.t. & v.i.* ڕوونکردنەوە لەسەر پەراوێز یا دامێنی پەرتووکێك (بەتایبەتی بەرهەمێکی وێژەیی یا باسێکی تر).

annotation (an´ō-tā′shən), *n.* ڕوونکردنەوەی باسێکی قورس لەسەر پەراوێزو دامێنی پەرتووکێك.

annotator (an′ō-tā´tĕr), *n.* ڕوونکەرەوەی باسێکی قورس لەسەر پەراوێزو دامێنی پەرتووکێك.

announce (ə-nouns′), *v.t.* (۱) بڵاوکردنەوە؛ ئاشکراکردن؛ جاڕدان. (۲) ووتن؛ ڕاگەیاندن. (۳) ئاشکراکردن یا جاڕدانی هاتنێك: *(to ~ a caller)*. (٤) بڵاوکردنەوە یا پەخشکردن لەسەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن.

v.i. وەك بڵاوکەرەوە فرمان دەکات (لەسەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن).

announcement (ə-nouns′mənt), *n.* (۱) بڵاوکردنەوە؛ جاڕدان؛ ئاشکراکردن. (۲) جاڕ؛ بڵاونامە؛ بڵاوکراوە؛ ئاگاداری. (۳) بڵاوکراوە یا ئاگاداریی‌یەکی نووسراو.

announcer (ə-noun′sĕr), *n.* (۱) بڵاوکەرەوە؛ جاڕدەر؛ ئاشکراکەر. (۲) بڵاوکەرەوەی سەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن.

annoy (ə-noi′), *v.t.* (۱) پەستکردن؛ سەرئێشاندن؛ بێزارکردن. (۲) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵسانەن. (۳) ئازاردان.

annoyance (ə-noi′əns), *n.* (۱) پەستکردن. (۲) پەست بوون. (۳) پەستکەر (مرۆڤ، شت، کردەوە)؛ شتێکی ناخۆش.

annoying (ə-noi′iŋ), *adj.* ناخۆش؛ پەستکەر؛ بێزارکەر: *(He is very ~ . ; It's very ~ to miss a train.)*

annual (an′yoo-əl), *adj.* (۱) ساڵانە؛ هەموو ساڵێك؛ ساڵی جارێك؛ ساڵەوساڵ: *(an ~ meeting)*. (۲) تایبەتی بە ساڵێك؛ هی ساڵێك: *(an ~ wage, salary, etc.)*. (۳) ساڵانە (ڕووەك)؛ یەك وەرزی.

n. (۱) گۆڤاری ساڵانە؛ پەرتووکی ساڵانە. (۲) ڕووەکی یەك وەرزی یا یەك ساڵانە.

annually (an′yoo-ə-li, an′yool-i), *adv.* هەموو ساڵێك؛ ساڵانە. ساڵی جارێك: *(He makes twenty thousand dollars ~ . ; They meet ~ .)*

annuity (ə-nū′ə-ti, ə-nōō′ə-ti), *n.* (۱) پارە یا دەسکەوتێکی بۆ بڕاوەی ساڵانە. (۲) مافی وەرگرتنی دەسکەوت یا پارەیەکی بۆ بڕاوەی وەها. (۳) (ا) قازانجی ساڵانەی سەرمایەیەکی وەبەرهێنراو. (ب) سەرمایەیەکی وەبەرهێنراوی وەها کە قازانجێکی ساڵانە دەست خاوەنەکەی بخات.

annul (ə-nul′), *v.t.* سڕینەوە (مارە، پەیمان)؛ هەڵوەشاندنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە: *(to ~ a marriage)*.

annular (an′yoo-lĕr), *adj.* ئەلقەیی؛ خڕ.

annulate (an′yoo-lit, an′yoo-lāt´), *adj.* لە ئەلقە پێکهاتوو؛ ئەلقە ئەلقە.

annulation (an´yoo-lā′shən), *n.* (۱) ئەلقەبەستن.

(٢) نەلقە؛ شتێکی نەلقەیی.
annulet (an′yoo-lit), *n.* نەلقەیەکی بچووک.
annulment (ə-nul′mənt), *n.* بەتاڵ کردنەوە (مارە، پەیمان)؛ هەڵوەشاندنەوە: *(the ~ of their marriage)* .
annum (an′əm), *n.* ساڵێک؛ سال؛ ساڵانە: *(per ~)* .
annunciate (ə-nun′shi-āt′, ə-nun′si-āt′), *v.t.* بڵاوکردنەوە؛ ئاشکراکردن؛ پەخشکردن.
annunciation (ə-nun′shi-ā′shən), *n.* (١) ئاشکراکردن؛ بڵاوکردنەوە (٢) بڵاوکراوە؛ ناگادارى.
(٣) [A-]. مژدەدانى جبرائیل بە مەریەم کە عیساى دەبێت.
(٤) [A-]. ناهەنگى یادنامەى ساڵانەى ئەم مژدەیە؛ ساڵیادى ئەم مژدەیە.
annunciator (ə-nun′shi-ā′tĕr), *n.* (١) بڵاوکەرەوە؛ مژدەدەر.
(٢) ئامێرێکە پیشانى کارگەرانى میوانخانە یا فەرمانگەیەک دەدات لە چى ژوورێکەوە زەنگێک لێدەراوە.
anode (an′ōd), *n.* جەمسەرى گەرمى باتریو رادیۆ... هتد.
anodyne (an′ə-dīn′), *adj.* ئێشوئازارکوژ
n. دەرمانى ئێشوئازارکوژ
anoint (ə-noint′), *v.t.* (١) هەنوون بە پۆن یا مەلهەم؛ چەورکردن.
(٢) بە پۆنى پیرۆز چەورکردنى ناوچەوانى پیاوێکى ئایینى گەورە یا فەرمانڕەوایەک بە بۆنەى دەست بەکارکردنێیەوە؛ پیرۆزکردن؛ پەسەندکردن.
-anointment *(n.).*
anomalous (ə-nom′ə-ləs), *adj.* ناڕاسا؛ ناوێزە
anomaly (ə-nom′ə-li), *n.* (١) ناڕاستایى؛ ناوێزەیى
(A bird that cannot fly is an ~ .) (٢) شتێکى ناوێزە، یا سەیر:
-anomalistic *(adj.).*
anomie, anomy (an′ə-mi), *n.* (١) بەرەڵایى کۆمەڵایەتى.
(٢) هەستى ناوارەییو نائومێدیو بێزارى لە ژیان.
anon (ə-non′), *adv.* (١) بەم زووانە؛ زوو
(٢) جارێکى تر؛ لە کاتێکى تردا
(٣) [Archaic]. یەکسەر؛ دەستبەجێ.
ever and anon, جارجار؛ جارنەجار؛ جارەبەجار
anonym (an′ə-nim), *n.* (١) کەسێکى بێ ناو یا ناو نەزانراو
(٢) ناوى نهێنى؛ ناوى درۆ.
anonymity (an′ə-nim′ə-ti), *n.* ناونەزانرى؛ بێ ناوى؛ نەناسراوى؛ وونى (ناو).
anonymous (ə-non′ə-məs), *adj.* (١) بێ ناو؛ ناو نەناسراو؛ کەس نەناس؛ کەس نەزان (ناو) (٢) ناوى نووسەرەکەى نەزانراوە یا بۆ بڵاوکردنەوە ئێیە (هەڵبەست، هونراوە، نامە بۆ ڕۆژنامەیەک... هتد):
(an ~ poem, book, letter, etc.)
anopheles (ə-nof′ə-lēz′), *n.* مێشوولەى لەرزوتا؛ مێشوولەى مەلاریا.
anosmia (an-os′mi-ə), *n.* نەمانى هەستى بۆن کردن (نەخۆشى)
another (ə-nu*th*′ĕr), *adj. & prep.* (١) یەکێکى تر؛ دانەیەکى ترى هەمان چەشن؛ تر؛ هى تر. (٢) یەکێکى جیاواز؛ دانەیەکى جیاواز.
(٣) یەکێکى هەمان چەشن.
anoxemia (an′ok-sē′mi-ə), *n.* کەمێى نۆکسجین لە خوێندا.
answer (an′sĕr), *n.* (١) وەڵام
(٢) تۆڵە؛ وەڵام *(His ~ was a well-aimed blow.)* .
(٣) چارەسەر
v.i. (١) وەڵام دانەوە (٢) باش بوون؛ بەکارهاتن؛ گونجان.
(٣) (~ to) ؛ بەرپرسیاربوون *(He must ~ to the committee.)* .
(٤) لێکچوون؛ وەک یەک وابوون *(He ~s to the description.)* .
v.t. (١) وەڵام د نەوە
(٢) باش بوون بۆ؛ گونجان: *(The tent ~ed their purpose.)* .
(٣) بژاردن: هەق لێکرانەوە؛ پەشیمان بوونەوە؛ سزاى خۆ چەشتن.
(٤) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.
(٥) لێکچوون؛ وەک یەک وابوون: *(He ~s the description.)* .
answer back, [Colloq.], بەرپەرچدانەوە؛ قسە پێ ووتنەوە؛ لێ هەڵگەڕانەوە.
answer for, (١) بەرپرسیاربوون: *(I can't answer for him.)*
(٢) هەق لێکرانەوە؛ ناخۆشى چەشتن: *(You will have to answer for your wrongdoings one day.)*
answerable (an′sĕr-ə-b'l), *adj.* (١) بەرپرسیارە؛ بەرپرسیار؛ ئەڵێى دەپرسرێتەوە: *(He is ~ to his boss.)* .
(٢) (ا) وەڵام دەدرێتەوە. (ب) بەرپەرچ دەدرێتەوە.
(٣) [Archaic]، (~ to)، شیاو؛ گونجاو؛ لەیەکچوو.
ant (ant), *n.* مێروولە.
ant- (ant), = **anti-**
anta (an′tə), *n.* کۆڵەکەى ڕاپەوى بەردەرگا.
antacid (ant-as′id), *adj.* دژ بە ترشى؛ ترشى کوژ؛ ترشى مرێن.
n. دەرمانى دژ بە ترشى؛ دەرمانى ترشى کوژ یا ترشى مرێن.
antagonism (an-tag′ə-niz′m), *n.* (١) دوژمنایەتى؛ قینەبەرایەتى؛ دووبەرەکێتى؛ ناحەزى. (٢) دژایەتى؛ ناکۆکى؛ دژوارى.
antagonist (an-tag′ə-nist), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ هاوچاو؛ دژوار.
antagonistic (an-tag′ə-nis′tik), *adj.* دوژمنانە؛ ناحەزانە؛ ناحەز: *(his ~ attitude)* .
-antagonistically *(adv.).*
antagonize (an-tag′ə-nīz′), *v.t.* (١) بەربەرەکانى کردن؛ بەرهەڵستى کردن؛ دژ وەستان (٢) دوژمنایەتى لەگەڵ کردن؛ کردن بە دوژمن.
antarctic (ant-ärk′tik), *adj.* تایبەتى بە تەوەرى باشوورى زەوى.
n. تەوەرى باشوورى زەوى.
Antarctica (ant-ärk′ti-kə), *n.* ئەنتارکتیکا: ناوچەیەکى سەهۆڵ بەندانە لە دەوروپشتى تەوەرى باشوورى زەوى.
Antarctic Circle, antarctic circle, بازنەى تەوەرى باشوورى زەوى.
ante (an′ti), *n.* (١) ئەو پارەیەى قومارچى یارى " پۆکەر " پێش دابەش کردنى کاتى یارى یا پێش ڕاکێشانى کارتى تر دایدەنێت.
(٢) [Slang]، پێشەکى؛ پارەى پێشەکى دراو؛ بەشى خۆ کە پێشەکى دەدرێت.
v.t. (١) دانانى ئەو پارەیەى قومار یا یارى لەسەر دەکرێت.
(٢) [Slang]، (~ up)، پێشەکى بەشى خۆ دان.
ante- (an′ti, an′tə), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەپێش (کات)؛ پێش: *(antecedent ; anteVictorian)*
(٢) پێش (جێگە)؛ بەردەم: *(anteroom)* .
anteater (ant′ēt′ĕr), *n.* مێروولەخۆر.
antecede (an′tə-sēd′), *v.t. & v.i.* لەپێشتردا هاتن (پلە، جێگە، کات)؛ پێشتربوون لە.
antecedence (an′tə-sēd′′ns), *n.* لەپێشتردا هاتن؛ پێشتربوون لە؛ پێشترى.
antecedency (an′tə-sēd′′n-si), *n.* = antecedence.
antecedent (an′tə-sēd′′nt), *adj.* پێشین؛ پێشوو؛ هى پێشتر.
n. (١) شتى پێشتر؛ ڕووداوێکى لەپێشتر.
(٢) *(pl.)*، ڕابوردووى مرۆڤێک؛ باوباپیر.
(٣) ووشەى پێش ڕاناو کە ڕاناوى بۆ دەگەڕێتەوە (ڕێزمان).
(لە ڕستەى " The man who came is my friend. " دا ووشەى " man " پێى دەووترێت: " antecedent " ى " who ").
(٤) بەشى یەکەمى ڕێژە یا کەرتێک (بیرکارى).
(٥) بەشى مەرجى کێشە (ژیربێژى).
antechamber (an′ti-chām′bĕr), *n.* ژوورێکى بچووکە کە لێوەى دەچێت بۆ ژوورێکى گەورەترو گرنگتر لە خۆى؛ ژوورى بەردەم.

antedate (an′ti-dāt′), *v.t.* (۱) لەپێشتردا بوون یا ڕووداو؛ کۆنتربوون لە: *(Christianity ~s Islam.)*. (۲) بەروار پێشخستن. (۳) بەروارێکی زووتر بۆ دانان لە هی پاستی. *n.* [Rare], بەروارێکی زووتر لە هی پاستی.

antediluvian (an′ti-di-lōō′vi-ən), *adj.* (۱) بەر لە لافاوەکەی نووح (۲) زۆر کۆن؛ کۆنباو.

antelope (an′t'l-ōp′), *n.* (۱) ئاسکەکێوی؛ بزنەکێوی. (۲) چەرمی ئاسکەکێوی.

antemeridian (an′ti-mə-rid′i-ən), *adj.* پێش نیوەڕۆ

antemortem (an′ti-môr′təm), *adj.* پێش مردن

antemundane (an′ti-mun′dān), *adj.* پێش دروستبوونی جیهان

antenatal (an′ti-nā′t'l), *adj.* پێش لەدایکبوون؛ کاتی ئاوڵەمەیی

antenna (an-ten′ə), *n.* (۱) شاخی هەستیاری لە مێش‌ومەگەزدا. (۲) هەوایی (رادیۆ تەلەفزیۆن).

antepenult (an′ti-pē′nəlt), *n.* سێیەم برگەی ووشەیەک لە کۆتایی ووشەکەوە (وەک برگەی " te " لەم ووشەیە خۆیدا).

antepenultimate (an′ti-pi-nul′tə-mit), *adj.* دوو دانە پێش دواهەمین؛ سێیەم لە کۆتایی‌یەوە.

n. (۱) antepenult . (۲) شتێکی سێیەم لە کۆتایی‌یەوە.

anterior (an-tēr′i-ēr), *adj.* (۱) لەپێشەوە (جێگە)؛ پێش. (۲) لەپێشتردا (کات)؛ زووتر.

anteroom (an′ti-rōōm′, an′ti-room′), *n.* ژووری چاوەڕێ- کردن؛ ژوورێکە کە دەچێت بۆ ژوورێکی تر.

anthelmintic (an′thel-min′tik), *adj.* کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.

n. دەرمانی کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.

anthem (an′thəm), *n.* (۱) سروودی ئایینی. (۲) سروودی نیشتمانی: *(national ~)*. (۳) سروودی ستایشی؛ سروود.

anther (an′thēr), *n.* ئەو بەشەی نێرەک کە تۆزی تێدایە (پووەکناسی).

ant hill, گردۆڵکەی دەوری شارە مێرووڵە؛ شارە مێروولە.

antho- (an′thō, an′thə), پێشگرێکە بەمانای: گوڵ.

anthology (an-thol′ə-ji), *n.* پێکخەر و بڵاوکەرەوەی هەڵبژاردەیەکی هەڵبەست. هۆنراوە؛ یا چیرۆک.

anthologize (an-thol′ə-jīz′), *v.t.* پێکخستن و بڵاوکردنەوەی هەڵبژاردەیەکی وێژەیی.

anthology (an-thol′ə-ji), *n.* هەڵبژاردەیەکی وێژەیی.

anthracite (an′thrə-sīt′), *n.* خەڵووزێکی ڕەقە گەرمی‌یەکی زۆر دەدات و دووکەڵی کەمە.

anthrax (an′thraks), *n.* (۱) دووماڵ؛ موو. (۲) نەخۆشی‌یەکی کوشندەی ئاژەڵە هەندێک جاریش تووشی مرۆڤ دەبێت.

anthropo- (an′thrə-pō, an′thrə-pə), پێشگرێکە بەمانای: مرۆڤ؛ ئادەمیزاد: *(anthropology)*.

anthropocentric (an′thrə-pə-sen′trik), *adj.* مرۆڤ وانەر بە گرنگترین شت و دوا ئامانجی جیهان.

anthropogenesis (an′thrə-pə-jen′ə-sis), *n.* زانستی پەیدا- بوونی مرۆڤ و بارگۆڕینی.

anthropography (an′thrə-pog′rə-fi), *n.* زانستی دابەش- بوونی مرۆڤ بەپێی تایبەخۆز زمان و خووڕەوشتەوە.

anthropoid (an′thrə-poid′), *adj.* لە مرۆڤ چوو (بەتایبەتی مەیموونی وەک شمپانزی و گۆریلا و ئۆرانگەتان).

n. مەیموونی لە مرۆڤ چوو.

anthropologist (an′thrə-pol′ə-jist), *n.* زانای مرۆڤناس؛ زانای مرۆڤناسی.

anthropology (an′thrə-pol′ə-ji), *n.* مرۆڤناسی؛ زانستی- پەیدابوون و بارگۆڕین و تایبەخۆز نەریت و دابەشبوونی مرۆڤ. -anthropological *(adj.)*.

anthropometry (an′thrə-pom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی لەشی مرۆڤ بۆ بڕیاردانی جیاوازی ڕەگەزی (بەشێکە لە مرۆڤناسی).

anthropomorphic (an′thrə-pə-môr′fik), *adj.* تایبەتی بە مرۆڤ؛ هی مرۆڤ؛ وەک مرۆڤ لێکراو.

anthropomorphism (an′thrə-pə-môr′fiz′m), *n.* دانانی خواو گیاندارو شت بە ئادەمیزادو تایبەخۆی ئادەمیزادانە دانەپاڵیان؛ وەک مرۆڤ سەیرکردنی خواو گیاندارو شت.

anthropomorphize (an′thrə-pə-môr′fīz), *v.t. & v.i.* بە- مرۆڤ دانانی شت؛ تایبەخۆی مرۆڤ دانەپاڵ خواو گیاندارو شت.

anthropomorphosis (an′thrə-pə-môr′fə-sis), *n.* گۆڕین بۆ شێوەی ئادەمیزاد.

anthropomorphous (an′thrə-pə-môr′fəs), *adj.* لە مرۆڤ دەچێت.

anthropophagi (an′thrə-pof′ə-jī′), *n.pl.* پیاوخۆران؛ مرۆڤی خۆخۆر.

-anthropophagic *(adj.)*.

anthropophagous (an′thrə-pof′ə-gəs), *adj.* مرۆڤی خۆخۆر؛ گۆشتی مرۆڤ خۆر؛ مرۆڤی پیاوخۆر.

anthropophagy (an′thrə-pof′ə-ji), *n.* خۆخۆری (مرۆڤ)؛ گۆشتی مرۆڤ خۆری.

anti (an′tī, an′ti), *n.* [Colloq.], مرۆڤی دژ بە- *adj.* [Colloq.], دژ بە.

anti- (an′ti), پێشگرێکە بەمانای: (۱) دژ بە؛ دوژمن بە: *(anti- imperialist)*. (۲) دژکار: *(anti- aircraft)*. (۳) – کۆڕ؛ – بڕ؛ – مرێن: *(anti- toxin)*. (٤) پێچەوانە. (٥) هاوچاو.

antiaircraft (an′ti-âr′kraft, an′ti-âr′kräft), *adj.* فڕۆکە- شکێن.

antibacterial (an′ti-bak-têr′i-əl), *adj.* بەکتریاکوژ؛ میکرۆب کوژ؛ دژ بە بەکتریا.

antibiosis (an′ti-bī-ō′sis), *n.* دژایەتی نێوان زیندەوەری گەردبینی کە دەبێتە هۆی فەوتاندنی یەکێکیان.

antibiotic (an′ti-bī-ot′ik), *adj.* (۱) میکرۆب کوژ؛ بەکتریاکوژ؛ تایبەتی بە زیندەدژ. (۲) تایبەتی بە دەرمانی میکرۆب کوژ یا بەکتریاکوژ. (۳) تایبەتی بە دژایەتی نێوان زیندەوەری گەردبینی کە زیانبەخشی یەکێکیانە.

n. دەرمانی میکرۆب کوژ؛ زیندەدژ؛ بەکتریاکوژ.

antibody (an′ti-bod′i), *n.* پرۆتینێکە لەش دەریدەدات بۆ پاراستنی؛ دژەتەن؛ زیندەدژ؛ دژە ژیان.

antic (an′tik), *adj.* نەتیکە؛ سەیر؛ قۆشمە.

n. (۱) کردەوەیەکی نەتیکە، سەیر، یا قۆشمە؛ گاڵتەوگەپ. (۲) [Archaic]، قۆشمەباز؛ قۆشمەچی.

anticatalyst (an′ti-kat′'l-ist), *n.* ماددەیەکە کارلێکردنی کیمیایی دوادەخات.

antichrist (an′ti-krīst′), *n.* (۱) عیسا نەناس؛ دژ بە عیسا. (۲) عیسای درۆ.

anticipate (an-tis′ə-pāt′), *v.t.* (۱) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ پابینین. (۲) پووداو زووتر لە کاتی خۆی. (۳) ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ بەرهەڵستی کردن (بە زانینی پووداوی شتێک پێش پووداوی): *(He ~d his opponent's blows.)*. (٤) پێشەکی بینین یا هەستپێکردن و بەگوێرەی ئەوە ڕەفتارکردن.

(The servant ~d his master's request.)

(٥) دەستپێشکەری کردن.

(٦) دانەوەی قەرز لەپێش کاتی خۆیدا.

anticipation (an-tis´ə-pā´shən), *n.* (١) پابینین؛ بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ نومێدەواری. (٢) شتێکی چاوەڕوان کراو یا بەتەمابوو.

(٣) دڵ خەبەردان؛ پێشەکی زانین.

(٤) دەستپێشکەری.

anticipative (an-tis´ə-pā´tiv), *adj.* تایبەتی بە بەتەمابوون یا پابینین.

-anticipatory *(adj.).*

anticlerical (an´ti-kler´i-k'l), *adj.* دژ بە قەشەو دەسەلاتو دەست خستنیانە ناو کاروباری گشتیەوە.

-anticlericalism *(n.).*

anticlimactic (an´ti-klī-mak´tik), *adj.* تایبەتی بە نزم- بوونەوەی کوتوپڕی لە باس، بیروڕا، یا کردارێکی بەرزەوە بۆ نزمو بێ بایەخ.

anticlimax (an´ti-klī´maks), *n.* نزم بوونەوەی کوتوپڕی لە باس، بیروڕا، یا کردارێکی بەرزەوە بۆ نزمو بێ بایەخ (بە پێچەوانەی ئەوەوە کە چاوەڕوان دەکرا)

antidote (an´ti-dōt´), *n.* (١) دەرمانی ژەهر؛ دژ بە ژەهر؛ ژەهر ڕەوێن. (٢) خەم ڕەوێن؛ شتێک کە دەرمانی ناخۆشی و کارەساتو خەمو خەفەتە.

-antidotal *(adj.).*

antifebrile (an´ti-fē´brəl, an´ti-feb´rəl), *adj. & n.* دەرمانی تا.

antifreeze (an´ti-frēz´), *n.* ماددەیەکە ناهێلێت شلە بیبەستێت (بەتایبەتی بۆ ڕادیەتەری ئوتومبیل لە زستاندا).

antigen (an´tə-jən, an´tə-jin), *n.* دەرمانی لەش پارێز؛ دەرمانێک کە کرایە ناو خوێنەوە ماددەی دژەتەن پەیدا دەکات و بەرهەڵستی دەدات بە لەش

antihistamine (an´ti-his´tə-mēn´), *n.* دەرمانی تەنگەنەفەسی و هەستیاری

anti-imperialist (an´ti-im-pēr´i-əl-ist), *n.* کەسێکی دوژمن بە نیمپریالیزم

antiknock (an´ti-nok´), *n.* ماددەی دژ بە تەقەتەق (دەکرێتە ناو بەنزینی ئوتومبیلەوە).

antilabor (an´ti-lā´bēr), *adj.* دژ بە یەکێتی کرێکاران.

antimony (an´tə-mō´ni), *n.* ئەنتیمۆن. ماددەیەکی کانزایی‌یە لە داڕشتەدا بەکاردەهێنرێت؛ کل (چاوپشتن).

antinomy (an-tin´ə-mi), *n.* (١) نەگونجانی دوو یاسا یا پەیڕەو (٢) ناکۆکی نێوان دوو یاسا یا پەیڕەو. (٣) ناکۆکی؛ نەگونجان.

antipathetic (an´ti-pə-thet´ik), *adj.* (١) دژ بە؛ حەزلێنەکەر؛ ڕق لێ بوو؛ ناحەز: *(~ to new ideas)* . (٢) ڕق هەڵسێنەر؛ مایەی قێزە.

-antipathetical *(adj.).*

antipathy (an-tip´ə-thi), *n.* (١) قین لێ بوون؛ ڕق لێ بوون؛ قین؛ حەزلێنەکردن؛ دژێتی بەرامبەر؛ قێز: *(his ~ to violence)* . (٢) کەسێک یا شتێکی حەزلێنەکراو یا ڕق لێ بوو.

antipersonnel (an´ti-pēr-sə-nel´), *adj.* بۆ لەناوبردنی مرۆڤ نەک شتومەک (مین، بۆمبا)؛ دژە مرۆڤ: *(~ mines)* .

antiphon (an´tə-fon´), *n.* (١) سروودی ئایینی؛ تەراوێح. (٢) گۆرانی بە نۆرە؛ بۆ سەندنەوە (گۆرانی)؛ وەڵام (ناواز، گۆرانی).

antiphony (an-tif´ə-ni), *n.* (١) یەک ناوازی چەند دەنگێک؛ ئاوازسازی (٢) سروودی ئایینی؛ بۆ سەندنەوەی گۆرانی. (٣) دەنگدانەوە؛ وەڵام (ناواز، گۆرانی).

antipodal (an-tip´ə-d'l), *adj.* (١) تایبەتی بە دیوی بەرامبەر لەسەر گۆی زەوی (٢) پێچەوانە؛ پێچەوانەیی.

antipode (an´ti-pōd´), *n.* پێچەوانە.

antipodes (an-tip´ə-dēz´), *n.pl.* (١) دوو جێگەی بەرامبەر لەسەر زەوی. (٢) [-A]، ئوستورالیا و نیوزیلەندە.

(٣) دوو شتی پێچەوانەی یەکتر. (٤) پێچەوانە.

(٥) [Obs.]، خەڵکی ئەوپەڕی جیهان.

antiquarian (an´ti-kwâr´i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە کۆن؛ کۆن. (٢) تایبەتی بە پەرتووکی کۆن و نایاب کۆکردنەوەو فرۆشتن.

(٣) تایبەتی بە کۆن ناسان؛ تایبەتی بە زانستی کۆن.

n. کۆنناس؛ کۆنەفرۆش.

antiquary (an´ti-kwer´i), *n.* کۆنناس؛ کۆنەکۆکەرەوە؛ کۆنەفرۆش.

antiquate (an´ti-kwāt´), *v.t.* (١) کۆن کردن؛ باو نەهێشتن.

(٢) ڕووخسارێکی کۆن پێدان.

antiquated (an´ti-kwāt´id), *adj.* (١) کۆن؛ پیر.

(٢) باو نەماو؛ بەسەرچوو؛ کۆن: *(~ laws, methods, etc.)* .

antique (an-tēk´), *adj.* (١) کۆن. (٢) باو نەماو؛ باو بەسەرچوو.

(٣) تایبەتی بە یۆنان و ڕۆمانی کۆن؛ تایبەتی بە شێوازی کلاسیکی.

(٤) لەسەر شێوازی چەرخێکی ڕابوردوو.

n. (١) کۆنە؛ شتێکی لە کۆنەوە بەجێماو.

(٢) شێوازی کلاسیکی، واتە کۆن، بەتایبەتی لە خانووسازی و پەیکەرتاشیدا.

(٣) ئەنتیکە؛ شتێکی ئەنتیکە یا کۆنە (بەتایبەتی شتی ناومال)؛ کۆنە.

(٤) تیپی تۆخ و ڕەش (چاپەمەنی).

antiquity (an-tik´wə-ti), *n.* (١) زەمانی کۆن (بەتایبەتی پێش سەدەی ناوەڕاست)؛ زەمانی زوو؛ چەرخی کۆن؛ دێرین. (٢) کۆنێتی.

(٣) خەڵکی زەمانی کۆن (بەتایبەتی نووسەران).

(٤) *(pl.)*، کۆنە؛ کەلەپوورێکی زۆر کۆن.

(٥) *(pl.)*، خوو و نەریتی کۆن.

antirust (an´ti-rust´), *adj.* (١) ژەنگبڕ؛ دژ بە ژەنگ.

(٢) ژەنگ نەگر.

n. ماددەی دژ بە ژەنگ (ڕادیەتەری ئوتومبیل).

anti-Semite (an´ti-sem´īt), *n.* کەسێکی دژ بە جوولەکە.

-anti-Semitic *(adj.)*; **anti-Semitism** *(n.).*

antisepsis (an´ti-sep´sis), *n.* بەکارهێنانی دەرمان بۆ پاکردنەوە لە بەکتریا و میکرۆب؛ پاکردنەوە.

antiseptic (an´ti-sep´tik), *adj.* (١) بەکتریا و میکرۆب کوژ؛ بۆگەنی و پیسی بر. (٢) پاک؛ خاوێن.

(٣) ووشک و توندوتیژ و ناخۆش (باری ژیان).

antisepticize (an´ti-sep´tə-sīz´), *v.t.* پاکردنەوە لە بەکتریا و میکرۆب بە دەرمان.

antiserum (an´ti-sēr´əm), *n.* دەرمانی دژ بە بەکتریا (پزیشکەوانی).

antislavery (an´ti-slāv´ĕr-i), *adj.* دژی بەندایەتی: *(~ laws)* .

antisocial (an´ti-sō´shəl), *adj.* (١) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر.

(٢) دژ بە کۆمەڵ؛ دژ بە سوودی گشتی.

antistrophe (an-tis´trə-fī), *n.* (١) بۆ سەندنەوەی کۆرەس لە شانۆگەری یۆنانی کۆندا. (٢) بەشی دووەمی هەنبەستێک کە وەڵامە بۆ بەشی یەکەم.

antitank (an´ti-taŋk´), *adj.* دژە دەبابە؛ دەبابە شکێن.

antithesis (an-tith´ə-sis), *n.* (١) بەراوردی یا پێچەوانەیی بیر لە دوو ڕستەدا: *(You are going. ; I am staying.)* .

(٢) بەشی دووەمی ووتەیەکی وەها (زۆرە یەک ببینە).

(٣) بەراوردی؛ جیاوازی؛ ناکۆکی.

(٤) دژ؛ پێچەوانە: *(Joy is the ~ of sorrow.)* .

antithetic (an´ti-thet´ik), *adj.* (١) بەرامبەر؛ جیاواز.

(٢) پێچەوانەی دەقاودەق؛ دژ.

-antithetical *(adj.).*

antitoxin (an´ti-tok´sin), *n.* (١) ژەمر ڕەوێن (کە لەناو لەش خۆیدا

دروست دەبێت)؛ دژە ژەهر (٢) دەرمانی ژەهر ڕەوێن (کە بەرهەڵستی دەدات بە لەش دژی نەخۆشی وەناق، دەردەکۆپان... هتد).

antitrust (an′ti-trust′), *adj.* دژ بە قۆرخ کردنی بازرگانی و پیشەسازی

antiwar (an′ti-wôr′), *adj.* دژ بە جەنگ؛ دژی شەڕ

antler (ant′lĕr), *n.* (١) شاخی پەل پەڵ کەلەکێوی. (٢) پەلیکی ئەم شاخە

ant lion, (١) جانەوەرێکە کرمۆکەی مێرووڵە دەخوات. (٢) کرمۆکەی ئەم جانەوەرە

antonym (an′tə-nim′), *n.* ووشەی دژواتا

("Sad" is the ~ of "happy".)

antonymous (an-ton′i-məs), *adj.* دژواتا.

antrorse (an-trôrs′), *adj.* بۆ سەرەوە یا پێشەوە هەڵچوو (ڕووەک- ناسی).

antrum (an′trəm), *n.* (١) بۆشایی نێسقانی لەش (بەتایبەتی دوو بۆشاییەکەی نێوان لووت و کاژێڕی سەروو. (٢) بۆشایی؛ کلۆر.

anuran (ə-nū′rən), *adj. & n.* تایبەتی بە گیانداری تەڕو ووشکی بێ کلك (وەك بۆق و قوڕباویلکە).

anurous (ə-nū′rəs), *adj.* بێ کلك (بۆق، قوڕباویلکە).

anus (ā′nəs), *n.* کۆم؛ کونی قنگ؛ قنگ

anvil (an′vil), *n.* (١) دەسگا؛ دەزگا؛ مێخ سندان. (٢) یەکێکە لە سێ نێسقانەکەی گوێی ناوەوە.

anxiety (aŋ-zī′ə-ti), *n.* (١) مەراق؛ دڵەڕاوکێ؛ بێ ئارامی؛ خەم. (٢) هۆی ئەم مەراقە (شت، پیر). (٣) بە پەرۆشەوە بوون؛ پەرۆش: *(~ to do well)* .

anxious (aŋk′shəs, aŋ′shəs), *adj.* (١) مەراقدار؛ بێ ئارام. (٢) مایەی مەراق و بێ ئارامییە. (٣) بەپەرۆش؛ ئاواتەخواز؛ بەتاسەوە:

(I am ~ to go home and see my family.)

-anxiousness *(n.)*.

anxiously (aŋk′shəs-li, aŋ′shəs-li), *adj.* بەپەرۆشەوە؛ بێ سڕەوتانەو بەتاسەوە *(I am waiting ~ for you.)* .

any (en′i), *adj.* . *(A~ boy may go.)* (١) هەر؛ هەرچ؛ هەر کامێکیان. (٢) هەندێك؛ هیچ *(Do you have ~ apples?)* . (٣) هیچ؛ هیچ شتێك: *(I haven't ~ money.)* . (٤) هەموو؛ هەمووکەس *(A~ child can tell.)* .

pron. (sing. & pl.), هەرکەس؛ هەرچەندێك.

adv. تا هیچ ڕادەیەك؛ هیچ (پرسیار):

(Is he ~ better this morning?)

anybody (en′i-bud′i, en′i-bod′i), *pron.* (١) هەرکەس؛ هەرچ کەسێك. (٢) کەسێکی بەناوبانگ یا ناسراو.

anyhow (en′i-hou′), *adv.* (١) هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت. (٢) بە لامسەرلایی

anyone (en′i-wun′), *pron.* هەرکەس؛ هەرچ کەسێك

any one, (١) هەریەکێك؛ هەردانەیەك. (٢) هەر تاکەکەسێك؛ هەردانەیەك.

anything (en′i-thiŋ′), *pron.* هەرشتێك؛ هەر کارێك یا ڕووداوێك.

n. شتێك؛ هەرشتێك

adv. تا هەر ڕادەیەك؛ هیچ؛ هەرچەندێك بێت.

anything but, هیچ؛ بە هیچ جۆرێك؛ هەرگیز

(He is anything but kind.)

anyway (en′i-wā′), *adv.* (١) بە هەرجۆرێك بێت؛ هەرچۆنێك بێت ؛ بە هەرحاڵ. (٢) هیچ نەبێت؛ لەگەڵ نەوەشدا. (٣) بە لامسەرلایی

anyways (en′i-wāz′), *adv.* [Colloq.]. = anyway.

anywhere (en′i-hwâr′), *adv.* (١) لە هەرشوێنێك؛ بۆ هەرجێیەك بێت. (٢) [Colloq.]، تا هەر ڕادەیەك؛ هەرچەندێك بێت.

anywhere from, [Colloq.], لەنێوان (دوو کات، ژمارە، هەند) :

(It costs anywhere from five to ten dollars. ; It takes anywhere from one to two hours.)

get anywhere, [Colloq.], هیچ سەرکەوتنێك هێنانەدی.

anywise (en′i-wīz′, *adv.* هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت.

apace (ə-pās′), *adv.* خێرا؛ بە خێرایی.

Apache (ə-pach′i), *n.* (١) ئەپاچی: تیرەیەکی هیندی سووری خاوڕووی ڕۆژاوای ئەمەریکا و سەروو مەکسیکە. (٢) ئەندامێکی ئەم تیرەیە. (٣) یەکێك لە زمانەکانی ئەم تیرەیە

apache (ə-päsh′, ə-pash′), *n.* شەڵاتی یا چەتەیەکی پاریس.

apart (ə-pärt′), *adv.* (١) لەلاوە. (٢) جیا (لە کات و شوێندا)؛ جیاواز. (٣) دوور لەیەکتر. (٤) بە جیا جیا؛ بە جیا : *(viewed ~)* . (٥) پارچە پارچە.

adj. بە جیا؛ جیا؛ جیاواز.

apart from, جگە لە؛ بێجگە لە؛ لەوەیش بەوڵاوە.

joking apart, بێ گاڵتە.

know apart, لەیەك جیاکردنەوە (شت، مرۆڤ).

live apart, بە جیا ژیان؛ پێکەوە نەژیان.

set apart, خستنەلاوە؛ هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن.

take apart, هەڵوەشاندن (مەکینە، بیروڕا)؛ پارچەپارچەکردن.

apartheid (ə-pärt′hīt), *n.* سیاسەتی ڕەگەزیەرستی دژ بە قوولە- ڕەشەکان لە باشووری ئەفەریقا.

apartment (ə-pärt′mənt), *n.* خانۆچکە؛ ئەپارتمان؛ دەستەخانوو.

apartment house (or building), خانوویەکە بەش بەش کراوە بە چەند خانۆچکەیەکەوە هەریەکەیان بە سەربەخۆ دەدرێن بە کرێ.

apathetic (ap′ə-thet′ik), *adj.* (١) بێ هەستە؛ هەست مردوو. (٢) بێ دەربەستە؛ بەتەنگەوە نەهاتوو؛ گوێ نەدەر؛ بێباك.

apathetical (ap′ə-thet′i-k'l), *adj.* = apathetic.

-apathetically *(adv.)*.

apathy (ap′ə-thi), *n.* (١) بێ هەستی؛ هەست مردوویی. (٢) بێ دەربەستی؛ بەتەنگەوە نەهاتن؛ بێباکی؛ گوێ نەدان.

ape (āp), *n.* (١) مەیموون. (٢) لاسایکەرەوە.

v.t. لاسایی کردنەوە.

apeak (ə-pēk′), *adv.* بە ستوونی؛ بە قنجی؛ بە ڕەپی.

aperient (ə-pêr′i-ənt), *adj. & n.* دەرمانی ڕەوانی.

aperiodic (ā′pêr-i-od′ik), *adj.* بە چەرخی ڕێك و پێکی ڕوونەداو.

aperitif (a′pā′rē′tēf′), *n.* خواردنەوەیەکی کحووایە.

aperture (ap′ĕr-chĕr), *n.* (١) کون؛ کەلەبەر. (٢) تیرەی چاوی کامێرا یا دووربین (کە ڕووناکی لێوە دەچێتە ژوورەوە).

apery (āp′ĕr-i), *n.* (١) لاسایی کردنەوە. (٢) لاسایی کردنەوەیەك.

apex (ā′peks), *n.* (١) لووتکە؛ پۆپ؛ سەر؛ تەوقەسەر. (٢) سەری زمان.

aphasia (ə-fā′zhə, ə-fā′zhi-ə), *n.* توانای قسەکردن و تێگەیشتن نەبوون (بەهۆی بریندارى مێشکەوە).

-aphasiac *(n.)*; **aphasic** *(adj.)*.

aphelion (a-fē′li-ən, ə-fē′li-ən), *n.* دوورترین خاڵی خولگەی ئەستێرەیەکی گەڕۆك لە خۆرەوە.

aphesis (af′ə-sis), *n.* لابردنی پرگەیەکی کورتی بێ هێز لە سەرەتای ووشەدا (وەك: squire لەباتی esquire) .

aphid (ā′fid, af′id), *n.* سن؛ جانەوەرێکی زۆر بچووکە دەداتە ڕووەك.

aphis (ā′fis, af′is), *n.* = aphid.

aphonia (ə-fō′ni-ə), *n.* دەنگ نووسان یا نەمان (بەهۆی نەخۆشی ژێ دەنگەکانەوە).

aphonic (ə-fon′ik), *adj.* (۱) دەنگ نورساو یا نەماو. (۲) بێ دەنگ (دەنگسازی).
aphorism (af′ə-riz′m), *n.* پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.
aphoristic (af′ə-ris′tik), *adj.* (۱) وەك پەندی پێشینان. (۲) پڕ لە قسەی نەستەق.
aphrodisiac (af′rə-diz′i-ak′), *adj.* هەوەس هەڵسێنی جووت- بوون؛ هەوەس بزوێن (خواردەمەنی).
n. خواردەمەنی هەوەس هەڵسێن.
Aphrodite (af′rə-dī′ti), *n.* (۱) بانوخوای دڵداری و جوانی یۆنانی (نەفسانەی یۆنانی). (۲) [-a]، جۆرە پەپوولەیەکە.
aphyllous (ə-fil′əs), *n.* بێ گەڵ (وەك ڕووەکێکی بیابانیی هەمەجۆرە کە پێی دەوترێت: " کاکتەس ")؛ ڕووت.
apian (ā′pi-ən), *adj.* هەنگی؛ تایبەتی بە هەنگ.
apiarian (ā′pi-âr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە هەنگ و بەخێوکردنی هەنگ بەخێوکەر.
n. هەنگ بەخێوکەر.
apiarist (ā′pi-ə-rist), *n.* هەنگ بەخێوکەر.
apiary (ā′pi-er′i), *n.* پلوورە هەنگ خانە؛ شوێنی پلوورە هەنگ.
apical (ap′i-k'l, ā′pi-k'l), *adj.* (۱) پۆپەیی؛ لووتکەیی. (۲) بە سەری زمان بێژراو (دەنگسازی).
n. دەنگی تیپی بە سەری زمان بێژراو (وەك: t, d, s, l).
apiculture (ā′pi-kul′chēr), *n.* هەنگ بەخێوکردن.
apiece (ə-pēs′), *adv.* هەرێکەی؛ هەرێکەی؛ سەرو: *(We spent ten dollars ~ .)*
apiology (ā′pi-ol′ə-ji), *n.* هەنگناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی هەنگ.
apish (āp′ish), *adj.* (۱) مەیموونانە. (۲) لاساییکەرەوە. (۳) خۆدەرخەر؛ هاروهاج؛ فێڵباز.
aplomb (ə-plom′, ə-plôm′), *n.* بڕوا بە خۆ بوون؛ بە خۆدا ڕاپەڕموون؛ ژیری.
apnea, apnoea (ap-nē′ə), *n.* (۱) هەناسەبڕانی کاتی. (۲) لە هۆش خۆ چوون (لەبەر کەمیی نۆکسجین)؛ خنکان.
apo- (ap′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) دوور لە؛ بەبێ. (۲) جیا؛ پێکەوە نەنووساو.
apocalypse (ə-pok′ə-lips′), *n.* (۱) دوا بەشی ئینجیل. (۲) پێشبینی؛ داڕۆژبینی؛ ناشکراکردنی داڕۆژ. (۳) کارەساتێکی گەورەی داڕۆژ.
apocalyptic (ə-pok′ə-lip′tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە دوا بەشی ئینجیل (۲) پێشبینی؛ داڕۆژبینی. (۳) نیشانەی کارەساتێکی گەورەو بەم زووانەیە.
-apocalyptical *(adj.)*.
apocopate (ə-pok′ə-pāt′), *v.t.* کورتکردنەوەی ووشە بە قووتدانی دوا برگە یا دوا دەنگ.
apocope (ə-pok′ə-pi′), *n.* قووتدانی دوا دەنگ، تیپ، یا برگەی ووشەیەك (وەك: mos لەباتی most).
apocrypha (ə-pok′rə-fə), *n.* (۱) نووسراوێکە کە گومان لە ڕاستێتی بکرێت یا نەزانرێت نووسەرەکەی کێیە. (۲) [-A]، ئەو نووسراوانەی کە پرۆتستانتێیەکان بەڕوا ناکەن بەشێك بن لە ئینجیلی کۆن.
apod (ap′əd), *adj.* بێ قاچ؛ بێ پەل.
n. گیاندارێکی بێ قاچ.
apodal (ap′ə-d'l), *adj.* بێ قاچ؛ بێ پەل
apodeictic (ap′ə-dīk′tik), *adj.* = apodictic.
apodictic (ap′ə-dik′tik), *adj.* بەڵگەدار (بیروڕا، فەلسەفە)؛ ڕاست؛ بێ گومان
apodosis (ə-pod′ə-sis), *n.* بەشی تەواوکەری ڕستەی مەرجی.
apogamy (ə-pog′ə-mi), *n.* زۆربوونی ڕووەك بەبێ لێکدان یا پیتاندن.
-apogamic *(adj.)*; apogamous *(adj.)*.
apogee (ap′ə-jē′), *n.* (۱) دوورترین خاڵی زەوی لە خولگەی مانگەوە. (۲) دوورترین یا بەرزترین جێگە.
Apollo (ə-pol′ō), *n.* (۱) ئەپۆڵۆ: خودای مۆسیقا و هەڵبەستو پێشبینی و پزیشکەوانی و خۆر (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان). (۲) کوڕێکی قۆز.
-Apollonian *(adj.)*.
Apollyon (ə-pol′yən), *n.* شەیتان.
apologetic (ə-pol′ə-jet′ik), *adj.* (۱) بوردنخواز. (۲) لەسەرکەرەوە (بە نووسین یا دووان).
apologetics (ə-pol′ə-jet′iks), *n.pl.* لەسەرکردنەوەی خاچ- پەرستی (ئایننناسی).
apologia (ap′ə-lō′ji-ə), *n.* ووتارێکی لایەنگری یا لەسەرکەرەوە.
apologist (ə-pol′ə-jist), *n.* پشتیوانەکەری بیروباوەڕ یا ڕێبازێك بە نووسین یا دووان؛ بەڵگە بۆ هێنەرەوە.
apologize (ə-pol′ə-jīz′), *v.i.* (۱) داوای لێبووردن کردن؛ داوای لێخۆشبوون کردن" پاساو هێنانەوە: *(He ~d to his teacher for coming to school late.)*
(۲) لایەنگری کردن یا لەسەرکردنەوە (بە نووسین یا دووان).
apology (ə-pol′ə-ji), *n.* (۱) پاڵپشتی کردن یا لایەنگری کردنی ئاین، ڕێباز، یا بیروباوەڕێك (بە نووسین یا دووان)؛ ووتارێکی وەها (۲) بوردنخوازی؛ داوای لێخۆشبوون کردن" پاساو" پاساو هێنانەوە: *(If you are impolite to a person, you should make an ~ .)*
(۳) بڕیتی‌یەکی قەڵب.
apoplectic (ap′ə-plek′tik), *adj.* (۱) فێدار؛ فێی لێ دێت. (۲) وەك فێ؛ دەبێتە هۆی فێ لێهاتن.
n. کەسێك کە فێی لەگەڵدا بێت.
apoplexy (ap′ə-plek′si), *n.* فێ.
aport (ə-pôrt′), *adv.* لای چەپی کەشتی؛ بۆ لای چەپ.
apostasy (ə-pos′tə-si), *n.* هەڵگەڕانەوە (لە ئاین، ڕێباز، بیروباوەڕ، حیزب)؛ لادان لە ڕێی ڕاست.
apostate (ə-pos′tāt, ə-pos′tit), *n.* کەسێکی هەڵگەڕاوە لە ئاین یا ڕێبازێك؛ گومڕا؛ لادەر.
apostatize (ə-pos′tə-tīz′), *v.i.* هەڵگەڕانەوە لە ئاین یا ڕێبازی خۆ.
aposteriori (ā′pos-tēr′i-ôr′i), (۱) لە ئەنجامەوە بۆ هۆ (فەلسەفە، ژیربێژی): *(The boys are tired, so they must have walked a long way.)*
(۲) کردەنی؛ لەسەر تاقیکردنەوەو سەرنج دانراوە.
apostil, apostille (ə-pos′til), *n.* تێبینی سەر پەراوێز.
apostle, Apostle (ə-pos′′l), *n.* (۱) [A-] ، هەرێکێك لە دوانزە قوتابی یا پەیامبەرەکانی عیسا. (۲) پەیامبەر؛ پەیامبەری خاچ پەرستان؛ قوتابی. (۳) خاچ پەرست بڵاوکەرەوەیەکی کۆن. (٤) ڕابەری ڕێبازێکی تازە؛ ڕابەر؛ سەرکردەیەکی سازاندنی کۆمەڵ.
apostolate (ə-pos′t'l-it, ə-pos′t'l-āt′), *n.* پلەو ئەرکو ماوەی کاری پەیامبەرێك.
apostolic (ap′əs-tol′ik), *adj.* (۱) پەیامبەری؛ پێغەمبەری. (۲) تایبەتی بە دوانزە قوتابی و پەیامبەرەکەی عیسا و کاروبارو ئامۆژگاری و چەرخی ژیانیان. (۳) [A-]، پاپایی؛ تایبەتی بە پاپا.
Apostolic See, تەختی پاپایی؛ پلەو دەسەڵاتو کاری پاپا.
apostrophe (ə-pos′trə-fi), *n.* بانگ کردنی کەسێکی دیار یا نادیار لە وێژەو ووتاردا؛ بانگ.
apostrophe (ə-pos′trə-fi), *n.* نیشانەیەکە وەك وێرگول (') لە ڕێکی لاژووروی تیپەوە دادەنرێت بەم مانایانە: (۱) لە جێی تیپی لادراو (I'm = I am) .

(٢) نیشانەی بوونە: (Mary's dress ; The girls' room).
(٣) نیشانەی کۆیە: (five 6's ; the A's).

apostrophize (ə-pos′trə-fīz′), *v.t. & v.i.* بانگ کردنی کەسێکی دیار یا نادیار لە وێژەو ووتاردا: *("Million! thou should'st be living at this hour.")*

apostrophize (ə-pos′trə-fīz′), *v.t. & v.i.* بەکارهێنانی وێرگول.

apothecary (ə-poth′ə-ker′i), *n.* دەرمانگەر؛ دەرمانسار؛ دەرمانفرۆش.

apothegm (ap′ə-them′), *n. Also* apophthegm, پەندی-پێشینان؛ قسەی نەستەق.

apotheosis (ə-poth′i-ō′sis, ap′ə-thē′ə-sis), *n.* (١) کردن بە خودا؛ بەرزکردنەوەی مرۆڤێک بۆ پلەی خودا. (٢) ستایش کردنێکی لە ڕادەبەدەری مرۆڤ یا شت. (٣) نموونەی بەرز؛ وێنەی بەرز.

-apotheosize *(v.t.).*

appal (ə-pôl′), *v.t.* = appall.

appall (ə-pôl′), *v.t.* تۆقاندن؛ ترساندن؛ زۆر سەرسام کردن؛ زراوبردن.

appalling (ə-pôl′iŋ), *adj.* ترسناک؛ تۆقێنەر؛ زۆر خراپ؛ ناپەسەند: *(His behavior was ~ .)*

appanage, apanage (ap′ə-nij), *n.* (١) زەوی‌وزارو پارەیەک کە پاشاو میر دەیدەن بە منداڵەکانیان. (٢) بەخشیش؛ زیادەبەش. (٣) مافێکی تایبەتی کەسێک بەهۆی پلەوپایەیەوە. (٤) هەرێمێکی ژێردەستەی وڵاتێکی بێگانە.

apparatus (ap′ə-rā′təs, ap′ə-rat′əs), *n.* (١) کەرەسە؛ پێویستی کار. (٢) دەزگا؛ دامودەزگا. (٣) ئامێر؛ مەکینە. (٤) پێوانە؛ هۆی پێوانە یا کێشە. (٥) کۆئەندام: *(the digestive ~)* .

apparel (ə-par′əl), *n.* (١) جل؛ جل‌وبەرگ؛ پۆشاک. (٢) بەرگی ڕازاندنەوە: *(the white ~ of winter)* . (٣) پۆشاکی کەشتی (لەنگەر، تەوەر، تۆپو دەزگای تری دەرەوە دەگرێتەوە).
v.t. پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر.

apparent (ə-par′ənt, ə-pâr′ənt), *adj.* (١) دیار؛ لەبەرچاو. (٢) ڕوون؛ ئاشکرا. (٣) لەوەچوو؛ وا دیاربوون؛ پووڵەت.

apparently (ə-par′ənt-li, ə-pâr′ənt-li), *adv.* (١) بە ئاشکرا؛ لەبەرچاو. (٢) وا دیارە؛ لەوە دەچێت؛ وا دەردەکەوێت.

apparition (ap′ə-rish′ən), *n.* (١) شتێکی لەپڕ دەرکەوتوو. (٢) خەیو. (٣) هاتنەڕوو؛ هاتنەپێشەوە.

apparitor (ə-par′ə-tēr, ə-pâr′ə-tēr), *n.* فەرمانبەری بەجێهێنان یا پێ ڕاگەیاندنی فەرمانی دادگای ئایینی یا میری.

appeal (ə-pēl′), *v.t.* (١) [Archaic] ، تاوانبارکردن.
(٢) داوای پیاچوونەوەی بڕیاری دادگاکردن: *(to ~ a verdict)* .
v.i. (١) داوای پیاچوونەوەی بڕیاری دادگایی‌کردن. (٢) (to ~)، تکاکردن؛ داواکردن؛ هاوار بۆ بردن؛ بانگ کردن: *(She ~ed to him for mercy.)* (٣) پەنابردنەبەر. (٤) بەدڵ بوون؛ دڵ ڕاکێشان: *(His ideas ~ed to me. ; She ~s to me.)*
n. (١) بانگەواز؛ تکا؛ داواکردن؛ هاوار؛ بانگ؛ داوا: *(an ~ to the government to release the political prisoners)* (٢) (ا) داواکردن لە دادگا بۆ پیاچوونەوەی داواکاریەک. (ب) ئەم داوایە. (ج) مافی ئەم داواکردنە. (د) داواکاریەکی دراو بە دادگایەکی بەرزتر. (٣) جوانی؛ توانای دڵفڕاندن یا دڵ ڕاکێشان؛ بڕەو: *(That kind of music has lost its ~ .)* (٤) [Archaic]، تاوانبارکاری.

appealable (ə-pēl′ə-b'l), *adj.* (١) دەتوانرێت داوای پیاچوونەوەی بکرێت لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە. (٢) داوای پیاچوونەوەی دەکرێت (بڕیار).

appear (ə-pēr′), *v.i.* (١) هاتنە بەرچاو؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن. (٢) پەیدابوون؛ سەرهەڵدان. (٣) وا دەرکەوتن؛ وا دیاربوون؛ لەوەچوون: *(It ~s that he will win the election.)* (٤) چوونە دادگا؛ خۆ پیشاندان لە دادگادا: *(He ~ed in court yesterday.)* (٥) بڵاوکردنەوە (چاپەمەنی). (٦) نوواندن (شانۆگەری): *(He will ~ in Hamlet.)*

appearance (ə-pēr′əns), *n.* (١) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو؛ پەیدابوون: *(the ~ of flowers in the spring)* (٢) ڕوو؛ ڕووخسار؛ ڕووالەت؛ دیمەن: *(She has a nice ~ . ; A~s are sometimes deceiving.)* (٣) شتێکی لەڕوو یا دیار. (٤) خێو. (٥) وا پیشاندان؛ وا دەرخستن؛ وا نوواندن: *(He gave the ~ of being busy.)*

keep up appearances, خۆ بە باشی پیشاندان؛ خۆ بە باشی نوواندن؛ ڕووالەتێکی پەسەند پیشاندان.

make an appearance, خۆ پیشانی خەڵک دان.

put in an appearance, چوونە کۆبوونەوە یا ئاهەنگێک بۆ ماوەیەکی کوورت.

appeasable (ə-pēz′ə-b'l), *adj.* دڵی نەرم دەبێت یا نەرم دەکرێت؛ دەهێنرێتەوە سەرخۆ؛ هێمن دەکرێتەوە.

appease (ə-pēz′), *v.t.* (١) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ. (٢) تینوێتی شکاندن؛ تێرکردن: *(Water ~s thirst.)* . (٣) ڕازی کردن یا دەمکوت کردنی دوژمن بە بەرتیل یا جێبەجێکردنی داوا نابەجێیەکەی هەر بۆ نەوەی شەڕ نەفرۆشێت؛ لاواندنەوەی دوژمنی درندە: *(to ~ an enemy)*

appeasement (ə-pēz′mənt), *n.* ڕازی کردن یا دەمکوت کردنی دوژمن بە جێبەجێکردنی داواکەی؛ دڵ نەرم کردن؛ هێمن کردنەوە: *(a policy of ~)*

appellant (ə-pel′ənt), *adj.* تایبەتی بە پیاچوونەوەی داوای دادگایی کردن لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە.
n. دادخواز (لە دادگای پیاچوونەوە)؛ داواکاری پیاچوونەوە.

appellate (ə-pel′it), *adj.* تایبەتی بە پیاچوونەوە (دادگا).

appellate court, دادگای پیاچوونەوە.

appellation (ap′ə-lā′shən), *n.* (١) ناونان؛ ناولێنان. (٢) ناو؛ ناونیشان؛ نازناو.

appellative (ə-pel′ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە ناو. (٢) تایبەتی بە ناوی گشتی (ڕێزمان).
n. (١) ناو؛ ناونیشان. (٢) ناوی گشتی (ڕێزمان).

appellee (ap′ə-lē′), *n.* داوا لەسەر یا شکات لێکراو لە دادگای پیاچوونەوەدا.

appellor (ə-pel′ôr, ap′ə-lôr), *n.* داواکار یا دادخواز لە دادگای پیاچوونەوەدا.

append (ə-pend′), *v.t.* پێوەنووساندن؛ کردن بە پاشکۆ؛ خستنەسەر.

appendage (ə-pen′dij), *n.* (١) پاشکۆ؛ کلک (مەجان)؛ زیادە. (٢) ئەندامێکی ناسەرەکی لەش (کلک، لاق... هتد).

appendant, appendent (ə-pen′dənt), *adj.* (١) خراوەسەر؛ زیادە؛ کلک (مەجان)؛ پاشکۆ. (٢) تایبەتی بە مافی پاشکۆیەتی (دادگەری).
n. (١) پاشکۆ. (٢) مافی پاشکۆیەتی (دادگەری).

appendectomy (ap′ən-dek′tə-mi), *n.* دەرهێنان یا لابردنی پرچۆڵەکوێرە.

appendices (ə-pen′də-sēz′), *n. alternative plural of-* **appendix.**

appendicitis (ə-pen´də-sī´tis), *n.* هەوکردنی ڕیخۆڵەکوێرە.

appendix (ə-pen´diks), *n.* (١) یاشکۆ (ڕیەڕتووک)؛ کلك (مەجان). (٢) ڕیخۆڵەکوێرە.

apperceive (ap´ĕr-sēv´), *v.t.* لێکدانەوەو تێگەیشتنی شتی تازە بە شارەزایی کۆن

apperception (ap´ĕr-sep´shən), *n.* (١) ڕێ پەدیی؛ بینین یا هەستپێکردن (٢) تێگەیشتنی شتی تازە بە شارەزایی کۆن.

appertain (ap´ĕr-tān´), *v.i.* پەیوەندی پێوەبوون.

appetence (ap´ə-təns), *n.* = appetency.

appetency (ap´ə-tən-si), *n.* (١) حەز؛ ئارەزوو؛ بێزوو. (٢) ئارەزوو یا مەیلێکی زگماکی. (٣) هۆگریو مەیلی سرووشتی بۆ نزیک-بوونەوە لەیەك (لەنێوان شتی وەك کەرەسەی کیمیاییدا).

appetite (ap´ə-tīt´), *n.* (١) ئارەزوو؛ حەز (شت، کردار)؛ بێزوو. (٢) ئارەزووی خواردن؛ حەزی خواردن؛ دڵ بردن

appetizer (ap´ə-tīz´ĕr), *n.* بەرخۆراك؛ بەردڵکەرەوە؛ مەزە.

appetizing (ap´ə-tīz´iŋ), *adj.* (١) بەردڵکەرەوە؛ ئارەزووکەرەوە: *(An ~ smell came from the kitchen.)*

(٢) خۆش (خواردەمەنی).

applaud (ə-plôd´), *v.t. & v.i.* (١) چەپڵە بۆ لێدان

(٢) پەسەندکردن؛ ئافەرین کردن.

applause (ə-plôz´), *n.* چەپڵە؛ چەپڵەڕێزان.

apple (ap´l), *n.* (١) سێو (٢) دارسێو.

apple of discord, هۆی ناکۆکی و دووبەرەکی.

apple of one's eye, (١) بیلبیلەی چاو.

(٢) کەسێك یا شتێکی زۆر خۆشەویست.

apple polisher, [Slang]. مەراییکەر؛ کوزکەش.

applesauce (ap´l-sôs´), *n.* (١) شیرینیەکە لە سێو دەکرێت

(٢) [Slang]. قسەی هیچوپووچ

appliance (ə-plī´əns), *n.* (١) [Rare]. بەکارهێنان؛ بەکارهێنران.

(٢) ئامێری ناوماڵ؛ پێکاری ناوماڵ: *(kitchen ~s)* .

applicable (ap´li-kə-b'l), *adj.* بەسەردا گونجاو؛ شیاو؛ *(The law is not ~ in this case.)* . پەیوەندیدار؛ کارپێکراو:

-applicability *(n.).*

applicant (ap´li-kənt), *n.* داواکار (کار، قوتابخانە، یارمەتی)؛ داخواز: *(There were fifty ~s for one job.)* .

application (ap´li-kā´shən), *n.* (١) بەکارهێنان؛ کارپێکردن؛ خستنەکار. (٢) لێدان (دەرمان، ئارایشت). (٣) دەرمان.

(٤) شتێوەی بەکارهێنان یا لێدان.

(٥) داوا (کار، قوتابخانە، یارمەتی)؛ داخوازی؛ داوانامە:

(an ~ for employment)

(٦) داواناممە؛ وێستنامە؛ نیستیمارە: *(to fill out an ~)* .

(٧) کۆشش؛ هەوڵوتەقەلا.

(٨) پەیوەندی؛ گرتنەوە: *(This idea has no ~ to the case.)* .

applicative (ap´li-kā´tiv), *adj.* بەکاردێت.

applicator (ap´li-kā´tĕr), *n.* ئامێری دەرمان، بۆیە، یا شتی تر پێ لێدان؛ دڵۆپێنەر؛ دڵۆپێن.

applicatory (ap´li-kə-tôr´i, ap´li-kə-tō´ri), *adj.* کردەنی

applied (ə-plīd´), *adj.* کردەنی؛ کردارەکی؛ بەجێهێنەر؛ بەکاردەهێنرێت *(~ physics)* .

appliqué (ap´li-kā´), *adj.* پێوەدوورلو (نەقشی ڕازاندنەوە).

n. نەقش یا پارچە قوماشی ڕەنگاوڕەنگ کە دەدوورێت بە قوماشێکەوە بۆ ڕازاندنەوە.

v.t. ڕازاندنەوە (بە نەقشو پارچە قوماشی ڕەنگاوڕەنگ).

apply (ə-plī´), *v.t.* (١) لێدان (بۆیە، دەرمان، کەتیرە):

(A~ glue to the surface.)

(٢) (ا) بەکارهێنان بۆ مەبەستێکی تایبەتی؛ لێدەرکردن:

(A~ these ten dollars to the loan.)

(ب) بەسەردا گونجاندن؛ بۆ بەکارهێنان:

(A~ your knowledge to the problem.)

(٣) کۆشش کردن: *(He ~ied himself to his work.)* .

v.i. (١) (~ to ; ~ for)، داواکردن:

(He ~ied to several schools for a teaching job.)

(٢) پەیوەندی پێوەبوون؛ گرتنەوە؛ بەسەردا گونجان:

(This principle always ~ies. ; What I am saying does not ~ to you.)

appoint (ə-point´), *v.t.* (١) دانان (کات، شوێن)؛ دیاری کردن:

(He ~ed a time for the meeting.)

(٢) دامەزراندن؛ دانان لەسەر کار: *(I ~ him chairman.)* .

(٣) ناوماڵ ڕازاندنەوە: *(a well- ~ed house)* .

(٤) بڕیارنەوە یا بڕیار لەسەر دان لە دادگادا (ژەوی‌وزار، سامان).

appointee (ə-poin´tē´), *n.* دانراو (لەسەر کار)؛ دامەزراو.

appointment (ə-point´mənt), *n.* (١) دانان (لەسەر کار)؛ دامەزران. (٢) کەسێکی دانراو یا دامەزراو.

(٣) کار یا پلەی دیاریکراو.

(٤) ژووان؛ بەڵێنی دیدەنی:

(Our ~ is at two o'clock. ; He made an ~ to see the dean.)

(٥) *(pl.)*، کەلوپەلی ناوماڵ؛ کەرەسە.

(٦) بڕیاری خاوەنێتی و بەشکردنی زەوی‌وزار لە دادگادا.

apportion (ə-pôr´shən, ə-pōr´shən), *v.t.* دابەشکردن؛ بەشکردن (بەپێی نەخشەی تایبەتی).

-apportionment *(n.).*

appose (ə-pōz´), *v.t.* (١) لێدان (مۆر)؛ خستنەسەر:

(to ~ a seal to a document)

(٢) لە تەنیشت یەکەوە دانان.

apposite (ap´ə-zit), *adj.* بەجێ؛ پەسەند؛ دڕووست؛ شیاو:

(an ~ remark)

apposition (ap´ə-zish´ən), *n.* (١) بە تەنیشت یەکەوە دانان یا دانران. (٢) بە تەنیشت یەکەوە گەشەکردن (زیندەوەرناسی).

(٣) دانانی ووشەیەك بە تەنیشت ووشەیەکی هاوواتاوە بۆ ڕوونکردنەوەی (ڕێزمان). (وەك ووشەی " cousin " لەم ڕستەیەدا):

(Mary, my cousin, is here.)

appositive (ə-poz´ə-tiv), *adj. & n.* لەباتی (ڕێزمان).

(ژمارە سێی ووشەی پێشوو ببینە).

appraisal (ə-prāz´l), *n.* نرخ لەسەر دانان؛ خەملاندن؛ هەڵسەنگاندن.

appraise (ə-prāz´), *v.t.* (١) نرخ لەسەر دانان؛ خەملاندن؛ قەبڵاندن:

(He ~d the house for fifty thousand dollars.)

(٢) هەڵسەنگاندن.

-appraiser *(n.)*; **appraisement** *(n.).*

appreciable (ə-prē´shi-ə-b'l, ə-prē´shə-b'l), *adj.* ئەوتۆ؛ هەستپێکراو؛ زۆر: *(an ~ difference in temperature, pay, etc.)* .

-appreciably *(adv.).*

appreciate (ə-prē´shi-āt´), *v.t.* (١) نرخ زانین؛ هەستپێکردن؛ پێزانین (چاکە، کۆشش): *(His hard work was not ~d.)* .

(٢) جێی سوپاس بوون؛ سوپاس کردن: *(I ~ your kindness.)* .

(٣) چێژ لێوەرگرتن: *(to ~ poetry, music, nature, etc.)* .

(٤) بە قەوارە زانین یا هەستپێکردن: *(to ~ the difficulties ahead)* .

(٥) نرخ زیادکردن؛ نرخ بەرزکردنەوە.

v.i. نرخ بەرزبوونەوە؛ نرخ زیادبوون:

(The house has ~d a lot since we bought it.)

appreciation (ə-prē´shi-ā´shən), *n.* (١) پێزانین (چاکە)؛

نرخ زانین؛ هەستپێکردن. (٢) سوپاس؛ ڕێز.
٣) چێژ لێوەرگرتن؛ لێ تێگەیشتن و نرخ زانین: *(his ~ of art)* .
٤) نرخ بەرزبوونەوە.

appreciative (ə-prē′shi-ā′tiv), *adj.* نرخ زان؛ سوپاسکەر؛ ڕێزان (چاک، کۆشش)؛ ڕێزگر. *(an ~ audience; He was very ~ .)* .
-appreciatively *(adv.)*.

apprehend (ap′ri-hend′), *v.t.* (١) گرتن (گوناهبار، گومانبار). (٢) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە. (٣) بە ترسەوە چاوەڕوان کردن؛ مەترسی کردن؛ لێ ترسان (ڕووداوی داهاتوو).

apprehensible (ap′ri-hen′sə-b'l), *adj.* مرۆڤ دەتوانێت تێی بگات.

apprehension (ap′ri-hen′shən), *n.* (١) گرتن (گوناهبار، گومانبار): *(the ~ of the suspect)* .
(٢) مەترسی؛ ترس؛ دڵەڕاوکێ: *(He went into the examination room filled with ~ .)*
(٣) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە. (٤) ڕا.

apprehensive (ap′ri-hen′siv), *adj.* (١) زوو شت تێ دەگات. (٢) هەست تیژ؛ بەسەرنج؛ ووردبین. (٣) مەترسیدار؛ پڕ لە مەترسی؛ دوودڵ: *(I am very ~ about his visit.)*

apprentice (ə-pren′tis), *n.* (١) شاگرد؛ بەروەستا. (٢) نەوکار؛ تازەکوورە؛ نەشارەزا.
v.t. کردن بە شاگرد؛ شاگردی کردن.

apprenticeship (ə-pren′tis-ship′), *n.* (١) شاگردێتی؛ شاگردی؛ بەروەستایی. (٢) ماوەی شاگردێتی؛ نەرگی شاگرد. (٣) ماوەی ڕاهاتن یا فێربوون؛ ڕاهاتن؛ فێربوون.

appressed (ə-prest′, a-prest′), *adj.* بە تەختی لەسەر ڕوویەکە یا پێوەی نووساوە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

apprise, apprize (ə-prīz′), *v.t.* ئاگادارکردن؛ پێ ڕاگەیاندن؛ پێ ووتن.

approach (ə-prōch′), *v.i.* نزیکبوونەوە (کات، شوێن، پادە): *(Winter ~ed.)*
v.t. (١) لێ نزیکبوونەوە؛ چوون بەرەو؛ هاتن بەرەو: *(He ~ed manhood. ; We ~ed the town.)*
(٢) لێ نزیک کردنەوە.
(٣) لێکچوون؛ لەیەکترچوون؛ لێککردن (شێوە).
(٤) شان لە شان دان؛ خۆ لە قەرە دان: *(He is such a good musician no one can ~ him.)*
(٥) لێ نزیکبوونەوەو داوالێکردن؛ پێشنیازکردن؛ پێ ووتن: *(I ~ed him about giving you a job.)*
(٦) دەست بە کارکردن لەسەر.
n. (١) لێکچوون (شێوە)؛ لێککردن. (٢) لێ نزیکبوونەوە. (٣) *(pl.)*، خۆ لێ نزیک کردنەوە (بۆ سەرنج ڕاکێشان، قسە لەگەڵ کردن... هتد): *(All his ~es failed.)*
(٤) ڕێگە؛ ڕێگەی چوونەژوورەوە؛ شوێنی تێپەڕبوون: *(All the ~es to the city were guarded by soldiers.)*
(٥) ڕێگە؛ ڕێبان؛ شێوەی کردن؛ شێواز: *(When learning a foreign language, the best ~ is the study of the spoken language. ; He has a practical ~ to problems.)*

approachable (ə-prōch′ə-b'l), *adj.* (١) مرۆڤ دەتوانێ بیگاتێ. (٢) دەتوانرێ قسەی لەگەڵ بکرێت؛ ڕووخۆش.
-approachability *(n.)*.

approbate (ap′rə-bāt′), *v.t.* پەسەندکردن.

approbation (ap′rə-bā′shən), *n.* (١) پەسەندکردن. (٢) ستایش؛ ئافەرین.

appropriate (ə-prō′pri-āt′), *v.t.* (١) دەست بەسەردا گرتن؛ لێسەندن: *(The government ~d their property.)* .
(٢) دزین. (٣) تەرخان کردن (پارە)؛ بۆ داتان (پارە): *(The legislature ~d money for the schools.)*
adj. بەجێ؛ دڕووست؛ شیاو؛ جوان؛ باش؛ گونجاو: *(an ~ behavior, response, answer, place, time, dress, etc.)*
-appropriateness *(n.)*; **appropriator** *(n.)*.

appropriately (ə-prō′pri-āt′li), *adv.* بە ڕێکوپێکی؛ بە جوانی و باشی: *(You should behave ~ .)* .

appropriation (ə-prō′pri-ā′shən), *n.* (١) دەست بەسەردا-گرتن؛ لێسەندن (زەوی‌وزار). (٢) تەرخان کردن (پارە)؛ بۆ داتان (پارە بۆ پرۆژەیەکی گشتی). (٣) پارەی تەرخان کراو (لەلایەن میریەوە بۆ پرۆژەیەکی گشتی).

approval (ə-prōōv′′l), *n.* (١) پەسەندکردن؛ مۆرکردن؛ ڕەزامەندی. (٢) بەدڵ بوون؛ پەسەندکردن. (٣) ئافەرین.
goods on approval, شتوومەکێک کە کڕیار دەتوانێت بیگەڕێنێتەوە نەگەر بەدڵی نەبوو.

approve (ə-prōōv′), *v.t.* (١) پەسەندکردن؛ مۆرکردن. (٢) بە لاوە باش بوون؛ ڕا لەسەر بوون.
v.i. (**~ of**), پەسەندکردن (مرۆڤ، شت، کردەوە): *(to ~ of a person, a behavior, an act, etc.)*
-approvable *(adj.)*; **approvingly** *(adv.)*.

approved (ə-prōōvd′), *adj.* پەسەندکراو؛ مۆرکراو.

approximate (ə-prok′sə-mit), *adj.* (١) نزیک؛ لەیەکەوە نزیک. (٢) وەک؛ وەک یەک؛ چوونیەک. (٣) نزیکەیی: *(the ~ population of London is ten million.)* .
v.t. (١) لێکچوون؛ لێککردن؛ وەک یەک وابوون؛ لێوە نزیک بوون (چۆنێتی): *(This painting ~s reality.)*
(٢) لێ نزیک کردنەوە؛ هێنانە نزیکەوە.
v.i. لێکچوون؛ وەک یەک وابوون.

approximately (ə-prok′sə-mit-li), *adv.* نزیکەی: *(There were ~ twenty people in the room.)*

approximation (ə-prok′sə-mā′shən), *n.* (١) لێکچوون؛ لێ نزیک بوونەوە (چۆنێتی). (٢) نزیکەیی: *(That figure is an ~ .)* .

appurtenance (ə-pūr′t'n-əns), *n.* (١) پاشکۆ. (٢) مافێکی زیادەو ناسەرەکی.

Apr., = **April**

apricot (ā′pri-kot′, ap′ri-kot′), *n.* (١) قەیسی. (٢) دارقەیسی. (٣) زەردێکی پرتەقاڵی؛ ڕەنگی قەیسی.

April (ā′prəl), *n.* گوڵان؛ شەستەباران؛ نیسان.
April fool, هەڵخەڵەتاوێک بە درۆی نیسان.
April Fools' Day, درۆی نیسان.

a priori (ā′ prī′ō′rī, ä′ pri-ôr′i), *adj. & adv.* (١) لە هۆوە بۆ ئەنجام (فەلسەفە، ژیربیژی)؛ لە گشتیەوە بۆ تایبەتی؛ لە تیۆرییەوە بۆ کردەنی. (٢) گریمانەکی؛ بێ بەڵگە؛ لەسەر تیۆری بەندە نەک تاقیکردنەوە.

apron (ā′prən, ā′pērn), *n.* (١) بەروانکە؛ کراس؛ سینەبەرە. (٢) مشەمایەکی ناوبڕە بۆ بەسەر ئوتومبیل یا عەرەبانەدا دان. (٣) بەردەمی قیرتاوکراوی گەراجی فڕۆکە. (٤) بەردەمی پەردەی شانۆ. (٥) قایشی بزۆکی شت گواستنەوە. (٦) دیوارێکی دارینەی قەراغ ڕوبارە (بۆ نەشتنەوەی خاکەکەی بە لافاو).
v.t. بەروانکە کردنەبەر.

apropos (ap′rə-pō′), *adv.* (١) بەجێ؛ لە جێی خۆیدا (تێبینی)؛ لە کاتی خۆیدا؛ لەبار. (٢) بەم بۆنەیەوە (لە پێناسین یا پێشکەش کردندا).
adj. بەجێ؛ دڕووست؛ شیاو: *(~ remarks)* .
apropos of, دەربارەی؛ سەبارەت بە.

apse (aps), *n.* (١) بەشێکی دەرپۆقیوی نیوبازنەیی گوومەز بەسەرەوەی لای پۆژهەلاتی کڵێسەیەکەوە. (٢) apsis.

apsis (ap′sis), *n.* نزیکترین و دوورترین خاڵی خولگەی ئەستێرەیەکی گەرۆک لەو ئەستێرەیەی کە بەدەوریدا دەخوولێتەوە. (پێیان دەوترێت lower apsis هەروەها higher apsis).

apt (apt), *adj.* (١) بەجێ؛ لە جێی خۆیدا؛ دروست. *(an ~ statement)*

(٢) بۆی هەیە؛ لەوانەیە. *(Idle children are ~ to get into mischief.)*

(٣) زیرەک؛ دانا. *(an ~ student)*

(٤) [Archaic]. ئامادە.

apt., = apartment.

apteral (ap′tēr-əl), *adj.* (١) کۆڵەکەی لەمسەرو ئەوسەرەوە هەیە بەڵام ئەک لە ئاوەڕاستدا. (٢) بێ باڵ (باڵندە).

apterous (ap′tēr-əs), *adj.* بێ باڵ (باڵندە).

apteryx (ap′tēr-iks), *n.* هەڵێکی بێ کلکی بێ باڵی دەنووک درێژە پەڕەکەی لە تووک دەچێت

aptitude (ap′tə-tōōd′, ap′tə-tūd′), *n.* (١) گونجان؛ شیان؛ شیاوی؛ بەجێیی. (٢) هەیلی سروشتی. (٣) بەهرە؛ توانای مێشک؛ لێهاتوویی. (٤) زیرەکی؛ دانایی.

aptitude test, تاقیکردنەوەی لێهاتوویی.

aqua (ak′wə, ä′kwə, ā′kwə), *n.* (١) ئاو (٢) شلە (دەرمانسازی)؛ لە ئاودا گیراوە

adj. سەوزی شینکار

aquacade (ak′wə-kād′), *n.* نوواندنێکی ئاو ئاوە بە مۆسیقاوە (هەڵە. خۆفرێدانە ئاو ئاوەوە لە بەرزییەوە).

aquamarine (ak′wə-mə-rēn′), *n.* (١) بەردێکی بەنرخی پووناکی سەوزی شینکارە. ٢) سەوزی شینکار

aquarium (ə-kwâr′i-əm), *n.* (١) حەوزێکی شووشەیە ماسی و زیندەوەری ئاوی تری تێدا بەخێودەکرێت. (٢) پیشانگای ماسی و زیندەوەری ئاوی تر

Aquarius (ə-kwâr′i-əs), *n.* (١) کۆنەستێرەی ئاودەر یا ئاوتێکەر. (٢) بورجی سەتل (نەستێرەناسی).

aquatic (ə-kwat′ik, ə-kwät′ik), *adj.* (١) ئاوی (گیاندار، پووەک) *(~ animals and plants)*. (٢) ئاوی (وەرزش)؛ لە ئاودا دەکرێت. *(~ sports)*.

n. پووەک یا گیاندارێکی ئاوی.

aquatics (ə-kwat′iks, ə-kwät′iks), *n.pl.* وەرزش یا یاری ئاو ئاو.

aqueduct (ak′wi-dukt′), *n.* (١) ئاوبارە؛ قوم؛ جۆگەی ئاو. (٢) ئەو خانوو یا بەرزاییەی کە ئاوبارەی پاگرتووە. (٣) بۆری یا پێڕەو (تونێکاری).

aqueous (ā′kwi-əs, ak′wi-əs), *adj.* (١) ئاوی؛ لە ئاو چوو. (٢) کردەی ئاو (وەک بەردی لە خڵتە دروست بوو).

(٣) ئاوی چاو؛ تەرێبی ئاو چاو.

aqueous humor, تەرێبی ئاو چاو؛ ئاوی چاو.

aquiculture (ak′wi-kul′chēr), *n.* پەروەردەکردنی پووەک لەئاو ئاودا لەبری زەوی

Aquila (ak′wi-lə), *n.* ئاوی کۆنەستێرەیەکی هێڵی کاکێشانە گوایە لە باز دەچێت

aquiline (ak′wə-līn′, ak′wə-lin), *adj.* (١) وەک باز؛ هی باز. (٢) وەک هی باز (لووتی چەماوە): *(an ~ nose)*

-ar (ēr), پاشگرێکە بەمانای وەک؛ هی؛ لێکچوو: *. (polar, titular)*

Arab (ar′əb), *n.* (١) عەرەب؛ عەرەبێک. (٢) نەسپی عەرەبی.

adj. عەرەبی.

arabesque (ar′ə-besk′), *n.* (١) نەخش‌ونیگاری عەرەبی؛ نەخش‌ونیگاری ئاڵۆز. (٢) هەڵوێستێکە لە یاری " باڵێ " دا بریتییە لە ڕاکێشانی لاقو باڵێک بۆ دواوەو باڵەکەی تر بۆ پێشەوە. (٣) پارچەیەک مۆسیقای کورت.

adj. تایبەتی بە نەخش‌ونیگاری عەرەبی؛ ئاڵۆز.

Arabian (ə-rā′bi-ən, ə-rā′byən), *adj.* عەرەبی.

n. (١) عەرەب؛ عەرەبێک؛ هاوڵاتیێکی عەرەب. (٢) نەسپی عەرەبی.

Arabian Nights, چیرۆکی " هەزارو یەک شەوە " ی عەرەبی.

Arabic (ar′ə-bik), *adj.* (١) عەرەبی؛ تایبەتی بە عەرەبستان. (٢) تایبەتی بە عەرەبو زمانو کلتوورەکەیان؛ عەرەبی.

n. زمانی عەرەبی؛ عەرەبی.

Arabic numerals, ژمارەی عەرەبی.

Arabist (ar′əb-ist), *n.* زانای زمانو وێژەی عەرەبی.

arable (ar′ə-b'l), *adj.* بە کەڵکی کشتوکاڵ کردن دێت؛ بۆ کشتوکاڵ کردن باشە: *(~ land)*.

n. زەوی کشتوکاڵ.

Arab League, ئەنجوومەنی وواڵاتە عەرەبییەکان.

arachnid (ə-rak′nid), *n.* جانەوەری هەشت پێ (جاڵجاڵۆکە، دووپشک).

arachnoid (ə-rak′noid), *adj.* (١) تایبەتی بە پەردەی ناوەڕاستی مێشکو بڕبڕەی پشت (کە تەنکە وەک هێلانەی جاڵجاڵۆکە). (٢) تایبەتی بە جانەوەری هەشت پێ. (٣) بە تووکی نەرمو ئاڵۆز داپۆشراو.

n. (١) پەردەی مێشکو بڕبڕەی پشت. (٢) جانەوەری هەشت پێ.

arbalest, arbalist (är′bə-list), *n.* جۆرە چەکێکە لە کۆندا تیرو بەردیان پێ دەهاویشت.

arbiter (är′bi-tēr), *n.* سەرپشک.

arbitrable (är′bə-trə-b'l), *adj.* سەرپشکی تێدا دەکرێت؛ ئاوبژی دەکرێت.

arbitrage (är′bə-trij), *n.* (١) سەرپشکی؛ ئاوبژی. (٢) کڕین لە بازارێکو فرۆشتنەوە لە بازارێکی تردا (پارەبازی، بۆرسە).

arbitrament (är-bit′rə-mənt), *n.* (١) سەرپشکی؛ ئاوبژی. (٢) بڕیاری سەرپشک. (٣) دەسەڵاتی سەرپشک.

arbitrarily (är′bə-trer′ə-li), *adv.* بە هەوەس؛ بە ئارەزوو؛ بەبێ هۆ؛ بەبێ لێکۆڵینەوە؛ بە ناڕەوایانە؛ زۆردارانە؛ لەخۆوە.

arbitrariness (är′bə-trer′i-nis), *n.* ناڕەوایەتی؛ هەوەسکاری؛ ئارەزووکاری.

arbitrary (är′bə-trer′i), *adj.* (١) هەوەسکاری؛ ئارەزووکاری؛ بێ سەروبەر؛ ناپەجێ؛ لەخۆوە: *(an ~ decision)*. (٢) زۆردار؛ زاڵم؛ ستەمکار: *(an ~ ruler)*.

arbitrate (är′bə-trāt′), *v.t.* (١) سەرپشکی کردن؛ ئاوبژی کردن. (٢) دان بە سەرپشک بۆ بڕینەوەی (ناکۆکی)؛ پەنابردنەبەر سەرپشک.

v.i. (١) بوون بە سەرپشک. (٢) ناکۆکییەک دان بە سەرپشک بۆ بڕینەوەی. -arbitration *(n.)*.

arbitrator (är′bə-trā′tēr), *n.* سەرپشک؛ ئاوبژێکەر.

arbitress (är′bə-tris), *n.* سەرپشک (ژن).

arbor, arbour (är′bēr), *n.* (١) کەپر؛ سایات. (٢) [Obs]، باخ؛ بێستان.

arbor (är′bēr), *n.* (١) ستوون؛ شیش؛ دەستەک. (٢) ئەوەر؛ تەوەرە. (٣) درەخت؛ دار.

Arbor Day, جەژنی داردرەخت.

arboreal (är-bôr′i-əl, är-bō′ri-əl), *adj.* (١) داردرەختی. (٢) لە دارو درەختدا دەژی.

arboreous (är-bôr′i-əs, är-bō′ri-əs), *adj.* (١) داردرەختاوی؛ پڕ لە داردرەخت. (٢) داردرەختی؛ لە درەخت دەچێت؛ لق‌وپۆپدار.

arborescent (är'bə-res''nt), *adj.* دارودرەختی؛ لق‌وپۆپدار؛ لە درەخت دەچێت.

arboretum (är'bə-rē'təm), *n.* (١) پیشانگای درەخت. (٢) باخێکی گشتی پڕ لە دارودرەخت.

arboriculture (är'bə-ri-kul'chēr), *n.* زانستی دارودرەخت.

arborization (är'bēr-i-zā'shən), *n.* (١) شێوەیەکی وەک درەخت (بەتایبەتی زیندەوەری بوو بە بەردی ژێر خاک). (٢) وەک درەخت لێهاتن لە شێوەدا.

arborous (är'bēr-əs), *adj.* دارودرەختی؛ تایبەتی بە درەخت.

arbour (är'bēr), *n.* کەپر؛ سایات.

arc (ärk), *n.* (١) کەوانە؛ هێڵی چەماوە؛ بەشێکی بازنە یا هێڵی چەماوە. (٢) تاق. (٣) هێڵێکی کارەبایی شوقدار لەنێوان دوو جەمسەری کارەباییدا. (٤) ڕێڕەوی وەک چەماوە دیاری نەستێرەیەک.

v.i. نووشتانەوە؛ چەمینەوە.

arcade (är-kād'), *n.* (١) پارەوێکی تاق تاقاوی سەرگیراو. (٢) قەیسەری. (٣) (ا) ڕیزە تاقێک‌و کۆڵەکەکانیان. (ب) خانوویەکی تاقدار.

v.t. تاق بۆ دروستکردن؛ سەرگرتن بە تاق.

arcane (är-kān'), *adj.* نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار.

arcanum (är-kā'nəm), *n.* (١) شتێکی شاراوە یا نهێنی (کە تەنها کەسانی تایبەتی لێی تێ بگەن یا بیزانن). (٢) **elixir**.

arch (ärch), *n.* (١) تاق (خانوو، پرد). (٢) پەیکەرێکی یادگاری لە تاق چوو. (٣) شێوەی تاق. (٤) شتێکی کەوانەیی. (٥) نەندامێکی کەوانەیی لەش: *(~ of the foot)*.

v.t. (١) تاق بۆ کردن؛ تاق بۆ دانان. (٢) چەماندنەوە؛ نوشتاندنەوە: *(The cat ~ed its back.)*.

v.i. وەک تاق یا کەوانە لێهاتن؛ نووشتانەوە.

arch (ärch), *adj.* (١) سەرەکی؛ سەرەک؛ سەرگەورە؛ هەرە گەورە: *(archbishop, archduke)* (٢) هەرە گەورەو فێڵباز و ناپەسەند: *(~ villain)*. (٣) تایبەتی بە گەمەو تەشقەلەو گۆبەن حەزلێکردن: *(an ~ look)*.

arch- (ärch), پێشگرێکە بەمانای: سەرەکی؛ سەرەک؛ گەورە: *(archbishop, archduke)*

-arch (ärk), پاشگرێکە بەمانای: فەرمانڕەوا؛ سەرگەورە (خێزان، خێڵ، لقی ئایینی... هتد): *(matriarch, patriarch)*.

archaeo- (är'ki-ō), پێشگرێکە بەمانای: کۆن: *(archaeology)*.

archaeological (är'ki-ə-loj'i-k'l), *adj.* شوێنەواری؛ تایبەتی بە شوێنەوارناسی؛ کۆننناسی.

archaeologist (är'ki-ol'ə-jist), *n.* شوێنەوارزان؛ دێرینەزان؛ زانای شوێنەوار؛ زانای شوێنەواری دێرین؛ کۆنزان؛ کۆننناس.

archaeology (är'ki-ol'ə-ji), *n.* شوێنەوارزانی؛ دێرینزانی؛ لێکۆڵینەوەی ژیارو کلتووری میللەتانی کۆن بە کەنەکردن لە ژێرزەویدا.

archaeopteryx (är'ki-op'tēr-iks), *n.* باڵندەیەکی کۆنی فەرتاوی خشۆک ئاسایی‌یە.

archaic (är-kā'ik), *adj.* *Abbreviated* **arch.**, (١) کۆن. (٢) باونەماو؛ کۆن بوو. (٣) کۆن: *("Thou" is an – form of "you".)*.

-archaically *(adv.)*.

archaism (är'ki-iz'm, är'kā-iz'm), *n.* (١) بەکارهێنانی ووشە یا شێوازێکی کۆن. (٢) ووشە یا شێوازێکی کۆن.

-archaist *(n.)*; **archaistic** *(adj.)*.

archangel (ärk'ān'jəl), *n.* فریشتە گەورە؛ سەرەک فریشتە؛ کەڵە فریشتە.

archbishop (ärch'bish'əp), *n.* سەرەک قەشە؛ کەڵە قەشە؛ قەشەی هەرە گەورە.

archbishopric (ärch'bish'əp-rik), *n.* (١) پایەو دەسەڵات‌و ئەرکی سەرەک قەشە. (٢) ناوچەی لێپرسراوی سەرەک قەشە.

archdeacon (ärch'dē'k'n), *n.* پارەیەرێکی کڵێسەیە پلەیەک لەخوار سەرەک قەشەوەیە.

archdiocese (ärch'dī'ə-sēs', ärch'dī'ə-sis), *n.* ناوچەی لێپرسراوی سەرەک قەشە.

archduchess (ärch'duch'is), *n.* (١) ژن یا بێوەژنی سەرەک دۆق. (٢) کچە شازادەیەکی " نەمسا " ی کۆن.

archduchy (ärch'duch'i), *n.* سەرەک دۆق نشین؛ ژنە سەرەک دۆق نشین.

archduke (ärch'dōōk', ärch'dūk'), *n.* سەرەک دۆق- (بەتایبەتی شازادەیەکی " نەمسا " ی کۆن).

arched (ärcht), *adj.* (١) تاق تاق؛ بە تاق دروستکراو. (٢) چەماوە؛ نووشتاوە؛ کەوانەیی.

archenemy (ärch'en'ə-mi), *n.* دوژمنی هەرە گەورە. **the archenemy,** شەیتان.

archenteron (är-ken'tēr-on), *n.* ڕیخۆڵەی ناوڵەمە.

archeo- (är'ki-ō), = **archaeo-**.

archeology (är'ki-ol'ə-ji), *n.* = **archaeology.**

Archeozoic (är'ki-ə-zō'ik), *adj.* تایبەتی بە زەمانی زۆر کۆن.

archer (ärch'ēr), *n.* (١) تیرەوان؛ تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی. (٢) کۆنەستێرەی تیرهاوێژ.

archery (ärch'ēr-i), *n.* (١) تیروکەوانچێتی؛ تیربازی. (٢) تیروکەوان. (٣) تیربازان؛ تیرهاوێژان.

archespore (är'ki-spôr', är'ki-spōr'), *n.* کۆمەڵە شانە؛ دایکە شانە (ڕووەکناسی).

archetype (är'kə-tīp'), *n.* یەکەم نموونە؛ یەکەم قاڵب؛ نموونەی سەرەتا یا بنچینە.

-archetypal *(adj.)*; **archetypical** *(adj.)*.

archfiend (ärch'fēnd'), *n.* شەیتانە گەورە. **the archfiend,** شەیتان.

archi- (är'ki), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەرەکی؛ یەکەم. (٢) سەرەتایی.

archil (är'kil), *n.* (١) قەوزەیەکە خومی وەنەوشەیی لێ دەردەهێنرێت. (٢) ئەم خومە.

archimage (är'ki-māj'), *n.* کەڵە جادوگەر.

archimandrite (är'ki-man'drīt), *n.* سەرەک پەرستگا (کڵێسەی- ڕۆژهەڵاتی).

Archimedean (är'ki-mē'di-ən), *adj.* ئەرخەمیدی؛ تایبەتی بە ئەرخەمیدس.

Archimedean screw, جۆرێ ئەرخەمیدی: بریقێیە لە بۆرییەکی پێچاوپێچی لە شیشێکەوە پێچراو بۆ ئاو بەرزکردنەوە.

arching (är'ching), *adj.* نووشتاوە؛ چەماوە؛ کەوانەیی. *n.* (١) شتێکی کەوانەیی. (٢) ڕیزە تاق.

archipelago (är'kə-pel'ə-gō'), *n.* (١) دەریایەکی پڕ لە دوورگە. (٢) کۆمەڵە دوورگەیەکی وەها. (٣) [A-]، دەریای ئەرخەبیل.

architect (är'kə-tekt'), *n.* (١) نەخشەکێش (خانوو، پرد... هتد)؛ خانووساز؛ ئەندازیاری تەلارساز. (٢) نەخشەکێش (پیلان، پرۆژە، پوودان)؛ نەخشەکار: *(the ~ of the peace plan)*

architectonic (är'ki-tek-ton'ik), *adj.* نەخشەکاری؛ نەخشەکێشی (خانووسازی).

architectonics (är'ki-tek-ton'iks), *n.pl.* (١) تەلارسازی؛ زانستی خانووسازی. (٢) زانستی هەڵبەستن یا نەخشەکاری:

(the ~ of Beethoven's symphonics)

(۳) بابەت کردن‌و لێکدانی زانیاری (فەلسەفە).

architectural (är′kə-tek′chēr-əl), *adj.* (۱) هی خانووسازی؛ تایبەتی بە نەخشەکاری خانوو؛ تایبەتی بە تەلارسازی. (۲) ڕێک‌وپێک؛ لەسەر نەخشە کراو.

-architecturally *(adv.).*

architecture (är′kə-tek′chēr), *n.* (۱) زانستی تەلارسازی؛ نەخشەکێشی خانوو؛ خانووسازی. (۲) خانوو؛ کۆمەڵە خانوو. (۳) شێوازێکی خانووسازی تایبەتی: *(~ Victorian)*. (٤) نەخشە

archives (är′kīvz), *n.pl.* (۱) ئەرشیف: شوێنی کۆکردنەوە و هەڵگرتن و پارێزگاری کردنی بڕوانامەو تۆمارنامەو نووسراوی تری کۆن. (۲) بڕوانامەو تۆمارنامەو نووسراوی تری کۆنی کۆکراوە لەم شوێنەدا.

archivist (är′kə-vist), *n.* لێپرسراوی ئەرشیف، واتە شوێنی هەڵگرتن و پاراستنی بڕوانامەو تۆمارکراوە کۆنەکان.

archivolt (är′kə-vōlt′), *n.* (۱) دیوی ناوەوەی تاقێك (۲) نەخش‌ونیگاری سەر دیواری تاقێك.

archly (ärch′li), *adv.* بە شەیتانانە؛ بە گۆبەنانە

archon (är′kon, är′kən), *n.* (۱) یەکێك لە نۆ کەڵە دادگەرەکانی " ئەسینا " ، واتە یۆنانی کۆن. (۲) فەرمانڕەوا.

archpriest (ärch′prēst′), *n.* (۱) کەڵە قەشە؛ سەرەك قەشە. (۲) لایەنگرە هەرەگەورە (تیۆری، ڕێبان، بیروڕا)؛ پێشنیازکەری سەرەکی.

archway (ärch′wā′), *n.* (۱) ڕاڕەوی ژێر تاق؛ دەرگای ژێر تاق (۲) تاق

-archy (är-ki, ēr-ki), *(monarchy)* پاشگرێکە بەمانای: فەرمانڕەوایی؛ ڕژێم

arctic (ärk′tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە تەوەری باکووری زەوی. (۲) زۆر سارد

n. (۱) تەوەری باکووری زەوی؛ ناوچەی دەورووپشتی تەوەری باکووری زەوی. (۲) بازنەی تەوەری باکووری زەوی. (۳) کالۆش.

Arctic Circle, arctic circle, بازنەی تەوەری باکووری زەوی.

arcuate (är′kū-it, är′kū-āt′), *adj.* کەوانەیی؛ چەماوە

-ard (ērd), *(drunkard)* پاشگرێکە بەمانای: کەسێکی شت لە تام کەرە دەرەوە: جۆش.

ardency (är′d'n-si), *n.* (۱) گەش؛ بریقەدار؛ ناگرین: *(~ eyes)*. (۲) بەجۆش؛ گەرم؛ بەدڵ؛ بەتین؛ بەهێز: *(an ~ student ; an ~ longing ; an ~ supporter of the plan)* (۳) [Obs.]. گراوی؛ گرگرتوو؛ داگیرساو.

ardent (är′d'nt), *adj.*

ardent spirits, خواردنەوەی کحولی بەهێز (براندی، وێسکی).

ardor, ardour (är′dēr), *n.* (۱) جۆش؛ دڵ گەرمی؛ قین؛ پەرۆش؛ هەستی گەرم (۲) ناگر؛ گەرما؛ گەرمایەکی بەتین

arduous (är′jōō-əs), *adj.* (۱) گران (کار، کار)؛ قورس: *(the ~ task of preparing a dictionary)* (۲) سەخت؛ ناخۆش؛ هێز لێ بڕ: *(a long and ~ war)*. (۳) سەخت؛ پیا سەرکەوتن یا پیا ڕۆیشتنی گرانە: *(an ~ path)*. (٤) زۆر کۆششکەر؛ بەتین

are (är), *the plural and second person singular, present indicative, of* be., کردارێکە بەمانای: بوون؛ وابوون: *(You ~ a student. ; We ~ here. ; We ~ talking.)*

are (âr), *n.* پێوانەیەکی ڕووە بریتییە لە سەد مەترە دووجا.

area (âr′i-ə), *n.* (۱) پارچەیەك زەوی تەخت (۲) ناوچە؛ هەرێم؛ شوێن (۳) ڕووبەر؛ ڕوو؛ پانتایی: *(an ~ of ten square kilometers)*. (٤) هەرشە

(the whole ~ of foreign policy). (٥) (ا) هەردا؛ ڕادە: (ب) ڕوو؛ دەربارە: *(in this ~)*.

areaway (âr′i-ə-wā′), *n.* (۱) هەوشەیەکی نزم کە دەچێتە بۆ ژێرخانێك. (۲) ڕاڕەوی نێوان چەند خانوویەك.

areca (ar′i-kə, ə-rē′kə), *n.* دارێکی قەدسافە لە توخمی دارخورما.

arena (ə-rē′nə), *n.* (۱) گۆڕەپانی زۆرانبازی لە سەردەمی ڕۆمانەکاندا. (۲) گۆڕەپان؛ یاریگا؛ مەیدان: *(an ~ for boxing matches)*. (۳) مەیدانی ناکۆکی؛ شوێنی نووادنو چالاکی: *(the ~ of politics)*. (٤) شانۆیەکی خڕە کورسی بەدەوریدا دانراوە: *(~ theatre)*.

arenaceous (ar′i-nā′shəs), *adj.* (۱) لمین؛ لە لم پێکهاتوو؛ لمی: *(~ limestone)* (۲) لە لمدا دەڕوێت یا دەژی.

arenicolous (ar′i-nik′ə-ləs), *adj.* لەناو لمدا دەژی (گیاندار).

aren't (ärnt), = are not.

areola (ə-rē′ə-lə), *n.* (۱) شوێنێکی بچووك وەك هی نێوان دەماری گەلا. (۲) پەڵەی دەورووپشتی شتێك (وەك پەڵە ڕەشەکەی دەوری گۆی مەمك). (۳) بۆشایی لەش (زیندەوەرناسی).

arcole (âr′i-ōl′), *n.* = areola.

Areopagus (ar′i-op′ə-gəs), *n.* (۱) گردی " ئاریۆپاگەس " لە ئەسینا، واتە یۆنانی کۆن: بارەگای دادگای بەرزی ئەسینا. (۲) ئەم دادگایە. (۳) دادگایەکی گرنگ.

Ares (âr′ēz), *n.* خودای جەنگ (لەفسانەی یۆنانی).

arête (ə-rāt′), *n.* لووتکە شاخێکی تیژ.

argal (är′g'l), *n.* = argali.

argali (är′gə-li), *n.* مەڕەکێوی.

argent (är′jənt), *n.* (۱) [Archaic or Poetic] ، زیو. (۲) [Obs.]، پارەی زیو؛ پارە.

adj. زیوی؛ زیو؛ سپی.

-argental *(adj.)*; **argenteous** *(adj.).*

argentiferous (är′jən-tif′ēr-əs), *adj.* زیوی تێدایە؛ زیوی لێ دەردەهێنرێت.

argentine (är′jən-tin, är′jən-tīn′), *adj.* لە زیو دەچێت؛ زیوی.

n. (۱) زیو. (۲) کانزایەکی لە زیوچوو.

argil (är′jil), *n.* گڵەجان؛ گڵی گۆزەودیزە.

argillaceous (är′ji-lā′shəs), *adj.* گڵەجانی.

argillite (är′ji-līt′), *n.* بەردی گڵەجان.

Argive (är′jīv), *adj.* (۱) ئارگۆسی: بە ناوی " ئارگۆس " هوە کە ناوچەیەکی کۆنی یۆنانە. (۲) یۆنانی.

n. (۱) دانیشتوویەکی " ئارگۆس " . (۲) کەسێکی یۆنانی؛ یۆنانییەك.

Argo (är′gō), *n.* (۱) کەشتیی‌یەکی ئەفسانەیی یۆنانییە. (۲) بورجی کەشتی (ئەستێرەناسی)؛ کۆنەستێرەی کەشتی.

argol (är′g'l), *n.* خڵتەی بن بەرمیلی مەی.

argon (är′gon), *n.* ئارگۆن: گازێکی بێ ڕەنگی بێ بۆنە لە هەوادا لە گلۆپی کارەبایی‌و چوپی ڕادیۆدا بەکاردەهێنرێت.

argosy (är′gə-si), *n.* (۱) کەشتی‌یەکی گەورە (بەتایبەتی هی بازرگانی). (۲) گەلەکەشتی‌یەکی وەها.

argot (är′gō, är′gət), *n.* زمان یا زاراوەی ناو دەستە یا چینێکی هاوپیشە (بەتایبەتی هی بەدکار و تاوانباران).

arguable (är′gū-ə-b'l), *adj.* (۱) چەندوچۆنی لەسەر دەکرێت؛ مشت‌ومڕی لەسەر دەکرێت. (۲) بەڵگەدار؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە.

argue (är′gū), *v.i.* (۱) بەڵگەهێنانەوە (بۆ یا دژ بە پێشنیازێك یا شتێك): *(He ~d for the proposal. ; She ~d against the proposal.)* (۲) مشت‌ومڕکردن؛ چەندوچۆن کردن: *(She ~d with him about everything.)* (۳) پەڵپ گرتن.

v.t. ١) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بەڵگەهێنانەوە دژی.
٢) مشت‌ومڕ لەسەرکردن؛ باسکردن: (The council ~d the case.) .
٣) وا دەرخستن؛ پیشاندان:
(His accent ~s him to be a foreigner.)
٤) (أ) پێ سەڵماندن: (He ~d me into going.) .
ب) پەشیمان کردنەوە: (He ~d me out of going.) .

argument (är′gyoo-mənt), *n.* ١) مشت‌ومڕ؛ دەمەقاڵێ.
٢) بەڵگە: (What is his ~ ? ; I like his ~ .) .
٣) پوختەی باس؛ کورتە. (٤) سەرباس؛ باس.

argumentation (är′gyoo-men-tā′shən), *n.* (١) مشت‌ومڕ؛ چەندوچوون. (٢) بەڵگەهێنانەوە (بۆ یا دژ بە مەسەلەیەک)؛ چۆنێتی پێشکەش کردنی ئەم بەڵگەیە‌و گەیشتنە ئەنجام. (٣) ووتارێکی مشت‌ومڕی.
-argumentative *(adj.)*.

Argus (är′gəs), *n.* (١) دەعبایەکی زەبەلاحی سەدچاوانەیە پاسەوانی گوێزەکەیەکە " ئیۆ " ی ناوبووە‌و دوای کوشتنی چاوەکانی خراوەتە کلکی تاوسەوە (نەفسانەی یۆنانی). (٢) پاسەوانێکی وریا؛ پاسەوان. (٣) باڵندەیەکە لە تاوس دەچێت.

Argus-eyed (är′gəs-īd′), *adj.* وریا؛ چاوتیژ؛ وردبین.

argyle (är′gīl), *n.* (١) نەخش‌ونیگارێکی چنراوی شێوە ئەڵماس.
٢) گۆزەوییەکی نەخشداری وەها.

aria (ä′ri-ə, âr′i-ə), *n.* ئاوازێکی یەک کەسیی نۆپەرا.

Arian (âr′i-ən, är′yən), *n. & adj.* = Aryan.

Arian (âr′i-ən), *adj. & n.* ئاریۆسی (دوو ووشەی دوای نەمە ببینە)

-arian (âr′i-ən), . *(octogenarian)* پاشگرێکە بەمانای: (١) تەمەن:
(Unitarian) (٢) لقێکی ئایینی: .
(٣) بڕوا؛ بیروباوەڕ؛ ڕێبار: *(vegetarian)* .
(٤) پیشە.

Arianism (âr′i-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی " ئاریۆس " ی قەشە کە دەڵێت: عیسا خودا ئەیە بەڵکو چاکترین گیاندارە.

arid (ar′id), *adj.* (١) ووشک؛ قڕچ هەڵگەڕاو.
٢) ڕووتەنی؛ بەکەڵکی کشتوکاڵ نەهاتوو؛ ووشکەڵان: *(~ land)* .
٣) ووشک‌و ناخۆش؛ مردوو (مەجاز).
-aridly *(adv.)*; aridness *(n.)*.

aridity (ə-rid′ə-ti), *n.* (١) ووشکێتی؛ ڕووتەنێتی؛ بێ بەرهەمی:
(the ~ of the land)
٢) ووشکی؛ ناخۆشی؛ مردوویی (مەجاز): (the ~ of their lives) .

Aries (âr′ēz, âr′i-ēz′), *n.* بورجی کاوڕ؛ بورجی یەکەم؛ کەلووی کاوڕ.

arietta, ariette (ar′i-et′ə), *n.* ئاوازێکی کورت.

aright (ə-rīt′), *adv.* بە ڕاستی؛ بە تەواوی‌و ڕێک‌وپێکی:
(to do something ~)

aril (ar′il), *n.* تونکی هەندێک تۆو.

-arious (âr′i-əs), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە؛ پەیوەندیدار؛ هەبوو: *(hilarious, vicarious, gregarious)* .

arise (ə-rīz′), *v.i.* (١) لە خەو هەڵسان؛ هەستان. (٢) بەرزبوونەوە.
(a patch of cloud arose. ;) (٣) پەیدابوون؛ دەرکەوتن؛ دەستپێکردن:
Two men of genius arose among them.)
(٤) (~ from)، لێوە پەیدابوون؛ لێوەهاتن یا ئەنجام بوون.

aristocracy (ar′ə-stok′rə-si), *n.* (١) ئەریستۆکراسی؛ ڕژێمی بەگزادەیی. (٢) بەگزادەنشین؛ وڵاتێک کە ئەم جۆرە ڕژێمەی هەبێت.
(٣) چینی شازادە یا بەگزادە.
(٤) دەستەی بەهرەداری نایاب: *(an ~ of brains)* .
(٥) نایابی؛ بەرزی؛ هەست بەرزی.

aristocrat (ə-ris′tə-krat′, ar′is-tə-krat′), *n.* (١) بەگزادە؛ خانزادە؛ شازادە؛ ئەریستۆکرات. (٢) کەسێک کە کردەوە‌و خووی بیروباوەڕی بەگزادانە بێت؛ بەگزادە ئاسا. (٣) لایەنگری ڕژێمی بەگزادەیی.

aristocratic (ə-ris′tə-krat′ik), *adj.* ئەریستۆکراتی؛ بەگزادەیی، یا خانزادەیی: (أ) لایەنگری ڕژێمی بەگزادەییەیە.
(ب) بۆ بەگزادە دەشێت؛ جوان‌و نایاب.
(ج) تایبەتی بە چینی بەگزادە.
(د) بەگزادانە (لەپووی باشی یا خراپییەوە).
-aristocratical *(adj.)*; aristocratically *(adv.)*.

Aristotelian (ar′is-tə-tē′li-ən), *adj. n.* ئەرستۆیی؛ تایبەتی بە فەیلەسوفی کۆنی یۆنان " ئەرستۆ " و فەلسەفەکەی.
(١) پەیرەوێکەری " ئەرستۆ " و فەلسەفەکەی.
(٢) کەسێکی کردەنی؛ کەسێکی کردارخواز.
-Aristotelianism *(n.)*.

Aristotle (ar′is-tot′l), *n.* ئەرستۆ: فەیلەسوفی کۆنی یۆنانی.

arithmetic (ə-rith′mə-tik′), *n.* (١) زانستی ژمارە؛ ژمارە؛ ژمێرە.
(٢) بەهرەی ژمارە؛ ژمارە زانین: *(My ~ is poor.)* .
(٣) پەڕتووکی ژمارە.

arithmetical (ar′ith-met′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە ژمارە؛ تایبەتی بە زانستی ژمارە.
-arithmetically *(adv.)*.

arithmetician (ə-rith′mə-tish′ən), *n.* زانای ژمارە؛ ژمارەزان.

arithmetic mean, ناوەندی ژمێرەیی؛ تێکڕای ژمێرەیی.

arithmetic progression, یەک بەدوای یەکی ژمارەیی: ڕیزە ژمارەیەکە کە زیاد دەکەن یا کەم دەکەن بە هەمان هەند یا ژمارە:
(1, 2, 3, 4, 5 ; 11, 13, 9, 7, 5, 3)

ark (ärk), *n.* (١) ئەو سندوقەی دە فەرمانەکەی خودای تێدا هەڵگیرابوو (ark of the covenant: (ئایینی جوولەکە) (پێی دەووترێت
(٢) کەشتی نووح. (٣) کەشتیەکی گەورە؛ کەشتی.
(٤) پەنا؛ حەشارگە. (٥) [Obs.]، سندوقی پارە.

ark of the covenant, ئەو سندوقەی دە فەرمانە لەسەر تەختەبەرد نووسراوەکەی خودای تێدا هەڵگیرابوو (ئایینی جوولەکە).

arm (ärm), *n.* (١) قۆڵ؛ باڵ؛ باسک.
(٢) لق (دەرەخت، پووبار)؛ پەل (گیاندار، دەرەخت).
(٣) (أ) قۆڵ (کراس، جاکەت، پاڵتۆ). (ب) قۆڵی کورسی.
(٤) دەست؛ دەسەڵات: *(the long ~ of the law)* .
(٥) شتێکی وەک قۆڵ یا باڵ:
(an ~ of the sea ; the ~ of a balance ; the ~ of a phonograph ; an ~ of the government)

the arm of the law. دەسەڵات یا دەستی یاسا.
arm in arm, قۆڵ لەناو قۆڵدا؛ شان بە شانی یەکتر.
keep at arm's length, دوورەپەڕێز گرتن؛ ڕێگەی نزیکبوونەوەو دۆستایەتی نەدان.
receive (or welcome) with open arms, بە گەرمی بەخێرهاتن کردن.

arm (ärm), *n.* (١) چەک.
(٢) لقێکی سوپا (وەک تۆپ هاوێژ، پیادە... هتد).
v.t. (١) چەک پێدان؛ چەکدارکردن؛ پرچەک کردن.
(٢) پێدانی ئامێر یا شتی پێویست بۆ جێبەجێکردنی کارێک:
(to ~ someone with faith)
(٣) بەهێزکردن؛ پاراستن.
v.i. چەک کردنە شان؛ خۆ چەکدارکردن؛ چەک هەڵگرتن
bear arms, سەربازی کردن؛ بوون بە سەرباز.
coat of arms, دروشمی خانەدانی، بەگزادەیی، یا سوارچاکی (کە بریتییە لە چەند وێنەیەکی تایبەت بە خێڵێک کە دەڵێت لە قەڵغانی ئەندام‌و سوارچاکانی ئەو خێڵە)؛ دروشمی تایبەتی دەزگایەکی زانستی یا کۆمەڵایەتی.
take up arms, چەک هەڵگرتن؛ خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ.
under arms, لەژێر چەکدا؛ چەکدارن‌و ئامادەن بۆ جەنگ.

up in arms, (۱) یاخی
(۲) زۆر ناڕازی. *(The people are up in arms against him.)*
armada (är-mä′də, är-mā′də), *n.* (۱) گەلە کەشتی جەنگ.
(۲) [A-]. گەلە کەشتییەکی جەنگی ئیسپانیایی بوو کە ئینگلیزی دژی ئینگلتەرە سالی ۱۵۸۸، بەڵام گەرداوو گەلە کەشتی جەنگی ئینگلیزی زۆربەی فەوتان و لەناوبرد. (۳) گەلە فڕۆکەی جەنگی.
armadillo (är′mə-dil′ō), *n.* ئارمەدیلۆ. گیاندارێکی بچووکی قەڵغاندارە خاک هەڵکەنەری شیردەرە.
Armageddon (är′mə-ged′n), *n.* (۱) جێگەی دوا جەنگی نێوان هێزی باش و خراپ لەپێش پۆژی قیامەتدا (ئینجیل).
(۲) جەنگێکی گەورەی یەکلاییکەرەوە.
armament (är′mə-mənt), *n.* (۱) (*pl.*) هەموو چەک و هێزی چەکداری وڵاتێک. (۲) هەموو چەکی کەشتی و فڕۆکەی جەنگی، دەبابە، یا قەڵابەک. (۳) چەکدارکردن؛ چەک هەڵگرتن و ئامادەبوون بۆ جەنگ.
armature (är′mə-chĕr), *n.* (۱) قەڵغان؛ زرێ.
(۲) بەرگ و تۆپکلی قەڵغانی هەندێک گیاندار و پووەک؛ قاوغ.
(۳) ئارمیچەر (ئوتومبیل). (٤) پارێزەری مووگناتیس.
armchair (ärm′châr′), *n.* کورسی قوڵدار
armed (ärmd), *adj.* چەکدار؛ چەک لە شان؛ چەک هەڵگر.
armed (ärmd), *adj.* قوڵدار؛ باڵدار. *(a long- ~ man)*
armed forces, هێزە چەکدارەکان (سوپا، هێزی دەریایی و ئاسمانی)؛ هێزی چەکدار.
Armenian (är-mē′ni-ən, är-mēn′yən), *adj.* ئەرمەنی (گەل، زمان، کلتوور)
n. (۱) ئەرمەنی؛ کەسێکی ئەرمەنی. (۲) زمانی ئەرمەنی.
armful (ärm′fool′), *n.* باوەشێک؛ پڕ بارەش
armhole (ärm′hōl′), *n.* کونەقۆڵی جل‌وبەرگ.
armiger (är′mi-jĕr), *n.* (۱) قەڵغان بۆ هەڵگر یا بەردەستی سوارچاک.
(۲) کەسێکی یەک پلە لەخوار سوارچاکەوە.
armillary (är′mi-ler′i, är-mil′ĕr-i), *adj.* (۱) بازنەیی؛ ئەڵقەیی؛ خڕ. (۲) ئەڵقە ئەڵقە
armipotent (är-mip′ə-tənt), *adj.* ئازا (جەنگ)؛ قارەمان
armistice (är′mə-stis), *n.* پەیمانی شەڕ وەستان؛ جەنگ وەستان.
Armistice Day, یادی وەستانی جەنگی جیهانیی یەکەم لە یانزەی نۆڤەمبەری ۱۹۱۸ دا (پێشی دەورتریت: Veterans' Day).
armoire (är-mwär′), *n.* دۆلابێکی گەورەی بە نەخش‌ونیگار پازاوە
armor (är′mĕr), *n.* (۱) قەڵغان؛ زرێ
(۲) قاوغی ڕەقی گیاندار
(۳) تەبەقی کانزایی کە لە کەشتی و فڕۆکەی جەنگی دەدرێت بۆ پاراستنیان.
(٤) هێزی زرێداری سوپا.
v.t. & v.i. قەڵغان کردنە بەر؛ زرێ لەخۆدان؛ قەڵغان لێدان.
armorbearer (är′mĕr-bâr′ĕr), *n.* هەڵگری قەڵغان و چەکی سوارچاک
armor-clad (är′mĕr-klad′), *adj.* زرێ پۆش؛ زرێندار؛ قەڵغاندار.
armored (är′mĕrd), *adj.* (۱) قەڵغان لەبەر؛ زرێ لەبەر؛ زرێ پۆش.
(۲) زرێندار (سوپا، هۆی گواستنەوە). *(an ~ division, vehicle, etc.)*
armored car, زرێ پۆش (سوپا، پارە گواستنەوە)؛ زرێندار.
armored force, هێزی زرێداری سوپا.
armorer, armourer (är′mĕr-ĕr), *n.* (۱) چەخماخساز؛ دروستکەر و چاککەرەوەی قەڵغان و چەک.
(۲) سەربازی چاککەرەوە و پاککەرەوەی چەک.
armorial (är-môr′i-əl, är-mō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە دروشمی سوارچاکی
armory, armoury (är′mĕr-i), *n.* (۱) جبەخانە؛ چەکخانە.
(۲) بارەگای لقێکی هێزی بەرگری میللی. (۳) کارخانەی چەک.

armour (är′mĕr), *n.* = armor.
armourer (är′mĕr-ĕr), *n.* = armorer.
armoury (är′mĕr-i), *n.* = armory.
armpit (ärm′pit′), *n.* بن باخەڵ؛ بن قۆڵ؛ بن هەنگڵ.
arms (ärmz), *n.pl.* (۱) چەک؛ چەکەکان. (۲) جەنگ؛ شەڕ.
(۳) دروشمی سوارچاکی.
(٤) نیشانە یا دروشمی وڵات و کۆمپانیا... هتد.
bear arms, (۱) چەک هەڵگرتن. (۲) لە هێزی چەکدارد ا بوون.
carry arms, چەک هەڵگرتن.
take up arms, شۆڕش بەرپاکردن؛ شەڕ هەڵگیرسان؛ چەک هەڵگرتن.
to arms! چەک هەڵگرن!؛ ئامادەی جەنگ بن!
under arms, چەکدارن!؛ ئامادەن بۆ جەنگ؛ چەک لە شان.
up in arms, (۱) جەنگ ئامادە؛ ئامادەی شەڕن (۲) تووڕە.
army (är′mi), *n.* (۱) سوپا؛ لەشکر.
(۲) [A-]، ڕێکخراوێکی گەورە: *(the Salvation A~)*.
(۳) ژمارەیەکی زۆر (مرۆڤ، زیندەوەر).
(the ~ of the unemployed ; an ~ of insects)
army of occupation, لەشکری داگیرکەر.
aroma (ə-rō′mə), *n.* (۱) بۆن‌وبەرامە؛ بۆنێکی خۆش (خواردەمەنی، پووەک، داوودەرمان) (۲) هەستێکی تایبەتی بە شوێنێک.
aromatic (ar′ə-mat′ik), *adj.* بە بۆن‌وبەرامە؛ بۆنخۆش؛ بۆندار.
n. شتێکی بۆنخۆش (پووەک، دەرمان)؛ شتێکی بە بۆن‌وبەرامە.
aromatize (ə-rō′mə-tīz′), *v.t.* بۆنخۆش کردن؛ بۆن‌وبەرامە پێدان.
arose (ə-rōz′), *past tense of* **arise.**
around (ə-round′), *adv. & prep.* (۱) دەوروپشت؛ بەدەوروپشتیدا؛ بەدەوردا؛ لەملاولەولایەوە.
(۲) لە گەڵێک شوێن؛ لێرەولەوێ: *(to travel ~)*.
(۳) [Colloq.]، نزیک (جێگە): *(Stay ~ .)*.
(٤) نزیکەی؛ نزیکی: *(~ five dollars ; ~ 1950)*.
fool around, (۱) خۆخەڵفاندن؛ کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان.
(۲) [Colloq.]، چاوباشقاڵی کردن؛ لەگەڵ گەڵێک کەسدا جووت بوون.
have been around, شارەزا؛ سەردەرچوو؛ بزان؛ دنیادیدە.
around the clock, شەو و ڕۆژ؛ بیست‌وچوار سەعات.
arouse (ə-rouz′), *v.t.* (۱) هەست جوڵاندن؛ هێنانەجۆش؛ بزواندن؛ هەوەس هەڵساندن (جووت بوون):
(His behavior ~d suspicion. ; He ~d her.)
(۲) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە.
arrack (ar′ək), *n.* عەرەق (خواردنەوە).
arraign (ə-rān′), *v.t.* لێکۆڵینەوەی دادگایی؛ لێپرسینەوەی سەرەتایی لە گومانبارێک.
n. لێکۆڵینەوەی دادگایی.
arraignment (ə-rān′mənt), *n.* لێپرسینەوەی سەرەتایی دادگا لە گومانبارێک؛ لێکۆڵینەوەی دادگایی.
arrange (ə-rānj′), *v.t.* (۱) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێزکردن.
(۲) پۆل پۆل کردن.
(۳) بڕینەوە (ئاکۆکی)؛ بەلایەکدا خستن؛ جێبەجێکردن.
(٤) گونجاندنی پارچەیەک مۆسیقا.
v.i. (۱) ڕێکەوتن لەسەر.
(۲) ئەخشە بۆ کێشان؛ ئامادەکردن: *(Can you ~ for a meeting?)*
(۳) گونجان یا گۆڕینی پارچەیەک مۆسیقا.
arrangement (ə-rānj′mənt), *n.* (۱) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن.
(۲) چۆنێتی ڕێکخستن؛ ئەنجامی ڕێکخستن؛ ڕێکخراو: *(a floral ~)*
(۳) (*pl.*)، پلان؛ ئامادەیی؛ خۆ ئامادەکردن:
(A~s have been made for the party.)
(٤) ڕێکەوتن (ئاکۆکی).

(٥) (ا) گونجانی پارچەیەك مۆسیقا لەگەڵ ئامێری مۆسیقاو دەنگدا.
(ب) پارچە مۆسیقایەکی وەها گونجاو.
arrant (ar′ənt), *adj.* (١) تەواو؛ بەتەواوی؛ سەراپا:
(an ~ fool, knave, liar, etc.)
(٢) [Obs.]، گەڕۆك؛ ئاوارە
arras (ar′əs), *n.* (١) قوماشی زەرکەش یا نەخش‌ونیگاراوی سەردیوار.
(٢) پەردە
array (ə-rā′), *v.t.* (١) ڕیزکردن (سەربان)؛ ڕێکخستن.
(٢) خۆ ڕازاندنەوە؛ جلی جوان لەبەرکردن.
n. (١) ڕیز (لەشکر).
(٢) ڕێکخستن یا دەستەدەستەکردن (لەشکر): *(in battle ~)* .
(٣) کۆمەڵێك کەس یا شتی سەرنج ڕاکێش:
(an ~ of weapons, clothes, gems, actors, politicians, etc.)
(٤) جل‌وبەرگی جوان.
arrears (ə-rêz′), *n.pl.* (١) قەرزی نەدراوە لە کاتی خۆیدا؛ قەرزی دواکەوتوو (٢) کاروباری تەواو نەکراو لە کاتی خۆیدا؛ ئەرکی بەجێ نەهێنراو.
in arrears (or **arrear**), دواکەوتوو لە دانەوەی قەرزێکدا یا بەجێهێنانی ئەرکێك: *(He was in arrears with his rent, payment, etc.)* .
arrest (ə-rest′), *v.t.* (١) بەربەست کردن؛ وەستاندن؛ ڕێگەگرتن؛ ڕێگەی بڵاوبوونەوە نەدان: *(The infection has been ~ed.)* .
(٢) گرتن (لەلایەن پۆلیسەوە)؛ گرتن‌و خستنە بەندیخانەوە.
(٣) سەرنج ڕاکێشان‌و ڕاگرتن.
n. (١) گرتن؛ گیران‌و خرانە بەندیخانەوە:
(An order was issued for his ~ .)
(٢) وەستێنەر (ئامێر).
under arrest, گیراو (لەلایەن پۆلیسەوە).
arresting (ə-res′tiŋ), *adj.* جوان‌و سەرنج ڕاکێش: سەیر
arrhythmia (ə-rith′mi-ə, ə-ri*th*′mi-ə), *n.* ناڕێك‌وپێکی لێدانی دل
arrhythmic (ə-ri*th*′mik, ə-rith′mik), *adj.* ناڕێك‌وپێك (لێدانی دل).
arrival (ə-rīv′′l), *n.* (١) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین:
(the time of ~)
(٢) گەیشتوو (مرۆڤ، شت):
(There were several new ~s at the hotel.)
(٣) گەیشتنە ئەنجام.
arrive (ə-rīv′), *v.i.* (١) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین؛ هاتن:
(We ~d in London last week. ; They ~d home yesterday.)
(٢) هاتن کات: *(The time has ~d for action.)* .
(٣) گەیشتنە ئەنجام یا ڕێکەوتن:
(to ~ at a conclusion, impass, an agreement, etc.)
(٤) سەرکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن: *(He has ~d professionally.)* .
arrive at, (١) گەیشتن (شوێن). (٢) گەیشتنە ئەنجام.
arroba (är-rō′bä), *n.* کێشەیەکی نیسپانی کۆنە.
arrogance (ar′ə-gəns), *n.* لووت بەرزی؛ لەخۆبایێتی؛ فیز.
arrogant (ar′ə-gənt), *adj.* لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز؛ کەشخەچی.
-arrogantly *(adv.)*.
arrogate (ar′ə-gāt′), *v.t.* (١) دەست بەسەرداگرتن بە ناڕەوایی؛ کردن بە هی خۆ بە ناهەق. (٢) دانەپاڵ بە ناڕەوایی.
-arrogation *(n.)*; **arrogator** *(n.)*.
arrow (ar′ō), *n.* (١) تیر (٢) نیشانەی ڕێگە پیشاندان (←).
arrowhead (ar′ō-hed′), *n.* (١) سەرەتیر؛ سەرتیر
(٢) نیشانەی سەرچاوەی ووشە لە فەرهەنگدا (<) .
(٣) ڕووەکێکە گەڵاکانی لە تیر دەچن.
arroyo (ə-roi′ō), *n.* (١) چەمێکی ووشك.

(٢) جۆگە؛ ڕوبارێکی بچووك.
arse (ärs), *n.* سمت (ووشەیەکی سووکە)؛ گووپی قنگ.
arsenal (är′s'n-əl, är′snəl), *n.* جبەخانە؛ کارخانەی چەك.
arsenate (är′s'n-āt′, är′s'n-it), *n.* زەرنیخ؛ مەرگەمووش.
arsenic (är′s'n-ik, är′snik), *n.* زەرنیخ؛ مەرگەمووش.
adj. زەرنیخی؛ تایبەتی بە زەرنیخ.
-arsenical *(adj.)*.
arsenous (är′s'n-əs), *adj.* زەرنیخاوی.
arson (är′s'n), *n.* سووتاندنی دەسەنقەست (خانوو، دەشت‌ودەن)؛ ئاگرتێبەردانی دەسەنقەست.
arsonist (är′s'n-ist), *n.* ئاگرتێبەردەری دەسەنقەست؛ سووتێنەری دەسەنقەست.
art (ärt), *n.* (١) بەهرە؛ کارامەیی؛ دانایی.
(٢) هونەر (نیگارکێشی، پەیکەرسازی، مۆسیقا، شانۆ، سەما... هتد)؛ هونەرە جوانەکان. (٣) نیگارکێشی؛ پەیکەرسازی؛ بەرهەمی ئەم هونەرانە.
(٤) *(pl.)*، نەدەبیات؛ ئەو بەشانەی زانست کە پەیوەندییان بە هونەرو وێژەوە هەیە: *(college of A~s)* .
(٥) پیشە؛ پیشەگەری: *(the cobbler's ~)* .
(٦) شێوەی کردن؛ بنچینە: *(the ~ of composition)* .
(٧) زۆرزانی؛ فێڵ؛ فێڵبازی.
art (ärt), شێوەی کۆنی " are " ە.
artel (är-tel′), *n.* کۆمەڵی هەرەوەز.
art gallery, پیشانگای نیگارکێشی.
arterial (är-têr′i-əl), *adj.* (١) شادەماری.
(٢) تایبەتی بە خوێنی ناو شادەمار (کە پاك کراوەتەوە پڕە لە ئۆکسجین)
(٣) شاڕێیی.
artery (är′tēr-i), *n.* (١) شادەماری خوێنبەر؛ خوێنبەر؛ شادەمار.
(٢) شاڕێ: *(a railroad ~)* .
artesian well, بیری ئیرتیوازی.
artful (ärt′fəl), *adj.* (١) دەستکرد؛ لاساییکەرەوە.
(٢) دانا؛ زیرەك؛ زۆرزان. (٣) فێڵباز؛ زۆڵ؛ ساختەچی.
(٤) [Archaic]، زۆر کارامە.
-artfully *(adv.)*.
arthritic (är-thrit′ik), *adj.* (١) بادار؛ جومگە ئاوساو؛ باداری هەیە:
(an ~ joint, person, etc.)
(٢) تایبەتی بە باداری.
arthritis (är-thrī′tis), *n.* نەخۆشی هەوکردنی جومگە؛ باداری؛ جومگە ئاوسان.
arthro- (är′thrō, är′thrə), پێشگرێکە بەمانای: جومگە.
arthropod (är′thrə-pod′), *n.* زیندەوەری جومگەدار: جۆرە زیندەوەرێکی بێ بڕبڕەی جومگەداری لەش بەش بەشە (وەك جاڵجاڵۆکە. دووپشك، هەزارپێ... هتد)
artichoke (är′ti-chōk′), *n.* (١) پووەکێکی دڕکاوی‌یە وەك کنگر.
(٢) سەوزەبەری ئەم پووەکە (کە بریتی‌یە لە تۆپەڵێکی گەڵا گەڵا کە بە کوڵاوی دەخورێت).
article (är′ti-k'l), *n.* (١) بەند (پەیمان، دەستوور، بڕوانامە):
(the ~s of a treaty, constitution, etc.)
(٢) ووتارێکی نووسراو (لە ڕۆژنامە، گۆڤار، یا پەرتووکێکدا)؛ زانستنامە.
(٣) پارچە؛ دانە (شت): *(an ~ of luggage, clothing, etc.)* .
(٤) فرۆتەنی؛ شتوومەکی فرۆشتن.
(٥) ئامراز (ڕێزمان):
(A and an *are definite ~s, and* the *is a definite ~ .)*
(٦) بەشێکی ئەندامی جومگەدار (زیندەوەرناسی).
v.t. (١) پێشاندان بە بەند بەند. (٢) تاوانبارکردن.
(٣) بەستنەوە بە ڕێکەوتن یا قۆناغەراتێکەوە:

(to ~ a seaman for a voyage)

articular (är-tik′yoo-lēr), *adj.* جومگەیی

articulate (är-tik′yoo-lit), *adj.* (١) جومگەدار (٢) بە پووتی بێژراو؛ بە پووتی ووتراو. (٣) ڕەوانبێژ؛ زمانپاراو؛ بە دەمەپێل. *(an ~ argument)* (٤) پوون؛ بە پووتی و باشی دەربڕراو.

v.t. (١) بە جومگە پێکەوەبەستن. (٢) بە پووتی بێژان؛ دان پیانان (ووتوویژ). (٣) بە پووتی دەربڕین؛ بەبێ پێچوپەنا پوونکردنەوە *(to ~ a sound)* (٤) بێژان؛ ووتن (دەنگسازی).

v.i. (١) بە پووتی بێژان (٢) بە جومگە پێکەوەبەستران (٣) بێژان؛ ووتن (دەنگسازی).

-articulately *(adv.)*; **articulateness** *(n.)*.

articulation (är-tik´yoo-lā′shən), *n.* (١) پێکەوەبەستن یا بەستران بە جومگە (٢) شێوەی ئەم پێکەوەبەستنە (٣) بێژان بە پووتی؛ دان پیانان (ئاخاوتن). (٤) بێژان؛ ووتن (٥) دەنگ (بەتایبەتی هی تیپی ئابزوێن). (٦) جومگە (٧) جومگەی پووەک (٨) جووڵەی ئەندامی بێژان.

articulator (är-tik′yoo-lā´tēr), *n.* (١) بێژەر؛ دەربڕ (٢) ئەندامی بێژان (لێو، زمان... هتد).

artifact (är′ti-fakt´), *n.* بەرهەمێکی دەستکرد؛ دروستکراوێکی هونەری

artifice (är′tə-fis), *n.* (١) کارامەیی؛ زیرەکی؛ دانایی (٢) فێڵبازی؛ فێڵ؛ زۆڵی (٣) ئامێرێکی نایاب و ئەنتیکە؛ هۆ یا ڕێگەیەکی دانایانە.

artificer (är-tif′ə-sēr), *n.* (١) پیشەگەرێکی دانا یا کارامە (٢) داهێنەر (٣) مەکینەچی سوپا؛ فیتەرچی سوپا.

artificial (är´tə-fish′əl), *adj.* (١) دەستکرد؛ دروستکراو؛ وێنەی لاسایی *(~ flowers, teeth, light, etc.)* (٢) درۆ؛ ڕووکەش؛ هەر لەڕوو *(an ~ smile)* (٣) خۆمالی نەبە (ڕووەک).

artificial insemination, جووت کردن یا چاک کردنی دەستکرد.

artificiality (är´tə-fish´i-al′ə-ti), *n.* (١) ڕووکەشبینی؛ درۆزنەیی؛ سەرزارێتی؛ درۆ (٢) دەستکردی؛ دروستکراوی (٣) شتێکی دەستکرد؛ شتێکی درۆزنە یا ڕووکەش

-artificially *(adv.)*.

artificial respiration, هەناسەپێدانی دەستکرد

artillery (är-til′ēr-i), *n.* (١) تۆپ؛ تۆپ هاوێژ (٢) زانستی تۆپ و تۆپ تەقاندن

the artillery, هێزی تۆپ هاوێژ

artilleryman (är-til′ēr-i-mən), *n.* سەربازی هێزی تۆپخانە؛ تۆپچی

artisan (är′tə-z'n), *n.* پیشەگەر؛ پیشەساز؛ وەستا

artist (är′tist), *n.* (١) هونەرمەند؛ نیگارکێش؛ وێنەکێش؛ هونەرکار (٢) کەسێکی دەستبالاو کارامە لە پیشەیەکدا *(This cook is an ~ .)* (٣) سەماکەر؛ گۆرانی بێژ

artiste (är-tēst′), *n.* سەماکەر؛ گۆرانی بێژ

artistic (är-tis′tik), *adj.* (١) هونەری؛ تایبەتی بە هونەر *(the ~ aspect)* (٢) جوان و ڕێکوپێک؛ بە جوانی کراو. (٣) هونەرخواز؛ حەزکەر لە هونەر؛ ژەوق جوان؛ هونەرزان *(an ~ person)*

artistically (är-tis′ti-k'l-i, är-tis′tik-li), *adv.* (١) لەڕووی هونەرەوە (٢) هونەرمەندانە؛ بە جوانی و ڕێکوپێکی و دڵگیری

artistry (är′tis-tri), *n.* هونەرکاری؛ توانا و پیشەی هونەرمەند؛ هونەرمەندیتی

artless (ärt′lis), *adj.* (١) ئەزان؛ هیچ نەزان (٢) ناقۆڵا؛ ناکارامە (٣) سادە؛ خاکی؛ سرووشتی (٤) ساویلکە

arty (är′ti), *adj.* [Colloq.], خۆنوواندن بە هونەرمەند؛ زۆر خۆدەرخەر بە هونەرمەند

-ary (er′i), پاشگرێکە بەمانای هی؛ تایبەتی بە: *(dictionary, parliamentary, missionary)*

Aryan (ār′i-ən, är′yən), *adj.* (١) تایبەتی بە زمانە هیندۆ-ئەوروپییەکان (٢) تایبەتی بە لقی هیندی-ئێرانی لە زمانە هیندۆ-ئەوروپییەکان (کە زمانی هیندی، سانسکریتی، فارسی، کوردی) دەگرێتەوە (٣) ئاری؛ تایبەتی بە ڕەگەزی ئاری.

n. (١) بنچینە زمانی زمانە هیندۆ-ئەوروپییەکان (٢) ئاری؛ ڕەچەی ئاری.

as (az; *unstressed,* əz), *adv.* (١) ئەوەندەی یەکتر؛ وەکو یەک: *(I am ~ good ~ he.)* (٢) وەک؛ وەکو؛ بۆ نموونە.

conj. (١) وەک؛ وەکو؛ هەر وەکو: *(It flew straight ~ an arrow.)* . (٢) وەک؛ چۆن؛ وەکو؛ بە هەمان شێوە: *(Do ~ you are told.)* . (٣) لە هەمان کاتدا کە؛ لەو کاتەدا کە: *(She arrived ~ I was leaving.)* . (٤) چونکە؛ لەبەرئەوە: *(A~ you object, we won't go.)* . (٥) هەرچەند؛ ئەگەرچی: *(Tall ~ he was, he couldn't reach the apples.)*

pron. (١) وەک؛ وەکو: *(He is tired, ~ anyone can see.)* . (٢) کە: [*This is the same color ~ yours (is)* .]

prep. وەک: *(He poses ~ a friend.)* .

as a rule, بە ئاسایی؛ بە شێوەیەکی گشتی.

as... as, چوونیەک؛ ئەوەندەی یەکتر: *(as large as, as heavy as, as much as, as good as, as far as, as many as)*

as far as, ئەوەندەی کە: *(As far as I'm concerned, it's all right.)*

as for, دەربارەی.

as good as, وەک؛ وەک ئەوە وایە؛ وەک یەکن.

as if, وەکو؛ هەر وەک؛ دەڵێی؛ گوایە

as is, [Slang], چۆنە هەر وەها.

as it were, چۆن دەڵێی؛ هەر وەک چۆن دەڵێیت

as long as, هەتا؛ هەتاکو: *(as long as I live)*

as much as, ئەوەندەی.

as much as possible, بەپێی توانا؛ بەگوێرەی توانا

as of, لە (کاتێکی تایبەتیەوە).

as soon as, هەر کە؛ یەکسەر کە.

as soon as possible, بە زووترین کات.

as regards, دەربارەی.

as respects, دەربارەی.

as though, دەڵێی.

as to, دەربارەی.

as well, هەروەها؛ یش.

as well as, هەروەها؛ – یش.

as yet, تا ئێستا؛ هەتا ئێستا.

as (as), *n.* (١) پێوانەو کێشەیەکی ڕۆمانی کۆنە (٢) پارەیەکی ڕۆمانی کۆنە

ascarid (as′kə-rid), *n.* ئەسکارس؛ کرمی ڕیخۆڵە.

ascend (ə-send′), *v.i.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن (٢) پلە بەرزبوونەوە. (٣) لێژبوون؛ بە لێژایی چوونە سەرەوە: *(The path ~s here.)* .

(٤) بەرزبوونەوە لە ئاسۆوە بۆ ناوەراستی ئاسمان (مانگ، بۆژ... هتد).
v.t. . *(to ~ a hill, the stairs, etc.)* (١) پێدا هەڵگەڕان؛ پێدا سەرکەوتن.
(٢) چوونە سەر تەخت. *(to ~ the throne)* .
ascendance (ə-sen′dəns). *n.* = ascendancy.
ascendancy (ə-sen′dən-si), *n.* بەرزبوونەوە ؛پلەوپایە)؛ دەسەڵات زۆربوون
ascendant (ə-sen′dənt), *adj.* (١) لە بەرزبوونەوەدایە.
(٢) ژان؛ دەسەڵات
n. (١) بورجی بەرزبووەوە (نیشانەی بەختەوەرییە) (ئەستێرەناسی).
(٢) ژانی؛ دەسەڵات. (٣) [Rare]. باوباپیر
in the ascendant, لە بەرزبوونەوەدایە (پلەوپایەی مرۆڤ)؛ هەتا دێت دەسەڵاتی زیاد دەکات و بەناوبانگ دەبێت
ascending (ə-sen′diŋ), *adj.* بەرزبووەوە؛ بەرزدەبێتەوە.
(in an ~ order)
ascension (ə-sen′shən), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن.
(٢) چوونەسەر تەختی پاشایی *(his ~ to the throne)* .
(٣) [A-]. بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان (چل شەو پاش هەڵواسینی).
(٤) [A-]. دوورگەیەکە لە خواروی زەریای ئەتلەسی.
-ascensional *(adj.).*
Ascension Day, جەژنی بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان.
ascent (ə-sent′), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن.
(٢) پلەوپایە بەرزبوونەوە. *(His ~ to power was rather swift.)* .
(٣) پیاداسەرکەوتن؛ پیاداهەڵگەڕان:
(The ~ of the mountain wasn't difficult.)
(٤) سەربەڕەوڕووەکە؛ لێژگە.
(٥) پلەی لێژی. *(an ~ of three degrees)*
(٦) گەڕانەوە بۆ ڕابوردوو یا بنەچەی ڕەگەز
ascertain (as ẽr-tān′), *v.t.* بۆ دەرکەوتر بە لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛خۆ دڵنیاکردن:
(It is difficult to ~ what really happened.)
-ascertainment *(n.).*
ascertainable (as ẽr-tān′ə-b'l), *adj.* ساغ دەکرێتەوە ؛ڕاستی و دروێی شتێک.
ascetic (ə-set′ik), *adj.* وەک سۆفی؛ تایبەتی بە سۆفی؛ سۆفیانە.
(He leads an ~ life.)
n. سۆفی؛ کەسێک کە بە سادەیی بژێو خێروخۆشی دنیای نەوێت.
ascetically (ə-set′i-k'l-i, ə-set′ik-li), *adv.* (١) سۆفیانە.
(٢) لەڕووی سۆفێتیەوە
asceticism (ə-set′ə-siz′m), *n.* سۆفێتی؛ ژیانی سۆفێتی؛ نەویستنی خێروخۆشی دنیا
Asclepius (as-klē′pi-əs), *n.* ئەسکلیپیۆس خودای پزیشکەوانی (ئەفسانەی یۆنانی)
ascorbic acid, = Vitamin "C".
ascot (as′kət), *n.* جۆرە بۆینباخێکی گۆ کەورە یا دەستەسرێکی گۆ گەورەی ملە.
ascribable (ə-skrīb′ə-b'l), *adj.* سەرچاوەکەی دەزانرێت؛ دەتوانرێت بدرێتە پاڵ کەسێک یا شتێک.
ascribe (ə-skrīb′), *v.t.* دانەپاڵ کەسێک؛ خستنەمل شتێک یا کەسێک؛ سەرچاوە دیاری کردن:
(He ~d his failure to ill-health. ; This play is sometimes ~d to Shakespeare.)
ascription (ə-skrip′shən), *n.* هۆ خستنەمل کەسێک یا شتێک؛ دانەپاڵ کەسێک.
asepsis (ə-sep′sis, ā-sep′sis), *n.* (١) پاکی؛ خاوێن لە میکرۆب
(٢) شێوەی پاکژکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن؛ پاکردنەوە.
aseptic (ə-sep′tik, ā-sep′tik), *adj.* پاکژکراوە ؛لە میکرۆب)؛ پاکراوە؛ خاوێن کراو.
n. میکرۆب کوژ؛ ماددەی پاکژکەرەوە یا خاوێنکەر.
-aseptically *(adv.).*
asexual (ā-sek′shōō-əl), *adj.* (١) بێ ئەندامی نێرو مێ یا زاوزێ.
(٢) (ا) بێ هەوەسی جووت بوون.
(ب) بێ پەیوەندی بە جووت بوونەوە. *(an ~ relationship)* .
(٣) زاوزێ دەکەن بەبێ جووت بوون (زیندەوەرناسی)؛ ژۆر دەبن بەبێ لێکدانی نێرو مێ.
-asexuality *(n.).*
ash (ash), *n.* (١) خۆڵەمێش؛ سووتوو (جگەرە).
(٢) خۆڵەمێشی؛ ڕەنگ خۆڵەمێشی؛ دێز.
(٣) *(pl.)*، خاکوخۆڵ (ڕاستی یا مەجاز):
(A number of houses were burnt to ~es.)
(٤) *(pl.)*، پاشماوەی لاشەی مردوو پاش سووتاندنی.
(٥) خۆڵەمێشی ئاگرپژێن.
ash (ash), *n.* (١) ڕەشەدار؛ جۆرە درەختێکە.
(٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.
ashamed (ə-shāmd′), *adj.* شەرمەزار؛ خەجاڵەت؛ ڕووڕەش.
ash can, تەنەکەی خۆڵ.
ashen (ash′'n), *adj.* (١) تایبەتی بە خۆڵەمێش؛ خۆڵەمێشی.
(٢) خۆڵەمێشی (ڕەنگ)؛ ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ مردوو.
ashen (ash′'n), *adj.* (١) تایبەتی بە درەختی " ئاش " .
(٢) لە داری ئەم درەختە دروستکراوە.
ashes (ash′iz), *n.pl.* (١) وێرانە (بەهۆی سووتاندنەوە)؛ کەلاوە.
(٢) پاشماوەی لاشەی مردوو پاش سووتاندنی (بە دەستووری ئاینی هیندی).
(٣) لاشە.
ashlar, ashler (ash′lēr), *n.* (١) بەردی چوارگۆشەیی (بۆ خانوو دروستکردن). (٢) خانوو دروستکردن بەم جۆرە بەردە.
ashman (ash′man´), *n.* خۆڵڕێژ.
ashore (ə-shôr′, ə-shōr′), *adv. & adj.* (١) لە کەناری دەریا؛ بۆ کەناری دەریا: *(The boat was swept ~ .)* .
(٢) ناوشار: *(We went ~ at every port.)* .
ashram (ash′ram´), *n.* پەرستگایەکی هیندی: پەرستگا و خانەی قەڵەندەرێکی هیندی و شوێنکەوتووەکانی؛ قەڵەندەرگا.
ash tray, تەپڵەکی جگەرە.
Ash Wednesday, چوارشەممەی خۆڵەمێشی: یەکەم بۆژی- بە بۆژووبوونە لای خاچ پەرستان (لە خۆڵەمێش لە ناوچەوان دانەوە هاتووە بۆ تۆبەکردن).
ashy (ash′i), *adj.* (١) خۆڵەمێشی؛ خۆڵەمێشاوی
(٢) ڕەنگ زەرد یا سپی هەڵگەڕاو.
Asia (ā′zhə, ā′shə), *n.* ئاسیا؛ کیشوەری ئاسیا.
Asian (ā′zhən, ā′shən), *adj. & n.* ئاسیاوی؛ خەڵکی ئاسیا.
Asiatic (ā´zhi-at′ik, ā´shi-at′ik), *adj. & n.* = Asian.
aside (ə-sīd′), *adv.* (١) ئەوڵاوە؛ لاوە؛ تەنیشتەوە:
(He laid the book ~ .)
(٢) ئەوڵاوە (بۆ لەبیربردنەوە): *(Put doubts ~ .)* .
(٣) خستنە ئەوڵاوە (بۆ هەڵگرتن بۆ کاتێکی تر):
(Put this food ~ for me.)
(٤) بەبێ؛ بێ؛ بەدەر: *(all joking ~)* .
n. (١) ووتەی لەوڵاوە ووتراو؛ ووتەی نەکتەرێکە لەسەر شانۆ کە دەبێت تەنها تەماشاکەرەکان ببیبستن نەک نەکتەرەکانی تر. (٢) لادان لە باس.
aside from, جگە لە؛ بێجگە لە؛ بەبێ.
joking aside, بێ گاڵتە.
asinine (as′ə-nīn´), *adj.* کەر؛ کەرانە؛ بێ مێشک؛ بێ مانا:
(an ~ remark, act, etc.)

-asininely *(adv.)*; asininity *(n.)*.

ask (ask, äsk), *v.t.* (۱) پرسین؛ پرسیارکردن: *(I ~ed a question.)* . (۲) تکاکردن؛ داواکردن: *(I ~ed her to do it.)* . (۳) داواکردن؛ ویستن: *(They ~ed twenty dollars for these shoes.)* (٤) پێویست بوون (٥) بانگ کردن (نامەنگ، خواردەمەنی): *(A~ him to come in. ; They ~ed me to dinner.)* (٦) [Archaic] بڵاوکردنەوە یا جاڕدان (نیازی ژنهێنان).

v.i. (۱) داواکردن؛ تکاکردن: *(I ~ed for a favor.)* . (۲) (~ about; ~ for)، هەوال پرسین؛ داوای بینین کردن: *(She ~ed about you. ; A~ for the manager.)*

ask after, هەوال پرسین.

ask for it, بەسەر خۆدا هێنان (ناخۆشی).

ask for trouble, حەزکردن لە سەرئێشە؛ بە شوێن گۆپەندا گەڕان.

askance (ə-skans′), *adv.* (۱) بە لایەکی چاو؛ بە تیلەی چاو. (۲) بە نارەزایانەو گومانو سەیر پێ هاتنەوە: *(He looked at her ~ .)* .

askew (ə-skū′), *adv.* (۱) بە خوارێ؛ بە چەوتی. (۲) بە لاتیلەی چاوو بە سووکیو تێزەوە.

adj. خوار؛ لار؛ چەوت.

aslant (ə-slant′), *adv.* بە خوارێ؛ بە چەوتی.

adj. خوار؛ چەوت.

prep. بەسەر شتێکدا یا لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر بە خوارێ.

asleep (ə-slēp′), *adj.* (۱) نووستوو؛ خەوتوو. (۲) خەوئاو؛ سست" دواکەوتوو. (۳) سڕ؛ مێرووڵەکردوو: *(Her arm is ~ .)* (٤) مردوو.

adv. بە نووستوویی؛ بە خەوتوویی.

aslope (ə-slōp′), *adv.* بە لێژی؛ بە خوارێ.

adj. لێژ؛ خوار

asocial (ā-sō′shəl), *adj.* گۆشەگیر؛ حەزنەکەر بە تێکەڵاوبوونی خەڵک.

asp (asp), *n.* جۆرە مارێکی ژەهراوی بچووکە

asparagus (ə-spar′ə-gəs), *n.* (۱) سەوزەیەکە ئەوەندەی نێرکە- پیازێکە بە کوڵاوی دەخوڕێت. (۲) ڕووەکی ئەم سەوزەیە.

aspartic acid, ترشی ئەسپرتیک

aspect (as′pekt), *n.* (۱) ڕووخسار؛ سەروسیما. (۲) شێوە. (۳) ڕوو (خانوو، شوێن)؛ دیو؛ لا: *(the eastern ~ of the house)* . (٤) بار؛ ڕوو (باس)؛ سەر (باس، ئەخشە): *(one ~ of the prom; They considered the plan in all its ~ s.)* (٥) شوێن و شێوەو دوورونزیکی ئەستێرەکان لەیەکتریەوە. (٦) کاتی کردار (ڕێزمان). (۷) [Rare]، تەماشایەک.

aspen (as′pən), *n.* سپیدار

adj. (۱) وەک سپیدار. (۲) شەکاوە؛ لەرەوە.

asper (as′pēr), *n.* پارەیەکی تورکی و میسری کۆنە سەدوبیستویەکی قرشێکە.

Asperges (ə-spūr′jēz), *n.* (۱) ئ هەڵپڕژاندنی ئاوی پیرۆز لە قەشەو قوربانیگا و نوێژکەران بەر لە نوێژی یەک شەممە (ئایینی کاسۆلیکی). (۲) سروودێکی ئایدیە لەکاتی ئەم ئاو ئ هەڵپڕژاندنەدا دەووترێت.

aspergillum (as´pēr-jil′əm), *n.* فڵچە یا دەفری ئاو هەڵپڕژاندن (ووشەی پێشوو ببینە).

asperity (as-per′ə-ti), *n.* (۱) زبری؛ ناسازی (دەنگ، ئاووهەوا). (۲) تووڕەوتڕیزی؛ سەرگەرمی.

asperse (ə-spūrs′), *v.t.* (۱) ئاو ئ هەڵپڕژاندن (پیرۆزکردنی منداڵ لە خاچ یەرستیدا) (۲) بەدگۆیی کردن؛ لەکەدارکردن؛ بوختان کردن.

aspersion (ə-spūr′zhən, ə-spūr′shən), *n.* (۱) ئاو ئ هەڵپڕژان (۲) بەدگۆیی؛ لەکە؛ خراپە ووتن؛ بوختان؛ قسەی سووک: *(to cast ~s on a person's character)* (۳) بەدگۆیی کردن؛ بوختان بۆ کردن.

asphalt (as′fôlt, as′falt), *n.* قیر؛ زفت.

v.t. قیرتاوکردن.

asphaltum (as-fal′təm), *n.* = asphalt.

asphodel (as′fə-del´), *n.* پووەکێکە لە توخمی شلیێر یا زەمەق گوڵی زەردو سپی دەگرێت.

asphyxia (as-fik′si-ə), *n.* تاسان؛ خنکان (لەبەر کەمیی ئۆکسجین).

asphyxiant (as-fik′si-ənt), *adj.* خنکێنەر.

n. ماددەی خنکێنەر.

asphyxiate (as-fik′si-āt´), *v.t.* خنکاندن (بە ئ بڕینی ئۆکسجین)؛ تاساندن.

v.i. خنکان؛ تاسان.

-asphyxiation *(n.)*.

aspic (as′pik), *n.* (۱) [Poetic] ، جۆرە مارێکی ژەهراویە. (۲) شلەی گۆشتو ناوی تەماتە.

aspic (as′pik), *n.* ڕووەکێکی بۆندارە.

aspidistra (as´pi-dis′trə), *n.* ڕووەکێکی زەمەقیی گەڵاپانی هەمیشە سەوزە.

aspirant (ə-spīr′ənt, as′pə-rənt), *adj.* پلەبەرزی خواز؛ ئاواتەخوازی ناوگەورەیی

n. کەسێکی پلەبەرزخواز.

aspirate (as′pə-rāt´), *v.t.* (۱) دەستپێکردنی بێژەیەک بە دەنگێکی وەک: " h " : (house, home). (۲) پاڵ بە هەواوە نان لە دەمەوە لەکاتی بێژانی تیپی وەک: (p, t, k) (دەنگناسی). (۳) هەڵمژینی هەوا یا شلە لە لەش (پزیشکەوانی).

n. (۱) دەنگی وەک تیپی " h " . (۲) هەوا دەرچوون لە دەمەوە لەکاتی بێژانی تیپی وەک: (p, t, k) دا.

aspiration (as´pə-rā′shən), *n.* (۱) هەناسەدان؛ هەناسە. (۲) بەرزی خواستن؛ پلەبەرزی خوازی؛ خواستی بەرز. (۳) هەڵمژینی شلەو گاز لە لەش (پزیشکەوانی). (٤) (ا) بێژانی دەنگی تیپی " h " . (ب) دەنگێکی وەها.

aspirator (as′pə-rā´tēr), *n.* ئامێری هەڵمژینی شلەو گاز لە لەش یا شتی تر.

-aspiratory *(adj.)*.

aspire (ə-spīr′), *v.i.* (۱) بەرزی خواستن؛ ویستن؛ هیوابوون؛ ئاوات بوون: *(He ~d to lead his countrymen.)* . (۲) [Archaic]، بەرزبوونەوە؛ فڕین.

aspirin (as′pēr-in, as′prin), *n.* ئەسپرین: حەبی سەرئێشە

asquint (ə-skwint′), *adv. & adj.* بە لاتیلەی چاو؛ بە لایەکی چاو.

ass (as), *n.* (۱) کەر؛ گوێ درێژ. (۲) کەسێکی کەر یا بێ مێشک.

make an ass of, بە کەر دانان؛ گاڵتەپێکردن.

make an ass of oneself, وەک کەر جووڵانەوە؛ حەیای خۆ بردن؛ خۆ کردن بە گاڵتەچی خەڵک.

ass (as), *n.* [Slang], *Also* arse, قنگ (لەووی سووکیەوە).

assafetida, assafoetida (as´ə-fet′i-də), *n.* = asafetida.

assagai, assegai (as′ə-gī´), *n.* (۱) ڕمێکی داربنی نووک ئاسنە (هەندێک لە خێڵەکانی ئەفەریقا بەکاری دەهێنن). (۲) دەرەختێکی دارچیپە ئەم جۆرە ڕمەی ئ دروست دەکرێت.

v.t. ڕم پێداکردن.

assail (ə-sāl′), *v.t.* (۱) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ لێدان. (۲) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ بەتوندی ڕەخنەلێگرتن. (۳) بەرەنگاربوونی کێشە یا ئەرکێک بە هیممەتو بێ دوودڵی.

assailant (ə-sāl′ənt), *n.* هێرشبەر؛ هێرشکەر:

(His ~s were arrested.)

assassin (ə-sas′in), *n.* پیاوکوژ؛ پەشکوژ (هی کەسێکی بەناوبانگ).

assassinate (ə-sas′ə-nāt′), *v.t.* (۱) کوشتن بە نهێنی (بەتایبەتی کەسێکی ناودار). *(They ~d many political activists.)*

(۲) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن.

assassination (ə-sas′ə-nā′shən), *n.* پەشکوژی؛ پیاو کوشتن (هی کەسێکی بەناوبانگ).

assault (ə-sôlt′), *n.* (۱) هێرش؛ هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ لێدان. (۲) بە زۆر سوارببوونی ئافرەت. (۳) هەڕەشە. (٤) هێرشێکی کوتوپڕی سەربازی: *(an ~ on enemy positions)*.

v.t. & v.i. هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

assault and battery, هێرش بردنە سەرو بریندارکردن؛ لێدان؛ لێدانو ئازاردان.

assay (ə-sā′, as′ā), *n.* (۱) تاقیکردنەوە.

(۲) شیکردنەوە یا لێکۆڵینەوە (کانزای خاو).

(۳) مادەیەکی شیکراوە یا لێکۆڵراوە. (٤) ئەنجامی ئەم شیکردنەوەیە.

(٥) [Obs.]، هەوڵ؛ هەوڵدانێک.

v.t. (۱) شیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە. (۲) [Archaic]، هەوڵدان.

v.i. پیشاندان لە ئەنجامی شیکردنەوەدا.

assegai (as′ə-gī′), *n. & v.t.* = assagai.

assemblage (ə-sem′blij), *n.* (۱) کۆبوونەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆڕ.

(۲) کۆمەڵە خەڵک. (۳) کۆمەڵە شت.

(٤) پێکەوەنان (پارچەکانی ماکینە)؛ خڕکردنەوە.

(٥) کۆ

assemble (ə-sem′b'l), *v.t.* (۱) کۆکردنەوە؛ کۆڕێنگرتن.

(۲) پێکەوەنان (پارچەکانی ماکینە)؛ خڕکردنەوە.

(to ~ a watch, motor car, engine, etc.)

v.i. کۆبوونەوە؛ کۆڕگرتن: *(The students ~d in the school hall.)*.

assembly (ə-sem′bli), *n.* (۱) کۆبوونەوە؛ گردکردنەوە.

(۲) کۆڕ؛ کۆبوونەوە. (۳) [A-]، لقێکی پەرلەمان لە هەندێک لە وڵایەتەکانی ئەمەریکا؛ ئەنجوومەنی پەرلەمان. (٤) پێکەوەنان (پارچەکانی ماکینە)؛ خڕکردنەوە (٥) پارچەی وەها پێکەوەنراو.

(٦) کارگەی پێکەوەنانی پارچە (ئوتومبیل، ماکینە... هتد).

(۷) نیشانەی سەربان بانگ کردن بۆ ڕیزبوون یا کۆبوونەوە (بە کەڕەنا یا تەپڵ).

assembly line, ڕیزی پێکەوەنانی پارچەکانی ماکینە (کە هەر کرێکارێک پارچەکەی خۆی دەنێت بە ماکینەکەوە لەکاتێکدا کە بە هێواشی بە بەردەمیدا دەڕوات لەسەر قایشێک)؛ ڕیزی کرێکارانی کارگە لەکاتی کارکردندا.

assemblyman (ə-sem′bli-mən), *n.* (۱) نوێنەری پەرلەمان؛ ئەندامی پەرلەمان. (۲) [A-]، ئەندامی لقی خواروو پەرلەمانی هەندێک لە وڵایەتەکانی ئەمەریکا.

assembly plant, کارگەی پێکەوەنانی پارچەکانی ماکینە (ئوتومبیل، فڕۆکە).

assent (ə-sent′), *v.i.* قایل بوون؛ ڕێکەوتن؛ پەسەندکردن.

n. قایل بوون؛ ڕێکەوتن.

-assenter; assentor *(n.).*

assentation (as′en-tā′shən), *n.* قایل بوونی کوتوپڕیو دووڕوویی یا پووانەتی.

assert (ə-sūrt′), *v.t.* (۱) ووتن بەبێ گومان؛ ووتن بە دڵنیاییەوە: *(His friends ~ed that he was innocent.)*

(۲) لەسەر سووربوون (ماف، داوا): *(to ~ one's rights)*.

assert oneself, سووربوون لەسەر مافی خۆو ڕێز لێ گیران.

-asserter; assertor *(n.).*

assertion (ə-sūr′shən), *n.* (۱) سووربوون لەسەر ماف، داوا، یا ڕێز لێ گیران. (۲) ووتە یا ووتارێکی بێ پێچوپەنا؛ بڵاوکراوەی تووندوتیژ.

assertive (ə-sūr′tiv), *adj.* (۱) بەزەبر؛ ڕای خۆ بەسەردا سەپێن؛ سوور لەسەر: *(an ~ person)*.

(۲) بە زەبرەوە؛ پشت ئەستوور: *(an ~ manner)*.

-assertively *(adv.)*; **assertiveness** *(n.).*

assess (ə-ses′), *v.t.* (۱) خەملاندن بۆ باج لەسەر داتان (زەوی‌وزار، خانوو)؛ نرخ لەسەر داتان. (۲) قەبڵاندن (سزا بە پارە).

(۳) باج یا سزای پارە لەسەر داتان.

(٤) هەڵسەنگاندن: *(to ~ a situation)*.

assessment (ə-ses′mənt), *n.* (۱) خەملاندن بۆ باج لەسەر داتان (خانوو، زەوی‌وزار)؛ نرخ لەسەر داتان. (۲) شێوەی خەملاندن یا قەبڵاندن.

(۳) سەرجەمی باجی لەسەر دانراو (خانوو، زەوی‌وزار)؛ سزای پارە.

assessor (ə-ses′ĕr), *n.* (۱) خەملێنەری خانوو یا دەسکەوت بۆ باج لەسەر داتان؛ خەملێنەر. (۲) یاریدەدەری دادپرس.

(۳) ڕاوێژکاری کۆمیتەیەک.

asset (as′et), *n.* (۱) سەرمایە؛ شتێکی بەنرخ کە هی کەسێک بێت.

(۲) تایبەتخۆ یا شتێکی بەنرخ (ڕەووشت، ئازایی، جوانی، هێمنی... هتد): *(Good health is a great ~.)*

(۳) *(pl.)*، هەموو سەرمایەی کەسێک یا دەزگایەک.

(٤) *(pl.)*، هەموو سەرمایەی کەسێک یا دەزگایەک کە دەتوانرێت قەرزی پێ بدرێتەوە.

asseverate (ə-sev′ə-rāt′), *v.t.* ووتن بە دڵنیاییەوە؛ ووتن بەبێ گومان.

-asseveration *(n.).*

assiduity (as′ə-dū′ə-ti), *n.* (۱) هەوڵو تەقەلای بەردەوام؛ کۆشش.

(۲) *(pl.)*، زۆر بەتەنگەوەهاتن؛ بۆ بە پەرۆشەوە بوون؛ دڵسۆزی.

assiduous (ə-sij′ōō-əs), *adj.* (۱) کۆششکەر؛ وورد؛ کۆڵنەدەر.

(۲) دڵسۆز؛ بەتەنگەوەهاتوو.

assign (ə-sīn′), *v.t.* (۱) دیاری کردن؛ داتان؛ تەرخان کردن: *(They ~ed him his own room.)*

(۲) پێ سپاردن؛ داتان: *(I was ~ed to watch the road.)*.

(۳) بەسەردادان (ئەرک، فرمان، خوێندنەوە)؛ پێدان (ئەرک): *(The teacher ~ed the students a lot of homework.)*

(٤) دیاری کردن؛ داتان بە هۆ؛ دانەپاڵ: *(Jealousy was ~ed as the motive for the crime.)*

(٥) مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.

v.i. مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.

assignat (as′ig-nat′), *n.* پارەیەکی کاغەزە لەکاتی شۆڕشی فەرەنسادا دەردەکرا (پشتیوانی دارایی زەوی‌وزاری دەست بەسەردا گیراو بوو).

assignation (as′ig-nā′shən), *n.* (۱) داتان؛ تەرخان کردن؛ دیاری کردن. (۲) شتێکی دانراو، دیاریکراو، یا تەرخان کراو.

(۳) ژووان (بەتایبەتی هی دڵداری نهێنی).

(٤) مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.

assignee (ə-sī′nē′, as′ə-nē′), *n.* (۱) کەسێک کە مافی خاوەنێتی زەوی‌وزار یا شتی تری پێ دەدرێت. (۲) جێگر؛ نوێنەر؛ بریکار.

assigner, assignor (ə-sīn′ĕr), *n.* بکەری assign.

assignment (ə-sīn′mənt), *n.* (۱) داتان؛ دیاری کردن؛ تەرخان کردن.

(۲) ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی پێدراو (قوتابی): *(The chemistry ~ was difficult.)*

(۳) (ا) مافی خاوەنێتی پێدان.

(ب) تاپۆ؛ مافنامە.

assimilable (ə-sim′'l-ə-b'l), *adj.* (۱) دەتوێنرێتەوە (خواردەمەنی لە لەشدا)؛ هەرس دەکرێت. (۲) دەتووێنرێتەوە (ڕەگەز).

(۳) دەچێتە مێشکەوە.

assimilate (ə-sim′'l-āt′), *v.t.* (۱) گۆڕینی خواردەمەنی بۆ شانەی زیندوو پاش هەڵمژینی لە ڕیخۆڵەدا: *(The body ~s food.)*.

(۲) تووانەنەوە (ڕەگەز)؛ قووتدان؛ کردن بە بەشێک لە خۆ:

(to ~ a racial group in the society.)

(٣) بەراوردکردن. (٤) چوونیەك لێکردن.

(٥) باش تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە: *(to ~ knowledge)* .

v.i. (١) وەك یەك لێهاتن.

(٢) توانەوە (ڕەگەز)؛ قووتدران:

(Minority groups often ~ by intermarriage.)

assimilation (ə-sim´l-ā´shən), ***n.*** (١) گۆڕینی خواردەمەنی بۆ شانەی زیندوو دوای هەڵمژینی لە ڕیخۆڵەدا.

(٢) تواندنەوە (ڕەگەز)؛ توانەوە.

(٣) قووتدانی دەنگێك یا وون بوونی لە دەنگەکەی دوایەوە (دەنگناسی). (وەك تیپی " p " لە ووشەی " cupboard " دا وون دەبێت).

assimilative (ə-sim´'l-ā´tiv), ***adj.*** تایبەتی بە تواندنەوەو مژینی خواردەمەنی؛ تووێنەرەوە.

assimilatory (ə-sim´'l-ə-tôr´i, ə-sim´'l-ə-tō´ri), ***adj.*** **assimilative.**

assist (ə-sist´), ***v.t. & v.i.*** یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ دەستگیرۆیی کردن.

n. یارمەتی؛ یاریدە؛ دەستگیرۆیی.

assist at, تێدا ئامادەبوون (کۆڕ، ڕووداو)؛ تێدا بەشداربوون.

assistance (ə-sis´təns), ***n.*** یارمەتی؛ یاریدە؛ دەستگیرۆیی:

(Can I be of any ~ ?)

assistant (ə-sis´tənt), ***n. & adj.*** یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر.

assistant professor, مامۆستای یاریدەدەر (زانکۆ).

assize (ə-sīz´), ***n.*** (١) نەنجوومەن؛ کۆڕ. (٢) بڕیارەکانی ئەم نەنجوومەنە. (٣) (*pl.*). کۆڕی دادگای گەڕۆك لە ئینگلتەرەدا. (٤) (*pl.*). شوێنو کاتی کۆڕی ئەم دادگایانە.

(٥) لێکۆڵینەوەی دادگا لە ڕووداوێکی گرنگ وەك مردنێك؛ فەرمانی دەست-پێکردنی ئەم لێکۆڵینەوەیە؛ بڕیار یا ئەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

(٦) یاسای بڕینەوەی نەندازەو پێوانەو نرخی فرۆتەنی.

(٧) ئەم نەندازەو پێوانانە.

associate (ə-sō´shi-āt´), ***v.t.*** (١) پێکەوەبەستن؛ لێکدان.

(٢) لەگەڵدا هەڵسانو دانیشتن؛ هاوڕێیەتی لەگەڵ کردن.

(٣) پێکەوەبەستن لە مێشکدا یا لە هەستدا؛ لە هەمان گۆشەوە بینین:

(She ~s rain with grief.)

v.i. (١) بوون بە هاوڕێ؛ هاوڕێیەتی کردن؛ لەگەڵدا بوون:

(to ~ with somebody)

(٢) چوونەناو (پێکخراو).

n. (١) برادەر؛ هاوڕێ؛ هاوبەش؛ هاوکار.

(٢) نەندامی یاریدەدەر (پێکخراو، دەزگا). (٣) شتێکی پێوەبەستراو.

(٤) بڕوانامەیەکە (دانشگا).

adj. (١) هاوبەست؛ هاونیاز؛ هاوکار.

(٢) یاریدەدەر (نەندام): *(an ~ justice, member, etc.)* .

(٣) پاشکۆ.

-associable *(adj.).*

associate professor, مامۆستای یاریدەدەر (زانکۆ).

association (ə-sō´si-ā´shən, ə-sō´shi-ā´shən), ***n.*** (١) لەیەك-دران؛ پێکەوەبەستن؛ پێکەوەبوون. (٢) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی.

(٣) ڕێکخراو؛ کۆمەڵە؛ یانە؛ یەکێتی: *(a student ~)* .

(٤) پەیوەندی نێوان بیروباوەڕ، هەست یا ڕووداو لە مێشکدا:

(the ~ of snow with romance)

(٥) یاری فوتبۆڵێن یا شەق شەقێن.

association football, یاری فوتبۆڵێن یا شەق شەقێن.

associative (ə-sō´shi-ā´tiv, ə-sō´shi-ə-tiv), ***adj.*** بیرخەرەوە؛ پەیوەندی پەیداکەر لەنێواندا؛ پێکەوەبەستێنەر لە مێشکدا.

assoil (ə-soil´), ***v.t.*** (١) بەخشین؛ لێبووردن؛ ئازادکردن.

(٢) گوناە سڕینەوە لەڕێی سزا چەشتنەوە؛ ئازادبوون لەڕێی سزا چەشتنەوە؛ بۆ بژاردن لەڕێی سزاوە.

assonance (as´ə-nəns), ***n.*** (١) چوونیەکی دەنگ؛ هاودەنگی.

(٢) چوونیەکی؛ لەیەکچوون.

(٣) نیمچە هاوکێشەیی دوا ووشەی هەڵبەست.

assonant (as´ə-nənt), ***adj.*** هاودەنگ.

n. ووشەی هاودەنگ.

assort (ə-sôrt´), ***v.t.*** (١) هاوپۆل کردن؛ جیاکردنەوە؛ پۆلێن کردن؛ ڕێکخستن. (٢) فرۆتەنی یا شتوومەکی هەمەچەشنە خستنە عەمارەوە.

v.i. (١) (~ with)، لێچوون؛ لێکردن؛ گونجان؛ لێهاتن؛ شیان.

(٢) (~ with)، هاوڕێیەتی کردن؛ لەگەڵدا هەڵسانو دانیشتن.

assorted (ə-sôr´tid), ***adj.*** (١) هەمەچەشنە؛ جۆراوجۆر؛ تێکەلاو.

(٢) هاوپۆل؛ پۆل پۆل کراو.

(٣) یەکخراو (مرۆڤ، شت)؛ هاونیلەکراو: *(a poorly ~ pair)* .

assortment (ə-sôrt´mənt), ***n.*** (١) هاوپۆل کردن؛ ڕێکخستن.

(٢) کۆمەڵێکی هەمەچەشنە؛ کۆمەڵێکی جۆراوجۆر:

(an ~ of fruits and vegetables)

asst., = **assistant.**

assuage (ə-swāj´), ***v.t.*** (١) کەمکردنەوە (ئێش‌وئازار، مەترسی، ناخۆشی). (٢) هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن.

(٣) شکاندن (تینوێتی)؛ دامرکاندنەوە؛ تێرکردن.

-assuagement *(n.).*

assuasive (ə-swā´siv), ***adj.*** هێمنکەرەوە؛ دڵخۆشکەر؛ خۆش.

assumable (ə-sōōm´ə-b'l, ə-sūm´ə-b'l), ***adj.*** (١) دەگیرێنە ئەستۆی خۆ: *(an ~ loan)* . (٢) وادادەنرێت.

assume (ə-sōōm´, ə-sūm´), ***v.t.*** (١) لەبەرکردن (جل‌وبەرگ).

(٢) گرتنە ئەستۆ: *(He ~d the responsibility.)* .

(٣) گرتنەدەست: *(He ~d the presidency in 1960.)* .

(٤) خۆگۆڕین؛ وەرگرتن:

(It ~s many shapes.; He ~d a new name.)

(٥) وادەرخستن؛ وانووادن: *(He ~d a look of innocence.)* .

(٦) وەرگرتن بە ئەندام یا هاوبەش.

(٧) وادانان؛ دانان؛ گریمان: *(Let us ~ that this is true.; We ~d that he would come on time.)*

v.i. خۆدەرخستن؛ خۆنووادن؛ لەخۆوە وادانان.

assumed (ə-sōōmd´, ə-sūmd´), ***adj.*** (١) نەێنی (ناو)؛ درۆزنە؛ درۆ: *(He wrote under an ~ name.)* .

(٢) وادانراو؛ گریمانەکی.

assuming (ə-sōōm´iŋ, ə-sūm´iŋ), ***adj.*** بەلیز؛ خۆدەرخەر.

assumption (ə-sump´shən), ***n.*** (١) بەرزبوونەوە بۆ ئاسمان (ئاین).

(٢) [A-]، چوونی مەریەم بۆ ئاسمان.

(٣) گریمانەکی؛ وادانان؛ دانان: *(Their ~ that the war would end in six months proved wrong.)*

(٤) جڵەو گرتنەدەست خۆ: *(his ~ of power)* .

(٥) لەخۆوە وادانان.

assurance (ə-shoor´əns), ***n.*** (١) دڵنیایی؛ مسۆگەری: *(We have no ~ that he will come.)*

(٢) بەڵێن: *(I have her ~ regarding this matter.)* .

(٣) بڕوا بە خۆ بوون؛ پشت بە خۆ بەستن.

(٤) بێ شەرمی؛ چاوقایمی. (٥) بیمەی ژیان.

assure (ə-shoor´), ***v.t.*** (١) دڵنیاکردن: *(The news ~d us.)* .

(٢) بەڵێن پێدان: *(I ~ you I'll be there.)* .

(٣) مسۆگەرکردن: *(Does hard work ~ success?)* .

(٤) بیمەکردن.

assured (ə-shoord´), ***adj.*** (١) مسۆگەر؛ بێ گومان؛ دڵنیا.

(٢) چاوقایم؛ پشت نەستوور؛ بڕوا بە خۆ هەبوو.

(٣) بیمەدار؛ بیمەکراو.

assuredly (ə-shoor′id-li), *adv.* (١) بەبێ گومان؛ بە دڵنیاییەوە. (٢) بە پشت ئەستوورانە؛ بە بڕوای تەواوەوە.

assurgent (ə-sūr′jənt), *adj.* (١) بەرزبووەوە. (٢) بە چەوتی بۆ سەرەوە چوو (ڕووەک).

Assyrian (ə-sir′i-ən), *adj.* (١) ئاشووری (گەل، زمان، کلتوور). (٢) تایبەتی بە خانووسازیی ئاشووری.

n. (١) ئاشووریەک. (٢) زمانی ئاشووری.

Assyriology (ə-sir´i-ol′ə-ji), *n.* زانستی ئاشووریەکان و کەلەپوورەکەیان.

Astarte (as-tär′ti), *n.* عیشتار: بانوخوای مانگ و پیت و دڵداری فینیقیەکان

astasia (ā-sta′si-ə), *n.* توانای بە پێوە وەستان نەبوون بەهۆی شل و شێواوی ماسولکەکانەوە.

astatic (ā-stat′ik, ə-stat′ik), *adj.* (١) شلۆق؛ ناجێگیر؛ ناپتەو. (٢) هەمیشە گۆڕاو (فیزیا).

-**astatically** *(adv.)*; **astaticism** *(n.)*.

aster (as′tēr), *n.* گوڵەئەستێرە.

aster- (as′tēr), پێشگرێکە بەمانای: ئەستێرە. *(asteroid)*.

-aster (as′tēr), پاشگرێکە بەمانای: (١) بچکۆلەیی (بەرخۆلە، کچۆلە). (٢) چوونیەکی. (٣) هیچ‌وپووچی؛ بێ نرخی؛ قەڵبی: *(poetaster)*.

asterisk (as′tēr-isk´), *n.* گوڵەئەستێرە. نیشانەیەکی چاپەمەنی پەراوێزیە وەک ئەمە (*).

v.t. دانانی ئەم نیشانەیە (*) لە پەراوێزدا.

asterism (as′tēr-iz′m), *n.* (١) کۆئەستێرە؛ کۆ. (٢) نیشانەیەکی ئەستێرەیی یە لە هەندێک بلوورد! لەبەر پوروناکیدا دەردەکەوێت. (٣) سێ ئەستێرەنیشانی بە سێگۆشەیی دانراو بۆ سەرنج ڕاکێشان لە چاپەمەنیدا.

astern (ə-stūrn′), *adj. & adv.* (١) لە پاشەڵی کەشتی یا بەلەمێکەوە. (٢) لە دواوە؛ لە بەشی دواوە. (٣) بەرەو دوا؛ بۆ دواوە (کەشتی): *(~ speed)*. (٤) دواکەوتوو: *(fall ~)*.

asternal (ā-stūr′n'l), *adj.* (١) نەبەستراوە بە نێسکەکۆڵەوە. (٢) نێسکەکۆڵە نییە؛ بەبێ کۆڵەی سنگ.

asteroid (as′tēr-oid´), *adj.* ئەستێرەیی.

n. (١) ئەستێرەیەکی گەبزکی بچووک. (٢) ئەستێرەماسی.

asthenia (as-thē′ni-ə, as′thə-nī´ə), *n.* لاوازی؛ بێ وزەیی؛ بێ هێزی لەش.

asthenic (as-then′ik), *adj.* لاواز؛ بێ ووزە؛ بێ هێز.

n. کەسێکی باریکەڵە؛ کەسێکی لاواز.

asthenopia (as´thə-nō′pi-ə), *n.* نەخۆشیەکی چاوە سەرنێشەو گێژی لەگەڵدایە.

asthma (az′mə, as′mə), *n.* هەناسەتەنگی؛ تەنگەنەفەسی.

asthmatic (az-mat′ik, as-mat′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەنگە- هەناسەیی یا ئازما. (٢) تەنگەهەناسەیی لەگەڵە؛ نازمای هەیە.

n. کەسێکی هەناسەتەنگ.

astigmatic (as´tig-mat′ik), *adj.* (١) نەستیگماتیزمی هەیە؛ پرش بین. (٢) نەخۆشی پرش بینی چاک دەکاتەوە (ووشەی داهاتوو ببینە).

astigmatism (ə-stig′mə-tiz′m), *n.* نەستیگماتیزم؛ پرش بینی: نەخۆشیەکی چاوە.

astir (ə-stūr′), *adv. & adj.* (١) بزووار؛ لە جم‌وجوڵدایە؛ وروژاو: *(The whole town is ~ today.)*

(٢) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر.

astomatous (ā-stom′ə-təs, ā-stō′mə-təs), *adj.* بێ دەم-

(زیندەوەرناسی)؛ دەمی نییە.

astonish (ə-ston′ish), *v.t.* سەرسووڕماندن؛ سەرسام کردن؛ واق ووڕماندن.

astonished (ə-ston′isht), *adj.* سەرسووڕماو؛ سەرسام؛ واق ووڕماو.

astonishing (ə-ston′ish-iŋ), *adj.* سەرسووڕمێنەر؛ سەرسامکەر؛ واق ووڕمێنەر؛ زۆر سەیر: *(an ~ person, event, sight, act, etc.)*.

astonishment (ə-ston′ish-mənt), *n.* سەرسووڕمان؛ سەرسامی؛ واق ووڕمان؛ واق ووڕماوی.

astound (ə-stound′), *v.t.* زۆر سەرسووڕماندن؛ زۆر سەرسام کردن؛ واق ووڕماندن: *(He ~ed everyone by his resignation.)*

astounding (ə-stound′iŋ), *adj.* سەرسووڕمێنەر؛ واق ووڕمێنەر.

astrachan (as′trə-kən), *n.* (١) کەوڵ یا فەروەی بەرخی " ئەستراخان " ی سۆڤێتی. (٢) [A-]، جۆرە سێوێکە (لە سەرەتاوە لە یەکێتی سۆڤێتی جارانەوە هاتووە).

astraddle (ə-strad′'l), *adv. & adj.* هەر قاچەی لە دیوێک (وەک: سواربوونی وڵاخ)؛ گەل بڵاو؛ بە گەل بڵاوی.

Astraea (as-trē′ə), *n.* بانوخوای دادپەرستی (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).

astragal (as′trə-g'l), *n.* (١) خرتکە؛ نێسقانی قولەپێ. (٢) شتێکی ڕازێنەرەوەیە وەک موروو (خانووسازی).

astragalus (as-trag′ə-ləs), *n.* = astragal.

astrakhan (as′trə-kən), *n.* (١) کەوڵ یا فەروەی بەرخی " ئەستراخان " (کە خووڕیەکی لوولە). (٢) قوماشی خوری بەرخی " ئەستراخان ".

astral (as′trəl), *adj.* (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەکان. (٢) گوڵەئەستێرەیی (ڕووەکناسی)؛ لە ئەستێرە دەچێت. (٣) ئاسمانی؛ بەرز؛ بە دەست نەگەیراو.

astray (ə-strā′), *adv. & adj.* لە ڕێی ڕاست لادەر؛ گومڕا؛ تەرە؛ وون؛ بەهەڵەداچوو.

go astray, بەهەڵەداچوون؛ ڕێی خراپ گرتن؛ وون بوون؛ تەرەبوون.

lead astray, بەهەڵەدابردن؛ خستنەسەر ڕێی چەوت یا خراپ.

astrict (ə-strikt′), *v.t.* بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ جڵەوگرتن.

-**astriction** *(n.)*.

astride (ə-strīd′), *adv., adj., & prep.* (١) هەر قاچەی لە دیوێک (وەک: سواربوونی وڵاخ): *(to ride ~)*. (٢) گەل بڵاو؛ بە گەل بڵاوی.

astringe (ə-strinj′), *v.t.* [Rare], کرژکردن؛ هێنانەوەیەک.

astringent (ə-strin′jənt), *adj.* (١) بۆرێو دەزوولەی خوێن کرژکەرو ڕێگر لە خوێن. (٢) کرژکەر؛ هێنەرەوەیەک؛ تورتکەرەوە. (٣) تووندوتیژ؛ بەزەبر؛ دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.

n. دەرمان یا مادەی کرژکەری دەزوولەی خوێن.

astro- (as′trō, as′trə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەکان: *(astrophysics)*. (٢) ئەستێرەیی (ڕووەکناسی)؛ گوڵەئەستێرەیی.

astrodome (as′trə-dōm´), *n.* (١) ڕوانگەی گوومەزەیی ئەستێرەکان: خانەیەکی گوومەزەیی ڕۆشنە لەسەر فڕۆکەیەک تامێڕی ئاسمانزانی تێدا دادەنرێت. (٢) یاریگایەکی سەرگیراوی گوومەزەییە.

astrolabe (as′trə-lāb´), *n.* ئەسترلاب: پێوەری بەرزیی ئەستێرە.

astrologer (ə-strol′ə-jēr), *n.* ئەستێرەوان؛ ئەستێرەگەر.

astrological (as´trə-loj′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە ئەستێرەگەری؛ تایبەتی بە ئەستێرەوانی.

astrology (ə-strol′ə-ji), *n.* ئەستێرەوانی؛ ئەستێرەگەری؛ لێکۆڵینەوەی شوێنی ڕۆژ مانگ و ئەستێرەکان و پەیوەندییان بە ژیانی مرۆڤەوە.

astronaut (as′trə-nôt´), *n.* ئاسمانگەڕ؛ فڕۆکەوانی کەشتی هەوایی؛

ئاسمانەوان

astronautics (as´trə-nô´tiks), *n.pl.* زانستی ئاسمانگەڕی؛ زانستی هاتوچۆکردن بۆ مانگ و ئەستێرە گەڕۆکەکانی تر.

astronomer (ə-stron´ə-mēr), *n.* ئەستێرەناس؛ گەردوونناس.

astronomical (as´trə-nom´i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە زانستی گەردوون؛ تایبەتی بە ئەستێرەناسی. (٢) لە ژمارەدا نەهاتوو؛ بێ شومار؛ ئێجگار زۆر: *(~ figures)* .

-astronomically *(adv.)*.

astronomy (ə-stron´ə-mi), *n.* زانستی گەردوون؛ گەردوونناسی؛ ئەستێرەناسی.

astrophysics (as´trō-fiz´iks), *n.pl.* فیزیای ئەستێرەناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی تایبەخۆر دیاردە فیزیاییەکانی ئەستێرەکان.

-astrophysical *(adj.)*; **astrophysicist** *(n.)*.

astucious (as-tōō´shəs, as-tū´shəs), *adj.* = astute.

astute (ə-stōōt´, ə-stūt´), *adj.* دانا؛ زۆرزان؛ فێڵباز؛ زیرەک.

astylar (ā-stī´lēr), *adj.* بێ کۆڵەکە.

asunder (ə-sun´dēr), *adv.* (١) پارچەپارچەکراو؛ لەیەک جیاکراوە؛ پچڕپڕاو: *(Her heart was torn ~ .)* . (٢) دوور لەیەکەوە؛ جیاکراوە؛ جیابووەوە؛ جیا: *(Parents and children were driven ~ by the war.)*

adj. دوور لەیەکەوە؛ جیا.

asylum (ə-sī´ləm), *n.* (١) پەناگا؛ داڵدە؛ لانە؛ پەنا؛ پەنابەری. (٢) پەنابەریی ڕامیاری (کە دەدرێت بە کەسێک کە پای کردبێت لە دەست میری وڵاتەکەی خۆی): *(political ~)* . (٣) شێتخانە؛ نەخۆشخانەی شێتەکان؛ هەژارخانە؛ کەفتەکارخانە.

asymmetric (ā´si-met´rik, as´i-met´rik), *adj.* = asymmetrical.

asymmetrical (ā´si-met´ri-k'l, as´i-met´ri-k'l), *adj.* خوار؛ لار؛ لاسەنگ؛ ناڕێک؛ خوارووخێچ.

asymmetry (ā-sim´i-tri, as-im´i-tri), *n.* خوارى؛ لارى؛ لاسەنگى؛ ناڕێکى؛ خوارووخێچى.

asymptote (as´im-tōt´, as´imp-tōt´), *n.* هێڵى نزیک (بیرکارى).

-asymptotic; asymptotical *(adj.)*.

asynchronism (ā-siŋ´krə-niz´m, as-iŋ´krə-niz´m), *n.* نا-هاوکاتى؛ پێکەوە ڕوونەدان.

asynchronous (ā-siŋ´krə-nəs, as-iŋ´krə-nəs), *adj.* پێکەوە ڕوونەداو؛ ناهاوکات.

at (at; *unstressed*, ət), *prep.* (١) لە؛ لەناو *(~ school; ~ heart)* (٢) بەرەو: *(Look ~ him.)* . (٣) پیادا؛ پێبیدا؛ پیا: *(throw ~)* . (٤) لەسەر: *(We ate ~ the table.)* . (٥) لەڕێوە؛ لە: *(Come in ~ the front door.)* . (٦) لە: *(Get the news ~ its source.)* . (٧) لە (شوێن): *(He is ~ the party.)* . (٨) خەریک؛ لە: *(He is ~ work.)* . (٩) لە: *(They are ~ war.)* . (١٠) بە؛ بە هۆی؛ پێی: *(She was pleased ~ the sight.)* . (١١) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ بە: *(~ will)* . (١٢) لەژێر: *(We are ~ their mercy.)* . (١٣) (أ) بە: *(~ five dollars each)* . (ب) لە: *(~ twenty miles per hour)* . (١٤) لە (کات): *(~ that time; ~ six o'clock; ~ sixty-five)* . (١٥) بە: *(~ a trot)* .

at last, لەدوایيدا؛ لەئەنجامدا.

at least, هیچ نەبێت؛ بە لاى کەمەوە.

at once, (١) یەکسەر؛ دەستبەجێ. (٢) لە هەمان کاتدا.

at (the) most, پەڕى ئەوپەڕى.

ataman (at´ə-man´), *n.* سەرۆکێکى کۆزاخى.

ataraxia (at´ə-rak´si-ə), *n.* هێمنى؛ لەسەرخۆیى.

ataraxic (at´ə-rak´sik), *n.* دەرمانى هێمنکەرەوە.

ataraxy (at´ə-rak´si), *n.* = ataraxia.

atavic (ə-tav´ik), *adj.* تایبەتى بە باپیرو داپیرە هەرە گەورە.

atavism (at´ə-viz´m), *n.* (١) لە باپیرو داپیرە هەرە گەورە چوون؛ دەرکەوتنى تایبەخۆى باوباپیرى کۆن لە نەوەى نێستادا کە لە پشتە نزیکەکاندا، واتە باوکو دایکدا نەبووە. (٢) گەڕانەوە بۆ سەرچاوە؛ گەڕانەوە بۆ بابەتى کۆن.

-atavist *(n.)*; **atavistic** *(adj.)*.

ataxia (ə-tak´si-ə), *n.* نەتوانینى یەکخستنى بزووتندنى خوێستى ماسولکە؛ کارىۆێنەکرانى ماسولکەکانى لەش پێکەوە.

ataxic (ə-tak´sik), *adj.* تایبەتى بە کارىۆێنەکرانى ماسولکەکانى لەش پێکەوە.

n. کەسێک کە توانای یەکخستنى کارى خۆوێستى ماسولکەکانى نەبێت.

ataxy (ə-tak´si), *n.* = ataxia.

ate (āt), *past tense of* eat.

-ate (āt), پاشگرێکە بەمانای: (١) بوون (گەورەبوون)؛ بوون بە: *(maturate, evaporate)* (٢) والێکردن: *(invalidate, sublimate)* . (٣) بوون بە هۆى: *(salivate)* . (٤) لێدان (دەرمان)؛ کوتان؛ کردن: *(vaccinate, refrigerate)* . (٥) بە جۆرێکى تایبەتى کردن: *(delineate)* . (٦) تێکردن: *(oxygenate)* . (٧) – یى؛ وەهایى: *(collegiate)* . (٨) پڕ لە؛ بە؛ – دار: *(passionate)* . (٩) کراو؛ والێکراو: *(animate)* .

-ate (āt, it), پاشگرێکە بەمانای: (١) کاربەدەست؛ کاربەدەستایەتى؛ پلەوپایە: *(directorate, potentate)* . (٢) ئ دروستکراو (کیمیا): *(nitrate)* .

atelier (at´´l-yā´), *n.* ستودیۆى نیگارکێش؛ کارخانە.

athanasia (ath´ə-nā´zhi-ə, ath´ə-nā´zhə), *n.* نەمرى؛ ژیانى هەتاهەتایى.

atheism (ā´thē-iz´m), *n.* خوانەناسى؛ بڕوانەبوون بە خوا؛ کافرى.

atheist (ā´thē-ist), *n.* خوانەناس؛ خوانەپەرست؛ کافر؛ بێ بڕوا بە خوا.

atheistic (ā´thē-is´tik), *adj.* تایبەتى بە بێ بڕوایى بە خوا؛ تایبەتى بە خوانەناسى؛ کافرى.

-atheistical *(adj.)*; **atheistically** *(adv.)*.

atheling (ath´əl-iŋ), *n.* مێر یا شازادەیەکى ئەنگلۆ–ساکسۆنى.

Athena (ə-thē´nə), *n.* ئەسینا: بانووخواى ژیرى و هونەرو شەڕوشۆڕ (لەفسانەى یۆنانى).

athenaeum (ath´ə-nē´əm), *n.* (١) [A-] ، پەرستگاى " ئەسینا " لە پایتەختى یۆنان کە جێ کۆڕى نووسەرو زانایان بوو. (٢) کۆڕێکى وێژەیى یا زانستى. (٣) کتێبخانە؛ ژوورى خوێندنەوە.

Athene (ə-thē´nē), *n.* = Athena.

Athenian (ə-thē´ni-ən), *adj.* تایبەتى بە " ئەسینا " ى پایتەختى یۆنانو دانیشتووەکانى.

n. (١) دانیشتوویەکى " ئەسینا " ى پایتەختى یۆنان؛ ئەسینى. (٢) هاوواڵتیەکى " ئەسینا " ى کۆن.

Athens (ath´inz), *n.* ئەسینا (پایتەختى یۆنان).

athermancy (ā-thûr´mən-si), *n.* تیشکى گەرما کارتێنەکردن.

athermanous (ā-thûr´mə-nəs), *adj.* تیشکى گەرما کارتێنەکەر.

atherosclerosis (ath´ĕr-ō-skli-rō´sis), *n.* پەق بوونى دەمارى خوێن؛ تەسکبوونەوەو بەگیروەستانى دەمارى خوێن (نەخۆشى زانى).

athirst (ə-thûrst′), *adj.* [Archaic & Poetic] (١) تینوو، (٢) بە پەرۆش (بۆ شتێك).

athlete (ath′lēt), *n.* وەرزشکار؛ وەرزشەوان.

athlete's foot, نائۆشی قاچ: نەخۆشیەکی پێستە میکرۆبەکەی لە شوێنی شێداردا دەژی‌و. تووشی قاچی وەرزشکار دەبێت‌و دەبێت بە هۆی خووڕوویەکی زۆر بەتایبەتی لەنێوان پەنجەی پێدا.

athletic (ath-let′ik), *adj.* (١) وەرزشی، (٢) چالاك؛ بەهێز؛ بەهێزو ماسولکەدار وەك وەرزشکار: *(an ~ person)* .

-athletically *(adv.)*; **athleticism** *(n.)*.

athletics (ath-let′iks), *n.pl.* وەرزش.

athwart (ə-thwôrt′), *prep.* (١) لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ بەسەر، (٢) دژ؛ پێچەوانە.

adv. (١) بە شەقتوولی؛ لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ بەسەر، (٢) بە پێچەوانە؛ دژ؛ پێ لێگر.

-atic (at′ik), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە؛ لەو بابەتە؛ هی: *(lymphatic, chromatic)*

atilt (ə-tilt′), *adj. & adv.* لار؛ خوار؛ بەلاداکەوتوو.

atingle (ə-tiŋ′g'l), *adj.* بەجۆش؛ بەجۆش‌وخرۆش.

-ation (ā′shən), پاشگرێکە بەمانای: (١) کردن؛ کردار: *(strangulation, negotiation, translation)* (٢) بار؛ دۆخ: *(isolation, moderation)* . (٣) ئەنجامی کار: *(civilization, dramatization)* .

-ative (ā′tiv, ə-tiv), پاشگرێکە بەمانای: پەیوەندیدار؛ وەك: *(illustrative, demonstrative, authoritative)*

atlantes (at-lan′tēz), *n.pl.* پەیکەری پیاو بەپێوە یا بە چەماوەیی کە لەبری کۆڵەکە بەکاردەهێنرێت (خانووسازی).

Atlantic (at-lan′tik), *adj.* تایبەتی بە ئۆقیانووسی ئەتڵەسی.

n. ئۆقیانووسی ئەتڵەسی.

Atlantis (at-lan′tis), *n.* دوورگەیەکی ئەفسانەییە کە گوایە لە ئۆقیانووسی ئەتڵەسیدا بووەو نوقوم بووە.

Atlas (at′ləs), *n.* (١) لە ئەفسانەی یۆنانیدا: (ا) فیلەتەنێکە کە بە ناچاری ئاسمانی لەسەر شانی ڕاگرتووە. (ب) خودای کۆڵەکەکانی ئاسمان. (ج) پاشایەکە کە کراوە بە شاخ، (٢) کەسێکی بارگران، (٣) [a-]، پەرتووکی نەخشەی زەوی، (٤) [a-]، پەرتووکێك کە بە نەخشەو وێنەوە باسێك بوون بکاتەوە: *(an anatomical ~)* (٥) [a-]، کاغەزی گەورەی وێنەکردن، (٦) [a-]، بڕبڕەی لاسەرووی مل؛ لاسەرووی گەردەمل، (٧) [a-]، یەکەری پیاو بەپێوە یا بە چەماوەیی کە لەباتی کۆڵەکە بەکاردێت (خانووسازی).

atman (ät′mən), *n.* (١) گیانی مرۆڤ، (٢) [A-]، گیانی گشت جیهان (کە سەرچاوەی گیانی هەموو ئادەمیزادە).

atmosphere (at′məs-fêr´), *n.* (١) بەرگەهەوا؛ هەوای دەوروبەری گۆی زەوی. (٢) هەواو گازی دەوروبەری ئەستێرەو ئەستێرەی گەڕۆك. *(a nice ~ ; a restaurant with ~ ; There is an ~ of calm and peace in the country that is quite different from the ~ of a big city.)* (٣) چۆنێتی دەوروبەر: (٤) پێوانەیەکی پەستانە بریتیەیە لە ١٤,٦٩ پاوەن لەسەر یەك ئینچ دووجا (فیزیا).

atmospheric (at´məs-fer′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە بەرگەهەوا؛ تایبەتی بە هەوای دەوروبەری گۆی زەوی: *(~ disturbances)* . (٢) تایبەتی بە چۆنێتی دەوروبەر.

-atmospherical *(adj.)*; **atmospherically** *(adv.)*.

atmospheric pressure, پاڵەپەستۆی هەوا؛ پەستانی هەوا.

atmospherics (at´məs-fer′iks), *n.pl.* (١) خشەخشی ڕادیۆ (کە لە پاڵەپەستۆی کارەبایی‌یەوە لە هەوادا پەیدادەبێت)، (٢) هۆی ئەم خشەخشە.

atoll (at′ôl, at′ol, ə-tol′), *n.* دوورگەیەکی شیلانی خڕە بەدەوری نەختێك ئاودا.

atom (at′əm), *n.* (١) تۆزقاڵ؛ نەختاڵ؛ نەختێك، (٢) ئەتۆم؛ گەردیلەی ئەتۆم؛ سەرچاوەی ووزە.

atombomb (at′əm-bom′), *n.* بۆمبای ئەتۆم.

v.t. بۆمبای ئەتۆم پیادان.

atomic (ə-tom′ik), *adj.* (١) ئەتۆمی: *(~ bombs)* . (٢) زۆر بچووك؛ بچکۆلە.

Atomic Age, چەرخی ئەتۆمی: چەرخی بەکارهێنانی هێزی ئەتۆمی بۆ خێرو‌خۆشی ئادەمیزادو جەنگیش (لە ساڵی ١٩٤٢ بەدواوە).

atomic bomb, بۆمبای ئەتۆم؛ بۆمبای گەردیلەیی.

atomic energy, ووزەی ئەتۆم؛ هێزی ئەتۆم.

atomicity (at´ə-mis′ə-ti), *n.* (١) گەردیلەیێتی؛ لە ئەتۆم پێکهاتن، (٢) (ا) ژمارە یا سەرجەمی گەردیلە لە گەردێکدا. (ب) هاوهێزی (کیمیا).

atomic number, ژمارەی ئەتۆمی: ژمارەیەکە بۆ پێناسینی ماددەی کیمیایی‌و پەیوەندی لەگەڵ ماددەکانی تردا بەکاردەهێنرێت.

atomic theory, تیۆری ئەتۆمی (کە دەڵێت هەموشتێك لە گەردیلە پێکهاتووە).

atomism (at′əm-iz′m), *n.* تیۆری‌یەکە دەڵێت: جیهان لە گەردیلە پێکهاتووەو ئەم گەردیلانەش بەش بەش ناکرێن‌و لەناونابرێن.

atomize (at′əm-īz´), *v.t.* (١) لەیەك جیاکردنەوەی ئەتۆمەکان، (٢) پارچەپارچەکردن؛ لەیەك جیاکردنەوە. (٣) بە پرژکردنی شلە.

atomizer (at′əm-īz´ĕr), *n.* پرژکەر (ئامێر)؛ ئامێری بەپرژکەری بۆن، دەرمان، یا شلەی تر.

atomy (at′ə-mi), *n.* (١) ئەتۆم؛ گەردیلە، (٢) بوونەوەرێکی بچکۆلە.

atonal (ā-tōn′′l), *adj.* ناساز (ناواز، مۆسیقا).

-atonalism *(n.)*; **atonality** *(n.)*.

atone (ə-tōn′), *v.i. & v.t.* (١) تاوان، گوناه، یا ناهەقی سڕینەوە بە سزاچەشتن؛ سزای خۆ چەشتن؛ گوناه پاکردنەوە بە سزاچەشتن: *(How can I ~ for hurting your feelings?; to ~ for one's wrongdoing)* (٢) [Obs.]، یەك نەوا کردن؛ گونجان؛ هاوئاوازبوون.

atonement (ə-tōn′mənt), *n.* (١) گوناه پاکردنەوە بە سزاچەشتن؛ سڕینەوەی تاوان، گوناه، یا ناهەقی‌یەك بە سزاچەشتن: *(This was his ~ for his sins against humanity.)* (٢) [A-]، (ا) سزاچەشتنی عیسا (بە هەڵواسینی) بۆ سڕینەوەی تاوانی ئادەمیزادو خودالێخۆشبوونی. (ب) خودالێخۆشبوونی ئادەمیزاد.

atonic (ə-ton′ik, ā-ton′ik), *adj.* (١) بێ هێز (لەش)؛ لاواز، (٢) هێز نەخراوەسەر (ووشە، برگە)؛ نەگیراو، (٣) [Rare]، تایبەتی بە دەنگێکی بەناستەم بێژراو (دەنگناسی).

n. برگە یا ووشەیەکی هێز نەخراوەسەر.

atony (at′ə-ni), *n.* (١) بێ هێزی (لەش)؛ لاوازی، (٢) هێز نەخستنەسەری برگە یا ووشەیەك.

atop (ə-top′), *adj., adv. & prep.* لەسەر: *(~ the tree, house, etc.)*

-ator (ā′tĕr), پاشگرێکە بەمانای: بکەر: *(aviator, arbitrator)* .

-atory (ə-tôr′i, ə-tō′ri), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە: *(explanatory, exclamatory)*

atrabilious (at´rə-bil′yəs), *adj. Also* **atrabiliar,** (١) غەمبار؛ هەمیشە دڵتەنگ؛ ماتەمەلوول. (٢) هەمیشە مەراقی تەندروستی خۆرو سکاڵاکەری نابەجێ لە دەست نەخۆشی.

atrium (ā′tri-əm), *n.* (۱) حەوشەی ناوەڕاست یا ژووری سەرەکی خانووبەکی ڕۆمانی کۆن. (۲) دالان؛ هۆڵی چوونەژوورەوە؛ پارەو.
(۳) (ا) گوێچکۆڵەی دل؛ خانە یا بۆشایی ناوڵەش.
(ب) کۆن (تۆنکاری)؛ کەلەبەر؛ پارەو (لەش).

atrocious (ə-trō′shəs), *adj.* (۱) دڕندە؛ زۆر دڵڕەق و بەدو پیس؛ بێ بەزەیی. *(an ~ act)*.
(۲) [Colloq.]، بێ فەڕ؛ زۆر خراپ؛ ناشرین. *(an ~ dress, weather, handwriting, etc.)*

atrocity (ə-tros′ə-ti), *n.* (۱) دڕندەیی؛ بێ بەزەیی و دڵڕەقی؛ بەدی. (۲) کردەوە یا کاری دڕندانە و بێ بەزەییانە. *(Both sides committed ~ies in the war.)*
(۳) [Colloq.]، شتێکی بێ فەڕو ناپەسەند. *(That picture is an ~.)*

atrophy (at′rə-fi), *n.* پووکانەوە؛ ڕزین (نەندام یا پریشانی لەش)؛ سیس بوونەوە.
v.i. پووکانەوە؛ ڕزین (نەندام یا پریشانی لەش)؛ سیس بوونەوە.
v.t. پووکاندنەوە؛ ڕزاندن (نەندامی لەش)؛ سیس کردن.

attach (ə-tach′), *v.t.* (۱) پێوەبەستن؛ پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ دانەدەم؛ بەستنەوە؛ بەستن.
(۲) دانەپاڵ؛ خستنەپاڵ؛ چوونەپاڵ؛ پێوەبەستران. *(He ~ed himself to us.)*
(۳) لێ نزیک بوونەوە بە هۆی حەزو خۆشەویستی‌یەوە؛ پەیوەندی پەیداکردن.
(٤) (to ~)، نانەسەر (ئیمزا)؛ خستنەسەر: *(He ~ed his signature to the bill.)*
(٥) پێدان (بایەخ)؛ چۆنێتی بینین: *(He ~es great significance to the news.)*
(٦) دانان بە فەرمان.
(۷) (ا) مووچە یا سامان لێسەندن بە فەرمانی دادگا. (ب) گرتن؛ بەندکردن.
(۸) گواستنەوەی سەردەمی سەربازو نەفسەر بۆ لقی سەربازی تر: *(Two new officers have been ~ed to our unit.)*
v.i. بەشێک بوون لە؛ لەگەڵدابوون؛ پێوەبەستران (مەجاز): *(A moral obligation ~es to high rank.)*

attaché (at′ə-shā′, ə-tash′ā), *n.* لێپرسراوی لقێکی کاروباری باڵیۆزخانە (پۆشنبیری، پۆژنامەگەری، سوپایی... هتد): *(cultural ~ ; military ~ ; press ~)*

attaché case, جانتای ـەست (بۆ بڕوانامەو نووسراوی گرنگی تر).

attachment (ə-tach′mənt), *n.* (۱) پێوەبەستن؛ پێوەلکان؛ دانەدەم.
(۲) هۆی پێوەبەستن.
(۳) پەیوەندی هەستی؛ هۆگری؛ خۆشەویستی؛ دۆستایەتی: *(to form an ~)*
(٤) شتی پێوەبەستراو؛ کلک (مەجاز).
(٥) نامێری پاشکۆ (بۆ مەکینەیەک یا پێکهاتەیکی کارەبایی).
(٦) (ا) دەستبەسەرداگرتنی زەوی‌وزارو سامانی تر؛ گرتنی مرۆڤ.
(ب) فەرمانی دادگا بۆ ڕێگەپێدانی ئەم دەستبەسەرداگرتنە.

attack (ə-tak′), *v.t.* (۱) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بۆ بردن؛ بەگژداچوون: *(Our soldiers ~ed the enemy.)*.
(۲) هێرش بردنەسەر بە دەم یا بە نووسین: *(His proposal was ~ed in the newspapers.)*
(۳) (ا) هەڵمەت بردنەسەر کارێک یا ئەرکێک؛ دەستپێکردن بە چالاکی: *(They ~ed the problem of food supply.)*
(ب) تێنیشتن (خواردەمەنی)؛ خواردن: *(He ~ed his dinner at once.)*
(٤) تووش بوون (نەخۆشی)؛ لێدان: *(The disease ~ed him suddenly.)*
v.i. هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان.
n. (۱) هێرش؛ پەلامار؛ شاڵاو؛ هەڵمەت.

(۲) تووش بوونی کوتوپڕی نەخۆشی؛ سەکتە: *(a heart ~ ; an allergy ~)*
(۳) هەڵمەت بردنەسەر کارێک یا ئەرکێک؛ دەستپێکردن بە چالاکی‌یەک.
(٤) شێوەی ئەم هەڵمەتە یا دەستپێکردنە.

attain (ə-tān′), *v.t.* (۱) دەستکەوتن؛ هێنانەدی؛ پێگەیشتن (ئامانج)؛ بەجێهێنان (ئاوات): *(to ~ one's goal, object, etc.)*.
(۲) گەیشتن (تەمەن): *(He ~ed the age of ninety.)*.

attainability (ə-tān′ə-bil′ə-ti), *n.* لەوانەبوونی دەستکەوتن؛ بۆهەبوونی بەجێهێنان.

attainable (ə-tān′ə-b'l), *adj.* دەهێنرێتەدی؛ بەجێ دەهێنرێت؛ دەست دەکەوێت؛ پێگەیشتنی بۆهەیە: *(an ~ goal)*.

attainder (ə-tān′dēr), *n.* (۱) لێسەندنەوەی هەموو مافێکی شارستانی و خاوەنێتی زەوی‌وزارو میرات بردن (لە کەسێک کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا درابێت). (۲) [Archaic]، سەرشۆڕیی؛ ڕیسوایی.

attainment (ə-tān′mənt), *n.* (۱) هێنانەدی؛ بەجێهێنان؛ دەستکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن: *(the ~ of a goal, objective, etc.)*
(۲) ئامانجێکی بەدی هێنراو؛ کارێکی بەجێهێنراو؛ سەرکەوتن.

attaint (ə-tānt′), *v.t.* (۱) لێسەندنەوەی مافی شارستانی و مافی خاوەنێتی زەوی‌وزارو میرات بردن لە کەسێک کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا درابێت. (۲) لەکەدارکردن؛ ڕووڕەش کردن.
(۳) [Rare]، پیس کردن؛ تووشی نەخۆشی کردن.
(٤) [Archaic]، گومانبارکردن؛ تاوانبارکردن.
(٥) [Obs.]، تاوانبارکردن لە دادگادا؛ تاوان بەسەردا ساغ کردنەوە.
n. (۱) لێسەندنەوەی مافی شارستانی (ژمارە یەک ببینە).
(۲) لەکە؛ ڕووڕەشی

attainture (ə-tān′chēr), *n.* = attainder.

attar (at′ēr), *n.* گوڵاو؛ عەتر.

attemper (ə-tem′pēr), *v.t.* (۱) گۆڕین؛ گونجاندن؛ کەمکردنەوە یا چاککردن (بە تێکەڵاوکردن).
(۲) گونجاندنی پلەی گەرما؛ کەم و زۆرکردنی پلەی گەرما بەپێی پێویست.
(۳) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوەسەرخۆ؛ ساردکردنەوە.
(٤) گونجاندن؛ شیاندن؛ لەگەڵ ڕێکخستن.
(٥) [Rare]، ئاودانەوە (کانزا)؛ زاخاودانەوە.

attempt (ə-tempt′), *v.t.* (۱) هەوڵدان؛ تێکۆشان؛ تەقەلاکردن.
(۲) [Archaic]، هاندان؛ هەڵفڕیواندن.
n. (۱) هەوڵ؛ تەقەلا؛ تێکۆشان.
(۲) پەلاماردان بۆ کوشتن؛ هەوڵی کوشتن دان: *(There was an ~ on the president's life.)*

attend (ə-tend′), *v.t.* (۱) بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن؛ سەرەوکاری کاروبارکردن: *(He is ~ing the prince.)*.
(۲) لەگەڵدابوون؛ هاودەمی کردن.
(۳) دەرمان کردن؛ چاودێری کردن (نەخۆش): *(Which doctor is ~ing you?)*
(٤) پێگەیشتن (نەنجام)؛ لەگەڵدابوون؛ ئاوەڵکاری کردن: *(Success ~ed his efforts.)*
(٥) ئامادەبوون لە؛ چوون بۆ: *(All children over six must ~ school.; He did not ~ the meeting.)*
(٦) [Archaic]، چاوەڕێ کردن.
(۷) [Archaic]، گوێ لێگرتن.
v.i. (۱) گوێگرتن؛ بەدەربەستەوەماتن؛ گوێ پێدان.
(۲) (~ on; ~ upon)، ئامادەبوون بۆ خزمەت.

attend to, خەریک بوون (کار)؛ سەرەوکاری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ خۆ بۆ تەرخان کردن؛ چاودێری کردن؛ جێبەجێکردن: *(Please attend to the matter at once.; to attend to someone's needs)*

attendance (ə-ten′dəns), *n.* (۱) چاودێری؛ ئاگاداری کردن؛ سەرەوکاری. (۲) ئامادەبوون لە قوتابخانە، کۆڕ، یا شوێنێک. (۳) ژمارەی بەشدارەبووان یا ئامادەبووان (کۆبوونەوە، پۆلی قوتابخانە، سینەما، یاریگا... هتد)

attendant (ə-ten′dənt), *adj.* (۱) چاودێریکەر؛ خزمەتکەر: *(the ~ nurse)*

(۲) ئامادەبوو لە؛ دیار.

(۳) لەگەڵ؛ لەتەک: *(~ difficulties)* .

n. (۱) بەردەست؛ خزمەتکار. (۲) کەسێکی ئامادەبوو لە شوێنێک یا کارێکدا. (۳) شتی لەگەڵدابوو؛ ئاوەڵ (شت، دۆخ).

attention (ə-ten′shən), *n.* (۱) سەرنج؛ سەرنجدان؛ گوێگرتن؛ گوێ پایەڵی کردن؛ گوێ پێدان: *(Pay ~ to your teacher.; Pay ~ to what you're doing.)*

(۲) یارمەتی؛ چارەکران: *(The injured man received ~ at the nearest hospital.)*

(۳) توانای سەرنجدان یا گوێگرتن.

(٤) زمان شیرینی؛ ڕەفتار جوانی لەگەڵ خەڵکدا؛ بەتەنگ خەڵکەوە هاتن.

(٥) (*pl.*)، خاترانە؛ چاکە؛ سەرنج پێدان: *(A pretty girl usually receives more ~s than a plain girl.)*

(٦) (ا) ووریابوون (مەشقی سەربان). (ب) ووریا بە!.

come to attention, ووریابوون (مەشقی سەربان)

draw one's attention, سەرنج ڕاکێشان

stand at attention, ووریابوون (مەشقی سەربان)

attentive (ə-ten′tiv), *adj.* (۱) گوێ ڕاگر؛ گوێگر؛ سەرنجدەر؛ ووریا؛ گوێ پایەڵ: *(an ~ audience)* .

(۲) زمان شیرین؛ بەتەنگەوەهاتوو؛ دڵسۆزو دڵ ڕاگر: *(an ~ husband)* .

-attentively *(adv.)*; **attentiveness** *(n.)*.

attenuant (ə-ten′ū-ənt), *adj.* شلکەرەوە (دەرمان)؛ ڕوونکەرەوە.

n. ماددەی شلکەرەوە.

attenuate (ə-ten′ū-āt′), *v.t.* (۱) تەنک کردن؛ بچووک کردنەوە.

(۲) شل کردنەوە؛ ڕوونکردنەوە.

(۳) بێ هێز کردن؛ کەمکردنەوە (تووندوتیژی، بایەخ، هێز).

(٤) بێ هێز کردن (میکرۆب)؛ لە کوشندەیی کەمکردنەوە.

v.i. ڕوون بوونەوە؛ شل بوونەوە؛ بێ هێز بوون؛ کەم بوونەوە.

adj. شل؛ ڕوونکراوە؛ کەم کراوە؛ بێ هێز.

-attenuable *(adj.)*; **attenuation** *(n.)*.

attest (ə-test′), *v.t.* (۱) پشتگیری کردنی ڕاستی شتێک؛ لایەنگرتن؛ شایەتی بۆ دان (۲) مۆرکردن (دادگەری)؛ پەسەندکردن.

(۳) پیشاندان؛ دەرخستن؛ بەڵگەبوون بۆ: *(His rapid promotions ~ed to his ability.)*

(٤) سوێندان (دادگا).

v.i. (~ to), شایەتی بۆ دان: *(I ~ to his innocence.)* .

-attester; attestor *(n.)*.

attestation (at′es-tā′shən), *n.* (۱) لایەنگری؛ شایەتی بۆ دان. (۲) شایەتی؛ گەواهی. (۳) بەڵگە.

Attic (at′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە شاری " ئەسینا " (پایتەختی یۆنان). (۲) تایبەتی بە " ئەسینا " و دانیشتووەکانی و کلتوورەکەی. (۳) کلاسیکی؛ سادە (شێوان).

n. (۱) زمانی یۆنانی " ئەسینا " . (۲) کەسێکی ئەسینایی.

attic (at′ik), *n.* خانەی نێوان بنمیچ و سەربان (لە خانوی سەربان لێژی پێژناوایید شتوومەکی تێدا هەڵدەگیرێت).

Attic faith, بێبڕوایەڕی پتەوو هیچ کارتێنەکەر.

attire (ə-tīr′), *v.t.* پۆشین؛ جلوبەرگ لەبەرکردن؛ جلی جوان لەبەرکردن.

n. (۱) جلوبەرگی جوان؛ جلوبەرگ.

(۲) شاخی بەرانەکێوی.

attitude (at′ə-tōōd′, at′ə-tūd′), *n.* (۱) پۆز؛ شێوەی وەستان (کە هەست دەردەبڕێت). (۲) هەڵوێست؛ بارێ هەست بەرامبەر بە دەوروبەر: *(She has a friendly ~ toward all.; a positive ~ toward life; a negative ~)*

attitudinize (at′ə-dōō′d'n-īz′, at′ə-dū′d'n-īz′), *v.i.* پۆز-لێدان.

attorn (ə-tûrn′), *v.i.* (۱) بەجێهێشتنی دەرەبەگێک و کارکردن بۆ دەرەبەگێکی تر. (۲) بە کرێ گرتنی هەمان زەوی تەناتەت پاش گۆڕانی خاوەنەکەی.

attorney (ə-tûr′ni), *n.* پارێزەر؛ نوێنەر (دادگەری).

power of attorney, بڕوانامەی دەسەڵاتی نوێنەری (کە دەمیدیت بە کەسێک بۆ ئیمزاکردن لەباتی خۆتو جێبەجێکردنی کاروبارێک کە خۆت لەوێ نەبیت): *(to give someone power of attorney)* .

attorney at law, = attorney.

attorney general, (۱) پارێزەری گشتی.

(۲) [A- G-]، وەزیری داد لە نەمەریکا.

attract (ə-trakt′), *v.t.* (۱) ڕاکێشان بۆ لای خۆ: *(A magnet ~s iron filing.)*

(۲) دڵفڕاندن؛ دڵ ڕاکێشان: *(Her beauty ~ed people.)* .

(۳) سەرنج ڕاکێشان: *(to ~ attention)* .

attraction (ə-trak′shən), *n.* (۱) ڕاکێشان؛ دڵ ڕاکێشان.

(۲) هێزی ڕاکێشان. (۳) جوانی؛ دڵفڕێنی.

(٤) شتی دڵفڕێن: *(the ~s of a big city)* .

(٥) یەکتری ڕاکێشان (فیزیا).

attractive (ə-trak′tiv), *adj.* جوان؛ دڵفڕێن؛ ئێسک سووک: *(an ~ girl, place, offer, etc.)*

attractiveness (ə-trak′tiv-nis), *n.* جوانی؛ دڵفڕێنی.

attributable (ə-trib′yoo-tə-b'l), *adj.* دەدرێتەپاڵ؛ دادەنرێت بە هی کەسێک (ووتە)؛ دادەنرێت بە هۆی شتێک: *(His success is not ~ to hard work but to good luck.)*

attribute (ə-trib′yoot), *v.t.* دانەپاڵ؛ دانان بە هی کەسێک (بەرهەمی هونەری یا نووسین)؛ دانان بە هۆ؛ خستنەمل: *(The play is ~d to Shakespeare.; He ~s his povery to bad luck.)*

n. (۱) تایبەخۆ؛ پێناسە؛ سیفەتی تایبەتی: *(Mercy is an ~ of God.; Politeness is an ~ of a gentleman.)*

(۲) نیشانە: *(The crown is an ~ of Kingship.)* .

(۳) ئاوەڵناو (ڕێزمان).

attribution (at′rə-bū′shən), *n.* (۱) دانەپاڵ؛ دانان بە هی کەسێک یا بە هۆی شتێک. (۲) تایبەخۆ؛ نیشانە.

attributive (ə-trib′yoo-tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە دانەپاڵ.

(۲) نیشانەیی؛ تایبەخۆیی. (۳) ئاوەڵناوی.

n. ئاوەڵناو (ڕێزمان).

attrite (ə-trīt′), *adj.* [Rare], سووار (بە لێخستن)؛ خوورواو.

attrition (ə-trish′ən), *n.* (۱) سووان (بە لێخستن)؛ داخوران.

(۲) هێز لێ بڕین و ماندووکردنی بەردەوام: *(a war of ~)* .

(۳) پەشیمان بوونەوە لە ترسی سزا (ئاین).

attune (ə-tōōn′, ə-tūn′), *v.t.* (۱) سازکردنی ئامێرێکی مۆسیقا.

(۲) یەک نەوا کردن؛ یەکخستن (ئاوازی مۆسیقا)؛ گونجاندن.

atwain (ə-twān′), *adv.* [Archaic or Poetic], بە دوو کەرتەوە: *(to cut ~)*

atypical (ā-tip′i-k'l), *adj.* نائاسایی؛ ناوێزە؛ بێ وێنە (بۆ کەس یا شتی تر)؛ جیا: *(He is ~ of his countryman.; This event is ~ of this town.;*

It is ~ of him to be inconsiderate.)

aubade (ō-bād′), *n.* مۆسیقای بەیانیان و بەرەبەیان.

auburn (ô′bĕrn), *adj. & n.* قاوەیی سوور و بای.

au contraire (ō′ kōn′trâr′), بەپێچەوانەوە

au courant (ō′ kōō′rän′), ئاگادار؛ ئاگاداری هەموو پووداوێکە.

auction (ôk′shən), *n.* هەراج؛ مەزات.

v.t. هەراج کردن؛ خستنە مەزاتەوە؛ مەزات کردن.

auction off, هەراج کردن؛ مەزات کردن.

put up for auction, خستنە مەراتەوە؛ خستنە هەراجەوە.

auction bridge, جۆرێکە لە یاری " بریج " (کە یاریەکی کاغەزە).

auctioneer (ôk′shən-ĕr′), *n.* دەڵاڵ؛ مەراتکەر؛ هەراجچی.

v.t. هەراج کردن؛ مەزات کردن.

audacious (ô-dā′shəs), *adj.* (١) چاونەترس؛ ئازا؛ بێباک؛ چاوقایم. (٢) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بێ حەیا؛ پووەملالراو.

audacity (ô-das′ə-ti), *n.* (١) ئازایی؛ چاونەترسی؛ بێباکی. (٢) پووەملالراوی؛ پووهاتن؛ بێ حەیایی؛ بێ ئابڕوویی؛ چاوقایمی. (٣) کردەوەیەکی بێ ئابڕووانە یا پووقایمانە.

audibility (ô′də-bil′ə-ti), *n.* بەرزی دەنگ و بیستڕاوی.

audible (ô′də-b'l), *adj.* ئەوەندە بەرز دەتوانرێت ببیسترێت؛ دەبیسترێت. *(an ~ sound)*

audibly (ô′də-bli), *adv.* بە دەنگی بەرز؛ بە دەنگێکی ئەوەندە بەرز کە ببیسترێت

audience (ô′di-əns, ôd′yəns), *n.* (١) گوێگران؛ بیسەران. (٢) خوێنەران؛ گوێ لێ گران. *(He writes to a small ~ .)* (٣) گوێگرتن؛ گوێ لێ بوون؛ بیستن. (٤) هەڵ پوونکردنەوەی بیروباوەڕو هەڵوێستی خۆ. (٥) دیدەنی کەسێکی گەورە. *(to have an ~ with the Pope)*

audient (ô′di-ənt), *adj.* گوێگر

audile (ô′dil), *adj.* تایبەتی بە بیستن؛ تایبەتی بە گوێگرتن. *n.* کەسێک کە هەستی بیستنی بەهێزترە لە هەستی بینین و هەستەکانی تری.

audio (ô′di-ō′), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگ. (٢) تایبەتی بە دەنگ بڵاوکردنەوە. (٣) تایبەتی بە بیستن. *n.* (١) بەشی دەنگ لە تەلەفزیۆنێکدا. (٢) بڵاوکردنەوە و بیستنی دەنگ؛ ناردن یا وەرگرتنی دەنگ. (٣) دەنگی بیستراو.

audio- (ô′di-ō, ô′di-ə), پێشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە بیستن؛ بیستن؛ تایبەتی بە گوێگرتن. *(audiometer, audio-visual)*

audiology (ô′di-ol′ə-ji), *n.* زانستی بیستن و نەخۆشی گوێ و بیستن و چارەسەرکردنی.

audiometer (ô′di-om′ə-tĕr), *n.* پێوەری توانای بیستن یا بەرزی و نزمی دەنگ.

audio-visual (ô′di-ō-vizh′ōō-əl), *adj.* تایبەتی بە بیستن و بینین؛ تایبەتی بە بیستن و بینین لە فیزبووندا.

audio-visual aids, هۆی بیستن و بینین (لە فیزبووندا)؛ هۆی پووندکردنەوە لەپڕی بیستن و بینینەوە (بەتایبەتی لە قوتابخانەدا).

audiphone (ô′də-fōn′), *n.* ئامێری پن بیستن (بۆ گوێگرانەکان)؛ بیستۆک

audit (ô′dit), *n.* (١) پیاچوونەوەی حسابات (کۆمپانیا، بازرگانی)؛ وردکردنەوەی لیستەی حساب. (٢) پیاچوونەوەی لیستەی باجی کەسێک یا کۆمپانیایەک لەلایەن میریەوە (تا بزانرێت ئایا باجی تەواریان داوە یان نا). (٣) بڕینەوە یا تاووتوێ کردنی حسابات. (٤) حساباتێکی تاووتوێ کراو. (٥) دوا بەیانی حساباتێک.

v.t. (١) پیاچوونەوەی حسابات (کۆمپانیا، بازرگانی). (٢) (ژمارە دوو ببینە). (٣) دانیشتن لە پۆلێکی زانکۆدا و گوێگرتن بەبێ نەوەی ئەو کەسە قوتابی بێت

(He always ~s a class or two.) لەو پۆلەدا:

audition (ô-dish′ən), *n.* (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون؛ هەستی بیستن؛ گوێگرتن. (٢) دیدەنی ئەکتەر و مۆسیقاژەن بۆ پاکوپیس کردنیان پێش هەڵبژاردنیان بۆ فیلم یا شانۆگەرییەک.

v.t. پاکوپیس کردنی ئەکتەر پێش هەڵبژاردنیان بۆ فیلم یا شانۆگەرییەک: *(The director ~ed many people for the part.)*

v.i. خۆ پێشکەشکردن بۆ پاکوپیس کران پێش هەڵبژاردن بۆ شانۆگەری یا فیلمێک: *(She ~ed for a few films but never got any part.)*

auditor (ô′də-tĕr), *n.* (١) وورد کەرەوەی حسابات؛ پیاچوونەوەی لیستەی باج (لەلایەن میریەوە). (٢) گوێگر. (٣) قوتابی گوێگر (لە پۆلێکی زانکۆدا بەبێ نەوەی قوتابی بێت لەو پۆلەدا)؛ گوێگر (دانشگا).

auditorium (ô′də-tôr′i-əm, ô′də-tō′ri-əm), *n.* (١) هۆڵی گوێگرتن (قوتابخانە، کڵێسە، سینەما). (٢) هۆڵی گشتی کۆنفرانس؛ هۆڵی کۆبوونەوە. (٣) auditorium.

auditory (ô′də-tôr′i, ô′də-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە بیستن؛ تایبەتی بە هەستی بیستن؛ بیستەنی: *(the ~ nerve)* .

n. (١) گوێگرتووان (ئاهەنگی مۆسیقا، ووتار... هتد)؛ بینەران.

au fait (ō′ fe′), شارەزا؛ کارامە.

au fond (ō′ fōn′), لەناوجەرگەکەیەوە؛ لەناوکرۆکەکەیدا؛ لەگەوهەردا.

auf weidersehen (ouf vē′dĕr-zā′ən), خواحافیز (هەتاکو بەیەکتری دەگەینەوە).

Aug., = August.

augend (ô′jend, ô-jend′), *n.* ژمارەیەکە کە ژمارەیەکی تری بۆ زیادکرابێت یا خرابێتەسەری.

auger (ô′gĕr), *n.* دەرەوش؛ دەرەوش.

aught (ôt), *n.* [Archaic], (١) شتێک؛ هەرچ شتێک: *(What's ~ but as 'tis valued?)* (٢) سفر؛ هیچ.

adv. هیچ؛ بە هیچ جۆرێک.

augment (ôg-ment′), *v.t.* (١) گەورەکردن؛ بەهێزکردن؛ زۆرکردن؛ زیادکردن: *(to ~ one's income, influence, etc.; to ~ its forces)* . (٢) دەرێژکردنەوەی دەنگ (ڕێزمان).

v.i. زۆربوون؛ زیادبوون؛ گەورەبوون.

n. (١) زیادە؛ زۆربوون. (٢) دەرێژکردنەوەی تیپەبزوێنی سەرەتایی یا کردنی پیتەبزوێنێکی زیادە بە پێشگری کردار بۆ پیشاندانی کاتی ڕابوردوو لە زمانی سانسکریتی و یۆنانیدا (ڕێزمان).

augmentation (ôg′men-tā′shən), *n.* (١) زیادکردن؛ زیادبوون؛ گەورەکردن. (٢) زیادە؛ شتی خراوەسەر.

augmentative (ôg-men′tə-tiv), *adj.* (١) زیادبوو؛ زۆر دەکرێت؛ توانای زیادبوونی هەیە. (٢) بەهێزکەری ووشە یا ماناً: *(an ~ prefix)* .

n. پێشگر، پاشگر، یا بەهێزکەری مانای ووشە (ڕێزمان): *(Perdurable; eat up)*

augur (ô′gĕr), *n.* نوقڵانەلێدەر؛ بۆقڕێنەر؛ پێشبینیکەر.

v.t. & v.i. (١) نوقڵانەلێدان؛ بۆقڕاندن؛ پێشبینی کردن. (٢) نیشانەی شتێک بوون (باش یا خراپ) لە داهاتوودا: *(It ~s well for us.; It ~ ill for us.)*

augur ill, نیشانەیەکی بەدووم یا خراپە؛ نیشانەی نەهاتە.

augur well, نیشانەیەکی باشە؛ نیشانەی بەهاتە.

augury (ô′gyĕr-i), *n.* (١) نوقڵانەلێدان؛ پێشبینی کردن. (٢) کۆڕی خۆ تیادانووساندنی نوقڵانەلێدەرێک یا پێشبینیکەرێک. (٣) نیشانەی بەهات یا نەهات.

August (ô′gəst), *n.* مانگی هەشتەمی ساڵنامەی فەرەنگی؛ ئاب؛ گەلاوێژ.

august (ô-gust′), *adj.* شکۆدار؛ بەشکۆ؛ بەسام؛ بەرز؛ پایەبەرز؛ بڵند؛ پیرۆز؛ بەڕێز.

auk (ôk), *n.* ئۆك: باڵندەیەکی قاچ تەنراوی کلکو باڵ کورتی قەڵەوە لە دەریاکانی باکووردا دەژی.

au lait (ō´ le′), به شیرەوە (قاوە یا چا).

auld (ôld), *adj.* [Dial. & Scot.], = old.

au naturel (ō´ nå´tü´rel′), (۱) سەروشت ئاسایی. (۲) ڕووت. (۳) سادە (خواردەمەنی)؛ بە ڕووتی کوڵاو؛ نەپازێنراوە (خواردەمەنی)؛ نەکوڵاو

aunt (ant, änt), *n.* پوور؛ میمك

auntie, aunty (an′ti, än′ti), *n.* پوور (لەبووی خۆشەویستی یا ڕۆز لێوە نزیك بوونەوە).

aura (ô′rə), *n.* (۱) شتێکی نەبینراو لە هەواداً (وەك بۆنی گوڵ). (۲) تایبەخۆیەکە لە کەسێك دەبارێت: (فلان کەس پیرۆزیی لێ دەبارێت)؛ هەستێکی تایبەتی کە لە کەسێك یا شتێك دەبێتەوە وخەڵك هەستی پێ دەکەن؛ تریفە. *(He has an ~ of grandeur about him.)*

-aural *(adj.)*.

aural (ô′rəl), *adj.* (۳) تەورژمی بای پەیدابوو لە تەورژمێکی کارەباوە. (٤) مووچرکە؛ تەزوو (کە بە لەشدا دێت پێش فێ لێهاتن). تایبەتی بە گوێو هەستی بیستن؛ دەبیسترێت؛ تایبەتی بە بیستن.

aureate (ô′ri-it), *adj.* (۱) زێڕی؛ زێڕین؛ زەرکەش کراو. (۲) پاراوە؛ ڕۆر جوان؛ نایاب.

aureola (ô-rē′ə-lə), *n.* = aureole.

aureole (ô′ri-ōl´), *n.* (۱) تریفەی دەوری سەری پیاوچاکان (ئاین). (۲) خەرمانەی مانگ یا ڕۆژ.

aureomycin (ô´ri-ō-mī′sin), *n.* ئۆریۆمایسین: دەرمانێکی میکرۆب کوژە وەك پەنسلین وایە.

au revoir (ō´ rə-vwår′), [Fr.], خواحافیز (هەتا یەکتری دەبینینەوە).

auri- (ô′ri), پێشگرێکە بەمانای: گوێ. *(auriform)*.

auric (ô′rik), *adj.* زێڕی؛ زێڕین؛ زێڕی تێدایە

auricle (ô′ri-k'l), *n.* (۱) کرکڕاگەی گوێ (۲) گوێچکۆلەی دڵ؛ یەکێکە لە دوو بۆشایی‌یەکەی سەرەوەی دڵ. (۳) ئەندامێکی لە گوێچکە چوو (ڕووەك، گیاندار).

auricula (ô-rik′yoo-lə), *n.* (۱) گوڵەبەهارە (گەڵاکانی لە گوێی ووڕێ دەچن). (۲) auricle.

auricular (ô-rik′yoo-lēr), *adj.* (۱) تایبەتی بە بیستن؛ تایبەتی بە گوێ (۲) بەگوێدا چرپێنراو؛ نهێنی. *(an ~ confession)*. (۳) لە گوێ دەچێت. (٤) تایبەتی بە گوێچکۆلەی دڵ (تونکاری). (٥) *(pl.)* پەڕی کونەگوێچکەی باڵندە

auriculate (ô-rik′yoo-lit), *adj.* (۱) گوێچکەدار. *(an ~ leaf)*. (۲) لە گوێ دەچێت.

auriferous (ô-rif′ēr-əs), *adj.* زێڕی؛ زێڕی تێدایە؛ زێڕی لێ دەردەهێنرێت (بەرد، زیخ).

auriform (ô′ri-fôrm´), *adj.* لە گوێ دەچێت

aurist (ô′rist), *n.* پزیشکی گوێ

aurochs (ô′roks), *n.* (۱) کەڵەگایەکی کێوی‌ی ئەورووپایی بنەبڕبووە. (۲) کەڵەگای کێوی‌ی ئەورووپایی.

Aurora (ô-rôr′ə, ô-rō′rə), *n.* (۱) بانووخوای بەرەبەیان (ئەفسانەی ڕۆمانی). (۲) [-a]، بەرەبەیان؛ شەبەق؛ بەیانی. (۳) [-a]. سەرەتا (کار، شت).

aurora australis, تیشکی باشوور: ڕووناکی‌یەکە لە ئاسمانی ناوچە باشووری‌یەکاندا بە شەوو بەرەبەیان دەبینرێت. (هەروەها پێشی دەوترێت: " southern lights ").

aurora borealis, تیشکی باکوور ڕووناکی‌یەکە لە ئاسمانی ناوچە باکووری‌یەکاندا بە شەوو بەرەبەیان دەبینرێت.

auroral (ô-rôr′əl, ô-rō′rəl), *adj.* (۱) بەرەبەیانی؛ ڕووناك؛ سوور وەك ڕەنگی شەبەق. (۲) شەوقدەرەوە؛ تیشکدار؛ تیشکدەرەوە.

aurorean (ô-rôr′i-ən, ô-rō′ri-ən), *adj.* = auroral.

aurous (ô′rəs), *adj.* (۱) زێڕین؛ زێڕی تێدایە. (۲) بەشێکی زێڕە (ئاوێتەی کیمیایی).

aurum (ô′rəm), *n.* زێڕ؛ ئالتوون.

auscultate (ôs′kəl-tāt´), *v.t. & v.i.* تاقیکردنەوەی سنگو دل بە گوێ لێ گرتنیان بە بیستۆك (پزیشکەوانی).

auscultation (ôs´kəl-tā′shən), *n.* (۱) گوێگرتن. (۲) گوێ لە دەنگی دڵو سنگو سك گرتن بە بیستۆك (پزیشکەوانی).

auspex (ôs′peks), *n.* قەشمیەکی پۆمانی‌یە کە نیشانەی بەختو نەهاتی لە فڕینی باڵندەدا دیوە.

auspicate (ôs′pi-kāt´), *v.t.* بەردی بناغە دانان بە ئاهەنگ بۆ بەختی؛ کردنەوە (پرۆژە).

auspice (ôs′pis), *n.* (۱) نیشانەی دواڕۆژ (بەخت یا نەهات). (۲) پێشبینی کردنی نیشانەی دواڕۆژ لە فڕینی باڵندەدا. (۳) پێشبینی (بەتایبەتی هی بەخت). (٤) *(pl.)*، چاودێری؛ سەرپەرشتی؛ سایە؛ ئامۆژگاری: *(The conference is being held under the ~s of the United-Nations.)*

auspicious (ôs-pish′əs), *adj.* بەخت؛ هات؛ باشو سەرکەوتوو (نیشانەی دواڕۆژ)؛ لەبار. *(an ~ sign, beginning, etc.)*. (۱) تونودوتیژ؛ بەزەبر: *(an ~ man)*. (۲) مۆن؛ گرژ؛ مڕومۆچ: *(an ~ face)*. (۳) سۆفیانە؛ ووشك (ژیان): *(an ~ life)*. (٤) دەست بەخۆوەگر (پارە). (٥) سادە؛ نەپازاوە (ماڵ، شوێن)؛ ڕووتوقووت: *(an ~ room, house, office, etc.)*

austere (ô-stêr′), *adj.* (۱) تونودوتیژی؛ زەبر. (۲) گرژی؛ مڕومۆنی. (۳) سۆفیتی؛ خۆگرتن (لە خۆشی). (٤) سادەیی؛ ڕووتوقووتی؛ نەپازاوەیی (خانوو، شوێن). (٥) سك هەڵ ووشین؛ دەست بەخۆوەگرتن (پارە خەرج کردن): *(The government will impose ~ measures.)*

austerity (ô-ster′ə-ti), *n.* (٦) *(pl.)*، کارێکی تونودوتیژ یا دڵڕەقانە؛ خووی شت لە دەم خۆ گرتنەوە.

austral (ôs′trəl), *adj.* (۱) باشووری؛ خواروو. (۲) [A-]، ئوستورالی.

Australian (ô-strāl′yən), *adj.* ئوستورالی (گەل، زمان، کلتوور). *n.* ئوستورالی‌یەك؛ هاووڵاتی‌یەکی ئوستورالیا.

Austrian (ôs′tri-ən), *adj.* نەمساوی (گەل، زمان، کلتوور). *n.* (۱) نەمساوی‌یەك؛ هاووڵاتی‌یەکی نەمسا. (۲) زمانی نەمساوی (کە بەشێکە لە زمانی ئەڵمانی).

austro- (ôs′trō, ôs′trə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) بای باشووری: *(austro wind)* (۲) [-A]، باشووری. (۳) [-A]، ئوستورالی.

autacoid (ô′tə-koid´), *n.* *Also* autocoid, هۆرمۆن.

autarchy (ô′tär-ki), *n.* (۱) پڕێمی زۆردارەکی؛ بێ جڵەوی؛ بێ پایانی؛ ڕەهایی. (۲) وڵاتێك کە لەژێر پڕێمی زۆردارەکیدا بێت. (۳) autarky.

-autarchic; autarchical *(adj.)*.

autarky (ô′tär-ki), *n.* (۱) خۆبەس بوونی ئابووری (وڵات)؛ پشت بە خۆ بەستن و هیچ لە دەرەوە نەهێنان. (۲) وڵاتێکی وەها.

-autarkic *(adj.)*.

authentic (ô-then′tik), *adj.* (۱) ڕاست؛ درۆی تێدا نیە؛ بێ گومان:

(an ~ news report)

. *(an ~ document, signature, etc.)* (٢) پاستەقینە؛ ڕەسەن:

authenticate (ô-then′ti-kāt´), *v.t.* (١) ساغ کردنەوە (ڕاستی و دروێی شتێك): *(to ~ a story or a report)* .

(٢) ساغ کردنەوە (ڕەسەنی شتێك، نووسەرێتی یا نیگارکێشی... هتد): *(to ~ the authorship of an old poem)*

(٣) موزکردن (قەوالە، بڕوانامە).

-authenticated *(adj.)*; **authentication** *(n.)*; **authenticator** *(n.).*

authenticity (ô´thən-tis′ə-ti), *n.* ڕاستی و دروێی؛ ڕاستێتی؛ پاستەقینەیی؛ ڕەسەنی: *(to prove the ~ of a story, document, signature, etc.)*

author (ô′thēr), *n.* (١) داهێنەر؛ دانەر؛ دروستکەر.

(٢) نووسەر؛ دانەر (پەرتووك، چیرۆك، ووتار).

v.t. (١) داهێنان؛ دانان.

(٢) نووسین *(He has ~ed several books and articles.)* .

authoress (ô′thēr-is), *n.* [Rare], (١) دانەر (نافرەت).

(٢) نووسەر (نافرەت).

authorial (ô-thôr′i-əl, ô-thō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە نووسەر یا داهێنەر

authoritarian (ə-thôr´ə-târ′i-ən), *adj.* زۆردار؛ زۆردارەکی؛ دیکتاتۆری: *(an ~ ruler, government, etc.)* .

n. کەسێکی زۆردار، زاڵم، یا دیکتاتۆر؛ کەسێك کە بڕوای بە زوڵم‌وزۆر هەبێت.

authoritarianism (ə-thôr´ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی زۆردارەکی؛ ڕژێمی زۆردارەکی؛ دیکتاتۆرێتی.

authoritative (ə-thôr′ə-tā´tiv), *adj.* (١) حەزکەر لە فەرماندان؛ زۆردار؛ دیکتاتۆری. (٢) ڕەسمی؛ بەدەسەڵات؛ لە لایەکی دەسەڵاتدارەوە دەرچووە (فەرمان). (٣) بڕواپێکراو؛ جێگەی بڕوا؛ پشتی پێ دەبەسترێت (چونکە شارەزایان کردوویانە):

(an ~ source, report, etc.; an ~ dictionary)

authority (ə-thôr′ə-ti), *n.* (١) مافی فەرماندان یا جێبەجێکردن؛ دەسەڵات: *(Kurdish parents have more ~ over their children than parents in America.)*

. *(He has my ~ to do it.)* (٢) دەسەڵات پێدان؛ ڕێگەپێدان:

(٣) دەسەڵاتێك کە لە شارەزایی یا پایەبەرزییەوە هاتبێت.

(٤) *(pl.)* کاربەدەست؛ فەرمانبەر؛ میری؛ فەرمانڕەوایی:

(The local ~ies are in charge.)

(٥) بەڵگە؛ سەرچاوەی بەڵگە لێوە وەرگرتن:

(What's your ~ for that statement?)

(٦) شارەزای ڕشتەیەکی تایبەتی؛ کەسێکی سەردەرچوو یا شارەزا:

(He is an ~ on plants.)

(٧) سەرچاوەی بڕواپێکراو یا پشت پێ بەستراو:

(The "Oxford English Dictionary" is the best ~ on English words.)

authorization (ô´thēr-i-zā′shən), *n.* (١) دەسەڵات پێدان؛ دەسەڵات پێدران. (٢) ڕێگەپێدان. (٣) دەسەڵاتنامە؛ دەسەڵات.

authorize (ô′thə-rīz´), *v.t.* (١) دەسەڵات پێدان؛ سەرپشك کردن:

(I have ~d him to act for me while I am abroad.)

. *(The city ~d a housing project.)* (٢) ڕێگەپێدان؛ پاس پێدان:

authorized (ô′thə-rīzd´), *adj.* (١) ڕێگەپێدراو (بەپێی یاسا).

. *(an ~ representative)* (٢) دەسەڵات پێدراو؛ سەرپشك کراو:

authorship (ô′thēr-ship´), *n.* (١) پیشەی نووسەر؛ نووسین؛ دانان (پەرتووك، نووسراو). (٢) نووسەر، دانەر، یا سەرچاوەی پەرتووکێك:

(Nothing is known of the ~ of the Arabian Nights.)

(٣) سەرچاوەی بیرێك یا دۆزەرەوەکەی.

autism (ô′tiz′m), *n.* خەیاڵ پەرستی (دەروونناسی)؛ ڕەخەوبینین و بیر هەر لە خۆ کردنەوە و گوێ نەدان بە هیچی تر؛ نەخۆشیەکە بەتایبەتی لە منداڵاندا بریتییە لە نەگونجان لەگەڵ دەوروبەردا و گۆشەگیری و دابڕانەلێدان و پاکردن لە ژیان.

autistic (ô-tis′tik), *adj.* گۆشەگیر و دابڕانەلێدەر (دەروونناسی)؛ خەیاڵ پەرست: *(an ~ child)* .

auto (ô′tō), *n.* [Colloq.], = **automobile.**

v.i. بە ئوتومبیل ڕۆیشتن؛ سواری ئوتومبیل بوون.

auto- (ô′tō, ô′tə), پێشگرێکە بەمانای: (١) خۆ: *(autism)* .

(٢) تایبەتی بە خۆ؛ هی خۆ: *(autobiography)* .

(٣) خۆکرد؛ ناوەکی؛ لەخۆوە: *(auto-suggestion)* .

(٤) خۆبزوێن: *(automobile)* .

autobiographer (ô´tə-bī-og′rə-fēr), *n.* بەسەرهاتی خۆنووس؛ ژیاننامەی خۆنووس.

autobiographic (ô´tə-bī´ə-graf′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ژیاننامەی خۆ؛ لەبابەت ژیانی خۆوە؛ دەربارەی بەسەرهاتی خۆ.

(٢) لەسەر ژیاننامەی خۆ داڕاوە: *(an ~ novel)* .

autobiographical (ô´tə-bī´ə-graf′i-k'l), *adj.* = autobiographic.

autobiographically (ô´tə-bī´ə-graf′i-k'l-i), *adv.* (١) وەك ژیاننامەی خۆ؛ بەشێوەی ژیاننامەی خۆ.

(٢) لەڕێی ژیاننامەی خۆوە.

autobiography (ô´tə-bī-og′rə-fi), *n.* نووسینی ژیاننامەی خۆ؛ نووسینی بەسەرهاتی ژیانی خۆ؛ ژیاننامەی خۆ.

autobus (ô′tə-bus´), *n.* [Rare], پاس؛ پاسی ئاوشار.

autochthon (ô-tok′thən), *n.* (١) کەسێکی خۆڵاتی؛ خۆڵاتی.

(٢) دانیشتووی بنەچەیی یا سەرەتایی ناوچەیەك؛ دانیشتووی کۆنی شوێنێك.

-autochthonic; autochthonous *(adj.).*

autoclave (ô′tə-klāv´), *n.* مەنجەڵێك یا دەفرێکی کونبڕە بۆ پاکژکردن یا چێشت لێنان بەکاردەهێنرێت.

v.t. پاکژکردن یا چێشت لێنان بەم جۆرە دەفرە یا مەنجەڵە.

autocracy (ô-tok′rə-si), *n.* (١) ئۆتۆکراسی؛ دیکتاتۆرێتی؛ فەرمانڕەوایی یەك کەسی؛ ڕژێمی زوڵم‌وزۆر؛ زۆردارەکی.

(٢) ووڵاتێك کە ئەم جۆرە ڕژێمەی هەبێت.

(٣) دەسەڵاتی بێ جڵەو، بێ سنوور، بەربەرەڵا، یا بێ پایان.

autocrat (ô′tə-krat´), *n.* (١) ئۆتۆکرات؛ زۆردار؛ دیکتاتۆر.

(٢) کەسێك کە دەسەڵاتی بێ سنوور یا بێ پایانی هەبێت بەسەر خەڵکی تر یا ووڵاتەکەیدا. (٣) کەسێکی بەزەبر، کەڵە، یا زۆردار.

autocratic (ô´tə-krat′ik), *adj.* ئۆتۆکراتی؛ دیکتاتۆری؛ زۆردار؛ پڕ زوڵم‌وزۆر: *(an ~ rule)* .

-autocratical *(adj.)*; **autocratically** *(adv.).*

auto-da-fé (ô´tō-də-fā′), *n.* (١) ئاهەنگی سزا بەسەردادان و هەڵواسینی خوانەناسێك (لە دادگا ئایندیەکانی ئیسپانیای کۆندا).

(٢) سووتاندنی خوانەناسێك لەبەرچاوی جەماوەردا.

autoecious (ô-tē′shəs), *adj.* هەموو ژیانی بەسەر یەك شت یا شوێنەوە دەباتەسەر (خۆرە، مشەخۆر، کەرووی).

autoeroticism (ô´tō-i-rot′ə-siz′m), *n.* = autoerotism.

autoerotism (ô´tō-er′ə-tiz′m), *n.* ناوی خۆ هێنانەوە؛ دەستپەڕ؛ خۆ ڕەحەت کردن.

-autoerotic *(adj.).*

autogamous (ô-tog′ə-məs), *adj.* خۆپیتێن (ڕووەکناسی)؛ خۆ چاك کردن (ڕووەك).

autogamy (ô-tog′ə-mi), *n.* خۆپیتاندن (ڕووەکناسی)؛ خۆ چاك کردن (ڕووەك).

autogenesis (ô´tō-jen′ə-sis), *n.* لەخۆوە پەیدابوون؛ پەیدابوونی

زیندەوەر لە شتی نازیندووەوە؛ لەخۆوە دەرکەوتن یا زیادبوون.

autogenetic (ô´tō-jə-net′ik), *adj.* لەخۆوە پەیدابوو؛ لەخۆوە زیادبوو.

-autogenetically *(adv.).*

autogenous (ô-toj′ə-nəs), *adj.* (١) لەخۆوە پەیدابوو؛ لەخۆوە- زیادکەر (٢) لە لەشی نەخۆشەکە خۆیەوە پەیدادەبێت یا وەردەگیرێت:

(An ~ vaccine is one obtained from the patient's body.)

autogeny (ô-toj′ə-ni), *n.* = autogenesis.

autogiro (ô´tə-jī′rō), *n.* جۆرە هێلیکۆپتەرێکی کۆنە.

autograph (ô′tə-graf´, ô′tə-gräf´), *n.* (١) ئیمزای کەسێک کە بە دەستی خۆی کردبێتی؛ ئیمزا: *(to get a famous person's ~)* . (٢) دەستنووس.

v.t. (١) دەستنووس کردن؛ بە دەستی خۆ نووسین. (٢) ئیمزاکردن؛ ئیمزای خۆ لەسەردانان:

(He ~ed a copy of his book for her.)

autography (ô-tog′rə-fi), *n.* (١) ئیمزاکردن؛ دەستنووس کردن؛ دەستنووسکاری. (٢) دەستوخەت؛ دەستنووسی خۆ. (٣) دەستنووس و ئیمزا پێکەوە.

autohypnosis (ô´tō-hip-nō′sis), *n.* خۆنووراندنی موگناتیسی.

-autohypnotic *(adj.).*

autoinfection (ô´tō-in-fek′shən), *n.* لەخۆوە یا خۆبەخۆ نەخۆشی گرتن (لە میکرۆبێکەوە کە دەمێکە لە لەشدا بووە، بەڵام تا ئێستا سست و لاواز بووە)؛ خۆبەخۆ تووشی نەخۆشی کردن.

autoinoculation (ô´tō-in-ok´yoo-lā′shən), *n.* (١) کوتانی خۆیی: کوتانی نەخۆش بە دەرمانێک کە کە لەشی خۆیەوە وەرگیراوە. (٢) بڵاوبوونەوەی نەخۆشێیەک لە نەندامێکی لەشەوە بە ئەندامەکانی تردا؛ نەخۆشێیەکی تازە کە لە نەخۆشێیەکی کۆنەوە تووشی هەمان لەش دەبێت.

autointoxication (ô´tō-in-tok´sə-kā′shən), *n.* ژەهرلێدانی لەش لە خۆی؛ خۆژەهراوی کردنی لەش.

autoist (ô′tō-ist), *n.* ئوتومبیلچی؛ ئوتومبیل لێخوڕ.

autokinetic (ô´tō-ki-net′ik, ô´tō-kī-net′ik), *adj.* خۆبزوێن.

autoloading (ô′tə-lōd´iŋ), *adj.* ئیمچە خۆ داگرەوە: *(~ firearms)* .

autolysin (ô´tə-lī′sin), *n.* خۆداڕزێن: ماددەیەکە پیشاڵی نەو زیندەوەرە دادەڕزێنێت کە تێیدا پەیدادەبێت.

autolysis (ô-tol′ə-sis), *n.* خۆ خۆداڕزاندن: داڕزانی پیشاڵەکانی لەش لەلایەن شتی ناوخۆیانەوە پاش مردن یا نەخۆش کەوتن.

automat (ô′tə-mat´), *n.* چێشتخانەی ئۆتۆماتیکی: چێشتخانەیەکە خواردەمەنیەکانی لە مەکینەدایە پارەی تێ دەخرێت و خواردنەکەی لێوە دێتە دەرەوە

automata (ô-tom′ə-tə), *n. plural of* automaton.

automate (ô′tə-māt´), *v.t.* کردن بە ئۆتۆماتیک (کارگە، مەکینە).

automatic (ô´tə-mat′ik), *adj.* (١) ئۆتۆماتیکی؛ خۆبزوێن؛ خۆکار: *(~ machinery)*

(٢) لەخۆوە پوودان بەبێ بیرلێکردنەوە یا ڕیستن:

(Breathing is usually ~ .)

n. (١) چەکی ئاگرینی ئۆتۆماتیکی. (٢) ئامێری خۆکار؛ مەکینەی ئۆتۆماتیکی.

-automatically *(adv.).*

automatic pilot, ئامێری لێخوڕینی فڕۆکە بە ئۆتۆماتیکی، واتە بەبێ دەستکاری کردنی فڕۆکەوانەکە؛ فڕۆکەوانی خۆکار.

automatic pistol (or rifle), دەمانچە یا تفەنگی ئۆتۆماتیکی، واتە خۆداگرەوە.

automation (ô´tə-mā′shən), *n.* ئۆتۆماتیککاری (کشتوکاڵ، کارگە)؛ کردن بە ئۆتۆماتیک: *(the ~ of industry and agriculture)*

automatism (ô-tom′ə-tiz′m), *n.* (١) خۆبزوێنی؛ خۆکاری؛ ئۆتۆماتیکێتی. (٢) کارێکی ئۆتۆماتیکی (بەبێ بیرلێکردنەوە). (٣) تیۆرییەکە دەڵێت: کە کردەوەی مرۆڤ بە دەست مێشک و بیرکردنەوە نییە بەڵکو سەربەخۆیە. (٤) بزووانی خۆکاری ئەندامی لەش (چاوەڕوان، دڵ لێدان). (٥) پێشێل کردنی هۆشی بەناگا بۆ دەربڕینی هۆشی بێ ئاگا لەڕێی هونەرەوە.

automaton (ô-tom′ə-ton´, ô-tom′ə-tən), *n.* (١) مەکینەیەکی خۆبزوێن؛ شتێکی خۆبزوێن. (٢) مرۆڤی ئۆتۆماتیکی: مەکینەیەکی خۆبزوێنە لەشێوەی مرۆڤدا. (٣) مرۆڤێک کە هەر وەک مەکینە بە پۆتینی و بێ بیرکردنەوە کاردەکات.

automobile (ô′tə-mə-bēl´, ô′tə-mō´bēl), *n.* ئوتومبیل.

adj. (١) خۆبزوێن؛ خۆکار؛ ئۆتۆماتیکی. (٢) تایبەتی بە ئوتومبیل.

automotive (ô´tə-mō′tiv), *adj.* (١) خۆبزوێن؛ خۆکار. (٢) تایبەتی بە ئوتومبیل: *(~ parts)* .

autonomic (ô´tə-nom′ik), *adj.* (١) سەربەخۆیی ناوخۆیی هەیە؛ سەربەخۆ؛ خودموختار. (٢) تایبەتی بەو بەشەی مێشک کە لێپرسراوی ئەندامە خۆبزوێنەکانە وەک دڵ و پیخۆڵە و ڕژێنەکان. (٣) لەخۆوە پەیدادەبێت.

-autonomical *(adj.).*

autonomic nervous system, ئەو بەشەی مێشک یا کۆئەندامی دەمارە کە لێپرسراوی ئەندامە خۆبزوێنەکانە وەک دڵ و پیخۆڵە و ڕژێنەکان.

autonomist (ô-ton′ə-mist), *n.* سەربەخۆیی ناوخۆ خواز؛ لایەنگری سەربەخۆیی ناوخۆ.

autonomous (ô-ton′ə-məs), *adj.* (١) سەربەخۆیی ناوخۆیی هەیە؛ سەربەخۆ: *(an ~ state, region, etc.)* . (٢) سەربەخۆ کاردەکات (زیندەوەرناسی). (٣) لەخۆوە پەیدادەبێت (پووەکناسی).

autonomy (ô-ton′ə-mi), *n.* (١) ئۆتۆنۆمی؛ سەربەخۆیی ناوخۆ. (٢) هەرێمێکی سەربەخۆ؛ وڵاتێکی سەربەخۆ.

autoplasty (ô′tə-plas´ti), *n.* پینەکردنی لەش بە پیشاڵی خۆی (نەشتەرکاری).

-autoplastic *(adj.).*

autopsy (ô′top-si, ô′təp-si), *n.* یەکلاکردنەوە یا تۆیکاری کردنی لاشەی مردوو بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی.

autosuggestion (ô´tō-səg-jes′chən), *n.* بە خۆ ووتن؛ بە خۆ ڕاوەستان؛ بە خۆ ڕاگەیاندن (بۆ کردنی کارێک یا پەسەندکردنی شتێک).

-autosuggestible *(adj.)*; **autosuggestive** *(adj.).*

autotomy (ô-tot′ə-mi), *n.* فڕێدان یا لێبوونەوەی ئەندامێکی لەش بۆ خۆپاراستن (وەک کلکی مارمێلکە).

autotoxemia, autotoxaemia (ô´tō-tok-sē′mi-ə), *n.* = autointoxication.

autotransformer (ô´tō-trans-fôr′mēr), *n.* گۆڕەری خۆکار یا ئۆتۆماتیکی (کارەبا).

autotroph (ô′tə-trof´), *n.* پووەکێک کە خۆی خواردنی خۆی دروست دەکات.

-autotrophic *(adj.).*

autotruck (ô′tō-truk´), *n.* لۆری؛ ئوتومبیلی بارهەڵگر.

autoxidation (ô-tok´sə-dā′shən), *n.* ژەنگ هەڵهێنان بە هەوا بەرکەوتن (کیمیا).

autumn (ô′təm), *n.* (١) پایز. (٢) پیری؛ سەردەمی پیری.

adj. پایزە؛ پایزی.

autumnal (ô-tum′n'l), *adj.* (١) پایزی؛ پایزە. (٢) لە پایزدا پێ دەگات یا دێتەبەر. (٣) لەگاتی پیریدا؛ تایبەتی بە دوا قۆناغەکانی ژیان.

autumnal equinox, بەرامبەریی شەوو ڕۆژ لە پایزدا؛ ڕۆژگەڕانەوەی پایز.

autunite (ô′tən-īt′), *n.* کانزایەکی زەردە.

auxiliary (ôg-zil′yə-ri, ôg-zil′ə-ri), *adj.* (١) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت)؛ پاڵپشتکەر. *(an ~ verb)* . (٢) پاشکۆ؛ لق؛ خواردەست؛ ژێردەست. (٣) زیادە: *(~ troops)* .

n. (١) کەسێک یا شتێکی یاریدەدەر. (٢) *(pl.)*، لەشکری وڵاتێکی هاوپەیمان یا بێگانە کە پاڵپشتی هاوپەیمانەکە دەکەن لەکاتی جەنگدا. (٣) لق (ڕێکخراو، کۆمپانیا)؛ پاشکۆ. (٤) کرداری یاریدەدەر (ووشەی داهاتوو ببینە).

auxiliary verb, کرداری یاریدەدەر (ڕێزمان).
(have, has, be, am, may, can, do, shall, will, etc.)
(He has been working.; I am playing.; I will see you tomorrow.)

Av., = avenue.

avail (ə-vāl′), *v.i. & v.t.* بەکەڵک بوون؛ بەسوودبوون؛ کەڵک هەبوون: *(Will force alone ~ us?)*

n. کەڵک؛ سوود؛ ئەنجام: *(He tried, but to no ~ .)* .

avail oneself of, سوود یا کەڵک لێ وەرگرتن (ئامۆژگاری، هەل)؛ بەکارهێنان: *(I would like to avail myself of your advice.)* .

availability (ə-vāl′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) دەستکەوتن؛ دەستگیربوون؛ بەئاسانی دەستکەوتن: *(the ~ of electrical supplies)* . (٢) کەسێک یا شتێکی دەستگیربوو.

available (ə-vāl′ə-b'l), *adj.* (١) کەڵک لێ وەرگیراو؛ بەکارهێنراو. (٢) دەستکەوتوو؛ دەستگیربوو؛ هەیە؛ بەئاسانی دەست دەکەوێت: *(Everything is ~ in the store.; He was not ~ for comment.)* (٣) دەستووریەیە؛ یاسایییە.

avalanche (av′ə-lanch′, av′ə-länch′), *n.* (١) کۆمەڵێکی گەورە بەفر، بەرد، یا خۆڵی هەرەس بردوو. (٢) لێشاو: *(an ~ of words, letters, questions, blows, etc.)*

v.i. & v.t. بەسەردا ڕووخان یا هەرەس بردن؛ بەسەردا هاتنەخوارەوە؛ وورووژم بردن.

avant-garde (å′vän′gärd′), *n.* پێشڕەو (هونەرمەند)؛ پێشەنگ؛ دەستەی هونەرمەندی پێشڕەو کە شێوازی تازە دادەهێنن.

adj. تایبەتی بە دەستەی هونەرمەندە پێشڕەوەکان؛ تایبەتی بە شێوازی تازەی نەم هونەرمەندانە.

avarice (av′ə-ris), *n.* چاوبرسێتی؛ بە هیچ تێرنەخواردن (مەجاز)؛ چاوچنۆکی

avaricious (av′ə-rish′əs), *adj.* چاوبرسی؛ چاوچنۆک؛ چاوچنۆس؛ بە هیچ تێرنەخۆر

avast (ə-vast′, ə-väst′), *interj.* بوەستە!؛ بەس! (کەشتیەوانی).

avatar (av′ə-tär′), *n.* (١) خۆنوواندنی خودایەک لەسەر زەوی لەشێوەی مرۆڤدا (ئایینی هیندۆسی). (٢) پیاوی پیرۆز یا ژانا (ئایینی هیندۆسی). (٣) نموونە. *(an ~ of stupidity)* .

avaunt (ə-vônt′, ə-vänt′), *interj.* [Archaic]. لاچۆ لەبەرچاوم!؛ بڕۆ!.

ave (ā′vi, ä′vā), *interj.* (١) درووت لێ بێت؛ سڵاوت لێ بێت؛ ڕۆژباش. (٢) خواحافیز؛ بە نیازی دیدارت.

n. (١) درود؛ سڵاو. (٢) [A-] ، درووی مریەم (خاچ پەرستی). (٣) [A-]، کاتی ووتنی نەم درووەد.

Ave Maria (ä′vi mə-rē′ə, ā′vi mə-rī′ə), درووی خودات لێ بێت نەی مریەم!.

avenaceous (av′i-nā′shəs), *adj.* تایبەتی بە دانەوێلەیەک کە لە جۆ دەچێت دەدرێت بە وڵاخی بەرزە.

avenge (ə-venj′), *v.t.* (١) تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەسەندنەوە: *(to ~ a murder, an insult, etc.)* (٢) تۆڵە بۆ کردنەوە؛ تۆڵە بۆ سەندن؛ تۆڵە بۆ سەندنەوە: *(to ~ one's sister)*

v.i. تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندنەوە.

-avenger *(n.).*

avenge oneself, تۆڵەی خۆ کردنەوە؛ تۆڵەی خۆ سەندنەوە.

avenue (av′ə-nōō′, av′ə-nū′), *n. Abbr.* Av; Ave, (١) شەقام؛ شەقامێکی پان؛ جادە. (٢) (ا) ڕێگەیەک کە ئەم بەرو ئەوبەری دارودرەخت بێت؛ گوزەر. (ب) ڕێگەیەکی تایبەتی وەها کە بچێت بۆ خانووبەرەیەکی نەختێک دوور لە ڕێگەی گشتییەوە (نینگلتەرە). (٣) ڕێباز؛ ڕێگا؛ دەرگا: *(a new ~ of trade; The best ~ to success is hard work.)*

aver (ə-vûr′), *v.t.* (١) سوێند لەسەر خواردن (ڕاستی شتێک)؛ چەسپاندن (ڕاستییەک)؛ یەکلایی‌کردنەوە. (٢) بەڵگە بۆ هێنانەوە (دادگەری)؛ سەلماندن.

average (av′rij, av′ĕr-ij), *n.* (١) تێکڕا (ژمێرە). (٢) مام ناوەندی؛ ئاسایی: *(Tom's work at school is above the ~ .)*

adj. (١) تێکڕایی؛ تێکڕا: *(What is the ~ temperature in this town during April?)* (٢) مام ناوەندی؛ سادە؛ ئاسایی: *(He is of ~ intelligence)* (٣) قەبڵێنراو بە تێکڕا (کەشتییەوانی).

v.i. بەتێکڕایی نەوەندەکردن یا نەوەندەبوون: *(The children ~ six years of age.)*

v.t. (١) تێکڕایی لێکدانەوە یا دەرهێنان. (٢) نەوەندەکردن یا بوون بە تێکڕا: *(He ~s eight hours of work a day.)* (٣) بەشکردن بەتێکڕایی: *(They ~d the loss among themselves.)* .

average out, [Colloq.], (١) تێکڕایی دەرهێنان یا دۆزینەوە. (٢) تێکڕابوون لەئەنجامدا.

on the average, بە تێکڕا: *(He works six hours a day, on the average.)*

averment (ə-vûr′mənt), *n.* (١) بەڵگە بۆ هێنانەوە (دادگەری)؛ سەلماندن. (٢) یەکلایی‌کردنەوە؛ چەسپاندن. (٣) شتێکی چەسپێنراو یا سەلمێنراو.

Avernus (ə-vûr′nəs), *n.* دۆزەخ (ئەفسانەی ڕۆمانی)؛ جەهەننەم.

averse (ə-vûrs′), *adj.* (١) ڕق لێ بوو؛ قین لێ بوو؛ حەزلێنەکەر؛ بەدڵ نەبوو: *(to be ~ to hard work)* . (٢) لە قەدی ڕووەک یا دارەکە دووربوو (ڕووەکناسی).

aversion (ə-vûr′zhən, ə-vûr′shən), *n.* (١) ڕق؛ قین؛ ناپەدڵی؛ حەز لێ نەکردن: *(She has an ~ to cooking.)* . (٢) شتێک یا کەسێکی حەزلێنەکراو یا کەس نەویست.

avert (ə-vûrt′), *v.t.* (١) ڕووکردن بەولاوە؛ ڕوو لێ وەرگێڕان: *(He ~s his glance from ugly things.)* (٢) خۆ لێ لادان؛ نەهێڵان؛ خۆ لێ دوورگرتن: *(to ~ trouble, failure, an accident, etc.)*

Aves (ā′vēz), *n.pl.* باڵندە (گیانەوەرناسی)؛ توخمی باڵندە.

Avesta (ə-ves′tə), *n.* ئاڤێستا: پەرتووکی پیرۆزی زەردەشتەکان.

Avestan (ə-ves′tən), *adj.* (١) ئاڤێستایی. (٢) تایبەتی بە زمانی ئاڤێستایی.

n. زمانی ئاڤێستایی (کە کۆنترین زمانی هیندۆ–ئەوروپییە).

avian (ā′vi-ən), *adj.* تایبەتی بە باڵندە یا مەل؛ باڵندەیی.

aviary (ā′vi-er′i), *n.* قەفەزێکی گەورەی باڵندە.

aviate (ā′vi-āt′, av′i-āt′), *v.t.* فڕۆکەڤانی کردن. فڕۆکەلێخوڕین؛ فڕۆکەوانی کردن.

aviation (ā′vi-ā′shən, av′i-ā′shən), *n.* (١) زانستی فڕین؛ فڕین؛

فڕۆکەلێخوڕین (۲) فڕۆکە دروستکردن. (۳) فڕۆکەی سەربازی.

aviator (ā′vi-ā′tĕr, av′i-ā′tĕr), *n.* فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان.

aviatrix (ā′vi-ā′triks, av′i-ā′triks), *n.* فڕۆکەوانی ژن

avid (av′id), *adj.* (۱) (~ of; ~ for)، بڕسی (مەجان)؛ بەپەرۆش: *(~ for adventure)*

(ب) جاوبڕسی؛ جاوچنۆک؛ جاوتێرنەخۆر.

(۲) بەپەرۆش؛ بەشەوق؛ بەجۆش؛ زۆر حەزلێکەر: *(an ~ sportsman, reader, supporter, etc.)*

-avidly *(adv.).*

avidity (ə-vid′ə-ti), *n.* (۱) (ا) جاوبرسێتی؛ بە هیچ تێرنەبوون؛ جاوچنۆکی. (ب) برسێتی (مەجان). (ج) پەرۆشی؛ جۆش‌وخرۆشی. (۲) [Rare]، تینی ترشەلۆک (کیمیا).

avifauna (ā′vi-fô′nə), *n.* هەموو بانندەی ناوچەیەک

avionics (ā′vi-ō′niks), *n.* زانست یا تەکنۆلۆجیای فڕین‌و ئامێری نەلەکتڕۆنی فڕین.

-avionic *(adj.).*

avirulent (ā-vir′yoo-lənt, ā-vir′oo-lənt), *adj.* بێ هێزو لاوازو بێ توانایی نەخۆشی تووش کردن (میکرۆب).

avitaminosis (ā-vīt′ə-min-ō′sis), *n.* نەخۆشییەکە هۆی کەمیی ڤیتامینە لە خواردەمەنیدا.

avocado (av′ə-kä′dō, ä′və-kä′dō), *n.* (۱) ئاڤۆکادۆ: میوەیەکی ترۆپیکی نەمەریکایی پێست گرنج گرنج نەوەندەی هەرمێیەکە ناوکێکی گەورەی هەیە. (۲) داری ئەم میوەیە.

avocation (av′ə-kā′shən), *n.* (۱) خولیا؛ شتێکە کەسێک دەیکات بۆ پابواردن نەک بۆ پارە. (۲) [Archaic]، پیشە.

avocet (av′ə-set′), *n.* باڵندەیەکی ئاوی لاق درێژی قاچ تەنراوە دەنووکێکی باریک‌و درێژی هەیە سەرەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە.

avoid (ə-void′), *v.t.* (۱) بەتاڵ کردنەوە (دادگەری)؛ سڕینەوە. (۲) خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوورخستنەوە؛ خۆ لێ پاراستن؛ خۆ لێ تەریک گرتن؛ لێ ڕاکردن؛ سل لێکردنەوە؛ لێ تەکینەوە؛ دوورکەوتنەوە: *(to ~ trouble, embarrassment, responsibility, a person, an accident, etc.)*

avoidable (ə-void′ə-b'l), *adj.* بەتاڵ دەکرێتەوە؛ خۆی لێ لادەدرێت؛ خۆی لێ دەپارێزرێت.

avoidance (ə-void′əns), *n.* (۱) خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ پاراستن؛ خۆ لێ دوورگرتن. (۲) بەتاڵ کردنەوە (دادگەری)؛ سڕینەوە.

avoirdupois (av′ĕr-də-poiz′), *n.* (۱) پەیرەوێکی ئینگلیزی‌و نەمەریکییە بۆ پێوانی شتومەک. (۲) [Colloq.]، قورسی (مرۆڤ).

avoirdupois weight, پەیرەوی کێشانی ئینگلیزی‌و نەمەریکییە (شانزە ئاونس " دەکاتە " پاوەنێک‌و دووهەزار پاوەن دەکاتە تەنێک).

avouch (ə-vouch′), *v.t.* (۱) شایەتی بۆ دان (سەرپاستی، باشی، توانا)؛ گەرەنتی دان؛ کەفالەت کردن. (۲) یەکلاکردنەوە؛ ووتن بەبێ دوودڵی. (۳) دان پیانان بەناشکرا؛ پێ لێنان.

avow (ə-vou′), *v.t.* (۱) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ ووتن. (۲) ناشکراکردن؛ بڵاوکردنەوە؛ دان پیانان بەناشکرا؛ خۆ ناشکراکردن: *(He ~ed himself a socialist.)*

avowal (ə-vou′əl), *n.* دان پیانانێکی ناشکرا؛ پێ لێنان

avowed (ə-voud′), *adj.* بەناشکرا دان پیانەر؛ خۆناشکراکەر؛ ناسراو *(an ~ Marxist, rebel, enemy, etc.)*

-avowedly *(adv.).*

avulsion (ə-vul′shən), *n.* (۱) بەزۆر لێکردنەوە؛ لێ دابڕین؛ پچڕاندن؛ بەزۆر لەیەک جیاکردنەوە؛ هەڵپرووسکاندن. (۲) پارچەیەکی بەزۆر لێکراوە یا پچڕێنراو. (۳) (ا) لێ دابڕانی کوتوپڕی پەڵەیەک زەوی لە زەوی‌وزاری کەسێک‌و چوونەسەر زەوی‌وزاری کەسێکی تر، بەڵام مانەوەی لە دەست خاوەنی

یەکەمیدا (بەهۆی گۆڕینی ڕێبازی جۆگە). (ب) ڕامالینی زەوی کەسێک بە باوباران‌و بوونی بە بەشێک لە زەوی‌یەکی تر.

avuncular (ə-vuŋ′kyoo-lĕr), *adj.* تایبەتی بە مام یا خاڵ؛ مامانە؛ خاڵانە.

await (ə-wāt′), *v.t.* (۱) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن؛ بەتەمابوون: *(to ~ a reply, answer, etc.)*

(۲) بۆ ئامادەبوون؛ چاوەڕوان بوون؛ لە ڕێگەدا بوون: *(Death ~s the strongest man.; A hearty welcome ~s you.)*

awake (ə-wāk′), *v.t.* (۱) لە خەو هەڵساندن؛ هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە. (۲) ووریاکردنەوە؛ ڕاپەڕاندن. (۳) هێنانەوەبیر (ترس، بیرەوەری)؛ زیندووکردنەوە (مەجان).

v.i. (۱) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە؛ هەڵسان. (۲) هۆشیاربوونەوە؛ سەربەرزکردنەوە؛ بزووان.

adj. (۱) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر؛ هەڵساو. (۲) زیت؛ ووریا؛ قیت.

awake to, (۱) ئاگادارکردن؛ بیرخستنەوە؛ پێ زانین. (۲) ئاگا لێ بوون؛ ئاگادار؛ بەئاگا.

awaken (ə-wāk′ən), *v.t.* (۱) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە. (۲) ڕاپەڕاندن؛ ووریاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ بزواندن.

v.i. لە خەو هەڵسان؛ هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

awakening (ə-wāk′ən-iŋ), *n.* (۱) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە؛ هەڵسان. (۲) بزووتنەوە (هەستی ئایینی، نەتەوایەتی... هتد)؛ ووریابوونەوە

adj. (۱) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر. (۲) لە خەو هەڵسێن؛ خەبەرکەرەوە؛ ووریاکەرەوە؛ بزوێن.

award (ə-wôrd′), *v.t.* (۱) پێدان (دادگەری)؛ بۆ بڕینەوە (بژاردن): *(The plaintiff was ~ed his damages.)*

(۲) خەڵات کردن؛ پێدان (خەڵات)؛ پێ بەخشین: *(We ~ a prize for the best essay.)*

n. (۱) بڕیار (دادگا). (۲) خەڵات؛ بەخشیش؛ پاداشت.

aware (ə-wâr′), *adj.* ئاگادار؛ بەئاگا؛ ووریا؛ شارەزا؛ بزان؛ چاوکراوە. (گەلێک جار " of " ی لەگەڵدایە " aware of "): *(~ of the situation; ~ of their limitations; He is ~.)*

awareness (ə-wâr′nis), *n.* ئاگا؛ هۆش؛ هۆشیاری؛ زانین؛ شارەزایی.

awash (ə-wäsh′, ə-wôsh′), *adv. & adj.* (۱) ئاو دایپۆشیوە؛ ئاوی لێ هەڵنیشتووە؛ نوقوم بووە لە ئاودا. (۲) ئاو ڕای مالیوە؛ ئاوبردوو. (۳) سەرئاوکەوتوو.

away (ə-wā′), *adv.* (۱) دوور لە؛ بۆ دوور: *(He ran ~.)*. (۲) زۆر (لە دواوە): *(~ behind)*. (۳) بەلادا: *(The land dropped ~.)*. (٤) بەوڵاوە؛ بەولادا: *(Turn your eyes ~.)*. (٥) پێدان؛ ئاشکراکردن: *(Don't give ~ the secret.)*. (٦) نەمان: *(The sound faded ~.)*. (۷) یەکسەر؛ هەر ئێستا: *(Fire ~!)*. (۸) بەبێ وەستان؛ بێ ووچان: *(He worked ~ all night.)*.

adj. (۱) نادیار؛ لێرە نەبیە؛ ڕێشتووە: *(He is ~.)*. (۲) دوور؛ لە (نەوەندە) دووڕەوە: *(a mile ~.)*.

interj. (۱) لاچۆ لەبەرچاوم!؛ بڕۆ!. (۲) با بڕۆین.

away with, (۱) بردن؛ لابردن. (۲) بڕۆ!؛ لاچۆ!؛ لاچۆ لەبەرچاوم!: *(Away with you!)*.

do away with, (۱) لابردن؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان: *(to do away with unnecessary formalities.)*

(۲) کوشتن؛ سەر بە گۆمدا کردن.

give away, بەخشین؛ بە دیاری دان؛ بە خۆڕایی دان.

awe (ô), *n.* (۱) سام؛ ترس؛ سام‌و ترس‌و ڕێز (بۆ کەسێک یا شتێک)؛ شکۆ: *(We stood in ~ of him.)*.

(٢) [Obs.]، ترسێکی زۆر.
v.t. سام لێ نیشتن؛ ترسان.
stand (or be) in awe of, سام لە دڵ بوون بۆ؛ سام لێ نیشتن.
aweather (ə-weth′ēr), *adv. & adj.* بەرەو با؛ پرووەو با.
aweigh (ə-wā′), *adj.* لە بنی ئاو یە لە زەوی نەکەوتووە (لەنگەر).
aweless (ô′lis), *adj.* بێ سام؛ بێ ترس؛ بێ شکۆ.
awesome (ô′səm), *adj.* (١) بەسام؛ سامناک؛ بەشکۆ.
(an ~ sight)
(٢) سام لێ نیشتوو؛ ترس لێ نیشتوو.
awe-stricken (ô′strik″n), *adj.* سام لێ نیشتوو.
awe-struck (ô′struk″), *adj.* سام لێ نیشتوو.
awful (ô′fool), *adj.* (١) بەسام؛ سامناك؛ سامدار.
(٢) تۆقێنەر؛ جەرگبڕ؛ زراوبەر.
(٣) [Colloq.]، (ا) خراپ؛ ناپەسەند: *(an ~ joke; an ~ manners)* .
(ب) زۆر؛ نێجگار *(an ~ bore)* .
awfully (ô′fool-i), *adv.* (١) بەسامەوە؛ سامناکانە؛ بەترسەوە.
(٢) [Colloq.]، زۆر؛ نێجگار زۆر: *(~ late; an ~ pretty dress; an ~ nice person)*
awhile (ə-hwīl′), *adv.* تاوێك؛ بۆ تاوێك؛ بۆ ماوەیەکی کەم.
awkward (ôk′wērd), *adj.* (١) گەلحۆ؛ گێل؛ ناقۆلا؛ حۆل؛ نالەبار؛ ناکارامە *(an ~ person)*
(٢) قەبە؛ ناقۆلا؛ بەناسانی بەکارنامێنرێت: *(an ~ tool)* .
(٣) ناخۆش؛ نارەحەت: *(an ~ position)* .
(٤) نابەجێ؛ ناپەسەند؛ لە جێی خۆیدا نییە؛ ناشرین؛ خراپ:
(an ~ remark)
(٥) مایەی تەریق بوونەوەیە: *(an ~ situation)* .
-awkwardly *(adv.)*; **awkwardness** *(n.)*.
awkward age, هەرزەکاری؛ تەمەنی هەرزەکاری؛ هەرزەیی.
awl (ôl), *n.* درەوش؛ درەوشە.
awless (ô′lis), *adj.* = aweless.
awn (ôn), *n.* قەڵس؛ پڕی گەنم و جۆ و جۆداس.
awning (ôn′iŋ), *n.* چەتری سەر دەرگا و پەنجەرە.
awoke (ə-wōk′), *past tense and p.p. of* **awake**.
awoken (ə-wōk′ən), *obsolete p.p. of* **awake**.
awry (ə-rī′), *adv. & adj.* (١) لار؛ خوار؛ چەوت.
(٢) بەهەڵەداچوو؛ هەڵە؛ تێکچوو؛ شێواو؛ سەرنەگرتوو؛ ژێرکەوتوو:
(Our plans went ~ .)
ax, axe (aks), *n.* تەور
v.t. بە تەور داپاچین؛ بە تەور بڕینەوە.
get the ax, (١) [Colloq.]، سەربڕان (مرۆڤ)
(٢) [Slang]، لە ئیش دەرکران؛ لەکارخران.
have an ax to grind, [Colloq.], مەبەستی تایبەتی خۆی هەیە بۆیە ئەوەندە گوێ بە مەسەلەکە دەدات؛ داخ لە دل
axes (ak′sēz), *n. plural of* **axis**.
axes (ak′siz), *n. plural of ax.*
axial (ak′si-əl), *adj.* (١) تەورەیی؛ وەك تەورە.
(٢) وەك تەورە لێیاتوو. (٣) بەدەور یا تەنیشتی تەورەدا.
axil (ak′sil), *n.* گۆشەی نێوان گەڵا و لقەکەی یا لق و نەو قەدەی کە ئێی جیابووەتەوە.
axilla (ak-sil′ə), *n.* (١) بن باڵ؛ بن باخەڵ؛ بن قۆڵ. (٢) . axil
axillar (ak′sə-lēr), *adj.* = axillary.
n. پەڕی بن باڵی باڵندە.
axillary (ak′sə-ler″i), *adj.* (١) تایبەتی بە بن باڵ یا بن قۆڵ.
(٢) تایبەتی بە گۆشەی نێوان گەڵا و لقەکەی یا لقێك و نەو قەدەی کە ئێی جیابووەتەوە.

n. = **axillar.**
axiology (ak″si-ol′ə-ji), *n.* زانستی بنچینەی بایەخ و بایەخ پێدان و هەڵسەنگاندن لە ژیانی کۆمەڵایەتی و ئایینی و جوانی ئاسی و ڕەووشتدا (فەلسەفە).
axiom (ak′si-əm), *n.* (١) پاستیەکی بەڵگەنەویست؛ ووتەیەکی بەڵگەنەویست. (٢) بەڵگەنەویست (بیرکاری)
(٣) دەستوور یا ڕێڕەوێکی گشتی و چەسپاو؛ پاستیەکی پەسەندکراو.
(٤) دروشم. (٥) قسەی نەستەق.
axiomatic (ak″si-ə-mat′ik), *adj.* (١) بەڵگەنەویست؛ تایبەتی بە پاستیەکی بەڵگەنەویست؛ دیار:
(It is ~ that a whole is greater than any of its parts.)
(٢) پڕە لە قسەی نەستەق؛ پڕە لە پاستی بەڵگەنەویست.
-axiomatically *(adv.)*.
axis (ak′sis), *n.* (١) تەورە؛ تەوەر: *(the ~ of a planet)* .
(٢) پەیمان (نێوان وواڵتان) (٣) [A-]، پەیمانی نێوان ئەڵمانیا و ئیتاڵیا و لەدواییدا یابان لە جەنگی جیهانیدا دووەمدا.
(٤) (ا) بڕبڕەی دووەمی مل. (ب) بڕبڕەی پشت. (٥) قەد (درەخت، ڕووەك).
the Axis, پەیمانی نێوان ئەڵمانیا و ئیتاڵیا و یابان لە جەنگی جیهانیدا دووەمدا.
axle (ak′s'l), *n.* (١) تەورە؛ تەوەرە؛ ستوونێکە ڕەوڕەوەی ئوتومبیل یا عەرەبانە بەیەك دەگەیەنێت و لەسەری دەخوولێنەوە؛ ئەکسل.
(٢) **axletree** .
axletree (ak′s'l-trē″), *n.* ئەکسل؛ تەوەرەیەکە ڕەوڕەوەی ئوتومبیل بەیەك دەگەیەنێت و لەسەری دەخوولێنەوە.
axman (aks′mən), *n.* دارکەر.
axolotl (ak′sə-lot″l), *n.* گیاندارێکە لە قۆڕی دەچێت (گۆشتەکەی دەخورێت).
ay (ā), *adv.* [Archaic], هەمیشە.
ay, aye (ī), *adv. & n.* بەڵێ؛ ئا.
ay (ā), *interj.* ئای؛ ئاخ؛ ئاە.
aye (ī), *adv.* بەڵێ؛ ئا.
n. بەڵێ (دەنگدان)؛ دەنگی پەسەندکردن (دەنگدان):
(The ~s have it.)
aye-aye (ī′ī″), *n.* گیاندارێکە لە توخمی مەیموونە.
azalea (ə-zāl′yə), *n.* ئەزیلیا؛ گوڵە ئەزیلیا.
azimuth (az′ə-məth), *n.* کەوانەی نێوان لووتکەو ئاسۆ (ئاسمان-ناسی)؛ سەمت.
azo (az′ō, ā′zō), *adj.* ئایترۆجینی تێدایە (کیمیا).
azo- (az′ō, ā′zō), پێشگرێکە بەمانای: ئایترۆجین.
azoic (ə-zō′ik), *adj.* (١) ژیانی تێدا نابێت؛ بێ ژیان.
(٢) [A-]، تایبەتی بە چەرخی پێش دەستپێکردنی ژیان (زەمینزانی).
azonic (ā-zon′ik), *adj.* تایبەتی ئەیە بە ناوچەیەك بەڵکو بە هەموو ناوچەیەك؛ هی یەك ناوچە نییە.
azote (az′ōt, ə-zōt′), *n.* ئازۆت؛ ئایترۆجین.
azoth (az′oth), *n.* جیوە (کیمیا).
azotize (az′ə-tīz″), *v.t.* ئایترۆجین تێکەڵ‌کردن؛ ئایترۆجین لێدان؛ ئایترۆجین تێکردن.
Azrael (az′ri-əl), *n.* ئیزرائیل: فریشتەی گیان کێشان.
Aztec (az′tek), *n.* (١) ئازتێك؛ ئازتێکی؛ ئازتێکییەك (ئازتێك گەلێکی پێشکەوتوو بوون فەرمانڕەوایی مەکسیکیان دەکرد هەتا ئیسپانیەکان داگیریان کرد لە ساڵی ١٥١٩ دا). (٢) زمانی ئازتێکی.
adj. ئازتێکی (گەل، زمان، کلتوور... هتد).
-Aztecan *(adj.)*.
azure (azh′ēr, ā′zhēr), *adj.* شین؛ شینی ئاسمانی؛ وەك سایەقەی ساماڵ.

n. (١) شینی ئاسمانی؛ شین. (٢) [Poetic] ، ئاسمانی شین.

azurite (azh′ə-rīt´), *n.* بەردێکی بەنرخی شینە

azygous (az′i-gəs), *adj.* تاك (زیندەوەرزانی)؛ تەنها؛ نەندامی تاك.

B b

B, b (bē), *n.* (۱) تیپی دووەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(۲) دەنگی ئەم تیپە " بی "
adj. دووەم، پلە. ڕین.
B (bē), *n.* (۱) شتێك کە لە تیپی " B " بکات. (۲) دووەم (کەس، شت).
(۳) ژمارە (۲۰۰) ی ڕۆمانی.
(٤) (ا) نمرەیەکی قوتابی‌یە کە " باش " دەگەیەنێت:
(He has a "B" in history.)
(ب) قوتابی‌یەك کە ئەم نمرەیە وەردەگرێت.
(٥) نۆتەی مۆسیقا
adj. مام ناوەندی؛ نارەنجی.
B.A.; A.B., = Bachelor of Arts., بڕوانامەی بەکالۆریۆسی هونەرو ئەدەبیات (کە زانستە مرۆڤایەتی‌یەکان دەگرێتەوە).
baa (bä), *n.* باعەباع (مەڕ، بزن، کارو بەرخ).
v.i. باعەباع کردن.
Baal (bā′əl, bāl), *n.* (۱) بال خودای بڕۆژ یا ئاژەڵو پیت لەلای کەنعانی و فینیقی‌یەکان. (۲) بت
babbitt (bab′it), *n.* بابت. جۆرە کانزایەکە
babbitt, Babbitt (bab′it), *n.* بابت. پیشەسازێکی مێشك تەسکی تێنەگەیشتووی خۆپەرستی چاوبرسی؛ هەرکەسێکی وەها.
babbittry, Babbittry (bab′it-ri), *n.* چاوبرسێتی و مێشك-تەسکی و نەخوێندەواری‌و خۆپەرستی‌و گوێ نەدان بە هونەرو ڕۆشنبیری.
babble (bab′l), *v.i.* (۱) گڕوگاڵ کردن
(۲) زۆر ووتن؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و منداڵانە کردن *(She always ~s.)* .
(۳) خوێرەخوڕهاتن (ئاو).
v.t. (۱) قسەی هەڵەق‌ومەڵەق کردن؛ زۆر ووتن. (۲) نهێنی درکاندن.
n. (۱) گڕوگاڵ. (۲) قسەی بێ تامو هیچ‌وپووچ؛ دەم بەیەکدادان.
(۳) خوێرەخوڕی ئاو.
babe (bāb), *n.* (۱) منداڵی ساوا یا کۆرپە؛ منداڵ.
(۲) کەسێکی ساویلکە؛ کەسێکی بێ دەسەڵات‌و لێنەهاتوو.
(۳) [Slang]، کچ؛ کچێکی جوان؛ بەرخ.
Babel (bā′b'l, bab′'l), *n.* (۱) بابل؛ شاری بابل.
(۲) خانوو یا بورجێکی زۆر بەرز. (۳) پیلانێکی نەکردەنی.
(٤) [b-]، (ا) گەرەلاوژێ. (ب) گەرەلاوژێ خانە.
babirusa (bab′i-rōō′sə, bä′bi-rōō′sə), *n.* بەرازی هیندی (کە- دوو شفرەی هەیە وەك شاخ بە پشتدا چەمیونەتەوە)؛ یەکانەی هیندی.

baboon (ba-bōōn′, bə-bōōn′), *n.* (۱) بابوون: جۆرە مەیموونێکی گەورەی ئەفەریقایی‌یە سەری زل‌و کلکی کورتە لووت‌و ددانی لە هی سەگ دەچێت. (۲) [Slang]، کەسێکی لە مەیموون چوو؛ کەسێکی ناشرین یا کێوی‌و کەرتێو نەزان؛ سەگسار.
baboonery (ba-bōōn′ēr-i, bə-bōōn′ēr-i), *n.* ڕەووشت‌و-کردەوەی مەیموونانە.
babu, baboo (bä′bōō), *n.* (۱) نازناوێکی هیندی‌یە وەك " بەگ " ، " ئەفەندی " یا " جەناب " . (۲) هیندی‌یەك کە نەختێك خوێندەواری ئینگلیزی هەبێت (لەڕووی سووکی‌یەوە). (۳) میرزا یا نووسەرێکی فەرمانگەی هیندی کە نەختێك ئینگلیزی بزانێت
babushka (bə-boosh′kə), *n.* سەرپۆش.
baby (bā′bi), *n.* (۱) منداڵی شیرەخۆرە؛ منداڵی ساوا یا کۆرپە؛ منداڵ.
(۲) کەسێك کە ڕەووشت‌و کردەوەی منداڵانە دەنوێنێت؛ کەسێکی دەستەپاچە. ترسنۆك، یا هیچ لێنەهاتوو. (۳) گەنجترین یا بچووکترین ئەندامی کۆمەڵێك.
(٤) [Slang]، کچ؛ کچ یا ژنێکی گەنج‌و جوان؛ بەرخ.
adj. (۱) هی منداڵی کۆرپە یا ساوا؛ هی منداڵ. *(a ~ carriage)* .
(۲) منداڵانە؛ زۆر گەنج. *(a ~ face)* .
(۳) بچووك؛ بچکۆلە. (٤) منداڵانە (ڕەووشت، کردەوە).
v.t. نازکێشان؛ بەدەمەوەدان؛ دڵنەوایی زۆر کردن؛ لاواندنەوە: *(to ~ someone; Don't ~ him too much.)*
baby buggy, عەرەبانەی منداڵ.
baby farm, شوێنی بەخێوکردنی منداڵ بە کرێ (لەڕووی سووکی‌یەوە).
babyhood (bā′bi-hood′), *n.* (۱) کۆرپایەتی؛ کاتی کۆرپایەتی؛ ساوایەتی. (۲) کۆرپەکان؛ کۆرپە.
babyish (bā′bi-ish), *adj.* (۱) لە کۆرپە دەچێت؛ لە منداڵی ساوا دەچێت. (۲) ترسنۆك و منداڵانە.
Babylon (bab′'l-ən, bab′i-lon′), *n.* (۱) شاری بابل؛ بابل.
(۲) شارێکی گەورە کە بە کەیف‌و ڕابواردن‌و خۆش گوزەرانی‌و خراپە ناسرابێت.
Babylonia (bab′'l-ō′ni-ə), *n.* ئیمپراتۆرییەتی بابل.
Babylonian (bab′'l-ō′ni-ən), *adj.* (۱) بابلی؛ هی بابلی‌یەکان.
(۲) تایبەتی بە ئیمپراتۆرییەتی بابلی. (۳) بەد؛ بەدخواز؛ بەدکار.
n. (۱) بابلی؛ کەسێکی بابلی. (۲) بابلی؛ زمانی بابلی.
baby-sit (bā′bi-sit′), *v.i.* منداڵ ڕاگرتن؛ لەلەیی کردنی منداڵ؛ ئێشکگرتنی منداڵ.
baby sitter, لەلە؛ لەلەی منداڵ؛ منداڵ ڕاگرەر؛ ئێشکگری منداڵ.
baccalaureate (bak′ə-lô′ri-it), *n.* (۱) بڕوانامەی بەکالۆریۆس (هی زانست یا ئەدەبیات). (۲) ووتاری خواحافیزی (لە ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیانی زانکۆدا).
baccate (bak′āt), *adj.* (۱) لە تووترك، شاتوو، یا شلیك دەچێت.
(۲) تووترك، شاتوو، یا شلیك دەگرێت.
Bacchae (bak′ē), *n.pl.* (۱) دۆستە ئافرەتەکانی " باکۆس " خودای مەی‌و مەی خواردنەوە (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی). (۲) ئافرەتە " باکۆس " پەرستەکان (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی).
Bacchanal (bak′ə-n'l, bak′ə-nal′), *n.* (۱) " باکۆس " پەرست.
(۲) مەی خۆر؛ هەمیشە سەرخۆش؛ مەست.
(۳) ئاهەنگ‌و زەماوەند (بەتایبەتی هی مەی خواردنەوەو ڕابواردن).
(٤) سەمایەك کە بۆ " باکۆس " بکرێت؛ گۆرانی‌یەك کە بە " باکۆس " دا هەڵدرابێت.
adj. (۱) تایبەتی بە " باکۆس " و پەرستنی. (۲) خواردنەوە (مەی).
Bacchanalia (bak′ə-nā′li-ə, bak′ə-nāl′yə), *n.pl.* - (۱) ئاهەنگێکی ڕۆمانی کۆنە بە یادی " باکۆس " ەوە دەگێڕرا.
(۲) [-b]، ئاهەنگێکی مەی خواردنەوەو بەرەڵایی.
Bacchanalian (bak′ə-nā′li-ən, bak′ə-nāl′yən), *adj.* - (۱) هی " باکۆس " پەرستەکان؛ هی ئاهەنگی " باکۆس " .
(۲) سەرخۆش‌و بەڵەسەبوو؛ بەرەڵا؛ تایبەتی بە کەیف‌و ڕابواردن.

n. کەسێکی مەست؛ شەیدا؛ سەرخۆش.

bacchant (bak′ənt), *n.* (١) "باکۆس" پەرستێک. (٢) سەرخۆشێکی بەرەڵا.

adj. (١) "باکۆس" پەرست. (٢) مەی خۆر.

bacchante (bə-kan′ti, bə-kant′, bak′ənt), *n.* (١) ئافرەتی - "باکۆس" پەرست. (٢) ئافرەتی مەی خۆر.

bacchantic (bə-kan′tik), *adj.* تایبەتی بە "باکۆس" پەرستان و مەی خۆران.

Bacchic (bak′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە "باکۆس" و پەرستنی. (٢) [-b]. سەرخۆش؛ بەرەڵا؛ ئاهەنگی.

Bacchus (bak′əs), *n.* باکۆس: خودای مەی و کەیف و ڕابواردن (ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی).

bacciferous (bak-sif′ēr-əs), *adj.* تووترک، شاتوو، یا شلیک دەگرێت.

bacciform (bak′si-fôrm′), *adj.* لە تووترک، شاتوو، یا شلیک دەچێت.

bach (bach), *v.i.* [Slang], بە زۆگورتینی ژیان؛ بە تەنها ژیان.

bachelor (bach′ə-lēr, bach′lēr), *n.* (١) سوارچاکێکی گەنج کە لەژێر سایەی سوارچاکێکی گەورەو ناودارد کاری دەکرد. (٢) هەڵگری بڕوانامەی بەکالۆریۆس. (٣) پەبەن؛ زۆگورتی؛ کوڕ.

bachelor-at-arms (bach′ə-lēr-ət-ärmz′), *n.* (ژمارە یەکی ووشەی پێشوو ببینە).

bachelor girl, [Colloq.], ئافرەتی شوونەکردوو؛ ئافرەتی زۆگورتی؛ کچ.

bachelorhood (bach′ə-lēr-hood′, bach′lēr-hood′), *n.* پەبەنی؛ زۆگورتێتی.

Bachelor of Arts, (١) بڕوانامەی بەکالۆریۆسی ئەدەبیات. (٢) وەرگر یا هەڵگری ئەم بڕوانامەیە.

Bachelor of Science, (١) بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانیاری؛ بەکالۆریۆسی زانست. (٢) وەرگر یا هەڵگری ئەم بڕوانامەیە.

bachelor's-button (bach′ə-lērz-but′n, bach′lērz-but′-'n), *n.* پووەکێکە گوڵەکەی لە قۆپچە دەچێت.

bachelorship (bach′ə-lēr-ship′, bach′lēr-ship′), *n.* = bachelorhood.

bacillar (bə-sil′ēr, bas′l-ēr), *adj.* (١) لە شێش یا داردەست دەچێت (میکرۆب). (٢) تایبەتی بە میکرۆبی "باسیل" کە لە داردەست یا چیلکە دەچێت.

bacillary (bas′l-er′i, bə-sil′ēr-i), *adj.* = bacillar.

bacillus (bə-sil′əs), *n.* (*pl.* bacilli), (١) باسیل: بەکتریایەکە لە شێش یا داردەست دەچێت و زنجیرە دەبەستێت. (٢) (*pl.*). هەر بەکتریایەک کە نەخۆشی تووش بکات.

back (bak), *n.* (١) پشت (لەش). (٢) بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگە یا موورەغەی پشت. (٣) پشت (کورسی). *(the ~ of a chair)* . (٤) پشتەوە (جل و بەرگ، زین). (٥) هێز؛ توانا. (٦) پشتەوەی شت. (٧) نەودیو. (٨) دیوی بەکارنەهێنراوی شت؛ پشت: *(the ~ of the hand)* . (٩) دیوی ناوەوەی قوماش. (١٠) بەرگی پەرتووک؛ پشت (پەرتووک، پەڕاو). (١١) یاریکەری دوای ڕیزی پێشەوە (فوتبۆڵی نەمەریکی).

adj. (١) پشتەوە؛ دواوە؛ هی پشتەوە: *(a ~ door)* . (٢) دوور. (٣) (ا) هی ڕابوردوو نەدراو (مووچە، کرێ): *(~ pay)* . (ب) هی پێشوو یا ڕابوردوو: *(the ~ issues of a magazine)* . (٤) بۆ دواوە (مەلە) *(a ~ stroke)* . (٥) لە بەشی دواوەی دەمدا دەبێژرێت (دەنگزانی).

adv. (١) لەدواوە؛ لەپشتەوە؛ بەرەودوا. (٢) بەرەو شوێنی پێشوو. (٣) بەرەو دۆخی جاران؛ بەرەو باری پێشوو. (٤) بەرەو کاتی ڕابوردوو. (٥) بەدەستەوەنەدان؛ شاردنەوە؛ پێ نەدان: *(to hold ~ information)* . (٦) تۆڵەکردنەوە؛ هەق کردنەوە: *(to pay one ~)* . (٧) دانەوە (قەرز): *(to pay ~ a loan, debt, etc.)* .

v.t. (١) (~ up)، گەڕاندنەوە بۆ دواوە: *(to ~ up a car)* . (٢) (up ~)، پاڵپشتی کردن؛ لایەنگری کردن؛ پشتیوانی کردن: *(to ~ up someone in a fight, project, etc.)*

(٣) سواربوون.

(٤) گەوو لەسەرکردن: *(to ~ a horse in a race)* .

(٥) پشت بۆ دروستکردن. (٦) پشت نیمزاکردن (چەک).

(٧) وەک پشت وابوون بۆ.

v.i. (١) (up ~)، گەڕانەوە بۆ دواوە: *(The car was ~ing up when it hit her.)*

(٢) وەرگەڕانەوە (با).

back and forth, (١) چوون و هاتن. (٢) لەم سەرەوە بۆ ئەوسەر.

back down, [Colloq.], دەست هەڵگرتن لە داوایەک؛ وازهێنان؛ چاوشکان؛ پاشگەزبوونەوە؛ کشانەوە.

back off, [Colloq.], خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن؛ پاشگەزبوونەوە؛ پەشیمان بوونەوە.

back out, [Colloq.], خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن.

back up, پشتگیری کردن؛ لایەنگری کردن.

be (flat) on one's back, لەناو جێگەدا کەوتن؛ نەخۆش بوون و لەناو جێگەدا مانەوە؛ پەککەوتن.

behind one's back, لەپاش مەلە؛ بە دزی کەسەکە خۆیەوە: *(You shouldn't talk about people behind their back.)*

break one's back, پشت شکاندن (بە ئیش پێکردنی زۆر یا بە شەپ).

get off one's back, لەکۆل بوونەوە؛ ئیتر وازلێهێنان؛ بەرۆک بەردان: *(Please, get off his back.)*

go back on, [Colloq.], (١) خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن. (٢) ناپاکی لەگەڵ کردن؛ پشت بەردان.

turn one's back on, (١) پشت تێکردن (لە ڕق یا تووڕەییدا). (٢) پشت بەردان؛ ناپاکی لەگەڵ کردن؛ دەست لێ بەردان؛ پشت لێ هەڵکردن: *(He turned his back on his children.)*

with one's back to the wall, کرانە کۆنەوە و ڕێی دەربازبوون لێ-گیان؛ ڕێی دەرچوون یا دەربازبوون نەبوون؛ بێ چارە؛ چارە نەمان.

backache (bak′āk′), *n.* پشت ئێشە؛ ئازاری پشت.

backbite (bak′bīt′), *v.t. & v.i.* بەدگۆیی کردن لەپاش مەلە؛ لەپاش مەلە خراپە ووتن.

n. بەدگۆیی لەپاش مەلە؛ خراپە ووتن لەپاش مەلە.

backboard (bak′bôrd′, bak′bōrd′), *n.* (١) تەختەی پشتەوەی شتێک. (٢) تەختەی پشت ئەڵقەی تۆپی یاری باسکە.

backbone (bak′bōn′), *n.* (١) بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگەی پشت. (٢) کۆڵەکە؛ بڕبڕە: *(Young men are the ~ of the country.)* . (٣) ئازایی؛ چاونەترسی؛ ووڕە؛ پرکێشی: *(a man without ~)* .

-backboned *(adj.).*

backbreaking (bak′brāk′iŋ), *adj.* پشت شکێن (کار)؛ زۆر گران یا قورس (ئیش).

backdoor (bak′dôr′, bak′dōr′), *adj.* (١) هی دەرگای پشتەوە؛ دەرگای دواوە. (٢) نهێنی؛ دزێ؛ بەدزییەوە.

backdrop (bak′drop′), *n.* (١) پەردەی پشت شانۆ؛ دیمەنی پشت شانۆ. (٢) باری دەوروبەر.

backed (bakt), *adj.* پشتدار؛ پشتی هەیە: *(a low- ~ chair)* .

backer (bak′ēr), *n.* (١) پشتیوان؛ پاڵپشت؛ لایەنگر. (٢) گرەوکەر؛ پارەدانەر بۆ گرەو (زۆرانبازی، پێشبڕکێ).

backfall (bak′fôl′), *n.* (١) بە پشتدا کەوتن. (٢) بە پشتدا کەوتوو.

(٢) لەسەر پشت کەوتن و درێژبوون (ژوانبازی).

backfield (bak′fēld´), *n.* (١) یاریکەرانی پشتەوە (یاری فوتبۆل).
(٢) شوێنی یاریکەرانی پشتەوە (یاری فوتبۆل).

backfire (bak′fīr´), *n.* (١) ئاگرێکی بچووکە بەردەدرێتەوە لە دەشتدا بۆ ئاگربڕکردنی ئاگرێکی گەورەتر بە سووتاندنی بەردەمەکەی.
(٢) سووتاندنی بەنزین لەپێش کاتی خۆیدا (مەکینەی ئوتومبیل).
(٣) تەقینەوەی ئەگزۆسی ئوتومبیل.
(٤) تەقینەوەی پشتی تفەنگ.

v.i. (١) بەردانەوەی ئاگرێکی بچووک لە دەشتێکدا بۆ ئاگربڕکردنی ئاگرێکی گەورەتر بە سووتاندنی بەردەمەکەی. (٢) تەقینەوە (مەکینەی ئوتومبیل).
(٣) ئەنجامی خراپ دان بەپێچەوانەی چاوەڕوان کراوەوە: *(His plan ~d.)* .

backformation (bak´fôr-mā′shən), *n.* ووشەیەکە وەرگیراوە لە ووشەیەکی تر وەک بەڵام ئەم لە سەرچاوەی ئەو دەچێت. (بۆ نموونە ووشەی " burgle " لە " burglar " ەوە).

backgammon (bak′gam´ən), *n.* یاری تاوڵە؛ نەرد

background (bak′ground´), *n.* (١) پشتی دیمەن؛ دواوەی دیمەن یا وێنە. (٢) دەوروبەر؛ دەوروپشت.
(٣) دواوە؛ پشتەوە؛ شوێنی ئاگرنگ (کە زۆر لەبەرچاو نەبێت): *(He stays in the ~ .)*
(٤) بناغە؛ بنچینە؛ پابوردوو؛ پابوردووی کەسێک و خوێندن و شارەزایی و پیشەی: *(What is his ~ ?; She has the right ~ for this job.)*
(٥) بنچینە ، مەسەلە، باس): *(Give me the ~ of the problem.)* .
(٦) ئەو مۆسیقایەی لەگەڵ فیلم، شانۆگەری، یا بەرنامەیەکی رادیۆ یا تەلەفزیۆندا ئ دەدرێت: *(The ~ music was appropriate.)* .

backhand (bak′hand´), *n.* (١) نووسینی بە پشتدا شکاوە.
(٢) لێدانێکی تۆپ بە پشتی دەست (یاری تەنس).

adj. & adv. بە پشتی دەست لێدراو (تەنس).

backhanded (bak′han´did), *adj.* (١) بە پشتی دەست لێدراو (تەنس). (٢) بە پشتدا شکاو (نووسین).
(٣) بەتەوسەوە یا بەگاڵتەوە ئافەرین کردن: *(a ~ compliment)* .
(٤) ناقۆڵا

backhouse (bak′hous´), *n.* ئاودەستی حەوشە، واتە لەناو خانووەکەدا نیە

backing (bak′iŋ), *n.* (١) پاڵپشت (٢) پشتیوانی؛ لایەنگری؛ پاڵپشتی.
(٣) لایەنگران؛ پاڵپشتان؛ پشتیوانان.

backlash (bak′lash´), *n.* (١) گەڕانە دواوەی کوتوپڕو توند.
(٢) ئاڵۆسکان (قۆلاپی ڕاوەماسی)؛ گرێ خواردن
(٣) یاری کردن و تەقەتەق کردنی پارچەی لەقی مەکینەیەک.
(٤) پاشەلەقە (ڕووداوی کۆمەڵایەتی)؛ ئەنجامی توندوتیژی خراپ (کاری کۆمەڵایەتی *(There was a strong ~ to the government's desegregation efforts.)*

backlog (bak′lôg´, bak′log´), *n.* (١) بڕەدارێکی گەورەی پشت ئاگردانێک. (٢) کاری نەکراو؛ کۆمەڵە نیشی نەکراو لەکاتی خۆیدا.
(٣) قایمەکاری

back number, (١) ژمارەیەکی کۆن (گۆڤار).
(٢) [Colloq.]، کەسێکی کۆنەپەرست؛ شتێکی کۆنەباو یا باونەماو.

back order, خواستێکی جێبەجێ نەکراو (بازرگانی).

backpack (bak′pak´), *n.* تووڕەکەی شان؛ کۆل.

back pay, مووچەی نەدراو لەکاتی خۆیدا.

backrest (bak′rest´), *n.* پشتی؛ پاڵپشت.

back road, لاڕێ؛ کونەڕێ.

back seat, (١) جێی دواوە؛ جێی پشتەوە.
(٢) [Colloq.]، جێیەکی لەبەرچاو نەبوو یا ناگرنگ.

back-seat driver, کەسێکی خۆهەڵقورتێنەر لە کاروباری خەڵکدا.

backset (bak′set´), *n.* (١) نشوستی؛ نەهامەتی؛ نەهات. (٢) گێژاو.

backsheesh, backshish (bak´shēsh′), *n.* = **baksheesh.**

backside (bak′sīd´), *n.* (١) پشت؛ پاشەڵ.
(٢) سمت؛ کەفەڵ؛ گووپی قنگ.

backslapper (bak′slap´ēr), *n.* [Colloq.], دەست بە پشتی- خەڵکدا دەر؛ کەسێکی ڕووخۆش و خەڵک دۆست.

backslide (bak′slīd´), *v.i.* دانە دواوە (ڕەووشت، داوێن پاکی، چاکی)؛ بەرەو خراپە ڕۆیشتن (ڕەفتار).

backspin (bak′spin´), *n.* بە دوادا خولانەوەی پێچکە یا ڕەوڕەوە؛ پەنتەپناش کردن.

backstage (bak′stāj′), *adv.* (١) لە ژووری خۆگۆڕینی پشت شانۆدا.
(٢) لەپشتەوەی شانۆدایە.

adj. (١) لەپشتەوەی شانۆدایە.
(٢) شاراوە؛ نهێنی.

backstair (bak′stâr′), *adj.* = **backstairs.**

backstairs (bak′stârz′), *adj.* نهێنی؛ شاراوە؛ کەیەنوبەینی تێدایە؛ مەکروپیلاناوی.

back stairs, (١) پێ پلیکانەی پشتەوە (بۆ بەردەستو میوانی نهێنی لە کۆشک یا خانوویەکی گەورەدا). (٢) ڕێی چوونو نهێنی و پیلاناوی.

backstay (bak′stā´), *n.* (١) گوریسێکە تەوەری کەشتیێکی بایەوان- دەبەستێت بە کەشتیێکەوە بۆ قایم کردنی. (٢) پاڵپشت.

backstop (bak′stop´), *n.* پەرژین یا تەیمانی دەوری یاریگە (بۆ- گرتنەوەی تۆپ).

back street, کۆڕە شەقام؛ لاشەقام؛ شەقامی تەسک و ناسەرەکی.

backstroke (bak′strōk´), *n.* (١) لێدانێک بە پشتی دەست (تەنس).
(٢) پشتەمەڵە؛ باڵ هەڵهێنانەوەیەک (پشتەمەڵە).

backsword (bak′sôrd´, bak′sōrd´), *n.* (١) شمشێرێکی یەک دەم. (٢) بەکارهێنەری ئەم جۆرە شمشێرە.

back talk, [Colloq.], قسە پێ ووتنەوە: وەڵامی ناشرین و بێ- نەزاکەتانە.

backtrack (bak′trak´), *v.i.* (١) گەڕانەوە بە هەمان ڕێگەدا.
(٢) گەڕانەوە بۆ دواوەو پیاچوونەوە (باس، دۆزان): *(Let's ~ a little bit.)* .

backward (bak′wērd), *adv.* (١) دواوە؛ پشتەوە.
(٢) بۆ دواوە؛ بەقنگدا؛ بەپشتدا. (٣) پاش و پێش.
(٤) ناوەڕۆ؛ بەپێچەوانەوە؛ بەهەڵگەڕاوەیی.
(٥) بەپێچەوانەی شێوەی ئاسایی. (٦) بەرەو پابوردوو؛ بۆ پابوردوو.
(٧) بۆ دواوە؛ بەرەو خراپی؛ دانە دواوە: *(Instead of going forward, the country is going ~ .)*

adj. (١) بەرەو دوا؛ بۆ پشتەوە. (٢) پاش و پێش. (٣) ناوەڕۆ.
(٤) نابەدڵ؛ شەرمن؛ کەم ڕوو؛ ترسنۆک.
(٥) دواکەوتوو (کەل، مرۆڤ): *(a ~ country, region, etc.)* .

-backwardly *(adv.)*; **backwardness** *(n.).*

backwards (bak′wērdz), *adv.* = **backward.**

backwash (bak′wôsh´, bak′wäsh´), *n.* (١) ئاوی پاڵ پێوەنراو بۆ دواوە (بە سەرۆڵ، بەڵەم، یا کەشتی).
(٢) تەووژمی بەرەو دواوەی با (پەروانەی فڕۆکە).
(٣) ئەنجام (بەتایبەتی هی ناپەسەند)؛ کارئەنجام.

backwater (bak′wô´tēr, bak′wä´tēr), *n.* (١) ئاوی پەنگ- خواردووەوە (لەپشت بەنداوێکەوە). (٢) ئاوی پەنگ خواردووەوە و بۆگەن.
(٣) شوێنێکی چەپەک، ووشک، مردوو و دواکەوتوو؛ بارێکی ووشک و ناخۆش: *(He lives in a cultural ~ .)*

adj. دواکەوتوو؛ ووشک و ناخۆش؛ مردوو (شوێن، شار).

backwood (bak′wood´), *adj.* = **backwoods.**

backwoods (bak′woodz´), *n.pl.* (١) دارستانی چڕو دوور لە- ئاوایی‌یەوە. (٢) [Colloq.]، شوێنێکی دوور و چەپەک و دواکەوتووی کەم

خەڵك تێدا ژیاو؛ کوێرەدێ.

adj. تایبەتی بە دارستانی چۆڵو دوور لە شار؛ تایبەتی بە شوێنی چەپەڵو دواکەوتووی کەم خەڵك تێدا ژیاو.

backwoodsman (bak′woodz′mən), ***n.*** نیشتەجێی کوێرەدێ؛ خەڵکی چۆڵەوانی.

bacon (bā′kən, bā′k′n), ***n.*** تۆزی تەسکی گۆشتی سوێرکراوی بەراز (بەیانیان بە سوورەوەکراوی لەگەڵ هێلکەوپۆندا دەخورێت).

bring home the bacon, [Colloq.], (١) پارە پەیداکردن و ماڵو منداڵ بەخێوکردن. (٢) سەرکەوتن.

save one's bacon, لە مردن یا زیان پێ گەیشتن پزگاربوون.

bacteremia (bak′tə-rē′mi-ə), ***n.*** بوونی بەکتریا لەناو خوێندا.

bacteria (bak-tēr′i-ə), ***n.pl.*** بەکتریا؛ میکرۆب؛ خۆرە.

bacterial (bak-tēr′i-əl), ***adj.*** بەکتریایی؛ میکرۆبی؛ خۆرەیی.

bactericide (bak-tēr′ə-sīd′), ***n.*** بەکتریاکۆ؛ میکرۆب کوژ.

bacterin (bak′tə-rin), ***n.*** بەکترین: دەرمانی کوتان.

bacterio- (bak-tēr′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: بەکتریایی.

bacteriologic (bak-tēr′i-ə-loj′ik), ***adj.*** تایبەتی بە بەکتریا- ناسی

-bacteriological ***(adj.).***

bacteriologist (bak-tēr′i-ol′ə-jist), ***n.*** بەکتریازان؛ زانای بەکتریا؛ میکرۆب ناس.

bacteriology (bak-tēr′i-ol′ə-ji), ***n.*** بەکتریازانی؛ زانستی بەکتریا؛ میکرۆب ناسی.

bacteriolysis (bak-tēr′i-ol′ə-sis), ***n.*** شیبوونەوەی بەکتریا؛ داپزانی بەکتریا؛ لەناوچوون یا لەناوبردنی بەکتریا.

-bacteriolytic ***(adj.).***

bacteriophage (bak-tēr′i-ə-fāj′), ***n.*** زیندەوەرێکی گەردبینە میکرۆب دەکوژێت؛ میکرۆب کوژ.

bacterioscopy (bak-tēr′i-os′kə-pi), ***n.*** لێکۆڵینەوەی بەکتریا بە گەردبین.

bacteriostasis (bak-tēr′i-ə-stā′sis), ***n.*** نەهێشتنی پەرەسەندنی بەکتریا

-bacteriostatic ***(adj.).***

bacterium (bak-tēr′i-əm), ***n.*** *singular of* bacteria.

bacterize (bak′tēr-īz′), ***v.t.*** بە بەکتریا گۆڕین؛ گۆڕین بەهۆی بەکتریاوە.

-bacterization ***(n.).***

bacteroid (bak′tēr-oid′), ***adj.*** لە بەکتریا دەچێت؛ بەکتریایی.

n. بەکتریایەکی شێوە گۆڕاو.

Bactrian camel, حوشتری دوو کۆپارە.

baculiform (ba-kū′lə-fôrm′), ***adj.*** لە دارەدەست چوو؛ چیلکەیی.

baculine (bak′yoo-lin, bak′yoo-līn′), ***adj.*** دارەدەستی؛ هی دارکاری کردن؛ تایبەتی بە دارکاری.

bad (bad), ***adj.*** (١) خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند؛ گەنگ؛ ناشرین؛ قەلب. (٢) بەکارنەهاتوو؛ ناکارامە؛ نەشیاو. (٣) ناخۆش؛ خراپ: ***(~ news)***. (٤) ترشاو؛ بۆگەن: ***(a ~ egg)***. (٥) پر لە هەڵە؛ هەڵە: ***(~ spelling, grammar, etc.)***. (٦) پیس؛ ناپەجێ؛ ناشرین (زمان): ***(~ language)***. (٧) بەدرەوشت؛ بەرەڵتار؛ بەدخوو؛ بەدکار: ***(a ~ man)***. (٨) زیانبەخش: ***(~ for health)***. (٩) توندوخراپ؛ قایم: ***(a ~ storm)***. (١٠) نەخۆش: ***(in ~ health)***. (١١) پەشیمان؛ نیگەران: ***(He feels ~ about it.)***. (١٢) پیس؛ بۆگەن: ***(a ~ smell)***. (١٣) نادروست؛ بەکارنایەت؛ ناگونجاو (چەك)؛ بەتاڵ: ***(a ~ check)***.

n. (١) شتێکی خراپ، بەد، یا ناپەسەند. (٢) بەدڕەفتاری؛ بەدکاری؛ بێ ڕەووشتی. (٣) بەدڕەفتاران؛ بەدکاران؛ بەدڕەووشتان: ***(the ~)***.

bad at, ناکارامە؛ ایێی نازانێ.

from bad to worse, هەتا دەبێت بەرەو خراپتر دەچێت؛ لە خراپەوە بۆ خراپتر دەڕوات.

go bad, بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ خراپ بوون: ***(Some foods go bad in room temperature.)***

go to the bad, [Colloq.], بەدڕەفتاربوون؛ بەدڕەووشت بوون.

not bad, [Colloq.], خراپ نییە؛ باش؛ مام ناوەندی.

not so bad, [Colloq.], خراپ نییە؛ باش؛ مام ناوەندی.

too bad, داخەکەم!؛ حەیف!؛ حەیفە!.

bad (bad), **1.** *archaic past tense of* **bid.**

2. *obsolete past tense of* **bide.**

bad blood, دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی؛ ناحەزی: ***(There's bad blood between them.)***

bade (bad), **1.** *alternative past tense of* **bid.**

2. *alternative past tense of* **bide.**

bad egg, [Slang], کەسێکی ناپەسەندو بێ فەڕو ناڵەبار.

badge (baj), ***n.*** (١) نیشان (پلەی فەرمانبەر): ***(a police ~)***. (٢) نیشانە؛ نیشان (شانازی، شەرمەزاری): ***(a ~ of courage; a ~ of shame)***

v.t. نیشانەکردن؛ نیشان لێدان؛ نیشان پێوەنان.

badger (baj′ēr), ***n.*** (١) گۆڕەهەڵکەنە؛ چوالوو. (٢) کەوڵ یا فەروەی گۆڕەهەڵکەنە. (٣) [B-]، دانیشتوویەکی ویلایەتی " ویسکۆنسن " ی ئەمەریکا.

v.t. سەر کونکردن؛ مێشك کوتکردن؛ سەر خستنەسەر؛ پەستکردن: ***(He has been ~ing his father to buy him a camera.)***

badinage (bad″n-ij, bad′i-näzh′), ***n.*** گاڵتەوگەپ.

badlands (bad′landz′), ***n.pl.*** زەوییەکی پووتەنی کە ئاو خواردبێتێوەو شێوەی سەیرسەیری لێ دروست کردبێت.

badly (bad′li), ***adv.*** (١) خراپ؛ بەشێوەیەکی خراپ؛ ناپەسەندانە: ***(He was treated ~ . ; She behaved very ~ .)*** (٢) خراپ کراو: ***(a ~ made shirt)***. (٣) زۆر؛ ئێجگار خراپ: ***(He was wounded ~ .)***. (٤) [Colloq.]، زۆر؛ ئێجگار زۆر: ***(He wants that job ~ .)***.

badminton (bad′min-tən), ***n.*** تەنسی تۆپی پەردار.

bad-tempered (bad′tem′pērd), ***adj.*** تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیکڵانە.

baffle (baf′l), ***v.t.*** (١) سەرسوڕماندن؛ حەپەساندن؛ واق ووڕماندن؛ تێنەگەیشتن: ***(Her strange behavior ~s me. ; One of the exam questions ~d me completely.)***

(٢) بەرگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەرهەڵستی کردن؛ نەهێشتن.

v.i. هەوڵدان بەبێ نەنجام دەستگیربوون.

n. (١) واق ووڕمان؛ سەرسوڕمان؛ پەشۆکان؛ سەرسام بوون. (٢) تیغە دیوارێك یا پەردەیەکە بۆ بەربەست کردنی شلە یا گازو هەوا. (٣) هۆی وەرگرتنی بەرنامەی ڕادیۆ بەڕوونی.

-bafflement ***(n.)***; **baffler** ***(n.).***

baffling (baf′liŋ), ***adj.*** (١) واق ووڕمێنەر؛ سەرسوڕمێنەر؛ سەیر؛ تێگەیشتنی زۆر گرانە: ***(a ~ person, situation, etc.)***. (٢) ڕێ لێگر (کەشتی یەوانی)؛ بەرگر (با)؛ کۆسپ.

bag (bag), ***n.*** (١) تووڕەکە؛ کیسە؛ جەوال؛ دەفر؛ زەرف؛ هەگبە. (٢) باوەڵ؛ جانتا. (٣) جانتای دەستی ژنان. (٤) تووڕەکەیەکە گیانداری ڕاوکراوو خراوە تووڕەکە لە پۆڕێکدا. (٥) سەرجەمی گیانداری ڕاوکراوو خراوە تووڕەکە لە پۆڕێکدا. (٦) تووڕەکەیەك شت؛ پڕ تووڕەکەیەك. (٧) شتێکی لە تووڕەکە چوو. (٨) ناوساویی؛ بەشی ناوساوی شتێك. (٩) گوان (گیاندار).

(١٠) کیسی شلەی ناولەش.
(١١) [Slang]، ئافرەت (بەتایبەتی یەکێکی ناشرین):
(a disagreeable old ~)
v.t. (١) دەرپۆقێن؛ ئاوساندن.
(٢) خستنە تووڕەکەوە؛ کردنە کیسەوە (شتومەک): *(to ~ grocery)* .
(٣) گرتن (حێنگە)؛ دەست بەسەرداگرتن: *(to ~ the best chair)* .
(٤) کوشتن (ڕاو). (٥) [Slang]، دەست کەوتن؛ چنگ کەوتن؛ کۆکردنەوە.
v.i. (١) ئاوسان (وەک تووڕەکەیەکی پڕ)؛ دەرپۆقێن.
(٢) شۆڕبوونەوە؛ بە دەڵبی وەستان یا شۆڕبوونەوە.
bag and baggage, [Colloq.], (١) بە هەموو شتەکانییەوە؛ خۆی و هەموو شتەکانی؛ بە سەروماڵەوە:
(He moved out bag and baggage.)
(٢) بەتەواوی؛ هەمووی.
be in the bag, [Slang], مسۆگەر؛ لە دەستدایە؛ دەسکەوتنی گومانی تێدا نییە
let the cat out of the bag, نهێنی درکاندن (بەبێ دەسەنقەست).
bagasse (bə-gas′), *n.* تڵپەی قامیشی شەکر.
bagatelle (bag′ə-tel′), *n.* (١) شتێکی هیچ‌وپووچ.
(٢) یارییەکە لە بلیارد دەچێت
(٣) پارچە مۆسیقایەکی کورت (بۆ پیانۆ).
bagel (bā′g'l), *n.* بەیگل. مارماڕۆکەیەکی خڕە؛ خەپلە نانێکی ئەستووڕە ناوەڕاستەکەی کونادەڕە.
bagful (bag′fəl), *adj.* پڕ تووڕەکەیەک؛ پڕ کیسەیەک؛ زۆر.
baggage (bag′ij), *n.* (١) بارگە؛ کەل‌وپەلی ڕێبوار؛ جانتای ڕێبوار.
(٢) نازووقە و بارگەی سوپا. (٣) (ا) ئافرەتێکی سووک؛ قەحبە.
(ب) ئافرەتێکی بێ حەیا و چەقاوەسوو.
baggage-master (bag′ij-mas′tēr), *n.* لێپرسراوی وەرگرتن و ناردنی جانتا و کەل‌وپەلی ڕێبواران لە نیستگەی شەمەندەفەردا.
baggie (bäg′i, beg′i), *n.* (١) تووڕەکەیەکی بچووک.
(٢) وورگ؛ سک.
bagginess (bag′i-nis), *n.* دەڵبی؛ زل (جل‌وبەرگ).
baggy (bag′i), *adj.* دەڵب؛ شۆڕبووەوە (جل‌وبەرگ)؛ زل بەبەر:
(~ clothes, pants, etc.)
-baggily *(adv.).*
bagman (bag′mən), *n.* (١) فرۆشیاری گەڕۆک (نینگلتەرە).
(٢) [Colloq.]، دەڵاڵی بەرتیل وەرگر بۆ خەڵکی تر.
bagnio (ban′yō, bän′yō), *n.* (١) سەرشۆرک؛ گەرماو؛ بانیۆ.
(٢) بەندیخانە. (٣) قەحبەخانە.
bagpipe (bag′pīp′), *n.* جووزەلە و شمشاڵی لێرلەندەو نوسکوتلەندە؛ زورنا
bagpiper (bag′pīp′ēr), *n.* جووزەلە و شمشاڵ لێدەری لێرلەندەیی و نوسکوتلەندەیی
bah (bä, ba), *interj.* بەهبەه: دەنگێکە ناڕەزایی و بێزهاتنەوە و گاڵتەپێکردن دەردەبڕێت.
Bahai (bə-hä′ē), *n.* (١) بەهایی؛ پەیڕەوێکەرێکی ئایینی بەهایی.
(٢) ئایینی بەهایی کە بەهائوللا لە ئێران دایمەزراند ساڵی ١٨٦٣.
-Bahaism *(n.)*; **Bahaist** *(n.).*
bail (bāl), *n.* (١) دەستەبەری؛ دەستەبەربوونی بەندێک؛ کەفالەت.
(٢) ئەو پارەیەی دەستەبەر دایدەنێت بۆ بەردانی کەسێکی گیراو.
(٣) بەرەڵاکردنی کەسێکی گیراو بە دەستەبەری. (٤) دەستەبەر؛ کەفیل.
v.t. (١) (~ out)، دەستەبەربوونی کەسێکی گیراو و بەردانی؛ بەرەڵاکردنی کەسێک بە کەفالەت کردنی.
(٢) (~ out)، بەرەڵاکردنی بەندێک پاش لێوەرگرتنی کەفالەت.
(٣) داناتی شتومەک لای کەسێک یا لە شوێنێک بە سەردەمی.
(٤) (~ out)، [Colloq.]، ڕزگارکردن لە تەنگوچەڵەمە:
(No one will ~ you out this time.)
bail (a person) out, (١) دەستەبەربوون و بەرەڵاکردنی بەندێک.
(٢) ڕزگارکردن؛ فریاکەوتن.
jump bail, پاکردن و خۆشاردنەوە لەکاتی بەرەڵابووندا بە کەفالەت.
out on bail, بە کەفالەت بەرەڵاکراوە.
bail (bāl), *n.* دۆلکە (بۆ دەردانی ئاو لە بەلەمێک)؛ سەتڵ.
v.i. & v.t. (١) ئاو لە بەلەم دەردان بە دۆلکە یا سەتڵ.
(٢) ئاو یا شلە دەردان بە دۆلکە یا سەتڵ.
bail out, خۆفڕێدان لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت.
bail (bāl), *n.* (١) دەسک (دۆلکە، سەتڵ، کتلی). (٢) ئەڵقەی چەتر.
bail (bāl), *n.* (١) (ا) دیواری دەرەوەی قەڵایەک.
(ب) حەوشەی دەورەگیراو بەم دیوارە.
(٢) (*pl.*)، تەیمان؛ تەیمانێکی دروستکراو لە سنگی ئەستوور و نووک تیژ.
(٣) دار یا شیشی لەیەک جیاکردنەوەی وڵاخ لە تەوێلەیەکدا.
bailable (bāl′ə-b'l), *adj.* بە کەفالەت بەرەڵا دەکرێت؛ دەستەبەری دەکرێت.
bail bond, بارمتەی دەستەبەری (پارە، زێر، خانوو).
bailee (bāl′ē′), *n.* بارمتەی دەستەبەری لادانراو.
bailey (bā′li), *n.* (١) دیواری دەرەوەی قەڵا یا کۆشک.
(٢) حەوشەی ناو ئەم دیوارە.
bailiff (bāl′if), *n.* (١) پۆلیسی دادگا.
(٢) پەیامبەر و جێبەجێکەری فەرمانی دادگا (کە پۆلیسە).
(٣) کاربەدەستی ناوچەیەک کە دەسەڵاتی باج کۆکردنەوە و دادگەڕیشی هەیە (ئینگلتەرە). (٤) سەرکار (زەوی‌وزار، خانووبەرە).
bailiwick (bāl′ə-wik′), *n.* (١) ناوچەی دەسەڵاتداریی . bailiff
(٢) پشتە؛ سنوور و ناوچەی دەسەڵات و شارەزایی.
bailment (bāl′mənt), *n.* (١) دەستەبەربوون (بەند)؛ دەستەبەری؛ کەفالەت. (٢) بارمتە دانان.
bailor (bāl′ôr′, bāl′ēr), *n.* بارمتەدانەر.
bailsman (bālz′mən), *n.* دەستەبەر (بەند)؛ کەفیل.
bait (bāt), *v.t.* (١) سەگ تێکردن (بەتایبەتی گیاندارێکی درندەی گیراو بەستراوە هەر بۆ سەیر):
(People formerly ~ed animals for amusement.)
(٢) چەوساندنەوە بە توانج و گاڵتەپێکردن و شەڕ پێ فرۆشتن؛ سەر خستنەسەر
(٣) [Rare]، ئالیکدانی وڵاخ (لە پشوویەکدا لەکاتی گەشت کردندا).
(٤) دان دان (ڕاوەماسی، تەڵە، تەپکە)؛ دانەخۆزە بۆ دانان.
(٥) فریودان؛ دان بۆ ڕۆکردن.
v.i. پشوودان لە گەشتدا (بۆ ئالیکدانی وڵاخ و نان خواردن).
n. (١) (ا) دان (قولاپی ماسی گرتن، تەڵە، تەپکە)؛ دانەخۆزە:
(What do you use for ~ ?)
(ب) خۆراکی ژەمراوی (کە وەک دان بەکاردەهێنرێت بۆ کوشتنی جانەوەر):
(snail ~)
(٢) شتێک کە نێچیری پێ هەڵبفریوێنرێت و پێی بگیرێت؛ دان؛ دانەخۆزە.
(٣) پشوی گەشت (بۆ ئالیکدانی وڵاخ و نان خواردن).
-baiter *(n.).*
baize (bāz), *n.* قوماشێکی سەوزە بۆ سەرمێزی بلیارد و یاری تر.
bake (bāk), *v.t.* (١) (ا) نان کردن: *(to ~ bread)* .
(ب) پیشاندن (تەنوور، فڕن).
(٢) سوورکردنەوە (گۆزەودیزە، خشت)؛ ووشک کردن (خشت).
(٣) خۆهەڵخستن لەبەر خۆر.
v.i. (١) نان کردن. (٢) سوربوونەوە؛ پیشان.
(٣) ووشک بوونەوە لەبەر خۆر (خاک، زەوی، خشت).
n. (١) پیشان؛ ووشک بوونەوە؛ سوربوونەوە.
(٢) شتێکی پیشاو، ووشک کراوە، یا سوورکراوە.
bakehouse (bāk′hous′), *n.* شوێنی تەنووڕو فڕن لە نانەواخانەدا؛

نانەواخانە

baker (bāk′ĕr), *n.* نانەوا؛ نانکەر؛ دروستکەری پاقلاوەو شیرینی تر.

baker's dozen, دەرزەنی نانەوا (کە بریتییە لە سیانزە لەبری دوانزە)؛ خاترانە؛ سلاودانەوە.

bakery (bāk′ĕr-i, bāk′ri), *n.* (١) نانەواخانە؛ دووکانی دروست- کردنو فرۆشتنی نانو کێکو پاقلاوەو شیرینی تر. (٢) فرۆشگای نانو شیرینی.

baking (bāk′iŋ), *n.* (١) نان کردن؛ پێشاندن؛ سوورکردنەوە لە فڕندا. (٢) ئەوەندەی بە یەک جار دەکرێت، دەپێشێنرێت یا سوورەدەکرێتەوە لە فڕندا. (٣) ووشک کردنەوە (بە خۆر یا بە ئاگر).

baking powder, تۆزێکە وەک هەویرترش لە نان کردندا بەکاردێت هەروەها لە لێنانی چەند خواردەمەنییەکی تردا؛ هەویرترش لەشێوەی تۆزدا؛ ترشێنە؛ ترشەلۆک.

baking soda, بیکاربۆناتی سۆدیۆم؛ سۆدەی نان (لە هەویرترشو دەرمانی دژی ترشیدا بەکاردەهێنرێت). (هەروەها پێشی دەوترێ: " sodium bicarbonate ").

baksheesh, bakshish (bak′shēsh′), *n.* بەخشیش

balalaika (bal′ə-lī′kə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی پووسییە وەک عوود وایە بەڵام ئەم بنەکەی سێگۆشەییە.

balance (bal′əns), *n.* (١) تەرازوو (٢) تەرازووی گەردوون. (٣) هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ هاوتەرازوویی. (٤) لەنگەر (لەش): ***(He lost his ~ and fell.*** ***He kept his ~ on the tightrope.)*** (٥) ژیری؛ هێمنی؛ لەنگەری مێشکو هەست: ***(He kept his ~ during the crisis.)*** (٦) هاوتایی (نەخشە، وێنە)؛ هاوڕێژەیی؛ یەک نەوایی؛ گونجان؛ ڕێکەوتن. (٧) هاوتا؛ کێشی هاوتا. (٨) مایە (حسابی بانق). (٩) لاسەنگی ئەم مایەیە یا حسابە. (١٠) قەرز؛ ئەوەی دەمێنێتەوە لە قەرزێک. (١١) تاوتووکردن؛ هاوسەنگی کردن. (١٢) [B-]، کۆنەستێرەی تەرازوو. (١٣) [Colloq.]، ل مانەوە؛ مانەوە؛ باقی.

v.t. (١) کێشان (٢) بەراوووردکردن. (٣) تاوتووکردن؛ هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن. (٤) لەنگەرگرتن: ***(He ~d himself on the tightrope.)*** (٥) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون. (٦) هاوتاکردنی حساب (بانق)؛ هاوتاکردنی قەرزاریو پەسید: ***(to ~ a checkbook)*** (٧) بڕینەوەی حسابێک بە دانەوەی لێماوەی قەرزەکە.

v.i. (١) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون؛ هاوتەرازووبوون. (٢) هاوتابوونی قەرزو پەسید. (٣) لەنگەرگرتن. (٤) بەملاو بەولادا کەوتنو لەنگەرگرتن.

in the balance, ئەنجامی مێشتا نەزانراوە؛ بڕیار نەدراوە؛ لە مەترسیدایە: ***(The fate of an entire nation is hanging in the balance.)***

balanced (bal′ənst), *adj.* هاوتا؛ هاوسەنگ؛ هاوکێش؛ ژیر.

balanced diet, خۆراکی هاوتا: خواردەمەنی هەمەچەشن کە پڕۆتێنو نیشاستەو ڤیتامیناتی بەگوێرەی یەکتری تێدابێت.

balanced sentences, ڕستەی هاوتا (زمانەوانی).

balance of power, هاوهێزی (نێوان وڵاتان یا حیزبەکان)؛ تەرازووی هێز

balance of trade, تەرازووی بازرگانی: جیاوازی نێوان هاوردەو ناردەی وڵاتێک؛ هاوتایی بازرگانی.

balancer (bal′ən-sĕr), *n.* (١) هاوتاکەر (٢) تەنافباز (٣) ئەندامی لەنگەرگرتنی جانەوەرێک (وەک مێش، مێشوولە). (٤) ئامێری سافکەر (ڕادیۆ).

balance sheet, تەرازووئامە: کورتەی حسابی کۆمپانیایەک کە سەرمایەو دەسکەوتو سوودو زیانی کۆمپانیاکە پیشان دەدات لە کۆتایی وەرزێکدا؛ بووجە.

balance wheel, پێچکەی هاوتاکەر (کاتژمێر، مەکینە).

balata (bal′ə-tə), *n.* (١) دارێکی زۆن ئەمەریکای باشووڕە. (٢) شیلەی ئەم درەختەیە کە دەکرێت بە لاستیک.

balbriggan (bal-brig′ən), *n.* (١) تەنراوێکی لۆکەیە (گۆزەوی و جلوبەرگی ژێرەوەی لێ دروست دەکرێت). (٢) (*pl.*)، جلوبەرگی لەم تەنراوە دروستکراو.

balconied (bal′kə-nid), *adj.* تەلاردار؛ بانکۆندار؛ تارمەدار. ***(a ~ house)***

balcony (bal′kə-ni), *n.* (١) تەلار؛ بانکۆن؛ تارمە. (٢) نهۆمی سەرەوەی سینەما یا هۆڵی کۆبوونەوە.

bald (bôld), *adj.* (١) سەر ڕووتاوە؛ ڕووتاوە: ***(a ~ head, person, spot, etc.)*** (٢) سەر سپی (بانْدە، گیاندار)؛ مارۆ. (٣) ڕووتوقووت؛ ڕووت. (٤) نە ڕازاوە؛ سادە؛ ڕووت (٥) لەڕوو (ووتە)؛ ڕەق: ***(a ~ statement)*** -baldness ***(n.).***

baldachin, baldaquin (bal′də-kin, bôl′də-kin), *n.* - (١) تەنراوێکی ڕازاوەی جوانە (لە کۆندا لە " بەغدا " لە زێڕو ئاوریشم دروست دەکرا). (٢) چەترێکە لەم قوماشە دروستکراوە لە خۆڕپشاندانی ئایینیدا هەڵدەگیرێت. (٣) چەترێکی مەڕمەڕ یا بەردە بەسەر قوربانیگای کڵێسەوە.

bald eagle, سیسارکێکی گەورەو بەهێزی نەمەریکای باکوورە هەراشەکانیان پەڕی سپی بە سەرو ملیانەوەیە.

balderdash (bôl′dĕr-dash′), *n.* قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆڕ؛ نووسراوی هیچ‌وپووچ.

baldhead (bôld′hed′), *n.* (١) کەسێکی سەر ڕووتاوە (٢) وڵاخی مارۆ؛ بانْدەیەک یا گیاندارێک کە پەڵەیەکی سپی بەسەر تەوقی سەریەوە بێت.

bald-headed (bôld′hed′id), *adj.* (١) سەر ڕووتاوە. (٢) مارۆ؛ پەڵەیەکی سپی بەسەر تەوقی سەریەوەیەتی؛ سەر سپی.

baldpate (bôld′pāt′), *n.* (١) کەسێکی سەر ڕووتاوە. (٢) مراوییەکی ئەمەریکییە تەوقی سەری سپیە.

baldric (bôl′drik), *n.* قایشی شان (شیر یا زۆرپای پێوەدەکرێت)؛ شمڕاگر.

bale (bāl), *n.* مەڵۆ؛ گورزە؛ بەستەک؛ فەردە: ***(a ~ of hay)*** .

v.t. کردن بە گورزە، مەڵۆ، یا فەردە؛ گورزەکردن؛ فەردەکردن.

bale (bāl), *n.* [Poetic], (١) وەی؛ کارەسات؛ زیان. (٢) سوێ؛ خەم؛ دل سووتان؛ ناخۆشی.

baleen (bə-lēn′), *n.* ئێسقانی زۆر باریکی کاژێڕی سەرەوەی ئەهەنگ.

balefire (bāl′fīr′), *n.* (١) ئاگرەخۆشە. (٢) ئاگری پەیام ناردن. (٣) [Obs.]، ئاگری سووتاندنی لاشەی مردوو (ئاین).

baleful (bāl′fəl), *adj.* (١) بەدخواز؛ نیازخراپ؛ زیانبەخش؛ کوشندە؛ ناپەسەند: ***(a ~ look)*** . (٢) بەدووم؛ نیشانەی خراپ.

Balinese (bä′li-nēz′), *adj.* تایبەتی بە دووگەی " بالی " لە ئیندونیزیا (گەل، زمان، کلتوور).

n. (١) هاوڵاتییەکی " بالی " . (٢) زمانی " بالی " .

balk, baulk (bôk), *n.* (١) سەردێراو؛ کونجێکی نەکێڵراوی زەوی بۆ داتان بە سنوور یا لەبەر لەبیرچوون. (٢) دار یا تەختەیەکی باش نەبڕاوە. (٣) نیگە؛ دەستەک. (٤) کۆسپ؛ قۆزت؛ نشوستی؛ ڕێ لێ گیران. (٥) هەڵە. (٦) ئەو شوێنەی مێزی بلیارد کە یاریەکەی لێوە دەست پێ دەکرێت.

v.t. (١) (أ) خۆدزینەوە (ئەرکی سەرشان). (ب) لە دەستی خۆ دان بە دەسەنقەست (هەل)؛ نەکردن. (٢) ڕێ لێگرتن؛ بەرگرتن؛ لێ تێکدان: ***(to be ~ed in one's plans)*** . (٣) [Obs.]، سەردێراو دروستکردن.

v.i. (۱) مان گرتن (هێستر، ئەسپ).
(She ~s at nothing. ; He ~ed at the very idea of compromise.) (۲) ~ at سل کردنەوە؛ خۆ لێ لادان.
Balkan (bôl′kən), *adj.* (۱) بەڵقانی؛ تایبەتی بە ناوچەی بەڵقان. (۲) بەڵقانی (گەل، کلتوور). (۳) تایبەتی بە شاخەکانی بەڵقان.
Balkanize (bôl′kən-īz′), *v.t. & v.i.* وەک بەڵقان لێکردن: دابەشکردن بە وڵاتی بچووک بچووک و دوژمن بەیەکتری (وەک ناوچەی بەڵقان دوای جەنگی جیهانیی دووەم).
-Balkanization *(n.).*
balk line, (۱) هێڵی دەستپێکردنی (طەملێ، پێشبڕکێ)؛ هێڵی دەرپەڕین یا گوڕبەستنەوە. (۲) (۱) هێڵی سەرمێزی بلیارد کە یارییەکە لەدوایەوە دەستی پێ دەکرێت. (ب) یەکێک لە چوار هێڵەکەی سەرمێزی بلیارد.
balky (bôk′i), *adj.* مان گر: سر کەرەوە و وەستاو. *(a ~ horse)*
ball (bôl), *n.* (۱) خڕە؛ شتێکی خڕ. (۲) زەوی؛ خڕی زەوی؛ سەرزەوی. (۳) تۆپ؛ تۆپی یاری. (٤) یاری بە تۆپ کراو (بەتایبەتی بێسبۆل). (٥) تۆپ هەڵدان؛ تۆپ لێدان. (٦) گوللە تۆپ. (۷) نەندامێکی خڕی لەش (بەتایبەتی قنگە پاژنەی پێ). (۸) گلێنەی چاو. (۹) گۆ. (۱۰) تۆپەڵ (۱۱) فیسقە؛ سەلك؛ پیازۆکە (۱۲) گلۆلە.
v.i. & v.t. خڕبوون؛ تۆپەڵ بوون؛ وەک تۆپ لێهاتن.
ball up, [Slang], سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.
be on the ball, [Slang], وریا؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ توانا بەسەردا شکاو.
carry the ball, (۱) تۆپ بەدەستەوەبوون و هەوڵی یاری کردن دان (فوتبۆڵی نەمریکی). (۲) [Colloq.] نەرك بەسەر شانەوە بوون؛ دەستپێشکەری کردن؛ نەرك هەڵگرتن.
keep the ball rolling, بەردەوام بوون (دووان، کار).
play ball, (۱) دەستکردن بە یاری؛ دەستکردنەوە بە یاری (۲) دەستکردن بە کارێك؛ دەستپێکردنەوە. (۳) [Colloq.] هاوکاری کردن.
ball (bôl), *n.* ناهەنگی سەما و هەڵپەڕکێ.
have a ball, [Slang], خۆش ڕابواردن؛ کەیف کردن
ballad (bal′əd), *n.* (۱) بەستە؛ بەستەیەکی یەك ناواز؛ گۆرانی؛ بەستەیەکی بەسۆز. (۲) چیرۆکێك یا هەڵبەستێکی بە گۆرانیی‌یەوە وورتاو؛ هەڵبەست.
ballade (bə-läd′, ba-läd′), *n.* (۱) هەڵبەستێکی سێ بەش کە هەر بەشەی نە هەشت دێڕ پێکهاتبێت. (۲) هەڵبەستێکی مۆسیقایی بۆ پیانۆ یا نۆرکێسترا نووسراو.
balladeer (bal′ə-dêr′), *n.* بەستەبێژ؛ گۆرانی بێژ؛ گۆرانی چیرۆکی بێژ
balladmonger (bal′əd-muŋ′gĕr), *n.* (۱) بەستەدانەر؛ گۆرانی چیرۆکی نووس؛ دانەرو فرۆشیاری بەستە. (۲) هۆنەرێکی خراپ و لێنەهاتوو.
balladry (bal′əd-ri), *n.* (۱) بەستە بەگشتی؛ گۆرانی چیرۆکی بەگشتی (۲) بەستە دانان؛ گۆرانی چیرۆکی دانان.
ball and chain, (۱) تۆپێکی ئاسنی قورسە بە زنجیر بەندی پێ پێوەند دەکرێت (۲) [Slang] تەوق (ژن یا مێرد).
ball-and-socket joint, جومگەی خڕی خوڵو جومگەیەکە بەئاسانی بە هەموولایەکدا دەجوڵێت، لە سەرێکی خڕ پێکهاتووە لەناو چاڵایەکدا (وەک جومگەی شان و سمت).
ballast (bal′əst), *n.* (۱) شتێکی قورسە دەخرێتە کەشتی یا بالۆنەوە بۆ لەنگەرگرتن (۲) شتی پتەوکەر (سرووشت و ڕەووشتی مرۆڤ. پەیوەندی نێوان مرۆڤ) (۳) چەو یا بەردی شکاو (بۆ چەوڕێژ یا نێوان هێڵی شەمەندەفەر).
v.t. (۱) پتەوکردن؛ چەسپاندن؛ لەنگەرپێگرتن. (۲) چەوڕێژکردن؛ پڕکردنەوەی نێوان هێڵی شەمەندەفەر بە چەو.
ball bearing, بۆڵبرینگ (ئوتومبیل).

ball cock, ئامێرێکە بریتیی‌یە لە دەمەوانەیەکی بەستراو بە تۆپێکی سووکەوە ئاستی ئاوی پێ ڕێك دەخرێت لە تەنکی ئاوی ئاودەستخانەی پۆژئاوایيدا.
ballerina (bal′ə-rē′nə), *n.* سەماکەری بالێ (ئافرەت).
ballet (bal′ā, ba′lā′), *n.* (۱) بالێ؛ سەمای بالێ. (۲) تیپی بالێ؛ سەماکەرانی بالێ.
balletomane (bal′ət-ə-mān′), *n.* حەزکەر لە سەمای بالێ.
ballflower (bôl′flou′ĕr), *n.* گوڵەخڕە (خانووسازی).
ballista (bə-lis′tə), *n.* مەنجەنیق؛ بەردو مووشەك هاوێژ (چەکێکی جەنگیی کۆنە)؛ قۆچەقانێی گەورە.
ballistic (bə-lis′tik), *adj.* (۱) هی گوللەو مووشەك هاوێشتن. (۲) تایبەتی بە بزواڵو هێزو کارئەنجامی گوللە.
ballistic missile, مووشەکی بالیستی؛ مووشەکی دوورهاوێژ.
ballistics (bə-lis′tiks), *n.pl.* زانستی تەقاندنو بزواندنو کارئەنجامی گوللەو مووشەك و بۆمبا.
ballonet (bal′ə-net′), *n.* بالۆنی بچووك: دەفرێکی هەوا یا گازە لەناو بالۆنێکدا پڕ دەکرێت و فش دەکرێتەوە بۆ یارمەتیدانی بالۆنەکە لە هەڵسان و نیشتەنەوەدا.
balloon (bə-lōōn′), *n.* (۱) بالۆن. (۲) میزەڵان.
v.t. هەواتێکردن؛ فووتێکردن؛ پەمپ تێکردنو ئاوساندن وەك بالۆنو میزەڵان.
v.i. (۱) گەشتکردن بە بالۆن؛ بە بالۆن گەڕان. (۲) ئاوسان (وەك بالۆن)؛ زل بوون.
adj. بالۆن ئاسایی؛ خڕو نەرمو زل وەك بالۆن؛ زل.
balloonist (bə-lōōn′ist), *n.* (۱) بالۆنەوان؛ فڕۆکەچی بالۆن. (۲) سواربووی بالۆن.
balloon sail, بایەوانی بالۆن: کە یەخت لەگەڵ بایەوانەکەی خۆی یا لەبری بەکاردەهێنێت.
balloon tire, تایەیەکی گەورەی پڕ لە هەوایە لەژێر پەستانێکی کەمدا.
ballot (bal′ət), *n.* (۱) تکتی دەنگدان (لە زوودا تۆپێك لەبری کاغەز بەکاردەهێنرا). (۲) دەنگدان؛ شێوەی دەنگدان (بەتایبەتی هی نهێنی). (۳) سەرجەمی دەنگی دراو لە دەنگدانێکدا. (٤) لیستەی پالێوراوان یا ناوەڕۆکراوان (دەنگدان).
v.i. دەنگدان؛ بڕیاردانی شتێك بە دەنگدان.
ballot box, سندووقی دەنگدان.
ballottement (bə-lot′mənt), *n.* (۱) بۆ دەرکەوتنی سکپڕیی ژن بە پەنجەنان بە منداڵاندا. (۲) دۆزینەوەی نەخۆشی جگەر بە پەنجەنان بە جگەردا.
ballplayer (bôl′plā′ĕr), *n.* یاریکەر بە تۆپ (یاری بێسبۆل).
ball point pen, قەڵەم پاندانی ووشك.
ballroom (bôl′rōōm′, bôl′room′), *n.* هۆڵی سەما.
ball valve, تۆپەوانە؛ دەمەوانەی خڕ (کە تەوژمی ئاو بەرەو نزمی دەکاتەوە و کونەکەی پێ دەکاتەوە یا دادەخات).
ballyhoo (bal′i-hōō′), *n.* [Colloq.], (۱) دەنگەدەنگ؛ هەڕا هەرا. (۲) پڕوپاگەندەی پێ لێ هەڵبڕاو بەجۆشو بە دەنگی بەرز.
v.t. & v.i. [Colloq.], پڕوپاگەندەکردن بە گەرمی و بە دەنگی بەرز.
balm (bäm), *n.* (۱) مەڵحەم؛ مەڵحەمی بۆن خۆش. (۲) دەرمانی خەم ڕەوێن: *(Sleep was a ~ to his troubles.)* (۳) بۆن؛ بۆنێکی خۆش. (٤) ڕووەکێکی بۆن خۆش (وەك نەعنا، ڕێحانە).
Balmoral (bal-môr′əl, bal-mor′əl), *n.* (۱) ژێرکراسێکی خوری. (۲) شەپقەیەکی بن لێواری نوسکوتلەندەیی‌یە. (۳) [-b]، پێڵاوێکی قەیتاندارە.
balmy (bäm′i), *adj.* (۱) وەك مەڵحەم وایە؛ خەم ڕەوێن؛ بۆن خۆش. (۲) خۆش (ئاووهەوا)؛ نە گەرمو نە سارد: *(~ weather; a ~ breeze)* (۳) [British Slang]، شێتۆکە.

balneal (bal′ni-əl), *adj.* تایبەتی بە سەرشۆرک؛ هی خۆشتن.
balneology (bal′ni-ol′ə-ji), *n.* زانستی خۆشتن لە ئاوی کانزاییەداو کەڵکی بۆ تەندروستی
baloney, boloney (bə-lō′ni), *n.* (١) bologna. (٢) [Slang]، قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆپو بێ مانا.
interj. قسەی هیچ!؛ قسەی هیچ‌وپووچ!؛ قسەی قۆپو بێ مانا!.
balsa (bôl′sə, bäl′sə), *n.* (١) درەختێکی ئاوچە گەرمەکانە دارەکەی زەقو سووکە کەڵەکی لێ دروست دەکرێت. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.
(٣) کەڵەکێک کە لەم دارە دروستکرابێت.
balsam (bôl′səm), *n.* (١) مەلهەمی بۆن خۆش؛ مەلهەم؛ بەلسەم. (٢) بۆنی خۆش؛ عەتر. (٣) دەرمانی خەم زەوێن؛ شتی خەم زەوێن.
(٤) (ا) دارێکە مەلهەمی بۆن خۆشی لێ دەردێت.
(ب) پووەکێکی بۆن خۆشە؛ پووەکێکە بۆنی خۆشی لێ دەردەهێنرێت.
balsamic (bôl-sam′ik, bal-sam′ik), *adj.* (١) وەک مەلهەمی بۆن خۆش وایە؛ بەلسەمی؛ بۆن خۆش. (٢) خەم زەوێن؛ دڵکەرەوە؛ خۆش.
Baltic (bôl′tik), *adj.* بەلتیقی: (ا) تایبەتی بە دەریای بەلتیق. (ب) تایبەتی بە وڵاتەکانی بەلتیق (ورشەی داهاتوو ببینە).
n. زمانە بەلتیقییەکان.
Baltic States, وڵاتە بەلتیقییەکان (لیتوانیا، لاتڤیا، ئەستۆنیا هەروەها هەندێ جار فنلەندە)
baluster (bal′əs-tēr), *n.* سنگی محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە.
balustrade (bal′ə-strād′), *n.* محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە.
bambino (bam-bē′nō), *n.* (١) منداڵ؛ منداڵی ساوا (٢) وێنەی منداڵیی عیسا.
bamboo (bam-bōō′), *n.* (١) قامیش؛ درەختی قامیش. (٢) دار قامیش؛ قەفە قامیش.
adj. (١) وەک قامیش؛ تایبەتی بە قامیش. (٢) لە قامیش دروستکراو.
bamboozle (bam-bōō′z'l), *v.t.* [Colloq.], (١) خەڵەتاندن؛ دەستبڕین. (٢) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن.
ban (ban), *v.t.* (١) قەدەغەکردن شت، کردار)؛ ڕێگەنەدان؛ نەهێشتن: *(to ~ liquor ; The government ~ned all meetings and demonstrations.)*
(٢) قەدەغەکردن کەسێک لە کردنی شتێک)؛ دەرکردن.
(٣) [Archaic]. لەعنەت کردن.
n. (١) بەیاننامە یا بانگ کردنی پاشا بۆ خەڵک بۆ چەک هەڵگرتن یا بۆ جەنگ (سەدانی ناوەڕاست). (٢) لە کڵێسە دەرکردن؛ سەرزەنشت کردن لەلایەن کڵێسە.
(٣) لەعنەت
(٤) قەدەغە؛ قەدەغەکاری؛ قەدەغەکردن: *(a ~ on demonstrations, alcoholic beverages, etc.)*
banal (bā′n'l, bə-nal′, bə-näl′, ban′'l), *adj.* هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ بێ تام؛ پەڕپووت (ووتە)؛ کۆنەو سووار (ووتە): *(a ~ remark, conversation, statement, etc.)*
banality (bə-nal′ə-ti), *n.* (١) هیچ‌وپووچی؛ پەڕپووتی (ووتە) (٢) ووتەیەکی پەڕپووتو بێ تام.
banana (bə-nan′ə), *n.* موز؛ دار موز
band (band), *n.* (١) پێبەست (لاستیک، شریت، بەن، تەل)؛ بەند (بۆ پێچانەوە یا قایم کردن): *(watchband ; rubberband)* . (٢) تیرە (بۆ جوانی یا قایم کردن)؛ سەرپێچ: *(headband, hatband)* . (٣) تیلماسک؛ تیرە (قوماش). (٤) یەخە.
(٥) (*pl.*)، دوو تیرە قوماشی باریکە لە ملەوە شۆڕدەبنەوە بەسەر جلدا (جل‌وبەرگی دادوەرو مامۆستای زانکۆ).
(٦) قایشی مەکینەو خولخولۆکە. (٧) [Archaic]، پێوەند؛ تەوق.
(٨) تیلماسکی پەراوێز (خانووسازی).
(٩) مەودای لەرە یا شەپۆلی رادیۆ.
v.t. (١) بەستن (تەل، بەن، لاستیک، قایش، شریت، بەن)؛ پێچانەوە.
(٢) ڕازاندنەوە بە تیرەیەک قوماش، دار، یا تەختە.
band (band), *n.* (١) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ: *(a ~ of robbers)* . (٢) تیپ (مۆسیقا): *(a rock-and-roll ~ ; a jazz ~)* .
v.i. & v.t. یەکگرتن؛ بوون بە یەک: *(to ~ together against a common enemy)*
bandage (ban′dij), *n.* برینپێچ؛ سارغی.
v.i. & v.t. بە سارغی پێچان؛ پێچان (برین).
bandanna, bandana (ban-dan′ə), *n.* دەستەسڕێکی گەورەو ڕەنگاوڕەنگە بە ناوچەوان یا بە سەرەوە دەبەستڕێتەوە؛ سڕکەیی؛ سەربەست
bandbox (band′boks′), *n.* سندوقێکی مقەبایە بۆ یەخەو شەپقە تێخستن.
bandeau (ban-dō′, ban′dō), *n.* (١) تیرە قوماش (دەبەستڕێت بە ناوچەوانەوە بۆنەوەی قژ نەیەتە ناو چاوەوە). (٢) سوخمەیەکی مەمکی باریکە.
banderole, banderol (ban′də-rōl′), *n.* (١) ئاڵایەکی باریکە بەسەر ڕم، دار، یا بەلەمێکەوە. (٢) ئاڵایەکی دڕووشم لەسەر نووسراو.
(٣) ئاڵایەکی بچووکی سەر گۆڕێک یا تەرمێک.
bandicoot (ban′di-kōōt′), *n.* مشکێکی گەورەی هیندی کێڵگەیە.
bandit (ban′dit), *n.* چەتە؛ جەردە؛ ڕێگر؛ کەسێکی قاچاخ یا یاخی.
banditry (ban′di-tri), *n.* چەتەیی؛ جەردەیی.
banditti (ban-dit′i), *plural of* **bandit.**
bandmaster (band′mas′tēr, band′mäs′tēr), *n.* سەرتیپی- مۆسیقا.
bandog (ban′dôg′), *n.* سەگی بەستراوە لەبەر دڕی.
bandoleer, bandolier (ban′də-lēr′), *n.* فیشەک لەغ.
bandoline (ban′də-lēn′, ban′də-lin), *n.* پڕۆن لەسەردان (بۆ لوولی یا بریقانەوەی قژ).
bandore (ban-dôr′, ban′dôr), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە لە گیتار دەچێت.
band saw, مشارێکی قایشە لەسەر دوو خولخولۆکە دەخوولێتەوە.
band shell, سەکۆیەکی دەرەوەی تیپێکی مۆسیقایە دیوارێکی قوپاوی لەپشتەوەیە.
bandsman (bandz′mən, banz′mən), *n.* ئەندامی تیپێکی- مۆسیقا.
bandstand (band′stand′, ban′stand′), *n.* سەکۆیەکی سەر- گیراوی دەرەوەی تیپێکی مۆسیقا یا ئۆرکێسترایەک.
bandwagon (band′wag′n), *n.* عەرەبانەیەکی ڕازاوەیە تیپێکی مۆسیقای لەسەر سوار دەبێت لە خۆپیشاندانێکدا.
on the **bandwagon,** [Colloq.], لەگەڵ دەستەی براوەدایە: *(to jump on the bandwagon)*
bandy (ban′di), *v.t.* (١) یاری پێکردن (وەک تۆپ)؛ نەم دەستو نەو- دەست پێکردن. (٢) قاوخستنەوە؛ فیتنەبازی کردن؛ قسە هێنان‌و بردن: *(to ~ a story about)*
(٣) قسە بە یەکتر ووتن؛ ئاڵوگۆڕکردن (قسە لە دەمەقاڵێدا): *(to ~ words with a person)*
bandy (ban′di), *n.* (١) گووزی یاری " هۆکی " . (٢) یاریەکە لە " هۆکی " دەچێت.
adj. کەوانەیی؛ چەماوە؛ خوار.
bandy-legged (ban′di-leg′id, ban′di-legd′), *adj.* لاق- کەوانەیی؛ لاق چەماوە؛ گەڵ بڵۆ.
bane (bān), *n.* (١) [Poetic]، فەوتان؛ نەمان؛ لەناوچوون. (٢) فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ هۆی ناخۆشی‌و مەراق: *(She is the ~ of my life . ; Drink has been the ~ of his life.)*
(٣) ژەهر (تەنها لەم ووشەیەدا: **rat's-bane**) .
baneful (bān′fəl), *adj.* ژەهراوی؛ کوشندە؛ زیانبەخش: *(the ~ hemlock; a ~ influence)*

bang (baŋ), *v.t.* (۱) بەتوندی لێدان؛ زەمە لێ هەڵسان؛ پیاکێشان؛ پیامانێن: *(He ~ed his fist on the table.)* .
(۲) بەتوند داخستن؛ تەقە لێ هەڵسان: *(to ~ a door, window, etc.)* .
(۳) تەقەتەق بێکردن: *(to ~ the dishes in the sink)* .
(٤) [Vulgar Slang]، لەگەڵ جووت بوون؛ گایین.
v.i. (۱) تەقین؛ تەقینەوە: *(Firecrackers ~ .)* .
(۲) خۆ لێدان؛ پیاکێشان؛ بە قایمی لێدان: *(He ~ed into the wall.)* .
n. (۱) زەمە؛ تەپە
(۲) تەقە؛ تەقینەوە: *(The gun went off with a ~ .)*
(۳) [Slang]، خۆشی کوتوپڕ (وەک ئاوهاتنەوە).
adv. (۱) بەقایمی؛ بەتوندی و بە دەنگی زل. (۲) بە دەنگی بەرز و کوتوپڕ.
interj. دەنگێک وەک هی تەقە یا تەقینەوە.

bang (baŋ), *v.t.* تاشینی قژی سەر ناوچەوان بەڕێکی.
n.pl. پەرچەم؛ قژی سەر ناوچەوانی ڕێک بڕاو (کە هاتبێتە خوارەوە هەتا نزیک برۆ).

bangle (baŋ′g'l), *n.* بازنە؛ پاوانە
Bang's disease, دڕمێکی ڕەشەوڵاخە دەبێتە هۆی بەڕاوێتەبوون.
bang-up (baŋ′up′), *adj.* [Slang]. ئایاب؛ زۆر چاک
banian (ban′yən), *n.* (۱) بانیان؛ بازرگانێکی هیندی گۆشت نەخۆرە
(۲) کراس یا جلداشەیەکی دەڵبی هیندییە
banish (ban′ish), *v.t.* (۱) دەرکردن (لە وڵات یا شار)؛ شاربەدەرکردن؛ ئاوارەکردن ۲. دوورخستنەوە؛ دەرکردن
(۳) لە بیری خۆ بردنەوە؛ لە مێشک لادان.
banishment (ban′ish-mənt), *n.* (۱) دەرکردن (لە وڵات یا شار)؛ شاربەدەرکردن. (۲) دەرکردن؛ دوورخستنەوە.
banister, bannister (ban′is-tēr), *n.* (۱) سنگی محاجەرەی پێ پلیکانە ۲) (*pl*)، محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە
banjo (ban′jō), *n.* بانجۆ ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە.
-banjoist *(n.).*
bank (baŋk), *n.* (۱) بانق ۲) خانووی بانق
(۳) ئەو سنووقەی قومارگێر پارەی تێ دەخات؛ ئەم پارەیە.
(٤) (۱) بانقی خوێن و نەندامی لەش بۆ دانی بە نەخۆش لەکاتی پێویستیدا (پزیشکەوانی): *(a blood ~ ; an eye ~)* .
(ب) بانقی زانیاری *(a data ~)* .
v.i. (۱) پارە خستنە بانقەوە؛ ئاڤوێرکردن لەگەڵ بانقدا.
(۲) بەرێوەبردنی بانق. (۳) چاودێری کردنی بانقی قومار، واتە ئەو سنووقەی قومارگێر پارەی تێ دەخات.
v.t. پارە خستنە بانقەوە.
bank on, [Colloq.]. پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون
(Don't bank on his help.)
bank (baŋk), *n.* (۱) پەلەیەکی درێژکۆلە هەور؛ گردۆلکەیەکی درێژکۆلە؛ تۆپەڵ. (۲) قەدپاڵ؛ گرد (۳) بەستوو
(٤) (*pl.*)، کەنار (دەریا، ڕووبار، جۆگە)؛ ڕۆخ؛ قەراغ؛ گوێ؛ لێوار:
(along the river ~)
(٥) بەرزایی ڕەمینەی دەریا و دەریاچە؛ تەنکایی (دەریاچە، نەستێل).
(٦) لێواری ئاوەوەی مێزی بلیارد
(۷) بەلادا خوارببوونەوەی فڕۆکە لەکاتی پێچکردنەوەدا
v.t. (۱) بەستوو بەدەوردا دروستکردن
(۲) کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە *(to ~ earth along a wall)* .
(۳) ئاگر خۆش کردن
(٤) وەک بەردوزۆرکە لێکردن (رێگە)؛ کوورکردنەوە
(٥) لێدانی توپی بلیارد بەجۆرێک کە لە لێواری مێزەکە بدات و بگەڕێتەوە.
(٦) بەلادا خستن یا لارکردنەوەی فڕۆکەیەک لەکاتی فڕیندا
v.i. (۱) وەک بەستوو لێهاتن؛ تۆپەڵ بوون بە درێژکۆلەیی؛ گردبوونەوە.
(۲) لارکردنەوەی فڕۆکەیەک لەکاتی فڕیندا.

bank (baŋk), *n.* (۱) تەختی دانیشتنی سەوڵ لێدەران لە بەلەمێکی سەرلدا. (۲) ڕیزە سەوڵ. (۳) ڕیز.
(٤) ڕیزە کلیل (بە تەختەی کلیلەوە بەسەر دیوارێکەوە).
v.t. ڕیزکردن.
bankable (baŋk′ə-b'l), *adj.* بانق وەری دەگرێت؛ دەگۆڕێتەوە لە بانقدا.
bank account, حسابی بانق (هی کەسێک یا کۆمپانیایەک).
bank bill, بانکەنۆت؛ حەوالە یا چەکی بانقی (لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر).
bankbook (baŋk′book′), *n.* دەفتەری بانق: دەفتەرێکی بچووکە کە کەسێک حسابی بانقی خۆی تێدا ڕادەگرێت (هەروەها " passbook ").
bank discount, سوودی لێدەرکراو: سوودی ئەو قەرزەیە کە بانق دەیدات بە کەسێک و پێشەکی لە قەرزەکەی دەردەکات و هەڵی دەگرێت.
bank draft, بانکەنۆت: حەوالەیەکە لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر.
banker (baŋk′ēr), *n.* (۱) خاوەن بانق؛ بەڕێوەبەری بانق.
(۲) چاودێری پارە یا بانقی قومارێک.
banker (baŋk′ēr), *n.* ماسیگر؛ کەشتی ڕاوەماسی.
bank holiday, پشووی بانق.
banking (baŋk′iŋ), *n.* بانقچێتی؛ کاروباری بانق.
bank note, بانکەنۆت: چەکێکە بانقێک دەریدەکات دەتوانرێ لە هەموو بانقێکی تردا بگۆڕێتەوە؛ حەوالەیەکە لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر.
bankrupt (baŋk′rupt, baŋk′rəpt), *n.* (۱) کەسێکی مایەپووچ یا نابووت. (۲) کەسێک کە نەتوانێت قەرزەکانی بداتەوە.
(۳) کەسێک کە شتێکی نەبێت: *(a mental ~)* .
adj. (۱) مایەپووچ؛ مایەپووت؛ نابووت.
(۲) نەبوو؛ نابووت (مەجاز): *(He is morally ~ .)* .
v.t. مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن.
bankruptcy (baŋk′rupt-si, baŋk′rəp-si), *n.* مایەپووچی؛ مایەپووتی؛ نابووتی.
banner (ban′ēr), *n.* (۱) ئاڵا؛ بەیداخ.
(۲) دڕووشم: *(the ~ of freedom)* .
(۳) سەردێری ڕۆژنامە (کە لەسەری لاپەڕەکە بۆ ئەوسەری بگرێتەوە).
adj. زۆرباش؛ نایاب: *(a ~ year for wheat)* .
banneret, bannerette (ban ēr-et′), *n.* ئالایەکی بچووک.
banneret (ban′ēr-it, ban ēr-et′), *n.* (۱) سەرەک سوارچاک.
(۲) پلەیەکی سوارچاکی‌یە.
bannerol (ban′ēr-ōl′), *n.* = **banderole.**
bannister (ban′is-tēr), *n.* = **banister.**
banns, bans (banz), *n.pl.* جاردانی نیازی ژنهێنان و شووکردن لە کڵێسەدا.
banquet (baŋ′kwit, ban′kwit), *n.* (۱) ژەمێک خواردنی نایاب؛ خوانی ڕازاوە. (۲) ناهەنگی ڕەسمی نان خواردن.
v.t. بانگ کردن بۆ شێوی ڕەسمی؛ ناهەنگی سەرخوان بۆ گێڕان.
v.i. خواردنی خۆش خواردن.
banquette (baŋ-ket′), *n.* (۱) سەکۆی ناو سەنگەر (بۆ تەقەکردن).
(۲) شۆستە. (۳) کورسی‌یەکی درێژی دۆشەک لەسەرە بە قەراغ دیواری چێشتخانەیەکدا.
banshee, banshie (ban′shē, ban-shē′), *n.* خێوێکی مێینەی بەدوومە وەک بایەقوش بەسەر ماڵدا دەخوێنێت و نوقڵانەی مردن لێدەدات (فۆلکلۆری ئێرلەندەو ئوسکوتلەندە)؛ کەسێکی بەدووم.
bantam (ban′təm), *n.* (۱) [B-]، باڵندەیەکی بچووکە لە مریشک دەچێت. (۲) کەسێکی بچووکی شەڕەنگێز.
(۳) بۆکسباز یا زۆرانبازێکی سووک کە قورسایی‌یەکەی لەنێوان (۱۱۲-۱۱۸) پاوەندا بێت.
adj. بچووک و شەڕەنگێز.
bantamweight (ban′təm-wāt′), *n.* زۆرانباز یا بۆکسبازێکی

بچووك‌و سووك كه قورسایی‌یه‌كه‌ی له‌نێوان (۱۱۲–۱۱۸) پاوه‌ندا بێت.

adj. تایبه‌تی به زۆرانبار یا بۆكسبازێكی بچووك‌و سووك.

banter (ban′tēr), ***v.t.*** گاڵته‌وگەپ كردن؛ گاڵته‌پێكردن (له‌پووی برادەرایه‌تی‌یه‌وه)؛ كلك پێوه‌كردن؛ توانج تێگرتن.

v.i. (~ with), گاڵته‌وگەپ له‌گەڵ كردن؛ كلك پێوه‌كردن.

n. گاڵته‌وگەپ؛ كلك پێوه‌كردن؛ توانج.

-banterer *(n.)*; **banteringly** *(adv.)*.

bantling (bant′liŋ), ***n.*** منداڵ (به‌تایبه‌تی هی زۆرزان یا هاروهاج).

banyan (ban′yən), ***n.*** دارهه‌نجیرێكی هیندی‌یه لقه‌كانی ڕەگ داده‌كوتن‌و ده‌بنه دره‌ختی تازه.

banzai (bän′zä′i, bän′zī′), ***n.*** بانگه‌وازێكی جه‌نگی‌یی یاباذی‌یه به‌مانای: خوابكه‌م ده هه‌زار سال بژیت!.

banzai attack, banzai charge, هێرشێكی خۆكوژانه‌یه سه‌ربازه یاباذی‌یه‌كان ئه‌نجامیان ده‌دا له جه‌نگی جیهانی‌یی دووه‌مدا.

baptism (bap′tiz′m), ***n.*** (۱) پیژۆكردنی منداڵ به هه‌ڵكێشانی له ئاو (خاچ پەرستی) (۲) یه‌كه‌م تاقیكردنه‌وه؛ تاقیكردنه‌وه‌یه‌كی گران.

-baptismal *(adj.)*.

baptism of fire, (۱) جه‌نگی یه‌كه‌می تازه سه‌ربان. (۲) تاقیكردنه‌وه‌یه‌كی گران.

Baptist (bap′tist), ***n.*** (۱) [-b] ، كه‌سێك كه منداڵ پیژۆز ده‌كات به هه‌ڵكێشانی له ئاو. (۲) باپتیست: ئه‌ندامی لقێك له لقه‌كانی خاچ پەرستی پڕۆتستانته كه ده‌ڵێت: له ئاو هه‌ڵكێشان‌و پیژۆكردن ده‌بێت دوای ته‌مه‌نی باڵق بوون بكرێت به منداڵی.

baptistery (bap′tis-tri, bap′tis-tēr-i), ***n.*** (۱) شوێنی له ئاو هه‌ڵكێشان یا ئاو ئ هه‌ڵپڕاندنی منداڵ‌و پیژۆكردنی (خاچ پەرستی). (۲) ده‌فری ئه‌م ئاوه.

baptistry (bap′tis-tri), ***n.*** = baptistery.

baptize (bap-tīz′, bap′tīz), ***v.t.*** (۱) له ئاو هه‌ڵكێشان‌و پیژۆكردنی منداڵ (خاچ پەرستی) (۲) پاكردنه‌وه؛ خاوێن كردن. (۳) ناولێنانی منداڵ یا كه‌سێك پاش بوونی به خاچ پەرست.

bar (bär), ***n.*** (۱) شیش (كانزا، دار)؛ شیش (پەنجەره، دەرگا). (۲) قاڵبی لاكێشه‌یی (سابوون، شیرینی). (۳) كۆسپ: ***(illiteracy is a ~ to success.)*** . (٤) هێڵ؛ میل؛ تیره. (٥) (ا) جێی دانیشتنی دادپرس یا پارێزەر له ژووری دادگادا. (ب) قه‌فه‌زی گومانبار (٦) دادگا (۷) جێی لێپرسینه‌وه. (۸) پارێزەران؛ دەسته‌ی پارێزەران. (۹) پارێزەری؛ پیشه‌ی پارێزەری. (۱۰) بار؛ مه‌یخانه. (۱۱) میزی بار كه خه‌ڵك به‌دەوریدا دانه‌نیشن (مه‌یخانه، چێشتخانه). (۱۲) لغاو (۱۳) میلێك یا هێڵێكی ئاسۆیی سه‌ر قه‌ڵغان. (۱٤) به‌تاڵكردنه‌وەی داوایه‌ك (دادگەری). (۱٥) قه‌راغی سم یا پاشووی ئه‌سپ.

v.t. (۱) كێلوون دان؛ شیش خستنه بەر دەرگا یا پەنجەره. (۲) ڕێ لێگرتن؛ ڕێگه داخستن به شیش یا دار. (۳) قه‌ده‌غه‌كردن؛ نه‌هێشتن؛ ڕێگه پێ نه‌دان: ***(He was ~red from the contest.)*** (٤) میل میل كردن. (٥) ڕێگه‌گرتن له داوایه‌ك (دادگەری).

prep. جگه له . ***(It's the best hotel in town, ~ none.)***

cross the bar, مردن؛ كۆچی دوایی كردن.

barb (bärb), ***n.*** (۱) ڕیش‌و سمێڵی هه‌ندێك گیاندار. (۲) سه‌ریۆش (ووشكه‌سۆفی ژنی خاچ پەرستان). (۳) قولاپی ماسی گرتن؛ قولاپ. (٤) توانجێكی تونده‌وتیژ. (٥) تونده‌وتیژی (ووته)؛ تیژی؛ بڕی: ***(the ~ of his wit)*** . (٦) ده‌مارێكی پەڕی باڵنده.

(۷) (ا) قه‌ڵاس (گه‌نم‌و جۆ پووه‌كی تر). (ب) چوقوڵ؛ دڕك.

v.t. قولاپ پێوه‌كردن؛ قولاپ خستنه‌سه‌ر؛ قولاپ لێدان.

barb (bärb), ***n.*** (۱) جۆره ئه‌سپێكی به ڕەگەز عه‌ره‌بی‌یه به خێرایی‌و به‌هێزی‌و هێمنی ناسراوه. (۲) جۆره كۆترێكه.

barbarian (bär-bâr′i-ən, bär-bâr′yən), ***n.*** (۱) بێگانه؛ كه‌سێكی بێگانه. (۲) كه‌سێكی كێوی‌و هیچ نه‌زان. (۳) كه‌سێكی دڕنده‌و بێ به‌زه‌یی.

adj. (۱) كێوی؛ هیچ نه‌زان. (۲) كه‌رتڕ؛ بێ نه‌زاكه‌ت. (۳) دڕنده؛ بێ به‌زه‌یی.

barbaric (bär-bar′ik), ***adj.*** (۱) كێوی. (۲) دڕنده. (۳) بێ تامی له‌نه‌ندازه به‌دەر (شێواو، پازاندنه‌وه).

barbarism (bär′bə-riz˝m), ***n.*** (۱) به هه‌ڵه زمان به‌كارهێنان؛ زمان نه‌زانین. (۲) ووشه‌یه‌كی به هه‌ڵه به‌كارهێنراو. (۳) كێوێتی. (٤) كرده‌وه‌یه‌ك یا ڕەووشتێكی ناشرین‌و دڕندانه. (٥) دڕنده‌یه‌تی.

barbarity (bär-bar′ə-ti), ***n.*** (۱) دڕنده‌یه‌تی؛ دڵڕەقی؛ نامرۆڤایه‌تی: ***(The bombing of towns and villages is an example of- modern ~ .)*** (۲) كارێكی دڕندانه. (۳) شێوازێكی بێ تام‌و ناپه‌سه‌ند. (٤) ووشه‌یه‌كی به هه‌ڵه به‌كارهێنراو.

barbarize (bär′bə-rīz′), ***v.t.*** (۱) ووشه‌و زمان به هه‌ڵه به‌كارهێنان. (۲) دڕنده‌كردن.

v.i. وه‌ك دڕنده لێهاتن.

barbarous (bär′bə-rəs), ***adj.*** (۱) بێگانه. (۲) پڕ له هه‌ڵه (زمان). (۳) كێوی؛ نه‌زان. (٤) ناشرین (ڕەووشت، شێواو). (٥) دڕنده؛ دڵڕەق. (٦) گڕ (ده‌نگ).

Barbary ape, مه‌یموونی بێ كلك.

barbate (bär′bāt), ***adj.*** (۱) پرشدار. (۲) قه‌ڵاسدار (دانه‌وێڵه).

barbecue (bär′bə-kū′), ***n.*** (۱) ئاگردانێكی به‌رز یا مقه‌ڵی گۆشت برژاندن له ده‌ره‌وەی ماڵ. (۲) بریانی، پارێن، گا، به‌ران، یا مه‌ڕێكی به‌یه‌ك پارچه برژێنراو له‌سه‌ر ئاگری ده‌ره‌وەی ماڵ یا حه‌وشه. (۳) گۆشتی برژاو (به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر ئاگری ده‌ره‌وەی ماڵ یا حه‌وشه). (٤) سه‌یرانی گۆشت برژاندن. (٥) چێشتخانه‌ی گۆشت برژاندن؛ كه‌بابخانه.

v.t. (۱) كردن به بریانی؛ برژاندنی یه‌ك پارچه‌یی پارێن، مه‌ڕ، یا به‌رازێك. (۲) گۆشت برژاندن؛ ماسی برژاندن.

adj. (۱) برژاو (گۆشت)؛ برژێنراو. (۲) تایبه‌تی به گۆشتی برژاو.

barbecue sauce, خۆشاوی به‌هارات كه گۆشتی تێ ده‌خرێت‌و داده‌نرێت پێش برژاندنی.

barbed (bärbd), ***adj.*** (۱) دڕكاوی؛ دڕكدار. (۲) بڕ؛ تیژ؛ دڕكاوی (مه‌جاز): ***(~ words)*** .

barbed wire, ته‌ڵی دڕكاوی؛ ته‌ڵبه‌ن.

barbel (bär′b'l), ***n.*** (۱) تووكێكه به لێوی ماسی‌یه‌وه شۆڕبووه‌ته‌وه (بۆ هه‌ستكردنه). (۲) جۆره ماسی‌یه‌كی گه‌وره‌ی ئاو ڕوباره ئه‌م جۆره تووكه به لێوه‌وه‌یه‌تی.

barbellate (bär′bə-lāt′, bär′bel′it), ***adj.*** دڕكاوی (ڕووه‌ك)؛ به تووكی وه‌ك دڕك داپۆشراوه.

barber (bär′bēr), ***n.*** سه‌رتاش؛ ده‌ڵاك.

v.t. سه‌رتاشین؛ قژتاشین.

barber college, قوتابخانه‌ی سه‌رتاشی.

barber pole, لووله‌كێكی ڕەنگاوڕەنگی خووڵاوه‌یه له‌به‌رده‌می سه‌رتاشخانه‌دا.

barberry (bär′ber′i, bär′bēr-i), ***n.*** (۱) ڕووه‌كێكی گوڵ زەردی دڕكاوی‌یه بەری وه‌ك تووترك ده‌گرێت. (۲) بەری ئه‌م ڕووه‌كه.

barbershop (bär′bēr-shop′), ***n.*** سه‌رتاشخانه؛ ده‌ڵاكخانه.

barbet (bär′bit), *n.* (۱) جۆرە سەگێکی بچووکی تووک لوولە.
(۲) باڵندەیەکی ناوچە گەرمەکانە تووکی وەک درک بە بن دەنووکەکەیەوەیەتی.

barbette (bär-bet′), *n.* (۱) بەرزاییەکی ناو قەڵایەکە تەقەی لێوە دەکرێت. (۲) سەنگەری ناو کەشتییەکی جەنگی.

barbican (bär′bi-kən), *n.* سەنگەر یا قوڵلەی پاراستنی شارێک یا قەڵایەکە کە لەبەردەمی شارەکە یا قەڵاکەدایە.

barbital (bär′bi-tal, bär′bit-əl), *n.* دەرمانێکی نووستنە لەشێوەی تۆزدایە

barbiturate (bär-bə-tyoor′it, bär-bich′ēr-it), *n.* دەرمانی ناڕاز؛ دەرمانی نازارکوژ

barbule (bär′būl), *n.* تووکی پەڕی باڵندە؛ دەمارۆچکەی پەڕ.

bard (bärd), *n.* (۱) شایەر. (۲) [Poetic]، مۆنەر؛ شاعیر.
-bardic *(adj.).*

bard, barde (bärd), *n.* زرێی ئەسپ.
v.t. زرێ لە ئەسپ کردن

bare (bâr), *adj.* (۱) پووت؛ پەتی (قاچ)؛ پووت‌وقووت. (۲) بەرەڵا. (۳) دەراو. جۆرەبەرگ)
(٤) پووت‌وقووت؛ پووتەنی؛ خاڵی (ژوور. خانوو). *(a ~ room)*.
(٥) سادە؛ تەنێ پێوەنان یا زیادە؛ پووت. *(~ facts)*.
(٦) تەنها *(the ~ necessities of life)*.
v.t. پووت کردن. هەڵماڵین؛ پووت‌وقووت کردنەوە؛ ئاشکراکردن (نهێنی)؛ خستنەپوو
lay bare, هەڵماڵین؛ پیشاندان؛ خستنە بەرچاو؛ ئاشکراکردن (نهێنی).

bareback (bâr′bak′), *adv. & adj.* بە پشتی پووت (سواربوونی ئەسپ)؛ بەبێ زین *(to ride ~)*

barefaced (bâr′fāst′), *adj.* (۱) دەموچاو پووت؛ ڕوو هەڵماڵراو
(۲) ئاشکرا؛ کراوە. (۳) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو.

barefoot (bâr′foot′), *adj. & adv.* پێ پەتی؛ بە پێی پەتی.

barefooted (bâr′foot′id), *adj.* = barefoot.

barège (ba-rezh′), *n.* قوماشی پەچە.

barehanded (bâr′han′did), *adj. & adv.* (۱) بە دەستی پووت. (۲) بە دەستی پووت، واتە بەبێ دەستکێش. (۳) [Colloq.]، بە تاوانەوە گیراو

bareheaded (bâr′hed′id), *adj. & adv.* سەر پووت؛ بە سەری پووت.

barelegged (bâr′leg′id, bâr′legd′), *adj. & adv.* لاق-هەڵماڵراو؛ بە لاقی پووت؛ بێ گۆزەوی

barely (bâr′li), *adv.* (۱) بە ناشکرا. (۲) بە پووتی؛ بە پووت‌وقووتی. (۳) بە ناستەم؛ بە حاڵ. *(He ~ escaped injury.)*
(٤) کەم. (٥) [Archaic]. تەنها

barfly (bär′flī′), *n.* عەرەق خۆرێک کە زۆر دەچێتە مەیخانە

bargain (bär′g'n, bär′gin), *n.* (۱) سەوداگەریی؛ ڕێکەوتن (کڕین‌و فرۆشتن‌و ئاڵوگۆرکردن). (۲) مەرجەکانی ڕێکەوتنێک
(۳) ڕێکەوتنێک کە لە سوودی کڕیار بێت؛ کڕینی شتێک بە هەرزان.
(He bought the suit at a ~ .)
v.i. (۱) سەوداکردن؛ سەوداگەری کردن. (۲) ڕێکەوتن؛ پەیمان بەستن
v.t. ئاڵوگۆرکردن؛ گۆڕینەوە.
a bad bargain, سەوداگەرییەکی خراپ؛ ڕێکەوتنێکی خراپ.
a good bargain, سەوداگەرییەکی باش؛ ڕێکەوتنێکی باش.
bargain for, هەوڵدان بۆ دەسکەوتن بە هەرزان؛ سەوداکردن بۆ بە هەرزان کڕین.
strike a bargain, (۱) ڕێکەوتن (کڕین‌و فرۆشتن)
(۲) بە هەرزان شتێک دەسکەوتن؛ شتێک کڕین بە هەرزان.
-bargainer *(n.).*

barge (bärj), *n.* (۱) دۆبە؛ قەباغ؛ بەلەمی بار.
(۲) بەلەمێکی گەورەی گەشتو ئاهەنگی پەسمی.
(۳) خانە بەلەم؛ ماڵە بەلەم: بەلەمی تێدا ژیان وەک ماڵ.
(٤) [Slang]، بەلەمێکی ناقۆڵا.
v.t. گواستنەوە بە دۆبە یا بەلەمی بار.
v.i. (۱) بەمێواشی ڕۆیشتن.
(۲) [Colloq.] (أ) (~ in ; ~ into)، خۆتێهەڵقورتان:
(Don't ~ in our conversation.)
(ب) (~ in)، بە ناشرینانەو لەپڕتاو خۆکردن بە ژووردا:
(He ~d into the room.)
(۳) [Colloq.]، (~ into)، خۆ پێدادان.

bargee (bär-jē′), *n.* [British], = **bargeman.**

bargeman (bärj′mən), *n.* کەشتیی‌ەوانی کەشتی بارگواستنەوە.

baric (bar′ik), *adj.* [Rare], تایبەتی بە باریۆم.

baric (bar′ik), *adj.* بارۆمەتری؛ تایبەتی بە پەستانپێو.

baritone (bar′ə-tōn′), *n.* (۱) دەنگی نێرینەی مام ناوەندی لە بەرزی‌و نزمیدا (گۆرانی). (۲) گۆرانی بێژێک بەم جۆرە دەنگەوە.
(۳) ئامێرێکی مۆسیقایی ئەم جۆرە دەنگە.

barium (bâr′i-əm), *n.* باریۆم.

bark (bärk), *n.* تونکڵەدار.
v.t. (۱) بە تونکڵ خۆش کردن (پێستە). (۲) تونکڵ لێکردنەوە؛ پووت کردن.
(۳) [Colloq.]، پێست دامالین.

bark (bärk), *v.i.* (۱) وەڕین؛ حەپین.
(۲) بە ناشرینانە قسەکردن (وەک وەڕەی سەگ). (۳) [Colloq.]، کۆکەکردن.
(٤) [Slang]، جاڕدان بە دەنگی بەرز و ناسان.
n. وەڕ؛ حەپ؛ سەگوەڕ.
bark at the moon, بە مانگ وەڕین؛ ناڕەزایی بێ سوود دەربڕین.
bark up the wrong tree, (۱) هێرش بردنە سەر شتێک بە هەڵە؛ بە هەڵەدا چوون. (۲) هەوڵدان بە هەڵە؛ هەوڵی بێ سوود دان.

bark (bärk), *n.* [Poetic], بەلەمێکی بایەوانی بچووکە.

barkeeper (bär′kēp′ēr), *n.* مەیخانەچی.

barker (bär′kēr), *n.* (۱) وەڕەر (سەگ، مرۆڤ).
(۲) کەسێک کە لەبەردەمی فرۆشگا یا تیاترۆیەکدا بە دەنگی بەرز کڕیار ڕادەکێشێت.

barker (bär′kēr), *n.* تونکڵ لە دار کەرەوە (مرۆڤ، مەکینە).

barley (bär′li), *n.* جۆ.

barleycorn (bär′li-kôrn′), *n.* (۱) دەنکە جۆ؛ جۆ.
(۲) پێوانەیەکی کۆنە بریتیی‌یە لە سێ‌یەکی ئینچێک.
(۳) خواردنەوەی کحوولی (بەتایبەتی ویسکی).

barley sugar, نوقوڵێکە لە شەکری تێواوەو ئاوی جۆ دروست دەکرێت.

barm (bärm), *n.* کەفی بیرە؛ کەفی سەر بیرە لەکاتی ترشانیدا.

barmaid (bär′mād′), *n.* ئافرەتی مەیگێڕ لە مەیخانەدا.

barman (bär′mən), *n.* پیاوی مەیگێڕ لە مەیخانەدا.

barmy (bär′mi), *adj.* (۱) کەفاو (بیرە)؛ کەفدار.
(۲) [British Slang]، شێتۆکە؛ شێت.

barn (bärn), *n.* (۱) تەوێلە؛ کایەن؛ کایەن‌و تەوێلە.
(۲) گەراجی پاسی ئاوشار. (۳) [Colloq.]، ژوور؛ خانە.

barnacle (bär′nə-k'l), *n.* (۱) گیاندارێکی بچووکی قاوغدارە بە بەردەوە دەنووسێت ئەوەندەی گوێزێک دەبێت. (۲) جۆرە قازێکی کێوی‌یە
(۳) [Colloq.]، کەسێکە کە پێتەوە نووسا لێت نابێتەوە.

barnacles (bär′nə-k'lz), *n.pl.* (۱) لەواشە (کە دەکرێتە لەنزی ووڵاخی سەرک لەکاتی نان کردنیدا). (۲) ئامێرێکی ئازاردانە لە لەواشە دەچێت.
(۳) [British Slang]، چاوێلکە.

barn dance, (۱) سەمایەکی لادێ‌یی‌یانەی ئەمەریکی‌یە.
(۲) ئاهەنگێکی سەمای ناو کایەنە.

barn owl, کوونەپەپوی ناو کلۆری دارو کایەن.

barnstorm (bärn′stôrm´), *v.i.* (۱) گەڕان بە لادێ و شارۆچکەداو ووتاری ڕامیاری دان یا شانۆگەری پێشکەش کردن. (۲) خۆنوواندن بە فرۆکەو خۆفڕێدان بە پەڕەشووت لە پێشانگادا.

barnyard (bärn′yärd´), *n.* حەوشەی دەوروپشتی کایەن و تەوێلە.

baro- (bar′ō, bar′ə), پێشگرێنکە بەمانای: تایبەتی بە پەستانی هەوا.

barogram (bar′ə-gram´), *n.* بارۆگرام: تۆمارکراوەی پەستانپێوی نۆتۆماتیکی

barograph (bar′ə-graf´, bar′ə-gräf´), *n.* بارۆگراف: پەستان- پێوی نۆتۆماتیکی هەوا.

barometer (bə-rom′ə-tēr), *n.* (۱) بارۆمەتر؛ پەستانپێو. (۲) پێوەری گۆڕین؛ نیشانەکەر؛ شتێک کە گۆڕینی ڕامیاری، کۆمەڵایەتی، ئابووری یا کلتووری پێشان بدات.

-barometric *(adj.)*; **barometrically** *(adv.)*.

baron (bar′ən), *n.* (۱) بارۆن. بەگزادەیەکی ئینگلیز یا ئەورووپایی. (۲) سەرمایەدارێکی بەدەسەڵات.

baronage (bar′ən-ij), *n.* (۱) چینی بارۆنەکان؛ نزمترین چینی بەگزادەی ئینگلیز. (۲) پلەوپایەو دەسەڵاتو ناوچەی ژێردەستی بەگزادەیەکی ئەم چینە. (۳) بەگزادەکان. (٤) لیستەی ناوی بەگزادە.

baroness (bar′ə-nis), *n.* (۱) ژنی بارۆن. (۲) بارۆن (ژن)؛ خاتووزادە.

baronet (bar′ə-nit, bar´ə-net′), *n.* (۱) بەگزادەیەکی ئینگلیزە کە پلەی لەخوار " بارۆن " موەیەو لەسەروو " شاسوار " موەیە. (۲) پلەوپایەی ئەم بەگزادەیە.

baronetage (bar′ə-nit-ij), *n.* لیستەی ناو و پلەوپایەی " بارۆنێت " (ووشەی پێشوو ببینە).

baronetcy (bar′ə-nit-si), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتی " بارۆنێت " .

baronial (bə-rō′ni-əl), *adj.* (۱) بارۆنی؛ بەگزادەیی. (۲) بۆ بەگزادە دەشێت: *(a ~ mansion)* .

barony (bar′ə-ni), *n.* (۱) ناوچەی ژێردەستی بارۆنێک. (۲) پلەوپایەی بارۆن.

baroque (bə-rōk′), *adj.* (۱) نارێک. شێواو. (۲) زۆر ڕازاوەو هێڵی کەوانەیی و خوارو خێچاویدار (خانووسازی، هونەر). (۳) تایبەتی بە چەرخی ئەم جۆرە هونەرە (سەدەی شانزەو حەڤدەو هەژدە). (٤) لە تاەو ئەندازە بەدەر ڕازاوە.

n. شێوازێکی هونەری و خانووسازییە بریتییە لە ڕازاندنەوەو هێڵی کەوانەیی و خوارو خێچی نێجگار زۆر.

baroscope (bar′ə-skōp´), *n.* ئامێری پێوانی گۆڕانی پەستانی هەوا.

barouche (bə-rōōsh′), *n.* عەرەبانەیەکی سەرپێچراوەی چوار- گوڕسیە

barque (bärk), *n.* بەلەمی با' کەشتی با.

barquentine (bär´kən-tēn′), *n.* = barque.

barrack (bar′ək), *n.* (۱) . [Rare] کوخت. (۲) *(pl.)*. نۆردووگا؛ سەربازگە. (۳) *(pl.)*. نیشتەجێبەکی کاتی کرێکاران.

v.t. & v.i. حەواندنەوە یا دانان لە نۆردووگادا؛ خستنە سەربازگەوە؛ نیشتەجێ بوون لە نۆردووگادا.

barracuda (bar´ə-kōō′də), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەو دڕندەی دەریایی.

barrage (bə-räzh′), *n.* (۱) بۆمباران کردنێک بە گوللە توپ بۆ ڕێگرتن لە هێزی دوژمن یا پاراستنی هێزی خۆ لەکاتی هێرش بردندا؛ دەسڕێژ. (۲) لێشاو (ووتە، پرسیار، مستەکۆلە): *(a ~ of questions)* .

v.t. & v.i. دەسڕێژکردن؛ دەسڕێژلێکردن.

barrage (bär′ij), *n.* (۱) بەنداو؛ بەست. (۲) کۆسپ.

barranca (bə-raŋ′kə), *n.* دۆلێکی قوڵ؛ چەمێکی قوڵ.

barratry (bar′ə-tri), *n.* (۱) کڕین و فرۆشتنی پلەوپایەو هەروەها کاربەدەستێتی لە میری و کلێسەدا؛ بە بەرتیل فەرمانبەرێتی پێدان. (۲) زوو زوو شەڕنانەوە؛ زوو زوو بەخۆڕایی شکات کردن. (۳) کەمتەرخەمی یا ساختەبازی کەشتیەوان.

-barrator, barrater *(n.)*; **barratrous** *(adj.)*.

barred (bärd), *adj.* (۱) میلدار (قوماش). (۲) کێلوون دراو؛ داخراو. (۳) قەدەغە.

barrel (bar′əl), *n.* (۱) بەرمیل؛ پیپ؛ دەبە. (۲) پڕ بەرمیلێک. (۳) لووڵەکێکی بۆش یا پتەو (پاندان): *(the ~ of a fountain pen)* . (٤) لووڵەی تفەنگ یا دەمانچە. (٥) قەفی پەڕی باڵندە. (٦) لەش (ئەسپ، ڕەشەوولاخ). (۷) [Colloq.]، زۆر؛ فرە: *(a ~ of fun)* .

v.t. (۱) خستنە بەرمیلەوە. (۲) هەڵگرتن؛ عەمارکردن.

v.i. [Slang], خێرا ڕۆیشتن.

barrel-house (bar′əl-hous´), *n.* (۱) جۆرێنکە لە مۆسیقای- " جاز " . (۲) مەیخانەیەکی ناوبانگ خراپ؛ قەحبەخانە.

barrel organ, ئۆرگانی دەستی. ئامێرێکی مۆسیقای بچووکە لە پیانۆ دەچێت.

barren (bar′ən), *adj.* (۱) نەزۆک (ژن): *(a ~ woman)* . (۲) نڕ؛ نەزۆک (گیانەوەر). (۳) بێبەر؛ ڕووتەنی؛ بەیار؛ بێ کەڵک؛ چۆڵ: *(~ soil, land, etc.)* . (٤) ووشک و ناخۆش. (٥) بەتاڵ؛ نەبوو؛ بێ؛ ئێبەتی.

n. (۱) زەوی وزاری بێبەر یا ڕووتەنی. (۲) *(pl.)*، زەوی وزاری لماوی و دەوەناوی.

-barrenness *(n.)*.

barret (bar′it), *n.* تەپلە؛ کڵاوێکی بچووک.

barrette (bə-ret′), *n.* تەوقی سەر (ژن).

barricade (bar′ə-kād´), *n.* (۱) سەنگەر. (۲) بەربەست (کە ڕێگەی پێ دەگیرێت لەکاتی شەڕی سەر شەقامدا)؛ کۆسپ.

v.t. (۱) ڕێ لێ داخستن؛ ڕێی چوونەژوورەوە یا هاتنەدەرەوە نەدان. (۲) کۆسپ لەبەردەمدا دانان؛ بەربەست کردن. (۳) خۆ قایم کردن و نەهاتنە دەرەوە.

barricado (bar´i-kā′dō), *n.* = barricade.

barrier (bar′i-ēr), *n.* (۱) قەڵای پاراستنی شوێنێک. (۲) دیوار؛ پەرژین؛ تەیمان. (۳) کۆسپ؛ دیوار؛ بەربەست: *(Shyness was a ~ between them.)* . (٤) سنوور. (٥) دەرگای گوومرگ (لەسەر سنووری وڵاتێک).

barring (bär′iŋ), *prep.* بێجگە لە؛ جگە لە.

barrio (bär′ri-ō´), *n.* گەڕەکی هەژاران؛ گەڕەک.

barrister (bar′is-tēr), *n.* پارێزەر.

barroom (bär′rōōm´, bär′room´), *n.* بار؛ مەیخانە.

barrow (bar′ō), *n.* (۱) عەرەبانەی دەستی. (۲) پڕ عەرەبانەیەکی دەستی.

barrow (bar′ō), *n.* (۱) گردۆڵکە یا کەڵەکەبەردێکی بچووکی سەر گۆڕێک. (۲) [Dial.]، شاخ؛ گرد.

barrow (bar′ō), *n.* بەرازی خەساو.

bartender (bär′ten´dēr), *n.* مەیخانەچی؛ بەردەستی بار؛ ساقی.

barter (bär′tēr), *v.t.* (۱) ئاڵوگۆڕکردن (شتومەک)؛ گۆڕینەوە: *(He ~ed his watch for food.)*

(۲) سەوداکردن.

n. (۱) ئاڵوگۆڕکاری؛ گۆڕینەوە (شتومەک). (۲) سەوداگەری؛ سەوداکردن (۳) شتێکی ئاڵوگۆڕکراو.

barter away, بە هەرزان فرۆشتن؛ بەخۆڕایی لەدەستدان؛ بەبادان: *(to barter away one's freedom and independence)*

bartizan, bartisan (bär′tə-z'n, bär′tə-zan′), *n.* قوللەیەکی دەرپۆقیو لەلای دیوارێکو سەربانێکەوە.

barytone (bar′ə-tōn´), *adj. & n.* = baritone.

basal (bā′s'l), *adj.* (۱) بناغەیی؛ لە بنەوە دەرهاتوو؛ تایبەتی بە بن. (۲) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ.

basalt (bə-sôlt′, bas′ôlt), *n.* بازۆلت؛ مەرمەری ڕەش؛ بەردێکی قورسی سەختی سووتاوی ناگرپژێنیە.

bascule (bas′kūl), *n.* = seesaw.

bascule bridge, پردی بزوێن.

base (bās), *n.* (۱) بنچینە؛ بناغە؛ بنەوان؛ ڕەگ. (۲) بن *(the ~ of a thumb)* . (۳) بنکە ;سویا. شۆڕش)؛ بارەگا؛ سەرشار (وەرزش). (٤) چینی زێرەوەی بۆیاخ. (٥) ماددەی سەرەکی ناوێتەیەك. (٦) ماددەیەکە کە لەگەڵ ترشەڵۆکدا تێکەڵاوکرا خوێی لێ پەیدا دەبێت. (۷) ماددەیەکە دەکرێتە ناو بۆیە یا خومەوە بۆ چەسپاندنی ڕەنگەکەی. (۸) هێڵی زێرەوە (نەئەندازە)؛ بن (۹) لاخواروو قەڵغان. (۱۰) ڕەگ بیرکاری). (۱۱) ڕەگی ووشە (زمانەوانی).

v.t. (۱) بنچینە بۆ دانان. (۲) دامەزراندن؛ دانان. (۳) دانان لەسەر بنچینەیەك *(Taxes are ~d on income.; He ~d his conclusions on false assumptions.)*

base (bās), *adj.* (۱) نزم (دەنگ بەتایبەتی لە گۆرانیدا). (۲) ناکەس؛ نزم؛ نامەرد؛ سووك: *(It is ~ to betray a friend.)* . (۳) نزم (پەی کۆمەڵایەتی). (٤) خراپ؛ قەڵب. (٥) هەرزەنەها؛ بێ نرخ: *(Iron is a ~ metal, gold a precious one.)* . (٦) ناڕەسەن (زمان). (۷) ساختە. (۸) [Archaic]، کورت. (۹) [Archaic] زۆل؛ ناکەس بەچە.

n. دەنگێکی نرم (مۆسیقا. گۆرانی).

baseball (bās′bôl´), *n.* (۱) یاری بێسبۆل (۲) تۆپی ئەم یاریە

baseboard (bās′bôrd´, bās′bōrd´), *n.* (۱) تەختەدارێکە گۆشەی نێوان زەمینە و بن دیوار دادەپۆشێت. (۲) تەختەی بناغە.

baseborn (bās′bôrn´), *adj.* (۱) ناکەس بەچە؛ نامەرد؛ نزم؛ سووك. (۲) زۆل ۲) بنەچە نزم یا هەژار؛ ناکەس بەچە

baseless (bās′lis), *adj.* بێ بناغە؛ نابەجێ؛ درۆ. *(~ accusations, fears, hopes, etc.)*

base line, (۱) هێڵی بنچینە. (۲) هێڵی نێوان دوو بنکەی یاری بێسبۆل.

basely (bās′li), *adv.* نامەردانە؛ ناکەسانە.

basement (bās′mənt), *n.* ژێرخان؛ ژێرزەمین (خانوو)؛ سەرداب.

base metal, کانزای کەم نرخ (وەك ئاسن).

baseness (bās′nis), *n.* (۱) نامەردی؛ ناکەسی؛ ناپیاوی؛ سووکی (۲) کردەوەیەکی نزم یا ناکەسانە.

basenji (bə-sen′ji), *n.* سەگێکی ئەفەریقایی بچووکی سوورە حەپین یا وەپڕینی دێیە

bases (bās′iz), *n. plural of* base.

bases (bā′sēz), *n. plural of* basis.

bash (bash), *v.t.* [Colloq.], بەتوندی لێدان؛ زەمە لێ هەڵسان؛ پیامانێ؛ بیرازکردن

n. [Colloq.], زەمە؛ لێدانێکی توند؛ پیاکێشانێك.

bashaw (bə-shô′), *n.* ئەفەندی؛ پاشا؛ فەرمانبەرێکی گرنگ؛ خانزاد.

bashful (bash′fəl), *adj.* شەرمن؛ بە شەرم؛ کەم ڕوو.

basic (bās′ik), *adj.* (۱) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگ؛ بناغەیی؛ پێشەیی؛ سەرەتایی: *(~ principles)* . (۲) تفت (کیمیا)

basically (bās′i-k'l-i, bās′ik-li), *adv.* بە ڕادەی یەکەم؛ بەزۆری؛ بەشێوەیەکی بنچینەیی یا سەرەکی

Basic English, زمانی ئینگلیزی سەرەتایی یا بنچینەیی (کە بریتیە لە هەشت سەدو پەنجا ووشەی پێویست و بناغەیی ئینگلیزی).

basidiomycete (bə-sid´i-ō´mī-sēt′), *n.* جۆرە پووەکێکە وەك قارچك و دوومەڵان.

basil (baz′l), *n.* ڕێحانە.

basilar (bas′ə-lēr), *adj.* (۱) بنچینەیی (بەتایبەتی هی کاسەی سەر)؛ پێشەیی. (۲) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ.

basilary (bas′ə-ler´i), *adj.* = basilar.

basilic (bə-sil′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە بۆری خوێنی قۆڵ. (۲) [Obs.]، شاهانە.

basilica (bə-sil′i-kə), *n.* (۱) کۆشکی شاهانە. (۲) هۆڵێکی لاکێشەی کۆڵەکەدار (لە خانوویەکی ڕۆمانی کۆندا)؛ خانوویەکی وەها. (۳) کڵێسەیەکی کۆنی وەها.

basilisk (bas′ə-lisk´), *n.* (۱) گیاندارێکی خشۆکی نەفسانەییە وەك قۆپی وایە هەناسەو سەیرکردنەکەی کوشندەیە. (۲) جۆرە قۆپیەکی ئەمەریکییە. (۳) تۆپێکی جەنگیی کۆنی بە قۆپی کانزایی ڕازێنراوەیە.

basin (bā′s'n), *n.* (۱) تەشت؛ سوێنە. (۲) جوڕنە؛ دەستشۆر. (۳) ڕێ تەشتێك؛ ئەوەندەی تەشتێك دەیگرێت. (٤) عەماراو؛ ئەستێل؛ حەوز؛ چاڵ؛ قوواڵیی. (٥) کەنداو. (٦) سەرچاوەی ڕووبار: *(~ river)* . (۷) چاڵایی بن دەریا: *(~ ocean)* .

basinet (bas′ə-nit), *n.* کڵاوزرێیەکی سووك؛ کڵاوی ئاسن.

basis (bā′sis), *n.* (۱) بنچینە؛ بناغە. (۲) دانەبەشی سەرەکی؛ کۆڵەکە. (۳) تێوری یا پەیڕەوی سەرەکی پێوانە؛ پێومر؛ بناغە.

bask (bask, bäsk), *v.i. & v.t.* (۱) خۆهەڵخستن لەبەر هەتاو: *(He ~ed in the sun.)* (۲) پاڵ لێدانەوە لەخۆشیدا؛ بسکەی سمێڵ هاتن لەخۆشیدا؛ لرف لێدان: *(He ~ed in her favor.)*

basket (bas′kit, bäs′kit), *n.* (۱) زەمیلە؛ سەبەتە. (۲) ڕێ زەمیلەیەك. (۳) (!) تۆپی یاری باسکە. (ب) تۆپ خستنە ناو تۆپی باسکەوە.

basketball (bas′kit-bôl´, bäs′kit-bôl´), *n.* (۱) یاری باسکە. (۲) تۆپی باسکە.

basket case, نەخۆشێکی چوارپەل بڕاوە؛ نەخۆشێکی پەرێشان و هیوای چاکبوونەوە لێ نەکراو.

basket hilt, دەسکە شمشێرێکە لەشێوەی زەمیلەدا.

basketry (bas′kit-ri, bäs′kit-ri), *n.* (۱) زەمیلە دروستکردن؛ زەمیلەکاری. (۲) زەمیلە؛ زەمیلەکان؛ سەبەتەکان.

basket weave, چنینی سەبەتەیی: قوماش چنینێکە بریتیە لە ڕاست و چەپ لێکدانی تاڵەکان وەك تووڵی زەمیلەو سەبەتە.

basophile (bā′sə-fīl´, bā′sə-fil), *n.* خانەیەکی بەئاسانی ڕەنگ وەرگر (پووەکناسی).

Basque (bask), *n.* (۱) باسك؛ باسکی؛ یەکێك لە نەتەوەی باسك کە لەسەرووی ئیسپانیاو پۆژاوای فەرەنسادا دەژی. (۲) زمانی باسکەکان؛ باسکی (زمان).

adj. باسکی (نەتەوە، خاك، زمان... هتد).

basque (bask), *n.* بلووزێکی تەسکی ژنانە.

bas-relief (bas′ri-lēf´, bä′ri-lēf´), *n.* نەخشو پەیکەری بەئاستەم سەردەرهێناو یا دەرپۆقیو بە دیوارەوە.

bass (bās), *n.* (۱) نزمترین دەنگی گۆرانی نێرینە. (۲) نزمترین دەنگی مۆسیقا. (۳) گۆرانی بێژێك یا ئامێرێکی مۆسیقایی ئەم جۆرە دەنگە.

adj. (۱) دەنگ نزم. (۲) دەتوانێت گۆرانی وەها نزم بڵێت یا مۆسیقای وەها نزم لێ بدات.

bass (bas), *n.* جۆرە ماسیەیەکە لە ناوی دەریا هەروەها ڕووباریشدا دەژی.

bass drum, تەپڵێکی گەورەی دەنگ نزمە.

basset (bas′it), *n.* سەگێکی ڕاوی لەش درێژو قاچ کورت و گوێ شۆڕە.

basset (bas′it), *n. & v.i.* دەرکەوتن یا هاتنەسەر پووی زەوی کانزا لەژێر زەوی‌یەوە (زەمینناسی، کانگەری).

bass horn, جۆرە کەرەنایەک

bassinet (bas′ə-net′), *n.* بێشکەیەکی سەرگیراوی پێچکەدارە.

basso (bas′ō), *n.* دەنگێکی نزم و نیرانە؛ گۆرانی بێژێکی دەنگ نزم و نێر.

bassoon (ba-sōōn′, bə-sōōn′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایە لەبابەتی زورنا.

basswood (bas′wood′), *n.* (۱) سنجوو دەرەختێکی گول زەرد و بۆن خۆشە دارەکەی سووک و قایمە. (۲) داری ئەم دەرختە.

bastard (bas′tērd), *n.* (۱) زۆل؛ کەسێکی زۆل؛ ناپەسەن. (۲) شتێکی ناپەسەن، ساختە، یا دزۆزنە. (۳) [Slang]، کەسێکی ناکەس بەچە، نامەرد، یا سەگباب (جوێن). (٤) [Slang]، کابرا (لەپووی سووکی‌یەوە).

adj. (۱) زۆل. (۲) ساختە؛ دزۆزنە؛ ناپەسەن. (۳) قەڵب؛ خراپ.

bastard file, بریەنگی ددان مام ناوەندی.

bastardize (bas′tērd-īz′), *v.t.* (۱) زۆڵی و ناکەسی دەرخستن. (۲) پیس کردن؛ تێکدان: *(He ~d the language.)*.

-bastardization *(n.).*

bastardly (bas′tērd-li), *adj.* (۱) زۆل؛ زۆلانە؛ ناکەسانە. (۲) ناپەسەن؛ ساختە؛ دزۆزنە.

bastardy (bas′tēr-di), *n.* (۱) زۆڵی؛ زۆلێتی؛ ناکەس بەچەیی. (۲) زۆل خستنەوە.

baste (bāst), *v.t.* جل‌وبەرگ دوورینەوە.

baste (bāst), *v.t.* بۆن یا کەرە لە گۆشت هەڵسوون لەکاتی سوورکردنەوەدا یا پیاکردنەوەی بۆناوی گۆشتەکە خۆی.

baste (bāst), *v.t.* (۱) لێدان؛ دارکاری کردن. (۲) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛ جوێن پێدان؛ قسەی ناشرین پێ ووتن.

bastille, bastile (bas-tēl′), *n.* (۱) سەنگەرێکی بزۆک (بۆ هێرش بردن یا خۆپاراستن لەکاتی جەنگدا). (۲) بەندیخانە.

the Bastille, بەندیخانەی باستیل: قەڵەیەک بوو لە پاریس کرابوو بە بەندیخانە لە سەرەتای شۆڕشی فەرەنسادا لە سالی ۱۷۸۹دا وێران کرا.

bastinade (bas′tə-nād′), *n.* = bastinado.

bastinado (bas′tə-nā′dō), *n.* (۱) فەلاقە؛ دارکاری کردن. (۲) دار؛ دارەدەست

v.t. فەلاقەکردن؛ دارکاری کردن؛ لە بنی پێ دان بە دار.

bastion (bas′chən, bas′ti-ən), *n.* (۱) سەنگەری ناو قەڵا (کە بریتی‌یە لە بەشێکی دەرپۆقیوی قەڵاکە). (۲) قەڵا؛ مەلبەند *(a ~ of freedom and democracy)*.

bat (bat), *n.* (۱) گوڕزی یاری بێسبۆڵ. (۲) گەڵاکوتک؛ دار. (۳) پاکێتی یاری تەنس یا پینگ پۆنگ. (٤) لێدانی تۆپی بێسبۆڵ بە گوڕز. (٥) نۆرەی ئەم لێدانە. (٦) تۆپەلە گڵەجان. (۷) [Colloq.]، لێدانێک؛ پیاکێشانێک. (۸) [Colloq.]، خێرایی. (۹) [Slang]، ئاهەنگ و زەماوەندی خواردنەوە.

v.t. لێدان یا پیاسالین بە گوڕزی بێسبۆڵ یا گەڵاکوتک.

v.i. (۱) بەکارهێنانی گوڕزی یاری بێسبۆڵ. (۲) نۆبەکردن لە لێدانی تۆپی بێسبۆڵدا.

at bat, نۆبە هاتنەسەر (لێدانی تۆپی بێسبۆڵ).

bat around, [Slang], (۱) گەران؛ گەشتکردن؛ سوورانەوە (۲) لێکۆڵینەوە (بیروباوەڕ، نەخشە، پیلان).

go to bat for, [Slang], لەسەرکردنەوە؛ پشتیوان کردن بەتوندی: *(He went to bat for his friend.)*

bat (bat), *n.* شەمشەمەکوێرە

blind as a bat, کوێری تەواو؛ کوێر

bat (bat), *v.t.* [Colloq.], چاوونووقاندن؛ چاوداگرتن؛ پەشۆکان.

not bat an eye, [Colloq.], نەپەشۆکان؛ خۆ تێک نەدان.

batch (bach), *n.* (۱) ئەو نانەی کە بە یەک جار دەکرێت. (۲) ئەو هەویرەی پێویستە بۆ نان کردنی جارێک: *(a ~ of dough)*. (۳) بەرهەمی جارێک؛ سەرجەمی ئەو شتەی بە یەک جار دروست کرابێت (٤) دەستە؛ کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ تاقم؛ پۆل؛ چەپک.

bate (bāt), *v.t.* (۱) کەمکردنەوە؛ کزکردن. (۲) خۆپاگرتن؛ دەمی خۆ گرتن؛ دەرنەبڕین. (۳) لێ داشکاندن؛ لێ لادان؛ لێ دەرکردن؛ لێسەندنەوە.

v.i. کەم بوونەوە؛ کزبوون.

with bated breath, هەناسە بۆ نەدران (لە ترسدا یا لە خۆشیدا).

bate (bāt), *v.t. & v.i.* پێستە خۆش کردن.

n. دەرمانی پێستە خۆش کردن.

bateau (ba-tō′), *n.* بەلەمێکی بچووکە.

batfowl (bat′foul′), *v.i.* ڕاوکردنی مەل بە شەوکوێرکردنیان و گرتنیان بە تۆڕ یا کوشتنیان.

bath (bath, bäth), *n.* (۱) خۆشتن. (۲) ئاوی خۆشتن. (۳) گەرماو؛ سەرشۆرک؛ ژوورێ خۆشتن. (٤) بانیۆ. (٥) *(pl.)*، گەڕاو. (٦) کانزای تووانە لە کووڕەدا. (۷) دەرمانی وێنە شتنەوە.

v.t. & v.i. شتن؛ لە ئاو هەڵکێشان؛ خووساندن؛ خۆشتن.

bathe (bāth), *v.t.* (۱) نوقوم کردن لە ئاودا؛ خستنە ئاوەوە. (۲) شتن: *(She ~d the baby.)*. (۳) تەرکردن. (٤) داپۆشین؛ هەمووگرتنەوە: *(The trees are ~d in moonlight.)*.

v.i. (۱) خۆشتن؛ گەرماوکردن. (۲) مەلەکردن؛ خۆتێهەڵکێشان. (۳) خۆهەڵخستن: *(to ~ in the sun)*.

-bather *(n.).*

bathetic (bə-thet′ik), *adj.* (۱) هیچ‌وپووچ (شێوازی نووسین یا دووان). (۲) دزۆزنە (سۆز، هەست).

bathhouse (bath′hous′, bäth′hous′), *n.* (۱) گەرماوی گشتی. (۲) ژووری خۆگۆڕین لە گەرماوی گشتیدا.

bathing cap, کڵاوی خۆشتن (بۆ تەڕ نەبوونی قژ؛ کڵاوی مەلەکردن.

bathing suit, دەرپێنی مەلەکردن؛ جل‌وبەرگی مەلەکردن.

batho- (bath′ō), پێشگرێکە بەمانای: قوواڵی؛ قوواڵیی.

bathometer (bə-thom′ə-tēr), *n.* پێوەری قوواڵیی ئاو.

bathos (bā′thos), *n.* (۱) بە ناحەز چوون (شێوازی نووسین و دووان)؛ دانە دواوە. (۲) سۆزی درۆ؛ هەستو سۆزی ناپەجێ.

bathrobe (bath′rōb′, bäth′rōb′), *n.* پۆپی گەرماو.

bathroom (bath′rōōm′, bäth′room′), *n.* (۱) گەرماو؛ سەرشۆرک. (۲) ئاودەستخانە؛ تواڵێت.

bathtub (bath′tub′, bäth′tub′), *n.* حەوزی خۆشتن؛ بانیۆ.

bathy- (bath′i), پێشگرێکە بەمانای: قوول؛ تایبەتی بە بنی دەریا.

bathymetry (bath′i-met′ri), *n.* پێوانی قوواڵی دەریا.

-bathymetric; bathymetrical *(adj.).*

bathyscaph (bath′i-skaf′), *n.* بەلەمێکی ژێرئاوی‌یە بۆ چوونە ناو قوواڵیی دەریا.

bathysphere (bath′i-sfêr′), *n.* بەلەمێکی ژێرئاوی‌یە بۆ لێکۆڵینەوە لە زیندەوەرو پووەکی قوواڵیی دەریا.

batik (bə-tēk′, bä′tēk, bat′ik), *n.* (۱) نەقش و نیگار لەسەر دروستکردنی پارچەیەک قوماش بە لە خوم هەڵکێشانی و داپۆشینی ئەو بەشانەی کە ناوستڕێ نەقشی لەسەر دەرچێت. (۲) قوماشێکی نەقش و نیگار لەسەر دروستکراو بەم شێوەیە. (۳) ئەم نەقش و نیگارە.

adj. تایبەتی بە بەم جۆرە نەقش و نیگارو قوماشە.

v.t. نەقش و نیگار دروستکردن لەسەر قوماش بەم جۆرە.

bating (bāt′iŋ), *prep.* [Archaic], بێجگە لە؛ جگە لە.

batman (bat′mən), *n.* بەرەستی نەفسەرێکی ئینگلیزی.

baton (ba-ton′, bat′n), *n.* (۱) گورزی ئەفسەر یا پۆلیس (۲) داری باریکی سەرەك ئۆرکێسترا یا تیپی مۆسیقا (۳) شیشێکی باریکی ئاسنی سەرخڕە پێشەنگی خۆپیشاندان بە ئاسماندا هەڵی دەدەن و دەیگرێنەوە

Batrachia (bə-trā′ki-ə), *n.pl.* (۱) گیاندارێ تەڕو ووشکی بێ کلك (وەك بۆق ...) (۲) گیاندارە تەڕو ووشکیيەکان

batrachian (bə-trā′ki-ən), *adj.* تایبەتی بە گیاندارێ تەڕو ووشکی؛ تەڕو ووشکی

n. گیاندارێ تەڕو ووشکی

batsman (bats′mən), *n.* یارێکەرێ یاری بێسبۆڵ و کریکێت

battalion (bə-tal′yən), *n.* (۱) دەستە لەشکرێکی ئامادە بۆ جەنگ (۲) ژمارەیەکی زۆر؛ تابوور: *(a ~ of strikers)* (۳) *(pl.)* لەشکر؛ سوپا (٤) دەستە لەشکر؛ پەل

batten (bat′n), *n.* (۱) پارچە تەختەێ زەوی داپۆشەر (۲) پارچەیەك تەختەێ باریك کە دڕزی نێوان دوو تەختەێ پێ دادەپۆشرێت

v.t. (~ down), قایم کردن بە پارچەیەك تەختەێ باریك

batten (bat′n), *v.i.* (۱) قەڵەوبوون (۲) دەوڵەمەندبوون یا خۆش ڕابواردن لەسەر حسابی یەکێکی تر (۳) هاتنەبەر؛ بەرگرتن

v.t. قەڵەوکردن؛ دابەستن

batter (bat′ĕr), *v.t.* (۱) پەیتا پەیتاو بە قایم کوتاندنەوە؛ پیاکێشان؛ بەتوندی لێدان (۲) وورد وخاش کردن؛ پیامانێن و شکاندن؛ داگرتنەوە (۳) شکاندن؛ ڕزۆر بەکارهێنان و لەکەڵك خستن: *(The furniture was ~ed.)* *(a ~ed wife, child, etc.)* (٤) لێدان؛ ئازاردان

v.i. پیاکێشان پەیتا پەیتاو بە قایم

n. تیپی شکاو چاپەمەنی

batter (bat′ĕr), *n.* یارێکەرێك کە توێەی هاتووە لە توپ بدات (کریکێت بێسبۆڵ)

batter (bat′ĕr), *n.* گیراوەی ئاردو شیرو هێلکە بۆ کێك دروستکردن یا چێشت لێنان

batter (bat′ĕr), *v.t. & v.i.* بەرە بەرە لێزبوونی دیوارێك لە بناغەوە بۆ سەرەوە

battering-ram (bat′ĕr-iŋ-ram′), *n.* چەکێکی جەنگیی کۆنە پەیتا پەیتا دەکێشرا بە شوورەی شاری ئابلوقەدراودا بۆ ڕوخاندنی و چوونە ناو شارەکەوە

battery (bat′ĕr-i), *n.* (۱) پیامانێن؛ کوتانەوە؛ لێدان (بە دەست، شەق، یا شتێك؛ تنەهەڵدان: *(assault and ~)* (۲) (ا) توپ سوپا. کەشتی جەنگی. (ب) بنکەی توپ (ج) لقی توپدار (۳) توپ هاوێژو توپ گرەوە (یاری بێسبۆڵ) (٤) باتری؛ پیل (٥) دەستەیەك شتی چوونیەك

in battery, ئامادەیە بۆ تەقاندن توپ، تفەنگ

battik (bat′ik), *n., adj. & v.t.* = batik.

batting (bat′iŋ), *n.* (۱) لێدانی توپ بە گورز (یاری بێسبۆڵ) (۲) توێەڵ یا توێی لۆکەو خوری (بۆ تێناخنینی لێفەو کورسی)

battle (bat′l), *n.* (۱) جەنگ؛ شەڕ (۲) شەڕ؛ ناکۆکی؛ خەبات

v.t. & v.i. شەڕکردن؛ جەنگین؛ خەبات کردن

battle array, (۱) ئامادەکردن و ڕێکردنی هێزی چەکدار بۆ جەنگ (۲) کەرەسەی جەنگ

battle-ax, battle-axe (bat′l-aks′), *n.* (۱) تەورێ جەنگ (۲) [Slang]، ژنێکی کەڵەو بەزەبر

battle cruiser, کەشتی جەنگیی تیژڕەو

battle cry, (۱) بانگی جەنگ؛ هاواری جەنگ (۲) دروشمی خەبات یا جەنگ

battlefield (bat′l-fēld′), *n.* (۱) مەیدانی شەڕ؛ مەیدانی جەنگ (۲) مەیدانی ناکۆکی یا ملەملێ

battle front, مەیدانی جەنگ

battleground (bat′l-ground′), *n.* = battlefield.

battlement (bat′l-mənt), *n.* سەنگەر؛ سەنگەرێ سەر قەڵایەك

battleplane (bat′l-plān′), *n.* فڕۆکەێ جەنگی

battle royal, (۱) گەلەکۆمەکی (۲) شەڕێ مردن و ژیان؛ جەنگێکی قورس (۳) مشتومڕێکی زۆر؛ دەمەقاڵێیەکی گەرم

battle-scarred (bat′l-skärd′), *adj.* شوێن بڕینی شەڕێ پێوەیە

battleship (bat′l-ship′), *n.* کەشتی جەنگی

battue (ba-tōō′, ba-tū′), *n.* (۱) لە داڕو دەوەن دان بۆ هاتنەدەرەوەێ گیاندارو بانەدەرو پاوکردنیان (۲) ئەم جۆرە پاوە (۳) ئەو نێچیرەێ بەم جۆرە پاودەکرێت (٤) قەڵاچۆکردن بە کۆمەڵ

batty (bat′i), *adj.* [Slang], (۱) شێت؛ شێتۆکە (۲) سەیر؛ ئاڵاسا

bauble (bô′b'l), *n.* (۱) زێوزەنگیانە؛ شتێکی بریقەداری بازاڕی (۲) بووکەشووشە

baulk (bôk), *n., v.t. & v.i.* = balk.

bauxite (bôk′sīt, bō′zīt), *n.* کانزایەکە فافزێنی لێ دەردەهێنرێت

Bavarian (bə-vâr′i-ən), *adj.* باڤاری (گەل، زمان، کلتوور)

n. (۱) هاوواڵتیيەکی باڤاریا؛ باڤاری (۲) زمانی باڤاری (کە لقێکە لە زمانی ئەڵمانی)

bawd (bôd), *n.* (۱) گەواد (ژن یا پیاو)؛ سەرەك قەحبەخانە (۲) [Rare]، قەحبە

bawdry (bôd′ri), *n.* (۱) زمان پیسی؛ قسەێ سووك و ناشرین (۲) [Archaic]، گەوادێتی؛ پیشەێ گەواد (۳) [Obs.]، قەحبەیەتی؛ داوێن پیسی

bawdy (bô′di), *adj.* زمان پیس؛ سووك و ناشرین (ووتە)؛ بێ پەردەو سەرسەرێیانە (زمان، کردەوە): *(~ language)* .

-bawdily *(adv.)*; bawdiness *(n.)*.

bawdyhouse (bô′di-hous′), *n.* قەحبەخانە

bawl (bôl), *v.i. & v.t.* (۱) قیژاندن؛ هاوارکردن (۲) [Colloq.]، گریان بە دەنگی بەرز

n. (۱) قیژە؛ هاوار (۲) [Colloq.] ، گریان بە دەنگی بەرز

bawl out, (۱) هاوارکردن؛ قیژاندن (۲) [Slang]، سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛ شتن (مەجان)

bay (bā), *n.* کەنداو؛ ئاودێ

bay (bā), *n.* (۱) بەشێك یا لایەکی دەرپۆقیوی خانوو (۲) قوژبنێکی بە کۆڵەکە دەورەدراو (۳) لایەکی کایەنە بۆ عەمارکردنی دانەوێڵەو گزە (٤) ژووری نەخۆش و بریندارێ ناو کەشتی (٥) تاقی ناو دیوار

bay (bā), *v.i.* وەڕین؛ لوورەلوورکردن؛ قڕووسکاندن

v.t. (۱) پێ وەڕین (۲) پێ وەڕین و پاوتان (۳) گەمارۆدان؛ کردنەکوتەوە؛ تەنگ پێ هەڵچنین

n. (۱) وەڕە؛ لوورە؛ قڕووسکەقڕووسك (۲) گەمارۆ

at bay, گەمارۆدراو؛ بەگیرهێنراو؛ تەنگ پێ هەڵچنراو

bring to bay, گەمارۆدان؛ کردنە کوتەوە؛ تەنگ پێ هەڵچنین

keep (or hold) at bay, بەرهەڵستی کردنی دوژمن و لەدوورەوە ڕاگرتنی؛ وەستاندنی دوژمن لە جێی خۆی و ڕێی هاتنەپێشەوە لێگرتن: *(The bear kept the hunters at bay.)*

bay (bā), *n.* (۱) دارەختێکی هەمیشە سەوزە (۲) *(pl.)*، گوڵبەندی گەڵای ئەم دارەختە (۳) *(pl.)*، پەڵەوپایە بەرزی؛ ئاوداری؛ سەربەرزی

bay (bā), *adj.* کوێت

n. (۱) ئەسپ و ماینی کوێت؛ گیاندارێکی کوێت.
(۲) کوێت؛ قاوەیی سوورباو.

bayadere, bayadeer (bä′yə-dêr′), *n.* (۱) کچێکی سەماکەر لە پەرستگایەکی هیندیدا. (۲) قوماشی میلداری چەپ و ڕاست.

bayard (bā′ērd), *n.* (۱) ئەسپ یا ماینی کوێت. (۲) [B-]، ئەسپێکی ئەفسانەیی.
(۳) ئەسپ (لەبووی گالتەوە).

bay leaf, گەڵای بۆنداری درەختێکی هەمیشە سەوزە.

bayonet (bā′ə-nit, bā′ə-net′), *n.* نێزە؛ ڕم؛ قەمەی تفەنگ؛ سونگی.

v.t. نێزە، سونگی، ڕم، یا قەمە لێدان.

v.i. نێزە، سونگی، ڕم، یا قەمە بەکارهێنان.

bayou (bī′o͞o), *n.* زێ؛ چەم.

bay window, (۱) پەنجەرەی دەرپۆقیو. (۲) [Slang]، وورگی زل.

baywood (bā′wood′), *n.* جۆرێکە لە دارخەیزەران.

bazaar, bazar (bə-zär′), *n.* (۱) بازاڕ. (۲) فرۆشگا؛ دووکان. (۳) فرۆشتنی شتومەک بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ کڵێسە یا یانەیەک.

bazooka (bə-zo͞o′kə), *n.* بازووکە: چەکێکی سەرشانی مووشەک-تەقێنەرە

B.B.C., = British Broadcasting Corporation.

B.C., = Before Christ.

bdellium (del′i-əm), *n.* (۱) جەوی؛ گەوەن؛ سرێش. (۲) درەختی جەوی. (۳) بەردێکی بەنرخە لە نینجیلدا ناوی براوە.

be (bē; *unstressed,* bi), *v.i.* (۱) بوون؛ هەبوون؛ ژین؛ ژیان: ***(She is no more. ; I am here. ; She is there.)***
(۲) بوون؛ ڕوودان: ***(When will the wedding ~ ?)*** .
(۳) بەردەوام بوون؛ خایاندن؛ مانەوە: ***(Will he ~ here long?)*** .
(٤) بوون (لەشوێنێکدا): ***(The food is on the table.)*** .
(٥) ئ بوون؛ چوون: ***(Have you been to Italy?)*** .
(٦) وا بوون: ***(She is my sister. ; He is clever.)*** .
(۷) والێکردن؛ والێهاتن: ***(He will ~ whipped.)*** .

be off, (۱) بڕۆ! (۲) ڕۆیشتن.

be (bē, bi), پێشگرێکە بەمانای: (۱) بەدەوریدا: ***(besprinkle)*** . (۲) هەموی؛ بەتەواوی: ***(besmear)*** . (۳) لێسەندن؛ وەرگرتنەوە: ***(bereave, betake)*** . (٤) دەربارەی: ***(bethink, bemoan)*** . (٥) کردن: ***(bedirty)*** . (٦) لەگەڵدا کردن؛ کردن: ***(befriend, becloud)*** . (۷) داپۆشراو بە؛ هەبوو: ***(bewhiskered)*** .

beach (bēch), *n.* کەناری دەریا؛ ڕۆخی لمینی دەریا.

beachcomber (bēch′kōm′ər), *n.* (۱) شەپۆلێکی گەورەیە دەدات بە ڕۆخی دەریادا. (۲) کەسێکی وێڵە کە بە دەست لە خەڵک پان کردنەوە دەژی لە ڕۆخی دەریادا.

beachhead (bēch′hed′), *n.* بنکەی لەشکری داگیرکەر لەسەر ڕۆخی دەریای دوژمن.

beacon (bē′kən, bē′k'n), *n.* (۱) ئاگری پەیامنێر یا ووریاکردنەوە بە شوێنێکی بەرزەوە. (۲) چرای ڕێ پیشاندەر؛ چرای ئاگاداری.
(۳) چرای ڕێ پیشاندەری سەر ڕۆخی دەریا.
(٤) گردێک یا بورجێک کە نیشانەو پەیامی لێوە دەنێردرێت.
(٥) نیشانە (بەتایبەتی هی ووریاکردنەوە).
(٦) نیشانەو پەیامی بێتەل کە دەدرێت بە فڕۆکە بۆ ڕێ پیشاندانی.

v.t. (۱) ڕووناک کردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە (تاریکی).
(۲) نیشانەکردن بە چرا یا ڕووناکی.
(۳) ڕێ پیشاندان بە چرا یا ڕووناکی؛ ڕێ ڕووناک کردنەوە یا پیشاندان.

v.i. (۱) بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە.
(۲) ڕێ پیشاندان؛ چاوساغی کردن.

bead (bēd), *n.* (۱) مووروو؛ زەنگیانە؛ کووژمەکە؛ دەنکە تەزبیح.
(۲) *(pl.)*، تەزبیح. (۳) *(pl.)*، ملوانکە؛ گەردنبەند.
(٤) چوکڵەنیشان (تفەنگ، دەمانچە).
(٥) دڵۆپ (خوێن، ئارەق، ئاو)؛ بڵق. (٦) کەفی بیرە.
(۷) تۆسقاڵێک زێر یا زیو. (۸) پرزە مووروویی دیوار پازێنەرەوە.

v.t. (۱) پازاندنەوە بە مووروو یا زەنگیانە. (۲) هۆنینەوە (وەک تەزبیح).

v.i. خڕیوون؛ وەک مووروو لێهاتن؛ بوون بە دڵۆپ.

count (or tell or say) one's beads, دۆعاکردن بە تەزبیحەوە

draw a bead on, نیشان لێگرتنەوە.

beaded (bēd′id), *adj.* (۱) بە مووروو و زەنگیانە پازاوە.
(۲) مووروودار. (۳) دڵۆپ دڵۆپ وەستاو؛ خڕ وەک مووروو.

beadhouse (bēd′hous′), *n.* هەژارخانە؛ تەمەڵ خانە: بەتایبەتی کە هەژارەکانی دەبوایە دۆعایان بکردایە بە تەزبیحەوە بۆ خێرپێنکەرەکانیان.

beading (bēd′iŋ), *n.* (۱) مووروو هۆنینەوە. (۲) ملوانکە؛ تەزبیح.
(۳) پرزە مووروو و زەنگیانە کە بۆ جوانی دەنرێت بە جڵوبەرگەوە.
(٤) نەخشو نیگاری سەر جڵوبەرگ کە لە پرزە مووروو دەچێت.
(٥) کەفی بیرە.

beadle (bē′d'l), *n.* (۱) پەیامبەر. (۲) پێشەنگی خۆپیشاندانێکی زانکۆ.
(۳) یاریدەدەری قەشە؛ یاریدەدەری مالوومە لە کەنیشتەدا.

beadledom (bē′d'l-dəm), *n.* لەخۆبایی بوون و کەرێتی و ناڵەباریی فەرمانبەری بچووکی میری.

beadroll (bēd′rōl′), *n.* (۱) لیستەی ناو؛ لیستەیەکی درێژی ناو.
(۲) لیستەی ناوی ئەو مردووانەی دۆعایان بۆ دەکرێت (کڵێسەی کاسۆلیکی)

beadsman (bēdz′mən), *n.* (۱) دۆعاکردن بۆ مردوو بە پارە.
(۲) سوالکەر. (۳) نیشتەنی هەژارخانە یا تەمەڵ خانە.

beadwork (bēd′wūrk′), *n.* (۱) مت‌ومووروکاری؛ زەنگیانەکاری.
(۲) پرزەی مووروویی سەر جڵوبەرگ بۆ جوانی.

beady (bēd′i), *adj.* (۱) زەنگیانەیی؛ خڕو بچکۆلەو بریقەدار.
(۲) بە زەنگیانە پازاوە. (۳) پڕ لە دڵۆپی خڕی زەنگیانەیی.

beagle (bē′g'l), *n.* سەگێکی بچووکی پێست لووسی قاچ کورتی گوێ شۆڕە.

beak (bēk), *n.* (۱) دەنووک؛ دەنووکی باڵندەی نێچیروان.
(۲) شتێکی لە دەنووک چوو. (۳) [Slang]، لووتی گەورەو چەماوە.
(٤) [British Slang]، (ا) دادپرس؛ دادگەر. (ب) بەرێوەبەری قوتابخانە.
(٥) گوێ سمبانە.

beaked (bēkt, bēk′id), *adj.* (۱) دەنووکدار.
(۲) چەماوە (وەک دەنووک).

beaker (bēk′ēr), *n.* (۱) پەرداخی قنچکدار؛ کووپێکی جوان؛ پەرداخی بادە. (۲) شلەی ناو پەرداخێکی ڕازاوە.
(۳) شووشەی لێواردار کە دەرمانگەو کیمیاگەر بەکاری دەهێنێت

beam (bēm), *n.* (۱) دەستەک؛ نیرگە؛ دارێکی درێژو ئەستوور؛ شەلەمان.
(۲) مژان. (۳) میلی تەرازوو. (٤) تەرازوو. (٥) شیشی لەنگەر.
(٦) پەرێکی درێژو ڕەقی باڵی هەڵۆ یا داڵ. (۷) قەفی شاخی بەرانەکێوی
(۸) نیرگەی کەشتی. (۹) پانایی کەشتیێک. (۱۰) لای کەشتیێک.
(۱۱) [Slang]، پانایی سمت. (۱۲) نوێڵ.
(۱۳) تیشک؛ ڕووناکی؛ شەوق. (۱٤) زەردەخەنە؛ بسکە.
(۱٥) (ا) نیشانەی بە بێتەل نێردراو لە فڕۆکەخانەوە یا لە بەندەرەوە بۆ فڕۆکەو کەشتی. (ب) باشترین گۆشەی مایکرۆفۆن یا دەنگ گەورەکەر.
(ج) مەودای مایکرۆفۆن یا دەنگ گەورەکەر.

v.t. (۱) تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریقەدانەوە
(۲) ڕێ پیشاندانی فڕۆکەوان و کەشتیێەوان بە بێتەل.
(۳) بەرنامەی ڕادیۆ ناڕاستەکردن.

v.i. (۱) شەوقدانەوە؛ تیشکدانەوە؛ بریقانەوە.
(۲) زەردەخەنەگرتن؛ بسکەهاتن.

off the beam, (۱) پەیرەوی نەکەری ئامۆژگاری ڕێ پیشاندانی بێتەل

(فڕۆکە، کەشتی). (٢) [Slang]، بە هەڵەدا چوو؛ هەڵە.

on the beam, (١) لەسەر ڕێی ڕاست بەپێی ئامۆژگاری بێتەل (کەشتی، فڕۆکە). (٢) [Slang]، (ا) لەسەر ڕێی ڕاست. (ب) باش کاردەکات؛ ووریا.

beamed (bēmd), *adj.* (١) بە دەستەك کراو؛ دەستەکەکانی بەدەرەوەن: *(a ~ ceiling)*

(٢) ناراستەی شۆڕێنێکی تایبەتی کراوە (بەرنامەی ڕادیۆ): *(a ~ program)*

beaming (bēm′iŋ), *adj.* (١) ڕووناك؛ تیشکدەرەوە؛ شەوق دەداتەوە. (٢) دڵشاد؛ دەم بە پێکەنین؛ ڕووخۆش و کراوە.

beamy (bēm′i), *adj.* (١) ڕووناك؛ تیشکدەرەوە؛ بەشەوق. (٢) نیرگەیی؛ زل؛ پان و گەورە. (٣) شاخدار. (٤) پان (کەشتی).

bean (bēn), *n.* (١) دەنك لۆبیا، فاسۆلیا، پاقلە، قاوە). (٢) فاسۆلیا؛ لۆبیا؛ پاقلە. (٣) کەلوو. (٤) ڕووەکی فاسۆلیا و لۆبیا و پاقلە... هتد. (٥) [Slang]. مێشك؛ سەر.

v.t. [Slang], بەسەردا کێشان.

full of beans, بەکەیف؛ بەدەماخ؛ کەیف قنج.

spill the beans, نهێنی درکاندن؛ ئاشکراکردنی نهێنی.

beanbag (bēn′bag´), *n.* (١) تووڕەکەیەکی پڕ لە پاقلە یا فاسۆلیایە یاری پێ دەکرێت. (٢) ئەم یارییە.

beanpole (bēn′pōl´), *n.* (١) دار یا چیلکەی فاسۆلیا پیاهەڵگەڕاو. (٢) کەسێکی درێژ و باریکەلە.

beanstalk (bēn′stôk´), *n.* قەفی فاسۆلیا و پاقلە و لۆبیا.

bear (bâr), *v.t.* (١) هەڵگرتن؛ گواستنەوە؛ بردن. (٢) پێوەبوون. *(The letter bore his signature.)* . (٣) بوون؛ منداڵبوون. *(She bore three children.)* . (٤) بەرگرتن. *(It will ~ fruit.)* (٥) خستنە ئەستۆ؛ هەڵگرتن *(Let him ~ the expenses.)* . (٦) شار دانە بەر؛ مل پێوەنان. *(to ~ a burden)* . (٧) دەربردن؛ بەرگەگرتن: *(I can't ~ it. ; They bore the torture.)* . (٨) ڕەووشت نواندن؛ هەڵسان و دانیشتن: *(He ~s himself well.)* . (٩) لە دل گرتن (کینە): *(to ~ a grudge)* . (١٠) شایەتی دان: *(He will ~ witness.)* . (١١) شیان.

v.i. (١) بەرگەگرتن؛ دەربردن. (٢) بەر زۆر گرتن: *(The tree ~s well.)* . (٣) ڕێشتن بەرەو. *(The ship bore west.)* .

bear arms against, چەك هەڵگرتن دژ بە؛ جەنگ لەگەڵ کردن.

bear down, (١) دەست پێانان بۆ خوارەوە. (٢) هەوڵێکی زۆر دان.

bear down on, (١) هێز خستنەسەر؛ قورسایی یا زەبر خستنەسەر. (٢) هەوڵێکی زۆر دان. (٣) چوون بەرەو.

bear in mind, لەبیربوون؛ لەبیرنەچوون؛ نەخستنە پشت گوێ

bear on, پەیوەندی پێوە بوون: *(His story bears on the crime.)*

bear out, دەرخستن؛ چەسپاندن؛ ساغ کردنەوە؛ سەلماندن: *(The results bear out his claims.)*

bear up, دەربردن؛ بەرگەگرتن

bear with, ئارام لێگرتن؛ چاوپۆشین؛ پەلەنەکردن: *(Bear with me, please.)*

bear (bâr), *n.* (١) وەرچ

(٢) [B-]. بەکێکە لە دوو کۆنەستێرەی کە پێیان دەوترێت: the Great Bear and the Little Bear)؛ حەوت برا؛ حەوتەوانە.

(٣) کەسێکی لە وەرچ چوو؛ کەسێکی گەلحۆر قسەڕەق.

(٤) نامێری کونکەر. (٥) پارەباز (بۆرسە)؛ جامباز.

adj. نرخ لە شکاندایە (بۆرسە): *(a ~ market)* .

v.t. نرخ شکاندن (بۆرسە)؛ جامبازی کردن بەنیازی نرخ شکاندن.

be a bear for punishment, (١) بەرگەی ناخۆشی گرتن؛ دەربردن. (٢) کۆڵ نەدان؛ ووڕە بەرنەدان.

bearable (bâr′ə-b'l), *adj.* بەرگەی دەگیرێت (ئازار، ناخۆشی)؛ لەگەڵی دەردەبرێت.

bearbaiting (bâr′bāt´iŋ), *n.* یارییەکی کۆنە بریتییە لە سەگ تێ بەردانە وورچێکی بەستراوەو چەوساندنەوەی.

beard (bêrd), *n.* (١) پرچ. (٢) پڕ (گوڵە گەنمو جۆ).

v.t. (١) دەست دانە پرچ؛ پرچ گرتن. (٢) ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن. (٣) پرچ بۆ کردن؛ پرچ بۆ هێشتنەوە.

bearded (bêr′did), *adj.* (١) پرچدار؛ پرچی هەیە. (٢) پڕاوی (گوڵە گەنمو جۆ)؛ پڕدار؛ قەڵاساوی.

beardless (bêrd′lis), *adj.* (١) بێ پرچ. (٢) پرچ نەهاتوو لەبەر منداڵی. (٣) گەنج؛ منداڵ.

bearer (bâr′ēr), *n.* (١) هەڵگر (مردۆ، شت). (٢) بەردار؛ بەرگر؛ گوڵدار. (٣) هەڵگری دارەتەرم. (٤) هەڵگر یا پێدەری بانکەنۆت بۆ داواکردنەوەی قەرز.

bear garden, (١) شوێنی بەستنەوەی وورچێك و سەگ تێکردنی. (٢) شوێنێکی پڕ لە دەنگە دەنگ و شەڕە شەق و هەراوهوریا.

bearing (bâr′iŋ), *n.* (١) ڕەوت؛ شێوەی ڕەفتار نواندن؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن. (٢) کۆڵەکە؛ پاڵپشت؛ بنکە. (٣) زایین؛ بوون؛ منداڵبوون. (٤) بەرگرتن؛ توانای بەرگرتن یا منداڵبوون. (٥) بەر؛ بەرهەم. (٦) بەرگەگرتن؛ دەربردن. (٧) (*pl.*)، ڕێگە؛ ڕێباز؛ لەنگەر: *(The ship lost her ~s .)* (٨) پەیوەندی: *(The evidence had no ~ on the case.)* . (٩) ئەو بەشەی دەستك یا نیرگەیەك کە لەسەر کۆڵەکە یا پایەیەك وەستاوە. (١٠) دروشمی سەر قەڵغانی سوارچاك. (١١) ئەو پارچەیەی مەکینەیەکە کە پارچەیەکی تری لەسەر دەخوولێتەوە

lose one's bearing, ڕێگە وونکردن؛ سەر لێ تێکچوون.

bearing rein, پەشمە؛ پەشوە.

bear-leader (bâr′lē´dēr), *n.* مامۆستای تایبەتی یا هاوەڵەنگی گەشتی گەنجێکی دەوڵەمەند.

bear's-car (bârz′êr´), *n.* ڕووەکێکە گوڵەکەی لە گوێی وورچ دەکات.

bear's-foot (bârz′foot´), *n.* ڕووەکێکی بۆن پیسە.

bearskin (bâr′skin´), *n.* (١) کەولی وورچ؛ فەروەی وورچ. (٢) قوماشێکی خوری تورکنە. (٣) جل و بەرگ و ژێرەخەری لە کەولی وورچ دروستکراو.

beast (bēst), *n.* (١) گیاندار (بێجگە لە نادەمیزاد). (٢) چوارپێ؛ زیندەوەری چوارپێ. (٣) ڕەفتاری ناپەسەندو ناشرین؛ سرووشتی ناپەسەند. (٤) کەسێکی درندەو گەرو بێ هەست و بێ ڕەووشت و ناپەسەند.

beastliness (bēst′li-nis), *n.* (١) چوارپێیەتی؛ ناپەسەندێتی؛ نامرۆڤایەتی. (٢) کردەوەیەکی نامرۆڤانە؛ کردەوەیەکی زۆر خراپ.

beastly (bēst′li), *adj.* (١) چوارپێیانە؛ نامرۆڤانە؛ ناشرین؛ پیس؛ درندە: *(~ behavior; a ~ act)* . (٢) [Colloq.]، ناخۆش؛ ناپەسەند: *(What ~ weather!)* (٣) [Colloq.]، ناپەسەندی؛ خراپی؛ بەدی.

adv. [British], زۆر؛ زێدگار: *(He was ~ drunk.)* .

beast of burden, وولاخی بار.

beast of prey, گیانداری ڕاوکەر؛ ئێچیروان.

beat (bēt), *v.t.* (١) لێدان (تەپڵ)؛ پیاکێشان؛ کوتان؛ پیادان: *(to ~ a drum)*

(٢) بەیەزکردن؛ دارکاری کردن؛ لێدان؛ فەلاقەکردن؛ تێهەڵدان.

(٣) تەخت کردنی ڕێگە بە پیاڕێشتن بە پێ یا بە سواری؛ ڕێگەکردنەوە.

(We ~ a path to the road.)

(٤) گەڵەکردن؛ چەکوشکاری کردن.
(٥) گرتنەوە بە پەیتا پەیتا تێکهەڵدان؛ تێکەڵاوکردن.
(٦) شەقە لە بال هەڵسان؛ شەکاندنەوە (بال).
(٧) پشکنین؛ بەوردی گەڕان.
(٨) خۆبیاکردن بەزۆر. *(He ~s his way through the crowd.)* .
(٩) بردنەوە؛ بەزاندن؛ بۆڕپێدان: *(He ~s everyone.)* .
(١٠) نیشانە ناردن (وەک بە تەپڵ لێدان). (١١) [Colloq.]، سەرسووڕماندن.
(١٢) [Colloq.]. ساختەلێکردن؛ گێژ لێکردن؛ خەڵەتاندن.

v.i. (١) بە قایمی و پەیتا پەیتا لێدان؛ پیادان.
(٢) ژێر بنچک و دەمەن گەڕان بۆ پاوی نێچیر.
(٣) لێدان (دل): *(The heart ~s.)* .
(٤) دەنگ لێوەهاتن (وەک تەپڵ). (٥) [Colloq.]، بردنەوە؛ زاڵبوون.

n. (١) لێدان (دل). (٢) لێدانێک؛ پیاکێشانێک؛ پیامالینێک.
(٣) گوزەرگای پۆژانە؛ گوزەرو ناوچەی لێپرسراوێتی پاسەوان، پۆلیس، یا پۆژنامەگەرێک: *(a policeman's ~)* .
(٤) دەنگ (مۆسیقا، تەپڵ). (٥) [Slang]، ساختەچی.
(٦) دەستپێشکەری کردن لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسێکدا (پۆژنامەگەری).
(٧) ئەندامێکی نەوەی دەوروبەری جەنگی جیهانیی دووەم لە ئەمەریکادا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەی ژیان و پەووشت و جل‌وبەرگی کۆنە.

adj. (١) ماندوو؛ هیلاک
(٢) تایبەتی بە کەسێکی دژ بە نەریت و خووی کۆن (ژمارە حەوت ببینە).

beat about, بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
beat a retreat, خۆ کشانەوە؛ کشانەوە (لەشکر).
beat around (or about) the bush, مەبەست بەدەستەوەنەدان؛ خولانەوە بەدەوری باسێکدا و مەبەست بەدەستەوەنەدان؛ پێچە بەدەورە کردن.
beat back, پاونانی دوژمن؛ بەرەڵستی کردنی هێرشی دوژمن و پاونانی.
beat down, (١) پەستنەوە؛ پێشێل کردن؛ سەرکوتانەوە.
(٢) [Colloq.]، نرخ پێ شکاندن.
beat it! [Slang], بڕۆ!؛ لاچۆ لەبەرچاوم!؛ پاکە!
beat off, دەرکردن؛ پاونان
beat up (on), [Slang], بیرازکردن؛ کوتان؛ لێدان؛ تێهەڵدان.

beaten (bēt″n), ***adj.*** (١) بیرازکراو؛ لێدراو؛ تێهەڵدراو.
(٢) تەنک و ڕێک‌وپێک کراو بە چەکوشکاری (کانزا): *(~ silver)* .
(٣) زۆر پێبیدا هاتوچۆکراو؛ ئاسایی؛ تەخت کراو بە پیاڕۆیشتن: *(a ~ path)* .
(٤) بەزیو؛ بەزێنراو؛ دۆڕاو. (٥) ماندوو؛ هیلاک.
(٦) پشکنراو (بۆ نێچیری پاو). (٧) تێکەڵاو؛ تێکەل.
(٨) [Colloq.]. سەر لێ شێواو؛ سەرسووڕماو.

off the beaten track (or path), ئاناسایی؛ ناوێزە؛ جیاواز؛ بێ ڕێنە.

beater (bēt′ĕr), ***n.*** (١) بیرازکەر؛ تێهەڵدەر.
(٢) ئامێری خواردەمەنی شڵەقاندن یا تێکەڵ کردن.
(٣) پاڤرێنەری نێچیر لە کۆن و دەمەن بۆ پاوکردن.

beat generation, نەوەی دەوروپشتی جەنگی جیهانیی دووەم لە ئەمەریکادا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەو پەووشت و جل‌وبەرگی کۆن بوون.

beatific (bē´ə-tif′ik), ***adj.*** (١) شادکەر؛ دڵخۆشکەر؛ شادمانکەر.
(٢) شاد؛ دڵشاد؛ پڕ لە خۆشی: *(a ~ smile)* .

-beatifically *(adv.).*

beatify (bi-at′ə-fī´), ***v.t.*** (١) شادکردن؛ دڵشادکردن؛ بەختەوەرکردن.
(٢) پیرۆزکردنی مردوویەک (ئایینی کاسۆلیکی).

-beatification *(n.).*

beating (bēt′iŋ), ***n.*** (١) لێدان؛ بیراز؛ تێهەڵدان. (٢) لێدانی دل.
(٣) بەزین؛ دۆڕاندن.

beatitude (bi-at′ə-tōōd´, bi-at′ə-tūd´), ***n.*** (١) شادمانی؛ دڵشادی؛ بەختەوەری. (٢) پیرۆزی

the Beatitudes, فەرمایشتەکانی عیسا لە ووتاری سەر شاخەکەدا (ئینجیل).

beatnik (bēt′nik), ***n.*** گەنجێکی نەمەریکا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەو پەووشت و جل‌وبەرگ و خووی کۆنە.

beau (bō), ***n.*** (١) کەسێکی تەپۆش.
(٢) دڵداری کچێک یا ژنێک؛ یار.

beau geste, (١) لالێکردنەوەیەکی پیاوانە؛ خۆ بە باش پیشاندان.
(٢) کردەوەیەکی بە پووخسار جوان و ناوکرۆک بۆش.

beauteous (bū′ti-əs), ***adj.*** = beautiful.

beautician (bū-tish′ən), ***n.*** ئارایشتکەر؛ جوانکەر.

beautification (bū´tə-fə-kā′shən), ***n.*** جوانکردن؛ جوانکاری؛ ئارایشتگەری.

beautiful (bū′tə-fəl), ***adj.*** جوان؛ دڵگیر؛ شۆخ؛ قەشەنگ.

the beautiful, (١) جوان؛ جوانی. (٢) جوانان.

beautify (bū′tə-fī´), ***v.t.*** جوانکردن؛ نەخشاندن؛ پازاندنەوە.
v.i. جوان بوون.

-beautifier *(n.).*

beauty (bū′ti), ***n.*** (١) جوانی؛ جوانێتی. (٢) شتێکی جوان.
(٣) ئافرەتێکی جوان.

beauty shop (or salon or parlor), دەلاکخانەی ژنان؛ ئارایشتگا.

beauty sleep, [Colloq.], (١) نووستنی پێش نیوەشەو؛ خەوتنی باش
(٢) نووستنی زیادە.

beauty spot, (١) نیشانەیەکی بچووکی ڕەشە ئافرەت دەیخاتە سەر شان یا دەموچاوی بۆ جوانی. (٢) خاڵ؛ نیشانەیەکی سرووشتی سەر پێست (وەک شڵ). (٣) شوێنێک یا پووخسارێکی جوان.

beaux (bōz), ***n.*** *alternative plural of* **beau.**

beaux arts, هونەرە جوانەکان.

beaver (bē′vĕr), ***n.*** گۆڕەهڵکەنە.

beaver (bē′vĕr), ***n.*** (١) پارچەیەکی بزۆکی کلاوزێ یا قەڵغانی کۆنە بۆ پاراستنی دەم و چەناگە. (٢) لێواری پێشەوەی کلاوزێ.

becalm (bi-käm′), ***v.t.*** (١) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە.
(٢) وەستاندنی کەشتی بایەوانی بەهۆی نەبوونی باوە.

became (bi-kām′), *past tense of* **become.**

because (bi-kôz′, bə-kuz′), ***conj.*** چونکە؛ لەبەرئەوە؛ بەهۆی.

because of, بەهۆی؛ بە بۆنەی؛ لەبەر؛ لە سایەی.

beccafico (bek´ə-fē′kō), ***n.*** باڵندەیەکی بچووکی جرێوەجرێوکەری ئەورووپایی.

bechance (bi-chans′, bi-chäns′), ***v.t. & v.i.*** ڕووداو.

beck (bek), ***n., v.t. & v.i.*** بانگ کردن بە دەست یا بە سەر.

at the beck and call of, ئامادەیە بۆ بەجێهێنانی هەموو خواستێک؛ سەری پێوە ڕێیە بۆ بەجێهێنانی خواستی کەسێک؛ لەبەردەستدایە *(He is at her beck and call.)*

beck (bek), ***n.*** جۆگەلە.

becket (bek′it), ***n.*** قولاپ یا پەتی قوڵفەدار بۆ چەسپاندنی شتێک.

beckon (bek′ən), ***v.i. & v.t.*** (١) بانگ کردن (بە دەست یا بە سەر).
(٢) بانگ کردن (مەجاز): *(The woods ~ .)* .
n. نیشانەی بانگ کردن (بە دەست یا بە سەر).

becloud (bi-kloud′), ***v.t.*** (١) تاریک کردن؛ داپۆشین (وەک بە هەور).
(٢) شێواندن؛ لێل کردن؛ تێکدان.

become (bi-kum′), ***v.i.*** (١) والێهاتن؛ بوون؛ بوون بە.
(٢) گەورەبوون؛ گۆڕان و بوون بە: *(The tadpole ~s a frog.)* .
(٣) [Obs.]، ڕووداو.

v.t. (١) پێکردن؛ بۆ شیاو؛ شیان.
(٢) لێهاتن؛ جوان بوون بۆ: *(That hat ~s you.)* .

become of, لێ بەسەرهاتن؛ لێ پرووداڵ.
(What will become of the children if their father dies?)
becoming (bi-kum′iŋ), *adj.* (١) شیاو؛ جوان (جل‌وبەرگ، کردەوە)؛ بەجێ: *(Cursing is not ~ to a lady.)* .
(٢) لێهاتوو (جل‌وبەرگ)؛ جوان نوێنێ: *(a ~ dress)* .
n. پەیدابوون؛ بوون؛ هاتنە جیهانەوە
bed (bed), *n.* (١) جێگەی نوستن؛ چەرپایە؛ قەرەوێلە.
(٢) جێگەی جووت بوون. (٣) گۆڕ. (٤) شەتڵگە. (٥) شەتڵ‌و گوڵی شەتڵگە.
(٦) بنی ڕووبار، دەریاچە، یا دەریا: *(riverbed)*
(٧) بناغە؛ بنچینە (بەتایبەتی هی تەخت): *(a railroad ~)* .
(٨) کۆمەڵێك شتی نەرم کە وەك جێگەیان لێ دێت *(a ~ of leaves)* .
(٩) چین یا تۆێێکی زێڕزەوی. *(a ~ of coal)*
v.t. (١) جێگەی نوستن پێدان (٢) کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگەوە.
(٣) لەگەڵ جووت بوون؛ چوونە جێگە لەگەڵ؛ گاین
(٤) چەسپاندن؛ تێخستن‌و قایم کردن. (٥) ناشتن یا چاندن لە شەتڵگەدا.
(٦) زەوی خۆش کراو بۆ شەتڵگە. (٧) ڕاخستن؛ چین چین کردن.
v.i. (١) چوونە جێگە؛ نوستن؛ حەوانەوە.
(٢) چین چین کردن؛ ڕاخستن چین بە چین
bed and board, (١) جێگەی خواردن‌و نوستن.
(٢) مال *(She has left his bed and board.)* .
bed down, جێگەی نوستن ڕاخستن‌و تێیدا خەوتن.
get up on the wrong side of the bed, تووڕەوتڕژ؛ تەنگەجیکلانە
go to bed with, جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێگە لەگەڵ؛ گاین.
put to bed, کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگە (منداڵ).
take to bed, لەگەڵ جووت بوون؛ بردنە جێگەوە؛ گاین.
take to one's bed, چوونە جێگە بەهۆی نەخۆشیەوە
bedaub (bi-dôb′), *v.t.* (١) تێهەڵسوون؛ لێ هەڵسووراندن.
(٢) لە ڕادە بەدەر ڕازاندنەوە
bedazzle (bi-daz′l), *v.t.* (١) سەرسوورماندن؛ سەر لێ شێواندن (بە شەوق یا ڕووناکیەکی زۆر) (٢) دڵفڕاندن.
bedbug (bed′bug´), *n.* مێرووێەکی بێ باڵی خوێن مژی سوورباوی ناوچێگەو ناوماڵە
bedchamber (bed′chām´bĕr), *n.* ژووری نووستن
bedclothes (bed′klōz´, bed′klō*th*z´), *n.pl.* شتوومەکی جێگەی نووستن (وەك: چەرچەف، لیفە، بەتانی، سەرین)
bedcover (bed′kuv´ĕr), *n.* سەرەخەری جێگەی نووستن (وەك: پۆپەشمین)
bedding (bed′iŋ), *n.* (١) نوێن؛ پێخەف.
(٢) پووش‌و بەڵەبرنج کە دەخرێتە ژێر گیاندارەوە وەك جێگە.
(٣) بنچینە؛ بناغە (٤) کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگە.
(٥) بە کۆمەڵ ڕووادنی پووەك بۆ جوانی.
(٦) چین چینی زەوی (زەویناسی)
bedeck (bi-dek′), *v.t.* ڕازاندنەوە.
bedehouse (bēd′hous´), *n.* = beadhouse.
bedesman (bēdz′mən), *n.* = beadsman.
bedevil (bi-dev′l), *v.t.* (١) ڕەوشت پیس کردن.
(٢) مەراق پێدان. (٣) چەوساندنەوە؛ ئازاردان
(٤) سەر لێ شێواندن. (٥) دڵفڕاندن.
-bedevilment *(n.).*
bedfast (bed′fast´, bed′fäst´), *adj.* نەخۆشی ناو جێگە؛ کەفتەکار
bedfellow (bed′fel´ō), *n.* (١) هاوجێ؛ هاوسەرین.
(٢) ناوەڵ؛ هاوکار.
bedim (bi-dim′), *v.t.* کزکردن (چاو، بینایی).
(eyes ~med with tears)

bedizen (bi-dī′z'n, bi-diz′'n), *v.t.* پۆشین یا ڕازاندنەوە بە ناشرینی.
bedlam (bed′ləm), *n.* (١) [B-] ، شێتخانەیەکی بەناوبانگی لەندەنە. (٢) شێتخانە. (٣) شوێنێك یا مەیخانەیەکی وەك شێتخانە.
(٤) گەرەلاوژێ؛ دەنگەدەنگ‌و پشێوی؛ حەمامی ژنان.
adj. قەرەبالغ‌و پڕ لە دەنگەدەنگ؛ وەك حەمامی ژنان.
bedlamite (bed′ləm-īt´), *n.* شێتی شێتخانە؛ شێت.
bed linen, چەرچەف‌و بەرگەپشتی‌و سەرین.
bedmate (bed′māt´), *n.* (١) هاوجێ؛ هاوسەر. (٢) مێرد؛ ژن.
bed molding, تیرەیەکی جوانی ژێر بەشێکی دەرپۆقیو (خانووسازی).
bed of roses, ژیانێکی خۆش‌و ئاسان‌و پڕ ناسوودەیی.
Bedouin (bed′ōō-in), *n.* (١) بەدوو؛ عەرەبی کۆچەر. (٢) کۆچەر.
adj. تایبەتی بە بەدوو.
bedpan (bed′pan´), *n.* (١) دەفرێکی سەرگیراوە پشکۆی ئاگری تێ دەکرێت‌و جێگەی خەوتنی پێ گەرم دەکرێتەوە. (٢) دەفری پیسایی تێکردن (بۆ نەخۆشی ناو جێگە).
bedplate (bed′plāt´), *n.* بن تەبەق؛ تەبەقی بناغە یا ژێرەوە.
bedpost (bed′pōst´), *n.* کۆڵەکەی سەرسووچی چەرپایە.
bedraggle (bi-drag′'l), *v.t.* پیس‌و قوپاوی کردن بە پاکێشان بەناو قوپدا.
bed rest, (١) حەوانەوەی ناو جێگە.
(٢) نامێزی بەرزکردنەوەی نەخۆش لەناو جێگەیەکدا.
bedrid (bed′rid´), *adj.* = bedridden.
bedridden (bed′rid´n), *adj.* لەناو جێگەدا کەوتوو؛ کەفتەکار.
bedrock (bed′rok´), *n.* (١) بەردی سەختی ژێرزەوی.
(٢) بناغەیەکی پتەو. (٣) بن؛ بنی بنەوە.
(٤) پەیڕەوی بنچینەیی یا سەرەکی.
bedroll (bed′rōl´), *n.* پێخەفی دەرەوە.
bedroom (bed′rōōm´, bed′room´), *n.* ژووری نووستن.
bedside (bed′sīd´), *n.* تەنیشتی جێگە؛ لای جێگە (بەتایبەتی هی نەخۆش): *(The nurse was at his ~ constantly.)* .
adj. (١) تەنیشت جێگەی نووستن: *(a ~ table)* .
(٢) بەرامبەر بە نەخۆش؛ لەگەڵ نەخۆشدا: *(a doctor's ~ manner)* .
bedsore (bed′sôr´, bed′sōr´), *n.* بریتی نەخۆشێکی کەفتەکار بەهۆی کەوتنی لەناو جێگەدا بۆ ماوەیەکی زۆر.
bedspread (bed′spred´), *n.* سەرەخەری جێگە (وەك پۆپەشمین یا شتێکی جوانی وەها)؛ سەرجێگە.
bedspring (bed′spriŋ´), *n.* نیسپرنگی چەرپایە.
bedstead (bed′sted´), *n.* چەرپایە؛ قەرەوێلە.
bedstraw (bed′strô´), *n.* پرووەکێکی گوڵ زەرد یا سپی‌و گەڵای بێ لاسکە لە کۆندا دۆشەکی پێ دەناخنرا.
bedtime (bed′tīm´), *n.* خەوتنان؛ کاتی نووستن؛ کاتی چوونە جێگە.
bedtime stories, (١) چیرۆکی منداڵ کردنە خەو.
(٢) چیرۆك یا باسی خۆش‌و باوەڕ پێ نەکراو.
bedward (bed′wērd), *adv.* بەرەو جێگەی نووستن.
bedwards (bed′wērdz), *adv.* = bedward.
bed-wetting (bed′wet´iŋ), *n.* میز بە خۆدا کردن لەناو جێگەی نووستندا؛ خۆ تەڕکردن لەکاتی خەوتندا.
bee (bē), *n.* (١) هەنگ.
(٢) هەرەوەز؛ ملەملێ؛ پێشبڕکێ: *(a sewing ~ ; a spelling ~)* .
have a bee in one's bonnet, (١) خولیای یەك شت لە میشکدا بوون.
(٢) شێتۆکە؛ شێت.
bee (bē), *n.* ئەلقە.
beebread (bē′bred´), *n.* نانە هەنگوین: بریتییە لە هەنگوین‌و هەڵە هەنگەکان دەیدەن بە کرمۆکەکانیان.

beech (bēch), *n.* سوورەچنار؛ ڕەشەدار.
-beechen *(adj.).*
bee eater, هەنگ خۆر: باڵندەیەکی بچووکە هەنگو جانەوەری تر دەخوات.
beef (bēf), *n.* (١) ڕەشەوڵاخ (بەتایبەتی هی دابەستە)؛ گا؛ مانگا.
(٢) گۆشتی ڕەشەوڵاخ؛ گۆشتی گا.
(٣) [Colloq.]، گۆشت یا ماسولکەی نادەمیزاد.
(٤) [Colloq.]، هێز؛ ووزە.
(٥) [Slang]، سکاڵا؛ گلەیی.
v.i. [Slang], سکاڵاکردن.
beef up, [Slang], بەهێزکردن؛ بەهێزترکردن:
(to beef up our police force)
beef cattle, ڕەشەوڵاخی دابەستە بۆ سەربڕین.
beefeater (bēf′ēt′ĕr), *n.* (١) گۆشتی گاو مانگا خۆر.
(٢) کەسێکی زل‌و قەڵەو دەموچاو سوور (لە زۆر گۆشت خواردنەوە).
(٣) پاسەوانێکی پاشای ئینگلتەرە.
(٤) پاسەوانی بورجی لەندەن (کە بەندیخانەیەکی کۆنە لە لەندەن).
(٥) [Slang]، ئینگلیزێك.
beefsteak (bēf′stāk΄), *n.* تۆزیەکی گۆشتی گاو مانگا نەوەندەی بەری لەپێك یا دووان دەبێت دەبرژێنرێت یا سوورەدەکرێتەوە.
beef tea, گۆشتاو؛ ئاوی گۆشت.
beefy (bēf′i), *adj.* لە گۆشت دەچێت؛ پتەو؛ ماسولکەدار.
bee gum, (١) کولۆرەدارێکی جەوی کە هەنگ دەیکات بە پلوورە.
(٢) پلوورەهەنگی ناو کولۆرەداری جەوی.
beehive (bē′hīv΄), *n.* (١) پلوورەهەنگ؛ پلوورە؛ پوورەهەنگ.
(٢) [Colloq.]، شوێنێکی پڕ لە جموجوڵ و خەڵکی سەرقاڵ.
beekeeper (bē′kēp΄ĕr), *n.* خاوەن هەنگ؛ هەنگ بەخێوکەر.
beekiller (bē′kil′ĕr), *n.* جانەوەرێکی هەنگ خۆرە.
beeline (bē′līn΄), *n.* ڕێگەی ڕاستەوخۆ؛ ڕێگەی ڕاستەوخۆی نێوان دوو شوێن.
make a beeline for, [Colloq.], ڕاستەوخۆ بۆ چوون.
been (bin, bēn), *past participle of* be.
beer (bêr), *n.* بیرە
beer and skittles, خۆشی؛ کەیف‌و ڕابواردن؛ کەیف‌و خۆشی؛ بیرە خواردنەوەو یاری کردن.
beery (bêr′i), *adj.* (١) بیرەیی؛ وەك بیرە.
(٢) نەنجامی بیرە خواردنەوەیە؛ سەرخۆش.
beestings (bēs′tiŋz), *n.* ژەك
beeswax (bēz′waks΄), *n.* مۆم
beet (bēt), *n.* چەوەندەر.
beetle (bē′t'l), *n.* قالۆنچە؛ گووخلینکە.
beetle (bē′t'l), *n.* (١) مێکوت (٢) دەسکی دەسکەوان‌و دەسکودۆڵ.
(٣) گەڵاکوتك؛ چەکوشی دار (بۆ قوماش ڕێك‌وپێك کردن).
v.t. (١) کوتان (بە مێکوت یا دەسکی دەسکەوان‌و دەسکودۆڵ).
(٢) ڕێك‌وپێك کردنی قوماش بە پیامالینی ڕیشاڵەکانی.
beetle (bē′t'l), *v.i.* دەرپۆقین؛ شۆڕبوونەوە.
adj. دەرپۆقیو؛ شۆڕبووەوە.
beetle-browed (bē′t'l-broud΄), *adj.* (١) برۆ پڕو ئەستوور.
(٢) مۆن: ناوچەوان گرژ.
beetlehead (bē′t'l-hed΄), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك.
bee tree, کولۆرەدارێکە هەنگ دەیکات بە پلوورە.
beet sugar, شەکری چەوەندەر.
beeves (bēvz), *n. alternative plural of* beef.
befall (bi-fôl′), *v.i.* (١) ڕوودان؛ قەومان؛ بەسەرهاتن.
(٢) [Archaic]، شیان؛ پەیوەندی پێوە بوون.
v.t. (١) ڕوودان؛ قەومان؛ بەسەرداهاتن: *(What ~ them?)* .
(٢) [Archaic]، شیان؛ پەیوەندی پێوە بوون.
befit (bi-fit′), *v.t.* شیان؛ بەجێبوون؛ لێهاتن؛ پڕ بە پێستی بوون:
(His fate ~s his actions.)
befitting (bi-fit′iŋ), *adj.* شیاو؛ بەجێ؛ لێهاتوو.
befog (bi-fôg′, bi-fog′), *v.t.* (١) بە تەم گرتن؛ بە تەم داپۆشین.
(٢) لێڵ کردن؛ شێواندن.
befool (bi-fōōl′), *v.t.* (١) خەڵەتاندن؛ چاوبەست کردن.
(٢) بە کەر دانان؛ وەك شێت سەیرکردن.
before (bi-fôr′, bi-fōr′), *adv.* (١) لەبەردەم؛ لەپێش (جێگە).
(٢) لەوەوپێش؛ جاران؛ لە ڕابوردوودا.
(٣) بەر لە؛ لەپێش کاتێکی تایبەتیدا؛ لەپێش.
prep. (١) لەپێش (کات، جێگە، پلە).
(٢) لەبەردەم؛ لەبەر: *(He pushed ~ the door.)* .
(٣) لەبەردەم؛ لەبەر: *(He stood ~ the judge.)* .
(٤) لەپێشەوە: *(The hardest task was ~ them.)* .
(٥) لەپێش (بەلاوە باشتربوون): *(I'd take that book ~ this.)* .
conj. (١) لەپێش (کات)؛ بەر لە.
(٢) پێش ئەوەی: *(He said he would die ~ he would be unfaithful to his country.)*
beforehand (bi-fôr′hand΄), *adv. & adj.* پێشەکی؛ لەپێشدا؛ لەپێشەوە:
(I knew they were coming, so I made preparations ~ .)
beforetime (bi-fôr′tīm′, bi-fōr′tīm′), *adv.* لەوەوپێش؛ جاران.
befoul (bi-foul′), *v.t.* (١) پیس‌وپۆخڵ کردن.
(٢) ئالۆسکاندن؛ ئالۆزاندن.
befriend (bi-frend′), *v.t.* بوون بە هاوڕێ؛ ڕوو پێدان؛ دۆستایەتی لەگەڵ گرتن؛ یارمەتیدان.
befuddle (bi-fud′'l), *v.t.* (١) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن. (٢) سەرخۆش کردن.
beg (beg), *v.t.* (١) سوال کردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.
(٢) پاڕانەوە؛ داواکردن: *(She ~ged for mercy.)* .
(٣) تکاکردن؛ داوای لێبوردن کردن: *(I ~ you pardon.)* .
v.i. (١) سوال کردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.
(٢) تکاکردن؛ داواکردن.
beg off, داوای لێبوردن کردن (بۆ جێبەجێ نەکردنی داوایەك یا بەڵێنێك):
(He promised to help but later begged off.)
beg the question, (١) پێشەکی دانانی نەو شتە بە ڕاست کە دەوێسترێت بسەلمێنرێت. (٢) خۆ نەدان بەدەستەوە؛ خۆ لادان لە باسی گرانو ناخۆش.
began (bi-gan′), *past tense of* begin.
beget (bi-get′), *v.t.* (١) منداڵ خستنەوە؛ منداڵبوون:
(to ~ a child)
(٢) بوون بە هۆ" لێ کەوتنەوە": *(War ~s misery and ruin.)* .
beggar (beg′ĕr), *n.* (١) سوالکەر؛ دەست لە خەڵك پان کەرەوە.
(٢) کەسێکی هەژار؛ کەسێکی بێ دەرامەت.
(٣) کەسێکی زۆڵ‌و قوماریاز (لەڕووی گاڵتەوە).
v.t. (١) خستنە سوال
(٢) بە هیچ‌وپووچ‌و بێ سوود دەرخستن؛ شەرمەزارکردن:
(Her beauty ~s description.)
beggardom (beg′ĕr-dəm), *n.* (١) سوالکەران.
(٢) سوالکەری؛ سوالکەرێتی.
beggarly (beg′ĕr-li), *adj.* (١) سوالکەرانە؛ هەژارانە.
(٢) بۆ سوالکەر دەشێت؛ بێ‌فەر.
-beggarliness *(n.).*
beggary (beg′ĕr-i), *n.* (١) هەژاری؛ سوالکەرێتی.

(۲) beggardom . سوالکەرخانە.

begin (bi-gin′), *v.i.* (۱) دەستپێکردن (۲) هاتنەبوون؛ پەیدابوون.

v.t. (۱) دەستپێکردن (۲) هێنانەبوون؛ پەیداکردن.

beginner (bi-gin′ĕr), *n.* نەوکار؛ تازەکوورە؛ تازە (لە کاردا).

beginning (bi-gin′iŋ), *n.* (۱) دەستپێکردن

(۲) سەرچاوە؛ بناغە؛ سەرەتا:

(English democracy had its ~ in the Magna Carta.)

(۳) سەرەتا (کات) *(In the ~ he was unsure of himself.)* .

(٤) سەرەتا *(I've read the book from ~ to end.)* .

(٥) (*pl.*)، قۆناغی یەکەم؛ سەرەتا: *(the ~s of scientific agriculture)* .

begird (bi-gûrd′), *v.t.* (۱) پێچانەوە؛ دەورگرتن (بە پەت، تەل، شریت ... هتد) (۲) ئابڵووقەدان؛ دەورەدان.

begone (bi-gôn′, bi-gon′), *interj. & v.i.* لاچۆ لەبەرچاوم!؛ لاچۆ!؛ بڕۆ!

begonia (bi-gōn′yə, bi-gō′ni-ə), *n.* بەگۆنیا: ڕووەکێکی گوڵ سوورو سپی‌یە بۆ جوانی لە باخچەدا دەڕوێنترێت.

begot (bi-got′), *past tense and alternative p.p. of* beget.

begotten (bi-got′n), *alternative p.p. of* beget.

begrime (bi-grīm′), *v.t.* پیس‌وپۆخڵ کردن.

begrudge (bi-gruj′), *v.t.* (۱) بۆڵەبۆڵ نەسەردا کردن.

(۲) بەغیلی پێ بردن (۳) پێ ڕانەبینین؛ بە نابەدڵی‌یەوە بۆ کردن یا پێدان:

(He ~s her every penny.)

beguile (bi-gīl′), *v.t.* (۱) خەڵەتاندن؛ فریوەدان.

(۲) لێ کێشانەوە (شت، پارە)؛ بە فێڵ لێسەندن.

(۳) کات بە خۆشی بردنەسەر. (٤) دڵفڕاندن؛ سەرنج ڕاکێشان

-beguilement *(n.)*; **beguiler** *(n.)*.

begum (bē′gəm), *n.* ژنە موسوڵمانێکی پلەوپایە بەرز لە هیندستانو ئینگلتەرە.

begun (bi-gun′), *past participle of* **begin**.

behalf (bi-haf′, bi-häf′), *n.* سوود؛ لایەن؛ خاتر؛ ناو.

in behalf of, بۆ؛ لەبەر؛ لەبەر خاتری.

on behalf of, (۱) بۆ؛ لەبەر؛ لەبەر خاتری.

(۲) بە ناوی

(On behalf of my friends and myself I welcome you.)

behave (bi-hāv′), *v.t. & v.i.* (۱) ڕەوشت نووراندن؛ ڕەفتارکردن:

(The children ~d badly.)

(۲) ڕەوشتی جوان نووراندن؛ بە جوانی هەڵسان‌و دانیشتن.

behave yourself!, حەیات بێت؛ بن حەیایی مەکە!؛ عاقل بە!.

behavior (bi-hāv′yĕr), *n.* ڕەوشت؛ ڕەفتار؛ کردەوە.

behaviorism (bi-hāv′yĕr-iz′m), *n.* تیۆری‌یەکە تیۆری ڕەوشت: دەڵێت: کە لێکۆڵینەوەی ڕەوشتی مرۆڤ بناغەو پشتەی ڕاستەقینەی زانستی دەروونە

-behaviorist *(n.)*.

behaviour (bi-hāv′yĕr), *n.* = **behavior**.

behead (bi-hed′), *v.t.* سەربڕین؛ لە مل دان.

beheld (bi-held′), *past tense and p.p. of* behold.

behemoth (bi-hē′məth, bē′ə-məth), *n.* (۱) نەسپی ئاوی

(۲) گیاندارێکی زل

behest (bi-hest′), *n.* فەرمان؛ فەرمایشت؛ ئامۆژگاری.

behind (bi-hīnd′), *adv.* (۱) لەدواوە؛ لەپشتەوە:

(He walked ~ .)

(۲) لەوەوپێش؛ لەمەوپێش؛ ڕابوردوو: *(My joy lies ~ .)* .

(۳) لە شوێن یا بارێکی تردا. (٤) لەمەودوا.

(٥) دواکەوتوو (کار، ئەرک): *(He is ~ in his studies.)* .

(٦) درەنگ؛ درەنگ کەوتوو؛ دواکەوتوو: *(The train was running ~ .)* .

(۷) دواکەوتوو (قەرزدانەوە)؛ لەدواوە: *(He fell ~ in his payments.)* .

(۸) بۆ دواوە: *(looking ~)* .

prep. (۱) لەدوا؛ لەپاش: *(The dead leave their wealth ~ them.)* .

(۲) لەدواوە؛ لەپشتەوە: *(He sat ~ her.)* .

(۳) دواکەوتوو. (٤) درەنگ؛ دواکەوتوو: *(The train was ~ schedule.)* .

(٥) لەودیو؛ لەپشت: *(~ the hill)* .

(٦) پشتیوان؛ لایەنگر؛ تەگبیرکەر: *(He is ~ the plan.)* .

(۷) دەرنەکەوتوو؛ نادیار: *(There is something ~ this news.)* .

adj. (۱) دواوە؛ پشتەوە: *(the person ~)* .

(۲) دواکەوتوو (قەرزدانەوە).

n. [Colloq.], سمت؛ قنگ؛ پاشەڵ؛ گووپی سمت یا قنگ.

behindhand (bi-hīnd′hand′), *adv. & adj.* (۱) دواکەوتوو (قەرزدانەوە). (۲) دواکەوتوو (ژووان)؛ درەنگ کەوتوو؛ درەنگ هاتوو.

(۳) دواکەوتوو (شارستانێتی).

behold (bi-hōld′), *v.t.* سەیرکردن؛ ڕوانین؛ بینین.

interj. سەیرکە!؛ بڕوانە!؛ ببینە!.

beholden (bi-hōl′d'n), *adj.* چاوبەڕەوزێر؛ قەرزاری چاکە:

(He is ~ to you for your advice and help.)

behoof (bi-hōōf′), *n.* سوود؛ خاتر.

behoove (bi-hōōv′), *v.t. & v.i.* (۱) وا چاکە؛ پێویستە:

(It ~s me to write him.)

(۲) شیان؛ گونجان: *(It ~s a lady to wear black for mourning.)* .

behove (bi-hōv′, bi-hōōv′), *v.t. & v.i.* = behoove.

beige (bāzh), *n.* (۱) قوماشێکی خوری نەرمە. (۲) ڕەنگی شەکری.

adj. شەکری (ڕەنگ)؛ ڕەنگی خوری.

being (bē′iŋ), *n.* (۱) بوون؛ ژین؛ ژیان.

(۲) سروشتی بنچینەیی کەسێک؛ گیان؛ گەوهەر.

(۳) بوونەوەر؛ گیانەوەر؛ مرۆڤ: *(a human ~ ; a divine ~)* .

(٤) [B-]، خودا؛ یەزدان: *(the Supreme B~)* .

(٥) (ا) بوون (فەلسەفە). (ب) ئەوەی هەیە یا بە هەبوو دادەنرێت (فەلسەفە).

for the time being, ئێستا؛ لەم کاتەدا:

(For the time being , I'll stay.)

bejewel (bi-jōō′əl), *v.t.* بە گەوهەر ڕازاندنەوە؛ گەوهەرپەندکردن.

belabor (bi-lā′bĕr), *v.t.* (۱) بێرازکردن؛ دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.

(۲) هێرش بردنە سەر بە دەم.

(۳) درێژەپێدان؛ زۆر لەسەر ڕۆیشتن: *(to ~ a point)* .

(٤) [Obs.]، خۆ پێوە ماندووکردن؛ کار لەسەر کردن.

belated (bi-lāt′id), *adj.* درەنگ؛ درەنگ کراو؛ لە کاتی خۆیدا نەکراو:

(a ~ apology)

belay (bi-lā′), *v.t. & v.i.* (۱) قایم کردن (پەتێک بە بەستنەوەی بە سنگێکەوە)؛ چەسپاندن. (۲) [Colloq.]، بوەستە!؛ وەستاندن.

belch (belch), *v.i. & v.t.* (۱) قڕقێنەدانەوە.

(۲) (~ forth)، قسەی ناشرین کردن؛ جوێن دان. (۳) ڕشانەوە.

(٤) هاوێشتن؛ ڕژان: *(The volcano ~ed fire and lava.)* .

n. (۱) قڕقێنە. (۲) شتی ڕشاوە؛ شتی ڕژاو یا هاوێژراو (وەک ئاگرڕژێن).

beldam (bel′dəm), *n.* (۱) پیرژن. (۲) پیرژنێکی ناشرین.

(۳) [Obs.]، داپیرە؛ دایەگەورە.

beldame (bel′dəm, bel′dām), *n.* = beldam.

beleaguer (bi-lē′gĕr), *v.t.* (۱) گەمارۆدان (بە لەشکر)؛ دەورەدان؛ ئابڵووقەدان. (۲) هەراسان کردن؛ هێرش بردنە سەر لە هەموولایەکەوە.

belfry (bel′fri), *n.* (۱) بورجی زەنگی کڵێسە.

(۲) تەرقەسەری بورجە کە زەنگەکەی پێدا هەڵواسراوە.

Belgian (bel′jən, bel′ji-ən), *adj.* بەلجیکی (گەل، کلتوور، زمان).

n. هاووڵاتی‌یەکی بەلجیکی.

Belial (bē′li-əl, bēl′yəl), *n.* (۱) بەدی؛ بەدخوازی؛ ناپەسەندی.

(۲) شەیتان.

belie (bi-lī′), *v.t.* (۱) درۆکردن دەربارەی؛ پاستی دەرنەبڕین؛ پاستی شاردنەوە: *(His cheerful appearance ~d his feelings.)* . (۲) هیوا بڕین: *(War ~d hopes for peace.)* . (۳) بەدرۆخستنەوە: *(His deeds ~ his words.)* .

belief (bə-lēf′), *n.* (۱) بڕوای ئایینی: *(a ~ in God)* . (۲) بڕوا؛ باوەڕ *(I have ~ in his ability.)* . (۳) بڕواپێکردن؛ جێی بڕوابوون: *(a claim beyond ~)* . (٤) شتێکی بڕواپێکراو. (٥) ڕا؛ وازانین؛ ڕابینین. (٦) ڕێرەو (ئایینی، پامیاری، فەلسەفی... هتد).

believable (bə-lēv′ə-b'l), *adj.* بڕوای پێ دەکرێت؛ ڕێی تێ دەچێت.

believe (bə-lēv′), *v.t.* (۱) بڕوا پێ بوون (بەیمان)؛ بڕواپێکردن. (۲) لاوابوون؛ وازانین؛ وادانان.

v.i. (۱) بڕوا پێ بوون: *(He ~s in everything that you say.)* . (۲) بڕوابوون (بە ئاین) (۳) ڕا وابوون.

believe in, بڕوا پێ بوون: *(He believes in God.)* .

believer (bə-lēv′ēr), *n.* (۱) بڕواکەر؛ بڕوادار. (۲) خواناس؛ ئایندار؛ بڕواهەبوو بە ئاین.

belike (bi-līk′), *adv.* [Archaic], لەوانەیە؛ بۆی هەیە.

belittle (bi-lit′'l), *v.t.* (۱) بچووک کردنەوە؛ کەمکردنەوە. (۲) لە پلە وپایە کەمکردنەوە؛ بە کەم دانان؛ سووک کردن: *(to ~ somebody)*

bell (bel), *n.* (۱) زەنگ؛ زیل؛ زەنگولە. (۲) زەنگ لێدان؛ دەنگی زەنگ. (۳) شتێکی لە زەنگ چوو (وەک گوڵ). (٤) (*pl.*)، ئامێرێکی مۆسیقایی‌یە.

v.t. (۱) زەنگ پێوەکردن؛ زەنگ پێوەهەڵواسین. (۲) لە شێوەی زەنگدا دروستکردن.

bell (bel), *n., v.i. & v.t.* نەرە؛ بۆرە؛ نەراندن؛ بۆڵاندن.

belladonna (bel′ə-don′ə), *n.* (۱) ڕووەکێکی ژەهراوی‌یە. (۲) دەرمانێکە لەم ڕووەکە دەردەهێنرێت.

bellboy (bel′boi′), *n.* بەردەستی میوانخانە (جانتای میوان هەڵدەگرێت و وردە ئیشی سەرپێی دەکات).

bell buoy, سەرئاوکەوتووی زەنگدار. شتێکی سووکە نەرەندەی دەبێیەکە سەرئاوکەوتووە بۆ ڕێ پیشاندانی کەشتی لەنزیک قەراغی دەریا زەنگەکەی شەپۆل لێی دەدات.

belle (bel), *n.* (۱) کچێک یا ژنێکی زۆر جوان. (۲) جوانترین ئافرەتی شوێنێک یا ناهەنگێک: *(the ~ of the ball)* .

belles-lettres (bel ′let′rə), *n.pl.* وێژە (هۆنراوە و چیرۆک و پەخشان و شانۆگەری).

-belletrist *(n.)*; **belletristic** *(adj.)*.

bellflower (bel′flou ēr), *n.* گوڵەزەنگی؛ ڕووەکێک کە ئەم گوڵە دەگرێت

bellhop (bel′hop ′), *n.* [Slang], = **bellboy.**

bellicose (bel′ə-kōs ′), *adj.* شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.

-bellicoseness *(n.)*.

bellicosity (bel ′ə-kos′ə-ti), *n.* شەڕەنگێزی؛ شەڕفرۆشی؛ جەنگاوەری.

bellied (bel′id), *adj.* (۱) وورگدار. (۲) وورگن؛ وورگ زل.

belligerence (bə-lij′ēr-əns), *n.* (۱) شەڕەنگێزی؛ جەنگاوەری؛ شەڕفرۆشی (۲) جەنگ؛ شەڕ.

belligerency (bə-lij′ēr-ən-si), *n.* (۱) لە شەڕدا بوون. (۲) belligerence.

belligerent (bə-lij′ēr-ənt), *adj.* (۱) لە شەڕدایە؛ لە جەنگدایە: *(the ~ powers)*

(۲) شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش؛ شەڕانی؛ جەنگاوەر.

(a ~ person, country, etc.)

(۳) جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ یا شەڕ.

n. (۱) کەسێک، کۆمەڵێک یا وڵاتێک کە لە شەڕدا بێت. (۲) کەسێک، کۆمەڵێک، یا وڵاتێکی شەڕەنگێز.

bell jar, سەرقەپاغ یا دەفرێکی شووشەیە وەک زەنگ وایە.

bellman (bel′mən), *n.* جارچی.

bellmouthed (bel′mouthd′, bel′moutht′), *adj.* دەمەکەی لە دەمی زەنگ دەچێت.

bellow (bel′ō), *v.i.* (۱) بۆڕاندن؛ قۆڕاندن. (۲) نەڕاندن؛ قیژاندن. (۳) گریان بە دەنگی بەرز؛ هاوار هاوار کردن.

v.t. بە دەنگی بەرز و قایم ووتن؛ هاوارکردن.

n. (۱) بۆرە؛ قۆڕە. (۲) نەرە؛ هاوار؛ قیژە؛ شریخە.

bellows (bel′ōz, bel′əz), *n. sing. & pl.* مووشەدەمە؛ کوورەدەمە. بیبەر؛ دەلوبیبەر.

bell pepper, (۱) پێنەنگی مێگەل؛ بەرانی زەنگ لەملی پێنەنگی ڕان. (۲) سەرگەورە؛ سەردەستە؛ سەرۆک.

bellwether (bel′weth ēr), *n.* (۱) زۆرسکی ووڵاخ و گیانداری تر. (۲) پڕ وورگێک (٤) ناوجەرگە یا ناوی ناوەوە: *(the ~ of a ship)* . (٥) شوێنێکی دەرپۆقیو؛ ناوساوی. (٦) پێشەوە؛ بنەوە؛ بن؛ ژێرەوە. (۷) [Obs.]، مندالدان؛ پزدان.

belly (bel′i), *n.* دەرپۆقین؛ ناوسان.

v.t. & v.i. سك نیشە.

bellyache (bel′i-āk ′), *n.* سکاڵاکردن.

v.i. [Slang], (۱) تەنگە (ووڵاخی بارو سوارە). (۲) پشتێن (بۆ بەهێزکردنی ماسولکەی سکی مندال).

bellyband (bel′i-band ′), *n.* ناوک.

bellybutton (bel′i-but ′n), *n. Also* **belly button,** سەمای عەرەبی.

belly dance, (۱) پڕ سکێک؛ ئەوەندەی تێری پێ بخورێت و زیاتریش. (۲) [Slang]، ئەوەندەی حەزی پێ بکرێت و زیاتریش؛ سەروزیاد؛ زۆر (شت).

bellyful (bel′i-fool ′), *n.* (۱) پێکەنینێکی گەرم و بەدڵ؛ پێکەنینێکی زۆر. (۲) شتێک کە خەڵک زۆر بهێنێتە پێکەنین.

belly laugh, [Slang], شیان؛ گونجان؛ بەشێک بوون لە؛ باش بوون بۆ: *(I don't ~ here. ; She ~s in the movies.)* .

belong (bi-lôŋ′, bi-loŋ′), *v.i.* (۱) تایبەتی بە؛ هی: *(The book belongs to me.)* (۲) ئەندام بوون (یانە، ڕێکخراو): *(She belongs to several clubs.)*

belong to, (۱) (*pl.*) ، کەلوپەلی خۆ؛ شتومەکی تایبەتی کەسێک: *(I hope you've left none of your ~s in the hotel.)* (۲) (*pl.*)، [Colloq.]، خزم؛ خزم و کەس‌وکار.

belonging (bi-lôŋ′iŋ, bi-loŋ′iŋ), *n.* (۲) هەستکردن بە نزیکی و بەشداری کردن: *(to have a sense of ~)*

beloved (bi-luv′id, bi-luvd′), *adj.* خۆشەویست؛ شیرین.

n. کەسێکی زۆر خۆشەویست و شیرین.

below (bi-lō′), *adv. & adj.* (۱) لەژێر؛ ژێر؛ لەخوار؛ لەبن؛ بن. (۲) لەخوارەوە (لاپەڕە): *(See the explanation ~ .)* . (۳) لە دۆزەخدا. (٤) لەسەر زەوی. (٥) لە نهۆمێکی خوارتر یا خوارەوە (٦) لەخوار (پلەوپایە).

prep. (۱) لەخوار (پلەوپایە، بایەخ، نمرە، نرخ، شوێن): *(~ the line ; ~ the horizon ; ~ the average ; A captain is ~ a general in rank.)* (۲) نەشیاو؛ لێ نەهاتن: *(It is ~ your dignity to do such a thing.)* .

belt (belt), *n.* (۱) پشتێن؛ قایشی پشتێن؛ قایش. (۲) قایشی بزۆکی شت گواستنەوە؛ قایشی شت گوێزەرەوە. (۳) قایش (مەکینە). (٤) نارچەیەکی بە شتێک ناسراو: *(the corn ~)* .

(٥) ڕێگەیەک بەدەوری شاردا: *(a beltway)* .
(٦) [Slang]، مستەکۆلە؛ زەمە. (٧) [Slang]، پێکێك خواردنەوە.

v.t. (١) دەوردان (وەك بە پشتێن).
(٢) بەستنەوە یا قایم کردن (وەك بە پشتێن یا قایش).
(٣) قامچی لێدان؛ لێدان یا پیاکێشان بە قایش.
(٤) [Slang]، بەتوندی لێدان؛ بە قایم پیاکێشان

below the belt, لەخوار ناوقەدەوە (بۆکس لێدان لە بۆکسبازیدا کە قەدەغەیە)؛ ناڕەوا؛ نادەستووری: *(to hit below the belt)* .

tighten one's belt, دەست بە پارە یا شتەوە گرتن؛ دەست بە خۆوە گرتنو پارە بەفیڕۆنەدان

under one's belt, لەچنگدایە؛ دەست کەوتووە؛ بەجێهێنراوە.

belt highway, شارێگەیەکە بەدەوری شارێکدا.

belting (bel′tiŋ), *n.* (١) شتی قایش یا پشتێن ئ دروستکردن. (٢) قایش؛ پشتێن؛ پشتێنەکان. (٣) [Slang]، قامچی لێدان؛ بیرازکردن.

belt line, ڕێگا یا هێڵی شەمەندەفەر یا پاسی بازنەیی ناوشار.

beluga (bə-lōō′gə), *n.* دۆلفینی سپی (لە دەریای بەستەڵەکدا دەژی)

belvedere (bel′və-dēr′), *n.* خانوویەکی هاوینەیە بە بەرزاییەیەکەوە کە دیمەنی جوانی لێوە دیاربێت؛ بالکۆن.

bema (bē′mə), *n.* (١) دووانگە. (٢) پێش نوێژگای کەنیشتە. (٣) سەکوی دەورووپشتی قوربانیگا (کڵێسە).

bemazed (bi-māzd′), *adj.* سەرسوڕماو؛ سەر ئ شێواو؛ سەرسام.

bemean (bi-mēn′), *v.t.* سووك کردن؛ لە پلە نزم کردنەوە.

bemire (bi-mīr′), *v.t.* (١) قوڕاوی کردن؛ پیس کردن. (٢) لە قوڕدا چەقین

bemoan (bi-mōn′), *v.t.* & *v.i.* شین بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن؛ زۆر سکاڵاکردن: *(to ~ one's fate)* .

bemock (bi-mok′), *v.t.* گاڵتەپێکردن؛ قەشمەری پێکردن؛ کڵك پێوەکردن.

bemuse (bi-mūz′), *v.t.* سەر ئ شێواندن؛ سەر ئ تێکدان.

bemused (bi-mūzd′), *adj.* (١) سەر ئ شێواو؛ سەر ئ تێکچوو. (٢) لە بیری قوونداید؛ دانقەی لێداوە؛ چووەتە ژێری.

ben (ben), *n.* کۆڵ.

ben (ben), *n.* لوتکە شاخ

ben (ben), *n.* تۆزی درەختێکە بۆنی خۆشی ئ دەردەهێنرێت

ben (ben), *adv.*, *prep.* & *adj.* ناوەوە؛ ناوەکی؛ تایبەتی بە ناوەوە

n. ژووری ناوەوە

bename (bi-nām′), *v.t.* [Archaic], ناونان؛ ناولێنان؛ پێ ووتن.

bench (bench), *n.* (١) تەختەیەکی درێژی پێ پشتی دانیشتنە؛ تەختەی دانیشتن. (٢) مێزی نیشکردن (دارتاشی). (٣) بەستوو یا تیرەی قەراغ پووبارو دەریاچە. (٤) کورسی سەگ لەسەر نووساندن لە پیشانگای سەگدا. (٥) تیرە زەوییەکی تەختو باریکو بەرز. (٦) کورسی دادپرس. (٧) پلەوپایەو دەسەڵاتی دادپرس. (٨) دادپرسان؛ دادگەران. (٩) دادگا.

v.t. (١) تەختەی درێژو پێ پشتی دانیشتن تێدا دانان. (٢) دانان بە دادگەر؛ دامەزراندن بە دادپرس (٣) نووساندن لە پیشانگادا (سەگ). (٤) لە یاری دەرکردن یا لێخستنی یاریکەرێك لەکاتی یاری کردندا.

on the bench, (١) دادپرسی دەکات؛ دادگەرە. (٢) ڕەی یاری کردنی پێ نەدراوەو هەر دانیشتووە

bench mark, نیشانەی زەوی پێوان.

bench show, پیشانگای گیانداری بچووك (بەتایبەتی سەگ).

bench warrant, فەرمانی دادپرس بە گرتنی کەسێك.

bend (bend), *v.t.* (١) نووشتاندنەوە؛ چەماندنەوە؛ خوارکردن؛ پساندن. (٢) دانەوینەوە؛ دانەوین. (٣) پێچ پێکردنەوە؛ لادان لە ڕێگە.

(٤) بادان؛ گۆڕین؛ نووشتاندنەوە (مەجاز): *(He bent the prisoner's will to his wishes.)*
(٥) گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان.

v.i. (١) پێچکردنەوە؛ بادانەوە.
(٢) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ خواربوونەوە: *(The branch bent when he climbed on to it, but didn't break.)*
(٣) دانەوینەوە؛ دانەوین؛ چەمینەوە: *(Can you ~ down and touch your toes, but without ~ing your knees?)*
(٤) خۆ بەدەستەوەدان؛ چەمینەوە بەرەو: *(He bent to her whishes.)*
(٥) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.

n. (١) پێچ: *(There is a ~ in the road.)* .
(٢) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ شوێنی چەماوە؛ چەوتی.

bend (bend), *n.* گرێ (پەت یا گوریسی کەشتیەوان).
the bends, [Colloq.], باپێنج (سك).

beneath (bi-nēth′), *adv.* & *adj.* لەژێر؛ لەخوار؛ لەبن.
prep. (١) لەژێر؛ لەبن: *(~ a blanket of snow)* . (٢) نزمتر (پلە)؛ لەخوار.
(٣) نەشیاو؛ ئ نەهاتن: *(It is ~ him to cheat.)* .

benedicite (ben′ə-dis′ə-ti), *interj.* دۆعاکردنو لە خوا پارانەوە لەپێشو پاش نان خواردندا.

benedict (ben′ə-dikt′), *n.* (١) تازە زاوا (لەپاش زوگورتێتیەکی زۆر). (٢) پیاوی ژندار.

benediction (ben′ə-dik′shən), *n.* (١) پیرۆزکردن.
(٢) پیرۆزکردن (لەلایەن قەشمەرە لەکۆتایی نوێژدا)؛ دۆعا بۆ کردن.
(٣) سوپاسی خودا کردن؛ دۆعاکردن. (٤) پیرۆزی.

-bendictive; benedictory *(adj.).*

benefaction (ben′ə-fak′shən), *n.* (١) خێرکردن.
(٢) خێر؛ سایە.

benefactor (ben′ə-fak′tēr), *n.* خێرکەر؛ پارەدەر بە نەخۆشخانە، قوتابخانە، دەزگایەکی کۆمەڵایەتی، یا مرۆڤێك لەڕووی چاکەو یارمەتیەوە؛ سایەدار.

benefactress (ben′ə-fak′tris), *n.* خێرکەری ژن (ووشەی پێشوو ببینە).

benefic (bə-nef′ik), *adj.* = **beneficent.**

benefice (ben′ə-fis), *n.* (١) زەوییەکی بە کرێ گیراوە لە دەرەبەگێك کە لەباتی کرێ دان وەرزێرەکە نیش بۆ دەرەبەگەکە بکات.
(٢) فەرمانبەرێتیەکی کڵێسەیە کە فەرمانبەرەکە بە دەسکەوتی زەوی کڵێسەکە بژی. (٣) دەسکەوتی ئەم زەوییانەی کڵێسە.

v.t. کارپەدەستیەکی کڵێسە پێدان بە زەوی کڵێسەکەوە.

beneficence (bə-nef′ə-s′ns), *n.* (١) خێرکردن؛ چاکەکردن؛ چاکەکاری؛ بەبەزەییتی. (٢) خێر؛ چاکە؛ کارێکی چاکە.

beneficent (bə-nef′ə-s′nt), *adj.* (١) چاکەکەر؛ خێرکەر؛ بەخشندە. (٢) بەسوود؛ بەکەڵك.

beneficial (ben′ə-fish′əl), *adj.* (١) بەکەڵك؛ بەسوود؛ باش: *(Fresh air and sunshine are ~ to health.)*
(٢) سوود وەرگر؛ کەڵك وەرگر.

beneficiary (ben′ə-fish′ēr-i), *n.* (١) بەروبووم خۆری زەوی کڵێسە یا زەوی بە کرێ گیراو لە دەرەبەگ. (٢) سوودبەر؛ بەرخۆر.
(٣) میراتبەر؛ وەرگری بۆ بژاردنەوە (لەلایەن کۆمپانیای بیمەوە).

benefit (ben′ə-fit), *n.* (١) چاکە؛ خێر؛ کارێکی چاکە.
(٢) کەڵك؛ سوود: *(The book wasn't of much ~ to me.)*
(٣) *(pl.)*، بژاردن (کۆمپانیای بیمە)؛ پارەی دابەشکراو بەسەر هەژارو بێ دەرامەتەکاندا لەلایەن میری یا دەزگایەکی خێرکەرەوە.

(٤) ئاهەنگێك یا پیشانگایەك كە دەسكەوتەكەی بۆ كەسێك، كۆمەڵێك، یا پرۆژەیەكی تایبەتی‌یە: ***(a ~ concert)*** .

v.t. سوود پێ بەخشین؛ یارمەتیدان: ***(The sea air will ~ you.)*** .

v.i. سوود لێ وەرگرتن؛ كەڵك لێ وەرگرتن:

(He ~ted from the medicine the doctor gave him.)

benefit of clergy, (١) مافی پاراستنی كاربەدەستانی كڵێسە كە بریتی بوو لە دانیان بە دادگای كڵێسە نەك بە دادگای ناسایی نەگەر تاوانێكیان بكردایە (٢) پەسەندی كڵێسە؛ ڕەزامەندی كڵێسە:

(Their marriage was without benefit of clergy.)

benefit of the doubt, بەخشین لەبەر نەبوونی بەڵگەی تەواو بۆ تاوانباركردن:

(Sometimes it is a good idea to give a person the benefit of the doubt.)

benefit society (or association), كۆمەڵێكی هەرەوەزی‌یە بۆ یارمەتیدانی ئەندامەكانی لەكاتی نەخۆشی و لێقەوماندا.

benevolence (bə-nev′ə-ləns), ***n.*** (١) دڵ و دەروون باشی؛ بەزەیی؛ دڵنەرمی؛ چاكی. (٢) كارێكی چاكە؛ چاكە؛ خێر. (٣) باربووی زۆرەملێ (كە پاشای ئینگلتەرە لە خەڵكەكەی كۆیدەكردەوە).

benevolent (bə-nev′ə-lənt), ***adj.*** چاكەكار؛ دڵ و دەروون چاك؛ بەبەزەیی؛ دڵنەرم.

Bengalese (ben´gə-lēz′, beŋ´gə-lēz′), ***adj.*** بەنگالی (گەل، زمان، كلتوور).

n. هاوڵاتی‌یەكی بەنگالی.

Bengali (ben-gôl′i, beŋ-gôl′i), ***n.*** (١) هاوڵاتی‌یەكی بەنگالی. (٢) زمانی بەنگالی.

adj. بەنگالی (گەل، زمان، كلتوور).

benighted (bi-nīt′id), ***adj.*** (١) تاریك؛ لە تاریكیدایە. (٢) لە تاریكیدا ژیاو (شارستانیێتی)؛ دواكەوتوو.

benign (bi-nīŋ′), ***adj.*** (١) دڵ و دەروون باش؛ دڵپاك؛ بەبەزەیی؛ باش. (٢) بەكەڵك؛ بەسوود. (٣) نەكۆڕ؛ بێ زیان (پزیشكەوانی)؛ بێ وەی: ***(a ~ tumor)*** .

benignant (bi-nig′nənt), ***adj.*** (١) بەبەزەیی؛ دڵنەرم؛ باش؛ ناسك. (٢) بەكەڵك؛ بەسوود.

benignity (bi-nig′nə-ti), ***n.*** (١) دڵنەرمی؛ بەزەیی؛ دڵپاكی؛ دڵ و دەروون چاكی. (٢) چاكە؛ كارێكی چاكە.

benison (ben′ə-z'n, ben′ə-s'n), ***n.*** = **benediction.**

benjamin (ben′jə-min), ***n.*** دەرەختێكە مادەیەكی وەك جەوی لێ دەردەهێنرێت بۆ مەبەستی پزیشكی و بۆن.

bent (bent), ***adj.*** (١) چەوت؛ خوار؛ نووشتاوە؛ چەماوە. (٢) سوور لەسەر: ***(She is ~ on going.)*** . (٣) بەرەو؛ لەسەر ڕێگەیە بەرەو: ***(travelers westward ~)*** .

n. (١) مەیل؛ حەز؛ توانای مێشكی: ***(a ~ for music)*** . (٢) [Archaic]، گۆڕەپان.

to (or at) the top of one's bent, بەوپەڕی توانا‌وە.

bent (bent), ***n.*** (١) لاسكی هەندێك گوڵ. (٢) پووەكێكە لە قەڕەم دەچێت. (٣) جۆرە گیایەكی تەرز فرێدەرە. (٤) [Archaic]، دەشتێكی بنچكاوی.

benthos (ben′thos) ***n.*** پووەك و گیانداری بن دەریا.

-benthic *(adj.)*; benthonic *(adj.)*.

benumb (bi-num′), ***v.t.*** (١) سڕكردن. (٢) ماندن یا سڕكردنی هەست و بیرو هۆش.

benzine (ben′zēn, ben-zēn′), ***n.*** بەنزین

benzoic acid, ترشەڵۆكی بەنزۆیك.

benzoin (ben′zō-in, ben-zō′in, ben′zoin), ***n.*** (١) جەوی جۆرە درەختێكە دەكرێت بە دەرمان و بۆن. (٢) ئەم درەختە.

Beowulf (bā′ə-woolf´), ***n.*** قارەمانی كۆنترین داستانی زمانی ئینگلیزی هەمان ناوە.

bequeath (bi-kwēth′, bi-kwēth′), ***v.t.*** (١) میراتی بۆ بەجێهێشتن بە وەسیەتنامە. (٢) بەجێهێشتن بۆ نەوە (ناوبانگ، زیرەكی).

bequest (bi-kwest′), ***n.*** (١) بۆ بەجێهێشتن (میراتی، ناوبانگ). (٢) شتی بۆ بەجێماو (میراتی، ناوبانگ، زیرەكی).

berate (bi-rāt′), ***v.t.*** سەرزەنشت كردن؛ شكاندن؛ پیاهەڵشاخان.

Berber (bûr′bēr), ***n.*** (١) بەربەر: ئەندامی خێڵێكی موسوڵمانی سەرووی ئەفەریقایە. (٢) زمانی بەربەری.

adj. بەربەری (خێڵ، زمان، كلتوور).

bercceuse (bâr′söz′), ***n.*** لایلایە.

bereave (bi-rēv′), ***v.t.*** (١) بێبەش كردن (لە خۆشی، ئومێد، ژیان). (٢) لێسەندنەوەی كەسێكی خۆشەویست بە مردن:

(to be ~d of one's parents, children, friends, etc.)

bereavement (bi-rēv′mənt), ***n.*** (١) بێبەش بوون لە خۆشی ژیان. (٢) جەرگ سووتان؛ مردنی خزمێكی نزیك؛ لێقەوماندا.

(We all sathisise with you in your ~ .)

bereft (bi-reft′), ***adj.*** بێبەش؛ بێبەش كراو؛ جەرگ سووتاو؛ لێقەوماو؛ غەمبار: ***(~ of hope, home, family, and friends)***

beret (bə-rā′, ber′ā), ***n.*** (١) تەپلەیەكی خڕو سەرپان و نەرمو پڕ بە پڕی سەرە (وەك هی سەربان). (٢) **biretta** .

berg (bûrg), ***n.*** = **iceberg.**

bergamot (bûr′gə-mot´), ***n.*** (١) جۆرە هەرمێ‌یەكە. (٢) جۆرە لیمۆیەكە ڕۆنی تونكڵەكەی دەكرێت بە گوڵاو. (٣) ئەم ڕۆنە. (٤) جۆرێكە لە پونگە.

berhyme, berime (bi-rīm′), ***v.t.*** (١) هەڵبەست پیاهەڵدان. (٢) قەشمەری پێكردن لە هۆنراوەدا.

beriberi (ber′i-ber′i), ***n.*** نەخۆشی‌یەكە بەهۆی كەمی‌یی ڤیتامین "بی" لە لەشدا تووشی مرۆڤ دەبێت و دەبێتە هۆی لاوازی و كەمی‌یی خوێن.

berlin (bēr-lin′, bûr′lin), ***n.*** (١) گالیسكەیەكی چوارپێچكەیی سەر داخراوە. (٢) ئوتومبیلێكە كورسی پێشەوە و دراوەی بە پارچەیەك شووشە جیاكراوەتەوە. (٣) جۆرێكە لە قوماشی خوری.

berm, berme (bûrm), ***n.*** (١) باریكە قەراغی ڕێی‌یەكی قیرتاوكراوە. (٢) تیرە خاكێكی باریكە لەنێوان دیواری سەنگەرێك و خەندقی دەوری دیوارەكەدا.

berretta (bə-ret′ə), ***n.*** = **biretta.**

berry (ber′i), ***n.*** (١) تووترك؛ شاتوو؛ توو؛ شلیك. (٢) دەنكی هەندێك پووەكە وەك قاوە. (٣) هێلكەی "لۆبستەر" كە گیاندارێكی ئاوی‌یە وەك قرژاڵ. (٤) [Slang]، دۆلار. (٥) میوەیەكی گۆشتن و پێست یا تونكڵدارە (وەك تەماتە، تری، مۆز).

berseem (bēr-sēm′), ***n.*** سێبەرە؛ وێنجە.

berserk (bûr′sērk, bēr-sûrk′), ***n.*** كەسێكی قوشقی؛ كەسێكی شێت و هاربوو.

adj. & adv. قوشقی؛ شێت و هار.

berserker (bûr′sēr-kēr, bēr-sûr′kēr), ***n.*** (١) شەڕكەرێكی ئەسكەندینافی كۆن كە خۆی قوشقی دەكرد پێش چوونە ناو جەنگەوە. (٢) كەسێكی قوشقی؛ كەسێكی شێت و هار.

berth (bûrth), ***n.*** (١) مۆڵگەی كەشتی و بەلەم؛ لەنگەرگای كەشتی. (٢) كاری سەر كەشتی؛ كاریەدەستێتی سەر كەشتی. (٣) چەرپایەی چەسپوی ناو كەشتی یا شەمەندەفەر؛ جێگەیەكی نووستنی تەسكی ناو شەمەندەفەرو كەشتی.

v.t. (١) لەنگەرهاویشتن؛ بەستنەوەی كەشتی و بەلەم لە لەنگەرگادا. (٢) جێگەی نووستن پێدان لەناو كەشتی یا شەمەندەفەردا.

v.i. لەنگەرهاویشتن.

give a wide berth to, لێ دوورگەرتنەوە؛ خۆ لێ دوورگرتن.

bertha (bûr′thə), *n.* یەخەی پانی کراسی ژنان.

Bertillon system, ڕێگای ناسینەوە تاوانباران بەمۆی دڕێژی و نیشانەی تایبەتی کەسی و شوێن پەنجە.

beryl (ber′il), *n.* بەردێکی بەنرخی سەوزە.

beseech (bi-sēch′), *v.t.* پاڕانەوە؛ لە پاڕانەوە؛ تکاکردن.

beseem (bi-sēm′), *v.i.* شیان؛ لێهاتن؛ بەجێبوون.

beset (bi-set′), *v.t.* (١) پەلاماردان لە هەموولایەکەوە.

(٢) هەراسان کردن؛ پەستکردن: *(Frightened and ~ by doubts)* .

(٣) گەمارۆدان؛ ناچارکردن؛ ناچارکردن.

(٤) داپۆشین یا پڕکردن لە گەوهەر.

besetting (bi-set′iŋ), *adj.* هەراسانکەر؛ هەمیشە پەستکەر.

beshrew (bi-shrōō′), *v.t.* [Archaic]. لەعنەت لێکردن

beside (bi-sīd′), *prep.* (١) لەتەنیشت؛ لەلا؛ لەپاڵ؛ بەپاڵ.

(٢) لەچاو *(B~ yours my share seems small.)* .

(٣) زیاد لە؛ لەوەش بەوڵاوە؛ سەرەڕا.

(٤) پەیوەندی پێوە نییە؛ دوورە لە؛ جیاواز: *(That is ~ the point.)* .

adv. سەرەڕا؛ زیاد لە؛ هەروەها.

beside oneself, تووڕە؛ زوێر؛ پەست.

besides (bi-sīdz′), *adv.* (١) هەروەها؛ سەرەڕای؛ زیاد لە.

(٢) تر؛ هی تر؛ لەوە بەوڵاوە.

prep. (١) هەروەها؛ سەرەڕای؛ زیاد لە. (٢) بێجگە لە؛ جگە لە.

besiege (bi-sēj′), *v.t.* (١) گەمارودان؛ ناچارکردن؛ دەورگرتن:

(The town was ~d for a year.)

(٢) داگرتنەوە (بە پرسیار یا خواست) *(They ~d us with questions.)* .

(٣) دەورەدان؛ دەوروپشت دان.

-besiegement *(n.).*

besmear (bi-smêr′), *v.t.* (١) تێهەڵسوون (پیسی، بۆیە، شتی لینج)؛ پیس کردن. (٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناوبانگ).

besmirch (bi-smûrch′), *v.t.* (١) پیس کردن

(٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناو، ناوبانگ)

besom (bē′zəm), *n.* (١) گسک (٢) پاککەرەوە؛ خاوێنکەرەوە.

(٣) دەوەنێکی گەڵا وردی لق باریکی گوڵ پەنگینە.

besot (bi-sot′), *v.t.* (١) سەر لێ تێکدان (بە خواردنەوە)؛ سەرخۆش-کردن؛ سەر لێ شێواندن. (٢) شێتوشەیدا کردن؛ مێشک تێکدان.

besought (bi-sôt′), *past tense and p.p. of* beseech.

bespangle (bi-spaŋ′g'l), *v.t.* ڕازاندنەوە بە شتی بریقەدار.

bespatter (bi-spat′ēr), *v.t.* (١) قوڕ پیادان؛ قوڕ لێ هەڵپڕژاندن؛ پیس کردن. (٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن بە تاوانی درۆ.

bespeak (bi-spēk′), *v.t.* (١) شوێن گرتن (زووری میوانخانە. سینەما ... هتد ؛ پێشەکی داواکردن

(٢) پێشاندان؛ وا دەرخستن؛ نیشانەی ئەوەبوون.

(His actions ~ a generous nature.)

(٣) نیشانەی دواپۆژ بوون؛ بۆ قڕاندن.

(٤) [Archaic or Poetic]. ووتاردان؛ قسە بۆ کردن.

bespoke (bi-spōk′), *past tense and p.p. of* bespeak.

adj. [British]. (١) دەستدرۆ؛ دەستکرد (بەپێی خواستی کڕیار).

(٢) پێشەکی داواکراو (جلوبەرگی بە دەست دووراو، شتی دەستکرد).

bespoken (bi-spōk′n), *alternative p.p. of* bespeak.

bespread (bi-spred′), *v.t.* بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ بە ئەستووری بەسەردا‌کردن و داپۆشینی (شلە).

besprinkle (bi-spriŋ′k'l), *v.t.* لێ هەڵپڕژاندن؛ ئاو لێ هەڵپڕژاندن؛ پێوەکردن

best (best), *adj.* (١) باشترین؛ چاکترین.

(٢) زۆربەی؛ بەشی زۆری:

(It took the ~ part of an hour to do this.)

(٣) لە هەموو کات باشتر؛ تەندروستترین:

(He feels ~ in the morning.)

adv. (١) باشترین شێوە؛ چاکترین.

(٢) ئەوپەڕ؛ زیاترین.

n. (١) باشترین (کەس، پیشەچی):

(He is among the ~ in his profession.)

(٢) باشترین (شت، بار، کار).

(٣) ئەوپەڕی توانا: *(He did his ~ .)* .

(٤) بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون: *(She got the ~ of her opponent.)* .

(٥) باشترین و جوانترین بەرگ: *(She was dressed in her ~ .)* .

v.t. بردنەوە؛ بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا.

all for the best, لەئەنجامدا وا باشترە ئەگەرچی وایش دیار نەبێ.

as best one can, بەپێی توانا؛ بەگوێرەی توانا؛ هەتا بتوانرێت.

at best, (١) پەری ئەوپەڕی. (٢) لە باشترین باردا.

at one's best, لە باشترین شێوەدا بوون (تەندروستی، کەیف، بار):

(The trees are at their best now. ; He was at his best that evening and amused us all with his jokes.)

get (or have) the best of, بەزاندن؛ بۆڕێدان؛ بەسەردا زاڵبوون.

had best, وا باشە؛ وا چاکە؛ وا باشترە؛ پێویستە:

(You had best go at once.)

make the best of, گونجاندن بە باشترین شێوە؛ ئەوەی بتوانرێت دەیکات.

to the best of one's ability, بەپێی توانا‌وە:

(I will serve my country to the best of my ability.)

to the best of one's knowledge, بەپێی ئەوەی کە دەیزانێت.

bestial (bes′chəl, bes′tyəl), *adj.* (١) چوارپێیانە؛ تایبەتی بە گیاندار؛ نزم. (٢) درندانە؛ وەک درندە؛ پیس.

bestiality (bes′chi-al′ə-ti, bes′ti-al′ə-ti), *adj.* (١) ڕەوشتی گیاندارانە یا درندانە؛ چوارپێیەتی. (٢) کارێکی نزم و گیاندارانە (بەتایبەتی جووت بوون)؛ کارێکی بێ مێشکانەو نامرۆڤانە؛ جووت بوونی مرۆڤ گیاندار

bestiary (bes′ti-er′i), *n.* کۆمەڵە چیرۆکێکە بە زمانی گیانداران دەربارەی مرۆڤ.

bestir (bi-stûr′), *v.t.* هێنانە جۆش؛ جموجوول تێخستن؛ بزووتاندن؛ خۆ خەریک کردن.

best man, بڕازاوا.

bestow (bi-stō′), *v.t.* (١) پێدان؛ پێ بەخشین: (~ on ; ~ upon)، *(He ~s millions of dollars on this charity. ; to ~ a name, or an honor, on someone ; the gifts ~ed upon us by nature)*

(٢) دان بە شوو.

(٣) تەرخان کردن؛ کات پێوە بردنەسەر:

(He ~ed much time on the project.)

(٤) [Archaic]، دانان لە شوێنێکدا؛ هەمارکردن.

-bestowable *(adj.)*; **bestowment** *(n.).*

bestowal (bi-stō′əl), *n.* (١) پێدان (بەخشیش).

(٢) بەخشیش؛ دراو. (٣) دانان لەسەر.

bestraddle (bi-strad′l), *v.t.* = straddle.

bestrew (bi-strōō′), *v.t.* (١) پەرش و بڵاوکردنەوە؛ تۆدان.

(٢) بەسەردا پەرش و بڵاوبوونەوە: *(Papers ~ed the streets.)* .

bestride (bi-strīd′), *v.t.* (١) سواربوون (بەشێوەی سواربوونی ئەسپ).

(٢) قاچ بەسەردا هەڵهێنانەوە.

bestrow (bi-strō′), *v.t.* = bestrew.

best-seller (best′sel′ēr), *n.* پەرتووکێک یا قەوانێک کە لە هەموو ئەوانی تر زیاتری لێ بفرۆشرێت لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

bet (bet), *n.* (١) گرمۆ: *(to make a ~)* .

(٢) مەرجی گرمۆ.

(۳) شتێکی گرەو لەسەر کراو: . *(This team is a good ~ .)*
v.t. (۱) گرەوکردن: . *(I ~ he will be late.)*
(۲) گرەو لەسەر کردن.
v.i. (~ against ; ~ on ; ~ with), گرەوکردن؛ گرەو لەسەر کردن؛ گرەو لەگەڵ کردن.
bet a person on, گرەوکردن لەگەڵ کەسێک لەسەر.
you bet!; you bet you!, [Colloq.], بێ گومان بە؛ شایانی ئەیە؛ هیچ ئەیە. (ئەم وتەیە لە وەڵامی " Thank you! " دا دەوترێت).
beta (bā′tə, bē′tə), *n.* (۱) تیپی دووەمی ئەلفابێی یۆنانیەیە. (۲) دووەم لە لیستەیەکدا؛ دووەم شت.
betake (bi-tāk′), *v.t.* (۱) چوون؛ ڕۆیشتن. (۲) خەریک بوون؛ خۆ تەرخان کردن.
beta rays, تیشکی " بێتا "
beta test, تاقیکردنەوەی نەخوێندەوارێک.
betatron (bā′tə-tron′), *n.* ئامێری زیادکردنی خێرایی ئەلەکترۆن
betel (bē′t'l), *n.* (۱) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەرە گەڵاکەی دەجوورێت بۆ سەرخۆشی. (۲) گەڵای ئەم ڕووەکە.
bethel (beth′əl), *n.* (۱) شوێنێکی پیرۆز. (۲) پەرستگا. (۳) کڵێسەی کەشتیەوان.
bethink (bi-thiŋk′), *v.t.* (۱) بیرلێکردنەوە؛ تێڕوانین.
(۲) بیرکەوتنەوە؛ بیری خۆ خستنەوە.
v.i. [Archaic], بیرکردنەوە.
betide (bi-tīd′), *v.i.* ڕوودان.
v.t. ڵێ ڕوودان؛ بەسەرداهاتن؛ ڵێ قەومان.
betimes (bi-tīmz′), *adv.* (۱) زوو؛ بەر لە کاتی خۆی.
(۲) خێرا؛ بەپەلە؛ یەکسەر؛ بەبێ دواکەوتن.
(۳) پێش ئەوەی کات بەسەرچێت؛ پێش ئەوەی درەنگ بێت.
betoken (bi-tō′kən), *v.t.* نیشانەی ئەوەبوون؛ ئەوە دەرخستن.
betray (bi-trā′), *v.t.* (۱) ناپاکی کردن؛ خیانەت کردن: *(to ~ one's country)*
(۲) شکاندن (بەڵێن)؛ ناپاکی کردن: . *(He ~ed my trust in him.)*
(۳) هەڵخەڵەتاندن؛ فریودان؛ دەستبڕین.
(٤) تاوکردن و لەگەڵ جووت بوون و مارە نەکردن.
(٥) دەرخستن: . *(His face ~s his fear.)*
(٦) پیشاندان؛ نیشانەی ئەوەبوون: . *(The house ~s its age.)*
(۷) درکاندن؛ بەدەستەوەدان (نەیێنی)؛ هەڵماڵین.
-betrayer *(n.).*
betrayal (bi-trā′əl), *n.* ناپاکی؛ خیانەت.
betroth (bi-trôth′, bi-trō*th*′), *v.t.* (۱) دان بە شوو؛ دیاریکردن؛ مارەکردن: . *(Her father has ~ed her to his friend.)*
(۲) [Archaic]. بەڵێنی شووکردن یا ژنهێنان پێدان.
betrothal (bi-trôth′əl, bi-trō′*th*əl), *n.* دان بە شوو؛ دیاریکردن؛ نیشانەکردن؛ شەکراو خواردنەوە؛ دەزگیرانێتی.
betrothed (bi-trôtht′, bi-trō*th*d′), *adj.* دەزگیراندار؛ دیاریکراو؛ مارەبڕاو.
n. کەسێکی دەزگیراندار؛ کەسێکی مارەبڕاو یا نیشانەکراو.
better (bet′ēr), *adj.* (۱) باشتر؛ چاکتر: *(It's ~ to win than to lose.)*
(۲) زۆربەی؛ بەشی زۆری: *(the ~ part of a day, an hour, his salary, etc.)*
(۳) باشتر (تەندروستی)؛ چاکتر: *(He has been ill, but now he is ~ .)*
adv. (۱) باشتر لە؛ چاکتر.
(۲) زیاتر . *(~ than a mile, pound, etc.)*
n. (۱) گەورەتر (مرۆڤ)؛ کەسێکی گەورەتر یا پلەوپایە بەرزتر: *(Obey your ~s. ; I took you for your ~ .)*
(۲) شتێک یا بارێکی باشتر.
(۳) زاڵی؛ بۆڕپێدان؛ بردنەوە: . *(I got the ~ of my rival.)*
v.t. (۱) بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون. (۲) باشترکردن؛ پەرەپێدان.
v.i. باشتربوون؛ چاکتربوون.
better off, (۱) دەوڵەمەندتر: *(He is much better off than I .)*
(۲) باشتر لە (بار): *(You are better off alone than being in bad company.)*
for better or for worse, لە هەموو بارودۆخ و کاتێکدا؛ لە باری باشیش و خراپیشدا.
for the better, بەرەو باشتر چوون (بارودۆخ).
get (or have) the better of, بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون؛ بۆڕپێدان: *(to get the better of someone)*
had better, وا باشترە؛ وا چاکە؛ پێویستە.
think better of, (۱) سەرلەنوێ بیرلێکردنەوە و بڕیار لەسەر دان؛ بڕیار گۆڕین. (۲) بە باشتر دانان.
better (bet′ēr), *n.* = bettor.
better half, [Colloq.], (۱) خێزان؛ ژن. (۲) میرد.
betterment (bet′ēr-mənt), *n.* (۱) چاکردن؛ باشترکردن؛ چاکی؛ چاک بوون؛ باشی؛ سوود: . *(the ~ of society)*
(۲) چاکردنەوەی خانوو و زەوی‌وزار.
betting (bet′iŋ), *n.* گرەو؛ گرەوکردن.
bettor (bet′ēr), *n.* گرەوکەر.
between (bi-twēn′), *prep. & adv.* (۱) لەنێوان؛ لە ناوەڕاست؛ لە ناوەند: . *(a bond ~ friends ; ~ two places)*
(۲) بە هەردووکیان: . *(B~ them they killed five birds.)*
(۳) سەرمایەی هەردووکیان: . *(The men had fifty dollars ~ them.)*
(٤) لەنێوان: . *(Choose ~ love and duty.)*
(٥) بەهۆی هەردووکیانەوە.
between ourselves, بەینی خۆمان بێت.
between you and me, = between ourselves.
far between, زۆری بەین دەکەوێت؛ زۆر کەم؛ ناوبەناو.
in between, (۱) لەنێوان. (۲) لە ناوەڕاست؛ لە ناوچەق؛ لە ناو.
betwixt (bi-twikst′), *prep. & adv.* = between.
betwixt and between, نە لێرەو نە لەوێ؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.
bevel (bev′l), *n.* (۱) گۆشەپێو (ئامێر، ڕاستە). (۲) گۆشەی خوار. (۳) ڕوویەکی خوار یا لێژ.
v.t. گۆشەی خوار بڕین.
v.i. لێژبوون؛ خواربوون.
adj. لێژ؛ خوار.
bevel gear, ئامێری بڕین و ڕێکوپێک کردنی گۆشەی خوار (دارتاشی).
beverage (bev′rij, bev′ēr-ij), *n.* خواردنەوە (جگە لە ئاو).
bevy (bev′i), *n.* (۱) دەستە (کچ، ژن)؛ کۆمەڵ. (۲) پۆل (قەتیس).
bewail (bi-wāl′), *v.t. & v.i.* شین بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن؛ سکاڵاکردن.
beware (bi-wâr′), *v.i. & v.t.* ووریابوون؛ ووریا بە!؛ ئاگادار بە!: *(B~ of the dog! ; B~ of pickpockets! ; You should ~ of bad companions.)*
bewilder (bi-wil′dēr), *v.t.* سەرسوڕماندن؛ واق ووڕماندن؛ سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن.
bewildered (bi-wil′dērd), *adj.* سەرسوڕماو؛ واق ووڕماو؛ سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو؛ حەپەساو.
bewildering (bi-wil′dēr′iŋ), *adj.* سەرسوڕمێنەر؛ واق ووڕمێنەر؛ سەر لێ تێکدەر؛ سەر لێ شێوێنەر؛ حەپەسێنەر.

bewilderment (bi-wil′dĕr-mənt), *n.* سەرسوورمان؛ واق ووڕمان؛ سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساوی.

bewitch (bi-wich′), *v.t.* (۱) جادووبەندلێکردن؛ نوشتەلێکردن؛ جادووبەتی کردن (۲) دڵفڕاندن؛ شێتوشەیداکردن. **-bewitchment** *(n.).*

bey (bā), *n.* (۱) بەگ. (۲) فەرمانڕەوای ناوچەیەکی بچووکی تورکیا. (۳) نازناوی فەرمانڕەوا کۆنەکانی تونس.

beyond (bi-yond′), *prep.* (۱) لەولای؛ لەوڵا؛ لەودیو؛ لەوپەڕ (۲) دوا (کات)؛ لەدوا؛ لەپاش (۳) (لێ) بەدەر. *(~ help ; ~ belief).* (٤) زیاد لە؛ زیاتر لە؛ لەوە بەوڵاوە. *(He says nothing ~ what we already know.)*

adv. دوور؛ دوورتر؛ ئەوپەڕ؛ ئەوڵا

beyond compare, بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.

beyond one's reach, لەبەردەستدا نەبێ؛ دەست نایگاتێ؛ بە دەست ناکەوێت (ئاوات، ئامانج)

the beyond, (۱) شتێکی دوور (۲) ئەوەودنیا؛ قیامەت.

the great beyond, ئەوەودنیا؛ قیامەت.

to live beyond one's means, پێ لە بەرەی خۆ زیاتر ڕاکێشان؛ لە دەسکەوتی خۆ زیاتر خەرج کردن.

bezant, bezzant (bez′nt, bə-zant′), *n.* (۱) پارەیەکی زێڕی بێزەنتی کۆنە. (۲) کەرەسەی ڕازاندنەوەی خانوو کە لەشێوەی نەم پارەیەدایە.

bezel, bezil (bez′l), *n.* (۱) ڕوویەکی لێژ (وەک دەمی نەسکەنە). (۲) ڕاگری شووشەی کاتژمێر لە جێی خۆیدا.

bhang (baŋ), *n.* بەنگ

bi- (bī), پێشگرێکە بەمانای: (۱) دووانە: دوو: *(biangular)* . (۲) لە دوو لاوە؛ دووانی *(bilingual)* (۳) هەر دوو هەفتە، مانگ، ساڵ... هتد جارێک؛ هەر هەفتە یا مانگی دووجار: *(biweekly; bimonthly)* (٤) دوولایی *(bilateral)* . (٥) بە جووت؛ جووتە.

biangular (bi-aŋ′gyə-lēr), *adj.* دووگۆشەیی

biannual (bī-an′yōō-əl), *adj.* ساڵی دوو جار؛ نیوسالی: *(a ~ publication)*

-biannually *(adv.).*

bias (bī′əs), *n.* (۱) لایەنگری؛ لایەنگیری؛ لایەن گرتن. (۲) هێڵێکی خواری دووراو بە جلوبەرگەوە.

adj. لار؛ خوار؛ چەپ و ڕاست

adv. بە لاری؛ بە خواری

v.t. کارتێکردن بۆ لایەنگری کردنی شتێک یا دژ وەستانی.

biased (bī′əst), *adj.* لایەنگر؛ لایەندار *(A ~ person can't be a fair judge.)*

biauricular (bī-ô-rik′yə-lēr), *adj.* (۱) biauriculate . (۲) تایبەتی بە هەردوو گوێچکەی دەڕەوە

biauriculate (bī-ô-rik′yə-lit), *adj.* (۱) دوو گوێچکۆڵەدار (دڵ) (۲) دوو گوێچکۆڵەدار (گەلا).

bib (bib), *v.t. & v.i.* خواردنەوە

n. (۱) بەروانکەی منداڵ. (۲) لاسەرووی بەروانکە.

bib and tucker, [Colloq.], جلوبەرگ

bibb (bib), *n.* (۱) بەلوعەی دەم نووشتاوە. (۲) گۆشەی تەوەرەی کەشتی ڕاگر.

bibber (bib′ĕr), *n.* سەرخۆش؛ مەی خۆر؛ عەرەق خۆر.

bibcock (bib′kok′), *n.* بەلوعەیەکی دەم نووشتاوە.

Bible (bī′b′l), *n.* ئینجیل.

Bible Belt, ئەو ناوچانەی لای خوارووی ئەمەریکا کە خاچ پەرستی تێدا بەهێزە.

Biblical, biblical (bib′li-k′l), *adj.* تایبەتی بە ئینجیل؛ ئینجیلی.

Biblicist (bib′li-sist), *n.* (۱) کەسێک کە بە کوێرانە بڕوای بە ئینجیل بێت یا لێکی بداتەوە. (۲) زانای ئینجیل.

biblio- (bib′li-ō, bib′li-ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) پەرتووک؛ تایبەتی بە پەرتووک. (۲) ئینجیلی؛ تایبەتی بە ئینجیل.

bibliographer (bib′li-og′rə-fēr), *n.* زانای بیبلۆگرافیا؛ سەرچاوەی پەرتووک زان.

bibliography (bib′li-og′rə-fi), *n.* (۱) لیستەی سەرچاوەکان؛ سەرچاوەکانی پەرتووکێک. (۲) سەرچاوەناسی؛ زانستی بیبلۆگرافیا. **-bibliographic; bibliographical** *(adj.).*

bibliolatry (bib′li-ol′ə-tri), *n.* (۱) بە کوێرانە ئینجیل لێکدانەوە. (۲) خولیای پەرتووک بوون؛ زۆر حەزکردن لە پەرتووک. **-bibliolater** *(n.).*

bibliomancy (bib′li-ə-man′si), *n.* دواڕۆژ بینین لەڕێی-ئینجیلەوە.

bibliomania (bib′li-ə-mā′ni-ə), *n.* شێتی پەرتووک کڕین و کۆکردنەوە بوون (بەتایبەتی هی کۆن و دانسقە)؛ خولیای پەرتووک کڕین بوون. **-bibliomaniac** *(adj.).*

bibliopegy (bib′li-op′ə-ji), *n.* هونەری بەرگ تێگرتنی پەرتووک.

bibliophile (bib′li-ə-fīl′), *n. Also* **bibliophil,** (۱) حەزکەر لە پەرتووک؛ پەرتووک خۆشەویست. (۲) پەرتووک کۆکەرەوە.

bibliopole (bib′li-ə-pōl′), *n.* فرۆشیاری پەرتووکی کۆن و دانسقە. **-bibliopolist** *(n.)*; **bibliopoly** *(n.).*

bibliotheca (bib′li-ə-thē′kə), *n.* (۱) پەرتووکخانە. (۲) کەتەلۆگ یا لیستەی پەرتووک. (۳) [Obs.]، ئینجیل.

bibulous (bib′yoo-ləs), *adj.* (۱) هەڵمژ؛ زۆر هەڵمژ. (۲) هەمیشە مەی خۆرەوە؛ عەرەق خۆر. (۳) سەرخۆش.

bicameral (bī-kam′ĕr-əl), *adj.* دوو ئەنجوومەنی (پەرلەمان).

bicarbonate (bī-kär′bə-nit, bī-kär′bə-nāt′), *n.* بیکاربۆنات.

bice (bīs), *n.* (۱) شین. (۲) بۆیەی شین. (۳) سەوز یا بۆیەی سەوز.

bicentenary (bī-sen′tə-ner′i, bī′sen-ten′ĕr-i), *n. & adj.* = bicentennial.

bicentennial (bī′sen-ten′i-əl), *adj.* (۱) دووسەد ساڵەیی؛ دووسەد ساڵە: *(the ~ celebration of independence)* . (۲) دووسەد ساڵ خایەن. (۳) تایبەتی بە یادی دووسەد ساڵە.

n. یادی دووسەد ساڵە؛ یادی دووسەد ساڵانە.

bicephalous (bī-sef′ə-ləs), *adj.* دووسەرە (گیاندار).

biceps (bī′seps), *n.pl.* ماسولکەی قۆڵ و ڕان.

bicipital (bī-sip′ə-t′l), *adj.* (۱) دووسەری (ماسولکە). (۲) ماسولکەیی.

bicker (bik′ĕr), *v.i.* (۱) شەڕەقسەکردن؛ شەڕە دەنووک کردن؛ مشت و مڕ کردن لەسەر شتی هیچ و پووچ. (۲) خوێرەخوێرهاتن (جۆگەلە). (۳) پرتەپرت کردن (چرا، مۆم)؛ تروسکانەوە.

n. دەمەقاڵێ؛ شەڕەقسە؛ شەڕە دەنووک.

bicolor (bī′kul′ĕr), *adj.* دووڕەنگ؛ دووڕەنگی؛ **bicolored** (bī′kul′ĕrd), *adj.* = bicolor.

biconcave (bī-kon′kāv, bī′kon-kāv′), *adj.* هەردوو ڕوو قوڕاو.

biconvex (bī-kon′veks, bī′kon-veks′), *adj.* هەردوو ڕوو قۆڵن.

bicorn (bī-kôrn), *adj.* (۱) دووشاخە (گیاندار)؛ دووشاخی. (۲) کەوانەیی.

bicornuate (bī-kôr′nū-it), *adj.* = bicorn.

bicorporal (bī-kôr′pēr-əl), *adj.* *Also* bicorporeal, دوولەشە؛ دوولەشی: دووتەندار.

bicuspid (bī-kus′pid), *adj.* *Also* bicuspidate, دوو سەری تیژی هەیە؛ دوو نووکدار (ددان).

n. ددانی پێش کاکیلە.

bicycle (bī′si-k'l), *n.* ئەسپە ئاسنینە؛ پاسکیل.

v.i. & v.t. سواری ئەسپە ئاسنینە بوون؛ سواری پاسکیل بوون؛ پاسکیل لێخوڕین.

bicyclic (bī-sī′klik, bī-sik′lik), *adj.* (١) دوو سووڕی؛ دوو خولی. (٢) دوو ئەلقەیی (گوڵ)؛ دوو بازنەیی. (٣) دوو چەرخی؛ وەك پاسکیل.

bicyclist (bī-si′klist), *n.* پاسکیل سوار.

bid (bid), *v.t.* (١) فەرمان کردن؛ پێ ووتن. (٢) مەزاد کردن. (٣) بە ئاشکرا ووتن. (٤) [Archaic]، بانگ کردن (ئاهەنگ، کۆڕ). (٥) [Colloq.]، ئەندامێتی پێدان.

v.i. مەزات کردن.

n. (١) مەزاد. (٢) ئەو نرخەی پێشنیازکراوە. (٣) هەوڵ. (٤) [Colloq.]، بانگ کردن (بۆ بوون بە ئەندام).

bid against, پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد).

bid fair, لەوە دەچێت یا وا دیارە (سەرگرتنی کارێك یا پوودانێك).

bid (a person) farwell, خواحافیزی لێکردن.

bid (a person) good-bye, خواحافیزی لێکردن.

bid (a person) good-night, شەوباش لێکردن.

bid up, پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد).

bid welcome, بەخێرهاتن لێکردن.

make a bid for, هەوڵ بۆ دان؛ هەوڵی دەسکەوتن دان: *(He made a bid for the presidency.)*

biddable (bid′ə-b'l), *adj.* (١) دەستەمۆ؛ مالی؛ گوێ ڕایەڵ. (٢) دەهێنێت پارەی لەسەر زیاد بکرێت (قومار).

bidden (bid′'n), *alternative p.p. of* bid.

adj. بانگ کراو (ئاهەنگ، کۆڕ).

bidden (bid′'n), *obsolete p.p. of* bide.

bidder (bid′ēr), *n.* مەزادکەر؛ پارە لەسەر زیادکەر (مەزاد، قومار).

bidding (bid′iŋ), *n.* (١) فەرمان؛ فەرمایشت؛ داوا. (٢) بانگ کردن؛ داوای ئامادەبوون کردن. (٣) مەزاد؛ پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد، قومار).

at the bidding of, لەژێردەستدایە؛ لەبەردەستدایە؛ ملکەچێتی؛ لە خزمەتی ئەودایە.

do the bidding of, فەرمانی کەسێك بەجێهێنان؛ گوێ لێگرتن؛ لە قسە دەرنەچوون.

biddy (bid′i), *n.* مریشك؛ مامر.

biddy (bid′i), *n.* [Slang], پیرێژنێکی زۆرۆژ.

bide (bīd), *v.i.* [Archaic or Dial.], (١) مانەوە بەشێوەی خۆ ئەگۆڕان؛ بەردەوام بوون. (٢) چاوەڕێ کردن. (٣) نیشتەجێبوون؛ مانەوە لەشوێنێکدا.

v.t. دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ مانەوە.

bid one's time, چاوەڕێی هەل کردن.

bidentate (bī-den′tāt), *adj.* دووددار؛ دوو ددان یا ئەندامی وەك ددانی هەیە.

bidet (bi-dā′), *n.* دەستشۆرێکی نزمە بۆ گەلوگۆن و پاشەڵ شتن.

biennial (bī-en′i-əl), *adj.* (١) هەر دوو ساڵ جارێك پووەدات؛ دوو ساڵانە؛ دوو ساڵی. (٢) دوو ساڵ دەژی (ڕووەك).

n. (١) ڕووداوێك کە هەر دوو ساڵ جارێك ڕووبدات؛ پوودانێکی دوو ساڵانە. (٢) ڕووەکێك کە دوو ساڵ دژەی (بەر یا گوڵ دەگرێت لە ساڵی دووەمدا).

-biennially *(adv.).*

biennium (bī-en′i-əm), *n.* ماوەی دوو ساڵ.

bier (bêr), *n.* تەرم؛ دار تەرم؛ تابووت.

biestings (bēs′tiŋz), *n.pl.* = beestings.

bifacial (bī-fā′shəl), *adj.* دوو ڕوو (شت، ڕووەکناسی).

bifarious (bī-fâr′i-əs), *adj.* دوو ڕیزە (گەڵا).

biff (bif), *n.* [Slang], زلەە؛ مستەکۆڵە.

v.t. [Slang], زلەە لێدان؛ مستەکۆڵە پیاکێشان.

biffin (bif′in), *n.* جۆرێکە لە سێوی سوور.

bifid (bī′fid), *adj.* دووفاق؛ دووفلیقانە.

biflex (bī′fleks), *adj.* دووپێچی؛ لە دوو شوێندا نووشتاوەتەوە.

bifocal (bī-fō′k'l), *adj.* بۆ دوو ماوەی دووری کراوە (چاوپلکە).

n. گەردبینی چاوپلکەیەك کە بەشێکی بۆ بینینی شتە لەنزیکەوە وەك خوێندنەوە، وە بەشەکەی تریشی بۆ بینینی شتە لەدوورەوە.

bifocals (bī-fō′k'lz, bī′fō′k'lz), *n.pl.* چاوپلکەیەکە بەشێکی گەردبینەکەی بۆ بینینی شتە لەنزیکەوە وەك خوێندنەوە، وە بەشەکەی تریشی بۆ بینینی شتە لەدوورەوە.

bifoliate (bī-fō′li-it), *adj.* دووگەڵایی؛ دوو گەڵای هەیە.

biforked (bī-fôrkt′), *adj.* = bifurcate.

biform (bī′fôrm′), *adj.* دووشێوەیی؛ دوو شێوەی هەیە.

bifurcate (bī′fēr-kāt′, bī-fūr′kit), *adj.* دووڵقی؛ دووبەشی؛ دووفاقەیی؛ دووپەڵی.

v.t. دووپەڵ کردن؛ کردن بە دوو بەشەوە؛ دووفاقەکردن؛ جیاکردنەوە.

v.i. دووپەڵ بوون؛ دووفاقەبوون؛ جیابوونەوە.

-bifurcation *(n.).*

big (big), *adj.* (١) گەورە؛ زل؛ قەبە؛ زۆر (ژمارە). (٢) درشت؛ هەراش. (٣) سکپر؛ ئاووس: *(~ with child)*. (٤) بەرز (دەنگ)؛ گەورە (دەنگ). (٥) [Obs.]، بەهێز؛ توند. (٦) گرنگ؛ گەورە (کار)؛ شایانی باس: *(He does ~ things.)*. (٧) فشە؛ زل (قسە): *(~ talk)*. (٨) باش (دڵ و دەروون)؛ بەخشندە؛ لەخۆبوردوو: *(He has a ~ heart.)*. (٩) زۆر؛ ئێجگار؛ گەورە: *(There's a ~ difference between them.)*.

adv. [Colloq.], بە لاف وگەزافەوە؛ بەفشەوە: *(He talks ~.)*.

bigamist (big′ə-mist), *n.* پیاوێکی دوو ژنە؛ ژنێکی دوو مێرددار.

bigamous (big′ə-məs), *adj.* دوو ژنە؛ دوو مێرددار.

bigamy (big′ə-mi), *n.* دوو ژنی؛ دوو مێرددارى.

bigaroon (big′ə-rōōn′), *n.* = bigareau.

bigareau (big′ə-rō′), *n.* گێلاس.

Big Ben, (١) زەنگی کاتژمێرە گەورەکەی سەر بورجی پەرلەمانی ئینگلیزی لە لەندەن. (٢) کاتژمێرەکە خۆی.

Big Dipper, ناوی حەوتەوانەیەکە.

big game, (١) گیانداری گەورەی ڕاوکراو (شێر، پڵنگ... هتد). (٢) [Colloq.]، ئامانجی کارێکی گرنگ و پر مەترسی.

biggish (big′ish), *adj.* نەختێك زل یا گەورە.

bighead (big′hed′), *n.* [Colloq.], لەخۆبایی بوون؛ لووت بەرزی.

-bigheaded *(adj.).*

bighearted (big′här′tid), *adj.* بەخشندە؛ دڵ فراوان.

bighorn (big′hôrn′), *n.* مەڕەکێوی‌یەکی شاخ درێژو چەماوەیە.

bight (bīt), *n.* (١) پێچ؛ قوژبن. (٢) قوڵفە (پەت، گوریس). (٣) پێچاوپێچی (ڕووبار)؛ پێچ. (٤) کەنداو.

bignonia (big-nō′ni-ə), *n.* بەگنۆنیا: ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی خۆمەڵواسەری گوڵ ڕەنگینە.

bigot (big′ət), *n.* کەسێکی ڕەگەزپەرست؛ کەسێکی مێشك تەسك و کوێرباوەڕ.

bigoted (big′ət-id), *adj.* ڕەگەزپەرست؛ مێشك تەسك؛ کوێرباوەڕ.

bigotry (big′ət-ri), *n.* پەگەزپەرستی؛ مێشك تەسكی.
big shot, [Slang], کەسێکی بەدەسەڵات؛ کەسێکی گرنگ.
big time, [Slang], (۱) بەرزترین پلەی پیشەیەك. (۲) کاتێکی خۆش.
-big-time *(adj.)*; **big-timer** *(n.)*.
big top, [Colloq.], (۱) سەری دەواری سێرك. (۲) سێرك.
big tree, درەختی "سکویا" ی ئەمەریکی: درەختێکی زۆر بەرز قەد ئەستوورو ڕاستە.
big wheel, [Slang], = big shot.
bigwig (big′wig′), *n.* [Slang], = big shot.
bihourly (bī-our′li), *adj. & adv.* هەر دوو سەعات جارێك.
bijou (bē′zhōō, bi-zhōō′), *n.* (۱) گەوهەر؛ بەردێکی بەنرخ. (۲) شتێکی بچووکی جوانی بەنرخ.
bijouterie (bē-zhōō′tĕr-i), *n.* (۱) خشڵ؛ بەردی بەنرخ. (۲) مت‌ومووروو؛ ووردەشتی بریقەدار.
bijugate (bī′joo-gāt′, bī-jōō′git), *adj.* دوو جووت گەڵای بچووکی هەیە
bike (bīk), *n., v.t. & v.i.* [Colloq.], = bicycle.
bikini (bi-kē′nē), *n.* جلی دوو پارچەیی مەلەی ژنان (کە زۆر کەم لەش دادەپۆشێت).
bilabial (bī-lā′bi-əl), *adj.* (۱) bilabiate. (۲) لە گرتنی تەورژمی هەواو بەرەڵاکردنی پەیدا دەبێت (وەك لە وتنی تیپی: b, m, p دا) (دەنگزانی).
n. دەنگێکی بەم جۆرە پەیدابوو
bilabiate (bī-lā′bi-āt′, bī-lā′bi-it), *adj.* دوو لێواردار (گول).
bilateral (bī-lat′ĕr-əl), *adj.* (۱) دوولایی؛ دوو لای هەیە (۲) لە هەردوو لاوە (۳) دووقۆڵی؛ تایبەتی بە هەردوو لا: *(a ~ traty; ~ relations)* .(٤) ڕێك لە هەردوو لاوە.
bilbo (bil′bō), *n.* (۱) *(pl.)* پێوەندە؛ پێوەندی دیل یا بەند. (۲) [Archaic]. شمشێر؛ ڕم.
bile (bīl), *n.* (۱) زەرداو؛ زراو (۲) بڕ؛ قێ؛ تووڕەیی.
bilestone (bīl′stōn′), *n.* بەردی زراو
bilge (bilj), *n.* (۱) قۆقزی بەرمیل؛ بۆشایی پیپ. (۲) بنە خڕو بۆشکەی کەشتی. (۳) ئەو ئاوە پیسەی تێیدا کۆدەبێتەوە. (٤) [Slang]. شتێکی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.
v.t. & v.i. (۱) شکاندن یا درزتێبوون (بنی کەشتی). (۲) ئاوساں؛ هەوکردن؛ دەرپۆقین.
bilge water, ئاوی بۆگەن کە لەبنی کەشتیدا کۆدەبێتەوە.
bilgy (bil′ji), *adj.* بۆگەن (وەك ئاوی وەستاوی بۆگەن)
bilharzia (bil-här′zi-ə), *n. Also* **bilharziasis,** بەلهارزیا
biliary (bil′i-er′i, bil′yĕr-i), *adj.* هی زەرداو؛ تایبەتی بە زراو.
bilingual (bī-liŋ′gwəl), *adj.* (۱) بە دوو زمان دەربڕاو یا نووسراو؛ دوو زمانی (۲) دوو زمان زان. *(a ~ person)* .
n. کەسێکی دوو زمان زان.
bilingualism (bī-liŋ′gwəl-iz′m), *n.* دوو زمان زانی؛ دوو زمان زانین
bilious (bil′yəs), *adj.* (۱) تایبەتی بە زەرداو یا زراو. (۲) نەخۆشی زراوی هەیە. (۳) تووڕەوتڕێ.
biliteral (bī-lit′ĕr-əl), *adj.* دووتیپی ووشە)
n. ووشەیەکی دووتیپی؛ بەشێکی دووتیپی ووشە.
-bility (bil′ə-ti), پاشگرێکە بەمانای: ـێتی: *(responsibility)* .
bilk (bilk), *v.t.* (۱) خەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن؛ دەستبڕین. (۲) قەرزنەدانەوە.

n. (۱) خەڵەتاندن؛ فێڵ؛ دەستبڕین.
(۲) ساختەچی؛ کەسێکی دەستبڕ یا فێڵباز.
bill (bil), *n.* (۱) لیستەی شتومەکی کڕراو و نرخەکانیان؛ لیستەی حساب (شتومەکی کڕراو، کرێ، میوانخانە، چێشتخانە).
(۲) لیستە (خواردەمەنی چێشتخانە، فیلمی پیشاندراو).
(۳) پرۆگرامی سەر شانۆ.
(٤) بڵاوکراوە؛ پۆستەر یا تەبەقە کاغەزێکی گەورەو ئەستوور کە بڵاوکراوەی لەسەر چاپ دەکرێتەو بڵاودەکرێتەوە.
(٥) گەڵا (یاسا)؛ گەڵاڵەنامە. (٦) کۆمپیالە؛ بانکەنۆت. (۷) پارەی کاغەز.
(۸) [Obs.]، بڕوانامە. (۹) لیستەی تاوان (دادگا).
v.t. (۱) لیستەکردن؛ کردن بە لیستە؛ ووردکردنەوەی شت لە لیستەیەکدا.
(۲) لیستەی تاوان پێدان.
(۳) بڵاوکردنەوە لەسەر پۆستەر یا تەبەقە کاغەزی ئەستوور.
(٤) هەڵواسینی ئەم بڵاوکراوانە لەناو شاردا. (٥) شتومەك ناردن.
(٦) ناردنی لیستەی شتومەکی کڕراو و نرخەکانیان بۆ کڕیار بۆ دانی پارەکەی
fill the bill, [Colloq.], باشە؛ خراپ نییە؛ پەسەندە (بۆ مەبەستێك یا ئەرکێکی تایبەتی).
foot the bill, [Colloq.], خەرجی دان؛ پارە دان؛ دانی کرێ یا پارەی تێچوو.
bill (bil), *n.* (۱) دەنوك (باڵندە). (۲) نوکی قوولاپی لەنگەر. (۳) [Colloq.]، لێواری تەپڵە یا کڵاو.
v.i. (۱) دەنوك لێکخستن (نیشانەی خۆشەویستی). (۲) دەست پیاهێنان (خۆشەویستی).
bill and coo, ماچ کردنو دەست پیاهێنانو بە گوێدا چرپاندن (دڵداری).
bill (bil), *n.* (۱) شمشێرێکی دەم پان. (۲) داس.
(۳) چەکێکی کۆنی دەسك درێژە دەمێکی قوولاپی نوك تیژی هەیە.
(٤) هەڵگری ئەم جۆرە چەکە.
billboard (bil′bôrd′, bil′bōrd′), *n.* تەختەی ناگاداری.
billet (bil′it), *n.* (۱) فەرمانی جێگەکردنەوەی سەربازو ئەفسەر لە ماڵی خەڵکدا. (۲) شوێنی حەوانەوەو نووستنی سەربازو ئەفسەر لەدەرەوەی ئۆردووگا. (۳) کار؛ ئیش؛ فەرمانبەری.
(٤) [Archaic]، نامە یا بڕوانامەیەکی کورت.
v.t. (۱) سەرباز دابەشکردن بەسەر ماڵی خەڵکدا بۆ حەوانەوە.
(۲) فەرمانی سەربازو ئەفسەر حەوانە بەسەردادان.
(۳) کار یا فەرمانبەری پێدان؛ دامەزراندن لەسەر کار.
billet (bil′it), *n.* (۱) بڕەدار؛ دارێکی سووتاندن یا سووتەمەنی. (۲) دارەدەست؛ دار حەیزەران. (۳) شیشە ئاسن.
(٤) دانەیەك لە چەند شیشێکی کورتی جوان کە لە خانووسازیدا بەکاردێت.
(٥) (أ) ئەو بەشەی پشتێن یا تەنگە کە لە ئاوزنەکە قایم دەکرێت
(ب) ئەو قوڵفەیەی پانتۆڵ کە سەرە زیادەکەی قایشی پیادەکرێت.
billet-doux (bil′i-dōō′), *n.* نامەی دڵداری.
billfish (bil′fish′), *n.* جۆرە ماسییەکی لووت درێژە.
billfold (bil′fōld′), *n.* جزدان.
billhead (bil′hed′), *n.* (۱) پەڕەیەك کاغەزە ناوونیشانی کۆمپانیا یا دەزگایەك بە سەرەکەیەوەیەتی. (۲) ناوونیشانێکی وەها چاپکراو.
billhook (bil′hook′), *n.* داس.
billiard (bil′yĕrd), *adj.* تایبەتی بە یاری بلیارد.
n. لێدانێکی تۆپی بلیارد.
billiards (bil′yĕrdz), *n.* یاری بلیارد.
billing (bil′iŋ), *n.* (۱) لیستەی ناوی ئەکتەرانی شانۆگەرییەك لەسەر پرۆگرامی شانۆگەرییەکە یا بڵاوکراوەکانی.
(۲) شێوەی ڕێکخستن یا ڕیزکردنی ئەم ناوانە.
billingsgate (bil′iŋz-gāt′), *n.* قسەی پیس؛ قسەی بازاڕی.
billion (bil′yən), *n.* (۱) بلیۆن: هەزار ملیۆن (لە ئەمەریکاو فەرەنسا).
(۲) بلیۆن: ملیۆن ملیۆن (لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا).

billionaire (bil′yən-âr′), *n.* بلیۆنێر خاوەنی بلیۆنێك یا زیاتر (دۆلار، پاوەن، یورۆ... هتد).

billionth (bil′yənth), *adj.* بلیۆنەمین؛ بلیۆنەمین.

bill of attainder, یاسای نیسەندنەوەی مولك‌و مافی شارستانێتی لە کەسێکی ئاپاك بە وولاتەکەی یا یاخیبوو.

bill of entry, پاپۆرتی شنومەکی هاوردەو نێردراو لە فەرمانگەی گومرگی سنوور.

bill of exchange, کۆمپیالە؛ بانکەنۆت

bill of fare, = menu.

bill of health, بڕوانامەی تەندروستی؛ بڕوانامەیەکە دەدرێت بە سەرەك کەشتی‌یەوانی کەشتی‌یەك پێش بەجێهێشتنی بەندەرێك دەربارەی تەندروستی کەشتی‌یەوان‌و ڕێبوارەکان‌و نایا لەو بەندەرەدا هیچ درمێك هەبووە یا نا.

clean bill of health, (۱) بڕوانامەی تەندروستی. (۲) [Colloq.]: پەسەندنامە (ڕەوشت، کارامەیی، لێهاتوویی، باشی).

bill of lading, بارنامە؛ بارگەنامە.

bill of rights, (۱) مافنامەی نەتەوەیەك؛ یاسای مافی شارستانێتی؛ لیستەی مافی کۆمەڵ. (۲) [B- R-]، یاسای مافی شارستانێتی لە ئەمەریکاو نینگلتەرە

bill of sale, بڕوانامەی فرۆشتن؛ فرۆشتننامە.

billon (bil′ən), *n.* دابڕشتەی زێر یا زیوو کانزای هەرزانبەهای وەك مس.

billow (bil′ō), *n.* (۱) شەپۆلێکی گەورە؛ شەپۆلی ناو (۲) شەپۆل دەنگ. دووکەڵ، هەور).

v.i. ناوسان؛ شەپۆلدان.

v.t. فووتێکردن؛ ناوساندن.

billowy (bil′ō-i), *adj.* ناوسار؛ شەپۆلاوی.

billposter (bil′pōs′tĕr), *n.* ناگاداری لکێنەر بە تەختەی ناگاداری‌یەوە.

billsticker (bil′stik′ĕr), *n.* = billposter.

billy (bil′i), *n.* (۱) دارەدەستی پۆلیس؛ دارەدەست؛ کوتەك. (هەروەها پێشی دەووترێت " billy club "). (۲) . billy goat

billy (bil′i), *n.* کتلی (بۆ چ لێنان لە دەشت‌و دەردا).

billy, billie (bil′i), *n.* [Scot.], هاوڕێ؛ ناوەڵ.

billy- (bil′i), پێشگرێکە بەمانای نێر؛ نێرینە *(billy goat)* .

billycock (bil′i-kok′), *n.* تەپڵەیەکی خوری سەرپانە.

billy goat, [Colloq.], سابرێن؛ خرت؛ تەگە.

bilobate (bī-lō′bāt), *adj. Also* bilobated, دوولۆ؛ دووفلیقانە؛ دووپەلك.

bilocular (bī-lok′yoo-lĕr), *adj. Also* biloculate, دووخانە؛ دووخانەیی (زیندەوەرزانی).

bimanous (bī-mā′nəs, bim′ə-nəs), *adj.* دوو دەستی هەیە (زیندەوەرزانی).

bimanual (bī-man′ū-əl), *adj.* دوو دەست بەکارهێنێت؛ دوو دەستی دەوێت بۆ بەکارهێنانی.

bimensal (bī-men′s'l), *adj.* = bimonthly.

bimestrial (bī-mes′tri-əl), *adj.* (۱) دوو مانگ دەخایەنێت. (۲) bimonthly

bimetallic (bī′mə-tal′ik), *adj.* لە دوو کانزا پێکهاتووە؛ دووکانزایی

bimonthly (bī-munth′li), *adj. & adv.* (۱) هەر دوو مانگ جارێك (گۆڤار، کۆڕ)؛ دوومانگی (۲) مانگی دوو جار (گۆڤار، کۆڕ)؛ دووهەفتەیی.

n. (۱) گۆڤارێکی دوومانگانە؛ دوومانگنامە. (۲) گۆڤارێکی دووهەفتانە؛ دووهەفتەنامە.

bin (bin), *n.* (۱) تەنەکەی خۆڵ؛ زبڵدان. (۲) دەفر یا سندوق (عەمارکاری).

v.t. لە سندوقدا هەڵگرتن.

bin- (bīn), پێشگرێکە بە هەمان مانای پێشگری (bi-) لەپێش تیپە بزوێنەوە دێت: *(binary)*

binal (bī′n'l), *adj.* دوو ئەوەندە؛ دووانە؛ جووت.

binary (bī′nə-ri), *adj.* (۱) دوو بەش؛ دووانە. (۲) ئاوێتە (کیمیاگەری): *(a ~ compound)* .

(۳) تایبەتی بە سیستەمێکی ژمێریاری کە بنچینەی ژمارەنەکەی دووە، واتە دوو دوو زیاد دەکات‌و کەم دەکات.

n. (۱) جووت؛ دووان؛ شتێکی دووانە (۲) . binary star

binary star, دوو ئەستێرە کە بەدەوری هەمان خولگەدا دەسووڕێنەوە.

binate (bī′nāt), *adj.* دووفلیقانە؛ دووانە: *(~ leaves)* .

binaural (bin-ô′rəl), *adj.* (۱) دوو گوێچکەدار؛ دوو گوێیی. (۲) تایبەتی بە هەردوو گوێ‌و بەکارهێنانیان.

(۳) تایبەتی بە دەنگی جووت سەرچاوە.

bind (bīnd), *v.t.* (۱) پێکەوەبەستن (بە پەت، یا شریت)؛ بەستن.

(۲) بەرگرتن؛ وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ گرتن.

(۳) پێچانەوە؛ دەورگرتن (بە پشتێن یا قایش).

(٤) (~ up)، پێچان (برین). (٥) پێکەوەنووساندن؛ تۆپەڵ کردن.

(٦) گرفت پێکردن؛ گیران؛ قەبزکردن. (۷) دەورگرتن بۆ ڕازاندنەوە یا قایمی

(۸) بەرگ تێگرتن (پەرتووك)؛ بەندکردن؛ شیرازەکردن.

(۹) چەسپاندن یا پێکەوەبەستن (خوشەویستی، ژنهێنان).

(۱۰) بەستنەوە (بە سوێند، پەیمان، یا یاسا).

v.i. (۱) پێکەوەبەستران. (۲) بەستن؛ ڕەق بوون؛ مەیین؛ دەق گرتن.

(۳) پێکەوەنووسان. (٤) بەسترانەوە (بە پەیمان یا سوێند)؛ بەستنەوە؛ بوون بە پێویستی سەرشان.

n. (۱) بەستەڕەوە (قایش، شریت، پشتێن، پەت)؛ پێکەوەبەست.

(۲) پەیوەندی؛ یەکێتی. (۳) یەك پێگرتن؛ یەکگرتن.

(٤) لاسکی ڕووەکی خۆهەڵواسەر.

(٥) [Colloq.]، تەنگ‌وچەڵەمە؛ بارنکی گیروگرفتاوی؛ کێشە.

binder (bīn′dĕr), *n.* (۱) بەستەڕەوە (مرۆڤ)؛ پێچەڕەوە؛ پێکەوەبەست.

(۲) شیرازەبەند. (۳) شتی پێکەوەبەست یا دەق پێگر (چیمەنتۆ، قیر، جەوی).

(٤) پەت؛ گوریس؛ قایش؛ پێبەست.

(٥) بەرگی ئەڵقەداری دەستە کاغەزی پەرە پەرە.

(٦) (ا) ئامێری گوزەکەری دەغڵودانی دووراوە کە بە مەکینەی دروونەوە بەستراوە. (ب) مەکینەی دروونەکەرو گوزەکەر. (۷) پەیمانێکی سەردەمی.

bindery (bīn′dĕr-i), *n.* کارگەی بەرگ تێگرتنی پەرتووك.

binding (bīn′diŋ), *n.* (۱) بەستن؛ پێکەوەبەستن؛ بەستنەوە؛ پێچان؛ پێکەوەنووسان؛ لێکدان. (۲) پێکەوەبەستران یا نووسان؛ بەستراوەیی.

(۳) پێبەست (برین)؛ سارغی.

(٤) تیلماسکێك کە بۆ قایمی یا جوانی دەنرێت بە پەراوێزی جل‌وبەرگەوە.

(٥) بەرگ یا شیرازەی پەرتووك.

(٦) مادەیەکی لینجە بۆ خۆگرتن یا مەیینی ناوێتەیەك.

adj. (۱) پێکەوەبەست. (۲) تەنگ؛ تەسك‌و ناڕەحەت.

(۳) پەیڕەوی کردنی پێویستە (پەیمان، قۆنتەرات)؛ لێ دەرچوونی نییە: *(a ~ agreement, contract, etc.)*

bindle (bin′d'l), *n.* [Slang], پێخەف یا بارگەی کەسێکی بێ لانەو وێڵ.

bindweed (bīnd′wēd′), *n.* ڕووەکی خۆهەڵواسەر (وەك لاولاو).

bine (bīn), *n.* لاسکی ڕووەکی خۆهەڵواسەر

binge (binj), *n.* [Slang]. (۱) ناهەنگێکی عەرەق‌و مەی خواردنەوەی زۆرخایەن. (۲) ماوەیەکی جڵەو بۆ خۆ شل کردن.

bingo (biŋ′gō), *n.* جۆرێکە لە قومار

binnacle (bin′ə-k'l), *n.* سندوقی قیبلەنمای کەشتی.

binocle (bin′ə-k'l), *n.* دووبینی بە هەردوو چاو بەکارهێنراو.

binocular (bī-nok′yə-lĕr, bi-nok′yə-lĕr), *adj.* بە هەردوو چاو بەکاردەهێنرێت؛ بۆ هەردوو چاوە.

n.pl. دووربین

binoculars (bī-nok′yə-lĕrz, bi-nok′yə-lĕrz), ***n.pl.*** – (۱) دووربین. (۲) دووربینێکی بچووکە بۆ سەیرکردنی نۆپەراو شانۆگەری.

binomial (bī-nō′mi-əl), ***n.*** (۱) هاوکێشەی دووکەرتی یا دووبەشی (بیرکاری). (۲) ناوی زانیاری پووەك یا گیاندارێکە کە لە دوو ناو پێکهاتووە (ناوی توخمی و ناوی جۆری).

adj. (۱) دوو ناودار. (۲) دوو کەرتدار (هاوکێشەی بیرکاری).

binuclear (bī-nōō′kli-ĕr, bī-nū′kli-ĕr), ***adj.*** دوو ناوکرۆکدار

bio- (bī′ō, bī′ə), پێشگرێکە بەمانای ژیان؛ ژین؛ تایبەتی بە ژین؛ زیندەوەری ***(biology, biography)***.

biochemical (bī′ō-kem′i-k'l), ***adj.*** بایۆ کیمیایی؛ تایبەتی بە کیمیای زیندەوەر.

biochemist (bī′ō-kem′ist), ***n.*** زانای کیمیای زیندەوەر

biochemistry (bī′ō-kem′is-tri), ***n.*** کیمیای زیندەوەر. ئەو بەشەی کیمیایە کە لە پرووەکو گیاندارو ژیانیان دەکۆڵێتەوە؛ زیندە کیمیا.

biocide (bī′ə-sīd′), ***n.*** ژەهر؛ ژەهری زیندەوەرکوژ.

biogenesis (bī′ō-jen′ə-sis), ***n.*** (۱) سەرەتای ژیان؛ دەستپێکردنی ژیان؛ پەیدابوونی زیندەوەر لە زیندەوەری تر.

(۲) تیۆری پەیدابوونی زیندەوەر لە زیندەوەری تر.

-biogenetic; biogenetical ***(adj.).***

biogenous (bī-oj′ə-nəs), ***adj.*** (۱) لە زیندەوەر پەیدابوو؛ لەناو زیندەوەردا ژیاو. (۲) ژیان لێ پەیدابوو

biogeny (bī-oj′ə-ni), ***n.*** = biogenesis.

biogeography (bī′ō-jē-og′rə-fi), ***n.*** جوگرافیای زیندەوەر: ئەو بەشەی زانستی زیندەوەرە کە لە دابەشبوونی پرووەکو گیاندار بەسەر جیهاندا دەکۆڵێتەوە.

biographer (bī-og′rə-fĕr, bi-og′rə-fĕr), ***n.*** ژیاننامەنووس؛ بەسەرهات نووس

biographical (bī′ə-graf′i-k'l), ***adj.*** ژیاننامەیی ***(a ~ novel, play, book, etc.)***

biography (bī-og′rə-fi, bi-og′rə-fi), ***n.*** (۱) ژیاننامە. چیرۆکی ژیان؛ بەسەرهات. (۲) بەشی وێژەی تایبەت بە ژیاننامە.

biological (bī′ə-loj′i-k'l), ***adj. Also*** biologic. (۱) تایبەتی بە زیندەوەرزانی. (۲) زیندەوەری؛ تایبەتی بە سرووشتی زیندەوەر.

-biologically ***(adv.).***

biological warfare, جەنگی میکرۆبی بریتییە لە بەکارهێنانی زیندەوەری نەخۆشی خەرەوە (وەك میکرۆب) دژی دوژمن.

biologist (bī-ol′ə-jist), ***n.*** زیندەوەرزان؛ زانای زیندەوەر

biology (bī-ol′ə-ji), ***n.*** زیندەوەرزانی؛ زانستی زیندەوەر.

biolysis (bī-ol′ə-sis), ***n.*** مردن یا فەوتان بە میکرۆب

biometrics (bī′ə-met′riks), ***n.pl.*** زیندەوەرزانی ژمێرەیی

biometry (bī-om′ə-tri), ***n.*** (۱) پێوانی درێژایی ژیانی مرۆڤ. (۲) biometrics

bionomics (bī′ə-nom′iks), ***n.pl.*** زانستی ڕاهاتنی زیندەوەر بە دەوروبەری

biophysics (bī′ō-fiz′iks), ***n.pl.*** فیزیای زیندەوەر

bioplasm (bī′ō-plaz′m), ***n.*** پرۆتۆپلازم؛ ناوەخنی شانە.

biopsy (bī′op-si), ***n.*** تێڕوانینی ڕیشاڵی لەشێکی زیندوو بە گەرەبین بۆنەوەی بڕانرێت ئایا نەخۆشە یان نا (پزیشکەوانی).

bioscope (bī′ə-skōp′), ***n.*** شەوق هاوێژی سینەما

bioscopy (bī-os′kə-pi), ***n.*** تێڕوانینی لەشێك بۆنەوەی بڕانرێت زیندووە یا مردووە (پزیشکەوانی).

-biosis (bī-ō′sis, bi-ō′sis), پاشگرێکە بەمانای: جۆری ژیان ***(symbiosis)***

biosocial (bī′ō-sō′shəl), ***adj.*** تایبەتی بە ژیانی کۆمەڵایەتی زیندەوەر (وەك هەنگ، مەیموون... هتد).

biosphere (bī′ō-sfēr′), ***n.*** ئەو شوێنانەی بۆ ژیانی زیندەوەر لەبارن.

biosynthesis (bī′ō-sin′thə-sis), ***n.*** دروستکردنی ناوێتەیەکی کیمیایی لەلایەن زیندەوەرێکەوە.

biota (bī-ō′tə), ***n.*** زیندەوەری ناوچەیەك.

biotherapy (bī′ō-ther′ə-pi), ***n.*** چارەسەرکردنی نەخۆشی بە ماددەی لە زیندەوەرەوە وەرگیراو (وەك پەنسلینو دەرمانی کوتان).

biotic (bī-ot′ik), ***adj.*** تایبەتی بە ژیان؛ زیندەوەری؛ زیندوو.

biotin (bī′ə-tin), ***n.*** بایۆتین: ڤیتامینێکە لە جگەرو زەردینەی هێلکەدا هەیە.

biotite (bī′ə-tīt′), ***n.*** بایۆتایت: کانزایەکی ڕەشباوە.

biotype (bī′ō-tīp′), ***n.*** ڕووەك یا گیانداری هاوجۆر.

biparous (bip′ə-rəs), ***adj.*** (۱) دوو منداڵ یا بەچکەی دەبێت بە سکێك. (۲) دووپەلە؛ دوولقە.

bipartisan (bī-pär′tə-z'n), ***adj.*** دووحیزبی؛ ئەندامی دووحیزبی تێدایە؛ لایەنگری دوو حیزبی هەیە: ***(a ~ foreign policy)***.

bipartite (bī-pär′tīt), ***adj.*** (۱) دووبەشە؛ دووبەشی. (۲) دووقۆڵی؛ دوولایی: ***(a ~ agreement)***. (۳) دووڵیقانە (گەڵا): ***(a ~ leaves)***.

bipartition (bī′pär-tish′ən), ***n.*** کردن بە دوو بەشەوە.

biped (bī′ped), ***n.*** گیانداری دووپێ.

adj. دووپێ (وەك مرۆڤ).

bipedal (bī′pi-d'l, bī′ped-'l, bi′pi-d'l), ***adj.*** دووپێ (گیاندار).

bipennate (bī-pen′āt), ***adj.*** دوو باڵی هەیە.

bipetalous (bī-pet′'l-əs), ***adj.*** جووت گەڵا؛ دوو گەڵای هەیە.

bipinnate (bī-pin′āt), ***adj.*** گەڵگانی دوو دوو بەرامبەر یەکترن، وە هەر گەڵایەکیش لە گەڵای بچکۆڵەی بەرامبەر بەیەکتری پێکهاتووە.

biplane (bī′plān′), ***n.*** جۆرە فڕۆکەیەکی کۆنە دوو جووت باڵی هەیە جووتێکیان لەسەر فڕۆکەکەیەو جووتێکیشیان لەژێرەوەی.

bipod (bī′pod′), ***n.*** دووپا (بۆ چەك و ئامێر لەسەر دانان).

bipolar (bī-pō′lĕr), ***adj.*** (۱) دووسەرە؛ دووسەری. (۲) تایبەتی بە هەردو جەمسەری باکوورو باشووری زەوی.

birch (bûrch), ***n.*** (۱) دارەسپی؛ درەختێکە لە چنار دەچێت. (۲) دارو تەختەی ئەم درەختە. (۳) داری دارکاری کردن؛ داری فەلاقە.

bird (bûrd), ***n.*** (۱) باڵدار؛ باڵندە؛ مەل؛ پەلەوەر. (۲) [Slang]، کەس؛ مرۆڤ؛ کابرا: ***(He is a strange ~ .)***. (۳) [Slang]، هووها؛ هووهاکێشان.

v.i. پاوە مەل کردن؛ باڵندە گرتن (بە تەڵەزیتە، تەپکە... هتد).

a bird in the bush, شتێك کە دەسکەوتنی مسۆگەر نەبێت.

a bird in the hand, شتێکی دەسکەوتوو؛ شتێك کە بە مسۆگەری هی خۆتە.

birds of a feather, خەڵکی هاوخوو و ڕەوشت.

eat like a bird, زۆر کەم نان خواردن.

kill two birds with one stone, بە بەردێك دوو نیشان شکاندن.

birdbrain (bûrd′brān′), ***n.*** کەسێکی کەرو بێ مێشك.

birdbath (bûrd′bath′, bûrd′băth′), ***n.*** حەوزۆچکەی مەڵەی باڵندە: دەفرێکە ئاوی تێ دەکرێتو لە حەوشەدا دادەنرێت باڵندە ئاوی لێ دەخواتەوە.

birdcall (bûrd′kôl′), ***n.*** (۱) خوێندنی باڵندە؛ دەنگی خوێندنی باڵندە. (۲) ئامێری لاسایی کردنەوەی خوێندنی باڵندە.

bird dog, سەگی ڕاوکەری باڵندە.

birdhouse (bûrd′hous′), ***n.*** (۱) کولانە. (۲) پیشانگای باڵندە.

birdie (bûr′di), ***n.*** باڵندەی بچووك (ووشەی منداڵانە).

birdlime (bûrd′līm′), ***n.*** (۱) شتێکی لێنجە لە لقی درەختەوە دەدرێت بۆ باڵندە گرتن. (۲) تەڵە.

birdman (bûrd′man′, bûrd′mən), *n.* (۱) باڵندەناس (وەک– مۆمیاکەری باڵندە)؛ باڵندەباز. (۲) [Colloq.]، فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان.

bird of ill omen, (۱) کەسێکی بەدووم؛ دەنگوباسی خراپ هێنەر. (۲) کەسێکی بەدبەخت.

bird of paradise, باڵندەی بەهەشت. چەند جۆرە باڵندەیەکی پەڕو باڵ جوانە.

bird of passage, (۱) باڵندەی کۆچەر. (۲) کۆچەر؛ گەڕۆک؛ کەسێکی گەڕۆک.

bird of peace, کۆتر.

bird of prey, باڵندەی نێچیروان؛ باڵندەی ڕاوکەرو گۆشتخۆر.

birdseed (bûrd′sēd ′), *n.* دانی باڵندەی ناو قەفەز.

bird's-eye (bûrdz′ī ′), *n.* (۱) ڕووەکێکە گوڵەکەی لە چاوی باڵندە دەچێت. (۲) قوماشێکە نەخشی وەک چاوی باڵندەی لەسەرە. (۳) نەخشێکی وەها.

adj. (۱) بینینێکە لە بەرزاییەوە و بەگشتی و بەباشی و بەپەلە وەک باڵندە: *(a ~ view of the city)*

(۲) خاڵ خاڵ (وەک چاوی باڵندە).

bird's-foot (bûrdz′foot ′), *n.* قاچی باڵندە. ڕووەکێکە گەلاکەی یا گوڵەکەی لە قاچی باڵندە دەچێت.

birdwoman (bûrd′woom ′ən), *n.* [Colloq.], فڕۆکەچی ژن.

bireme (bī′rēm), *n.* جۆرە کەشتێیەکی کۆنە لە هەرلایەکەوە دوو ڕیز سەوڵی پێوەیە.

biretta (bi-ret′ə), *n.* تەپلەیەکی چوارگۆشەیی قەشەی کاسۆلیکییە.

birl (bûrl), *v.t. & v.i.* (۱) خێرا خولانەوە. (۲) فڕەفڕکردن؛ خێرا خولانەوە یا ڕێشتن و فڕەفڕکردن.

birr (bûr), *n.* (۱) تین؛ هێز؛ گوڕ. (۲) ووتەیەکی بەزەبرو توند. (۳) فڕەفڕ؛ گیزەگیز؛ ویزەویز.

v.i. فڕەفڕکردن؛ گیزەگیزەهاتن.

birth (bûrth), *n.* (۱) منداڵبوون؛ سک کردن؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە. (۲) منداڵێکی لەدایکبوو؛ شتێکی دروستکراو. (۳) لەدایکبوون. (٤) سەرچاوە؛ ڕەگوڕیشە؛ بنەچە. (٥) بەگزادەیی؛ خانەدانی. (٦) سەرەتا: لەدایکبوون: *(the ~ of a nation)* . (۷) زگماکی؛ مەیلێکی زگماکی: *(an actor by ~)* .

give birth to, (۱) منداڵبوون؛ لەدایکبوون؛ بوون؛ سک کردن. (۲) بوون بە هۆی پەیدابوون؛ بوون بە هۆ؛ هێنانەڕوو؛ هێنانە بەرهەم.

birth certificate, بڕوانامەی لەدایکبوون.

birth control, بەربەستی منداڵبوون؛ بەربەستی زاووزێ.

birthday (bûrth′dā ′), *n.* (۱) ڕۆژی لەدایکبوون. (۲) جەژنی لەدایکبوون.

birthmark (bûrth′märk ′), *n.* نیشانەیەکی زگماکی (وەک خاڵ)؛ خاڵ.

birthplace (bûrth′plās ′), *n.* (۱) شوێنی لەدایکبوون (خانوو، شار ... هتد). (۲) شوێنی دەستپێکردن یا لەدایکبوونی شتێک: *(the ~ of democracy)*

birth rate, ڕێژەی منداڵانی لەدایکبوو بۆ ژمارەیەکی تایبەتی خەڵک لە ماوەیەکی تایبەتیدا و لە ماوەی ساڵێکدا.

birthright (bûrth′rīt ′), *n.* (۱) مافی زگماکی مرۆڤ (لەبەر لەدایک– بوونی لە وڵاتێک یا خێزانێکی تایبەتیدا). (۲) مافی کوڕە گەورە یا کچە گەورە.

birthroot (bûrth′rōōt ′, bûrth′root ′), *n.* گوڵە سیانە: ڕووەکێکە گوڵی سێ پەلک دەگرێت و لە توخمی شلیزە.

birthstone (bûrth′stōn ′), *n.* بەردێکی بەنرخە نیشانەی مانگی لەدایکبوونی کەسێکە.

birthwort (bûrth′wûrt ′), *n.* (۱) ڕووەکێکە یارمەتی منداڵ لەدایک– بوون دەدات. (۲) birthroot .

bis (bis), *adv.* دووبارە!؛ دووبارەی کەرەوە (مۆسیقا)!.

biscuit (bis′kit), *n.* (۱) پسکویت؛ بسکیت. (۲) ڕەشکەلە؛ گەنم ڕەنگ. (۳) گۆزەودیزەی سوورەوەکراو بەڵام هێشتا ساف نەکراو.

bisect (bī-sekt′), *v.t.* (۱) کردن بە دوو کەرتەوە؛ لەتکردن. (۲) کردن بە دوو بەشی وەک یەکەوە (نەندازە).

v.i. بوون بە دوو بەشەوە (ڕوبار، ڕێگە)؛ لق لق جیابوونەوە.

-bisection *(n.).*

bisector (bī-sek′tēr), *n.* (۱) لەتکەر؛ بەشکەر؛ دووکەرتکەر. (۲) هێڵی گۆشەلەتکەر (نەندازە).

biserrate (bī-ser′it, bī-ser′āt), *adj.* قەراغ گرنج گرنج (گەڵا).

bisexual (bī-sek′shōō-əl), *adj.* (۱) نێرو مێ؛ نێرومێیی؛ تایبەتی بە نێرو مێ. (۲) نێرەموو؛ نێریشەو مێیشە (ڕووەک، گیاندار). (۳) لەگەڵ ژنیشو پیاویشدا جووت دەبێت (پیاو، ژن)؛ دووسەرە.

n. (۱) نێرەموو. (۲) کەسێک کە لەگەڵ نێریشو مێیشدا جووت دەبێت؛ کەسێک کە حەز لە ژنیشو پیاویش دەکات.

bishop (bish′əp), *n.* (۱) سەرەک قەشە. (۲) فیل (یاری شەترەنج). (۳) خواردنەوەیەکە لە مەی و خۆشاو دەکرێت.

bishopric (bish′əp-rik), *n.* (۱) سەرەک قەشەنشین. (۲) پلەوپایەو دەسەڵاتی سەرەک قەشە.

bismuth (biz′məth), *n.* بزموت: ماددەیەکی کیمیایی‌یە لە داڕشتەدا بەکاردەهێنرێت.

bison (bī′s'n, bī′z'n), *n.* بایسوون: گایەکی ئەمەریکی ڕەشتاڵەی یاڵداری شانو پشت کۆماوەی شاخ کورتو نووشتاوەیە؛ کامێشی ئەمەریکی.

bisque (bisk), *n.* (۱) شۆربای گیانداری ئاوی قاوغدار یا کەرێشکو باڵندە. (۲) شۆربای پاڵێوراو، واتە ڕوونی سەوزە.

bisque (bisk), *n.* (۱) دەفری گڵینی سوورەوەکراوی ساف نەکراو. (۲) ڕەنگی سووری زەردباو.

bisque (bisk), *n.* لێدانێکی زیادە بۆ یاریکەری دواکەوتە (تەنس، گۆڵف).

bistoury (bis′too-ri), *n.* چەقۆیەکی نەشتەرکاری بچووکی نووک تیژی دەم ڕاست یا چەماوەیە.

bistro (bis′trō), *n.* (۱) چێشتخانە. (۲) مەیخانە؛ بار؛ یانەی شەو.

bisulcate (bī-sul′kāt), *adj.* (۱) دووەرزی؛ دووەرزدار. (۲) دووقاق؛ سمی دووقاقەدار.

bit (bit), *n.* (۱) لغاو؛ ئەو بەشە ئاسنەی لغاوە کە دەخرێتە ناو دەمی ئەسپو ماینەوە. (۲) جڵەو؛ شتی دابینکەر. (۳) دڵدانی کلیل. (٤) دەمی تیغ. (٥) تیغ؛ ئامێری بڕین. (٦) نووکی دڕەوشە.

v.t. (۱) لغاوکردن. (۲) دابینکردن؛ جڵەوگرتن؛ بەربەستکردن؛ گرتن. (۳) دڵدان بۆ کلیل دروستکردن.

take (or get) the bit in one's teeth, (۱) لغاو بە دڵدان گرتن. (۲) دابین ناکرێت؛ ناگیرێتەوە؛ سەرکێشەو جڵەوی ناگیرێت.

bit (bit), *n.* (۱) نەخت؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ هەند؛ بڕ. (۲) نەختێک؛ تۆزێک؛ تا ڕادەیەک: *(He's a ~ of a bore.)* . (۳) [Colloq.]، پارەیەکی کەم نرخە؛ دوانزە سەنت و نیو. (٤) [Colloq.]، کاتێکی زۆر کەم؛ هەناسەیەک: *(Wait just a ~.)* . (٥) دەورێکی بچووک لە شانۆگەری یا فیلمێکدا.

adj. بچووک (دەوری شانۆگەری یا فیلم): *(She has a ~ part.)* .

a bit at a time, = bit by bit.

bit by bit, وردە وردە؛ بەرە بەرە؛ نەخت نەختە.

bits and pieces, پڕوپێت؛ وردەکەوپڕتکە.

do one's bit, پێویستی سەرشانی خۆ بەجێهێنان.

give a person a bit of one's mind, هەرچی لە دڵیدایە پێی دەڵێت؛ کەموکووڕی دەرخستن و سەرزەنشت کردن.

not a bit, هیچ: *(I don't care a bit. ; I'm not a bit tired.)* .

bit (bit), *past tense and p.p. of* bite.

bitch (bich), *n.* (۱) دەڵەسەگ؛ دەل (گورگ، ڕێوی).

(٢) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووکو بێ حەیا.

v.i. [Slang], سکاڵاکردن؛ مۆڵەبۆڵ کردن: *(He ~es all the time.)* .

v.t. [Slang], (~ up), تێکدان؛ بە ناقۆلایی و خراپی کردن.

bitchy (bich′i), *adj.* بەدخوا؛ بەکینە؛ ناپەسەند؛ قەحبانە.

bite (bīt), *v.t.* (١) گازلێگرتن؛ قەپ لێگرتن؛ قەپاڵ لێگرتن.

(٢) پێوەدان (مار)؛ گەستن؛ گەزین. (٣) بڕین.

(٤) تووزاندنەوە؛ چووزاندنەوە. (٥) گرتن؛ چنگ لێ گیرکردن بە قایم (مەکینە).

(٦) خوراندنەوە (ژەنگ).

v.i. (ا) گازگرتن؛ قەپ گرتن؛ قەپاڵ گرتن: *(That horse ~s.)* .

(ب) (~ into; ~ at): گازلێگرتن.

(٢) چووزاندنەوە؛ تووزاندنەوە؛ بڕین: *(the cold wind ~s.)* .

(٣) پێوەدان (مار)؛ گەستن: *(These snakes don't ~ .)* .

(٤) دان خواردن (ماسی)؛ قەپ لە دان گرتن (پاوەماسی): *(The fish didn't ~ today.)*

(٥) بەتەڵەوەبوون؛ هەڵخەڵەتان.

n. (١) گاز؛ قەپ؛ قەپاڵ.

(٢) چڕوو مەجان؛ بڕی: *(There is a ~ to his words.)* .

(٣) شوێن گاز؛ بڕین؛ شوێنی گەستن یا پێوەدان. (٤) قەپاڵ؛ پەردەم.

(٥) گرتنێکی بە قایم یا بە تووندی. (٦) قەراغ یا پرۆیەکی شتگر.

(٧) [Colloq.] ژەمێکی بچووک؛ پاروو: *(Let's have a ~ .)* .

(٨) چۆنێتی لێکدانی ڕیزی سەرەوەو خوارەوەی ددان (دانسازی).

(٩) خوراندنەوە (ژەنگ، تێزاب).

bite a person's head off, زۆر لێ تووڕەبوون.

bite off more than one can chew, هەوڵدانی کارێک کە لە تواناتدا نەبێت؛ خۆ تووشی سەرئێشە کردن.

bite the bullet, شان دانەبەر نەرکێکی گران و ناخۆشی ئازایانە.

bite the dust (or ground), (١) کوژران (بەتایبەتی لە جەنگدا)؛ مردن. (٢) بەزین؛ ڕیسوابوون.

bite the hand that feeds one, بەدنەمەکی کردن؛ سپڵەبوون.

biting (bīt′iŋ), *adj.* (١) تیژ؛ بڕ؛ سارد و ناخۆش (با): *(a ~ wind)* .

(٢) دڵ ئازاردەر؛ جەرگبڕ: *(~ words)*

bitstock (bit′stok′), *n.* دەسکی دەرهۆشەو ئامێری کونکەری تر.

bitt (bit), *n.* سنگی گوریس تێوەپێچەر لەسەر کەشتی.

v.t. گوریس بە پەت لە سنگەوە پێچان.

bitten (bit′n), *past participle of* bite.

bitter (bit′ĕr), *adj.* (١) تاڵ؛ تفت؛ تفت‌وتاڵ: *(a ~ taste)* .

(٢) داخ لە دڵ؛ دڵپڕ؛ ڕقاوی: *(He is very ~ about being fired from his job.)*

(٣) ناخۆش: *(~ hardships)* .

(٤) بڕ وڕتە؛ جەرگبڕ: *(~ words)* .

(٥) (ا) قینداوی؛ خوێنخوار؛ باوەکوژ (دوژمن): *(~ enemies)* .

(ب) پیس (مەجان)؛ زۆر خراپ و بەکینە: *(a ~ quarrel)* .

(٦) تاڵ (مەجان)؛ ناخۆش: *(the ~ truth)* .

n. ناخۆشی؛ تاڵی: *(Take the ~ with the sweet.)* .

v.t. & v.i. تاڵ کردن؛ تاڵ بوون؛ ناخۆش کردن؛ دڵ پڕکردن لە داخ.

-bitterly *(adv.)*; bitterness *(n.)*.

bitter end, سەرە گوریس (کەشتی).

to the bitter end, (١) هەتا دوایی نەگەڕچی تاڵی و ناخۆشیش بێت.

(٢) هەتا مردن؛ هەتا دوا هەناسە: *(They fought to the bitter end.)* .

bittern (bit′ĕrn), *n.* باڵندەیەکی لاق و دەنووک درێژە لە توخمی شینە-شاهۆیە.

bittern (bit′ĕrn), *n.* شلەیەکی تاڵە دەمێنێتەوە پاش دەرهێنانی خوێ لە ئاوی دەریا.

bittersweet (bit′ĕr-swēt′), *n.* (١) ڕووەکێکی ژەهراوی‌یە گوڵەکەی ئەرخەوانی‌یەو بەرەکەی وەک تووترکەو تەرش و شیرینە.

(٢) پووەکێکی خۆهەڵواسەرە.

(٣) تەرشی و شیرینی؛ تاڵی و شیرینی؛ مێخۆشی؛ خۆش و ناخۆش.

adj. (١) تەرش و شیرین؛ تاڵ و شیرین؛ مێخۆش.

(٢) خۆش و ناخۆش: *(~ memories)* .

bitumen (bi-tōō′mən, bi-tū′mən), *n.* بیتومین؛ قیر.

bituminize (bi-tōō′mə-nīz′, bī-tū′mə-nīz′), *v.t.* کردن بە قیر.

bituminous (bi-tōō′mə-nəs, bī-tū′mə-nəs), *adj.* قیرین؛ قیراوی.

bituminous coal, خەڵوزی قیردار.

(پێشی دەووترێت: " soft coal ").

bivalence (bī-vā′ləns, biv′ə-ləns), *n.* جووت هاوهێزی.

bivalent (bī-vā′lənt, biv′ə-lənt), *adj.* (١) جووت هاوهێز.

(٢) دووانە (کرۆمۆسۆم).

bivalve (bī′valv′), *n.* (١) گیاندارێکی ئاوی دووقاوغە (یەکێکیان لە سەرەوەو ئەوی تریان لە خوارەوەیەو پێکەوە نووساون).

(٢) تۆزی دووفلیقانە یا دووزمانە (پووەکناسی).

adj. (١) دووقاوغە؛ دووقاوغی. (٢) دووفلیقانە؛ دووزمانە.

-bivalvate; bivalvular *(adj.)*.

bivouac (biv′ōō-ak′, biv′wak), *n.* (١) پاسەوانی شەو.

(٢) چادرگایەکی سەربەمی لەشکر لە دەشتدا.

v.i. چادر هەڵدان لە دەشتدا بۆ سەربەمێک لەلایەن لەشکرەوە.

biweekly (bī-wēk′li), *adj. & adv.* (١) دووهەفتەیی (گۆڤار، کۆڕ)؛ هەر دوو هەفتە جارێک. (٢) هەر هەفتەی دوو جار.

n. گۆڤارێکی دووهەفتەیی؛ گۆڤارێکی دووهەفتانە: *(a ~ journal, publication, etc.)*

biyearly (bī-yēr′li), *adj. & adv.* (١) هەر دوو ساڵ جارێک؛ دووساڵە. (٢) هەر ساڵی دوو جار.

bizarre (bi-zär′), *adj.* زۆر سەیر (شێوە، ڕووخسار، شێوان، ڕەووشت، خوو، بار)؛ سەیر؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناوێزە: *(~ situations, habits, acts, etc.)*

blab (blab), *v.t. & v.i.* (١) نهێنی درکاندن.

(٢) چەنەبازی کردن؛ زۆرووێژی کردن؛ هەڵەوەڕی کردن.

n. (١) چەنەبازی؛ زۆرووێژی؛ هەڵەوەڕی.

(٢) چەنەباز؛ زۆرووێژ؛ هەڵەوەڕ؛ کەسێکی چەنەباز.

blabber (blab′ĕr), *n.* کەسێکی چەنەباز یا زۆرووێژ.

v.t. & v.i. [Obs. or Dial.], چەنەبازی کردن؛ چەنەدان؛ زۆرووێژی کردن.

blabbermouth (blab′ĕr-mouth′), *adj.* دەم شڕ.

black (blak), *adj.* (١) ڕەش. (٢) ڕەشکەڵە؛ ڕەشباو.

(٣) قول؛ قوڵەڕەش. (٤) تاریک. (٥) پیس؛ پیس‌وپۆخڵ.

(٦) ڕەشپۆش. (٧) بەد؛ زۆر خراپ (کردەوە)؛ زۆر ناپەسەند: *(~ deeds)*

(٨) شووڕەیی؛ حەیابەر؛ شەرمەزارکەر.

(٩) ناخۆش؛ تاریک؛ ڕەش: *(a ~ day, period, etc.)* .

(١٠) مڕۆمۆن؛ تووڕە. (١١) بەبێ شیر (قاوە)؛ پووت: *(~ coffee)* .

(١٢) بێ هیوا؛ تاریک: *(a ~ future)* .

(١٣) [Colloq.]، نێچگار خراپ (مرۆڤ): *(a ~ villain)* .

n. (١) ڕەنگی ڕەش؛ ڕەش. (٢) پەڵەی ڕەش؛ پەڵە؛ پیسی.

(٣) خومی ڕەش؛ بۆیەی ڕەش. (٤) جل‌وبەرگی ڕەش (پرسە).

(٥) قول؛ قوڵەڕەش.

v.t. & v.i. (١) ڕەش کردن؛ ڕەشکردنەوە؛ پیس کردن.

(٢) بۆیاخی ڕەش لێدان (پێڵاو)؛ بۆیاخی ڕەش کردن.

black out, (١) کوژاندنەوە بە پێنووس یا بۆیە (نووسراو)؛ ڕەشکردنەوە.

(٢) کوژانەوەی کارەبا (بە دەسەنقەست وەک لەکاتی جەنگدا، بە ناچاری، بە پێکەوت). (٣) بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.

in the black, قەرزار نەبوو (کۆمپانیا، دەزگا، کاسبی).

blackamoor (blak′ə-moor´), *n.* (۱) قول؛ قولەڕەش. (۲) کەسێکی ڕەشکەلە.

black-and-blue (blak′ən-blōō′), *adj.* شین‌وموڕ بووەتەوە؛ بریندارببووە

black and white, (۱) بە نووسین؛ بە چاپ؛ بە نووسین یا چاپکردن: *(Put your agreement down in black and white.)*

(۲) ڕەش‌و سپی (وێنە، دیمەن، فیلم): *(a black and white picture)*

(۳) ڕەش‌و سپی (مەجاز)؛ ئەم پەڕو ئەوپەڕ؛ یا ئەم یا ئەو؛ تەسکبین: *(He views all issues in black and white.)*

black art, جادووگەری؛ جادووبازی.

blackball (blak′bôl´), *n.* (۱) تۆپێکی ڕەشی بچکۆلەیە جاران دەخرایە ناو سندووقی دەنگدانەوە بۆ دەربڕینی ناڕەزایی بەرامبەر کەسێك یا شتێك (۲) دەنگێکە دژی کەسێك یا شتێك (دەنگدانی نەێنی).

v.t. (۱) دەنگدان دژی کەسێك (بەتایبەتی دژی وەرگرتنی بە ئەندامی ڕێکخراوێك) (۲) تەرەکردن؛ ناوارەکردن؛ لە کۆمەڵدا جێگە نەکردنەوە.

black bass, جۆرە ماسیەیەکی پوباری ئەمەریکیەیە.

black bear, ووڕچی ڕەش (ئەمەریکایی‌و ئەفەریقایی).

black belt, (۱) [B- B-] ، ناوچەی قولەڕەشەکان لە خاوارووی ئەمەریکا. (۲) گەڕەکی ڕەشەکان؛ گەڕەکی قولەڕەشەکان. (۳) خاکێکی ڕەش‌و بەپیت. (٤) (ا) پلەی لێهاتوو یا هەرە بەرز لە یاری جۆدۆ یا کاراتێ یا یابانیدا. (ب) پشتێنێکی ڕەشە کەسێك کە بەم پلەیە گەیشت دەیدرێتێ وەك بڕوانامە. (ج) کەسێکە کە بەم پلەیە گەیشتبێت.

blackberry (blak′ber´i, blak′bĕr-i), *n.* تووترك.

black bile, ڕەشاو یەکێکە لە چوار شلەی ناولەشی مرۆڤ کە پێشینان بڕوایان وابوو دەبێتە هۆی خەمباری.

blackbird (blak′būrd´), *n.* جۆرە باڵندەیەکی ڕەشە ئەرەندەی چۆلەکەیەك دەبێت.

blackboard (blak′bôrd´, blak′bōrd´), *n.* تەختەڕەش (قوتابخانە)

black book, لیستەی ڕەش: ناوی کەسانی ناپەسەندی تێدایە.

be on one's black book, لەسەر لیستەی ڕەشی کەسێك بوون؛ بە چاوێکی باش سەیر نەکران لەلایەن کەسێکەوە.

blackboy (blak′boi´), *n.* (۱) جۆرە ڕووەکێکە (۲) کوڕە ڕەش: ناوێکی سووکە بە قولەڕەشەکان دەوترێت.

black buck, ئاسکی ڕەش: ئاسکێکی شاخ درێژی پشت ڕەشباوی ژێرسك سپیەیە.

blackcap (blak′kap´), *n.* کڵاوکوڕە.

black coffee, قاوەی ڕووت، واتە بەبێ شیرو شەکر.

Black Death, نەخۆشی تاعوونە ڕەشە (کە لە سەدەی چواردەدا لە ئەوروپا و ئاسیادا خەڵکی زۆر کوشت)

black diamonds, خەڵووز.

blacken (blak′′n), *v.i.* ڕەش بوون؛ ڕەش هەڵگەڕان؛ تاریك بوون.

v.t. (۱) ڕەش کردن؛ ڕەشکردنەوە. (۲) ناوزڕاندن؛ لەکەدارکردن: *(to ~ someone's reputation)* .

black eye, (۱) چاو ڕەش؛ چاوی ڕەش. (۲) چاو شین بوونەوە (بە مستەکۆڵە): *(to give someone a black eye)* . (۳) [Colloq.]، (ا) ناونیشان؛ شووەیی؛ شەرمەزاری. (ب) هۆی ئەم شەرمەزارییە.

black-eyed pea, لۆبیای ووشك؛ لۆبیا؛ ماشە سپی.

blackface (blak′fās´), *adj.* (۱) دەموچاو ڕەش؛ دەموچاو ڕەشکراو. (۲) تایبەتی بە تیپی ڕەشی گەورە (چاپەمەنی).

n. (۱) قولەڕەشێکی تیپێکی مۆسیقا و گۆرانی یا خۆنووساندن. (۲) ئەکتەرێك کە بە ئارایشت خۆی دەکات بە قولەڕەش بۆ خۆنووساندنێك. (۳) ئەم ئارایشت کردنە. (٤) تیپی ڕەشی گەورە (چاپەمەنی).

blackfellow (blak′fel´ō), *n.* قولەڕەشێکی خێڵە بنەچەیی‌یەکانی ئوستورالیا (لەپووی سووکی‌یەوە).

black flag, ئاڵای چەتەی دەریا (کە بریتی‌یە لە کاسەسەرێکی سپی‌و دوو ئێسقانی چەپ‌و ڕاست لەیەکدراو لەسەر قوماشێکی ڕەش).

Black Friday, (۱) هەینی‌یەکی کارەساتاوی. (۲) هەینی‌ی باش: یادی ئەو هەینی‌یەیە کە دەڵێن عیسا تێیدا زیندوو بووەتەوە دوای هەڵواسینی، وە پێی دەووترێت: " هەینی‌ی ڕەش " ، چونکە لە یادکردنەوەی ئەو ڕۆژەدا قەشە بەرگی ڕەش دەپۆشن.

black grouse, باڵندەیەکی کێوی ئەوروپایی‌و ئاسیایی‌یە لە مریشك دەچێت.

blackguard (blag′ērd, blag′ärd), *n.* (۱) کەسێکی دەم پیسی جنێوفرۆش. (۲) کەسێکی بەدخوازو ناپەسەندو ناکەس بەچە.

adj. (۱) دەم پیس؛ جنێوفرۆش. (۲) ناکەس بەچە؛ پیس؛ بەدخواز؛ نزم

v.t. جوێن پێدان؛ قسەی پیس پێ ووتن.

v.i. ناکەس بەچەیی کردن؛ بەدکاری کردن؛ ڕەووشتی نزم نوواندن.

blackhead (blak′hed´), *n.* (۱) جۆرە مراوی‌یەکی سەر ڕەشە؛ هەر باڵندەیەك کە سەرتەپڵی سەری ڕەش بێت. (۲) زیپکەیەکی قنچك ڕەشە لە دەموچاو دێت. (۳) نەخۆشی‌یەکی قەلەمونە تووشی جگەرو پۆپنەی دەبێت.

blackheart (blak′härt´), *n.* (۱) گێلاسێکی ڕەشە لە دڵ دەچێت. (۲) نەخۆشی‌یەکی پەتاتەیە.

black-hearted (blak′här´tid), *adj.* پیاوخراپ؛ پیس‌و ناپەسەند.

blacking (blak′iŋ), *n.* بۆیاخی ڕەش (بۆ پێڵاو).

blackish (blak′ish), *adj.* ڕەشکەلە؛ ڕەشباو؛ ڕەشکار

blackjack (blak′jak´), *n.* (۱) دەفری مەی خواردنەوەیە لە کۆندا لە چەرم دروست دەکرا. (۲) black flag . (۳) کوتەکێکی بچووکی چەرم تێگیراوە دەسکەکەی قایشە. (٤) جۆرە داربەڕوویەکی بچووکی تونێکڵ ڕەشە لە ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا. (٥) بیست‌ویەك (یاری کاغەز، قومار).

v.t. (۱) کوتەك لێدان؛ بە کوتەك لێدان. (۲) بە زۆری کوتەك شت پێکردن؛ بە هەڕەشە پێکردن.

black knot, گرێ ڕەشە: نەخۆشی‌یەکی گیلاس‌و هەڵووژەیە بریتی‌یە لە گرێی ڕەش کە تووشی لقەکانی دەبێت.

black lead, = graphite.

blackleg (blak′leg´), *n.* (۱) نەخۆشی‌یەکی کوشندەیە تووشی چوار-پەلی مەڕو ڕەشەوڵاخ دەبێت. (۲) نەخۆشی‌یەکە قەدی پووەك ڕەش هەڵدەگێڕێت (۳) قوماربازە؛ قومارچی‌یەکی گڕیکەر. (٤) [British]، کەسێك کە لە جێی کرێکاری مان گرتوو کاردەکات.

black-letter (blak′let´ĕr), *adj.* (۱) بە تیپی ڕەشی قەڵەو چاپکراو. (۲) بەدووم؛ نابەختەوەر.

black letter, جۆرە تیپێکی قەڵەوی چاپکردنە لە کۆندا بەکاردەهێنراو ئێستاش لە ئەڵمانیا هەر بەکاردەهێنرێت.

blacklist (blak′list´), *v.t.* خستنەسەر لیستەی ڕەش، واتە ناپەسەند: *(to ~ a person, company, country, etc.)*

n. لیستەی ڕەش (کە بریتی‌یە لە ناوی ئەو کەسانەی بە خراپو ناپەسەند دانراون).

black magic, جادووگەری ڕەش (کە بۆ کاری خراپە بەکاردەهێنرێت).

blackmail (blak′māl´), *n.* (۱) سەرانە. (۲) پارە لێ کێشانەوە بە هەڕەشەی ئاشکراکردنی کارێکی ئابڕووبەر یا تاوانێکی ئەو کەسە. (۳) پارەیەکی کێشراوەی وەها بە هەڕەشە.

v.t. (۱) پارە لێ کێشانەوە بە هەڕەشەی ئاشکراکردنی کارێکی ئابڕووبەر یا تاوانێکی ئەو کەسە. (۲) بە زۆر یا بە هەڕەشە شت پێکردن.

-blackmailer *(n.).*

Black Maria, ئوتومبیلی گواستنەوەی بەند لە بەندیخانەوە بۆ شوێنێکی.

black mark, لەکەی ڕەش (بەدوای کەسێکەوە)؛ لەکە (ئاوبانگ).
black market, بازاڕی ڕەش.
black mass, نوێژکردن و نیجیل خوێندنەوە بە کۆمەڵ بۆ لاسایی کردنەوەو گاڵتەپێکردن.
Black Muslim, قوتابخانەیەکی ئەمەریکایی موسوڵمان.
blackness (blak′nis), *n.* (١) ڕەشی. (٢) تاریکی.
black oak, داربەڕووی ڕەش؛ داری ئەم درەختە.
blackout (blak′out′), *n.* (١) کوژانەوەی چرای سەر شانۆ لە کۆتایی شانۆگەری یا پەردەیەکیدا؛ تاریک کردنی شانۆ.
(٢) کوژانەوەی چرا یا کارەبای ناوشار (لە ترسی هێرشی دوژمن یا لەبەر شکانی مەکینەی کارەبایی)؛ بێ کارەبایی.
(٣) لە هۆش خۆ چوون؛ بوورانەوەیەکی کورت.
(٤) ڕێگە نەدان بە بڵاوکردنەوەی دەنگوباس (لەلایەن میری یا لایەکی تردەوە):
(The government imposed a news ~ .)
black pepper, ئاڵمت
blackpoll (blak′pōl′), *n.* کڵاوکوپە.
black sheep, (١) مەڕی ڕەش
(٢) کەسێکە کە خێزانەکەی خۆی یا کۆمەڵەکەی بە ناپەسەندو دەرەکی و هیچوپووچی دابنێن؛ کەسێکی ناوارە.
black shirt, Black Shirt, کراس ڕەش: ئەندامێکی حیزبی فاشستی ئیتاڵیا یا نازی ئەڵمانیا کە کراسی ڕەشیان لەبەر دەکرد.
blacksmith (blak′smith′), *n.* (١) ئاسنگەر؛ ئاسن کوت
(٢) ئالبەند
blacksnake (blak′snāk′), *n.* (١) ڕەشمارێ؛ ڕەشمارێکی بێ ژەهری ئەمەریکایی. (٢) قامچییەکی هۆنراوەی درێژە.
blackthorn (blak′thôrn′), *n. Also* sole, هەڵووژە ڕەشە؛ هەڵووژە کێوی
black tie, (١) بۆینباخی کەوانەیی ڕەش (لە کاروباری نیمچە ڕەسمیدا لەبەر دەکرێت) (٢) بەرگی نیمچە ڕەسمی شەوی پیاو بۆ چوونە دەرەوە.
blacktop (blak′top′), *n.* قیری قیرتاو؛ ئەسفەڵت
v.t. قیرتاوکردن
black vomit, (١) ڕشانەوەی ڕەش. (٢) تا؛ لەرزوتا.
black walnut, (١) دارگوێزی ڕەش. (٢) داری ئەم درەختە. (٣) گوێز.
black-water fever, لەرزوتایەکی هەندێک جار کوشندەیە نیشانەکەی میزی خوێناوییە.
black widow, مێینەی جانەوەرێکە ژەهراوی ئەمەریکییە، پێی دەوترێت " بێوەژنە ڕەشە " چونکە پاش جووت بوون نێرەکەی دەخوات.
bladder (blad′ēr), *n.* (١) میزەڵدان (٢) چووپی تۆپ
(٣) کیسێکی پڕ هەوای هەندێک پووەکی ئاوییە
bladder worm, کرمی میزەڵدان: کرمۆکەی کرمی شرێتییە
bladdery (blad′ēr-i), *adj.* (١) میزەڵدانی؛ لە میزەڵدان دەچێت
(٢) میزەڵداندار.
blade (blād), *n.* (١) چێ؛ تەنە گیا؛ چلە گیا: *(a ~ of grass)* .
(٢) گوێزان (٣) (أ) دەم (چەقۆ، گوێزان، داس، خەنجەر، سەوڵ... هتد).
(ب) پانایی ئەم تیغانە. (ج) پەروانە (پانکە، فڕۆکە. هێلیکۆپتەر).
(٤) ئێسقانێکی پان‌و تەخت (وەک دەفەی شان): *(the shoulder ~)* .
(٥) شیر؛ شمشێر. (٦) شێرباز.
(٧) پیاوێکی گەنجی بێباکی هەڵەشە.
(٨) پانایی گەلایەک. (٩) پانایی زمان.
-bladed *(adj.).*
bladebone (blād′bōn′), *n.* = shoulder blade.
blah (blä), *n. & interj.* [Slang], قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆپو بێ مانا
blain (blān), *n.* تلۆق؛ بلۆق؛ بلق؛ ناوساوییەکی سوورهەڵگەڕاو.
blamable, blameable (blām′ə-b'l), *adj.* لۆمە هەڵدەگرێت؛ گوناهبار؛ تاوانبار؛ سووچدار.
blame (blām), *v.t.* (١) لۆمەکردن؛ تاوانبارکردن؛ سەرزەنشت کردن.
(٢) (on ~)، کردنە مل (کەم‌وکووڕی):
(to ~ a shortcoming on somebody)
n. (١) لۆمە؛ سەرزەنشتی. (٢) خەتا؛ سووچ.
be to blame, خەتابار؛ سووچدار؛ گوناهبار:
(He is to blame for our defeat.)
bear the blame, لە ئەستۆدا بوون (کەم‌وکووڕی)؛ خەتا گرتنە ئەستۆی خۆ.
blame on, خەتا کردنە مل.
lay the blame on, خەتا کردنە مل:
(He always lays the blame on someone else for his failures.)
blamed (blāmd), *adj. & adv.* [Colloq.], بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی.
blameful (blām′fəl), *adj.* لۆمەبار؛ خەتابار؛ سووچدار؛ گوناهبار.
blameless (blām′lis), *adj.* بێ خەتا؛ بێ گوناه؛ لۆمە ناکرێت.
blameworthy (blām′wūr′*th*i), *adj.* لۆمەبار؛ لۆمە هەڵدەگرێت؛ گوناهبار؛ سووچدار.
blanch (blanch, blänch), *v.t.* (١) سپیکردنەوە؛ سپیکردن.
(٢) زەرد هەڵگەڕان؛ سپی هەڵگەڕان.
(٣) پێست لێکردنەوە بە ئاوی داخ (چێشت لێنان).
(٤) داپۆشین بۆ خۆر لێ نەدان (ڕووەکناسی).
(٥) (أ) سپیکردنەوە بە تێزاب (کانزاسازی). (ب) تەڵایی لێدان.
v.i. سپی بوونەوە؛ سپی بوون؛ زەرد هەڵگەڕان.
blanch (blanch, blänch), *v.t.* هەڵسەمینەوەو ڕاکردن (ئاسک)؛ تێ تەقاندن.
bland (bland), *adj.* (١) ئاسک؛ جوان (ڕەووشت)؛ هێمن؛ لەسەرخۆ:
(He has a ~ manner.)
(٢) تێژو تاڵ نەبێ: *(~ medicine)* .
(٣) خۆش (ئاووهەوا).
(٤) بێ تام (خواردەمەنی)؛ خاو: *(a ~ diet; ~ food)* .
(٥) ووشکو ناخۆش؛ مردوو (مەجان)؛ قەڵب.
-blandly *(adv.)*; **blandness** *(n.).*
blandish (blan′dish), *v.t. & v.i.* مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن؛ پشی پشی بۆ کردن؛ زمان لووسی کردن.
-blandishment *(n.).*
blank (blaŋk), *adj.* (١) بەتاڵ؛ سپی؛ هیچ تێدا نەنووسراو:
(a ~ sheet of paper)
(٢) [Rare]، سپی؛ بێ ڕەنگ.
(٣) نیشانەی تێ نەگەیشتن یا بێباکییە (سەیرکردن)؛ مردوو (هەست):
(~ looks)
(٤) بەتاڵ؛ بێ بیروڕا؛ بۆش: *(My mind is ~ .)* .
(٥) بێ بەر؛ بێ سوود: *(~ efforts ; ~ years)* .
(٦) تەواو؛ سەرپاک؛ بێ ئەم لاو ئەولا: *(a ~ denial of the charges)* .
(٧) بۆش؛ هیچ.
n. (١) بۆشایی؛ شوێنی بەتاڵ (ڕستە): *(Fill in the ~s.)* .
(٢) ئیستیمارە.
(٣) بەتاڵی (شوێن، کات)؛ بۆشی: *(a ~ in her life)* .
(٤) نیشان. (٥) ناوچەقی نیشانێک. (٦) بلیتی دۆڕاو (هایبەخت).
(٧) گەڵاڵە؛ گەڵای بێ نەخش‌و نیگار. (٨) فیشەکی بەتاڵ.
(٩) ئەم نیشانەیە (–) کە نیشانەی ووشەیەکی لابراوە لە نووسراوێکدا وەک جوێن یا قسەی ناشرین.
v.t. (١) (out ~)، شاردنەوە؛ داپۆشین؛ لە چاو وون کردن.
(٢) بەتاڵ کردنەوە؛ لابردن؛ کوژاندنەوە.
(٣) ڕێگە نەدان بە یاریکەری بەرامبەر کە هیچ بباتەوە (پێشبڕکێ).

-blankness *(n.)*.

draw a blank, (۱) بلیتی دۆڕاو پاکێشان (هایبەخت).
(۲) [Colloq.]، ژێرکەوتن؛ دۆڕاندن؛ سەرنەکەوتن.

blank check, (۱) چەکی سپی: چەکێکی ئیمزاکراوە بەڵام پڕ نەکراوەتەوە دەدرێت بە کەسێك خۆی بە ئارەزووی خۆی پڕی بکاتەوەو ووردی بکاتەوە.
(۲) پرنسیپ: پرنسیپێك بە پارە خەرج کردن یا دەسەڵات بەکارهێنان بەبێ سنوور.

blank endorsement, ئیمزاکردنی چەکێکی سپی بێ ناونووس کردنی ئەو کەسەی مافی ووردکردنەوەی هەیە، واتە هەرچ کەس چەکەکەی دەست کەوت بۆی هەیە ووردی بکاتەوە.

blanket (blaŋ′kit), *n.* (۱) پەتوو؛ بەتانیە؛ پێخەف.
(۲) چین؛ شتێکی ڕاخراو (مەجاز). *(a ~ of leaves, snow, etc.)* .
adj. گشتی؛ گشتگیر. *(a ~ statement ; a ~ insurance policy)* .
v.t. (۱) داپۆشین (بە بەتانیە یا شتێکی وەها).
(۲) بەسەردادان و هەوا لێ بڕین.
(۳) هەموگرتنەوە بەبێ جیاوازی. *(The new law ~s the nation.)* .
(٤) با لێ بڕین (کەشتی با).
(٥) دەنگ لێ بڕین؛ داپۆشین و بێ دەنگ کردن.
(A powerful radio station ~s a weaker one.)

blankly (blaŋk′li), *adv.* (۱) بەبێ هەستانەوە؛ بە پووخسارێکی بۆشو بێ ئاگاوە. (۲) بەتەواوی؛ لە هەموو پرویەکەوە.

blank verse, (۱) [Rare] ، هۆنراوەی بێ دەستوور؛ هۆنراوەی بێ قافیە.
(۲) هۆنراوەی بێ قافیە کە هەر دێڕی پێنج جووتە پرگەی هەیە (وەك: شانۆگەرییەکانی شکسپیر).

blare (blâr), *v.t. & v.i.* (۱) دەنگی بەرز لێوەهاتن (رادیۆ)؛ بە دەنگی بەرز کردنەوە (رادیۆ، مۆسیقا).
(۲) هاوارکردن؛ قیراندن: *(He ~d out a warning.)* .
n. (۱) قیرە؛ دەنگێکی بەرزی کەرەنای ناسان. (۲) بریقە؛ زەقی (ڕەنگ).
(۳) کەش‌وفش؛ دەبدەبە.

blarney (blär′ni), *n.* مەرایی؛ پشی پشی؛ کلکەلەقێ.
v.t. & v.i. مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ کردن.

blasé (blä-zā′, blä′zā), *adj.* (۱) تێری خواردووە لە خۆشی و پابواردن و ئیتر بێزار بووە: *(He has a ~ attitude.)* .
(۲) بێ تاقەت؛ گوێ پێ نەدەر؛ بێباك.

blaspheme (blas-fēm′), *v.t. & v.i.* (۱) کفرکردن.
(۲) جوێن دان؛ قسەی پیس کردن.

-blasphemer *(n.)*.

blasphemous (blas′fi-məs), *adj.* پرنسیپگر لە شتی پیرۆز؛ کفرکەر: *(a ~ individual)*

-blasphemously *(adv.)*; **blasphemousness** *(n.)*.

blasphemy (blas′fi-mi), *n.* (۱) کفر. (۲) پرنسیپبوون بۆ شتی پیرۆز.

blast (blast, bläst), *n.* (۱) بایەکی قایم؛ ڕەشەبا؛ باهەڵکردن؛ تەووژمی با. (۲) فووپیاکردن (شاور، کەرەنا)؛ دەنگی ئەم فووپیاکردنە.
(۳) تەووژمێکی بەهێزی بای دەستکرد.
(٤) تەووژمی بای کانزا تووانەوە (بۆ یارمەتیدانی سووتاندن).
(٥) دەرد (بەتایبەتی هی ڕووەك و گیاندار)؛ نەخۆشی؛ دۆزەکە.
(٦) (ا) تەقینەوە (دینامیت)؛ تەقەیەکی زل؛ دەنگێکی گەورە.
(ب) نەجامی تەقینەوەیەکی وەها.
(ج) دینامیت و تەقەمەنی تر کە لە تەقینەوەی شاخ و گرد کون کردندا بۆ دروستکردنی پرنسیپان بەکاردەهێنرێت.

in (or at) full blast, بە ئەوپەڕی توانا، خێرایی، یا دەنگ بەرزییەوە.

-blast (blast), پاشگرێکە بەمانای: گەرا؛ تۆو؛ چۆکەرە؛ سەرچاوە؛ سەرەتا.

blasted (blas′tid, bläs′tid), *adj.* (۱) هەڵقرچاو؛ فەوتاو؛ دەرداوی.
(۲) لەعنەتی!؛ بەڵای لێدا!.

blastema (blas-tē′mə), *n.* پلاستیمە: سەرجەمی خانەی ئاوڵەمە لە سەرەتای پێکهاتنیدا.

blast furnace, کووڕەی تووانەنەوەو پاکردنەوەی کانزا.

blastie (blas′ti, bläs′ti), *n.* [Scot.], کوڕتەبالا؛ کوڕتەبنە؛ کوڵەبنە.

blasto- (blas′tō, blas′tə), پێشگرێکە بەمانای: ناوڵەمەیی؛ گەرایی؛ چۆکەرەیی.

blastocyst (blas′tə-sist), *n.* = **blastula.**

blastoderm (blas′tə-dûrm´), *n.* خانە دیواریەکانی گەرای چاك کراو کە ئاوڵەمەی لێ پەیدا دەبێت.

blast-off (blast′ôf´), *n.* [Colloq.], تەقاندن و ناردنی مووشەك و کەشتی ئاسمانی بۆ ئاسمان.

blastogenesis (blas´tə-jen′ə-sis), *n.* زاووزێ کردن یا زیادبوون بە خوێنچەکردن.

blastomere (blas′tə-mêr´), *n.* خانەی گەرای چاك کراو.

blastosphere (blas′tə-sfêr´), *n.* = **blastula.**

blastula (blas′choo-lə), *n.* بڵاستوڵە: (۱) قۆناغی سەرەتایی ئاوڵەمە.
(۲) ئاوڵەمەی ئەم قۆناغە.

blat (blat), *v.i.* باڕاندن (وەك مەڕ)؛ بۆڕاندن.
v.t. قیراندن؛ بە قیرەقێر ووتن.

blatant (blā′t'nt), *adj.* (۱) قایم، بەرز، یا زل (دەنگ)؛ بە دەنگی ناسان.
(۲) ناشکرا (کردەوەی ناشرین)؛ بێ پەردە؛ هەڵمانراو؛ زەق:
(a ~ violation of the law ; a ~ lie)
(۳) [Rare]، بۆرەبۆڕکەر (ڕەشەووڵاخ).

-blatancy *(n.)*; **blatantly** *(adv.)*.

blather (bla*th*′ēr), *n.* قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆپو بێ تام.
v.t. & v.i. قسەی هیچ‌وپووچ کردن؛ قسەی قۆپو بێ تام کردن.

blatherskite (bla*th*′ēr-skīt´), *n.* (۱) کەسێکی زۆرۆڕ، چەنەباز، یا هەڵەوڕ. (۲) blather .

blaw (blô), *v.t. & v.i.* [British Dial. or Scot.], = **blow.**

blaze (blāz), *n.* (۱) گڕ؛ کڵپە؛ بڵیسە: *(a ~ of fire)* .
(۲) شەوقێکی بەهێزی زۆر ڕووناك؛ ڕووناکی؛ شەوق.
(۳) تەقینەوە (تووڕەیی، هەست)؛ هەڵچوون.
(٤) (*pl.*)، دۆزەخ؛ جەهەننەم: *(Go to ~ !)* .
v.i. (۱) گرگرتن؛ کڵپەکردن؛ بڵیسە هاتن. (۲) شەوقدانەوە.
(۳) هەڵچوون (تووڕەیی)؛ هاتنەجۆش؛ تەقینەوە.
v.t. (۱) گڕ تێبەردان؛ ئاگر تێبەردان؛ سووتاندن.
(۲) ڕووناك کردنەوە؛ شەوق پێدانەوە.

blaze away, (۱) تفەنگ تەقاندن یەك لەسەر یەك.
(۲) بە گەرمی قسەکردن.

blaze (blāz), *n.* (۱) مارۆ؛ پەڵەیەکی سپیە بە ناوچەوانی وڵاخەوە.
(۲) نیشانەیەکی هەڵکەنراو لەسەر قەدی دارێك (بۆ دیاریکردنی ڕێچکەیەك).
v.t. (۱) هەڵکەندنی نیشانەیەك لەسەر تۆپکلی درەختێك.
(۲) نیشانەکردنی ڕێچکەیەك بە هەڵکەندنی نیشانە لەسەر قەدی دارو درەخت.

blaze (blāz), *v.t.* جارداڵ؛ بڵاوکردنەوە؛ بانگ بۆ دان.

blazer (blāz′ĕr), *n.* (۱) چاکەتی سووکی بێ بەر (لەگەڵ پانتۆڵی ڕەنگ جیاوازدا لەبەر دەکرێت). (۲) جارچی.

(٢) دەفری چێشت لێنان لەسەر پشکۆ یا ئاگر.

blazing star, (١) چەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگینی نەستێرەییە. (٢) کەسێک یا شتێک کە سەرنج زۆر ڕادەکێشێت. (٣) [Obs.]، نەستێرەی کشاو.

blazon (blā′z'n), *n.* (١) دڕووشمی سەر قەڵغانی سوارچاک یا خانەدان. (٢) وێنە یا باسی ڕوونکەرەوەی دڕووشمێکی وەها. (٣) خوێنواندنێکی کەش‌وفشانە؛ پیشاندانێک یا نوواندنێکی سەرنج ڕاکێش.

v.t. (١) بانگ بۆ هەڵدان؛ جاڕ بۆ دان. (٢) نەخشەکێشان یا باسکردنی دڕووشمی سوارچاکی و بەگزادەیی.

blazonry (blā′z'n-ri), *n.* (١) هونەری نەخشەکێشان‌و باسکردنی دڕووشمی سوارچاکی‌و خانەدانی. (٢) دڕووشم یا نیشانەی سوارچاکی. (٣) نوواندنێک یا پیشاندانێکی سەرنج ڕاکێش.

bldg., = building.

bleach (blēch), *v.t.* (١) ڕەنگ لێ لابردن بە مادەی کیمیایی یا تیشکی خۆر (جل‌وبەرگ)؛ لەکە لە جل‌وبەرگ کردنەوە (بە مادەی کیمیایی). (٢) سپیکردنەوە (جل‌وبەرگ).

v.i. ڕەنگ چوونەوە؛ سپی بوونەوە؛ کاڵ بوونەوە.

n. (١) ڕەنگ لابردن؛ لەکە لێکردنەوە؛ سپیکردنەوە. (٢) ڕەنگ لابەر؛ دەرمانی سپیکەرەوە.

bleacher (blēch′ēr), *n.* سپیکەرەوەی قوماش (مرۆڤ، دەفر، مەکینە، مادەی کیمیایی).

bleachers (blēch′ērz), *n.pl.* تەختەی دڕێژی بێ پشتی دانیشتنی یاریگای دەرەوە.

bleachery (blēch′ēr-i), *n.* کارگەی سپیکردنەوەی قوماش.

bleaching powder, تۆزی سپیکەرەوە (جل‌وبەرگ).

bleak (blēk), *adj.* (١) ڕووتەنی؛ ڕووت‌وقووت (دەشت). (٢) ڕەنگ زەرد؛ سپی هەڵگەڕاو (نەخۆش). (٣) ساردو سەختو ناخۆش. (٤) دل پەستکەر؛ دڵگیر؛ ناخۆش؛ تاریک؛ بێ هیوا: *(a ~ landscape, future, outlook, etc.)*

bleak (blēk), *n.* ماسییەکی ڕوباری ئەورووپاییە لە ڕووڵەکەکانی مرواری دەستکرد دروست دەکرێت.

blear (blêr), *adj.* (١) کزو لێل بوونە بەهۆی فرمێسک‌و ڕیپۆقەوە (چاو)؛ کوتوکوێر (٢) لێل؛ کز؛ نادیار.

v.t. (١) کزو لێل کردن بە فرمێسک‌و ڕیپۆق (چاو). (٢) نیمچە شاردنەوەی دەموچاو بە فرمێسک. (٣) نیمچە شاردنەوەی ڕووی شتێک.

blear-eyed (blêr′īd′), *adj. Also* bleary-eyed, (١) کوتوکوێر؛ چاو کزو لێل (بەهۆی فرمێسک‌و ڕیپۆقەوە). (٢) بێ مێشک‌و کەم.

bleary (blêr′i), *adj.* (١) لێل؛ نادیار؛ تەماوی. (٢) کز (چاو بەهۆی فرمێسک‌و ڕیپۆقەوە)؛ لێل (چاو). (٣) ماندوو؛ هێز لێ بڕاو.

-blearily *(adv.)*; **bleariness** *(n.)*.

bleat (blēt), *v.i.* (١) باڕاندن؛ باعەباع کردن؛ قاڕاندن؛ قاڕەقاڕکردن. (٢) قسەی هیچ‌وپووچ کردن؛ نووزاندن؛ نووزەنووزکردن.

v.t. بە دەنگێکی لەرزۆک‌و بێ هێز ووتن.

n. (١) باڕە؛ باڕەباڕ؛ قاڕە؛ قاڕەقاڕ؛ باعە؛ باعەباع. (٢) دەنگێکی لە باڕەباڕ یا باعەباع چوو.

bleb (bleb), *n.* (١) بلۆق؛ تلۆق؛ پیزۆکە. (٢) بڵقی ئاو.

bled (bled), *past tense and p.p. of* bleed.

bleed (blēd), *v.i.* (١) خوێن لێهاتن؛ خوێن بەربوون؛ خوێن ڕژان. (٢) بڕیندار بوون‌و مردن (بە خوێن لێهاتن). (٣) خەفەت خواردن؛ هاوسۆزی کردن‌و خەم بۆ خواردن: *(My heart ~s for them.)* (٤) دەردان (شیلە)؛ دادان (ئاو، شیلە) لە ڕووەک‌و داری بڕاوە؛ لێ دەرهاتن.

(٥) دەڵاندن؛ تێزان (خوێن، ئاو، شلە). (٦) ڕەنگدانەوە (خوم، جل‌وبەرگ). (٧) لانەچوونی پەڵەو دیاربوونی ماوەیەک پاش بۆیەکردن. (٨) بڕینی قەراغی زیادە (پەرتووک بەرگ تێگرتن، وێنە، نەخشە).

v.t. (١) خوێن بەردان؛ خوێن لێ دەرهێنان؛ خوێن لێگرتن. (٢) شیلە لێ دەرهێنان (لە قەدی ڕووەک‌و درەخت بە بڕینیان). (٣) چۆڕاندنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە. (٤) [Colloq.]، بە زۆر یا بە هەڕەشە پارە لێ کێشانەوە. (٥) بڕینی قەراغی زیادە (پەرتووک بەرگ تێگرتن، وێنە، نەخشە).

n. بەشی پەراوێزی زیادەی لێ بڕاو (وێنە، نەخشە، پەرتووک... هتد).

adj. قەراغی زیادەی هەیە (کە دەبێت ببڕێت).

bleed white, (١) خوێن تێدا نەمان؛ لێهاتنی هەموو خوێنەکە. (٢) لێ کێشانەوەی هەموو پارەو سەرمایە؛ هیچ پێ نەهێشتن.

bleeder (blēd′ēr), *n.* (١) خوێن لێگر (پزیشکەوانی)؛ خوێن لێوەرگر. (٢) کەسێکی خوێن نەوەستاو (لەبەر نەمەینی)؛ هیموفیلیادار.

bleeding heart, گوڵی خوێناوی: ڕووەکێکە گوڵی پەمەیی وەک دڵ دەگرێت.

blemish (blem′ish), *v.t.* لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ئاو)؛ تێکدان؛ شێواندن.

n. لەکە (ناوبانگ)؛ پەڵە؛ پیسی؛ کەم‌وکووڕی؛ ناتەواوی.

blench (blench), *v.t. & v.i.* سپیکردنەوە؛ سپی بوون؛ سپی هەڵگەڕان.

blench (blench), *v.i.* سڵ کردنەوە؛ گەڕانە دورواوە (لە ترسدا).

blend (blend), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن (چەند جۆرە چا، تووتن، یا شتی تر). (٢) تێکەڵاوکردن یا نوواندنەوە لەناو یەکتریدا (بۆیەی هونەرمەند).

v.i. (١) تێکەڵاوبوون؛ بوون بە یەک بەتەواوی. (٢) گونجان لەگەڵ یەک؛ سازان لەگەڵ یەک؛ شیان.

n. (١) تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵاوکردن. (٢) شتێکی تێکەڵاوکراو؛ تێکەڵ: *(a ~ of coffee, tea, etc.)*

blende (blend), *n.* زینکی خاو.

blended whisky, وێسکی تێکەڵاو (لەگەڵ وێسکی یا خواردنەوەی تر).

blender (blend′ēr), *n.* (١) تێکەڵاوکەر: ئامێرێکی کارەبایی‌یە خواردەمەنی تێکەڵاو دەکات بۆ لێنانی. (٢) تێکەڵاوکەر (مرۆڤ).

blenny (blen′i), *n.* جۆرێکە لە ماسی.

blent (blent), *alternative past tense and p.p of* **blend.**

blepharitis (blef′ə-rī′tis), *n.* سووربوونەوەو ئاوسانی پێڵووی چاو

blesbok (bles′bok′), *n.* ئاسکەکێوی‌یەکی ماڕۆی ئەفەریقایی‌یە.

bless (bles), *v.t.* (١) پیرۆزکردن. (٢) دۆعا بۆ کردن؛ دۆعای باش بۆ کردن. (٣) خوا پێدان: *(She has been ~ed with beauty.)*

(٤) دڵخۆش کردن؛ بوون بە مایەی چاکە بۆ. (٥) پیرۆزبایی لە خۆ کردن؛ خۆ بە بەختەوەر زانین. (٦) پەرستن؛ شکۆپێدان. (٧) نیشانەی خاچ کێشان بەسەر خۆدا. (٨) پاراستن لەلایەن خوداوە.

bless me (or you, him, etc.)!, ئەی خودا هاوار!.

bless you!, ئەم ووتەیە بە کەسێک دەووترێت کە دەپژمێت: یا خێر!؛ خێر بێت!؛ خێر!؛ سوپاس بۆ خودا!؛ پژمەت خۆش.

blessed (bles′id, blest), *adj.* (١) پیرۆز. (٢) بەختیار؛ کامەران. (٣) بەختەوەر؛ خوا پێداو. (٤) لە کارامەنی‌یەکی هەتا هەتادایە (ئاین). (٥) بەختەوەرکەر.

the blessed, (١) پیرۆزان. (٢) بەختەوەران؛ بەهرەداران؛ خوا پێداوان. (٣) مردووانی خوالێخۆشبوو.

Blessed Virgin, مەریەم.

blessing (bles′iŋ), *n.* (١) دۆعای خێر؛ لە خودا پارانەوە. (٢) سوپاسی خودا کردن لەسەر خوان.

(٢) دیاری خواهانه؛ خێروبێر؛ خەڵاتی خواهانه.
(٤) دۆعای سەرکەوتن و خۆشی: *(They send you their ~ .)* .
(٥) پەسەندکردن؛ پەزامەندی: *(This plan has his ~ .)* .
(٦) دڵخۆشکەر؛ شتێکی دڵخۆشکەر.

blest (blest), *alternative past tense and p.p of* bless.

adj. = blessed.

blet (blet), ***n.*** گەنین (میوەی زۆر گەییو)؛ پزین؛ تەپین

blether (bleth′ĕr), ***n., v.i. & v.t.*** = blather.

blew (blo͞o), *past tense of* blow.

blight (blīt), ***n.*** (١) دەردی پووەك؛ نەخۆشی پووەك؛ دۆزوكە؛ وەیشومە. (٢) هۆی نەخۆشی پووەك. (٣) دەرد؛ نەخۆشی؛ لەناوبەر؛ فەوتێنەر. (٤) كەسێك یا شتێكی هیوابڕ. (٥) فەوتان؛ قرچ هەڵهێنان.

v.t. (١) فەوتاندن؛ دەردڵێدان؛ وێرانكردن؛ سیسكردنەوە. (٢) هیوابڕین.

v.i. فەوتان؛ دەردگرتن؛ قرچ هەڵهێنان

blimp (blimp), ***n.*** بالۆن

blimp (blimp), ***n.*** [Chiefly British], كەسێكی شۆڤێنی كۆنەپەرستی نەزان

blind (blīnd), ***adj.*** (١) كوێر؛ چاوكوێر.
(٢) تایبەتی بە كوێر؛ بۆ كوێرێك
(٣) ڕێ نەدی نەكەر؛ كوێر؛ تێنەگەیشتوو؛ بێ سەرنج.
(٤) كوێرانە؛ بێ خۆ بۆ نامادەكردن: *(a ~ search)* .
(٥) هەڵەشە؛ نابەجێ.
(٦) ماش نەبینراو؛ شاراوە؛ بەردەم گیراو: *(a ~ intersection)*
(٧) بێ دەرگاو پەنجەرە؛ بێ كۆن و كەلەبەر: *(a ~ wall)*
(٨) دەرنەچوو (كۆڵان)؛ كوێرەكۆڵان؛ كوێرە ڕێ: *(a ~ alley)* .
(٩) لە دەسەڵاتی مرۆڤ بەدەر: *(~ destiny)* .
(١٠) كوێرانە؛ كوێر؛ بێ بیرلێكردنەوە: *(~ faith)* .
(١١) نابەجێ. (١٢) سەرخۆش.
(١٣) ناخوێندنراوە؛ قڵی وبڵی: *(a ~ letter)* .
(١٤) زۆر؛ بێ بەر (دارو دەرخت).
(١٥) بە نامێر نەك بە دەست و چاو (فڕۆكە لێخوڕین): *(~ flying; ~ landing)*
(١٦) دروزنە؛ لێوەی نابینرێت (پەنجەرە): *(a ~ window)*

v.t. (١) كوێركردن؛ چاو كوێركردن.
(٢) بە شەوارە خستن؛ سەر لێ شێواندن.
(٣) هۆش لێ بڕین؛ توانای بیركردنەوەو ڕێ بەدیی لێ وەرگرتنەوە.
(٤) لێل كردن؛ شێواندن بە جۆرێك كە بە پوونی نەبینرێت.
(٥) شاردنەوە؛ كردن بە ژێرەوە.
(٦) شەوق لێ بڕین (بە دانەوەی شەوقی زیاتر).

n. (١) بەردەمی چاوگر؛ بەری بینایی گر.
(٢) بەری پووناكی گر (پەردەی پەنجەرە)؛ پەردە: *(a Venetian ~)* .
(٣) جێی خۆشاردنەوەی ڕاوچی (بەتایبەتی ڕاوچی مراوی).
(٤) تەڵە؛ تەپكە؛ بۆسە؛ هۆی خەڵەتاندن.

adv. (١) بە كوێرانە؛ كوێرانە. (٢) هەڵەشانە؛ بە هەڵەشەیی.

the blind, كوێرەكان؛ كوێران.

blind alley, (١) كوێرەكۆڵان؛ كۆڵانی دەرنەچوو.
(٢) كاری بێ ئەنجام؛ شتی بێ سوودو بێ دواڕۆژ.

blind date, [Slang], (١) ژوانی نێوان ژن و پیاوێكی نەدیوو نەناس؛ ژوانی كوێرانە. (٢) بەشداری ژوانێكی وەها.

blinder (blīn′dĕr), ***n.*** چاوبەستی ئەسپ.

blindfish (blīnd′fish′), ***n.*** ماسییەكی بچووكی كوێرە.

blindfold (blīnd′fōld′), ***v.t.*** (١) چاوبەستنەوە؛ چاوبەست كردن.
(٢) بە هەڵەدا بردن؛ فریودان؛ خەڵەتاندن.

n. چاوبەست.

adj. چاوبەستراوە؛ چاوبەست كراو.

adv. (١) كوێرانە؛ بە كوێرانە. (٢) بە هەڵەشەیی؛ بێباكانە.

blind gut, = caecum.

blinding (blīnd′iŋ), ***adj.*** (١) كوێركەر.
(٢) بە شەوارەخەر؛ زۆر بە شەوق و سەر لێ تێكدەر: *(a ~ light)* .

blindman's buff, گوێزەكوێرە (یاری).

blindly (blīnd′li), ***adv.*** بە كوێرانە؛ كوێرانە؛ بە نەزانانە.

blindness (blīnd′nis), ***n.*** (١) كوێری؛ كوێرێتی.
(٢) نەزانی؛ نەزانین؛ تێنەگەیشتن.

blind spot, (١) خاڵە كوێرە: ئەو بەشە بچكۆلەیەی تۆپی چاوە كە پووناكی كاری تێ ناكات (تۆپكاری). (٢) كوێرە پەلە؛ ناوچەی نەبینراو یا نەزانراو. (٣) خاڵێكی سەر ڕادیۆیە كە ئێستگەی بە باشی تێدا وەرناگیرێت.

blindstory (blīnd′stôr′i, blīnd′stō′ri), ***n.*** نەزمی بێ پەنجەرە.

blind tiger, [Slang], مەیخانەی قاچاخ.

blindworm (blīnd′wūrm′), ***n.*** مارمێلكەیەكی بێ پەڵی چاو بچكۆلەیە. (هەروەها " slow-worm ") .

blink (bliŋk), ***v.i.*** (١) چاوتروكاندن.
(٢) داگیرسان و كوژانەوە یەك لەدوای یەك؛ درەوشانەوە.
(٣) چاوداگرتن؛ بە لاتیلەی چاو سەیركردن.
(٤) چاوپۆشین؛ چاونوقان (لە كەموكوڕی): *(She ~ed at my mistake.)*
(٥) ترشان (شیر).
(٦) چاو شۆڕكردن؛ ترسان و چاو شۆڕكردن: *(Let's see who will ~ first.)*

v.t. (١) چاوتروكاندن. (٢) چرا یا پووناكی هەڵكردن و كوژاندنەوە.
(٣) چاو لێ پۆشین؛ چاو لێ نوقاندن (كەموكوڕی).
(٤) نیشانەدان یا وورياكردنەوە بە هەڵكردنی شەوقێك كە پەیتا پەیتا دادەگیرسێت و دەكوژێتەوە (نوتومبیل).

n. (١) درەوشانەوە؛ تروسكە؛ شەوق؛ بریقە. (٢) سەیركردنێكی پەلە.
(٣) ماوەیەكی زۆر كەم (ئەوەندەی چاو تروكانێك)؛ هەناسە.
(٤) چاوتروكان؛ چاوداگرتن. (٥) شەوقی ناسۆ لە دەریاوە.

on the blink, [Slang], شكاو؛ لەكاركەوتوو؛ پەككەوتوو.

blinkard (bliŋk′ĕrd), ***n.*** (١) كەسێك كە هەمیشە چاوی دەتروكێنێت. (٢) كەسێكی كەرو بێ منیشك.

blinker (bliŋ′kĕr), ***n.*** (١) . blinder
(٢) چرای وورياكردنەوە لە شوێنی پەرینەوەدا كە هەڵدەگیرسێت و دەكوژێتەوە.
(٣) [Slang]، چاو.

v.t. چاوبەست كردنە چاوی ئەسپ؛ چاوبەستكردنی ئەسپ.

blip (blip), ***n.*** وێنە یا پووناكییەكی سەر شاشەی ڕادار.

bliss (blis), ***n.*** (١) شادی؛ خۆشی و كامەرانی؛ گەشكە.
(٢) گەشكەی ئایینی؛ بەهەشت. (٣) هۆی شادی.

blissful (blis′fəl), ***adj.*** شاد؛ پڕ لە خۆشی و شادی: *(a ~ time, period, etc.)*

blister (blis′tĕr), ***n.*** (١) بلۆق؛ تلۆق؛ پێست سووربوونەوە و هەوكردن؛ بڵۆ؛ برین. (٢) شتێك كە لە بلۆق دەچێت.
(٣) بورجێكی بچووكی دەرپۆقیوە بەسەر فڕۆكەوە بۆ تەقە لێوەكردن.
(٤) هۆی بلۆق كردن (لە مرۆڤ یا پووەكدا).

v.t. (١) بلۆق پێكردن؛ تلۆق پێكردن؛ هەموپێكردن.
(٢) دارکاری كردن؛ پیرازكردن؛ لێدان؛ كوتان.
(٣) هێرش بردنە سەر بە دەم.

v.i. بلۆق كردن؛ تلۆق كردن؛ بوون بە بلۆق.

blister beetle, (١) مێروویەكی ڕەش، بۆر، یا بازووە لەشی شتێك دەردەدات كە بلۆق بە لەش دەكات. (پێشی دەوترێت: " Spanish fly ") .
(٢) قالۆنچەیەكی وەك نەم مێروویە زیانبەخشە بۆ پووەك.

blister rust, بلۆقی دارسنەوبەر: نەخۆشییەكە بلۆق بە تونكڵی دارسنەوبەر دەكات.

blistery (blis′tēr-i), *adj.* بلۆقاوی؛ تلۆقاوی؛ ئاوساوو سووربووەوە.
blithe (blīth), *adj.* شاد؛ دڵشاد؛ دەم بە پێکەنین؛ دڵخۆش.
-blithely *(adv.)*; **blitheness** *(n.).*
blithering (blith′ēr-iŋ), *adj.* قسەی هیچوپووچ کەر؛ قسەی قۆپو بێ تام کەر.
blithesome (blīth′səm), *adj.* دەم بە پێکەنین؛ شاد؛ پڕوخۆش.
-blithesomely *(adv.)*; **blithesomeness** *(n.).*
blitz (blits), *n.* [Colloq.], (١) بۆمبابارانێکی لەپڕو تووندوتیژو وێرانکەری گشتی. (٢) هێرش یا پەلاماردانێکی سوپایی لەپڕو تووندوتیژ. (٣) هێرشێکی بەهێزو گشتی (پڕوپاگەندە):
(to launch an advertising ~)
v.t. (١) داگرتنەوە بە پڕوپاگەندە یا دەنگوباس. (٢) لەپڕ بۆمباباران کردنو وێرانکردن.
blitzkrieg (blits′krēg′), *n.* (١) هێرشێکی سوپایی لەپڕو بەهێزو گشتیبە لە ناسمانو زەمینیشەوە. (٢) هێرشێکی لە ناکاو گشتیو بەهێز (پڕوپاگەندە، بازرگانی، پۆشنبیری)؛ هەوڵێکی کۆمەکیو گشتیو بەدڵ.
blizzard (bliz′ērd), *n.* (١) گەردەلوولێکی بەفرینی سارد؛ کڕێوە؛ بەفروبایەکی زۆر سارد. (٢) ڕەشەبایەکی قایم؛ گەردەلوولێکی تووندو بەهێز.
bloat (blōt), *adj.* ئاوساو؛ فووتێکراو؛ فش.
v.t. & v.i. (١) فووتێکردن؛ ئاوساندن؛ ئاوسان. (٢) فووتێکردن (مرۆڤ)؛ خۆفشکردنەوە.
n. (١) کەسێک یا شتێکی فووتێکراو، ئاوساو، فش، یا فش کراوە. (٢) [Slang]، کەسێکی سەرخۆش. (٣) سک ئاوسان (پزیشکەوانی گیاندار).
bloat (blōt), *v.t.* قاوورمەکردنی ماسی.
n. ماسی قاوورمە.
bloated (blōt′id), *adj.* (١) ئاوساو؛ فووتێکراو؛ فش. (٢) فووتێکراو (مرۆڤ)؛ بەفیز؛ لووت بەرز. (٣) قەڵەو؛ وورگن.
bloater (blōt′ēr), *n.* ماسیێکی گەورەی قاوورمەکراو.
blob (blob), *n.* (١) دڵۆپ (مەرەکەب، بۆیە، شلە)؛ تۆپەڵ. (٢) پەڵەیەک ڕەنگ یا بۆیە بەسەر ڕووبەکەوە
v.t. بۆ هەڵبڕژاندنو پەڵە درووستکردن (ڕەنگ، بۆیە).
bloc (blok), *n.* بەرە؛ یەکێتی (مرۆڤ، کۆمەڵە، وڵات).
block (blok), *n.* (١) پارچەیەکی پتەوی تەخت (دار، تەختە، بەرد، کانزا). (٢) بڕەدار؛ موورەدار؛ پارچە تەختە. (٣) سێپایەکی تەختە یا دارە شتی لەسەر لەت دەکرێت؛
(a butcher's ~) تەختەی شت لەسەر جنێو یا کار لەسەر کردن.
(a headman's ~) (٤) سێپادارینەی خەڵک لەسەر سەربڕین. (٥) سەکۆی هەراجکەر؛ سندوقی دەڵاڵ یا مەزاتکەر. (٦) دارشتکە؛ قاڵب. (٧) دارێکی بە پێوەیە سەرەکەی وەک سەر وایە شەپقەی لەسەر پیشان دەدرێت لە فرۆشگادا. (٨) کۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست. (٩) خولخولۆکە. (١٠) پاڵپشت (دار، تەختە، ئاسن). (١١) خشتی گەورەی ناو بۆش (خانووسازی). (١٢) خشتەداری یاری مندااڵن. (١٣) چەند خانوویەکی بە یەکێک دانراو. (١٤) خانووی نێوان چوار شەقام. (١٥) ڕیزێک خانووی نێوان دوو شەقام؛ ماوەی نەم ڕیزە خانووە؛ بلۆک؛ جادە:
(His office is only four ~s away.)
(the Socialist ~) (١٦) بەرە؛ یەکێتی؛ کۆمەڵ.
(١٧) [Slang]، سەری مرۆڤ.
(١٨) خوێن لێ بڕین (پزیشکەوانی)؛ سڕکردن. (١٩) کڵێشە (چاپەمەنی). (٢٠) دەم بەستران یا لەپڕ بیر بۆ نەکراوە (دەروونناسی):
(to have an emotional ~)
(٢١) هێڵی شەمەندەفەری نێوان دوو چرا. (٢٢) بەرەوبڕی دانەوە (وەرزش)؛ بەردەم گرتن؛ ڕێ لێگرتن. (٢٣) دەستە (بلیت، پووڵ)؛ چوارپووڵ لاکێشەیی.

v.t. (١) ڕێ لێگرتن؛ بەردەم گرتن؛ بەرگرتن؛ ڕێگە نەدان؛ ڕێ لێ بەستن:
(to ~ someone, traffic, a plan, etc.)
(٢) ئابڵووقەدان؛ دەورەدانو ڕێی هاتوچۆ لێگرتن. (٣) بوون بە کۆسپ لەبەردەمدا. (٤) لە قاڵب دان؛ دارشتن. (٥) بوون بە دەستە دەستە یا بەرە بەرە. (٦) پاڵپشت دانە بەر (دار، تەختە، ئاسن). (٧) لەکارخستن (کیمیاگەری). (٨) بەرەوبڕی دانەوە (وەرزش)؛ بەردەم گرتن. (٩) سڕکردن (پزیشکەوانی)؛ مراندن. (١٠) دەم بەستران (دەروونناسی)؛ لەبیرچوونەوە؛ بیر بۆ نەکرانەوە. (١١) شەمەندەفەر لێخوڕین بە چرای ئاگاداری.
v.i. بەردەم گرتن (وەرزش)؛ بوون بە کۆسپ لەبەردەمدا؛ ڕێگەلێگرتن.
adj. (١) خشت ئاسایی؛ وەک خشت. (٢) لاکێشەیی؛ چوارگۆشەیی (٣) تایبەتی بە ڕیزە خانوویەکی نێوان دوو شەقام؛ هی درێژی یا ماوەی نەم ڕیزە خانووە. (٤) سەروبەر؛ سەرجەم؛ بە کۆمەڵ. (٥) بە ڕیز یا بە ڕێکی چاپکراو (نامە).

a chip of the old block, کوتومت لە باوکی دەچێت لە ڕەوشتو ڕووخساردا.
block in, نەخشەی گشتی کێشان.
block out, (١) نەخشەی گشتی کێشان. (٢) بەردەم گرتن بۆ نەوەی نەبینرێت؛ داپۆشین؛ لە مێشک لابردن یا لەبیر خۆ بردنەوە: *(to block out a painful memory)*.
block up, (١) بە خشت پڕکردنەوە. (٢) بەربەست کردن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەردەم گرتن. (٣) بەرزکردنەوەو خستنەسەر خشت؛ لەسەر خشت دانان.
go on the block, (١) نیاز وایە سەربڕێت؛ سەربەبڕێت؛ بۆ سەربڕین دانراوە:
(The whole herd will go on the block tomorrow.)
(٢) دەخرێتە مەزاتەوە؛ دەچێتە مەزاتەوە؛ هەراج دەکرێت:
(The house will go on the block next week.)
on the block, لە هەراجدایە؛ لە مەزاتدایە.
blockade (blo-kād′), *n.* (١) ئابڵووقە؛ ئابڵووقەدان؛ گەمارۆ. (٢) هێزی ئابڵووقەدان. (٣) کۆسپ؛ قۆرت.
v.t. (١) ئابڵووقەدان؛ گەمارۆدان. (٢) ڕێ لێگرتن.
run the blockade, ئابڵووقە شکاندن.
blockade runner, ئابڵووقەشکێن (کەشتی، تایەمیزاد).
blockage (blok′ij), *n.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ داخستن؛ بەرگرتن. (٢) ڕێگە گیران؛ ڕێگە داخران؛ کون گیران؛ بەربەستی
(a ~ in a blood vessel, water pipe, etc.)
block and tackle, خولخولۆکەو پەت بۆ شت بەرزکردنەوە.
blockbuster (blok′bus′tēr), *n.* [Slang], (١) بۆمبایەکی گەورەو وێرانکەرە لە فڕۆکەی بۆمباهاویژەوە بەردەدرێتەوە. (٢) شتێک یا کەسێکی زۆر بەکارو بەزەبرو سەرکەوتوو.
blockhead (blok′hed′), *n.* (١) پارچە دارێکی ستوونییە سەرەکەی لە شێوەی سەردایە شەپقەی لەسەر پیشان دەدرێت لە فرۆشگادا. (٢) کەسێکی کەودەنو بێ مێشک.
blockhouse (blok′hous′), *n.* (١) خانووی لە موورەدار دروست- کراو. (٢) قەڵایەکی دوونهۆمی لە موورەدار دروستکراو.
blockish (blok′ish), *adj.* (١) بڕەدار ئاسایی؛ وەک بڕەدار. (٢) کەر؛ کەودەن؛ بێ مێشک.
block letter, (١) تیپی لەسەر دار هەڵکەنراو. (٢) تیپی جیا جیاو گەورەو سادە.
block plane, ڕەندەی دارتاش.
block signal, چرای ڕاگەیاندنی خۆکاری سەر هێڵی شەمەندەفەر.
block system, شێوەی کارکردنی چرای ڕاگەیاندنی خۆکاری سەر هێڵی شەمەندەفەر.

blocky (blok′i), *adj.* (۱) پەلەپەلە؛ پەلەپەلەو هەمەڕەنگ. (۲) خڕینە؛ تۆزکەم؛ پڕ؛ قەڵەو. (۳) پارچە پارچەی گەورەی لێ دەبێتەوە.
bloke (blōk), *n.* [British Slang], کابرا؛ زەلام؛ پیاو؛ کەس؛ کوڕ.
blond (blond), *adj.* (۱) قژزەرد. (۲) قژزەردی پێست سپی چاوشین. (۳) کاڵ؛ ڕەنگ زەرد (کەڵوپەل).
n. پیاو یا کوڕی قژزەردی پێست سپی.
blonde (blond), *adj.* = blond.
n. نافرەتی قژزەردی پێست سپی؛ کچ یا ژنی قژزەرد.
blood (blud), *n.* (۱) خوێن. (۲) خوێن ڕشتن؛ کوشتن؛ پیاوکوشتن؛ خوێنی کەسێک. (۳) ژین؛ ژیان؛ سەرچاوەو گەوهەری ژیان؛ پێویستی ژیان: *(lifeblood)* . (٤) ئاووگ (ڕووەک). (٥) سڕووشتی کەسی؛ سڕووشتی خۆ؛ حەز؛ مەیل. (٦) بنەچە؛ ڕیشە (۷) خزمایەتی. (۸) پاش وەچەی پاشایی یا بەگزادەیی؛ بنەچەی پاشایی: *(a princess of the ~)* (۹) ڕەگەز؛ ڕیشەی نەتەوایەتی. (۱۰) گیاندارێکی ڕەسەن (ئەسپ، سەگ). (۱۱) فەرمانبەران؛ کاربەدەستان؛ کارگەران: *(new ~ in the organization)* (۱۲) کەسێکی تەڕپۆش کە هەر خەریکی ڕابواردنە؛ کەسێکی سەرسەری.
bad blood, دوژمنایەتی؛ ناحەزی؛ قین؛ ڕق؛ کینە.
blood is thicker than water, هەست‌و پەیوەندی خزمایەتی بەهێزترە لە هی تر.
have (someone's) blood on one's head, خوێنی کەسێک لە ئەستۆدا بوون.
in cold blood, بە دەسەنقەست‌و ساردی‌و بێ هەستانە؛ بە هێمنی‌و بەبێ تووڕەبوون؛ بە بێ بەزەیی‌یانە: *(to kill someone in cold blood)*
make bad blood between persons, خەڵک دان بە شەڕ.
make one's blood boil, زۆر ڕق هەڵسان؛ زۆر تووڕەکردن.
make one's blood run cold, زراوبردن؛ تۆقاندن؛ زۆر ترساندن.
blood bank, بانکی خوێن.
blood bath, لافاوی خوێن؛ قەڵاچۆکاری؛ کوشتارێکی زۆر؛ خوێن ڕشتنێکی زۆر.
blood brother, (۱) برای دایک‌وباوکی؛ برای هاوخوێن؛ برا. (۲) کەسێک کە خوێنی لەگەڵ کەسێکی تردا تێکەڵاو دەکات‌و وەک برایان لێ دێت.
blood count, ژمارەی خڕێکەی سوورو سپی هەندێکی تایبەتی خوێنی مرۆڤێک
blood-curdling (blud′kūr′dliŋ), *adj.* زراوبەر؛ تۆقێنەر؛ زۆر ترسناک
blooded (blud′id), *adj.* (۱) جۆرێکی تایبەتی خوێنی هەیە: *(a hot- ~ person)* (۲) ڕەسەن (گیاندار).
blood feud, دوژمنایەتی کۆنی خێزانی یا خێڵەکی؛ دوژمنایەتی خێڵەکی.
blood group, جۆر یا پۆلی خوێن (یەکێکە لە چوار جۆر خوێن کە خوێنی هەموکەس دەگرێتەوە).
bloodguilty (blud′gil′ti), *adj.* خوێنڕێژ؛ پیاوکوژ.
blood heat, پلەی گەرمی ناسایی خوێنی مرۆڤ.
bloodhound (blud′hound′), *n.* (۱) جۆرە سەگێکی گەورەی پێست لووسی بۆن تیژە (بۆ شوێن پێ هەڵگرتن‌و دۆزینەوەی تاوانباران)؛ سەگی چەش. (۲) پۆلیسی نهێنی؛ کەسێکی چەش یا کۆڵنەدەر.
bloodily (blud′l-i), *adv.* (۱) خوێنێ؛ خوێناوی. (۲) بە بێ بەزەیی‌یانە؛ بە دڕندانە.

bloodless (blud′lis), *adj.* (۱) بێ خوێن. (۲) بەبێ خوێن ڕژان؛ بەبێ خوێن ڕشتن: *(a ~ revolution)* . (۳) کەم خوێن (نەخۆشی)؛ زەرد؛ سپی هەڵگەڕاو. (٤) بێ هێز؛ بێ تین؛ بێ تاقەت. (٥) بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.
bloodletting (blud′let′iŋ), *n.* (۱) خوێن بەردان (پزیشکەوانی). (۲) خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕژان.
bloodline (blud′līn′), *n.* بنەچە؛ بنەچەنامە؛ ڕەگەزنامە (بەتایبەتی هی گیاندار)؛ ڕەسەننامە (گیاندار).
bloodmobile (blud′mə-bēl′), *n.* ئوتومبیلی خوێن (بۆ خوێن لێ وەرگرتن‌و کۆکردنەوە لەوانەی خوێن دەبەخشن بە نەخۆش).
blood money, (۱) خوێنبایی (خوێن بڕاردنی کەسێکی بە ناڕەوا کوژراو). (۲) خوێنبایی (کرێی کوشتنی کەسێک کە پیاوکوژ وەری دەگرێت).
blood plasma, زەردەاوی خوێن؛ پلازمای خوێن: بریتی‌یە لە شلاوی خوێن کە خڕۆکە سوورو سپی‌یەکانی تێدا ئی‌یە.
blood poisoning, ژەهراوی بوونی خوێن: نەخۆشی‌یەکی خوێنە.
blood pressure, پەستانی خوێن؛ تەروژمی خوێن.
blood-red (blud′red′), *adj.* خوێنین؛ سوورە وەک خوێن.
blood relation, خزمی هاوخوێن؛ خزمێکە کە بە خوێن پێت بگات نەک لە ژنهێنان یا شووکردنەوە.
blood revenge, خوێن سەندن.
bloodshed (blud′shed′), *n.* خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕژان؛ کوشتار؛ پیاوکوشتن.
bloodshot (blud′shot′), *adj.* خوێن تێزاو؛ سوورباوەوە: *(~ eyes)*
bloodstain (blud′stān′), *n.* پەڵە خوێن؛ لەکەی خوێن.
v.t. خوێناوی کردن.
bloodstained (blud′stānd′), *adj.* (۱) خوێناوی؛ پەڵە خوێنی پێوەیە. (۲) خوێنڕێژ؛ دەستی خوێناوی‌یە؛ پیاوکوژ.
bloodstone (blud′stōn′), *n.* بەردێکی بەنرخی سەوزی تۆخە خاڵخاڵی سووری تێدایە؛ بەردەخوێن.
blood stream, خوێنی ناو دەمارەکانی لەش.
bloodsucker (blud′suk′ĕr), *n.* (۱) زاروو؛ جانەوەرێکی خوێنخۆر. (۲) کەسێکی پارەکێشەرەوە (بە زۆرو بە هەڕەشە). (۳) لاوورگە؛ مشەخۆر؛ لاکوت؛ خۆرە.
blood test, تاقیکردنەوەی خوێن.
bloodthirsty (blud′thūrs′ti), *adj.* خوێنخۆر؛ خوێنمژ؛ خوێنڕێژ؛ دڕندە؛ بە خوێن تینوو.
blood type, جۆری خوێن؛ پۆلی خوێن.
blood typing, پۆلێنکردنی خوێن؛ هاوپۆل کردنی خوێن.
blood vessel, دەماری خوێن؛ بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن؛ خوێنبەر.
bloody (blud′i), *adj.* (۱) خوێناوی؛ خوێنین. (۲) خوێنی لێ دێت؛ خوێناوی: *(a ~ nose)* . (۳) خوێنڕێژ؛ تایبەتی بە کوشتار. (٤) خوێنخۆر؛ خوێنمژ؛ دڕندە. (٥) سوور. (٦) [British Slang]، بە لەعنەت؛ لەعنەتی.
adv. [British Slang], زۆر: *(He is a ~ good man.)* .
v.t. خوێناوی کردن؛ لە خوێن هەڵکێشان.
bloom (blōōm), *n.* (۱) گوڵ؛ خونچە. (۲) وەرزی گوڵ کردن؛ کاتی گوڵ کردنەوە. (۳) گەنجێتی؛ لاوێتی؛ کاتی گەنجی‌و خۆشی‌و تەندروستی. (٤) گەشێتی یا گەشانەوەی گوڵ‌و پێست. (٥) تۆزی سەر هەندێک میوەو گەڵ (وەک تری، هەڵوژە).
v.i. (۱) گوڵ کردن؛ خونچەکردن؛ پێگەیشتن؛ گوڵ گرتن؛ پشکوتن. (۲) لە هەڕەتی گەنجیدا بوون؛ پێگەیشتن: *(She is ~ing.)* . (۳) گەشانەوە (ڕەنگ، گەنجی، جوانی).
v.t. پێگەیاندن؛ پەرە پێ سەندن؛ گوڵ پێکردن؛ خونچە پێکردن.

bloom (blōōm), *n.* (١) پارچەیەک ناسنی نەرم کە نامادەیە بۆ بەکارهێنانی بۆ شت لێ دروستکردن. (٢) شیشێکی ناسن یا پۆڵا.

bloomer (blōōm′ĕr), *n.* (١) پووەکێکی گوڵدار یا خونچەدار. (٢) کوپێک یا کچێکی تازە پێگەیشتوو. (٣) [Slang]، هەڵە.

bloomer (blōōm′ĕr), *n.* بەرگێکی ژنانەیە بریتییە لە تەنوورەیەکی کورت و پانتۆلێکی دەڵپ کە تەسک دەبێتەوە لە قولەقاچدا.

bloomers (blōōm′ĕrz), *n.pl.* (١) پانتۆلێکی دەڵبی کورتە لە نەژنۆدا دەبەستێت. جاران کچان بۆ وەرزش لەبەریان دەکرد. (٢) بەرگێکی ژێرەوەی کچانەیە لەم پانتۆلە دەچێت.

bloomery (blōōm′ĕr-i), *n.* کووڕەی دروستکردنی ناسنی نەرم.

blooming (blōōm′iŋ), *adj.* (١) بەگوڵ؛ گوڵ گرتوو؛ بەخونچە؛ گوڵ بەدەم؛ پێگەیيوو؛ گەشاوە؛ پشکوتوو. (٢) لە پەرەسەندندایە؛ لەبەرەودایە. (٣) [Colloq.]، تەواو؛ یەکجار: *(He's a ~ fool.)* .

bloomy (blōōm′i), *adj.* (١) گوڵ بەدەم؛ خونچەی پێوەیە؛ بەگوڵ. (٢) چینێک تۆزی وردی بەسەرەوەیە؛ وەک تری، هەڵووژە، هەندێک گەڵا.

blossom (blos′əm), *n.* (١) گوڵ بەتایبەتی هی درەخت و پووەکی بەرداں؛ خونچە؛ گۆپکە؛ چرۆ. (٢) کاتی گوڵ کردن یا گەشانەوە؛ کاتی پشکوتن یا پێگەیین: *(peach trees in ~)* .

v.i. (١) گوڵ گرتن؛ گوڵ کردن؛ خونچەکردن؛ پێگەیین؛ گەشانەوە (گوڵ). (٢) پەرەسەندن؛ پێگەیشتن؛ گەشانەوە؛ گەورەبوون.

blossomy (blos′əm-i), *adj.* (١) خونچەیی؛ لە گوڵ چوو؛ گوڵ بەدەم. (٢) خونچەدار؛ پڕ لە گوڵ؛ گوڵدار.

blot (blot), *n.* (١) پەڵەی مەرەکەب؛ لەکەی مەرەکەب: *(a ~ of ink)* . (ا) ووشەیەکی کوڕاوە یا سڕاوە؛ لەکەیەکی لابراو. (ب) شوێنی ووشەیەکی کوڕێنراوە یا لەکەیەکی لابراو. (٣) شتێکی ناشرین کە بوربێت بە لەکە بۆ دەوروبەرەکەی: *(That building is a ~ on the landscape.)* . *(a ~ on a person's character)* (٤) لەکە (ناو. ناوبانگ)؛ شووڕەیی؛ (٥) کەسێکی لەکەدار یا شەرمەزار.

v.t. (١) لەکەدارکردن؛ پیسکردن؛ پەڵەدارکردن. (٢) لەکەدارکردن (ناو)؛ ناوپیسکردن؛ نابڕووبردن. (٣) (~ out)، کوڵاندنەوە؛ سڕینەوە: *(to ~ out a word)* . (٤) ووشک کردنەوە (بە کاغەزی ناوهەڵچنە یا مژک).

v.i. (١) پەڵەپەڵەدارکردن؛ لەکەدارکردن. (٢) پیس بوون؛ لەکەداربوون؛ پەڵەداربوون. (٣) مژین؛ هەڵمژین.

blot (blot), *n.* (١) داشێکی دامەی بن پاڵپشتە، واتە کە بەناسانی بخورێت. (٢) کەلەبەر؛ کەمووکوڕی؛ شوێنێک یا خاڵێکی بن هێز؛ کون‌وکەلەبەر؛ کون.

blotch (bloch), *n.* (١) زیپکە؛ پەڵەیەک یا پینەیەکی ناشرین بە پێستەوە. (٢) پەڵەیەکی زل؛ لەکەیەکی گەورە. (٣) پەڵەو پینەی ناشرین بە گەڵا و پووەکەوە (نەخۆشی).

v.t. پەڵەدارکردن؛ پیسکردن؛ ناشرین کردن.

v.i. پەڵەداربوون؛ لەکەداربوون؛ پیس بوون؛ ناشرین بوون.

-blotchy *(adj.).*

blotter (blot′ĕr), *n.* (١) مژک؛ کاغەزی ناوهەڵچنە یا ووشک کردنەوە. (٢) تۆمارنامەی پوولیسی پۆڵانە: *(A police ~ is a record of arrests and charges.)*

blotting paper, مژک؛ کاغەزی ناوهەڵچنە یا ووشک کردنەوە.

blotto (blot′ō), *adj.* [Slang], زۆر سەرخۆش؛ کەیل.

blouse (blous, blouz), *n.* (١) کراسێکی ژنانەو منداڵانەی نەختێک دەڵبی تا ناوقەد یا خوارتر هاتوو. (٢) بلووز؛ جل‌وبەرگی سەرەوەی کرێکار. (٣) چاکەتی کەشتیيەوان و سەربان. (٤) بەرگی سەرەوەی کاری کەشتیيەوان.

v.i. & v.t. گرمۆڵەکردن و گرێدان لە ناوقەددا.

blow (blō′), *v.i.* (١) هەڵکردن (با): *(The wind ~s.)* . (٢) فووکردن؛ فووڵێکردن؛ فووتێکردن. (٣) هەناسەبڕکێ پێکەوتن. (٤) ژەندن (شمشاڵ، کەڕەنا)؛ فووپیاکردن (شاور، فیکە)؛ فیکەلێدان. (٥) فیچقەکردن (نەهەنگ): *(Whales ~ .)* . (٦) بابڕدن: *(The paper blew away.)* . (٧) [Colloq.]، فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە. (٨) [Slang]، پڕیشتن (لە شوێنێک).

v.t. (١) دەماندن (مووشەدەمە). (٢) هەناسەدانەوە. (٣) فووکردن؛ فووتێکردن. (٤) دەنگوباس بڵاوکردنەوە. (٥) فووپێداکردن یا لێدان (شمشاڵ، کەڕەنا)؛ شاورلێدان؛ فیکەلێدان: *(to ~ a trumpet, pipe, whistle, etc.)* (٦) گەرم، سارد، یا فێنک کردنەوە (پانکە): *(to ~ air)* . (٧) فووکردن لە ئاگر؛ ئاگر هەڵگیرساندن. (٨) فووتێکردن (تووڕەیی) (٩) داڕشتن بە تەوژمی گڕو هەواپیاکردن (شووشە). (١٠) فووڵێکردن و پاکردنەوە؛ هەواپیاکردن بۆ پاکردنەوە. (١١) لووت سڕین: *(B~ your nose!)* . (١٢) (up ; ~ out)، تەقاندنەوە؛ ڕووخاندن (بە تەقەمەنی)؛ شەق پێ بردن. (١٣) بەبادان؛ بابردن. (١٤) ڕەتاندن (نەسپ). (١٥) هێلکە تێداکردن. (١٦) سووتاندن (فیوز): *(It blew a fuse.)* . (١٧) [Colloq.]، پارە بەبادان؛ پارە بەفیڕۆدان. (١٨) [Colloq.]، (~ to)، میواندارى کردن؛ بانگ کردن بۆ نانخواردن. (١٩) [Slang]، بەجێهێشتن (شوێن)؛ پڕیشتن. (٢٠) [Vulgar Slang]، کێر لەستنەوە: *(She blew him.)* . (٢١) [Slang]، تێکدان (کار)؛ هەل لەدەستدان: *(You blew it!)*

n. (١) (ا) هەڵکردن (با). (ب) فوو؛ فووڵێکردن؛ فووکردن. (ج) فووپێداکردن. (٢) با؛ بایەکی قایم؛ ڕەشەبا. (٣) فشە؛ خۆهەڵکێشان. (٤) [Slang]، کەسێکی فشەباز؛ فشەچی؛ فشەکەر.

blow hot and cold, پارایی کردن؛ دوودڵی کردن.

blow in, [Slang], (١) لەپڕ گەیشتنە شوێنێک. (٢) هەموو پارەی خۆ بەبادان.

blow off, (١) بەرەڵاکردنی هەڵم یا ئاوی گەرم (لە بەرمیلی کوڵاندن). (٢) [Colloq.]، خەفەت هەڵڕشتن (بە قسەکردن یا هاوارکردن)؛ دل هەڵڕشتن؛ خەفەت بەبادان.

blow out, (١) کوژاندنەوە (بە فووڵێکردن): *(to blow out a candle)* . (٢) تەقین (تایە). (٣) فیچقەکردن لەپڕو بە قایم (هەڵم، هەوا). (٤) سووتان (فیوزی کارەبا). (٥) شکان (ئامێرى کارەبایی)؛ لەکارکەوتن.

blow over, (١) تێپەڕبوون (هەورى باراناوى، باوباران). (٢) لەبیرچوونەوە؛ لەبیرنەمان؛ ڕابواردن.

blow up, (١) فووتێکردن؛ فشکردنەوە؛ هەواتێکردن. (٢) تەقین؛ شەق بردن. (٣) هەڵکردن و بەهێزتر بوون (با، گەردەلوول) (٤) [Colloq.]، سەرزەنشت کردن بەتوندى. (٥) [Colloq.]، تووڕەبوون؛ هەڵچوون: *(He blew up in her face.)* . (٦) گەورەکردن (وێنە): *(to blow up a photograph)*

blow (blō), *n.* (١) مستەکۆڵە؛ زللە؛ بۆکس؛ لێدان (بە دار یا کوتەک): *(a heavy ~ on the head)* (٢) هێرشێکی لەناکاو و کوتوپڕ. (٣) لێقەومانێکی کوتوپڕ؛ پووداوێکی ناخۆش و لەناکاو: *(His wife's death was a great ~ to him. ; a ~ to his ego)*

at a (or one) blow, بە یەک جار؛ بە یەک کەرەت.

come to blows, بەیەکداکێشان؛ لە یەکتر هەڵدان؛ بەربوونە یەکتر بە مستەکۆڵە.

without striking a blow, بەئاسانی؛ بەبێ هەوڵدان؛ بەبێ ماندووبوون.

blow (blō), *v.i.* خونچەکردن؛ کرانەوە (گوڵ، خونچە)؛ پشکوتن.

v.t. گوڵ پێکردن؛ خونچە پێکردن؛ هێنانە پشکوتن.

n. (۱) گوڵ و خونچەی زۆر (۲) پیشاندانێك یا نواندنێكی جوان و نایاب.

blower (blō′ĕr), *n.* (۱) فووكەر؛ فووپیاكەر؛ فووتێكەر. (۲) پانكە؛ ئامێری هەوابزوێن یا دەماندن (پانكە، مووشەدەمە... هتد). (۳) [Slang]، فشەكەر؛ فشەچی.

blowfly (blō′flī′), *n.* مێشێكە هێلكە لەناو گۆشت و بریندا دەكات.

blowgun (blō′gun′), *n.* (۱) تفەنگی هەڵپرژێنەر: ئامێرێكە بۆیە و شتی وەهای پێ هەڵدەپرژێنرێت بەهێزی بای پەستێواو؛ فیچقە (۲) تفەنگی فووپیاكردن: بۆریەكە بە فوو تۆپی بچووكی پێ دەهاوێژرێت.

blowhard (blō′härd′), *n.* [Slang], كەسێكی فشەكەر.

blowhole (blō′hōl′), *n.* (۱) كونەلووتی نەهەنگ (كە هەناسەی لێوە دەدات و فیچقەكەی لە دوورەوە دەبینرێت). (۲) پێگەدەری هەوا و گاز؛ كونی هەوا دەرچوون. (۳) كونێكە لە سەهۆڵدا نەهەنگ و ماسیگای دەریایی و دزلفین سەری لێوە دەهێننە دەرەوە بۆ هەناسە وەرگرتن.

blowjob (blō′job′), *n.* [Vulgar Slang], كێر لستنەوە

blown (blōn), *past participle of* **blow**.

adj. (۱) فووتێكراو؛ ناوسا. (۲) هەناسەبركێن پێكەوتوو؛ هەناسە سواربوو. (۳) هێلكەی مێشی پێوەیە. (٤) بە تەورژمی گەرما و با كراوە یا داپێژراوە (شوورشەی هەمەشێوەو نەخشە).

blown (blōn), *past participle of* **blow**.

adj. پێگەیشتوو؛ گوڵ بەدەم؛ پشكوتوو؛ گوڵ و خونچە گرتوو. (گەلێك جار ووشەی " **full-blown** " بەكاردێت).

blowoff (blō′ôf′), *n.* (۱) فیچقەكردن (ئاو، هەڵم). (۲) ئامێری فیچقەپێكردن. (۳) [Slang]، فشەكەر؛ فشەچی.

blowout (blō′out′), *n.* (۱) لەپڕ تەقینەوە یا بەربوونی گازو هەوا. (۲) (ا) تەقینی تایە (ئۆتومبیل یا فڕۆكە). (ب) كونی تایەی تەقیو. (ج) تایەی تەقیو. (۳) فیوز سووتان (٤) [Slang]، ناهەنگی نانخواردن؛ زەماوەند.

blowpipe (blō′pīp′), *n.* (۱) بۆری فووكردن (كە زەرەنگەر بەكاری دەهێنێت بۆ ئاگرخۆش كردن)؛ ئاگرخۆشكەرە. (۲) **blowtube**. (۳) **blowgun**.

blowtorch (blō′tôrch′), *n.* شاپلیتەی لەحیم كردن.

blowtube (blō′tōōb′, blō′tūb′), *n.* شاپلیتەیەكە شوورشەی پێ دەتوێنرێتەوە و شتی هەمەجۆری لێ دروست دەكرێت.

blowup (blō′up′), *n.* (۱) تەقین؛ تەقینەوە؛ تەقە. (۲) [Colloq.]، هەڵچوون؛ تەقینەوە (هەست، تووڕەیی، شەڕ، دەمەقاڵێیەكی خراپ)؛ نەرەنەڕو هاواركردن بەسەر یەكدا: *(They had a ~ ./.* (۳) وێنەی گەورەكراو: *(I want a ~ of this photo./.*

blowy (blō′i), *adj.* باداوی؛ بای هەیە.

blowzed (blouzd), *adj.* = blowzy.

blowzy, blowsy (blouz′i), *adj.* (۱) قەڵەو كوڵم سوور و گووپن. (۲) پیس و پۆخڵ؛ چەپەڵ؛ پنتی؛ بژ: *(~ hair)*

blubber (blub′ĕr), *n.* (۱) لەبە؛ غەزوبەز؛ چەورى لەش. (۲) غەزوبەزی نەهەنگو گیانداری تری ئاوی.

blubber (blub′ĕr), *v.i.* گریان بەكوڵو بە هەنسك دانەوە

v.t. (۱) قسەكردن بە دەم گریانێكی بەكوڵو هەنسك دانەوە: *(The child ~ed out his name.)* (۲) تەركردنو ئاوساندن بە گریان.

blubbery (blub′ĕr-i), *adj.* (۱) لەبەدار؛ غەزوبەزاوی. (۲) چەور؛ وەك لەبە وایە. (۳) ئاوساو سوورهبووەوە (بە گریان).

blucher (blōō′chĕr, blōō′kĕr), *n.* (۱) جزمەی لاسك كورت. (۲) پێڵاوێكە سەرەكەی و زمانەكەی یەك پارچەن.

bludgeon (bluj′ən), *n.* كوتەك؛ مێكوت.

v.t. & v.i. (۱) بە كوتەك لێدان؛ بە مێكوت پیاماڵین. (۲) هەرەشەلێكردن؛ بەچەترسێن كردن؛ زۆرلێكردن.

blue (blōō), *adj.* (۱) شین؛ شینی ئاسمانی. (۲) شین هەڵگەڕاو (پێست). (۳) خەفەتبار؛ غەمبار؛ دڵتەنگ: *(I am feeling ~ ./.* (ب) ناخۆش؛ پەستكەر: *(a ~ day)* (٤) قوندوتیژ؛ بەزمبڕ؛ پێگەنەدەر بە بەرەڵایی: *(~ laws)* (٥) شین پۆش. (٦) بەگزادە؛ خانەدان. (۷) پۆشنبیر (نافرەت). (۸) [Colloq.]، بێ پەردە؛ ناشرین (ووتە، نوكتە)؛ پیس: *(a ~ joke)*

n. (۱) ڕەنگی شین؛ شینی ئاسمانی؛ شین. (۲) بۆیەی شین؛ خومی شین. (۳) شتێكی شین یا شین كراو. (٤) كەسێكی شین پۆش. (٥) كەشتیەوان. (٦) *(pl.)*، [Slang]، جل و بەرگی كەشتیەوان (كە ڕەنگەكەی شینە).

v.t. شین كردن؛ ڕەنگ شین كردن؛ خومی شین لێدان.

v.i. شین بوون؛ شین هەڵگەڕان؛ شین بوونەوە.

once in a blue moon, بە دەگمەن؛ زۆر بە دگمەن؛ زۆر كەم (ڕووداو).

out of the blue, لە هیچەوە؛ لە هیچی نەبوو؛ لە خوت‌وخۆڕایی.

the blue, (۱) ئاسمان. (۲) دەریا.

the blues, (۱) [Colloq.] ، غەمباری؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی. (۲) جۆرە گۆرانی و مۆسیقایەكی قوڵەڕەشەكانی ئەمەریكایە وەك لارانەوە وایە غەمباری دەردەبڕێت.

blue baby, منداڵێكی ساوایە كە هەر بە زگماكی نەخۆشی پێست-شین بوونەوەی لەگەڵدایە.

bluebeard (blōō′bêrd′), *n.* ژنی خۆكوژ یەك لەدوای یەك؛ ژن كوژ.

bluebell (blōō′bel′), *n.* گوڵەزەنگ؛ گەزیزە؛ ڕووەكێكە گوڵی ڕەنگینی زەنگوڵەیی دەكرێت.

blueberry (blōō′ber′i, blōō′bĕr-i), *n.* تووتڕك (بەرو ڕووەك).

bluebird (blōō′bûrd′), *n.* باڵندەیەكی نەختێك لە چۆلەكە گەورەتری پشت شینی سنگ سووركاری دەنگخۆشە.

blue-black (blōō′blak′), *adj.* ڕەشێكی تۆخ؛ زۆر ڕەش.

blue blood, (۱) بەگزادەیی؛ خانزادەیی. (۲) خانزادەیەك؛ كەسێكی بەگزادە.

blue-blooded (blōō′blud′id), *adj.* (۱) خانزادە؛ بەگزادە. (۲) ڕەسەن.

bluebonnet (blōō′bon′it), *n.* (۱) كڵاوێكی خوری شینی-ئوسكوتلەندییە. (۲) كڵاولەسەرێكی وەها ئوسكوتلەندی. (۳) ڕووەكێكی گوڵ شینە.

blue book, (۱) بڵاوكراوەیەكی بەرگ شینی پەرلەمانی ئینگلیزییە. (۲) تۆمارنامەی ڕەسمی ناوی كاربەدەستانی ئەمەریكا؛ ڕابەرنامەی ئەم ناوانە (۳) تۆمارنامەی كەسانی بەناوبانگ؛ ڕابەرنامەی ناوی ناوداران. (٤) پەراوێكە قوتابی زانكۆ تاقیكردنەوەی لەسەر دەنووسێت.

bluebottle (blōō′bot′l), *n.* (۱) ڕووەكێكی گوڵ ڕەنگینە. (۲) مێشێكی گەورەی ژێرسك شینی تووكاویە.

bluecap (blōō′kap′), *n.* (۱) جۆرێكە لە باڵندە. (۲) **bluebonnet**.

blue cheese, پەنیری شین: پەنیرێكی شلە دەكرێت بەسەر زەڵەتەدا.

blue-chip (blōō′chip′), *adj.* (۱) تایبەتی بە بەشی بەبڕەو یا بەنرخ (بازاڕی پارەبازی یا بۆرسە): *(a ~ stock)* (۲) [Colloq.]، نایاب؛ بەنرخ.

bluecoat (blōō′kōt′), *n.* پۆلیس.

blue-collar (blōō′kol′ĕr), *adj.* تایبەتی بە كرێكاران؛ تایبەتی بە ڕەنجدەران: *(a ~ worker; ~ wages)*

blue devils, (۱) زەرەخەو و وەرێنە. (۲) [Colloq.]، پەستی؛ غەمباری؛ خەفەت.

bluefish (blōō′fish′), *n.* ماسیەیەكی شین و خۆڵەمێشیەیە.

bluegrass (blōō′gras′, blōō′gräs′), *n.* (۱) گیایەكی تۆخی شینكارە. (۲) مۆسیقایەكی فۆلكلۆری یا خۆڕەتی خواروی ئەمەریكایە (بەتایبەتی " كەنتاكی ") كە بە ئامێری ژێدار لێ دەدرێت وەك " گیتار " و " بانجۆ " .

blueish (blōō′ish), *adj.* = bluish.

bluejack (blōō′jak´), *n.* داربەڕوویەکی بچووکی ئەمەریکییە.

bluejacket (blōō′jak´it), *n.* سەربازی دەریایی (ئەمەریکی یا ئینگلیزی).

bluejay (blōō′jā´), *n. Also* **blue jay,** باڵندەیەکی شینی پۆپنەدارە نەختێك لە چۆلەکە گەورەترە زۆر دەخوێنێت.

blue jeans, جۆرە پانتۆڵێکی شینی کەتانی زۆر قایمە.

blue laws, یاسای بەزەبرو تووندوتیژ (کە سەماو خواردنەوەو پابواردن قەدەغە دەکات لە ڕۆژی یەك شەممەدا لە وڵاتە خاچ پەرستەکاندا).

bluenose (blōō′nōz´), *n.* [Colloq.], کەسێکی مێشك تەسك‌و تووندوتیژ (لە هەڵوێستیدا دەربارەی ڕەووشتی مرۆڤ).

blue-pencil (blōō′pen´s'l), *v.t.* بڕاڕەکردن (دەستنووس، نووسراو)؛ هەڵەبڕکردن.

blue peter, ئاڵایەکی شینە چوارگۆشەیەکی سپی لە ناوەڕاستەکەیدایە (نیشانەی ئەوەیە کە کەشتێیەك خەریکە بکەوێتە ڕێ).

bluepoint (blōō′point´), *n.* گوێچکەماسیەکی بچووکە بە کانی دەخورێت

blueprint (blōō′print´), *n.* (١) نەخشەی خانووسازی.

(٢) نەخشە؛ نەخشەی وورد.

v.t. نەخشەکردن؛ نەخشەکردن بەوردی.

blue ribbon, (١) خەڵاتێکی بەرزی ئینگلیزییە.

(٢) (ا) شریتی شین. خەڵاتێکە دەدرێت بە براوەی یەکەم.

(ب) خەڵاتی یەکەم؛ پاداشتی یەکەم.

(٣) دڕووشمی هەندێك کۆمەڵەی دژ بە عەرەق‌و مەی خواردنەوەیە.

blue-sky law, یاسای پاراستنی خەڵك لە ساختەبازی لە بازاڕی پارەبازیدا

bluestocking (blōō′stok´iŋ), *n.* ژنێکی ڕۆشنبیر یا زانا

bluestone (blōō′stōn´), *n.* (١) بەردێکی لەمینی شین‌و بۆرە.

(٢) **blue vitriol**

blue streak, (١) شتێکی وەك چەخماخە خێرا.

(٢) ڕستەیەك ووشەی دوایی نەهاتوو.

blue vitriol, زاخی شین.

bluff (bluf), *v.t. & v.i.* (١) بلۆف لێدان؛ کەڵك لێکردن؛ خەڵەتاندن.

(٢) ترساندن (بە هەڕەشەیەك کە ناتوانرێت بهێنرێتە دی).

(٣) خەڵەتاندن (قومار).

n. (١) بلۆف؛ ساختە؛ بە درۆ شت بردنەسەر؛ کەڵك.

(٢) بلۆفچی؛ ساختەچی؛ ساختەباز

bluff (bluf), *adj.* (١) لێژو سەرتەخت‌و پان (قەدپاڵ، گرد، کەندەڵان).

(٢) قسەڵەبڕوو؛ قسەڕەق.

n. قەدپاڵێکی لێژی سەرتەخت‌و پان؛ تەختایی‌یەکە کە دیوێکی کەندەڵان بێت.

bluffer (bluf′ēr), *n.* بلۆفچی؛ ساختەچی؛ درۆزن.

bluing, blueing (blōō′iŋ), *n.* بۆیە، خوم، یا شلە سابوونێکی شینە جل‌وبەرگی سپی پێ دەشۆرێت بۆ ئەوەی زەرد نەبێت.

bluish, blueish (blōō′ish), *adj.* شینباو؛ شینکار

blunder (blun′dēr), *v.i.* (١) هەڵەی گەورە کردن؛ هەڵەکردن.

(٢) پێ داچوون؛ پێ هەڵکەوتن؛ لەتردان.

v.t. (١) (~ out), بە تێکەڵی‌وپێکەڵی و گەوجانە بێژان؛ لە دەم دەرچوون بەبێ بیرلێکردنەوە (٢) تێکدان (کار)؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن.

n. هەڵەیەکی گەورە؛ هەڵەیەکی زۆر خراپ؛ هەڵە.

blunderbuss (blun′dēr-bus´), *n.* (١) تفەنگێکی کۆنباری کورتی لووت پانە (٢) کەسێکی زۆر هەڵەکەر؛ کەودەن.

blunge (blunj), *v.t.* قوڕەسوورگرتنەوە (گۆزەودێزەکاری).

-blunger *(n.).*

blunt (blunt), *adj.* (١) نازیرەك؛ کەودەن؛ بێ مێشك؛ کۆل.

(٢) کول؛ سوواو. *(a ~ knife)* . (٣) قسەڵەپرو؛ قسەڕەق.

v.t. (١) کول کردن (تیغ).

(٢) هەست مراندن؛ هەست کوشتن؛ بێ هەست کردن.

v.i. (١) کول بوون. (٢) هەست مردن؛ بێ هەست بوون.

blur (blūr), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ لکاوی کردن؛ پیس کردن.

(٢) لێڵ کردن (مەسەلە، باس)؛ شێواندن؛ تێکدان: *(to ~ an issue)* .

(٣) کزکردن (چاو، بینایی)؛ کەمکردنەوە (توانای مێشك).

v.i. (١) لەکەداربوون؛ پیس بوون (٢) لێڵ بوون (مەسەلە، باس).

n. (١) پەڵە؛ لەکە؛ پیسی.

(٢) شتێکی لێڵ (بۆ بینینی یا تێگەیشتنی)؛ شتێکی نادیار.

blurb (blūrb), *n.* (١) پێناسینێکی پر لە ستایشی پەرتووکێك کە لەسەر بەرگەکەی چاپ دەکرێت. (٢) بڵاوکراوەیەکی کورتی ستایشی.

blurry (blūr′i), *adj.* (١) (ا) لێڵ (وێنە، باس). *(a ~ picture)* .

(ب) کزبوون یا بەرگیراو بە فرمێسك: *(~ eyes)* .

(٢) لەکاوی؛ پەڵەی پیسی پێوەیە.

blurt (blūrt), *v.t.* (~ out), لە دەم دەرچوون بەبێ بیرلێکردنەوە؛ قسە دەرپەڕاندن: *(to ~ out a secret)* .

blush (blush), *v.i.* (١) ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (لە شەرم، تەریق بوونەوە، یا سەر لێ تێکچوواندا). (٢) (~ for ; ~ at), تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاربوون.

(٣) سوورببوونەوە؛ وەك گوڵی سوور لێهاتن.

v.t. (١) دەرخستن یا درکاندن بە ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (٢) سوورکردن.

n. (١) ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (شەرم، تەریقی؛ سەر لێ شێوان)

(٢) ڕەنگی سووری وەك گوڵ: *(the ~ of youth)* .

at first blush, لە یەکەم سەیرکردندا.

blushful (blush′fəl), *adj.* شەرمن؛ ڕەنگ سوورهەڵگەڕاو.

bluster (blus′tēr), *v.i.* (١) هەڵکردن بە قایم (با).

(٢) فشەفش کردن بە دەنگی بەرز؛ خۆبادان؛ هەراهەراکردن.

(٣) هەڕەشەی پڕوپووچ کردن.

v.t. (١) بەچەترسێن کردن؛ ترساندن؛ چاوترساندن‌و بە زۆر پێکردن (بەدکاری).

(٢) بە دەنگی بەرزو بە تووڕەیی‌یەوە ووتن؛ بە تووندوتیژی بێژان.

n. (١) دەنگی باوبۆران. (٢) دەنگەدەنگێکی زۆر؛ هەراوزەنا؛ بەزمووڕەزم.

(٣) هەڕەشەوگوڕەشە؛ فشەفش بە دەنگی بەرز.

-blusterous; blustery *(adj.).*

blvd., = boulevard.

boa (bō′ə), *n.* (١) جۆرە مارێکی گەورەی بێ ژەهرە خۆی لە نێچیرەکەیەوە دەپێچێت‌و دەپسێنێت‌و دەیکوژێت‌و قووتی دەدات. (٢) ملپێچێکی درێژی ژنانەیە (لە فەرو یا پەڕ دروست دەکرێت).

boa constrictor, جۆرە مارێکی گەورەو درێژو بێ ژەهری ناوچە گەرمەکانە خۆی لە نێچیرەکەیەوە دەپێچێت‌و دەپسێنێت‌و دەیکوژێت‌و قووتی دەدات.

boar (bôr, bōr), *n.* یەکانە؛ بەرازەکێوی.

board (bôrd, bōrd), *n.* (١) تەختەدار؛ تەختە؛ پارچەیەك تەختەی باریك‌و تەنك‌و درێژە.

(٢) تەختەیەکی لاکێشەیی‌یە بۆ بەکارهێنانی جۆراوجۆر: *(a bullelin ~ ; an ironing ~)*

(٣) مقەبا. (٤) مێزی نانخواردن؛ خوان.

(٥) نانی سەر خوان؛ خواردەمەنی سەر مێز.

(٦) خۆراکی ڕۆژانەی بە پارە دراو بە میوان (لە ماڵێکی کرێ، میوانخانە، یا لە خانەی قوتابیاندا): *(room and ~)* .

(٧) مێزی کۆڕ؛ مێزی کۆبوونەوە.

(٨) ئەنجوومەن؛ دەستەی بەڕێوەبەران؛ لیژنەی کارگێڕی: *(a ~ of education ; the ~ of directors)*

v.t. (١) (~ up), بە تەختە گرتن، داپۆشین، یا بەرگرتن: *(to ~ up windows for fear of violence)*

(٢) خواردن یا خواردن‌و جێگەی نووستن پێدان بۆ ماوەیەك بە پارە: *(to ~ travellers)*

(٣) دانانی کەسێك لە مانێکدا کە خواردنی تیا بخوات بە پارە بۆ ماوەیەك:
(He ~ed his son there.)

v.i. خواردن یا خواردنو جێگەی نووستن دەست کەوتن بە پارە بۆ ماوەیەك لە مانێك یا میوانخانەیەکدا.

across the board, (١) گرەوی براوە (پێشبڕکێی ئەسپ و سەگ). (٢) گشتی و یەکسانی؛ وەك یەك هەموو کەس دەگرێتەوە:
(to raise salaries across the board)

the boards, شانۆ.

tread the boards, خۆنواندن لەسەر شانۆ.

board (bôrd, bōrd), *n.* . *(overboard)* (١) لا (کەشتی)؛ تەنیشت. (٢) کەنار؛ قەراغ. *(seaboard)*

v.t. (١) هاتنە تەنیشت کەشتیەوە (بە نیازی خراپ). (٢) بە زۆرەملێ سواری کەشتی بوون (بۆ پشکنین یا شتی تر). (٣) سواربوون (کەشتی، فڕۆکە، پاس، شەمەندەفەر):
(The passengers ~ed the plane, train, ship, etc.)
(٤) بانگ کردن بۆ قسە لەگەڵ کردن؛ بانگ کردنو قسە لەگەڵ کردن.

go by the board, (١) کەوتنەخوارەوەو ناوبردن (لە کەشتی یا بەلەم). (٢) فەوتان؛ سەرنەگرتن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن؛ بایەخ پێ نەدران:
(All his work and efforts went by the board.)

boarder (bôr′dĕr, bōr′dĕr), *n.* (١) کەسێك کە خواردن لە مانێکدا دەخوات یا دەخوات و دەنوێت بە پارەیەکی بڕاوە. (٢) قوتابی ناوخۆ.

boarder (bôr′dĕr, bōr′dĕr), *n.* کارمەندەستێکە کە سواری کەشتی یا فڕۆکەی دوژمن دەبێت بۆ پشکنین (ئەگەر پێویستی کرد بە زۆر).

board foot, پێوانەیەکی تەختەیە بڕیتیە لە یەك پێ دووجار یەك گرێ ئەستووری

boarding (bôrd′iŋ, bōrd′iŋ), *n.* (١) شتێکی لە تەختە دروست- کراو. (٢) تەختە؛ دارو تەختە

boarding (bôrd′iŋ, bōrd′iŋ), *n.* (١) سواربوون (ئوتومبیل، فڕۆکە، کەشتی، پاپۆر، شەمەندەفەر). (٢) هێرش بردنەسەر یا سواربوون و گرتنی کەشتیەك.

boardinghouse (bôrd′iŋ-hous′, bōrd′iŋ-hous′), *n. Also* **boarding house,** خانوی خواردن و نووستن بە کرێیەکی بڕاوەی هەفتانە یا مانگانە؛ میوانخانەی شەو و ڕۆژی بە پارە.

boarding school, قوتابخانەی خانەخۆ؛ بەشی نووستن و نانخواردنی قوتابخانە

board of trade, (١) ئەنجوومەنی بازرگانی. (٢) [B- T-]. ئەنجوومەنی بازرگانی و پیشەسازی ئینگلتەرە.

boardwalk (bôrd′wôk′, bōrd′wôk′), *n.* (١) پیادە ڕێگەیەکە لە تەختەی ئەستوور دروستکراوە (٢) پیادە ڕێگەیەکە لە تەختەی ئەستوور دروستکراوە لە کەناری دەریادا

boarhound (bôr′hound′, bōr′hound′), *n.* سەگێکی زل ڕاوە بەرازە

boarish (bôr′ish, bōr′ish), *adj.* یەکانەیی؛ بەرازی؛ چواریی؛ درندە؛ کێرچڵێس.

boast (bōst), *n.* (١) گەزاف؛ فشە؛ فشەفش؛ خۆبادان؛ خۆهەڵکێشان. (٢) شتێك کە فشەی پێوە بکرێت یا خۆی پێوە هەڵبکێشرێت.

v.i. & v.t. گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە؛ فشەکردن.

boast (bōst), *v.t.* گەڵاڵەکردنی پەیکەر.

boastful (bōst′fəl), *adj.* فشەکەر؛ گەزاف لێدەر؛ خۆهەڵکێش.

boat (bōt), *n.* (١) بەلەم (هی بایەوان، سەول، یا مەکینە). (٢) کەشتی؛ پاپۆر. (٣) قاپی وەك بەلەم: دەفرێکی بچووکی قوڵە شلەی تێ دەکرێت.

v.t. خستنەناو بەلەمەوە؛ هەڵگرتن بە بەلەم *(B~ the oars.)*

v.i. بە بەلەم گەڕان و گەشتکردن. *(to go ~ing)*

in the same boat, هاوەردە؛ دووچاری هەمان گیروگرفتن؛ هەمان باروودۆخ.

boathouse (bōt′hous′), *n.* گەراجی بەلەم؛ مۆڵگەی بەلەم (خانوو).

boating (bōt′iŋ), *n.* (١) بە بەلەم گەڕان و گەشتکردن؛ سواربوونی بەلەم. (٢) بەلەم؛ بەلەمەکان بەگشتی.

boatload (bōt′lōd′), *n.* (١) پڕ بەلەمێك (بار یا نەفەر). (٢) باری بەلەمێك؛ بارگەی بەلەم؛ پڕ بەلەمێك.

boatman (bōt′mən), *n.* بەلەمەوان؛ بەلەمچی؛ کەسێك کە بەلەم لێ- دەخوڕێت، ئیشی لەسەر دەکات، دەیفرۆشێت، یا بە کرێی دەدات.

boatsman (bōts′mən), *n.* = boatman.

boatswain (bō′s'n, bōt′swān′), *n. Also* **bosun,** سەرکاری کەشتیپەوانان.

boat train, شەمەندەفەری هاتوچۆی نەفەر لەنێوان کەشتی و ناوشاردا.

bob (bob), *n.* (١) [British Dial.] ، هێشوو؛ بۆڵی شۆڕبووەوە. (٢) تۆپەڵەقژ؛ کاکۆڵ. (٣) قژی کورت (بەتایبەتی هی ژن و منداڵ)؛ سەرتاشینێکی کورت. (٤) کلکی بڕاو یا کورتکراوەی ئەسپ. (٥) گوێزەکەی شیرەخۆزە. (٦) ڕاوەشاندن؛ تەکان؛ جوواڵە. (٧) تەپەدۆزی سەر قولاپی ڕاوەماسی. (٨) پیاکێشانێکی بەئەسپایی؛ بەناستەم لێدان. (٩) جۆزە سەمایەکی ئوسکوتلەندییە. (١٠) گالیسکە بەفرینە؛ دوو گالیسکە بەفرینەی پێکەوەبەستراو (١١) کڕنووش بردنێکی پەلەی کچ.

v.t. (١) لێدان بەئەسپایی؛ بەئەسپایی پیاکێشان. (٢) ڕاوەشاندن (بەتایبەتی سەر)؛ جووڵاندنەوە. (٣) کورتکردنەوە (قژ؛ قژ زۆر کورت بڕین.

v.i. (١) بەرزو نزم بوونەوە؛ لەرینەوە. (٢) کڕنووش بردن (کچ)؛ بەسەر سڵاوکردن. (٣) (~ for)، خۆهەڵدان و بە دەم گرتنەوەی میوەی شۆڕبووەوە یا بە هەواوە. (٤) سەماکردن؛ هەڵبەزین و دابەزین. (٥) (~ up)، لەپڕ سەرهەڵدانەوە پاش بەزینێك یا ژێرکەوتنێك.

bob up. لەپڕ سەرهەڵدان؛ لەناکاو دەرکەوتن یا هاتنەڕوو.

bob (bob), *n.pl.* [British Slang], شڵنگ: پارەیەکی ئینگلیزییە.

bobbed (bobd), *adj.* کاکۆڵدار؛ کورت (قژی ژن و منداڵ).

bobbery (bob′ĕr-i), *n.* پشێوی؛ ناژاوە؛ هەراوهوریا.

bobbin (bob′in), *n.* بەکرە.

bobby (bob′i), *n.* [British Slang], پۆلیس.

bobby pin, تەوقەی سەر.

bobby socks, [Colloq.], گۆزەوی کورتی ژنانە.

bobby soxer, هەرزەکچ (بەتایبەتی هی شوێن مۆدە کەوتوو).

bobcat (bob′kat′), *n.* پشیلەکێوی.

bobsled (bob′sled′), *n.* گالیسکە بەفرینە؛ دوو گالیسکە بەفرینەی پێکەوەبەستراو.

v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون.

bobsleigh (bob′slā′), *n. & v.i.* = bobsled.

bobtail (bob′tāl′), *n.* (١) کلکی بڕاو یا کورتکراوە (ئەسپ، سەگ). (٢) ئەسپ و سەگی کلك بڕاو یا کورتکراوە.

adj. (١) کلك بڕاو؛ کلك کورتکراوە. (٢) کورتکراوە.

v.t. (١) کلك بڕین یا کورتکردنەوە (ئەسپ، سەگ). (٢) کورتکردنەوە.

bobwhite (bob′hwīt′), *n.* قەتێ.

bocaccio (bō-kä′chō), *n.* ماسییەکی دەم زل کالیفۆرنیاییە.

bock (bok), *n. Also* **bock beer,** بیرەیەکی ڕەشباوە لە بەهاردا دروست دەکرێت.

bode (bōd), *v.t.* نیشانەی دواڕۆژبوون (باش یا خراپ).

bode ill, نیشانەیەکی خراپە بۆ دواڕۆژ؛ باش نەگەیاندن بۆ دواڕۆژ:
(His idle habits bode ill for his future.)

bode well, نیشانەیەکی باشە بۆ دواڕۆژ؛ خێر پێوەبوون.
(The rain bodes well for farmers.)

bode (bōd), *alternative past tense of* **bide.**

bodice (bod′is), *n.* (۱) بەشی لە ناوقەد بەرەوژووری کراسی ئافرەت. (۲) سوخمەی ژنانە.

bodied (bod′id), *adj.* (۱) تەندار؛ لەشدار؛ شێوەدار. (۲) لەشێکی تایبەتی هەیە: *(able- ~ ; strong- ~).*

bodiless (bod′i-lis), *adj.* (۱) بێ لەش. (۲) دەستی لێ گیر نابێت؛ نەبینراو.

-bodilessness *(n.).*

bodily (bod′l-i), *adj.* (۱) بە لەش کراو (نەک بە مێشک)؛ لەشی: *(~ functions)* (۲) تایبەتی بە لەش

adv. (۱) خۆی؛ کەسەکە خۆی: *(He is ~ present.)* (۲) هەموی؛ گشتی بە یەک پارچە. (۳) بە کۆمەڵ؛ هەموو پێکەوە.

boding (bō′diŋ), *n.* نیشانەیەکی باش یا خراپی دواڕۆژە.

adj. بەدووم؛ نوقڵانەی خراپ لێدەر.

bodkin (bod′kin), *n.* (۱) درەوشە؛ سووژن. (۲) تەوقەیەکی درێژی جوانی سەرە. (۳) شیشی چنین. (٤) ئامێرێکی وەک درەوشەیە تیپی پێ بەرز دەکرێتەوە بۆ هەڵە چاک کردن (چاپەمەنی). (٥) [Obs.]، خەنجەر.

body (bod′i), *n.* (۱) تەن؛ لەش (مرۆڤ، گیاندار، پووەک). (۲) لەشی مرۆڤ لە پشتێن بەرەوژوور بەبێ قۆڵەکان؛ قەد (مرۆڤ، گیاندار)؛ باڵا. (۳) قەد (پووەک، درەخت)؛ لاسک؛ قەف. (٤) بەشی سەرەکی پاپۆرت، ووتار، یا نامە (جگە لە پێشەکی و پاشکۆو سەروو تار). (٥) بۆدی نوتومبیل، واتە قاوغی لەشەکەی جگە لە مەکینەو تایەکانی (٦) نەو بەشەی جل وبەرگ کە لەش دادەپۆشێت جگە لە قۆڵەکان یا تەنها لە پشتێن بەرەوژوور جگە لە قۆڵەکان. (۷) لاشە؛ لاشەی مردوو. (۸) بر؛ هەند؛ بەشێکی سەربەخۆ: *(a ~ of water).* (۹) کۆمەڵ؛ دەستە؛ تاقم: *(a ~ of laws ; a ~ of soldiers).* (۱۰) نەنجوومەن؛ کۆڕ: *(a legislative ~).* (۱۱) زۆرینە؛ زۆرینە (کۆمەڵە کەس یا شت). (۱۲) خەست وخۆڵی؛ خەستی؛ قورسی و چاکی (مەی، شلە): *(This wine has a lot of ~ .)* (۱۳) قایمی؛ قورسی (قوماش)؛ بەرگەگری. (۱٤) [Colloq.]، مرۆڤ؛ نادەمیزاد. (۱٥) پتەو (نەندازە). (۱٦) قەدی تیپ (چاپەمەنی).

v.t. لەش بەبەردا کردن.

keep body and soul together, خۆڕاگرتن لەکاتی ناخۆشی و لێقەوماندا؛ بەربردن.

body corporate, کۆمپانیای هاوبەشی.

bodyguard (bod′i-gärd´), *n.* پاسەوانی کەسی.

body politic, گەل؛ میللەت؛ گەل و فەرمانڕەوایی وڵاتێک پێکەوە؛ گەلێک کە قەوارەیەکی پامیاری هەبێت.

body snatcher, کەسێکە مردوو لە گۆڕ دەردەهێنێت و دەیدزێت بۆ تونێکاری

Boer (bōr, bôr, boor), *n.* هاوڵاتیەکی خواروو ی نەفەریقایە لە بنەچەی هۆڵەندی.

adj. تایبەتی بەم جۆرە کەسانە.

bog (bog, bôg), *n.* زەلکاو؛ زۆنگ؛ زۆنگاو.

v.t. & v.i. (~ down), چەقین (هەر وەک لە زۆنگاودا)؛ چەقین و توانای خۆ بزگارکردن نەبوون؛ زۆر پێوە خەریک بوون: *(They are ~ged down in a war they can't win. ; We shouldn't get ~ged down in details.)*

bogey (bō′gi), *n.* = bogy.

bogeyman (bō′gi-mən), *n.* = boogieman.

boggle (bog′l), *v.t.* (۱) سەرسووڕمان: *(It ~s the mind.)* (۲) بە ناڕێک وپێکی کردن (کار، شت)؛ تێکدان.

v.i. (۱) سەرسووڕمان. (۲) پاڕایی کردن؛ دووڵی کردن.

n. (۱) سەرسووڕمان. (۲) پاڕایی؛ دووڵی.

boggy (bog′i, bôg′i), *adj.* (۱) زەلکاوی؛ زۆنگاوی. (۲) پڕە لە زەلکاو.

-bogginess *(n.).*

bogie (bō′gi), *n.* = bogy.

bogie (bō′gi), *n.* (۱) نەو چوارچێوەیەیە کە عەرەبانەی شەمەندەفەرو ئوتومبیلی لەسەر پادەوەستێت. (۲) پێچکەی تراکتۆرو دەبابە. (۳) [Dial.]، لۆری یا عەرەبانەی نزم.

bogle (bō′g'l), *n.* = bogy.

bogus (bō′gəs), *adj.* ساختە؛ قەڵب (پارە)؛ درۆ: *(~ money)* .

bogwood (bog′wood´, bôg′wood´), *n.* داری نەبەنووسی پەش.

bogy (bō′gi), *n. Also* **bogey, bogie,** (۱) دەعبا؛ خێو؛ دێوودرنج. (۲) کەسێک یا شتێکی وەک دەعبا ناشرین و ترسناک.

Bohemian (bō-hē′mi-ən), *n.* (۱) بۆهیمی؛ هاوڵاتیەکی بۆهیمیا. (۲) زمانی بۆهیمی، چیکی، یا چیکوسلۆڤاکی. (۳) قەرەج؛ کۆچەر. (٤) هونەرمەندێکی بەرەڵا؛ کەسێک کە ژیانێکی بەرەڵایی دەژی.

adj. (۱) بۆهیمی (گەل، زمان، کلتوور). (۲) بۆهیمی؛ ژیانی بۆهیمیانە؛ بەرەڵا.

-Bohemianism *(n.).*

bohunk (bō′huŋk), *n.* [Slang], کەسێکی بە بنەچە خەڵکی ئەوروپای ڕۆژهەڵات بەتایبەتی کرێکارێک (لەپووی سووکایەتیەوە).

boil (boil), *v.i.* (۱) کوڵان؛ قوڵپدان؛ هاتنەکوڵ؛ هاتنەجۆش. (۲) هەڵچوون؛ شێتگیربوون؛ زۆر تووڕەبوون. (۳) چێشت لێنان.

v.t. (۱) کوڵاندن؛ قوڵپ پێدان؛ جۆشدان. (۲) چێشت لێنان.

n. کوڵان؛ کوڵ؛ قوڵپدان؛ جۆش: *(to bring a thing to the ~ ; to come to the ~)*

boil away, قوڵپدان؛ کوڵان.

boil down, (۱) خەست وخۆڵ کردنەوە (بە کوڵاندن)؛ تووندکردنەوە. (۲) کورتکردنەوە (نووسراو). (۳) (~ to)، بڕیتی بوون لە؛ بڕیتیبە لە: *(It boils down to whether you want to help or not.)*

boil over, (۱) هەڵچوون و ڕژان (کوڵاندن): *(The milk has boiled over. ; The pan boiled over.)* (۲) هەڵچوون (تووڕەیی).

boil (boil), *n.* دووەمەڵ؛ زیپکە؛ پیزۆکە (کە کێمی تێدابێت).

boiler (boil′ēr), *n.* (۱) دەفری ئاو کوڵاندن (سەماوەر، کتلی، مەنجەڵ). (۲) بەرمیلی ئاو کوڵاندن (گەرماو). (۳) بەرمیلی هەڵم (مەکینەی هەڵم).

boiling point, (۱) پلەی هاتنەکوڵ (ئاو و شلەی تر)؛ جۆش؛ پلەی هاتنەجۆش یا کوڵان. (۲) [Colloq.]، پلەی شێتگیربوون؛ پلەی هەڵچوون یا زۆر تووڕەبوون.

boisterous (bois′tēr-əs), *adj.* (۱) قایم (با)؛ تووندوتیژ (مرۆڤ، ووتار، ڕەوشت، با)؛ هەڵچوو (مرۆڤ، دەریا). (۲) بەجۆش و پووخۆش؛ پڕ جۆش وخرۆش و پڕ دەنگەدەنگ (ئاهەنگ، شوێن): *(a ~ person, party, place, etc.)*

bola (bō′lə), *n. Also* **bolas,** گوریسێکە سەرێکی سێ پەڵەیە هەریەک بەردێکی پێوە بەستراوەو بادەدرێت وەک قۆچەقانێ و دەهاوێژرێت و دەئاڵێنرێت لە لاقی ڕەشەوڵاخ و نێچیرەوە پێی دەگیرێت.

bolar (bō′lèr), *adj.* قوڕەسووری؛ قوڕی.

bolas (bō′ləs), *n.* = bola.

bold (bōld), *adj.* (۱) نازا؛ بەجەرگ؛ مەرد؛ پڕکێش؛ نێر؛ چاونەترس؛ نێرانە؛ نازایانە: *(a ~ person ; a ~ move, action, etc.)* .
(۲) بێ بڕوا؛ چاوقایم؛ بێ شەرم؛ بێ حەیا.
(۳) لێژ: *(a ~ cliff)* .
(٤) دیارو بەناسانی خوێندراوەو سەرنج ڕاکێش (نووسین، چاپ): *(a ~ handwriting, type, etc.)*

-boldly *(adv.).*

boldface (bōld′fās′), *n.* تیپی توخ و ڕەش بۆ جیاکردنەوە (چاپەمەنی): *(The entries in this dictionary are in ~ .)* .

bold-faced (bōld′fāst′), *adj.* (۱) بێ شەرم؛ بێ حەیا؛ چاوقایم.
(۲) بە تیپی توخ و ڕەش چاپ کراوە یا نووسراوە (وەک ووشە سەرەکییەکانی نەم فەرهەنگە).

boldness (bōld′nis), *n.* (۱) نازایەتی؛ بەجەرگی؛ پڕکێشی؛ مەردایەتی (۲) بێ شەرمی؛ چاوقایمی.

bole (bōl), *n.* (۱) کارێک یا ووتەیەکی نازایانەو مەردانە.
(ب) کردەوەیەکی بێ حەیاو بێ شەرمانە.

bole (bōl), *n.* قەدی درەخت؛ قەدی دار.

bolero (bō-lâr′ō), *n.* گڵەسوور

boletus (bə-lē′təs), *n.* (۱) سەمایەکی ئیسپانیییە.
(۲) مۆسیقای نەم سەمایە. (۳) سوخمە یا یەلەکی کراوە (ژنانەو پیاوانە).

bolide (bō′līd, bō′lid), *n.* جۆرێکە لە قارچک سەرەکەی لە چەتر دەچێت (هەندێکی ژەهراوییەو هەندێکی دەخورێت).

boll (bōl), *n.* ئەستێرەی کشاو بەتایبەتی کە دەتەقێتەوە

boll weevil, قۆزاخە (پەمو)؛ کەلوو (پەمو).

bollworm (bōl′wûrm′), *n.* قالۆنچەی پەمو: جانەوەرێکە کرمۆکەکەی لە قۆزاخەی پەمووا هەڵدێت و دەیەفرێنێت.

bolo (bō′lō), *n.* کرمی پەمو، کەنەشامی و تەماتە.

bologna (bō-lô′nyä), *n.* چەقۆیەکی زلە لە وڵاتی فیلیپین بەکاردەهێنرێت؛ چەپەچاغ

bolograph (bō′lə-graf′, bō′lə-gräf′), *n.* گۆشتی توێ توێ و تام تیژی گاو گوێزەکەو بەرازە

bolometer (bō-lom′ə-tēr), *n.* (۱) پێوەری تۆمارێ گۆڕینی تینی ووزەی تیشکدار (۲) bolometer .

Bolshevik, bolshevik (bōl′shə-vik), *n.* پێوەری تینی ووزەی تیشکدار.

(۱) بۆلشەفیکی؛ ئەندامی حیزبی دیموکراتی سۆشیالیست لە ڕوسیا کە شۆڕشی ساڵی ۱۹۱۷ی بەڕیاکرد و یەکێتی سۆڤیەتی دامەزراند. (۲) شیوعی؛ ئەندامێکی حیزبی شیوعی (۳) کەسێکی چەپڕەو.

adj. بۆلشەفیکی؛ شیوعی.

Bolshevism, bolshevism (bōl′shə-viz′m), *n.* بیروباوەڕو تیۆری بۆلشەفیکییەکانی ڕوسیا؛ بۆلشەفیکێتی.

Bolshevist, bolshevist (bōl′shə-vist), *n.* = Bolshevik.

Bolshevize, bolshevize (bōl′shə-vīz′), *v.t.* ڕاکێشانە ناو حیزبی بۆلشەفیکەوە؛ کردن بە بۆلشەفیک.

bolson (bōl′sən), *n.* دەشتێکی ڕووتەنی بە شاخ دەورەدراو.

bolster (bōl′stēr), *n.* (۱) پشتی؛ سەرین؛ دۆشەکەلە. (۲) پاڵپشت.

v.t. (۱) سەرین خستنەژێر؛ پشتی دانەپاڵ.
(۲) (~ up)، پاڵپشتی کردن؛ شت دانەبەر (بۆ نەکەوتن)؛ هەڵپەساردن؛ هەڵبڕین؛ بەرزکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە (بە پاڵپشت): *(to ~ up something or someone)*
(۳) ناوناخن تێخستن (بۆ گەورەکردن یا پاڵپشت کردن).

bolt (bōlt), *n.* (۱) تیرێکی کورتی ئووک کولە بە تیروکەوان دەهاوێژرێت.
(۲) ڕووداوێکی کوتوپڕ (بەتایبەتی هی ناخۆش).
(۳) هەورەتریشقە؛ هەورەبروسکە.
(٤) لەپڕ دەرپەڕین (بەرەو شتێک یا دوور لێی). (٥) کێلوون؛ سوورگی.
(٦) زمانەی قفڵ. (۷) برغوو. (۸) تۆپە قوماش یا کاغەز.
(۹) (ا) خۆکشاندنەوە (لە حیزب یا کۆمەڵەیەک). (ب) میلی تفەنگ.

v.t. (۱) تێرهاوێشتن؛ تیرتێگرتن؛ تەقاندن.
(۲) لەپڕ لە دەم دەرچوون؛ لەپڕ دەرپەڕاندن (ووتە).
(۳) هەڵ لووشین؛ بەپەلە قووتدان؛ ماشینەوە.
(٤) کێلووندان؛ داخستن بە سوورگی. (٥) لێکدان بە برغوو.
(٦) هەڵکردن (تۆپە قوماش)؛ لوولدان؛ کلاوەکردن.
(۷) خۆکشاندنەوە (لە حیزب یا کۆمەڵە).

v.i. (۱) دەرپەڕین؛ بەگوڕ دەرچوون؛ تێ تەقاندن؛ لەپڕ ڕاکردن.
(۲) هەڵتیزان (ئەسپ)؛ هەڵتووزان.
(۳) هەڵ لووشین؛ بەپەلە خواردن، خواردنەوە، یا قووتدان.
(٤) خۆکشاندنەوە (لە حیزب یا کۆمەڵە).
(٥) بە ناکامی تۆوکردن یا گوڵ گرتن.

adv. کوتوپڕ؛ لەناکاو.

bolt from the blue, ڕووداوێکی کوتوپڕو ناخۆش (وەک هەورەتریشقە کە لە سایەقەی ساماڵەوە بێت)؛ لێقەومانێکی لەناکاو.

bolt a person in (or out), دەرگا لێ داخستن یا لەسەر کێلووندان.

bolt upright, بەڕێکی (وەک تیر)؛ ڕێک.

make a bolt for it, تێ تەقاندن؛ بۆ دەرچوون؛ ڕاکردن (لە مەترسی).

shoot one's bolt, بە ئەوپەڕی تواناوە هەوڵدان.

bolt (bōlt), *v.t.* (۱) لە بێژنگ دان؛ لە هێڵەک دان.
(۲) پاک‌وپیس کردن؛ بژاردن؛ جیاکردنەوە.

bolter (bōl′tēr), *n.* (۱) ئەسپی پەتپچڕێن؛ ئەسپی ڕاکردوو لە دەست سوار یا خاوەنەکەی؛ ئەسپی هەڵتووزێن. (۲) خۆکێشاوە (لە حیزب یا کۆمەڵە)

bolter (bōl′tēr), *n.* (۱) هێڵەک؛ مەکینەی ناردبێژانەوە.
(۲) ناردبێژەرەوە (مرۆڤ).

bolthead (bōlt′hed′), *n.* (۱) سەری برغوو؛ سەری بزمار.
(۲) شووشەیەکی مل درێژی کیمیاگەرە کۆنەکانە.

boltrope (bōlt′rōp′), *n.* پەتێکە بە قەراغی بایەوانی کەشتی بایەوانەوە دەدوورێنتەوە بۆ قایمی و نەدڕاندنی.

bolus (bō′ləs), *n.* (۱) (ا) تۆپەڵ؛ کۆڵۆ. (ب) پاروی جووراو؛ پاروو.
(۲) حەبێکی گەورە (پزیشکەوانی).

bomb (bom), *n.* (۱) بۆمبا. (۲) ڕووداوێکی کوتوپڕی سەرسووڕمێنەری ناخۆش. (۳) دەفری گازی پەستێوراو. (٤) دەردراوی ئاگرپژێن.
(٥) [Slang]، ژێرکەرتنێکی تەواو؛ نشووستی.

v.t. & v.i. بۆمباباران کردن؛ بۆمباپێادان؛ بۆمباپیاکێشان؛ ئاگرباران کردن.

bombard (bom-bärd′), *v.t.* (۱) بۆمباباران کردن؛ بۆردومان کردن؛ بۆمباپێادان؛ بۆمباپیاکێشان؛ ئاگرباران کردن.
(۲) داگرتنەوە یا بۆمباباران کردن بە پرسیار، پێشنیاز، یا داوا.
(۳) تیشکی نەتۆم یا نەلەکترۆن پیادان.

n. جۆرە تۆپێکی جەنگیی کۆنە.

bombardier (bom′bēr-dēr′), *n.* (۱) بۆمباهاوێژ (فڕۆکەچی)؛ بۆردومانکەر. (۲) نەفسەری تۆپ هاوێژ؛ نەفسەری هێزی تۆپ (سوپای ئینگلیزی). (۳) [Archaic]، تۆپچی؛ تۆپەوان.
(٤) [Archaic]، کەشتی تۆپدار یا تۆپ هاوێژ.

bombardment (bom-bärd′mənt), *n.* (۱) بۆمباباران؛ ئاگرباران؛ بۆمباباران کردن. (۲) داگرتنەوە بە پرسیار یا پێشنیاز.

bombardon (bom′bēr-dən, bom-bär′dən), *n.* ئامێرێکی مۆسیقاییە لە بابەتی زوپنا.

bombast (bom′bast), *n.* (۱) ناوناخنێکی نەرم‌ونۆڵ.
(۲) فشە؛ فشەفش؛ قسەی زل و هیچ‌وپووچ؛ خۆهەڵکێشان.

bombastic (bom-bas′tik), *adj.* پڕ لە فشەو خۆهەڵکێشان؛ فشە؛ فشەفش: *(~ language ; a ~ speech)* .

-bombastically *(adv.).*

bomb bay, خانەی بۆمبا لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا.

bomber (bom′ĕr), *n.* (۱) فڕۆکەی بۆمباهاوێژ؛ بۆمباهاوێژ؛ فڕۆکەی بۆردومانکەر. (۲) بۆمباهاوێژ (فڕۆکەچی)؛ بۆردومانکەر.

bombing run, بەسەردا فڕین بۆ بۆمبابارانکردن.

bombproof (bom′prōōf′), *adj.* بۆمبا کاری تێ ناکات؛ بۆمبا کارتێنەکەر.

bomb rack, چوارچێوەی بۆمبا هەڵگرتن (لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا).

bombshell (bom′shel′), *n.* (۱) بۆمبا. (۲) بوورداوێکی لەناکاو و سەرسوڕهێنەر (بەتایبەتی هی ناخۆش).

bomb sight, ئامێری نیشان گرتنەوە (بۆمباهاوێژ).

bonafide (bō′nə-fī′di, bō′nə-fīd′), [L.], بێ ساختەو فێڵ و تەڵەکەو درۆ؛ ڕاست؛ ڕاستەقینە. *(a ~ offer to buy the house)* .

bonanza (bō-nan′zə), *n.* (۱) کانگە؛ کانێکی پڕ؛ کانە زێڕ. (۲) [Colloq.]، بۆماتێکی زۆرباش؛ خێروبێرێکی زۆر؛ بەختەوەری.

Bonapartism (bō′nə-pär′tiz′m), *n.* (۱) لایەنگری بیروباوەڕو فەرمانڕەوایی ناپلیۆن پۆناپارت. (۲) بیروباوەڕو ڕێبازی فەرمانڕەوایی‌یەکی زۆردار یا دیکتاتۆر.

-Bonapartist *(n.).*

bonbon (bon′bon′), *n.* جۆرێکە لە نوقڵ (گەلێک جار ناوەکەی شێلەی تێدایە).

bond (bond), *n.* (۱) بەند؛ پەیوەند؛ پەیوەست؛ بەستەر؛ پێبەست. (۲) *(pl.)*، پێوەند. (۳) بەندێتی؛ خرانە بەندیخانەوە؛ دەستبەسەری. (٤) پەیوەندی (پەیمان، خۆشەویستی). (٥) پەیمان؛ پێکەوتن. (٦) پێوێستی سەرشان؛ ئەرکی سەرشان. (۷) لکێنەر؛ پێوەنووسێنەر؛ پێوەبەست (گەوەن، جەوی، قەڵایی، زنجیر). (۸) کاغەزی قایم. (۹) پێوەلکێنەری نەتۆم. (۱۰) گلدانەوەی شتومەکی لە دەرەوە هێنراو لە گوومرگدا هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت. (۱۱) قەوڵەی دارایی. (۱۲) (ا) دەستەبەری (ب) دەستەبەر؛ کەفیل. (ج) بارمتە (بۆ دەستەبەری). (۱۳) تێهەڵکێشانی خشت یا خشتو دار بۆ قایمی (خانووسازی).

v.t. (۱) پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ لێکدان؛ بەتوندی پێکەوەبەستن یا لەحیم کردن؛ یەک پێکرتن و کردن بە یەک پارچە. (۲) بەستنەوە؛ کەلەپچەکردن. (۳) دەستەبەری کردن. (٤) گلدانەوە یا دەست بەسەردا گرتنی شتومەک لە گوومرگدا هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت. (٥) خستنە ڕەهنەوە؛ دانان بە بارمتە. (٦) دەرکردنی بڕوانامەی دارایی و فرۆشتنی. (۷) تێهەڵکێشانی خشت یا خشتو دار بۆ قایمی (خانووسازی).

v.i. یەکگرتن؛ بوون بە یەک پارچە؛ بوون بە یەک.

-bondable *(adj.).*

bond (bond), *n.* [Obs.], بەند؛ کۆیلە.

adj. بەندکراو؛ بەند؛ دەستبەسەر.

bondage (bon′dij), *n.* (۱) بەندایەتی؛ بەندێتی؛ بەندەگی. (۲) دەستبەسەری؛ ژێردەستێتی؛ ملکەچی.

bonded (bon′did), *adj.* (۱) بارمتەی هەیە؛ بارمتەی بۆ دانراوە. (۲) گلدراوەتەوە یا دەستی بەسەردا گیراوە لە گوومرگ هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت *(~ merchandise)* .

bonded warehouse, عەماری گوومرگ (کە شتی تێدا گل دەدرێتەوە هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت).

bondholder (bond′hōl′dĕr), *n.* قەوڵەدار؛ خاوەن قەوڵەی دارایی.

bondmaid (bond′mād′), *n.* کەنیزەک؛ بەندەکارەکەر (کچ، ژن).

bondman (bond′mən), *n.* (۱) مسکین. (۲) [Archaic]، بەند؛ کۆیلە.

bond paper, جۆرێکە لە کاغەزی سپی نایاب.

bond-servant (bond′sûr′vənt), *n. Also* bond servant, (۱) نۆکەری بێگارکەر. (۲) بەند؛ کۆیلە.

bondsman (bondz′mən, bonz′mən), *n.* . **bondman** (۱) دەستەبەر؛ کەفیل.

bondwoman (bond′woom′ən), *n.* ژنەبەند؛ کەنیزەک.

bone (bōn), *n.* (۱) ئێسقان؛ ئێسک. (۲) *(pl.)*، ئێسک؛ ئێسکبەند؛ چوارچێوەی لەش. (۳) *(pl.)*، لەش؛ لاشە. (٤) ماددەیەکی وەک ئێسقان. (٥) شتی لە ئێسقان دروستکراو. (٦) *(pl.)* [Colloq.]، زار (تاوڵە، دۆمینە). (۷) [Slang]، قوتابی کۆششکەر.

v.t. (۱) ئێسقان لێکردنەوە: *(to ~ a chicken, fish, etc.)* . (۲) جڵوبەرگ ڕەق کردن (بە ئێسقانی نەمەنگ). (۳) زەوی بەمێزکردن (بە ئێسقانی سووتاو).

v.i. [Slang], (**~ up**), زۆر کۆشش کردن (قوتابی).

feel in one's bones, وا هەستکردن؛ دڵنیابوون بەبێ بوونی بەڵگەیەک.

have a bone to pick with (someone), بەڵگەهەبوون بۆ دەمەقاڵێ، شەڕ، یا سکاڵاکردن.

make no bones about, [Colloq.], لاری لێ نەبوون؛ نەشاردنەوە؛ بە ئاشکرا دان پیانان؛ پێ شەرم نەبوون.

to the bone, بەتەواوی؛ تەواو؛ یەکجار.

bone ash, خۆڵەمێشی ئێسقان.

boneblack (bōn′blak′), *n. Also* bone black, بۆیەی ڕەشی ئێسقان (لە سووتاندنی ئێسقان لەجێگەی هەوابڕدا پەیدا دەبێت).

bone china, کاشی دروستکراو لە گڵو خۆڵەمێشی ئێسقان.

boned (bōnd), *adj.* (۱) خاوەن جۆرە ئێسقانێکی تایبەتی: *(brittle- ~)* . (۲) ئێسقان لێ دەرهێنراو: *(a ~ chicken)* .

(۳) پارچە ئێسقانی نەمەنگ تێخراو.

bonedry (bōn′drī′), *adj.* وشک‌وبرنگ؛ زۆر وشک.

bonehead (bōn′hed′), *n.* [Slang], کەسێکی بێ مێشک.

boneless (bōn′lis), *adj.* بێ ئێسقان؛ ئێسقان لێ دەرهێنراو.

bone meal, ئاردی ئێسقان (بۆ خۆراکی ئاژەڵ و زەوی بەمێزکردن)؛ ئێسقانی هاڕاو.

bone of contention, هۆی ناکۆکی یا مشتومڕ.

boner (bōn′ĕr), *n.* [Slang], هەڵەیەکی خراپ؛ هەڵەیەکی کەرانە.

boneset (bōn′set′), *n.* پووەکێکە لە دەرمانی ئارەق کردنەوە و دەرمانی بەمێزیدا بەکاردێت.

bonesetter (bōn′set′ĕr), *n.* ئێسقانی شکاو و لەجێچوو گرەوە.

bonfire (bon′fīr′), *n.* ئاگرەخۆشە.

bongo drums, جووتە تەپڵی پێکەوەبەستراوی بە دەست لێدراو.

bonhomie, bonhommie (bon′ə-mē′), *n.* ڕووخۆشی؛ ناسکی ڕەوشت.

boniface (bon′ə-fās′), *n.* خاوەن چێشتخانە، میوانخانە، یا یانەی شەو.

bonito (bə-nē′tō), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە.

bonnet (bon′it), *n.* (۱) کڵاوی بێ قەراغ (بەتایبەتی نوسکوتلەندی). (۲) کڵاوێکی فشەڵی ژن و منداڵە بە شریتێکی ژێر چەناگە قایم دەکرێت. (۳) کڵاوی پەراوی (هی هیندی‌یە نەمەریکایی‌یەکان). (٤) کڵاوە یا بۆنیتی ئوتومبیل. (٥) کڵاوی سەر لوولەی زۆپا. (٦) [Colloq.]، هەموو جۆرە کڵاو یا شەپقەیەکی ژنانەیە. (۷) پارچەیەک جانفاسە لە دامێنی بایەوانی کەشتی یا دەدرێت.

v.t. کڵاو لەسەرکردن؛ کڵاو کردنە سەر؛ داپۆشین بە شتێکی وەک کڵاو.

bonny, bonnie (bon′i), *adj.* (۱) جوان؛ شۆخ؛ قۆز. (۲) تەندروست؛ بەمێزو تەندروست و چاک. (۳) ڕووخۆش. (٤) باش؛ چاک.

-bonnily *(adv.)*; **bonniness** *(n.).*

bontebok (bon′tə-bok´), *n.* ناسکێکی خواروی ئەفەریقایە پەڵەی سپی بە ناوچەوان و کەفەڵێیەوەیەتی.

bonus (bō′nus), *n.* (١) بەخشیش؛ زیادە بەخشیش. (٢) دەسکەوت یا قازانجی زیادە. (٣) نەو مزەیە کە کۆمپانیایەک دەیدات بە میری بۆ پاس پێدانی. (٤) بەخشیشی دراو بە ئەفسەرو سەربازی خانەنشین کراو.

bony (bōn′i), *adj.* (١) ئێسقانی؛ لە ئێسقان چوو؛ وەک ئێسقان. (٢) ئێسقاناوی؛ ئێسقان زۆر. (٣) ئێسقان بەدەرەوە؛ ئێسقان گەورەو دیار. (٤) رەقەڵە؛ لەڕ؛ پووکاوە.

-boniness *(n.).*

bonze (bonz), *n.* قەشەدەرێکی بوودی یابانی یا چینی.

boo (bōō), *interj. & n.* هووها.

v.i. هووهاکێشان.

v.t. هووها ئ کێشان؛ فیکە بۆ لێدان.

boob (bōōb), *n.* [Slang], کەسێکی بێ مێشکی کەر؛ کەسێکی ساویلکەی بێ ئاگا.

boob (bōōb), *n.* [Slang], مەمک.

booboo (bōō′bōō), *n.* هەڵەیەکی کەرانە

booby (bōō′bi), *n.* (١) کەسێکی بێ مێشك یا کەودەن. (٢) [Vulgar]، مەمک. (٣) کەرەوالە؛ بالندەیەکی دەریایی گەورەیە چاوەکانی لە نزیك بن دەنووکیەوەیەتی. (٤) قەڵبترین یاریکەری ملەمانێیەك.

booby hatch, (١) دەرگای عەماری کەشتی. (٢) شێتخانە؛ نەخۆشخانەی شێتان.

booby prize, بەخشیشێکی هێچوپووچ لەپووی گاڵتەوە دەدرێت بە قەڵبترین یاریکەری ملەمانێیەك.

booby trap, (١) داو؛ تەڵە؛ تەڵەی بێ ئاگایان. (٢) مێ یا تەقەمەنیەیەکە وەك تەڵە دەنرێتەوە بۆ کەسانی بێ ئاگا کە بە خۆیاندا دەیتەقێنێتەوە.

boodle (bōō′d'l), *n.* [Slang], (١) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵك. (٢) پارەی قەڵب. (٣) بەرتیل. (٤) تاڵانی؛ شتی دزراو.

boohoo (bōō′hōō′), *v.i.* بە کوڵ گریان؛ بە دەنگی بەرز گریان.

n. گریانی بە کوڵ.

book (book), *n.* (١) پەرتووك؛ کتێب. (٢) پەڕاو؛ دەفتەر. (٣) بەرگ (پەرتووك، داستان)؛ بەش. (٤) پەڕاوی بێ هێڵ، هێڵدار، یا ئیستیمارە: *(an account ~)*. (٥) تۆماری ژمێریاریی. (٦) باسێك کە بۆ لێکۆڵینەوە بشێت: *(the ~ of life)*. (٧) بەستە (تکت، پوول)؛ پاکەت: *(a ~ of stamps, tickets, etc.)*. (٨) کۆمەڵێك پەیڕەوو دەستوور: *(He runs the company by the ~ .)*. (٩) لیستەی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ). (١٠) پێڕ (یاری کاغەزی " بریج ").

v.t. (١) نووسین؛ تۆمارکردن؛ لیستەکردن. (٢) پێشەکی جێگەگرتن؛ قۆرخ کردن: *(to ~ tickets, seats, etc.)*. (٣) پێشەکی گرتن: *(to ~ a speaker, entertainer, etc.)*. (٤) تۆمارکردنی تاوانی گومانبارێك لەلایەن پۆلیسەوە.

adj. بەگوێرەی پەرتووك؛ لە پەرتووکدا.

bring to book, (١) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیارکردن. (٢) سەرزەنشت کردن.

by the book, بەگوێرەی پەیڕەوو دەستوور؛ بەبێ لادان لە پەیڕەو: *(to do something by the book)*

close the books, (١) حساب داخستن. (٢) دوایی پێ هێنان: *(We closed the books on that subject.)*.

in one's book, لە ڕای کەسێکدا؛ بە ڕای ئەو: *(In my book, she is a worthless woman.)*

keep books, حساب ڕاگرتن؛ تۆمارکردنو ڕاگرتنی حسابات.

know like a book, زۆر باش ناسین؛ شارەزابوون.

on the books, (١) تۆمارکراو. (٢) لیستەگیراو.

the Book, ئینجیل.

the book, [Colloq.], کۆمەڵە بیروباوەڕو پەیڕەوێکی باوەڕپێکراو.

bookbinder (book′bīn´dĕr), *n.* بەرگ تێگری پەرتووك؛ شیرازەبەند.

bookbindery (book′bīn´dĕr-i), *n.* کارگەی شیرازەبەندی؛ کارگەی بەرگ تێگرتنی پەرتووك.

bookcase (book′kās´), *n.* دۆلاب یا ڕەفەی پەرتووك.

book club, (١) پەرتووکگای ئەندامان. (٢) یانەی پەرتووکی ئەندامان: یانەیەکە پەرتووك بە هەرزان دەفرۆشێت بەو کەسانەی هەرسالە ژمارەیەکی تایبەتی پەرتووك دەکڕن.

book end, پاڵپشتی پەرتووك (کە دەدرێتە پاڵ ئەسەرو ئەوسەری ڕیزە پەرتووکی سەر ڕەفەیەك).

bookie (book′i), *n.* [Slang], دەڵاڵی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ).

booking (book′iŋ), *n.* بە کرێ گرتنو قۆرخ کردنی مرۆڤ (بۆ دووان، خۆنوواندن... هتد).

bookish (book′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە پەرتووك. (٢) زۆر حەزکەر لە پەرتووك خوێندنەوە. (٣) تەنها شتی ناو پەرتووك زان؛ لە شتی ناو پەرتووك زیاتر هیچ نەزان. (٤) ووشك (مرۆڤ).

book jacket, چاکەتی پەرتووك (کە بە بەر بەرگی پەرتووکەوەیەو ڕەنگاوڕەنگەو دەتوانرێت ایێی بکرێتەوە).

bookkeeper (book′kēp´ĕr), *n.* دەفتەردار.

bookkeeping (book′kēp´iŋ), *n.* دەفتەرگرتن؛ دەفتەرداری.

book learning, زانێنو شارەزایی لە پەرتووکەوە وەرگیراو نەك لە ئەزموونی ژیانەوە.

-book-learned *(adj.).*

booklet (book′lit), *n.* نامیلکە؛ پەرتووکی بچووك.

booklore (book′lôr´, book′lōr´), *n.* = **book learning.**

book louse, جانەوەری پەرتووك و کاغەز خۆر.

bookmaker (book′māk´ĕr), *n.* (١) پەرتووك بژارکەر، لەچاپدەر، بڵاوکەرەوە، یا بەرگ تێگر. (٢) دەڵاڵی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ).

bookman (book′mən), *n.* (١) پەرتووك خوێنەرەوە؛ قوتابی؛ زانا. (٢) پەرتووك فرۆش.

bookmark (book′märk´), *n.* پەرتووك نیشانەکەر: هەرشتێك کە بخرێتە نێوان دوو پەڕەوە بۆ نیشانەکردن.

book matches, قوتووە شقارتە.

bookmobile (book′mə-bēl´), *n.* پەرتووکخانەی گەڕۆك.

bookplate (book′plāt′), *n.* یافتە یا پارچە کاغەزێکە ناوونیشانی خاوەن پەرتووکی لەسەر دەنووسرێتو دەنرێت بە دیوی ناوەوەی پەرتووکەکەوە.

bookrack (book′rak´), *n.* (١) ڕەفەی پەرتووك. (٢) چوارچێوەی پەرتووك (بۆ لەسەر دانانی بەکراوەیی و خوێندنەوەی).

book review, پەرتووك هەڵسەنگاندن؛ پەرتووك شەنوکەوکردن.

bookseller (book′sel´ĕr), *n.* پەرتووك فرۆش.

bookshelf (book′shelf´), *n.* ڕەفەی پەرتووك.

bookstack (book′stak´), *n.* دەستە ڕەفەی پەرتووك (پەرتووکخانە).

bookstall (book′stôl´), *n.* فرۆشگای پەرتووك (لەسەر شەقامو نێستگەی شەمەندەفەردا)؛ قەفەزی پەرتووك فرۆشتن. (١) **. bookstall** (٢) **. bookrack**

bookstand (book′stand´), *n.*

bookstore (book′stôr´, book′stōr´), *n.* فرۆشگای پەرتووک؛ فرۆشگای پەرتووک‌و شتوومەکی نووسین.

book value, نرخ بەپێی دەفتەری حسابات (بەتایبەتی هی دەزگایەکی بازرگانی کە لەوانەیە جیاوبێت لە نرخی ڕاستەقینەی).

bookwork (book′wûrk´), *n.* پەرتووک خوێندنەوە و کۆشش کردن؛ خوێندنەوە و هەوڵدان.

bookworm (book′wûrm´), *n.* (١) مۆرانەی پەرتووک. (٢) خوێنەری لە ڕادە بەدەر؛ کەسێک کە زۆر دەخوێنێتەوە.

boom (bōōm), *v.i.* دەنگدانەوە (تۆپ، تفەنگ)؛ گرمەهاتن.

v.t. لێدان؛ پیشاندان بە دەنگ: *(The clock ~ed the hour.)* .

n. (١) گرمە (تۆپ، هەورەتریشقە). (٢) دەنگی خوێندنی هەندێک گیاندار (بۆق).

boom (bōōm), *n.* (١) ستوونی بایەوانی کەشتی یا. (٢) باڵی ئامێری بەرزکەرەوە. (٣) (ا) بەستی سەر ڕوبارێک بۆ کۆکردنەوەی دارو دەستەک لەکاتی گواستنەوەیدا بە ڕوبارەکەدا. (ب) مۆڵگەی ئەم دارو دەستەکە.

v.t. بایەوان کردنەوە.

v.i. (١) بەڵەم لێخوڕین بە کردنەوەی بایەوانەکانی بەتەواوی. (٢) (~ along)، خێرا ڕۆیشتنی کەشتی یا. (٣) خێرا ڕۆیشتن؛ بە گوڕج‌وگۆڵی ڕۆیشتن.

boom (bōōm), *v.i.* پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بڕەو سەندن: *(Business ~ed.)*

v.t. (١) پەرە پێ سەندن؛ بڕەو پێ سەندن؛ گەشەپێکردن: *(The war ~ed the aircraft industry.)* (٢) پاڵپشتی کردن؛ پشتگیری کردن؛ بڕەوپێدان: *(They ~ed him for mayor.)*

n. پەرەسەندنی بازرگانی‌و کارو کاسبی‌و باری ژیان؛ سەردەمێکی وەها.

adj. تایبەتی بە پەرەسەندنی بازرگانی و کارو کاسبی.

boomerang (bōōm′ĕr-aŋ), *n.* (١) دارێکی چەماوەیە کاتێک کە دەهاوێژرێت دەگەڕێتەوە بۆ لای ئەو کەسەی کە هاویشتوویەتی (هاوواتیی سەرەتایی‌یەکانی نوستورالیا وەک چەک بەکاری دەهێنن). (٢) کردەوەیەک کە بە زیان دەگەڕێتەوە بۆ خاوەنەکەی.

v.i. . *(His criticisms ~ed.)* بە زیان گەڕانەوە بۆ ئەوەی بەکاری دەهێنیت.

boon (bōōn), *n.* (١) بەهرە؛ خێروبەرەکەت؛ بەخشیش. (٢) [Archaic]، خواست؛ داوا؛ تکا؛ داخوازی.

boon (bōōn), *adj.* (١) [Archaic & Poetic] ، بەخشندە؛ دڵنەرم؛ دەست‌ودڵ تێر (٢) ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنین. *(a ~ companion)* .

boondocks (bōōn′doks´), *n.pl.* (١) چڕستان؛ بێشەڵان. (٢) شوێنی دوور لە ئاوایی؛ شوێنی چەپە؛ دەشت‌ودەر؛ لادێ.

boondoggle (bōōn′dôg´l, bōōn′dog´l), *v.i.* کات بەفیڕۆدان بە کاری هیچ‌وپووچەوە.

n. کاری هیچ‌وپووچ؛ ئیشی بێ بایەخ.

boor (boor), *n.* (١) مسکین؛ وەرزێر؛ کشتکار؛ لادێیی. (٢) کەسێکی نەزان‌و قسەڕەق‌و بێ ئەزاکەت؛ کەسێکی کەرتێر.

boorish (boor′ish), *adj.* بێ ئەزاکەت؛ کەرتێر؛ قسەڕەق؛ نەزان.

boost (bōōst), *v.t.* [Colloq.], (١) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین. (٢) زیادکردن؛ بەرزکردنەوە (نرخ): *(They ~ed prices.)* . (٣) زیادکردن (تەووژمی کارەبا).

(٤) بڕەوپێدان (مرۆڤ، نەخشە، شت)؛ پاڵپشتی کردن؛ بووژاندنەوە؛ سەرخستن: *(to ~ a person, a plan, the economy, etc.)*

n. [Colloq.], (١) پاڵ؛ پاڵ پێوەنان؛ بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین. (٢) زیادە؛ زیادکردن: *(a ~ in prices)* . (٣) یارمەتی؛ پشتگیری؛ هاندان؛ بووژانەوە: *(She needed a ~ . ; Your support has given me a big ~ .)*

booster (bōōs′tĕr), *n.* [Colloq.], (١) پشتگیریکەر؛ یارمەتیدەر. (٢) ئامێری بەهێزکردن. (٣) دەنگ گەورەکەر (ڕادیۆ). (٤) ئامێری بەهێزکردن‌و چاک کردنی وەرگرتنی بەرنامەی تەلەفزیۆن. (٥) ئامێری بەهێزکردن یا هاویشتنی کەشتی ئاسمانی. (٦) کوتان یا دەرزی دووەم (بۆ بەرهەڵستی نەخۆشی).

booster cable, = jumper cable.

booster shot, کوتان یا دەرزی دووەم (بۆ بەرهەڵستی نەخۆشی).

boot (bōōt), *n.* (١) جزمە؛ چەکمە؛ پۆستاڵ؛ پێڵاو. (٢) سندوقی ئوتومبیل (بۆ شت هەڵگرتن). (٣) ئامێری ئازاردان (لە شێوەی جزمەدایە بۆ گووشینی پێ). (٤) سەرجلی پارێزەر (بۆ لێخوڕی ئوتومبیلی سەربەتاڵ). (٥) شەق؛ لەقە. (٦) [Slang]، سەربازی تازەگیراو (هێزی دەریایی).

v.t. (١) جزمە لەپێکردن؛ پێڵاو لەپێکردن. (٢) ئازاردان بە ئامێرێکی وەک جزمە. (٣) [Slang]، دەرکردن (لە کار یا شوێنێک).

bet your boots, بێ گومان؛ مسۆگەرە.

get the boot, دەرکران (لە کار).

give (someone) the boot, دەرکردن (لە کار).

lick the boots of, پێڵاو لستنەوە؛ قۆندەرە ماچ کردن.

boot (bōōt), *n., v.t. & v.i.* [Obs.], چارە؛ سوود؛ کەڵک.

to boot, سەرەڕای ئەوەیش؛ زیاد لەوەیش؛ جگە لەوەیش.

bootblack (bōōt′blak´), *n.* بۆیاخچی (پێڵاو).

boot camp, [Colloq.], ئۆردووگای مەشقی تازە سەرباز.

booted (bōōt′id), *adj.* (١) جزمەلەپێ. (٢) شەق تێهەڵدراو. (٣) [Slang]، لە کار دەرکراو؛ لێخراو.

bootee (bōō-tē′), *n.* (١) جزمەی کورت (هی ژن‌و منداڵ). (٢) پێڵاوی چنراوی منداڵ.

booth (bōōth, bōō*th*), *n.* (١) قەفەزەیەکی کاتی‌یە بۆ شت فرۆشتن لەناو بازاڕدا یا لەسەر شەقام؛ فرۆشگایەکی بچکۆلەی کاتی؛ دووکانۆچکە. (٢) قەفەزەی دەنگدان. (٣) (ا) قەفەزەی پاسەوان؛ ژوورۆچکەی پاسەوانان. (ب) قەفەزەی تەلەفۆن‌و شتی وەهای تر. (٤) مێزێکی دەورگیراوی چێشتخانە.

bootjack (bōōt′jak´), *n.* جزمەداکەن (ئامێر).

bootleg (bōōt′leg´), *v.t. & v.i.* دروستکردن‌و فرۆشتنی عەرەق‌و مەی بە قاچاخ.

adj. (١) بە قاچاخ دروستکراوو فرۆشراو (عەرەق، مەی). (٢) تایبەتی بە خواردنەوەی بە قاچاخ دروستکراوو فرۆشراو.

n. مەی‌و خواردنەوەی تری بە قاچاخ دروستکراوو فرۆشراو.

bootlegger (bōōt′leg ĕr), *n.* قاچاخچی خواردنەوەی سەرخۆشکەر؛ دروستکەرو فرۆشیاری عەرەق بە قاچاخ.

bootless (bōōt′lis), *adj.* بێ کەڵک؛ بێ سوود.

bootlick (bōōt′lik´), *v.t. & v.i.* [Slang], پێڵاو لستنەوە یا ماچ کردن؛ مەرایی کردن.

-bootlicker *(n.)*.

boots (bōōts), *n.* [British], بەردەستی میوانخانە (بەتایبەتی بۆیاخچی پێڵاو).

boot tree, قاڵبی پێڵاو (بۆ ڕاگرتن یا ڕاستکردنەوەی).

booty (bōō′ti), *n.* (١) تاڵانی جەنگ. (٢) تاڵانی؛ شتی دزراو یا سەندراو. (٣) دەسکەوتێکی بەنرخ؛ خەڵات.

booze (bōōz), *v.i.* [Colloq.], مەست بوون؛ زۆر خواردنەوە.

n. [Colloq.], (١) مەی؛ عەرەق؛ خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (٢) ئاهەنگی خواردنەوە.

-boozer *(n.)*; boozy *(adj.)*.

bop (bop), *v.t.* [Slang], مستەکۆڵە لێدان؛ لێدان؛ پیاکێشان.

n. [Slang], مستەکۆڵە؛ لێدانێک؛ پیاکێشانێک.

bop (bop), *n.* جۆرێکە لە مۆسیقای " جاز " .

boracic (bō-ras′ik), *adj.* = boric.

borage (bŭr′ij, bôr′ij, bor′ij), *n.* ڕووەکێکی گوڵ شینی گەڵا تووکنە (هەندێک جار دەکرێتە زەڵاتەوە).

borate (bôr′āt, bō′rāt), *n.* خوێی ترشی بۆرێک.

v.t. خوێی ترشی بۆرێک لێدان یا تێکەڵوکردن.

borax (bôr′aks, bō′raks), *n.* بۆراکس: ماددەیەکی سپی کریستاڵە.

Bordeaux (bôr-dō′), *n.* شەرابی " بۆردۆ " ی فەرەنسی.

bordel (bôr′d'l), *n.* = **bordello.**

bordello (bôr-del′ō), *n.* قەحبەخانە.

border (bôr′dĕr), *n.* (١) سنوور. (٢) قەراغ؛ پەراوێز؛ لا. (٣) تیرەیەکی باریکی گوڵدانە بە قەراغ باخچەیەک یا پارەوێکدا.

v.t. (١) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ کردن. (٢) دەورەدان؛ بوون بە سنوور بۆی.

adj. تایبەتی بە سنوور؛ هی نزیک سنوور؛ هی سنوور.

border on (or upon), (١) هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون: *(My land borders on yours.)*

(٢) لێکچوون؛ لێککردن؛ وەک یەک وابوون: *(an act that borders on heroism, insanity, etc.)*

borderer (bôr′dĕr-ĕr), *n.* سنوورنشین.

borderland (bôr′dĕr-land´), *n.* (١) زەوی سەر سنوور؛ سنوور؛ زەوی سنوور. (٢) بارێک یا جێگەیەکی نەبڕاوە یا بەلایەکدا نەکەوتوو.

borderline (bôr′dĕr-līn´), *n. Also* **border line,** سنوور.

adj. (١) لەسەر سنوور؛ سەرسنووری. (٢) نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەکەوتوو؛ لەنێوان دوو شت، بار، یا پلەدایە: *(a ~ grade, student, etc.)*

bore (bôr, bōr), *v.t.* (١) کون کردن (بە دڕەوشە)؛ سمین. (٢) هەڵکەندن و کون تێکردن (کون، تونێل)؛ بڕین. (٣) خۆکردن بەناو جەماوەرێکدا؛ دڕ بە جەماوەرێک دانو ڕێگە بۆ خۆ کردنەوە.

v.i. (١) کونکردن؛ کون تێکردن؛ کوناودەرکردن. (٢) کون کران؛ کون تێکران؛ کون بوون. (٣) بەرەو پێشەوە چوون.

n. (١) کون (کە بە دڕەوشەو شتی وەها بکرێت). (٢) کون (بۆری، لوولە، تفەنگ). (٣) تیرەی کونە لوولەیەکی وەها. (٤) ئامێری کونکەر (دڕەوشە).

bore (bôr, bōr), *v.t.* بێ تاقەت کردن (لەبەر ووشکی و ناخۆشی و یەک ناوازی و قسەی بێ تام): *(He ~s me. ; His stories ~ me.)*

n. گەسێک یا شتێکی بێ تاقەت کەر (لەبەر ووشکی و ناخۆشی و یەک ناوازی و قسەی بێ تام): *(He is a ~ .)*

bore (bôr, bōr), *n.* شەپۆلێکی زل بەهێز (لە ڕوبارو زێدا).

bore (bôr, bōr), *past tense of* **bear.**

boreal (bôr′i-al, bō′ri-əl), *adj.* (١) باکووری. (٢) تایبەتی بە بای باکوور.

Boreas (bôr′i-əs, bō′ri-əs), *n.* (١) خودای بای باکوور (لەفسانەی یۆنانی). (٢) بای باکوور.

boredom (bôr′dəm, bōr′dəm), *n.* بێ تاقەتی (بەهۆی بێکاری یا ووشکی و ناخۆشی کاروباری ژیانەوە).

borer (bôr′ĕr, bōr′ĕr), *n.* (١) ئامێری کونکەر. (٢) کرمی کونکەرە میوەوە.

boric acid, ترشی بۆرێک.

boring (bôr′iŋ, bōr′iŋ), *n.* (١) کونکردن (وەک بە دڕەوشە). (٢) کون (کە بەم جۆرە بکرێت). (*pl.*) (٣) تەراش و ئاردەمشارو تەڵەزم کە لە دارو دیوار کونکردنەوە پەیدا دەبێت.

boring (bôr′iŋ, bōr′iŋ), *adj.* ووشک؛ ناخۆش؛ بێ تاقەت کەر (شت، شوێن، مرۆڤ): *(a ~ person, class, lecture, film, place, etc.)*

born (bôrn), *past participle of* **bear.**

adj. (١) لەدایکبوو. (٢) زگماکی؛ بە زگماکی: *(a ~ artist, leader, writer, etc.)*

borne (bôrn), *past participle of* **bear.,** هەڵگرتن.

boron (bō′ron, bō′ron), *n.* بۆرۆن: توخمێکی کیمیایی ناکانزایی‌یە.

borough (bŭr′ō), *n.* (١) شارێکی سەربەخۆی ئەمەریکا. (٢) گەڕەکێکی شاری " نیویۆرک " ؛ گەڕەک. (٣) (!) شارێکی سەربەخۆی ئینگلتەرە. (ب) شارێکە کە نوێنەرێک یا زیاتر دەنێرێت بۆ پەرلەمانی ئینگلتەرە.

borrow (bor′ō, bôr′ō), *v.t. & v.i.* (١) خواستن؛ قەرزکردن؛ بە ئەمانەت وەرگرتن: *(May I ~ your dictionary? ; I ~ed some money from him.)*

(٢) کردن بە هی خۆ؛ لێ دزین: *(He ~ed my theory.)* .

(٣) خواستن (لێدەرکردن لە ژمێرەدا).

n. [Obs.], (١) دەستەبەری. (٢) دەستەبەر.

-borrower *(n.).*

borsch (bôrsh), *n.* شۆربای چەرەندەری پوسی.

borscht (bôrsht), *n.* = **borsch.**

bort (bôrt), *n.* ئەڵماسێکی بڕین؛ ئەڵماسێکی ڕەشۆکی‌یە.

bortz (bôrts), *n.* = **bort.**

borzoi (bôr′zoi), *n.* جۆرە سەگێکی گەورەی سەرباریکی لاق درێژی تووک نەرمە.

boscage (bos′kij), *n.* داروەدەوەن؛ بێشە؛ چرانی.

bosh (bosh), *n. & interj.* [Colloq.], بۆش؛ قسەی بۆش؛ قسەی قۆپ.

bosk (bosk), *n.* = **boscage.**

boskage (bos′kij), *n.* = **boscage.**

bosky (bos′ki), *adj.* (١) داروەدەوەناوی. (٢) سێبەر؛ سێبەراوی.

bo's'n (bō′s'n), *n.* = **boatswain.**

bosom (booz′əm, bōō′zəm), *n.* (١) سنگ؛ سینە. (٢) مەمک. (٣) سینەو مەمک؛ باخەڵ. (٤) سنگی کراسو چاکەت. (٥) ناوجەرگە: *(the ~ of one's family)* .

v.t. (١) باوەش کردن؛ بە سنگەوە نان؛ باوەش پیاکردن. (٢) شاردنەوە؛ لە دڵی خۆدا شاردنەوە.

adj. (١) تایبەتی بە سنگ؛ سینەیی؛ سینەوەمەکی. (٢) خۆشەویست؛ گیانی بە گیانی: *(a ~ friend)* .

boss (bôs, bos), *n.* [Colloq.], (١) سەرکار؛ سەرگەورە؛ سەرۆک. (٢) سەرۆکی حیزب یا کۆمەڵێکی پامیاری.

v.t. [Colloq.], فەرمان بەسەردا گردن؛ سەرکاری کردن.

adj. [Colloq.], سەرۆک؛ سەرگەورە.

boss (bôs, bos), *n.* (١) تەرەقە یا دوگمەی سەر قەڵغان. (٢) چوکڵەی دەرپۆقیوی شتێکی پازاوە. (٣) بەشی گەورە یا فراوانی لوولەیەک.

v.t. بە دوگمەو تەرەقە پازاندنەوە.

boss (bos, bôs), *n.* مانگا؛ گوێرەکە.

bossy (bôs′i, bos′i), *adj.* حەزکەر لە فرمان بەسەرداکردن؛ بە زەبروزەنگ؛ نێرە؛ کەڵە.

-bossily *(adv.)*; **bosiness** *(n.).*

bossy (bôs′i, bos′i), *adj.* بە دوگمەو تەرەقە پازاوە.

bossy (bos′i, bôs′i), *n.* مانگا؛ گوێرەکە.

boston (bôs′t'n, bos′t'n), *n.* (١) جۆرێکە لە یاری کاغەز. (٢) جۆرێکە لە سەمای " والتز " .

Boston bull, = **Boston terrier.**

Boston terrier, جۆرە سەگێکی بچووکی تووک کورتی پێست صافە.

bosun (bō′s'n), *n.* = **boatswain.**

botanic (bə-tan′ik), *adj.* = **botanical.**

botanical (bə-tan′i-k'l), *adj.* (١) ڕووەکی؛ تایبەتی بە ڕووەک. (٢) تایبەتی بە زانستی ڕووەک؛ تایبەتی بە ڕووەکزانی. (٣) تایبەتی بە دەرمانی لە ڕووەک دەرهێنراو.

n. دەرمانێکە لە تۆنکڵو ڕەگی ڕووەک دەگیرێتەوە.

-botanically *(adv.).*

botanical garden, باخچەی گوڵو ڕووەک؛ گوڵستان.

botanist (bot′ə-nist), *n.* پووەکناس؛ زانای پووەك.

botanize (bot′ə-nīz′), *v.i.* (۱) پووەك کۆکردنەوە بۆ لێکۆڵینەومیان. (۲) لێکۆڵینەوە لە پووەك.

v.t. لێکۆڵینەوە لە پووەك (لە شوێنی خۆیاندا).

botany (bot′ə-ni), *n.* (۱) پووەکزانی؛ زانستی پووەك. (۲) پووەکی ناوچەیەك. (۳) ڕێبانی پووەکێك یا توخمە پووەکێك. (٤) پەرتووکی پووەکزانی.

botch (boch), *v.t.* (۱) بە خراپی پینەکردن. (۲) بە ناشرینی و ناڕێك‌وپێکی و نەشارەزایانە کردن: *(to ~ a job)* .

n. (۱) شتێکی خراپ پینەکراو. (۲) کارێکی بە ناشرینی و ناڕێك‌وپێکی کراو؛ کارێکی تێکدراو.

botchy (boch′i), *adj.* بە خراپی پینەکراو؛ بە ناڕێك‌وپێکی کراو.

botfly (bot′flī′), *n.* جانەوەرێکی باڵداری کرمۆکەکەی دەبێت بە خۆرە بەسەر مرۆڤ و مەڕومااڵتەوە.

both (bōth), *adj. & pron.* هەردووکیان؛ هەردوو: *(B~ birds sang laudly, ~ were small.)*

conj. & adv. ئەوەندەی یەکتر؛ وەك یەك؛ — یش: *(I am ~ tired and hungry.)*

bother (bo*th*′ēr), *v.t.* (۱) پەستکردن؛ بێزارکردن؛ سەرکردنەسەر؛ سەرنێشاندن: *(He ~s me. ; Don't ~ me, please!)* . (۲) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان: *(A big city ~s him.)* . (۳) گوێ پێدان و مەراق خواردن: *(Don't ~ !; She ~s too much about everything.)*

n. (۱) پەستی؛ هۆی پەستی؛ شتی پەستکەر؛ سەرنێشە. (۲) کەسێکی پەستکەر: *(He is a ~ .)* .

botheration (bo*th*′ēr-ā′shən), *n. & interj.* [Colloq.], = **bother.**

bothersome (bo*th*′ēr-səm), *adj.* پەستکەر؛ ناخۆش؛ زوێرکەر.

bo tree, (۱) دارەمێجرێکی هیندیێیە. (۲) [B- T-]، داری پیرۆزی ئایینی " بوودی " یە.

botryoidal (bot′ri-oi′d'l), *adj. Also* **botryoid,** هێشووی

bottle (bot′'l), *n.* (۱) قاپ؛ شووشە؛ بوتڵ. (۲) قاپێك؛ پڕ قاپێك یا بوتڵێك.

v.t. (۱) کردنە قاپەوە؛ کردنە بوتڵەوە. (۲) (~ up)، پەنگ خواردنەوە؛ پەست خواردنەوە: *(He ~d up his anger.)*

hit the bottle, [Slang], سەرکردنە خواردنەوە؛ عەرەق یا مەی زۆر خواردنەوە.

the bottle, عەرەق؛ مەی

bottleneck (bot′'l-nek′), *n.* (۱) ملی قاپ؛ ملی شووشە. (۲) تەنگە ڕێگە؛ تەسکە ڕێگە. (۳) کۆسپ (لە ڕێی پێشکەوتندا).

bottlenose (bot′'l-nōz′), *n.* بەرازی دەریا؛ جۆرێکە لە دۆلفین.

bottom (bot′əm), *n.* . *(the ~ of a barrel)* (۱) بن؛ ژێر؛ قنگ: (۲) بناغە؛ بنچینە. (۳) شوێنی قنگ (کورسی). (٤) بن (ڕووبار، دەریا، گۆم): *(the ~ of the ocean, pool, etc.)* . (٥) نزمە زەوی؛ نزمایی. (٦) بنی کەشتی و بەڵەم؛ ئەو بەشەی کەشتی و بەڵەم کە لەژێر ئاودایە. (۷) کەشتی. (۸) ڕەگ و ڕیشە: *(He wanted to get to the ~ of the problem.)* . (۹) کێش؛ تین؛ ووزە؛ گوڕ؛ دەربڕین. (۱۰) ناخ؛ کانگا: *(from the ~ of my heart)* . (۱۱) [Colloq.]، قنگ؛ گووپی قنگ.

adj. (۱) لەبنەوە؛ لەژێرەوە؛ هی بنەوە. (۲) نزمترین؛ کەمترین؛ دواترین؛ هەرەدوا.

v.t. (۱) بن تێگرتن (کورسی). (۲) تێگەیشتن.

(۲) (~ on ; ~ upon)، لەسەر بناغە دانان؛ لەسەر دانان.

v.i. (۱) گەیشتنە بنەکەی؛ لەسەر بنەکەی وەستان، دانیشتن، یا گیرسانەوە.

(۲) (~ on ; ~ upon)، لەسەر بناغە دانران.

at bottom, لە پاستیدا؛ لە دڵەوە: *(At bottom they are racist.)* .

be at the bottom of, هۆی پاستەقینە بوون؛ هۆی سەرەکی بوون: *(Their selfishness is at the bottom of the problem.)*

bet one's bottom dollar, [Slang], (۱) لەسەر دوا دۆلار گرەوکردن. (۲) دڵنیابوون؛ هیچ گومان نەبوون.

bottom out, گەیشتنە بنی بنەوە؛ گەیشتنە نزمترین پلە: *(The price of houses has bottomed out.)*

bottoms up! [Colloq.], هەمووی نۆش کە!؛ هەموو قاپەکە بخۆرەوە!

get to the bottom of, گەیشتنە ڕەگ و ڕیشە (کێشە، مەسەلە)؛ گەیشتنە بنچ‌وبناوان.

bottomless (bot′əm-lis), *adj.* بێ بن؛ زۆر قوڵ؛ بێ کۆتایی.

bottomless pit, دۆزەخ؛ جەهەننەم.

bottomry (bot′əm-ri), *n.* پەیمانێکە بەگۆڕەی خاوەن کەشتیێك کەشتیێکەی بە بارمتە دابەنێت بۆ ئەو قەرزەی دەیکات بۆ چوونە گەشت (ئەگەر کەشتیێکە نوقوم بوو ئەوا قەرزەکە دەسڕێتەوە).

botulism (boch′ə-liz′m), *n.* ژەهراوی بوونێکی گەڵێك جار کوشندەیە لە خواردەمەنی باش هەڵنەگیراوی ناو قوتوو یا بۆگەنەوە تووشی مرۆڤ دەبێت (بەتایبەتی گۆشت).

boudoir (bōō′dwär, bōō-dwär), *n.* ژووری تایبەتی ئافرەت (بۆ دانیشتن، جل لەبەرکردن، یا نووستن).

bouffant (bōō-fänt′), *n.* پڕو هەڵئاوسا (تەنوورە).

bougainvillaea (bōō′gən-vil′i-ə), *n.* گوڵە جەهەننەمی: پووەکێکی گوڵ سوورو ئاڵی پارێزنەوەیە.

bough (bou), *n.* لق؛ لقی درەخت (بەتایبەتی هی گەورە).

bought (bôt), *past tense and p.p. of* **buy.**

adj. کڕاو.

boughten (bôt′'n), *adj.* [Dial.], کڕاو؛ خۆمالی نییە: *(~ gloves)*

bougie (bōō′zhē′), *n.* (۱) مۆم؛ فتیلە. (۲) ئامێرێکی پزیشکی باریکە دەکرێت بە کونێکی لەشدا وەك زێ و کۆم بۆ دۆزینەوە و دیاری کردنی نەخۆشی یا فراوان کردن.

bouillbaisse (bōōl′yə-bās′), *n.* شۆربای ماسی.

bouillon (bool′yon, bool-yon′, bool′yən), *n.* گۆشتاو.

bouillon cube, کۆڵۆپەك گۆشتاوی خستە کراوەی ووشك کراوەیە دەکرێتە ناو چێشتەوە بۆ تام.

boulder (bōl′dēr), *n.* تڵەبەرد؛ بەردە گەورە.

boule (bōō′lē), *n.* (۱) پەرلەمانی یۆنانی کۆن. (۲) [B-]، پەرلەمانی یۆنان.

boulevard (bool′ə-värd′, bōō′lə-värd′), *n.* شەقامی پان (بەتایبەتی کە ئەم بەرو ئەوبەری درەخت بێت)؛ جادە گەورە.

bouleversement (bōōl′vers′män′), *n.* [Fr.], پشێوی؛ شێواوی.

bounce (bouns), *v.t.* (۱) فڕێدان و تەپە لێ هەڵساندن. (۲) هەڵبەزاندنەوە؛ هەڵبەزودابەزکردن: *(He ~d the ball.)* . (۳) [Slang]، دەرکردن بە زۆر (لە شوێنێك لەبەر بەدرەفتاری). (٤) [Slang]، دەرکردن لە ئیش.

v.i. (۱) هەڵبەزینەوە (تۆپ)؛ هەڵبەزانەوە؛ هەڵبەزودابەزپێکردن. (۲) هەڵساندنەوە (پاش ژێرکەوتنێك یا تێکشکانێك): *(He will ~ back from the tragedy quickly.)*

(۳) بازدان؛ قەڵەمبازدان؛ هەڵبەزینەوە. (٤) بە پڕتاو جووڵانەوە: *(She ~d into the room.)* . (٥) [Slang]، چەك بۆ گەڕانەوە لە بانقەوە بەبێ دانی چەکەکە (لەبەر بێ

پارەیی لە حسابی کەسەکەدا): (The check ~d. ; His checks ~d.) .

n. (١) هەڵبەزینەوە؛ هەڵبەزانەوە. (٢) بازد؛ قەڵەمبازە.

(٣) توانای هەڵبەزینەوە: (The ball has lost its ~ .) .

(٤) تەپە؛ زرمە.

(٥) [British]، بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی.

(٦) [Slang]، هەڵمەت؛ گورج‌وگۆڵی؛ چالاکی.

get the bounce, [Slang], لە ئیش دەرکران؛ دەرکران.

bouncer (boun′sēr), n. (١) شتێکی زۆر ڵێ.

(٢) [Rare]، فشەکەر؛ فشەچی؛ درۆزن.

(٣) [Slang]، پاسەوانی بەردەرگای یانەی شەو، مەیخانە، یا چێشتخانە.

bouncing (boun′siŋ), adj. (١) خرین؛ تەندروست؛ خرۆمڕ؛ بەهێزو تێکسەڕاو: (a ~ baby) . (٢) بەجۆش‌وخرۆش؛ زیندوو.

bound (bound), v.i. (١) قونەکردن؛ بازدان. (٢) هەڵبەزینەوە (تۆپ).

v.t. قونەپێکردن؛ هەڵبەزاندنەوە.

n. (١) قونە؛ بازد؛ قەڵەمبازە. (٢) هەڵبەزینەوە؛ گەڕانەوە؛ هەڵسانەوە.

bound (bound), past tense and p.p. of bind.

adj. (١) بەستراوە. (٢) پێچراوە. (٣) پەیوەندی پێوەیە؛ نزیک.

(٤) مسۆگەر؛ بێ گومان: (He's ~ to lose.) .

(٥) پابەندبوون؛ پێویستە لەسەری؛ ناچار: (He is legally ~ to do it.) .

(٦) گرفت کردوو؛ قەبز؛ گیراو. (٧) بەرگ تێگراو (پەرتووک).

(٨) [Colloq.]، سوور لەسەر.

bound up in (or with), (١) زۆر بۆ دڵسۆز بوون.

(٢) تێوەگلان؛ دەست تێدا بوون.

bound (bound), adj. بەرەو: (She is ~ for home.) .

bound (bound), n. (١) (pl.)، سنوور: (His joy knew no ~s. ; There are no ~s to his ambition.)

(٢) (pl.)، ناوچەی نزیک سنوور: (the ~s of the kingdom) .

v.t. (١) سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە؛ بەرگرتن. (٢) بوون بە سنوور بۆ.

(٣) سنوور نیشانەکردن؛ سنوور دیاری کردن.

v.i. هاوسنوور بوون.

out of bounds, (١) لە ئەندازە بەدەر؛ لە ڕادە یا سنوور بەدەر.

(٢) لە دەرەوەی سنوور (یاریگا).

(٣) قەدەغە (جێگە)؛ بۆچوونی قەدەغەیە.

-bound (bound), بەشی دووەمی ووشەی لێکدراوە بەمانای: بەرەو: (south- bound)

boundary (boun′də-ri), n. سنوور.

bounden (boun′dən), adj. (١) چاوبەڕەوزێری چاکەیەک.

(٢) پێویست؛ ناچار: (one's ~ duty) .

bounder (boun′dēr), n. [Colloq.], کەسێکی بێ نەزاکەتی دەم‌پیسی زۆر لە خۆ دڵنیا.

boundless (bound′lis), adj. بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ زۆر؛ بێ کۆتایی

bounteous (boun′ti-əs), adj. (١) بەخشندە؛ بدە؛ سەخی

(٢) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.

bountiful (boun′ti-fəl), adj. (١) بەخشندە؛ دڵ ناوەدان؛ سەخی.

(٢) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.

bounty (boun′ti), n. (١) بەخشندەیی؛ دڵ ناوەدانی؛ سەخێتی.

(٢) خەڵات؛ بەخشیش. (٣) پاداشت (بەتایبەتی ئەوەی کە میری دەیدات بۆ کوشتنی گیانداری درندە، پەروەردەکردنی دانەوێڵەی پێویست، بوون بە سەربار، چەتە گرتن... هتد). (٤) بەروبووم (بەتایبەتی دانەوێڵە).

(٥) پیت.

bouquet (bō-kā′, bōō-kā′), n. (١) چەپکە گوڵ؛ دەسکە گوڵ.

(٢) بۆنی خۆش (بەتایبەتی هی مەی یا براندی).

bourbon (boor′bən, bür′bən), n. بۆربۆر جۆرێکە لە وێسکی

adj. تایبەتی بەم خواردنەوە سەرخۆشکەرە.

bourg (boorg), n. (١) شار یا دێ (بەتایبەتی کە لە نزیک قەڵایەکەوە بووایە لە کۆندا). (٢) شاری بازرگانی و ئاڵوێڕو کڕین‌و فرۆشتن.

bourgeois (boor-zhwä′, boor′zhwä), n. (١) بورجوازی؛ کەسێکی بورجوازی. (٢) دووکاندار.

(٣) کەسێک کە بیروباوەڕی بورجوازیانەی هەبێت.

(٤) (pl.)، بورجوازیەکان.

adj. بورجوازی.

bourgeoise (boor-zhwäz′), n. ژنێکی بورجوازی.

bourgeoisie (boor´zhwä´zē′), n. (١) چینی بورجوازی.

(٢) چینی سەرمایەدار.

bourgeon (bûr′jən), n., v.t. & v.i. = burgeon.

bourn, bourne (bôrn, bōrn, boorn), n. جۆگە؛ جۆگە.

bourn, bourne (bôrn, bōrn, boorn), n. (١) شوێنی مەبەست؛ ئامانج. (٢) [Poetic]، مەرێم. (٣) [Archaic]، سنوور.

bourse (boors), n. بۆرسە؛ بازاڕی پارەبازی و ئاڵوێڕ.

bouse (bōōz, bouz), n. (١) خواردنەوە.

(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (٣) ناهەنگی خواردنەوە.

(٤) [Colloq.]، خواردنەوەی سەرخۆشکەری خراپ.

v.t. & v.i. مەی خواردنەوە؛ عەرەق خواردنەوە.

bouse (bous, bouz), v.t. & v.i. بەرزکردنەوە (بە گوریس‌و خولەخولۆکە).

boustrophedon (bōō´strə-fē′d'n), n. شێوازێکی نووسینی کۆنە بریتییە لە نووسینی دێڕێک لە ڕاستەوە بۆ چەپ‌و دێڕێک بەپێچەوانەوە

bout (bout), n. (١) هاتوچۆ (جووت کردن)؛ وەرگەڕانەوە؛ پێچکردنەوە.

(٢) ملەملێ؛ زۆرانبازی: (a boxing ~) .

(٣) (ا) ماوە (کە بە شتێکی تایبەتێیەوە بڕێتە سەر)؛ دەم: (a drinking ~ ; a ~ of floor scrubbing)

(ب) ماوە (نەخۆشی گرتن): (a ~ of fever, influenza, etc.) .

boutique (bōō-tēk′), n. دووکانی تاك فرۆشی جل‌وبەرگی مۆدەو شتی تری ژنانە.

boutonnière (bōō´t'n-yer′), n. گوڵی یەخەی چاکەت.

bovid (bō′vid), adj. ئاژەڵی (کە گا و مانگا و مەڕو بزن دەگرێتەوە)؛ گاومانگایی.

bovine (bō′vīn, bō′vin), adj. (١) مانگایی؛ ڕەشەوڵاخی؛ گاجووتی. (٢) لە گا و مانگا دەچێت. (٣) سست؛ بێ مێشك‌و هێواش.

n. گا؛ مانگا.

bow (bou), v.i. (١) چەمینەوە؛ چەمانەوە؛ نووشتانەوە.

(٢) سەر دانەواندن یا کڕنووش بردن (لەڕووی ڕێز، ڕەزامەندی، سڵاوەوە).

(٣) مل شۆڕکردن؛ سەرشۆڕکردن؛ کڕنووش بۆ بردن (ترس).

v.t. (١) نووشتانەوە؛ چەماندنەوە.

(٢) سەر دانەواندن (لەڕووی ڕێز، ڕەزامەندی، یا سوپاسەوە)؛ کڕنووش بۆ بردن.

(٣) نەواندن؛ پساندن: (The load ~ed him down.) .

n. سەردانەواندن؛ کڕنووش.

bow out, خۆکشانەوە؛ دەست هەڵگرتن.

make one's bow, (١) دەستکردن بە خۆنواندن.

(٢) خۆ خانەنشین کردن (بەتایبەتی بۆ نوێنەر یا کاربەدەستی ڕامیاری).

take a bow, سەردانەواندن (لەڕووی سوپاسەوە بۆ چەپڵەلێدانی جەماوەر پاش خۆنوواندنێك یا پێناسینێك).

bow (bō), n. (١) کەوانە؛ پەلکە: (rainbow) .

(٢) پێچ. (٣) کەوان (تیروکەوان): (~ and arrow) .

(٤) (pl.)، تیرهاوێژان؛ تیروانان. (٥) کەوانەی کەمانچە.

(٦) گرێی قوڵفە؛ گرێی قوڵفەدار. (٧) (ا) چوارچێوەی چاویلکە.

(ب) نەو بەشەی نەم چوارچێوەیە کە لەسەر گوێچکە ڕادەوەستێت.

bow (bou), n. (١) بەشی پێشەوەی بەلەم‌و کەشتی.

(٢) سەوڵ لێدەری پێشەوەی بەلەم‌و کەشتی.

adj. تایبەتی بە بەشی پێشەوەی بەلەم و کەشتی.

bow compass, پرگاڵی کەوانەیی.

bowdlerize (boud′lēr-īz′), ***v.t.*** پاکردنەوەی پەرتووکێک لە ووشەو پستەی ناشرین و نابەجێ.

bowel (bou′əl, boul), ***n.*** (١) ڕیخۆڵە (٢) (*pl.*)، ناوجەرگە؛ ناوەوە: ***(the ~s of a mountain)*** . (٣) (*pl.*)، [Archaic]، دەروون؛ هەناو؛ هەستی ناسک.

v.t. ڕیخۆڵە دەرهێنان

move one's bowels, پیسایی کردن؛ گووکردن.

bowel movement, (١) پیسایی کردن؛ گووکردن. (٢) پیسایی؛ گوو.

bower (bou′ēr), ***n.*** (١) کەپر؛ سایات؛ چەرداخ. (٢) [Poetic]. کوخەیەکی لادێ. (٣) [Archaic]، boudoir .

v.t. کەپر دروستکردن؛ بە دارو گەڵا دەورگرتن؛ سایات بۆ کردن.

bower (bou′ēr), ***n.*** یەکێکە لە بەنرختترین دوو کاغەزی یاری کاغەز.

bower (bou′ēr), ***n.*** قورسترین لەنگەری کەشتی (لەپێشەوە دادەنرێت).

bowerbird (bou′ēr-bûrd′), ***n.*** باڵندەیەکە وەک قەڵەڕەشکە نێرینەکانیان مێلانەی جوان دەکەن بۆ سەرنج ڕاکێشانی مێینەکانیان.

bowery (bou′ēr-i), ***adj.*** (١) سایاتی؛ وەک کەپر یا سایات. (٢) سێبەر

bowery (bou′ēr-i), ***n.*** (١) کێڵگەی کەسێکی مۆڵەندی لە نیویۆرک لە کۆندا (٢) [B-]. شەقامی میوانخانەو مەیخانەی هەرزانە لە نیویۆرک.

bowfin (bō′fin′), ***n.*** جۆرە ماسییەکی ناو ڕوبارە.

bow hand, (١) دەستی کەوان (تیروکەوان هاویشتن). (٢) دەستی کەوانە (کەمانچە ژەندن).

bowhead (bō′hed′), ***n.*** جۆرە نەهەنگێکی سەرچەماوەیە.

bowie knife, چەقۆیەکی دەبانی گەورەی کیفداری ڕاوکردنە.

bowknot (bō′not′), ***n.*** گرێی قولفە؛ گرێی قولفەدار.

bowl (bōl), ***n.*** (١) کاسە؛ تاسە؛ قاپێکی قوول (٢) کووپ یا تاسەی مەی خواردنەوە. (٣) مەی؛ عەرەق؛ خواردنەوە. (٤) خواردنەوەی نان ناهەنگ؛ گەلە خواردنەوە. (٥) بەشی لە تاسەچووی شتێک (وەک دەمی کەوچک). (٦) یاریگای تەلاندار؛ یاریگای خڕ. (٧) پڕ کاسەیەک، تاسێک، یا قاپێکی قوول: ***(a ~ of soup)*** .

bowl (bōl), ***n.*** (١) تۆپی یاری " بۆلینگ " . (٢) فڕێدان یا خل کردنەوەیەکی نەم تۆپە. (٣) پارچەیەکی خڕ یا لوولەکی (مەکینە).

v.i. (١) یاری " بۆلینگ " کردن. (٢) فڕێدانو خولاندنەوەی تۆپ. (٣) (~ along)، بەخێرایی و نەرمی ڕێشتن.

v.t. (١) خولاندنەوە؛ فڕێدانو خولاندنەوە. (٢) خڕا لێخوڕین لەسەر ڕێچکە.

bowl over, (١) خستن بە خولاندنەوەو پیادانی شتێکی خڕ. (٢) [Colloq.]، سەرسوڕماندن؛ واق ووڕماندن؛ سەر لێ شێواندن.

bowlder (bōl′dĕr), ***n.*** = boulder.

bowleg (bō′leg′), ***n.*** لاقی چەماوە، لە کلاوەی نەژنۆدا.

bowlegged (bō′leg′id, bō′legd′), ***adj.*** لاق چەماوە؛ گەل بلاو؛ لاق خوار.

bowler (bōl′ēr), ***n.*** یاریکەری یاری " بۆلینگ " .

bowler (bōl′ēr), ***n.*** شەپقەیەکی خڕی قەراغ هەڵگەڕاوەی سافو لووسە.

bowline (bō′lin, bō′līn′), ***n.*** (١) گوریسی بایەوان (کەشتی با). (٢) گرێ کوێرە.

bowling (bō′liŋ), ***n.*** یاری " بۆلینگ " بریتیە لە خل کردنەوەی تۆپێکی قورس بەسەر ڕوویەکی تەختی سافدا بۆ لێدانو خستنی نیشانی دارین لە دووری پانزە مەترەوە.

adj. تایبەتی بە یاری " بۆلینگ " .

bowling alley, (١) خانەی " بۆلینگ " : نەو خانە درێژو باریکەیە کە تۆپی لێوە خل دەکرێتەوە بۆ نیشان خستن لە یاری " بۆلینگ " دا. (٢) یاریگای " بۆلینگ " .

bowling green, چیمەنی یاری " بۆلینگ " .

bowman (bō′mən), ***n.*** تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی.

bowman (bou′mən), ***n.*** سەول لێدەری پێشەوەی بەلەم.

bow pen, پرگاڵێکی قەڵەمدارە.

bowsprit (bou′sprit′, bō′sprit′), ***n.*** دارێکی ئەستووری درێژی لارە لەبەردەمی کەشتی باوە درێژدەبێتەوە (گوریسی قایم کردنی تەوەری کەشتیی پەکەی پێوە دەبەسترێت).

bowstring (bō′striŋ′), ***n.*** (١) تەلی تیروکەوان. (٢) تەلێکی سووکو قایمە.

v.t. بە تەل خنکاندن.

bow tie, بۆینباخی گوڵبەست.

bow window, پەنجەرەیەکی دەرپۆقیوی کەوانەییە.

bowwow (bou′wou′), ***n.*** وەڕین؛ وەڕەی سەگ

v.i. وەڕین.

bowyer (bō′yĕr), ***n.*** (١) کەوانفرۆش؛ کەوان دروستکەر. (٢) تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی.

box (boks), ***n.*** (١) سندووق؛ قوتو. (٢) پڕ سندووقێک؛ پڕ قوتوێک. (٣) دیاری ناو سندووق. (٤) کورسی عەرەبانچی (کە لە هەمان کاتدا سندووقی نامێر هەڵگرتنیشە). (٥) کورسی شۆفێر. (٦) شتێک کە لە کورسی بچێت. (٧) لۆج (سینەما، یاریگا). (٨) قەفەزە یا ژوورۆچکەی کارگەرانی دەرەوە. (٩) کوخەی ڕاوکەران. (١٠) تەوێلەی ئەسپ. (١١) لۆجێکی تایبەتی: ***(a press ~ ; a jury ~)*** . (١٢) کورتە ووتارێکی چوارچێوە تێگیراوی ناو ڕۆژنامەیەک. (١٣) جێگەی وەستانی یاریکەری " بێسبۆل " . (١٤) کیف (مەکینە). (١٥) باریکی ناقۆڵا یا سەر لێ شێوین. (١٦) [Vulgar]، قوز.

v.t. خستنەناو سندووقەوە.

adj. (١) لە سندوق دەچێت. (٢) لە سندوقدا پێچراوەتەوە.

box in, (١) دەورەدان؛ ناڕوونکەدان؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن. (٢) بەرگرتنی یاریکەرێک بۆ نەوەی پێش نەکەوێت لە پێشبڕکێیەکدا.

box up, ناڕوونکەدان؛ بەستنەوە؛ دەورەدان.

box (boks), ***n.*** مستەکۆڵە؛ بۆکس.

v.t. (١) مستەکۆڵەلێدان؛ بۆکس پیاکێشان. (٢) شەڕە مستەکۆڵە کردن؛ بۆکسبازی لەگەڵ کردن.

v.i. (١) شەڕە بۆکس کردن. (٢) بوون بە بۆکسباز.

box (boks), ***n.*** (١) دەرەختێکی هەمیشە سەوزی گەڵا چڕی گوڵ بچووکە. (٢) داری نەم دەرەختە.

boxcar (boks′kär′), ***n.*** فارگۆنی بار.

box coat, (١) پاڵتۆی عەرەبانچی. (٢) پاڵتۆی باران.

boxer (bok′sĕr), ***n.*** (١) بۆکسباز. (٢) جۆرە سەگێکی مام ناوەندی تووک کورتە.

boxful (boks′fəl), ***adj.*** پڕ سندووقێک؛ قوتوێک.

boxing (bok′siŋ), ***n.*** بۆکسبازی؛ شەڕە بۆکس.

boxing (bok′siŋ), ***n.*** (١) خستنەناو سندووقەوە؛ شت پێچانەوە لە سندووقدا. (٢) بەرگ؛ قاوغ. (٣) شتی سندووق لێ دروستکراو (تەختەو مقەبا)

boxing gloves, دەستکێشی بۆکسبازی

box office, پەنجەرەی بلیت فرۆشتن (سینەما، شانۆ)؛ بلیتخانە.

good box office, [Slang]، خەڵک ڕاکێش (فیلم، شانۆگەری)؛ بەبرەو.

box seat, کورسی لۆج.

box spring, نیسپرنگی چەرپایە.

box stall, تەوێلەی چوارگۆشەیی (بۆ ئەسپ یا مانگا).

boy (boi), ***n.*** (١) کوڕ؛ منداڵی نێرینە؛ لاو. (٢) پیاو؛ کابرا.

(٢) بەردەست؛ خزمەتکاری نامال.
(٤) بەردەستی ئوتێل (بۆ جانتا هەڵگرتن و وەرە نیش).
(٥) [Colloq.]، کوڕ: *(He's my ~ .)*
interj. [Slang], *. (Oh, ~ !)* پەحەا! نیشانەی سەرسامی یا خۆشیە.
boyar (bô-yär′, boi′ēr), *n.* بەگزادەیەکی ڕوسیای قەیسەریە.
boyard (bô-yärd′, boi′ērd), *n.* = boyar.
boycott (boi′kot), *v.t.* (١) پەیوەندی لەگەڵ بڕین؛ لێ تەکینەوە. (٢) قەدەغەکردنی ئالوگۆڕ یا بازرگانی لەگەڵدا؛
(to ~ a newspaper, company, restaurant, product, etc.)
n. (١) پەیوەندی پچڕاندن. (٢) قەدەغەکردنی ئالوگۆڕ یا بازرگانی.
boy friend, [Colloq.], یار (کۆ)؛ دڵدار.
boyhood (boi′hood), *n.* (١) کاتی منداڵی، کوڕێتی، یا لاوێتی. (٢) کۆڕان؛ کۆڕوکاڵ؛ منداڵان.
boyish (boi′ish), *adj.* کوڕانی؛ کوڕانە؛ منداڵانە. *(a ~ face)* .
boy scout, (١) نەندامێکی دیدەوانی کوڕان. (٢) [Slang]، کەسێکی ساویلکە.
Boy Scouts, ڕێکخراوی دیدەوانی کوڕان
boysenberry (boi′s'n-ber′i, boi′z'n-ber′i), *n.* میوەیەکە لە تورتڕک دەچێت.
bra (brä), *n.* = brassiere.
brabble (brab′l), *v.i.* دەمەقڕێ کردن؛ شەڕە دەنووک کردن؛ دەمەقاڵێ بوون
n. دەمەقڕێ؛ شەڕە دەنووک؛ دەمەقاڵێ.
brace (brās), *v.t.* (١) پێوەبەستن بە قایمی؛ پێوە قایم کردن. (٢) توندکردنەوە بە پاکێشان؛ جەڕاندن و قایم کردن؛ شەتەکدان. (٣) شت خستنەپاڵ بۆ قایمی؛ هەڵپەساردن؛ پاڵپشت کردن؛ لەنگەرگرتن. (٤) ئامادەکردن و گورج کردنەوە (بۆ بەرەڵستی کردنی هێرش). (٥) خستنە جۆش؛ جووڵاندن؛ بزواندن؛ ووریاکردنەوە؛ بەهێزکردن؛ بووژاندنەوە (٦) [Slang]، داوای قەرز لێکردن.
n. (١) جووت؛ دوو؛ دووان. (٢) گیرە؛ قولاپ. (٣) *(pl)* [British]، suspenders. (٤) پەت، گوریس، یا ئامێرێ شەتەکدان. (٥) کەوانەی وەک ئەمە { }. (٦) کۆڵەکە؛ دیرەک؛ پاڵپشت. (٧) (ا) نێسکبەند؛ نێسکگرە (بۆ ڕاگرتنی ئەندامی نیفلیج بوو ی لەش). (ب) دڕاندبەند تەلێکە دەکرێتە دڕانەوە بۆ ڕاستکردنەوەی دڕانە خوار و خێچەکان و ڕاستکردنەوەیان یا نەهێشتنی کەلەفیچی. (٨) دەسکی درەوشە و ئامێری تری کونکەر.
brace up, [Colloq.], خۆ گورج کردنەوە و ئامادەکردن.
(to brace up for any problem that may arise.)
brace and bit, جەرپادەری پێچ خۆر؛ جەرپی کونکەر
bracelet (brās′lit), *n.* (١) بازن (٢) [Colloq.] ، کەلەپچە
bracer (brās′ēr), *n.* مەچەکبەند؛ قۆڵبەند (بۆ تیرهاوێژی و شەڕەشیر)
bracer (brās′ēr), *n.* (١) گورجکەرەوە (مرۆڤ، شت) (٢) [Slang]. خواردنەوەیەکی هۆشیارکەرەوە
brach (brach), *n.* [Archaic], دەڵەسەگ.
brachial (brā′ki-əl, brak′i-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە قۆڵ؛ هی قۆڵ (٢) تایبەتی بە شتێکی وەک قۆڵ.
brachialgia (brā′ki-al′ji-ə, brak′i-al′ji-ə), *n.* ئازاری قۆڵ؛ قۆڵ نێشە.
brachiate (brā′ki-it, brak′i-it), *adj.* دوولق دوولقی؛ لقەکانی دووان دووانەن.
brachio- (brā′ki-ō, brak′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: قۆڵ؛ هی قۆڵ.
brachiopod (brā′ki-ə-pod′, brak′i-ə-pod′), *n.* گیاندارێکی بچووکی بێ بڕبڕاگەی قاوغداری دەریاییە دوو ئەندامی وەک قۆڵی هەیە لەتەنیشت دەمیەوە.

brachium (brā′ki-əm, brak′i-əm), *n.* (١) بەشی ژوورووی قۆل (لەنێوان شان و ئانیشکدا)؛ بازوو. (٢) ئەندامێکی وەک قۆل (زیندەوەرزانی).
brachy- (brak′i), پێشگرێکە بەمانای: کورت.
brachycephalic (brak′i-sə-fal′ik), *adj.* سەرکورت؛ سەرپان؛ کەللەی کورت و پان. (هەروەها " **brachycephalous** ").
-brachycephaly *(n.)*.
brachydactylic (brak′i-dak-til′ik), *adj.* پەنجەی دەست و پێ کورت.
brachylogy (brə-kil′ə-ji), *n.* (١) ووتە کورتی. (٢) ووتەیەکی کورتکراوە.
brachyuran (brak′i-yoor′ən), *adj.* کلك کورت (زیندەوەرزانی).
n. قرژاڵ.
bracing (brās′iŋ), *adj.* خۆش (ئاوهەوا)؛ مووچڕك پیاهێنەر؛ بزوێنەر: *(a ~ climate ; ~ air)* .
n. (١) پاڵپشت؛ کۆڵەکە. (٢) ئاسقی پانتۆڵ.
bracken (brak′ən), *n.* جۆرە ڕووەکێکە.
bracket (brak′it), *n.* (١) گۆشەی ژێر ڕەف. (٢) ڕەفەی سەر دیوار (کە لەسەر گۆشە ڕاگیرکرابێت). (٣) شتێکی جێگیر بە دیوارێکەوە بۆ شت لەسەر دانان. (٤) کەوانەیەکە لەم شێوەیە { }. (٥) شتی ناو کەوانە. (٦) بابەت؛ جۆر؛ پۆل:
(There are several income ~ . ; the low- income ~)
(٧) مەودای نێوان دوو گوللە تۆپ یەکێکیان لە نیشان تێپەڕبووبێت و ئەوی تریان نەیگەیشتبێتێ.
v.t. (١) گۆشە دانە بەر؛ بە گۆشە قایم کردن (ڕەف). (٢) خستنەناو کەوانەوە. (٣) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن. (٤) گوللە تۆپ هاویشتن دوورتر لە نیشان و نزیکتر لە نیشان بۆ دوزینەوەی دووری تەواو.
brackish (brak′ish), *adj.* (١) سوێر؛ خوێیاوی. (٢) دل تێکهەڵهێنەر؛ ناخۆش.
brackt (brakt), *n.* گەڵای بچکۆلەی بن گوڵ یا سەر لاسکەکەی.
-bracteal *(adj.)*.
bracteate (brak′ti-it), *adj.* گەڵای بچکۆلەدار.
bracteole (brak′ti-ōl′), *n.* *Also* bractlet, گەڵای بچکۆلەی بن گوڵ یا سەر لاسکەکەی.
-bracteolate *(adj.)*.
brad (brad), *n.* بزمارێکی باریکی سەر بچووك یا بێ سەر.
bradawl (brad′ôl′), *n.* درەوشە.
brady- (brad′i), پێشگرێکە بەمانای: سست؛ خاو؛ هێواش.
bradycardia (brad′i-kär′di-ə), *n.* دل هێواش لێدان.
brag (brag), *v.t. & v.i.* خۆهەڵکێشان؛ فشەکردن؛ گەزاف لێدان.
n. (١) فشە؛ خۆهەڵکێشان؛ لاف و گەزاف؛ هووشە. (٢) خۆهەڵکێش؛ فشەکەر؛ لاف و گەزاف لێدەر؛ هووشەکەر. (٣) یاریەیەکی کۆنی گاغەزە.
adj. [Archaic], (١) بەدەماخ؛ چالاك. (٢) دەمێنێت خۆی پێوە هەڵبکێشرێت.
braggadocio (brag′ə-dō′shi-ō′), *n.* (١) فشەکەر؛ خۆهەڵکێش. (٢) فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان.
braggart (brag′ērt), *n.* کەسێکی فشەکەر یا خۆهەڵکێش؛ کەسێکی فشەکەرو لاف و گەزاف لێدەر.
adj. فشەکەر؛ خۆهەڵکێش.
bragger (brag′ēr), *n.* کەسێکی فشەکەر؛ کەسێکی خۆهەڵکێش و لاف و گەزاف لێدەر.
Brahma (brä′mə), *n.* (١) براهما: گیان یا گەوهەری جیهان. (٢) یەزدان (ئایینی هیندۆسی). (٣) جۆرە ڕەشەوولاخێکی هیندی غەبەبەداری کۆپارەدارە.

Brahma, brahma (brä′mə, brā′mə), *n.* مریشکی پەڕەپێ.
Brahman (brä′mən), *n.* براهمی. ئەندامێکی بەرزترین چینی کۆمەڵایەتی هیندیە کە بریتی بوو لە مەلاو پیاوە ئایینیەکان.
Brahmanism (brä′mən-iz′m), *n.* (١) ئایینی هیندی. (٢) ڕێبازی چینایەتی هیندستانی کۆن.
Brahmin (brä′min), *n.* (١) Brahman. (٢) بەگزادەیەکی خوێندەواری کۆنەپەرست یا لووت بەرز.
braid (brād), *v.t.* (١) هوبنەوە (قژ، پووش)؛ چنین؛ کلاوەکردن (٢) قژ بەستنەوە (بە قەیتان، شریت، یا لاستیک). (٣) چنین (بەرە، فەرش). (٤) ڕازاندنەوە بە نەخش‌ونیگاری چنراو.
n. (١) شریتێکی هونراوە یا چنراو. (٢) پرچی هونراوە؛ پرچی کلاوەکراو. (٣) پارچەیەت قوماشی نەخش‌ونیگار لەسەر چنراو کە شتی پێ دەڕازێنرێتەوە. (٤) شریت یە لاستیکی پڕچ پێ بەستنەوە.
braiding (brād′iŋ), *n.* (١) پرچی هونراوە؛ شریتی هونراوە (٢) پارچە قوماشی نەخش‌ونیگار لەسەر چنراو بۆ شت ڕازاندنەوە؛ نەخش‌ونیگاری چنراو.
brail (brāl), *n.* گوریسی هەڵکردنی بایەوانی کەشتی یا
v.t. (~ up), هەڵکردنی بایەوانی کەشتی یا
Braille, braille (brāl), *n.* برەیل. شێوەی نووسین‌و لەچاپدانە بۆ کوێرەکان (کە بریتیە لە تیپ‌و ژمارەی چوکڵەدار).
v.t. نووسین‌و لەچاپدان بۆ کوێرەکان
brain (brān), *n.* (١) میشك؛ دەماغ. (٢) (*pl.*) زیرەکی؛ ژیری
v.t. میشك پڕاندن
beat one's brain, زۆر هەوڵدان (بۆ هاتنەوەبیر، فێربوون، یا لێکدانەوە).
have on the brain, خولیابوون؛ هەمیشە لەبیربوون.
brain cell, خانەی میشك؛ شانەی میشك
brain child, [Colloq.]. بەرهەمی میشکی (بیر، نەخشە، بیردۆز)؛ کردار
brain fever, = encephalitis.
brainless (brān′lis), *adj.* بێ میشك؛ میشك پووت؛ کەر.
brainpan (brān′pan´), *n.* کاسەی سەر؛ کەللە
brainsick (brān′sik´), *adj.* (١) شێت؛ میشك نەخۆش (٢) هۆی شێتیە.
brain storm, (١) شێتیەکی سەردەمی؛ ڕاتەکانی میشك؛ فێ. (٢) [Colloq.]. بیرێکی داناینانە یا شێتۆکانەی لەپڕ.
brainstorming (brān′stôrm´iŋ), *n.* کۆڕگرتنی ئازاد یا بێ جڵەو (بۆ ئالوگۆڕکردنی بیروڕا نەخشەدانان).
brain trust, [Slang]. دەستەی شارەزایان
brainwash (brān′wôsh´, brān′wäsh´), *v.t.* میشك شتنەوە؛ میشك گوێرین؛ هەڵگەڕاندنەوە؛ بیروباوەڕ پێ گوێرین (بە زۆر یا بە خۆشی)؛ بەهەڵەدابردن؛ بیروباوەڕی تازە خستنە میشکەوەو لەبیربردنەوەی بیروباوەڕی جاران بە ڕێوشوێنێکی تایبەتی.
brainwashing (brān′wôsh´iŋ, brān′wäsh´iŋ), *n.* میشك- شتنەوە؛ میشك پێ گوێرین؛ هەڵگەڕاندنەوە (لە ڕێبازو بیروباوەڕی جاران)؛ بیروباوەڕ پێ گوێرین (بە زۆر یا بە خۆشی)؛ بەهەڵەدابردن؛ بیروباوەڕی تازە خستنە میشکەوەو لەبیربردنەوەی بیروباوەڕی جاران بە ڕێوشوێنێکی تایبەتی.
brain wave, (١) [Colloq.]، بیرێکی داناینانەی کوتوپڕ. (٢) شەپۆلی میشك.
brainy (brān′i), *adj.* [Colloq.], زیرەك؛ زرنگ؛ ژیر
-braininess *(n.).*
braise (brāz), *v.t.* زەردکردن‌و کوڵاندن لە ئاوێکی کەمدا (گۆشت، سەوزەوات)
brake (brāk), *n.* جۆرە ڕووەکێکە.
brake (brāk), *n.* (١) ئامێری کوتانی کەتان‌و پەمو بۆ جیاکردنەوەی ڕیشاڵەکانی. (٢) ئامێری هەویر شێلاندن. (٣) چوارمێخەی مەکۆ. (٤) ماڵەی ئاسن (بۆ شکاندنی کولۆڵۆ تەخت کردنی کێڵگە). (٥) دەسك (پەمپ، مەکینە): *(a pump ~)* . (٦) وەستێنەر (ئۆتومبیل، شەمەندەفەر). (٧) (*pl.*)، هێواشکەرەوەی خاوکەرەوەی وەستێنەر.
v.t. (١) کوتان (کەتان، پەموو، کەرسەك)؛ هاڕین. (٢) شێلان (هەویر). (٣) وەستاندن؛ هێواش کردنەوەی نیستۆپ گرتن.
v.i. (١) وەستاندن؛ هێواش بوونەوە. (٢) وەستان؛ هێواش بوونەوە.
brake (brāk), *n.* بێشە؛ بێشەڵان؛ چڕستان.
brake (brāk), *n.* عەرەبانە.
brake (brāk), *archaic past tense of* **break.**
brakeage (brāk′ij), *n.* (١) کاری وەستێنەر؛ بەکارهێنانی وەستێنەر. (٢) توانای وەستێنەر.
brake drum, تەپڵی وەستێنەر.
brake horsepower, هێزی ئەسپینەی مەکینەیەك.
brake lining, بەری وەستێنەر یا بریك.
brakeman (brāk′mən), *n.* کارگەری وەستێنەری شەمەندەفەر.
brake shoe, کەوشی وەستێنەر.
bramble (bram′b'l), *n.* (١) تووتڕك؛ ڕووەکێکی وەك تووتڕك. (٢) هەر جۆرە ڕووەکێکی دڕکاوی.
brambling (bram′bliŋ), *n.* فیسقە؛ باڵندەیەکە وەك فیسقە.
brambly (bram′bli), *adj.* (١) تووتڕکاوی. (٢) دڕکاوی.
bran (bran), *n.* (١) کەپەك. (٢) دانەوێڵەو بەرهەمی دانەوێڵەیە کە شیری دەکرێت بەسەردا بۆ بەرچایی دەخوڕێت.
branch (branch, bränch), *n.* (١) لق؛ پەل؛ چڵ؛ تووڵ؛ خەڵف. (٢) جۆرەکە؛ جۆگە. (٣) زێ. (٤) بەش؛ لق: *(Chemistry is a ~ of learning.)* . (٥) پەل (خێزان، تیرە). (٦) لق (کۆمەڵە، حیزب، بازرگانی، چێشتخانە... هتد): *(The store has four ~es.)*
v.i. (١) تەرزفرێدان؛ لق هاویشتن؛ پەل فرێدان. (٢) لق لێبوونەوە؛ لق لێ حیابوونەوە.
v.t. (١) بەش بەش کردن؛ پەل پەل کردن. (٢) ڕازاندنەوە بە لق‌و گەڵ
branch off, (١) بوون بە لق لقەوە؛ بوون بە چەند لقێکەوە. (٢) جیابوونەوە؛ لێ جیابوونەوە.
branch out, (١) تەرزفرێدان؛ لق هاویشتن؛ پەل فرێدان. (٢) پەرەسەندن؛ تەنێنەوە.
brand (brand), *n.* (١) بزووتك؛ سەرە بزووتك. (٢) نیشانەی داخ کردن (نیشانەکردنی مەڕومااڵت، سزادانی مرۆڤ). (٣) شیشی داخ (بۆ داخ کردن یا سمێن). (٤) لەکە؛ نیشانەی ئابڕووچوون. (٥) نیشان (فرۆتەنی)؛ نیشانی تایبەتی کۆمپانیایەك لەسەر فرۆتەنێیەك. (٦) جۆر؛ چەشن: *(a ~ of cigarettes)* . (٧) نەخۆشیەکی ڕووەکە (گەڵاکانی قرچ هەڵدێنێت). (٨) جانەوەری نەم نەخۆشیەیە. (٩) [Archaic & Poetic]، شمشێر.
v.t. (١) داخ کردن؛ نیشانەکردن (ئاژەڵ)؛ سمێن. (٢) نیشان کردن. (٣) لەکەدارکردن؛ سووك کردن.
brandied (bran′did), *adj.* براندی تێکراوە (بۆ تامو بۆن)؛ براندی تێدایە.
brandish (bran′dish), *v.t.* ڕاوەشاندن بە هەڕەشەوە (چەقۆ، شمشێر، دار).
n. ڕاوەشاندنێك بە هەڕەشەوە.
brandling (brand′liŋ), *n.* کرمی زەوی (ڕاوکەری ماسی بۆ دان بەکاری دەهێنن).

brand-new (brand′nōō′, brand′nū′), *adj.* تازه، نوێ
brandy (bran′di), *n.* براندی: خواردنەوەیەکی کحووڵییە.
v.t. براندی تێکردن؛ بە براندی خۆش کردن.
branks (braŋks), *n.pl.* لغاوی مرۆڤ: لە کۆندا دەکرایە دەمی ئافرەتی بێ حەیاو دەمەوڕەوە).
brant (brant), *n.* جۆرە قازێکی کێوی ڕەشی بچووکە.
brash (brash), *adj.* (١) قرچۆک؛ ناسک. (٢) هەڵەشە؛ سەرچۆل. (٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم.
n. (١) سك نێشە. (٢) بارانێکی کوتوپڕ.
brash (brash), *n.* (١) پارچە بەرد یا سەمزێی شکاو. (٢) لق و تەرزی بڕاو.
brasier (brā′zhēr), *n.* = brazier.
brass (bras, bräs), *n.* (١) مسی زەرد؛ زەرد؛ مس. (٢) (*pl.*). شتی مسین. (٣) (*pl.*)، ئامێری مۆسیقایی مس. (٤) ڕەقی؛ سەختی. (٥) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی. (٦) [Slang]. پارە؛ پوول و پارە؛ دراو. (٧) [Slang]. ئەفسەری گەورە. (٨) ئاوپێژشی گرنج گرنجی بورغو.
adj. مسین؛ مس؛ لە مس دروستکراو.
v.t. مس تێگرتن
brassage (bras′ij, bräs′ij), *n.* مزی سکەلێدان.
brassard (bras′ärd, brə-särd′), *n.* (١) قەڵغانی بازوو کە لە ئانیشکەوە هەتا سەرشان دادەپۆشێت). (٢) بالبەند (بە دروشم یا نیشانەوە)؛ بازووبەند.
brassart (bras′ērt), *n.* = brassard.
brass band, تیپی مۆسیقای مسین (بە ئامێری مسین مۆسیقا لێدەدەن).
brass hat, [Slang], (١) ئەفسەری " پوکن " . (٢) ئەفسەری گەورە.
brassie (bras′i, bräs′i), *n.* داری سەرمس (یاری گۆڵف).
brassiere (brə-zêr′, bras′i-er′), *n.* سوخمەی مەمک؛ مەمک بەند؛ سینەبەند
brassily (bras′l-i, bräs′l-i), *adv.* بە بێ حەیایانە؛ بە بێ شەرمانە.
brassiness (bras′i-nis, bräs′i-nis), *n.* بێ حەیایی؛ بێ شەرمی.
brass knuckles, بۆکسی ئاسن (شەپ).
brass tacks, [Colloq.], شتی گرنگ؛ ڕاستییە سەرەکییەکان.
get (or come) down to brass tacks, [Colloq.]. باسکردنی ئەو شتانەی کە بە ڕاستی گرنگن.
brassware (bras′wâr′, bräs′wâr′), *n.* دەفری مسین؛ ئامێرو شتی مسین
brass winds, ئامێری مۆسیقایی فووپیاکردنی مسین.
brassy (bras′i, bräs′i), *adj.* (١) مسین؛ وەك مس؛ مس لێدراو؛ مس. (٢) بریقەدارو هەرزانبەها. (٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم. (٤) دەنگ زل.
n. داری سەرمسی یاری گۆڵف.
brat (brat), *n.* منداڵێکی بێ حەیاو هاروهاج؛ منداڵێکی چەقاوەسوو.
brattice (brat′is), *n.* (١) دیوار یا شووڕەی سەردەمی (ئابڵووقەدان). (٢) تیغە دیوارێکی تەختە یا قوماشە بۆ هەوا گۆڕین لەناو کانگەیەکدا.
v.t. تیغە دیوار بۆ کردن
bravado (brə-vä′dō, brə-vā′dō), *n.* لافی نازایی؛ هاشەوگوشە؛ فشە؛ نازایی یا دڵێری ڕووکەش.
brave (brāv), *adj.* (١) نازا؛ قارەمان؛ دڵێر؛ نەبەرد؛ چاونەترس. (٢) جوان؛ ڕەنگیز؛ دیمەنی جوان (٣) [Archaic]، نایاب؛ زۆرباش.
n. (١) پیاوێکی نازا؛ کەسێکی نەبەرد، دڵێر، قارەمان، بەجەرگ... هتد. (٢) جەنگاوەرێکی هیندی ئەمەریکایی. (٣) [Archaic]، سێبەندی؛ شەلاتی.
v.t. وێران؛ بەربەرەکانی کردن؛ بە نازایانە بەرەوڕووبوونەوە دەربردن: *(He had ~d death a hundred times. ; We decided to -- the storm.)*
v.i. [Obs.], فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان.
-bravely *(adv.)*; **braveness** *(n.).*
brave it out, شان دانەبەرو دەربردن (ناخۆشی یا هێرش).
bravery (brāv′ēr-i), *n.* (١) نازایەتی؛ قارەمانی؛ چاونەترسان. (٢) جوانی و ڕەنگینی (جل‌وبەرگ، نووانن، دیمەن).
bravo (brä′vō), *interj.* ئافەرم!؛ ئافەرین!؛ دەست خۆش!؛ هەر بژیت!.
bravo (brä′vō, brā′vō), *n.* پیاوکوژێکی بە کرێ گیراو؛ ڕەش کوژ.
bravura (brə-vyoor′ə), *n.* (١) کارێکی نازایانەو لێهاتووانە؛ نازایی. (٢) شێوازێکی ڕازاوەو ڕەنگین. (٣) پارچەیەك مۆسیقای باش و لێهاتووانە.
braw (brô, brä), *adj.* [Scot.], (١) جوان پۆش؛ پۆشتە. (٢) نایاب.
brawl (brôl), *v.i.* (١) شەڕو هەرا کردن؛ شەڕەشەق کردن؛ شەڕکردن. (٢) خوڕەهاتن (وەك ئاوی ڕووبار بەسەر قەڵبەزە یا خوڕاودا).
n. (١) شەڕو هەرا؛ شەڕەشەق؛ شەڕ؛ هەراوزەنا. (٢) [Slang]، ئاهەنگێکی دەنگ بەرز.
brawl (brôl), *n.* (١) سەمایەکی لادێیانەی کۆنی فەرەنسەییە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
brawn (brôn), *n.* (١) ماسولکە؛ ماسولکەی گەورەو بەهێز. (٢) هێزی ماسولکە؛ هێزی لەش. (٣) گۆشتی کوڵاوی یەکانە.
brawny (brôn′i), *adj.* ماسولکەدار؛ بەهێز.
-brawniness *(n.).*
braxy (brak′si), *n.* نەخۆشی ڕیخۆڵەی مەڕ.
bray (brā), *v.i.* زەڕین (کەر).
v.t. زەڕین؛ بەتوندی هاوارکردن
n. زەڕە؛ زەڕین.
bray (brā), *v.t.* (١) هاڕین؛ وورد‌کردن. (٢) مەڕەکەب بەسەردا بلاوکردنەوە.
brayer (brā′ēr), *n.* ئامێری مەڕەکەب بلاوکەرەوە (چاپەمەنی).
braze (brāz), *v.t.* لەحیم کردن بە مس.
braze (brāz), *v.t.* (١) لە مس دروستکردن؛ لە مس گرتن. (٢) وەك مس لێکردن لە سەختیدا.
brazen (brā′z'n), *adj.* (١) مسین؛ لە مس دروستکراو. (٢) زەردو ڕەق وەك مس. (٣) ڕووەڵماڵراو؛ بێ حەیا؛ بێ شەرم. (٤) ناساز (دەنگ).
v.t. ڕووەڵماڵین؛ بێ حەیاو بێ شەرم کردن.
-brazenly *(adv.).*
brazenfaced (brā′z'n-fāst′), *adj.* ڕووەڵماڵراو؛ بێ حەیاو شەرم.
brazier (brā′zhēr), *n.* کووڕە؛ مقەڵی.
brazier (brā′zhēr), *n.* مسگەر.
Brazil nut, گوێزی بەرازیلی (کە زۆر چەورە).
brazilwood (brə-zil′wood′), *n.* داری بەرازیلی: داری سووری دەرختێکی نەمەریکای خوارووە کە بۆیەی لێ دەردەهێنرێت.
breach (brēch), *n.* (١) شکان؛ شکاندن. (٢) پەیمان شکاندن. (٣) کەلەبەر؛ درز؛ کون. (٤) شەپۆل شکانەوە. (٥) شەپۆلی وەها. (٦) بازدانی نەهەنگ بۆ سەرناو. (٧) ئاش‌وماش؛ پچڕانی برادەرێتی. (٨) قۆڕی؛ بڕین.
v.t. (١) کەلەبەرتێکردن؛ کون تێکردن؛ بڕین (دیوار)؛ شکاندن. (٢) شکاندن (پەیمان، ڕێکەوتن): *(to ~ an agreement)*.
v.i. بازدانە سەرەوەی ئاو (نەهەنگ).
breach of faith, پەیمان شکاندن.
breach of promise, پەیمان شکاندن (شووکردن و ژنهێنان).
breach of the peace, ئاسایش تێکدان؛ ئاژاوە نانەوە.
bread (bred), *n.* (١) نان. (٢) خواردەمەنی؛ خواردن؛ نان.

(٣) برژێو؛ نان (. ~ His earns his) .
(٤) [Slang]. پووڵوپارە؛ پارە؛ دراو.

v.t. بە پرزۆڵەنان دابوشین (چێشت لێنان).

bread and butter, (١) نان و خەرە. (٢) گوزەران؛ دەرامەت؛ هۆی ژیان.

break bread, (١) نان خواردن؛ نان پێکەوە خواردن.
(٢) بەشداری شیوی پیرۆز بوون (خاچ پەرستی).

cast one's bread upon the waters, چاکەکردن و دانی بە دەم ئاوەوە؛ نان دان بە خەڵک؛ دڵفراوانی کردن.

know which side one's bread on, چاکەی خو زانین؛ سوودی خو زانین

take the bread out of (a person's) mouth, پارو لە دەم دەرهێنان؛ دەرامەت لێسەندنەوە؛ مایەی ژیان لێ بڕین.

bread-and-butter (bred′n-but′ĕr), *adj.* (١) گەنج؛ منداڵ؛ هەرزە؛ ساویلکە. (٢) سادە؛ ساکار؛ پەشۆکی.
(٣) هۆی ژیانە؛ پێی دەژی؛ هەمیشەیی: *(a ~ job)* .
(٤) لەڕووی سوپاسەکردنەوەیە؛ سوپاسنامە: *[a ~ note (or letter)]* .

breadbasket (bred′bas′kit, bred′bäs′kit), *n.* (١) زەمیلەی نان. (٢) ناوچەی سەرەکی بەرهەم هێنەری دانەوێلە.
(٣) [Slang]. سك؛ گەدە. (٤) [Slang]. بۆمبا.

breadboard (bred′bôrd′, bred′bōrd′), *n.* (١) تەختەی هەویر شێلان و نان کردن؛ پنە. (٢) تەختەی نان بڕین.

bread crumb, پرزۆڵەنان؛ وورددانۆ؛ پەنجك

breadfruit (bred′frōōt′), *n.* (١) میوەی نان. میوەیەکی گەورەی گۆشتنە کە پێشینرا تامی نان دەدات. (٢) درەختی ئەم میوەیە.

bread line, ڕیزی خەڵکی وەستاو بۆ نان، واتە خواردەمەنی مفت؛ ڕیزە خەڵکی بێ دەرامەت.

breadstuff (bred′stuf′), *n.* (١) نارد. (٢) نان

breadth (bredth), *n.* (١) پانی؛ پانایی
(٢) پارچەیەك شت کە پانتاییەکی تایبەتی هەبێت: *(a ~ of canvas)* .
(٣) زل؛ گەورەیی؛ مەودا زۆرو زل؛ پادە.
(٤) فراوانی (مێشك، تێگەیشتن)؛ کراوەیی: *(~ of mind, sympathy, understanding, interests, etc.)*

breadthways (bredth′wāz′), *adv.* بە پانی؛ لە باری پانی.

breadthwise (bredth′wīz′), *adv.* = breadthways.

breadwinner (bred′win′ĕr), *n.* نان پەیداکەر (بۆ کەس و کار)؛ خێزان بەخێوکەر؛ برژێوی پەیداکەر: *(the ~ of the family)* .

break (brāk), *v.t.* (١) شکاندن؛ پارچەپارچەکردن
(٢) کون تێکردن (پێست، زەوی)؛
(٣) دوایی بێ هێنان؛ شکاندن: *(to ~ a strike ; The strike was broken.)*
(٤) لەکارخستن؛ شکاندن؛ سەقەت کردن.
(٥) شکاندن (یاسا)؛ پلە و پایە نزم کردنەوە.
(٦) نابووت کردن. (٧) مل بێ شۆڕکردن؛ هێنانە ژێرباڕەوە.
(٨) کون کردن؛ بە زۆر چوونە ژوورەوە.
(٩) شکاندن (پەیمان، یاسا) *(to ~ an agreement, the law, etc.)* .
(١٠) دەربازبوون؛ ڕاکردن (بەندیخانە): *(They cannot ~ prison.)* .
(١١) شکاندنی پلەی نەوپەڕ: *(to ~ a record)* .
(١٢) پەت پچڕاندن؛ ڕیز تێکدان *(The troops broke formation and ran.)*
(١٣) بڕین تەووزمی کارەبا، گەشت): *(to ~ a circuit)* .
(١٤) بڕین بێ دەنگی): *(to ~ the silence)*
(١٥) کەمکردنەوەی کاریگەری یا ئەنجامی خراپ
(١٦) ئاشکراکردن؛ درکاندن؛ دەربڕین: *(He broke the news to us.)* .
(١٧) دەستپێکردن.
(١٨) وورد کردنەوە (پارە): *(~ a dollar)* .

(١٩) هێنانە بەربار؛ ڕاهێنان؛ گرتن (جووانووە نەسپ): *(to ~ a horse)* .
(٢٠) تەرك کردن؛ وازلێهێنان (خوی): *(~ a habit)* .
(٢١) دڵ شکاندن؛ زۆر خەفەتبارکردن: *(She broke his heart.)*
(٢٢) چارە دۆزینەوە؛ لێکدانەوە.

v.i. (١) شکان؛ پارچەپارچەبوون؛ شەق بردن.
(٢) بڵاوەلێکردن: *(Let's ~ and run.)* .
(٣) (~ up ; ~ with)، ناش و ماش کردن؛ پەیوەندی بڕین.
(٤) لەکارکەوتن؛ شکان (مەکینە). (٥) نابووت بوون.
(٦) گۆڕان (دەنگ)؛ شکان: *(His voice broke.)* .
(٧) لەپڕ ڕاکردن؛ هەڵاتن؛ بەلەسەبوون. (٨) پسان؛ هەرەس بردن؛ ڕووخان.
(٩) هەڵوەشان؛ داڕزان. (١٠) جەرگ بڕان؛ دڵ شکان.
(١١) دوایی هاتن؛ تەواوبوون: *(The game will ~ up in ten minutes.)*
(١٢) شکان (نرخ). (١٣) شکانەوە (شەپۆل).
(١٤) (~ into ; ~ out in)، لەپڕ دەستپێکردن یا هاتنە قسە، گۆرانی، پێکەنین: *(He broke into song, laughter, etc.)* .
(١٥) دەرکەوتن؛ پەیدابوون؛ ڕوژبوونەوە: *[Day was ~ing. ; The story (or news) broke.]*
(١٦) لەپڕ سەر هێنانە دەرەوە لە ئاو (ماسی، نەهەنگ).
(١٧) [Colloq.]، ڕوودان: *(Things were ~ing badly.)* .

n. (١) شکان؛ پارچەپارچەبوون؛ شەق بردن؛ درزبردن؛ لێك ترازان.
(٢) شکاوی؛ درز؛ کەلەبەر؛ بۆشایی؛ کون.
(٣) سەرەتا؛ سەردەرهێنان: *(the ~ of day)* .
(٤) بڕین (مال). (٥) پچڕان؛ وەستان.
(٦) پشوو؛ حەوانەوە: *(to take a ~)* .
(٧) پچڕان (پەیوەندی): *(a ~ in relations, ties, etc.)* .
(٨) بڕان (تەووزمی کارەبا)؛ پچڕان.
(٩) بووار؛ هەل؛ گۆڕین: *(a ~ in the weather)* .
(١٠) دەربەڕین؛ لەپڕ ڕاکردن.
(١١) *(pl.)*، چەند خاڵێکی وەك ئەمانە..... (چاپەمەنی، خاڵبەندی).
(١٢) شکان (نرخ). (١٣) ناتەواوی؛ کەم و کوڕی.
(١٤) [Colloq.]، کردارێك یا ووتەیەکی نابەجێ.
(١٥) [Slang]، هەل؛ بەختەوەری بەکی ڕێکەوت: *(He gave me a ~ . ; He got a ~ in his business.)*

break away, (١) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ بەرەڵابوون؛ هەڵاتن.
(٢) جیابوونەوە. (٣) زوو دەستپێکردن، واتە لەپێش کاتی خۆیدا (پێشبڕکێ)

break bread, نان خواردن؛ پێکەوە نان خواردن.

break down, (١) شکان؛ لەکارکەوتن؛ پەککەوتن: *(My car broke down on the highway.)*
(٢) دەست کردن بە گریان.
(٣) بەلاداهاتن؛ هەرەس بردن (مرۆڤ)؛ تێکشکان (لەش یا مێشك)؛ کەوتن
(٤) شکاندن (دوژمن)؛ بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون.
(٥) شیکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ بەش بەش کردن؛ پۆل پۆل کردن.
(٦) بەرەو خراپی ڕۆیشتن؛ دانە دواوە: *(Relations began to break down.)*

break in, (١) بڕین (مال)؛ بە زۆر چوونە ژوورەوە؛ لەپڕ چوونە ژوورەوە.
(٢) قسە پێ بڕین.
(٣) (ا) گرتن (جووانووە نەسپ، ماین)؛ هێنانە بەربار؛ ڕاهێنان؛ فێرکردن: *(to break in a young horse, new worker, etc.)*
(ب) پێ ڕاهاتن: *(to break in a new pair of shoes)* .

break in on (or upon), (١) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ خۆتێهەڵقورتان؛ هەڵدان. (٢) قسە پێ بڕین.

break into, (١) بڕین (مال)؛ چوونە ژوورەوە (بە زۆر، لەپڕ، بەدزییەوە، یا بە ناڕەوایی): *(They broke into the house.)* .
(٢) قسە پێ بڕین؛ پێ بڕین (قسە، بیر).

(٣) لەپر هاتنە قسە، پێکەنین، گریان، یا خۆنووراندن.
break of, واز یێ هێنان (خوو)؛ یێ تەرک کردن.
break off, (١) بڕین (قسە)؛ لەپر وەستان (قسە، کار).
(٢) پەیوەندی بڕین؛ پچڕاندن (برادەرێتی، دڵداری)؛ بڕینەوە (دۆستایەتی).
(The two lovers broke off last week.)
break out, (١) هەڵگیرسان (شەڕ، ناگر)؛ بەرپابوون.
(A riot broke out. ; War broke out between the two sides.)
(٢) ڕاکردن (لە بەندیخانە)؛ هەڵاتن؛ بڕین و دەربازبوون (بەندیخانە).
(٣) دەردان (زیپکە، دووماڵ). *(The child broke out in a rash.)* .
(٤) لەنگەر شل کردن و هەڵگرتن (بۆ ڕۆیشتنی کەشتی).
break up, (١) بڵاوەپێکردن؛ وەستاندن؛ دوایی یێ هێنان.
(to break up a demonstration, meeting, etc.)
(٢) هەڵوەشاندن؛ پارچەپارچەکردن؛ جیاکردنەوە لەیەک.
(٣) پەرش وبڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ بڵاوبوونەوە.
(٤) بڕانەوە (دۆستایەتی)؛ دوایی یێ هێنان (پەیوەندی).
(The two lovers broke up suddenly.)
(٥) [Colloq.]. وورە بەردان.
(٦) [Slang]. مردن لە پێکەنیندا؛ سک ژان کردن لە پێکەنیندا.
(They broke up laughing.)
break wind, تڕکەدان.
break with, (١) پەیوەندی لەگەڵ بڕین یا پچڕان؛ ئاش وماش کردن.
(٢) شوێن نەکەوتن؛ ڵێ دابڕان یا جیابوونەوە؛ لەگەڵدا نەگونجان و جیابوونەوە.
(to break with tradition)
break (brāk), *n. Also* brake, چوارچێوەی عەرەبانە (بۆ گرتن یا هێنانە ژێر بارەوەی جووانووە نەسپ).
breakable (brāk′ə-b'l), *adj.* بەئاسانی دەشکێت؛ ئاسک.
n. شتێکی ئاسک؛ شتێکی بەئاسانی شکاو.
breakage (brāk′ij), *n.* (١) شکاندن؛ شکێنڕان؛ شکان؛ شکاوی.
(٢) شتی شکاو؛ نەوەندەی کە شکاوە. (٣) زیان بەهۆی شکانەوە.
(٤) بڕاردنی شکان
breakbone fever, = dengue.
breakdown (brāk′doun´), *n.* (١) شکان (مەکینە، ئامێر)؛ لەکارکەوتن؛ پەککەوتن.
(٢) ڕووخان (تەندروستی)؛ مێشک تێکچوون؛ هەرەس بردن (لەش، مێشک):
(He had a nervous ~ .)
(٣) پێش نەکەوتن و وەستان (گفتوگۆ)؛ ڕووخان؛ دوایی هاتن بە ڕێڕکەوتن:
(a ~ of negotiations)
(٤) شیبوونەوە؛ لێکبوونەوە؛ جیابوونەوە؛ هەڵوەشان:
(a ~ of food during digestion)
(٥) شیکرانەوە؛ شیکردنەوە.
(٦) پۆل پۆل کردن. (٧) جۆرە سەمایەکی پڕ جۆشە.
breaker (brāk′ĕr), *n.* (١) شکێن (مرۆڤ، شت)؛ شکێنەر.
(٢) مەکینە یا کارگەی شکێن (بۆ بەرد یا خەڵووزی بەرد).
(٣) شەپۆلێکە کە دەشکێتەوە بەسەر کەناری دەریادا و کەفی ڵێ هەڵدەستێت.
(٤) circuit breaker .
breaker (brāk′ĕr), *n.* بەرمیلێکی بچووکی ئاو لە بەلەمدا.
breakfast (brek′fəst), *n.* بەرچایی؛ نانی بەرچایی؛ نانی بەیانی؛ بەرقڵیان
v.i. بەرچایی خواردن؛ نانی بەیانی خواردن.
v.t. بەرچایی پێدان؛ ناشتایی پێدان؛ نانی بەیانی پێدان.
breakin (brāk′in´), *n.* ماڵ بڕین؛ چوونە ناوماڵ بە زۆر یا بەدزییەوە.
breakneck (brāk′nek´), *adj.* مل شکێنەر؛ پڕ مەترسی:
(~ speed)
break of day, بەرەبەیان
breakout (brāk′out´), *n.* بڕین یا شکاندن و دەربازبوون:
(a prison ~)
breakthrough (brāk′throo´), *n.* (١) بڕین (کۆسپ)؛ سمین؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) شکاندنی هێزی بەرهەڵستی دوژمن؛ بڕین و پێدا چوونە ژوورەوەی هێڵی بەرهەڵستی دوژمن.
(٣) پێشکەوتنێکی گرنگ و کوتوپڕ (زانست، تەکنۆلۆجیا، پزیشکەوانی، گفتوگۆ)؛ بەرهەم هێنان یا دۆزینەوەیەکی سەرەکی:
(a major ~ in science and technology)
breakup (brāk′up´), *n.* (١) بڵاوبوونەوە؛ بڵاوەلێکردن.
(٢) شیبوونەوە؛ هەڵوەشان؛ لێکبوونەوە؛ داڕزین. (٣) وورە بەردان؛ ڕووخان.
(٤) دوایی هاتن
breakwater (brāk′wô´tĕr, brāk′wot´ĕr), *n.* شەپۆل شکێن؛ بەربەستی شەپۆل: دیوارێکە بۆ بەربەست کردنی شەپۆلی دەریا و پاراستنی بەندەرو کەناری دەریا.
bream (brēm), *n.* (١) ماسییەکی ناو ڕوباری نەروپایی.
(٢) ماسییەکی ناو دەریایە.
bream (brēm), *v.t.* پاکردنەوەی بنی کەشتی
breast (brest), *n.* (١) مەمک. (٢) سنگ؛ سینە؛ بەرسنگ.
(٣) سنگ یا بەرسنگی گیاندار. (٤) سەرچاوەی بژێوی.
(٥) بەرسنگی جل وبەرگ. (٦) سەرچاوەی هەست؛ دڵ و دەروون؛ سۆز.
(٧) بەشێکی لە سنگ چوو؛ پێشەوە؛ بەرسنگ: *(the ~ of a hill)* .
v.t. (١) بەرەوڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرەنگاربوون.
(٢) سنگ دانە بەر؛ بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.
make a clean breast of, دان بە تاواندا نان؛ یێ لە تاوان نان.
breastbone (brest′bōn´), *n.* کۆڵەی سنگ؛ ئێسقانی سنگ.
breast-feed (brest′fēd´), *v.t.* مەمک پێدان؛ شیرپێدان (منداڵ).
breastpin (brest′pin´), *n.* یەخەبەند؛ گوڵی سینە.
breastplate (brest′plāt´), *n.* (١) قەڵغانی سنگ؛ بەرۆک؛ سینەزرێ.
(٢) پارچەیەک قوماشی نەخش ونیگاراوی بە گەوهەر ڕازاوەیە سەرەک مالووم لە کۆندا دەیکرد بە بەرسنگیەوە. (٣) قاوغی بەرسنگی کیسەڵ.
(٤) سینەبەندی ئەسپ (کە بەشێکە لە زین).
breast stroke, بۆقە مەلە.
breastwork (brest′wûrk´), *n.* سەنگەرێکی سەردەمێیە بە بەرزایی سنگ.
breath (breth), *n.* (١) هەناسە. (٢) هەناسەدان. (٣) بۆنی دەم.
(٤) توانای هەناسەدان. (٥) ژیان؛ گیان. (٦) کزەبا؛ شنەبا؛ سروە
(٧) ئەنجامی هەناسە (وەک تەمی سەر ئاوێنە). (٨) چرپە.
(٩) هەناسە (کات)؛ چرکە. (١٠) پشوو؛ وەستانێکی کوورت.
below one's breath, بە چرپە؛ بە نەسپایی.
catch one's breath, وەستان و پشوودان بۆ هەناسە هاتنەوەبەر (پاش هەناسەبڕکێ).
hold one's breath, چاوەڕێ کردن بە ترس و پەڕۆشەوە (دەنگوباس).
in the same breath, لە هەمان کاتدا؛ لە هەمان سات یا هەناسەدا.
out of breath, هەناسە ڵێ بڕان؛ هەناسە یێ نەمان.
save one's breath, قسەی خۆ بە با نەدان.
take one's breath away, مووچڕکە بە لەشدا هێنان یا هەناسە بڕین لە خۆشی و سەرسامیدا:
(The view from the airplane takes your breath away.)
under one's breath, بە چرپە؛ بە نەسپایی
breathe (brēth), *v.i. & v.t.* (١) هەناسەدان. (٢) هەناسە وەرگرتن.
(٣) هەناسە دانەوە. (٤) ژیان.
(٥) بۆن هاتن؛ بۆن لێهاتن. (٦) هەڵکردن بە هێواشی (با).
(٧) چرپەهاتن؛ چرپەکردن. (٨) پشوودان؛ پشوو پێدان.
(٩) (~ hard)، هەناسەبڕکێ بوون.
breathe again (or freely), دڵ ڕەحەت بوون.
breathe one's last, مردن؛ دوا هەناسە دان.

not breathe a word, دەم نەکردنەوە؛ هیچ نەوتن؛ هیچ قسە نەکردن.
breather (brēth′ĕr), *n.* (١) کەسێک کە بە جۆرێکی تایبەتی هەناسە دەدات *(a mouth ~)*. (٢) [Colloq.]، هۆی هەناسەبڕکێ (وەرزش، کار). (٣) [Colloq.]، پشوو (بۆ هەناسە هاتنەوەبەر).
breathing (brēth′iŋ), *adj.* زیندوو.
n. (١) هەناسەدان. (٢) هەناسەیەک؛ هەناسەدانێک. (٣) چرکە؛ هەناسە (کات). (٤) سروە؛ شنە؛ کزەبا. (٥) وردە؛ ووردە. (٦) دەنگی وەک تیپی " h " لە ئینگلیزیدا، وەک " هێ "
breathing space, (١) شوێن و کاتی کارکردن و جوڵانەوە بە سەربەستی. ٢) پشوو؛ بووار (بۆ پشوودان یا لێکۆڵینەوە).
breathless (breth′lis), *adj.* (١) هەناسە لێ براو؛ مردوو. (٢) هەناسەبڕکێ بێکەوتوو. (٣) هەناسە سواربوو (لە خۆشی یا ترسدا). (٤) کپ؛ بێ سروە؛ بێ با.
breath-taking (breth′tāk′iŋ), *adj.* هەناسە سوارکەر (لە جوانی یا خۆشیدا)؛ زۆر جوان و خۆش *(a ~ view of the ocean, mountain, valley, city, etc.)*
breathy (breth′i), *adj.* هەناسەیی (دەنگ، قسە)؛ هەناسە لەگەڵ.
breccia (brech′i-ə, bresh′i-ə), *n.* بریشیە: بەردێکە لە تەڵەزمی گۆشەتیژی ئاگرێژێنی بە لم یا گەچ پێکەوەنووساو پێکهاتووە.
bred (bred), *past tense and p.p. of* **breed.**
brede (brēd), *n.* [Archaic], = **braid.**
breech (brēch), *n.* (١) سمت؛ گووپی سمت؛ قنگ؛ گووپی قنگ. (٢) بن؛ ژێر؛ لاخواروی خولخولۆکە. (٣) قۆناغە تفەنگ.
v.t. (١) پانتۆڵی کوورت لەبەرکردن. (٢) قۆناغ بۆ کردن (تفەنگ).
breechblock (brēch′blok′), *n.* دەمەوانەی قۆناغی هەندێک تفەنگ.
breechcloth (brēch′klôth′, brēch′kloth′), *n.* پەشتەمانێکی کوورت.
breechclout (brēch′klout′), *n.* = **breechcloth.**
breeches (brich′iz), *n.pl.* (١) پانتۆڵی کوورت (هەتا نەژنۆ). (٢) [Colloq.]، پانتۆل.
breeches buoy, پانتۆڵی ڕزگارکردن (لە خنکاندن لەئاو دەریادا): کە لە کەشتیەکەوە بۆ کەسەکە شۆڕ دەکرێتەوە.
breeching (brich′iŋ, brēch′iŋ), *n.* (١) پاڵوو (کۆپان، زین). (٢) قۆناغە تفەنگ
breed (brēd), *v.t.* (١) بوون (منداڵ، بەچکە)؛ هەڵهێنان؛ سک وزاکردن. (٢) بوون بە هۆ؛ لێ پەیدابوون؛ لێ بوونەوە *(Ignorance ~s prejudice.)*. (٣) (ا) زاوزێ پێکردن؛ بەخێوکردن؛ پەروەردەکردن: *(He ~s dogs, horses, etc.)*
(ب) لێ چاک کردن.
(٤) ئامادەکردن؛ پەروەردەکردن بۆ؛ فێرکردن و ڕاهێنان بۆ مەبەستی تایبەتی.
v.i. (١) پەیدابوون؛ پەرەسەندن: *(Crime ~s in slums.)*. (٢) بوون (مندال، بەچکە)؛ زاوزێ کردن.
n. (١) توخم (گیاندار، ڕووەک)؛ ڕەگەز: *(There are many ~s of dogs.)* (٢) جۆر؛ چەشن: *(men of the same ~)*
breeder (brēd′ĕr), *n.* (١) گیانداری زاوزێ کەر؛ ڕووەکێک کە ڕووەکی تری لێ دەبێتەوە. (٢) زاوزێ پێکەر؛ پەروەردەکەری گیاندار و ڕووەک. (٣) هۆ؛ سەرچاوە؛ داهێنەر.
breeding (brēd′iŋ), *n.* (١) زاوزێ کردن؛ بوون (مندال، بەچکە). (٢) مندال یا بەچکە پەروەردەکردن. (٣) ڕەسەنی؛ ڕەووشت جوانی؛ پەروەردەی جوان و چاک: *(Tolerance is a sign of ~ .)* (٤) زاوزێ پێکردن بۆ توخم باشترکردن (گیاندار، ڕووەک).
breeze (brēz), *n.* (١) سروە؛ شنە؛ کزەبا؛ شنەبا؛ سۆزە. (٢) [British]، پشێوی؛ مشت ومڕ؛ هەراهەرا.
(٣) [Colloq.]، کارێکی ئاسان: *(That job was a ~ .)*.
v.i. (١) هەڵکردن (سروە).
(٢) [Slang]، بە تیژی و بێباکانە و کەیف قنجیەوە ڕێشتن بەڕێوە.
breeze (brēz), *n.* [Rare], خەڕەنگیز.
breeze (brēz), *n.* [British], خڵتە و سەرکۆزەری خەڵووزی بەردین.
breezily (brēz′l-i), *adv.* بە خێرایی و بێباکی و کەیف قنجیەوە (ڕێشتن).
breezy (brēz′i), *adj.* (١) سروەدار؛ بە شنە؛ کزەبایەکی خۆشی هەیە: *(a ~ day)* (٢) بێباک و کەیف قنج؛ زیت؛ گورج وگۆڵ: *(He has a ~ manner.)*.
-breeziness *(n.).*
bregma (breg′mə), *n.* جەمسەری ئێسکی پێشەوە و لاتەنیشتی کاسەی سەر.
brethren (breth′rin, breth′rən), *n.pl.* [Archaic], *plural of* brother.
Breton (bret′n), *adj.* بریتەنی: تایبەتی بە زمان و دانیشتووانی " بریتەنی " کە ناوچەیەکە لە ڕۆژئاوای فەرەنسا.
n. (١) هاوواڵتیەکی " بریتەنی " . (٢) زمانی دانیشتووانی ئەم ناوچەیە. (٣) شەپقەیەکی ژنانەی لێوار هەڵگەڕاوەیە.
breve (brēv), *n.* (١) نامەیەکی گرنگ (بەتایبەتی لە پاپا یا پاشاوە). (٢) ئەم نیشانەیە (˘) کە دەخرێتە سەر تیپە بزوێنێک بۆ دەنگ کورتی. (٣) هەمان نیشانەیە لەسەر بڕگەیەکی بێ دەنگ یا کورتکراوە. (٤) نۆتەیەکی مۆسیقی یە کە بڕیتی یە لە دوو نۆتە. (٥) فەرماننامە (دادگا)؛ کورتەی داوایەک.
brevet (brə-vet′, brev′it), *n. & v.t.* پلە بەرزکردنەوەی ئەفسەرێک بەبێ زیادکردنی مووچەکەی.
brevetcy (brə-vet′si), *n.* پلەیەکی شانازنامەیی.
brevi- (brev′i), پێشگرێکە بەمانای: کورت.
breviary (brē′vi-er′i, brev′i-er′i), *n.* پەرتووکی سرووەدی ئایینی و نزای ڕۆژانە (ئایینی کاسۆلیکی و کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی).
brevier (brə-vēr′), *n.* جۆرە تیپێکە (چاپەمەنی): (This line is in ~ .)
brevity (brev′ə-ti), *n.* (١) کورتی (کات). (٢) کورتی و پڕ مانایی (ووتە، نووسراو).
brew (brōō), *v.t.* (١) بیرە دروستکردن (بە کوڵاندن و ترشان). (٢) چاڵێنان؛ دەم کێشان (چا)؛ دەم پێ کێشان. (٣) پێکهێنان و ڕێکخستن (پیلان)؛ پیلان گێڕان.
v.i. (١) دروست بوون (بیرە)؛ دەم کێشان (چا). (٢) خەریکی دەستپێکردن یا هەڵکردن بوون (گەردەلوول، گەردان)؛ پەیدابوون؛ ئامادەکران و دەستپێکران (شەڕ، زیان): *(A storm was ~ing.)* .
n. (١) خواردنەوەیەکی ترشێنراو یا لێنراو (بیرە، چا). (٢) ئەو هەندەی کە بە یەک جار دەترشێنرێت یا لێدەنرێت.
brewage (brōō′ij), *n.* (١) خواردنەوەیەکی ترشێنراو (بیرە). (٢) ترشاندن یا دروستکردن (بیرە).
brewer (brōō′ĕr), *n.* بیرە دروستکەر.
brewery (brōō′ĕr-i), *n.* کارگەی بیرە؛ کولێنگە (بیرە).
brewing (brōō′iŋ), *n.* (١) ترشاندن یا دروستکردن (بیرە). (٢) ئەوەندەی کە بە یەک جار دروست دەکرێت (بیرە).
brewis (brōō′is), *n.* [Dial.], (١) گۆشتاو. (٢) نان و گۆشتاو.
briar (brī′ĕr), *n.* = **brier.**
briarroot (brī′ĕr-rōōt′, brī′ĕr-root′), *n.* = **brierroot.**
briarwood (brī′ĕr-wood′), *n.* = **brierwood.**
bribable (brīb′ə-b'l), *adj.* بەرتیلی دەدرێتێ؛ بەرتیل دەخوات.
bribe (brīb), *n.* بەرتیل.

v.t. & v.i. بەرتیل پێدان؛ بەرتیل دان.
-briber *(n.).*
bribery (brīb′ĕr-i), *n.* بەرتیل خواردن؛ بەرتیل دان‌و وەرگرتن.
bric-a-brac (brik′ə-brak′), *n.* (۱) شتی بچووک‌و بەنرخ‌و نایاب‌و کۆنەباوی هونەری جوان (کە لە ژوورێکدا بۆ جوانی دادەنرێت). (۲) زرۆزەنگینانە؛ شتی پازێنەرەوەی بازاڕی.
brick (brik), *n.* (۱) خشت. (۲) شتێکی وەک خشت (لە ڕێک‌وپێکی‌و خشتەی چوارچێوەکەیدا). (۳) [Colloq.]، پیاوێکی زۆرباش؛ کوڕی چاک.
adj. لە خشت دروستکراو؛ تایبەتی بە خشت؛ خشت.
v.t. (۱) بە خشت کردن؛ لە خشت دروستکردن.
(۲) **~ up; ~ in**)، بە خشت دەورگرتن، داپۆشین، گرتن، یا هەڵچنین.
make bricks without straw, کردنی شتێک بەبێ کەرەسەی پێویست.
brickbat (brik′bat′), *n.* (۱) پارچە خشت (کە دەهاوێژرێت یا دەدرێت بە شتێکدا). (۲) پلار؛ لاپلار؛ ڕەخنەیەکی تیژو هەست بریندارکەر.
brickklin (brik′klin′), *n.* کورەی خشت سووڕکردنەوە.
bricklayer (brik′lā′ĕr), *n.* خشتکار؛ وەستای خشتکاری.
bricklaying (brik′lā′iŋ), *n.* خشتکاری؛ خشتکاری کردن.
brick-red (brik′red′), *adj.* سوور وەک خشت
brickwork (brik′wûrk′), *n.* (۱) شتی لە خشت دروستکراو. (۲) bricklaying.
brickyard (brik′yärd′), *n.* کارگەی خشت؛ فرۆشگای خشت.
bridal (brīd′l), *n.* شایی.
adj. (۱) بووکێنی؛ تایبەتی بە بووک. (۲) تایبەتی بە شایی؛ هی بووک‌و زاوایەتی.
bridal wreath, دەوەنێکی گەڵا ڕەش‌و بریقاوەو گوڵ سپی‌یە.
bride (brīd), *n.* بووک.
bride (brīd), *n.* قوڵفە یا گرێ (نەقشکاری).
bridegroom (brīd′grōōm′, brīd′groom′), *n.* زاوا
bridesmaid (brīdz′mād′), *n.* ئاوەڵی بووک: کچێکە ئاوەڵی بووکە لەکاتی مارەبڕین‌و شایی‌دا لەگەڵی دەبێت.
bridewell (brīd′wel, brīd′wəl), *n.* بەندیخانە (بۆ تاوانی بچووک).
bridge (brij), *n.* (۱) پرد. (۲) شتێکی وەک پرد. (۳) نیسقانەی لووت. (٤) نەو بەشەی چاویلکە کە دەکەوێتە سەر نیسقانەی لووت. (٥) تیرەیەکی بەردینە لە تەنکاوی قەراغ دەریادا. (٦) سەکۆی لێوە ڕانانی کەشتی. (۷) نەو شوێنەی داری بلیاردی لەسەر دادەنرێت لەکاتی یاری کردندا تاکو نەجوونێتەوە لە مشت گرتنەوەدا لە تۆپەکان کە بریتی‌یە لە پارچە داڕێک یا دەست (۸) پرد (دانسازی).
v.t. (۱) پرد بەسەردا دروستکردن؛ پرد لەنێواندا دروستکردن. (۲) بەسەر پردا پەڕینەوە. (۳) پێگەیاندن؛ پڕکردنەوە (بۆشایی، جیاوازی، دووری).
(to ~ the gap between the two generations)
burn one's bridges (behind one), ڕێگەی گەڕانەوە یا کشانەوە لە خۆ بڕین
cross a bridge when one comes to it, خەمی گیروگرفتێک خواردن هەروەها چارەسەرکردنی پاش پەیدابوونی نەک لەپێشدا؛ بە خۆڕایی سەری خۆ نەنیشاندن بە گیروگرفتی دواڕۆژەوە.
bridge (brij), *n.* بریج: جۆرە یارییەکی کاغەزە.
bridgeboard (brij′bôrd′, brij′bōrd′), *n.* سنگی پن پلیکانە: نەو تەختە دانەدارەی نەمسەرو نەوسەری پن پلیکانەی دارە کە پن پلیکانەکانی لەسەر ڕاوەستاوە.
bridgehead (brij′hed′), *n.* سەری پرد: بنکەیەکە لەوبەری پرد یا ڕوبارێکدا لەناو خاکی دوژمندا بۆ داگیرکردنی شوێنی تر بەکاردەهێنرێت.
bridgework (brij′wûrk′), *n.* (۱) پردکاری؛ پرد دروستکردن. (۲) پردی ددان (۳) دروستکردن‌و دانانی پردی ددان.

bridle (brī′d'l), *n.* (۱) لغاو؛ سەرکەلە. (۲) شتێکی وەک لغاو. (۳) شتی دابینکەر؛ جڵەو.
v.t. (۱) لغاوکردن؛ لغاو کردنە دەم. (۲) دابینکردن؛ گرتنەوە؛ جڵەوگرتن.
v.i. (۱) سەرکێشی کردن؛ لووت بەرز گرتن (لە تووڕەییدا یا بەتەوسەوە). (۲) تووڕەبوون؛ گاڵتەپێهاتن.
bridle hand, دەستی لغاو گرتن؛ دەستی چەپ.
bridle path, ڕێچکەی سواری.
Brie cheese, بری: جۆرە پەنیرێکی نەرمی نەختێک سوێری فەرەنسی‌یە.
brief (brēf), *adj.* (۱) کورت؛ کەم خایەن. (۲) کورت‌و ماناباخش.
n. (۱) کورتە؛ پوختە. (۲) پوختەی داوایەک (کە پارێزەر ئامادەی دەکات). (۳) نامەی پاپا. (٤) (*pl.*)، دەرپێی کورتی تەسک.
v.t. (۱) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە. (۲) [British]، پارێزەر گرتن؛ پارێزەر کردن بە نوێنەر. (۳) [British]، پوختەی داوا بۆ ناردن یا پێدان. (٤) ئاگادارکردن؛ پێ ووتن (دەنگوباس، پوختەی مەسەلە):
(He ~ed the president on the situation.)
hold a brief for, لەسەرکردنەوە؛ پشتگیری کردن؛ لایەنگری کردن.
in brief, بە کورتی؛ بە کورتی‌یەکەی.
briefcase (brēf′kās′), *n.* جانتای دەست.
briefless (brēf′lis), *adj.* کەس نەی گرتووە بە پارێزەر:
(a ~ lawyer)
briefs (brēfs), *n.pl.* دەرپێی کورتی تەسک.
brier (brī′ĕr), *n.* (۱) گوڵەباخە کێوێلە؛ شیلان. (۲) لقێک یا پەڵەیەک لەم گوڵەباخە کێوێلە یا شیلانە.
brier (brī′ĕr), *n.* (۱) پووەکێکی خواروی نەوروپایە پەگەکەی دەکرێت بە سەبیل. (۲) پەگی نەم پووەکە. (۳) سەبیلێک کە لەم پەگە دروستکرابێت.
brierroot (brī′ĕr-rōōt′, brī′ĕr-root′), *n.* پەگی پووەکێکە دەکرێت بە سەبیل.
brierwood (brī′ĕr-wood′), *n.* = brierroot.
brigade (bri-gād′), *n.* (۱) هێز (سوپا)؛ تابوور. (۲) دەستە؛ تاقم؛ پۆل: *(a fire ~)* .
v.t. (۱) تابوور پێکهێنان (۲) هاوپۆل کردن؛ دەستەدەستەکردن.
brigadier (brig′ə-dēr′), *n.* فەرماندەی هێز؛ نەفسەرێکی گەورە.
brigadier general, = brigadier.
brigand (brig′ənd), *n.* چەتە؛ جەردە.
brigandage (brig′ən-dij), *n.* چەتەیی؛ جەردەیی.
brigandine (brig′ən-dēn′, brig′ən-dīn′), *n.* زرێی تەرەقەدار؛ زرێیەکی لە تەرەقەو نەڵقە پێکهاتوو.
brigantine (brig′ən-tēn′, brig′ən-tīn′), *n.* کەشتی بای دوو-تەوەرە.
bright (brīt), *adj.* (۱) پووناک؛ ڕۆشن. (۲) گەش؛ بریقەدار؛ ڕەنگاوڕەنگ: *(~ colors)* . (۳) دەم بە پێکەنین؛ ڕووخۆش؛ زیت؛ دڵشاد. (٤) زیرەک؛ زرنگ. (٥) بەناوبانگ؛ ناودار. (٦) ڕۆشن؛ بەهات؛ پر ئومێد: *(She has a ~ future.)* .
adv. بە ڕۆشنی یا گەشی.
-brightly *(adv.).*
brighten (brīt′'n), *v.t.* (۱) پووناک کردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە. (۲) ڕۆشن کردنەوە؛ خۆش کردن؛ شادمان کردن؛ دڵخۆش کردن
(You ~ed my day. ; These flowers ~ the room.)
v.i. (۱) پووناک بوونەوە. *(The sky is ~ing.)* . (۲) دڵخۆش بوون؛ دل ڕۆشنکردنەوە.
brightness (brīt′nis), *n.* (۱) پووناکی؛ ڕۆشنی؛ گەشی. (۲) دڵخۆشی؛ خۆشی؛ شادی.
Bright's disease, = nephritis.

brill (bril), *n.* جۆرە ماسیەیەکی پانی نەوروپایی.

brilliance (bril′yəns), *n.* (۱) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە. (۲) شەوق؛ گەشی؛ پووناکی‌یەکی زۆر؛ پۆشنی؛ تریفە. (۳) جوانی و نایابی. (٤) زۆر زیرەکی؛ بلیمەتی؛ زرنگی.

brilliancy (bril′yən-si), *n.* = brilliance.

brilliant (bril′yənt), *adj.* (۱) درەوشاوە؛ شەوقدار؛ بریقەدار. (۲) گەش؛ پوونا‌ک؛ پوون. (۳) جوان‌و نایاب. (٤) زۆر زیرەک؛ بلیمەت؛ زرنگ.

n. (۱) ئەلماسێکی درەوشاوە. (۲) بریتی گەوهەر بە جۆرێک کە بدرەوشێتەوە. (۳) بچوکترین تیپ (چاپەمەنی).

-brilliantly *(adv.).*

brilliantine (bril′yən-tēn′), *n.* (۱) پۆنی سەر (بۆ بریقانەوەی قژ). (۲) قوماشێکی ساف‌و لووس‌و بریقەدارە.

brim (brim), *n.* (۱) لێو (پەرداخ، پیالە، کووپ... هتد)؛ لێوار. (۲) بەست؛ هی قەراغ جۆگە‌و گۆمای. (۳) قەراغ (شەپقە)؛ لێوار.

v.t. بە تەواوی پرکردن؛ لێواولێوکردن.

v.i. لێواولێوبوون؛ زۆر پڕبوون.

brimful, brimfull (brim′fool′), *adj.* لێواولێو؛ زۆر پڕ.

brimmer (brim′ēr), *n.* کووپ، پەرداخ، پیالە، یا جامێکی پڕ.

brimstone (brim′stōn′), *n.* گۆگرد؛ کبریت

brindle (brin′d'l), *adj.* بازوو (ڕەنگ، گیاندار).

n. (۱) گیاندارێکی بازوو. (۲) ڕەنگێکی بازوو.

brindled (brin′d'ld), *adj.* بازوو (گیاندار)

brine (brīn), *n.* (۱) سوێراو؛ خوێ ئاوگ. (۲) هەندێکی زۆر ئاوی سوێر (وەک دەریا).

v.t. سوێرکردن (بادەم، چەقالە)؛ گرتنەوە (ترشیات)؛ کردنەناو ئاوی سوێرەوە.

bring (briŋ), *v.t.* (۱) هێنان؛ هاوردن.

(۲) بوون بە هۆ. *(Fascism brought disaster.)* .

(۳) پێدان *(Rest and exercise ~ a person health.)* .

(٤) والێکردن؛ کارتێکردن؛ پێ کردن.

(٥) پارەکردن؛ فرۆشران بە ئەوەندە:

(Used cars brought a good price last month.)

(٦) خستنە بەردەمی دادگا؛ تاوان پێشاندان؛ دان بە دادگا:

(to ~ someone to trial ; to ~ charges against)

bring about, بوون بە هۆ. هێنانەدی

bring around (or round), (۱) ڕا بێ گۆڕین؛ پێ سەلماندن. (۲) دل کردنەوە [Colloq.]. (۳) هۆش هێنانەوەبەر؛ هەناسە هێنانەوەبەر. (٤) [Colloq.]. هێنان (بۆ سەردان):

(to bring someone around to visit)

bring down, (۱) ڕووخاندن؛ هێنانەخوارەوە؛ داگرتن؛ خستن:

(bring down a government)

(۲) کوشتن؛ بریندارکردن.

(۳) هێنانەخوارەوە (نرخ)؛ کەمکردنەوە. *(bring down prices)* .

bring forth, (۱) هێنانە بەرهەم؛ بەرگرتن؛ منداڵبوون.

(۲) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ پیشاندان؛ خستنە بەرچاو.

bring forward, (۱) پێشکەش کردن؛ پیشاندان (بەڵگە)؛ هێنانەپێشەوە (باس):

(Can you bring forward any proof of what you say?)

(۲) هێنانەپێشەوە یا گواستنەوە بۆ لاپەرەیەکی تازە (دەفتەرگری ژمێریاری).

bring home to, تێگەیاندن؛ پیشاندان؛ دەرخستن؛ خستنە مێشکەوە:

(His death brought home to me the value of his friendship.; to bring a point home to a person)

bring in, (۱) لە دەرەوەی وڵاتەوە هێنان.

(۲) وەدەستهێنان؛ دەستخستن؛ لێ دەستکەوتن؛ پیدان (داهات).

(۳) پێشکەش کردن (بریاری سوێندخۆران بە دادگا)؛ ڕاپۆرت دان.

bring off, (۱) هێنانەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ بەجێهێنان.

(۲) ڕزگارکردن.

bring on, بوون بە هۆ (ڕوودان):

(He brought the problem on himself. ; Her illness was-brought on by carelessness.)

bring out, (۱) خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ ناشکراکردن؛ هەڵماڵین:

(The trial will bring out everything.)

(۲) ئووساندن (شانۆگەری). (۳) بڵاوکردنەوە (پەرتووک، گۆڤار).

(٤) پیشاندان؛ هێنانەپێشەوە. (٥) پێناسینی کچێک بە کۆمەڵ.

bring over, (۱) پێ سەڵماندن؛ ڕا پێ گۆڕین. (۲) هێنان بۆ سەردان.

bring to. (۱) هەناسە هێنانەوەبەر؛ هۆش هێنانەوەبەر.

(۲) وەستاندن (کەشتی).

bring to an end, دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان.

bring to bear on, خستنەسەر (زۆر)؛ ناراستەکردن؛ بەکارهێنان لەگەڵدا (زۆر، هتد):

(You must bring more pressure to bear on him.)

bring to light, خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ ناشکراکردن؛ هەڵماڵین.

bring up, (۱) پەروەردەکردن (منداڵ)؛ گەورەکردن؛ بەخێوکردن.

(۲) هێنانەکایەوە؛ پێشکەش کردن (بۆ باسکردن)؛ هێنانەپێشەوە (بۆ لێدووان).

(۳) ڕشانەوە؛ هێنانەوە؛ هەڵهێنانەوە. (٤) لەپڕ وەستان.

bringing-up (briŋ′iŋ-up′), *n.* (۱) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن.

(۲) ڕەووشت فێرکردن.

brink (briŋk), *n.* قەراغ؛ لێوار؛ گوێ؛ کەنار؛ نزیک:

(on the ~ of war ; on the ~ of the grave)

brinkmanship (briŋk′mən-ship′), *n.* بەرەو کارەسات چوون؛ گرتنی ڕێبازی کارەسات نەنجام.

briny (brīn′i), *adj.* سوێر؛ زۆر سوێر؛ تایبەتی بە سوێراو.

brio (brē′ō), *n.* زیتی؛ جۆش؛ جۆش‌وخرۆش؛ گورج‌وگۆڵی.

brioche (brē′ōsh, brē′osh), *n.* جۆرە کولێرەیەکە بە هێلکە‌و کەرەو هەویر دروست دەکرێت.

briolette (brē′ə-let′), *n.* ئەلماسێکی هەرمێ‌ییە لاکانی سێگۆشەیە.

briquette, briquet (bri-ket′), *n.* کولۆ خەڵووزی بەرد

brisance (brē′zäns′), *n.* هێزی وورد‌وخاش کردن یا شکاندن (نەتۆم یا تەقەمەنی).

brisk (brisk), *adj.* (۱) پەلە؛ گورج‌وگۆڵ؛ خێرا: *(a ~ walk)* .

(۲) تیژ خۆش (با)؛ وریاکەرەوە: *(The air was ~ and cold.)* .

(۳) گەرم (بازار): *(Business was ~ yesterday.)* .

brisket (bris′kit), *n.* (۱) سنگی گیاندار. (۲) گۆشتی سنگ.

brisling (bris′liŋ), *n.* جۆرە ماسیەیەکی بچکۆلەیە لە " ساردین " دەچێت.

bristle (bris′'l), *n.* (۱) تووکی زبر یا تیژ (گیاندار، پووەک)؛ درک.

(۲) تووکی گیاندارێک کە دەکرێت بە فڵچە (وەک هی بەران). (۳) تووکی فڵچە.

v.i. (۱) پەق بوون؛ ڕاستبوونەوە.

(۲) ڤژ گیف بوونەوە یا ڕاوەستان (لە تووڕەیی یا ترسدا).

(۳) خۆ گیف کردنەوە (بۆ ئامادەبوون بۆ شەڕ).

v.t. (۱) پەق کردن؛ ڕاستکردنەوە (وەک تووکی درکن). (۲) وەک درک تیژکردن.

bristletail (bris′'l-tāl′), *n.* کلک درکاوی: جانەوەرێکی بێ باڵە تووکی تیژ بە پاشەکەیەوەیەتی.

bristly (bris′li), *adj.* (۱) تووکی تیژدار؛ درکاوی.

(۲) تیژ (وەک درک یا تووکی تیژ).

brit, britt (brit), *n.pl.* (۱) بەچکەی هەندێک ماسی‌یە.

(۲) بوونەوەرێکی بچووکی دەریایە (نەهەنگ‌و هەندێک ماسی لەسەری دەژین).

Britain (brit′'n, brit′ən), *n.* بەریتانیا.

Britannia metal, britannia metal, داڕشتەیەکە لە مس‌و تەنەکە‌و نەنتیمۆن پێکدێت.

Britannic (bri-tan′ik), *adj.* بەریتانی
Briticism (brit′ə-siz′m), *n.* ووشە یا زاراوەیەکی تایبەتیی بە زمانی ئینگلیزی بەریتانیا: *("Petrol" is a B~ for "gasoline".)*
British (brit′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە بەریتانیا و هاووڵاتیی بەریتانی؛ بەریتانی؛ ئینگلیزی. (٢) تایبەتی بە کۆمونوێڵسی بەریتانی.
n. زمانی ئینگلیزی؛ زمانی ئینگلیزی بەریتانیا.
the British, هاووڵاتیانی بەریتانیا؛ خەڵکی بەریتانیا؛ بەریتانییەکان
British English, زمانی ئینگلیزی بەریتانیا.
Britisher (brit′ish-ēr), *n.* ئینگلیز؛ ئینگلیزێک؛ هاووڵاتیی بەریتانیا
Briton (brit′′n, brit′ən), *n.* (١) هاووڵاتیی بەریتانیا؛ کەسێکی بەریتانی؛ کەسێکی بەریتانی یا کۆمونوێڵسی بەریتانی (٢) دانیشتوویەکی بەریتانیای کۆن (لەپێش داگیرکردنی بەریتانیا لەلایەن ڕۆمانەکانەوە).
britska, britzka, britzska (brits′kə), *n.* جۆرە عەرەبانەیەکە سەرەکەی هەکرێتەوە.
brittle (brit′′l), *adj.* قرچۆک؛ ناسک.
n. شیرینیی‌یەکی قرچۆک یا ناسک.
broach (brōch), *n.* (١) شیشی گۆشت برژاندن؛ شیشی کەباب؛ شیش. (٢) شیشی کۆن پێ گەورەکردن. (٣) نەسکەنە. (٤) کۆن؛ کونی بە ئامێر کراو. (٥) یەخەبەند.
v.t. (١) کۆن کردن (بۆ شلە لێ دەرهێنان): *(to ~ a keg).* (٢) شلە لێ دەرهێنان (بەرمیل، دەفر). (٣) کۆن گەورەکردن (٤) (ا) هێنانەپێشەوە بۆ باسکردن؛ لێدووان: *(to ~ a subject).* (ب) ناشکراکردن؛ بڵاوکردنەوە؛ درکاندن: *(to ~ a plan).*
broad (brôd), *adj.* (١) پان. (٢) فراوان. (٣) ڕوون؛ ڕووناک؛ دیار: *(~ daylight).* (٤) ئاشکرا؛ دیار: *(a ~ purpose).* (٥) قورس (شێوەی قسەپێکردنی زمانێک لەلایەن بێگانەوە): *(a ~ accent).* (٦) هەڵمااڕاو؛ ناشرین: *(a ~ joke).* (٧) مێشک کراوە: *(a ~ mind; He takes a ~ view of the matter.).* (٨) بێ سنوور؛ گشتگر: *(a ~ statement).* (٩) گشتی؛ بنچینەیی: *(a ~ outline of the subject).* (١٠) کراوە (بێژانی درێژی تیپ) (دەنگسازی) (وەک تیپی " a " لە ووشەی " father " دا).
adv. بە تەواوی؛ هەمووی.
n. (١) بەشە یانەکەی شتێک. (٢) [Slang] . کچ؛ ژن.
broad arrow, (١) تیری سەربان (٢) نیشانەیەکە میری ئینگلتەرە دەیدات لە مااڵ و موڵکی میری و جڵوبەرگی بەندەکان
broadax, broadaxe (brôd′aks′), *n.* تەورێکی زل دەم پان.
broad bean, (١) باقلە (٢) ڕووەکی باقلە
broadbill (brôd′bil′), *n.* (١) باڵندەیەکی دەنووک کورت و پانە (٢) جۆرە ماسییەکی دەریایە شمویلگەی سەرەوەی درێژە وەک دەنووک یا شمشێر پێشی دەوترێت. " swordfish ").
broadbrim (brôd′brim′), *n.* (١) شەپقەی قەراغ پان. (٢) [Colloq.] [B-]، کووپکەر: ئەندامی کۆمەڵێکی ئایینی لاشەڕی ئەمەریکاییە ناوی " کووپکەرز " ە.
broadcast (brôd′kast′, brôd′käst′), *v.t.* (١) تۆواندن (دانەوێڵە)؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە. (٢) دەنگوباس بڵاوکردنەوە. (٣) بڵاوکردنەوە (بە ڕادیۆ، تەلەفزیۆن، سەتەلایت... هتد)
v.i. بڵاوکردنەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ بڵاوکراوە
adj. (١) بڵاو؛ بڵاوبووەوە. (٢) تایبەتی بە ڕادیۆ تەلەفزیۆن.
n. (١) بڵاوکردنەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن). (٢) بەرنامەی بڵاوکراوە (لەسەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن): *(a television ~).*
adv. بە هەموولایەکدا.
broadcaster (brôd′kas′tēr, brôd′käs′tēr), *n.* (١) بێژەر، بڵاوکەرەوە (لەسەر ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن). (٢) ئامێر یا هۆی بڵاوکردنەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).
broadcloth (brôd′klôth′, brôd′kloth′), *n.* (١) چۆخ؛ چۆغە. (٢) قوماشی ئاوریشم یا کەتان.
broaden (brôd′′n), *v.t.* فراوان کردن؛ پان کردن؛ گەورەکردن.
v.i. فراوان بوون؛ پان بوون؛ گەورەبوون.
broad-gauge (brôd′gāj′), *adj.* (١) پان؛ فراوان. (٢) [Colloq.]، مێشک کراوە؛ مێشک فراوان.
broad guage, (١) هێڵی ئاسنی پان. (٢) شەمەندەفەری پان.
broad-gauged (brôd′gājd′), *adj.* = broad-gauge.
broad jump, بازدی درێژ (بە گوڕەوە یا بەبێ گوڕەوە).
broadleaf (brôd′lēf′), *n.* تووتنی گەڵاپان (بۆ سیگار درووستکردن).
broadloom (brôd′lōōm′), *adj.* پان (فەرش، بەرە، پاخەر)
broad-minded (brôd′mīn′did), *adj.* مێشک کراوە؛ مێشک فراوان.
broadside (brôd′sīd′), *n.* (١) لاتەنیشتی سەرئاوی کەشتی. (٢) سەرجەمی ئەو تۆپ و تفەنگەی دەتوانرێت بتەقێنرێت لە لاتەنیشتی کەشتێیەکی جەنگەوە. (٣) تەقاندنی هەموو تۆپ و تفەنگێکی دابەستراو بە لایەکی کەشتی جەنگدا. (٤) هێرشێکی تووند بەکار (لە ڕۆژنامەدا). (٥) ڕووی پانی شتێکی گەورە.
(٦) پەڕەیەک کاغەزی گەورە (کە هەر لەسەر لایەکی شت نووسرابێت).
(٧) [Colloq.]، جوێن؛ هێرشی تووندوتیژی بەدەم.
adv. لە باری درێژی: *(The ship came ~ to the dock.).*
broadsword (brôd′sôrd′, brôd′sōrd′), *n.* شمشێرێکی دەم پان.
broadtail (brôd′tāl′), *n.* (١) مەڕی دووگدار؛ مەڕی دووگ زل. (٢) پێستەی بەرخی ئەم مەڕە بە خورییەکەیەوە؛ فەرەی ئەم جۆرە خورییە
Broadway (brôd′wā′), *n.* (١) بڕۆدوەی: شەقامێکی گەورەی بەناوبانگە لە نیویۆرک بە شانۆ تیاترۆ یانەی شەو ناسراوە.
(٢) ناوچەی شانۆ تیاترۆ یانەی شەو لە نیویۆرک.
brocade (brō-kād′), *n.* قوماشی نەقش‌ونیگاراوی.
v.t. چنینی نەقش‌ونیگار لەسەر قوماش.
brocaded (brō-kād′id), *adj.* نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو.
brocatel, brocatelle (brok′ə-tel′), *n.* قوماشی نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو (کە بۆ بەرگ تێگرتن بەکاردەهێنرێت).
broccoli (brok′ə-li), *n.* سەوزەیەکە لە توخمی قەڕنابیت.
broché (brō-shā′), *adj.* نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو.
brochette (brō-shet′), *n.* شیشی بچووکی کەباب.
brochure (brō-shoor′, brō-shyoor′), *n.* نامیلکە.
brock (brok), *n.* گۆزەنکەنە.
brocket (brok′it), *n.* (١) ئاسکێکی نێرینەی دووساڵە. (٢) ئاسکێکی بچووکی شاخ کورتی نەمەریکای باشووری.
brogue (brōg), *n.* زمانی ئینگلیزی ئیرلەندە؛ زاراوەی ناوچەیی.
brogue (brōg), *n.* (١) پێڵاوێکی ئیرلەندییە. (٢) پێڵاوێکی ئینگلیزییە.
brogue (brōg), *n.* فێڵو تەڵەکە.
broider (broi′dēr), *v.t.* [Archaic], = embroider.
broidery (broi′dēr-i), *n.* [Archaic], = embroidery.
broil (broil), *v.t.* لێنان، برژاندن، یا پێشاندن لەناو فڕن یا تەنووردا.
v.i. (١) لێنران، برژان، یا پێشان لەناو فڕن یا تەنووردا. (٢) تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.
n. (١) لێنان یا برژان لەناو فڕن یا تەنووردا؛ گەرمایی‌یەکی زۆر. (٢) خواردەمەنی‌یەکی برژاو، لێنراو، یا پێشێنراو لەناو فڕندا.
broil (broil), *n.* دەمەقاڵێ؛ شەڕەقسە.

broiler (broil′ēr), *n.* (۱) بەشی ژێرەوەی فڕێ (کە خواردەمەنی تێدا دەبرژێنرێت یا دەبیشێنرێت) (۲) دەفری خواردەمەنی تێدا برژان لەناو فڕندا (۳) مریشکی برژاو لەناو فڕندا

brokage (brō′kij), *n.* دەڵاڵی؛ مزی دەڵاڵی

broke (brōk), *past tense and archaic p.p. of* break.

adj. نابووت؛ مایەپووچ؛ بێ پارە: *(He is ~ .)*

go broke, [Slang], مایەپووچ بوون؛ نابووت بوون

go for broke, [Slang], سەروماڵ لەبێناودا دانان

broken (brō′kən), *past participle of* break.

adj. (۱) شکاو؛ بەککەوتوو؛ سەقەت (۲) پاشەگەڕاو؛ شکاو: *(a ~ promise)* (۳) بێ هێز کراو؛ بێ هێز (٤) شکێنراو: *(a ~ spirit)* (٥) مایەپووچ؛ نابووت (٦) پچڕپچڕ (۷) شەق وشڕ؛ شەق وپەق؛ ناتەواو؛ شکاو: *(He speaks ~ English.)* (۸) گیراو (حەوانووە ئەسپ): *(a ~ horse)* (۹) پلە هێنرە وە خوارەوە؛ پلە کەم کراوە

broken-down (brō′kən-doun′), *adj.* (۱) نەخۆش؛ پەرتشان (۲) پەککەوتوو؛ شکاو؛ لەکارکەوتوو (مەکینە)؛ بەکارنەماو

brokenhearted (brō′kən-här′tid), *adj.* دڵ شکاو؛ حەفەتبار؛ غەمبار؛ جەرگ برا

broker (brō′kēr), *n.* (۱) دەڵاڵ؛ حامباز (۲) دەڵاڵی بۆرسە یا پارەبازی

brokerage (brō′kēr-ij), *n.* (۱) دەڵاڵی؛ دەڵاڵێتی (۲) مزی دەڵاڵ؛ دەڵاڵی

bromal (brō′mal), *n.* شلەیەکی بێ ڕەنگی بۆنداری چەورە (کیمیا)

bromate (brō′māt), *n.* بڕۆمات؛ خوێی ترشی بڕۆم

v.t. (۱) بڕۆمات تێکەڵاوکردن (۲) بڕۆمات لێدان

bromic acid, ترشی بڕۆم

bromid (brō′mid), *n.* = bromide.

bromide (brō′mid, brō′mid), *n.* (۱) بڕۆم (کیمیا)؛ بڕۆمید (۲) ووتەیەکی پەڕپووت؛ کلیشە (۳) [Slang]. قسەی پەڕپووت کە

bromidic (brō-mid′ik), *adj.* پەڕپووت و بێ تام (ووتە)

brominate (brō′mi-nāt′), *v.t.* بڕۆم لێدان و تێکەڵاوکردن (کیمیا)

bromine (brō′mēn, brō′min), *n.* بڕۆم (کیمیا)؛ بڕۆمین

bronchi (broŋ′kī), *n. plural of* bronchus.

bronchial (broŋ′ki-əl), *adj.* تایبەتی بە بۆری هەوا

bronchial tubes, بۆری هەوا (بزیشکەوانی)

bronchitis (broŋ-kī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی بۆری هەوا؛ نەخۆشی بۆری هەوا

broncho (broŋ′kō), *n.* = bronco.

broncho- (broŋ′kō, broŋ′kə), پێشگرێکە بەمانای بۆری هەوا

bronchopneumonia (broŋ′kō-nōō-mō′nyə, broŋ′kō-nū-mō′ni-ə), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی بۆری هەواو پەڕەی سیپەکان

bronchoscope (broŋ′kə-skōp′), *n.* ئامێری پشکنین و دەرمان کردنی بۆری هەوا

bronco (broŋ′kō), *n.* ئەسپێکی کورتەباڵای کێوی یا نیمچەکێویە لە پۆژئاوای ئەمەریکا

broncobuster (broŋ′kō-bus′tēr), *n.* کاوبۆیەکە کە ئەسپی " بڕۆنکۆ " ڕەگرێت یا دەهێنێتە بەبار

brontosaurus (bron′tə-sôr′əs), *n.* بڕۆنتۆسۆر دایناسۆرێکی زل ئەمەریکی قرتێکەوتووە

bronze (bronz), *n.* (۱) بڕۆنز داڕشتەیەکی مس و تەنەکەیە (۲) پەیکەرێکی بڕۆنزی؛ شتێکی بڕۆنزی (۳) ڕەنگی قاوەیی سووربای

adj. بڕۆنزی؛ لە بڕۆنز دروستکراو

v.t. وەک بڕۆنز لێکردن؛ ڕەنگی وەک ڕەنگی بڕۆنز لێکردن

v.i. ڕەش داگیرسان (مرۆڤ لەبەر هەتاوەدا)

Bronze Age, چەرخی بڕۆنزی: ئەو چەرخەیە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا کە ئامێری لە بڕۆنز تێدا دروست دەکرا

bronzy (bron′zi), *adj.* بڕۆنزی؛ وەک ڕەنگی بڕۆنز؛ قاوەیی سووربای

brooch (brōch, brōōch), *n. Also* broach, یەخەبەند (ژنانە)

brood (brōōd), *n.* (۱) جووچک؛ جووجەڵە؛ بەچکەی باڵندە (۲) کۆمەڵێک جووجەڵەی پێکەوە هەڵهاتوو یا بەخێوکراو (۳) وورد‌یلەکانی خێزانێک؛ منداڵی ماڵێک (٤) توخم؛ چەشن؛ جۆر: *(a ~ of ideas)*

v.t. (۱) هەڵهێنان (هێلکە)؛ لەسەر کڕکەوتن و هەڵهێنان (۲) باڵ بەسەرداگرتن یا کێشان و پاراستن

v.i. (۱) هەڵهێنان (هێلکە)؛ لەسەر کڕکەوتن؛ کڕکەوتن (۲) بە قوڵی بیرلێکردنەوە و مەراق خواردن؛ پیش خواردنەوە: *(He is still ~ing over his misfortunes. ; He ~s all the time.)*

brood on (or over), (۱) باڵ بەسەردا گرتن یا کێشان؛ خول خواردن یا خۆلانەوە بەسەردا (۲) زۆر بیرکردنەوە و مەراق خواردن؛ پیش خواردنەوە

brooder (brōōd′ēr), *n.* (۱) کڕ (مریشک، باڵندە) (۲) مەکینەی هێلکە هەڵهێنان؛ شوێنێکی گەرم بۆ جووجەڵە پەروەردەکردن (۳) کەسێکی زۆر بیرکەرەوە و مەراق خۆر؛ کەسێکی کڕکەوتوو

broody (brōōd′i), *adj.* (۱) کڕ (مریشک، باڵندە) (۲) زۆر بیرکەرەوە و مەراق خۆر

brook (brook), *n.* جۆگەلە؛ جۆگە

brook (brook), *v.t.* دەربردن؛ دان بەخوداگرتن: *(I cannot ~ his insolence.)*

brooklet (brook′lit), *n.* جۆگەلە

broom (brōōm, broom), *n.* (۱) گسک (۲) دەوەنێکی گەڵا وردی لق باریکی گول ڕەنگینە

v.t. گسک لێدان؛ ماڵین

broomstick (brōōm′stik′, broom′stik′), *n.* دەسکی گسک؛ کلکی گسک

broth (brôth, broth), *n.* گۆشتاو؛ فڕوجاو؛ شۆربای ڕوون

brothel (brôth′əl, broth′əl, bro*th*′əl), *n.* قەحبەخانە

brother (bru*th*′ēr), *n.* (۱) برا (۲) زۆربرا (۳) برادەرێکی زۆر نزیک (٤) کەسێکی هاوپەگەز، هاوپیشە، هاوبیر، هاوخوێن؛ هاوڕێ (٥) قەڵەندەر؛ سۆفی؛ ئەندامی کۆمەڵێکی ئایینی

brotherhood (bru*th*′ēr-hood′), *n.* (۱) برایەتی (۲) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی (۳) ڕێکخراوێکی هاوپیشە، هاوبیروباوەڕ، هاوڕەگەز... هتد (٤) هەموو ئەندامانی پیشەیەک؛ ئەندامانی جڤاتێک

brother-in-law (bru*th*′ēr-in-lô′), *n.* ژن برا؛ زاوا؛ ئاوەڵ زاوا؛ شووبرا

brotherliness (bru*th*′ēr-li-nis), *n.* برایەتی؛ هەستی برایانە؛ هەستی برایەتی

brotherly (bru*th*′ēr-li), *adj. & adv.* برایانە؛ وەک برا

brougham (brōōm, brōō′əm), *n.* (۱) عەرەبانەی سەرگیراو (۲) جۆرە ئۆتومبێلێکە

brought (brôt), *past tense and p.p. of* bring.

brow (brou), *n.* (۱) برۆ (۲) ناوچەوان (۳) ڕووخسار؛ سەروچاو؛ ڕوو: *(an angry ~)* (٤) قەراغی لێژاڵیەک؛ لاسەرووی گردێک

knit one's brows, ڕووی خۆ گرژکردن؛ دەموچاوی خۆ مۆن کردن

browbeat (brou′bēt′), *v.t.* بەچەترسێن کردن (بە ڵێ مۆربوونەوە یا بەسەردا قیژاندن): *(to ~ a person into doing something)*

brown (broun), *adj.* (۱) قاوەیی؛ بۆر (۲) گەنم ڕەنگ؛ ڕەشکەلە؛ ڕەشتاڵە

v.t. & v.i. (۱) قاوەیی کردن؛ ڕەش داگیرسان. (۲) زەردکردن (گۆشت).

brownie (broun′i), *n.* (۱) جنۆکەیەکی بچووکە (کە بەگوێرەی ئەفسانە ئیشوکاری ناوماڵ دەکات بۆ خەڵک بە شەو). (۲) [B-]، کچێکە لە تیپی دیدەوانیدا لەنێوان تەمەنی هەشت تا یانزە ساڵیدا. (۳) قاشە کێکێکی چوکلێتە فستۆق گوێزو بادەمی تێدایە.

brownish (broun′ish), *adj.* لە قاوەیی دەچێت؛ مەیلەو قاوەیی.

brownnose (broun′nōz′), *n.* مەراییکەر؛ پشی پشی کەر.

v.i. & v.t. مەرایی کردن؛ پشی پشی کردن.

brownout (broun′out′), *n.* چرای شار کوژاندنەوە (لە ترسی دوژمن یا بۆ ووزە کەم کارکردن یا بڕانی کارەبا)؛ نیمچە تاریک کردنی شار.

brown rice, برنجی نەکوتراو؛ برنجی تونکاوی.

brown shirt, Brown Shirt, (۱) کراس بۆر. ئەندامێکی میلیشیای نازی ئەڵمانیا. (۲) نازی؛ کەسێکی نازی؛ هیتلەرپەرست.

brownstone (broun′stōn′), *n.* بەردە قاوەیی بەردێکی لەمینە خانووی پێ دروست دەکرێت.

brown sugar, شەکری بۆر.

browse (brouz), *n.* گەڵا و تەرزو لق‌وپۆپی درەخت‌و ڕووەک کە گیاندار دەیخوات.

v.t. (۱) مرومووش کردن؛ خواردن. (۲) لەوەڕین؛ لێ لەوەڕین.

v.i. (۱) خواردن (گەڵا و لق‌وپۆپ‌و تەرز). (۲) چاوپێداخشاندن (پەرتووک‌و گۆڤارو ڕۆژنامە لە کتێبخانەدا). (۳) سەیرکردن بە شێنەیی (شتوومەکی ناو بازاڕ یا شوێنی تر).

bruin (brōō′in), *n.* وورچ.

bruise (brōōz), *v.t.* (۱) ڕووشاندن؛ شین کردنەوە (پێست)؛ بریندارکردن. (۲) هاڕین (بە دەسک‌و هاوان). (۳) هەست نازاردان؛ هەست بریندارکردن.

v.i. . (He ~s easily.) ڕووشان؛ شین بوونەوە (پێست)؛ هەست برینداربوون.

n. (۱) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ شین بوونەوە. (۲) ڕووشاوی پێستی میوە.

bruiser (brōōz′ēr), *n.* (۱) بۆکسبازێکی بەهێز. (۲) شەڵاتی؛ کەسێکی شەڕانی قاو؛ دەبدەبە.

bruit (brōōt), *n.* [Archaic], قاوخستنەوە؛ تەپڵ بۆ هەڵگرتن.

v.t.

brumal (brōō′m'l), *adj.* زستانی؛ زستانە.

brume (brōōm), *n.* تەم؛ تەومز؛ هەڵم.

brummagem (brum′ə-jəm), *adj.* [Colloq.], دروزنە؛ بازاڕی؛ بریقەدارو هەرزانبەها.

n. [Colloq.], شتی بریقەدارو بێ نرخ (بەتایبەتی خشڵ).

brunch (brunch), *n.* ژەمی بەرچایی‌و قاوەڵتی پێکەوە (کە نەختێک پێشتر نیوەڕۆ دەخورێت)؛ نانی بەیانی‌و نیوەڕۆ پێکەوە.

brunet (brōō-net′), *adj.* گەنم ڕەنگ؛ قژڕەش‌و چاوڕەش؛ سەوزەڵە.

n. پیاوێک یا کوڕێکی سەوزەڵە؛ نێرینەیەکی قژڕەشی چاوڕەش.

brunette (brōō-net′), *adj.* = brunet.

n. نافرەتێکی قژڕەشی چاوڕەشی گەنم ڕەنگ؛ نافرەتێکی سەوزەڵە.

brush (brush), *n.* (۱) فڵچە (قژداهێنان، جل، بۆیە، ددان)؛ ڕێنک. (۲) فڵچەکاری؛ پاکردنەوە یا بۆیەکردن. (۳) کلکی تووکن (وەک هی ڕێوی). (٤) لێخشان؛ بەناستەم بەرکەوتن. (٥) فڵچەکاری؛ شێوازی فڵچە بەکارهێنانی هونەرمەندێک. (٦) تەڵ. شیش، یا پەڕەیەکی گەیەنەری کارەبایی.

v.t. (۱) قژداهێنان؛ فڵچەلێدان؛ بۆیەکردن؛ پاکردنەوە بە فڵچە؛ ڕێنک کردن. (۲) لێخشاندن؛ بەناستەم لێدان یا بەرکەوتن؛ لێکەوتن. (۳) لابردن بە فڵچە یا وەک بە فڵچە.

v.i. (۱) بەلادا تێپەڕبوون‌و بەرکەوتن؛ لێخشان؛ بەناستەم بەرکەوتن؛ بەناستەم پاڵ پێوەنان یا لابردن. (۲) فڵچە بەکارهێنان.

brush aside (or away), (۱) لابردن؛ خستنە نەولاوە؛ پاڵ پێوەنان. (۲) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان:

(He brushed aside all criticism of his conduct.) لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ دەرکردن؛ پاڵ پێوەنان (مەجاز)؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: *(She brushed him off.)* .

brush off,

brush up, (۱) پاکردنەوە؛ جوان کردن؛ ڕێکخستن. (۲) دەمەزەردکردن (مەجاز)؛ خوێندنەوەو هێنانەوەبیر خۆ؛ فێربوونەوە: *(I want to brush up on my English.)*

brush (brush), *n.* (۱) (أ) دارو دەوەن‌و بنچڵ‌و پووش. (ب) شوێنێکی دارو دەوەن‌و بنچکاوی؛ بێشە. (۲) دەشتی دارو دەوەناوی کەم ئاوەدانی. (۳) لق‌و پۆپی بڕاوو شکاو.

brush (brush), *v.i.* بە پەلە ڕۆیشتن؛ پەلەکردن؛ خێراکردن.

n. بەرەنگاربوون؛ تووش بوون؛ بەیەکداهاتن: *(He had a ~ with death.)*

brush-off (brush′ôf′), *n.* [Slang], دەرکردن؛ پاڵ پێوەنان.

give (a person) the brush-off, لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ پاڵ پێوەنان؛ دەرکردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن بە پەلە.

brushwood (brush′wood′), *n.* (۱) لق‌وپۆپی بڕاو یا کەوتوو. (۲) بنچڵ‌و دەوەن‌و گژوگیا؛ بێشەڵان.

brushwork (brush′wŭrk′), *n.* (۱) فڵچەکاری؛ نیگارکێشی. (۲) شێوازی نیگارکێشی تایبەتی هونەرمەندێک: *(Renoir's ~)* .

brushy (brush′i), *adj.* زبر؛ تووکن؛ پڕ تیسکی زبر.

brushy (brush′i), *adj.* بنچکاوی؛ بە بنچڵ‌و دەوەن‌و گژوگیا داپۆشراو.

brusque (brusk, broosk), *adj.* لەڕوو (قسە)؛ ووشک‌و ڕەق‌و ناشرین (جۆری قسەکردن‌و ڕەفتارکردن لەگەڵ خەڵکدا)؛ قسەڕەق.

Brussels sprouts, سەوزەیەکە ئەوەندەی گوێزێکە لە توخمی کەلەرمە.

brutal (brōō′t'l), *adj.* دڕندە؛ دڕندانە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.

brutality (brōō-tal′ə-ti), *n.* (۱) دڕندەیی؛ بێ بەزەیێتی؛ دڵڕەقی. (۲) کردەوەیەکی دڕندانە.

brutalize (brōō′t'l-īz′), *v.t.* (۱) وەک دڕندە لێکردن؛ کردن بە دڕندە. (۲) بە دڕندانە لەگەڵ جوواڵنەوە؛ ئازاردان.

-brutalization *(n.).*

brute (brōōt), *adj.* (۱) بێ میشک: *(a ~ beast)* . (۲) بێ هەست: *(the ~ force of nature)* . (۳) چوارپێ؛ گیانداری (٤) دڕندە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق؛ کەر.

n. (۱) چوارپێ (کێوی یا ماڵی)؛ گیاندار. (۲) کەسێکی چوارپێ؛ کەسێکی کەرو بێ میشک.

brutify (brōō′tə-fī′), *v.t. & v.i.* = brutalize.

brutish (brōōt′ish), *adj.* (۱) دڕندە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق. (۲) کەرو بێ میشک؛ چوارپێ؛ کەرتر: *(He is ~ .)* .

bryology (brī-ol′ə-ji), *n.* زانستی قەوزە (زیندەوەرزانی)؛ قەوزەناسی.

bryony (brī′ə-ni), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی کوولەکە.

bryophyte (brī′ə-fīt′), *n.* قەوزە.

bryozoan (brī′ə-zō′ən), *adj.* قەوزەیی (گیانداری ئاوی زۆر بچووک)

n. گیانداری ئاوی زۆر بچووکی قەوزەیی.

B.S., = Bachelor of Science.,

B.Sc., = Bachelor of Science.

bub (bub), *n.* [Colloq.], بڕا (لەڕووی خۆشەویستی‌یەوە بۆ بانگ کردن).

bubal, bubale (bū′b'l), *n.* = bubalis.

bubalis (bū′bə-lis), *n.* کەلەکێوی‌یەکی ئەفەریقایی‌یە.

bubble (bub′'l), *n.* (۱) بڵق؛ سابوون یا بڵقی ئاو: *(soap ~s)* . (۲) پیلان یا بیرۆڕایەکی خەیاڵی، فشەڵ، یا هیچ‌وپووچ. (۳) بڵقەبڵق؛ قڵپەقڵپ.

v.i. (۱) بڵقەبڵق کردن؛ بڵقەبڵق هاتن. (۲) قوڵپ دان؛ کوڵان.

v.t. (۱) هێنانە فوڵپ؛ قوڵپ پێدان. (۲) هێنانە بڵقەبڵق (۳) [Archaic]. دەستپێن؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن.

bubble over, (۱) هەڵچوون (شلەی کوڵاو). (۲) خۆ نۆ ڕ نەگیران لە خۆشیدا؛ هاتنە جۆش.

bubble bath, (۱) گەرماوی ناو بانیۆ بە سابوونی بۆنخۆش و کەفاوی‌یەوە (۲) سابوونی بۆنخۆش و کەفاوی وەها.

bubble gum, بنێشتی بڵقدار (لەکاتی جوویندا دەتوانرێت بڵقی پێ دروست بکرێت).

bubbler (bub′lēr), *n.* پلووسک کە ئاوی کانیاوی لێوە دەخورێتەوە بە دەست یا بە دەم.

bubbly (bub′li), *adj.* (۱) بڵقاوی؛ بڵقەبڵقکەر: *(a ~ liquid)* . (۲) کەیف قنج و بەجۆش‌وخرۆش: *(a ~ group of people)* .

bubo (bū′bō), *n.* ئاوسانی لووی لەمفاوی بن باڵ و بن ران؛ خەیارە. **-bubonic** *(adj.).*

bubonic plague, تاعوونە ڕەشە

bubonocele (bū-bon′ə-sēl′), *n.* نیمچە قوڕی.

buccal (buk′l), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕوومەت؛ گۆنەیی (۲) تایبەتی بە ئاودەم؛ دەمی

buccaneer (buk′ə-nēr′), *n.* چەتەی دەریا.

buccinator (buk′si-nā′tĕr), *n.* ماسولکەیەکی تەنکە لەنێوان ڕوومەت و سووچی دەمدا.

bucentaur (bū-sen′tôr), *n.* (۱) گیانداریکی نەفسانەیی‌یە نیوەی مرۆڤ و نیوەکەی تری گایە. (۲) کەشتی‌یەکی میری " ڤینیسیا " ی کۆنە.

buck (buk), *n.* (۱) نێرەی ئاسک و بزنەکێوی و کەروێشک. (۲) هەڵتووراندن؛ هەڵتیزان. (۳) شۆقدان؛ قۆچدان؛ قۆچ هاویشتن. (٤) پیاوێکی تەپۆش. (٥) [Colloq.] هەرزەکارێکی قولەڕەش (لەڕووی سووکی‌یەوە).

v.i. (۱) هەڵتبڕ ن ؛ بەتایبەتی ئەسپ یا هێستر کە بیەوێت سوارەکە بگلێنێت). (۲) شۆقد ر ؛ قۆچدان؛ قۆچ هاویشتن. (۳) [Colloq.] بەرهەڵستی کردن بەتوندی؛ سڵ کردنەوە؛ مان گرتن. (٤) [Colloq.] هەڵبەزودابەزکردن (ئوتومبیل)؛ بە تەکان ڕۆیشتن.

v.t. (۱) قۆچ لێدان؛ شۆق لێدان (۲) هێرش بردنەسەر بە تۆپەوە ؛یاری فوتبۆڵی نەمەریکی). (۳) سوار حستنەخوارەوە (ئەسپ، هێستر) (٤) [Colloq.] بەرهەڵستی کردن بەتوندی؛ دژەستان.

buck for, [Military Slang], هەوڵ نۆ دن ؛پنە بەرزبوونەوە)

buck up, [Colloq.], دڵی خۆ خۆش کردن؛ غیرەت دانەبەر خۆ؛ خۆ گورج وگۆڵ کردنەوە؛ ووڕە نانەبەر خۆ؛ شان دانەبەر (ناخۆشی).

buck (buk), *adj.* [Military Slang]. نزمترین پلەی پۆلێک یا چینێک (سویا: *(a ~ private)* .

buck (buk), *n.* (۱) ئەسپەداربنە (دارتاشی) (۲) ئەسپەداربنەی بە چەرم داپۆشراو (تەنافبازی).

buck (buk), *n.* [Slang]. دۆلار

a fast buck, پارەی بەئاسانی و خێرا دەستکەوتوو؛ پارەی بەلاش. *(to try to make a fast buck)*

buck (buk), *n.* نیشانەیەکە لەبەردەمی نەو یاریکەرەدا دادەنرێت کە جاری دوایی نۆبەیەتی کاغەز بدات

pass the buck, [Colloq.]. لۆمە یا بەرپرسیاری لەسەر خۆ لابردن و سەپاندنی بەسەر یەکێکی تردا

buckaroo (buk′ə-roo′, buk′ə-roo′), *n.* = cowboy.

buck bean, پووەکێکی زۆنگاوی گوڵ سپی و پەمەیی و گەڵ سێ فلیقانەیە

bucker (buk′ĕr), *n.* وڵاخی حووتەهاوێژو هەڵتیزێن (ئەسپ، هێستر).

bucket (buk′it), *n.* (۱) سەتڵ (۲) دۆلکە (۳) پڕ سەتڵێک

v.t. (۱) ناوەهەڵێنجان بە سەتڵ؛ ئاوکێشان یا شلە گواستنەوە بە سەتڵ و دۆلکە؛ کردنە سەتڵ یا دۆلکەوە. (۲) [Colloq.]، خێرا ئەسپ لێخوڕین؛ ئەسپ ڕەتاندن.

v.i. (۱) بە پەلەو هەڵبەزودابەز ڕۆیشتن؛ تەکان دان. (۲) پەلەکردن؛ خێراکردن.

kick the bucket, [Slang], مردن.

bucketful (buk′it-fool′), *adj.* پڕ سەتڵێک.

bucket seat, کورسی‌یەکی یەک کەسی پشت خڕە بەپێشدا دەنووشتێنرێتەوە (لە ئوتومبیل و فرۆکەدا بەکاردەهێنرێت).

bucket shop, دووکان یا کۆمپانیای پارەبازی؛ دەزگای پارەبازی.

buckeye (buk′ī′), *n.* (۱) شابەڕووی ئەسپ: دارەختێکی گوڵ ڕەنگینی گەڵا گەورەیە تۆزەکەی لە کیسەی دڕکاوییدایە. (۲) تۆزی ئەم دارەختە. (۳) [B-] [Colloq.]، دانیشتوویەکی ویلایەتی " ئۆهایۆ " ی ئەمەریکی‌یە.

buck fever, [Colloq.], جۆشوخرۆشی ڕاوچی تازە (کە بۆ یەکەم جار نێچیر بەدی دەکەن).

buckhound (buk′hound′), *n.* تانجی؛ سەگی ڕاوە ئاسک.

buckish (buk′ish), *adj.* تەپۆش؛ تایبەتی بە تەپۆشی.

buckle (buk′l), *n.* ئاوزوونە (پشتێنی قایش، زین، پۆستاڵ).

v.t. (۱) ئاوزوونەلێدان؛ بە ئاوزوونە لێکدان. (۲) پێکەوەبەستن؛ لێکدان

v.i. (۱) ئاوزوونە لێدران؛ بە ئاوزوونە پێکەوەبەستران. (۲) زۆران گرتن؛ جەنگ دانە یەک.

buckle down, بە دڵ کۆشش کردن؛ شان دانەبەر کار؛ چاک بەلادا کردن.

buckle up, خۆ بەستنەوە (بە پشتێنی ئاو نوتومبیل یا فرۆکە).

buckle (buk′l), *v.i.* نووشتانەوە (لەژێر زەبر یا قورساییدا)؛ چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ پسان؛ هەرەس بردن: *(The steel beams ~d.)* .

v.t. نووشتاندنەوە؛ چەماندنەوە؛ پساندن.

buckle under, [Colloq.], هەرەس بردن (مرۆڤ)؛ ڕووخان؛ خۆ بەدەستەوەدان؛ شکان (لەبەردەمی زەبروزەنگدا)؛ ملدان؛ کۆڵدان: *(He didn't buckle under pressure.)*

buckler (buk′lēr), *n.* (۱) زرێپەکی بچووکە بە دەستەوە دەگیرێت یا دەکرێتە قۆڵەوە. (۲) پارێزەر؛ هۆی پاراستن.

v.t. پاراستن.

bucko (buk′ō), *n.* سێبەندی؛ شەلاتی.

buckra (buk′rə), *n.* مرۆڤی سپی (بە زمانی قولەڕەشی ئەفەریقا).

buckram (buk′rəm), *n.* (۱) قوماشێکی جێرکراوە بە جەوی (بەرگی پەڕتووکی لێ دروست دەکرێت). (۲) ووشکی و ڕەقی ڕەووشت.

adj. (۱) تایبەتی بەهم جۆرە قوماشە. (۲) ووشک و ڕەق (ڕەووشت).

v.t. جێرکردن؛ ڕەق کردن.

bucksaw (buk′sô′), *n.* مشاری گەورە.

buckshot (buk′shot′), *n.* ساچمەی گەورە (بۆ ڕاوە ئاسک و گیانداری گەورەی تر).

buckskin (buk′skin′), *n.* (۱) پێستەی ئاسک. (۲) چەرمێکی نەرمی قایمی بۆزە لە پێستەی ئاسک دروست دەکرێت (۳) ئەسپی بۆز. (٤) *(pl.)*، پانتۆڵ و پێڵاوی چەرمی ئاسک. (٥) [B-]، سەربازی شۆڕشی ئەمەریکا.

adj. تایبەتی بە چەرمی ئاسک.

bucktooth (buk′tōōth′), *n.* ددانی سەردەرپەڕیو.

buckwheat (buk′hwēt′), *n.* (۱) گەنمی ڕەش: ڕووەکێکی گوڵ سپی بۆنخۆشە تۆزێکی سێ سووچ دەگرێت. (۲) تۆزی ئەم ڕووەکە کە دەدرێت بە ئەسپ و مریشک یا خواردەمەنی لێ دروست دەکرێت. (۳) ناردی ئەم دانەوێڵەیە.

bucolic (bū-kol′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە شوان و دەشت‌ودەر؛ شوانی. (۲) لادێ؛ تایبەتی بە لادێ؛ تایبەتی بە ژیانی لادێ.

n. (۱) هەڵبەستێکە دەربارەی شوان و لادێ و ژیانی لادێ. (۲) لادێیی؛ شوان؛ کشتیار؛ وەرزێر.

bud (bud), *n.* (۱) چرۆ؛ خونچە؛ گۆزیکە.

(۲) کەسێک یا شتێکی پێنەگەیشتوو یا فەریک.

v.i. (۱) خونچەکردن؛ چرۆکردن؛ گۆڕکەکردن؛ پشکوتن؛ گەشانەوە. (۲) پێگەیشتن؛ گەورەبوون؛ هەراش بوون. (۳) لە باری فەریکیدا بوون.

v.t. (۱) چرۆ پێ دەرکردن؛ خونچەپێکردن. (۲) موتوربەکردن.

in bud, خونچەدار؛ چرۆدەرکردوو؛ گەشاوە؛ گوڵ بەدەم.

in the bud, بە منداڵی یا کۆرپەیی؛ بە خونچەیی؛ بە تازەیی؛ بە ساوایی.

nip in the bud, لەناوبردن. نەهێشتن؛ یا وەستاندن بە ساوایی پێش تەشەنەکردن و لەدەست دەرچوون.

[***They nipped the rebellion in the bud. ; to nip a plan (plot, disease, idea) in the bud*** **]**

Buddha (bood′ə), ***n.*** (۱) بوودا؛ دانەری ئایینی " بوودی " (دەڵێن: لە ساڵی ٥٦٣– ٤٨٣ ی پ.ز. لە هیندستان ژیاوە). (۲) کەسێک کە گەیشتووەتە پلەیەک کە لە هەموو شتێک تێگەیشتووە بەگوێرەی ڕێبازو ئایینی " بوودا " . (۳) وێنەی " بوودا "

Buddhism (bood′iz′m), ***n.*** ئایینی بوودا؛ بوودیزم؛ کە دەڵێن: نێش و ئازار هەشێکە لە ژیان و لەڕێگەی دابینکردنی ئارەزوو و بیرکردنەوەو ژیانی پاک و ڕاستەوە نێش و ئازار دوایی پێ دەهێنرێت.

Buddhist (bood′ist), ***n.*** کەسێکی بووری؛ بوودیەک.

adj. بوودی؛ تایبەتی بە ئایینی " بوودا "

budding (bud′iŋ), ***adj.*** تازەکوورە؛ ساوا. ***(a ~ writer)*** .

buddle (bud′′l, bood′′l), ***n.*** تەشت یا ئاوەڕۆی لێژی کانزای خاو پاکردنەوە

buddy (bud′i), ***n.*** [Colloq.], (۱) هاوڕێ؛ برادەر؛ هەڤاڵ. (۲) ئاوەڵ سەرباز

budge (buj), ***v.t.*** بزواندن؛ جووڵاندن

v.i. (۱) جووڵان؛ بزووان: ***(I won't ~ one inch.)*** . (۲) هەڵوێست گۆڕین؛ ڕا گۆڕین.

budge (buj), ***n.*** فەروە (بەتایبەتی لە پێستەی بەرخ دروستکراو).

adj. (۱) فەروە لەبەر (۲) بە کەشوفش؛ تەرزل.

budget (buj′it), ***n.*** (۱) کیسە؛ جزدان؛ شتی ناو کیسە یا جزدان. (۲) بڕێک شت. (۳) بووجە.

v.t. (۱) (ا) بووجە ئامادەکردن؛ بووجەکردن. (ب) خستنەناو بووجەوە؛ بووجە بۆ دانان. (۲) نەخشە بۆ دانان؛ ڕێکخستن (بۆ باش بەکارهێنان و بەفیڕۆنەدان): ***(B~ your time.)***

budgetary (buj′i-ter′i), ***adj.*** بووجەیی؛ تایبەتی بە بووجە: ***(~ matters)***

budget plan, بە مانگانە؛ بە قیست؛ بە بەش بەش.

buff (buf), ***n.*** (۱) چەرمی گامێش. (۲) چاکەتێکی سەربازی کە لە چەرمی گامێش دروستکرابێت. (۳) دارێک یا پێچکەیەکی چەرم تێگیراو (بۆ شت پاککردنەوەو بریقەپێدان بەکاردەهێنرێت). (٤) ڕەنگێکی زەردی بێ ڕەنگ یا مردوو. (٥) [Colloq.]، پێستی ڕووت. (٦) [Colloq.]، هۆگر؛ حەزکەر: ***(a movie ~ ; a jazz ~)*** .

adj. (۱) لە چەرمی گامێش دروستکراو. (۲) زەردێکی بێ ڕەنگ یا مردوو.

v.t. (۱) ساف‌ولووس کردن و بریقاندنەوە بە چەرمی گامێش. (۲) ڕەنگی زەردی کاڵ لێدان.

buff (buf), ***n.*** پیاکێشان؛ لێدان؛ پیامانێ؛ تەپە.

v.t. کەمکردنەوەی زەبر.

buffalo (buf′′l-ō′), ***n.*** (۱) (ا) گامێش (ب) گامێشی نەمەریکی. (۲) بڕێکە لە پێستەی گامێشی نەمەریکی دروست دەکرێت. (۳) جۆرە ماسیەکی پشت قەوارە (نێسقانی ووردی زۆرە).

v.t. [Slang], بەچەترسێن کردن؛ ترساندن؛ سام نانەبەر: ***(She's got him ~ed.)***

buffalo bird, باڵندەی گامێش: چەند جۆرە باڵندەیەکن بە گامێشی و ڕەشەوڵاخەوە دەنیشنەوەو زۆر گەنەیان لێ دەدزنەوە.

buffalo bug, قاڵزنچەی گامێش: بچووک و ڕەش و بەڵەکاویە.

buffalo fish, جۆرە ماسیەکی پشت قەوارە (نێسقانی ووردی زۆرە).

buffalo grass, گیای گامێش: گیایەکی کورتی گەڵا باریکی دەشتە لەوەڕگاکانی ئەمەریکایە.

buffalo robe, پڕۆبێکە لە پێستەی گامێشی نەمەریکی دروست دەکرێت.

buffer (buf′ēr), ***n.*** (۱) ئامێری زەبر کەمکەرەوە (مەکینەکاری). (۲) بەربەست؛ کەسێک یا شتێک کە دەکەوێتە نێوان دوو کەس یا شت یا شوێنەوە بۆ پاراستنیان لەیەکتری و کەمکردنەوەی زەبریان لەسەر یەکتری (۳) ئاوچەی بێ لایەن (کە دوو لەشکر یا تاقمی ناحەز بەیەک لەیەکتری جیادەکاتەوە)؛ ئاوچەی بەربەست.

v.t. کەمکردنەوەی زەبر.

buffer (buf′ēr), ***n.*** (۱) شتی ساف‌ولووسکەر (قوماشی نەرم، پێچکەی لە چەرم گیراو). (۲) مرۆڤی ساف‌ولووسکەر.

buffer state, وواڵتی بەربەست یا ئاوبەین: وواڵتێکی بێ لایەنە لەنێوان دوو وواڵتی گەورەتری ناحەز بەیەکدا لەیەکیان جیادەکاتەوە تا شەڕ نەکەن

buffer zone, ئاوچەی بەربەست: ئاوچەی بێ لایەن کە دوو لەشکری ناحەز بەیەک یا دوژمن بەیەک لەیەکتری جیادەکاتەوە.

buffet (buf′it), ***n.*** زلله؛ شەپازلە؛ مستەکۆڵە؛ لێدان (مەجاز): ***(the ~s of fate)***

v.t. (۱) زلله لێدان؛ مستەکۆڵە لێدان؛ پیامانێ؛ پیاکێشان. (۲) بەرەەڵستی کردن؛ پاڵ پێوەنان و گەڕاندنەوە؛ پیادان: ***(The waves ~ed the boat.)***

v.i. (۱) زۆران لەگەڵ گرتن؛ شەڕ لەگەڵ کردن. (۲) ڕێگەکردنەوە (بە زۆر یا بە پیامانێ).

buffet (bə-fā′, boo-fā′), ***n.*** (۱) دۆڵابی کەلوپەلی چێشتخانە. (۲) بوفێ: (ا) مێزێکە خواردەمەنی و سارددەمەنی لەسەر دادەنرێت، میوانەکان بە پێوە بەشی خۆیان دەبەن و دەیخۆن. (ب) مێزێکی وەها لە چێشتخانەدا. (۳) بوفێ: ژەمێکە کە میوانەکان بەشی خۆیان دەبەن لەو خواردن و خواردنەوەیەی لەسەر مێزێک دانراوە.

buffet supper (or lunch), ژەمەنانی بوفێی نێوارە یا نیوەڕۆ.

buffing wheel, پێچکەی ساف‌ولووس کردن (لە چەرم یا قوماش گیراوە).

bufflehead (buf′′l-hed′), ***n.*** مراوییەکی پشت ڕەشی ژێرسک سپی سەر زل ئەمەریکای باکوورە.

buffo (bōō′fō), ***n.*** گۆرانی بێژی قۆشمەی نۆپەرا.

adj. قۆشمە.

buffoon (bu-fōōn′), ***n.*** قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی.

buffoonery (bu-fōōn′ēr-i), ***n.*** قۆشمەچێتی؛ گاڵتەچێتی؛ گاڵتەوگەپ.

bug (bug), ***n.*** (۱) مێرووی زیانبەخش؛ مێروو؛ جانەوەر. (۲) [Colloq.]، میکرۆب. (۳) [Slang]، مایکرۆفۆنێکی زۆر بچووکە لە شوێنێکدا دەشارێنرێتەوە بۆ تۆمارکردنی گفتوگۆ بەدزییەوە. (٤) [Slang]، کەموکووڕی مەکینە یا ئامێرێک.

v.t. (۱) شاردنەوەی مایکرۆفۆنی بچووک لە شوێنێکدا بۆ تۆمارکردنی گفتوگۆ بەدزییەوە: ***(to ~ a room, telephone, etc.)*** . (۲) پەستکردن؛ سەرخستنەسەر؛ تووڕەکردن: ***(You're ~ging me. ; Don't ~ him.)***

bug off, [Slang], لاچۆ لێرە!؛ لاچۆ!

bug (bug), ***n.*** [Obs.], = **bugbear.**

bugaboo (bug′ə-bōō′), ***n.*** (۱) دێوودرنج؛ دەعبا؛ شەولەبان. (۲) سەرچاوەی ترس یا مەراق. (۳) بیروباوەڕێکی درۆیە خەڵکی پێ دەترسێنرێت یا پێ دەهێنرێتە سەر

ڕێگەیەکی تایبەتی.

bugbear (bug′bâr′), *n.* = bugaboo.

bugger (bug′ĕr), *n.* (۱) هەتیوبار (۲) لۆتی؛ کەسێکی پیس‌و بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخ (۳) کۆرە (لەرووی خوشەویستیەوە یا گالتەوە)؛ منداڵ؛ لاو.

v.t. گاین؛ نێرگاین

buggery (bug′ēr-i), *n.* هەتیوبازی؛ نێرگاین

buggy (bug′i), *n.* (۱) گالیسکەیەکی یەک ئەسپی یەک کەسیە. (۲) عەرەبانەی منداڵ

buggy (bug′i), *adj.* پڕ لە مێروو؛ جانەوەراوی؛ مێروو تێداو.

bughouse (bug′hous′), *n.* [Slang], شێتخانە

adj. [Slang], شێت.

bugle (bū′g'l), *n.* (۱) کەڕەنا ۲) کەنەشاخێکە فووی پیادەکرێت (ڕاو).

v.i. & v.t. فوو بە کەڕەنادا کردن؛ بانگ کردن بە کەڕەنا.

bugle (bū′g'l), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی پونگە

bugle (bū′g'l), *n.* مووڕوویەکی شووشەی درێژکۆڵەی ڕەشە

bugler (bū′glĕr), *n.* (۱) کەڕەناژەن؛ فووکەر بە کەڕەنادا. (۲) سەربازێ دیدەوانی فووکەر بە کەڕەنادا (بۆ خەڵک بانگ کردن).

bugloss (bū′glos, bū′glôs), *n.* زمانی گا؛ چەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگین و گەڵا و قەفی دڕکاوین.

buhl (bōōl), *n.* (۱) پارچەیەکی کەلوپەلی ناوماڵ بە نەخشی گونچکە- ماسی و کانزای ڕەنگاوڕەنگ‌و سەدەف

(۲) کورسی و مێزو شتی دارینەی تری پارچە بەم شێوەیە.

buhrstone (bûr′stōn′), *n.* (۱) بەردێکی سەختە (دەستاری ل دروست دەکرێت) (۲) دەستار.

build (bild), *v.t.* (۱) دروستکردن؛ دامەزراندن.

(۲) دانان؛ دامەزراندن: *(B~ your theory on facts.)* .

(۳) هێنانەبوو

v.i. (۱) خانوو دروستکردن (۲) خانووسازی کردن بە پیشە.

(۳) (~ on; ~ upon)، نەخشەدانان. (٤) پێڕکردن (یاری کاغەز).

n. قەدوبالا؛ لەش *(an athletic ~ ; a stocky ~)* .

build up, (۱) بەرەبەرد دروستکردن؛ وورەوورده دامەزراندن یا پێکەوەنان. ۲) تەندروستی باش کردن؛ بەهێزکردن. (۳) ناوەدانکردنەوە.

builder (bil′dĕr), *n.* (۱) دروستکەر؛ دامەزرێنەر؛ دانەر.

(۲) خانووساز؛ وەستای خانوو؛ خانووکەر.

(۳) مادەیەکە دەکرێتە ناو سابوونەوە بۆ باشتر شتن.

building (bil′diŋ), *n.* (۱) خانوو

(۲) دروستکردن (خانوو، کەشتی... هتد).

build-up (bild′up′), *n.* [Slang], بە شانو باڵدا هاتنەخوارەوە؛ جاڕ یا ڕیکلامکردنەوەی لایەنگر.

built (bilt), *past tense and p.p. of* **build.**

built-in (bilt′in′), *adj.* لەناودا دروستکراو یا چەسپێنراو؛ لەناو شتەکەدا دروستکراوەو بەشێکە لە شتەکە:

(a ~ microphone, bathtub, etc.)

bulb (bulb), *n.* (۱) گڵۆپ (کارەبا) (۲) فیسقە؛ پیازۆکە؛ سەڵک؛ ڕەگی ڕووەک‌و گوڵەباخ کە لە پیازۆکە دەچێت‌و دەڕوێنرێت.

bulbaceous (bul-bā′shəs), *adj.* (۱) پیازۆکەیی؛ فیسقەیی.

(۲) فیسقەدار؛ لە پیازۆکەوە گەورەبوو.

bulbar (bul′bĕr), *adj.* پیازۆکەیی؛ فیسقەیی.

bulbiferous (bul-bif′ĕr-əs), *adj.* فیسقە هێنەرە بەرهەم؛ پیازۆکەگر

bulbil (bul′bil), *n.* فیسقەی بچووک؛ پیازۆکە

bulbous (bul′bəs), *adj.* (۱) فیسقەیی؛ فیسقەدار.

(۲) لە فیسقە یا پیازۆکەوە پەروەردەکراو.

bulbul (bool′bool), *n.* بولبول.

bulge (bulj), *n.* ئاوسان؛ ئاوساوی؛ بلۆق؛ تلۆق؛ کیس.

v.i. & v.t. ئاوسان؛ بلۆق کردن؛ دەرپەڕین؛ هەڵتلۆقین؛ کیس کردن؛ هەڵتۆقین؛ خۆین یا ئاو تێژان.

bulgy (bul′ji), *adj.* ئاوساو؛ هەڵتلۆقیو؛ بلۆق کردوو.

bulimia (bū-lim′i-ə), *n.* برسێتیێەکی لە ئەندازە بەدەرەی بەردەوام (پزیشکەوانی).

bulk (bulk), *n.* (۱) قەبارە (بەتایبەتی هی زۆر گەورە)؛ قەبەیی.

(۲) زۆربە؛ زۆرینە:

(He invested the ~ of his money in real estate.)

(۳) باری کەشتی.

v.i. (۱) کەڵەکەبوون؛ تۆپەڵ بوون؛ کۆمەڵ بوون.

(۲) گەورەبوون؛ زل بوون؛ زیادبوون (گرنگی، بایەخ).

(۳) گرنگ بوون؛ بایەخ هەبوون؛ قەبارە هەبوون.

v.t. کەڵەکەکردن؛ تۆپەڵ کردن؛ کۆمەڵ کردن.

adj. (۱) سەرجەم؛ کۆ؛ هەموو.

(۲) نەکراوەتە کیسەو پاکەت‌و سندووقەوە بەڵکو بە کۆمەڵ دانراوە (فرۆتەنی).

break bulk, بار شکاندن (بە لێ دزینەوەی هەندێکی).

in bulk, (۱) بە کۆمەڵ؛ نەکراوەتە پاکەت‌و کیسەو سندووقەوە بەڵکو بە کۆمەڵ دانراوە (فرۆتەنی).

(۲) زۆر؛ بڕێکی زۆر؛ بە کۆمەڵ. *(He buys mechandise in bulk.)*

bulkhead (bulk′hed′), *n.* (۱) تیغەدیواری ناو کەشتی‌و شتی تر.

(۲) بەربەست؛ دیوار (بۆ ڕاگرتن یا بەربەست کردنی زەوی، ئاگر، ئاو).

(۳) چوارچێوەیەکی دەرپۆقیوە بۆ دەرگایەکی پێ پلیکانەی گەنچینەی زێرزەمین.

bulkiness (bul′ki-nis), *n.* زل؛ گەورەیی؛ قەبارە.

bulky (bul′ki), *adj.* (۱) بە قەبارە؛ قەوارەدار؛ زل؛ گەورە.

(۲) قەبە؛ ناقۆڵا؛ زل‌و ناقۆڵا.

bull (bool), *n.* (۱) کەڵەگا؛ گای نەخەسار.

(۲) نێرینەی گامێش، فیل، بەرانەکێوی، نەهەنگ... هتد.

(۳) پارەباز؛ ئالۆڕێرکەری بۆرسە.

(٤) کەسێکی باشبین (پارەبازی، بازرگانی، کاسبی).

(٥) [B-]، بورجی گا.

(٦) کەسێکی کەتەو بەهێزو دەنگ زل.

(۷) [Slang]، قسەی قڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا.

v.t. نرخ زیادکردنی بۆرسە (پارەبازی).

v.i. نرخ زیادبوونی بۆرسە؛ نرخ زیادبوون.

adj. (۱) نێرینە؛ نێر. (۲) کەڵەگایی؛ کەتەو بەهێز.

(۳) نرخی لە زیادبوونداید؛ لە بەرەودایە: *(a ~ market)* .

shoot the bull, [Slang], (۱) قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا کردن؛ قسەی قڕکردن. (۲) قسەکردن؛ دەمەتەقێ کردن.

take the bull by the horns, بە ئازایانەو چاونەترسانە بەرەنگاری کێشە یا تەنگوچەڵەمە بوون.

bull (bool), *n.* (۱) مۆری پاپا. (۲) فەرمانێکی پاپایی.

bull (bool), *n.* هەڵەی ووتار؛ ووتەی نابەجێ یا هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا.

bull- (bool), پێشگرێک بەمانای: (۱) گا؛ کەڵەگا: *(bullfight)* . (۲) وەک کەڵەگا.

(۳) نێرینە؛ زل: *(bullfrog)* .

bulla (bool′ə, bul′ə), *n.* (۱) مۆرێکی خڕی قوڕقوشمی پاپایە.

(۲) بلۆق؛ تلۆق؛ ئاوساوی.

bullace (bool′is), *n.* (۱) هەڵووژە؛ هەڵووژە کێوی.

(۲) دارهەڵووژە؛ داری هەڵووژە کێوی.

bullate (bool′it, bul′it), *adj.* بلۆقاوی یا گرنج گرنجاوی (گەڵای توخمە کەڵەرمێک).

bullbaiting (bool′bāt′iŋ), *n.* ڕاوەگا؛ سەگ کردنە کەڵەگا (جاران لە ئینگلتەرە باوبوو).

bullbat (bool′bat´), *n.* = nighthawk.

bulldog (bool′dôg´, bool′dog´), *n.* (١) سەگێکی گەورەی کەلە زل تووک کورتی ناشرینی بەهێزو ئازایە. (٢) دەمانچەیەکی لووت کورتە. (٣) ماددەیەکی گرنەگرە لە فڵن دروستکردندا بەکاردەهێنرێت. (٤) [British]، چاودێری ڕەووشت باشی (لە هەندێك لە زانکۆکانی ئینگلتەرەدا)؛ پۆلیس.

adj. وەك سەگی " بوڵدۆگ " ئازا؛ سەرسەخت؛ کەلەڕەق.

v.t. بەزەویدادانی پارێزنێك بە دەست گرتن بە شاخی‌یەوە و بادانی ملی.

bulldog edition, چاپی دەیانی زووی ڕۆژنامەیەك بۆ دەرەوەی شار.

bulldoze (bool′dōz´), *v.t.* (١) ڕووخاندن بە بوڵدۆزەر. (٢) بەچەترسێن کردن؛ ترساندن.

bulldozer (bool′dōz´ĕr), *n.* (١) بوڵدۆزەر مەکینەی زەوی ڕامالێن و هەڵکەندن. ٢) تیغی بوڵدۆزەر. (٣) شەلاتی؛ شەقاوە.

bullet (bool′it), *n.* گوللە؛ فیشەك

bulletin (bool′ə-t'n, bool′ə-tin), *n.* (١) (ا) بڵاوکراوەی ڕەسمی؛ هەواڵنامە؛ بەیاننامە؛ نامۆژگاری. (ب) بڵاوکراوە؛ دوا دەنگوباس. (٢) گۆڤاری کۆمەڵە یا ڕێکخراوێك.

v.t. بڵاوکردنەوە (لە بڵاوکراوە، نامۆژگاری، یا گۆڤاردا).

bulletin board, تەختەی ئاگاداری

bulletproof (bool′it-prōōf´), *adj.* گوللەبەند؛ گوللەنەبڕ.

v.t. گوللەبەندکردن.

bullfight (bool′fīt´), *n.* شەڕەگای نیسپانی

-bullfighting *(n.).*

bullfighter (bool′fīt´ĕr), *n.* شەڕەگاکەر

bullfinch (bool′finch´), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی چۆلەکە ئاسایی ڕەنگاوڕەنگی دەنگ خۆشن.

bullfinch (bool′finch´), *n.* پەڕژینێکی بەرز (کە خەڵقێك لە دیوێکی‌یەوە بێت).

bullfrog (bool′frôg´, bool′frog´), *n.* جۆرە بۆقێکی گەورەیە

bullhead (bool′hed´), *n.* (١) جۆرە ماسی‌یەکی سەرزلە. (٢) کەسێکی سەرسەخت یا کەلەڕەق.

bullheaded (bool′hed´id), *adj.* (١) سەرزل؛ کەلەزل؛ سەرپان. (٢) کەلەڕەق؛ سەرسەخت.

bullhorn (bool′hôrn´), *n.* دەنگ گەورەکەر

bullion (bool′yən), *n.* (١) پارچە زێر یا زیو. (٢) پەراوێزو نەقشونیگاری زێڕین یا زیوین.

bullish (bool′ish), *adj.* (١) کەلەگای؛ سەرپان و کەلەڕەق. (٢) (ا) هۆی نرخ بەرزکردنەوە؛ نرخ بەرزکەرەوە. (ب) لە نرخ بەرزبوونەوەدایە (پارەبازی، بۆرسە): ***(a ~ market)*** . (ج) باشبین (پارەبازی، بازرگانی، کاسبی).

bullnecked (bool′nekt´), *adj.* مل کورت و ئەستوور.

bullock (bool′ək), *n.* (١) گاجوت؛ گای خەساو؛ گا. (٢) [Obs.]، پاڕێز.

bull pen, (١) پەچەی کەڵەگا؛ تەوێلەی کەڵەگا. (٢) گرتووخانەی سەردەمی. (٣) مەشقگای یاری بێسبۆل.

bull ring, گۆڕەپانی شەڕەگای نیسپانی؛ مەیدانی شەڕەگا

bull-roarer (bool′rôr´ĕr), *n.* بۆڕەدار پارچەیەك تەختەیە بەستراوە بە پەتێکەوە کە بە قایم بادرا دەنگێکی گەورەی لێوەدێت.

bull session, [Colloq.], کۆڕی دەربڕینی بیروڕا بە ئاشکرا.

bull's-eye (boolz′ī´), *n.* (١) کلاوڕۆژنە. (٢) ناوەڕاستی نیشانێك؛ ناوجەرگەی نیشان (تیربازی). (٣) پێکار؛ لێدان؛ لێدانێکی ڕاستەوخۆ؛ لێدانی ناوەڕاستی نیشان. (٤) کارێنی سەرکەوتوو. (٥) شووشەی قۆزقۆز. (٦) چرایەك کە شووشەی وەهای هەبێت. (٧) جۆرە نوقوڵێکی ڕەقە. (٨) خواردنی خوڵۆکەی دارین (کەشتی‌یەوانی)

bullshit (bool′shit´), *n.* [Vulgar Slang], قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆپ.

v.i. [Vulgar Slang], قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا کردن؛ قسەی قۆپ کردن.

-bullshitter *(n.).*

bull terrier, جۆرە سەگێکی بەهێزی باریکەلەی سپی خێرای تووک کورتی پێست سافە.

bull tongue, گاسن؛ دەمەگاسن.

bull-whip (bool′hwip´), *n.* قامچی درێژو ئەستوور.

bully (bool′i), *n.* (١) سێبەندی؛ شەلاتی؛ زەبوون کوژ. (٢) گەواد. (٣) [Archaic]، پیاوکوژ یا شەلاتی بە کرێ گیراو. (٤) [Archaic]، کابرایەکی چاك.

v.t. بەچەترسێن کردن؛ ترساندن: ***(to ~ somebody)*** .

v.i. سێبەندێتی کردن.

adj. (١) ئازا؛ چاونەترس؛ چاوقایم. (٢) [Colloq.]، زۆرباش.

interj. [Colloq.], ئافەرم!؛ دەستخۆش!.

bully (bool′i), *n.* گۆشتی قووتووی گا.

bullyrag (bool′i-rag´), *v.t.* بەچەترسێن کردن؛ هەڕەشەلێکردن؛ ترساندن.

bulwark (bool′wĕrk), *n.* (١) سەنگەر؛ قەڵا. (٢) . breakwater (٣) پاڕێزەر (شت)؛ پاڕێزگار: ***(Law is the ~ of society.)*** . (٤) (*pl.*)، دیواری سەربانی کەشتی.

v.t. پاراستن؛ بەریەست کردن؛ پاڕێزگاری کردن.

bum (bum), *n.* (١) [Colloq.]، کەسێکی وێڵو بێ لانەو دەست لە خەڵك پان کەرەوە. (٢) کەسێکی تەمەڵو بێ کارو کاسبی (هەندێك جار لەڕووی گانتەوە)؛ مفتخۆر؛ مووشەك؛ لاخۆر؛ جادەپێو.

(٣) کەسێکی سەرسەری یا بێ نرخ. (٤) [Slang]، زەماوەندی خواردنەوە.

v.i. (١) [Colloq.]، سووڕانەوە؛ جادە پێوان. (٢) [Colloq.]. مفت خواردن؛ مووشەکی کردن. (٣) [Slang]، زۆر خواردنەوە.

v.t. مفت خواردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.

adj. (١) خراپ؛ قەڵب؛ بازاڕی. (٢) شکاو؛ لەکارکەوتوو؛ پەککەوتوو: ***(a ~ shoulder)*** .

on the bum, [Colloq.], (١) سووڕانەوە؛ جادە پێوان. (٢) شکاو؛ پەککەوتوو.

bum (bum), *n.* [British Slang], گووپی قنگ؛ قنگ.

bumble (bum′b'l), *v.i.* ووزەووزکردن؛ گیزەماتن.

bumble (bum′b'l), *v.i.* (١) زمان گیران؛ بە ناقوڵایی ڕەفتارکردن. (٢) سانتەدان؛ پێ داچوون؛ چورتم دان.

v.t. تێکدان (کار)؛ بە ناڕێك‌وپێکی کردن.

bumblebee (bum′b'l-bē´), *n.* هەنگێکی گەورەی گیزە زلە.

bumboat (bum′bōt´), *n.* بەلەمی نازووقەبەر (بۆ کەشتی گەورە کە ناتوانن زۆر نزیك بەندەر ببنەوە).

bump (bump), *v.t.* (١) خۆ پێدادان؛ بەرکەوتن (بە ئەسپایی یا قایم). (٢) لێسەندنو دان بە کەسێکی تر (کار، جێگەی ناو فڕۆکەو شەمەندەفەر)؛ لابردنو جێگەگرتنەوە؛ دەرکردن لە کار.

v.i. (١) (~ into; ~ against)، بەرکەوتن؛ خۆ پێدادان؛ پێ گەیشتن؛ تووش بوون: ***(He ~ed into her. ; He ~ed against the wall.)*** .

(٢) تاسەکردن؛ هەڵبەزودابەزکردن

n. (١) قۆرت؛ کۆسپ: ***(to hit a ~)*** . (٢) تاسە؛ هەڵبەزودابەز. (٣) پێدادان؛ بەرکەوتن. (٤) بلۆق؛ تلۆق؛ ناوساوی.

bump off, (١) بەرکەوتنو خستنەخوارەوە (لەسەر مێزێك). (٢) [Slang]؛ کوشتن؛ سڵ ساردکردنەوە.

bumper (bump′ĕr), *n.* دەعامیەی ئوتومبیل

bumper (bump′ĕr), *n.* (١) پەرداخ یا کوپی زۆر پڕ؛ جامی لێواولێو

(٢) شتێکی زۆر زل

v.t. (١) لێواولێو کردن؛ زۆر پڕکردن.

(٢) بە نۆشی کەسێکەوە خواردنەوە.

adj. فرە؛ بێ شومار؛ زۆر؛ زەبەند: *(a ~ crop)* .

bumpkin (bump′kin), *n.* (١) لادێیی؛ کەسێکی هیچ نەزان؛ کەسێکی ناقوڵا و گێلۆکەو تێنەگەیشتوو: *(a country ~)* .

(٢) دارێکی دەرێژقیوە لەدوای کەشتێیەوە بۆ ڕاگیرکردنی تەوەر.

bumptious (bump′shəs), *adj.* زۆر لەخۆبایی؛ زۆر بەفیزو کەشخە.

bumpy (bump′i), *adj.* کەندوکۆسپاوی؛ چاڵوچۆڵاوی؛ پڕ لە تاسە: *(a ~ road)*

bun (bun), *n.* (١) (ا) پارچە نانی نەستوور (وەک سەموون بەڵام بچووکتر). (ب) پارچە نانی نەستووری نەختێک شیرین کراو. (٢) پرچی کڵاوەکراو.

bunch (bunch), *n.* (١) هێشوو *(a ~ of grapes)* . (٢) چەپک؛ قول؛ دەسک (گوڵ، گیا)؛ گوورزە؛ مەڵۆ: *(a ~ of flowers)* .

(٣) دەستە (کلیل): *(a ~ of keys)* .

(٤) [Rare]. کۆپارە؛ قەموری.

(٥) [Colloq.]. دەستە (مرۆڤ)؛ تاقم (شت، مرۆڤ)؛ هەند: *(a ~ of people, trees, etc.)*

v.t. & v.i. (١) دەستەدەستەکردن؛ کردن بە چەپک یا دەسک؛ پێکەوەبەستن.

(٢) تۆی تۆی وەستان پێکەوە (تەنوورە یا کراسی ژنانە).

-bunchy *(adj.).*

bunco (buŋ′kō), *n.* [Colloq.], گزی (یاری کاغەز. هاییەخت)؛ ساختە.

v.t. [Colloq.], گزی کردن؛ ساختەکردن.

buncombe (buŋ′kəm), *n.* [Colloq.], (١) ووتاری هیچوپووچ (کە هەر بۆ ڕازی کردنی جەماوەر بێت). (٢) قسەو کردەوەی قۆڕ؛ قسەی پووچ.

bund (bund), *n.* (١) بەستوو؛ بەست؛ بەنداو.

(٢) شەقام یە ڕێڕەوی قەراغ بەندەر.

bund (bund), *n.* (١) ڕێکخراو؛ کۆمەڵە؛ یەکێتی.

(٢) [B-]. کۆمەڵەیەکی نەڵمانی–نەمەریکی نازیيە.

bundle (bun′d'l), *n.* (١) چەپک؛ دەسک؛ قول؛ گوورزە؛ مەڵۆ.

(٢) پریاسکە؛ بابۆڵە. (٣) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ.

(٤) [Slang]. سەفتە؛ پارەیەکی زۆر: *(He spent a ~.)* .

v.t. (١) پێکەوەبەستن؛ پێچانەوە؛ دەستەدەستەکردن؛ چەپک چەپک کردن.

(٢) (~ away; ~ off; ~ out)، بە پەلە ناردن؛ دەست پێوەنان بە گورج.

v.i. (١) (~ away)، بە پەلە ڕۆیشتن؛ خێرا بۆ دەرچوون.

(٢) لەگەڵ یاردا نووستن لە هەمان جێگەدا بە جلەوە

bundle up, جلی گەرم لەبەرکردن؛ خۆ گەرم داپۆشین.

bung (buŋ), *n.* (١) تەپەدۆر. (٢) کونی بە تەپەدۆر گیراو.

v.t. (١) کۆ گرتن بە تەپەدۆر. (٢) داخستن؛ گرتن (کون).

(٣) [Slang]، (~ up)، بریندارکردن؛ ڕووشاندن؛ شین کردنەوە.

bungalow (buŋ′gə-lō′), *n.* خانوویەکی بچووکی یەک نهۆمیيە؛ بەنگەڵە

bunghole (buŋ′hōl′), *n.* کونی بەرمیل یا مەرکانە

bungle (buŋ′g'l), *v.t. & v.i.* بە خراپی کردن یا پێنەکردن؛ تێکدان؛ بە ناشرینی و نەزانانە کردن؛ خەسارکردن: *(to ~ a job)* .

n. کارێکی بە نەزانانە کراو؛ کارێکی قەڵب یا خراپ کراو.

bunion (bun′yən), *n.* بلۆقی بنی پەنجەگەورەی پێ.

bunk (buŋk), *n.* (١) جێگەی نووستنی بە قەد دیوارەوە (لە کەشتی و شەمەندەفەردا). (٢) جێگەیەکی نووستنی تەسک؛ دوو چەرپایەی تەسکی بەسەرییەکەوە لەیەک چوارچێوەدا.

v.i. (١) نووستن لە جێگەیەک یا چەرپایەیەکی تەسکدا. (٢) نووستن؛ خەوتن.

bunk (buŋk), *n.* [Slang], قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.

bunkbed (buŋk′bed′), *n.* دوو چەرپایەی تەسکە لەناو یەک چوارچێوەی دارەا بەسەر یەکەوە.

bunker (buŋ′kēr), *n.* (١) عەماری خەڵووز یا سووتەمەنی کەشتی. (٢) سەنگەر؛ ڕوورێکی کۆنکریتی ژێرزەمین (جەنگ). (٣) گردۆڵکەیەکی لمە لە یاریگەی " گۆڵف " دا.

v.t. (١) خەڵووز یا سووتەمەنی کردنە کەشتێیەوە. (٢) لێدانی توێی " گۆڵف " و کەوتنی لەناو گردۆڵکەی لمینی ناو یاریگاکە.

bunkhouse (buŋk′hous′), *n.* خانوویەکی ساکارە کە چەند چەرپایەیەکی تەسکی تێدایە.

bunkmate (buŋk′māt′), *n.* هاوجێگە (لە یەکێک لە دوو چەرپایەی تەسکی ناو چوارچێوەیەکی دار).

bunko (buŋ′kō), *n.* = bunco.

bunkum (buŋ′kəm), *n.* = buncombe.

bunny (bun′i), *n.* (١) کەرۆشک (ووشەیەکی منداڵانە)؛ کەرۆشکی ماڵی. (٢) کچی بەردەستی هەندێک یانەی شەو (کە جل کەم لەبەردەکەن و خۆیان وەک کەرۆشک دەنوێنن).

bunt (bunt), *v.t. & v.i.* (١) شۆق لێدان؛ قۆچ تێهەڵدان.

(٢) لێدانی توێی بێسبۆڵ بە ئەسپایی.

n. (١) شۆق؛ قۆچ. (٢) لێدانی توێی بێسبۆڵ بە ئەسپایی.

bunt (bunt), *n.* (١) ئەخۆشی گەنم. (٢) میکرۆبی ئەم ئەخۆشییە.

bunt (bunt), *n.* (١) ناوەڕاستی توێری ماسی داکەوتوو.

(٢) ناوەڕاستی بایەوانی کەشتی با.

bunting (bun′tiŋ), *n.* (١) قوماشی ئاڵا. (٢) ئاڵا؛ بەیداخ.

(٣) ئاڵاو پارچە قوماشی بچووکی ڕەنگاوڕەنگ (کە شەقامو شوێنی تری پێ دەڕازێنرێتەوە لە جەژنەا).

bunting (bun′tiŋ), *n.* باڵندەیەکی دەنووک ئەستوورە لە چۆلەکەو فیسقەگولە دەچێت

buntline (bunt′lin, bunt′līn), *n.* پەتی بنی بایەوانی کەشتی.

buoy (boi, bōō′i), *n.* (١) دەبەی سەرئاو (لە بەندەرو کەناری دەریادا دانرێت بۆ نیشانەکردنی تەنکایی ئاو).

(٢) چاکەتی سەرئاوخەر (بۆ ڕزگارکردن لە خنکاندن).

v.t. (١) نیشانەکردن بە دەبەی سەرئاو. (٢) سەرئاوکەوتن.

(٣) هاندان؛ ووڕە نانەبەر؛ کەیف خۆش کردن.

buoyancy (boi′ən-si, bōō′yən-si), *n.* (١) سەرئاوکەوتن؛ توانای سەرئاوکەوتن؛ سووکی. (٢) ڕووخۆشی؛ کەیف خۆشی.

buoyant (boi′ənt, bōō′yənt), *adj.* (١) سەرئاوکەوتوو؛ سووک.

(٢) سەرئاوخەر. (٣) کەیف قنج؛ زیت: *(a ~ personality)* .

bur, burr (bûr), *n.* (١) پەیکولە؛ دڕکێکی خڕی بچووکە.

(٢) ڕووەکێک کە ئەم دڕکە دەگرێت. (٣) کەسێکی خۆمەڵواسەر بە خەڵکەوە پەیکوڵە لێکردنەوە.

v.t. بڵقە بڵق کردن (وەک ئاوی شەربەو گۆزە).

burble (bûr′b'l), *v.i.* جۆرە ماسیيەکی ناو ڕوبارە.

burbot (bûr′bət), *n.* (١) بار؛ کۆڵ؛ باری سەرشان.

burden (bûr′d'n), *n.* (٢) باری گران؛ نەرک؛ کۆڵێکی قورس؛ تەوق؛ نەرکی ناخۆش.

(٣) بارهەڵگرتن: *(a beast of ~)* .

(٤) باری کەشتی؛ ئەو بارەی کەشتێیەک بۆی هەڵدەگیرێت.

v.t. بار قورس کردن؛ بار گران کردن؛ نەرک خستنەسەر؛ سەر قورس کردن: *(Don't ~ him with your troubles.)*

burden (bûr′d'n), *n.* (١) کۆرەسی گۆرانی.

(٢) نزمترین دەنگی پارچەیەک مۆسیقای ئۆرکێستڕا.

(٣) دەنگی شمشاڵی نیرلەندی (کە هەر دەیڵێتو دەیڵێتەوە).

(٤) بیری سەرەکی ووتارێک: *(the ~ of a speech)* .

burden of proof, نەرکی پێ سەلماندن (کە وا لەسەر شانی کەسێک یا کۆمەڵێک بۆ پێ سەلماندنی داواکەیان ئەگەرنا دۆڕاندنی).

burdensome (bûr′d'n-səm), *adj.* قورس؛ گران؛ ناخۆش؛ ماندووکەر: *(~ requests, restrictions, etc.)* .

burdock (bûr′dok′), *n.* ڕووەکێکی بۆن تیژی گەڵا زلە دڕکی

قولاپداری پیوەیە بە شتەوە دەنووسێت.

bureau (byoo′rō), *n.* (١) [British] ، مێزی نووسینی چەکمەجەدار. (٢) دۆلاب (بۆ جل‌وبەرگ). (٣) فەرمانگە؛ دەزگا. *(an information ~ ; a travel ~)* . (٤) فەرمانگەی میری

bureaucracy (byoo-rok′rə-si), *n.* بیرۆکراسی (١) پژێمی بەرێوەبردنی کاروباری میری لەلایەن کاربەدەستانی هەڵبژێراوەوە. (ب) سەرجەمی ئەم کاربەدەستانە؛ فەرمانبەرانی میری. (ج) پۆتینی ووشکەو بێ مانای دەزگاو فەرمانگەکانی میری.

bureaucrat (byoo′rə-krat′), *n.* بیرۆکرات کاربەدەستێکی میری کوێرانە لەسەر پۆتێن پۆیشتوو.

bureaucratic (byoo′rə-krat′ik), *adj.* بیرۆکراتی تایبەتی بە پۆتینی ناو دەزگاو فەرمانگەکانی میری.

-bureaucratically *(adv.).*

Bureau of Internal Revenue, دەزگای باجی دەسکەوت.

burette, buret (byoo-ret′), *n.* شووشەی پلەپلە نیشانەکراوی کیمیاگەری بو پێوانی شلە بەکاردەهێنرێت

burg (bûrg), *n.* (١) شاری بە دیوار دەورەگیراوی کۆن. (٢) شار؛ بێ

-burg (bûrg), پاشگرێکە بەمانای شار؛ ناوەدانی.

burgage (bûr′gij), *n.* شێوەیەکی بەکرێدانی زەوی‌وزارە

burgee (bûr′jē), *n.* نالای سێگوشەیی پێناسەی کەشتی.

burgeon (bûr′jən), *v.i. & v.t.* (١) چرۆکردن؛ چەکەرەکردن؛ پشکوتن. (٢) پەرەسەندن؛ پێگەیشتن؛ گەشەکردن؛ تەرزفرێدان.

n. خونچە؛ چرۆ؛ تەرز؛ گول.

-burger (bûr′gĕr), پاشگرێکە بەمانای ساندویچی گۆشتی قیمەکراو *(hamburger, cheeseburger)*

burgess (bûr′jis), *n.* (١) دانیشتوویەکی شارێکی ئینگلیزی. (٢) نوێنەری شارێکی ئینگلیزی یا زانکۆیەک لە پەرلەماندا. (٣) ئەندامێکی پەرلەمانی ویلایەتی " ماریلاند " لە ئەمەریکا پێش شۆڕشی ئەمەریکی

burgh (bûrg), *n.* شارێکی ئینگلیزی یا ئوسکوتلەندی سەربەخۆ.

burgher (bûr′gĕr), *n.* دانیشتووی شارێکی ئینگلیزی یا ئوسکوتلەندی سەربەخۆ.

burglar (bûr′glĕr), *n.* دزی مال یا دووکان؛ دز؛ مالبڕ.

-burglarious *(adj.).*

burglarize (bûr′glə-rīz′), *v.t.* مال یا دووکان بڕین؛ دزین. *(to ~ a home, shop, office, etc.)*

burglarproof (bûr′glĕr-prōōf′), *adj.* نادزرێت (مال، دووکان)؛ دز ناتوانێت بیبڕێت.

burglary (bûr′glə-ri), *n.* مال یا دووکان بڕین؛ دزین؛ تالان کردن.

burgle (bûr′g'l), *v.i. & v.t.* = burglarize.

burgomaster (bûr′gə-mas′tĕr), *n.* سەرۆکی شارەوانی (لە هۆڵەندەو ئەڵمانیا و نەمسا).

burgonet (bûr′gə-net′), *n.* کڵاوی ئاسنی سووک

burgoo (bûr′gōō, bûr-gōō′), *n.* (١) هەریسە؛ شۆربایەکی خەستی دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچێت (٢) [Dial.]. (١) شلەی گۆشت و سەوزەی تووڕو تیژ (ب) سەیرانێک کە ئەم جۆرە شلەیەی تێدا دەخورێت.

Burgundy (bûr′gən-di), *n.* (١) ئاوچەی بەرگەندی لە پۆژهەڵاتی فەرەنسا. (٢) شەرابێکی سوورە (لە سەرەتادا لەم ئاوچەیە دروست دەکرا).

burial (ber′i-əl), *n.* ناشتن؛ مردوو ناشتن؛ بە خاک سپاردن.

adj. تایبەتی بە مردوو ناشتن؛ تایبەتی بە خاک سپاردن.

burial ground, گۆڕستان؛ قەبرستان

burier (ber′i-ĕr), *n.* مردوونێژ؛ بە خاک سپێر.

burin (byoo′rin), *n.* ئامێری نەخش هەڵکەندن لەسەر مەرمەڕو کانزا.

burl (bûrl), *n.* (١) گرێ (لە خوری، دەزوو، یا قوماشدا). (٢) گرێی قەدی دارودرەخت. (٣) تەبەقە دارێکی تەنکی گرێداویە بۆ پازاندنەوە بەکاردەهێنرێت.

v.t. گرێ لێ لابردن (قوماش).

burlap (bûr′lap), *n.* گوش؛ جانفاس؛ قوماشی گونیەو خەرار.

burlesque (bĕr-lesk′), *n.* (١) شانۆگەری لاقرتی و لاسایی. (٢) خۆنواندنی بێ پەردەو پووت و قۆشمەی سەر شانۆ.

adj. تایبەتی بە شانۆگەری لاقرتی و لاسایی و بێ پەردە.

v.t. & v.i. لاسایی کردنەوە و لاقرتی و قەشمەری کردن لەسەر شانۆ.

burley, Burley (bûr′li), *n.* تووتنێکی ئەمەریکی کەڵا تەنکە.

burly (bûr′li), *adj.* تێکسمراو؛ چوارشانە؛ کەتە؛ زەبەلاح.

-burliness *(n.).*

burn (bûrn), *v.t.* (١) سووتاندن؛ ناگرتێبەردان؛ گرتێبەردان. (٢) بە ئاگر کوشتن؛ سووتاندن (گیانداران). (٣) داپڵۆخاندن. (٤) خۆڕانگازکردن؛ خۆرگەستن. (٥) داخ کردن. (٦) سوورکردنەوە (خشت، گۆزەودیزە). (٧) بە ئاگر کردن (کون، سووتان): *(He ~ed a hole in his coat.)* (٨) تووزاندنەوە؛ چووزاندنەوە؛ کزاندنەوە؛ سووتاندن (دەم، قوڕگ): *(This hot pepper ~ed my mouth.)* (٩) سووتاندن یا بەکارهێنان (مۆم، چرا، زۆپا). (١٠) ئاگرتێبەردان (هەست، بەزەیی، تووڕەیی، حەز). (١١) بەکارهێنان (سووتەمەنی)؛ سووتاندن: *(This heater ~s gas. ; Her car ~s oil.)* (١٢) [Slang]، کارەبا لێدان؛ بە کارەبا کوشتن.

v.i. (١) سووتان: *(The fire is ~ing.)* . (٢) شەوقدانەوە؛ گەرمایی دان؛ ڕووناکی دانەوە. (٣) داپڵۆخان؛ داپڵۆخین. (٤) بە ئاگر مردن؛ سووتان. (٥) هەست کردن بە گەرما. (٦) هاتنە جۆش‌وخرۆش؛ هەست زۆر گەرم بوون: *(to ~ with desire)* . (٧) کزانەوە (برین، سووتاوی)؛ تووزانەوە. (٨) [Slang]، کارەبا لێدان؛ بە کارەبا مردن یا کوژران.

n. (١) سووتاوی؛ سووتان؛ برینێک کە لە ئەنجامی سووتان یا گەرمادا بێت. (٢) شوێنی داخ کراو؛ نیشانە (داخ کردن). (٣) خۆرانگان.

burn down, سووتاندن (خانوو)؛ هەموو سووتاندن و تەخت کردن.

burn one's bridges, پێگەی گەڕانەوە لە خۆ بڕین.

burn oneself out, خۆ زۆر ماندووکردن (بە کار یا ڕابواردن)؛ هێز لە خۆ بڕین: *(He is burned out.)* .

burn out, (١) کوژانەوە. (٢) فەوتاندن بە ئاگر. (٣) سووتاندن (مال، دووکان... هتد). (٤) قانگ دان یا دەرپەڕاندن بە ئاگر.

burn up, [Slang], (١) زۆر تووڕەکردن؛ تووڕەبوون. (٢) سەرزەنشت کردن بەتوندی.

burn (bûrn), *n.* [Scot.], جۆگەلە.

burner (bûr′nĕr), *n.* (١) چاو (پرێمز، چێشت لێنەر، زۆپا). (٢) کووڕە؛ فڕن؛ زۆپا؛ چێشت لێنەر (ئامێر). (٣) سووتێنەر.

burnet (bûr′nit), *n.* جۆرە گوڵێکە.

burning (bûrn′iŋ), *adj.* (١) خەریکە دەسووتێت؛ لە سووتاندنداید. (٢) زۆر گرنگ؛ گەرم (مەجاز): *(a ~ issue)* .

burning bush, دەرەختێکە گوڵی بچووکو بەری سوور دەگرێت.

burning glass, شووشەیەکی قۆزاو تیشکی خۆری پێ کۆدەکرێتەوە بۆ سووتاندن یا گەرم کردن.

burnish (bûr′nish), *v.t. & v.i.* ڕاخاوردنەوە؛ ساف‌ولووس کردنو بریقاندنەوە (شمشێر، خەنجەر).

n. بریقە.

-burnisher *(n.).*

burnoose, burnous (bĕr-nōōs′, bûr′nōōs), *n.* بڕنووس:

هەبا یا ڕوبی تەپڵەدار

burnsides (bŭrn′sīdz´), *n.pl.* لاجانگی دڕێژی لە کلکی سمێڵ دراوو چەناگەی تاشراو.

burnt (bŭrnt), *alternative past tense and p.p. of* burn.

bur oak, (١) دارەبڕوویەکی ئەمەریکییە کلاوەبڕووەکەی دڕکاوییە. (٢) داری ئەم دارەبڕووە (کە زۆر سەختە).

burp (bŭrp), *n.* [Slang], قڕقێنە.

v.i. [Slang], قڕقێنەدانەوە.

burr, bur (bŭr), *n.* (١) پەیکولە؛ دڕکێکی خڕە. (٢) ڕووەکی پەیکولەدار (٣) کەسێکی خۆهەڵواسەر. (٤) قەراغی تیژ. (٥) واشەر. ئەڵقەیەکی تەنکی لاستیکە بۆ ئاوبڕکردنی بەلووعەو بۆری ئاو. (٦) ئامێری دڕان کوتکەری دانساز

v.t. قەراغ زبرکردن

burr, bur (bŭr), *n.* (١) ووتنی تیپی "ڕ" بە دڕان لێ داگرتنەوە. (٢) بێژەیەکی دڕان لێ داگیراو (٣) قڕەقڕ (دەنگی باڵی باڵندەو پەروانە).

v.i. & v.t. (١) دڕان داگرتن لە ووتنی تیپی "ڕ". (٢) قڕەقڕکردن.

burr (bŭr), *n.* = buhrstone.

burro (bŭr′ō, boor′ō), *n.* کەر؛ جاشوولکە؛ گوێ دڕێژ

burrow (bŭr′ō), *n.* (١) کونی ژێرزەوی (وەک هی گۆڕەهڵکەنە، مڵە، مشکەکوێرە، کەروێشک، ڕێوی... هتد). (٢) کونی خۆشاردنەوە؛ کون.

v.i. & v.t. (١) کونکردن؛ بنکەن کردن؛ هەڵکەندن؛ خواردنەوە. (٢) خۆشاردنەوە (لە کون یا تونێلدا). (٣) پشکنین؛ بۆ گەڕان (بە هەڵکەندن).

burrstone (bŭr′stōn´), *n.* = buhrstone.

burry (bŭr′i), *adj.* (١) پەیکولەیی؛ پەیکولەدار (٢) تیژ؛ دڕکاوی

bursa (bŭr′sə), *n.* کیس یا بۆشایی کیس ئاسایی نێوان جومگەکانی لەش

bursal (bŭr′s'l), *adj.* (١) تایبەتی بە کیسی نێوان جومگەکانی لەش. (٢) دارایی؛ تایبەتی بە خەزێنە.

bursar (bŭr′sĕr), *n.* (١) ژمێریار (لە زانکۆ یا دانشگادا) (٢) قوتابیەک کە یارمەتی دارایی وەردەگرێت لە زانکۆیەکی نوسکوتلەندەدا.

bursary (bŭr′sə-ri), *n.* (١) خەزنەی زانکۆ یا پەرستگا (٢) یارمەتی دارایی (لە زانکۆیەکی نوسکوتلەندەوە).

-bursarial *(adj.).*

burse (bŭrs), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە. (٢) (ا) یارمەتی دارایی لە زانکۆوە. (ب) ئەو خەزنەیەی ئەم یارمەتییەی لێوە دەدرێت.

bursiform (bŭr′sə-fôrm´), *adj.* کیس ئاسا؛ لە کیس چوو.

bursitis (bĕr-sī′tis), *n.* هەرکردنی کیسی نێوان جومگەکانی لەش.

burst (bŭrst), *v.i.* (١) تەقین؛ شەق بردن؛ کڵپەکردن. (٢) هەست تەقینەوە؛ دانە گریان یا پێکەنین: *(She ~ into tears. ; She ~ into laughter.)*

(٣) لەپڕو بەتوورەیی خۆکردن بە ژووردا یا سەر دەرخستن؛ دەرپەڕین: *(He ~ into the room.)*

(٤) ئاوسن؛ هەڵئاوسان؛ لە تەقینەوە نزیک بوون.

v.t. (١) تەقاندن؛ شەق پێ بردن. (٢) هەڵئاوساندن؛ ئاوساندن؛ فووتێکردن.

n. (١) تەقین؛ تەقینەوە؛ شەق بردن؛ شەقە؛ تەقە؛ کڵپە. (٢) لێک ترازان؛ شکان. (٣) جموجوولێکی لەپڕ: *(a ~ of speed)*.

(٤) دەسبڕێژ؛ ڕیزە گوللە

burthen (bŭr′*th*ən), *n. & v.t.* [Archaic], = burden.

burton (bŭr′t'n), *n.* پەتی خولخولۆکە (قورسایی بەرزکردنەوە).

bury (ber′i), *v.t.* (١) ناشتن (مردوو)؛ بە خاک سپاردن. (٢) ناشتن؛ کردن بەژێر خاکەوە. (٣) داپۆشین؛ شاردنەوە: *(He ~ied his face in his hands.)*. (٤) ناشتن؛ لە بیری خۆ بردنەوە: *(Let's ~ our differences.)*. (٥) نوقوم کردن؛ وون کردن: *(He ~ies himself in his work.)*.

burying ground, گۆڕستان؛ قەبرسان.

bus (bus), *n.* (١) پاس؛ پاسی ئاوشار. (٢) عەرەبانەی قاپوقاچاغ گواستنەوەی چێشتخانە. (٣) وایەر یا شیشی ئەستووری کارەباگەیێن.

v.t. خەڵک گواستنەوە بە پاس: *(to ~ students to school)*.

v.i. بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا؛ قاپوقاچاغی پیسی چێشتخانە گوێزانەوە: *(A bus boy ~es dirty dishes.)*.

bus bar, وایەر یا شیشی ئەستووری گەیەنەری کارەبا.

bus boy, بەردەستێکە کە قاپوقاچاغی چێشتخانە دەگوێزێتەوە.

busby (buz′bi), *n.* کڵاوێکی فەروی دڕێژی لوولەیی قووچە لە سوپای ئینگلیزیدا لەسەر دەکرێت.

bush (boosh), *n.* (١) دەوەن؛ بنچک. (٢) بێشە؛ بێشەڵان؛ چڕستان. (٣) کلکێکی ئەستووری تووکن. (٤) دەشت‌ودەری دەوەناوی.

v.i. (١) وەک بێشە لێهاتن؛ چڕبوون؛ بە پڕی پووان. (٢) لە دەوەن چوون؛ وەک دەوەن وابوون.

v.t. بە دەوەنو بنچک ڕازاندنەوە، گرتن، یا پاڵپشتی کردن.

beat around the bush, مەبەست بەدەستەوە نەدان؛ خولانەوە بەدەوری باسێکداو مەبەست بەدەستەوە نەدان.

bush (boosh), *n.* دیوی ناوەوەی خەت خەتی لوولەیەکی ئاسن، پوڵا یا پلاستیک.

v.t. خەت خەت کردنی دیوی ناوەوەی بۆری ئاسن، پوڵا، یا پلاستیک.

bushed (boosht), *adj.* (١) حەپەساو؛ لە داو دەوەندا وون بوو. (٢) [Colloq.]، زۆر ماندوو.

bushel (boosh′əl), *n.* (١) بوشل: پێوانەیەکی دانەوێڵەو میوەیە دەکاتە هەشت گاڵۆن. (٢) دەفرێک کە بوشلێک بگرێت. (٣) بڕێکی زۆر؛ زۆر.

v.t. & v.i. جل‌وبەرگ چاکردن (کورتکردنەوەو درێژکردنو پینەکردن).

-busheler; bushelled *(n.).*

bushelman (boosh′əl-mən), *n.* بەرگدروو؛ شاگرد بەرگدروو.

bushing (boosh′iŋ), *n.* دیوی خەت خەتاوی ناوەوەی بۆری ئاسن‌و پوڵاو پلاستیک.

bushman (boosh′mən), *n.* کەسێکی دەشتەکی نوستوراڵی؛ دارستان نشین؛ نیشتەنی شوێنی کەم ئاوەدانی.

bushranger (boosh′rān´jĕr), *n.* (١) دارستان نشین. (٢) چەتەی ئاو دارستان (بەتایبەتی لە ئوستورالیا).

bushwhacker (boosh′hwak´ĕr), *n.* (١) دەشت‌ودەرنشین. (٢) شۆڕشگێڕ (بەتایبەتی یەکێک کە لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا لایەنگری بەشی خواروی ئەمەریکای دەکرد). (٣) تەوراس؛ داس.

bushy (boosh′i), *adj.* (١) دەوەناوی. (٢) چڕ؛ پڕ (قژی سەر، برژ، سنگ یا کلک): *(~ eyebrows; a ~ tail)*.

busily (biz′′l-i, biz′i-li), *adv.* بە سەرقاڵی؛ هەمیشە خەریک.

business (biz′nis), *n.* (١) پیشە؛ کار. (٢) دەربەست؛ پێویستی سەرشان: *(None of your ~ !)*. (٣) کاروبار؛ ئیش‌وکار. (٤) بازرگانی؛ ئاڵووێر. (٥) کاروکاسبی. (٦) دەزگایەکی بازرگانی؛ شوێنی کاروکاسبی. (٧) شێوەی بەڕێوەبردنی دەزگای بازرگانی. (٨) کردار (بەتایبەتی لە شانۆگەریدا لەکاتی بێ گفتوگۆدا).

business is business, برادەرێتی‌و پارەو کاروکاسبی دەبێت لەیەک جیابکرێنەوە؛ برادەرێتی‌و بازرگانی جیان.

go into business, کاروکاسبی سەربەخۆ کردن.

have no business (to do something), ماف نەبوونی کردنی شتێک.

mean business, بە ڕاست بوون؛ سووربوون لەسەر؛ بە گاڵتە نەبوون.

put out of business, مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن.

business college (or school), قوتابخانەی بازرگانی (بۆ

فێرکردنی چاپکردن و دەفتەرگرتن و هەڵسووڕاندنی ئیشوکار.

businesslike (biz′nis-līk′), *adj.* کارگوزارانە؛ کارگوزار: *(to have a ~ attitude)*

businessman (biz′nis-man′), *n.* بازرگان؛ خاوەن ئیش؛ کاسبکار؛ خاوەن دەزگای کاروکاسبی.

businesswoman (biz′nis-woom′ən), *n.* ژنە بازرگان؛ خاوەن ئیش (ژن).

busk (busk), *n.* (١) تیلماسکە باغە، دار، یا نیسقانێکە بەرگی ئافرەتی پێ قنج دەکرێتەوە (٢) کەمەربەند.

buskin (bus′kin), *n.* (١) لاپچینی کورتی؛ جزمەی کورت. (٢) لاپچینی کورتی نەکتەری شانۆگەریی کارەساتاوی یەکانی یۆنان و ڕۆمان. (٣) شانۆگەری کارەساتاوی.

busman (bus′mən), *n.* شۆفێری پاس

bus stop, وێستگەی پاس

buss (bus), *n.* [Arch. or Dial.], ماچ و موچ؛ ماچ

v.i. & v.t. ماچ و موچ کردن.

bust (bust), *n.* (١) نیوە پەیکەر (لە ناوقەد بەرەوژوور)؛ پەیکەری سنگ و سەر. (٢) سنگ و مەمک؛ سینەی ئافرەت.

bust (bust), *v.t. & v.i.* [Slang], (١) شکاندن؛ شکان (مەکینە، ئامێر) (٢) مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن. (٣) پلە و پایە نزم کردنەوە؛ پلە شکان. (٤) مافی کردن (نەسپی کێبڕکێی پۆژئاوای ئەمەریکا). (٥) مستەکۆڵەلێدان؛ پیاکێشان. (٦) هەڵوەشاندنەوە؛ شکاندن؛ ڕووخاندن: *(to ~ a trade union)*. (٧) گرتن (بەندیخانە): *(He was ~ed. ; The police ~ed him.)*.

n. [Slang], (١) زۆرکەوتن؛ سەرنەکەوتن. (٢) مستەکۆڵە؛ پیاکێشان؛ لێدان. (٣) زەماوەند. (٤) مایەپووچی؛ نابووتی. (٥) بۆ دزاری؛ کەم بازاڕی. (٦) گرتن (بەندیخانە).

bustard (bus′tērd), *n.* باڵندەیەکی کێوی یە لە مریشک دەچێت.

buster (bus′tēr), *n.* [Slang], (١) شتێکی زل و سەرنج ڕاکێشەر. (٢) ماڵبێکەر *(a horse ~)*. (٣) زەماوەند. (٤) شکێنەر؛ شکێنەر: *(a union ~)*. (٥) [B-]، کوڕ؛ پیاو؛ کوڕە (بۆ بانگ کردن).

bustle (bus′l), *v.i. & v.t.* هاتوچون بە شێوەیی؛ هەڵپەکردن؛ بە پەلەو دەنگەدەنگ شت کردن: *(to ~ about)*.

n. خرۆشان؛ جموجوڵی بە پەلەو شێوەیی؛ بەزم و ڕەزم.

bustle (bus′l), *n.* ناونان یا چواربڕینەوەی دواوەی تەنووڕەی ژنان (بۆ نەوەی فش دەرکەوێت)؛ فشوفۆڵی دواوەی تەنووڕە.

busy (biz′i), *adj.* (١) سەرقاڵ؛ هەمیشە خەریک. (٢) پڕ (بەرنامە): *(a ~ schedule)*. (٣) گیراو (تەلەفۆن)؛ لەکاردایە: *(The telephone line is ~.)*. (٤) خۆتێهەڵقورتێنەر. (٥) پڕ (نەخشە)؛ پڕو ئاڵۆز: *(a ~ design)*.

v.t. خەریک کردن؛ خۆ خەریک کردن.

-busyness *(n.)*.

busybody (biz′i-bod′i), *n.* دەستخەرە ناو کاروباری خەڵکەوە؛ خۆتێهەڵقورتێنەر.

but (but; *unstressed*, bət), *prep.* (١) بێجگە لە؛ جگە لە؛ تەنها: *(Nobody came ~ me.)* (٢) لەوە بەوڵاوە؛ لەوە زیاتر: *(We cannot choose ~ stay.)*.

conj. (١) تەنها؛ جگە لە: *(Nobody came ~ I (came)* |. (٢) بەڵام؛ لەگەڵ ئەوەشدا: *(He is a villain, ~ he has some virtues.)* (٣) بەڵام: *(I am old, ~ you are young.)*. (٤) تەنها؛ بەڵام: *(It never rains ~ it pours.)*. (٥) کە: *(I don't question ~ you're correct.)*.

(٦) ئەگەر وانەبێت یا ڕوونەدات، واتە هەمیشە وایە: *(I never go past that house ~ I think of her.)* (٧) لەوە زیاتر؛ لەوە بەوڵاوە؛ جگە لەوە: *(I cannot ~ try.)* (٨) لەوە؛ جگە لەوە: *(There was nothing else to do ~ (to) go.* |

adv. (١) تەنها؛ ئەگەر تەنها: *(If I had ~ known.)*. (٢) تەنها: *(He is ~ a child.)*. (٣) هەر؛ تەنها: *(I heared it ~ now.)*. (٤) [Dial.]، لەدەرەوە؛ دەرێ.

all but, خەریکە؛ نزیکە لە؛ زۆری نەماوە: *(It's all but finished.)*

but for, ئەگەر لەبەر ئەوە نەبووایە؛ بەبێ: *(But for your help, I would have failed.)*

butadiene (bū′tə-dī′ēn, bū′tə-dī-ēn′), *n.* بیوتادین: هایدرۆکاربۆنێکی خۆش سووتە لە پەترۆڵ دەردەهێنرێت و لە دروستکردنی لاستیکی دەستکرد ا بەکاردەهێنرێت.

butane (bū′tān, bū-tān′), *n.* بیوتان: گازێکە بۆ سووتەمەنی و دروستکردنی لاستیکی دەستکرد بەکاردەهێنرێت.

butch (booch), *n.* [Slang], ئافرەتێکی مێیلزی نێرئاسا یا کەڵە.

butcher (booch′ēr), *n.* (١) (ا) سەربڕ؛ قەساب. (ب) گۆشتفرۆش. (٢) پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ. (٣) فرۆشیار (شیرینی و گۆفار لەناو شەمەندەفەرو سینەمادا).

v.t. (١) قەسابی کردن؛ گیاندار سەربڕین و فرۆشتنی گۆشتەکەیان. (٢) خوێن ڕشتن؛ کوشتن بە درندانە (مرۆڤ، گیاندار)؛ سەربڕین؛ قەلاچۆکردن. (٣) تێکدان؛ شێواندن بەسەرپەکدا؛ بە نەزانانە کردن.

butcherbird (booch′ēr-būrd′), *n.* باڵندەیەکی نێچیروانە کە پاش کوشتنی نێچیرەکەی هەڵی دەواسێت بەسەر درکودڵەوە.

butcher knife, کێرد؛ چەقۆی تیژی گەورە.

butcherly (booch′ēr-li), *adv.* (١) قەسابانە (٢) درندانە؛ خوێنڕێژانە.

butcher's-broom (booch′ērz-brōōm′), *n.* دەوەنێکە لقەکانی لە گەڵای بریقەدار دەچێت گوڵی سپی هێشوویی و بەری وەک شیلان دەگرێت.

butcher shop, فرۆشتگای گۆشت.

butchery (booch′ēr-i), *n.* (١) کوشتارخانە؛ قەسابخانە. (٢) قەسابی؛ سەربڕینی گیاندار و فرۆشتنی گۆشتەکەی. (٣) فرۆشگای گۆشت (٤) خوێن ڕشتن؛ کوشتار؛ کوشتنی درندانە.

butler (but′lēr), *n.* گەورەی بەردەستان (لە ماڵێکی گەورەدا)؛ بەردەست (بەتایبەتی کە لێپرسراوی خواردنی گەورەماڵێکە).

butler's pantry, گەنجینەیەکی بچووکە لەنێوان چێشتخانەو ژووری نانخواردندا.

butlery (but′lēr-i), *n.* = butler's pantry.

butt (but), *n.* (١) قنگ یا سەرە نەستوورەکەی شتێک: *(the ~ of a rifle)* (٢) بنەدار؛ کۆتەردار (کە لە زەویدا دەمێنێتەوە). (٣) قنگە جگەرە؛ قنچکە جگەرە. (٤) گردۆڵکەی پشت نیشانێک (کە قەپاغە بەتاڵەکانی تێدا گردەبێتەوە). (٥) نیشان. (٦) (*pl.*)، مەودای نیشان. (٧) تەشمەری خەڵک (مرۆڤ، شت)؛ گاڵتەچی خەڵک: *(the ~ of jokes)*. (٨) [Slang]، جگەرە. (٩) [Slang]، گووپی قنگ؛ سمت؛ قنگ. (١٠) پاشو لاتەنیشتی پێستەی خۆشکراو.

v.t. & v.i. هەردووسەری شتێک لێکدان.

butt (but), *v.t.* (١) شۆڤ لێدان؛ قۆچ لێدان؛ قۆچ هاویشتن؛ سەرپیاکێشان. (٢) پیادان؛ پیاکێشان؛ خۆپیادان. (٣) بەرکەوتن؛ هاوستووربوون؛ لەسەر بەندبوون؛ بەر سەرەکەی کەوتن.

v.i. (١) شۆڤدان؛ قۆچ هاویشتن؛ سەرپیاکێشان. (٢) بەسەردا ڕۆیشتن.

(٣) دەریۆقێن؛ دەرپەڕین. (٤) بەرکەوتن؛ لێدان؛ بەر سمرەکەی کەوتن.

n. (١) شۆق؛ قۆچ. ٢) پیاکردن یا پیادان (یاری شێربازی).

butt in, [Slang], خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵکوتان

butt into, [Slang], خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵکوتان

butt (but), *n.* (١) بەرمینی شەراب و بیرە.

(٢) پێوانەیەکی شلەیە بریتیە لە سەدوبیست وشەش گاڵۆن.

butt (but), *n.* جۆرە ماسیەکی پانکۆڵەیە.

butte (būt), *n.* تاقە گردێکی دەشتایی‌یەکە.

butter (but′ēr), *n.* (١) کەرە. ٢) جۆرە مرەبایەکی وەک کەرەیە.

(٣) [Colloq.]. مەرایی؛ پشی پشی کردن.

v.t. (١) کەرە لێدان.

(٢) [Colloq.]. (~ up)، مەرایی بۆ کردن؛ کلکەلەقن بۆ کردن.

know which side one's bread is buttered on, سوودی خۆ- زانین؛ جاکەی خۆ زانین.

look as if butter would not melt in one's mouth, شەرمۆ ساویلکە دیاربوون؛ خۆ بە شەرمۆ ساویلکە نواندن.

butterball (but′ēr-bôl´), *n.* (١) . bufflehead

(٢) [Colloq.]. کەسێکی قەڵەو.

butter bean, (١) ڕووەکی فاسۆلیایەکی دەنک پان و زل نەمەریکایی‌یە.

(٢) نەم جۆرە فاسۆلیایە

buttercup (but′ēr-kup´), *n.* (١) گوڵەبەمارە.

(٢) ڕووەکی نەم گوڵە.

butterfat (but′ēr-fat´), *n.* چەورایی شیر.

butterfingers (but′ēr-fiŋ´gērz), *n.* [Colloq.]. کەسێکە کە هەمیشە شت لە دەستی دەکەوێتە خوارەوە؛ کەسێکی دەست‌وپل پەڕۆ.

butterfish (but′ēr-fish´), *n.* ماسی‌یەکی گۆشت ناسکە وەک کەرە.

butterfly (but′ēr-flī´), *n.* (١) پەپوولە

(٢) نافرەتێکی بەرگ ڕەنگینی حولحولی بێ وەفا.

butterfly fish, پەپوولە ماسی: جۆرە ماسی‌یەکی ڕەنگاوڕەنگە.

butterfly valve, دەمەوانەی دووپەڕەیی (وەک باڵی پەپوولە).

butterfly weed, گیایەکی شیلە سپی پزیشکی‌یە (بۆ نارەق کردنەوە).

butterine (but′ə-rēn´, but′ə-rin), *n.* کەرەی دەستکرد

butter knife, چەقۆی کەرە: چەقۆیەکی کوڵ بچووکە کەرەی لە نان پێ هەڵدەسووێنێت.

buttermilk (but′ēr-milk´), *n.* ماستاو؛ دۆی خەست.

butternut (but′ēr-nut´), *n.* (١) گوێزێکی نەمەریکی چەورە.

(٢) دارگوێزی نەم گوێزە. (*pl.*) (٣). ناوداماڵی قاوەیی.

(٤) سەربازێکی جیابوونەوەخوازی باشووری نەمەریکا لە شەڕی براکوژیدا.

butterscotch (but′ēr-skoch´), *n.* شیرینی‌یەکە لە شەکری بۆرو کەرە دروست دەکرێت

butterwort (but′ēr-wūrt´), *n.* مێرووگرە ڕووەکێکی گەڵا لینجە جانەوەر دەگرێت

buttery (but′ri, but′ēr-i), *n.* (١) گەنجینەی عەرەق و شەراب.

(٢) گەنجینە. (٣) فرۆشگای زانکۆ (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە).

buttery (but′ēr-i), *adj.* (١) کەرەیی؛ لە کەرە چوو؛ چەور؛ نەرم.

(٢) کەرە لێدراو؛ کەرە تێهەڵسووا؛ مەراییکەر.

butting (but′iŋ), *n.* سنوور.

butt joint, جەمسەر نەندازیاری)

buttock (but′ək), *n.* (١) سمتێک؛ گووپی سمتێک؛ گووپێکی قنگ.

(٢) (*pl.*) سمت؛ گووپی سمت؛ کەفەڵ؛ گووپی قنگ.

(٣) (*pl.*). پاشەڵ؛ دواوەی سەرئاوکەوتووی کەشتی.

button (but′n), *n.* (١) قۆپچە؛ دوگمە؛ کووژمکە

(٢) شتێکی قۆپچە ئاسایی.

(٣) دڕووشم یا نیشانێکە دەکرێت بە یەخەوە؛ یەخەبەند.

(٤) دەسک؛ دوگمەی دەسک. (٥) دوگمەی زیلی دەرگا یا گلۆپ داگیرسان.

(٦) قارچکێکی فەریکی بچووکە. (٧) [Slang]، چەناگە.

v.t. & v.i. **قۆپچە داخستن:** ***(to ~ one's shirt, coat, etc.)***

buttonball (but′n-bôl´), *n.* = buttonwood.

buttonbush (but′n-boosh´), *n.* بنچکێکی گوڵ قۆپچەیی‌یە.

buttonhole (but′n-hōl´), *n.* (١) کونە قۆپچە؛ نەو کونەی دوگمەی پێ دادەخرێت. (٢) گوڵی یەخە.

v.t. (١) کونە قۆپچە کردنە جل‌وبەرگەوە.

(٢) بەرۆک گرتن؛ یەخەگرتن؛ وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن:

(to ~ someone in the street)

buttonmold (but′n-mōld´), *n.* پارچەیەک دار یا کانزایە بە قوماش یا چەرم دەوری دەگیرێت و دەکرێت بە قۆپچە.

buttons (but′nz), *n.pl.* [Colloq.], بەردەستی میوانخانە.

buttonwood (but′n-wood´), *n.* (١) درەختێکە لە سوورەچنار دەچێت. (٢) داری نەم درەختە.

buttony (but′n-i), *adj.* (١) لە قۆپچە دەچێت؛ قۆپچە ئاسا.

(٢) بە قۆپچە پازێنراوەتەوە؛ قۆپچەی زۆر پێوەیە.

buttress (but′ris), *n.* (١) پشتیوانی دیوار (کە لە بەرد یا خشت دروووست دەکرێت)؛ پاڵپشتی دیوار. (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە؛ پایە.

v.t. (١) پاڵپشتی کردن (بە کۆڵەکە یا پایە)؛ پشتیوان گرتن.

(٢) پاڵپشتی کردن؛ بەهێزکردن؛ پشتیوان کردن؛ ڕاگیرکردن.

butyl (bū′til), *n.* بیوتێل (کیمیا).

butylene (bū′t′l-ēn´), *n.* بیوتیلین (کیمیا).

butyraceous (bū´tēr-ā′shəs), *adj.* کەرەیی؛ وەک کەرە وایە.

butyric (bū-tir′ik), *adj.* (١) کەرەیی؛ لە کەرە پەیدابوو.

(٢) تایبەتی بە ترشی کەرە.

butyric acid, ترشی کەرە: شلەیەکی بێ ڕەنگی بۆگەنە لە کەرەی ترشاو پەیدادەبێت.

buxom (buk′səm), *adj.* (١) لەش پڕو تەندروست و بەدڵداچوو؛ خرپن؛ خڕومڕ: ***(a ~ woman)*** . (٢) [Archaic]، نەرم.

(٣) [Archaic]، گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ.

buy (bī), *v.t.* (١) کڕین. (٢) بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

(٣) [Slang]، بڕوا پێ بوون.

v.i. کڕین.

n. (١) کڕین؛ کڕینێک. (٢) شتی کڕاو؛ شتێک کە بتوانرێت بکڕرێت.

(٣) [Colloq.]، شتێکی بە هەرزان کڕراو؛ شتێک کە لەو نرخەی پێی کڕراوە زیاتر بهێنێت؛ کڕراوێکی باش: ***(That house is a good ~ .)***

-buyable ***(adj.).***

bad buy, [Colloq.], نەو نرخە ناهێنێت کە پێی دراوە یا کە ئێی داوا دەکرێت.

buy back, کڕینەوەی شتێک لەلایەن فرۆشیارەکەیەوە.

buy into, [Slang], بەش کڕین لە بەشگەیەکدا بۆ بوون بە نەندام.

buy off, بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

buy out, ئ کڕینەوە؛ کڕینەوەی بەشی کەسێک (هاوبەشی).

buy up, هەموو کڕین؛ کڕینی هەموی.

good buy, [Colloq.], کڕاوێکی باش یا بەسوود.

buyer (bī′ēr), *n.* (١) کڕیار؛ بکڕ.

(٢) کڕیاری شتومەک بۆ دەزگایەکی بازرگانی.

buzz (buz), *v.i.* (١) وویزەوویزەهاتن؛ وویزەهاتن؛ ووزەووزکردن.

(٢) بەجۆشەوە بەبێ وەستان و وورتەوورت کردن.

(٣) لە پاش مەلە باسکردن. (٤) بە شێوەیی جوولانەوە.

v.t. (١) لە پاش مەلە باسکردن؛ قاوخستنەوە بە دەنگی نزمو بەبێ وەستان.

(٢) وویزەوویزکردن؛ ووزەووزکردن: ***(hornets ~ing their wings)***

(٣) زۆر بە نزمی بەسەردا فڕین:

(The plane ~ed the ship.)

(٤) زەنگ بۆ لێدان؛ ووریاکردنەوە بە زەنگ.

(٥) [Colloq.]، تەلەفۆن بۆ کردن.

n. (١) وویزە (هەنگ، زەردەوالە)؛ وویزەوویز؛ ووزەووز. (٢) وورتەوورت.
(*Give me a ~ tonight.*). (٣) [Colloq.]، تەلەفۆن کردن:

buzz about (or around), (٤) [Colloq.]، سەرخۆشی.
بە فڕەوهووڕ ڕۆیشتن؛ فڕکەفڕک هاتن؛ ڕاکەڕاک کردن

buzz off!, [Slang], لاچۆ!؛ لاچۆ لێرە!؛ لاچۆ لەبەرچاوم!.

give (a person) a buzz, [Slang], تەلەفۆن بۆ کردن.

buzzard (buz′ērd), *n.* (١) سیسارک؛ سیسارکە کەچەلە.
(٢) [British]، هەڵۆ. (٣) کەسێکی چاوبرسی ناپەسەند.

buzz bomb, بۆمبای وویزەکەر: بۆمبایەکی خۆهاوێژەرە وویزەی لێوەدێت لەکاتی فڕیندا

buzzer (buz′ēr), *n.* زەنگی کارەبا (وەک هی دەرگا).

buzz saw, مشاری وویزەدار: مشارێکی خڕی کارەبایی وویزەداڕە.

buzzwig (buz′wig′), *n.* (١) بارۆکەیەکی بڕۆنی ژن.
(٢) بارۆکە لەسەر. (٣) کەسێکی پلەوپایە بەرز.

by (bī), *prep.* (١) لەنزیک؛ بەتەنیشت؛ لەلای؛ لای؛ نزیک:
(*I am standing ~ the door.*)
(٢) (ا) بە (کات):. (*He travels ~ night. ; She works ~ the hour.*)
(ب) لە کاتێکی تایبەتی درەنگتر نا:. (*Be back ~ ten o'clock.*)
(٣) بە؛ لەڕێوە (گەشت):. (*He went ~ way of New York.*)
(٤) بەلادا؛ بەتەنیشتدا:. (*He walked right ~ me.*)
(٥) بۆ (بۆ باش بوون یا خراپ بوون):. (*He did well ~ his children.*)
(٦) بە (دروستکردن):. (*This rug is made ~ hand.*)
(٧) لەلایەن؛ بە دەستی:. (*This poem is written ~ her.*)
(٨) بەپێی؛ بەگوێرەی:. (*He fights ~ the book.*)
(٩) بە (پلەپلە، ووردەوورده):. (*It grows dark ~ degrees.*)
(١٠) بە (سوێند خواردن: بە خودا):. (*Yes, ~ God!*)
(١١) بە (کێشان، گۆڕینەوە، پێوان):. (*We sell apples ~ the pound.*)
(١٢) بە (پێوان: دارێکی دووگرێ بە چوارگرێ):. (*a two ~ four*)
(١٣) بە:. (*He went ~ car.*)
(١٤) بەسەر:. (*You can divide ten ~ two.*)

adv. (١) لەنزیکەوە؛ نزیک:. (*Stand ~ !*)
(٢) ئەولاوە (یاشەکەوت کردن)؛ لاوە:. (*We have put money ~ .*)
(٣) بەلادا؛ بەتەنیشتدا:. (*The car sped ~ .*)

adj. & n. ناسەرەکی

by and by, پاش ماوەیەک؛ پاش کاتێکی کەم؛ زۆری پێ ناچێت.

by and large, بەگشتی

by far, زۆر (بەراوردکردن)؛ ئێجگار:
(*This one is better by far.*)

by the by, = by the way.

by the way, بەم بۆنەیەوە؛ ئۆ! (لەکاتی قسەکردندا کە باسێکی تر دەهێنێتە پێشەوە. وەک بڵێیت: ئۆ! بەخوا باش بوو بیرم کەوتەوە!).

by- (bī), پێشگرێکە بەمانای: (١) نزیک؛ لەنزیکەوە؛ بەتەنیشت: *(bystander)*
(٢) ناسەرەکی:. *(byproduct)*

by-and-by (bī′n-bī), *n.* (١) دواڕۆژ (٢) ئەوەو دنیا؛ قیامەت.

by-bidder (bī′bid′ēr), *n.* کەسێکە کە لە هەراجدا نرخی شتی هەڕاج کراو بەرزدەکاتەوە بە ڕێکەوتنی پێشەکی لەگەڵ خاوەن شتەکەدا.

by-blow, bye-blow (bī′blō′), *n.* (١) لێدانێکی ڕێکەوت.
(٢) منداڵێکی زۆڵ؛ زۆڵ.

bye (bī), *adj.* ناسەرەکی؛ ڕێکەوت.

by the bye, = by the way.

bye-bye (bī′bī′), *n. & interj.* خواحافیز؛ خوات لەگەڵ

by-election (bī′i-lek′shən), *n.* هەڵبژاردنێکی تایبەتی ناسەرەکی

(بۆ پڕکردنەوەی جێگەی نوێنەرێکی مردوو یا لێخراو).

bygone (bī′gôn′, bī′gon′), *adj.* بەسەرچوو؛ ڕابوردوو.

n. شتێکی ڕابوردوو یا بەسەرچوو.

let bygones be bygones, ئەوەی چوو چوو؛ ئەوەی بەسەرچوو بەسەرچوو.

bylaw (bī′lô′), *n.* پەیڕەوی ناوخۆی ڕێکخراو، کۆمەڵە، یا کۆمپانیایەک؛ پەیڕەوی ڕێکخراو یا کۆمپانیایەک نەک میری.

by-line (bī′līn′), *n.* دێڕێکە لەسەرەوو ووتارێکەوە نووسەرەکەی ناونووس دەکات.

byname (bī′nām′), *n.* (١) لەقەب. (٢) نازناو.

bypass (bī′pas′, bī′päs′), *n.* (١) لاڕێ (بەتایبەتی کە بەلای شارێک یا شوێنێکدا تێپەڕدەبێت). (٢) ڕێ، ئاوەڕۆ، یا گوزەرگای لقی یا ناسەرەکی (بە بۆری). (٣) کارەبابڕۆی تەنیشتی یا لقی.

v.t. (١) بەلادا تێپەڕین؛ خۆ لێ لادان (کەندوکۆسپ)؛ بەدەوردا ڕۆیشتن.
(٢) گوێ پێ نەدان؛ پەڕاندن:. (*to ~ routine procedures*)
(٣) پیابردن (ئاو یا شلە بە بۆرییەکی لقیدا).

bypast (bī′past′, bī′päst′), *adj.* ڕابوردوو؛ بەسەرچوو.

bypath (bī′path′, bī′päth′), *n.* تووڵەڕێ؛ لاڕێ؛ کوێرەڕێ.

byplay (bī′plā′), *n.* گفتوگۆ یا کرداری لەلاوەی سەرشانۆ (لەکاتێکدا کە شانۆگەرییەکە بەردەوام دەبێت).

byproduct (bī′prod′əkt), *n.* (١) بەرهەمی لەلاوە یا ڕێکەوت (پیشەسازی). (٢) ئەنجامی ڕێکەوت، لەلاوە، یا ناسەرەکی.

byre (bīr), *n.* گەووڕی مانگا؛ تەوێلەی ڕەشەوولاخ.

byroad (bī′rōd′), *n.* لاڕێ؛ باریکەڕێ؛ چەپەڕێ.

Byronic (bī-ron′ik), *adj.* (١) بایرۆنی: تایبەتی بە هۆنەری ڕۆمانتیکی ئینگلیز " بایرۆن " و هەڵبەستەکانی.
(٢) ڕۆمانتیکی و سەربەڕۆ لاقرتێکەر.

byssus (bis′əs), *n.* (١) قوماشێکی کەتان یا ئاوریشمی کۆنە میسرییە فیرعەونییەکان دەیان پێچا لە مردووی مۆمیاکراوەوە.
(٢) ڕیشۆڵەی زۆر باریکە کە گیانداری قاوغداری ئاوی خۆی پێوە دەنووسێنێت بە بەردو شتی تردەوە.

bystander (bī′stan′dēr), *n.* سەیرکەری ڕێکەوت (ڕووداو)؛ تەماشاکەری ڕێکەوتی ڕووداوێک (بەبێ بەشداربوون تیایدا).

bystreet (bī′strēt′), *n.* شەقامێکی بچووک؛ کوێرە شەقام؛ لاڕێ.

by-talk (bī′tôk′), *n.* قسەی کات کوشتن؛ قسەی بێ بایەخ.

byway (bī′wā′), *n.* (١) bypath.
(٢) لقێکی زانست یا لێکۆڵینەوەی ناسەرەکی یا گوێ پێ نەدراو.

byword (bī′wûrd′), *n.* (١) پەندی پێشینان.
(٢) نموونەی چێن، ڕەگەز، یا هەڵوێستێک (مرۆڤ، شت).
(٣) قەشمەر؛ کەسێکی ناوزراو یا بە سووک تەماشاکراو.
(٤) نازناو؛ ناتۆرە

bywork (bī′wûrk′), *n.* کاری لەلاوە کراو (لەکاتی بێکاری یا پشوودا).

Byzantine (bi-zan′tin, biz′′n-tēn′, biz′′n-tīn′), *n.* بیزەنتی: هاووڵاتیێکی شاری " بیزەنتە " ی کۆن.

adj. (١) تایبەتی بە شانشینی " بیزەنتە " ی کۆن و کلتوورەکەی؛ تایبەتی بە شانشینی ڕۆمانی ڕۆژهەڵات. (٢) (ا) ئاڵۆز. (ب) پیلاناوی؛ فڕوفێڵاوی و ئاڵۆز (ڕامیاری). (٣) هونەری خانووسازی بیزەنتی (کە بریتییە لە گوومەز تاقی کەوانەیی و نەقش و کاشیکاری).

Byzantium (bi-zan′shi-əm, bi-zan′ti-əm), *n.* بیزەنتە: پایتەختی شانشینی ڕۆمانی کە ئێستا پێی دەوترێت: " ئەستەمبوول ".

C, c (sē), *n.* (١) تیپی سێیەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە (٢) دەنگی ئەم تیپە کە " k " و لەپێش تیپە بزوێنی " a, o, u " وە هەمور تیپە نەبزوێنەکان جگە لە " h " . بەڵام دەنگی " s " و لەپێش تیپە بزوێنی " e, i, y " . وە وشەی بە " -ce " کۆتایی هاتوو. " ch " دەبێ بە " ç " لە وشەی " church " دا. وە " ci " بە " sh " لە وشەی " vicious " دا. (٣) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەندراوی. (٤) نیشانەی پلەی سێیەم؛ سێیەم.

adj. (١) تایبەتی بە تیپی " C " . (٢) سێیەم؛ سێیەمین.

C (sē), *n.* (١) شتێکە کە شێوەی لە تیپی " C " بکات. (٢) ژمارە ١٠٠ ی ڕۆمانی. (٣) هێمای کاربۆن (کیمیا). (٤) نمرەی مام ناوەندی (قوتابخانە): ***(She received a "C" in biology.)*** (٥) ژمارەی نەگۆڕ (بیرکاری). (٦) نۆتەی مۆسیقا.

adj. شێوەی لە تیپی " C " دەچێت.

Caaba (kä′bə, kä′ə-bə), *n.* کەعبە

cab (kab), *n.* (١) (ا) تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ (ب) گالیسکەی کرێ (٢) کورسی شۆفێر (لۆری، شەمەندەفەر، تراکتۆر).

cab, kab (kab), *n.* پێوانەیەکی کۆنی جوولەکەیە بڕێکیە لە نیو گالۆن

cabal (kə-bal′), *n.* (١) ڕێکخراوێکی نهێنی (٢) پیلانی ڕێکخراوێکی وەها؛ پیلان

v.i. بوون بە ئەندامی ڕێکخراوێکی نهێنی؛ پیلان گێڕان

cabala (kab′ə-lə, kə-bä′lə), *n.* (١) فەلسەفەیەکی نایینی نهێنی سۆفیایانەی کۆنی هەندێ مالوومی جوولەکەیە (٢) بیروڕای نهێنی.

-cabalic ***(adj.)***; **cabalism** ***(n.)***; **cabalist** ***(n.)***.

caballero (kab′əl-yâr′ō), *n.* (١) خانەدان یا سوارچاکی ئیسپانی. (٢) ئەسپ سوار؛ سوارچاک.

cabana (kə-bä′nə, kə-ban′ə), *n.* (١) کوخت یا کەپری کەنار دەریا (٢) سەرشۆرک و ناوەستخانەی کەنار دەریا

cabaret (kab′ə-rā′), *n.* (١) مەیخانە یا چێشتخانەیەکە بە شانۆی سەما و مۆسیقاوە (٢) ئەم بەرنامەی سەما و مۆسیقایە.

cabbage (kab′ij), *n.* (١) کەلەرم (٢) گۆپکەی جۆرە دارخورمایەکی ئەمەریکاییە.

v.i. وەک سەلکە کەلەرم لێهاتن

cabbage (kab′ij), ***v.t. & v.i.*** دزین؛ دزینەوە.

n. قوماشی دزراو لەلایەن بەرگدروو وە.

cabbage palm, جۆرە دارخورمایەکە گۆپکەکانی دەخورێت.

cabbage palmetto, = **cabbage palm.**

cabby (kab′i), *n.* [Colloq.], = **cabman.**

cabdriver (kab-drī′vēr), *n.* شۆفێری تەکسی.

caber (kā′bēr), *n.* داری هاوێژراو (بۆ تاقیکردنەوەی بەهێزی لە ملەملێدا).

cabezon (kab′ə-zon′), *n.* ماسییەکی گەورەی دەریای پاسیفیکە.

cabin (kab′in), *n.* (١) خانووچکە (بەتایبەتی هی دارو تەختە)؛ کوخت. (٢) ژووری بچووکی کەشتیەوان. (٣) ژووری بچووکی ڕێبواران لە کەشتیدا. (٤) ژووری ڕێبوارانی ناو فڕۆکە.

cabin boy, بەردەستی کەشتی.

cabin class, پلەی دووەمی کەشتی گەشت.

cabin cruiser, بەلەمێکە کە بۆ تێدا ژیان دەست دەدات.

cabinet (kab′ə-nit), *n.* (١) دۆلاب؛ دۆلاب بە چەکمەجمووە. (٢) دۆلابی ناژووقە. (٣) ژووری کۆڕگرتن؛ ژووری کۆبوونەوە. (٤) کۆڕگرتن؛ کۆبوونەوە لەم ژوورەدا. (٥) [C-]، ئەنجوومەنی وەزیران. (٦) [Archaic]، ژوورچکە. (٧) [Obs.]، خانووچکە.

cabinetmaker (kab′a-nit-māk′ēr), *n.* وەستا یا دارتاشی دۆلاب و مۆبیلیات.

cable (kā′b'l), *n.* (١) گوریس؛ پەت؛ تەلی ئەستوور؛ تەلی کارەبایی ئەستوورو دەورگیراو. (٢) (ا) تەلی بروسکەی ژێردەریایی. (ب) تەلی تەلەفۆن و کارەبا. (٣) گوریسی لەنگەر. (٤) پێوانەیەکی درێژی دەریایی یە (بڕێکیە لە ٧٢٠ پێ لە ئەمەریکا و ٦٠٨ پێ لە ئینگلتەرە). (٥) بروسکە.

v.t. (١) بە گوریس قایم کردن؛ بە تەلی ئەستوور توندکردن. (٢) (ا) ناردنی بروسکە بە تەلی ژێردەریاییدا. (ب) بروسکە ناردن یا لێدان.

v.i. بروسکە ناردن.

cable car, ئوتومبیلێکە بە تەلی ئاسنی ئەستووری ژێرزەمین دەڕوات لەسەر هێڵی ئاسن (وەک لە شاری سان فرانسیسکۆ لە ئەمەریکا).

cablegram (kā′b'l-gram′), *n.* بروسکە (کە بە تەلی ژێردەریاییدا دەنێردرێت).

cable's length, پێوانەیەکی درێژی دەریایی یە (لە ئەمەریکا ٧٢٠ پێ و ٦٠٨ پێ لە ئینگلتەرە).

cablet (kā′blit), *n.* گوریسی باریک؛ تەل.

cabman (kab′mən), *n.* = **cabdriver.**

cabob (kə-bob′), *n.* کەباب؛ گۆشتی برژاو.

caboodle (kə-bōō′d'l), *n.* [Slang], دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ؛ هەموو (مرۆڤ، شت)؛ گشت. ***(the whole ~ ; the whole kit and ~)***

caboose (kə-bōōs′), *n.* (١) چێشتخانەی ناو کەشتی. (٢) فاگۆنی کارگەرانی شەمەندەفەری بار (کە دوا فاگۆنە).

cabriolet (kab′ri-ə-lā′, kab′ri-ə-let′), *n.* (١) عەرەبانەیەکی یەک ئەسپی دوو پێچکەیی یە سەرمکەی دەنووشتێتەوە. (٢) ئوتومبیلی تەنتە.

cabstand (kab′stand′), *n.* شوێنی وەستانی تەکسی.

cacao (kə-kā′ō, kə-kä′ō), *n.* (١) درەختی کاکاو. (٢) کاکاو: خواردنەوەیەکە وەک قاوە وایە.

cacao butter, ڕۆنی کاکاو (لە تۆزی کاکاو دەردەهێنرێ و بۆ ئارایشت بەکاردەهێنرێت).

cachalot (kash′ə-lot′, kash′ə-lō′), *n.* نەهەنگێکی گەورەیە.

cache (kash), *n.* (١) ئاژووقەخانەی نهێنی (بۆ خواردەمەنی و تەقەمەنی). (٢) شوێنی شاردنەوە یا هەڵگرتنی شتی بەنرخ. (٣) ئاژووقەی شارراوە یا هەڵگیراو (خواردەمەنی، تەقەمەنی... هتد). شت شاردنەوە؛ شت هەڵگرتن لە شوێنی نهێنیدا.

v.t. & v.i.

cachet (ka-shā′, kash′ā), *n.* (١) مۆر؛ پوول (کە دەنرێت بە داوا—

نامەوە (۲) نیشانەی پاستەقینەیی (۳) مۆری پۆستە.
(٤) شووشەی دەرمانی بۆن پیس.

cachexia (kə-kek′si-ə), *n.* لاوازبوون و پووکانەوەی لەش بەهۆی نەخۆشییەکی درێژخایەنەوە.

cachexy (kə-kek′si), *n.* = cachexia.

cachinnate (kak′ə-nāt′), *v.i.* قاقای پێکەنین هاتن.

cackle (kak′l), *v.i.* (۱) گارەگارکردن (مریشک)؛ قرتەقرت کردن (۲) قسەکردن یا پێکەنین بە دەنگێکی بەرز و ناسازەوە.

v.t. بە دەنگی ناساز ووتن.

n. (۱) گارەگار؛ قرتەقرت (مریشک؛ قاز... هتد). (۲) چەنەبازی؛ قسەی بێ بایەخ. (۳) قاقای پێکەنینی پچڕپچڕ.

caco- (kak′ə, kak′ō), پێشگرێکە بەماناى: ناساز؛ خراپ؛ بەد؛ ناشرین: *(cacography, cacophony)*.

cacodemon, cacodaemon (kak′ə-dē′mən), *n.* شەیتان؛ جنۆکە

cacoethes (kak′ō-ē′thēz), *n.* (۱) خوویەکی خراپ. (۲) خولیا؛ کەڵکەڵە (بۆ کردنی شتێکی خراپ).

cacography (ka-kog′rə-fi), *n.* (۱) دەستوخەتی ناخۆش. (۲) حوونجەی هەڵە

cacophonous (kə-kof′ə-nəs), *adj.* گەپەلاوژێ؛ لەگەڵ یەکتریدا نەگونجاو؛ ناساز (چەند دەنگێك پێکەوە).

cacophony (kə-kof′ə-ni), *n.* ناسازی (کۆمەڵە دەنگ)؛ گەپەلاوژێ؛ لەگەڵ یەک نەگونجان.

cactus (kak′təs), *n.* کاکتەس پووەکێکی درك تیژی هەمەچەشنەی بیابانە (لە شێوەی بنچکی بچووك و گەورەو دەوەن و داری بە ناسماندا چووەیە).

cad (kad), *n.* پیاوێکی ناکەس و نزم؛ پیاوێکی بەدڕەوشت و نامەرد.

-caddish *(adj.)*; **caddishly** *(adv.)*; **caddishness** *(n.)*.

cadaster (kə-das′tēr), *n.* = cadastre.

cadastre (kə-das′tēr), *n.* تۆمارنامەی گشتی پێوان و نرخی خانوو و زەوی و زار (بۆ باج گرتن).

-cadastral *(adj.)*.

cadaver (kə-dav′ēr, kə-dā′vēr), *n.* لاشە (بەتایبەتی کە بۆ توێکاری یانرابێ)؛ لاشەی مردوو.

-cadaveric *(adj.)*.

cadaverine (kə-dav′ēr-in, kə-dav′ə-rēn′), *n.* مادەیەکی کیمیایی بۆگەنە

cadaverous (kə-dav′ēr-əs), *adj.* لە مردوو دەچێت؛ ڕەنگ زەرد و لاوازو چاو بە قووچاو چوو.

caddie, caddy (kad′i), *n.* (۱) پەیامبەر (منداڵ)؛ بەردەستی وورده- ئیش. (۲) بەردەستی یاریکەری گۆڵف (هەرزەیەکە گوورز و کەرەستەی تری یاری گۆڵف بۆ یاریکەرەکە هەڵدەگرێت). (۳) کەرەبانەی بچووکی شت گواستنەوە. (٤) دەفرێکە خوێدان و شووشەی سرکەو شتی وەهای تێدا دادەنرێت و دەخرێتە سەر مێزی نان خواردن

v.i. بەردەستی کردن؛ وورده ئیش کردن.

caddish (kad′ish), *adj.* ناکەس؛ پیس و بۆگەن؛ نزم.

caddy (kad′i), *n.* قوتووی چا

caddy (kad′i), *n.* = caddie.

cadence (kā′d′ns), *n.* (۱) بەرزونزمی دەنگ لە قسەکردندا. (۲) نزم بوونەوەی دەنگ لە قسەکردندا. (۳) کێش (هەڵبەست). (٤) ڕەوت (سەماکردن)؛ ڕێك‌وپێکی هەنگاو (سەما)؛ بەرزونزمی ئاوازی مۆسیقا. (٥) دوا ئاواز

-cadenced *(adj.)*.

cadency (kā′d′n-si), *n.* = cadence.

cadent (kā′d′nt), *adj.* بەرزونزمی هەیە (دروان)؛ گونجاو (مۆسیقا)؛ ڕێك‌وپێك و ڕەوت جوان (سەما)؛ کێشدار (هۆنراوە).

cadet (kə-det′), *n.* (۱) برا بچکۆلە؛ کوڕە بچووکی خێزانێك. (۲) قوتابی دانشگای ئەفسەری سوپا و هێزی ئاسمانی و دەریایی و پۆلیس *(an airforce ~ ; a military ~)*

(۳) [Slang]، گەواد.

cadetship (kə-det′ship), *n.* (۱) پلەی قوتابی دانشگای ئەفسەری. (۲) ماوەی خوێندنی قوتابیەکی وەها.

cadge (kaj), *v.t. & v.i.* [Colloq.], سوالکردن؛ دەست پانکردنەوە لە خەڵك.

cadi (kä′di, kā′di), *n.* قازی.

cadre (kad′ri), *n.* (۱) چوارچێوە. (۲) ناوەڕۆك؛ ناوجەرگە. (۳) کادر؛ تێکۆشەر (چینی کرێکاران، هەموو جۆرە حیزبێك)؛ کەسێکی شارەزا

caduceus (kə-dōō′si-əs, kə-dū′si-əs), *n.* (۱) گورزی پەیامبەرو خودایان (نەفسانەی یۆنان و ڕۆمان). (۲) دروشمی پزیشکەوانی (کە بریتیە لە دارێکی باڵدار کە دوو مار خۆیان تێوە ئاڵاندووە).

-caducean *(adj.)*.

caducity (kə-dōō′sə-ti, kə-dū′sə-ti), *n.* (۱) زوو لە کەڵك کەوتن یا ڕزین (میوە، سەوزە)؛ زوو فەوتان؛ زوو نەخایاندن. (۲) پیری.

caducous (kə-dōō′kəs, kə-dū′kəs), *adj.* (۱) (ا) زوو وەڕیو یا کەوتوو (گەڵا، ئەندامی هەندێ گیاندار). (ب) وەڕیو؛ دەوەرێت. (۲) ناهەمیشەیی؛ سەردەمی؛ کاتی؛ زوو بەردەوام نەبوو.

caecum, cecum (sē′kəm), *n.* (۱) ڕیخۆڵە کوێرە. (۲) بۆشایی یا کیسی یەك سەر کراوە (زیندەوەرزانی).

Caesar (sē′zēr), *n.* (۱) قەیسەر: ناونانی شاهەنشای ڕۆمانەکان بوو. (۲) (ا) دیکتاتۆر؛ زۆردار (ب) فەرمانڕەوا.

Caesarean operation (or section), سك هەڵدڕینی قەیسەری بۆ منداڵبوون (دەڵێن گوایە قەیسەری ڕۆما بەم شێوەیە لەدایك بووە).

Caesarean, Caesarian (si-zâr′i-ən), *adj.* (۱) قەیسەری؛ دیکتاتۆری؛ فەرمانڕەوایی ڕەها. (۲) Caesarean operation (or section).

Caesarism, caesarism (sē′zēr-iz′m), *n.* زۆرداری؛ دیکتاتۆرێتی؛ فەرمانڕەوایی ڕەها.

Caesar's wife, کەسێك کە ئەبێ نەوەندە پاك بێت هیچ گومانی خراپەی لێ نەکرێت.

caesura (si-zhoor′ə, si-zyoor′ə), *n.* (۱) وەستانێکە لە خوێندنەوەی دێڕی هۆنراوەدا (بۆ پێشاندانی کێش یا ڕەوتی هۆنراوەکە). (۲) وەستانێکە بەرزونزمی ئاوازی مۆسیقا پیشان دەدات.

café (ka-fā′, ka-fā′), *n.* (۱) قاوەخانە؛ چایخانە؛ چێشتخانە. (۲) قاوە. (۳) چێشتخانەو یانەی شەو پێکەوە.

café au lait, (۱) قاوە بە شیرەوە؛ قاوەو شیر. (۲) ڕەنگی قاوەیی کاڵ.

café noir, قاوەی ڕەش؛ قاوەی بێ شیر؛ قاوەی ڕووت.

cafeteria (kaf′ə-tēr′i-ə), *n.* کافتیریا.

caffeine, caffein (kaf′i-in, kaf′ēn′), *n.* کافین.

caftan, kaftan (kaf′tən, käf-tän′), *n.* کەوا.

cage (kāj), *n.* (۱) قەفەز (۲) نۆردوگای دیلی جەنگ؛ ژووری قەفەز ئاسای بەندیخانە. (۳) شتێکە کە لە قەفەز بکات [Archaic] (٤)، بەندیخانە. (٥) ژووری حەوانەوەو چاوەڕێ کردنی یاریکەران لە تەنیشت یاریگای "بێسبۆڵ". (٦) یاری باسکە.

v.t. خستنە ناو قەفەزەوە.

cageling (kāj′liŋ), *n.* بالندەی ناو قەفەز.

cagey, cagy (kāj′i), *adj.* [Slang], ووریا و خۆ بە دەستەوە نەدەر؛ ڕاڕاکەر لە بەڵێن دان و وەڵام دانەوەدا و نەچووە ژێر هیچ بارێك؛ فرۆفێڵاوی؛ ووریا و ئاگا لە خۆ بوو (بۆ نەکەرتنە هەڵەوە).

-cagily *(adv.)*; **caginess** *(n.)*.

cahier (kə-hēr′), *n.* (۱) پەڕاو؛ دەفتەر. (۲) ڕاپۆرت.

cahoots (kə-hōōts′), *n.pl.* [Slang], هاوکاری (بەتایبەتی لە کاری

ناپەسەندا؛ بەشداری.
go cahoots, [Slang], وەك یەك بەشداربوون.
in cahoots, [Slang], بەشدار (لە پیلاندا)؛ بە هاوکاری لەگەڵ:
(He is in cahoots with the devil.)
Caijan (kā′jən), *n.* = Cajun.
caiman (kā′mən), *n.* = cayman.
Cain (kān), *n.* (١) قابیل. یەکەم کوپی نادەم و حەوا کە براکەی خۆی کوشت (ئایی). (٢) پیاوکوژ؛ خوێن ڕێژ.
raise Cain, [Slang], (١) کردن بە هەرا؛ کردن بە بەزم و ڕەزم. (٢) سەرنێشە بۆ نانەوە؛ پشێوی خستنەوە.
caique (kä-ēk′), *n.* (١) بەلەمی سەول (لە تەنگاوی بۆسفۆردا)؛ قەیاغ. (٢) بەلەمی ئا
cairn (kârn), *n.* کەڵەکەبەرد (بۆ نیشانە یا پەیکەری یادەوەری).
Cairo (kī′rō), *n.* قاهیرە. پایتەختی وڵاتی میسر.
caisson (kā′sən), *n.* (١) سندووقی تەقەمەنی. (٢) عەرەبانەی گواستنەوەی تەقەمەنی. (٣) سندووقێکی ئاوبڕە بۆ نیشکردنی ژێرئاو. (٤) سندووقێکی ئاوبڕە بۆ دەرهێنانی کەشتی و بەلەمی نوقوم بوو. (٥) چوارچێوەیەکی سەرئاوکەوتووە دەرگای بەندەوای پێ دادەخرێت.
caisson disease, نەخۆشی ژێرئاوگەر. نەخۆشیەکە تووشی مەلەوانی ژێر ئاو دەبێت لە ئەنجامی خێرا هاتنە دەرەوە لە قوواڵیی ژێر ئاوەوە لە ئەنجامی پەستانی زۆرەوە بۆ سەر زەوی کە پەستانی کەمترە یا ئاسایییە، وە نیشانەکانی ئازاری سنگ و جومگەو ڕەق بوونی ماسولکەیە. (هەروەها پێی دەوترێ: " diver's disease, tunnel disease ").
caitiff (kā′tif), *n.* کەسێکی بۆگەن، ناکەس، یا نزم.
adj. ناکەس؛ پیس و بۆگەن؛ نزم.
cajole (kə-jōl′), *v.t. & v.i.* دڵ ڕاهێنان بە مەرایی بۆ کردن؛ مەبەستی خۆ بەجێهێنان بە کلکەلەقۆ و پشی پشی؛ سازکردن بە هەڵخەڵەتاندن و مەرایی کردن
(to ~ into doing something; to ~ out of doing something)
-cajoler *(n.)*; **cajolingly** *(adv.).*
cajolement (kə-jōl′mənt), *n.* سازکردن بە مەرایی و هەڵخەڵەتاندن؛ مەرایی
cajolery (kə-jōl′ĕr-i), *n.* سازکردن بە مەرایی و قسەی خۆش و هەڵخەڵەتاندن.
Cajun (kā′jən), *n.* (١) دانیشتووری ویلایەتی " لویزیانا " ی ئەمەریکی لە بنەچەی فەرەنسی (٢) زمانی ئەم ڕەگەزە.
cake (kāk), *n.* (١) کێك. (٢) پارچە ماسی یا سەوزەی سوورەوەکراو. (٣) قاڵب (سەبوون، سەهۆڵ).
a piece of cake, [Colloq.], زۆر ئاسان (کار، تاقیکردنەوە).
(That job was a piece of cake.)
take the cake, [Slang], (١) بردنەوە (ملەملێ)؛ پاداشت وەرگرتن. (٢) تێدا سەرکەوتن؛ زۆر تێدا باش بوون.
cakes and ale, خۆشی ژیان
cakewalk (kāk′wôk′), *n.* سەمایەکی قولەڕەشەکانی ئەمەریکایە.
v.i. کردنی ئەم سەمایە
calabash (kal′ə-bash′), *n.* (١) درەختێکی ئاوچە گەرمەکانە. (٢) بەری کوولەکەیی ئەم درەختە. (٣) ئەم بەرە کوولەکەییە بە وشك-کراوەیی (وەك دەفر بەکاردەهێنرێت). (٤) کوولەکە.
calaboose (kal′ə-bōōs′, kal′ə-bōōs′), *n.* [Slang]. بەندیخانە
calamander (kal′ə-man′dĕr, kal′ə-man′dĕr), *n.* دارێکی سەختی قاوەیی خەت خەتە لە توخمی دارخەیزەرانە.
calamary (kal′ə-mâr′i, kal′ə-mĕr-i), *n.* ماسییەکی بچووکە.
calamitous (kə-lam′ə-təs), *adj.* کارەساتی؛ ناخۆش؛ بە وەی.
calamity (kə-lam′ə-ti), *n.* کارەسات؛ لێقەومان؛ ناخۆشی؛ بەڵا.
calamus (kal′ə-məs), *n.* (١) ڕووەکێکی گەڵا باریکە لە شوێنی شێداردا دەڕوێت. (٢) ڕەگی بۆن خۆشی ئەم ڕووەکە. (٣) درەختێکی دارخورمایی‌یە قەفەکەی دەکرێت بە گۆچان یا دارەدست (٤) قەفی پەڕ.
calash (kə-lash′), *n.* (١) گالیسکەیەکی سەر نوشتاوەیە. (٢) سەری ئەم گالیسکەیە (٣) کڵاوێکی ژنانەیە دەنوشتێنرێتەوە.
calcaneum (kal-kā′ni-əm), *n.* = calcaneus.
calcaneus (kal-kā′ni-əs), *n.* پاژنەی پێ؛ ئێسقانی پاژنەی پێ.
calcar (kal′kär), *n.* چوقۆڵ (بەتایبەتی هی لاق و باڵی باڵندەی وەك قەڵو مریشك).
calcarate (kal′kə-rāt′, kal′kə-rit), *adj.* چوقۆلاوی (ووشەی پێشوو ببینە).
calcareous (kal-kâr′i-əs), *adj.* گەچی؛ کالسیۆمی.
calcariferous (kal′kə-rif′ĕr-əs), *adj.* = calcarate.
calces (kal′sēz), *n. alternative plural of* calx.
calcic (kal′sik), *adj.* گەچی؛ کالسیۆمی.
calciferous (kal-sif′ĕr-əs), *adj.* کلسدار؛ گەچ یا کالسیۆمی تێدایە.
calcific (kal-sif′ik), *adj.* = calciferous.
calcification (kal′sə-fi-kā′shən), *n.* (١) ڕەق بوون (ئێسقان)؛ ڕەق کردن؛ کالسیۆماوی کردن. (٢) شتێکی ڕەق بوو یا کالسیۆماوی کراو
calcify (kal′sə-fī′), *v.t. & v.i.* ڕەق بوون (وەك ئێسقان)؛ ڕەق کردن.
calcination (kal′sə-nā′shən), *n.* (١) ڕەق بوون؛ ڕەق کردن. (٢) سووتان (گەچ)؛ ووشك کردنەوە بە گەرمای بەتین.
calcine (kal′sīn′, kal′sin), *v.t. & v.i.* سووتان (گەچ)؛ کردن بە گەچ؛ بوون بە گەچ
calcium (kal′si-əm), *n.* کالسیۆم؛ گەچ.
calcium phosphate, فۆسفاتی کالسیۆم (کە لە ددان و ئێسقاندا هەیە).
calcography (kal-kog′rə-fi), *n.* وێنەکردن بە قەڵەم بۆیە.
calculable (kal′kyoo-lə-b'l), *adj.* دەژمێردرێت؛ دەتوانرێت بژمێردرێت.
calculate (kal′kyoo-lāt′), *v.t.* (١) ژماردن. (٢) لێکدانەوە. (٣) تەخشەدانان؛ ڕێکخستن (٤) بۆ ئەو مەبەستە کردن:
(The advertisement is ~d to attract young customers.)
(٥) [Colloq.]، وازانێ؛ وادانان؛ والێکدانەوە.
v.i. (١) ژماردن. (٢) (on ~)، پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون.
calculated (kal′kyoo-lā′tid), *adj.* (١) ژمێردراو.
(a ~ risk) (٢) باش بیری لێ کراوەتەوە؛ باش ئەزموونی کۆڵراوەتەوە: (٣) بۆ مەبەستێکی تایبەتی کراو. (٤) لەوانەیە؛ زۆر بۆی هەیە.
(a ~ effort) (٥) دەسەنقەست:
calculating (kal′kyoo-lā′tiŋ), *adj.* (١) ژمێرەر (مەکینە):
(a ~ machine)
(٢) هەموشت لێکدەرەوە بۆ سوودی خۆ؛ سوودی خۆ پەرست؛ دوربین:
(a ~ person)
calculating machine, ئامێری ژمێرەر؛ پێژمێر.
calculation (kal′kyoo-lā′shən), *n.* (١) ژماردن. (٢) نەخشە؛ پلان. (٣) دووربینی؛ ووریایی و زۆرزانی.
calculator (kal′kyoo-lā′tĕr), *n.* (١) ژمێریار (مرۆڤ)؛ پێژمێر بەکارهێنەر (٢) خشتەی ژماردن. (٣) پێژمێر؛ ئامێری ژمێرەر.
calculous (kal′kyoo-ləs), *adj.* بەردی گورچیلەی هەیە؛ لە ئەنجامی بەردی گورچیلەوەیە.
calculus (kal′kyoo-ləs), *n.* (١) بەردی گورچیلە (پزیشکەوانی). (٢) جیاکاری و تەواوکاری (بیرکاری): (أ) شێوەیەکی ژماردنە. (ب) شێوەیەکی لێکدانەوەیە (ج) پەرتووکی جیاکاری و تەواوکاری. (د) کۆرس یا وانەی جیاکاری و تەواوکاری.

caldron, cauldron (kôl′drən), *n.* حەوجۆش؛ مەنجەڵی قورس؛ کتڵێکی گەورەو قورس.

calefactory (kal′ə-fak′tə-ri), *adj.* گەرمکەرەوە (دەرمان)؛ گەرم.

n. (١) ژوورێکی گەرمی دانیشتن لە پەرستگادا. (٢) مەنجەڵ.

calendar (kal′ən-dēr), *n.* (١) ساڵنامە؛ ڕۆژنامە؛ ڕۆژژمێر. (٢) لیستەی داوا (دادگا).

v.t. (١) خستنە ناو ڕۆژنامە یا ساڵنامەوە. (٢) کات بۆ دانان.

calendar day, شەوو ڕۆژێک: لە نیوە شەوێکەوە بۆ نیوە شەوی داهاتوو؛ بیست‌وچوار سەعات.

calendar year, ساڵی ڕۆژنامەیی: لە (١ ی کانوونی دووەمەوە هەتا سی‌ویەکی کانوونی یەکەم) (جیاوازە لە ساڵی دارایی کە پێی دەوترێ: " fiscal year ").

calendar (kal′ən-dēr), *n.* (١) نامێری ساف‌ولووسکەری کاغەز قوماش. (٢) کارپێکەری ئەم نامێرە.

v.t. کاغەز قوماش ساف‌و لووس کردن بەم نامێرە.

calendar (kal′ən-dēr), *n.* دەرونیشی گەڕۆک؛ قەڵەندەر.

calendula (kə-len′jə-lə), *n.* (١) گوڵە چاوئێشە؛ بەیبوونە کێوێلە؛ هەمیشە بەهار. (٢) گوڵی ووشک کراوەی ئەم ڕووەکە کە بۆ دەرمان بەکاردێت.

calf (kaf, käf), *n.* (١) گوێرەکە. (٢) بەچکەی فیل‌و نەهەنگ‌و ماسکای دەریا. (٣) پارچەیەک سەهۆڵی گەورە کە لە شاخی سەهۆڵ بووبێتەوە. (٤) دووڕگەیەکی بچووک بەتەنیشت دووڕگەیەکی گەورەوە. (٥) چەرمی گوێرەکە. (٦) [Colloq.]، هەرزەیەکی حۆڵی نەزانی ڕەووشت منداڵانە.

kill the fatted calf, بەخێرهاتنێکی گەرم کردن؛ گوێرەکە بۆ سەربڕین (لە کوردەواریدا دەڵێین: مەڕ بۆ سەربڕین).

calf (kaf, käf), *n.* پووز

calf love, [Colloq.], دڵداری هەرزەکاری.

calf skin, (١) پێستەی گوێرەکە. (٢) چەرمی گوێرەکە.

caliber, calibre (kal′ə-bēr), *n.* (١) سەنگی گوللە؛ گەورەو بچووکی فیشەک. (٢) تیرەی لوولەیەک. (٣) تیرەی لوولەیەک. (٤) سەنگ (مرۆڤ)؛ پلەی توانا و ڕەووشت؛ چۆنێتی؛ پلە (باشی‌و خراپی): | *a man of high (or poor) ~* |

calibrate (kal′ə-brāt′), *v.t.* (١) پێوان‌و پلە پلە کردن (٢) چاک کردن یا ڕاستکردنەوەی نامێرێکی پێوان (وەک گەرماپێو).

-calibration *(n.).*

calices (kal′i-sēz′), *n. plural of* calix.

calico (kal′ə-kō′), *n.* بلووری؛ خام؛ چیت.

adj. لە بلووری، خام، یا چیت دروستکراو.

calico bass, ماسیەکی بچووکی ناو ڕوبارە.

calif (kā′lif, kal′if), *n.* = caliph.

califate (kal′ə-fāt′, kal′ə-fit), *n.* = caliphate.

californium (kal′ə-fôr′ni-əm), *n.* کالیفۆرنیەم: ماددەیەکی کیمیایی تیشکی نەتۆمیچە

caliginous (kə-lij′ə-nəs), *adj.* تاریک؛ ئێل؛ نادیار.

calipash (kal′ə-pash′, kal′ə-pash′), *n.* شتێکی سەوزی لیقنە لەژێر قاوغی سەرپشتی کیسەڵی ئاویدا هەیەو دەخورێت.

calipee (kal′ə-pē′, kal′ə-pē′), *n.* شتێکی زەردی لیقنە لەژێر قاوغی ژێر سکی کیسەڵی ئاویدا هەیەو دەخورێت.

caliper, calliper (kal′ə-pēr), *n.* نامێری پێوانی ئەستووری یا تیرەی شتێک

caliph (kā′lif, kal′if), *n.* خەلیفە

caliphate (kal′ə-fāt′, kal′ə-fit), *n.* (١) پلەو دەسەڵاتی خەلیفە؛ خەلافەت (٢) خەلیفەنشین.

calisthenic, callisthenic (kal′əs-then′ik), *adj.* تایبەتی بە وەرزشی لەش بەهێزو تەندروست کردن.

calisthenics, callisthenics (kal′əs-then′iks), *n.pl.* (١) وەرزش؛ مەشقی وەرزشی؛ یاری لەش بەهێزکردن. (٢) (*sing.*)، لەش بەهێزو تەندروست کردن بە وەرزش.

calix (kā′liks), *n.* = chalice.

calk (kôk), *v.t.* = caulk.

calk (kôk), *n.* (١) چوقوڵی بن نااڵی وڵاخ بۆ نەخلیسکان. (٢) نااڵی بنی پێڵاو.

v.t. (١) نااڵ لە بنی پێڵاو دان. (٢) بریندارکردن بە چوقوڵی بن نااڵ.

calker (kôk′ēr), *n.* = caulker.

calker (kôk′ēr), *n.* = calk.

call (kôl), *v.t.* (١) بانگ کردن. (٢) ناولێنان؛ ناونان؛ پێ ووتن (ناو). (٣) ناوی خراپ لێنان؛ پێ ووتن (ناوی خراپ): *(He ~ed her names.)* (٤) کۆڕ پێ گرتن؛ کۆکردنەوە؛ بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە: *(to ~ a meeting of parliament)* (٥) گرتن بە سەربان: *(He was ~ed to the army.)* . (٦) داواڵێکردن؛ بانگ بۆ دان؛ بانگ کردن (بۆ کردنی شتێک). (٧) خوێندنەوە بە دەنگی بەرز (لیستی ناو)؛ یەک بە یەک بانگ کردن: *(The teacher ~ed the roll.)* (٨) لە خەو هەڵسانەوە؛ خەبەرکردنەوە. (٩) نیشان پێدان؛ نیشانە بۆ ناردن. (١٠) تەلەفۆن بۆ کردن: *(I ~ed you last night.)* . (١١) وادانان؛ پێ ووتن: *(Do you ~ English an easy language?)* (١٢) خوێندن (بانگەشە، گیاندار)؛ قاسپاندن. (١٣) وەستاندن (یاری، شەڕ... هتد): *(He ~ed a halt to the game.)* . (١٤) داوای قەرزکردنەوە هەمووی بە یەک جارو پێش کاتی خۆی (لەپووی سزاوە): *(The bank can ~ the loan.)* . (١٥) پێشەکی مەبەست دەرخستن (یاری). (١٦) داوای دەست پێشاندان کردن (یاری پۆکەر)

v.i. (١) بانگ کردن؛ بانگدان؛ هاوارکردن. (٢) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن: *(I ~ed on Mr. Smith at his office.)* . (٣) تەلەفۆن کردن. (٤) داوای دەست پێشاندان کردن (یاری پۆکەر).

n. (١) بانگ؛ بانگەواز؛ هاوار؛ قیژە. (٢) بانگ کردن (نان خواردن، کۆڕ، دادگا... هتد)؛ داوای هاتن لێکردن (٣) دەنگ (زەنگ، کەرەنا). (٤) (ا) خوێندن (بانگەشە): *(a bird ~)* . (ب) نامێرێک کە لاسایی ئەم خوێندنەوەی پێ بکرێت (ڕاوکردن). (ج) دەنگی گیاندار (وەک لووڕە). (٥) پێویستی: *(There was no ~ for that remark.)* . (٦) داواکردن؛ داوا: *(a ~ for low-priced books)* . (٧) ئەرکی سەرشان: *(the ~ of duty)* . (٨) تەلەفۆن: *(a telephone ~ ; to make a ~)* . (٩) ئەرکی ئایینی. (١٠) لیستەی ناو خوێندنەوە: *(a roll ~)* (١١) سەردان (بەتایبەتی هی کورت‌و بە ئیش). (١٢) بریاری سەرپشک (یاری). (١٣) داوای قەرزدانەوە. (١٤) حەز؛ دل پێوەبوون؛ ڕاکێشران: *(the ~ of the wild)*

a close call. لە پێوەبوون، تووش بوون، یا کارەساتەوە نزیک بوون؛ بە ئاستەم ڕزگاربوون (لە لێقەومان یا کارەسات): *(while driving on the icy road, we had a couple of close calls.)*

call attention to, سەرنج ڕاکێشان.

call a spade a spade, قسە لەپوو بوون؛ بە ناشکراو بێ شەرم‌و شکۆ قسەکردن.

call back, (١) داوای گەڕاندنەوە کردن. (٢) کشاندنەوە؛ کێشانەوە. (٣) تەلەفۆن بۆ کردنەوە.

call down, (١) داوا لە خودا کردن. (٢) [Slang] ، سەرزەنشت کردن.

call for, (١) داواکردن؛ پێویست بوون:

(The occasion calls for quick action; to call for free elections, a general strike, etc.)

(٢) چوون بە شوێندا؛ هاتن بە دوای کەسێك یا شتێکدا؛

(I will call for you at six o'clock and we'll go to the theatre.)

call forth, کۆکردنەوە (هێزو توانا)؛ هێنانە پێشەوە؛ بانگ کردنو خستنە ڕوو. *(You will have to call forth all your energy.)*

call in, (١) بانگ کردن (بۆ یارمەتی یا ڕاوێژکردن)؛

(Call in a doctor at once.)

(٢) کێشانەوە لە بازاڕ یا لە دەستا وەدەست کردن.

(٣) داواکردنەوە (قەرز).

call into question, گومان لێکردن؛ گومان لێ هەبوون.

call off, (١) فەرمان دان بە وەستاندنی هێرش؛ ڕاگرتن.

(٢) خوێندنەوە بە دەنگی بەرز (لیستەی ناو).

(٣) هەڵوەشاندنەوە. [Colloq.]

(to call off a meeting, a date, etc.)

call of nature, میزهاتن؛ گووهاتن.

call on (or upon), (١) سەرلێدان (بۆ ماوەیەکی کورت).

(٢) داواليێکردن؛ بانگ کردن (بۆ کردنی کارێك).

(He called on his countrymen to unite.)

call one's bluff, بە کەسێك ووتن ئەمە ئەرزو ئەمە گەز.

call out, (١) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ ناڵاندن (٢) بانگ کردن.

(٣) بەربەرەکانی کردن؛ ڕووبەڕوو وەستان.

call a person names, قسەی سووك یا خراپ پێ ووتن.

(He called her names.)

call the roll, لیستەی ناو خوێندنەوە.

(The teacher calls the roll every day.)

call the shots, بڕیار بەدەست بوون؛ هەموشت بەدەست بوون.

(His wife is calling the shots.)

call the tune, = call the shots.

call to account, لێپرسینەوە.

(He ought to be called to account.)

call to mind, هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە.

call to order, کۆڕگرتن؛ داوای بێ دەنگی لێکردنو دەست بە کۆڕگرتن کردن. *(He called the meeting to order.)*

call up, (١) هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە؛ لەبیربوون.

(٢) گرتن بە سەرباز؛ بانگ کردن بۆ سەربازی.

(٣) تەلەفۆن بۆ کردن. *(I called her up yesterday.)*

call upon, داواليێکردن؛ داواليێکران.

(You may be called upon to do several jobs.)

on call, (١) ئامادەیە هەر کاتێك کە بانگ کرا.

(Two doctors are on call always.)

(٢) دەبێت بڕیتەوە هەر کاتێك داوای کرا (قەرز).

pay (someone) a call, سەرلێدان؛ دیدەنی کردن.

within call, دەنگی دەگاتێ؛ نزیك.

calla (kal′ə), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵ سپی و گەورەیە (٢) گوڵی ئەم ڕووەکە.

callboard (kôl′bôrd′, kôl′bōrd′), *n.* تەختەی ئاگاداری.

callbox (kôl′boks′), *n.* تەلەفۆنی سەر ڕێگاوبان (بۆ ئاکاوی وەك ئوتومبیل پەککەوتن... هتد).

callboy (kôl′boi′), *n.* (١) کوڕێکە ئوێنەران بانگ دەکات بۆ سەر شانۆ کە ئۆبەیان هات (٢) بەردەستی ئوتێل.

caller (kôl′ēr), *n.* (١) بانگکەر (مرۆڤ، گیاندار، باڵندە، شت). (٢) میوان. بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی کورت؛ دیدەنیکەر؛ سەرلێدەر.

caller (kal′ēr, kä′lēr), *adj.* (١) تازە (میوە. سەوزە. خواردەمەنی).

(٢) خۆش (سروە، ئاووهەوا)؛ فێنك (با).

call girl, [Slang], قەحبە (بەتایبەتی کە بە تەلەفۆن ژووانی لەگەڵ ڕێك بخرێت).

calligrapher (kə-lig′rə-fēr), *n.* خۆشنووس؛ دەسخەت خۆش

calligraphy (kə-lig′rə-fi), *n.* (١) خۆشنووسی؛ خەتخۆشی (٢) دەسخەت؛ نووسین.

-calligraphic *(adj.)*; **calligraphist** *(n.)*.

calling (kôl′iŋ), *n.* (١) بانگ کردن؛ بانگ. (٢) پیشە؛ کار. (٣) هەستێك کە پاڵ بە مرۆڤەوە دەنێت بۆ کردنی شتێك (بەتایبەتی کاری لەخۆبوردن و چاکە).

calling card, کارتی سەردان: کارتێکی تایبەتیە بە کەسێك کە ئەگەر سەردانی شوێنێکی کردو کەسی لێ نەبوو، ئەوا ئەو کارتە بەجێ دەهێڵێت

Calliope (kə-lī′ə-pē′), *n.* (١) خودای زمانپاراوی و هۆنراوەی داستانی. (٢) [-c]، ئامێرێکی مۆسیقایە فووی پیا دەکرێت.

calliper (kal′ə-pēr), *n. & v.t.* = caliper.

callisthenics (kal′əs-then′iks), *n.pl.* = calisthenics.

call loan, قەرزێکە کە دەبێت بدرێتەوە هەرکاتێك داوای کرایەوە.

call money, پارەیەکی قەرزکراوە کە دەبێت بدرێتەوە هەرکاتێك داوای کرایەوە.

call number, ژمارەی پەرتووك (بۆ دیاریکردنی شوێنی پەرتووکەکە لە کتێبخانەیەکدا)؛ ناونیشانی پەرتووك.

callosity (kə-los′ə-ti, ka-los′ə-ti), *n.* (١) ڕەقی. (٢) دڵڕەقی؛ بێ بەزەیی؛ بێ هەستی. (٣) مێخەکە؛ پێستی ڕەق و مردوو.

callous (kal′əs), *adj.* (١) مێخەکەدار؛ ڕەق و مردوو (پێست). (٢) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.

callow (kal′ō), *adj.* (١) پەڕوباڵ دەرنەکردوو؛ زەرنەقووتە. (٢) هەرزە؛ کاڵ وکرچ (مرۆڤ)؛ نەزان؛ نەشارەزا.

call to quarters, بانگ کردنەوەی سەرباز بۆ قاوشەکانیان (بە تەپڵ یا کەرەنا).

callus (kal′əs), *n.* (١) مێخەکە؛ پێستی ڕەق و مردوو. (٢) ماددەیەکە لێسقانی شکاو دەری دەدات بۆ ساڕێژبوونەوەی. (٣) پێشانی دەروپشتی برین یا برواوێیەکی ساڕێژبوو (ڕووەکزانی).

calm (käm), *n.* کپی؛ بێ دەنگی؛ کشوماتی؛ خاموشی؛ هێمنی.

adj. کپ؛ بێ دەنگ؛ کشومات؛ خاموش؛ هێمن؛ لەسەرخۆ.

v.t. & v.i. (~ down), هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هاتنەوە سەرخۆ.

(We ~ed him down.; The sea ~ed down.)

-calmly *(adv.)*; **calmness** *(n.)*.

calmative (kal′mə-tiv, käm′ə-tiv), *adj.* هێمنکەرەوە؛ ئازارکوژ (پزیشکەوانی).

n. دەرمانی ئازارکوژ.

caloric (kə-lôr′ik, kə-lor′ik), *n.* (١) ماددەیەکە لە کۆندا وایان دانابو کە دەبێتە هۆی سووتاندن و گەرمی. (٢) گەرمی؛ گەرما؛ گەرمایی

adj. تایبەتی بە گەرما.

calorie, calory (kal′ə-ri), *n.* کالۆری: یەکەی گەرمی (خواردن).

calorific (kal′ə-rif′ik), *adj.* گەرماپێندەر؛ گەرما پێکهێنەر.

calorimeter (kal′ə-rim′ə-tēr), *n.* گەرماپێو (بەتایبەتی گەرمای پەیدابوو لە ئاوێنەی کیمیایی و لە لێکخشاندنا).

calory (kal′ə-ri), *n.* = calorie.

calotte (kə-lot′), *n.* (١) کلاو. (٢) کلاوی بێ قەراغی قەشەی کاسۆلیکی. (٣) پۆپنە؛ پۆپنەی کلاوی.

caloyer (kal′ə-yēr, kə-loi′ēr), *n.* قەلەندەری کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی.

calpac, calpack, kalpak (kal′pak), *n.* کلاوێکی گەورەی قووچە وەك لباد.

caltrop, caltrap (kal′trəp), *n.* (١) پارچەیەك ئاسنی چوار-

چوکڵەیە لەسەر ڕێی ئەسپ سواری دوژمندا دادەنرێت بۆ ڕاگرتنیان.
(٢) ئاسنێکی وەهایە تایەی ئوتومبیل پەنچەر دەکات.
(٣) ڕووەکی گوڵو بەر دڕکاری.

calumet (kal′yoo-met´, kal´yoo-met′), *n.* سەبیلێکی درێژی هیندیی‌یەکانی ئەمەریکایە.

calumniate (kə-lum′ni-āt´), *v.t. & v.i.* ناو پیس کردن؛ لەکەدارکردن؛ بەدناوکردن؛ بوختان بۆ کردن.

-calumniation *(n.)*; **calumniator** *(n.)*.

calumnious (kə-lum′ni-əs), *adj. Also* **calumniatory**, ناو-پیسکەر؛ مەبەستی بەدناو کردنە؛ درۆ؛ بوختان؛ سووککەر.

calumny (kal′əm-ni), *n.* بەدنوباو؛ درۆ (بۆ لەکەدارکردنی کەسێک)؛ بوختان؛ قسەی هەڵبەستراو (بۆ ناو سووک کردن)

calvaria (kal-vâr′i-ə), *n.* تەوقەسەر.

Calvary (kal′və-ri), *n.* (١) شوێنی لە سێدارەدانی عیسا. (٢) [c-]، پەیکەری عیسای لە سێدارە دراو.

calve (kav, käv), *v.i. & v.t.* (١) زاین (مانگا)؛ گوێرەکە بوون. (٢) پارچە سەهۆڵ لێبوونەوە (شاخی سەهۆڵ).

Calvinism (kal′vin-iz′m), *n.* کالڤینیزم: ئایین‌و بیروباوەڕی "کالڤن" (زانای ئایینی پرۆتستانتی فەرەنسی ١٥٠٩-١٦٥٤ پ.ز.) کە دەڵێت: چارەنووسی مرۆڤ هەر لەپێش لەدایکبوونی‌یەوە نووسراوەو تەنها لەڕێی دڵنەرمی خوداوە مرۆڤ دەچێتە بەهەشت نەک لەبەر کرداری باشی خۆی.

-calvinist *(n.)*; **calvinistic** *(adj.)*.

calvities (kal-vish′i-ēz´), *n.* سەر ڕووتاوەیی.

calx (kalks), *n.* (*pl.* calxes, calces), (١) گەچ (٢) خۆڵەمێشی (کانزا سووتاندن)

calyces (kal′ə-sēz´, kā′lə-sēz´), *n. plural of* **calyx**.

calycine (kal′i-sin, kal′i-sīn′), *adj.* تایبەتی بە گەڵا سەوزەکانی دەوری خونچەو گوڵ.

calypso (kə-lip′sō), *n. & adj.* جۆرە گۆرانی‌و مۆسیقایەکی بەجۆشی ئارچەی "ترینیداد"ە.

calyx (kā′liks, kal′iks), *n.* گەڵا سەوزەکانی دەوری خونچەو گوڵ.

cam (kam), *n.* پارچەیەکی قۆقزی مەکینەیەک یا شتێکی خوارەیە.

camaraderie (kä´mə-rä′dĕr-i, kä´mə-rä′də-rē´), *n.* هەست یا پەیوەندی برادەرایەتی؛ هاوڕێیەتی

camarilla (kam´ə-ril′ə), *n.* (١) ژووری کۆڕگرتن یا کۆبوونەوەی تایبەتی (٢) تاقمە ڕاوێژکاری نهێنی پاشای ئیسپانی کۆن. (٣) ڕاوێژکارانی نهێنی؛ دەستە ڕاوێژکاری نهێنی.

camber (kam′bĕr), *n.* (١) کووڕی (ڕێگە)؛ قەمووری (ڕێگە، پشتی کەشتی). (٢) پارچە دارێکی کووڕ.

v.t. & v.i. کووڕبوون؛ کووڕکردن؛ قۆقزکردن.

cambist (kam′bist), *n.* (١) پارەگۆڕەرەوە (مرۆڤ). (٢) پەیرەوی گۆڕینەوەی پارەی بێگانەو پێوانەو کێشانە.

cambium (kam′bi-əm), *n.* چینە شانەی نێوان تونێکڵو داری دەرەختو ڕووەک (کە تونێکڵی تازەو دارکی لێ پەیدا دەبێت).

came (kām), *past tense of* **come**.

camel (kam′′l), *n.* (١) ووشتر: (ا) ووشتری عەرەبی؛ ووشتری یەک کۆپارە "Arabian camel" کە پێشی دەوترێ: "dromedary". (ب) ووشتری دوو کۆپارە "Bactrian camel". (٢) سنووقێکی لوولەکی ئاوبڕە کەشتی‌و بەلەمی نوقوم بوونی پێ دەردەهێنرێتەوە (پێشی دەوترێ "caisson").

cameleer (kam´l-êr′), *n.* ووشترەوان.

camellia (kə-mēl′yə, kə-mel′i-ə), *n.* (١) کەمیلیا: دەرەختو بنچکێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقەدەری گوڵ سوورو سپی‌یە. (٢) گوڵە کەمیلیا.

camelopard (kə-mel′ə-pärd´, kam′′l-ə-pärd´), *n.* (١) زەرافە. (٢) [-C]، کۆنەستێرەی ووشترمرخ (ئەستێرەوانی).

Camelot (kam′ə-lot´), *n.* شارێکی ئەفسانەیی ئینگلیزی‌یە پایتەختی "ئارسەر" پاشا بووە.

camel's-hair (kam′′lz-hâr´), *adj. Also* **camel-hair**, لە تووک یا کوڵکی ووشتر دروستکراو.

camel's hair, (١) کوڵکی ووشتر؛ تووکی ووشتر. (٢) قوماش یا بەرگی تووکە ووشتر.

Camembert cheese, پەنیرێکی نەرمی فەرەنسی‌یە.

cameo (kam′i-ō´, kam′yō´), *n.* (١) بەردێکی بەنرخی دووتوێژی ئەخش دەرپۆقیوە. (٢) ئەخشی دەرپۆقیوی سەر بەردێکی بەنرخ. (٣) خۆنواندنێکی کورتی لەپڕو چاوەڕوان نەکراوی ئەکتەرێک یا کەسێکی بەناوبانگ لە پەردەی فیلمێکی تەلەڤزیۆنیدا: *(a ~ appearance; a ~ role)*

camera (kam′ĕr-ə), *n.* (١) فەرمانگەی دادپرس؛ ژووری دادگەر. (٢) کامێرا.

in camera, (١) لە فەرمانگەی دادپرسدا. (٢) بە نهێنی.

cameral (kam′ĕr-′l), *adj.* (١) تایبەتی بە فەرمانگەی دادپرس؛ تایبەتی بە دادپرسی (کە لەم فەرمانگەیەدا جێبەجێ دەکرێت). (٢) تایبەتی بە نەنجوومەنێک کە کاروباری خەڵک بەڕێوە دەبات؛ تایبەتی بە کاروباری دارایی گشتی.

cameraman (kam′ĕr-ə-man´), *n.* وێنەگر (فیلمی سینەمایی).

camera obscura, ژووری تاریک.

camise (kə-mēs′), *n.* کراس.

camisole (kam′ə-sōl´), *n.* (١) ژێرکراسی بێ قۆڵی ژنانە. (٢) کراسی شەوی ژنانە.

camomile, chamomile (kam′ə-mīl´), *n.* گوڵە بەیبوون؛ گوڵە چاوێشە؛ گوڵە فەتێ.

camouflage (kam′ə-fläzh´), *n.* (١) ڕووخسار گۆڕینی کەرەسەی جەنگ‌و سوپا بە بۆیەو گەڵا و شتی وەها بۆ بەمەڵەدابردنی دوژمن. (٢) خۆگۆڕین بۆ هەڵخەڵەتاندن؛ دەماغ کردن. (٣) بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن؛ فێڵوتەڵەکە. *v.t. & v.i.* گۆڕینی ڕووخساری مرۆڤ یا شت بۆ هەڵخەڵەتاندنی ناحەزان؛ بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن.

camoufleur (kam′ə-flūr´), *n.* شارەزای ڕووخسار گۆڕین بۆ مەبەستی هەڵخەڵەتاندن (ووشەی پێشوو ببینە).

camp (kamp), *n.* (١) (ا) نۆژدوگا؛ خێوەتگای سەربازی. (ب) نۆژدوو؛ لەشکری ناو خێوەتگا. (٢) دەستە یا تاقمی هاوبیروڕا: *(You and I belong to different ~s.)* (٣) خێوەتگا؛ هەوارگە. (٤) چادرگای منداڵانی قوتابخانە لە کاتی پشوودا. (٥) ژیانی سەربازێتی یا ئەفسەرێتی. (٦) نیشتەجێی چادرگا.

v.i. (١) چادر هەڵدان؛ خێوەت هەڵدان؛ بارخستن؛ هەوار هەڵدان: *(Where shall we ~ tonight?)* (٢) (~ out)، چوونە هەوارگە؛ چوونە چادرگا؛ لە هەوارگە نووستن.

v.t. (١) خستنە نۆژدوگا؛ لە چادرگادا دانان. (٢) جێی حەوانە پێدان.

in the same camp, هاوبیروباوەڕ؛ هاوپەیمان؛ لە هەمان دەستە یا تاقم.

camp (kamp), *n. & adj.* (١) ڕەوشتی ژنانەو حیزانەو خۆنواندنێکی سووکو ناپەسەند. (٢) دەربڕینی ئەم ڕەوشتە بەتایبەتی لە هونەرو وێژەدا.

campaign (kam-pān′), *n.* (١) هێرشی سوپایی؛ شاڵاو؛ پەلامار: *(a military ~)* (٢) هێرشی ڕامیاری (هەڵبژاردن)؛ هێرش (ڕۆشنبیری، کۆمەڵایەتی، بازرگانی، سوپایی... هتد): *(the presidential ~ ; a political ~)*.

v.i. لە هێرشدا بەشداربوون؛ هێرش ڕێکخستن: *(He ~ed hard for the presidency but lost.)*

-campaigner *(n.).*

campanile (kam´pə-nē′li), *n.* بورجی زەنگ (بەتایبەتی لەتەنیشت کلێسەیەکەوە)؛ بورجی کاتژمێرو زەنگ.

campanology (kam´pə-nol′ə-ji), *n.* هونەری زەنگ لێدان؛ هونەری زەنگ دارشتن یا دروستکردن.

campanula (kam-pan′yoo-lə), *n.* گوڵە زەنگ، گوڵە گەزیزە؛ ڕووەکێکە گوڵی زەنگوڵەیی دەگرێت

camper (kam′pēr), *n.* (١) هەوارنشین؛ چادرهەڵدەر (٢) (ا) ئوتومبیلی " ڤان " (ب) تریلەیەکە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێت بۆ هەوارگە بۆ تێدا ژیان.

campfire (kamp′fīr´), *n.* (١) ئاگری هەوارگە (٢) کۆبوونەوە یا ئاهەنگی دەوری ئاگری هەوارگە.

camp follower, (١) شوێن کەوتووی نۆردوو (بۆ ئیشکردن یا بەردەستی کردن). (٢) قەحبەی نۆردوگا. (٣) ژنە سەرباز یا نەفسەرێکە کە شوێن میزردەکەی دەکەوێت بۆ هەرشوێنێك بگوێزرێتەوە (٤) شوێن کەوتوو.

campground (kamp′ground´), *n.* هەوارگە؛ چادرگا؛ خێوەتگا.

camphor (kam′fēr), *n.* کافوور ماددەیەکە دەکرێتە ناو جل‌وبەرگەوە بۆ پاراستنی لە مۆرانە؛ نەفتالین.

camphorate (kam′fēr), *v.t.* کافوور لێدان یا تێکردن.

camphor ball, خڕۆکەی کافوورو نەفتالین (کە دەکرێتە جل‌وبەرگی هەڵگیراوەوە بۆ نەوەی مۆرانە نەیخوات).

camphor tree, درەختی کافوور

camp meeting, کۆڕێکی ئایینی چەند ڕۆژ خایەنە لە چادرێکدا یا لە دەرەوە

campo (kam′pō, käm′pō), *n.* (١) دەشتێکی گڕوگیایاوی بە دارو بنچکی تاك‌وتەراوە (٢) گۆڕەپانێکی بچووکی ناوشار.

camporee (kam´pə-rē′), *n.* کۆبوونەوەی دیدەوانی ناوچەیەك.

campsite (kamp′sīt´), *n.* هەوارگە؛ جادرگا؛ شوێنی یەك چادر.

campstool (kamp′stōōl´), *n.* کورسیەکە دەبووشتێنرێتەوە

campus (kam′pəs), *n.* (١) مەیدان؛ شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەری لە ڕۆمای کۆندا (٢) کامپەس زەمینەو خانووی زانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانە؛ دانشگا *(The University of California has nine ~es.)* .

adj. تایبەتی بە زانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانە؛ تایبەتی بە قوتابیان: *(~ activities)*

can (kan), *v.i.* (١) زانین (کردنی کارێك). (٢) توانین؛ توانا هەبوون. (٣) ماف هەبوون (بۆ کردنی شتێك). (٤) لەوانەبوون. *(C~ it be true?; It ~'t be true.)* . (٥) [Colloq.]. بۆ هەبوون؛ ڕێ پێدران: *(You ~ go now.)* .

can but, تەنها؛ تەنها ئەوە دەتوانرێت: *(I can but say that I'll do my best to help.)*

can (kan), *n.* (١) قوتوو؛ تەنەکە (٢) پڕ قوتوویەك؛ پڕ تەنەکەیەك. (٣) [Slang]. بەندیخانە. (٤) [Slang]. ناوەدستخانە؛ تواڵێت. (٥) [Slang]. کەفڵ؛ سمت.

v.t. (١) کردنە قوتووەوە (خواردەمەنی)؛ کردنە تەنەکەوە. (٢) [Slang]. تۆمارکردن (لەسەر قەوان). (٣) [Slang]. لە کار دەرکردن؛ لە نیش خستن. (٤) [Slang]. بڕینەوە (چەنەبازی) *(C~ the chatter.)* .

can of worms, مەسەلەیەکی نالۆز و پڕ لە سەرئێشە (کە وا باشترە لێی نزیك نەبیتەوە).

Canaanite (kā′nən-īt´), *n. & adj.* کەنعانی؛ کەسێکی کەنعانی.

Canadian (kə-nā′di-ən), *adj.* کەنەدی، گەل، کلتوور، زمان)؛ کەنەدایی

n. کەنەدی؛ هاونیشتمانیەکی " کەنەدا "

canal (kə-nal′), *n.* (١) کەنداو؛ ئۆکەند؛ جۆگە؛ کەنداوی هەڵکەندراو؛ لەغەم (٢) بۆری (تۆپکاری، زیندەوەرزانی)؛ لووڵە.

v.t. لەغەم لێدان؛ جۆگە لێدان؛ کەنداو هەڵکەندن یا دروستکردن.

canalboat (kə-nal′bōt´), *n.* بەلەمی بار (بۆ کەنداوو ڕووبار).

canalize (kə-nal′īz, kan′′l-īz′), *v.t.* (١) جۆگە لێدان؛ لەغەم لێدان؛ کردن بە کەنداو. (٢) کون کردنە لەشەوە یا بۆری تێکردن بۆ چۆڕاندنەوەی برین. (٣) ناراستەکردن بە ڕێگە یا کەناوێکی تایبەتیدا. (٤) ڕێگە بۆ کردنەوە؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن (هەست).

-canalization *(n.).*

canape (kan′ə-pi), *n.* پنتکە نانێکە پەنیر، گۆشت، یا شتی تری دەخرێتە سەرو وەك بەرخۆراك دەخورێت.

canard (kə-närd′), *n.* ووتەوواتی درۆ (بۆ بەهەڵەدابردن)؛ دەنگوباسی درۆ یا هەڵبەستراو (بۆ هەڵخەڵەتاندن).

canary (kə-nâr′i), *n.* (١) کەناری: باڵندەیەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی دەنگ خۆشە (ئەوەندەی چۆلەکەیەك دەبێت‌و مانی دەکرێت). (٢) سەمایەکی ئیسپانی بەجۆشە. (٣) شەرابێکی شیرینە. (٤) ڕەنگی زەرد (وەك هی کەناری).

adj. زەرد.

canary bird, = canary.

canary grass, گیایەکە تۆوەکەی دەدرێت بە باڵندە وەك دان.

canary seed, تۆوی گیا بۆ دان دەدرێت بە باڵندە.

canary yellow, ڕەنگی زەردی کراوە.

canasta (kə-nas′tə), *n.* یارییەکی کاغەزە.

cancan (kan′kan´), *n.* سەمایەکی ژنانەی بەجۆشی بێ شەرمانەیە.

cancel (kan′s′l), *v.t.* (١) کۆڵاندنەوە؛ سڕینەوە؛ خەت پیاهێنان. (٢) هەڵوەشاندنەوە: *(to ~ a meeting, contract, etc.)* (٣) لابردن. (٤) بەتاڵ کردنەوە (بە مۆر یا نیمزا وەك پووڵی پۆستەو چەکی بانق): *(a ~led postage stamp; to ~ a checl)* (٥) (~ out)، هاوتاکردن؛ وەك یەك لێکردن: *(The pluses and minuses of the case ~ out each other.)*

(٦) پەڕاندن (چاپەمەنی)

v.i. (~ out), هاوتابوون.

n. (١) پەڕاندن (چاپەمەنی، نووسین)؛ لابردن؛ سڕینەوە؛ کۆڵانەوە. (٢) (ا) شتی پەڕێنراو یا کۆڵاوە (ب) جێگری شتی پەڕێنراو یا کۆڵاوە

cancellate (kan′sə-lāt´), *adj.* = cancellous.

cancellation (kan´s′l-ā′shən), *n.* (١) کۆڵانەوە؛ سڕینەوە؛ خەت پیاهێنان. (٢) هەڵوەشاندنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە. (٣) شتێکی کۆڵاوە یا خەت پیاهێنراو؛ شتێکی هەڵوەشاوە. (٤) مۆر یا نیمزای بەتاڵ کردنەوە (پووڵی پۆستە، چەکی بانق... هتد).

cancellous (kan′sə-ləs), *adj.* کونیلەدار (ئێسقان)؛ ئیسفەنجی (تونیکاری).

cancer (kan′sēr), *n.* (١) شێرپەنجە؛ سندان. (٢) دەردێکی کوشندە؛ شتێکی زیانبەخش کە زوو دەتەنێتەوەو شت دەفەوتێنێ. (٣) [C-]. کۆنەستێرەی قرژاڵ. (٤) [C-]، بورجی قرژاڵ (ئەستێرەوانی).

cancerous (kan′sēr-əs), *adj.* (١) شێرپەنجەدار؛ سنداناوی؛ نەخۆشی شێرپەنجەی هەیە: *(~ cells)* . (٢) زیانبەخش؛ کوشندە؛ زوو دەتەنێتەوەو شت دەفەوتێنێ.

cancroid (kaŋ′kroid), *adj.* (١) شێرپەنجەیی؛ سنداتی. (٢) قرژاڵی؛ وەك قرژاڵ.

n. سنداتی پێست.

candelabrum (kan´d′l-ā′brəm, kan´d′l-ab′rəm), *n.*(*pl.*- candelabra, candelabrums), مۆمدانی جوانی لق لق (هەندێك جار مەترونیوك بەرز).

candent (kan′d′nt), *adj.* بلێسەدار؛ بریقەدار (لە گەرمیدا)؛ گڕگرتوو.

candescence (kan-des′′ns), *n.* = incandescence.

candescent (kan-des′′nt), *adj.* = incandescent.

candid (kan′did), *adj.* (١) بێ لایەن. (٢) قسەلەپرو؛ پاستگۆ؛ پاك.
-candidly *(adv.)*; **candidness** *(n.)*.

candidacy (kan′də-də-si), *n.* ناونران (هەڵبژاردن)؛ پاڵاوتن (هەڵبژاردن).

candidate (kan′də-dāt′, kan′də-dit), *n.* (١) پاڵێوراو (هەڵبژاردن). *(The ~ will speak here tomorrow.)* .
(٢) هەڵبژێردراو (بۆ شتێك یا دواپۆژێكی باش یا خراپ):
(He is a ~ for ulcer.)

candidature (kan′də-dā′chēr, kan′də-də-chēr), *n.* = **candidacy.**

candid camera, كامێرای شاراوە: كامێرایەكی بچووكە لە كاتی سەیردا بە دزییەوە وێنەی خەڵك دەگرێت هەر بۆ پێكەنین.

candied (kan′did), *adj.* (١) بە شەكر كراو؛ شەكراوی. (٢) گەراوە (بۆ شەكر). (٣) شیرین و خۆش.

candle (kan′d'l), *n.* (١) مۆم؛ مۆمی سووتاندن. (٢) شتێكی وەك مۆم. (٣) یەكەی پێوانی پرووناكی.

v.t. هێلكە تاقیكردنەوە لەبەر پرووناكی مۆمدا (بۆ پاك و پیسی).

(a game) not worth the candle, شایستەی كردن نییە؛ ناهێنێت.

burn the candle at both ends, زۆر كاركردن یا پابواردن و ووزە پێ نەمان؛ لە بەیانی زووەوە هەتا شەو نیشكردن یا پابواردن.

can't (or is not fit to) hold a candle to, ئەوی تر زۆر باشترە؛ بەراوورد ناكرێ لەگەڵ ئەوی تردا.

candleholder (kan′d'l-hōl′dēr), *n.* = **candlestick.**

candlelight (kan′d'l-līt′), *n.* (١) پرووناكی مۆم. (٢) كاتی مۆم داگیرسان؛ ئێوارە.

candle power, (١) هێزی پرووناكی مۆم. (٢) هێزی پرووناكی بە هێزی پرووناكی مۆم پێوراو.

candlestick (kan′d'l-stik′), *n.* مۆمدان.

candlewick (kan′d'l-wik′), *n.* پلیتەی مۆم.

candlewood (kan′d'l-wood′), *n.* دارەخت مۆم: (١) دارەختێكی دركاوییە گوڵی ڕەنگاوڕەنگی هێشوویی دەگرێت. (ب) داری جەویداری ئەم دارەختەو دارەختی تر كە بۆ چێلكەو ئاگرەخۆشە بەكاردەهێنرێ چونكە پرووناكی زۆر دەداتەوە.

candor (kan′dēr), *n.* (١) بێ لایەنی. (٢) قسەلەپرویی؛ پاستگۆیی. (٣) [Obs.]، پاكی. (٤) [Obs.]، بە بەزەییتی؛ دڵنەرمی.

candour (kan′dēr), *n.* = **candor.**

candy (kan′di), *n.* نوقڵ؛ شیرینی

v.t. (١) پاراستن بە كوڵاندن بە شەكرەوە. (٢) كردن بە شەكر؛ كردن بە بلوور. (٣) شەكر پێوەكردن. (٤) شیرین كردن؛ خۆش كردن.

v.i. بوون بە شەكر؛ گەڕانەوە؛ وەك بلوور لێهاتن.

cane (kān), *n.* (١) قامیش؛ قەڕەم. (٢) قامیشی شەكر. (٣) پرووەكی قامیشدار. (٤) دارەدەست؛ گۆچان؛ دارحەیزەران. (٥) داری فەلاقە. (٦) شوول یا داری جێر (بۆ كورسی و زەمیلەو سەبەتە درووستكردن).

v.t. (١) فەلاقەكردن بە دار؛ بە دار لێدان. (٢) بە شوول درووستكردن (كورسی، سەبەتە)؛ چاك كردن بە شوول.

canebrake (kān′brāk′), *n.* بێشەڵانی قامیش و قەڕەم.

canescent (kə-nes′'nt), *adj.* بە گەندەموی سپی داپۆشراو؛ سپی بوو.

cane sugar, شەكری قامیشی شەكر.

cangue (kaŋ), *n.* تەوقێكی تەختەیە دەكرایە مل و دەستی تاوانباران لە چێن بۆ سزادان.

canine (kā′nīn), *adj.* (١) سەگ؛ تایبەتی بە سەگ؛ وەك سەگ. (٢) توخمی سەگ (كە سەگ و گورگ و چەقەڵ و ڕێوی دەگرێتەوە).
(٣) كەڵبەیی.

n. (١) سەگ. (٢) كەڵبە.

canine tooth, كەڵبە.

canister (kan′is-tēr), *n.* (١) قوتوو (قاوە، چا، تووتن). (٢) گوللەتۆپ؛ ساچمە؛ گوللە. (٣) قوتووی كلاوی گاز (كە ماددەی كیمیایی تێدایە و گازو هەوای پیس پاك دەكاتەوە پێش هەڵمژینی).

canister shot, گوللەتۆپ؛ ساچمە؛ گوللە.

canker (kaŋ′kēr), *n.* (١) خۆرە (بەتایبەتی هی ناودەم). (٢) كرمی سندان. (٣) سندانی پرووەك. (٤) شتێك یا نەخۆشیەك كە دەبێتە هۆی داپزاندن و فەوتاندن.

v.t. (١) خۆرە لێدان؛ سندان لێدان؛ كرمێ كردن. (٢) پزاندن؛ فەوتاندن؛ پیس و بۆگەن كردن (بیرۆباوەڕ، مێشك، هەڵوێست، دەستگای گەلو وڵات... هتد).

v.i. سندان لێدان؛ پزان؛ فەوتان؛ پیس و بۆگەن بوون؛ كرمێ بوون؛ تێكچوون.

cankerous (kaŋ′kēr-əs), *adj.* (١) خۆرەدار؛ سنداناوی؛ كرمێ. (٢) سندان لێدەر؛ دەبێتە هۆی سندان یا خۆرە. (٣) فەوتێنەر؛ داپزێنەر؛ خراپكەر؛ تێكدەر؛ پیس و بۆگەنكەر.

cankerworm (kaŋ′kēr-wūrm′), *n.* كرمی سندان.

canna (kan′ə), *n.* (١) پرووەكێكی ناوچە گەرمەكانە لە توخمی دارمۆز گەڵای پان و ڕەگی نەستوورو گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت. (٢) گوڵی ئەم پرووەكە.

cannabin (kan′ə-bin), *n.* قەنەبین: ماددەیەكە وەك جەوی لە گیای بەنگ دەردەهێنرێ و سەرخۆشكەرە؛ بەنگ.

cannabis (kan′ə-bis), *n.* بەنگ؛ حەشیشە.

canned (kand), *adj.* (١) هی قوتوو؛ كراوەتە قوتووەوە (خواردەمەنی): *(~ food, fruit, vegetables)*
(٢) [Colloq.]، دەركراو (لە كار یا پلەی فەرمانڕەوایی).
(٣) [Colloq.]، تۆماركراو (مۆسیقا، پێكەنینی سەر تەلەفزیۆن): *(~ music; So if television is to have ~ laughter, how about ~ tears?)*

canned coal, خەڵووزێكە بە ئاسانی گر دەگرێت.

canner (kan′ēr), *n.* كەسێكە خواردەمەنی دەكاتە ناو قوتوو یا تەنەكەوە بۆ پاراستن و هەڵگرتنی.

cannery (kan′ēr-i), *n.* كارگەی خواردەمەنی كردنە ناو قوتوو یا تەنەكەوە.

cannibal (kan′ə-b'l), *n.* (١) پیاوخۆر؛ كەسێكە گۆشتی نادەمیزاد دەخوات. (٢) خۆخۆر؛ گیاندارێكە لە توخمی خۆی دەخوات.

adj. خۆخۆر؛ گۆشتی توخمی خۆخۆر؛ درندە.

cannibalism (kan′ə-b'l-iz′m), *n.* خۆخۆری؛ پیاوخۆری؛ درندەیی.
-cannibalistic *(adj.)*; **cannibalistically** *(adv.)*.

cannibalize (kan′ə-b'l-īz′), *v.t.* (١) هەڵوەشاندنەوەی تۆپ و فڕۆكەو كەرەسەی جەنگی شكاوی ترو مەكینەی شكاو لێكردنەوەی پارچە ساغەكانی. (٢) بێ بەش كردنی لایەك یا دەستگایەك لەبەر خاتری لایەكی تر.

v.i. (١) خۆ خواردن؛ نادەمیزاد خواردن؛ گۆشتی توخمی خۆ خواردن. (٢) بێ بەش كردنی لایەك یا دەستگایەك لەبەر خاتری لایەكی تر.

cannikin (kan′ə-kin), *n.* (١) قوتووی بچووك؛ كووپ. (٢) سەتڵی دارین.

cannon (kan′ən), *n.* (١) تۆپ (جەنگ). (٢) لغاو (هەروەها پێی دەوترێ: " cannon bit ").
(٣) ئەڵقەی زەنگ (كە پێی هەڵدەواسرێت). (٤) ئێسقانی لوولاقی ئەسپ و وڵاخی كاوێژكەر (هەروەها پێی دەوترێ: " cannon bone ")
(٥) بۆرییەكە كە بۆرییەكی تری لەناودا دەخولێتەوە بێ ئەوەی بەر یەكتری بكەوێ (مەكینەكاری).

v.t. تۆپ پێوەنان؛ دانە بەر تۆپ؛ تۆپ تێ تەقاندن.

v.t. توپ تەقاندن؛ تۆپ ئاگردان.

cannonade (kan′ən-ād′), *n.* (۱) تۆپ تەقاندن یەك لەدوای یەك؛ بۆمباران (۲) تۆپ پێوەنان؛ دانە بەر تۆپ.

v.t. تۆپ تێ تەقاندن لە یەستادا؛ تۆپ پێوەنان

v.i. پەستا پەستا تۆپ تەقاندن.

cannon ball, گوللە تۆپ

cannon bit, لغاو

cannon bone, ئێسقانی لورلاقی ئەسپ و وڵاخی کاوێژکەر.

cannoneer (kan′ən-ēr′), *n.* تۆپچی؛ تۆپ تەقێنەر.

cannon fodder, خۆراکی جەنگ: سەربازو ئەفسەرو هەموو ئەوانەی لە جەنگدا دەکوژرێن

cannonry (kan′ən-ri), *n.* (۱) تۆپ. (۲) ئاگری تۆپ؛ تۆپ باران؛ گوللەباران کردن بە تۆپ

cannon shot, (۱) تەقەی تۆپ. (۲) گوللە تۆپ. (۳) مەودای گوللە تۆپ.

cannot (kan′ot, ka-not′, kan′ət), = **can not.**

cannot but, چار نیە؛ پێویستە.

(I cannot but help them.)

cannula (kan′yoo-lə), *n.* کانیولا: دەرزیەك یا بۆریەکی باریکە بۆ برین چۆراندنەوە یا دەرمان کردنە ناو لەشەوە.

cannular (kan′yoo-lēr), *adj.* = **tubular.**

cannulate (kan′yoo-lit, kan′yoo-lāt′), *v.t.* دەرزی یا بۆری باریك کردن بە لەشدا بۆ برین چۆراندنەوە یا دەرمان کردنە ناو لەشەوە.

adj. وەك بۆری

canny (kan′i), *adj.* (۱) کارامە؛ بزان؛ شارەزا؛ لێهاتوو. (۲) زۆرزان؛ چاکەی خۆ زان. (۳) دوربین؛ زیر. (٤) ووریا؛ ئاگادار. (٥) گیر؛ رەریل. (٦) مرۆڤ دەتوانێت ایێی تێ بگات. (۷) (ا) جوان؛ دڵگیر (ب) خۆش

canoe (kə-nōō′), *n.* بەلەمی سەوڵ؛ بەلەمێکی باریکەلەی درێژکۆلەی بچووکی سەولە

v.i. (۱) سەوڵ لێدان؛ بەلەمی بچووکی سەوڵ لێخوڕین. (۲) بە بەلەمی سەوڵ گواستنەوە.

v.t.

canoeist (kə-nōō′ist), *n.* سەوڵ لێدەر؛ بەلەمی بچووکی سەوڵ لێخوڕ.

canon (kan′ən), *n.* (۱) یاسای ئایینی. (۲) یاسا. (۳) پێوانە؛ کێشانە؛ سەنگی محەك. (٤) ئینجیل: ئەو بەشانەی ئینجیل کە کڵێسە بە ڕاستی دانوون. (٥) لیستەی ناوی پیرو پیاوچاکانی کڵێسەی کاسۆلیکی. (٦) لیستە؛ کەتەلۆگ. (۷) بۆ سەندنەوە (مۆسیقا)؛ پیاچوونەوە؛ دووبارەکردنەوە. (۸) جۆرە تێپێکی گەورەیە (چاپەمەنی). (۹) لیستەی بڕواپێکراوی بەرهەمی نووسەرێك.

canonical (kə-non′i-k′l), *adj.* (۱) بەپێی یاسا یا پێرەوی کڵێسە. (۲) بڕواپێکراو؛ پەسەندکراو (۳) بەشێکە لە ئینجیلی پەسەندکراو.

canonical hour, کاتی نوێژو پارانەوەی خاچ پەرستان (پۆژی حەوت جارە)

canonicals (kə-non′i-k′lz), *n.pl.* بەرگی قەشە لە کاتی بەر لە نوێژکردندا

canonicity (kan′ən-is′ə-ti), *n.* (۱) شایستەی بوون بە بەشێك لە ئینجیلی پەسەندکراود. (۲) ڕاستەقینەیی (بەپێی یاسای کڵێسە).

(۳) گونجان لەگەڵ یاسای کڵێسەدا.

canonist (kan′ən-ist), *n.* (۱) زانای یاسایی کڵێسە؛ یاساناسی کڵێسە. (۲) مۆسیقازان

canonize (kan′ən-īz′), *v.t.* (۱) خستنە ناو ڕیزی پیرانەوە (پیاو- چاکێکی مردوو)؛ کردن بە وەلی؛ پیرۆزکردن (مردوو)؛

(He was ~d by the Pope.)

(۲) پەرستن؛ شکۆپێدان.

(۳) کردن بە بەشێك لە یاساو پەیڕەوی کڵێسە.

(٤) پەسەندکردن لەلایەن کڵێسەوە.

-canonization *(n.).*

canon law, (۱) یاساو پەیڕەوی کڵێسە.

(۲) یاساو پەیڕەوی کڵێسەی کاسۆلیکی.

canopic jar (or vase or urn), کووپەیەکە میسریەیە کۆنەکان ڕیخۆڵەی مردووی مۆمیاکارایان تێدا هەڵدەگرتو دەیان ناشت.

canopy (kan′ə-pi), *n.* (۱) پەردەکوللە؛ کوللە؛ پەردەی سەر شتێکی پیرۆز. (۲) (ا) کەپر؛ سایات؛ چەترداخ. (ب) چەتری سەر دەرگاو پەنجەرە؛ چەتری لەڕێزدا دانیشتن. (ج) چەتری سەربان (دارودرەخت): *(a ~ of trees).* (۳) ئاسمان؛ بنمیچ: *(the ~ of the sky).*

(٤) (ا) شووشەی تەوقەسەری کورسی فڕۆکەوان کە وەك دەرگا دەکرێتەوەو دادەخرێت. (ب) چەتری پەڕەشوور.

v.t. داپۆشین؛ چەتر یا پەردەکوللە بەسەرداگرتن؛ سەرگرتن: *(Mist ~ied the landscape.)*

canorous (kə-nôr′əs, kə-nō′rəs), *adj.* خۆش (ئاواز، گۆرانی، دەنگ)؛ خۆش ئەوا.

canst (kanst; *unstressed* kənst), *archaic second person singular, present indicative of* **can.**

cant (kant), *n.* (۱) گوووزانەوەو پارانەوەی سوالکەر. (۲) زمانی تایبەتی هەندێك تاقمی وەك دزو سوالکەر... هتد. (۳) زمانی تایبەتی بە پیشەیەك. (٤) قسەی بێ بایەخ؛ دەمەتەقێ؛ قسەی پەڕپووت. (٥) دووزمانی؛ دوویویی.

v.i. (۱) گوووزانەوە (سوالکەر)؛ پارانەوە. (۲) بە زمانێك قسەکردن کە کەس تێی نەگات. (۳) دووزمانی کردن؛ دوویویی کردن.

adj. (۱) تایبەتی بە زمانی پیشەیەك یا تاقمێك و کەسی تر تێی ناگات. (۲) کڵێشە؛ پەڕپووت (زمان)؛ بێ تام (زمان). (۳) دووزمانی؛ دوویویی.

cant (kant), *n.* (۱) گۆشەی دەرەوە (خانوو). (۲) لێژی؛ ڕوویەکی لێژ. (۳) جووڵەیەکی لەپڕ کە شتێك هەڵدەگەڕێنێتەوە یا دەیخات؛ تەکان؛ تاسە. (٤) کەوتن؛ هەڵگەڕانەوە؛ لاربوونەوە؛ وەرگەڕان.

v.t. (۱) لێژکردن؛ لێژکردنەوە. (۲) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن. (۳) دان بە زەویدا؛ فڕێدانە سەر زەوی؛ خستن بە لادا.

v.i. (۱) کەوتن بە لادا؛ خواربوونەوە؛ لاربوونەوە. (۲) پێچکردنەوە (کەشتی). (۳) لێژبوونەوە.

adj. (۱) گۆشە خوار؛ سووچ لار. (۲) لێژ؛ خوار.

can't (kant, känt), = **cannot.,** نەتوانین؛ ناتوانێ؛ ناتوانی.

cantabile (kän-tä′bi-lā′), *adj. & adv.* لەسەرخۆ خۆش ئەوا (ئاواز)؛ لە گۆرانی دەچێت.

n. ئاوازێکی لەسەرخۆ خۆش ئەوا؛ مۆسیقایەکی لە گۆرانی چوو.

cantalever, cantaliver (kan′t′l-ev′ēr, kan′t′l-ē′vēr), *n.* = **cantilever.**

cantaloupe, cantaloup (kan′tə-lōp′), *n.* کاڵەکە زەردە: جۆرە کاڵەکێکی تۆپکل زەردی شەمامەیی شیرینە.

cantankerous (kan-taŋ′kēr-əs), *adj.* تووڕەوتەز؛ شەڕانی؛ تەنگەجیکلانە؛ حەزکەر لە ناڕاوە نانەوە.

cantata (kən-tä′tə, kan-tä′tə), *n.* چیرۆکێکە بە گۆرانیو مۆسیقاوە دەووترێت بەبێ خوێندنەوە.

cantatrice (kän′tä-trē′che), *n.* ئافرەتی گۆرانی بێژ.

canteen (kan-tēn′), *n.* (۱) دوکانی ئۆردووگا؛ فرۆشگای بچووکی ئۆردووگا؛ حانووت. (۲) یانەی سەرباز (لەئاو شاردا نزیك بە ئۆردووگا). (۳) یانەی ئاوان. (٤) مەتارە. (٥) کەرەستەی چێشت لێنانی سەربازێك.

canter (kan′tēr), *n.* نەرمە ڕا؛ نەرمە لۆقە.

v.i. & v.t. نەرمە غار کردن

cant hook, تەلیکی ئاسنە موورەداری زل پێ هەڵدەگیرێنتەوە.

canthus (kan′thəs), ***n.*** (*pl.* **canthi**). قنچکی چاو؛ قوژبنی چاو.

canticle (kan′ti-k′l), ***n.*** (۱) سروود؛ گۆرانی. (۲) سروودی ئایینی.

cantilever (kan′t′l-ev ′ēr, kan′t′l-ē′vēr), ***n.*** نیرگە یا سەربانێکە سەرنکی لەسەر دیوارێک بەندەو سەرەکەی تریشی لەسەر هیچ، واتە بە هەواوە هەڵواسراوە.

cantilever bridge, پردی هەڵواسراو.

cantina (kan-tē′nə), ***n.*** مەیخانە؛ یانەی مەی؛ کانتین.

cantle (kan′t′l), ***n.*** (۱) قاش؛ پارچە. (۲) قەڵپوزی دواوەی زین.

canto (kan′tō), ***n.*** (۱) بەند یا بەشێکی هۆنراوەیەکی درێژ. (۲) [Obs.]، بەستە؛ گۆرانی.

canton (kan′tən, kan-ton′), ***n.*** (۱) مەرێم (بەتایبەتی لە سویسرا)؛ ناوچە؛ کانتۆن. (۲) پارچەیەکی چوارگۆشەیی کونجی سەرووی ڕاستی ئاڵا، دروشم، یا قەڵغانێکە

v.t. (۱) کردن بە ناوچە ناوچەوە؛ بەشکردن بە هەرێمەوە. (۲) حەواندنەوە (لەشکر)؛ دابەشکردنی نۆردوو بەسەر ماڵاندا بۆ حەوانەوە.

cantonment (kan-ton′mənt, kan′tən-mənt, kan-tōn′-mənt), ***n.*** (۱) حەواندنەوەی نۆردوو لە ماڵاندا. (۲) ئەو ماڵانەی نۆردوو تێیدا دەحەوێنرنتەوە. (۳) نۆردووگا؛ سنکەی سوپا.

cantor (kan′tēr, kan′tôr), ***n.*** (۱) سەرەدەستەی سروودخوێنەری کڵێسە. (۲) سروودخوێنەری کەنیشتە؛ تەوراتخوێنەری کەنیشتە بە دەنگی بەرز.

cantus (kan′təs), ***n.*** (۱) گۆرانی؛ ئاواز. (۲) مۆسیقای ئایینی (خاچ پەرستی).

canty (kän′ti), ***adj.*** [Scot. & British Dial.]. خۆش و بەجۆش؛ دڵکەرەوە؛ بە کەیف

canvas (kan′vəs), ***n.*** (۱) قوماشی گونیەو چادرو بایەوان... هتد؛ جانفاس. (۲) بایەوان. (۳) (ا) قوماشی وێنەکێشی؛ قوماشی تابلۆ. (ب) وێنە؛ تابلۆ؛ نیگار. (٤) چادری سێرک؛ چادر.

adj. لە قوماشی زبرو نەستوور دروستکراو (وەک قوماشی چادرو گونیەو بایەوان)

under canvas, (۱) لەژێر چادردا (نۆردوو، سێرک). (۲) بایەوانەکانی کراونەتەوە. (۳) بە بایەوان دەپرات بەرێوە.

canvass (kan′vəs), ***v.t.*** (۱) باش لێکۆڵینەوە؛ بە دوورودرێژی باسکردن؛ لێ وردبوونەوە. (۲) (ا) گەڕان بە ناوچەیەکدا ماڵ بە ماڵو دووکان بە دووکانو داوای دەنگ بۆ دان کردن، شت پێ فرۆشتن یا بەشداری کردن لە پۆژنامەو گۆڤاردا. (ب) پاوەرگرتنی گشتی.

n. (۱) لێکۆڵینەوە بە وورد؛ بە دوورودرێژی باسکردن؛ لێ وردبوونەوە. (۲) (ا) گەڕان بە گەڕەکێکدا داوای دەنگ بۆ دان کردن، شت پێ فرۆشتن، یا بەشداری کردن لە پۆژنامەو گۆڤاردا. (ب) پاوەرگرتنی گشتی.

canyon (kan′yən), ***n.*** دۆڵ؛ شیو؛ چەم.

canzonet (kan′zə-net′), ***n.*** گۆرانییەکی کورتو خۆش و بەجۆش.

cap (kap), ***n.*** (۱) کڵاو؛ تەپلە؛ شەپقە. (۲) کڵاوێکە نیشانەی پیشە، پلەوپایە، یا پلەی خوێندەواریيە: ***(a cardinal's ~)*** (۳) کڵاوە، قەباغ. سەر (شووشە، قاپ، قوتوو، تەنەکە... هتد)؛ سەرقاپ: ***(a knee ~ ; a bottle ~)*** (٤) کەپسوولەی باروود (چەکی ئاگرین). (٥) کەپسوولەی کاغەزی چەکی یاری. (٦) تەبەقە کاغەزی درێژ.

v.t. (۱) (ا) کڵاو کردنە سەر. (ب) سەرنانەوە (شووشە، قوتوو، دەفر)؛ قەباغ نانەوە؛ سەر قایم کردن؛ سەر داخستن؛ سەرگرتن؛ قەپات کردن. (۲) داپۆشین؛ گرتنەوە: ***(Snow ~ped the hills.)*** .

(۳) هاوتایی کردن؛ باشتربوون لە.

a feather in one's cap, مایەی شانازی؛ دەسکەوتێک یا کارێک کە جێی شانازی بێت بۆ کەسێک.

cap in hand, بە ملکەچی؛ سەرشۆڕانە.

cap the climax, لە بەرزترین ئەنجامیش تێپەڕبوون؛ لەوپەڕی سنوور تێپەڕبوون.

set one's cap for, [Colloq.], خۆ بۆ نانەوە بۆ دڵ ڕاکێشانی پیاوێک لەلایەن ئافرەتێکەوە بۆ خواستنی یا بوون بە دڵداری؛ بەتەمابوون؛ تەڵە بۆ نانەوە.

capability (kā′pə-bil′ə-ti), ***n.*** (۱) توانا؛ لێهاتوویی؛ لە باردا بوون؛ ووزە (مێشک یا لەش). (۲) توانای پەرەسەندن بوون؛ بۆ بەکارهێنان یا چاکتربوون شیان. (۳) (*pl.*)، توانا و ووزەی شاراوە یا هێشتا بەکارنەهێنراو.

capable (kā′pə-b′l), ***adj.*** (۱) بە توانا؛ لێهاتوو؛ بەکار؛ دەستبالاّ. (۲) [Archaic]، فراوان؛ گەورە (شوێن).

capable of, (۱) لە دەست هاتن؛ لە باردا بوون؛ لە توانادا بوون؛ لێ وەشاندنەوە: ***(He is quite capable of neglecting his duty.)*** (۲) بژمەبوون؛ لەوانەبوون: ***(The situation is capable of improvement.)***

capacious (kə-pā′shəs), ***adj.*** فراوان؛ گەورە (شوێن)؛ زۆر دەگرێت.

capacitate (kə-pas′ə-tāt′), ***v.t.*** (۱) ئامادەکردن؛ توانا پێدان؛ شیاندن. (۲) ماف پێدان؛ ڕێگە پێدان؛ شیاندن: ***(~d to vote)*** .

capacitor (kə-pas′ə-tēr), ***n.*** کۆکەرەوەی تەوژمی کارەبا (مەکینەی نوتومبیل).

capacity (kə-pas′ə-ti), ***n.*** (۱) گرتن؛ جێ تێدا بوونەوە؛ فراوانی. (۲) پڕ؛ ئەوەندەی کە شوێنێک بیگرێت: ***(The theater was filled to ~ .)*** (۳) توانای فێربوون؛ توانای مێشک. (٤) توانای کردن؛ توانا. (٥) شیان. (٦) پلە؛ وەک؛ لەو پلەوپایەداو بەو دەسەڵاتەوە: ***(He acts in the ~ of advisor.)***

cap and gown, تەپلەو عەبا: بەرگی ئاهەنگی دەرچوونە لە زانکۆ قوتابخانە.

cap-a-pie (kap′ə-pē′), ***adv.*** سەرتاپا؛ لە تەوقی سەرەوە تا کەلەموستی پێ: ***(He was armed ~ .)*** .

caparison (kə-par′ə-s′n), ***n.*** (۱) ڕەخت و شەقەبەند؛ سەرزین؛ سەرزینی ڕازاوە. (۲) جل‌وبەرگی جوان؛ پۆشاک.

v.t. (۱) سەرزینی جوان دان بەسەر ئەسپدا. (۲) جلی جوان لەبەرکردن؛ ڕازاندنەوە بە بەرگی جوان.

cape (kāp), ***n.*** سەرجل؛ پاڵتۆیەکی بێ قۆڵی نەختێک دەڵبی ژنانەو پیاوانەیە دەدرێت بەسەر شاندا.

cape (kāp), ***n.*** نووک یا سەرلوتکەی زەوی درێژبووەوە بۆ ناو دەریا.

cape (kāp), ***n.*** = **capeskin.**

caper (kā′pēr), ***v.i.*** جووتە لێدان بە ئاسماندا و یاری کردن لە خۆشیدا (وەک کارو بەرخ و گوێرەکەو جووانووی تێر).

n. (۱) جووتە لێدان بە ئاسماندا و یاری کردن لە خۆشیدا (وەک کارو بەرخ و جوانوو). (۲) کردەوەیەکی گاڵتەوگەپی شێتانەو سەیر.

cut a caper (or capers), (۱) یاری و سەماکردن لە خۆشیدا؛ جووتە لێدان بە ئاسماندا و یاری کردن لە خۆشیدا (کار، بەرخ... هتد). (۲) شتی شێتانەو سەیر سەیر کردن؛ گاڵتەوگەپ کردن.

caper (kā′pēr), ***n.*** (۱) بنچکێکی دڕکاوییە. (۲) (*pl.*)، خونچە سەوزەکەی نەم پووەکە کە نەوەندەی دەنکە نۆکێک دەبێت و دەکرێت بە ترشیات و لە چێشت لێنانا بەکاردێت.

capercaillie (kap′ēr-kāl′yi), ***n.*** باڵندەیەکی ئەوروپاییيە نەختێک لە مریشک گەورەترە.

capeskin (kāp′skin′), ***n.*** چەرمی بزن (دەکرێت بە دەستکێش)

capias (kā′pi-əs, kap′i-əs), *n.* فەرمانی دادگایی بە گرتنی کەسێک.
capillaceous (kap″l-ā′shəs), *adj.* وەک مو؛ دەزوویی؛ زۆر باریک.
capillarity (kap″l-ar′ə-ti), *n.* کارلێکردن بە پاکێشان یا پاڵ پێوەنان.
capillary (kap′l-er″i), *adj.* (١) تاڵەمووی؛ دەزوولەیی؛ زۆر باریک. (٢) تایبەتی بە دەزوولەی خوێن.
n. (١) بۆری دەزوولەیی؛ بۆری تاڵەمووی (هەروەها پێی دەوترێ: " capillary tube "). (٢) دەزوولەی خوێن.
capillary attraction (or repulsion), پاکێشان یا پاڵ پێوەنانی شلە بە بۆری دەزوولەییدا.
capillary tube, بۆری دەزوولەیی.
capital (kap′ə-t′l), *adj.* (١) (١) سزاکەی کوشتنە. *(a ~ offence, crime, etc.)* (ب) هەرە گەورە (سزا)؛ هەڵواسین دەگرێتەوە: *(~ punishment)* . (٢) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ زۆر گرنگ؛ یەکەم. (٣) پایتەخت: *(a ~ city)* . (٤) سەرمایەداری. (٥) نایاب؛ یەکەم؛ زۆرباش. (٦) گەورە (تیپ): *(~ letters)* .
n. (١) تیپی گەورە (وەک: " G " لە ووشەی " God " ، " K " لە ووشەی " Kurdistan " دا). (٢) پایتەخت؛ شانشین. (٣) سەرمایە؛ سامان: *(The project requires a great deal of ~ .)* . (٤) سامان؛ سەرمایە: *(Energy and education are his only ~ .)* . (٥) [C-]. سەرمایەداران؛ چینی سەرمایەدار.
make a capital of, بۆ سوودی خۆ بەکارهێنان؛ سوود لێ وەرگرتن؛ بەکەڵک هێنان.
capital (kap′ə-t′l), *n.* تەوقەسەری پازاوەی کۆڵەکەو پایە.
capital account, پاپۆرتی دارایی وەرزی دەستگایەکی پیشەسازی یا بازرگانی
capital gains, قازانجی دەسکەوتوو لە فرۆشتنی زەوی‌وزارو خانوو و بۆرسەوە
capital goods, کەرەسەی پارە پەیداکەر؛ شتوومەکی بەرهەمدار (خانوو، کەرەسەی خاو، مەکینە).
capitalism (kap′ə-t′l-iz′m), *n.* (١) سەرمایەداری: ڕێباز یا ڕژێمێکی نابووریە بریتیە لە شت هێنانە بەرهەم بۆ قازانجی خۆ. (٢) ڕژێمی سەرمایەداری.
capitalist (kap′ə-t′l-ist), *n.* (١) سەرمایەدار؛ خاوەنی دەستگای پیشەسازی و بازرگانی. (٢) لایەنگری ڕژێمی سەرمایەداری. (٣) دەوڵەمەند؛ کەسێکی ساماندار.
capitalistic (kap′ə-t′l-is′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە سەرمایەداری و سەرمایەداران؛ تایبەتی بە ڕژێمی سەرمایەداری. (٢) لایەنگری ڕژێمی سەرمایەداری.
-capitalistically *(adv.).*
capitalize (kap′ə-t′l-īz″), *v.t.* (١) کردن بە سەرمایە؛ گۆڕینەوە بە پارە. (٢) (~ on): بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ؛ بەکەڵک هێنان: *(He ~d on his family name.)* (٣) دامەزراندنی دەستگایەکی بازرگانی بە سەرمایەی خۆ؛ پارە دانان بۆ دامەزراندنی دەستگایەکی بازرگانی. (٤) بە تیپی گەورە نووسین (ووشە، ڕستە). (٥) دەستپێکردنی ووشە بە تیپی گەورە: *(to ~ a word, proper nouns, etc.)*
-capitalization *(n.).*
capital letter, تیپی گەورە (وەک: A, B, F, M).
capital levy, باجی سەرمایە.
capitally (kap′ə-t′l-i), *adv.* بە نایابی؛ زۆر بە باشی.
capital punishment, لەسێدارەدان؛ هەڵواسین؛ سزای گەورە.

capital ship, کەشتی جەنگیی سەرەکی
capital stock, (١) سەرمایەی کۆمپانیایەکی هاوبەش (کە هەر بەشەی هی کەسێکە). (٢) نرخی سەرجەمی ئەم بەشانە.
capitate (kap′ə-tāt″), *adj.* (١) سەر خڕو گەورە (نێسقان، شاخی هەستداری گیانداری بێ بڕبڕە). (٢) لە سەر دەچێت (وەک هەندێ گوڵ).
capitation (kap″ə-tā′shən), *n.* (١) سەرژمارەن؛ سەرژمێری. (٢) سەرانە.
Capitol (kap′ə-t′l), *n.* (١) پەرستگای " جوپیتەر "ـی لە ڕۆما. (٢) گردی " کاپیتۆلاین " لە ڕۆما کە ئەم پەرستگایەی لەسەرە. (٣) کاپیتۆل: بارەگای کۆنگرێسی ئەمەریکی لە واشنتۆن؛ کۆشکی کۆنگرێس. (٤) [c-]، بارەگای پەرلەمانی هەرێمەکە لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا.
Capitoline (kap′ə-t′l-īn″), *n.* کاپیتۆلاین: یەکێکە لە حەوت گردەکەی ڕۆمای کۆن.
adj. (١) تایبەتی بەم گردە. (٢) تایبەتی بە پەرستگای " جوپیتەر " کە لەسەر ئەم گردە دروستکراوە
capitular (kə-pich′ə-lēr), *adj.* تایبەتی بە لقی کۆمەڵێکی ئایینی.
n. (١) ئەندامی لقێکی وەها.
capitulary (kə-pich′ə-ler″i), *adj.* = capitular. (٢) کۆمەڵێک یاساو پەیڕەوی کڵێسە؛ کۆمەڵێک یاساو پەیڕەو.
n. (١) ئەندامی لقی کۆمەڵێکی ئایینی. (٢) کۆمەڵێک یاساو پەیڕەوی کڵێسە؛ کۆمەڵێک یاساو پەیڕەو.
capitulate (kə-pich′ə-lāt″), *v.i.* (١) خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ چەک فڕێدان بە مەرج؛ خۆبەدەستەوەدان. (٢) وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن؛ بەرهەڵستی نەکردن.
capitulation (kə-pich″ə-lā′shən), *n.* (١) کورتەی باس. (٢) خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ چەک فڕێدان؛ وازهێنان. (٣) بەیاننامەی خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ پەیمانی خۆبەدەستەوەدان.
capitulum (kə-pich′ə-ləm), *n.* (١) (١) سەرە ئێسقان (کە جومگە پێکدێنێت)؛ گرێی سەرە ئێسقان. (ب) سەرە خڕەکەی شاخی هەستیاری هەندێک جانەوەر. (٢) گوڵی هێشوویی (وەک هی گوڵە مێخەک).
capon (kā′pon, kā′pən), *n.* کەڵەشێری خەساوی دابەستە
caporal (kap′ə-ral″), *n.* جۆرێکە لە تووتن.
capote (kə-pōt′), *n.* (١) قاپوت؛ پاڵتۆی تەپڵەدار؛ عەبای تەپڵەدار. (٢) تەپڵەی ژنانە (بە شریتی ژێر چەناگە گرێ دەدرێت). (٣) کڵاوە یا بۆنیتی ئوتومبیل.
capriccio (kə-prē′chi-ō), *n.* (١) حولحولێتی؛ پارایی. (٢) پارچە ئاوازێکی چەند نەوا. (٣) گاڵتەوگەپ؛ کردەوەی شێتانەو سەیر
caprice (kə-prēs′), *n.* (١) حولحولێتی؛ پارایی؛ هەوەسکاری. (٢) پارچە ئاوازێکی چەند نەوا.
capricious (kə-prish′əs), *adj.* حولحوڵ؛ پارا؛ هەوەسکار.
Capricorn (kap′ri-kôrn″), *n.* بورجی گیسک (نەستێرەوانی).
capriole (kap′ri-ōl″), *n.* (١) جووتە لێدانو هەڵبەزینەوەی ئەسپی مەشق لە جێی خۆیدا. (٢) بازد؛ هەڵبەزینەوە.
v.i. جووتە لێدانو هەڵبەزینەوە لە جێی خۆدا (ئەسپ)؛ هەڵبەزینەوە؛ بازدان.
capsicum (kap′si-kəm), *n.* دەلوبیبەری تووێ؛ بیبەر.
capsize (kap-sīz′), *v.i.* وەرگەڕان (بەلەم، کەشتی)؛ هەڵگەڕانەوە.
capstan (kap′stən), *n.* خولخولۆکەی لەنگەر هەڵکردنو قورسایی بەرزکردنەوە (لەسەر کەشتی)؛ چەرخی لەنگەر هەڵکردن.
capstone (kap′stōn″), *n.* (١) بەردی لێژی تەوقەسەری دیوار، پایە، یا خانوو (کە بەشێکە لە گوێ سەبانەی لێژ بۆ ناوەڕۆ). (٢) پۆپە؛ لووتکە؛ تەوقەسەر.
capsular (kap′sə-lēr, kap′syoo-lēr), *adj.* (١) کەپسوولەیی؛ لە کەپسوولە دەچێت. (٢) لە کەپسوولەدایە؛ لە کیسەدایە.
capsulate (kap′sə-lāt″, kap′syoo-lāt″), *adj.* لە کەپسوولەدایە؛ لە کیسەدایە.

-capsulated *(adj.)*.

capsule (kap′s'l, kap′syool), *n.* (۱) کیسه؛ کیف. (۲) قەباغی شووشه یا بۆری؛ سەری شووشه. (۳) کەپسوولە (دەرمان)؛ کیفێکی جەلاتینی بچووکە خۆراکێك دەرمانی تێدایە (کە قووت درا دەتوێتەوە). (٤) خانەی داخراو (لە کەشتی هەرایی یا فڕۆکەدا بۆ دانیشتن). (٥) کەلوو؛ تونکل (دانەوێلە)؛ بەرگ؛ قاوغ (تۆو، سەوزە). (٦) کیسه؛ پەردە (تویکاری). (۷) دەفری تەنك (کیمیاگەری).

captain (kap′t'n, kap′tin), *n.* کورتە؛ پوختە *(a ~ biography)* . *adj.* (۱) سەروك؛ پێشڕەو؛ ڕابەر. (۲) (۱) کاپتن (سوپا)؛ سەرلق؛ سەرپەل. (ب) کاپتن (هێزی دەریایی). (ج) کاپتن (کەشتی)؛ سەرەك کەشتی و کەشتیيەوان. (د) کاپتن (پۆلیس). (هـ) سەردەستە (ئاگرکوژێنەرەوە)؛ سەرپەل. (و) سەرتیپ (وەرزش). (ز) سەرکار (کارگە، پیشەسازی). (ح) سەرلقی ناوچە (حیزب، کۆمەڵە). (۲) سەرکردەیەکی گەورەی سوپا. *v.t.* سەرکردەیی کردن؛ سەرگەورەیی کردن؛ ڕابەری کردن.

captaincy (kap′t'n-si, kap′tin-si), *n.* پلەی کاپتن یا سەرپەل.

captainship (kap′t'n-ship′, kap′tin-ship′), *n.* (۱) کاپتنێتی. (۲) سەرۆکایەتی؛ سەرکردایەتی؛ ڕابەرێتی؛ ڕابەری.

caption (kap′shən), *n.* (۱) [Rare] ، گرتن (بەندیخانە). (۲) (۱) [British]، گرتن. (ب) بەڵگەنامەی گرتن. (ج) سەرباسی داوا (دادگا). (۳) (۱) سەرباس (ووتار، بەند، لاپەرە). (ب) ڕوونکردنەوەی ژێر یا سەر وێنەیەك (گۆڤار ،ڕۆژنامە). (ج) نووسراوی سەر پەردەی تەلەفزیۆن و سینەما (فیلمی وەرگێڕاوی بیانی).

captious (kap′shəs), *adj.* ڕوونکردنەوە (وێنەی ناو ڕۆژنامە و گۆڤار)؛ سەرباس بۆ داتان؛ نووسینی وەرگێڕانی فیلمی بیانی لەسەر پەردەی سینەما و تەلەفزیۆن. *v.t.* (۱) هەر بۆ مشت‌ومڕە (پرسیار، پەڵپ، تێبینی)؛ فڕوفێڵاوی؛ سەر لێ شێوێنەر؛ مەبەستی تێکەڵتنی کەسەکەیە (پرسیار). (۲) خۆش ڕەخنە؛ هەر بۆ کەموکوڕی و هەڵە گەڕاو.

captivate (kap′tə-vāt′), *v.t.* (۱) بە دیل گرتن؛ دەستبەسەرکردن؛ گرتن. ۲) دڵفڕاندن؛ گیرۆدەکردن: *(She ~d his heart.; He ~d the audience with his eloquence.)*

-captivation *(n.)*; captivator *(n.)*.

captive (kap′tiv), *n.* (۱) دیل؛ بەند؛ دەستبەسەر. (۲) دڵفڕێنراو؛ گیرۆدە؛ یەخسیر. *adj.* (۱) دیل کراو؛ دەستبەسەر؛ بەندکراو. (۲) دڵفڕێنراو؛ گیرۆدە؛ یەخسیر. (۳) ناچارە هەر دەبێ لەوێ بێت.

captive audience, گوێگری دیل: کەسێك یا تاقمێك خەڵك کە ناچارن گوێ لە قسەکەرێك بگرن نەگەرچی بە نابەدڵیش بێت.

captivity (kap-tiv′ə-ti), *n.* دیلی؛ دەستبەسەری.

captor (kap′tēr), *n.* دیلگر؛ داگیرکەر؛ بگر (مرۆڤی ڕاکردوو، شار، وڵات).

capture (kap′chēr), *n.* (۱) گرتن بە زۆر یا لەپڕ (مرۆڤی هەڵاتوو، شار، وڵات)؛ داگیرکردن؛ گرتن؛ بە دیل گرتن. (۲) (۱) تاڵانی؛ نێچیر. (ب) گیراو؛ دیل. *v.t.* (۱) بە زۆر یا لەپڕ گرتن (مرۆڤ، شار، وڵات)؛ دەستبەسەرکردن؛ داگیرکردن. (۲) بردنەوە (پێشبڕکێ). (۳) ڕاکێشان (سەرنج): *(to ~ someone's attention)* . (٤) گرتن؛ گرتن و چەسپاندن: *(to ~ a likeness in a painting)* .

car (kär), *n.* (۱) هۆی هاتوچۆی پێچکەدار؛ ڕەوڕەوەدار. (۲) [Poetic] ، **chariot** (۳) پاسی هێڵی ئاسنی ناوشار. (٤) نوتومبیل (هەروەها پێی دەووترێ: " **motorcar** "). (٥) قەفەزەی پاپیلکەی کارەبایی. (٦) خانەی کەرەسەو ڕانەرو ڕێبوارانی بالۆن.

carabao (kä′rə-bä′ō), *n.* گامێشی ناوی.

carabin, carabine (kar′ə-bin), *n.* = **carbine.**

carabineer, carabinier (kar′ə-bə-nêr′), *n.* = carbineer.

caracul (kar′ə-kəl), *n.* = **karakul.**

carafe (kə-raf′, kə-räf′), *n.* سوراحی.

caramel (kar′ə-m'l, kar′ə-mel′, kär′m'l), *n.* (۱) شەکری- سووتاوە دەکرێتە خواردەمەنیيەوە بۆ تامو ڕەنگ. (۲) جۆرە نوقوڵێکی قاوەیی نەرمە.

carapace (kar′ə-pās′), *n.* قاوغ (کیسەڵ، قڕژاڵ).

carat (kar′ət), *n.* *Also* **karat,** (۱) یەکەی سەنگی زێڕو بەردی بەنرخ؛ قیرات. (۲) بیست‌وچوار یەکی زێڕی چاك.

caravan (kar′ə-van′), *n.* (۱) کاروان؛ قەتار. (۲) کاروانی نوتومبیل. (۳) پاس؛ نوتومبیلی گەورەی سەرگیراو. (٤) [British]، خانووی گوێزراوە.

caravansary (kar′ə-van′sə-ri), *n.* خان؛ نوتێل؛ کاروان سەرا.

caravanserai (kar′ə-van′sə-rī′, kar′ə-van′sə-rā′), *n.* = caravansary.

caravel, caravelle (kar′ə-vel′), *n.* کەشتیيەکی بایەوانی خێرایە.

caraway (kar′ə-wā), *n.* حەوێنج: بەهاراتێکی بۆن تیژو خۆشە لە توخمی ڕەشکەو شمڵیيە دەکرێتە ناو نانو پەنیرەوە.

carbazole (kar′bə-zōl′), *n.* کاربەزۆل: داڕشتەیەکی سپی بلووریيە هەندێ ڕەنگ یا خومی لێ دروست دەکرێت.

carbine (kär′bīn), *n.* (۱) تفەنگێکی لوولە کورتە (سەربازو پۆلیسی سوارە بەکاری دێنن). (۲) گوللەپرژێنێکی سووکە.

carbineer (kär′bə-nêr′), *n.* *Also* **carabineer,** سەربازی تفەنگ لە شان.

carbo- (kär′bō, kär′bə), *Also* **carb-,** پێشگرێکە بەمانای: کاربۆن.

carbohydrate (kär′bə-hī′drāt), *n.* کاربۆهایدرات: بریتیيە لە ناوێتەی کاربۆن و هایدرۆجین و ئۆکسجین (وەك نیشاستەو شەکر).

carbolated (kär′ə-lā′tid), *adj.* تڕشەڵۆکی کاربۆلیکی تێدایە.

carbolic acid, تڕشەڵۆکی کاربۆلیك؛ فینۆڵ.

carbolize (kär′bə-līz′), *v.t.* (۱) پاکژکردن بە تڕشەڵۆکی کاربۆلیك. (۲) تڕشەڵۆکی کاربۆلیك تێکردن.

carbon (kär′bən), *n.* (۱) کاربۆن؛ خەڵووز. (۲) کاغەزی کاربۆن. (۳) وێنەی دەقاودەق (کە بە کاغەزی کاربۆن دەردێت). (٤) شیش یا پەڕەکی کاربۆن (لە پاتریو گڵۆپی کەوانەییدا بەکاردێت).

carbonaceous (kär′bə-nā′shəs), *adj.* (۱) کاربۆنی تێدایە؛ کاربۆناوی؛ کاربۆنی تێدایە. (۲) وەك خەڵووز؛ خەڵووزی.

carbonado (kär′bə-nā′dō), *n.* پارچەیەك گۆشتی ماسی یا مریشکی بە چەقۆ ناژنراو و برژێنراو لە کووردا. *v.t.* (۱) بە چەقۆ ناژنینەوە و برژاندن (گۆشتی مریشك و ماسی). (۲) [Archaic]، هەڵدڕین؛ قاش کردن؛ جنین.

carbonado (kär′bə-nā′dō), *n.* ئەڵماسی ڕەش. (هەروەها پێی دەووترێ: " **black diamond** ").

carbonate (kär′bən-it, kär′bə-nāt′), *n.* کاربۆنات. *v.t.* (۱) سووتاندن؛ کردن بە کاربۆن. (۲) دووەم ئۆکسیدی کاربۆن تێکردن (وەك خواردنەوە).

-carbonated *(adj.)*; carbonator *(n.)*.

carbonation (kär′bə-nā′shən), *n.* (۱) بوون بە کاربۆن. (۲) دووەم ئۆکسیدی کاربۆن تێکردن.

carbon copy, *Abbreviated cc; C.C.; c.c.,* (۱) وێنەی دەقاودەق. (۲) [Colloq.]، کەسێك کە زۆر لە کەسێکی تر بکات؛ شتێك کە زۆر لە شتێکی تر بچێت.

carbon dioxide, دووەم نۆکسیدی کاربۆن.
carbonic (kär-bon′ik), *adj.* (۱) کاربۆناوی (۲) لە کاربۆن دەرهێنراو.
carbonic acid, تۆرشەڵۆکی کاربۆنیک.
carbonic acid gas, = carbon dioxide.
carboniferous (kär′bə-nif′ĕr-əs), *adj.* (۱) کاربۆن یا خەڵووزی تێدایە؛ کاربۆن یا خەڵووزی لێ دەردەهێنرێ. (۲) [C-] چەرخی خەڵووز یا کاربۆن (مێژووی کۆن).
the Carboniferous, (۱) چەرخی خەڵووز (مێژووی کۆن). (۲) ئەو خەڵووزەی لەم چەرخەدا دروست بووە.
carbonize (kär′bə-nīz′), *v.t.* (۱) کردن بە کاربۆن یا خەڵووز. (۲) کاربۆر تێکەڵاوکردن؛ کاربۆن لێدان.
-carbonization *(n.).*
carbon monoxide, یەکەم نۆکسیدی کاربۆن.
carbon paper, کاغەزی کاربۆن (بۆ دەرکردنی وێنەی دەقاودەق).
carbuncle (kär′buŋ-k'l), *n.* (۱) گەوهەری شەوچرا یا سوور. (۲) موو (برین). (۳) دوومەڵ
carburet (kär′bə-rāt′, kär′byoo-ret′), *v.t.* (۱) تێکەڵاوکردن لەگەڵ کاربۆن. (۲) هەوا یا گاز تێکەڵاوکردن لەگەڵ بەنزین (بۆ سووتاندن).
-carburetion *(n.).*
carburetor, carburettor (kär′bə-rā′tĕr, kär′byoo-ret′ĕr), *n.* کابرێتەر (ئوتومبیل) ئامێرێ تێکەڵاوکردنی هەوا و بەنزین بۆ سووتاندنی لە مەکینەدا.
carburize (kär′bə-rīz′, kär′byoo-rīz′), *v.t.* کاربۆن تێکەڵاو- کردن (ئاسن جۆشدان).
-carburization *(n.).*
carcass, carcase (kär′kəs), *n.* (۱) لاک؛ لاشەی مردوو یا سەربڕراو. (۲) لەش؛ لاشە (ئامێرێکی مردوو یا زیندوو) (لەبووی سووکی یا گاڵتەوە). (۳) قاڵۆر؛ قاپوور؛ قاوغی بەتاڵ و بێ کەڵک. (٤) قاوغ یا چوارچێوەی شکاو یا بڕیو (کەشتی، ئوتومبیل، خانوو)؛ لاشە؛ قاپوور؛ قاڵۆر *(the ~ of an abandoned automobile.)* .
carcinogen (kär-sin′ə-jən, kär′sin-ə-jen′), *n.* سندان لێدەر؛ مادەی شێرپەنجە پێ گەیشتن.
carcinogenic (kär-sin′ə-jən′ik, kär′sin-ə-jen′ik), *adj.* شێرپەنجە تووشکەر؛ شێرپەنجەیی؛ سندان لێدەر: *(a ~ substance)* .
carcinoma (kär′sə-nō′mə), *n.* بڕینی شێرپەنجەیی؛ سندان.
carcinomatosis (kär′sə-nō′mə-tō′sis), *n.* تەنینەوەی- شێرپەنجە
carcinomatous (kär′sə-nom′ə-təs, kär′sə-nō′mə-təs), *adj.* شێرپەنجەیی؛ سندانی
card (kärd), *n.* (۱) کارت؛ پۆستکارت: *(postcard)* . (ب) کارت یا کاغەزی قومارو یاری. (ج) کارتی جەژنە پیرۆزە: *(a Christmas ~)* . (د) کارتی سڵاونارین: *(a greeting ~)* . (هـ) کارتی لەدایکبوون: *(a birthday ~)* . (و) کارتی شایی: *(a wedding ~)* . (ز) ناسنامە؛ پێناس: *(an identification ~)* . (ح) کارتی دیدەنی (کە بەجێ دەهێڵرێت لە شوێنێک ئەگەر خاوەن ماڵەکە لە ماڵ نەبێت *(a calling ~)* . (۲) بەرنامەیەک یا پرۆداوێکی لەسەر کارت چاپکراو. (۳) [Colloq.] کەسێکی سەرنج ڕاکێش (بە قسەی قووت و کردەوەی سەیر).
v.t. (۱) کارت بێدان (۲) (أ) خستنە سەر کارت. (ب) خستنە سەر کارت بۆ کەتەڵۆگ کردن
have a card up one's sleeve, شتێکی بە دەستەوەیە یا لەژێر سەرداییە بە کەس ناڵێت؛ پیلانی نهێنی؛ بە دەستەوە بوون.
in (or on) the cards, لەوانەیە ڕووبدات؛ بۆی هەیە ببێت: *(Getting elected was not in the cards for him.)*
one's best card, باشترین ڕێباز بۆ دەستکەوتنی شتێک؛ باشترین هۆی بە مەبەست گەیشتن.
play one's card well, کارامەیی نوواندن؛ زۆر بە دانایی و باشی دەوری خۆ بینین.
put (or lay) one's cards on the table, دەست خستنە ڕوو؛ پیلان و مەبەستی خۆ ئاشکراکردن.
card (kärd), *n.* ڤڵچەی زبر (بۆ لە ڤڵچەدانی تەنراوی تیسکن). *v.t.* لە ڤڵچەدانی تەنراوی تیسکن.
cardamon, cardamum (kär′də-məm), *n.* حێل.
cardboard (kärd′bôrd′, kärd′bōrd′), *n.* کارتۆن؛ مقەبا.
card catalogue, پێڕستی کارت (بە ناوو ناونیشانی پەرتووکو گۆڤاری کتێبخانەیەک).
card file, = card catalogue.
cardiac (kär′di-ak′), *adj.* . *(a ~ arrest)* (۱) تایبەتی بە دڵ؛ دڵ: (۲) تایبەتی بە بەشی سەرووی گەدە؛ تایبەتی بە شوێنی بەیەکگەیشتنی قوڕگو گەدە.
n. (۱) نەخۆشی دڵ. (۲) دەرمانی دڵ.
cardialgia (kär′di-al′ji-ə), *n.* = heartburn.
cardigan (kär′di-gən), *n.* بلووسی قۆچەدار؛ فانیلەی سەرەوەی قۆچەدار.
cardinal (kär′d'n-əl, kär′di-n'l), *adj.* (۱) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ بناغەیی: *(a ~ rule of behavior)* . (۲) سوور؛ ئاڵ.
n. (۱) کاردینال: قەشەی هەرە گەورە؛ سەرەک قەشە (لە ئایینی کاسۆلیکیدا) (۲) ئاڵ؛ سوور. (۳) پاڵتۆیەکی کورتی سووری تەپڵەداری ژنانەیە (٤) cardinal bird .
(۵) ژمارەی دانەژمێر (یەک، دوو، حەوت، چل، هەزار... هتد).
(هەروەها پێی دەوترێ: " cardinal number ") .
cardinalate (kär′d'n-əl-āt′, kär′di-n'l-āt′), *n.* (۱) پلەوپایەو دەسەڵاتی کاردینال، واتە سەرەک قەشەی کاسۆلیکی. (۲) ئەنجوومەنی کاردینالەکان.
cardinal bird, باڵندەیەکی بچووکی سووری دەنگ خۆشە (لە توخمی فیسقەیە).
cardinal flower, (۱) ڕووەکێکی ئەمەریکییە لە شوێنی تەڕو سێبەر یا لە تەنکاودا دەڕوێت. (۲) گوڵی سووری ئەم ڕووەکە.
cardinal number (or numeral), ژمارەی دانەژمێر (یەک، دوو، شەش، دە، بیست، هەزار... هتد).
cardinal points, چوار لا سەرەکییەکەی قیبلەنما: باکوور، باشوور، ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوا.
cardinalship (kär′d'n-əl-ship′, kär′di-n'l-ship′), *n.* پلەو پایەو دەسەڵاتی کاردینال، واتە سەرەک قەشەی کاسۆلیک.
cardinal virtues, ڕەوشت چاکییە سەرەکییەکان: ژیری، دادپەروەری، خۆڕاگرتن لە کارەساتدا، میانڕەوی.
card index, = card catalogue.
cardio- (kär′di-ō, kär′di-ə), *Also* cardi-, پێشگرێکە بەمانای: دڵ؛ تایبەتی بە دڵ: *(cardiogram, cardiograph)* .
cardiogram (kär′di-ə-gram′), *n.* هێڵکاری دڵ: هێڵێکە لێدانی دڵو گۆڕانی پیشان دەدات (پزیشکەوانی).
cardiograph (kär′di-ə-graf′, kär′di-ə-gräf′), *n.* ئامێری هێڵکاری لێدانی دڵو گۆڕانی (پزیشکەوانی).
-cardiographer *(n.)*; **cardiographic** *(adj.)*; cardiography *(n.)*.
cardiologist (kär′di-ol′ə-jist), *n.* پزیشکی دڵ؛

ژانای دڵ و نەخۆشییەکانی.

cardiology (kär´di-ol´ə-ji), *n.* پزیشکەوانی دڵ؛ زانستی دڵ و نەخۆشییەکانی.

carditis (kär-dī´tis), *n.* هەرکردنی دڵ؛ نەخۆشی دڵ.

cards (kärdz), *n.pl.* ١ یاری کاغەز (کۆنکەن، بریج... هتد): *(to play ~)*

٢ یاری کاغەز کردن.

cardsharp (kärd´shärp´), *n. Also* cardsharper, گریکەری یاری کاغەز.

care (kâr), *n.* (١) خەمۆخەفەت؛ سۆز؛ خەم. (٢) مەراق؛ دڵەڕاوکێ. (٣) ئەرک؛ هۆی مەراق و سەرئێشە؛ باک. (٤) وورياييە: *(handling with ~)*. (٥) سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ پاراستن: *(in the ~ of a nurse)*. (٦) ويستن؛ حەزکردن. (٧) گۆڕ پێدان؛ بە گرنگ گرتن: *(a report prepared with great ~)*.

v.i. (١) گوێ پێدان؛ بە لاوە گرنگ بوون؛ بە تەنگەوە هاتن: *(I ~ .; I don't ~ .; Our parents don't ~ if we go swimming.)* (٢) ويستن؛ حەزکردن: *(I don't ~ to answer.)*.

care for, (١) خۆشويستن؛ حەزلێکردن: *(I care for you.)*. (٢) حەزلێکردن (شتومەک): *(She doesn't care for oranges.)*. (٣) بە دڵ بوون: *(I don't care for that kind of behavior.)*. (٤) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون: *(Who will care for you when you get sick?)*

(in) care of, = c/o, c.o., بە هۆی (پۆستە)؛ لەڕێی: *(She gets her mail in care of her parents.)*

take care of, (١) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ سەرپەرشتی کردن. (٢) بەخێوکردن؛ پاراستن.

careen (kə-rēn´), *v.t.* (١) بەلاداخستنی کەشتی بۆ پاکردنەوە یا چاککردن. (٢) پاکردنەوە یا چاککردنی کەشتی (پاش بەلاداخستنی).

(٣) بەلاداخستن؛ خوارکردنەوە.

v.i. (١) بەلاداکەوتن (کەشتی بایەوانی).

career (kə-rêr´), *n.* (٣) بە لارەولار پۆیشتن؛ بەملاو بەولادا کەوتن و بەخێرایی پۆیشتن؛ لەتردان؛ بەلەسەبوون: *(a ~ing carriage, car, etc.)*.

n. (١) بەلاداکەوتن؛ خوارببوونەوە.

(٢) بەملاو بەولادا کەوتن؛ بە لارەولارو بەخێرایی پۆیشتن.

(١) مەیدانی غارغارێن؛ مەیدانی پێشبڕکێ. (٢) ڕێبازی خێرا؛ ڕێگەی تیژ. (٣) خێرایی؛ نەوبەری خێرایی. (٤) ڕێبازی ژیانی مرۆڤ. (٥) سەرکەوتنی مرۆڤێک لە پیشەو کارێکدا. (٦) پیشە؛ فرمان؛ کار.

v.i. تێ تەقاندن؛ خێرا ڕاکردن؛ بەلەسەبوون.

in full career, بەوبەری خێرایی؛ زۆر بە خێرایی.

careerism (kə-rêr´iz´m), *n.* نۆکەرێتی پیشە: گوێدان تەنها بە پیشەی خۆو پێشکەوتن.

careerist (kə-rêr´ist), *n.* نۆکەری پیشە: کەسێکە کە تەنها گوێ بە پیشەکەی خۆی و پێشکەوتنی دەدات.

carefree (kâr´frē´), *adj.* بێباک؛ بێ خەم؛ سەرسووک.

careful (kâr´fəl), *adj.* (١) ووریا؛ ئاگادار؛ هۆشیار؛ دووربین. (٢) وورد (لێکۆڵینەوە): *(a ~ analysis)*. (٣) بەتەنگەوەهاتوو؛ بە دەربەست. (٤) [Archaic]، بە مەراق؛ غەمبار.

carefully (kâr´fəl-i), *adv.* (١) بە ووریایی؛ بە لەسەرخۆیی. (٢) بە وردی؛ زۆر بە باشی و بە ڕێک و پێکی.

careless (kâr´lis), *adj.* (١) بێباک؛ بێ خەم؛ سەرسووک: *(~ little singing birds)* (٢) گوێ پێ نەدەر؛ بە تەنگەوە نەهاتوو: *(a ~ student)*. (٣) گوێ پێ نەدەر؛ بە تەنگەوە نەهاتوو: *(The brave fire-fighters did their duty ~ of dangers.)* (٤) لامسەرلا؛ باش نەکراو؛ بە وردی نەکراو: *(~ work)*. (٥) (ا) ئ نەکۆڵراوە؛ هەڵەق مەڵەق؛ بە هەڵە لە دەم دەرچوو: *(a ~ remark)*. (ب) ئەنجامی ئ نەکۆڵینەوەو ناوردیبە: *(a ~ mistake)*.

careless of, گوێ پێ نەدەر (مەترسی)؛ بە تەنگەوە نەهاتوو: *(We were careless of the dangerous consequences.)*

-carelessness *(n.)*.

carelessly (kâr´lis-li), *adv.* بە لامسەرلایی؛ بەبێ گوێ پێدان؛ بەبێ لێکۆڵینەوە: *(Don't do your work ~ .)*.

caress (kə-res´), *v.t.* (١) دەست پیاهێنان (لەڕووی خۆشەویستی‌یەوە)؛ دەست پیاهێنان و ماچ کردن: *(to ~ someone's face, hair, etc.)*. (٢) دڵنەوایی کردن؛ دل ڕاهێنان بە مەرایی و کلکەلەقێ.

n. دەست پیاهێنان و ماچ کردن؛ ماچ؛ دەست پیاهێنان.

caret (kar´it, kâr´it), *n.* نیشانەی خستنە سەر: نیشانەیەکی گەورەی وەک ژمارە هەشتە (٨) لە نووسیندا بەکاردێت بۆ شتی زیادە خستنە نێوان یا دانە دەم.

caretaker (kâr´tāk ēr), *n.* (١) چاودێری شوێن، شت، یا کەسێک؛ چاودێری مالٚ و موڵکی کەسێک (بەتایبەتی کە خاوەنەکەی لەوێ نەبێت)؛ پاسەوان. (٢) چاودێر یا بەردەستی فەرمانگەی میری و شوێنی تری وەها؛ مجەوور. (٣) لێپرسراوی سەردەمی (فەرمانڕەوایی): *(a ~ government)*.

careworn (kâr´wôrn´, kâr´wōrn´), *adj.* خەم داگرتوو؛ ڕەنگ زەردو دەموچاو قوڕپاو (لە خەفەتدا)؛ تەپیو: *(a ~ face)*.

carfare (kär´fâr´), *n.* کرێی پاسی ناوشار؛ کرێی ئوتومبیل.

cargo (kär´gō), *n.* (*pl.* cargoes, cargos), (١) باری کەشتی، فڕۆکە، شەمەندەفەری بار، یا ئوتومبیل. (٢) بار.

carhop (kär´hop´), *n.* بەردەستی چێشتخانەیەک بەتایبەتی ئافرەت کە خواردن دەبات بۆ کڕیارەکان لە ئوتومبیلەکانیاندا.

caribou (kar´ə-bōō´), *n.* ئاسکەکێویەکی شاخ پەلکداری ئەمەریکای باکوورە.

caricature (kar´i-kə-chēr, kar´i-kə-choor´), *n.* (١) وێنەی- کاریکاتێری: وێنە، نووسین، یا نواندنێک کە لاسایی‌یەکی بێ ئەندازەی کەسێک یا شتێک دەکاتەوە بۆ گاڵتەپێکردن یا پێکەنین. (٢) ئەم جۆرە هونەرە؛ هونەری لاسایی کردنەوەی کاریکاتێری. (٣) لاسایی کردنەوەیەکی قەڵەو بێ مانا.

v.t. وێنەی کاریکاتێری کردن؛ لاسایی کردنەوەی بێ ئەندازە بە وێنە، نووسین، یا نواندن بۆ گاڵتەپێکردن و پێکەنین.

caricaturist (kar´i-kə-chēr-ist, kar´i-kə-choor´ist), *n.* هونەرمەندی کاریکاتێر.

caries (kâr´ēz, kâr´i-ēz´), *n.* ئێسقان و ددان ڕزین.

carillon (kar´ə-lon´, kə-ril´yən), *n.* (١) دەستەیەک زەنگی هەمە- ناوازە بە ئۆتۆماتیکی ئ دەڕێن. (٢) ناوازی دەستەیەک زەنگی وەها لێدانی دەستەیەک زەنگی هەمە ناواز.

v.i. زەنگ لێدەر (ووشەی پێشوو ببینە).

carina (kə-rī´nə), *n.* ئێسکەکۆڵەی بەرسنگی باڵندە؛ نووکی ئێسکەکۆڵە؛ تیغە.

carinate (kar´i-nāt´), *adj. Also* carinated, ئێسکەکۆڵەدار؛ تیغەدار.

cariole, carriole (kar´i-ōl´), *n.* (١) گالیسکەی بچووکی یەک ئەسپی. (٢) تریشقەی سەرگیراو؛ گالیسکەی بار.

cariosity (kâr´i-os´ə-ti), *n.* پزینی ددان و ئێسقان؛ کلۆری.

carious (kâr´i-əs), *adj.* پزیو (ددان، ئێسقان)؛ کلۆر.

carking (kär´kiŋ), *adj.* [Archaic or Poetic], پەستکەر؛ ناخۆش؛ سەرئێشاوی.

carl, carle (kärl), *n.* (۱) [Archaic] ، کشتکار؛ لادێیی. (۲) [Scot.]، کەسێکی کەرتر یا بێ ئەزاکەت. (۳) [Scot.]، کەسێکی چڕوپڕ کەتە. (٤) [Obs.]، گوێلە.

carline (kär′lin), *n.* [Scot.], (۱) پیرێژن. (۲) پیرێژنێکی ناشرین.

carling (kär′liŋ), *n.* دەستەک کەشتی).

carload (kär′lōd´), *n.* پڕ ئوتومبیلێک؛ باری ئوتومبیلێک.

carmagnole (kär′mən-yōl′), *n.* (۱) بەرگی شۆڕشگێڕەکانی فەرەنسا (۱۷۹۲) کە بریتی بوو لە چاکەتێکی یەخە پانو پانتۆلێکی ڕەشو تەپڵەیەکی سوور. (۲) سەربازێکی شۆڕشی فەرەنسا. (۳) کارمەنێڵ سەما و گۆرانیەکی بەجۆشی سەردەمی شۆڕشی فەرەنسییە.

carman (kär′mən), *n.* (۱) شۆفێری پاسی ئاوشار. (۲) (أ) شۆفێر. (ب) لێخۆڕی عەرەبانەی تریشقە؛ عەرەبانچی بار؛ بارگوێزەرەوە (بە گالیسکە یا لۆری).

carminative (kär-min′ə-tiv, kär′mi-nā´tiv), *adj.* باوبژە لە سك و ڕیخۆڵە دەرکەر.

n. دەرمانی باوبژەدەرکەر لە سك و ڕیخۆڵەدا.

carmine (kär′min, kär′mīn), *n.* (۱) ڕەنگی ئاڵ یا سوور. (۲) بۆیەی ئاڵ یا سوور.

adj. ئاڵ؛ سوور.

carnage (kär′nij), *n.* (۱) کوشتارێکی زۆر؛ قەلاچۆکردن؛ خوێن ڕشتن. (۲) لاشەی کوژراو.

carnal (kär′n'l), *adj.* (۱) لەشی؛ تایبەتی بە لەش و گۆشت و هەست. (۲) ئاڵۆشی؛ تایبەتی بە هەستی جووت بوون: *(~ desire)* .

have carnal knowledge of, جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین

-carnalist *(n.)*; **carnally** *(adv.)*.

carnal knowledge, جووت بوون؛ گان.

carnality (kär-nal′ə-ti), *n.* (۱) خۆشی لەش پەرستی؛ ئاڵۆش. (۲) جووت بوون؛ گان.

carnassial (kär-nas′i-əl), *adj.* تایبەتی بە ددانی پێشی کاکیلە؛ تایبەتی بە پێشی کاکیلە.

n. ددانی پێشی کاکیلە.

carnation (kär-nā′shən), *n.* (۱) (أ) سووری گاڵ؛ پەمەیی. (ب) سووری تۆخ؛ ئاڵ. (۲) گوڵەمێخەک؛ مێخەک. (۳) ڕووەکی مێخەک.

carnauba (kär-nou′bə), *n.* دارەمێو. دەرهێنکی دارخورمایی بەرازیلییە مێوی لێ دەردەهێنرێت و دەکرێت بە مۆم.

carnelian (kär-nēl′yən), *n. Also* **cornelian,** کەوەڕەی سوور.

carnival (kär′nə-v'l), *n.* کەرنەڤاڵ؛ ناهەنگ و زەماوەند.

carnivore (kär′nə-vôr´, kär′nə-vōr´), *n.* (۱) گیاندارێ- گۆشتخۆر. (۲) ڕووەکی جانەوەرخۆر.

carnivorous (kär-niv′ə-rəs), *adj.* گۆشتخۆر

carob (kar′əb), *n.* (۱) خڕنووک. (۲) دارخڕنووک.

carol (kar′əl), *n.* گۆرانی کریسمەس: *(Christmas ~)* .

v.i. گۆرانی کریسمەس ووتن.

v.t. گۆرانی پیاداهەڵدان؛ گۆرانی بۆ ووتن.

carom (kar′əm), *n. & v.i.* (۱) لێدانی دوو تۆپ بە یەك جار (بلیارد). (۲) لێدان و هەڵگەڕانەوەی تۆپێك (پاش ئەوەی کە بەر شتێك دەکەوێت).

carotene (kar′ə-tēn´), *n. Also* carrotene, carotin, کارۆتین. مادەیەکی زەردی پرتەقاڵی یا سوورە لە گێزەرو هەندێ سەوزەی تردا هەیە دەبێت بە ڤیتامین (A) لە لەشدا.

carotid (kə-rot′id), *n.* شادەماری لامل

adj. تایبەتی بە یەکێك لە دوو شارەماڕەکەی لامل.

carotin (kar′ə-tin), *n.* = carotene.

carousal (kə-rouz′′l), *n.* خواردنەوەو زەماوەند.

carouse (kə-rouz′), *v.i.* خواردنەوەو زەماوەند گێڕان.

n. (۱) خواردنەوەو زەماوەند.

(۲) [Obs.]، پەرداخێك مەی کە بە یەك جار هەڵبقوڕێنرێ.

carousel, carrousel (kar´ə-zel′, kar′oo-sel´), *n.* (۱) یاری چەرخوفەلەکی ئەسپ. (۲) غارغارێن؛ خۆنووراندن و پێشبڕکێی ئەسپ سوار.

carp (kärp), *n.* جۆرە ماسییەکی ناو پوبارو گۆماوە.

-carp (kärp), پاشگرێکە بەمانای: میوە؛ بەر؛ تایبەتی بە میوە.

carpal (kär′p'l), *adj.* مەچەکی.

n. ئێسقانی مەچەك.

carpale (kär-pā′li), *n.* = carpal.

carpel (kär′p'l), *n.* ئێرك؛ ئەندامی مێینەی گوڵ.

carpenter (kär′pən-tēr), *n.* دارتاش.

v.i. & v.t. دارتاشی کردن.

carpentry (kär′pən-tri), *n.* پیشەی دارتاشی.

carpet (kär′pit), *n.* فەرش؛ بەرە؛ ڕێڕەخەر.

v.t. فەرش پێدا ڕاخستن؛ داپۆشین:

(to ~ a room, the stairs, etc.; ~ed with flowers)

on the carpet, (۱) ایێ دەکۆڵرێتەوە. (۲) خەریکە سەرزەنشت بکرێت.

sweep under the carpet, کردن بە ژێرەوە؛ شاردنەوە.

carpetbag (kär′pit-bag´), *n.* جەوال؛ خەرار؛ گونیە.

carpetbagger (kär′pit-bag´ēr), *n.* (۱) جەوال بە شان: ئەمەریکییەکی ناوچەکانی باکووری کە دوای شەڕی براکوژی ئەمەریکا (۱۸٦۱-۱۸٦٥) گواستێیەوە بۆ ناوچەکانی باشوور بە هیوای دەوڵەمەند بوون (لەپووی سووکێییەوە دەوترێت چونکە ئەم کەسانە هەموو سامانەکەیان هەر پڕ بە جەوانێك بووە پێش ئەوەی بگوێزنەوە). (۲) کەسێکی هەڵپەرست (۳) ئەندامێکی پەرلەمانی ئینگلیزی کە نوێنەری ناوچەیەکە خۆی تێیدا ناژی یا تازە گواستوویەتێیەوە بۆ ئەو ناوچەیە تەنها بۆ ئەوەی ببێت بە نوێنەری.

carpeting (kär′pit-iŋ), *n.* (۱) فەرش؛ بەرە؛ ڕێڕەخەر. (۲) کەرەسەی فەرش و بەرە دروستکردن (خوری، دەزوو، چنراو).

carpet knight, سوارچاکی دیوەخان؛ سوارچاکی بەر ئاگر: سەربازێك یا سوارچاکێك کە نەچووبێتە جەنگەوە.

carpet sweeper, گسکی کارەبایی.

carpetweed (kär′pit-wēd´), *n.* گیایەکی نەرمە وەك فەرش.

carping (kär′piŋ), *adj.* بەرەخنە؛ هەمیشە کەموکووڕی دۆزەرەوە.

carpo- (kär′pō, kär′pə), پێشگرێکە بەمانای: میوە؛ تۆو.

carpology (kär-pol′ə-ji), *n.* میوەناسی؛ زانستی میوە و تۆو.

carpophagous (kär-pof′ə-gəs), *adj.* میوەخۆر.

carport (kär′pôrt´, kär′pōrt´), *n.* سەیوانی ئوتومبیل (بەتەنیشت ماڵەوە)؛ شوێنی سەرگیراوی ئوتومبیل وەستاندن.

carpus (kär′pəs), *n.* (۱) مەچەك. (۲) ئێسقانی مەچەك.

carrack, carack (kar′ək), *n.* کەشتێیەکی بایەوانی گەورەیە (بۆ جەنگ و بازرگانیش بەکاردێت).

carrageen, carragheen (kar′ə-gēn´), *n.* گیای ئاوی؛ قەزەی ئێرلەندی.

carrel, carrell (kar′əl), *n.* ژووروچکە، قەفەز، یا خانەچکەی خوێندنەوە لە کتێبخانەدا.

carriage (kar′ij), *n.* (۱) گواستنەوە؛ هەڵگرتن. (۲) کرێ (گواستنەوە). (۳) جێبەجێکردن؛ بەڕێوەبردن. (٤) ڕەوت؛ شێوەی بەڕێوە ڕۆیشتن، وەستان یا سەر ڕاگرتن. (٥) ڕەوشت؛ ڕەفتار؛ هەڵسان و دانیشتن. (٦) گالیسکە؛ عەرەبانە. (۷) [British]، فارگۆنی شەمەندەفەر. (۸) چوارچێوەیەکی ڕەوڕەوەدارە بۆ شتی قورس لەسەر دانان: *(a gun ~)* . (۹) بەشی بزوێنو هەڵگری تایپرێك: *(the ~ of a typewriter)*

carriage dog, = Dalmatian.

carriage trade, کڕیار یا مەعمیلی دەوڵەمەندی چێشتخانەو سینەما (کە بە گالیسکەی تایبەتی خۆیان دەچوون).

carrick bend, جۆرە گرێیەکە (بۆ پێکەوە بەستنی دوو پەت).

carrier (kar′i-ēr), *n.* (۱) پۆستەچی؛ هەڵگر. *(a mail ~)*
(۲) گۆمپانیای گواستنەوە. (۳) (ا) پەیامبەر. (ب) کۆڵکێش؛ باربەر؛ حەمال.
(٤) کۆتری پەیامبەر. (٥) میکروب هەڵگر یا گەیەنەر (مرۆڤ یا گیاندار
بەتایبەتی کە خۆی نەخۆشیەکە نەگرێت). (٦) دەفر یا ڕێبازی گواستنەوە.
(۷) شەپۆلی گوێزەرەوە (ڕادیۆ). (۸) فڕۆکەهەڵگر: *(~ aircraft)*.
(۹) ماددەی بڕوێنەر یا هەڵگر (کە ماددەیەکی لە ناوێنەیەکەوە پێ دەگوێزرێتەوە
بۆ ناوێنەیەکی تر) :کیمیا

carrier pigeon, کۆتری پەیامبەر.

carriole (kar′i-ōl′, kar′i-ôl′), *n.* = cariole.

carrion (kar′i-ən), *n.* لاشەی بۆگەن؛ لاکی بۆگەن کردوو.

adj. (۱) تایبەتی بە لاشەی بۆگەن. (۲) لاشەی بۆگەنخۆر.
(۳) بۆگەن؛ بۆگەن کردوو

carrion crow, قەڵەڕەشکەی لاشەی بۆگەن خۆر.

carrom (kar′əm), *n. & v.t.* = carom.

carrot (kar′ət), *n.* گێزەر.

carroty (kar′ət-i), *adj.* (۱) ڕەنگ گێزەری؛ پرتەقاڵی: *(~ hair)*.
(۲) قژ سووری پرتەقاڵی؛ سەرسوور.

carrousel (kar′ə-zel′, kar′oo-sel′), *n.* = carousel.

carry (kar′i), *v.t.* (۱) گواستنەوە؛ هەڵگرتن:
(~ a package, the mail, etc.)
(That pipe ~ies water.) (۲) بردن؛ گواستنەوە؛ گەیاندن:
(۳) پاڵ پێوەنان؛ هاندان؛ وانێکردن:
(His interests ~ied him into the study of history.)
(The air ~ies sounds.) (٤) هەڵگرتن؛ بردن:
(٥) بە دەستەوە گرتن (کۆکردنەوە، ژمارەن)؛ سەرجەم گواستنەوە بۆ شەقڵ یا
لایەرەیەکی تر (دەفتەرگری).
(~ a fence over a certain distance) (٦) درێژکردنەوە؛ دانە دەم:
(۷) گرتن (قەڵا)؛ داگیرکردن.
(to ~ a region in an election) (۸) بردنەوە (هەڵبژاردن، مشت‌ومڕ):
(۹) ڕاکێشان (گوێگران)؛ کارتێکردن.
(۱۰) [Archaic]. هاوڕەمی کردن؛ لەگەڵ چوون.
(She is ~ing a child in her arms.) (۱۱) هەڵگرتن:
(The job ~ies a big responsibility.) (۱۲) هەڵگرتن (نەرك)
(۱۳) سکێپبوون بە.
(His statement ~ies conviction.) (۱٤) لەگەڵدا بوون:
(He ~ies a watch.) (۱٥) پێ بوون:
(۱٦) ڕەوتی جوان کردن؛ جوان چوون بەڕێوەو سەر ڕاگرتن:
(The horse ~ies himself well.)
(How does she ~ herself?) (۱۷) ڕەووشت نووساندن؛ ڕەفتارکردن:
(۱۸) هەبوون:
(The shop ~ies all kinds of fruits and vegetables.)
(۱۹) (ا) بەخێوکردن؛ هێنانە بەرهەم. (ب) بەرگرتن (میوە).
(۲۰) شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن بۆن کەوتن (ڕاو).
(I can ~ a tune very well.) (۲۱) وتن (گۆرانی، ئاوان):
v.i. (۱) گەیاندن؛ هەڵگرتن؛ بردن.
(۲) گەیشتن؛ بڕکردن؛ مەودا هەبوون:
(That shot ~ied to the next hill.)
(۳) سەر ڕاگرتن بە شێوەیەکی تایبەتی (نەسپ)؛ ڕەوتێکی تایبەتی هەبوون.
n. (۱) مەودا (گوللە، تۆپی گۆڵف)؛ ماوەی بڕکردن.
(۲) بەڵەم یا بار گواستنەوە بەسەر زەویدا لەنێوان دوو پوبار یا دەریاچەدا.
(۳) هەڵگرتن؛ بردن؛ گواستنەوە.

carry away, ڕاماڵین بە جۆش‌وخرۆش؛ خۆ لەبیربردنەوە؛
جۆش‌وخرۆش تێخستن و شێت کردن؛ لە تام کردنە دەرەوە:
(Don't get carried away.; carried away by desire)

carry forward, (۱) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە بردن:
(carry forward the program)
(۲) گواستنەوەی سەرجەمی حسابێك بۆ شەقڵ یا لاپەڕەیەکی تر (دەفتەرگری).

carry off, (۱) کوشتن: *(The disease carried off thousands.)*
(۲) بردنەوە (خەڵات).
(۳) بە جوانی و باشی و پێك‌وپێکی چارەسەرکردن. (٤) ڕفاندن.
(٥) شان دانە بەرو دەربردن بە ئازایانە (ناخۆشی).

carry on, (۱) کردن؛ بەڕێوەبردن: *(carry on the affairs of state)*.
(۲) خەریك بوون؛ بەشداربوون: *(carry on a love affair)*.
(۳) بەردەوام بوون لەسەر: *(to carry on in the face of disaster)*.
(٤) [Colloq.]، ڕەووشتی منداڵانە، شێتانە، یا بەرەڵایانە نووساندن.

carry out, (۱) خستنەگەڕ؛ کارپێکردن؛ کردن: *(carry out a plan)*.
(۲) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن: *(carry out orders)*.
(۳) هێنانەدی؛ تەواوکردن؛ جێبەجێکردن.

carry over, (۱) سەرجەم گواستنەوە بۆ شەقڵ یا لاپەڕەی تر (دەفتەرگری).
(۲) دواخستن.
(۳) هێشتنەوە بۆ کاتێکی تر؛ هەڵگرتن بۆ کاتێکی تر (گفتوگۆ):
(carry over a problem until the next meeting.)

carry the day, سەرکەوتن؛ بردنەوە: *(He carried the day.)*

carry through, (۱) هێنانەدی؛ تەواوکردن؛ جێبەجێکردن.
(۲) خۆڕاگرتن؛ یارمەتیدان بۆ دەربردن:
(Patience carried him through the ordeal.)

carryall (kar′i-ôl′), *n.* (۱) گالیسکەیەکی سووکی یەك ئەسپی
سەرگیراوە (شوێنی چەند کەسێکی تێدا دەبێتەوە).
(۲) ئوتومبیلێکە پشتەکەی دوو کورسی درێژی تێدایە لە باری درێژی.

carryall (kar′i-ôl′), *n.* کیسە یا زەمیلەیەکی گەورە؛ جانتا.

carrying charge, قازانجی ئەر قەرزەی ماوەتەوە.

carryings-on (kar′i-iŋz-on′), *n.pl.* [Colloq.], چاوبازی؛
بەرەڵایی؛ ڕەووشتی منداڵانەو ناشرینانە.

carry-over (kar′i-ō′vĕr), *n.* (۱) سەرجەمی ژمارەی گوێزراوە بۆ
شەقڵ یا لاپەڕەیەکی تر (دەفتەرگرتن).
(۲) پاشماوە؛ شتێك کە لە ڕابوردووەوە مابێتەوە:
(It is a ~ from the past.)
(۳) شتی هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ؛ پاشماوە.

car-sick (kär′sik′), *adj.* گێژەی ئوتومبیل.

cart (kärt), *n.* (۱) گالیسکەی بار؛ عەرەبانەی شت گواستنەوە.
(۲) عەرەبانەی دەستی شت گواستنەوە.

v.t. & v.i. گواستنەوە یا بردن بە عەرەبانەی بار؛ بەکێش کردن.

put the cart before the horse, کردنی کارێك بە پێچەوانەوە؛
نەکردنی شت لە جێی خۆیدا.

cartage (kär′tij), *n.* (۱) گواستنەوە (بە گالیسکە).
(۲) کرێی گواستنەوەی شت.

carte (kärt), *n.* (۱) **menu** . (۲) (ا) کاغەزی یاری.
(ب) *(pl.)*، یاری کاغەز. (۳) [Archaic]، **chart** .

carte blanche, دەسەڵاتی تەواو؛ دەسەڵاتی بێ سنوور؛
(The director has a ~ to do what he wants.)

cartel (kär-tel′, kär′t'l), *n.* (۱) مەیدانخوازی نووسراو (شیرینازی).
(۲) پەیمانی نێوان دوو وڵاتی جەنگاوەر (بۆ ئاڵوگۆڕکردنی دەستبەسەران).
(۳) کارتێل: یەکێتی دەستگا پیشەسازی، بەرهەمهێنەری، یا بازرگانیەکان
(بۆ کەمکردنەوەی بەربەرەکانی ناوبازاڕ). (٤) [C-]، بەرەی ڕامیاری.

cart horse, بارگیر؛ ئەسپی عەرەبانە؛ ئەسپی بار.

cartilage (kär′t'l-ij), *n.* کرچکراگە.

cartilaginous (kär′t'l-aj′ə-nəs), *adj.* کرچکراگەیی.

cartload (kärt′lōd′), *n.* (۱) پڕ عەرەبانەیەکی بار.
(۲) [Colloq.]، زۆر؛ گەلێك.

cartogram (kär′tə-gram′), *n.* نەخشە (جوگرافیا).

cartographer (kär-tog′rə-fĕr), *n.* نەخشەکێش (جوگرافیا)
cartography (kär-tog′rə-fi), *n.* نەخشەکێشی؛ نەخشەکاری
carton (kär′t'n), *n.* (۱) سندووقی مقەبا؛ کارتۆن.
(۲) پڕ سندووقێکی مقەبا
(۳) (ا) نیشان. (ب) گوللەی نیشان شکێن
cartoon (kär-tōōn′), *n.* (۱) وێنەی کاریکاتێری؛ وێنەی لاقرتی یا گاڵتەوگەپی (لە ڕۆژنامەو گۆڤاردا)؛ کارتوون. (۲) نەخشەی پێشەکی.
(۳) comic strip.
v.t. & v.i. وێنەی کاریکاتێری کردن؛ دەربڕینی چێژوکێك بە وێنەی لاقرتی و گاڵتەوگەپی.
-cartoonist *(n.).*
cartouche, cartouch (kär-tōōsh′), *n.* (۱) نەخشێکی جوان (خانووسازی). (۲) ئەڵقەیەکی هێلکەیی یا لاکێشەییە لەسەر پەیکەری فیرعەونەکانی میسری کۆن ناو و ناونیشانی لەسەر دەنووسرا.
(۳) قەوانی تەقەمەنی (فیشەکەشێتە، دەمەرقاچان).
(٤) (ا) گوللە؛ فیشەك؛ قەپاغی گوللە. (ب) قەباغی فیلم؛ لوولەی فیلم.
cartridge (kär′trij), *n.* (۱) (ا) گوللە؛ فیشەك (ب) قەوانی گوللە
(۲) قەباغی فیلمی کامێرا؛ لوولەی فیلم
(۳) کێفی دەرزی (سندووقی قەوانو گۆزانی).
cartridge belt, فیشەك لەع.
cartridge clip, شانە گوللە.
caruncle (kar′əŋ-k'l, kə-ruŋ′k'l), *n.* (۱) پۆپنە مریشکو کەڵەشێر. (۲) ناوساوی قنگی دانەوێڵە
carve (kärv), *v.t.* (۱) داتاشین (پەیکەر).
(۲) هەڵکەندن (ناوو نەخش لەسەر دار): *(He ~d his name on wood.)* .
(۳) بەدەستهێنان بە زیرەکی و هەوڵدان؛ بۆ خۆ دروستکردن:
(He ~d a career for himself.)
(٤) (ا) قاش کردن؛ بڕین (گۆشت)؛ لەتکردن: *(~ the meat)* .
(ب) (~ up)؛ دابەشکردن؛ پارچەپارچە کردن؛ بەشکردن:
(to ~ up a country, an estate, a piece of land)
v.i. (۱) داتاشین (پەیکەر). (۲) گۆشت بڕین یا لەتکردن
carven (kär′vən), *archaic past participle of* carve.
adj. [Archaic or Poetic]. (۱) هەڵکەنراو (نەخشە). (۲) داتاشراو
carver (kär′vĕr), *n.* (۱) گۆشت لەتکەر؛ گۆشتبڕ.
(۲) پەیکەرتاش. (۳) چەقۆی گۆشت؛ کێرد.
carving (kär′viŋ), *n.* (۱) پەیکەرتاشی؛ داتاشین.
(۲) پەیکەر؛ نەخش؛ نەخشی هەڵکەنراو.
carving fork, چەتاڵێکی گەورەیە گۆشتی پێ دەگیرێ بۆ لەتکردنی.
carving knife, چەقۆی گۆشت لەتکردن؛ کێرد.
caryatid (kar′ĭ-at′id), *n.* پایەیەکە لە شێوەی ئافرەتدا (خانووسازی).
caryopsis (kar′ĭ-op′sis), *n.* دانەوێڵەی یەك دەنکی (گەنم، جۆ).
casaba, cassaba (kə-sä′bə), *n.* کاڵەکێکی تۆپکڵ زەردی شیرینە. (هەروەها بێی دەوترێ: " casaba melon ").
cascade (kas-kād′), *n.* (۱) تافگەی بچووك؛ ڕیزە تافگەی بچووك؛ دانەیەك لەم ڕیزە تافگەیە. (۲) شتێك کە بەخۆر بێتە خوارەوە؛ یەکێك لە ڕیزە شتێك کە لەپڕو بە لێژی بێتە خوارەوە (پڕیشك، پەردە).
v.t. & v.i. بەخۆر هاتنەخوارەوە بەبێ وەستان.
cascara (kas-kär′ə), *n.* (۱) جۆرە درەختێکە تۆپکڵەکەی دەکرێت بە دەرمانی خەم ڕەوێنێ و ڕەوانی لێ دەگیرێت. (۲) cascara sagrada .
cascara buckthorn, – cascara.
cascara sagrada, تۆپکڵی وشك کراوەی دار یا دەوەنی " کاسکارا " یە کە دەرمانی خەم ڕەوێنێ و ڕەوانی لێ دەگیرێت.
case (kās), *n.* (۱) تووش بوون (نەخۆشی): *(a ~ of measles)* .
(۲) نەخۆشی. (۳) باری مەسەلەیەك؛ مەسەلە: *(State the ~ briefly.)* .
(٤) داوا (دادگا)؛ داواکاری:
(The ~ for the defendant was presented by his lawyer.)
(٥) بەڵگەی پێ سەلمێنەر: *(He has no ~ .; You have a strong ~ .)* .
(٦) داوایەکی لێکۆڵراوەی ڕابوردوو (دادگا).
(۷) نموونەی گیروگرفتاوی: *(This child is a difficult ~ .)* .
(۸) [Slang]، کەسێکی سەیر: *(He's a ~ !)* .
(۹) شێوەی ناوو جێناوو ناوەڵناو (ڕێزمان).
v.t. [Slang]. بە ووردی لێ ووردبوونەوە؛ هەڵسەنگاندن:
(He ~d the house before robbing it.)
in any case, هەرچۆنێك بێت.
in case, ئەگەر؛ ئەگەر هاتوو.
in case of, ئەگەر ڕابوو؛ ئەگەر ڕا پرووبدا.
in no case, بە هیچ جۆرێك؛ هەرگیز.
make a case of, بەڵگە بۆ هێنانەوە.
state one's case, بەڵگە بۆ ڕای خۆ هێنانەوە؛ بە بەڵگەوە هەڵوێستی خۆ ڕوونکردنەوە.
case (kās), *n.* (۱) ستووق؛ دەفر؛ کیف؛ تووڕەکە؛ بەرگ؛ قوتوو؛ جانتا.
(۲) قاوغی شووشەیی؛ شووشە: *(a watch ~)* .
(۳) پڕ سندووقێك؛ سندووقێك: *(a ~ of beer)* .
(٤) جووت؛ دەستە: *(a ~ of pistols)* .
(٥) (ا) چوارچێوە (پەنجەرە، دەرگا). (ب) جامخانە.
(٦) خانەی تیپی چاپنووس: *(upper ~ ; lower ~)* .
v.t. (۱) خستنە سندووقەوە؛ کردنە دەفرەوە؛ کردنە تووڕەکە یا کیسەوە.
(۲) بەرگ تێگرتن؛ دەورگرتن؛ داپۆشین. (۳) ڕەنگ کردن (شووشە).
caseate (kā′si-āt′), *v.i.* بوون بە پەنیر.
caseation (kā′si-ā′shən), *n.* (۱) بوون بە پەنیر.
(۲) پووکانەوەو بەئاسانی هەڵپڕوان و وەك پەنیری ووشك لێهاتنی ڕیشاڵی لەش.
caseharden (kās′här′d'n), *v.t.* (۱) سەخت کردنی دیوی دەرەوەی ئاسن و پۆڵا. (۲) هەست کوشتن؛ دڵ مراندن.
case history, ژیاننامەو ڕابوردووی کەسێك یا تاقمێك (بۆ لێکۆڵینەوەی نەخۆشی و ژیانی کۆمەڵایەتی).
case knife, (۱) چەقۆی کێدار. (۲) چەقۆی سەرمێزی نانخواردن.
case law, یاسای لەسەر ڕابوردوو دانراو.
casemate (kās′māt′), *n.* ژوورێچکەی گوللەبڕە کە کونی تێدایە بۆ تفەنگ لێوە تەقاندن (قەڵا، کەشتی جەنگی).
casement (kās′mənt), *n.* (۱) پەنجەرەیەکی دوولایە کە وەك دەرگا بۆ دەرەوە دەکرێتەوە. (۲) قەپاغ؛ بەرگ؛ کیف؛ قاوغ.
caseous (kā′si-əs), *adj.* پەنیری؛ وەك پەنیر.
casern, caserne (kə-zūrn′), *n.* ئۆردووگا.
case shot, (۱) قەپاغی ساچمە. (۲) ساچمە.
case system, فێرکردنی قوتابیانی دانشگای یاسا لەڕێی لێکۆڵینەوەی داواوە لەبری پەرتووك.
case study, لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو و ژیاننامەی کەسێك یا تاقمێکی نموونەیی بۆ مەبەستی پزیشکی و دەروونی و کۆمەڵایەتی.
casework (kās′wûrk′), *n.* لێکۆڵینەوەی ژیاننامە: لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو و دەوروبەری کەسێکی نەگونجاو و خێزانەکەی بۆ چارەسەری نەم نەخۆشییە کۆمەڵایەتییە.
cash (kash), *n.* پارە؛ پارەی ڕەق؛ پارەی دەستی؛ دراو.
v.t. چەك گۆڕینەوە: *(I ~ed a check at the bank.)* .
adj. بە پارەی ڕەق؛ بە پارەی دەستی نەك بە چەك: *(a ~ sale)* .
cash in, (۱) گۆڕینەوە بە پارە؛ فرۆشتن و پارەکەی خستنە گیرفانەوە (پارە- بازی). (۲) [Slang]، مردن.
cash in on, (۱) سوود لێ وەرگرتن.
(۲) بەکەڵك هێنان بۆ سوودی خۆ؛ بەکارهێنان بۆ قازانجی خۆ:
(He cashed in on his friendship with the prince.)
cashbook (kash′book′), *n.* دەفتەری پارەی دەستی (کە داهات و

خەرجی پارەی پەقی بازرگانیپەکی تێدا تۆمار دەکرێت).

cashew (kash′o͞o, kə-sho͞o′), *n.* (۱) داری کاشوو: دارەختێکی هەمیشە سەوزە گوێزی " کاشوو " دەگرێت. (۲) کاشوو: بەرەدارێکی وەك گوێزی دوو فلیقانەی شێوە گورچیلەیی بۆرکارە ئەرەندەی دەنکە بادەمێك گەورەترە بە رووشك کراوەیی و بە کاڵی یا بە برژاوی و سوێرکراوی دەخورێت.

cashier (ka-shêr′), *n.* دەغیلەچی

cashier (ka-shêr′), *v.t.* (۱) لە نیش دەرکردن (بەتایبەتی بۆ سزادان)؛ لەسەر کار لابردن (۲) فڕێدان؛ نەوێستن.

cashier's check, چەکێکە کە بانق لەسەر خۆی دەینووسێت.

cashmere (kash′mêr), *n. Also* **kashmir,** (۱) مەرەزی کشمیر (۲) شاڵی کشمیر؛ جۆرە قوماشێکی خوری نەرمە. (۳) دەستمانی کشمیری.

cash on delivery, [Abbr. C.O.D.; c.o.d.], پارەکەی یا نرخەکەی لەکاتی وەرگرتندا دەدرێت (شتێك کە دەنێررێتە ماڵەوە بۆ کرپارەکەی).

cash register, دەغیلە.

casing (kās′iŋ), *n.* (۱) بەرگ تێکرتن؛ دەورگرتن. (۲) (ا) بەرگ؛ کیف؛ تووڕەکە. (ب) پرێچۆڵەی پاکراوەی ناژەڵ (کە وەك تووڕەکە بەکاردێت). (۳) لاستیکی دەرەوەی پێچکەی ئوتومبیل. (٤) چوارچێوەی پەنجەرەو دەرگا.

casino (kə-sē′nō), *n.* (۱) خانووچکەی هاوینەهەوار. (۲) قومارخانە؛ یانەی قومارو سەماو نووتاندن. (۳) cassino.

cask (kask, käsk), *n.* (۱) بەرمیلی شلەمەنی؛ بەرمیل. (۲) پڕ بەرمیلێك؛ بەرمیلێك.

casket (kas′kit, käs′kit), *n.* (۱) سندووقی بچکۆلەی خشڵو شتی تری بەنرخ. (۲) دارەمەیت.

casque (kask), *n.* = **helmet.**

cassaba (kə-sä′bə), *n.* = casaba.

cassation (ka-sā′shən), *n.* بەتاڵ کردنەوە (بریاری دادگا، هەڵبژاردن ... هتد)

casserole (kas′ə-rōl′), *n.* (۱) دەفری شووشە یا گڵینی چێشت لێنان لە فڕندا (۲) چێشتێکی لێنراو لە دەفرێکی وەهادا. (۳) دەفرێکی دەسکداری قوڵە بۆ شت گەرم کردن (کیمیاگەری).

cassette (kə-set′), *n.* کاسێت: (ا) قوتووی شریتی مۆسیقاو فیلم. (ب) شریتەکە خۆی.

cassimere (kas′ə-mêr′), *n.* قوماشێکی خوری تەنکە

cassino (kə-sē′nō), *n.* جۆرە یارییەکی کاغەزە.

cassock (kas′ək), *n.* (۱) جبەی قەشە (۲) قەشمیی؛ پلەوپایەی قەشە (۳) قەشە

cassowary (kas′ə-wer′i), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی ووشترمەل بەاڵم بچووکترە.

cast (kast, käst), *v.t.* (۱) هاوێشتن؛ هەڵدان؛ تێگرتن؛ فڕێدان: *(~ a stone)* (۲) دان؛ دەنگدان (هەڵبژاردن): *(I will ~ my vote for him.)* . (۳) (ا) خستنە سەر (ڕووناکی)؛ لێدان؛ ناراستەکردن: *(This evidence may ~ some light on the crime.)* (ب) سەیرکردن؛ چاو خستنە سەر: (٤) هەڵدان؛ هاوێشتن (تۆپ، قولاپی ماسی، لەنگەر). (۵) هەڵدان (زاری تاوڵە). (٦) بەر فڕێدان (گیاندار، ئافرەت)؛ بەراوێتە بوون. (۷) کاڕ فڕێدان؛ تۆپك فڕێدان؛ داکەندن: *(The snake ~s its skin.)* . (۸) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (۹) ژمارەن؛ لێکدانەوە (نزماو بەرزاوی دەریا، بەخت لەڕێی نەستێرەوانیپەوە) . (۱۰) پرێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن. (۱۱) دارشتن؛ لە قاڵبدان. (۱۲) هەڵبژاردن (شانۆگەری و فیلم): *(to ~ a person in a role)* . (۱۳) خوارو خێڕ کردن؛ قوپاندن.

v.i. (۱) زار هەڵدان (یاری تاوڵە). (۲) هەڵدان (قولاپی ماسی)؛ هاوێشتن.

(۳) پشانەوە. (٤) وەرگێڕان؛ خوارو خێڕ کردن؛ قوپاندن.

(۵) لێکدانەوە (نزماو و بەرزاوی دەریا، بەخت لەڕێی ئەستێرەوانیپەوە).

(٦) گۆترەکاری کردن؛ ڕەمڵ لێدان؛ وادانان.

(۷) نەخشەدانان؛ بیرلێکردنەوە.

n. (۱) هاوێشتن؛ هەڵدان؛ فڕێدان. (۲) (ا) زار هەڵدان؛ مۆرە هەڵدان. (ب) خاڵی مۆرەی هەڵدراو. (۳) بەخت؛ بەختەوەری؛ بەهات. (٤) سەیرکردن. (۵) هەڵدانێکی قولاپی ماسی. (٦) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (۷) لێکدانەوە؛ ژمارەن. (۸) نمونەیەکی بیرڕا یا توانای کەسێك. (۹) شتێکی هەڵدراو (ددانی سەر قولاپی ماسی). (۱۰) شتێکی لە لەش فڕێدراو (پیسایی، ڕشانەوە). (۱۱) دارشتە؛ قاڵب. (۱۲) ئێسکبەند؛ گەچی گرتنەوەی ئێسقانی شکاو. (۱۳) دەستە نەکتەری شانۆگەری یا فیلم: *(to choose a ~ ; a good ~)* . (۱٤) جۆر؛ شێوە؛ چۆنێتی. (۱۵) خواری؛ لاری؛ وەرگەڕان. (۱٦) بەرەڵاکردنی سەگ و تانجی بۆ دۆزینەوەی نێچیر.

cast about, (۱) بە دوادا گەڕان. (۲) نەخشەدانان.

cast aside, خستنە لاوە؛ فڕێدان؛ دەرکردن؛ دەست هەڵگرتن.

cast away, (۱) خستنە لاوە؛ فڕێدان؛ نەوێستن؛ دەرکردن. (۲) کەشتی شکاو و گیرخواردوو.

cast down, (۱) شۆڕکردنەوە؛ خوارکردنەوە؛ چاو داخستن. (۲) پەست کردن؛ غەمبارکردن.

cast in one's lot with, چارەنووسی خۆ بەستن بە کەسێکی ترەوە.

cast off, (۱) دەرکردن؛ فڕێدانە نەوڵاوە؛ حاشالێکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (۲) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن. (۳) هەڵکردنی لەنگەری کەشتی و پاڵ پێوەنانی بۆ دەرەوەی بەندەر. (٤) چنینی دوا ڕیزە تەقاڵ.

cast one's ballot, دەنگدان (هەڵبژاردن).

cast out, دەرکردن؛ پەرەوازەکردن؛ تەرەکردن: *(to cast a sinner out)*

cast up, (۱) ڕشانەوە. (۲) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین. (۳) سەرجەم کردن؛ کۆکردنەوە.

castanets (kas′tə-nets′, kas′tə-nets′), *n.pl.* پەنجەوانە؛ چەقەنە.

castaway (kast′ə-wā′, käst′ə-wā′), *n.* (۱) ئاوارە؛ کەسێکی تەرەکراو یا پەرەوازە. (۲) کەسێکی کەشتی شکاو؛ کەسێکی بارکەوتوو.

adj. (۱) ئاوارە؛ دەرکراو؛ تەرە؛ پەرەوازە. (۲) کەشتی شکاو؛ بارکەوتوو؛ چەقیو؛ گیرخواردوو.

caste (kast, käst), *n.* (۱) یەکێك لە چینەکانی کۆمەڵ لە هیندستان. (کە هیچ پەیوەندییەکیان لەگەڵ یەکتردا نەبوو). (۲) چین؛ دەستەی خۆ جیاپاگر. (۳) چینایەتی؛ پڕێمی چینایەتی؛ جیاوازی چینایەتی.

lose caste, پلەوپایەی کۆمەڵایەتی شکان.

castellan (kas′tə-lən), *n.* فەرماندەری قەڵا.

caster (kas′tĕr, käs′tĕr), *n.* (۱) فڕێدەر؛ هاوێژەر. (۲) خوێدان؛ دەفری بچووکی ناڵەت و سرکەو ڕۆنی سەر خوان. (۳) سێپای تیادانانی ئەم دەفرە بچووکانە لەسەر خوان. (٤) پێچکەی کورسی و قەنەفە.

castigate (kas′tə-gāt′), *v.t.* (۱) بە توندوتیژی سەرزەنشت کردن یا ڕەخنەلێگرتن. (۲) سزادان؛ چەوساندنەوە.

-castigation *(n.)*; castigator *(n.)*.

casting (kas′tiŋ, käs′tiŋ), *n.* (۱) فڕێدان؛ هاوێشتن؛ هەڵدان. (۲) ئەکتەر هەڵبژاردن (بۆ شانۆگەری یا فیلم). (۳) دارشتە؛ قاڵب. (٤) شتی فڕێدراو (ڕشانەوە، پەپی باڵندە، خۆڵی هەڵکەنراو لەلایەن جانەوەرەوە).

casting vote (or voice), دەنگی شت بە لایەکدا خەر یا یەکلایی-

کەرەوە (کە سەرۆکی کۆڕ یا ئەنجوومەنێک دەیدات ئەگەر دەنگی هەردووڵا هاوتا بوون).

cast-iron (kast′ī′ērn, käst′ī′ērn), *adj.* (۱) لە ئاسنی جۆشدراو دروستکراوە. (۲) سەخت؛ قایم؛ جێ؛ بەهێز.

cast iron, ئاسنی جۆشدراو

castle (kas′l, käs′l), *n.* (۱) قەڵا. (۲) خانوویەکی گەورەی وەک قەڵا. (۳) قەڵای شەترەنج.

v.t. (۱) خستنە قەڵاوە. (۲) جێ گۆڕکێ پێکردنی قەڵا و شا لە شەترەنجدا.

castle in Spain, زەوەخەو؛ خەیاڵ پڵاوی؛ ئاواتی هەرگیز نەهاتەدی.

castle in the air, زەوەخەو؛ خەیاڵ پڵاوی؛ ئاواتی هەرگیز نەهاتەدی.

cast-off (kast′ôf′, käst′ôf′), *adj.* فڕێدراو؛ دەرکراو؛ نەویستراو.

n. (۱) کەسێک یا شتێکی نەویستراو یا دەست لێ هەڵگیراو. (۲) بەدەر بەجێهێشتن (کەشتی).

castor (kas′tēr, käs′tēr), *n.* (۱) [Rare]، گۆزەهەڵکەنە. (۲) ڕۆنی گۆزەهەڵکەنە. (۳) کڵاوی کەولی ڕێوی یا گۆزەهەڵکەنە.

castor bean, (۱) ڕووەکی ڕۆن گەرچەک. (۲) بەری نەم ڕووەکە.

castor oil, ڕۆن گەرچەک.

castrate (kas′trāt), *v.t.* خەساندن.

-castration *(n.).*

casual (kazh′ōō-əl), *adj.* (۱) سەرپێیی؛ ڕێکەوت: *(a ~ visit)* . (۲) سەردەمی؛ ناهەمیشەیی: *(A ~ worker is one without, regular employment.)* (۳) لامسەرلایی (٤) خاکی (حل‌وبەرگ)؛ سادە: *(~ dress)* .

n. (۱) کرێکارێکی سەردەمی؛ کەسێکی ڕێبوار. (۲) سەربازێک یا نەفسەرێکە کە چاوەڕێی گواستنەوەیە بۆ ئۆردووگای هەمیشەیی

casualty (kazh′ōō-əl-ti, kazh′ool-ti), *n.* (۱) کارەسات؛ لێقەومان. (۲) کوژراو و بریندار (جەنگ، کارەسات)؛ لێقەوماو؛ قوربانی: *(the ~ies of war; The enemy suffered heavy ~ies.)*

casuist (kazh′ōō-ist), *n.* بڕیاردەری ئاشو خراپی ڕەووشت (لەڕووی گاڵتەپێکردنەوە)؛ پاک‌وپیسکەر

-casuistic *(adj.)*; casuistry *(n.).*

cat (kat), *n.* (۱) پشیلە. (۲) گیانداری توخمی پشیلە (وەک: شێرو پڵنگ). (۳) ژنی دەم پیس و ناپەسەند. (٤) جۆرە ماسیەکی ناو ڕوبارە. (٥) قامچی. [Military Slang] (٦)، تراکتۆر. (۷) [Military Slang]، سەنگەرێکە کە بگوێزرێتەوە.

v.t. (۱) لەنگەر هەڵگرتن. (۲) بە قامچی لێدان.

let the cat out of the bag, نهێنی درکاندن؛ نهێنی ئاشکراکردن.

cata- (kat′ə), پێشکۆیەکە بەمانای: (ا) بەرەو فەوتان؛ بەرەو نەمان. (ب) بەتەواوی. (ج) دژ. (د) هەمور؛ بە هەمووا. (هـ) بەرەو دوا؛ بە پێچەوانە.

catabolism (kə-tab′ə-liz′m), *n.* فەوتان یا ڕزینی ڕێشاڵ یا خانەی زیندوو

catachresis (kat′ə-krē′sis), *n.* بەکارهێنانی ووشە بە هەڵە.

cataclysm (kat′ə-kliz′m), *n.* (۱) (ا) لافاو (ب) لافاوی خوێن. (۲) کارەساتێکی گەورەو وێرانکەر (لافاو، جەنگ، بوومەلەرزە)؛ گۆڕینێکی بنچینەیی و تووندوتیژ کارەساتی.

cataclysmal (kat′ə-kliz′m′l), *adj.* = cataclysmic.

cataclysmic (kat′ə-kliz′mik), *adj.* کارەساتی و بنچینەیی (ڕووداو، گۆڕین): *(a ~ event)* .

catacomb (kat′ə-kōm′), *n.* گۆڕستانی ژێرزەوی.

catafalque (kat′ə-falk′), *n.* چوارچێوەی دارتەرم لەسەر دانان (هی مردوویەکی بەناوبانگ بۆ بینینی لەلایەن خەڵکەوە پێش ناشتنی).

catalepsis (kat′ə-lep′sis), *n.* = catalepsy.

catalepsy (kat′ə-lep′si), *n.* بوورانەوەی سەردەمی (بەتایبەتی کاتی فێن لێهاتن).

-cataleptic *(adj.).*

catalog (kat′l-ôg′, kat′l-og′), *n.* = catalogue.

catalogue (kat′l-ôg′, kat′l-og′), *n.* کەتەلۆگ؛ لیستەی شتومەک (هەندێ جار بە وێنەوە).

v.t. & v.i. کەتەلۆگ کردن؛ خستنە کەتەلۆگەوە؛ لیستە بۆ کردن.

-cataloguer *(n.)*; cataloguist *(n.).*

catalysis (kə-tal′ə-sis), *n.* پاپەڕاندن یا هاندانی تێکەڵ بوونێکی کیمیایی (لەڕێی بەکارهێنانی ماددەی هاندەرەوە).

catalyst (kat′l-ist), *n.* ماددەی پاپەڕێنەر یا هاندەر (کیمیاگەری)؛ بزوێنەر؛ هۆکار؛ ماددەی یارمەتیدەر.

catalytic (kat′l-it′ik), *adj.* بزوێنەری؛ هاندەری؛ پاپەڕێنەر.

n. = catalyst.

catalyze (kat′l-īz′), *v.t.* پاپەڕاندن یا هاندان (کیمیاگەری).

catamaran (kat′ə-mə-ran′), *n.* جۆرێکە لە بەلەمی با.

catamenia (kat′ə-mē′ni-ə), *n.* بێ نوێژی.

catamite (kat′ə-mīt′), *n.* حیز؛ گاندەر.

catamount (kat′ə-mount′), *n.* پشیلەکێوی؛ پڵنگ؛ وێز.

catamountain (kat′ə-moun′t′n), *n.* = catamount.

cataplasia (kat′ə-plā′zhi-ə, kat′ə-plā′zi-ə), *n.* بۆ دواوە گەڕانەوە و گۆڕانی پێشاڵ بۆ باری ناوڵەمەیی یا سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

catapult (kat′ə-pult′), *n.* (۱) مەنجەنیق: چەکێکی کۆنە وەک تۆپ. (۲) قۆچەقانی.

v.t. تێگرتن؛ فڕێدان؛ هاوێشتن؛ بەردو تۆپ تێگرتن.

cataract (kat′ə-rakt′), *n.* (۱) تاقگە؛ تاقگەی گەورە؛ ڕێژاو. (۲) لافاو؛ لێشاو. (۳) تانە (نەخۆشی چاو).

catarrh (kə-tär′), *n.* هەڵامەتی زۆر چڵماوی.

catastasis (kə-tas′tə-sis), *n.* (۱) گیروگرفت و پلەی پێش کارەساتی شانۆگەرێیەک. (۲) پلەی هەرە بەرزی شانۆگەرێیەک.

catastrophe (kə-tas′trə-fi), *n.* کارەسات؛ لێقەومان؛ کارەوەهات؛ کارەساتێکی زۆر ناخۆش.

catastrophic (kat′ə-strof′ik), *adj.* کارەساتی؛ نەهاتی؛ زۆر ناخۆش (لێقەومان): *(a ~ event, illness, etc.)* .

catatonia (kat′ə-tō′ni-ə), *n.* نەخۆشی ووشک بوونی سەردەمی لەشو توانای جووڵە نەمانو کاس بوون (پزیشکەوانی دەروونی).

-catatonic *(adj.).*

catcall (kat′kôl′), *n.* (۱) فیکەکێشان (بۆ ناڕەزایی دەربڕین)؛ هووها. (۲) قڕیوەقڕیو.

v.t. فیکە لێ کێشان؛ هووها لێ کێشان.

v.i. فیکەکێشان.

catch (kach), *v.t.* (۱) گرتن: *(to ~ a criminal)* . (۲) گرتن بە تەڵە. (۳) کردن بە داوەوە؛ خەڵەتاندن. (٤) لەپڕ هاتن بەسەردا؛ گرتن: *(to ~ someone red-handed)* . (٥) لێدان؛ بەرکەوتن: *(The blow caught him in the abdomen.)* . (٦) پێدا گەیشتن؛ گرتنەوە: *(He caught the train.)* . (۷) گرتنەوە (بە دەست): *(He caught a fast ball.)* . (۸) چاوپێکەوتن: *(~ his eye; ~ a glimpse of her)* . (۹) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون؛ پێ گەیشتن: *(He caught cold.)* . (۱۰) تێگەیشتن: *(I didn't ~ what you said.)* . (۱۱) دڵفڕاندن. (۱۲) تۆپ گرتنەوە (یاری بێسبۆل).

v.i. (۱) گیان؛ پێوەبوون: *(Her sleeve caught on a nail.)* . (۲) ناگرگرتن. (۳) تۆپ گرتنەوە (یاری بێسبۆل).

n. (۱) گرتن. (۲) گرتنەوە. (۳) (ا) چوکلە؛ گرێ (زنجیری پاسکیل). (ب) گیرە.

(٤) گیراو (مرۆڤ، شت). (٥) سەرجەمی شتی گیراو یا ڕاوکراو (وەک ماسی).
(٦) کەسێک کە دەهێنێت دەست کەوێت (بۆ شووپێکردن یا هێنان):
(That bachelor is a good ~ .)
(٧) تۆپ فڕێدان و گرتنەوە.
(٨) دەنگ لەرزین یا بڕان (نەخۆشی).
(٩) گرتنەوەی تۆپ بە شێوەیەکی تایبەتی.
(١٠) [Colloq.]. مەرجی شاراوە؛ فێڵ: *(What's the ~ in his offer?)* .

adj. (١) بەفریوبەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ بە هەڵەدا بەر.
(٢) سەرنج ڕاکێش: *(a ~ phrase)* .

catch at, (١) پەلامارداندان بۆ گرتن؛ هەوڵی گرتن دان.
(٢) بە پەرۆشەوە بوون بۆ؛ قۆستنەوە.

catch it, [Colloq.]. سەرزەنشت کران؛ سزای خۆ وەرگرتن.

catch on, [Colloq.], (١) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ فێربوون: *(He's catching on.)*
(٢) بوون بە باو: *(The idea is catching on.)* .

catch one's breath, پشوودان؛ هەناسەیەک دان.

catch up, (١) قۆستنەوە؛ گرتنەوە؛ پەلاماردان.
(٢) پێ کەیشتنەوە؛ گرتنەوە؛ فریاکەوتن: *(I can't catch up with you because you're walking too fast.)*
(٣) هەڵە لێ گرتن (٤) هووها لێ کێشان.
(٥) گرێدان؛ قوڵفەکردن.

catchall (kach′ôl′), *n.* (١) دەفر یا گەنجینەی هەمە جۆرە شت. (٢) ووتەیەک یا پەیرەوێیەکی هەموشت گرەوە.

catcher (kach′ĕr), *n.* (١) بگر (مرۆڤ، شت). (٢) تۆپگرەوە (یاری بێسبۆل).

catching (kach′iŋ), *adj.* (١) درەو؛ بەتەشەنە. (٢) دڵفڕێن؛ جوان؛ سەرنج ڕاکێش.

catchpenny (kach′pen′i), *n.* هەرزانبەها

catch phrase, ووتەی سەرنج ڕاکێش؛ دروشم

catchpole, catchpoll (kach′pōl′), *n.* پۆلیسی قەرزارگر

catchup (kach′əp, kech′əp), *n.* = **ketchup.**

catchword (kach′wŭrd′), *n.* (١) ووشەی سەرنج ڕاکێش (وەک یەکەم ووشەو دوا ووشەی لاپەڕەی فەرهەنگێک کە لە لاسەرووی لاپەڕەکەوە دەنووسرێ). (٢) دروشم؛ ووتەیەکە کە نەوەندە دەوترێتەوە سەرنج ڕادەکێشێت وەبێتە دروشم. (٣) دوا ووتەی نەکتەرێک (کە دوا بە دوایەوە نۆبەی نەکتەرێکی تر دێت).

catchy (kach′i), *adj.* (١) سەرنج ڕاکێش؛ جوان؛ دڵفڕێن. (٢) بەئاسانی لەبیربوو؛ زوو باو سەند: *(a ~ tune)* .
(٣) بەفریوبەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ بە هەڵەدا بەر.
(٤) پچڕپچڕ؛ ناوبەناو.

cate (kāt), *n.* [Archaic]. خواردنی خۆش

catechesis (kat′ə-kē′sis), *n.* فێرکردنی ئایین بە پرسیارو وەڵام.

-catechetic; catechetical *(adj.).*

catechism (kat′ə-kiz′m), *n.* (١) ئامێلکەی فێرکردنی ئایین لەڕێی پرسیارو وەڵامەوە. (٢) ئامێلکەی فێرکردن بە پرسیارو وەڵام؛ پەیرەونامە. (٣) لێپرسینەوە؛ پرسیارلێکردن؛ لێستەی پرسیار. (٤) بە زار فێرکردنی ئایین (وەک لە حوجرەدا).

-catechist *(n.).*

catechize, catechise (kat′ə-kīz′), *v.t.* (١) فێرکردن لەڕێی پرسیارو وەڵامەوە (بەتایبەتی سەرەتای ئایین). (٢) بە وردی پرسیارلێکردن.

catechu (kat′ə-chōō′), *n.* *Also* **cashoo,** مادەیەکی ڕەقە لە هەندێ دڕەخت دەردێت بۆ دەرمانو بۆیەو پێستە خۆشکردن بەکاردێت.

catechumen (kat′ə-kū′mən), *n.* (١) کەسێکی تازە وەرگەراو بۆ خاچ پەرستی کە بە زار سەرەتای ئەم ئایینە فێرکرابێت. (٢) کەسێک کە بنچینەی باسێک بە زار فێرکرابێت.

categorical (kat′ə-gôr′i-k'l, kat′ə-gor′i-k'l), *adj.* (١) تەواو؛ بێبەڕا؛ بێ ئەملاو ئەولا: *(a ~ denial, statement, etc.)* .
(٢) بابەتی.

category (kat′ə-gôr′i, kat′ə-gō′ri), *n.* (١) بابەت؛ پۆل؛ شەقڵ؛ بەش. (٢) بەشێکی زانین (زیرپێژی).

catena (kə-tē′nə), *n.* زنجیرە.

catenate (kat′′n-āt′), *v.t.* گردن بە زنجیرە.

-catenation *(n.).*

cater (kā′tĕr), *v.i.* (١) خواردەمەنی ئامادەکردن بۆ ئاهەنگێک بە پارە. (٢) (~ to ; ~ for)، هێنانەدی هەموو حەزو خواستێکی کەسێک یا کۆمەڵێک

-caterer *(n.).*

caterpillar (kat′ĕr-pil′ĕr), *n.* (١) کرمی ئاوریشم؛ تەتەڵەمیران؛ کرمۆکەی پەپوولە. (٢) **caterpillar tractor** .

caterpillar tractor, تراکتۆر

caterwaul (kat′ĕr-wôl′), *v.i.* میاواندن (نێرە پشیلەی بەناڵۆش).

n. میاوان

catfall (kat′fôl′), *n.* زنجیر یا گوریسی لەنگەر بەرزکردنەوە.

catfish (kat′fish′), *n.* جۆرە ماسیەیەکی ناو ڕوبارە.

catgut (kat′gut′), *n.* ڕێ (کە لە ڕیخۆڵەی مەڕو نەسپ دروست دەکرێت بۆ ئامێڕی مۆسیقا و نەشتەرگەری و ڕاکێتی تەنس).

catharsis (kə-thär′sis), *n.* (١) پاکردنەوەی ڕیخۆڵەو ناوسک. (٢) ڕاخاوداندەوەی مێشکو هەستو دەروون (بە بینینی شانۆگەریو فیلم). (ئەمە بەپێی بیروڕای فەیلەسوفی یۆنانی " ئەرستۆ ") . (٣) ڕاخاوداندەوەی مێشکو هەستو دەروون (بە دەربڕینی هەستو نەست)

cathartic (kə-thär′tik), *adj.* پاکەرەوە (مێشکو هەست).

(a ~ experience)

n. دەرمانی ڕەوانی.

cathead (kat′hed′), *n.* دار یا شیشە ئاسنی لەتگەر لەسەر هەڵکردن (بەبەردەمی کەشتیەوە).

cathedra (kə-thē′drə, kath′i-drə), *n.* (١) تەختی قەشە (لە کڵێسەیەکی گەورەدا). (٢) پلەی بەرز.

cathedral (kə-thē′drəl), *n.* (١) کڵێسەی سەرەکی ناوچەیەک. (٢) کڵێسەی گەورەو جوان.

adj. (١) وەک تەختی قەشە. (٢) فەرمانی؛ بڕواپێکراو. (٣) تایبەتی بە کڵێسەی سەرەکی.

catheter (kath′ə-tĕr), *n.* بۆرییەکی باریکە بۆ دەرهێنانو چۆڕاندنەوەی شلە لە لەش (بەتایبەتی میز).

catheterize (kath′ə-tĕr-īz′), *v.t.* بۆری باریک خستنە لەشەوە بۆ دەرهێنانو چۆڕاندنەوەی شلە (بەتایبەتی میز).

cathexis (kə-thek′sis), *n.* بیروهۆش خستنە سەر کەسێک یا شتێک.

cathode (kath′ōd), *n.* (١) کاسۆد. (٢) جەمسەری سالب (پاتری).

cathode rays, تیشکی کاسۆد.

catholic (kath′ə-lik, kath′lik), *adj.* (١) گشتی؛ جیهانی؛ هەمەچەشنی. (٢) بیروڕا فراوان؛ کراوە: *(a ~ taste for literature)* .
(٣) کاسۆلیکی؛ ئایینی کاسۆلیکی؛ کڵێسەی کاسۆلیکی؛ کڵێسەی خاچ پەرستی.
(٤) [C-]، تایبەتی بە کاسۆلیکی ڕۆما.

n. (١) ئەندامی کڵێسەی خاچ پەرستی. (٢) [C-]، ئەندامی کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما.

-catholically *(adv.).*

Catholicism (kə-thol′ə-siz′m), *n.* (١) ئایینی کاسۆلیکی. (٢) [c-]، هەمەچەشنی؛ کراوە؛ فراوان (بیروڕا، هەڵوێست، هەست).

catholicity (kath′ə-lis′ə-ti), *n.* (١) گشتیتی؛ هەمەچەشنی. (٢) کراوەیی؛ بیروڕا کراوەیی: *(a ~ of taste)* .

catholicize (kə-thol′ə-sīz′), *v.t. & v.i.* (١) مێشک فراوانکردن؛ بیروڕا فراوانکردن. (٢) وەرگەڕان بۆ ئایینی کاسۆلیکی.

catholicon (kə-thol′ə-kən), *n.* (۱) دەرمانی هەموو نەخۆشیەک؛ چاکەرەوە؛ هەموو نەخۆشیەک چاکەرەوە (۲) هەمووشت گرەوە

catlike (kat′līk´), *adj.* وەک پشیلە؛ بێ خشپە؛ بێ دەنگ

cat nap, کەوێشکە خەو؛ سەرخەو

catnip (kat′nip), *n.* ڕێحانە کێوی

cat's cradle, یارییەکی منداڵانەیە بریتییە لە دەزوو پێچان بەدەوری پەنجەی کەسێکەوە و نەخشە ئ دروستکردنی

cat's-eye (kats′ī´), *n.* (۱) چاوی پشیلە بەردێکی بریقەداری بەنرخە (۲) نیشانەیەکی بریقەدارە (وەک هی سەر پاسکیل و ڕێگەوبان... هتد)

cat's-paw (kats′pô´), *n.* (۱) چرنووکی پشیلە؛ دەسکەلا؛ کەسێکی ساویلکەو بەکارهێنراو بۆ ئامانجی پیس (۲) سروەی سەرئاو (۳) قولفە؛ گرێ

catsup (kat′səp, kech′əp), *n.* = ketchup.

cattail (kat′tāl´), *n.* ڕووەکێکی کەنارئاوە لە قەڕەم دەچێت

cattish (kat′ish), *adj.* (۱) پشیلانە؛ وەک پشیلە (۲) قینداری؛ ڕق لەبەر

cattle (kat′′l), *n.* (۱) ڕەشەوولاخ؛ گاوگوێتان؛ ئاژەڵ (۲) جەماوەر (لەڕووی سووکیەوە)؛ بۆزەپیاوان

cattleman (kat′′l-mən), *n.* گاوان؛ خاوەن ڕەشەوولاخ؛ گاوگوێتاندار

cattle-rancher (kat′′l-ran´chĕr), *n.* = cattleman.

cattle-rustler (kat′′l-rus´lĕr), *n.* دزی ڕەشەوولاخ

catty (kat′i), *adj.* (۱) وەک پشیلە؛ بێ خشپە؛ بە دزییەوە (۲) قینداری؛ بە کینە *(a ~ remark)*

catwalk (kat′wôk´), *n.* ڕێڕەوی تەسک (قەراغی پرد یا کەشتی)

Caucasian (kô-kā′zhən, kô-kash′ən), *adj.* (۱) قەوقازی (گەل، کلتوور، زمان) (۲) تایبەتی بە ڕەگەزی سپی؛ ڕەگەزی سپی

n. (۱) قەوقازی؛ کەسێکی قەوقازی (۲) مرۆڤی سپی؛ ڕەگەزی سپی؛ سپی (ڕەگەز) (۳) زمانەکانی ناوچەی قەوقاز

caucus (kô′kəs), *n.* کۆڕ (بەتایبەتی هی دەستەی پەرلەمان و حیزب)

v.i. کۆڕگرتن

caudad (kô′dad), *adv.* بەرەو کلك؛ تونکاری، گیانەوەرناسی)؛ بەرەو قنگ؛ پاشەڵی

caudal (kô′d′l), *adj.* (۱) لە نزیك قنگ یا کلکەوە؛ پاشەڵ (۲) تایبەتی بە کلك

caudate (kô′dāt), *adj.* کلکدار

caudex (kô′deks), *n.* (۱) قەدی دارخورما (۲) بنی ڕووەکی چەند ساڵە

caudle (kô′d′l), *n.* گۆشتاو یا شۆربا بە بەهارات و شەرابەوە بۆ نەخۆش

caught (kôt), *past tense and past participle of* catch.

caul (kôl), *n.* (۱) (ا) پەردەی ناوڵەمە (ب) بەشێکی نەم پەردەیە کە هەندێك جار سەری ناوڵەمە دادەپۆشێت (گوایە نیشانەی باشییە) (۲) پەردەی نێوان گەدەو ڕیخۆڵە گەورە

cauldron (kôl′drən), *n.* = caldron.

cauliflower (kô′lə-flou´ĕr), *n.* قەرنابیت

caulis (kô′lis), *n.* قەد؛ لاسك

caulk, calk (kôk), *v.t.* (۱) ناوبڕکردن یا تەکەبڕکردن بە هێلم (۲) درزگرتن یا پڕکردنەوە بە هێلم (دەرگا، پەنجەرە)

caulker, calker (kôk′ĕr), *n.* (۱) تەکەبڕ (مرۆڤ)؛ درز پڕکەرەوە (۲) ئامێری هێلم لێدان؛ هێلم لێدەر

causal (kôz′′l), *adj.* هۆیی

n. ڕوشەی هۆ دەربڕ (وەک چونکە، لەبەرئەوەی... هتد)

causality (kô-zal′ə-ti), *n.* (۱) هۆیی؛ پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام (۲) هۆ؛ هۆکار

causation (kô-zā′shən), *n.* (۱) هۆ؛ هۆکار (۲) هۆکاری (۳) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام

causative (kôz′ə-tiv), *adj.* (۱) بەکار؛ هۆیی (۲) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام دەربڕ (ڕێزمان)؛ هۆ دەربڕ

cause (kôz), *n.* (۱) هۆ؛ بەڵگە (۲) مەسەلە *(He is fighting for a good ~.)* (۳) داوا (دادگا)

v.t. بوون بە هۆ *(What ~d his death?)*

make common cause with, لایەنگرتن؛ پشت گرتن

causeless (kôz′lis), *n.* بەبێ هۆ؛ بەبێ بەڵگە

causerie (kō′zə-rē´), *n.* (۱) گفتوگۆ؛ ووتووێژ؛ دەمەتەقێ (۲) ووتارێکی کورت

causeway (kôz′wā´), *n.* (۱) ڕێگەوبانێکی بەرزە بەناو زۆنگاو یا بەسەر ئاوداً؛ پرد (۲) ڕێگەی قیرتاوکراو

v.t. ڕێگەی بەرز دروستکردن (بەناو زۆنگاو یا بەسەر ئاوداً)؛ پرد بۆ کردن

causey (kô′zi), *n.* = causeway.

caustic (kôs′tik), *adj.* (۱) تیژ (دەرمان، ماددەی کیمیایی) (۲) بڕ (ووتە)؛ بریندارکەر؛ کوشندەو بە تەوسەوە *(a ~ remark)*

-caustically *(adv.).*

cauterize (kô′tĕr-īz´), *v.t.* سووتاندن (مێخەکە)؛ داخ کردن بۆ لێکدان (پزیشکەوانی)

-cauterization *(n.).*

cautery (kô′tĕr-i), *n.* (۱) مێخەکە سووتێنەر (دەرمان، دەرزی) (۲) مێخەکە سووتاندن؛ داخ کردن (پزیشکەوانی)

caution (kô′shən), *n.* (۱) ووریایی؛ ئاگاداری *(When you cross a busy street, you should use ~.)* (۲) نیشانە یا ووتەی ووریاکەرەوە

v.t. ووریاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ ئامۆژگاری کردن *(I ~ed him against being late.)*

cautionary (kô′shən-er´i), *adj.* ووریاکەرەوە *(~ advice)*

cautious (kô′shəs), *adj.* ووریا؛ وردبین؛ بە ئاگا *(a ~ investor, driver, etc.)*

cavalcade (kav´′l-kād′, kav′′l-kād´), *n.* دەستەی ئەسپ سوارو گالیسکە لە خۆنووراندن یا ڕێوڕەشتنێکدا

cavalero (kav´ə-lā′rō), *n.* = cavalier.

cavalier (kav´ə-lêr′), *n.* (۱) سوارچاکی چەکدار؛ ئەسپ سوار؛ سوارچاك (۲) جوامێر (۳) [-C]، لایەنگرێکی پاشای ئینگلتەرە " چارلس " ی یەکەم لە شەڕی براکوژیدا (۱٦٤۱–۱٦٤۹ زایینی)؛ پاشاخواز

adj. (۱) بێباك؛ بێ دەربەست؛ لامسەرلایی؛ گوێنەدەر *(a ~ attitude)*. (۲) لوت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی

-cavalierly *(adv. & adj.).*

cavalla (kə-val′ə), *n.* جۆرە ماسییەکی ئەمەریکییە

cavally (kə-val′i), *n.* = cavalla.

cavalry (kav′′l-ri), *n.* هێزی سوارەی سوپا

cavalryman (kav′′l-ri-mən), *n.* سەربازی سوارە؛ سوارە

cave (kāv), *n.* ئەشکەوت

v.t. ناو هەڵکۆڵین؛ بۆش کردن؛ ناو هەڵکەندن و دەرهێنان

v.i. [Colloq.], هەرەس هێنان؛ ڕووخان؛ تەپین

cave in, (۱) هەرەس بردن؛ ڕووخان؛ تەپین *(The house caved in.)* (۲) هەرەس پێ بردن؛ تەپاندن؛ ڕووخاندن (۳) [Colloq.]، خۆ بۆ ڕانەگیران؛ خۆ بەدەستەوەدان؛ ڕووخان (مرۆڤ) *(He caved in under pressure.)*

caveat (kā′vi-at´), *n.* (۱) ڕاگەیاندنێك لە کەسێکەوە بۆ دادگایەك کە بڕیار لەسەر داوایەك نەدرێت هەتا شایەتیی ئەم وەردەگیرێت

(٢) ووریاکردنەوە؛ ڕاگەیاندن؛ ناموژگاری.

caveat emptor (kā′vi-at′ emp′tôr), کڕیار ووریا بە (واتە نەگەر ئەو شتەی دەیکڕێت خراپ دەرچوو لۆمەی کەس نەکەیت خۆت نەبێت).

cave-in (kāv′in´), *n.* (١) هەرەس هێنان؛ تەپین؛ ڕووخان. (٢) شوێنێکی هەرەس بردوو، تەپیو، یا ڕووخاو.

cave man, ئەشکەوت نشین؛ مرۆڤی کێوی.

cavendish (kav′ən-dish), *n.* گەڵا تووتنی پەستێنراوو وەک خەپلە لێکراو؛ بەستەکە تووتن.

cavern (kav′ĕrn), *n.* (١) ئەشکەوتی گەورە؛ ئەشکەوت. (٢) بۆشایی‌یەکی تاریک.

v.t. (١) خستنە ئەشکەوتەوە. (٢) ناو هەڵکۆڵین؛ بۆش کردن؛ ناو هەڵکەندن‌و دەرهێنان.

cavernous (kav′ĕr-nəs), *adj.* (١) ئەشکەوتاوی؛ پڕ لە ئەشکەوت. (٢) وەک ئەشکەوت (لە تاریکی‌و قوڵی‌و گەورەیی‌و نادیاریدا). (٣) کون کون؛ کونیلەدار؛ پڕ کون‌و کەلەبەر. (٤) قوڵ (چاو)؛ بە قوڵدا چوو: *(~ eyes)* .

caviar, caviare (kav′i-är´, kä´vi-är′), *n.* کاڤیار: خۆراکێکە لە هێلکەی ماسی دروست دەکرێت.

caviar to the general, شتێکە بەرزتر و بە بایەختر لەوەی کە بۆرەپیاوان ئرخی بزانن.

cavicorn (kav′i-kôrn´), *adj.* شاخ بۆش (گیانەوەرناسی).

cavil (kav′′l), *v.i. & v.t.* (~ at ; ~ about), پەخنەی هیچ‌وپووچ گرتن؛ بەرپەرچ دانەوەی نابەجێ.

n. پەخنەی هیچ‌وپووچ؛ بەرپەرچ دانەوەی نابەجێ.

-caviler; caviller *(n.).*

cavity (kav′ə-ti), *n.* (١) کون؛ بۆشایی؛ چاڵایی. (٢) بۆشایی لەش: *(the abdominal ~ .; the body ~ies)* .

(٣) کلۆری (ددان)؛ کلۆر.

cavort (kə-vôrt′), *v.i.* (١) جووتەلێدان بە هەواداو یاری کردن: *(The horse ~ed.)*

(٢) ڕابواردن؛ کەیف کردن.

caw (kô), *n.* قارەقار (قەڵەڕەشکە)؛ قارە.

v.i. قارەقارکردن

cay (kā, kē), *n.* دوورگەیەکی بچووکی نزمی لمین یا شیلانیی‌یە؛ تیغەیەکی لمین یا شیلانی نزیک کەناردەریایە.

cayenne pepper, جۆرە ئاڵەتێکی سووری زۆر تووند (هەروەها پێی دەوترێ " red pepper " ، " cayenne ") .

cayman (kā′mən), *n. Also* caiman, تیمساحی ئەمەریکی

cease (sēs), *v.t.* وەستاندن؛ بڕینەوە؛ دوایی پێ هێنان: *(to ~ fire)* .

v.i. وەستان؛ بڕانەوە؛ دوایی هاتن: *(All action ~d suddenly.)* .

n. وەستان: *(without ~)* .

ceasefire (sēs′fīr´), *n.* شەڕ وەستان؛ شەڕ ڕاگرتنی سەردەمی.

ceaseless (sēs′lis), *adj.* بێ وەستان؛ بێ ووچان؛ بەردەوام.

cecum (sē′kəm), *n.* = caecum.

cedar (sē′dĕr), *n.* دارەختێکی " ئەرز " (وەک هی لوبنان): دارەختێکی هەمیشە سەوزە لە تۆخمی سنەوبەر.

cedarbird (sē′dĕr-bûrd´), *n.* باڵندەیەکی بچووکی پۆپنەداری ئەمەریکی‌یە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.

cedar waxing, = cedarbird.

cede (sēd), *v.t.* (١) دەست لێ هەڵگرتن (خاوەنێتی). (٢) دان پێدانان؛ پێ لێنان.

ceil (sēl), *v.t.* (١) سەرگرتن (خانوو، ژوور). (٢) داپۆشین یا سواغدانی بنمێج‌و دیوار.

ceiling (sēl′iŋ), *n.* (١) بنمێج؛ بنەبان. (٢) نەوپەڕ؛ پەڕی نەوپەڕ: *(a ~ on prices, interest rates, etc.)* .

(٣) ئەوپەڕی بەرزی فڕۆکە.

hit the ceiling, [Slang], لەپڕ تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.

celebrant (sel′ə-brənt), *n.* (١) بەشداری ئاهەنگێکی ئایینی. (٢) بەشداری ئاهەنگ. (٣) قەشەی ئاهەنگێڕی ئایینی لە کڵێسەدا.

celebrate (sel′ə-brāt´), *v.t.* (١) ئاهەنگ‌و زەماوەند گێڕان. (٢) یادکردنەوە بە ئاهەنگ‌و زەماوەند. (٣) ستایش کردن؛ بانگ بۆدان؛ ڕێزلێنان. (٤) بڵاوکردنەوە.

v.i. (١) یادکردنەوە بە ئاهەنگ. (٢) ئاهەنگی ئایینی گێڕان. (٣) [Colloq.]، خۆش ڕابواردن؛ ئاهەنگ‌و زەماوەند گێڕان.

celebrated (sel′ə-brāt´id), *adj.* بەناوبانگ؛ ناسراو؛ ناودار: *(a ~ writer, case, etc.)*

celebration (sel´ə-brā′shən), *n.* ئاهەنگ؛ ئاهەنگ‌و زەماوەند؛ یادکردنەوە.

-celebrator *(n.).*

celebrity (sə-leb′rə-ti), *n.* (١) بەناوبانگ؛ بەناوبانگی؛ ناوداری. (٢) کەسێکی بەناوبانگ یا زۆر ناسراو.

celerity (sə-ler′ə-ti), *n.* خێرایی؛ تیژڕەوی.

celery (sel′ĕr-i), *n.* کەرەوز؛ سەوزەیەکە لە توخمی کەرەوز لاسکەکەی ئەستوورەو دەخورێت.

celesta (sə-les′tə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی‌یە.

celestial (sə-les′chəl), *adj.* (١) ئاسمانی. (٢) خودایی؛ پیرۆز. (٣) [C-]، چینی؛ تایبەتی بە وڵاتی چین.

n. (١) بوونەوەرێکی ئاسمانی. (٢) [C-] ، کەسێکی چینی.

celestial navigation, کەشتیوانی‌و فڕۆکەوانی کردن بەهۆی ڕۆژ‌و مانگ‌و ئەستێرەکانەوە.

celibacy (sel′ə-bə-si), *n.* (١) بێ ژن‌ومێردی؛ ڕەبەنی. (٢) بێ ژن‌ومێردی لەبەر هۆی ئایینی (وەک قەشەی کاسۆلیکی).

celibate (sel′ə-bit, sel′ə-bāt´), *n.* (١) کەسێکی بێ ژن‌و مێرد؛ کەسێکی ڕەبەن. (٢) کەسێکی ڕەبەن لەبەر هۆی ئایینی.

adj. (١) بێ ژن‌و مێرد؛ ڕەبەن؛ سەڵت. (٢) ڕەبەن بەهۆی ئاینەوە.

cell (sel), *n.* (١) خانە (زیندەوەرزانی). (٢) شانەی هەنگوین؛ خانە. (٣) کوخێتەی قەڵەندەر. (٤) زیندان؛ ژوورۆچکەی زیندان. (٥) بنکە؛ ڕێکخراوێکی بچووکی حیزبێک. (٦) خانەی باتری.

cella (sel′ə), *n.* ناوجەرگەی پەرستگایەکی کۆنی یۆنانی و ڕۆمانی.

cellar (sel′ĕr), *n.* (١) سەرداب؛ ژێرزەمین؛ ژێرخان. (٢) ژێرزەمینی شەراب؛ عەمباری ژێرخانی شەراب. (٣) ئازووقەی شەراب: *(He keeps a good ~ .)* .

v.t. لە سەرداب یا ژێرزەمیندا هەڵگرتن.

cellarage (sel′ĕr-ij), *n.* (١) سەرداب؛ ژێرزەمین؛ ژێرخان. (٢) کرێی شت عەمبارکردن لە سەردابدا.

cellarer (sel′ĕr-ĕr), *n.* کلیل بەدەستی ئازووقەی پەرستگا.

cellaret (sel′ĕr-et´), *n.* دۆڵابی شووشەی شەراب.

cellist (chel′ist), *n.* چێلۆژەن: کەسێکە ئامێرێکی مۆسیقایی کە پێی دەڵێن: " چێلۆ " لێدەدات.

cello (chel′ō), *n.* چێلۆ؛ کەڵەکەمان: ئامێرێکی مۆسیقایی‌یە لە " کەمان " دەچێت، بەڵام زۆر گەورەترە.

cellophane (sel′ə-fān´), *n.* سێلۆفەین: پەڕەیەکی تەنکی ڕۆشنە خواردەمەنی پێ دەپێچرێتەوە.

cellular (sel′yoo-lĕr), *adj.* (١) خانەیی؛ شانەیی. (٢) لە خانە پێکهاتووە

cellular phone, *Also* cell phone, تەلەفۆنی دەستی.

cellulate (sel′yoo-lāt´), *adj.* = cellular.

v.t. خانە خانە کردن.

cellule (sel′ūl), *n.* خانەیەکی زۆر بچووک.

cellulitis (sel´yoo-lī′tis), *n.* هەوکردنی ڕێشاڵی خانەیی گیاندار.

celluloid (sel′yoo-loid´, sel′ə-loid´), *n.* سێلیولۆید باغە لکە فیلمی سینەما و شانەو شتی تری وەهای لێ دروست دەکرێت.

cellulose (sel′yoo-lōs´), *n.* سیلولۆز ماددەیەکە دیواری خانەی پووەکو بەشی دارینی درەختی لێ پێکدێت.

cellulous (sel′yoo-ləs), *adj.* (١) زۆر خانەیی (٢) لە خانە پێکهاتوو

cell wall, دیواری خانە

celt (selt), *n.* ئامێرێکی زۆر کۆنی بەردین یا کانزایی‌یە وەک ئەسکەنەو تەور وایە

Celt (selt, kelt), *n. Also* Kelt, (١) سێلتی کەسێکە لە ڕەگەزی سێلتی کە لە کۆنەوە لە ئێرلەندەو ئوسکوتلەندەو وێڵز دادەنیشن. (٢) کەسێکە لە ڕەگەزی هیندۆ–ئەوروپی کۆن کە نیشتەجێی ئەوروپای ناوەڕاستو ڕۆژاوا بوون.

Celtic (sel′tik, kel′tik), *adj. Also* Keltic, سێلتی؛ تایبەتی بە ڕەگەزی " سێلت " و زمانو تایبەخۆو کلتوورەکەیان. *n.* زمانێکی هیندۆ–ئەوروپی‌یە لە وێڵزو ئوسکوتلەندەو ئێرلەندەو بەریتانیا کە ناوچەیەکی ڕۆژاوای فەرەنسایە قسەی پێ دەکرێت.

cement (sə-ment′), *n.* (١) چیمەنتۆ (٢) شتی پێوەلکێنەر (وەک سرێش) (٣) ماددەیەکی چیمەنتۆیی‌یە کلۆری ددانی پێ پڕ دەکرێتەوە. (٤) پەیوەندی. (٥) دیوارە ڕەقەکەی دیوی دەرەوەی ڕەگی ددان. *v.t.* (١) چیمەنتۆکردن؛ بە چیمەنتۆ قایم کردن یا پێکەوەنووساندن. (٢) بەهێزکردن؛ پتەوکردن: *(to ~ a relationship)* . *v.i.* پێکەوەنووسان (وەک بە چیمەنتۆ)؛ پێکەوەلکان؛ قایم بوون؛ بەهێزبوون.

cementation (sē´mən-tā′shən, sem´ən-tā′shən), *n.* (١) چیمەنتۆکردن؛ چیمەنتۆکاری؛ بە چیمەنتۆ پێکەوەنووساندن. (٢) تێوەدانی تۆزی خەڵووزی بەردین یا لم لە کانزایەکەوەو تواندنەوەیان و تێکەڵوکردنیان لەگەڵ چیمەنتۆدا بۆ دروستکردنی شتی وەک فەخفووری.

cementum (sə-men′təm), *n.* دیوارە ڕەقەکەی دیوی دەرەوەی ڕەگی ددان

cemetery (sem′ə-ter´i), *n.* گۆڕستان؛ قەبرستان

-cene (sēn), پاشگرێکە بەمانای: تازە؛ نوێ

cenobite (sen′ə-bīt´, sē′nə-bīt´), *n.* نیشتەنی پەرستگا؛ فەقێ

-cenobitic *(adj.)*; **cenobitism** *(n.)*.

cenotaph (sen′ə-taf´), *n.* گۆڕی بەتاڵ گۆڕێک یا گوومەزێکە کە لەڕووی ڕێزەوە بۆ مردوویەک دەکرێت کە تەرمەکەی لە شوێنێکی تر نێژرابێت.

cense (sens), *v.t.* (١) بۆنی شوێنێک یا کەسێک خۆش کردن بە بخوور سووتاندن (٢) بخوور سووتاندن (بۆ خودایەک).

censer (sen′sēr), *n.* شوشەی بخوور تێدا سووتاندن

censor (sen′sēr), *n.* (١) سەرژمێرو چاودێری ڕەووشت (لە ڕۆمای کۆن). (٢) چاودێری ڕەوشتی جەماوەر. (٣) چاودێری چاپەمەنی و فیلمو بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن (بۆ قەدەغەکردنی ناپەسەندەکانیان). (٤) ڕەخنەگر. *v.t.* چاودێری کردنی چاپەمەنی و فیلمو بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن لەلایەن میری‌یەوەو قەدەغەکردنی ناپەسەندەکانیان.

-censorial *(adj.)*.

censorious (sen-sôr′i-əs, sen-sō′ri-əs), *adj.* ڕەخنەگر؛ هەمیشە کەموکووڕی دۆزەرەوە.

censorship (sen′sēr-ship´), *n.* چاودێری کردنو پشکنینی چاپەمەنی و پۆستەو فیلم لەلایەن میری‌یەوەو قەدەغەکردنی ئەوانەی دژ بە میری یا ڕەووشتن

censurable (sen′shēr-ə-b'l), *adj.* سەرزەنشت دەهێنێت؛ لۆمە هەڵدەگرێت

censure (sen′shēr), *n.* سەرزەنشت؛ لۆمە. *v.t.* سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن

census (sen′səs), *n.* سەرژمێری دانیشتووان

cent (sent), *n.* (١) سەد (تەنها لە وتەی لە سەددا " per cent "). (٢) سەنت: سەدیەکی دۆلارێک.

centaur (sen′tôr), *n.* گیاندارێکی ئەفسانەیی‌یە سەرو سنگو پەلی مرۆڤی هەیەو لەشو لاقی ئەسپ (ئەفسانەی یۆنانی).

centenarian (sen´tə-nâr′i-ən), *adj.* سەد سالی؛ سەد ساڵە. *n.* کەسێکی سەد ساڵە.

centenary (sen′tə-ner´i, sen-ten′ə-ri), *n.* (١) سەدە؛ سەد ساڵ. (٢) سەد ساڵەیی؛ یادی سەد ساڵە. *adj.* (١) سەدەیی؛ سەد ساڵی. (٢) تایبەتی بە یادی سەد ساڵە.

centennial (sen-ten′i-əl), *adj.* (١) سەد ساڵی؛ هی سەد ساڵ. (٢) هەر سەد ساڵ جارێک پوودەدات. (٣) سەد ساڵ؛ تەمەنی سەد ساڵە. (٤) سەد ساڵ خایەن. (٥) تایبەتی بە یادی سەد ساڵە. *(The ~ celebration)* . *n.* (١) یادی سەد ساڵە. (٢) ناهەنگی یادی سەد ساڵە.

-centennially *(adv.)*.

center (sen′tēr), *n. Also* centre, (١) چەق؛ چەقی بازنە. (٢) تەوەرە. (٣) مەڵبەند؛ بارەگا؛ بنکە. (٤) ناوچەق؛ ناوچەرگە. (٥) ناوەند؛ ناوەڕاست. (٦) بازنەی دەوری نیشان (تیربازی). (٧) ناوجەرگە: *(Hollywood is the movie ~ .)* . (٨) یاریکەری ناوەڕاست (باسکە، فوتبۆڵی نەمەریکی). (٩) [C-]، حیزب یا ڕێکخراوێکی نیۆنازەو. *v.i.* لە ناوەڕاستدا بوون. *v.t.* (١) خستنە ناوەڕاستەوە؛ لە ناوەڕاستدا دانان. (٢) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ کۆکردنەوە.

center of gravity, چەقی قورسایی

centerpiece (sen′tēr-pēs´), *n.* (١) گوڵدانێک یا شتێکی جوان کە خوانی سەرمێزی پێ دەڕازێنرێتەوە. (٢) بەشی هەرەگرنگ یا سەرەکی

centi- (sen′ti), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەد. (٢) سەدیەک.

centigrade (sen′tə-grād´), *adj.* سەنتیگرەید: (ا) سەدی؛ سەد پلەیی. (ب) تایبەتی بە گەرمی پێوی سەدی.

centigrade thermometer, گەرمی پێوی سەدی

centigram, centigramme (sen′tə-gram´), *n.* سەنتیگرام: سەدیەکی گرامێک.

centimeter, centimetre (sen′tə-mē´tēr), *n.* سەنتیمەتر: سەدیەکی مەترێک

centipede (sen′tə-pēd´), *n.* هەزارپێ

centner (sent′nēr), *n.* (١) سەنگێکی ئەوروپایی‌یە بریتی‌یە لە پەنجا کیلۆ. (٢) سەنگێکی سەد کیلۆیی‌یە.

cento (sen′tō), *n.* (١) بەرهەمێکی وێژەیی‌یە کە لە چەند سەرچاوەیەکەوە وەرگیرابێت. (٢) چێشتی مجەوەر؛ شتێکی هەمەجۆری نەگونجاو. (٣) [Obs.]، پینەکاری.

central (sen′trəl), *adj.* (١) ناوجەرگەیی؛ ناوەندی؛ ناوەڕاستی. (٢) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ زۆر گرنگ.

-centrally *(adv.)*.

centralism (sen′trəl-iz′m), *n.* کۆبوونەوەی دەسەڵاتی میری لە پایتەختدا.

-centralist *(n.)*.

centrality (sen-tral′ə-ti), *n.* (١) ناوەڕاستێتی؛ ناوەندێتی. (٢) نێوانەڕەخوازی؛ لە ناوەڕاستدا مانەوە.

centralization (sen´trəl-ə-zā′shən), *n.* (١) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ بەرەو ناوەڕاست بردن. (٢) کۆکردنەوەی هەموو دەسەڵاتێکی میری لە یەک شوێن، لیژنە، یا فەرمانڕەوایدا؛ جڵەوگیری یەک شوێنی یا یەک کەسی؛ ناوەندێتی.

centralize (sen′trə-līz′), *v.t.* (۱) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ کۆمەڵ پڕ بەستن. (۲) خستنە ژێر یەک دەسەڵاتەوە؛ مێنانە ژێر یەک جڵەوگیری؛ پێکخستن و سەرەوکاری کردن لە یەک سەرچاوەوە.

v.i. لە ناوەڕاستدا کۆبوونەوە؛ لە ناوەڕاستدا کۆمەڵ بەستن.

centre (sen′tēr), *n., v.t. & v.i.*, = center.

centric (sen′trik), *adj. Also* **centrical**, (۱) ناوەڕاستی. (۲) ناوچەقدار. (۳) تایبەتی بە هەستەدەماری سەرچاوە.

-centrically *(adv.)*; **centricity** *(n.)*.

centrifugal (sen-trif′yoo-g'l), *adj.* (۱) بەرەو دەرەوە بزواو. (۲) هێزی بۆ دەرەوە بزواو بەکارهێنەر. (۳) لە ناوەڕاستەوە بۆ دەرەوە گەشانەوە یا پەرەسەندن (گوڵ). (٤) دەماری خوێنبەر.

n. مەکینەی پاڵ پێوەنەر بۆ دەرەوە.

centrifugal force, هێزێکە کە شتی خوڵاوە پاڵ پێوە دەنێت دوور لە تەوەرەکەی خۆی.

centrifuge (sen′trə-fūj′), *n.* ئامێری شت لەیەک جیاکەرەوە (وەک جیاکردنەوەی شیر لە کەرەو چەوری).

v.t. شت لەیەک جیاکردنەوە بە ئامێرێکی وەها.

-centrifugation *(n.)*.

centripetal (sen-trip′ə-t'l), *adj.* (۱) بەرەو ناوەڕاست بزواو. (۲) بەرەو ناوەوە گەورەبوون یا گەشانەوە (گوڵ)

centripetal force, هێزێکە کە شتی خوڵاوە پاڵ پێوە دەنێت بەرەو تەوەرەکەی.

centrist (sen′trist), *n.* ئەندامی حیزبێکی نێوانەرەو.

centro- (sen′trō, sen′trə), پێشگرێکە بەمانای: ناوەڕاست.

centroid (sen′troid), *n.* ناوەڕاست؛ ناوەڕاستی تۆپەڵ.

centrum (sen′trəm), *n.* (۱) چەق؛ ناوچەرگە. (۲) قەدی پرپرە.

centuple (sen′too-p'l, sen-tōō′p'l, sen-tū′p'l), *adj.* سەد-ئەوەندە

v.t. سەد ئەوەندە زیادکردن؛ کردن بە سەد ئەوەندە.

centuplicate (sen-tōō′plə-kāt′, sen-tū′plə-kāt′), *v.t.* سەد ئەوەندە زیادکردن؛ سەد ئەوەندە کردن.

adj. & n. سەد ئەوەندە

centurial (sen-tyoor′i-əl, sen-toor′i-əl), *adj.* سەدەیی؛ سەد سالی.

centurion (sen-tyoor′i-ən, sen-toor′i-ən), *n.* فەرماندەری سەد سەربازا (سوپای ڕۆمانی)

century (sen′chə-ri), *n.* سەدە؛ سەد سال

cephalad (sef′ə-lad′), *adv.* بەرەو سەر یا پێشەوەی لەش (تونکاری). زیندەوەرزانی)؛ سەروو پێشەوەی لەش.

cephalic (sə-fal′ik, se-fal′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە سەر یا مێشک؛ هی کەللە. (۲) لەناو سەردایە؛ بە سەرەوەیە؛ لە نزیک سەرەوەیە.

cephalo-, cephal- (sef′ə-lō, sef′ə-lə), پێشگرێکە بەمانای: سەر؛ کەللە؛ مێشک.

cephalometer (sef′ə-lom′ə-tēr), *n.* سەرپێو؛ کەللەپێو.

cephalothorax (sef′ə-lə-thôr′aks, sef′ə-lə-thō′raks), *n.* سەرو سنگ یەک؛ پێکهەوەنووسانی سەرو سنگ لە هەندێک گیاندارداا (وەک: جانجاڵوکە، دووپشک، گیانداری قاووغداری وەک قرژاڵ).

cephalous (sef′ə-ləs), *adj.* سەر یا کەللەی هەیە.

ceraceous (si-rā′shəs), *adj.* مۆیی؛ وەک مۆ.

ceramic (sə-ram′ik), *adj.* سیرامیکی؛ تایبەتی بە گۆزەودیزەکاری

ceramics (sə-ram′iks), *n.pl.* (۱) گڵینەکاری؛ گۆزەودیزەکاری. (۲) گۆزەودیزە؛ گڵینە؛ کاشی. (۳) خویندنی گڵینەکاری؛ وانەیەک لە گڵینەکاریدا.

ceramist (ser′ə-mist), *n.* گۆزەودیزەکار؛ گڵینەکار.

cerate (sêr′āt), *n.* جۆرە مەلهەمێکە (چەوری و مۆم جەوی تێدایە).

cerato- (ser′ə-tō, ser′ə-tə), پێشگرێکە بەمانای: شاخ؛ قۆچ.

ceratoid (ser′ə-toid′), *adj.* وەک شاخ یا قۆچ (لە شێوەو ڕەگیدا).

Cerberus (sûr′bēr-əs), *n.* سەگێکی سێ سەرە پاسەوانی دۆزەخ دەکات (نەفسانەی یۆنانی).

cere (sêr), *n.* چەرمی ژێر دەنووکی هەندێ باڵندە (وەک تووتی).

cereal (sêr′i-əl), *adj.* دانەوێڵەیی.

n. دانەوێڵە یا خواردەمەنیەکە تێکەڵاوی شیری سارد دەکرێت و بۆ بەرچایی دەخورێت.

cerebellum (ser′ə-bel′əm), *n.* مێشکۆڵە؛ مێشکە بچکۆلە.

cerebral (ser′ə-brəl, sə-rē′brəl), *adj.* (۱) مێشکی. (۲) تەنها لە مێشکەوە هاتووە نەک لە هەستەوە.

cerebral palsy, ئیفلیجی مێشک (کە لەپێش یا لەکاتی لەدایکبوونداا تووش دەبێت و دەبێتە هۆی لەرزین و کرژبوون و بزوانی ماسولکە لەخۆیەوە و هەروەها بە باشی قسە بۆ نەکران).

cerebrate (ser′ə-brāt′), *v.i.* بیرکردنەوە؛ مێشک بەکارهێنان.

-cerebration *(n.)*.

cerebric (ser′ə-brik, sə-rē′brik), *adj.* مێشکی.

cerebritis (ser′ə-brī′tis), *n.* هەوکردنی مێشک.

cerebro- (ser′ə-brō, ser′ə-brə), پێشگرێکە بەمانای: مێشک.

cerebrospinal (ser′ə-brō-spī′n'l), *adj.* تایبەتی بە مێشک و بڕبڕەی پشت.

cerebrum (ser′ə-brəm, sə-rē′brəm), *n.* مێشک.

ceremonial (ser′ə-mō′ni-əl, ser′ə-mō′nyəl), *adj.* (ا) (۱) تایبەتی بە ئاهەنگ؛ ڕەسمی؛ تایبەتی بە کاروباری میری. (ب) هەر بەناو؛ ناگرنگ. *(a ~ position, office, etc.)* .

n. ئاهەنگی ڕەسمی؛ نەریتی ناینی یا کۆمەڵایەتی (شایی، خەتەنەسووران). (۱) تایبەتی بە ئاهەنگ: *(a ~ welcome)* . (۲) ڕەسمی؛ ڕێک‌وپێک و بەنەزاکەت و جوان. (۳) حەزکەر بە ناسکی و ڕێک‌وپێکی و جوان نواندن.

ceremony (ser′ə-mō′ni), *n.* (۱) ئاهەنگی ڕەسمی؛ ئاهەنگی بەڕێکردنی کاروباری میری. (۲) ئاهەنگی کۆمەڵایەتی و ناینی و میری (شایی، خەتەنەسووران، بڕوانامە دان بە قوتابیان... هتد). (۳) نەریتی هێج‌وپووچ و پەڕپووت.

stand on ceremony, زۆر گوێدان بە نەریتی هێج‌وپووچ و پەڕپووت.

cerise (sə-rēz′, sə-rēs′), *n. & adj.* ئاڵ.

cero (sêr′ō), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەی دەریایە.

cero-, cer- (sêr′ə, ser′ə), پێشگرێکە بەمانای: مۆم.

cerotic acid, ترشی سیرۆتیک (کە لە مۆی شانەی هەنگویندا هەیە).

certain (sûr′t'n, sûr′tin), *adj.* (۱) تایبەتی؛ دیاریکراو؛ بڕاوە. (۲) مسۆگەر: *(This is a ~ cure for the disease.)* . (۳) دڵنیا؛ بێ گومان: *(I am ~ of his innocence.)* . (٤) تایبەتی؛ ناسراو؛ زانراو: *(a ~ person; for a ~ reason)* . (٥) هەند؛ ئەوتۆ؛ دیار: *(to a ~ extent)* .

for certain, بێ گومان.

certainly (sûr′t'n-li, sûr′tin-li), *adv.* (۱) بێ گومان. (۲) بەڵێ؛ بێ گومان: *(May I borrow your pen? C~ !)* .

certainty (sûr′t'n-ti, sûr′tin-ti), *n.* (۱) بێ گومانی؛ دڵنیایی؛ مسۆگەری. (۲) شتێک یا ڕووداوێکی بێ گومان.

of a certainty, [Archaic], بێ گومان.

certes (sûr′tēz), *adv.* [Archaic], بێ گومان؛ بە ڕاستی؛ تەواوە.

certifiable (sûr′tə-fī′ə-b'l), *adj.* شایەتی بۆ دەدرێت؛ گومانی لێ ناکرێت.

-certifiably *(adv.)*.

certificate (sēr-tif′ə-kit), *n.* بڕوانامە
v.t. بڕوانامە پێدان؛ دەسەڵات پێدان بە پەسمی
certificate of deposit, بڕوانامەی پارەی لە بانقدا دانراو.
certification (sūr′tə-fi-kā′shən), *n.* (١) بڕوانامە پێدان یا پێدران. (٢) بڕوانامە.
certified (sūr′tə-fīd′), *adj.* (١) دەستەبەرکراو؛ مۆرکراو؛ مسۆگەر. (٢) بڕوانامەدار. (٣) شێت؛ خراوەتە شێتخانەوە
certified check, چەکی بڕواپێکراوی بانق.
certified public accountant, ژمێریاری بڕوانامە پێدراو.
certify (sūr′tə-fī′), *v.t.* (١) شایەتی بۆ دان؛ مۆرکردن. *(to ~ a signature)*
(٢) دەستەبەرکردن. *(The bank must ~ your check.)* .
(٣) خستنە شێتخانەوە؛ بە شێت دانان
(٤) نیمژاکردنی پۆستە وەرگرتن
(٥) [Archaic] دڵنیاکردن؛ دڵنیابوون
v.i. شایەتی دان.
certiorari (sūr′shi-ə-rār′i, sūr′shi-ə-rā′ri), *n.* فەرمانی دادگایەکی بەرز بۆ دادگایەکی خوارتر بە ناردنی فایلی داوایەک بۆ دادگا بەرزەکە بۆ پیاچوونەوەی.
cerulean (sə-rōō′li-ən), *adj.* شینی ئاسمانی؛ شین.
cerumen (sə-rōō′mən), *n.* مێوی گوێ
cervical (sūr′vi-k'l), *adj.* تایبەتی بە مل و زێ (تونکاری).
cervices (sēr-vi′sēz. sūr′və-sēz′), *n. plural of* cervix.
cervicitis (sūr′vi-sī′tis), *n.* هەوکردنی کونی زێ.
cervine (sūr′vīn, sūr′vin), *adj.* (١) تایبەتی بە تۆخمی ئاسک. (٢) وەک ئاسک.
cervix (sūr′viks), *n.* (١) مل؛ پشتی مل. (٢) کونی زێ.
cessation (se-sā′shən), *n.* وەستان؛ دوایی پێ هاتن.
(There will be a ~ of hostilities between the two warring countries.)
cession (sesh′ən), *n.* دەست لێ هەڵگرتن (ماف، زەوی‌وزار).
cesspit (ses′pit′), *n.* زێراب.
cesspool (ses′pōōl′), *n.* (١) چاڵی بیسایی و زبڵ؛ زێراب. (٢) شوێنێکی پیس و بۆگەن
cestode (ses′tōd), *n.* کرمی شریتی
cestus (ses′təs), *n.* پشتێن (بەتایبەتی هی بووک).
cestus (ses′təs), *n.* دەستکێشی بۆکسبازی پڕمانی کۆن.
cesura (si-zhoor′ə, si-zyoor′ə), *n.* = **caesura.**
cetacean (si-tā′shən), *adj.* تایبەتی بە گیانداری ئاوی بێ تووکی شێردار (وەک نەهەنگ و ماسیگای ئاوی).
cetaceous (si-tā′shəs), *adj.* = **cetacean.**
cevitamic acid, = vitamin C.
cf., = confer = compare., ببینە (بەراوێن)؛ بەراوردی کە.
Chablis (shab′li), *n.* شابلی جۆرە شەرابێکی سپی فەرەنسیە.
chafe (chāf), *v.t.* (١) لێکخشاندن؛ لێکخستن؛ لەیەک سووانڈن. (٢) سووانڈن (بە لێکخشاندن). (٣) ڕووشاندن
(٤) پەستکردن؛ تووڕەکردن. *(The delay ~d her.)* .
v.i. (١) (~ on ; ~ against)، لێکخستن؛ لێکخشاندن.
(٢) پەست بوون؛ تووڕەبوون
n. (١) لێکخشان؛ لێکەوتن؛ لێکخستن
(٢) ڕووشان؛ ڕووشاوی (لە ئەنجامی لێکخستن)
(٣) پەستی؛ تووڕەیی
chafe at the bit, پەست بوون (بەهۆی دواکەوتنەوە)؛ ئارام نەمان.
chafer (chāf′ēr), *n.* جۆرە قاڵونچەیەکە گەڵای درەخت و ڕووەک دەخوات
chaff (chaf, chäf), *n.* (١) سەرکوزەر؛ کەپک؛ تۆپک؛ پووش‌وپەڵاش. (٢) کا. (٣) پیسمک؛ شتێکی بێ نرخ. (٤) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە.
v.t. & v.i. گاڵتەوگەپ کردن؛ گاڵتەپێکردن.
chaffer (chaf′ēr), *n.* (١) سەوداکردن؛ چەندوچۆن کردن لەسەر نرخ. (٢) [Obs.]، کڕین و فرۆشتن.
v.i. (١) سەوداکردن؛ چەندو چۆن کردن لەسەر نرخ. (٢) دەمەتەقێ کردن.
v.t. (١) شەرە قسە کردن؛ شەرە دەم کردن.
(٢) [Obs.]، کڕین و فرۆشتن
chaffinch (chaf′inch), *n.* باڵندەیەکی دەنگ خۆشە نەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.
chaffy (chaf′i, chäf′i), *adj.* (١) پووش‌وپەڵاشاوی؛ پڕ لە کۆزەر؛ کەپەکاوی. (٢) بێ نرخ؛ پیسمک؛ هیچ‌وپووچ.
chagrin (shə-grin′), *n.* پەستی، تووڕەیی، ڕیسوایی، یا دڵتەنگی لە ئەنجامی سەرنەگرتنی کارێکدا.
v.t. تەریق بوونەوە؛ ڕیسوابوون؛ دڵتەنگ بوون؛ پەست بوون.
chain (chān), *n.* (١) زنجیر؛ زیزە. (٢) پست؛ پستە.
(٣) *(pl.)*، کۆت؛ پێوەند؛ کەڵەپچە؛ تەوق.
(٤) *(pl.)*، دیلی؛ دەستبەسەری. (٥) زیزەیەکی جوان.
v.t. (١) زنجیرکردن؛ کەڵەپچە کردن. (٢) بەستنەوە.
(٣) بە دیل گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ دەستبەسەرکردن.
chain gang, کۆمەڵە بەند یا دیلی زنجیر کراو لەکاتی ئیش کردندا (بۆ ئەوەی ڕانەکەن).
chain letter, نامەی پستەیی: نامەیەکە کە هەرکەس دەیننێرێت بۆ کەسێکی تر پاش خوێندنەوەی.
chain reaction, زنجیرە ڕووداو.
chain store, زنجیرە فرۆشگا: دەستە دووکانێکە کە هەمان کۆمپانیا خاوەنیان بێت و هەمان شت بفرۆشن.
chair (chār), *n.* (١) کورسی؛ تەختەک. (٢) پلەوپایە یا پیشەیەکی بەرز.
(٣) سەرۆک: *(He is the ~ of the physics department.)* .
(٤) کۆڕگێڕ؛ سەرۆکی کۆبوونەوەیەک.
(٥) (ا) کورسی کارەبایی. (ب) کوشتن بە کورسی کارەبایی.
v.t. (١) دانیشاندن؛ خستنە سەر کورسی.
(٢) کردن بە سەرۆک؛ هەڵبژاردن بە سەرۆک.
(٣) کۆڕگێڕان؛ سەرۆکایەتی کۆڕ کردن.
take the chair, (١) کۆڕگێڕان؛ سەرۆکایەتی کۆبوونەوە کردن. (٢) کۆڕ دەستپێکردن؛ دەستپێکردنی کۆبوونەوە.
chair car, = **parlor car.**
chairman (chār′mən), *n.* (١) سەرۆک (ژانکۆ، لیژنە، کۆبوونەوە، حیزب... هتد)؛ لێپرسراو. (٢) پاڵ پێوەنەری نەخۆشی سەر کورسی پێچکەدار.
chairmanship (chār′mən-ship′), *n.* سەرۆکایەتی.
chairwoman (chār′woom′ən), *n.* سەرۆک (ژن).
chaise (shāz), *n.* گاڵیسکەیی سووکی دووپێچکەیی یا چوارپێچکەییە.
chalcanthite (kal-kan′thīt), *n.* زاخی شین.
chalcedony (kal-sed′'n-i, kal′sə-dō′ni), *n.* گەوهەری سپی.
chalco- (kal′kō, kal′kə), پێشگرێکە بەمانای: مس؛ وەک مس.
chalcography (kal-kog′rə-fi), *n.* نەقش هەڵکەندن لەسەر مس.
Chaldean (kal-dē′ən), *adj.* کلدانی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) کلدانی؛ کەسێکی کلدانی. (٢) ئەستێرەوان؛ جادوگەر.
(٣) زمانی کلدانی.
chalet (sha-lā′, shal′i), *n.* (١) کوخێنەی شوان (لە شاخی " ئەلپ " ی سویسرا). (٢) خانوویەکی بچووکی سویسرایی گوێ سەبانە پانە
(٣) خانوویەکی بچووکی گوێ سەبانە پان.
chalice (chal′is), *n.* (١) کووپ؛ پەرداخ؛ کاسە؛ جام.
(٢) کاسەی بادەی پیرۆز (کڵێسە)؛ کاسەی بادەی شێوی خوایی (خاچ پەرستی).
(٣) گوڵێکی وەک کاسە یا جام.
chalk (chôk), *n.* (١) تەباشیر. (٢) گەچ. (٣) سەرجەم؛ کۆ.

adj. بە تەباشیر کراو: *(a ~ drawing)* .

v.t. (١) گەچ یا پەینی کیمیایی تێکردن (زەوی‌وزار).
(٢) تەباشیراوی کردن؛ گەچ تێوەدان. (٣) سپیکردنەوە؛ گەچکاری کردن.
(٤) نووسین، نیگارکێشان، یا نیشانەکردن بە تەباشیر.

chalk out, (١) نیشانەکردن (وەک بە تەباشیر).
(٢) ڕەنگ ڕشتن؛ نەخشەکێشان.

chalk up, (١) تۆمارکردن؛ خستنە سەر یا نووسین (خاڵی براوە لە پێشبڕکێیەکدا)؛ سەرجەم کردن؛ کۆکردنەوە.
(٢) خستنە سەر حسابی قەرز. *(chalk it up to my account.)* .

chalky (chôk′i), *adj.* تەباشیری. (١) تەباشیری تێدایە.
(ب) ڕەنگی وەک تەباشیرە.

challenge (chal′ənj, chal′inj), *n.* (١) داواکردنی پاسەوان لە کەسێک بۆ ناوی خۆ ناشکراکردن. (٢) بەرەنگاربوون؛ بەرەنگاری؛ ڕووبەڕوو وەستان. (٣) بەڕەنج دانەوەی بیروباوەڕێک.
(٤) گومان دەربڕین دەربارەی نەنجامی هەڵبژاردنێک یا ماڤی دەنگدانێک.
(٥) داوای زۆرانبازی، شەڕە شیر، یا پێشبڕکێ لێکردن.
(٦) داوا؛ داواخوازی. (٧) نەرکێکی گران بەڵام خۆش.

v.t. (١) بەڕیرسیار کردن؛ لێپرسینەوە. (٢) گومان دەربڕین؛ بەڕەنج دانەوە.
(٣) داوای زۆرانبازی، شەڕە شیر، یا پێشبڕکێ لێکردن.
(٤) بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.
(٥) داواکردن؛ ویستن
(٦) گومان دەربڕین دەربارەی نەنجامی هەڵبژاردنێک یا ماڤی دەنگدانێکەو داوای دووبارەکردنەوەی کردن.

v.i. (١) بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان؛ بەڕەنج دانەوە.
(٢) دەستپێکردن بە وەرین (سەگی ڕاو).

chamber (chām′bĕr), *n.* (١) ژوور (بەتایبەتی هی نووستن).
(٢) *(pl.)*، [British]، دەستە ژوور؛ تاقمە ژوور.
(٣) *(pl.)*، فەرمانگەی دادپرس؛ ژووری دادپرس: *(the judge's ~s)* .
(٤) دیوەخانی کۆشکێک یا کەسێکی پلەوپایە بەرز.
٥ خەزێنەی میری؛ ژووری خەزێنە (٦) مۆڵی کۆبوونەوەی پەرلەمان.
٧ نەنجوومەنی پەرلەمان: *(the C~ of Deputies)* .
٨ نەنجوومەن: *(a ~ of commerce)* .
٩ بۆشایی (لەشی گیاندار یا ڕووەک)؛ کون.
١٠ لوولەی تفەنگو دەمانچە (کە گوللەکەی تێدایە پێش تەقاندنی).
١١ chamber pot .

v.t. (١) لە ژوورا دانان؛ ژووری نووستن پێدان.
(٢) هێنانە سەرێن (تفەنگ، دەمانچە)؛ گوللە خستنە لوولەوە.
(٣) دەورەگرتن؛ خستنە ناوەوە.

adj. تایبەت بە مۆسیقایەک کە لە ژوورێکی بچووکدا لێدەدرێت بۆ چەند کەسێک.

chamberlain (chām′bĕr-lin), *n.* (١) سەرکاری خانەی پاشا یا پیاوێکی گەورە؛ سەرکار. (٢) کاربەدەستێکی گەورە (لە هەندێک کۆشکی شاهانەدا). (٣) [Archaic]، خەزنەدار. (٤) [Archaic]، بەردەستی تایبەتی پیاوێکی گەورە.

chambermaid (chām′bĕr-mād′), *n.* کارەکەری ژووری نووستن؛ کارەکەری نوتێل.

chamber music, جۆرە مۆسیقایەکە کە لە مۆڵێکی بچووکدا لێدەدرێت.

chamber of commerce, نەنجوومەنی بازرگانی؛ ژووری بازرگانی.

chamber pot, تەنەکەی میزی ژووری نووستن.

chameleon (kə-mē′li-ən, kə-mēl′yən), *n.* (١) خۆرپەرست: جۆرە مارمێلکەیەکە ڕەنگەکەی بە تیشکی خۆر دەگۆڕێت.
٢ کەسێکی بێ بار؛ گوپی پڕژ.

-chameleonic *(adj.)*.

chamfron (cham′frən), *n.* قەڵغانی سەری ئەسپ.

chamois (sham′i), *n.* (١) ئاسکە کێوی؛ بزنە کێوی.
(٢) پێستی شاموا: پارچە پێستەیەکی نەرمە شوشەو شتی وەهای پێ پاک دەکرێتەوە (لە پێستی ئاسکەو مەڕو بزن دروست دەکرێت).

adj. (١) لەم جۆرە پێستەیە دروستکراوە. (٢) ئاسک ڕەنگ.

v.t. پاکردنەوە بەم جۆرە پێستەیە؛ بریقەدارکردن.

chamomile (kam′ə-mīl′), *n.* = **camomile.**

champ (champ), *v.t. & v.i.* (١) کرۆشتن؛ ملچەملچ کردن.
(٢) بە ددان گرتن؛ ددان تێگیرکردن: *(The horse ~ed at the bit.)*

n. کرۆشتن؛ ملچەملچ.

champ (champ), *n.* [Slang], = **champion.**

champagne (sham-pān′), *n.* (١) شامپانیا (خواردنەوە).
(٢) ڕەنگی زەردی سەوزکار یا کاڵ.

adj. (١) زەردی کاڵ یا سەوزکار.
(٢) تایبەتی بەم خواردنەوەیە (شامپانیا).

champaign (sham-pān′), *n.* دەشتێکی گەورەی بەربەرەڵای تەخت؛ دەشت.

adj. تەختو بەربەرەڵا.

champignon (sham-pin′yən), *n.* قارچک.

champion (cham′pi-ən), *n.* (١) پاڵەوان؛ قارەمان؛ پارێزەر: *(a ~ of the oppressed)*
(٢) براوە (پێشبڕکێ)؛ براوەی یەکەم خەڵات.

adj. براوە.

v.t. (١) پاڵپشتی کردن؛ لایەنگری کردن؛ خەبات بۆ کردن؛ بانگ بۆ دان: *(to ~ a cause)*
(٢) [Obs.]، بەربەرەکانی کردن؛ بەرەو ڕوو وەستان.

championship (cham′pi-ən-ship′), *n.* (١) لایەنگری کردن؛ بانگ بۆ دان؛ خەبات بۆ کردن. (٢) پاڵەوانێتی؛ قارەمانێتی.
(٣) پێشبڕکێی پاڵەوانێتی: بۆ ئەوەیە بزانرێ چ کەسێک یا تیپێک لە هەموو ئەوانی تری دەباتەوە.

chance (chans, chäns), *n.* (١) ڕێکەوت؛ هەڵکەوت.
(to take a ~) (٢) بەخت. (٣) هات‌و نەهات؛ مەترسی.
(You'll have a ~ to go.; (٤) هەل؛ دەرفەت؛ بوار؛ ماوە؛ ڕێ.
He had no ~ of escape.; Give me a ~ .)
(There is a ~ that he will live.) (٥) لەوانە بوون؛ بۆ هەبوون.

adj. بە ڕێکەوت: *(a ~ encounter, meeting, etc.)* .

v.i. وا ڕێکەوتن؛ وا ڕووداو: *(It ~ed that he lost.)* .

v.t. مەترسی کردن.

by chance, (١) لەوانەیە؛ بۆی هەیە.
(٢) بە ڕێکەوت؛ بە هەڵکەوت.

chance on (or upon), بە ڕێکەوت تووش بوون یا پێ گەیشتن؛ بە ڕێکەوت هاتن بەسەردا یا دۆزینەوە.

on the chance, بە هیوای وا ڕێکەوتنەوە؛ بە هیوای ئەوەوە:
(I'll go to his house on the chance of seeing him before he leaves.)

chanceful (chans′fəl, chäns′fəl), *adj.* (١) پڕ لە ڕووداو؛ شتی زۆر تێیدا ڕوویداوە. (٢) [Archaic]، ڕێکەوتی؛ هەڵکەوتی.
(٣) [Archaic]، مەترسیدار؛ پڕ لە مەترسی؛ هات‌و نەهات.

chancel (chan′s'l, chän′s'l), *n.* دەوروپشتی قوربانیگا (کلێسە).

chancellery (chan′sə-lĕr-i, chän′sə-lĕr-i), *n.* (١) پلەوپایەی پاوێژکاری پاشا، سەرەک وەزیران، یا باڵیۆز. (٢) فەرمانگەی یەکێک لەم کاربەدەستانە. (٣) باڵیۆزخانە.

chancellor (chan′sə-lĕr, chän′sə-lĕr), *n.* (١) پاوێژکاری پاشا.
(٢) سکرتێری یەکەمی باڵیۆزخانە. (٣) فەرمانبەرێکی گەورەی نێنگلتەرە.
(٤) سەرۆکی زانکۆ. (٥) سەرەک وەزیران (وەک: ئەڵمانیا و نەمسا).
(٦) سەرەک دادپرسان (لە هەندێ لە وڵایەتەکانی ئەمەریکادا).

Chancellor of the Exchequer, وەزیری دارایی نێنگلتەرە.

chancellorship (chan′sə-lĕr-ship′, chän′sə-lĕr-ship′),

n. پلەوپایەو ماوەی لەسەر کار بوونی پاوێژکاری پاشا، سەرەک وەزیران، یا سەرۆکی زانکۆ.

chance-medley (chans′med′li, chäns′med′li), *n.* (١) کوشتنی ڕێکەوت؛ کوشتنی بێ دەسەنقەست؛ شەڕێکی کتوپڕی کە یەکێکی تێدا بکوژرێت. (٢) کارێکی ڕێکەوت.

chancery (chan′sēr-i, chän′sēr-i), *n.* (١) دادگای بەرزی ئینگلیزی. (٢) دادگای وێژدانی: بۆ ئەو داوایانەی کە تەنها بە یاسا بڕیاری لەسەر نادرێت بەڵکو بە وێژدان. (٣) بانیزۆخانە. (٤) تەرشیف؛ فەرمانگەی هەڵگرتنی بڕوانامەی میری و گشتی. (٥) **chancellery**.

in chancery, (١) لە دادگادایە؛ دادگا تێی دەڕوانێت. (٢) بێ نومێدە؛ بارى شلۆقە. (٣) سەری لەنێوان هەردوو دەستی بەرامبەرەکەیدایە (زۆرانبازی).

chancre (shaŋ′kēr), *n.* ئاتەشەک؛ فەڕەنگی؛ بڕینێکی پەقی ئەندامی زاووزێیە

chancroid (shaŋ′kroid), *n.* بڕینێکی نەرمی ئەندامی زاووزێیە

chancy (chan′si, chän′si), *adj.* [Colloq.]. هات و نەهات؛ دووبەختی؛ ئەگەرونەگەر.

chandelier (shan′də-lēr′), *n.* چل چرا؛ ئاوێزە.

chandelle (shän′del′), *n.* بەرزبوونەوە و بوو وەرگێڕانی کوتوپڕی فڕۆکە

chandler (chan′dlēr, chän′dlēr), *n.* (١) مۆمچی؛ مۆم فرۆش. (٢) فرۆشیار؛ تاك فرۆش.

chandlery (chan′dlēr-i, chän′dlēr-i), *n.* (١) مۆمخانە (٢) مۆمچیتی؛ مۆم فرۆشی.

change (chānj), *v.t.* (١) گۆڕین (لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر). (٢) گۆڕینەوە (شت). (٣) گۆڕینەوە (پارە). (٤) گۆڕین (جلوبەرگ). (٥) گۆڕین (فرۆکە، شەمەندەفەر... هتد لەکاتی گەشتدا).

v.i. گۆڕان

n. (١) گۆڕینێ؛ گۆڕان. (٢) پارەی وورد؛ وورده. (٣) باقی حساب کە دەدرێتەوە بە کڕیار. (٤) بازار.

change hands, دەستا و دەست کردن.

ring the changes, (١) زەنگ لێدان بە هەموو چەشنێك. (٢) کردن یا ووتنی شتێك بە هەموو شێوەیەك.

changeable (chān′jə-b′l), *adj.* دەگۆڕێت؛ بۆی هەیە بگۆڕێت؛ حولحولی

changeful (chānj′fəl), *adj.* دەگۆڕێت؛ زوو زوو دەگۆڕێت یا بۆی هەیە بگۆڕێت.

changeling (chānj′liŋ), *n.* (١) منداڵێك کە بە ساوایی لەگەڵ منداڵێکی تر گۆڕابێتەوە. (٢) [Archaic]، کەسێکی حولحولی. (٣) [Archaic]، کەسێکی بێ مێشك

change of life, گەیشتنە تەمەنی وەستانی بێ نوێژی لە ئافرەتدا.

changeover (chānj′ō′vēr), *n.* گۆڕین بۆ سیستەمێك یا ئامانجێکی تر

channel (chan′′l), *n.* (١) ڕێڕەوی ڕووبار یا جۆگە. (٢) بەشی قوواڵی ڕووبار یا بەندەرێك. (٣) جۆگە؛ بۆری. (٤) ڕێنبار یا ڕێڕەو. (٥) (*pl.*)، ڕێگای پەیوەندی کردن. (٦) ڕێنبازی گەیاندن (ئامێری ئەلەکترۆنیك). (٧) خەنەق؛ دێراو؛ درز.

v.t. (١) دابڕین؛ خەنەق تێدا هەڵکەندن. (٢) ڕابەری کردن بە ڕێگایەکی تایبەتیدا.

chant (chant, chänt), *n.* گۆرانی؛ سروود.

v.t. & v.i. گۆرانی ووتن؛ سروود خوێندنەوە وەك گۆرانی.

chanteuse (shän′töz′), *n.* ژنێکی گۆرانی بێژ بەتایبەتی لە تیاترۆدا.

chantey (shan′ti), *n.* گۆرانی کەشتیەوان.

chanticleer (chan′ti-klēr′), *n.* کەڵەشێر

chantry (chan′tri, chän′tri), *n.* (١) ئەو پارەیەی کە کەسێك تەرخانی دەکات بۆ کرێی دۆزەخ خوێندن بۆی دوای مردنی. (٢) کڵێسەیەکی بچووك یا بەشێك لە کڵێسەیەك کە پارەی بۆ تەرخان کراوە بۆ دۆزەخ خوێندن بەسەر مردوویەکدا.

chaos (kā′os), *n.* ئاژاوە؛ شێواوی؛ پەشێوی؛ پاشاگەردانی.

chaotic (kā-ot′ik), *adj.* شێواو؛ پەشێو

chap (chap), *v.t.* (chapped, chapping), ووشك کردنەوە و قڵیشاندنی پێستی لێو یا لەش.

v.i. ووشك بوونەوە و قڵیشان (پێستی لێو یا لەش).

n. ووشك بوونەوە و قلیشاندنی پێستی لێو یا لەش.

chap (chap), *n.* کوڕ؛ کابرا؛ زەلام.

chap., = **chapter**.

chaparral (chap′ə-ral′), *n.* دارو دەوەنێکی چڕی کورت.

chapbook (chap′book′), *n.* نامیلکەیەك کە هەڵبەست و سروودو نووسراوی ئایینی تێدا بێت.

chapeau (sha-pō′), *n.* کڵاو.

chapel (chap′′l), *n.* (١) کڵێسە. (٢) ژوورێکی بچووك بۆ نوێژو خوا پەرستن لەناو کڵێسە، خەستەخانە، دانشگا، یا نۆردووگایەکدا.

chaperon, chaperone (shap′ə-rōn′), *n.* ژنێکە کە لەگەڵ کچێك یا چەند لاوێکدا دەبێ لە کاتی چوونە دەرەوەو ناهەنگدا بۆ سەرپەرشتی کردن؛ یاوەر (بەتایبەتی هی کچ یا منداڵ لەکاتی چوونەدەرەوەدا).

v.t. سەرپەرشتی کردنی کچ لە کاتی چوونە دەرەوەو ناهەنگدا لەلایەن کەسێکی گەورەترەوە لە خۆی.

chapfallen (chap′fôl′ən, chop′fôl′ən), *adj.* غەمبار؛ کۆست کەوتوو

chaplain (chap′lin), *n.* (١) قەشەیەکە کە لێپرسراوی کڵێسەیەکی بچووك بێ. (٢) قەشەیەکە کە لێپرسراوی کاروباری ئایینی پەرلەمان یا ڕێکخراوێکی تر بێ. (٣) قەشەی نۆردووگایەکی سوپا.

chaplet (chap′lit), *n.* (١) تاجە گوڵ. (٢) تەزبیح؛ تەزبیحی نوێژ.

chapman (chap′mən), *n.* (١) دەستگێر؛ فرۆشیاری دەستگێر. (٢) [Archaic]، بازرگان.

chaps (chaps), ***n.pl.*** – **chaparajos.**

chapter (chap′tēr), *n.* (١) بەش (پەرتووك)؛ بەند. (٢) چەرخ (مێژوو). (٣) لق (ڕێکخراو، یانە... هتد). (٤) کۆبوونەوەی قەشە؛ قەشەکان. (٥) کۆبوونەوەی هەموو ئەوانەی کە لە دێرێکدا دەژین. (٦) کۆبوونەوە دابەشکردنی پەرتووکێك بە چەند بەشێك یا بەندێکەوە.

v.t.

chapter house, (١) ئەو خانووەی ئەندامانی دێرێك تێیدا کۆدەبنەوە. (٢) خانوویەکە کە ئەندامانی لقی ڕێکخراوێکی کوڕ یا کچی دانشگا تێیدا دەژین و کۆدەبنەوە.

char (chär), *v.t.* (١) سووتاندن. (٢) سووتاندن وەك خەڵووز؛ ڕەش کردن

v.i. سووتان وەك خەڵووز؛ ڕەش بوون.

n. خەڵووز.

char (chär), *n.* جۆرە ماسیەیەکە.

char (chär), *n.* (١) کار یا ئیشی ناوماڵ. (٢) کارەکەر.

v.i. (١) کار یا ئیشی ناوماڵ کردن. (٢) کار یا ئیشی بچووك کردن.

character (kar′ik-tēr, kar′ək-tēr), *n.* (١) ڕەوشت؛ ڕەفتار؛ کردەوە؛ گەوهەر. (٢) ناوبانگ. (٣) پەسەندنامە (لە خاوەن کارەوە بۆ مووچەخۆر). (٤) کەسێکی سەیر یا جیاواز لە خەڵك. (٥) کەسێکی ناو چیرۆك یا شانۆگەرییەك. (٦) تیپ (ئەلفوبێ).

v.t. نووسین؛ نەخش کردن؛ هەڵکەندن.

in character, لەگەڵ ڕەوشت یا ناوبانگی کەسێکدا دەگونجێ.

out of character, لەگەڵ ڕەوشت یا ناوبانگی کەسێکدا ناگونجێ.

characteristic (kar′ik-tēr-is′tik), *adj.* نیشانە؛ تایبەخۆ؛

جیاکەرەوە

n. (١) ڕەوشتێکی تایبەتی یا جیاکەرەوە. (٢) " ژمارەی بەیانی " ی لۆگاریتمی.

characterization (kar´ik-tēr-ə-zā´shən, kar´ik-trə-zā´-shən), **n.** (١) ڕەفتار یا ڕەوشت ڕوونکردنەوە؛ ڕەفتار دیاریکردن. (٢) ڕوونکردنەوەی ڕەفتاری کەسێکی ناو چیرۆکێک یا شانۆگەرییەک لەڕێی قسەو کردەوەو هێماوە.

characterize (kar´ik-tēr-īz´), **v.t.** (١) ڕەفتار یا ڕەوشت ڕوونکردنەوە. (٢) جیاکردنەوە لە شتی تر بە تایبەتخوێیەک یا هێمایەک؛ نیشانەکردن.

character sketch, وێنەی ڕەوشت یا ڕەفتار؛ وێنەی ژیانی کەسێکو خووڕەووشتی.

charactery (kar´ik-tēr-i, kar´ik-tri), **n.** تیپ؛ تیپو هێما؛ بەکارهێنانی تیپو هێما یا نیشانە بۆ دەربڕینی بیروباوەڕ.

charade (shə-rād´), **n.** نوواندنی هێمایی یا بێ دەنگ؛ یارییەکە لەنێوان چەند کەسێکدا دەکرێت، یەکێکیان لەبری ووشە نوواندنی بێ دەنگ بەکاردەهێنێو ئەوانی تر ئەبێ باسەکەی بزانێو بیدۆزنەوە.

charcoal (chär´kōl´), **n.** (١) خەڵووز. (٢) پێنووسی خەڵووز. (٣) وێنە یا تابلۆیەکە کە بە پێنووسی خەڵووز دروست کرابێت. (٤) ڕەنگی ڕەشباو؛ ڕەشتاڵە.

v.t. نووسین، وێنەکێشان یا ڕەشکردنەوە بە پێنووسی خەڵووز.

chard (chärd), **n.** سلق

charge (chärj), **v.t.** (١) بێ سپاردن؛ خستنە ئەستۆ. (٢) فەرمان بەسەردا کردن؛ ئامۆژگاری کردن؛ داوالێکردن. (٣) (with ~). تاوانبارکردن؛ تاوان خستنە پاڵ. (٤) نرخ لەسەر دانان؛ داواکردنی نرخێکی تایبەتی (بۆ کردنی کارێک یا کڕینی شتێک). (٥) داوای پارە لێ کردن. (٦) بە قەرز کڕین؛ خستنە سەر حسابی قەرز. (٧) هێرش بردنە سەر. (٨) نیشانە لێگرتن. (٩) داگرتنەوە (تفەنگ، دەمانچە... هتد). (١٠) شتێک کردنە ناو شتێکی ترەوە. (١١) پرکردنەوە (پاتری). (١٢) هێنانە جۆش. (١٣) پرکردن؛ تێکردن.

v.i. (١) هێرش بردنە سەر. (٢) داوای دانەوەی پارە لێکردن. (٣) خستنە سەر قەرز. (٤) دانیشتن یا پاڵدانەوە بە تێخوڕین (سەگ).

n. (١) لە ئەستۆدا بوون؛ لێپرسراوێتی؛ سەرپەرشتی. (٢) نەرکی سەرشان. (٣) کەسێک کە سەرپەرشتی کردنی لە ئەستۆی کەسێکی تردا بێت؛ کەسێک کە کەسێکی تر کرابێت بە لێپرسراوی؛ کەسێکە کە بێ بە نەرک بەسەر کۆمەڵەوە، چونکە دەبێ کۆمەڵ یا میری بیژنێنێت. (٤) فەرمان؛ ئامۆژگاری. (٥) تاوان. (٦) مژ؛ کڕێ؛ هەق (کار). (٧) قەرز. (٨) هێرش؛ فەرمانی هێرش بردنە سەر. (٩) باری سەرشان؛ نەرک. (١٠) ئەو تەقەمەدێیەی کە لە یەک جاردا دەتەقێنرێتەوە. (١١) ئامێری پرکەرەوەی کارەبا.

bring a charge against, تاوانبارکردن؛ شکات لێکردن

charge off, بە وون بوو دانان.

get a charge out of, بێ خۆش بوون؛ خۆشی لێ وەرگرتن

in charge of, لێپرسراو

chargeable (chär´jə-b'l), **adj.** (١) دەتوانرێ پر بکرێتەوە (پاتری). (٢) دەتوانرێ دابگیرێتەوە (تفەنگ). (٣) دەتوانرێ بخرێتە سەر حسابی قەرز. (٤) دەتوانرێ تاوانبار یا گومانبار بکرێ

charge account, حسابی قەرز.

charger (chär´jēr), **n.** (١) هێرش بەرە سەر (مرۆڤ یا شت). (٢) نەسپی جەنگ. (٣) ئامێرێک کە پاتری پر دەکاتەوە.

charily (chär´ə-li), **adv.** (١) بە ترسەوە؛ بە وورییاییەوە؛ بە شەرمەوە. (٢) بە دەست قوچاوی؛ بە ڕەزیلی.

chariness (chär´i-nis), **n.** (١) مەترسی؛ وورییایی. (٢) گیری؛ دەست قووچاوی؛ ڕەزیلی.

chariot (char´i-ət), **n.** عەرەبانەیەکی دوو پێچکەیی دوو ئەسپییە لە کۆندا بۆ جەنگو خۆپیشاندانو خۆشی بەکاردەهێنرا.

v.t. & v.i. سواربوون یا لێخوڕینی عەرەبانەیەکی وەها.

charioteer (char´ī-ə-tēr´), **n.** (١) عەرەبانچی عەرەبانەیەکی دوو-پێچکەیی دوو ئەسپی کە لە کۆندا بەکاردەهێنرا. (٢) [C-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

charisma (kə-riz´mə), **n.** بەهرەی پێشڕەوی؛ بەهرەی هەستی جەماوەر جوولاندنو هاندانو پێشڕەوی کردنیان.

charismatic (kar´iz-mat´ik), **adj.** بەهرەداری جوولاندنی هەستی جەماوەرو هاندانو پێشڕەوی کردنیان: ***(a ~ leader)***.

charitable (char´ə-tə-b'l), **adj.** (١) خێرکەر؛ چاکەکەر. (٢) تایبەتی بە خێر یا کاری چاکە: ***(~ contributions)***. (٣) بەڕەحم؛ دڵنەرم.

charity (char´ə-ti), **n.** (١) خۆشەویستی خوا بۆ مرۆڤ مرۆڤ بۆ مرۆڤی تر. (٢) کارێک یا ئیشێکی چاکە؛ چاکە؛ چاکەکردن (٣) هەستی چاکەو چاکەکردن. (٤) دڵنەرمی؛ بەڕەحمی. (٥) خێر؛ دەقنە (٦) دەزگایەک، ڕێکخراوێک، یا پارەیەک کە تایبەتە بە یارمەتیدانی هەژاران.

charlady (chär´lā´di), **n.** = **charwoman.**

charlatan (shär´lə-t'n), **n.** کەسێک کە وا دەنوێنێ توانایەک یا زانیارییەکی هەیە، بەڵام لە ڕاستیدا نە ئەو توانایەی هەیەو نە ئەو زانیارییەش؛ ساختەچی؛ درۆزن.

-charlatanism *(n.)*; charlatanry *(n.)*.

charm (chärm), **n.** (١) جادوو. (٢) نوشتە؛ چاوەزار؛ دۆعا. (٣) جوانی ڕەووشتو ڕووخسار؛ دڵفڕاندن.

v.t. & v.i. دڵفڕاندن؛ جادووبەند کردن.

charmer (chär´mēr), **n.** (١) نافرەتێکی جوانی ناسکی دڵفڕێن. (٢) جادووگەر؛ نوشتەبڕ: ***(a snake ~)***.

charming (chärm´iŋ), **adj.** دڵفڕێن؛ جوانو ناسک؛ ناسکو نازدار.

charnel (chär´n'l), **n.** (١) گۆڕ؛ گۆڕستان. (٢) شوێنێک کە لاشەو ئێسقانی مردووی تێدا دەپارێزرێ.

adj. (١) هی گۆڕستان. (٢) تایبەتی بە مردوو؛ مردووانە.

charnel house, (١) گۆڕ؛ گۆڕستان. (٢) شوێنی پاراستنی لاشەو ئێسقانی مردوو.

charpoy (chär´poi´), **n.** چرپایە.

charqui (chär´ki), **n.** گۆشتی گای ووشک کراوە؛ قاوورمە.

chart (chärt), **n.** (١) نەخشەی دەریا. (٢) نەخشە. (٣) نەخشەی کار.

v.t. (١) نەخشە دانان. (٢) پێشاندان لەسەر نەخشە.

charter (chär´tēr), **n.** (١) دەستوور؛ پەیمان. (٢) پێدانی مافێکی تایبەتی بە کەسێک یا ڕێکخراوێک لەلایەن میریەوە (٣) ڕێگەدان بۆ کردنەوەی لقی ڕێکخراوێک یا یانەیەک. (٤) مافێکی تایبەتی. (٥) بە کرێ گرتنی پاسێک، فڕۆکەیەک یا پاپۆڕێک بۆ بەکارهێنانی تایبەتی.

v.t. (١) پێدانی مافێکی تایبەتی. (٢) بە کرێ گرتن (پاس، فڕۆکە، پاپۆڕ... هتد) بۆ بەکارهێنانی تایبەتی

charterage (chär´tēr-ij), **n.** (١) بە کرێ گرتن (پاس، فڕۆکە، پاپۆڕ... هتد) بۆ بەکارهێنانی تایبەتی. (٢) پێدانی مافێکی تایبەتی.

charterer (chär´tēr-ēr), **n.** کەسێک کە پاپۆڕێک بە کرێ دەگرێ بۆ بەکارهێنانی تایبەتی.

charter man, ئەندامی دامەزرێنەری دەزگایەک یا ڕێکخراوێک.

Charter of the United Nations, دەستووری نەتەوە-یەکگرتووەکان (کە لە کۆنفرانسێکی جیهانیدا لە شاری سان فرانسیسکۆ لە ساڵی ١٩٤٥ دا مۆرکرا).

charter party, (١) قۆنتەراتی بە کرێ گرتنی پاپۆڕێک یا بەشێک لە پاپۆڕێک بۆ مەبەستی بازرگانی. (٢) بە کرێ گرتنی پاپۆڕێک یا بەشێکی (٣) [Colloq.]، تاقمێک کە بەلەمێک بە کرێ دەگرن بۆ گەشت یا ڕاوەماسی.

charwoman (chär´woom´ən), **n.** کارەکەر.

chary (chär´i), **adj.** (١) وورییا؛ ترساو:

(A burnt child is ~ of fire.)
(He was ~ of strangers.)

chase (chās), *v.t.* (۱) نیشتنه سەر؛ شوێن کەوتن؛ بە دوادا ڕاکردن. (۲) ڕاوکردن؛ شوێن کەوتن (گیاندارێك بۆ گرتنی یا کوشتنی). (۳) ~ away; ~ out; ~ off، دەرکردن؛ ڕاوناندن.

v.i. (۱) شوێن کەوتن (بۆ گرتن)؛ بە دوادا ڕاکردن؛ نیشتنە سەر.

(~ after him.)

(۲) [Colloq.]، بە پەلە ڕۆیشتن.

(I ~d around town looking for you.)

n. (۱) نیشتنە سەر؛ بە دوادا ڕۆیشتن یا ڕاکردن. (۲) ڕاو؛ ڕاوکردن. (۳) ئێچیر؛ گیاندارێکی ڕاوکراو. (٤) ڕاوچی.

give chase, نیشتنە سەر؛ شوێن کەوتن؛ بە دوادا ڕاکردن؛ ڕاوناندن.

chase (chās), *n.* (۱) درز؛ دێراو. (۲) بۆشایی ناو لوولە تفەنگ. (۳) چاڵایەك کە بۆری یەکی تێ دەخرێ.

v.t. درز یا دێراو یا چاڵایی تێکردن

chase (chās), *v.t.* نەخش لەسەر هەڵکەندنی کانزایەك و ڕازاندنەوەی.

chaser (chās'ĕr), *n.* (۱) شوێن کەوتوو؛ ڕاونەر؛ بە شوێندا ڕاکەر. (۲) ڕاوچی؛ ڕاوکەر. (۳) تفەنگێك کە لە بەشی پێشەوە یا دواوەی بەلەمێکدا دادەنرێ لە کاتی شوێن کەوتنی بەلەمی دوژمن یا هەڵهاتن لە دەست دوژمن. (٤) فڕۆکەیەك یا بەلەمێکی بچووک بۆ ڕاونان یا نیشتنە سەری فڕۆکە یا بەلەمی دوژمن. (٥) جۆرە خواردنەوەیەکی ناکحووای‌یە دوای خواردنەوەی کحوولی دەحورێتەوە

chaser (chās'ĕr), *n.* (۱) کەسێك کە کانزا دەڕازێنێتەوە بە هەڵکەندنی جۆرەها نەخش لەسەری. (۲) ئامێری نەخش هەڵکەندن لەسەر کانزا.

chasm (kaz'm), *n.* (۱) کەندەڵان (۲) جیاوازی یا ناکۆکی (هەست و بیروڕا هەڵوێست) لەنێوان مرۆڤ یا خەڵك یا ڕێکخراودا

chassis (shas'i, shas'is, chas'i), *n.* (۱) چوارچێوەیەکی پێچکەدارە تۆپێك یا تفەنگێکی قورسی لەسەر دادەنرێت. (۲) شاسی نوتومبیل: چوارچێوەی خواروی نوتومبیل بە پێچکەو بەشی خواروی مەکینەوە. (۳) نەو چوارچێوەیەی کە فڕۆکە پادەگرێ لەسەر زەوی بە پێچکەو ئامێری نیشتنەوەوە. (٤) چوارچێوەی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن (بەو پارچانەیشەوە کە پێوەی بەستراوە). (٥) [Slang]، لەش.

chaste (chāst), *adj.* (۱) داوێن پاك (بەتایبەتی ئافرەت)؛ پاك. (۲) سادە

chasten (chās'n), *v.t.* (۱) سزادان (بە مەبەستی هێنانە سەر ڕێی ڕاست). (۲) دابینکردن؛ بەر بۆ بەرەڵا نەکردن؛ پاکردنەوە (ڕەوشت).

chastise (chas-tīz'), *v.t.* (۱) سزادان (بەتایبەتی بە لێدان بۆ هێنانە سەر ڕێی ڕاست)؛ تەمێ کردن. (۲) بە تونڈی ڕەخنەلێگرتن.

-chastisement *(n.).*

chastity (chas'tə-ti), *n.* داوێن پاکی (بەتایبەتی ئافرەت)؛ پاکی.

chastity belt, پشتێنی داوێن پاکی: پشتێنێکە لە کانزا یا قایش دروست دەکرا لە کۆندا ژنان لەبەریان دەکرد کاتێك کە مێردەکانیان لەگەڵیاندا نەبوونایە بۆ نەوەی داوێن پیسی نەکەن.

chat (chat), *v.i.* دەمەتەقێ کردن؛ دووان؛ قسەکردن.

n. (۱) دەمەتەقێ؛ دووان؛ قسە. (۲) باڵندەیەکی بچووکی نەمەریکایی زیقەزیقکەرە.

château (sha-tō'), *n.* (۱) قەڵا یا کۆشکێکی دەرەبەگی فەرەنسی. (۲) کۆشکێکی لادێ لە فەرەنسا

chattel (chat''l), *n.* (۱) کەل‌وپەل ناوماڵ؛ شتومەك؛ شت (وەك: نوتومبیل. شتی ناوماڵ. ڕەشەوواڵخ). (۲) [Archaic]، بەند.

chatter (chat'ĕr), *v.i.* (۱) چەقەچەق کردن (وەك: دەنگی باڵندەو مەیمون). (۲) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن؛ چەقەچەق کردن. (۳) جرتەجرتی دان هاتن.

(٤) لەرزین؛ لەرینەوە (پێکارێك کە باش نەچەسپێنرابێ لە جێی خۆیدا).

n. چەقەچەق؛ چەنەبازی؛ زۆرویژی.

chatterbox (chat'ĕr-boks'), *n.* کەسێکی هەڵەوەڕ یا چەنەباز؛ لەوچە؛ دەمەوەر.

chatterer (chat'ĕr-ĕr), *n.* (۱) کەسێکی چەنەباز؛ دەمەوەر؛ لەوچە؛ هەڵەوەڕ. (۲) جۆرە باڵندەیەکە.

chatty (chat'i), *adj.* (۱) حەزکەر لە دەمەتەقێ؛ خۆش دوو. (۲) دەمەتەقێیی؛ هی قسەی ناو برادەران.

chauffeur (shō'fĕr, shō-fūr'), *n.* شۆفێر (ئوتومبیلی تایبەتی).

v.t. شۆفێری کردن بۆ کەسێك؛ کەسێك بردن بەملاو بەولادا بە نوتومبیل

chauvinism (shō'vin-iz'm), *n.* (۱) ڕەگەزپەرستی؛ نەتەوەچێتی؛ ڕەگەزپەرستی کوێرانە؛ شۆڤێنێتی. (۲) پەسەندکردنی کوێرانەی تاقمی خۆ بەسەر هەموو تاقمێکی ترداو بە سووك سەیرکردنیان: *(~ male)*

chauvinist (shō'vin-ist), *n.* (۱) ڕەگەزپەرست؛ نەتەوەچی؛ ڕەگەزپەرستی تووندوتیژ؛ شۆڤێنی. (۲) کەسێکە کە تاقمی خۆی بە کوێرانە پەسەند بکات بەسەر هەموو تاقمێکی ترداو بە سووك سەیریان بکات

-chauvinistic *(adj.)*; **chauvinistically** *(adv.)*.

cheap (chēp), *adj.* (۱) هەرزان؛ هەرزانبەها؛ تالانی. (۲) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ بازاڕی؛ ڕەشۆکی. (۳) نزم (مرۆڤ یا کردار)؛ ناکەس؛ سووك (مرۆڤ). (٤) پیسکە؛ پارەپیس؛ ڕەزیل.

-cheaply *(adv.)*; **cheapness** *(n.)*.

cheapen (chēp''n), *v.t.* (۱) هەرزان یا هەرزاتر کردن. (۲) سووك کردن؛ بێ بایەخ کردن؛ لە نرخ کەمکردنەوە.

v.i. هەرزان یا هەرزاتر بوون.

cheap skate, [Slang], کەسێکی پارەپیس یا ڕەزیل.

cheat (chēt), *n.* (۱) ساختە؛ دەستبڕین؛ گزی؛ فێڵ؛ خەڵەتاندن. (۲) کەسێکی ساختەچی یا دەستبڕ؛ قومارباز؛ فێڵباز. (۳) جۆرە گیایەکە لە گەنم دەچێ.

v.t. ساختەلێکردن؛ دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن؛ چاوبەست کردن.

v.i. قۆپیەکردن؛ ساختەکردن؛ دەستبڕین.

cheat on, [Slang], ناپاکی لەگەڵ کردن (ژن و مێرد).

check (chek), *n.* (۱) وەستانێکی کوتوپڕی. (۲) جڵەو توندکردنەوە یا گرتن. (۳) کەسێك یا شتێکی جڵەو توندکەرەوە (٤) سەرپەرشتی. (٥) تاقیکردنەوە؛ پشکنین؛ گەڕان؛ تێڕوانین (٦) نیشانەی (✓) بۆ دەربڕینی پەسەندکردنی شتێك یا سەرنج ڕاکێشان. (۷) ڕەسید یا تکت (بۆ سەلماندنی خاوەنێتی شتێك): *(a baggage ~)*. (۸) حسابی چێشتخانەو مەیخانەو تیاترۆ (کە لەسەر پارچە کاغەز دەنووسرێ). (۹) چەك (بانق). (۱۰) نەخشی چوارگۆشەی بچووك (وەك خانەی شەترەنج)؛ خانە. (۱۱) یەکێك لەم خانانە. (۱۲) پارچەیەك قوماشی خانە خانە (۱۳) کش لە شا کردن (یاری شەترەنج).

interj. (۱) [Colloq.]، ڕاستە!؛ تەواوە!؛ وایە!. (۲) کش شا (شەترەنج).

v.t. (۱) وەستاندن؛ لەپڕ وەستاندن. (۲) جڵەوگرتن یا توندکردن؛ دابینکردن. (۳) گەڕان (بۆ شت)؛ پشکنین؛ پیاچوونەوە؛ تێڕوانین. (٤) دانانی نیشانەی (✓) بۆ پێشاندانی پەسەندکردن یا سەرنج ڕاکێشان (٥) دانان لە شوێنێك بۆ ماوەیەکی کورت (وەك: چەتر، پاڵتۆ... هتد). (٦) کش کردن لە شا (یاری شەترەنج).

v.i. (۱) ڕاست دەرچوون: *(The accounts ~ .)* (۲) چەك نووسین (بانق). (۳) کش کردنی شا (یاری شەترەنج)

check in, دابەزین و ناو تۆمارکردن لە نوتێلدا.

check off, دانانی نیشانەی (✓) لەتەنیشت هەر دانەیەك لە لیستەیەکدا (نیشانەی پیاچوونەوەو تاقیکردنەوەیە).

check out, (۱) کرێی نوتێل دان و ڕۆیشتن. (۲) پارەی شتومەکی کڕیاو دان لە فرۆشگاو چوونەدەرەوە. (۳) [Slang]، مردن.

check up on, (۱) لێکۆڵینەوەی ڕەفتارو ڕابوردووی کەسێك.

(۲) چاودێری کردن.
in check, دابینکراو؛ بەربەست کراو.
checkbook (chek′book´), *n.* دەفتەری چەکی بانق.
checked (chekt), *adj.* (۱) نەخشەی چوارگۆشەیی تێدایە؛ خانە خانە: *(a ~ tablecloth)*
(۲) دابینکراوە؛ بەربەست کراوە.
checker (chek′ĕr), *n.* (۱) خانەیەکی تەختەی شەترەنج. (۲) نەخشەیەکی خانە خانە کراو. (۳) بەردی یاری دامە. (٤) جۆرە داڕێکە؛ بەری ئەم دارە.
v.t. نەخشەی خانە خانە کردن.
checker (chek′ĕr), *n.* (۱) پشکنیار. (۲) کەسێکە کە کاری وەرگرتنی جانتا و زەرف و کڵاوو شتی وەهایە لە خەڵکو هەڵگرتنیان هەتا خاوەنەکانیان دێنەوە بۆی. (۳) دەغیلەچی (لە کۆگا یا دووکاندا).
checkerboard (chek′ĕr-bôrd´, chek′ĕr-bōrd´), *n.* تەختەی دامەو شەترەنج.
checkered (chek′ĕrd), *adj.* (۱) خانە خانەو ڕەنگاوڕەنگ (وەک: تەختەی دامەو شەترەنج). (۲) هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر؛ جیاواز.
checkers (chek′ĕrz), *n.pl.* یاری دامە.
checking account, حسابی کراوە لە بانقدا (کە دەتوانرێ پارەی لێ دەربهێنرێو تێ بخرێ).
check list, لیستەی پیاچوونەوە (یا هی ئەو شتانەی دەتەوێت لەبیرت نەچێ یا دەتەوێت بیانکەیت... هتد).
checkmate (chek′māt´), *n.* (۱) کش شا (وە بردنەوەی یاری شەترەنج). (۲) دۆڕان؛ بارێکی پڕ لە مەترسی.
interj. بانگی " کش شا "
v.t. (۱) کش لە شا کردن (یاری شەترەنج). (۲) خستنە مەترسییەوە؛ بەزاندن.
check out, (۱) کرێی نوتێل دانو بەجێهێشتنی. (۲) تاقیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە. (۳) تاقیکردنەوەی باش‌وخراپی شتێك. (٤) بۆ دەرکەوتنی شیانی شتێك لە ئەنجامی تاقیکردنەوەدا. (٥) حساب کردن لەگەڵ کڕیاردا (دووکان، کۆگا).
checkout (chek′out´), *n.* (۱) کاتی حساب کردن لەگەڵ خاوەن نوتێلدا و ژوور چۆڵ کردن ئەگەرنا ئەوا کرێی ڕۆژێکی تریش دەسەنرێ (بەگشتی ئەم کاتی حساب کردنە نزیکی نیوەڕۆیە). (۲) حساب کردنی ئەو شتانەی کە لە دووکانێکدا دەیکڕیت. (۳) ئەو مێزەی ئەم حسابەی لەسەر دەکرێ. (٤) تاقیکردنەوەی مەکینەیەك بۆ دەرکەوتنی باش‌وخراپی. (٥) پشکنێ؛ لێکۆڵینەوە.
check point, شوێنی پشکنین: شوێنی پشکنینی ئوتومبیلو خەڵك لەسەر ڕێگە یا شەقام.
checkroom (chek′rōōm´, chek′room´), *n.* ژوورێك کە چەترو جانتا و پالتۆ شتی وەهای تری تێدا هەڵدەگیرێ بۆ ماوەیەك تا خاوەنەکەی دێتەوە بۆی
checkup (chek′up´), *n.* تاقیکردنەوە؛ تێڕوانینی پزیشکی.
checks and balances, هاوکێشەیی لەناو دامودەزگاکانی فەرمانڕەوایییداو بەشداربوونیان لە فەرمانڕەوایی کردنی وڵاتدا بە یەکسانیو هەربەکە لە پسپۆری خۆیدا بەبێ ئەوەی لایەك زاڵ بێ بەسەر ئەوی تردا.
cheek (chēk), *n.* (۱) کوڵم؛ گۆنا؛ ڕووەت. (۲) (*pl*). گووپی قنگ؛ سمت. (۳) لایەکی شتێکی دوولایی. (٤) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ چەقاوەسوویی
v.t. [Colloq.], بەبێ حەیایانە لەگەڵ دووان.
tongue in cheek, بەتەوسەوە؛ قسەکردن بە شێوەیەك کە مەبەستی ڕاست یا تەواوی قسەکەر جیاواز بێت لەوەی کە بە ڕوالەت پیشانی دەدات.
cheekbone (chēk′bōn´), *n.* نێسقانی کوڵم. هەروەها " zygomatic bone "

cheekily (chēk′′l-i), *adv.* بە بێ حەیایانە
cheekiness (chēk′i-nis), *n.* بێ حەیایی؛ بێ شەرمی.
cheek pouch, کیسێکە وەك ناوساوی وایە لە هەردوو دیوی دەموچاوی گیاندارە قرتێنەرەکانی (وەك: مشك، مشکەکوێرە، کەرۆشك... هتد)، هەروەها مەیموونداو هەیە خواردەمەنی تێدا هەڵدەگیرێ.
cheeky (chēk′i), *adj.* بێ حەیا؛ بێ شەرم.
cheer (chêr), *n.* (۱) خۆشی؛ گەشکە؛ ڕووخۆشی؛ دڵخۆشی. (۲) شتێك کە دڵی مرۆڤ خۆش بکات. (۳) هاوار یا قیژەیەکی پڕ خۆشی (بۆ پەسەندکردن، بەخێرهاتن، یا پیرۆزبایی کردن).
v.t. (۱) دڵخۆش کردن. (۲) هاندان بە قیژەی پڕ خۆشی؛ پەسەندکردنو دەربڕین بە قیژەی خۆشی.
v.i. (۱) دڵخۆش بوون. (۲) قیژاندنی خۆشی.
be of good cheer, ڕووخۆش بوون.
cheer on, هاندانو پەسەندکردنی شتێك بە هاواری خۆشی.
cheer up, دڵخۆش کردن؛ دڵخۆش بوون؛ دڵخۆشی دانەوە.
with good cheer, بە گەرمی؛ بە ڕووی خۆشەوە.
cheerful (chêr′fəl), *adj.* ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنین؛ دڵشاد.
cheerily (chêr′ə-li), *adv.* بە ڕوویەکی خۆشەوە؛ دەم بە پێکەنینەوە.
cheeriness (chêr′i-nis), *n.* ڕووخۆشی؛ دڵخۆشی.
cheerio (chêr′i-ō´), *interj. & n.* [British Colloq.], خواحافیز؛ ئەم کاتەت باش؛ سڵاو (لە هاتنو ڕۆیشتندا).
cheerless (chêr′lis), *adj.* ناخۆش؛ غەمبار؛ دڵتەنگ. *(a ~ day)* .
cheers (chêrz), *interj.* نۆش! (خواردنەوە).
cheery (chêr′i), *adj.* ڕووخۆش؛ دڵخۆش.
cheese (chēz), *n.* (۱) پەنیر. (۲) شتێك کە لە پەنیر بکات لە شێوەو چۆنێتی خۆڕاگرتندا.
cheese it!, [Slang], ئاگات لە خۆت بێ!؛ ڕاکە!.
cheese (chēz), *n.* [Slang], کەسێکی گرنگ یا پایە بەرز (زۆر جار بەتەوسەوە بەکاردەهێنرێت): *(big ~)* .
cheeseburger (chēz′bûr´gĕr), *n.* هەمبەرگرێکە کە پەنیری تێوەی بەسەرەوە بێت.
cheesecake (chēz′kāk´), *n.* (۱) کێکێکە کە لە پەنیرو هێلکەو شیرو شەکر دروست دەکرێ. (۲) [Slang]، وێنەی کچێکی جوانی نیمچە ڕوت لە ڕۆژنامەیەکدا.
cheesecloth (chēz′klôth´), *n.* تووڕەکەی خەستە: قوماشێکی سپی تەنکە دەدرێت بەسەر ماستدا بۆ ئەوەی ناوەکەی بچۆڕێتەوە؛ قوماشێکی تەنکە لە پەنیرەوە دەپێچرێت.
cheeseparing (chēz′pâr´ĭŋ), *n.* (۱) پارچەیەکی بچووکی قەراغی دەرەوەی پەنیر. (۲) شتێکی بێ نرخ یا بێ بایەخ. (۳) پیسکەیی؛ ڕەزیلی.
cheesy (chēz′i), *adj.* (۱) وەك پەنیر وایە لە تامو چۆنێتی خۆڕاگرتنیدا. (۲) [Slang]، خراپ؛ ناپەسەند؛ بازاڕی؛ بێ فەر.
cheetah (chē′tə), *n.* چیتە: گیاندارێکی درندەی خێرایە لە پڵنگ دەچێت بەڵام بچووکترە.
chef (shef), *n.* چێشتکەر؛ چێشتکەرێکی لێهاتوو؛ سەرەك چێشتکەران.
chef-d'oeuvre (she′dĕ′vr'), *n.* شاکار (هونەر، وێژە... هتد)؛ باشترین یا گرنگترین بەرهەم.
chef's salad, زەڵاتەیەکی جوانو ڕازاوەیە کە هەموو جۆرە شتێکی تێدابێت وەك کاهوو پەنیرو پارچە گۆشتی وورد... هتد.
chela (kē′lə), *n.* چرنووك یا نینۆکی نووشتاوەی تیژی هەندێ گیاندار (وەك قرژاڵ، ڕۆبیان، دووپشك... هتد)
chela (chā′lă), *n.* قوتابی؛ شاگرد (بەتایبەتی هی پیرێکی هیندی).
cheliferous (ki-lif′ĕr-əs), *adj.* چرنووکدار (قرژاڵ، دووپشك).
chelonian (ki-lō′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە کیسەڵو ڕەقەی ناوی.
n. کیسەڵ یا ڕەقەی ناوی.

chem., – 1. chemical. 2. chemist. 3. chemistry.

chemic (kem′ik), *adj.* (١) [Archaic] . تایبەتی بە کیمیای کۆن. (٢) کیمیایی؛ کیمیاگەری.

n. [Obs.]. کیمیاگەر

chemical (kem′i-k'l), *adj.* کیمیایی؛ کیمیاگەری

n. ماددەیەکی کیمیایی؛ کەرەسەی کیمیایی.

chemical engineering, نەندازیاریی کیمیایی.

chemically (kem′i-k'l-i, kem′ik-li), *adv.* (١) لەرووی کیمیاگەرییەوە. (٢) بەهۆی کەرەسەی کیمیاییەوە.

chemical warfare, جەنگی کیمیایی. جەنگێک کە کەرەسەی کیمیایی و ژەهراوی وەک گازو کەرەسەی سووتێنەری تێدا بەکاردەهێنرێت.

chemise (shə-mēz′), *n.* ژێرکراسی ژنانە.

chemisette (shem′i-zet′), *n.* (١) ژێرکراسی ژنانە. (٢) کراسێکی کورتی بێ قۆڵە جاران ژنان لەسەر کراسەوە لەبەریان دەکرد بۆ داپۆشینی لاژوورووی سنگو بەرملیان.

chemist (kem′ist), *n.* (١) کیمیاگەر؛ زانای کیمیا. (٢) [British] دەرمانساز. (٣) [Obs.]، کیمیاگەری کۆن.

chemistry (kem′is-tri), *n.* (١) زانستی کیمیا؛ کیمیا. (٢) پێکهاتنی ماددەیەکی کیمیایی و نیشانەکانی و چۆنێتی کارکردنی. (٣) پێکەوەنان یا لەبەک جیاکردنەوەیەک بە شێوەیەکی کیمیایی.

chemo- (kem′ō), *Also* **chemi-, chem-,** پێشبەندێکە بەمانای پەیوەندی هەیە بە کەرەسەی کیمیایی و چۆنێتی کارکردن و کارتێکردنی لەسەر ماددەی تر و هەروەها کارتێکراوی لەلایەن ماددەی ترەوە.

chemosynthesis (kem′ō-sin′thə-sis), *n.* پێکهاتەی کیمیایی پێکهێنانی کەرەسەی ناوێتەی کیمیایی زیندوو وەک خواردەمەنی لەلایەن پووەکەوە بەهۆی نەو ووزەیەی کە لە یەکگرتن و کارکردنە سەر یەکتری ماددەی کیمیایی ترەوە دروست دەبێ.

chemotaxis (kem′ō-tak′sis), *n.* پاکێشان یا دوورکەوتنەوەی کیمیایی

chemotherapeutics (kem′ō-ther′ə-pū′tiks), *n.pl.* – chemotherapy.

chemotherapist (kem′ō-ther′ə-pist), *n.* پزیشکی چارەکەری نەخۆشی بە ماددەو کەرەسەی کیمیایی.

chemotherapy (kem′ō-ther′ə-pi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە ماددەو کەرەسەی کیمیایی.

chemurgy (kem′ĕr-ji), *n.* بەشێک لە کیمیا کە پەیوەندی هەیە بە بەکارهێنانی بەرهەمی کشتوکاڵییەوە بۆ دروستکردنی نەو شتانەی نە خواردن و نە جل‌وبەرگن (وەک پلاستیک)

cheniell (shə-nēl′), *n.* (١) رێس یا دەرو. (٢) رێسی خوری، ناوریشم. یا لۆکە کە بۆ چنین بەکاردەهێنرێت. (٣) قوماشێک لەم جۆرە رێسە دروست کرابێ.

cheque (chek), *n.* [British Spelling], چەکی بانق

chequer (chek′ĕr), *n. & v.t.* [British Spelling], checker.

chequers (chek′ĕrz), *n.pl.* [British Spelling]. – checkers.

cherish (cher′ish), *v.t.* (١) زۆر لەلا خۆشەویست بوون؛ زۆر لەلا خۆش بوون؛ زۆر لەلا بەخرێ بوون. (٢) بەتەنگەوە هاتن؛ ئاگاداربوون؛ پەروەردەکردن و پاراستن لە زیان. (٣) لە مێشکدا هەڵگرتن.

cherry (cher′i), *n.* (١) گێلاس. (٢) دەرختی گێلاس. (٣) داری گێلاس. (٤) سووری ئاڵ

adj. (١) سووری ئاڵ؛ ئاڵ (وەک گێلاس). (٢) لە داری گێلاس دروستکراو. (٣) لە گێلاس دروستکراو. *(~ pie)* . (٤) گێلاسی (تام)

cheroot (shə-rōōt′), *n.* جگەرەی چروت: جۆرە سیگارێکە هەردوو سەری چوارگۆشەییە.

cherry tomato, تەماتەیەکی خڕی بچووکە ئەوەندەی هەڵماتێک دەبێت.

cherub (cher′əb), *n.* (١) فریشتە؛ پەری. (٢) نووساندنی فریشتە لە تابلۆدا لە شێوەی منداڵێکی باڵداری دەموچاو پڕی سوورووسپی جوان. (٣) منداڵێکی جوانو بەسزمان.

cherubic (chə-rōō′bik), *adj.* (١) فریشتەیی. (٢) بەسزمان. (٣) دەموچاو پڕی سوورووسپی.

cherubim (cher′ə-bim, cher′yoo-bim), *n. plural of* cherub.

chervil (chūr′vil), *n.* سەوزەیەکە گەڵاکەی وەک هی مەعدەنووسەو ڕەگەکەی دەخورێت.

chess (ches), *n.* شەترەنج.

chessboard (ches′bôrd′, ches′bōrd′), *n.* تەختەی شەترەنج.

chessman (ches′man′, ches′mən), *n.* داشی شەترەنج.

chest (chest), *n.* (١) سندوق. (٢) سندووقی پارە (یانە، ڕێکخراو... هتد). (٣) خەزێنە یا پارەی یانە، کۆمەڵە، دەزگا، یا ڕێکخراوێک. (٤) دەفرێکی هەوابڕی قایم. (٥) دۆڵاب. (٦) سنگ.

get (something) off one's chest, [Colloq.], داخی دڵی خۆ هەڵڕشتن.

chestnut (ches′nət, ches′nut′), *n.* (١) کەستەنە. (٢) دەرختی کەستەنە. (٣) داری کەستەنە. (٤) ڕەنگی قاوەیی سووربراو؛ ڕەنگی کەستەنە. (٥) ئەسپی کۆیت. (٦) پێستی ڕەقو مردووی دیوی ناوەوەی لاقی ئەسپو ماین. (٧) [Colloq.]، نوکتە، ووتە، یا چیرۆکێکی کۆنو بێ تام؛ کلێشە.

adj. ڕەنگی قاوەیی سووربراو.

chest of drawers, دۆڵاب.

chesty (ches′ti), *adj.* (١) سنگ ڵ؛ سنگ گەورە. (٢) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ فشەکەر.

chetah (chē′tə), *n.* – cheetah.

cheval-de-frise (shə-val′də-frēz′), *n.* (١) داڕێکی چوکڵاوی (لە کۆندا بەکاردەهێنرا بۆ وەستاندنی ئەسپ سواری دوژمن). (٢) ڕێزە چوکل یا شووشەی تیژ (دەخرێتە سەر دیوار بۆ ڕێگرتن لە دوژمن).

cheval glass, ئاوێنەیەکی گەورە کە لەناو چوارچێوەیەکدا بێ و لەسەر پێچکە دانرابێت.

chevalier (shev′ə-lêr′), *n.* (١) سوارچاک؛ ئەسپ سوار. (٢) نزمترین پلەی شارادەی فەرەنسی. (٣) ئەندام یا سوارچاکێکی پلە نزمی نۆردووی شەرەفی فەرەنسی.

chevron (shev′rən), *n.* خەتی لە شێوەی تیپی " V " دا کە چاوەشی پۆلیسو عەریفی سوپا لە قۆڵیان دەدەن.

chew (chōō, chū), *v.t. & v.i.* (١) جوین. (٢) زۆر بیرلێکردنەوە.

n. (١) جوین. (٢) شتێک کە بجوێت یا بۆ جوین بێت.

chewing gum, بنیشت.

chewink (chi-wiŋk′), *n.* باڵندەیەکە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.

chewy (chōō′i), *adj.* چڕ (خواردەمەنی)؛ جوینی زۆر دەوێ؛ *(~ candy)*

Chianti (ki-an′ti, ki-än′ti), *n.* کیانتی: شەرابێکی سوورە لە سەرەتادا لە ناوچەی شاخاوی " کیانتی " لە ئیتالیا گیراوەتەوە.

chiaroscuro (ki-är′ō-ə-skyoor′ō), *n.* (١) ڕووناکی و تاریکی بەکارهێنان لە ڕێنەکێشاندا. (٢) ئەنجامی ڕێنەکێشان بەم شێوەیە. (٣) تابلۆیەک کە بەم شێوەیە دروست کرابێت.

chiasma (kī-az′mə), *n.* چاو چەپو پاستی. -chiasmal *(adj.).*

chic (shēk, shik), *n.* تەڕوشی؛ ڕێک‌وپێکی (جل‌وبەرگ)؛ شیک.

adj. تەڕوش؛ ڕێک‌وپێک (جل‌وبەرگ).

chicane (shi-kān′), *n.* (١) فێڵ‌وتەڵەکە؛ ساختە.

(۲) نەو یاریکەرەی وەرەقەی باشی لە دەستدا ئەیە (یاری برج).
v.t. & v.i. (۱) فێڵوتەڵەکەکردن؛ ساختەکردن.
(۲) بە فێڵوتەڵەکە دەستەوتن
chicanery (shi-kān′ĕr-i), *n.* (۱) بەهەڵەدابردن و فێڵوتەڵەکە کردن بۆ دەستەوتێك (بەتایبەتی هی پاسایی)؛ ساختەچێتی. (۲) فێڵ؛ ساختە.
chick (chik), *n.* (۱) جووچك. (۲) بەچکەی باڵندە (۳) منداڵ (بۆ خۆشەویستی). (٤) [Slang]، کچ.
chickadee (chik′ə-dē´), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی ئەمەریکای باکووری بەگشتی پەڕەکەیان بۆزەو سەریان ڕەشە.
chickaree (chik′ə-rē´), *n.* سمۆرەیەکی سوورو بچووکی ئەمەریکییە.
chicken (chik′in, chik′ən), *n.* (۱) مریشك. (۲) گۆشتی مریشك. (۳) چەند جۆرە باڵندەیەکی دەشتەکێن لە مریشك دەچن. (٤) [Slang]، کچ.
adj. [Slang], ترسنۆك.
v.i. [Slang], ترسان؛ نەوێران: *(He ~ed out at the last minute.)*
count one's chickens before they are hatched, بەتەمابوونی شتێك کە لەوانەیە نەیەتەدی.
chicken breast, بەخۆشی‌یەکە بریتی‌یە لە دەرپەڕینی نیسقانی سنگ نەو کەسانەدا دەبینرێ کە تووشی نەخۆشی نیسکەنەرمە بوون).
chicken cholera, کۆلێرای مریشك: نەخۆشی‌یەکە تووشی گەلێك باڵندە نەك بە تەنها مریشك دەبێت، نیشانەکانی بریتین لە ڕشانەوەو شۆڕی.
chicken feed, (۱) دانە مریشك. (۲) [Slang]، هەندێکی زۆر کەم پارە؛ نەختێك پارە.
chicken hawk, هەڵۆی مریشك: مریشك‌و باڵندەی تری مانی دەگرێ.
chicken-hearted (chik′in-här′tid, chik′ən-här′tid), *adj.* ترسنۆك؛ کوونی
chicken-livered (chik′in-liv´ĕrd, chik′ən-liv´ĕrd), *adj.* ترسنۆك؛ کوونی
chicken pox, مێکوتە
chicken shit, [Vulgar Slang]. (۱) قسەی قۆپو بێ مانا. (۲) نەرك‌و داوای ناخۆش‌و بێ مانا. (۳) ڕەووشتو هەڵوێستی ناشرین.
chicken wire, تەلی تەلبەند.
chick-pea (chik′pē´), *n.* نۆك
chicory (chik′ə-ri), *n.* (۱) ڕووەکێکە گوڵەکەی شینەو ڕەگەکەی نەستووڕو گەلاکەی دەخورێتو دەکرێتە نار زەلاتەوە. (۲) ڕەگی ئەم ڕووەکە کە دەبرژێنرێو دەکوترێتو تێکەڵاوی قاوە دەکرێت یا لەباتی قاوە دەخورێتەوە.
chide (chīd), *v.t. & v.i.* سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ شکاندن
chief (chēf), *n.* (۱) سەرۆك؛ گەورە؛ سەردەستە؛ پێشەوا؛ فەرماندە. (۲) [Archaic]، گرنگترین بەشی شتێك؛ بنچینەیی. (۳) سێیەکی لاسەرووی قەڵغانێك.
adj. (۱) سەرەکی؛ بەرزترین (۲) گرنگترین؛ یەکەم.
in chief, (۱) سەرەك. *(editor-in-chief; commander-in-chief)* (۲) بەزۆری؛ بەتایبەتی.
chief justice, سەرۆکی دادپرسان.
chiefly (chēf′li), *adv.* بەزۆری؛ بەتایبەتی
adj. سەرۆکانە؛ وەك سەرۆك
chief of staff, سوپا سالار؛ سەرەك سوپا.
chief of state, سەرۆکی وڵات (سەرکۆمار، پاشا، شاژن... هتد).
chieftain (chēf′tin, chēf′tən), *n.* (۱) سەرۆکی تیرە؛ سەرگەورەی خێڵ؛ گەورەی هۆز. (۲) سەرۆك؛ سەردەستە؛ سەرگەورە.
chiffon (shi-fon′, shif′ən), *n.* (۱) شیفۆن؛ قوماشی ناوریشم. (۲) (*pl.*)، نەو شتانەی کراسی ئافرەتی پێ دەڕازێنەوە وەك شریتو پلیسە... هتد
adj. (۱) شیفۆن؛ لە شیفۆن دروستکراو. (۲) سووك‌و فشەل.
chiffonier, chiffonnier (shif´ə-nēr′), *n.* دۆلابێکی چەکمەجە ناوێنەیەکی بەسەرەوەیە.

(۱) مێرووپەکی زۆر بچووکە ئەوەندەی ئەسپێیەك یا کێڤێك دەبێت هەندێ جار دەچێتە ژێر پێستەوە لەش دێنێتە خوروپەکی زۆر، لە ناوچەی خواروی ئەمەریکادا هەیە. (۲) جۆرێکە لە کێڤ
chigger (chig′ĕr), *n.* (۱) جۆرە کێڤێکی ناو لمە مێینەکانی دەچنە ژێر پێستەوەو لەش دێننە خوروپەکی زۆر، لە ناوچەی خواروی ئەمەریکادا هەیە. (۲) chigger
chigoe (chig′ō), *n.* (۱) منداڵ. (۲) منداڵی ساوا یا شیرەخۆرە. (۳) ئاوڵەمە. (٤) کوڕێك یا کچێك لە منداڵی‌یەوە تا تەمەنی بالق بوون (٥) کوڕ؛ کچ. (٦) نەوە. (۷) بەرهەم؛ ئەنجام.
child (chīld), *n.* سکپڕ.
with child, منداڵبوون؛ ژانی منداڵبوون.
childbearing (chīld′bâr´iŋ), *n.* ژانی منداڵبوون؛ منداڵبوون.
childbed (chīld′bed´), *n.* (۱) لەدایکبوون؛ منداڵبوون. (۲) ڕێژەی لەدایکبوون.
childbirth (chīld′bûrth´), *n.* کوڕە بەگزادە.
childe (chīld), *n.* [Archaic], تەمەنی منداڵی؛ کاتی منداڵی؛ منداڵی.
childhood (chīld′hood´), *n.* (۱) منداڵانە (کردەوە یا ڕەووشت). (۲) بێ مانا؛ ناشرین (کردەوە).
childish (chīl′dish), *adj.* **-childishly** *(adv.)*; **childishness** *(n.).*
child labor, نیش کردن بە منداڵ لە کارگە، فەرمانگە، دووکان... هتد.
childless (chīld′lis), *adj.* بێ منداڵ؛ وەجاخ کوێر.
childlike (chīld′līk´), *adj.* (۱) منداڵانە (کردەوە یا ڕەووشت کە بۆ منداڵ بشێت، بەڵام گەورە بیکوێنن). (۲) ساویلکە؛ خۆش باوەڕ.
childly (chīld′li), *adj.* = **childlike; childish.**
child psychology, دەروونناسی منداڵ.
children (chil′drən), *n. plural of* **child.**
child's play, کارێك، ئەرکێك، یا شتێکی زۆر ئاسان.
chile (chil′i), *n.* = **chili.**
chili (chil′i), *n.* (۱) ئاڵەتی تووڕو تیژ. (۲) ڕووەکێکە کە ئەم جۆرە ئاڵەتە تووڕو تیژە دەگرێ. (۳) خواردنێکی مەکسیکی زۆر تووڕە لە گۆشتی کوڵاوو ئاڵەتی سوورو بەهاراتی تیژی ترو فاسۆلیا دروست دەکرێ.
chiliad (kil′i-ad´), *n.* (۱) هەزار؛ هەزار سال. (۲) هەزار (شت).
chiliasm (kil′i-az′m), *n.* ئەو بیروباوەڕەی کە دەڵێت: عیسا بۆ ماوەی هەزار سال فەرمانڕەوایی جیهان دەکات پاش گەڕانەوەی بۆ سەر زەوی.
chili con carne, خواردنێکی مەکسیکی تووڕە لە گۆشتی کوڵاوو ئاڵەتی سوورو بەهاراتی تیژی ترو فاسۆلیا دروست دەکرێ
chili sauce, جۆرێکە لە ساس لە تەماتەو ئاڵەتی تیژو بەهارات دروست دەکرێو دەکرێت بەسەر گۆشتدا.
chill (chil), *n.* (۱) لەرز؛ باپەڕ. (۲) موورچك. (۳) ساردی (ئاووهەوا)؛ سەرما. (٤) دڵ لە شتێك ساردبوونەوە؛ تاقەت نێ چوون. (٥) ساردی (هەست). (٦) قاڵبێك ئاسنی ساردکراوە.
adj. (۱) سارد؛ سەرما (۲) ناخۆش. (۳) سارد (هەست).
v.i. (۱) هەستکردن بە سەرما؛ سەرمابوون (مرۆڤ). (۲) ساردبوون (ئاووهەوا).
v.t. (۳) ساردبوونەوەی کانزایەکی گەرم بە خێرایی‌و ڕەق بوونی (۱) ساردکردن (خواردنەوە). (۲) موورچك پیاهێنان؛ لەرز نێ هێنان. (۳) دڵ نێ ساردکردنەوە. (٤) دڵ گرتن؛ پەستکردن. (٥) ڕەق کردنی کانزا بە کوتوپڕ ساردکردنەوەی پاش دەرهێنانی لە ئاو ئاگر.
chilli (chil′i), *n.* = **chili.**
chilly (chil′i), *adj.* (۱) سارد؛ سەرما. (۲) سارد (هەست، ڕەفتار)؛ ڕووناخۆش؛ ناحەز: *(a ~ reception)* (۳) پەستکەر؛ ناخۆش.
chime (chīm), *n.* (۱) زەنگ. (۲) ئامێری لێدانی زەنگ. (۳) (*pl.*)، کۆمەڵە زەنگێك کە مۆسیقایان پێ نێ دەدرێت.

(٤) ئەو مۆسیقایەی بەم کۆمەڵە زەنگە لێ دەدرێت (٥) گۆنجان.

v.i. (١) دەنگدانەوە (وەک زەنگ) (٢) بە یەک دەنگ دەنگدانەوە (وەک زەنگ).

(٣) لەگەڵدا گونجان یا ڕێکەوتن

v.t. (١) لێدان (زەنگ)؛ موسیقا لێدان (بە کۆمەڵە زەنگێک).

(٢) کات پێشاندان بە زەنگ لێدان

chime in, (١) قسە پێ بڕین و بەشداربوون لە دەمەتەقێیەکدا.

(٢) لەگەڵدا گونجان

chime (chīm), *n.* لێواری هەردوو سەری بەرمیلێک

chimer (chim′ĕr, shim′ĕr), *n.* ڕۆبی قەشە

chimera (kə-mēr′ə, kī-mēr′ə), *n.* (١) گیاندارێکی - [C-] ، ئەفسانەیی بە سەری شێرو لەشی بزن و کلکی ماری هەیە.

(٢) خەونێک کە لەوانە نەبێ هەرگیز بێتەدی

chimere (chi-mēr′, shi-mēr′), *n.* ڕۆبی قەشە

chimerical (kə-mēr′i-k'l, ki-mer′i-k'l), *adj.* (١) ئەفسانەیی

(٢) ناچێتە میشکەوە؛ نادروست

chimney (chim′ni), *n.* (١) دووکەڵکێش؛ باکێش؛ کلاوڕۆژنە

(٢) لەمپای چرا (٣) کونێکی وەک دووکەڵکێش لە ئاگرپژێنێکدا.

(٤) قلێشێک لە کەندەڵانێکدا بۆ پیاهەنگەران

chimney corner, بەر ئاگردان

chimney piece, (١) ڕەفەی سەر ئاگردان (ئاگردانی تازە کە لەناو دیوارداید. ٢ شتێکی جوان کە دەخرێتە سەر ڕەفەی ئاگردان

chimney pot, کلاوەیەک کە دەکرێ بەسەر دووکەڵکێشەوە لەسەر سەربان بۆ ئەوەی زیاتر دووکەڵەکە ڕاکێشێ

chimney sweep or sweeper, دووکەڵکێش پاکەرەوە

chimpanzee (chim′pan-zē′, chim-pan′zi), *n.* شەمپانزی مەیمونێکی تورک ڕەشی گوێ زل زیرەکە

chin (chin), *n.* چەناگە

v.t. خۆهەڵبڕین هەتا چەناگە دەدات لە شیشی خۆپیاهەڵواسراوەوە (تەنافبازی)

v.i. [Slang], چەنەدان؛ زوروبڕێ کردن

China (chī′nə), *n.* چین؛ وڵاتی چین

china (chī′nə), *n.* فەخفووری

Chinaman (chī′nə-mən), *n.* (١) کەسێک کە بازرگانی بە شتومەکی چینییەوە بکات ٢) کەسێکی چینی (لەڕووی سووکییەوە)

Chinatown (chī′nə-toun′), *n.* گەڕەکی چینییەکان

chinaware (chī′nə-wâr′), *n.* فەخفووری

chinch (chinch), *n.* (١) مێرووی ماوچێکە

(٢) مێرووێکی ڕەشی بۆن سپیی لە دانەوێلە دەدات بە سەوزی و هەرچی تەڕایی تێدا بێت دەیخوات

chinch bug, مێرووێکی ڕەشی بۆن سپیی لە دانەوێلە دەدات بە سەوزی و هەرچی تەڕایی تێدا بێت دەیخوات

chinchilla (chin-chil′ə), *n.* (١) گیاندارێکی قرتێنەری بچووکە لە سمۆرە دەچێ و نەوەندەی سمۆرەیەکیش دەبێ

(٢) پێستی ئەم گیاندارە بە تووکەکەیەوە

(٣) قوماشێکی خوری و لۆکە کە دەکرێ بە پالتۆ

chincough (chin′kŏf′), *n.* کۆکەڕەشە

chine (chin), *n.* (١) بڕبڕەی پشت

(٢) پارچەیەک گۆشت کە بەشێک لە بڕبڕەی پشتی لەگەڵدا بێت.

(٣) لێوار؛ قەراغ ٤) یۆپ

Chinese (chī-nēz′), *n.* (١) چین؛ کەسێکی چینی

(٢) زمانی چینی ٣) یەکێک لە زمانەکانی چین

adj. چینی (دانیشتووان، زمان، کلتوور... هتد)

Chinese cabbage, کەلەرمی چینی

Chinese puzzle, (١) مەتەڵێکی گران

(٢) شتێک کە شکەبشنی یا چارەسەرکردنی گران بێت

Chinese red, سوورێکی یرتەقالی کەش

chink (chiŋk), *n.* قڵیش؛ درز.

v.t. قڵیش تێکردن؛ درز تێکردن.

chink (chiŋk), *n.* دەنگی بەیەکدادانی دوو کانزا.

v.t. & v.i. بەیەکداکێشانی دوو پارچە شتی کانزایی و شەقە لێ هەڵسانیان.

chinquapin (chiŋ′kə-pin), *n.* (١) درەختی کەستەنە.

(٢) کەستەنە

chip (chip), *v.t.* (١) شکاندن (بە تەور یا پێکارێکی تیژی تر).

(٢) کەلکردن (لێواری دەفر یا قاپ)؛ پارچە پارچە کردن؛ وورد‌کردن؛ قاش کردن.

v.i. (١) شکان؛ پارچە لێبوونەوە (دەفری گڵێن، شووشە، یا تەختە... هتد)؛ کەل بوون. (٢) هەڵدان لە قسە یا گفتوگۆدا.

(٣) داش یا پارە دانان لەسەر مێز (قومار)

n. (١) تەڵەزم (بەرد، دار، تەختە)

(٢) کەل: *(a ~ on the edge of a plate)* .

(٣) پارچەیەک تەپاڵە کە بۆ سووتەمەنی بەکاربهێنرێ.

(٤) شتێکی بێ نرخ یا هیچوپووچ (٥) داش (قومار).

(٦) (ا) (*pl.*)، تۆپڕاڵی خواردەمەنی (وەک پەتاتە): *(potato ~s)* .

(ب) (*pl.*)، تۆپڕاڵی سوورەوەکراوی ووشکی خواردەمەنی (وەک پەتاتە): *(potato ~s)*

chip in, [Colloq.], (١) هەڕەوز کردن؛ یارمەتیدان (بە پارە یا ئیش).

(٢) داش دانان (قومار)

chip off the old block, ئەڵێی سێوێکن کراون بە دوو کەرتەوە؛ کەسێکە لە شێوەو ڕەفتارو ڕەووشتدا زۆر لە باوکی بچێت

chip on one's shoulder, [Colloq.], هەمیشە ئامادەیە بۆ شەڕ؛ داخ لە دڵ؛ شەڕانی.

in the chips, [Slang]. دەوڵەمەند؛ پارەدار

chip (chip), *n.* بە فێڵ دان بە زەویدا (زۆرانبازی)

chipmuck (chip′muk), *n.* سمۆرەیەکی پشت خەت خەتی نەمەریکای باکوورە.

chipper (chip′ĕr), *adj.* [Colloq.], کەیف قنج؛ بە دەماخ.

chipper (chip′ĕr), *n.* پێکارێکە کە پارچەدار، بەرد، یا تەختەی پێ دەشکێنرێ یا تەڵەزمی پێ لێ دەکرێتەوە

chipper (chip′ĕr), *v.i.* (١) خوێندن (باڵندە)؛ جریوەجریوکردن.

(٢) قسەی هیچوپووچ کردن بەبێ وەستان؛ چەنەبازی کردن

chippy (chip′i), *n.* (١) جۆرە چۆلەکەیەکە

(٢) جۆرە سمۆرەیەکی پشت خەت خەتە.

(٣) [Slang]، ژنێکی سووک؛ قەحبە.

chiro- (kī′rō, kī′rə), پێشبەندێکە بەمانای: دەست

chirographer (kī-rog′rə-fĕr), *n.* دەستوخەت خۆش.

chirography (kī-rog′rə-fi), *n.* دەستوخەت خۆشی

chiromancer (kī′rə-man′sĕr), *n.* فاڵگرەوە.

chiromancy (kī′rə-man′si), *n.* خوێندنەوەی بەری دەست؛ فاڵ گرتنەوە

chiropodist (ki-rop′ə-dist, ki-rop′ə-dist), *n.* (١) پزیشکی دەست و قاچ. (٢) کەسێک کە نەخۆشی قاچ چارە دەکات وەک میخەکە لابردن

chiropody (ki-rop′ə-di, ki-rop′ə-di), *n.* چارەکردنی نەخۆشی دەست و قاچ

chiropractic (kī′rə-prak′tik), *n.* (١) چارەکردنی نەخۆشی لەڕێی دەستکاری کردنی جومگەکانی لەشەوە بەتایبەتی بڕبڕەی پشت

(٢) پزیشکێک کە بەم شێوەیە چارەسەری نەخۆشی دەکات

adj. تایبەتی بەم جۆرە چارەسەرکردنی پزیشکێیە

chiropractor (kī′rə-prak′tĕr), *n.* پزیشکێک کە چارەسەری نەخۆشی دەکات بە دەستکاری کردنی جومگەکانی لەش بەتایبەتی بڕبڕەی پشت.

chiropter (ki-rop′tĕr), *n.* شەمشەمەکوێرە

chiropteran (ki-rop′tĕr-ən), *adj.* تایبەتی بە شەمشەمەکوێرە

n. شەمشەمەکوێرە.

chirp (chûrp), *v.i.* (١) خوێندن (باڵندە)؛ جریوەجریوکردن. (٢) زیقەزیق کردن (مرۆڤ).

n. جریوە؛ دەنگێکی وەک جریوە.

chirr (chûr), *n.* خوێندنی هەندێ باڵندەو مێروو.

chirrup (chir′əp), *n.* (١) خوێندن (باڵندە). (٢) دەنگ لە نەسپ کردنو لێخوڕینی.

n. دەنگی نەسپ لێخوڕین.

chirurgeon (kī-rûr′jən), *n.* [Archaic]. پزیشکی نەشتەرگەر. **-chirurgical** *(adj.).*

chisel (chiz′l), *n.* ئەسکەنە.

v.i. & v.t. (١) هەڵکەندن یا ڕێگ‌وڕێگ کردن بە ئەسکەنە. (٢) [Colloq.]. فێڵ کردن؛ قۆپیەکردن؛ دەستکەوتن بە ساختەو دەستبڕین.

chiseled, chiselled (chiz′ld), *adj.* (١) بە ئەسکەنە هەڵکەنراوەو ڕێگ‌وڕێگ کراوە. (٢) ڕێگ‌وڕێگو جوان.

chiseler, chiseller (chiz′l-ĕr, chiz′lĕr), *n.* (١) ئەسکەنەچی. (٢) [Colloq.]. کەسێکی ساختەچی یا دەستبڕ.

chit (chit), *n.* (١) منداڵ. (٢) کچێکی بێ حەیا.

chit (chit), *n.* [Chiefly British]. (١) نامە یا بیرخەرەوەیەکی کورت. (٢) حسابی چێشتخانە یا مەیخانە.

chitchat (chit′chat′), *n.* قسەی دەمەتەقێ.

chitter (chit′ĕr), *v.i.* (١) زیقەزیق کردن؛ جریوەجریو هاتن. (٢) [British Dial.]، لە سەرمادا لەرزین.

chivalric (shiv′l-rik, shi-val′rik), *adj.* (١) سوارچاک؛ جوامێر. (٢) تایبەتی بە سوارچاکی.

chivalrous (shiv′l-rəs), *adj.* (١) سوارچاک؛ جوامێر. (٢) تایبەتی بە سوارچاکی.

chivalry (shiv′l-ri), *n.* (١) سوارچاکی؛ جوامێری. (٢) کۆمەڵێک سوارچاک یا جوامێر. (٣) سیفەت یا تایبەتمەندی سوارچاکێک وەک ئازایی، ڕێزگرتن لە خەڵک، زمان شیرینی، ڕەفتاری جوان، بەوێژدانی، باراستنی بێ دەسەڵاتەکان. (٤) ئووداندنی یەکێک لە تایبەتمەندی پێشوو. (٥) [Obs.]. پلەی سوارچاکی.

chive (chīv), *n.* بیاری ڕەشکە. سەوزەیەکە وەک تەرەپیاز وایە لە تامو ڕەنگدا بەڵام گەڵاکانی زۆر باریکترەو بچووکترە.

chlamys (klā′mis, klam′is), *n.* پاڵتۆیەکی کورتە لە کۆندا لە یۆنان پیاوان لەبەریان دەکرد.

chlor- (klôr, klōr), = chloro-.

chloral (klôr′əl, klō′rəl), *n.* کلۆرال. شلەیەکی بێ ڕەنگی چەوری ڕوونی بۆن تیژە.

chloral hydrate, تاوێنەیەکی کریستاڵی بێ ڕەنگە بۆ خەولێکەستنی مۆگناتیسی بەکاردەهێنرێ.

chloramine (klôr′ə-mēn′, klōr-am′in), *n.* کلورامین. تاوێنەیەکە لە نایترۆجێنو کلۆرین پێکدێت.

chloric (klôr′ik, klō′rik), *adj.* کلۆریکی؛ کلۆریکی تێدایە.

chloric acid, ترشی کلۆریک.

chloride (klôr′id, klō′rid), *n.* کلۆرید.

chlorinate (klôr′ə-nāt′, klō′rə-nāt′), *v.t.* بە کلۆرین پاککردنەوە یا کلۆرین لێدان. (ئاودەستخانە).

chlorine (klôr′ēn, klôr′in, klō′rēn, klō′rın), *n.* کلۆرین. کلور گازێکی زەردی سەوزباوی ژەهراوی بۆن ناخۆشە.

chlorite (klôr′īt, klō′rīt), *n.* کلۆرایت.

chloro- (klôr′ō, klôr′ə, klō′rō, klō′rə), پێشبەندێکە بەمانای ١. سەوز *(chlorophyll)*. (٢) کلۆر.

chloroform (klôr′ə-fôrm′, klō′rə-fôrm′), *n.* کلۆرۆفۆرم. شلەیەکی بێ ڕەنگی زووهەڵچووە بۆ بەنج کردنو شت تووراندنەوە بەکاردەهێنرێ.

v.t. (١) بەنج کردن بە کلۆرۆفۆرم. (٢) کوشتن بە کلۆرۆفۆرم.

chloromycetin (klôr′ə-mī-sē′tin, klō′rə-mī-sē′tin), *n.* کلۆرۆمایسیتین: دەرمانێکی دژەتەنە.

chlorophyll, chlorophyl (klôr′ə-fil′, klō′rə-fil′), *n.* کلۆرۆفیل: ڕەنگی سەوزی ناو ڕووەکو دارودرەخت.

chlorosis (klə-rō′sis), *n.* (١) نەخۆشیەکی ڕووەکە بریتیەیە لە زەردبوونی گەڵاکانی بەهۆی کەمی تیشکی خۆر یا ناسنەوە. (٢) نەخۆشی کەم خوێنی تووشی کچان دەبێت لەکاتی باڵقیداو ڕەنگی پێست سەوز هەڵدەگەڕێ.

chock (chok), *n.* (١) خشتێک، بەردێک، یا مێخێکە کە دەخرێتە ژێر تایەی ئۆتومبێلەوە بۆ نەوەی نەجووڵێت. (٢) پارچەیەک ئاسنە هەردوو سەری بۆ ناوەوە چەماوەتەوە بەتی پێ هەڵدەکرێ لەسەر پاپۆڕو بەلەم.

v.t. (١) مێخ لەبەردەمدا داکوتان؛ بەردەم گرتن بە پارچە دار یا بەرد. (٢) ئاسنی پەت هەڵکردن لەسەر بەلەمو پاپۆڕ.

adv. لێواولێو؛ پڕ *(a bin ~ full of potatoes)*.

chock-full (chok′fool′), *adj.* لێواولێو؛ تەواو پڕە؛ پڕ.

chocolate (chôk′lit, chok′lit, chôk′ə-lit, chok′ə-lit), *n.* (١) چوکلێت؛ کاکاو. (٢) کێک، پۆدرە، یا شلەی لە کاکاو درووستکراو (کە لە دەنکی کاکاوی هاڕراو درووست دەکرێ). (٣) نوقڵی کاکاو یا بە کاکاو داپۆشراو. (٤) ڕەنگی قاوەیی.

adj. (١) لە کاکاو درووستکراو. (٢) قاوەیی.

choice (chois), *n.* (١) هەڵبژاردن. (٢) چارە؛ مافی هەڵبژاردن *(I have no ~ in the matter.)*. (٣) هەڵبژێراو (مرۆڤ، شت) *(He was my best ~ for leader.)*. (٤) باشترین بەش. (٥) کۆمەڵێک کە ئەی هەڵدەبژێرێ. (٦) بە ووردی هەڵبژاردن. (٧) هەڵبژاردە؛ نایاب *(~ houses)*.

adj. هەڵبژاردە؛ نایاب.

choir (kwīr), *n.* (١) دەستەی سروود خوێندن بە ئاوازەوە گۆرانی ووتن لە کڵێسەدا. (٢) نەو شوێنەی گۆرانی تێدا دەڵێن و سروود دەخوێنرێتەوە بە ئاوازەوە. (٣) تیپی گۆرانی یا سەما.

v.t. & v.i. [Poetic], خوێندنەوەی سروود بە ئاوازەوە و گۆرانی ووتن لە کڵێسەدا.

choirboy (kwīr′boi′), *n.* کوڕێک کە لە تیپی گۆرانیو سروودی کڵێسەدایە.

choir loft, باڵکۆنی تیپی سروودو گۆرانی ووتن لە کڵێسەدا.

choirmaster (kwīr′mas′tĕr, kwīr′mäs′tĕr), *n.* سەرتیپی گۆرانی یا سروود خوێندنەوە لە کڵێسەدا.

choke (chōk), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن؛ هەناسە لێ بڕین. (٢) بەرگرتن؛ گرتن؛ پەنگ پێ خواردنەوە. (٣) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتنی پەرەسەندن. (٤) پڕکردن. (٥) هەوا لە کابڕێتەر بڕین.

v.i. (١) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان. (٢) ڕێ لێ گیران؛ گیرانو پەنگ خواردنەوە.

n. (١) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان. (٢) دەنگی خنکان. (٣) هەواپڕی کابڕێتەر؛ نەو تۆپەوانە یا دەمەوانەیەی کە ڕێگە لە چوونە ژوورەوەی هەوا دەگرێ بۆ ناو کابڕێتەری مەکینەیەک کە بە بەنزین نیش بکات. (٤) هاتنەوەیەک (لوولەی تفەنگ).

choke back, خۆگرتن (لەبەر گریان یا هەست پێشاندان).

choke down, بە گران بۆ قووتدان.

choke off, کۆژاندنەوە؛ دوایی پێ هێنان؛ هەناسە لێ بڕین.

choke up, (١) خواردن هێنانەوە (بە کۆکین). (٢) بەرگرتن؛ گیران (بۆری). (٣) ئێجگار زۆر پڕکردن. (٤) [Colloq.]، زمان بەستران یا ووشک بوون بەهۆی خوڕیە یا قورگ بڕبوون لە گریانەوە. (٥) [Colloq.]، ووشک بوونو توانای کارکردن نەمان لە تەنگ‌وچەڵەمەیەکدا.

chokebore (chōk′bôr´, chōk′bōr´), *n.* (١) لوولەی تفەنگ کە دێنەوەیەک یا تەسک دەبێتەوە لە نزیک سەری لوولەکەوە. (٢) نفەنگێک کە ئەم جۆرە لوولەیەی هەبێ.

choker (chōk′ĕr), *n.* (١) خنکێنەر (مرۆڤ، شت). (٢) ملوانکەیەک کە پڕ بە پڕی مل بێت.

choking (chōk′iŋ), *adj.* (١) خنکێنەر (*a ~ gas*). (٢) ناشرین ناببسترێ لەبەر قورگ پڕبوون لە گریان (*a ~ voice*).

chol- (kol), = cholo-.

chole- (kol′i), = cholo-.

choler (kol′ĕr), *n.* تووڕەیی

cholera (kol′ĕr-ə), *n.* نەخۆشی کۆلیرا.

cholera infantum, کۆلیرا یا ڕشانەوەی منداڵان

choleric (kol′ĕr-ik), *adj.* (١) تووڕەوتڕ؛ زووهەڵچوو. (٢) تووڕەکەر

cholesterol (kə-les′tə-rōl´), *n.* کۆلیسترۆڵ مادەیەکی چەورە لە ڕۆنی گیاندارو زەردێنەی هێلکەو خوێنو زراودا هەیە.

cholo- (kol′ō, kol′ə), پێشکۆیەکە بەماناى زراو؛ زەرداو

choose (chōōz), *v.t.* (١) هەڵبژاردن (٢) بەلاوە باشتربوون؛ پەسەندکردن (٣) ویستن؛ حەزکردن (*a ~ to go*).

v.i. هەڵبژاردن

cannot choose but, ناچاربوون

choosy (chōōz′i), *adj.* وورد و بە سەرنج لە شت هەڵبژاردندا؛ بە ئاسانی ڕازی ناکرێ

chop (chop), *v.t.* (١) داپاچین بە تەور یا تەوراس؛ لەتکردن؛ شکاندن یا بڕین (دار، درەخت). (٢) جێنێ؛ قاش کردن (پیاز). (٣) کورت کردنەوە. (٤) کەبسە لێدان بە تونديو دان بە زەویدا (وەرزش).

v.i. (١) پیاد ن یا پیامالێن (تەور، تەوراس، چەقۆ... هتد). (٢) لەپڕو بە جرتوفرتەوە جوولانەوە

n. (١) داپاچین؛ بڕین؛ لەتکردن. (٢) لێدان؛ پیاکێشان (٣) قاش؛ پارچە. (٤) پارچەیەک گۆشتی تەنک بە ئێسقانەکەوە (بەتایبەتی هی مەڕ یا بەران). (٥) پێسی هەڵقرچاو (٦) شەپۆلێکی بچووک

chop (chop), *n.* (١) شەوبلگە (٢) گۆنا؛ کولم؛ ڕوومەت

chop (chop), *v.t.* نالوکۆرکردن؛ گۆڕینەوە.

v.i. لەپڕ ڕیەان گۆڕین، لادان، یا پێچکردنەوە (بەلەم یا پاپۆڕ بەهۆی باوە).

n. نالوگۆڕ؛ گۆڕینەوە.

chop (chop), *n.* (١) مۆر یا پووڵ میری (٢) نیشانەی سەر خواردەمەنی (کە باشی و خراپی پیشان دەدات). (٣) [Slang] چۆنێتی؛ چەشن

chopfallen (chop′fôl´ən, chop′fôln´), *adj.* دڵتەنگ؛ غەمبار.

chophouse (chop′hous´), *n.* چێشتخانەیەک کە هەر تەنها گۆشتی گا و مەڕو بەرازی تێدا ئامادە دەکرێت

chopper (chop′ĕr), *n.* (١) داپاچەر (مرۆڤ؛ ئامێر) (٢) پیکاری داپاچین (تەور، تەوراس، چەقۆ... هتد)

choppy (chop′i), *adj.* هەمیشەو لەپڕ دەگۆڕێ (با)

choppy (chop′i), *adj.* (١) هەڵساوەو پڕە لە شەپۆل وورد (دەریا) (٢) تاسەو هەڵبەڕووداوەزی زۆر تێدایە (*a ~ ride, flight, etc.*) (٣) قێزەون؛ هەڵقرچاو (٤) پڕچڕچڕ (نووسین، دەنگ)

chops (chops), *n.pl.* (١) شەوبلگەکان (٢) دەموڵای خواروو ڕوومەت

chopsticks (chop′stiks´), *n.pl.* چێلکەی ئامادەکراو دوو داری باریکی بجووکە چێنیەکان خواردنی پێ دەخۆن لەباتی کەوچکو چەتاڵ.

chop suey, خواردنێکی چینیەیە لە گۆشتو سەوزە پێکدێتو بە برنجەوە دەخورێت

choragus (kō-rā′gəs), *n.* (١) سەرۆکی تیپێکی شانۆگەری یۆنانی کۆن. (٢) سەرۆکی تیپ یا کۆرەسێکی مۆسیقاو گۆرانی.

choral (kôr′əl, kō′rəl), *adj.* تایبەتی بە کۆرەس یا تیپی سروودو گۆرانی کۆنیسە؛ لەلایەن کۆرەس یا تیپی سروودو گۆرانی کۆنیسەوە دەوترێ.

choral, chorale (kô-ral′, kə-ral′, kôr′əl), *n.* سروودێک کە وەک گۆرانی بە کۆمەڵ دەوترێ لەلایەن تیپی سروودو گۆرانی کۆنیسەوە. هەروەها هەموو ئەوانەی کە لە کۆنیسەکەدان.

chord (kôrd), *n.* (١) ژێ (ئامێری مۆسیقا)؛ تەل؛ شریت. (٢) ژێی باڵنە (ئەندازە). (٣) گونجان (ئاواز). (٤) هەستی پەسەندکەر (*His speech struck a sympathetic ~.*)

chord (kôrd), *n.* ئاواز؛ چەند ئاوازێکی پێکەوە گونجاو.

v.t. & v.i. ڕێکخستن (ئاوازی مۆسیقا)؛ گونجاندن (ئاواز)

chore (chôr, chōr), *n.* (١) (*pl.*) ، ئەرکێکی ڕۆژانەی ڕۆتینی ناخۆش (وەک: هی ئاوەڵ، کێڵگە، یا کارگە) (٢) کارێکی ناخۆش.

chorea (kō-rē′ə, kō-rē′ə), *n.* ئەخۆشیەکی دەمارە بە زۆری تووشی منداڵ دەبێو دەبێ بە هۆی لەرزینی لەخۆوەی دەست، دەموچاو یا قاچ.

choregraphy (kə-reg′rə-fi), *n.* = choreography.

choreographer (kô´ri-og′rə-fĕr, kō´i-og′rə-fĕr), *n.* هونەرمەندێک کە سەمایەکی تایبەتی داببنێ بەتایبەتی سەمای باڵێ.

choreography (kô´ri-og′rə-fi, kō´ri-og′rə-fi), *n.* (١) سەما (بەتایبەتی سەمای باڵێ). (٢) هونەری دانانی سەمایەکی تایبەتی (بەتایبەتی هی سەمای باڵێ).

choric (kôr′ik, kō′rik), *adj.* کۆرەسی؛ تایبەتی بە کۆرەس.

chorine (kôr′ēn, kō′rin), *n.* ئەندامی مێینەی کۆرەس.

chorioid (kôr′i-oid´, kō′ri-oid´), *adj. & n.* = choroid.

chorion (kôr′i-on´, kō′ri-on´), *n.* پەردەی منداڵ یا ناوڵەمە.

chorister (kôr′is-tĕr, kor′is-tĕr), *n.* (١) ئەندامی تیپی سروودو گۆرانی کۆنیسە بەتایبەتی کوڕ. (٢) سەرتیپی تیپی سروودو گۆرانی کۆنیسە.

chorography (kô-rog′rə-fi, kō-rog′rə-fi), *n.* (١) هونەری دانانی نەخشە؛ نەخشەکێشان یا باسکردنی ناوچەیەک. (٢) نەخشە یا باسێکی وەها

choroid (kôr′oid, kō′roid), *adj.* تایبەتی بە پەردەی منداڵ

chorus (kôr′əs, kō′rəs), *n.* (١) کۆرەس: دەستەیەک گۆرانی بێژو سەماکەر کە لە شانۆگەرییەکی کۆمیدی یا نۆپەرایەکدا گۆرانی دەڵێو سەما دەکەن. (٢) کۆمەڵێک خەڵک کە بە یەک دەنگ شتێک یا گۆرانییەک بڵێن (٣) وەرتنی شتێک بە یەک دەنگ لەلایەن دەستەیەکەوە. (٤) ئەو شتەی کە بەم شێوەیە دەوترێ. (٥) لە شانۆگەری یۆنانی کۆندا ئەو دەستە نەکتەرەی کە گۆرانی وەرتنەکەیارو گفتوگۆکانیان گەڵێک شتی پڕوون دەکردەوە دەربارەی شانۆگەرییەکە (٦) ئەو نەکتەرەی کە پێشەکی شانۆگەرییەک دەخوێنێتەوەو هەروەها باش تەواوبوونی شانۆگەرییەکە وورتارێکی کورت دەخوێنێتەوەو هەردوو ووتارەکەش بەشێکن لە شانۆگەرییەکە (شانۆگەری ئینگلیزی سەدەی شانزەهەمو دواتر). (٧) ئەو ئاواز یا مۆسیقایەی دادەنرێ بۆ لێدان لەگەڵ گۆرانی ووتنی دەستەیەکدا (٨) بۆ سەندنەوە (گۆرانی).

v.t. & v.i. گۆرانی ووتن یا سروود خوێندنەوە هەمور بەیەکەوەو بە یەک دەنگ

in chorus, هەمور پێکەوەو بە یەک دەنگ.

chorus girl (or boy), کچ (یا کوڕی) کۆرەس؛ ژنێک یا پیاوێک کە گۆرانی دەڵێت یا سەما دەکات لە کۆرەسێکدا.

chose (chōz), *past tense of* choose.

chose (shōz), *n.* موڵکی تایبەتی (وەک شتومەکی ناوماڵ، ئوتومبیل، ڕەشەوڵاخ... هتد)

chosen (chō′z'n), *adj.* (١) هەڵبژێراو؛ پەسەندکراو (٢) خۆشەویستی خودا

chough (chuf), *n.* قاژو

chow (chou), *n.* (۱) جۆرە سەگێکی مام ناوەندی تۆکمەی تووک درێژە. (۲) [Slang] خواردەمەنی.

chowchow (chou′chou′), *n.* جۆرە ترشیاتێکە لە چەند جۆرە سەوزەیەک دروست دەکرێ.

adj. تێکەڵاو؛ هەمەچەشنە.

chowder (chou′dĕr), *n.* شۆربایەکە لە ماسی یا گیاندارێ دەریایی ترو پەتاتەو شیر دروست دەکرێ.

Christ (krīst), *n.* مەسیح؛ عیسای کوڕی مەریەم

christen (kris′n), *v.t.* (۱) منداڵ بێرۆزکردن‌و بە مەسیحی کردنی. (۲) ناونانی منداڵ بەم بۆنەیەوە؛ ناولێنانی پاپۆڕێکی تازە پێش ئەوەی بخرێتە گەر. (۳) [Colloq.] بەکارهێنان بۆ یەکەم جار.

Christendom (kris′n-dəm), *n.* (۱) هەموو مەسیحییەکان. (۲) جیهانی مەسیحی (۳) ئایینی مەسیحی؛ مەسیحایەتی.

christening (kris′n-iŋ, kris′niŋ), *n.* پیرۆزکردن‌و ناونانی منداڵ‌و کردنی بە مەسیحی

Christian (kris′chən), *n.* (۱) خاچ پەرست؛ مەسیحی (۲) [Colloq.] مرۆڤێکی باش.

adj. (۱) خاچ پەرست (۲) تایبەتی بە مەسیح‌و ناموژگارییەکانی. (۳) تایبەتی بە خاچ پەرستان‌و خاچ پەرستی. (٤) [Colloq.] باش (مرۆڤ).

Christian Era, چەرخی خاچ پەرستی (کە لە لەدایکبوونی مەسیحەوە دەست پێ دەکات)

Christianity (kris′chi-an′ə-ti), *n.* (۱) خاچ پەرستێتی؛ ئایینی مەسیحی (۲) هەموو خاچ پەرستان (۳) لقێکی خاچ پەرستی: ***(Eastern C~)*** (٤) ڕەووشت‌و کردەوەی خاچ پەرست.

Christianize (kris′chən-īz′), *v.t.* کردن بە خاچ پەرست.

v.i. بوون بە خاچ پەرست.

Christianlike (kris′chən-līk′), *adj.* خاچ پەرستانە؛ وەک خاچ پەرست.

Christianly (kris′chən-li), ***adj. & adv.*** وەک خاچ پەرست؛ خاچ پەرستانە

Christian name, ناوی خاچ پەرستی (کە لە منداڵ دەنرێ لە کاتی پیرۆزکردنی لە کڵێسەدا)؛ ناوی یەکەمی خاچ پەرست (بۆ جیاکردنەوەی لە نازناو

Christian Science, زانستی خاچ پەرستی ئاین‌و بیرباوەڕو ڕێبازێکی ژیانە لەسەر لێکدانەوەیەکی تایبەتی ئینجیل دانراوەو دەڵێت: نەخۆشی و بەدکاری چارەی دەکرێ لەڕێی تێگەیشتنی ڕاستەقینەی ناموژگارییەکانی مەسیحەوە‌و لەڕێی ئایینی ڕاستەقینەوە نەک بە دەرمان‌و پزیشکەوانی

Christian Scientist, بڕواکەرێک بە زانستی خاچ پەرستی.

Christless (krīst′lis), *adj.* بێ بڕوا بە مەسیح؛ بێ ئایین.

Christlike (krīst′līk′), *adj.* وەک مەسیح (لە ڕەفتاردا).

Christly (krīst′li), *adj.* مەسیحیانە؛ وەک مەسیح

Christmas (kris′məs), *n.* کریسمەس: جەژنی ساڵانەی لەدایکبوونی مەسیح کە ڕێکەوتی ٢٥ ی دیسەمبەرە.

Christmas Day, ڕۆژی ٢٥ ی دیسەمبەر.

Christmas Eve, ئێوارەی پێش ڕۆژی کریسمەس (٢٤ ی دیسەمبەر).

Christmastide (kris′məs-tīd′), *n.* ماوە یا کاتی کریسمەس (کە لە ڕۆژی ٢٤ ی دیسەمبەرەوە دەگرێتەوە هەتا سەری ساڵی تازە یا ٦ ی کانوونی دووەم).

Christmas tree, داری کریسمەس: درەختێکی هەمیشە سەوزە مەسیحییەکان لە کاتی جەژنی کریسمەسدا لە ژوورێ میواندا دایدەنێن‌و بە گلۆپ‌و شتی تر دەیڕازێننەوە

chroma (krō′mə), *n.* پاکی یا پوختی ڕەنگێک.

chromatic (krō-mat′ik), *adj.* (۱) ڕەنگاوڕەنگ. (۲) باش ڕەنگ دەگرێ.

chromatics (krō-mat′iks), ***n.pl.*** ڕەنگناسی.

chromatin (krō′mə-tin), *n.* ماددەیەکی پرۆتۆپلازمییە لە ناووکی شانەی گیاندارو ڕووەکدا بە ئاسانی ڕەنگ دەگرێ.

chromatism (krō′mə-tiz′m), *n.* نەخۆشی زەردبوونی گەڵا.

chromato- (krō′mə-tō, krō′mə-tə), پێشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ؛ پەڵە.

chromatolysis (krō′mə-tol′ə-sis), *n.* شیبوونەوە یا ڕزینی ماددەی پرۆتۆپلازمی ناو ناووکی شانەی گیاندارو ڕووەک کە بە ئاسانی ڕەنگ دەگرێ.

chromatophore (krō′mə-tə-fôr′, krō′mə-tə-fōr′), *n.* خانەی ڕەنگ دروستکەر لە ڕووەک یا گیاندارا.

chrome (krōm), *n.* (۱) کرۆم: ماددەیەکی کانزایی کیمیایی سپی کریستاڵی زۆر ڕەقە ناڕێژێت لە داڕشتەدا بەکاردەهێنرێ (۲) ڕەنگی کرۆم (۳) داڕشتەیەکە کرۆمی تێدابێت.

-chrome (krōm), پاشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ.

chrome green, سەوزی کرۆمی: ڕەنگێکی سەوزی قورقوشمییە.

chrome yellow, زەردی کرۆمی: ڕەنگێکی زەردی قورقوشمییە.

chromic (krō′mik), *adj.* کرۆمی؛ لە کرۆمەوە وەرگیراوە؛ بە کرۆم کراوە.

chromium (krō′mi-əm), *n.* کرۆم: ماددەیەکی کانزایی کیمیایی سپی کریستاڵی زۆر ڕەقە ناڕێژێت لە داڕشتەدا بەکاردەهێنرێ.

chromo- (krō′mō, krō′mə), *Also* **chrom-**, پێشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ؛ پەڵە.

chromogen (krō′mə-jən), *n.* ماددەی ڕەنگ پەیداکەر.

chromosome (krō′mə-sōm′), *n.* کرۆمۆسۆم: کەرتێکی دەزوولەییە لە کەرت بوونی شانەی گیاندارو ڕووەک پەیدادەبێ‌و تایبەخۆی زگماکی لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێ.

chromosphere (krō′mə-sfēr′), *n.* (۱) ئەو چینە گازە سوورباوو داگیرساوەی دەوروبەری خۆر کە لەکاتی خۆرگرتنی تەواودا دەبینرێ (۲) چینێک گازی وەها لە دەوروبەری ئەستێرەیەکدا.

chronic (kron′ik), *adj.* (۱) درێژخایەن؛ سەرهەڵدەرەوە (نەخۆشی) ***(a ~ disease)*** (۲) خوویەک، نەریتێک یا نەخۆشییەک کە دەمێنە هەبووەو نیستاش هەر ماوە: ***(a ~ liar; a ~ smoker)*** (۳) هەمیشەیی.

chronically (kron′i-k'l-i, kron′ik-li), *adv.* هەمیشە.

chronicle (kron′i-k'l), *n.* (۱) مێژوو. (۲) تۆماری مێژوویی ڕووداوێک یا چەند ڕووداوێک بەگوێرەی ڕۆژو ساڵی ڕوودانیان.

v.t. نووسینەوەی مێژوو یا چیرۆکی شتێک یا ڕووداوێک؛ گێڕانەوەی مێژوو؛ تۆمارکردنی مێژوی ڕووداوێک

chronicle play, شانۆگەری مێژوویی.

chronicler (kron′i-klēr), *n.* مێژوونووس.

chrono- (kro′nō, kro′nə), *Also* **chron-**, پێشبەندێکە بەمانای: کات

chronograph (kron′ə-graf′, kron′ə-gräf′), *n.* کرۆنۆگراف: ئامێری پێوان‌و تۆمارکردنی کاتێکی کورت.

chronologer (krə-nol′ə-jēr), *n.* = chronologist.

chronological (kron′ə-loj′i-k'l), *adj.* (۱) بەپێی کاتی ڕووداو (تۆمارنامەی ڕووداوێک). (۲) ڕێکخراو بەگوێرەی کاتی ڕووداو: تۆمارنامە یا مێژووی ڕووداوێک).

-chronologically ***(adv.).***

chronologist (krə-nol′ə-jist), *n.* پسپۆڕ یا توێژەرێکەری پووداوەکان بەگوێرەی کاتی پووداینان.

chronology (krə-nol′ə-ji), *n.* (١) لێکدانەوە و پێوانی کات و چەسپاندن و ڕێکردنی ڕووداوێک بەگوێرەی کاتی پووداینی؛ زنجیرەی مێژوویی. (٢) لیستە یا خشتەی بەرواری پووداوێک یا چەند پووداوێکی یەک لەدوای یەک.

chronometer (krə-nom′ə-tĕr), *n.* ئامێری پێوانی کات

-chronometric *(adj.)*; **chronometrical** *(adj.)*; **chronometrically** *(adv.)*.

chronometry (krə-nom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی کات

chronoscope (kron′ə-skōp′), *n.* ئامێری پێوانی ماوەی کاتی زۆر کورت

chrysalis (kris′l-is), *n.* (١) پلەی نەبزووت پلەی سێیەمی گۆڕینو گەورەبوونی میروو کە هێشتا لە قوزاخەدایە. (٢) قوزاخەی میروو. (٣) گیاندارێک لە شێوەی ساوا.

chrysanthemum (kris-an′thə-məm), *n.* داوودی (گوڵ)

chub (chub), *n.* جۆرە ماسیەکی دەریایی

chubby (chub′i), *adj.* خڕین؛ قەڵەو. *(~ cheeks)* .

chuck (chuk), *v.t.* (١) گوشین بە یاریدەوە (بەتایبەتی ژێر چەناگە). (٢) هاویشتن [Colloq.]، فڕێدان؛ لە کۆل خۆ کردنەوە. (٣) [Colloq.] ~ out ، بەزۆر دەرکردن.

n. (١) گوشینێکی بە یاریدەوە (بەتایبەتی ژێر چەناگە). (٢) هاویشتنێک [Slang]. (٣) خواردەمەنی.

chuck (chuk), *n.* (١) گۆشتی لاملو سەرشانی ڕەشەوڵاخ. (٢) جۆرە قولابێکە بۆ ڕاگرتنی ئامێرێک لە شوێنی خۆیدا.

chuck (chuk), *v.i.* قرتەقرت کردن (مریشک).

n. قرتەقرتی مریشک

chuck-full (chuk′fool′), *adj.* = chock-full.

chuckhole (chuk′hōl′), *n.* چاڵ (ڕێگەوبان)

chuckle (chuk′l), *v.i.* (١) لەبەر خۆوە پێکەنین؛ پێکەنینی بێ دەنگ. (٢) قرتەقرت کردن (مریشک).

n. لەبەر خۆوە پێکەنین؛ پێکەنینی بێ دەنگ.

chuckle (chuk′l), *adj.* بێ مێشک؛ گەمژە؛ کەر

n. کەسێکی گەمژەو بێ مێشک

chucklehead (chuk′l-hed′), *n.* کەسێکی گەمژەو بێ مێشک

-chuckleheaded *(adj.)*.

chuck wagon, واگۆنی خواردەمەنی واگۆنێکە موبەقی تێدایە خواردنی تێدا دروست دەکرێ بۆ کرێکارانی کارگەیەک یا کێڵگەیەک

chuff (chuf), *n.* کەسێکی نەزان و قسەڕەق؛ کەسێکی بێ نەزاکەت

chug (chug), *n.* دەنگی تەقینەوە (وەک هی مەکینەی شەمەندەفەر)

v.i. (١) لێوەهاتنی دەنگی تەقینەوەیەکی وەها؛ تەقەتەق لێوەهاتن. (٢) تەقەتەق کردن بە ڕێشتنەوە. *(The train ~ged along.)*

chukar (chōō′kär′), *n.* کەو (باڵندە)

chum (chum), *n.* (١) برادەری نزیک؛ هاوڕێی گیانی بە گیانی. (٢) هاوخانە؛ هاوژوور.

v.i. [Colloq.]. (١) نیشتەجێ بوون لە هەمان ژووردا لەگەڵ یەکێکی تردا. (٢) برادەرێتی بەگەڵدا کردن

chum (chum), *n.* دانە ماسی بەتایبەتی لە ماسی چەور دەکرێو فڕێ دەدرێتە ئاو ئاوەوە بۆ ڕاوەماسی).

chummy (chum′i), *adj.* گیانی بە گیانی؛ نزیک برادەر)؛ برادەرانە

chump (chump), *n.* (١) سەر یا نووکێکی نەستووری کول. (٢) [Colloq.]. کەسێکی گەوج و گەمژەو بێ مێشک

chunk (chuŋk), *n.* [Colloq.]. (١) پارچەیەکی کورتی نەستوور (دار، گۆشت... هتد؛ کوتە گۆشت؛ پلە گۆشت. (٢) بەشێک یا بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر. (٣) گیاندارێکی تۆزکەو قەڵەو.

chunky (chuŋk′i), *adj.* [Colloq.]. (١) کورتو نەستوور (٢) پارچە پارچە.

church (chûrch), *n.* (١) کڵێسە؛ پەرستگای مەسیحیەکان. (٢) نوێژکردن؛ خواپەرستن. (٣) هەموو مەسیحیەکان. (٤) [C-]، ئایین یا شێوەیەکی تایبەتی کڵێسە. *(The Methodist C~ ; C~ of England)* (٥) دەستەڵاتی کڵێسەو ڕابەرانی. (٦) پیشەی ڕابەرانی کڵێسە. (٧) کۆمەڵێک نوێژکەر.

v.t. دۆعا بۆ کردن (بەتایبەتی بۆ ژنی تازە منداڵ بوو).

adj. تایبەتی بە کڵێسە: *(~ government)* .

churchgoer (chûrch′gō′ĕr), *n.* کەسێک کە هەمیشە دەچێ بۆ کڵێسە.

churchless (chûrch′lis), *adj.* (١) بێ کڵێسە؛ کڵێسەی تێدا نەبێ: *(a ~ village, town, etc.)* (٢) کەسێک کە نەچێ بۆ کڵێسە.

churchman (chûrch′mən), *n.* (١) قەشە. (٢) ئەندامی کڵێسە.

Church of England, کڵێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە (لە سەدەی شانزەدا لە کڵێسەی ڕۆما جیابووەوەو پاشای ئینگلتەرە خستیە ژێر دەستی خۆیەوە).

Church of Rome, کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما

churchwarden (chûrch′wôr′d'n), *n.* ڕابەری ناپاینی کڵێسە (بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری ناپاینی کڵێسە).

churchyard (chûrch′yärd′), *n.* حەوشەی کڵێسە (گەڵێک جار هەندێکی دەکرێ بە گۆڕستان).

churl (chûrl), *n.* (١) لادێیی؛ دەشتەکی. (٢) کەسێکی نەزانو بێ نەزاکەت. (٣) ڕەزیل؛ پیسکە. (٤) لاسار؛ سەرکێش.

churlish (chûr′lish), *adj.* (١) لادێیی؛ دەشتەکی. (٢) بێ نەزاکەت. (٣) ڕەزیل؛ پیسکە. (٤) نایەتە ژێر ڕکێفەوە؛ جڵەوی ناگیرێ

churn (chûrn), *n.* (١) مەشکە. (٢) ژەنین.

v.t. (١) مەشکە ژەنین؛ دۆ ژەنین. (٢) ڕاوەشاندن.

v.i. (١) کەرە دروستکردن (بە ژەنینی ماست لە مەشکەدا). (٢) ژەنین؛ هاتنە جۆش.

churning (chûrn′iŋ), *n.* (١) ژەنین (مەشکە). (٢) ئەو کەرەیەی لە ژەنینی مەشکەیەکدا دەست دەکەوێ.

churr (chûr), *n., v.i. & v.t.* = chirr.

chute (shōōt), *n.* (١) تافگە؛ قەڵبەزە؛ خوڕاو. (٢) ئاوبارە، ڕاڕەو، جۆگە، یا بۆرییەکی لێژ (بۆ شت گواستنەوە): *(a coal ~ ; laundry ~)*

chute, 'chute (shōōt), *n.* [Colloq.], پەڕەشووت

chutney, chutnee (chut′ni), *n.* عەنبە

cicatrix (sik′ə-triks), *n.* (١) شوێن برین (پاش چاکبوونەوەی برینەکە). (٢) شوێنی ئەو برینەی دەمێنێتەوە لەدوای برینی لقە دارێک یا لێکردنەوەی گەڵایەک.

cicerone (sis′ə-rō′ni, chich′ə-rō′ni), *n.* ڕابەری گەشتیاران: ئەو کەسەی کە گەشتیاران دەبات بۆ شوێنی خۆش و مێژوویی وڵاتێک و باسی ئەو شوێنانەیان بۆ دەکات

Ciceronian (sis′ə-rō′ni-ən), *adj.* ڕەوانبێژ؛ زمانپاراو.

-cidal (sīd′l), پاشکۆیەکە بەمانای: بکوژ؛ کوشندە؛ لەناوبەر: *(suicidal, homicidal)*

-cide (sid), پاشکۆیەکە بەمانای: کوشتن؛ بکوژ: *(suicide, homicide)*

cider (sī′dĕr), *n.* خۆشاوی سێو؛ ئاوی سێو

cigar (si-gär′), *n.* سیگار.

cigarette, cigaret (sig′ə-ret′, sig′ə-ret′), *n.* جگەرە.

cigarette butt, قنگە جگەرە.

cigarette holder, دارچگەرە
cigarette-lighter, چەرخ.
cigarette-paper, بەرماخ
cilia (sil′i-ə), *n.* (١) برژانگ (مرۆڤ). (٢) برژۆلە (گەلای درەخت).
ciliary (sil′i-er′i), *adj.* برژانگی؛ برژۆلەیی.
ciliate (sil′i-it, sil′i-āt′), *adj.* برژۆلەدار
n. زیندەوەرێکی یەک خانەی بە میکرۆسکۆپ بینراو کە لەشی بە برژۆلە داپۆشراوە.
cimex (sī′meks), *n.* مێرووی ناوجێگە
cinch (sinch), *n.* (١) تەنگە (زین، کورتان). (٢) [Colloq.] بە دەست گرتنێکی قایم. (٣) [Slang] مسۆگەر؛ شتێک کە کردنی یا دەستکەرتنی ئاسان و مسۆگەر بێ.
v.t. (١) تووندکردنەوەی تەنگەی ئەسپ. (٢) [Slang]. دەست لێ گیربوونێکی باش و قایم؛ مسۆگەرکردن.
cinchona (sin-kō′nə), *n.* (١) درەختێکە تونکلەکەی دەرمانی لێ دروست دەکرێ. (٢) تونکلی تاڵی نەم درەختە.
cincture (siŋk′chĕr), *n.* (١) پشتێن. (٢) شتێک کە چواردەوری شتێکی تری پێ دەگیرێ وەک ئەلقەی دەوری پایەیەک؛ ئەلقە
v.t. چواردەورگرتن؛ دەوردان.
cinder (sin′dĕr), *n.* (١) پاشماوەی کانزا پاش تواندنەوەی لە کوورەدا. (٢) زیلەمۆی پاش تەقینەوەی ئاگرپژێن. (٣) سەرە بزووتک. (٤) پشکۆ. (٥) (*pl.*) زیلەمۆ؛ خۆڵەمێش.
v.t. سووتاندن؛ سووتاندن هەتا دەبێ بە سەرە بزووتک.
cindery (sin′dĕr-i), *adj.* لە خۆڵەمێش یا زیلەمۆ پێکهاتووە؛ خۆڵەمێشی؛ زیلەمۆی تێدایە.
cinema (sin′ə-mə), *n.* (١) فیلمی سینەمایی. (٢) سینەما. شوێنی پیشاندانی فیلم.
the cinema, (١) هونەرو دەرهێنانی فیلمی سینەمایی. (٢) فیلمی سینەمایی بەگشتی.
cinematic (sin´ə-mat′ik), *adj.* سینەمایی
-cinematically *(adv.).*
cinematographer (sin´ə-mə-tog′rə-fĕr), *n.* وێنەگری فیلمی سینەمایی؛ دەرهێنەری فیلمی سینەمایی.
cinematography (sin´ə-mə-tog′rə-fi), *n.* هونەری وێنەگرتن و دەرهێنانی فیلمی سینەمایی
cinerarium (sin´ə-râr′i-əm), *n.* شوێنی هەڵگرتنی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراو.
cinerary (sin′ə-rer´i), *adj.* (١) بۆنی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراو. (٢) خۆڵەمێشی؛ بۆنی خۆڵەمێش.
cinerator (sin′ə-rā´tĕr), *n.* کوورە یا تەنووری سووتاندنی لاشەی مردوو
cinereous (si-nĕr′i-əs), *adj.* ڕەنگ خۆڵەمێشی؛ وەک خۆڵەمێش
cingulum (siŋ′gyoo-ləm), *n.* پشتێن؛ ئەلقەی دەورەدراو؛ ئەلقەی ڕەنگ.
cinnamon (sin′ə-mən), *n.* (١) دارچینی (٢) قاوەیی (ڕەنگ)
adj. (١) قاوەیی (ڕەنگ). (٢) دارچینی تێکراوە؛ بە دارچینی کراوە یا لێنراوە.
cinquecentist (chiŋ´kwə-chen′tist), *n.* هونەرمەندێک یا نووسەرێکی ئیتاڵی سەدەی شانزەهەم
cinquecento (chiŋ´kwə-chen′tō), *n.* (١) سەدەی شانزەهەم (بەتایبەتی لە هونەری ئیتالیدا). (٢) شێوازی هونەری ئیتاڵی لە سەدەی شانزەهەمدا.
cinquefoil (siŋk′foil´), *n.* (١) گوڵەباخێکی گەڵا پێنج پەڕەیی. (٢) نەخشەیەکی پێنج کەوانەیی (خانووسازی).
cion (sī′ən), *n.* چوور؛ قەڵەم (ڕووەکناسی)؛ تووڵ؛ خەڵف؛ گۆچکەی پەیوەستکردن. (هەروەها دەیشنووسرێ: " scion ").
cipher (sī′fĕr), *n.* *Also* cypher, (١) سفر؛ هیچ. (٢) کەسێک یا شتێکی بێ بایەخ. (٣) پەرلە؛ شفرە. (٤) کلیلی هەڵهێنان یا دەرکردنی شفرە. (٥) نووسینێک کە خوێندنەوەی یا دەرکردنی گران بێ (بەتایبەتی هی ناو). (٦) ژمارەیەکی عەرەبی.
v.i. (١) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری). (٢) بە شفرە نووسین.
v.t. (١) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری). (٢) نووسین بە شفرە.
cipolin (sip′ə-lin), *n.* مەرمەڕی ڕەنگاوڕەنگی ئیتاڵی.
circa (sûr′kə), *prep.* (Abbr. c., ca., cir., C.), نزیکەی (بەروار، مێژوو): *(~ 1650).*
Circassian (sĕr-kash′i-ən, sĕr-kash′ən), *n.* (١) شەرکەسی؛ هاوواڵتیبەکی شەرکاسیا. (٢) زمانی شەرکەسی.
adj. شەرکەسی (زمان، گەل، کلتوور).
circle (sûr′k'l), *n.* (١) بازنە. (٢) کەمەرە. (٣) شتێکی خڕ یا بازنەیی. (٤) خولگەی سووڕانەوەی ئەستێرەیەک. (٥) دەستە (خەڵک)؛ کۆمەڵێک خەڵک کە هەمان سوود کۆی کردبنەوە؛ تاقم. (٦) ناوچە. (٧) مەودا. (٨) بازنەی نەبینراوی زەوی. (٩) ڕێزێک کورسی نیمچە بازنەیی لە تیاترۆیەکدا.
v.t. (١) نابڵووقەدان؛ چواردەورگرتن؛ گەمارۆدان. (٢) خولانەوە؛ سووڕانەوە.
v.i. خولانەوە؛ سووڕانەوە.
circlet (sûr′klit), *n.* (١) بازنەیەکی بچووک. (٢) ئەلقە؛ شتێکی بازنەیی کە بۆ جوانی بکرێتە دەست، مل، یا سەر.
circuit (sûr′kit), *n.* (١) کەمەرە؛ چڕوە. (٢) ناوچەی نەم کەمەرەیە. (٣) سووڕانەوە؛ بەدەوردا خولانەوە: *(the moon's ~ of the earth)* (٤) هاتوچۆ (فەرمانبەر یا دادگەر... هتد). (٥) ئەو ڕێگاوبانەی لەم هاتوچۆیانەدا دەبڕێت. (٦) چەند هۆڵێکی شانۆگەری کە بەنۆرە فیلم یا شانۆگەری تێدا پیشان دەدرێ. (٧) تەلی کارەبا (کە تەزووی کارەبای پێدا دەڕوات)؛ بازنەی کارەبایی (٨) تەل؛ وایەر (ڕادیۆ).
v.i. گەڕان؛ خولانەوە؛ سووڕانەوە.
v.t. خولانەوە بەدەوردا؛ گەڕان بەدەوردا؛ سووڕانەوە بەدەوردا.
circuit breaker, ئامێزی بڕینی تەزووی کارەبا (کاتێک تەزووی کارەبا زۆر دەبێ یا مەترسی لە تەلی کارەباکە دەکرێ).
circuit court, دادگایەکە کە بە نۆرە هەرجارەی لە شوێنێک یا شارێک دەبەسترێ.
circuitous (sĕr-kū′i-təs), *adj.* ناڕاستەخۆ؛ بەپێچوپەنا.
circuit rider, قەشەیەکی " مێسۆد " ی گەڕۆک.
circuitry (sûr′kit-ri), *n.* تەلی کارەبای پێکەوە بەستراو؛ تەلی کارەبای شوێنێک بەگشتی.
circuity (sĕr-kū′i-ti), *n.* ناڕاستەوخۆیی؛ پێچوپەنایی.
circular (sûr′kyoo-lĕr), *adj.* (١) خڕ؛ بازنەیی. (٢) دەخولێتەوە؛ دەسووڕێتەوە. (٣) ناڕاستەوخۆ؛ بە پێچوپەنا. (٤) بەناو گەلێک خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە: *(a ~ letter).*
n. چاپنامە، نامە، یا بڵاوکراوەیەک کە چاپ دەکرێ و بەناو گەلێک کەسدا بڵاودەکرێتەوە.
circularity (sûr´kyoo-lar′ə-ti), *n.* خڕێتی؛ بازنەییتی.
circularize (sûr′kyoo-lĕr-iz´), *v.t.* (١) خڕکردن. (٢) چاپدان یا نامە بڵاوکردنەوە بەناو گەلێک کەسدا.
circular saw, مشاری خولاوە (کە بە کارەبا یا گاز کاردەکات).
circulate (sûr′kyoo-lāt´), *v.i.* (١) سووڕانەوە (خوێن)؛ خولانەوە؛ بڵاوبوونەوە لەم دەست بۆ ئەو دەستو لەم شوێن بۆ ئەو شوێن (پارە، قاو)؛ دەستاودەست کردن (پارە)؛ گەڕان (مرۆڤ). (٢) بڵاوبوونەوە بەناو هەندێ خەڵکی خوێندەواردا. (٣) دروپات بوونەوەی بێ پایانی ژمارە (بیرکاری)
v.t. بڵاوکردنەوە (بەناو گەلێک کەس و شوێندا).

circulating library, کتێبخانەیەکە کە خوێنەر دەتوانێ کتێبی لێ بخوازێ و پاش خوێندنەوەی بیگەڕێنێتەوە.

circulation (sûr´kyoo-lā´shən), *n.* (۱) جوولان؛ سووڕان؛ بزووتن نە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر (ئاوی ناو بۆری)؛ هەواگۆڕکێ. (۲) سووڕی خوێن (لەش). (۳) سووڕی شیلە (ڕووەک). (٤) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس، پارە، قاو)؛ دەستاودەست کردن. (٥) بڵاوکردنەوە بەناو خوێندەواردا (ڕۆژنامە، گۆڤار... هتد). (٦) ژمارەی بڵاوکردنەوە یا بڵاوبوونەوە لە کاتێکی تایبەتیدا (ڕۆژنامە، گۆڤار): *(The newspaper has a ~ of fifty thousand copies a day.)*

circum- (sûr´kəm, sēr-kum´), پێشەندێکە بەمانای: بەدەوریدا؛ بە هەر چوار دەوریدا: *(circumnavigate, circumscribe)*.

circumambience (sûr´kəm-am´bi-əns), *n.* چواردەوردان؛ تابلووقەدان

-circumambient *(adj.)*.

circumambulate (sûr´kəm-am´byoo-lāt´), *v.t. & v.i.* گەڕان؛ گەڕان بەدەوری شوێنێکدا

circumcise (sûr´kəm-sīz´), *v.t.* (۱) خەتەنەکردن (۲) پاکردنەوە (لە خراپە یا زینا).

circumcision (sûr´kəm-sizh´ən), *n.* (۱) خەتەنە؛ خەتەنەکردن. (۲) پاکردنەوە (لە خراپە یا زینا). (۳) [C-]، جەژنی خەتەنەکردنی مەسیح (یەکەم ڕۆژی ساڵی تازەی زایینییە).

circumference (sēr-kum´fĕr-əns), *n.* (۱) کەمەرە (بازنە)؛ چێوە (۲) درێژی کەمەرە.

circumflex (sûr´kəm-fleks´), *n.* نیشانەیەکە‌ی زمانەوانییە وەک: (^ ˇ) کە دەخرێتە سەر تیپە بزوێنی هەندێ زمان، وەک فەرەنسی- (دەنگناسی):

adj. (۱) نیشانەیەکی وەهای بەسەرەوەیە. (۲) چەماوە؛ چەماوەتەوە بەدەوریدا.

v.t. (۱) چەمانەوە (۲) بێژانی تیپێک بەگوێرەی نەم جۆرە نیشانانە.

circumflexion (sûr´kəm-flek´shən), *n.* چەمانەوە.

circumfluent (sēr-kum´flōō-ənt), *adj.* بەدەوریدا دەڕوات (ئاو، ڕووبار)

circumfluous (sēr-kum´flōō-əs), *adj.* (۱) بەدەوریدا دەڕوات (ئاو، ڕووبار) (۲) دەوری بە ئاو گیراوە؛ ئاو دەوریداوە.

circumfuse (sûr´kəm-fūz´), *v.t.* (۱) ڕشتن یا بڵاوکردنەوەی شلەیەک بە چواردەوردا. (۲) دەوەدان بە ئاو یا شلەیەکی تر.

-circumfusion *(n.)*.

circumlocution (sûr´kəm-lō-kū´shən), *n.* (۱) درێژەپێدان (ووتار، قسەکردن، نووسین)؛ زۆر ڕێسان (ووتار، قسە، نووسین)؛ قسە جووینەوە؛ زۆر ڕۆیشتن لەسەر باسێکو دەرەنگ نەنجام بەدەستەوەدان. (۲) مەبەست بەدەستەوە نەدان لە نووسین یا قسەکردندا (لەپێی زۆر ڕێسانەوە). (۳) ووتەیەک یا دووانێکی درێژەپێدراو.

circumnavigate (sûr´kəm-nav´ə-gāt´), *v.t.* بە چوار دەوریدا گەڕان بە پاپۆڕ یا بەلەم.

-circumnavigation *(n.)*; **circumnavigator** *(n.)*.

circumrotate (sûr´kəm-rō´tāt), *v.i.* خولانەوە؛ سووڕانەوە (پێچکە)

circumscribe (sûr´kəm-skrīb´), *v.t.* (۱) چواردەورگرتن؛ دەورەدان؛ سنوور بۆ دانان (۲) هێڵ کێشان بە چواردەوردا. (۳) کێشانی وێنەیەکی نەندازەیی بەدەوری وێنەیەکی نەندازەیی قردا بەمەرجێک لە ڕۆترێن شوێندا لەیەکتری بدەن: *(to ~ a triangle with a circle)*

circumscription (sûr´kəm-skrip´shən), *n.* (۱) دەورەدان؛ چواردەورگرتن. (۲) سنوور (۳) ماددەیەک کە چواردەوری شتێکی پێ بگیرێ. (٤) شوێنێکی سنوور بۆ دانراو یا چواردەور گیراو.

(٥) نووسراوێکی بازنەیی کە هەڵکەترابێ لەسەر پارە یا مەدالیایەک.

circumspect (sûr´kəm-spekt´), *adj.* ووریا؛ هۆشمەند؛ دووربین

circumspection (sûr´kəm-spek´shən), *n.* ووریایی؛ دووربینی؛ هۆشمەندی.

circumstance (sûr´kəm-stans´), *n.* (۱) بار؛ دۆخ؛ هەڵومەرج (۲) (*pl.*)، بارێ دارایی *(They are in comfortable ~s.)*. (۳) خۆنوواندن؛ کەشوفش: *(pomp and ~)*. (٤) وورەکاری؛ ووردی *(The story was told with great ~.)*.

v.t. خستنە بارێکی تایبەتیەوە.

under no circumstances, بە هیچ جۆرێک؛ هەرگیز

under the circumstances, لەم بارەدا؛ لەم هەڵومەرجەدا.

circumstantial (sûr´kəm-stan´shəl), *adj.* (۱) پەیوەندی هەیە یا دەکەوێتە سەر بارێکی تایبەتی. (۲) ناگرنگ؛ پێکەوتە. (۳) وورد؛ دوورودرێژ

circumstantial evidence, بەڵگەیەک کە پەیوەندی هەبێ بە کێشەیەک یا داوایەکەوە (دادگا): *(Proof of possession of stolen property is ~ in case of theft.)*

circumstantiate (sûr´kəm-stan´shi-āt´), *v.t.* بەڵگە هێنانەوە یا پێشاندان بۆ پشتگیری کردنی هەڵوێستێک؛ سەلماندن یا ساغ کردنەوە بە بەڵگە

-circumstantiation *(n.)*.

circumvallate (sûr´kəm-val´āt), *v.t.* دەورگرتن بە دیوار یا خەندەق (بۆ پاراستن لە دوژمن).

adj. دەور گیراو (بە دیوار یا خەندەق).

circumvent (sûr´kəm-vent´), *v.t.* (۱) بە دەوردا ڕۆیشتن (بۆ- نەگیراو و دەربازبوون)؛ جێبەجێکردنی کارێک یا گەیشتن بە ئامانج لەڕێی فێڵوتەڵەکەوە و خۆ نەدان بەدەستەوەو لەلاوە شت کردن نەک ڕووبەڕوو (۲) چواردەورگرتن بە فێڵوتەڵەکە. (۳) بە تەڵەوە کردن؛ داو بۆ نانەوە (٤) لەخشتەبردن؛ بەزاندن بە زۆرزانی و فێڵبازی. (٥) تەگەرە خستنە بەردەم؛ ڕێگەلێگرتن؛ بوون بە کۆسپ لە ڕێگەدا

-circumvention *(n.)*; **circumventive** *(adj.)*.

circumvolution (sûr´kəm-və-lōō´shən), *n.* (۱) پێچ خواردن بە دەوردا؛ پەیکە خواردن. (۲) پێچ؛ پێچێک (۳) ڕێگەی پێچاوپێچ؛ شێوەی پێچ پێچاوی.

circus (sûr´kəs), *n.* (۱) تەڵان یا جێی پلەپلەکراوی ڕۆمانی (کە وەرزش و پێشبڕکێ و زۆرانبازی تێدا دەکرا)؛ مەیدان (۲) سێرک (۳) خۆنووانندنی سێرک (٤) چوارڕێیانێکی خڕی کراوە. (٥) [Colloq.]، کەسێک یا شتێکی قۆشمەو خۆنوواندنەرەو سەماگێڕ.

cirque (sûrk), *n.* (۱) شوێنێکی خڕ یا بازنەیی. (۲) [Poetic]، بازنە؛ نەڵقە. (۳) [Archaic]، سێرک.

(٤) تەڵانێکی سرووشتی لە شاخێکدا.

cirrhosis (si-rō´sis), *n.* نەخۆشی جگەر: نەخۆشیەکی درێژخایەنی جگەرە بریتیە لە پەیدابوونی چەند تێشوویەک لە دەروبەری جگەرو لە نەنجامدا داخستنی نەو دەمارەی کە خوێن دێنێ بۆ جگەر بۆ پاکردنەوەی وە دەبێتە هۆی مردن.

-cirrhotic *(adj.)*.

cirrus (sir´əs), *n.* (۱) تەرزی پیاهەڵگەڕان (ڕووەک) (۲) هەورێکی تەنکی زۆر بەرز.

cis- (sis), پێشبەندێکە بەمانای: (۱) لەم بەر. (۲) لەدوای نەوە؛ لە نەنجامدا

cisatlantic (sis´ət-lan´tik), *adj.* لەم بەری ئۆقیانووسی نەتڵەسی.

cist (sist), *n.* (۱) گۆڕی بەردین (چەرخی کۆن). (۲) سندوقی هەڵگرتنی دەفری پیرۆز (لە خۆپێشاندانی یۆنان لە کۆندا)

cistern (sis´tĕrn), *n.* (۱) عەمارو؛ ئەستێرک؛ ئەستێل (بەتایبەتی کە بارانماوی تێدا کۆدەبێتەوە) (۲) تووڕەکە یا بۆشایی لەش (کە شلەیەکی تێدایە).

cisterna (sis-tûr´nə), *n.* تووڕەکە یا بۆشایی نارلەش (کە شلەیەکی

تێدایە).

citadel (sit′ə-d'l, sit′ə-del′), *n.* (١) قەڵا؛ قەڵایەکە بە شوێنێکی بەرزەوە. (٢) بەنا (٣) ئەو شوێنەی تۆپ و تفەنگی تێدا دابەستراوە لە پایتەختێکی جەنگیدا.

citation (sī-tā′shən), *n.* (١) بانگ کردن (دادگا)؛ وەرگرتنی ژمارەی ئۆتومبیل و سزادانی (لەلایەن پۆلیسەوە). (٢) وەرگرتن؛ بە بەڵگە هێنانەوە. (٣) وەرگیراو (٤) ئاوهێنان لە ڕاپۆرتێکی میریدا (بۆ ئازایی یا زیرەکی... هتد). (٥) ئاوهێنان بۆ کردن بە بەڵگە (یاسایەک یا کێشەیەکی دادگایی ڕابوردوو).

cite (sīt), *v.t.* (١) بانگ کردن بۆ دادگا. (٢) بانگ کردن بۆ جوواڵانەوەیەک. (٣) وەرگرتن؛ ل وەرگرتن (٤) ئاوبردن (بۆ بەڵگە، پوونکردنەوە یا نموونە). (٥) ئاوبردن لە ڕاپۆرتێکی میریدا (بۆ ئازایی یا خزمەت کردن لە سوپادا).

cithara (sith′ə-rə), *n.* قیسارە: ئامێرێکی موسیقایی کۆنە.

cither (sith′ĕr), *n.* = cithara.

cithern (sith′ĕrn), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێداری سەدەی شانزەهەم لە گیتار دەچێ.

citied (sit′id), *adj.* (١) شاری لەسەرە؛ بە شار ناوەدان کراوەتەوە (*The ~ earth*)

(٢) شاری؛ وەک شار

citified (sit′i-fīd′), *adj.* بووە بە شاری لە ڕەووشت و جل‌وبەرگ و نەریتدا؛ وەک دانیشتووی شاری لێ هاتووە؛ شارنشین کراو.

citizen (sit′ə-z'n), *n.* (١) شارنشین؛ دانیشتووی سەربەستی شارێک. (٢) هاوواڵاتی؛ واڵاتی. (٣) مەدەنی؛ کەسێک کە لە هێزی چەکداردا نەبێ.

citizen of the world, هاوواڵاتی جیهانی کەسێک کە هەموو جیهان بە واڵاتی خۆی دادەنێ و لە هەرچی شوێنێک بێ ئارام دەگرێ.

citizeness (sit′ə-z'n-is), *n.* هاوواڵاتیەکی مێینە

citizenry (sit′ə-z'n-ri), *n.* هاوواڵاتیان؛ هاونیشتمانان

citizenship (sit′ə-z'n-ship′), *n.* (١) هاوواڵاتێتی؛ هاونیشتمانێتی. (٢) ئەرکی سەرشان و مافی هاوواڵاتی

citizenship papers, بڕوانامەی هاوواڵاتێتی؛ بڕوانامەی بوون بە هاونیشتمانی مێگانەیەک.

citole (sit′ōl, si-tōl′), *n.* = cithern.

citric (sit′rik), *adj.* مزرەمەنی؛ تایبەتی بە پرتەقاڵ و لیمۆ نارنج.

citron (sit′rən), *n.* (١) ترنج (٢) دارترنج

citrus (sit′rəs), *n.* مزرەمیوە وەک پرتەقاڵ، لیمۆ، نارنج؛ مزرەمەنی.

adj. تایبەتی بە مزرەمیوە؛ تایبەتی بە داری مزرەمیوە.

cittern (sit′ĕrn), *n.* = cithern.

city (sit′i), *n.* (١) شار (٢) دانیشتووانی شارێک

adj. شاری؛ شار

the City, ناوچەی دارایی و بازرگانی شاری لەندەن

city council, ئەنجومەنی شارەوانی.

city-born (sit′i-bôrn′), *adj.* لە شار لەدایکبووە؛ شاری.

city-bred (sit′i-bred′), *adj.* شاری؛ لە شار گەورەبووە یا گەورەکراوە

city desk, بەشی دەنگوباسی ناوشاری ڕۆژنامەیەک.

city editor, (١) نووسەری لێپرسراوی دەنگوباسی ناوشار و دابەشکردنی ئیش‌وکارەکان بەسەر ڕاپۆرتچێیەکانی ڕۆژنامەیەکدا. (٢) نووسەری لێپرسراوی بەشی دارایی (لە ڕۆژنامەی ئینگلتەرەدا).

city hall, (١) فەرمانگەی شارەوانی (٢) بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی

City of God, شاری خوا ئاسمان

City of Seven Hills, شاری حەوت گردەکە: ڕۆما

city-state (sit′i-stāt′), *n.* واڵاتێکی سەربەخۆ کە پێکدێت لە شارێکی سەربەخۆ و ناوچەکانی دەوروبەری (وەک لە یۆنانی کۆندا هەبوو).

civic (siv′ik), *adj.* (١) شارستانی؛ تایبەتی بە شار؛ شار. (٢) تایبەتی بە هاوواڵاتی. (٣) تایبەتی بە هاوواڵاتێتی

civics (siv′iks), *n.pl.* زانستی پەروەردەی نیشتمانی

civil (siv′'l, siv′il), *adj.* (١) تایبەتی بە هاوواڵاتی یا هاوواڵاتیان. (٢) میللی؛ تایبەتی بە کۆمەڵێک هاوواڵاتی و کاروباری نێوانیان: (*~ affairs; ~ service; ~ war*)

(٣) ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار جوان. (*a ~ man*).

(٤) شارستانی. (٥) بەشی کات: (*a ~ year*).

(٦) شارستانی (یاسا).

civil death, سەندنەوەی هەموو مافێکی کەسایەتی لە هاوواڵاتیەک لەبەر تاوانێکی گەورە.

civil defence, بەرگری میللی؛ بەرگری شارستانی.

civil disobedience, یاخی بوونی شارستانی؛ بەرهەڵستی لاشەڕ.

civil engineer, ئەندازیاری شارستانی.

civil engineering, ئەندازیاری شارستانی: دروستکردنی ئەخشەی ڕێگاوبان، پرد، خانوو، بەندەر... هتد.

civilian (sə-vil′yən), *n.* (١) مەدەنی؛ کەسێک کە لە هێزی چەکداردا نەبێ. (٢) پسپۆڕی یاسای شارستانی.

adj. مەدەنی؛ ناسوپایی.

civility (sə-vil′ə-ti), *n.* ناسکی؛ ڕەووشت جوانی؛ ئەزاکەت.

civilization (siv′'l-i-zā′shən, siv′'l-ī-zā′shən), *n.* (١) ژیار؛ شارستانیەت؛ ئاوەدانی. (٢) کردن بە شارستانی؛ بوون بە شارستانی. (٣) ئەو میللەت و وواڵاتانەی گەیشتوونەتە پلە یا ئاستی شارستانیەتی.

civilize (siv′'l-īz′), *v.t.* (١) کردن بە شارستانی؛ فێری شارستانیەتی کردن. (٢) پوختەو جوانکردنی خوو ڕەووشت؛ فێرکردنی خوو ڕەووشتی جوان.

civilized (siv′'l-īzd′), *adj.* (١) پێشکەوتوو: لە هونەر و زانیاری و زانستی کۆمەڵایەتیدا (میللەت، وواڵات). (٢) تایبەتی بەو میللەت و وواڵاتانەی کە لەم بوارانەدا پێشکەوتوون. (٣) ناسک؛ ڕەفتار جوان؛ بە ئەزاکەت.

civil law, (١) یاسای ڕۆمانی: بەتایبەتی ئەو بەشەی کە هاوواڵاتیە ڕۆمانیەکانی دەگرتەوە. (٢) یاسای کەسێتی: هەموو ئەو یاسایانەی پەیوەندیان هەیە بە مافی کەسێتیەوە نەک بە تاوانەوە (کە لە یاسای ڕۆمانیەوە وەرگیراون)؛ یاسای شارستانی.

civil liberties, مافی مرۆڤ کە بەپێی یاسا پارێزراوە، وەک مافی بیرکردنەوە و قسەکردن و کردنی ئەو کارەی دەیەوێ بەمەرجێک دژی سوودی گشتی نەبێ.

civil list, مووچەو خەرجی تری سالانەی پاشاو مالو خێزانەکەی.

civilly (siv′'l-i), *adv.* (١) بە ناسکی؛ بە ئەزاکەت؛ بە ڕەفتار جوانی. (٢) بەگوێرەی یاسای کەسێتی.

civil marriage, مارەکردنی شارستانیەتی: مارەکردن لەبەردەمی دادگەر یا فەرمانبەرێکی تری میری نەک مەلا و قەشە.

civil rights, مافی کەسێتی هاوواڵاتی (گەلێک جار ئەو خەباتەش دەگرێتەوە کە میللەت دەیکات بۆ سەندنی مافی ڕامیاری و دارایی و کۆمەڵایەتی).

civil servant, فەرمانبەری میری؛ کاربەدەستی میری.

civil service, (١) هەموو بەشەکانی میری جگە لە هی یاسایی و دادگەری و سوپا و هێزی دەریایی. (٢) سەرجەم فەرمانبەرانی میری جگە لەوانەی کە لەم بوارانەدا کاردەکەن. (٣) سەرجەم پەیرەوی‌یەکانی ئەم بەشانەی میری

civil war, جەنگی ناوخۆ؛ شەڕی براکوژی

the Civil War, جەنگی ناوخۆی ئەمەریکای باکوور لەنێوان ناوچەکانی سەروو (یەکێتی) و ناوچەکانی خواروو (کۆنفیدەرەسی)ی وواڵاتەکەدا لە سانی ١٨٦١–١٨٦٥.

civil year, = a calendar year; astronomical year.

clack (klak), *v.i.* (١) تەقەتەق کردن. (٢) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن. (٣) قرتەقرت کردن (مریشک).

v.t. (١) تەقەتەق پێکردن. (٢) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن.

n. (١) تەق؛ تەقەتەق. (٢) شتێک کە تەقەتەقی پێ دەکرێ. (٣) چەنەبازی.

clack valve, دەمەوانەیەکە کە تەقەی دێت کاتێک کە دادەخرێت.

clad (klad), *occasional past tense and p.p. of* **clothe.**

adj. حل لەبەر؛ پوشتە

cladophyll (klad′ə-fil), *n.* لق یا قەدی ڕووەکێکە کە شێوەو کاری وەک هی گەڵا وایە.

claim (klām), *v.t.* (١) داواکردن.
(٢) شایستەبوون؛ پێویست بوون: ***(This problem ~s our attention.)*** .
(٣) [ا] وا ووتن: ***(He ~s he saw the accident.)*** .
(ب) لاف‌وگەزاف لێدان.

v.i. لاف‌وگەزاف لێدان؛ وا ووتن

n. (١) داواکاری؛ داواکردن (٢) ماف؛ مافی داواکردنی شتێك؛ ماف بوون. (٣) شتێك کە کەسێك داوای بکات یا مافی داواکردنی هەبێ (پارچە زەوی، زیان بژاردن لەلایەن کۆمپانیای بیمەوە) (٤) لاف‌وگەزاف؛ وا ووتن؛ ووتەیەك کە خاوەنەکەی سووربێت لەسەری

lay claim to, داواکردن؛ بە هی خۆ دانان و داواکردن (مولك، شت... هتد).

claimant (klām′ənt), *n.* داواکەر؛ لاف‌وگەزاف لێدەر.

clairvoyance (klâr-voi′əns), *n.* (١) توانای بینین یا هەست‌پێکردنی شتی نەبینراو. (٢) چاوتیژی؛ هەست تیژی

clairvoyant (klâr-voi′ənt), *adj.* تواناداری بینین یا هەست‌پێکردنی شتی نەبینراو.

n. کەسێك کە توانای بینین یا هەستپێکردنی شتی نەبینراوی هەبێ.

clam (klam), *n.* (١) نوولپێچ گیاندارێکی ناوییە لەناو ناوو لمی تەپی دەورووبەستی ناوەتا دەڕێو قاوغێکی ڕەقی وەك بەردی هەیە. (٢) گوشتی ئەم گیانداڕە

clam up, زمان بەستران؛ کشانەوە ناو قاوغی خۆو دەم بەستران (مرۆڤ).

clam (klam), *n.* = clamp.

clamant (klā′mənt), *adj.* (١) پر بە دەنگەدەنگ. (٢) پەلە؛ گرنگ‌و پەلە

clamber (klam′bēr), *v.i. & v.t.* بە گران پیاهەلگەڕان.

n. پیاهەلگەڕانێکی گران.

clammy (klam′i), *adj.* تەڕو ساردو لینج (دەست، پێست، شت)

clamor (klam′ĕr), *n.* (١) هەرا؛ دەنگەدەنگ؛ هاوار؛ قیژە. (٢) داواکردنی شتێك بە هەرا هەرا.

v.t. (١) دەنگەدەنگ کردن؛ هاوار هاوار کردن. (٢) [ا] (~ for): هاوار بۆ کردن؛ داواکردن.

(The foolish people were ~ing for war.)

(ب) [ا] (~ against): هاوارکردن دژ بە.

(The newspapers were ~ing against the government's plans.)

clamor (a person) down, هاوار بەسەردا کردنو دەم پێ داخستن.

clamorous (klam′ĕr-əs), *adj.* (١) پر لە دەنگەدەنگ. (٢) داواکەر یا سکاڵاکەر بە هەرا هەراو هاوار هاوار.

clamour (klam′ĕr), *n., v.i. & v.t.* British Spelling.

clamp (klamp), *n.* مەنگەنە؛ گیرە؛ پێکارێکی کانزاییە بەکاردێت بۆ پێکەوەبەستنی دوو شت یا قایم کردنیان بە بادان یا بە برغوو.

v.t. گیرەنیدان؛ قایم کردن یا پێکەوەبەستن بە گیرە.

clamp down (on), [Colloq.], بە تووندوتیژی لەگەڵ جوڵانەوە؛ بە زەبروزۆنگتربوون؛ پێشێل کردن (ماف).

clamp (klamp), *n. & v.i.* پێ داگرتن لە ڕێپشتندا؛ کوتانەوە بە پێ

clamper (klam′pĕr), *n.* ئامێکی بزماوایە لە بنی پێڵاو دەدرێ بۆ نەخلیسکان لەسەر سەهۆڵ.

clamshell (klam′shel′), *n.* (١) قاوغی نوولپێچ. (٢) سەتڵی شت هەڵهێنجان یا پاکردنەوە.

clan (klan), *n.* (١) هۆز؛ خێڵ؛ تیرە؛ تایەفە؛ خاووخێزان. (٢) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ

clandestine (klan-des′tin), *adj.* نهێنی (بەتایبەتی بۆ کردنی کاری خراپە یا شتی قەدەغەکراو)؛ پەنهانی.

clang (klaŋ), *v.i. & v.t.* (١) تەقەتەق کردن (بە دوو شتی کانزایی)؛ شەقە لێ هەڵسان (پەرداخ)؛ زرنگە لێ هەڵسان. (٢) بەیەکدا کێشان و شەقە لێ هەڵسان.

n. (١) تەقەتەق؛ شەقە. (٢) دەنگی خوێندنی هەندێ باڵندەی وەك قولنگ

clank (klaŋk), *n.* شەقە (پەرداخ)؛ هاڕە؛ زرنگە.

v.i. & v.t. شەقە لێ هەڵسان؛ هاڕەهاتن؛ هاڕە لێ هەڵسان؛ زرنگە لێ هەڵسان.

clannish (klan′ish), *adj.* هۆزپەرست؛ تیرەپەرست؛ خێڵەکی.

clap (klap), *v.i.* (١) چەپڵەلێدان.
(٢) بە پەلەو بەبێ تەنگ‌وچەڵەمە کردن یا خستنە ناو:
(He was ~ped into jail.)

n. (١) چەپڵە. (٢) زڵلە؛ شەپازلە.

clapboard (klab′ērd, klap′bôrd′, klap′bōrd′), *n.* تەختە‌-دارێکی باریك‌و درێژە سەرێکی تەنکترە لە سەرەکەی تری (بۆ ئەوەی سەری دارێکی تری بخرێتە سەر بێ ئەوەی دەرپۆقێ) دیواری دەرەوەی خانووی پێ دادەپۆشرێ.

clapper (klap′ĕr), *n.* (١) چەپڵەلێدەر.
(٢) شتێك کە دەنگێکی وەك چەپڵەی لێ بێتە دەرێ (وەك زەنگ یا زمانی مرۆڤ).

clapperclaw (klap′ĕr-klô′), *v.t.* (١) ڕووشاندن بە چرنووك یا بە نینۆك. (٢) سەرزەنشت کردن.

claptrap (klap′trap′), *n.* قسەی قۆپو بێ مانا؛ قسەی هیچ‌و بێ بایەخ (کە هەر لەبەرئەوە دەکرێ چەپڵەی بۆ لێ بدرێت).

adj. هیچ‌و بێ بایەخ (ووتە)؛ قۆپو بێ مانا (ووتە).

claque (klak), *n.* (١) دەستەیەك چەپڵەلێدەری بە کرێ گیراو (لە شانۆ یا نۆژەنرایەکدا). (٢) دەستەیەکی مەراییکەر.

clarence (klar′əns), *n.* عەرەبانەیەکی سەرداپۆشراوی چوارنەفەریی چوارپێچکەییە.

clarendon (klar′ən-dən), *n.* شێوەیەکی چاپکردنە بریتیيە لە تیپی باریك‌و تێر.

clarification (klar′ə-fi-kā′shən), *n.* ڕوونکردنەوە (بێر، ووتە، هەڵوێست).

clarifier (klar′ə-fī′ĕr), *n.* (١) ڕوونکەرەوە (کەس یا مادده)؛ پاکەرەوە (بەتایبەتی مادده‌یەك کە شەرابی پێ پاك دەکرێتەوە)
(٢) دەفری پاڵوتن یا پاکردنەوەی شەکر.

clarify (klar′ə-fī′), *v.t. & v.i.* (١) پاکردنەوە لە خلتە (شلە)؛ پاکبوونەوە؛ ڕوونکردنەوە (شلە). (٢) ڕوونکردنەوە (بێر، ووتە، هەڵوێست).
(I would like to ~ my point.)

clarinet (klar′ə-net′), *n.* کلارنێت: ئامێرێکی مۆسیقایە وەك زورنا؛ زورنا.

clarinetist, clarinettist (klar′ə-net′ist), *n.* کلارنێت لێدەر؛ زورناژەن.

clarion (klar′i-ən), *n.* (١) کەرپەنا (وەك هی سوپا).
(٢) دەنگی کەرپەنا یا شتێکی وەها.

adj. بەرزو ڕوون (دەنگ): ***(a ~ call)*** .

v.t. باڵوکردنەوە بە دەنگی بەرزو بەتین.

clarionet (klar′i-ə-net′), *n.* = clarinet.

clarity (klar′ə-ti), *n.* ڕوونی (بێر، بیرکردنەوە، ووتە، هەڵوێست... هتد)؛ ڕێك‌و ڕەوانی.

clash (klash), *v.i.* (١) بەیەکدادان و دەنگێکی گەورە لێ پەیدابوون؛ بەریەککەوتن. (٢) بەیەکداهاتن (دوو کەس، دەستە، بیروڕا... هتد)؛ نەگونجان لەگەڵ یەکتریدا (مرۆڤ، ڕێباز، بیروڕا... هتد)؛ بەرەنگاربوون.

v.t. بەیەکدادان و پەیداکردنی دەنگێکی گەورە.

n. (١) دەنگێکی گەورە وەك بەریەککەوتنی دووشتی کانزایی. (٢) نەگونجان (مرۆڤ، بیروڕا، ڕێباز... هتد)؛ ناکۆکی.

clasp (klasp. klăsp), *n.* (١) پێوەبەست (نەبزونە، دەرزی، قولاپ، ... هتد)؛ قایمکەر. (٢) گرتن؛ بە دەست گرتن بەتوندی؛ باوەش پیاکردن

(۳) تەوقە؛ دەست پێوەگرتن؛ دەستی یەکتری گرتن؛ دەستی خۆ گرتن.

v.t. (۱) قایم کردن یا پێکەوەبەستن بە (نەبزونە، دەرزی، قولاپ، گیرە... هتد).
(۲) بە تووندی بە دەست گرتن؛ تەوقەکردن؛ باوەش پیاکردن.
(۳) خۆ پیاهەڵواسین؛ خۆ تێوەنالاندن.

clasp knife, چەقۆی گیرفان

class (klas, kläs), *n.* (۱) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.
(۲) چین (گەل، کۆمەڵ) *(the working ~ ; the middle ~)* .
(۳) پلەی بەرزی کۆمەڵایەتی؛ چینە بەرزەکانی گەل.
(٤) چینایەتی گەل، کۆمەڵ. (٥) پۆل (قوتابخانە).
(٦) وانە *(I have two ~es today.)* .
(۷) کۆمەڵێک قوتابی هاوپۆل کە پێکەوە دەرچن لە قۆناغێکی خوێندندا وەک هی ناوەندی یا زانکۆ *(the ~ of 1950)* .
(۸) نمرە؛ جوێنێکی شتێک؛ نمرە یا چۆنێتی هۆی هاتوچۆی گشتی (فڕۆکە، شەمەندەفەر) *(He always travels first ~ .)* .
(۹) هەموو ئەو هاوتەمەنانەی کە پێکەوە بانگ دەکرێن بۆ سوپا *(They called up the ~ of 1960.)* .
(۱۰) هاوپۆل (زیندەوەرزانی: ڕووەک، گیاندار). (۱۱) دەستە (خەڵک).
(۱۲) [Slang]. نایابی (شێوازی جل‌وبەرگ و ڕووالەت)؛ مۆدە.

v.t. هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن؛ ڕیزکردن؛ ڕێکخستن؛ هاوجۆر کردن.

in a class by itself (or oneself), بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.

class book, (۱) پەڕاوێز پۆل پەڕاوێکە مامۆستا نمرەی قوتابیان و ئامادەبوونیانی تێدا تۆمار دەکات. (۲) پەڕتووکی پۆل: پەڕتووکێکە قوتابیانی پۆلێک دەربارەکەن وێنەی خۆیان و مامۆستا و دەنگوباس و چالاکی‌یەکانی تێدایە.

class-conscious (klas′kon′shəs, kläs′kon′shəs), *adj.* هەستیاری چینایەتی‌یە: هەست بە بوونی چینەکانی کۆمەڵ دەکات؛ هەست بە پلەو چیی خۆی زۆر دەکات لە کۆمەڵدا یا شانازی بە چینەکەیەوە دەکات یا پێی عەیبە

class consciousness, هەستی چینایەتی بوون؛ هەست بە چێن و پلەی خۆ کردن لە کۆمەڵدا

class day, ڕۆژی ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیان لە قوتابخانە یا زانکۆدا.

classic (klas′ik), *adj.* (۱) نایاب؛ نمرە یەک.
(۲) کلاسیکی؛ کۆن؛ لەسەر دەستوورو شێوازی کۆنە.
(۳) کلاسیکی تایبەتی بە وێژە، هۆنراوە، هونەر، کلتووری یۆنان و ڕۆمانی کۆن.
(٤) وەک یا بە پێوانەی هونەری و وێژەیی کۆنی یۆنان و ڕۆمانی‌یەکان.
(٥) ڕێک‌وپێک و سادەو گونجاو و بە دەستوور... هتد؛ ناڕۆمانتیکی.
(٦) [Colloq.]. کۆنە باو یا کۆنە شێوازێکی ناسراوە.

n. (۱) نووسەرێک یا هونەرمەندێکی نایاب.
(۲) هۆنراوەیەک. شانۆگەرییەک یا بەرهەمێکی هونەری زۆر باش؛ کلاسیکی.
(۳) [Colloq.]. ڕووداوێکی کۆنی بەناوبانگ.

(This football game is ~ .)

(٤) [Slang]. جل‌وبەرگی نافرەتێک کە لەسەر شێواز یا دەستووری کۆن کرابێ.

the classics, وێژە یا ڕەسەنی یۆنان و ڕۆمانی کۆن

classical (klas′i-k'l), *adj.* (۱) کلاسیکی
(۲) زانای وێژەو کلتوورو هونەری کۆنی یۆنان و ڕۆمان.
(۳) مۆسیقای کلاسیکی
(٤) چەسپیوو جێگیربوو نەک تازەو تاقیکەرەوەیی *(~ political science)* .

classicalism (klas′i-k'l-iz'm), *n.* = classicism.

classicism (klas′ə-siz'm), *n.* (۱) کلاسیزم: دەستوورو پەیڕەوو شێوازی هونەرو وێژەی کۆنی یۆنان و ڕۆمان وەک ڕێک‌وپێکی و سادەیی و گونجاوی و هەست گیراوی.
(۲) پەیڕەوی کردن یا گونجان لەگەڵ نەم دەستوورو شێوازە.
(۳) زانین و لێکۆڵینەوەی هونەرو وێژەی یۆنان و ڕۆمانی کۆن.
(٤) ووتەیەک یا دەربڕینێک یا زاراوەیەکی لاتینی یا یۆنانی.

classicist (klas′ə-sist), *n.* (۱) کلاسیکی کەسێکە کە بڕوای بە پەیڕەوی کردنی دەستوورو شێوازی وێژەو هونەری یۆنان و ڕۆمان هەبێ و لەسەری بڕوات. (۲) زانا یا قوتابی وێژەی یۆنان و ڕۆمانی کۆن.
(۳) کەسێکە کە بڕوای بە فێرکردنی زمانی لاتینی و یۆنانی هەبێ لە قوتابخانەداو داوای فێربوونیان بکات.

classicize (klas′ə-sīz′), *v.t.* کردن بە کلاسیکی.
v.i. لەسەر دەستوورو شێوازی کلاسیکی ڕۆیشتن (بە ڕاست یا بە درۆ).

classifiable (klas′ə-fī′ə-b'l), *adj.* هاوپۆل دەکرێ؛ پۆل پۆل دەکرێ؛ جۆر جۆر دەکرێ.

classification (klas′ə-fi-kā′shən), *n.* هاوپۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ جۆر جۆر کردن؛ ڕێکخستن.
-classificatory *(adj.)*.

classified (klas′ə-fīd′), *adj.* (۱) هاوپۆل کراوە؛ پۆل پۆل کراوە؛ جۆر جۆر کراوە. (۲) نهێنی؛ قەدەغەیە سەیر بکرێ (بەتایبەتی دەنگوباسێک یا ڕاپۆرتێکی نهێنی کە قەدەغەیە خەڵک ببیستێ یا ببینێ جگە لە هەندێ کاربەدەستی تایبەتی نەبێ لەبەر پاراستن و ناسایشی وڵات).

classified advertising, جاڕی پۆل پۆل کراو لە ڕۆژنامەدا.
-classifier *(n.)*.

classify (klas′ə-fī′), *v.t.* (۱) هاوپۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن.
(۲) قەدەغەکردن لە خەڵک: بەتایبەتی دەنگوباسێک یا ڕاپۆرتێکی نهێنی کە بیستنی یا بینینی قەدەغە دەکرێ لە هەموو کەسێک جگە لە هەندێ کاربەدەستی تایبەتی نەبێ لەبەر پاراستن و ناسایشی وڵات.

classis (klas′is), *n.* دادگای کڵێسە یا ئەنجوومەنی پیران یا پیاوماقوڵانی کڵێسەی ناوچەیەک

classmate (klas′māt′, kläs′māt′), *n.* هاوپۆل (قوتابخانە، زانکۆ).

classroom (klas′rōom′, kläs′room′), *n.* ژووری پۆل (زانکۆ، قوتابخانە)؛ پۆل

class struggle, خەباتی چینایەتی؛ ناکۆکی چینایەتی لەنێوان چینەکانی کۆمەڵدا.

classy (klas′i), *adj.* [Slang], زۆر چاک و نایاب؛ شۆخ‌وشەنگ؛ هەڵکەوتوو؛ بەرز (شێوازو چۆنێتی).

clastic (klas′tik), *adj.* (۱) پارچەکانی لەیەکتری جیاوەکرێتەوە: *(a ~ anatomical model)*
(۲) پارچە پارچە (زەمینناسی)؛ لە پارچە بەردی زۆر کۆن پێکهاتووە (زەمینناسی).

clatter (klat′ēr), *v.i.* (۱) هاڕەهاتن (قاپ‌وقاجاغ)؛ شەقەهاتن.
(۲) چەقەچەق کردن.
v.t. هاڕە ێ هەڵساندن؛ شەقە ێ هەڵساندن.
n. (۱) هاڕە؛ شەقە. (۲) غەڵبەغەڵب. (۳) چەقەچەق.

claudicant (klô′di-kənt), *adj.* شەڵ؛ لەنگ.

claudication (klô′di-kā′shən), *n.* شەڵین؛ لەنگین.

clause (klôz), *n.* (۱) سارستە (زمانەوانی)؛ ڕستەی ناتەواو؛ دەستەیەک زاراوە کە بکەرو کرداری تێدابێ. (۲) بەند یا مەرج (بەتایبەتی لە بڕوانامەیەکی یاسایی یا ڕێکەوتنێکدا).

claustrophobia (klôs′trə-fō′bi-ə), *n.* نەخۆشی‌یەکی- دەروونی‌یە بریتی‌یە لە ترسی ناسایی مرۆڤێک لە جێگەی تەنگەبەر یا داخراودا؛ ترسی جێگەی داخراو و تەنگەبەر.

clavichord (klav′ə-kôrd′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە ئامێری پیانۆی لێوە وەرگیراوە.

clavicle (klav′ə-k'l), *n.* ئێسقانێکی بچووکی باریکە ئێسقانی چەڵەمە: ئێسقانی سنگەو شان بەیەک دەگەیەنێ.

claw (klô), *n.* (۱) چرنووک (پشیلە، پڵنگ. باڵندە، قرژاڵ... هتد)؛ چنگ؛ ئینۆکی چەماوەو درێژو تیژ (۲) پێی چرنووکدار.

v.t. & v.i. چرنووک ێ گیرکردن؛ چرنووک ێ گیرکردن؛ بڕیندارکردن بە چرنووک.

claw hammer, چەکوشێکە کە سەرێکی سەرەکەی نووشتابێتەوە بۆ بزمار هەڵکەندن.

claw hatchet, تەشوێ‌یەک یا تەورێک کە سەرە کولەکەی قاقدار بێ.

clay (klā), *n.* (۱) گڵ؛ قوڕ ۲) گڵ؛ قوڕ (بەتایبەتی وەک هێمایەک کە لەشی مرۆڤی لێ دروستکراوە)؛ لەشی مرۆڤ.

-clayey *(adj.)*; **clayish** *(adj.)*.

claymore (klā′môr´, klā′mōr´), *n.* شمشێرێکی پانی دوو دەم تیژە لە کۆندا خەڵکی ئوسکوتلەندە بەکاریان دەهێنا

clay stone, بەردی گڵێ

clean (klēn), *adj.* (۱) پاک؛ خاوێن؛ بێگەرد؛ پوخت. (۲) پاک؛ تازە شۆراو (جل‌وبەرگ). (۳) داوێن پاک. (٤) خۆی لە پیسی دوور دەگرێ. (٥) تەواو؛ وورد.

(The police made a ~ sweep of the neighborhood.)

(٦) هیچی تێدا نییە (گیرفان)؛ بەتاڵ: *(~ pockets)*. (۷) سپی (کاغەز). (۸) بژار کراو؛ بێ هەڵە: *(a ~ copy)*. (۹) ساف *(a ~ cut)*. (۱۰) بێ کەندو کۆسپ؛ هیچ بەری ناگرێ. (۱۱) تۆزی نەتۆمی کەمە. (۱۲) گۆشتەکەی دەخورێ (ئاین).

adv. (۱) بە پاکی؛ بە پاک‌وخاوێنی. (۲) بە یەکجاری؛ بە تەواوی.

v.t. (۱) پاکردنەوە؛ خاوێن کردن؛ پوختەکردن. (۲) پوختەکردن؛ پاکردنەوەو ئامادەکردن بۆ لێنان (ماسی، باڵندە... هتد).

v.i. پاکبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە.

clean out, (۱) بەتاڵ کردنەوەو پاکردنەوە (۲) بەتاڵ کردنەوە. (۳) [Colloq.]، هیچ پێ نەهێشتنەوە؛ گسک لێدان (پارە):

(The robbers cleaned him out.)

clean up, (۱) پاکردنەوە (مال)؛ پاک‌وخاوێن کردن‌و ڕێکخستن. (۲) خۆ پاکردنەوە؛ خۆشتن‌و سەرداهێنان‌و جلی پاک لەبەرکردن. (۳) [Colloq.]، تەواوکردن (سفرەی خواردن). (٤) [Slang] قازانجێکی زۆر کردن؛ دەسکەوت زۆر بوون.

come clean, [Slang], پاکانەکردن؛ پێ لێنان (گوناە، تاوان)؛ چوونە ژێر تاوان

with clean hands, بەبێ تاوان

clean-cut (klēn′kut′), *adj.* (۱) دیار؛ ڕێک‌وڕەوان؛ پوون. (۲) جیاکراوەتەوە؛ جیاواز؛ لە شتی تر جیایە. (۳) تەڕپۆش؛ ڕێک‌وپێک: *(a ~ young man)*.

cleaner (klēn′ēr), *n.* (۱) کەسێکی پاککەرەوە (مال، فەرمانگە... هتد). (۲) پاککەرەوە (لە دووکانی جل لە ئوتودان‌و پاکردنەوە). (۳) ئامێری پاکردنەوە. (٤) ماددەیەکی پاککەرەوە (بۆ لابردنی لەکەو پیسی تر).

clean-handed (klēn′han′did), *adj.* بێ تاوان؛ بێ گوناە

cleanliness (klēn′li-nis), *n.* پاک‌وتەمیزی؛ پاک‌وخاوێنی؛ خاوێنی؛ پاکێتی؛ پاکی.

cleanly (klēn′li), *adj.* (۱) خاوێن؛ مرۆڤ؛ پاک‌وتەمیز (مرۆڤ)؛ شت بە پاکی ڕادەگرێ. (۲) هەمیشە بە پاک‌وتەمیزی ڕاگیراوە؛ پاک‌وخاوێن (جێگە)

cleanly (klēn′li), *adv.* بە پاک‌وتەمیزی؛ بە پاکی؛ پاک‌وتەمیزانە؛ بە پاک‌وخاوێنی

cleanness (klēn′nis), *n.* پاکی؛ پاکێتی؛ پاک‌وتەمیزی؛ پاک‌وخاوێنی.

cleanse (klenz), *v.t.* (۱) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە. (۲) پاکردنەوە لە گوناە یا تاوان

cleanser (klenz′ēr), *n.* پاککەرەوە (ماددە)

clean-shaven (klēn′shāv′n), *adj.* قژو ڕیش تاشراو؛ تەراش کردوو.

cleanup (klēn′up´), *n.* (۱) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە. (۲) نەهێشتنی خراپەو بەرتیل‌و بەدخوویی:

(The new mayor planned a ~ of the city.)

(۳) [Slang]، سوود؛ قازانج

clear (klēr), *adj.* (۱) ڕوناک؛ ڕۆشن؛ ساف (ئاسمان): *(a ~ day)*. (۲) پوون؛ دیار؛ باش دەبینرێ: *(a ~ outline)*. (۳) ساف (مێشک)؛ زرنگ؛ ڕەوانبێژ: *(a ~ mind)*. (٤) پوون؛ تێگەیشتنی ئاسانە: *(The meaning is ~.)*. (٥) ئاشکرا؛ دیار: *(a ~ case of neglect)*. (٦) بێ گومان؛ دڵنیا: *(I am ~ on the matter.)*. (۷) ساف (دەنگ)؛ بە باشی دەبیسترێ: *(a ~ sound)*. (۸) پاک (دەروون، دڵ)؛ بێ تاوان: *(a ~ conscience)*. (۹) پووت (قازانج)؛ سافی (دەسکەوت، قازانج):

(He earned a ~ $ 10,000.)

(۱۰) تەواو؛ بێ ڕادە. (۱۱) ڕەوان؛ کراوە. (۱۲) بەڕەڵا؛ بێ پەیوەندی. (۱۳) بەتاڵ؛ بەتاڵ کراو (پاپۆڕ، لۆری، شەمەندەفەر). (۱٤) قەرزار نییە؛ قەرزی لەسەر نییە. (۱٥) بێ تاوان؛ گومانی لەسەر نییە؛ بەخشراوە (دادگەری).

adv. (۱) بە ڕێک‌و ڕەوانی؛ بە پوونی. (۲) [Colloq.]، لەم سەرەوە بۆ نەوسەر؛ هەموو:

(~ through the town)

v.t. (۱) پاکردنەوە. (۲) ڕوونکردنەوە (هەڵوێست، بیر، نەخشە، مەبەست). (۳) کردنەوە (ڕێ)؛ پاکردنەوە: *(He ~ed a path through the snow.)*. (٤) لابردن: *(Let me ~ the dishes.)*. (٥) بەتاڵ کردن؛ داگرتن (بار): *(They ~ed the freighter of cargo.)*. (٦) بەرەڵاکردن؛ ڕزگارکردن (مرۆڤ، شت)؛ بەردان. (۷) بەخشین (دادگەری)؛ ئازادکردن: *(to ~ the accused)*. (۸) بەسەردا بازددان؛ بەسەردا تێپەڕبوون. (۹) بە ژێردا ڕۆیشتن بەبێ لێدان *(The boat ~ed the bridge.)*. (۱۰) دانەوە (قەرز). (۱۱) گومرگ کردن؛ بەردان یا ئازادکردنی پاپۆڕێک (پاش جێبەجێکردنی خواستی گومرگ‌و بەڕێوەبەرێتی بەندەر). (۱۲) دەسکەوتن؛ بە سافی بۆ مانەوە (مووچە، قازانج). (۱۳) قوڕگ پاککردنەوە: *(to ~ one's throat)*. (۱٤) ناردنی چەک‌و دانی پارەکە (بۆ فەرمانگەی بڕینەوەی حسابی نێوان بانقەکان).

v.i. (۱) پوون بوونەوە (۲) بەربوون یا ئازادبوونی پاپۆڕێک لە بەندەر. (۳) ئالوگۆڕکردنی چەک لەنێوان چەند بانقێکدا لە فەرمانگەی بڕینەوەی حسابی نێوان بانقەکان.

n. شوێنێکی بەتاڵ یا چۆڵ.

clear away, (۱) لابردن (قاپ لەسەر مێز). (۲) ڕۆیشتن؛ لەبەرچاو لاچوون یا نەمان؛ لە چاو وون بوون.

clear off, (۱) لابردن. (۲) ڕۆیشتن؛ لەبەرچاو لاچوون.

clear out, (۱) بەتاڵ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوەو پاکردنەوە. (۲) [Colloq.]، ڕۆیشتن (مرۆڤ)؛ ڕۆیین؛ بەجێهێشتن.

clear the air (or atmosphere), لابردنی گیروگرفت‌و ناکۆکی‌و شتی بە هەڵە وەرگیراو (لەنێوان دوو کەس، دەستە، یا وڵاتدا).

clear up, (۱) ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێکخستن. (۲) بوون بە سایەقە؛ ئاووهەوا خۆش بوون. (۳) ڕوونکردنەوە (بیر، مەبەست، نەخشە). (٤) لابردنی هۆی ناکۆکی‌و گیروگرفت.

in the clear, (۱) سەربەست؛ بەرەڵا. (۲) [Colloq.]، هیچی لەسەر نییە (مرۆڤ)؛ بێ تاوان.

clearance (klēr′ans), *n.* (۱) ڕوونکردنەوە؛ پاکردنەوە. (۲) بۆشایی نێوان دوو شت تا لەیەکتری نەدەن (وەک بۆشایی نێوان ئوتومبیل یا پاپۆڕو پردێک یا شەمەندەفەرو ئوتومبیل‌و تونێلێک). (۳) ڕوونکردنەوەی حساب (بانق). (٤) بڕوانامەی ڕێگەپێدان (پاپۆڕ یا فڕۆکە بە هاتن‌و ڕۆیشتن): *(~ papers)*. (٥) نرخ داشکاندن (بۆ خێرا فرۆشتنی شتومەکی کۆن).

clearance sale, نرخ داشکاندن (بۆ خێرا فرۆشتنی شتومەکی کۆن).

clear-cut (klêr′kut′), *adj.* ١) ڕوون؛ ئاشکرا؛ دیار؛ بێ پێچ‌وپەنا ٢) دیاریکراو؛ ستووردار.

clear-eyed (klêr′id′), *adj.* ١) ئاشبین؛ چاوتیژ ٢) مێشک ساف؛ بیرتیژ؛ تێگەیشتوو.

clear-headed (klêr′hed′id), *adj.* مێشک ساف؛ تێگەیشتوو؛ ڕەوانبێژ

clearing (klêr′iŋ), *n.* ١) ڕوونکردنەوە؛ ڕوون بوونەوە؛ ڕوونی ٢) پارچەیەک زەوی کە پاک کرابێتەوە لە دارودرەخت (بەتایبەتی لە دارستانێکدا بە بڕینی دارودرەختەکە). ٣) (أ) ئالوگۆرکردنی چەک لەنێوان بانقەکانداو حساب ووردکردنەوە (ب) (*pl.*) سەرجەمی ئەو حساباتانەی بەم جۆرە دەبڕێنرێتەوە.

clearinghouse (klêr′iŋ-hous′), *n.* فەرمانگەی ئالوگۆڕکردنی چەکو حساب بڕینەوە (لەنێوان بانقەکاندا).

clearly (klêr′li), *adv.* بە ڕوونی؛ بە ڕێک‌وڕەوانی؛ بە ئاشکرا.

clearness (klêr′nis), *n.* ڕوونی؛ ڕێک‌وڕەوانی.

clear-sighted (klêr′sīt′id), *adj.* ١) ئاشبین؛ چاوتیژ ٢) مێشک ساف؛ تێگەیشتوو؛ ڕەوانبێژ

cleat (klēt), *n.* ١) سنگ یا گۆشە کە دادەکوترێ بەژێر شتێکدا بۆ قایم کردن یا پەتەوکردنی (وەک ڕەفە) (٢) ئانی بێ پێلاو ٣) داری گوریس پێوەهەڵکردن یا پێوەبەستن

v.t. بە سنگەوە بەستن بۆ قایم کردن.

cleavable (klēv′ə-b'l), *adj.* دەقلیشێنرێ؛ دەتلیشێنرێ

cleavage (klēv′ij), *n.* ١) قلیش بردن؛ تلیش بردن؛ شەق بردن؛ لەبەت جیابوونەوە؛ درزبردن؛ داقلیشان؛ داتلیشان. (٢) قلیش؛ تلیش؛ درز- وەک. قلیشی نێوان مەمکی ئافرەتو سمی گیانداری دووسم). ٣) داتلیشان یا بەش بەش بوونی شانەی گیانەوەر (زیندەوەرزانی). ٤) داقلیشانی کانزا بە پانی

cleave (klēv), *v.t.* ١) قلیشاندن (وەک بە تەورو تەوراس)؛ داتلیشاندن ٢) کونکردن؛ کوناودەرکردن (٣) لەیەک جیاکردنەوە.

v.i. ١) قلیشان (بە تەورو تەوراس)؛ داتلیشان؛ لەیەک جیابوونەوە ٢) ڕێگە بۆ خۆ کردنەوە بەناو بنچک‌و دەوەندا

cleave (klēv), *v.i.* ١) خۆ پێوەنووسان ٢) دەست لێ بەرنەدان؛ بۆ دڵسۆز بوون.

cleaver (klēv′ĕr), *n.* چەپەچاغ (قەسابی).

cleek (klēk), *n.* ١) قولاپێکی گەورە. ٢) داری یاری گۆلف

clef (klef), *n.* نیشانەی ناوازی مۆسیقا (کە بەرزو نزمی دەنگ پیشان دەدات لەسەر ئەو کاغەزەی ناوازی مۆسیقای لەسەر دەنووسرێ).

cleft (kleft), *n.* درز؛ قلیش؛ تلیش؛ کەلێن

cleft (kleft), *adj.* ١) قلیشاو؛ داتلیشاو (سمی گیانداری دووسم) ٢) داقلیشاو (گەلا) *(a ~ leave)*

cleft palate, قلیشێکی زگماکیە لە ناسمانەی دەمدا

cleistogamic (klīs′tə-gam′ik), *adj.* = cleistogamous.

cleistogamous (klīs-tog′ə-məs), *adj.* خۆ لەخۆچاککەر (گوڵ)

cleistogamy (klīs-tog′ə-mi), *n.* خۆ لەخۆچاککردن (گوڵ)

clemency (klem′ən-si), *n.* ١) بەزەیی؛ بەزەیی پیاهاتنەوە ؛تاوانبار یا دوژمن)؛ دڵنەرمی ٢) فەرمانی بەزەیی (تاوانبار یا دوژمن)؛ فەرمانی- لێبووردن ٣) فێنکی (ئاو وهەوا)؛ نە گەرمی‌و نە ساردی.

clement (klem′ənt), *adj.* ١) بە بەزەیی؛ دڵنەرم ٢) فێنک (ئاو وهەوا)؛ نە گەرمو نە سارد.

clench (klench), *v.t.* ١) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەرپەرچدانەوە ٢) چەرکردنەوە یا لەیەک گیرکردن (ددان)؛ قوچاندن یا نوقاندن بەتوندی دەست یا مستەکوڵە) ٣) بەتوندی گرتن

n. ١) گرتنێکی توند (٢) نامێزنێکی بەتوندگرت؛ سەری پەرچدراوەی بزمار.

clepsydra (klep′si-drə), *n.* کاتژمێری ئاوی (کە کات دەژمێرێ بەهۆی بەرەبەرە چوونی ئاو یا شلەیەکی تر بە کونێکدا).

cleptomania (klep′tə-mā′ni-ə), *n.* = kleptomania.

clerestory (klêr′stôr′i, klêr′stō′ri), *n.* ١) پووناککەرەوەی کڵێسە: بەشی سەرووی کڵێسەیەک کە دیوارەکانی پەنجەرەی هەیەو ناوەوەی کڵێسەکە پوونا‌ک دەکاتەوە. (٢) دیواری پەنجەرەدار بۆ پووناکی‌و هەوا گۆڕین.

clergy (klûr′ji), *n.* قەشەکان؛ سەرجەمی قەشەکان؛ پارەپرانی کڵێسە

clergyman (klûr′ji-mən), *n.* قەشە؛ پارەبری کڵێسە

cleric (kler′ik), *n.* قەشە؛ قەشەیەک

adj. قەشەیی؛ هی قەشە یا قەشەکان

clerical (kler′i-k'l), *adj.* ١) قەشەیی؛ هی قەشە یا قەشەکان ٢) هی نووسەری فەرمانگە. *(~ jobs)* ٣) دەسەڵاتی پارەپرانی کڵێسەی لە کاروباری پارلیاریدا پێ باشە (بە تەوسەوە).

n. ١) قەشە؛ قەشەیەک. (٢) کەسێک کە دەسەڵاتی پارەپرانی کڵێسەی لە کاروباری پارلیاریدا پێ باشە (بە تەوسەوە).

clericalism (kler′i-k'l-iz′m), *n.* دەسەڵاتی کڵێسەو پارەپرانی لە کاروباری پارلیاریدا.

clericals (kler′i-k'lz), *n.pl.* جل‌وبەرگی قەشە

clerisy (kler′ə-si), *n.* چینی خوێندەواران؛ ڕۆشنبیران

clerk (klûrk), *n.* ١) نووسەری فەرمانگە؛ میرزا. (٢) یاریدەدەری قەشە (بۆڕەپیاو). (٣) فرۆشیار (کە بە مووچە لە دووکانێکدا کاردەکات). (٤) [Archaic]، قەشە. (٥) [Archaic]، خوێندەوار.

v.i. نووسەری کردن لە فەرمانگەدا؛ فرۆشیاری کردن لە دووکانێکدا بە مووچە

-clerkly *(adv.)*; **clerkship** *(n.)*.

clever (klev′ĕr), *adj.* ١) زۆرزان؛ قوماربار؛ زۆل (ووتەو کردار). (٢) دانا؛ سەردەرچوو؛ چالاک. (٣) زیرەک؛ زرنگ. (٤) زیرەکی نووسەرەکەی پیشان دەدات *(a ~ book)*. (٥) [Dial.]، ڕووخۆش. (٦) [Dial. or Slang]، شۆخ؛ قۆز

clevis (klev′is), *n.* شیشێکی ئاسنە لە شێوەی تیپی U دایە هەردوو سەری کوناودەر کراوەو بە پارچە ئاسنێک پێکەوە بەستراوە. شتی پێ دەبەستێ بەدوای تراکتۆرو ئوتومبیلەوە بۆ ڕاکێشانی.

clew (kloo), *n.* ١) گوڕزە بەن؛ گوڕزە ڕێس؛ کلاڤە دەزوو. (٢) کلیلی لێکدانەوە یا چارەسەرکردنی گیروگرفتێک. (هەروەها " clue ") (٣) قۆژنی خوارووی بایەوان (کەشتی بایەوان)؛ ئەڵقەی بایەوان؛ پەتی جۆڵانە.

v.t. ١) (~ up)، هەڵکردن (ڕێس، بەن، پەت)؛ کلاڤەکردن؛ گوڕزەکردن ٢) (~ out)، نیشاندان؛ کلیلی چارەسەر پێدان

clew down, داگرتنی بایەوانی کەشتی بایەوان.

clew up, هەڵکردنی بایەوانی کەشتی بایەوان.

clew lines, سەرجەمی گوریس‌و بەکرەو ئەڵقەو ڕاگرە یا تەوەری بایەوانی کەشتی بایەوان.

cliché (klē-shā′), *n.* ١) کڵێشە (چاپەمەنی)؛ کڵێشە. (٢) کڵێشە: ووتەیەکی بێ تامو پەپووت.

click (klik), *n.* ١) تەقە؛ قرتە (وەک هی قفڵ یا ئەڵقەڕیزی چەپەرەو دەرگ لەکاتی داخستندا). (٢) چرکە یا قرتە (وەک هی گرێی زنجیری پاسکیل لەکاتی لێخوڕیندا کە ددانەکان لە پێچکەی پاسکیلەکە گیردەکات‌و بەری دەدات). (٣) دەنگی بێژانی هەندێ تیپ.

v.i. ١) قرتەهاتن؛ چرکەهاتن؛ تەقەهاتن. (٢) [Slang]، لەپڕ ڕوون دەبێتەوە یا تێگەیشتنی ئاسان دەبێت (هەلوێست، بیر، کردەوە... هتد)؛ سەرکەوتوو بوون.

v.t. قرتە، چرکە، یا تەقە لێ هەلسان.

client (klī′ənt), *n.* ١) پاشکۆ (مرۆڤ)؛ دەست‌وپێوەند؛ کەسێک کە بۆ ژیان‌و پاراستنی چاوی لە دەستی کەسێکی ترەوەیە. (٢) کەسێک یا کۆمپانیایەک یا دەزگایەک کە پارێزەرێک یا ژمێریارێک دەگرێ بۆ جێبەجێکردنی کارێک. (٣) کڕیار؛ مەعمیل.

clientage (klī′ən-tij), *n.* = clientele.

clientele (klī′ən-tel′), *n.* ١) کڕیار یا مەعمیلی هەمیشەیی پارێزەر، پزیشک، ئوتێل، بانق یا دووکانێک. (٢) هەموو ئەم کڕیار یا مەعمیلانە کەدەڵێن (بەتایبەتی نزیک کەناری دەریا یا زەریا).

cliff (klif), *n.*

cliff dweller, ئەندامێکی تیرە هیندیی‌یەکانی پۆژئاوای ئەمەریکای باکوور کە لە نەشکەوت‌و کەندەڵاندا دەژیا

cliff-hanger (klif-hāŋ′ĕr), *n.* (۱) زنجیرەیەکی شانۆگەری سەر تەلەفزیۆنە کە هەموو بەشێکی بە پرووداوێکی سەیرو سەرنج ڕاکێش کۆتایی دێت. بەڵام ئەنجامەکەی نادات بەدەستەوە هەتا بەشی دواتر. (۲) ملەملانێیەکە ئەوەندە هاوتایە ئەنجامەکەی ناتوانرێ بزانرێ هەتا تەواو دەبێ.

climacteric (klī-mak′tĕr-ik, klī′mak-ter′ik), *n.* (۱) کاتی گۆڕینێکی سەرەکی لە ژیانی مرۆڤێکدا؛ قۆناغی گۆڕینێکی لەشی سەرەکی لە مرۆڤێکدا (بەتایبەتی وەستانی بێ نوێژی لە نافرەتی بەسالاچووەدا). (۲) قۆناغێک یا پرووداوێکی زۆر گرنگ‌و سەرەکی

adj. زۆر گرنگ‌و سەرەکی.

the grand climacteric, ساڵی شەست‌وسێیەم لە تەمەنی مرۆڤدا کە گوایە گۆڕینی لەشی زۆر گرنگی لێ پرووەدات

climactic (klī-mak′tik), *adj.* ئەوپەڕی سەرزێ؛ پلە یا خاڵی هەرە بەرز لە ژیانی کەسێک، چیرۆکێک یا پرووداوێکدا

climactical (klī-mak′ti-k'l), *adj.* = **climactic.**

climate (klī′mit), *n.* (۱) ئاووهەوا (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی دوورو درێژی وەک چەند ساڵێک)؛ کەش. (۲) باری گشتی شوێنێک کە کاربکاتە سەر چۆنێتی ژیان‌و پەیوەندی ناو خەڵک یا کۆمەڵ *(a tense ~)*. (۳) ناوچەیەک کە ئاووهەوایەکی تایبەتی هەبێ.

(He went south to a warmer ~ .)

climatic (klī-mat′ik), *adj.* ئاووهەوایی؛ ئاووهەوا

climatically (klī-mat′i-k'l-i, klī-mat′ik-li), *adv.* لەڕووی ئاووهەواوە.

climatology (klī′mə-tol′ə-ji), *n.* زانستی ئاووهەوا؛ کەشناسی

climax (klī′maks), *n.* (۱) پلەی هەرە بەرز؛ پۆپ؛ بەرزترین پلە (کار، پرووداو، هتد)؛ تاف؛ گەرمە. (۲) بەرزترین بەش یا پرووداو (شانۆگەری، چیرۆک، یا فیلمی سینەما). (۳) ئاوهاتنەوە؛ ڕەحەت بوون.

v.i. & v.t. ئاوهاتنەوە؛ ئاوهێنانەوە؛ ڕەحەت بوون؛ گەیاندنە بەرزترین پلە.

climb (klīm), *v.i. & v.t.* (۱) پیاهەڵگەڕان (شاخ، گرد، دیوار... هتد)؛ پیاسەرکەوتن. (۲) پیاهەڵگەڕان (وەک لاولاو بە دیواردا). (۳) بەرزبوونەوە *(He ~ed to power in ten years.)*.

n. (۱) پیاهەڵگەڕانێک؛ پیاسەرکەوتنێک؛ سەرکەوتن. (۲) شتێک یا شوێنێک کە پیایدا هەڵبگەڕێیت.

climb down, هاتنەخوارەوە (شاخ، دیوار، گرد)؛ وازلێهێنان (هەڵوێست یا بیرێکی نابەجێ)

climber (klīm′ĕr), *n.* (۱) پیاهەڵگەڕ (مرۆڤ، شت)؛ پیاهەڵگەڕ (شاخ، گرد). (۲) حوزە بزمارێکە لە پێڵاو دەدرێت بۆ پیاهەڵگەڕانی کرێکاران بە داری تەلەفزیۆنە کە هەموو بەشێکی بە پرووداوێکی سەیرو سەرنج ڕاکێش کۆتایی دێت. بەڵام ئەنجامەکەی نادات بەدەستەوە هەتا بەشی دواتر. (۳) [Colloq.]، کەسێک کە هەمیشە هەوڵی نەوە دەدات لە کۆمەڵدا پێش بکەوێت‌و پلەی بەرزبێتەوە بە مەرایی‌و ماستاو کردن. (٤) ڕووەکی پیاهەڵگەڕاو (وەک لاولاو، دارمێو)

climbing irons, جۆرە بزمار یا چوکڵەیەکە دەدرێت لە پێڵاو بۆ پیاهەڵگەڕان بە داری تەلەفزیۆنە کە پیایدا هەڵبگەڕێیت

clime (klīm), *n.* [Poetic]. وڵات؛ هەرێم؛ ناوچە؛ ئاووهەوا.

clinch (klinch), *v.t.* (۱) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەڕەپەرچدانەوە (۲) قایم کردن یا چەسپاندن بەهۆی پەرچدانەوەوە (۳) بڕینەوەی تەواوی یا یەکجاری (مشت‌ومڕ، سەوداگەری)؛ بە لایەکدا خستن؛ مۆرکردن (سەوداگەری) *(to ~ a deal)*.

v.i. (۱) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەڕەپەرچدانەوە (۲) گرتنی بەرامبەرەکەت لە یاری بۆکسبازیدا تا نەتوانێ بۆکس بهاوێت؛ توندگرتن [Slang] ۲)، باوەش پیاکردن

n. (۱) پێکەوەبەستن؛ پێکەوە قایم کردن. (۲) پەرچدانەوە. (۳) بزمارێکی پەرچدراوە. (٤) ئەو بەشەی بزمارێک کە پەرچدراوەتەوە. (٥) گرتنی بەرامبەرەکەت تا بۆکس نەهاوێت (یاری بۆکسبازی)؛ توندگرتن. (٦) [Slang]، باوەش پیاکردن.

(۷) قوڵفەی گوریس یا پەت؛ گرێ (گوریس، پەت).

clincher (klin′chĕr), *n.* (۱) بگر (مرۆڤ، ئامێر، شت). (۲) بزمارێک کە پەرچ بدرێتەوە. (۳) چەکوش یا ئامێرێکی پەرچدەرەوە (٤) [Colloq.]، بە لایەکدا خەر: ووتەیەک یا دەرکەوتنی ڕاستیی‌یەک یا پرووداوێکی گرنگ کە مشت‌ومڕێک دەخات بە لایەکداو دەیبڕێتەوە؛ بڕیاردەر (ووتە، ڕاستی، پرووداو... هتد).

cling (kliŋ), *v.i.* (۱) خۆ پێوە هەڵواسین (مرۆڤ، پرووەک)؛ دەست پێوەگرتن. (۲) خۆ پێوەنووسان؛ پێوەنووسان؛ لێ دوورنەکەوتنەوە. (۳) دەست لێ بەرنەدان؛ واز لێ نەهێنان: *(He ~s to old-fashioned ideas.)*

clinging vine, ژنێکە کە لە نەندازە بەدەر پشت بە میردەکەی یا دۆستەکەی دەبەستێ‌و هەر چاوی لە دەستی نەوەوەیە

clingstone (kliŋ′stōn′), *adj. & n.* میوەیەکە وەک قۆز کە ناوکەکەی نووساوە بە گۆشتەکەیەوە.

clingy (kliŋ′i), *adj.* لیتن؛ پێوەنووساو؛ جێ.

clinic (klin′ik), *n.* (۱) دیدەنگەی پزیشک؛ تیمارگە؛ فەرمانگەی پزیشک. (۲) فێرکردنی پزیشکەوانی لەڕێی تیمارکردنی نەخۆشەوە لەبەرچاوی قوتابیانی پزیشکەوانی. (۳) دەزگایەکی پزیشکەوانی‌یە کە لە نەخۆشی‌یەکی تایبەتی دەکۆڵێتەوە و چارەسەری ئەو کەسانەش دەکات کە ئەو نەخۆشی‌یەیان هەیە: *(a cancer ~)* (٤) دەزگایەکی کۆمەڵایەتی‌یە کە ئامۆژگاری خەڵک دەکات لە بارێکی ژیاندا: *(a domestic-relations ~)*.

clinical (klin′i-k'l), *adj.* (۱) پزیشکی؛ هی جێگەی نەخۆش؛ تایبەتی بە نەخۆشی لە جێگەدا کەوتوو؛ تایبەتی بە چارەسەرکردنی نەخۆش و لێکۆڵینەوەی نەخۆشی‌یەکەی بە کردار نەک لە تاقیگەدا. (۲) (ا) بە شێوەیەکی زانستی‌و بێ لایەنی‌و هێمنی: *(She regarded his death with ~ detachment.)* (ب) شیکردنەوەیی؛ شیتاڵکاری: *(~ details)* (۳) لەکاتی سەرەمەرگدا دەکرێ.

-clinically *(adv.).*

clinician (kli-nish′ən), *n.* پزیشکی کردەکاری: پزیشکێک کە چارەی نەخۆشی بکات ڕاستەوخۆ نەک لە تاقیگەدا لە نەخۆشی بکۆڵێتەوە

clink (kliŋk), *v.i. & v.t.* شەقە لێ هەڵسان (دوو پەرداخ)؛ زڕە لێ هەڵسان (پەرداخ کاتی خواردنەوە)؛ بەیەکدادانی دوو پەرداخ‌و زڕە لێ هەڵسانیان لە ئاهەنگی خواردنەوەدا.

n. (۱) زڕە (پەرداخ کاتی خواردنەوە)؛ شەقە؛ هاڕە. (۲) [Colloq.]، بەندیخانە (لەبەر زڕەی پێوەند).

clinker (kliŋk′ĕr), *n.* (۱) خشتێکی زۆر سەخت. (۲) خشتێک یا کۆمەڵە خشتێک کە بەهۆی گەرمی‌یەوە وەک شووشەی لێ هاتبێ (۳) تۆپەڵێک پاشماوەی کانزای سووتاو یا تووا‌وە. (٤) [Slang]، هەڵە (بەتایبەتی لە ئاوازدا).

clinker-built (kliŋk′ĕr-bilt′), *adj.* بە تەختەو تەبەقە ئاسنی سوار یەکتر بوو دروستکراوە (پاپۆڕ).

clino- (klī′nō, klī′nə), پێشکۆیەکە بەمانای: لێژ؛ لێژی؛ لێژایی.

clinometer (klī-nom′ə-tĕr), *n.* ئامێری پێوانی لێژایی (بۆری ئاو، زێراب، بەنداو... هتد).

clip (klip), *v.t.* (۱) قرتاندن (مقەست)؛ بڕین یا لێکردنەوە (بە مقەست یا برنگ). (۲) کورتکردنەوە (بالی باڵندە)؛ بڕینەوە (مەڕ یا بزن بە برنگ)؛ قەڵەم کردن (دارو درەختو پرووەک). (۳) [Colloq.]، پیاکێشان (بە پەلەو بە تووندی)؛ مستەکۆڵە پیاکێشان. (٤) قەراغ قرتاندنی پارە: *(~ a coin)*. (٥) [Slang]، دەستبڕین؛ لەخشتەبردن؛ خەڵەتاندن.

v.i. (۱) بڕین؛ قرتاندن؛ بڕینەوە. (۲) لێکردنەوەی ووتار، دەنگوباس، یا وێنەیەک لە ڕۆژنامەیەک یا گۆڤارێک بۆ هەڵگرتنی. (۳) [Colloq.]، بە پەلە ڕۆیشتن یا دەرچوون.

n. (۱) بڕینەوە (مەڕو بزن)؛ قرتاندن؛ قەڵەم کردن؛ لێکردنەوە.

(٢) شتێکی قرتێنراو؛ پارچەیەکی لێکراوە یا بڕراو (ڕۆژنامە، فیلمی سینەما).
(٣) سەرپاکی ئەو بەرگنەی کە لە وەرزێکدا یا بە جارێک لە مەڕێک دەبڕێتەوە.
(٤) [Colloq.]، مستەکۆلەیەکی لەپڕ؛ پیاکێشانێکی تووند و خێرا.
(٥) [Colloq.]، جوولەیەکی لەپڕو خێرا.
clip (klip), *v.i. & v.t.* (١) بە تووندی گرتن؛ پێکەوەنان؛ پێکەوەبەستن؛ لێکدان. (٢) [Archaic & Dial.]، باوەش پیاکردن.
(٣) باوەش پیاکردن لە دراوەو وەستاندن یا بە زەویدا دان کە کردەیەکی قەدەغەیە (یاری فوتبۆڵی نەمەریکی).
n. (١) دەرزی کاغەز: *(~ -paper)*. (٢) پێکارێک کە دوو شت لەیەک بدات. (٣) (بنوارە خاڵی سێیەم). (٤) [Obs.]، باوەش پیاکردن.
clipped form (or **word**), کورتەی ووشەیەک (بۆ نموونە **auto** بۆ **automobile**).
clipper (klip′ĕr), *n.* (١) قرتێنەر یا بڕەر (مرۆڤ). (٢) (*pl.*)، ئامێری قرتاندن، بڕینەوە، یا بڕین (مەکینەی نینۆک کردن، برنگ، مقەستی سەرتاش؛ پێکاری قەڵەم کردن یا کورتکردنەوەی لق‌وپۆپی دارو درەخت). (٣) کەشتی‌یەکی بایەوانی کۆن. (٤) فڕۆکە یا ئۆتومبیلێکی خێرا.
clipping (klip′iŋ), *n.* (١) پارچەیەکی لێکراوە یا قرتێنراو لە شتێک. (٢) بابەتێکی لێکراوە لە ڕۆژنامە بۆ هەڵگرتن.
clique (klēk, klik), *n.* دەستە (خەڵک)؛ تاقم (بە زۆری ناپەسەندی دەردەبڕێ).
v.i. [Colloq.], بوون بە تاقم؛ یەکگرتن و تاقم دروستکردن.
cliquish (klē′kish, klik′ish), *adj.* (١) تاقمی؛ وەک تاقم. (٢) هەر لەگەڵ تاقمی خۆیدا هەڵدەستێت و دادەنیشێ؛ پەیوەندی هەر لەگەڵ تاقمەکەی خۆیەتی نەک لەگەڵ خەڵکی تر.
cliquy, cliquey (klē′ki, klik′i), *adj.* = **cliquish**.
clitoris (klī′tə-ris, klit′ə-ris), *n.* قیتکە؛ میتکە.
cloaca (klō-ā′kə), *n.* (١) زێراب. (٢) ناودەستخانە؛ پێشاو. (٣) بۆشایی‌یەکە کە هەموو جۆرە پیسایی‌یەکی تێدا کۆدەبێتەوە بەر لە هاتنە دەرەوەی لە خشۆکو ماسیو باڵندەی تەڕو وشکانیدا هەیە.
cloak (klōk), *n.* (١) عەبا؛ جبە. (٢) شتێک کە شت دادەپۆشێت یا دەیشارێتەوە؛ شاردنەوە.
v.t. (١) عەبا لەبەرکردن؛ جبە کردنەبەر؛ عەبا پێادان. (٢) شاردنەوە.
cloak-and-dagger (klōk′ən-dag′ĕr), *adj.* پڕ لە پیلانو کردەوەی سووسەییو دەماغ کردنو فێڵبازی.
cloakroom (klōk′rōōm′, klōk′room′), *n.* ژووری دانانی کاتی چاکەت، پاڵتۆ، چەترو جانتا (لە قوتابخانە، تیاترۆ یا مۆزەخانەیەکدا).
clobber (klob′ĕr), *v.t.* [Slang], (١) لێدان بە تووندی و دڵڕەقانە. (٢) بەزاندنی تەواو یا یەکجاری؛ بەزاندن.
cloche (klōsh), *n.* (١) دەفرێکی شووشەی زەنگ شێوەیە پووەکی ناسکی پێ دادەپۆشرێ. (٢) کڵاو یا شەپقەی ژنانە.
clock (klok), *n.* کاتژمێری گەورە (هی سەرمێز یا دیوار)؛ کاتژمێری سەردیوار.
v.t. (١) تۆمارکردنی خێرایی یا کات پێچوونی پێشبڕکێیەک یا پاکەرێک بە کاتژمێرێک کە دەتوانرێ بوەستێنرێو بخرێتەوە کار بەپێی ئارەزوو بۆ پێوانی کاتێکی تایبەتی). (٢) تۆمارکردنی کاتی نیشکردن (کرێکارانی کارخانە): هاتنە سەر کار **clock in**، کار بەجێهێشتن: **clock out**).
clock (klok), *n.* نەقشی سەر گۆزەوی.
clocklike (klok′līk′), *adj.* وەک کاتژمێرە (لە ووردی، تەواوی، ڕێک‌وپێکیدا).
clockwise (klok′wīz′), *adv. & adj.* بە ئاراستەی جوولەی دەستی کاتژمێرە
clockwork (klok′wŭrk′), *n.* (١) نیشکردنی کاتژمێر؛ سەرجەمی پارچەکانی کاتژمێرو کارکردنیان پێکەوە؛ ئامێری کاتژمێر. (٢) ئامێرێکی وەک کاتژمێر کە لە سپرینگو پێچکەو شتی وەها پێکهاتبێ (وەک هەندێ بووکەشووشەی ئۆتۆماتیکی).
like clockwork, زۆر وردو تەواو و ڕێک‌وپێک.
clod (klod), *n.* (١) گڵمتک؛ کڵۆ؛ کەرسمک. (٢) خاک؛ زەوی. (٣) کەودەن؛ دەبەنگ؛ کەسێکی کەر یا گەلحۆ؛ کەسێکی بێ مێشک. (٤) ئەو بەشەی ملی ڕەشەوڕۆخ کە بە شانی‌یەوە نووساوە.
cloddish (klod′ish), *adj.* کەر؛ دەبەنگ؛ بێ مێشک.
cloddy (klod′i), *adj.* پڕ لە گڵمتک، کڵۆ، یا کەرسمک.
clodhopper (klod′hop′ĕr), *n.* (١) جووتیار. (٢) کەسێکی دەبەنگو گەلحۆ. (٣) پێڵاوی جووتیار (کە قورسو ناقۆڵایە).
clodpate (klod′pāt′), *n.* کەسێکی دەبەنگو کەر.
clodpoll, clodpole (klod′pōl′), *n.* = **clodpate**.
clog (klog), *n.* (١) شتێکی قورس کە دەبەسترێ بە دەستو پاشووی وڵاخەوە بۆئەوەی زۆر نەجووڵێت. (٢) کۆسپ. (٣) قاپقاپێکی ئەستوورو بەرزو قورس. (٤) جۆرە سەمایەکە بە قاپقاپی سووکەوە دەکرێ.
v.t. بەرگرتنی کونێک یا بۆرییەکو ڕێ لێگرتنی ئاو یا گاز یا شلەیەکی تر کە پێیدا بڕوات؛ گرتن (بۆری، کون)؛ بەستن؛ وەستاندن؛ پەنگ پێ خواردنەوە (ئاو، زێراب).
v.i. (١) بەرگیران (بۆری ئاو، کون، زێراب)؛ گیران؛ بەستن؛ پەنگ خواردنەوە. (٢) سەماکردن.
-cloggy *(adj.)*.
clog almanac, کاتژمێری دار: کاتژمێرێکی کۆنە بریتی‌یە لە بڕە دارێک کە گرێ یا درزی بچکۆلەی لێ هەڵدەکەندرێ بۆ پێشاندانی ڕابوردنی کات.
clog dance, جۆرە سەمایەکە بە قاپقاپەوە دەکرێ.
cloister (klois′tĕr), *n.* (١) پەرستگا (خاچ پەرستی)؛ قەڵەندەرگا. (٢) ژیانی قەڵەندەری. (٣) شوێنێک کە مرۆڤ بتوانێت بە تەنهایی تێیدا بژی. (٤) ڕاڕەوێک لە قەڵەندەرگا، کڵێسە، یا دانشگایەکدایەو لایەکی کراوەیەو پایەپایەیەو حەوشەیەک یا باخچەیەکی بەتەنیشتەوەیە.
v.t. دابڕین لە خەڵکو قەتیس کردن یا هێشتنەوە لە قەڵەندەرگا یا پەرستگادا؛ بەندکردنو قەدەغەکردنی چوونە دەرەوەو پەیوەندی بەستن لەگەڵ خەڵکدا (بەتایبەتی ئافرەت)؛ خستنە شوێنێکی چەپەکەوەو سەربەستی چوونە دەرەوە پێ نەدان.
cloistered (klois′tĕrd), *adj.* گۆشەگیر؛ بە تەنها ژیاو؛ بێ پەیوەندی لەگەڵ خەڵکدا؛ لە جیهان دابڕاو؛ پارێزراو (لە کارتێکردنی دەرەوە)
cloistral (klois′trəl), *adj.* (١) وەک قەڵەندەرگا وایە؛ جیاکراوە؛ دابڕاو. (٢) دابڕاو لە قەڵەندەرگایەکدا؛ بە تەنها دەژی.
clon (klon, klōn), *n.* = **clone**.
clone (klōn), *n.* (١) چەند پووەکێک کە لە یەک سەرچاوەوە هاتبن، واتە کە هەموو وەچەی یەک پووەک بن (لەڕێی موتوربە یا پەیوەست کردنەوە). (٢) کەسێک کە کتومت لە کەسێکی تر دەچێ.
v.i. & v.t. دروستکردنی گیاندارێک یا پووەکێک یا مرۆڤێک لەڕێی زاووزێوە کە کتومت لە باوکو دایکی بکات؛ پەیوەست کردن (مرۆڤ، گیاندار)
clonus (klō′nəs), *n.* کرژبوون یا لەرزینی ماسولکە.
close (klōs), *adj.* (١) داخراو. (٢) دەورەدراو؛ لە ژوورەوەیە. (٣) تەنگەبەر؛ تەنگ؛ تەسک: *(~ quarters)* . (٤) شاراوە: *(a ~ secret)* . (٥) پەنهانی. (٦) دەست ناکەوێ: *(credit is ~)* . (٧) هەناسەبڕو بۆخەو خنکێنەر لەبەر وەستانی هەوا (ئاووهەوا). (٨) نزیک. (٩) سفت (چنراو): *(~ weave)* . (١٠) پڕ بە بەر: *(a ~ coat)* . (١١) ساف؛ تەراشێکی زۆر نزیک لە پێستی دەموچاوەوە: *(a ~ shave)* . (١٢) نزیک؛ گیانی بە گیانی: *(a ~ friend)* . (١٣) نزیکە لە وێنە ڕاستەقینەکەوە: *(a ~ translation)* . (١٤) وورد: *(~ attention)* . (١٥) نزیک؛ زۆر لەیەک دەچن: *(a ~ resemblance)* .

(١٦) نزیك؛ هاوتا: *(a ~ race)* .

adv. لەنزیكەوە؛ بەووردی.

close (klōz), *v.t.* (١) داخستن (دەرگا، پەنجەرە، كون، پەرتووك، دووكان)؛ جووت كردن (دەرگا)؛ كپ كردن؛ پێوەدان (دەرگا)؛ قەپات كردن؛ سەرگرتن؛ نووقاندن؛ چاو؛ قووچاندن؛ هەڵگرتن (دووكان).

(٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوكردن؛ بڕینەوە (گفتوگۆ، مشتومڕ)؛ داخستن.

(٣) لەبەكدان؛ پێكەوەنان یا بەستن؛ یەك پێگرتن.

v.i. (١) داخران؛ داخستن (٢) دوایی پێ هاتن؛ بڕانەوە.

(٣) لێ نزیكبوونەوە (بۆ نەمبازبوون یا باوەش پیاكردن).

(٤) یەكگرتن؛ لەیەك نزیكبوونەوە.

n. كۆتایی؛ دوایی؛ تەواو؛ تەواوبوون.

close down, داخستن بە یەكجاری (فرۆشگا، دەزگا، فەرمانگە، كارخانە)؛ هەڵگرتنی ئیجگاری.

close in, تاڵبووقەدان؛ تەنگ پێ هەڵچنین.

close out, دووكان و خستن و فرۆشتنی شتومەكەكان بە نرخی داشكاو.

close round, چواردەوەدان؛ تاڵبووقەدان

close up, (١) لەیەك نزیكبوونەوە.

(٢) داخستنی كاتی (دووكان، كارخانە)؛ وەستاندنی كاتی (كار، كارخانە).

(٣) سارێژبوون؛ چاكبوونەوە (برین).

close (klōs), *n.* (١) شوێنێكی دەورگیراو بە دیوار، پەرژین. یا تەلبەن.

(٢) زەمینی چواردەوری خانوویەك. *(a cathedral ~)* .

close call, [Colloq.]. بەناستەم ڕزگاربوون لە كارەسات یا مەترسی؛ نەوەندەی نەمانی تووشی كارەسات ببی.

closed (klōzd), *adj.* (١) داخراو؛ دەورگیراو؛ سنوور گیراو

(٢) قەدەغە (بوون بە نەندام لە هەندێ كۆمەڵ، یانە، یا ڕێكخراوەدا)؛ داخراوە لە خەڵكی نەویستراو (نەندامێتی).

(٣) تایبەتی بە شێوەیەك كە خاڵی دوایی نەبێ وەك بازنە (نەندازە).

close corporation, بەشدارگەیەك كە بەشەكانی هەمووی می چەند كەسێكن و نابەڕۆشن بە كەسی ترو خۆیشیان بەشدارگەكە بەڕێوەدەبەن.

closed chain, زنجیری ـ خراو (كیمیاگەری).

closed circuit, پیشاندانی بەرنامەیەك لەسەر تەلەفزیۆن تەنها بۆ چەند شوێنێكی دیاریكراو (بەرنامەكە بە تەلی تایبەتیدا دەنێردرێ نەك بە هەوادا).

closed shop, كارخانەیەك كە تەنها نەندامانی نەقابە یا یەكێتی دەتوانن كاری تێدا بكەن

closefisted (klōs′fis′tid), *adj.* پیسكە؛ یارەپیس؛ ڕەزیل.

closefitting (klōs′fit′iŋ), *adj.* پڕ بە بەر جل‌وبەرگ؛ پڕ بە پێی خۆیەتی؛ باش پێی دەكا.

close-lipped (klōs′lipt′), *adj.* دەم نووقاو؛ نەدوو؛ بێ دەنگ؛ نهێنی نەدركێن

closely (klōs′li), *adv.* (١) بە تووندی؛ بە قایم (دەرگا داخستن)

(٢) تا ڕادەیەكی زۆر. *(He resembles his father very ~ .)* .

(٣) بە پوختی (كار)؛ بە باشی و ووردی و بێ فرەفێڵ (كار)

(٤) بە ووردی و باشی (چاودێری كردن).

(Watch that man ~ ; he is a thief. Watch the baby ~ .)

close-mouthed (klōs′mouthd′, klōs′mouth′), *adj.* بێ ـ دەنگ؛ دەم نووقاو؛ نەدوو؛ پەنهانی نەدركێن.

closeness (klōs′nis), *n.* نزیكی (برادەرایەتی، جێگە... هتد)

close-out (klōz′out′), *adj.* نرخ شكاندن و فرۆشتنی هەموو شتومەكو داخستنی دووكان

close quarters, (١) دوا سەنگەری سەر پاپۆر؛ دوا شوێنی وەستان دژ بە دوژمن لەسەر پاپۆرێك. (٢) شوێنێكی تەنگەبەر یا قەرەباغ؛ شەڕی دەستەویەخە.

close shave, [Colloq.]. بەناستەم ڕزگاربوون لە كارەسات.

closet (kloz′it), *n.* (١) ژوورێكی بچووكە یا بەشێكە لە ژوورێك كە جل‌وبەرگی تێدا هەڵدەواسرێ یا دادەنرێ. (٢) ژوورێكی بچووك بۆ خوێندنەوەو بیركردنەوە. (٣) ژوورێكی تایبەتی پاشا (بۆ نوێژو پاوێژكاری). (٤) ناوەدستخانە

adj. (١) تایبەتی؛ شاراوە؛ نا ناشكرا.

(٢) بۆ خوێندنەوەو بەكارهێنانی تایبەتی نووسراوە نەك بۆ ئواندنی ئاشكرا

(شانۆگەری): *(~ drama is written only to be read, not acted.)*

v.t. دەرگا لەسەر خۆ داخستن بۆ پاوێژی تایبەتی:

(The treasurer ~ed himself with the accountants for an hour.)

close-up (klōs′up′), *n.* (١) وێنەی لەنزیكەوە گیراو (وێنەی ناسایی یا لەسەر تەلەفزیۆن یا لە سینەما)؛ دیمەنی نزیك (لە وێنەدا).

(٢) لەنزیكەوە سەیركردن.

closure (klō′zhēr), *n.* (١) داخستن؛ داخران؛ مۆركردن.

(٢) كۆتایی؛ كۆتایی هاتن. (٣) نامێری داخستن.

(٤) دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەكو هێنانە پێشەوەی بۆ دەنگ لەسەر دان (پەرلەمان).

v.t. دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەكو هێنانە پێشەوەی بۆ دەنگ لەسەر دان (پەرلەمان).

clot (klot), *n.* تۆپەڵ؛ تۆپەڵە خوێن؛ خوێنی مەیو یا نیمچە بەستوو: *(a blood ~)*

v.i. مەیین (خوێن)؛ پەپكەبەستن؛ بەستن؛ تۆپەڵ تۆپەڵ بوونو بەری بۆری خوێن گرتن.

v.t. بەستن (خوێن)؛ مەیاندن؛ تۆپەڵ تۆپەڵ كردن.

cloth (klôth, kloth), *n.* (١) قوماش (خوری، كەتان، ئاوریشم)؛ چنراو؛ كووتاڵ؛ كاڵا. (٢) پارچەیەك قوماش؛ پەڕۆ: *(tablecloth; washcloth)*

(٣) جل‌وبەرگی نەندامانی پیشەیەك (قەشە، مەلا).

(٤) نەندامانی ئەم پیشەیەو پیشەكەیش خۆی (بەتایبەتی قەشە)؛ قەشە *(He is a man of the ~ .)*

(٥) [Obs.]، جل؛ جل‌وبەرگ.

(٦) قوماشی بایەوان؛ بایەوانی كەشتی بایەوان.

adj قوماش؛ لە قوماش دروستكراوە.

the cloth. قەشە؛ قەشەكان بەگشتی

clothe (klōth), *v.t.* (١) پۆشین.

(٢) جل لەبەركردن؛ جل‌وبەرگ پێدان؛ پۆشتەكردن.

(٣) دەسەڵات پێدان لەڕێی جل‌وبەرگەوە: *(~d in the dignity of his office)*

clothes (klōz, klōthz), *n.pl.* (١) جل‌وبەرگ؛ جل؛ بەرگ.

(٢) جلی سەر جێگە (وەك: چەرچەف، لیفە، پەتۆ... هتد).

clothesline (klōz′līn′), *n.* تەنافی جل.

clothes moth, مۆرانەی جل.

clothespin (klōz′pin′), *n.* جلگرە؛ گیرە.

clothes pole, ئەو دارەیە كە تەنافی جل ڕادەگرێ.

clothes tree, دارێكی ڕاستی سەر پەلاریەیە لەسەر قنگەكەی دادەنرێ لە فەرمانگەیەك یا ماڵێكدا چاكەتو پاڵتۆو شەپقەی پێدا دەكرێ.

clothier (klōth′yēr), *n.* (١) جل‌وبەرگ فرۆش؛ بازرگانی جل؛ جل‌وبەرگ دروستكەر. (٢) كووتاڵ فرۆش؛ بازرگانی قوماش.

clothing (klōth′iŋ), *n.* (١) جل؛ جل‌وبەرگ؛ پۆشەنی. (٢) سەرەخەر.

cloth yard, یاردی كووتاڵ پێوان (سێ پێیە، واتە سی‌وشەش گرێ).

cloture (klō′chēr), *n. & v.t.* دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەك لە پەرلەماندا و دەنگ لەسەر دانی.

cloud (kloud), *n.* (١) هەور؛ هەوروەها.

(٢) ژمارەیەكی ئیجگار زۆر: *(a ~ of locusts)* .

(٣) لێڵی (ئاوێنە، ئاو). (٤) پەڵەیەكی ڕەش لە بەردی مەرمەڕدا.

(٥) لەكە؛ پەڵە؛ شتێكی ناپەسەند كە بەبێ بەهۆی ناخۆشی و لێڵی و تاریكی

v.t. (١) داپۆشین یا سەرگرتن بە هەور؛ بە هەور گرتن.

(٢) لێڵ كردن؛ تاریك كردن؛ شاردنەوە. (٣) مەترسی پەیداكردن؛ تێكدان.

(٤) لەكەداركردن (ئاوبانگ).

v.i. (۱) هەورگرتن. (۲) لێل بوون؛ تێکچوون.
in the clouds, (۱) ناکردەنی؛ کردەنی نەیە؛ ناکردارەکی. (۲) دالغەی لێداوە؛ چووەتە ژێری؛ لە خەیاڵ خەودایە؛ خەیاڵ پڵاوە.
under a cloud, (۱) گومانی بەدکرداری لێ دەکرێ؛ گومانبار. (۲) ماتومەلوول؛ غەمگین؛ پەست؛ خەفەتبار
cloudburst (kloud′bûrst′), *n.* لێزمەیەکی کتوپڕ؛ ڕەهێڵە؛ شەستەباران
cloud-capped (kloud′kapt′), *adj.* لووتکەکەی یا پۆپەکەی بە هەور گیراوە *(a ~ mountain)*
cloudiness (kloud′i-nis), *n.* هەورومەڵایی؛ بە هەور گیران.
cloudless (kloud′lis), *adj.* سایەقە؛ بێ هەورومەڵ.
cloudlet (kloud′lit), *n.* پەڵە هەورێکی بچووک.
cloudy (kloud′i), *adj.* (۱) هەوراوی؛ هەورومەڵایە؛ هەورگرتوو. (۲) (ب) لێل (ئاو، شلە). (ب) لێل؛ تاریک (۳) گرژ (ناوچەوان).
clough (kluf, klou), *n.* چەمێکی باریک
clout (klout), *n.* (۱) [Archaic] ، پەڕۆ؛ پینە: *(dish- ~)* . (۲) [Colloq.] ، مستەکۆڵە؛ بۆکس لێدان؛ زرمە. (۳) لێدانێکی قایم (یاری بێسبۆل). (٤) پەڕوپەک کە دەکرێ بە نیشان (تیروکەوان)؛ لێدانی نەم نیشانە. (٥) [Colloq.]، دەسەڵات؛ زەبر: *(He has a lot of ~ . ; political ~)* .
v.t. (۱) [Archaic] ، پینەکردن. (۲) [Colloq.]، مستەکۆڵە لێدان؛ بۆکس پیاکێشان.
clove (klōv), *n.* (۱) میخەک (۲) دار میخەک
clove (klōv), *archaic past tense of* **cleave.**
clove hitch, گرێ: جۆرە گرێیەکە بۆ بەستنی پەتێک یا گوریسێک بە دارێکەوە یا بە شتێکی ترەوە.
cloven (klō′v'n), *alternative past participle of* **cleave.**
adj. دووفاق؛ قلیشاو؛ تلیشاو.
cloven foot, = **cloven hoof.**
cloven-footed (klō′v'n-foot′id), *adj.* (۱) سمی دووفاقە؛ سمی دووفلیقانەیە. (۲) شەیتانە؛ وەک شەیتان وایە (لەو ئەفسانەیەوەیە کە گوایە شەیتان قاچی یا سمی دووفاقە).
cloven hoof, هێمای سمی دووفاق (مەڕ، بزن، گا، مانگا، ئاسک... هتد): شەیتانە لە ئەفسانەدا.
cloven-hoofed (klō′v'n-hooft′, klō′v'n-hōōft′), *adj.* (۱) سمی دووفاقە (۲) شەیتانە؛ وەک شەیتان وایە (بیروباوەڕێکی ئەفسانەییەیە کە گوایە شەیتان قاچی یا سمی دووفاقە).
clover (klō′vĕr), *n.* وێنجە (نالیکی ناژەڵو ووڵاخ)؛ سێپەرە.
in clover, (۱) لەوەڕەکەی خۆشە؛ لەوەڕگاکەی باشە. (۲) تیروتەسەلە؛ خۆش گوزەرانە؛ ژیانی پڕ لە خێرو خۆشییە.
cloverleaf (klō′vĕr-lēf′), *adj.* سێپەڕەیی؛ وەک گەڵای سێپەرە.
clown (kloun), *n.* (۱) قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی. (۲) لادێیی. (۳) گێلۆکە؛ گەلحۆ؛ گەمژە؛ نەفام؛ بێ نەزاکەت.
v.i. گاڵتەبازی کردن؛ قۆشمەچێتی کردن
-clownery *(n.).*
clownish (kloun′ish), *adj.* (۱) قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی (۲) گێلۆکە؛ گەلحۆ؛ بێ نەزاکەت.
cloy (kloi), *v.t.* زۆر خواردن و ناڕەحەت بوون.
club (klub), *n.* (۱) کوتەک؛ دارەدەست؛ دار؛ دار حەیزەران؛ گوڕز. (۲) داری یاری (گۆڵف، پۆڵۆ، هۆکی... هتد). (۳) یانە. (٤) یانەی شەو: *(night ~)* . (٥) سێپەرە (یاری کاغەز یا قومار).
v.t. (۱) بە کوتەک، گوڕز، یا دار لێدان. (۲) هاوکاری کردن؛ دەستی یارمەتی درێژکردن. (۳) لێدان بە قۆناغە تفەنگ.
v.i. یەکگرتن (لە یانەیەکدا).

club car, فارگۆنێکی شەمەندەفەر کە کورسی و خواردنەوەو شتی تری تێدا بێت.
clubfoot (klub′foot′), *n.* پێیەکی شێوە تێکچوو لە زگماکیەوە.
clubfooted (klub′foot′id), *adj.* شێوەی قاچی لە زگماکیەوە تێکچووە.
clubhand (klub′hand′), *n.* (۱) دەستی شێوە تێکچوو لە زگماکیەوە. (۲) دەستێکی وەها تێکچوو.
clubhouse (klub′hous′), *n.* بارەگای یانە؛ یانە.
clubman (klub′mən′, klub′man′), *n.* ئەندامی یانە (بەتایبەتی یەکێک کە زۆر چالاک بێت لە کاروباری کۆمەڵایەتی یانەکەدا).
club sandwich, ساندویچێکی نەستوورە لە نانی برژاوو مریشکو تووژاڵە گۆشتی بەرازو کاهوو و تەماتە... هتد پێکدێت.
club steak, پارچە گۆشتی لاتەپڕاقی گا.
cluck (kluk), *v.i.* (۱) قرتەقرت کردن (مریشک)؛ گارەگارکردن. (۲) قرتەقرت کردن وەک مریشک (مرۆڤ).
v.t. (۱) قرتەقرت کردن؛ بانگ کردن بە قرتەقرت. (۲) وەک مریشک قرتەقرت کردن (مرۆڤ): *(She ~ed her disapproval.)*
n. (۱) قرتەقرت؛ قرتە؛ گارەگار. (۲) دەنگێک کە لە قرتەقرت بچێت.
clue (klōō), *n. Also* **clew,** نیشانە؛ شتێکە کە یارمەتی لێکدانەوەی مەسەلەیەکی گیروگرفتاوی دەدات (ووتە، سەر لەقاندن، کردەوە... هتد)؛ کلیلی هەڵهێنانی مەتەڵێک یا شتێکی شاراوە
v.t. (~ in), کلیلی هەڵهێنانی مەتەڵێک یا شتێکی شاراوە پێدان؛ درکاندنی نەختانێک لە شتێکی نهێنی و شاراوە بۆئەوەی هەموو نهێنییەکە هەڵبهێنرێ.
clumber (klum′bĕr), *n. Also* **clumber spaniel,** جۆرە سەگێکی خرپنی تۆزکەی تووک سپی‌یە.
clump (klump), *n.* (۱) تۆپەڵ. کۆز (خاک)؛ گڵمتک؛ کەرسەک: *(a ~ of earth)* (۲) کۆمەڵێک بنچک یا دارودرەخت. (۳) تەپەتەپ؛ تەپەتەپ؛ تەپە؛ زرمە.
v.i. (۱) بە تەپەتەپ ڕۆیشتن؛ بەڕێوە. (۲) تۆپەڵ بوون؛ گردبوونەوەو بوون بە تۆپەڵ؛ کۆمەڵ بوون؛ خڕبوونەوە
v.t. (۱) ناشتنی کۆمەڵێک دارودرەخت یا ڕووەک پێکەوە. (۲) تۆپەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ خڕکردن.
clumpish (klump′ish), *adj.* قورس و ناقۆڵ.
clumpy (klump′i), *adj.* (۱) پڕ لە گڵمتک، کۆز، یا کەرسەک (زەوی). (۲) کۆمەڵ؛ وەک کۆمەڵە دارودرەخت. (۳) قورس و ناقۆڵ.
clumsily (klum′zə-li), *adv.* گەوجانە؛ حۆلانە؛ ناقۆڵیانە؛ نەزانانە؛ جڵفڕانە؛ بە خواروخێچی؛ بە گێژانە؛ گێلانە.
clumsiness (klum′zi-nis), *n.* گەوجی؛ حۆڵ؛ ناقۆڵیی؛ نەزانی؛ جڵفڕی؛ خواروخێچی؛ گێژی؛ گێلی.
clumsy (klum′zi), *adj.* (۱) حۆل؛ گەوج؛ ناقۆڵ؛ نەزان (ڕەووشت، کردەوە)؛ جڵفڕ؛ خواروخێچ؛ گێژ؛ گێل. *(a ~ person)* . (۲) ناقۆڵ؛ باش دروست نەکراو؛ ناڕێک: *(a ~ chair)* (۳) نابەجێ؛ نابەسەند؛ نادروست: *(a ~ excuse)* .
clung (kluŋ), *past tense and past participle of* **cling.**
clupeid (klōō′pi-id), *n.* چەند جۆرە ماسییەکی پەڕەکە نەرمە (وەک ساردین).
cluster (klus′tĕr), *n.* (۱) هێشوو (تری)؛ بۆل. (۲) پڕ یا کۆمەڵ (مرۆڤ، گیاندار، شتومەک).
v.i. & v.t. کۆمەڵ بوون؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ خڕکردنەوە.
clutch (kluch), *v.t.* (۱) گرتن (بە چنگ، بە دەست)؛ چنگ پیاکردن؛ پڕپیاکردن؛ فراندن. (۲) بەتوندی بەدەستەوە گرتنو بەرنەدان.
v.i. (~ at), چنگ پیاکردن؛ پەلاماردان؛ پڕپیاکردن؛ فراندن؛ بە دەست یا

به چنگ گرتن

n. (۱) چنگ؛ چرنووک؛ دەست (لە کاتی پرپیاکردن یا گرتندا). (۲) (*pl*) دەسەلات (ناپەسەند)؛ زەبر: ***(the ~es of imperialism)*** (۳) گرتن؛ بە دەست گرتنێك؛ بەتوندی گرتنێك. (٤) کلاچ (ئوتومبیل). (٥) پایدەری کلاچ کارپێکردن. (٦) [Slang] ناکاوی؛ فریاکەوتن.

clutch (kluch), *v.t.* هەڵهێنان، حووچك، هێنکە.

n. (۱) هێلانەیەکی پڕ لە هێلکە (۲) کۆمەڵێك هێلکە یا جووچك کە پێکەوە هەڵهێنراین.

clutter (klut′ĕr), *n.* ناڕێك‌وپێکی و شت بەسەریەکدا کەوتن و کەڵەکە بوونیان بەسەر یەکدا (ژوور، ماڵ، فەرمانگە، شەقام، مێز)؛ پیس‌وپۆخڵی؛ شێواوی

v.t. (~ up), شت بەسەریەکدانان و کەڵەکەکردنیان بە ناڕێك‌وپێکی؛ تێکدان؛ پیس‌وپۆخڵ کردن؛ بە پیس‌وپۆخڵی ڕاگرتن؛ بەسەریەکدا شێواندن.

v.i. بە جڕینانەو سەر لێ شێواوی کارکردن و جوولانەوە.

clypeus (klip′i-əs), *n.* چوکڵەیەکی وەك فەڵغان وایە بەسەر سەری هەندێ مێروومەدیە.

clyster (klis′tĕr), *n.* حوقنە؛ شاف.

co- (kō), پێشگۆیەکە بەماناى: (۱) پێکەوە؛ لەگەڵ: (co-exist; co-operate; co-education) (۲) هاوبەش؛ پێکەوە: (co-owner; co-author) (۳) تەواوکەر (بەندازە): (complement)

coach (kōch), *n.* (۱) عەرەبانەی ئەسپ. (۲) فارگۆنی شەمەندەفەر (هی ڕێبوار یا نەفەر). (۳) پاس. (٤) ئوتومبێلێکی دوو دەرگا (٥) نمرە یا چوێنێتی هاتوچۆی هەرزان بە فڕۆکە یا شەمەندەفەر. (٦) فێرکەری تایبەتی (کە قوتابیەك فێردەکات و ئامادەی دەکات بۆ تاقیکردنەوە؛ مامۆستای تایبەتی. (۷) ڕاهێنەر یا مەشق پێکەری وەرزشی (تیپی وەرزشی پیشەیی، زانکۆ، قوتابخانە).

v.t. (۱) هەڵگرتن یا گواستنەوە (بە عەرەبانە، پاس، یا فارگۆنی شەمەندەفەر). (۲) فێرکردن و ئامادەکردن بۆ تاقیکردنەوە؛ مەشق پێکردن. (۳) مەشقی وەرزشی پێکردن.

n. (۱) سواری عەرەبانە، پاس، یا فارگۆنی شەمەندەفەر بوون (۲) بوون بە مامۆستای تایبەتی یا ڕاهێنەری وەرزشی.

coach-and-four (kōch′ən-fôr′), *n.* عەرەبانەی چوار ئەسپی

coach dog, *Also* **Dalmation,** جۆرە سەگێکی باریکەڵەی بەڵەکی تووك کورتە. ئەم ناوەی لێنراوە چونکە زوو وا ڕادەهێنران کە بەتەنیشت عەرەبانەوە ڕابکەن.

coacher (kōch′ĕr), *n.* (۱) ڕاهێنەر یا مەشق پێکەری وەرزشی؛ مامۆستای تایبەتی؛ فێرکەری تایبەتی. (۲) نەسپی عەرەبانە.

coachman (kōch′mən), *n.* (۱) عەرەبانچی (۲) جۆرە میشێکی دەستکردە بۆ داوناوەو ڕاوەماسی بەکاردەهێنرێ.

coaction (kō-ak′shən), *n.* زۆرکاری؛ زۆرەملی؛ زۆرداری

coactive (kō-ak′tiv), *adj.* بە زۆرداری؛ بە زۆرەملێ

coactive (kō-ak′tiv), *adj.* پێکەوە کاردەکەر؛ پێکەوە چالاکن؛ پێکەوە ڕووبەڕوبەر

coadjutant (kō-aj′ə-tənt), *adj.* یارمەتیدەری یەکتر دەدەن؛ هاوکاری دەکەن

n. یارمەتیدەر

coadjutor (kō-aj′ə-tĕr, kō′ə-jōō′tĕr), *n.* (۱) یارمەتیدەر (۲) یارمەتیدەری قەشە

coadunate (kō-aj′yoo-nit, kō-aj′yoo-nāt′), *adj.* (۱) یەك گرتوو (۲) پێکەوە نووساو (ڕووەکناسی، زیندەوەرناسی).

coagulate (kō-ag′yoo-lāt′), *v.t.* مەیاندن (خوێن، شلە)؛ بەستن

v.i. مەیین (خوێن، شلە)؛ بەستن؛ پەیکە بەستن.

coagulation (kō-ag′yoo-lā′shən), *n.* (۱) مەیین (خوێن، شلە) بەستن. (۲) تۆپەڵێکی مەییو (خوێن، پەنیر، ماست).

-coagulator ***(n.).***

coagulum (kō-ag′yoo-ləm), *n.* تۆپەڵێکی مەییو (خوێن، پەنیر، ماست، شیر).

coal (kōl), *n.* (۱) خەڵووز؛ زووخاڵ؛ خەڵووزی دار (۲) خەڵووزی بەردین. (۳) پشکۆ؛ سکڵ

v.t. (۱) کردن بە خەڵووز؛ سووتاندن. (۲) خەڵووز پێدان.

v.i. خەڵووز هێنان و کەڵەکەکردن.

carry coals to Newcastle, هێنانی شتێك بۆ شوێنێك کە لەو شوێنە خۆیدا زۆروزەبەنە بێت (" نیوکاسڵ" ناوچەیەکە لە ئینگلتەرە کە بە خەڵووز بەناوبانگە).

haul (or rake, drag, call) over the coals, سەرزەنشت کردن؛ شکاندن (مرۆڤ).

heap coals of fire on (a person's) head, خراپەی کەسێك بە چاکە گەرانەوە و والێکردنی کە پەشیمانو تەریق بێتەوە.

coal car, شەمەندەفەری خەڵووز (بۆ گواستنەوەی لە کانەوە بۆ شوێنی مەبەست).

coaler (kōl′ĕr), *n.* (۱) پاپۆڕ یا شەمەندەفەری خەڵووز گواستنەوە. (۲) فرۆشیاری خەڵووز.

coalesce (kō′ə-les′), *v.i.* (۱) سارێژبوونەوە (دوو ئینسقانی شکاو، برین). (۲) یەکگرتن؛ بوون بەیەك؛ تێکەڵاوبوون؛ کۆمەڵ بوون.

-coalescence ***(n.)***; **coalescent** ***(adj.).***

coal field, ناوچەیەك کە خەڵووزی بەردینی زۆر بێت.

coal gas, (۱) گازی خەڵووز (کە لە خەڵووز دەردەهێنرێ). (۲) گازی خەڵووز (کە پەیدا دەبێت لە سووتاندنی خەڵووزو گازێکی زەهراوی)

coal heaver, کرێکاری خەڵووزی بەردین.

coaling station, شوێنی خەڵووز بارکردن (لەسەر پاپۆڕو شەمەندەفەر).

coalition (kō′ə-lish′ən), *n.* (۱) یەکێتی؛ یەکگرتن. (۲) پێکهاتن یا یەکگرتنی کۆمەڵو بەرە پامیاریەکان لە وڵاتێکدا بۆ ڕووخاندنی ڕژێمێك یا پێکهێنانی ڕژێمێکی تازەو حوکمڕانی وڵاتەکە.

coal mine, کانی خەڵووز؛ کانگەی خەڵووزی بەردین.

coal oil, (۱) نەوت؛ بەنزین. (۲) نەوتی خاو.

coal pit, (۱) کانی خەڵووزی بەردین. (۲) چاڵی خەڵووزی دار.

coal tar, قیری خەڵووز.

coaly (kōl′i), *adj.* (۱) پڕ لە خەڵووز؛ خەڵووزاوی (۲) ڕەش.

coaming (kōm′iŋ), *n.* (۱) لێوارێکی بەرز بەدەوری کونی سەربانێك یا دیوارێکدا. (۲) لێوارێکی بەرز بەدەوری کونی خۆ شۆڕکردنەوە بۆناو پاپۆڕێك (بۆئەوەی ئاو لە کونەکەوە نەچێتە ناو پاپۆڕەکەوە).

coaptation (kō′ap-tā′shən), *n.* سارێژبوونەوە (دوو ئینسقانی شکاو، برین)؛ پێکەوە گونجان.

coarse (kôrs, kōrs), *adj.* (۱) هەڕەمەکی؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی؛ خراپ (۲) درشت (ساوەر، لم): ***(~ sand)*** (۳) زبر (قوماش، تەختە): ***(~ cloth)*** (٤) کەرتڕ؛ بێ نەزاکەت؛ ناپەسەند (کردەوە): ***(a ~ joke)***.

coarse-grained (kôrs′grānd′, kōrs′grānd′), *adj.* (۱) زبر؛ درشت. (۲) کەرتڕ؛ بێ نەزاکەت؛ بێ ماریفەت

coarsen (kôr′s'n, kōr′s'n), *v.t.* زبرکردن؛ درشت کردن

v.i. زبربوون؛ درشت بوون.

coast (kost), *n.* (۱) کەناری دەریا. (۲) [Obs.] سنووری وڵاتێك. (۳) لێژایی؛ شوێنێکی سەرەولێژ (٤) قنگەخلیسکێ.

v.i. (۱) گەشت کردن بە بەڵەم بەتەنیشت کەناری دەریاوە (۲) هاتوچۆکردن لە بەندەرێکەوە بۆ بەندەرێکی تر (مرۆڤ، پاپۆڕ، بەڵەم) (۳) قنگەخلیسکێ کردن. (٤) بەردەوام بوون لە بزووتندا بەهۆی گورخواردن و تەووژمەوە یا هێزی ڕاکێشانەوە نەگەرچی مەکینەش کوژابێتەوە بەتایبەتی لە سەرەوخوارکەیەکدا کە دەتوانرێ گێڕی بۆش بەکاربهێنرێ.

(٥) به لامسەرلایی دانەبەر؛ هیچ هەوڵو تەقەلایەك نەدان.

v.t. گەشت کردن بە بەلەم بەتەنیشت کەناری دەریاوە.

the Coast, [Colloq.]. کەنار زەریای پاسیفیك لە ئەمەریکا؛ کەنار زەریای ڕۆژئاوای ئەمەریکا.

the coast is clear, مەترسی هیچ نەماوە؛ ئەو کەسە یا شتەی مەترسی لێ دەکرا لێرە نەماوەو ڕۆیشتووە.

coastal (kōs′tl), *adj.* کەنار دەریایی؛ کەنار دەریا.

coastal plain, زەوی تەخت بە درێژایی کەناری دەریاو بەتەنیشتیەوە

coast artillery, تۆپی کەناری دەریا ئەو لقەی هێزی چەکداری وولاتێکە کە ئەرکی پاراستنی بەندەرکانو کەنار دەریای پێ سپێردراوە

coaster (kōs′tēr), *n.* (١) بکەری coast (مرۆڤ، شت)

(٢) پاپۆرێکە کە خەڵك یا شتومەك دەگوێزێتەوە لە بەندەرێکەوە بۆ بەندەرێکی تر لەسەر کەناری دەریا. (٣) [Obs.]. سینیەکە کە لەسەر چوارچێوەیەکی پێچکەدار قایم کراوە بۆ پیاناردنی خواردنەوەو شتی تر بۆ ئەو کەسانەی کە دانیشتوون لە ژووری میوان. (٤) پارچە دار، شوشە، پلاستیك یا مقەبایەکە بنەکەی نەرمە دەخرێتە سەر مێزێك و پەرداخ و سوورلخی و کوپی لەسەر دادەنرێ بۆ پاراستنی مێزەکە لە ڕووشاندنو گەرمی. (٥) هێڵێکی شەمەندەفەرە کە سەرەوخوارەو سەرەوژوورەی زۆر تێدایە شەمەندەفەری بە خێرایی پیا دەبوات (لە باخچەی گەشتوگوزاردا)

coaster brake, نیستۆپی دواوەی پاسکیل.

coast guard, (١) هێزی پاسەوانی کەناری دەریا (کە هێزێکی نیمچە سەربازیە). (٢) ئەندامێکی ئەم هێزە

coast line, بە لای یا قەراغی کەناری دەریادا؛ بەتەنیشتی کەناری دەریاوە.

coastward (kōst′wērd), *adj. & adv.* بەرەو کەناری دەریا.

coastwards (kōst′wērdz), *adv.* = coastward.

coastways (kōst′wāz), *adv.* = coastwise.

coastwise (kōst′wīz′), *adv. & adj.* بە لای یا قەراغی کەناری دەریادا؛ بەتەنیشتی کەناری دەریاوە

coat (kōt), *n.* (١) چاکەت؛ پاڵتۆ

(٢) بەرگی سرووشتی گیاندار (وەك: پێست، خوری، تووك، تۆڵ).

٣) دیوی دەرەوەی ڕووەکێك یا پێستەکەی؛ تۆڵ.

(٤) [Obs.]. جلوبەرگێك کە پلەوپایەی کۆمەڵایەتی ئەو کەسە دەردەخات.

(٥) جێر؛ تۆ؛ دەست (بۆیاخی ماڵ یا ئوتومبیل)؛ قات.

v.t. (١) چاکەت لەبەرکردن؛ چاکەت پێدان.

(٢) داپۆشین بە چینێك یا تۆزێك شیرینی (نوقڵ بادەمی)؛ دەستێك یا قاتێك بۆیاخ لێدان

coated (kōt′id), *adj.* (١) چینێك یا قاتێك شیرینی لێدراوە (نوقڵ-بادەمی). (٢) ماددەیەکی بریقەداری لێدراوە (کاغەز).

coatee (kōt ē′), *n.* چاکەتێکی کورت

coati (kō-ä′ti), *n.* گیاندارێکی شیردەری هەموشت خۆری کێوی‌یە ئەمندەی پشیلەیەك دەبێتو لە " ڕاکوون " دەچێت بەڵام کلك‌و لووتی درێژترە.

coating (kōt′iŋ), *n.* (١) ماددەیەکە کە بدرێت لە ڕووی‌ەك بۆ جوانی یا پاراستن؛ جێر؛ قات. *(a ~ of enamel)*

(٢) قوماشی چاکەت دروستکردن.

coat of arms, دروشمی خانەدانی یا سوارچاکی؛ قەڵغانێکە کە نیشانەی تایبەتی هۆز یا تیرەیەکی پێوەیە؛ نیشانەی بەگزادەیی.

coat of mail, قەڵغانێکە لە ئەڵقەی بەیەکداچووی کانزا دروستکراوە.

coattail (kōt′tāl′), *n.* (١) پاشەڵ (چاکەت، جلوبەرگ).

(٢) تێشینکی چاکەتی دووتلیش.

coauthor (kō-ô′thēr), *n.* هاودانەر (پەرتووك، ووتار)؛ هاونووسەر؛ یارمەتیدەری نووسەر.

coax (kōks), *v.t.* (١) مەرایی بۆ کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن.

(٢) مرۆڤ سازکردن بە مەرایی و کلکەلەقێ تاکو ئەوەی دەتەوێ بیکات: *(She ~ed him into buying her a car.)*

v.i. مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ کردن؛ پشی پشی کردن.

coaxial (kō-ak′si-əl), *adj.* یەك تەوەرەیان هەیە؛ لەسەر یەك تەوەرەن.

coaxial cable, تەلی یەك تەوەرە (تەلەفۆن، تەلەگراف، تەلەفزیۆن).

cob (kob), *n.* (١) کولۆ (خەڵووز) (٢) گوڵە گەنمەشامی.

(٣) نێرەی قاز. (٤) ئەسپێکی تۆکمەی کورتەباڵا.

cobalt (kō′bôlt′), *n.* کۆبالت: کانزایەکە ڕەنگی لە زیو دەچێت

cobalt blue, (١) خومێکی شینی سەوزباوە. (٢) ڕەنگی شینی سەوزباوە.

cobble (kob′l), *v.t.* (١) پێڵاو پینەکردن.

(٢) چاکردن یا پینەکردن بە ناقۆڵایی.

cobble (kob′l), *n.* (١) خڕە بەرد. (٢) (*pl.*)، کولۆ خەڵووز

بەردرێژکردن: بەکارهێنانی خڕە بەرد بۆ بەردرێژکردنی شەقامو کۆڵان لەبری *v.t.* قیرتاوکردن.

cobbler (kob′lēr), *n.* (١) خواردنەوەیەکی ساردی سەرخۆشکەرە لە شەراب‌و ئاوی میوەی مزرەمەنی و شەکر دروست دەکرێت. (٢) شیرینیەکە لە میوە (بەتایبەتی سێو یا قۆخ)و شەکرو تۆزاڵە هەویرو نەختاڵێك دارچینی دروست دەکرێو لە فڕندا دەپێشێنرێ.

cobbler (kob′lēr), *n.* (١) پینەچی؛ کەوشدروو.

(٢) کرێکارێکی نەزانی قەڵب کە هەرچی شتێك بکات تێکی دەدات.

cobblestone (kob′l-stōn′), *n.* خڕە بەردێکە شەقامو کۆڵانی پێ بەردرێژ دەکرێ لەبری قیرتاوکردن.

cob coal, کولۆ خەڵووز.

cobelligerent (kō′bə-lij′ēr-ənt), *n.* وولاتێك کە لە پاڵ وولاتێکدا دژی هاودۆزمنی هەموولا جەنگ دەکات.

cobnut (kob′nut′), *n.* (١) بوندوق: کاکلەیەکە لە بستە دەچێت.

(٢) دەرەختێك کە ئەم بەرە دەگرێت.

cobra (kō′brə), *n.* (١) کۆبرا (مار)؛ ئەژدیها.

(٢) قایشێك کە لە پێستی ئەم مارە دروست دەکرێت.

cobweb (kob′web′), *n.* (١) هێلانەی جاڵجاڵۆکە.

(٢) تاڵێکی هێلانەی جاڵجاڵۆکە (٣) شتێکی ناسکی کرێشەیی یا لە داو چوو (وەك هێلانەی جاڵجاڵۆکە) (٤) پیلانێکی ئاڵۆز.

(٥) (*pl.*)، (ا) کەڵەکەبوونی شت‌و ڕەنگو بۆنی کۆن لێ نیشتن لە ئەنجامی بەکارنەهێنان یا خستنە پشت گوێدا. (ب) شێواوی؛ تێکەڵوپێکەڵی *(~ in the brain)*

v.t. بە هێلانەی جاڵجاڵۆکە یا شتێکی وەها داپۆشین.

-cobwebby *(adj.).*

coca (kō′kə), *n.* (١) کۆکا: ڕووەکێکی ئەمەریکای خواروو گەلاکەی ماددەی " کۆکاین " ی لێ دەردەهێنرێ. (٢) گەلای ووشك کراوی ئەم ڕووەکە

cocaine, cocain (kō-kān′, kō′kān), *n.* کۆکاین: ماددەیەکی سڕکەرە لە گەلای ووشك کراوەی ڕووەکی " کۆکا " دەردەهێنرێ (بۆ کەیف‌و بەنج کردن بەکاردەهێنرێ).

cocainism (kō-kān′iz′m), *n.* خووگرتن بە بەکارهێنانی کۆکایینەوە.

cocainize (kō-kān′īz), *v.t.* سڕکردن بە ماددەی کۆکاین.

coccidiosis (kok-sid′i-ō′sis), *n.* نەخۆشی‌یەکە تووشی ڕیخۆڵەو گەدەی گیاندارو باڵندەی ماڵی دەبێت

coccus (kok′əs), *n.* (١) بەکتریای خڕ.

(٢) قاشە میوەیەکە بە دەنك یا تۆزێکەوە کە لە قاشەکانی تری ئەو میوەیە جیا دەبێتەوە لەکاتی گەیبندا.

-coccus (kok′əs), پاشکۆیەکە بەمانای: بەکتریای خڕ.

coccyx (kok′siks), *n.* کلێنچکە.

cochlea (kok′li-ə), *n.* بەشی پێچ لوولی گوێی ناوەوە (کە جەمسەری دەماری بیستنی تێدایە)

-cochlear *(n.).*

cochleate (kok′li-āt′), *adj.* پێچ لوولی (وەك هێلکە شەیتانۆکە)

cock (kok), *n.* (١) کەڵەشێر؛ کەڵەباب. (٢) نێرەی باڵندە.

(٣) خوێندنی کەڵەشێر. (٤) باکەڵەشێر (داهۆڵێکە بووی هەڵکردنی با پیشان دەدات). (٥) سەرۆك؛ پێشڕەو؛ سەردەستە. (٦) دەمەوانە؛ بەلووعە.

(٧) پەلەبستەک (دەمانچە، تفەنگ)؛ پیتک. (٨) لەسەرپێ بوونی چەکێک.
(٩) [Slang]. کێر. (١٠) چاو خوارکردنەوە یا هەڵبڕین
(١١) قەراغی کلاو یا شەپقە بەرزکردنەوە یا خستن بەلادا.

v.t. (١) خستن بەلادا (کلاو، شەپقە).
(٢) گوێ ڕەپکردن. *(A dog ~s his ears.)*
(٣) گوێ قوڵاغ کردن (ئەسپ، کەر)؛ چاو تێ بڕین.
(٤) دەمانچە یا تفەنگ هێنانە سەرپێ

v.i. ڕەپ بوون؛ لاربوونەوە.

cock (kok), *n.* خەرمانێکی قووچەکی؛ مەنۆ یا کۆمەڵە پووشێکی قووچەکی

v.t. کۆمەڵ کردن بە شێوەی قووچەک (پووش).

cockade (kok-ād′), *n.* گوڵێک یا چەند شرێتێکی ڕەنگینی گرێ دراو کە دەکرێت بە شەپقەوە وەک پۆپنەی کەڵەشێر

cock-a-doodle-doo (kok′ə-doo′d′l-dōō′), *n.* (١) قوڕقەی کەڵەشێر؛ خوێندنی کەڵەشێر. (٢) کەڵەشێر.

cock-a-hoop (kok′ə-hōōp′), *adj.* (١) شەپەل؛ شاد؛ شادمان. (٢) فشەکەر؛ خۆهەڵکێشان؛ لەخۆبایی.

cockalorum (kok′ə-lôr′əm, kok′ə-lō′rəm), *n.* (١) کەڵە شێرێکی بچووک. (٢) پیاوێکی بچووک کە خۆی زۆر بە زل بزانێ؛ کەسێکی لەخۆبایی. (٣) فشە.

cockamamie, cockamamy (kok′ə-mam′ik), *adj.* (١) هیچوپووچ؛ بێ نرخ. (٢) قەڵب؛ ساختە. (٣) قسەی قۆڕو بێ مانا؛ قسەی هیچوپووچ.

cock-and-bull story, حیکایەتسکە کە نەچێتە مێشکەوە؛ فشە؛ قسەیەک کە جێی بڕواپێکردن نەبێت

cockateel, cockatiel (kok′ə-tēl′), *n.* تووتێیەکی بچووکی ئوستورالیە

cockatoo (kok′ə-tōō′), *n.* تووتێیەکی گەورەی ڕەنگاوڕەنگی پۆپنە بەرز

cockatrice (kok′ə-tris), *n.* مارێکی بەفسانەیی گوایە نەگەر سەیری هەرچ شتێک بکات دەیکوژێت (گوایە لە هێلکەی کەڵەشێر بووە).

cockboat (kok′bōt′), *n.* بەڵەمێکی بچووک (بەتایبەتی کە خەڵک بگوێزێتەوە لە پاپۆڕێکی گەورەوە بۆ کەناری دەریا).

cockchafer (kok′chāf′ĕr), *n.* قاڵونچەیەکی گەورەیە ڕووەک دەخوات و دەیفەوتێنێ

cockcrow (kok′krō′), *n.* بەرەبەیان؛ کاتی خوێندنی کەڵەشێر.

cocked hat, (١) شەیفەیەکی سێ سووچ (کە لێوارەکەی لە سێ لاوە هەڵگەڕێتەوە. (٢) شەپقەیەکە لێواری پێشەوەو دواوەی تیژ بێ و قووچکەیەکی هەبێت

knock into a cocked hat, [Slang]. لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ تێکشکاندن

cocker (kok′ĕr), *n.* = cocker spaniel.

cocker (kok′ĕr), *v.t.* نازکێشان؛ نازپێدان؛ بەدەمەوەدان.

cockerel (kok′ĕr-əl, kok′rəl), *n.* کەڵەشێرێکی بچووک

cocker spaniel, سەگێکی بچووکی گوێ شۆڕی تووک ناوڕیشمەیە.

cockeye (kok′ī′), *n.* چاوێکی خێڵ

cockeyed (kok′īd′), *adj.* (١) خێڵ؛ چاو خێڵ. (٢) [Slang]. خواروخێچ؛ لار. (٣) [Slang]. ناچێت بە مێشکدا؛ نابەجێ. (٤) [Slang]. سەرخۆش.

cockfight (kok′fīt′), *n.* شەڕە کەڵەشێر

cockfighting (kok′fīt′ĭng), *n.* شەڕە کەڵەشێر

cockhorse (kok′hôrs′), *n.* ئەسپە دارینە

cockiness (kok′i-nis), *n.* لەخۆبایی بوون؛ کەشخەچێتی.

cockish (kok′ish), *adj.* لەخۆبایی؛ کەشخەچی

cockle (kok′l), *n.* (١) گیاندارێکی ناوێیە دوو قاوغی وەک دڵی هەیە (٢) قاوغی ئەم گیاندارە ناوێیە. (٣) بەڵەمێکی بچووکەو سووک (٤) چرچ؛ قەد.

v.i. & v.t. چرچ بوون؛ چرچ کردن؛ قەدکردن.

cockles of one's heart, پەڕەی دڵ؛ ناخی دڵ

cockle (kok′l), *n.* بژار یا گژوگیای ناو دەغڵودان.

cockleboat (kok′l-bōt′), *n.* = cockboat.

cockleshell (kok′l-shel′), *n.* (١) قاوغی گیاندارێکی ناوی بچووک. (٢) بەڵەمێکی سووکو بچووک.

cockney (kok′ni), *n.* (١) کۆکنی: کەسێکی خەڵکی گەڕەکی خۆرهەڵاتی شاری " لەندەن " کە بە بێ دەرامەتی ناسراوە. (٢) کۆکنی: زاری خەڵکی ئەم ناوچەیەی شاری " لەندەن " (٣) دانیشتوویەکی شاری " لەندەن " (بۆ سووکی یا پێکەنین).

adj. (١) وەک " کۆکنی " یا زارەکەیان. (٢) وەک هی " لەندەن " یا دانیشتووانی.

cock of the walk, سەردەستە؛ سەرگەورە؛ سەرۆکی تاقم؛ سەردار.

cockpit (kok′pit′), *n.* (١) مەیدانی شەڕە کەڵەشێر. (٢) مەیدانی جەنگ: شوێنێکە کە گەلێک جەنگ تیایدا ڕوویداوە. (٣) ژوورێکە لە پاپۆڕێکی جەنگیدا بۆ حەوانەوەی نەفسەرو دەرمانکردنی بریندارە جەنگ بەکاردەهێنرێ. (٤) ژوورێ لێخوڕینی پاپۆڕ. (٥) ژووری فڕۆکەوان و یاریدەدەرکانی لەناو فڕۆکەیەکدا.

cockroach (kok′rōch′), *n.* سیسرک.

cockscomb (koks′kōm′), *n.* (١) پۆپنەی کەڵەشێر. (٢) کڵاوی قۆشمەچی (کە لە پۆپنەی کەڵەشێر دەچێت). (٣) جۆرە ڕووەکێکە (گوڵەکەی لە پۆپنەی کەڵەشێر دەچێت).

cockshut (kok′shut′), *n.* [Obs. or British Dial.], تاریکو ڕوونی نێوارە.

cockshy (kok′shī′), *n.* (١) نیشان گرتن؛ هاویشتن یا فڕێدان بەرەو نیشانێک (یارییەکی کۆنە بریتییە لە شت هاویشتنە کەڵەشێرێکی بەستراوە بە دارەوە ئەو کەسەی کە ئەی بدات کەڵەشێرەکە دەباتەوە). (٢) نیشان

cocksure (kok′shoor′), *adj.* (١) زۆر دڵنیا. (٢) لەڕادەبەدەر دڵنیا.

cockswain (kok′s'n, kok′swān′), *n.* = coxswain.

cocktail (kok′tāl′), *n.* (١) کۆکتێل: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری تێکەڵاوە. (٢) مەزە (بەتایبەتی هی گۆشتی گیانداری ناوی کە ترش یا خۆشاوی بەسەردا دەکرێت). *(a shrimp ~)* . (٣) ئەسپێکی کلک قرتاو. (٤) ئەسپێکی دوورەگ.

cocky (kok′i), *adj.* [Colloq.]. لەخۆبایی؛ کەشخەچی.

coco (kō′kō), *n.* (١) دارگوێزی هیندی. (٢) گوێزی هیندی.

adj. لە تویکڵو تویکی گوێزی هیندی دروستکراوە.

cocoa (kō′kō), *n.* (١) کاکاو: ئاردی دەنکی کاکاوی هاڕاو. (٢) خواردنەوەی کاکاو. (٣) قاوەیی (ڕەنگ)

cocoanut (kō′kə-nut′), *n.* = a coconut.

coconut (kō′kə-nut′), *n.* گوێزی هیندی.

coconut palm (or tree), دارگوێزی هیندی.

cocoon (kə-kōōn′), *n.* (١) قۆزاخە. (٢) قاوغ یا بەرگێکی پارێزەر.

cocotte (kō-kot′, kə-kot′), *n.* ئافرەتێکی سووک؛ قەحبە.

cod (kod), *n.* کۆد: جۆرە ماسییەکی دەریاییە.

cod (kod), *n.* (١) [Archaic] ، کیسە. (٢) [Dial.]: تویک؛ قاوغ (فاسۆلیا).

coda (kō′də), *n.* دوا ئاوازی پارچەیەک مۆسیقا.

coddle (kod′l), *v.t.* (١) کوڵاندنی لەسەرخۆ (وەک هێلکە لەناو ئاوێکدا کە نەهاتبێتە کوڵ). (٢) نازکێشان؛ نازپێدان؛ ناز ڕاگرتن.

code (kōd), *n.* (١) یاسا؛ دەستوور. (٢) دەستوور؛ دەستووری ژیان: *(the military ~ ; a moral ~)* . (٣) یەرلە؛ شفرە.

v.t. (١) ڕێکخستن لە شێوەی یاسا یا دەستووردا.

(۲) شفره بو داتان؛ کردن به پەڕله

code name, ناوی نهێنی؛ ناوی پەڕله

codefendant (kō′di-fen′dənt), *n.* داوا لەسەرکراوی دووەم؛ گومانباری دووەم

codeine (kō′di-ēn′, kō′dēn), *n.* کۆدین دەرمانێکی ئازارە لە نەفیون دروست دەکرێت

codex (kō′deks), *n.* (۱) دەستنووسی پەرتووکێکی کلاسیکی یا نێنجیل ۲ [Archaic]، یاسا؛ کۆمەڵە یاسا؛ دەستوور

codfish (kod′fish′), *n.* = **cod.**

codger (koj′ĕr), *n.* [Colloq.]. کەسێکی نەناسایی؛ کەسێکی پیر

codicil (kod′ə-s'l, kod′ə-sil′), *n.* (۱) پاشکۆی وەسیەتنامە. (۲) پاشکۆ

codify (kod′ə-fī′, kō′də-fī′), *v.t.* (۱) کۆکردنەوەو ڕێکخستن یا پۆل پۆز کردنی یاسا. (۲) کردن بە یاسا

-codification *(n.)*; **codifier** *(n.).*

codling (kod′liŋ), *n.* (۱) بەچکە ماسی " کۆد " (کە جۆرە ماسیەیەکی دەریایی یە. (۲) جۆرە ماسیەیەک کە لە " کۆد " دەچێت

codling (kod′liŋ), *n. Also* **codlin,** (۱) جۆرە سێوێکە. (۲) سێوێکی کاڵو کرچ. واتە نەگەییو. (۳) سێوێکی بچووک و خراپ

codling (or codlin) moth, کرمی سێو. هەرمێ. بەمێ

cod-liver oil, ڕۆن گوربیلەی ماسی " کۆد " (دەرمانی بەهێزکردنی خوێنە)

coed, co-ed (kō′ed′), *n.* [Colloq.]. قوتابی کچ لە زانکۆ یا دانشگایەکی تێکەڵاودا

adj. خوێندنی تێکەڵاو (کوڕو کچ)

coeducation (kō′ej-oo-kā′shən), *n.* خوێندنی تێکەڵاو؛ خوێندنی کوڕو کچ پێکەوە

coeducational (kō′ej-oo-kā′shən'l), *adj.* تێکەڵاو. تایبەتی بە خوێندنی کوڕو کچ پێکەوە لە قوتابخانە یا زانکۆدا *(a ~ college)*

coefficient (kō′ə-fish′ənt), *adj.* هاوکاریکەر

n. هاوکۆلکە

-coele (sēl), بڕگەیەکە بەمانای بۆشایی

coelenterate (si-len′tĕr-āt′), *n.* گیاندارێکی ئاوی بێ بڕبڕاگەی پشتە کە نەبانی کۆنەندامی هەرس بۆشاییەکی وەک کیسەی هەیە

coelenteron (si-len′tĕr-on′), *n.* بۆشایی وەک کیسەی ئاوەوەی گیانداری ئاوی بێ بڕبڕاگەی پشت

coeliac (sē′li-ak′), *adj.* هی بۆشایی گەدە

coelom (sē′ləm), *n.* بۆشایی ناوەشی هەندێ گیاندار

coequal (kō-ē′kwəl), *adj. & n.* هاوتا؛ یەکسان؛ هاوپلە؛ هاوپایە

coerce (kō-ūrs′), *v.t.* زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێکردن؛ بە زۆرەملێ کردن؛ زۆرداری کردن

coercion (kō-ūr′shən), *n.* زۆرلێکردن؛ زۆرداری؛ زۆرەملێ

coercive (kō-ūr′siv), *adj.* زۆرکار

coessential (kō′ə-sen′shəl), *adj.* هەمان سروشتیان هەیە

coetaneous (kō′i-tā′ni-əs), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوتەمەن

coeternal (kō′i-tūr′n'l), *adj.* نەمرز وەک یەک؛ هەتا هەتا پێکەوە دەژین

coeval (kō-ē′v'l), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوتەمەن

coexist (kō′ig-zist′), *v.i.* پێکەوە ژیان و هەڵکردن لە هەمان چەرخ و شوێندا؛ یا بەتەنیشت یەکەوە (دوو وڵات، ڕێکخراو، مرۆڤ، یا بیروباوەڕ)

coexistence (kō′ig-zis′təns), *n.* (۱) پێکەوە ژیان و هەڵکردن لە هەمان چەرخ و شوێندا یا بەتەنیشت یەکەوە (دوو وڵات، ڕێکخراو، مرۆڤ، یا بیروباوەڕ). هاوگوزەرانی (۲) بە ناشتی ژیانی دوو وڵات پێکەوە لەگەڵ جیاوازی قوڵی بیروباوەڕیاندا

-coexistent *(adj.).*

coextend (kō′ik-stend′), *v.t. & v.i.* ئەوەندەی یەک درێژبوونەوە لە کات و شوێندا

-coextension *(n.)*; **coextensive** *(adj.).*

coffee (kôf′i, kof′i), *n.* (۱) قاوە (خواردنەوە) (۲) قاوە (دەنک یا تۆز). (۳) ڕووەک یا درەختی قاوە

adj. تایبەتی بە قاوە (تام یا ڕەنگ)؛ قاوە

coffee bean, تۆز یا دەنکی قاوە

coffee break, پشووی قاوە خواردنەوە (پشوویەک لە کاردا کە قاوە یا خواردنەوەی تری تێدا دەخورێتەوە)

coffeecake (kôf′i-kāk′, kof′i-kāk′), *n.* کێکی قاوە (کە مێوژو گوێزی تێدایەو لەگەڵ قاوەدا دەخورێت)

coffeehouse (kôf′i-hous′, kof′i-hous′), *n.* قاوەخانە؛ چایخانە

coffee mill, ئامێر یا مەکینەی هاڕینی قاوەی برژاو

coffeepot (kôf′i-pot′, kof′i-pot′), *n.* قۆری قاوە؛ جزو

coffee shop, چێشتخانەیەکە کە قاوەو جۆرە خواردەمەنیەکی تێدا دەست دەکەوێت

coffee table, مێزێکی نزمی بچووکە لە ژووری میواندا قاوە، چا، هەروەها خواردنەوەی ترو میوەی لەسەر دادەنرێت؛ تەپلەک

coffee tree, دار قاوە؛ درەختی قاوە

coffer (kôf′ĕr, kof′ĕr), *n.* (۱) قاسە؛ سندوقێکی کانزایی قایمە شتی بەنرخی تێدا هەڵدەگیرێ (۲) (*pl.*)، خەزێنە؛ خەزێنە. (۳) تابلۆیەکی ڕازاوەیە لە بنمیچ یا کورەمزێکدا. (٤) **cofferdam**

cofferdam (kôf′ĕr-dam′, kof′ĕr-dam′), *n.* (۱) بەندای ئاوبڕ (کە لەناو ڕوبارێکدا بەکاردەهێنرێ بۆ ئاوبڕین لەو شوێنەی پایەی پردێکی تێدا دروست دەکرێت. (۲) سندوقی ئاوبڕ (کە بە قەراغی پاپۆڕێکەوە توند دەکرێ بۆ چاکردنەوەی بەشی ژێر ئاوی پاپۆڕەکە)

coffin (kôf′in, kof′in), *n.* (۱) دارتەرم؛ تەرم؛ تابووت (۲) چاڵایی سمی ئەسپ

v.t. (۱) خستنە ناو دارتەرمەوە. (۲) بەستنەوە

coffin bone, نێسقانی ناو سمی ئەسپو گیانداری تری وەها

coffle (kof′l), *n.* کاروانی بەند یا گیاندار کە پێکەوە بەستراوەتەوە لەکاتی گواستنەوەدا؛ قافڵە

cog (kog), *n.* (۱) ددانی پێچکەیەک کە لە ددانەکانی تری پێچکەکە دەگیرێ و پێچکەکە دەخولێنێتەوە. (۲) پێچکەیەکی ددانداوی (پاسکیل). (۳) [Colloq.]، کەسێکی بچووک یا ناگرنگ لە دەزگایەکی گەورەدا

cog (kog), *v.t. & v.i.* (۱) گزی کردن لە هەڵدانی زاردا (تاوڵە، قومار). (۲) ساختەکردن؛ فێڵ و تەڵەکەکردن؛ خەڵەتاندن

n. [Obs.]. (۱) گزی لە هەڵدانی زاردا (تاوڵە، قومار). (۲) ساختە؛ فێڵ و تەڵەکە؛ خەڵەتاندن

cogency (kō′jən-si), *n.* هێزی پێ سەلماندن (لە بیروباوەڕ یا لێکۆڵینەوە یا نووسین یا باسێکدا)

cogent (kō′jənt), *adj.* پێ سەلمێنەر (بیروباوەڕ، لێکۆڵینەوە، نووسراو، باس، لێدوان)

cogged (kogd), *adj.* ددانداوی (پێچکە)؛ پێچکەی ددانداوی هەیە

cogitate (koj′ə-tāt′), *v.i.* لێکۆڵینەوە؛ بیرکردنەوە

v.t. لێکۆڵینەوە؛ بیرلێکردنەوە

cogitation (koj′ə-tā′shən), *n.* (۱) بیر. (۲) بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە

cogitative (koj′ə-tā′tiv), *adj.* بیرکەرەوە

cognac (kō′nyak, kon′yak), *n.* کۆنیاک: (۱) جۆرە براندیەیەکی فەرەنسەیە لە ناوچەی " کۆنیاک " لە فەرەنسا دروست دەکرێت (۲) براندی: جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە

cognate (kog′nāt), *adj.* (۱) خزم؛ هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە. (۲) هاوسەرچاوە؛ هاوبنچینە (ووشە، زمان)

| English *apple* and German *apfel* are ~ words. ; French and Spanish are ~ languages. |

(۳) هاوسروشت؛ لەیەک دەچن.

n. (۱) خزم. مرۆڤ. (۲) دوو ووشە لە دوو زمان یا زیاتردا کە دەنگ و مانایان لەیەک بچیت و لە هەمان بنچینەوە هاتبن (بۆ نموونە: brow؛ ئەڕۆ genou؛ پێ ped؛ دوو two).

cognation (kog-nā′shən), ***n.*** خزمایەتی؛ لە هەمان سەرچاوە یا بنچینەوە هاتن

cognition (kog-nish′ən), ***n.*** (۱) زانین؛ فێربوون؛ هەستپێکردن؛ ئاسین ۲ شتێکی زانراو یا هەستپێکراو.

cognitive (kog′nə-tiv), ***adj.*** تایبەتی بە فێربوون یا زانین (توانای مێشکی).

cognizable (kog′ni-zə-b'l, kon′i-zə-b'l), ***adj.*** (۱) دەتوانرێ بزانرێت فێربێت. یا هەستی پێ بکرێت (۲) لەژێر دەسەڵاتی دادگایەکدایە.

cognizance (kog′ni-zəns, kon′i-zəns), ***n.*** (۱) هەستپێکردن؛ زانین ۲ سەرنج؛ ئاگاداربوون (۳) مەودای فێربوون یا زانین لەپرێی سەرنج دانەوە ٤ نیشانەیەکی جیاکەرەوە (٥) ماف یا دەسەڵاتی دادگایەک بۆ لێکۆڵینەوەی دۆسیەک؛ لێکۆڵینەوەی داوایەک لەلایەن دادگاوە

take cognizance of, ئاگاداربوون؛ زانین؛ بینین؛ دان نان بە بوونی شتێکدا

cognizant (kog′ni-zənt, kon′i-zənt), ***adj.*** ئاگادارە؛ دەزانێت.

cognize (kog′nīz′), ***v.t.*** ئاگاداربوون؛ پێزانین؛ هەستپێکردن.

cognomen (kog-nō′mən), ***n.*** (۱) ناوی باوباپیری کەسێک (لە پۆمای کۆندا: ۲) ناوی باوباپیر؛ لەقەب (۳) نازناو؛ ناو

-cognominal ***(adj.).***

cognoscente (kō′nyō-shen′te), ***n.*** زانا؛ شارەزا

cognoscible (kog-nos′ə-b'l), ***adj.*** cognizable.

cognovit (kog-nō′vit), ***n.*** دان پیانانی نووسراوی داوانێکراو بە گوناهەکەیدا لە دادگا

cogwheel (kog′hwēl′), ***n.*** پێچکەی دەنانەوی کە دەنانەکانی لە دەنانی پێچکەیەکی تر یا زنجیرێک گیردەبێت و دەبێتە هۆی خولانەوە. وەک پاسکیل).

cohabit (kō-hab′it), ***v.i.*** پێکەوە ژیان وەک ژن و مێرد بەتایبەتی بەبێ ماڕەبڕین؛ هاوجێیی کردن.

cohabitant (kō-hab′ə-tənt), ***n.*** کەسێک کە هاوماڵی کەسێکی تر بکات وەک ژن و مێرد بەبێ ئەوەی ماڕەییان برابێت لەیەکتری؛ هاوجێ.

cohabitation (kō-hab′ə-tā′shən), ***n.*** پێکەوە ژیانی دوو کەس وەک ژن و مێرد بەبێ ئەوەی ماڕەییان برابێت لەیەکتری؛ هاوجێیی کردن.

coheir (kō-âr′), ***n.*** میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشداری میرات

coheiress (kō-âr′is), ***n.*** میراتبەری مێیینە؛ میراتگرێکی ژن یا کچ

cohere (kō-hēr′), ***v.i.*** (۱) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان (۲) پێکەوە گونجان یا مانا بەخشین (نووسراو. بیروڕا. چیرۆک).

coherence (kō-hēr′əns), ***n.*** (۱) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان (۲) لەگەڵ یەکدا گونجان یا مانا بەخشین (نووسراو. بیروڕا. چیرۆک).

(His story lacked ~ .)

coherency (kō-hēr′ən-si), ***n.*** = coherence.

coherent (kō-hēr′ənt), ***adj.*** (۱) پێکەوەلکاو؛ پێکەوەنووساو (۲) لەگەڵ یەکدا دەگونجێت یا مانا دەبەخشێت (نووسراو. بیروڕا. چیرۆک).

cohesion (kō-hē′zhən), ***n.*** (۱) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان (۲) پەکگرتن گەردی ماددە–فیزیا (۳) پێکەوە گونجان و مانا بەخشین و ڕێک‌وپێکی (نەخشە. بیروڕا. کار).

cohesive (kō-hē′siv), ***adj.*** (۱) پێکەوەلکاو؛ پێکەوەنووساو (۲) لەگەڵ یەکدا گونجاو و مانابەخش و پوون و ڕێک‌وپێک.

(The government does not have a ~ policy.)

cohort (kō′hôrt), ***n.*** (۱) پەل سوپای پۆمای کۆن؛ کۆمەڵە سەربازی (۲) تاقم؛ کۆمەڵ (۳) هاوکار؛ یاریدەدەر

(The mayor came with one of his ~s.)

coif (koif), ***n.*** (۱) کڵاو. (۲) کڵاو یا شەپقەیەکی سپی پارێزەرانی بەرزی ئینگلتەرە لە کۆندا. (۳) پلەی پارێزەری بەرز لە ئینگلتەرە.

coiffeur (kwä-fūr′), ***n.*** دەلاک؛ سەرتاش.

coiffure (kwä-fyoor′), ***n.*** (۱) کڵاو. (۲) قژ داهێنانێکی تایبەتی.

coign, coigne (koin), ***n.*** قوژبن یا سووچێکی دەرپۆقیو.

coign of vantage, جێگەیەکی باش بۆ چاودێری یا کارکردن.

coil (koil), ***v.t.*** هەڵکردن (پەت، گوریس)؛ لوولدان؛ پێچ پێدان؛ با پێدان.

v.i. (۱) پێچ خواردن (پەت، گوریس)؛ پەیکەخواردن (مار)؛ لوول بوون. (۲) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن وەک مار.

n. (۱) پێچ خواردن؛ پەیکەخواردن؛ ئەڵقەخواردن. (۲) شتێک کە پێچ یا ئەڵقەی خواردبێت؛ تەنێکی لوول خواردو یا پێچاوپێچ. (۳) یەکێک لەو ئەڵقانە؛ پێچێک. (٤) کۆمەڵە بۆرییەکی پێکەوە بەستراوی ڕیزکراو یا پێچاوپێچ. (٥) کۆیلی ئوتومبیل.

coil (koil), ***n.*** [Archaic]. هەراوهوریا؛ هەرا؛ ئاشووب

coin (koin), ***n.*** (۱) بەردی بناغە؛ بەردی گۆشە؛ پوار. (۲) پارەی ووردە؛ وورد (۳) [Slang]، پارە؛ دراو؛ سکە.

v.t. (۱) پارەی وورد دەرکردن؛ سکەلێدان. (۲) داتاشین یا دارشتن (ووشە، زاراوە)؛ داهێنان (ووشە، زاراوە).

v.i. پارەی وورد دەرکردن؛ سکەلێدان.

coin money, [Colloq.], پارە زۆر بە خێرایی پەیداکردن؛ سکەلێدان؛ سەرکەوتووبوونی دارایی

pay (a person) back in his own coin, لەگەڵ کەسێکدا جووڵانەوە بەوپێیەی لەگەڵتدا دەجووڵێتەوە.

coinage (koin′ij), ***n.*** (۱) پارەی ووردە دەرکردن؛ سکەلێدان. (۲) پارەی ووردە. (۳) مافی سکەلێدان. (٤) ووشەیەکی داتاشراو یا دارێژراو؛ داتاشین یا دارشتنی ووشەو زاراوە

coincide (kō′in-sīd′), ***v.i.*** (۱) لێکچوون؛ جووت بوون؛ دەقاودەق بوون. (۲) هاوکات؛ پووداو لە هەمان کاتدا؛ پێکەوتن (کاتی پووداو).

(His arrival ~s with yours.)

(۳) گونجان یا پێکەوتن لەگەڵ یەکتردا (بیروڕا، ویست، مەیل).

(Our interests ~ .)

coincidence (kō-in′sə-dəns), ***n.*** (۱) لێکچوون؛ دەقاودەق؛ وەک یەک بوون. (۲) گونجان یا پێکەوتن لەگەڵ یەکدا (۳) پووداتی دوو شت لە هەمان کاتدا. (٤) پێکەوت.

coincident (kō-in′sə-dənt), ***adj.*** (۱) پووداو لە هەمان کاتدا؛ لە هەمان کاتو شوێندایە. (۲) گونجاو؛ دەقاودەق؛ وەک یەکن.

(His hobby is ~ with his vocation.)

(۳) پێکەوت.

coincidental (kō-in′sə-den′t'l), ***adj.*** = coincident.

coiner (koin′ēr), ***n.*** (۱) پارەی ووردە دروستکەر (پارەی ساختە). (۲) داهێنەر.

coinheritor (kō′in-her′ə-tēr), ***n.*** = coheir.

coinsurance (kō′in-shoor′əns), ***n.*** بیمەی دوولایەنە یا هاوبەش (کە کۆمپانیایەک و خاوەن زەوی‌وزار یا شتی تر پێکەوە لێبڕسراوی بیمەی ئەو زەوی‌وزارە یا شتە بن).

coir (koir), ***n.*** توێکو پووشی گوێزی هیندی کە دەکرێ بە گوش.

coition (kō-ish′ən), ***n.*** جووت بوون؛ گان.

coitus (kō′i-təs), ***n.*** جووت بوون؛ گان.

coke (kōk), ***n.*** کۆک؛ خەڵووزی کۆک

coke (kōk), ***n.*** (۱) کۆکاین. (۲) کۆکا؛ کۆکاکۆلا.

v.t. [Slang], (~ **up**), کۆکاین پێدان؛ کارتێکردن بە کۆکاین پێدان.

col (kol), ***n.*** دەربەند.

cola (kō′lə), ***n.*** کۆلا (خواردنەوەیەکە لە تۆوی داری " کۆلا " دروست

دەکرێت)؛ کۆکاکۆلا

cola (kō′lə), *n. plural of* colon.

colander (kul′ən-dĕr, kol′ən-dĕr), *n.* دەفرێکە بنەکەی کون کونە سەوزەی تێدا دەشۆرێتەوەو شتی تیا دەچۆرێنرێتەوە؛ پاڵێوگ

colchicum (kol′chi-kəm, kol′ki-kəm), *n.* (١) پووەکێکی گوڵدارە وەک زەنبەق وایە. (٢) تۆو و قەدی ژێر زەوی نەم پووەکە کە چارەسەری نەخۆشی ڕۆماتیزمی پێ دەکرێت

cold (kōld), *adj.* (١) سارد؛ سەرما؛ ساردوسڕ؛ بێ تین (٢) مردوو؛ سڕ

(٣) هەست مردوو؛ خوێن سارد؛ دوورەپەرێز: *(a ~ person)*

(٤) سارد؛ نابەدڵ؛ ووشک *(a ~ reception)*

(٥) ناخۆش؛ دڵشکێن: *(They had a ~ realization of their plight.)*

(٦) بێ لایەن؛ بێ مەبەستو هەستی خۆیی: *(~ logic)*.

(٧) ڕەنگی سارد (وەک هەندێ ڕەنگی شین، سەوز، یا بۆر).

(٨) بێ مەیل؛ خوێن سارد؛ بێ هەستو هەوەسی جووت بوون.

(٩) [Slang]، بێ هۆش *(The boxer was knocked ~ .)*

(١٠) بۆن کز (ڕاوکەر)ن

n. (١) ساردی؛ ساردوسەرمایی؛ بێ تینی (٢) سەرمابوون؛ سەرما (٣) هەڵامەت

catch (or take) cold, هەڵامەت گرتن؛ هەڵامەت تووش بوون.

cold comfort, ناسوودەیی نادات بە دڵ؛ ناسوودە نەبەخش.

have cold feet, [Colloq.], ووڕە بەردان؛ ترسان؛ نەوێران

give (a person) the cold shoulder, بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ گوێ بێ نەدان.

in the cold, گوێ پێ نەدراو؛ خراوە لاوە؛ بێ ئاگا.

throw cold water on, سارد‌کردنەوە؛ بە ساردی گرتن.

coldblooded (kōld′blud′id), *adj.* (١) پلەی گەرمی لەشی بەپێی دەوروبەرەکەی دەگۆڕێت (خشۆک، ماسی... هتد): *(Fishes and reptiles are ~ animals.)*

(٢) سەرمابردەلە

(٣) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم

cold chisel, نەسکەنەی سارد: کە لە پۆڵای ناوەڕاو دروست دەکرێتو کانزای ساردی بێ دەبڕێت

cold frame, چوارچێوەی سەرد چوارچێوەیەکی شووشەی بن گەرمەیە شەتڵی بچووکی تێدا دەپارێزرێت

cold front, بەرەی سارد هەوای سارد کە بەرەو ناوچەی گەرم هەڵدەکات.

cold-hearted (kōld′här′tid), *adj.* بێ بەزەیی؛ بێ هەست؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم

cold pack, (١) بەتانی و حاولی تەری سارد کە لە نەخۆشەوە دەپێچرێت بۆ چارەسەرکردنی. (٢) شێوەیەکی خواردەمەنی کردنە قوتووەوەیە (لەپێشەوە خواردەمەنیەکە بە خاوی یا ساردی دەکرێتە ناو قوتووەکەوەو دوای نەوە گەرم دەکرێتەوە)

cold-shoulder (kōld′shōl′dĕr), *v.t.* [Colloq.]. بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ گوێ پێ نەدان.

cold shoulder, [Colloq.], گوێ پێ نەدانی دەسەنقەست؛ بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە: *(She gave her former friend the ~ .)*

cold snap, ماوەیەکی کورتو لەپڕی ناوەهەوای سارد

cold sore, زیپکەیەک کە لە دەمو لێو دێت (بەتایبەتی لەکاتی هەڵامەت یا لەرزوتادا)

cold steel, چەکی پۆڵایین (وەک: چەقۆ، ڕم، شیر... هتد)

cold storage, هەڵگرتنی خواردەمەنی و شتی تر لە شوێنی ساردا.

cold turkey, [Colloq.], خۆکشانەوەی بەکسەرو تەواو لە شتێک کە خووی پێوەگیرابێت (وەک خواردنەوەی سەرخۆشکەر، دەرمان، جگەرە... هتد).

cold sweat, ئارەق کردنەوەیەکە لەرزو سڕبوونی لەگەڵدایە (لەکاتی ترس یا دڵ داخوڕپاندا).

cold war, شەڕەقسەی نێوان دوو وڵات یا بەرە؛ شەڕەدەمو ناکۆکی ڕامیاری، پڕوپاگەندە، ڕاگەیاندنو ئابووری نێوان دوو وڵات کە لەوانەیە ببێتە هۆی پوودانی شەڕی تەواو.

cold wave, شەپۆلی سارد: ماوەیەک کە ناوەهوا ساردتر بێت لە ئاسایی.

cole (kōl), *n.* یەکێکە لە چەند جۆرە پووەکێک وەک کەلەرم.

colectomy (kə-lek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی ڕیخۆڵە کوێرە یا بەشێکی بە نەشتەرگەری.

coleslaw (kōl′slô′), *n. Also* cole slaw, زەلاتەیەکە لە کەلەرمی جنراو دروست دەکرێت.

coleus (kō′li-əs), *n.* پووەکێکی نەفەریقاییە گەلاکانی ڕەنگاوڕەنگە.

colic (kol′ik), *n.* (١) ژانەسکی منداڵی شیرەخۆرە. (٢) گریانو نووزانەوەی منداڵ بەهۆی نەم ژانەسکەوە.

adj. تایبەتی بە ژانەسک.

colicky (kol′ik-i), *adj.* (١) سک ئێشەیی؛ وەک سک ئێشە. (٢) سک ئێشەی لەگەڵدایە (منداڵی ساوا). (٣) دەبێت بەهۆی سک ئێشە.

colicroot (kol′ik-rōōt′, kol′ik-root′), *n.* جۆرە پووەکێکە خۆی یا ڕەگەکەی دەرمانی سک ئێشەی لێ دروست دەکرێت.

coliseum (kol′ə-sē′əm), *n.* (١) [C-]، یاریگای گەورەی بەناوبانگی پۆمای کۆن. (٢) یاریگایەکی گەورە؛ خانوویەکی گەورە کە وەرزشی تێدا دەکرێت.

colitis (kō-lī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی پەردەی ڕیخۆڵە کوێرە.

collaborate (kə-lab′ə-rāt′), *v.i.* (١) هاوکاری کردن (بەتایبەتی لە کردنی کارێک یا بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی یا زانستی

(٢) هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمندا.

collaboration (kə-lab′ə-rā′shən), *n.* (١) هاوکاری کردن (لە نووسینی پەرتووکێک یا بەرهەمێکی هونەریدا)

(٢) هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمندا.

collaborationist (kə-lab′ə-rā′shən-ist), *n.* هاوکاریکەری دوژمن: کەسێکە کە هاوکاری لەگەڵ داگیرکەری وڵاتەکەیدا بکات.

collaborator (kə-lab′ə-rā′tĕr), *n.* هاوکاریکەری کەسێک یا چەند کەسێکی تر لە نووسینی پەرتووکێک، کارێکی هونەری یا زانستیدا

collage (kə-läzh′), *n.* کۆلاژ: هونەرێکە بریتییە لە پێوەنووساندنی شتی هەمەجۆرە بە جیوە وەک: پارچەی پۆژنامە، وێنە، قوماشو گوڵو شتی تری وەها بە تابلۆیەکەوە بە شێوەیەکی گونجاو یا نەگونجاو.

collagen (kol′ə-jen′), *n.* کۆلاجین: ماددەیەکی جەلاتینی جیوەییە لە ئێسقانو کرکراگەو تێشووی لەشدا هەیە.

collapse (kə-laps′), *v.i.* (١) پووخان؛ ڕمان؛ هەرەس هێنان؛ تەپین؛ تێلیسانەوە؛ کەوتن. (٢) شکان؛ تێکشکان: *(The enemy's defenses ~d.)*

(٣) بەلاداهاتن؛ بەلاداکەوتن (مرۆڤ لەبەر خراپیی باری تەندروستی).

(٤) نووشتانەوە (کورسی، مێز).

v.t. خستن؛ ڕووخاندن؛ نوشتانەوە

n. (١) ڕووخان؛ تێلیسانەوە؛ هەرەس هێنان؛ تەپین؛ کەوتن. (٢) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن (بازرگانی، دەزگای پیشەسازی یا کرێو فرۆشتن) (٣) سەرنەگرتن؛ ڕووخان (گفتوگۆ) (٤) بەلاداهاتن؛ بەلاداکەوتن (مرۆڤ لەبەر خراپیی باری تەندروستی)

collapsible (kə-lap′sə-b'l), *adj.* دەنووشتێترێتەوە (کورسی، مێز)

collar (kol′ĕr), *n.* (١) ملیوان؛ یەخە (کراس، چاکەت). (٢) شتێک کە وەک ملوانکە بۆ جوانی بکرێتە مل. (٣) قایشی ملی سەگ؛ ڕست (بۆ ملی سەگو تانجی). (٤) قایشی بەرملی ئەسپو ماین (کە بەشێکە لە زین). (٥) ئەڵقەی پێوەبەستنی دوو بۆری. (٦) خاڵی مل (هەندێ باڵندەو گیاندار).

(٧) کەفی سەر پەرداخی بیرە

(١) قایش لە مل کردن؛ ملیوان لێنان (٢) دەست بەسەردا گرتن؛ داگیرکردن. *v.t.* (٣) [Colloq.] مل گرتن؛ وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن.

(She ~ed him in the hall.)

collarbone (kol′ĕr-bōn′), *n.* نێسقانی چەلەمە؛ چەلەمە.

collard (kol′ĕrd), *n.* جۆرێکە لە کەلەرم

collaret, collarette (kol′ĕr-et′), *n.* ملیوانێکی چڕوکە لە فەروو یا ئاوریشم ... هتد.

collate (ko-lāt′, kol′āt), *v.t.* (١) بەراوردکردنی پەرتووک بەووردی لەگەڵ یەکتردا (٢) لێ وردبوونەوەو پیاچوونەوەی پەرەکانی پەرتووکێک بۆ دڵنیابوون لە ڕێک‌وپێکی پێش لە بەرگ گرتنی (٣) ڕیزکردن‌و جیاکردنەوەو ڕێک‌وبێک کردن (مەکینەی زیرۆکس) (٤) دانانی قەشە بە مووچە.

(٥) لێ وردبوونەوەی پەرتووکێک پەرە بە پەرە بۆ دڵنیابوون کە هیچ پەرەیەکی ناتەواو نییە

collateral (kə-lat′ĕr-əl), *adj.* (١) هاوڕێ؛ تەریب؛ بەتەنیشت یەک (٢) لەگەڵبە یە؛ تەواوکەر. (٣) ناسەرەکی.

(٤) چوونیەت لە سروشت‌و بایەخدا.

(٥) لە هەمان بنچینەیە؛ بۆڕە خزم.

(٦) دەستەبەری قەرز لەسەروو دەستەبەری ناسایی‌یەوە؛ بارمتە.

(a ~ loan)

n. (١) بۆڕە خزم (٢) سەرمایەیەک کە دەستەبەری قەرزێکی پێ دەکرێ (وەک خانوو) ؛ بارمتە

collation (ko-lā′shən, kə-lā′shən), *n.* (١) بەراوردکردنی پەرتووک لەگەڵ یەکتردا؛ (٢) ڕیزکردن‌و ڕێک‌وپێک کردنی پەرەکانی پەرتووکێک. (٣) کورتە ناسینکی ناوەڕۆکی پەرتووکێک ،وەک ژمارەی پەرەکانی، ژمارەی وێنەکان... هتد (٤) دانانی قەشەیەک بە مووچە. (٥) کۆبوونەوەی ڕۆژانەی ووشکەسۆفی‌یانی پەرستگایەک (بۆ گوێگرتن لە خوێندنەوەی ئایینی).

(٦) ژەمێت خواردنی سووک لە کۆتایی ڕۆژانی بەڕۆژووبووندا.

(٧) ژەمێت خواردنی سووک

colleague (kol′ēg), *n.* هاوکار؛ هاوپیشە؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ.

collect (kə-lekt′), *v.t.* (١) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ چنینەوە؛ کۆمەڵ کردن (٢) کۆکردنەوە (پووڵ، پەرتووک، وێنە) بۆ کەیف‌و هۆگری (٣) کۆکردنەوە؛ گرتن یا وەرگرتن (باج، کرێ).

(٤) هاتنەوەسەرخۆ؛ هێمن بوونەوە؛ خۆ گورچ کردنەوە

v.i. (١) کۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە (٢) کۆمەڵ بوون (٣) وەرگرتن؛ گردکردنەوە (کرێ).

adj. & adv. پارەکەی لەسەر نەو کەسەیە کە تەلەفۆنەکەی بۆ دەکرێت

(He telephoned ~ . ; a ~ call)

collect (kol′ekt), *n.* نوێژێکی کورت

collectanea (kol′ek-tā′ni-ə), *n.pl.* هەڵبژاردە ووتار، هەڵبەست؛ کۆمەڵە هەڵبەست یا ووتارێکی نووسەرێک یا زیاتر کە پێکەوە لە پەرتووکێکدا بڵاوکراونەتەوە

collected (kə-lek′tid), *adj.* (١) کۆکراوە؛ خڕکراوە؛ کۆمەڵ کراو (٢) هێمن؛ لەسەرخۆ

collection (kə-lek′shən), *n.* (١) کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ گردکردنەوە (٢) کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ هەند؛ تاقە *(a ~ of stamps)* (٣) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ *(a ~ of dust)*

(٤) بارین؛ پێدان؛ دەقنە

collective (kə-lek′tiv), *adj.* (١) گشتی؛ هەمووی

(a ~ decision ; a ~ leadership) (٢) کۆملەی؛ پێکەوە

(٣) هەرەوەزی کۆمەڵە، کار)

(٤) ناوی کۆ (ڕێزمان)؛ ناوێکی تاکە کە کۆ دەگەیەنێت (وەک class, army, orchestra, crowd)

n. (١) کارێکی هەرەوەزی؛ کۆمەڵەی هەرەوەزی

(٢) ئەندامانی کۆمەڵەیەکی هەرەوەزی وەها. (٣) ناوی کۆ (ڕێزمان).

collective bargaining, گفتوگۆی بە کۆمەڵ؛ لەنێوان خاوەن کارو نوێنەری کرێکاران یا یەکێتی کرێکاراندا دەربارەی مووچەو ماوەی کارو باری گشتی کار.

collective farm, کێڵگەی هەرەوەزی.

collectively (kə-lek′tiv-li), *adv.* بەگشتی؛ بە کۆمەڵ؛ هەموو؛ پێکەوە.

collective security, ئاسایشی گشتی؛ پەیمانی نێوان وواڵتان بۆ پاراستنی ئاسایشی جیهان لەڕێی سزادانی ئەو وواڵتەی هێرش دەباتە سەر وواڵتێکی تر.

collectivism (kə-lek′tiv-iz′m), *n.* سۆشیالیزم؛ خاوەنێتی‌و بەڕێوەبردنی هۆی بەرهەم لەلایەن گشت گەلەوە یان میری کە نوێنەرێتی.

-collectivist *(n.)*; collectivistic *(adj.)*.

collectivity (kol′ek-tiv′ə-ti), *n.* (١) کۆمەڵ؛ گشت (٢) گەل؛ میللەت؛ هەموو گەل (٣) سۆشیالیزم

collectivize (kə-lek′tiv-iz′), *v.t.* (١) دانانی سۆشیالیزم لە شوێنێکدا؛ کردن بە سۆشیالیست (٢) گۆڕینی خاوەنێتی‌و بەڕێوەبردنی هۆی بەرهەم لە هی کەسی سەربەستەوە بۆ هی هەموو گەل.

collector (kə-lek′tĕr), *n.* (١) باجگر؛ باج یا قەرز سەن (٢) کۆکەرەوە.

college (kol′ij), *n.* (١) دانشگا؛ کۆلیج؛ زانستگا (٢) خانووەکانی دانشگا.

(٣) کۆ؛ کۆمەڵەیەک کە ئەندامانی دەسەڵاتو مافو ئەرکێکی تایبەتی‌یان هەیێت‌و کارێکی تایبەتی‌یان پێ سپێردرابێت: *(the electoral ~)* .

(٤) قوتابخانەی پیشەیی: *(business ~)* .

College of Cardinals, کۆلیجی کاردینالان: کۆڕی سەرەک قەشەکانی کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما کە پاپا هەڵدەبژێرن‌و نەنجوومەنی ڕاوێژکاریی پاپان

collegial (kə-lē′ji-əl), *adj.* دانشگایی؛ کۆلیجی.

collegian (kə-lē′jən, kə-lē′ji-ən), *n.* قوتابی دانشگا؛ دەرچوویەکی تازەی دانشگا

collegiate (kə-lē′jit, kə-lē′ji-it), *adj.* (١) دانشگایی؛ کۆلیجی. (٢) وەک قوتابیانی دانشگا؛ تایبەتی بە قوتابیانی دانشگا (جۆری ژیان‌و هەڵسان‌و دانیشتن): *(a ~ activity)* .

collenchyma (kə-leŋ′kə-mə), *n.* تێشووی ڕووەک کە بریتی‌یە لە شانەی درێژکۆڵەی لاکێشەیی کە دیواری سووچەکانی نەستوورە

collet (kol′it), *n.* (١) ئەڵقەیەکی کانزایی (٢) ئەو بەشەی ئەڵقەیەک کە بەردی نەڵماسی تێدا دادەبڕێنێت.

collide (kə-lid′), *v.i.* (١) بەیەکدادان (دوو ئۆتومبیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد). (٢) بەیەکداهاتن (مرۆڤ، بیروڕا)

collie (kol′i), *n.* سەگێکی مام ناوەندی تووک درێژی سەر باریک‌و درێژە.

collier (kol′yĕr), *n.* (١) کرێکاری کانە خەڵووز. (٢) پاپۆڕی گواستنەوەی خەڵووز (٣) کەشتیوانی سەر پاپۆڕێکی وەها

colliery (kol′yĕr-i), *n.* کانە خەڵووزێک بە خۆی‌و خانووەکانی‌و کەرەسەکانی‌یەوە.

colligate (kol′ə-gāt′), *v.t.* (١) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ پێکەوە کۆکردنەوە. (٢) پەیوەندی لەنێواندا پەیداکردن‌و لێکدانی ڕاستی‌و بیروڕای جیاواز بۆ گەیشتن بە سوودی گشتی.

-colligation *(n.)*.

collimate (kol′ə-māt′), *v.t.* (١) ڕێک کردن؛ هاوڕێک کردن. (٢) خستنەسەر نیشان (تێلسکۆپ)؛ جووت کردنی چاو لەگەڵ نیشاندا (تێلسکۆپ).

-collimation *(n.)*.

collimator (kol′ə-mā′tĕr), *n.* جووتکەری چاو لەگەڵ نیشاندا (تێلسکۆپ).

collinear (kə-lin′i-ĕr), *adj.* (١) لەسەر هەمان هێڵن (٢) هەمان تەوەرەیان هەیە؛ لەسەر هەمان تەوەرەن.

collins (kol′inz), *n.* کۆلینز: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری سارده له ڤۆدکا، جن، ڕەم و ئاوی لیمۆو ئاوی گازاوی و شەکر پێکدێت.

collinsia (kə-lin′si-ə, kə-lin′zi-ə), *n.* جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە

collision (kə-lizh′ən), *n.* (١) بەیەکدادان (دوو ئوتومبیل، پاسکیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد). (٢) بەیەکداهاتن (مرۆڤ، بیروڕا، قازانج)؛ ناکۆکی.

collocate (kol′ō-kāt′), *v.t.* ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ ڕێزکردن

collocation (kol′ō-kā′shən), *n.* (١) ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ ڕێزکردن (٢) ڕێکخستن یا ڕێزکردنی ووشە بەرامبەر یەکتر.

collodion (kə-lō′di-ən), *n.* کۆلۆدیۆن: شلەیەکی زوو گرگری بێ ڕەنگی لینجە زوو ووشک دەبێتەوە لە پزیشکەوانی و وێنەگرتندا بەکاردەهێنرێ.

collogue (kə-lōg′), *v.i.* [British Dial.], پیلان گێڕان؛ بە نهێنی لەگەڵ دووان

colloid (kol′oid), *n.* (١) ماددەیەکی لینجە. (٢) ماددەیەکە لووی " سایرۆید " دەریدەدات. (٣) ماددەیەکی ڕوونە لە تێشووی لەشدا دەردەکەوێت لەکاتی نائاسایدا.

collop (kol′əp), *n.* (١) پل؛ پلە گۆشت (٢) چرچە گۆشتی لەش.

colloq., = colloquial.

colloquial (kə-lō′kwi-əl), *adj.* زمانی ووتوێژ؛ تایبەتی بە زمانی گفتوگۆ یا قسەکردن؛ زمانی دەمەتەقێ؛ زمانی دووانەن.

colloquialism (kə-lō′kwi-əl-iz′m), *n.* (١) زمانی ووتوێژ، گفتوگۆ یا قسەکردن. (٢) زاراوە یا ووتەیەکی گفتوگۆیی، ووتوێژی، یا دەمەتەقێیی

colloquist (kol′ə-kwist), *n.* بەشداری کۆڕ یا کۆنفرانسێك.

colloquium (kol′ə-kwi′əm), *n.* کۆڕ؛ کۆنفرانس؛ کۆبوونەوەیەکی نەکادیمی بۆ ئێکۆڵینەوە لە باسێکی تایبەتی.

colloquy (kol′ə-kwi), *n.* (١) کۆڕ؛ کۆنفرانس. (٢) ئووسراوێکی وێژەیی بە زمانی دەمەتەقێ یا ووتوێژ

collude (kə-lōōd′, kə-lūd′), *v.i.* پیلانی بەدکاری دانان؛ پیلان گێڕان

collusion (kə-lōō′zhən, kə-lū′zhən), *n.* پیلان؛ دەست تێکەڵ کردن بۆ مەبەستێکی خراپ؛ ڕێکەوتن بۆ بەدکاری.

collusive (kə-lōō′siv, kə-lū′siv), *adj.* تایبەتی بە پیلان گێڕان؛ ڕێکەوتن بۆ بەدکاری

collyrium (kə-lir′i-əm), *n.* دەرمانی چاو؛ دەرمانی چاوشتن

collywobbles (kol′i-wob′lz), *n.pl.* [Colloq.], سك نێشە

colocynth (kol′ə-sinth′), *n.* گوڕاك

cologne (kə-lōn′), *n.* کۆلۆنیا؛ ئاوی کۆلۆنیا. بۆنێکی خۆشە مرۆڤ لە خۆی دەدات

colon (kō′lən), *n.* جووت حاڵ (:) خاڵبەندی)؛ دوو خاڵ.

colon (kō′lən), *n.* ڕیخۆڵە گەورە؛ قۆڵۆن.

colon (kō-lōn′), *n.* دراوی وڵاتی " کۆستاریکا " و " سلڤادۆر ".

colonel (kûr′n'l), *n.* کۆلۆنێل پلەیەکی ئەفسەریی بەرزی سوپایە؛ کەرەنێل

-colonelcy *(n.)*; **colonelship** *(n.)*.

colonial (kə-lō′ni-əl), *adj.* (١) کۆلۆنیالی؛ داگیرکەری؛ داگیرکەر (٢) تایبەتی بەو سیانزە ناوچەیەی داگیرکراوی ئینگلتەرە بوو کە پاش شۆڕشی ئەمەریکا وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکای لێ پێکهێنرا.

n. دانیشتوویەکی ناوچە یا وڵاتێکی داگیرکراو.

colonialism (kə-lō′ni-əl-iz′m), *n.* کۆلۆنیالیزم: داگیرکەری؛ ئیمپریالیزم: ناراکاری.

colonic (kə-lon′ik), *adj.* تایبەتی بە ڕیخۆڵە گەورە؛ قۆڵۆنی.

colonist (kol′ə-nist), *n.* (١) داگیرکەر؛ دانیشتووێکی سەرەتایی کۆڵ نشینێك؛ کەسێک کە وڵاتی خزی بەجێ دەهێڵێت و شوێنێکی تر داگیردەکات و ناوەدانی دەکاتەوە و دەیکات بە شوێنی نیشتەجێی خزی.

(٢) دانیشتووی کۆڵ نشینێك.

colonization (kol′ə-ni-zā′shən, kol′ə-nī-zā′shən), *n.* داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە؛ کردن بە ژێردەستەی خۆ؛ داگیرکردن.

colonize (kol′ə-nīz′), *v.t.* (١) داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە؛ داگیرکردن؛ کردن بە کۆڵ نشین؛ ئاواکردنەوە. (٢) خەڵك نیشتەجێ کردن لە کۆڵ نشینێکدا. *v.i.* (١) کردن بە کۆڵ نشین؛ داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە. (٢) نیشتەجێ بوون لە کۆڵ نشینێکدا.

colonnade (kol′ə-nād′), *n.* ڕیزە پایەی خانوویەك. **-colonnaded** *(adj.)*.

colony (kol′ə-ni), *n.* (١) کۆڵ نشین؛ ژێردەستە؛ شوێنێك کە بێگانە هاتبێ داگیریان کردبێت و ئاوەدانیان کردبێتەوە. (٢) نیشتەجێکانی کۆڵ-نشینێکی وەها. (٣) وڵاتی داگیرکراو؛ ناوچەیەك یا وڵاتێکی بێ هێزی داگیرکراو لەلایەن وڵاتێکی بەهێزەوە. (٤) [C-]، نەو سیانزە ناوچەیەی ئەمەریکای باکوور کە لەژێر دەستی ئینگلتەرەدا بوون و پاش شۆڕشی ئەمەریکا ڕزگاریان بوو وە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکایان پێکهێنا. (٥) کۆمەڵێك خەڵکی هاوڕەگەز یا هاوپیشە کە لە گەڕەکێکی شاردا نزیك لەیەکەوە بژین: *(the Italian ~ in chicago ; an artist's ~)* (٦) گەڕەکێکی وەها. (٧) کۆمەڵێك ڕووەك یا گیانداری هاوجۆر کە پێکەوە لەیەك شوێندا بژین.

colophon (kol′ə-fon′, kol′ə-fən), *n.* (١) چەند ووشەیەك لە کۆتایی پەرتووکێکدا ناوی نووسەرو کات و شوێنی بڵاوکردنەوەی پەرتووکەکەی تێدا دەبرێت (٢) دڕووشمی بڵاوکەرەوەی پەرتووکێك کە لە پەڕەی یەکەمیز یا دواهەمینی پەرتووکەکە دەدرێت.

color (kul′ēr), *n.* (١) ڕەنگ. (٢) ڕەنگ (جگە لە ڕەش و سپی و بۆر): *(She likes ~s better than black or white.)* (٣) ڕەنگی دەموچاو (بەتایبەتی هی سوورو سپی) (٤) ڕەنگی پێست (مرۆڤ). (٥) ڕەنگی پێستی قولەڕەشێك یا کەسێکی تری وەها. (٦) *(pl.)*، نیشانە یا جلی ڕەنگاوڕەنگ کە پێناسەی کەسێکە. (٧) *(pl.)*، ئاڵا یا دڕووشمی وڵاتێك یا ڕێکخراوێك. (٨) *(pl.)*، نەو لایەی کە کەسێك لەسەرێتی؛ هەڵوێست و بیروڕای کەسێك *(Stick to your ~s.)* (٩) ڕووالەت. (١٠) بەڵگە؛ جێی بڕوابوون: *(The circumstances gave ~ to his claim.)* (١١) جۆر؛ چەشن. (١٢) ڕوون وەك وێنە: *(There is ~ in his writing.)* (١٣) شێوەی ڕەنگ یا بۆیە بەکارهێنان.

v.t. (١) ڕەنگ کردن؛ بۆیەکردن؛ لە خوم دان. (٢) ڕەنگ گۆڕین. (٣) والێکردن کە جێی بڕواپێکردن بێت. (٤) گۆڕین؛ کارتێکردن: *(His experience ~ed his views.)*

v.i. (١) ڕەنگ گرتن. (٢) ڕەنگ گۆڕین. (٣) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان؛ تەریق بوونەوە.

call to the colors, (١) گرتن بە سەربان. (٢) بانگ کردنی سەربازان بە کەڕەنا بۆ هەڵکردن و داگرتنی ئاڵا.

change color, (١) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ گۆڕین. (٢) تەریق بوونەوە و سوورهبوونەوە.

lose color, ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕان.

serve with the colors, لە سوپادا بوون.

show one's colors, (١) ڕاستی خۆ پیشاندان؛ ڕووی خۆ هەڵماڵین؛ خۆ ئاشکراکردن. (٢) بیروڕای خۆ دەربڕین؛ هەڵوێستی خۆ ئاشکراکردن.

under color of, بە بیانووی نەوەوە.

with flying colors, زۆر بە سەرکەوتوویی؛ زۆر بە باشی.

colorable (kul′ĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) ڕەنگ دەکرێت؛ ڕەنگ دەگرێت. (۲) دڕۆزنە؛ ڕووکەش؛ هەڵخەڵەتێنەر.

coloration (kul ĕr-ā′shən), *n.* (۱) ڕەنگ *(Some animals have protective ~ .)* (۲) ڕێکخستنی ڕەنگ.

color-bearer (kul′ĕr-bâr ĕr), *n.* هەڵگری ئاڵا.

color-blind (kul′ĕr-blīnd′), *adj.* ڕەنگ کوێر؛ ناتوانێت ڕەنگەکان ببینێ یا نەبەکتری‌یان جیابکاتەوە

color blindness, ڕەنگ کوێری؛ ڕەنگ نەبینین یا جیانەکردنەوە لەیەکتر

colored (kul′ĕrd), *adj.* (۱) ڕەنگدار؛ ڕەنگیز (۲) هی ڕەنگێکی تایبەتی (۳) هی ڕەگەزێک کە سپی نەبێ بەتایبەتی قوڵەڕەش؛ ڕەش (ڕەگەز؛ مرۆڤ). (٤) گۆڕاو؛ تێکدراو؛ شێواو؛ کارتێکراو *(His remarks were ~ by his prejudice.)*

color filter, ڕەنگ بالێوەر (ڕەنگەکاری).

colorful (kul′ĕr-fəl), *adj.* (۱) ڕەنگاوڕەنگ؛ ڕەنگین؛ جوان‌و دڵگیر (۲) نەشێکە

color guard, هەڵگرو پاسەوانی ئاڵا

colorific (kul ĕr-if′ik), *adj.* (۱) ڕەنگدەرەوە؛ ڕەنگدار. (۲) وەک ڕەنگ؛ ڕەنگ

colorimeter (kul ĕr-im′ə-tĕr), *n.* ئامێرێ دیاریکردن یا دەست‌نیشان کردنی ڕەنگ‌و پێوانی تۆخی ڕەنگ

-colorimetric *(adj.)*; **colorimetrically** *(adv.)*.

colorimetry (kul ĕr-im′ə-tri), *n.* دیاریکردنی ڕەنگ‌و پێوانی تۆخی ڕەنگ.

coloring (kul′ĕr-iŋ), *n.* (۱) ڕەنگ لێدان؛ ڕەنگ کردن (۲) ڕەنگ؛ تۆیە؛ خوم. (۳) پووالەت؛ ڕووکەش. (٤) ڕەنگ. (٥) شێواز یا ڕەنگێکی تایبەخۆ

colorist (kul′ĕr-ist), *n.* (۱) ڕەنگ بەکارهێنەر. (۲) وێنەکێشێکی لێهاتوو لە بەکارهێنانی ڕەنگدا

colorless (kul′ĕr-lis), *adj.* (۱) بێ ڕەنگ. (۲) ڕەنگ مردوو؛ ڕەنگ هەڵگەڕاو. (۳) ووشک‌و بێ تام (مرۆڤ، کردار، ڕووداو). (٤) بێ لایەن.

color line, *Also* **color bar,** دیواری کۆمەڵایەتی و ئابووری‌و ڕامیاری کە ڕەگەزی سپی‌و ڕەگەزەکانی تر بەتایبەتی ڕەش لەیەکتری جیادەکاتەوە.

colossal (kə-los′'l), *adj.* زۆر زل؛ زل؛ زۆر گەورە

colosseum (kol ə-sē′əm), *n.* (۱) coliseum. (۲) [C-] باریگای گەورەی بەناوبانگی ڕۆمای کۆن

colossus (kə-los′əs), *n.* (۱) پەیکەریکی زۆر زل. (۲) کەسێک یا شتێکی زۆر زل یا گرنگ

colostomy (kə-los′tə-mi), *n.* دروستکردنی کونەقنگێکی دەستکرد لە ڕیخۆڵە گەورەدا بە نەشتەرگەری.

colostrum (kə-los′trəm), *n.* فرۆ؛ شیری پاش زایین یا منداڵبوون بۆ چەند ڕۆژێک کە زۆر خەستە.

colour (kul′ĕr), *n. & v.* = **color.**, [British Spelling].

-colous (kə-ləs), پاشکۆیەکە بەمانای: لەگەڵ یا لەناودا گەورەبوون و ژیان: *(arenicolous)* .

colpitis (kol-pī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی زێ.

colporteur (kol′pôr′tĕr), *n.* کەسێک یا فرۆشیارێکی گەڕۆک کە نێنجیل‌و نامیلکەی ئایینی دەدات بە خەڵک.

colt (kōlt), *n.* (۱) جوانوو (بەتایبەتی هی ئەسپ). (۲) کەسێکی هەرزە یا نەشارەزا؛ کەسێکی تازەکوورە. (۳) گورز؛ پەتێکی سەر گرێدراو بۆ فەلاقەکردن.

colter (kōl′tĕr), *n. Also* spelled "coulter", گاسن

coltish (kōl′tish), *adj.* وەک جوانووی ئەسپ؛ سەرک.

coltsfoot (kōlts′foot′), *n.* پووەکێکی گوڵ زەردو بچووکە دەرمانی لێ دەردەهێنرێ.

colubrine (kol′yoo-brīn′, kol′yoo-brin), *adj.* (۱) وەک مار؛ ماری. (۲) تایبەتی بە ماری ناژەهراوی

columbarium (kol′əm-bâr′i-əm), *n.* (۱) ژوورۆچکەیەکە کراوە بە خانە خانە بۆ تیادانانی ئەو شووشە یا کووپانەی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراوی تێدا دەپارێزرێ. (۲) یەکێک لەم خانانە. (۳) کۆلانەی کۆتر.

columbary (kol′əm-ber′i), *n.* کۆلانەی کۆتر.

columbine (kol′əm-bīn′), *n.* پووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە گوڵەکەی لە کۆمەڵە کۆتر دەچێت. *adj.* کۆترانە؛ تایبەتی بە کۆتر.

columbite (kə-lum′bīt), *n.* کانزایەکی ئاوێتەی ڕەشە

column (kol′əm), *n.* (۱) پایە؛ کۆڵەکە؛ ستوون. (۲) شتێک کە لە کۆڵەکە بچێت: *(the spinal ~)* (۳) ڕیز؛ شەقڵ. (٤) ووتارێکی تایبەتی ناو گۆڤار یا ڕۆژنامەیەک. (٥) قۆڵ (سوپا)؛ تابوور؛ ڕیزە سەرباز یا پاپۆڕی شەڕ.

columnar (kə-lum′nĕr), *adj.* (۱) ستوونی؛ وەک ستوون یا کۆڵەکە (۲) لە ستوون یا کۆڵەکە پێکهاتوو. (۳) شەقڵ شەقڵ (نووسین یا چاپکردن). **-columned** *(adj.)*.

columniation (kə-lum′ni-ā′shən), *n.* بەکارهێنان‌و ڕێکخستنی کۆڵەکە لە خانوویەکدا.

columnist (kol′əm-nist, kol′əm-ist), *n.* نووسەری ووتاری تایبەتی ڕۆژانە یا ناوبەناو لە ڕۆژنامە یا گۆڤارێکدا.

colza (kol′zə), *n.* (۱) جۆرە ڕووەکێکە وەک لەهانە؛ تۆوی نەم ڕووەکە. (۲) ڕۆنی نەم ڕووەکە کە لە چرادا دەسووتێنرێ

com- (kom, kəm), پێشکۆیەکە بەمانای: پێکەوە؛ لەگەڵ: (commingle, combine, compact) (ئەم پێشکۆیە لەبەردەم هەندێ تیپدا دەبێ بە: col- ، cor- ، con- یا co- بە هەمان مانا).

coma (kō′mə), *n.* لە هۆش خۆ چوون یا بوورانەوەیەکی دوورودرێژ (لە ئەنجامی نەخۆشی یا برینداربوونداو).

coma (kō′mə), *n.* (۱) تۆپەڵێکی وەک هەور لە ئاوەڕاستی ئەستێرەیەکی گلکداردا. (۲) تۆپەڵێک گەڵا کە بەسەری هەندێ میوەوەن (وەک ئەناناس)؛ ڕیشۆڵەی سەری هەندێ تۆو. (۳) لێڵی یا ئاپوونی (وێنەگری).

comate (kō′māt), *adj.* (۱) دەورەدراوە بە تۆپەڵێکی وەک هەور. (۲) ڕیشۆڵەدار (تۆو)؛ تووکن.

comate (kō-māt′, kō′māt′), *n.* دۆست؛ هاوجێ یا هاوسەرین.

comatose (kom′ə-tōs′, kō′mə-tōs′), *adj.* (۱) لە هۆش خۆ چوو بۆ ماوەیەکی زۆر (لە ئەنجامی نەخۆشی یا برینداربووندا). (۲) تەمەڵ؛ سست.

comb (kōm), *n.* (۱) شانە (قژدامێنان). (۲) پەنک (وڵاخ). (۳) پۆپنە (کەڵەشێر). (٤) لووتکە یا پۆپی هەندێ شت وەک شەپۆل یا شەپقە. (٥) شانە (هەنگوین). *v.t.* (۱) شانەکردن؛ دامێنان (قژ؛ سەردامێنان). (۲) بەوردی گەڕان (بە دوای شتێکدا)؛ شانەکردن: *(We've ~ed the house for that book.)* *v.i.* شکانەوە (شەپۆل).

comb (kōōm, kōm), *n.* = **coomb.**

combat (kom′bat, kum′bat), *v.i.* شەڕکردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان. *v.t.* شەڕ لەگەڵ کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان. *n.* (۱) شەڕ؛ جەنگ. (۲) خەبات *adj.* جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ یا شەڕ.

combatant (kom′bə-tənt, kum′bə-tənt), *n.* (۱) جەنگاوەر؛

شەڕکەر (٢) کەسێک کە لە هێزی چەکداری میرید! بێتو بەشداری جەنگ بکات.
adj. جەنگاوەر؛ شەڕکەر؛ لە شەڕدایە.
combat fatigue, ماندووی جەنگ.
combative (kəm-bat′iv, kom′bə-tiv, kum′bə-tiv), *adj.* شەڕانی؛ جەنگاوەر؛ شەڕەنگێز.
combe (kōōm, kōm), *n.* = coomb.
comber (kōm′ĕr), *n.* (١) کەسێک یا مەکینەیەک کە خوری یا لۆکە جیادەکاتەوە یا دایدەهێنێت (٢) شەپۆلێکی گەورە کە دەشکێتەوە بەسەر کەناری دەریادا.
combination (kom′bə-nā′shən), *n.* (١) تێکەڵاو؛ تێکەڵ (٢) شتێکی تێکەڵاو (وەک ژەمێک خواردەمەنی کە لە چەند خواردەمەنییەک پێکهاتبێ) (٣) یەکێتی؛ کۆمەڵە. (٤) ئەو ژمارانە یا تیپانەی قفڵی ژمارەی پێ دەکرێتەوە. (٥) جۆرێتی کارپێکردنی ئەم جۆرە قفڵە. (٦) پارچەیەک جلی ژێرەوە کە بریدێیە لە فانیلەو دەرپێ پێکەوە. (٧) تێکەڵاوکردنی چەند ماددەیەکی کیمیایی بۆ پێکهێنانی ئاوێتەیەک. (٨) لێکدانی ژمارە یا تیپ بۆ پێکهێنانی ژمارە یا کۆمەڵە تیپی تازە. (بۆ نموونە: لێکدانی جووتەی ١،٢،٣،٤ ئەمانەن: ١٢،١٣،١٤،٢٣،٢٤،٣٤).
-combination *(adj.).*
combination lock, قفڵێکە لەباتی کلیل بە جووت کردنی چەند ژمارە یا تیپێک لەگەڵ یەکتردا دەکرێتەوە؛ قفڵی ژمارەدار.
combine (kəm-bīn′), *v.t. & v.i.* (١) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ کۆکردنەوە؛ کۆبوونەوە؛ یەکخستن؛ کردن بە یەک؛ تێکەڵاوکردن. (٢) تێکەڵاوکردنو پێکهێنانی ئاوێتەیەک (کیمیا).
n. (١) کۆمبایز مەکینەی دروکردن. (٢) یەکێتی ڕێکخراوێک بۆ مەبەستی بازرگانی یا ڕامیاری.
combings (kōm′iŋz), *n.pl.* ئەو قژەی شانە لە سەری دەکاتەوە؛ ئەو تووکەی ڕێنەک لە وڵاخی دەکاتەوە.
combining form, (١) پێشکۆ (وەک: " tele- " لە ووشەی " telephone " دا) . " auto- " لە ووشەی " automobile " دا) . (٢) پاشکۆ (وەک " -logy " لە ووشەی " biology " دا، " -ness " لە ووشەی " darkness " دا).
combust (kəm-bust′), *adj.* ئەوەندە نزیکە لە خۆرەوە کە دادەپۆشرێت یا دەسووتێت بە ڕووناکی خۆر (ئەستێرە).
combustible (kəm-bus′tə-b'l), *adj.* (١) بەئاسانی دەسووتێت؛ خێرا گردەگرێت. (٢) زوو دێتەجۆش؛ خێرا دێتەجۆش یا گردەگرێت.
n. ماددەیەک کە زوو بەخێرایی گردەگرێت یا دەسووتێت.
-combustibility *(n.).*
combustion (kəm-bus′shən), *n.* (١) سووتان؛ گڕگرتن. (٢) ئاگرتێچوون (جەماوەر، مرۆڤ)؛ هاتنەجۆش؛ تووڕەبوونو ئاگرلێبوونەوە.
come (kum), *v.i.* (١) هاتن (٢) وەرە! بێ (~ here !) . (٣) گەیشتن (*The bus line ~s near the hotel.*) . (٤) پوودان (*Success came to him early in life.*) . (٥) هاتن (*After 9 ~s 10 .*) . (٦) هاتنەدی (*Peace will ~ in time.*) . (٧) نیوەهاتن (*He ~s from an old family.*) . (٨) لێوەپەیدابوون (*Illness may ~ from a poor diet.*) . (٩) والێهاتن (*My shoes came loose.*) . (١٠) بوون؛ دەسکەوتن (*This dress ~s in four sizes.*) . (١١) کردنە ئەوەندە (*The bill ~s to seven dollars.*) . (١٢) ئاوهاتنەوە.
interj. دەبڕۆ! بەسیەتی! دە هەستە! دە وازبێنە!
come about, (١) پوودان؛ هاتنەدی.
come across, (١) پێ گەیشتن یا تووش بوون بە ڕێکەوت (مرۆڤ)؛ (٢) گەڕانەوە؛ پێچکردنەوە (٣) ڕێباز گۆڕین
دۆزینەوە بە ڕێکەوت (شت)؛ هاتنەبەرچاو یا بەرگوێ.
come and get it! [Colloq.], (٢) [Slang]، کردن یا ووتن یا پێدانی ئەو خواستە یا داوایەی کە کراوە. خواردن ئامادەیە (دایکێک دەیڵێت بە خێزانەکەی).
come around (or round), (١) هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هاتنەوە. (٢) ڕێباز گۆڕین؛ هەڵوێست یا بیروباوەڕ گۆڕین. (٣) [Colloq.]، قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ بادانەوە (مەجان). (٤) [Colloq.]، سەرلێدان؛ سەردان کردن؛ هاتن بۆ لا.
come at, (١) دەسکەوتن؛ پێ گەیشتن (ئامانج). (٢) هەڵمەت بۆ هێنان؛ هێرش بۆ هێنان.
come back, (١) گەڕانەوە؛ هاتنەوە. (٢) [Slang]، قسە پێ ووتنەوە؛ بەتوندی وەڵامدانەوە. (٣) بادانەوە؛ گەڕانەوە دۆخی جاران.
come between, بوون بەهۆی زوێربوونو ناخۆشی؛ ناخۆشی خستنە نێوان دوو کەس یا کۆمەڵەوە (مرۆڤ، شت)؛ هاتنە نێوانەوە؛ لەیەک دابڕین.
come by, دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن.
come down, (١) شکان (پلەی کۆمەڵایەتی کەسێک یا سامانەکەی)؛ هاتنەخوارەوە (نرخ)؛ شکان (نرخ)؛ داشکان. (٢) بۆ ماڵەوە لە باوو باپیرەوە؛ بۆ هاتنەخوارەوە لە باوو باپیرەوە.
come down on (or upon), (١) پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر. (٢) هێرش بردنە سەر بە دەم یا بە قسە؛ سەرزەنشت کردن؛ شکاندن (مرۆڤ).
come down with, تووش بوون (نەخۆشی).
come forward, هاتنە پێشەوە؛ خۆبەختکردن؛ لەخۆبوردن.
come in, (١) هاتنەژوورەوە. (٢) گەیشتن (مرۆڤ بۆ شوێنێک، فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد) (٣) بوون بە مۆدە.
come in for. [Colloq.], دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن.
come into, (١) چوونە ناو؛ چوونە پاڵ. (٢) (ا) دەسکەوتن؛ دەستگیربوون. (ب) بۆ ماڵەوە (میرات).
come into sight, دەرکەوتن؛ هاتنەبەرچاو.
come off, (١) لەیەکبوونەوە؛ لەیەک ترازان؛ لەیەک جیابوونەوە (دوو شت)؛ هەڵوەشان. (٢) پوودان؛ قەومان. (٣) [Colloq.]، بوون بە ئەنجام
come of age, گەیشتنە تەمەنی هەژدە ساڵ؛ باڵق بوون؛ گەورەبوون.
come on, (١) باشتربوون؛ چاکتربوون؛ بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن. (٢) تووش بوون بە ڕێکەوت؛ دۆزینەوە بە ڕێکەوت؛ هاتنەبەرچاو؛ هاتن بەسەردا (٣) هێرش بردنە سەر. (٤) هاتنە سەر شانۆ؛ دەرکەوتن لەسەر شانۆ
come on! [Colloq.], (١) با بڕۆین!. (٢) دە بڕۆ؛ دە هەستە!؛ توخوا!؛ تکایە!؛ بەسیەتی!.
come out, (١) ئاشکرابوون؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن. (٢) هاتنەدەرەوە بۆناو کۆمەڵ. (٣) ئەنجام وابوون؛ بوون بە: (*He came out third in the race.)*
come out with, (١) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو. (٢) بڵاوکردنەوە؛ ووتن. (٣) خستنەناو بازارەوە.
come over, لێ پوودان؛ تووش بوون: (*These feelings often come over me.)*
come through, (١) ڕزگاربوون لە نەخۆشی یا تەنگوچەڵەمە. (٢) [Slang]، کردن یا پێدانی خواستێک؛ دڵ نەشکاندن.
come to, (١) هاتنەوە هۆش خۆ پاش بەنجی نەشتەرگەری یا بوورانەوە (٢) بڕیتی بوون لە؛ وەک ئەوە وابوون. (٣) لەنگەرخستن (پاپۆڕ).
come to an agreement, ڕێکەوتن.
come to an end, کۆتایی هاتن.
come to pass, پوودان.
come under, بەشێک بوون لە (بابەت، دەسەڵات)؛ لەژێر سەرپاسێکدا بوون.
come up, باسکرانی شتێک لە ووتوویژ یا ناخاوتنێکدا؛

(The subject did not come up in our discussion.)

come upon, (۱) تورش بوون بە ڕێکەوت؛ پێ گەیشتن بە ڕێکەوت؛ لەپڕ هاتن بەسەردا (۲) هێرش بردنە سەر.

come up against, تووش بوون (تەنگوچەڵەمە، کۆسپ، گرانی)

come up to, (۱) گەیشتنە پلەیەکی تایبەتی یا وێستراو. (۲) نەوەندە بوون.

come up with, پێشنیازکردن؛ پێشکەش کردن؛ هێنان؛ پەیداکردن؛ دۆزینەوە (ڕێگە، نەخشە، ڕێباز بۆ کردنی شتێک)

how come? [Colloq.], بۆچی؟؛ چۆن؟؛ چۆن وا؟؛ لەبەرچی؟.

comeback (kum′bak ′), *n.* (۱) [Colloq.]، وەرگرتنەوەی پلەی جاران؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران (بۆ پلە بەرزی، سەرکەوتن، یا سامانداری)؛ بادانەوە (۲) [Slang]، وەڵامێکی بلیمەتانە؛ قسە پێ ووتنەوە.

comedian (kə-mē′di-ən), *n.* (۱) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ قۆشمەباز (۲) نەکتەری شانۆگەری قۆشمە یا کۆمیدیا. (۳) نووسەری شانۆگەری قۆشمە؛ نووسەری کۆمیدیا.

comedienne (kə-mē′di-en′), *n.* (۱) نەکتەری ژنی شانۆگەری قۆشمە یا کۆمیدیا (۲) ژنێکی قۆشمەچی یا قۆشمەباز

comedo (kom′i-dō ′), *n.* زیپکەیەکی سەر ڕەشە کێمی تێدایە لە پێست دێت بەقایبەتی لە دەموچاو

comedown (kum′doun ′), *n.* پلەی کۆمەڵایەتی یا دارایی شکان؛ ڕووخان (پلەی کۆمەڵایەتی و ڕێزو سامان... هتد).

comedy (kom′ə-di), *n.* (۱) کۆمیدیایەک؛ شانۆگەرییەکی قۆشمە. (۲) فیلمێکی سینەمایی قۆشمە. (۳) هونەرو شێوەی نووسین و نواندنی فیلمو شانۆگەری قۆشمە (٤) شانۆگەری قۆشمە؛ کۆمیدیا. (٥) ڕووداوێکی قۆشمە یا سەیر. (٦) چیرۆکێکی قۆشمە

comedy of manners, شانۆگەرییەکە کە خوو و نەریتی چینە سەرمایەدارەکانی کۆمەڵ پیشان دەدات و گاڵتەیان پێ دەکات

comely (kum′li), *adj.* (۱) جوان؛ دڵگیر (۲) بەجێ؛ شیاو؛ دروست؛ ڕێکوپێک

-comeliness *(n.).*

come-on (kum′on ′), *n.* (۱) [Slang]، ساختەچی؛ کەسێکی فێڵباز کە بە ڕووڵەت سەرپاست دیارە (۲) سەیرکردنێک یا هێمایەک کە بڵێت: " تۆم بەدڵدو نەمەوێت " ؛ لە ژنێکەوە بۆ پیاوێک یا بەپێچەوانەوە. (۳) هاندەر (شت)؛ شتێک کە دەدرێت بە کەسێک بە خۆڕایی بۆ دڵ ڕاهێنان و هاندانی بۆ کردنی کارێک یا کڕینی شتێک.

comer (kum′ĕr), *n.* (۱) کەسێکی هاتوو؛ ئەو کەسەی کە دێت. (۲) [Slang]، کەسێک یا شتێک کە هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێت.

comestible (kə-mes′tə-b'l), *adj.* دەخورێت؛ بەکاری خواردن دێت

n.pl. خواردەمەنی؛ خواردن.

comet (kom′it), *n.* ئەستێرەی کلکدار.

comet finder (or seeker), تێلیسکۆپی بەدوای ئەستێرەی کلکداردا گەڕان

comeuppance (kum ′up′ns), *n.* [Slang], سزا؛ سرایەکی ڕەوا.

comfit (kum′fit, kom′fit), *n.* نۆقڵ؛ شیرینی؛ میوەی ووشک کراوەی شیرین

comfort (kum′fĕrt), *v.t.* (۱) دڵنەوایی کردن؛ دڵخۆشی دانەوە؛ لاواندنەوە؛ ئاسووددەیی پێدان؛ خەم ڕەواندن. (۲) [Archaic]، یارمەتیدان؛ یارمەتیدەر

n. . *(to give them aid and ~)* (۱) یارمەتیدان؛ دادەدان؛ هاندان؛ (۲) دڵنەوایی؛ لاواندنەوە؛ دڵخۆشی دانەوە. (۳) دڵنەواییکەر (مرۆڤ، شت). (٤) ئاسووددەیی؛ خۆش گوزەرانی و بەختیاری؛ حەسانەوە (٥) ئاسووددەبەخش (شت)؛ خەم ڕەوێن. (٦) لێفە.

comfortable (kum′fĕr-tə-b'l), *adj.* (۱) ڕەحەت *(a ~ bed ; ~ shoes)*

(He leads a ~ life.) (۲) بێ ئاسووددەیی

(I feel ~ here.) (۳) لە خۆشیدا؛ لە نیسراحەتدا.

(a ~ salary) (٤) [Colloq.]، بەسە؛ کەم ئێیە؛ نە کەمو نە زۆر.

n. لێفە.

-comfortably *(adv.).*

comforter (kum′fĕr-tĕr), *n.* (۱) ئاسووددەبەخش (مرۆڤ، شت). (۲) لێفە. (۳) ملپێچێکی درێژی خوری.

comforting (kum′fĕrt-iŋ), *adj.* دڵخۆشکەر؛ ئاسووددەبەخش؛ دڵنەواییکەر؛ هیوابەخش.

comfortless (kum′fĕrt-lis), *adj.* بێ ئاسووددە؛ بێ نیسراحەت؛ کەس تیایدا ناحەوێتەوە.

comfort station, ئاودەستخانەی گشتی.

comfrey (kum′fri), *n.* جۆرە ڕووەکێکە گەڵاکەی زبرو بچووکە بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت (گەڵاکەی وەک چا لێدەنرێت و دەخورێتەوە).

comic (kom′ik), *adj.* (۱) کۆمیدیایی. (۲) قۆشمە؛ سەیر. (۳) کارتۆنی.

n. (۱) کەسێکی قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ نەکتەری شانۆگەری کۆمیدیا. (۲) *(pl.)* ، [Colloq.]، کارتۆن.

comical (kom′i-k'l), *adj.* قۆشمە (مرۆڤ، ڕووداو)؛ سەیر (مرۆڤ، ڕووداو).

comic book, پەرتووکی کارتۆن.

comic strip, کارتۆن؛ چەند کارتۆنێک کە چیرۆکێک دەردەبڕن.

coming (kum′iŋ), *adj.* (۱) ئایندە؛ داهاتوو: *(the ~ Friday)* . (۲) [Colloq.]، هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێت: *(a ~ young actor)* .

comitia (kə-mish′i-ə), *n.* کۆمیتە: ئەنجوومەنێکی هاووڵاتیان لە ڕۆمای کۆندا کە فەرمانبەرانی هەڵدەبژاردو یاسای دادەنا.

comity (kom′ə-ti), *n.* نەزاکەت؛ ئاسکی؛ ڕەفتار جوانی.

comity of nations, (۱) ڕێزبوونی وڵاتێک بۆ یاساو دەزگاکانی وڵاتانی تر. (۲) ئەو وڵاتانەی پەیڕەوی ئەم بنەمایە دەکەن.

comma (kom′ə), *n.* (۱) وێرگول (خاڵبەندی). (۲) وەستانێکی کورت (ڕستە).

comma bacillus, میکرۆبی کۆلێرای ئاسیاوی

command (kə-mand′, kə-mänd′), *v.t.* (۱) فەرمان کردن؛ فەرمان بەسەردا کردن؛ بەتوندی پێ ووتن؛ بەسەردا خوڕین. (۲) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ فەرماندەری کردن. (۳) زانین و توانای بەکارهێنان هەبوون: *(He ~s a large vocabulary.)* (٤) شایستەبوون؛ ڕەوابوون؛ هەق بوون: *(His knowledge ~s respect.)* (٥) بەسەردا ڕوانین: *(The fort ~s the entire valley.)* .

v.i. دەسەڵات بەکارهێنان؛ فەرماندەرێتی کردن.

n. (۱) فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرموودە. (۲) دەسەڵاتی فەرماندەرێتی هەبوون. (۳) مەودای بینین. (٤) توانین؛ زانین (زمانێک و بەکارهێنانی). (٥) ناوچە یا بنکەیەکی سوپایی کە لەژێر فەرماندەرێتی کەسێکدا بێت (٦) فەرمانگەی فەرماندەرێکی وەها.

commandant (kom ′ən-dant′, kom′ən-dänt ′), *n.* فەرماندە؛ فەرماندەی ناوچەیەکی سوپایی؛ سەرلەشکری سوپا لە ناوچەیەکدا؛ سەرکردە.

commandeer (kom ′ən-dēr′), *v.t.* (۱) بەزۆر گرتن بە سەربان. (۲) دەست بەسەرداگرتنی شتومەک (بەتایبەتی زەوی‌وزارو خانوو) بۆ بەکارهێنانی میری یا سوپا؛ دەست بەسەرداگرتن. (۳) [Colloq.]، بەزۆر دەست بەسەرداگرتن و بردن: *(They ~ed a bus.)* .

commander (kə-man′dĕr, kə-män′dĕr), *n.* (۱) فەرماندەر؛ سەرۆک؛ سەرکردە. (۲) سەرلەشکری بڕگەیەکی سوپا؛ فەرماندەری سوپای ناوچەیەک. (۳) ئەندامێکی بەرزی هەندێ ڕێکخراوی سوارچاکی یا هی تر. (٤) پلەیەکی مام ناوەندییە لە هێزی دەریایی ئەمەریکادا.

commander in chief, (۱) فەرماندەری گشتی هێزی چەکداری وڵاتێک؛ سەرلەشکر؛ سوپاسالاری گشتی؛ سەرکردەی گشتی. (۲) سەرکردەی هێزی چەکداری وڵاتێک لە ناوچەیەکی جەنگدا.

commandery (kə-man′dĕr′ĭ, kə-män′dĕr′ĭ), *n.* (۱) ناوچه‌یەك كه لەژێر دەستی سەركردەیەكی سوارچاكاندا بێت. (۲) پلەی سەركردەیەكی وەها لە رێكخراوی سوارچاكاندا. (۳) لقی رێكخراوێكی وەها.

commanding (kə-man′dĭng), *adj.* (۱) فەرماندەر (۲) ژاڵ. (۳) سەرنج راكێش؛ بەهێز. (٤) دەپروانێت بەسەریدا: *(a ~ hilltop)*.

commanding officer, سەرلەشكری ناوچه

commandment (kə-mand′mənt, kə-mänd′mənt), *n.* (۱) [C-]، یەكێك لە دە فەرمانەكەی ئینجیل. (۲) فەرمایشت؛ فەرموودە. فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرموودە.

command module, ئەو بەشەی پاپۆڕێكی هەوایی‌یە كە ئاسمان- گەڕەكان تیایدا دەژێ و سەركردایەتی پاپۆڕە هەوایی‌یەكەی لێوە دەكەن.

commando (kə-man′dō, kə-män′dō), *n.* (۱) تاقمە سەربازێك (لە خواروو نەفەریقا) (۲) هێرشێك كە نەم تاقمە سەربازە بیكەن. (۳) كۆماندۆ پێشمەرگەیەك كە لە ناوچەیەكدا خەبات دەكات كە دوژمن دەستی بەسەرداگرتبێت

command performance, خۆنوواندنێكی شانۆگەری كە لەسەر خواستی شا یا سەرەك كۆمار پێشكەش بكرێت.

command post, بارەگا یا بنكەی سەركردایەتی لەشكر لە مەیدانی جەنگدا.

commeasurable (kə-mezh′ĕr-ə-b'l), *adj.* هاوتا؛ هاوكێش.

commedia dell'arte, كۆمیدیایەك یا شانۆگەری‌یەكی قۆشمەیە لە سەدەی شانزەهەم لە ئیتالیا دامەزرا كە بریتی بوو لە دەستكاری كردنی سەرێی نەخشەی گشتی شانۆگەری‌یەكەو بەكارهێنانی كەسانی ناو شانۆگەری ناسراو

comme il faut, [Fr.]. بەجێ؛ شیاو؛ دروست؛ چۆن پێویستە وەها.

commemorate (kə-mem′ĕr-āt′), *v.t.* یادكردنەوە؛ یادكردنەوەی پوودا و یا بەسەرهاتێك؛ بیرەوەری كردنەوە.

-commemorator *(n.)*.

commemoration (kə-mem′ĕr-ā′shən), *n.* یادكردنەوە؛ تازەكردنەوەی یادی پوودانێك؛ بیرەوەری كردنەوە.

in commemoration of, بە یادی (فلاّن شت، كەس، یا پووداو)ەوە.

commemorative (kə-mem′ĕr-ā′tĭv, kə-mem′ĕr-ə-tĭv), *adj.* یادكردنەوەیی؛ یادی؛ تایبەتی بە یادكردنەوە.

n. یادكردنەوەیەك؛ چالاكیەك كە بۆ یادكردنەوەی كەسێك یا پووداوێك پێشكەش دەكرێت

commemoratory (kə-mem′ĕr-ə-tôr′ĭ, kə-mem′ĕr-ə-tō′ri), *adj.* = commemorative.

commence (kə-mens′), *v.i. & v.t.* دەستپێكردن

commencement (kə-mens′mənt), *n.* (۱) دەستپێكردن. (۲) كاتی دەستپێكردن. (۳) پۆژی دەرچوونی قوتابیانی دوا پۆلی زانكۆ یا دانشگا یا قوتابخانەیەك و دابەشكردنی بڕوانامە بەسەریاندا. (٤) ئەو ئاهەنگەی بەم بۆنەیەوە دەگێڕرێت.

commend (kə-mend′), *v.t.* (۱) پێ سپاردن. (۲) پەسەندكردن. (۳) ستایش كردن؛ ئافەرین كردن (٤) [Archaic]، ڕێزو سڵاو ناردن بۆ برادەرێك بە یەكێكدا كە دەچێت بۆ لای؛ ڕێزو سڵاو پێ گەیاندن.

commendable (kə-mend′ə-b'l), *adj.* جێی ستایشە؛ جێی ستایش كردنە؛ باش.

-commendably *(adj.)*.

commendation (kŏm′ən-dā′shən), *n.* (۱) پێ سپاردن (۲) پەسەندكردن. (۳) ستایش؛ ستایش كردن. (٤) *(pl.)*، [Archaic] ڕێزو سڵاو ناردن بۆ برادەرێك بە كەسێكی تردا.

commendatory (kə-men′də-tôr′ĭ, kə-men′də-tō′ri), *adj.* ستایشی؛ پەسەندی.

commensal (kə-men′səl), *n.* (۱) هاوخوان؛ كەسێك كە هەمیشە لەسەر هەمان مێز نانت لەگەڵ دەخوات. (۲) هاونشین؛ پووەك یا گیاندارێك كە لەگەڵ پووەك یا گیاندارێكی تردا دەژی لە هەمان شوێندا بەبێ ئەوەی مفتەخۆر بێت.

هاوخوانە؛ هاونشین *adj.*

commensalism (kə-men′səl-iz′m), *n.* (۱) هاوخوانی. (۲) هاونشینی.

commensality (kŏm′ən-sal′ə-ti), *n.* = commensalism.

commensurable (kə-men′shoor-ə-b'l, kə-men′sĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) دەپێورێت یا دەكێشرێت بە هەمان پێوەر یا كێشان. (۲) وەك یەك؛ هاوتا؛ هاوكێش (۳) بەگوێرەی؛ بەپێی.

-commensurability *(n.)*; **commensurably** *(adv.)*.

commensurate (kə-men′shoor-ĭt, kə-men′sĕr-ĭt), *adj.* (۱) هاوتا؛ هاوكێش؛ وەك یەك؛ نەوەندەی یەك. (۲) بەگوێرەی؛ بەپێی (۳) دەپێورێت یا دەكێشرێت بە هەمان پێوەر یا كێشان.

commensurate with, بەگوێرەی؛ بەپێی؛ نەوەندەی؛ هاوكێش بێت لەگەڵ

-commensuration *(n.)*.

comment (kŏm′ĕnt), *n.* (۱) لێدووان (لە نووسین، كردەوە، پەووشت، یا پووداوێك). (۲) تێبینی؛ ڕەخنە؛ پوونكردنەوە. (۳) دەمەتەقێ؛ قسە؛ لە پاشەملە قسەكردن؛ ووتوویژ

v.i. لێدووان؛ ڕەخنەگرتن؛ تێبینین؛ ووتن؛ پوونكردنەوە.

v.t. [Archaic], پوونكردنەوە (باسی گران لە پەراوێزدا)؛ لێدووان.

commentary (kŏm′ən-ter′ĭ), *n.* (۱) لێدووان؛ تێبینی (۲) پوونكردنەوە؛ چەند تێبینی‌یەك بە مەبەستی پوونكردنەوە. (۳) یادداشت؛ یادداشت یا نووسینێكی مێژوویی بە پێنووسی یەكێك كە بەشداربووبێت لە پووداوەكاندا.

commentator (kŏm′ən-tā′tĕr), *n.* (۱) پوونكەرەوە؛ كەسێك كە تێبینی خۆی دەنووسێت بۆ پوونكردنەوەی باسێك. (۲) كەسێك كە پیشەی لێدووانە لە پووداو و دەنگوباسی پۆژانەی ژیان (بەتایبەتی لەسەر رادیۆو تەلەفزیۆن): *(a news ~)*.

commerce (kŏm′ĕrs), *n.* (۱) بازرگانی؛ ئاڵوگۆڕ. (۲) ئاڵوگۆڕی كۆمەڵایەتی. (۳) [Rare]، جووت بوون؛ گان

v.i. پەیوەندی كەسێتی لەگەڵ گرتن یا كردن.

commercial (kə-mûr′shəl), *adj.* (۱) بازرگانی: *(The two sides signed a ~ agreement.)* (۲) شتومەكی خاوی كۆ كە بەرهەم دەهێنرێ و دەفرۆشرێت بە دەزگا پیشەسازی‌یەكان بۆ بەكارهێنانی. (۳) ڕەشۆكی؛ بازاڕی. (٤) مەبەستی قازانج و پارەیە؛ هەر بۆ پارەو قازانج دەكرێت: *(a ~ painter or artist)* (٥) سەرپەرشتی دەكرێت لەلایەن جارچیانەوە: *(~ television)*.

n. جار (لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن).

commercial art, هونەری بازرگانی: بەرهەمێكی هونەری‌یە كە هونەرمەند بەمەبەستی پارەو قازانج و فرۆشتن بیكات (بەتایبەتی بۆ جاردان).

commercial college, كۆلیجی كاروبار: قوتابخانەی دەفتەرگرتن و چاپكردن و شتی تری وەها.

commercialism (kə-mûr′shəl-iz′m), *n.* (۱) بازرگانێتی؛ گیان و ڕێ‌وشوێن و كردەوەو ئامانجی بازرگانێتی. (۲) لە ئەندازە بەدەر بەتەنگەوەهاتنی قازانج و پارە

-commercialist *(n.)*; **commercialistic** *(adj.)*.

commercialize (kə-mûr′shəl-īz′), *v.t.* (۱) بەكارهێنانی ڕێ و- شوێن و ڕێبازی بازرگانی. (۲) كردنی شتێك تەنها بۆ قازانج؛ گوێ نەدان بە هیچ شتێك تەنها قازانج نەبێت. (۳) گوێ نەدانە چاكی بەرهەمێك لەبەر قازانج. (٤) وەك شتی فرۆتەنی لێكردن؛ وەك كەل‌وپەل لێكردن كە دەتوانرێ بكرێت و بفرۆشرێت؛ سووك كردن؛ شكاندن: *(They ~ sex.)*.

-commercialization *(n.)*.

commercial paper, چەک. کۆمپیانە، حەوالە... هتد کە لە کاروبارێ بازرگانیدا بەکاردەهێنرێ

commercial traveler, [British], فرۆشیاری گەڕۆک

comminate (kom′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* (١) هەڕەشەلێکردن بە لەعنەت لێکردن و لە کڵێسە دەرکردن؛ هەڕەشەلێکردن. (٢) لەعنەت لێکردن و دەرکردن لە کڵێسە.

commination (kom′ə-nā′shən), *n.* (١) هەڕەشەلێکردن بە لەعنەت لێکردن و دەرکردن لە کڵێسە؛ هەڕەشە. (٢) لەعنەت لێکردن و لە کڵێسە دەرکردن

commingle (kə-miŋ′g'l), *v.t. & v.i.* تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵاوبوون

comminute (kom′ə-nūt′, kom′ə-nōōt′), *v.t.* هاڕین؛ وورد‌کردن؛ کردن بە خۆڵ

-comminution *(n.).*

commiserate (kə-miz′ĕr-āt′), *v.t.* هاوخەمی کردن؛ دڵخۆشی دانەوە؛ هاوسۆزی کردن

commiseration (kə-miz′ĕr-ā′shən), *n.* هاوخەمی کردن؛ هاوخەمی؛ دڵخۆشی دانەوە؛ هاوسۆزی

-commiserative *(adj.).*

commissar (kom′ə-sär′), *n.* (١) سەرۆکی بەڕێوەبەرایەتییەک یا وەزارەتێک لە یەکێتی سۆڤیەتی جاراندا. (٢) کاربەدەستێکی حیزبی شیوعی سۆڤیەتی جاران کە بڵاوکردنەوەی بیروباوەڕی حیزب و دابینکردنی جەماوەر و بەردەوامی دڵسۆزی جەماوەر بۆ حیزبی پێ سپێردراوە؛ کەسێک کە لە ڕەوشت و هەڵدانیدا بۆ دابینکردنی خەڵک لە کاربەدەستێکی وەها بچێت.

commissariat (kom′ə-sâr′i-ət), *n.* (١) بەڕێوەبەرایەتی نازووقە لە سوپادا. ٢. نازووقە. (٣) ئەرک و فەرمانگەی کۆمیسار (ووشەی پێشوو ببینە). (٤) تاقمێک کۆمیسار. (٥) بەڕێوەبەرێتییەک لە یەکێتی سۆڤیەتی جاران کە نێستا پێی دەووترێ "وەزارەت"

commissary (kom′ə-ser′i), *n.* (١) فەرمانبەرێک کە دەسەڵاتێکی پێ دراوە و نوێنەری دەزگایەک بێت (وەک: کۆمیسار لە یەکێتی سۆڤیەتی جاران. کاربەدەستێکی گەورەی پۆلیس لە فەرمانسا، نوێنەری سەرەک قەشە). (٢) ئەفسەری نازووقە (سوپا)؛ فەرمانگە و فەرمانبەرانی ژێردەستی ئەم ئەفسەرە. (٣) دووکانی نازووقە لە ئۆردووگایەکدا.

commission (kə-mish′ən), *n.* (١) دەسەڵات؛ دەسەڵات پێدانێک بۆ جێبەجێکردنی کارێک یا ئەرکێک؛ دەسەڵات پێدان. (٢) بڕوانامە یا فەرمانی پێدانی ئەم دەسەڵاتە. (٣) دەسەڵاتی جێگری کردن. (٤) ئەرکێک (کە یەکێک دەسەڵاتی دراوەتێ بیکات یا ببینێ لەبری یەکێکی تر). (٥) لیژنە؛ لیژنەیەکی تایبەتی کە دەسەڵاتی دەدرێتێ بۆ جێبەجێکردنی کارێک یا لێکۆڵینەوەی شتێک. (٦) کردنی کارێک یا شتێک *(~ of a crime)*. (٧) ئەو کارەی دەکرێت. (٨) مز؛ کۆمسیۆن؛ بەشی فرۆشیار: ئەو بەشە یا پارەیەی کە کۆمپانیێک دەیدات بە فرۆشیارێکی بۆ فرۆشتنی شتومەکی کۆمپانیێکە یا بینینی ئەرکێک (زیاد لە موچە یا هەندێ جار لەباتی موچە). (٩) بڕوانامەی پێدانی پلەی ئەفسەری لە هێزی چەکداردا بە کەسێک؛ ئەم پلەیە و دەسەڵاتەکەی.

v.t. (١) دەسەڵات پێدان بۆ جێبەجێکردنی کارێک یا بینینی ئەرکێک. (٢) داواکردن. (٣) خستنە بەر کاری پاپۆڕێک لە هێزی دەریاییدا.

in commission, (١) لەژێر کاردایە (پاپۆڕی جەنگی)؛ لە کارکردندایە. (٢) کاری پێ دەکرێت؛ کار دەکات؛ بەکەڵکی بەکارهێنان دێت

out of commission, (١) لە کارکردندا نییە (پاپۆڕی جەنگی)؛ لەژێر کاردا نییە (٢) کاری پێ ناکرێت؛ بەکار نەماوە؛ بەکار نایەت؛ پەکی کەوتووە؛ شکاوە

commissionaire (kə-mish′ən-âr′), *n.* دەرگاوان؛ بەردەست

commissioned (kə-mish′ənd), *adj.* پلەی ئەفسەرێتی دراوەتێ لە هێزی چەکداردا

commissioner (kə-mish′ən-ĕr), *n.* (١) دەسەڵات پێدراو؛ کەسێک کە لیژنەیەک دەسەڵاتی جێبەجێکردنی کارێکی دەداتێ (٢) ئەندامی لیژنەیەک. (٣) کاربەدەستێکی گەورەی میری کە دەزگایەک بەڕێوە دەبات: *(a ~ of highways)* (٤) سەرپەرشتیاری یەکێک لە یاریی وەرزشییەکانی وڵاتێک: *(a baseball ~)* (٥) ئەندامی بەڕێوەبەری لیژنەیەکی ڕامیاری ناوچەیەک.

-commissionership *(n.).*

commission merchant, بازرگانی سەوداگەرێتی: کەسێکە کە شتومەک دەکڕێت و دەفرۆشێت بۆ خەڵک بە پارە.

commissure (kom′ə-shoor′), *n.* (١) هێڵ یا شوێنی بەیەک‌گەیشتنی دوو شت؛ تیپک؛ جەمسەر. (٢) ئەو دەزوولە دەمارانەی بەشی ڕاست و چەپی مێشک بەیەک دەگەیێنن و هەروەها هی بڕیراگەی پشتیش.

commit (kə-mit′), *v.t.* (١) کردن: *(to ~ a crime)* . (٢) پێ سپاردن؛ دانە دەست. (٣) خستنە بەندیخانە، نەخۆشخانە، یا زێر چاودێرییەوە: *(He was ~ted to prison.; She was ~ted to a mental hospital.)* (٤) هەڵگرتن، تۆمارکردن، یا لەبەرکردنی بۆ دواڕۆژ: *(to ~ to memory)* . (٥) بەڵێندان (بۆ کردنی کارێک)؛ بەڵێن یا پەیمان دان بە کەسێک یا دڵ پێدانی (٦) ناردنی گەڵاڵەی یاسایەک بۆ لیژنە (پەرلەمان).

commit suicide, خۆکوشتن.

commit to memory, لەبەرکردن؛ ڕەوانکردن (هەڵبەست، ووتار... هتد).

commit to paper (or writing), نووسین؛ تۆمارکردن لەسەر کاغەز؛ خستنە سەر کاغەز.

-committable *(adj.).*

commitment (kə-mit′mənt), *n.* (١) پێ سپاردن؛ دانە دەست. (٢) خستنە بەندیخانە یا نەخۆشخانەی نەخۆشی مێشکەوە. (٣) فەرمانی دادگا بە خستنە بەندیخانەی کەسێکەوە. (٤) بەڵێنێک یا ڕێکەوتنێکی دارایی. (٥) ناردنی گەڵاڵەی یاسایەک بۆ لیژنە (پەرلەمان). (٦) بەڵێن؛ شتێک کە بە بەڵێن دراوێت بە کەسێک. (٧) پەیمانی بەردەوامی پەیوەندی و دڵسۆزی و لەخۆبوردن و خۆشەویستی بۆ مرۆڤێک، ڕێبازێک، کارێک یا بیروباوەڕێک: *(He feels a deep ~ to her.; She feels a deep ~ to liberal policies.; His ~ to work is unshakable.)*

committal (kə-mit′'l), *n.* - commitment.

committee (kə-mit′i), *n.* (١) لیژنە؛ کۆمیتە. (٢) پێ سپێردراو (زەوی‌وزار، مندال، کەسێکی بێکارە).

in committee, لەبەردەمی لیژنەدایە بۆ لێکۆڵینەوە (گەڵاڵەی یاسا).

committeeman (kə-mit′i-mən), *n.* ئەندامی لیژنە یا کۆمیتە.

committeewoman (kə-mit′i-woom′ən), *n.* ئەندامی ژنی لیژنە یا کۆمیتە.

commix (kə-miks′, ko-miks′), *v.t. & v.i.* تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵاوبوون.

commixture (kə-miks′chĕr, ko-miks′chĕr), *n.* تێکەڵ؛ ئاوێتە؛ هەمەچەشن.

commode (kə-mōd′), *n.* (١) سەرپێچی ژنانە (کە لە کۆندا باودبوو). (٢) دۆڵابێکی پاژێنداوەی نزم. (٣) دەستشۆرێنکی جووڵێنراوی سەر سێپا. (٤) دەفری جووڵێنراوی میز (لە ژووری نووستندا)؛ کورسییەک کە دەفرێکی وەهای تێدایە. (٥) ئاودەست (هی لەسەر دانیشتن)؛ ئاودەستخانە

commodious (kə-mō′di-əs), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە. (٢) شیاو؛ گونجاو؛ باش.

commodity (kə-mod′ə-ti), *n.* شتومەک؛ کەل‌وپەل؛ فرۆتەنی؛

شتێك كه دەكرێت و دەفرۆشرێت؛ كالا

commodore (kom′ə-dôr′, kom′ə-dōr′), *n.* (١) پلەیەكی بەرزی نەفسەری یەیە لە هێزی دەریایی ئەمەریكادا. (٢) ئەفسەرێكی هێزی دەریایی ئینگلیزی. (٣) ناوێكی رێزلێگرتنە دەدرێت بە سەرۆكی یانەی خاوەن یەخت و بەلەمەكان و بە كاپتنی كەشتی‌یەكی بازرگانی.

common (kom′ən), *adj.* (١) هاوبەش؛ وەك یەك: *(The five of us have ~ interests.)* (٢) گشتی. (٣) ناوكۆ؛ گشتی؛ هاوبەشی؛ هی هەموو كەسە. (٤) بڵاو؛ باو. (٥) ناسایی؛ شتێك كە زوو زوو پووبدات یا ببینرێ: *(a ~ sight; a ~ occurence)* (٦) بێ پلە: *(a ~ soldier)* (٧) بازاڕی؛ هەرەمە؛ پەشۆكی. (٨) ناوی شتێكی ناتایبەتی (رێزمان): *(book, apple, chair, street)*. رەگەزی نێر یا مێ (رێزمان): *("Child" is of ~ gender.)*. (٩) هاوژێرە (بیركاری).

n. (١) *(pl)*، جەماوەر؛ خەڵك؛ بۆرەپیاوان؛ میللەت. (٢) *(sometimes pl)*، زەوی‌وزاری ناوكۆ یا گشتی؛ كێڵگە یا باخچەی گشتی (٣) مافی كەسێك لە خانوو، زەوی‌وزار یا ناوێكدا هەروەك خاوەنەكەی. (٤) نوێژێكی تایبەتی (كڵێسە).

-commonness ***(n.).***

by common consent, بە رای هەموو؛ بە رای گشت كەس.

in common, ناوكۆ؛ هی هەموو كەسێكە؛ هاوبەش.

commonage (kom′ən-ij), *n.* (١) مافی لەوەڕاندنی مەڕوماڵات لە لەوەڕگای دێكەدا (٢) ناوكۆیەتی زەوی‌وزارو لەوەڕگای ناوكۆ یا هی هەموو كەس. (٣) زەوی‌وزارو لەوەڕگای ناوكۆ یا هی هەموو كەس. (٤) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان؛ خەڵك؛ گەل.

commonalty (kom′ən-əl-ti), *n.* (١) جەماوەر؛ خەڵك. (٢) بۆرەپیاوان؛ چینە نزمەكانی كۆمەڵ (٣) بەشدارگە؛ ئەندامانی بەشدارگە.

common carrier, كۆمپانی گواستنەوەی گشتی: كۆمپانی یا كەسێك كە خەڵك و شتومەك بە پارە دەگوێزێتەوە (پێی دەڵێن: " common " چونكە ئەبێ بەبێ جیاوازی كردن كار بۆ هەموو كەس بكات).

common denominator, (١) هاوژێرە (بیركاری). ٢) شتێك كە چەند كەس، ڕێكخراو، وڵاتێك هەمان ڕایان هەیە دەربارەی و لەسەری ڕێك دەكەون.

common divisor, ژێری ناوكۆ (بیركاری).

commoner (kom′ən-ēr), *n.* (١) بۆرەپیاو؛ ئەندامێكی گەل یا جەماوەر. (٢) كەسێك كە بەگزادە نەبێت. ٣) [Rare]، ئەندامی پەرلەمانی ئینگلیزی (ئەنجوومەنی جەماوەری).

common fraction, كەرتی ناسایی (بیركاری).

common law, یاسای ناسایی: یاسای نەنووسراوە كە خەڵكی وڵاتێك لەسەری ژێرو لە كەلەپوورو نەریت و كلتوورو سەلیقەی ئەو میللەتەوە هەڵقوڵاوە.

common-law marriage, ژن‌ومێردی یا مارەكردنێك كە بریتی‌یە لە ژیانی ژن و پیاوێك بەبەكەوە وەك ژن و مێرد بەبێ مارەبڕینیان لەبەكتری بەشێوەیەكی ئایینی یا لە دادگا.

commonly (kom′ən-li), *adv.* بەناسایی؛ بەگشتی؛ بەشێوەیەكی ناسایی

common man, یەكێك لە میللەت یا جەماوەر؛ كەسێكی ناسایی؛ بۆرەپیاو.

Common Market, بازاڕی هاوبەش یا گشتی: یەكێتی یا یەكگرتنێكی ئابووری‌یە لەنێوان وڵاتە ئەوروپی‌یەكاندا.

common multiple, چەندجارەی ناوكۆیی.

common people, جەماوەر؛ میللەت؛ خەڵك؛ خەڵكی سادە؛ بۆرەپیاوان.

commonplace (kom′ən-plās′), *n.* (١) ووتەیەك یا تێبینی‌یەكی ووشكو كۆن و بێ تام؛ ووتەیەكی هیچ‌وپووچ. (٢) شتێكی ناسایی و سەرنج ڕانەكێش: *(The airplane is now a ~ .)*. *adj.* ناسایی؛ كۆن و سواو؛ بێ تام؛ هیچ‌وپووچ.

commons (kom′ənz), ***n.pl.*** (١) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان؛ خەڵكی سادە؛ میللەت بێجگەلە بەگزادەكان. (٢) ژەمی خواردەمەنی كە دەدرێت بە كۆمەڵێك خەڵك پێكەوە. (٣) ئەم جۆرە خواردەمەنی‌یە كە كۆلیج یا زانكۆیەك دەیدات بەو قوتابیانەی لەناو زانكۆكەدا دەژین. (٤) چێشتخانە یا هۆڵی نانخواردنی ئەو قوتابیانەی لەناو زانكۆدا دەژین.

the Commons, *Also* **the House of Commons,** پەرلەمانی ئینگلتەرەو كەنەدا.

common school, قوتابخانەیەكی سەرەتایی گشتی خۆڕایی.

common sense, سەلیقە؛ شارەزایی زگماكی.

commonweal (kom′ən-wēl′), *n.* خێرو خۆشی هەموان؛ قازانجی هەموان؛ چاكەی گشتی.

commonwealth (kom′ən-welth′), *n.* (١) میللەت؛ دانیشتووانی وڵاتێك. (٢) وڵاتێك كە گەلەكەی خۆی خۆی بەڕێوەبەرێت؛ دیموكراسی؛ حوكمڕانی گەل. (٣) [-C]، كۆمنوێڵس: یەكێتی وڵاتەكانی سەر بە بەریتانیا؛ هەرێمەكێك لەم وڵاتانە بەتایبەتی كە ناسراوە بە: " Commonwealth of Australia " (٤) یەكێك لە ویلایەتەكانی وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا (بەتایبەتی ویلایەتی: كێنتەكی، ماریلاند، ماساچوستس، پەنسلڤانیا و ڤەرجینیا). (٥) چەند وڵاتێك كە یەك دەگرن لەپێناوی قازانجی هەمووياندا. (٦) [Obs.]، قازانجی گشتی؛ خێرو خۆشی هەموان.

the Commonwealth, فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە لە سەردەمی كرۆمۆێڵو كوڕەكەیدا (سانی ١٦٤٩–١٦٦٠).

commotion (kə-mō′shən), *n.* هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ناشووب؛ جم‌وجوڵ؛ ناڕاوە.

commove (kə-mōōv′), *v.t.* هێنانەجۆش؛ بزواندن؛ هێنانە جم‌وجوڵ.

communal (kom′yoo-n'l, kə-mū′n'l), *adj.* (١) تایبەتی بە كۆمەڵێك خەڵك كە پێكەوە دەژین. (٢) ناوكۆیی؛ هی هەموو كەس؛ پێكەوە

communalism (kom′yoo-n'l-iz'm, kə-mū′n'l-iz'm), *n.* شێوەیەكی حوكمڕانی‌یە كە سەربەخۆیی ناوخۆیی دەدات بە هەموو كۆمەڵگا یا كۆمەڵە خەڵكێك كە پێكەوە دەژین لە ناوچەكانی وڵاتدا.

-communalist ***(n.)***; **communalistic** ***(adj.).***

communalize (kom′yoo-n'l-iz′, kə-mū′n'l-īz′), *v.t.* كردن بە موڵكی هەموو كەس؛ كردن بە هی گشتی؛ ناوكۆیی كردن.

commune (kə-mūn′), *v.i.* (١) ووتوویژی گیانی بە گیانی لەگەڵدا كردن؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن؛ لەنزیكەوە لەگەڵ دووان؛ ئ نزیكبوونەوەیەكی گیانی و هۆشی؛ هاوبەشی كردنی كەسێك یا چەند كەسێكی تر لە هەستو نەستو بیروباوەڕو خۆشی و ناخۆشیدا؛ پەیوەندی گیانی لەگەڵ بەستن. (٢) بەشداربوون لە شێوی خودایی لە كڵێسەدا؛ بەشداربوون لە باوو نەریتێكی ئایینیدا لە كڵێسە كە بریتی‌یە لە خواردنی پارچە نانێكی بچووك كە تەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەكێشێت و دەیداتە دەست.

n. ووتوویژێكی گیانی بە گیانی؛ دڵی خۆ هەڵڕشتن بۆ یەكتری؛ لەیەك نزیكبوونەوەیەكی گیانی و هۆشی.

commune with oneself, بیركردنەوە؛ لە خۆ نزیكبوونەوە.

commune (kom′ūn), *n.* (١) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان. (٢) كۆمەڵێك خەڵك كە لە یەك گەڕەك یا شاردا بژین. (٣) بچووكترین ناوچە كە سەربەخۆیی ناوخۆیی هەبێت لە هەندێك لە وڵاتەكانی ئەوروپادا وەك فەرەنسا، ئیتاڵیا، بەلجیكا و سویسرا. (٤) كۆمەڵگەیەكی بچووكی لادێیە ئەندامەكانی هەمان بیروباوەڕیان هەیە بەرامبەر بە ژیان لە خانوویەكی گەورە یا چەند خانوویەكدا دەژین و هەرچی

زەوی‌وزارو ساماندیان هەیە هاوبەشییە لەنێوانیاندا.

the commune, کۆمیونی پاریس (۱) لیژنەیەکی شۆڕشگێڕیی بوو کە حوکمڕانی پاریسی دەکرد لە ساڵی ۱۷۸۹–۱۷۹۵ (۲) فەرمانڕەوایی شۆڕشگێڕیی پاریس لە ساڵی ۱۷۸۱دا کە نزیکەی دوو مانگی خایاند.

communicable (kə-mūˊni-kə-b'l), *adj.* (۱) دەردەبڕێت؛ دەتوانرێت دەربڕێت (بیرۆباوەڕ) (۲) درمی؛ لە کەسێکەوە تووشی کەسێکی تر دەبێت (نەخۆشی): *(a ~ disease)* (۳) [Archaic]. زۆرۆێژ؛ چەنەباز.

-communicability *(n.).*

communicant (kə-mūˊni-kənt), *n.* (۱) بەشداربوویەک لە "communion" دا (ئەم وشەیە ببینە). (۲) پاگەیێنەری دەنگوباس.

communicate (kə-mūˊnə-kātˊ), *v.t.* (۱) پەیوەندی لەگەڵ کردن؛ پێ پاگەیاندن (دەنگوباس، نامە، فەرمان، پەیام، بیرۆڕا)؛ ووتووێژکردن؛ گەیاندن (نامە، سپاردە) (۲) پێ گەیاندن (نەخۆشی). *(to ~ disease)* .

v.i. (۱) بەشداربوو لە "communion" دا یا پێدرانی. (۲) دان و وەرگرتن (دەنگوباس، سپاردە، نامە، پەیام، نیشانە) بە ووتن و نووسین و نیشان نادن؛ پەیوەندی کردن یا بەستن؛ لەگەڵ دووان: *(He cannot ~ with people.; You can ~ by telephone.; Try to ~ with her.)* (۳) پێکەوەبوون یا بەستران؛ هیچ لەنێواندا نەبوون: *(The living room ~s with the dining room.)*

communication (kə-mūˊnə-kāˊshən), *n.* (۱) پاگەیاندن؛ پێ گەیاندن (۲) ووتووێژ؛ پێدان یا پێدان و وەرگرتنی دەنگوباس و پەیام و نیشان بەهۆی ووتووێژو نووسین و نیشانەوە. (۳) ئەو دەنگوباس و نامە و سپاردەو نیشانەی کە دەگەیەنرێت؛ پەیام. (٤) *(pl.)* هۆی گەیاندن یا پەیوەندی کردن، بەتایبەتی: (ا) *(pl.)*، ڕێگەی ناردن و وەرگرتنی دەنگوباس و پەیام بە تەلەفۆن و تەلەگراف و رادیۆ... هتد. (ب) *(pl.)*. ڕێگەی گواستنەوەی لەشکرو ئاووقە. (ج) *(pl.)*. ڕێگاوبان؛ هۆی هاتوچۆ. (٥) پەیوەندی. (٦) زانست و هونەری گەیاندن (زانکۆ).

communication satellite, مانگی دەستکردی پەیوەندی کردن یا گەیاندن (کە نامە یا نیشانەی رادیۆو تەلەفزیۆن دەگەیەنێت).

communicative (kə-mūˊnə-kāˊtiv, kə-mūˊni-kə-tiv), *adj.* (۱) قسەکەر؛ دەم ڕاست؛ بۆ قسە دانەماو؛ زۆرۆێژ (۲) تایبەتی بە ڕاگەیاندن یا گەیاندن.

communicator (kə-mūˊnə-kāˊtêr), *n.* گەیێنەر؛ ڕاگەیێنەر؛ پێ گەیێنەر (مرۆڤ، شت).

communion (kə-mūnˊyən), *n.* (۱) بەشداربوون؛ هاوبەش بوون (کردار، پرۆسە... هتد)؛ هاوبەشی. (۲) هاوبەشی کردنی کەسێک یا چەند کەسێکی تر لە هەست و نەست و بیرۆباوەڕو خۆشی و ناخۆشیدا؛ ووتووێژێکی گیانی بە گیانی؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن؛ ڵێ نزیکبوونەوەیەکی گیانی و هۆشی (لەگەڵ مرۆڤ یا سروشتدا)؛ پەیوەندی گیانی بە گیانی. (۳) پەیوەندییەکی ئایینی نزیک یا بەهێز. (٤) کۆمەڵە کەسێک کە هەمان ئایین و بیرۆباوەڕیان هەبێت. (٥) [C-]. بەشداربوون لە باوو نەریتێکی ئایینیدا لە کڵێسە کە بریتییە لە خواردنی پارچە نانێکی بچووک کە قەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەگێشێت و دەیداتە دەست.

communiqué (kə-mūˊnə-kāˊ), *n.* بەیاننامە؛ ڕاگەیاندننامە؛ ڕاگەیاندن

communism (komˊyoo-nizˊm), *n.* کۆمیونیزم؛ شیوعیەت. فەلسەفەو ڕێبازی شیوعیەت کە بریتییە لە بوونی گەل بە خاوەنی هۆی بەرهەم-هێنان؛ فەلسەفەی مارکس و نەنجلز.

communist (komˊyoo-nist), *n.* کەسێکی شیوعی؛ شیوعی. *adj.* کۆمیونیستی یا شیوعی؛ تایبەتی بە کۆمیونیست و کۆمۆنیزم.

communistic (komˊyoo-nisˊtik), *adj.* کۆمیونیستی؛ شیوعی؛ تایبەتی بە کۆمیونیزم یا شیوعیەت.

Communist Manifesto, بەیاننامەی شیوعی یا کۆمیونیستی؛ ناملیکەیەکە مارکس و ئەنجلز ساڵی ١٨٤٨ بڵاویان کردەوە.

Communist Party, حیزبی شیوعی؛ حیزبی مارکسی–لینینی.

community (kə-mūˊnə-ti), *n.* (۱) کۆمەڵگا؛ کۆمەڵ؛ جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵک. (۲) ئەو شار، دێ، گەڕەک یا ناوچەیەی ئەم کۆمەڵە خەڵکەی تیادا دەژی. (۳) کۆمەڵێک گیاندار یا پرووەک کە لە یەک شوێندا بژین (٤) کۆمەڵێک خەڵک کە لە هەمان دەوروبەردا بژین و هەمان کارو هەوەس و حەزیان هەبێت: *(a college ~)* . (٥) لێکچوون؛ هاوشێوەیی.

community center, مەڵبەندی کۆمەڵایەتی؛ خانوویەک یا چەند خانوویەکی پێکەوەیە کە دانیشتووانی گەڕەکێک، دێیەک یا شارێک هەرکاتێک بیانەوێت تێیدا کۆدەبنەوە بۆ کاروباری کۆمەڵایەتی و کلتووری و ڕابواردن

community chest (or fund), سندوقی دارایی کۆمەڵگا؛ بریتییە لەو پیتاکەی دانیشتوانی ناوچەیەک یا شارێک کۆی دەکەنەوە بۆ بەکارهێنانی بۆ پێویستی کۆمەڵایەتی شارەکە.

community property, ئەو مووڵکەو زەوی‌وزارەی کە ژن و مێردێک پێکەوە خاوەنی بن، واتە هی هەردووکیان بێت.

communize (komˊyoo-nīzˊ), *v.t.* (۱) کردن بە موڵکی ناوکۆیی کۆمەڵگا. (۲) کردن بە کۆمیونیست یا شیوعی.

commutable (kə-mūtˊə-b'l), *adj.* دەگۆڕێنتەوە؛ دەگۆڕێنتەوە؛ ئاڵوگۆڕ دەکرێت؛ کەم دەکرێتەوە (سزا).

commutate (komˊyoo-tātˊ), *v.t.* گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.

commutation (komˊyoo-tāˊshən), *n.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن. (۲) گۆڕینی دانەوەی قەرز لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر (بەتایبەتی کردن بە قیست). (۳) هاتوچۆکردنی ڕۆژانەی کرێکارو فەرمانبەر لە دەرەوەی شارەوە بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار یا لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر بەهۆی شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکەوە. (٤) گۆڕینی ناراستەی تەووژمی کارەبا. (٥) کەمکردنەوەی سزای تاوانبارێک؛ سووک کردنی سزا؛ گۆڕینی سزایەک بە سزایەکی تر.

commutation ticket, بلیتی نرخ داشکاو: بلیتێکە کە خاوەنەکەی دەتوانێت بە شەمەندەفەر هاتوچۆی پێ بکات لەکاتی تایبەتیدا بە نرخێکی داشکاو.

commutative (kə-mūˊtə-tiv, komˊyoo-tāˊtiv), *adj.* تایبەت بە گۆڕینەوە یا ئاڵوگۆڕکردن.

commutator (komˊyoo-tāˊtêr), *n.* ئامێری گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.

commute (kə-mūtˊ), *v.t.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن. (۲) کەمکردنەوە یا سووک کردنی سزای تاوانبارێک. (۳) گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.

v.i. (۱) ئاڵوگۆڕبوون. (۲) گۆڕینی شێوەی قەرزدانەوەو کردنی بە قیست. (۳) هاتوچۆکردنی ڕۆژانەی کرێکارو فەرمانبەر لە ماڵەکەیەوە لە دەرەوەی شار بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار یا لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر بە شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکە.

commuter (kə-mūtˊêr), *n.* هاتوچۆکەری ئیش؛ کەسێکە کە هەموو ڕۆژێک هاتوچۆ دەکات لە ماڵەکەیەوە لە دەرەوەی شار بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار بە شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکە.

compact (kəm-paktˊ), *adj.* (۱) پتەو؛ قایم؛ پەستراوە؛ پێچراوە. (۲) گرد؛ سفت؛ شوێن کەم دەگرێت. (۳) کورت؛ باش داڕێژراو (ڕستە): *(a ~ sentence)* . (٤) پێکدێت لە؛ پێکهاتووە لە. (٥) تایبەتێیە بە مۆدێلێکی ئوتومبیل کە بچووکترو سووکترە لە مۆدێلی ترو لێخوڕین و ڕاگرتنیشی کەمتری تێ دەچێت؛ هی ئوتومبیلی بچووک.

v.t. (۱) بەتوندی و گرێ پێچانەوە (۲) پەستنەوە بۆ نەوەی جێگە کەمتر بگرێت

n. (۱) سندوقێکی بچکۆلەی ئارایشت. (۲) ئوتومبێلێکی بچووک. (۳) پەیمان، پێکەوتن.

companion (kəm-pan′yən), *n.* (۱) هاوڕێ، ئاوەڵ، هاودەم، هاودەنگ، برادەر، یار، دۆست، هاوجێ. (۲) بەردەست (مال، گەشت)، یاوەر. (۳) نەندامێکی پلە نزمی کۆمەڵی سوارچاکان. (٤) هاونیلە، وەک، ئاوەڵ

v.t. لەگەڵدابوون، هاودەمی کردن

companion (kəm-pan′yən), *n.* پێ پێلەکەی ئاو پاپۆڕ

companionable (kəm-pan′yən-ə-b'l), *adj.* هاودەمی خۆشە، نەگەڵ بوونی خۆشە، هاوڕێی چاکە

companionate (kəm-pan′yən-it), *adj.* تایبەتی بە هاودەم یا هاوڕێ، هاوڕێیی، هاودەمی، ئاوەڵی

companionate marriage, ژن‌ومێردایەتی برایەتییە لە ژن‌ومێردایەتێیەک کە ژن و مێردەکە مندالیان نابێت هەتا دڵنیا نەبن کە دەتوانن پێکەوە بمێننەوە و بەئاسانیش دەتوانن یەکتری تەڵاق بدەن.

companionship (kəm-pan′yən-ship′), *n.* (۱) هاوڕێیەتی، ئاوەڵێتی، هاودەمێتی، لەگەڵ یەکتردا بوون (۲) کۆمەڵێک لە هاودەمان. (۳) نزمترین پلەی کۆمەڵی سوارچاکان.

companionway (kəm-pan′yən-wā′), *n.* (۱) پێ پێلەکەی ئاو پاپۆڕ ۲ ـەوە شوێنەی کە پێ پێلەکەیەکی وەها گرتوویەتی.

company (kum′pə-ni), *n.* (۱) هاودەمی، ئاوەڵی، هاوڕێیەتی (۲) کۆمەڵێت خەڵک، کۆمەڵ. (۳) هاوڕێ *(People are judged by the ~ they keep.)* . (٤) تیپ، گۆرانی، ئاواز، تیپ (٥) کۆمپانیا. (٦) ئەو بەشداربوونەی ئاویان نابڕێت لە ئاری کۆمپانیاکەدا: *(John Smith and C~)* (۷) [Colloq.] میوان: *(Are you having ~ tonight?)* (۸) پەل، سوپا (۹) هەموو کەشتیوانی پاپۆڕێک

bear company, لەگەڵدابوون، هاوڕێیەتی کردن

keep company, هاوڕێیەتی کردن، هاودەمی کردن، هەمیشە لەگەڵدا بوون

part company, جیابوونەوە، بە برادەری نەمان (دوو هاوڕێ)

company union, یەکێتی کرێکارانی کۆمپانیایەک کە بەشێک نەبێت لە یەکێتی گشتی کرێکارانی وڵاتەکە، یەکێتییەکی کرێکاران کە لەژێر دەستی خاوەن کاردا بێت.

comparable (kom′pĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) بەراوورد دەکرێن (۲) لەیەک دەچن، وەک یەک وان

comparably (kom′pĕr-ə-bli), *adv.* (۱) لەڕووی بەراوورد‌ەوە (۲) تارادەیەک

comparative (kəm-par′ə-tiv), *adj.* (۱) بەراوورکاری، بەراوورد، بەراووردی *(~ literature)* (۲) هەڵدەسەنگێنرێ بە بەراوورد‌کردن لەگەڵ شتێکی تردا: *(~ happiness)* . (۳) پلەی دووەمی بەراوردی ناوەڵناو یا ناوەڵفرمان (ڕێزمان): (big- bigger; handsome- more handsome; slowly- more slowly) .

n. پلەی دووەمی بەراوردی ناوەڵناو یا ناوەڵفرمان (ڕێزمان): *("Prettier" and "more beautiful" are the ~s of "pretty" and "beautiful" .)*

comparative linguistics, زمانەوانی بەراوردکاری: بەشێکە لە زانستی زمان کە هەوڵ دەدات پەیوەندی لەنێوان زمانەکاندا بدۆزێتەوە.

comparative literature, وێژەی بەراوردکاری: بریتییە لە بەراوردکردن یا لێکۆڵینەوەی وێژەی دوو نەتەوە یا زیاتر

-comparatively *(adv.).*

compare (kəm-pâr′), *v.t.* (۱) (~ to): لەیەکچواندن: پێشاندانی لەیەکچوونی دوو شت. (۲) (~ with): بەراوردکردن: پێشاندانی جیاوازی و لەیەکچوونی دوو شت. (۳) بەراوردکردنی ناوەڵناو یا ناوەڵفرمان (ڕێزمان): (small- smaller; beautiful- more beautiful; quickly- more quickly) .

v.i. (~ with), شان لە شان دان، هاوتابوون، هاوسەنگ بوون.

beyond (or past or without) compare, بێ وێنە (لە باشی یا خراپیدا)، وێنەی نەبیە

comparison (kəm-par′ə-s'n), *n.* (۱) بەراوردی، بەراوردکردن، بەراوورد، بەرامبەرکردن. (۲) لەیەکچوون، وەک یەک وابوون. (۳) بەراوردی ناوەڵناو یا ناوەڵفرمان (ڕێزمان): (long-longer-longest; good-better-best; slowly- more slowly- most slowly) .

in comparison with, نەگەر بەراوردی بکەیت لەگەڵ، لەچاو ئەوی تر یا ئەوانی تردا.

no comparison between, زۆر جیاوازن، بەراوورد ناکرێن، واتە یەکێکیان زۆر باشترە لەوی تریان.

compart (kəm-pärt′), *v.t.* بەش بەش کردن، خانە خانە کردن، کردن بە بەشی بچووک بچووک و جیاکردنەوەیان لەیەکتری، جیاکردنەوە

compartment (kəm-pärt′mənt), *n.* (۱) ژوور، خانە، بەش. (۲) ژووری بچووکی نووستنی ناو شەمەندەفەر. (۳) هاوڕێ *(People are judged by the ~ they keep.)* . (٤) تیپ، گۆرانی، ئاواز، تیپ (٥) کۆمپانیا. (٦) ئەو بەشداربوونەی ئاویان نابڕێت لە ئاری کۆمپانیاکەدا: *(John Smith and C~)* (۷) [Colloq.] میوان: *(Are you having ~ tonight?)* (۸) پەل، سوپا (۹) هەموو کەشتیوانی پاپۆڕێک

compass (kum′pəs), *v.t.* (۱) بەدەوردا گەڕان، بەدەوردا چوون یا پێشتن. (۲) دەوردان، ئاڵوورقەدان. (۳) تێگەیشتن. (٤) هێنانەدی، بەجێهێنان، بەدەستهێنان: *(He was unable to ~ his ends.)* (٥) پیلان گێڕان.

n. (۱) *(pl.)* ، پرگار. (۲) چێوە، کەمەرە. (۳) شوێنێکی دەورەگیراو. (٤) مەودا، ڕادە. (٥) قیبلەنما، ڕێنوما. (٦) مەودای دەنگ یا ئاوازی مۆسیقا (لە نزمترین دەنگ یا ئاوازەوە بۆ بەرزترین).

adj. خڕ، بازنەیی، نیوبازنە.

-compassable *(adj.).*

compass card, پەپکەی قیبلەنما: کە دەرزی موگناتیسی قیبلەنماکەی تێدایە و سی‌ودوو نیشانەی قیبلەنماکەو سێسەدو شەست بەشی بازنەکەی لەسەر دیاریکراوە.

compasses (kum′pəs-iz), *n.pl.* پرگار.

compassion (kəm-pash′ən), *n.* هاوسۆزی، بەزەیی.

compassionate (kəm-pash′ən-it), *adj.* بەبەزەیی، بەسۆز، بەهەست.

v.t. بەزەیی پێداهاتنەوە، هاوسۆزی لەگەڵ کردن.

-compassionately *(adv.).*

compass plant, پووەکێکی گوڵ زەردە گەڵەکەی بەرەو باکوورو باشوور دەڕوانێت.

compass saw, مشاری بڕینەوەی شتی چەماوە.

compatibility (kəm-pat′ə-bil′ə-ti), *n.* لەگەڵ یەک گونجان، گونجان، شیان.

compatible (kəm-pat′ə-b'l), *adj.* (~ with), گونجاو، دەگونجێت، لەگەڵ یەک دەگونجێن، شیاو.

compatriot (kəm-pā′tri-ət, kəm-pat′ri-ət), *n.* (۱) هاوواڵت، یا هاونیشتمان. (۲) [Colloq.]، هاوڕێ، برادەر، هاوکار.

adj. هاوواڵت، هاونیشتمان.

compeer (kəm-pêr′, kom′pêr), *n.* (۱) هاوسەنگ، هاوتا، هاوپلە (۲) هاوڕێ، برادەر، هەڤاڵ.

compel (kəm-pel′), *v.t.* (۱) زۆرلێکردن. (۲) ناچارکردن. (۳) بەزۆر کردن یا هێنانە دەست.

(٤) کۆکردنەوە یا خرکردنەوە بەزۆر (مەڕومالات)
(٥) بەزۆر هێنانەبەر بارەوە؛ بەزۆر دابینکردن.

compellation (kom′pə-lā′shən), *n.* (١) بانگ کردن بە ناو یا نازناوێکەوە (٢) ناو؛ نازناو.

compend (kom′pend), *n.* = a compendium.

compendious (kəm-pen′di-əs), *adj.* کورت‌و پوخت

compendium (kəm-pen′di-əm), *n.* کورتە؛ پوختە (باس)

compensate (kom′pən-sāt′), *v.t.* (١) بۆ بژاردن (زیان)؛ قەرەبو بۆ کردنەوە

(The government ~d the owners for the land taken from them.)

(٢) هەق کردنەوەی شتێک؛ هەق بۆ کردنەوە
(٣) هاوکێش کردن (مەکینەکاری). (٤) پرکردنەوە (کەم‌وکوڕی).

v.i. هەق بۆ کردنەوە؛ هەق کردنەوە؛ بۆ بژاردن.

compensation (kom′pən-sā′shən), *n.* (١) بۆ بژاردن (زیان)؛ قەرەبو بۆ کردنەوە؛ هەق بۆ کردنەوە. (٢) بژاردەی زیان؛ پاداشت.
(٣) داپۆشینی کەم‌وکوڕییەک بە زیاتر نواندنی خوویەکی باش‌و پەسەندکراو (دەروونناسی).
(٤) هاوتاکردن؛ هەق کردنەوە یا پرکردنەوە (بەتایبەتی ئەگەر ئەندامێکی لەش کەم‌وکوڕی هەبێت ئەندامێک یا ئەندامەکانی تر چالاکتر دەبن‌و ئەو کەم‌وکوڕییە پردەکەنەوە)

compensator (kom′pən-sā′tĕr), *n.* (١) بژێرەر (مرۆڤ، شت)
(٢) ئامێری هاوکێش کردن (مەکینەکاری).

-compensatory *(adj.).*

compete (kəm-pēt′), *v.i.* (١) پێشبڕکێ کردن؛ ملەملێ کردن
(٢) بەربەرەکانی کردن؛ هاوچاوی کردن
(٣) بەشداربوون لە ملەملێیەکدا (وەرزش).

competence (kom′pə-təns), *n.* (١) گونجاوی؛ دەرامەت.
(٢) کارامەیی؛ بەتوانایی؛ لێهاتوویی؛ چالاکی.

competency (kom′pə-tən-si), *n.* = competence.

competent (kom′pə-tənt), *adj.* (١) لێهاتوو؛ کارامە؛ بەتوانا؛ باش: *(a ~ doctor)*.
(٢) عام ناوەندی؛ نە زۆر نە کەم: *(a ~ understanding of the law.)*.
(٣) (to ~) پێگەدراو؛ شیاو

competition (kom′pə-tish′ən), *n.* (١) پێشبڕکێ؛ ملەملێ.
(٢) بەربەرەکانی؛ هاوچاوی. *(Business ~ is strong.)*.
(٣) بەشداربوونی ملەملێیەک (وەرزش)

competitive (kəm-pet′ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە ملەملێ یا پێشبڕکێ؛ تایبەتی بە بەربەرەکانی. (٢) کەوتووەتە سەر ملەملێ؛ بە دانان ئەیە بەئکو بە ملەملێ یا تاقیکردنەوەیە (فرمان، کار).

competitor (kəm-pet′ə-tĕr), *n.* هاوچاو؛ بەربەرەکانیکەر *(a business ~)*

compilation (kom′pi-lā′shən, kom′pi-lā′shən), *n.* (١) دانان (فەرهەنگ، پەرتووک)؛ پێکەوەنان (فەرهەنگ، راپۆڕ)؛ نووسین؛ کۆکردنەوە؛ یەکخستن (فەرهەنگ). (٢) شتێکی کۆکراوە، دانراو، یا یەکخراو (فەرهەنگ، راپۆڕ، بروانامە، پەرتووک... هتد).

compile (kəm-pīl′), *v.t.* (١) دانان (فەرهەنگ، پەرتووک، راپۆڕ)؛ نووسین. (٢) کۆکردنەوەو ڕێکوپێک کردن‌و یەکخستن (بڕوانامە، راپۆڕ، نووسراوی وێژەیی ... هتد).

complacence (kəm-plā′s'ns), *n.* = complacency.

complacency (kəm-plā′s'n-si), *n.* پاڵ لێدانەوە؛ بێباکی؛ فەرامۆشی؛ لە خۆ ڕازی بوون.

complacent (kəm-plā′s'nt), *adj.* پاڵ لێدەرەوە؛ پشت لێکەرەوە؛ بێباک؛ فەرامۆش؛ لە خۆ ڕازی.

complain (kəm-plān′), *v.i.* (١) سکالاکردن؛ بۆلەبۆل کردن؛ گلەییکردن. (٢) شکاتکردن (لە دادگا).

complainant (kəm-plān′ənt), *n.* (١) سکالاکەر؛ بۆلەبۆلکەر؛ گلەییکەر. (٢) شکاتکەر (دادگا)؛ داواچی.

complaint (kəm-plānt′), *n.* (١) ناڕەزایی؛ گلەیی؛ بۆلەبۆل (٢) سکالا. (٣) نەخۆشی. (٤) سکالانامە (دادگا)؛ شکات.

complaisance (kəm-plā′z'ns, kəm-plā′s'ns, kom′pli-zans′), *n.* ناسکی؛ ڕەفتار جوانی؛ زمان شیرینی؛ دڵی خەڵک ڕاگرتن.

complaisant (kəm-plā′z'nt, kəm-plā′s'nt, kom′pli-zant′), *adj.* ناسک؛ ڕەفتار جوان؛ زمان شیرین؛ دڵی خەڵک ڕاگر.

complect (kəm-plekt′), *v.t.* لەیەکەوە ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ لەیەکەوە ئاڵاندن.

complected (kəm-plek′tid), *adj.* [Colloq. or Dial.], ڕەنگی دەموچاوو پێستی وەهایە: *(dark- ~ ; light- ~)*.

complement (kom′plə-mənt), *n.* (١) تەواوکردن؛ پرکردن. (٢) ئەوەندەی پێویستە بۆ تەواوکردن. (٣) تاقمێکی تەواو. (٤) یەکێک لەو دوو بەشەی یەکتری تەواو دەکەن. (٥) تەواوکەر (ڕێزمان). (بۆ نموونە: ووشەی: " president " لە ڕستەی " They elected him president. " ، هەروەها ووشەی: " pretty " لە ڕستەی: " She was pretty. ").
(٦) تەواوکەر (بیرکاری): ژمارەی ئەو پلانەی کە دەبێت بخرێتە سەر گۆشەیەک تاکو ببێتە گۆشەی ئەوەد پلەیی.
(٧) هەموو کەشتیوانی کەشتی یا پاپۆڕێک.

v.t. تەواوکردن؛ بوون بە تەواوکەری شتێک؛ لەگەڵدا گونجان‌و تەواوکردن *(The wine ~s the delicious dinner.)*

complemental (kom′plə-men′t'l), *adj.* = complementary.

complementary (kom′plə-men′tĕr-i), *adj.* (١) تەواوکەر.
(٢) یەکتری تەواو دەکەن؛ دوو شت کە بەبێ یەکتری ناتەواون، بەڵام کە یەکیان گرت یەکتری تەواو دەکەن.

complementary angle, دوو گۆشە کە پێکەوە گۆشەیەکی وەستاو یا گۆشەیەکی نەوەد پلەیی پێکدێنن.

complementary colors, ڕەنگی تەواوکەر: دوو ڕەنگ کە نەگەر بە باشی تێکەڵاو بکرێن ڕەنگی سپی یا سپیکار پەیدا دەکەن (وەک ڕەنگی شینی سەوزکارو سوور).

complete (kəm-plēt′), *adj.* (١) تەواو؛ هەموو؛ سەرتاپا.
(٢) تەواوبوو؛ تەواو؛ کۆتایی هاتوو. (٣) زۆرباش؛ بەوردی یا باشی کراو
(٤) [Archaic]، کارامە؛ قاڵ؛ شارەزا.

v.t. (١) تەواوکردن؛ کەم‌وکوڕی نەهێشتن؛ هەموو کردن بە یەک.
(٢) کۆتایی پێ هێنان (کار)؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن (کار)؛ بردنەسەر

completely (kəm-plēt′li), *adv.* بەتەواوی؛ هەمووی؛ بەیەکجاری؛ سەرانسەر؛ سەرتاپا.

completion (kəm-plē′shən), *n.* (١) تەواوکردن؛ بردنەسەر.
(٢) تەواوبوون؛ کۆتایی هاتن.

complex (kəm-pleks′), *adj.* (١) ناوێتە؛ تێکەڵ.
(٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.

n. (١) شتێکی ناوێتە یا تێکەڵ (٢) (١) چەند هەست‌و بیروڕایەکی پەستراوەو داپۆشراو پێ نەزانراوی کەسێکە دەربارەی شتێک یا کەسێک یا ڕووداوێک کە کاردەکاتە سەر ڕەوشتی گشتی ئەو کەسە (دەروونناسی).
(ب) خولیا؛ نەخۆشی دەروونی (دەروونناسی).

complex fraction, کەرتی تێکەڵ (بیرکاری).

complexion (kəm-plek′shən), *n.* (١) سروشت‌و ڕەوشت (مرۆڤ). (٢) ڕەنگی پێست‌و دەموچاوی مرۆڤ؛ ڕەنگی دەموچاو؛ ڕەنگی پێست. (٣) ڕووخسار؛ دیمەن؛ ڕووالەت؛ شێوە.

complexioned (kəm-plek′shənd), *adj.* ڕەنگی دەموچاوو پێستی وەهایە: *(dark- ~ ; light- ~)*.

complexity (kəm-plek′sə-ti), *n.* (١) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆسکاوی.

(۲) شتێکی ئاڵۆز یا ئاڵۆسکاو.

complex sentence, ڕستەی ئاوێتە ڕستەیەکە کە لە ڕستەیەکی سەرەکی یا سەربەخۆو ڕستەیەکی ناسەربەخۆ یا زیاتر پێکهاتبێت.

compliable (kəm-plī′ə-b'l), *adj.* = compliant.

compliance (kəm-plī′əns), *n.* ملدان؛ گونجان لەگەڵ؛ جوواڵنەوە بەپێی پەیرەو یا یاسایەکی دیاریکراو.

in compliance with, بەپێی یاسا یا پەیرەوێك؛ بەگوێرەی.

compliancy (kəm-plī′ən-si), *n.* = compliance.

compliant (kəm-plī′ənt), *adj.* ملدەر؛ بەگوێرەی پەیرەوو یاسای دیاریکراو بۆی دەجوواڵنێتەوە؛ ملکەچ؛ گوێ ڕایەڵ؛ پابەند.

complicacy (kom′plə-kə-si), *n.* = complexity.

complicate (kom′plə-kāt′), *v.t. & v.i.* ئاڵۆزکردن؛ ئاڵۆسکاندن؛ گران کردن (تەنگوچەڵەمە)؛ ئاڵۆزبوون.

adj. (۱) [Archaic] ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو. (۲) لە باری درێژی لوول بوو یا نووشتاوە (گەڵای هەندێ ڕووەك یا باڵی مێروو).

complicated (kom′plə-kāt′id), *adj.* ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ گران.

complication (kom′plə-kā′shən), *n.* (۱) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆزاوی؛ گیروگرفت. (۲) شتێکی ئاڵۆز یا ئاڵۆسکاو. (۳) هۆیەکی ئاڵۆزکەر. (٤) لێ پیس کردن (نەخۆشی): نەخۆشیەکی تازە یا بارێکی ناناسایی کە تووشی نەخۆشێك دەبێت و دەبێت بەهۆی ئاڵۆزبوونی نەخۆشیەکەی و چاکبوونەوەی دوادەخات.

complice (kom′plis), *n.* [Archaic], = accomplice.

complicity (kəm-plis′ə-ti), *n.* (۱) بەشداری لە تاوان. خراپە، یا بەدکاریدا. (۲) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆسکاوی.

complier (kəm-plī′ēr), *n.* ملدەر؛ کەسێك کە لەسەر پەیرەوو یاساو ڕێ‌وشوێنی دیاریکراو بڕوات.

compliment (kom′plə-mənt), *n.* (۱) ستایش؛ ڕێز؛ چاکە ووتنی کەسێك یا شتێك (۲) ناڤەرین. (۳) (*pl.*) ڕێزو سڵاو: ***(Please accept this free offer with our ~s.)*** (٤) [Archaic or Dial.]، دیاریەك کە لە پادداشتی چاکەیەکدا دەدرێت.

v.t. (۱) ستایش کردن؛ ڕێزلێنان؛ پێزوزبایی لێکردن؛ ناڤەرین کردن؛ پەسەندکردن بە ستایشەوە: ***(He ~ed her on her pretty dress.)*** . (۲) پێدانی دیاری یا شتێك بە کەسێك بۆ پیشاندانی ڕێز بۆ ئەو کەسە.

complimentary (kom′plə-men′tēr-i), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕێزو ستایش و پەسەندکردن (۲) بەخۆڕایی دەدرێت بۆ ڕێزی خۆ پیشاندان یا دانەوەی چاکەیەك (بلیتی سینەما، شانۆگەری، نامەنگ): ***(a ~ ticket)*** .

complin (kom′plin), *n. Also* compline, نوێژی نیوارە یا خەوتن (خاچ پەرستی)

complot (kom′plot), *n.* پیلان

v.t. & v.i. پیلان گێران؛ پیلان دانان.

comply (kəm-plī′), *v.i.* ملدان؛ پەیرەوی کردن؛ لەسەر یاساو پەیرەوی دیاریکراو ڕۆیشتن؛ ملکەچ کردن؛ قایل بوون.

compo (kom′pō), *n.* شتێکی ئاوێتە وەك چیمەنتۆ یا قسڵ و لم و ئاو کە تێکەڵ دەکرێت و دەگیرێتەوە بۆ خانوو دروستکردن؛ قسڵ؛ قوڕوقسڵ؛ گەچ.

component (kəm-pō′nənt), *adj.* بەشی پێکهێنەر؛ توخمی پێکهێنەر.

n. بەش؛ پارچە؛ توخم؛ کەرەسە.

comport (kəm-pôrt′, kəm-pōrt′), *v.t.* هەڵسان و دانیشتن یا جوواڵنەوە بە جۆرێکی تایبەتی.

v.i. گونجان؛ لەگەڵ گونجان یا شیان.

n. [Obs.], هەڵسان و دانیشتن یا جوواڵنەوە؛ ڕەووشت؛ ڕەفتار.

comportment (kəm-pôrt′mənt, kəm-pōrt′mənt), *n.* ڕەووشت؛ ڕەفتار؛ هەڵسان و دانیشتن؛ جوواڵنەوە.

compose (kəm-pōz′), *v.t.* (۱) پێکهێنان؛ داڕشتن؛ دروستکردن. (۲) دانان؛ هۆنینەوە؛ هەڵبەستن؛ ڕێکخستن؛ ئاوازدانان؛ داڕشتن (هەڵبەست، هۆنراوە، چیرۆك، نۆتەرا، ئاوازی مۆسیقا):

(He ~d a poem for the occasion.)

(۳) بڕینەوە (ئاکۆکی)؛ یەکلاکردنەوە:

(Their differences were ~d peaceably.)

(٤) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ: ***(He couldn't ~ himself.)***

(٥) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

v.i. (۱) دانان؛ هەڵبەستن؛ هۆنینەوە؛ داڕشتن. (۲) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

composed (kəm-pōzd′), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ سەلار.

-composedly ***(adv.).***

composer (kəm-pōz′ēr), *n.* ئاوازدانەر.

composing room, ژووری ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

composite (kəm-poz′it), *adj.* (۱) ئاوێتە؛ تێکەڵاو؛ لە چەند بەش یا توخم پێکهاتوو. (۲) تایبەتی بە ڕووەکێك کە گوڵەکەی دەوری دراوە بە گەڵا (وەك گوڵەبەڕۆژە، چاوپشیلە... هتد)

n. (۱) شتێکی ئاوێتە؛ شتێکی چەند توخمی. (۲) ڕووەکێك کە گوڵەگەی گەڵا دەورەی دابێت (وەك گوڵەبەڕۆژە).

composite number, ژمارەی دابەش: ژمارەیەك کە بەسەر ژمارەیەکی تردا دابەش دەکرێت بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە.

composition (kom′pə-zish′ən), *n.* (۱) دانان؛ پێکەوەنان؛ یەکخستن؛ دروستکردن؛ پێکهێنان؛ داڕشتن. (۲) هۆنینەوە؛ هەڵبەستن (وێژە)؛ داڕشتن؛ دانان. (۳) هەڵبەست؛ هۆنراوە. (٤) پەخشان؛ نووسراوێك (بەتایبەتی هی قوتابی لە وانەی زماندا). (٥) هەڵبەستێکی مۆسیقا؛ پارچەیەك مۆسیقا: ***(a musical ~)*** (٦) چۆنێتی پێکهێنانی شتێك و ئەو پارچە یا کەرەسانەی ئێی پێکدەهێنرێت؛ کەرەسەی داڕشتن یا دروستکردن و چۆنێتی ئەو دروستکردنە. (۷) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن؛ گونجان؛ بڕینەوەی ناکۆکی (بەتایبەتی هی کەسێکی ناببووت کە قایل دەبێت بەشێك لە قەرزەکانی بداتەوە). (۸) پێکهێنانی ووشە یا ڕستەی ئاوێتە (زمانەوانی). (۹) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

compositor (kəm-poz′i-tēr), *n.* ئامادەکەری تیپ (چاپەمەنی).

compost (kom′pōst), *n.* (۱) شتێکی تێکەڵاو یا ئاوێتە. (۲) سەرەنوێلکێکی بچووکە لە کونجێکی باخچەیەکدا پەیدا پاشماوەی سەوزەو شتی تری ئۆرگانیکی ڕزیوی تێدا کۆدەکرێتەوە و دەکرێتە ناو باخچەکەوە وەك پەین.

composure (kəm-pō′zhēr), *n.* هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ تێك نەچوون؛ خۆ تێك نەدان: ***(Try to maintain your ~.)*** .

compotation (kom′pō-tā′shən), *n.* خواردنەوەی شتی مەستکەر پێکەوە لەگەڵ هاوڕێدا.

-compotator ***(n.).***

compote (kom′pōt), *n.* (۱) میوەی کوڵێنراو لەگەڵ شیلەدا. (۲) دەفرێکی دەسکدار یا سێپادار کە لەسەر سێپاکەی دادەنرێت و میوەو نۆقڵو شتی وەها تێ دەکرێت؛ دەفرێکە قنچکێکی درێژی هەیە لەسەر قنچکەکەی دادەنرێت و میوەو نۆقڵو شتی وەهای تێ دەکرێت.

compound (kom-pound′, kəm-pound′), *v.t.* (۱) پێکەوەنان؛ تێکەڵاوکردن؛ یەکخستن. (۲) ڕێکەوتن؛ بڕینەوە (ناکۆکی). (۳) ڕێکەوتن لەسەر دانەوەی قەرزێك بە دانەوەی تەنها هەندێك لە قەرزەکە. (٤) کەڵەکەکردن؛ کۆمەڵ کردن؛ حساب کردنی قازانجی پارەیەك کە لە بانقدا دادەنرێت بە کۆکردنەوەی قازانجی پارەکە خۆی و قازانجی ئەو قازانجەش کە پارەکە دەیکات: ***(The interest is ~ed daily.)*** . (٥) دەرمان گرتنەوە بەگوێرەی ڕەچەتە؛ ئامادەکردنی دەرمان بە تێکەڵاوکردنی چەند دەرمانێك.

(٦) زیادکردن؛ خستنە سەر:

(He ~ed his financial difficulties by buying a new car.)

v.i. (۱) قایل بوون؛ ڕێکەوتن. (۲) ڕێکەوتن لەگەڵ خاوەن قەرزێکدا.

adj. ناوبنە؛ تێکەڵاو؛ لێکدراو؛ پێکهاتوو؛ داڕێژراو.

n. (۱) دارشتە؛ داڕێژراو؛ ناوبڕە. (۲) شتێك كە لە دوو تۆخم یا زیاتر پێکهاتبێت و تایبەتخۆکانی نەو تۆخمانە وون بن لە شتە پێکهاتووەکەدا. (۳) ووشەی لێکدراو (ڕێزمان). (**blackboard**) .

compound a felony (or crime), قایل بوون بە بەرتیل یا شتی وەها بۆ چاو نووقاندن لە تاوانێك و ناگادار نەکردنی پۆلیس یا نەدانی تاوانبارەکە بە دادگا.

compound (kom′pound), ***n.*** خانوویەك یا چەند خانوویەکی پەرژین کراو یا جیاکراوە: (ا) لە وڵاتانی پۆژهەڵاتدا نەو ناوچەیەی نەوروپاییەکان (ب) لە وڵاتانی نەفەریقادا کوختەکانی خەڵکی وڵاتەکە خۆی (ج) شوێنی ڕاگرتنی دەستبەسەرانی جەنگ.

compound flower, گوڵێکی گەلاّ دەورەدراو (وەك گوڵەبەڕۆژە).

compound fraction, کەرتی تێکەڵ.

compound fracture, جۆرە نیسقان شکانێکە کە نیسقانەکە لە پێستەکەوە هاتبێتە دەرەوە.

compound interest, نەو قازانجەی دەدرێت بە پارەیەك کە لە بانقدا دانراوە بە پارەکە خۆی و قازانجی قازانجەکەیشی

compound leaf, گەلای دوو فلیقانە.

compound number, ژمارەی تێکەڵ هەندێکە کە بە دوو ژمارە دەربڕێت وەك (**4 ft., 7 in.; 11b., 3 oz.**) .

compound sentence, ڕستەی لێکدراو

comprador, compradore (kom′prə-dôr′), ***n.*** کۆمپرادۆر نوێنەر یا بڕواپێکراوێکی خۆڵاتی دەزگایەکی بازرگانی یا کاروباری بیگانەیە کە سەرەوکاری کرێکارو مووچەخۆرە خۆڵاتییەکانی پێ سپێردراوە.

comprehend (kom′pri-hend′), ***n.*** (۱) چوونە مێشکەوە؛ تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون. (۲) گرتنەوە؛ تیابوون.

comprehensible (kom′pri-hen′sə-b'l), ***adj.*** مرۆڤ تێی دەگات؛ مرۆڤ دەتوانێت تێی بگات یا سەری ایێی دەرچێت؛ دەچێتە مێشکەوە.

comprehension (kom′pri-hen′shən), ***n.*** (۱) تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن (۲) گرتنەوە؛ تێدابوون.

comprehensive (kom′pri-hen′siv), ***adj.*** (۱) گشتگر؛ تێگرا؛ گشتی (تاقیکردنەوە یا هەڵسەنگاندن):

(a ~ examination; a ~ review of the situation)

(۲) دەتوانێت باش تێ بگات.

compress (kəm-pres′), ***v.t.*** پەستن؛ پەستانەوە؛ گردکردنەوە؛ کورتکردنەوە یا پوخت کردن (نووسراو)؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ هێنانەوەیەك.

n. (۱) پارچەیەك پەڕۆی تۆپەڵ یا قەدکراو (کە دەخرێتە سەر نەندامێکی لەش بۆ پەستانەوەی) (۲) پارچەیەك پەڕۆی وەها دەرمانداوی (کە دەخرێتە سەر نەندامێکی هەوکردوو). (۳) مەکینەی پەستنەوەی لۆکەو گووزەکردنی.

compressed (kəm-prest′), ***adj.*** (۱) پەستراوە؛ گوشراو؛ گرد؛ کۆ. (۲) پان کراوە؛ تەخت کراو.

compressed air, هەوای پەستراوە.

compressible (kəm-pres′ə-b'l), ***adj.*** دەپەستێنەوە

compression (kəm-presh′ən), ***n.*** (۱) پەستان. (۲) پلەی پەستان (مەکینەی ئوتومبیل).

-compressive ***(adj.).***

compressor (kəm-pres′ĕr), ***n.*** (۱) پەستێنەر؛ گوشەر. (۲) ماسولکەی پەستێنەر. (۳) مەکینەی پەستانی هەوا یا گاز. (٤) ئامێرێکی نەشتەرگەری کە نەندامێکی لەشی پێ دەپەستێنێتەوە.

comprise (kəm-prīz′), ***v.t.*** (۱) پێکهاتن لە (۲) گرتنەوە؛ تێدابوون؛ بەشێك بوون لە.

compromise (kom′prə-mīz′), ***n.*** (۱) پێکەوتنێك کە بڕیتی بێت لە وازهێنان لە مافی خۆ؛ خۆفرۆشتن؛ سازش لەسەر کردن. (۲) بارێکی ناوەڕاستانە؛ چارەسەرێکی ناوەڕاستانە.

(۳) خستنە مەترسی لەکەداربوون، ناوپیس بوون یا ناچاربوون بە وازهێنان لە بیروباوەڕو هەڵوێستو مافی خۆ:

(a ~ of one's good name and reputation)

v.t. (۱) پێکەوتن (لەڕێی وازهێنانەوە لە مافی خۆ)؛ سازش لەسەر کردن. (۲) وازهێنان لە مافی خۆ؛ قایل بوون بە کەمتر لە مافی خۆ؛ خۆفرۆشتن. (۳) خستنە مەترسی لەکەداربوون، ناوپیس بوون یا ناچاربوون بە وازهێنان لە بیروباوەڕو هەڵوێستو مافی خۆ:

(By accepting the bribe, he ~d himself.)

v.i. پێکەوتن؛ پێکەوتن بە وازهێنان لە مافی خۆ.

compromiser (kom′prə-mīz′ĕr), ***n.*** وازهێنەر لە مافی خۆ (لەڕێی پێکەوتن لەگەڵ بەرامبەرەکەی)؛ خۆفرۆش.

comptometer (komp-tom′ə-tĕr), ***n.*** ژمێرەر؛ پێژمێر.

comptroller (kən-trōl′ĕr), ***n.*** لێپرسراوی خەرجی دەزگایەك؛ چاودێری خەرجی؛ ژمێریار.

compulsion (kəm-pul′shən), ***n.*** (۱) زۆرەملێ؛ زۆر؛ زۆردارەکی. (۲) خوتخوتە؛ ناچاربوونی کەسێك بە کردنی کارێك بەتایبەتی هی نابەجێ یا مندالانە بەهۆی هێزێکی دەروونیەوە کە پاڵی پێوەدەنێت و ناتوانێت بەرهەڵستی بکات؛ نەو هێزە دەروونیەی کە بەرهەڵستی ناکرێت

compulsive (kəm-pul′siv), ***adj.*** زۆرلەخۆکەر؛ تایبەتێیە بە هێزێکی پاڵپێوەنەری دەروونی بەرهەڵست نەکراو.

compulsory (kəm-pul′sĕr-i), ***adj.*** زۆرەملێ؛ زۆردارەکی؛ بەزۆر؛ هەموو کەس دەگرێتەوە: ***(~ education)*** .

compunction (kəm-puŋk′shən), ***n.*** هەست بە گوناهباری کردن؛ هەست بە بێ ویژدانی کردن؛ پەشیمانی؛ سەرزەنشتی دەروون.

-compunctious ***(adj.).***

compurgation (kom′pĕr-gā′shən), ***n.*** بەخشین یا ئازادکردنی گومانبارێك لەسەر سوێندخواردنی چەند شایەتێك (دادگا).

compurgator (kom′pĕr-gā′tĕr), ***n.*** شایەتێك کە سوێند دەخوات لە دادگادا لەسەر بێ تاوانی گومانبارێك و دەبێتەهۆی بەرەڵاکردنی.

computable (kəm-pūt′ə-b'l, kom′pyoo-tə-b'l), ***adj.*** دەژمێررێت؛ دەتوانرێ بژمێررێت.

computation (kom′pyoo-tā′shən), ***n.*** (۱) ژماردن؛ لێکدانەوە. (۲) ئەنجامی ژماردنێك.

compute (kəm-pūt′), ***v.t. & v.i.*** ژماردن؛ لێکدانەوە.

n. ژماردن؛ لێکدانەوە: ***(beyond ~)*** .

computer (kəm-pū′tĕr), ***n.*** کۆمپیوتەر؛ ژمێرەری ئەلەکترۆنی؛ پێژمێری ئەلەکترۆنی.

computerize (kəm-pū′tĕr-īz′), ***v.t.*** بەکارهێنانی کۆمپیوتەر لە جێبەجێکردنی کاروباردا.

comrade (kom′rad, kom′rid), ***n.*** (۱) هاوڕێ؛ برادەر؛ ئاوەڵ (۲) [C-]، [Colloq.]، ئەندامێکی حیزبی شیوعی.

comrade in arms, ئاوەڵێکی سەرباز؛ ئاوەڵێکی چەك لە شان.

comradeship (kom′rad-ship′, kom′rid-ship′), ***n.*** ئاوەڵی؛ هاوڕێیی؛ برادەری.

con (kon), ***adv.*** دژ؛ دژ بە:

(They argued the matter pro and ~ .)

n. کەس، دەنگ یا بیرێکی دژ.

con (kon), ***v.t.*** بەووردی خوێندنەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ لەبەرکردن؛ ڕەوانکردن.

con (kon), ***v.t.*** لێخوڕینی بەلەم یا پاپۆڕێك.

n. (۱) پلەی لێخوڕی بەلەم یا پاپۆڕ. (۲) لێخوڕینی بەلەم یا پاپۆڕێك

con (kon), ***adj.*** [Slang], [Short of **confidence**], ساختەچی؛ دەستبڕ؛ دزۆن: ***(a ~ man)*** .

v.t. دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن (لەڕێی بڕواپێکردنەوە):

(He ~ned everybody into lending him money.)

con- (kon), **– com-.**

conation (kō-nā′shən), *n.* هێزی ویستن و هەوڵدان و کولّنەدان لە مردڤدا

conatus (kō-nā′təs), *n.* (١) هەوڵ؛ کۆشش (٢) هێزێکی سروشتییە کە پاڵ بە گیاندارەوە دەنێت بۆ ویستن و هەوڵدان

concatenate (kon-kat′n-āt′), *v.t.* پێکەوەبەستن (زنجیر)

concatenation (kon′kat-′n-ā′shən), *n.* (١) پێکەوەبەستن (زنجیر) (٢) زنجیرە؛ زنجیرەیەک شت یا پرووداتی پێکەوە بەستراوو پەیوەندیدار

concave (kon-kāv′, kən-kāv′, kon′kāv), *adj.* قوپاو؛ چاڵ؛ بۆش و قوپاو

n. برووبەک، هێڵێک یا شتێکی قوپاو

v.t. قوپاندن

concavity (kon-kav′ə-ti, kən-kav′ə-ti), *n.* (١) قوپاوی؛ چاڵی (٢) برووبەک یا شتێکی قوپاو

concavo-concave (kon-kā′vō-kon-kāv′), *adj.* لە دوو لاوە قوپاو

concavo-convex (kon-kā′vō-kon-veks′), *adj.* قوپاوو قۆزتر؛ لایەکی قوپاوەو لایەکی قۆزتر

conceal (kən-sēl′), *v.t.* (١) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ خۆداگرتن (٢) کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس)؛ داپۆشین (دەنگوباس یا پرووداو)؛ شاردنەوە

concealment (kən-sēl′mənt), *n.* (١) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە؛ داپۆشین (٢) جێگای شاردنەوە؛ پێ‌وشوێنی شاردنەوە؛ شاردنەوە

concede (kən-sēd′), *v.t.* (١) دان پیانان؛ پێ لێنان (٢) دان بە دۆڕاندن یا بەزینداتان؛ دان بە سەرکەوتنی بەرامبەردا نان: *(He ~d defeat.)*

v.i. وازهێنان لە ماف؛ سەر دانەواندن

conceit (kən-sēt′), *n.* (١) بیر؛ را؛ بیروباوەڕ (٢) گومڕایی؛ فیز؛ لووت بەرزی؛ لەخۆبایی‌بوون (٣) دەستەواژە (وێژە، هۆنراوە). (٤) خەیاڵ

v.t. (١) [Obs.] بیرکردنەوە؛ هێنانە بەرچاوی خۆ. (٢) [Dial.] خۆش ویستن؛ حەزلێکردن؛ بەدڵ بوون

out of conceit with, لەبەرچاوکەوتن

conceited (kən-sē′tid), *adj.* گومڕا؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی

conceivable (kən-sēv′ə-b′l), *adj.* دەشێت؛ بۆی هەیە؛ لەوانەیە؛ دەچێتە میشکەوە

-conceivably *(adv.).*

conceive (kən-sēv′), *v.t.* (١) سکپڕبوون بە؛ سکپڕبوون *(She ~d a child.)*

(٢) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بۆچوون؛ لە میشکدا دروستکردن؛ بیرلێکردنەوە (٣) تێگەیشتن. (٤) دەربڕین (بە قسە یا بە نووسین)

v.i. (١) سکپڕبوون (٢) (~ of : ~ on : ~ upon). لە میشکدا دروست بوون؛ بیرلێکردنەوە؛ هێنانە بەرچاو

concentrate (kon′s′n-trāt′, kon′sen-trāt′), *v.t.* (١) کۆمەڵ کردن لە ناوچەڕ یا ناوەڕاستدا؛ کۆکردنەوە لە ناوچەرگەدا؛ چەق پێ بەستن (٢) بیروهۆشی خۆ خستنە سەر (باسێک، پرووداوێک یا بیروباوەڕێک) (٣) تووندکردنەوە؛ خەست کردنەوە؛ بەهێزکردن (٤) کۆکردنەوەی لەشکر لەیەک شوێندا

v.i. (١) چەق بەستن؛ کۆبوونەوە لە ناوچەرگەدا؛ کۆمەڵ بوون لە ناوەڕاستدا (٢) (~ on : ~ upon). بیروهۆشی خۆ خستنە سەر (٣) تووندبوونەوە؛ خەست بوونەوە؛ بەهێزبوون

n. شتێکی خەست یا تووندبووەوە (خواردەمەنی)

adj. خەست

-concentrator *(n.).*

concentration (kon′s′n-trā′shən, kon′sen-trā′shən), *n.* (١) چەق بەستن؛ کۆبوونەوە لە ناوچەقدا؛ گردبوونەوە لە ناوەڕاستدا (٢) بیروهۆش خستنە سەر (٣) خەستی (خواردنەوە)

concentration camp, ژوردووگای زۆرەملێ؛ گرتووخانە- (بۆ دەستبەسەرانی جەنگ و گیراوانی دژی بڕێم)

concentric (kən-sen′trik), *adj.* هاوچەق (بازنە): *(a ~ circles)*

-concentrically *(adv.)*; **concentricity** *(n.).*

concept (kon′sept), *n.* بیرێکی گشتی یا بڵاو؛ بیر

conception (kən-sep′shən), *n.* (١) سکپڕبوون؛ سکپڕی؛ دروستبوونی ناوڵەمە (٢) ناوڵەمە (٣) سەرەتا (کار، پروداو... هتد) (٤) بیر؛ بیرێکی گشتی (٥) بیر یا نەخشەیەکی ڕەسەن (٦) هێزو توانای بیرکردنەوەو پێکەوەنان

conceptive (kən-sep′tiv), *adj.* توانای بیرکردنەوەو پێکەوەنانی هەیە

conceptual (kən-sep′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە بیرو بیرکردنەوەو پێکەوەنان

conceptualism (kən-sep′chōō-əl-iz′m), *n.* ڕێبازێکی فەلسەفەییە دەڵێت: کە بیری گشتی هیچ ڕاستییەکی ئەبیە تەنها لە میشکدا نەبێت

-conceptualist *(n. & adj.).*

concern (kən-sūrn′), *v.t.* (١) پەیوەندی پێوەبوون؛ لەلا گرنگ بوون؛ بەتەنگەوەهاتن؛ تایبەتی بوون بە: *(The subject ~s all of us.)* . (٢) پێوە خەریک بوون: *(He ~s himself with trivia.)* . (٣) تووشی خەمو مەراق کردن

n. (١) شتێک کە بەتەنگیەوە بێیت؛ شتێک کە لەلات گرنگ بێت (٢) بەتەنگەوەهاتن؛ دڵسۆزی: *(~ for his well-being)* . (٣) پەیوەندی. (٤) مەراق؛ خەم (٥) کۆمپانیا؛ دەزگایەکی بازرگانی یا کاروبار

as concerns, سەبارەت بە؛ دەربارەی؛ لە بابەت

concerned (kən-sūrnd′), *adj.* بەتەنگەوەهاتوو؛ دڵسۆز؛ بەپەروا؛ خەمخۆر

concerning (kən-sūrn′iŋ), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە

concernment (kən-sūrn′mənt), *n.* (١) کاروبار؛ بەرژەوەندی (٢) پەیوەندی؛ گرنگی؛ بایەخ (٣) خەریک بوون (٤) خەم؛ مەراق

concert (kən-sūrt′), *v.t. & v.i.* پێکەوە کارکردن؛ بە ڕێکەوتنو هاوکاری هەردوولا کارکردنو بڕیاردان؛ پێکەوە نەخشەدانان؛ یەکخستن

n. (١) ڕێکەوتن؛ هاوکاری کردن؛ پێکەوە گونجان (٢) گونجانی ئاواز؛ پێکەوە گونجان (٣) ئاهەنگی مۆسیقاو گۆرانی

adj. تایبەتی بە ئاهەنگی مۆسیقاو گۆرانی

in concert, پێکەوە؛ هەموو لەگەڵ یەک؛ لەگەڵ

concerted (kən-sūr′tid), *adj.* (١) پێکەوەکراو؛ یەکخراو؛ یەکگرتوو؛ پێکەوە نەخشەکراو و جێبەجێکراو؛ گشتی؛ کۆ: *(They made a ~ effort to help him.)*

(٢) بەگۆڕەی دەنگو ئامێری مۆسیقا ڕێکخراوە (مۆسیقا)

concertina (kon′sēr-tē′nə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی وەک ئۆکۆردیۆنە

concertmaster (kon′sērt′mas′tēr, kon′sērt′mäs′tēr), *n.* یاریدەدەری سەرۆکی ئۆرکێسترا

concertmeister (kon′sērt′mīs′tēr), *n.* = **concertmaster.**

concerto (kən-cher′tō), *n.* کۆنچێرتۆ: ئاوازێکی مۆسیقایە کە بە یەک ئامێر یا زیاتر بە جیا جیا لە دەدرێت، واتە بەتەنها لەگەڵ ئۆرکێسترادا

concession (kən-sesh′ən), *n.* (١) دان پیانان؛ بەدەستەوەدان؛ دان ئان بە سەرکەوتنی بەرامبەردا؛ وازهێنان لە ماف؛ پێ لە ڕاستییەک یا پرووداوێک نان. (٢) شتێک یا پرووداوێک کە دانی پیابنرێت؛ مافێکی وازلێهێنراو؛ مافێکی دراو بە بەرامبەر یا بە دوژمن. (٣) مافێکی تایبەتی کە لەلایەن فەرمانڕەوایی یا کۆمپانیەکەوە درابێت، بەتایبەتی: (١) مافی بەکارهێنانی

زەوی‌و هەروەها شتی ژێرزەوی وەک نەوت‌و کانزای تر.

concessionaire (kən-sesh′ən-âr′), *n.* (ب) مافی خواردن‌و خواردنەوە فرۆشتن لە باخچەیەکی گشتی یا شوێنی جەماوەریی تردا. (٤) ئەو زەوی‌و جێگەو مافە تایبەتییەی بەم شێوەیە دراوە.

concessionary (kən-sesh′ən-er′i), *adj.* خاوەن مافێکی تایبەتی پێدراو (مانای سێیەمی ووشەی پێشوو ببینە).

n. = concessionaire.

concessioner (kən-sesh′ən-ēr), *n.* = concessionaire.

concessive (kən-ses′iv), *adj.* تایبەتی بە وازهێنەر لە مافی خۆ یا پێدانی مافێکی تایبەتی. (٢) رستەیەک کە نامرازی دان پیانانی تێدابێت (وەک though, although, even though) (ڕێزمان).

conch (koŋk, konch), *n.* (١) گوێچکەماسی (بەتایبەتی یەکێکی لوول خواردووی گەورە). (٢) بۆشایی گوێ؛ گوێی دەرەوە.

concha (koŋ′kə), *n.* (١) ئەندامێک کە لە گوێچکەماسی بچێت وەک ئێسقانی ناو لووت. بۆشایی ناو گوێ‌و گوێی دەرەوە (٢) گومەزێکی نیمچە بازنەیی.

conchiferous (koŋ-kif′ēr-əs), *adj.* گوێچکەماسیدار.

conchology (koŋ-kol′ə-ji), *n.* زانستی گیاندارە گوێچکەماسیدارو گوێچکەماسی (زیندەوەرزانی).

-conchologist *(n.)*.

concierge (kon′si-ûrzh′), *n.* (١) دەرگاوان (٢) بەردەست؛ ڕاگرتە (ناومال)؛ کارگوزار.

conciliate (kən-sil′i-āt′), *v.t.* (١) دل ڕاگرتن؛ دڵنەرم کردن؛ دڵنەوایی کردن؛ ناشتکردنەوە؛ ڕازی کردن. (٢) ڕاکێشانی دڵی کەسێک بە چاکەکردن لەگەڵیدا.

-conciliation *(n.)*; **conciliator** *(n.)*; **conciliatory** *(adj.)*.

concinnity (kən-sin′ə-ti), *n.* لەگەڵ یەکدا گونجاوو جوان (وێژە).

concise (kən-sīs′), *adj.* کورت (نووسراو)؛ کورت‌و پڕمانا.

-concisely *(adv.)*; **conciseness** *(n.)*.

concision (kən-sizh′ən), *n.* (١) کورتی و پڕمانایی (نووسراو). (٢) [Archaic]. جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون (کۆمەڵ یا ڕێکخراو).

conclave (kon′klāv, koŋ′klāv), *n.* (١) کۆبوونەوەیەکی نهێنی؛ کۆڕێکی تایبەتی. (٢) کۆڕی نهێنی کەڵەقەشەکان بۆ هەڵبژاردنی پاپا.

conclude (kən-klōōd′, kən-klūd′), *v.t.* (١) کۆتایی پێ هێنان (کۆبوونەوە). (٢) گەیشتنە ئەنجام؛ وابڕیارکەوتن؛ دوزینەوە. (٣) بڕیاردان. (٤) بڕینەوە (ڕێکەوتن)؛ بەستن (پەیمان)؛ ڕێکەوتن لەسەر.

(The two sides ~d a treaty.)

v.i. (١) کۆتایی هاتن؛ تەواوبوون (کۆبوونەوە). (٢) ڕێکەوتن.

conclusion (kən-klōō′zhən, kən-klū′zhən), *n.* (١) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان. (٢) دوا ووتە؛ دوا بەشی ووتار یا گفتوگۆیەک (کە گەلێک جار پوختەی هەموو ووتارەکەی تێدایە). (٣) ئەنجام. (٤) بڕیارێک. لەئەنجامی گفتوگۆدا (٥) بڕینەوە (ڕێکەوتن)؛ بەستن (پەیمان).

in conclusion, لەئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ لە دوا ووتەدا

try conclusions with, بەشداربوون لە مشت‌ومڕ، ملەملێ؛ یا پێشبڕکێیەکدا

conclusive (kən-klōō′siv, kən-klū′siv), *adj.* یەکلاکەرەوە (بەڵگە)؛ بڕیاردەر (بەڵگە)؛ دوایی پێ هێنەر (بەڵگە، ووتە).

(The evidence against him is ~ .)

concoct (kon-kokt′, kən-kokt′), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن (کەرەسە)؛ پێکهێنان؛ ئامادەکردن بە تێکەڵاوکردنی چەند کەرەسەیەک (خواردەمەنی)؛ گرتنەوە (دەرمان). (٢) نەخشەکێشان؛ ڕێکخستن (درۆ)؛ هەڵبەستن (حیکایەت، درۆ)؛ پێکەوەنان یا ڕێکخستن (پیلان).

concoction (kon-kok′shən, kən-kok′shən), *n.* (١) ڕێکخستن؛ پێکهێنان؛ ئامادەکردن؛ هەڵبەستن (درۆ). (٢) شتێکی ئاوێتەی پێکهێنراو یا ئامادەکراو (خواردەمەنی)؛ شتێکی هەڵبەستراو یا ڕێکخراو (درۆ، پیلان).

concomitance (kon-kom′ə-təns, kən-kom′ə-təns), *n.* (١) پێکەوەبوون؛ لەگەڵدابوون؛ پێکەوەبوون یا ژیان. (٢) پێکەوەبوونی لەش‌و گیانی مەسیح لە هەموو بەشێکی " شێوی خودایی "دا کە لە کلێسەدا دەکرێت.

concomitancy (kon-kom′ə-tən-si, kən-kom′ə-tən-si), *n.* concomitance.

concomitant (kon-kom′ə-tənt, kən-kom′ə-tənt), *adj.* لەگەڵ بوو؛ پێکەوە؛ لەگەڵ؛ لەگەڵێتی‌و ئێی نابێتەوە.

n. لەگەڵدابوو (شت، بارودۆخ).

concord (kon′kôrd, koŋ′kôrd), *n.* (١) گونجان؛ تەبایی؛ ڕێکەوتن. (٢) ئاسایش‌و ئاسوودەیی‌و پەیوەندی باش (لەنێوان دوو وواڵتدا). (٣) پەیمانی برادەرێتی (نێوان دوو وواڵت). (٤) لەگەڵ یەک ڕێکەوتنی ووشەی ڕستەیەک. (٥) لەگەڵ یەک سازان (ئاوازی مۆسیقا).

concordance (kon-kôr′d′ns, kən-kôr′d′ns), *n.* (١) گونجان؛ ڕێکەوتن؛ سازان؛ پێکهاتن. (٢) پێرستێکی ئەلفبایی.

concordant (kon-kôr′d′nt, kən-kôr′d′nt), *adj.* گونجاو؛ لەگەڵ یەک ڕێکەوتوو؛ پێکەوە شیاو.

concordat (kon-kôr′dat), *n.* (١) پەیمان. (٢) پەیمانێک کە پاپا دەیبەستێت لەگەڵ فەرمانڕەوایێکدا دەربارەی کاروباری کلێسە.

concourse (kon′kôrs, koŋ′kōrs), *n.* (١) بەیەکگەیشتن (دوو- ڕوبار)؛ لەیەکدان. (٢) جەماوەر. (٣) شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەر. (٤) شوێنێکی کراوە (لە باخچەی گشتی یا ئێستگەی شەمەندەفەردا). (٥) شەقامێکی پان.

concrescence (kon-kres′′ns), *n.* لەیەکدان‌و بوون بە یەک پارچە (ڕووەکناسی)؛ بوون بەیەکی شانەی ڕووەک.

concrete (kon-krēt′, kon′krēt), *adj.* (١) ڕەق. (٢) دیار؛ بەرجەستە؛ هەستپێکراو؛ بە چاو بینراو. (٣) تایبەتی. (٤) کۆنکریتی؛ لە کۆنکریت دروستکراو. (٥) ناوی شتێک کە بە چاو ببینرێ‌و هەستی پێ بکرێت (ڕێزمان).

n. (١) شتێکی کۆنکریتی. (٢) کۆنکریت.

v.t. (١) پتەوکردن؛ ڕەق کردن. (٢) بە کۆنکریت دروستکردن.

v.i. ڕەق بوون؛ پتەوبوون؛ یەکگرتن.

concretion (kon-krē′shən), *n.* (١) بوون بە یەک؛ ڕەق بوون؛ پتەوبوون. (٢) تۆپەڵێکی بەردین؛ تۆپەڵێکی ڕەق. (٣) تۆپەڵە کانزای ناو بەردی لمین (زەوی ئاسی). (٤) بەرد یا تۆپەڵە بەردی ناو میزەڵدان. (٥) پێکەوەنووسانی پەنجەی دەست یا پێ.

concretize (kon′kri-tīz′), *v.t.* تایبەتی کردن.

concubinage (kon-kū′bə-nij), *n.* (١) ژیانی پیاوێک‌و ژنێک بێ ئەوەی پێکەوە بەبێ ماڕەکردن؛ هاوسەرێتی پیاوێک‌و ژنێک بەبێ ماڕەکردن. (٢) باری ژنێک (ژن)؛ باری ژیانی ژنێک.

concubine (koŋ′kyoo-bīn′, kon′kyoo-bīn′), *n.* (١) ژنێک (ژن)؛ ژنێک کە لەگەڵ پیاوێکدا دەژی بەبێ ماڕەکردن. (٢) ژنی دووەم: لە کۆمەڵگایەکدا کە فرە ژندارێتی تێدابێت.

concupiscence (kon-kū′pə-s′ns), *n.* حەزکردنێکی لە ئەندازە بەدەری جووت بوون؛ هەوەسی بەتینی جووت بوون؛ زۆر ئارەزووی گان.

concupiscent (kon-kū′pə-s′nt), *adj.* حەشەری؛ زۆر حەزکەر لە جووت بوون؛ بەهەوەس (جووت بوون).

concur (kən-kūr′), *v.i.* (١) ڕێکەوتن (کاتی ڕوودان)؛ هاوکات. (٢) هاوکاری کردن؛ یەکگرتن.

(Several circumstances ~red to bring about this result.)

(٣) لەگەڵدابوون (پا)؛ پا لەسەربوون؛ ڕێکەوتن (پا)؛ پێکهاتن.

concurrence (kən-kūr′əns), *n.* (١) ڕێکەوتن (کات یا شوێنی

پوودان. (۲) هاوکاری؛ یەکگرتن. (۳) پێکهاتن؛ پرێکەوتن.
(٤) خاڵی بەیەکگەیشتنی چەند هێڵێك. (٥) ماف یا داوایەکی هاوبەشی.

concurrent (kən-kūr′ənt), *adj.* (۱) لە هەمان کات یا شوێندا پوودار. (۲) پێکەوە کارکەر؛ هاوکاریکەر؛ لەگەڵدا کارکەر. (۳) بەیەکگەیشتن؛ بەرەو هەمان شوێن چوو. (٤) پرێکەوتوو؛ یەکگرتوو. (٥) هاوبەشی دەسەڵاتو ماف.

n. (۱) شتێکی لەگەڵدا گونجاو یا هاوئەنجام. (۲) [Rare]، هاوچاو.

concurrently (kən-kūr′ənt-li), *adv.* لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە؛ لەگەڵ.

concurrent resolution, بڕیاری یەکێك لە بەشەکانی پەرلەمان کە بەشی دووەمیش پەسەند بکات (ئەم جۆرە بڕیارە هێزی یاسایی نییە).

concussion (kən-kush′ən), *n.* (۱) پاوەشان؛ پاتەکان؛ خوریە. (۲) پاوەشانو زیان پێ گەیاندنی مێشکو کەمکردنەوەی هۆشیاری لەئەنجامی لێدان، پیادان یا کەوتنێکدا.

condemn (kən-dem′), *v.t.* (۱) ناڕەزایی دەربڕین؛ سەرزەنشت کردن. (۲) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن. (۳) سزا بەسەردادان: *(He was ~ed to death.)* . (٤) دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌وزار بۆ بەکارهێنانی گشتی. (٥) بڕیاری چۆڵ کردن یا ڕووخاندنی دان لەبەر پەرپووتی (خانوو): *(The old house was ~ed by the housing authorities.)* (٦) بڕیاردانی چارەسەرنەبوونی نەخۆشێك.

condemnable (kən-dem′nə-b'l), *adj.* شایستەی تاوانبارکردنە؛ شایستەی سەرزەنشتە؛ گوناهبارە؛ لۆمە دەکرێ.

condemnation (kon′dem-nā′shən), *n.* (۱) تاوانبارکردن (۲) سەرزەنشت؛ سەرزەنشت کردن. (۳) هۆی تاوانبارکردن یا سەرزەنشت کردن.

-condemnatory *(adj.).*

condensable (kən-den′sə-b'l), *adj.* (۱) خەست دەکرێتەوە؛ خەست دەبێتەوە (۲) کورت دەکرێتەوە (پەخشان).

condensate (kən-den′sāt), *v.t. & v.i.* [Rare], (۱) خەست - کردنەوە (۲) کورتکردنەوە.

adj. (۱) خەستکراوە (۲) کورتکراوە.

n. (۱) شتێکی خەستکراوە. (۲) شتێکی کورتکراوە.

condensation (kon′den-sā′shən), *n.* (۱) خەستکردنەوە؛ خەستی؛ چڕی؛ تۆپەڵ کردن؛ تۆپەڵ بوون. (۲) کورتکردنەوە (پەخشان، وێژە)؛ کورتی. (۳) شتێکی خەستکراوە؛ شتێکی خەست؛ تۆپەڵ. (٤) شتێکی کورتکراوە (پەخشان، وێژە)؛ پارچە نووسراوێکی کورتکراوە.

condense (kən-dens′), *v.t.* (۱) خەستکردنەوە؛ توندکردنەوە؛ پەستنەوە؛ تۆپەڵ کردن. (۲) کورتکردنەوە (پەخشان، وێژە، هەڵبەست). (۳) بەتین کردن؛ بەتینترکردن (تیشکی ڕووناکی). (٤) گۆڕینی شێوەی شتێك بە خەستکردنەوە (وەك لە هەڵم یا گازەوە بۆ شلە).

v.i. (۱) خەستبوونەوە؛ توندبوونەوە؛ تۆپەڵ بوون؛ پەستنەوە. (۲) گۆڕانی شتێك بۆ شتێکی تر بەهۆی خەستبوونەوەیەوە (هەڵمو گاز بۆ شلە).

condensed milk, شیری قوتوو. شیری خەستکراوەی شەکر تێکراو.

condenser (kən-den′sēr), *n.* (۱) خەستکەرەوە؛ کۆکەرەوە. (۲) ئامێری کۆکەرەوەی تەوژمی کارەبا ,مەکینەی ئوتومبیل). (٤) ڕووناکی یا تیشك کۆکەرەوە (ئاوێنە).

condensible (kən-den′sə-b'l), *adj.* = **condensable.**

condescend (kon′di-send′), *v.i.* (۱) بەفیزەوە لەگەڵ جوولانەوە؛ خۆ هێنانە خوارەوە بۆ پلەی کەسانێك کە نزمترین یان بە نزمتریان دانێیت لە خۆت و هەندێ جار بە جوانی و هەندێ جار بەفیزەوە جوولانەوە لەگەڵیاندا؛ بە سووکی تەماشاکردنی خەڵك؛ بە جوانی لەگەڵ خەڵکدا جوولانەوە بەڵام بەفیزەوە و بەشێوەیەك کە پیشانی بدەیت کە تۆ لەوان باشتریت بەڵام هێزت دێت لەگەڵیان هەڵسوکەوت بکەیت. (۲) [Obs.]، قایل بوون؛ پرێکەوتن.

condescendence (kon′di-sen′dəns), *n.* (۱) بە جوانی لەگەڵ خەڵکدا جوولانەوە بەڵام بەفیزەوە و بەشێوەیەك کە پیشانی بدەیت کە تۆ لەوان باشتریت بەڵام بڕێت دێت هەڵسوکەوتیان لەگەڵ بکەیت؛ بە سووك تەماشاکردن. (۲) [Scot.]، لیستەی سکاڵاکانی داواچی (دادگا).

condescending (kon′di-sen′diŋ), *adj.* بە جوانی لەگەڵ خەڵکدا دەجوولێتەوە بەڵام بەفیزەوە و بەشێوەیەك کە پیشانی بدات کە ئەو لەوان باشترە بەڵام بڕێزی دێت هەڵسوکەوتیان لەگەڵ بکات؛ بە سووك تەماشاکردن.

-condescendingly *(adv.).*

condescension (kon′di-sen′shən), *n.* بە جوانی لەگەڵ خەڵکدا جوولانەوە بەڵام بەفیزەوە و بەشێوەیەك کە پیشانی بدەیت کە تۆ لەوان باشتریت بەڵام بڕێزت دێت هەڵسوکەوتیان لەگەڵ بکەیت؛ بە سووك سەیرکردن.

condign (kən-dīn′), *adj.* پەوا (سزا)؛ لە جێی خۆیدایە (سزا)؛ هەڵدەگرێت.

condiment (kon′də-mənt), *n.* بەهارات.

condition (kən-dish′ən), *n.* (۱) مەرج: *(Ability is one of the ~s of success.)* (۲) دۆخ (مرۆڤ، شت). (۳) باری تەندروستی؛ تەندروست؛ ئامادە (تەندروستی): *(He is in ~ . ; Your horse seems to be in good ~ .)* (٤) [Colloq.]، نەخۆشی: *(He has a heart ~ .)* . (٥) پلەی کۆمەڵایەتی: *(a person of high ~)* . (٦) *(pl.)*، بارودۆخ؛ چۆنێتی: *(good economic ~ ; poor driving ~)* (۷) بەشی مەرج دەربڕ لە پستەیەکی مەرجیدا کە بە " if " یان " unless " دەست پێ دەکات (ڕێزمان): *(If I get enough money, I will by a car.)* (۸) نمرەی خراپ دان بە قوتابیەك‌و دانانی پرکردنەوەی نمرەکە بە مەرجێك بۆ مانەوەی لە هەمان پۆلدا؛ نمرەیەکی وەها خراپ.

v.t. (۱) مەرج دانان؛ کردن بە مەرج. (۲) تەندروست کردن؛ باش‌و بەهێزکردن: *(Exercise ~s your body.)* (۳) داواکردن لە قوتابیەك کە نمرە خراپەکەی بەرز بکاتەوە بۆنەوەی دەرچێت (٤) ڕاهێنان؛ فێرکردن (دەروونناسی)؛ بڕیاردانی چۆنێتی ڕەوشتی مرۆڤ گیاندار: *(Society ~s us to behave in a certain way.)* . (٥) بڕیاردان: *(Our income ~s what we spend.)* .

v.i. مەرج دانان.

in condition, تەندروستی باش بوون؛ لە تەندروستیدا بوون.

in no condition to, تەندروستی نەوە هەڵناگرێ؛ لە تواناندا نەبوون: *(He is in no condition to travel.)*

on condition that, بە مەرجێك؛ ئەگەر.

out of condition, تەندروستی باش نەبوون (بەهۆی وەرزش نەکردن‌و نەجوولانەوە): *(I haven't exercised lately, so I am ou of condition.)*

conditional (kən-dish′ən-'l), *adj.* (۱) بە مەرج؛ مەرجی تێدایە؛ مەرجی لەسەر دانراوە؛ بە مەرجەوە دراو یا کراو: *(~ aid)* . (۲) مسۆگەر نییە. (۳) مەرجی (ڕێزمان): *(a ~ clause)* .

conditionally (kən-dish′ən-'l-i), *adv.* بەمەرجەوە.

conditioned (kən-dish′ənd), *adj.* (۱) لە بار یا دۆخێکی تایبەتیدایە. (۲) بەمەرجە؛ دەکەوێتە سەر مەرجێك یا زیاتر. (۳) لە دۆخێکی باشدایە؛ تەندروستی باشە؛ ئامادەیە. (٤) ڕاهاتووە (دەروونناسی)؛ فێربووە.

conditioner (kən-dish′ən-ēr), *n.* (۱) گونجێنەر؛ فێنککەرەوە: *(air- ~)* (۲) (ا) مادەیەکە کە چۆنێتی شتێك باشتر دەکات: *(a soil ~)* . (ب) دەرمانی قژ چاکردن: *(a hair ~)* . (۳) ڕاهێنەری وەرزشی.

condole (kən-dōl′), *v.i.* سەرخۆشی لێکردن؛ هاوسۆزی لەگەڵ کردن لە مردنی خزمێکدا

condolence (kən-dō′ləns), *n.* پرسەنامە؛ سەرخۆشی لێکردن؛ سەرخۆشی.

condom (kon′dəm, kun′dəm), *n.* لاستیک (بۆ جووت بوون).

condominium (kon′də-min′i-əm), *n.* (١) (ا) هاوبەشی کردن لە حوکمڕانی ناوچەیەکدا لەلایەن دوو وڵات یا زیاترەوە. (ب) ناوچەیەک کە وەها حوکمڕانی بکرێت. (٢) (ا) خانوویەکی گەورەی بەش بەش کە هەر بەشێکی هی کەسێک بێت. (ب) بەشێک لە خانوویەکی گەورەی وەها.

condonation (kon′dō-nā′shən), *n.* (١) لێبووردن؛ لێ خۆش بوون. (٢) لێبووردنی مێردێک یا ژنەکەی لە داوێن پیسی نەوی تریان (دادگا).

condone (kən-dōn′), *v.t.* لێبووردن؛ لێ خۆش بوون؛ چاو لێ پۆشین؛ پەسەندکردن: *(You shouldn't ~ criminal acts.)* .

condor (kon′dēr), *n.* (١) سیسارکی نەمەریکی گەورە. (٢) پارەیەکی ئالتوونە وێنەی سیسارکی لەسەرە لە هەندێک وڵاتانی نەمەریکای باشوور.

conduce (kən-dōōs′, kən-dūs′), *v.i.* (~ to; ~ toward), -وا لێکردن؛ هاندان؛ یارمەتی پوودانی شتێک دەدات.

conducive (kən-dōō′siv, kən-dū′siv), *adj.* (~ to). هاندەر؛ یارمەتیدەر؛ بوون بە هۆی:
(Fresh air is ~ to health.; Noise is not ~ to study.)

conduct (kon′dukt), *n.* (١) ڕابەری. (٢) بەڕێوەبردن؛ کردن. (٣) ڕەوشت؛ ڕەفتار (٤) [Obs.]، ڕابەر؛ چاوساغ.

v.t. (١) ڕابەری کردن؛ ڕێ پیشاندان؛ بردن بۆ شوێنێک. (٢) بەڕێوەبردن؛ ئاراستەکردن. (٣) ڕابەری کردنی ئۆرکێسترا: *(to ~ an orchestra)* . (٤) هەلسان و دانیشتن؛ ڕەفتارکردن:
(She always ~s herself well in public.) (٥) گەیاندن (کارەبا، گەرما): *(The wire ~s electricity.)* .

v.i. (١) ڕابەری کردن؛ ڕێ پیشاندان (٢) سەرکردەیی کردنی ئۆرکێسترا.

conductance (kən-duk′təns), *n.* توانای ماددەیەک بۆ گەیاندنی کارەبا؛ گەیاندن (کارەبا).

conductible (kən-duk′tə-b'l), *adj.* (١) دەگەیەنرێت (کارەبا)؛ گەیەنەر (٢) دەتوانێت بگەیەنێت (کارەبا).

conduction (kən-duk′shən), *n.* (١) گەیاندن (تاو بە جۆگەیەکدا). (٢) (ا) گەیاندن (کارەبا، گەرما... هتد). (ب) توانای گەیاندن بوون.

conductive (kən-duk′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە توانای گەیاندن. (٢) تایبەتی بە گەیاندن (کارەبا، گەرما، تاو... هتد).

conductor (kən-duk′tĕr), *n.* (١) ڕابەر؛ چاوساغ؛ ڕێ پیشاندەر. (٢) ڕابەری ئۆرکێسترا یا تیپی مۆسیقا. (٣) بلیتبڕ و وەرگر (شەمەندەفەر، پاس... هتد)؛ باجگر (شەمەندەفەر، پاس). (٤) گەیەنەر (کارەبا، گەرمی... هتد)؛ کارەبابەر
-conductorship *(n.)*.

conduit (kon′dit, kon′doo-it), *n.* (١) جۆگە؛ بۆری. (٢) بۆری یاراستنی تەلی کارەبا. (٣) [Archaic]، کانی؛ کانیاو.

conduplicate (kon-dōō′plə-kit, kon-dū′plə-kit), *adj.* لە باری درێژی و لە ناوەڕاستدا دانوشتاو (گەڵا، پەڕەی خونچە).

condyle (kon′dil), *n.* ئێسقانی دەربڕوقیو.
-condylar *(adj.)*; **condyloid** *(adj.)*.

condyloma (kon′di-lō′mə), *n.* زیادە گۆشتێکی وەک مێخەکە وایە لەدەوری کۆم و کۆنەندامی جووت بوون دێت (بەتایبەتی بەهۆی فەرەنگی، یا ئاتەشەکەوە)

cone (kōn), *n.* (١) قووچەک (ئەندازە). (٢) شتێک کە وەک قووچەک وابێت، وەک: (ا) قووچەکێکی لە بسکویت دروستکراوە دوندرەی تێن دەکرێت و دەبشخورێت. (ب) پۆپەی ئاگرپژێن. (٣) بەری دارێکی هەمیشە سەوز (لە قووچەک دەچێت). وەک قووچەک لێکردن؛ وەک قووچەک دروستکردن. *v.t.*

coneflower (kōn′flou ĕr), *n.* پووەکێکە گوڵی قووچەک ئاسایی دەگرێت.

coney (kō′ni, kun′i), *n.* = cony.

confab (kon′fab), *n.* [Colloq.]. دەمەتەقێ؛ ووتوبێژ؛ دووان.

confabulate (kən-fab′yoo-lāt′), *v.i.* دەمەتەقێ کردن؛ دووانن؛ ووتوبێژکردن.

confabulation (kən-fab′yoo-lā′shən), *n.* دەمەتەقێ؛ دووان؛ ووتوبێژ.

confect (kən-fekt′), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن؛ گرتنەوە. (٢) مربا دروستکردن. (٣) کردن؛ دروستکردن.

confection (kən-fek′shən), *n.* (١) تێکەڵاوکردن؛ دروستکردن؛ گرتنەوە. (٢) نوقڵ؛ شیرینی؛ حەڵوا. (٣) دەرمانێکی شیرین کراوە بە شەکر یا هەنگوین. (٤) پارچە جلێکی نایابی ژنانە.

confectionary (kən-fek′shən-er′i), *adj.* کردن بە نوقڵ؛ شیرینی دروستکردن. *v.t.* (١) تایبەتی بە نوقڵ و شیرینی ترو دروستکردنیان. (٢) تایبەتی بە حەڵواچی یا کارەکەی. (١) دووکانی حەڵواچی؛ حەڵواخانە. (٢) حەڵوا؛ نوقڵ؛ شیرینی. *n.*

confectioner (kən-fek′shən-ĕr), *n.* حەڵواچی؛ شیرینی فرۆش.

confectioners' sugar, شەکری حەڵواچی: شەکری زۆر وورد.

confectionery (kən-fek′shən-er′i), *n.* (١) حەڵوا؛ شیرینی؛ نوقڵ و جیکلاتەو شیرینی تر. (٢) حەڵواچێتی. (٣) دووکانی حەڵواچی؛ حەڵواخانە.

confederacy (kən-fed′ĕr-ə-si), *n.* (١) پەیمان (لەنێوان چەند وڵات، حیزب، یا کۆمەڵێکدا). (٢) هاوپەیمانی؛ یەکێتی. (٣) پیلان؛ پیلانکاری قەدەغە.

the Confederacy, ئەو یانگزە ویلایەتەی باشووری ئەمەریکا کە لە ساڵی ١٨٦٠-١٨٦١ دا لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا جیابوونەوە. وە ئەم جیابوونەوەیە بوو بەهۆی پوودانی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکا.

confederate (kən-fed′ĕr-it), *adj.* (١) یەکگرتوو؛ هاوپەیمان. (٢) [-C]، تایبەتی بەو ویلایەتانەی لە ئەمەریکا جیابوونەوە (ووشەی پێشوو). *n.* (١) هاوپەیمان (مرۆڤ، کۆمەڵ، وڵات). (٢) هاوبەشی پیلان (کاری قەدەغە). (٣) [-C]، یەکێک لەو یانگزە ویلایەتەی باشوور کە لە ئەمەریکا جیابوونەوە.

confederation (kən-fed′ĕr-ā′shən), *n.* یەکگرتن؛ بوون بە یەک؛ پەیمان بەستن. *v.t.* & *v.i.* (١) یەکێتی؛ هاوپەیمانی. (٢) یەکێتی چەند وڵاتێک؛ بوون بە یەک (چەند وڵاتێک).

the Confederation, یەکێتی یا بوون بە یەکی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لە ساڵی ١٧٨١-١٧٨٩.

confer (kən-fūr′), *v.t.* پێ بەخشین (بڕوانامە، ڕێزێکی تایبەتی)؛ پێدان: *(The university ~red an honorary degree on him.)* ڕاوێژکردن؛ گفتوگۆکردن؛ دووان؛ کۆنگرە بەستن؛ پرس پێکردن. *v.i.*

confer (kən-fūr′), *v.t.* بەڕاوردکردن؛ ڕوانینە سەرچاوەیەکی تر بۆ بەڕاوردکردن (لێکۆڵینەوە) (کورتەکەی cf. یان conf.) .
-conferment *(n.)*.

conferee (kon′fĕr-ē′), *n.* (١) بەشداری کۆنگرە؛ بەشداری کۆڕ؛ کۆڕگر؛ ڕاوێژکەر. (٢) پێ بەخشراوی بڕوانامە، ماف، یا ڕێزێکی تایبەتی

conference (kon′fĕr-əns), *n.* (١) ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن؛ گفتوگۆ. (٢) کۆنفرانس؛ کۆڕ؛ کۆنگرە. (٣) کۆبوونەوە یا کۆنگرەی دوو لیژنە یا زیاتری هەردوو ئەنجوومەنی پەرلەمان بۆ پێکهاتن لەسەر جیاوازی گەڵاڵەی نەو یاسایانەی هەردوو لقی پەرلەمان پەسەندیان کردووە. (٤) یەکێتی چەند کڵێسە، قوتابخانە، یا تیپی وەرزشی.
-conferential *(adj.)*.

conferva (kən-fūr′və), *n.* جۆرە قەوزەیەکە؛ قەوزە.

confess (kən-fes′), *v.t.* (۱) دان پیانان (کەموکوڕی، تاوان، ڕا)؛ ڕێ‌لێنان؛ چوونەژێر. (۲) دان پیانان (ڕاستیەک).
(۳) ئاشکراکردنی بڕواکردن بە بیروباوەڕێک.
(٤) (ا) پاکانەکردن بۆ قەشە بۆ خۆش بوون لە تاوانی پاکانەکەر.
(ب) گوێگرتن لە پاکانەیەکی وەها لەلایەن قەشەوە.
v.i. (۱) دان پیانان (تاوان، کەموکوڕی)؛ چوونەژێر. (۲) (ا) پاکانەکردن لەبەردەمی قەشەدا.
(ب) گوێگرتنی قەشە لە پاکانەیەکی وەها.
confess to, دان پیانان؛ ڕێ‌لێنان
confession (kən-fesh′ən), *n.* (۱) دان پیانان؛ ڕێ‌لێنان (۲) شتێکی دان پیانراو. (۳) چوونەژێر (تاوان)؛ ڕێ‌لێنان (تاوان، گوناه).
(٤) پاکانە (گوناه و خراپەکاری بۆ قەشە بۆ لێ خۆش بوون و سڕینەوەیان).
(٥) بڕوا (ئاین). (٦) تاقمێکی یەک ئاین.
(۷) گۆڕ (کەسێکی ئاینی پیۆڕ یا شەهیدێک)؛ نزرگە؛ مەرقەد.
confessional (kən-fesh′ən-ˈl), *n.* (۱) ژوورێکی بچووکە لە قوژبنی کڵێسەدا کە تیایدا قەشە گوێ لە پاکانەی گوناهباران دەگرێت.
(۲) پاکانە (گوناه بۆ قەشە)؛ پاکانەکردن.
adj. (۱) تایبەتی بە پاکانەو پاکانەکردن. (۲) تایبەتی بە بیروباوەڕ (ئاین).
confessionary (kən-fesh′ən-erˌi), *adj. & n.* [Rare]. confessional.
confessor (kən-fesˈər), *n.* (۱) دان پیانەر؛ ڕێ‌لێنەر؛ پاکانەکەر. (۲) کەسێکە کە بیروباوەڕی ئاینی خۆی ئاشکرابکات نەگەرچی ببێت بەهۆی چەوسانەوەی. (۳) قەشەیەک کە گوێ لە پاکانەی گوناهباران دەگرێت و لێیان خۆش دەبێت
confetti (kən-fetˈi), *n.pl.* (۱) نوقڵ و جیکلاتەو شیرینی تر کە لە ناهەنگو شایییدا بەناو خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە. (۲) پارچە کاغەزی بچووکی ڕەنگاوڕەنگ کە لە ناهەنگو شایییدا بەناو خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە؛ کاغەزی ڕازاندنەوەی ڕەنگاوڕەنگ.
confidant (kon′fə-dantˊ), *n.* هاوڕاز؛ ڕازگر؛ کەسێک کە ڕازونیازی دڵی خۆتی لەلا ئاشکرا بکەیتو بیپارێزێت؛ نهێنی پۆش.
confidante (kon′fə-dantˊ), *n.* هاوڕازی مێینە؛ ڕازگری مێینە؛ نهێنی پۆشی مێینە.
confide (kən-fīdˈ), *v.i.* بڕواپێکردن؛ متمانەپێکردن.
v.t. (۱) پێ ووتن (ڕازونیازی دڵی خۆ): *(She ~d her difficulties to her friend.)*
(۲) پێ سپاردن (نەرک، شت، کەس).
confidence (kon′fə-dəns), *n.* (۱) باوەڕ؛ متمانە؛ پشت نەستووری. (۲) دڵنیایی. (۳) بڕوا بە خۆ کردن؛ بڕوا بە توانای خۆ بوون.
(٤) کەسێک یا شتێکی پشت پێ بەستراو.
(٥) هاوڕازی؛ ڕازگری: *(She took him into her ~.)*
(٦) دڵنیایی ڕازپۆشین: *(It was told in strict ~.)*
(۷) ڕاز؛ نهێنیەک کە بە نهێنی پۆشێک بووترێت
confidence game, لەخشتەبردنی کەسێکو شت لێسەندنی لەلایەن ساختەچیەکەوە پاش ئەوەی وا لەو کەسە دەکات بڕوای پێ بکات.
confidence man, ساختەجی؛ پیاوێکی ساختەچی کە شت لە خەڵک دەسێنێت پاش ئەوەی وایان لێدەکات بڕوای پێ بکەن؛ چاوبەست.
confident (kon′fə-dənt), *adj.* (۱) دڵنیا؛ پشت نەستوور. (۲) بڕوا بە خۆ کەر *(a ~ manner)*. (۳) [Archaic]. خۆش بڕوا.
n. هاوڕاز؛ نهێنی پۆش.
confidential (konˌfə-denˈshəl), *adj.* (۱) نهێنی؛ قەدەغە: *(~ information)*
(۲) بڕیارنە؛ بڕواپێکەرانە.
(۳) بڕواپێکراو: *(a ~ agent)*.
-confidentiality *(n.)*; **confidentially** *(adv.)*.

confidential communication, نهێنی‌یەک کە بە پارێزەر، پزیشک، یا ژنو مێردی خۆ دەورتێرێتو ناتوانرێ بەزۆر ڕێیان ناشکرا بکرێت لە دادگا.
confiding (kən-fīdˈiŋ), *adj.* خۆش باوەڕ؛ بڕواکەر.
configuration (kən-figˊyoo-rāˈshən), *n.* شێوە؛ وێنە؛ ڕیز- کردنو یەکخستنی هەموو ئەو بەشانەی شتێکیان لێ پێکهاتووە.
confine (konˈfīnˊ), *n.* (۱) (*pl.*) ، (ا) سنوور؛ ڕادە. (ب) ناوچەیەکی سنووردار. (۲) [Poetic]، بەندی؛ گیرۆدەیی. (۳) [Obs.]، بەندیخانە؛ شوێنێکی بێ سەربەستی.
v.i. [Rare]. هاوسنووربوون.
v.t. (۱) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ دیاریکردن؛ ئابڵوقەدان؛ بەستنەوە؛ جڵەوگرتن: *(Please ~ your remarks to the facts.)*
(۲) بەندکردن؛ قەتیس کردن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ گیرۆدەکردن؛ بەستنەوە؛ ڕاگرتن: *(The doctor ~d him to his room.)*.
be confined, مندالبوون.
confinement (kən-fīnˈmənt), *n.* قەتیس بوون؛ قەتیس کردن؛ بەستراندەوە: (ا) لە بەندیخانەدا بوون؛ خستنە بەندیخانەوە.
(ب) بەندێتی؛ سەربەست نەبوون؛ گیرۆدەیی.
(ج) مندالبوون؛ لە جێگەدا کەوتن (کاتی مندالبوون).
confirm (kən-fûrmˈ), *v.t.* (۱) جێگیرکردن؛ چەسپاندن؛ بەهێزکردن؛ دووپاتکردنەوە؛ پاڵپشتی کردن. (۲) مۆرکردن (پەیمان)؛ پەسەندکردن.
(۳) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ چەسپاندن (ڕاستیەک).
(٤) وەرگرتنی کەسێک بە ئەندام لە کڵێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئایینیانەی بە مندالی دایکو باوکی بۆیان داوە.
confirmation (konˌfər-māˈshən), *n.* (۱) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ جێگیربوون؛ پاڵپشتی کردن. (۲) مۆرکردن؛ پەسەندکردن.
(۳) بەڵگە؛ شتێک کە ڕاستی و دروێی ڕووداوێک ساغ دەکاتەوە؛ ساغ کەرەوە
(٤) وەرگرتنی کەسێک بە ئەندام لە کڵێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئایینیانەی بە مندالی دایکو باوکی بۆیان داوە.
-confirmative *(adj.)*; **confirmatory** *(adj.)*.
confirmed (kən-fûrmdˈ), *adj.* (۱) مۆرکراو (پەیمان)؛ پەسەندکراو. (۲) چەسپاو؛ جێگیربوو؛ هەمیشەیی: *(a ~ bachelor)*.
(۳) وەرگیراوە بە ئەندام لە کڵێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئایینیانەی بە مندالی دایکو باوکی بۆیان داوە.
confiscable (kən-fisˈkə-bˈl), *adj.* لەوانەیە دەستی بەسەردا بگیرێت؛ بۆی هەیە دەستی بەسەردا بگیرێت.
confiscate (konˈfis-kātˊ), *v.t.* دەست بەسەردا گرتن (خانوو، زەوی‌وزار، سەرمایە).
adj. (۱) دەست بەسەردا گیراو.
(۲) خانوو و زەوی‌وزارو سەرمایەکەی دەستی بەسەردا گیراوە.
confiscation (konˌfis-kāˈshən), *n.* (۱) دەست بەسەردا گرتن؛ دەست بەسەردا گیران (خانوو، زەوی‌وزار، سەرمایە).
(۲) شتی دەست بەسەردا گیراو.
-confiscator *(n.)*.
confiteor (kən-fitˈi-ôrˊ), *n.* نوێژی پاکانەکردن (خاچ پەرستی).
confiture (konˈfi-choorˊ), *n.* مرەبا؛ شیرینی.
conflagrant (kən-flāˈgrənt), *adj.* گڕاوی؛ بڵێسەدار.
conflagration (konˌflə-grāˈshən), *n.* ئاگرێکی گەورە (بەتایبەتی کە زیانبەخش و وێرانکەر بێت)؛ مەشخەڵ.
conflation (kən-flāˈshən), *n.* (۱) لەیەکدان و کردن بە یەک (دوو شێوەی نووسراوێک). (۲) ئەنجامی ئەم لەیەکدان و کردن بە یەکە؛ نووسراوێکی لێکدراوو پێکهاتوو (لە دوو شێوەی جیاوازدا).
conflict (kən-flikt′), *v.i.* (۱) شەڕکردن؛ بەیەکدادان؛ جەنگ کردن. (۲) ڕێک نەکەوتن؛ نەگونجان: *(His interests ~ with mine.)*
n. (۱) شەڕ؛ جەنگ؛ بەیەکداکێشان. (۲) ناکۆکی؛ نەگونجان؛ دووبەرەکی.

(٣) پەشیوی‌و ناڕاوەی ناوخۆی کەسێك (بەهۆی نەگونجانی ئارەزووەکان لەگەڵ یەکتردا).

-confliction *(n.)*; **conflictive** *(adj.)*.

conflicting (kən-flikt′iŋ), *adj.* نەگونجاو؛ ناکۆك

(~ emotions)

confluence (kon′flōō-əns), *n.* (١) بەیەکگەیشتن (دوو جۆگە یا پووبار)؛ پڕاوە ناو یەك. (٢) (ا) شوێنی پڕاوە یەك یا بەیەکگەیشتنی چەند جۆگەیەك. ب) ئەو جۆگە تازەیەی کە لەم پڕاوە ناو یەکە پێکدێت. (٣) کۆبوونەوە؛ بەیەکگەیشتن؛ پڕاوە ناو یەك (جەماوەر). (٤) جەماوەرێك؛ کۆمەڵێك خەڵك.

confluent (kon′flōō′ənt), *adj.* (١) بەیەکگەیشتوو؛ پڕاوەتە ناو یەکتر؛ پڕاوەتە یەك. *(~ streams)*. (٢) بوون بە یەك (چەند دوومەڵ یا بریندێك).

n. (١) جۆگەیەك کە بڕژێتە ناو جۆگەیەکی تردەوە. (٢) زێ؛ جۆگە.

conflux (kon′fluks), *n.* = confluence.

confocal (kon-fō′k'l), *adj.* هەمان تیشکۆی هەیە.

conform (kən-fôrm′), *v.t.* (١) وەك یەك لێکردن؛ هاوشێوەکردن: *(He ~ed his ideas to ours.)*

(٢) گونجاندن؛ ڕاهێنان.

v.i. (١) وەك یەك وابوون؛ هاوشێوەبوون.

(٢) لەگەڵ گونجان؛ ڕێکەوتن: *(The novel ~ed to my notion of a good story.)*

(٣) ڕەفتارکردن بەپێی؛ پەیڕەوی کردن؛ جوواڵنەوە بەپێی ڕێبازو نەریت.

(٤) پەیڕەوی کردنی کڵێسەی ئینگلتەرە.

conformable (kən-fôr′mə-b'l), *adj.* (١) گونجاو؛ ڕێکەوتوو.

(٢) لەیەك چوو؛ وەك یەك. (٣) ملکەچ؛ پەیڕەویکەر.

(٤) هاوڕێك (چینی زەوی) (زەوی ناسی).

conformance (kən-fôr′məns), *n.* = conformity.

conformation (kon′fôr-mā′shən), *n.* (١) [Rare]. گونجان؛ گونجاندن؛ سازاندن

(٢) ڕێکخستن‌و ڕێزکردنی پارچەکانی شتێك لەگەڵ یەکدا بە جوانی.

(٣) شێوە؛ چۆنێتی پێکهاتنی شتێك (بەگوێرەی یەکخستنی بەشەکانی).

conformist (kən-fôr′mist), *n.* (١) پەیڕەویکەر؛ گونجاو لەگەڵ خوو و نەریتی کۆمەڵدا. (٢) پەیڕەویکەری کڵێسەی ئینگلتەرە.

conformity (kən-fôr′mə-ti), *n.* (١) لەگەڵ گونجان؛ لەیەکچوون.

(٢) پەیڕەوی کردنی ڕەوشت‌و خوو و نەریتی خەڵکی تر یا کۆمەڵگا؛ لاسایی‌کردنەوە. (٣) پەیڕەوی کردن‌و پەسەندکردنی کڵێسەی ئینگلتەرە.

confound (kən-found′, kon-found′), *v.t.* (١) تێکوپێکدان؛ شێواندن بەسەریەکدا؛ تێکدان؛ تێکەڵاوکردن.

(٢) سەرڵێ شێواندن؛ سەرڵێ تێکدان.

(٣) [Archaic]. بەزاندن؛ ڕووخاندن؛ فەوتاندن؛ بەسەردا زاڵبوون.

(٤) [Archaic]. شەرمەزارکردن؛ تەریق کردنەوە.

(٥) لەعنەت لێکردن.

confounded (kən-foun′did), *adj.* (١) سەرڵێ شێواو؛ واق ووڕماو.

(٢) بە لەعنەت؛ لەعنەت لێکراو (٣) بۆگەن؛ پیس؛ ناپەسەند.

confraternity (kon′frə-tūr′nə-ti), *n.* (١) برایەتی

(٢) یەکێتی؛ کۆمەڵێك خەڵکی هاوپیشە یا هاوبیروباوەڕ.

confrere (kon′frâr), *n.* هاوکار؛ ئاوەڵ.

confront (kən-frunt′), *v.t.* (١) بەڕەو ڕوو وەستان؛ تووش بوون.

(٢) بەڕەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.

(٣) ڕووبەڕووکردن: *(He ~ed the accused with the evidence.)*

(٤) بەراووردکردن

confrontation (kon′frun-tā′shən), *n.* ڕووبەڕوو وەستان؛ بەڕەنگاربوون.

Confucian (kən-fū′shən), *adj.* تایبەتی بە " کۆنفیوشەس " و پێبازو بیروباوەڕەکەی‌و ئەوانەی پەیڕەوی دەکەن.

n. پەیڕەویکەری پێبازو فەلسەفەی " کۆنفیوشەس ".

Confucianism (kən-fū′shən-iz′m), *n.* پێبازو فەلسەفەی " کۆنفیوشەس " کە بریتیە لە دڵسۆزی بۆ باوك‌و دایك، خێزان، برادەر، باوباپیر، هەروەها پاراستنی ئاشتی‌و دادپەرستی.

confuse (kən-fūz′), *v.t.* (١) تێکوپێکدان؛ تێکەڵاوکردن؛ شێواندن.

(٢) سەرڵێ شێواندن؛ سەرڵێ تێکدان؛ سەرشێت کردن؛ چەواشەکردن.

(٣) بەهەڵەداچوون؛ نەناسینەوە: *(I ~d you with someone else.)*

-confusing *(adj.)*.

confused (kən-fūzd′), *adj.* (١) سەرڵێ شێواو؛ شڵەژاو؛ پەشۆکاو.

(٢) تێکەڵوپێکەڵ؛ شێواو؛ تێکچوو.

-confusedly *(adv.)*.

confusion (kən-fū′zhən), *n.* (١) سەرڵێ شێوان؛ چەواشەیی؛ حەپەسان؛ تەریق بوونەوە. (٢) پشێوی؛ ناڕاوە؛ پاشاگەردانی.

(٣) بەهەڵەداچوون؛ نەناسینەوە.

confutation (kon′fyoo-tā′shən), *n.* (١) بەدرۆخستنەوە؛ سەلماندنی هەڵەیی شتێك یا بیروباوەڕێك. (٢) بەڵگەی بەدرۆخەرەوە.

confute (kən-fūt′), *v.t.* (١) بەدرۆخستنەوە؛ سەلماندنی هەڵەیی کەسێك. (٢) سەلماندنی هەڵەیی هەڵوێست یا بیروباوەڕێك بە بەڵگەوە؛ بەدرۆخستنەوە (ووتە، دەنگوباس). (٣) تێکوپێکدان؛ لەکەڵك خستن.

conga (koŋ′gə), *n.* (١) کۆنگا: جۆرە سەمایەکی ئەمەریکای لاتینیی‌یە. (٢) مۆسیقای ئەم جۆرە سەمایە.

con game, [Slang], = confidence game.

congé (kon′zhā), *n.* (١) دەرکردن: *(He gave me my ~.)*

(٢) مااڵئاوایی کردن؛ خواحافیزی کردن.

(٣) [Archaic]، کڕنووش بردن لەکاتی مااڵئاواییدا.

(٤) نەقشێکی ڕازاندنەوە (خانووسازی).

congeal (kən-jēl′), *v.i.* (١) ڕەق بوون (بەهۆی بەستن یا ساردکردنەوە)؛ خەست بوونەوە. (٢) مەیین (ماست، محەلەبی)؛ مەیین؛ توندبوونەوە.

v.t. (١) ڕەق کردن؛ خەستکردنەوە. (٢) مەیاندن؛ توندکردنەوە.

-congealment *(n.)*.

congelation (kon′jə-lā′shən), *n.* (١) مەیین؛ توندبوونەوە.

(٢) شتێکی مەییو یا توندبووەوە.

congener (kon′ji-nēr), *n.* هاوجۆر، چین، ڕەگەز یا توخم (مرۆڤ، گیاندار، شت).

-congeneric *(adj.)*; **congenerous** *(adj.)*.

congenial (kən-jēn′yəl), *adj.* (١) (ا) لەیەکچوو؛ لەگەڵ یەك گونجاو: *(~ tastes)*

(ب) هاوڕەفتارو حەزو ناحەز: *(~ friends)*.

(٢) بەدڵبوو؛ باش؛ شیاو؛ پەسەند: *(~ surroundings)*.

-congeniality *(n.)*.

congenital (kən-jen′ə-t'l), *adj.* (١) زگماکی: *(a ~ defect)*.

(٢) ڕەوشت، کردەوە، یا خوویەکی زگماکی: *(a ~ thief)*.

-congenitally *(adv.)*.

conger (koŋ′gēr), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی گەورەیە گۆشتەکەی دەخورێت.

congeries (kon-jēr′ēz, kon-jēr′i-ēz′), *n.* کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.

congest (kən-jest′), *v.t.* (١) خوێن تێزان (نەندامێکی لەش).

(٢) کەڵەکەکردن؛ زۆر پڕکردن؛ قەرەبالغ کردن؛ بەرگرتن.

v.i. (١) خوێن تێزان؛ خوێن تێدا کۆمەڵ بوون.

(٢) زۆر پڕبوون؛ بەستران؛ گیران (لووت لەکاتی هەڵامەتدا)؛ بەرگیران.

congestion (kən-jes′chən), *n.* (١) خوێن تێزان (نەندامی لەش یا دەماغ). (٢) (ا) پڕبوون؛ بەستران؛ گیران (لووت لەکاتی هەڵامەتدا)؛ بەرگیران.

(ب) قەرەبالغی؛ پڕی؛ پەستان بەسەر یەکدا: *(traffic ~)*.

congested (kən-jes′tid), *adj.* (١) خوێن تێزاو.

(٢) (ا) پڕ؛ بەرگیراو؛ گیراو: *(a ~ nose)*.

(ب) قەرەبالغ. *(a ~ road)*

conglobate (kon-glō′bāt, koŋ′glō-bāt´), *v.t. & v.i.* تۆپەڵ کردن؛ تۆپەڵ بوون؛ خڕبوونەوە.

adj. تۆپەڵ؛ تۆپەڵ بوو؛ خڕ؛ خڕبوو.

-conglobation *(n.).*

conglobe (kon-glōb′), *v.t. & v.i.* = conglobate.

conglomerate (kən-glom′ĕr-āt´), *v.t.* کۆمەڵ کردن؛ کردن بە تۆپەڵ.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ تۆپەڵ بوون؛ بوون بە تۆپەڵ.

n. (۱) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ؛ تۆپەڵێکی هەمەچەشن. (۲) بەردێک کە لە وورده بەردو زیخ و چیمەنتۆ پێک هاتبێت (زەمینناسی). (۳) هاوبەشی یا کۆمپانیایەکی گەورە کە لە چەند کۆمپانیایەکی جیا جیا پێک هاتبێت و هەر کۆمپانیایەک بە جۆرە کارێکەوە خەریک بێت.

adj. (۱) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ بوو؛ تۆپەڵ کراو. (۲) هەمەچەشن؛ هەمەڕەنگ؛ جۆر بە جۆر. (۳) لە شتی جیا جیا پێکهاتووەو بە کەرەسەیەکی وەک چیمەنتۆ پەق بووەو وەک بەردی لێهاتووە (زەمینناسی).

conglomeration (kən-glom ĕr-ā′shən), *n.* (۱) کۆمەڵ بوون؛ تۆپەڵ بوون؛ پەکگرتن. (۲) تۆپەڵێکی هەمەچەشنە؛ شتێکی ناوێتە. (۳) کۆمەڵ یا تۆپەڵێکی یەکگرتوو.

conglutinate (kən-glōō′tə-nāt´), *adj.* بە سریش پێکەوە نووسێنراو؛ بە کەتیرە لێکدراو.

v.t. & v.i. پێکەوەنووساندن (بە سرێش)؛ پێکەوەنووسان.

-conglutination *(n.).*

congou (koŋ′gōō), *n. Also* congo, جۆرە چایەکی ڕەشی چینیيە.

congratulate (kən-grach′ə-lāt´), *v.t.* (۱) پیرۆزبایی لێکردن؛ چاوڕوونی لێکردن. *(We ~d the boy on winning the race.)* (۲) [Obs.]. ئاهەنگ گێڕان. (۳) [Obs.]. سڵاولێکردن.

congratulation (kən-grach´ə-lā′shən), *n.* (۱) پیرۆزبایی؛ پیرۆزبایی لێکردن؛ پیرۆزبایی کردن (۲) *(pl.)* پیرۆزبایی؛ پیرۆزبێت!؛ چاوتان ڕوون!؛ خۆشی لە خۆت!.

congratulator (kən-grach′ə-lā´tĕr), *n.* پیرۆزباییکەر.

-congratulatory *(adj.).*

congregate (koŋ´grə-gāt′), *v.t.* کۆکردنەوە؛ کۆڕ یێ بەستن.

v.i. کۆبوونەوە؛ کۆڕبەستن.

adj. (۱) کۆ؛ کۆبووەوە؛ پێکەوە. (۲) گشتی؛ هەموو.

congregation (koŋ´grə-gā′shən), *n.* (۱) کۆبوونەوە (۲) کۆمەڵێک خەڵک کە پێکەوە کۆبوونەوە. (۳) دەستەی نوێژکەران؛ کۆمەڵێک نوێژکەر لە پەرستگادا؛ کۆمەڵێک خەڵک لە پەرستگادا. (٤) ئەندامانی پەرستگایەک؛ ئەندامانی کڵێسەیەک. (٥) ئاوەدانیەک یا ناوایەک لە سەرەتای ئاوەدانکردنەوەی ئەمەریکای باکوور. (٦) جوولەکە؛ جوولەکەکان. (۷) لیژنەیەک لە کەڵە قەشەکان.

congregational (koŋ´grə-gā′shən-'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە ئەندامانی پەرستگایەک؛ وەک کۆمەڵێک نوێژکەران لە پەرستگایەکدا؛ تایبەتی بەم کۆمەڵە. (۲) [C-]، تایبەتێیە بە سەربەستی هەموو پەرستگایەک و ئەندامەکانی.

congregationalism (koŋ´grə-gā′shən-'l-iz'm), *n.* (۱) شێوەیەکە لە ڕێکخراوی کڵێسەیی کە سەربەستی دەدات بە هەموو کڵێسەیەک و ئەندامەکانی کە سەر بەم ڕێکخراوەن. (۲) [C-]، بیرۆباوەڕو ڕێبازی لقێکە لە ناینی پرۆتستانتی کە سەربەستی دەدات بە کڵێسەو ئەندامانی نەو کڵێسانەی کە سەر بەون.

congress (koŋ′grəs), *n.* (۱) کۆبوونەوە؛ پەکگرتن. (۲) جوت بوون؛ گان. (۳) پەیوەندی کۆمەڵایەتی. (٤) کۆنگرە؛ کۆبوونەوەیەکی گەورە.

(٥) ئەنجوومەنی تایبەتی کە نوێنەرانی میللەتان و ناینەکانی تێدایە بۆ باسکردنی گیروگرفتی جیهانی.

(٦) ئەنجوومەنی نوێنەران (هی گشت وڵاتێک)؛ پەرلەمان؛ کۆنگرێس.

(۷) [C-]، (ا) ئەنجوومەنی نوێنەرانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بە هەردوو لقەکەیەوە؛ کۆنگرێسی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

(ب) کۆبوونەوەیەکی ئەم ئەنجوومەنە.

(ج) سەرجەمی ئەندامانی ئەم ئەنجوومەنە کە پێکەوە کاردەکەن بۆ ماوەی دوو ساڵ.

congressional (kən-gresh′ən-'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە- ئەنجوومەنێک یا کۆبوونەوەکانی. (۲) [C-]، تایبەتی بە کۆنگرێسی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

Congressional district, ناوچەیەک لە ناوچەکانی هەڵبژاردن لە یەکێک لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا کە هەر دوو ساڵ جارێک نوێنەرێک هەڵدەبژێرێت بۆ کۆنگرێسی ئەمەریکی کە لە واشنتۆن کۆدەبێتەوە.

congressman (koŋ′grəs-mən), *n.* ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکی؛ نوێنەری گەل؛ نوێنەر (بەتایبەتی لە کۆنگرێسی ئەمەریکیدا).

congresswoman (koŋ′grəs-woom´ən), *n.* ئەندامێکی ژنی کۆنگرێسی ئەمەریکی؛ نوێنەرێکی ژنی گەل؛ نوێنەری ژن (بەتایبەتی لە کۆنگرێسی ئەمەریکیدا).

congruence (koŋ′grōō-əns), *n.* (۱) گونجان؛ لەیەکچوون (۲) شیان؛ بەجێیی. (۳) لەگەڵ یەک ڕێکەوتن؛ پێکەوە گونجان (ڕێزمان) (٤) (ا) پەیوەندی نێوان دوو ژمارەیە کە ئەگەر دابەشیان بکەیت بەسەر هەمان ژمارەدا ئەوەی لێی دەمێنێتەوە وەک یەک وادەبێت (بیرکاری). (ب) جووت بوون (ئەندازە)؛ جووتی؛ یەک بەیەکی.

congruency (koŋ′grōō-ən-si), *n.* = congruence.

congruent (koŋ′grōō-ənt), *adj.* (۱) لەگەڵ یەک گونجان؛ لەیەکچوون. (۲) لەگەڵ ڕێکەوتن؛ لەگەڵ گونجان (ڕێزمان). (۳) جووت بوون (ئەندازە)؛ جووتی؛ یەک بەیەکی. (٤) ئەگەر دابەش بکرێن بەسەر هەمان ژمارەدا ئەوەی کە دەمێنێتەوە وەک یەک وادەبێت (بیرکاری).

congruity (kən-grōō′ə-ti), *n.* (۱) لەگەڵ یەکدا گونجان؛ گونجان؛ شیان؛ ڕێکەوتن. (۲) جووت بوون (ئەندازە)؛ یەک شێوەیی؛ یەک بەیەکی.

congruous (koŋ′grōō-əs), *adj.* گونجاو؛ شیاو؛ ڕێکەوتوو؛ بەجێ؛ شیاو؛ پەسەند.

conic (kon′ik), *adj.* قووچەکی؛ شێوە قووچەکی.

conical (kon′i-k'l), *adj.* = conic.

conics (kon′iks), *n.pl.* ئەو بەشەی ئەندازەناسی کە لە شێوەی قووچەکی دەکۆڵێتەوە.

conic section, شێوەی قووچەکی (ئەندازە).

conifer (kō′nə-fēr, kon′ə-fēr), *n.* داری سنەوبەر.

-coniferous *(adj.).*

conjectural (kən-jek′chēr-əl), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕەمل لێدان؛ بەپێی ڕەمل لێدانەوە؛ گۆتەرەکاریيە. (۲) حەز لە ڕەمل لێدان دەکات.

conjecture (kən-jek′chēr), *n.* ڕەمل لێدان؛ گۆتەرەکاری؛ وادانان؛ گۆتەرە؛ مەزەندە.

v.t. & v.i. ڕەمل لێدان؛ گۆتەرەکاری کردن؛ وادانان؛ لاوابوون؛ مەزەندەکردن.

conjoin (kən-join′), *v.t. & v.i.* پێکەوەبەستن؛ بەیەک گەیاندن؛ یەک پێگرتن؛ یەکگرتن؛ کردن بە یەک؛ بوون بە یەک؛ کۆکردنەوە؛ لەیەکدان.

conjoint (kən-joint′), *adj.* (۱) یەکگرتوو؛ پێکەوە. (۲) دووقۆڵی؛ دوولایی؛ ناوکۆیی.

conjointly (kən-joint′li), *adv.* پێکەوە؛ بە یەکگرتوویی.

conjugal (kon′joo-gəl), *adj.* تایبەتی بە ژن و مێرد؛ هی ژن و مێردایەتی.

-conjugality *(n.).*

conjugate (kon′joo-git), *adj.* (۱) جووتە؛ دووانە؛ پێکەوە بەستراو

(۲) جووت جووت؛ دووانه (گەڵ)؛ دوو گەڵ بە یەك لاسكەوە.
(۳) لە هەمان رەگەوە وەرگیراوە (روشە)؛ هاوڕەگو هاوماناو (روشە).
(٤) دوو خاڵ؛ هێڵ یا هەندی لەیەكچوو (بیركاری).
n. دوو روشەی هاوڕەگو هاوماناو.
v.t. (۱) بەیەك گەیاندن؛ جووت كردن؛ كردن بە یەك؛ یەك پێگرتن.
(۲) گەردانكردنی كردار (رێزمان).
(write- wrote- written; play- played- played)
v.i. (۱) [Rare]، جووت بوون (ژن و پیاو).
(۲) یەك پێگرتن؛ یەكخستن (پووەكناسی).
(۳) (ا) گەردانكردنی كردار (رێزمان). (ب) گەردان بوونی كردار.
conjugation (kon´joo-gā´shən), *n.* (۱) یەككرتن؛ بوون بە یەك؛ جووت بوون؛ پێكەوەبەستن.
(۲) بەیەكداچوونی دوو پووەكی یەك شانە بە مەبەستی زاووزێ.
(۳) گەردانكردنی كردار (رێزمان).
(speak- spoke- spoken; smile- smiled- smiled)
-conjugational *(adj.)*; **conjugator** *(n.)*.
conjunct (kən-juŋkt´, kon´juŋkt), *adj.* [Archaic]. یەككرتوو؛ پێكەوە بەستراو؛ یەكبوون.
conjunction (kən-juŋk´shən), *n.* (۱) بە یەك گەیاندن؛ پێكەوە؛ بوون بە یەك؛ لەگەڵ. (۲) رێكەوتن؛ هاوكات (رووداو): *(the ~ of events)*.
(۳) نزیكی دوو نەستێرە لەیەكتر؛ *(planets in ~)*.
(٤) ئامرازی لێكدەر؛ ئامرازی پەیوەندی:
(and, but, or, through, because, etc.)
conjunctiva (kon´juŋk-tī´və), *n.* پێستی دیوی ناوەوەی پێڵووی چاوو دیوی دەرەوەی چاو.
conjunctive (kən-juŋk´tiv), *adj.* (۱) یەككرتوو؛ جووت بوو.
(۲) لەیەكدەر؛ گەیەنەر. (۳) لێكدەر (ئامراز، روشە).
n. ئامراز یا روشەی لێكدەر (رێزمان): *(and, but, unless, through)*.
-conjunctively *(adv.)*.
conjunctivitis (kən-juŋk´tə-vī´tis), *n.* هەوكردنی پێستی دیوی ناوەوەی پێڵووی چاو.
conjuncture (kən-juŋk´chēr), *n.* (۱) بوون بە یەك؛ یەككرتن.
(۲) رووداوی چەند شتێك پێكەوە؛ یەككرتنی چەند پووداوێك.
(۳) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت.
conjuration (kon´joo-rā´shən), *n.* (۱) بانگ كردن؛ داواكردن؛ بانگ. (۲) دزعای جادووگەری. (۳) جادووگەری.
(٤) [Archaic]، لە خوا پاڕانەوە.
conjure (kən-joor´), *v.i.* (۱) بانگ كردن و هێنانەپووی جنۆكەو دێو و درنج. (۲) جادووگەری كردن؛ سیحربازی كردن.
v.t. (۱) داواكردن؛ لێ پاڕانەوە؛ تكاكردن:
(I ~ you in the name of God to help me.)
(۲) بانگ كردن و هێنانە پێشەوەی جنۆكەو دێو و درنج.
(۳) (ا) (~ up)، هێنانە بەرچاو؛ هێنانەوە بیر:
(She ~d up visions of a better life.)
(ب) (~ away)، رەواندنەوە؛ بەبادان؛ لەبیربردنەوە:
(The music ~d my troubles away.)
conjurer, conjuror (kən-joor´ēr), *n.* (۱) جادووگەر.
(۲) تەكاكەر؛ پاڕەڕەو.
conk (koŋk), *n.* [Slang], (۱) سەر. (۲) لووت، [British]
(۳) بەسەردا مالێن؛ پیامالێن.
v.t. [Slang], پیامالێن؛ بەسەردا مالێن.
conk out, [Slang], (۱) لەپڕ لەكاركەوتن (مەكینە)؛ پەككەوتن.
(۲) ماندووبوون؛ بەلاداهاتن و خەولێكەوتن لە ماندووبیدا.
con man, [Slang], = confidence man.
conn (kon), *v.t.* پاپۆڕ یا بەلەم لێخوڕین.

n. لێخوڕین (پاپۆڕ، بەلەم).
connate (kon´āt), *adj.* (۱) زگماكی؛ خۆیی.
(۲) هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە؛ هاوسروشت.
(۳) لە زگماكیی‌یەوە پێكەوەنووسان (پووەكناسی).
connation (kə-nā´shən), *n.* لە زگماكیی‌یەوە پێكەوەنووسان.
connatural (kə-nach´ēr-əl), *adj.* (۱) زگماكی؛ سروشت كرد؛ خۆیی. (۲) هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە؛ هاوسروشت.
connect (kə-nekt´), *v.t.* (۱) پێكەوەنووساندن؛ پێكەوەلكاندن؛ جووت كردن؛ لێكدان؛ پێكەوەبەستن؛ هەڵبەستن.
(۲) وەك یەك سەیركردن (لە مێشكدا)؛ بەیەكەوە بەستن (لە مێشكدا)
(We ~ orange blossoms with weddings.)
(۳) گەیاندن بە؛ بە یەك گەیاندن:
(The operator will ~ you with New York.)
(٤) پێكەوەبەستن (كارەبا).
v.i. (۱) پێكەوەنووسان؛ پێكەوەلكان.
(۲) گەیشتن و یەككرتنەوە لە كاتی دیاریكراودا (شەمەندەفەر، پاس، فڕۆكە بۆئەوەی ڕێبوار بە قۆناغی دووەمی گەشتەكەیدا بگات).
(۳) شیان؛ گونجان؛ ڕێكەوتن.
(٤) [Slang]، سەركەوتووبوون لە لێدانی تۆپێكدا (وەرزش).
connected (kə-nek´tid), *adj.* (۱) پێكەوە بەستراو؛ پێكەوە لكێنراو؛ لكاو؛ لێكدراو. (۲) گونجاو و مانابەخش (نووسراو، بیروباوەڕ، چیرۆك).
(۳) پەیوەندیدار.
-connectedly *(adv.)*.
connecter (kə-nek´tēr), *n.* = connector.
connecting rod, شیشی بەیەككگەیەنەر (مەكینەی نوتومبیل).
connection (kə-nek´shən), *n.* (۱) پێكەوەبەستن؛ پێكەوەلكاندن؛ بەستن؛ جووت بوون؛ لێكدان. (۲) لێكدەر؛ هۆی لێكدان؛ گەیەنەر؛ پەیوەست.
(۳) پەیوەندی: (ا) چەند شتێكی پێكەوە بەستراو؛ پەیوەستی.
(ب) گونجان و مانا بەخشین (نووسراو، چیرۆك، هەڵبەست)؛ پەیوەستی.
(ج) مەیدانی ووتەو نووسراو؛ چوارچێوە یا قاڵبی ووتەو نووسراو؛ پەیوەستی
(د) پەیوەندی خزمایەتی یا هاوپێشەیی.
(٤) (*pl.*)، (ا) خزم (بەتایبەتی لەپڕی ژن و ژنهێنانەوە).
(ب) ناسیاوێكی بەدەسەڵات؛ پشت: *(He has powerful ~s.)*.
(۵) (*pl.*)، گۆڕینی هۆی هاتوچۆ لەلایەن ڕێبوارەوە بەتایبەتی لەكاتی گەشتی دوورودرێژدا (چونكە ئەو فڕۆكە، شەمەندەفەر، یا پاسەی سواری دەبێت لە سەرەتای گەشتەكەدا لەوانەیە هەرچەند قۆناغێك بتبات بەرەو جێی مەبەست یا دواقۆناغ، چونكەر هەر یەكە ڕێی دیاریكراوی خۆیە).
(٦) تاقمێك خەڵكی هاوپیشە یا هاوئاین. (۷) لقێكی ئایینی.
(۸) تەڵی كارەبا (كە تەووژمی كارەبای پێدا دەڕوات). (۹) هێڵی تەلەفۆن.
-connectional *(adj.)*.
in connection with, (۱) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەم پووەوە.
(۲) لەگەڵ؛ پێكەوە.
connective (kə-nek´tiv), *adj.* تایبەتی بە پێكەوەبەستن؛ پێكەوەبەست.
n. ئامرازی لێكدەر؛ ئامرازی پەیوەندی؛ روشەی پەیوەست؛ لكێنەر (روشە).
(and, but, or, unless, although, etc.)
connective tissue, تێشووی پێكەوەبەست (لەش).
connector (kə-nek´tēr), *n.* لێكدەر (مرۆڤ، ئامێر، روشە، ئامراز)؛ لكێنەر؛ گەیەنەر؛ روشە یا ئامرازی پەیوەندی.
connexion (kə-nek´shən), *n.* = connection.
conning tower, (۱) قوللەی لێخوڕین و ڕوانین (پاپۆڕی جەنگی).
(۲) قوللەی ڕوانین؛ ڕوانگە (ژنردەریایی).
conniption (kə-nip´shən), *n.* [Colloq.], تووڕەبوون یا هیستریایەكی سەردەمی؛ حاڵ لێهاتن (منداڵ).
connivance (kə-nī´vəns), *n.* (۱) خۆ لێ گێل كردن (قاوان).

(۲) چاو لێ نووقاندن (تاوان)؛ چاو لێ پۆشین‌و هاندانی کردنی تاوانێك؛ پیلان.
connive (kə-nīv′), *v.i.* (۱) چاوپۆشین (له کرده‌وه‌ی ناپه‌سه‌ند)؛ خۆ گێل کردن له تاوانێك یا به‌دکاریه‌ك وه حه‌زکردن به سه‌رکه‌وتنی له دڵه‌وه. (۲) (~ with) .. پیلان گێڕان؛ به نهێنی هاوکاری کردن له کاری ناپه‌سه‌ندا. **-conniver** *(n.).*

connivent (kə-nīv′ənt), *adj.* سه‌رمکانیان له‌یه‌ك ده‌ده‌ن؛ به‌رمو یه‌ك چوو (باڵی مێش‌ومه‌گه‌ز، نێره‌کی پووه‌ك).

connoisseur (kon′ə-sûr′), *n.* شاره‌زا (خواردن‌و خواردنه‌وه)؛ سه‌رده‌رچوو؛ بزان.

connotation (kon′ə-tā′shən), *n.* (۱) واگه‌یاندن (مانا). (۲) واتا یا مانای ووشه‌یه‌ك زیاد له مانای بنچینه‌یی ووشه‌که: *("Politician" has different ~s from "statesman".; Some words have good ~s while others have bad ~s.)* (۳) مانای گشتی‌و تایبه‌خۆی ووشه‌یه‌ك (ژیربێژی) **-connotative** *(adj.).*

connote (kə-nōt′), *v.t.* واگه‌یاندن؛ گه‌یاندن (مانا)؛ مانا گه‌یاندن زیاد له مانای بنچینه‌یی ووشه‌که: *(The word "mother" ~s love, care, tenderness, etc.; The word "politician" ~s opportunism, dishonesty, etc.)*

connubial (kə-nōō′bi-əl, kə-nū′bi-əl), *adj.* ژن‌ومێردایه‌تی؛ تایبه‌تی به ژن‌ومێردایه‌تی. **-connubiality** *(n.)*; **connubially** *(adv.).*

conoid (kō′noid), *adj. Also* **conoidal,** قووچه‌کی *n.* شتێکی قووچه‌کی؛ وێنه‌یه‌کی قووچه‌کی (نه‌ندازه)؛ قووچه‌ك.

conquer (koŋ′kər), *v.t.* (۱) داگیرکردن؛ ده‌ست به‌سه‌ردا گرتن. (۲) به‌زاندن؛ شکاندن؛ به‌سه‌ردا زاڵبوون: *(We ~ed the enemy.)* . *v.i.* زاڵبوون؛ بردنه‌وه

conqueror (koŋ′kēr-ər), *n.* (۱) داگیرکه‌ر؛ زه‌وتکه‌ر. (۲) زاڵ؛ به‌زێنه‌ر.

conquest (koŋ′kwest, kon′kwest), *n.* (۱) داگیرکردن؛ گرتن؛ شکان؛ به‌زان (۲) شتێکی داگیرکراو (وڵات، گه‌ل، تاڵانی). (۳) (ا) دڵفراندنی که‌سێك. (ب) که‌سێکی دڵفرێنراو.

conquian (koŋ′ki-ən), *n.* کۆنکه‌ن جۆره یاریه‌کی کاغه‌زه.

conquistador (kon-kwis′tə-dôr′), *n.* یه‌کێك له نیسپانیه‌یی داگیرکه‌ره‌کانی مه‌کسیك یا پیرۆ یا وڵاتانی تری نه‌مه‌ریکا له‌سه‌ده‌ی شانزه‌همدا

consanguine (kon-saŋ′gwin), *adj.* = consanguineous.

consanguineous (kon′saŋ-gwin′i-əs), *adj.* خزم‌وخوێش؛ خزم؛ هاوخوێن؛ هاو باووباپیر.

consanguinity (kon′saŋ-gwin′ə-ti), *n.* خزمایه‌تی؛ خزمی؛ خزم‌وخوێشی؛ هاوخوێنی؛ هاو باووباپیری.

conscience (kon′shəns), *n.* ده‌روون؛ وێژدان. **in all conscience,** (۱) له هه‌قیانه‌تدا؛ به‌پێی هه‌قیانه‌ت؛ نه‌گه‌ر هه‌قیانه‌تت ده‌وێت (۲) بێ گومان؛ به ڕاستی؛ له ڕاستیدا. **on one's conscience,** هه‌ستکردن به بێ وێژدانی (له‌نه‌نجامی کردنی کارێکدا که ده‌زانیت ناڕه‌وایه)؛ هه‌ست به گوناهباری کردن؛ له نه‌ستۆدا بوون.

conscienceless (kon′shəns-lis), *adj.* بێ وێژدان؛ ده‌روون ڕه‌ش.

conscience money, پاره‌ی وێژدان: پاره‌یه‌که ده‌دێت بۆ سووك کردنی باری وێژدان (که‌سێك ده‌یدات که هه‌ست به گوناهباری بکات له‌بەر کردنی شتێك که نه‌ده‌بوو بیکات یا نه‌کردنی شتێك که ده‌بوو بیکات).

conscience-stricken (kon′shəns-strik′ən), *adj.* هه‌ست به گوناهباری کردن (له‌بەر کردنی کارێکی خراپه).

conscientious (kon′shi-en′shəs, kon′si-en′shəs), *adj.* به وێژدان؛ خاوەن وێژدان؛ سه‌رڕاست؛ ڕاست: *(a ~ worker)* . **conscientious objector,** که‌سێکه که نه‌یه‌وێت چه‌ك هه‌نگرێت یا بچێته ناو سوپاوه چونکه دژی جه‌نگ‌و پیاوکوشتنه‌و ناشتیخوازه (به‌تایبه‌تی ئه‌ندامی هه‌ندێك کۆمه‌ڵی ئایینی).

conscionable (kon′shən-ə-b'l), *adj.* ڕەوا؛ هەق.

conscious (kon′shəs), *adj.* (۱) به‌هۆش؛ به‌ئاگا؛ هۆشمه‌ند. (۲) ووریا؛ هۆشیار؛ ئاگادار؛ بزان. (۳) شه‌رمن؛ زوو ته‌ریق ده‌بێته‌وه. (٤) هه‌ستپێکه‌ر: *(~ guilt)* . (٥) ده‌سه‌نقه‌ست: *(a ~ insult)* . **-consciously** *(adv.).*

the conscious, مێشکی ئاگادار: ئه‌و به‌شه‌ی چالاکی مێشکه که مرۆڤ خۆی پێی ده‌زانێت‌و ئه‌ی ئاشکرایه‌و ئاگای لێیه‌تی (ده‌رووننناسی)؛ هه‌ستی پێ زانراو؛ بیروهۆشی به‌ئاگا.

consciousness (kon′shəs-nis), *n.* (۱) هۆش؛ هۆشیاری؛ به‌ئاگایی. (۲) بیروهۆش‌و هه‌ست‌و نه‌ست‌و بیروباوه‌ڕو حه‌زونه‌زی مرۆڤ. (۳) بیروهۆشی به‌ئاگا (ده‌رووننناسی)؛ بیروهۆشی هه‌ستپێکراو. (٤) (ا) ئاگاداربوونی مرۆڤ له باری ژیانی خۆی. (ب) ئاگاداربوونی که‌سێك له باری ژیان به‌گشتی‌و چه‌وسانه‌وه‌ی گه‌ل، چینێك یا ڕه‌گه‌زێك به‌تایبه‌تی.

consciousness-raising, ووریابوونه‌وه؛ ووریاکردنه‌وه: ئاگادارکردنی مرۆڤ له باری ناڕه‌وای ژیان‌و چه‌وسانه‌وه‌ی گه‌ل تاوه‌کو ئامادەبێت بۆ گۆڕینی.

conscript (kən-skript′), *v.t.* (۱) به‌زۆر گرتن به سه‌رباز. (۲) بێگارپێکردن (له‌لایه‌ن میریه‌وه). *adj.* به‌زۆر گیراو به سه‌رباز. *n.* سه‌ربازێکی به‌زۆر گیراو؛ که‌سێك که به‌زۆر گیرابێت به سه‌رباز.

conscription (kən-skrip′shən), *n.* (۱) سه‌ربازگرتن؛ سه‌ربازگری. (۲) بێگار (بۆ میری). (۳) سه‌رانه‌یه‌که میری له گه‌ڵ ده‌سه‌نێت له‌کاتی جه‌نگدا.

consecrate (kon′sə-krāt′), *v.t.* (۱) (ا) پیرۆزکردن: *(~ a church)* (ب) پیرۆزکردن: *(The bishop ~d the bread and wine.)* . (۲) کردنی قه‌شه‌یه‌ك به سه‌رۆك قه‌شه له ئاهه‌نگێکی ئاینییدا. (۳) ته‌رخان کردن: *(He ~d his life to art.)* . (٤) پیرۆزکردن؛ پله‌ی پیرۆزی پێدان: *(a tradition ~d by time)* .

consecrated (kon′sə-krā′tid), *adj.* پیرۆز: پیرۆزکراو؛ پیرۆز.

consecration (kon′sə-krā′shən), *n.* (۱) ئاهه‌نگی پیرۆزکردن؛ پیرۆزکردن. (۲) پیرۆزی؛ پیرۆزکراوی. **-consecrator** *(n.).*

consecution (kon′sə-kū′shən), *n.* (۱) به‌رمو دوایی؛ زنجیره. (۲) په‌یوه‌ندی بیرێك به‌و بیره‌ی که له پێشیوه‌یه‌تی و نه‌وه‌یشی که له دواوه‌یه‌تی (ژیربێژی).

consecutive (kən-sek′yoo-tiv), *adj.* (۱) یه‌ك له دوای یه‌ك؛ به‌رمو دوا به‌بێ پچڕان: *(four ~ weeks)* . (۲) هه‌موو به‌شه‌کان په‌یوه‌ندی‌یان هه‌یه له‌گه‌ڵ یه‌کتریدا (چیرۆك، دووان... هتد) (۳) نه‌نجامدەر (ڕێزمان). **-consecutively** *(adv.).*

consensual (kən-sen′shōō-əl), *adj.* (۱) به ڕەزامه‌ندی هه‌ردوولا کراوه: *(a ~ contract)* . (۲) خۆنه‌ویست.

consensus (kən-sen′səs), *n.* یه‌کێتی بیروباوەڕ؛ ڕێکه‌وتن- (بیروباوەڕ)؛ پێکهاتنی بیروباوەڕی گشت خه‌ڵك ده‌باره‌ی مه‌سه‌له‌یه‌ك؛ یا له‌سه‌ر بوونی گشتی: *(They rule the country by ~ .)* .

consent (kən-sent′), *v.i.* ڕێکه‌وتن؛ ڕازی بوون؛ پەسه‌ندکردن. *n.* ڕێکه‌وتن؛ یا له‌سه‌ر بوون؛ پەسه‌ندکردن: *(by common / general ~)* .

consentaneous (kon′sen-tā′ni-əs), *adj.* (۱) ڕێکه‌وتوو؛ پێکه‌وه گونجاو. (۲) به یه‌ك ده‌نگ؛ هه‌موو؛ ڕای هه‌مووی له‌سه‌ره.

consentient (kən-sen′shənt), *adj.* هه‌موو یه‌ك ده‌نگ؛

به پای گشتی

consequence (kon′si-kwens′, kon′si-kwəns), *n.* (۱) بەرەو دوایی (۲) ئەنجام. (۳) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام. (٤) گرنگی هۆیەك یا مەسەلەیەك: *(a matter of no ~)*. (٥) گرنگی و بەدەسەلاتی کەسێك: *(a person of ~)*.

in consequence, لەئەنجامدا؛ لەبەرئەوە؛ کەوابوو.

in consequence of, لە ئەنجامی ئەوەدا؛ بەهۆی ئەوەوە؛ لەبەرئەوە.

take the consequences, قایل بوون بە ئەنجامی کردەوەی خۆ

consequent (kon′si-kwent′, kon′si-kwənt), *adj.* (۱) لەوەوە هاتووە؛ لە ئەنجامی ئەوە. (۲) پاشکۆیەتی. (۳) یەك لەدوای یەکە.

n. (۱) پاشکۆ؛ شتێك کە لەدوای شتێکی ترەوە بێت (۲) ئەنجام. (۳) دووەم بەشی ڕێژەیەك یا کەرتێك (بیرکاری).

consequent on (or upon), لە ئەنجامی ئەوەدایە.

consequential (kon′si-kwen′shəl), *adj.* (۱) لە ئەنجامدایە؛ ئەنجامە. (۲) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ گومڕا؛ کەشخەچی؛ تڕزل. (۳) [Rare]، گرنگ.

-consequently *(adv.)*.

conservancy (kən-sûr′vən-si), *n.* (۱) پاراستنی سامانە سروشتییەکان (وەك: دارستان، ئاوی ڕوبارو دەریاچە، گیانداری کێوی). (۲) لیژنەی پاراستنی سامانی سروشتی لە ئینگلتەرە.

conservation (kon′sĕr-vā′shən), *n.* (۱) پاراستن؛ هێشتنەوە؛ بەفیڕۆنەدان (۲) پاراستن یا پارێزگاری کردنی سامانە سروشتییەکان (وەك دارستان، ئاوی ڕوبارو دەریاچە، گیانداری کێوی... هتد).

conservationist (kon′sĕr-vā′shən-ist), *n.* پارێزەری سامانە سروشتییەکان

conservation of energy, مانەوەی ووزە وەك خۆی و نەفەوتانی (فیزیا)

conservatism (kən-sûr′və-tiz′m), *n.* کۆنەپارێزی؛ پاراستنی تەریت و ڕێنمایی کۆن؛ کۆنەپەرستی؛ هێشتنەوەی باری شتێك وەك خۆی و بەرهەڵستی کردنی گۆڕینی؛ ڕێبازو بیروڕای حیزبێك یا کۆمەڵێکی کۆنەپەرست.

conservative (kən-sûr′və-tiv), *adj.* (۱) کۆنەپەرست؛ کۆنەپارێز؛ حەزکەر بە پاراستنی تەریت و ڕێنمایی کۆن: *(a ~ political party)*. (۲) تایبەتی بە فەلسەفەو هەڵوێستی کۆنەپەرستی *(~ views)*. (۳) [C-]. تایبەتی بە حیزبی ڕاستڕەو یا کۆنەپەرستی ئینگلتەرەو کەنەدا. (٤) مام ناوەندی؛ ناوەندی (خەملاندن): *(a ~ estimate)*. (٥) کۆن؛ کۆنەباو: *(a ~ suit)*. (٦) پارێزەر؛ نەفەوتێنەر.

n. (۱) کەسێکی کۆنەپەرست؛ کۆنەپەرست؛ کۆنەپارێز (۲) [C-]. نەندامی حیزبێکی ڕاستڕەو یا کۆنەپەرستی ئینگلتەرەو کەنەدا. (۳) کەسێکی پارێزەر؛ نەفەوتێنەر.

conservator (kon′sĕr-vā′tĕr, kən-sûr′və-tĕr), *n.* پارێزگار؛ پارێزەر؛ پێ سپێردراو؛ پاسەوان.

conservatory (kən-sûr′və-tô′ri, kən-sûr′və-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە پارێزگاری یا پاراستن

n. (۱) زانستگای مۆسیقا یا شانۆ؛ زانستگای هونەر. (۲) ژووری پاراستنو پیشاندانی ڕووەك و گوڵ؛ شەتڵگا؛ جامخانەی گوڵ و نەمام.

conserve (kən-sûrv′), *v.t.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ هەڵگرتن؛ هێشتنەوە؛ بەفیڕۆنەدان: *(C~ your energy.)*. (۲) مرەبا دروستکردن؛ مرەباگرتنەوە.

n.pl. مرەبایەکی دوو میوە.

consider (kən-sid′ĕr), *v.t.* (۱) لێ وردبوونەوە؛ تەماشاکردن؛ تێبینین؛ لێکۆڵینەوە (۲) بیرلێکردنەوە: *(Let's ~ the problem.)*. (۳) بایەخ پێدان؛ لێکدانەوە؛ ڕەچاوکردن: *(Her behavior is not hard to understand if you ~ her background.)*. (٤) دڵی خەڵك ڕاگرتن: *(You have to ~ other people.)*. (٥) وادانان؛ دانان: *(Money is generally ~ed important.)*. (٦) بڕوا وابوون (پاش بیرلێکردنەوە): *(We ~ him guilty.)*. (۷) بە خەیاڵداهاتن؛ بیرلێکردنەوەو پەسەندکردن: *(Would you ~ going with us?)*

v.i. بیرکردنەوە.

considerable (kən-sid′ĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) زۆر؛ ئێجگار زۆر (پلە، هەند، ڕادە): *(a ~ amount of money)*. (۲) شایستەی بیرلێکردنەوەیە؛ گرنگ.

-considerably *(adv.)*.

considerate (kən-sid′ĕr-it), *adj.* دڵی خەڵك ڕاگر؛ بەهەست؛ بە تەنگ هەستی خەڵکەوە هاتوو.

consideration (kən-sid′ə-rā′shən), *n.* (۱) لێکۆڵینەوە؛ لێ وردبوونەوە: *(The matter is under ~ .)*. (۲) دڵی خەڵك ڕاگرتن؛ بە تەنگ دڵ و هەستی خەڵکەوە هاتن. (۳) ڕێز؛ ڕێزلێگرتن. (٤) بیر؛ ڕا؛ بیروڕا. (٥) شتێکی بە بایەخ لە بڕیاردانێکدا. (٦) گرنگی؛ بایەخ. (۷) پاددداشت؛ کرێ.

in consideration of, (۱) لەبەر؛ بەهۆی. (۲) بەرامبەر بە؛ لە پاددداشتی ئەوەدا.

on no consideration, هەرگیز؛ قەت.

take into consideration, بایەخ پێدان؛ ڕەچاوکردن؛ لێکدانەوە.

under consideration, ایێی دەکۆڵرێتەوە (بۆ ئەوەی بڕیاری لەسەر بدرێت)؛ بیری لێ دەکرێتەوە.

considered (kən-sid′ĕrd), *adj.* (۱) بەووردی ایێی کۆڵراوەتەوە؛ بیرلێکراوە. (۲) بەڕێز.

considering (kən-sid′ĕr-iŋ), *prep.* ڕەچاوکردن؛ ئەگەر هەموو شتێك لێك بدەینەوە؛ ئەگەر حساب بۆ هەموو شتێك بکەین.

adv. [Colloq.], ڕەچاوکردن؛ ئەگەر حساب بۆ هەموو شتێك بکەین.

consign (kən-sīn′), *v.t.* (۱) خستن؛ خستنەناو؛ ناردن: *(to ~ to hell; They ~ed him to jail.)*. (۲) پێ سپاردن (ئەمانەت)؛ دانە دەست؛ کردن بە لێپرسراو: *(C~ the orphan to her uncle's care.)*. (۳) دانان؛ بۆ دانان؛ تەرخان کردن. (٤) شتومەك ناردن بۆ نوێنەرێك لە شار یا وڵاتێکی تر بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتن. (٥) [Obs.]، مۆرکردن؛ ئیمزاکردن؛ پەنجەپیانان.

-consignation *(n.)*; **consignable** *(adj.)*.

consignee (kon′sī-nē′, kon′si-nē′), *n.* بۆ نێردراو: نوێنەری کۆمپانیایەك یا ووردەفرۆشێك کە شتومەکی بۆ دەنێردرێت تاوەکو بیفرۆشێت

consigner (kən-sī′nĕr), *n.* = consignor.

consignment (kən-sīn′mənt), *n.* (۱) ناردنی شتومەك بۆ ووردەفرۆشێك یا نوێنەرێك لەلایەن کۆمپانیایەکەوە بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی. (۲) شتێکی نێردراو (بەتایبەتی بارگەیەك شتومەك کە بنێردرێت بۆ نوێنەری کۆمپانیایەك بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی).

on consignment, دەنێردرێت بۆ نوێنەری کۆمپانیایەك یا ووردەفرۆشێك بە مەرجێك کە شتەکە فرۆشرا پارەکەی بنێردرێتەوە بۆ کۆمپانیاکە

consignor (kən-sīn′ĕr, kon′sī-nôr′), *n.* نێرەر: کەسێك یا دەزگایەکی بازرگانی کە شتومەك دەنێرێت بۆ نوێنەرەکەی بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی.

consist (kən-sist′), *v.i.* (۱) (~ of)، پێکهاتن؛ پێکهاتن لە؛ پەیدابوون لە: *(Water ~s of hydrogen and oxygen.)*. (۲) (~ in)، بەندبوون لەسەر؛ لەوەدابوون؛ بریتی بوون لە: *(Wisdom does not ~ only in knowing many facts.)*. (۳) (~ with)، گونجان لەگەڵ؛ ڕێکەوتن لەگەڵ. (٤) [Archaic]، یەك پێگرتن؛ نووسانن پێکەوە؛ کردن بە یەك.

consistence (kən-sis′təns), *n.* = consistency.

consistency (kən-sis′tən-si), *n.* (١) خۆگرتن (شله)؛ خەستی. (٢) پادەی خەستی یا تووندوتۆڵی؛ یەك دەدانی: *(This yogurt is of the right ~ .)* (٣) گونجان لەگەڵ یەکتر؛ پێکەوتن؛ یەك نەوایی؛ چوونیەکی: *(These accounts show no ~ .)* (٤) بەردەوامی لەسەر پێبازێکی دانراوو لەسەر پێکهاتوو؛ نەگۆڕان.

consistent (kən-sis′tənt), *adj.* (١) [Rare] ، خۆگر؛ تووندوتۆڵ: *(~ soil)* (٢) لەگەڵ گونجاو؛ لەگەڵ پێکەوتوو: *(Overeating is not ~ with good health.)* (٣) بەردەوام؛ نەگۆڕ: *(~ behavior)* .

-consistently *(adv.).*

consistory (kən-sis′tə-ri), *n.* (١) شوێنی کۆبوونەوەی لیژنە یا دادگایەك. (٢) لیژنەیەکی کڵێسەیی؛ دادگایەکی کڵێسەیی. (٣) کۆبوونەوەیەکی لیژنە یا دادگایەکی وەها.

consociate (kən-sō′shi-it), *adj.* یەك؛ یەککرتوو.

n. هاوبەش.

v.i. & v.t. یەکگرتن؛ بوون بە یەك؛ یەك پێکرتن؛ کردن بە یەك.

consolation (kon´sə-lā′shən), *n.* (١) دڵنەوایی‌کردن؛ سەبووری؛ دڵخۆشی دانەوە. (٢) سەرخۆشی؛ سەرخۆشی لێکردن. (٣) دڵخۆشکەرە (مرۆڤ، شت، ڕووداو)؛ دڵنەوایێکەر.

consolation prize, پاداشتی دڵخۆشکردن: دەدرێت بە کەسێك کە لە پێشبڕکێیەکدا زۆر باش دەبێت، بەڵام ئەوەندە نا کە بیباتەوە.

consolatory (kən-sol′ə-tôr´i, kən-sol′ə-tō´ri), *adj.* تایبەت بە دڵخۆش کردن یا دڵنەوایی کردن؛ خەم ڕەوێن.

console (kən-sōl′), *v.t.* دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ سەرخۆشی لێکردن؛ سەبووری دانەوە.

console (kon′sōl), *n.* (١) گۆشە یا سێپایەکی ڕازاوە (کە ڕەفە یا مێزو شتی وەهای لەسەر دەچەسپێنرێت). (٢) مێزێکی جوانی قەد دیوار. (٣) دوگمەیی ڕادیۆو تەلەفزیۆن و سنووقی قەوان. (٤) مێزی " ئۆرگان " کە ئامێرێکی مۆسیقایی‌یە لە پیانۆ دەچێت. (٥) دوگمەیی بەشی چاودێری کردنی ئامێری کارەبایی یا مەکینە.

console table, مێزێکی ڕازاوەی نەقشدارە چەسپ دەکرێت لەناو دیوارێکدا یا بەقەد دیوارێکەوە.

consolidate (kən-sol′ə-dāt´), *v.t.* (١) کردن بە یەك؛ یەکخستن. (٢) چەسپاندن؛ بەمێزکردن: *(The government ~d its power.)* .

v.i. (١) بوون بە یەك؛ یەکگرتن. (٢) پتەوبوون؛ بەمێزبوون؛ چەسپین.

consolidated school, قوتابخانەی یەکگرتوو: قوتابخانەیەکە کە گەلێك ناوچە یا گەرەکی تەنیشت شاری بۆ دێت.

consolidation (kən-sol´ə-dā′shən), *n.* (١) یەکێتی؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەك. (٢) جێگیربوون؛ چەسپاندن؛ پتەوبوون.

-consolidator *(n.).*

consols (kon′solz, kən-solz′), *n.pl.* سەندەی دارایی حوکمڕانی ئینگلتەرە

consommé (kon´sə-mā′), *n.* گۆشتاو؛ شۆربای ڕوونی گۆشت یا گۆشت و سەوزە (دەپاڵێورێت و تەنها ئاوە ڕوونەکەی دەمێنێتەوە).

consonance (kon′sə-nəns), *n.* (١) گونجان؛ ڕێکەوتن لەگەڵ یەکدا؛ تەبایی. (٢) گونجانی چەند ئاوازێکی مۆسیقا پێکەوە؛ یەك نەوایی.

consonancy (kon′sə-nən-si), *n.* = consonance.

consonant (kon′sə-nənt), *adj.* (١) گونجاو؛ یەك نەوا. (٢) هاودەنگ.

n. (١) تیپی نەبزوێن (دەنگناسی)؛ تیپێك کە پەیدا دەبێت بە: (ا) بەربەستێو بەرەڵاکردنی هەوا (p, t, k, b, d, g) . (ب) بەربەستکردنی هەوا لەلایەکەوە لەکاتێکدا لەلایەکی ترەوە دەرباز دەبێت (m, n, ŋ, l, r) . (ج) بەزۆر پاڵ بە هەواوە نان لە درزێکەوە (f, v, z, sh, zh, th, h, w) . (د) بە هەموو ئەم سێ شێوەیە پێکەوە (ch, j) . (٢) دەنگ یا بڕگەی کەم دەنگ.

-consonantal *(adj.).*

consort (kon′sôrt), *n.* (١) هاوبەش؛ ناوەڵ. (٢) ژن؛ مێرد؛ ژنی پاشا؛ مێردی شازن؛ هاوسەر. (٣) کەشتیی‌یەك کە لەگەڵ کەشتیی‌یەکی تردا دەڕوات؛ کەشتی هاوڕێ. (٤) [Obs.]، (ا) هاوڕێیەتی؛ ناوەڵێتی. (ب) یەکێتی؛ ڕێکەوتن. (ج) یەك نەوایی؛ گونجانی ئاواز.

v.i. (١) لەگەڵدابوون؛ لەگەڵدا هەڵسان و دانیشتن؛ برادەرێتی لەگەڵدا کردن. (٢) لەگەڵدا گونجان؛ لەگەڵدا ڕێکەوتن.

v.t. (١) کردن بە یەك؛ یەك پێکرتن. (٢) [Obs.]، (ا) لەگەڵدابوون؛ لەگەڵدا چوون. (ب) ژنهێنان؛ هاوجێیی کردن. (ج) یەك ئاواز دروستکردن.

consortium (kən-sôr′shi-əm), *n.* (١) یەکێتی؛ کۆمەڵە؛ ڕێکخراو. (٢) یەکێتی دارایی: ڕێکەوتنێکە لەنێوان دەزگای دارایی و بانقەکانی دوو وڵات یا زیاتردا بۆ یارمەتیدانی وڵاتێکی تر. (٣) مافی مێردێك لە خۆشەویستی و یارمەتیدان و لەگەڵدابوونی ژنەکەیدا؛ مافی ژنێك بۆ هەمان شت لە مێردەکەی.

conspectus (kən-spek′təs), *n.* (١) چاوپیاخشاندنێکی گشتی بە باسێکدا؛ سەیرکردنێکی سەرپێیی باسێك. (٢) کورتە (باس)؛ پوختە.

conspicuous (kən-spik′ū-əs), *adj.* (١) ڕوون؛ ناشکرا؛ دیار؛ زۆر لەبەرچاو: *(a ~ billboard; a ~ man)* . (٢) سەرنج ڕاکێش: *(She was ~ for her beauty.)* .

conspiracy (kən-spir′ə-si), *n.* (١) پیلان. (٢) پیلان گێڕان؛ پیلانبازی کردن. (٣) پیلانبازان؛ پیلان گێڕان. (٤) پێکهاتن و هاوکاری کردن (بۆ ئەنجامی خراپ): *(the ~ of events)* .

conspirator (kən-spir′ə-tēr), *n.* پیلانباز؛ پیلانگێڕ.

-conspiratorial *(adj.)*; **conspiratory** *(adj.).*

conspire (kən-spīr′), *v.i.* (١) پیلان گێڕان؛ پیلان دانان. (٢) هاوکاری کردن و یەکگرتن (بۆ هەر مەبەستێك بێت): *(Events ~d to ruin him.)*

constable (kon′stə-b'l, kun′stə-b'l), *n.* (١) کاربەدەستێکی گەورە لە کۆشکی پاشا یا بەگزادەیەکدا (سەدانی ناوەڕاست). (٢) فەرماندەی قەڵایەکی پاشایی. (٣) پۆلیس (لە ئینگلتەرە)؛ پاسەوان. (٤) فەرمانبەر یا نەفسەری ئاسایش.

-constableship *(n.).*

constabulary (kən-stab′yoo-ler´i), *n.* (١) ناوچەیەك کە پۆلیسێك لێبڕسراوی بێت. (٢) هەموو پۆلیسی ناوچەیەك یا شارێك. (٣) مێزێکی پۆلیس و چەکدار. (٤) پۆلیس.

adj. تایبەتی بە پۆلیس و نەو ناوچانەی لێبڕسراویانن.

constancy (kon′stən-si), *n.* بەردەوامی؛ نەگۆڕان: (ا) ڕا نەگۆڕین؛ لەسەر هەمان ڕێباز مانەوە. (ب) بەردەوام بوون لە خۆشەویستی یا دڵسۆزیدا (بەتایبەتی لەنێوان یاراندا)؛ وەفا. (ج) چوونیەکی؛ ڕێکوپێکی.

constant (kon′stənt), *adj.* (١) بەردەوام؛ نەگۆڕ: (ا) ڕا نەگۆڕ؛ لە ڕێ لانەدەر. (ب) دڵسۆز؛ بە وەفا؛ خۆشەویستی‌یەکەی بەردەوامە. (ج) چوونیەك؛ دڵ نەگۆڕ؛ وەك خۆی دەمێنێتەوە. (٢) بەردەوام؛ هەمیشەیی؛ سەروەر: *(~ interruptions)* .

n. (١) شتێکی نەگۆڕ؛ شتێك کە هەمیشە هەر وەك خۆی دەمێنێتەوە (٢) هەند یا ژمارەی نەگۆڕ (بیرکاری، فیزیا).

constantly (kon′stənt-li), *adv.* (١) هەمیشە؛ بەردەوام. (٢) پەیتا پەیتا؛ زۆر جار؛ جار لەدوای جار.

constellate (kon′stə-lāt´), *v.t.* کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە.

v.i. کۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە.

constellation (kon´stə-lā′shən), *n.* (١) کۆمەستێرە؛ حەوتەوانە.

(٢) شوێنی نەستێرە لەکاتی لەدایکبوونی کەسێکدا (ئەستێرەوانی)؛ بورج.
(٣) کۆمەڵێك شتی سەرنج ڕاکێش: ***(a ~ of beautiful women)*** .

consternate (kon′stĕr-nāt′), *v.t.* ترساندن؛ تۆقاندن؛ تووشی مەترسی کردن؛ واق ووڕماندن.

consternation (kon′stĕr-nā′shən), *n.* ترس؛ تۆقان؛ مەترسی؛ واق ووڕمان.

constipate (kon′stə-pāt′), *v.t.* (١) تووشی قەبزی کردن؛ گرفت پێکردن؛ تووشی گیراوی کردن. (٢) [Obs.]، پەستنەوە.
-constipated ***(adj.)***.

constipation (kon′stə-pā′shən), *n.* (١) ناڕەوانی؛ قەبزی. (٢) [Obs.]، پەستنەوە.

constituency (kən-stich′ōō-ən-si), *n.* (١) دەنگدەرانی ناوچەی هەڵبژاردن؛ هەموو دانیشتوانی ناوچەیەکی هەڵبژاردن. (٢) ناوچەی هەڵبژاردن (٣) کریارەکان؛ ناشتاکان؛ پاڵپشتیکەران.

constituent (kən-stich′ōō-ənt), ***adj.*** (١) بەشێکی بنچینەیی (لە پێکهێنانی شتێکدا)؛ بەشێکی پێکهێنەر: ***(a ~ part)*** .
(٢) دەنگدەر؛ مافی دەنگدانی هەیە.
n. (١) دەنگدەر؛ هەڵبژێرەر؛ دانیشتووی ناوچەیەکی هەڵبژاردن. (٢) دانەرێ کەسێك لە جێی خۆ؛ کریار؛ پاڵپشتیکەر. (٣) بەشێکی پێکهێنەر. (٤) دانەیەك لە بەشەکانی ڕستەیەك (زمانەوانی).

constitute (kon′stə-tōōt′, kon′stə-tūt′), *v.t.* (١) دامەزراندن؛ دانان (یاسا، فەرمانڕەوایی، دەزگا). (٢) دیاری کردن؛ دانان: ***(The students ~d him their spokesman.)*** . (٣) پێکهێنان: ***(Twelve people ~ a jury.)*** . (٤) لە کەرەسە یا شت پێکهێنان.

constitution (kon′stə-tōō′shən, kon′stə-tū′shən), *n.* (١) دامەزراندن؛ دانان؛ پێکهێنان. (٢) پێکهاتن. (٣) شێوەی پێکهێنان یا پێکهاتن. (٤) شێوەی پێکهاتنی کەسێك (لەش و مێشك)؛ تەندروستی لەش و مێشك: ***(a man of strong ~)***
(٥) دەسوور: یاسا بنچینەییەکان (وڵات، کۆمەڵە، ڕێکخراو، دەزگا... هتد).
(٦) بڕوانامە یا قەوانەیەك کە ئەم دەستوورەی تێدا نووسراوە.
(٧) [C-]، دەستووری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

constitutional(kon′stə-tōō′shən-'l, kon′stə-tū′shən-'l), ***adj.*** (١) بنچینەیی؛ بناغەیی: ***(a ~ weakness)*** . (٢) بنچینەییە لە لەشدا. (٣) بۆ تەندروستی باشە. (٤) تایبەتی بە دەستوور؛ بەپێی دەستوور؛ دەستووری: ***(~ rights)*** . (٥) پەیڕەوی دەستوور دەکات.
n. [Colloq.], وەرزشێك کە بۆ تەندروستی باش بێت (بەتایبەتی پیاسە یا بە پێ ڕۆیشتن).

constitutionalism (kon′stə-tōō′shən-'l-iz'm, kon′stə-tū′shən-'l-iz'm), *n.* (١) فەرمانڕەوایی بەپێی دەستوور. (٢) پەیڕەوی کردنی دەستوور.

constitutionalist (kon′stə-tōō′shən-'l-ist, kon′stə-tū′shən-'l-ist), *n.* (١) دەستوورخواز؛ پەیڕەوێکەری دەستوور. (٢) دەستوورناس؛ پسپۆڕی دەستوورو پەیڕەوی کردنی دەستوور.

constitutionality (kon′stə-too′shən-al′ə-ti, kon′stə-tū′shən-al′ə-ti), *n.* بەپێی دەستوور بوون؛ دەستووریێتی هەڵوێست، کردەوە. یا ڕووداوێك.

constitutionally (kon′stə-tōō′shən-'l-i, kon′stə-tū′shən-'l-i), *adv.* (١) لەڕووی تەندروستییەوە؛ چۆنێتی پێکهاتنی لەش و مێشك: ***(He is ~ frail.)*** .

(٢) بەپێی دەستوور؛ بەشێوەیەکی دەستووری: ***(Social change can be brought about ~ .)***

constitutional monarchy, پژێمی پاشایەتی دەستووری.

constitutive (kon′stə-tōō′tiv, kon′stə-tū′tiv), ***adj.*** (١) زۆر گرنگ بۆ پێکهێنانی شتێك؛ بنچینەیی؛ بناغەیی: ***(a ~ part)*** . (٢) دانەر؛ بنچینە دانەر؛ دەسەڵاتی دانان و کردنی هەیە.

constrain (kən-strān′), *v.t.* (١) جڵەوگرتن؛ سنوور بۆ دانان؛ ڕاگرتن. (٢) زۆرلێکردن؛ ناچارکردن: ***(He was ~ed to agree.)*** .

constrained (kən-strānd′), ***adj.*** (١) جڵەوگیراو؛ بەستراوە؛ گیراو. (٢) بە زۆر کراو؛ ناچاری؛ درۆ: ***(a ~ laugh)*** .

constraint (kən-strānt′), *n.* (١) جڵەوگرتن؛ سنوور دانان؛ بەستنەوە؛ بەندکراوی. (٢) زۆرداریکی؛ ناچاری. (٣) پێ پەست کردن یا کردن بە ڕێزەوەی هەست و هەوەسی سەروشتی؛ ڕەوشتی درۆو ناسەروشتی. (٤) سنوور؛ جڵەو.

constrict (kən-strikt′), *v.t.* هێنانەوەیەك؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ تەنگەتاوکردن.
-constrictive ***(adj.)***; **constrictively** ***(adv.)***.

constriction (kən-strik′shən), *n.* (١) (ا) هێنانەوەیەك؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ قەتیس کردن. (ب) هاتنەوەیەك؛ بچووك بوونەوە؛ قەتیس بوون. (٢) تەنگەتاوبوون؛ تەنگەنەفەس بوون؛ هەست بەستنەوە؛ سنووردار. (٣) بەستەرەوە؛ سنوور بۆ دانەر؛ کۆسپ.

constrictor (kən-strik′tĕr), *n.* (١) بەستەرەوە؛ کۆسپ؛ ڕێگر. (٢) ماسولکەی گوشێنەر؛ ماسولکەی کرژبوو یا چووەوەیەك. (٣) ماری گوشێنەر: ماریکە نێچیرەکەی دەکوژێت بە خۆپێچان لە لەشیەوە گوشینی هەتا هەناسەی لەبەر دەبڕێت.

constringe (kən-strinj′), *v.t.* هێنانەوەیەك؛ کرژکردن؛ گرتن.

constringency (kən-strin′jən-si), *n.* هاتنەوەیەك؛ کرژبوون؛ گیران.
-constringent ***(adj.)***.

construct (kən-strukt′), *v.t.* (١) دروستکردن (پرد، خانوو)؛ داڕشتن (ڕستە، ووشە)؛ دامەزراندن. (٢) ڕێکخستن؛ ڕێك و پێك کردن؛ دانان (بیردۆز). (٣) دروستکردنی شێوەیەکی نەندازەیی بەگوێرەی ویستراو (پیرکاری).
n. (١) شتێکی دروستکراو یا داڕێژراو (بیردۆز، بیروباوەڕ، ڕێباز... هتد). (٢) پارچە نووسراوێك بەتایبەتی کە لە کۆمەڵێك دەستەواژە پێك هاتبێت (زمانەوانی).

construction (kən-struk′shən), *n.* (١) داڕشتن (ووشە، ڕستە، بیردۆز)؛ دامەزراندن؛ دروستکردن. (٢) چۆنێتی دروستکردن یا داڕشتن (خانووسازی، زمانەوانی). (٣) شتێکی دروستکراو (خانوو). (٤) لێکدانەوە (ووتە، بیر): ***(Don't put the wrong ~ on my statement.)***
(٥) داڕشتنی ڕستە یا سازستەیەك بە ووشە؛ ڕێکخستن و پەیوەندی ووشە لە ڕستە یا سازستەیەکدا؛ پەیوەندی نێوان ووشەکانی ناو ڕستە.
-constructional ***(adj.)***; **constructionally** ***(adv.)***.

constructionist (kən-struk′shən-ist), *n.* لێکدەرەوەی یاسا یا دەستوور.

constructive (kən-struk′tiv), ***adj.*** (١) سوودبەخش؛ بەسوود؛ مەبەستی چاککردنە نەك ڕووخاندن: ***(~ criticism)*** . (٢) تایبەتی بە داڕشتن و دروستکردن یا شتێکی دروستکراو. (٣) ڕاستەوخۆ دەرنەبڕاوە، بەڵکو لە لێکدانەوەدا دەردەکەوێت (دادگەری): ***(~ crime)***

constructor (kən-struk′tĕr), *n.* دروستکەر؛ سەرکار (خانوو).

construe (kən-strōō′), *v.t.* (١) شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان). (٢) لێکدانەوە (بیروباوەڕ، ڕووداو، کردەوە، هەڵوێست):

(Her sudden departure was ~d as an insult.)

(٣) وەرگیڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر).

v.i. (١) شیکردنەوەی پستە (ڕێزمان).

(٢) لێکدانەوە (بیرووباوەڕ، هەڵوێست، بیردۆز، کردەوە، پوودار).

consubstantial (kon´səb-stan´shəl), ***adj.*** هاوسروشت؛ هاوناوگۆڕ

consul (kon´s'l), ***n.*** (١) یەکێک لە دوو فەرماندە سەرەکییەکەی ڕۆمای کۆن. (٢) یەکێک لە سێ فەرماندە سەرەکییەکەی شۆڕشی فەرەنسی لە ساڵی ١٧٩٩-١٨٠٤. (٣) قونسوڵ؛ نوێنەری وڵاتێک لە یەکێک لە شارەکانی وڵاتێکی تردا؛ شابەندەر.

consular (kon´s'l-ēr, kon´syoo-lēr), ***adj.*** شابەندەری؛ قونسوڵی؛ تایبەتی بە شابەندەرو کارو دەسەڵاتی.

consular agent, جێگری قونسوڵ یا شابەندەر لە شارێکدا کە بایەخی بازرگانی کەم بێت.

consulate (kon´s'l-it, kon´syoo-lit), ***n.*** (١) شابەندەرخانە؛ فەرمانگەی شابەندەر. (٢) پلەوپایەو کارو دەسەڵاتی شابەندەر. (٣) ماوەی ماندووبوونی شابەندەر لەسەر کار. (٤) فەرمانڕەوایی بە شابەندەر (ڕۆمای کۆن و فەرەنسا دوای شۆڕشی فەرەنسی).

the Consulate, فەرمانڕەوایی شابەندەری فەرەنسا ١٧٩٩-١٨٠٤.

consul general, قونسوڵی گشتی؛ شابەندەری گشتی: لە شارێکی سەرەکی وڵاتێکی بێگانەدا دادەنیشێت و سەرەوکاری چەند شابەندەرێکی شارە بچووکەکانی دەوروپشتی دەکات.

consulship (kon´s'l-ship´), ***n.*** (١) قونسوڵێتی؛ پلەوپایەو کارو دەسەڵاتی شابەندەر. (٢) ماوەی ماندووبوونی قونسوڵ لەسەر کار.

consult (kən-sult´), ***v.i.*** ڕاوێژکردن؛ پرس پێکردن.

v.t. (١) ڕاوێژ پێکردن؛ پرس پێکردن؛ ڕاوێژ لەگەڵ کردن؛ سەیرکردن بۆ دۆزینەوەی ئەو شتەی پێویستە (پەرتووک، فەرهەنگ، نەخشە).

(to ~ one's lawyer, a doctor, a map, a dictionary, etc.)

(٢) بایەخ پێدان؛ نەخستنە پشت گوێ.

(C~ your own wishes in the matter.)

n. [Obs.], ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن

consultant (kən-sul´t'nt), ***n.*** (١) ڕاوێژیار؛ ڕاوێژپێکراو. (٢) ڕاوێژکار.

consultation (kon´s'l-tā´shən), ***n.*** (١) ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن؛ پرس پێکردن. (٢) کۆبوونەوەیەک بۆ لێکۆڵینەوەو ڕاوێژکردن و نەخشەدانان.

consultative (kən-sul´tə-tiv), ***adj.*** تایبەتی بە ڕاوێژکردن و پرس پێکردن؛ ڕاوێژکاری: *(His function was ~ .)*.

consumable (kən-sōōm´ə-b'l, kən-sūm´ə-b'l), ***adj.*** -بەکار دەهێنرێت. شتومەک، کەلوپەل، خواردەمەنی).

n. شتێک کە بەکاربهێنرێت.

consume (kən-sōōm´, kən-sūm´), ***v.t.*** (١) فەوتاندن؛ لەناوبردن؛ ماندووکردن؛ سووتاندن (مەجاز): *(This project will ~ you.)*. (٢) تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە؛ ماشینەوە؛ خواردن؛ خواردنەوە. (٣) بەفیڕۆدان (یارە، کات، ووزە)؛ کارکردن (ووزە)؛ بەکارهێنان.

v.i. لەناوچوون؛ نەمان.

consumed with, گرفتار بووە بە (دڵ پیسی، خەمۆخەفەت، حەزێک)؛ بیرو هۆشی ناوەتە سەر شتێک.

consumer (kən-sōōm´ĕr, kən-sūm´ĕr), ***n.*** (١) فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ بەفیڕۆدەر؛ بەکارهێنەر. (٢) بەرخۆر؛ کڕیار.

consumers' goods, شتومەکی بەکارهێنان؛ شتومەکی فڕۆشتن (وەک خواردەمەنی و جل‌وبەرگ کە مرۆڤ دەیکڕێت و بەکاری دەهێنێت)؛ فڕۆتەنی.

consumerism (kən-sōōm´ĕr-iz'm, kən-sūm´ĕr-iz'm), ***n.*** پاراستنی مافی کڕیار.

consummate (kən-sum´it), ***v.t.*** (١) هێنانەدی؛ جێبەجێکردن. (٢) بوون بە زاوا؛ دڕووست بوون: *(They ~d their marriage.)*.

adj. *(a ~ liar; a ~ skill)*.

consummation (kon´sə-mā´shən), ***n.*** (١) هێنانەدی؛ هاتنەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ هاتنە بەرهەم. (٢) ئەنجام؛ کۆتایی؛ دوایی. (٣) بوون بە زاوا؛ جووت بوون.

-**consummative** ***(adj.)***; **consummator** ***(n.)***.

consumption (kən-sump´shən), ***n.*** (١) بەکارهێنان؛ خواردن و تەواوکردن؛ نەهێشتن؛ تەواوکردن. (٢) دەردەباریکە؛ سیل. (٣) (ا) بەکاربردن یا بەکارهێنانی شتومەک لەلایەن کرێبارانەوە (ئابووری ناسی) (ب) هەند یا کۆی ئەو شتومەکەی مرۆڤ بەکاری دەهێنێت.

consumptive (kən-sump´tiv), ***adj.*** (١) بەکارهێنەر؛ فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ بەفیڕۆدەر. (٢) تایبەتی بە فرۆتەنی کە بەکارهێنەر دەیکڕێت (ئابووری ناسی). (٣) (ا) تایبەتی بە دەردەباریکە یا سیل. (ب) سیلاوی؛ لەوانەیە تووشی سیل ببێت.

n. کەسێکی سیلاوی؛ سیلاوی.

contact (kon´takt), ***n.*** (١) لێکەوتن؛ بەرکەوتن؛ لێکدان؛ لێکخشان. (٢) پەیوەندی؛ پەیوەندی کردن؛ تووش بوون؛ ناسین: *(He made some ~s with important people.)* (٣) کەسێک کە پەیوەندی باش بێت، واتە جێی بڕوا بێتو یارمەتیت بدات: *(He is a good ~ to have.)* (٤) کەسێکی دڕماوی یا نەخۆش.

(٥) (*pl.*) [Colloq.]، چاویلکەیەکی پێوەنووس: چاویلکەیەکی زۆر بچووک دەگرێتە چاوو بە چاوەوە دەنووسێت.

(٦) (ا) بەیەک گەیاندنی دوو کارەباکێش. (ب) نامێری ئەم بەیەک گەیاندنە.

v.t. (١) لێکخشاندن؛ لێکدان؛ بەیەک گەیاندن.

(٢) پەیوەندی کردن؛ پەیوەندی لەگەڵ بەستن.

v.i. پەیوەندی لەگەڵدابوون؛ تووش بوون؛ ناسین.

contact flying, *Also* **contact flight,** فڕینی نزم بە پادەیەک کە فڕۆکەوان ڕێی خۆی بدۆزێتەوە بەهۆی شتی سەر زەوی‌یەوە وەک ڕوبارو شاخ و خانوو... هتد.

contact lenses, *Also* **contact lens,** چاویلکەی پێوەنووس: چاویلکەیەکی زۆر بچووکە دەگرێتە ناو چاوو بە چاوەوە دەنووسێت.

contagion (kən-tā´jən), ***n.*** (١) تووش بوون یا گرتنی نەخۆشی لە کەسێکی ترەوە؛ بڵاوبوونەوە یا تەشەنەکردنی نەخۆشی. (٢) درم؛ نەخۆشیەک کە مرۆڤ لەیەکتری‌یەوە بیگرێت؛ نەخۆشی تێپەڕ. (٣) هۆی تێپەڕبوون یا تەشەنەکردنی نەخۆشی. (٤) ژەهر. (٥) بەخێرایی بڵاوبوونەوەی نەریت، خوو، باو یا مۆدەیەک. (٦) کارتێکەرێکی خراپ یا ڕەووشت تێکدەرێک کە زوو بڵاودەبێتەوە و تەشەنە دەکات: *(Racial hatred is a ~ .)*.

contagious (kən-tā´jəs), ***adj.*** (١) درم؛ تێپەڕ (نەخۆشی)؛ بەتەشەنە: *(a ~ disease)*. (٢) هەڵگری نەخۆشی تێپەڕ یا هۆی تێپەڕبوونەکە. (٣) تەشەنەکەر (خوو، نەریت، باو، مۆدە): *(a ~ laughter)*.

contain (kən-tān´), ***v.t.*** (١) تێدابوون: *(What does this box ~ ?; The book ~s a good deal of useful information.)* (٢) گرتن؛ توانای گرتن هەبوون؛ نەوەندەبوون: *(A gallon ~s four quarts)* (٣) بەربەست کردن؛ وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ سنوور بۆ دانان. (٤) دابینکردن؛ خۆگرتن؛ ڕاگیرکردن (خۆ، هەست): *(Can you ~ your enthusiasm?)* (٥) توانای دابەش بوون بەسەر ژمارەیەک یا چەند ژمارەیەکدا بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە (بیرکاری): *(12 ~s 2, 3, 4 and 6 .)*.

container (kən-tān´ĕr), ***n.*** دەفر؛ شتێک کە شتی تێدا بنێت یا تێی بکرێت (سندوق، قوتوو، ڕاپ، شووشە، تەنەکە... هتد).

containment (kən-tān´mənt), ***n.*** بەربەست کردن (بیروباوەڕێکی

پامیاری. ئایینی یا ئەتەوەیی، یا وولاتێك كە مەترسی لێ بكرێت)؛ وەستاندن؛ پاگرتن

contaminant (kən-tam′ə-nənt), *n.* پیسكەر (مرۆڤ، میكرۆب، مادده)

contaminate (kən-tam′ə-nāt′), *v.t.* پیس كردن بە میكرۆب یا شتی تر (ئاو، خواردن و خواردنەوە، هەوا)؛ خراپ كردن (ڕەووشت)؛ تووش كردن (نەخۆشی).

contamination (kən-tam′ə-nā′shən), *n.* (۱) پیس كردن؛ پیس بوون؛ خراپ بوون. (۲) پیسكەر؛ پیسی.

contaminator (kən-tam′ə-nā′tēr), *n.* پیسكەر (مرۆڤ، مادده، میكرۆب)؛ تووشكەر (مرۆڤی نەخۆش یا بەدڕەفتار)

conte (kōnt), *n.* (۱) چیرۆكێكی ڕێ لە ڕووداوی سەرنەاسا. (۲) چیرۆك؛ حیكایەت.

contemn (kən-tem′), *v.t.* بە سووك سەیركردن.

-contemner *(n.).*

contemplate (kon′təm-plāt′), *v.t.* (۱) بەوردی سەیركردن؛ وردبوونەوە. (۲) بیرلێكردنەوە؛ لێكۆڵینەوە.

(۳) نیازبوون؛ بەتەمابوون: *(He is ~ing marriage.)* .

(٤) چاوەڕوان بوون؛ بینین (لە داهاتوودا): *(I don't ~ any problem.)* .

v.i. بیركردنەوە

-contemplator *(n.).*

contemplation (kon′təm-plā′shən), *n.* (۱) لێكۆڵینەوە؛ بیركردنەوە. (۲) نیاز؛ نیازبوون؛ بەتەمابوون. (۳) ڕابینین؛ چاوەڕوان بوون.

contemplative (kon′təm-plā′tiv), *adj.* بیركەرەوە؛ تایبەتی بە بیركردنەوە و سۆفێتی: *(a ~ life)* .

n. (۱) كەسێكی بیركەرەوە؛ كەسێك كە زۆربەی كاتی بە بیركردنەوە بەرێتە سەر. (۲) ئەندامی كۆمەڵێكی سۆفیگەری؛ ئەندامی كۆمەڵێكی ئایینی كە بیركردنەوە و سۆفی گەریتی ڕێنمایێتی.

-contemplatively *(adv.)*; **contemplativeness** *(n.).*

contemporancity (kən-tem′pēr-ə-nē′ə-ti), *n.* هاوچەرخ؛ هاوسەردەمی؛ هاوكاتی؛ هاوەمی.

contemporaneous (kən-tem′pə-rā′ni-əs), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوسەردەم؛ هاوكات: *(~ events)* .

contemporary (kən-tem′pə-rer′i), *adj.* (۱) هاوچەرخ. (۲) هاوتەمەن. (۳) نوێ؛ تازە؛ سەردەم: *(~ art)* .

n. (۱) *(pl.)* هاوتەمەن: *(We are ~ies)* . (۲) كەسێك كە هەڵوێستو بیروباوەڕی نوێ بێت و لەگەڵ ئەم چەرخەدا بگونجێت.

contemporary with, هاوچەرخ؛ هاوسەردەم؛ هاوتەمەن.

contemporize (kən-tem′pə-rīz′), *v.t. & v.i.* هاوچەرخ كردن؛ هاوچەرخ بوون

contempt (kən-tempt′), *n.* (۱) بە سووك سەیركردن؛ پق لێ بوونەوە؛ قێزهاتنەوە *(We feel ~ for a liar.; to have ~ for somebody)* . (۲) سووكی *(He fell into ~ as a result of his foolish act.)* . (۳) ڕێز نەمان؛ ڕێز نەگرتن: *(Familiarity breeds ~ .)* . (٤) هەڵگەڕانەوە؛ بێ ڕێزی پیشاندان (بەتایبەتی بۆ دادگا یا پەرلەمان)؛ سەركێشی كردن: *(~ of court; ~ of congress)* .

contemptible (kən-temp′tə-b'l), *adj.* پیس و بۆگەن (مرۆڤ، كردەوە، ڕەفتار)؛ پیس؛ بۆگەن؛ خوێڕی؛ سووك؛ بێ نرخ؛ بە سووك سەیركراو.

contemptuous (kən-temp′chōō-əs), *adj.* بە سووك سەیركەر؛ سووك؛ سووكانە: *(She gave him a ~ look.)* .

contend (kən-tend′), *v.i.* (۱) تێكۆشان (جەنگ)؛ خەبات كردن؛ شەڕكردن *(Napoleon's troops ~ed with the armies of Europe at Waterloo.)*

(۲) خەبات كردن؛ هەوڵدان؛ بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.

(۳) پێشبڕكێ كردن؛ ملەملێ كردن: *(He will ~ for the prize.)* .

v.t. سووربوون لەسەر (ڕا، بیروڕا، هەڵوێست)؛ دووپاتكردنەوەی هەڵوێستێك ئەگەرچی خەڵك هەڵوێستیان پێچەوانە بێت: *(We ~ that he is guilty.)*

-contender *(n.).*

content (kən-tent′), *adj.* (۱) بەرچاوتێر؛ پڕ ناسوودە. (۲) ڕازی؛ قایل.

v.t. ڕازی كردن؛ ڕازی بوون؛ قایل بوون: *(C ~ yourself with reading about it.)*

n. (۱) بەرچاوتێری؛ قایلی. (۲) [British]، دەنگدانی " بەڵێ " لە ئەنجوومەنی لۆردەكان لە پەرلەمانی ئینگلیزیدا.

content (kon′tent), *n.* (۱) *(pl.)* (۱) ناو شتەی لە دەفرێكدایە (وەك: سنووق، شووشە، مەنجەڵ، قاپ... هتد): *(the ~ of a box)* . (ب) ناوەڕۆك (پەرتووك)؛ ناونامخن: *(table of ~)* . (۲) ناوەڕۆك؛ مانا؛ مەبەست: *(The ~ of a poem is distinguished from its form.)* (۳) فراوانی؛ چەند گرتن؛ شوێنی چەند تیابوونەوە. (٤) قەبارە؛ قەوارە. (٥) ڕێژە یا چەند تێدابوونی ماددەیەك لە شتێكی تاوێتەدا.

contented (kən-ten′tid), *adj.* پڕ ناسوودە؛ بەرچاوتێر؛ قایل.

contention (kən-ten′shən), *n.* (۱) شەڕەقسە؛ مشتومڕ؛ ناكۆكی. (۲) تێكۆشان؛ هەوڵدان (بۆ بردنەوەی ملەمانێیەك)؛ خەبات. (۳) لەسەر سووربوونی ڕایەك یا هەڵوێستێك لە مشتومڕێكدا.

bone of contention, هۆی ناكۆكی؛ ئەو شتەی ناكۆكی لەسەرە.

contentious (kən-ten′shəs), *adj.* (۱) حەز لە مشتومڕكەر؛ حەز لە شەڕەقسەكەر؛ شەڕانی. (۲) مشتومڕی (مەسەلە، باس)؛ تایبەتی بە ناكۆكی یا هۆی ناكۆكییەك.

contentment (kən-tent′mənt), *n.* پڕ ناسوودەیی؛ قایلی.

conterminous (kən-tūr′mi-nəs), *adj.* (۱) هاوسنوور. (۲) لەناو هەمان سنووردان.

contest (kon-test′), *v.t.* (۱) ناڕەزایی دەربڕین دەربارەی شتێك؛ هەوڵی بەدڕۆخستنەوە دان؛ بەربەرەكانی كردن: *(They will ~ the results of the election.)* (۲) شەڕ لەسەر كردن؛ خەبات بۆ كردن (زەوی‌وزار، بنكەی سوپایی)؛ تێكۆشان؛ خەبات كردن دژی؛ خەبات كردن لەگەڵ.

v.i. (۱) ناكۆكی؛ دووبەرەكی؛ شەڕ. (۲) شەڕەقسە؛ مشتومڕ.

n. (۳) پێشبڕكێ؛ ملەملێ؛ بۆڕبۆڕێن.

-contestable *(adj.)*; **contestation** *(n.).*

contestant (kən-tes′tənt), *n.* (۱) پێشبڕكێكەر؛ ملەملێكەر. (۲) تانووت لێدەر (ئەنجامی هەڵبژاردن، وەسیەت، بریاری لیژنە)؛ خەباتكەر دژی هەڵوێستێكی بە ناڕەوا دانراو؛ ناڕەزایی دەربڕ.

context (kon′tekst), *n.* (۱) میانە؛ چوارچێوە (ووتە، ڕستە، نووسراو)؛ دەق (ووتە، نووسراو): *(It is unfair to quote this remark out of its ~ .)* (۲) ڕابوردوو، بنچینەو باروودۆخی ڕووداوێك.

-contextual *(adj.).*

contexture (kən-teks′chēr, kon-teks′chēr), *n.* (۱) چنین؛ پێكەوەنان؛ یەكخستن؛ كۆكردنەوە؛ هەڵبەستن؛ هۆنینەوە. (۲) چنراوێك؛ پارچەیەك قوماش یا كوتاڵ؛ شتێكی هەڵبەستراو. (۳) چۆنێتی چنین، هەڵبەستن، هۆنینەوە یا پێكەوەنانی شتێك.

contiguity (kon′ti-gū′ə-ti), *n.* (۱) نزیكی؛ لێكەوتن؛ بەركەوتن. (۲) [Rare]، زنجیرە.

contiguous (kən-tig′ū-əs), *adj.* (۱) لەیەككەوتوو؛ هاوسنوور. (۲) نزیك؛ بەتەنیشت یەكەوە.

continence (kon′tə-nəns), *n. Also* **continency,** (۱) خۆڕاگرتن؛ دان بەخۆدا گرتن. (۲) خۆڕاگرتن (جووت بوون)؛ خۆ دوور گرتن؛ گان نەكردن.

continent (kon′tə-nənt), *adj.* (۱) خۆڕاگر؛ میانڕەو.
(۲) خۆ دوور گر (جوور بوون).

continent (kon′tə-nənt), *n.* (۱) کیشوەر
(۲) [Rare]، کۆسپ؛ جڵەو؛ شتێکی ڕێگر یا دابینکەر.

the Continent, ئەورووپا جگە لە ئینگلتەرەو ئیرلەندە.

continental (kon′tə-nen′t'l), *adj.* (۱) کیشوەری؛ تایبەتی بە کیشوەرێک. (۲) [C-]، ئەورووپی؛ تایبەتی بە ئەورووپا.
(۳) [C-]، تایبەتی بە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا: *(C~ Congress)* .

n. (۱) [C-] ، ئەورووپایی؛ دانیشتوویەکی کیشوەری ئەورووپا.
(۲) [C-]، سەربازێکی ئەمەریکی لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا.
(۳) پارەیەکی کاغەز بوو کە لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا دەردەچوو پاشان نرخی نەما دوای شۆڕشەکە، لەبەرئەوە دەوترێ: " not worth a continental " واتە " بێ نرخە "

continental code, شفرەی " مۆرس " ی جیهانی.

continental divide, (۱) لووتکەی زنجیرە شاخێکی کیشوەری کە ڕووبارو ئاوی کیشوەرێک بەش دەکات بە دوو بەشەوە و هەریەکەیان بە دیوێکدا دەڕۆن؛ ئاوەڕێژ (۲) [C- D-]، لووتکەی زنجیرە شاخی " ڕۆکی " ئەمەریکای باکوور کە ڕووبارەکان بەش دەکات هەندێکیان بەرەو دەریای " ئەتڵانتیک " و هەندێکیان بەرەو دەریای " پاسفیک " دەکشێن.

continental shelf, بەشی تەنکاوی دەریا لە قەراغەکانی دەریادا.

contingence (kən-tin′jəns), *n.* (۱) لێکەوتن؛ بەرەک کەوتن. contingency (۲)

contingency (kən-tin′jən-si), *n.* (۱) (ا) لەوانەبوونی ڕوودانێک؛ بۆ هەبوونی ڕوودانی شتێک. (ب) ناکاوی؛ ناکاوی دواڕۆژ:
(We must be ready for any ~ .; They have made ~ plans.)
(۲) ڕێکەوت؛ مسۆگەر نەبوون.
(۳) مەرجی؛ دەکەوێتە سەر شتێکی تر.

contingent (kən-tin′jənt), *adj.* (۱) لەوانەیە؛ بۆی هەیە ڕووبدات.
(۲) ڕێکەوت (۳) مەرجی؛ دەکەوێتە سەر شتێکی تر.
(٤) [Archaic]، لەبەک دەدەن؛ بەربەک دەکەون.
(٥) ڕاستی و چەوتی بەستراوە بە چەند شتێکی ترەوە (بیردۆز).

n. (۱) ڕێکەوتێک؛ ڕێکەوت. (۲) بەش یا ڕێژە (لەشکر، کرێکار، نوێنەر).
(۳) (ا) دەستەبەک خەڵک کە نوێنەریی وڵاتەکەیان بکەن لە ڕووداوێکدا.
(ب) ڕەوەند؛ هاووڵاتی وڵاتێک کە لە وڵاتێکی بێگانەدا دەژی.

continual (kən-tin′ū-əl), *adj.* (۱) پەیتا پەیتا؛ جار لەدوای جار؛ بە ڕێک وپێکی و زوو زوو ڕووبەدات. (۲) بەردەوام؛ بێ ووچان.

continually (kon-tin′ū-əl-i), *adv.* (۱) جار لەدوای جار؛ زوو زوو؛ پەیتا پەیتا. (۲) بە بەردەوامی؛ بەبێ وەستان؛ بەبێ ووچان.

continuance (kən-tin′ū-əns), *n.* (۱) بەردەوامی (ڕوودان، بار، کردار)؛ لەسەر ڕۆیشتن. (۲) ماوە؛ ماوەی بەردەوام بوون (ڕوودان، بار، کردار).
(۳) ماندوە (فرمان، جێگە): *(his ~ in office)* .
(٤) پاشکۆ (چیرۆک)؛ پاشبەند.
(٥) دواخستن بۆ بەرواریکی تر (دادگەری).

continuant (kən-tin′ū-ənt), *n.* تیپێکی سادە (نەبزوێن) کە بێژانی دەتوانرێت درێژ بکرێتەوە هەتا هەناسە لەبەر بوونەکەدا ناماێنێ بەبێ ئەوەی چۆنێتی تیپەکە بگۆڕێت، وەک: " f, s, z, m, n, l, r " (زمانگاسی).

continuation (kən-tin′ū-ā′shən), *n.* (۱) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ درێژەپێدان. (۲) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.
(۳) پاشبەند؛ پاشکۆ.

continuation school, قوتابخانەی نێواران.

continue (kən-tin′ū), *v.i.* (۱) بەردەوام بوون؛ درێژەکێشان:
(The war ~d for five years.)
(۲) ماندوە (لەسەر کار، جێگە... هتد):
(The chairman ~d in office for another year.)
(۳) بەردەوام بوون لەسەر؛ کۆڵ نەدان:
(We ~d to demand our rights.)
(٤) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە:
(The speaker ~d.)

v.t. (۱) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ درێژەپێدان. (۲) دەستپێکردنەوە. (۳) هێشتنەوە:
(The people ~d Roosevelt in office for four terms.)
(٤) دواخستن بۆ ڕۆژێکی تر (دادگەری).

continued fraction, کەرتی بەردەوام (بیرکاری).

continued proportion, ڕێژەی بەردەوام: سێ ژمارە یا زیاتر کە ڕێژەی نێوان دوو ژمارەی تەنیشت یەکیان وەک یەک وابێت (۳، ٦، ۱۲، ۲٤، ٤۸).

continued story, چیرۆکی بەردەوام: کە بە بەش بەش لە گۆڤارێک یا ڕۆژنامەیەکدا بڵاودەکرێتەوە.

continuity (kon′tə-nōō′ə-ti, kon′tə-nū′ə-ti), *n.* (۱) لەسەر-ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون؛ بەردەوامی. (۲) زنجیرە؛ یەک پارچە.
(۳) سیناریۆی فیلمێکی سینەمایی.
(٤) نووسراوەی بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن.

continuous (kən-tin′ū-əs), *adj.* بەردەوام؛ هەمیشە؛ بێ ووچان؛ سەروەڕ؛ پێکەوە بەستراو.
-continuously *(adv.)*.

continuum (kən-tin′ū-əm), *n.* نەپچڕاو (شت، هەند، زنجیرە)؛ یەک پارچە؛ شتێکی یەک پارچە

contort (kən-tôrt′), *v.t.* (۱) شێواندن؛ تێکدان؛ خواروخێچ کردن:
(a face ~ed with pain)
(۲) شێواندن (مانا، ووتە، ووشە)؛ تێکدان؛ گۆڕین (مانا):
(to ~ a word out of its ordinary meaning)

v.i. خواروخێچ بوون؛ شێوان.

contortion (kən-tôr′shən), *n.* (۱) شێوە تێکدان (دەموچاو، لەش)؛ شێوان؛ شێوە تێکچوون؛ تێکچوون؛ خواروخێچی.
(۲) شێوە تێکدانێک؛ شێوە تێکچوونێک.

contortionist (kən-tôr′shən-ist), *n.* (۱) تەنافباز؛ بەهلەوان.
(۲) هونەرمەندێک کە شێوەو ماناى ووشە یا ڕێنە تێکدەدات.

contour (kon′toor), *n.* ڕووخسار (شێوە، لەش، زەوی، کۆمەڵە شت، تۆپەڵ)؛ سنوور؛ تارمایی؛ چوارچێوە؛ بەرزو نزمی و گونجانی ئەندامەکانی لەش.

v.t. (۱) ڕووخسار کێشان؛ چوارچێوە یا نەخشەی گشتی کێشان.
(۲) دڕووستکردنی ڕێگەیەک بەپێی شێوەی سڕووشتی ناوچەکە.

contour feather, پەڕی دەرەوەی باڵندەیەک کە شێوەو ڕووخساری باڵندەکە دیاری دەکات.

contour line, (۱) هێڵێکی نەبینراو کە شوێن و هەمان بەرزاییەکانی سەر زەوی بەیەک دەگەیەنێت. (۲) هێڵی سەر نەخشەیەک کە نەم شوێن و هەمان بەرزاییانە پیشان بدات.

contour map, نەخشەیەکە کە ڕووخساری شوێنێک، واتە بەرزی و نزمی پیشان دەدات.

contra (kon′trə), *adv.* بەپێچەوانەوە؛ بەدژەوە.

contra- (kon′trə), پێشگرێکە بەماناى: دژ بە؛ دژ؛ بە دژی؛ بەرامبەر.

contraband (kon′trə-band´), *n.* (۱) قاچاخچێتی.
(۲) شتومەکی قاچاخ؛ شتێک کە هێنان و بردنی بۆ وڵاتێک قەدەغە بێت.
(۳) کەرەستەی قاچاخی جەنگ: ئەو کەرەستەی جەنگەیە کە لە وڵاتێکی بێ‌لایەنەوە دەچێت بۆ وڵاتێک کە لە جەنگدا بێت لەگەڵ وڵاتێکی تردا و بەرامبەرەکەی مافی هەیە بیگرێت و دەستی بەسەردا بگرێت.
(٤) بەندێکی قولەڕەش کە لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا ڕای بکردایە یا بە قاچاخی دەربکرایە بۆ بەشی سەرووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا

adj. قاچاخ؛ قەدەغە؛ هێنان و بردنی بۆ وڵات قەدەغەیە.

contrabandist (kon′trə-ban´dist), *n.* قاچاخچی.

contraband of war, بەندێکی قولەڕەش کە لەکاتی شەڕی ناوخۆی

نەمەریکا؛ ڕای بکردایە یا بە قاچاخی دەربکرایە بۆ بەشی سەرووی وواڵاتە-یەکگرتووەکانی نەمەریکا.

contrabass (kon′trə-bās′), *adj.* دەنگی گر؛ دەنگی نزمو پڕ.
n. کەمانچەی دەنگ قورس‌و نزم.

contraception (kon′trə-sep′shən), *n.* نەهێشتنی سکپڕبوون؛ ڕێگەگرتن لە سکپڕبوون (هەروەها پێشی دەووترێ: **birth control**).

contraceptive (kon′trə-sep′tiv), *adj.* تایبەتی بە ڕێگەگرتن لە منداڵبوون؛ هی نەهێشتنی سکپڕی.
n. هۆی نەهێشتنی سکپڕبوون (دەرمان، ئامێز)؛ ڕێگر لە منداڵبوون.

contraclockwise (kon′trə-klok′wīz), *adj. & adv.* = **counterclockwise.**

contract (kon′trakt), *n.* (١) ڕێکەوتن. (٢) بەڵێندان (کار)؛ قۆنتەرات. (٣) ماوەبڕین. (٤) ڕێکەوتننامە؛ بەڵگەنامەیەک کە مەرجەکانی ڕێکەوتنێکی تێدا نووسرابێت
v.t. (١) ڕێکەوتن؛ بەڵێندان (کار)؛ قۆنتەرات گرتن. (٢) [Rare]، ماوەبڕین؛ ماوەکردن. (٣) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون: *(He ~ed the disease.)*. (٤) هێنانەوەیەک (کانزا): *(Cold ~s metals.)*. (٥) (ا) کرژکردن (ماسولکە). (ب) کرژکردن (دەموچاو). (٦) کورتکردنەوەی ووشە یا دەستەواژەیەک بە لابردنی تیپێک‌و هەندێک جارپش بە لێکدانی دوو ووشەکە: **I'm = I am; can't = cannot**.
v.i. (١) ڕێکەوتن؛ ڕێکەوتن لەسەر. (٢) هاتنەوەیەک (کانزا). (٣) (ا) کرژبوون (ماسولکە). (ب) کرژبوون (دەموچاو)؛ چرچ‌ولۆچ بوون.

-contractibility; contractibleness; contractible *(n.).*

contracted (kən-trak′tid), *adj.* (١) چووەوەیەک؛ کورتکراوە؛ کرژبوو؛ هەڵقرچاو. (٢) مێشک تەسک. (٣) تووش بوو (نەخۆشی).

contractile (kən-trak′t'l, kən-trak′til), *adj.* (١) دەجێنەوەیەک؛ دەنوشتێنرێتەوە (باڵی جانەوەر؛ پێچکەی فرۆکە پاش بەرزبوونەوەی لە زەوی) *(~ wings)*. (٢) هێنەرەوەیەک؛ توانای هێنانەوەیەکی شتێکی تری هەیە (هێز، شت).

contraction (kən-trak′shən), *n.* (١) چوونەوەیەک (کانزا). (٢) کرژبوون (ماسولکە)؛ هاتنەوەیەک یا پەق بوون (ماسولکە). (٣) (ا) کورتکردنەوەی ووشە یا دەستەواژە بە لابردنی تیپێک یا زیاتر (پڕزمان). (ب) ووشەیەکی کورتکراوە بەم جۆرە.

-contractive *(adj.).*

contractor (kon′trak-tēr), *n.* (١) قۆنتەراتچی (خانوو، ڕێگەوبان، ... هتد)؛ بەڵێندەر *(a building ~)*. (٢) لایەنێک لەو لایەنانەی پەیمانێک یا ڕێکەوتنێک مۆر دەکات. (٣) شتێک کە دێتەوەیەک یا کورت دەبێتەوە یا کرژ دەبێت (ماسولکە).

contractual (kən-trak′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕێکەوتن، پەیمان. یا قۆنتەرات.

contradict (kon′trə-dikt′), *v.t.* (١) بەدرۆخستنەوە. (٢) بەڕەڕچدانەوە (ووتە، دووان). (٣) لەگەڵ نەگونجان؛ یەک نەکەوتن؛ دژبوون.
v.i. بەڕەڕچدانەوە

contradiction (kon′trə-dik′shən), *n.* (١) بەدرۆخستنەوە. (٢) بەڕەڕچدانەوە. (٣) لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناکۆک؛ پێچەوانە؛ دژ. (٤) ووتەیەک کە بەڕەڕچی خۆی دەداتەوە. (٥) کەسێک یا شتێک کە لەگەڵ خۆیدا نەگونجێت.

contradictory (kon′trə-dik′tēr-i), *adj.* (١) ناکۆک؛ دژ بە یەکتر؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو: *(~ statements)*. (٢) بەڕەڕچدەرەوە؛ بەدرۆخەرەوە.
n.pl. هەریەک لە دوو بیری ناکۆک (بیردۆز).

contradistinction (kon′trə-dis-tiŋk′shən), *n.* جیاوازی لەڕێی بەراوردکردنەوە؛ جیاکردنەوەی دوو شت بە بەراوردکردنیان لەگەڵ یەکتر.

-contradistinctive *(adj.)*; **contradistinctively** *(adv.)*.

contradistinguish (kon′trə-dis-tiŋ′gwish), *v.t.* لەیەکتر- جیاکردنەوەی دووشت بە بەراوردکردنیان لەگەڵ یەکتر.

contraindicate (kon′trə-in′də-kāt′), *v.t.* بە باش نەزانین یا پەسەندنەکردنی چارەسەرێک کە نیازبووە بکرێت (پزیشکەوانی)

-contraindication *(n.)*.

contralto (kən-tral′tō), *n.* (١) نزمترین دەنگی گۆرانی ووتنی ژنێک لە نۆپەرایەکدا. (٢) ژنێک کە ئەم جۆرە دەنگەی هەبێت. (٣) پۆڵێک کە پێویستی بەم جۆرە دەنگە هەبێت.

contraposition (kon′trə-pə-zish′ən), *n.* هەڵوێستی دژ بە؛ ناکۆکی؛ دژ.

contraption (kən-trap′shən), *n.* [Colloq.], کەلەکەترێ؛ ئامێرێک کە سەیر دروست کرابێت یا پێکەوەنرابێت (ئەم ووشەیە بۆ گاڵتە-پێکردن یا بە سووک سەیرکردنی شتێک بەکاردەهێنرێت).

contrapuntal (kon′trə-pun′t'l), *adj.* تایبەتی بە پێکەوە لێدانی دوو ئاوازی مۆسیقا کە تا چەند لەگەڵ یەکتردا دەگونجێن، هەروەها سەربەخۆن

contrapuntist (kon′trə-pun′tist), *n.* کەسێکی شارەزا لەم جۆرە هونەرەدا (ووشەی پێشوو ببینە).

contrariety (kon′trə-rī′ə-ti), *n.* (١) ناکۆک (بیر، ووتە، کردەوە)؛ نەگونجان؛ دژ بە یەک.
(٢) شتێکی ناکۆک یا نەگونجاو لەگەڵ شتێکی تردا.

contrariness (kən-trâr′i-nis, kon′trer-i-nis), *n.* نەگونجان؛ ناکۆکی (ووتە، بیر، کردەوە).

contrarious (kən-trâr′i-əs), *adj.* [Rare or Obs.], دژ؛ ناحەز؛ ناڵەبار.

contrariwise (kon′trer′i-wīz′), *adv.* (١) بەپێچەوانەوە (بیر، هەڵوێست)؛ بەپێچەوانەی ئەوە؛ بە دژی ئەوە. (٢) بە هەڵوگێڕاوەیی. (٣) ناڵەبارانە؛ بە ناڵەباری

contrary (kon′trer-i), *adj.* (١) پێچەوانە؛ بەپێچەوانەوە؛ دژ: *(~ to the doctor's advice)*. (٢) نەهات؛ ناپەسەند: *(The ship was delayed by ~ winds.)*. (٣) کەللەڕەق؛ ناڕاوەچی؛ ناپەسەند.
n. شتێکی پێچەوانە؛ شتێک کە دژ بە شتێکی تر بێ.
adv. بەپێچەوانەوە.

by contraries, بەپێچەوانەی ئەوەوە کە چاوەڕوان دەکرێت: *(Many things in our lives go by contraries.)*

on the contrary, بەپێچەوانەوە؛ بەپێچەوانەی ئەوەوە: *(You think I have nothing to do. On the contrary, I am very busy.)*

to the contrary, بەپێچەوانەی ئەوەوە: *(I will come on Monday unless you write me to the-contrary.)*

contrast (kən-trast′), *v.t.* بەراوردکردن؛ جیاوازی پیشاندان؛ بەرامبەرکردن: *(C~ Tom with his brother!)*.
v.i. لەگەڵ یەکتردا جیاوازبوون: *(Her actions ~ with her words.)*.
n. (١) بەراوردکردن؛ بەراوردی؛ بەراورد. (٢) جیاوازییەکی ئێجگار زۆر؛ جیاوازی: *(The ~ between the two brothers is remarkable.)*. (٣) کەسێک یا شتێکی زۆر جیاواز (لەنجامی بەراوردکردندا). (٤) ئەنجامی کارتێکردنی دوو شتی جیاواز بەتەنیشت یەکەوە (وێنە، دیمەن)

contrasty (kən-tras′ti), *adj.* زۆر جیاوازبوون لە پووناکی‌و لێڵیدا (وێنەگری).

contravene (kon′trə-vēn′), *v.t.* (١) شکاندن (یاسا، نەریت)؛ پێشێل کردن: *(to ~ a law or a custom)*. (٢) لەگەڵدا نەگونجان؛ لەگەڵدا ڕێک نەکەوتن؛ دژ وەستان.

(to ~ a statement) (۳) بەربەرەکانی کردن؛ بەرپەرچدانەوە (دووان).

contravention (kon´trə-ven´shən), *n.* (۱) شکاندن (یاسا، نەریت). (۲) لەگەڵ نەگونجان؛ بەرپەرچدانەوە؛ بەربەرەکانی کردن (دووان)؛ دژ.

contredanse (kōn´trə-däns´), *n.* (۱) سەمای بەرامبەری: جۆرە سەمایەکی فۆلکلۆریی بریتیی‌یە لە ڕیزبوونی سەماکەرەکان بە جووت جووت لە دوو هێڵی بەرامبەردا. (۲) ئاوازی مۆسیقایی ئەم جۆرە سەمایە.

contretemps (kōn´trə-tän´), *n.* ڕووداوێکی دڵتەزێن؛ ڕووداوێکی بەدبەختی چاوەڕوان نەکراوی تەریق کەرەوە.

contribute (kən-trib´yoot), *v.t. & v.i.* (۱) باربووکردن (پارە، خواردەمەنی، شتومەک)؛ پێدان (لەگەڵ لێقەوماندا)؛ پیتاک کردن؛ یارمەتیدان:

(He ~d money, food, and clothing to the victims of the war.) (۲) بەشداری کردن؛ بەشداربوون؛ هاوبەشی کردن (لەگەڵ، کردار، بیرۆباوەڕ):

(to ~ ideas or suggestions; to ~ to the work of an academy) (۳) نووسین و بڵاوکردنەوەی ووتار یا هۆنراوە لە گۆڤار یا ڕۆژنامەدا بەخۆڕایی یا بە پارە: هاوکاری کردن:

(He ~s to several newspapers and journals.)

contribute to, دەست تێدابوون (هێنانەدی ئامانجێک)؛ بوون بە هۆ:

(Drink contributed to his ruin.)

-contributable *(adj.)*; **contributive** *(adj.)*.

contribution (kon´trə-bū´shən), *n.* (۱) باربووکردن؛ دەستی یارمەتی دڕێژکردن لەکاتی لێقەوماندا. (۲) بارووت: ئەوەی بارووت کراوە (پارە، خواردەمەنی، شتومەک)؛ پیتاک؛ یارمەتی. (۳) باجی جەنگ: باجێکی تایبەتی‌یە کە لە خەڵک دەسەنرێت لەکاتی جەنگدا. (٤) نووسراوێک کە دەدرێت یا دەفرۆشرێت بە ڕۆژنامە یا گۆڤارێک بۆ بڵاوکردنەوە.

contributor (kən-trib´yoo-tēr), *n.* (۱) بارووکەر؛ یارمەتیدەر. (۲) نووسەرێک کە ووتار یا هۆنراوە بۆ گۆڤار یا ڕۆژنامەیەک دەنووسێت؛ هاوکاری گۆڤار یا ڕۆژنامەیەک: *(The magazine has many ~s.)*

-contributory *(adj.)*.

contrite (kən-trīt´, kon´trīt), *adj.* (۱) پەشیمان (لە کردنی گوناه)؛ هەستکەر بە کردنی گوناهێکی گەورەو پاشگەزبووەوە لەو گوناهە. (۲) نیشانەی پەشیمانی لە گوناه: *(~ words)*.

contrition (kən-trish´ən), *n.* پەشیمانی لە کردنی گوناهێکی گەورە: پەشیمان بوونەوە؛ هەستکردن بە گوناه کردن و پەشیمان بوونەوە لەو گوناهە.

contrivance (kən-trīv´əns), *n.* (۱) دروستکردن (ئامێر، پیلان)؛ هەڵبەستن (درۆ). (۲) شتێکی دروستکراو یا هەڵبەستراو: (ا) پێکار، ئامێر. (ب) پیلان. درۆ، فێڵ.

contrive (kən-trīv´), *v.t.* (۱) دۆزینەوە (پلان، ڕێبازی چارەسەر).

(We must ~ a way to deal with the problem.)

(۲) دروستکردن (ئامێر، پێکار)؛ داتاشین:

(They have ~d an automatic dishwasher.)

(۳) پیلان گێڕان؛ هەڵبەستن (درۆ).

(٤) سەرکەوتن لە کردنی شتێکدا بە زانایی و زیرەکی خۆ:

(He ~d to get in.)

v.i. پیلان گێڕان؛ هەڵبەستن؛ نەخشەکێشان

-contriver *(n.)*.

control (kən-trōl´), *v.t.* (۱) تاقیکردنەوەی ڕاستی شتێک بە بەراوورد کردن لەگەڵ شتێکدا کە دەزانرێت ڕاستە (دارایی کۆمپانیایەک). (۲) ڕێکوپێک کردنی کاروباری دارایی. (۳) چاودێری کردن؛ فەرمان بەسەردا کردن؛ دەست بەسەردا گرتن. (٤) جڵەوگرتن: سنوور بۆ دانان؛ ڕاگرتن:

(C~ yourself!; A good rider knows how to ~ his horse.)

n. (۱) دەسەڵات؛ دەسەڵات بەسەردابوون. (۲) جڵەوگیری؛ دابینکردن؛ چاودێری؛ ڕکێف (۳) هۆی دابینکردن یا جڵەوگرتن. (٤) ئەندازە؛ پێوانە. (٥) (*pl.*)، ئامێری لێخوڕین (فڕۆکە، پاپۆڕ، شەمەندەفەر، ئوتومبیل).

lose control, لەژێر ڕکێفدا نەمان؛ دەست بەسەردا نەڕۆیشتن؛ بۆ دابین نەکران؛ لەژێر دەست دەرچوون.

gain control, هێنانە ژێر ڕکێفەوە؛ خستنە ژێر دەست؛ دابینکردن

beyond control, لە دەست دەرچوو؛ لەژێر ڕکێفدا نەماو.

out of control, لە دەست دەرچووە؛ دابین نەکراو؛ ڕاگیر ناکرێت؛ لەژێر دەستدا نەماوە.

under control, دابین دەکرێت؛ لەژێر ڕکێفدا بوون؛ ڕێک‌وپێک:

(The situation is under control.)

controllable (kən-trōl´ə-b'l), *adj.* دابین دەکرێت؛ ڕاگیر دەکرێت؛ دەستی بەسەردا دەڕوات؛ ڕێک‌وپێک دەکرێت.

controller (kən-trōl´ēr), *n.* (۱) ژمێریار؛ لێپرسراوی خەرجی دەزگایەکی میری. (۲) بەڕێوەبەر؛ فەرماندە؛ ڕاگیرکەر. (۳) ئامێری ڕاگرتنی خێرایی و ووزەی مەکینەیەک.

-controllership *(n.)*.

controversial (kon´trə-vūr´shəl), *adj.* (۱) تایبەتی بە چەندو چۆن و ڕێک نەکەوتن لەسەر مەسەلەیەک؛ مشت‌ومڕی (مەسەلە، مرۆڤ):

(Abortion is a ~ subject.; He is a ~ person.)

(۲) هەڵگری لە چەندوچۆن؛ مشت‌ومڕکەر.

controversy (kon´trə-vūr´si), *n.* (۱) ناکۆکی؛ مشت‌ومڕ؛ ڕێک نەکەوتن لەسەر مەسەلەیەک؛ بگرەوبەردە. (۲) مەسەلەیەک کە ڕای خەڵک زۆر جیاواز بێت دەربارەی و مشت‌ومڕیان لەسەری بێت.

controvert (kon´trə-vūrt´), *v.t.* (۱) بەدرۆخستنەوە؛ دژ وەستان؛ بەرپەرچدانەوە. (۲) مشت‌ومڕ لەسەر کردن؛ لێکۆڵینەوە.

controvertible (kon´trə-vūr´tə-b'l), *adj.* بەدرۆ دەخرێتەوە (ووتە، بیرۆباوەڕ، هەڵوێست)؛ دەتوانرێت بەرپەرچ بدرێتەوە.

contumacious (kon´too-mā´shəs, kon´tyoo-mā´shəs), *adj.* سەرکێش؛ یاخی؛ مل نەدەر؛ سەرپێچیکەر.

contumacy (kon´too-mə-si, kon´tyoo-mə-si), *n.* یاخی- بوون؛ سەرپێچی؛ مل نەدان؛ سەرکێشی (بەتایبەتی بەرامبەر بە دادگایەک).

contumelious (kon´too-mē´li-əs, kon´tyoo-mē´li-əs), *adj.* لووت بەرز؛ بەفیز؛ بە سووک سەیری خەڵک کەر؛ بێ نەزاکەت.

contumely (kon´too-mə-li, kon´tyoo-mə-li, kən-tōō´-mə-li, kon´too-mē´li), *n.* (۱) لووت بەرزی و قسەڕەقی؛ بێ نەزاکەتی؛ بە سووکی سەیری خەڵک کردن. (۲) بێ نەزاکەتی نواندن لەگەڵ کەسێکدا؛ بە سووکی سەیرکردنی کەسێک.

contuse (kən-tōōz´, kon-tūz´), *v.t.* پرووشاندن (پێست)؛ خوێن- تێژان (پێست)؛ شێنکردنەوە (پێست)؛ ئازاردانی پێست بەبێ بڕینی.

-contusion *(n.)*.

conundrum (kə-nun´drəm), *n.* (۱) مەتەڵ؛ مەتەڵێک کە وەڵامەکەی بریتی بێت لە یاری کردن بە ووشەو دەنگی. (۲) پرسیارێکی سەرنج ڕاکێش؛ کێشەیەکی سەرسووڕمێنەر.

convalesce (kon´və-les´), *v.i.* چاکبوونەوە دوای نەخۆشی؛ بووژانەوە دوای نەخۆشی.

convalescence (kon´və-les´´ns), *n.* (۱) چاکبوونەوەی دوای نەخۆشی؛ بووژانەوەی دوای نەخۆشی. (۲) ماوەی ئەم چاکبوونەوە یا نەخۆشیە.

convalescent (kon´və-les´´nt), *adj.* (۱) چاک دەبێتەوە و دێتەوە سەر خۆی پاش نەخۆشی؛ دەبووژێتەوە پاش نەخۆشی. (۲) تایبەتی بە چاکبوونەوەو بەخۆداهاتنەوە پاش نەخۆشی.

n. کەسێک کە لە چاکبوونەوەو بووژانەوەدایە پاش نەخۆش کەوتن.

convalescent home (or **hospital**), (۱) بووژانگە. (۲) شوێنێکە وەک نەخۆشخانە بۆ کەسانی نەخۆش و پیرو کەفتەکار؛ خانەی پیران.

convection (kən-vek′shən), *n.* (١) گەیاندن؛ گواستنەوە (٢) گەیاندنی گەرمی یا کارەبا بە بەرزبوونەوەی گەردە گەرمەکانی ئاو یا هەوا (فیزیا).

-convectional *(adj.)*; **convective** *(adj.)*.

convector (kən-vek′tĕr), *n.* گەیەنەری گەرما یا کارەبا؛ شوێنێکی داخراوو گەرم کە پلەی گەرمی بەرز دەبێتەوەو شوێنەکە هەمووی گەرم دەکات.

convene (kən-vēn′), *v.i.* کۆبوونەوە؛ کۆڕ بەستن *v.t.* (١) کۆکردنەوە؛ پەک پێگرتن؛ کۆڕ پێ بەستن (٢) بانگ کردن بۆ دادگا

convener (kən-vēn′ĕr), *n.* (١) کەسێکی نامادەبوو (کۆبوونەوە). (٢) بانگکەر بۆ کۆبوونەوە؛ کەسێک کە دەستەپەک بانگ دەکات بۆ کۆڕگرتن.

convenience (kən-vēn′yəns), *n.* (١) لووز؛ شیاو؛ گونجاو. (٢) ئاسوودەیی؛ ئاسوودەیی خۆ. (٣) شتێک کە کاروباری ژیان ئاسان بکات؛ هۆی ئاسوودەیی: *(A car is a ~ .; The house is full of ~ of every sort.)* (٤) [British]، ئاودەستخانە.

at one's convenience, چۆن دەلوێت وەها؛ بە ئارەزووی خۆ؛ بە هەوەسی خۆ

conveniency (kən-vēn′yən-si), *n.* = convenience.

convenient (kən-vēn′yənt), *adj.* (١) شیاو؛ گونجاو؛ لەبار: *(Is this a ~ time for you?; I will come and see you tomorrow if it is ~ for you.)* (٢) نزیک؛ بەئاسانی دەیگەیەنێت.

convenient to, [Colloq.]. بەئاسانی دەیگەیەنێت؛ بەئاسانی دەست دەکەوێت؛ نزیک

convent (kon′vənt, kon′vent), *n.* (١) پەرستگا؛ خەلوەتگا. (٢) دەستەیەک ژنی خۆ تەرخان کردوو بۆ ئاین کە لە پەرستگا یا خەلوەتگادا دەژین (خاچ پەرستی)

conventicle (kən-ven′ti-k'l), *n.* (١) کۆبوونەوەیەکی ئایینی نهێنی یا قەدەغە ٢) شوێنی ئەم جۆرە کۆبوونەوەیە (٣) کۆبوونەوەیەکی ئایینی قەدەغە لە ئینگلتەرە لەلایەن ئەو پرۆتستانتانەی سەر بە کڵێسەی ئینگلتەرە نەبوون لە سەدەی شانزەو حەڤدەدا.

convention (kən-ven′shən), *n.* (١) کۆنگرە پامیاری، ئابووری، ئایینی، زانستی، پیشەیی... هتد). (٢) ئەندامان یا نوێنەرانی کۆنگرەیەک. (٣) پەیمان؛ ڕێکەوتن (بەتایبەتی لەنێوان وولاتاندا). (٤) ئەریت؛ دەستوور (دەربارەی ڕەوشتی کۆمەلایەتی)؛ پیشە (ڕەفتار)؛ ڕێکەوتنی گشتی ئاو کۆمەل دەربارەی ڕەفتاری کۆمەلایەتی یا بەکارهێنانی زمان بە جۆرێکی تایبەتی. *(C~ requires us to use the right hand when we shake hands.)*

conventional (kən-ven′shən-'l), *adj.* (١) بەگوێرەی ئەریت و دەستووری کۆمەل (ڕەوشت)؛ شیاو لەگەل ئەریتی کۆمەل: *(~ behavior)* . (٢) پەڕیوت (ووتە)؛ سادە: *(The chairman made a ~ speech.)* . (٣) کۆن؛ کۆنباو؛ لەسەر دەستووری کۆن: *(~ art; a ~ design)* . (٤) تایبەتی بە پەیمان یا ڕێکەوتنی دوولایی. (٥) (ا) نا ئەتۆمی *(~ weapons)* (ب) هێزی نا ئەتۆمی بەکاردەهێنێت: *(~ war)*

-conventionally *(adv.)*; **conventionalize** *(v.t.)*; **conventionalization** *(n.)*.

conventionalism (kən-ven′shən-'l-iz'm), *n.* (١) کۆنباوی؛ لەسەر دەستووری کۆن ڕێشتن (ڕەووشت، بەکارهێنانی زمان، ووتە... هتد). (٢) شتێکی کۆنباو یا لەسەر دەستووری کۆن ڕێشتوو.

conventionalist (kən-ven′shən-'l-ist), *n.* کەسێک کە لەسەر دەستوورو نەریتی کۆن بروات؛ کەسێکی کۆنباو.

conventionality (kən-ven′shən-al′ə-ti), *n.* (١) کۆنباوی؛ لەسەر ڕێ‌وشوێنی کۆن ڕێشتن. (٢) ڕەوشت یا کردەوەیەکی کۆنباو. (٣) پەیڕەوو دەستووری ڕەووشتی کۆمەلایەتی کۆنباو.

conventioneer (kən-ven′shən-êr′), *n.* ئەندامی کۆنگرەیەک؛ کەسێک کە نامادەبێت لە کۆنگرەیەکدا.

conventual (kən-ven′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە پەرستگا یا خەلوەتگایەک (خاچ پەرستی). *n.* ئەندامێکی پەرستگا یا خەلوەتگایەک.

converge (kən-vûrj′), *v.i.* (١) یەکگرتن لە یەک خاڵدا (دوو هێڵ یا زیاتر)؛ بەیەکگەیشتن لە یەک شوێندا. (٢) لە هەموو لایەکەوە بەرەو یەک شوێن ڕێشتوو یەکگرتنەوە لەو شوێنەدا (خەڵک، سوپا، کاروان، گەشتیار، گیاندار، بالندە... هتد). (٣) بەرەو یەک ئامانج چوون؛ نزیکبوونەوە لەیەکتری و یەکگرتن لە ئەنجامدا (ڕێباز، بیروباوەڕ)؛ چوون بەرەو. *v.t.* بە یەک گەیاندن (لە خاڵ یا شوێنێکدا)؛ یەک پێگرتنەوە

convergence (kən-vûr′jəns), *n.* (١) یەکگرتنەوە لە یەک خاڵ یا شوێندا؛ نزیکبوونەوە لە یەک شوێندا. (٢) (ا) پلەی لە یەک نزیکبوونەوە. (ب) شوێنی بەیەکگەیشتن یا لەیەکتر نزیکبوونەوە. (٣) پێکهاتنی لەیەکچوون لە گیانەوەرێ جیاوازدا کە لە هەمان دەوروبەردا بژین

convergency (kən-vûr′jən-si), *n.* = convergence.

convergent (kən-vûr′jənt), *adj.* یەکگرتوو؛ بەیەکگەیشتوو؛ نزیک.

converging lens, هاوێنەی کۆکەرەوە؛ گەردبینی کۆکەرەوە.

conversable (kən-vûr′sə-b'l), *adj.* (١) بەناسانی قسەی لەگەڵ دەکرێت؛ ڕووخۆش. (٢) حەز لە گفتوگۆ دەکات؛ حەز لە دەمەتەقێ دەکات (٣) بۆ دەمەتەقێ دەشێت؛ بەکەڵکی گفتوگۆ یا لێدووان دێت.

conversance (kon′vĕr-s'ns, kən-vûr′s'ns), *n.* شارەزایی؛ زانین؛ زانایی.

conversancy (kon′vĕr-s'n-si, kən-vûr′s'n-si), *n.* = conversance.

conversant (kon′vĕr-s'nt, kən-vûr′s'nt), *adj.* **(~ with),** شارەزا (لەئەنجامی لێکۆڵینەوە و کار تێدا کردندا)؛ بزان؛ سەردەرچوو؛ زانا؛ تێگەیشتوو: *(He's not yet ~ with the new rules.)* .

conversation (kon´vĕr-sā′shən), *n.* (١) دەمەتەقێ؛ گفتوگۆ؛ پێکەوە قسەکردن: *(I had a long ~ with her.)* . (٢) جووت بوون؛ گان: تەنها لەم دەستەواژەیەدا **criminal conversation** واتە " داوێن پیسی " کە بەڵگەی تەواقدانە (دادگەری). (٣) شارەزایی؛ زانین؛ سەر دەرچوون. (٤) [Archaic]، شێوەی ژیان.

conversational (kon´vĕr-sā′shən-'l), *adj.* (١) دەمەتەقێیی؛ تایبەتی بە گفتوگۆ یا قسەکردن: *(~ language)* . (٢) حەز لە دەمەتەقێ دەکات؛ دەمودووخۆش؛ قسەخۆش؛ بەگفتوگۆ.

conversationalist (kon´vĕr-sā′shən-'l-ist), *n.* بەدەمودوو؛ حەزکەر لە قسەکردن؛ کەسێک کە حەز لە دەمەتەقێ بکاتو لێهاتوو بێت تێیدا.

conversationally (kon´vĕr-sā′shən-'l-i), *adv.* (١) بەشێوەی گفتوگۆ؛ بەشێوەی دەمەتەقێ. (٢) لە گفتوگۆدا؛ لە دەمەتەقێدا؛ لە قسەکردندا.

conversation piece, (١) شتێکی ناناسایی کە هەموکەس ایێ دەدوێت؛ شتێکی نایاب یا پووداوێکی ناناسایی کە هەموکەس قسەی لەسەر بکات. (٢) وێنە یا تابلۆیەکە کە بەگزادە پیشان دەدات لە دەوروبەری خۆیاندا (لە سەدەی هەژدەهەمدا باوبوو).

conversazione (kon´vĕr-sät´si-ō′ni), *n.* کۆڕێکی وێژەیی یا هونەری؛ کۆبوونەوەیەک بۆ دووان لە هونەرو وێژە.

converse (kən-vûrs′), *v.i.* ئاخاوتن؛ دووان؛ گفتوگۆکردن؛ قسەکردن؛ دەمەتەقێکردن. *n.* دووان؛ گفتوگۆ؛ قسە؛ دەمەتەقێ؛ ئاخاوتن.

converse (kən-vûrs′), *adj.* پێچەوانە؛ دژ؛ هەڵگەڕاوە. *n.* (١) شتێکی پێچەوانە؛ دژ: *("Hot" is the ~ of "Cold" .)* . (٢) شتێکی پاش‌وپێش خراو یا هەڵگەڕاوە.

conversely (kən-vûrs′li, kon′vĕrs′li), *adv.* بەپێچەوانەی-

ئەوەو؛ بەڵام بەپێچەوانەوە؛ بەڵام لەسەرێکی ترەوە.
(Some are well but unhappy; ~ , others are happy but ill.)

conversion (kən-vūr′zhən, kən-vūr′shən), *n.* (١) گۆڕین؛ هەڵگەڕانەوە؛ گۆڕان. (٢) (ا) گۆڕین یا گۆڕانی کەسێک لە ئایینێکەوە بۆ ئایینێکی تر؛ هێنانەسەر ئایینێکی تر؛ هاتنەسەر ئایینێکی تر؛ ئاین گۆڕین. (ب) گۆڕین یا گۆڕانی بیروباوەڕی کەسێک؛ هەڵگەڕانەوەی کەسێک لە ڕێبازێکەوە بۆ ڕێبازێکی تر. (٣) گۆڕینەوەی پارە. (٤) گۆڕین (پێوانە، کێش). (٥) (ا) دەست بەسەرداگرتن یا زەوت کردنی زەوی یا پارەی کەسێکی تر. (ب) گۆڕینەوەی زەوی‌وزار بە پارە یا بەپێچەوانەوە. (٦) گۆڕینی ژمارە لە شێوەیەکەوە بۆ شێوەیەکی تر بەبێ گۆڕینی نرخەکەی (بیرکاری)

convert (kən-vūrt′), *v.t.* (١) گۆڕین (شێوە):
(to ~ water into steam; grain into flower; a bedroom into a livingroom; and dollars into pounds.)
(٢) وەرگێڕان؛ گۆڕین (ئاین، بیروباوەڕ، هەڵوێست)؛ هەڵگەڕانەوە (ئاین، ڕێبان).
(٣) پارە گۆڕینەوە لە دراوێکەوە بۆ دراوێکی تر.
(٤) (ا) دەست بەسەرداگرتن یا زەوت کردنی زەوی‌وزاری کەسێکی تر.
(ب) گۆڕینەوەی زەوی‌وزار بە پارە یا بەپێچەوانەوە.
(٥) (ا) گۆڕینی تەووژمی کارەبا (لە ڕاستەوخۆ بۆ ناڕاستەوخۆ).
(ب) گۆڕینی لەرە (رادیۆ، تەلەفزیۆن).

v.i. (١) گۆڕان (لە ئایینێکەوە بۆ ئایینێکی تر)؛ گۆڕان (لە ڕێبان یا بیروباوەڕێکەوە بۆ ڕێبان یا بیروباوەڕێکی تازە). (٢) گۆڕان (شێوە).

n. کەسێک کە ئاینەکەی بگۆڕێت بە ئاینێکی تر یا ببێ بە ئایندار.

converter (kən-vūr′tĕr), *n.* (١) گۆڕەر (ئاین، ڕێبان)؛ کەسێک کە دەگۆڕێت. (٢) ئامێرێ گۆڕینی کەرەسەی خاو بۆ شتی دروستکراو. (٣) کوورەی گۆڕینی ئاسن بۆ پۆڵا. (٤) (ا) ئامێرێ گۆڕینی تەووژمی کارەبا (لە ڕاستەوخۆوە بۆ ناڕاستەوخۆ). (ب) ئامێرێ گۆڕینی لەرە (رادیۆ، تەلەفزیۆن). (ج) ئامێرێ گۆڕینی زانیاری لە شفرەیەکەوە بۆ شفرەیەکی تر.

convertible (kən-vūr′tə-b'l), *adj.* (١) دەگۆڕێت؛ توانای گۆڕانی هەیە؛ دەتوانرێت بگۆڕێت. (٢) سەرەکەی دەکرێتەوە و قەد دەکرێت (ئوتومبیل).
(٣) دەگۆڕێتەوە (پارە، دراو):
(Dollars ~ into pounds)

n. (١) ئوتومبیلی تەنتە؛ ئوتومبیلێک کە سەرەکەی هەڵدەدرێتەوە و قەد دەکرێت. (٢) شتێک کە سەرەکەی بکرێتەوە و قەد بکرێت.

-convertibility *(n.)*; **convertibleness** *(n.)*.

convertite (kon′vĕr-tīt′), *n.* [Archaic], (١) کەسێک کە چووبێتە سەر ئایینێکی تر. (٢) ئافرەتێکی سووک کە لە خراپە لای دابێت و تۆبەی کردبێت.

convex (kon-veks′, kən-veks′, kon′veks), *adj.* قۆز (ڕوو، شت).

n. شتێکی قۆز؛ ڕوویەکی قۆز.

convexity (kən-vek′sə-ti), *n.* (١) قۆزی؛ قۆزێتی.
(٢) شتێکی قۆز؛ ڕوویەکی قۆز.

convexo-concave (kən-vek′sō-kon-kāv′), *adj.* (١) دیوێکی قۆزەو دیوێکی قوپاو. (٢) تایبەتی بە هاوێنەیەک کە دیوێکی قۆزەو دیوێکی قوپاوە، بەڵام قۆزەکی زیاترە بە جۆرێک کە ناوەڕاستی هاوێنەکە لە هەموو لە هەموو شوێنێکی تری نەستوورتر بێت.

convexo-convex (kən-vek′sō-kon-veks′), *adj.* تایبەتی بە شتێک یا ڕوویەک کە هەردوو دیوی قۆز بێت.

convey (kən-vā′), *v.t.* (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن و گوێزانەوە:
(Some trains ~ both passengers and goods.)
(٢) گەیاندن (کارەبا)
(٣) ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن (دەنگوباس، سڵاو)؛ دەربڕین:
(Her looks ~ a lot.; I will ~ the information to him.; Please ~ my sympathies to them.)
(٤) تاپۆی زەوی‌وزار یا خانوو خستنەسەر کەسێکی تر.

(٥) [Obs.]، دزین.

conveyance (kən-vā′əns), *n.* (١) گواستنەوە؛ ڕاگەیاندن؛ دەربڕین.
(٢) هۆی گواستنەوە (ئوتومبیل).
(٣) تاپۆی زەوی‌وزار یا خانوو خستنەسەر کەسێکی تر.
(٤) قەوالە یا بەڵگەنامەی ئەم خاوەن گۆڕینە؛ تاپۆ.

conveyancer (kən-vā′ən-sĕr), *n.* پارێزەری تاپۆی زەوی‌وزارو خانوو خستنەسەر کەسێکی تر؛ ئامادەکەری تاپۆ.

conveyer, conveyor (kən-vā′ĕr), *n.* (١) گەیەنەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) ئامێرێکی جوولاو وەک قایشێکی پان کە شت دەگوێزێتەوە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر لە کارگە یا چێشتخانەیەکی گەورەدا.

convict (kən-vikt′), *v.t.* سەلماندنی تاوانی گومانبارێک (دادگا)؛ تاوانبارکردن:
(The jury ~ed him of theft.)

n. (١) تاوانبار؛ تاوانبارێک کە دادگا سزای بەسەردا دابێت.
(٢) تاوانبارێک لە بەندیخانەدا؛ تاوانبارێک کە دادگا سزای بەسەردا دابێت و ماوەی سزاکەی لە بەندیخانەدا بەڕێتەسەر.

conviction (kən-vik′shən), *n.* (١) تاوانباربوون لە دادگادا؛ تاوانبارکردن:
(The ~ of the accused man was almost certain.)
(٢) قایل کردن؛ دڵنیاکردن؛ بۆ ساغ کردنەوە.
(٣) دڵنیابوون؛ قایل بوون:
(٤) بیروباوەڕی چەسپاو؛ بیروباوەڕی تووند بەمێزو پتەو:
(a man of ~)
open to conviction, ئامادەبوون بۆ گۆڕگرتن لە بەڵگەیەک کە کەسێک قایل بکات یا شتەکەی پێ بسەلمێنێت.

convictive (kən-vik′tiv), *adj.* (١) تاوانبارکەر (بەڵگە).
(٢) پێ سەلمێنەر؛ قایلکەر؛ دڵنیاکەر.

convince (kən-vins′), *v.t.* (١) پێ سەلماندن؛ قایل کردن؛ دڵنیاکردن؛ سازکردن. (٢) [Obs.]، تاوانبارکردن. (٣) [Obs.]، بەزاندن.

convincible (kən-vin′sə-b'l), *adj.* پێی دەسەلمێنرێت؛ قایل دەکرێت؛ دڵنیا دەکرێت.

convincing (kən-vin′siŋ), *adj.* (١) سەلمێنەر؛ قایلکەر؛ دڵنیاکەر:
(a ~ argument)
(٢) بڕوای پێ دەکرێت:
(a ~ story)

convivial (kən-viv′i-əl), *adj.* (١) ڕووخۆش و حەزکەر لە ئاهەنگ و خواردن و خواردنەوە لەگەڵ براددەراندا. (٢) تایبەتی بە ئاهەنگ و زەماوەند.

-convivialist *(n.)*; **conviviality** *(n.)*.

convocation (kon′və-kā′shən), *n.* (١) کۆبگرتن (بەتایبەتی بۆ کاروباری زانستی لە زانکۆیەک یا ئایینی لە پەرستگایەکدا)؛ بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە. (٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوەیەکی گەورەی درێژخایەن لە زانکۆ یا دانشگایەکدا بۆ لێکۆڵینەوەی مەسەلەیەکی گرنگ؛ کۆبوونەوەیەکی گەورەی قەشەو کۆڵەکەکانی کڵێسە.

-convocational *(adj.)*.

convoke (kən-vōk′), *v.t.* بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆبگرتن.

convolute (kon′və-lōōt′, kon′və-lūt′), *adj.* لوول خواردوو؛ لوول؛ پێچ پێچ.

v.t. & v.i. پێچ پێدان؛ پێچ خواردن؛ لوولدان؛ لوول خواردن.

convoluted (kon′və-lōōt′id, kon′və-lūt′id), *adj.* (١) پێچ-پێچ؛ پێچ خواردوو؛ لوول؛ لوول خواردوو.
(٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ تێکەڵوپێکەڵ (نووسراو، ووتە، بیروباوەڕ).

convolution (kon′və-lōō′shən, kon′və-lū′shən), *n.* (١) لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ تێک ئاڵان؛ تێک ئاڵاوی.
(٢) پێچ پێدان؛ لوول پێدان؛ تێک ئاڵاندن؛ ئاڵۆسکاندن.
(٣) پێچێک یا لوولێکی شتێکی پێچ خواردوو.
(٤) یەکێک لە پێچە قۆزەکانی مێشک.

convolve (kən-volv′), *v.t.* تێک ئاڵاندن؛ لوولدان؛ پێچ پێدان.

v.i. تێک ئاڵان؛ ئاڵۆسکان؛ پێچ خواردن؛ لوول خواردن.

convolvulus (kən-vol′vyoo-ləs), *n.* لاولاو

convoy (kon′voi), *v.t.* لەگەڵ کاروان یا قافڵەیەکدا ڕۆیشتن بەمەبەستی پاراستنی

n. (١) لەگەڵ کاروان یا قافڵەدا ڕۆیشتن بەمەبەستی پاراستنی. (٢) ئەو هێزە سوپایی یا دەریاییەی لەگەڵ کاروانێکدا دەڕوات بۆ پاراستنی. (٣) کاروان یا قافڵەیەکی پارێزراو؛ کاروان.

convulse (kən-vuls′), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ بەتوندی ڕاوەشاندن؛ شڵەقاندن (٢) کرژکردن (ماسولکە)؛ تورت کردن. (٣) هێنانە لەرزین لە پێکەنین، تووڕەیی، یا خەفەتدا.

convulsion (kən-vul′shən), *n.* (١) (*pl.*)، کرژبوون (ماسولکە)؛ ماسولکەڕەقە؛ تورت بوون. (٢) قاقای پێکەنینی بۆ نەوەستێنراو؛ پێکەنینێک کە وەک حاڵ لێهاتن وابێت، لەبەرنەوەی ناوەستێتەوە. (٣) پشێوییەکی توند و لەپڕ لە سرووشت یا کۆمەڵدا (بوومەلەرزە، شەپۆ ناوخۆ): *(a ~ of nature; civil ~)* .

convulsionary (kən-vul′shən-er′i), *adj.* تایبەتی بە کرژبوون (ماسولکە ؛ تایبەتی بە پشێوی سرووشت یا کۆمەڵ.

n. کەسێک کە حاڵی لێ دێت یا تووشی ماسولکەڕەقە دەبێت لەئەنجامی حاڵ لێهاتنی نائینیدا (دەروێش)

convulsive (kən-vul′siv), *adj.* (١) وەک ماسولکەڕەقە وایە؛ ماسولکەڕەقەیی. (٢) ماسولکەڕەقەی لەگەڵە؛ تووشی ماسولکەڕەقە دەبێت. (٣) دەبێت بەهۆی ماسولکەڕەقە؛ دەبێت بەهۆی پشێوی سرووشت یا کۆمەڵ: *(~ events)*

cony (kō′ni), *n. Also* **coney,** (١) کەروێشک. (٢) فەروە یا کەرلی کەروێشک. (٣) [Archaic]، کەسێکی ساویلکە؛ کەسێکی خۆشباوەڕ.

coo (kōō), *v.i.* (١) خوێندن (کۆتر، کۆترەباریکە). (٢) بە نەرمی و خۆشەویستیەوە لەگەڵ دڵدارا دووان.

v.t. بە نەرمی و خۆشەویستیەوە دووان (دڵداری): *(to ~ one's words)* .

n. (١) خوێندن یا دەنگی خوێندنی کۆتر یا کۆترەباریکە. (٢) دەنگێکی نەرمو خۆش (وەک دەنگی کۆتر).

cook (kook), *n.* چێشتکەر؛ چێشت لێنەر.

v.t. (١) چێشت لێنان؛ لێنان. (٢) [Colloq.]، هەڵبەستن (درۆ، بوختان، قاو)؛ ڕێکخستن.

v.i. (١) چێشتکەری کردن؛ بوون بە چێشتکەر. (٢) کوڵان *(These beans ~ well.)* . (٣) [Slang]، ڕوودان: *(What's ~ing?)* .

cook up, [Colloq.], هەڵبەستن (درۆ، قاو، بوختان)؛ ڕێکخستن (پیلان): *(He cooked up a story.)*

cookbook (kook′book′), *n.* پەرتووکی چێشت لێنان.

cooker (kook′ĕr), *n.* (١) ئاگردان. (٢) مەنجەڵ.

cookery (kook′ĕr-i), *n.* (١) هونەری چێشت لێنان؛ چێشت لێنان. (٢) چێشتخانە؛ مووبەق.

cookout (kook′out′), *n.* خواردەمەنیەک کە لەدەرەوەی ماڵ یا لە دەشت لێنرێت و بخورێت (سەیران)؛ سەیران (بەتایبەتی کە خواردنەکە لەیێ لێنرێت و بخورێت).

cooky (kook′i), *n.* بسکویت

cool (kōōl), *adj.* (١) فێنک؛ ساردی مام ناوەندی. (٢) فێنککەرەوە: *(~ clothes)* . (٣) هێمن؛ لەسەرخۆ: *(He remained ~ in the emergency.)* . (٤) (أ) سارد؛ ناپەدڵ: *(a ~ reception)* . (ب) بێ مەیل. *(She is ~ toward me.)* . (٥) چاوقایم؛ بێ شەرم (مۆربوونەوە): *(a ~ stare)* . (٦) ڕەنگی شێو سەوز یا خۆڵەمێشی: *(~ colors)* . (٧) [Colloq.]، بەبێ زیادە پێوەنان: *(He lost a ~ million.)* . (٨) [Slang]، باش؛ زۆرباش: *(He is ~.; She is ~.)* .

adv. بە هێمنی؛ بە لەسەرخۆیی.

n. (١) شوێن، کات، یا شتێکی فێنک: *(the ~ of the evening)* . (٢) فێنکی؛ ساردی مام ناوەندی. (٣) [Slang]، هێمنی؛ لەسەرخۆیی: *(He regained his ~.)* .

v.i. (١) فێنک بوونەوە؛ ساردبوونەوە. (٢) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ.

v.t. (١) فێنک کردنەوە؛ ساردکردنەوە. (٢) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هێواش کردنەوە.

coolant (kōōl′ənt), *n.* ساردکەرەوە؛ شلەیەکی ساردکەرەوە (مەکینە).

cooler (kōōl′ĕr), *n.* (١) (ا) سەهۆڵدان. (ب) ساردکەرەوە؛ سنووقێک کە سەهۆڵی تێ دەکرێت و خواردن و خواردنەوە و میوەو سەوزەی تێ دەکرێت بۆئەوەی بە ساردی بمێنێتەوە. (٢) خواردنەوەی فێنککەرەوە. (٣) [Slang]، بەندیخانە؛ ژوورێ بەندیخانە.

cool-headed (kōōl′hed′id), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.

coolie (kōō′li), *n.* کرێکارێکی ناکارامە (بەتایبەتی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی دوور).

coolish (kōōl′ish), *adj.* مەیلەو فێنک؛ نەختێک فێنک.

coolness (kōōl′nis), *n.* (١) هێمنی؛ لەسەرخۆیی (٢) ساردی (هەست).

coon (kōōn), *n.* (١) racoon . (٢) [Slang]، قولەڕەش (ناتۆزەیەکی سووکە).

coon's age, [Colloq.], کاتێکی دوورودرێژ؛ کاتێکی زۆر.

coop (kōōp), *n.* (١) کولانە مریشک؛ کولانەی مریشک. (٢) [Slang]، بەندیخانە؛ قەفەز؛ شوێنی تیا بەستنەوە یا قەتیس کردن

v.t. (~ up; ~ in), بەندکردن؛ خستنە قەفەزەوە؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن.

fly the coop, [Slang], دەربازبوون؛ ڕاکردن.

co-op (kō-op′, kō′op′), *n.* [Colloq.], - co-operative.

cooper (kōōp′ĕr, koop′ĕr), *n.* بەرمیل دروستکەر یا چاککەرەوە

v.t. بەرمیل دروستکردن یا چاککردنەوە.

cooperage (kōōp′ĕr-ij, koop′ĕr-ij), *n.* (١) کارگە یا دووکانی بەرمیل دروستکردن و چاککردنەوە. (٢) پیشەو کاری بەرمیل دروستکەرو چاککەرەوە یا بەرهەمەکەی. (٣) کرێ یا نرخی دروستکردن و چاککردنەوەی بەرمیل.

cooperate (kō-op′ĕr-āt′), *v.i.* (١) هەرەوەزکردن؛ هاوکاری کردن؛ کۆمەک کردن؛ یارمەتیدانی یەکتری. (٢) هەرەوەزی کردنی ئابووری. (٣) یەکگرتن بۆ هێنانەدی ئامانجێک (شتومەک): *(The weather, the scenery and other things ~d to make our holiday a success.)*

cooperation (kō-op′ĕr-ā′shən), *n.* (١) هەرەوەزکردن؛ هاوکاری کردن؛ کۆمەک کردن؛ یارمەتیدانی یەکتری. (٢) کۆمەڵەی هەرەوەزی؛ هەرەوەزی.

cooperative (kō-op′ĕr-ā′tiv), *adj.* (١) هەرەوەزکەر؛ کۆمەککەر؛ هاوکاریکەر (مرۆڤ، هەڵوێست): *(~ neighbours)* . (٢) هەرەوەزی: *(a ~ store)* .

n. (١) فرۆشگا یا دووکانێکی هەرەوەزی؛ فرۆشگای هاوبەشی. (٢) کۆمەڵەی هەرەوەزی؛ هەرەوەزی.

-cooperatively *(adv.)*; cooperativeness *(n.)*.

cooperator (kō-op′ĕr-ā′tĕr), *n.* (١) هاوکاریکەر؛ هەرەوەزکەر؛ کۆمەککەر. (٢) ئەندامێکی کۆمەڵەی هەرەوەزی.

co-opt (kō-opt′), *v.t.* هەڵبژاردنی ئەندامێکی تازە بۆ لیژنەیەک لەلایەن ئەندامانی لیژنەکەوە.

coordinate (kō-ôr′də-nit), *adj.* (١) هاوپلە؛ هاوتا (ڕێزمان). *(~ clauses)*

(٢) تایبەتی بە هاوتا یا هاوپلە.

n. (١) کەسێک یا شتێکی هاوپلە یا هاوتا. (٢) نۆردنێت (بیرکاری).

v.t. (۱) هاوتاکردن؛ هاوپلەکردن.
(to ~ one's movement in swimming; (۲) یەکخستن؛ ڕێکخستن:
He ~d the work of the committee.)
v.i. (۱) هاوتابوون؛ هاوپلەبوون.
(۲) ڕێکەوتن؛ گونجان؛ ئامرازی پەیوەندی هاوتاکەر (ڕێزمان):
(and, or, nor, for, so, but, yet)
coordination (kō-ôr´də-nā´shən), *n.* (۱) هاوتاکردن؛ هاوتایی؛ هاوپلەیی (۲) پێکەوە گونجان و کارکردنی ماسولکەکانی لەش بۆ کردنی کارێك (وەرزش)؛ یەککەوتن؛ گونجان (۳) یەکخستن؛ ڕێك وپێك کردن؛ بەڕێوەبردن؛ ڕێك وپێکی:
(There was no ~ among the members of the committee.)
coordinator (kō-ôr´də-nā´tĕr), *n.* ڕێکخەر؛ بەڕێوەبەر:
(the program ~)
coot (kōōt), *n.* (۱) باڵندەیەکی ڕەشی ووشکانی قاچ تەنراوە ئەوەندەی مریشکێك دەبێت. (۲) مریشکە ڕەشە؛ جۆرە مراوییەکە.
(۳) [Colloq.]، کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشك.
cootie (kōōt´i), *n.* [Slang], نەسپێ؛ شتێکی بێ نرخ
cop (kop), *n.* (۱) لوتکە (گرد)؛ تەوقەسەر؛ پۆپنە (۲) پڕ تەشیەیەك ڕێس.
cop (kop), *n.* [Slang], پۆلیس.
v.t. [Slang], گرتن؛ دەست بەسەرداگرتن.
copaiba (kō-pā´bə, kō-pī´bə), *n.* جەوێیەکی بۆن خۆشە لە دروستکردنی دەرماندا بەکاردەهێنرێت
copal (kō´p'l, kō´pal), *n.* جەوێیەکی ڕەقە بۆ پووکەش کردن بەکار دەهێنرێت.
coparcenary (kō-pär´s'n-er´i), *n.* (۱) هاوبەشێتی میرات (۲) هاوبەشی؛ ناوکۆیی؛ هاوبەشی خاوەنێتی.
adj. تایبەتی بە هاوبەشی یا هاوبەشان.
coparcener (kō-pär´s'n-ĕr), *n.* هاوبەشی میرات.
copartner (kō-pärt´nĕr), *n.* هاوبەش؛ برابەش.
copartnership (kō-pärt´nĕr-ship´), *n.* هاوبەشی؛ برابەشی.
cope (kōp), *v.i.* (۱) (~ with)، لە ووزە هاتن؛ توانا بەسەردا شکان:
(She can ~ with her problems.; The police were unable to ~ with the crowds.)
(۲) [Colloq.]، بەرەنگاربوونی کێشەکانی ژیان و هەوڵدان بۆ چارەسەر کردن یا زاڵبوون بەسەریاندا.
cope (kōp), *n.* (۱) عەبای قەشە.
(۲) شتێکی داپۆشەر (چەتر، ئاسمان، گومەز). (۳) coping .
v.t. عەبا کردنەبەر؛ داپۆشین بە عەبا یا شتێکی وەها.
copeck (kō´pek), *n. Also* kopeck, کۆپێك پارەیەکی وورەی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە نرخەکەی سەدیەکی " ڕوبل " یەکە.
copesetic, copesettic (kō´pə-set´ik), *adj.* [Slang], نایاب؛ ڕۆژباش.
copestone (kōp´stōn´), *n.* (۱) بەردی تەوقەسەری دیوار، پایە، یا خانوو (کە بەشێکە لە گۆی سەبانەی لێژ بۆ ئاوڕێژی). (۲) پۆپ؛ بەرزترین پلە؛ دوا دەست پیاهێنان (کار).
copier (kop´i-ĕr), *n.* (۱) لاساییکەرەوە؛ چاولێکەر؛ قۆپیەچی. (۲) دەستنووسکەر؛ دەستنووسکار؛ نووسەرەوە.
copilot (kō´pī´lət), *n.* یاریدەدەری فڕۆکەوان.
coping (kōp´iŋ), *n.* گۆی سەبانەیەکی لێژ بەسەر خانوو، دیوار، یا پایەیەکدا بۆ ئاوڕێژی.
copious (kō´pi-əs), *adj.* (۱) زۆروزەبەند؛ فرە؛ بێ شومار:
(a ~ supply of goods)
(۲) زۆرنووس؛ بەرهەم زۆر؛ زۆربڵێ: *(a ~ writer)*
coplanar (kō-plā´nĕr), *adj.* هەمان ئاست؛ هەمان ڕوو (نەندازە).

copolymer (kō-pol´i-mĕr), *n.* ئاوێتەیەك (کیمیا) (ووشەی داهاتوو ببینە).
copolymerization (kō-pol´i-mĕr-i-zā´shən), *n.* ئاوێتە- کردنێك کە بریتییە لە پێزکردنی کەرەسەی جیاواز بەنۆرەو یەك لەدوای یەك بەشێوەی زنجیرەیەك (کیمیا).
copper (kop´ĕr), *n.* (۱) مس؛ مسی سوور. (۲) مسین (شت)؛ شتێك کە لە مسی سوور دروست کرابێت. (۳) پلارەی مسین. (٤) مسین (ڕەنگ)؛ وەك مسی سوور (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووربار.
adj. قاوەیی‌یەکی سووربار؛ مسین (ڕەنگ).
v.t. ڕووکەش کردن بە مسی سوور؛ مسی سوور لێدان.
copper (kop´ĕr), *n.* [Slang], پۆلیس.
copperhead (kop´ĕr-hed´), *n.* (۱) سەر مسین: مارێکی ژەهراوی ئەمەریکای باکووڕە ڕەنگی سەری وەك مسی سوور وایە. (۲) [C-]، هاووڵاتیێکی بەشی ژوورووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکایە کە پشتیگری بەشی خواروی دەکرد لە شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا (ناتۆزەیەکی سووکە).
copperplate (kop´ĕr-plāt´), *n.* (۱) تەبەقێك مسی سووڕە وێنەو نەقشی لەسەر هەڵدەکەنرێتو وێنەی لەسەر دەردەهێنرێت یا چاپی پێ دەکرێت. (۲) وێنەیەك کە بەم شێوەیە دەرهێنرابێت. (۳) چاپکردن یا نەقش هەڵکەندن بەم شێوەیە.
coppersmith (kop´ĕr-smith´), *n.* مسگەر.
coppery (kop´ĕr-i), *adj.* (۱) مسین (ڕەنگ)؛ مسی. (۲) مسی تێدایە؛ تایبەتی بە مسی سوور.
coppice (kop´is), *n.* بێشەی دەوەن و بنچك؛ چڕستانێك یا بێشەلانێك کە لە بنچك و دەوەن پێك هاتبێت.
copra (kop´rə), *n.* گوێزی هیندی ووشك کراوە.
copro- , copr- (kop´rō, kop´rə), پێشگرێکە بەمانای: پیسایی.
coprolite (kop´rə-līt´), *n.* شیاکەی بەردەنی.
coprology (kop´rol´ə-ji), *n.* بەرەڵایی لە وێژەو هونەرو وێنەی ڕووتدا (زاوزێو جووت بوون)؛ وێژەو هونەرو وێنەی ڕووت.
coprophagous (kop-rof´ə-gəs), *adj.* لەسەر شیاکەو پیسایی ژیاو (قاڵونچە).
copse (kops), *n.* (۱) لێکدەر؛ گەیەنەر؛ پەیوەندی. (۲) نێسقان یا کرکڕاگە یا تێشووی لێکدەر. (۳) کرداری لێکدەر (ڕێزمان): (is, are, am, was, were) -copular *(adj.)*.
copulate (kop´yoo-lāt´), *v.i.* جووت بوون؛ گاین.
copulation (kop´yoo-lā´shən), *n.* جووت بوون؛ گان کردن.
copulative (kop´yoo-lā´tiv, kop´yoo-lə-tiv), *adj.* (۱) بەیەك گەیەنەر؛ لێکدەر. (۲) (ا) تایبەتی بە ئامرازی پەیوەندی کە دوو ساڕستەی هاوتا بەیەك دەگەیەنێت. (ب) تایبەتی بە کرداری لێکدەر (ڕێزمان). (۳) تایبەتی بە جووت بوون یا گاین.
n. ووشەی لێکدەر.
copy (kop´i), *n.* (۱) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە؛ دەق. (۲) دانە؛ دانەی هەمان گۆڤار، پەرتووك، یا ڕۆژنامە:
(He has two ~ies of that magazine.)
(۳) نموونە؛ نموونەیەك کە وێنەی لەسەر دەربهێنرێت یا لاسایی بکرێتەوە. (٤) دەستنووسێك کە ئامادەبێت بۆ چاپکردن. (٥) باسێك کە نووسەر یا ڕۆژنامەنووس بتوانێت لەسەری بنووسێت
v.t. & v.i. (۱) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ تۆمارکردن؛ نووسینەوە. (۲) چاولێکردن؛ لاسایی کردنەوە. (۳) قۆپیەکردن (تاقیکردنەوە)؛ لەبەر نووسینەوە.
clean copy (or fair copy), پاکنووس؛ وێنەی پاك.
rough copy, ڕەشنووس؛ گەڵە.
copybook (kop´i-book´), *n.* (۱) پەڕاوی خەتخۆشی: پەڕاوی-

راهێنانی قوتابی لەسەر دەستوخەت خۆشی نەویش بە لەبەر نووسینەوەی ئەو نموونانەی لە پەراوەکەدان. (٢) ناسایی؛ سوواو؛ کۆن (ووتە).

copy boy, منداڵێکی بەردەست کە شتومەکی نووسراو لە نووسەرەکانەوە دەهێنێتو دەبات بۆ ڕۆژنامە.

copycat (kop′i-kat′), *n.* چاولێکەر؛ لاسایکەرەوە؛ دەمەلاسکێکەر.

copy desk, مێزی بڕارکردنی ووتارو نووسینی سەرباسی ڕۆژنامەیەک پێش ناردنی بۆ چاپکردن.

copyholder (kop′i-hōl′dĕr), *n.* کەسێکە کە دەستنووسێک بە دەنگی بەرز دەخوێنێتەوە بۆ ئەو کەسەی کە پوختە یا هەڵەبڕی دەکات.

copyist (kop′i-ist), *n.* (١) دەستنووسکەر؛ تۆمارکەر. (٢) چاولێکەر؛ لاسایکەرەوە

copyreader (kop′i-rē′dĕr), *n.* هەڵەبڕکەری ووتاری ڕۆژنامە پێش چاپکردن؛ هەڵەبڕکەر یا پوختەکەری ناوکۆزکی پەرتووکێک پێش لەچاپدانی.

copyright (kop′i-rīt′), *n.* مافی چاپکردن (پەرتووک)؛ *adj.* ماف یا مافنامەی چاپکردنو بڵاوکردنەوەو فرۆشتنی پەرتووک یا بەرهەمێکی هونەری یا مۆسیقایی یا شانۆگەری. *v.t.* پاریزراوە بە مافی چاپکردن یا بڵاوکردنەوە. پاراستنی پەرتووک یا بەرهەمێکی هونەری بە تۆمارکردنو دەرهێنانی مافنامەی چاپکردنو بڵاوکردنەوە لە دەزگای میری تایبەتیدا.

coquet (kō-ket′), *v.i.* (١) نازکردن؛ مەکرو نازونووزکردن؛ چاوباشقاڵی (ئافرەت). (٢) یاری پێکردن؛ وەک یاری دانەبەر (هەست).

coquetry (kō′kə-tri, kō-ket′ri), *n.* ناز؛ نازکردن؛ مەکرو ناز؛ چاوبازی.

coquette (kō-ket′), *n.* مەکرباز (ئافرەت)؛ نازونووزکەر؛ چاوباشقاڵ (ئافرەت). *v.i.* مەکربازی کردن؛ نازکردن؛ نازونووزکردن؛ چاوباشقاڵی کردن.

coquettish (kō-ket′ish), *adj.* بەناز؛ بە مەکر؛ بە نازونووز؛ مەکرباز.

coquina (kə-kē′nə), *n.* بەردێکە لە گونچکەماسی و شیلانی شکاو پێکدێت

coracle (kôr′ə-k'l, kor′ə-k'l), *n.* بەلەمێکی بچووکە وەک زەمیلە دروست دەکرێت و بە چەرم یا شتێکی تری ناوبڕ دەوری دەگیرێت.

coracoid (kôr′ə-koid′, kor′ə-koid′), *n.* ئێسقانی سنوان دەفەی شان و چەلەمە (باڵندە، خشۆک، شێردەن).

coral (kôr′əl, kor′əl), *n.* (١) شیلاز (دەریا). (٢) گیاندارێکی ناوییە کە ئێسکەکەی دەبێت بە شیلان؛ شیلان. (٣) پارچەیەک شیلان (خشڵ). (٤) ڕەنگی سوور. *adj.* (١) شیلانی؛ لە شیلان دروستکراو. (٢) شیلانی (ڕەنگ)؛ سوور یا پەمەیی. *(~ lips)*.

coralline (kôr′ə-līn, kor′ə-līn′, *n.* (١) گیاندارێک کە لە شیلان بکات. (٢) قەوزەی دەریایی کە بە ماددەیەکی گەچێن دادەپۆشرێتو بەردەگەچێ لێ دروست دەبێت. *adj.* (١) لە شیلان یا گیاندارو شتی شیلانی پێکهاتووە. (٢) شیلانی (ڕەنگ)؛ سوور یا پەمەیی.

coralloid (kôr′ə-loid′, kor′ə-loid′), *n.* شیلانی (لە ڕەنگو توخمو ناوەڕۆکدا).

coral red, سوورێکی زەردباو

coral reef, ڕەفە یا تیرەی شیلانی (کە لە ئێسکی گەچینی شیلان دروست دەبێت).

coral snake, ماری شیلانی: ماڕێکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی ژەهراوی نەمەریکییە

coranto (kə-ran′tō), *n.* جۆرە سەمایەکە.

corban (kôr′bən, kôr-bän′), *n.* قوربانی

corbeil (kôr′bel), *n.* وێنەی زەمیلەیەک گوڵ یا میوە کە لە نەقشی خانوودا بەکاردەهێنرێت بۆ ڕازاندنەوە (خانووسازی).

corbel (kôr′b'l), *n.* گۆشەیەکی دار، بەرد، یا کانزایی کە سەر دەردەهێنێت لە دیوارێکەوە بۆ ڕاگیرکردنی تاقێک، تارمە، یا باڵکۆنەیەک. *v.t.* ڕاگرتن بەم جۆرە گۆشەیە.

corbie (kôr′bi), *n.* [Scot.], قەڵەڕەشکە.

cord (kôrd), *n.* (١) پەت؛ گوریس؛ پەتک؛ بەنی ئەستوور؛ تەل؛ ژێ؛ دەمار. (٢) پەتی هەڵواسین. (٣) پەیوەندی؛ هێزێکی یەکخەر. (٤) پێوانەیەکی داری سووتاندنە کە بریتییە لە (١٢٨) پێ سێجا؛ لێژنەدارێکە پانی و قوڵی چوار پێیەو درێژیشی هەشت پێیە. (٥) ئەندامێکی لەش کە لە ژێ، گوریس، یا پەت دەچێت (ئەشتەرگەری): *(the spinal ~ ; vocal ~s ; umbilical ~)* (٦) (ا) هێڵێکی قەیتانی لە قوماشدا. (ب) قوماشێکی وەها. (٧) (*pl.*)، جۆرە پانتۆڵێک کە لەم قوماشە دروستکرابێت. (٨) وایەری کارەبا (کە نەرمەو دەوری گیراوە بۆ سەلامەتی و پلاکێکی پێوەیە). *v.t.* (١) بەستن بە گوریس یا پەت. (٢) لێژنەکردنی داری سووتاندن بە پێوانەی (١٢٨) پێ سێجا.

cordage (kôr′dij), *n.* (١) گوریس (بەتایبەتی هی سەر کەشتی). (٢) هەندێک داری سووتاندن کە بەش کرابێت بە لێژنە لێژنەی پێ سێجاوە.

cordate (kôr′dāt), *adj.* دڵ شێوە (گەڵا). *(~ leaves)*.

corded (kôr′did), *adj.* (١) بە گوریس یا پەت بەستراو یا شەتەکدراو. (٢) لە پەت یا گوریس دروستکراو. (٣) هێڵی قەیتانی تێدایە (قوماش). (٤) لێژنەکراو (دار)؛ هەڵچنراو بە لێژنەی (١٢٨) پێی سێجا.

cordial (kôr′jəl, kôrd′yəl), *adj.* (١) گەرم (هەست)؛ بەدڵ؛ دڵسۆزانە. *(a ~ reception; a ~ meeting)* (٢) وورياکەرەوە؛ هێزبەخش. *n.* (١) دەرمان یا خواردنەوەیەکی ووزەبەخش. (٢) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر.

cordiality (kôr′ji-al′ə-ti, kôr-jal′ə-ti), *n.* (١) گەرمی (هەست)؛ دڵسۆزی (هەست، کردەوە)؛ ڕووخۆشی. (٢) کردەوەیەک یا هەست دەربڕینێکی دڵسۆزانە.

-cordially *(adv.)*.

cordiform (kôr′də-fôrm′), *adj.* دڵ شێوە.

cordillera (kôr-dil′ĕr-ə, kôr′dil-yâr′ə), *n.* زنجیرە شاخ (بەتایبەتی زنجیرە شاخی سەرەکی کیشوەرێک).

cordite (kôr′dīt), *n.* تەقەمەنیێکی بن دووکەڵە.

cordless (kôrd′lis), *adj.* بێ تەل: *(~ phone)*.

cordoba (kôr′də-bə), *n.* کۆردەبە: دراوی نیکاراگوا.

cordon (kôr′d'n), *n.* (١) ڕیزێک یا زنجیرەیەک پۆلیس، سەرباز، یا پاپۆڕ کە ئابڵوقەی شوێنێک دەدەن و قەدەغەی هاتوچۆ دەکەن لەو شوێنەدا. (٢) شریتێکی هۆنراوە یا قەیتانێک کە بەکاردەهێنرێت بۆ جوانی یا شت بەستن (٣) شریتێک کە چەپ و ڕاست لە سنگ دەدرێت (نیشانەی ڕێز یا جوانی). (٤) ڕیزە بەرد یا خشت کە بۆ جوانی بەکاردەهێنرێت (خانووسازی). *v.t.* (~ off), ئابڵوقەدانی شوێنێک بە هێزی پۆلیس، سوپا، یا دەریایی و قەدەغەکردنی هاتوچۆ بۆ ئەو شوێنە.

cordon bleu (kôr′dōn′ blö′), [Fr.], (١) نیشانەیەک کە بریتی بوو لە شریتێکی شین لە کۆندا بە سوارچاکی فەرەنسا دەبەخشرا لە خۆیان دەدا. (٢) سوارچاکێک کە ئەم نیشانەیە لە خۆی دەدات. (٣) (ا) ڕێزێکی زۆر؛ بەرزی؛ لێهاتوویی. (ب) کەسێک کە لە پیشەو پسپۆڕی خۆیدا زۆر ناسراو بێت.

cordovan (kôr′də-vən, kôr-dō′vən), *n.* (١) چەرمێکی نەرمو چاکە لە پێستی مەڕ یا نەسپ دروست دەکرێت. (٢) (*pl.*)، پێڵاوێک کە لەم چەرمە دروست کرابێت. (٣) [-C]، دانیشتوویەکی شاری " قورتوبە " ی ئیسپانیا. *adj.* (١) [-C] ، تایبەتی بە شاری " قورتوبە " ی ئیسپانیا. (٢) لە چەرمی " کۆردۆڤان " دروستکراو.

corduroy (kôr′də-roi′), *n.* (١) کۆردەری؛ قوماشێکی لۆکەی ئەستووری نەرمە هێڵی قەیتانی ستوونی تێدایە.

(٢) (*pl.*). پانتۆڵی ئەم جۆرە قوماشە.

adj. لە کوردەری دروستکراو.

v.t. دروستکردنی ڕێگایەک بە دانانی بڕەدار بە پانی (بەتایبەتی بەناو زەلکاوێکدا).

corduroy road, ڕێگایەک کە بەناو زەلکاوێکدا دروست دەکرێت بە پێزکردنی بڕەدار لەسەر باری پانی.

cordwainer (kôrd′wān-ēr), ***n.*** (١) پێڵاودروو. (٢) [Archaic]، کەسێک کە شت لە چەرمی " کۆردۆڤان " دروست دەکات.

cordwood (kôrd′wood´), ***n.*** (١) داری ستووتەمەنی کە بە لیژنەی (١٢٨) پێی سێجا، واتە بە " کورد " لیژنە دەکرێت‌و دەفرۆشرێت. (٢) داری ستووتاندن کە بە درێژی چوار پێ دەبڕێتەوە.

core (kôr, kōr), ***n.*** (١) ناوک (سێو، هەرمێ)؛ دەنک (قۆخ). (٢) ناوەڕۆک: ***(the ~ of the subject; the ~ of our policy)*** . (٣) ناوەڕاست؛ ناوکرۆک: ***(the ~ of an electromagnet)*** . (٤) ناوجەرگەکەی؛ مۆخەکەی: ***(He is English to the ~.)*** . (٥) کۆمەڵێک لم کە لە ناوەڕاستی قاڵبێکدا دادەنرێت بۆئەوەی قاڵبەکە دەرچێت.

v.t. ناوک یا دەنک لێ دەرهێنان: ***(to ~ an apple)*** .

-corelate ***(v.t.)***; **corelation** ***(n.)***.

coreligionist (kō´ri-lij′ən-ist), ***n.*** هاوئاین؛ برای ئایینی.

corer (kôr′ēr, kōr′ēr), ***n.*** ئامێرێ دەرهێنانی ناوکی سێو.

corespondent (kō´ri-spon′dənt), ***n.*** گومانباری داوێن پیسی؛ کەسێک (ژن یا پیاو) کە لە دادگادا گومانبارە بە داوێن پیسی لەگەڵ مێرد یا ژنی کەسێکی تر لە داوای تەڵاقدا.

corf (kôrf), ***n.*** (١) زەمبیلە؛ بەرچنە (٢) عەرەبانەی خەڵووزو کانزا گواستنەوە لە کانگادا.

coriaceous (kō´ri-ā′shəs, kor´i-ā′shəs), ***adj.*** وەک چەرم؛ چێر.

Corinthian (kə-rin′thi-ən), ***adj.*** (١) تایبەتی بە " کۆرنس " کە بەشێکە لە یۆنان‌و هاوواڵاتیانو کلتوورەکەی. (٢) سەرسەری‌و کەیفباز (وەک دانیشتووانی کۆنی " کۆرنس " ی یۆنان). (٣) لەسەر شێوازی هونەری " کۆرنس " ی کۆن جوان‌و پازاوە (خانووسازی، وێژە... هتد).

n. (١) هاووڵاتیەکی " کۆرنس " ی کۆن (لەڕووی سەرسەرێتیەوە). (٢) پیاوێکی دەوڵەمەند کە هەر لە کەیف بگەڕێت. (٣) یەختچی. (٤) حەز لە وەرزش کەر بەتایبەتی بۆکسبازی‌و ئەسپ سواری.

corium (kôr′i-əm, kō′ri-əm), ***n.*** ژێر پێست؛ دیوی ژێر پێست.

cork (kôrk), ***n.*** (١) تۆپکەداری تەپەدۆز. (٢) تەپەدۆز؛ تۆپەوانە. (٣) تۆپەوانەی شووشە یا لاستیک.

adj. تەپەدۆری؛ لە تەپەدۆر دروستکراو.

v.t. (١) دەم داخستن یا نانەوە بە تەپەدۆر. (٢) پەستنەوە؛ ڕاگرتن. (٣) ڕەش کردن بە تەپەدۆری سووتاو.

corkage (kôr′kij), ***n.*** ئەو پارەیەی خاوەنی چێشتخانە یا نوتێل دەیسەنێت لە هەتی هەڵپچڕینی تەپەدۆری شووشەی مەی یا خواردنەوەی تر کە لەدەرەوەی چێشتخانەکە یا نوتێلەکە کڕابێت.

corked (kôrkt), ***adj.*** (١) بە تەپەدۆر دەمەکەی داخراوە (شووشە). (٢) ڕەش کراو بە تەپەدۆری سووتاو. (٣) تامی تەپەدۆری گرتووە (بە جۆرێک مەی دەووترێت کە بە تەپەدۆری خراپ سەری نرابێتەوە).

corker (kôr′kēr), ***n.*** (١) کرێکار یا ئامێرێک کە شووشە بە تەپەدۆر دادەخات. (٢) [Slang]، کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ شتێکی نایاب. (٣) [Slang]. دوا ووتە (مشت‌ومڕ، لێکۆڵینەوە)؛ ووتە یا ڕاستیەک کە کۆتایی بە مشت‌ومڕێک دەهێنێت‌و دەیبڕێتەوە چونکە بەڕەچی نادرێتەوە. (٤) [Slang]، درۆیەکی بێ مانا؛ درۆیەک کە نەچێت بە مێشکدا.

corking (kôr′kiŋ), ***adj. & interj.*** [Slang], نایاب.

corkscrew (kôrk′skrōō´), ***n.*** تەپەدۆرهەڵپچڕ؛ شووشەهەڵپچڕ.

adj. پێچ لوول.

v.t. & v.t. بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە پێچ پێچ ڕۆیشتن.

corkwood (kôrk′wood´), ***n.*** (١) درەختێکە کە قەدەکەی سووکو کۆنیلەدارە وەک تەپەدۆر. (٢) داری ئەم جۆرە درەختە.

corky (kôr′ki), ***adj.*** (١) تەپەدۆری؛ وەک تەپەدۆر؛ لە تەپەدۆر دەچێت. (٢) بەکەیف. (٣) سووک. (٤) تامی تەپەدۆر دەدات (شەراب).

corm (kôrm), ***n.*** سەڵک؛ ڕەگی هەندێک ڕووەک کە لە سەلکە پیاز دەچێت.

cormorant (kôr′mə-rənt), ***n.*** (١) باڵندەیەکی دەریایی گەورەی زۆرخۆری چاوبرسی قاچ تەنراوە تووڕەکەیەکی وەک چەرم بەژێر دەنووکیەوەیە ماسی تێدەکات. (٢) کەسێکی چاوبرسی؛ کەسێکی چێنیس‌و تێرنەخۆر.

adj. چێنیس؛ چاوبرسی؛ تێرنەخۆر.

corn (kôrn), ***n.*** (١) گەنمەشامی؛ شامی. (٢) دەنگ (جۆ، گەنم، گەنمەشامی... هتد)؛ دەنکی هەموو دانەوێڵەیەک (٣) گەنم (لە ئینگلتەرە). (٤) جۆرە دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچێت (سکۆتلەندەو ئێرلەندە). (٥) [Colloq.]، ویسکی گەنمەشامی. (٦) [Slang]، بیروباوەڕ، نوکتە، یا مۆسیقای کۆن‌و بێ تامو سووار.

v.t. (١) خڕبوون وەک دەنکە دانەوێڵە؛ بوون بە دەنک. (٢) پاراستنی گۆشت بە سوێرکردنی؛ قاورمەکردن: ***(~ed beef)*** (٣) ئالیک دان بە وڵاخ.

corn (kôrn), ***n.*** مێخەکە؛ بزمارە (پەنجەی پێ).

-corn (kôrn), پاشگرێکە بەمانای: شاخ (گیانداری یەک شاخ): ***(unicorn)***

corn borer, کرمۆکەی مۆرانەیەکە لە گەنمەشامی‌و دانەوێڵەی تر دەدات.

corn bread, نانی گەنمەشامی.

corncob (kôrn′kob´), ***n.*** کۆتەرەی گوڵە گەنمەشامی بەبێ گەنمەشامییەکە.

corn cockle, گیایەکی گوڵ مۆرە لە کێڵگەی گەنمەشامیدا دەڕوێت.

corncrib (kôrn′krib´), ***n.*** عەماری هەواکێشی گەنمەشامی.

corndodger (kôrn′doj´ēr), ***n.*** کێکی نارەد گەنمەشامی.

cornea (kôr′ni-ə), ***n.*** کۆرنیای چاو: کە بەرگی دەرەوەی سپێنەی چاو پێکدێنێت‌و بیلبیلەی چاو دادەپۆشێت.

corned (kôrnd), ***adj.*** لە خوێ یا خوێیاوکدا پارێزراوە (گۆشت).

cornel (kôr′n'l, kôr′nel), ***n.*** درەختێکی دار ڕەقی گوڵ گرە.

cornelian (kôr-nēl′yən, kēr-nēl′yən), ***n.*** بەردێکی بەنرخی سوورە.

corneous (kôr′ni-əs), ***adj.*** لە شاخ دروستکراو؛ پتەو؛ ڕەق.

corner (kôr′nēr), ***n.*** (١) گۆشە؛ سووچ: ***(the ~ of a room)*** . (٢) سووچ؛ شوێنی بەیەکگەیشتنی دوو شەقام یا ڕێگە. (٣) گۆشە (ڕەفە). (٤) کۆن‌و قوژبن؛ کونج؛ پەنا: ***(Look in every nook and ~)*** . (٥) چوار قوژبنەی جیهان؛ ناوچە: ***(the four ~s of the world)*** . (٦) هەڵوێستێکی شلۆق: ***(He was driven into a ~.)*** . (٧) چمک (کراس، چاکەت، پانتۆڵ). (٨) تیلەی چاو: ***(He saw her from the ~ of his eye.)*** . (٩) قۆرخ؛ قۆرخ کردن.

v.t. (١) گۆشەگیرکردن. (٢) خستنە قوژبنەوە؛ لە سووچدا دانان. (٣) تەنگ پێ هەڵچنین؛ گەمارۆدان؛ بەگیرهێنان: ***(They ~ed him.; Don't ~ him.; If you ~ him, he will react violently.)***

(٤) قۆرخ کردن.

v.i. (١) بوون بە گۆشە. (٢) لە قوژبندا بوون؛ لەسەر سووچێکدا بوون.

adj. (١) لەسەر سووچدایە؛ لەسەر سووچی دوو شەقامدایە: ***(a ~ store)*** . (٢) لە گۆشە یا قوژبندا بەکاردەهێنرێت.

a tight corner, بارێکی ناخۆش‌و گران؛ هەڵوێستێکی پڕ لە مەترسی.

cut corners, (١) ڕێی ڕاستەوخۆ گرتن. (٢) لە کات‌و پارەو ئەرک کەمکردنەوە (دروستکردنی شتێک، گوزەران... هتد)

drive (put) a person into a corner, (٣) گڕی کردن. تەنگ پێ هەڵچنین؛

گەمارۆدان؛ بەگیرهێنان.

the (four) corners of the world, (۱) چوار قوژبەی جیهان؛ دوورترین شوێنی سەرزەوی. (۲) هەموو شوێنێك.

turn the corner, بژگاربوون لە تەنگوچەڵەمە؛ کەوتنەسەر ڕێی تازە.

cornered (kôr′nērd), *adj.* (۱) گۆشەدار. (۲) تەنگ پێ هەڵچنراو؛ گەمارۆدراو؛ بەگیرهێنراو.

cornerstone (kôr′nēr-stōn´), *n.* (۱) بەردی بناغە؛ بنچینە: *(Hard work was the ~ of his success.)* (۲) گرنگترین بەشی شتێك یا کردارێك.

cornerways (kôr′nēr-wāz´), *adv.* = **cornerwise.**

cornerwise (kôr′nēr-wīz´), *adv.* (۱) بە جۆرێك کە گۆشەکەی لەپێشەوە بێت. (۲) بە لابەلایی؛ چەپەو ڕاست.

cornet (kôr-net′), *n.* (۱) کەڕەنا: ئامێرێکی مۆسیقایە. (۲) پارچەیەك کاغەز کە وەك قووچەکی لێ دەکرێتو چەرەسو شەکرو نوقڵی تێ دەکرێت؛ دەفرێکی قووچەکیی‌یە کە لە شتێکی شیرینی تەنك وەك بسکویت دروستکراوە دۆندرمەی تێ دەکرێتو دەفرەکە خۆیشی دەخورێت.

cornetcy (kôr′nit-si), *n.* (۳) نەفسەری سوارەی ئالاهەڵگر (سوپای ئینگلیزی). پلەی نەفسەری سوارەی ئالاهەڵگر (سوپای- ئینگلیزی).

cornettist, cornetist (kôr-net′ist), *n.* کەڕەنازەن.

cornfed (kôrn′fed´), *adj.* (۱) لەسەر گەنمەشامی دەژێ؛ دابەستەی گەنمەشامی. (۲) [Slang]، لادێیی؛ تەندروست و بەهێز بەڵام تێنەگەیشتوو.

cornfield (kôrn′fēld´), *n.* کێڵگەی گەنمەشامی.

cornflour (kôrn′flou´er, kôrn′flour´), *n.* ئاردی گەنمەشامی.

cornflower (kôrn′flou´er), *n.* ڕووەکێکە گوڵی شین و مۆر و سوور و سپی دەگرێت

cornhusk (kôrn′husk´), *n.* گەڵا و تۆپکی گوڵە گەنمەشامی.

cornhusking (kôrn′hus´king), *n.* (۱) لێکردنەوەی گەڵا و تۆپکی گوڵە گەنمەشامی. (۲) هەڕەوەزی دوستو دراوسێ بۆ لێکردنەوەی گەڵا و تۆپك لە گوڵە گەنمەشامی (هەروەها پێشی دەوترێ: " husking bee ").

cornice (kôr′nis), *n.* (۱) پارچەیەك بەرد یا داری دروێزکۆڵەی نەقشکراوە کە بۆ جوانی دەدرێت لە شوێنی بەیەکگەیشتنی دیوارو بنمیچ یا وەك لێواری خانووەکە سەر دەردەهێنێت بە چواردەوری سەربانەکەدا (خانووسازی). (۲) شتێکی نەقشداری جوانی دار یا بەردە کە شتی وەك شیش و پەردەو سنگی ناوماڵی پێ دادەپۆشرێت.

corniculate (kôr-nik′yoo-lāt´, kôr-nik′yoo-lit), *adj.* وەك شاخ سەردەرهێنەر؛ شاخدار.

corn meal, (۱) ئاردی زبری گەنمەشامی. (۲) خواردەمەنیی‌یەك کە لە گەنمەشامی دروستکرابێت. (۳) خواردەمەنیی‌یەك کە بە دانەوێڵەی وەك گەنم دروستکرابێت.

corn picker, مەکینەی ڕنین و لێکردنەوەی تۆپك و گەڵای گوڵە- گەنمەشامی.

corn pone, نانی گەنمەشامی.

corn poppy, خەشخاشی نار کێڵگەی گەنمەشامی.

corn rose, (۱) خەشخاشی نار کێڵگەی گەنمەشامی. (۲) گیایەکی گوڵ مۆرە لە کێڵگەی گەنمەشامیدا دەڕوێت.

corn silk, ڕیشاڵی گوڵە گەنمەشامی.

corn stalk, لاسك یا قەدی گەنمەشامی؛ قەفی ڕووەکی گەنمەشامی.

corn starch, ئاردی زۆر وردی گەنمەشامی؛ نیشاستەی گەنمەشامی.

cornu (kôr′nū), *n.* (۱) شاخ؛ کەڵەشاخ. (۲) شتێك کە لە شاخ بچێت.

cornuted (kôr-nū′tid), *adj.* (۱) لە شاخ دەچێت. (۲) شاخدار. (۳) [Archaic]، ژن هەڵگیراو؛ ژن گایراو (بەگوێرەی ئەفسانەی ڕۆمانەکان نەو پیاوەی ژنەکەی ئاپاکی لەگەڵ بکات شاخی لێ دەڕوێت).

corn whisky, ویسکی گەنمەشامی.

corny (kôr′ni), *adj.* (۱) گەنمەشامی دەهێنێتە بەرهەم. (۲) [Slang]، لادێیی؛ سادەو ڕەشۆکی و نەزان. (۳) [Slang]، کۆنباوو بێ تامو سواو (نوکتە، مرۆڤ، ووتە)

corny (kôr′ni), *adj.* تایبەتی بە میخەکە یا بزمارەی پێ.

corolla (kə-rol′ə), *n.* پەڕەی گوڵ؛ کۆپەڕەی گوڵ؛ پەڕەکانی ناوەڕەی گوڵ کە دەوری نەندامی نێرەکی گوڵ دەدەن.

corollary (kôr′ə-ler´i, kor′ə-ler´i), *n.* (۱) بەڵگەنەویست؛ شتێکی بەڵگەنەویست (بیرکاری). (۲) ئەنجام؛ شتێکی پێوەبەستراو یا بەندبوو: *(Improved health is a ~ of physical exercise.)*

adj. ئەنجام.

corona (kə-rō′nə), *n.* (۱) تاج؛ شتێکی خڕ (وەك تاج)؛ گوڵبەند. (۲) چل چرایەکی خڕ لە کڵێسەیەکدا. (۳) سیگارێکی هەردوو سەر خڕ. (٤) سەری ددان یا کاسەی سەر؛ ئەندامێکی خڕ (تۆپکاری). (٥) (ا) خەرمانە؛ شەوقێکی بازنەیی‌یە کە بەدەوری ڕۆژدا دەبینرێت لەکاتی خۆرگیراندا. (ب) خەرمانە؛ شەوقی دەوری ڕۆژو مانگ (ئەستێرەناسی) (٦) ئەو بەشە خڕەی هەندێك گوڵ کە کۆپەڕەکانی گوڵەکە دەوریان داوە.

coronach (kôr′ə-nəkh, kor′ə-nəkh), *n.* (۱) [Scot.] ، لاوانەوە یا شیوەن کە بە زوڕنای سکۆتلەندی یا نێرلەندی لێ دەدرێت. (۲) [Irish]، شیوەن؛ شینی مردوو.

coronal (kôr′ə-n'l, kor′ə-n'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە کلاوی زێڕین یا خەرمانەی بازنەیی بەدەوری ڕۆژدا لەکاتی خۆرگیراندا. (۲) تایبەتی بە تەوقەسەر.

coronary (kôr′ə-ner´i, kor′ə-ner´i), *adj.* (۱) لە شێوەی کلاوی زێڕیندا؛ وەك کلاوی زێڕین؛ تایبەتی بە کلاوی زێڕین. (۲) تایبەتی بە دڵ. (۳) دەورەدەر (وەك ئەو دوو دەمارەی خوێن دەهێنن بۆ دڵ). (٤) تایبەتی بەو دوو دەمارە.

n. مەیینی خوێن لە یەکێك لەو دەمارانەی خوێن دەهێنن بۆ لەش وە داخستنی دەمارەکە.

coronary thrombosis, مەیینی خوێن لە یەکێك لەو دوو دەمارانەی خوێن دەهێنن بۆ لەش وە داخستنی دەمارەکە.

coronation (kôr´ə-nā′shən, kor´ə-nā′shən), *n.* چوونە سەر تەخت (پاشایەتی)؛ تاج خستنەسەر سەری شا یا شاژن؛ ئاهەنگی چوونە سەر تەختی پاشایەتی.

coroner (kôr′ə-nēr, kor′ə-nēr), *n.* تۆپکارکەری لاشەی مردوو بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی.

coronet (kôr´ə-net′, kor′ə-nit), *n.* (۱) کلاوێکی زێڕینی بچووکە لە هی شا و شاژن بچووکتر هی‌ەکان لەسەری دەکەن؛ تاجی بچووك. (۲) فیستی ژن کە خشڵ و پێڵەی پێوەدەکرێت. (۳) بازنەی بەشی ژوروی سمی ئەسپ و ماین.

corporal (kôr′pēr-əl), *n.* سەربازی سێ خەت؛ عەریفی سوپا.

corporal (kôr′pēr-əl), *adj.* (۱) لەشی؛ تایبەتی بە لەش: *(~ punishment)* (۲) کەسی؛ خۆیی؛ تایبەتی بە کەسێك. (۳) [Archaic]، دیاردە؛ بە چاو بینراو یا دەست لێدراو؛ بەرجەستە.

corporal (kôr′pēr-əl), *n.* پارچە قوماشێکی سپی‌یە دەدرێت بەسەر قوربانیگادا لە کڵێسەداو نان و شەرابی پیرۆزکراوی دەخرێتە سەر.

corporality (kôr´pə-ral′ə-ti), *n.* دیاردەبوون؛ بەرجەستەیی.

corporal punishment, سزای لەشی (وەك فەلاقەکردن)؛ لێدان.

corporate (kôr′pēr-it), *adj.* (۱) یەکگرتوو؛ یەك. (۲) بەشگەیی؛ تایبەتی بە بەشگە: *(~ property)* . (۳) هاوبەشی؛ ناوکزیی: *(~ responsibility)* .

-corporately *(adv.).*

corporation (kôr´pə-rā′shən), *n.* (۱) کۆمپانیای هاوبەش؛ کۆمپانیای بەش بەش؛ بەشگە. (۲) ئەنجوومەن و سەرۆکی شارەوانی. (۳) یەکێتی کرێکاران یا خاوەن کاران؛ ڕێکخراوێکی پامیاری و ئابووری.

corporative (kôr′pə-rā′tiv, kôr′pēr-ə-tiv), *adj.* بەشگەیی؛ سەندیکایی.

corporator (kôr′pə-rā′tĕr), *n.* ئەندامی کۆمپانیایەکی هاوبەشی یا سەندیکایەک؛ بەشداری بەشگەیەک.

corporeal (kôr-pôr′i-əl, kôr-pō′ri-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە لەش یا تەن؛ لەشی؛ تەنی. (٢) دیاردە؛ هەستپێکراو؛ بەرجەستە.

corposant (kôr′pə-zant′), *n.* چرای سەر تەوقەسەری کڵێسە یا تەوەری کەشتیەک.

corps (kôr, kōr), *n.* (١) دەستە لەشکر. (ب) لقێکی سوپا کە ئەرکێکی تایبەتی دەبینێت (وەک ئەندازیاری): *(the army ~ of engineers)* (٢) دەستە (وەک دەستەی دیپلۆماسی): *(the diplomatic ~)* . (ب) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ: *(the peace ~)* .

corpse (kôrps), *n.* (١) لاشە؛ لاشەی کەسێکی مردوو. (٢) [Obs.] لەش (مردوو بێت یا زیندوو)

corpsman (kôr′mən, kōr′mən), *n.* سەربازێکی دەریایی بریندێژ.

corpulence (kôr′pyoo-ləns), *n.* قەڵەوی. قەڵەوێتی.

corpulent (kôr′pyoo-lənt), *adj.* قەڵەو؛ گۆشتن

corpus (kôr′pəs), *n.* (١) لاشە؛ لاک؛ لاشەی مردوو (مرۆڤ یا گیاندار). (٢) سەرجەمی بەرهەمی نووسەرێک یا نووسراوەکان دەربارەی باسێک (وەک: یاسا، مێژوو... هتد): *(the ~ of civil law)* .

(٣) بەشی سەرەکی نەندامێکی لەش (تونکاری).

(٤) دەستمایە؛ مایە.

corpus callosum, نەو تێشووە دەزوولەییانەی کە هەردوولای مێشک پێکەوە دەبەستن (تونکاری)

corpuscle (kôr′pəs-′l, kôr′pus-′l), *n.* (١) شانەیەکی زۆر وردی زیندوو؛ گەردیلە (٢) خڕۆکەی سوورو سپی خوێن (تونکاری): *(blood ~)* .

-corpuscular *(adj.).*

corpuscule (kôr-pus′kūl), *n.* = corpuscle.

corpus delicti, (١) سەرجەمی نەو بەڵگانەی کە دەیسەلمێنێت کوشتنێک پوویداوە. (٢) لاشەی کەسێکی کوژراو؛ لاشەی کوژراوێک.

corpus juris, سەرجەمی یاسای وڵاتێک

corral (kə-ral′), *n.* (١) تەوێلە؛ پەچە. (٢) ڕاگرتنی عەرەبانە بەدەوری شوێنێکدا وەک سەنگەر بۆ پاراستن.

v.t. (١) خستنە تەوێلەوە؛ کردنە پەچەوە (٢) کۆکردنەوە (وڵاخی بەرزە، ڕەشەوڵاخ... هتد)؛ گردکردنەوە. (٣) دەورەدانی شوێنێک بە عەرەبانە بۆ پاراستنی. (٤) [Slang]. گرتن؛ گرتنەوە؛ دەست بەسەردا گرتن.

corrasion (kə-rā′zhən), *n.* داخوران و ڕاماڵینی زەوی بە ئاوی خوڕو نەو شتانەی تێیدایە وەک وورد‌ەبەردو زیخ و شتی تری زبر.

correct (kə-rekt′), *v.t.* (١) ڕاستکردنەوە؛ هەڵە چاکردن؛ بژارکردن *(The teacher ~ed my pronounciation and composition.)* (ب) ڕاستکردنەوە؛ جووت کردن لەگەڵ پێوانەیەکی تایبەتیدا: *(C~ your watch by the station clock.)* (٢) سەرزەنشت کردن؛ سزادان؛ هێنانەسەر ڕێی ڕاست: *(to ~ a child for disobedience)* (٣) چارەسەرکردن؛ چاکردنەوە؛ چاکردن.

adj. (١) ڕاست؛ تەواو؛ بێ هەڵە: *(a ~ answer; the ~ time; a ~ calculation)* (٢) دروست؛ بەجێ؛ ڕاست؛ گونجاو؛ جوان (ڕەفتار): *(What is the ~ dress for a wedding?; ~ behavior)*

correction (kə-rek′shən), *n.* (١) ڕاستکردنەوە؛ چاکردنەوە؛ هەڵەبڕکردن. (٢) ڕاستی (کە جێی هەڵە دەگرێتەوە)؛ چاکبوون. (٣) سەرزەنشت کردن؛ سزادان. (٤) هەندی لێ دەرکراو یا خراوەسەر (بە مەبەستی ڕاستکردنەوەیەک).

-correctional *(adj.).*

house of correction, بەندیخانە (بەتایبەتی هی هەرزەکارو منداڵان).

correctitude (kə-rek′tə-tōōd′, kə-rek′tə-tūd′), *n.* ڕەفتار-جوانی؛ ڕەوشت چاکی.

corrective (kə-rek′tiv), *adj.* ڕاستکەرەوە؛ چارەسەری؛ چاککەرەوە: *(~ measure; ~ shoes)*

n. شتێکی چارەسەرکەر؛ چارەسەر.

corrector (kə-rek′tĕr), *n.* ڕاستکەرەوە (مرۆڤ، نامێر، شت).

correlate (kôr′ə-lāt′, kor′ə-lāt′), *n.* یەکێک لە دوو شتی پەیوەندیدار (بەتایبەتی کە یەکێکیان نەوی تریش بگەیەنێت).

adj. پەیوەندیدار.

v.t. لێکدان؛ پەیوەندیدارکردن: *(C~ the findings of psychology with those of sociology.)*

v.i. پەیوەندیداربوون؛ پەیوەندی بوون: *(How does what you say ~ with what he says?)*

correlation (kôr′ə-lā′shən, kor′ə-lā′shən), *n.* (١) پەیوەندی نزیک: *(There is a close ~ between climate and crops.; the ~ between illiteracy and prejudice)* (٢) پلەی لەیەکچوون لەنێوان دوو شتدا: *(a ~ of 75 per cent)* (٣) پەیوەندیدارکردن؛ پەیوەندبوون.

correlative (kə-rel′ə-tiv), *adj.* (١) پەیوەندیدار؛ پێکەوە بەستراو. (٢) پەیوەندی دەربڕ (ڕێزمان).

n. (١) شتێکی پەیوەندیدار بە شتێکی ترەوە. (٢) ووشەی پەیوەند

correspond (kôr′ə-spond′, kor′ə-spond′), *v.i.* (١) گونجان؛ لەگەڵ ڕێکەوتن: *(The house ~s with my needs.)* . (٢) هاوتابوون؛ بەرامبەربوون؛ لەیەکچوون: *(The American Congress ~s to the British Parliament.)* (٣) نامە گۆڕینەوە؛ نامە نووسینو وەڵام وەرگرتنەوە بەڕێکوپێکی: *(We ~ regularly.; Would you like to ~ with her?)*

correspondence (kôr′ə-spon′dəns, kor′ə-spon′dəns), *n.* (١) گونجان؛ لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ ڕێکەوتن. (٢) هاوتایی؛ بەرامبەری؛ لەیەکچوون. (٣) نامە گۆڕینەوە؛ نامە نووسینو وەڵام وەرگرتنەوە بەڕێکوپێکی. (٤) سەرجەمی نامەی نووسراو و نێردراو یا وەرگیراو.

correspondence course, خوێندن لەڕێگەی نامەگۆڕینەوە: بڕێتییە لە زنجیرەیەک وانەو تاقیکردنەوە کە قوتابی دوور لە شوێنی خوێندنەکە دەیان خوێنێت و تاقیکردنەوەیان لەسەر دەدات.

correspondence school, قوتابخانەی خوێندن لەڕێگەی نامە-گۆڕینەوەوە (ووشەی پێشوو ببینە).

correspondency (kôr′ə-spon′dən-si, kor′ə-spon′dən-si), *n.* = correspondence.

correspondent (kôr′ə-spon′dənt), *adj.* (١) گونجاو؛ لەگەڵ ڕێکەوتوو. (٢) بەرامبەر؛ هاوتا؛ لەیەکچوو.

n. (١) شتێکی هاوتا. (٢) (ا) نامەگۆڕەرەوە؛ کەسێک کە نامە دەنووسێت بۆ کەسێکی ترو وەڵامی لێ وەردەگرێتەوە بەڕێکوپێکی. (ب) نامەنووس بۆ گۆڤار یا ڕۆژنامە. (٣) پەیامنێر (ڕۆژنامە، گۆڤار، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ ڕاپۆرتچی. (٤) بانق، مرۆڤ، یا دەزگایەکی بازرگانی کە پەیوەندی بازرگانی ڕێکوپێکی هەیە لەگەڵ یەکێکی تردا بەتایبەتی لە وڵاتێکی بێگانەدا.

corresponding (kôr′ə-spon′diŋ, kor′ə-spon′diŋ), *adj.* (١) هاوتا (بیرکاری)؛ هاوجێ؛ گونجاو. (٢) هاوتا؛ بەرامبەر؛ لەیەکچوو. (٣) پەیامنێر؛ نامەنووس.

corridor (kôr′ə-dēr, kor′ə-dēr), *n.* (١) ڕاڕەو؛ داڵان. (٢) ڕێڕەو یا گوزەرێک کە وڵاتێکی بە ووشکانی دەورەگیراو دەگەیەنێت بە بەندەرێک وە بەناو ووڵاتێکی بێگانەدا تێپەڕ دەبێت.

corrie (kôr′i, kor′i), *n.* [Scot.], ئەشکەوت؛ بۆشایی یا کەلەبەرێکی گەورە بە قەدپاڵێکەوە.

Corriedale (kôr′i-dāl′, kor′i-dāl′), *n.* مەڕی کۆریدالی جۆرە مەڕێکی گەورەی دەموچاو سپی نیوزیلەندییە بۆ خوری‌و بەرخەکەی بەخێو دەکرێت

corrigendum (kôr′i-jen′dəm), *n.* (١) هەڵەی چاپی ڕاستکراوە لە کۆتایی پەرتووکێکدا. (٢) (*pl.*)، لیستەی ئەو هەڵە چاپییانەی کە ڕاست کراونەتەوە لە کۆتایی پەرتووکێکدا.

corrigible (kôr′i-jə-b'l, kor′i-jə-b'l), *adj.* ڕاست دەکرێتەوە؛ دەتوانرێت بهێنرێتەوە سەر ڕێی ڕاست (مرۆڤ).

-corrigibility *(n.)*; **corrigibly** *(adv.)*.

corrival (kə-rī′v'l), *n.* هاوچاو؛ کەسێکی هاوچاو.

adj. هاوچاو؛ هاوچاوێکەر.

v.t. هاوچاوی کردن.

corroborant (kə-rob′ə-rənt), *adj.* (١) ووزەبەخش (دەرمان) (٢) پاڵپشتکەر

n. (١) دەرمانێکی ووزەبەخش. (٢) ڕاستی یا پوودانێکی پاڵپشتکەر.

corroborate (kə-rob′ə-rāt′), *v.t.* بەهێزکردن؛ چەسپاندن؛ پشتگیری کردن: *(to ~ a theory; The evidence ~s his story.)* .

-corroborator *(n.)*.

corroboration (kə-rob′ə-rā′shən), *n.* (١) بەهێزکردن؛ چەسپاندن؛ پشتگیری کردن (بەڵگە). (٢) شتێکی بەهێزکەر یا پاڵپشتیکەر.

corroborative (kə-rob′ə-rā′tiv, kə-rob′ər-ə-tiv), *adj.* بەهێزکەر؛ پاڵپشتیکەر (پوودا، بەڵگە).

Also **corroboratory,**

corroboree, corrobori (kə-rob′ər-i), *n.* (١) ناهەنگ- ژەماوەندێکی گەورەیە کە دانیشتووە نیمچە کێوی‌یەکانی نوستراڵیا بە شەو دەیگێڕن بەبۆنەی سەرکەوتن لە جەنگ‌و پووداوی خێڵەکی گرنگی تر.

(٢) ناهەنگ‌و ژەماوەندێکی گەورە.

corrode (kə-rōd′), *v.t.* (١) داڕز ندن؛ داخوران (تێزاب، ژەنگ): *(Rust ~s iron.)*

(٢) خوراندوە (کینە، ڕق)؛ تێک‌وپێکدان (مەجازی).

v.i. داخوران؛ داڕان: *(Iron ~s unless it is kept clean.)* .

corrosion (kə-rō′zhən), *n.* (١) داخوران؛ داڕزین؛ خوراندوە. (٢) ژەنگ

corrosive (kə-rō′siv), *adj.* (١) داڕزێنەر؛ ژەنگ هەڵهێنەر (٢) فەوتێنەر (مەجازی)؛ زیانبەخش.

n. شتێکی داڕزێنەر (وەک ژەنگ، تێزاب)

corrugate (kôr′ə-gāt′, kor′yoo-gāt′), *v.t.* چڕوڵوچ کردن؛ چڕ کردن: *(to ~ the forehead)* .

v.i. چڕ بوون؛ چڕوڵوچ بوون

adj. چڕوڵوچاوی؛ چڕچاوی؛ چڕ

corrugated (kôr′ə-gāt′id, kor′yoo-gāt′id), *adj.* چڕچاوی؛ چڕوڵوچاوی؛ چڕوڵوچ تێکراو بەدەسەنقەست.

corrugated iron, تەبەقە ئاسنی چڕوڵوچ کراو بەدەسەنقەست بۆ بەهێزکردنی کە بەکاردەهێنرێت بۆ پەڕژین یا سەربانی خانووی هەرزانبەها.

corrugated paper (or **cardboard),** مقەبا یا کاغەزی ئەستووری پێنج پێنج کراو بۆ پێچانەوەی شتی ناسک.

corrugation (kôr′ə-gā′shən, kor′ə-gā′shən), *n.* (١) چڕوڵوچ کردن؛ چڕوڵوچ بوون. (٢) لوچ؛ چڕ (تەبەقە ئاسن، مقەبا).

corrupt (kə-rupt′), *adj.* (١) پیس؛ بۆگەن *(~ air)* .

(٢) خراپ؛ بەد (١) بەدڕەفتار؛ بەدڕەووشت؛ نزم.

(ب) بەرتیل وەرگر. *(a ~ government official)*

(٣) گۆڕاو؛ شێواو؛ دەستکاری کراو (پەرتووک، نووسراو، زمان): *(a ~ text of Shakespeare's plays)*

v.t. (١) پیس کردن؛ بۆگەن کردن؛ خراپ کردن.

(٢) بەرتیل پێدان؛ بەرتیل پێدانو لە ڕێی باش لادان.

(٣) بەدڕەفتارکردن؛ بەدڕەووشت کردن: *(They ~ed him.)*

(٤) گۆڕین (نووسراو، زمان)؛ دەستکاری کردن (پەرتووک، زمان، نووسراو)

v.i. خراپ بوون؛ پیس بوون

corruptible (kə-rup′tə-b'l), *adj.* (١) خراپ دەکرێت؛ خراپ دەبێت؛ پیس دەبێت (٢) بەرتیلی دەدرێتێ؛ بەرتیل وەردەگرێت

-corruptibility *(n.)*.

corruption (kə-rup′shən), *n.* (١) خراپی؛ ناپاکی؛ بۆگەنی: *(~ in the government)*

(٢) بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی؛ بەدکاری. (٣) بەرتیل.

(٤) (ا) پیسی؛ پیس بوون؛ پزین. (ب) شتێکی خراپکەر یا پیسکەر

corruptionist (kə-rup′shən-ist), *n.* کەسێک کە پەیڕەوی کاری خراپە دەکات بەتایبەتی بەرتیل وەرگرتن.

corruptive (kə-rup′tiv), *adj.* خراپکەر؛ پیسکەر؛ تێکدەر.

corsage (kôr-säzh′), *n.* (١) لە ناوقەد بەرەو ژوورێ کراسی ئافرەت.

(٢) چەپکە گوڵێکە ئافرەت دەیکات بە قەد، سنگ، یا مەچەکیدا بۆ جوانی.

corsair (kôr′sâr), *n.* (١) چەتەی دەریا (بەتایبەتی لە ڕۆژووی ئەفەریقا کە هێرشیان دەبردە سەر کەشتی دیانەکان لە کۆندا).

(٢) جەردەی دەریا؛ چەتەی دەریا. (٣) کەشتی چەتەی دەریا.

corse (kôrs), *n.* [Archaic & Poetic], لاشە؛ لاشەی مردوو.

corselet (kôrs′lit), *n.* (١) قەڵغان (لەکۆندا لەبەردەکرا).

(٢) بەرگێکی تەسکی ژێرەوەیە بۆ ناوچەی لە ناوقەدەوە بۆ بەرمەمک ژن لەبەری دەکات بۆ هێنانەوەیەکی ناوقەدو سک.

corset (kôr′sit), *n.* (١) بەرگێکی تەسکی ژێرەوەیە بۆ ناوچەی لە ناوقەدەوە بۆ بەرمەمک‌و پەراسووی پلاستیکی تێدایەو هەندێک جار بە قەیتان قایم دەکرێت ئافرەت لەبەری دەکات بۆ هێنانەوەیەکی ناوقەدو وورگ

(٢) [Archaic]، لە ناوقەد بەرەو ژوورێ کراسی ئافرەت.

v.t. ئەم جۆرە بەرگە لەبەرکردن (ژمارە یەک ببینە).

cortege (kôr-tāzh′, kôr-tezh′), *n.* (١) دەستوپێوەند.

(٢) دەستەی مردوو ڕاپێکەران؛ دەستەی مردوو نێژەران.

cortex (kôr′teks), *n.* (١) تونکی دەرەوەی ئەندامێکی ناوەوەی لەشی مرۆڤ بەتایبەتی هی مێشک یا گورچیلە (تونکاری). (٢) تونکڵ (پووەکناسی)

cortical (kôr′ti-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە تونکی دەرەوەی ئەندامێکی ناوەوەی لەشی مرۆڤ. (٢) تونکڵی؛ تونکی.

(٣) تایبەتی بە تونکی دەرەوەی مێشک.

corticate (kôr′ti-kit, kôr′ti-kāt′), *adj.* تونکدار؛ تونکڵاوی

corticose (kôr′ti-kōs′), *adj.* = **corticate.**

cortisone (kôr′tə-sōn′, kôr′tə-zōn′), *n.* کۆرتیزۆن: دەرمانێکە بۆ گەلێک نەخۆشی بەکاردێت وەک باداری؛ هۆرمۆنی چارەسەرکردن

coruscate (kôr′əs-kāt′, kor′əs-kāt′), *v.i.* دەرەوشانەوە؛ تریفەدان؛ شەوقدانەوە؛ بریسکەدانەوە.

coruscation (kôr′əs-kā′shən, kor′əs-kā′shən), *n.* - (١) دەرەوشانەوە؛ تریفەهاتن؛ بریسکەدانەوە؛ شەوقدانەوە. (٢) بریسکە؛ کڵپە.

(٣) بریسکەیەکی زیرەکی؛ نووانێکی لەپڕی زیرەکی (وەک بریسکە).

corvée (kôr-vā′), *n.* بێگار.

corves (kôrvz), *n. plural of* **corf.**

corvette, corvet (kôr-vet′), *n.* (١) پاپۆڕێکی جەنگی کۆن.

(٢) پاپۆڕێکی جەنگی بچووک کە دژی ژێردەریایی بەکاردەهێنرێت.

corvine (kôr′vīn, kôr′vin), *adj.* وەک قەڵەڕەش؛ قەڵەڕەشانە.

corydalis (kə-rid′ə-lis), *n.* ڕووەکێکە گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت

corymb (kôr′imb, kor′im), *n.* هێشوە گوڵێکە لاسکی گوڵەکانی دەرەوەی هێشووەکە درێژترە لەوانەی ناوەوە بە جۆرێکی وەها کە پۆپی هێشووەکە تەخت دەردەچێت.

-corymbose *(adj.)*.

coryphaeus (kôr′ə-fē′əs, kor′ə-fē′əs), *n.* (١) سەرتیپی-

کۆرەسی شانۆگەری یونانی کۆن. (۲) سەرتیپ (کۆرەس، ڕێکخراو).

coryphee (kôr′ə-fā′, kor′ə-fā′), ***n.*** سەماکەرێکی سەرەکی تیپی باڵێ.

coryza (kə-rī′zə), ***n.*** هەڵامەتێکی قورس؛ هەڵامەت.

cosignatory (kō-sig′nə-tôr′i, kō-sig′nə-tō′ri), ***adj.*** مۆرکەر یا ئیمزاکەری پەیمانێک لەگەڵ چەند لایەکی تردا.

n. لایەک کە پەیمانێک مۆر دەکات لەگەڵ چەند لایەکی تردا (وڵات، ڕێکخراو).

cosigner (kō′sīn′ər), ***n.*** دەستەبەر؛ لەنەستۆگر

cosmetic (koz-met′ik), ***adj.*** تایبەتی بە ئارایشت؛ جوانکەر.

n. ئارایشت؛ دەرمانی ئارایشت کردن؛ سوورواو سپیاو.

-cosmetically ***(adv.).***

cosmetician (koz′mə-tish′ən), ***n.*** ئارایشتکەر؛ دەموچاوهەڵگر

cosmetology (koz′mə-tol′ə-ji), ***n.*** هونەری ئارایشتکردن؛ هونەری جوانکردن

-cosmetologist ***(n.).***

cosmic (koz′mik), ***adj.*** ***Also*** **cosmical,** (۱) گەردوونی؛ تایبەتی بە گەردوون. (۲) زۆر گەورە؛ زۆر فراوان؛ بێ سنوور. (۳) [Rare]، ڕێکوپێک.

-cosmically ***(adv.).***

cosmic dust, تەپوتۆزی گەردوونی

cosmic rays, ***Also*** **ültra gamma rays,** تیشکی گەردوونی کە زۆر کورت و تیژە

cosmism (koz′miz′m), ***n.*** فەلسەفە و بیردۆزی ئارگۆڕینی گەردوون.

cosmo- , cosm- (koz′mō, koz′mə), پێشگرێکە بەمانای: گەردوون؛ جیهان.

cosmogony (koz-mog′ə-ni), ***n.*** (۱) بنچینە و پەیدابوونی گەردوون. (۲) تیۆری بنچینە و پەیدابوونی گەردوون.

-cosmogonic ***(adj.).***

cosmographer (koz-mog′rə-fēr), ***n.*** گەردوونناس

cosmographic (koz′mə-graf′ik), ***adj.*** تایبەتی بە زانستی گەردوون

cosmographical (koz′mə-graf′i-k'l), ***adj.*** = cosmographic.

cosmography (koz-mog′rə-fi), ***n.*** گەردوونناسی (۱) باسێکی گشتی گەردوون یا جیهان (ب) زانستی پێکهاتنی گەردوون یا جیهان و بەشە پەیوەندیدارەکانی (زەمینناسی و جوگرافیا و ئەستێرەناسی) کە بەشێکن لەم زانستە.

cosmology (koz-mol′ə-ji), ***n.*** گەردوونناسی؛ زانستی گەردوون

-cosmologic ***(adj.)***; **cosmological** ***(adj.)***; **cosmologically** ***(adv.)***; **cosmologist** ***(n.).***

cosmonaut (koz′mə-nôt′), ***n.*** کەشتیوانی ئاسمانی؛ ئاسمانگەڕ

cosmopolitan (koz′mə-pol′ə-t'n), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە هەموو جیهان. (۲) جیهان پەرست؛ ڕەگەزپەرست و وڵات پەرست نییە. (۳) دانیشتووەکانی لە هەموو لایەکی جیهانەوە هاتووە: ***(a ~ city)*** . (٤) لە هەموو لایەکی جیهاندا دەبوێت یا هەیە (پووەک، گیاندار).

n. هاووڵاتی جیهانی: کەسێکە کە جیاوازی ناکات لەنێوان وڵات و ڕەگەزەکەی خۆی و وڵات و ڕەگەزەکانی تری جیهاندا وە بە یەک چاو سەیریان دەکات و لە هەرچ شوێنێکدا بڕی بەختەوەرە

cosmopolite (koz-mop′ə-līt′), ***n.*** (۱) هاووڵاتی جیهانی (ووشەی پێشوو ببینە) (۲) پووەک یا گیاندارێک کە لە هەموو لایەکی جیهاندا هەبێت، بڕوێت یا بژی.

cosmorama (koz′mə-ram′ə, koz′mə-rä′mə), ***n.*** پیشانگای دیمەنی هەموو لایەکی جیهان.

cosmos (koz′məs, koz′mos), ***n.*** (۱) گەردوون. (۲) هاوئاواز؛ هاودەنگی؛ گونجان. (۳) پووەکێک گەلاکەی وەک پەڕە گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت.

Cossack (kos′ak, kos′ək), ***n.*** قەرقازی؛ کەسێکی قەوقازی؛ پۆڵیسێکی گەلی قەوقاز لە بەشی خواروی یەکێتی سۆڤیەتی جاران کە بە ئەسپ سواری ناسراوە.

adj. تایبەتی بە گەلی قەوقاز؛ قەوقازی.

cosset (kos′it), ***n.*** (۱) بەرخی ناومان. (۲) گیاندارێکی ماڵی کە بۆ خۆشی پادەگیرێت نەک بۆ سوود (سەگ، پشیلە، کەروێشک، باڵندە... هتد).

cost (kôst), ***v.i.*** (۱) تێچوون؛ بایی ئەوەندە بوون: ***(This book ~s nine dollars.; A car ~s a lot of money.)*** (۲) پێویست بوون؛ تێچوون: ***(Making a dictionary ~s a lot of time and care.)*** (۳) بوون بەهۆی لەدەست چوون؛ ئەوەندە تێچوون: ***(Carelessness may ~ you your life.)***

v.t. هەڵسەنگاندنی نرخی بەرهەم هێنانی شتێک.

n. (۱) نرخ؛ بەها: ***(The ~ of living is much higher now than it used to be.)*** (۲) ***(pl.)*** (ا) ئەو پارەیەی کە دەچێتە هێنانی داوایەک بۆ بەر دادگا وە ئەو لایەی داواکە دەدۆڕێنێت دەبێت بیدات. (ب) کرێی پارێزەر. (۳) ئەو نرخەی کە لەپێناوی دەست کەوتنی شتێکدا دەدرێت: ***(The letter was won at great ~ of life.)***

at all costs, بە هەر نرخێک بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت.

at any cost, بە هەر نرخێک بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت.

costa (kos′tə), ***n.*** (۱) پەراسوو؛ دەمار (تونێکاری). (۲) شتێک کە لە پەراسوو بکات وەک دەماری ناوەڕاستی گەڵایەک.

co-star (kō′stär′), ***n.*** هاوئەکتەر (فیلمی سینەمایی).

v.t. & v.i. نووساندن وەک هاوئەکتەر لە فیلمێکی سینەمایدا؛ هاوئەکتەری کردن لە فیلمێکدا.

costard (kos′tērd, kôs′tērd), ***n.*** (۱) جۆرە سێوێکی ئینگلیزییە. (۲) [Archaic & Humorous]، سەر؛ کەللە.

coster (kos′tēr, kôs′tēr), ***n.*** = **costermonger.**

costermonger (kos′tēr-muŋ′gēr, kôs′tēr-muŋ′gēr), ***n.*** میوەو سەوزە فرۆشێکی سەر سووچی شەقامێک یا دەستگیر لە عەرەبانەیەکدا.

costive (kos′tiv, kôs′tiv), ***adj.*** (۱) گرفت کردوو؛ قەبز. (۲) دەبێت بەهۆی گرفت کردن؛ گرفتپێنەکەر. (۳) سست؛ خاو. (٤) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس.

costly (kôst′li), ***adj.*** (۱) گرانبەها؛ گران. (۲) بەنرخ؛ نرخی تەواو نابێت؛ نایاب. (۳) زۆر دەکەوێت لەسەر ئەو کەسەی دەیکات؛ خۆبەختکردنی لەدوایە؛ زۆری تێ دەچێت: ***(a ~ war; ~ efforts)*** .

-costliness ***(n.).***

costmary (kost′mâr′i, kôst′mâr′i), ***n.*** سیس عومەر: ڕووەکێکی گەڵا بۆن خۆشە.

cost of living, بەهای ژیان: تێکڕای خەرجی کەسێک یا خێزانێک بۆ خواردن و خانوو جل‌وبەرگ و هاتوچۆی پێویستی تری ژیان.

cost-plus (kôst′plus′), ***n.*** نرخی بەرهەم هێنان و هەندێک قازانج (کە وەک بنچینەیەک بەکاردێت لە پەیمانی زۆربەی حکومەتەکاندا بۆ پشتگیری کردنی جەنگ).

costrel (kos′trəl), ***n.*** شووشەیەکی قوڵفەدارە بۆ شلە تێکردن و هەڵواسین بە قەد یا شاندا.

costume (kos′tōōm, kos′tūm), ***n.*** (۱) جل‌وبەرگ؛ بەرگ؛ پۆشاک. (۲) جل‌وبەرگی ڕەگەز، ناوچە، یا بۆنەیەکی تایبەتی: ***(I will wear my Kurdish ~ tomorrow.)*** (۳) جل‌وبەرگی مەبەستێکی تایبەتی: ***(a riding ~)*** .

v.t. جل‌وبەرگی تایبەتی لەبەرکردن لە بۆنەیەکی تایبەتیدا.

a costume party, ئاهەنگێک کە خەڵک خۆیانی بۆ دەگۆڕن و جل‌وبەرگی

سەیر لەبەردەکەن کە جیاوازە لە جلی پۆژانەیان

a costume piece (or play), شانۆگەریەک کە ئەکتەرەکان جلوبەرگی مێژوویی تێدا لەبەردەکەن، واتە ئەو جلوبەرگەی کە باوبووە لەو کاتەدا کە شانۆگەریەکە باسی دەکات.

costumer (kos-tōōm′ĕr, kos-tūm′ĕr), *n.* بەرگدرو فرۆش. یا بەکری دەری جلوبەرگی جیاوازو سەیر.

cosy (kō′zi), *adj.* = cozy.

cot (kot), *n.* چەرپایە یا جێگەیەکی تەسکی نوستن کە لە قوماشێکی ئەستوور دروستکراوەو لەسەر چوارچێوەیەکی قاچ کورتەو دەنووشتێنرێتەوە؛ جێگەی نووستنی منداڵ کە تەسکو بچووکەو دەنووشتێنرێتەوەو هەڵدەگیرێت.

cot (kot), *n.* (١) تەوێلە یا کوخەیەکی بچووکی مەڕ. (٢) [Poetic]. کوخەت؛ خانووی بچووک.

(٣) کیفێکە بۆ پەنجەیەکی بریندار دەکرێت بۆ پاراستنی.

cote (kōt), *n.* (١) [Dial.]. کوخەت؛ خانووی بچووک. (ب) هێلانەی کۆتر یا باڵندەی تر. (ج) تەوێلە یا کوخەی مەڕ.

cotemporaneous (kō-tem′pə-rā′ni-əs), *adj.* = contemporaneous.

cotemporary (kō-tem′pə-rer′i), *adj. & n.* = contemporary.

cotenant (kō-ten′ənt), *n.* هاوکرێچی؛ هاوکرێگرتە.

coterie (kō′tĕr-i, kō′tə-rē′), *n.* دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ؛ تاقمێک کە دەم دەم کودەبنەوە بەمەبەستی چالاکی کۆمەڵایەتی، وێژەیی، یا هونەری. *(a literary ~)*

coterminous (kō-tûr′mə-nəs), *adj.* = cothurnus.

cothurn (kō′thĕrn, kō-thûrn′), *n.* = cothurnus.

cothurnus (kō-thûr′nəs), *n.* (١) جزمەیەکە ئەکتەری تراجیدی یۆنانو ڕۆمان لەپێیان دەکرد. (٢) تراجیدیا؛ مەرگەسات. (٣) شێوەی تراجیدیا لە شانۆگەریدا.

cotillion (kō-til′yən, kə-til′yən), *n.* (١) سەمایەکی خێزای فەرەنسەییە. (٢) موسیقای ئەم سەمایە. (٣) ئاهەنگێکی سەمایە کە بۆ یەکەم جار کچی تێدا پێشکەشی کۆمەڵ دەکرێت.

cotquean (kot′kwēn′), *n.* [Archaic], (١) ژنێکی دەم پیسی بێ حەیا. (٢) بیاوێکی سەرژنانی؛ پیاوێک کە نیشی ژنانەی ناوماڵ بکات.

cottage (kot′ij), *n.* (١) کوخەت. (٢) خانوویەکی بچووکی هاوینەهەواری.

cottage cheese, جۆرە پەنیرێکی سپی دەنک خڕی دادار داندارە.

cottager (kot′ij-ĕr), *n.* (١) نیشتەجێی خانووی بچووک؛ کوخەنشین. (٢) [British]. ڕەنجبەر؛ وەرزێر؛ مسکێن.

cotter, cottar (kot′ĕr), *n.* (١) کوخەنشین. (٢) [Scot.]. مسکێن؛ بەکرێگری کێڵگەیەک.

cotter (kot′ĕr), *n.* جۆرە بورغوێکە کە دوو پارچەی مەکینەیەکی پێکەوە پێ دەبەسترێت؛ پوازێکی ئاسنە کە دەکرێت بە کونێکدا بۆ پێکەوەبەستنی دوو پارچەی مەکینەیەک.

cottier (kot′i-ĕr), *n.* مسکێن؛ بەکرێگری کێڵگە لە خاوەن زەوی.

cotton (kot′n), *n.* (١) لۆکە ٢) پەمۆ؛ پووەکی پەمۆ. (٣) بەرهەمی پەمۆ. (٤) جلوبەرگی لۆکە؛ دەزووی لۆکە.

adj. لۆکەیی؛ تایبەتی بە لۆکە؛ لە لۆکە دروستکراو؛ لۆکەت؛ کەتان.

cotton (up) to, [Colloq.], (١) لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ یەکتری ڕێکەوتن. (٢) برادەری کردن؛ بوون بە برادەر؛ لەگەڵدا هەڵسان‌و دانیشتن. (٣) بەدڵداچوون؛ حەزلێکردن

cotton batting, لۆکەی پزیشکەوانی.

Cotton Belt, هەرێمی باشووری ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا کە لۆکەی زۆرەو بە لۆکە ناسراوە.

cotton cake, پەموانە؛ ناوکە پەمۆ (دەدرێت بە مەڕومااڵت).

cotton flannel, کەتان.

cotton gin, جیکەنە؛ شیکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی پەمۆ لە پەموانە.

cottonmouth (kot′n-mouth′), *n.* مارێکی ژەهراوی گەورەیە.

cotton picker, (١) پەمووچن؛ پەموورێن؛ مرۆڤ یا مەکینەیەک کە پەمۆ دەچنێت یا دەڕنێت. (٢) پەموورێنەکەر (مەکینە)؛ پەمۆ پوختەکەر.

cottonseed (kot′n-sēd′), *n.* پەموانە؛ تۆوی پەمۆ.

cotton stainer, جانەوەرێکە قۆزاخەی پەمۆ پەڵەدار دەکات.

cottontail (kot′n-tāl′), *n.* کەروێشکێکی ئەمەریکییە کلکی کورتو تووکن‌و بن سپیە.

cottonweed (kot′n-wēd′), *n.* گیایەکە تووکی لۆکەیی بە گەڵاکانیەوەیەتی.

cottonwood (kot′n-wood′), *n.* (١) درەختێکی تۆز تووکاوییە. (٢) داری ئەم جۆرە درەختە.

cotton wool, لۆکەی خاو (بۆ برینپێچی، لێفە، بەری جلوبەرگ).

cottony (kot′n-i), *adj.* (١) لۆکەیی؛ تایبەتی بە لۆکە. (٢) فشەڵ؛ نەرم؛ وەک لۆکە.

cotyledon (kot′l-ē′d'n), *n.* یەکەم گەڵای تۆوێکی پشکوتوو؛ چەکەرە.

couch (kouch), *n.* (١) قەنەفە. (٢) جێی حەوانەوە. (٣) [Poetic]، جێی نووستن. (٤) [Obs.]، لانە. (٥) (ا) چینێک جۆ کە هەڵدەخرێت بۆئەوەی بتەقێتەوە (بیرە دروستکردن). (ب) شوێنی ئەم جۆ هەڵخستنە.

v.t. (١) لەسەر قەنەفە دانیشتن یا پاڵکەوتن. (٢) دامێنانەوەی تیر، نێزە، یا ڕم بۆ نیشانەگرتن‌و هاریشتنی. (٣) دەربڕین (بیر، هەڵوێست)؛ دەربڕین بەجۆرێکی شاراوە: *(His refusal was ~ed in very polite words.)* (٤) نەقشکردن؛ نەخشاندن؛ نەخش‌ونیگارکردن. (٥) [Obs.]، شاردنەوە. (٦) جۆ هەڵخستن بۆ تەقینەوەی (بیرە دروستکردن).

v.i. (١) پاکشان یا پاڵکەوتن لەسەر جێ یا قەنەفە. (٢) خۆ مات کردن (بۆ پەلامارداڵ)؛ خۆ مت کردن؛ خۆ مەڵاسدان (٣) کۆمەڵ بوون (گەڵ)؛ گردبوونەوە.

couchant (kouch′ənt), *adj.* (١) پاکشاو یا پاڵکەوتوو (گیاندار). (٢) خۆ مت کردوو؛ خۆ مەڵاسداو (گیانداری وەک شێر، پڵنگ، وورچ... هتد)

couch grass, گیایەکە زۆر تەرز فرێ دەدات‌و پەرەدەسێنێت.

cougar (koō′gĕr), *n.* گیاندارێکی درندەی خێزایە لە پڵنگ بچووکترە؛ پشیلەکێوی گەورە؛ شێری چیا.

cough (kôf), *v.i. & v.t.* کۆکین؛ فرێدان بە کۆکین (بەڵغەم)؛ هێنانەوە کۆکە.

n. (١) هێنانەوە بە کۆکین (بەڵغەم)؛ فرێدان بە کۆکین. (٢) [Slang]، دانە دەست (پارە).

cough up,

cough drop, خەپلەی کۆکە؛ دەرمانی کۆکە لە شێوەی نوقوڵدا.

could (kood), (١) پابوردووی کرداری " **can** " (٢) کرداری یارمەتیدەرە: (ا) لەوانەبوون دەردەبڕێت: *(It ~ be so.)* . (ب) ڕێگەدان دەردەبڕێت: *(C~ I go?)* .

couldn't (kood′nt), = could not.

couldst (koodst), [Archaic or Poetic], شێوەی ڕابوردووی کرداری " **can** " بۆ گونجەر (ڕێزمان): *(Thou ~)* ، واتە تۆ دەتتوانی.

coulee (kōō′li), *n.* (١) چەمێکی قوڵ کە لە باراناو یا بەفراو پێکدێت‌و هاوینان وشکە. (٢) (ا) جۆگەیەکی ئاگرپژێنی. (ب) تەبەقێکی ڕەقی ئاگرپژێنی.

coulisse (kōō-lēs′), *n.* (١) پارچە دارێکە کە کەندۆک یا دیزاینێکی تێدابێت‌و دەرگا یا شتێکی وەها پیایدا هاتوچۆ بکات یا بەئاسانی بسووڕێت. (٢) (ا) دیمەنی لاکانی شانۆ. (ب) ماوەی نێوان ئەم دیمەنانە.

coulomb (kōō-lom′), *n.* یەکەی پێوانی تەزووی کارەبا؛ هەندی ئەو کارەبایەی کە تەزوویەکی یەک ئەمپێری دەیدات لە چرکەیەکدا.

coulter (kōl′tĕr), *n.* = colter.

coumarin (kōō′mə-rin), *n.* ناوێتەیەکی بلووریی‌یە لە چێشت لێنانو دروستکردنی بۆنی خۆشدا بەکاردەهێنرێت

council (koun′s'l), *n.* (١) ئەنجوومەن؛ کۆڕ. (ا) ئەنجوومەنی شارەوانی. (ب) ئەنجوومەنی یاسایی یا پاوێژکاری. (ج) ئەنجوومەنی کرێکارانی شارێك. (د) ئەنجوومەنی کلێسە. (٢) لێکۆڵینەوەو لێدووانی ئەنجوومەنێك.

councilman (koun′s'l-mən), *n.* ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی.

council of ministers, ئەنجوومەنی وەزیران.

council of war, (١) ئەنجوومەنی جەنگ (٢) ئەنجوومەنی دانانی نەخشەی کار.

councilor, councillor (koun′s'l-ēr), *n.* ئەندامی ئەنجوومەن.

counsel (koun′s'l), *n.* (١) پاوێژ؛ پاوێژکردن؛ پاوێژکاری. (٢) ئامۆژگاری؛ تەمێکردن؛ بەسەرداهاتن: *(to give good ~)*. (٣) نەخشە؛ بڕیار. (٤) پارێزەر؛ دەستەیەك پارێزەر. (٥) [Archaic] زیرەکی؛ دانایی؛ زرنگی. (٦) [Obs.] ڕاز؛ نەخشە یا بیرێکی نهێنی

v.t. (١) ئامۆژگاری کردن؛ تەمێکردن. (٢) پەسەندکردن؛ هاندانی پەسەندکردنی نەخشە یا بڕیارێك.

v.i. پاوێژکردن؛ پاوێژپێکردن؛ ئامۆژگاری کردن یا وەرگرتن.

keep one's own counsel, نەخشەو پلانو بیروباوەڕی خۆ بە کەس نەووتن؛ ڕازی خۆ لای کەس نەدرکاندن.

take counsel, پاوێژکردن؛ لێکۆڵینەوە

counselor, consellor (koun′s'l-ēr), *n.* (١) پاوێژکار؛ ئامۆژگاریکەر. (٢) پاوێژکاری دادی بالێوزخانەیەك. (٣) پارێزەر (دادگا). (٤) ڕابەر یا ئامۆژگاریکەری دەستەیەك مندال لە گەشتێکی چەند ڕۆژی دەرەوەی شاردا.

count (kount), *v.t.* (١) ژماردن *(He ~ed five.; to ~ from one to twenty)* (٢) کۆکردنەوە؛ سەرجەم کردن؛ ژماردن: *(The shopkeeper was ~ing his money.)* (٣) دانان؛ وا دانان؛ ژماردن؛ وا ژماردن: *(I no longer ~ him among my friends.; He ~s himself fortunate.)* (٤) ڕەچاوکردن؛ لێکدانەوە

v.i. (١) ژماردن (٢) ڕەچاوکردن. *(His opinions don't ~ .)* (٣) بە گرنگ دانان؛ گرنگ بوون.

n. (١) ژماردن (٢) سەرجەم. (٣) هەرێەك لەو تاوانانەی کە ئاراستەی گومانبارێك دەکرێت (دادگا).

count for, بەنرخ بوون؛ بایەخ بوون

count in, دانان بە بەشێك لە

count off, جیاکردنەوەو کردن بە بەش بەشی یەکسانەوە.

count on (or upon), پشت بێ بەستن؛ پێدا ڕاپەڕموون

count out, (١) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان؛ دانەنان بە بەشێك لە. (٢) [British] دوایی پێ هێنانی لێکۆڵینەوەی باسێك لە پەرلەمانی نینگلتەرەدا لەبەر ئامادەنەبوونی ڕێژەیەکی تایبەتی لە ئەندامەکان. (٣) [Colloq.] دۆراندنی هەڵبژاردنێك بە هەڵە ژماردنی دەنگەکان. (٤) بڕیاردانی ئاوبڕێوان بە دۆراندنی بۆکسبازێك لەبەر کەوتنی و هەڵنەسانەوەی لە ماوەی ژماردنی یەك تا دە.

count (kount), *n.* کۆنت بەگزادەیەکی ئەوروپایی؛ ئازناوێکی ئەوروپایی‌یە وەك " ئاغا "

countdown, count-down (kount′doun′), *n.* ژماردنی- بەرەوژێری هەتا سفر لەکاتی تەقاندنی مووشەك یا بۆمبای ئەتۆمی یا هەڵدانی کەشتی ئاسمانی بۆ بۆشایی ئاسمان؛ ژماردنی بەرەو سفری وەها لە هەر بوارێکدا بێت.

countenance (koun′tə-nəns), *n.* (١) ڕووخسار؛ ڕوو؛ شێوە. (٢) نیشانەی پەسەندکردن لە ڕووخساردا. (٣) پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن. (٤) هێمنی؛ خۆگرتن؛ لەسەرخۆیی: *(lose ~)*.

v.t. پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن: *(to ~ someone's behavior)*.

in countenance, هێمن؛ لەسەرخۆ.

keep one's countenance, خۆگرتن؛ تێك نەچوون؛ نەدانە پێکەنین.

put out of countenance, سەر لێ شێواندن؛ تەریق کردنەوە؛ تەریق بوونەوە.

counter (koun′tēr), *n.* (١) ژمێرەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ ژمێریار. (٢) پارچەیەك باغە یا پلاستیکی بچووك کە ژمارەی پێ پادەگیرێت لە قومارداً لەبری پارە. (٣) پارەیەکی کاغەزایی قەڵب. (٤) بەرمێز؛ مێزی درێژ (بانق، فرۆشگا، فەرمانگە، بار، چێشتخانە)؛ پێشخوان.

over the counter, لە فەرمانگەدا دەکڕێت‌و دەفرۆشرێت نەك لە بارەگای پارەبازیدا.

under the counter, بەدزی‌یەوە (کڕین‌و فرۆشتن لە بازاڕی ڕەشدا)؛ بە پەنهانی.

counter (koun′tēr), *adv.* بەپێچەوانەی؛ بەدژی: *(to act ~ to a person's wishes)*

adj. دژ؛ پێچەوانە.

n. (١) پێچەوانە؛ دژ. (٢) سنگی نەسپ. (٣) پارچەیەك قایشی قایم بەدەوری دیوی ناوەوەی پاژنەی پێڵاودا. (٤) بەشی سەرناوی دواوەی کەشتی. (٥) چاڵایی نێوان دوو چۆکڵە. (٦) بۆکسێك کە دەهاوێژرێت لەکاتی خۆڵادان لە بۆکسی بەرامبەر (بۆکسبازی)

v.t. & v.i. (١) بەپێچەوانە جوواڵانەوە؛ دژەستان؛ بەرهەڵستی کردن. (٢) بۆکسدان لە بەرامبەر لەکاتی خۆڵادان لەبەردەمی بۆکسەکەیدا (بۆکسبازی).

counter (koun′tēr), *n. & v.t.* [Archaic], تووش هاتن؛ تووش بوون؛ هاتنەڕێ.

counter- (koun′tēr), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەپێچەوانەی: *(counterclockwise)* (٢) دژ؛ دژ کردار: *(counterattack)*. (٣) هاوتا؛ بەرامبەر: *(counterpart)*.

counteract (koun′tēr-akt′), *v.t.* بەرهەڵستی کردن؛ پووچکردنەوە یا کەمکردنەوەی کاریگەری شتێك: *(The doctor gave him some medicine to ~ the effects of the poison.)*

counteraction (koun′tēr-ak′shən), *n.* کرداری دژ یا هاوتا. -counteractive *(adj.)*.

counterattack (koun′tēr-ə-tak′), *n.* هێرشی دژ؛ هێرشێك کە بەرپەرەکانی هێرشی دوژمن بکات.

v.t. & v.i. هێرشی پێچەوانە کردنەسەر؛ هێرش کردنەسەر بۆ بەرپەرەکانی کردنی هێرشی دوژمن.

counterattraction (koun′tēr-ə-trak′shən), *n.* سەرنج- ڕاکێشانی هاوچاو یا دژ؛ دڵفڕێنی هاوچاو.

counterbalance (koun′tēr-bal′əns), *n.* (١) کێشی هاوهێز؛ کێشی هاوتا. (٢) کردار یا کاریگەری هاوهێز؛ هێز یا کردارێکی هاوتا

v.t. هاوتایی کردن؛ هاوهێزی کردن.

counterblow (koun′tēr-blō′), *n.* لێدانێکی پێچەوانە؛ لێدانی بەرامبەر.

counterchange (koun′tēr-chānj′), *n.* (١) تاوانبارکردنی پێچەوانە. (٢) هێرشی پێچەوانە.

v.t. (١) تاوانبارکردنی پێچەوانە. (٢) هێرش بردنەسەری پێچەوانە.

countercheck (koun′tēr-chek′), *n.* (١) کۆسپ؛ بەربەست. (٢) دووبارە پیاچوونەوە (بۆ دڵنیایی لە هەڵە)؛ ڕەچاوکردن.

v.t. (١) کۆسپ دانان لە ڕێگەدا؛ وەستاندن.

(۲) دووباره بیاچوونەوە (بۆ دڵنیایی لە هەڵە)؛ ڕەچاوکردن.

counterclaim (koun′tĕr-klām′), *n.* داوای پێچەوانە (دژی داواچی لە دادگادا).

v.t. & v.i. داوای پێچەوانە پێشکەش کردن لە دادگادا

counterclaimant (koun′tĕr-klām′ənt), *n.* داواکاری پێچەوانە (دژی داواچی لە دادگادا).

counterclockwise (koun′tĕr-klok′wīz′), *adj. & adv.* بە پێچەوانەی حوولەی میلی کاتژمێرەوە.

countercurrent (koun′tĕr-kŭr′ənt), *n.* تەووژم یا تەزووی پێچەوانە

counterdemonstration (koun′tĕr-dem′ən-strā′shən), *n.* خۆپیشاندانی پێچەوانە دژی خۆپیشاندانێکی تر؛ خۆپیشاندانی بەرامبەر یا دژ.

counterespionage (koun′tĕr-es′pi-ə-nij), *n.* سووسەکردنی دژ یا پێچەوانە؛ دژە سووسە.

counterfeit (koun′tĕr-fit), *adj.* (۱) ساختە. *(~ money)* . (۲) درۆ؛ دروزنانە؛ ڕووالەت: *(~ sorrow)* .

n. (۱) نموونەیەکی قەڵب یا ساختە (دراو). (۲) [Archaic] ، ساختەچی. (۳) [Archaic]، وێنە (پەیکەر، دیمەن).

v.t. & v.i. (۱) دراوی قەڵب یا ساختە دەرهێنان. (۲) وا دەرخستن؛ وا پیشاندان بە درۆوە. (۳) لێکچوون؛ لەیەکچواندن.

counterfeiter (koun′tĕr-fit′ĕr), *n.* دراوی ساختە دروستکەر؛ دراوی قەڵب لێدەر

counterfoil (koun′tĕr-foil′), *n.* قنگە چەک یا ڕەسید کە لەلای خاوەنەکەی دەمێنێتەوە.

counterjumper (koun′tĕr-jump′ĕr), *n.* [Colloq.]. فرۆشیار (دووکان)

counterman (koun′tĕr-mən), *n.* بەردەستی چێشتخانەیەک کە لەسەر پێشخوان کاردەکات

countermand (koun′tĕr-mand′), *v.t.* (۱) سڕینەوەی فەرمانێک (۲) کشاندەوەی فەرمانێک.

n. فەرمانێک کە فەرمانی پێشووتری دەسڕێتەوە.

countermeasure (koun′tĕr-mezh′ĕr), *n.* کرداری بەجێوانە یا دژ.

countermine (koun′tĕr-mīn′), *n.* (۱) تونێلێک کە تەقەمەنی تێ دەکرێت بۆ وێرانکردنی تونێلی دوژمن (۲) تەقەمەنی ژێرئاو بۆ لەناوبردنی ژێردەریایی دوژمن (۳) پیلانی دژ؛ پیلانی تێکدەر.

v.i. & v.t.* (۱) بەربەرەکانی کردنی کردارەکانی دوژمن بە کرداری هاوتا. (۲) شکاندن یا تێکدانی پیلانی دوژمن بە پیلانێکی تر.

countermove (koun′tĕr-mōōv′), *n.* جوولەی دژ؛ جوولانەوەی پێچەوانە یا تۆڵەیی.

v.i. & v.t. جوولانەوەی دژ. پێچەوانە، یا تۆڵەسەندن.

counteroffensive (koun′tĕr-ə-fen′siv), *n.* هێرشی پێچەوانە؛ هێرشی بەربەرەکانی؛ هێرشی دژ.

counterpane (koun′tĕr-pān′), *n.* پۆپەشمین یا جاجمێک کە دەدرێت بەسەر جێگەی نووستندا.

counterpart (koun′tĕr-pärt′), *n.* (۱) هاوتا؛ بەرامبەر؛ هاوسەنگ؛ پارسەنگ *(Your right hand is the ~ of your left hand.)* . (۲) تەواوکەر *(Woman is the ~ of man.)* (۳) [Obs.]. وێنە؛ دەق.

counterplot (koun′tĕr-plot′), *n.* پیلانێک کە بۆ شکاندنی پیلانی تر دادەنرێت؛ پیلانی پیلان تێکدەر.

v.t. & v.i. دانانی پیلانێک بۆ شکاندن یا ژێرخستنی پیلانێکی تر.

counterpoint (koun′tĕr-point′), *n.* (۱) (ا) ناوازێک کە دەخرێتە پاڵ ناوازێکی ترو لەگەڵی دەگونجێنرێت. (ب) خستنە پاڵ یەکترو گونجاندنی ناواز. (۲) بێروباوەڕ یا وەڵامێکی پێچەوانە یا دژ.

counterpoise (koun′tĕr-poiz′), *n.* (۱) هاوسەنگ؛ پارسەنگ؛ شتێکی هاوتا. (۲) هێزێکی هاوتا؛ کاریگەرییەکی هاوهێز. (۳) هاوسەنگی؛ هاوتایی.

v.t. هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن؛ بوون بە پارسەنگ.

counterpoison (koun′tĕr-poi′z'n), *n.* (۱) دەرمانی دژە ژەمر. (۲) ژەمری دژە ژەمر؛ دژە ژەمر.

counterproductive (koun′tĕr-prə-duk′tiv), *adj.* دەبێتە هۆی ئەنجامی خراپ؛ زیانبەخش.

counterproposal (koun′tĕr-prə-pō′z'l), *adj.* پێشنیازی پێچەوانە؛ پێشنیازێک کە بۆ بەرهەڵستی کردنی پێشنیازێکی تر دەکرێت.

counterreformation (koun′tĕr-ref′ĕr-mā′shən), *n.* بزووتنەوەیەکی چاکسازییە کە بەڕەچڕی بزووتنەوەیەکی تری چاکسازی پێشتر دەداتەوە و بەرهەڵستی دەکات و هەڵی دەگیرێتەوە.

Counter Reformation, بزووتنەوەی چاکسازی لە کڵێسەی کاسۆلیکیدا لەئەنجامی بزووتنەوەی چاکسازی پرۆتستانتی، واتە دابەشبوونی کڵێسە بە دوو بەشەوە و جیابوونەوەی پرۆتستانتەکان لەسەدەی شانزەهەمدا.

counterrevolution (koun′tĕr-rev′ə-lōō′shən), *n.* شۆڕشی دژ؛ بزووتنەوەی دژ بە شۆڕش.

counterrevolutionary (koun′tĕr-rev′ə-lōō′shən-er′i), *n.* دوژمنی شۆڕش؛ کەسێکی دژ بە شۆڕش.

adj. دژ بە شۆڕش؛ تایبەتی بە بزووتنەوەو هەڵوێستی دژ بە شۆڕش.

counterscarp (koun′tĕr-skärp′), *n.* دیواری دەرەوەی خەندەقی پارێزەر (خەندەقی پڕ لە ئاوی دەوری قەڵایەک کە لە هێرشی دوژمن دەپارێزێت).

countershaft (koun′tĕr-shaft′), *n.* ستوونی ئاوەڕاست کە ووزە یا بزووتن لە ستوونی سەرەکییەوە دەگەیەنێت بەو پارچەیەی مەکینە کە پێویستە بسووڕێنێتەوە تاکو مەکینەکە کار بکات.

countersign (koun′tĕr-sīn′), *n.* (۱) مۆری دەستەبەری؛ ئیمزای دەستەبەری؛ مۆری پەسەندکردن. (۲) پەڕلە؛ نیشانەی نهێنی

v.t. مۆرکردنی بڕوانامەیەک بۆ دەستەبەری.

countersignature (koun′tĕr-sig′nə-chĕr), *n.* مۆر یا ئیمزای دەستەبەری.

countersink (koun′tĕr-siŋk′), *v.t.* (۱) گەورەکردنی دەمی کونێک بۆ پێکردنی بورغوێک بە کونەکە. (۲) پیاکردنی بورغوێک بەم کونەدا.

n. (۱) ئامێری گەورەکردنی کونێکی وەها. (۲) کونێکی گەورەکراو بەم شێوەیە.

counterstatement (koun′tĕr-stāt′mənt), *n.* ووتەی بەرپەرچ دەرەوە؛ ووتاری دژ.

counterstroke (koun′tĕr-strōk′), *n.* لێدانێکی پێچەوانە.

countervail (koun′tĕr-vāl′), *v.t.* (۱) بەکارهێنانی هێزێکی هاوتا دژی هێزی بەرامبەر. (۲) بژاردن؛ بۆ بژاردن.

(۳) بەرهەڵستی کردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ هاوسەنگ کردن.

counterweight (koun′tĕr-wāt′), *n.* هاوتا؛ هاوسەنگ؛ پارسەنگ.

v.t. هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن؛ پارسەنگ کردن.

counterwork (koun′tĕr-wŭrk′), *n.* (۱) دژکار. (۲) سەنگەری دژ بە سەنگەری دوژمن یا بەرامبەر.

countess (koun′tis), *n.* کۆنتێس: (ا) ژن یا بێوەژنی " کۆنت " : نازناوێکی ئەورووپاییە وەک " خانم " یا " خان " . (ب) ژنێکی بەگزادە کە لە پلەی " کۆنت " دایە.

countinghouse (koun′tiŋ-hous′), *n.* فەرمانگەی ژمێریاری و نامەکاری و فایل هەڵگرتنی کارگە یا دەزگایەکی بازرگانی؛ فەرمانگەی شتی تۆمارکراو.

countless (kount′lis), *adj.* بێ شومار؛ گەلێک؛ زۆر؛ ژمارەیەکی لە ژماردن نەهاتوو.

countrified (kun′tri-fīd′), *adj.* ***Also*** **countryfied,** لادێیی؛ کراو بە لادێیی؛ وەک لادێیی لێهاتوو.

country (kun′tri), *n.* (۱) وولات؛ کیشوەر. (۲) هاوولاتیان؛ دانیشتووانی وولاتێك. *(Does the ~ really want war?)* (۳) نیشتمان؛ خاکی باووباپیران. *(to return to one's ~)*. (٤) ناوچە؛ زەوی‌وزار. *(~ wooded)*. (٥) لادێ؛ دەروودێهات؛ دەرەوەی شار. (٦) بەشێك لە بەشەکانی زانست. *(This subject is strange ~ to me.)*. (۷) دەستەی سوێندخۆران لە دادگادا.

adj. (۱) لادێ، لادێیی؛ تایبەتی بە لادێ یا لادێیی. (۲) [Dial]، هاوولاتی؛ خۆمالی؛ هی وولاتی خۆ.

go to the country, هەڵگرتنی نەنجوومەنی گشتی پەرلەمانی ئینگلتەرەو هەڵبژاردنی تازە کردن

country club, یانەی سەرمایەدارانو خۆش گوزەرانان (بۆ وەرزشو چالاکی تری ئەندامان).

country cousin, لادێیی؛ کەسێکی لادێیی کە بە شار پانەهاتووەو ژیانی ناوشاری پێ خۆش نێیە سەری لێ دەشێوێنت.

country-dance (kun′tri-dans′, kun′tri-däns′), *n.* سەمای لادێ: جۆرە سەمایەکە بەزۆری خەڵکی لادێ دەیکەن وە بریتییە لە پێزبوونی ژن و پیاو بەرامبەر بە یەك یا لە ئەڵقەیەکداو سەماکردنیان پێکەوە.

countryfied (kun′tri-fīd′), *adj.* → **countrified.**

countryfolk (kun′tri-fōk′), *n.* لادێیی؛ خەڵکی لادێ

country gentleman, بەگزادەی لادێ؛ پیاوێکی سامانداری خاوەن زەوی‌وزارو خانووبەرەیەکی زۆر لە لادێدا.

country house, خانووبەرەی بەگزادەیەکی لادێ؛ خانوویەکی گەورەو خۆشی چەپەکی لادێ

countryman (kun′tri-mən), *n.* (۱) لادێیی. (۲) هاوولاتی؛ هاونیشتمانی.

countryseat (kun′tri-sēt′), *n.* خانوویەکی گەورەی دەرەبەگێك لە لادێ

countryside (kun′tri-sīd′), *n.* (۱) دەشت‌ودەر؛ دەشت؛ دێهات؛ دەرەوەی شار؛ لادێ. *(A trip to the ~ is always refreshing.)*. (۲) خەڵکی لادێ؛ دانیشتووانی لادێ.

countrywoman (kun′tri-woom′ən), *n.* (۱) ژنە لادێیی؛ نافرەتی لادێ. (۲) هاوولاتی (نافرەت)؛ هاونیشتمانی.

county (koun′ti), *n.* (۱) ناوچە یا هەرێمێکی بەرێوەبەرایەتی (هاوتای "قەزا" یە). (۲) دانیشتووانی ئەم ناوچەیە. (۳) [Obs.] هەرێمێك کە "کۆنت" یێك بەرێوەی دەبات.

county seat, بارەگای ئەم ناوچە بەرێوەبەرایەتییە کە پێی دەووترێت "کاونتی"

coup (kōō), *n.* (۱) لێدانێك؛ پیاکێشانێك؛ پیامالینێك؛ پیادانێك. (۲) کردارێکی لەپڕو ناکاوو سەرکەوتوو. *(He pulled off a great ~ .)*. (۳) لێدانی بڕێمێك پووخاندنی؛ لێدانی میری‌و هەڵگێڕانەوەی.

coup de grâce, (۱) لێدانی کوشندە: دوا لێدان یا گوللەیەك کە کەسێکی بریندار یا نەخۆشی پێ دەکوژرێتو دەحەوێنرێتەوە (ئەم جۆرە کوشتنە لە ڕقەوە نایەت بەڵکو لە دڵ پێ سووتاندنو بەزەییپێداوەیە). (۲) کرداری دوایی پێ هێنەر؛ کردارێك کە شتێك بخات بەلایەکداو بیبڕێنێتەوە.

coup de main, هێرشێکی لەپڕو لەناکاو (جەنگ).

coup d'état, کۆدێتا لێدانو ڕووخاندنی ڕژێمێك؛ لێدانو هەڵکەڕاندنەوە دژی میری.

coup de théâtre, (۱) گۆڕینێکی لەپڕو سەرنج ڕاکێش لە شانۆگەریدا. (۲) کردار یا ڕووداوێکی سەرنج ڕاکێشو هێنەرەجۆش.

coup d'oeil, سەیرکردنێکی لەپڕو کورت.

coupe (kōōp), *n.* ئوتومبیلێکی دوو دەرگا کە جێی دوو تا پێنج کەسی تێدا دەبێتەوە

coupé (kōō-pā′), *n.* (۱) عەرەبانەیەکی داخراو کە جێی دوو کەسی تێدا دەبێتەوە. (۲) دوا قارگۆنی شەمەندەفەری ئەوروپایی. (۳) **coup**.

couple (kup′l), *n.* (۱) جووتێك شت یا کەسی هاوجۆز؛ دوو کەس یا شتی هاوبابەت. *(a ~ of girls, rabbits, books, apples, etc.)* (۲) جووت؛ جووتە: (ا) ژن‌و مێرد: *(a married ~)*. (ب) جووتە دەزگیران: *(a courting ~)*. (ج) جووتە سەماکەر: *(Ten ~s took to the floor.)*. (۳) [Colloq.]، چەند (شت، کەس، بیروباوەڕ، شوێن... هتد)؛ لە دوو زیاتر، بەڵام زۆر نا: *(I've a ~ of things to do.)*. (٤) پەیوەندی؛ پەیوەست بوون.

(٥) دوو هێزی هاوتا کە لە ڕێکی یەکتر بەڵام بە پێچەوانەی یەکتڕەوە دەبزوێن

v.t. (۱) پێکەوەبەستن؛ لێکدان. (۲) کردن بە ژن‌و مێرد؛ جووت کردن (۳) لێکدانی دوو تەووژمی کارەبا.

v.i. (۱) بوون بە دووان؛ جووت گرتن. (۲) جووت بوون؛ گان کردن.

coupler (kup′lĕr), *n.* (۱) بەیەك گەیەنەر؛ کەسێك کە جووت دەگرێت لەگەڵ کەسێکی تردا. (۲) نامێری بەیەك گەیاندن؛ نامێری بەیەك گەیاندنی دوو قارگۆنی شەمەندەفەر.

couplet (kup′lit), *n.* دووخشتەکی.

coupling (kup′liŋ), *n.* (۱) بەیەکگەیشتن؛ لێکدان؛ جووت بوون. (۲) نامێرێکی بەیەك گەیەنەر. (۳) نامێری بەیەك گەیاندنی دوو قارگۆنی شەمەندەفەر. (٤) نامێری بەیەك گەیاندنی دوو تەووژمی کارەبا.

coupon (kōō′pon, kū′pon), *n.* کۆپۆن.

courage (kûr′ij), *n.* (۱) ئازایەتی؛ قارەمانی؛ نەبەردی؛ بەجەرگی. (۲) [Obs.]، مێشك؛ دل؛ هۆش؛ هۆش‌وگیان.

have the courage of one's convictions, نەترسان لە کردنی ئەو شتەی بە ڕاستی دەزانیتو بڕوات پێی هەیە.

courageous (kə-rā′jəs), *adj.* ئازا؛ قارەمان؛ نەبەرد؛ بەجەرگ.

courant (kōō-ränt′), *n.* = **courante.**

courante (kōō-ränt′), *n.* (۱) سەمایەکی خێرای فەرەنسەییە (۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

courier (koor′i-ĕr, kûr′i-ĕr), *n.* (۱) پەیامبەر (بەتایبەتی هەڵگری پەیامی گرنگ‌و پەلەی میری). (۲) هاوەڵی گەشتیار: کەسێك کە بەکرێ دەگیرێت بۆئەوەی لەگەڵ گەشتیاراندا بێت‌و هۆی گواستنەوەو ئوتێلیان بۆ بگرێت‌و سەرەوکاری جانتاکانیان بکات.

course (kôrs, kōrs), *n.* (۱) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ پێشکەوتن. (۲) ناراستەی ڕۆیشتن. (۳) ماوە: *(in the ~ of a week)*. (٤) ناوەڕۆ (جۆگە، ڕووبار). (٥) ناوچە یا ڕێڕەوی ملەمڵێیەك: *(a race ~ ; a golf ~)*. (٦) ڕێبازی سروشتی شتێك؛ ڕێڕەو: *(The law must take its ~ .)*. (۷) زنجیرە؛ لیستە. (۸) ڕێبان: *(the ~ of true love)*. (۹) بەشی ژەمێك خواردن: *(The main ~ was fish.)*. (۱۰) چینە خشت، بەرد، یا دار لە دیوار یا سەربانێکدا. (۱۱) کۆرس (زانکۆ، قوتابخانە)؛ وەرزی خوێندن: *(The psychology ~ was interesting.)*

v.i. (۱) نیشتنەسەر (ڕاوکردن)؛ شوێن کەوتن؛ ڕافڕاندن. (۲) تێ بەردان (سەگ لە ڕاوکردندا). (۳) خێرا پێدارۆیشتن: *(The blood ~d through his veins.)*

v.t. (۱) ملەملێ کردن. (۲) نیشتنەسەر؛ شوێن کەوتن؛ ڕافڕاندن. (۳) ڕاوکردن بە سەگ.

a matter of course, شتێکی سروشتی؛ شتێکی ناسایی.

in due course, لە کاتی خۆیدا.

in the course of, لە ماوەی؛ لە کاتی.

of course, بێ گومان.

to run its course, بە ڕێگەی سروشتی خۆدا ڕۆیشتن هەتا دوایی هاتن.

to stay the course, خۆڕاگرتن‌و بەردەوام بوون هەتا کۆتایی؛ لانەدان.

to take its course, ڕێگەی سروشتی خۆ گرتن.

courser (kôr′sēr, kōr′sēr), *n.* [Poetic], نەسپێکی خێرا.
courser (kôr′sēr, kōr′sēr), *n.* باڵندەیەکی خێرای کەنار دەریایە.
courser (kôr′sēr, kōr′sēr), *n.* (۱) سەگی پاو. (۲) پاوچی.
coursing (kôr′siŋ, kōr′siŋ), *n.* (۱) نیشتنەسەر (پاو)؛ پافراندن؛ شوێن کەوتن. (۲) پاوکردن بە سەگ.
court (kôrt, kōrt), *n.* (۱) حەوشە. (۲) حەوشەیەکی سەر داپۆشراو. (۳) شەقامێکی کورتی دەرنەچوو. (٤) گۆڕەپان؛ وەرزشگا (تەنس، باسکە، بالە)؛ بەشێکی گۆڕەپانی وەرزشی. (٥) خانوویەکی گەورە کە دالأنێکی سەرنەگیراو یا حەوشەیەکی گەورەی لەبەردەمدا بێت. (٦) کۆشکی شاهانە؛ کۆشکی پاشا. (۷) خێزان و پاوێژکارو دەستوپێوەندی پاشا. (۸) پاشا و وەزیرو پاوێژکارەکانی وەک ئەنجوومەنی فەرمانڕەوایی. (۹) کۆڕی پاشا. (۱۰) مەرایی. (۱۱) دڵداری؛ هەوڵی دڵ پاکێشان دان. (۱۲) (ا) دادگا؛ دادگەر؛ دادگەران. (ب) خانەی دادگا. (ج) کۆڕی دادگەران.
v.t. (۱) مەرایی کردن؛ کلکەڵەقێ بۆ کردن. (۲) دڵداری کردن؛ هەوڵی دڵ پاکێشان دان (۳) (ا) هەوڵی دەستگیربوون دان: *(You must ~ an opportunity.)* . (ب) بەشوێنداگەڕان: *(You are ~ing trouble.)* .
v.i. دڵداری کردن؛ هەوڵی دڵ پاکێشان دان.
contempt of court, بە سووک سەیری دادگا یا دادگەر کردن؛ گوێ نەدان بە بڕیاری دادگا یا دادگەر.
pay court to, (۱) دڵداری لەگەڵ کردن؛ هەوڵی دڵ پاکێشان دان. (۲) مەرایی کردن؛ کلکەڵەقێ بۆ کردن.
settle a case out of court, بڕینەوەی ناکۆکی یا داوایەک لە دەرەوەی دادگا
take a case (someone) to court, دان بە دادگا (ناکۆکی، مرۆڤ).
courteous (kûr′ti-əs), *adj.* زمان شیرین؛ ناسک؛ پووخۆش و بەئەنگ هەستی خەڵکەوە هاتوو.
courtesan, courtezan (kôr′tə-z'n, kōr′tə-z'n), *n.* قەحبە؛ ئافرەتێکی سووک
courtesy (kûr′tə-si), *n.* (۱) زمان شیرینی؛ ناسکی؛ پووخۆشی و بەئەنگ هەستی خەڵکەوە هاتن. (۲) چاکە؛ کردەوە یا ووتەیەکی ناسک. (۳) پەسەندی و سەرپەرشتی و ڕێگەدان: *(a radio program presented by* [through] *the ~ of- a business company.)* (٤) کرنووش بردن (کج).
courtesy title, ناڵناوی ڕێزلێگرتن (کە دەنرێت لە ئەوەی " دۆق " و بەگزادە لەڕووی ڕێزەوە نەک لەبەرئەوەی مافیان پێوەیەتی).
courthouse (kôrt′hous´, kōrt′hous´), *n.* (۱) خانەی دادا؛ دادگا (۲) بارەگای فەرمانڕەوایی ناوچە؛ سەرا.
courtier (kôr′ti-ēr, kôr′tyēr, kōr′ti-ēr), *n.* (۱) پاش میر؛ دەستوپێوەندێکی پاشا. (۲) مەراییکەر.
courtly (kôrt′li, kōrt′li), *adj.* (۱) پاشایانە؛ جوان و بەرز (ڕەفتار، ئەریت)؛ ڕێک و پێک: *(~ manners)* . (۲) مەراییکەرانە؛ خۆسووککەرانە.
adv. بە جوانی و ڕێک و پێکی (ڕەفتار، ئەریت).
-courtliness *(n.).*
courtly love, دڵداری کردن لەگەڵ ئافرەتێکی مێرددارو پەرستنی لە دوورەوە بەبێ هەوڵدانی جووت بوون لەگەڵیدا (ئەریتێکی سەدانی ناوەڕاستە)؛ خۆشویستن لە دوورەوە.
court-martial (kôrt′mär´shəl, kōrt′mär´shəl), *n.* - (۱) دادگای سوپایی. (۲) (*pl.*) دادپرسینێک لە دادگای سوپاییدا.
v.t. دران بە دادگای سوپایی.
Court of Appeals, دادگای پیاچوونەوە.
Court of St. James, دادگای شاهانەی ئینگلیزی.
court plaster, برین هەڵپێچ.
courtroom (kôrt′rōōm´, kōrt′room´), *n.* ژووری دادگا.
courtship (kôrt′ship, kōrt′ship), *n.* دڵداری و ماوەی نەو دڵداریەیە" دڵداری.
cousin (kuz′'n), *n.* (۱) ئامۆزا (کوڕ یا کچ)؛ پوورزا؛ خاڵۆزا. (۲) خزم (نێر یا مێ). (۳) ئەندامی کۆمەڵ یا گەلێکی هاوڕەگەز. (٤) نەو ناوەی پاشا بانگی پاشایەکی تر یا بەگزادەیەکی پێ دەکات (٥) [Slang]، هاوچارێک کە بەبێ ئەوەی پێی بزانێت سوودت پێ دەگەیەنێت.
cousin-german (kuz′'n-jûr′mən), *n.* ئامۆزا (نێر یا مێ)؛ پوورزا؛ خاڵۆزا.
cousinry (kuz′'n-ri), *n.* ئامۆزاو پوورزاو خاڵۆزا یا خزمان بەتێکڕایی. **-cousinship** *(n.).*
couteau (kōō′tō′), *n.* (۱) چەقۆیەکی گەورەیە کە وەک چەک هەڵدەگیرێت. (۲) خەنجەرێکی دوو دەم.
couth (kōōth), *adj.* (۱) ڕەفتارجوان؛ بەڕەووشت (بۆ پێکەنین بەکاردێت). (۲) [Obs.]، زانراو؛ ناسراو.
couture (kōō′tür), *n.* (۱) نەخشەکێشان و دووریو و فرۆشتنی جل و بەرگی ژنانە (بەتایبەتی هی مۆدەو جوان). (۲) کەسێک کە نەخشەی جل و بەرگی مۆدەی ژنانە دەکێشێت و دەیدرووێت و دەیفرۆشێت.
couturier (koo′tü′ryā´), *n.* (۱) نەخشەکێش و بەرگدروو فرۆشیاری جل و بەرگی مۆدەی ژنانە. (۲) دەزگای نەخشەکێشان و دووریو و فرۆشتنی بەرگی مۆدەی ژنانە.
couvade (kōō-väd′), *n.* نەریتی هەندێک خێڵی دوور لە شارستانیەت کە بڕیتیە لە هاوسۆزی مێرد لەگەڵ ژنەکەیدا لەکاتی منداڵبوونیدا بە کەوتنی لەسەر جێگە هەروەک ئەویش منداڵی ببێت.
covalence (kō-vā′ləns), *n.* *Also* covalency, هاوهێزی (کیمیا).
cove (kōv), *n.* (۱) نەشکەوت؛ کەنار یا قوژبنی کەندەڵانێک. (۲) کەنداوێکی بچووک. (۳) پارچەی نێوان دوو گرد یا بێشە؛ دەربەندێکی تەسک. (٤) تیرەیەک زەوی کە لە بێشەیەک دەدات. (٥) (ا) تیلماسکێکی ڕازێنەرەوەی قوپاو لە بنمیچێکدا. (ب) کەوانەیەکی قوپاو.
v.t. & v.i. قوپاندن؛ قوپان.
cove (kōv), *n.* [British Slang], زەلام؛ کابرا؛ کوڕ.
covenant (kuv′ə-nənt), *n.* (۱) پەیمان؛ ڕێکەوتن. (۲) پەیمانی خوا لەگەڵ نادەمیزاددا (بەگوێرەی ئینجیل).
v.i. & v.t. پەیمان بەستن؛ پەیماندان.
covenantee (kuv´ə-nənt-ē′), *n.* پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
covenanter (kuv′ə-nən-tēr), *n.* پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
covenantor (kuv′ə-nən-tēr), *n.* پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
cover (kuv′ēr), *v.t.* (۱) (ا) داپۆشین (بۆ پاراستن یا شاردنەوە)؛ سەر داپۆشین؛ سەرنانەوە. (ب) پووکەش کردن؛ تێهەڵسوون. (۲) داپۆشین: *(Snow ~ed the highway.)* . (۳) سواربوون؛ گاین؛ جووت بوون. (٤) لەسەر نیشتن (مریشک لەسەر هێلکە). (٥) پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر. (٦) شاردنەوە. (۷) پاراستن: *(Warships ~ed the landing of the invading army.)* (۸) گرتنەوە: *(The law ~s such cases.)* . (۹) پاراستنی دارایی؛ بیمەکردن: *(My auto insurance ~s theft.)* . (۱۰) بڕین (ڕێگە): *(He ~ed the distance in ten minutes.)* . (۱۱) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە؛ گرتنەوە: *(The book ~s the subject thoroughly.)* (۱۲) نیشانەلێگرتن. (۱۳) یاری کردن بە کاردێکی بەنرختر لەوەی پێشوو (یاری کاغەز یا قومار). (۱٤) دەنگوباس کۆکردنەوەو وێنەگرتن بۆ ڕۆژنامە، ڕادیۆ، یا تەلەفزیۆن: *(The reporter ~ed the accident.)*

(۱۵) قایل بوون به مەرجی گرەوێک.
v.i. (۱) پووکەش کردن؛ بەسەردا بڵاوکردنەوە (۲) [Colloq.]، کارکردن لەبری؛ جێگری کردن (۳) شاردنەوەی شتێک بۆ پاراستنی هاوکارێک و ڕزگارکردنی لە سزا یا سەرزەنشت کردنی: *(to ~ up for a colleague)*.
n. (۱) (ا) بەرگ؛ بەرتووک. (ب) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەر (ج) پێخەف؛ سەرەخەو. (۲) سەنگەر (۳) لانە یا شوێنی خۆشاردنەوەی گیانداری کێوی (٤) سەرمێز و قاپ و کەوچک و چنگاڵ بۆ یەک کەس (٥) مزی چوونە تیاترۆ یا یانەی سەما. (٦) پووالەت؛ خۆنوواندنی درۆ.
break cover, هاتنەدەرەوە لە شوێنی خۆشاردنەوە.
cover up, (۱) گرتنەوە؛ داپۆشین. (۲) شاردنەوە (ڕان).
take cover, خۆشاردنەوە یا خۆپاراستن لە گوللەی دوژمن
under cover, (۱) بەدزییەوە. (۲) بە پووالەت؛ بەسەرزاری. (۳) شاراوە.
under the same cover, لە هەمان زەرفدا (نامەنووسین).
coverage (kuv′ĕr-ij), *n.* (۱) داپۆشین؛ مەودای داپۆشین (۲) ڕادەی لێکۆڵینەوەو باسکردن (ڕۆژنامە، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن): *(The news ~ of the war was extensive.)* (۳) ڕادەی پاراستن لەلایەن کۆمپانیای بیمەوە (وەک خانوو سووتان، دزی، ڕووداوی نوتومبیل) (٤) ڕادەی پاراستن بە دراو.
coverall (kuv′ĕr-ôl′), *n.* بەرگێکی یەک پارچەی سەرتاپایە خاوەن پێشە لەبەری دەکات (بەتایبەتی فیتەرو کرێکاری کارگەو کشتیار)
cover charge, مزی چوونە تیاترۆ یا یانەی سەما
cover crop, دانەوێلەیەک کە دەچێنرێت بۆ پاراستنی زەوی لە ڕامااڵین
covered (kuv′ĕrd), *adj.* (۱) داپۆشراو؛ شاراوە (۲) قەپاغدار؛ سەرقاپدار. (۳) پارێزراو (بیمە) (٤) کڵاو لەسەر؛ کڵاودار
covered wagon, واگۆنێکی سەر داپۆشراوی بە نەسپ یا گا ڕاکێشراو
cover girl, کچێکی حوان کە زوو زوو وێنەکەی لەسەر بەرگی گۆڤارەکان دەبینرێت؛ کچی سەر بەرگی گۆڤار
covering (kuv′ĕr-iŋ), *n.* بەرگ؛ سەرەخەر؛ پێخەف؛ قاوغ؛ سەرقاپ
covering letter, نامەیەک کە لەگەڵ بڕوانامە یا بەڵگەیەکدا دەنێردرێت بۆ ڕوونکردنەوەی
coverlet (kuv′ĕr-lit), *n.* (۱) پۆپەشمێر یا جاجمێک کە دەدرێت بەسەر جێگەی نووستندا (۲) شتێک کە شتێکی تری پێ داوەپۆشرێت.
coverlid (kuv′ĕr-lid), *n.* = coverlet.
covert (kuv′ĕrt), *adj.* (۱) نهێنی؛ شاراوە؛ پەنهانی: *(a ~ threat; a ~ operation)* (۲) داپۆشراو؛ پارێزراو.
n. (۱) کەنار؛ پەنا (۲) شوێنی خۆشاردنەوەی گیانداری کێوی وەک بێشە (ڕاو). (۳) پەڕێکی نەرمو بچکۆلەیە لەبنی پەڕە گەورەکانی باڵندەدا (زیندەوەرزانی)
covertly (kuv′ĕrt-li), *adv.* بەنهێنی؛ بەدزییەوە
coverture (kuv′ĕr-chĕr), *n.* (۱) پەنا؛ کەنار؛ شوێنی خۆشاردنەوە یا پاراستن (۲) شاردنەوە؛ بەرگ؛ سەر. (۳) باری ژیانی ئافرەتی مێرددار (کە لەژێر دەست یا پاراستنی مێردەکەیایەتی).
covet (kuv′it), *v.t.* & *v.i.* ڕیستن یا حەزلێکردن (بەتایبەتی شتێک کە هی کەسێکی تر بێت)؛ بێزووکردن بە شتی کەسێکی تردوە.
covetous (kuv′i-təs), *adj.* بێزووکەر بە شتی کەسێکی تردوە؛ چاوچنۆک؛ چاوبرسی
covey (kuv′i), *n.* (۱) پۆلە مەل (بەتایبەتی قەتن یا کەو). (۲) دەستە (مرۆڤ)؛ تاقم.
covin (kuv′in), *n.* (۱) [Archaic] ، ساختە؛ فێڵوتەڵەکە (۲) [Obs.] پەیمانێکی نهێنی. (۳) پەیمانێکی دووکەسی بۆ لەخشتەبردنو ساختەلێکردنی کەسێک یا چەند کەسێکی تر
coving (kōv′iŋ), *n.* تیلماسکێکی ڕازێنەرەوەی بنمیچ (خانووسازی).

cow (kou), *n.* (۱) مانگا. (۲) مێینەی فیل و نەهەنگ و گامێش.
cow (kou), *v.t.* ترساندن؛ بەچەترسێن کردن.
coward (kou′ĕrd), *n.* ترسنۆک؛ کەسێکی بێ غیرەتو نامەردو پوشت.
adj. ترسنۆک؛ بێ غیرەت؛ نامەرد؛ کوونی.
cowardice (kou′ĕr-dis), *n.* ترسنۆکی؛ بێ غیرەتی؛ نامەردی.
cowardliness (kou′ĕrd-li-nis), *n.* = cowardice.
cowardly (kou′ĕrd-li), *adj.* ترسنۆک؛ ترسنۆکانە؛ بێ غیرەت؛ نامەرد؛ نامەردانە: *(a ~ act)*.
adv. بە ترسنۆکانە؛ بە نامەردانە.
cowbane (kou′bān′), *n.* پووەکێکی ژەهراویە لە گێزەر دەچێت.
cowbell (kou′bel′), *n.* زەنگی مانگا (کە دەکرێتە ملی مانگا بۆئەوەی خاوەنەکەی بزانێت لە کوێدایە بە دەنگی زەنگەکەدا).
cowberry (kou′ber′i, kou′bĕr-i), *n.* جۆرە تووترێکێکە.
cowbird (kou′bûrd′), *n.* باڵندەیەکی ڕەشی بچووکە لەنزیک ڕەشە-ووڵاخەوە دەژی و هێلکە لە هێلانەی باڵندەی تردا دەکات.
cowboy (kou′boi′), *n.* گاوان (بەتایبەتی بە سواری نەسپەوە).
cowcatcher (kou′kach′ĕr), *n.* چوارچێوەیەکی کانزاییە بە پێشی شەمەندەفەرەوە بەستراوە بۆ پاکردنەوەی هێڵە ئاسنەکان.
cower (kou′ĕr), *v.i.* خۆ گرمۆڵەکردن یا چوونەوەیەک (لە ترس یا لە سەرمادا)؛ خۆکشانەوە (لە ترس یا لە سەرمادا).
cowfish (kou′fish′), *n.* (۱) جۆرە ماسییەکی شاخدارە. (۲) جۆرە نەهەنگێکی بچووک یا گیانداری ئاوی شیرداوە.
cowgirl (kou′gûrl′), *n.* گاوانی کچ؛ کچە گاوان.
cowhand (kou′hand′), *n.* *Also* **cow hand,** گاوان.
cowherd (kou′hûrd′), *n.* گاوان.
cowhide (kou′hīd′), *n.* (۱) پێستە مانگا. (۲) قایشی پێستە مانگا. (۳) قامچی پێستە مانگا (بەتایبەتی هی هۆنراوە).
v.t. قامچی لێدان؛ فەلاقەکردن بە قامچی پێستە مانگا.
cow killer, جۆرە زەردەوالەیەکە نەگەر بە ڕەشەوڵاخەوە بدات دەیکوژێت.
cowl (koul), *n.* (۱) کڵاوی ووشکەسۆفی. (۲) کەواو کڵاوی ووشکەسۆفی. (۳) شتێک کە لە کڵاو بچێت: (ا) کڵاوەی سەر لووڵە زۆپا یا کڵاوپۆڕنە (ب) بەشی پێشەوەی ئوتومبیل. (ج) قاوغ یا کڵاوەی مەکینەی فڕۆکە
v.t. کڵاو کردنەسەر؛ کڵاوە خستنەسەر.
cowl (koul), *n.* [Archaic], دەفرێکی دوو قوڵفەیی یە ئاوی پێ دەگوێزرێتەوە.
cowled (kould), *adj.* (۱) کڵاوناسا؛ کڵاوەئاسا. (۲) کڵاولەسەر.
cowlick (kou′lik′), *n.* تۆپەلێک قژی جیابووەوە کە بەتەختی بەسەر سەرەوە ناوەستێت وەک ئەوەی مانگا لستبێتێیەوە.
cowling (kou′liŋ), *n.* قاوغ یا کڵاوەی مەکینەی فڕۆکە.
cowlstaff (koul′staf′, koul′stäf′), *n.* دارێکە دەکرێت بە هەردوو قوڵفەی دەفری ئاو گواستنەوەداو بە دوو کەس هەڵدەگیرێت.
cowman (kou′mən), *n.* (۱) خاوەنی کێڵگەی ڕەشەوڵاخ. (۲) [British]، گاوان.
co-worker (kō-wûr′kĕr), *n.* هاوکار؛ هاوفرمان؛ هاوەڵی کار.
cowpea (kou′pē′), *n.* لۆبیا.
cow pony, ئەسپی کورتەباڵای گاوان.
cowpox (kou′poks′), *n.* ئاوڵەی ماڵگا؛ ئاوڵەی ڕەشەوڵاخ.
cowpuncher (kou′pun′chĕr), *n.* = cowboy.
cowrie, cowry (kou′ri), *n.* گوێچکەماسییەکی بەنرخە (وەک پارە لە هەندێک وڵاتانی ئەفەریقا و خواروی ئاسیادا بەکاردەهێنرێت).
cow shark, قرشێکی گەورەیە.
cowshed (kou′shed′), *n.* پەچەی سەرگیراوی ڕەشەوڵاخ؛ کەپر یا تەوێلەی ڕەشەوڵاخ.
cowslip (kou′slip′), *n.* جۆرە گوڵێکی بۆن خۆشە.
cox (koks), *n.*, *v.t.* & *v.i.* = coxcomb.

coxa (kok′sə), *n.* (١) سمت: سمتەجۆلە؛ نێسقانی سمت. (٢) ڕانی مێروو

-coxal *(adj.).*

coxalgia (kok-sal′ji-ə), *n.* نەخۆشی یا ئازاری سمتەجۆلە یا نێسقانی سمت

coxalgy (kok′sal´ji), *n.* = coxalgia.

coxcomb (koks′kōm´), *n.* (١) کلاوی پڕپنەدار وەك پڕپنەی کەلەشێر. ٢) پڕپنەی کلاوێکی وەها. (٣) کەسێکی لەخۆبایی بەفیزی هیچوپووچ؛ کەسێکی زۆر تەپڕۆش. (٤) پڕپنەی کەلەشێر.

coxswain (kok′s'n, kok′swān´), *n.* کەشتی لێخوڕ

coy (koi), *adj.* (١) شەرمن؛ بەشەرم. (٢) نازکەر؛ بەناز؛ نازفرۆش.

v.i. [Archaic], شەرم کردن.

v.t. [Obs.], (١) هێمن کردنەوە؛ لاواندنەوە. (٢) دەست پێداهێنان.

-coyly *(adv.)*; **coyness** *(n.).*

coyote (kī′ōt, kī-ō′ti, kī-ōt′), *n.* گورگێکی بچووکی نەمەریکای باکوورە

coyotillo (kō´yə-tēl′yō, kī´ə-tēl′yō), *n.* پووەکێکی دڕکاوی ژەهراویە

coypu (koi′pōō), *n.* گیاندارێکی ئاوی شیرداری کرۆژەندەیە لە گۆڕ-هەڵکەنە دەچێت

coz (kuz), *n.* [Colloq.]. = cousin.

coze (kōz), *v.i.* دەمەتەقێ کردن

n. دەمەتەقێ

cozen (kuz′'n), *v.t. & v.i.* ساختەکردن؛ گێژی کردن؛ هەڵخەڵەتاندن.

cozenage (kuz′'n-ij), *n.* ساختە؛ گێژی؛ فێڵوتەڵەکە.

cozey (kō′zi), *adj.* = cozy.

cozy (kō′zi), *adj.. (a ~ room)* (١) گەرم و خۆش و خنجیلانە (شوێن). (٢) نزیك و گیانی بە گیانی (برادەرێتی).

n. کلاوەی قوڕی جا (نەریتێکی ئینگلیزیە بۆ مانەوەی چاکە بە گەرموگوڕی).

cozy up to, [Colloq.], خۆ لێ بردنە پێشەوە بۆ سوود وەرگرتن

crab (krab), *n.* (١) قرژاڵ؛ قرژانگ. (٢) چنگنە. (٣) مەکینەی شت بەرزکردنەوە. (٤) [C-]. کۆنەستێرەی قرژاڵ؛ بورجی قرژاڵ (ئەستێرەوانی). (٥) فڕینی لابەلایی فڕۆکەیەك.

v.i. پاوکردنی قرژاڵ؛ قرژاڵ گرتن.

v.t. فڕینی فڕۆکەیەك بە لابەلایی.

catch a crab, بەلاداخستنی بەلەمی سەوڵ (بەهۆی بە هەڵە سەوڵ-لێدانەوە).

crab (krab), *n.* (١) جۆرە سێوێکی مزرە. (٢) کەسێکی تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆز زۆر سکاڵاکەر.

adj. تایبەتی بە جۆرە سێوێکی مز.

v.t. & v.i. [Colloq.], هەمیشە سکاڵاکردن؛ پەخنەگرتن.

crab apple, (١) جۆرە سێوێکی مزرە (کێوی یا ماڵی). (٢) داری نەم جۆرە سێوە.

crabbed (krab′id), *adj.* (١) تووڕەوتڕۆز تەنگەجیکڵانە. (٢) ئاڵۆزاو؛ تێگەیشتنی گرانە لەبەر ئاڵۆسکاوی. (٣) خوێندنەوەی گرانە لەبەر شێواوی بەسەرەیەکدا: *(~ handwriting)* .

crabber (krab′ĕr), *n.* (١) قرژانگ گر. (٢) بەلەمی ڕاوە قرژانگ. (٣) [Colloq.]، کەسێکی هەمیشە سکاڵاکەر یا ڕەخنەگر.

crabby (krab′i), *adj.* تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆ.

crab grass, جۆرە گیایەکە خێرا تەرز فڕێ دەدات و چنگ دەداتە یەکدو دەکرێت بە چیمەن.

crab louse, چنگنەیەکە دەداتە ناوگەڵ.

crabs (krabs), *n.pl.* [Colloq.], چنگنەتێدانی ناوگەڵ.

crabstick (krab′stik´), *n.* (١) داردەست یا گۆچانی دارسێو. (٢) کەسێکی تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆز زۆر بەسکاڵا.

crab tree, دارسێوێکە کە سێوی مزر دەگرێت.

crack (krak), *v.i.* (١) شەقە لێ هەڵسان (لە کاتی قرنجان یا شکاندا)؛ قرچەهاتن. (٢) شەقە لێ هەڵسان (قامچی، تفەنگ):

(His rifle ~ed and the deer fell dead.)

(٣) درزبردن؛ تەقین (پیالە، پەرداخ)؛ شکان؛ قڵیش بردن؛ قرنجان

(to ~ an egg)

(٤) گڕبوونی دەنگ (کە منداڵ دەبێتە هەرزە). (٥) [Dial.]، فشەکردن. (٦) [Dial.]، دەمەتەقێ کردن. (٧) [Slang]، ڕووخان (مێشك یا لەش):

(Will he ~ under the strain?)

(٨) نوکتەبازی کردن؛ قسەی نەستەق کردن.

v.t. (١) شەقە لێ هەڵساندن: *(C~ the whip)* . (٢) درز پێ بردن؛ تەقاندن؛ قرنجان؛ شکان؛ قڵیش پێ بردن. (٣) دەنگ گەڕکردن. (٤) شیبوونەوە لەئەنجامی کوڵاندندا (نەوتی خاو). (٥) [Colloq.]، زلە لێدان؛ شەقە لێ هەڵساندن بە لێدان؛ تەقاندن (پەنجە). (٦) [Colloq.]، چارەسەرکردن؛ دوزینەوە:

(The police have finally ~ed that murder case.)

(٧) [Slang]، بڕین (دزی)؛ شکاندنو کردنەوە:

(The thief ~ed the safe.)

(٨) [Slang]، نوکتەبازی کردن؛ قسەی نەستەق کردن:

(He enjoys ~ing jokes.)

(٩) شکاندن (ناوبانگ). (١٠) (ا) کردنەوەو خواردنەوە: *(to ~ a bottle of wine)* . (ب) کردنەوەو خوێندنەوە: *(to ~ a book)* .

n. (١) شەقە: *(the ~ of a whip)* . (٢) درز؛ قڵیش؛ تڵیش. (٣) قرنجان؛ درزبردن؛ قڵیشان؛ شکان. (٤) دەنگ گڕبوون. (٥) [Dial.]، دەمەتەقێ. (٦) [Archaic]، فشە؛ فشەبازی. (٧) [Colloq.]، شەپازلە؛ شەقەی زلە یا شەپازلە؛ شەقەی هەر لێدانێك. (٨) چرکە (کات). (٩) درز؛ مال بڕین. (١٠) [Slang]، هەوڵ؛ تەقەلا. (١١) [Slang]، نوکتە؛ قسەی نەستەق؛ قسەی زل.

adj. [Colloq.], نایاب؛ کارامە؛ لێهاتوو.

crack a book, [Slang], کردنەوەو خوێندنەوەی پەرتووکێك.

crack a smile, [Slang], زەردەخەنە هاتن.

crack down (on), [Colloq.], بە تووندوتیژی لەگەڵ جوواڵنەوە (میری لەگەڵ نەوانەی شتی قەدەغە دەکەن).

crack up, [Colloq.], (١) کەرتنەخوارەوە (فڕۆکە). (٢) ڕووخان (مێشك یا لەش)؛ بەرگەنەگرتن.

crack wise, [Slang], قسەی زل کردن.

crackajack (krak′ə-jak´), *adj. & n.* [Slang], = cracker-jack.

crackbrained (krak′brānd´), *adj.* شێت؛ سەیر (مرۆڤ).

cracked (krakt), *adj.* (١) قڵیشاو؛ قرنجاو؛ درزبردوو؛ شکاو. (٢) گڕ (دەنگ). (٣) [Colloq.]، شێت.

cracker (krak′ĕr), *n.* (١) شکێنەر (ئامێر، مرۆڤ)؛ گوێزشکێن. (٢) دەمەڕقاچان. (٣) بسکویت. (٤) کەسێکی سپی هەژار لە لادێی بەشی خوارووی وواڵتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا (لەڕووی بێزلێهاتنەوە بەکاردێت).

crackerbarrel (krak′ĕr-bar´əl), *adj.* تایبەتی بە دەمەتەقێی هەمەچەشنەی دووکانی لادێ.

crackerjack (krak′ĕr-jak´), *adj.* [Slang], نایاب؛ کارامە؛ لێهاتوو.

n. (١) [Slang] ، شتێکی نایاب. (٢) کەسێکی لێهاتوو یا کارامە.

crackle (krak′'l), *v.i.* قرچەقرچ هاتن یا تەقین (داری ناو ئاگر).

v.t. شکاندنو قرچەقرچ لێ هەڵساندن.

n. (۱) قرچەقرچ؛ دەنگی تەقینەوە (داری ناو ئاگر، دەمەرقاچان).
(۲) درزی باریکی سەر گۆزە‌ودیزە (وەک نەقش).
(۳) گلینەیەک کە ئەم درزە باریکەی لەسەر کرابێت.

crackleware (krak′′l-wâr′), *n.* گلینەیەک کە درزی باریکی وەک نەقشی لەسەر کرابێت.

crackling (krak′liŋ), *n.* (۱) قرچەقرچ؛ تەقینەوە (داری ناو ئاگر).
(۲) دیوی دەرەوەی گۆشتی سوورەوەکراوی بەراز کە وەک قاوورمە ووشکە.

crackly (krak′li), *adj.* قرچۆک؛ ووشک.

cracknel (krak′n'l), *n.* (۱) بسکوێتێکی ووشکی پەق.
(۲) پارچە گۆشتی وردی سوورەوەکراوی بەران.

crack of doom, نیشانەی ڕۆژی قیامەت.

crackpot (krak′pot′), *n.* [Colloq.], کەسێکی شێتۆکەو سەیرو سەمەرە. خاوەن بیروباوەڕی ناناسایی.

adj. سەیرو شێتۆکەو خاوەن بیری سەیر.

cracksman (kraks′mən), *n.* [Slang], دز؛ مالبڕ.

crackup (krak′up′), *n.* (۱) لێکدانی ئوتومبیلو شکانی.
(۲) ڕووخان (مێشک یا لەش)؛ مێشک تێکچوون.

-cracy (krə-si), پاشگرێکە بەمانای: فەرمانڕەوایی؛ جۆری فەرمانڕەوایی: *(democracy, autocracy)*

cradle (krā′d'l), *n.* (۱) بێشکە؛ لانک؛ لانکە.
(۲) کاتی ساوایی یا منداڵی.
(۳) شوێنی لەدایکبوون، سەرەتا، یا دەستپێکردنی شتێک (بیروباوەڕ، ئاین، شارستانێتی... هتد): *(the ~ of civilization)*.
(٤) [Poetic]، شوێنی حەوانەوە.
(٥) چوارچێوەیەکی شیش‌و گوریس.
(٦) تەختەیەکی پێچەکدارە فیتەر بەکاری دێنێت بۆ کارکردن لەژێر ئوتومبیلدا.
(۷) چوارچێوەیەکی دار یا ئاسن بۆ لەسەردانانی بەلەم، پاپۆڕ، یا فڕۆکە لەکاتی دروستکردن، چاکردن، یا بەرزکردنەوەدا.
(۸) سێبای تەلەفۆن: ئەو بەشەی تەلەفۆن کە بیستۆکەکەی دەخرێتە سەر.
(۹) چوارچێوەیەکە دەبەسترێت بە داسەوە لەکاتی دروێنەدا وەک پەنجەکانی دەست وەهایە
(۱۰) چوارچێوەیەکە وەک بێژنگ بۆ شۆردنەوەو جیاکردنەوەی زێڕ لە لم.

v.t. (۱) ڕاژەندن؛ خستنە بێشکەوە. (۲) پەروەردەکردن.
(۳) دروێنەکردنی دەغڵودان بە داسێک کە چوارچێوەیەکی پێوەبەستراوە وەک پەنجەکانی دەست وەهایە. (٤) دانان یا بەرزکردنەوەی بەلەمێک بە چوارچێوەی تایبەتی. (٥) جیاکردنەوەی زێڕ لەو لمەی کە زێڕی تێدایە بە بێژنگی تایبەت.

v.i. ڕاکشان لە بێشکەدا.

rob the cradle, ژنی زۆر لە خۆ منداڵتر هێنان.

cradlesong (krā′d'l-sôŋ′), *n.* لایلایە

craft (kraft, kräft), *n.* (۱) کارامەیی؛ دانایی؛ شارەزایی.
(۲) فێڵبازی؛ کەڵەکچێتی. (۳) پیشەگەری؛ پیشەسازی؛ پیشە.
(٤) (۱) ئەندامانی پیشەگەرییەک. (ب) ئەندامانی یەکێتی پیشەگەرییەک.
(٥) بەلەم، پاپۆڕ یا فڕۆکە.

-craft (kraft, kräft), پاشگرێکە بەمانای: پیشە؛ پیشەگەری؛ کارامەیی؛ دانایی؛ شارەزایی: *(handicraft, witchcraft)*.

craftiness (kraf′ti-nis, kräf′ti-nis), *n.* فێڵبازی؛ کەڵەکچێتی.

craftsman (krafts′mən, kräfts′mən), *n.* (۱) پیشەگەر؛ وەستا.
(۲) هونەرمەند.

craftsmanship (krafts′mən-ship′, kräfts′mən-ship′), *n.* وەستایی؛ شارەزایی؛ دانایی؛ کارامەیی.

craft union, یەکێتی ئەندامانی پیشەگەرییەک.

crafty (kraf′ti, kräf′ti), *adj.* فێڵباز؛ زۆرزان؛ تەڵەکەباز؛ زۆل.
-craftly *(adv.)*.

crag (krag), *n.* بەردێکی سەخت‌و لێژ (بەتایبەتی کە سەری هێنابێتە دەرەوە لە شاخ یا کەندەڵانێکدا)؛ کەندەڵانێکی سەخت‌و لێژ.

cragged (krag′id), *adj.* = craggy.

craggy (krag′i), *adj.* سەخت‌و لێژ (شاخ، کەندەڵان، بەرد)؛ بەردانی‌و سەخت؛ گرنج گرنج یا قۆرتاوی (دەم‌وچاو).
-cragginess *(n.)*.

cragsman (kragz′mən), *n.* شاخەوان.

cram (kram), *v.t.* (۱) (ا) ناخنین؛ زۆر پڕکردن. (ب) تێ ترنجاندن؛ تێ خزاندن. (۲) زۆر خواردن. (۳) [Colloq.]، کۆشش کردن‌و مێشکی خۆ یا یەکێکی تر ناخنین بە زانیاری بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ تاقیکردنەوەیەک بەتایبەتی ماوەیەکی کورت لەپێش تاقیکردنەوەدا.

v.i. (۱) زۆر خواردن یا بەپەلە خواردن.
(۲) [Colloq.]، کۆشش کردن‌و مێشکی خۆ یا یەکێکی تر ناخنین بە زانیاری بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ تاقیکردنەوەیەک بەتایبەتی ماوەیەکی کورت.

n. (۱) [Colloq.] ، تێ ترنجان؛ تێ خزان؛ تێ ناخنین.
(۲) (ا) مێشکی خۆ ناخنین بە زانیاری بۆ تاقیکردنەوەیەک (بەتایبەتی لە ماوەیەکی کورتدا لەپێش تاقیکردنەوەکە). (ب) ئەو زانیاریەی بەم شێوەیە دەناخنرێتە مێشکەوە.

cramp (kramp), *n.* (۱) کۆڵنج؛ ئازاری ماسولکە پەق بوون.
(۲) ووشک بوون یا گۆچ بوونی کاتی ماسولکەیەکی زۆر بەکارهێنراو.
(۳) (*pl.*)، ژانەسک؛ باپێچ؛ پێچ.

v.t. کۆڵنج پێکردن؛ هاتنە ژان.

cramp (kramp), *n.* (۱) قولاپ؛ شیشێکی ئاسن کە هەردوو سەرەکەی نووشتێنرابێتەوە. (۲) گیرە. (۳) کۆسپ؛ جڵەو؛ ڕاگیرکەر؛ پەستەرەوە. (٤) بارێکی تەنگەبەرو پەستکەر.

v.t. (۱) بە گیرە قایم کردن یا بەستنەوە. (۲) بەستنەوە؛ قەتیس کردن؛ ڕێگرتن. (۳) لێخوڕین (ئوتومبیل).

adj. (۱) قەتیس؛ بەستراوە؛ ڕێ لێ گیراو. (۲) ناخوێندرێتەوە (دەستنووس).

cramp one's style, [Slang], باری ژیان تێکدان؛ دەست بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن‌و بەستنەوەی کارامەیی و لێهاتوویی ناسایی کەسێک.

cramped (krampt), *adj.* (۱) (ا) تەنگەبەر؛ تەسک؛ پڕو تەسک.
(ب) مێشک تەسک. (۲) ناخوێندرێتەوە لەبەر پڕی نووسینەکەو کەمی جێگە (دەستنووس): *(~ handwriting)*.

crampfish (kramp′fish′), *n.* ماسییەکە تەزووی کارەبایی لێوە دەردەچێت (هەروەها پێشی دەووترێ: " electric ray " ، " torpedo fish ").

crampon (kram′pən), *n.* (۱) قولاپ (بۆ بەرزکردنەوەی قورسایی).
(۲) بزماری بنی پێڵاو (بۆ نەخلیسکان لەسەر سەموڵ).

crampoon (kram-pōōn′), *n.* = crampon.

cranberry (kran′ber′i, kran′bĕr-i), *n.* (۱) تووترک.
(۲) ڕووەکی تووترک.

crane (krān), *n.* (۱) قونگ. (۲) هەرچ باڵندەیەک کە لە قونگ بچێت (وەک شێنەشاهۆ). (۳) کرەین؛ مەکینەی بەرزکەرەوە (خانووسازی).

v.t. (۱) بەرزکردنەوە بە ئامێری " کرەین " .
(۲) مل درێژکردن‌و بەرزکردنەوە بۆ باشتر بینینی دیمەنێک.

v.i. (۱) مل بەرزکردنەوەو درێژکردن بۆ باشتر بینینی دیمەنێک.
(۲) سڵ کردنەوە؛ دووڵی کردن.

crane's-bill, cranesbill (krānz′bil′), *n.* سارەزنیای کێوی.

cranial (krā′ni-əl), *adj.* کاسەسەری؛ کەللەسەری؛ هی کەللەی سەر.

craniate (krā′ni-it), *adj.* کاسەسەردار (وەک گیانداری شیردەر، باڵندە، ماسی‌و خشۆک).

n. گیاندارێک کە کاسەی سەری هەبێت.

craniology (krā′ni-ol′ə-ji), *n.* کاسەی سەر زانی: زانستی- لێکۆڵینەوەی کاسەی سەر بەتایبەتی هی مرۆڤ تایبەخۆکانیان‌و جیاوازی قەوارەو شێوەیان.

craniometer (krā′ni-om′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی کاسەی سەر.

craniometry (krā′ni-om′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی کاسەی سەر.

craniotomy (krā′ni-ot′ə-mi), *n.* نەشتەرگەری کاسەی سەر.
cranium (krā′ni-əm), *n.* کاسەی سەر: کەللەسەر.
crank (kraŋk), *n.* (۱) هەندل (ئوتومبیل). (ب) دەسك. (۲) خولخولیتی؛ هەوەسکاری؛ هەوەسبازی. (۳) کردەوە یا بیرێکی سەیرو نائاسایی. (٤) [Colloq.]، کەسێکی سەیر (خوو، کردەوە، بیروباوەڕ). (٥) [Colloq.]، کەسێکی تەنگەجیکلانەو تووڕەوتڕۆو بەسکالا.
v.t. (۱) هەندل لێدان؛ سلف لێدان (ئوتومبیل)؛ ئوتومبیل خستنەگەڕ بە هەندل یا سلف لێدان. (۲) وەك هەندل لێکردن؛ بادان و خاوروخێچ کردن. (۳) هەندل پێدان.
v.i. (۱) هەندل لێدان؛ خستنەگەڕی ئوتومبیل بە هەندل لێدان. (۲) [Obs.]، بادان و خاوروخێچ کردن.
crank (kraŋk), *adj.* (۱) لەوانەیە وەرگەڕێت لەبەر شلۆقی (بەلەم). (۲) شلۆق.
crank (kraŋk), *adj.* [Dial.], بەکەیف، وورپاو کەیف خۆش.
crankcase (kraŋk′kās′), *n.* سندوقی شەفت (مەکینەی ئوتومبیل).
crankshaft (kraŋk′shaft′, kraŋk′shäft′), *n.* شەفت (مەکینەی ئوتومبیل)
cranky (kraŋ′ki), *adj.* (۱) تەنگەجیکلانەو تووڕەوتڕۆو بەسکالا. (۲) سەیر (مرۆڤ بە کردەوە، خوو، یا بیروباوەڕ). (۳) [Dial.]، شل؛ لە گێڕ چووەتە دەرەوە. (ب) خراپ؛ شکاو. (٤) خاوروخێچ. (٥) شلۆقەو لەوانەیە وەرگەڕێت (بەلەم).
-crankily *(adv.)*; **crankiness** *(n.)*.
cranny (kran′i), *n.* درز (دیوار، بەرد)؛ قلیش؛ تلیش.
crap (krap), *n.* (۱) جۆرە قومارێکە بە دوو زار دەکرێت. (۲) زار (وشەیەکی خراپ لەم قومارەدا). (۳) [Vulgar]، گوو؛ پیسایی. (٤) [Vulgar Slang]، قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ وپووچ. (٥) [Vulgar Slang]، شتێکی بێ فەر.
crap out, (۱) زارێکی خراپ بۆ هاتن لە قوماری " کراپس " دا. (۲) [Slang]، ژێرکەوتن؛ نشوستی هێنان.
crape (krāp), *n. Also* crepe, (۱) قوماشێکی تەنکی کرژ (خوری، کەتان، وریسم). (۲) شریتێکی ڕەش لەم جۆرە قوماشە کە دەبەسترێت بە باڵەوە لەکاتی شیندا.
crapehanger (krāp′haŋ ̄er), *n.* کەسێکی ڕەشبین.
crape myrtle, دارێکی بچووکە گوڵی سوورو سپی و پەمەیی دەگرێت.
crappie (krap′i), *n. Also* croppie, جۆرە ماسییەکە.
craps (kraps), *n.pl.* کراپس قومارێکە بە دوو زار دەکرێت.
crapshooter (krap′shoōt ̄er), *n.* قومارکەری " کراپس " (ووشەی پێشوو سینە).
crapulence (krap′yoo-ləns), *n.* (۱) نەخۆش کەوتنێك کە لەئەنجامی زۆر خواردن یا زۆر خواردنەوەوە بێت. (۲) خواردن یا خواردنەوەی زۆرو لە ڕادە بەدەر
-crampulent *(adj.)*; crampulous *(adj.)*.
crash (krash), *v.i.* (۱) کەوتن، کەوتنەخوارەوە، یا لێکدان بە دەنگێکی زل و شکان یا وورد وخاش بوون؛ وەرگەڕان (ئوتومبیل). (۲) دەنگێکی گەورە پەیدابوون لەکاتی شکان یا کەوتنەخوارەوەدا؛ ڕووخان و دەنگێکی گەورە پەیدابوون؛ هاڕەهاتن. (۳) بزووتنەوە بە دەنگێکی زلەوە. (٤) کەوتنەخوارەوەو شکان یا وورد وخاش بوون (فڕۆکە)؛ نیشتنەوەی تووندوتیژو هەندێك زیان لێکەوتن (فڕۆکە). (٥) هەڕەس بردن یا ڕووخانی بەپەلە (بازرگانی): *(Their business ~ed.)*.
v.t. (۱) شکاندن، لێکدان، خستنەخوارەوە، یا وورد وخاش کردن (ئوتومبیل، فڕۆکە). ۲) پێداکردن بە دەنگێکی بەرز. (۳) وورد وخاش کردن؛ شەق پێ بردن. (٤) [Colloq.]، خۆداکوتان لە ناهەنگێکدا بەبێ بانگ کردن؛ بەزۆر چوونە تیاترۆ یا سینەمایەکەوە بەبێ بلیت: *(We ~ed the party.)*.
n. (۱) هاڕە؛ شەقە؛ تەقە؛ تەپەیەکی زل. (۲) لێکدان، شکان، یا کەوتنەخوارەوە (ئوتومبیل، فڕۆکە)

(۳) ژێرکەوتنێکی پەلە (بازرگانی)؛ هەڕەس بردن یا ڕووخانێکی پەلەو چاوەڕوان نەکراو (باری ئابووری وواڵات، بازرگانی).
adj. [Colloq.]. بە پەلەو هەموو هێزو توانایەکەوە (بۆ کردن و سەرکەوتنی کارێك): *(a ~ course; a ~ program to build highways)*.
crash (krash), *n.* قوماشێکی زبر.
crash dive, خۆ نوقوم کردنێکی بە پەلەو ناکاوی ژێردەریایی‌یەك (بۆ دەربازبوون لە هێرشی دوژمن).
crash-land (krash′land′), *v.t.* نیشتنەوەی فڕۆکەیەك بە پەلەو لەناکاوییدا و گەلێك جار تێك‌وپێکدانی.
crass (kras), *adj.* (۱) کەڕو نەفام؛ هیچ نەزان و کەرتێی تەواو. (۲) [Rare]، زبر؛ نەستوور. (۳) تەواو: *(~ ignorance)*.
-crassly *(adv.)*; **crassness** *(n.)*.
crassitude (kras′ə-tōōd′, kras′ə-tūd′), *n.* کەرتێی و نەزانی؛ زۆر کەڕی و نەفامی.
-crat (krat), پاشگرێکە بەمانای: (۱) پاڵپشتکەری ڕژێمێك یا ڕێبازێکی ڕامیاری و فەلسەفی: *(democrat)*. (ب) ئەندامی پارتێکی کۆمەڵایەتی: *(aristocrat)*.
cratch (krach), *n.* [Dial.], ئاخور.
crate (krāt), *n.* (۱) سندوقی تەختە یا سەبەتە (بۆ گواستنەوەی شتی فڕۆتەنی یا عەمارکردنی). (۲) ئەو شتومەکەی دەکرێتە سندوقێکی وەهاوە (۳) [Slang]، ئوتومبیل یا فڕۆکەیەکی کۆن و پەککەوتە.
v.t. شتومەك خستنە ناو سندوقێکی تەختەی وەهاوە.
crater (krā′tər), *n.* (۱) چاڵایی دەمی ئاگرفڕێن یا قەڵبزەیەکی گەرم. (۲) چاڵێك کە لە تەقینەوەی بۆمباوە لە زەویدا دروست دەبێت؛ چاڵ؛ چاڵایی. (۳) دەفری تێکەڵاوکردنی شەراب لە یۆنانی کۆندا.
craunch (kränch, krônch), *v.t. & v.i.* = crunch.
cravat (krə-vat′), *n.* (۱) ملپێچ؛ ملبەند. (۲) بۆینباخ.
crave (krāv), *v.t.* (۱) بێزووبێوەکردن؛ تامەزۆبوون؛ زۆر حەزلێکردن (۲) پاڕانەوە.
v.i. بێزووکردن؛ تامەزۆبوون.
craven (krā′vən), *adj.* ترسنۆك؛ بێ غیرەت.
n. کەسێکی ترسنۆك یا بێ غیرەت.
cry craven, خۆ بەدەستەوەدان.
craving (krāv′iŋ), *n.* بێزوو؛ حەز یا ئارەزوویەکی ئێجگار زۆر.
craw (krô), *n.* (۱) چیکلانەی باڵندە. (۲) گەدەی گیاندار.
to stick in the (or one's) craw, بەدڵ نەبوون؛ پەسەندنەکردن.
crawfish (krô′fish′), *n. Also* crayfish, گیاندارێکی بچووکی ئاوی قاوغداره لە کوللەی ئاو دەچێت.
v.t. [Colloq.]. (~ **out**), خۆکشانەوە.
crawl (krôl), *v.i.* (۱) بە خشکە ڕێشتن (مار، کرم)؛ خشان بەسەر زەویدا. (۲) گاگۆڵکێ کردن؛ بە قنگەخشکێ ڕێشتن. (۳) زۆر بە هێواشی ڕێشتن (کات). (٤) مێرووڵەکردن (قاچ؛ دەست، ڕان... هتد). (٥) سەرشۆڕکردن؛ بە سەرشۆڕی جووڵانەوە. (٦) مەلەکردن لە کونجێکی تەیمان کراودا لە تەنکاوێکدا (ئەم تەیمان کردنە بۆ گرتنی ماسی و جلە دەکرێت).
n. (۱) خشان؛ بە خشکەیی ڕێشتن. (۲) گاگۆڵکێ؛ قنگەخشکێ. (۳) باسکەمەلە.
crawl (krôl), *n.* کونجێکی تەیمان کراو لەناو تەنکاوێکدا بۆ گرتنی جلەو ماسی.
crayfish (krā′fish′), *n.* گیاندارێکی بچووکی ئاوی قاوغداره لە کوللەی ئاو دەچێت.
crayon (krā′ən, krā′on), *n.* (۱) پێنووسی بۆیە؛ قەڵەمی بۆیە. (۲) نیگاری پێنووسی بۆیە.
v.t. وێنەکێشان بە پێنووسی بۆیە.
craze (krāz), *v.t.* (۱) شێت کردن؛ مێشك تێکدان.

(۲) درزی بچووك كردنه گۆزه‌ودیزه‌وه.

v.i. (۱) شێت بوون؛ مێشك تێكچوون.
(۲) درزی بچووك تی بوون (گۆزه‌ودیزه).

n. (۱) ئێجگار زۆر حەزلێكردن یا شێت بوونی خەڵك بۆ شتێك كه بووبێت به باو: ***(Jogging or running is the latest ~ .)***
(۲) مۆده؛ مۆده‌یه‌كی سه‌رده‌می؛ خولیا.
(۳) درزێكی بچووك له گۆزه‌ودیزه‌دا.

crazed (krāzd), *adj.* (۱) شێت (۲) شێت‌وشه‌یدا؛ دێوانه.
(۳) درزی بچكۆله‌دار (گۆزه‌ودیزه).

craziness (krā′zi-nis), *n.* شێتی؛ بێ مێشكی؛ دێوانه‌یی.

crazy (krā′zi), *adj.* (۱) شێت؛ بێ مێشك.
(۲) [Colloq.]، شێت‌وشه‌یدا؛ دێوانه: ***(He is ~ about her.)***
(۳) درزاوی؛ درز تی بوو؛ په‌پووت؛ شلۆق.

-crazily *(adv.).*

like crazy, [Colloq.], زۆر به‌جۆشه‌وه و به په‌له‌و به‌په‌ی ووزه‌و توانا‌وه: ***(He is working like crazy.)***

crazy bone, ئێسقانی ئانیشك
crazy quilt, لێفه‌ی هه‌مه‌ڕه‌نگ‌و په‌ڵه‌ڵاوی.
crazyweed (krā′zi-wēd´), *n.* پووه‌كێكی ژه‌هراوی‌یه (كه ئاژه‌ڵ ده‌یخوات ژه‌هر ایڵی ده‌دات).

creak (krēk), *v.i. & v.t.* جیره‌جیركردن؛ جیره‌جیرهاتن؛ قرچه‌قرچ كردن. ***n.*** جیره‌جیر؛ جیره؛ قرچه.

creaky (krēk′i), *adj.* (۱) جیره‌جیركه‌ر.
(۲) په‌پووت (خانوو، پرد)؛ كۆن‌و جیره‌جیركه‌ر (ده‌رگا).

-creakily *(adv.)*; **creakiness** *(n.).*

cream (krēm), *n.* (۱) سه‌رتۆزێ؛ قه‌تماغه‌ی شیر؛ قه‌یماغ؛ شیری خه‌ست.
(۲) خوارده‌مه‌نی‌یه‌كه كه له سه‌رتۆزێ دروستكرابێت یا وه‌ك سه‌رتۆزێ خۆی گرتبێت: ***(ice ~)*** . (۳) كرێم: ئارایشتێكه له ده‌موچاو ده‌درێت.
(٤) خواردنه‌وه‌یه‌كی سه‌رخۆشكه‌ری خه‌سته.
(٥) باشترین به‌شی شتێك؛ سه‌رتۆزێ (مه‌جان): ***(These students are the ~ of the crop.)***
(٦) ڕه‌نگی سپی زه‌ردباو؛ ڕه‌نگی شیری.

adj. (۱) تایبه‌تی به سه‌رتۆزێ؛ له سه‌رتۆزێ دروستكراو.
(۲) وه‌ك سه‌رتۆزێ خۆی ده‌گرێت؛ وه‌ك كرێم خۆی ده‌گرێت.
(۳) سپی زه‌ردباو.

v.i. سه‌رتۆزێ به‌ستن؛ سه‌رتۆزێ گرتن.

v.t. (۱) سه‌رتۆزێ لابردن یا گرتنه‌وه. (۲) باشترین به‌ش یا چێن لابردن.
(۳) (۱) شیری زۆر خه‌ست تێكردن (قاوه، چا).
(ب) به شیری خه‌ست لێنان (چێشت).
(٤) تێكهه‌ڵدان‌و گرتنه‌وه‌ی شتێك تا وه‌ك شیری خه‌ستی لێ دێت.
(٥) سه‌رتۆزێ به‌ستن به شیر.

cream cheese, په‌نیرێكی نه‌رمه وه‌ك قه‌یماغ وایه.
cream-colored (krēm′kul ̄erd), *adj.* سپی زه‌ردباو؛ شیری (ڕه‌نگ).

creamer (krēm′ēr), *n.* (۱) سوراحی یا ده‌فرێكی زۆر بچووك بۆ شیری خه‌ست تێكردن (۲) نامێری جیاكردنه‌وه‌ی سه‌رتۆزێ له شیر.
(۳) به‌فرگره‌یه‌كه شیری تێ ده‌خرێت بۆئه‌وه‌ی سه‌رتۆزێ ببه‌ستێت.

creamery (krēm′ēr-i), *n.* (۱) كارگه‌ی شیره‌مه‌نی؛ كارگه‌ی پاكژ- كردنی شیر و دروستكردنی په‌نیرو كه‌ره. (۲) فرۆشگای شیره‌مه‌نی.
(۳) شوێنی دانانی شیر بۆ قه‌تماغه بەستن.

creamy (krēm′i), *adj.* (۱) پڕ له سه‌رتۆزێ؛ چه‌ور.
(۲) وه‌ك سه‌رتۆزێ وایه له خۆگرتن‌و ڕووانه‌تدا.
(۳) سپی زه‌ردباو؛ شیری (ڕه‌نگ).

crease (krēs), *n.* (۱) خه‌تی پانتۆڵی له‌ئوتودراو؛ خه‌تی جل‌وبه‌رگی قه‌د كراو. (۲) چرچ‌ولۆچ (جل‌وبه‌رگ).

(۳) هێڵی ناو گۆڕه‌پان (یاری " كریكێت " و " هۆكی ") .

v.t. (۱) ئوتوكردن یا قه‌دكردن‌و خه‌ت تێدا په‌یداكردن (جل‌وبه‌رگ).
(۲) چرچ‌ولۆچ كردن. (۳) ڕووشاندن به گوللە؛ به‌ئاسته‌م بریندارکردن به گوللە.

v.i. چرچ‌ولۆچ بوون؛ هێڵ تێكه‌وتن (به ئوتوكردن یا قه‌دكردن).
-creasy *(adj.).*

create (krē-āt′, kri-āt′), *v.t.* (۱) هێنانه جیهانه‌وه؛ هێنانه بوون؛ گیان به به‌ردا كردن. (۲) دامه‌زراندن؛ دروستكردن. (۳) داهێنان.
(٤) دروستكردن؛ بوون به هۆ: ***(It ~d a lot of problems for him.)*** .

creatine (krē′ə-tēn´, krē′ə-tin), *n. Also* **creatin,** كریاتین: ماددەیەكی سپی بلووری‌یه (له تێشووی ماسولكه‌ی گیاندار بڕیڕه‌دارەكاندا هه‌یه).

creation (krē-ā′shən, kri-ā′shən), *n.* (۱) هێنانه جیهانه‌وه؛ هاتنه بوونه‌وه؛ هاتنه جیهانه‌وه؛ په‌یدابوون.
(۲) دروستكردن؛ دامه‌زراندن. (۳) داهێنان؛ دۆزینه‌وه؛ داهاتن.
(٤) جیهان؛ جیهان‌و هه‌موشتێكی ناوی.
(٥) شتێكی تازه داهێنراو یا تازه دۆزراوه.

the Creation, دروستكردنی جیهان له‌لایه‌ن خوداوه؛ دروستبوونی جیهان.

creationism (krē-ā′shən-iz′m, kri-ā′shən-iz′m), *n.* – (۱) بیروباوه‌ڕێكه ده‌ڵێت: خودا هه‌موو گیاندارو شتێكی سه‌ر زه‌وی دروستكردووه و هه‌ر له‌خۆیانه‌وه یا له‌ئه‌نجامی گۆڕینداو په‌یدا نه‌بوون (ئاین).
(۲) بیروباوه‌ڕێكه ده‌ڵێت: خودا گیان ده‌كات به به‌ری هه‌موو نا‌ده‌میزادێكدا كه له‌دایك ده‌بێت.
-creationist *(n.).*

creative (krē-ā′tiv, kri-ā′tiv), *adj.* داهێنه‌ر؛ خاوەن بیر؛ دانا؛ به‌هره‌دار.
-creatively *(adv.)*; **creativeness** *(n.).*

creativity (krē ̄ā-tiv′ə-ti), *n.* توانای داهێنان هه‌بوون؛ داهێنان؛ به‌هره‌داری؛ دانایی.

creator (krē-ā′tēr, kri-ā′tēr), *n.* (۱) داهێنه‌ر؛ دروستكه‌ر.
(۲) [C-]، خودا؛ یه‌زدان؛ كردگار.

creature (krē′chēr), *n.* (۱) دروستكراوێك (زیندوو یا نازیندوو).
(۲) زیندەوەر؛ بوونه‌وەر؛ گیاندار، به‌تایبه‌تی: (ا) وولاخ یا ئاژەڵ.
(ب) نا‌ده‌میزاد (له‌ڕووی سووكی، به‌زەیی، یا خۆشه‌ویستی‌یه‌وه به‌كاردێت).
(۳) جانەوەر؛ ده‌عبا. (٤) ده‌سكه‌لا؛ دارده‌ست؛ كه‌سێك كه چاوبه‌ره‌وژێری كه‌سێكی تر بێت بۆ هه‌موو سه‌ركه‌وتنێكی‌و شتێك كه هه‌یه‌تی‌و هه‌میشه‌ش له‌ژێر ڕكێفیدا بێت.

the creature, ویسكی یا خواردنه‌وه‌یه‌كی سه‌رخۆشكه‌ری تر (له‌ڕووی گاڵته‌وه).

creature comfort, شتی ئاسوده‌به‌خش (خوارده‌مه‌نی، جل‌وبه‌رگ، شوێنی حه‌وانه‌وه... هتد).

crèche (krāsh, kresh), *n.* (۱) وێنه یا ئه‌ووزه‌ی ئه‌و ته‌ویله‌یه‌ی كه حه‌زره‌تی مه‌سیحی تێدا له‌دایك بووه. (۲) دایه‌نگه؛ شوێنی چاودێری كردنی منداڵان. (۳) نه‌خۆشخانه یا په‌ناگای منداڵی زۆل.

credence (krē′d ̄ns), *n.* (۱) بڕوا؛ باوەڕ؛ بڕواپێكردن: ***(Give no ~ to rumors.)***
(۲) بڕوانامه: ***(a letter of ~)*** .
(۳) خوانی شێوی خودایی (كڵێسه).

credendum (kri-den′dəm), *n.* بڕوا (ئاین).

credential (kri-den′shəl), *n.* (۱) بڕواپێدەر.
(۲) (*pl.*)، بڕوانامه (باڵیۆز، نوێنه‌ر، داواكاری كارێك... هتد)؛ به‌ڵگه‌نامه؛ پێناس؛ ئه‌واڵه.

credenza (kri-den′zə), *n.* (۱) دۆڵابی په‌رتووك‌و شتی وه‌ها.
(۲) خوان.

credibility (kred´ə-bil′ə-ti), *n.* بڕوا؛ بڕوا پێ بوون؛ بڕواپێكردن؛

باوەڕ پێ بوون؛ جێی بڕوابوون.

credible (kred′ə-b'l), *adj.* جێی بڕوایە؛ بڕوای پێ دەکرێت؛ باوەڕپێکراو؛ دەچێتە مێشکەوە.

credit (kred′it), *n.* (١) بڕوا؛ باوەڕ (٢) جێی بڕوابوون؛ بڕوا پێ بوون. (٣) ناوبانگ؛ ناوی باش؛ ناو. (٤) بایەخ. (٥) ستایش. *(He deserves ~ for telling the truth.)* . (٦) جێی شانازی: *(He is a ~ to his nation.)* . (٧) *(pl.)*، دان نان بە بەشدارییوونی ئەوانەی دەستیان هەبووە لە هێنانەدی شتێکدا (وەک فیلمی سینەما). (٨) مایە؛ سەرمایە؛ ئەو دراوەیە کە ماوە لە حسابی کەسێکدا لە بانقدا. (٩) قەرز؛ قەرزوقۆڵە؛ قەرزکاری: *(He never buys on ~ .)* . (١٠) ئەو بەشەی قەرزێک کە دەدرێتەوە یا دراوەتەوە. (١١) (ا: وانەکانی کۆرسێک کە قوتابی لە زانکۆدا دەیخوێنێت و نمرەی لەسەر وەردەگرێت (ب) تۆمارکردنی ئەو کۆرسانەی کە قوتابی تەواوی کردووە لە بڕوانامەکەیدا

credit one with, (١) بڕواپێکردن. (٢) جێی شانازی بوون؛ جێی شانازی پێوەکردن بوون. *v.t.* (٣) ستایش کردن؛ چاکە ووتن. (٤) لە قەرز دەرکردن؛ لە حسابی کەسێک دەرکردن (بانق). (٥) تۆمارکردنی کۆرسی تەواوکراو لە بڕوانامەی قوتابیەکدا. شتی چاکە خستنەپاڵ.

do credit to, جێی شانازی بوون

give credit to, (١) بڕواپێکردن؛ هەق پێدان. (٢) ستایش کردن

give one credit for, هەق پێدان؛ ستایش کردن بۆ کردەوەیەکی باش.

letter of credit, باوەڕنامەی دارایی (بانق).

on credit, بە قەرز

to one's credit, جێی شانازی بوون بۆ کەسێک.

creditable (kred′it-ə-b'l), *adj.* (١) جێی شانازی یا ستایشە (٢) دەتوانرێت بدرێتە پاڵ کەسێک یا لایەک.

credit line, (١) ناوبردن یا دان نان بە بەشداربوونی کەسێک لە کارێکدا (فیلمی سینەمایی، دەنگوباس و ووتاری پۆژنامە). (٢) ڕادەی ئەوپەڕی قەرز کە دەدرێت بە کەسێک یا دەزگایەک. (هەروەها پێی دەووترێ " line of credit ") .

credit card, کارتی قەرز

creditor (kred′i-tēr), *n.* خاوەن قەرز؛ قەرزدەر

credit union, کۆمەڵەیەکی هەرەوەزی قەرزکاری: کۆمەڵەیەکی هەرەوەزییە قەرز دەدات بە ئەندامەکانی بە قازانجێکی کەم

credo (krē′dō, krā′dō), *n.* بڕوا؛ باوەڕ؛ بیروباوەڕ.

credulity (krə-dōō′lə-ti, krə-dū′lə-ti), *n.* خۆشباوەڕیی؛ ساویلکەیی.

credulous (krej′oo-ləs), *adj.* خۆشباوەڕ؛ ساویلکە.

creed (krēd), *n.* (١) بیروباوەڕی ئایینی. (٢) بڕوا؛ پێنیان.

creek (krēk, krik), *n.* (١) جۆگە؛ جۆگەلە؛ چەم. (٢) کەنداوێکی تەسک یا بچووک.

creel (krēl), *n.* (١) زەمیلەی ماسی گر (کە ماسی گیراوی تێ دەکرێت). (٢) زەمیلەی ماسی گرتن: زەمیلەیەکە ماسی و گوێچکەماسی پێ پاوەدەکرێت. (٣) چوارچێوەی ڕاگیرکەری خولخولۆکەی ڕستن.

creep (krēp), *v.i.* (١) خشان؛ بەسەر سکدا خشان؛ بەسەر زەویدا خشان. (٢) بە هێواشی جووڵانەوە؛ لەسەرخۆ بزووان. (٣) بەزییەوە یا بەترسەوە بزووان. (٤) (~ up)، پەیدابوون و پەرەسەندنی بەرەبەرە و بەبێ سەرنج ڕاکێشان. (٥) کرژبوون (لەش). (٦) مێرووڵەکردن (پێست، لەش). (٧) هەڵگەڕان بە دیوار، یا شتی تردا (ڕووەک). (٨) خوارپوون (کانزا).

creep one the creeps, [Colloq.], (١) خشان؛ بەسەر سکدا خشان. (٢) جووڵانەوەیەکی لەسەرخۆ یا بەترسەوە. *n.* (٣) [Slang]، کەسێکی پیس و بۆگەن و بێ نرخ. قێزلێهاتنەوە و ترس لێ نیشتن و

قێن هەڵسان.

make one's flesh creep, بوون بە هۆی ترس لێ نیشتن و قێزلێهاتنەوە وەک ئەوەی جانەوەر بەسەر پێستدا بخشێت یا لەش مێرووڵە بکات.

creeper (krēp′ēr), *n.* (١) خشۆک (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەک). (٢) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەر بە دیواردا یا بەسەر زەویدا خشاو. (٣) باڵندەیەکی خشاو بەسەر داردا (بەمەبەستی بژێوی). (٤) ئامێرێکی قوڵاپداره بنی ئەستێڵ و گۆمو دەریاچەی پێ هەڵدەکەنرێت. (٥) *(pl.)*، ئاڵێکی بزماراویە دەدرێت لە بنی پێڵاو بۆ نەخلیسکان. (٦) ئامێری گواستنەوەی شت بۆ مەکینەیەک یا لە بەشێکی مەکینەکەوە بۆ بەشێکی تری. (٧) *(pl.)*، بەرگی یەک پارچەی سەرتاپای منداڵ.

creepy (krēp′i), *adj.* (١) خشۆک. (٢) پیس و بۆگەن و ترسناک.

creese (krēs), *n.* خەنجەرێکی دەم لووڵ مالیزییە.

cremate (krē′māt, kri-māt′), *v.t.* سووتاندن (لاشەی مردوو لەبری ناشتنی).

cremation (kri-mā′shən), *n.* سووتاندنی لاشەی مردوو لەبری ناشتنی.

cremator (krē′mā-tēr, kri-mā′tēr), *n.* (١) سووتێنەری لاشەی مردوو (مرۆڤ). (٢) فڕنی تێدا سووتاندنی لاشەی مردوو. (٣) کووڕە یا ناگردانی زبڵ و پاشەڕۆک سووتاندن.

crematorium (krē′mə-tôr′i-əm, krem′ə-tō′ri-əm), *n.* = crematory.

crematory (krē′mə-tôr′i, krem′ə-tō′ri), *n.* (١) کووڕە یا فڕنی تێدا سووتاندنی لاشەی مردوو. (٢) خانوویەک کە فڕنێکی ڕەهای تێدابێت. *adj.* تایبەتی بە سووتاندنی لاشەی مردوو.

crème de cacao, خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری شیرینە تامی کاکاو دەدات.

crème de la crème, سەرتوێژی سەرتوێژ، واتە هەرە باشترین یا باشترینی باشترین.

crème de menthe, خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری شیرینە تامی نەعنا دەدات.

crenate (krē′nāt), *adj.* دانەدار یا گرنج گرنج (گەڵا): *(a ~ leaf)* .

crenation (kri-nā′shən), *n.* دانەداری؛ گرنج گرنجی.

crenature (kren′ə-chēr, krē′nə-chēr), *n.* (١) گرنج گرنجێیەک. (٢) گرێ (گەڵای گرنج گرنجاوی).

crenel, crenelle (kren′'l), *n.* بۆشایی یا کونی سەر تارمەیەک کە وەک سەنگەر بەکاردەهێنرێت و تەقەی لێوە دەکرێت.

crenelate, crenellate (kren′'l-āt′), *v.t.* بۆشایی یا کون هێشتنەوە لە تارمەیەکدا کە وەک سەنگەر بەکاردەهێنرێت و تەقەی لێوە دەکرێت. -crenelation, crenellation *(n.)*.

crenulate (kren′yoo-lit, kren′yoo-lāt′), *adj.* دانەدار یا گرنج گرنجاوی (گەڵا، گوێچکەماسی).

crenulation (kren′yoo-lā′shən), *n.* (١) دان؛ گرنج (٢) گرنج گرنجاوێتی؛ دانەداری.

Creole (krē′ōl), *n.* (١) دانیشتوویەکی بنەچەیی دوورگەکانی هیندی ڕۆژئاوا، ئەمەریکای ناوەڕاست، بەشێک لە ئەمەریکای باشوور، یا ویلایەتەکانی وواڵتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکای سەر کەنداوی مەکسیک. (٢) کەسێک کە لە بنەچەی فەرەنسی یا ئیسپانی بێت و لە ئەمەریکا لەدایک بووبێت. (٣) [c-]، کەسێک کە لە بنەچەی قولەڕەش بێت و لە ئەمەریکا لەدایک بووبێت. (٤) کەسێک کە لە بنەچەی دانیشتووە فەرەنسییە کۆنەکانی ویلایەتی " لویزیانا " بێت. (٥) ئەو زمانە فەرەنسییەی ئەم جۆرە کەسانە ووتوێژی پێ دەکەن. (٦) دانیشتوویەکی ویلایەتی " لویزیانا " لە بەشی هەرە خوارەوەی وواڵتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا. (٧) کەسێک لە بنەچەی دانیشتووە نیسپانییە کۆنەکانی ویلایەتی " تەکساس " بێت. (٨) [c-]، کەسێکی دووڕەگ کە ڕەگێکی قولەڕەش بێت.

creosol (krē′ə-sōl′, krē′ə-sol′), *n.* شلەیەکی چەوری بێ ڕەنگی

تیژە بۆ دەرمان بەکاردێت (کیمیا)

creosote (krē′ə-sōt´), *n.* شلەیەکی چەوری پڕوونی بۆن تیژە بۆ دەرمانو پاراستنی تەختەو دار بەکاردەهێنرێت.

crepe, crêpe (krāp), *n.* (۱) قوماشێکی تەنکی ژاکاوی ناوریشم، کەتان، یا خوری. (۲) پارچەیەک قوماشی ڕەشی وەها کە بە قۆڵەوە دەبەسترێت لە شیندا (۳) پارچە کاغەزێکی تەنکی ژاکاو (هەروەها: **crepe paper**).

crepitant (krep′ə-tənt), *adj.* تەقەتەقکەر؛ قرچەقرچکەر.

crepitate (krep′ə-tāt´), *v.i.* تەقەتەق کردن؛ قرچەقرچ هاتن. **-crepitation** *(n.).*

crept (krept), *past tense of* **creep.**

crepuscle (kri-pus′l), *n.* تاریک‌و لێل؛ تاریک‌و ڕوون.

crepuscular (kri-pus′kyoo-lĕr), *adj.* (۱) تاریک‌و لێلی؛ لێل؛ ناڕوون. (۲) شەوەکی؛ بە شەو هوشیاربوونەوەو چالاک بوون (جانەوەر).

crescendo (krə-shen′dō, krə-sen′dō), *adj. & adv.* بەرەبەرە بەرزبوونەوە لەرووی دەنگو جۆش‌و توندوتیژی‌یەوە (ئاوازی مۆسیقا).

n. بەرەبەرە بەرزبوونەوەی دەنگو جۆش‌و توندوتیژی ئاوازی مۆسیقا.

crescent (kres′ənt), *n.* (۱) هانگی یەک شەوە؛ هانگی تازە. (۲) شتێک کە شێوەی لە دەمەداس یا هانگی تازە بچێت (پیزە خانوو). (۳) دروشمی تورکیا. (٤) (ا) هێزو دەسەڵاتی تورکی. (ب) هێزو دەسەڵاتی ئیسلام.

adj. (۱) [Poetic]، پەرەسەندوو؛ گەشەکردوو. (۲) دەمەداسی؛ کەوانەیی.

cress (kres), *n.* تەرەتیزە.

cresset (kres′it), *n.* چرا؛ مەشخەڵ؛ دەفرێکە نەوتی تێ دەکرێت‌و بە دار یا دیوارێکدا هەڵدەواسرێت‌و دادەگیرسێت وەک چرا.

crest (krest), *n.* (۱) پۆپنەی کەڵەشێر؛ کڵاوە (۲) پەرێک یا دروشمێک کە دەکرێت بە کڵاوێکدا. (۳) کڵاو. (٤) مۆر؛ دروشم. (٥) (ا) سەرتوێژ. (ب) تەوقەسەر (چیا، گرد)؛ لێوار؛ تیرە. (ج) ئەوپەڕی بەرزی یا سەرکەوتن (٦) (ا) ڕەپەی مل (ئەسپ، شێر). (ب) یاڵی ئەسپ‌و ماین یا شێر. (۷) بەرزایی ئیسقانێک. (۸) [Archaic]، نازایی؛ شانازی.

v.t. (۱) ڕازاندنەوە بە پۆپنە، کڵاوە، یا پەڕ. (۲) خستنەسەر سەر. (۳) بەرزبوونەوەو گەیشتنە تەوقەسەر یا لێوار (ڕوبار).

v.i. وەک تیرە لێهاتن (شەپۆل).

crested (kres′tid), *adj.* پۆپنەدار.

crestfallen (krest′fôl′ən), *adj.* (۱) پۆپنەشکاو؛ پۆپنەخوار. (۲) غەمبار؛ بەزیو؛ پەست.

cretaceous (kri-tā′shəs), *adj.* (۱) تەباشیری؛ گەچی؛ تایبەتی بە تەباشیر یا گەچ. (۲) [C-]، تایبەتی بە چەرخی تەباشیری یا گەچی.

the Cretaceous, چەرخی تەباشیری یا گەچی (زەمینناسی).

Cretan (krē′t'n), *adj.* تایبەتی بە دورگەی " کریت " لە یۆنان‌و خەڵکەکەی‌و کلتوورەکەی.

n. دانیشتوویەکی دورگەی " کریت " ؛ کریتی.

cretin (krē′tin), *n.* (۱) کەسێک کە نەخۆشی‌یەکی زگماکی هەبێت کە بریتی‌یە لە کارنەکردنی لووی دەرەقی کە دەبێتە هۆی گەشەنەکردنی مێشک‌و لەش. (۲) کەسێکی کەر یا بن مێشک.

cretinism (krē′tin-iz′m, krē′t'n-iz′m), *n.* نەخۆشی‌یەکی زگماکی‌یە بریتی‌یە لە کارنەکردنی لووی دەرەقی کە دەبێتە هۆی بن مێشکی‌و گەشەنەکردنی لەش.

cretonne (kri-ton′, krē′ton), *n.* کریتۆن: قوماشێکی لۆکە یا کەتانی نەستووری نەخشەدارە بۆ پەردە بەکاردەهێنرێت.

crevasse (krə-vas′), *n.* (۱) درزێکی قوول بەتایبەتی لە بەستەڵەک یا یەخچاڵێکی سرووشتیدا. (۲) کون یا کەلەبەرێک لە بەستەکی قەراغ ڕوبارو جۆگەدا

v.t. درز، کون، یا کەلەبەر تێکردن.

crevice (krev′is), *n.* درز؛ قلیش؛ کون؛ کەلەبەر. **-creviced** *(adj.).*

crew (krōō), *n.* (۱) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ؛ جەماوەر. (۲) دەستەی کارگەران؛ تاقمێک کرێکار کە پێکەوە کار بکەن: *(a road ~)*. (۳) فڕۆکەوانان؛ دەستەی کارگەرانی ناو فڕۆکە یا کەشتی: *(an airplane ~)*

(٤) کەشتی‌یەوانان؛ کەشتیوان‌و کارگەرانی سەر پاپۆڕێک جگە لە ئەفسەرەکان.

(٥) دەستەی سەوڵ لێدەران کە لە هەشت کەس پێکدێت.

(٦) وەرزش‌و ملەمانێی سەوڵ لێدان لە زانکۆدا.

crew cut, کەللەشەک؛ سەرتاشینی سفر یا لەبندا.

crewman (krōō′mən), *n.* ئەندامی دەستەی کارگەران.

crewel (krōō′əl), *n.* پێسی باریکی خوری (نەقشکردن).

crib (krib), *n.* (۱) ئاخور. (۲) تەویلە؛ گەور. (۳) ژوور یا کوخێتەیەکی بچووکی ناقۆڵە. (٤) بێشکە؛ لانک؛ لانکە. (٥) زەمیلە. (٦) چوارچێوەیەکی دار یا ئاسن. (۷) عەمار (دانەوێلە). (۸) [Colloq.]، (ا) دزی‌یەکی بچووک. (ب) دزینی بیروباوەڕی خەڵک‌و بڵاوکردنەوەی بەناوی خۆوە. (۹) [Colloq.]، (ا) قۆپیەکردنی قوتابی (لەڕێی بەکارهێنانی پوختەی باسێک یا گۆڕینێکی دەقاودەقی هۆنراوەیەکی زمانی بێگانە لە تاقیکردنەوەدا). (ب) کاغەزی قۆپیەکردن. (۱۰) وەرەقی فڕێدراو (قومار). (۱۱) [Slang]، قەحبەخانە.

v.t. (۱) بەستنەوە؛ قەتیس کردن؛ خستنە بێشکە یا تەویلەوە. (۲) [Colloq.]، دزینی بیروباوەڕی خەڵک‌و بڵاوکردنەوەی بەناوی خۆوە. (۳) [Colloq.]، دزین. (٤) [Colloq.]، بۆڵەبۆڵ کردن.

v.i. [Colloq.], قۆپیەکردن (تاقیکردنەوە).

cribbage (krib′ij), *n.* جۆرێکە لە یاری کاغەز.

cribriform (krib′ri-fôrm´), *adj.* کون کوناوی (وەک بێژنگ)؛ کون کون.

crick (krik), *n.* ڕەقیتەی مل‌و پشت؛ ئازارێکی لەپڕی تیژ لە مل یا پشتدا.

v.t. ڕەقیتەپێکردن؛ ئازار پێ گەیاندنی ماسولکەی مل یا پشت.

cricket (krik′it), *n.* سیسرک.

cricket (krik′it), *n.* (۱) یاری " کریکێت " : یاری‌یەکە بەزۆری لە نینگلتەرە باوە بە تۆپ‌و گەڵاکوتک دەکرێت. (۲) [Colloq.]، ڕەفتاری ناسک‌و پەسەندو جوان؛ یاری کردن بەبن گزی کردن؛ گیانی وەرزشی.

v.i. یاری " کریکێت " کردن.

cricket (krik′it), *n.* تەپڵەکێکی نزمی بچووکە قاچی دەخرێتە سەر یاریکەری " کریکێت "

cricketer (krik′it-ĕr), *n.*

cricoid (krī′koid), *adj.* ئەلقەیی؛ خڕ.

n. کرکڕاگەیەکی خڕە لە بەشی خوارەوەی قوڕگدا.

cried (krīd), *past tense and past participle of* **cry.**

crier (krī′ĕr), *n.* (۱) گرینۆک؛ کەسێکی گریاو. (۲) جارچی دادگا. (۳) جارچی ناوشار. (٤) هاوارکەر (دەستگێڕ، چەرچی)؛ فرۆشیاری هاوارکەر.

crime (krīm), *n.* (۱) تاوان؛ خوێنخۆری. (۲) گوناه.

criminal (krim′ə-n'l), *adj.* (۱) تاوانی؛ تایبەتی بە تاوان‌و سزا: *(~ law)*

(۲) تاوانبار؛ گوناهبار؛ گوناهکار.

(۳) خوێنخۆری؛ تاوانی: *(a ~ act)*.

n. کەسێکی تاوانبار، گوناهبار، یا خوێنخۆر.

criminal conversation, داوێن پیسی؛ زینا.

criminality (krim´ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) تاوانبارێتی؛ گوناهبارێتی. (۲) تاوانێک؛ گوناهێک.

-criminally *(adv.).*

criminal law, یاسای تاوان‌و سزادان.

criminalize (krim′ə-n'l-īz´), *v.t.* بە تاوان دانان‌و سزا بۆ بڕینەوە.

criminate (krim′ə-nāt´), *v.t.* (۱) تاوانبارکردن؛ گومانبارکردن.

(۲) پیشاندانی بەڵگەی تاوانباریتی. (۳) سەرزەنشت کردن.
-crimination *(n.)*; **criminatory** *(adj.)*.

criminologist (krim´ə-nol′ə-jist), *n.* تاوان‌و تاوانبارناس؛ زانای تاوان‌و تاوانبار.

criminology (krim´ə-nol′ə-ji), *n.* تاوان‌و تاوانبارناسی؛ زانستی تاوان‌و تاوانباران.

crimp (krimp), *v.t.* (۱) قەدکردن (جل‌وبەرگ). (۲) لوول کردن (قژ). (۳) لە قالب دان یا دەق پێگرتنی چەرم بەپێی پێویست.

n. (۱) (ا) قەدکردن (ب) تویّ؛ قەد. (۲) (*pl.*)، قژی لوول کراو.

put a crimp in, [Slang], پێ لێگرتن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان.

crimp (krimp), *n.* کەسێک کە خەڵک بە زۆرەملێ یا فێڵ‌وتەڵەکە دەگرێت بە سەرباز یا کەشتیوان.

v.t. خەڵک گرتن بە سەرباز یا کەشتیوان بە زۆرەملێ یا فێڵ‌وتەڵەکە.

crimple (krim′p'l), *v.t. & v.i.* چرچ‌ولۆچ کردن؛ چرچ‌ولۆچ بوون؛ ژاکاندن؛ ژاکان.

crimpy (krimp′i), *adj.* لوول (قژ) . *(~ hair)*

crimson (krim′z'n), *n.* ڕەنگی ئاڵ یا قرمزی.

adj. (۱) ئاڵ؛ قرمزی؛ سوور وەک خوێنی لووت. (۲) خوێناوی.

v.t. & v.i. ئاڵ کردن؛ ئاڵ بوون؛ سوورکردن؛ سوورِبوون.

cringe (krinj), *v.i.* (۱) کرژبوون (لە ترس یا لە نازاردا)؛ خۆکشانەوە (لە مەترسی یا نازار). (۲) کلکەلەقێ بۆ کردن؛ مەرایی بۆ کردن؛ مل بۆ شۆڕکردن.

n. مل شۆڕکردن؛ کلکەلەقێ کردن؛ مەرایی کردن.

cringle (kriŋ′g'l), *n.* ئەڵقەیەک یا قوڵفەیەک بە تەوەر یا پاگرەی کەشتی باوە (بۆ گوریس بیاکردن‌و بەستنی بایەوان).

crinite (krī′nīt), *adj.* تووکن

crinkle (kriŋ′k'l), *v.i. & v.t.* (۱) چرچ‌ولۆچ بوون؛ چرچ‌ولۆچ کردن؛ لوول بوون؛ لوول کردن. (۲) خشەخش هاتن (وەک دەنگی پەڕەی کاغەز کە گرموڵە دەکرێت‌و فڕێ دەدرێت).

n. چرچ‌ولۆچی؛ لوولی؛ لۆچ؛ لوول.

crinoid (krī′noid, krin′oid), *adj.* (۱) گوڵە زەبەقی (۲) تایبەتی بە گیاندارێکی ئاوی بچووکی بێ گازەرای لە گوڵ چوو.

n. گیاندارێکی وەها

crinoline (krin′'l-in, krin′'l-ēn´), *n.* (۱) قوماشێکی نەستووری لۆکە یا کەتانە بۆ بەری جل‌وبەرگ بەکاردەهێنرێت. (۲) ژێرکراسێکە بۆ دەق پێگرتن‌و فش بوونەوەی کراس یا تەنوورە لەبەردەکرێت. (۳) کراسێکی فش بووەوە لە ناوقەد بەرەوخوار.

criosphinx (krī′ə-fiŋks´), *n.* دەعبایەکی نەفسانەییە لەشی مەڕۆ سەری بەرانی هەیە.

cripple (krip′'l), *n.* کەسێک یا گیاندارێکی گۆج، گێڕ، شەل، ئیفلیج، پەککەوتە، دەستەپاچە، یا کەفتەکار.

v.t. (۱) شەل‌و گۆج کردن؛ کەفتەکارکردن؛ ئیفلیج کردن. (۲) لەکارخستن؛ پەکخستن.

crisis (krī′sis), *n.* (۱) خاڵی گۆڕان لە نەخۆشێیەکدا کە لەدوایەوە نەخۆشەکە یا بەرەو چاکبوونەوە دەڕوات یا بەرەو مردن. (۲) خاڵی گۆڕان لە بارێکی ژیاندا. (۳) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت؛ دژواری؛ تەنگانە.

crisp (krisp), *adj.* (۱) ووشک‌وبرنگ؛ ووشک‌وقرچۆک؛ ووشک. (۲) ڕوون‌و وورد‌و کورت‌و لە جێی خۆیدا (ووتە، لێکدانەوە): *(~ analysis)* . (۳) بەجۆش *(~ dialogue)* . (٤) فێنک یا نەختێک ساردو خۆش‌و وورياکەرەوە: *(~ air)* . (٥) لوول (قژ): *(~ hair)* . (٦) چرچ‌ولۆچاوی. (۷) تورت‌و تازە (کاهوو): *(~ lettuce)* .

v.t. & v.i. (۱) ووشک کردنەوە؛ ووشکبوونەوە. (۲) لوول کردن؛ لوول بوون.

crispate (kris′pāt), *adj.* لوول؛ لوول کراو.

crispated (kris′pā-tid), *adj.* = crispate.

crispation (kris-pā′shən), *n.* (۱) لوول؛ لوول بوون. (۲) کرژبوونێکی کەمی ماسولکە یا پێست.

crisper (kris′pēr), *n.* ئوتوی لوول کردنی قژی سەر.

crispy (kris′pi), *adj.* = crisp.

crisscross (kris′krôs´), *n.* (۱) لێدانی چەپ‌و ڕاستی دوو هێڵ وەک ئەم نیشانەیە (X) (هەندێک جار خەڵکی نەخوێندەوار لەبری ئیمزا بەکاری دەهێنن). (۲) نەخشەی لێدانی چەند هێڵێکی چەپ‌و ڕاست.

adj. لێدان؛ لێدراو؛ لێکدراو.

v.t. هێڵێکی ڕاست‌و چەپ پیاهێنان

v.i. بە شەفتوڵ یا پێچەوانە بزووتن.

adv. بە لێکدراوی (هێڵ)؛ بە شەفتوڵ؛ بە خواری.

crissum (kris′əm), *n.* (۱) ناوچەی دەوری کونی پیسایی باڵندە. (۲) ئەو پەڕە وورداندەی دەوری کونی پیسایی باڵندە دادەپۆشن.

cristate (kris′tāt), *adj.* = crested.

cristated (kris′tā-tid), *adj.* = crested.

criterion (krī-tēr′i-ən), *n.* پێوەر؛ کێش؛ ئەندازە.

critic (krit′ik), *n.* (۱) هەڵسەنگێنەری پەرتووک‌و فیلمی سینەمایی‌و شانۆگەری‌و هونەر (بەتایبەتی کەسێک کە هەڵسەنگاندنەکەی لە ڕۆژنامە یا پەرتووکدا بڵاوبکاتەوە‌و ئەمە پیشەی بێت‌و هەر بەمەیش گوزەران بکات)؛ ڕەخنەگر. (۲) کەسێکی بە ڕەخنە؛ ڕەخنەگر.

critical (krit′i-k'l), *adj.* (۱) بە ڕەخنە؛ ڕەخنەگر؛ ڕەخنەباز: *(He is very ~ of you.)*

(۲) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەی وورد: *(a sound ~ estimate of the problem)*

(۳) تایبەتی بە هەڵسەنگاندن‌و هەڵسەنگێنەرەکان.

(٤) پەڕێشان؛ پڕ لە مەترسی؛ ترسناک؛ شلۆق: *(a ~ situation in internation relations)*

(٥) گرنگ؛ زۆر بە بایەخ: *(His support is ~ .)*

(٦) گۆشە شلۆق (بیرکاری)؛ گۆشە مۆڵەکە.

critical angle, گۆشە شلۆق (زانستی بینایی‌و فڕین).

critical point, خاڵی شلۆق.

critical state, بارِی شلۆق؛ بارِی ناسک.

criticaster (krit′ik-as´tēr), *n.* هەڵسەنگێنەرێکی قەڵب؛ شەن‌وکەوکەرێکی لێنەهاتوو.

criticise (krit′ə-sīz´), *v.i. & v.t.* = criticize.

criticism (krit′ə-siz′m), *n.* (۱) هەڵسەنگاندن (وێژە، پەخشان، هونەر، فیلم)؛ پیشەو هونەری هەڵسەنگاندن. (۲) هونەرو زانست‌و ڕێبازی هەڵسەنگاندن. (۳) ڕەخنە؛ ڕەخنەگرتن؛ ڕەخنەکاری.

critique (kri-tēk′), *n.* (۱) ووتارێکی هەڵسەنگێنەر یا شەن‌وکەوکەر (وێژە، پەخشان، هونەر)؛ ووتاری هەڵسەنگاندن یا شەن‌وکەوکردن. (۲) هەڵسەنگاندن؛ شەن‌وکەوکردن.

critter, crittur (krit′ēr), *n.* [Dial.], گیاندار، بەتایبەتی: (ا) گیاندارێکی ماڵی (وەک مانگا، پارێز، یا ئاژەڵی تر). (ب) دەعبا (گوورگ، وورچ ... هتد). (ج) ئاژەمیزاد (لەڕووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە).

the critter, خواردنەوەی سەرخۆشکەر (لەڕووی گاڵتەوە).

croak (krōk), *v.i.* (۱) خوێندن (بۆق، قەڵەڕەشکە)؛ واقەواق کردن؛ قریوە. (۲) (ا) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ قڕەهاتن. (ب) ڕەش بینین؛ قڕاندن. (۳) [Slang]، مردن.

v.t. (۱) خوێندن (بۆق، قەڵەڕەشکە)؛ قڕەقڕکردن؛ ووتن بە دەنگی گڕ. (۲) [Slang]، کوشتن.

n. خوێندنی بۆق یا قەڵەڕەش؛ قڕەی بۆق؛ قڕەقڕ.

-croakily *(adv.)*; **croaky** *(adj.)*.

croaker (krōk′ēr), *n.* (۱) گیاندارێک کە وەک بۆق یا قەڵەڕەش

بخوێنێت. (٢) جۆرە ماسیەکە مرخەمرخ دەکات.
(٣) کەسێکی ڕەشبین؛ کەسێک کە هەمیشە بۆ شت بقرێنێت.

Croat (krō′at, krō′ət), *n.* = **Croatian.**

Croatia (krō-ā′shə), *n.* کرواتیا.

Croatian (krō-ā′shən), *adj.* کرواتی: تایبەتی بە وڵاتی کرواتیا و نەتەوە و زمان و کلتوورەکەی.

n. (١) کەسێکی کرواتی. (٢) زمانی کرواتی.

crochet (krō-shā′), *n.* چنین؛ جۆرە چنینێکە کە بە شیشی سەرچەماوە دەکرێت.

v.i. چنین بەم جۆرە شیشە

crock (krok), *n.* (١) مەرکانە؛ کووپە؛ گۆزە. (٢) سووڵەت.

crock (krok), *n.* [British Dial.], (١) سووتووی ڕەش. (٢) جۆرە خومێکە کە زوو لە جل‌وبەرگ دەبێتەوە.

v.t. [Dial.], پیس کردن (بە سووتووی ڕەش یا شتی پیس).

crock (krok), *n.* [British], کەسێکی کەفتەکار یا پەککەوتە.

v.i. [British Slang], نەخۆش کەوتن؛ پەککەوتن؛ کەفتەکاربوون.

crocked (krokt), *adj.* [Slang], سەرخۆش.

crockery (krok′ēr-i), *n.* دەفری گڵین (گۆزە، دیزە، مەرکانە، کووپە، قاپ... هتد).

crocket (krok′it), *n.* نەخش‌و نیگارێکە لە شێوەی گەڵا و گوڵی کەوانەییدا لە خانووسازیدا بەکاردێت.

crocodile (krok′ə-dīl′), *n.* تیمساح: گیاندارێکی خشۆکە.

crocodile tears, فرمێسکی تیمساح؛ فرمێسکی درۆزنە، واتە غەمباری پووڵەت‌و درۆ (نەمە لە بیروباوەڕێکی کۆنەوە هاتووە کە گوایە تیمساح فرمێسک بۆ نێچیرەکەی دەڕێژێت لەکاتێکدا دەیخوات).

crocodilian (krok′ə-dil′i-ən), *n.* تیمساح و گیانداری خشۆکی تری هەمان جۆر.

adj. (١) نەهەنگی. (٢) تایبەتی بە جۆری نەهەنگ و گیانداری تری لەم توخمە.

crocus (krō′kəs), *n.* (١) سوسەن (گوڵ. ڕووەک)؛ چەند جۆرە ڕووەکێکە لە بابەتی سوسەن گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت. (٢) زەعفەران (ڕەنگ)؛ زەردێکی پرتەقاڵی. (٣) جۆرە بۆیەیەکی بریقەدارە.

croft (krôft), *n.* [British & Scottish], (١) کێڵگەیەکی بچووکی پەرژین کراو. (٢) کێڵگەیەکی بچووکی بەکرێدراو؛ زەوی.

crofter (krôf′tēr), *n.* [British & Scottish]. کشتیاری کێڵگەی بەکرێگر؛ وەرزێر؛ جووتیار (کە خاوەنی زەوی خۆی نەبێت).

cromlech (krom′lek), *n.* (١) گوومەزێکی زۆر کۆنە کە پێکهاتووە لە تاشەبەردێک و نراوەتە سەر چەند کێڵێک. (٢) گوومەزێکی زۆر کۆنە کە پێک‌هاتووە لە چەند کێڵێک کە بە بازنەیی دانراون بەچواردەوری گردۆڵەیەکدا.

crone (krōn), *n.* پیرژنێکی پووکاوە؛ مەڕێکی پیر.

crony (krō′ni), *n.* برادەرێکی کۆنی گیانی بە گیانی؛ برادەرێکی نزیک (بەتایبەتی کە وەک دەسکەڵا یا کلک بێت).

crook (krook), *n.* (١) قوڵاپ؛ شتێکی چەماوە. (٢) گۆچان. (٣) دارەدەستی قەشە. (٤) چەمینەوە؛ چەمانەوە. (٥) چەرتی؛ چەرتی‌یەک؛ پێچ. (٦) [Colloq.]، کەسێکی ساختەچی، سەرچەرت، فریوباز، یا دز.

v.t. & v.i. چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ چەوتانەوە.

crookback (krook′bak′), *adj.* پشت کۆم؛ کۆم؛ کۆماوە.
-crookbacked *(adj.).*

crooked (krook′id), *adj.* (١) خواروخێچ؛ چەوت؛ خوار؛ لار؛ کوور. (٢) ساختەچی؛ سەرچەوت؛ فرۆفێڵاوی؛ فریوباز.

crookneck (krook′nek′), *n.* کوولەکەی مل باریک‌و خوار.

croon (krōōn), *v.i.* لاوانەوە؛ گۆرانی وتن لەبەرخۆوە بە دەنگێکی نزم.

n. لاوانەوە؛ گۆرانی وتنێک لەبەرخۆوە بە دەنگێکی نزم.
-crooner *(n.).*

crop (krop), *n.* (١) چیکڵدانە (باڵندە). (٢) دانەوێڵە؛ دەغڵ‌ودان. (٣) بەرهەمی دانەوێڵەی وەرزێک یا زەوی‌وزارێک.

(٤) دەستە، تاقم، کۆمەڵ، نەوە، یا بەرهەمی وەرزێک: *(a ~ of students)* .
(٥) پێستەیەکی خۆشکراو بە یەک پارچەیی. (٦) دەسکی قامچی.
(٧) قامچی‌یەکی قوڵفەدار. (٨) دووڕینەوە، بەتایبەتی: (ا) کەللەشەک؛ سەرتاشینی سفر یا لەبندا. (ب) شێوازی نەم جۆرە سەرتاشینە.
(ج) گوێ بڕین، قرتاندن، یا کورتکردنەوە.

v.t. (١) سەر قرتاندن؛ قرتاندن؛ بڕینەوە: *(Sheep ~ grass.)* .
(٢) دووڕینەوە؛ دروێنەکردن؛ چنینەوە.
(٣) چاندن؛ تۆودان؛ ناشتن.
(٤) سەرتاشین لەبندا؛ قژ کورتکردنەوە.

v.i. (١) دانەوێڵە هێنانە بەرهەم یا پێگەیاندن (زەوی‌وزار).
(٢) دانەوێڵە چاندن؛ ناشتن؛ تۆودان

crop up (or out), (١) هاتنەپوو؛ سەرهەڵدان (لەپڕو چاوەڕوان نەکراو): *(All sorts of unexpected difficulties cropped up.)*
(٢) دەرکەوتن؛ دیاربوون (لەسەر ڕووی زەوی وەک: بەرد، کانزا... هتد).

crop-eared (krôp′êrd′), *adj.* (١) گوێ بڕاو، قرتاو، یا کورتکراوە.
(٢) قژ لەبندا تاشراو بەجۆرێک کە گوێچکەکان دیارین.

cropper (krop′ēr), *n.* (١) بڕەرەوە (مرۆڤ، مەکینە)؛ دروێنەکەر یا تۆوچێنەر (مرۆڤ، مەکینە). (٢) دانەوێڵەی بە بەرهەم (بەبڕشت‌و بەبێ بڕشت)
(٣) کشتیارێک کە زەوی‌وزاری کەسێکی تر دەگرێتە دەست‌و بەشێک لە بەرهەمی زەوی‌یەکە دەبات بۆ خۆی. (٤) [Colloq.]، (ا) کەوتن؛ کەوتنێکی زۆر خراپ (ب) ژێرکەوتن؛ لەوتان.

come a cropper, [Colloq.], (١) کەوتن؛ کەرتنەخوارەوە.
(٢) ژێرکەوتن؛ لەوتان: *(To come a cropper in an examination.)* .

crop ratation, چاندنی کێڵگە بە دانەوێڵەی جیاواز وەرز لەدوای وەرز

croquet (krō-kā′), *n.* کرۆکی: یارییەکە بە مێکوت‌و تۆپی دارین دەکرێت.

croquette (krō-ket′), *n.* پارچەیەک گۆشتی کوتراو یا ماسییە کە تێکەڵ دەکرێت لەگەڵ ووردەنان، سەوزە، یا برنجداو خڕ هەڵدەدرێت‌و لە ڕۆندا سوور دەکرێتەوە.

croquignole (krō′kə-nōl′, krō′kin-yōl′), *n.* شێوازێکی قژ- لوول کردنە.

crosier (krō′zhēr), *n.* گورز یا دارەدەستی سەرەک قەشە.

cross (krôs), *n.* (١) سێدارە؛ چواردارە. (٢) خاچ (نیشانەی مەسیح). (٣) پەیکەرێکە لە شێوەی خاچدا یا خاچێکی بەسەرەوە بێت لە چوارپێیانێک یا لە سنووڕێکدا. (٤) دارەدەستێک کە خاچێکی بەسەرەوەیە و لەبەردەمی سەرەک قەشەوە هەڵدەگیرێت (لەڕووی نیشانەی دەسەڵاتی ئایینی‌یەوە). (٥) خاچ پەرستی؛ ئایینی خاچ پەرستی. (٦) مەینەتی؛ چەرمەسەری؛ ناخۆشی. (٧) نەم نیشانەیە (X) . (٨) دروشمێک لە شێوەی خاچدا (نیشانەی سوار- چاکی یا مەدالیای تایبەتی). (٩) جووت کردن یا جووت بوونی دوو توخمی جیاواز. (١٠) نەنجامی نەم جووت بوونە؛ دوورەگ.
(١١) [-C]، (ا) کۆنەستێرەی باکوور. (ب) کۆنەستێرەی باشوور.

v.t. (١) نیشانەی خاچ کردن؛ نیشانەی خاچ لەخۆدان.
(٢) پەنجەی شایەتمان‌و پەنجە گەورە چەپ‌و ڕاست لەیەکتردان بۆ بەخت باشی (نەفسانە): *(C~ your fingers.)* .
(٣) یەکترپرینی دوو شەقام یا کۆڵان.
(٤) هێڵ پێداهێنان؛ ڕەشکردنەوە؛ سڕینەوە (بە هێڵ پێداهێنان).
(٥) پەڕینەوە: *(He ~ed the street.)* .
(٦) پێدا تێپەڕین.
(٧) بڕین؛ بەسەردا ڕۆیشتن: *(The bridge ~es a river.)* .
(٨) پێ گەیشتن؛ هاتنەڕێ؛ تووش بوون؛ بەیەکگەیشتن.
(٩) بەرەو ڕوو وەستان؛ دژ وەستان: *(No one likes to be ~ed.)* .
(١٠) جووت کردنی دوو توخم (گیاندار، ڕووەک).

v.i. (١) یەکترپرین (دوو شەقام یا کۆڵان).
(٢) بڕین؛ درێژبوونەوە لەسەبەر بۆ نەوبەر.
(٣) تووش بوون؛ بەیەکگەیشتن؛ هاتنەڕێ؛ پێ گەیشتن.

چاکردنی دوو توخم یا زیاتر (مرۆڤ، گیاندار، پووەك).
cross fire, (۱) ئاگربارانی گوللەی یەکتربڕ؛ تەقەکردن لە هەمان نیشان لە دوو شوێن یا زیاترەوە. (۲) یەکگرتنەوەی چەند شتێك لە هەمان شوێندا.
cross-grained (krôs′grānd′), *adj.* (۱) دەمار ناڕێکو چەپو-پاستو بەیەکداچوو (دار، تەختە). (۲) تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیکلانە؛ سەرسەخت.
crosshead (krôs′hed′), *n.* (۱) شیشی گەیەنەر (مەکینە). (۲) سەردێڕی بەندێك یا بەشێکی نووسراوێك (ووتار، پۆژنامە، گۆڤار، پەرتووك).
crossing (krôs′iŋ), *n.* (۱) پەڕینەوە؛ بڕین. (۲) شوێنی پەڕینەوە (شەقام، ڕووبار)؛ بوار. (۳) چوارڕێیان؛ دووڕیان؛ شوێنی یەکتربڕینی دوو شت. (٤) جووت کردن یا لەیەك چاکردنی دوو توخم (مرۆڤ، گیاندار، پووەك) (٥) شوێنی یەکتربڕینی هەر چوار لای زەمینەی کلێسەیەك کە لە شێوەی خاچدا دروستکرابێت.
cross-legged (krôs′leg′id, krôs′legd′), *adj.* چوارمەشقی (دانیشتن)؛ قاچ لەسەر قاچ (دانیشتنی سەر کورسی).
crosslet (krôs′lit), *n.* خاچێکی بچووك.
crossopterygian (kro-sop′tə-rij′i-ən), *n.* جۆرە ماسییەکی دواپاڵو یا بنەڕووە کە بە بایەری گیاندارە بڕبڕەدارە ووشکاییەکان دادەنرێت.
crossover (krôs′ō′vĕr), *n.* (۱) شوێنی پەڕینەوە (شەقام، ڕووبار)؛ بوار. (۲) هێڵێکی کورتی شەمەندەفەر کە بەهۆیەوە شەمەندەفەر لە هێڵێکی سەرەکییەوە دەگوێزێتەوە بۆ هێڵێکی سەرەکی تر. (۳) گۆڕینەوەی تایبەخۆی زگماکی لەنێوان کرۆمۆسۆمی هاوسرووشتدا.
crosspatch (krôs′pach′), *n.* [Colloq.], کەسێکی تووڕەوتڕۆی تەنگەجیکلانەی بەسکالا.
crosspiece (krôs′pēs′), *n.* پارچە دار یا ئاسنێکە کە وەك دەستەك لەسەر دوو پایە، دیرەك، یا سنگ دانرابێت.
cross-pollinate (krôs′pol′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* لەیەك چاکردن یا جووت بوونی پووەك بەهۆی با، مێش‌ومەگەز، یا مرۆڤ خۆیەوە.
cross-pollination (krôs′pol′ə-nā′shən), *n.* لەیەك چاکردن یا جووت کردنی پووەك بەهۆی مێش‌ومەگەز، با، یا مرۆڤ خۆیەوە.
cross-purpose (krôs′pûr′pəs), *n.* (۱) مەبەستی دژ یا پێچەوانە. (۲) (*pl.*)، یاری ووشەبازیو پرسیارو وەڵام.
be at cross-purposes, لە مەبەستی یەکتر نەگەیشتن؛ کارکردن، ووتوویژ کردن، یا نەخشەدانانی دوو کەس یا کۆمەڵ دژی یەکتر نەك بەدەسەنقەست، بەڵکو بەهۆی تێنەگەیشتن لە مەبەستو بیروباوەڕی یەکتری.
cross-question (krôs′kwes′chən), *v.t.* = cross-examine. *n.* پرسیارێکە کە دەکرێت لەکاتی پرسیارو وەڵامی توندوتیژدا.
cross-refer (krôs′ri-fûr′), *v.t.* سەرنج ڕاکێشانی خوێنەر لە بەشێکی پەڕتووکێکەوە بۆ بەشێکی تری یا بۆ پەڕتووکێکی تر بۆ زانیاری زیاتر.
cross reference, سەرنج ڕاکێشانی خوێنەر لە بەشێکی پەڕتووکێکەوە بۆ بەشێکی تری بۆ زانیاری زیاتر.
crossroad (krôs′rōd′), *n.* (۱) ڕێگەیەك کە ڕێگەیەکی تر دەبڕێت. (۲) شوێنی لێکدان یا بەیەکگەیشتنی دوو ڕێگە. (۳) (*pl.*)، (ا) چوارڕێیان؛ دووڕیان. (ب) شوێنی بەیەکگەیشتن و تێکەڵبوونی دوو کلتوور یا زیاتر. (ج) قۆناغی گرنگو هەڵبژاردنی ڕێبازی ژیان.
at the crossroads, کاتی ڕێبازی تازە گرتنو هەڵوێست گۆڕین.
cross section, (۱) بڕینی شتێك لە باری پانی. (۲) بڕگە. (۳) نموونە؛ نموونەیەکی هەمەچەشنە یا هەمەلایەن.
cross-stitch (krôs′stich′), *n.* تەقەلێکە کە لە لێکدانی دوو تەقەلی چەپو پاست پێکهاتبێت لە شێوەی (X) دا.
cross street, (۱) شەقامێکە کە لە شەقامێکی تر دەدات. (۲) شەقامێکی بچووکە کە دوو شەقامی سەرەکی بەیەك دەگەیەنێت.
cross talk, بەیەکداچوونی دوو نیستگەی ڕادیۆ، تەلەفزیۆن یا هێڵی تەلەفۆن.

(٤) جوت بوونی دوو توخم (گیاندار، پووەك).
adj. (۱) بڕەو؛ پێدا تێپەڕ. (۲) دژ؛ پێچەوانە. (۳) تووڕە؛ تەنگەچیکلانە؛ زویر. (٤) دوورەگ (گیاندار، پووەك).
cross off (or out), هێڵ پێداهێنان. واتە سڕینەوە یا کوژانەوە.
cross oneself, بە دەست یا هێما نیشانەی خاچ لەخۆدان.
cross one's fingers, پەنجەی شایەتمانو پەنجە گەورە چەپو پاست لەیەکدان (بۆ بەخت باشی).
cross one's heart, نیشانەی خاچ لە دڵی خۆ دان بە دەست یا هێما (نیشانەی پاستی ووتنە).
cross one's mind, بە مێشکدا هاتن؛ بە خەیاڵدا هاتن.
cross one's path, تووش بوون (لەسەر ڕێگە)؛ بەیەکگەیشتن؛ هاتنەبڕێ.
take the cross, خەبات کردن (بۆ بوون بە خاچ پەرست یا بیروباوەڕو ڕێبازێکی تر).
the Cross, (۱) خاچی لەسەر هەڵواسینی مەسیح. (۲) مەینەتی و تاڵاوچەشتن و مردنی مەسیح. (۳) ئایینی خاچ پەرستی؛ خاچ پەرستان؛ جیهانی خاچ پەرستی.
cross- (krôs), پێشگرێکە بە هەموو ماناکانی ووشەی " cross " ی پێشوو بەکاردەهێنرێت.
crossbar (krôs′bär′), *n.* شیشێکی لابەلا کە ڕایەڵ دەکرێت بەسەر دوو کۆڵەکە یا سنگی ستوونیەوە بۆ وەرزش کردن یا شوێن نیشانەکردن.
v.t. دانانی نەم جۆرە شیش یا چوارچێوەیە.
crossbeam (krôs′bēm′), *n.* نیرگە؛ دەستەك.
crossbill (krôs′bil′), *n.* باڵندەیەکی بچووکە لە جۆری فیسقە.
crossbones (krôs′bōnz′), *n.* دوو نیسقانی بە چەپو پاست دانراو لەژێر کاسەی سەرێکدا وەك نیشانەی مەترسی یا مردن لەسەر ئاڵای چەتەی دەریا یا شوشەی ژەهراوی دەبینرێت.
crossbow (krôs′bō′), *n.* تیروکەوان؛ چەکێکی جەنگی کۆنە.
crossbred (krôs′bred′), *adj.* دوورەگ.
n. گیاندار یا پووەکێکی دوورەگ؛ دوورەگ.
crossbreed (krôs′brēd′), *v.t.* جووت کردن یا لەیەك چاکردنی دوو توخم (گیاندار، پووەك).
v.i. جووت بوونی دوو توخم.
n. دوورەگ؛ مرۆڤ، گیاندار، یا پووەکێکی دوورەگ.
cross-country (krôs′kun′tri), *adj.* (۱) بە دەشت‌ودەر نەك بە ڕێگەدا (ڕۆیشتن، پێشڕکێ، لێخوڕین): *(a ~ race)*. (۲) لەم پەڕی وڵاتەوە بۆ ئەوپەڕ؛ لە سەرانسەری وڵاتدا.
crosscut (krôs′kut′), *v.t. & v.i.* لە باری پانی و لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ بڕین یا بڕینەوە
adj. (۱) بۆ بڕینەوە لە باری پانی دروستکراوە (مشار): *(a ~ saw)*. (۲) لە باری پانی بڕاوە، واتە بەپێچەوانەی دەمار یا ڕەگی ناو تەختەو دارەکە.
n. (۱) بڕینەوەیەك یا بڕینێك لە باری پانی؛ ڕێبازێکی باری پانی. (۲) قەدبڕ.
crosse (krôs), *n.* دار یا ڕاکێتی یاری " لەکرۆس " کە بە تۆپ دەکرێت.
cross-examination (krôs′ig-zam′ə-nā′shən), *n.* - (۱) پرسیارلێکردنێکی وورد و توندوتیژو دوورودرێژ (بەتایبەتی هی ناحەزانە). (۲) پرسیارلێکردنی وورد و توندوتیژی شایەتی بەرامبەر لە دادگادا بۆ بەدرۆخستنەوەی شایەتەکە.
cross-examine (krôs′ig-zam′in), *v.t.* (۱) پرسیارلێکردن بە وورد‌ی‌و توندوتیژی‌و دوورودرێژی (بەتایبەتی هی ناحەزانە). (۲) پرسیارلێکردنی شایەتی بەرامبەر لە دادگادا بە وردی‌و توندوتیژی‌و دوورودرێژی بۆ بەدرۆخستنەوەی شایەتەکە.
cross-eye (krôs′ī′), *n.* خێلی؛ چاو چەپ‌وڕاستی.
cross-eyed (krôs′īd′), *adj.* خێل؛ چاو چەپ‌وڕاست.
cross-fertilization (krôs′fûr′t'l-ə-zā′shən), *n.* جووت کردن یا لەیەك چاکردنی دوو توخم یا زیاتر (مرۆڤ، گیاندار، پووەك).
cross-fertilize (krôs′fûr′t'l-īz′), *v.t.* جووت کردن یا لەیەك-

cross tie, دەستەك (بەتایبەتی هی هێڵی شەمەندەفەر).
crosstrees (krôs′trēz´), *n.pl.* دوو داری لابەلا بەسەر تەوەرەی کەشتی باوە
crosswalk (krôs′wôk´), *n.* شوێنی پەڕینەوەی پیادە بە شەقامێکدا.
crossway (krôs′wā´), *n.* = crossroad.
crossways (krôs′wāz´), *adv.* = crosswise.
cross wind, بایەکە کە بە لابەلای ڕێبازی مرۆڤ، فڕۆکە، یا پاپۆڕدا هەڵدەکات.
crosswise (krôs′wīz´), *adv.* (١) بە لابەلایی؛ بە چەپ و ڕاستدا. (٢) بەپێچەوانە؛ بە دژی.
crotch (kroch), *n.* (١) ناوپەڵی دارێکی دووپەڵ؛ گۆشەی بەیەکگەیشتنی دوو پەڵ. *(She was sitting in the ~ of a tree.)* . (٢) ناوگەڵ؛ ناولنگ.
-crotched *(adj.).*
crotchet (kroch′it), *n.* (١) قولاپێکی بچووک. (٢) شتێکی وەک قولاپ. (٣) هەوەس یا ئارەزوویەکی نابەجێ و سەرسەختی حولحولایانە. (٤) ئاوازێکی کورت (مۆسیقا).
crotchety (kroch′ə-ti), *adj.* حولحولۆ و سەرسەخت؛ تەنگەجێکڵانە.
croton (krō′t'n), *n.* جۆرە ڕووەک یا دارێکە دەرمانی لێ دەردەهێنرێت.
crouch (krouch), *v.i.* (١) خۆمەڵاسدان؛ خۆمتکردن؛ خۆماتدان. (٢) کرنووش بۆ بردن؛ کرنووش بۆ کردن.
v.t. کرنووش بۆ بردن؛ کرنووش بۆ کردن.
n. خۆمەڵاسدان؛ خۆماتدان.
croup (krōōp), *n.* نەخۆشی وەناق.
-croupous *(adj.)*; **croupy** *(adj.).*
croup (krōōp), *n.* کەفڵی نەسپ و ماین.
croupier (krōō′pi-ēr), *n.* سەرهوکارێکەری مێزی قومار: پارەی سەر مێزی قومارەکە کۆدەکاتەوە و بەشی براوەکان دەدات.
crouton (krōō-ton′, krōō′ton), *n.* پارچەیەک نانی ووشکی برژاوی بچووکە کە دەکرێتە ناو شۆربا یا زەڵاتەوە.
crow (krō), *n.* (١) قەڵەڕەش؛ قاژۆ. (٢) [C-] ، ناوی کۆنەستێرەیەکە. (٣) نوێڵ
as the crow flies, ڕاست؛ ڕێک؛ بە ڕێکی؛ بە هێڵێکی ڕێک و ڕەوان.
eat crow, [Colloq.], پێ لە هەڵەی خۆ نان و تەریق بوونەوە.
crow (krō), *v.i.* (١) خوێندنی کەڵەشێر؛ قووقاندن؛ قووقەکردن. (٢) هاوارکردنی خۆشی لەئەنجامی زاڵبوون یا سەرکەوتندا. *(Stop ~ing over your victory.)* . (٣) شانازی کردن؛ خۆفشکردنەوە. (٤) زریقەکردنی خۆشی (مندال).
n. (١) خوێندنی کەڵەشێر؛ قووقە. (٢) زریقەی خۆشی (مندال).
crowbar (krō′bär´), *n.* نوێڵ.
crowberry (krō′ber´i, krō′bēr-i), *n.* جۆرە تووترێکێکە
crowd (kroud), *v.i.* پاڵەپەستۆکردن؛ قەرەبالغی کردن.
v.t. (١) پاڵەپەستۆکردن؛ قەرەبالغی کردن؛ تێکچڕان. (٢) [Colloq.]، تەنگەتاوکردن؛ زۆر بۆ هێنان؛ هەڵپێچان (قەرزدانەوە). (٣) ڕێ لە بەرامبەر گرتن بۆ دەست نەکەوتنی تۆپ (یاری باسکە).
n. (١) کۆمەڵێکی گەورە (مرۆڤ، شت). (٢) جەماوەر؛ گەل؛ خەڵک؛ قەرەبالغی. (٣) [Colloq.]، تاقم؛ دەستە.
crowd (kroud), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنە لە کەمانچە دەچێت.
crowded (kroud′id), *adj.* قەرەبالغ؛ پڕ؛ جەنجاڵ.
crowfoot (krō′foot´), *n.* (١) ڕووەکێکە گەڵاکەی لە قاچی قەڵەڕەشکە دەچێت. (٢) جەمسەرێکی زنکی پاتری. (٣) ئامێرێکی بزماراویە لەسەر زەوی دادەنرێت بۆ وەستاندنی ئەسپ سواری دوژمن (٤) پەتی هەڵواسینی چەترێ بەر دەرگا و پەنجەرە.
crown (kroun), *n.* (١) چەپکە گوڵی سەر ڕازاندنەوە (نیشانەی پاداشت و خەڵات و سەرکەوتنە). (٢) پاداشت؛ خەڵات. (٣) کڵاوی زێڕینی شاهانە؛ تاج. (٤) دەسەڵاتی شاهانە. (٥) شا؛ پاشا. (٦) شتێکی جوان و ڕازێنەرەوە. (٧) (ا) دراوێکی ئینگلیزییە. (ب) هەرچ دراوێک کە وێنەی تاجی لەسەر هەڵکەندرابێت. (٨) تەوقەسەر. (٩) تەوقەسەری کڵاو یا شەپقە. (١٠) کڵاوەی هەرچ شتێک؛ لووتکەی شاخ. (١١) نەوپەڕی بەرزی؛ پۆپ. (١٢) (ا) ئەو بەشەی دندان کە لە پووکەوە سەری دەرهێناوە؛ سەری دندان. (ب) کڵاوەی دەستکردی دندان (لە زێڕ یا داڕشتە). (١٣) (ا) شوێنی بەیەکگەیشتنی لاسک یا قەدو پەگی پووەکێک. (ب) لق و پۆپی دار؛ کڵاوەی گوڵ.
v.t. (١) کڵاوی زێڕین کردنەسەر؛ تاج خستنەسەر سەر. (٢) کردن بە پاشا؛ خستنەسەر تەختی پاشایی. (٣) خەڵات کردن. (٤) کڵاوە بۆ دندان دروستکردن. (٥) بەسەر یا پۆپەوە بوون: *(The hill is ~ed with a wood.)* . (٦) تەواو جوان کردن. (٧) [Slang]، لە تەوقەسەردان. (٨) کردن بە پاشا (یاری دامە).
the Crown, (١) دەسەڵاتی پاشا. (٢) شا؛ پاشا.
crown canopy, کەپری لق و پۆپی دار لە دارستانێکدا.
crown colony, وڵاتێکی تەواو ژێردەستەی تاجی ئینگلتەرە.
crown land, زەوی وزاری پاشا.
crownpiece (kroun′pēs´), *n.* (١) کڵاوەی شتێک. (٢) قایشی تەوقەسەری لغاوی ئەسپ و ماین.
crown prince, جێنشینی پاشا؛ جێگری پاشا.
crown saw, مشاری لوولەکی (بۆ کونی خڕ کردنە شت).
crow's-foot (krōz′foot´), *n.* (١) چڕ و ڕۆچی دەروپشتی چاو. (٢) تەقەڵێکی سێ سووچە کە وەک نەقش دەدرێت لە تیکی دروومانێک. (٣) ڕووەکێکی گوڵ و گەڵا درکاویە. (٤) ئامێرێکی بزماراویە لەسەر زەوی دادەنرێت بۆ وەستاندنی ئەسپ سواری دوژمن.
crow's-nest (krōz′nest´), *n.* (١) ڕووانگەیەکی بچووکی سەر پاپۆڕ. (٢) ڕووانگەی قەراغ دەریا یا شوێنی تر.
croze (krōz), *n.* درز یا کەندەکی بەرمیلێک کە سەرەکەی تێ دەخرێت و دەچەسپێنرێت.
crozier (krō′zhēr), *n.* = crosier.
crucial (krōō′shəl), *adj.* (١) زۆر گرنگ: *(a ~ decision)* . (٢) سەخت؛ ناهەموار؛ گران؛ ناخۆش؛ دژوار. (٣) چەپ و ڕاست (تۆنکاری)؛ لە شێوەی خاچدا.
cruciate (krōō′shi-it, krōō′shi-āt´), *adj.* (١) گەڵای خاچ شێوە (ڕووەکناسی). (٢) چەپ و ڕاست (بانی باڵندە).
crucible (krōō′sə-b'l), *n.* (١) دەفرێکی کانزایی سەختە کە بەرگەی گەرمای زۆر بگرێت بەمەبەستی تووانەوەی کانزای تر تێیدا. (٢) بۆشایی بنی فڕنێک کە کانزای تووانەوەی تێدا کۆدەبێتەوە. (٣) تاقیکردنەوەیەکی سەختی و دژوار.
crucifer (krōō′sə-fĕr), *n.* (١) خاچ هەڵگر (لە نوواندنی کلێسەدا). (٢) هەرچ ڕووەکێک گوڵەکەی لە شێوەی خاچدا بێت.
-cruciferous *(adj.).*
crucifix (krōō′sə-fiks´), *n.* (١) خاچێک کە وێنەی عیسای بە هەڵواسراوی پێوەبێت. (٢) خاچ (وەک نیشانەیەکی ئایینی).
crucifixion (krōō´sə-fik′shən), *n.* (١) هەڵواسین؛ لەسێدارەدان. (٢) [C-]، هەڵواسینی مەسیح؛ بەسێدارەوەکردنی مەسیح یا نوواندنی نەم کارە لە پەیکەر و وێنەو نیگاردا.
cruciform (krōō´sə-fôrm′), *adj.* لە خاچ دەچێت.
crucify (krōō′sə-fī´), *v.t.* (١) هەڵواسین؛ لەسێدارەدان. (٢) بەزاندن، کوشتن، یا دابینکردنی ئارەزووی بەدی لەش. (٣) چەوساندنەوە؛ ئازاردان.
crud (krud, krood, krōōd), *v.t. & v.i.* [Dila.], مەیخ؛ خۆگرتن.
crud (krud), *n.* (١) [Slang] ، پیسایی (بەتایبەتی کە قەتماغەی بەستێت یا ووشک بووبێتەوە)؛ شتێکی پیس و بۆگەن.

(۲) کەسێکی پیس‌و بۆگەن. (۳) [Slang]، نەخۆشی پێست؛ گەری.

-cruddy *(adj.)*.

crude (krōōd), *adj.* (۱) خاو؛ نەپاڵێوراو؛ پوختە نەکراو: *(~ oil)* .
(۲) بەگەییو؛ کاڵ‌وکرچ
(۳) کەرتێ؛ کاڵ (مرۆڤ)؛ سادە: *(a ~ fellow)* .
(٤) ناپوختە (کار)؛ قەڵب؛ خراپ: *(~ woodwork)* .
(٥) ڕووت؛ نەپازاوە: *(~ reality)* .

crudely *(adv.)*; **crudity** *(n.)*; **crudeness** *(n.)*.

crude oil, نەوتی خاو یا پوختە نەکراو.

cruel (krōō′əl), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ ستەمکار.

cruelty (krōō′əl-ti), *n.* (۱) دڵڕەقی؛ بێ بەزەییێتی؛ ستەمکاری.
(۲) کردەوەیەکی دڵڕەقانە؛ کردەوە یا ووتەیەکی بێ بەزەییانە.

cruet (krōō′it), *n.* شووشەیەکی بچکۆلەی سەر مێزی نانخواردنە سرکە یا پۆنی زەڵاتەی تێ دەکرێت.

cruise (krōōz), *v.i.* (۱) گەشتکردن بە بەلەم؛ گەڕان بۆ ڕابواردن بە بەلەم، کەشتی، ئوتومبیل، یا فڕۆکە بەبێ نەخشەیەکی تایبەتی‌و جێیەکی مەبەست.
(۲) گەڕان *(A taxi ~s in search of passengers.)* .
(۳) ڕۆیشتن بە خێرایی‌یەک کە بگونجێت بۆ قۆناغی دوور:
(The airplane ~d at 270 miles an hour.)

n. گەشتی دەریایی؛ گەشت؛ گەڕانی کەیف‌و ڕابواردن.

cruiser (krōōz′ēr), *n.* (۱) بەلەم، کەشتی، یا فڕۆکەی گەشت.
(۲) پاپۆڕێکی جەنگی خێرا کە بەناسانی مناوەڕەی پێ دەکرێت.
(۳) بەلەمێکی گەورە کە هەموو پێویستی‌یەکی شەو تێدانامانەوەی تێدابێت.
(هەروەها پێشی دەووترێت: " cabin cruiser ").
(٤) ئوتومبیلی پۆلیس. (هەروەها پێشی دەووترێت: " squad car ").

cruising speed, خێرایی ناسایی فڕۆکە.

cruller (krul′ēr), *n.* کێکی شیرین.

crumb (krum), *n.* (۱) وورده‌نان؛ گوێچکەنان؛ پەنجک: *(bread ~s)* .
(۲) نەخت؛ تۆزقال: *(~s of knowledge)* .
(۳) ناوەڕۆکە هەویراوی‌یەکەی نان.

v.t. (۱) وردکردن؛ وردوخاش کردن. (۲) تۆندکردنەوە بە وورده‌نان.
(۳) [Colloq.]، پاکردنەوەی مێزی نانخواردن‌و لابردنی وورده‌نان لەسەری.

v.i. وردبوون؛ وردوخاش بوون.

crumble (krum′b'l), *v.t.* وردکردن؛ پارچەپارچەکردن.

v.i. ڕووخان؛ وردبوون؛ وردوخاش بوون؛ پروان؛ داپزان.

crumblings (krum′b'l-iŋz′), *n.* پارچەی وورده؛ وورده‌نان.

crumbly (krum′bli), *adj.* بەناسانی وورد دەبێت؛ بەناسانی پارچە پارچە دەبێت؛ قرچۆک.

crummie, crummy (krum′i, kroom′i), *n.* [Scot. & Bri.-Dial.], مانگای شاخ چەماوە.

crummy (krum′i), *adj.* *Also* **crumby**, [Slang], قەڵب؛ خراپ؛ پیس؛ بۆگەن (کار، شوێن، مرۆڤ؛ خواردن، شت... هتد)؛ ناپەسەند.

crump (krump, kroomp), *v.t.* (۱) کرۆشتن (بە ددان)؛ داکرماندن؛ خرمەخرم لێ هەڵسان. (۲) زرمە لێ هەڵسان؛ قرچە لێ هەڵسان.

v.i. زرمەهاتن؛ قرچەهاتن.

n. (۱) دەنگی کرۆشتن؛ خرمەخرم. (۲) زرمە؛ قرچە.

crumpet (krum′pit), *n.* جۆرە کێکێکی خڕی تەنکە سوور دەکرێتەوە و بە کەرەوە دەخورێت.

crumple (krum′p'l), *v.t.* ژاکاندن‌و گرمۆڵەکردن؛ گرمۆڵەکردن؛ چرچ‌ولۆچ کردن.

v.i. (۱) ژاکان؛ گرمۆڵەبوون؛ چرچ‌ولۆچ بوون.
(۲) [Colloq.]، ڕووخان؛ هەرەس هێنان.

n. چرچ‌ولۆچی؛ ژاکاوی.

crunch (krunch), *v.i.* & *v.t.* (۱) داکرۆشتن (بە ددان)؛ داکرماندن؛ خرمەخرم لێ هەڵسان. (۲) هارین؛ هارە لێ هەڵساندن.

n. (۱) داکرمان؛ داکرۆشتن؛ خرمەخرم.
(۲) دەنگی هارین؛ هارە.

crunchy (krun′chi), *adj.* خرمەخرمی دێت کە دەخورێت.

crupper (krup′ēr, kroop′ēr), *n.* (۱) پاڵوو (زین، کورتان).
(۲) کەفەڵ یا سمتی نەسپ‌و ماین.

crural (kroor′əl), *adj.* تایبەتی بە لاق یا لوولاق.

crus (krus), *n.* (۱) لاق؛ لوولاق. (۲) هەرچ ئەندامێک کە لە لاق بچێت.

crusade (krōō-sād′), *n.* (۱) [C-] ، جەنگی خاچ پەرستان کە لە سەدانی یانزەو دوانزەو سیانزەدا گێڕایان دژی موسوڵمانەکان لە پۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. (۲) جەنگێکی ئایینی. (۳) خەبات (لەپێناو یا دژی بیروباوەڕێکدا).

v.i. خەبات کردن؛ تێکۆشان؛ هەوڵدانێکی بەتین.

crusader (krōō-sād′ēr), *n.* (۱) خاچ پەرستێک کە بەشداری جەنگی خاچ پەرستەکان بووبێت (ووشەی پێشوو ببینە).
(۲) خەباتکەر؛ تێکۆشەر؛ ئالاهەڵگر.

cruse (krōōz, krōōs), *n.* [Archaic], دەفرێکی بچووک بۆ ئاو، ڕۆن، هەنگوین... هتد.

crush (krush), *v.t.* (۱) وورد‌کردن؛ وورد‌وخاش کردن؛ پرواندن.
(۲) فلیقاندنەوە؛ پان‌وپلیش کردنەوە؛ قوپاندن؛ پلیشاندنەوە؛ گرمۆڵەکردن
(۳) شکاندن؛ بەزاندن: *(He ~ed his enemies.; a ~ing defeat)* .
(٤) گوشین؛ ووشێن‌و ئاو یا خۆشاو لێ دەرهێنان (میوە).

v.i. (۱) وورد‌بوون؛ وورد‌وخاش بوون. (۲) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ پەستانەوە.

n. (۱) پەستنەوە؛ پەستاوتن؛ فلیقانەوە؛ وورد‌وخاش بوون.
(۲) جەماوەرێک کە ترنجابنە شوێنێکی بچووکەوە (۳) خۆشاو
(٤) (ا) دڵ پێداچوون (بەتایبەتی کاتی)" حەزلێکردن" حەز:
(She had a ~ on him.)
(ب) کەسێکی دڵ پێداچوو

crust (krust), *n.* (۱) (ا) دیوی دەرەوەو ڕەقی نان، کولێرە، کێک... هتد.
(ب) نانی ڕەق بووەوە؛ نانەڕەقە (۲) بنکڕ.
(۳) تۆزاڵ یا تونکی ڕەق (زەوی، بەفر)؛ قاوغ.
(٤) دیوی دەرەوەی زەوی (زەمیناسی).
(٥) کڕێش؛ بریتی وشک بووەوە؛ قەتماغە.
(٦) خڵتەی ڕەق بووی شەراب لەناو شووشەدا.
(۷) [Slang]، چاوقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ حەیایی.

v.t. & *v.i.* (۱) ڕەق بوون (تونک، تۆزاڵ)؛ قەتماغە بەستن.
(۲) داپۆشین بە تونک یا قاوغێکی ڕەق؛ ڕەق کردنی دیوی دەرەوەی شتێک

crustacean (krus-tā′shən), *n.* گیاندارێکی ناوی قاوغدار (قرژاڵ، کوللەی ئاو... هتد).

adj. تایبەتی بەم جۆرە گیاندارە.

crustaceous (krus-tā′shəs), *adj.* (۱) قاوغدار؛ تونکداری ڕەق.
(۲) تایبەتی بە گیانداری ناوی قاوغدار.

crustal (krus′t'l), *adj.* تونک ڕەق (بەتایبەتی زەوی).

crusted (krus′tid), *adj.* (۱) تونکداری ڕەق؛ بنکردار؛ ڕەق.
(۲) خڵتە ڕەق بوو (شەراب). (۳) کۆن.

crusty (krus′ti), *adj.* (۱) ڕەق (نان، کێک)؛ تونکداری ڕەق.
(۲) تۆندوتیژو ڕەق (مرۆڤ).

crutch (kruch), *n.* (۱) دارشەق؛ گۆچان (۲) پشتگیر؛ پاڵپشت.
(۳) ناولنگ؛ ناوگەڵ.

v.t. پشت گرتن؛ پشتگیری کردن؛ پاڵپشت کردن

crux (kruks), *n.* (۱) خاچ. (۲) کێشە؛ گیروگرفتێکی سەرسووڕهێنەر.
(۳) ناوکرۆک؛ گرنگترین‌و سەرەکی ترین بەش یا خاڵی مەسەلەیەک.
(٤) [C-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

cry (krī), *v.i.* (۱) هاوارکردن؛ قیراندن؛ قیژاندن؛ نالاندن؛ بانگ کردن.
(۲) گریان؛ کرووزانەوە. (۳) وەڕین، لووراندن، یا هەر دەنگێکی تری گیاندار.

v.t. (۱) پارانەوە. (۲) هاوارکردن. (۳) بانگ کردن؛ بانگدان؛ بانگ هەڵدان یا جارادان (بۆ شت فرۆشتن، کڕین، یا چاکردن).

n. (۱) هاوار؛ قیژە؛ قیرە؛ نالە. (۲) گریان؛ کرووزانەوە. (۳) بانگ؛ بانگ هەڵدان؛ بڵاوکەرەوە. (٤) پارانەوە؛ داوا؛ داوالێکردن. (٥) قاو؛ واتەوات. (٦) ناڕەزایی گەل؛ هاواری گەل. (۷) دروشم؛ بانگەواز؛ بانگی جەنگ. (۸) وەڕە، لووڕە، یا هەر دەنگێکی تری وەهای گیاندار. (۹) وەڕینی سەگ لەکاتی پاوەدا. (۱۰) گەلەسەگ.

a far cry, (۱) ماوەیەکی دوور. (۲) زۆر جیاواز؛ شتێکی زۆر جیاواز.

cry down, لە پلە نزم کردنەوە؛ شکاندن؛ بە سووک سەیرکردن.

cry for, (۱) بۆ گریان؛ داواکردن. (۲) ویستن؛ پێویست بوون.

cry one's eyes (or heart) out, بە کوڵ گریان؛ شیوەن کردن.

cry oneself to sleep, خۆ کردنە خەو بە گریانێکی زۆر.

cry out, (۱) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ نالاندن. (۲) سکاڵاکردن؛ ناڕەزایی دەربڕین بە دەنگی بەرز.

cry over spilled milk, خەفەت بۆ شتی لەدەست چوو خواردن.

cry up, ستایش کردن؛ بە شان و باهودا هاتنەخوارەوە.

cry wolf, دەنگ بە هاوار بوون؛ بانگدانی مەترسی درۆ.

in full cry, چنگ لەسەر شان شوێن کەوتن (سەگی پاو).

crybaby (krī′bā′bi), ***n.*** (۱) گرینۆک؛ منداڵ. (۲) کەسێکی گرینۆک وەک منداڵ.

crying (krī′iŋ), ***adj.*** (۱) هاوارکەر؛ قیرەقیرکەر؛ قیژەقیژکەر. (۲) چارەسەری بە پەلەی پێویستە؛ هاوار دەکات بۆ سەرنج ڕاکێشان و چارەسەرکردن. ***(a ~ shame; a ~ need)***

cryo- (krī′ō, krɪ′ə), پێشگرێکە بەمانای: سارد؛ تەزیو.

cryogen (krī′ə-jən), ***n.*** تەزێنەر؛ ساردکەر

cryogenics (krī′ə-jen′iks), ***n.pl.*** زانستی پلەی گەرمی زۆر نزم یا بەستن وە کارکردنەسەری مادەدە.

cryometer (krī-om′ə-tēr), ***n.*** پێوەری پلەی گەرمی زۆر نزم.

cryoscopy (krī-os′kə-pi), ***n.*** زانستی دیاریکردنی پلەی بەستنی شلە.

cryostat (krī′ə-stat′), ***n.*** ئامێری پاراستنی پلەی گەرمی زۆر نزمی شتێك.

cryotherapy (krī′ō-ther′ə-pi), ***n.*** بەکارهێنانی تەزین یا تەزاندن بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی.

crypt (kript), ***n.*** (۱) سەردابە یا ژێرزەمینی کڵێسەیەك کە گۆڕستانە (۲) بۆشایی‌یەکی ناو لەش (وەك کیسی لوو یا شوێن بنجی تووك).

cryptic (krip′tik), ***adj.*** (۱) نهێنی؛ پەنهانی. (۲) شاراوە (مانا)؛ نادیار؛ لێڵ. ***(a ~ remark)***

crypto- , crypt- (krip′tō, krip′tə), پێشگرێکە بەمانای: نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار؛ لێڵ. (۳) تایبەتی بە خۆشاردنەوەی گیاندار لەڕێی ڕەنگ گۆڕینەوە.

cryptogam (krip′tə-gam′), ***n.*** پووەکێکی بێ گوڵ و تۆوە بەهۆی شانەی تایبەتی‌یەوە زاوزێ دەکات وەك قەوزە.

-cryptogamic ***(adj.)***; **cryptogamous** ***(adj.).***

cryptogenic (krip′tə-jen′ik), ***adj.*** سەرچاوەکەی شاراوەیە و نازانرێت (نەخۆشی).

cryptogram (krip′tə-gram′), ***n.*** نامە یا نووسراوێك کە بە شفرە نووسرابێت

cryptograph (krip′tə-graf′, krip′tə-gräf′), ***n.*** (۱) نامەی بە شفرە نووسراو (۲) شفرە. (۳) (ا) ئامێری گۆڕینی نووسینی ئاسایی بۆ شفرە. (ب) ئامێری دەرکردن یا خوێندنەوەی شفرە.

cryptography (krip-tog′rə-fi), ***n.*** (۱) هونەری نووسین و- دۆزینەوەی شفرە. (۲) شفرە؛ جۆرە نووسینێکی نهێنی.

-cryptographer ***(n.)***; **cryptographist** ***(n.).***

cryptology (krip-tol′ə-ji), ***n.*** (۱) . cryptography (۲) زمانی نهێنی.

cryptonym (krip′tə-nim′), ***n.*** ناوی نهێنی.

-cryptonymous ***(adj.).***

crystal (kris′t'l), ***n.*** (۱) بلوور: کانزایەکی سپی ڕۆشنە وەك سەموڵ؛ گرێستاڵ. (۲) پارچەیەك بلوور (بۆ جوانی و ڕازاندنەوە). (۳) شووشەی زۆر ڕۆشن. (٤) شتێکی جوانی لە بلوور دروستکراو. (٥) قەیاغی شووشەی سەر کاتژمێر. (٦) شتێکی ڕۆشن و سپی وەك بلوور.

adj. (۱) بلووری؛ لە بلوور دروستکراو؛ تایبەتی بە بلوور. (۲) وەك بلوور؛ ڕۆشن و دیار؛ ناشکرا.

crystal ball, بلووری خڕی فاڵگرتنەوە.

crystal gazing, چاوبڕینە بلووری خڕو فاڵگرتنەوە.

crystalliferous (kris′t'l-if′ĕr-əs), ***adj.*** بلووری تێدایە؛ بلووری لێ دەردەهێنرێت.

crystalline (kris′t'l-in, kris′t'l-īn′), ***adj.*** (۱) بلووری؛ لە بلوور دروستکراو. (۲) بلووری؛ ڕۆشن؛ ڕوون؛ ناشکرا؛ دیار. (۳) سروشت و پێکهاتنی وەك بلووڕە.

crystalline lens, هاوێنەی چاو؛ گەردبینی چاو.

crystallize (kris′t'l-īz′), ***v.t.*** (۱) وەك بلوور لێکردن. (۲) شەکر تێنەڵسوون؛ ڕووکەش کردن بە شەکر: ***(~d fruits)*** . (۳) دیاریکردن؛ شێوەی تایبەتی پێدان؛ ڕوونکردنەوە.

v.i. (۱) وەك بلوور لێهاتن. (۲) شێوەی تایبەتی وەرگرتن؛ ڕوون بوونەوە؛ دەق گرتن (بیروباوەڕ): ***(His vague ideas ~d into a definite plan.)*** . (۳) گەڕانەوە (هەنگوین)؛ بوون بە شەکر: ***(Honey ~s in time.)*** .

-crystallized ***(adj.)***; **crystallization** ***(n.).***

crystallo- (kris′t'l-ō), پێشگرێکە بەمانای: بلوور.

crystallography (kris′t'l-og′rə-fi), ***n.*** زانستی شێوەو پێکهاتن و سروشت و بابەت کردنی بلوور.

-crystallographical ***(adj.)***; **crystallographer** ***(n.).***

crystalloid (kris′t'l-oid′), ***adj.*** بلووری؛ وەك بلوور وایە.

n. (۱) مادەیەکی بلووری‌یە کە لە ناودا دەتوێتەوە بە پەردەی لەشی مرۆڤ گیاندار و پووەکدا دەڕوات. (۲) گەردی بلووریی زۆر بچووکی پرۆتین کە لە شانەی هەندێ پووەك و بەری پووەکدا هەیە بەتایبەتی لە تۆزی چەورداً.

ctenoid (tē′noid, ten′oid), ***adj.*** قەراغەکەی وەك شانە وایە (وەك پوولەکەو ددانی هەندێ ماسی).

ctenophoran (ti-nof′ə-rən), ***n.*** جۆرە ماسی‌یەکە پەڕەی شانەیی هەیە بۆ مەلەکردن.

ctenophore (ten′ə-fôr′, tē′nə-fōr′), ***n.*** (۱) جۆرە ماسی‌یەکە پەڕەی شانەیی هەیە بۆ مەلەکردن. (۲) ئەم پەڕە شانەیی‌یانە.

cub (kub), ***n.*** (۱) بەچکە (شێر، پلنگ، وورگ، ڕێوی، نەهەنگ... هتد). (۲) لاوێکی نەشارەزای ناقۆڵا. (۳) نۆکار (بەتایبەتی ڕۆژنامەچی). (٤) ئەندامێکی ڕێکخراوی دیدەوانی کوڕان لە تەمەنی (۸- ۱۱) ساڵاندا.

cubage (kū′bij), ***n.*** = **cubature.**

cubature (kū′bə-chēr), ***n.*** (۱) دیاریکردنی ناوەڕۆکی قەوارەیی. (۲) ناوەڕۆکی قەوارەیی.

cubby (kub′i), ***n.*** ژوورێکی بچووك؛ خانە.

cubbyhole (kub′i-hōl′), ***n.*** (۱) ژوورێکی بچووك؛ ژوورۆچکە. (۲) خانەی دۆلابێك؛ گەمنجینە؛ تاق. (۳) شوێنێکی تەسك و بچووکی دەورگیراو.

cube (kūb), ***n.*** (۱) شەش پاڵوو (ئەندازە). (۲) شتێکی شەش پاڵوویی (وەك زاری تاوڵە). (۳) ژمارەی سێجا (بیرکاری).

v.t. (۱) سێجاکردن (بیرکاری). (۲) پێوانی ناوەڕۆك. (۳) قاشکردن بە شێوەی شەش پاڵوو (پیاز، سەموزە). (٤) بڕینی چوارگۆشەیی پارچە گۆشت بەناستەم بۆ زوو کوڵاندنی.

cubeb (kū′beb), ***n.*** (۱) بەری پووەکێکە لە بابەتی دەلووبیبەر بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت. (۲) جگەرەی بەری هاپراوی نەم پووەکە.

cubic (kū′bik), ***adj.*** (۱) شەش پاڵوویی؛ شەش پاڵوو. (۲) قەوارەیی؛ سێ دووری هەیە (درێژی و پانی و نەستووری): ***(a ~ foot)***

(٣) سێجا (بیرکاری).

cubical (kū′bi-k'l), *adj.* شەش پاڵوویی (شێوە)؛ قەوارەیی.

cubicle (kū′bi-k'l), *n.* (١) ژوورۆچکەی نووستن؛ جێی نووستن لە ژوورۆچکەیەکدا. (٢) (ا) ژوورۆچکەی خوێندنەوە لە کتێبخانەدا. (ب) ژوورۆچکە

cubic measure, پێوانەی قەوارەیی؛ پێوانی قەوارە.

cubiform (kū′bi-fôrm´), *adj.* شەش پاڵو شێوە.

cubism (kūb′iz'm), *n.* ڕێبازێکی هونەریی (بەتایبەتی وێنەکێشی و پەیکەرتاشی) تازەی سەدەی بیستە بریتییە لە بەکارهێنانی شێوەی ئەندازەیی بەتایبەتی شەش پاڵو لە هونەردا

cubist (kūb′ist), *n.* هونەرمەندێک شەش پاڵووگەر. هونەرمەندێک کە لەسەر ئەم ڕێبازە هونەرییە بڕوات (ووشەی پێشوو ببینە)

cubit (kū′bit), *n.* باڵ پێوەرێکی کۆنە درێژی (١٨–٢٠) گرێیە لە نووکی پەنجەی بەرزەلووتەوە تا ئانیشک

cuboid (kū′boid), *n.* (١) شەش پاڵوویی. (٢) تایبەتی بە ئێسقانێکی شەش پاڵوویی کە لە قولەپێدایە.

n. (١) شەش پاڵوویەکی لاکێشەیی. (٢) ئێسقانێکی شەش پاڵوویی لەنێوان قولەپێ و ئاسمانەی پێدا.

cub reporter, ڕۆژنامەگەرێکی نۆکار؛ پەیامنێری نۆکار

cucking stool, کورسییەکە ژنی دەم شڕو بێ حەیا و بازرگانی ساختەچی و کەسانی تری وەهای تێ دەخرا بۆنەوەی جەماوەر گاڵتەیان پێ بکەن و هەندێ جاریش لە ئاویان هەڵکێشن.

cuckold (kuk′'ld), *n.* مێردی ژنێکی داوێن پیس؛ پیاوێکی ژن گایراو.

v.t. سەرشۆرکردنی پیاوێک بە جووت بوون لەگەڵ ژنەکەیدا؛ گاینی ژنێک و شکاندنی مێردەکەی.

cuckoldry (kuk′'ld-ri), *n.* شکاندنی پیاوێک بە گاینی ژنەکەی؛ داوێن پیسی؛ زینا

cuckoo (kook′o͞o), *n.* (١) پەپوو؛ باڵندەیەکە خوێندنەکەی وەک کونە–پەپوو وەهایە و هێلکە لە هێلانەی باڵندەی تردا دەکات و بەجێیان دەهێڵێت بۆ ئەو باڵندەیەی تر تاوەکو هەڵیان بهێنێت. (٢) خوێندنی پەپوو. (٣) دەنگێکی وەها

v.i. پەپوو خوێندن؛ پرتاندنی دەنگێکی وەها.

v.t. ووتن و ووتنەوە جار لەدوای جار (وەک خوێندنی پەپوو کە وەستانی نییە).

adj. [Slang], شێت؛ گەوج؛ بێ هێشک؛ هێشک سووک.

cuckoo in the nest, میوانێکی ناپەسەندی نەویستراو؛ خۆسەپێنەر.

cuckoo clock, کاتژمێرێکی سەر دیوارە وێنەی پەپوویەکی تێدایە و هەموو سەری سەعاتێک لێدەدات و دەنگی لێدانەکەی لاسایی خوێندنی پەپوو دەکاتەوە.

cuculiform (kyoo-kū′li-fôrm´), *adj.* تایبەتی بە پەپوو وە باڵندەی تری هەمان بابەت.

cucullate (kū′kə-lāt´, kyoo-kul′āt), *adj.* کڵاودار (وەک گەڵای گوڵە وەنەوشە).

cucumber (kū′kum-bĕr), *n.* (١) خەیار. (٢) ڕووەکی خەیار

cool as cucumber, (١) هێمن؛ لەسەرخۆ. (٢) فێنک

cucumiform (kyoo-kū′mi-fôrm´), *adj.* وەک خەیار؛ لە خەیار چوو

cucurbit (kyoo-kūr′bit), *n.* (١) کوولەکەی ملدار؛ کوولەکەی باڵقە–باغی. (٢) شووشەیەکی گەورەی دەم پان کە لە کوولەکەی ملدار دەچێت

cud (kud), *n.* (١) قەیی کاوێژکراو؛ ئەو قەیەی کاوێژ دەکرێت. (٢) پر بە دەمێک شتی جوین (وەک تووتن).

chew the cud, بیرکردنەوە

cuddle (kud′'l), *v.t.* باوەش پێداکردن و یاری لەگەڵ کردن لەپووی خۆشەویستی یەوە؛ دەست کردنە مل و چاوباشقاڵی کردن.

v.i. دەست کردنە مل بە پانکەوتن یا دانیشتنەوە چاوباشقاڵی کردن.

n. (١) باوەشکردن. (٢) دەست لە مل کردن و چاوباشقاڵی کردن.

cuddlesome (kud′'l-səm), *adj.* = cuddly.

cuddly (kud′li), *adj.* هەڵگرە لە دەست کردنە مل و چاوباشقاڵی کردن؛ بۆ دەست لە مل کردن و چاوباشقاڵی لەگەڵ کردن باشە: *(a ~ girl)*.

cuddy (kud′i), *n.* (١) (ا) ژوورۆچکەی ئاو پاپۆڕ. (ب) چێشتخانەی ئاو پاپۆڕ. (٢) ژوورۆچکە؛ خانەی دۆڵاب.

cuddy (kud′i), *n.* [Scot.], کەر؛ گوێ درێژ.

cudgel (kuj′əl), *n.* دار؛ دارحەیزەران؛ دارەدەست؛ کوتەک.

v.t. دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.

cudgel one's brains, زۆر بە قورسی بیرکردنەوە.

take up the cudgels for, لەسەرکردنەوە؛ پشتیوانی کردن.

cue (kū), *n.* (١) وورياکەرەوە: سەرنج ڕاکێشانێک یا هێمایەکە بۆ ئەکتەر کە نۆرەی هاتووە بۆ خوێندن وە هەوەها بۆ لێپرسراوانی پەردە و ڕووناکی و دەنگی سەر شانۆ. (٢) سەرنج ڕاکێشانێک (بۆ کردنی کارێک). (٣) ئەو ڕۆڵەی ئەکتەرێک لە شانۆگەرییەکدا دەیبینێت. (٤) نەخشە؛ پلان.

v.t. [Colloq.], سەرنج ڕاکێشان؛ وورياکردنەوە؛ پێ ووتن (بۆ کردنی شتێک).

cue (kū), *n.* (١) ڕیز؛ وەستان لە ڕیزدا بۆ چاوەڕێ کردنی شتێک؛ سەرە. (٢) داری بلیارد.

v.t. هۆنینەوە (ڕێ).

cue ball, تۆپی لێدراو: ئەو تۆپەی یاریکەری بلیارد بە دارەکەی ایێ دەدات

cuesta (kwes′tə), *n.* گردێکە دیوێکی زۆر لێژەو دیوەکەی تری لێژایی زۆر کەمتر.

cuff (kuf), *n.* (١) سەرقۆڵی کراس؛ سەردەستی کراس. (٢) دەرەلنگی هەڵکراوی پانتۆڵ. (٣) کەلەپچە.

v.t. (١) سەردەست خستنەسەر قۆڵی کراس. (٢) کەلەپچە کردنە دەست.

off the cuff, [Slang], لامسەرلا (ووتە)؛ سەرپێیی (ووتە).

cuff (kuf), *v.t.* زللە لێدان.

n. زللە.

cuff button, قۆپچەی سەردەستی کراس.

cuff link, ئەڵقەی سەر قۆڵی کراس (کە بە قۆڵی کراسەکەوە نەدووراوە).

cuirass (kwi-ras′), *n.* (١) قەڵغانی بەرسنگ و پشت. (٢) قەڵغانی بەرسنگ. (٣) قاوغ (زیندەوەرزانی).

cuirassier (kwi´rə-sêr′), *n.* سەربازێکی ئەسپ سواری قەڵغان لەبەر.

cuisine (kwi-zēn′), *n.* (١) چێشتخانە. (٢) شێوازی چێشت لێنان: *(Chinese ~)*. (٣) چێشت: *(The ~ is excellent in this restaurant.)*

cuisse (kwis), *n.pl.* قەڵغانی ڕان و سمت.

culch (kulch), *n.* = cultch.

cul-de-sac (kul′də-sak´, kool′də-sak´), *n.* (١) کوێرە کۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو. (٢) تەنگوچەڵەمە؛ بار یا شوێنێک کە دەربازبوونی نەبێت.

-cule (kūl), پاشگری ناوە نیشانەی بچووک کردنەوەیە.

culex (kū′leks), *n.* جۆرە مێشوولەیەکە.

culinary (kū′lə-ner´i), *adj.* (١) تایبەتی بە چێشتخانە؛ چێشتخانەیی. (٢) تایبەتی بە چێشت لێنان.

cull (kul), *v.t.* (١) هەڵبژاردن؛ پەسەندکردن و هەڵبژاردن؛ هەڵگرتن. (٢) هەڵبژاردن و کۆکردنەوە؛ هەڵبژاردن و کردنەوە (گوڵ). (٣) پاک و پیس کردن؛ لێ وەردبوونەوە پێش هەڵبژاردن یا هەڵگرتن

n. (١) پاک و پیسکاری؛ هەڵبژاردن. (٢) شتێکی هەڵنەبژێراو (لەبەر خراپی).

cullender (kul′ən-dēr), *n.* = colander.

cullet (kul′it), *n.* پارچە شووشەی شکاو (کە دەشێت و بۆ تووانەوە و سەرلەنوێ بەکارهێنانەوەی).

cullis (kul′is), *n.* ئاوەڕۆ (سەربان)؛ ئاوەڕۆگە.

cully (kul′i), *n.* (١) [Rare] ، کەسێکی ساویلکە و گێژۆکە. (٢) [British Slang]، برادەر؛ هەڤاڵ؛ کابرا.

v.t. [Obs.], خەڵەتاندن؛ فریواندن.

culm (kulm), *n.* تۆزو وورده ئاردی خەڵووز (کانگای خەڵووز).
culm (kulm), *n.* قەف یا لاسکی کولۆزی گرێ گرێیاوی پووەك.
v.i. گەورەبوون و بوون بە لاسکێکی وەها.
culminant (kul′mə-nənt), *adj.* پۆپ؛ بەرزترین خاڵ.
culminate (kul′mə-nāt′), *v.i.* (١) گەیشتنە نەپەڕی بەرزی (نەستێرە). (٢) گەیشتنە پۆپ یا نەپەڕی بەرزی (کار، کردەوە)؛ بوون بە نەنجامی؛ دوایی هاتن بە.
culmination (kul′mə-nā′shən), *n.* پۆپ؛ نەپەڕی بەرزی؛ نەپەڕ؛ بەرزترین نەنجام یا خاڵ: *(the ~ of one's efforts)* .
culottes (koo-lots′, kyoo-lots′), *n.* پانتۆڵی ژنانەی تا سەرئەژنۆ هاتوو کە لە تەنوورە دەچێت (وەرزش).
culpa (kul′pə), *n.* سووچ؛ تاوان؛ خەتا؛ لۆمە.
culpability (kul′pə-bil′ə-ti), *n.* سووچدار؛ تاوانباری؛ خەتاباری.
culpable (kul′pə-b'l), *adj.* تاوانبار؛ خەتابار؛ سووچدار؛ شایستەی لۆمەیە
-culpably *(adv.).*
culprit (kul′prit), *n.* (١) گومانبار؛ کەسێکی گومانبار. (٢) کەسێکی تاوانبار؛ تاوانبارێك؛ پاشەڵ پیس.
cult (kult), *n.* (١) پەرستن. (٢) (أ) کۆڕانە شوێن کەوتنی کەسێك یا بیروباوەرێك کە وەك پەرستن وابێت: *(the ~ of personality)* . (ب) کەسێك یا بیروباوەرێکی سەیر. (٣) (أ) کۆمەڵێکی ئایینی. (ب) کۆمەڵێك کەس کە شوێن بیروباوەرێك یا بیروباوەرێکی شاراوەو تایبەتی بە خۆیان کەوتبن.
cultch (kulch), *n.* (١) پاشەڕۆك؛ زبل. (٢) هێلانە یا لانەی گوێچکەماسی.
cultivate (kul′tə-vāt′), *v.t.* (١) کێڵانی زەوی و ئامادەکردنی بۆ شت تێدا چاندن. (٢) چاندن؛ پووراندن. (٣) پەروەردەکردن (پووەك)؛ گەشەپێکردن و پێگەیاندن (پووەك). (٤) پەروەردەکردن و پەرە پێ سەندن: *(C~ your mind.)* . (٥) هەوڵی ناسینی کەسێك دان و پەرە پێ سەندنی بۆ مەبەستێك: *(She ~d her friendship with him.)*
cultivated (kul′tə-vāt′id), *adj.* (١) کێڵراو و چێنراو؛ کشتوکاڵ تێدا کراو؛ نێژراو (زەوی): *(~ land)* . (٢) پەروەردەکراو، واتە کێوی نەبێت (گوڵ، پووەك). (٣) ڕۆشنبیر؛ زانا؛ تێگەیشتوو: *(a ~ person)* .
cultivation (kul′tə-vā′shən), *n.* (١) کێڵان و چاندن؛ پووراندن؛ ئاشتن. (٢) پەروەردەکردن؛ گەشەپێکردن. (٣) ڕۆشنبیری؛ تێگەیشتن؛ مێشك پەروەردەکردن.
cultivator (kul′tə-vā′tĕr), *n.* (١) کشتیار؛ کشتکار. (٢) مەکینەی زەوی کێڵان و بژارکردنی.
cultrate (kul′trāt), *adj.* چەقۆیی. دەم تیژو نووکدار
cultural (kul′chĕr-əl), *adj.* کلتووری؛ تایبەتی بە ڕۆشنبیری؛ تایبەتی بە زانست و کلتوور.
culture (kul′chĕr), *n.* (١) کێڵانی زەوی وزار و چاندنی؛ کشت کردن. (٢) چاندن؛ ئاشتن؛ پووراندن؛ پەروەردەکردنی پووەك، گیاندار، یا شت. (٣) پەروەردەکردنی میکرۆب یا گیانداری گەردبینی تر (پزیشکەوانی). (٤) میکرۆب یا گیانداری تری گەردبینی پەروەردەکراو. (٥) پەروەردەکردن؛ چاکردن؛ پوختەکردن. (٦) هەوێن. (٧) کلتوور؛ ژیار؛ ژیوار؛ شارستانێتی؛ ڕۆشنبیری.
v.t. (١) پەروەردەکردن؛ چاندن؛ ئاشتن؛ کشتوکاڵ کردن. (٢) پەروەردەکردنی میکرۆب و گیانداری گەردبینی لە شوێنی تایبەتیدا (پزیشکەوانی)
cultured (kul′chĕrd), *adj.* (١) ڕۆشنبیر؛ تێگەیشتوو؛ خاوەن ژیار یا کلتوور (٢) پەروەردەکراو، واتە کێوی نەبێ.
culturist (kul′chĕr-ist), *n.* (١) پووەك و گیاندار پەروەردەکەر.
(٢) کلتوورخواز؛ کلتوورپەرست؛ ژیارخواز.
cultus (kul′təs), *n.* کۆمەڵێکی ئایینی (بەتایبەتی ئاین و ڕێبازێکی شاراوەو تایبەتی بە کۆمەڵەکە).
culver (kul′vĕr), *n.* [Poetic], کۆترەباریکە؛ کۆتر.
culverin (kul′vĕr-in), *n.* (١) جۆرە تفەنگێکی کۆنە. (٢) جۆرە تۆپێکی کۆنی سەدەی شانزەو حەڤدەیە.
culvert (kul′vĕrt), *n.* ڕێراب یا ئاوەڕۆگەی ژێر ڕێگەوبان یا پردێك.
cum (kum, koom), *prep.* لەگەڵ؛ پێکەوە (ئەم ووشەیە لە ووشەی لێکدراودا بەکاردەهێنرێت).
cumber (kum′bĕr), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ بەستنەوە؛ تەگەرەلێدان؛ کۆسپ خستنە بەردەم. (٢) بار قورس کردن؛ ماندووکردن؛ بێ تاقەت کردن. (٣) [Obs.]، سەرسوورماندن؛ پەستکردن.
n. کۆسپ؛ تەگەرە؛ بار؛ شتێکی بێ تاقەت کەر.
cumbersome (kum′bĕr-səm), *adj.* ناقۆڵە (لە قەوارەو کێشو شێوەدا)؛ قەبە؛ قورس؛ پەستکەر: *(a ~ task, thing, load, or person)* .
cumbrous (kum′brəs), *adj.* = cumbersome.
cumin (kum′in), *n.* (١) پووەکی زیرە. (٢) زیرە.
cummerbund (kum′ĕr-bund′), *n.* کەمەربەند.
cumquat (kum′kwot), *n.* *Also* **kumquat,** یەنگی دنیا.
cumshaw (kum′shô), *n.* بەخشیش.
cumulate (kūm′yə-lāt′), *v.t.* کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ کۆکردنەوە؛ خستنەسەرێك.
v.i. کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە؛ چوونەسەرێك؛ کەڵەکەبوون.
adj. کۆ؛ کۆمەڵ؛ کەڵەکەبوو.
cumulation (kūm′yə-lā′shən), *n.* (١) کۆمەڵ بوون؛ کەڵەکەبوون؛ کۆبوونەوە؛ کەوتنەسەرێك. (٢) کۆمەڵ.
cumulative (kūm′yə-lā′tiv, kūm′yə-lə-tiv), *adj.* (١) کۆمەڵ بوو؛ کەڵەکەبوو؛ کەڵەکەیی؛ چوونەسەرێك (سوود): *(~ interest)* . (٢) بەڵگەی تازەو پشتگیریکەر (دادگەری): *(~ evidence)* .
cumulocirrus (kūm′yə-lō-sir′əs), *n.* تۆپەڵە هەورێکی سپی خاوی وەك قژ.
cumulonimbus (kūm′yə-lō-nim′bəs), *n.* تۆپەڵە هەورێکی لەسەرێك کەڵەکەبووی نەستووری بەرز کە بارانی پێوەیە.
cumulus (kūm′yə-ləs), *n.* (١) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ. (٢) تۆپەڵە هەورێکی نەستووری لەسەرێك کەڵەکەبوو وەك شاخ.
cunctation (kuŋk-tā′shən), *n.* [Rare], دواکەوتنێك کە هۆی دووڵی بێت؛ دواکەوتن.
cuneal (kū′ni-əl), *adj.* مێخی؛ لە مێخ دەچێت؛ بزماری.
cuneate (kū′ni-it, kū′ni-āt′), *adj.* لە مێخ دەچێت (بەتایبەتی گەڵایەکی باریکی سێگۆشەیە کە لەبنەوە باریك دەبێتەوە)؛ مێخی.
cuneiform (kū-nē′ə-fôrm′, kū′ni-fôrm′), *adj.* مێخی؛ بزماری؛ تایبەتی بە نووسینی بزماری کۆنی بابلیەکان و ئاشووریەکان و سۆمەریەکان و ئەکەدیەکان.
n. نووسینی بزماری کۆن؛ تیپی ئەم جۆرە نووسینە.
cuniform (kū′ni-fôrm′), *adj. & n.* = cuneiform.
cunner (kun′ĕr), *n.* جۆرە ماسیەکی دەریایی بچووکە.
cunning (kun′iŋ), *adj.* (١) زۆرزان؛ فێڵباز: *(He is as ~ as a fox.)*
(٢) کارامە؛ زیرەك: *(a ~ workman)* .
(٣) جوانکیلە؛ خنجیلانە: *(a ~ child)* .
n. (١) فێڵبازی؛ زۆرزانی. (٢) [Archaic] شارەزایی؛ کارامەیی.
cunt (kunt), *n.* [Vulgar], (١) قوز (لەپووی سووکایەتیەوە). (٢) کەسێکی کەرو ناپەسەند.
cup (kup), *n.* (١) کووپ؛ پیالە؛ فنجان. (٢) کووپێك و ناوەڕۆکەکەی. (٣) پڕ کووپێك. (٤) هەرچ شتێك کە لە کووپ بچێت.

(٥) خەلاتێك كە لە كووپ دەچێت.
(٦) ئەو كووپەی شەرابی شێوی خواهانەی تێدایە (خاچ پەرستی).
(٧) بەشی كەسێك (لە خۆشی یا ناخۆشی): ***(His ~ was full.)*** .
(٨) جۆرە شەرابێكی شیرینە.
(٩) ئەندامێكی پووەك كە لە كووپ بچێت.
(١٠) كووپی دەرمان پێوان (پزیشكەوانی).

v.t. (١) كەلەشاخ لێگرتن؛ چارەكردن بە كەلەشاخ لێگرتن (نەخۆشی). (٢) وەك كووپ لێكردن. (٣) كردنە كووپەوە؛ تێكردن بە كووپ.

between cup and lip, لەپێش بە ئامانج گەیشتندا.

in one's cups, سەرخۆش؛ كەیل.

cupbearer (kup′bâr″ĕr), *n.* شەراب تێكەر (بەتایبەتی لە ئاهەنگی شاهانەدا)؛ ساقی.

cupboard (kub′ĕrd), *n.* (١) دۆلابێكی خانە خانە (بۆ خواردەمەنی و قاپ‌وقاجاغ تێخستن). (٢) [British]، دۆلابێكی بچووك؛ ژوورۆچكە.

cupboard love, خۆشەویستی درۆ (بۆ مەبەستی خۆیی).

cupcake (kup′kāk′), *n.* كێكێكی بچكۆلەیە لە كووپ دەچێت‌و لە كاغەزێكی تایبەتیدا دەپێشێنرێت.

cupel (kū′pəl, kū-pel′), *n.* (١) دەفری زیو پوختەكردن. (٢) دەفرێكی پەلو خرو كون كونە زێڕو زیوو كانزای بەنرخی تری تێدا جیادەكرێتەوە لە هی بێ نرخ.

v.t. جیاكردنەوەو پوختەكردنی كانزای بەنرخ لە دەفرێكی تایبەتیدا.

cupellation (kū′pə-lā′shən), *n.* پوختەكردنی كانزای بەنرخ.

cupful (kup′fool′), *adj.* پر كووپێك.

Cupid (kū′pid), *n.* (١) خودای خۆشەویستی (نەفسانەی ڕۆمان). (٢) [c-]، نووساندنی ئەم خودای خۆشەویستیەیە وەك مندالێكی ئێرینەی پووت‌و باڵدار.

cupidity (kū-pid′ə-ti), *n.* چاوبرسێتی (سامان).

cupola (kū′pə-lə), *n.* (١) گوومەز؛ گوومەزی سەر سەربانێك. (٢) سەربانێكی خڕ؛ بنمیچێكی خڕ. (٣) كووڕەی تووانەوەی كانزا. (٤) ئەمامێكی گوومەزی (تۆپكاری).

v.t. (١) وەك گوومەز دروستكردن. (٢) گوومەز لەسەر دروستكردن.

cupper (kup′ĕr), *n.* كەلەشاخ لە نەخۆش گر (پزیشكەوانی).

cupping (kup′iŋ), *n.* كەلەشاخ لێگرتن (پزیشكەوانی).

cupreous (kū′pri-əs), *adj.* (١) تایبەتی بە مسی سوور؛ مسی- سووری تێدایە؛ لە مسی سوور دەچێت. (٢) سوور (وەك مسی سوور).

cupriferous (kū-prif′ĕr-əs), *adj.* مسی سووری تێدایە.

cupulate (kū′pyoo-lāt′), *adj.* ***Also*** **cupular,** (١) كلاوەیی؛ وەك پەحەتی وایە؛ لە كووپ دەچێت. (٢) كلاوەدار.

cupule (kū′pūl), *n.* كلاوی بەڕوو؛ شتێك كە لە كلاوی بەڕوو بچێت؛ پەحەتی.

cur (kûr), *n.* (١) سەگێكی دووڕەگ؛ سەگێكی پیس‌و ناپەسەند. (٢) كەسێكی پیس‌و بۆگەن‌و ناپەسەندو بێ فەڕو ترسنۆك‌و ناڕەسەن.

curable (kyoor′ə-b'l), *adj.* چارە دەكرێت (نەخۆشی)؛ چارەی هەیە؛ دەرمان دەكرێت. ***(a ~ disease)*** .

-curability ***(n.)***; **curableness** ***(n.)***; **curably** ***(adv.)***.

curacy (kyoor′ə-si), *n.* فرمان‌و دەسەلاتی یاریدەدەری قەشە.

curare (kyoo-rä′ri), *n.* (١) ماددەیەكی ژەهراوییە وەك جەوی لە پرووەكی تایبەتی نەمەریكای باشوور دەردەهێنرێت‌و هیندییە سوورەكان دەیانداە لە نووكی تیرەكانیان وە نیشتاش چارەی ماسولكەڕەقەی پێ دەكرێت. (٢) ئەو پرووەكانەی ئەم ماددەیەیان لێ دەردەهێنرێت.

curate (kyoor′it), *n.* (١) قەشە. (٢) یاریدەدەری قەشە.

curative (kyoor′ə-tiv), *adj.* چاككەرەوە (دەرمان)؛ چارەسەركەر؛ باش بۆ چارەسەركردنی نەخۆشی.

n. دەرمان؛ چارەسەر.

curator (kyoo-rā′tĕr), *n.* (١) پێ سپێردراو (مندالّی تەمەن كورت، كەسێكی بێكارە)؛ لێپرسراو. (٢) پێ سپێردراو (مۆزەخانە، كتێبخانە)؛ لێپرسراو (مۆزەخانە، كتێبخانە).

curb (kûrb), *n.* (١) لغاو؛ بەشە ئاسنەكەی لغاو كە لە دەمی ئەسپدایە. (٢) ڕاگیركەر؛ بەربەستكەر؛ دابینكەر؛ وەستێنەر. (٣) لێوارێكی بەرز (بۆ بەهێزكردن یا بەستنەوە). (٤) لێواری شەقام (كە لە چیمەنتۆ یا بەرد دەكرێت)؛ لێواری نێوان شەقام‌و شۆستە. (٥) چوارچێوە. (٦) بازاڕی پارەبازی كە لە دەرەوەی بازاڕی ڕەسمیدا دەكرێت.

v.t. (١) دابینكردن؛ گرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستكردن؛ بەرگرتن. (٢) لغاوكردن.

curb bit, ئەو بەشە ئاسنینەی لغاو كە دەخرێتە ناودەمی ئەسپ‌و ماینەوە.

curbing (kûrb′iŋ), *n.* (١) كەرەسەی دروستكردنی لێواری شەقام. (٢) لێواری شەقام.

curb roof, سەربانێك كە دوو لێڕایی هەبێت لە هەردوو لاوە (لێڕایی نزیك گوێ سەبانە كە كورتترەو لێڕترە، واتە یەكسەر دێتە خوارەوە).

curbstone (kûrb′stōn′), *n.* بەردی لێواری شەقام

curculio (kĕr-kū′li-ō′), *n.* جۆرە قالۆنچەیەكە زیان دەگەیەنێت بە میوە.

curcuma (kûr′kyoo-mə), *n.* كوركوم: جۆرە پرووەكێكە بەهاراتی لێ دەگیرێت.

curd (kûrd), *n.* (١) ئەو بەشەی شیرە كە دەمەبێت‌و لە ئاوەكەی جیا- دەكرێتەوەو دەكرێت بە پەنیر. (٢) شتێكی مەیین.

v.t. & v.i. مەیاندن؛ مەیین.

curdle (kûr′d'l), *v.t. & v.i.* مەیین؛ توندبوونەوە؛ ترشان.

curdle one's blood, تۆقاندن؛ زارەتڕەك كردن؛ ترساندن.

cure (kyoor), *n.* (١) چارە؛ چارەكردن؛ چارەسەر. (٢) دەرمان. (٣) سەرپەرشتی گیانی (ئاین). (٤) فرمان‌و پلەو دەسەلاتی قەشە. (٥) پاراستنی گۆشت‌و ماسی بە كردنی بە قاوورمە.

v.t. (١) چاك كردنەوە (نەخۆش)؛ چارەسەركردن؛ دەرمان كردن؛ تیماركردن. (٢) گۆشت‌و ماسی كردن بە قاوورمە؛ خوێ كردن. (٣) خۆش كردن (پێستە).

v.i. (١) چاكبوونەوە؛ دەرمان كردن. (٢) پاراستن (گۆشت، ماسی)

curé (kyoo-rā′), *n.* قەشە (لە فەرەنسا).

cure-all (kyoor′ôl′), *n.* دەرمانی هەموو نەخۆشێیەك؛ چارەی هەموو دەردی سەری‌و كێشەیەكی ژیان.

curettage (kyoo-ret′ij, kyoor′ə-täzh′), *n.* كڕاندن‌و پاك- كردنەوەی بۆشایی ناولەش (پزیشكەوانی).

curette (kyoo-ret′), *n.* ئامێرێكی پزیشكێیە وەك كەوچك بۆ كڕاندن‌و پاككردنەوەی بۆشایی ناولەش‌و لابردنی تێشووی مردوو یا نەخۆش

v.t. كڕاندن‌و پاككردنەوەی بۆشایێیەكانی ناولەش بە ئامێرێك كە لە كەوچك دەچێت (پزیشكەوانی).

curfew (kûr′fū), *n.* (١) زەنگی كردن بە شەو: (ا) پەیڕەوی لێدانی زەنگێك لە كاتێكی تایبەتیدا بە شەو لەلایەن میرییەوە كە نیشانەیەكە بۆ دانیشتووانی شار كە ئاگر بكوژێننەوە و بیكەن بە شەو. (ب) لێدانی ئەم زەنگە. (ج) كاتی ئەم زەنگ لێدانە (د) زەنگەكە خۆی (٢) قەدەغەكردنی هاتوچۆكردن (لەلایەن میرییەوە)؛ قەدەغەكردنی لە مال چوونەدەرەوە.

curia (kyoor′i-ə), *n.* (١) (ا) لقێك یا بەشێك لە خێزانێك كە خێزانی پۆمای كۆن. (ب) شوێنی كۆبوونەوەی ئەم لقە. (ج) ئەنجوومەنی نوێنەران لە پۆمای كۆندا. (٢) دادگایەكی سەدەكانی ناوەڕاست. (٣) [C-]، فەرمانڕەوایی پاپا.

curie (kyoor′i, kyoo-rē′), *n.* پێوەری تیشكی ئەتۆمی.

curio (kyoor′i-ō′), *n.* شتێكی هونەری نایاب‌و نەنتیكە (وێنە، پەیكەر).

curiosa (kyoor′i-ō′sə), *n.pl.* شتی سەیرو ناشایی بەتایبەتی پەرتووك‌و گۆڤاری ئەدەبی پووت.

curiosity (kyoor′i-os′ə-ti), *n.* (١) حەز بە زانین كردن.

(۲) حەز بە نهێنی ژانی؛ مەراقی ژانینی شتێك كە پەیوەندی بەو كەسەوە نییە.
(۳) شتێكی نەنتیكە؛ شتێكی سەیر یا ناشایی.
(٤) [Obs.]، ڕێك‌وپێكی و پاك‌وتەمیزی لە ئەندازە بەدەر.

curious (kyoor′i-əs), *adj.* (۱) حەزكەر بە زانین. (۲) حەز بە نهێنی ژان؛ مەراق خۆری نهێنی زانین. (۳) سەیر؛ ناشایی. (٤) [Obs.]، ڕێك‌وپێكی و پاك‌وتەمیز لە ئەندازە بەدەر.

curl (kûrl), *v.t.* (۱) لوول كردن (قژ). (۲) پێچ پێدان؛ لوولدان.
v.i. (۱) لوول بوون (قژ). (۲) پێچ خواردن؛ پەپكەخواردن؛ لوول خواردن.
n. (۱) كاكۆڵ؛ چەند تاڵێك قژی لوول. (۲) پێچ لوول.

curl up, (۳) لوول بوون؛ لوول خواردن. (٤) نەخۆشی‌یەكی پووكە بەبێتە هۆی لوول خواردنی گەڵاكانی.
(۱) لوول بوون؛ لوول خواردن؛ پەپكەخواردن؛ گرژبوون. (۲) دانیشتن یا پاڵكەوتن و قاچ هەڵكێشان بۆ لای خۆی.

in curl, لوول خواردوو؛ پێچ خواردوو.

curler (kûr′lĕr), *n.* قژلوولكەر (مرۆڤ، مەكینە)؛ خۆلوولكەر.

curlew (kûr′lōō, kûr′lū), *n.* باڵندەیەكی ئاوی لاق درێژی دەنووك زۆر درێژو چەماوەیە.

curliness (kûr′li-nis), *n.* لوول (قژ)

curling (kûr′liŋ), *n.* یارییەكە بریتی‌یە لە خزاندنی بەردێكی قورسی تەختی ساف لەسەر سەهۆڵ بەرەو نیشانێكی (۳۸) پێ دوور.

curling iron (or irons), قژلوولكەر بریتی‌یە لە چەند ئەلقەیەك گەرم دەكرێت‌و كاكۆڵی قژی تێوە دەپێچرێت بۆ لوول كردنی (بەتایبەتی بۆ ژنان).

curly (kûr′li), *adj.* (۱) لوول (قژ). (۲) دەماری لوولدار (تەختەو دار).

curmudgeon (kĕr-muj′ən), *n.* كەسێكی تەنگەچیلكانەو تووڕەو تێزو دەموچاو گرژ.

curr (kûr), *v.i.* دەنگێك لێ هاتنە دەرەوە وەك خوێندنی كەو یا كونەپەپوو.

currant (kûr′ənt), *n.* (۱) كشمیش
(۲) جۆرە تووترێكێكی بچووكی ترشە

currency (kûr′ən-si), *n.* (۱) دراو؛ پارە:
(a paper [gold, silver] *~ .)*
(۲) دەستاودەست كردن؛ باڵاوی.
(۳) بەرەو؛ لە بەرەودا بوون: *(Such superstitions now have little ~ .)*

current (kûr′ənt), *adj.* (۱) [Rare] ، بە تەووڕم ڕێشتوو یا كشاو (ئاو). (۲) تایبەتی بە ئێستا؛ دوا ژمارە (گۆڤار، ڕۆژنامە):
(the ~ issue of a magazine)
(۳) دەستاودەستكەر (پارە).
(٤) باڵاو؛ بەبەرەو: *(~ ideas)* .
n. (۱) تەووڕم (كارەبا، ئاو، هەوا)؛ تەزوو؛ شەپۆل (ئاو)؛ ڕەوت.
(۲) ئاوێك كە لەبەری بروات؛ ڕووبار؛ ڕەوتی ئاو. (۳) ڕێبان.

currently (kûr′ənt-li), *adv.* (۱) ئێستا: لەم كاتەدا
(۲) بەگشتی؛ بە شێوەیەكی گشتی.

curricle (kûr′i-k'l), *n.* عەرەبانەیەكی دوو ئەسپی.

curriculum (kə-rik′yoo-ləm), *n.* بەرنامەی خوێندن لە زانكۆ یا قوتابخانە

-curricular *(adj.).*

curriculum vita, كورتەی ژیاننامە: بریتی‌یە لە كورتەی بڕوانامەی كەسێك‌و نەو كارانەی كردوویەتی كە دەیدات بە خاوەن كار لە كاتێكدا ئەگەر بەدوای كاردا بگەڕێت.

currier (kûr′i-ĕr), *n.* (۱) پێسنە خۆشكەر؛ كەسێك كە پێستەی خۆشكراو پاك دەكاتەوە. (۲) كەسێك كە ڕەنەكی ئەسپ‌و ماین دەكات؛ ڕەنەككەری ئەسپ‌و ماین.

curriery (kûr′i-ĕr-i), *n.* (۱) دووكانی پێسنە پاكردنەوەو فرۆشتن
(۲) پێسنە پاكردنەوەو ئامادەكردن (پاش خۆشكردنی).

currish (kûr′ish), *adj.* وەك سەگی دووڕەگ؛ ناڕەسەن؛ ناپەسەند؛ تووڕەوتێز؛ نزم؛ بێ ئرخ.

curry (kûr′i), *v.t.* (۱) ڕێنەك كردن (ئەسپ، ماین).
(۲) پاكردنەوەو ئامادەكردنی پێستە پاش خۆشكردنی.
(۳) لەلاقەكردن؛ لێدان.

curry favor, خۆبردنە پێشەوەو مەرایی كردنی كەسێك بۆ دەسكەوتێك.

curry (kûr′i), *n.* (۱) كاری: جۆرێكە لە بەهارات لە هیندستان هەیە.
(۲) چێشتێكی شلە كە ئەم جۆرە بەهاراتەی تێ كرابێت.

currycomb (kûr′i-kōm′), *n.* ڕێنەك.
v.t. ڕێنەك كردن (ئەسپ، ماین، كەر... هتد).

curry powder, كاری: جۆرێكە لە بەهارات.

curse (kûrs), *n.* (۱) لەعنەت؛ نەفرەت.
(۲) شتێكی لەعنەت لێكراو؛ شتێكی بە نەفرەت كراو. (۳) بەڵا؛ ناخۆشی.
v.t. (۱) لەعنەت لێكردن؛ نەفرەت لێكردن. (۲) جوێن پێدان.
(۳) بوون بەهۆی بەڵا لێدان.
v.i. لەعنەت كردن؛ جوێن دان.

be cursed with, پێوە نالێن؛ بۆ بوون بە بەڵا.

cursed (kûr′sid, kûrst), *adj.* (۱) بەلەعنەت؛ لەعنەت لێكراو.
(۲) بەد؛ پیس؛ بەدخواز.

cursive (kûr′siv), *adj.* پێكەوەنووساو (نووسین، تیپی نووسین)؛ لكاو.
n. نووسراوی تیپ پێكەوە لكێنراو.

cursorial (kĕr-sôr′i-əl, kĕr-sō′ri-əl), *adj.* هی ڕاكردنە (لاق)؛ بۆ ڕاكردن كراوەو دەگونجێت؛ دەتوانێت ڕابكات: *(~ birds; ~ legs)*

cursory (kûr′sĕr-i), *adj.* لامسەرلایی (كار، لێكۆڵینەوە)؛ سەرپێیی؛ پووكەشی؛ پەلە: *(a ~ look at the headlines in a newspaper)* .
-cursorily *(adv.)*; **cursoriness** *(n.).*

curt (kûrt), *adj.* (۱) كورت‌و ڕەق‌و ووشك (وەڵام، ووتە).
(۲) كورت؛ كورتكراوە.

curtail (kĕr-tāl′), *v.t.* (۱) كەمكردنەوە:
(to ~ one's physical activities)
(۲) كورتكردنەوە: *(to ~ a speech or lecture)* .
-curtailment *(n.).*

curtain (kûr′t'n, kûr′tin), *n.* (۱) پەردە. (۲) داپۆشەر.
(۳) تارمەی نێوان دوو سەنگەر یا دەرگا.
(٤) دیوارێكی پەرژێن ئاسای بێ سەربان لەنێوان قوللەدا.
(٥) (ا) پەردەی شانۆ. (ب) دوا ووتە یا دیمەنی شانۆگەری پێش پەردە داخستن.
(٦) [Slang]، (*pl.*)، كۆتایی؛ مردن.
v.t. (۱) پەردەلێدان؛ ڕازاندنەوە بە پەردە. (۲) (ا) داپۆشین؛ شاردنەوە.
(ب) جیاكردنەوە بە پەردە: *(to ~ off the kitchen)* .

draw the curtain on, (۱) دوایی پێ هێنان؛ تەواوكردن.
(۲) داپۆشین؛ شاردنەوە.

lift the curtain on, (۱) دەستپێكردن.
(۲) هەڵماڵین؛ خستنەڕوو؛ ئاشكراكردن.

curtain call, بانگ كردنەوەی ئەكتەرێك بۆ سەر شانۆ بە چەپڵەلێدان پاش تەواوبوونی شانۆگەری‌یەكە (نیشانەی ڕەزامەندنی لە نوواندنی ئەكتەرەكە).

curtain lecture, سەرزەنشت كردنی ژنێك بۆ مێردەكەی بەبێ ئاگاداری كەسی تر.

curtain raiser, (۱) شانۆگەری‌یەكی كورت كە لەپێش شانۆگەری‌یە سەرەكی‌یەكەوە پێشكەش دەكرێت.
(۲) پووداوێكی بچووكی پێشەكی بۆ پووداوێكی سەرەكی.

curtain speech, ووتارێك كە لەبەردەم پەردەی شانۆوە دەخوێنرێتەوە، پاش تەواوبوونی شانۆگەری‌یەكە.

curtal (kûr′t'l), *adj.* [Obs.], قرتێنراو؛ كورتكراوە؛ بڕراو.
n. (۱) ئەسپێكی كلك قرتێنراو؛ ووڵاخێكی كلك بڕراو.
(۲) شتێكی كورتكراوە یا قرتێنراو.

curtesy (kûr′tə-si), *n.* مافی پیاوێك لە ژەوی‌وزارو خانوی ژنە

مردووەکەیدا لەگەڵ منداڵیان بووبێت.

curtilage (kûr′t'l-ij), *n.* حەوشە؛ حەوشەو زەمینی پەرژین کراوی دەوری خانوویەک.

curtsy (kûrt′si), *n.* *Also* **curtsey,** کڕنووش بردنێکە بە ژۆری کچان و ژنان دەیکەن (نیشانەی ڕێزلێگرتنە)

v.i. کڕنووش بردن

curule (kyoor′ool, kyoor′ōōl), *adj.* (١) مافی دانیشتنی هەیە- لەسەر کورسی "کیوڕوول" (ووشەی داهاتوو ببینە).

(٢) بەرزترین پلە؛ چینی بەرز.

curule chair, *Also* **curule seat,** کورسی‌یەکی ڕازاوەی بێ پشتی قاچ چەماوەیە تەرخان کرابوو بۆ کاربەدەستە هەرە بەرزەکانی ڕۆمای کۆن.

curvaceous (kûr-vā′shəs), *adj.* جوان و شەهوانی (ئافرەت).

curvature (kûr′və-chĕr), *n.* (١) چەمینەوە؛ نووشتانەوە. (٢) شتێکی چەماوە. (٣) پلەی چەمینەوە (ئەندازە). (٤) چەرتی؛ پێچ (پزیشکەوانی): *(~ of the spine)* .

curve (kûrv), *adj.* چەماوە؛ نووشتاوە.

n. (١) هێڵێکی چەماوە؛ هێڵێکی پێچ پێچاوی. (٢) چەرتی؛ پێچ؛ کەوانە. (٣) (ا) شتێکی کەوانەیی یا نیوەبازنەیی (سمتی ئافرەت، بەرسنگی، یا گووپی قنگی). (ب) پێچ (ڕێگەوبان)؛ لۆفە. (٤) چەماوە (بیرکاری).

v.t. چەماندنەوە؛ چەرتاندنەوە؛ نووشتاندنەوە.

v.i. (١) چەمینەوە؛ نووشتانەوە (٢) پێچکردنەوە (ڕێگەوبان، نوتومبیل... هتد).

-curved *(adj.)*; **curvedly** *(adv.)*.

curvet (kûr′vit), *n.* بازدانی نەسپ؛ بازدی نەسپ.

v.i. (١) بازدان. (٢) هەڵپەڕین لە خۆشیدا؛ هەڵتووزاندن؛ یاری کردن.

v.t. بازدان بە نەسپ.

curvi- (kûr′və), پێشگرێنکە بەمانای: چەماوە؛ پێچ پێچاوی.

curvilineal (kûr´və-lin′i-əl), *adj.* = **curvilinear.**

curvilinear (kûr´və-lin′i-ĕr), *adj.* لە هێڵی چەماوە پێکهاتووە؛ بە هێڵی چەماوە دەورەی دراوە: *(~ angle)* .

cushaw (kə-shô′), *n.* گوولەکە زستانە.

cushion (koosh′ən), *n.* (١) دۆشەکەڵە؛ پشتی؛ سەرین؛ کوشنگ. (٢) شتێکی نەرمی ئاسوودەبەخش. (٣) شتێك کە لە خوڕیە یا ناهەمواری کەم بکاتەوە. (٤) لێواری ناوەوەی مێزی بلیارد

v.t. (١) پاڵپشت دانەوە بە دۆشەکەڵە یا پشتی؛ خستنەسەر دۆشەك. (٢) شاردنەوە. (٣) (ا) لە خوڕیە کەمکردنەوە: *(to ~ the impact of the bad news)* . (ب) هێواش کردنەوە یا کەمکردنەوەی زیانی لێکدانێك (مەکینە).

cushy (koosh′i), *adj.* [Slang], ئاسان؛ خۆش؛ سووك. *(a ~ job)* .

cusk (kusk), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی گەورەی دەریایی‌یە.

cusp (kusp), *n.* (١) نووك؛ سەر؛ چوکڵە؛ نووکی بەیەکگەیشتنی دوو- کەوانە. (٢) هەردوو سەر یا نووکی مانگی تازە. (٣) نووك یا شوێنی بەیەکگەیشتنی دوو کەوانەی تاق وەك هی سەر دەرگاو پەنجەرە (خانووسازی). (٤) (ا) چوکڵەی سەر کەڵبە. (ب) چوکڵەی زمانەی دل. (٥) گۆشەی دوولا چەماوە (بیرکاری).

cuspate (kus′pit, kus′pāt), *adj.* چوکڵەدار؛ نووك تیژ.

cuspid (kus′pid), *n.* کەڵبە؛ ددانی یەك چوکڵەیی؛ ددانی سەگ.

adj. نووك تیژ

-cuspidal *(adj.)*.

cuspidate (kus′pi-dāt´), *adj.* نووك تیژ؛ چوکڵەدار.

cuspidation (kus´pi-dā′shən), *n.* لێکدانی دوو کەوانەو پێك- هێنانی تاقێك بۆ جوانی (خانووسازی).

cuspidor (kus′pə-dôr´), *n.* دەفری تف تێکردن.

cuss (kus), *n.* [Colloq.], (١) جنێو؛ لەعنەت؛ نەفرەت (٢) کەسێك یا گیاندارێکی سەیر یا ناپەسەند (لەڕووی گاڵتە یا پێکەنینەوە).

v.i. & v.t. [Colloq.], جنێودان؛ لەعنەت کردن؛ نەفرەت کردن.

cussed (kus′id), *adj.* (١) بە لەعنەت.

(٢) ناپەسەند؛ ناڕەسەن؛ کەللەسەخت.

custard (kus′tĕrd), *n.* کاستەر؛ محەلەبی.

custodial (kus-tō′di-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕابەرو ڕابەرێتی کردن؛ تایبەتی بە سەرپەرشتی و سەرپەرشتیکەر؛ تایبەتی بە کلیلداریتی؛ هی بەردەستی.

n. دەفری شتی کۆن و نەنتیکە.

custodian (kus-tō′di-ən), *n.* (١) ڕابەر؛ پارێزەر؛ سەرپەرشتیکەر؛ کلیلدار؛ پێ سپێردراو؛ پاسەوان. (٢) بەردەست؛ فەڕاش.

-custodianship *(n.)*.

custody (kus′tə-di), *n.* (١) پاراستن؛ سەرپەرشتی؛ ئەستۆ؛ کلیلداری: *(When her parents died, she was placed in the ~ of her-aunt.)*

(٢) بەندکردن؛ گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە.

in custody, گیراو (گومانبار)؛ بەندکراو؛ گیراوەو ڕا لە پۆلیسخانەدا.

take into custody, گرتن (گومانبار)؛ گرتن و بردن بۆ پۆلیسخانە.

custom (kus′təm), *n.* (١) خوو؛ ڕەوشت؛ پیشە. (٢) نەریت (کۆمەڵایەتی). (٣) میرانە؛ سەرانە (کە دەدرێت بە دەرەبەگ) (٤) (*pl.*)، (ا) گومرگ؛ باج (لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆناو وڵات) (ب) بەڕێوەبەرێتی گومرگ. (٥) شتومەك کڕین لە دووکانێك یا شوێنێکی بازرگانی بە سەرەوپی. (٦) یاسا.

adj. (١) دەستکرد؛ دەستدروو (جل‌وبەرگ، پێڵاو... هتد): *(~ clothes)* . (٢) تەنها کاڵای دەستکرد دەکات و دەفرۆشێت: *(a ~ shoemaker)*

customable (kus′təm-ə-b'l), *adj.* باج یا گومرگی لەسەرە (کاڵا).

customarily (kus´tə-mer′ə-li), *adv.* بە شێوەیەکی ئاسایی؛ بەگشتی.

customary (kus′tə-mer´i), *adj.* (١) باو؛ بەپێی نەریتی کۆمەڵ. (٢) نەریتێکی کۆمەڵایەتی‌یە نەك یاسایی.

custom-built (kus′təm-bilt´), *adj.* دەستکرد؛ دەستدروو.

customer (kus′təm-ĕr), *n.* (١) کڕیار؛ کڕیاری سەروەر. (٢) [Colloq.]، کەسێك کە سەوداگەری لەگەڵ بکەیت.

customhouse (kus′təm-hous´), *n.* فەرمانگەی گومرگ.

customize (kus′təm-īz´), *v.t.* بە دەستکرد کردن؛ بە دەست دروون؛ گردن، چاکردن یا گۆڕینی شتێك بەپێ خواستی کڕیار.

-customized *(adj.)*.

custom-made (kus′təm-mād´), *adj.* دەستکرد؛ دەستدروو.

cut (kut), *v.t.* (١) بڕین؛ هەڵبڕین؛ قرتاندن؛ بڕیندارکردن. (٢) هەست ئازاردان. (٣) پچڕاندن؛ لێکردنەوە؛ بڕینەوە. (٤) لەتکردن (گۆشت)؛ کوت کردن؛ بڕین. (٥) بڕینەوە (دارو درەخت)؛ خستن؛ داپاچین. (٦) دوورینەوە (دانەوێڵە)؛ بڕین (چیمەن). (٧) بڕین (ڕێگە): *(The path ~s the meadow diagonally.)* . (٨) بڕینی دەستە کاغەز (یاری، قومار). (٩) خەساندن. (١٠) [Colloq.]، ڕێز نەگرتن؛ شکاندن (مرۆڤ)؛ بە سووك سەیرکردن. (١١) [Colloq.]، نەچوونە قوتابخانە یا ژووری پۆل بەبێ ئاگاداری کردنی مامۆستا یا بەڕێوەبەر: *(to ~ classes)* . (١٢) [Slang]، وەستاندن؛ بڕینەوە: *(to ~ the noise)* . (١٣) داشکاندن (نرخ)؛ کەمکردنەوە: *(to ~ prices; Salaries were ~ .)* . (١٤) (ا) تاشین یا کورتکردنەوە (قژی سەر). (ب) ئینۆك کردن. (ج) قەڵەم کردن (لق‌وپۆپی دار)؛ هەڵپاچین. (١٥) ڕوونکردنەوەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (١٦) جل‌وبەرگ بڕین. (١٧) هەڵکەندن (نەقش). (١٨) چوون بە هەواداو جووتە لەخۆدان: *(He ~ a caper.)* . (١٩) بڕگەکردنی فیلمی سینەمایی.

cutaneous (kū-tā′ni-əs), *adj.* پێستی؛ تایبەتی بە پێست (نەخۆشی).

cutaway (kut′ə-wā´), *n.* جۆرە چاکەتێکە پێشەکەی لەخوارەوە بە کەوانەیی بڕواوە پیاوان بۆ کاروباری ڕەسمی ڕۆژ لەبەری دەکەن.

cutback (kut′bak´), *n.* (۱) کورتکردنەوە. (۲) کەمکردنەوە (بەرهەم هێنان): *(a ~ in production)* .

(۳) گەڕانەوە بۆ ڕووداوێکی ڕابوردوو (فیلم، چیرۆک).

(٤) وەرچەرخانی لەپڕی یاریکەرێک بۆ دەربازبوون لە یاریکەری تیپی بەرامبەر (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی).

cutch (kuch), *n.* = catechu.

cutcherry (kə-cher′i), *n. Also* cutchery, سەرا؛ دادگا؛ فەرمانگە.

cute (kūt), *adj.* (۱) دانا؛ زیرەک؛ وریا؛ زۆرزان.

(۲) جوانکیلە؛ خنجیلە؛ ئێسک سووک.

cuticle (kū′ti-k'l), *n.* (۱) تووێژی دەرەوەی پێست؛ سەرتووێژی پێست.

(۲) پێستی مردوو یا ڕەق بوو (پاژنە یا قەراغی پێ).

(۳) پێستی نەرمو تەنکی هەندێک ڕووەک.

-cuticular *(adj.)*.

cutin (kut′in´), *n.* وێنەی شتێکی ڕاستی (ڕۆژنامە، پەرتووک... هتد) کە دەخرێتە ناو فیلمێکەوە و دەکرێت بە بەشێک لە فیلمەکە چونکە پەیوەندی پێوە هەیە.

cutin (kū′tin), *n.* ماددەیەکی مۆمیی‌یە لەگەڵ سیلۆلۆزدا تووێژی دەرەوەی گەڵێک ڕووەک پێکدێنێت.

cutinize (kū′ti-nīz´), *v.t.* مۆم لێدان (ووشەی پێشوو ببینە).

-cutinization *(n.)*.

cutis (kū′tis), *n.* بن تووێژی پێست.

cutlass, cutlas (kut′ləs), *n.* شمشێرێکی کورتی قورسی چەماوەی یەک دەمە لە کۆندا کەشتیوانەکان بەکاریان دەهێنا.

cutler (kut′lēr), *n.* چەقۆگەر.

cutlery (kut′lēr-i), *n.* (۱) چەقۆگەری.

(۲) شتی نان پێ خواردن وەک چەقۆ و چەوچک و چنگاڵ.

cutlet (kut′lit), *n.* (۱) پارچەیەک گۆشتی پەراسوو یا لاق. (۲) شفتە.

cutoff (kut′ôf´), *n.* (۱) قەدبڕ؛ ڕێگەی قەدبڕ.

(۲) قەدبڕێک کە ڕووبارێک بەناو پێچێکدا بڕیبێتی.

(۳) دەمەوانەی بڕینی هەڵم لە مەکینەیەک.

cutout (kut′out´), *n.* (۱) سوێچی بڕینی تەوژمی کارەبا.

(۲) شتێک کە بۆ بڕین و لێکردنەوە بشێت؛ نەخشێک یا وێنەیەک کە لە پەڕەکە دەکرێتەوە بۆئەوەی منداڵ بۆیەی بکات.

cutover (kut′ō´vēr), *adj.* دارو درەختەکەی هەموو بڕاوە (زەوی)؛ ڕووتکراو.

n. زەوی‌یەک کە دارو درەختەکەی هەموو بڕابێت و ڕووت کرابێتەوە

cutpurse (kut′pūrs´), *n.* گیرفانبڕ.

cut-rate (kut′rāt′), *adj.* داشکاو (نرخ).

cutter (kut′ēr), *n.* (۱) بڕەر (ئامێر، پیشە). (۲) جل‌وبەرگ بڕ؛ جلبڕ.

(۳) بەلەمێکی خێرا: (ا) بەلەمی سەر پاپۆڕێک بۆ گواستنەوەی شتومەک (هەروەها پێی دەوترێت: " ship's cutter ").

(ب) بەلەمێکی چەکداری میری‌یە بۆ گرتنی قاچاخچی.

(ج) بەلەمی پاسەوانی سنووری دەریا (هەروەها " coast-guard cutter ").

(I'm not cut out for that kind of work.)

cut short, لەپڕ دوایی پێ هێنان یا وەستاندن لەپێش کاتی خۆیدا.

cut through, هەڵدڕین؛ پێداچوون؛ یەکسەر پێدا ڕۆیشتن.

cut to pieces, لەت لەت کردن؛ لەت‌وکوت کردن؛ پارچەپارچەکردن.

cut up, (۱) پارچەپارچەکردن؛ لەت‌وکوت کردن. (۲) بریندارکردن. (۳) [Colloq.]، پەستکردن.

(٤) [Slang]، کردەوەی قۆشمە نواندن بۆ سەرنج ڕاکێشان.

cutaneous (kū-tā′ni-əs), *adj.* پێستی؛ تایبەتی بە پێست (نەخۆشی).

cutaway (kut′ə-wā´), *n.* جۆرە چاکەتێکە پێشەکەی لەخوارەوە بە کەوانەیی بڕاوە پیاوان بۆ کاروباری ڕەسمی ڕۆژ لەبەری دەکەن.

cutback (kut′bak´), *n.* (۱) کورتکردنەوە.

(۲) کەمکردنەوە (بەرهەم هێنان): *(a ~ in production)* .

(۳) گەڕانەوە بۆ ڕووداوێکی ڕابوردوو (فیلم، چیرۆک).

(٤) وەرچەرخانی لەپڕی یاریکەرێک بۆ دەربازبوون لە یاریکەری تیپی بەرامبەر (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی).

cutch (kuch), *n.* = catechu.

cutcherry (kə-cher′i), *n. Also* cutchery, سەرا؛ دادگا؛ فەرمانگە.

cute (kūt), *adj.* (۱) دانا؛ زیرەک؛ وریا؛ زۆرزان.

(۲) جوانکیلە؛ خنجیلە؛ ئێسک سووک.

cuticle (kū′ti-k'l), *n.* (۱) تووێژی دەرەوەی پێست؛ سەرتووێژی پێست.

(۲) پێستی مردوو یا ڕەق بوو (پاژنە یا قەراغی پێ).

(۳) پێستی نەرمو تەنکی هەندێک ڕووەک.

-cuticular *(adj.)*.

cutin (kut′in´), *n.* وێنەی شتێکی ڕاستی (ڕۆژنامە، پەرتووک... هتد) کە دەخرێتە ناو فیلمێکەوە و دەکرێت بە بەشێک لە فیلمەکە چونکە پەیوەندی پێوە هەیە.

cutin (kū′tin), *n.* ماددەیەکی مۆمیی‌یە لەگەڵ سیلۆلۆزدا تووێژی دەرەوەی گەڵێک ڕووەک پێکدێنێت.

cutinize (kū′ti-nīz´), *v.t.* مۆم لێدان (ووشەی پێشوو ببینە).

-cutinization *(n.)*.

cutis (kū′tis), *n.* بن تووێژی پێست.

cutlass, cutlas (kut′ləs), *n.* شمشێرێکی کورتی قورسی چەماوەی یەک دەمە لە کۆندا کەشتیوانەکان بەکاریان دەهێنا.

cutler (kut′lēr), *n.* چەقۆگەر.

cutlery (kut′lēr-i), *n.* (۱) چەقۆگەری.

(۲) شتی نان پێ خواردن وەک چەقۆ و چەوچک و چنگاڵ.

cutlet (kut′lit), *n.* (۱) پارچەیەک گۆشتی پەراسوو یا لاق. (۲) شفتە.

cutoff (kut′ôf´), *n.* (۱) قەدبڕ؛ ڕێگەی قەدبڕ.

(۲) قەدبڕێک کە ڕووبارێک بەناو پێچێکدا بڕیبێتی.

(۳) دەمەوانەی بڕینی هەڵم لە مەکینەیەک.

cutout (kut′out´), *n.* (۱) سوێچی بڕینی تەوژمی کارەبا.

(۲) شتێک کە بۆ بڕین و لێکردنەوە بشێت؛ نەخشێک یا وێنەیەک کە لە پەڕەکە دەکرێتەوە بۆئەوەی منداڵ بۆیەی بکات.

cutover (kut′ō´vēr), *adj.* دارو درەختەکەی هەموو بڕاوە (زەوی)؛ ڕووتکراو.

n. زەوی‌یەک کە دارو درەختەکەی هەموو بڕابێت و ڕووت کرابێتەوە

cutpurse (kut′pūrs´), *n.* گیرفانبڕ.

cut-rate (kut′rāt′), *adj.* داشکاو (نرخ).

cutter (kut′ēr), *n.* (۱) بڕەر (ئامێر، پیشە). (۲) جل‌وبەرگ بڕ؛ جلبڕ.

(۳) بەلەمێکی سەر پاپۆڕێک بۆ گواستنەوەی شتومەک (هەروەها پێی دەوترێت: " ship's cutter ").

(ب) بەلەمێکی چەکداری میری‌یە بۆ گرتنی قاچاخچی.

(ج) بەلەمی پاسەوانی سنووری دەریا (هەروەها " coast-guard cutter ").

(۲۰) لێدانی توێژێک بەمەرجێک بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

v.t. (۱) بڕین؛ بڕینەوە؛ هەڵدڕین؛ لێکردنەوە؛ سمین.

(۲) بڕینەوەکاری کردن. (۳) بۆ بڕینەوە شیان: *(Wood ~s easily.)* .

(٤) (ا) وەستاندنی کامێرا لەکاتی فیلم گرتندا.

(ب) بژارەکردن و بڕینی فیلم.

(٥) (ا) لێدانی توێژێک بەمەرجێک کە بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

(ب) وەرچەرخانێکی لەپڕ لەکاتی ڕاکردندا.

adj. (۱) بڕاو؛ قرتێنراو؛ کورتکراو؛ بڕیندارکراو؛ بریندار.

(۲) داشکاو؛ داشکێنراو؛ کەم کراوە. (۳) خەساو؛ خەسێنراو.

(٤) قەراغەکەی بەناوداچووە (گەڵا).

n. (۱) بڕین؛ بڕینەوە؛ قرتان. (۲) پیادان (تەور، تەوراس، شمشێر، قامچی).

(۳) بڕین: *(He has ~s on his face.)* .

(٤) لابردنی بەشێک. (٥) ئەو بەشەی کە لابراوە.

(٦) پل (گۆشت)؛ کەرت؛ بڕگە.

(۷) داشکان؛ کەمکردنەوە.

(۸) ڕێگەی قەدبڕ: *(This is a short ~ to my house.)* .

(۹) ڕێگەیەکی دابڕاو.

(۱۰) شێوەی بڕین و دووڕین (جل‌وبەرگ): *(Her clothes have a stylish ~ .)*

(۱۱) بڕینی دەستە کاغەز (یاری، قومار).

(۱۲) کردەوەیەک یا تێبینیی‌یەکە کە ئازاری هەستی کەسێک دەدات.

(۱۳) قاڵبێکی هەڵکەندراو (چاپەمەنی). (۱٤) وێنەی ئەم هەڵکەندنە.

(۱٥) [Colloq.]، ڕێز نەگرتن؛ شکان (مرۆڤ).

(۱٦) نەچوونە قوتابخانە یا ژووری پۆل بەبێ ئاگاداری مامۆستا یا بەڕێوەبەر.

(۱۷) بەشی کەسێک لە قازانج، بەرتیل، یا تاڵانیدا.

(۱۸) لێدانی توێژێک بەمەرجێک کە بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

a cut above, [Colloq.], باشترە لەوانی تر؛ نەختێک باشترە لە: *(He is a cut above his classmates.)*

cut across, قەدبڕکردن.

cut a figure, [Colloq.], سەرنج ڕاکێشان؛ خۆنووراندن.

cut and dried, (۱) پێشەکی ئامادەکراوەو بڕاوەتەوە.

(۲) ووشک؛ مردوو (مەجان)؛ ناخۆش.

cut and run, پەت پچڕین و ڕاکردن؛ ڕاکردن لە ترسدا.

cut back, (۱) کورتکردنەوە. (۲) کەمکردنەوە (خەرجی).

(۳) گەڕانەوە بۆ دواوە (چیرۆک گێڕانەوە).

cut dead, [Colloq.], ڕوو بە سووکی سەیرکردن؛ ڕێز نەگرتن.

cut down, (۱) بڕینەوە (دارو درەخت)؛ داپاچین.

(۲) کوشتن: *(He was cut down by a bullet.)* .

(۳) کەمکردنەوە: *(to cut down expenses)* .

cut in, (۱) نۆرەبڕی کردن؛ نۆبە بڕین.

(۲) خۆتێهەڵقورتان؛ قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە.

(۳) سەما بڕین بە دوو کەس بۆ سەماکردن لەگەڵ یەکێکیاندا.

cut it out, [Colloq.], بڕینەوە (دەنگەدەنگ، دەمەقاڵێ).

cut loose, (۱) بڕین یا هەڵکەندنی لەنگەری کەشتی.

(۲) [Colloq.]، بەئەسەبوون؛ بەرەڵابوون.

cut off, (۱) بڕینەوە؛ لێکردنەوە؛ پچڕاندن؛ دابڕین.

(۲) وەستاندنی کردار؛ بڕینەوە (دەنگەدەنگ، دەمەقاڵێ).

(۳) پچڕاندن: *(to cut off diplomatic ties)* .

(٤) بەرەوبڕی دانەوە.

(٥) حاشالێکردن؛ لە میراث بڕین یا بێبەش کردن.

cut out, (۱) لابردن (۲) ڕێ بڕینەوە.

(۳) دەرکردن یا لابردن و جێگرتنەوە (هاوچاوی).

(٤) وێنە یا نەقش کردن و هەڵکەندن یا لێکردنەوە و جیاکردنەوەی.

(٥) [Colloq.]، وەستاندن یا بڕینەوەی کردار.

cut out for, شیاو؛ گونجاو؛ بەکارهاتن:

(د) بەختی پیشبڕکێ.
(ھ) گالیسکەی بەفرینی یەک ئەسپی.

cutthroat (kut′thrōt´), *n.* پیاوکوژ؛ پیاوکوژێک؛ خوێنڕێژێک.
adj. (۱) پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ بکوژ.
(۲) بێ بەزەیی؛ بکوژ؛ توندوتیژ: ***(~ competition)*** .

(۳) سێ قۆڵی (یاری کاغەز).

cutting (kut′iŋ), *n.* (۱) بڕین؛ بڕینەوە؛ لێکردنەوە.
(۲) پارچەیەکی بڕراو؛ پارچەیەکی لێکراوە.
(۳) بڕاکردنی فیلمێک بە بڕینو لابردنی هەندێک لە دیمەنو پووداوەکانی.
(٤) [Brit.]: وێنە، ووتار، یا بڵاوکراوەیەکە کە لە ڕۆژنامەیەکەوە بۆ هەڵگرتن.
(٥) ڕێگەی دابڕاو بەناو گردو شاخدا بۆ ئوتومبیلو شەمەندەفەر.
(٦) تەرز: خەڵف کە دەبڕێت و دەنێژرێت.

adj. (۱) بڕ: بڕندە. (۲) زۆر سارد: ***(a ~ wind)*** .
(۳) هەست بریندارکەر: ***(~ remarks)*** .

cuttle (kut′l), *n.* = (1) cuttlefish. (2) cuttlebone.

cuttlebone (kut′l-bōn´), *n.* نێسقانی قاوغی گیاندارێکی دەریاییە کە دەهارێنرێت و بۆ بریقەپێدانی کانزا یا خۆراکی باڵندەی ماڵی بەکاردێت.

cuttlefish (kut′l-fish´), *n.* گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاوغدارە گۆشتەکەی دەخورێت.

cutly (kut′li), *adj.* [Scot. & Dial.], کورت
n. کەوچکێکی کورت؛ سەبیلێکی کورت.

cutly stool, [Scot.], کورسی بێ پشتی پەشیمانی بۆ مرۆڤی داوێن پیس لە کڵێسەدا بۆئەوەی قسەت بەئاشکرا سەرزەنشتیان بکات.

cutup (kut′up´), *n.* [Slang], کەسێکی قۆشمە

cutwater (kut′wô´tēr, kut′wot´ēr), *n.* لووتی کەشتی (کە ئاو- دەبڕێت)

-cy (si), پاشگرێکە بەمانای: (۱) بار؛ دۆخ: ***(bankruptcy)*** .
(ب) پلە؛ پایە ***(captaincy)*** .

cyanide (sī′ə-nīd´, sī′ə-nid), *n.* سایەناید (کیمیاگەری).

cyanosis (sī´ə-nō′sis), *n.* شینبوونەوەی پێست بەهۆی کەم بوونەوەی ئۆکسجێن لە لەشدا.

Cybele (sib′l-ē´), *n.* سیبلی بانووخوای سرووشت (ئەفسانە).

cybernetics (sī´bēr-net′iks), *n.pl.* زانستی بەراوردکردنی ژمێرەری ئەلەکترۆنی و مێشک.

cycad (sī′kad), *n.* چەند جۆرە پووەکێکی ناوچە گەرمەکانە لە دارخورما دەچێت.

cyclamen (sik′lə-mən, sik′lə-men´), *n.* پووەکێکە گەڵاکەی لەشێوەی دڵدایەو گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت.

cycle (sī′k'l), *n.* (۱) چەرخ (کات).
(۲) چەرخی بە نۆرە؛ چەرخە: چەرخێک کە گەلێک شت تێیدا پووەدەداتو کە تەواوبوو چەرخێکی تازە دەست پێ دەکاتەوە. (۳) چەرخێکی دوورودرێژ.
(٤) هەموو بەرهەمی هونەریو وێژەیی چەرخێک کە بەناوی کەسێک یا پووداوێکەوە ناودەنرێت. (٥) پاسکیل؛ مۆتۆرسایکل.
(٦) خولگە (ئەستێرەناسی). (۷) خول؛ سوور؛ چەرخە.

v.i. (۱) ڕووداں لە یەک چەرخ یا چەرخەدا.
(۲) سواری پاسکیل یا مۆتۆرسایکل بوون.

cyclic (sī′klik, sik′lik), *adj.* ***Also*** **cyclical,** (۱) چەرخی؛ بە نۆرە پووەدەداتو جار لەدوای جار. (۲) تایبەتی بە چەرخێک.
-cyclically *(adv.)*.

cyclist (sī′klist), *n.* پاسکیل سوار.

cyclo- (sī′klō, sī′klə, sik′lə), پێشگرێکە بەمانای: بازنەیی؛ خڕ.

cycloid (sī′kloid), *n.* (۱) هێڵێکی چەماوە یا بازنەیی. (۲) بازنەیی.
adj. (۱) خڕ؛ بازنەیی. (۲) تایبەتی بە کەسێک کە بە نۆرە جارێک زۆر بەکەیفەو جارێکیش زۆر پەستە (پزیشکەوانی).

cyclometer (sī-klom′ə-tēr), *n.* سایکلۆمەتر (۱) ئامێری پێوانی

کەوانەی بازنە. (ب) ئامێری پێوانی ژمارەی خولانەوەی پێچکەیەک بۆ دۆزینەوەی ئەو دووریەیەی بڕیوێتی.

cyclone (sī′klōn), *n.* (۱) گەردەلوول؛ گێژەڵوکەیەکی بەهێز؛ گێژەبا.
(۲) با وبۆران.
-cyclonic *(adj.)*; **cyclonical** *(adj.)*.

cyclone cellar, پەناگای گەردەلوول: پەناگایەکی ژێرزەمینییە بۆ خۆپاراستن لە گەردەلوول.

cyclopean (sī′klə-pē´ən), *adj.* (۱) [C-] ، تایبەتی بە ڕەگەزی " Cyclops " (ئەم ووشەیە ببینە).
(۲) جۆرە خانووسازییەکە بریتییە لە بەکارهێنانی بەردی زۆر گەورەو ناڕێک.
(۳) زۆر زل؛ فیلەتەن؛ زۆر قەبە.

cyclopedia (sī´klə-pē′di-ə), *n.* = encyclopedia.

cyclopedic (sī´klə-pē′dik), *adj.* = encyclopedic.

cyclopedist (sī´klə-pē′dist), *n.* = encyclopedist.

cycloplegia (sī´klə-plē′ji-ə), *n.* ئیفلیجی ماسولکەی چاو.

Cyclops (sī′klops), *n.* سایکلۆپس: یەکێکە لە ڕەگەزی فیلەتەنەکان کە گوایە تەنها چاوێکیان هەبووە لە ناوەڕاستی ناوچەواندا (ئەفسانەی یۆنانی).

cyclorama (sī´klə-ram′ə, sī´klə-rä′mə), *n.* سایکلۆراما: دیمەنی گەورەی جوولاوە لەسەر دیواری ژوورێکی بازنەیی گەورەدا پیشان- دەدرێت و بینەریش لە ناوەڕاستی ژوورەکەدا دەوەستێت و دەیبینێت.

cyclostome (sī′klə-stōm´, sik′lə-stōm´), *n.* گیاندارێکی ئاوی بڕبڕەداری دەم خڕە لە مارماسی دەچێت.
-cyclostomate *(adj.)*; **cyclosomatous** *(adj.)*.

cyclothymia (sī´klə-thī′mi-ə), *n.* نەخۆشییەکی دەروونییە بریتییە لە بە نۆرە بەکەیفی و بێ کەیفی کەسێک.
-cyclothymic *(adj.)*.

cyclotron (sī′klə-tron´), *n.* دەزگای گوڕەو خێرایی پێدانی گەردی ئەتۆم.

cyesis (sī-ē′sis), *n.* سکپڕی؛ پڕی؛ ئاوسی.

cygnet (sig′nit), *n.* بەچکە قو.

cylinder (sil′in-dēr), *n.* (۱) لوولەک (ئەندازە)؛ لوولە.
(۲) شتێکی لوولەکی: (ا) لوولەی تفەنگو دەمانچە. (ب) لوولەی ترومپا.
-cylindric *(adj.)*; **cylindrical** *(adj.)*; **cylindricality** *(n.)*; **cylindrically** *(adv.)*.

cylindroid (sil′in-droid´), *n.* & *adj.* نیمچە لوولەکی: لوولەکێکی ئەمسەرو ئەوسەر هێلکەیی.

cylix (sī′liks, sil′iks), *n.* ***Also*** **kylix,** کووپێکی قنچك درێژی دوو قوڵفەیە بۆ شت خواردنەوە (لە یۆنانی کۆندا).

cyma (sī′mə), *n.* هێڵێکی ڕازێنەرەوەی شەپۆلاوی (خانووسازی).

cymatium (si-mā′shi-əm), *n.* = cyma.

cymbal (sim′b'l), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی نۆرکێسترایە بریتییە لە خەپلەیەکی تەنکی مسین دەکێشرێت بە خەپلەیەکی تردا.

cymbalist (sim′b'l-ist), *n.* لێدەری cymbal (ووشەی پێشوو ببینە).

cymo- (sī′mō, sī′mə), پێشگرێکە بەمانای: شەپۆل؛ شەپۆل.

cymogene (sī′mə-jēn´), *n.* بەرهەمێکی پەترۆلی زووگرگرە بەشی زۆری " بیوتێن " ە.

cymograph (sī′mə-graf´, sī′mə-gräf´), *n.* ئامێری پێوانی پەستانی خوێن.

cymometer (sī-mom′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی لەرەی شەپۆلی رادیۆ.

Cymric (kim′rik, sim′rik), *adj.* تایبەتی بە گەلی " وێلز " و زمانەکەی.

Cymry (kim′ri, sim′ri), *n.* زمانی گەلی " وێلز " (هەروەها پێی دەووترێت: " Welsh ").
n. گەلی " وێلز "

cynic (sin′ik), *n.* [C-] ، (۱) ئەندامی دەستەیەك لە فەیلەسوفانی یۆنانی کۆن کە لاقرتی دەکات بە خۆشی‌و ناسوودەیی کۆمەڵ‌و بە سووك سەیری دەکات. (۲) کەسێکی لاقرتێکەر؛ کەسێکی پەشبین؛ گوماندارێکی دڵسۆزی هەموکەس؛ کەسێك کە بروای وابێت کە تەنها خۆپەرستی پاڵ بە مرۆڤەوە دەنێت بۆ کردنی کاری چاکە.

adj. (۱) [C-] ، تایبەتی بە فەیلەسوفە یۆنانییە کۆنەکان (ژمارە یەك ببینە). (۲) لاقرتێکەر؛ پەشبین؛ بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك‌و بە سووك سەیرکەری دڵسۆزی مرۆڤ.

cynical (sin′i-k'l), *adj.* (۱) بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك‌و نەبوونی دڵسۆزی ڕاستەقینە؛ بڕواکەر بەوەی کە تەنها خۆپەرستییە وا لە مرۆڤ دەکات کاری چاکە بکات. (۲) لاقرتێکەر؛ پەشبین؛ بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك‌و بە سووك سەیرکەری دڵسۆزی مرۆڤ.

cynicism (sin′ə-siz'm), *n.* (۱) [C-] ، فەلسەفەی دەستەی- فەیلەسوفەکانی یۆنانی کۆن (ژمارە یەکی ووشەی " cynic " ببینە). (۲) پەشبینی؛ لاقرتێکردن؛ لاقرتێکاری. (۳) بێ بڕوایی بە چاکەی مرۆڤ‌و دڵسۆزی ڕاستەقینە؛ بڕوابوون بەوەی کە تەنها خۆپەرستی‌و سوودی خۆ ویستن وا لە مرۆڤ دەکات کاری چاکە بکات.

cynosure (sī′nə-shoor´, sin′ə-shoor´), *n.* (۱) (ا) ئەستێرەی باکوور. (ب) کۆئەستێرەیەکە. (۲) ڕابەر؛ بێ پێشاندەر (مرۆڤ، شت). (۳) چەقی سەرنج (مرۆڤ، شت).

Cynthia (sin′thi-ə), *n.* (۱) بانووخوای مانگ (ئەفسانەی یۆنان). (۲) مانگ.

cypher (sī′fĕr), *n., v.t. & v.i.* = cipher.

cypress (sī′prəs), *n.* (۱) دارسەروو؛ سەروو. (۲) دارو تەختەی سەروو.

cypress (sī′prəs), *n.* جۆرە قوماشێکی ناوڕیشمی یا زەرکەش کراوە لە وڵاتی " قبرس " دروست دەکرا.

cypress vine, پۆوەکێکی هەڵگەڕە گوڵی کەڕەنایی دەگرێت.

Cyprian (sip′ri-ən), *adj.* (۱) قبرسی (گەل، زمان، کلتوور). (۲) بەرەڵا (ڕەووشت)؛ کەیف پەرست؛ سەرسەری.

n. (۱) هاوڵاتییەکی قبرس. (۲) زمانی قبرس کە زاراوێکی یۆنانییە. (۳) [Obs.]، قەحبە.

cyprinid (si-prī′nid, sip′ri-nid), *adj. & n.* = cyprinoid.

cyprinodont (si-prin′ə-dont´, si-prī′nə-dont´), *n.* چەند- جۆرە ماسییەکە.

cyprinoid (sip′ri-noid´, si-prī′noid), *n. & adj.* چەند جۆرە ماسییەکە.

Cypriot, Cypriote (sip′ri-ət, sip′ri-ōt´), *adj. & n.* = Cyprian.

cypripedium (sip´rə-pē′di-əm), *n.* جۆرە گوڵێکە لە " زەنبەق " دەچێت.

Cyprus (sī′prəs), *n.* قبرس؛ وڵاتی قبرس.

Cyrillic (si-ril′ik), *adj.* تایبەتی بە ئەلفبای " سیریلی " کە پیاوچاك " سیریل " لە سەدەی نۆهەمدا دایناوە‌و تا ئێستاش لە ڕوسیا‌و بولغاریا‌و چەند وڵاتێکی تر بەکاردەهێنرێت.

cyst (sist), *n.* (۱) دوومەڵ؛ لوو. (۲) هەرچ کیسێکی ناولەش کە شلەی تێدابێت (گیاندار، ڕووەك).

cyst- (sist), = cysto-.

-cyst (sist), پاشگرێکە بەمانای: میزەڵدانی؛ وەك کیس یا لوو.

cystic (sis′tik), *adj.* (۱) دوومەڵی؛ لووی. (۲) لووای؛ دوومەڵوی. (۳) لەناو دوومەڵدا. (٤) میزەڵدانی؛ تایبەتی بە میزەڵدان.

cystic fibrosis, نەخۆشییەکی زگماکی مندااڵنە بریتییە لە زۆربوونی پیشاڵ‌و کارنەکردنی لووی پەنکریاس‌و نەخۆشی سی‌و بۆری هەوا.

cystitis (sis-tī′tis), *n.* هەوکردنی میزەڵدان

cysto- (sis′tō, sis′tə), *Also* cyst-; cysti-, پێشگرێکە بەمانای: میزەڵدانی.

cystocele (sis′tə-sēl´), *n.* قۆپی میزەڵدان.

cystoid (sis′toid), *adj.* (۱) دووەمڵی. (۲) میزەڵدانی.

n. دووەمڵ؛ لوو.

cystoscope (sis′tə-skōp´), *n.* ئامێرێ تێڕوانین یا پشکنینی میزەڵدان (پزیشکەوانی).

v.t. تێڕوانین یا پشکنینی میزەڵدان بەم ئامێرە.

-cystoscopy *(n.)*; cystoscopic *(adj.)*.

cystotomy (sis-tot′ə-mi), *n.* نەشتەرگەری میزەڵدان.

cyt- (sīt), = cyto-.

-cyte (sīt), پاشگرێکە بەمانای: شانە (زیندەوەزانی).

cyto- (sī′tō, sī′tə), پێشگرێکە بەمانای: شانە.

cytogenesis (sī´tə-jen′ə-sis), *n.* پێکهاتن‌و پەرەسەندنی شانە (زیندەوەزانی).

cytology (sī-tol′ə-ji), *n.* زانستی پێکهاتن‌و کارو نەخۆشی‌و مێژووی شانە.

cytolysis (sī-tol′ə-sis), *n.* شیبوونەوە‌و پزینی شانە (ژیواری).

cytoplasm (sī′tə-plaz'm), *n.* سایتۆپلازم: پرۆتۆپلازمی خانە جگە لە ناوکۆکەکەی.

-cytoplasmic *(adj.)*.

cytoplast (sī′tə-plast´), *n.* = cytoplasm.

czar (zär), *n.* (۱) فەیسەری ڕوسیای کۆن. (۲) زۆردار؛ فەرمانڕەوای زۆردار؛ فەرمانڕەوای بەربەرەڵا یا بێ سنوور.

czardom (zär′dəm), *n.* (۱) فەیسەرێتی؛ پلە‌و دەسەڵاتی فەیسەر. (۲) فەیسەرنشین.

czarevitch (zär′ə-vich´), *n.* (۱) کوڕە گەورەی فەیسەر. (۲) کوڕی فەیسەر.

czarevna (zä-rev′nə), *n.* (۱) کچی فەیسەر. (۲) بووکی فەیسەر؛ ژنی کوڕی فەیسەر.

czarina (zä-rē′nə), *n.* ژنی فەیسەر؛ شازنی ڕوسیای کۆن.

czarism (zär′iz'm), *n.* (۱) فەرمانڕەوایی فەیسەری لە ڕوسیای کۆن. (۲) فەرمانڕەوایی زۆرداری‌و بەربەرەڵایی‌و بێ سنوور.

czarist (zär′ist), *adj.* (۱) زۆردار؛ دیکتاتۆر. (۲) تایبەتی بە چەرخ‌و فەرمانڕەوایی فەیسەرەکانی ڕوسیا. (۳) پاڵپشتیکەری فەیسەر.

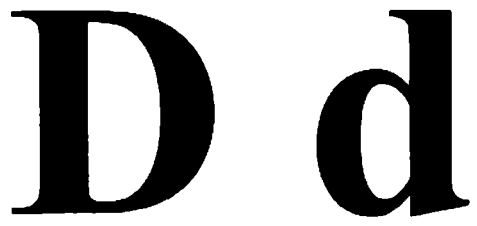
n. پاڵپشتیکەری فەیسەر؛ سەر بە فەیسەر.

Czech (chek), *adj.* چیکۆسلۆڤاکی: تایبەتی بە گەل‌و کلتوورو زمانی چیکۆسلۆڤاکیا.

Czechoslovak (chek′ə-slō′vak, chek′ə-slō′väk), *adj.* چیکۆسلۆڤاکی: تایبەتی بە گەل‌و کلتوورو زمانی چیکۆسلۆڤاکیا.

n. (۱) هاوڵاتییەکی چیکۆسلۆڤاکیا. (۲) زمانی چیکۆسلۆڤاکی.

-Czechoslovakian *(adj. & n.)*.

D, d (dē), *n.* (۱) تیپی چوارەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(۲) نیشانەی پلەی چواردەم. (۳) دەنگی ئەم تیپە " دی " .
(٤) (ا) قالبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە هەڵکەندراوی یا چاپ کراوی.
adj. (۱) تایبەتی بە تیپی " D " . (۲) پلەی چوارەم.
D (dē), *n.* (۱) شتێك کە لە تیپی " D " بچێت. (۲) ژمارە (۵۰۰) ی ڕۆمانی. (۳) نمرەیەکی نزمە لە قوتابخانەدا نیشانەی بە ناستەم دەرچوونە:
(She has a "D" in mathematics.)
(٤) پلەی چوارەم
adj. شێوەی لە تیپی " D " دەچێت
dab (dab), *v.t. & v.i.* (۱) پەلەپێتکە لێدان؛ بە ناستەم دەست لێوەدان و دەست کێشانەوە (۲) بە نەسپایی و پەیتا پەیتا لێوەدانی شتێکی نەرم یا تەڕ (وەك: نیسفەنج، دەستەسڕ). (۳) بۆیە یا ناڕایشت کردن بە دەستێکی سووك.
n. (۱) پەلەپێتکە؛ بە سووکی و بە ناستەم پێدان.
(۲) بە نیسفەنج یا دەستەسڕ لێدان (بۆیە، ناڕایشت).
(۳) نەختێك بۆیە یا ناڕایشت کە بە نەسپایی لە شوێنێك دەدرێت:
(a ~ of rouge)
dab (dab), *n. & adj.* [Colloq.], شارەزا؛ قال: پسپۆڕ
dabble (dab′l), *v.t.* (۱) بە ناستەم لێ هەڵکێشان؛ دەست تێخستن (شلە).
(۲) تەڕکردن (بە لێ هەڵکێشان، ناوپشتین، یا شڵەشڵپ کردن).
v.i. (۱) یاری کردن بە ناو؛ بە دەست یاری کردن لەناو ئاودا.
(۲) (~ in ; ~ at)، کردنی کارێك بە سەرزاری، لامسەرلایی، پووکەشی یا هەر بۆ ناو *(She ~s in art. ; He ~s in politics.)* .
-dabbler *(n.).*
dachshund (däks′hoond′, dash′hund′), *n.* سەگێکی نەژمانی بچووکی لەش درێژی قاچ کورتی گوێ شۆڕە.
dactyl (dak′til, dak′t′l), *n.* (۱) پەکێکە لە کێشەکانی هۆنراوە.
(۲) پەنجە (هی دەست یا پێ)؛ نەنگوست.
-dactylic *(adj.).*
dactylo- (dak′ti-lō, dak-til′ə), پێشگرێکە بەمانای: پەنجە.
dactylography (dak′ti-log′rə-fi), *n.* پەنجەگرتننناسی
dactylology (dak′ti-lol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوە و بەکارهێنانی ئەلف‌وبێی پەنجە بۆ کەڕوڵاڵ.
dad (dad), *n.* [Colloq.], باوك؛ بابە؛ باب.
Dada (dä′dä, dä′də), *n. Also* **Dadaism,** شێوازێکی وێنەکێشی و پەیکەرتاشی و وێژەیی نەورووپایی سەرەتای سەدەی بیستەمە.

daddy (dad′i), *n.* [Colloq.], = **dad.**
dado (dā′dō), *n.* (۱) قەدی پایە (لەنێوان بنەکەی و تەوقەسەرەکەیدا).
(۲) بەشی لاخواروی دیواری ژوورێك ئەگەر بە جیا ڕازێنرابێتەوە لە لای سەرووەکەی.
daemon (dē′mən), *n.* (۱) نیمچە خودا کە پلەی لەنێوان خوداکان و مرۆڤدایە (ئەفسانەی یۆنانی). (۲) گیان یا فریشتەی پارێزەر (هی کەسێك یا شوێنێك). (۳) شەیتان؛ دێوودڕنج.
daemonic (di-mon′ik), *adj.* (۱) شەیتانی؛ شەیتانانە.
(۲) شەیتان سواری سەری بووە.
daffodil (daf′ə-dil′), *n.* (۱) نێرگز. (۲) گوڵە نێرگز. (۳) زەرد.
daft (daft, däft), *adj.* گەوج؛ شێتۆکە؛ کەر.
dagger (dag′ĕr), *n.* (۱) خەنجەر.
(۲) نیشانەیەکی وەك خەنجەر (†) لە چاپەمەنیدا.
v.t. (۱) خەنجەر لێدان. (۲) نیشانەکردن بەم نیشانەیە (†) (چاپەمەنی).
look dagger at, بە ڕق و تووڕەیی‌یەوە سەیرکردن؛ لێ مۆڕبوونەوە.
dago (dā′gō), *n.* [Slang], کەسێکی ئیتاڵی، ئیسپانی، یا پورتوگاڵی (لەڕووی سووکی‌یەوە).
daily (dā′li), *adj.* ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك.
adv. ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك.
n. ڕۆژنامە؛ بڵاوکراوەی‌یەکی ڕۆژانە.
daimon (dī′mōn), *n.* = **daemon.**
dainty (dān′ti), *n.* خواردنی خۆش و بەتام.
adj. (۱) خۆش و بەتام و هەڵبژاردە (خواردەمەنی): *(~ food)* .
(۲) ناسك و جوان؛ ناسکۆڵە؛ خنجیلە؛ خشپیلە: *(a ~ girl)* .
(۳) جوان و بچووك و ناسك: *(What ~ cups and saucers!)* .
(٤) بە زەوق؛ بە چێژ. (٥) بە قیزوبێز؛ لە ئەندازە بەدەر پاك‌وتەمیز.
-daintily *(adv.)*; **daintiness** *(n.).*
dairy (dâr′i), *n.* (۱) کارگەی شیرەمەنی؛ کارگەی شیرو پەنیرو کەرە.
(۲) (ا) کێڵگەی شیرەمەنی. (ب) مانگای شیر. (۳) شیرەمەنی.
(٤) فرۆشگای شیرەمەنی. (٥) پیشەو کاری شیرەمەنی.
dairy cattle, مانگای شیر؛ مانگاگەلی شیر.
dairy farm, کێڵگەی شیرەمەنی.
dairying (dâr′i-iŋ), *n.* پیشەو کاری بەرهەمهێنان و دروستکردن و فرۆشتنی شیرەمەنی.
dairymaid (dâr′i-mād′), *n.* شیردۆش (کچ)؛ شیردۆشی کارگەی شیرەمەنی.
dairyman (dâr′i-mən), *n.* (۱) کرێکاری کارگەی شیرەمەنی؛ شیردۆش (پیاو). (۲) خاوەنی کارگەی شیرەمەنی.
dais (dā′is, dās), *n.* دوانگە.
daisy (dā′zi), *n.* (۱) چاوپشیلە؛ گوڵە چاوپشیلە.
(۲) [Slang]، شتێکی زۆر نایاب.
dale (dāl), *n.* دۆڵ؛ شیو.
dalliance (dal′i-əns, dal′yəns), *n.* (۱) چاوبازی؛ چاوباشقاڵی؛ یاری کردن. (۲) کات بەفیڕودان.
dally (dal′i), *v.i.* (۱) چاوبازی کردن؛ چاوباشقاڵی کردن؛ یاری کردن.
(۲) یاری پێکردن؛ بە لامسەرلایی گرتن یا بیرلێکردنەوە:
(to ~ with a person's affections; to ~ with an idea or proposal)
(۳) کات بەفیڕۆدان؛ خۆ بە قنگدا خستن:
(Don't ~ over your work.; He ~ied away his time.)
Dalmatian (dal-mā′shən), *n.* (۱) هاوڵاتی‌یەکی ناوچەی " دالماسیا " ی یوگسلافیا. (۲) دەڵماسی: سەگێکی زل بەڵەکاوی پاوە.
dam (dam), *n.* (۱) بەست؛ بەندار؛ ئاوبارە. (۲) ئەستێڵ؛ هەماڵ.
v.t. (۱) بەندار لەسەر دروستکردن؛ بەست بۆ کردن.
(۲) (~ in ; ~ up)، پەنگ پێ خواردنەوە؛ قەتیس کردن؛ بەستنەوە.

damage (dam′ij), *n.* (۱) زیان
(*pl.*) (۲) پێ بژاردنی زیان (دادگەری).
(**What is the damage?**). (۳) [Colloq.]. بەها؛ نرخ؛ تێچوون:
(ئەم ووتەیە تەنها لە کاتی پارەدان لە چێشتخانە یا فرۆشگادا بەکاردەهێنرێت).
v.t. زیان پێگەیاندن؛ لە کەلک خستن.
v.i. زیان لێکەوتن.
Damascene (dam′ə-sēn´), *adj.* (۱) دیمەشقی: تایبەتی بە شاری دیمەشق و دانیشتووەکانی. (۲) [-d]، (ا) ئاوریشم یا کەتانی دیمەشقی.
(ب) دەبانی دیمەشقی.
n. (۱) دیمەشقی دانیشتوویەکی شاری دیمەشق. (۲) [-d]. دەبان، ئاوریشم، یا کەتانی دیمەشقی. (۳) [-d]. هەڵووژەیەکی بچووک.
v.t. ڕازاندنەوەی دەبان بە نەخشی لوول.
Damascus (də-mas′kəs), *n.* دیمەشق: شاری دیمەشق.
damask (dam′əsk), *n.* (۱) ئاوریشم یا کەتانی دیمەشقی. (۲) دەبان: پۆڵایەکی تایبەتیە خەنجەرو شیری لێ دروست دەکرێ. (۳) نەخشی لوولی دەبان. (٤) پەمەیی تۆخ؛ سوور؛ ڕەنگ گوڵەباخی.
damask steel, دەبان؛ پۆڵای دیمەشقی.
dame (dām), *n.* (۱) [D-] ، خاتوون؛ خان؛ ئافرەتی بۆ ژنێك کە پلەو پایەیەکی کۆمەڵایەتی هەبێت یا شتێك کە بە مێینە بناسرێت: (*D~ Nature)* .
(۲) ئافرەت؛ ژن. (۳) ئافرەتێکی بەتەمەنداچوو. (٤) [Slang]، کچ.
damn (dam), *v.t.* (۱) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن.
(۲) بە خراپ دانان؛ ڕەخنەلێگرتن. (۳) خستنە دۆزەخەوە.
(٤) لەعنەت لێکردن: (*He ~ed the weather.)* .
n. لەعنەت؛ لەعنەت لێکردن.
adj. & adv. [Colloq.], بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی؛ لەعنەت کراو.
interj. لەعنەتی لێ بێت!.
damn with faint praise, ستایشی نیوەو ناپەدل کردن.
not care (or give) a damn, باك نەبوون؛ گوێ نەدان بە هیچ جۆرێك.
damnable (dam′nə-b'l), *adj.* (۱) بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی؛ خراپ: (*~ weather)* . (۲) شایستەی لەعنەتە؛ خواگرتوو.
damnably (dam′nə-bli), *adv.* (۱) بە شێوەیەکی خراپ؛ بە خراپی. (۲) [Colloq]، زۆر؛ نێجگار.
damnation (dam-nā′shən), *n.* (۱) لەعنەت
(۲) فەرتان لە ئەنجامی ڕەخنەی خراپدا.
(۳) سزای هەتاهەتایی لە دۆزەخدا؛ خرانە دۆزەخەوە.
damned (damd), *adj.* (۱) لەعنەتی؛ بە لەعنەت؛ نەفرەتی: (*this ~ weather)*
(۲) لەعنەتی لێکراوەو دەچێتە دۆزەخەوە (تاین)
adv. [Colloq.], زۆر؛ تەواو: (*You know ~ well.)* .
the damned, گیانی ئەو مردووانەی کە هەتا هەتایە هەر لە دۆزەخدا دەبن.
damning (dam′iŋ, dam′niŋ), *adj.* تاوانبارکەر؛ تاوان دەرخەر (بەڵگە): (*~ evidence)* .
damp (damp), *n.* (۱) شێ: تەڕی.
(۲) گازێکی ژەهراوی ناو هەندێ کانگەیە. (۳) پەستی؛ غەمباری؛ دڵگیری.
adj. (۱) شێدار؛ تەڕ. (۲) [Archaic.] ، پەست؛ غەمبار؛ دڵگیر.
v.t. (۱) تەڕکردن. (۲) خنکاندن؛ مراندن.
(۳) (~ down)، دامرکاندنەوە؛ کپ کردن؛ خەفەکردن.
(٤) نەهێشتنی لەرینەوەی ژێی نامێرێکی مۆسیقایی.
damp off, زەرد و سیس بوون و مردنی ڕووەك بەهۆی تەوزەو کەڕووەوە.
dampen (dam′pən), *v.t.* (۱) تەڕکردن. (۲) پەستکردن؛ دڵگیرکردن.
(۳) مراندن؛ دامرکاندنەوە؛ کپ کردن؛ کەمکردنەوە:
(*The news ~ed my hopes.)*
v.i. تەڕبوون
damper (dam′pēr), *n.* (۱) پەستکەر (مرۆڤ، شت)؛ دڵگیرکەر.
(۲) دەمەوانەی کووەر، فڕن، یا زۆپا. (۳) کەمکەرەوەی لەرینەوە (لە ژێی ئامێرێکی مۆسیقایی، مەکینە، یا دەرزی موگناتیسی).
dampness (damp′nis), *n.* شێ؛ تەڕی.
damsel (dam′z'l), *n.* کچ؛ خاتوون.
dance (dans, däns), *v.i.* سەماکردن؛ هەڵپەڕین؛ سووڕدان.
v.t. (۱) سەماکردن؛ هەڵپەڕکێ کردن.
(۲) هەڵپەڕاندن (مندال لەسەر ئەژنۆ یا هەڵدان بە هەوادا).
n. (۱) سەما؛ هەڵپەڕکێ. (۲) ئاهەنگی سەماو هەڵپەڕکێ.
dance to another tune, کردەوەو هەڵوێست گۆڕین بە گۆڕینی دەوروبەرو بارودۆخ؛ هەڵگەڕانەوە.
dance hall, هۆڵی سەما؛ سەماخانە.
dancer (dan′sēr, dän′sēr), *n.* سەماکەر؛ هەڵپەڕکێکەر؛ سووڕەر.
dandelion (dan′di-lī´ən), *n.* دەمەشێر؛ گوڵە دەمەشێر.
dander (dan′dēr), *n.* [Colloq.], تووڕەیی؛ تووڕەوتڕوێی؛ تەنگەجیکڵانەیی.
get one's dander up, [Colloq.], تووڕەبوون.
dandle (dan′d'l), *v.t.* (۱) هەڵپەڕاندنی منداڵ لەسەر ئەژنۆ هەڵدانی بە هەوادا. (۲) یاری پێکردن؛ یاری لەگەڵ کردن.
dandruff (dan′drəf), *n.* کەپشی سەر.
dandy (dan′di), *n.* (۱) کەسێکی زۆر تەپۆش؛ کەسێك کە ئێجگار زۆر گوێ بداتە جل‌وبەرگ و ڕووالەتی. (۲) کەشتێیەکی بایەوانی دوو ستوونییە
(۳) عەرەبانەی دووپێچکەیی. (٤) [Slang]، شتێکی زۆر ئایاب.
adj. (۱) تەپۆش؛ زۆر تەپۆش.
(۲) زۆر ئایاب؛ زۆر چاك: (*It's fine and ~.*) .
-dandyism *(n.).*
dandyish (dan′di-ish), *adj.* تەپۆش؛ وەك تەپۆش.
danger (dān′jēr), *n.* مەترسی؛ ترس.
dangerous (dān′jēr-əs), *adj.* مەترسیدار؛ پڕ مەترسی؛ ترسناك.
dangle (daŋ′g'l), *v.i.* (۱) شۆڕبوونەوە و جۆلانێ کردن؛ داهێڵران:
(*The rope was ~ing from the tree.)*
(۲) شوێن کەوتن؛ بە دەوروقنگدا هاتن:
(*She always has men ~ing round her.)*
(۳) پەیوەندی نەبوون (ڕێزمان).
v.t. شۆڕکردنەوە؛ شۆڕکردنەوەو جۆلانێ کردن یا یاری پێکردن؛ داهێڵان؛ داهێڵان‌و تامی تامی دان: (*to ~ a toy in front of a child)* .
Danish (dān′ish), *adj.* دانیمارکی (گەڵو زمان)
n. زمانی دانیمارکی.
dank (daŋk), *adj.* . (*a ~ cellar; ~ air)* زۆر شێدارو ساردو بۆگەن:
danseuse (dän-sooz′), *n.* سەماکەری بالێ (ئافرەت).
Daphne (daf′ni), *n.* بووکی دەریا کە لە دەست " ئەپۆلۆ " ڕای کردوو بوو بە دەرەختی " دەفنە " (ئەفسانەی یۆنانی). (۲) [-d]، دەرەختی " دەفنە "
dapper (dap′ēr), *adj.* (۱) تەپۆش؛ ڕێك‌وپێك؛ قۆز.
(۲) بچکۆلەو ووریاو چالاك.
dapple (dap′′l), *adj.* بەڵەك؛ کونج؛ بازوو.
n. گیاندارێکی بەڵەکاوی، کونج، یا بازوو.
v.t. خاڵ خاڵاوی کردن؛ کونج کونج کردن.
dappled (dap′′ld), *adj.* بەڵەك؛ کونج؛ بازوو.
dare (dâr), *v.i.* وێران؛ پرکێشی کردن؛ توانین؛ چاونەترسان.
v.t. (۱) وێران؛ پرکێشی کردن. (۲) بەرەنگاربوون؛ بەرەو ڕوو وەستان.
(۳) بە کەسێك ووتن: " ئەمە ئەرزو ئەمە گەز " :
(*He ~d me to jump over the stream.)*
dare say, . (*I dare say you're right.)* لاوابوون؛ وازانین:
daredevil (dâr′dev´′l), *adj.* چاونەترس؛ ئازا؛ پرکێشی‌کەر؛ نەبەرد.
n. کەسێکی چاونەترس و ئازاو پرکێشی‌کەر.
daring (dâr′iŋ), *adj. & n.* ئازا؛ چاونەترس؛ قارەمان؛ نەبەرد.

dark (därk), *adj.* (۱) تاریك. (۲) رەش (قۆ، چاو، هەور).
(۳) رەشكەلە؛ رەشباو؛ دێژ. (٤) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار.
(٥) غەمبار؛ دڵگیر. *(~ thoughts)*.
(٦) رەش؛ خراپ. *(the ~ side of things)*.
(۷) نەزان؛ بێ ئاگا؛ تاریك. *(the D~ Ages)*.
(۸) قۆخ یا تێر (رەنگ)؛ تەڵخ. *(~ brown)*.
n. (۱) تاریكی. (۲) شەو؛ شەو داهاتن. (۳) لێڵی؛ نادیاری.
(٤) نەبینینی. (٥) نەزانین؛ نەزانی؛ بێ ئاگایی. (٦) رەنگێكی قۆخ یا تێر.
in the dark, بێ ئاگا
(I was in the dark of what was happening.)
keep dark, شاردنەوە؛ دەرنەخستن؛ بە نەبینی هێشتنەوە.
shoot in the dark, پلاری كوێرانە هاوێشتن.
Dark Ages, dark ages, سەدانی تاریك؛ سەدانی تاریكی و نەزانی (سانی ٤٧٦–١٤٥٠ ی زایینی)؛ سەدانی ناوەڕاست.
Dark Continent, كێشوەری تاریك: ئەفەریقا.
darken (där′kən), *v.i.* تاریك بوون؛ تاریكتربوون.
v.t. تاریك كردن؛ تاریكتر كردن.
darkey, darkie (där′ki), *n.* = darky.
dark horse, (۱) نەسپێكی نەناسراوی براوە كە كەس بەتەمای نەوە نەبووبێت ببیاتەوە (پێشبڕكێی ئەسپ).
(۲) پێشبڕكێكەرێكی نەناسراو كە كەم كەس بڵێت دەیباتەوە. (۳) كەسێكی نەناسراو كە ناودێر دەكرێت بۆ پلەیەكی بەرز یا بۆ نوێنەرایەتی حیزبێك لە هەڵبژاردندا.
darkish (där′kish), *adj.* رەشباو؛ رەشكەلە؛ تاریكباو.
darkle (där′k'l), *v.i.* تاریك نواندن؛ تاریك بوون؛ رەش بوون.
darkling (därk′liŋ), *adv. & adj.* [Poetic], لە تاریكیدا؛ تاریك؛ بە تاریكی.
darkly (därk′li), *adv.* (۱) بە تاریكی؛ بۆ ئەوەی تاریك بنوێنێت.
(۲) بە لێڵی؛ بە خراپی.
(۳) بەناستەم (لەبەر نەبوونی ڕووناكی یا لەبەر تاریكی):
(For now we see through a glass ~ .)
darkness (därk′nis), *n.* (۱) تاریكی. (۲) رەشی؛ رەشێتی.
(۳) كوێری. (٤) نەزانین؛ نەزانی. (٥) پەستی؛ غەمباری؛ دڵگیری.
(٦) لێڵی؛ نادیاری. (۷) بەدی؛ خراپی.
darkroom (därk′rōōm′, därk′room′), *n.* ژووری تاریك: بۆ شتنەوەی وێنە.
darksome (därk′səm), *adj.* [Poetic], (۱) تاریك؛ رەشباو؛ رەشكەلە. (۲) دڵگیر؛ پەستكەرو ناخۆش. (۳) لێڵ.
darky (där′ki), *adj. Also* **darkey, darkie** [Colloq.], قوڵەڕەش (لەڕووی سووكیەوە).
darling (där′liŋ), *n.* كەسێكی زۆر خۆشەویست؛ نازیز؛ گیان؛ ڕۆڵە:
(come here, my ~ !)
adj. (۱) زۆر خۆشەویست. (۲) بێزوو بۆ كراو.
(۳) [Colloq.]، جوان؛ دڵفڕێن.
darn (därn), *v.t. & v.i.* دوورینەوە (گۆزەوی، جل‌وبەرگ)؛ چاكردن.
n. (۱) دوورینەوە؛ چاكردن. (۲) شوێنێكی دووراوە یا چاك كراو.
-darner *(n.).*
darn (därn), *v.t., n., adj., adv., interj.* بە لەعنەت؛ لەعنەت لێ بوو؛ خواگرتوو؛ لەعنەتی.
darnel (där′n'l), *n.* داڕووجان.
darning (där′niŋ), *n.* (۱) دوورینەوە (گۆزەوی، جل‌وبەرگ).
(۲) گۆزەوی و جل‌وبەرگی دووراوە یا پێویست بە دوورینەوە كردن.
darning needle, (۱) دەرزی گۆزەوی و جل‌وبەرگ دوورینەوە.
(۲) dragonfly.
dart (därt), *n.* (۱) (ا) تیر؛ نێزە؛ ڕمێكی بچووك. (ب) تیری وەك پەڕ.
(۲) (*pl.*)، یاری تیربازی: بریتییە لە تێگرتنی تیری وەك پەڕ لە نیشانێك.
(۳) جوولەیەكی لەپڕو خێرا. (٤) چزوو (هەنگ، زەردەواڵە، دووپشك).
v.t. & v.i. (۱) تێرتێگرتن؛ تێرپێوەنان بە خێرایی؛ دەرچوون وەك تیر؛ پێكان.
(۲) جوولانەوە لەپڕو بە خێرایی.
Darwinism (där′win-iz'm), *n.* (۱) فەلسەفەو بیرۆباوەڕی داروین زانای سرووشتی ئینگلیزی كە بریتییە لە بیردۆزی ماناوە بۆ توخمی باشترو بەهێزتر لەناو زیندەوەراندا. (۲) لەسەر فەلسەفەو بیرۆباوەڕی داروین پۆیشتن.
-Darwinian *(adj.)*; **Darwinist** *(adj. & n.)*; **Darwinistic** *(adj.).*
dash (dash), *v.t.* (۱) وورد‌وخاش كردن؛ شكاندن؛ تێك‌وپێكدان.
(۲) پێداڵان بەتوندی؛ خۆپێداڵان.
(۳) (~ away ; ~ down)، فڕێدان؛ دان بە زەویدا:
(He ~ed down his broken sword and picked up another one.)
(٤) ئاو لێ هەڵپڕژاندن؛ ئاوپیاكردن:
(D~ some water on this muddy floor.)
(٥) تێكەڵاوكردن (لەگەڵ نەختێك شتی جیاوازدا).
(٦) ڕووخاندن؛ دڵشكست كردن؛ پێشێل كردن (هیوا)؛ ناكام كردن:
(All his hopes were ~ed.)
(۷) تەریق كردنەوە.
(۸) (~ off)، نووسین‌و ناردن بەپەلە؛ بەپەلە كردن:
(I must ~ off a few letters before I go out.)
v.i. (۱) پێداڵان بەتوندی. (۲) بەپەلە ڕۆیشتن یا دەرپەڕین.
n. (۱) پێداڵانێكی تووند؛ لێدانێكی قایم.
(۲) شڵپە: *(The ~ of the waves on the beach)*.
(۳) نەخت؛ تۆز: *(I put a ~ of salt in the salad.)*.
(٤) دەرپەڕین؛ بەپەلە ڕۆیشتن.
(٥) پێشبڕكێ یا ڕاكردنێكی خێراو كورت: *(a hundred-meter ~)*.
(٦) چالاكی و ووریایی و قۆزی و تەرپۆشی.
(۷) دەشبوول (ئوتومبیل). (۸) كشتەك (خانەبەندی).
make a dash for, بەخێرایی و لەپڕ ڕاكردن بەرەو؛ تێ تەقاندن بەرەو:
(The prisoner made a dash for freedom.)
dashboard (dash′bôrd′, dash′bōrd′), *n.* دەشبوول.
dasher (dash′ĕr), *n.* (۱) كردارى (dash) (ووشەی پێشووتر ببینە). (۲) [Colloq.]، كەسێكی چالاك و ووریا و قۆزو تەرپۆش.
dashing (dash′iŋ), *adj.* چالاك و ووریا و قۆزو تەرپۆش؛ قۆز:
(a ~ young man)
dashy (dash′i), *adj.* = dashing.
dastard (das′tērd), *n.* كەسێكی ترسنۆك و نزم كە بە دزێیەوە دەستی خۆی دەوەشێنێت؛ نامەرد.
adj. نامەرد؛ ترسنۆك و نزمو نەینێگر.
-dastardliness *(n.).*
dastardly (das′tērd-li), *adj.* نامەردانە؛ ترسنۆكانەو نەینێگرانە:
(a ~ act)
data (dā′tə, dat′ə, dä′tə), *n.* زانیاری.
date (dāt), *n.* (۱) (ا) بەروار (ڕۆژ): *(What's the ~ today?)*.
(ب) بەروار (سان): *(What is the ~ of the discovery of America?)*.
(ج) ڕۆژ؛ كات: *(since that ~)*.
(۲) چەرخ؛ سەردەم؛ ماوە.
(۳) [Colloq.]، ژووان: *(He had a ~ with a girl yesterday.)*.
(٤) هاوژووان: *(His ~ is pretty.)*.
v.t. (۱) بەروار لەسەر دانان (نامە).
(۲) دۆزینەوە و دیاریكردنی بەرواری ڕووداوێك.
(۳) [Colloq.]، ژووان بەستن؛ ژووان لەگەڵدا بوون.
v.i. (۱) (~ from ; ~ back to)، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو كاتە:
(The castle ~s back to the 14 th century.)

(۲) باو نەمان؛ کۆن بوون.
(۳) [Colloq.]، ژوان لەگەڵدا بوون؛ ژووان بەستن.
out of date, باو نەماو؛ کۆن.
to date, تا ئێستا.
up to date, نوێ؛ بەگوێرەی شێوازو پێویستی ئەمڕۆ یا ئەم چەرخە.
date (dāt), *n.* (۱) خورما. (۲) دارخورما.
dated (dāt′id), *adj.* (۱) بەرواری لەسەرە (نامە، بڕوانامە، پەرتووک). (۲) باو نەماو؛ کۆن.
dateless (dāt′lis), *adj.* (۱) بێ بەروار. (۲) بێ سنوور. (۳) زۆر دەمێکە هەیە؛ زۆر کۆنە بەڵام باوی هەر ماوە. (٤) هەرگیز کۆن ناببێت.
dateline (dāt′līn′), *n.* هێڵی بەروار. دێرێکە لە پۆژنامە یا گۆڤارێکدا بەروارو شوێنی بڵاوکردنەوەی پیشان دەدات.
date line, هێڵێکی نەبینراوە لە تەوەری باکووڕەوە بۆ باشوور بۆ دیاریکردنو گۆڕینی بەروار (کەشتیپەوانی).
date palm, دارخورما
dative (dā′tiv), *adj.* تایبەتی بە باری کارلێکراو (پێزمان).
n. (۱) باری کارلێکراو (پێزمان) وەک ووشەی (him) لەم پستەیەدا: (I gave him the book.)
(۲) ووشەیەک کە ئەرکی کارلێکراو دەبینێت.
datum (dā′təm, dat′əm), *n. singular of* **data.**
datura (də-tyoor′ə), *n.* پووەکێکە بۆ سڕکردن یا سەرخۆش کردن بەکاردەهێنرێت.
daub (dôb), *v.t. & v.i.* (۱) گەچ، پۆن، یا بۆیە لێدان. (۲) پیس کردن. (۳) وێنەکێشان بە نەشارەزایانە.
n. (۱) ماددەیەکی وەک گەچ، پۆن، یا بۆیەیە کە لە شتێک دەدرێت. (۲) لێدانێکی وەها بە فڵچە. (۳) وێنەیەکی ناڕێک‌وپێکو بە نەشارەزایانە کێشراو.
daughter (dô′tēr), *n.* کچ؛ منداڵی مێینە
(They have two sons and a ~ .; A girl is the ~ of her father and mother.)
daughter-in-law (dô′tēr-′n-lô′), *n.* بووک؛ ژنی کوڕ
daughterly (dô′tēr-li), *adj.* کچانە؛ بۆ کچی یەکێک دەشێت.
daunt (dônt, dänt), *v.t.* ترساندن؛ تۆقاندن
dauntless (dônt′lis, dänt′lis), *adj.* چاونەترس؛ نازا
davenport (dav′ən-pôrt´, dav′ən-pōrt´), *n.* (۱) قەنەفەیەکی گەورە (کە دەکرێتەوەو دەبێت بە جێی نووستن). (۲) مێزی نووسین.
davit (dav′it), *n.* (۱) ئاسنێکی بەرزی سەرچەماوەیە لە قەراغی پاپۆڕدا بەلەمی پێ بەرزەکرێتەوەو دادەبەزێنرێت. (۲) ئاسنێکی وەها بۆ لەنگەر-هێڕدان و هەڵکردن؛ لەنگەرکێش
daw (dô), *n.* قەڵەباچکە.
dawdle (dô′d′l), *v.i. & v.t.* کات بەفیڕۆدان (هەندێ جار لەگەڵ ووشەی (away) دا بەکاردەهێنرێ).
(Stop ~ing and do something useful! ; Don't ~ away your time.)
dawn (dôn), *v.i.* (۱) پۆژبوونەوە؛ بەرەبەیان کەوتن؛ شەبەق دان. (۲) (~ on ; ~ upon)، بۆ دەرکەوتن:
(The truth at last ~ed on him. ; The meaning suddenly ~ed on me.)
n. (۱) بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق. (۲) سەرەتا *(the ~ of civilization)* .
day (dā), *n.* (۱) پۆژ؛ بۆژگار
(There are seven days in a week.) . (۲) پۆژ؛ شەوو پۆژ
(۳) پووناکی؛ هەتاو.
(٤) [D-]، پۆژێکی تایبەتی: *(Independence D~)* .
(٥) چەرخ؛ سەردەم: *(He was the best writer of his ~ .)* .
(٦) کاتی لەبرەودابوونو دەسەڵاتداری: *(He has had his ~ .)* .
(۷) پێشبڕکێی پۆژێک: *(We lost the ~ .)* .
(۸) کاتی کارکردن لە پۆژێکدا: *(an eight-hour ~)* .
(۹) کاتێکی دیاری نەکراو: *(One of these ~s)* .
(۱۰) کات: *(the present ~)* .
(۱۱) هەل؛ پۆژی هەل: *(My ~ has come.)* .
(۱۲) *(pl.)*، ژیان: *(He spent his ~s in study.)* .
call it a day, [Colloq.], دەست لە کار هەڵگرتن؛ پایدۆس لێکردن.
day after day, هەموو پۆژێک؛ پۆژ لەدوای پۆژ.
day by day, پۆژ بە پۆژ؛ پۆژ لەدوای پۆژ.
day in, day out, هەموو پۆژێک.
from day to day, لەم پۆژەوە بۆ ئەو پۆژ بەبێ بیرکردنەوە لە دواپۆژ: *(He lives from day to day.)*
daybreak (dā′brāk´), *n.* بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق.
daydream (dā′drēm´), *n.* دڵخەڵە؛ نەخەو؛ خەیاڵ؛ خەون.
v.i. دڵخەڵێدان؛ نەخەو بینین.
day in court, (۱) ئەو پۆژەی یەکێک داواکەی لە دادگادا دەبیسترێ. (۲) هەڵی ماف داواکردن؛ پۆژێک کە داواو خواستی کەسێک دەبیسترێ لەلایەن بەرامبەرەکەیەوە: *(We will have our day in court soon.)* .
day laborer, کرێکاری پۆژانەی بێ بەهرە.
day letter, بڕووسکەی پۆژ: بڕووسکەیەکە بە پۆژ دەنێردرێت، هەرزانترو هێواشترە لە بڕووسکەی ئاسایی.
daylight (dā′līt′), *n.* (۱) پووناکی پۆژ؛ هەتاو؛ پووناکی. (۲) بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق. (۳) پۆژگار؛ پۆژ. (٤) پڕون بوونەوە؛ پووشی. (٥) بەرەو کۆتایی نەرکێک: *(We can now see ~ ahead.)* .
(٦) *(pl.)*، [Slang]، هۆش؛ هۆشیاری: *(You scared the ~s out of me. ; to beat the ~s out of)*
daylight-saving time, کاتی هاوینە (کە یەک سات لەپێش کاتی زستانەوەیە کە پێی دەوترێ: " standard time ") .
daylong (dā′lôŋ´, dā′loŋ´), *adj. & adv.* بە درێژایی پۆژ: *(We had a ~ conference.)*
day nursery, دایەنگای پۆژی منداڵان.
Day of Judgment, پۆژی قیامەت (ئاین).
day school, (۱) قوتابخانەی پۆژ. (۲) قوتابخانەی پۆژانە (کە قوتابی لە ماڵی خۆیدا دەژی نەک لە قوتابخانەکە).
days of grace, ماوەی بەخشین: ماوەی درێژکراوەی دانەوەی قەرزێک یا جێبەجێکردنی ئەرکێک.
daystar (dā′stär´), *n.* (۱) ئەستێرەی کاروانگوژ؛ ئەستێرەی بەرەبەیان. (۲) [Poetic]، خۆر.
daytime (dā′tīm´), *n.* پۆژگار.
daze (dāz), *v.t.* (۱) ووڕکردن؛ حەپەساندن؛ گێژکردن. (۲) سەر لێ شێواندن (بە پووناکی، شەوقی زۆر یا بە جوانی)؛ شەوارەکردن
n. ووڕی؛ حەپەساوی؛ سەرسامی؛ گێژی: *(He was in a ~ .)* .
-dazed *(adj.)*; dazedly *(adv.)*.
dazzle (daz′l), *v.t.* (۱) کوێرکردن بە شەوقو بریقەی ئێجگار زۆر؛ شەوارەکردن. (۲) دڵفڕاندن بە جوانیو خۆنووراندنێکی سەرسووڕمێنەرو بریقەدار.
v.i. (۱) کوێربوون بە شەوقو بریقەی ئێجگار زۆر؛ شەوارەبوون. (۲) واق ووڕمانو دڵفڕان بە خۆنووراندنێکی جوانی دڵفڕێن: *(He was ~d by her beauty and charm.)*
n. شتێکی جوانو دڵفڕێنو سەرسووڕمێنەرو بریقەدار.
-dazzler *(n.)*.
dazzling (daz′l-iŋ), *adj.* جوانو دڵفڕێنو بریقەدارو سەرسووڕمێنەر: *(her ~ beauty; a ~ sun; a ~ show)*

D-Day (dē′dā′), *n.* (١) ڕۆژی دەستپێکردنی هێرشێکی سوپایی؛ ڕۆژی دەستپێکردنی هەرچی جۆرە هێرشێك یا ئەرکێکی گرنگ. (٢) ڕۆژی دابەزینی هێزی سوپایی ئەمەریکا و ئینگلتەرە لە فەرەنسا بۆ بەرەنگاربوونەوەی سوپای ئەڵمانیا لە جەنگی جیهانی دووەمدا (ڕۆژی ٦ ی-حوزەیرانی ١٩٤٤).

de- (di, də, de, dē), پێشگرێکە بەمانای: (١) لێ دوورکەوتنەوە؛ دابەزین *(detrain)*. (٢) بە ناخداچوون: *(decline, depress)*. (٣) بە تەواوی: *(defunct)*. (٤) لابردن: *(dethrone)*. (٥) (ا) پێچەوانەکردن؛ بە دژ جوواڵنەوە؛ هەڵوەشانەوە: *(defrost)*. (ب) لێ لابردن *(decaffinate)*.

deacon (dē′k'n), *n.* ڕابەری کڵێسە؛ یاریدەدەری قەشە.

deaconess (dē′k'n-is), *n.* (١) (~ off)، خوێندنەوەی نوێنجیل بە دەنگی بەرز لەبەردەمی نوێژکەراندا لە کڵێسە. (٢) دانانی میوە لە فڕۆشگایەکدا یا پێچانەوەی بە جۆرێك کە باشەکەی دەرکەوێت و خراپەکەی لە ژێرەوە بێت. (٣) بە سەرچەوتی کارکردن. *v.t.* یاریدەدەری قەشە (بەتایبەتی نافرەت کە سەرەوکاری هەژارو نەخۆش دەکات).

deaconry (dē′k'n-ri), *n.* (١) پلەی یاریدەدەری قەشە. (٢) یاریدەدەرانی قەشە.

deactivate (dē-ak′tə-vāt′), *v.t.* (١) بەردانی نوێردوو، هێز، یا بەتالیۆنی سوپا. (٢) پووچەڵ کردنەوە؛ پەکخستن؛ بەتاڵ کردنەوە (مین، بۆمبا): *(to ~ a bomb, mine, etc.)*

dead (ded), *adj.* (١) (ا) مردوو. *(a ~ person)*. (ب) تۆپیو: *(a ~ animal)*. (٢) خاموش؛ کپ: *(a ~ city)*. (٣) بێ تین و ووزە؛ بێ هەست؛ سارد؛ مردوو. (٤) وەستاو: *(~ waters)*. (٥) هەڵ نابەزێتەوە؛ بەکارنەهاوە: *(a ~ tennis ball)*. (٦) مردوو؛ کۆن؛ بەکارنەهێنراو: *(~ languages; ~ laws)*. (٧) کوژاوە؛ خەفەکراو: *(a ~ fire)*. (٨) مردوو (مەجاز)؛ لەکارکەوتوو: *(a ~ battery)*. (٩) سارد؛ ووشك؛ بێ کەیف؛ مردوو (ناهەنگ): *(a ~ party)*. (١٠) بێ پیت؛ مردوو (خاك): *(~ soil)*. (١١) ئێی دەدات؛ دەی پێکێت؛ ڕاست (گوللە): *(a ~ shot)*. (١٢) تەواو؛ تەواوی: *(a ~ loss)*. (١٣) بێ خاوەن (نامە): *(~ letters)*. (١٤) [Colloq.]، ماندوو؛ هیلاك. (١٥) کارەبای لەسەر نییە (تەل): *(a ~ wire)*. (١٦) بێ ماف (دادگەری). (١٧) لەکارکەوتوو؛ بێ کارەبا: *(a ~ microphone)*.

n. تاریکترین و ساردترین کاتی شەو یا زستان؛ نیوەشەو؛ ناوەڕاستی زستان: *(the ~ of winter; the ~ of night)*

adv. (١) بە تەواوی؛ تەواو: *(You are ~ wrong.)*. (٢) ڕاستەوخۆ؛ ڕاست: *(~ ahead)*.

the dead, مردووان؛ مردووەکان.

dead-beat (ded′bēt′), *adj.* [Colloq.], ماندوو؛ زۆر ماندوو.

dead beat, [Slang], (١) مفتەخۆر؛ مشەخۆر. (٢) کەسێکی تەمەڵ و بێ ئیشوکار.

deaden (ded′n), *v.t.* (١) مراندن؛ هەست کوشتن؛ هێز لێ بڕین. (٢) سڕکردن؛ بەنج کردن. (٣) کپ کردن؛ خەفەکردن. (٤) دەنگ نەهێشتن. *v.i.* مران؛ هەست نەمان؛ هێز لێ بڕان.

dead-end (ded′end′), *adj.* (١) دەرنەچوو (کۆڵان، شەقام)؛ کوێرە کۆڵان؛ کوێرە شەقام: *(a ~ street)*. (٢) بێ داهاتوو: *(a ~ job)*.

deadhead (ded′hed′), *n.* (١) مفتەخۆر؛ مشەخۆر: کەسێك کە بە بلیتی خۆڕایی دەچێت بۆ سینەما یا بە شەمەندەفەر گەشت دەکات. (٢) فرۆکە، شەمەندەفەر، یا پاسێکی بێ ڕێبوار. (٣) کەسێکی بێ مێشك.

dead heat, پێشبڕکێی هاوکێشی: پێشبڕکێیەك کە دوو کەس تێیدا هاوتا دەردەچن.

dead letter, (١) یاسای مردوو: یاسایەکە کە ئیتر کاری پێ ناکرێ، بەڵام هەڵنەوەشاوەتەوە. (٢) نامەی مردوو: نامەیەکی بێ خاوەن یا نامەیەك کە ناوونیشانەکەی ناتەواوەو پاش ماوەیەك یا دەفەوتێنرێ یا دەگەڕێنرێتەوە بۆ نێرەر.

dead-letter office, بەشی نامەی مردوو لە پۆستەخانە.

deadline (ded′līn′), *n.* (١) سنوور یا هێڵی مردن: سنوورێکی دەوری بەندیخانەیە کە نابێت هیچ بەندیك ئەی تێپەڕ ببێت ئەگینا تەقەی لێ دەکرێ (٢) سنووری قەدەغەکراو. (٣) دوا کات (بۆ دانەوەی قەرز، کرێدان، جێبەجێکردنی کارێك... هتد).

deadliness (ded′li-nis), *n.* کوشندەیی؛ بکوژی.

deadlock (ded′lok′), *n.* گیرخواردن؛ چەقین؛ وەستان (گفتوگۆ)؛ نەتوانینی دوو لا بۆ ڕێکەوتن و گیرخواردنی گفتوگۆی نێوانیان: *(The two parties are at ~.)*

v.t. گیر پێ خواردن؛ وەستاندن.

v.i. گیرخواردن؛ چەقین؛ وەستان: *(The negotiations are ~ed.)*.

deadly (ded′li), *adj.* (١) کوشندە؛ بکوژ: *(a ~ poison; ~ force)*. (٢) تەنها بە مردن کۆتایی دێت؛ هەتا مردن: *(a ~ enemy; ~ combat)*. (٣) لە مردن دەچێت (ڕەنگ): *(~ white)*. (٤) لە ڕادە بەدەر. (٥) [Colloq.]، زۆر ووشك و ناخۆش: *(a ~ party)*.

adv. (١) لە مردن دەچێت. (٢) زۆر؛ لە ڕادە بەدەر؛ ئێجگار.

deadly sins, گوناهە کوشندەکان (ئاین).

dead march, ئاوازێکی دڵگیرە لە بردنی تەرم بۆ گۆڕستان لێ دەدرێت.

dead-pan (ded′pan′), *adj. & adv.* [Slang], دەموچاو مردوو؛ دەموچاوی ساردو بێ هەست.

dead set, (١) هەوڵدانێك بە هەموو توانایەکەوە. (٢) [Colloq.]، سووربوون لەسەر: *(He was ~ on having his own way.)*

dead weight, (١) سەنگی مردوویەك یا شتێکی بێ گیان و خۆنەبزوێن. (٢) بارێکی قورس: *(the ~ of poverty)*. (٣) کێشی ئوتومبیلێك بەبێ بارەکەی. (٤) بارێك کە بەپێی کێشەکەی کرێی لەسەر دەدرێت، نەك قەبارەکەی.

deadwood (ded′wood′), *n.* (١) لق و پۆپی وشکی دار. (٢) کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك کە ببێت بە بارێکی گران.

deaf (def), *adj.* (١) کەر. (٢) خۆکەرکەر؛ گوێنەگر: *(He was ~ to her pleas.)*.

deaf-and-dumb (def′ən-dum′), *adj.* (١) کەرووڵا. (٢) تایبەتی بە کەرووڵەکان.

deafen (def′′n), *v.t.* (١) کەرکردن بە دەنگی زۆر بەرز. (٢) دەنگبڕکردن.

deafening (def′′n-iŋ), *adj.* (١) کەرکەر (وەك دەنگێکی زۆر بەرز): *(a ~ noise)*. (٢) بە ژاوەژاو؛ بە دەنگەدەنگ. (٣) دەنگبڕکەر.

n. شتی دەنگ بڕ بکەر (خانووسازی).

deaf-mute (def′mūt′), *n.* کەسێکی کەرووڵا.

adj. کەرووڵا.

deal (dēl), *v.t.* (١) دابەشکردن؛ بەشکردن. (٢) لێدان؛ پیاکێشان؛ پیاماڵین: *(He dealt his opponent a blow.)* (٣) دابەشکردنی کاغەزی یاری بەسەر یاریکەرەکاندا.

v.i. (١) (~ with)، لێکۆڵینەوە؛ پێوە خەریك بوون: *(Science ~s with facts.)* (٢) (~ with)، ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جوواڵنەوە: *(to ~ fairly with others)*

(~ with), چارەکردن؛ چارەسەرکردن: (٣) *(to ~ with a problem)*
(~ with), سەوداگەری کردن؛ کڕین و فرۆشتن؛ ئاڵوگۆڕکردن: (٤) *(to ~ with a company, store, etc.)*
(٥) پێدان یا دابەشکردنی کاغەزی یاری یا قومار بەسەر یاریکەرەکاندا.
n. (١) (ا) دابەشکردنی کاغەزی یاری. (ب) نەو کاغەزانەی دابەش کراون. (ج) نۆرەی یاریکەر بۆ دابەشکردنی نەم کاغەزانە. (د) دەستێک یاری کردن.
(٢) بەشکردن؛ دابەشکردن.
(٣) [Colloq.]، پێکەوتنێکی بازرگانی یا سەوداگەری.
(٤) [Colloq.]، پێکەوتنێکی نهێنی ڕامیاری.
(٥) [Colloq.]، پێکەوتنێک لەسەر نەخشەیەک یا ئاڵوگۆڕێک.

deal (dēl), *n.* هەندێکی دیاری نەکراو؛ هەند.
a good (or great) deal, زۆر؛ هەندێکی زۆر.
(He spent a great deal of money.; You have wasted a good deal of time.)

dealer (dēl′ēr), *n.* (١) دەڵاڵ؛ فرۆشیار؛ کڕیارو فرۆشیار؛ سەوداکەر؛ بازرگان (٢) دابەشکەری کاغەزی یاری یا قومار بەسەر یاریکەر یا قومارکەرەکاندا.

dealing (dēl′iŋ), *n.* (١) بەشکردن؛ دابەشکردن.
(٢) ڕەفتار؛ ڕەووشت. (٣) (*pl.*)، بازرگانی؛ ئاڵوگۆڕ.
(٤) چۆنێتی ڕەفتارکردنی بازرگانی.

dealt (delt), *past tense and past participle of* deal.

dean (dēn), *n.* (١) سەرۆک یا بەڕێوەبەری کڵێسەیەکی گەورە.
(٢) سەرۆک یا بەڕێوەبەری کۆلێج.
(٣) کۆنترین و شارەزاترین ئەندامی پیشە، کۆمەڵە، یا یانەیەک:
(the ~ of the diplomatic corps)

deanery (dēn′ēr-i), *n.* پلەوپایەی سەرۆکی کۆلێج یا سەرۆکی کڵێسەیەکی گەورە؛ فەرمانگەی سەرۆکێکی وەها.

deanship (dēn′ship′), *n.* پلەوپایەو ماوەی مانەوەی بەڕێوەبەری کۆلێج یا سەرۆکی کڵێسەیەکی گەورە؛ بەڕێوەبەرایەتی کۆلێج.

dear (dêr), *adj.* (١) خۆشەویست؛ زۆر خۆشەویست؛ گیان؛ شیرین.
(٢) (ا) بەڕێز (سەرەتای نامە): *(D~ Sir)* .
(ب) خۆشەویستم (سەرەتای نامە بۆ هاوڕێیەک): *(D~ Azad)* .
(٣) (ا) بەنرخ؛ گران. (ب) گرانبەها.
(٤) پاستەقینە؛ بەدل: *(Our ~est hope)* .
adv. (١) بە خۆشەویستی. (٢) گران؛ گرانبەها.
n. کەسێکی خۆشەویست؛ خۆشەویستم:
(Come here, my ~ . Yes, ~ . ; No, ~ .)
interj. غەمباری. پەستی و بێ ئارامی، یا سەرسامی دەردەبڕێت:
(Oh, ~ ! ; D~, me! ; D~, ~ !)

dearly (dêr′li), *adv.* (١) ئێجگار زۆر؛ بەڕاستی:
(He would ~ love to see his mother again.)
(٢) گران؛ گرانبەها: *(Victory was ~ bought.)* .

dearth (dūrth), *n.* (١) برسێتی؛ لە برسدا مردن.
(٢) کەمی؛ نەبوونی شت؛ بە دەگمەن دەستکەوتن.

death (deth), *n.* (١) مردن؛ مەرگ؛ کۆچی دوایی؛ گیان دەرچوون.
(٢) نەمان؛ کۆتایی؛ دوایی هاتن: *(The ~ of one's hopes)* .
(٣) باری مردن؛ مردن: *(D~ comes to all men.)* .
(٤) هۆی مردن: *(That motorcycle will be the ~ of you.)* .
(٥) ڕووداوێکی ناخۆش وەک مردن. (٦) کوشتن؛ خوێن ڕشتن.
(٧) [Obs.]، تاعون: *(the Black D~)* .
put to death, کوشتن؛ هەڵواسین؛ لە سێدارەدان.
to death, زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(He worries me to death)* .
to the death, هەتا مردن: *(a fight to the death)* .

deathbed (deth′bed′), *n.* (١) جێی مردن. (٢) سەرەمەرگ؛ گیانەڵا.
adj. لەکاتی سەرەمەرگدا کراو: *(a ~ will)* .

death bell, زەنگی بانگدانی مردنی کەسێک.
deathblow (deth′blō′), *n.* (١) پیامانلینێک کە دەبێتە هۆی مردن.
(٢) لێدانێک یا پیامانلینێکی کوشندە یا زیانبەخش.

deathful (deth′fəl), *adj.* (١) کوشندە؛ بکوژ.
(٢) مردن ئاسا؛ لە مردن چوو.

deathless (deth′lis), *adj.* نەمر.

deathlike (deth′līk′), *adj.* وەک مردن؛ مردن ئاسا.

deathly (deth′li), *adj.* (١) کوشندە؛ بکوژ. (٢) تایبەتی بە مردن.
adv. زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر: *(~ afraid)* .

death mask, قاڵبی دەموچاوی کەسێکی تازە مردوو.

death rate, تێکڕای ژمارەی مردووانی شوێنێک لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

death-trap (deth′trap′), *n.* تەڵەی مردن: (ا) خانوویەکی پەڕپووت. (ب) بارێکی ترسناک.

death warrant, (١) فەرمانی ڕەسمی لەسێدارەدانی کەسێک.
(٢) لێدانێکی کوشندە کە کۆتایی بەکەی خۆشی و هیوا دێنێت.

deathwatch (deth′woch′, deth′wôch′), *n.* (١) ئێشکگرتنی کەسێکی مردوو هەتا کاتی ناشتنی دێت یا کەسێک کە لە سەرەمەرگدایە.
(٢) پاسەوانێکی بەندیخانە کە چاودێری بەندێک دەکات کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا دراوە هەتا کاتی لەسێدارەدانەکەی دێت. (٣) جۆرە قاڵۆنچەیەکی ناو درەختە دەنگێکی لێوە دێت وەک چرکەی کاتژمێر لە کۆندا بە نیشانەی مردن دادەنرا.

debacle (dā-bä′k'l, di-bak′'l), *n.* (١) توانەوەی سەهۆڵ لەناو ڕوباردا. (٢) لێشاوێکی ناو (بە قووڕ دارەوە). (٣) ڕووخان؛ بەزین؛ ژێرکەوتن.
(٤) کارەساتێکی کوتوپڕ.

debar (di-bär′), *v.t.* (١) لێ قەدەغەکردنی شتێک.
(٢) ماف لێ سەندنەوە؛ دەرکردن؛ ڕێگە پێ نەدان.

debark (di-bärk′), *v.t.* بارداگرتن لە پاپۆڕ.
v.i. لە پاپۆڕ دابەزین و چوونە ناوشار.
-debarkation *(n.)*.

debase (di-bās′), *v.t.* سووک کردن؛ بایەخ کەمکردنەوە؛ نرخ شکاندن؛ پلەوپایە کەمکردنەوە؛ شکاندن.
-debasement *(n.)*.

debatable (di-bāt′ə-b'l), *adj.* (١) جێی گومانە؛ ناکۆکی لەسەرە.
(٢) دەشێت چەندوچوونی لەسەر بکرێت یا لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت.

debate (di-bāt′), *v.t. & v.i.* (١) لێکۆڵینەوە یا چەندوچوون لەسەر کردن (نەنجوومەن، کۆبوونەوەی پەرلەمان... هتد)؛ مشت‌ومڕکردن.
(٢) بیرلێکردنەوە. (٣) [Obs.]، دەمەقاڵێ کردن؛ شەڕکردن؛ شەڕەقسەکردن.
n. لێکۆڵینەوە؛ چەندوچوون؛ بگرەوبەردە؛ گفتوگۆ.
-debater *(n.)*.

debauch (di-bôch′), *v.t.* ڕەووشت تێکدان؛ فێری سەرسەرێتی یا داوێن پیسی کردن
ڕەووشت تێکچوون؛ سەرسەرێتی کردن؛ داوێن پیسی کردن.
v.i. ڕەووشت خراپی و بەرەڵایی؛ سەرسەرێتی؛ داوێن پیسی.
n.
-debauchedly *(adv.)*; **debauchment** *(n.)*.

debauchee (deb′ô-chē′, deb′ô-shē′), *n.* کەسێکی سەرسەری.

debauchery (di-bôch′ēr-i), *n.* سەرسەرێتی؛ بەرەڵایی (ڕەووشت).

debilitate (di-bil′ə-tāt′), *v.t.* لاوازکردن (لەش)؛ تێ لێ بڕین؛ بێ هێزکردن (تەندروستی).
-debilitation *(n.)*.

debility (di-bil′ə-ti), *n.* لاوازی (لەش)؛ بێ هێزی (تەندروستی)؛ بێ تینی؛ بێ ووزەیی.

debit (deb′it), *n.* قەرز؛ مایە یا دراوی لە حساب دەرکراو لە بانقدا.
v.t. لە حساب دەرکردن (بانق)؛ قەرز خستنە سەر حسابی یەکێک لە بانقدا.

debonair, debonaire (deb′ə-nâr′), *adj.* (١) ڕەفتار جوان؛ ڕووخۆش؛ ناسک. (٢) شاد؛ بەختیار.

debrief (dē′brēf′), *v.t.* دەنگوباس وەرگرتن لە کاربەدەستێک کە تازە گەڕابێتەوە لە جێبەجێکردنی ئەرکێک بەتایبەتی لە دەرەوەی وڵات بۆ کەڵک وەرگرتن لەو دەنگوباسە.

debris, dèbris (də-brē′, dā′brē), *n.* (١) خاک‌وخۆڵ و پیسی و پاشماوەی شتومەکی شکاو و پەرش‌وبڵاو؛ پاشماوەی شتومەکی شکاو و دیمەنی دوای کارەساتێکی وەک لافاو، بومەلەرزە، کەوتنەخوارەوەی فڕۆکە... هتد. (٢) کۆمەڵە بەردی بەجێماو لە پوباری سەمۆڵبەنداندا (زەمیناسی).

debt (det), *n.* (١) قەرز. (٢) ئەرکێکی سەرشان کە بە پێویستی دەزانیت بیکەیت (بۆ کەسێک، وڵات، یا مرۆڤایەتی). (٣) قەرزاری. (٤) گوناه (ئاین).

get (or run) into debt, قەرزاربوون

in debt, قەرزار

debt of honor, قەرزاریی نەنجامی گرەو یا قومارکردن کە دانەوەی بەپێی یاسا پێویست نییە، بەڵام ناوخراپی لە دوا دەبێت ئەگەر نەنرێتەوە.

debtor (det′ēr), *n.* قەرزار

debunk (di-buŋk′), *v.t.* [Colloq.], خستنەڕووی هیچ‌وپووچی و ساختەی شتێک یا کەسێک؛ هەڵماڵینی دروزودەڵەسە و کەم‌وکووڕی.

debut (di-bū′, dā′bū), *n.* (١) خۆنواندنی نەکتەرێک بۆ یەکەم جار لە شانۆگەرییەک یا فیلمێکدا. (٢) یەکەم جار هاتنەدەرەوەی کچێک بۆناو ئاهەنگی ناو کۆمەڵ (بەتایبەتی چینە بەرزەکانی کۆمەڵ). (٣) سەرەتای کار، پیشە، یا نەرکێک؛ یەکەم جاری شتێک یا کردنی شتێک.

debutant (deb′yoo-tänt′, deb′yə-tant′), *n.* هونەرمەندێک یا نەکتەرێک کە بۆ یەکەم جار لە شانۆگەرییەک یا لە فیلمێکدا بەشداری دەکات؛ کەسێکی تازە لە کارێکدا.

debutante (deb′yoo-tänt′, deb′yə-tant′), *n.* کچێک کە بۆ یەکەم جار دەچێتە دەرەوە بۆناو ئاهەنگی بۆناو کۆمەڵ (بەتایبەتی چینە بەرزەکانی کۆمەڵ).

Dec., = December.

deca- (dek′ə), *Also* **dec-** and **deka-,** پێشگرێکە بەمانای: دە: *(decameter)*

decade (dek′ād, de-kād′), *n.* دە ساڵ

decadence (di-kā′d'ns, dek′ə-dəns), *n.* ڕەوشت سووکی؛ سووکی؛ نرمی؛ شیبوونەوە؛ بەرەو دواوە چوون و بەناخدا چوون (ژیار، کۆمەڵ، هونەر، وێژە، ڕەوشت).

decadency (di-kā′d'n-si, dek′ə-dən-si), *n.* = decadence.

decadent (di-kā′d'nt, dek′ə-dənt), *adj.* ڕەوشت سووک؛ سەرسەری؛ بەرەو دواوە و بەناخدا چوو (ژیار، کۆمەڵ، هونەر، وێژە... هتد).

n. کەسێکی سەرسەری یا ڕەوشت سووک.

decagon (dek′ə-gon′), *n.* دەگۆشە؛ دەڵا.

decagram, decagramme (dek′ə-gram′), *n.* دە گرام.

decalcify (dē-kal′sə-fī′), *v.t.* دەرهێنانی کالسیۆم لە نێسقان. **-decalcification** *(n.)*.

decameter, decametre (dek′ə-mē′tĕr), *n.* دە مەتر

decamp (di-kamp′), *v.i.* (١) چادرگا بەجێهێشتن؛ خۆدابڕین لە نۆردوگا. (٢) ڕاکردن؛ خۆدابڕین لە کۆمەڵ بە نهێنی و لەپڕ.

decant (di-kant′), *v.t.* (١) ڕژکردنی شلە لە دەفرێک بەمەسپایی و بەبێ جوولاندنەوەی خڵتەی بنەکەی. (٢) ڕژکردنی شلە لە دەفرێکەوە بۆ دەفرێکی تر.

decanter (di-kan′tĕr), *n.* سوراحی

decapitate (di-kap′ə-tāt′), *v.t.* سەربڕین (سزا)؛ سەرلێکردنەوە. **-decapitation** *(n.)*; **decapitator** *(n.)*.

decarbonate (dē-kär′bə-nāt′), *v.t.* لێ لابردنی نۆکسیدی کاربۆن. **-decarbonated** *(adj.)*.

decarbonize (dē-kär′bə-nīz′), *v.t.* کاربۆن لێ لابردن.

decasyllable (dek′ə-sil′ə-b'l), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی دەبڕگەیی. **-decasyllabic** *(adj.)*.

decathlon (di-kath′lon), *n.* پێشبڕکێیەکی دەجۆرییە ئەو کەسەی لە زۆربەی یارییەکاندا لەپێشەوە بێت پێشبڕکێکە دەباتەوە.

decay (di-kā′), *v.i.* (١) پزین؛ پووکانەوە؛ داوەشین؛ فەوتان. (٢) بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ پیس بوون.

v.t. پزاندن؛ پووکاندنەوە؛ داوەشاندن؛ بۆگەن پێکردن.

decay (di-kā′), *n.* (١) پزین؛ پووکانەوە؛ داوەشین؛ فەوتان. (٢) بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ خراپ بوون. (٣) بۆگەنی؛ بۆگەنێتی.

deccase (di-sēs′), *n.* مردن؛ کۆچی دوایی.

v.i. مردن؛ کۆچی دوایی کردن.

deceased (di-sēst′), *adj.* مردوو. *(Her father is ~ .)*

the deceased, (١) کەسە مردووەکە؛ خوالێخۆشبوو. (٢) مردووەکان.

decedent (di-sē′d'nt), *n.* مردووەکە (دادگەری).

deceit (di-sēt′), *n.* (١) فێڵ؛ درۆ؛ ساختە. (٢) فێڵبازی؛ درۆزنی؛ ناپاکی.

deceitful (di-sēt′fəl), *adj.* (١) ساختەچی؛ فێڵباز؛ ناپاک. (٢) ساختە؛ درۆ؛ ناپاک.

deceive (di-sēv′), *v.t. & v.i.* خەڵەتاندن؛ بەهەڵەدابردن؛ فریودان.

decelerate (dē-sel′ĕr-āt′), *v.t. & v.i.* هێواش کردنەوە (خێرایی)؛ خاوبوونەوە؛ خاوکردنەوە. **-decelerator** *(n.)*.

deceleration (dē-sel′ĕr-ā′shən), *n.* هێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە.

December (di-sem′bĕr), *n.* دیسەمبەر؛ دوا مانگی ساڵی زایینی.

decency (dē′s'n-si), *n.* (١) باشی (مرۆڤ)؛ چاکی؛ پیاوچاکی. (٢) ئابڕوو؛ حەیا؛ شەرم؛ ڕەوشت جوانی. (٣) *(pl.)*، کردەوەی کۆمەڵایەتی بەجێ و شیاو. (٤) *(pl.)*، پێویستی ژیان.

decennial (di-sen′i-əl), *adj.* دەساڵی؛ هەر دە ساڵ جارێک ڕوودەدات.

n. یەرەوەری دە ساڵانە؛ یادی دە ساڵە.

decent (dē′s'nt), *adj.* (١) باش (مرۆڤ)؛ چاک (ڕەوشت)؛ پیاوچاک: *(~ behavior; a ~ person)* (٢) بەحەیا؛ بەئابڕوو؛ داوێن پاک؛ ڕەوشت جوان. (٣) شیاو؛ گونجاو. (٤) بەڕێز؛ شایستەی ڕێزە. (٥) مام ناوەندی؛ باش (باری ژیان)؛ نە باش و نە خراپ؛ پەسەند: *(~ wages)* (٦) [Colloq.]، جل‌وبەرگی پەسەندو ڕێک‌وپێکی لەبەردایە.

deception (di-sep′shən), *n.* (١) فرۆفێڵ کردن؛ دەستبڕین؛ فریودان. (٢) فێڵ؛ ساختە؛ درۆ. (٣) شتێکی ساختە و بەهەڵەدابەر.

deceptive (di-sep′tiv), *adj.* بەهەڵەدابەر؛ ساختە؛ فێڵباز؛ درۆزنە: *(Appearances are often ~ . ; a ~ person)*

decide (di-sīd′), *v.t. & v.i.* بڕیاردان؛ بڕینەوە.

decided (di-sīd′id), *adj.* (١) دیار؛ بێ گومان؛ یەکلایی: *(He won a ~ victory.)* (٢) سوور لەسەر؛ پانەگۆڕ. **-decidedly** *(adv.)*.

deciduous (di-sij′o͞o-əs, di-sij′ū-əs), *adj.* (١) کەوتوو لە کات یا وەرزێکی تایبەتیدا (گەڵا، ددان، باڵی مێروو، شاخی هەمەڵەقی ئاسکەکێوی). (٢) گەڵای کەوتووی دار لە وەرزی زستاندا: *(~ trees)* .

(٣) سەردەمی؛ کاتی.

decimal (des′ə-m'l), *adj.* دەیی (بیرکاری).

n. کەرتی دەیی.

decimal fraction, کەرتی دەیی.

decimalize (des′ə-m'l-īz′), *v.t.* گۆڕین بۆ پەیڕەوی دەیی

decimal system, پەیڕەوی دەیی

decimate (des′ə-māt′), *v.t.* (١) بە تیرۆپشک هەڵبژاردن و کوشتنی هەموو دەیەمین کەسێک. (٢) کوشتنی ژمارەیەکی زۆر؛ لاوازکردن؛ لەناوبردن؛

-decimation *(n.)*; **decimator** *(n.)*.

decimeter, decimetre (des′ə-mē′tēr), *n.* دەسیمەتر: دەیەکی مەتر

decipher (di-sī′fēr), *v.t.* (۱) هەڵهێنانی شفرە؛ خوێندنەوە یا دەرکردنی نووسراوی شفرە؛ دوزینەوەی نهێنییەک. (۲) دوزینەوە یا دەرکردنی نووسراوێکی کۆن، کوژاوە، یا نارێکوپێک.

decision (di-sizh′ən), *n.* (۱) بڕیار (۲) بڕینەوە (دادگا)؛ بەڵایەکدا خستن. (۳) زەبر؛ دووڵی نەکردن: *(a man of ~)* (۱) (۱) یەکلایی؛ تەواو؛ بێ چەندوچوون: *(a ~ victory)* (ب) یەکلاکەرەوە؛ بەڵایەکداخەر؛ زۆر گرنگ؛ بڕیاردەر: *(a ~ battle)*. (۲) بەزەبر؛ دووڵی نەکەر: *(a ~ man)*.

deck (dek), *n.* (۱) سەر پشتی پاپۆڕ؛ زەمینەی پاپۆڕ. (۲) (۱) زەمینە یا نهۆمی یەکەمی پاسی دوونهۆم. (ب) سەربانێکی بچووک یا هەیوانێکی تەختە لە دەرەوە بۆ دانیشتن لەبەر هەتاو. (۳) دەستە کاغەزی یاری یا قومارکردن.

v.t. (۱) رازاندنەوە؛ پۆشێن بە جلوبەرگو خشڵی جوان. (۲) دروستکردنی سەر پشتی پاپۆڕ. (۳) [Archaic]، داپۆشین.

clear the decks, (۱) لابردنی شتی ناپێویست لەسەر پشتی پاپۆڕ (بۆ ئامادەبوون بۆ جەنگ). (۲) خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ یا ئەرکێك.

on deck, [Colloq.], (۱) ئامادە. (۲) ئامادەیە نۆرەی خۆی بکات یا وەرگرێت لە یاریەکدا.

deck chair, کورسی نووشتاوە (سەر پشتی پاپۆڕ، هەیوانی مال).

deck hand, کرێکاری سەر پشتی پاپۆڕ (بۆ پاکردنەوەو کاری تری وەها).

declaim (di-klām′), *v.i.* (۱) ووتار خوێندنەوە؛ ووتاردان. (۲) *(~ against)*. هێرش بردنە سەر لە ووتاردا.

declamation (dek′lə-mā′shən), *n.* (۱) ووتار خوێندنەوە؛ ووتاردان؛ هونەری ووتاردان. (۲) ووتار؛ هەڵبەستێکی خوێنراوە بە دەنگی بەرز. (۳) ووتارێکی بەجۆش‌و بە دەنگی بەرز وتراو.

-declamatory *(adj.)*.

declaration (dek′lə-rā′shən), *n.* (۱) جاردان؛ بڵاوکردنەوە؛ بانگدان؛ ناشکراکردن؛ ووتن. (۲) بڵاوکراوە؛ بڵاوکراوەیەك. (۳) بڵاوکراوەیەکی ڕەسمی: *(the ~ of a nation's independence)*. (٤) خستنەڕووی دەسکەوت یا شتومەکی باج لەسەر (گومرگ، باجی دەرامەت): *(a ~ at the customs office)* (۵) (ا) بڵاونامەی داواچی دەربارەی هۆی داواکردنەکەی (دادگا). (ب) گەواهنامە

Declaration of Independence, بانگی سەربەخۆیی وڵاتە یەکگرتووەکانی نەمەریکا (٤ ی تەممووزی ١٧٧٦).

declarative (di-klar′ə-tiv), *adj.* تایبەتی بە بانگ بۆ دان، ووتن، یا بڵاوکردنەوە: *(a ~ sentence)*.

-declaratory *(adj.)*.

declare (di-klâr′), *v.t.* (۱) جاردان؛ بڵاوکردنەوە؛ بانگدان. (۲) ناشکراکردن؛ پیشاندان. (۳) بەدڵ ووتن. (٤) خستنەڕووی دەسکەوت یا شتومەك بۆ باجدان (گومرگ، باجی دەسکەوت).

v.i. (۱) بڵاوکردنەوە. (۲) (ا) *(~ for)*، لایەنگرتن؛ پاڵپشتی کردن. (ب) *(~ against)*، دژ وەستان.

declare oneself, (۱) بیروڕای خۆ دەربڕین. (۲) ڕاستی خۆ ناشکراکردن؛ خۆ ساغ کردنەوە.

I declare! زۆر سەرسام!؛ سەرم سووڕ دەمێنێت!

declassify (dē-klas′ə-fī′), *v.t.* لابردنی قەدەغەیی ڕاپۆرت‌و بەڵگەنامەی نهێنی فەرمانڕەوایی‌و ڕێکەدان بە گەل بۆ بینینیان.

declension (di-klen′shən), *n.* (۱) لاربوونەوە؛ بەرەوخوارىبوونەوە؛ هاتنە خوارەوە. (۲) نشوستی هێنان؛ کزبوون؛ بەرەو نەمان چوون؛ دواکەوتن (۳) لادان لە ڕێگە یا ئاینی ڕاست. (٤) [Rare]، نەویستن؛ قایل نەبوون. (۵) گۆڕانی کۆتایی ناوو ڕاناوو ناوەڵناو لە ڕستەدا (ڕێزمان): *(ship → ships ; ships → ship's ; you → your)*

declensional (di-klen′shən-'l), *adj.* تایبەتی بە گۆڕانی کۆتایی ناوو ڕاناوو ناوەڵناو (ووشەی پێشوو ببینە).

declinable (di-klī′nə-b'l), *adj.* کۆتاییپێکەی دەگۆڕێت: ناو، ڕاناو، ناوەڵناو (ووشەی پێشووتر ببینە).

declination (dek′lə-nā′shən), *n.* (۱) لاربوونەوە؛ خوارىبوونەوە. (۲) لاربوونی گۆشەیی دەرزی ڕانوما لە باکوورو باشووری ڕاستەقینە. (۳) دووری گۆشەیی ئەستێرە لە هێڵی یەکسانەوە. (٤) نەویستن؛ قایل نەبوون.

decline (di-klīn′), *v.i.* (۱) لاربوونەوە؛ بەرەوخوارىبوونەوە؛ دانەوین. (۲) ئاوابوون (ڕۆژ)؛ بەناخداچوون؛ داچوون. (۳) بەرەو نەمان چوون؛ نشوستی هێنان؛ فەوتان: *(the ~ of the empire)*. (٤) نەویستن یا قایل نەبوون.

v.t. (۱) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە؛ دانەواندن. (۲) نەویستن یا قایل نەبوون: *(I must ~ your invitation.)*. (۳) گۆڕینی کۆتایی ناوو ڕاناوو ناوەڵناو (ڕێزمان).

n. (۱) کزبوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ بەرەو دواوە هاتن. (۲) بەرەو خراپی چوون (تەندروستی). (۳) سەردەمی نشوستی، کزبوون، یا لاوازی. (٤) بەشی کۆتایی؛ کۆتایی: *(the ~ of life)*.

declivity (di-kliv′ə-ti), *n.* (۵) نەخۆشی داڕێنەر یا پووکێنەرەوە (دەردەباریکە). (٦) بەرەوخوارکە؛ لێژی؛ سەربەرەوخوارکە؛ لێژایی.

decoct (di-kokt′), *v.t.* تام لێ دەرهێنانی خواردەمەنی بە کوڵاندنی.

-decoction *(n.)*.

decode (dē-kōd′), *v.t.* هەڵهێنانی شفرە؛ خوێندنەوەی شفرە؛ دەرکردنی شتێکی بە شفرە نووسراو.

decoder (dē-kōd′ēr), *n.* (۱) هەڵهێنەری شفرە (مرۆڤ). (۲) ئامێری هەڵهێنانی شفرە.

decolor (dē-kul′ēr), *v.t.* ڕەنگ لێ لابردن.

decolorize (dē-kul′ēr-īz′), *v.t.* = decolor.

-decolorization *(n.)*; **decolorizer** *(n.)*.

decompose (dē′kəm-pōz′), *v.t. & v.i.* (۱) داوەشاندن؛ داوەشین؛ داڕزاندن؛ داڕزین: *(The body has ~d.)*. (۲) بۆن کردن؛ بۆگەن کردن.

decomposition (dē′kom-pə-zish′ən), *n.* (۱) داوەشین؛ داڕزین. (۲) بۆن کردن؛ بۆگەن کردن.

decompress (dē′kəm-pres′), *v.t.* لابردنی پەستان؛ کەمکردنەوەی پەستان.

decompression (dē′kəm-presh′ən), *n.* (۱) پەستان نەمان؛ پەستان لابردن. (۲) نەشتەرگەرێیەك بۆ لابردنی پەستان لەسەر نەندامێکی لەش یا مێشك.

decontaminate (dē′kən-tam′ə-nāt′), *v.t.* پاکردنەوە؛ لابردنی شتی پیس (وەك گازی ژەهراوی).

-decontamination *(n.)*.

decontrol (dē′kən-trōl′), *v.t.* جڵەوبەردان؛ ڕێ بۆ بەرەڵاکردن. *n.* بێ جڵەوی؛ ڕێ بەرەڵایی؛ بێ دابینی.

décor (dā-kôr′), *n.* (۱) ڕازاندنەوە. (۲) دیکۆر؛ نەخشە‌و شێوازی ڕازاندنەوەی مال، شانۆ، فەرمانگا... هتد.

decorate (dek′ə-rāt′), *v.t.* (۱) ڕازاندنەوە؛ نەخش‌ونیگارکردن؛ پووکەش کردن: *(to ~ a room)*. (۲) مەدالیا پێدان بۆ نازایی یا کارێکی قورس‌و گرنگ:

(He was ~d for heroism.)

decoration (dek´ə-rā´shən), *n.* (۱) پازاندنەوە؛ نەخشاندن (۲) نەخش‌ونیگار؛ ئارایشت؛ شتی پازێنەرەوە (۳) نیشان (بۆ لێهاتوویی و نازایی)؛ مەدالیا

decorative (dek´ə-rā´tiv, dek´ə-rə-tiv), *adj.* پازێنەرەوە؛ تەنها بۆ پازاندنەوەو پووکەش کردنە

decorator (dek´ə-rā´tĕr), *n.* پازێنەرەوە؛ نەخشێنەر؛ کەسێکە کە پیشەی نەخشاندن و پازاندنەوەی ناومال، خانوو. فرۆشگا... هتد

decorous (dek´ə-rəs, di-kôr´əs, di-kō´rəs), *adj.* شیاو؛ جوان و ڕێک‌وپێک؛ لە سنووری سەلاری و ڕەوشت جوانیدایە

decorum (di-kôr´əm, di-kō´rəm), *n.* ڕێک‌وپێکی و جوانی- ڕەفتار جێ‌وبەرگ)؛ حەیاو شەرم؛ سەلاری. *(to behave with ~)* .

decoy (di-koi´), *n.* (۱) داو؛ تەڵە (۲) باڵندەیەکە (ڕاستەقینە یا دەستکرد) کە دەکرێت بە داو بۆ ڕاوکردنی باڵندەی تر (وەک لە ڕاوە کەو و سوێسکەدا) (۳) کەسێک یا شتێکە کە دەکرێت بە داو بۆ گرتنی ئەوانەی کاری قەدەغە دەکەن: *(a police ~)*

v.t. & v.i. تەڵە یا داو بۆ نانەوە

decrease (di-krēs´, dē-krēs´), *v.t. & v.i.* کەم بوونەوە؛ کەمکردنەوە

n. کەم بوونەوە

decree (di-krē´), *n.* (۱) فەرمان؛ فەرمانی میری؛ فەرمانی شاهانە؛ فەرمانی کلێسە (۲) بڕیارێک کە گۆڕینی بۆ نییە: *(a ~ of fate)* .

v.t. & v.i. فەرمان دەرکردن؛ فەرمان کردن.

decrepit (di-krep´it), *adj.* پەککەوتە؛ کەفتەکار؛ کۆڵو پەڕیووت *(a ~ man ; a ~ house)*

-decrepitude *(n.).*

decrescent (di-kres´ənt), *adj.* لە کەم بوونەوەدایە؛ لە بچووک بوونەوەدایە (هانگ)

decry (di-krī´), *v.t.* (۱) ناڕەزایی دەربڕین بەتوندی؛ سەرزەنشت کردن: *(we ~ religious intolerance.)* (۲) ترخ شکاندن (دراو)؛ لە بایەخ کەمکردنەوە؛ شکاندن؛ سووک کردن

decumbent (di-kum´bənt), *adj.* (۱) ڕاکشاو؛ پاڵکەوتوو. (۲) تەرز فرێدەر بەسەر زەویدا (ڕووەک).

decuple (dek´yoo-p'l), *adj.* (۱) دە بەوەندە. (۲) دە دە

n. ژمارەیەک کە دە ئەوەندەی ژمارەیەکی تر بێت.

v.t. دە ئەوەندە کردن؛ دە جار گەورەکردن (ژمارە. هەند).

decussate (di-kus´āt), *v.t. & v.i.* بە ڕاستو چەپ لەیەکدان

adj. (۱) لەیەکدراو ڕاستو چەپ (۲) بە شێوەیەک دەرهاتوون کە بە ڕاستو چەپ لەیەکتری بدەن (گەڵا، لق): *(~ leaves)*

dedicate (ded´ə-kāt´), *v.t.* (۱) تەرخان کردن؛ بەخت کردن: *(He ~d his life to the service of his country.)* (۲) پێشکەش کردن؛ بەخشین (پەرتووک. هەڵبەست، بەرهەمی هونەری): *(He ~d his book to his parents.)* (۳) کردنەوە بە ڕەسمی (خانوو، پرد، پرۆژە، پیشانگا... هتد): *(to ~ a building, water project, etc.)* (٤) تەرخان کردنی زەوی بۆ بەکارهێنانی گشتی

dedicated (ded´ə-kāt´id), *adj.* دڵسۆز؛ لێبوردوو؛ خۆتەرخانکەر؛ خۆبەخشکەر

dedication (ded´ə-kā´shən), *n.* (۱) تەرخان کردن؛ بەخت کردن. (۲) دڵسۆزی؛ خۆ بەخت کردن. (۳) بە ڕەسمی کردنەوە. (٤) پێشکەش کردن؛ ووتەی پێشکەش کردنی پەرتووک یا هەڵبەستێک لە سەرەتای پەرتووکەکەدا.

deduce (di-dōōs´, di-dus´), *v.t.* بۆ دەرکەوتن؛ گەیشتنە ئەو *(If you see a doctor leaving a house, you may ~ the fact that someone in the house is ill.)*

-deducible *(adj.).*

deduct (di-dukt´), *v.t.* لێ داشکاندن؛ لێ دەرکردن.

deductible (di-duk´tə-b'l), *adj.* ئەی دادەشکێنرێت؛ *(tax- ~ contributions)* ئەی دەردەکرێت (باجی دەسکەوت):

deduction (di-duk´shən), *n.* (۱) داشکاندن؛ دەرکردن. (۲) (ا) بۆ دەرکەوتن؛ دوزینەوە؛ ئەنجام کردن. (ب) دەرئەنجام.

deductive (di-duk´tiv), *adj.* تایبەتی بە گەیشتنە ئەو ئەنجامە یا بۆ دەرکەوتن لەڕێی بیرکردنەوەوە: *(~ reasoning)* .

-deductively *(adv.).*

deed (dēd), *n.* (۱) کردار؛ کردەوە؛ کار. (۲) شاکار؛ کارێکی گرنگ یا ئازایانە. (۳) قەوالە؛ تاپۆ؛ مۆڵکنامە.

in deed, لەڕاستیدا؛ بەڕاستی.

deem (dēm), *v.t. & v.i.* وادانان؛ وازانین؛ وا بڕوابوون

deep (dēp), *adj.* (۱) قوڵ. (۲) قوڵایی‌یەکی تایبەتی *(eight feet ~)* . (۳) لە بنی بنەوە. (٤) بەجۆش؛ قوڵ: *(~ love)* (٥) تێگەیشتوو؛ قوڵ *(a ~ person)* (٦) فێڵباز؛ ساختەچی.

(۷) (in ~): لە بیرکردنەوەیەکی قوڵدایە: *(He's ~ in thought.)* .

(۸) قوڵ: *(a ~ sleep)* . (۹) تۆخ؛ تێر (ڕەنگ): *(~ colors)* .

(۱۰) تێکەوتوو: *(~ in debt)* . (۱۱) نزم و گرو پڕ (دەنگ): *(a ~ voice)*

n. (۱) شوێنێکی قوڵ (ئاو، زەوی). (۲) ئاوەڕاست؛ نیوەشەو؛ تاریکترین و بێ دەنگ ترین بەشی شتێک. *(in the ~ of night)*

adv. بە قوڵی؛ نێجگار لە بنەوە یا لە دواوە.

go off the deep end, (۱) خۆ فرێدانە ئاو ئاوی قوڵەوە. (۲) [Colloq.]، بە هەڵەشەیی خۆ فرێدانە کارێکەوە. (۳) [Colloq.]، تووڕەبوون؛ هاتنە جۆش

the deep, [Poetic], دەریا.

deep-dyed (dēp´dīd´), *adj.* (۱) هەمووی ڕەنگی گرتووە؛ باش لە خوم دراوە. (۲) تەواو: *(a ~ villain)* .

deepen (dep´'n), *v.t. & v.i.* قوڵ کردن؛ قوڵ بوون.

deepfreeze (dēp´frēz´), *n.* بەفرخەرێکی زۆر سارد.

v.t. شتومەک خستنە ئاو بەفرخەرێکی زۆر سارددەوە.

deep-fry (dēp´frī´), *v.t.* سوورکردنەوە لەئاو تاوە یا مەنجەڵێکی پڕ لە ڕۆنی گەرمدا.

deep-rooted (dēp´rōōt´id, dēp´root´id), *adj.* ڕەگ داکوتاو؛ ڕەگ قوڵ؛ قوڵ؛ کۆن: *(~ prejudice)*

deep-sea (dēp´sē´), *adj.* لە قوڵایی دەریادا؛ لە بەشە قوڵەکانی دەریادا: *(~ fishing)* .

deep-seated (dēp´sēt´id), *adj.* ڕەگ قوڵ؛ چەسپیو؛ کۆن: *(~ hatred; ~ traditions)*

deer (dēr), *n.* ئاسک؛ ئاسکە کێوی

deerskin (dēr´skin´), *n.* (۱) پێستەی ئاسک. (۲) چەرمی پێستەی ئاسک.

deface (di-fās´), *v.t.* (۱) شێواندن و لەکەدارکردنی ڕووی شتێک؛ تێکدان و پیس کردن و ناشرین کردنی ڕووکار. (۲) کوژاندنەوە.

-defacement *(n.).*

defamation (def´ə-mā´shən, dē´fə-mā´shən), *n.* بوختان؛ ناوپیس کردن؛ ئەتک.

-defamatory *(adj.).*

defame (di-fām´), *v.t.* ناو پیس کردن؛ بوختان کردن؛ ئەتک کردن.

default (di-fôlt´), *n.* (۱) دواکەوتن لە کردنی شتێک لە کاتی خۆیدا؛

نەچوون بۆ شوێنێك وەك پێویست بوو: (They lost the game by ~ .) .
(٢) قەرز نەدانەوە لە کاتی خۆیدا یا دواکەوتن لە دانەوەیدا.
(٣) نەچوون بۆ دادگا لە پۆژی دیاریکراودا (داواچی یا داوا لەسەر کراو).
v.i. & v.t. (١) نەکردنی شتێك وەك پێویست بوو.
(٢) قەرز نەدانەوە لە کاتی خۆیدا: (He ~ed on the debt.) .
(٣) نەچوون بۆ دادگا لە کاتی دیاریکراودا
(٤) بەشدار نەبوون لە پێشبڕکێیەکدا. (٥) دۆڕاندن لەبەر نامادە نەبوون.
in default of, لەبەر نەبوون؛ بەهۆی نامادە نەبوون.
judgment by default, بردنەوەی داوایەك لە دادگادا لەبەر نەهاتنی لایەك بۆ دادگا.
to win by default, بردنەوەی پێشبڕکێیەك بەهۆی بەشدار نەبوونی تیپی بەرامبەر
defaulter (di-fôl′tĕr), n. (١) دواکەوتوو لە نەرکی پێویست.
(٢) دزی پارەی پێ سپێردراو.
defeat (di-fēt′), v.t. بەزاندن؛ شکاندن (جەنگ)؛ بەسەردا سەرکەوتن (جەنگ، بوربۆرین)؛ ژێرخستن.
n. بەزین؛ شکان؛ ژێرکەوتن؛ دۆڕاندن
defeatism (di-fēt′iz′m), n. گیانی بەزین و کۆڵدان؛ زوو وازهێنان یا کۆڵدان
defeatist (di-fēt′ist), n. کەسێکی بەزیو یا کۆڵدەر.
defecate (def′ə-kāt′), v.t. پاکردنەوە؛ خلتە دەرهێنان (شەراب، ناو ... هتد)
v.i. پیسایی کردن؛ گووکردن.
-defecation (n.).
defect (di-fekt′, dē′fekt), n. (١) نەنگی؛ ناتەواوی؛ کەموکورتی.
(٢) خەوش؛ ناتەواوییەك؛ نەنگ.
v.i. پەنابردنە بەر دوژمن؛ هەڵهاتن و چوونە پال دوژمن.
defection (di-fek′shən), n. (١) نەنگی؛ ناتەواوی؛ کەموکورتی؛ خەوش (٢) پەنابردنە بەر دوژمن؛ هەڵهاتن و چوونە پال دوژمن
defective (di-fek′tiv), adj. (١) ناتەواو (کەل‌وپەل، ئامێر)؛ خراپ (شتومەك)؛ کەموکورتی هەیە؛ عەیبەدار.
(٢) هەموو شێوەکانی گەردان کردنی ئیە (کردار- ڕێزمان):
(Ought is a ~ verb.)
(٣) ناتەواو (لەش یا مێشك).
n. (١) کەسێکی ناتەواو لەڕووی لەش یا مێشکەوە
(٢) ووشەیەکی ناتەواو، واتە هەموو شێوەکانی گەردان کردنی نەبێت (ڕێزمان).
defence (di-fens′), n. = defense; [British Spelling].
defend (di-fend′), v.t. (١) پاراستن؛ بەرگری کردن.
(They ~ed the city against the enemy.)
(٢) بە ڕەوا پیشاندان؛ بەنگە بۆ هێنانەوە: (He ~ed his conduct.) .
(٣) پاڵپشتی کردن؛ لەسەرکردنەوە
(٤) پاریزگاری کردنی داوا لەسەر کراو (دادگا)
v.i. پاریزگاری کردنی داوا لەسەر کراو (دادگا).
defendant (di-fen′dənt), n. داوا لەسەر کراو؛ گومانبار
adj. تایبەتی بە پاراستن یا پاریزگاری کردن.
defender (di-fen′dĕr), n. پاریزەر؛ بەرگریکەر.
defense (di-fens′), n. (١) پاراستن؛ بەرگری؛ پاریزگاری
(٢) سەنگەر؛ قەڵا؛ هۆی پاراستن. (٣) پاڵپشتی؛ بەنگە.
(٤) خۆ پاراستن (بە مستەکۆڵە). (٥) بەرەی بەرگری.
(٦) (ا) بەنگەی داوا لەسەرو پاریزەرەکەی (دادگا).
(ب) داوا لەسەرو پاریزەر یا پاریزەرەکان
defenseless (di-fens′lis), adj. دەست نەستراو؛ بێ چەك؛ بێ پاڵپشت؛ بێ پاریزگاری.
(They attacked a ~ people.) .
defense mechanism (or reaction), خۆپاراستن (بە دەست یا بە کردارو خووی دەروونی)

defensible (di-fen′sə-b'l), adj. (١) دەپارێزرێت؛ دەتوانرێ پارێزگاری بکرێت (٢) ڕەوا؛ بە بەڵگە.
defensive (di-fen′siv), adj. (١) بۆ پاراستنە نەك هێرش کردن؛ تایبەتی بە بەرگری کردن. (٢) تایبەتی بە خۆپاراستن (بەتایبەتی لە هێرشێکی نەبوو یا درێ): (She has a very ~ attitude.) .
n. هەڵوێستی پارێزگاری.
defer (di-fûr′), v.t. & v.i. دواخستن بۆ دواڕۆژ (قەرز دانەوە، کار، سەربازگری... هتد)
defer (di-fûr′), v.i. ملدان (لەڕووی ڕێزەوە)؛ دڵ ڕاگرتن؛ بەقسەکردن:
(He always ~s to his father's decisions.)
deference (def′ĕr-əns), n. ملدان (لەڕووی ڕێزەوە)؛ دڵ ڕاگرتن؛ بەقسەکردن.
in deference to, لەبەر خواستی کەسێك؛ لەبەر خاتری
deferential (def ĕr-en′shəl), adj. ڕێزگر؛ ملدەر.
deferment (di-fûr′mənt), n. دواخستن بۆ دواڕۆژ (قەرزدانەوە، کار، سەربازگری... هتد)
deferred (di-fûrd′), adj. (١) دواخراو بۆ دواڕۆژ.
(٢) قازانج وەرگرتن یا قەرزدانەوە دواخراو.
(٣) دواخراو لە سەربازگری.
defiance (di-fī′əns), n. بەرەو ڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ هەڵگەڕانەوە.
in defiance of, بەرامبەر بە (مەترسییەك)؛ بەرەو ڕوو وەستان
defiant (di-fī′ənt), adj. بەرەو ڕوو وەستاو؛ بەربەرەکانێکەر؛ هەڵگەڕاوە
deficiency (di-fish′ən-si), n. (١) ناتەواوی؛ کەموکورتی.
(٢) (pl.)، کەمی؛ نەبوون.
deficient (di-fish′ənt), adj. (١) ناتەواو؛ کەموکورت؛ عەیبەدار.
(٢) کەم (چۆنێتی، چەندی، پلە)؛ بەش ناکات
n. کەسێك یا شتێکی ناتەواو و کەموکورت.
deficit (def′ə-sit), n. ناتەواوی؛ کورت هێنان (بووجە)؛ کەمی:
(budget ~)
defile (di-fīl′), v.t. (١) پیس کردن
(٢) گڵاوکردن (پەرستگا): (to ~ a temple) .
(٣) ڕەوشت خراپ کردن. (٤) ناو پیس کردن؛ ناوبانگ شکاندن
(٥) دەست بۆ ناموس بردن؛ بێ بن کردن.
-defilement (n.); defiler (n.); defilingly (adv.).
defile (di-fīl′, dē′fīl), v.i. بە ڕیز ڕۆیشتن
n. (١) چەم، دەربەند، یا ڕێگەیەکی تەسك کە دەبێت سەرباز بە یەك ڕیز پەیدا بڕۆن. (٢) چەم یا دەربەندێکی تەسك.
(٣) بە یەك ڕیز یا چەند ڕیزێك ڕۆیشتن.
define (di-fīn′), v.t. (١) پێ ناسین؛ ناساندن: (to ~ a word) .
(٢) دیاری کردن؛ سنوور بۆ دانان.
definite (def′ə-nit), adj. (١) دیاریکراو؛ سنووردار.
(٢) ڕاست و ڕەوان؛ ڕوون
(٣) مسۆگەر؛ بێ گومان: (It's ~ that he'll go.) .
(٤) تایبەتی؛ نامرازی تایبەتی (ڕێزمان): ("the" is a ~ article.)
-definiteness (n.).
definite article, نامرازی پێناس، تایبەتیکەر، یا دیاریکەر وەك: " the " (ڕێزمان).
definition (def′ə-nish′ən), n. (١) پێناسە؛ پێناسین؛ پێناسین:
(the ~ of a concept; word ~s)
(٢) دیاری کردن؛ سنووردانان.
(٣) دیاری کردنی شتێك بە ووردبین
(٤) پلەی ڕوونی دەنگ و وێنە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).
definitive (di-fin′ə-tiv), adj. (١) کۆتایی پێ هێنەر؛ کۆتایی:

(a ~ answer)

(۲) ڕاستترین و تەواوترین؛ هەرە ڕاست و تەواو.

(a ~ dictionary; a ~ edition of Shakespeare)

(۳) دیاریکەر؛ سنووردانەر (٤) بە تەواوی گەورەبوو (زیندەوەرزانی).

n. ووشەی دیاریکەر یا پێناسین (ڕێزمان)، وەک:

(this, that, any, some)

definitude (di-fin′ə-tōōd´, di-fin′ə-tūd´), *n.* ووردی؛ تەواوی؛ بێ چەندوچۆنی.

deflagrate (def′lə-grāt´), *v.t. & v.i.* سووتان بە مەشخەڵانی ئاگر بە پەڵەو کوتوپڕ.

deflate (di-flāt′), *v.t. & v.i.* (۱) فش کردنەوە؛ فش بوونەوە؛ هەوا لێ دەرهێنان؛ هەوا لێ دەرهاتن. *(to ~ a tire)*.

(۲) بێ بایەخ کردن؛ شکاندن (مرۆڤ)؛ نرخ کەمکردنەوە.

deflation (di-flā′shən), *n.* (۱) فش بوونەوە؛ فش کردنەوە. (۲) چوونەوەخۆ (ئابووری)؛ چوونەوەیەک؛ کەمی پارە لە بازاڕدا بەهۆی بەرزبوونەوەی بەهای پارەو شکانی نرخی شتومەک.

deflect (di-flekt′), *v.t.* لادان؛ پێچکردنەوە؛ وەرگێڕان؛ شکاندنەوە؛ وەرچەرخاندن.

v.i. وەرگەڕان؛ پێچکردنەوە؛ لادان؛ شکانەوە؛ وەرچەرخان:

(The bullet struck a wall and was ~ed from its course.)

-deflective *(adj.)*; **deflector** *(n.)*.

deflection (di-flek′shən), *n.* شکانەوە؛ وەرچەرخان؛ لادان؛ وەرگەڕان.

defloration (def ləra-rā′shən), *n.* (۱) گوڵ لێکردنەوە (۲) بێ بن کردن؛ کچ کونکردن.

deflower (di-flou′ēr), *v.t.* (۱) بێ بن کردن؛ کچ کونکردن. (۲) گوڵ لێکردنەوە. (۳) وێرانکردن؛ خراپ کردن؛ پیس کردن.

defoliant (di-fō′li-ənt), *n.* ماددەیەکی کیمیایی یە دارودرەختی پێ گەڵا ڕووت دەکرێت.

defoliate (di-fō′li-āt´), *v.t.* دارودرەخت ڕووتکردن؛ گەڵا لێکردنەوە.

-defoliation *(n.)*.

deforest (dē-fôr′ist, dē-for′ist), *v.t.* دارستان بڕین؛ پاکردنەوەی ناوچەیەک لە دارودرەخت؛ ڕووتکردن لە دارودرەخت.

-deforestation *(n.)*.

deform (di-fôrm′), *v.t.* (۱) شێوە تێکدان؛ ڕووخسار شێواندن؛ شێواندن؛ خوارووخێچ کردن (۲) ناشرین کردن.

v.i. شێوە تێکچوون؛ ڕووخسار شێواو؛ ناشرین بوون.

-deformation *(n.)*.

deformed (di-fôrmd′), *adj.* (۱) شێوە تێکچوو؛ ڕووخسار شێواو؛ خوارووخێچ و گێر. (۲) ناشرین.

deformity (di-fôr′mə-ti), *n.* (۱) شێوە تێکچوون؛ ڕووخسار شێواوی. (۲) خوارووخێچییەک؛ شێوە تێکچوونێک. (۳) نەندامێکی خوارووخێچ یا شێوە تێکچووی لەش. (٤) ناشرینی. (٥) کەسێک یا شتێکی شێوە تێکچوو.

defraud (di-frôd′), *v.t.* بە ساختە لە دەست دەرکردن (سامان)؛ هەڵخەڵەتاندن و لێ کێشانەوە

defray (di-frā′), *v.t.* پارەی شتێک دان (گەشت، ناهەنگ)؛ گرتنە ئەستۆی تێچوونی شتێک: *(to ~ the cost of a trip)*.

-defrayal *(n.)*; **defrayment** *(n.)*.

defrock (dē-frok′), *v.t.* لە قەشەیی لابردن؛ دەرکردن لە قەشەیی؛ بەرگی قەشەیی لێ سەندنەوە

defrost (dē-frôst′, dē-frost′), *v.t.* خاوکردنەوە (خواردەمەنی)؛ بەفر یا سەهۆڵ لێ لابردن (بەفرخەر، باڵی فڕۆکە)؛ تەم لابردن (لە دیوی ناوەوەی شووشەی ئوتومبیل).

v.i. بەفر یا سەهۆڵ پێوە نەمان؛ خاوبوونەوە.

defroster (dē-frôs′tēr, dē-fros′tēr), *n.* سەهۆڵ لابەر یا تووێنەرەوە: ئامێرێکی گەرمادەرە بۆ تواندنەوەی سەهۆڵ یا هەر نەهێشتنی دروست بوونی سەهۆڵ؛ تەم لابەر لەسەر شووشەی ئوتومبیل

deft (deft), *adj.* کارامە؛ سەردەرچوو؛ لێهاتوو (کاری دەستی).

defunct (di-fuŋkt′), *adj.* نەماو؛ مردوو؛ هەڵوەشێنراو:

(a ~ company or organization)

defuse (di-fūz′), *v.t.* (۱) لەکارخستن؛ پووچەڵ کردنەوە (بۆمبا، مین)؛ پەکخستن؛ ڕەواندنەوە (۲) هێمن کردنەوەی بارێکی ئاڵۆز:

(He was able to ~ the situation.)

defy (di-fī′), *v.t.* (۱) بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن؛ بەرەو ڕوو وەستان. (۲) بە کەسێک ووتن: " ئەمە ئەرزو ئەمە گەز "

degeneracy (di-jen′ēr-ə-si), *n.* (۱) نزمی (ڕەووشت)؛ سووکی؛ سەرسەرێتی. (۲) داوەشین؛ ڕزین؛ بۆگەن کردن؛ شیبوونەوە.

degenerate (di-jen′ēr-it), *adj.* نزم (ڕەووشت)؛ سووک؛ سەرسەری؛ بێ ناموس؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتوو.

n. کەسێکی نزم (ڕەووشت، توانای مێشت)؛ کەسێکی سووک یا سەرسەری؛ کەسێکی بێ ناموس

v.i. (۱) خۆ سووک کردن یا نزم کردنەوە؛ سووک بوون؛ دانە دواوە (۲) بەناخداچوون (زیندەوەرزانی).

-degenerative *(adj.)*.

degeneration (di-jen ēr-ā′shən, de´jen-ēr-ā′shən), *n.* (۱) نزمی؛ سووکی؛ بێ ناموسی؛ سەرسەرێتی. (۲) بەناخداچوون (زیندەوەرزانی). (۳) شیبوونەوە (تێشووی لەش یا ڕووەک)؛ لەکارکەوتنی نەندامی زیندەوەر (بەهۆی نەخۆشی یا بریندارییەوە).

degradation (deg´rə-dā′shən), *n.* (۱) لە پلەوپایە نزم بوونەوە؛ لێ سەندنەوەی پلەو ڕێز. (۲) سووکی؛ نزمی؛ نزم بوونەوە. (۳) بایەخ شکان. (٤) شەرمەزاری؛ ئابڕووچوون (٥) خوارنەوە؛ داخوران (زەمینناسی).

degrade (di-grād′), *v.t.* (۱) لە پلەوپایە کەمکردنەوە. (۲) سووک کردن؛ نزم کردن؛ بەناخدابردن (ڕەووشت). (۳) بێ بایەخ کردن؛ بایەخ شکاندن یا نزم کردنەوە. (٤) شەرمەزارکردن؛ حەیاو ئابڕوو بردن. (٥) خوارنەوە؛ داخوران (زەمینناسی).

v.i. خۆ سووک کردن؛ خۆ شکاندن؛ ئابڕووی خۆ بردن.

degraded (di-grād′id), *adj.* (۱) پلە نزم کراو. (۲) بایەخ شکاو؛ بێ بایەخ (۳) سووک؛ نزم (٤) شەرمەزارکراو؛ ئابڕووبراو

degrading (di-grād′iŋ), *adj.* ئابڕووبەر؛ شەرمەزارکەر؛ ناشرین؛ لە پلەوپایە کەمکەردەوە؛ نەنگ. *(a ~ job)*.

degree (di-grē′), *n.* (۱) پلە. (۲) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی (۳) ڕادە (٤) بڕوانامە (زانکۆ، قوتابخانە): *(an M.A. ~)*.

(٥) پلەی بەراوورد (ڕێزمان):

(The positive ~ of good is good, the comparative ~ is better, and the superlative ~ is best.)

(٦) پلە (بیرکاری، گەردووننناسی، جوگرافیا):

(A right angle has 90 ~s.)

by degrees. ووردە ووردە؛ بەرە بەرە؛ نەختە نەختە.

to a degree, (۱) تا ڕادەیەکی زۆر. (۲) نەختێک.

dehumanize (dē-hū′mə-nīz´), *v.t.* لە مرۆڤایەتی کەمکردنەوە؛ لە مرۆڤایەتی خستن.

-dehumanization *(n.)*.

dehydrate (dē-hī′drāt), *v.t.* (۱) ووشک کردنەوە (میوەهات). (۲) ئاو لێ دەرهێنان (کیمیاگەری).

ووشکبوونەوە (لەش)؛ ئاو لە لەشدا کەم بوونەوە (نەخۆشی)

v.i.

dehydration (dē'hī-drā'shən), *n.* ووشکبوونەوە (لەش)؛ ئاو لە لەشدا کەم بوونەوە. *(He is suffering from ~ .)*

deification (dē'ə-fi-kā'shən), *n.* پەرستن؛ کردن بە خودا؛ وەک خودا سەیرکردن؛ بە خودا دانان

deify (dē'ə-fī'), *v.t.* (١) کردن بە خودا؛ وەک خودا لێکردن؛ وەک خودا سەیرکردن (٢) پەرستن.

deign (dān), *v.i. & v.t.* (١) بێزەحاتن؛ خۆ بە زلتر دانان: *(I do not ~ to reply to such a question.)*

(٢) فیزەحاتن؛ فیزەحێنان

deism (dē'iz'm), *n.* بڕوابوون بە خودا بەلأم بە خودایەک کە جیهانی دروستکردووە و ئیتر وازی لێ هێناوە)؛ خودا‌پەرستی بەبێ بڕوابوون بە ئاین. **-deist** *(n.)*; **deistic** *(adj.)*.

deity (dē'ə-ti), *n.* (١) خودا؛ بانوخودا؛ خودا بچکۆلە (٢) خودایی؛ خودایەتی (٣) کەسێک یا شتێک کە وەک خودا بپەرسترێت.

the Diety, خودا

deject (di-jekt'), *v.t.* دلشکست کردن؛ پەستکردن؛ غەمبارکردن.

dejecta (di-jek'tə), *n.pl.* گوو؛ بیسایی

dejected (di-jek'tid), *adj.* دلشکست؛ پەست؛ غەمبار؛ ماتومەلوول.

dejection (di-jek'shən), *n.* دلشکستی؛ پەستی؛ غەمباری

deka- (dek'ə), ⁻ deca-.

delay (di-lā'), *v.t.* (١) دواخستن (بۆ دواڕۆژ): *(to ~ a meeting)* . (٢) ڕاگیرکردن؛ بەنگ بوون؛ دواخستن؛ بەقنگداخستن: *(They ~ed me.)* .

v.i. دواکەوتن؛ بەنگ بوون: *(Don't ~ .)* .

n. دواکەوتن *(We must start without ~ .)* .

delectable (di-lek'tə-b'l), *adj.* زۆر خۆش (هەندێ جار لەپووی تەوسەوە) ؛ بەتام.

delegate (del'ə-gāt'), *n.* (١) نوێنەر (کونگرە، کۆڕ، ڕێکخراو، حیزب، ئەنجومەن بەکگرتووەکان) (٢) نوێنەری پەرلەمان

v.t. (١) کردن یا دانان بە نوێنەر (٢) پێ سپاردن *(to ~ authority to someone)* .

delegation (del'ə-gā'shən), *n.* (١) کردن بە نوێنەر؛ بوون بە نوێنەر (٢) پێ سپاردن (٣) دەسەلأتی پێ سپێردراو (٤) نوێنەر؛ نوێنەران.

delete (di-lēt'), *v.t.* سڕینەوە (ووشە، بەند)؛ لابردن

deleterious (del'ə-tēr'i-əs), *adj.* زیانبەخش (بۆ ئاسوودەیی یا تەندروستی)

deletion (di-lē'shən), *n.* (١) سڕینەوە (ووشە، بەند)؛ لابردن (٢) ووشە یا بەندێکی سڕاوە

deliberate (di-lib'ər-it), *adj.* (١) دەسەنقەست *(a ~ act)* . (٢) ووردو لەسەرخۆ *(a ~ judge)* (٣) هێواش؛ لەسەرخۆ؛ چاک *(Take ~ aim.)*

v.i. (١) تێبینین بە ووردی و تەواوی؛ لێ وردبوونەوە (٢) لێکۆینەوە بە ووردی بۆ بڕیاردان *(a jury ~s.)* .

v.t. لێکۆڵینەوە

deliberately (di-lib'ər-it·li), *adv.* (١) بە دەسەنقەست. (٢) بە ووردی (٣) لەسەرخۆ

deliberation (di-lib'ər-ā'shən), *n.* (١) لێکۆڵینەوە بە ووردی (٢) *(pl.)* لێدووان؛ لێکۆڵینەوە؛ لێکدانەوە؛ لێ وردبوونەوە (٣) ووردی؛ لەسەرخۆیی

delicacy (del'i-kə-si), *n.* (١) ناسکی؛ ناسکو نازداری *(the ~ of a child's face)* (٢) بێ هێزی؛ ناسکی *(the invalid's ~)* . (٣) ناسک: *(negotiations of great ~)* (٤) هەستی خەڵک ڕاگرتن (٥) خواردنێکی خۆش و نایاب *(Caviar is a ~ .)* .

delicate (del'i-kit), *adj.* (١) ناسک؛ نەرم: *(a ~ skin)* . (٢) خۆش (خواردەمەنی)؛ بەتام. (٣) سووک و ناسک و خۆش: *(~ air)* (٤) ناسک؛ زوو زیانی پێ دەگات: *(a ~ child; a ~ stomach)* . (٥) ناسک (بارودۆخ): *(a ~ situation)* . (٦) کارامە؛ لێهاتوو (کاری دەستی): *(She has a ~ touch.)* (٧) سەلار؛ ڕەوڕشت جوان. (٨) بە تەنگ هەستی خەڵکەوە هاتوو؛ ناسک. **-delicately** *(adv.)*; **delicateness** *(n.)*.

delicatessen (del'i-kə-tes'n), *n.pl.* (١) خواردنی ئامادەکراوی وەک گۆشتی کوڵاو، ماسی، باستورمە، پەنیر، زەڵاتە یا ساندویچ. (٢) فرۆشگای ئەم جۆرە خواردنانە

delicious (di-lish'əs), *adj.* خۆش (خواردەمەنی)؛ بەتام؛ بەلەزەت.

delict (di-likt'), *n.* تاوان.

delight (di-līt'), *v.t.* دڵخۆش کردن؛ دڵشاد کردن.

v.i. (١) دڵخۆش کردن؛ دڵشاد کردن؛ خۆشی پێدان (٢) (~ in)، دڵخۆش بوون؛ دڵشاد بوون؛ خۆشی لێ بینین: *(He ~s in teasing his small sister.)*

n. (١) خۆشی؛ شادی؛ بەختەوەری. (٢) دڵخۆشکەر؛ دڵشادکەر؛ شادکەر.

delighted (di-līt'id), *adj.* خۆشحاڵ؛ شادمان؛ کامەران: *(I am ~ to see you.)*

delightful (di-līt'fəl), *adj.* خۆش؛ دڵخۆشکەر؛ شادکەر: *(a ~ evening; a ~ person)*

delimit (di-lim'it), *v.t.* سنوور بۆ دانان؛ سنوور دیاری کردن. **-delimitation** *(n.)*.

delineate (di-lin'i-āt'), *v.t.* (١) نەخشەدانان. (٢) ڕوونکردنەوە. **-delineation** *(n.)*.

delinquency (di-liŋ'kwən-si), *n.* (١) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ دواکەوتن لە قەرزدانەوەدا. (٢) (أ) تاوان؛ لاساری. (ب) تاوانی منداڵان؛ لاساری: *(juvenile ~)*

delinquent (di-liŋ'kwənt), *adj.* (١) کەمتەرخەم؛ فەرامۆش. (٢) تاوانبار (بەتایبەتی منداڵ). (٣) کاتی دانەوەی بەسەرچووە (باج، قەرز)؛ نەدراو (باج، قەرز): *(~ taxes; a ~ debt)* .

n. (١) کەسێکی کەمتەرخەم؛ فەرامۆشکەر. (٢) کەسێکی تاوانبار (بەتایبەتی منداڵ)؛ لاسار: *(He is a ~ .)* .

deliquesce (del'ə-kwes'), *v.i.* یەق کردنەوە؛ بوون بە ئاو.

delirious (di-lir'i-əs), *adj.* (١) ووڕێنەکەر (کاتی لەرزوتا)؛ قسە بزڕکێنەر؛ قسە بزڕکاو. (٢) تایبەتی بە ووڕێنەکردن. (٣) لە خۆشیدا نازانێت چی بکات؛ لە خۆشیدا خەریکە شێت دەبێت: *(He is ~ with joy.)*

delirium (di-lir'i-əm), *n.* (١) ووڕێنە (بەهۆی لەرزوتاوە)؛ قسە بزڕکان. (٢) جۆشی لە ڕادە بەدەر؛ خۆشیەکی زۆر. (٣) ووتەیەک یا ووتارێکی تێکەڵاوبێنکەڵاوی شێتانە.

delirium tremens, ووڕێنەیەکە کە لەرزین و ئارەق کردنی لەگەڵە لە ئەنجامی سەرخۆشیدا.

deliver (di-liv'ər), *v.t.* (١) ڕزگارکردن: *(to ~ from slavery)* . (٢) یارمەتیدان بۆ منداڵبوون: *(The doctor ~ed the child.)* (٣) ووتاردان؛ ووتن: *(He ~ed a speech.)* (٤) (~ to)، پێدان؛ گەیاندنە دەست: *(I ~ed the money to him.)* (٥) پێ گەیاندن؛ گەیاندن: *(The mailman ~s the mail.)* . (٦) دان؛ بەرهەم هێنان؛ بەرهەم دان. (٧) لێدان؛ پێیادان: *(to ~ a blow)* . (٨) [Colloq.]، دەنگ بۆ سەدن یا وەرگرتن (هەڵبژاردن): *(to ~ votes)*

deliverance (di-liv'ər-əns), *n.* (١) ڕزگارکردن؛ ڕزگاربوون. (٢) ڕزگاری. (٣) ڕایەک یا بڕیارێکی بڵاوکراوە.

delivery (di-liv'ər-i), *n.* (١) بەدەستەوەدان.

(۲) گەیاندن (کەل‌وپەل، کەرەسە، خواردەمەنی، پۆستە)؛ دانەدەست.
(There are two ~ies a day.)

(۳) نەو شتەی دەگەیەنرێت. (٤) منداڵبوون: *(a smooth ~)*.

(٥) ووتاردان؛ وتن.

(٦) شێوەی ووتاردان یا دووان: *(an actor's poor ~)*.

(۷) لێدان؛ پیاکێشان (۸) فڕێدان (۹) ڕزگارکردن؛ ڕزگاربوون؛ ڕزگاری.

(۱۰) گۆڕینی خاوەنێتی قەوارە یا شتومەک.

dell (del), *n.* دۆڵێکی بچووکی تەریکی دارستاناوی.

delouse (dē-lous′, dē-louz′), *v.t.* پاکردنەوە لە نەسپێ؛ نەسپێ دوور کردن؛ دوزین.

Delphian (del′fi-ən), *adj. Also* **Delphic,** (۱) تایبەتی بە " دێلفای " پەرستگای خوای نەفسانەیی یۆنان (۲) لێڵ؛ نەبیتراو.

delphinium (del-fin′i-əm), *n.* جۆرە گوڵێکە

delta (del′tə), *n.* (۱) تیپی چوارەمی ئەلف‌وبێی یۆنانی. (۲) دەلتا.

delude (di-lōōd′, di-lūd′), *v.t.* بەهەڵەدابردن؛ هەڵخەڵەتاندن *(Don't ~ yourself.)*

deluge (del′ūj), *n.* (۱) لافاو (۲) باران بارینێکی زۆر؛ لێزمە باران. *(a ~ of visitors)*: (۳) ژمارەیەکی زۆر.

v.t. (۱) کردن بە ژێر لافاوەوە؛ کردن بە لافاو

(۲) کردن بە ژێرەوە (بە شتی باش یا خراپ)؛ هەناسە لێ بڕین (مەجاز).

the Deluge, لافاوەکەی نووح (قورئان، ئینجیل)

delusion (di-lōō′zhən, di-lū′zhən), *n.* (۱) بەهەڵەدابردن (۲) هەڵخەڵەتان (۳) بڕوایەکی هەڵە؛ هەڵە (٤) خەیاڵی خاو.

-delusive *(adj.)*.

deluxe (di-looks′, di-luks′), *n.* جوان‌و نایاب

delve (delv), *v.i.* (۱) [Archaic] . هەڵکەندنی زەوی (بە بێل‌و خاکەنان) *(to ~ into the past; to ~ into books)* (۲) لێکۆڵینەوە؛ چوونە ناو.

v.t. [Archaic], هەڵکەندنی زەوی.

demagnetize (dē-mag′nə-tīz′), *v.t.* بارگەی موگناتیسی لابردن

demagogue (dem′ə-gôg′, dem′ə-gog′), *n.* دێماگۆگ: کەسێکی دێماگۆگی: کەسێکە کە هەستی جەماوەر دەجوڵێنێت‌و هانیان دەدات بە مەبەستی دەسکەوتنی نامانجەکانی خۆی.

-demagogic *(adj.)*; **demagogism** *(n.)*.

demagoguery (dem′ə-gôg ĕr-i, dem′ə-gog ĕr-i), *n.* کردەوەو تاکتیک‌و ڕێبازی دێماگۆگ (وەشەی پێشوو ببینە).

demand (di-mand′, di-mänd′), *v.t.* (۱) داواکردن (بە تووندی)؛ وێستن *(We ~ our rights.)*

(۲) پێویست بوون: *(The work ~s patience.)*.

v.i. داواکردن

n. (۱) داواکردن ۲) داوا؛ داواکاری؛ داخوازی؛ خواست.

(۳) شتێکی داواکراو (٤) پێویستی

(٥) (ب) وێستنی شتومەکی ناوبازاڕ (نابووری)

(ب) نەوەندە شتومەک کە خەڵک دەیەوێ بیکڕێت بە نرخێکی تایبەتی لە کاتێکی تایبەتیدا. *(supply and ~)*

in demand, لەبڕەودایە؛ بەبڕەو؛ بازاڕی گەرمە.

on demand, لەکاتی داواکردندا؛ دەدرێت لەکاتی داواکردندا

(This check is payable on demand.)

demarcate (di-mär′kāt′, dē′mär-kāt), *v.t.* (۱) سنووردانان؛ سنوور دیاری کردن. (۲) جیاکردنەوە؛ جیاوازی کردن.

-demarcation *(n.)*.

demean (di-mēn′), *v.t.* سووک کردن. مرۆڤ شتی پێوێن: لە پلەوپایە کەمکردنەوە؛ شکاندن.

(He ~ed himself by taking the bribe.)

-demeaning *(adj.)*.

demean (di-mēn′), *v.t.* ڕەفتارکردن؛ هەڵسان‌و دانیشتن.

demeanor, demeanour (di-mēn′ĕr), *n.* ڕەفتاری لەبەرچاو؛ ڕەوشتی بەدەرەوە؛ هەڵسان‌و دانیشتن: *(a quiet ~)*.

dement (di-ment′), *v.t.* مێشک تێکدان؛ شێت کردن.

demented (di-ment′id), *adj.* مێشک تێکچوو؛ نەخۆش (مێشک)؛ شێت.

dementia (di-men′shə, di-men′shi-ə), *n.* مێشک تێکچوون؛ نەخۆشی مێشک؛ شێتی

demerit (dē-mer′it), *n.* (۱) ناتەواوی؛ کەم‌وکووڕی؛ خراپی. (۲) نمرەی لێ شکاوی قوتابی (بەهۆی تەمەڵی یا بێ حەیایی).

demi- (dem′i), پێشگرێکە بەمانای: نیو؛ نیمچە؛ وەک؛ کەمتر لە.

demigod (dem′i-god′), *n.* نیمچە خودا؛ خودای بچووک.

demilitarize (dē-mil′ə-tə-rīz′), *v.t.* سوپا کشانەوە؛ بێ سوپا کردن؛ لەژێر دەستی سوپا هێنانە دەرەوە.

-demilitarization *(n.)*.

demilitarized zone, ناوچەی سوپا لێ کێشراوە؛ ناوچەی بێ سوپا.

demise (di-mīz′), *n.* (۱) گۆڕینی خاوەنێتی زەوی‌وزار بە وەسیەت یا بە کرێ. (۲) گۆڕینی پاشا بە مردن یا وازهێنان لە تەختی پاشایی. (۳) مردن. (٤) نەمان؛ دوایی هاتن؛ کۆبوون.

v.t. (۱) زەوی‌وزار پێدان بە وەسیەت یا بە کرێ

(۲) کردن بە پاشا لە ئەنجامی مردن یا وازهێنانی پاشا.

v.i. بۆ مانەوە (میرات).

demitasse (dem′i-tas′, dem′i-täs′), *n.* فنجانی قاوە؛ کوپێی بچووک.

demobilize (dē-mō′b'l-īz′), *v.t. & v.i.* لەشکر بڵاوەپێکردن؛ بەرەڵاکردنی هێزی چەکدار

-demobilization *(n.)*.

democracy (də-mok′rə-si), *n.* (۱) دیموکراسی؛ دیموکراتیەت؛ فەرمانڕەوایی گەل. (۲) فەرمانڕەوایی زۆربەی گەل (پەرلەمان، حیزب... هتد. *(England is a ~ .)*

(۳) وڵاتێکی دیموکراسی: *(England is a ~)*.

(٤) یەکسانی؛ بە یەک چاو سەیرکردنی هەموو.

(٥) جەماوەر؛ بۆرە پیاوان.

democrat (dem′ə-krat′), *n.* (۱) کەسێکی دیموکراتی؛ دیموکراسیخواز. (۲) یەکسانی پەرست؛ یەکسانیخواز.

(۳) [D-]، ئەندامی حیزبی دیموکراتی ئەمەریکی.

democratic (dem′ə-krat′ik), *adj.* (۱) دیموکراتی؛ تایبەتی بە دیموکراسی؛ لەسەر دیموکراسی ڕۆیشتوو: *(~ rule; a ~ country)*.

(۲) بۆ هەموکەس؛ بۆ جەماوەر: *(~ entertainment)*.

(۳) یەکسانیخواز؛ خاکی؛ بێ فیز: *(a ~ person)*.

(٤) [D-]، تایبەتی بە حیزبی دیموکراتی ئەمەریکی.

-democratically *(adv.)*.

democratize (də-mok′rə-tīz′), *v.t. & v.i.* کردن بە دیموکراتی؛ بوون بە دیموکراتی.

-democratization *(n.)*.

demography (di-mog′rə-fi), *n.* دیمۆگرافیا: زانستی سەرژمێری دانیشتووان لەڕووی زۆربوون، مردن، ژنهێنان‌و شووکردن، دابەشبوونیان بەسەر ناوچەیەکدا.

-demographer *(n.)*; **demographic** *(adj.)*.

demoiselle (dem′wä-zel′), *n.* (۱) کچ. (۲) قولنگ (باڵندە). (۳) پەپوولە قنگ باریکە

demolish (di-mol′ish), *v.t.* (۱) ڕووخاندن (خانوو). (۲) وێران کردن؛ تێک‌وپێکدان؛ فەرتاندن.

-demolishment *(n.)*.

demolition (dem′ə-lish′ən, dē′mə-lish′ən), *n.* ڕووخاندن (خانوو)؛ وێران کردن؛ تێک‌وپێکدان.

demon (dē′mən), *n.* (۱) جنۆکە؛ شەیتان؛ دێوودرنج.

(۲) گیانی پاریزەر؛ فریشتەی پاریزەر.
(۳) کەسێکی بەدخواز و دڵڕەق وەک شەیتان؛ پیاوخراپ.
(٤) کەسێکی کارامەو بزان و شارەزا: ***(a ~ at golf)*** .

demoniac (di-mō′ni-ak´), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە شەیتان یا جنۆکە.
(۲) شەیتان سواری سەری بووە. (۳) شەیتانی؛ شەیتانانە.

n. کەسێک کە شەیتان سواری سەری بووبێت.

demonic (dē-mon′ik), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە شەیتان یا جنۆکە؛ شەیتانی. (۲) شەیتان پاڵی پێوە دەنێت؛ فریشتەیەک سرووشی بۆ دەهێنێت.

demonism (dē′mən-iz′m), ***n.*** بڕواکردن بە شەیتان و جنۆکەو دێوودرنج.

demonology (dē´mən-ol′ə-ji), ***n.*** (۱) لێکۆڵینەوەی شەیتان و جنۆکەو دێوودرنج و بڕواکردن بەم جۆرە شتانە.
(۲) ووتارێکی نووسراو دەربارەی ئەم جۆرە شتانە

demonstrable (di-mon′strə-b'l, dem′ən-strə-b'l), ***adj.*** دەتوانرێ پێشان بدرێت یا بەڵگەی بۆ بهێنرێتەوە و بسەلمێنرێت.

-demonstrability ***(n.)***; **demonstrableness** ***(n.)***; **demonstrably** ***(adv.)***.

demonstrant (di-mon′strənt), ***n.*** بەشداریکەری خۆپیشاندانێکی گشتی.

demonstrate (dem′ən-strāt´), ***v.t.*** (۱) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ- هێنانەوە. (۲) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن؛ خستنە پێش چاو.
(۳) هەست دەربڕین.

v.i. (۱) خۆپیشاندان (خۆپیشاندانێکی گشتی)؛ هەستی خۆ دەربڕین بە ناشکرا لە خۆنواندنێکی گشتیدا. (۲) پیشاندانی هێزی سوپایی.

demonstration (dem´ən-strā′shən), ***n.*** (۱) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ سەلماندن. (۲) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ خستنە بەر چاو.
(۳) دەرخستن؛ پیشاندان: ***(a ~ of grief)*** .
(٤) خۆپیشاندانی گشتی؛ خۆنواندنی گشتی.
(٥) پیشاندانی هێزی سوپایی. (٦) سەلماندن (بیرکاری).

demonstrative (di-mon′strə-tiv), ***adj.*** (۱) دەرخەر؛ پیشاندەر؛ ڕوونکەرەوە. (۲) (~ of)، نیشانەی ئەوەیە؛ ئەوە دەسەلمێنێت؛ مانای ئەوەیە.
(۳) بنچینەکەی لەسەر پیشاندان و سەلماندن دامەزراوە: ***(a ~ science)*** .
(٤) هەست پێشاندەر: ***(a ~ child)*** .
(٥) پیشاندەر (ڕێزمان): ***("That" is a ~ pronoun.)*** .

n. ڕاناو یا ناوەڵناوی پیشاندەر (ڕێزمان).

demonstrative pronoun, ڕاناوی پیشاندەر.
(this, that, these, those " وەک

demonstrator (dem′ən-strā´tēr), ***n.*** (۱) پیشاندەر
(۲) مامۆستای پیشاندەر لە تاقیگەدا.
(۳) فەرمانبەری کۆمپانیایەک کە نامێرێک یا شتێکی تازە پیشانی جەماوەر دەدات بۆ هاندانیان بۆ کڕینی.
(٤) بەشداربووی خۆپیشاندانێکی گشتی؛ خۆپیشاندەر.

demoralize (di-môr′ə-līz´, di-mor′ə-līz´), ***v.t.*** (۱) ووژە- پێ بەردان؛ ووژە شکاندن؛ بێ ووژە کردن (۲) ڕەووشت خراپ کردن.
(۳) پشێوی خستنەوە؛ شێواندن؛ سەر لێ شێواندن.

-demoralization ***(n.)***.

demos (dē′mos), ***n.*** گەل؛ جەماوەر؛ میللەت.

demote (di-mōt′), ***v.t.*** پلە کەمکردنەوە؛ پلە کەمکردنەوە (نەفسەر، کاربەدەست... هتد).

-demotion ***(n.)***.

demount (dē-mount′), ***v.t.*** داگرتن (مەکینە)؛ هێنانە خوارەوە: ***(to ~ a motor)***

demur (di-mūr′), ***v.i.*** (~ at) (~ to), (۱) ڕارایی کردن؛ دوودڵی کردن (۲) پەڵپ گرتن (دادگا).

demure (di-myoor′), ***adj.*** (۱) شەرم؛ سەلار؛ سەنگین؛ بە ناڕوو: ***(a ~ young lady)***

(۲) خۆ بە شەرمن نوواندن؛ بە درۆ شەرمن.

demurrage (di-mūr′ij), ***n.*** (۱) کەمتەرخەمی لە بارکردن یا بارداگرتنی پاپۆڕ یا لۆری لە بەندەردا لە ماوەی دیاریکراودا.
(۲) پێ بژاردنی ئەم کەمتەرخەمیەیە (کە گومرگ دەیسەنێت).

demurrer (di-mūr′ēr), ***n.*** پەڵپ (دادگا).

den (den), ***n.*** (۱) (ا) لانە (شێر، پڵنگ... هتد)؛ بێشەڵان (گیانداری کێوی).
(ب) مەڵبەند؛ لانە. (۲) قەفەز یا لانەی گیاندارێکی کێوی لە باخچەی گیاندارانداو.
(۳) پەناگا؛ ئەشکەوت؛ جێی خۆشاردنەوە.
(٤) پەناگای دزو جەردە یا کەسانی بێ لانە. (٥) ژوورێکی چەپەڵ.
(٦) ژوورێکی بچکۆلەی خۆش لە ماڵێکدا کە تەرخان کراوە بۆ خوێندنەوەو بێ دەنگی و کارکردن؛ خەڵوەت؛ خەڵوەتگا؛ خەڵوەت.

v.i. لە لانەدا ژیان؛ خۆشاردنەوە لە پەناگادا

denationalize (dē-nash′ə-n'l-īz´), ***v.t.*** (۱) سەندنەوەو لێ- وەرگرتنەوەی ماف و نیشانەو تایبەتخۆی نەتەوایەتی (گەل، مرۆڤ).
(۲) گەڕاندنەوەی دەزگای پیشەسازی و بازرگانی و ئابووری و کشتوکاڵی میللی کراو بۆ خاوەنەکانی

denaturalize (dē-nach′ēr-əl-īz´), ***v.t.*** (۱) ناسرووشتی کردن؛ لێ دەرهێنانی نیشانەو تایبەخۆی سرووشتی شتێک.
(۲) لێ سەندنەوەی مافی هاوولاتێتی.

denial (di-nī′əl), ***n.*** (۱) پەسەندنەکردن (خواست).
(۲) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە:
(the ~ of a statement or an accusation)
(۳) حاشالێکردن: ***(the ~ of one's family)***
(٤) بڕوا پێ نەکردن (ئاین).
(٥) نەدان؛ پێ نەدان (خواست).
(٦) خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ ڕێی خۆشی لە خۆ گرتن: ***(self- ~)***

denier (də-nēr′), ***n.*** حاشاکەر؛ بەرپەرچدەرەوە؛ بێ بڕوا.

denigrate (den′ə-grāt´), ***v.t.*** (۱) ڕەش کردن.
(۲) ناو پیس کردن؛ لەکەدارکردن؛ ناو شکاندن یا خراپ کردن؛ سووک کردن.

-denigration ***(n.)***; **denigrator** ***(n.)***.

denim (den′im), ***n.*** (۱) جۆرە قوماشێکی لۆکەی نەستوورە.
(۲) ***(pl.)***، جل و بەرگی ئەم قوماشە.

denizen (den′i-z'n), ***n.*** (۱) نیشتەجێ؛ دانیشتوو (ماڵ، ناوچە)
(۲) [British]، بێگانەیەک کە هەندێک مافی تایبەتی هاوولاتی درابێتێ.
(۳) (ا) گیاندارێک یا ڕووەکێک کە بووبێت بە نیشتەجێی شوێنێکی تازە
(ب) ووشەی بێگانە؛ ووشەی خواستراو.

denominate (di-nom′ə-nāt´), ***v.t.*** ناولێنان؛ ناونان؛ دیاری کردن

denominate number, ژمارەی دیاریکەر؛ ژمارەی ناولێنەر.
(وەک ژمارە ۱۲ لەم ووتەیەدا: **12 pounds**) .

denomination (di-nom´ə-nā′shən), ***n.*** (۱) ناولێنان؛ ناونان.
(۲) ناو. (۳) ناوی بابەتێک شت.
(٤) بابەت یا چەشنی پارە: ***(five-dollar ~s)*** .
(٥) چەشن (ئاین)؛ تاقم، یا ڕێبازێکی ئایینی: ***(a Protestant ~)***

denominationalism (di-nom´ə-nā′shən-'l-iz'm), ***n.*** (۱) بیروباوەڕی دووبەرەکێتی ئایینی. (۲) دابەشبوونی ئایینێک یا بڕواپێکەرانی ئایینێک بە چەند بەشێکەوە؛ دووبەرەکێتی ئایینی. (۳) بانگدان بۆ دووبەرەکێتی یا بەشکردنی ئایینی.

denominative (di-nom′ə-nā´tiv, di-nom′ə-nə-tiv), ***adj.*** (۱) ناولێنەر. (۲) تایبەتی بە کردارێکی لە ناو یا ناوەڵناو دارێژراو (ڕێزمان):
("to eye" is a ~ verb.)

n. کردارێکی لە ناو یا ناوەڵناو دارێژراو (ڕێزمان).

denominator (di-nom′ə-nā´tēr), ***n.*** (۱) ناولێنەر.
(۲) ژێرە (بیرکاری).

denotation (dē´nō-tā′shən), ***n.*** (۱) نیشانەکردن؛ واگەیاندن؛

نیشانەی شتێك بوون. (۲) نیشانە. (۳) مانای ڕاستەوڕاستی ووشەیەك.

denote (di-nōt′), *v.t.* (۱) نیشانەکردن. (۲) واگەیاندن (ووشە، ووتە، نیشانە)؛ نیشانەی شتێك بوون؛ واتە وابوون.

denouement (dā-nōō′män), *n.* (۱) کۆتایی چیرۆکێك (۲) ئەو پەردەیەی شانۆگەرییەك کە تێیدا هەموو شتێك ڕوون دەبێتەوە (۳) بەدەستەوە.

denounce (di-nouns′), *v.t.* (۱) ئاشکراکردن؛ سەرزەنشت کردن؛ پەنجەی تاوان بۆ ڕاکێشان؛ ناڕەزایی دەربڕین دەربارە. (۲) ڕاپۆرت لێدان؛ خەبەرلێدان. (۳) ڕاگەیاندن بە نیازی دوایی پێ هێنانی پەیمانێك (نێوەڵاتان).

-denouncement *(n.).*

dense (dens), *adj.* (۱) پڕ؛ پەستراو؛ خەست؛ تووند. (۲) چڕ؛ نەستوور. (۳) بێ مێشك؛ کەڕ؛ کەودەن؛ حەپۆل. (٤) تاریك؛ جامی وێنە.

density (den′sə-ti), *n.* (۱) پڕی؛ چڕی؛ نەستووری؛ خەستی؛ تووندی. (۲) چڕی (زانیشتوان). *(the ~ of population)*.

(۳) بێ مێشکی؛ کەڕی؛ حەپۆلی؛ کەودەنی. (٤) چڕی تەزووی کارەبا

dent (dent), *n.* قوپاوی

v.t. قوپاندن

v.i. قوپان

dental (den′tᵊl), *adj.* پەیوەندی بە ددان؛ هی ددان

dental floss, دەزووی پاکردنەوەی ددان

dented (den′tid), *adj.* قوپاو

denti- (den′ti, den′tə), پێشگرێکە بەمانای: هی ددان؛ تایبەتی بە ددان

dentist (den′tist), *n.* پزیشکی ددان؛ دانساز

dentistry (den′tis-tri), *n.* زانستی پزیشکەوانی ددان؛ دانسازی

dentition (den-tish′ən), *n.* ددان دەرهێنان

denture (den′chēr), *n.* تاقمە ددانی دەستکرد

denudate (den′yoo-dāt′, di-nu′dat), *v.t.* ڕووتکردن (زەوی)؛ داخۆڕان؛ داماڵین؛ ڕامااڵین

adj. ڕووت

denude (di-nōōd′, di-nüd′), *v.t.* (۱) ڕووتکردنەوە (جل‌وبەرگ). (۲) ڕووتکردن (زەوی‌وزار). *(The land was ~d of vegetation.)*.

(۳) داخوڕان (زەمینناسی)؛ داخوڕان؛ ڕامااڵین؛ داماڵین.

-denudation *(n.).*

denunciate (di-nun′si-āt′, di-nun′shi-at′), *v.t.* = denounce.

denunciation (di-nun′si-ā′shən, di-nun′shi-ā′shən), *n.* (۱) ئاشکراکردن؛ پەنجەی تاوان بۆ ڕاکێشان؛ سەرزەنشت کردن؛ ناڕەزایی یا بیزاری دەربڕین دەربارەی شتێك. (۲) ڕاپۆرت لێدان؛ خەبەرلێدان. (۳) ڕاگەیاندنی دوایی پێ هێنانی پەیمانێك.

-denunciator *(n.).*

deny (di-nī′), *v.t.* (۱) بەڕەچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە (۲) حاشالێکردن. (۳) ڕێ پێ نەدان؛ ڵێ قەدەغەکردن؛ نەهێشتن. (٤) پەسەندنەکردن (خواست)؛ پێ نەدان؛ نابەدڵی کردن؛ بێ بەش کردن.

deny oneself, لە خۆ قەدەغەکردن (جووت بوون، خۆشی)؛ ڕێی خۆشی لە خۆ گرتن.

deny oneself to, کەس نەبینێ؛ خۆکشانەوە ڕێگەنەدان بە کەس بۆ بینینی

deodorant (dē-ō′dēr-ənt), *adj.* بۆنبڕ؛ بۆنی ناخۆش بە.

n. بۆنبڕ؛ دەرمانی بۆنی ناخۆش بە.

deodorize (dē-ō′dēr-īz′), *v.t.* بۆنی ناخۆش ڵێ لابردن؛ بۆنی ناخۆش بڕین.

depart (di-pärt′), *v.i.* (۱) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن. (۲) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت، کاروان). (۳) مردن؛ سەرنانەوە؛ کۆچ کردن. (٤) (~ from)، لادان (ڕێبان، نەریت). *(to ~ from old customs)*.

v.t. [Archaic]. بەجێهێشتن؛ کۆچ کردن *(~ this life)*.

departed (di-pär′tid), *adj.* (۱) ڕابوردوو. (۲) مردوو؛ کۆچ کردوو؛ خوالێخۆشبوو.

the departed, (۱) مردووەکە؛ خوالێخۆشبوو (۲) مردووان؛ مردووەکان.

department (di-pärt′mənt), *n.* (۱) بەڕێوەبەرایەتی؛ بەش؛ فەرمانگە؛ دەزگا. *(the police ~ ; all governmental ~s)*.

(۲) لق (زانیاری)؛ بەش (زانکۆ، کۆلێج). *(the ~ of physics; the physics ~ ; the history ~)*

(۳) پیشە؛ پسپۆڕی. *(Writing is his ~ .)*.

(٤) وەزارەت (تەنها لە ئەمەریکادا). *(the Education D~ ; the Agriculture D~)*

(۵) بەڕێوەبەرایەتی ناوچە لە فەرمنسا.

departmental (di-pärt′men′tᵊl, dē′pärt-men′tᵊl), *adj.* (۱) تایبەتی بە بەش، لق، دەزگا، بەڕێوەبەرایەتی، یا فەرمانگە. (۲) بەش بەش کراو

departmentalize (di-pärt′men′tᵊl-īz′, dē′pärt-men′tᵊl-īz′), *v.t.* بەش بەش کردن؛ خانە خانە کردن

-departmentalization *(n.).*

department store, فرۆشگای گەورەی کەلوپەلو وورده بابەتی بەش بەش.

departure (di-pär′chēr), *n.* (۱) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن. (۲) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت، کار). (۳) [Archaic]. مردن؛ کۆچ؛ کۆچ کردن. (٤) لادان (ڕێبان، نەریت، خوو)

depend (di-pend′), *v.i.* (۱) (~ upon; ~ on)، کەوتنەسەر؛ بەندبوون لەسەر؛ بەستران بە. *(Health ~s on good food and exercise.; His success ~s upon his own efforts.)*

(ب) لەسەر بەندبوون یا کەوتنەسەر (مەرجی نەزانراو یا دیاری نەکراو). *(It ~s. ; That ~s.)*

(ج) پاشکۆبوون؛ لەسەر بەندبوون بۆ ماوا بەخشین (ڕێزمان).

(۲) (~ upon; ~ on)، پشت پێ بەستن (یارمەتی)؛ بەتەمابوون *(She ~s on her parents.; He ~s on his pen for a living.)*

(۳) (~ from)، شۆڕبوونەوە.

(٤) نەنجام دیارنەبوون.

dependability (di-pen′də-bil′ə-ti), *n.* پشت پێ بەستران؛ سەرڕاستی

dependable (di-pen′də-bᵊl), *adj.* پشتی پێ دەبەسترێت؛ پشت پێ بەستراو؛ سەرڕاست

dependence (di-pen′dəns), *n.* (۱) بەندبوون لەسەر؛ کەوتنەسەر (۲) پاشکۆیەتی؛ ژێردەستی. (۳) پشت پێ بەستن (بۆ یارمەتی). *(You should end your ~ on others for help.)*

(٤) بڕوا پێ بوون؛ پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون. (۵) [Rare]، کەسێك یا شتێکی پشت پێ بەستراو. (٦) [Archaic]، شتێکی شۆڕبووەوە یا هەڵواسراو.

dependency (di-pen′dən-si), *n.* (۱) کەوتنەسەر؛ بەندبوون لەسەر *(our ~ on others)*. (۲) پشت پێ بەستن؛ ژێردەستی. (۳) شتێکی پاشکۆ. (٤) وڵات یا ناوچەیەکی ژێردەستە

dependent (di-pen′dənt), *adj.* (۱) شۆربووەوە؛ هەلواسراو. (۲) ~ on: بەندە لەسەر؛ کەوتووەتە سەر؛ بەستراوە بە. (۳) ~ on: پشت پێ بەستن. (٤) پاشکۆ.

n. کەسێک کە پشت بە کەسێکی تر دەبەستێ بۆ دەرامەت؛ خواردەمەنی؛ پاشکۆ.

dependent clause, نیمچە ڕستەی پاشکۆ (ڕێزمان).

depict (di-pikt′), *v.t.* (۱) پیشاندان (لەڕێی نیگارکێشان، پەیکەر، یا هونەری تردوە)؛ دەرخستن. (۲) نیشانەهەڵدان؛ پیشاندان (لەڕێی نووسینەوە).

depiction (di-pik′shən), *n.* (۱) پیشاندان؛ دەرخستن. (۲) وێنە یا پەیکەرێک کە شتێک پوون بکاتەوە. (۳) نیشانەهەڵدان.

deplete (di-plēt′), *v.t.* (۱) بەتاڵ کردنەوە؛ هیچ تێدا نەهێشتن؛ گسک لێدان؛ برانەوە. (۲) خوێن لێ دەرهێنان (پزیشکەوانی).

depletion (di-plē′shən), *n.* (۱) بەتاڵ بوونەوە؛ هیچ تێدا نەمان. (۲) بێ ووزەیی بەهۆی خوێن لێهاتنێکی زۆرەوە.

deplorable (di-plôr′ə-b'l, di-plō′rə-b'l), *adj.* (۱) ناخۆش؛ جێی داخە (۲) شایستەی سەرزەنشت کردنە؛ ناپەسەندە؛ زۆر خراپ.

deplore (di-plôr′, di-plōr′), *v.t.* (۱) بێ ناخۆش بوون؛ داخ بێ- خواردن. (۲) ناڕەزایی دەربڕین؛ بێزاری نیشاندان؛ بە توندی ناپەسەند کردن.

deploy (di-ploi′), *v.t. & v.i.* بڵاوکردنەوەی سوپا (بۆ جەنگ).

deployment (di-ploi′mənt), *n.* بڵاوکردنەوەی سوپا (بۆ جەنگ)؛ دابەشبوونی سوپا.

depopulate (dē-pop′yoo-lāt′), *v.t.* قڕخستنە شوێنێک (بە جەنگ، نەخۆشی، لێقەومان،... هتد)؛ کەس تێدا نەهێشتنەوە؛ کەمکردنەوەی- دانیشتوان

-depopulation *(n.)*.

deport (di-pôrt′, di-pōrt′), *v.t.* (۱) بەزۆر دەرکردن لە وڵات (بەتایبەتی بێگانەیەکی ناپەسەند)؛ لە وڵات دوورخستنەوە. (۲) ڕەفتارکردن؛ ڕەفتارنوواندن.

deportation (dē′pôr-tā′shən, dē′pōr-tā′shən), *n.* دەرکردن یا دوورخستنەوەی بێگانەیەکی ناپەسەند لە وڵات.

deportee (dē′pôr-tē′, dē′pōr-tē′), *n.* دوورخراوە؛ بێگانەیەکی ناپەسەندی لە وڵات دەرکراو.

deportment (di-pôrt′mənt, di-pōrt′mənt), *n.* ڕەفتارنوواندن؛ جۆرێتی ڕەفتارکردن؛ هەڵسان‌و دانیشتن؛ ڕەفتار.

depose (di-pōz′), *v.t.* (۱) لابردن (پاشا، سەرۆک وەزیران، سەرکۆمار)؛ لەکارخستن (۲) گەواهیدان (لەسەر سوێند لە دادگادا)؛ شایەتیدان.

v.i. گەواهیدان (لەسەر سوێند لە دادگادا)؛ شایەتیدان.

deposit (di-poz′it), *v.t.* (۱) سپاردن؛ پێ سپاردن. (۲) دانان (پارە لە بانقدا)؛ پارە خستنە بانقەوە. (۳) بارمتەدانان؛ پێشەکی دان: *(They ~ed $500 on a new house.)* . (٤) دانان. (٥) خڵتەدانان یا کۆبوونەوە؛ نیشتن (خڵتە).

n. (۱) سپاردە؛ پێ سپاردە. (۲) سپاردن؛ پێ سپاردن. (۳) پارەی لە بانقدا دانراو. (٤) بارمتە؛ پێشەکی. (٥) عەمار. (٦) خڵتە؛ پاشماوە. (۷) شتی نیشتوو (لم، گڵ، کانزا... هتد).

depositary (di-poz′ə-ter′i), *n.* (۱) کەسێکی شت پێ سپێردراو. (۲) عەمار

deposition (dep′ə-zish′ən, dē′pə-zish′ən), *n.* (۱) لابردن (پاشا، سەرکۆمار، سەرۆک وەزیران)؛ لەکارخستن. (۲) (ا) گەواهیدان (دادگا). (ب) گەواهی نووسراو بە سوێندەوە (بۆ بەکارهێنانی لە دادگادا). (۳) سپاردن؛ پێ سپاردە. (٤) سپاردە.

depositor (di-poz′i-tēr), *n.* پارەدانەر لە بانقدا.

depository (di-poz′ə-tôr′i, di-poz′ə-tō′ri), *n.* (۱) عەمار؛ گەنجینە. (۲) کەسێکی شت پێ سپێردراو.

depot (dē′pō), *n.* (۱) عەمار؛ گەنجینە. (۲) نیستگە (شەمەندەفەر، پاس).

depravation (dep′rə-vā′shən), *n.* (۱) بەدڕەفتارکردن. (۲) سووکی؛ نزمی؛ سەرسەرێتی؛ بەدڕەفتاری.

deprave (di-prāv′), *v.t.* بەدڕەفتارکردن؛ خوو خراپ کردن؛ فێری سەرسەرێتی کردن.

depraved (di-prāvd′), *adj.* سووک؛ سەرسەری؛ بەدڕەووشت؛ بەدڕەفتار.

depravity (di-prav′ə-ti), *n.* (۱) سووکی؛ سەرسەرێتی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی. (۲) کردەوەیەکی سووک یا سەرسەریانە.

deprecate (dep′rə-kāt′), *v.t.* (۱) ناڕەزایی دەربڕین؛ پەسەندنەکردن. (۲) سووک کردن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

-deprecation *(n.)*; **deprecatory** *(adj.)*.

depreciate (di-prē′shi-āt′), *v.t.* (۱) لە نرخ کەمکردنەوە؛ نرخ شکاندن (خانوو، زەوی‌وزار، شتومەک). (۲) سووک کردن؛ شکاندن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

v.i. نرخ شکان؛ نرخ کەمبوونەوە (خانوو، زەوی‌وزار، شتومەک).

-depreciator *(n.)*.

depreciation (di-prē′shi-ā′shən), *n.* (۱) نرخ شکاندن بەهۆی یا لە ئەنجامی کۆن بوون‌و بەکارهێناندا (خانوو، مەکینە). (۲) لێ دەرکردنی ئەم نرخ شکانە لە باجداندا. (۳) شکانی نرخی پارە (٤) سووک کردن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

depredate (dep′ri-dāt′), *v.t. & v.i.* تاڵان کردن؛ ڕاووڕووت کردن؛ ڕووتکردنەوە.

-depredation *(n.)*; **depredator** *(n.)*.

depress (di-pres′), *v.t.* (۱) نەواندن؛ نزمکردنەوە. (۲) کۆست خستن؛ پەستکردن؛ غەمبارکردن؛ دڵ گرتن. (۳) بێ هێز کردن. (٤) نرخ شکاندن؛ بایەخ کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە (چەندێتی). (٥) [Obs.]، پەستنەوە؛ پەستاندنەوە؛ پێشێل کردن.

-depressing *(adj.)*; **depressor** *(n.)*.

depressant (di-pres′ənt), *adj.* هێمنکەرەوە (مێشک‌و ماسولکە).

n. دەرمانی هێمنکەرەوە (مێشک‌و لەش).

depressed (di-prest′), *adj.* (۱) دڵتەنگ؛ مەلوول؛ غەمبار؛ پەست. (۲) نەویو؛ داکەوتوو؛ چاڵ. (۳) بەلاداکەوتوو (ڕووەکناسی). (٤) (ا) بێ بازار؛ کز: *(a ~ economy)* . (ب) هەژار؛ بێ بازاری کاری تێکردووە: *(a ~ area)* .

depression (di-presh′ən), *n.* (۱) نزمکردنەوە؛ نزم بوونەوە؛ نەوین. (۲) نزمایی؛ چاڵایی؛ نەرمیوی؛ شوێنێکی نەویو (زەوی)؛ نیشتوویی. (۳) کەمی پەستانی هەوا. (٤) بێ بازاڕی؛ بازارکزی‌و بێکاری؛ قڕوقاتی. (٥) دڵتەنگی؛ مەلوولی؛ غەمباری؛ پەستی؛ کۆست کەوتن. (٦) کەمبوونەوەی چالاکی مێشک‌و لەش.

depressive (di-pres′iv), *adj.* پەستکەر؛ نزمکەرەوە.

n. کەسێکی دڵتەنگی مەلوولی خەفەتبار.

deprivation (dep′rə-vā′shən), *n.* (۱) (ا) نەبوونی؛ بێبەشی؛ بەش خۆراوی. (ب) بێبەش کردن؛ بەش خواردن. (۲) لەدەست چوون؛ لەکیس چوون. (۳) لەکارەەرکردن؛ لەکارخستن.

deprive (di-prīv′), *v.t.* (۱) بەزۆر لێ سەندن: *(He was ~d of his property.)* (۲) لێ سەندنەوە؛ بێبەش کردن؛ بەش خواردن؛ لێ سەندن: *(to ~ of comforts; to ~ of one's rights)* (۳) لەکارەەرکردن؛ لەکارخستن (بەتایبەتی لە پلەی کلێسە).

-deprived *(adj.)*.

dept., = 1. department. 2. deputy.

depth (depth), *n.* (۱) قوواڵی؛ قووڵایی. (۲) تۆخی (ڕەنگ).

(۳) قوولی. بیروباوەڕ. (٤) قوولی یا توندوتیژی (هەست).
(٥) نزمی. ناواز. (٦) ناوەڕاست یا نیوە (زستان، شەو).
(۷) (*pl.*). ناوچەرگە: ***(the ~s of a forest)***
(۸) (*pl.*). ناخ (زەوی، دەریا، ئاسمان).
(۹) (*pl.*). ناخ (پەستی هەست): ***(in the ~s of despair)***.

deputation (dep′yoo-tā′shən), *n.* (۱) دەسەلات پێدان؛ کردن بە جیگر یا نوێنەری خۆ؛ پێ سپاردن. (۲) جێگر؛ نوێنەر.

depute (di-pūt′), *v.t.* (۱) دەسەلاتی جێگری پێدان. (۲) کردن بە نوێنەری خۆ.

deputize (dep′yoo-tīz′), *v.t.* کردن بە جێگری خۆ؛ کردن بە نوێنەر

v.i. بوون بە جێگر؛ جێگری کردن.

deputy (dep′yoo-ti), *n.* (۱) جێگر: ***(a ~ minister)***. (۲) نوێنەر. پەرلەمان).

derail (dē-rāl′), *v.t.* لە هێڵ لابردن (شەمەندەفەر)؛ لە ڕێ لابردن؛ پووچ کردن (نەخشە، ئاوات).

v.i. لە هێڵ لادان (شەمەندەفەر)؛ لە ڕێ لادان.

-derailment ***(n.).***

derange (di-rānj′), *v.t.* (۱) تێکدوپێکدان؛ شێواندن؛ لەیەک ترازاندن. (۲) مێشک تێکدان؛ شێت کردن.

deranged (di-rānjd′), *adj.* (۱) شێواو. تێکدوپێکدراو؛ لەیەک ترازاو (۲) شێت؛ بەخۆش (مێشک): ***(a ~ individual)***.

derangement (di-rānj′mənt), *n.* (۱) شێواوی؛ لەیەک ترازاوی. (۲) شێتی؛ نەخۆشی (مێشک)

derelict (der′ə-likt′), *adj.* (۱) دەست لێ هەڵگیراو؛ بەجێهێڵراو (پاپۆڕ لەناو دەریادا). (۲) کەمتەرخەم؛ فەرامۆش

n. (۱) شتێکی دەست لێ هەڵگیراو یا واز لێ هێنراو. (۲) کەسێکی بێ لانەو دەربەدەرو بێکارە کە لەسەر شەقامو نەمڵاو نەولادا بژێ. (۳) کەسێکی کەمتەرخەم؛ کەسێکی فەرامۆش (٤) زەوی پیکهاتوو لە کشانەوەی دەریا.

dereliction (der′ə-lik′shən), *n.* (۱) دەست لێهەڵگرتن؛ بەجێهێشتن (۲) دەست لێ هەڵگیراوی. (۳) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی: ***(He was fired for ~ of duty.)***. (٤) (ا) پێکهاتنی زەوی بە کشانەوەی دەریا (ب) زەوی بەم جۆرە پێکهاتوو.

deride (di-rīd′), *v.t.* گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتی پێکردن

derision (di-rizh′ən), *n.* (۱) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتی (۲) [Rare]، کەسێکی لاقرتی؛ کەسێکی لاقرتی پێکراو.

-derisive ***(n.).***

derivation (der′ə-vā′shən), *n.* (۱) داڕشتن؛ دەرهێنان؛ وەرگرتن. (۲) شتێکی داڕێژراو یا وەرگیراو (ووشە، بیروباوەڕ). (۳) بنچینە. بنج‌وبناوان. (٤) سەرچاوەو گۆڕانی ووشە. (٥) ووشەسازی؛ زانستی دۆزینەوەی بنچینەی ووشە (زمانەوانی). (٦) ووشە داڕشتن. (۷) دۆزینەوە؛ ئەنجام کردن (پیرکاری).

derivative (də-riv′ə-tiv), *adj.* (۱) وەرگیراو؛ ناڕەسەن (هونەر، وێژە) ***(~ art)***. (۲) تایبەتی بە داڕشتن، وەرگرتن، یا دەرهێنان.

n. (۱) شتێکی وەرگیراو یا ناڕەسەن. (۲) ماددەیەکی لێ وەرگیراو، لێ دەرهێنراو، یا بەرهەم هێنراو (کیمیاگەری) (۳) ووشەیەکی داڕێژراو یا وەرگیراو

derive (də-rīv′), *v.t.* (۱) ~ from: لێوە وەرگرتن؛ هەڵهێنجان. (۲) ئەنجام کردن؛ دۆزینەوە. (۳) داڕشتن؛ وەرگرتن (ووشە)؛ وەرگیران. (٤) گەڕانەوە بۆ سەرچاوە (زمانەوانی). (٥) لێ وەرگرتن؛ لێ دەرهێنان (کیمیاگەری).

v.i. لێوەهاتن؛ لێوە وەرگیران.

(Thousands of English words are ~d from Latin.)

derm- (dûrm), = dermo-.

-derm (dûrm), پاشگرێکە بەمانای: پێست؛ چەرم.

dermal (dûr′məl), *adj.* پێستی؛ چەرمی.

dermat- (dûr′mət), = dermato-.

dermato- (dûr′mə-tō, dûr-mat′ō), پێشگرێکە بەمانای: چەرم؛ پێست.

dermatologist (dûr′mə-tol′ə-jist), *n.* پزیشکی پێست.

dermatology (dûr′mə-tol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی پێست.

dermis (dûr′mis), *n.* (۱) تونکی ژێر پێستی دەرەوە. (۲) پێست؛ چەرم.

dermo- (dûr′mō, dûr′mə), پێشگرێکە بەمانای: پێست؛ چەرم

derogate (der′ə-gāt′), *v.i.* (۱) (~ from)، لە پلە یا بایەخ کەمکردنەوە. (۲) سووک کردن

v.t. [Archaic or Obs.], سووک کردن؛ لە پلە یا بایەخ کەمکردنەوە.

-derogation ***(n.).***

derogative (di-rog′ə-tiv), *adj.* ~ derogatory.

derogatory (di-rog′ə-tôr′i, di-rog′ə-tō′ri), *adj.* (۱) سووک (ووتە)؛ ناشرین؛ گاڵتەپێکەر: ***(a ~ remark)*** (۲) لە بایەخ کەمکەرەوە؛ شکێنەر؛ سووککەر.

derrick (der′ik), *n.* (۱) نامێزی بەرزکەرەوە یا هەڵگر. (۲) چوارچێوەیەکی کانزایی بەرز لەسەر بیرەنەوتێک.

derrière (der′i-er′), *n.* سمت؛ کەفڵ؛ قنگ.

dervish (dûr′vish), *n.* دەروێش.

descant (des′kant), *n.* (۱) گۆرانی؛ ئاواز. (۲) تێبینی؛ ڕەخنە؛ دووان

v.i. (۱) (~ on; ~ upon)، تێبینی لەسەرکردن. (۲) لێدووان؛ باسکردن. (۳) گۆرانی ووتن؛ ئاواز دانان

descend (di-send′), *v.i.* (۱) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (۲) لە گشتی‌یەوە چوون بۆ تایبەتی یا لە گەورەوە بۆ بچووک. (۳) بەرەوخواربوونەوە (گرد، شاخ). (٤) (from ~)، لێوەهاتن؛ لێوە بوون؛ لێوە هاتنەخوارەوە: ***(We are all ~ed from Adam.)*** ***(The estate ~ed to the nephew.)*** (٥) بۆ ماندوە (میراتی): ***(to ~ to that level)*** (٦) (to ~)، خۆ نزم کردنەوە؛ خۆ سووک کردن: ***(They ~ed on the enemy.; Our friends ~ed upon us.)*** (۷) (upon; ~ on ~)، بەسەردادان (دیدەنی، هێرش)؛ پەلاماردان: (۸) نزم بوونەوە بەرەو ئاسۆ (ئەستێرەوانی)؛ ئاوابوون.

-descending ***(adj.).***

descendant (di-sen′dənt), *n.* نەوە؛ وەچە؛ بەرە؛ توخم.

descendent (di-sen′dənt), *adj.* هاتەخوارەوە؛ نزم بووەوە.

descent (di-sent), *n.* (۱) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (۲) ڕەگەز؛ بنەچە؛ ڕیشە. (۳) نەوە؛ بەرە؛ نەتەوە. (٤) لێژایی؛ بەرەوخوارکە. (٥) ڕێگەی بەرەوخوارکە. (٦) (upon; ~ on ~)، بەسەردادان (دیدەنی، هێرش)؛ پەلاماردان. (۷) نشوستی هێنان. (۸) (to ~)، سووکی (ڕەووشت)؛ خۆ سووک کردن؛ سووک بوون (۹) بۆمانەوەی زەوی‌وزار لە باوباپیرەوە.

describe (di-skrīb′), *v.t.* (۱) نیشانەهەڵدان؛ وەسف کردن؛ باسکردن: ***(Please ~ what you saw.)*** (۲) وێنەکێشان.

-describable ***(adj.).***

description (di-skrip′shən), *n.* (۱) نیشانەهەڵدان؛ وەسف کردن؛ وەسف: ***(a ~ of a thief)***. (۲) جۆر؛ چەشن؛ بابەت: ***(books of every ~)***. (۳) وێنە؛ وێنەکێشان: ***(the ~ of a circle)***.

descriptive (di-skrip′tiv), *adj.* نیشانەهەڵدەر؛ ڕوون: ***(a ~ passage; ~ writing)***

descriptive linguistics, زمانەوانی وەسفی: لقێکە لە زمانەوانی کە باسی زمانو پێکهاتنی دەکات بێ گوێدان بە مێژوری ئەو زمانەو بەراوردکردنی لەگەڵ زمانی تردا.

descry (di-skrī′), *v.t.* (١) بەدی کردن؛ بینین (لە دەرەوە) (٢) دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان و دۆزینەوە.

desecrate (des′i-krāt′), *v.t.* گڵاوکردن؛ پیس کردن.
-desecrater *(n.)*; **desecrator** *(n.)*.

desecration (des′i-krā′shən), *n.* گڵاوکردن؛ پیس کردن؛ گڵاوبوون؛ پیس بوون.

desegregate (dē-seg′rə-gāt′), *v.t.* لابردن یا نەهێشتنی جیاوازی ڕەگەزایەتی (لە قوتابخانەو زانکۆدا)؛ جیانەکردنەوەو تێکەڵکردن (ڕەگەز):
(Most schools in Southern United States have ~d.)
-desegregation *(n.)*.

desensitize (dē-sen′sə-tīz′), *v.t.* (١) هەست کوشتن؛ سڕکردن (٢) هەستیاری نەهێشتن بەرامبەر هەندێ خواردن و شتی تر (پزیشکەوانی).

desert (di-zûrt′), *v.t.* (١) بەجێهێشتن؛ چۆڵ کردن (٢) بەجێهێشتنی کەسێک لەکاتی تەنگانەدا؛ پشت تێکردن. (٣) (ا) ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن. (ب) شوێنی کار بەجێهێشتن بەبێ پرس.

v.i. ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن؛ هەڵاتن لە کار.

desert (dez′ĕrt), *n.* بیابان؛ چۆڵەوانی.

adj. (١) بیابانی (٢) چۆڵ؛ چۆڵوهۆڵ. *(a ~ island)*.

desert (di-zûrt′), *n.* (١) شایستەیی؛ هەڵگرتن (پاداشت، سزا)؛ ڕەوایی. (٢) *(pl.)* پاداشت یا سزای ڕەوا: *(He got his just ~s.)*.

deserter (di-zûr′tĕr), *n.* (١) ڕاکردوو لە سەربازی یا سوپا؛ هەڵاتوو. (٢) کەسێکە کە خێزانەکەی، هاوڕێ، یا پێبازەکەی بەجێ دەهێڵێت؛ پشت تێکەر (لەکاتی تەنگانەدا).

desertion (di-zûr′shən), *n.* (١) ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن (٢) بەجێهێشتن؛ پشت تێکردن (لەکاتی تەنگانەدا).

deserve (di-zûrv′), *v.t. & v.i.* شایستەبوون (پاداشت، سزا)؛ هەڵگرتن؛ هێنان؛ شایان بوون؛ چێ ڕەوابوون.

deserved (di-zûrvd′), *adj.* شایستە؛ ڕەوا. *(a ~ vacation)*.

deservedly (di-zûr′vid-li), *adv.* بە ڕەوا؛ شایستە. *(to be ~ blamed)*

deserving (di-zûr′viŋ), *adj.* شایستەی پاداشت، ستایش، یا یارمەتیە

n. شایستەیی (پاداشت، سزا).

desex (di-seks′), *v.t.* پووکاندنەوەی نەندامی زاووزێی گیاندار بە خەساندن و دەرهێنانی هێلکەدان یا تۆو.

desiderata (di-sid′ĕr-āt′ə), *n. plural of* desideratum.

desideratum (di-sid′ĕr-ā′təm), *n.* خواست؛ نامانج؛ هیوا؛ شتێکی ویستراو یا ئارەزووکراو.

design (di-zīn′), *v.t.* (١) نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛ ڕەنگ ڕشتن؛ پلان دانان. *(to ~ a house, a bridge, a plane, etc.)*. (٢) لە مێشکدا نەخشەکردن (٣) نیازی کردنی کارێک بوون (٤) تەرخان کردن؛ دانان.

v.i. نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن: *(She ~s for a coat manufacturer.)*

n. (١) نەخشە؛ پلان؛ ڕۆژە. (٢) نیاز. (٣) نامانج؛ ئاوات. (٤) *(pl.)* (~ on; ~ upon): پیلانێکی نهێنی و ناپەسەند: *(He has ~s on your life.; He has ~s on her property.)* (٥) نەخشە: *(a ~ for a house)*. (٦) نەخشەکاری؛ نەخش؛ نەخشاندن: *(the ~ of a rug)*. (٧) بەرهەمێکی هونەری.

by design, بەدەسەنقەست: *(Was it done by accident or design?)*

designate (dez′ig-nit), *adj.* دانراوە لە پلەیەکدا بەڵام دەستی بەکار نەکردووە؛ ناونراو؛ دەستنیشان کراو: *(ambassador ~)*.

v.t. (١) دەستنیشانکردن؛ دیاری کردن؛ نیشانەکردن. (٢) تەرخان کردن؛ دانان (بۆ مەبەست، کات، یا نیشێکی تایبەتی) (٣) ناونان؛ ناولێنان. (٤) دانان لەسەر کار؛ دامەزراندن.

designation (dez′ig-nā′shən), *n.* (١) دەستنیشانکردن؛ دیاری کردن. (٢) لەسەر کار دانان. (٣) ناو؛ نیشانە.

designee (dez′ig-nē′), *n.* کەسێکی دەستنیشان کراو، دانراو، یا دیاریکراو بۆ کارێک، ئەرکێک، یا پلەیەکی فەرمانڕەوایی.

designer (di-zīn′ĕr), *n.* (١) نەخشەکێش؛ نەخشەکەر (جل‌وبەرگ). (٢) نەخشەکێشی دیکۆری شانۆ: *(a set ~)*. (٣) پیلانگێڕ.

desirable (di-zīr′ə-b'l), *adj.* ویستراو؛ باش؛ نایاب؛ جوان؛ پەسەند.
-desirability *(n.)*; **desirableness** *(n.)*; **desirably** *(adv.)*.

desire (di-zīr′), *v.t.* (١) حەزکردن؛ ویستن؛ ئارەزووکردن. (٢) داخوازی کردن. (٣) حەزلێکردن (زاووزێ)؛ هەوەس هەڵسانی جووت بوون.

n. (١) حەز؛ ئارەزوو. (٢) هەوەسی جووت بوون. (٣) داخوازی؛ خواست. (٤) هیوا؛ ئاوات؛ شتێک یا کەسێکی ویستراو.

desirous (di-zīr′əs), *adj.* حەزکەر؛ ئارەزووکەر؛ حەزپێکەر: *(He is ~ of going abroad.)*

desist (di-zist′), *v.i.* دەست هەڵگرتن؛ وازهێنان؛ وەستان.

desk (desk), *n.* (١) مێزی نووسین و خوێندنەوە. (٢) مێز یا قەفەز لە دەزگایەکی گەورەدا: *(an information ~)*. (٣) فەرمانگە یا لقی فەرمانگەی دەزگایەکی فەرمانڕەوایی یا میللی. (٤) سێپای ئاوازەنی ئۆرکێستڕا.

desolate (des′ə-lit), *adj.* (١) چۆڵ؛ چۆڵوهۆڵ. (٢) دڵتەنگکەر؛ ناخۆش. (٣) وێرانە.

v.t. (١) چۆڵ کردن. (٢) وێران کردن (٣) بەجێهێشتن.
-desolateness *(n.)*; **desolater, desolator** *(n.)*.

desolation (des′ə-lā′shən), *n.* (١) چۆڵی؛ چۆڵوهۆڵی. (٢) وێرانی؛ وێرانەیی. (٣) خەفەتباری؛ غەمباری. (٤) تەنهایی؛ هەستی تەنهایی. (٥) شوێنێکی چۆڵ و ناخۆش؛ چۆڵەوانی.

despair (di-spâr′), *v.i.* هیوا بڕین؛ نائومێدبوون؛ وورەبەردان.

n. (١) نائومێدی؛ بێ هیوایی؛ هەناسەساردی؛ دڵشکستی. (٢) هۆی نائومێدی (مرۆڤ، شت)؛ هیوابڕ؛ دڵشکستکەر.

despairing (di-spâr′iŋ), *adj.* نائومێد؛ بێ هیوا؛ هیوابڕاو.
-despairingly *(adv.)*.

despatch (di-spach′), *v.t. & n.* = dispatch.

despatcher (di-spach′ĕr), *n.* = dispatcher.

desperado (des′pə-rā′dō, des′pə-rä′dō), *n.* تاوانبارێکی ترسناکی بێباک؛ تاوانکارێکی یاخی چاونەترس؛ کەسێکی بێ هیوای بێباک.

desperate (des′pĕr-it), *adj.* (١) (ا) بێ هیوا؛ نائومێد؛ داماو. (ب) بێباک و ترسناک: *(a ~ criminal)*. (ج) لە ئەنجامی هیوابڕینەوەیە: *(a ~ act)*. (٢) بێچارە؛ بێ دەرمان؛ ترسناک: *(a ~ illness)*. (٣) زۆر؛ بێ ئەندازە: *(in ~ need)*.
-desperately *(adv.)*; **desperateness** *(n.)*.

desperation (des′pĕr-ā′shən), *n.* (١) نائومێدی؛ بێ هیوایی؛ هەناسەساردی؛ دڵشکستی: *(He had a look of ~ on his face)*. (٢) بێباکی و جەنگاوەری لە ئەنجامی نائومێدیدا.

despicable (des′pik-ə-b'l, di-spik′ə-b'l), *adj.* پیس‌وبۆگەن؛ نامەرد؛ مایەی قێزلێهاتنەوەیە؛ نزم (کردەوە، مرۆڤ)

despise (di-spīz′), *v.t.* بە سووک سەیرکردن؛ رق لێ بوون؛ قێزلێهاتنەوە.

despite (di-spīt′), *n.* (١) کردەوەیەک لەڕووی سووک سەیرکردنەوە. (٢) رق؛ قین؛ کینە.

prep. هەرچەند؛ نەگەرچی؛ لەگەڵ ئەوەشدا.

in despite of, لەگەڵ ئەوەشدا؛ لە ڕقی ئەوە.

despiteful (di-spīt′fəl), *adj.* [Archaic], قینداوی؛ کینە لە دڵ.

despond (di-spond′), *v.i.* وورەبەردان؛ هیوابڕین؛ دڵشکست بوون.

despondence (di-spon′dəns), *n.* غەمگینی؛ دڵتەنگی؛ بێ هیوایی

despondency (di-spon′dən-si), *n.* بێ هیوایی؛ غەمگینی؛ بێ وورەیی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری.

despondent (di-spon′dənt), *adj.* مەلوول؛ پەست؛ بێ وورە؛ نائومێد.

despot (des′pət, des′pot), *n.* (١) ئیمپراتۆری بێزەنتی؛ سەرەک-قەشەی کڵێسەی یۆنانی. (٢) زۆردار؛ فەرمانڕەوای بەربەرەڵا و زۆردار.

despotic (di-spot′ik), *adj.* زۆردارانە؛ زۆردار. *(a ~ ruler)* .

despotism (des′pət-iz′m), *n.* (١) زۆرداری؛ بەربەرەڵایی- فەرمانڕەوایی (٢) فەرمانڕەوایەکی زۆردار یا بەربەرەڵا و ڕەها.

desquamate (des′kwə-māt′), *v.i.* تۆپک هەڵدان (پیست)؛ تۆپک فڕێدان

dessert (di-zūrt′), *n.* شیرینی.

destabilize (des′tab′ə-līz′), *v.t.* پشێوی خستنەوە؛ شلۆق کردن؛ ناناسوودە کردن *(to ~ a government)* .

destination (des′tə-nā′shən), *n.* دواقۆناغ؛ جێی مەبەست.

destine (des′tin), *v.t.* (١) چارەنووس وابوون؛ لە ناوچەوان نووسران *(You were ~d to be great.)*

for ، ٢. بەرخان کردن؛ چوون بۆ (دواقۆناغ).

destined for, ١. بەردو ـەوێ چوون *(This grain shipment is destined for Africa.)*

٢. چارەنووس و بوون *(destined for leadership)* .

destiny (des′tə-ni), *n.* چارەنووس

destitute (des′tə-tōōt′, des′tə-tūt′), *adj.* (١) بێ ... ~ of) ; ئەیەنی *(~ of experience)* .

(٢) هەژار؛ بێ دەرامەت.

(٣) [Obs.] بەجێهێڵراو؛ وازلێهێنراو

-destitution *(n.)*.

destroy (di-stroi′), *v.t.* (١) ڕووخاندن؛ وێرانکردن؛ کاول کردن. (٢) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ تێکدان. (٣) کوشتن.

destroyer (di-stroi′ēr), *n.* (١) ڕووخێنەر؛ لەناوبەر؛ وێرانکەر؛ تێکدەر (٢) کەشتیەیەکی جەنگی خێرای بەهێز.

destruct (di-strukt′), *v.t.* خستنەخوارەوەو لەناوبردنی مووشەک یا کەشتی هەوایی بەدەستقەست پاش تەقاندن یا هەڵدان.

destructible (di-struk′tə-b′l), *adj.* دەتوانرێ لەناوبرێ یا بفەوتێنرێ

-destructibility *(n.)*; **destructibleness** *(n.)*.

destruction (di-struk′shən), *n.* (١) وێرانکردن؛ لەناوبردن؛ ڕووخاندن؛ تێکدان. (٢) وێرانی؛ لەناوچوون؛ ڕووخان؛ تێکچوون. (٣) هۆی لەناوبردن یا فەوتاندن.

destructionist (di-struk′shən-ist), *n.* ڕووخێنەر؛ هەرکەس لە- ڕووخاندن (بەتایبەتی دەزگای کۆمەڵایەتی).

destructive (di-struk′tiv), *adj.* (١) وێرانکەر؛ لەناوبەر؛ تێکدەر *(a ~ person, storm, etc.)*

(٢) زیانبەخش *(~ criticism)* .

-destructively *(adv.)*; **destructiveness** *(n.)*.

desultory (des′′l-tôr′i, des′′l-tō′ri), *adj.* (١) پچڕپچڕ (کار، بیر). (٢) لامسەرلا.

-desultorily *(adv.)*; **desultoriness** *(n.)*.

detach (di-tach′), *v.t.* (١) لێکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ لێ ترازاندن. (٢) ناردن بۆ ئەرکێکی تایبەتی (پۆلیس، سوپا).

-detachable *(adj.)*.

detached (di-tacht′), *adj.* (١) لێ جیاکراوە؛ جیا؛ لێکراوە. (٢) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر؛ سارد؛ بێ هەستو بێ پەیوەندی؛ بێ لایەن *(a ~ person)*

detachment (di-tach′mənt), *n.* (١) لێ جیاکردنەوە؛ جیایی؛ لێ جیابوونەوە. (٢) گۆشەگیری؛ دوورەپەرێزی؛ ساردی؛ بێ لایەنی (٣) دەستەیەک سەرباز یا پاپۆر کە نێردرابن بۆ ئەرکێکی تایبەتی؛ مەفرەزە. (٤) ناردنی نەم دەستە سەربازە یا پاپۆرە بۆ نەم ئەرکە.

detail (di-tāl′), *n.* (١) دوورودرێژی (باس)؛ وورد؛ وردەکاری *(Explain it in ~ .)*

(٢) بەشێکی وردو ناگرنگ *(That is only a ~)* .

(٣) (ا) دەستەیەک چەکداری هەڵبژێردراو بۆ ئەرکێکی تایبەتی؛ مەفرەزە (ب) نەم ئەرکە.

v.t. (١) بە دوورودرێژی باسکردن؛ بە وردی گێڕانەوە. (٢) هەڵبژاردنو ناردنی دەستەیەک هێزی چەکدار بۆ ئەرکێکی تایبەتی

in detail, بە دوورودرێژی؛ بە وردی.

detain (di-tān′), *v.t.* (١) خستنە بەندیخانەوە؛ گرتن؛ گلدانەوە. (٢) دواخستن؛ ڕاگرتن؛ بەندکردن؛ بەنگ کردن.

-detainer *(n.)*; **detainment** *(n.)*.

detainee (di-tā′nē′), *n.* گیراو (مرۆڤ)؛ بەندکراو.

detect (di-tekt′), *v.t.* (١) دۆزینەوە؛ دۆزینەوە (تاوان، تاوانبار): *(They ~ed him in the act of stealing the jewels.)*

(٢) هەستپێکردن: *(Can you ~ anything strange here?)*

-detectable *(adj.)*; **detectible** *(adj.)*.

detection (di-tek′shən), *n.* دۆزینەوە؛ دۆزینەوە (تاوان، تاوانبار)؛ هەستپێکردن: *(the ~ of crime)*

detective (di-tek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە دۆزینەوە (٢) تایبەتی بە پۆلیسی نهێنیو کارەکەیان: *(a ~ story)* .

n. پۆلیسی نهێنی.

detector (di-tek′tēr), *n.* (١) دۆزەرەوە (مرۆڤ، سەگی پۆلیسی). (٢) دۆزەرەوەی شەپۆلی کارەبایی یا شتی تر (نامێر)؛ هەستپێکەر.

detent (di-tent′), *n.* گێرە (مەکینەکاری).

détente (dā′tänt′), *n.* کەم بوونەوەی ئالۆزیو ناخەزیو دوژمنایەتی نێوان وولاتان؛ ئاسایشی نێوان وولاتان.

detention (di-ten′shən), *n.* (١) گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ بەندکردن؛ گلدانەوە. *(a ~ center)* . (٢) دواخستن؛ دواکەوتنی ناچاری

deter (di-tūr′), *v.t.* ڕێ لێگرتن (لە مرۆڤ، دەستە، یا وولاتێک لە کردنی کاری ناپەسەند)؛ وەستاندن؛ نەهێڵان (ڕووداتی کاری خراپ).

deterge (di-tūrj′), *v.t.* پاکردنەوە (برین).

detergent (di-tūr′jənt), *adj.* پاکەرەوە.

n. مادەیەکی پاکەرەوە (سابوونی جلو قاپوقاقاجاغ شتن)؛ سابونی جلو قاپ شتن.

deteriorate (di-tēr′i-ə-rāt′), *v.i. & v.t.* خراپتربوون؛ دانە دواوە؛ بەرەو خراپی چوون: *(The situation ~d.; His illness ~d .)*

deterioration (di-tēr′i-ə-rā′shən), *n.* بەرەو خراپی چوون؛ خراپتربوون؛ دانە دواوە.

determinant (di-tūr′mə-nənt), *adj.* بڕیاردەر.

n. هۆیەک یا شتێکی بڕیاردەر.

determinate (di-tūr′mə-nit), *adj.* (١) دیار؛ دیاریکراو؛ دیاردە. (٢) بڕاوە؛ بڕیار لەسەر دراو؛ یەکجارەکی. (٣) سوور لەسەر.

determination (di-tūr′mə-nā′shən), *n.* (۱) بڕیاردان؛ بڕیار. (۲) دیاریکردن. (۳) سووربوون لەسەر. (٤) زەبر؛ هیممەت.

determinative (di-tūr′mə-nā′tiv, di-tūr′mə-nə-tiv), *adj.* (۱) بڕیاردەر (شت). (۲) دیاریکەر (ووشە، نامراز) (ڕێزمان).

determine (di-tūr′min), *v.t.* (۱) دیاریکردن؛ سنوور بۆ دانان. (۲) بڕیاردان؛ بڕینەوە؛ یەکلاکردنەوە. (۳) بڕیاردان پاش لێکۆڵینەوەیەکی زۆر. (٤) دۆزینەوە؛ بە ووردی لێکدانەوە. (٥) ئاراستەکردن؛ ڕێبار بۆ دانان. (٦) دوایی پێ هێنان.

v.i. (۱) بڕیاردان؛ بڕینەوە. (۲) دوایی هاتن.

determined (di-tūr′mind), *adj.* سوور لەسەر

determiner (di-tūr′min ĕr), *n.* (۱) بڕیاردەر (مرۆڤ، شت). (۲) ووشە یا نامرازی دیاریکەر (ڕێزمان).

determinism (di-tūr′min-iz′m), *n.* فەلسەفەی ناچاری یا پێشەکی بڕیاردراو بڕیتییە لەو فەلسەفەیەی کە دەڵێت: کرداری مرۆڤ چۆنێتی ژیانی بە دەست خۆی نییە بەڵکو بۆی بڕاوەتەوە لە ئەنجامی گەلێک هۆکارە کە دەسەڵاتی بەسەردا نییە وەک پۆژگاری ڕابوردوو و باری کۆمەڵایەتی و دەروونی و دەوروبەری.

-determinist *(n.)*; **deterministic** *(adj.)*.

deterrence (di-tūr′əns, di-ter′əns), *n.* (۱) ڕێ لێگرتن (لە- پووداتی کاری ناپەسەند). (۲) ڕێگر؛ کۆسپ (لەڕێی کاری ناپەسەندا).

deterrent (di-tūr′ənt, di-ter′ənt), *adj. & n.* ڕێ لێگر کاری- ناپەسەند؛ کۆسپ.

detest (di-test′), *v.t.* زۆر ڕق لێ بوون؛ قین لێ بوون

detestable (di-tes′tə-b'l), *adj.* شایستەی ڕق لێ بوونەوە؛ پیس و بۆگەن

detestation (dē′tes-tā′shən), *n.* (۱) ڕق؛ قین؛ کینە. (۲) کەسێک یا شتێکی ڕق لێ بوو یا پیس و بۆگەن.

dethrone (dē-thrōn′), *v.t.* (۱) لە تەختی پاشایەتی هێنانەخوارەوە؛ لە پاشایەتی خستن. (۲) لێخستن (لە پلەوپایە)؛ هێنانەخوارەوە لە پلەی بەرز.

-dethronement *(n.)*.

detonate (det′ə-nāt′, dē′tō-nāt′), *v.i.* تەقین (بۆمبا)؛ تەقینەوە

v.t. تەقاندن؛ تەقاندنەوە

-detonation *(n.)*; **detonator** *(n.)*.

detour (dē′toor, di-toor′), *n.* (۱) لە ڕێ لادان؛ پێچکردنەوە؛ لادان؛ لادان لە ڕێی ڕاستەوخۆ؛ پێچە بەدەورە. (۲) ڕێیەکی سەردەمی پێچوپەنادار کە بەکاردەهێنرێت لەباتی ڕێی ناسایی.

v.t. & v.i. پێچکردنەوە و لادان لە ڕێی ڕاستەوخۆ

detract (di-trakt′), *v.t.* کەمکردنەوە (پلە، ڕێز، جوانی)؛ سووک کردن

v.i. (~ from), *(Anger ~s from her beauty.)* لێ کەمکردنەوە

detraction (di-trak′shən), *n.* (۱) لێ کەمکردنەوە (پلە، ڕێز، جوانی؛ سووک کردن (۲) سووکی سووککەر.

-detractive *(adj.)*; **detractor** *(n.)*.

detrain (dē-trān′), *v.i.* لە شەمەندەفەر دابەزین.

v.t. لە شەمەندەفەر دابەزاندن

-detrainment *(n.)*.

detriment (det′rə-mənt), *n.* (۱) زیان

(He works very hard to the ~ of his health.) (۲) شتێکی زیانبەخش.

detrimental (det′rə-men′t'l), *adj.* زیانبەخش؛ بە زیان

deuce (dōōs, dūs), *n.* (۱) دوو خاڵ (زاری تاوڵەو دۆمینە، کاغەزی- قومار). (۲) هاوکێشی (لە یاری تەنسدا کە هەر یاریکەرێک چل خاڵی هەیە لە یاریەکدا یا هەریەکی پێنج یاریان بردوەتەوە).

deuce (dōōs, dūs), *n. & interj.* (۱) جوێنێکە بەمانای بێ بەخت؛ شەیتان؛ دەی بچیت بە ناخدا. (۲) شەیتان

Deus (dē′əs, dā′oos), *n.* = God.

deus ex machina (dē′əs eks mak′i-nə), [L.], (۱) لە شانۆ- گەری یۆنان و ڕۆمانی کۆندا بڕیتی بوو لە خودایەک کە لەپڕو لەناکاو پەیدا دەبوو لەسەر شانۆ بۆ کارکردنە سەر ڕووداوی شانۆگەرییەکەو یەکلاکردنەوەی. (۲) کەسێک یا شتێک کە لەپڕو لەناکاو پەیدا دەبێت بۆ کارکردنە سەر ڕووداوێک و چارەسەرکردنی کێشەکە.

deutoplasm (dōō′tə-plaz′m, dū′tə-plaz′m), *n.* خواردەمەنی ناو هێلکە کە دەبێت بە بژێوی ناوڵەمە؛ زەردێنەی هێلکە.

devaluate (dē-val′ū-āt′), *v.t.* نرخ شکاندن (دراو)؛ بایەخ یا نرخ کەمکردنەوە.

devaluation (dē-val′ū-ā′shən), *n.* (۱) نرخ شکاندن (دراو)؛ بایەخ یا نرخ کەمکردنەوە: *(the ~ of the dollar)*. (۲) پلەی نەم نرخ شکاندنە.

devastate (dev′əs-tāt′), *v.t.* وێرانکردن؛ کاول کردن؛ خاک بە تووڕەکە بێژانەوە.

devastation (dev′əs-tā′shən), *n.* (۱) وێرانکردن؛ کاول کردن؛ وێران بوون. (۲) وێرانی؛ کاولی.

develop (di-vel′əp), *v.t.* (۱) پەرە پێ سەندن؛ گەشەپێکردن؛ پێشخستن؛ بەرەوپێدان؛ بەهێزکردن. (۲) ئاوەدانکردنەوە. (۳) شتنەوە: *(to ~ a film)*. (٤) پوونکردنەوەو دربڕینەوەی: *(to ~ an idea in an easy way)*. (٥) خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن (پیلان). (٦) تووش بوون (نەخۆشی). (۷) پێ ڕاهاتن؛ پەیداکردن: *(to ~ a taste for a certain kind of food)*

v.i. (۱) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بەهێزبوون؛ گەورەبوون. (۲) ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن.

-developer *(n.)*.

develope (di-vel′əp), *v.t. & v.i.* = develop.

development (di-vel′əp-mənt), *n.* (۱) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بەهێزبوون. (۲) (ا) ئاوەدانکردنەوە. (ب) ئاوەدانی. (۳) پوودان؛ گۆڕین (٤) شۆڕدنەوە (فیلم، وێنە).

-developmental *(adj.)*.

deviate (dē′vi-āt), *v.i. & v.t.* لە ڕێ لادان؛ لە ڕێی ڕاست لادان.

deviation (dē′vi-ā′shən), *n.* کەسێکی سەرسەری یا بەدرەفتار؛ لە ڕێی ڕاست لادەر (جووت بوون) (۱) لە ڕێی ڕاست لادان؛ جیاوازی؛ ڕێی چەوت گرتن. (۲) پلەی نەم لادانە.

device (di-vīs′), *n.* (۱) پیلان؛ نەخشە. (۲) فێڵ؛ ساختە؛ فێڵ و تەڵەکە. (۳) نامێر؛ پێکار. (٤) دروشم. (٥) نەخشەیەکی وێژەیی: *(an example of literary ~)*

devil (dev′l), *n.* (۱) (۱) [D-]، شەیتان (ب) شەیتان؛ دێوودرنج. (۲) شتێکی بەد: *(That ~ , slavery.)*. (۳) کەسێکی بەد. (٤) کەسێکی بزێوو چالاک. (٥) کەسێکی بەدبەخت و داماو: *(That poor ~ !)*. (٦) کارێکی سەخت. (۷) بەردەست (چاپەمەنی). (۸) نامێری بڕینی ژێرەخەر.

v.t. (۱) ئامادەکردنی خواردەمەنی بە زۆر تێکردنی بەهاراتەوە (هێلکە). (۲) پەستکردن؛ سەرخستنەسەر؛ داخ کردنە دڵەوە. (۳) بڕینی ژێرەخەر بە نامێری تایبەتی.

give the devil his due, دان بە مافی کەسێکی بەدو ناپەسەندا نان.

go to the devil, (۱) ملت بشکێ!؛ چاوت دەربەت!. (۲) بەدرەفتاربوون.

raise the devil, (۱) شەیتان بانگ کردن. (۲) [Colloq.]، بەزم گێڕان؛ کردن بە هەرا.

deviled (dev′ld), *adj.* تووندوتیژ؛ بەهاراتاوی *(~ eggs)*.

devilfish (dev′l-fish′), *n.* شەیتانی دەریا: گیاندارێکی دەریاییە.

devilish (dev′l-ish, dev′lish), *adj.* ١. شەیتانی؛ شەیتانانە ٢. بزمو؛ هاروهاج ٣. [Colloq.] زۆر بەدو ناپەسەند. ٤. [Colloq.] لە سنوور بەدەر؛ بێ پادە *adv.* [Colloq.], زۆر؛ نیجگار زۆر.

devil-may-care (dev′l-mā-kar′), *adj.* بێباك؛ سەرکێش

devilment (dev′l-mənt), *n.* کردەوەی شەیتانانە؛ کاری ناپەسەند

devilry (dev′l-ri), *n.* ١. کردەوەی بەدو ناپەسەند. ٢. بێباکی؛ بەزم‌وڕەزم.

devil's advocate, پارێزەری شەیتان ٠(٠ڕابەرێکی کڵێسەی کاسۆلیکی‌یە کە بە چاوێکی ڕەخنەگرانەوە وورد دەبێتەوە لە داوای ناونانی پیاوچاکێکی مردوو بە پیر. ب) کەسێکە کە لایەنی چەوت دەگرێت لە مشت‌وـ مڕێکدا هەر بۆ مشت‌ومڕکردن یا نەحسی‌و ناپەسەندی.

devil's-darning-needle, پەپوولە قنگ باریکە

deviltry (dev′l-tri), *n.* ١. بێباکی؛ سەرکێشی؛ بزێوی. ٢. ناپەسەندی؛ بەدی. ٣. جادووگەری ناپەسەند.

devious (dē′vi-əs), *adj.* ١. خوارووخێچ؛ ناڕێك؛ ناڕاستەوخۆ ٢. فێڵباز؛ ساختەچی؛ سەرچەوت.

devise (di-vīz′), *v.t.* ١. دروستکردن؛ داهێنان؛ دۆزینەوە. ب) نەخشەکێشان *(They ~d a plan to escape from prison.)* . ٢. بۆ بەجێهێشتنی خانوو و زەوی‌وزار بە وەسیەت ٣. [Obs.] بەشکردن؛ دابەشکردن ٤. [Obs.] هەڵهێنان (شتی نهێنی)

n. ١. بەخشیشێکی زەوی‌وزار بە وەسیەت. ٢. وەسیەتێك کە تیایدا زەوی‌وزارە ببەخشێت ٣. ئەو خانوو و زەوی‌وزارەی بەم شێوەیە دەبەخشرێت.

devisee (dev′i-zē′, di-vīz′ē′), *n.* کەسێك کە خانوو و زەوی‌وزاری بە وەسیەت بۆ بەجێ ماببێت

devisor (di-vī′zēr, di-vī′zôr), *n.* کەسێك کە خانوو و زەوی‌وزار بە وەسیەت بەجێ دەهێڵێت

devitalize (dē-vī′t'l-īz′), *v.t.* ١. کوشتن ٢. بێ هێز کردن؛ لاوازکردن.

-devitalization *(n.)*.

devoid (di-void′), *adj.* بێ؛ بەتاڵ؛ خاڵی

devoir (də-vwär′, dev′wär), *n.* ١. ئەرکی سەرشان ٢. [Obs.] ڕێز *(Pay your ~s to her.)* .

devolution (dev′ə-lōō′shən, dev′l-ū′shən), *n.* ١. گۆڕان لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر (خاوەنێتی زەوی‌وزار، دەسەڵات، بەرپرسیاری). ٢. پێ سپاردن؛ دەسەڵات پێدان (بە جێگر). ٣. بووکانەوە (زیندەوەرزانی)

devolve (di-volv′), *v.t. & v.i.* ١. گۆڕانەوە ٢. پێ سپاردن (دەسەڵات)؛ کەوتنە سەرشان (بەرپرسیاری).

devote (di-vōt′), *v.t.* تەرخان کردن؛ خۆ تەرخان کردن؛ داناڵ؛ بۆ داناڵ

devoted (di-vōt′id), *adj.* ١. دڵسۆز؛ جگەرسۆز *(a ~ friend)* . ٢. تەرخان کراو؛ داناڵ.

devotee (dev′ə-tē′), *n.* ١. دڵسۆز؛ حەزلێکەر *(a ~ of music)* . ٢. خۆبەختکەر بۆ ئایین؛ خۆتەرخانکەر بۆ ئایین

devotion (di-vō′shən), *n.* ١. حو بەرستی؛ خواناسی؛ ئایندار. ٢. [Obs.] نوێژ ٣. خۆبەختکردن؛ خۆتەرخان کردن؛ لەخۆبووردن. ٤. دڵسۆزی؛ جگەرسۆزی ب) خۆشەویستی

-devotional *(adj.)*.

devour (di-vour′), *v.t.* ١. خواردن بە یەلەو چاوبرسی‌یانە؛ هەڵ نوشین ٢. هیچ نەهێشتنەوە؛ گسک لێدان؛ تەواوکردن. *(The child ~s fairy tales.)* . ٣. فۆسنەوە بە چاو و بە گوێ.

devout (di-vout′), *adj.* ١. خوابەرست؛ خواناس؛ ئایندار ٢. لەخواترس؛ ئایندارێ نوێن. ٣. دڵسۆز؛ ڕاستەقینە؛ پاك.

dew (dōō, dū), *n.* ١. ئاورنگ؛ شەونم ٢. تازەیی‌و ناسکی (وەك شەونم). ٣. دڵۆپی بریسکەدار یا ڕێزیەستوو (بەتایبەتی فرمێسك یا نارەق).

dewan, diwan (di-wän′, di-wôn′), *n.* دیوان: کاربەدەستێکی هیندی گەورە (بەتایبەتی سەردەك وەزیران).

dewdrop (dōō′drop′, dū′drop′), *n.* دڵۆپی ئاورنگ؛ ئاورنگ.

dewlap (dōō′lap′, dū′lap′), *n.* غەبغەبەی بەرملی گاو مانگاو هەندێ گیانداری تر.

dewy (dōō′i, dū′i), *adj.* ١. شەونمی. ٢. تەر ٣. [Poetic] خۆش‌و ناسك‌و هێمن.

dexter (dek′stēr), *adj.* ١. لای ڕاست؛ لەلای ڕاستەوە. ٢. [Obs.] بەهات.

dexterity (dek-ster′ə-ti), *n.* ١. بەدەست‌وپلی؛ چاپکی؛ کارامەیی لە بەکارهێنانی دەستدا. ٢. زیرەکی. ٣. [Rare] ڕاستەیی؛ ڕاستەڕی

dexterous (dek′strəs, dek′stēr-əs), *adj.* ١. بەدەست‌وپل؛ کارامە؛ چاپك ٢. زیرەك؛ دانا. ٣. [Rare] ڕاستە؛ ڕاستەڕ

dextral (dek′strəl), *adj.* ١. لای ڕاست؛ لەلای ڕاست ٢. ڕاستەڕ؛ ڕاستە.

dextrin (dek′strin), *n.* ماددەیەکی لینجی وەك جەوی‌یە لە نیشاستە دەردەهێنرێت.

dextrine (dek′strin, dek′strēn), *n.* = **dextrin.**

dextro- (dek′strə), پێشگرێکە بەمانای: بەلای ڕاستەوە؛ لە ڕاستەوە

dextrorotation (dek′strə-rō-tā′shən), *n.* خولانەوە بەلای ڕاستدا (وەك کاتژمێر)

-dextrorotary *(adj.)*; **dextrorotatory** *(adj.)*.

dextrous (dek′strōs), *adj.* **dexterous.**

dharma (där′mə, dūr′mə), *n.* لە ئایینی بووزیدا: ئایینداری؛ پاکی؛ پەیڕەوی کردنی یاسای ئایینی.

di- (dī), پێشگرێکە بەمانای: دوان؛ جووتە؛ دوو ئەوەندە.

dia- (dī′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەناو؛ بەناویدا (٢) بەجیا؛ لەنێواندا.

diabetes (dī′ə-bē′tis, dī′ə-bē′tēz), *n.* شەکرە؛ نەخۆشی شەکرە

diabetic (dī′ə-bet′ik, dī′ə-bē′tik), *adj.* تایبەتی بە نەخۆشی شەکرە؛ نەخۆشی شەکرەی هەیە؛ شەکرە. *n.* کەسێکە کە نەخۆشی شەکرەی هەبێت.

diabolic (dī′ə-bol′ik), *adj.* ١. شەیتانی؛ شەیتانانە. ٢. بەد؛ زۆر ناپەسەند؛ دڵڕەق *(a ~ person or plan)* .

diabolical (dī′ə-bol′i-k'l), *adj.* = **diabolic.**

diabolism (dī-ab′ə-liz′m), *n.* ١. جادووگەری. ٢. شەیتان پەرستی. ٣. کردەوەو ڕەوشتی بەد. ٤. سڕووشت‌و ڕەوشتی شەیتان.

-diabolist *(n.)*.

diacritic (dī′ə-krit′ik), *adj.* ١. جیاکەرەوە؛ لەیەك جیاکەرەوە (وەك: سەروبۆر). ٢. دیاریکەر (پزیشکەوانی)؛ دەستنیشانکەر. *n.* سەروبۆر.

diacritical (dī′ə-krit′i-k'l), *adj.* جیاکەرەوە (وەك: سەروبۆر): *(a ~ mark)* سەروبۆر.

diacritical mark,

diadem (dī′ə-dem′), *n.* ١. کڵاوی زێڕین. ٢. قوماشێکی بە زێڕ ڕازاوە کە پاشایانی ڕۆژهەڵات وەك تاج لەسەریان دەکرد ٣. دەسەڵاتی شاهانە. *v.t.* کڵاوی زێڕین کردنەسەر.

diaeresis (dī-er′ə-sis), *n.* = **dieresis.**

diagnose (dī′əg-nōs′, dī′əg-nōz′), *v.t. & v.i.* دۆزینەوە یا

دیاری کردن (نەخۆشی. گیروگرفت)؛ دەستنیشانکردن یا دەست خستنە سەر (نەخۆشی. گیروگرفت).

diagnosis (dī´əg-nō´sis), *n.* (۱) دۆزینەوە یا دەستنیشانکردن (نەخۆشی. گیروگرفت). (۲) لێکۆڵینەوەی وورد (۳) نەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە؛ بڕیارێك دەربارەی نەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

diagnostic (dī´əg-nos´tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە دۆزینەوە یا دەستنیشانکردنی نەخۆشی. (۲) نیشانەیی.

n. (۱) دەستنیشانکردن یا دۆزینەوەی نەخۆشی. (۲) نیشانە (نەخۆشی).

-diagnostically *(adv.).*

diagnostician (dī´əg-nos-tish´ən), *n.* پزیشکی دەستنیشانکەر یا دۆزەرەوەی نەخۆشی.

diagnostics (dī´əg-nos´tiks), *n.pl.* زانستی دۆزینەوەی نەخۆشی یا دەستنیشانکردنی

diagonal (dī-ag´ə-n'l), *adj.* لار؛ لاپەلا؛ خوار؛ چەپ‌و ڕاست.

n. هێڵی لاپەلا، لار. خوار. یا چەپ‌و ڕاست.

diagonally (dī-ag´ə-n'l-i), *adv.* بە لاپەلایی؛ بە لاری؛ بە خواری.

diagram (dı´ə-gram´), *n.* نەخشە؛ وێنە؛ شێوەی نەندازەیی.

-diagrammatic *(adj.)*; diagrammatical *(adj.)*; **diagrammatically** *(adv.).*

dial (dī´əl, dīl), *n.* (۱) کاتژمێری خۆری (۲) ڕووی کاتژمێر بە نمرەو دەستی کاتژمێرەکەوە. (۳) شووشەی ڕووی ڕادیۆ کە نمرەی ئێستگەکان و دۆزەرەوەی ئێستگەکان هەمووی دەگرێتەوە؛ خەپڵەیەکی پڵەپڵەکراو (٤) خەپڵەی تەلەفۆن (کە نمرەی لەسەرە بۆ بادان). (٥) ڕێنوماى کرێکارى کانگە

v.t. & v.i. (۱) پێوان یا پیشاندان بە خەپڵەی نمرەدار. (۲) دۆزینەوەو وەرگرتنی ئێستگەیەك لەسەر ڕادیۆ؛ بادان. (۳) بادانی نمرەی تەلەفۆن؛ سووڕاندنەوە؛ چەرخاندن.

dialect (dī´ə-lekt´), *n.* زار؛ لقی زمان؛ زمانی ناوچەیی؛ شێوە زمان.

dialectal (dī´ə-lek´t'l), *adj.* تایبەتی بە زمانی ناوچەیی.

dialectic (dī´ə-lek´tik), *n.* (۱) دابەشکێتیك: لێکۆڵینەوەی ژیرییانەی ووردی مەسەلەیەك بۆ گەیشتنە ئەنجام؛ لێکۆڵینەوە. (۲) دابەشکێتیك ڕێبازی ژیرییانەی "هیگڵ" و "کارل مارکس".

dialectical (dī´ə-lek´ti-k'l), *adj.* دابەشکێتکی؛ لێکۆڵینەوەیی.

-dialectically *(adv.).*

dialectical materialism, ماددی دیالیکتیکی

dialectician (dī´ə-lek-tish´ən), *n.* زانای ژیرییانەی؛ شێوە زمان زان

dialectics (dī´ə-lek´tiks), *n.pl.* زانستی ژیرییانەی بنچینەکانی.

dialectology (dī´ə-lek-tol´ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی شێوەکانی زمان

dialog (dī´ə-lôg´, dī´ə-log´), *n.* = dialogue.

dialogue (dī´ə-lôg´, dī´ə-log´), *n.* (۱) گفتوگۆ؛ دەمەتەقێ؛ گفتوگۆی دووقۆڵی؛ ووتوێژ. (۲) گفتوگۆی شانۆگەری یا چیرۆك *(Plays are written in ~ .)* . (۳) ووتوبژ بۆ گەیشتنە ڕێکەوتن

v.i. گفتوگۆکردن؛ ووتوێژکردن

v.t. بەشێوەی گفتوگۆ نووسین

dial tone, دەنگ یا تۆنی تەلەفۆن: ئەو دەنگەی تەلەفۆنە کە گوێت لێ دەبێت کاتێك کە یەکەم جار هەڵی دەگریت، نیشانەی کراوەییە، واتە بەتاڵەو دەتوانیت بەکاری بهێنیت

dialysis (dī-al´ə-sis), *n.* (۱) جیاکردنەوەی گەردی بچووك لە هی گەورە یا ماددەی لیقن لەوەی کە بتوێتەوە بە پەردەیەکی تەڕ (کیمیاگەری). (۲) پاکردنەوەی خوێن (پزیشکەوانی)

-dialytic *(adj.).*

dialyze (dī´ə-liz´), *v.t.* جیاکردنەوە یا پاکردنەوە (ووشەی پێشوو

ببینە).

diameter (dī-am´ə-tĕr), *n.* (۱) تیرە (بازنە) (۲) ئەستوورى؛ ئەستوورایی.

-diametric *(adj.)*; **diametrical** *(adj.).*

diametrically (dī´ə-met´ri-k'l-i, dī´ə-met´rik-li), *adv.* (۱) یەکسەر؛ ڕاست؛ ڕاستەوخۆ؛ سەرانسەر. (۲) بەتەواوی؛ تەواو. *(~ opposed ideas)* .

diamond (dī´mənd, dı´ə-mənd), *n.* (۱) ئەڵماس. (۲) ئامێرى ئەڵماس بڕین (بۆ بڕینى شووشە) (۳) لەبزینە (ئەندازە). (٤) دینار (کاغەزى یارى‌و قومار). (٥) *(pl.)*، دەستەیەك لەم کاغەزانە. (٦) دانەیەك لەم کاغەزانە. (۷) چاپێکى بچووك.

adj. ئەڵماس؛ ئەڵماسی؛ بە ئەڵماس ڕازاوە.

a rough diamond, (۱) ئەڵماسی خاو. (۲) کەسێکی ووشکی کەرتڕ بەڵام دڵپاك.

diamond anniversary, یادی شەستەم یا حەفتاوپێنجەم.

diamond jubilee, = diamond anniversary.

diamond wedding, یادی ژنهێنان‌و شووکردنی شەستەم یا حەفتاوپێنجەم.

diaper (dī´ə-pēr), *n.* دەڕێی منداڵی ساوا.

adj. هی دەڕێی منداڵ.

v.t. دەڕێ کردنەپێی منداڵ

diaphanous (dī-af´ə-nəs), *adj.* ڕۆشن.

diaphone (dı´ə-fōn´), *n.* دەنگی هاوئاواز

diaphoresis (dī´ə-fə-rē´sis), *n.* ئارەقی زۆر بەتایبەتی دەستکرد (پزیشکەوانی).

-diaphoretic *(adj.).*

diaphragm (dī´ə-fram´), *n.* (۱) دیوار یا پەردەی نێوان سنگ‌و سك. (۲) پەردە یا دیوارى جیاکەرەوە. (۳) پەردەیەکە دەخرێتە ناو زێوە بۆ سکپڕ نەبوون. (٤) ئامێرى دروستکەرى شەپۆلى دەنگ (تەلەفۆن، دەنگ گەورەکەر). (٥) ئامێرى ڕێکخستنى پلەى ڕووناکى لە کامێراو مایکرۆسکۆپدا

diarrhea, diarrhoea (dī´ə-rē´ə), *n.* سکچوون؛ شۆرى؛ ڕەوانى

-diarrheal, diarrheic, diarrhetic *(adj.).*

diary (dī´ə-ri), *n.* (۱) بیرنامەی ڕۆژانە (۲) پەڕاوی بیرنامە.

Diaspora (dī-as´pə-rə), *n.* (۱) سەرگەردانیی جوولەکە دواى دەستبەسەرى‌یان لە بابل (۲) هەموو جوولەکەى سەرگەردان. (۳) سەرگەردانیی گەل؛ ناوارەیی؛ پەڕەوازەبوونی گەل (لەئەنجامی ڕاکردن لە چەوساندنەوە)

diastole (dī-as´tə-lē´), *n.* (۱) خاوبوونەوە و حەوانەوەی دل لەدواى هەموو کرێبوونێك. (۲) درێژەپێدانی برگەی کورت (زمانەوانی یۆنانی و لاتینی).

diathermy (dī´ə-thûr´mi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە پێدابردنی تەزووی کارەبا بەناو ڕیشاڵەکانی لەشدا و گەرم کردنەوەی.

diathesis (dī-ath´ə-sis), *n.* ئامادەیی ڕگماکی لەش بۆ گرتنی هەندێ نەخۆشی.

diatom (dı´ə-təm, dī´ə-tom´), *n.* قەوزەیەکی یەك خانەیی گەردبینی‌یە ماددەی "سلیکا" ی تێدایە.

diatribe (dı´ə-trīb´), *n.* ڕەخنەو هێرشێکی زۆر تووندوتیژو بڕ.

diazine (dı´ə-zēn´, dī´ə-zin, dī-az´in), *n.* ئاوێتەیەکی- کیمیایی‌یە.

dibble (dib´'l), *n.* پێکارێکی نووك تیژە ئەوەندەی بژارکەرێکە بۆ هەڵکەندنی زەوی‌و ناشتنی تۆو نەمامو شەتڵ بەکاردەهێنرێت

v.t. هەڵکەندنی زەوی بەم پێکارە بچووکە بۆ ناشتنی تۆو نەمامو شەتڵ

v.i. (۱) بەکارهێنانی ئەم پێکارە (۲) دان خستنە ناوەوە بەئەسپایی بۆ ماسی گرتن

dicast (dī′kast, dik′ast), *n.* دادگەرێکی یۆنانی کۆن

dice (dīs), *n.pl.* (١) زار (تاوڵە، دۆمینە)؛ مۆرە

(٢) جۆرە قوماربازێکە بە زار دەکرێت.

(٣) پارچەیەکی بچووکی شەشلایی (خواردەمەنی)

v.i. زار فرێدان؛ یاری کردن بە زار

v.t. (١) دۆڕاندن بە یاری کردن بە زار

(٢) قاش کردن یا لەتکردنو کردن بە پارچەی زۆر بچووک (سەوزە، خواردن).

(٣) خانە خانە کردن

dicephalous (dī-sef′ə-ləs), *adj.* دووسەرە (دەعبا)

dicho- (dī′kō, dī′kə), *Also* **dich-**, پێشگرێکە بەمانای: دوو؛ بە دوو بەشەوە

dichotomize (dī-kot′ə-mīz′), *v.t.* کردن بە دوو بەشەوە

dichotomous (dī-kot′ə-məs), *adj.* دووبەش؛ دوولا؛ دووفلیقانە

dichotomy (dī-kot′ə-mi), *n.* (١) دووبەشی؛ دووفلیقانەیی؛ جیابوونەوەو بوون بە دوو بەشەوە (پووەکناسی)

(٢) دوولایی؛ دوو لای دژ بە یەک؛ دوو بەشی دژ بە یەک؛ جیاوازی؛ دووبەرەکی؛

(the ~ of truth and falsehood)

dichroism (dī′krō-iz′m), *n.* (١) دووڕەنگێتی هەندێ بلور.

(٢) دووڕەنگێتی (فیزیا).

-dichroic *(adj.).*

dichromatic (dī′krō-mat′ik), *adj.* (١) دووڕەنگ؛ دووڕەنگە.

(٢) ڕەنگ کوێر؛ تەنها دوو ڕەنگ بین (پزیشکەوانی).

(٣) ڕەنگ کوێر لە قۆناغێکی تایبەتی ژیاندا (گیانەوەرناسی).

dichromatism (dī-krō′mə-tiz′m), *n.* (١) دووڕەنگ؛ دووڕەنگبینی (٢) ڕەنگ کوێری؛ تەنها دوو ڕەنگ بینین (پزیشکەوانی).

dick (dik), *n.* (١) [British Slang] ، زەلام؛ کابرا

(٢) [Vulgar Slang]. کێر

dickens (dik′nz, dik′inz), *n. & interj.* [Colloq.]. شەیتان

(I cannot tell what the ~ his name is.)

dicker (dik′ĕr), *v.i. & v.t.* ئالوگۆرکردن؛ یاری ئاپووری، ڕامیاری)؛ سەودا کردن؛ گوڕینەوە.

n. ئالوگۆرکاری؛ سەوداگەری؛ گوڕینەوە.

dickey (dik′i), *n.* (١) بەرۆکی کراسی پیاوانە کە لە کراسەکە دەکرێتەوە.

(٢) پەخە یا بەرۆکی بلووسی ژنانە کە دەتوانرێت پێوەی بنرێتو لێ بکرێتەوە.

(٣) بەروانکەی منداڵ. (٤) گوێدرێژ؛ کەر (٥) باڵندەی بچووک.

(٦) کورسی عەرەبانچی

(٧) کورسی نوشتاوەی دواوە لە گالیسکە یا ئوتومبێلدا.

diclinous (dī′kli-nəs, dī-klī′nəs), *adj.* یا نەبی می مێینەی هەیە (نێرەک یا هی نێرینە (نێرک) (پووەکناسی)

dicotyledon (dī′kot-′l-ē′d′n, dī-kot′′l-ē′d′n), *n.* پووەکی دووفلیقانە

dicta (dik′tə), *n. alternative plural of* **dictum.**

dictaphone (dik′tə-fōn′), *n.* دیکتافۆن ئامێری تۆمارکردنی دەنگ بۆ گوێ لێگرتنەوەی لە دواڕۆژداو نووسینەوەی (بەتایبەتی لە فەرمانگەدا).

dictate (dik′tāt), *v.t. & v.i.* (١) پێ نووسینەوە؛ پێ نووسین:

(The teacher ~d a passage to the pupils.)

(٢) فەرمان بەسەردا کردن. (٣) بەسەردا سەپاندن؛ بەزۆر بەسەردادان.

(٤) فەرماندان بە هەوەسکاری و بەبێ سەروبەر.

n. فرمان

dictation (dik-tā′shən), *n.* (١) پێ نووسینەوە؛ پێ نووسین؛ نووسینەوە؛ ڕێنووس (٢) شتێکی نووسراو بەم جۆرە؛

(You have many spelling mistakes in your ~ .)

(٣) فرمان

dictator (dik′tā-tĕr, dik-tā′tĕr), *n.* (١) دیکتاتۆر؛ زۆردار.

(٢) پێ نووسەرەوە؛ کەسێک کە بە دەنگی بەرز شتێک دەخوێنێتەوە بۆ کەسێکی تر تا بینووسێت.

dictatorial (dik′tə-tôr′i-əl, dik′tə-tō′ri-əl), *adj.* دیکتاتۆری؛ زۆردارانە؛ زۆردارانە؛ دیکتاتۆریانە.

dictatorship (dik-tā′tĕr-ship′), *n.* دیکتاتۆرێتی؛ زۆرداری؛

dictatorship of proletariat, دیکتاتۆرێتی پرۆلیتاری؛ دیکتاتۆرێتی چینی کرێکار

diction (dik′shən), *n.* (١) چۆنێتی بەکارهێنانی ووشە؛ هەڵبژاردنی ووشە بۆ ڕستە؛ ووشەی بەکارهێنراو لە نووسین یا دووانداا:

(Hemingway's ~ is easier than Shakespeare's.)

(٢) شێوەی دووان یا گۆرانی ووتن؛ شێوەی ووتن.

dictionary (dik′shən-er′i), *n.* فەرهەنگ؛ قاموس.

dictograph (dik′tə-graf′, dik′tə-gräf′), *n.* ئامێری تۆمار- کردنی ناخاوتنی سەر تەلەفۆنی خەڵک بەدزییەوە.

dictum (dik′təm), *n.* (١) پەندی پێشینان؛ قسەی نەسڵەق.

(٢) بانگنامە یا ڕایەکی بڕواپێکراو.

(٣) تێبینی یا ڕایەکی دادگەر کە پێویست ناکات پەیڕەوی بکرێت.

did (did), *past tense of* **do.**

didactic (di-dak′tik), *adj.* (١) هی فێرکردن؛ بۆ فێرکردن بەکاردێت.

(٢) ڕەووشتی باش فێرکەر. *(a ~ poem)*

(٣) لە ڕادە بەدەر جەزکەر لە تەمێکردنو مامۆستایەتی کردن لە کاتی ناکاتداو بۆ نەوانەی گوێ ناگرن:

(A ~ person; His ~ manner bothers people.)

-didactically *(adv.)*; **didacticism** *(n.).*

didactical (dī-dak′ti-k'l), *adj.* = didactic.

didactics (di-dak′tiks), *n.pl.* هونەری فێرکردن؛ مامۆستایەتی.

diddle (did′l), *v.i. & v.t.* [Colloq.]. بزوان بە هەموولایەکدا؛ هەڵبەزودابەزکردن

diddle (did′l), *v.i. & v.t.* [Colloq.]. (١) ساختەکردن؛ گڕی کردن. (٢) فەوتاندنی کەسێک (٣) کات بەفیڕۆدان.

dido (di′do), *n.* کەتن؛ فێڵو تەلەکەیەکی شەیتانانە

didst (didst), شێوەی کۆنی ڕابوردووی کرداری (do) ە بۆ کەسی دووەم، لەگەڵ (thou) دا بەکاردەهێنرێت.

didymous (did′ə-məs), *adj.* دوانە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

die (di), *v.i.* (١) مردن؛ کۆچی دوایی کردن؛ تۆپین؛ مرداربوونەوە.

(The engine ~d.) (٢) کۆژانەوە (مەکینە)؛ پەککەوتن؛ وەستان

(~ away; ~ out; ~ down) (٣) کزبوون؛ دامرکاندنەوە

(The storm ~d down.)

(٤) نەمان؛ فەوتان؛ قڕتێکەوتن.

(to ~) (٥) گوێ پێ نەدان؛ هەست مردن.

[Colloq.]. (٦) سوێ بوونەوە لەتاودا؛ بەتاسەوەبوون بۆ؛ زۆر حەزکردن.

(I'm dying to know the secret.; He is dying for a drink.)

(٧) مردنی گیان (ئاین).

die away, کزبوون و نەمان؛ بەرەبەرە بەسەرچوون.

die down, (١) کزبوون و نەمان؛ کپ بوون

(The breeze died down.)

(٢) دامرکانەوە (ڕووەک)؛ دامردنەوە.

die hard, بەناسانی وازنەهێنان؛ بەرهەڵستی کردن تا دوا هەناسە.

die in hardness, هەتا مردن کردن؛ وازنەهێنان لە کار هەتا مردن.

die in one's bed, بە نەخۆشی یا لە پیریدا مردن.

die in one's boots, لە شەڕدا مردن

die off, یەکە یەکە مردن هەتا دواهەمین.

die out, (١) دامرکانەوە؛ کپ بوونەوە؛ کزبوون.

(٢) نەمان؛ فەوتان؛ کۆنربوونەوە

die (di), *n.* (١) زار (تاوڵە، دۆمینە)؛ مۆرە.

(*vegetables cut into ~s)* (٢) پارچەی بچووکی شەشلایی (سەوزە).
(٣) دارێژگە؛ قالب.
the die is cast, بڕیارەکە درەو هەڵناوەشێتەوە.
die casting, قالب دارشتن.
die-hard, diehard (dī′härd′), *adj.* سەرسەخت؛ کۆنەپەرست؛ کەللەڕەق.
n. کەسێکی سەرسەخت یا کەللەڕەق؛ کەسێکی کۆنەپەرست.
dieresis (dī-er′ə-sis), *n.* (١) جیاکردنەوەی دوو تیپە بزوێنی تەنیشت یەکدو بێژانی هەریەکەیان لەگەڵ برگەیەکدا؛ (naïve).
(٢) نەم نیشانەیە (¨) کە بڕیتییە لە دوو خاڵی بچووک دەخرێتە سەر دووەمین تیپە بزوێنی تەنیشت یەک بۆ بێژانی هەریەکەیان لەگەڵ برگەیەکدا؛ (coöperate) هەندێ جار لەجێی نەم دوو خاڵە تەقەلێك (-) بەکاردێنت؛ (co-operate).
(٣) وەستانێکی کورت لەکاتی بێژانی دێرێکی هۆنراوەدا.
-dieretic *(adj.).*
diesis (dī′ə-sis), *n.* نیشانەیەکی دوو خەنجەرییە (‡) لە چاپەمەنیدا بەکاردەهێنرێت.
diet (dī′ət), *n.* (١) خۆراکی ڕۆژانە؛ خواردەمەنی ڕۆژانەی گیاندار؛ بژێو.
(٢) پارێز.
v.i. & v.t. پارێزکردن لەبەر نەخۆشی یا قەڵەوی.
diet (dī′ət), *n.* (١) [Scot.] کۆڕی ڕۆژانەی نەنجوومەنێك.
(٢) نەنجوومەن؛ کۆڕ. (٣) پەرلەمان.
dietary (dī′ə-ter′i), *n.* (١) پەیرەوی پارێز؛ پارێز.
(٢) خواردەمەنی بۆ بڕاوەی ڕۆژانە لە بەندیخانە یا خەستەخانەدا.
adj. (١) پارێز؛ تایبەتی بە پارێزکردن.
(٢) تایبەتی بە خواردەمەنی بۆ بڕاوەی ڕۆژانە.
dietetic (dī′ə-tet′ik), *adj.* تایبەتی بە خواردەمەنی ڕۆژانە.
dietetics (dī′ə-tet′iks), *n.pl.* زانستی لێکۆڵینەوەی بژێوی پێویستی ڕۆژانە.
dietitian, dietician (dī′ə-tish′ən), *n.* زانا یا پسپۆری بژێوی ڕۆژانە؛ خواردنناس.
differ (dif′ĕr), *v.i.* (١) (~ from) جیاوازبوون لە؛ لەیەك نەچوون.
(٢) (~ with) ڕێبوون بە؛ ناکۆك بوون؛ لەگەڵ ڕێك نەکەوتن.
difference (dif′ĕr-əns, dif′rəns), *n.* (١) جیاوازی.
(٢) ناکۆکی؛ نەگونجان. (٣) جیاوازی کردن. (٤) ماوە (بیرکاری).
make a difference, (١) بوون بە هۆی جیاوازی لە نەنجامدا؛ گرنگ بوون. (٢) جیاوازی کردن (لەنێوان دوو کەس یا زیاتر).
split the difference, (١) بەشکردنی نەوەی دەمێنێتەوە؛ بەشکردنی جیاوازی نێوان هەردوولا. (٢) ڕێکەوتن و بڕینەوەی ناکۆکی (بە وازهێنان لە نیوەی مافی خۆ).
what's the difference, [Colloq.]. جا جیاوازی چیيە؟
different (dif′ĕr-ənt, dif′rənt), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز.
(٢) جۆرەها. (٣) ناناسا.
-differently *(adv.).*
differential (dif′ĕr-en′shəl), *adj.* (١) جیاوار؛ بەگوێرەی- جیاوازی (*a ~ tariff)*. (٢) جیاکەرەوە.
(*a ~ gear)* (٣) بزوانی جیا بەنەنجام هێنان.
(٤) تایبەتی بە جیاکاری و تەواوکاری (بیرکاری).
differentiate (dif′ĕr-en′shi-āt′), *v.t.* (١) لەیەك جیاکردنەوە:
(to ~ varities of plants)
(٢) جیاوازی کردن لەنێواندا؛ پاك وپیس کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە:
(to ~ between one's friends)
(٣) جیاوازی دروستکردن لەنێواندا.
v.i. جیاوازبوون؛ جیاوازی پەیدابوون لەنێواندا.
differentiation (dif′ĕr-en′shi-ā′shən), *n.* (١) جیاوازی.
(٢) جیاوازی کردن لەنێواندا؛ جیاکاری؛ جیاکردنەوە.

difficile (dif′ə-sēl′), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ بەنەرك.
difficult (dif′i-kəlt, dif′i-kult′), *adj.* (١) سەخت؛ گران؛ قورس؛ ناهەموار؛ ناڵۆز؛ ناخۆش: *(a ~ task, problem, situation, etc.)*
(٢) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ بەنەرك: *(a ~ person)*.
difficulty (dif′i-kul′ti, dif′i-kəl-ti), *n.* (١) سەختی؛ گرانی؛ قورسی. (٢) تەگەرە؛ کۆسپ؛ دژواری.
(٣) ناخۆشی؛ گیروگرفت؛ گێژاو؛ ناهەمواری. (٤) تەنگانە.
diffidence (dif′i-dəns), *n.* ناڕوو؛ بڕوا بە خۆ نەبوون؛ شەرم.
diffident (dif′i-dənt), *adj.* بەناڕوو؛ بڕوا بە خۆ نەبوو؛ شەرمن.
diffract (di-frakt′), *v.t.* شکاندنەوە و پەرش و بڵاوکردنەوەی تیشك.
diffraction (di-frak′shən), *n.* بڵاوبوونەوەی تیشك؛ شکانەوە و پەرش و بڵاوبوونەوەی تیشك.
diffuse (di-fūz′), *adj.* (١) پەرش و بڵاو؛ بڵاو.
(٢) درێژەپێدراو (باس، نووسین، دووان)؛ دوورودرێژ؛ درێژادرێژ.
v.t. & v.i. (١) پەرش و بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ پەرش و بڵاوبوونەوە.
(٢) کزکردن (ڕووناکی)؛ کزبوون؛ کەمکردنەوە.
(٣) تێکەڵاوکردن و بڵاوکردنەوە (گاز، شلە).
diffuser, diffusor (di-fūz′ĕr), *n.* بڵاوکەرەوە (مرۆڤ، ئامێر)؛ پەرش و بڵاوکەرەوە.
diffusion (di-fū′zhən), *n.* (١) بڵاوی؛ پەرش و بڵاوی؛ بڵاوبوونەوە.
(٢) درێژەپێدان (نووسین، دووان)؛ زۆر لەسەر ڕۆیشتن.
(٣) تێکەڵاوبوونی گەردەکانی دوو مادەو یا زیاتر.
(٤) دانەوەی ڕووناکی لە ڕوویەکی ناڕێکەوە.
dig (dig), *v.t.* (١) هەڵکەندن (بیر، چاڵ، جۆگە).
(٢) لەڕێز زەوی دەرهێنان؛ هەڵکەندن: *(to ~ potatoes)*.
(٣) (~ up; ~ out), دۆزینەوە؛ دەرخستن: *(we dug out the truth.)*
(٤) پێداکردن: *(He dug his elbow into my ribs.)*.
(٥) [Slang]، بەدڵ بوون؛ حەزلێکردن: *(Do you ~ it? I ~ it.)*
v.i. (١) هەڵکەندن. (٢) ڕێکەردنەوە بەهۆی هەڵکەندنەوە.
(٣) [Colloq.]، هەوڵدان؛ خەریك بوون؛ کۆشش کردن.
n. (١) هەڵکەندن. (٢) توانج؛ قسەی بە تونکڵ.
dig in, (١) خەنەق هەڵکەندن.
(٢) خەنەق هەڵکەندن و چوونە ناوی بۆ خۆپاراستن. (٣) خۆ چەسپاندن.
(٤) [Colloq.]، دەستکردن بە خواردن.
dig out, هێنانەدەرەوە لەڕێز زەویدا؛ دەرهێنان.
dig up, هەڵکەندن (زەوی)؛ کێڵان؛ هەڵکەندن (درەخت)؛ خستنەپوو (نهێنی).
digest (di′jest), *v.t.* (١) پوختەکردن و ڕێکخستن.
(٢) هەرسکردن؛ پەلخوردکردن (٣) یارمەتی هەرسکردن دان.
(٤) تێکەیشتن؛ وەرگرتن و تێگەیشتن (بیروڕا) (٥) دەربردن؛ پەسەندکردن؛ لەگەڵ هەڵکردن. (٦) نەرمکردنەوە بۆ تواندنەوە (کیمیاگەری).
v.i. هەرس بوون؛ پەلخوردبوون.
n. پوختە؛ کورتە.
digestant (di-jes′tənt, dī-jes′tənt), *adj. & n.* یارمەتیدەری- هەرسکردن.
digester (di-jes′tĕr, dī-jes′tĕr), *n.* (١) کورتکەرەوە (بیروباوەڕ، باس)؛ پوختەکەر (٢) دەفری کوڵاندن و نەرمکردنەوە (کیمیاگەری)
digestible (di-jes′tə-b'l, dī-jes′tə-b'l), *adj.* هەرس دەکرێ.
-digestibility *(n.)*; **digestibleness** *(n.)*; **digestibly** *(adv.).*
digestion (di-jes′chən, dī-jes′chən), *n.* (١) هەرسکردن؛ هەرس؛ پەلخوردکردن. (٢) توانای هەرسکردن بوون.
(٣) تێگەیشتن؛ وەرگرتن و تێگەیشتن (بیروباوەڕ).
digestive (di-jes′tiv, dī-jes′tiv), *adj.* تایبەتی بە هەرسکردن؛ یارمەتیدەری هەرسکردن.
n. ماددەیەك کە یارمەتی هەرسکردن دەدات.

digger (dig′ēr), *n.* (١) هەڵکەنەر، مرۆڤ، ئامێر (٢) ئامێر یا مەکینەی هەڵکەندن؛ بەشی هەڵکەنەری ئامێرێک. (٣) [Rare]، هونەرخۆشەویست. (٤) جۆرە رەردەوانەیەکە.

diggings (dig′iŋz), *n.* (١) کانگە، کان، بەتایبەتی زێڕ. (٢) [Colloq.] کانزای لە کان دەرهێنراو

digit (dij′it), *n.* (١) پەنجە، دەست، پێ. (٢) پانایی پەنجە. (٣) ژمارەی نێوان سفرو نۆ؛ ژمارەی لە دە کەمتر

digital (dij′i-tl), *adj.* (١) پەنجەیی. (٢) ژمارەیی

n. (١) پەنجە. (٢) کلیلێک کە بەدەست لێ بدرێت (وەک هی پیانۆ)

digital computer, کۆمپیوتەری ژمارەیی

dignified (dig′nə-fīd′), *adj.* سەلار، سەنگین، سەربەرز؛ بەشکۆ

dignify (dig′nə-fī′), *v.t.* گەورەکردن؛ ڕێزلێنان؛ شکۆپێدان؛ بایەخ پێدان

dignitary (dig′nə-ter′i), *n.* پیاوی گەورە (لە شارێک یا وڵاتێکدا)؛ پیاومافوول؛ پیاوی شکۆمەند

dignity (dig′nə-ti), *n.* (١) سەربەرزی. (٢) شکۆ (٣) پلەی بەرز؛ پلەوپایەی بەرز (٤) ڕێزی خۆ گرتن و هێمنی

digraph (dī′graf, dī′gräf), *n.* دوو تیپی بەک دەنگ، (وەک (ph) (telephone) . (sh) – (ship) . (ea) – (read)

digress (də-gres′, dī-gres′), *v.i.* لە باس لادان (نووسین، دووان)

digression (də-gresh′ən, dī-gresh′ən), *n.* لە باس لادان (نووسین، دووان)

digressive (də-gres′iv, dī-gres′iv), *adj.* لە باس لادەر؛ تایبەتی بە لادان لە باس

dihedral (dī-hē′drəl), *adj.* دوولا؛ دوورو؛ (ئەندازە)

(a ~ angle)

n. گۆشەی دوولا یا دوورو؛ گۆشەیەکە کە لە بەیەکگەیشتنی دوو ڕوو پێکهاتبێ

dike (dīk), *n.* (١) جۆگە؛ ئاوبارە (٢) بەست؛ بەنداو. (٣) کۆسپ؛ دیواری پارێزەر. (٤) [Slang]، ئافرەتێکە کە حەز لە ئافرەتی تر بکات.

v.t. (١) پاراستن بە بەست؛ بەستوو بەدەوردا دروستکردن. (٢) جۆراندەوە بە جۆگەلێدان

dilapidate (di-lap′ə-dāt′), *v.i. & v.t.* پەپووت بوون؛ وێران بوون (خانوو)؛ وێرانکردن؛ ڕووخاندن.

-dilapidation *(n.).*

dilapidated (di-lap′ə-dāt′id), *adj.* کۆن و بێ کەڵک (خانوو)؛ شەق و شڕ، پەپووت (خانوو)؛ وێرانە؛ ڕووخاو.

dilatation (dil′ə-tā′shən, dī-lə-tā′shən), *n.* (١) گەورەبوون؛ فراوانکردن. (٢) فراوانکردنی نەندامێکی لەش.

dilate (dī-lāt′, di-lāt′), *v.t.* فراوانکردن چاو بە دەرمان)؛ گەورەکردن *(to ~ the eye)*

v.i. (١) گەورەبوون؛ فراوان بوون (٢) (~ on; ~ upon) بە دوورودرێژی لەسەر دووان یا نووسین.

dilation (dī-lā′shən, di-lā′shən), *n.* فراوان کردن بە دەرمان بۆ تێبینین چاو)

-dilation *(n.).*

dilater, dilator (dī-lāt′ēr, di-lāt′ēr), *n.* (١) فراوانکەر (مرۆڤ، شت). (٢) ماسولکەی فراوانکەری نەندامێکی لەش (٣) ئامێری فراوانکەر.

-dilatoriness *(n.)*; **dilatory** *(adj.).*

dildo (dil′dō), *n.* شتێک کە لە کێر بچێت

dilemma (di-lem′ə), *n.* تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت؛ گێژاو

dilettante (dil′ə-tan′ti, dil′ə-tänt′), *n.* (١) هونەردۆستێکی دڕۆ یا هەر بە پووڵەت؛ هەر بەناو هونەر خۆشەویست. (٢) [Rare]، هونەرخۆشەویست.

adj. هونەرخۆشەویستی هەر بەناو یا پووڵەت.

-dilettantish *(adj.)*; **dilettantism** *(n.).*

diligence (dil′ə-jəns), *n.* (١) کۆشش؛ کۆڵنەدان لە کۆشش کردن. (٢) ووریایی؛ هوشیاری.

diligence (dil′ə-jəns), *n.* گالیسکەیەکی گشتی فەرەنسیی‌یە، واتە هی کرێیە.

diligent (dil′ə-jənt), *adj.* (١) کۆششکەر؛ کۆڵنەدەر لە کۆشش کردن؛ هەمیشە خەریک (٢) ووریا؛ هوشیار.

dill (dil), *n.* (١) شوویت؛ شیووت. (٢) تۆوی شوویت.

dill pickle, خەیاری ترشیات (شوویت تێکراو).

dillydally (dil′i-dal′i), *v.i.* کات بەفیڕۆدان؛ خۆخستن بە قنگدا؛ ڕاپایی کردن.

diluent (dil′ū-ənt), *adj.* (١) ڕوونکەرەوە (شلە). (٢) تونێنەرەوە.

n. شتێکی ڕوونکەرەوە.

dilute (di-lōōt′, dī-lūt′), *v.t.* (١) ڕوونکردنەوە (بە ئاو یا شلەی تر). (٢) گۆڕینو بێ هێز کردن (بە تێکەڵاوکردن لەگەڵ شتی تردا)؛ بێ تین کردن؛ ناڕەسەن کردن.

adj. ڕوون؛ ڕوونکراوە.

diluted (di-lōō′tid, dī-lū′tid), *adj.* ڕوون؛ ڕوونکراوە؛ بێهێز.

dilution (di-lōō′shən, dī-lū′shən), *n.* (١) ڕوونکردنەوە؛ ڕوون بوونەوە. (٢) شتێکی ڕوونکراوە یا بێهێزکراو

diluvium (di-lōō′vi-əm, di-lū′vi-əm), *n.* پاشماوەی لافاو یا ڕوبارێ بەستەڵەک (لە خاڵو بەرد).

-diluvial *(adj.).*

dim (dim), *adj.* (١) تاریک؛ نەختێک تاریک (ژوور). (٢) نادیار؛ لێڵ. (٣) کز: *(a ~ light)* . (٤) تاریک: *(a ~ future)*

(٥) ڕەشبین؛ بێ هیوا: *(He took a ~ view of the situation.)*

v.t. کزکردن (چرا، گلۆپ، ڕووناکی): *(to ~ the light)* .

v.i. (١) کزبوون. (٢) کز نواندن: *(The light of a candle is ~med by the sun.)*

n.pl. چرای کزی ئوتومبیل.

take a dim view of, هیوا پێ نەبوون؛ لێ دوودڵ بوون؛ ڕەش بینین

dime (dīm), *n.* دایمە: دراوێکی نەمەریکی‌یە دەیەکی دۆلارێکە.

a dime a dozen, [Colloq.]. زۆرۆزەبەنە؛ بەئاسانی دەست دەکەوێ؛ هەرزان.

dime novel, چیرۆک یا داستانێکی بێ بایەخ.

dimension (də-men′shən), *n.* (١) لا؛ پانی و درێژی و ئەستووری؛ دووری. (٢) (*pl.*)، لاکان؛ دوولایی‌یەکان؛ پانی و درێژی و ئەستووری:

(the ~s of a room)

(٣) پاده. (٤) مەودا؛ گرنگی.

-dimensional *(adj.).*

dime store, فرۆشگای وردە بابەت و هەرزانبەها.

diminish (də-min′ish), *v.t.* کەمکردنەوە؛ هێنانەوەیەک؛ کزکردن؛ بچووک کردنەوە.

v.i. کەمبوونەوە؛ کزبوون: *(Food supplies have ~ed.)* .

diminished (də-min′isht), *adj.* کەم بووەوە؛ کزبوو:

(a ~ mental capacity)

diminishing return, یاسایەکی ئابووری‌یە دەڵێت: کە لە پادەیەکی تایبەتی بە دواوە قازانجو بەرهەم نەک تەنها زیاد ناکەن بەپێی زیادکردنی سەرمایەو کار بەڵکو کەمیش دەکەن.

diminution (dim′ə-nū′shən, dim′ə-nōō′shən), *n.* –(١) کەمکردنەوە؛ کەمبوونەوە. (٢) کورتکردنەوەی ئاوازی مۆسیقا.

diminutive (də-min′yoo-tiv), *adj.* (۱) بچووک؛ زۆر بچووک؛ بچووکتر له قەبارەی ناسایی (۲) بچووکی دەردەبڕێ (ڕێزمان).

n. (۱) کەسێک یا شتێکی زۆر بچووک. (۲) ووشە یا ناوێکی بچووک کراوە بە خستنەسەری پاشگرێکی بچووککەرەوە: **(ringlet = ring+let; sonny = son+ -y; streamlet = stream + let).**

dimly (dim′li), *adv.* بە کزی (چرا، ڕووناکی)؛ بەلێڵی؛ بە تاریکی؛ بە ناستەم

dimmer (dim′ĕr), *n.* (۱) کزکەر (مرۆڤ). (۲) ئامێرێ بەرەبەرە کزکەر (تیاترۆ، سینەما، شانۆ).

dimness (dim′nis), *n.* (۱) تاریکی؛ لێڵی. (۲) ڕەشبینی؛ بێ هیوایی.

dimple (dim′p'l), *n.* (۱) چاڵایی زگماکی سەر ڕوومەت یا چەناگە. (۲) وورد شەپۆلی ئاو؛ چاڵایی ڕوویەک

v.t. چاڵ تێکردن؛ چاڵ کردن.

v.i. چاڵ بوون

dimwit (dim′wit′), *n.* [Slang], کەسێکی بێ مێشک‌و کەر.

dimwitted (dim′wit′id), *adj.* [Slang], بێ مێشک؛ کەر.

din (din), *n.* دەنگ؛ دەنگەدەنگ؛ دەنگێکی بەرزی بەردەوام.

v.t. (۱) دەنگەدەنگ کردن (۲) بە دەنگی بەرز و پەیتا پەیتا دووبارەکردنەوە؛ مێشک کوتکردن: ***(D~ the idea into his head.)***

v.i. دەنگەدەنگ کردن

dinar (di-när′), *n.* دینار

dine (din), *v.i.* شێوکردن؛ نانی نێوارە خواردن.

v.t. بانگ کردن بۆ شێو؛ نانی نێوارە پێدان: ***(He ~d her at his home.)***

dine out, شێو لە دەرەوە کردن؛ نانی نێوارە لە دەرەوە خواردن، واتە لە چێشتخانە

diner (dīn′ĕr), *n.* (۱) شێوکەر لە دەرەوە؛ نان لە دەرەوە خۆر. (۲) فارگۆنی نانخواردن لە شەمەندەفەرێکدا؛ فارگۆنی چێشتخانە. (۳) چێشتخانەیەکی بچووک لە شێوەی فارگۆنی چێشتخانەدا.

dinette (dī-net′), *n.* ژووری نانخواردن

ding (diŋ), *v.i.* (۱) زەنگ لێدان؛ دەنگێکی وەک هی زەنگ لێوەهاتن. (۲) [Colloq.]. زۆرویژی کردن؛ ووتن‌و ووتنەوەی شتێک.

v.t. [Colloq.], مێشک کوتکردن

n. دەنگی زەنگ؛ دەنگێکی وەک هی زەنگ

dingbat (diŋ′bat′), *n.* (۱) [Colloq.]، دار، بەرد، یا شتێکی وەها کە دەهاوێژرێت یا دەدرێت بە شتێکدا. (۲) هێز!؛ ئاوی چیە؟؛ چی پێ دەڵێن؟. (۳) [Slang]، پارە. (٤) [Slang]. کەسێکی بێ لانەو دەربەدەرو گەڕۆک.

ding-dong (diŋ′dôŋ′, diŋ′doŋ′), *n.* دەنگی زەنگ لێدان

adj. & adv. گەرم؛ بێشەرکێ. ملەملێ؛ بەجۆش

dinghy (diŋ′gi), *n.* (۱) بەلەمی سەوڵ (۲) بەلەمێکی بچووک

dingle (diŋ′g'l), *n.* دۆلێکی بچووکی قوونی چڕ

dingy (din′ji), *adj.* پیس‌و نیزخل (زوور. شوێن)؛ تاریک، پیس‌و ناخۆش‌و بۆگەن کردوو. ***(a ~ room)***

-dingily *(adv.)*; **dinginess** *(n.)*.

dingy (diŋ′gi), *n.* = dinghy.

dining car, فارگۆنی چێشتخانەی ئاو شەمەندەفەر.

dining room, ژووری نانخواردن؛ ژووری شێوکردن.

dinkey (diŋ′ki), *n.* مەکینەیەکی بچووکی خۆبزوێنە لە ئێستگەی شەمەندەفەردا بەکاردەهێنرێت بۆ گواستنەوەی فارگۆن یا شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر

dinky (diŋ′ki), *adj.* (۱) [Slang]، بچووک (شوێن، مرۆڤ، شت)؛ گەنج؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ. (۲) [British Slang]، خنجیلە؛ جوانکیلە.

dinner (din′ĕr), *n.* (۱) ژەمی سەرەکی ڕۆژانە (ئێوارە بخورێت یا نیوەڕۆ)؛ شێو؛ نانی ئێوارە. (۲) شێوێکی ڕەسمی بە خۆشی کەسێک یا یادکردنەوەیەکەوە

dinner jacket, = tuxedo.

dinnerware (din′ĕr-wâr′), *n.* (۱) قاپ‌وقاجاغی نانخواردن (۲) تاقم یا دەستەیەک لەم قاپ‌وقاجاغە.

dinosaur (dī′nə-sôr′), *n.* دایناسۆر: گیاندارێکی خشۆکی زۆر گەورەی قڕتێکەوتووە.

-dinosaurian *(adj. & n.)*; **dinosauric** *(adj.)*.

diocese (dī′ə-sēs′, dī′ə-sis), *n.* سەرەک قەشەنشین؛ ناوچەی لێپرسراوی سەرەک قەشە.

-diocesan *(adj. & n.)*.

Dionysus, Dionysos (dī′ə-nī′səs), *n.* خودای سەوزی‌و مەی (ئەفسانەی یۆنانی)

-Dionysian *(adj.)*.

dioxide (dī-ok′sīd), *n.* دووەم ئۆکسید. ***(carbon ~)***

dip (dip), *v.t.* (۱) تێهەڵکێشان؛ تێخستن‌و دەرهێنانەوە؛ پیاکردن؛ پەنجە یا شت کردن بە شلەیەکداو دەرهێنانەوەی: ***(to ~ one's pen in the ink)*** (۲) لە خوم هەڵکێشان (۳) لە ئاو هەڵکێشان (خاچ پەرستی): ***(to ~ in water)*** (٤) مەر هەڵکێشان لە دەرماناو بۆ پاکردنەوەی. (٥) (ا) دەست پێداکردن‌و دەرهێنان: ***(He ~ped his hand into his pocket.)*** (ب) (~ out)، هەڵهێنجان. (٦) دانەواندن‌و کوتوپڕ بەرزکردنەوە: ***(to ~ a flag in salute)*** . (۷) مۆم دروستکردن بە تێهەڵکێشانی پلیتەکە لە مۆمی تواوەدا

v.i. (۱) خۆفڕێدانە ناو ئاوو یەکسەر هاتنەدەرەوە (۲) لەپڕ شکان (نرخ)؛ نەختێک هاتنەخوارەوە (نرخ) (۳) وەک تێکەوتن یا کەوتنەناو وابوون: ***(The sun ~s into the ocean.)*** (٤) بەرەوخواربوونەوە؛ شۆڕبوونەوە: ***(The land ~s gently to the south.)*** (٥) دەست یا دەفر شۆڕکردنەوە بۆناو ئاو یا شتی تر بۆ ئ دەرهێنان؛ هەڵهێنجان (٦) پەڕەپەڕەکردن‌و خوێندنەوەی لامسەرلایی.

n. (۱) تێهەڵکێشان؛ تێخستن؛ پیاکردن. (۲) خۆفڕێدانە ناو ئاوەوە. (۳) ئاو یا شلەیەک کە شتی تێ هەڵدەکێشرێت؛ خوم (٤) بەرەوخوارکە؛ لێژایی. (٥) مۆم دروستکردن بە تێهەڵکێشانی پلیتەکە لە مۆمی تواوە. (٦) کلۆری (۷) هاتنەخوارەوە یا داکەوتنێکی کەم (فڕۆکە) (۸) [Colloq.]، مەزەی شل. (۹) [Slang]، گیرفانێ.

dip one's hand into one's purse, دەستبەڵاوی کردن؛ پارە خەرج کردن بە بەرەڵایی.

go for (take, have) a dip, مەلەکردن بۆ ماوەیەکی کورت.

diphtheria (dif-thêr′i-ə, dip-thêr′i-ə), *n.* نەخۆشی وەناق؛ دیفتیریا.

-diphtherial *(adj.)*; **diphtheric** *(adj.)*; **diphtheritic** *(adj.)*.

diphthong (dif′thôŋ, dip′thôŋ, dif′thoŋ), *n.* جووتە بزوێن (دەنگناسی)؛ دوو بزوێن کە پێکەوە دەبێژرێن: (وەک دەنگی "ئاو" لە ووشەی (house)، دەنگی "ئۆی" لە ووشەی (voice)، هەروەها دەنگی "ئۆی" لە

ووشەی (boy) دا... هتد).

-diphthongal *(adj.)*; **diphthongize** *(v.t. & v.i.)*; **diphthongization** *(n.)*.

diploma (di-plō′mə), *n.* ١) بروانامەیەکی ڕەسمی یا فەرمانڕەوایی؛ بەڵگەنامەیەکی مێژوویی. (٢) بروانامە. ٣) بروانامەی دەرچوون لە قوتابخانە؛ دبلۆم.

diplomacy (di-plō′mə-si), *n.* ١) دیبلۆماسیەت؛ کاری دیبلۆماسیە؛ هونەری گفتوگۆکردنی سیاسی. ٢) ناسکی (ڕەوشت)؛ زمان شیرینی.

diplomat (dip′lə-mat´), *n.* ١) دیبلۆماسی؛ کەسێکی دیبلۆماسی. ٢) زمان شیرین؛ کەسێکی ناسک‌و زمان شیرین.

diplomatic (dip´lə-mat′ik), *adj.* ١) دیبلۆماسی؛ تایبەتی بە کاری دیبلۆماسی. (٢) زمان شیرین؛ ناسک‌و زمان لووس: *(He is very ~ .)*.

-diplomatically *(adv.)*.

diplomatic corps, دەستەی دیبلۆماسییان لە پایتەختی وڵاتێکدا کە سەرجەم باڵیۆزو کاربەدەستە گەورەکانی باڵیۆزخانەکان دەگرێتەوە.

diplomatic immunity, پارێزگاری دیبلۆماسی؛ ئازادی دیبلۆماسی لە لێپرسینەوەو سزا.

diplomatist (di-plō′mə-tist), *n.* = **diplomat**.

diplopia (di-plō′pi-ə), *n.* جووت بینی نەخۆشیەکی چاوە بریتییە لە بینینی دوو شت لەبری یەکێك.

-diplopic *(adj.)*.

dip needle, دەرری لاربوونی موگناتیسی.

dipper (dip′ēr), *n.* ١) لە شتە هەڵکێش (خومچی، مۆم دروستکەر). ٢) چەمچە؛ دەفری پێ هەڵهێنجان. ٣) -[D]. ناوی دوو کۆنەستێرەیەکە لە چەمچە دەچن: *(Big D~ and Little D~)*. ٤) جەند جۆرە باڵندەیەکە کە خۆیان فڕێ دەدەنە ناو ئاوەوە بۆ ڕێچرگرتن.

dipsomania (dip´sə-mā′ni-ə), *n.* ئیرە بەخۆ ڕدنەوە لە مەی یا هەر شتێکی تر جۆ ڕدنەوەی سەرخۆشکەری تر.

-dipsomaniac *(adj.)*; **dipsomaniacal** *(adj.)*.

dipstick (dip′stik´), *n.* سیستی پیوانی قورئی شلە؛ شیشی پێوانی ڕۆنی مەکینەی ئوتومبیل.

dipt (dipt), *past tense and past participle of* **dip**.

dire (dīr), *adj.* نێچکار زۆر؛ زۆر خراپ؛ زۆر پەرێشان: *(in ~ need of help)*.

direct (də-rekt′, dī-rekt′), *adj.* ١) ڕاست؛ ڕاستەوڕێ؛ ڕاستەوخۆ: *(a ~ way)*. ٢) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕاست؛ لەبڕوو: *(I want a ~ answer, "Yes" or "No".)*. ٣) ڕاستەوخۆ؛ بەکەسەر: *(~ elections; ~ contact)*. ٤) نەپچڕاو؛ ڕاستەوخۆ (نەوە، وەچە): *(a ~ descendant)*. ٥) نەوا؛ سەرانسەر: *(the ~ opposite)*. ٦) ڕاستەوانە (بیرکاری): *(a ~ relationship)*. ٧) بەگوێرەی (تەزووی کارەبا)؛ ڕاستەوخۆ: *(~ current)*.

v.t. ١) بەڕێوەبردن؛ ڕابەری کردن؛ ڕێك‌وپێك کردن. ٢) فەرمان بەسەردا کردن؛ فەرمان پێدان؛ پێ ووتن: *(The officer ~ed his men to advance slowly.)*. ٣) ناڕاستەکردن؛ ناردن. ٤) ڕێ پیشاندان؛ ناونیشان بۆ هەڵدان: *(Can you ~ me to the post office?)*. ٥) ڕووتێکردن؛ ووتە ناڕاستەکردن: *(I'm ~ing my remarks to you.)*. ٦) ناونیشان نووسین لەسەر نامە. ٧) سەرکردەیی کردن؛ چاوساغی کردن؛ ڕێ پیشاندان.

(٨) نەخشە بۆ دانان‌و سەرپەرشتی کردن؛ بەڕێوەبردن: *(to ~ a film or a play)*.

v.i. (١) ڕێ ڕاگەیاندن؛ ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن. (٢) سەرکردایەتی کردن (ئۆرکێسترا).

adv. ڕاستەوخۆ؛ یەکسەری؛ ڕاستەوڕاست.

direct action, کرداری ڕاستەوخۆ؛ کردەوەی یەکسەر.

direct current, تەزووی کارەبای نەگۆڕ؛ تەووژمی کارەبای ڕاستەوخۆ.

direct discourse, = **direct speech**.

direction (də-rek′shən, dī-rek′shən), *n.* (١) بەڕێوەبردن؛ سەرپەرشتی. (٢) ناونیشان (نامە، پرياسکە: پۆستە). (٣) (*pl.*)، ئامۆژگاری؛ ڕاگەیاندن: *(He gave me the ~s to his house.; ~s to how to use a medicine)*. (٤) فەرمان. (٥) ڕێنمایی؛ ڕێڕەو؛ ڕێگە. (٦) لا؛ ڕوو؛ ئاست؛ ناراستە. (٧) (ا) ئامۆژگاری سەرپەرشتیکەری فیلم یا شانۆگەری بۆ نەکتەرەکان (ب) ئامۆژگاری سەرکردەی ئۆرکێسترا بۆ ئاوازژەنەکان.

directive (də-rek′tiv, dī-rek′tiv), *adj.* (١) ڕێ پیشاندەر؛ ڕابەری. (٢) تایبەتی بە بەڕێوەبردن؛ هی ئامۆژگاری.

n. فەرمان (لە سوپا: فەرمانڕەوایی، یا کاربەدەستێکەوە)؛ ئامۆژگاری؛ ڕاگەیاندن.

directly (də-rekt′li, dī-rekt′li), *adv.* (١) ڕاستەوخۆ؛ یەکسەر؛ ڕاستەوڕاست. (٢) یەکسەر؛ بێ دواکەوتن؛ هەر ئێستا: *(I'll come ~ .)*. (٣) تەواو؛ سەرانسەر: *(~ opposite)*. (٤) بێ پێچ‌وپەنا.

direct object, کار لەسەر یا کارلێکراوی سەرەکی (ڕێزمان)؛ تەواوکەری ڕاستەوخۆ.

director (də-rek′tēr, dī-rek′tēr), *n.* (١) بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ؛ سەرپەرشتیکەر. (٢) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری کۆمپانیایەك. (٣) سەرپەرشتیکەری فیلمێکی سینەمایی یا شانۆگەرییەك. (٤) سەرکردەی ئۆرکێسترا.

-directorial *(adj.)*.

directorate (də-rek′tə-rit, di-rek′tə-rit), *n.* (١) بەڕێوەبەرێتی؛ پلەی بەڕێوەبەر. (٢) ئەنجوومەنی بەڕێوەبەران (کۆمپانیا).

director general, بەڕێوەبەری گشتی؛ کارگێڕی گشتی

directorship (də-rek′tēr-ship´, di-rek′tēr-ship´), *n.* پلەو پایەی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەرێتی.

directory (də-rek′tə-ri, dī-rek′tə-ri), *n.* (١) ڕێ پیشاندەر؛ ڕابەر (شت). (٢) (ا) ڕابەرنامەی تەلەفۆن: *(telephone ~)*. (ب) ڕابەرنامەی فەرمانگەیەك. (٣) پەرتووکی ئامۆژگاری یا ڕاگەیاندن. (٤) ئەنجوومەنی بەڕێوەبەران. (٥) -[D]، ئەنجوومەنی بەڕێوەبەرانی فەرمانڕەوایی فەرەنسا ١٧٩٥-١٧٩٩.

direct primary election, هەڵبژاردنی سەرەتایی ڕاستەوخۆ.

directress (də-rek′tris, di-rek′tris), *n.* بەڕێوەبەری ژن؛ کارگێڕی ژن.

direct speech; direct discourse, ووتەی دەقاودەقی بێژەر (ڕێزمان)؛ ووتەی ڕاستەوخۆی قسەکەر.

direct tax, باجی ڕاستەوخۆ (وەك باجی دەرامەت).

direful (dīr′fəl), *adj.* زۆر خراپ؛ بەد.

dirge (dûrj), *n.* شیوەن؛ شین؛ واوەیلێ.

dirigible (dir′i-jə-b'l), *adj.* ناڕاستە دەکرێت؛ ئ دەخوڕێت

n. باڵۆنی مەکینەدار.

dirk (dûrk), *n.* خەنجەر.

v.t. خەنجەرلێدان.

dirt (dûrt), *n.* (١) پیسی؛ پیسایی؛ چڵك؛ گەندوگوو؛ چەپەڵی؛ پۆخڵی. (٢) خاك؛ گڵ؛ خۆڵ؛ خاك‌وخۆڵ.

(٢) شتێکی بیس و بێ بایەخ (~ . He treats her like ~ .)
(٤) نووسین یا دووانی بێ پەردە
(٥) بەدگۆیی؛ ووتووات؛ فیتنەبازی
(٦) خاک‌وخۆڵ بەردی تێکەڵاو بە کانزا (کە بە شۆردنەوە لێی جیادەکرێتەوە).

do one dirt, [Slang]. ئازاردان بە بەدگۆیی. کردەوەی ناپەسەندی یا ساختە لێ کردن

dirt-cheap (dûrt′chēp′), *adj. & adv.* [Colloq.]. زۆر هەرزان؛ بەلاش

dirtiness (dûr′ti-nis), *n.* پیس‌وپۆخڵی؛ چەپەڵی؛ پیسی

dirty (dûr′ti), *adj.* (١) پیس؛ پیس‌وپۆخڵ؛ چەپەڵ.
(٢) بێ پەردە؛ هەڵمانراو؛ بێ شەرم. (~ jokes)
(٣) پیس‌وبۆگەن؛ نزم؛ نامەرد؛ شایستەی قێزلێهاتنەوەیە.
(٤) لێل. (a ~ green)

v.t. & v.i. پیس کردن؛ پیس‌وپۆخڵ کردن؛ پیس بوون؛ لەکەدارکردن.

dis- (dis), پێشگرێکە بەمانای نە، دژ، نەهێشتن، ڕێگەنەدان، دەرکردن

disability (dis′ə-bil′ə-ti), *n.* پەککەوتەیی؛ زەبوونی؛ کەفتەیی؛ کەم نەندامی؛ کەفتەکاری؛ پەککەوتن

disable (dis-ā′b'l), *v.t.* پەکخستن؛ لەکارخستن؛ زەبوون کردن؛ کەفتەکارکردن

-disablement *(n.)*; **disabled** *(adj.)*.

disabuse (dis′ə-būz′), *v.t.* ڕاستی پێ ووتن؛ بەهەڵەدانەبردن؛ لە خەیاڵ پلاوی ڕزگارکردن؛ دروودەلەسە بۆ نەکردن

disaccord (dis′ə-kôrd′), *v.i.* لەگەڵ ڕێک نەکەوتن؛ ناکۆکی لەگەڵ بوون

n. ڕێک نەکەوتن؛ ناکۆکی

disaccustom (dis′ə-kus′təm), *v.t.* ڕزگارکردن لە خوو

disadvantage (dis′əd-van′tij, dis′əd-vän′tij), *n.* (١) باری نەهات یا ناپەسەند؛ کۆسپ. (٢) زیان؛ خراپە

v.t. زیان لێدان؛ کۆسپ لە ڕێگەدا دانان.

at a disadvantage, هاوتا نەبوون؛ هەل کەمتر بێ دەستتر. (We were fighting at a disadvantage.)

disadvantaged (dis′əd-vən-tā′jid), *adj.* بێ بەش لە خۆش‌گوزەرانی و حێزو خۆشی ژیان لەبووی تەندروستی و پلەی خوێندەواری و خۆڕاگو مافی کۆمەڵایەتی‌یەوە

disadvantageous (dis′əd-vən-tā′jəs), *adj.* زیانبەخش؛ نەهات؛ ناپەسەند

disaffect (dis′ə-fekt′), *v.t.* لێ تەکاندنەوە؛ هەست ساردکردنەوە بەرامبەر؛ دڵ لێبشاندن؛ زوێرکردن

disaffected (dis′ə-fek′tid), *adj.* زوێر؛ دڵ نیشاو؛ ناڕازی. ناحەز. یا دژ بە فەرمانڕەوایی

disaffection (dis′ə-fek′shən), *n.* زوێری؛ دڵ نیشان؛ ناحەزی؛ لێ تەکینەوە؛ هەست ساردی بەرامبەر

disaffiliate (dis′ə-fil′i-āt′), *v.t. & v.i.* خۆکشانەوە پەیمان. ڕێکەوتن بەکێتی؛ خۆ لێ تەکاندنەوە

disaffirm (dis′ə-fûrm′), *v.t.* حاشا لێ کردن؛ بەرپەرچدانەوە

-disaffirmation *(n.)*.

disagree (dis′ə-grē′), *v.i.* (١) لەگەڵ ڕێک نەکەوتن؛ ناکۆکی لەگەڵ بوون؛ بیروڕا یەک نەبوون (~ . Even friends sometimes ~ .)
(٢) جیاوازی بوون لەگەڵ یا لەنێواندا (~ . The two reports about the accident ~ .)
(٣) ~ with . نەگونجان لەگەڵ تەندروستی؛ زیان پێدان (Milk ~s with me.)

disagreeable (dis′ə-grē′ə-b'l), *adj.* (١) ناخوش؛ ناپەسەند (~ weather, or circumstances)
(٢) ڕووگرژ؛ تەنگەجێکڵانە؛ بەدسروشت؛ ناپەسەند (مرۆڤ. a ~ person)

-disagreeably *(adv.)*.

disagreement (dis′ə-grē′mənt), *n.* (١) ناکۆکی؛ ڕێک نەکەوتن؛ ناڕێکی. (٢) جیاوازی (بیروڕا). (٣) نەگونجان؛ جیاوازی. (There is ~ between the two reports.)
(٤) دەمەقاڵێ؛ ناکۆکی.

disallow (dis′ə-lou′), *v.t.* ڕێ (پێ) نەدان؛ پەسەند نەکردن.

-disallowance *(n.)*.

disannul (dis′ə-nul′), *v.t.* سڕینەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (پەیمان)

disappear (dis′ə-pêr′), *v.i.* (١) لە چاو وون بوون؛ ناوابوون؛ بزربوون. (٢) لەناوچوون؛ سەرنگوم بوون؛ نەمان؛ وون بوون؛ قڕتێکەوتن

disappearance (dis′ə-pêr′əns), *n.* (١) لە چاو وون بوون.
(٢) لەناوچوون؛ نەمان؛ قڕتێکەوتن

disappoint (dis′ə-point′), *v.t.* (١) ئاوەڵدێکردن؛ ناکام کردن؛ دڵشکست کردن؛ دڵ شکاندن. (٢) تێک شکاندن (پلان، نەخشە)؛ تێکدان.

disappointed (dis′ə-poin′tid), *adj.* ئاوەڵدێ؛ ناکام؛ دڵشکست؛ هەناسەسارد؛ هیوابڕاو.

disappointing (dis′ə-point′iŋ), *adj.* ئاوەڵدێکەر؛ هیوابڕ؛ دڵشکستکەر. (a ~ person, or event)

disappointment (dis′ə-point′mənt), *n.* (١) ئاوەڵدێ؛ ناکامی؛ دڵشکستی. (There were many ~s along the way.)
(٢) کەسێکی ئاوەڵدێکەر؛ شتێکی هیوابڕ.

disapprobation (dis′ap-rə-bā′shən, dis-ap′rə-bā′shən) , *n.* پەسەند نەکردن؛ حەز لێ نەکردن؛ بەدڵ نەبوون

disapproval (dis′ə-prōōv′l), *n.* پەسەند نەکردن؛ ناڕەزامەندی؛ ڕا لەسەر نەبوون

disapprove (dis′ə-proov′), *v.t.* (١) پەسەند نەکردن؛ بەدڵ نەبوون؛ سەرزەنشت کردن؛ ڕا لەسەر نەبوون؛ ڕق لێ بوون (We ~ of the military attack.)
(٢) پەسەند نەکردن: (The director ~d her request for a promotion.)

-disapprovingly *(adv.)*.

disarm (dis-ärm′), *v.t.* (١) چەک کردن؛ چەک دامالێن؛ چەک پێ دانان.
(٢) دڵ هێنانەوە جێی خۆ بە زمان شیرینی یا کردەوە: (I felt angry but her smiles ~ed me.)

v.i. (١) چەک فڕێدان؛ خۆ چەک کردن
(٢) کەمکردنەوەی چەک؛ چەک دامالینی وڵاتێک: (Every country must ~ .)

disarmament (dis-är′mə-mənt), *n.* (١) چەک فڕێدان؛ چەک دامالێن. (٢) کەمکردنەوەی چەک یا خۆ چەک کردنی وڵاتان: (D~ is the most important issue of our time.)
(٣) بێ چەکی؛ چەک نەبوون.

disarming (dis-ärm′iŋ), *adj.* دڵ هێنەرەوە جێی خۆ بە کردەوە یا زمانی شیرین: (a ~ smile, or person)

disarrange (dis′ə-rānj′), *v.t.* تێکەڵوپێکەڵ کردن؛ شێواندن.

-disarrangement *(n.)*.

disarray (dis′ə-rā′), *v.t.* (١) پشێوی خستنەوە؛ شێواندن؛ تێکدان
(٢) خۆ ڕووتکردنەوە؛ جل داکەندن.

n. پشێوی؛ شێواوی؛ تێکەڵاوویێکەڵاو: . (to throw into ~ .)

disassemble (dis′ə-sem′b'l), *v.t.* هەڵوەشاندن (مەکینە)؛ لەیەککردنەوە (پارچەکانی مەکینە یا نامێرێک).

-disassembly *(n.)*.

disassociate (dis′ə-sō′shi-āt′), *v.t.* پەیوەندی پچڕاندن؛ خۆ جیاکردنەوە؛ لەیەک جیاکردنەوە.

disaster (di-zas′tĕr, di-zäs′tĕr), *n.* کارەسات؛ نیقەومان؛ بەلا؛ کارەپەهات؛ نەگبەتی.

disasterous (di-zas′trəs, di-zäs′trəs), *adj.* کارەساتی؛ زۆر خراپ. (نیقەومان، کردەوە).

disavow (dis′ə-vou′), *v.t.* حاشالێکردن؛ خۆ لێ تەکاندنەوە؛ دەست لێ هەلگرتن؛ وازهێنان

disavowal (dis′ə-vou′əl), *n.* حاشاکردن؛ خۆ تەکاندنەوە؛ دەست هەلگرتن

disband (dis-band′), *v.t.* (١) هەلوەشاندنەوە؛ ناشبەتال پێکردن؛ بلاوەپێکردن (رێکخراو، کۆمەل)؛ دوایی پێ هێنان. (٢) دەرکردن لە سوپا.

v.i. بلاوەلێکردن؛ هەلوەشانەوە؛ ناشبەتال لێکردن؛ دوایی هاتن.

-disbandment *(n.).*

disbar (dis-bär′), *v.t.* دەرکردنی پارێزەرێک لە یەکێتی پارێزەران؛ قەدەغەکردنی پارێزەرێک لە پارێزەری کردن (لەبەر کردەوەی ناپەسەند).

-disbarment *(n.).*

disbelief (dis′bi-lēf′), *n.* بڕوانەکردن؛ بێ بڕوایی.

disbelieve (dis′bi-lēv′), *v.t. & v.i.* بڕوانەکردن؛ بڕوا پێ نەبوون

disburden (dis-bûr′d'n), *v.t.* (١) بار لە کۆل کردنەوە؛ بار داگرتن. (٢) لە کۆل کردنەوە (شتی ناخۆش)؛ ڕزگارکردن

(to ~ one's mind of something)

v.i. لە کۆل خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن

-disburdenment *(n.).*

disburse (dis-bûrs′), *v.t.* پارە خەرج کردن؛ پارەدان

-disbursable *(n.).*

disbursement (dis-bûrs′mənt), *n.* (١) پارە خەرج کردن؛ پارەدان. (٢) خەرجی؛ پارەی خەرج کراو

disc (disk), *n.* = disk.

discalced (dis-kalst′), *adj.* پێڕەسی؛ بەند می دەستەی ئایینی تایبەتی

discard (dis-kärd′), *v.t.* (١) فرێدانی کاغەزی نەویستراو (یاری یا قومار). (٢) فڕێدان (شتی بێ کەڵک و نەویستراو)؛ واز لێ هێنان؛ فت کردن.

n. (١) فڕێدان. (٢) شتی فڕێدراو؛ کەسێکی واز لێ هێنراو یا فت کراو. (٣) کاغەزی فڕێدراو (یاری، قومار).

discern (di-zûrn′, di-sûrn′), *v.t.* (١) جیاکردنەوە لە مێشکدا (شتێک لە شتێکی تر). (٢) هەستپێکردن؛ بینین؛ پێ بەدی کردن

v.i. جیاکردنەوە لە مێشکدا؛ هەستکردن بە جیاوازی.

discernible (di-zûrn′ə-b'l, di-sûrn′ə-b'l), *adj.* دیار؛ بەبڕاو؛ هەستپێکراو؛ سەرنج ڕاکێش *(a ~ difference)*.

-discernibly *(adv.).*

discerning (di-zûrn′iŋ, di-sûrn′iŋ), *adj.* ڕێ بەدیبێکەر؛ ووریا؛ چاوتیژ؛ هەست تیژ: *(a ~ individual)*.

discernment (di-zûrn′mənt, di-sûrn′mənt), *n.* (١) بینین؛ هەستپێکردن. (٢) ڕێ بەدیبی؛ چاوتیژی؛ هەست تیژی؛ زرنگی.

discharge (dis-chärj′), *v.t.* (١) دەرچوون (لە سوپا)؛ دەرکردن: *(He was ~d from the army.)*

(٢) (ا) بار سووک کردن؛ باردابگرتن (پاپۆر)؛ لە کۆل کردنەوە.

(ب) تەقاندن: *(to ~ a gun)*.

(ج) بەرەڵاکردن (لە بەندیخانە)؛ بەردان: *(to ~ from prison)*.

(د) دەرکردن (فرمان، کار)؛ لێخستن: *(He was ~d from his job.)*.

(هـ) دەرچوون (لە خەستەخانە)؛ بەردان: *(to ~ from hospital)*.

(و) لێخۆشبوون. قەرزار. (ز) ناوپاککردنەوە (لە گومانباری).

(٣) دەردان. کێم. خوێن؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێهاتن.

(٤) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان *(to ~ one's responsibility)*.

(٥) ڕەنگ لێ لابردن. جل و بەرگ. (٦) ووزە لێ لابردن (باتری)

(٧) لە بەرپرسیاری یا قەرز ڕزگارکردن.

v.i. (١) لە کۆل بوونەوە. (٢) بەرەڵابوون؛ بەربوون

(٣) تەقین: *(The gun ~d.)*.

(٤) دەردان (کێم)؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێهاتن.

n. (١) بەربوون؛ بەرەڵاکردن؛ ڕزگاربوون. (٢) دەرکردن؛ لێخستن؛ دەرکران. (٣) بڕوانامەی لە سوپا دەرچوون یا دەرکران: *(~ papers)*.

(٤) تۆماری ماوەی فرمانی کەشتیی‌یەوانێک.

(٥) کێم؛ پیسایی‌یەک کە لە برین دێت.

(٦) پرێشکی کارەبایی؛ تەزووی بەرەڵاکراو.

disciple (di-sī′p'l), *n.* (١) قوتابی؛ شاگرد؛ پەیڕەوکەر. (٢) یەکێک لە دوانزە قوتابی‌یەکەی عیسا؛ شوێن کەوتوویەکی زووی عیسا

discipleship (di-sī′p'l-ship′), *n.* (١) قوتابی‌یەتی؛ شاگردێتی. (٢) ماوەی قوتابی‌یەتی

disciplinarian (dis′ə-pli-nâr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە زەبروزەنگ؛ زۆنگو توندوتیژی؛ سزایی.

n. (١) کەسێکی بە زەبروزۆنگ؛ کەسێکی توندوتیژ. (٢) کەسێک کە بڕوای بە زەبروزۆنگ هەبێت.

disciplinary (dis′ə-pli-ner′i), *adj.* سزایی؛ هی دابینکردن: *(to take ~ action or measures; ~ punishment)*

discipline (dis′ə-plin), *n.* (١) بەشێک لە بەشەکانی زانست. (٢) زەبروزۆنگ؛ توندوتیژی. (٣) سزا. (٤) پەیڕەو. (٥) لەسەر پەیڕەو ڕۆیشتن؛ ملدان. (٦) دابینکردن؛ ڕێک‌وپێکی؛ ڕاگرتن.

v.t. (١) دابینکردن؛ بە زەبروزۆنگ لەگەڵدا جووڵانەوە؛ ڕاهێنان بە توندوتیژی. (٢) سزادان؛ سەرزەنشت کردن.

disclaim (dis-klām′), *v.t.* (١) وازلێهێنان لە ماف؛ دەست هەلگرتن لە ماف. (٢) حاشاکردن؛ دان پێدا نەنان

-disclamation *(n.).*

disclaimer (dis-klām′ĕr), *n.* (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەلگرتن (٢) حاشایی؛ حاشاکردن

disclose (dis-klōz′), *v.t.* ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ دەرکاندن (نهێنی)؛ هەڵماڵین

n. [Obs.]. ئاشکراکردنێک؛ دەرخستنێک

disclosure (dis-klō′zhĕr), *n.* (١) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ ئاشکرابوون؛ کەوتنەڕوو؛ هەڵماڵین. (٢) شتێکی ئاشکراکراو یا خراوەڕوو

discoid (dis′koid), *adj.* خەپلەیی.

n. شتێکی خەپلەیی؛ خەپلە.

discolor (dis-kul′ĕr), *v.t.* ڕەنگ تێکدان؛ ڕەنگ گۆڕین؛ لەکەدارکردن؛ پیس کردن.

discoloration (dis-kul′ĕr-ā′shən), *n.* (١) ڕەنگ تێکدان؛ ڕەنگ تێکچوون؛ لەکەدارکردن؛ پیس بوون. (٢) لەکە.

discomfit (dis-kum′fit), *v.t.* (١) بەزاندن؛ شکاندن؛ ڕاونان. (٢) نەخشەتێکدان؛ نائومێدکردن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان

(٣) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

discomfiture (dis-kum′fi-chĕr), *n.* (١) بەزان؛ بەزین؛ شکان؛ نائومێدی. (٢) پشێوی؛ سەر لێ شێوان؛ تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاری.

discomfort (dis-kum′fĕrt), *n.* (١) بێ ئاسوودەیی؛ ناخۆشی؛ ناڕەحەتی؛ نازار. (٢) هۆی بێ ئاسوودەیی، ناخۆشی، یا نازار.

v.t. بێ ئاسوودەکردن؛ ناڕەحەت کردن؛ نازاردان.

discompose (dis′kəm-pōz′), *v.t.* (١) شڵەژاندن؛ وروژاندن؛ نالۆزاندن؛ پەستکردن؛ سەر لێ تێکدان

(٢) شێواندن؛ تێکدان؛ ناڕێک‌وپێک کردن.

discomposure (dis′kəm-pō′zhĕr), *n.* شڵەژان؛ شڵەژاوی؛ پشێوی؛ شێواوی؛ تەریق بوونەوە؛ سەر لێ شێوان

disconcert (dis′kən-sûrt′), *v.t.* (١) نەخشە یا پلان تێکدان؛

شیواندن پلان (۲) سەر لێ شێواندن؛ شڵەژاندن؛ پەستکردن؛ تەریق کردنەوە.
-disconcerting *(adj.)*; **disconcertingly** *(adv.)*; **disconcerted** *(adj.)*.

disconnect (dis'kə-nekt'), *v.t.* (۱) لەیەک جیاکردنەوە؛ پچڕاندن؛ لەیەک ترازاندن؛ پەیوەندی بڕین. (۲) بڕینی تەزووی کارەبا.

disconnected (dis'kə-nek'tid), *adj.* (۱) بێ پەیوەندی؛ پچڕاو؛ لەیەک تراو یا جیابووەوە؛ لەیەک کراوە. (۲) پچڕپچڕ (نووسین، دووان)؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو.

disconnection (dis'kə-nek'shən), *n.* (۱) لەیەک جیاکردنەوە؛ لەیەک پچڕاندن یا بڕین. (۲) جیابوونەوە؛ بێ پەیوەندی.

disconsolate (dis-kon'sə-lit), *adj.* (۱) غەمبار؛ غەمگین؛ بێ نومێد. (۲) ناخۆش؛ پەستکەر؛ تاریک؛ ناسوودەنەبەخش.

discontent (dis'kən-tent'), *adj.* بەگلەیی لە ژیان؛ ناڕازی لە ژیان.
n. ناڕەزایی؛ بەدڵ نەبوون؛ بێ ئارامی و بەدوای شتی تازەو جیاوازدا گەڕان؛ بەگلەیی بوون لە ژیان

discontentment (dis'kən-tent'mənt), *n.* بەگلەیی‌بەتی لە ژیان؛ ناڕەزایی لە باری ژیان

discontinuance (dis'kən-tin'ū-əns), *n.* (۱) وەستاندن؛ وەستان؛ بەردەوام نەبوون (۲) بڕینەوە یا وەستاندنی کاتی داوا (دادگا).

discontinuation (dis'kən-tin'ū-ā'shən), *n.* = discontinuance.

discontinue (dis'kən-tin'ū), *v.t.* (۱) وەستاندن؛ بەردەوام نەبوون؛ بڕین؛ دوایی پێ هێنان؛ وازهێنان (۲) بڕینەوە یا وەستاندنی کاتی داوا (دادگا).
v.i. وەستان؛ دوایی هاتن.

discontinuity (dis'kon-tə-nōō'ə-ti, dis'kon-tə-nu'ə-ti), *n.* (۱) پچڕپچڕی (نووسین، دووان)؛ بێ پەیوەندی (۲) بەردەوام نەبوون (۳) بوشایی

discontinuous (dis'kən-tin'ū-əs), *adj.* پچڕپچڕ؛ ناوبەناو؛ دەمدەمی

discord (dis'kôrd), *n.* (۱) ناکۆکی؛ نەگونجان؛ ڕێک نەکەوتن (۲) دەنگەدەنگ؛ بەیەکدادانی دەنگ؛ غەڵبەغەڵب (۳) ناسازی (دەنگ)؛ نەگونجان لەگەڵ یەکتردا (ئاوان)؛ یەک نەگرتن.
v.i. نەگونجان؛ بەیەکدادان؛ ناکۆکی بوون؛ نەسازان

discordance (dis-kôr'd'ns), *n.* ناکۆکی؛ نەگونجان؛ ڕێک نەکەوتن؛ جیاوازی؛ ناسازی.

discordancy (dis-kôr'd'n-si), *n.* = discordance.

discordant (dis-kôr'd'nt), *adj.* (۱) ناکۆک؛ ڕێک نەکەوتوو؛ نەگونجاو لەگەڵ یەکتردا. (۲) ناساز (دەنگ، ئاوان)؛ ناخۆش (دەنگ)؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو (دەنگ، ئاوان).

discotheque (dis'kə-tek), *n.* هۆڵی سەماکردن (بە مۆسیقای تۆمارکراوەوە)؛ سەماخانە

discount (dis'kount), *n.* (۱) نرخ شکاندن (شتومەکی فرۆشگا)؛ نرخ داشکان؛ نرخی شکاو (۲) نرخ شکاندن یا هێنانەخوارەوەی کۆمپیالەیەک کە خاوەنەکەی پێش کاتی خۆی دەیگوڕێتەوە
v.t. (۱) نرخ شکاندن؛ نرخ هێنانەخوارەوە. (۲) لێ دەرکردن؛ گوڕینەوەی کۆمپیالەیەک بە کەمتر لە نرخەکەی خۆی (۳) گوێ پێ نەدان؛ بڕوا پێ نەکردن؛ گومان لێکردن؛ بایەخ پێ نەدان.
(You have to ~ the stories you hear.)
v.i. پارە بە قەرزدان و پێشەکی لێ دەرکردنی قازانجەکە.
at a discount, بە کەمتر یا هەرزانتر لە نرخی خۆی؛ بە نرخی داشکاو

discountenance (dis-koun'tə-nəns), *v.t.* (۱) تەریق کردنەوە؛ شەرمەزارکردن؛ خەجاڵەت کردن؛ ڕووڕەش کردن (۲) پەسەند نەکردن؛ بەدڵ نەبوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ ڕوو پێ نەدان.

discourage (dis-kūr'ij), *v.t.* (۱) سارد کردنەوە؛ هان نەدان ووزە پێ بەردان *(Don't let one failure ~ you!)* (ب) ڕوو پێ نەدان: *(She ~d her.)* (۲) هەوڵی وەستاندن دان (مرۆڤ لە کردەوەیەکی ناپەسەند)؛ سارد کردنەوە؛ هان نەدان؛ خاوکردنەوە: *(We tried to ~ him for quitting his job.)*

discouragement (dis-kūr'ij-mənt), *n.* (۱) سارد کردنەوە؛ دڵ سارد کەرەوە؛ ئاخۆش؛ سارد: *(~ results, or news)*.

discourse (dis'kôrs, dis'kōrs), *n.* (۱) گفتوگۆ؛ ئاخاوتن؛ دەمەتەقێ. (۲) ئاخاوتن وەک لقێکی زانستی. (۳) باس؛ لێکۆڵینەوە؛ ووتار یا نووسراوێکی دوورودرێژ دەربارەی باسێک. (٤) [Archaic]، تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن.
v.i. (۱) گفتوگۆکردن؛ ئاخاوتن؛ دووان. (۲) (~ on; ~ upon)، نووسین دەربارە؛ نووسین لەسەر باسێک.
v.t. دەرپەڕاندن (ووتە)؛ دەربڕین؛ ووتن.

discourteous (dis-kūr'ti-əs), *adj.* بێ نەزاکەت؛ بێ ئەدەب؛ ناشرین (ڕەووشت)؛ بەدڕەفتار: *(~ behavior; a ~ person)*.

discourtesy (dis-kūr'tə-si), *n.* (۱) بێ نەزاکەتی؛ بێ ئەدەبی؛ ناشرینی (ڕەووشت). (۲) کردەوە یا ووتەیەکی بێ نەزاکەتانە.

discover (dis-kuv'ĕr), *v.t.* (۱) دۆزینەوە (شوێن، شت): *(Christopher Columbus ~ed America.)* (۲) بۆدەرکەوتن؛ بینین: *(We ~ed it was too late to catch the train.)* (۳) [Archaic]، خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین؛ ئاشکراکردن

discoverer (dis-kuv'ĕr-ĕr), *n.* دۆزەرەوە.

discovert (dis-kuv'ĕrt), *adj.* بێ میرد: بێوەژن، ژنی تەڵاقدراو، یا گەورەکچی شوونەکردوو.

discovery (dis-kuv'ĕr-i), *n.* (۱) دۆزینەوە (زانست، شوێن... هتد). (۲) شتێکی دۆزراوە؛ دۆزراوەیەک. (۳) بۆدەرکەوتنێک.

discredit (dis-kred'it), *v.t.* (۱) بڕوانەکردن؛ بڕوانەبوون. (۲) گومان لێکردن؛ گومان لێ بوون. (۳) ناوبانگ شکاندن؛ ناوپیس کردن؛ لەکەدارکردن.
n. (۱) گومان؛ بێ بڕوایی. (۲) ڕووڕەشی؛ شەرمەزاری؛ خەجاڵەتی (۳) ڕووڕەشکەر؛ شەرمەزارکەر؛ خەجاڵەتکەر.

discreditable (dis-kred'it-ə-b'l), *adj.* شەرمەزارکەر؛ ناشرین (کردەوە، ڕەفتار)؛ ڕووڕەشکەر؛ خەجاڵەتکەر.

discreet (dis-krēt'), *adj.* (۱) نەبینی پارێز؛ ووریا؛ ئاگا لە زمانو کردەوەی خۆبوو. (۲) ووریا. (۳) خاکی؛ بێ فیز؛ خۆدەرنەخەر؛ خۆنەنوێن.
-discreetly *(adv.)*; **discreetness** *(n.)*.

discrepancy (dis-krep'ən-si), *n.* (۱) جیاوازی؛ ناکۆکی؛ نەگونجان: *(There was a lot of ~ between the two accounts of the battle.)* (۲) جیاوازییەک؛ ناکۆکییەک.

discrepant (dis-krep'ənt), *adj.* جیاواز؛ ناکۆک؛ لەگەڵ نەگونجاو.

discrete (dis-krēt'), *adj.* (۱) جیا؛ جیاواز؛ بێ پەیوەندی؛ پچڕپچڕ. (۲) هەمەچەشن؛ هەمەڕەنگ؛ جیا جیا.

discretion (dis-kresh'ən), *n.* (۱) سەلیقە؛ ووریایی. (۲) دەسەڵاتی بڕیاردان بەپێی بۆچوون و لێکدانەوەی خۆ.
at one's discretion, بە سەلیقەی خۆ؛ بە بۆچوون و لێکدانەوەی خۆ

discretional (dis-kresh'ən-'l), *adj.* = discretionary.

discretionary (dis-kresh'ə-ner'i), *adj.* بەپێی بۆچوون و سەلیقەی خۆ.

discriminate (dis-krim'ə-nāt'), *v.t.* لەیەک جیاکردنەوە؛ جیاوازی کردن؛ پاک‌وبێبس کردن.
v.i. (۱) لەیەک جیاکردنەوە.

(۲) ~ against; ~ in favor of: جیاوازی کردن (لەگەڵ جوولانەوە)؛ لایەنگرتن؛ دژبوون.

(The law is said not to ~ against the poor or in favor of the rich.)

adj. (۱) جیا؛ جیاواز (۲) جیاکەرەوە؛ هەڵبژێر؛ تێگەیشتوو

-discriminative *(adj.).*

discriminating (dis-krim′ə-nāt′ĭŋ), *adj.* (۱) جیاکەرەوە؛ پاک‌وبیس کەر؛ بەدیکەر. *(a ~ taste in music, literature, or food)* (۲) لایەنگر؛ جیاوازیکەر لەنێواندا. *(a ~ tariff)*.

discrimination (dis-krim′ə-nā′shən), *n.* (۱) جیاکردنەوە؛ جیاوازی؛ جیاکاری. (۲) ڕێ بەدیبی؛ تێگەیشتن؛ بینینی جیاوازی بچووک. (۳) بە چاوی جیاوازی سەیرکردن: (ا) خاترگرتن، لایەنگری. (ب) دژبوون، دژ وەستان، جیاوازی لەگەڵ کردن: *(~ against blacks in America)*

discriminator (dis-krim′ə-nā′tĕr), *n.* جیاکەرەوە؛ جیاوازیکەر؛ لایەنگر.

discriminatory (dis-krim′ə-nə-tôr′i, dis-krim′ə nə-tō′ri), *adj.* (۱) بە چاوی جیاوازی سەیرکەر؛ لایەنگری کوێرانە؛ دژ بوون: *(~ practices towards minorities)*

(۲) جیاکەرەوە؛ جیاوازیکەر.

discursive (dis-kûr′siv), *adj.* (۱) بڕ لە هەڵەزدابەز؛ پچڕپچڕ؛ لە باس لادەر: *(~ writing)*.

(۲) بوەدرکەوتوو لەڕێی لێکدانەوەو ژیربێژییەوە نەک لەڕێی هۆشی سروشتی و زگماکییەوە.

discus (dis′kəs), *n.* (۱) حەپلەیەکی ئاسن یا بەردە لە ملەمانێی بەهێزیدا دەهاوێژرێت (وەرزش). (۲) فڕێدان یا هاویشتنی ئەم جۆرە خەپلەیە (هەروەها پێشی دەوترێ: **discus throw**).

discuss (dis-kus′), *v.t.* (۱) لێکۆڵینەوە؛ باسکردن (بە نووسین)؛ لەسەر نووسین؛ نووسین دەربارە.

(۲) گفتوگۆکردن دەربارەی؛ باسکردن (دووان): *(to ~ a problem with somebody)*

discussion (dis-kush′ən), *n.* لێکۆڵینەوە؛ باسکردن؛ باس؛ گفتوگۆ

under discussion, لەژێر دەکۆڵرێتەوە؛ باس دەکرێت؛ گفتوگۆی لەسەر دەکرێت

disdain (dis-dān′), *v.t.* بە سووک سەیرکردن؛ بڕق لێ بوونەوە؛ بێزار لێ هاتنەوە؛ بە نزمو بێ بایەخ دانان: *(It is wrong to ~ a man merely because he is poor.)*

n. بە سووک سەیرکردن؛ لووت بەرزی؛ دوورەپەرێزی؛ بێزنەهاتن: *(to look at with ~)*

disdainful (dis-dān′fəl), *adj.* بە سووک سەیرکەر؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ دوورەپەرێز: *(a ~ person)*.

disease (di-zēz′), *n.* (۱) بەخۆشی؛ دەرد؛ درم (۲) بەدی؛ نەخۆشی کەسی یا کۆمەڵێتی: *(Bigotry is a ~ of society)*

v.t. بەخۆش خستن؛ تێکدان؛ خراپ کردن

diseased (di-zēzd′), *adj.* (۱) بەخۆش؛ دەردەدار (۲) تێکچوو؛ ناتاسا؛ نەخۆش؛ شێت: *(a ~ mind)*.

disembark (dis′im-bärk′), *v.t.* بارگرتن لە پاپۆڕ (مرۆڤ، شت)

v.i. دابەزین لە پاپۆڕ

-disembarkation *(n.).*

disembody (dis′im-bod′i), *v.t.* ڕزگارکردنی گیان لە لەش؛ گیان لە لەش جیاکردنەوە: *(a ~ied spirit)*.

-disembodied *(adj.)*; **disembodiment** *(n.).*

disembowel (dis′im-bou′əl, dis′im-boul′), *v.t.* ڕیخۆلە-

دەرهێنان؛ ڕیخۆلە لێکردنەوە.

-disembowelment *(n.).*

disenchant (dis′in-chant′, dis′in-chänt′), *v.t.* لە هەڵمو خەیاڵ پڵاوی ڕزگارکردن؛ چاوکردنەوەو ڕاستی نیشاندان؛ بێ تاقەت کردن

-disenchanted *(adj.)*; **disenchantment** *(n.).*

disencumber (dis′in-kum′bĕr), *v.t.* بار لە کۆل کردنەوە؛ بار سووک کردن؛ ڕزگارکردن (لە کێشەیەکی قورس‌و ناخۆش)

disenfranchise (dis′in-fran′chīz), *v.t.* = disfranchise.

disengage (dis′in-gāj′), *v.t.* لەیەک جیاکردنەوە؛ لەیەککردنەوە؛ بەرەڵاکردن؛ ڕزگارکردن (لە پەیمان، بەستراوە، یا بارێک)؛ ڕەهاکردن؛ کشاندنەوە؛ گرێ کردنەوە.

v.i. بەرەڵابوون؛ ڕەهابوون؛ ڕزگاربوون؛ لێ جیابوونەوە

disengaged (dis′in-gājd′), *adj.* (۱) دەستبەتاڵ؛ بێ نیشوکار. (۲) بەرەڵا؛ سەربەست؛ نەبەستراو.

disengagement (dis′in-gāj′mənt), *n.* (۱) بەرەڵایی؛ ڕزگاربوون؛ لەیەککردنەوە؛ ڕەهاکردن؛ بەردان؛ خۆکشاندنەوە؛ گرێ کردنەوە. (۲) بێ نیشوکاری؛ دەستبەتاڵی.

disentangle (dis′in-taŋ′g'l), *v.t.* لەیەک جیاکردنەوە؛ کردنەوە (گرێ)؛ لە ئاڵۆسکاوی ڕزگارکردن؛ لەیەککردنەوە؛ ڕوونکردنەوە *(to ~ truth from falsehood)*

v.i. ڕزگاربوون؛ لە ئاڵۆزی ڕزگاربوون.

-disentanglement *(n.).*

disenthrall, disenthral (dis′in-thrôl′), *v.t.* ئازادکردن؛ لە بەندایەتی ڕزگارکردن

disenthrone (dis′in-thrōn′), *v.t.* لە تەختی پاشایی لابردن یا هێنانەخوارەوە.

disentomb (dis′in-toom′), *v.t.* لە گۆڕ هێنانەدەرەوە

disentwine (dis′in-twīn′), *v.t.* لەیەک جیاکردنەوە؛ کردنەوە (گرێ، ئاڵۆزی)؛ لە ئاڵۆسکاوی ڕزگارکردن.

disestablish (dis′ə-stab′lish), *v.t.* (۱) کشاندنەوەی لایەنگری و پاڵپشتی کردنی فەرمانڕەوایی بۆ کڵێسەیەک (۲) گۆڕینی بارێکی چەسپیو یا دامەزراو

-disestablishment *(n.).*

disesteem (dis′ə-stēm′), *v.t.* ڕێزنەگرتن؛ بە سووک سەیرکردن؛ بە چاوی نزم تەماشاکردن.

n. بە سووک سەیرکردن؛ ڕێزنەگرتن؛ بێ ڕێزی *(to hold in ~)*.

disfavor (dis-fā′vĕr), *n.* (۱) ناپەسەندی؛ نەویستن؛ بەدل نەبوون؛ خۆش نەویستن؛ قین. (۲) ڕێز لێ نەگیران؛ بە سووک سەیرکران؛ لەبەرچاو شکان *(to be in ~ with someone; He fell into ~ with his patron.)*

v.t. بەدل نەبوون؛ نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ بە سووک سەیرکردن.

disfigure (dis-fig′yĕr), *v.t.* شێوە تێکدان؛ ڕووخسار شێواندن؛ دیمەن شێواندن؛ لەکەدارکردن (ڕووالەت)؛ شێواندن.

-disfiguration *(n.).*

disfigurement (dis-fig′yĕr-mənt), *n.* (۱) شێوە تێکدان؛ دیمەن شێواندن. (۲) ڕووخسار تێکچوون؛ شێوە تێکچوون. (۳) لەکە؛ شێوەتێکەر؛ خەوش.

disforest (dis-fôr′ist, dis-for′ist), *v.t.* = deforest.

disfranchise (dis-fran′chiz), *v.t.* (۱) مافی هاوواڵتێتی لێ سەندنەوە (وەک مافی دەنگدان یا خۆپاڵاوتن) (۲) ماف لێ سەندنەوە؛ دەسەڵات لێ سەندنەوە.

-disfranchised *(adj.)*; **disfranchisement** *(n.).*

disfrock (dis-frok′), *v.t.* لە قەشەیەتی خستن یا دەرکردن.

disgorge (dis-gôrj′), *v.t.* & *v.i.* (۱) ڕشانەوە؛ هێنانەوە (۲) بە نابەدڵی وازهێنان لە شتێکی بە ناڕەوا دەستکەوتوو. (۳) تێڕژاندن؛ خاڵی کردنەوە؛ خۆبەتاڵکردنەوە.

disgrace (dis-grās′), *n.* (١) شەرمەزاری؛ شوورەیی؛ پووڕەشی؛ خەجالەتی *(to be in ~)*
(٢) پووڕەشکەر (مرۆڤ، شت)؛ ئابڕووبەر.
v.t. شەرمەزارکردن؛ لەکەدارکردن؛ پووڕەش کردن؛ ئابڕووبردن.

disgraceful (dis-grās′fəl), *adj.* شەرمەزارکەر؛ شوورەیی؛ ئابڕووبەر؛ زۆر ناشرین (کردەوە). *(a ~ act)* .

disgruntle (dis-grun′t'l), *v.t.* پەستکردن؛ داخ پێدان (بەهۆی بە ناڕەوایی لەگەڵ جوواڵنەوە)؛ تووڕەکردن.

disgruntled (dis-grun′t'ld), *adj.* پەست؛ داخ نەدڵ (بەهۆی ناڕەوایی‌یەکەوە)؛ تووڕە (لە پڕژین، کارەبەدەستان، سەرکار... هتد).

disguise (dis-gīz′), *v.t.* (١) گۆڕین؛ خۆگۆڕین؛ دەماخ کردن: *(D~ your voice.)*
(٢) شاردنەوە؛ داپۆشین *(She ~d her hatred.)* .

disguise (dis-gīz′), *n.* (١) خۆگۆڕین؛ ڕووخسار گۆڕین؛ دەماخ کردن.
(٢) ڕووالەت؛ ڕووخساری درۆ.
(٣) ئەو جل‌وبەرگ و ئارایشتەی لە ڕووخسار گۆڕیندا بەکاردەهێنرێت.

disgust (dis-gust′), *n.* قێز؛ قێزکردنەوە؛ بێزاری؛ بێز؛ ڕق لێ بوونەوە *(She was filled with ~ .)* .
v.t. قێز لێ هاتنەوە؛ ڕق لێ بوونەوە؛ بێزارکردن: *(You ~ me.)* .

disgustful (dis-gust′fəl), *adj.* = disgusting.

disgusting (dis-gus′tiŋ), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ ناپەسەند؛ مرۆڤ قێزی لێ دێتەوە

dish (dish), *n.* (١) دەوری؛ قاپ؛ دەفری نان تێدا خواردن.
(٢) خۆراك؛ خواردن *(a favorite ~)* .
(٣) پڕ قاپێك؛ پڕ دەوریەك خواردن. (٤) شتێکی لە قاپ چوو.
(٥) (أ) فیزیاوی‌یەکی وەك قاپ. (ب) نەندازەی نەم فیزیاوی‌یە.
(٦) [Colloq.]. شتێك کە مرۆڤ زۆر بەدڵی بێت: *(Physics is my ~ .)*
v.t. (١) ~ up; ~ out): خواردن کردنە قاپ یا دەفرەوە؛ خواردن تێکردن. (٢) فیزاندن وەك قاپ. [British Spelling]. سەر لێ شێواندن؛ تێکدان؛ سەرسوورماندن؛ خەڵەتاندن.
v.i. فیزان
dish it out, [Slang]. سزادان

disharmonious (dis′här-mō′ni-əs), *adj.* نەگونجاو؛ ناکۆك؛ نەساز؛ لەگەڵ یەك ڕێك نەکەوتوو

disharmonize (dis-här′mə-nīz′), *v.t.* & *v.i.* نەگونجاندن؛ ناکۆکی خستنە نێوانەوە؛ نەسازاندن؛ تێکدان.

disharmony (dis-här′mə-ni), *n.* نەگونجان؛ ناکۆکی؛ نەسازان؛ پێکەوە ڕێك نەکەوتن

dishcloth (dish′klôth′, dish′kloth′), *n.* پەڕۆی قاب شتن

dishearten (dis-här′t'n), *v.t.* دڵ سارد‌کردنەوە؛ پەستکردن؛ دڵشکست کردن؛ دڵ گرتن

-disheartenment *(n.)*.

dishevel (di-shev′'l), *v.t.* قژ بژکردنەوە؛ ژاکاندن و تێکدان (جل و بەرگ)؛ چرچ‌ولۆچ کردن و تێکدان

-dishevelment *(n.)*.

disheveled, dishevelled (di-shev′'ld), *adj.* بژ (قژ)؛ چرچ‌ولۆچاوی و شێواو (بەرگی کەسێك)؛ ژاکاو و تێکچوو؛ پەنتی.

dishful (dish′fool′), *adj.* پڕ قاپێك (خواردەمەنی).

dishonest (dis-on′ist), *adj.* ناپاك؛ ساختەچی *(a ~ man)* .

dishonesty (dis-on′is-ti), *n.* ناپاکی؛ ساختەچێتی؛ سەرچەوتی

dishonor (dis-on′ër), *n.* (١) شەرمەزاری؛ بێ شەرەفی؛ بێ ناموسی؛ بێ ناڕوویی؛ ڕووڕەشی (٢) شتێك یا کەسێك کە ڕووڕەشی و شەرمەزاری بەسەر مرۆڤدا دەهێنێت. (٣) سەرچەوتی لە قەرزدانەوەدا.
v.t. (١) شەرمەزارکردن؛ سووك کردن؛ ناموس بردن؛ ڕووڕەش کردن؛ ئابڕووبردن. ٢ بێ بێ کردن؛ ئابڕووبردنی کچ یا ژن.

(٣) قەرزنەدانەوە؛ سەرچەوتی کردن لە دانەوەی قەرزدا.

dishonorable (dis-on′ër-ə-b'l), *adj.* بێ شەرەف؛ بێ ناموس؛ سووك؛ بێ ئابڕوو؛ سەرشۆڕ؛ نامەرد؛ ناپاك: *(a ~ act, or person)* .

-dishonorably *(adv.)*.

dishpan (dish′pan′), *n.* دەفری قاپ‌وقاجاخ تێدا شتن.

dishrag (dish′rag′), *n.* = dishcloth.

dishtowel (dish′tou′l, dish′toul′), *n.* پەڕۆی قاپ‌وقاجاخ ووشك کردنەوە.

dishwasher (dish′wôsh′ër, dish′wosh′ër), *n.* مەکینەی قاپ‌وقاجاخ شتن.

dishwater (dish′wô′tër, dish′wot′ër), *n.* ئەو ئاوەی قاپ‌و‌قاجاخی تێدایە یا تێیدا شۆراوە

disillusion (dis′i-lōō′zhən, dis′i-lū′zhən), *v.t.* لە هەڵەو خەیاڵ پڵاوی ڕزگارکردن؛ چاوکردنەوەو ڕاستی پیشاندان؛ لەبەرچاوخستن؛ دڵ لێ سارد‌کردنەوە؛ نائومێدکردن.
n. لە هەڵەو خەیاڵ پڵاوی ڕزگارکردن یا ڕزگاربوون؛ چاوکردنەوەو ڕاستی بینین؛ نائومێدی.

-disillusioned *(adj.)*; **disillusionment** *(n.)*.

disincentive (dis′in-sen′tiv), *n.* هان نەدەر؛ دڵ سارد‌کەرەوە.

disinclination (dis′in-klə-nā′shən, dis-in′klə-nā′shən), *n.* نەویستن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ بێ مەیلی.

disincline (dis′in-klīn′), *v.t.* دڵ لێ سارد‌کردنەوە؛ مەیل پێ بڕین؛ بوون بەهۆی نەویستن.
v.i. نەویستن؛ دڵ لێ سارد‌بوونەوە؛ مەیل نەبوون.

disinclined (dis′in-klīnd′), *adj.* نەویست؛ بێ مەیل؛ دڵ سارد.

disinfect (dis′in-fekt′, dis′ən-fekt′), *v.t.* میکرۆب کوشتن؛ پاکژکردن؛ لە میکرۆب پاککردنەوە

disinfectant (dis′in-fek′tənt, dis′ən-fek′tənt), *n.* پاکژکەرەوە؛ میکرۆب کوژ (دەرمان).

disinfection (dis′in-fek′shən, dis′ən-fek′shən), *n.* میکرۆب کوشتن؛ پاکژکردنەوە (لە میکرۆب)؛ خاوێن کردن

disinfest (dis′in-fest′, dis′ən-fest′), *v.t.* پاککردنەوە لە مێروو و جانەوەری زیانبەخش.

disingenuous (dis′in-jen′ū-əs, dis′ən-jen′ū-əs), *adj.* نادڵسۆز؛ ساختە؛ فرۆفێڵاوی؛ ناپاك.

-disingenuously *(adv.)*; **disingenuousness** *(n.)*.

disinherit (dis′in-her′it, dis′ən-her′it), *v.t.* بێبەش کردن لە میراتی؛ حاشالێکردن و بێبەش کردن لە میراتی.

-disinheritance *(n.)*.

disintegrate (dis-in′tə-grāt′), *v.i.* داوەشین؛ پووکانەوە؛ هەڵوەشان؛ پارچە پارچە بوون؛ داڕزین؛ ڕووخان؛ لەیەکبوونەوە؛ بۆگەن کردن
v.t. داوەشاندن؛ هەڵوەشاندنەوە؛ لەیەککردنەوە؛ داڕزاندن؛ ڕووخاندن؛ پووکاندنەوە.

disintegration (dis-in′tə-grā′shən), *n.* (١) داوەشان؛ داڕزین؛ پارچە پارچە بوون؛ ڕووخان؛ بۆگەن کردن؛ پووکانەوە؛ لەیەکبوونەوە. (٢) دابەشبوون یا پارچە پارچە بوونی گەرد (فیزیا).

disinter (dis′in-tūr′), *v.t.* (١) لە گۆڕ دەرهێنان. (٢) خستنەڕوو؛ ناشکراکردن؛ دەرخستن.

-disinterment *(n.)*.

disinterested (dis-in′tër-is-tid, dis-in′tris-tid), *adj.* (١) بێ سوودی تایبەتی خۆ؛ بێلایەن: *(a ~ judge)* .
(٢) [Colloq.]، بێباك؛ گوێ پێ نەدەر.

disinvest (dis′in-vest′), *v.t.* سەرمایە کێشانەوە.

-disinvestment *(n.)*.

disjoin (dis-join′), *v.t.* لەیەك جیاکردنەوە؛ لەیەککردنەوە.

v.i. لەیەک جیابوونەوە؛ لەیەکبوونەوە

disjoint (dis-joint′), *adj.* لەجێجوو؛ لەخرتکەچوو؛ پارچەپارچەکراو

v.t. (١) لەجێبردن؛ لەخرتکەبردن (٢) پارچەپارچەکردن.
(٣) لەیەککردنەوە لە جومگەکاندا؛ لەیەک ترازاندن
(٤) لەیەک جیاکردنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ تێکدان؛ لەیەککردنەوە.

v.i. (١) لەجێچوون؛ لەخرتکەچوون.
(٢) لەیەکبوونەوە لە جومگەکاندا؛ لەیەک ترازان

disjointed (dis-join′tid), *adj.* (١) لەجێچوو؛ لەخرتکەچوو
(٢) لەیەک ترازاو؛ لەیەک جیاکراوە لە جومگەکاندا.
(٣) پارچەپارچەکراو؛ تێکەوپێکدراو؛ شێواو.
(٤) پچڕپچڕ *(a ~ piece of writing)* .

disjunct (dis-juŋkt′), *adj.* پچڕاو؛ لەیەک ترازاو؛ لەیەک جیابووەوە

disjunction (dis-juŋk′shən), *n.* (١) لەیەک جیاکردنەوە؛ لەیەک جیابوونەوە. (٢) بڕ یا رای دوولایەنە (ژیربێژی).

disjunctive (dis-juŋk′tiv), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ لەیەککەرەوە؛ تایبەتی بە لەیەک جیاکردنەوە
(٢) تایبەتی بە روشەی پەیوەندی بەراووردی یا دوولایی (ڕێزمان):
(*Either... or, but,* and *although* are ~ conjunctions.)
(٣) تایبەتی بە بڕ یا رای دوولایەنە (ژیربێژی)

n. (١) روشەی پەیوەندی بەراوورد یا دوولایی (ڕێزمان) (روشەی پێشوو ببینە). (٢) بڕ یا رایەکی دوولایەنە (ژیربێژی): بۆ نموونە:
(Either all men are free, or no man is free.)

disk (disk), *n. Also* disc, (١) حەپە؛ پەپکە (وەک هی کۆمپیوتەر). (٢) شتێکی حەپلەیی. واتە خڕو تەخت. *(the moon's ~)* .
(٣) گوڵێکی حەپلەیی (وەک گوڵەبەڕۆژە): *(the ~ of the sunflower)* .
(٤) تەوار (٥) بەشێکی زیندووی حەپلەیی (گیانەوەرناسی).
(٦) [Obs.] حەپلەی هاویشتن (ملەمڵێی وەرزشی).

disk jockey, کەسێکە کە پیشەی نەوەیە لە ئێستگەی رادیۆ قەوانو شریتی موسیقا لێدەداتو جارجاریش نوکتەبازی دەکاتو بڵاونامەی بازرگانی دەخوێنێتەوە

dislike (dis-līk′), *v.t.* حەز لێ نەکردن؛ نەویستن؛ خۆش نەویستن؛ بەدل نەبوون؛ پڕ لێ بوون

n. حەز لێ نەکردن؛ بەدل نەبوون؛ خۆش نەویستن؛ نەویستن؛ قین؛ پڕ لێ بوون.

dislocate (dis′lō-kāt′, dis-lō′kāt), *v.t.* (١) لەجێبردن؛ لەخرتکەبردن *(He ~d his shoulder.)*
(٢) لابردن؛ دەرکردن؛ گواستنەوە (بەزۆر)؛ لە جێی خۆ لابردن:
(to ~ people from their ancestral homes)
(٣) شێواندن؛ تێکدان

dislocation (dis′lō-kā′shən), *n.* (١) لەجێچوون؛ لەخرتکەچوون.
(٢) لە جێی خۆ لابردن؛ لابردن؛ گواستنەوە (بەزۆر)؛ جوڵاندن:
(the ~ of people from their land)
(٣) شێواندن؛ تێکدان؛ تێکچوون.

dislodge (dis-loj′), *v.t.* جوڵاندن؛ لابردن؛ ترازاندن؛ دەرکردن.

v.i. جوڵان لە جێی قایمی خۆ؛ لاچوون؛ ترازان.

-dislodgement *(n.).*

disloyal (dis-loi′əl), *adj.* نادڵسۆز؛ بەرامبەر برادەر، نەرکی سەرشان، وڵات)؛ ناپاک؛ بێ وەفا.

disloyalty (dis-loi′əl-ti), *n.* (١) نادڵسۆزی؛ ناپاکی؛ بێ وەفایی.
(٢) کردەوەیەک یا کارێکی نادڵسۆزانە

dismal (diz′m'l), *adj.* (١) دڵتەنگکەر؛ لێل؛ ناخۆش؛ تاریک
(What ~ weather!)
(٢) پەست؛ غەمبار؛ غەمگین: *(Why are you looking so ~ ?)*
(٣) [Colloq.] بێفەر؛ قەڵب؛ خراپ: *(a ~ teacher; ~ results)* .

dismantle (dis-man′t'l), *v.t.* (١) ڕووتکردن؛ بەرگ لێکردنەوە
(٢) ڕووتکردنەوەی خانوو، پایۆ، یا شتێکی وەها: *(to ~ a warship)* .
(٣) هەڵوەشاندن (چەک، مەکینە)؛ داگرتن (مەکینە)؛ ڕووتکردن (چەک)؛ پارچەپارچەکردن: *(to ~ an engine)*
(٤) هەڵوەشاندنەوە (ڕێکخراو، یەکێتی)؛ ناشبەتاڵ لێکردن؛ لەکارخستن: *(to ~ an organization)* .

dismay (dis-mā′), *v.t.* مەترسی خستنە دڵەوە؛ ترساندن؛ سەرسام کردن.

n. مەترسی؛ ترس؛ سەرسامی.

dismember (dis-mem′bēr), *v.t.* (١) دەستو قاچ بڕین؛ باڵو لاق لێکردنەوە. (٢) پارچەپارچەکردن (لەش، وڵات، شت)؛ دابەشکردن (وڵات)؛ لەت لەت کردن.

-dismemberment *(n.).*

dismiss (dis-mis′), *v.t.* (١) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن؛ ڕێگەپێدان بە ڕۆیشتن یا بڵاوەلێکردن: *(The teacher ~ed his class early.)*
(٢) دەرکردن لە کار؛ لێخستن (لە ئیش).
(٣) لە میشکی خۆ دەرکردن؛ گوێ پێ نەدان؛ لە بیری خۆ بردنەوە:
(He ~ed his fears.)
(٤) فڕێدانە دەرەوەی داوایەک لە دادگا؛ (لەبەر نەبوونی بەڵگە)

dismissal (dis-mis′'l), *n.* (١) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن؛ ڕێگەپێدان.
(٢) دەرکردن لە کار؛ لێخستن (لە ئیش). (٣) فەرمانی لە کار دەرکردن.
(٤) فڕێدانە دەرەوەی داوایەک لە دادگا.

dismount (dis-mount′), *v.i.* دابەزین (لە ئەسپ، پاسکیل... هتد).

v.t. (١) هێنانەخوارەوە؛ داگرتن (٢) دابەزاندن.
(٣) داگرتن (مەکینەی نوتومبیل)؛ هەڵوەشاندن (مەکینە).

disobedience (dis′ə-bē′di-əns), *n.* یاخی بوون؛ لاساری؛ بە گوێ نەکردن؛ لێ هەڵگەڕانەوە؛ سەرپێچی.

disobedient (dis′ə-bē′di-ənt), *adj.* یاخی؛ لاسار؛ بێ گوێ؛ لێ هەڵگەڕاوە؛ سەرپێچ.

disobey (dis′ə-bā′), *v.t. & v.i.* یاخی بوون؛ بە گوێ نەکردن؛ بێ گوێیی کردن؛ سەرپێچی کردن؛ لێ هەڵگەڕانەوە:
(to ~ a person, or orders)

disoblige (dis′ə-blīj′), *v.t.* (١) چاکە لەگەڵ نەکردن؛ مەمنون نەکردن؛ چاوبەرەوژێر نەکردن بۆ نەکردنی ئەر کارەی ویستراوە بکرێت
(٢) تووڕەکردن؛ دڵ ئێشاندن؛ دڵ شکاندن؛ پەستکردن

disorder (dis-ôr′dēr), *n.* (١) شێواوی؛ نارێکوپێکی؛ تێکچوون.
(٢) پشێوی؛ ناژاوە؛ هەرا. (٣) نەخۆشی: *(a stomach ~)* .

v.t. (١) شێواندن؛ تێکدان؛ بەسەریەکدادان. (٢) نەخۆش خستن.

disordered (dis-ôr′dērd), *adj.* (١) شێواو؛ نارێکوپێک؛ نارێک.
(٢) نەخۆش؛ تێکچوو: *(a ~ mind)* .

disorderly (dis-ôr′dēr-li), *adj.* (١) شێواو؛ نارێکوپێک؛ بەسەریەکدا دراو؛ تێکەوپێکدراو؛ تێکەڵوپێکەڵاو
(٢) پشێوی خەرەوە؛ ناژاوەگێڕ؛ ناشرین (ڕەوشت)؛ یاخی.

adv. بە نارێکوپێکی؛ بە تێکەڵوپێکەڵاوی؛ بە ناشرینی.

disorderly conduct, سەرپێچییەکی بچووک (یاسا)؛ کردەوەی ناپەسەند.

disorganize (dis-ôr′gə-nīz′), *v.t.* شێواندن؛ تێکدان؛ تێکەڵوپێکەڵ کردن؛ بەسەریەکدادان.

-disorganization *(n.)*; **disorganized** *(adj.).*

disorient (dis-ôr′i-ent′, dis-ō′ri-ent′), *v.t.* سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان؛ ڕێ پێ وونکردن.

disorientate (dis-ôr′i-en-tāt′, dis-ō′ri-en-tāt′), *v.t.* = disorient.

disorientation (dis-ôr′i-en-tā′shən, dis-ō′ri-en-tā′-shən), *n.* سەر لێ تێکچوون و نەناسینەوەی شوێن و کات و خەڵک (پزیشکەوانی دەروون)؛ سەر لێ شێوان.

disown (dis-ōn′), *v.t.* حاشالێکردن (خزم)؛ خۆ نەکردن بە خاوەنی؛

دەست لێ هەڵگرتن.

disparage (dis-par′ij), *v.t.* (١) پلەوپایە شکاندن؛ لە ڕێز کەم کردنەوە (٢) ناوبانگ پیس کردن؛ سووک کردن؛ ناوشکاندن.

disparagement (dis-par′ij-mənt), *n.* (١) ناوبانگ پیس کردن؛ سووک کردن؛ شکاندن؛ ناوخراپ کردن. (٢) سووکی؛ شکان؛ کەم ڕێزی. (٣) شتێکی سووککەر (ووتە، کردەوە)؛ شتێکی ناوخراپکەر.

disparaging (dis-par′ij-iŋ), *adj.* سووککەر؛ لە ڕێز کەمکەرەوە؛ شکێنەر *(a ~ remark about a person or thing)* .

disparate (dis′pə-rit), *adj.* جیا؛ جیاواز لەیەکتر؛ ناهاوتا.

disparity (dis-par′ə-ti), *n.* جیاوازی (لە تەمەن، باشی، گەورەیی و بچووکی، پلەوپایە، پلە... هتد)؛ ناهاوتایی؛ لارسەنگی.

dispassion (dis-pash′ən), *n.* بێلایەنی؛ هیمنی؛ لەسەرخۆیی.

dispassionate (dis-pash′ən-it), *adj.* بێلایەن؛ هێمن؛ لەسەرخۆ.

dispassionately (dis-pash′ən-it-li), *adv.* بە بێلایەنانە؛ بە هیمنی؛ لەسەرخۆیانە *(to discuss something ~)* .

dispatch (dis-pach′), *v.t.* (١) ناردن (پەیامبەر، پەیام، نامە، بروسکە)؛ ڕەوانەکردن (٢) کوشتن (٣) کردنی کارێک بە خێرایی یا گورج‌وگۆڵی و کارامەیی (٤) [Colloq.] خواردن؛ تەواوکردن.

n. (١) ناردن (پەیامبەر، پەیام، نامە، بروسکە)؛ ڕەوانەکردن (٢) کوشتن (٣) خێرایی؛ گورج‌وگۆڵی *(to do something with ~)* . (٤) پەیامێکی ڕەسمی یا سوپایی (٥) دەکۆباس یا چیرۆکێک کە پەیامێری ڕۆژنامە یا ڕادیۆیەک لەدووڕەوە بە بروسکە دەینێرێت.

dispatcher (dis-pach′ĕr), *n.* (١) بکەری (dispatch) ؛ نێرەر. (٢) کرێکارێکی کۆمپانیای گواستنەوە کە پاس و لۆری و شەمەندەفەر و تەکسی بەگوێرەی کاتی تایبەتی و پێویستی دەینێرێت؛ دەڵاڵ (کۆمپانیای گواستنەوە).

dispel (dis-pel′), *v.t.* نەهێشتن؛ ڕەواندنەوە؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە؛ لابردن *(to ~ fog, doubts or fears)* .

dispend (dis-pend′), *v.t.* [Obs.]. بەفیڕۆدان (پارە)؛ دەستبڵاوی کردن.

dispensable (dis-pen′sə-b'l), *adj.* (١) بەش دەکرێت؛ دابەش دەکرێت. (٢) دەتوانرێت دەستی لێ هەڵبگیرێ؛ ناگرنگ؛ ناپێویست. (٣) لێخۆشبوونی بۆ هەیە (گوناە)

-dispensability *(n.)*.

dispensary (dis-pen′sə-ri), *n.* (١) نیمارگە (کە قوتابخانە، کارگە، یا نەخۆشخانەیەکدا؛ ژووری دەرمان پێدان لەم شوێنانەدا؛ دەرمانخانە. (٢) نیمارگە یا دەرمانخانەی گشتی کە دەرمانی بە خۆڕایی یا نرخێکی کەم تێدا دەدرێت

dispensation (dis´pən-sā′shən, dis´pen-sā′shən), *n.* (١) دابەشکردن؛ بەشکردن؛ بەخشینەوە. (٢) شتێکی بەشکراو یا بەخشراوە. (٣) بەڕێوەبردن (٤) بەخشین؛ نازادکردن لە ئەرکێک؛ بەدەرکردن؛ نەگرتنەوە (یاسا). (٥) ویستی خودا؛ بوونی دەستی خودا لە ڕووداوەکانی سەرزەوی؛ بەڕێوەبردنی جیهان لەلایەن خوداوە (٦) ڕێنمایی یاسای ئایینی

(The Moslem ~ differs from the Christian.)

dispensatory (dis-pen′sə-tôr´i, dis-pen′sə-tō´ri), *n.* (١) پەرتووکی گرتنەوەی دەرمان و چۆنێتی بەکارهێنانی. (٢) [Archaic] نیمارگە

adj. تایبەتی بە بەخشین

dispense (dis-pens′), *v.t.* (١) دابەشکردن؛ بەخشینەوە؛ پێدان (٢) ئامادەکردن یا گرتنەوەو پێدان (دەرمان، ڕەچەتە). (٣) جێبەجێکردن (یاسا)؛ بەسەردادان؛ بەڕێوەبردن *(He ~d the law justly.)* (٤) بەخشین؛ بەدەرکردن.

dispense with, (١) لەناوبردن؛ فڕێدان؛ سەرنگوم کردن؛ کوشتن. (٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان.

dispenser (dis-pens′ĕr), *n.* (١) دەرمانگرەوە؛ دەرمان ئامادەکەر. (٢) بدەر (ئامێر): *(a water- ~ ; a paper- cup ~)*

dispersal (dis-pûr′səl), *n.* بڵاوکردنەوە؛ پەرش‌وبڵاوبوونەوە؛ دابەشکردن؛ بڵاوەپێکردن؛ تەفروتوناکردن.

disperse (dis-pûrs′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوە؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە؛ پەڕەوازەکردن؛ بڵاوەپێکردن: *(to ~ demonstrators)* . (٢) نەهێشتن (٣) بڵاوکردنەوە: *(to ~ knowledge)* . (٤) ڕەواندنەوەی تیشکی خۆر بۆ بەشەکانی

v.i. بڵاوکردن؛ بڵاوەلێکردن؛ بڵاوبوونەوە؛ پەرش‌وبڵاوبوونەوە؛ پەرش‌وبڵاوبوونەوە.

dispersion (dis-pûr′shən, dis-pûr′zhən), *n.* (١) بڵاوبوونەوە؛ پەرش‌وبڵاوبوونەوە یا بڵاوکردنەوە؛ بڵاوەلێکردن؛ بڵاوەپێکردن. (٢) ڕەوینەوە یا ڕەواندنەوەی تیشکی خۆر بۆ بەشەکانی. (٣) ڕەواندنەوەی تەووژمی کارەبایی.

dispirit (di-spir′it), *v.t.* پەستکردن؛ غەمبارکردن؛ دڵشکست کردن؛ ووڕە پێ بەردان؛ هان نەدان؛ گیان داهێزران.

dispirited (di-spir′it-id), *adj.* پەست؛ غەمبار؛ بێ ووڕە؛ بێ تاقەت؛ بێ ووڕە؛ گیان داهێزراو

-dispiritedly *(adv.)*.

displace (dis-plās′), *v.t.* (١) لە جێی خۆ لادان؛ لابردن. (٢) دەرکردن؛ دەربەدەرکردن؛ سەرگەردان کردن. (٣) دەرکردن لە کار؛ لێخستن (فرمان)؛ لابردن لە نیش. (٤) لادان و جێگرتنەوە: *(A ship ~s a certain amount of water.)* .

-displaceable *(adj.)*; **displacer** *(n.)*.

displaced person, کەسێکی سەرگەردان کراو یا دەربەدەربوو لە وڵاتی خۆی بەهۆی جەنگەوە.

displacement (dis-plās′mənt), *n.* (١) (أ) لە جێی خۆ لادان؛ لابردن. (ب) لاچوون لە جێی خۆ. (٢) دەرکردن لە کار؛ لادان لە نیش. (٣) لادانی ئاو یا هەوا بە لەشێکی سەرئاوکەوتوو یا بە هەواوە. (٤) جووڵانی زەوی (زەمینناسی) (٥) جێگرتنەوە. (٦) گواستنەوەی هەستێک و ناراستەکردنی بۆ شتێکی نابەجێ (پزیشکەوانی- دەروون).

display (dis-plā′), *v.t.* (١) کردنەوە؛ ڕاخستن. (٢) نووراندن (شتومەک، زیرەکی، هێز، ئازایی، ڕەووشت... هتد) (٣) پیشاندان؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو. (٤) خستنەبەرچاو بە چاپی گەورە و جوان بۆ سەرنج ڕاکێشان.

n. (١) پیشاندان؛ خستنەبەرچاو؛ خستنەڕوو. (٢) نووراندن؛ *(a ~ of courage)* . (٣) خۆنووراندن؛ خۆدەرخستن. (٤) پیشانگە (٥) چاپی جۆرجۆر بۆ سەرنج ڕاکێشان.

displease (dis-plēz′), *v.t. & v.i.* پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ بڕ هەڵسانەوە؛ دڵ شکاندن؛ بێ ناخۆش بوون؛ پەست بوون؛ نابەدڵی کردن

displeasure (dis-plezh′ĕr), *n.* (١) پەستی؛ تووڕەیی؛ دڵ شکان؛ نابەدڵی؛ دڵ نیشان. (٢) [Archaic]، ناسوودەیی؛ ناخۆشی (٣) [Archaic]، ئازار؛ ئازاردان.

disposable (dis-pō′zə-b'l), *adj.* (١) لەناودەبرێت یا فڕێ دەدرێت پاش یەک جار بەکارهێنان *(~ bottles)* . (٢) لەبەردەستدایە بۆ بەکارهێنان هەرکاتێک ویسترا بەپێی هەودەس

n. شتێک کە یەک جار بەکاردەهێنرێت و پاشان فڕێ دەدرێت.

disposal (dis-pō′z'l), *n.* (١) ڕێکخستن؛ دانان؛ جۆری دانان: *(The ~ of the furniture in this room suits me.)* (٢) بڕینەوە (کاروبار)؛ بەلایەکدا خستن. (٣) پێدان؛ بێ بەخشین (٤) فڕێدان؛ لەناوبردن. (٥) شت بەدەست بوون؛ دەسەڵاتی کردن. (٦) بەڕێوەبردن.

at one's disposal, لەبەردەستدابوون؛ لەژێردەستدابوون.
(I am at your disposal.; My car is at your disposal.; He has at his disposal a great deal of money.)

dispose (dis-pōz′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ دانان.
(٢) بڕینەوە (کاروبار)؛ خستن بەلایەکدا.
(٣) بەکارهێنان؛ ئیش پێکردن.
(٤) ڕازی کردن؛ ڕاهێستکردن: *(I'm ~d to agree with you.)* .
(٥) وەهاڵێکردن: *(The climate ~s the people to laziness.)* .

v.i. بڕیاردان؛ بڕینەوە؛ دەسەڵاتی کردن بوون:
(Man proposes, God ~s.)

dispose of, (١) بڕینەوە (کاروبار)؛ بەلایەکدا خستن؛ چارەسەرکردن:
(to dispose of business first)
(٢) پێ بەخشین؛ پێدان.
(٣) فرۆشتن.
(٤) لەناوبردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن؛ کۆشتن؛ سەرکردن بە گۆمدا؛ خۆ لێ شاردنەوە *(to dispose of a person or a thing)* .
(٥) تەواوکردن (خواردن، خواردنەوە)؛ هیچ نەهێشتن؛ قوتارکردن.

disposed (dis-pōzd′), *adj.* مەیل بوون بەرامبەر یا دژ بە:
(He feels well- ~ or ill- ~ toward you.)

disposition (dis´pə-zish′ən), *n.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ دانان (٢) بەڕێوەبردن؛ بڕینەوە (کاروبار).
(٣) (~ of) بەخشین؛ پێدان.
(٤) دەسەڵاتی دابینکردن و بەڕێوەبردن؛ خاوەن بوون:
(God has the supreme ~ of all things.)
(٥) مەیل؛ ناڕەزوو؛ حەز: *(a ~ to quarrel)*
(٦) سروشتی کەسی: *(a cruel, kind, generous, selfish, etc. ~)* .

dispossess (dis´pə-zes′), *v.t.* لێ سەندنەوە (زەوی‌وزار، خانوو، سەرمایە)؛ بێبەش کردن؛ دەرکردن.

-dispossessed *(adj.)*; **dispossession** *(n.)*; **dispossessor** *(n.)*.

dispraise (dis-prāz′), *v.t.* سەرزەنشت کردن؛ خراپە ووتن؛ بەدگوێی کردن دەربارەی؛ پەسەندنەکردن؛ سووک کردن.

n. سەرزەنشتی؛ سەرزەنشت؛ بەدگوێی دەربارەی؛ سووکی؛ ووتەی ناشرین.

disproof (dis-prōōf′), *n.* (١) بەدروخستنەوە
(٢) بەڵگەی بەدروخستنەوە؛ بەڵگەی بەدروخەرەوە.

disproportion (dis´prə-pôr′shən, dis´prə-por′shən), *n.* ناهاوتایی؛ لارسەنگی؛ نەگونجان؛ ناهاوڕێژەیی؛ ڕێژەجیاوازی؛ لەڕادەبەدەری.

v.t. ناهاوتاکردن؛ لارسەنگ کردن؛ ناهاوڕێژەکردن

disproportional (dis´prə-pôr′shən-'l, dis′prə-por′-shən-'l), *adj.* = disproportionate.

-disproportionally *(adv.)*.

disproportionate (dis´prə-pôr′shən-it, dis′prə-pôr′-shən-it), *n.* ناهاوڕێژە: لارسەنگ؛ ناهاوتا؛ لەڕادەبەدەر:
(Some boys give a ~ amout of their time to sports.)

-disproportionately *(adv.)*.

disprove (dis-prōōv′), *v.t.* بەدروخستنەوە

disputable (dis-pū′tə-b'l, dis′pyoo-tə-b'l), *adj.* گومانی - تێدایە: نەسڕاوەتەوە؛ هێشتا بەلایەکدا نەخراوە (ناکۆکی).

-disputability *(n.)*; **disputably** *(adv.)*.

disputant (dis′pyoo-tənt, dis-pū′t'nt), *adj.* مشت‌ومڕی؛ خەریکی مشت‌ومڕکردن

n. کەسێکی مشت‌ومڕکەر

disputation (dis´pyoo-tā′shən), *n.* (١) ناکۆکی؛ دووبەرەکی.
(٢) مشت‌ومڕ؛ کێشە مەکێش. (٣) [Obs.]، گفتوگۆ؛ ووتووێژ.

disputatious (dis-pyoo-tā′shəs), *adj.* حەز لە مشت‌ومڕکەر؛ حەز لە ناکۆکی و کێشە مەکێش کەر

dispute (dis-pūt′), *v.i.* (١) مشت‌ومڕکردن؛ کێشە مەکێش کردن.
(٢) دەمەقاڵێ بوون؛ شەڕکردن.

v.t. (١) مشت‌ومڕکردن لەسەر باسێک؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) گومان لێکردن: *(to ~ the truth of a statement)* .
(٣) بەرهەڵستی کردن؛ دژوەستان.
(٤) کۆشش بۆ کردن؛ هەوڵ بۆ دان؛ خەبات بۆ کردن.

n. (١) مشت‌ومڕ؛ کێشە مەکێش؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ دەمەقاڵێ.
(٣) [Obs.]، شەڕ.

beyond dispute, بێ گومان؛ چەندوچۆنی لەسەر نێیە؛ ناکۆکی لەسەر نێیە:
(This is beyond dispute the best book on the subject.)

in dispute, نەبڕیاردەتەوە؛ نەخراوە بەلایەکدا؛ هێشتا ناکۆکی لەسەرە:
(The matter in dispute is the possession of a house.; The outcome is in dispute.)

disqualify (dis-kwôl′ə-fī), *v.t.* (١) بە لێنەهاتوو دانان.
(٢) ماف یا دەسەڵات لێ سەندنەوە.
(٣) ڕێ پێ نەدان بۆ بەشداربوون لە پێشبڕکێ یا مەلەمڵێیەکدا لەبەر سەرپێچی

-disqualification *(n.)*.

disquiet (dis-kwī′ət), *v.t.* بێ سڕەوت کردن؛ بێ ئاسوودە کردن؛ ئارام لێ هەڵگرتن؛ تێکدان؛ مەراق پێدان.

n. بێ ئارامی؛ بێ سڕەوتی؛ بێ ئاسوودەیی؛ مەراق.

disquietude (dis-kwī′ə-tōōd´, dis′kwī′ə-tūd´), *n.* مەراق؛ بێ ئارامی؛ سڕەوت نەگرتن؛ بێ ئاسوودەیی

disregard (dis′ri-gärd′), *v.t.* (١) گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ خستنەلاوە. (٢) بایەخ پێ نەدان؛ بە سووک گرتن یا دانان؛ ڕێزنەگرتن

n. (١) گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ فەرامۆشی؛ خستنەلاوە.
(٢) بایەخ پێ نەدان؛ بە سووک گرتن؛ ڕێز نەگرتن؛ گاڵتە پێ هاتن:
(Criminals have a total ~ for human values.)

-disregardful *(adj.)*.

disremember (dis´ri-mem′bĕr), *v.t.* لەیادچوون؛ لەیادنەبوون؛ لەبیرنەمان.

disrepair (dis´ri-pâr′), *n.* پەڕپووتی (خانوو، باری ژیان)؛ فەرامۆشی: *(The building is in ~ .)* .

disreputable (dis-rep′yoo-tə-b'l), *adj.* ناوبانگ خراپ؛ بەدناو؛ سووک: *(a ~ person)*

-disreputably *(adv.)*.

disrepute (dis´ri-pūt′), *n.* بەدناوی؛ ناوبانگ خراپی؛ ناونزاوی؛ سووک.

disrespect (dis´ri-spekt′), *n.* ڕێزنەگرتن؛ بێ ڕێزی؛ ڕێز بۆ نەبوون.

v.t. ڕێزنەگرتن؛ ڕێز بۆ نەبوون

disrespectable (dis´ri-spek′tə-b'l), *adj.* شایستەی ڕێز نێیە؛ بێ ڕێز.

disrespectful (dis´ri-spekt′fəl), *adj.* ڕێز پێشان نەدەر؛ بێ نەزاکەت: *(One should not be ~ toward his parents.)*

disrobe (dis-rōb′), *v.t. & v.i.* ڕووتکردنەوە؛ خۆڕووتکردنەوە؛ جل داکەندن.

disrupt (dis-rupt′), *v.t.* (١) پێ بڕین (گفتوگۆ، کار)؛ بڕین:
(Don't ~ people when they are talking.)
(٢) پچڕاندن؛ لەیەککردنەوە؛ پارچە پارچە کردن.
(٣) شێواندن؛ تێکدان: *(to ~ someone's life)* .

adj. پچڕاو؛ شێواو؛ تێکچوو.

disruption (dis-rup′shən), *n.* (١) پێ بڕین (گفتوگۆ، کار)؛ بڕین؛ پچڕان. (٢) شێواندن؛ شێواوی؛ تێکدان؛ تێکچوون.
(٣) بەش بەش بوون؛ پارچە پارچە بوون.

disruptive (dis-rup′tiv), *adj.* (۱) پێبر؛ گفتوگۆ کار؛ *(A child can be very ~ to one's work.)* (۲) شێوێنەر؛ تێکدەر. *(a ~ event)*.

dissatisfaction (dis´sat-is-fak′shən), *n.* ناڕەزایی؛ نائەدڵی؛ نائەسەندی. *(The teacher expressed ~ at his pupils' work.)*

-dissatisfactory *(adj.)*.

dissatisfied (dis-sat′is-fīd´), *adj.* ناڕازی؛ بەدڵ نەبوو؛ بێزار.

dissatisfy (dis-sat′is-fī´), *v.t.* ڕازی نەکردن؛ دڵ شکاندن؛ نائەدڵی کردن

dissect (di-sekt′), *v.t.* (۱) یەکالاکردنەوە (لاشە)؛ تونکاری کردن؛ (۲) شیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە زۆر بە وردی. *(to ~ a problem)*.

dissected (di-sek′tid), *adj.* بەش بەش (ڕووەکناسی). *(~ leaves)*

dissection (di-sek′shən), *n.* (۱) تونکاری؛ تونکاری کردن؛ یەکالاکردنەوە (۲) شتێکی تونکاری کراو (لاشە، شانە). (۳) شیکردنەوە؛ بە وردی لێکۆڵینەوە.

dissemble (di-sem′b'l), *v.t.* (۱) شاردنەوە (بۆ ساختەو فێڵبازی) (۲) وابوواندن؛ لاسایی کردنەوە. *(Vice sometimes ~s virtue.)*. (۳) چاو لێ پۆشین؛ خۆ لێ کەرکردن

v.i. دووڕوویی کردن؛ دووزمانی کردن؛ بە درۆ هەست نیشاندان.

-dissemblance *(n.)*.

disseminate (di-sem′ə-nāt´), *n.* بە هەموولایەکدا بڵاوکردنەوە؛ تۆودان. *(to ~ information about something)*.

-dissemination *(n.)*; **disseminator** *(n.)*.

dissension (di-sen′shən), *n.* جیاوازی بیروڕا (لە ڕێکخراو، کۆمەڵ، حیزب، سوپا، یا وڵاتێکدا)؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ ڕێک نەکەوتن؛ دابڕان.

dissent (di-sent′), *v.i.* (۱) ڕا جیابوون؛ لادان؛ لەگەڵ ڕێک نەکەوتن؛ ناکۆک بوون *(One judge ~ed from the others.)*. (۲) دژ وەستان؛ پاڵپشتی نەکردن؛ دووبەرەکی کردن.

n. (۱) جیاوازی بیروڕا؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکی. ۲ بەگوێ نەکردن؛ دژ وەستان؛ لەگەڵ نەبوون؛ بەرهەڵستی کردن.

dissenter (di-sen′tĕr), *n.* ۱. دژوەستاو؛ بەگوێ نەکەر؛ ناکۆک؛ پاڵپشتی نەکەر؛ دەنگ بۆ نەدەر. ۲. [D-]. پڕۆتستانتێك كه دژی ڕێبازی كڵێسەی ئینگلیزی بێت.

dissertate (dis′ĕr-tāt´), *v.i.* [Rare]. لێدوان؛ لێکۆڵینەوە؛ باسکردن

-dissertator *(n.)*.

dissertation (dis´ĕr-tā′shən), *n.* باسنامەی دکتۆرا؛ دوکتۆرانامە؛ ووتار باس. یا لێکۆڵینەوەیەکی دوورودرێژ

disserve (dis-sûrv′), *v.t.* زیان لێدان؛ زیان پێ گەیاندن.

disservice (dis-sûr′vis), *n.* زیان؛ زیانبەخش (کردەوە، ووتە). *(His action is a ~ to the nation.)*

dissever (di-sev′ĕr), *v.t.* (۱) بچراندن؛ لێکردنەوە؛ بڕین ۲ بەش بەش کردن؛ دابەشکردن

v.i. بچڕان؛ لەیەکبوونەوە؛ جیابوونەوە

dissidence (dis′ə-dəns), *n.* جیاوازی بیروڕا؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکێتی؛ ڕێک نەکەوتن؛ دابڕان

dissident (dis′ə-dənt), *adj.* ناکۆک؛ خۆجیاکەرەوە؛ جیابووەوە؛ دابڕاو؛ هەڵگەڕاوە. *(a ~ group within the party)*.

n. کەسێکی ناکۆک، دابڕاو، هەڵگەڕاوە، نەگونجاو، یا بیروڕا جیاواز (لە کۆمەڵ، ڕێکخراو، حیزب، سوپا... هتد).

dissimilar (di-sim′ə-lĕr, dis-sim′ə-lĕr), *adj.* جیاواز؛ لەیەک نەچوو

dissimilarity (di-sim´ə-lar′ə-ti, dis-sim´ə-lar′ə-ti), *n.* جیاوازی؛ لەیەک نەچوون؛ ناچوونیەکی

dissimilate (di-sim′ə-lāt´, dis-sim′ə-lāt´), *v.t.* گۆڕین؛ جیاوازی کردن.

v.i. (۱) جیاوازبوون؛ گۆڕان. (۲) گۆڕانی تیپێك بۆ تیپێکی جیاواز (زمانەوانی).

dissimilation (di-sim´ə-lā′shən, dis´sim´ə-lā′shən), *n.* (۱) جیاوازی کردن؛ گۆڕین؛ گۆڕان. (۲) گۆڕانی تیپێك بۆ تیپێکی جیاواز (زمانەوانی). (وەك ووشەی **marble** لە ووشەی **marbre** ی فەرەنسیەوە).

dissimilitude (dis´si-mil′ə-tōōd´, dis´si-mil′ə-tūd´), *n.* (۱) جیاوازی؛ لەیەك نەچوون. (۲) شتێکی جیاوازیکەر؛ خاڵێکی جیاکەرەوە.

dissimulate (di-sim′yoo-lāt´), *v.i. & v.t.* دووزمانی کردن؛ دوورووبی کردن؛ هەستی درۆ پیشاندان.

-dissimulation *(n.)*; **dissimulator** *(n.)*.

dissipate (dis′ə-pāt´), *v.t.* (۱) بڵاوکردنەوە؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە؛ تۆدان. (۲) نەهێشتن؛ ڕەواندنەوە؛ لابردن: *(to ~ fear, doubts, mist, etc.)* (۳) بەفیڕۆدان؛ لەناوبردن: *(to ~ one's energy or fortune)*.

v.i. کات‌و ووزەی خۆ بەفیڕۆدان بە ڕابواردن‌و خواردنەوەو قومارکردنەوە؛ سەرسەرێتی کردن.

-dissipater; dissipator *(n.)*; **dissipative** *(adj.)*.

dissipated (dis′ə-pāt´id), *adj.* (۱) بڵاو؛ پەرش‌وبڵاو؛ تۆدراو. (۲) بەفیڕۆدراو؛ لەناوبراو. (۳) سەرسەری؛ بەرەڵا.

dissipation (dis´ə-pā′shən), *n.* (۱) پەرش‌وبڵاوبوونەوە یا کردنەوە. (۲) نەمان؛ لابردن؛ نەهێشتن. (۳) کات، ووزە، یا سامان بەفیڕۆدان؛ لەناوبردن. (٤) سەرسەرێتی؛ لە نەندازە بەدەر ڕابواردن.

dissociate (di-sō′shi-āt´), *v.t.* (۱) لەیەك جیاکردنەوە؛ پەیوەندی پچڕاندن؛ لەیەکتر بڕین. (۲) بە جیا دانان. (۳) جیاکردنەوە (کیمیاگەری).

v.i. (۱) خۆ لێ جیاکردنەوە؛ لێ جیابوونەوە؛ پەیوەندی پێوە نەمان. (۲) جیابوونەوە (کیمیاگەری).

dissociate oneself from, خۆ لێ جیاکردنەوە، کشانەوە یا تەکاندنەوە؛ حاشالێکردن.

-dissociative *(adj.)*.

dissociation (di-sō´si-ā′shən, di-sō´shi-ā′shən), *n.* (۱) جیاکردنەوە؛ جیابوونەوە؛ پەیوەندی بڕین یا بڕان (۲) جیابوونەوە، تووانەوە، یا پارچە پارچە بوونی ناوێتەیەك (کیمیاگەری). (۳) دوو کەسایەتی (پزیشکەوانی دەروونی)؛ جووت سروشتی؛ شیزۆفرینیا

dissoluble (di-sol′yoo-b'l), *adj.* دەتوێنرێتەوە؛ دەتوێنرێتەوە

-dissolubility *(n.)*.

dissolute (dis′ə-lōōt´, dis′ə-lūt´), *adj.* سەرسەری؛ بەرەڵا (ڕەووشت)

dissolution (dis´ə-lōō′shən, dis´ə-lū′shən), *n.* (۱) توانەوە؛ تووانەوە. (۲) پارچە پارچە بوون؛ شیبوونەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ هەڵوەشاندنەوە (۳) دوایی هاتن؛ دوایی پێ هێنان. (٤) (أ) دوایی پێ هێنان (پەرلەمان)؛ ناشبەتاڵ لێکردن (ب) دوایی پێ هێنان یا تواندنەوە (کۆمپانیا، بازرگانی). (٥) مردن؛ نەمان. (٦) هەڵوەشاندنەوە (پەیمان، ژن‌ومێردایەتی).

dissolve (di-zolv′), *v.t. & v.i.* (۱) تواندنەوە؛ توانەوە. (۲) پارچە پارچە کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ هەڵوەشاندن. (۳) دوایی پێ هێنان؛ ناشبەتاڵ لێکردن: *(to ~ the parliament)*. (٤) لە چاو وون بوون؛ نەمان.

n. ووردە ووردە دەرکەوتن یا وون بوونی دیمەنێك لە فیلم یا تەلەڤزیۆندا

-dissolvable *(adj.)*.

dissolvent (di-zol′vənt), *adj.* توێنەرەوە

n. مادەیەکی توێنەرەوە

dissonance (dis′ə-nəns), *n.* (١) لەگەڵ یەک نەگونجان (ناوان)؛ گەرەلاوژی. (٢) نەگونجان؛ ناکۆکی؛ ڕێک نەکەوتن.

dissonant (dis′ə-nənt), *adj.* (١) نەگونجاو (ناوان)؛ نەساز (دەنگ) (٢) ناکۆک؛ جیاواز؛ نەگونجاو؛ ڕێک نەکەوتوو

dissuade (di-swād′), *v.t.* پەشیمان کردنەوە؛ ساردکردنەوە

(They ~d him from going.)

-dissuader *(n.)*.

dissuasion (di-swā′zhən), *n.* پەشیمان کردنەوە؛ ساردکردنەوە

-dissuasive *(adj.)*; dissuasively *(adv.)*; dissuasiveness *(n.)*.

dissyllable (di-sil′ə-b'l, dis′sil′ə-b'l), *n.* *Also* disyllable. ووشەیەکی دووبرگەیی (وەک: succeed, receive, debate) .

-dissyllabic *(adj.)*.

dissymmetry (dis-sim′ə-tri), *n.* ناڕێکی؛ وەک یەک نەبوون؛ ناهاوڕێژەیی؛ نەگونجان؛ لارسەنگی

-dissymmetric *(adj.)*; dissymetrical *(adj.)*; dissymetrically *(adv.)*.

distaff (dis′taf, dis′täf), *n.* (١) تەشی (٢) کاروباری ژنانە؛ کاری ناومال (٣) ژنان؛ ژن.

distaff side, خزمی دایکی

distance (dis′təns), *n.* (١) دووری؛ ماوە (ڕێگە، شوێن). (٢) ماوە (کات)؛ دووری (کات) (٣) حیاوازی؛ دووری *(the ~ between health and illness)* . (٤) ساردی (لەگەڵ جووڵانەوە) دوورەپەرێزی (٥) شوێنێکی دوور؛ دوور *(The bird flew away into the ~.)* . (٦) کاتێکی دوور؛ دوور

(At this ~ we cannot know the Neanderthal man.)

v.t. (١) دوورگرتن؛ دوورخستنەوە؛ دوور ڕاگرتن (٢) بڕبڕەوە؛ پێشکەوتن (هەڵمەتی)؛ بەزاندن

keep (someone) at a distance, بە ساردی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ ڕوو پێ نەدان.

keep one's distance, خو دوور گرتن؛ خۆ تەریک گرتن

distant (dis′tənt), *adj.* (١) دوور (شوێن، کات) (٢) دوور (خزم) *(~ relatives)* (٣) سارد (هەڵسان و دانیشتن)؛ دوورەپەرێز (٤) لە دوورەوە؛ دوور *(a ~ sound)*

distaste (dis-tāst′), *n.* نەویستن؛ بەدڵ نەبوون؛ حەز لێ نەکردن؛ ڕق لێ بوون؛ ڕق *(to have a ~ for something)* .

v.t. (١) حەز لێ نەکردن؛ بەدڵ نەبوون؛ نەویستن؛ ڕق لێ بوون. (٢) پەستکردن؛ نابەدڵی کردن؛ دڵ شکاندن

distasteful (dis-tāst′fəl), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەفتار)؛ ناپەسەند؛ پیس؛ ناخۆش

distemper (dis-tem′pĕr), *v.t.* (١) تێکدان؛ شێواندن. (٢) نەخۆش خستن؛ تێکدان (تەندروستی)

n. (١) نەخۆشی؛ تێکچوون (مێشک، لەش). (٢) نەخۆشی سەگ. (ب) نەخۆشی نەسپ. (٣) تەگەجێکلاڤەیی؛ تووڕەوتڕوپی (٤) پشێوی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی.

distemper (dis-tem′pĕr), *v.t.* (١) تێکەڵ کردن (ڕەنگ) (٢) وێنەکێشان بەم ڕەنگە تێکەڵە.

n. (١) وێنەکێشان بە ڕەنگی تێکەڵ کراو. (٢) وێنەیەک کە بەم جۆرە ڕەنگە تێکەڵ کراوە کرابێت.

distemperature (dis-tem′prə-chĕr, dis-tem-pĕr-ə-chĕr), *n.* نەخۆشی (مێشک، لەش)

distend (di-stend′), *v.t. & v.i.* (١) کشاندن؛ کشان (٢) ئاوسان؛ فووتێکردن

-distension; distention *(n.)*.

distill, distil (di-stil′), *v.t.* (١) بە دڵۆپ دڵۆپ مێنانەخوارەوە؛ دڵۆپاندن. (٢) ووشین؛ گوشین. (٣) پاڵاوتن؛ پاکردنەوە؛ پوختەکردن. (٤) جیاکردنەوە (بیروباوەڕ).

v.i. (١) دڵۆپ دڵۆپ هاتنەخوارەوە. (٢) ووشین؛ پاڵاوتن؛ پاکبوونەوە.

distillate (dis′t'l-it, dis′t'l-āt′), *n.* شلەی پاڵاوتە یا پوختە؛ شلەی دڵۆپێنراو.

distillation (dis′t'l-ā′shən), *n.* (١) پاڵاوتن؛ پوختەکردن. (٢) شلەیەک یا شتێکی پاڵاوتەکراو. (٣) پوختە یا پاڵاوتەی شتێک؛ ناوکرۆک؛ ماک.

distilled (di-stild′), *adj.* پاڵاوتەکراو؛ پاڵاوتە؛ پوخت *(~ water)* .

distiller (di-stil′ĕr), *n.* (١) پوختەکەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ پاڵێوەر. (٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر دروستکەر (مرۆڤ، کۆمپانیا)

distillery (di-stil′ĕr-i), *n.* (١) پاڵێوگە. (٢) کارگەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

distinct (di-stiŋkt′), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز؛ تایبەتی. (٢) دیار؛ ڕوون؛ ئاشکرا.

distinction (di-stiŋk′shən), *n.* (١) جیاوازی؛ جیاوازی کردن: *(Making ~s between all the meanings of a word is very important.)* (٢) نیشانەی جیاوازی یا جیاکەرەوە؛ نیشانەی تایبەتیکەر؛ دیاریکەر. (٣) نایابی؛ لێهاتوویی؛ زۆرباشی؛ بەرزی: *(a writer of ~)* . (٤) خەڵات؛ پاداشت: *(The soldier won many ~s for bravery.)* .

distinctive (di-stiŋk′tiv), *adj.* جیا؛ جیاکەرەوە؛ دیار: *(a ~ voice, smile, or walk)*

distinctly (di-stiŋkt′li), *adv.* بەڕوونی؛ بەڕێکوپێکی؛ بێ گومان.

distinguish (di-stiŋ′gwish), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ جیاوازی بینین. (٢) تایبەتی کردن؛ نیشانەکردن. (٣) بینین؛ ناسینەوە؛ هەستپێکردن. (٤) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن. (٥) ناوبانگ دەرکردن؛ ناودەرکردن: *(He ~ed himself as a writer.)* .

v.i. لەیەک جیاکردنەوە.

-distinguishable *(adj.)*.

distinguished (di-stiŋ′gwisht), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ ناسراو؛ هەڵکەوتوو؛ بەڕێز: *(a ~ man or woman)* . (٢) نایاب؛ زۆرباش.

distort (di-stôrt′), *v.t.* (١) شێوە تێکدان؛ تێکدان: *(His face was ~ed by rage.)* (٢) گۆڕین؛ هەڵگێڕانەوە؛ شێواندن؛ تێکدان: *(You ~ the facts.)*

distortion (di-stôr′shən), *n.* (١) شێوە تێکدان؛ تێکدان؛ گۆڕین. (٢) شێوە تێکچوون؛ تێکچوون؛ گۆڕان. (٣) شتێکی شێوە تێکدراو، گۆڕاو یا شێوێنراو.

distract (di-strakt′), *v.t.* (١) خڵافاندن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ مێشک مەشغوڵ کردن. (٢) سەرشێت کردن؛ سەر لێ تێکدان؛ شێت کردن

distraction (di-strak′shən), *n.* (١) خڵافاندن؛ خەریک کردن؛ مەشغوڵی مێشک؛ سەرنج ڕاکێشان. (٢) شتی خۆشی و ڕابواردن؛ شتێک کە کاتی پێ ببڕێتە سەر: *(There are plenty of ~s in a big city.)* (٣) شتێک کە لە ناوەختدا سەرنج ڕادەکێشێت و دەبێتە هۆی پەستکردن: *(Noise is a ~ when you're trying to study.)* (٤) شێتی؛ شێتگیری؛ سەر لێ تێکچوون.

distracted (di-strak′tid), *adj.* دڵەڕە یا خەیاڵی لە شوێنێکی تر.

distrain (di-strān′), *v.t. & v.i.* دەست بەسەردا گرتنی سەرمایەی

قەرزارێك وەك بارمتە

-distrainment *(n.)*; **distrainor, distrainer** *(n.)*.

distrainee (dis´trā-nē´), *n.* قەرزارێك كە دەست بەسەر سەرمایەكەیدا دەگیرێت وەك بارمتە

distraught (di-strôt´), *adj.* (١) پەشۆكاو؛ سەر لێ شێواو؛ پەرێشان؛ سەر لێ تێكچوو. (٢) شێت؛ شێت‌و شەیدا

distress (di-stres´), *v.t.* (١) دڵتەنگ كردن؛ غەمبارکردن؛ ئازاردان؛ پەرێشان كردن؛ سوێ كردن بە دڵدا. (٢) دەست بەسەردا گرتنی سەرمایەی قەرزارێك وەك بارمتە.

n. (١) دڵتەنگی؛ غەمباری؛ ئازار؛ سوێ؛ ناخۆشی؛ نەشكەنجە. (٢) هەژاری؛ داماوی. (٣) لێقەوماو؛ تەنگانە؛ پەرێشانی. *(a ship in ~)*. (٤) (ا) دەست بەسەرداگرتنی سەرمایەی قەرزارێك وەك بارمتە. (ب) سەرمایەی دەست بەسەردا گیراو

distressed (di-strest´), *adj.* دڵتەنگ؛ غەمبار؛ پەرێشان؛ هەژار؛ لێقەوماو؛ جەرگ سووتاو

distressful (di-stres´fəl), *adj.* (١) ناخۆش؛ بەناسۆر؛ بەسوێ؛ بەئازار. (٢) سوێدار؛ دڵپڕ؛ غەمبار

distributary (di-strib´yoo-ter´i), *n.* زێێەك كە لە ڕووبارێك جیادەبێتەوە و هەرگیز ناگەڕێتەوە ناو ڕووبارەكە (بەتایبەتی لە تەختاییدا)

distribute (di-strib´yoot), *v.t.* (١) دابەشكردن؛ بەخشینەوە؛ بەشكردن *(to ~ food to the poor)*. (٢) بڵاوكردنەوە: *(to ~ a leaflet)*. (٣) هاوپۆل كردن؛ جۆرجۆركردن. (٤) [Archaic]، دادگەری كردن.

distribution (dis´trə-bū´shən), *n.* (١) دابەشكردن؛ دابەش بوون؛ بەشكردن: *(The ~ of wealth is very uneven.)*. (٢) جۆری دابەشكردن: *(an equal ~ of property)*. (٣) بەش. (٤) فرۆشتن یا ساغ كردنەوەی شتومەك لە بازاڕدا

distributive (di-strib´yoo-tiv), *adj.* (١) بەشكەر (٢) تایبەتی بە بەشكردن. (٣) تایبەتی بە هەموو یەكێك لە كۆمەڵە شتێك (زمانەوانی): **("Each", "every", "any", "either", and "neither" are called ~ pronouns.)**

n. ووشەیەكی وەها (ژمارە سێ ببینە)

distributor (di-strib´yoo-tēr), *n.* (١) بەشكەر (مرۆڤ، نامێر) شت؛ دابەشكەر. (٢) نوێنەری دابەشكردن یا ساغ كردنەوەی كاڵا بەسەر كریارد بەتایبەتی كۆفرۆش. (٣) نامێری دابەشكەری تەزووی كارەبا (مەكینەی ئوتومبیل)

district (dis´trikt), *n.* ناوچە؛ هەرێم؛ گەرەك؛ ناوچەی وڵات یا شارێك: *(a school ~ ; the business ~ ; a residential ~ ; an electoral ~)*

district attorney, پارێزەری دادگەری گشتی ناوچە

distrust (dis-trust´), *v.t.* بڕوا پێ نەكردن؛ بڕوا پێ نەبوون؛ گومان لێ بوون؛ دڵ لێ پیس بوون؛ دڵ لێ پیس كردن.

distrustful (dis-trust´fəl), *adj.* دڵ پیس؛ بەگومان؛ بڕوانەكەر؛ بێ بڕوا

distrustful of, دڵ پیس؛ دڵی لێ پیسە؛ بڕوای پێی نەیە.

disturb (di-stūrb´), *v.t.* (١) ئاژاوە نانەوە؛ ناسوودەیی تێكدان؛ تێكدان؛ شڵەقاندن؛ شڵەژاندن. (٢) پەستكردن؛ دڵ گرتن؛ تووڕەكردن. (٣) دەستكاری كردن؛ دەست تێوەدان؛ شێواندن: *(Don't ~ my things.)*. (٤) پێ بڕین (گفتوگۆ، كار)

disturb the peace, ئاژاوە نانەوە؛ ناشووب خستنەوە؛ ناشتی تێكدان.

disturbance (di-stūr´bəns), *n.* (١) ناسوودەیی تێكدان؛ شێواندن. (٢) پەستكەر؛ دڵتەنگكەر؛ ناسوودەیی تێكدەر

(٣) بێ ئاسوودەیی؛ مەراق. (٤) ئاژاوە؛ ئاشووب؛ هەراوهوریا؛ پشێوی.

disunion (dis-ūn´yən), *n.* (١) جیابوونەوە (ناوچەی وڵات، كۆمەڵ، مرۆڤ). (٢) ناكۆكی؛ جیاوازی؛ نەگونجان.

disunionist (dis-ūn´yən-ist), *n.* (١) جیابوونەوەخواز. (٢) جیابوونەوەخوازێك لەكاتی شەڕی براكوژی لە ئەمەریكادا.

disunite (dis´yoo-nīt´), *v.t.* لەیەك جیابوونەوە؛ یەك پێ نەگرتن.

v.i. جیابوونەوە (ناوچەی وڵات، كۆمەڵ)؛ یەك نەگرتن؛ بەش بەش بوون.

disunity (dis-ūn´ə-ti), *n.* ناكۆكی؛ جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون؛ یەك نەگرتن؛ ڕێك نەكەوتن.

disuse (dis-ūz´), *v.t.* بەكارنەهێنان (لەبەر كۆنی، بێ كەڵكی، یا نەویستن).

n. بەكارنەهێنان: *(The word has fallen into ~)*.

disvalue (dis-val´ū), *v.t.* [Rare], بە بێ بایەخ دانان؛ بە هیچ دانان.

disyllable (di-sil´ə-b'l), *n.* = dissyllable.

-disyllabic *(adj.)*.

ditch (dich), *n.* خەندەق؛ چاڵ؛ كەندڕ؛ جۆگە.

v.t. (١) خەندەق یا جۆگە بەدەوردا هەڵكەندن. (٢) خەندەق یا جۆگە تێدا هەڵكەندن. (٣) لە هێڵ لابردن‌و خستنە خەندەقەوە (شەمەندەفەر). (٤) نیشتنەوەی فڕۆكەیەكی پەككەوتوو لەناو ئاوداو واز لێ هێنانی. (٥) [Slang]، دەست پێوەنان؛ واز لێ هێنان (مرۆڤ)؛ خۆ لێ دزینەوە: *(to ~ a friend or a date)*

v.i. خەندەق یا جۆگە هەڵكەندن

dithyramb (dith´ə-ram´, dith´ə-ramb´), *n.* گۆرانی یا ووتارێكی پڕ سۆز و بەجۆش

ditto (dit´ō), *n.* (١) دووبارە؛ هەروەها؛ هەمان شت؛ دیسانەوە. (٢) وێنەی دەقاودەق. (٣) نیشانەی چوونیەكی (=).

adv. دووبارە؛ دیسانەوە؛ هەروەها؛ هەمان چەشن.

v.t. دووبارەكردنەوە؛ وێنەی دەقاودەق دەركردن.

ditto machine, ڕۆنیۆ؛ مەكینەی ڕۆنیۆ؛ مەكینەی وێنەی دەقاودەق دەركردن

ditto mark, نیشانەی چوونیەكی (=).

ditty (dit´i), *n.* گۆرانیەیەكی سادەی كورت؛ بەستە.

diuresis (dī´yoo-rē´sis), *n.* ڕۆز میزكردن.

-diuretic *(adj. & n.)*.

diurnal (dī-ūr´n'l), *adj.* (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك ڕووەدات. (٢) هی ڕۆژگار؛ هی ڕۆژ (نەك شەو)؛ بە ڕۆژ (٣) تەنها یەك ڕۆژ دەژی (جانەوەرناسی) (٤) بە ڕۆژ چالاكە (گیانەوەرناسی).

n. [Archaic]. (١) بیرنامە. (٢) ڕۆژنامە.

-diurnally *(adv.)*.

diva (dē´və), *n.* = prima donna.

divan (di-van´), *n.* (١) دیوان؛ ئەنجوومەنی شاهانە. (٢) (ا) دیوەخان. (ب) ژووری جگەرەكێشان یا قاوە خواردنەوە. (٣) قەنەفەی بێ پشت.

dive (dīv), *v.i.* (١) بازدانە ناو ئاوەوە بەسەردا؛ خۆهەڵدانە ناو ئاو. (٢) لەپڕ خۆ نوقم كردن یا چوونە ژێر ئاوەوە *(A submarine ~s.)*. (٣) دەست تێخستن؛ خۆ تێخستن؛ خۆ خستنە ناو؛ چوونە ناو. (٤) لەپڕ لە چاو وون بوون. (٥) (ا) لەپڕ نزم بوونەوە یا هاتنەخوارەوەی فڕۆكە: *(The plane ~d* [or *dove*] *two thousand feet.)* (ب) لەپڕ شاڵاوهێنان بۆ خوارەوەی بالندەیەكی وەك هەڵۆ (بۆ نێچیر گرتن). (ج) خۆ فڕێدان لە فڕۆكەوە بە پەڕەشووت.

v.t. (١) لەپڕ تێخستن (دەست، سەر). (٢) لەپڕ فڕۆكە هێنانەخوارەوە

n. (۱) خۆ فڕێدانە ناو ئاوەوە بەسەردا؛ بازددانە ناو ئاوەوە بەسەردا. (۲) لەپڕ نزم بوونەوە یا هاتنەخوارەوەی فڕۆکە. *(The plane took a ~ .)*

(۳) نێ فڕێدان؛ نوقوم بوون؛ ژێر ئاو کەوتن. (٤) [Colloq.] بارینکی پیسی ناوبانگ سووک.

diver (dīv′ĕr), *n.* (۱) سەیری dive. (۲) مەلەوانی ژێرئاو؛ ژێرئاوگەر (بۆ مرواری و شتی تری بەنرخ یا بۆ گیانداری دەریایی). (۳) جۆرە بالندەیەکی خۆفڕێدەرە ناو ئاوەوەیە (بۆ نێچیر گرتن).

diverge (də-vûrj′, dī-vûrj′), *v.i.* (۱) جیابوونەوە؛ پەنگە(ئ)؛ لق لێ بوونەوە؛ لەیەک جیابوونەوە. *(The road ~s.)*

(۲) جیاوازبوون (ڕەوشت)؛ جیابوون. (۳) لادان (لە ڕێی ڕاست).

divergence (də-vûr′jəns, dī-vûr′jəns), *n.* (۱) جیابوونەوە؛ لەیەک جیابوونەوە؛ لق لێ بوونەوە. (۲) لادان؛ جیابوون؛ جیاوازی.

divergency (də-vûr′jən-si, dī-vûr′jən-si), *n.* **divergence.**

divergent (də-vûr′jənt, dī-vûr′jənt), *adj.* (۱) جیابووەوە؛ لێ جیابووەوە. (۲) لادەر (لە ڕێی ڕاست). (۳) جیا؛ جیاواز *(a ~ opinion)*. (٤) لار (بیرکاری)؛ خوار (هێڵ).

divers (dī′vĕrz), *adj.* چەند؛ چەندەها؛ هەند؛ جیا.

diverse (də-vûrs′, dī-vûrs′, dī′vûrs), *adj.* (۱) جیا؛ جیاواز. (۲) هەمەچەشن؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا: *(a ~ culture)*.

-diversely *(adj.)*; **diverseness** *(n.)*.

diversified (də-vûr′sə-fīd′, dī-vûr′sə-fīd′), *adj.* جیاجیا؛ هەمەچەشن؛ جۆراوجۆر: *(a ~ country)*.

diversiform (də-vûr′sə-fôrm′, dī-vûr′sə-fôrm′), *adj.* هەمەشێوە؛ هەمەجۆر

diversify (də-vûr′sə-fī′, dī-vûr′sə-fī′), *v.t.* (۱) جۆرجۆرکردن؛ هەمەچەشن کردن؛ گۆڕین: *(You need to ~ your diet.)*.

(۲) خستنەکاری سەرمایە لە گەلێک کۆمپانیادا بۆ کەمکردنەوەی مەترسی لەکیس چوون *(to ~ one's investment)*.

v.i. هەمەچەشن بوون؛ جۆرجۆربوون.

-diversification *(n.)*.

diversion (də-vûr′zhən, dī-vûr′shən), *n.* (۱) خستنەلاوە (بەتایبەتی پارە بۆ خۆ یا مەبەستی نابەجێ)؛ لێ لادان؛ لادان: *(~ of funds from the treasury)*

(۲) هەڵاتن؛ سەرنج ڕاکێشان بۆ هەڵخەڵەتاندن: *(~ of the enemy)*.

(۳) حەریک کردن؛ کات کوشتن.

(٤) شتی کات پێ بردنە سەر؛ ڕابواردن؛ کات کوژ: *(a harmless ~)*.

diversionary (də-vûr′zhən-er′i, dī-vûr′shən-er′i), *adj.* خڵافێنەر (بەتایبەتی دوژمن بۆ سوود وەرگرتن)؛ خەریک کردن یا خڵافاندن بۆ هەڵخەڵەتاندن *(~ tactics)*

diversity (də-vûr′sə-ti, dī-vûr′sə-ti), *n.* (۱) هەمەچەشنی؛ هەمەجۆری؛ هەمەشێوەیی: *(a ~ of activities; There is a great deal of ~ in the American culture.)*

(۲) جیاوازی؛ جیایی

divert (də-vûrt′, dī-vûrt′), *v.t.* (۱) ڕێ بێ گۆڕین (مرۆڤ، شت)؛ لادان؛ لە ڕێ لادان؛ ناراستەکردن؛ گۆڕین؛ وەرگەڕاندن: *(to ~ the course of a river; to ~ money from one bank to another.)*

(۲) (ا) سەرنج ڕاکێشان؛ خڵافاندن؛ خەریک کردن؛ کات بردنە سەر.

(ب) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان.

divest (də-vest′, dī-vest′), *v.t.* (۱) داکەندن (جل‌وبەرگ، چەک)؛ لێکردنەوە. (۲) دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان: *(He ~ed himself of his wealth and became a monk.)*

(۳) لێ سەندنەوە (پلە، ماف، سامان): *(She was ~ed of her position and rank.)*

divestiture (də-ves′tə-chĕr, dī-ves′tə-chĕr), *n.* سەندنەوە (پلەوپایە، ماف، سامان).

divestment (də-vest′mənt, dī-vest′mənt), *n.* = divestiture.

divesture (də-ves′chĕr, dī-ves′chĕr), *n.* = divestiture.

divide (də-vīd′), *v.t.* (۱) بەشکردن؛ بەش بەش کردن؛ دابەشکردن *(We ~d the money equally.)*

(۲) هاوپێل کردن؛ جۆرجۆرکردن. (۳) جیاکردنەوە.

(٤) کەرتکردن؛ بڕین؛ لەتکردن.

(٥) دابەشکردن (ناکۆکی)؛ دابڕکردن؛ دوورخستنەوە: *(Please don't let such a small matter ~ us.)*

(٦) دابەشکردن (ماتماتیک).

(۷) پلەپلەکردن (مەکینەکاری).

v.i. (۱) دابەش بوون؛ لەیەک جیابوونەوە. (۲) جیابوونەوە (ڕوبار)؛ بوون بە دوو بەشەوە

(۳) دابەش بوون (ناکۆکی)؛ بەش بەش بوون؛ ڕێک نەکەوتن؛ دابڕان

(٤) بەشداربوون

n. (۱) سنوور. (۲) ئاوەڕێژ؛ ئاوەڕێژگە؛ ئاوەڕێژ.

-dividable *(adj.)*.

divided (də-vīd′id), *adj.* (۱) دابەشکراو؛ بەشکراو؛ کەرتکراو؛ بەش بەش: *(a ~ land)*.

(۲) ناکۆک؛ ناڕێک؛ دابڕاو؛ بەش بەش: *(a ~ party, family or country)*

(۳) جیاکراوە؛ دوو بەش؛ ڕێی هاتوچۆی دووسەرەی لەیەک جیاکراوە. واتە نێوانیان بۆ کراوە: *(a ~ highway)*.

dividend (div′ə-dend′), *n.* (۱) ژمارەی بەشکراو (بیرکاری).

(۲) (ا) قازانجی کۆمپانیایەکی هاوبەش.

(ب) بەشی هەر بەشدار یا بەشێک لەم قازانجە.

(ج) بەشی هەر ئەندامێک لە قازانجی زیادە.

divider (də-vīd′ĕr), *n.* (۱) بەشکەر.

(۲) بەربەست؛ بەست؛ دیوار؛ پەردەی جیاکەرەوە

(۳) (*pl.*) پرگار.

divination (div′ə-nā′shən), *n.* فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینی.

divine (də-vīn′), *adj.* (۱) خودایی؛ خواهانە؛ خوایانە.

(۲) پیرۆز. (۳) خواپەرست. (٤) ئایینی. (٥) بەرزو مەزن.

(٦) [Colloq.] زۆر خۆش؛ زۆر جوان؛ نایاب؛ زۆر باش.

n. (۱) قەشە. (۲) زانای ئایینی؛ ئایینزان

-divinely *(adv.)*; **divineness** *(n.)*.

divine (də-vīn′), *v.t.* (۱) فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینی کردن.

(۲) هەستپێکردن یا زانین لەڕێی هەستی خۆیی یا زگماکییەوە

v.i. فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینین.

-diviner *(n.)*.

divine right of kings, مافی خودایی شاکان: ئەو مافەی کە گوایە شاکان لە خوداوە مافیان پێ دراوە بۆ حوکمڕانی کردنی گەلەکانیان

diving board, تەختەی لێوە بازددانە ناو گۆمی مەلەوە.

diving suit, جل‌وبەرگی مەلەوانی ژێرئاو (کە قورس‌و ئاوبڕە).

divining rod, دارەدەستی خەمڵ لێدان بۆ دۆزینەوەی ئاو و کانزای ژێر زەوی.

divinity (də-vin′ə-ti), *n.* (۱) خودایەتی

(۲) خودا؛ خودای بچکۆلە؛ نیمچە خودا.

(۳) دەسەڵات یا تایبەتخۆی خودایی؛ ئەوپەڕی پاکی‌و مەزنی.

(٤) زانستی ئاین. (٥) جۆرە شیرینێیەکە.

the Divinity, خودا؛ خودای گەورە.

divisibility (də-viz′ə-bil′ə-ti), *n.* توانای دابەشکردن بوون؛

شیانی دابەش بوون

divisible (də-viz′ə-b'l), *adj.* بەش دەکرێت (ژمارە، شت، شوێن)؛ دەتوانرێت دابەش بکرێت.

division (də-vizh′ən), *n.* (١) بەشکردن؛ تایبەتی کردن؛ جیاکردنەوە: *(D~ of labor is important in industry today.)* (٢) بەشکردن؛ دابەشکردن (پارە، شت). (٣) بەش. (٤) بەش بەش بوون بۆ دەنگدان. (٥) سنوور؛ بەربەست؛ بەست؛ دیوار؛ پەردەی جیاکەرەوە (٦) ناکۆکی؛ ووبەرەکی؛ نەگونجان؛ جیاوازی بیروڕا (٧) بەش. ڕانبارى. ژانکۆ، کارگە... هتد)؛ لق. (٨) توخم (زیندەوەرزانی)؛ بابەت؛ بەش. (٩) دابەشکردن (بیرکاری). (١٠) هێز (لەشکر)؛ فیرقە (سوپا). (١١) بەشێکی هێزی دەریایی کە بریتییە لە چوار پاپۆر.

division sign (or mark), نیشانەی دابەشکردن (بیرکاری)

divisive (də-vī′siv), *adj.* دووبەرەکی خەرەوە؛ ناکۆکی خەرەوە *(a ~ person, act, or tactic)*

divisor (də-vī′zər), *n.* ژمارەی بەسەردا دابەشکراو (بیرکاری)

divorce (də-vôrs′, də-vôrs′), *n.* (١) تەلاق؛ تەلاقدان؛ جیابوونەوەی تەواوی ژن و مێرد. (٢) جیاکردنەوە؛ لەیەکتر جیاکردنەوە: *(the ~ between religion and science)*

v.t. (١) تەلاقدان (٢) جیاکردنەوە؛ لەیەک جیاکردنەوە: *(to ~ fact from fiction)*.

v.i. تەلاق سەندن؛ تەلاق وەرگرتن.

divorcé (də-vôr′sā′, də-vôr′sā′), *n.* پیاوێکی تەلاقدراو

divorcée (də-vôr′sā′, də-vôr′sā′), *n.* ژنێکی تەلاقدراو

divorcee (də-vôr′sē′, də-vôr′sē′), *n.* کەسێکی تەلاقدراو (ژن یا پیاو)

divorcement (də-vôrs′mənt, də-vôrs′mənt), *n.* تەلاق؛ تەلاقدان؛ تەلاق وەرگرتن.

divulge (də-vulj′), *v.t.* دەرکاندن؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن (نهێنی)؛ خستنەڕوو (نهێنی)

-divulgement *(n.)*.

divulgence (də-vul′jəns), *n.* دەرکاندن؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن.

divulsion (də-vul′shən), *n.* بەزۆر لەیەککردنەوە؛ پارچەپارچەکردن.

Dixie (dik′si), *n.* ویلایەتە خوارووەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا

dizziness (diz′i-nis), *n.* سەرەخۆلی؛ گێژی؛ ووپی.

dizzy (diz′i), *adj.* (١) گێژ؛ وور (٢) دەبێت بەهۆی گێژی یا ووڕی *(~ heights)* (٣) سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو (٤) [Colloq.]. گەوج؛ بێ مێشک؛ منداڵانە (ڕەووشت، کردەوە).

-dizzily *(adv.)*.

do (dōō), *v.t.* (١) کردن؛ بەجێهێنان؛ جێبەجێکردن؛ ئەنجامدان *(~ a deed; ~ one's duty or work)* (٢) تەواوکردن؛ تەواوبوون: *(Our work is done.)*. (٣) بوون بە هۆ؛ وا لێکردن: *(Who did this to you?)*. (٤) کۆشش کردن؛ کردن: *(D~ your best.)*. (٥) کردن (کارێکی تایبەتی): *(~ the ironing; ~ one's nails)*. (٦) کردن (پیشە): *(What do you ~ for a living?)*. (٧) چارەسەرکردن؛ جێبەجێکردن: *(He did the problem.)*. (٨) پێشکەش کردن (شانۆگەری، فیلم): *(We did Hamlet.)*. (٩) ووتن لەسەر شانۆ یا لە فیلمدا: *(He did Hamlet.)*. (١٠) بڕین (ڕێگە): *(He does a mile in six minutes.)*. (١١) گەڕان؛ کردن: *(We did three countries in three weeks.)*.

(١٢) گۆڕین (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر)؛ کردن بە: *(Can we ~ Shakespeare into Kurdish?)* (١٣) پێدان؛ ڕێزلێنان؛ ڕێزلێنگرتن: *(He did honor to his parents.)* (١٤) بەش کردن؛ بەس بوون؛ پێویستی بەجێهێنان: *(This much food will ~ us for two days.)* (١٥) [Colloq.]، خەڵەتاندن؛ لەخشتەبردن؛ فریودان: *(You've been done.)* (١٦) [Colloq.]، کات بردنە سەر لە بەندیخانەدا: *(He did two years.)*.

v.i. (١) ڕەفتارکردن؛ هەڵسان و دانیشتن: *(He does well when treated well.)* (٢) کردن (چالاکی): *(D~, don't talk.)*. (٣) چۆن بوون: *(Mother and child are ~ing well.)*. (٤) پێویستی بەجێهێنان؛ شیان: *(The black dress will ~.)* (٥) بە شێوەی کرداری یاریدەدەر بەم مانایانەو بەم شێوانە بەکاردەهێنرێ (أ) بۆ دووپاتکردنەوە یا لەسەر سوورېوون: *(Please ~ study.; I did do it.)* (ب) بۆ پرسیارکردن بەمانای: ئایا: *(Did you telephone her?; D~ you drink coffee?)* (ج) بۆ دووپاتکردنەوەی پەسەندنەکردن: *(D~n't go.)*. (د) لە جێی کردارێکی تر: *(Love me as I ~ you.)*. (هـ) بۆ پاش و پێشخستن لە ڕستەدا: *(Little did he realize.)*

n. [British Colloq.], (١) ساختە؛ درۆ؛ کەڵەک. (٢) زەماوەند؛ ئاهەنگ.

do away with, (١) لابردن؛ نەهێشتن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: *(to do away with unnecessary formalities.)* (٢) کوشتن: *(He was done away with.)*.

do by, ڕەفتارکردن بەرامبەر: *(to do right by a person; He did very well by her.)*

do for, [Colloq.], (١) قەوتاندن؛ کوشتن؛ لەناوبردن. (٢) چاکە لەگەڵ کردن؛ ئاگا لێ بوون.

do in, [Slang], (١) کوشتن. (٢) زۆر ماندووکردن؛ هێز لێ بڕین.

do one's bit *or* **duty,** پێویستی سەرشانی خۆ بەجێهێنان؛ بەشی خۆ کردن؛ بەشداربوون.

do one's damnedest, [Colloq.], هەوڵدان بەوپەڕی تواناوە.

do (a person) out of (something), لێ سەندن یا بێبەش کردنی کەسێک لە شتێک بە فێڵبازی

do to, ئازاردان؛ والێکردن (خراپە)؛ دەربارەکردن (ناپەسەندی): *(What have I done to you?)*

do up, [Colloq.], (١) شتن و ئامادەکردن (جل‌وبەرگ). (٢) پێچانەوە. (٣) پرچ شۆڕکردنەوە بەسەر شان و ملدا (ئافرەت). (٤) ماندووکردن.

do with, کەڵک لێ وەرگرتن.

do without (something), دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان؛ دەربردن بەبێ.

have to do with, پەیوەندی لەگەڵ بوون؛ پێوە خەریک بوون.

how do you do? چۆنی؟! ڕۆژباش؛ ئەم کاتەت باش؛ خۆشحاڵم بە ناسینت. (ئەم ووتەیە لەکاتی بەیەکگەیشتنی برادەر یا بەیەکتر-ناسینی دووکەسدا بەکاردێت وە بە هەمان ووتەش وەڵام دەدرێتەوە، واتە هەردوولا هەمان پرسە بەکاردەهێنن). لە ئەمەریکا لەباتی ئەمە لەکاتی بەیەکترناسیندا هەردوولا دەڵێن: Nice meeting you. یا Nice to meet you.

make do, هەڵگرتن یا دەربردن بەوەی هەیە یا لەبەردەستدایە.

doable (dōō′ə-b'l), *adj.* کردەنی؛ دەتوانرێ بکرێت؛ دەکرێت

do-all (dōō′ôl′), *n.* بەردەست یا کرێکاری گشتی (کە سەری لە هەموو جۆرە کارێک دەربچێت و بیکات)

doat (dōt), *v.i.* = dote.

Doberman pinscher, جۆرە سەگێکی ڕەشی تووک کورتی پێست لووسی باریکەڵەی گەورەی زۆر دڕە.

docent (dō′s'nt), *n.* ڕابەر (بەتایبەتی لە موزەخانەدا).

docile (dos′l, dos′il), *adj.* (١) بەئاسانی فێردەکرێت؛ فێردەکرێت. (٢) دەستەمۆ (مرۆڤ، گیاندار)؛ مل کەچ؛ مانی؛ فەقیزکە.

-docility *(n.).*

dock (dok), *n.* (١) گۆمی کەشتی (بۆ مۆڵخواردن، چاکردن یا بارداگرتن)؛ کەشتیگا ٢) ئەسکەلە؛ شۆستەی بارکردن و بارداگرتنی کەشتی. (٣) ئاوی نێوان دوو ئەسکەلە (٤) شۆستە یا شوێنی بارکردن و بارداگرتنی لۆری (لە پشتی کارگە، فرۆشگا یا شوێنێکی تردوە).

v.t. هێنان یا ڕابخۆزێنی کەشتی بۆناو گۆمی کەشتی.

v.i. هاتنەناو گۆمی کەشتیێکەوە؛ مۆڵ خواردنی (کەشتی)

dock (dok), *n.* قەفەزی گومانبار لە دادگادا.

dock (dok), *n.* (١) بەشە ڕەقەکەی کلکی گیاندار بەبێ تووکەکەی (٢) کۆتەڕەی کلکی بڕیاو.

v.t. (١) کلک بڕین (٢) لێ بڕین یا داشکاندنی بەشێکی کرێ یا مووچە.

(to ~ someone's salary or wages)

dockage (dok′ij), *n.* (١) مزی بەکارهێنانی گۆمی کەشتی یا شوێنی بارکردن و بارداگرتنی کەشتی. (٢) ئەسکەلە؛ گۆمی کەشتی. (٣) مۆڵدانی کەشتی؛ ڕاگرتن یا وەستانی کەشتی لە گۆمی کەشتیدا.

dockage (dok′ij), *n.* بڕینی بەشێکی کرێ یا مووچە.

docker (dok′ēr), *n.* کرێکاری بەندەر

docket (dok′it), *n.* (١) پوختەی بڕیاری دادگا؛ لیستەی ئەم بڕیارانە (٢) کارنامەی دادگا؛ لیستەی ئەو داوایانەی کە دادگایەک دەیبینێت. (٣) کارنامە؛ لیستەی کار؛ بەرنامە. (٤) نیشانی بەستەک یا پرپاسکە (کە ناوکرۆکەکەی ڕوون بەکاتەوە).

v.t. (١) تۆمارکردن لە لیستەیەکدا (دادگەری). (٢) نیشان بێوەنان (بەستەک، پرپاسکە، پاکەت).

dockyard (dok′yärd′), *n.* کارگەی کەشتی چاککردن و دروستکردن.

doctor (dok′tēr), *n.* (١) دوکتۆر؛ ئەوەی بڕوانامەی دکتۆرای هەیە (٢) پزیشک؛ دەرمانکەر. (٣) پزیشکی خۆمالی؛ پزیشکی جادووگەر. (٤) نامێری شت چاککردنەوەی ناکاوی. (٥) جانەوەرێکی بچووکی دەستکردە لە ڕاوەماسیدا وەک دان بەکاردەهێنرێت. (٦) [Rare]، مامۆستا

v.t. [Colloq.], (١) دەرمانکردن؛ چاککردنەوە. (٢) چاککردنەوە (مەکینە، شت). (٣) دەستکاری کردن (بۆ ساختەو مەبەستی تایبەتی خۆ)؛ گۆڕین.

(He ~ed the evidence.; He ~ed the wine, food, etc.)

v.i. [Colloq.], (١) پزیشکەوانی کردن (٢) دەرمان خواردن؛ لەژێر چاودێری پزیشکدا بوون

doctoral (dok′tēr-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دکتۆرا یا دکتۆر؛ هی دکتۆرا *(a ~ dissertation)* (٢) خاوەنی بڕوانامەی دکتۆرا؛ دوکتۆرا وەرگر.

doctorate (dok′tēr-it), *n.* دکتۆرا؛ بڕوانامەی دکتۆرا.

(He has a ~ in English.)

doctrinaire (dok′tri-nâr′), *n.* بیروباوەڕپەرست؛ کەسێک کە بە کوێرانە لەسەر بیروباوەڕێک دەڕوات و دەیەوێت بیخاتە کار بەبێ گوێدانە هیچ شتێک

adj. بە کوێرانە شوێن بیروباوەڕ کەوتوو؛ بیروباوەڕپەرست

-doctrinairism *(n.)*; **doctrinairian** *(n.).*

doctrine (dok′trin), *n.* (١) ئەو بیروباوەڕو زانستەی فێردەکرێت لە قوتابخانە یا لە پەرستگادا. (٢) بیروباوەڕ (ئایینی، ڕامیاری، زانستی)؛ ڕێڕەو؛ ڕێبەر: *(the church ~ ; the party ~)*.

-doctrinal *(adj.).*

document (dok′yoo-mənt), *n.* (١) بڕوانامە؛ بەڵگەنامە؛ بەڵگەنامەی نووسراو. (٢) بەڵگە؛ قەوارە.

v.t. (١) بەڵگەنامە پێشکەش کردن؛ بەڵگە هێنانەوە یا خستنە پێش چاو. (٢) ئاوبردنی سەرچاوەکانی پەرتووک یا نامیلکەیەک وەک بەڵگەنامە. (٣) سەلماندن بە بەڵگە.

documentary (dok′yoo-men′tə-ri), *adj.* (١) بەڵگەیی؛ بە بەڵگە سەلمێنراو. (٢) تایبەتی بە فیلمێکی بەڵگەنامەیی.

n. فیلمی بەڵگەنامەیی کە ڕووداوەکانی ڕاستەقینەو هەڵبەستراون

documentation (dok′yoo-men-tā′shən), *n.* (١) بڕوانامە پێشکەش کردن؛ بەڵگەهێنانەوە. (٢) بڕوانامە؛ بەڵگەنامە؛ بەڵگە

dodder (dod′ēr), *v.i.* (١) لەرزین (لەبەر پیری). (٢) بە لارەولار ڕۆیشتن؛ لارەولارکردن؛ لەتردان (لەبەر پیری).

dodder (dod′ēr), *n.* ڕووەکێکی لاوورگەی بێ گەڵا و ڕەگ.

doddered (dod′ērd), *adj.* (١) بێ لق و پۆپ (لەبەر کۆنی یا نەخۆشی)؛ ووشک (دارودرەخت)؛ ووشک بوو؛ مردوو. (٢) پیرولاواز؛ پەککەوتە؛ خڵەفاو.

doddering (dod′ēr-iŋ), *adj.* خڵەفاو.

dodeca- (dō′dek-ə), پێشگرێکە بەمانای: دوانزە.

dodecagon (dō-dek′ə-gon′, dō-dek′ə-gən), *n.* ڕوویەک یا شێوەیەکی دوانزەگۆشەیی یا دوانزەلایی.

dodecahedron (dō′dek-ə-hē′drən), *n.* شێوەیەکی دوانزە-ڕوویی.

dodge (doj), *v.t. & v.i.* (١) خۆلادان؛ خۆپاراستن؛ خۆشاردنەوە؛ خۆدزینەوە: *(to ~ a bullet, a person, etc.)* (٢) خۆ بەدەستەوە نەدان بە فێڵبازی؛ خۆدزینەوە لە شتی ناخۆش و گێچەڵاوی (بە ساختەو فێڵوتەڵەکە): *(to ~ a question)*.

n. (١) خۆلادانێک؛ خۆ لێ لادان؛ خۆدزینەوە. (٢) فێڵوتەڵەکە (بۆ خۆ بەدەستەوە نەدان). (٣) پیلان؛ نەخشەیەکی زیرەکانە

dodger (doj′ēr), *n.* (١) خۆلادەر؛ خۆبەدەستەوەنەدەر. (٢) کەسێکی ساختەچی و ناپاک؛ کەسێکی فێڵبازو سەرچەوت. (٣) بڵاوکراوەیەکی بەدەست بەشراوە. (٤) کێکێک کە لە ئاردی گەنمەشامی دروست کرابێت.

dodo (dō′dō), *n.* (١) باڵندەیەکی قرتێکەوتووە لە قەڵەموون دەچێت. (٢) کەسێکی کۆنەپەرست (لە ڕەوشت و جل‌وبەرگ و بیروباوەڕدا)؛ کەسێکی بێ مێشک، کەر، یا گەوج.

doe (dō), *n.* مێینەی ئاسک، مەڕەکێوی، یا کەرێشک.

doer (dōō′ēr), *n.* (١) بکەر؛ کردە. *(a ~ of good)*. (٢) کەسێکی چوست‌وچالاک؛ کەسێکی کارچێبەجێکەر یا ڕاپەڕێنەر.

does (duz), *the third person singular of* do.

doeskin (dō′skin′), *n.* (١) پێستەی مێی ئاسک. (٢) قوماشێکی خوری نەرمی ساف و لووسە.

doesn't (duz′'nt), = does not.

doff (dof, dôf), *v.t.* (١) جل داکەندن. (٢) شەپقە بەرزکردنەوە یا داکەندن لەکاتی سڵاوکردندا (نیشانەی ڕێزگرتنە). (٣) فڕێدان؛ لادان؛ دەست لێ هەڵگرتن.

dog (dôg), *n.* (١) سەگ. (٢) کەسێکی خوێڕی و پیس و بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخ. (٣) [Colloq.]، کوڕ؛ کابرا: *(lucky ~)*. (٤) [Slang]، پن؛ قاچ. (٥) [-D]، ئاوی کۆنەستێرەیەکە. (٦) گیرە.

v.t. (١) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن؛ ڕاوکردن. (٢) گرتن (بە گیرەیەک).

adv. زۆر؛ ئێجگار: *(~ tired)*.

a cat and dog life, هەمیشە شەڕو دەمەقاڵێ بوون (ژن‌ومێرد).

a dog in the manger, کەسێک کە شتێک بەکارناهێنێتو ناهێڵێت کە کەسی تریش بەکاری بهێنێتو سوودی لێ وەربگرێت.

be top dog, لە هەموو کەس دەسەلاّت زیاتر بوون.
be under dog, ژێردەستەبوون؛ لەژێر چەپۆکدا بوون
dog eat dog, ملەملێیەکی سەختی دڵڕەقانە؛ ژیانێکی بێ بەزەیی.
every dog has his day, هەموو کەسێک ڕۆژی خۆی هەیە.
give (or throw) to the dogs, فڕێدان (لەبەر بێ نرخی)
go to the dogs, [Colloq.]. دانە دواوە؛ بەرەو خراپی چوون.
lead a dog's life, ژیانێکی ناخۆش و پڕ ئەشکەنجە بردنەسەر.
let sleeping dogs lie, شت دەستکاری نەکردن و نەشلەژاندن لە ترسی نەوەی نەوەکو خراپتر بێت.
teach an old dog new tricks, هەوڵدان بۆ گۆڕینی خوو نەریت و بیروڕای ساڵەهای ساڵێکەسێک.

dog collar, (۱) قایشی ملی سەگ.
(۲) [Slang]. یەخەی قەشە.
(۳) (ا) ملوانکەیەکی پڕبەپڕی مل. (ب) یەخەیەکی تەسکی بەرز.

dog-fight (dôg′fīt′), *n.* (۱) (ا) شەڕە سەگ. (ب) شەڕی دەستەویەخە.
(۲) شەڕی نێوان دوو فڕۆکەی جەنگی یا زیاتر.

dogfish (dôg′fish′), *n.* (۱) جۆرە کۆسەیەکی بچووکی نەوسنە.
(۲) جۆرە ماسیەیەکە.

dogged (dôg′id), *adj.* کۆڵنەدەر؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

doggerel (dôg′ĕr-əl, dog′ĕr-əl), *n.* هۆنراوەیەکی هیچ‌وپووچی قۆشمە
adj. تایبەتی بە هۆنراوەیەکی هیچ‌وپووچ و قۆشمە.

doggery (dôg′ĕr-i), *n.* (۱) ڕەوشتی ناشرینی سەگانە.
(۲) سەگ بەگشتی؛ سەگ. (۳) لات‌ولەوێڕ؛ پووتە؛ هەرچی‌وپەرچی.

doggish (dôg′ish), *adj.* (۱) سەگی؛ سەگانە؛ وەک سەگ.
(۲) ڕەوشت ناشرین. (۳) [Colloq.]، پازاوەو خۆنوواندن.

doggone (dôg′gôn′), *interj.* لەعنەتی؛ بە لەعنەت بێ!
ووتەیەکە لەکاتی تووڕەیی، سەرسامی، یا خۆشیدا دەوترێت.
v.t. [Colloq.], بە لەعنەت کردن

doggy (dôg′i), *adj.* سەگێکی بچووک؛ ناوی منداڵانە بۆ سەگ.
adj. (۱) سەگی؛ سەگانە. (۲) [Colloq.]، پازاوەو خۆنوواندن.

doghouse (dôg′hous′), *n.* کولانە سەگ.
in the doghouse, [Slang], فڕێ دراوەتە دەرەوە (لەبەر بەدڕەفتاری)؛ ڕقی لێ هەڵگیراوە لەبەر بێ حەیایی.

dog-legged (dôg′leg′id, dôg′legd′), *adj.* چەماوە

dogma (dôg′mə, dog′mə), *n.* (۱) ووشکە بڕوا؛ بڕوای بێ بەڵگە؛ بڕوا. (۲) بڕوا (ئاین).

dogmatic (dôg-mat′ik, dog-mat′ik), *adj.* (۱) بڕوا وورشک؛ ووشکە بڕوا پەرست. (۲) سوور لەسەر بەبێ بەڵگە.
-dogmatically *(adv.).*

dogmatics (dôg-mat′iks, dog-mat′iks), *n.pl.* لێکۆڵینەوەی بیروباوەڕی ئایینی (بەتایبەتی خاچ پەرستی).

dogmatism (dôg′mə-tiz′m, dog′mə-tiz′m), *n.* ووشکە-بڕوایی؛ مرواپەرستی بێ بەڵگە.

dogmatist (dôg′mə-tist, dog′mə-tist), *n.* ووشکە بڕوا پەرست؛ بڕواپەرستی بێ بەڵگە.

do-gooder (dōō′gōōd′ĕr), *n.* [Colloq.]. چاکەکەرێکی ساویلکە

dog paddle, سەگە مەلە.

dog tag, نیشانەیەکی ئاسنە دەکرێتە ملی سەگەوە کە ناوونیشانی سەگەکەی لەسەر هەڵدەکەندرێت.

dog-tired (dôg′tīrd′), *adj.* [Colloq.]. زۆر ماندوو

dogtrot (dôg′trot′), *n.* لۆقە (وەک لۆقەی سەگ).

dogwood (dôg′wood′), *n.* (۱) درەختێکە زۆر زوو لە بەهاردا گوڵی سپی و پەمەیی دەگرێت. (۲) داری ئەم درەختە

doily (doi′li), *n.* پارچەیەک قوماش، ناوریشم، یا کاغەزی نەقشداری بچووکە لەسەر مێزو ڕەفە دادەنرێت و شتی دەخرێتە سەر.

doings (dōō′iŋz), *n.pl.* (۱) کردار؛ کردەوە.
(۲) ڕەفتار؛ ڕەوشت.

doit (doit), *n.* (۱) پارەیەکی هۆڵەندی کۆنی کەم نرخە.
(۲) شتێکی هیچ‌وپووچ و بێ نرخ: *(not worth a ~)*.

doldrums (dol′drəmz), *n.pl.* (۱) پەستی؛ بێ تاقەتی؛ دڵتەنگی؛ بێ وزەیی؛ بێ جم‌وجووڵی. (۲) (ا) دەریای ناوچەی هێڵی یەکسان کە بە خامۆشی و بای بێ هێز ناسراوە. (ب) بای بێ هێزی ئەم ناوچانە.
in the doldrums, پەست؛ غەمبار؛ بێ تاقەت؛ دڵتەنگ.

dole (dōl), *n.* (۱) خێرکردن بە هەژار. (۲) خێر.
(۳) شتێک کە نەختە نەختە بدرێت.
(٤) یارمەتی میری بۆ کەسانی بێکارو بێ دەرامەت.
(٥) [Archaic]، چارەنووس.

v.t. (~ out), خێرپێکردن؛ پێدان (خێر، یارمەتی، دەستگیرۆیی).
on the dole, یارمەتی لە میریەوە وەرگرتن لەبەر بێ دەرامەتی؛ بە یارمەتی میری ژیان.

dole (dōl), *n.* [Archaic]. غەمباری؛ دڵتەنگی؛ پەستی؛ خەفەتباری.

doleful (dōl), *adj.* غەمگین؛ شیوەنی؛ خەفەتاوی

doll (dol), *n.* (۱) بووکەشووشە؛ بووکی منداڵان.
(۲) کچێک یا ژنێکی جوان بەڵام بێ میشک. (۳) منداڵێکی جوانکیلە
(٤) [Slang]، کچ؛ ژنێکی گەنج.

v.t. & v.i. (~ up), خۆ پازاندنەوە؛ جلی جوان لەبەرکردن؛ خۆلەتەلدان.

dollar (dol′ĕr), *n.* دۆلار: دراوی ئەمەریکا، کەنەدا و نوستراليا.

dollar diplomacy, دیپلۆماسیەیەتی دۆلار: بەکارهێنانی پارە بۆ کارکردنە سەر وڵاتێکی تر.

dollar sign, نیشانەی دۆلار $ کە لەپێش ژمارەکەوە دەنووسرێ. (بۆ نموونە: $ 10.00 ، واتە " دە " دۆلار).
(هەروەها پێشی دەوترێ: dollar mark).

dolly (dol′i), *n.* (۱) بووکەشووشە (بە زمانی منداڵان).
(۲) عەرەبانەی دەستی بۆ گواستنەوەی شتی قورس.

dolman (dol′mən), *n.* (۱) عەبا یا پۆپێکی تورکی زۆر دەڵب.
(۲) عەبا یا جۆرە پاڵتۆیەکی ژنانەی قۆڵ دەڵب.

dolmen (dol′men), *n.* گۆڕێکی زۆر کۆنە بریتیەیە لە تاشە بەردێک کە دەخرێتە سەر چەند کێڵەبەردێک و بە قنجی دادەنرێت.

dolor (dō′lĕr), *n.* [Poetic]. خەفەت؛ خەم؛ دڵتەنگی

dolorous (dol′ĕr-əs, dō′lĕr-əs), *adj.* (۱) غەمبار؛ غەمگین؛ شیوەنی؛ خەفەتبار. (۲) ناخۆش؛ پڕ نێش و ئازار.

dolphin (dol′fin), *n.* (۱) دۆلفین: گیاندارێکی دەریایی‌یە لە نەهەنگ دەچێت درێژی‌یەکەی شەش تا هەشت پێیە. (۲) [D-]، کۆنەستێرەیەکە.

dolt (dōlt), *n.* کەسێکی کەری بێ میشک.

doltish (dōl′tish), *adj.* کەر؛ بێ میشک.

-dom (dəm), پاشگرێکی ناوپێکهێنەرە بەمانای: (ا) پلە یا ناوچە: (earldom, Kingdom)
(ب) بارێکی گشتی: (freedom, wisdom) .
(ج) سەرجەمی تاقمێک یا کۆمەڵێک: (officialdom) .

domain (dō-mān′), *n.* (۱) ناوچەی ژێردەستی فەرمانڕەوایەک.
(۲) مووڵک؛ زەوی‌وزاری کەسێک؛ خانووبەرە.
(۳) مەیدان؛ مەودای شارەزایی: *(the ~ of science)* .

dome (dōm), *n.* (۱) گوومەز.
(۲) [Poetic]، خانوویەکی گەورەو جوان.
(۳) [Slang]، سەر؛ کەللەسەر.

v.t. (۱) بە گوومەز داپۆشین (۲) کردن بە گوومەز.
v.i. وەک گوومەز لێهاتن؛ ناوسان.

domestic (də-mes′tik), *adj.* (۱) خانەکی؛ ناومان؛ هی ناومان؛ خێزانی: *(~ happiness; ~ trouble)*

(٢) ناوخۆ؛ ناوەکی؛ ناوخۆیی: (*D~ and foreign issues arose*).
(٣) خۆمالّی (*~ products*). (٤) مالّی (گیاندار): (*a ~ animal*).
(٥) هەڕکەر لە مالّەوەو لە کاروباری مالّەوە.

n. (١) بەردەستی ناومال (کارەکەر، چێشتکەر، بەردەست).
(٢) (*pl.*), بەرهەمی خۆمالّی یا ناوخۆ.

-domestically *(adv.).*

domesticate (də-mes′tə-kāt′), *v.t.* (١) مالّی کردن (گیاندار).
(٢) دەستەمۆکردن.

v.i. مالّی بوون؛ ڕاهاتن بە مال؛ دەستەمۆبوون.

-domestication *(n.).*

domesticity (dō′mes-tis′ə-ti), *n.* (١) ژیانی خێزانی؛ ژیانی ناومال (٢) خۆتەرخانکردن بۆ خێزان‌و ژیانی خێزانی؛ مالێتی.
(٣) (*pl.*), کاروباری ناومال.

domestic worker, بەردەستی ناومال (کارەکەر، چێشتکەر).

domicile (dom′ə-sil, dom′ə-sīl′), *n.* مال؛ مەلبەند؛ نیشتەجێی هەمیشەیی.

v.t. نیشتەجێبوون؛ نیشتەجێ کردن.

dominance (dom′ə-nəns), *n.* زاڵی؛ ئیری؛ دەسەڵات ڕۆیشتن؛ دەستبەڵایی

dominancy (dom′ə-nan-si), *n.* = **dominance.**

dominant (dom′ə-nənt), *adj.* (١) زاڵ؛ بەدەسەڵات؛ دەسەڵاتدار؛ ئێر (*a ~ voice in the parliament)* .
(٢) گرنگترین؛ سەرەکی: (*the ~ partner in a business)* .

dominate (dom′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* (١) بەسەردا زاڵبوون؛ خستنە ژێر دەستەوە؛ بەڕێوەبردن؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ دابینکردن: (*She ~s her husband.)*
(٢) بەسەردا ڕوانین؛ لە دەوروبەر بەرزتربوون: (*This building ~s the city.)*

-dominator *(n.).*

domination (dom′ə-nā′shən), *n.* (١) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ زاڵی خستنە ژێر دەستەوە؛ بەسەردا زاڵبوون: (*the ~ of one group by another)*

domineer (dom′ə-nēr′), *v.i.* (٢) فرێتەی چوارەم پلە (ئاین)
زۆر بەسەر... ئووراندن؛ ترساندن؛ بە زۆر بەسەر... سەپاندن؛ بێڕەوا؛ دابینکردن بە دڵڕەقی.

domineering (dom′ə-nēr′iŋ), *adj.* بەزەبر؛ گوپە؛ گوندار؛ زاڵ؛ کەلەمێرد (*a ~ woman)*

dominion (də-min′yən), *n.* (١) دەسەڵات؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن.
(٢) وڵات؛ ناوچەی ژێردەستی فەرمانڕەوا یا فەرمانڕەوایەیەک.
(٣) [D-]، یەکێک لە وڵاتە ئەندامەکانی خۆبەڕێوەبەری کۆمنوێڵسی بەریتانی: (*the D~ of Canada)*

domino (dom′ə-nō′), *n.* (١) پووڵ دۆمینە
(٢) دۆمینە؛ یاری دۆمینە. (٣) کەوایەک یا عەبایەکی دەڵبی کلاودار بۆ دەماخ کردن. (٤) دەماخ. (٥) کەسێکی دەماخ کار.

don (don), *n.* (١) [D-]، دۆن: سەرناوێکی نیسپانیەیە وەک " Mr. " ی ئینگلیزی. (٢) بەگزادەیەکی نیسپانی. (٣) کەڵەپیاو.
(٤) [Colloq.]، سەرۆک یا مامۆستای کۆلێجێکی زانکۆی ئۆکسفۆرد یا کامبرج

don (don), *v.t.* جل لەبەرکردن؛ جلێکی تایبەتی لەبەرکردن.

donate (dō′nāt), *v.t.* بارپوودکردن؛ بارپووداں؛ پێتاک کردن؛ پێتاکدان؛ پارە بەخشین لەپێی چاکەدا.

-donator *(n.).*

donation (dō-nā′shən), *n.* بارپوو؛ بارپووکردن؛ پێتاک؛ پارە بەخشین لەپێی چاکەدا.

done (dun), *past participle of* **do.**

adj. (١) تەواو؛ تەواوبوو؛ دوایی هاتوو؛ تەواوکراو.
(٢) باش کوڵاوە؛ بەگوێرەی پێویست کوڵاوە.

donee (dō-nē′), *n.* بارپوو بۆ کراو؛ پێتاک بۆ کراو.

Don Juan (don jōō′ən), (١) دۆن جوان: بەگزادەیەکە لە ئەفسانەی ئیسپانیدا کە گەلێک دۆستی ژن بووەو پاش جووت بوون وازی لێ هێناون
(٢) پیاوێک کە دڵدارو دۆستی ژنی زۆر بێت‌و زوو زوو وازیان لێ بهێنێت.

donkey (doŋ′ki, duŋ′ki), *n.* (١) کەر؛ گوێ درێژ.
(٢) کەسێکی کەر یا کەللەڕەق.

donor (dō′nēr), *n.* بەخشندە؛ پێدەر: (*a blood ~*).

don't (dōnt), = **do not.**

donut (dō′nut′), *n.* = **doughnut.**

doodle (dōō′d'l), *v.t.* [Archaic], ژوپناژەندن.
v.i. (١) کات کوشتن؛ خۆ خەریک کردن؛ جادەپێوان (مەجان).
(٢) وێنەکێشانی لامسەرلایی یا قەیبڵی نووسین لەکاتێکدا سەرنجت لای شتێکی تره یا گوێت لە شتێک گرتووە.

n. (١) کەسێکی بێ مێشک‌و کەر.
(٢) وێنە، نەخشە، یا نووسینی لامسەرلایی کە لەکاتێکدا کرابێت سەرنجی نەخشەکێشەکە لای شتێکی تر بووبێت یا گوێی لە شتێکی تر گرتبێت

doom (dōōm), *n.* (١) فەرمان.
(٢) بڕیاری دادگا؛ بڕیار بە سزادان؛ سزا. (٣) چارەنووس.
(٤) مردن؛ فەوتان؛ ئەمان. (٥) ڕۆژی قیامەت.

v.t. (١) سزا بەسەردا دان؛ سزا بۆ دانان یا بڕینەوە.
(٢) چارەنووسێکی ڕەش بۆ بڕینەوە؛ ژێرخستن.

doomsday (dōōmz′dā′), *n.* (١) ڕۆژی قیامەت.
(٢) ڕۆژی لێپرسینەوە.

door (dôr, dōr), *n.* (١) دەرگا؛ دەروازە؛ قاپی
(٢) خانوو؛ ژوور؛ ماڵ: (*two ~s down the hall)* .
(٣) کون؛ شوێنی چوونەژوورەوە.

lay at the door of, هێنان بەسەردا؛ لۆمەکردن (بۆ کردنی هەڵەیەک)
out of doors, دەرەوە؛ لە دەرەوەی ماڵ.
show a person the door, دەرکردن (لە ماڵ یا ژوورەکەت)

doorbell (dôr′bel′, dōr′bel′), *n.* زەنگی دەرگا

doorjamb (dôr′jam′, dōr′jam′), *n.* بەشی ستوونی چوارچێوەی دەرگا.

doorkeeper (dôr′kēp′er, dōr′kēp′er), *n.* دەرگاوان.

doorman (dôr′man′, dôr′mən, dōr′man′), *n.* دەرگاوان.

doormat (dôr′mat′, dōr′mat′), *n.* پارچە حەسیر یا فەرشێک کە لەبەر دەرگا دادەنرێت بۆ پاککردنەوەی بنی پێڵاو پێش چوونەژوورەوە

doorstep (dôr′step′, dōr′step′), *n.* پێ‌پێلکەی بەردەرگای دەرەوە؛ بەردەرگای دەرەوە.

doorway (dôr′wā′, dōr′wā′), *n.* کون؛ شوێنی چوونەژوورەوە؛ دەرگا.

dope (dōp), *n.* (١) شلە یا ڕۆنی چەورکردن یا هەڵمژین.
(٢) شلەیەکی گیراوەیە دەدرێت لەپروی شت بۆ پاراستنی.
(٣) دەرمانێکە دەدرێت بە ئەسپی پێشبڕکێ بۆ خێرا ڕاکردن.
(٤) [Slang]، دەرمانی سەرخۆشکەر؛ تلیاک؛ دەرمانی بێهۆشکەر.
(٥) [Slang]، دەنگوباسی تایبەتی کە لەپێش خەڵکدا پێت بگات بۆ پێشبینی کارێک یا بارودۆخێک. (٦) [Slang]، تلیاک خۆر.
(٧) [Slang]، کەسێکی سست‌و بێ مێشک‌و بێ ناگا.

v.t. (١) تلیاکی دەداتێ؛ دەرمانی بێهۆشکەری دەداتێ.
(٢) [Slang]، (~ out)، لێکدانەوە؛ بۆ دەرکەوتن یا پێشبینین بەپێی ئەو دەنگوباسەی کە هەیە.

dope fiend, [Slang]. تلیاک خۆر.

dopey (dō′pi), *adj.* [Slang], (١) تلیاکی کێشاوە؛ تلیاک ایێی داوە.
(٢) سست‌و سەرلێ شێواو؛ بێ مێشک؛ کەر

dorm (dôrm), *n.* [Colloq.], = **dormitory.**

dormant (dôr′mənt), *adj.* (۱) خامۆش؛ نووستوو؛ کپ. *(a ~ volcano)* (۲) سڕ (گیاندار)؛ نەزووت. *(a ~ plant; Snakes are ~ in winter.)* . (۳) وەستاو (ئاو)؛ مەنگ؛ پەنگ خواردوو.

-dormancy *(n.).*

dormitory (dôr′mə-tôr′i, dôr′mə-tō′ri), *n.* شوێنی نیشتەجێ بوونی قوتابیانی دوور لە ماڵ؛ بەشی ناوخۆی قوتابی (کوڕ، یا کچ).

dormouse (dôr′mous′), *n.* گیاندارێکە لە سمۆرە دەچێت.

dorsal (dôr′s'l), *adj.* بەپشتەوە؛ تایبەتی بە پشت

dorsum (dôr′səm), *n.* (۱) پشتی گیاندار. *(the ~ of the hand)* (۲) پشت .

dosage (dōs′ij), *n.* (۱) دەرمان پێدان بەپێی خۆراکێکی تایبەتی (۲) ژمە دەرمان. (۳) شتی زیادە کردنە نار مەیەوە بۆ تام یا تین.

dose (dōs), *n.* (۱) ژمە دەرمان. *(The bottle contains six ~s.)* (۲) (ا) بڕ؛ هەند. (ب) ژەم (سزا، تەمز، چارە، مەرایی... هتد). *(a ~ of flattery, punishment, etc.)* (۳) شتێکی زیادە کە دەکرێتە مەیەوە بۆ تام یا تین (٤) [Slang]. سووزەنەک

v.t. (۱) ژمە دەرمان پێدان (۲) شتی زیادە کردنە مەیەوە بۆ تام یا تین

v.i. ژمە دەرمان خواردن

dosimeter (dō-sim′ə-tĕr), *n.* پێوەری ژمە دەرمان

-dosimetry *(n.).*

dossier (dos′i-ā′, dos′i-ēr), *n.* دۆسیە؛ فایلی تایبەتی کەسێک

dot (dot), *n.* (۱) خاڵ (۲) لەکە؛ شتێکی بچووک وەک خاڵ

v.t. (۱) خاڵ لەسەر دانان (a ~ted line, map, sketch, etc.) . (۲) بە خاڵ دروستکردن. (Gas stations ~ted the landscape.) . (۳) داپۆشین (هەر وەک بە خاڵ)

dot one's *i*'s and cross one's *t*'s, زۆر بەوردی ڕوونکردنەوە؛ دوا شت کردن لە تەواوکردنی کارێکدا.

on the dot, [Colloq.]. لە کاتی خۆیدا بەتەواوی؛ دەقاودەق لەکاتی خۆیدا.

dot (dot), *n.* مارەیی

dotage (dōt′ij), *n.* (۱) خلەفاوی؛ مێشک سووکی (بەهۆی پیریەوە)؛ خلەفان (۲) خۆشەویستی و بەدەورقنگدا هاتنێکی لەرادەبەدەر.

dotard (dō′tĕrd), *n.* کەسێکی خلەفاو؛ کەسێکی مێشک سووک (پیری)

dote (dōt), *v.i.* (۱) خلەفان؛ مێشک سووک بوون (~ on; ~ upon). (۲) لەرادەبەدەر خۆشویستن و بەدەورقنگدا هاتن

doth (duth), شێوەی کۆنی کرداری یاریدەدەری (does) ە بۆ کەسی سێیەمی تاکدا

doting (dōt′iŋ), *adj.* (۱) لەرادەبەدەر خۆشەویست و بەدەورقنگدا هاتوو (۲) داپڕاو لە پیرێدا (پووەکناسی)

dotty (dot′i), *adj.* (۱) خاڵ خاڵاوی (۲) [Colloq.]. شلۆق؛ لاواز؛ بێ هێز (۳) [Colloq.]. خلەفاو؛ مێشک سووک؛ شێتۆکە

double (dub′l), *adj.* (۱) جووتە؛ دوان؛ دوو؛ دوانە؛ جووت (۲) دوو نەوەندە؛ دوو جار (۳) دوو توێ؛ دوو چین *(a ~ standard)* . (٤) دوانەی جیاواز؛ دووی جیاواز (٥) دوو ماناو بەخش؛ لێڵ *(to pay ~ fare)* (٦) دوو قات؛ دوو نەوەندە *(a ~ bed)* (۷) دوانە؛ دووکەسە (۸) دووبوو؛ خەڵەتێنەر؛ دووزمان

adv. (۱) دوو نەوەندە؛ دوو قات (۲) دوان؛ دوو جار؛ دوو کەرەت (۳) دوانە؛ جووتە؛ دوو.

n. (۱) شتێکی دوو ئەوەندەیی؛ دوو نەوەندە. (۲) وێنەی دەقاودەق: *(He is his father's ~ .)* . (۳) نەکتەری بریتی یا جێگر؛ بریکار. (٤) توێ؛ قەد (٥) وەرگەڕانێکی کوتوپڕانە؛ ناراستە گۆڕین. (٦) فێڵ. (۷) *(pl.)*، یاری دوانە (وەک یاری تەنس کە لەباتی یەک کەس هەر لە لایەک دووکەس یاری بکەن).

v.t. (۱) دوو ئەوەندە کردن؛ کردن بە دوو قات. (۲) پێچانەوە؛ قەدکردن: *(~ the bandage)* . (۳) وێنەی دەقاودەق گرتن؛ وێنەی دەقاودەق بوون. (٤) بەدەوردا ڕۆیشتن بە کەشتی: *(The ~ Cape Horn.)* .

v.i. (۱) بوون بە دوو ئەوەندە؛ دوو قات زیادبوون. (۲) وەرگەڕانەوە بۆ دواوە. (۳) لە بریتی کەسێکی تر کارکردن کە وێنەی دەقاودەق بێت (فیلمی سینەما)

double up, (۱) نووقاندن (مستەکۆنە)؛ قووچاندن. (۲) چەمینەوە یا نووشتانەوە (لە ناژار یا پێکەنیندا). (۳) بەشداری کردنی کەسێکی تر لە ژوور، جێگەی نووستن، خانوو، یا کورسیەیەکدا کە خۆی تەنها هی یەک کەسی بێت.

double bed, جێی دووکەسی؛ چەرپایەی دووکەسی

double chin, غەبغەبە؛ دوو چەناگە.

double-cross (dub′l-krôs′), *v.t.* [Slang], ناپاکی لەگەڵ کردن؛ دەستبڕین؛ فرۆشتن (مەجان)؛ بەسەرزاری لەگەڵ بوون و لەژێرەوە دژبوون؛ دووڕوویی لەگەڵ کردن.

double dagger, نیشانەی دوو خەنجەر (‡) کە لە چاپەمەنیدا بۆ تێبینیەکی تایبەتی بەکاردەهێنرێت.

double date, [Colloq.], جووتە ژوان: چوونەدەرەوەی دوو کوڕو دوو کچ پێکەوە بۆ شوێنێک.

double-dealer (dub′l-dēl′ĕr), *n.* کەسێکی بێبارو ناپاک؛ کەسێکی دووڕوو.

double-dealing (dub′l-dēl′iŋ), *n.* دووڕوویی؛ ناپاکی؛ بێباری

double-decker (dub′l-dek′ĕr), *n.* (۱) پاسێکی دوو نهۆمی؛ شتێکی دوو نهۆمی (ئوتومبیل، شەمەندەفەر، خانوو... هتد). (۲) [Colloq.]، ساندویچێکی دوو ناوناخنی یا دوو قات.

double-edged (dub′l-ejd′), *adj.* (۱) دوو دەمی تیژی هەیە- (شمشێر، چەقۆ، بیروباوەڕ)؛ لە هەردوو دیوەوە دەبڕێت: *(a ~ sword)* (۲) بەکاردەهێنرێت بۆ پاڵپشتی کردن و دژەستانیش

double-entendre (dōō′bl`-äⁿ`täⁿd′r'), *n.* (۱) ووشەی دوو- مانا (بەتایبەتی کە مانایەکیان شاراوەو پیس و بێ نابڕووانە بێت)؛ ووتەی بەتۆنکڵ. (۲) بەکارهێنانی ئەم جۆرە ووتانە لە ئاخاوتندا؛ لێڵی.

double entry, دەفتەرگری دووڵایی

double-faced (dub′l-fāst′), *adj.* (۱) دووڕوو (قوماش، کاغەز، جڵوبەرگ... هتد). (۲) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاک؛ دووزمان.

double feature, دوو فیلمی سینەمایی پێکەوە.

double-header (doub′l-hed′ĕr), *n.* (۱) شەمەندەفەرێک کە دوو مەکینە پای بکێشێت. (۲) دوو یاری کە دوو تیپ لە هەمان ڕۆژدا بیکەن (یاری بێسبۆڵ).

double indemnity, بۆ بژاردنی دوو قات لەئەنجامی مردنی ڕێکەوتدا (بیمەی ژیان).

double-minded (dub′l-mīnd′id), *adj.* ڕاڕا؛ دوودڵ.

double-park (dub′l-pärk′), *v.t. & v.i.* وەستاندنی ئوتومبیلێک بەتەنیشت ئوتومبیلێکی تروە لەسەر شەقام (کە کردارێکی قەدەغەیە).

double-space (dub′l-spās′), *v.t. & v.i.* دێڕ پەڕاندن (لە نووسین یا چاپکردندا).

double standard, بانێکەو دوو هەوا؛ بە دوو چاو سەیری شت کردن

doublet (dub′lit), *n.* (۱) چاکەتێکی پیاوانەی تەسکی قۆڵدار یا بێ

قۆل. (۲) هەربەکە لە جووتی شتی هاوچەشن. (۳) جووت؛ دوان.
(٤) دوو زار کە وەک یەک بهێنن (وەک دوو پێنج یا دوو شەش... هتد).
(٥) دوو ووشەی هەمان سەرچاوەی شێوە جیاواز (زمانەوانی).
(وەک hostel و hospital)

double take, وەڵام دانەوە یا هەست دەربڕینێکی دواکەوتوو بۆ نوکتەیەک یا پووداوێک

double talk, (۱) دووانی فرۆفێڵاوی؛ ووتەی دووپوو کە مەبەستی خەڵەتاندن بێت؛ دووبرووبی؛ دووزمانی. (۲) ووتەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا

double-think (dub′l-thiŋk′), *n.* بڕواکردن بە دوو بیروڕای ناکۆک لە هەمان کاتدا

double time, (۱) مووچەی دوو قات (بۆ کارکردنی زیاتر لە کاتی ناسایی). (۲) پۆیشتنێکی خێرا (سوپا).

double-tongued (dub′l-tuŋd′), *adj.* دووڕوو؛ دووزمان

doubly (dub′li), *adv.* (۱) دوو نەوەندە؛ دوو قات؛ زۆر
(to be ~ careful) (۲) دوان بەیەکەوە؛ دوانە
(۳) [Archaic]، بە دووڕوویی

doubt (dout), *v.i. & v.t.* گومان هەبوون؛ گومان لێکردن؛ دوودڵ بوون لە شتێک

n. گومان؛ دوودڵی

beyond doubt, بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە

in doubt, گومانی تێدابە؛ نامسۆگەر

no doubt, (۱) بێ گومان؛ مسۆگەر (۲) زۆر بۆی هەیە؛ زۆر لەوانەیە

without doubt, بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە

doubtful (dout′fəl), *adj.* (۱) گومانی تێدایە؛ نامسۆگەر؛ دووبەختی (۲) گومانی لێ دەکرێت؛ جێی گومانە (۳) گوماندار؛ بەگومان؛ دووشک

doubting Thomas, تۆماسی گوماندار: یەکێک بوو لە قوتابیەکانی عیسا کە گومانی لە زیندووبوونەوەی عیسا هەبوو؛ کەسێکی بەگومان لە هەموشتێک

doubtless (dout′lis), *adj.* (۱) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە؛ دیارە. (۲) زۆر لەوانەیە

douche (dōōsh), *n.* (۱) دووش؛ ئاوپرژێنی گەرماو. (۲) دووش وەرگرتن؛ خۆشتن بە ئاوپرژێنی گەرماو

v.t. & v.i. دووش وەرگرتن؛ خۆشتن بە ئاوپرژێنی گەرماو.

dough (dō), *n.* (۱) هەویر (۲) [Slang]، پارە؛ دراو

doughnut (dō′nut′), *n.* نەقڵەیەک هەویری سوورەوەکراوی شیرینە؛ کێکێکی نەقڵەیی شیرینە

doughty (dou′ti), *adj.* ئازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ.
-doughtily *(adv.)*; **doughtiness** *(n.)*.

doughy (dō′i), *adj.* هەویراوی؛ نەبڕاو؛ شل وەک هەویر.

dour (dōōr, door, dour), *adj.* (۱) [Scot.]، سەخت؛ بەزەبروزەنگ؛ توندوتیژ (۲) [Scot.]، کەللەڕەق. (۳) مڕومۆن؛ بەرچاوتاریک.

douse (dous), *v.t.* (۱) بە تووندی لێدان؛ پیاکێشان (۲) داگرتنی ئایەوانی بەلەمی بایەوان بەپەلە. (۳) [Colloq.]، داکەندن (پێڵاو، جل‌وبەرگ). (٤) [Colloq.]، بەپەلە کوژاندنەوە (ئاگر، چرا، گلۆپ).

douse (dous), *v.t.* (۱) بەپەلە خستنەناو ئاو یا شلەیەکی ترەوە؛ لە ئاو هەڵکێشان (۲) ئاوپێداکردن؛ تەپکردن

v.i. نوقم بوون لە ئاودا؛ تەپبوون.

dove (duv), *n.* (۱) کۆترەباریکە؛ کۆتر. (۲) کەسێکی ئاشتیخواز؛ کەسێکی هێمن‌و ناسک.

dove (dōv), *alternative past tense of* **dive.**

dovecote (duv′kōt′, duv′kot′), *n.* هێلانە کۆتر

dovetail (duv′tāl′), *n.* (۱) دوو ئامێری نێرو مێ کە دەکرێن بەیەکدا. (۲) جوومگەیەکی وەها پێکهاتوو (ئامێر).

v.t. (۱) بەیەکداکردن (ئامێر)؛ کردن بەیەکدا. (۲) لەیەکدان‌و پێکەوەبەستن (بیروڕا، زانیاری).

v.i. بەیەکداچوون (ئامێر)؛ لەیەکدان

dowager (dou′ə-jĕr), *n.* (۱) بێوەژنێکی بەگزادە. (۲) [Colloq.]، پیرەژنێکی ساماندارو بەشکۆ

dowdy (dou′di), *adj.* پنتی؛ جل‌وبەرگ پیس‌وپۆخڵ‌و ناشرین.

n. ژنێکی پنتی؛ ژنێکی جل‌وبەرگ پیس‌وپۆخڵ‌و ناشرین.
-dowdily *(adv.)*; **dowdiness** *(n.)*.

dowel (dou′əl), *n.* (۱) دوگمە. (۲) سنگ (بە دیوارەوە بۆ شت هەڵواسین).

v.t. پێکەوەبەستن بە دوگمە.

dower (dou′ĕr), *n.* (۱) مارەیی. (۲) بەشی بێوەژنێک لە میراتی مێردەکەی. (۳) لێهاتوویی؛ توانای زگماکی یا سرووشت کردە

dowery (dou′ĕr-i), *n.* = **dowry.**

down (doun), *adv.* (۱) بۆ خوارەوە؛ بەرەوخوار. (۲) لە خوارەوە؛ خوارەوە؛ لەسەر زەمین؛ ژێر؛ لەبنەوە. (۳) ناو؛ ناوەوە: (downtown) . (٤) لە (کات، مێژوو، یا کەسێکی کۆنەوە): *(~ from the Middle Ages)* (٥) پەست؛ غەمگین. (٦) نەخۆشی گرتن؛ نەخۆش کەوتن: *(.He came ~ with pneumonia)* (۷) ڕێ لێگرتن؛ گرتن: *(They held him ~ .)* (۸) هاتنەخوارەوە؛ داشکان؛ کەمبوونەوە: *(Things have come ~ in price.)* (۹) تواندبوونەوە (بە کوڵاندن): *(Boil ~ the vegetables.)* (۱۰) کپ؛ هێمن؛ خامۆش: *(The waves settled ~ .)* (۱۱) بە دڵ؛ بە پاستی: *(Get ~ to work.)* (۱۲) بەتەواوی (پڕ): *(The car is loaded ~ .)* (۱۳) پێشەکی (دراو): *(five dollars ~ and the remainder in installments)* (۱٤) بە نووسین؛ نووسین؛ تۆمارکردن: *(Take ~ his name.)*

adj. (۱) بەرەوخوار؛ بۆ خوارەوە. (۲) لە خوارەوە؛ لەسەر زەوی. (۳) هێنراوە خوارەوە؛ هاتووە خوارەوە. (٤) پێشەکی دراو. (٥) پەست؛ غەمگین؛ مەلوول؛ بارکەوتوو. (٦) نەخۆش؛ کەوتوو. (۷) (ا) یاری پێ ناکرێت (تۆپ)؛ یاری پێ نەکراو. (ب) لە دواوە (تیپی یاری)؛ دۆراو.

prep. بەرەوخوار.

v.t. (۱) خستنەخوارەوە (فرۆکە). (۲) دان بە زەویدا. (۳) هێنانەخوارەوە؛ ڕاکێشانە خوارەوە. (٤) [Colloq.]، بە پەلە خواردنەوە؛ هەڵ لووشین: *(He ~ed a beer in two minutes.)* کەوتنەخوارەوە؛ هاتنەخوارەوە.

v.i. (۱) بەرەوخوارکە.

n. (۲) نەهاتی؛ بەدبەختی؛ نەگبەتی: *(the ups and ~s of a career)*

come down on a person, سەرزەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر؛ بە تووندی ڕەخنەلێگرتن

down and out, (۱) دراو بە زەویدا (بۆکسبازی). (۲) بێ دەرامەت؛ فەوتاو؛ هەژار

down to earth, خاکی؛ سادە؛ بێ فیز

down with, بڕوخێ! (دوژمن، فەرمانڕەوایی، شتی ناپەسەند).

get (come) down to business, بە دڵ خەریک بوون؛ بە پاستی هەوڵدان؛ کات بەفیڕۆنەدان

let a person down, ئائومێدکردن؛ خواستی کەسێک نەهێنانەدی

pay down, بە پارەی ڕەق کڕین نەک بە قەرز

put a person down, شکاندن (مرۆڤ)؛ سەرزەنشت کردن.

put one's name down, ناوی خۆ نووسین لە لیستەیەکدا.
run (hunt) a person (an animal) down, پاوکردن؛ شوێن کەوتن (بۆ دۆزینەوە و گرتن).
talk down to, وەك منداڵ لەگەڵ دووان (واتە زۆر بە سادەیی).

down (doun), *n.* (١) پەڕی بەچکە باڵندە (کە زۆر نەرمە). (٢) نەرمەتووك؛ گەندەمۆ.

down (doun), *n.* (١) گردێکی گەورە و بەربەرەڵای بە گیا داپۆشراو. (٢) گردۆڵکەی لم (کە با درووستی دەکات).

downcast (doun′kast´, doun′käst´), *adj.* (١) بەرەوخوارچوو؛ شۆڕبووەوە. (٢) مەلوول؛ غەمگین؛ پەست؛ پووگرژ.

downfall (doun′fôl´), *n.* (١) پووخان (فەرمانڕەوایی، دەسەڵاتدار)؛ نشوستی هێنان؛ فەوتان؛ کەوتن؛ ڕمان. (٢) باران یا بەفر بارینێکی زۆر.

downfallen (doun′fôl´n), *adj.* فەوتاو؛ ڕووخاو؛ شکست هێناو.

downgrade (doun′grād´), *n.* بەرەوخوارکەیەك (ڕێگە).
adv. & adj. بەرەوخوارکە
v.t. لە پلە نزم کردنەوە؛ پلە شکاندن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

downhearted (doun′här′tid´), *adj.* غەمبار؛ پەست؛ مەلوول.

downhill (doun′hil´), *adv.* بەرەوخوارکە (گرد)؛ سەربەرەوخوار؛ بەرەوخوار
adj. لێژ؛ سەربەرەوخوارکە.
go downhill, بەرەو نەمان یا فەوتان چوون؛ بەناخداچوون؛ دانەدواوە (تەندروستی، سامان)

downpour (doun′pôr´, doun′pōr´), *n.* ڕەشێلە؛ لێزمە باران؛ تاوە باران

downright (doun′rīt´), *adv.* (١) بەتەواوی؛ تەواو. (٢) [Rare]، یەکسەر بۆ خوارەوە. (٣) [Archaic]، بە ناشکرا.
adj. (١) تەواو؛ بێ پێچوپەنا؛ *(a ~ lie)* . (٢) قسەلەبڕوو؛ هیچ نەشارەوە؛ لەڕوو دانەماو؛ *(a ~ fellow)* . (٣) [Rare]، یەکسەر بۆ خوارەوە.

Down's syndrome, *Also* **Down syndrome.** نەخۆشیەکی زگماکیە بریتیە لە چاو چەپ‌وڕاستی و بێ مێشکی (هەروەها "مەنگۆلی" یشی پێ دەووترێ).

downstairs (doun′stârz′), *adv.* (١) بۆ خوارەوە بە پێ‌پلیکانەکاندا؛ بۆ ژێرخان. (٢) لە ژێرخان؛ لە نهۆمی خوارەوە یا خوارتر؛ لەخوارەوە.
adj. لەخوارەوە؛ لە ژێرخان.
n. ژێرخان؛ نهۆمێکی خوارەوە یا خوارتر.

downstream (doun′strēm′), *adj. & adv.* بەرەوخوار بە- ڕووبارێکدا؛ بە هەمان ڕێبازی ڕووبار یا جۆگەیەکدا.

downtown (doun′toun′), *adj.* (١) لە لاخواروی شار. (٢) لە ناوشار؛ لە ناوبازار؛ هی ناوشار.
adv. بەرەو لاخواروی شار؛ بەرەو ناوشار؛ لە ناوبازار.
n. ناوشار؛ ناوبازار.

downtrodden (doun′trod´n), *adj.* (١) پێ پەست کراو؛ پێشێل کراو. (٢) چەوسێنراوە؛ زۆرلێکراو؛ ماف خوراو.

downward (doun′wĕrd), *adv. & adj.* (١) بەرەوخوار؛ بەرەوژێر؛ سەربەرەوخوار. (٢) لە کاتێکی کۆنەوە بۆ کاتێکی تازەتر.

downwards (doun′wĕrdz), *adv.* = downward.

dowry (dou′ri), *n.* (١) ماریی؛ جیازی؛ ئەو سامانەی بووك لەگەڵ خۆی دەهێنێت بۆ ژاوا. (٢) بەهرە؛ لێهاتوویی زگماکی؛ *(Poetry was his ~ .)* . (٣) [Archaic]، میراتی بنەوەژن.

dowse (dous), *v.t.* تەرکردن؛ لە ئاو هەڵکێشان.

dowse (douz), *v.i.* بۆ ئاو یا کانزا گەڕان لەژێر زەویدا بە دارێکی دووفلیقانەی خەمڵ پێ لێدەر

dowsing rod, = divining rod.

doxy (dok′si), *n.* بیروباوەڕی ئایینی؛ ڕێبار: . (orthodoxy)

doxy (dok′si), *n.* [Slang], ئافرەتێکی سووك.

doze (dōz), *v.i.* وەنەوزەکوتن هاتن؛ خەوبردنەوە؛ سەرخەو شکاندن.
v.t. کات بردنەسەر یا کوشتن بە وەنەوزەکوتن.
n. سەرخەو؛ خەوەنووچکە.
doze off, سەرخەو شکاندن؛ خەوبردنەوە.

dozen (duz′n), *n.* دەرزەن؛ دوانزە؛ دەستە.

dozenth (duz′nth), *adj.* دوانزەمین.

Dr., Doctor.

drab (drab), *n.* (١) قوماشێکی بۆر یا دێز. (٢) ڕەنگێکی بۆر یا دێز.
adj. (١) بۆر؛ دێز. (٢) ووشك؛ ناخۆش؛ یەك نەوا: *(a ~ existence)* .

drab (drab), *n.* (١) ژنێکی چەپەڵ.
(٢) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك.

drabble (drab′l), *v.t.* قوڕاوی کردن بە پاکێشان بەناو قوڕاودا.
v.i. قوڕاوی بوون.

drachma (drak′mə), *n.* (١) دراخما: (ا) دراوێکی زیوی یۆنانی کۆنە. (ب) یەکەی دراوی یۆنانی تازە. (٢) کێشەیەکە.

draft (draft, dräft), *n.* *Also* **draught,** (١) پاکێشان (بار، هۆی گواستنەوە). (٢) باری پاکێشراو؛ ئەو شتەی ڕادەکێشرێت یا قەبارەکەی. (٣) پاکێشانە دەرەوەی تۆپی ماسی لە ناودا. (٤) ماسی گیراو لە پاکێشانێکی تۆپی ماسیدا. (٥) خواردنەوە. (٦) قوم؛ مژ (شلە). (٧) خواردنەوەیەك. (٨) هەڵمژین (هەوا، دووکەڵی جگەرە). (٩) هەوا یا دووکەڵی هەڵمژێنراو. (١٠) تێکردنی بیرە لە بەرمیلەوە (کاتی داواکردنی لە بارەدا). (١١) ڕەشنووس؛ گەڵاڵەنووس (١٢) نەخشە (کار)؛ گەڵاڵە. (١٣) تەوژمی با. (١٤) نامێزی ڕێك‌وپێك کردنی تەووژمی با. (١٥) کومپیالە؛ چەك. (١٦) سەربازگری؛ سەربازگرتن. (١٧) ئەوانەی بانگ دەکرێن بۆ سەربازی یا بە سەرباز دەگیرێن. (١٨) [Slang]، دەسەڵات. (١٩) داشکاندنێك لە کێشی کەڵوپەڵ لەبەر کەم هێنانی (بازرگانی). (٢٠) قەبارەی کونی بۆریەکی ئاو. (٢١) قوواڵیی ئەو ئاوەی کەشتێیەك لای دەبات
v.t. (١) گرتن بە سەرباز؛ بانگ کردن بۆ سەربازی. (٢) دەرهێنان؛ پاکێشان. (٣) نەخشەکێشان؛ گەڵاڵەکردن.
adj. (١) هی بار؛ بۆ بار پاکێشان بەکاردەهێنرێت: *(~ animals)* . (٢) لە بەرمیلێکەوە بە ترومپا تێ دەکرێت بەپێی داخوازی: *(~ beer)*
on draft, ئامادەیە لە بەرمیلەوە تێ بکرێت بە ترومپا (بیرە).
draft animal, ووڵاخی بار.
draft board, لیژنەی سەربازگری.
draft dodger, خۆدزەرەوە لە سەربازگری؛ خۆشارەوە یا یاخی بوو لە گیران بە سەربازی.

draftee (draf-tē′, dräf-tē′), *n.* کەسێکی بە سەرباز گیراو.

drafts (drafts, dräfts), *n.pl.* *Also* **draughts,** یاری دامە.

draftsman (drafts′mən, dräfts′mən), *n.* (١) نەخشەکێش. (٢) داڕێژەری بڕوانامەی یاسایی.

drafty (draf′ti, dräf′ti), *adj.* تەوژمی بای لێوە دێتە ژوورەوە؛ لەسەر ڕێی تەووژمی بادایە.

-draftily *(adv.)*; **draftiness** *(n.)*.

drag (drag), *v.t.* (١) ڕاکێشان (بەسەر زەوی، زەمینە، یا ڕێگەدا)؛ بەکێش کردن. (٢) جۆماڵ کردن؛ ڕاکێشانی قوڵاپ یا تۆڕ بە بنی دەریاچە، ڕووبار، یا جۆگەیەکدا بۆ پاکردنەوەی یا شت گرتنو دەرهێنان. (٣) ماڵەکردنی زەوی‌وزار (٤) دڕێژەپێدان (نەرك، کار، دووان). (٥) هێنانەوەکایەی باسێك لە گفتوگۆ یا ووتارێکدا بەزۆرو بەبێ نەوەی هیچ پێوەبست بێت.
v.i. (١) ڕاکێشران؛ بە کێش کران (٢) دواکەوتن؛ بەجێمان. (٣) دڕێژەکێشان؛ زۆر خایاندن.

(٤) جۆمان کردن؛ بنی جۆگە، ڕوبار، یا دەریاچە گەڕان بە قولاپ یا تۆڕ.
n. (١) شتێکی بەسەر زەویدا ڕاکێشراو. بەتایبەتی: (أ) ماڵە. (ب) گالیسکەی بەفرینی گەورە. (ج) گالیسکەیەکی گەورە. (٢) قولاپ (بۆ هێنانەدەرەوەی شتێک لە بنی ڕوبار، جۆگە، یا دەریاچەدا). (٣) نیستوپی نوتومبیل. (٤) کۆسپ. (٥) جوولانەوەیەکی سست و درێژخایەن؛ شتێکی ناخۆش و درێژخایەن. (٦) باری قورس ڕاکێش (ئامێر). (٧) [Slang]، دەسەڵات؛ کارتێکردن. (٨) [Slang]، مژ (جگەرە، سەبیل). (٩) [Slang]، سەما. (١٠) [Slang]، پێشبڕکێیەکە لەنێوان هەندێ نوتومبیلدا. (١١) بەرهەڵستی یا بۆ فرینی فڕۆکە. (١٢) (أ) پاشماوەی بۆنی گیاندارێک (ڕاوکردن). (ب) ڕاکێشانی شتێک بە ناوچەی ڕاوکردندا بۆ بەجێهێشتنی پاشماوەی نەو بۆنە. (ج) ڕاوکردن لەم شوێنەدا.

drag into, تێوەگلاندن؛ پێوەکردن (تەنگ‌وچەڵەمە)؛ تووش کردن.
drag on (or out), درێژەپێدان بە شتێکی ناخۆش؛ درێژەکێشان؛ وەپس کردن.
[The war (suffering, lecture, waiting) dragged on.]
drag one's feet, خستن بە قنگدا؛ سستی نواندن لە کردنی کارێکدا.

dragnet (drag′net´), *n.* (١) تۆرێک کە بە بنی ڕوبار یا دەریاچەیەدا ڕادەکێشرێت بۆ ماسی گرتن (٢) دەزگای گرتنی تاوانباران

dragon (drag′ən), *n.* (١) نەژدیها (نەفسانە)؛ شامار (٢) چاودێرێکی بەزەبر. (٣) (أ) جۆرە تفەنگێکی کورتی کۆنباوە. (ب) هەڵگری نەم جۆرە چەکە؛ سەربازێک کە نەم جۆرە چەکەی پێ بێت. (٤) [Archaic]، مارێکی گەورە. (٥) [D-]، کۆنەستێرەیەکە. (٦) جۆرە پووەکێکە (٧) جۆرە مارمێلکەیەکی ناسیایی بچووکە کە دەخشێت وەک بفرێت وەهایە

dragonet (drag′ən-it), *n.* (١) نەژدیهایەکی بچووک (٢) جۆرە ماسیەیەکی دەریایی بچووکی ڕەنگاوڕەنگە.

dragonfly (drag′ən-flī´), *n.* پەپوولە قنگ باریکە؛ پووشکە بە قنگە.

dragoon (drə-gōōn′), *n.* (١) سەربازی سوارە بە تفەنگێکی کورتی کۆنباوەوە (٢) سوارەی پرچەک

v.t. هەراسان کردن و چەوساندنەوە بە سەربازی تفەنگ لە شان؛ زۆرلێکردن.

drain (drān), *v.t.* (١) ئاوەجۆڕکردن؛ چۆراندنەوە؛ هەڵچۆراندن. (٢) چۆراسنەوە؛ ووشک کردن. *(The doctor ~ed the abscess.)* (٣) خواردنەوە؛ هەڵقوڕاندن؛ هەڵچۆراندن (پەرداخ، کوپ، پیالە). (٤) بەکارهێنان و هیچ تێدا نەهێشتن (سامان، ووزە، هێز). (٥) پاڵاوتن.

v.i. (١) چۆڕانەوە؛ ووشکبوونەوە (٢) تێپەڕان (ئاو). *(Central Europe ~s into the Danube.)*

n. (١) زێراب؛ ئاوەڕۆ؛ گۆڕپچە؛ بۆری زێراب. (٢) بەکارهێنان و هیچ نەهێشتن (سامان، ووزە، هێز). (٣) لوولەی شلە لە لەش دەرهێنان (نەشتەرکاری).

go down the drain, بەفیڕۆچوون؛ بەناخداچوون

drainage (drān′ij), *n.* (١) ئاوەجۆڕکردن؛ هەڵچۆڕاندن؛ چۆڕاندنەوە؛ ووشک کردنەوە. (٢) زێراب؛ ئاوەڕۆ؛ گۆڕپچە؛ بۆری زێراب. (٣) چێبەو؛ چڵکاو؛ پیساوی زێراب؛ ئاوێک لە شتێک چۆڕابێتەوە. (٤) ئاوچەیەک کە ئاوەکەی هەموو بڕژێتە پووبارێکەوە.

drainer (drān′ĕr), *n.* (١) ئاوەڕۆ دروستکەر؛ دانەری بۆری زێراب (٢) دەفر یا لوولەی ئاوو شلە لێ دەرهێنان.

drainpipe (drān′pīp´), *n.* بۆری گەورەی ئاو یا زێراب.

drake (drāk), *n.* نێرە مراوی.

drake (drāk), *n.* (١) تۆپێکی جەنگی بچووکی کۆنباوە. (٢) جۆرە جانەوەرێکە بۆ دانی ڕاوەماسی بەکاردەهێنرێت. (٣) [Archaic]، نەژدیها (نەفسانە).

dram (dram), *n.* (١) کێشێکی زۆر بچووک. (٢) پێکێکی بچووکە لە خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

(٣) بڕێکی کەم (لە هەرشتێک).

drama (drä′mə, dram′ə), *n.* (١) دراما؛ چیرۆکی شانۆگەری؛ وێژەی شانۆگەری. (٢) شانۆنامە؛ شانۆگەری. (٣) ڕووداوێکی سەرنج ڕاکێش و بەجۆش

dramatic (drə-mat′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە شانۆگەری؛ شانۆیی؛ تایبەتی بە نواندن. (٢) بەجۆش (ڕووداو، مرۆڤ)؛ لەپڕو سەرنج ڕاکێش (ڕووداو)؛ هێنەرەجۆش.

-dramatical *(adj.)*; **dramatically** *(adv.)*.

dramatics (drə-mat′iks), *n.pl.* (١) هونەری شانۆگەری؛ هونەری شانۆنامە نوواندن. (٢) شانۆگەری نەوکاران.

dramatis personae, کەسانی شانۆنامە.

dramatist (dram′ə-tist), *n.* شانۆنامەنووس؛ شانۆگەر.

dramatize (dram′ə-tīz´), *v.t.* (١) وەک شانۆگەری لێکردن؛ پێشاندان لەسەر شانۆ. (٢) پێشاندان، نوواندن، یا گێڕانەوە بەشێوەیەکی پڕ جۆش و سەرنج ڕاکێش.

-dramatization *(n.)*.

dramaturge (dram′ə-tûrj´), *n.* = **dramatist.**

dramaturgy (dram′ə-tûr´ji), *n.* هونەری نووسین و نوواندنی شانۆگەری.

-dramaturgic *(adj.)*; **dramaturgically** *(adv.)*; **dramaturgist** *(n.)*.

drank (draŋk), *past tense of* **drink.**

drape (drāp), *v.t.* (١) داپۆشین و ڕازاندنەوە بە قوماش یا جلی لۆچ-لۆچاوی. (٢) لۆچ لۆچ کردن (قوماش، جل‌وبەرگ)

v.i. لۆچ لۆچ وەستان (جل‌وبەرگ، قوماش، پەردە).

n. (١) *(pl.)*، پەردەی پەنجەرە (هی لۆچ لۆچاوی). (٢) چۆنێتی وەستانی جل‌وبەرگ لەبەردا.

draper (drāp′ĕr), *n.* (١) کووتاڵ دروستکەر. (٢) بازرگانی کووتاڵ و ووشکە خواردەمەنی؛ کووتاڵ فرۆش.

drapery (drā′pĕr-i), *n.* (١) کووتاڵ؛ قوماش؛ تەنراو (٢) کووتاڵ و ووشکە خواردەمەنی فرۆشی. (٣) جل یا قوماشی لۆچ لۆچ وەستاو. (٤) ڕێکخستنی جل یا قوماش بە لۆچ لۆچی و هونەرییانە لە نیگارو پەیکەردا. (٥) *(pl.)*، پەردەی پەنجەرە

drastic (dras′tik), *adj.* لە ئەندازە بەدەر؛ تووندوتیژ؛ ناڕاسا؛ بنچینەیی؛ سەخت. *(~ changes; ~ measures to stop crime)*

drastically (dras′ti-k'l-i, dras′tik-li), *adv.* نیگار؛ زۆر؛ بە شێوەیەکی بنچینەیی *(The two plans are ~ different.)*

draught (draft, dräft), *n., v.t., & adj.* = **draft.**

draughts (drafts, dräfts), *n.pl. Also* **drafts,** [British]، دامە.

draughtsman (drafts′mən, dräfts′mən), *n.* (١) نەخشەکێش؛ داڕێژەری بڕوانامەی پاسایی (٢) [British]، داشی دامە.

draw (drô), *v.t.* (١) ڕاکێشان: *(A horse ~s the cart.)*. (٢) (أ) کردنەوە (پەردەی پەنجەرە یا شانۆ). (ب) ڕاکێشان (تۆری ماسی گرتن یا قولاپی بنی ڕوبارو دەریاچە پاکردنەوە). (ج) بەرزکردنەوە (بایەوانی کەشتی بایەوانی) (٣) هێنانەوەیەکی کەوان بۆ تیرهاویشتن. (٤) لابردنی ئاو لەلایەن کەشتیەوە (٥) ڕاکێشان (سەرنج): *(to ~ attention to oneself)*. (٦) هەڵکێشان (هەناسە)؛ وەرگرتن (هەناسە). (٧) پەیداکردن؛ هێنان. (٨) بوون بە هۆ؛ بۆ هاتن *(The airplane drew the enemy's fire.)*. (٩) دەرهێنان (ددان، خەنجەر، شیر): *(to ~ a sword)*. (١٠) هەڵدڕێن؛ لێ دەرهێنان (شلە)؛ چۆڕاندنەوە. (١١) ئاو ڕاکێشان بۆ شوێنێک؛ ئاوهەڵهێنجان (لە بیر) (١٢) ڕیخۆڵە دەرهێنان

(۱۳) (ا) پارە لە بانق دەرهێنان. (ب) چەك یا حەوالە نووسین.
(۱٤) وەرگرتن؛ دەسکەوتن. *(He ~s a good salary.)*
(۱۵) بۆ دەرکەوتن؛ ئەنجام بۆ دەرکەوتن.
(۱٦) بردنەوە (هایبەخت، پیانۆ).
(۱۷) ڕاکێشان (کاغەزی یاری یا قومار).
(۱۸) ڕاکێشان (پەت، گوریس)؛ کشاندن: *(They drew the rope tight.)*
(۱۹) شێوە تێکدان؛ شێواندن. (۲۰) گەلاڵەکردن (کانزا).
(۲۱) شیش دروستکردن (بە ڕاکێشانی ئاسن بە کوندا).
(۲۲) (ا) وێنەکێشان؛ وێنەکردن؛ نیگارکێشان: *(to ~ a picture)*
(ب) نەخشەکێشان؛ دارشتن (پلان، نەخشە)
(۲۳) ڕوونکردنەوە؛ باسکردن
(۲٤) جیاوازی پیشاندان یا دەرخستن:
(to ~ a distinction between two things)

v.i. (۱) ڕاکێشان
(۲) هاتن بەرەو؛ نزیکبوونەوە لە: *(We drew near to town.)*
(۳) چوونەوەیەك؛ کرژبوون؛ تورت بوون:
(The chimney ~s well.)
(٤) ڕاکێشان (دووکەڵ، هەوا).
(۵) شوێن کەوتن (ڕاو).
(٦) یەکسان بوون (پێشبڕکێ): *(The two teams drew.)*

n. (۱) ڕاکێشان (۲) شتێکی ڕاکێشراو (کاغەزی یاری، قومار، هایبەخت).
(۳) یەکسانی (پێشبڕکێ): *(The game ended in a ~.)*
(٤) شتێکی سەرنج ڕاکێش یا بەباو.
(۵) ئەو بەشەی بردی بزوێن کە دەجوولێت، واتە بەرزدەبێتەوە تا کەشتی تێپەڕ دەبێت بە بنیداو دوایی نزم دەبێتەوە بۆ جێی خۆی.
(٦) چاڵاوییەك کە ئاوی دەڕووپشتەکەی بۆ دێت.

beat to the draw, (۱) دەستپێشکەری کردن لە چەك ڵێ دەرهێناندا.
(۲) دەستپێشکەری کردن لە بەرامبەر کارێکدا.
draw a blank, بۆش هێنان؛ ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن.
draw a distinction between, جیاوازی پیشاندان یا خستنە بەرچاو.
draw a parallel (between), لەیەکچواندن؛ هاوشێوەیی یا هاوجۆری پیشاندان
draw back, کشانەوە؛ خۆکشانە دواوە
draw blood, بریندارکردن؛ خوێن ڵێ هێنان؛ تووڕەکردن
draw down the curtain, (۱) پەردە داخستن (شانۆ)؛ دوایی پێ هێنان.
(۲) بڕینەوە (باس، دووان).
draw first blood, دەستپێشکەری کردن لە هێرش بردنەسەردا؛ یەکەم هێرش بردنەسەر.
draw on (upon) something, پەنا بۆ بردن؛ پشت پێ بەستن؛ ڵێ سەندن (یارمەتی؛ لێوەرگرتن (هێز، زانیاری، یارمەتی).
draw one's last breath, دوا هەناسە هەڵکێشان؛ مردن.
draw (a person) out, دان بۆ ڕۆکردن بۆ قسە ڵێ دەرهێنان؛ هاندان بۆ ڵێ دەرهێنان (نهێنی، ووتە).
draw (something) out, درێژەپێدان (کار، دووان)
draw the line, سنوور بۆ دانان
draw the teeth, ددان دەرهێنان؛ لە زیان بەخشین خستن؛ پەکخستن
draw the winner, بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ بلیتی براوە بۆهاتن (هایبەخت، پێشبڕکێی نەسپ).
draw together, نزیکبوونەوە لەیەکتری.
draw up, نەخشەکێشان؛ دارشتن (نەخشە، پلان)؛ نووسین (بڕوانامە).

drawback (drô′bak´), *n.* (۱) پارەی بۆ گەڕێنراوە (بەتایبەتی باجی گومرگ لەسەر شتومەکی هێنراو بۆ وڵات کە لەدواییدا دەنێردرێتەوە دەرەوە).
(۲) کەموکوڕی؛ ناتەواوی؛ ڕووی خراپی؛ خراپە

drawbridge (drô′brij´), *n.* پردی بزوێن پردێکە کە دەتوانرێت بەرزو نزم بکرێتەوە و ڕابکێشرێت بەلادا بۆ تێپەڕبوونی کەشتی یا قەدەغەکردنی ڕەت بوون

drawee (drô ̄ē′), *n.* کەسێکی کومپیالە یا حەوالە لەسەر نووسراو.
drawer (drô′ĕr), *n.* (۱) نیگارکێش؛ وێنەکێش.
(۲) خواردنەوەتێکەر (لە بارەدا)؛ بەردەستی بار.
(۳) کومپیالە، حەوالە یا چەك بۆ نووسراو، واتە وەرگر.
(٤) نەخشەکێش؛ نەخشەکەر. (۵) چەکمەج.
(٦) (*pl.*)، دەرپێ؛ دەرپێی درێژ.

drawing (drô′iŋ), *n.* (۱) ڕاکێشان. (۲) نیگارکێشان؛ وێنەکردن.
(۳) وێنە؛ نیگار (بە پێنووس تەك بە فڵچە).
(٤) هایبەخت؛ پیانۆ؛ ڕاکێشان (هایبەخت).
drawing board, تەختەی وێنە لەسەر کردن.
drawing room, (۱) دیوەخان؛ ژووری میوان؛ ژووری پێشوازی کردن.
(۲) میوانی ژووری میوان. (۳) ئاهەنگی پێشوازی.
(٤) ژووڕێکی تایبەتی لە شەمەندەفەردا.

drawknife (drô′nīf´), *n.* چەقۆی دووەسکی: چەقۆیەکە داری پێ دەتاشرێت بە ڕاکێشانی بۆ لای کەسەکە خۆی.

drawl (drôl), *v.t. & v.i.* بە هێواشی دووان و درێژکردنەوەی بڕگەکانی ووشە.

n. بە هێواشی دووان و درێژکردنەوەی بڕگەکانی ووشە:
(He speaks with a Southern ~.)

drawn (drôn), *past participle of* **draw.**

adj. (۱) ڕووت (خەنجەر، شیر)؛ لە کیف دەرهێنراو یا ڕاکێشراو.
(۲) یەکسان (پێشبڕکێ). (۳) ڕیخۆڵە دەرهێنراو. (٤) لاواز.

drawstring (drô′striŋ´), *n.* بەنەخوێن؛ پەتێك کە وەك بەنەخوێن شتی پێ دابخرێت و بکرێتەوە.

dray (drā), *n.* عەرەبانەی دەستی پتەو بۆ گواستنەوەی شتی قورس.

dread (dred), *v.t. & v.i.* زۆر ترسان؛ زۆر مەترسی لێکردن.

n. (۱) ترسێکی زۆر؛ مەترسییەکی زۆر؛ ڵێ ترسانێکی زۆر.
(۲) ڵێ ترسان و ڕێزێکی زۆر؛ سام.

adj. (۱) سامدار؛ خراپ. (۲) بەشکۆ.

dreadful (dred′fəl), *adj.* (۱) سامدار؛ بەسام؛ ترس ڵێ نیشین.
(۲) [Colloq.]، زۆر خراپ؛ زۆر ناشرین؛ زۆر ناخۆش.
-dreadfully *(adv.).*

dream (drēm), *n.* (۱) خەو؛ خەون. (۲) زەحمەت؛ دڵەڕاوکێ؛ خەیاڵ خەو.
(۳) ئاوات؛ هیوا؛ ئومێد.
(٤) شتێکی وەك خەو لە جوانی و خۆشی و کورتیدا.

v.i. (۱) خەوبینین. (۲) دڵەڕاوکێدان؛ زەحمەت بینین.
(۳) (~ of)، واهاتنە بەرچاو.

v.t. (۱) خەو پێوە بینین؛ خەوبینین.
(۲) (~ away; ~ out)، دڵەڕاوکێدان؛ بە زەحمەت کات بردنەسەر.
(۳) وادانان؛ واهاتنە بەرچاو؛ وا ئومێد کردن.
dream up, [Colloq.], بە خەیاڵ هێنانە بەرچاو یا دروستکردن.

dreamer (drēm′ĕr), *n.* (۱) خەوبین.
(۲) خەیاڵ پڵاو؛ خەیاڵ پەرست؛ دڵەڕاوچی.

dreamland (drēm′land´), *n.* (۱) شوێنێکی نەوەندە خۆش و جوان کە هەر بە خەو ببینرێت. (۲) نوستن.

dreamt (dremt), *alternative past tense and p.p. of* **dream.**

dream world, شوێنێکی نەوەندە خۆش و جوان کە هەر بە خەو مرۆڤ بتوانێت ببینێت.

dreamy (drēm′i), *adj.* (۱) پڕ لە خەو.
(۲) خەیاڵ پڵاو؛ زەحمەت پەرست: *(a ~ idealist)*
(۳) لێڵ؛ ناڕوون وەك خەو.
(٤) خۆش و ناسك: *(a ~ melody)*
-dreamily *(adv.)*; **dreaminess** *(n.).*

dreary (drêr′i), *adj.* (۱) ووشك و ناخۆش؛ تاریك؛ دڵ پەستکەر؛ ناسوودەنەبەخش؛ پیس و ناخۆش: *(a ~ day; ~ scenery)*

(٢) [Archaic]. غەمگین؛ دڵتەنگ؛ پەست

-drearily *(adv.)*; dreariness *(n.)*.

dredge (drej), *n.* (١) تۆڕێکە بە مەکینەیەک ڕادەکێشرێت بە بنی ڕووبار، دەریاچە، یا کەنداودا بۆ گرتنو کۆکردنەوەی گوێچکەماسی.

(٢) مەکینەی پاکردنەوەو قوڵ کردنی ڕووبارو بەندەر.

v.t. (١) گوێچکەماسی گرتنو کۆکردنەوە بە تۆڕ

(٢) پاکردنەوە لە قوڕو لم یا قوڵ کردنی ڕووبارو بەندەر بە مەکینەی تایبەتی.

v.i. بەکارهێنانی نەم جۆرە تۆڕە یا مەکینەیە.

dredge (drej), *v.t.* (١) ئارد یا شەکر کردن بە خواردەمەنیەوە

(٢) بێژاندنەوە (ئارد).

dredger (drej'ēr), *n.* (١) بەلەمێکی تۆڕدار بۆ گرتنی گوێچکەماسی

(٢) [ا] مەکینەی قوڕو لم دەرهێنان لەبنی دەریاو بەندەردا.

(ب) کەسێک کە بەلەمێک یا مەکینەیەکی وەها کار پێ بکات.

dredging machine, مەکینەی پاکردنەوەی ڕووبارو کەنداو لە قوڕو لم

dregs (dregz), *n.pl.* (١) خڵتە؛ تڵیە.

(٢) بێ نرخ ترینو هیچوپووچ ترین بەشی شتێک: *(the ~ of society)* .

(٣) (*sing.*). پاشماوە.

drench (drench), *v.t.* (١) خواردنەوە دان بە وڵاخ (بەتایبەتی دەرمان).

(٢) لە ئاو هەڵکێشان؛ ئێجگار زۆر تەڕکردن.

n. (١) خۆراکە دەرمانێکی گەورە بۆ وڵاخێک.

(٢) زۆر تەڕبوون؛ باش تەڕکردن. (٣) شلەی تێهەڵکێش.

dress (dres), *v.t.* (١) جل لەبەرکردن؛ پۆشین

(٢) ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن. (٣) ڕێزکردن (سەربان).

(٤) بڕین تیمارکردن؛ بڕین پێچان یا هەڵپێچان.

(٥) ئامادەکردن (ا) سەربڕین و پاکردنەوە بۆ فرۆشتن (ماسی، مریشک... هتد).

(ب) زەوی وزار پاکردنەوە، کێلان، یا چاندن؛ لق وپۆپ کردن و پاکردنەوە (ڕووەک. درەخت). (ج) ڕەنەک کردن (نەسپ)؛ پێستە خۆش کردن.

(د) ساف ولووس کردنو بریقە ئ هەڵسانەوە (بەردی بەنرخ، دار، تەختە).

v.i. (١) جل لەبەرکردن؛ خۆگۆڕین.

(٢) خۆ ڕازاندنەوە؛ خۆ نەخشاندن (بە لەبەرکردنی باشترین جل وبەرگ).

(٣) ڕێزبوون

n. (١) جل وبەرگ (٢) کراسی ژن

(٣) جل وبەرگی جوان و کەشخە (بۆ ئامەنگی ڕەسمی).

(٤) بەرگ؛ ڕووکەش؛ ڕووالەت.

adj. (١) هی کراس؛ تایبەتی بە کراس: *(~ material)* .

(٢) لە ئامەنگی ڕەسمیدا لەبەردەکرێت: *(a ~ suit)* .

dress down, [Colloq.]. (١) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.

(٢) فەلاقەکردن؛ لێدان.

dress up, (١) جلی جوان و کەشخە لەبەرکردن؛ (خۆ) ڕازاندنەوە؛ (خۆ) نەخشاندن. (٢) ڕێزکردن (سەربان).

dresser (dres'ēr), *n.* (١) بەردەستێک کە جل دەکاتە بەری کەسێکی تر بەتایبەتی نەکتەرێک). (٢) برینپێچ؛ تیمارکەر

(٣) جامخانەی فرۆشگا ڕازێنەرەوە.

(٤) جلی جوان و کەشخە لەبەرکەر: *(a fancy ~)* .

dresser (dres'ēr), *n.* (١) مێزی چێشتخانە (کە خواردەمەنی لەسەر ئامادە دەکرێت). (٢) دۆڵابی قاپ وقاجاغی چێشتخانە.

(٣) مێزی ئارایشت؛ دۆڵابی ئاوێنەدار.

dressing (dres'iŋ), *n.* (١) جل لەبەرکردن (٢) جل وبەرگ

(٣) دەرمان و سارغی برین پێچان (٤) پەین.

(٥) ماددەیەکە قوماشی پێ ڕەق دەکرێت لە کاتی دروستکردنیدا.

(٦) سرکەو ڕۆنی زەڵاتە؛ ترش وخوێ.

(٧) ئاوناخنی بانندە بەتایبەتی قەل کە لە فرندا دەپێشێنرێت.

(٨) [Colloq.]. سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.

dressing-down (dres'iŋ-doun'), *n.* [Colloq.]. (١) شکاندن؛ سەرزەنشت کردن. (٢) فەلاقەکردن؛ لێدان.

dressing gown, ڕۆبی لەبەرکردن.

dressing room, ژووری خۆگۆڕێن و ئارایشتی ئەکتەران (لەپشت شانۆ).

dressing table, مێزی ئارایشت کردن.

dressmaker (dres'māk ēr), *n.* بەرگدرووی ژنان.

dress rehearsal, دوا پەراوەی شانۆگەری یا ئامەنگێکی ڕەسمی بە جل وبەرگی ڕاستەقینەوە (پێش پیشاندانی بۆ خەڵک)

dress suit, دەستەجلی ڕێک وپێکی ئامەنگ و بە شەو چوونەدەرەوە.

dressy (dres'i), *adj.* [Colloq.], (١) جلی جوان و کەشخە لەبەردەکات؛ خۆڕازێنەرەوە. (٢) جوان و ئاسک و ڕێک وپێک (جل وبەرگ).

drew (drōō), *past tense of* **draw.**

dribble (drib'l), *v.i. & v.t.* (١) ئاو ئ ڕژاندن؛ بە تنۆک تنۆک یا دڵۆپی بچووک هاتنەخوارەوە. (٢) ئاوی دەم تکان؛ ئاو تێژانە ئاو دەم

(٣) تۆپ نزیک کردنەوە لە گۆڵ بە لێدان یا هەڵبەزان و دابەزاندنی بچووک (یاری تۆپی پێ، باسکە).

n. (١) تنۆک؛ دڵۆپی بچووک؛ ڕژێ.

(٢) بەرەبەرە یاری کردن بە تۆپ (بۆ نزیک کردنەوەی لە گۆڵ).

(٣) [Colloq.]، تەپ ونم؛ نەرمەباران.

driblet, dribblet (drib'lit), *n.* بڕێکی زۆر کەم؛ کەم کەم؛ تنۆک؛ دڵۆپ: *(He pays his debt in ~s .)* .

dried (drīd), *past tense and past participle of* **dry.**

drier (drī'ēr), *n.* (١) ووشککەرەوە (مرۆڤ، ئامێر، شت).

(٢) مەکینەی جل ووشک کردنەوە.

(٣) ماددەیەکە دەکرێتە ئاو بۆیەوە بۆ ئەوەی زوو ووشک ببێتەوە.

drift (drift), *n.* (١) ڕاماڵێن (بە تەووژمی با یا ئاو). (٢) ڕێبار.

(٣) لادانی پاپۆڕ یا فڕۆکە لەڕێی خۆی (بەهۆی تەووژمی ئاو یا باوە)

(٤) مەیل. (٥) مەبەست؛ مانا: *(I get your ~ .)* .

(٦) شتێک کە بە یا بە ئاو ڕای ماڵێت (وەک: بەفر، باران، لم، خۆڵ... هتد).

(٧) کۆمەڵێک بەفر یا لم کە بە ڕای ماڵی بێت و کۆی کردبێتەوە.

(٨) بەردو زێخ و لم کە ڕووبار یا ڕووبارێ سەهۆڵێن ڕای ماڵێت.

(٩) (ا) ئامێری داکوتانی شتێکی قورس. (ب) ئامێری گەورەکردنی کونێک.

(١٠) کونێکی لابەلا لە کانگەیەکدا. (١١) تەووژمێکی دەریایی هێواش

v.i. (١) ڕاماڵێن (بە تەووژمی با یا ئاو)؛ ڕاماڵران.

(٢) وێڵ بوون؛ ژیان و هەڵسان و دانیشتن بەبێ لێکدانەوە: *(He doesn't know what he wants to be or do; he is just ~ing through life.)*

(٣) لادان (لە ڕێی خۆ)؛ لادان لە باس.

(٤) کۆمەڵ بوون لە ئەنجامی ڕاماڵیندا (بەفر، لم).

driftage (drif'tij), *n.* (١) ڕاماڵێن.

(٢) لادان لە ڕێی خۆ (بەهۆی ڕاماڵینەوە بە ئاو یا بە با).

(٣) شتی ڕاماڵراو؛ شتی لاناوکەوتوو.

drifter (drif'tēr), *n.* (١) (ا) کەسێکی وێڵ؛ کەسێکی بێ ئامانج و بێ مەبەست لە ژیاندا؛ لاناوکەوتوو. (ب) کەسێکی گەڕۆک یا بێ لانە

(٢) بەلەمی ڕاوەماسی (کە تۆڕێکی پێوەیە لەگەڵ شەپۆڵی ئاوەکەدا دێت و دەچێت).

driftwood (drift'wood'), *n.* داروتەختەی ڕاماڵراو (کە لاناو دەکەوێت لە کەناری دەریا یا ڕووبارەدا).

drill (dril), *n.* (١) سمۆ؛ دەرەوشە؛ ئامێرێکی کارەبایی وەک سمۆیە بۆ دار کۆنکردن بەکاردێت. (٢) مەشق (سوپا، وەرزش، قوتابخانە)؛ ڕاهێنان.

(٣) شێوازی مەشق یا ڕاهێنان.

v.t. (١) کون تێکردن (بە سمۆ یا دەرەوشە).

(٢) مەشق پێکردن (سوپا، وەرزش).

(٣) مەشق پێکردن (خوێندن)؛ ڕاهێنان (بە دروپاتکردنەوەی کار)؛ فێرکردن.

v.i. (١) کون تێکران (دار). (٢) مەشق کردن (سوپا، وەرزش، خوێندن).

drill (dril), *n.* (١) دێراو.

(٢) دێراوێک تۆوی نێژراو.

(٢) مەکینەی دێراو یا چاڵ لە زەوییدا دروستکردن و تۆو تێدانانشتنی.

v.t. (١) تۆو چاندن یا دێراو یا بە ڕیز. (٢) چاندنی کێڵگەیەک بەم شێوەیە.

drillmaster (dril′mas′tĕr, dril′mäs′tĕr), *n.* (١) مامۆستای مەشق (سوپا)؛ مەشق پێکەر (سوپا). (٢) مامۆستایەکی تووندوتیژ کە لەڕێی مەشقەوە قوتابی فێردەکات؛ کەسێک کە لەڕێی مەشقەوە خەڵک فێڕی شت دەکات

drink (driŋk), *v.t.* (١) خواردنەوە.

(٢) نۆشین؛ بادە نۆشین. (٣) هەڵمژین.

v.i. (١) خواردنەوە. ٢) هەڵمژین

(٣) خواردنەوەی شەراب و شتی سەرخۆشکەر.

(٤) خواردنەوەی شەراب و شتی تری سەرخۆشکەر بە زۆری یا خووپێوەگرتنی.

n. (١) خواردنەوە؛ شلەیەک کە بخورێتەوە.

(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر (شەراب، عەرەق، ویسکی... هتد).

(٣) زۆر خواردنەوە یا خوو بە خواردنەوە گرتن.

(٤) پێک (شەراب یا خواردنەوەی تری سەرخۆشکەر).

(٥) [Slang]. زەریا؛ دەریاڵووش.

drink in, بەتاسەوە وەرگرتن بە هەموو هەستەکان و مێشک.

drink to, بادە نۆشین بە خۆشی کەسێکەوە

drinkable (driŋk′ə-b'l), *adj.* بۆ خواردنەوە دەشێت؛ دەخورێتەوە

n.pl. خواردنەوە

drinker (driŋk′ĕr), *n.* (١) کەسێک کە دەخواتەوە.

(٢) عەرەق خۆر؛ کەسێک کە مەی و خواردنەوەی تر زۆر دەخواتەوە.

drip (drip), *v.i. & v.t.* تکان؛ تکەکردن؛ چۆڕەچۆڕکردن؛ تنۆک تنۆک هاتنەخوارەوە

n. (١) تکان؛ تکە تک هاتنەخوارەوە. (٢) شلەیەک کە بە تنۆک تنۆک بێتەخوارەوە. (٣) دەنگی لۆڤێک یا تنۆکێکی کەوتە خوارەوە (٤) لێواری بەنجەرەیەک یا سەربانێک کە بارانی لێ دەگیرێنێتەوە. (٥) [Slang]. کەسێکی ووشکی دڵ مردوو.

drip-dry (drip′drī′), *adj.* ووشک دەبێتەوە بە هەڵخستن و ئوتوکردنی ناوێت (جل و بەرگ. قوماش).

drip grind, قاوەی وورد هاوراو

dripolator (drip′ə-lā′tĕr), *n.* قۆری قاوە

dripping (drip′iŋ), *adj.* زۆر تەر؛ ناوی لێ دەتکێت

n. (١) دڵۆپ دڵۆپ ئاو لێ تکان. (٢) (*pl*) جەور یی و شتی تر کە لە گۆشتی برژاو دەتکێت.

drippy (drip′i), *adj.* (١) باراناوی

(٢) [Slang]. هەست ناسک؛ دڵ ناسک؛ بەسۆز.

dript (dript), *alternative past tense and p. p. of* drip.

drive (drīv), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ لێخوڕین.

(٢) پاڵ پێوەنان؛ وا لێکردن. *(Ambition drove him to crime.)*.

(٣) بەزۆر کارپێکردن (بەتایبەتی لە پاڕە بەدەر)؛ زۆرلێکردن.

(٤) فڕێدان یا تێهەڵدان بە قایم (تۆپ)

(٥) پێدانبردن؛ سمین؛ کونکردن.

(٦) لێخوڕین (ئوتومبیل، گالیسکە)؛ لێخورین لەلایەن مرۆڤەوە.

(٧) گواستنەوە بە ئوتومبیل یا مەکینەی تری خۆبزوێن.

(٨) لێخوڕین (بە مەکینە). *(A gasoline engine ~s the motorboat.)*.

(٩) کردن؛ حێبەحێکردن؛ ڕاپەڕاندن؛ بە ئەنجام دان. *(to ~ a bargain)*.

(١٠) ڕاپێچکردنی نێچیر بۆناو تۆڕ یا دام.

v.i. (١) دەڕەڕیر بۆ پێشەوە بە قایمی و بە خێرایی

(٢) پیادان مستەکۆڵە؛ فڕێدان، تێهەڵدان، یا لێدان (تۆپ)؛ تەقاندن (مووشەک).

(٣) لێخورین (ئوتومبیل)؛ ڕۆیشتن. *(The car ~s well.)*.

(٤) بە ئوتومبیل چوون یا گەشت کردن؛ گواستنەوە بە ئوتومبیل.

(٥) لێخورین (ئوتومبیل). *(Can she ~ ? ; He ~s.)*.

n. (١) لێخورینێک

(٢) گەشتی ئوتومبیل. *(We went for a ~ yesterday.)*.

(٣) ڕێی ئوتومبیل؛ ڕێگەوبان.

(٤) ڕاپێچکردنی ئاژەڵ بۆ نیشانەکردن یا سەربڕین.

(٥) لێدان، فڕێدان، یا تێهەڵدانی تۆپ بە قایمی و بە خێرایی.

(٦) چۆنێتی ئەم فڕێدان یا تێهەڵدانە.

(٧) هەوڵ؛ کۆشش. *(a ~ to raise money)*.

(٨) هێرشی سوپا.

(٩) ووزە؛ تاقەت؛ هێزی پاڵ پێوەنان یا هاندان؛ چالاکی.

(a person with initiative and ~)

(١٠) دارو تەختەی سەرئاوکەرتوو

(١١) ئەو بەشەی مەکینەیەک کە دەبیزوێنێت یا ایڵی دەخورێت.

(١٢) هەست یا خواستی بنچینەیی بەهێزو هاندەری مرۆڤ؛ هەوەس. *(According to Freud, the sexual ~ is behind all human activities.)*

(١٣) [Colloq.]، ڕێگەیەکی تایبەتی ئوتومبیل لەنێوان ماڵێک و ڕێگەی گشتی یا شەقامدا.

drive at, مەبەست بوون (لە دووان)؛ ویستن. *(What are you driving at?)*

drive away, (١) هەڵفڕاندن؛ قاودان؛ تەرەکردن؛ دەرکردن.

(٢) بە ئوتومبیل ڕۆیشتن و بەجێهێشتنی شوێنێک.

drive back, گەڕاندنەوە بۆ دواوە؛ بەرهەڵستی کردن: *(They drove back the enemy.)*

drive out, دەرپەڕاندن؛ دەرکردن؛ شاربەدەرکردن؛ پەرەوازەکردن: *(to drive people out of their ancestral homeland)*

drive-in (drīv′in′), *n.* (١) بانق یا چێشتخانەیەک کە خەڵکی دەتوانن کاروباری بانقەکەیان جێبەجێ بکەن یا خواردەمەنی بکڕن هەر لەناو ئوتومبیلەکەیانەوە بەبێ ئەوەی دابەزن. (٢) سینەمایەکی سەروبەر بەرەڵایە کە خەڵکی دەتوانن لە ئوتومبیلەکانیاندا دانیشن و فیلمی تێدا ببینن بە شەو.

adj. تایبەتی بە بانق، چێشتخانە، یا سینەمایەکی وەها.

drivel (driv′l), *v.i. & v.t.* (١) ئاوی دەم تکان؛ ئاوتێزانە دەم.

(٢) قسەی قۆپ کردن؛ قسەی هیچ و پووچ و بێ تام کردن.

n. (١) لیک؛ ئاوی دەم. (٢) قسەی قۆپ و بێ تام.

-driveler; driveller *(n.)*.

driven (driv′n), *past participle of* drive.

adj. (١) ڕامانراو و کۆمەڵ کراو *(~ snow)*. (٢) والێکراو؛ پاڵ پێوەنراو *(~ mad)*.

driver (drīv′ĕr), *n.* (١) (ا) لێخوڕ (ئوتومبیل، گالیسکە، ئەسپ... هتد)؛ شۆفێر: *(taxi- ~)* (ب) سوار (ئەسپ، ووشتر... هتد). (٢) شوان؛ گاوان

(٣) کەسێک کە زۆر ئیش بە بەردەستەکانی دەکات و ماندووبان دەکات.

(٤) چەکوش. (٥) گورزی گۆڵف

(٦) ئەو بەشەی مەکینە کە دەبیزوێنێت یا ایڵی دەخورێت.

driver's license, مۆڵەتی ئوتومبیل لێخورین.

driver's seat, بەدەستەلات؛ سەرگەورە؛ لێپرسراو.

driveway (drīv′wā′), *n.* ڕێگەی ئوتومبیلی نێوان ماڵێک و شەقامەکەی بەردەمی

driving (drīv′iŋ), *adj.* (١) بزوێن (مەکینە).

(٢) توند؛ تووندوتیژ؛ قایم؛ بەتین: *(a ~ rain)*

(٣) چالاک؛ بەزەبر (مرۆڤ).

drizzle (driz′l), *v.i.* تەپوتم کردن؛ نمەنم بارین.

n. تەپوتم؛ نمەنمی باران؛ پرووشە باران.

-drizzly *(adj.)*.

droit (droit), *n.* ماف.

dromedary (drom′ə-der′i), *n.* وشترێی عەرەبی کە یەک کۆپارەی هەیەو زۆر خێرایە

drone (drōn), *n.* (١) نێرە هەنگ (کە چزووی نییەو کارناکات و تەنها بۆ جووت بوون دروستە بووە). (٢) کەسێکی بێکار کە ڕەنجی خەڵکی تر

دەخوات؛ مفتەخۆر؛ کەسێکی تەمەڵ کە بار بێت بەسەر خەڵکەوە.
(٢) فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان کە بە تەلسز ئ دەخوڕێنت.

v.i. مفت خواردن؛ تەمەڵی کردنو بوون بە بار بەسەر خەڵکەوە؛ کات کوشتن.

drone (drōn), *v.i.* (١) ووزەووزکردن؛ دەنگێکی یەک نەواو بەردەوام لێوەهاتن وەک دەنگی پووپە هەنگ). (٢) دووان بەشێوەیەکی یەک نەواو ووشك.

n. (١) ووزەووز؛ دەنگێکی یەك نەواو بەردەوام. (٢) زوپنا. (٣) ناوازێکی یەك نەواو نزم.

drool (drōōl), *v.i. & v.t.* (١) ئاو زانە دەمەوە؛ ئاوی دەم تکان. (٢) [Slang]. قسەی قۆپو بێ تام کردن؛ قسەی مندالانەو هیچوپووچ کردن.

n. (١) لیك؛ ئاوی دەم. (٢) قسەی قۆپو مندالانە؛ قسەی هیچوپووچو بێ تام.

droop (drōōp), *v.i.* (١) داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە:
(The branches of the willows ~ed over the water.; The leaves (flowers, plants, trees, etc.) were ~ing.)
(٢) ووزە نەمان؛ لاوازبوون؛ هێز پێ نەمان
(٣) پەست بوون؛ مەلوول بوون؛ کۆست کەوتن: *(His spirits ~ed.)*.

v.t. شۆڕکردنەوە؛ داهێلان

n. شۆڕبوونەوە؛ داکەوتن.

droopy (drōōp′i), *adj.* داکەوتوو؛ شۆڕ؛ شۆڕبووەوە؛ پەست؛ مەلوول؛ غەمگین *(~ eyes, flowers, leaves, spirits, etc.)*.

-droopily *(adv.)*; **droopiness** *(n.)*.

drop (drop), *n.* (١) دڵۆپ؛ تنۆك؛ نمە. (٢) چڕ (ئاو، شلە). (٣) نەخت. (٤) *(pl.)*، دەرمانی شلەی بە دڵۆپ (دەرمانی چاو). (٥) شتێکی خڕی بچووك (وەك: گوارە، مرووی، نوقڵ... هتد). (٦) شکان (نرخ)؛ کەمبوونەوە؛ هاتنەخوارەوە: *(a ~ in prices)*. (٧) کەوتنەخوارەوە؛ بەربوونەوە؛ داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە. (٨) شتێك کە دادەدرێتەوە یا بەردەدرێتەوە. (٩) ماوەی بەربوونەوە یا کەوتنەخوارەوەی شتێك؛ ماوەی نێوان شوێنێکی بەرز و شوێنێکی نزم: *(a ~ of fifty feet)*.

v.i. (١) دڵۆپ دڵۆپ هاتنەخوارەوە؛ تك تك ئ هاتنەدەرەوە. (٢) کەوتنەخوارەوە؛ بەربوونەوە؛ کەوتن. (٣) کەوتنە سەر زەوی (لەبەر ماندوویی، بریندار، یا مردن). (٤) کەوتن خەوێکەوتن): *(She ~ped off to sleep.)*. (٥) دوایی هاتن؛ کۆتایی پێ هاتن؛ بڕینەوە: *(Let the matter ~ .)*. (٦) شکان (نرخ، پلەی گەرما)؛ کەمبوونەوە؛ نزم بوونەوە. (٧) بەربوونەوە یا هاتنەخوارەوە بە تەووژمی با یا ئاو. (٨) زاین گیاندار).

v.t. (١) تکاندن؛ بە دڵۆپ دڵۆپ بەردانەوە. (٢) هەڵپرژاندن. (٣) بەردانەوە؛ خستنەخوارەوە؛ فڕێدان. (٤) زاین؛ تۆمکین؛ بەچکەبوون. (٥) بە لامسەرلایی پرتاندن (پێشنیاز، ووتە، لاپەڕ). (٦) ناردن نامە *(to ~ someone a line)*. (٧) خستن بە بریندارکردن یا کوشتن. (٨) بڕینەوە (باس)؛ وازلێهێنان؛ کۆتایی پێ هێنان: *(to ~ a subject)*. (٩) شۆڕکردنەوە؛ نزم کردنەوە (١٠) بواردن یا پەراندنی تیپێك یا چەند تیپێك لە ووشەیەکدا. (١١) هێلکە شکاندنو کردنە ناو ئاوی گەرمەوە بە ساغی بۆ کوڵاندنی. (١٢) [Colloq.]. دانان یا بەجێهێشتنی کەسێك یا شتێك لە شوێنێکدا *(She ~ped him off at school.)*. (١٣) [Slang]. پارە دۆڕاندن؛ لەکیس چوون

at the drop of a hat, زۆر بەئاسانی؛ بەکەمەرا؛ بێ پارایی؛ تەنها بە نیشانە پێدانێك

drop behind, بەجێمان؛ دواکەوتن؛ کەوتنە دواوە.

drop by, سەرلێدانێکی کورت یا چاوەڕوان نەکراو.

drop in, سەرلێدانێکی کورت یا چاوەڕوان نەکراو.

drop off, (١) ڕۆیشتن؛ لە چاو وون بوون. (٢) [Colloq.]. خەوڵێکەوتن

drop out, خۆکشانەوە (لە ئەندامێتی یا بەشداربوون)؛ وازهێنان.

drop leaf, لایەکی مێز کە دەنووشتێنرێتەوە لەکاتی بەکارنەهێناندا.

droplet (drop′lit), *n.* دڵۆپێکی زۆر بچووك.

drop letter, نامەی ناوخۆ: نامەیەك کە دەگەیەنرێ بە خاوەنەکەی لەلایەن هەمان پۆستەخانەوە کە لێوەی نێردراوە.

dropout (drop′out′), *n.* قوتابی وازهێنەر لە خوێندن (بەتایبەتی هی ناوەندی و نامادەیی)

dropping (drop′iŋ), *n.* (١) خستنەخوارەوە؛ کەوتنەخوارەوە. (٢) شلەی بە دڵۆپ دڵۆپ کەوتووەخوارەوە. (٣) *(pl.)*. ڕیقنەو شیاکەو تەرس و پشقل.

dropsy (drop′si), *n.* ئاوبەنگ.

-dropsical *(adj.)*.

droshky (drosh′ki, drôsh′ki), *n.* گالیسکە؛ عەرەبانەی دوو-ئەسپی

dross (drôs, dros), *n.* (١) بەڵغ یا خڵتەو پیسی سەر ڕووی کانزای تووا‌وە. (٢) زبڵ؛ پیسی؛ خڵتە؛ شتی هیچوپووچو بێ نرخ.

-drossiness *(n.)*; **drossy** *(adj.)*.

drought (drout), *n.* (١) بێ بارانی؛ ووشکە سال؛ ووشکانی؛ کەم بارانی. (٢) نەبوونی؛ کەمی؛ قاتی. (٣) [Archaic]، تینوێتی

-droughty *(adj.)*.

drove (drōv), *n.* (١) ڕان (ئاژەڵ)؛ گاگەلێك کە بەڕێوەبێت. (٢) کۆمەڵە خەڵك (کە بجوولێن یا بەڕێوەبەن). (٣) ئەسکەنەی خانووساز بۆ بەرد نەقاڕی کردن.

v.t. & v.i. (١) بەرد نەقاڕی کردن بە نەسکەنەی تایبەتی. (٢) [British]، شوانی یا گاوانی کردن؛ ئاژەڵو گاگەل لێخوڕین.

drove (drōv), *past tense of* **drive**.

drover (drōv′ĕr), *n.* (١) ئاژەڵ لێخوڕ؛ ئاژەڵ بەر بۆ بازاڕ بۆ فرۆشتن. (٢) دەڵاڵی ئاژەڵ کڕینو فرۆشتن.

drown (droun), *v.i.* خنکان لە ئاودا؛ نوقم بوونو مردن.

v.t. (١) خنکاندن لە ئاودا؛ نوقم کردن لە ئاوداو خنکاندن. (٢) لە ئاو هەڵکێشان؛ لە ئاودا نوقم کردن؛ زۆر باش تەپکردن. (٣) مراندن (دەنگ): *(The few boos were ~ed out by applause.)*. (٤) لە کۆڵ کردنەوە؛ لەناوبردن؛ سەرنگوم کردن؛ نەهێشتن (بە نقوم کردن). *(He ~ed his worries in drink.)*

drowse (drouz), *v.i.* وەنەوزەکوتان؛ خەوهاتن؛ خەولێکەوتن.

v.t. (١) هێنانە خەو؛ کردنە خەو؛ خەولێخستن؛ خاوکردنەوە. (٢) بە وەنەوزەکوتان کات بەسەربردن.

n. وەنەوزەکوتێ؛ خەوالوویی؛ خەوهاتن.

drowsiness (drou′zi-nis), *n.* وەنەوزەکوتێ؛ خەوالوویی؛ خەوهاتن.

drowsy (drou′zi), *adj.* (١) خەوالوو؛ خەوی دێت؛ وەنەوزەکوتێیەتی. (٢) خەولێخەر؛ هێنەرەخەو. (٣) لە وەنەوزەکوتێ یا خەوالوویی‌یەوە پەیدابوو

drub (drub), *v.t.* (١) دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن. (٢) بەزاندن (جەنگ، ملەملێ).

n. لێدان بە دار؛ فەلاقە؛ پیامانێ

drudge (druj), *n.* کەسێك کە ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش دەکات

v.i. ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش کردن

drudgery (druj′ĕr-i), *n.* ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش؛ کولەمەرگی؛ کوێرەوەری

drug (drug), *n.* (١) دەرمان. (٢) ماددەی بێهۆشکەر (وەك حەشیشە، تلیاك). (٣) [Obs.]، ماددەی کیمیایی؛ خوم.

v.t. (١) دەرمان پێدان. (٢) ژەهرتێکردن (خواردنەوە). (٣) بێ هۆش کردن بە دەرمانی بێ هۆشکەرە؛ هەست سڕکردن.

drug on the market, کاڵایەکی بێ بازاڕ (لەبەر زۆرو زەبەنەیی).

drug addict, حەشیشەکێش؛ تلیاك خۆر.
drugget (drug′it), *n.* لباد؛ حەسیر.
druggist (drug′ist), *n.* (۱) دەرمانفرۆش؛ بازرگانی دەرمان. (۲) دەرمانسار؛ دەرمانگەر؛ ئەجزاچی.
drugstore (drug′stôr´, drug′stōr´), *n.* دەرمانخانە؛ ئەجزاخانە.
druid, Druid (drōō′id), *n.* پیاوێکی ئایینی جادووگەر، یا فالچی سیلتەکانی کۆن.
drum (drum), *n.* (۱) تەپڵ؛ دەهۆڵ. (۲) دەنگی دەهۆڵ؛ دەنگی تەپڵ لێدان. (۳) شتێك كه له تەپڵ بكات. (٤) بەکرە یا لوولەکی ئاسن. (٥) پیپی ئاسن. (٦) (ب) گوێی ئاوەڕاست.
v.i. (۱) تەپڵ لێدان؛ دەهۆڵ لێدان. (۲) هەڵمسان.
v.t. (۱) تەپڵ لێدان؛ دەهۆڵ لێدان. (۲) کۆکردنەوە بە تەپڵ لێدان.
drum into, پەیتا پەیتا بۆ دەرخستن یا چێ ووتن
drum out of, (۱) لە سوپا دەرکردن بە تەپڵ لێدانەوە. (۲) دەرکردن
drum up, (۱) کۆکردنەوە یا بانگ کردن بە تەپڵ لێدان. (۲) یارمەتی کۆکردنەوە بە داواکردنو مال بە مال گەڕان.
(to drum up support for a cause)
drumbeat (drum′bēt´), *n.* دەنگی دەهۆڵ؛ دەنگی تەپڵ لێدان
drumhead (drum′hed´), *n.* (۱) چەرمی تەپڵ (۲) پەردەی گوێی ئاوەڕاست (۳) سەری بەکرەیەکی دەستاپێ کە شیشی پێدادەکرێت بۆ بادانی بەکرەکەو گوریس هەڵکردن لەسەری.
drumhead court-martial, دادگای سوپایی مەیدانی جەنگ
drum major, سەردەستەی تەپڵ لێدەران لە خۆنوواندنێکدا
drum majorette, کچە سەردەستەی تەپڵ لێدەران
drummer (drum′ĕr), *n.* (۱) تەپلچی؛ تەپڵ لێدەر؛ دەهۆڵ ژەن (۲) [Colloq.] فرۆشیاری گەڕۆك.
drumstick (drum′stik´), *n.* (۱) داری تەپڵ لێدان (۲) لاخاوی لاقە مریشکی کوڵاو یا هی باڵندەیەکی تر.
drunk (druŋk), *past participle of* **drink.**
adj. (۱) سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل (۲) شەیدا؛ شێتوشەیدا *(~ with joy, happiness, etc.)*.
n. [Slang], (۱) کەسێکی سەرخۆش. (۲) ناهەنگی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
drunkard (drun′kĕrd), *n.* کەسێکی هەمیشە سەرخۆش؛ کەسێك کە زۆر زۆو زۆو دەخواتەوەو سەرخۆش دەبێت.
drunken (druŋ′kən), *adj.* (۱) سەرخۆش؛ مەست (۲) هەمیشە سەرخۆش (۳) لە ئەنجامی سەرخۆشیەوەیە؛ لەکاتی سەرخۆشیدا پووداوە.
drunkenness (druŋ′kən-nis), *n.* سەرخۆشی؛ مەستی؛ کەیلی
dry (drī), *adj.* (۱) وشک؛ وشك‌وبرنگ؛ بێ شێ (۲) وشکانی. (۳) بێ باران؛ کەم باران؛ وشك *(a ~ summer)*. (٤) سپس؛ وشکەوەبوو؛ هەڵپووکاو؛ هەڵقرچاو. (٥) تینوو. (٦) وشت کردوو (بێر، ئاژەڵ)؛ وشك *(a ~ well, cow, sheep, etc.)*. (۷) بەبێ کەرەو مرەبا (نان) *(a ~ toast)*. (۸) رەق؛ شلە نەبێت؛ وشك (خواردەمەنی)؛ وشکەمەنی *(~ foods)*. (۹) شیرین نەبێت؛ شیرین نەکراو (شەراب) *(~ wine)*. (۱۰) بەڵغەمی لەگەڵ نەبێت؛ وشك (کۆکە) *(a ~ cough)*. (۱۱) خواردنەوەو فرۆشتنی یا تەنها فرۆشتنی شەرابو خواردنەوەی تری *(Kansas was a ~ State.)*. (۱۲) سادە؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ سارد *(~ facts)*. (۱۳) بێ سوود؛ بێ ئەنجام *(a ~ interview)*. (۱٤) وشك (کار، پیرۆزا)؛ ناخۆش (ئیش، دووان)؛ *(a ~ lecture)*. (۱٥) نادیارو بەتەوسەوەو وشك *(a ~ sense of humor)*.
n. [Colloq.], کەسێك کە دژی خواردنەوەو فرۆشتنی شەرابو خواردنەوەی تری سەرخۆشکەر بێت.

v.t. وشك کردنەوە.
v.i. وشکبوونەوە؛ کزبوونەوە.
dry off, وشك کردنەوە (لەش).
dry up, (۱) وشك کردنەوە؛ وشك کردن؛ هەڵقرچاندن؛ *(The hot sun dried up all the puddles in the road.)* (۲) وشك بوون؛ هەڵقرچان (ڕووەك)؛ وشکبوونەوە؛ *(The streams dried up during the hot summer.)* (۳) [Slang]، زمان یا دەم وشك بوون؛ دەم بوون بە تەنەوە؛ قسە پێ نەمار
dryad, Dryad (drī′əd, drī′ad), *n.* حۆری دارستان (نەفسانەی یۆنانی). -dryadic *(adj.)*.
dry cell, شانەی وشك (کارەبا)؛ باتری وشك.
dry-clean (drī′klēn′), *v.t.* بە بەنزین یا شتی تری وەها شتن (جل). -dry-cleaner *(n.)*.
dry cleaning, بە بەنزین یا شتی تری وەها جل‌وبەرگ شتن؛ وشکەشۆر کردن
dry dock, گۆمێکە دەتوانرێت ئاوەکەی بەتاڵ بکرێتەوە و کەشتی تێدا دروست بکرێت یا چاك بکرێتەوە.
dryer (drī′ĕr), *n.* = drier.
dry goods, کووتاڵو جل‌وبەرگ.
dry ice, سەهۆڵی وشك (کە بریتیەیە لە دووەم ئۆکسیدی کاربۆن کە بیبەستێت)؛ بۆ ڕاگرتنی شت بە ساردی بەکاردێت، وەك ئێسقانی شکاو و لەجن‌چوو بە گەرم‌وگووڕی کە تازە وای لێ هاتبێت.
dry kiln, کووڕەی وشك: بۆ وشك کردنەوەی دارو تەختە بە گەرمی دەستکرد.
dry law, یاسای قەدەغەکردنی دروستکردنو فرۆشتنی شەرابو خواردنەوەی تری سەرخۆشکەر.
dryly (drī′li), *adv.* بە ساردی (لەگەڵ جووڵانەوە)؛ بە وشکیەکەوە.
dry measure, کێشەی وشك: بۆ کێشانو پێوانی دانەوێڵەو خواردنی تری وشك.
dryness (drī′nis), *n.* وشکی.
dry nurse, دایەنێك کە مەمك نەدات بەو منداڵەی چاودێری دەکات.
dry run, [Military Slang], (۱) تاقیکردنەوە یا ڕاهێنانێکی تفەنگچێتی بەبێ بەکارهێنانی گوللەو تەقەمەنی ڕاستەقینە (سوپا)؛ تاقیکردنەوەیەکە بەبێ بەکارهێنانی کەرەسەی ڕاستەقینە. (۲) پەڕاوە (بۆ هەر جۆرە پووداوێك).
dry-salt (drī′sôlt´), *v.t.* خوێ کردن بۆ پاراستن (گۆشت، قاوورمە).
dry wash, شۆرراو و وشك کراوە بەڵام لە ئوتو نەدراو (جل‌وبەرگ).
duad (dōō′ad, dū′ad), *n.* جووت؛ دوان.
dual (dōō′əl, dū′əl), *adj.* (۱) دوان؛ جووت؛ جوتە؛ دوانە: *(~ ownership; ~ purpose)* (۲) دوولایی؛ دووسروشتی؛ دووکەرتی؛ دوانەیی؛ دووڕویی: *(He has a ~ nature.)* (۳) جووت (ڕێزمان)؛ جووت.
n. وشەی جووت یا دوانی (ڕێزمان)؛ لە هەندێ زمانداوەك: عەرەبی، یۆنانی، سانسکریتی... هتد.
dualism (dōō′əl-iz′m, dū′əl-iz′m), *n.* (۱) دوانەیی؛ دوولایی؛ دوو بەشی دژ بە یەك؛ جیاوازی؛ دووسروشتی. (۲) تیۆریەکە دەڵێت: جیهان لە دوو شت پێکهاتووە، مێشك و لەش، واتە بیرو نەبیرو (فەلسەفە). (۳) (ا) تیۆریەکە دەڵێت: جیهان دوو هێزی دژ بە یەك بەڕێوەی دەبەن، باشی و خراپی (ئاین). (ب) بیروڕایەکە کە دەڵێت: مرۆڤ دوو سروشتی هەیە، لەشی و گیانی. -dualist *(n.)*.
duality (dōō-al′ə-ti, dū-al′ə-ti), *n.* دووسروشتی؛ دوولایی؛ ڕێبازی دوولاگری؛ دوو بەشی دژ بە یەك.

dual personality, کەسێکی دووسەروشت (دەروونناسی).
dual purpose, دوو کەڵکدار؛ دوو کاری پێ دەکرێت.
dub (dub), *v.t.* (۱) لێدان؛ پیادان؛ پیامالین. (۲) لێدان (تەپڵ). (۳) ناو نازناو، یا سەرناو پێ بەخشین؛ ناوی گەورە لێنان. ٤) ساف‌ولووس و ڕێک کردن (دار، تەختە). (٥) نەرم‌و ساف‌ولووس کردن (چەرم). (٦) [Slang]: خراپ لێدان (گۆڵف).
n. (۱) دەنگی تەپڵ یا دەهۆل. (۲) [Slang]، تەپڵ ژەنێکی نەشارەزا. (۳) [Slang]، کەسێکی حۆل ناکارامەی ناقۆڵای هیچ نەزان.
dub (dub), *v.t.* تۆمارکردنی پارچە مۆسیقایەک لە پارچە مۆسیقایەکی تردا.
n. گفتوگۆو مۆسیقای تازە خراوەسەر فیلمی سینەما (بەتایبەتی هی فیلمێکی بیگانە).
dub in, (۱) گفتوگۆو مۆسیقا خستنەسەر فیلمی سینەما. (۲) گفتوگۆو مۆسیقای نوێ خستنەسەر فیلمێکی سینەما لە جێی هی فیلمەکە خۆی.
dubious (dōō′bi-əs, dū′bi-əs), *adj.* (۱) دوور مانا بەخش (تێبینی، ستایش)؛ گومان لێکراو: *(a ~ remark, compliment, etc.)* . (۲) دوودڵ؛ بەگومان: *(to feel ~ about something)* . (۳) نەنجامی نازانرێ؛ خۆبەختە؛ نازانرێ چۆن دەبڕێتەوە: *(a ~ battle)* . (٤) پشتی پێ نابەسترێ (مرۆڤ)؛ گومان لێکراو: *(a ~ person)* .
dubitable (dōō′bi-tə-b'l, dū′bi-tə-b'l), *adj.* جێی گومانە؛ گومان لێکراو؛ مسۆگەر نەبێ.
ducal (dōō′k'l, dū′k'l), *adj.* تایبەتی بە دۆق یا دۆق نشین.
ducat (duk′ət), *n.* (۱) دەکەت؛ یارەیەکی زێڕ یا زیوی ئەوروپایی کۆنە. (۲) [Slang]، بلیت.
duchess (duch′is), *n.* (۱) ژنە دۆق؛ ژنە میر. (۲) میری ژن یا بەگزادە ژنی سەرۆکی ناوچە.
duchy (duch′i), *n.* دۆق نشین؛ میرنشین؛ دۆقی ژن نشین.
duck (duk), *n.* (۱) مراوی. (۲) گۆشتی مراوی. (۳) [Colloq.]، کەسێکی خۆشەویست. (٤) [Colloq.]، کەسێکی سەیر. (٥) [Colloq.]، کەسێکی حۆل. (٦) ئوتومبیل یا هۆیەکی هاتوچۆی ڕەوڕەوەداری تەڕو وشکانی.
like water off a duck's back, پێوەی نالکێت یا ناوەستێت؛ کاری تێ ناکات.
duck (duk), *v.t. & v.i.* (۱) خۆفرێدانە ناو ناوەوە؛ خستنەناو ناوەوە یا نوقم کردن بۆ هەناسەیەک. (۲) بەیەلە خۆ لێ لادان (گوللە، بەرد، شتی فرێدراو یا کەوتووە خوارەوە)؛ سەردانەواندن، وەرگەڕان، خۆشاردنەوە یا خۆلادان بەیەلە بۆ شت بەرنەکەوتن. (۳) خۆ لێ دزینەوە (ئەرک، کار، کەس).
duck (duk), *n.* جۆرە کەتان یا قوماشێکی قایم.
duckbill (duk′bil′), *n. Also* platypus, گیاندارێکی ئاوی بچووکی شیردەری هێلکەکەری قاچ تەنراوە دەنووکی لە هی مراوی دەچێت.
ducking stool, کورسی بێ پشتی لە ئاو هەڵکێشان: کورسییەکی بێ پشتە مرۆڤی بەدکارو تاوانباری پێوە دەبەسترایەوەو دەخرایە ناو ئاوەوە (جۆرە سزایەک بوو بۆ ئافرەتی شەڕەنگێز لە ئەمەریکا).
duckling (duk′liŋ), *n.* بەچکە مراوی.
ducks and drakes, یاری بەردەاویشتن بەسەر ڕووی ئەستێل یا گۆمێکی گەورەدا: بە مەرجێک چەند جارێک ڕووی ئاوەکە بپەڕێنێت ئەوسا بکەوێتە ناو ئاوەکەوە.
play ducks and drakes with one's money, پارەی خۆ بەفیڕۆدان (وەک ئەوەی فڕێی بدەیتە ناو ئاوەوە).
ducky (duk′i), *adj.* [Slang], نایاب؛ زۆر خۆش و جوان و باش.
duct (dukt), *n.* (۱) بۆری؛ لوولە؛ ناوبارە؛ جۆگە. (۲) بۆری، لوولە، یا دەماری ناولەش (بۆ بردنی شلەی دەردراو یا پیسایی).
ductile (duk′t'l, duk′til), *adj.* (۱) چەر (کانزا)؛ دەکشێنرێت؛ قرچوک نەبێ *(~ metals)* . (۲) پلاستیکی؛ شلک؛ نەرم.

(۳) بەئاسانی دابین دەکرێ یا بەڕێوە دەبرێ.
dud (dud), *n.* (۱) فیشەکی بۆش یا چرووک؛ گوللە یا بۆمبایەک کە نەتەقیبێتەوە. (۲) کەسێکی چرووک؛ کەسێکی بێ هونەر، کوونی، یا هیچ‌وپووچ؛ شتێکی پووچەڵ یا چرووک.
dude (dōōd, dūd), *n.* (۱) پیاوێکی زۆر تەڕپۆش؛ پیاوێک کە نەوەندە بە تەنگ جل‌وبەرگ‌و ڕووالەتی‌یەوە دێت بە پەلەپیتکە خۆی دەتەکێنێ. (۲) [Slang]، شلەشاری؛ کابرا؛ زەلام (بەتایبەتی دانیشتووی شار یا گەشتیار).
dude ranch, گەشتگای دەرەوەی شار کە گەشتیاران بە سواری ئەسپ و هەڵەو وەرزشتی ترەوە کات بەسەردەبەن تیایدا.
due (dōō, dū), *adj.* (۱) کاتی دانەوەیەتی (قەرز): *(The first payment is ~ . ; The rent is ~ .)* (۲) ڕەوا؛ شایستە: *(Give him ~ respect.)* . (۳) (ا) ئەوەندەی یا نەوەی پێویستە: *(~ care)* (ب) لە کاتی خۆیدا؛ چۆن پێویستە وەها: *(in ~ time; in ~ course)* (٤) کاتی خۆیەتی؛ کاتی گەیشتێتی (فڕۆکە، شەمەندەفەر، پاس... هتد): *(The plane is ~ at 6:00 P.M.)*
adv. بەتەواوی؛ تەواو؛ یەکسەر (ڕاستە): *(~ west)* .
n. (۱) نەوەی کاتی دانەوەیەتی؛ نەوەی ڕەوایە یا شایستەیە. (۲) *(pl.)*، ئابوونە.
become (or fall) due, کاتی دانەوەی یا دانی دەبێت.
due to, لەبەر؛ بەهۆی.
give the devil (or a person) his due, مافی خۆ پێدان ئەگەرچی پێشی ڕەوا نەبێت.
due date, ڕۆژی دانەوە (قەرز)؛ ڕۆژی گەڕاندنەوە (شتی خواستراو).
duel (dōō′əl, dū′əl), *n.* (۱) شێربازی؛ شەڕەشیر؛ شمشێربازی. (۲) دووبەرەکی؛ ملەملێ؛ شەڕ (بە دەم): *(a verbal ~)* .
v.i. & v.t. شێربازی کردن؛ شەڕەشیرکردن.
duelist, duellist (dōō′əl-ist, dū′əl-ist), *n.* شێرباز.
dues (dōōz, dūz), *n.pl.* ئابوونە.
duet (doō-et′, dū-et′), *n.* (۱) گۆرانی یا ئاوازی دووقۆڵی. (۲) دوو کەس کە پێکەوە گۆرانی بڵێن یا مۆسیقا لێ بدەن.
duffel, duffle (duf′'l), *n.* (۱) قوماشێکی خوری نەستوورە.
(۲) پێویستی ڕاوچی. کەشتی‌یەوان، یا دەشتەوانێک کە لەگەڵ خۆیاندا دەیبەن.
(۳) پێویستی کەسێک کە دەچێتە چادرگاو لەگەڵ خۆیدا دەیبات.
duffel bag, تووڕەکەیەکی نەستوورە وورەدشتی تێ دەکرێ‌و دەدرێ بەسەر شانا.
duffer (duf′ēr), *n.* (۱) [Obs.]، دەستگیر (بەتایبەتی هی خشڵ و شتی وەهای هەرزانبەها). (۲) [Slang]، کەسێکی ناکارامە، حۆل، یا بێ مێشک.
dug (dug), *past tense and past participle of* dig.
dug (dug), *n.* گوان؛ گۆمەکی گیاندار.
dugout (dug′out′), *n.* (۱) بەلەمێکە لە دارێکی هەڵکەندراو کراوە. (۲) پەناگا. (۳) کونجێکە یاریکەرانی "بێسبۆڵ" تێدا کۆدەبنەوە کاتی حەوانەوە.
duke (dōōk, dūk), *n.* (۱) دۆق: شازادەیەکە کە فەرمانڕەوای ناوچەیەکی سەربەخۆیە. (۲) شازادە؛ بەگزادە.
dukedom (dōōk′dəm, dūk′dəm), *n.* (۱) دۆق نشین؛ شازادەنشین. (۲) پلەوپایەی دۆق.
dulcet (dul′sit), *adj.* (۱) خۆش نەوا؛ خۆش ئاواز. (۲) [Archaic]، خۆش (تام، بۆن)؛ شیرین.
dulcimer (dul′sə-mēr), *n.* سەنتوور.
dull (dul), *adj.* (۱) بێ مێشک؛ کەر؛ تێنەگەیشتوو. (۲) بێ هەست؛ هەست مردوو: *(to grief)* . (۳) سست؛ خاو. (٤) دڵ مردوو؛ سارد؛ وشک؛ مردوو. (٥) ووشکاو ناخۆش؛ ناخۆش؛ ووشک (مەجاز)؛ بێ تاقەتکەر.

(a ~ party, lecture, meeting, etc.)

(٦) کول *(a ~ blade)*

(٧) بێ ڕەنگ؛ کاڵ؛ مردوو (ڕەنگ). *(a ~ color)* .

(٨) ناتوندوتیژ؛ سووک *(a ~ headache)* .

(٩) باش ناناسرێتەوە یا دیاری ناکرێت (دەنگ، تەپە): *(a ~ thud)* .

(١٠) ناسوودە نەبەخش؛ ناخۆش: *(~ weather)* .

(١١) کز. بازڕ: *(Business is ~ .)* .

v.t. & v.i. (١) سڕکردن (هەست)؛ سڕبوون؛ خاوکردنەوە.

(to ~ the senses)

(٢) بێ هێشت کردن؛ بێ هێشت بوون *(to ~ the mind)*

(٣) کول کردن؛ کول بوون.

-dullness; dulness *(n.)*; **dully** *(adj.).*

dullard (dul′ĕrd), ***n.*** کەسێکی کەڕو بێ هێشت

duly (dōō′li, dū′li), ***adv.*** (١) بەپێی دەستوورو نەریت؛ بەڕێک‌وپێکی؛ چۆن پێویستە وەها *(a ~ - elected president)* .

(٢) لە کاتی خۆیدا؛ بەبێ دواکەوتن.

dumb (dum), ***adj.*** (١) لاڵ؛ بێ زمان

(٢) زمان بەستراو (لە ترس، خوڕیە، یا حەپەساندا) (٣) بێ دەنگ.

(٤) [Colloq.] گەمژە؛ بێ هێشت؛ گێل؛ کەر؛ دەبەنگ؛ کەودەن.

play dumb, خۆ گێل کردن؛ خۆ بە گێل پیشاندان

dumbbell (dum′bel′), ***n.*** (١) ئاسنێک هەردوو سەری تۆپە ئاسنە بە دەست بەرزەکرێتەوە بۆ ماسولکە بەهێزکردن

(٢) [Slang]. کەسێکی کەڕو گێژ بێ هێشت

dumbfound (dum′found′), ***v.t.*** = **dumfound.**

dumb show, (١) شانۆگەری یا نوواندنێکی بێ دەنگ.

(٢) نیشانەی بێ دەنگ؛ دەست‌و دەم‌وپێ‌و چاو جوڵاندن بەبێ دەنگ.

dumbwaiter (dum′wāt′ĕr), ***n.*** (١) تەپەکێکی بچووکە دەخرێتە لای مێزی ناخواردنەوە (٢) نەسانسێری چێشتخانە بۆ هێنان‌و بردنی خواردەمەنی و قاپ‌وقاچاغ لە نهۆمێکەوە بۆ یەکێکی تر.

dumdum (bullet), گوللەی دەمدەم گوللەیەکی لووت نەرمە کە لە نیشانەکەی دا دەناوسێت‌و دەبێتە هۆی بریندێکی گەورە.

dumfound (dum′found′), ***v.t.*** سەرسام کردن؛ حەپەساندن؛ سەرسوڕمان‌و زمان بەستن.

dummy (dum′i), ***n.*** (١) کەسێکی لاڵ یا بێ زمان

(٢) پەیکەری وەک نادەمیزاد بۆ پیشاندانی جل‌وبەرگ لە فرۆشگادا؛ بووکەشووشە (٣) شتێکی دروزنە (٤) دەسکەلا؛ نۆکەر؛ کەسێک کە بەسەرزاری سەربەخۆ بێت. بەڵام لە ڕێزەوە دەسکەلای کەسێکی تر بێت.

(٥) [Slang]. کەسێکی کەڕو بێ هێشت‌و گێژ.

(٦) گەڵاڵەی چاپەمەنی (٧) مەکینەی شەمەندەفەری دەنگ کپ کراو.

adj. (١) بێ دەنگ (٢) دروزنە؛ پووکەش؛ ساختە.

(٣) دەسکەلا؛ هەر بەناو *(a ~ corporation)*

dump (dump), ***v.t.*** (١) هەڵڕشتن؛ ڕۆکردن؛ ڕشتن

(٢) فرێدان (٣) شتومەک خستنە ناو بازارەوە بە نرخێکی هەرزان.

v.i. (١) هەڵڕزان؛ کەوتنەخوارەوەو کۆمەڵ بوون.

(٢) زبڵ فرێدان (٣) بازار پڕکردن لە شتومەک بە نرخی هەرزان.

n. (١) سەرەنوبلک

(٢) شوێنی تێ فرێدان‌و هەڵڕشتنی شتی بێ نرخ یا نەویستراو

(٣) شوێنێکی سەردەمی لە مەیداندا بۆ دابەشکردنی تەقەمەنی، خواردەمەنی، یا جل‌وبەرگ بەسەر لەشکردا.

(٤) [Slang]. شوێنێکی ناخۆش‌و ناشرین‌و بێ ئاسوودە

(٥) [Slang]. هەرشوێنێک؛ جێگەیەک

dump (dump), ***n.*** [Archaic]. (١) ئاواز یا گۆرانیەیەکی دڵگیر.

(٢) گۆرانی یا ئاواز

in the dumps, پەست؛ مەموون؛ غەمبار؛ خەفەتبار.

(He is down in the dumps.)

dumpling (dump′liŋ), ***n.*** (١) تۆپەڵە هەویرێکی خڕە وەک کلکەی بچووک کە لەئاو شۆربا یا شلەدا دەکوڵێنرێت.

(٢) شیرینیەیەکە بریتیەیە لە پارچە نانی لە میوە پێچراوەو پێشێنراو.

(٣) [Colloq.]، کەسێک یا گیاندارێکی کورت‌و قەڵەو.

dump truck, گەلاڵبە.

dumpy (dump′i), ***adj.*** کورت‌و تۆکمە؛ کورت‌و قەڵەو.

dumpy (dump′i), ***adj.*** پەست؛ غەمبار؛ خەفەتبار.

dun (dun), ***adj.*** دێز؛ بۆر.

n. (١) ڕەنگی دێز یا بۆر (٢) جۆرە مێشێکە.

dun (dun), ***v.t. & v.i.*** پەیتا پەیتا داوای قەرزکردنەوە.

n. کەسێک کە پەیتا پەیتا داوای قەرزەکەی دەکاتەوە.

dunce (duns), ***n.*** (١) کەسێکی نەزان‌و ووشک

(٢) کەسێکی دەبەنگ، کەودەن، گەلۆز، یا بێ هێشک.

dune (dōon, dūn), ***n.*** گردۆڵکەی لم.

dung (duŋ), ***n.*** (١) شیاکە؛ سەنێر؛ تەپاڵە؛ ڕیتاڵە.

(٢) پیسایی؛ پیسی.

v.t. پەیناوکردن (کێڵگە).

dungaree (duŋ´gə-rē′), ***n.*** (١) جۆرە قوماشێکی نەستوورە.

(٢) *(pl.)*، پانتۆڵ یا بەرگی سەرتاپای لەم قوماشە دروستکراو (بەرگی کار).

dung beetle, قالۆنچەی ناو شیاکەو سەر سەرەنوێڵک.

dungeon (dun′jən), ***n.*** (١) سەنگەری ناو قەڵا؛ قەڵا

(٢) زیندان؛ ژوورێکی تاریکی ژێرزەمین (لە بەندیخانەدا یا وەک بەندیخانە ناخۆش).

dunghill (duŋ′hil′), ***n.*** (١) سەرەنوێڵک؛ کۆمەڵە شیاکە یا تەپاڵە.

(٢) شتێکی پیس.

dunk (duŋk), ***v.t. & v.i.*** لە قاوە، شیر، یا شۆربا هەڵکێشان پێش خواردنی (کێک، نان، بسکویت... هتد).

dunnage (dun′ij), ***n.*** (١) ناوئاخنی نەرم کە دەخرێتە ژێر سنووق‌و دەوروپشتی بۆ پاراستنی لەسەر کەشتی. (٢) جانتا‌و باوڵ‌و کەل‌وپەل.

duo (dōō′ō, dū′ō), ***n.*** گۆرانی یا ئاوازی دووقۆڵی.

duodecimal (dōō ´ə-des′ə-m'l, dū ´ə-des′ə-m'l), ***adj.*** دوانزەهەم؛ تایبەتی بە دوانزە یا دوانزەیی.

n. (١) دوانزەیەک. (٢) *(pl.)*، شێوازی ژماردنی دوانزەیی (بیرکاری).

duodenum (dōō ´ə-dē′nəm, dū´ə-dē′nəm), ***n.*** ڕیخۆڵەی دوانزەگرێ.

duologue (dōō′ə-lôg´, dū′ə-lôg´), ***n.*** گفتوگۆی دووقۆڵی (بەتایبەتی لەسەر شانۆ).

dupe (dōōp, dūp), ***n.*** کەسێکی خۆش باوەڕ یا ساویلکە؛ کەسێکی بەئاسانی هەڵخەڵەتێنراو.

v.t. خەڵەتاندن؛ فریودان؛ لەخشتەبردن؛ ساختە لێکردن.

dupery (dōōp′ĕr-i, dūp′ĕr-i), ***n.*** ساختە؛ ساختە لێکردن؛ خەڵەتاندن.

duple (doo′p'l, dū′p'l), ***adj.*** دوو ئەوەندە؛ دوانە؛ دوان.

duplex (dōō′pleks, dū′pleks), ***adj.*** (١) دوو ئەوەندە (مەکینە).

(٢) دوولا یا دووبەش (مەکینە).

n. (١) خانوویەکی دوولا یا دوو بەش (کە هەر بەشەیان سەربەخۆیەو بۆ خێزانێکە). (٢) ژوورێکی دووخانەیی لە شەمەندەفەردا.

duplex apartment, خانوویەکی دوو نهۆمی.

duplex house, خانوویەکی دوو بەش (کە هەر بەشەیان سەربەخۆبن‌و مافێکی تێدابێت)

duplex telegraphy, ناردنی دوو بروسکە بە یەک تەلدا لە یەک کاتداو بۆ دوو لای جیاواز.

duplicate (dōō′plə-kit, dū′plə-kit), ***adj.*** (١) دوان؛ دوانە.

(٢) دەقاودەق. (٣) دوو بەشی چوونیەکی هەیە.

n. (١) وێنەی دەقاودەق. (٢) هاوتا؛ بەرامبەر.

v.t. (۱) دوو قات کردن؛ دوو نەوەندە کردن
(۲) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ لەسەر دەرهێنان؛ لەبەرگرتنەوە.
(۳) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە (کردار، کار، ڕەفتار):
(She ~ her former success.)

in duplicate, بە دوو وێنەی دەقاودەق

duplicating machine, مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.

duplication (dōō′plə-kā′shən, dū′plə-kā′shən), *n.* (۱) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ دووبارەکردنەوە. (۲) وێنەی دەقاودەق.

duplicator (dōō′plə-kā′tĕr, dū′plə-kā′tĕr), *n.* مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.

duplicity (dōō-plis′ə-ti, dū-plis′ə-ti), *n.* دووڕوویی؛ دووزمانی؛ فێڵوتەڵەکەبازی

durability (door′ə-bil′ə-ti, dyoor′ə-bil′ə-ti), *n.* بەرگەگرتن؛ قایمی؛ مانەوەو نەدڕان. نەشکان، یا نەهەوتان؛ بەردەوامی.

durable (door′ə-b'l, dyoor′ə-b'l), *adj.* (۱) بەرگەگر؛ قایم؛ بەتین؛ بەکێش؛ بەگیر: *(~ cloth; a ~ pair of shoes)*.
(۲) چەسپیو؛ نەگۆڕ؛ بەردەوام: *(a ~ peace)*.

dura mater, پەردەی هەرە دەرەوەی مێشک و بڕیراگەی پشت (کە قایمو بەکێشە.

duramen (dyoo-rā′min), *n.* ناوچەرگەی ڕەقی قەدی درەخت

durance (door′əns, dyoor′əns), *n.* بەندی؛ خستنە بەندیخانەوە؛ خرانە زیندانەوە

duration (doo-rā′shən, dyoo-rā′shən), *n.* (۱) بەردەوام بوون؛ بەردەوامی؛ مان (۲) ماوەی خایاندن؛ ماوەی بەردەوام بوون؛ ماوە.

duress (doo-res′, dyoo-res′), *n.* (۱) بەندی؛ خستنە بەندیخانەوە؛ خرانە زیندانەوە (۲) زۆرەملێ؛ زۆر؛ بە زۆر؛ تۆپزی:
(to do something under ~ ; a confession signed under ~)

during (door′iŋ, dyoor′iŋ), *prep.* (۱) بە درێژایی کات؛ لەکاتی؛ لە ماوەی *(The sun gives us light and heat ~ the day.)*.
(۲) لەکاتی؛ لە کاتێکدا: *(He left ~ the lecture.)*.

dusk (dusk), *adj.* [Poetic], ڕەشباو؛ ڕەشتاڵە؛ تاریک.
n. (۱) زەردەپەڕ؛ تاریکو لێڵی پاش ڕۆژئاوابوون. (۲) تاریکی.

v.t. & v.i. تاریک کردن؛ تاریک داهاتن

dusky (dus′ki), *adj.* (۱) ڕەشباو؛ ڕەشتاڵە. (۲) تاریک؛ لێڵ. (۳) غەمگین؛ بەرچاو تاریک؛ پەست؛ خەفەتبار.
-duskily *(adv.)*; **duskiness** *(n.)*.

dust (dust), *n.* (۱) تەپوتۆز؛ تۆز.
(۲) هەندێکی زۆر تەپوتۆز کە وەک پەڵە هەور بوەستێت.
(۳) پشێوی؛ سەر لێ شێواوی؛ هەراوهوریا. (٤) خاک؛ خۆڵ؛ گڵ.
(٥) پاشماوەی لەشی ڕزیو کە دەبێت بە خۆڵ یا گڵ.
(٦) ڕیسوابی؛ سەرشۆڕی. (۷) شتێکی بێ نرخ و هیچوپووچ.
(۸) [British]. زبل؛ خاکوخۆڵ. (۹) [Rare]. گەرد.
(۱۰) هەڵە. (۱۱) تۆزقاڵە زێڕ. (۱۲) [Slang]، پارە؛ دراو.

v.t. (۱) تەپوتۆز پێوەکردن؛ تۆزاوی کردن
(۲) پۆدرە پێوەکردن؛ پۆدرە لێدان.
(۳) ~ off. تەکاندن؛ پاکردنەوە؛ گسک لێدان؛ سڕین و تەپوتۆز لێ لابردن.

v.i. (۱) تەکاندن؛ سڕین و تەپوتۆز لێ لابردن؛ پاکردنەوە.
(۲) خۆگەواندن لە تەپوتۆزدا (باڵندە).
(۳) تەپوتۆزاوی بوون؛ خۆڵاوی بوون

bite the dust, لە جەنگدا کوژران؛ بەزین.

lick the dust, (۱) لە جەنگدا کوژران؛ بەزین
(۲) کڕنوش بردن؛ سەر دانەواندن

make (raise) a dust, کردن بە تەپوتۆز؛ ناڕاوەنانەوە؛ هەراوهوریا خستنەوە

throw dust in (someone's) eyes. بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن؛ چاوبەست کردن

dustbin (dust′bin′), *n.* تەنەکەی خۆڵ؛ خۆڵدان؛ زبڵدان.

dust bowl, ناوچەیەک کە بێ بارانی وەک بیابانی لێ دەکات.

duster (dus′tĕr), *n.* (۱) تەپوتۆز پاکەرەوە یا سڕەوە (مرۆڤ، شت)؛ فڵچە؛ پەڕۆ یا نیسفەنجی شت سڕینەوە. (۲) تەختەسڕ.
(۳) ئامێری پۆدرە لێدان. (٤) ئامێری خوێ یا شەکر پێوەکەر؛ خوێدان.
(٥) پاڵتۆ یا چاکەتی پاراستنی جلوبەرگ لە تۆزاوی بوون لەکاتی گەشتکردندا بە ئوتومبیلی سەرکراوە.

dustman (dust′mən), *n.* خۆڵڕێژ.

dustpan (dust′pan′), *n.* دەفرێکی بچووکی دەم پانە خۆڵی پاش گسکدانی تێ دەکرێت و پێی دەکرێتە ناو تەنەکەی خۆڵەوە.

dustproof (dust′prōōf′), *adj.* تەپوتۆزبڕ.

dust storm, گەردەلوول.

dusty (dus′ti), *adj.* (۱) خۆڵاوی؛ تەپوتۆزاوی
(۲) وورد وەک تۆز. (۳) بۆر

Dutch (duch), *adj.* (۱) تایبەتی بە هۆڵندە (گەل، زمان، کلتوور).
(۲) [Slang]، ئەڵمانی.
n. (۱) زمانی هۆڵندی. (۲) [Slang] ، ئەڵمانی.
(۳) گەلی هۆڵندە. (٤) [Slang]، گەلی ئەڵمانیا.

go Dutch, [Colloq.], پارەی خۆ دان و کەس وێری کەس نەکردن (چێشتخانە، سینەما، گەشت. ناهەنگ... هتد)؛ بە لێفەی خۆ نووستن (مەجاز).

Dutch courage, (۱) ئازایی‌یەک کە لە خواردنەوەوە بێت؛ ئازایی سەرخۆشی. (۲) خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

Dutch door, دەرگای دوو بەشی لە باری لابەلا بەمەرجێک بتوانرێت بەشی سەرەوەو خوارەوەی بە جیا بکرێتەوە یا دابخرێت.

Dutch oven, (۱) مەنجەلێکی سەر قۆزەغە کە گۆشت و خواردەمەنی تری لە فڕندا تێدا دەپێشێنرێت. (۲) کووڕەیەکە لایەکی بەرەڵایەو سەرەکەی گیراوە ڕووی لا بەرەڵاکەی دەکرێتە ناگرو گۆشتی تێدا دەبرژێنرێ. (۳) تەنوور

Dutch treat, [Colloq.], پارەی خۆ دان و کەس وێری کەس نەکردن (چێشتخانە، سینەما، گەشت. ناهەنگ... هتد)؛ بە لێفەی خۆ نووستن (مەجاز).

Dutch uncle, [Colloq.]. کەسێک کە بە تووندوتیژی و بە ڕەقی تەمێی کەسێکی تر بکات

duteous (dōō′ti-əs, dū′ti-əs), *adj.* گوێ ڕایەڵ؛ گوێگر؛ ملکەچ.

dutiable (dōō′ti-ə-b'l, dū′ti-ə-b'l), *adj.* گومرگی لەسەرە (شتومەکی لە دەرەوە هێنراو)؛ گومرگ دەکرێت؛ پێویستە گومرگ بکرێت.

dutiful (dōō′ti-fəl, dū′ti-fəl), *adj.* (۱) لە هەستکردن بە پێویستی سەرشانەوە هاتووە (۲) گوێ ڕایەڵ؛ گوێگر؛ ملکەچ.

duty (dōō′ti, dū′ti), *n.* (۱) پرێز.
(۲) پێویستی سەرشان؛ ئەرک؛ ئەرکی سەرشان
(۳) باجی گومرگ؛ گومرگ
(٤) پلەی بەکاری مەکینە: *(a heavy- ~ tractor)*

do duty for, جێگری کردن؛ لەباتی بوون؛ جێ گرتنەوە.

off duty, پاش کار؛ دوای نیشی ڕۆژانە؛ دەستبەتاڵ.

on duty, لەسەر کار؛ لەکاتی نیشدا

duty-free (dōō′ti-frē′, dū′ti-frē′), *adj. & adv.* گومرگ لەسەر نەبوو؛ باجی گومرگی لەسەر نادرێت.

dwarf (dwôrf), *n.* (۱) کورتەبنە؛ کورتەبالا؛ کورتەبالایەک.
(۲) گیاندار یا ڕووەکی بچووکتر لە توخمی خۆی.
v.t. (۱) نەهێشتنی گەورەبوون؛ ڕێگرتن لە پەرەسەندن (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەک).
(۲) بچووک کردنەوە. (۳) بوون بە هۆی بچووک نواندن؛ باشترو جوانترو کارامەتر نواندن (لە بەراوردا): *(He ~s everybody around him.)*
v.i. گەورەنەبوون؛ بچووک نواندن.
adj. بچووک؛ کورتەبالا؛ کورتەبنە.

dwarfish (dwôrf′ish), *adj.* کورتەبالا؛ کورتەبنە؛ بچکۆلە

dwell (dwel), *v.i.* نیشتەجێبوون؛ لە شوێنێکدا ژیان بۆ ماوەیەک یا

به یەکجاری
[*to ~ in the country (in the city, in England, etc.)*]
dwell on (or upon), زۆر بیرلێکردنەوە، زۆر لەسەر ڕۆیشتن (دووان، نووسین)؛ درێژەپێدان: *(Don't dwell too much on past failures.)*
dweller (dwel′ēr), *n.* نیشتەجێ؛ دانیشتوو: *(a city- ~)*
dwelling (dwel′iŋ), *n.* مال؛ جێ نشینگە؛ خانوو.
dwelt (dwelt), *alternative p.p. and past tense of* **dwell.**
dwindle (dwin′d'l), *v.i.* کەمبوونەوە؛ کزبوون؛ چوونەوەیەک
v.t. کەمکردنەوە؛ کەمکردن
dyad (dī′ad), *n. & adj.* جووت؛ دوو؛ دوان
dyarchy (dī′är-ki), *n.* جووت فەرمانڕەوایی (لە یەک ناوچەدا).
dye (dī), *n.* (١) خوم (٢) ڕەنگ؛ بۆیە
v.t. ڕەنگ کردن؛ لە خوم دان؛ لە خوم هەڵکێشان.
v.i. ڕەنگ گرتن
of deepest dye, بەدترین؛ خر پترین
dyed-in-the-wool (dīd′'n-thə-wool′), *adj.* (١) لە خوم دراوە پێش پرستنی (٢) نەگۆڕ
dyeing (dī′iŋ), *n.* لە خوم هەڵکێشان؛ لە خوم دان؛ ڕەنگ کردن
dyer (dī′ēr), *n.* خومچی
dying (dī′iŋ), *present participle of* **die.**
adj. (١) لە سەرەمەرگدایە؛ گیان دەدات؛ لە مردندایە.
(٢) لە نەماندایە؛ بەرەو نەمان دەچێت: *(a ~ social order)*
(٣) تایبەتی بە مردن
n. مردن؛ کۆچی دوایی کردن
dyke (dīk), *n. & v.t.* = **dike.**
dynam- (dī′nəm), = **dynamo-.**
dynamic (dī-nam′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە هێز، تین، یا جموجوڵ
(٢) چوست‌وچالاک؛ چالاک؛ بەتین. (٣) بگۆڕ؛ هەمیشە بگۆڕ.
dynamics (dī-nam′iks), *n.pl.* (١) دینامیک: لقێکە لە زانستی فیزیا
کە لە کارتێکردنی هێز یا تین لەسەر شتی جوڵاو یا نەجوڵاو دەکۆڵێتەوە.
(٢) هێزی جوڵێنەر (بینراو یا نەبینراو).
dynamism (dī′nə-miz′m), *n.* (١) نەو تیۆرییەیە کە دەڵێت
هێز یا تین و کارکردنە سەر شت بنچینەی هەموو دیاردەیەکی سروشتی و
ژیانە. (٢) چوست‌وچالاکی؛ چالاکی.
dynamite (dī′nə-mīt′), *n.* دینامیت
v.t. ڕووخاندن. تەقاندنەوە. یا پارچە پارچە کردن بە دینامیت.
dynamo (dī′nə-mō′), *n.* دینەمۆ: دروستکەری کارەبا
dynamo- (dī′nə-mō), *Also* **dynam-,** پێشگرێکە بەمانای
هێز؛ تین
dynamometer (dī′nə-mom′ə-tēr), *n.* پێوەری هێز یا تین
dynamometry (dī′nə-mom′ə-tri), *n.* پێوانی هێز یا تین
-dynamometric *(adj.)*: **dynamometrical** *(adj.).*
dynast (dī′nast, dī′nəst), *n.* فەرمانڕەوا یا حوکمڕان (بەتایبەتی
یەکێک کە لە باروباپیرییەوە بۆی ماوێتەوە).
dynasty (dī′nəs-ti), *n.* بەرە یا بنەچەی حوکمڕانان؛ خێڵ یا هۆزی
فەرمانڕەوایان (کە بۆ ماوەیەکی زۆر فەرمانڕەوایی وڵاتێک دەکەن).
dys- (dis), پێشگرێکە بەمانای: بەد؛ خراپ؛ سەخت
dysentery (dis′'n-ter′i), *n.* زەحیری؛ دیزەنتری: نەخۆشی سک-
ئێشە و سکچوون و خوێن لە پیسایدا بوون
dysfunction (dis-fuŋk′shən), *n.* باش کارنەکردنی ئەندامێکی
لەش
dyslexia (dis-lek′si-ə), *n.* توانای خوێندنەوە کەم بوون بەهۆی
پاش و پێشخستنی تیپەکانەوە (نەخۆشی)
-dyslexic *(adj.).*
dyspepsia (dis-pep′shə, dis-pep′si-ə), *n.* گرفت؛ گرفت کردن.
dyspeptic (dis-pep′tik), *adj.* (١) گرفتکەر.
(٢) بەرچاو تاریک؛ دەموچاوگرژ؛ ڕەشبین
n. کەسێکی گرفت کردوو.
dysphonia (dis-fō′ni-ə), *n.* دەنگ نووسان و باش قسە بۆ نەکران
(نەخۆشی).
dysphoria (dis-fôr′i-ə, dis-fō′ri-ə), *n.* هەستکردن بە مەراق و
بێ ئارامی و ڕازی نەبوون لە ژیان و ئازاری لەش.
dysuria (dis-yoor′i-ə), *n.* باش میز بۆ نەکران؛
بە ئازارەوە میز بۆ کران.

E e

E, e (ē), *n.* (۱) تیپی پێنجەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە (۲) دەنگی ئەم تیپە (۳) پێنجەم لە لیستەیەکدا.

adj. (۱) تایبەتی بە تیپی E, e (۲) پێنجەم.

E (ē), *n.* (۱) شتێک کە لە شێوەی تیپی E دا بێت. (۲) لە ژمێری پۆمانیدا بەرامبەری (۲۵۰)یە (۳) پێنجەم؛ نمرەی پێنجەم.

each (ēch), *adj. & pron.* هەر یەکە؛ هەر یەکێک.

adv. . *(Give them an apple ~ .)* یەکێ؛ هەر یەکی؛ سەرو

each other, یەکتری (ئەها بۆ دوو کەس، گیاندار یا شت)؛ یەکتر.

eager (ē′gĕr), *adj.* (۱) بەپەرۆش؛ بەپەرۆشەوە؛ بەدڵ؛ بەشەوق (۲) [Archaic] تیژ.

-eagerly *(adv.)*; **eagerness** *(n.)*.

eagle (ē′g'l), *n.* (۱) سیسارک (۲) وێنەی سیسارک کە وەک درووشم بەکاربهێنرێت (۳) دراوێکی کۆنی ئەمەریکی‌یە نرخی دە دۆلارە (٤) [-] ئاوی کونەستێرەیەکە

eagle-eyed (ē′g'l-īd′), *adj.* چاوتیژ

eaglet (ē′glit), *n.* بەچکە سیسارک

ear (ēr), *n.* (۱) گوێ؛ گوێچکە (۲) بەشی دەرەوەی گوێ (۳) هەستی بیستن (٤) تیژی هەستی بیستن (بەتایبەتی لە جیاوازی کردندا لەبەینی ئاوازدا). (٥) شتێک کە لە گوێ بکات.

be all ears, زۆر بە وردی یا بە باشی گوێگرتن.

(I am all ears when you talk.)

fall on deaf ears, گوێ پێ نەدران

(His warnings fell on deaf ears.)

give (or lend) ear, گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ گوێ راهێلان.

have (or keep) an ear to the ground, گوێ پێدان بە ڕای گشتی.

have the ear of, نزیک بوون لە کەسێکەوە و گوێ لێ گیران (دەسەڵات).

in one ear and out the other, لە گوێیەکەوە چوونەژوورەوە و لە گوێیەکەی ترەوە هاتنەدەرەوە (ئامۆژگاری)؛ بێ کەڵک.

play by ear, (۱) مۆسیقا لێدان بەبێ نۆتە (۲) کردنی کارێک یا جوولانەوەیەک چۆن ڕێکەوت وەها، واتە بەگوێرەی باری ئەو کاتەو بەبێ نەخشەدانان.

turn a deaf ear, گوێ نەگرتن (بە دەسەنقەست)؛ گوێ پێ نەدان.

up to the ears, ئێجگار؛ بەکجار؛ زۆر.

(He is in debt up to the ears.)

ear (ēr), *n.* *(an ~ of corn.)* . گوڵ (شامی، گەنم، جۆ... هتد).

earache (ēr′āk′), *n.* گوێ ئێشە.

eardrop (ēr′drop′), *n.* گوارە؛ ئەڵقەی گوێ.

ear drops, دەرمانی گوێ (کە بە دڵۆپ بکرێتە ناو گوێوە).

eardrum (ēr′drum′), *n.* (۱) پەردەی گوێی ناوەڕاست (۲) گوێی ناوەڕاست.

eared (ērd), *adj.* *(long- ~)* . گوێچکەدار.

earful (ēr′fool′), *n.* [Colloq.]. (۱) پڕ گوێ؛ زۆر. (۲) دەنگوباس یا ووتووێژی گرنگ یا سەرسوڕمێنەر. (۳) سەرزەنشتی

(I got an ~ of that.)

earl (ŭrl), *n.* ناژناوێکی ئینگلیزی‌یە وەک " ئاغا " یا " بەگ "

earlap (ēr′lap′), *n.* (۱) نەرمە گۆشتی گوێ. (۲) گوێی دەرەوە.

earldom (ŭrl′dəm), *n.* (۱) ناوچەی ژێردەستی ئاغا یا بەگێکی ئینگلیزی. (۲) پلەی ئاغا یا بەگێکی وەها.

ear lobe, نەرمە گۆشتی گوێ.

early (ŭr′li), *adv. & adj.* (۱) زوو؛ لە سەرەتای سەردەمێکدا (۲) زوو؛ پێش کاتی خۆی (۳) زۆر لە کۆندا. (٤) لە دواڕۆژێکی نزیکدا.

-earliness *(n.)*.

early bird, [Colloq.], کەسێکە کە زوو دەگاتە شوێنێک یا بەیانیان زوو لە خەو هەڵدەستێ.

earmark (ēr′märk′), *n.* (۱) نیشانە یا داخ کرانێکی گوێی ئاژەڵ بۆ ناسینەوەی. (۲) نیشانە.

v.t. (۱) نیشانەکردن یا داخ کردنی گوێی ئاژەڵ بۆ ناسینەوەی. (۲) نیشانەکردن؛ دیاری کردن. (۳) تەرخان کردن یا خستنەلاوە بۆ مەبەستێکی تایبەتی (پارە، ئازووقە... هتد)؛ بۆ دانان (پارە).

(This money has been ~ed for education.)

earmuffs (ēr′mufs′), *n.pl.* گوێ پۆش (بۆ سەرما).

earn (ŭrn), *v.t.* (۱) دەسکەوتن (پارە)؛ پەیداکردن لە ئەنجامی کۆششدا (پارە). *(to ~ money; to ~ a living)*

(۲) شایستەبوون (پاداشت، سزا)؛ پێ ڕەوا بوون.

(She ~ed that spanking. ; a well ~ed rest)

earnest (ŭr′nist), *adj.* (۱) سوور لەسەر؛ بەجۆش؛ دڵسۆز. (۲) گرنگ. *(~ matters)* .

-earnestly *(adv.)*; **earnestness** *(n.)*.

in earnest, بەدڵ؛ بەڕاستی؛ بەڕاست؛ بێ گاڵتە

earnest (ŭr′nist), *n.* (۱) پێشەکی (کڕین و فرۆشتن)؛ بارمتە؛ پارەی دراو (پێشەکی). *(~ money)* . (۲) پەیمان؛ بەڵێن

earnest money, پارەی پێشەکی (کڕین و فرۆشتن)؛ بارمتە.

earnings (ŭr′niŋz), *n.pl.* (۱) دەسکەوت؛ موچە (۲) قازانج.

earphone (ēr′fōn′), *n.* بیستۆک؛ پێ بیست.

earring (ēr′riŋ′), *n.* گوارە؛ ئەڵقەی گوێ.

earshot (ēr′shot′), *n.* مەودای بیستنی دەنگی ڕووتی نادەمیزاد.

ear-splitting (ēr′split′iŋ), *adj.* گوێ کەرکەر (دەنگی قایم)؛ زۆر قایم (دەنگ).

earth (ŭrth), *n.* (۱) سەرزەمین؛ جیهان؛ زەوی. (۲) دانیشتووانی ئەم جیهانە؛ هەموو مرۆڤی سەرزەمین (۳) زەمین؛ ووشکانی. (٤) [Poetic]، وڵات؛ نیشتمان (٥) خاک؛ گل؛ خۆڵ (٦) [Poetic]، (ا) لەشی مرۆڤ؛ لەش. (ب) کاروباری سەرزەمینی مرۆڤ. (۷) لانە (گیاندار)؛ کونی گیاندار.

v.t. (۱) ناشتن (دانەوێڵە، نەمام، ڕووەک). (۲) ڕاونانی گیاندارێک بۆ ناو کونەکەی.

v.i. خۆشاردنەوە لە کونی زێنزەمینەدا (ڕێوی، گیانداری تر).
come back (or down) to earth, واز لە خەیاڵ پڵاوی هێنان؛ بوون بە ڕاستیخواز
down to earth, سادە؛ خاکی؛ ڕاستیخواز.
run to earth, (۱) ڕاوکردن (۲) دۆزینەوە پاش گەڕانێکی زۆر
earthborn (ûrth′bôrn′), *adj.* (۱) سەرزەمینی؛ جیهانی. (۲) مرۆڤ؛ تاسەر نامێنێ (وەک مرۆڤ).
earth-bound (ûrth′bound′), *adj.* (۱) زەمینی؛ بە سەرزەمێنو کاروباری سەرزەمینییەوە بەستراوە (۲) بەرەو سەرزەمین هاتوو یا ڕێبشتوو.
earthen (ûr′thən), *adj.* (۱) گڵین؛ قوڕین. (۲) سەرزەمینی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەک بە نەرەودنیا.
earthenware (ûr′thən-wâr′), *n.* دەفری گڵین؛ قاپوقاچاغی گڵین؛ گڵینە
adj. گڵین؛ قوڕین
earthiness (ûr′thi-nis), *n.* (۱) سادەیی؛ خاکێتی. (۲) سەرزەمینی.
earthliness (ûrth′li-nis), *n.* سەرزەمینێتی؛ تایبەتی بەم جیهانە؛ نەمەو دنیایەتی.
earthling (ûrth′liŋ), *n.* (۱) نەوەمیزاد؛ مرۆڤ؛ مەردوم؛ نینسان. (۲) مرۆڤێک کە ژۆر خەریکی کاروباری ئەم جیهانە بێت و بەلایەوە گرنگ بێت.
earthly (ûrth′li), *adj.* (۱) سەرزەمینی؛ ئەمەودنیایی؛ تایبەتی بە کاروباری سەرزەمین. (۲) لەوانەیە؛ بۆی هەیە.
earthquake (ûrth′kwāk′), *n.* بوومەلەرزە
earthward (ûrth′wērd), *adj. Also* earthwards, بەرەو زەمین
earthwork (ûrth′wûrk′), *n.* (۱) سەنگەر؛ بەستو. (۲) کاری زەوی هەڵکەندن و بەستو یا سەنگەر دروستکردن.
earthworm (ûrth′wûrm′), *n.* کرمی ناو خاک؛ کرمی زەوی
earthy (ûr′thi), *adj.* (۱) زەمینی؛ خاکی؛ گڵی. (۲) تایبەتی بە کاروباری سەرزەمین. (۳) سادە؛ خاکی.
ear-wax (êr′waks′), *n.* مۆمی گوێ
earwig (êr′wig′), *n.* (۱) هەزارپێ (۲) جۆرە مێروویەکە قنگەکەی وەک مقەستە وایە.
v.t. کارکردنە سەر بە فڕوفێڵ و بیانوو لە ژێرەوە.
ease (ēz), *n.* (۱) ئاسوودەیی؛ خۆشی؛ بێ سەرئێشەیی و تەنگوچەڵەمەیی. (۲) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ هەڵسان و دانیشتنی سرووشتی و سادە. (۳) ئاسانی. *(He writes with ~ .)* (٤) خۆش گوزەرانی و ئاسانی و ئاسوودەیی: *(to live a life of ~)*. (٥) دەستبەتاڵی و ئاسوودەیی؛ خۆشی.
v.t. (۱) دڵنەوایی کردن؛ دڵنەوایی دانەوە؛ دڵخۆش کردن؛ یاری شان سووک کردن (۲) نازار یا ناخۆشی کەمکردنەوە. (۳) ئاسان کردن؛ ئاسانترکردن. (٤) ~ away, down, up, or off ; شل کردنەوە (گرێ، پەت، گوریس)؛ جارکردنەوە. (٥) دانەواندن و وردە وردە؛ بەرە بەرە نزم کردنەوە و دانان: *(They ~ed the piano into place.)*
v.i. (۱) کەم بوونەوە (نازار، ناخۆشی، تووندوتیژی). (۲) جوواڵن یا جوواڵندن و وردە وردە
at ease, (۱) لە ئاسوودەیدایە؛ لە خۆشیدایە؛ دڵنیا؛ بێباک (۲) ڕەحەت کە (فەرمانی سوپا).
ill at ease, پەشێو و؛ بێ ئاسوودە؛ ناڕەحەت؛ مەراقدار: *(He is ill at ease in the company of strangers.)*
take one's ease, پێ ئ ڕاکێشان و حەوانەوە
easeful (ēz′fəl), *adj.* پر ئاسوودەو خۆشی؛ ڕەحەت؛ ئاسان؛ هێمن و دڵنیا
easel (ē′z'l), *n.* سێپای وێنە لەسەر کێشان.
easement (ēz′mənt), *n.* (۱) هێمن کردنەوە؛ ئاسوودەیی پێدان؛ کەمکردنەوە (تووندوتیژی، نازار)؛ ئاسان کردن.

(۲) شتێکی ئاسوودەبەخش یا هێمنکەرەوە؛ نازار یا تووندوتیژی کەمکەرەوە؛ ڕەحەتکەر. (۳) مافی پێدارۆیشتنی خاوەن زەوییەک بە زەوییەکەی دراوسێیدا (بۆ گەیشتنە زەوییەکەی خۆی).
easily (ē′z'l-i, ēz′i-li), *adv.* (۱) بەئاسانی. (۲) بەبێ ئێش و ئازار. (۳) بێ چەندوچۆن: *(She is ~ the best dancer.)*. (٤) زۆر لەوانەیە: *(The train may ~ be late.)*.
easiness (ēz′i-nis), *n.* (۱) ئاسانی. (۲) بێباکی؛ گوێ پێ نەدان. (۳) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری.
east (ēst), *n.* (۱) ڕۆژهەڵات. (۲) ناوچەیەکی ڕۆژهەڵاتی (۳) [E-]. بەشی ڕۆژهەڵاتی جیهان (وەک ئاسیا).
adj. (۱) ڕۆژهەڵاتی؛ تایبەتی بە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات؛ پووەو ڕۆژهەڵات (۲) لە ڕۆژهەڵاتەوە؛ ڕۆژهەڵاتی: *(an ~ wind)*. (۳) [E-]. بەشی ڕۆژهەڵاتی کیشوەر، وڵات، یا ناوچەیەک: *(E~ Africa; E~ London)*
adv. ڕۆژهەڵاتی؛ لە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات.
east-bound (ēst′bound′), *adj.* بەرەو ڕۆژهەڵات دەڕوات
Easter (ēs′tēr), *n.* ئیستەر: جەژنی زیندووبوونەوەی عیسا سێ ڕۆژ پاش هەڵواسینی (خاچ پەرستی).
Easter egg, هێلکەی ئیستەر: هێلکەیەکی ڕەنگ کراوە بە بۆنەی جەژنی زیندووبوونەوەی عیساوە بۆ جوانی یا دیاری بەکاردەهێنرێت بەتایبەتی بۆ منداڵان.
easterly (ēs′tēr-li), *adj.* ڕۆژهەڵاتی؛ لە ڕۆژهەڵاتەوە دێت: *(an ~ wind)*
adv. (۱) بەرەو ڕۆژهەڵات (۲) لە ڕۆژهەڵاتەوە: *(The wind blew ~ .)*.
eastern (ēs′tērn), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات؛ ڕۆژهەڵاتی (۲) لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵدەکات (با): *(an ~ wind)*. (۳) [E-]. تایبەتی بە ڕۆژهەڵات و گەل و کلتوورو زمان و سرووشت و کۆمەڵی کەسێکی ڕۆژهەڵاتی؛ ڕۆژهەڵاتیێک.
easterner (ēs′tēr-nēr), *n.* (۱) کەسێکی ڕۆژهەڵاتی؛ ڕۆژهەڵاتیێک. (۲) [E-]. دانیشتوویەکی بەشی ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا.
Eastern Hemisphere, نیوەی ڕۆژهەڵاتی سەرزەمین (کە ئەورووپا و ئاسیا و ئەفەریقا و ئوستراڵیا دەگرێتەوە).
easternmost (ēs′tērn-mōst′), *adj.* ئەوپەڕی ڕۆژهەڵات.
easting (ēs′tiŋ), *n.* (۱) ڕۆیشتن یا لادان بەرەو ڕۆژهەڵات (کەشتی‌یەوانی). (۲) ناراستەی ڕۆژهەڵات (۳) ماوەی لێخوڕین بەرەو ڕۆژهەڵات (کەشتی‌یەوانی).
eastward (ēst′wērd), *adv. & adj. Also* eastwards, بەرەو ڕۆژهەڵات.
n. ناوچە یا شوێنێکی بەرەو ڕۆژهەڵات.
-eastwardly *(adv.).*
easy (ē′z'i), *adj.* (۱) ئاسان؛ سووک. *(an ~ job)*. (۲) خۆش گوزەران؛ خۆش و ئاسان: *(an ~ life)*. (۳) ئەرەو ڕەحەت (کورسی): *(an ~ chair)*. (٤) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر: *(~ manners)*. (٥) هێواش؛ لەسەرخۆ: *(an ~ pace)*. (٦) دڵنەرم؛ نەرم (مرۆڤ). (۷) بێ بازاڕ (فرۆتەنی). (۸) نرخەکەی شلۆقە (۹) بەئاسانی دەست دەکەوێت بە قازانجێکی کەم (پارە): *(~ money)*
adv. [Colloq.] بەئاسانی.
easy come-easy go, ئەوەی بە ئاسانی دەست کەوێت، بەئاسانیش لەدەست دەچێت.
on easy street, خۆش گوزەران
take it easy, [Colloq.], (۱) گوێ مەدەری؛ نەوە ناهێنێ؛ خەفەت مەخۆ. (۲) هێواش!؛ پەلە مەکە!. (۳) خۆت ماندوو مەکە. (ئەم وتەیە هەندێ جار

لەباتی خواحافیزی بەکاردەهێنرێت).
easy chair, کورسی‌یەکی نەرم و پەحەت
easy-going (ēz′i-gō′iŋ), *adj.* (۱) خوش ڕەوت (نەسپ).
(۲) هێمن؛ نەسەرخۆ؛ بەناسانی لەگەڵدا گونجاو *(an ~ person)* .
easy mark, [Colloq.]. کەسێکی ساویلکە کە بەناسانی بەهەڵەدا ببرێت.
eat (ēt), *v.t.* (۱) خواردن (۲) (~ away, or up)، هەڵ لوشین؛ ماشینەوە؛ هەموی خواردن و هیچ لێ نەهێشتنەوە؛ قوتارکردن.
(۳) خواردنەوە ،وەک بە تێزاب)؛ داخوران؛ داپزان.
v.i. خواردن
eat into, (۱) خواردنەوە ،وەک بە تێزاب)؛ داخوران؛ داپزان
(۲) کنەلێکردن (خواردەمەنی)؛ خواردن و تەواوکردنی هەندێکی.
eat one's heart out, [Colloq.], دڵ شەق بردن (لە داخدا یا لە پەستیدا ؛ دڵ دەرهاتن.
eat one's words, پەشیمان بوونەوە لە وتراوێکی پێشووتر؛ پاشگەزبوونەوە؛ بوون بە قسەی خۆوە.
eat up, (۱) هەڵ لوشین؛ ماشینەوە؛ قوتارکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە.
(۲) بەتەواوی خەریک کردن: *(eaten up with curiosity)* .
eatable (ēt′ə-b'l), *adj.* بەکاری خواردن دێت؛ بۆ خواردن دەشێت؛ دەخورێت
n.pl. شتێک کە بەکاری خواردن بێت یا بۆ خواردن بشێت؛ خواردەمەنی.
eaten (ēt′'n), *past participle of* **eat.**
eater (ē′tĕr), *n.* کەسێکی زۆرخۆر
eatery (ē′tĕr-i), *n.* [Colloq.], چێشتخانە بەتایبەتی هی سادە).
eating (ēt′iŋ), *n.* (۱) خواردن
(۲) خواردەمەنی؛ شتێک بەکاری خواردن بێت.
eating-house, چێشتخانە
eaves (ēvz), *n.pl.* گوێ سەبانە؛ گوێ سوانە.
eavesdrop (ēvz′drop′), *n.* (۱) چۆراوگە.
(۲) نەو شوێنەی چۆراوگەی لەسەر دەچۆرێنتەوە.
v.t. بە درێژەوە گوێ لە خەڵک گرتن؛ خۆ لێ داگرتن (بۆ قسە دزین): *(You shouldn't ~ on people.)*
-eavesdropper *(n.).*
ebb (eb), *n.* (۱) نیشت و ، ناو نیشتنەوە.
(۲) کزبوون ، کەم بوونەوە و بەرەو نەمان چوون *(the ~ of one's hopes)* .
v.i. (۱) ناو نیشتنەوە؛ کشانەوەی ناو (دەریا).
(۲) کزبوون ، کەم بوونەوە؛ کەمکردن؛ کشانەوە
ebb tide, نیشتاو
ebon (eb′ən), *adj. & n.* [Poetic]. = **ebony.**
ebony (eb′ən-i), *n.* دارخەیزەران.
adj. (۱) لە خەیزەران دروستکراو (۲) ڕەش.
ebullience (i-bul′yəns, i-bul′i-əns), *n.* (۱) قلپەقلپدان؛ هەڵچوون (۲) شەوق و شادی؛ بەدەماخی.
-ebulliency *(n.).*
ebullient (i-bul′yənt, i-bul′i-yənt), *adj.* (۱) قلپەقلپەر
(۲) بە شەوق و شادە؛ بەدەماخ؛ بەکەیف.
ebullition (eb′ə-lish′ən), *n.* (۱) قلپەقلپدان (۲) شەوق و شادی.
(۳) لەپڕ هەڵچوون (هەست).
eburnation (ē′bĕr-nā′shən, eb′ĕr-nā′shən), *n.* ڕەقبوونی نێسقان یا کرکراگە (نەخۆشی).
ec- (ek), پێشگرێکە بەمانای بەدەر؛ لە دەرەوەی.
eccentric (ik-sen′trik, ek-sen′trik), *adj.* (۱) دوو چەقی
جیاوازیان هەیە بازنە): *(~ circles)* .
(۲) خولگەکەی لە ناوەڕاستدا نییە: *(an ~ wheel)* .
(۳) زۆر خر نییە (٤) نارێک.
(۵) سەیر ، مرۆڤ، کردەوە، ڕەووشت)؛ نەشاز؛ سەیرو نەنتیکە.
n. (۱) بازنەیەکی چەق جیاواز لەگەڵ بازنەیەکی تەنیشتیدا.
(۲) کەسێکی سەیر؛ کەسێکی نەشاز.
-eccentrically *(adv.).*
eccentricity (ek′sən-tris′ə-ti), *n.* (۱) جیاوازی چەقی دوو بازنە.
(۲) تەواو خڕ نەبوون (۳) سەیری (ڕەفتار، کردەوە)؛ سەیریو و نەنتیکەیی؛ نەشازی؛ جیاوازی ڕەفتارو کردەوە.
ecclesia (i-klē′zhi-ə, i-klē′zi-ə), *n.* (۱) کۆڕی گەل (بۆ مەبەستی ڕامیاری لە یۆنانی کۆندا) (۲) نەندامی کڵێسەیەک.
(۳) خانووی کڵێسەیەک.
ecclesiastic (i-klē′zi-as′tik), *adj.* تایبەتی بە کڵێسەو ڕێکخراوی کڵێسەو قەشەکان.
n. قەشە.
ecclesiastical (i-klē′zi-as′ti-k'l), *adj.* تایبەتی بە کڵێسەو ڕێکخراوی کڵێسەو قەشەکان
ecclesiasticism (i-klē′zi-as′tə-siz'm), *n.* (۱) نەریتو بەندو باوو دەستووری کڵێسەو ڕێکخراوەکانی. (۲) سووربوون لەسەر ئەم نەریتو بەندو باوو دەستوورانە
ecdysis (ek′di-sis), *n.* کاژ یا پێنست فڕێدان (مارو مێروو).
echelon (esh′ə-lon′), *n.* (۱) ڕیز یا پۆلی هاوڕێکی سەربازو فڕۆکە، یا کەشتی کە ئەمسەرو نەو سەرەکەیان ڕێک نەبنو وەک پێ پلیکانە بنوێنن.
(۲) پۆلی سەربازو: *(an assault ~)* .
(۳) چین (فەرمانگە، ڕێکخراو، فەرمانڕەوایی):
(the highest ~ of a government or an organization)
v.t. & v.i. ڕیزکردن (سەربازو فڕۆکە، کەشتی)؛ ڕیزبوون؛ پۆل پۆل کردن.
echo (ek′ō), *n.* (۱) دەنگدانەوە. (۲) دەنگێکی وەها.
(۳) دووپاتکردنەوە یا لاساییکردنەوە (ووتە، خوو، بیروباوەڕ)؛ بۆ سەدنەوە (گۆرانی، دەنگ، ووتە). (٤) لاساییکەرەوە؛ دووپاتکەرەوە
(۵) وەڵامێکی باش یا بەدڵ بوو
v.i. (۱) دەنگدانەوە. *(The empty room ~ed.)* .
(۲) دووبارەبوونەوە؛ گەڕانەوە (دەنگ)؛ دانەوە (دەنگ):
(His voice ~ed in the hall.)
v.t. (۱) لاساییکردنەوە (دەنگ، ووتە، خوو، بیروباوەڕ)؛ دووپاتکردنەوە.
(۲) دەنگدانەوە.
echoic (e-kō′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە دەنگدانەوە
(۲) تایبەتی بە ووشەیەک کە ماناکەی و دەنگەکەی لەیەک دەچن.
echoism (ek′ō-iz'm), *n.* لەیەکچوونی مانای ووشەیەک و دەنگەکەی.
éclair (ā-klâr′, i-klâr′), *n.* جۆرە شیرینیەکی لاکێشەییە لە پاقلاوە گەورەتر ناوەکەی کاستەری تێدایە.
éclat (ā-klä′, i-klä′), *n.* (۱) لێهاتنێکی لە ڕادە بەدەر؛ بلیمەتی
(۲) سەرکەوتن (۳) (i) ناوبانگ؛ ناوداری.
(ب) ناوخراپی؛ بەدناوی؛ ناو بەخراپ دەرچوون.
eclectic (ik-lek′tik, ek-lek′tik), *adj.* (۱) هەڵبژێر لە سەرچاوەو ڕێبازی جیا جیا *(an ~ person)* (۲) هەمەچەشن؛ هەمەڕەنگ
n. کەسێک کە تەنها لەسەر یەک ڕێباز ناڕوات، بەڵکو نەو بیروڕایانەی بەدڵی بێت لەگەڵێک سەرچاوەو ڕێبازەوە وەری دەگرێتو لەسەری دەڕوات.
-eclectically *(adv.).*
eclecticism (ik-lek′tə-siz'm, ek-lek′tə-siz'm), *n.* وەرگرتن یا هەڵبژاردنی باشترین بیروڕا لە گەڵێک سەرچاوەو ڕێبازەوە و لەسەری ڕێبشتن
eclipse (i-klips′), *n.* (۱) (i) ڕۆژ گیران *(solar ~)* .
(ب) مانگ گیران: *(lunar ~)* .
(۲) ڕووناکی لێ بڕان؛ بەری ڕووناکی لێ بڕان؛ تاریک بوون
(۳) دیاردەیوونێکی سەردەمی ناوبانگ؛ کردن بە ژێرەوە، لەبیرچوونەوە. یا داپۆشینێکی سەردەمی ناوبانگی مرۆڤ، ڕێکخراو... هتد.
v.t. (۱) ڕۆژ گیران؛ مانگ گیران؛ ڕۆژ گرتن؛ مانگ گرتن؛ تاریک کردن؛ داپۆشین.
(۲) کردن بە ژێرەوە؛ داپۆشین؛ لەبیربردنەوە (ناو، ناوبانگ):

(Shakespeare ~d his rivals in the drama.)

-ecliptic *(adj.)*; **ecliptical** *(adj.)*.

eclogue (ek′lôg, ek′log), *n.* هەڵبەستێکی لادێیانە لەشێوەی گفتوگۆ لەنێوان دوو شواندا؛ هەڵبەستێکە دەربارەی ژیانی شوان‌و لادێ بەشێوەی گفتوگۆ.

ecology (ē-kol′ə-ji), *n.* ١. زانستی پەیوەندی نێوان گیاندارو شوێنەوارەکەی (زیندەوەرزانی). (٢) زانستی پەیوەندی نێوان دابەشبوونی مرۆڤ و زوو و کەمی سامانی سروشتی و ئەنجامەکانی لەسەر کۆمەڵ (کومەڵناسی). (٣) سروشت پاراستن؛ زانستی شوێنەوار پاراستن؛ شوێنەوارزانی

economic (ē′kə-nom′ik, ek′ə-nom′ik), *adj.* ١. ئابووری؛ تایبەتی بە ئابووری. (٢) تایبەتی بە بەرهەمهێنان‌و دابەشکردنی شتومەک. ٣. تایبەتی بە پێویستی مرۆڤ بۆ شتومەک

economical (ē′kə-nom′i-k'l, ek′ə-nom′i-k'l), *adj.* ١. باشەکەوتکەر؛ بەفیڕۆنەدەر؛ هەرزان؛ هەرزانبەها.

(an ~ person; an ~ store)

٢. ئابووری؛ تایبەتی بە ئابووری یا زانستی ئابووری.

economically (ē′kə-nom′i-k'l-i), *adv.* ١. بەبێ بەفیڕۆدان؛ بە دەست بە خۆوە گرتن و پاشەکەوت کردن.

(He lives ~ .)

٢. لەڕووی ئابووریەوە؛ لە باری ئابووریەوە

economics (ē′kə-nom′iks, ek′ə-nom′iks), *n.pl.* زانستی ئابووری.

economist (i-kon′ə-mist, ē-kon′ə-mist), *n.* زانای ئابووری؛ ئابووریزان؛ ئابووریناس.

economize (i-kon′ə-mīz′, ē-kon′ə-mīz′), *v.i. & v.t.* دەست بە خۆوە گرتن؛ دەست بە پارە یا شتی تردوە گرتن؛ پاشەکەوت کردن؛ بەفیڕۆ نەدان.

(He ~d by taking a bus to work instead of a taxi.)

-economizer *(n.)*.

economy (i-kon′ə-mi, ē-kon′ə-mi), *n.* ١. ئابووری؛ سیستەمی ئابووری. (٢) پاشەکەوت کردن؛ دەست پێوەگرتن؛ بەفیڕۆ نەدان. ٣. بەڕێوەبردنی کاروباری ئابووری مال، ڕێکخراو، بازرگانی، فەرمانڕەوایی. ٤. ڕێک‌وپێکی

ecstasy (ek′stə-si), *n.* ١. گەشکە؛ گەشکەگرتن؛ شادی؛ شادمانی؛ نەڕەپڕی خۆشی‌و کامەرانی؛ شەیدایی (٢) حاڵ لێ هاتن (ئاین. دەروێش).

ecstatic (ik-stat′ik, ek-stat′ik), *adj.* ١. گەشکەدار؛ شەیدا؛ بر لە شادی؛ شێت‌و شەیدا (٢) حاڵ لێ هاتوو

n. کەسێکی شێت‌و شەیدا؛ کەسێک کە شەیدا دەبێت بە شتێک، بڕوادانێک؛ ب کەسێک

-ecstatically *(adv.)*.

ecto- (ek′tō, ek′tə), پێشگرێکە بەمانای هی دەرەوە؛ دەرەکی.

ectoderm (ek′tə-dūrm′), *n.* دیوی دەرەوەی پێستی شانەی ئاوڵەمەی گیاندار.

-ectodermal *(adj.)*; ectodermic *(adj.)*.

-ectomy (ek′tə-mi), پاشگرێکە بەمانای: بڕین یا لێکردنەوەو لابردن بە شتەرکاری *(appendectomy, tonsillectomy)*.

ectoplasm (ek′tə-plaz′m), *n.* دیوی دەرەوەی "سایتۆپلازم"ی شانەی لەش.

ectype (ek′tīp′), *n.* وێنەی دەقاودەق

ecumenical (ek′yoo-men′i-k'l), *adj.* کشتی (خاچ پەرستی)؛ هەمووی؛ جیهانی

eczema (ek′sə-mə, eg′zi-mə), *n.* پیڤ؛ ئەکزیما.

-eczematous *(adj.)*.

-ed (id, əd, d, t), ١. نیشانەی سەردەمی ڕابوردووی کردارە: *(played, walked, wanted, etc.)*

(٢) ئاوەڵناوی پێ دروست دەکرێت لە ناو یا کردار: *(cultured, versed)*.

(٣) پاشگرێکە دەنرێتە پاڵ ناو بۆ مانای "بوون" یا "هەبەتی": *(bearded, sugared, small-mouthed)*

edacity (i-das′ə-ti), *n.* زۆر حەز لە خواردن کردن؛ زۆر خواردن؛ هەڵ لووشین.

-edacious *(adj.)*.

eddy (ed′i), *n.* گێژاو؛ گەردەلوول؛ گێژەڵووکە.

v.i. خولانەوە بە پێچەوانەی تەوژمی سەرەکی؛ خول خواردن

edema (i-dē′mə), *n.* ئاوبەند؛ ئاوبەنگ؛ شلە تێدا کۆبوونەوەو ئاوسان (پزیشکەوانی).

-edematose *(adj.)*; **edematous** *(adj.)*.

Eden (ē′d'n), *n.* (١) باخچەی عەدەن؛ بەهەشتی عەدەن (کە نیشتەجێی ئادەمو حەوا بوو) (٢) بەهەشت؛ شوێنێکی زۆر خۆش

edentate (ē-den′tāt, i-den′tāt), *adj.* بێ ددان (گیاندار).

n. چەند جۆرە گیاندارێکی شیردەری بێ ددانە.

edge (ej), *n.* (١) دەمی تیغێک (چەقۆ، شێر، داس، تەور).

(٢) تیژی.

(٣) قەراغ؛ پەراوێز؛ گوێ (کەندەڵێ)؛ لێوار؛ کەنار؛ پۆخ:

(the ~ of a cliff)

(٤) چمک.

(٥) [Colloq.]، باشتری؛ باشتربوون (توانا، لێهاتووبی، مەودای ملەملێ):

(You have the ~ on me.)

v.t. (١) لێوار پێوەنان یا بۆ کردن؛ پەراوێز بۆ دروستکردن.

(٢) لابەلایی ڕێشتن (وەک بەناو کۆمەڵێک خەڵکدا)؛ ڕێی خۆ کردنەوە بەلابەلایی

(٣) لەسەرخۆو بە وورپایی بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.

v.i. (١) لابەلایی ڕۆیشتن.

(٢) لێ دوورکەوتنەوە بەهێواشی‌و بە وورپایی:

(She ~d away from the fierce-looking dog.)

on edge, (١) زوو تووڕە دەبێت؛ بەئاسانی زووهەڵچوو (مرۆڤ)؛ تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە: *(He is on edge today.)*

(٢) بەپەرۆش؛ بێ ئارام.

set one's teeth on edge, (١) مووچڕکە بە دڕاندا هاتن یا هێنان.

(٢) پەستکردن؛ تووڕەکردن.

take the edge off, لە تووندوتیژی کەمکردنەوە (خۆشی، ناخۆشی)؛ لێ کەمکردنەوە (پلەی خۆشی یا ناخۆشی).

edge tool, ئەسکەنە یا تیغێکی دەم تیژ.

edgeways (ej′wāz′), *adv.* دەم بە دەمەوە (تیغ)؛ بەڕەو دەمەکەی (تیغ).

get a word in edgeways, بواری دەم کردنەوە بوون لەکاتی دانیشتن لەگەڵ کەسێک یا چەند کەسێکی زۆرویژدا.

edging (ej′iŋ), *n.* پەراوێز؛ شیرازە؛ تیلماسکی قەراغ.

edgy (ej′i), *adj.* (١) تیژ (تیغ).

(٢) تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە؛ زووهەڵچوو؛ زوو تووڕە دەبێت

edible (ed′ə-b'l), *adj.* بەکاری خواردن دێت؛ بۆ خواردن شیاو؛ بۆ خواردن دەشێت.

n.pl. خواردەمەنی.

-edibility *(n.)*.

edict (ē′dikt), *n.* فەرمان؛ فەرمانی میری، شاهانە، یا سەرکۆمارانە.

edification (ed′ə-fi-kā′shən), *n.* ڕەووشتی جوان‌و باش فێرکردن؛ ڕەووشت باش کردن؛ پوختەکاری ڕەووشت.

edifice (ed′ə-fis), *n.* خانوویەکی گەورە.

edify (ed′ə-fī′), *v.t.* (١) ڕەووشتی جوان‌و باش فێرکردن؛ فێری ڕەفتاری جوان کردن؛ خستنەسەر ڕێگەی ڕاست؛ ڕەووشت دادان (٢) [Archaic]، دامەزراندن؛ دروستکردن.

-edifier *(n.)*.

edit (ed′it), *v.t.* (١) ئامادەکردن‌و پوختەکردن بۆ بڵاوکردنەوە (پەرتووک،

گۆڤار: نامە). (۲) بڵاوکردن؛ هەڵە چاک کردن؛ هەڵەبڕکردن.
(۳) سەرپەرشتی کردنی بڵاوکردنەوەی پۆژنامەیەک یا گۆڤارێک.

edition (i-dish′ən), *n.* (۱) شێوەو قەبارەی پەرتووکێکی لەچاپدراو؛ چاپ *(a pocket ~)*.
(۲) (ا) سەرجەمی پەرتووک، پۆژنامە، یا گۆڤاری لەچاپدراو لەسەر هەمان قاڵب لە هەمان کاتدا. (ب) دانەیەک لەم پەرتووک، گۆڤار، یا پۆژنامەیە.
(۳) چاپێکی تایبەتی؛ لەچاپدراوێکی تایبەتی.

editor (ed′i-tĕr), *n.* (۱) نووسەر (پۆژنامە، گۆڤار)؛ سەرنووسەر (گۆڤار، پۆژنامە)؛ بڵاوکەر. (۲) نووسەری سەروتاری پۆژنامەیەک.
(۳) نامێری بڵاوکردنەوو پوختەکردنەو ئامادەکردنی فیلمی سینەمایی.

editorial (ed´ə-tôr′i-əl, ed´ə-tō′ri-əl), *adj.* (۱) تایبەتی بە بڵاوکەر یا بڵاوکردن. (۲) پای خۆ دەربڕین؛ پا دەربڕ؛ *(E~ comment has no place in news stories.)*

n. سەروتار (پۆژنامە)؛ پاووتار.

-editorially *(adv.)*.

editorialize (ed´tôr′i-əl-īz´, ed´tō′ri-əl-iz´), *v.t. & v.i.* پای خۆ دەربڕین (بەتایبەتی نووسەر یا خاوەنی پۆژنامە)؛ تێبینی خۆ بە دەنگوباس یا شتی تردەوە نان

-editorialization *(n.)*; editorializer *(n.)*.

editorial staff, دەستەی نووسەران (پۆژنامە، گۆڤار).
editor in chief, سەرنووسەر؛ سەرنووسەرانی (پۆژنامە).
editorship (ed′i-tĕr-ship´), *n.* سەرنووسەرێتی؛ پلەو دەسەڵاتو کاروباری سەرنووسەر یا نووسەر.

educable (ej′oo-kə-b'l), *adj.* فێرەکرێت؛ پەروەردە دەکرێت.

educate (ej′oo-kāt´), *v.t.* (۱) پەروەردەکردن (خوێندکار)؛ فێرکردن (۲) خستنە قوتابخانە (یا بەر خوێندن)و ئەرکی دارایی کێشان.

educated (ej′oo-kā´tid), *adj.* پۆشنبیر؛ خوێندەوار؛ زانا.

education (ej´oo-kā′shən), *n.* (۱) پەروەردەکردن؛ فێرکردن؛ خوێندن؛ پەروەردەو فێرکردن. (۲) زانیاری پەروەردەو فێرکردن.
(۳) پۆشنبیری؛ خوێندەواری. (٤) زانست؛ زانیاری؛ فەرهەنگ.

educational (ej´oo-kā′shən-'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە پەروەردەو فێرکردن؛ تایبەتی بە خوێندەواری؛ پۆشنبیرێتی.
(۲) فێرکەر؛ پەروەردەکەر؛ چاوکەرەوە: *(an ~ film)*.

-educationally *(adv.)*.

educationist (ej´oo-kā′shən-ist), *n.* زانای پەروەردەو فێرکردن.

educative (ej′oo-kā´tiv), *adj.* فێرکەر؛ چاوکەرەوە؛ بەکەڵک (لەپووی پەروەردەو فێرکردنەوە)

educator (ej′oo-kā´tĕr), *n.* (۱) مامۆستا؛ پەروەردەکەر؛ فێرکەر؛ پەروەردەکار. (۲) زانای پەروەردەو فێرکردن.

educe (i-dōōs′, ē-dūs′), *v.t.* (۱) لێ دەرهێنان؛ لێ وەرگرتن. (۲) بۆدەرکەوتن؛ هەڵهێنان.

-educible *(adj.)*; eduction *(n.)*.

eel (ēl), *n.* ماریماسی؛ ماری ئاوی.

e'en (ēn), *adv.* [Poetic], = even.

n. [Dial or Poetic], = even = evening.

e'er (âr), *adv.* [Poetic], = ever.

-eer (ēr), پاشگرێنکە بەمانای (۱) کەسێکی پەیوەندە پێوەبوو: *(auctioneer, engineer)*
(۲) بکەر؛ نووسەر؛ دروستکەر: *(pamphleteer, sonneteer, profiteer)*

eerie, eery (êr′i, ē′ri), *adj.* ترسناک؛ ناڕاساو ناخۆش و سەیر و ترسناک: *(A graveyard is an ~ place.)*.

-eerily *(adv.)*; eeriness *(n.)*.

efface (i-fās′, e-fās′), *v.t.* (۱) سڕینەوە؛ نەهێشتن: *(It seemed that the very memory of her was ~ed from his mind.)*

(۲) خۆکشانەوە؛ خۆدەرنەخستن.

-effacement *(n.)*.

effect (ə-fekt′, i-fekt′), *n.* (۱) ئەنجام. (۲) کاریگەری. (۳) کارتێکردن؛ کار: *(The drug had no ~ on him.)*. (٤) مانا؛ مەبەست: *(He spoke to this ~.)*. (٥) سەرنج ڕاکێشان بە خۆنووراندن: *(She did that just for ~.)* (٦) *(pl.)* کەلوپەلی تایبەت بە کەسێک؛ شتومەکی خۆیی: *(personal ~s ; household ~s)*

v.t. (۱) هێنانە ئەنجام؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ بوون بە هۆ؛ هێنانە دی.
(۲) کردن؛ دروستکردن؛ دامەزراندن.

for effect, بۆ خۆنووراندنو سەرنج ڕاکێشان؛ بۆ کارکردنە سەر خەڵک.
give effect to, خستنەکار؛ کارپێکردن.
in effect, (۱) لەڕاستیدا؛ ئەوە دەگرێتەوە لەڕاستیدا.
(۲) لەکاردایە؛ کاری پێ دەکرێت (یاساو پەیڕەو).
of no effect, بێ سوود؛ بێ ئەنجام؛ بێ بەرهەم؛ بێ کەڵک.
put into effect, کارپێکردن (یاسا، پەیڕەو)؛ خستنەکار.
take effect, دەستپێکردن؛ دەست بە ئەنجامدان کردن؛ کەوتنەکار: *(The new law will take effect immediately.)*
to the effect, بەو مەبەستە؛ بەو مانایە؛ بەو نیازە.

effective (ə-fek′tiv, i-fek′tiv), *adj.* (۱) کاریگەر؛ بەکار؛ بەئەنجام. (۲) لەکاردایە؛ کارکەر؛ خراوەتە کار؛ کارپێکراو.
(۳) چەکدارو ئامادە بۆ جەنگ (کەشتی، سەربان).

n.pl. سەربازی چەکدارو ئامادە بۆ جەنگ.

-effectiveness *(n.)*.

effectual (ə-fek′chōō-əl, i-fek′chōō-əl), *adj.* (۱) بەئەنجام؛ ئەنجامدار؛ ئەنجامدەر؛ کاریگەر؛ بەکار. (۲) دروست؛ کارپێکراو.

effectuate (ə-fek′chōō-āt´, i-fek′chōō-āt´), *v.t.* هێنانەدی؛ بەئەنجام گەیاندن؛ بوون بەهۆی پوودان.

-effectuation *(n.)*.

effeminate (ə-fem′ə-nit, i-fem′ə-nit), *adj.* سەرژنانی؛ ژنانی؛ سەرژنانە؛ کچانی.

-effeminacy *(n.)*.

efferent (ef′ĕr-ənt), *adj.* خوێنبەر (دەمار).

n. (۱) جۆگەی ئاوبەر لە ئەستێلێکەوە. (۲) دەماری خوێنبەر.

effervesce (ef´ĕr-ves′), *v.i.* (۱) گاز لێ هاتنەدەرەوە (خواردنەوەی گازاوی وەک کۆکاکۆلا)؛ بڵقەبڵق کردن. (۲) شەوق و شادی پیشاندان؛ بەکەیف بوون؛ بەجۆش بوون (مرۆڤ)

effervescence (ef´ĕr-ves′ns), *n.* (۱) بڵقەبڵق کردن؛ کەف کردن؛ گاز لێ هاتنەدەرەوە (خواردنەوە). (۲) شەوق و شادی؛ جۆش و خرۆش.

effervescent (ef´ĕr-ves′nt), *adj.* (۱) بڵقەبڵقکەر؛ کەف لێ هەڵچوو؛ گاز لێ هاتەدەرەوە. (۲) بەشەوق و شاد؛ بەکەیف؛ بەدەماخ؛ بەجۆش و خرۆش.

effete (e-fēt′, i-fēt′), *adj.* زێ (لەبەر پیری)؛ توانای بەرگرتن نەماو؛ بێ بەر؛ بەرنەگرتوو (لەبەر پیری و پووکانەوە)؛ هێلکە پێ نەماو (مەجاز)

-effeteness *(n.)*.

efficacious (ef´ə-kā′shəs), *adj.* بەکار؛ بەئەنجام؛ کاریگەر؛ باش: *(an ~ drug)*

efficacy (ef′i-kə-si), *n.* کاریگەری؛ کاریگەرێتی؛ بەکاری.

efficiency (ə-fish′ən-si, i-fish′ən-si), *n.* (۱) کاریگەرێتی؛ کاریگەری؛ بەکاری. (۲) کارامەیی؛ لێهاتوویی؛ کارگوزاری؛ کارگوزارێتی

efficient (ə-fish′ənt, i-fish′ənt), *adj.* (۱) کاریگەر؛ بەکار: *(an ~ method)*
(۲) کارگوزار؛ کارامە؛ چالاک؛ لێهاتوو: *(an ~ worker)*.

effigy (ef′ə-ji), *n.* وێنە یا پەیکەری شێواوی دوژمنێک (بۆ سووتاندن یا هەڵواسین).

burn (or hang) in effigy, وێنەی ناحەز یا دوژمن سووتاندن یا هەڵواسین لە ڕقدا.

effloresce (ef′lô-res′, if′lō-res′), *v.i.* ١) گەشاندەوە (گوڵ)؛ گوڵ گرتن. (٢) بوون بە تۆز لە بلووڕە (کیمیا)؛ ڕەوان.

-efflorescence *(n.)*; **efflorescent** *(adj.)*.

effluence (ef′lōō-əns), *n.* ١ لێوە هاتنەدەرەوە بە تەوژم (ئاو، ئاگر، ڕووناکی). (٢) شتێکی لێوە هاتەدەرەوە بە تەوژم.

-effluent *(adj.)*.

effort (ef′ĕrt), *n.* ١) کۆشش؛ هەوڵ؛ هەوڵدان؛ ڕەنج؛ ئەرک؛ تەقەلا. ٢) بەرهەم؛ بەر؛ ئەنجامی کۆشش؛ دەسکەوت.

effortless (ef′ĕrt-lis), *adj.* ئاسان؛ سووک و ئاسان؛ کۆشش نەویست.

effrontery (e-frun′tĕr-i, i-frun-tĕr-i), *n.* بێ حەیایی؛ بێ شەرمی؛ چەقاوەسوویی؛ چاوقایمی و بێ ئابڕویی.

effulge (e-fulj′, i-fulj′), *v.i.* درەوشانەوە.

effulgence (e-ful′jəns, i-ful′jəns), *n.* درەوشانەوە.

-effulgent *(adj.)*.

effuse (e-fūz′, i-fūz′), *v.t. & v.i.* ١) تێژڕان؛ لێ ڕژان؛ دەرهاویشتن؛ لێ دەرهاتن بە تەوژم؛ لەبەر ڕۆیشتن. (٢) بڵاوکردنەوە.

adj. بڵاو؛ شاش.

effusion (e-fū′zhən, i-fū′zhən), *n.* ١) لێ ڕژان؛ دەرهاویشتن؛ لێ هاتنەدەرەوە بە تەوژم. (٢) هەست دەربڕینێکی لە پادە بەدەر (بەتایبەتی هەستی چاک). (٣) خوێن لێهاتن؛ شلە دەردان (لوو).

effusive (e-fū′siv, i-fū′siv), *adj.* ١) لێ ڕژان؛ ڕێ؛ دەرهاویشت. ٢) هەست دەربڕ بەشێوەیەکی لە پادە بەدەر (بەتایبەتی ڕێزلێنان و سوپاس کردن)؛ ڕێزلێنەر یا سوپاسکەری لە پادە بەدەر.

(~ thanks; to be ~ in one's gratitude)

eft (eft), *n.* مارمێلکەیەکی بچووک.

eft (eft), *adv.* ١) [Archaic]، دیسانەوە؛ دیسان. (٢) لەدوایيدا.

cftsoon (eft-sōōn′), *adv.* ١) [Archaic]، یەکسەر؛ دەستبەجێ. ٢) زوو زوو. (٣) دیسانەوە؛ دیسان.

c.g., *exempli gratia,* بۆ نموونە؛ بۆ وێنە.

egalitarian (i-gal′ə-târ′i-ən, ē-gal′ə-târ′i-ən), *adj. & n.* یەکسانیخواز لەنێوان هەموو نادەمیزدا.

-egalitarianism *(n.)*.

egest (ē-jest′), *v.t.* کردن یا دەرهاویشتن (عەرەق، پیسایی).

-egestion *(n.)*; **egestive** *(adj.)*.

egg (eg), *n.* ١ هێلکە. (٢) گەرا. ٣) [Slang]، کەس؛ مرۆڤ. *(He's a good ~ .)* ٤) [Slang]، بۆمبا؛ نارنجۆک.

v.t. ١) هێلکە تێکردن؛ لەگەڵ هێلکە تێکەڵاوکردن. ٢) [Colloq.]، هێلکە تێگرتن؛ هێلکە پیادان؛ هێلکە پیاکێشان.

a bad egg, [Colloq.], کەسێکی بێ نرخ و ناپاک.

in the egg, لەسەرەتادا؛ لەسەرەتاوە.

put (or have) all one's eggs in one basket, پشت بەستن تەنها بە یەک ڕێبان، کەس، کۆمپانیا، یا شتەوە و دواڕۆژی خۆ پێوەبەستن.

egg (eg), *v.t.* (~ on), هاندان.

egg-head (eg′hed′), *n.* [Slang]. ڕۆشنبیر یا خوێندەوار (لەڕووی سووکیەوە).

egg-nog (eg′nog′), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکە لە هێلکەو شیرو شەکرو ویسکی دروست دەکرێت.

eggplant (eg′plant′, eg′plănt′), *n.* باینجان؛ باینجانە ڕەشە.

eggshell (eg′shel′), *n.* تونکڵی هێلکە؛ قاوغی هێلکە.

adj. ١) ناسک. (٢) سپیەیەکی زەردباو.

egis (ē′jis), *n. Also* aegis, ١) قەڵغان (ئەفسانەی یۆنانی). ٢) پاراستن؛ چاودێری.

ego (ē′gō, eg′ō), *n.* ١) خۆ؛ گیان؛ من. ٢) [Colloq.]، لووت بەرزی؛ خۆپەسەندی؛ لەخۆبایيبوون.

egocentric (ē′gō-sen′trik, eg′ō-sen′trik), *adj.* خۆپەرست؛ خۆ خۆشەویست؛ خۆڕست.

n. کەسێکی خۆپەرست یا خۆڕست.

-egocentricity *(n.)*.

egoism (ē′gō-iz′m, eg′ō-iz′m), *n.* ١) خۆڕستەنی؛ خۆڕستی؛ من منۆکی؛ خۆپەرستی. (٢) لووت بەرزی؛ لەخۆبایی.

egoist (ē′gō-ist, eg′ō-ist), *n.* ١) کەسێکی خۆپەرست یا خۆڕست. (٢) کەسێکی لووت بەرز یا لەخۆبایی.

-egoistic *(adj.)*; **egoistical** *(adj.)*.

egomania (ē′gō-mā′ni-ə, eg′ō-mā′ni-ə), *n.* خۆپەرستی یا خۆپەسەندی لە پادە بەدەر.

egomaniac (ē′gō-mā′ni-ak′, eg′ō-mā′ni-ak′), *n.* کەسێکی لە پادە بەدەر خۆپەرست.

egotism (ē′gə-tiz′m, eg′ə-tiz′m), *n.* ١) خۆپەرستی؛ خۆڕستی؛ خۆپەسەندی. (٢) لووت بەرزی؛ لەخۆبایيبوون.

egotist (ē′gə-tist, eg′ə-tist), *n.* ١) کەسێکی خۆپەرست، خۆڕست، یا خۆپەسەند. (٢) کەسێکی لەخۆبایی یا لووت بەرز.

-egotistic *(adj.)*; **egotistical** *(adj.)*.

egregious (i-grē′jəs, i-grē′ji-əs), *adj.* زۆر خراپ؛ بەد؛ بێ شەرم؛ هەڵمانڕاو: *(an ~ mistake, liar, etc.)* .

egress (ē′gres), *n.* ١) چوونەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە. (٢) ماڵی چوونەدەرەوە. (٣) دەرگا؛ جێی چوونەدەرەوە.

-egression *(n.)*.

egret (ē′grit, eg′ret), *n.* ١) باڵندەیەکی وەک شینە شاهۆیە لە نزیک زۆنگاودا دەژی پەڕی پشت و کلکی جوانە. (٢) دەسکێک لە پەڕی ئەم باڵندەیە (بۆ جوانی و ڕازاندنەوە).

Egypt (ē′jipt), *n.* میسر.

Egyptian (i-jip′shən, ē-jip′shən), *adj.* ١) میسری (گەل، کلتوور). (٢) تایبەتی بە زمانی میسری. (٣) [Obs.]، قەرەج.

n. ١) میسری؛ میسرییەک. (٢) زمانی میسری کۆن. (٣) [Obs.] قەرەجێک.

Egyptology (ē′jip-tol′ə-ji), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی شوێنەوار و خانووسازی و زمان و نووسراوەکانی کۆنی میسر.

-Egyptologist *(n.)*.

eh (ā, e), *interj.* دەنگێکە ئەم مانایانە دەردەبڕێت: (١) سەرسامی. (٢) گومان؛ ها؟؛ وتت چی؟؛ وانییە؟.

eight (āt), *adj. & n.* ١) هەشت. (٢) تاقمێکی هەشتی.

eight ball, لە یاری بلیاردا تۆپێکی ڕەشە ژمارە هەشتی لەسەرە (ئەگەر یاریکەر ئەم تۆپە بخاتە ناوەوە پێش تۆپەکانی تر یاریيەکە دەدۆڕێنێت).

behind the eight ball, [Slang], لە بارێکی ناپەسەند یا خراپدایە.

eighteen (ā′tēn′), *adj. & n.* هەژدە.

eighteenth (ā′tēnth′), *adj. & n.* ١) هەژدەهەم؛ هەژدەیەم. ٢) هەژدەیەک؛ بەشێک لە هەژدە بەش.

eightfold (āt′fōld′), *adj. & adv.* هەشت نەوەندە.

eighth (ātth, āth), *adj. & n.* ١) هەشتەم. ٢) هەشت یەک؛ بەشێک لە هەشت بەش.

eightieth (ā′ti-ith), *adj. & n.* ١) هەشتاهەمین؛ هەشتایەم. ٢) هەشتایەک؛ بەشێک لە هەشتا بەش.

eighty (ā′ti), *adj. & n.* هەشتا.

the eighties, هەشتاکان: ساڵانی نێوان هەشتا و نەوەد (لە سەدەیەک یا تەمەنی کەسێکدا).

either (ē′*th*ĕr, ī′*th*ēr), *adj.* ١) هەرچی کامێکیان (لە دوو شت)؛ هەرکامیان: *(Use ~ hand.)* .

٢) هەریەکێکیان (لە دوو شت)؛ هەردووکیان:

(He had a tool in ~ hand.)

pron. یەکێکیان (لە دوو شت)؛ هەرکامیان.

conj. یان؛ یا . *(E~ go or stay.)*

adv. (١) هەر وەک ئەوی تر؛ – یش (ئەویش، منیش، تۆیش).

(If she dosen't go, he won't go ~ .)

(٢) [Colloq] دووپاتکردنەوەی وەلامێک بە " نەء " .

(You took it. I didn't ~ .)

ejaculate (i-jak′yoo-lāt´, ē-jak′yoo-lāt´), *v.t.* (١) ناوهاتنەوە.

(٢) هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز ووتن.

ejaculation (i-jak´yoo-lā′shən), *n.* (١) ناوهاتنەوە.

(٢) هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز ووتن.

ejaculatory (i-jak′yoo-lə-tôr´i, ē-jak′yoo-lə-tō ri), *adj.* *Also* **ejaculative,** (١) هی ناوهاتنەوە؛ تایبەتی بە ناوهاتنەوە.

(٢) هی هاوار یا هاوارکردن.

eject (i-jekt′, ē-jekt′), *v.t.* (١) دەرکردن؛ فڕێدانە دەرەوە؛ دەربەڕاندن.

(٢) لێ هاتنەدەرەوە

v.i.. (The pilot ~ed from the airplane safely.) خۆ فڕێدانە دەرەوە.

ejection (i-jek′shən, ē-jek′shən), *n.* (١) دەرکردن؛ فڕێدان؛ لێ هاتنەدەرەوە (٢) شتێکی لێ هاتووەدەرەوە یا فڕێدراو.

ejectment (i-jekt′mənt, ē-jekt′mənt), *n.* (١) دەرکردن؛ دەربەڕاندن؛ فڕێدانە دەرەوە. (٢) سەندنەوەی زەوی‌وزاری داگیرکراو لە ڕێگای دادگاوە

ejector (i-jek′tĕr, ē-jek′tĕr), *n.* (١) دەرکەر (مرۆڤ، شت)؛ فڕێدەر.

(٢) ئامێری فڕێدانی قاوغی گوللەی دەمانچە یا تفەنگ پاش تەقاندنی.

eke (ēk), *v.t.* [Archaic or Dial.]. زیادکردن؛ درێژەپێدان؛ کشاندن.

eke out, (١) کشاندن؛ زیادکردن؛ خستنەکار.

(He eked out his income by writing stories.)

(٢) بە کولەمەرگی ژیان.

eke (ēk), *adv. & conj.* [Archaic], هەروەها

elaborate (i-lab′ĕr-it), *adj.* وورد (کردار، کار)؛ ووردو ئالۆز.

(an ~ piece of work)

v.t. (١) کارێکی قورس کردن بە هەوڵو کۆششێکی زۆر.

(٢) بە وورد و پوختی و دوورودرێژی کردنی شتێک.

v.i. (~ on; ~ upon), لەسەر ڕۆیشتن و ڕوونکردنەوە (باس)؛ بە دوورودرێژی باسکردن.

-elaboration *(n.)*; **elaborator** *(n.).*

eland (ē′lənd), *n.* بەرانە کێوی‌یەکی نەفەریقایی گەورەی شاخ درێژو خواروخێچە.

elapse (i-laps′), *v.i.* تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون؛ بەسەردا ڕ بوردن

elastic (i-las′tik), *adj.* (١) دەکشێت؛ نۆی هەیە بکشێت یا بکشێنرێت

(٢) نەرم؛ بەئاسانی دەگۆڕێت یا دەتوانرێت بگۆڕێت. *(~ regulations)* .

n. (١) قوماشێکی لاستیکی. (٢) کالایەکی لاستیک.

(٣) لاستیک؛ پێبەستی لاستیک

-elastically *(adv.).*

elasticity (i-las´tis′ə-ti, ē´las-tis′ə-ti), *n.* (١) نەرمی؛ بەئاسانی ڕاهاتن. (٢) کشان.

elasticize (i-las′tə-sīz´), *v.t.* والێکردن کە بەئاسانی بکشێت بە تێکەلاوکردنی لاستیک لەگەڵیدا (قوماش)؛ وەک لاستیک لێکردن (لە نەرمی و ئاسانی گوڕین و ڕاهاتندا).

elate (i-lāt′, ē-lāt′), *v.t.* زۆر دڵخۆش کردن؛ زۆر شادو شانازکردن.

elated (i-lāt′id, ē-lāt′id), *adj.* زۆر شاد؛ زۆر دڵخۆش؛ شادمان.

elation (i-lā′shən, ē-lā′shən), *n.* شادی؛ دڵخۆشی‌یەکی ئێجگار زۆر

elbow (el′bō), *n.* (١) ئانیشت.

(٢) ئانیشکە: پارچە بۆری‌یەکی وەک ئانیشک وایە دوو بۆری پێکەوە پێ دەبەسترێت.

v.t. ئانیشک تێوەژەندن.

v.i. جێگەی خۆ کردنەوە بە ئانیشک ژەندن لە خەڵکەوە.

at one's elbow, زۆر نزیک.

out at (the) elbows, جل‌وبەرگ درِاو؛ هەژار.

rub elbows with, خۆ لەگەڵدا تێکەڵاوکردن (لەگەڵ کەسانی ناوداردا)؛ لەگەڵدا هەڵسانو دانیشتن

up to the elbows, زۆر پێوە خەریک بوون.

elbow-room (el′bō-room´, el′bō-room´), *n.* جێ ئانیشک؛ ئەوەندە جێگە کە بەئاسانی تێیدا کاربکەیت یا بجوڵێیتەوە؛ جێگە؛ فراوانی.

elder (el′dĕr), *adj.* (١) گەورە (بڕا، خوشک)؛ گەورەتر.

(an ~ sister or brother)

(٢) پلە بەرزتر؛ سەرگەورە.

n. (١) کەسێکی بەتەمەندا‌چوو؛ کەسێکی تەمەن گەورە.

(٢) کەسێکی پیر (٣) باووباپیر.

(٤) دەم ڕاست؛ پیاوماقوول؛ گەورەی خێل یا کۆمەڵ.

(٥) یەکێک لە سەرۆکەکانی ڕێنکخراوی هەندێک کڵێسە

(٦) سەرەک قەشە لە کڵێسەی " مۆرمەن " دا.

elder (el′dĕr), *n.* جۆرە ڕووەکێکە گوڵی سپی یا پەمەیی و بەری وەک تووتڕک یا شیلان دەگرێت

elderly (el′dĕr-li), *adj.* تەمەندار؛ بەتەمەندا‌چوو؛ نەختێک پیر؛ پیر.

elder statesman, کاربەدەستێکی گەورەی میری خانەنشینە کە هێشتا هەر ڕاوێژی لەگەڵ دەکرێت و ڕای وەردەگیرێت لەلایەن کاربەدەستانی نێستای میری‌یەوە.

eldest (el′dist), *adj.* بەتەمەنترین؛ نۆبەرە (کور، کچ، برا، خوشک).

(the ~ brother [sister, child] ; my ~ son [daughter])

elect (i-lekt′, ə-lekt′), *adj.* (١) هەڵبژێراو.

(٢) هەڵبژێراوە بەڵام هێشتا نەچووەتە سەر کار (کاربەدەست).

(mayor- ~ ; president- ~)

(٣) هەڵبژێراو لەلایەن خوداوە بۆ چوونە بەهەشت (ئاین).

n. کەسێکی هەڵبژێراو.

v.t. (١) هەڵبژاردنی کاربەدەستێک بە دەنگدان. (٢) هەڵبژاردن.

(٣) هەڵبژاردن بۆ چوونە بەهەشت (لەلایەن خوداوە).

v.i. هەڵبژاردنی کاربەدەستێک بە دەنگدان.

the elect, (١) هەڵبژاردە: ئەو کەسانەی بەشێکن لە کۆمەڵێک کە مافی تایبەتی هەبێت؛ هەڵبژێراوان

(٢) هەڵبژێراوان (ئاین): ئەوانەی خودا هەڵی بژاردوون بۆ چوونە بەهەشت

election (i-lek′shən, ə-lek′shən), *n.* (١) هەڵبژاردن.

(٢) هەڵبژاردنی کاربەدەستان بە دەنگدان.

(٣) هەڵبژاردنی کەسانی تایبەتی لەلایەن خوداوە بۆ چوونە بەهەشت

electioneer (i-lek´shən-ēr′, ə-lek´shən-ēr′), *n.* دەنگ وەرگرتن بۆ نوێنەرێک یا پاڵپشتی کردنی بۆ سەرکەوتنی لە هەڵبژاردنێکدا

elective (i-lek′tiv, ə-lek′tiv), *adj.* (١) بە هەڵبژاردن (کاربەدەستی). *(an ~ office)*

(٢) هەڵبژێر؛ خاوەن مافی هەڵبژاردن

(٣) هەوەسی: دەکەوێتە سەر هەوەس یا کەیفی ئەو کەسە خۆی ئایا هەڵیدەبژێرێت یا نا .

n. کۆرسێکی زانکۆ یا قوتابخانە کە دەکەوێتە سەر هەوەس یا کەیفی قوتابی خۆی کە ئایا بیخوێنێت یا نا

elector (i-lek′tĕr, ə-lek′tĕr), *n.* (١) هەڵبژێر؛ دەنگدەر.

(٢) [I-]، یەکێک لە شازادەکانی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمای کۆن کە بەشداری دەکرد لە هەڵبژاردنی ئیمپراتۆردا.

electoral (i-lek′tĕr-əl, ə-lek′tĕr-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە هەڵبژاردن یا هەڵبژێران. (٢) لە هەڵبژێران پێکهاتووە: *(an ~ college)* .

electoral college, ئەنجوومەنی هەڵبژێران: ئەنجوومەنێکە هەموو دەنگدەرانی هەمەریکا هەڵی دەبژێرن وە ئەمیش سەرەك كۆمارو جێگرەكەی هەڵدەبژێریت

electorate (i-lek′tēr-it, ə-lek′tēr-it), ***n.*** (١) دەنگدەران: هەڵبژێرن: هەموو ئەوانەی مافی دەنگدانیان هەیە لە هەڵبژاردنێکدا. (٢) ناوچەیەکی هەڵبژاردن؛ ناوچەیەکی هەڵبژێران. (٣) پلەی شازادەیەکی نیمپراتۆرنشینی پڕۆمای كۆن (كە بەشدار دەبوو لە هەڵبژاردنی نیمپراتۆردا). (٤) شازادەنشین؛ ناوچەیەك كەشازادەیەکی وەها بەڕێوەی دەبرد.

electric (i-lek′trik, ə-lek′trik), ***adj.*** ***Also*** electrical. (١) ئەلەکتریکی؛ ئەلەکتریك گەیەنەر؛ ئەلەکتریکدار: ***(an ~ wire)*** . (٢) ئەلەکتریك دروستکەر؛ بە ئەلەکتریك كراو: ***(an ~ generator)*** . (٣) ئەلەکتریکی؛ بە ئەلەکتریك كارکەر: ***(an ~ iron)*** . (٤) وروژێنەر؛ بەجۆش؛ هێنەرەجۆش.

n. (١) ماددەیەك كە ئەلەکتریك ناگەیەنێت بەڵام تەووژمی ئەلەکتریکی تێدا كۆدەكرێتەوە یا پێ دەبزوێنرێت (٢) شەمەندەفەرێکی ئەلەکتریکی.

-electrically ***(adv.).***

electrical engineering, ئەندازیاری ئەلەکتریکی (زانیاری).

electrical chair, كورسی ئەلەکتریکی (بۆ كوشتنی تاوانباران).

electrician (i-lek′trish′ən, ē′lek-trish′ən), ***n.*** كارەباچی؛ ئەلەکتریکچی

electricity (i-lek′tris′ə-ti, ē′lek-tris′ə-ti), ***n.*** (١) ئەلەکتریك؛ كارەبا ٢ تەووژمی ئەلەکتریك (٣) زانستی ئەلەکتریك؛ ئەلەکتریکناسی. (٤) جۆش؛ جۆش‌وخرۆش؛ وروژاندن

(Her entrance created ~ in the room.)

electrification (i-lek′trə-fi-kā′shən, ə-lek′trə-li-kā′-shən), ***n.*** (١) ئەلەکتریك خستنەسەر یا لێدان؛ كردن بە ئەلەکتریك. (٢) هەموو ئەو كەرەسە یا تفاقەی پێویستە بۆ ئەلەکتریك.

electrify (i-lek′trə-fī′, ə-lek′trə-fī′), ***v.t.*** (١) ئەلەکتریك خستنە سەر یا لێدان (٢) راچڵەكاندن یا دڵ داخورپاندن بە تەووژمی ئەلەکتریك. (٣) كەرەسەی ئەلەکتریك تێدا دانان (٤) هێنانە جۆش‌وخرۆش؛ وروژاندن:

(He ~ied the crowd with his speech.)

-electifier ***(n.).***

electro- (i-lek′trō, ə-lek′trə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ئەلەکتریکی. (٢) بە ئەلەکتریك (٣) ئەلەکتریك؛ كارەبا.

electrocardiogram (i-lek′trō-kär′di-ə-gram′, ə-lek′-trō-kär′di-ə-gram′), ***n.*** وێنەی ئەلەکتریکی دڵ و نیشکردنی (پزیشکەوانی)

electrocardiograph (i-lek′trō-kär′di-ə-graf′, ə-lek′-trə-kär′di-ə-gräf′), ***n.*** ئامێری وێنەی ئەلەکتریکی گرتنی كارکردنی دڵ

electrocute (i-lek′trə-kūt′, ə-lek′trə-kūt′), ***v.t.*** (١) كوشتنی تاوانبارێك بە تەووژمی ئەلەکتریك (٢) بە ئەلەکتریك كوشتن بە تەووژمی كارەبا بە پێكەوت.

-electrocution ***(n.).***

electrode (i-lek′trōd, ə-lek′trōd), ***n.*** جەمسەری ئەلەکتریکی (وەك هی باتری)

electrograph (i-lek′trə-graf′, ə-lek′trə-gräf′), ***n.*** (١) وێنەی كردەی ئەلەکتریك. (٢) ئامێری ئەلەکتریکی نەقش هەڵکەندن. (٣) وێنەی تیشکی ئێکس (٤) بە تەلەگراف ناردنی وێنە. (٥) وێنەی بە تەلەگراف نێردراو

electrolysis (i-lek′trol′ə-sis, ə-lek′trol′ə-sis), ***n.*** ئاوێتەی كیمیایی هیاکردنەوە بۆ بەشەكانی بە تەووژمی ئەلەکتریك.

electrolyte (i-lek′trə-līt′, ə-lek′trə-līt′), ***n.*** ماددەی ئەلەکتریك گەیەنەر.

electromagnet (i-lek′trō-mag′nit, ə-lek′trō-mag′nit), ***n.*** موگناتیسی ئەلەکتریکی؛ پارچە ئاسنێکی موگناتیس كراو بە تەووژمی ئەلەکتریك.

-electromagnetic ***(adj.).***

electromagnetism (i-lek′trō-mag′nə-tiz′m, ə-lek′trō-mag′nə-tiz′m), ***n.*** (١) موگناتیسی پەیدابوو بەهۆی تەووژمی ئەلەکتریك. (٢) زانیاری لێکۆڵینەوەی نێوان موگناتیس و ئەلەکتریك (فیزیا).

electron (i-lek′tron, ə-lek′tron), ***n.*** ئەلەکترۆن: گەردیلەی ساردی ئەتۆم.

electronic (i-lek′tron′ik, ə-lek′tron′ik), ***adj.*** ئەلەکترۆنی؛ ئەلەکترۆنیکی.

electronics (i-lek′tron′iks, ə-lek′tron′iks), ***n.pl.*** زانستی ئەلەکترۆنیك: زانستی لێکۆڵینەوەی كاری ئەلەکترۆنی لە بۆشایی و گازداو هەروەها بەكارهێنانی ئامێری ئەلەکترۆنی (فیزیا).

elegance (el′ə-gəns), ***n.*** (١) تەرپۆشی؛ شۆخ‌وشەنگ؛ شۆخی؛ جوانی؛ قۆزی؛ لەنجەولار؛ ڕێك‌وپێکی (نەخشە، جل‌وبەرگ، شێواز، ڕەووشت... هتد). (٢) شتێکی ڕێك‌وپێك یا تەرپۆش و جوان.

elegancy (el′ə-gən-si), ***n.*** = **elegance.**

elegant (el′ə-gənt), ***adj.*** (١) تەرپۆش؛ شۆخ‌وشەنگ؛ شۆخ؛ قۆز؛ جوان؛ بەلەنجەولار؛ ڕێك‌وپێك و جوان (نەخشە، شوێن، جل‌وبەرگ، شێواز، هەڵسان‌و دانیشتن). (٢) [Colloq.]، نایاب.

elegiac (el′ə-jī′ək, i-lē′ji-ak′), ***adj.*** غەمگین؛ شیوەنی؛ لاوانەوە.

n. (١) دوو خشتەکێیەکی شیوەنی یا لاوانەوە. (٢) (*pl.*) چەند دوو خشتەکێیەکی وەها؛ هەڵبەستێك كە هەمووی لە دوو خشتەکی شیوەنی پێکهاتبێ.

elegist (el′ə-jist), ***n.*** هۆنەری هۆنراوەی شیوەنی.

elegy (el′ə-ji), ***n.*** هەڵبەستی شیوەن؛ هۆنراوەی شیوەن‌و بۆ لاوانەوە؛ هەڵبەستێکە كە بەسەر كەسێکدا هەڵدەدرێت پاش مردنی.

element (el′ə-mənt), ***n.*** (١) یەکێك لەو چوار گەوهەر یا توخمەی كە وا بڕوا بوو سرووشتی لێ پێکدێت: خاك‌و هەوا و ئاگرو ئاو. (٢) یەکێك لەم چوار گەوهەرە كە دەورووبەری بابەتە گیاندارێك بێت. (٣) دەورووبەر؛ دەورووپشت. (٤) گەوهەر؛ نەژاد؛ بەشی سەرەكی؛ توخم (٥) توخم یا ماددەیەکی كیمیایی كە بەش ناكرێت یا وورد ناكرێتەوە (٦) (*pl.*) نان‌و شەرابی شێوی خودایی (خاچ پەرستی). (٧) (ا) خاڵێك یا هێڵێك كە پرووبەك یا وێنەیەکی نەندازەیی لێ پێکدێت. (ب) دیفرێنشەڵ (بیرکاری). (٨) دانە بەشێکی پڕلە فرۆکە (هێزی ئاسمانی).

in one's elements, لە شوێنێك یا كارێکدا بوون كە ئەو كەسە شارەزای بێت‌و بەدڵی بێت؛ لە دەورووبەری گونجاودا بوون.

out of one's element, لە شوێنێك یا بارێکی نابەدڵ‌و ناخۆشدا بوون؛ لە دەورووبەری نەگونجاو یا نەشیاودا بوون.

the elements, (١) سەرەتاکان؛ بنچینەکان. (٢) ئەو هێزانەی سرووشت كە ئاووهەوایان لێ پێکدێت وەك با، باران، سەرما، گەرما... هتد.

elemental (el′ə-men′t'l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە یەکێك لەو چوار گەوهەرەی كە وا دەزانرا سرووشتیان لێ پێکدێت: خاك، هەوا، ئاگرو ئاو (٢) وەك هێزی سرووشتی (٣) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ سرووشتی و بەهێز:

(Hunger and sex are ~ drives.)

(٤) سەرەتایی؛ سادە (٥) گرنگ. (٦) تاکە توخم نەك ئاوێتە (كیمیا).

elementary (el′ə-men′tēr-i), ***adj.*** (١) سەرەتایی. (٢) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ. (٣) تاکە توخم نەك ئاوێتە (كیمیا).

-elemetarily ***(adv.)***; **elementariness** ***(n.).***

elementary school, قوتابخانەی سەرەتایی. (هەروەها پێی دەوترێ: **grade school, grammar school**).

elephant (el′ə-fənt), *n.* فیل.

elephantiasis (el′ə-fən-tī′ə-sis), *n.* نەخۆشیەکی درێژخایەنە بریتیە لە چڕبوونەوەی پێستو (وەک هی فیل) وە هەوکردنی ئەندامی لەش (بەتایبەتی لاق و ئەندامی زاووزێ).

elephantine (el′ə-fan′tēn, el′ə-fan′tīn), *adj.* (١) فیلی؛ وەک فیل. (٢) قەبەو ناقۆڵا؛ فیلەتەنی؛ زل و ناکارامە.

elevate (el′ə-vāt′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە؛ هەڵبڕین. (٢) دەنگ بەرزکردنەوە. (٣) پایە بڵندکردن؛ پلەوپایە بەرزکردنەوە؛ شکۆ پێدان. (٤) ووزە پێدان؛ ووزە بەرزکردنەوە؛ شادکردن.

elevated (el′ə-vāt′id), *adj.* (١) بەرزکراوە؛ هەڵبڕاو. (٢) بەرز؛ بەشکۆ؛ بڵند. (٣) دڵخۆش؛ بەکەیف؛ بەدەماخ.

n. [Colloq.], هێڵی شەمەندەفەری بەرز.

elevation (el′ə-vā′shən), *n.* (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە؛ بڵندکردنەوە. (٢) شوێنێکی بەرز. (٣) بەرزی؛ بەرزایی (لە ژوور ڕووی زەوییەوە): *(the ~ of a mountain)* . (٤) پایەبەرزی؛ بەرزی (پلەوپایە)؛ شکۆ؛ بەشکۆیی. (٥) بەرزی نەستێرەیەک لە ئاسۆوە. (٦) بەرزی یا بەرزایی لە ئاستی دەریاوە.

elevator (el′ə-vā′tĕr), *n.* (١) بەرزکەرەوە؛ هەڵبڕ (مرۆڤ، ئامێر). (٢) پەیژەی کارەبایی. (٣) عەماری لوولەکی دانەوێنە. (٤) پارچەیەکی جوواوە بە کلکی فڕۆکەوە بۆ بەرزکردنەوەو نزم کردنەوەی فڕۆکە لەکاتی فڕیندا.

eleven (i-lev′′n, ə-lev′′n), *n.* یانزە

elevenfold (i-lev′′n-fōld′, ə-lev′′n-fōld′), *adj.* (١) یانزە- بەش؛ یانزە پارچەیی. (٢) یانزە ئەوەندە.

adv. یانزە ئەوەندە

eleventh (i-lev′′nth, ə-lev′′nth), *adj.* (١) یانزەهەم. (٢) یانزە یەک.

n. (١) یانزەهەم. (٢) یانزە یەک.

at the eleventh hour, لە دوا خولەکدا؛ لە دوا هەناسەدا؛ درەنگ؛ زۆر درەنگ

elf (elf), *n.* (١) جنۆکە. (٢) مندانێکی هارووهاج و چەتوون و کەتنبازو زیانبەخش. ٣) کەسێکی کورتەبالا.

elfin (el′fin), *adj.* جنۆکەیی؛ هارووهاج و زیانبەخش.

n. = **elf.**

elfish (el′fish), *adj.* جنۆکەیی؛ تایبەتی بە جنۆکە؛ هارووهاج و چەتوون و زیانبەخش

elicit (i-lis′it), *v.t.* لێ دەرهێنان؛ هێنانەدەرەوە؛ بوون بە هۆ: *(His hostile question ~ed an angry reply.; to ~ the truth from somebody)*

-elicitation *(n.)*.

elide (i-līd′), *v.t.* (١) پەراندنی تیپە بزوێن یا بڕگەی ووشەیەک لە بێژاندا. (٢) (ا) لابردن؛ نەهێشتن. (ب) کردن بە ژێرەوە؛ کردن بە ژێر لێوەوە؛ نەخستنەڕوو

eligibility (el′i-jə-bil′ə-ti), *n.* (١) شیاو (بۆ کار وەرگرتن، چوونە زانکۆ، ژنهێنان و شوورکردن... هتد)؛ بۆ هەڵبژاردن دەشێت. (٢) (*pl.*) تایبەخوێیەک کە شتێک دەشێنێت.

eligible (el′i-jə-b'l), *adj.* شیاو (بۆ کار وەرگرتن، چوونە زانکۆ، ژنهێنان و شوورکردن... هتد)؛ بۆ هەڵبژاردن دەشێت

eliminate (i-lim′ə-nāt′, ə-lim′ə-nāt′), *v.t.* (١) لابردن؛ نەهێشتن؛ لەناوبردن. (٢) خستنەلاوە؛ پەسەند نەکردن؛ گوێ پێ نەدان. (٣) لە لەش کردنەدەرەوە (پیسایی)؛ گووکردن؛ پیسایی کردن.

-elimination *(n.)*; **eliminative** *(adj.)*; **eliminator** *(n.)*; **eliminatory** *(adj.)*.

elision (i-lizh′ən), *n.* پەراندنی تیپە بزوێن یا بڕگەی ووشەیەک لە بێژاندا

elite (i-lēt′, ā-lēt′), *n.* (١) پێشەنگ؛ پێشرەوەکان؛ هەڵبژاردەی کۆمەڵ: *(the ~ of society)*

elixir (i-lik′sĕr), *n.* (٢) جۆرە تیپێکی چاپەمەنی (١) ئەلیکسیر؛ نەکسیری ژیان ماددەیەکی خەیاڵییە کیمیاگەرانی کۆن دەیان ووت گوایە کانزای بێ نرخی پێ دەکرێتە زێر یا تەمەنی پێ درێژ دەکرێتەوە. (هەروەها پێشی دەووترێت: " بەردی فەیلەسوف ").

(٢) [Rare]، گەوهەر؛ بنچینەی شت. (٣) دەرمانێک کە هەموو جۆرە نەخۆشیەک چاک دەکاتەوە.

Elizabethan (i-liz′ə-bē′thən), *adj.* تایبەت بە چەرخی فەرمانڕەوایی " ئەلیزابیس " شاژنی ئینگلتەرا لەسەدەی شانزەهەمدا: *(E~ poetry)*

n. کاربەدەست، نووسەر، یا هۆنەرێکی ئینگلیزی چەرخی " ئەلیزابیس " .

elk (elk), *n.* کەڵەکێوی؛ بەرانە کێوی.

ell (el), *n.* گەز (پێوان).

ellipse (i-lips′, ə-lips′), *n.* شێوەیەکی هێلکەیی (نەندازە).

ellipsis (i-lip′sis, ə-lip′sis), *n.* (١) پەراندنی ووشەیەک یا چەند ووشەیەک (لە پستەیەکدا کە کارناکەتە سەر مانای ڕستەکە (ووشەی ناو کەوانەکان لەم دوو ڕستەیەدا):

| If (it is) possible (you) come early.|;

| The man (whom) I saw |.

(٢) نیشانەی پەراندنی ووشە یا تیپ لە ڕستەدا (کە بریتیە لە چەند خاڵێک یا ئەستێرەیەک).

ellipsoid (i-lip′soid, ə-lip′soid), *n.* شێوەیەکی ڕوو هێلکەیی (نەندازە).

-ellipsoidal *(adj.)*.

elliptic (i-lip′tik, ə-lip′tik), *adj. Also* **elliptical,** (١) هێلکەیی: شێوە هێلکەیی. (٢) تایبەتی بە پەراندنی ووشەیەک یا چەند ووشەیەک لە ڕستەیەکدا بەبێ کارکردنە سەر مانای ڕستەکە (ووشەی پێشوو ببینە).

ellipticity (i-lip′tis′ə-ti, el′ip′tis′ə-ti), *n.* هێلکەییتی (نەندازە).

elm (elm), *n.* (١) ڕەشەدار. (٢) داری ئەم دەرەختە.

elocution (el′ə-kū′shən), *n.* (١) هونەری شت خوێندنەوە؛ ووتاردان، یا دووان لە کۆبوونەوەی گشتیدا. (٢) شێوەی ووتار خوێندنەوە یا دووان لە کۆبوونەوەی گشتیدا.

-elocutionary *(adj.)*.

elocutionist (el′ə-kū′shən-ist), *n.* مامۆستای هونەری ووتار خوێندنەوە؛ ووتار یا هۆنراوە خوێنەرەوە لە کۆبوونەوەی گشتیدا

elongate (i-lŏŋ′gāt), *v.t. & v.i.* پاکێشان؛ کشاندن؛ درێژکردنەوە؛ کشان؛ درێژبوونەوە.

adj. (١) کشاو؛ پاکێشراو؛ درێژبووەوە. (٢) باریکو درێژ (گەڵا).

-elongation *(n.)*.

elope (i-lōp′, ə-lōp′), *v.i.* ڕەدووکەوتن؛ پاکردنی کوڕو کچێک بەدزییەوە بۆ یەکتر مارەکردن

-elopement *(n.)*; **eloper** *(n.)*.

eloquence (el′ə-kwəns), *n.* (١) ڕەوانبێژی؛ زمان پاراوی؛ زمان ڕەوانی. (٢) (ا) هونەری ڕەوانبێژی یا زمان ڕەوانی. (ب) توانا یا هێزی پێ سەلماندن لەڕێگەی ڕەوانبێژییەوە.

eloquent (el′ə-kwənt), *adj.* ڕەوانبێژ؛ زمان ڕەوان؛ زمان پاراو.

-eloquently *(adv.)*.

else (els), *adj.* تر؛ هی تر؛ جیا: *(somebody ~ ; Is there anything ~ ?)*

adv. (١) تر؛ هی تر: *(Where ~ can I go ?)* . (٢) ئەگینا: *(Study, (or) ~ you will fail.)* .

elsewhere (els′hwâr′), *adv.* لە شوێنێکی تر؛ شوێنێکی تر؛

له جێگایەکی تر

elucidate (i-lōō′sə-dāt´, i-lū′sə-dāt´), *v.t.* پوونکردنەوە (باس)؛ ڕاڤەکردن

-elucidation *(n.)*; **elucidator** *(n.)*.

elude (i-lōōd′, i-lūd′), *v.t.* (۱) خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆ دەربازکردن؛ خۆ لێ لادان

(to ~ one's enemies or the police; to ~ payment of a bill)

(۲) تێ نەگەیشتن؛ سەر لێ دەرنەچوون

(The point you're trying to make ~s me.)

elusion (i-lōō′zhən, i-lū′zhən), *n.* خۆبەدەستەوەندان؛ خۆدەربازکردن؛ خۆ لێ لادان

elusive (i-lōō′siv, i-lū′siv), *adj.* (۱) خۆبەدەستەوەنەدەر؛ دەست لێ گیرنەبوو مرۆڤ)؛ بەردەست نەکەوت *(an ~ person)*

(۲) سەر لێ دەرنەچوو؛ ناچێتە میشکەوە *(an ~ point or idea)*.

-elusively *(adv.)*; **elusiveness** *(n.)*; **elusory** *(adj.)*.

elves (elvz), *plural of* **elf**.

elvish (el′vish), *plural of* **elfish**.

Elysian (i-lizh′ən, i-lizh′i-ən), *adj.* (۱) بەهەشتی؛ وەک بەهەشت؛ خۆش (۲) بەختیار؛ شاد؛ کامەران

Elysium (i-lizh′i-əm, i-liz′i-əm), *n.* بەهەشت؛ شوێنێکی زۆر خۆش

emaciate (i-mā′shi-āt´), *v.t.* لەڕولاوازکردن؛ ووشک کردنەوە یا ووشک بوونەوە (بە خواردن کەم کردنەوە یا نەخۆشی)

-emaciation *(n.)*.

emaciated (i-mā′shi-āt´id), *adj.* لەڕولاواز؛ لەبرسا ڕیا بەهۆی نەخۆشییەوە)؛ ووشک بووەوە

emanate (em′ə-nāt´), *v.i.* لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتن

v.t. [Rare], فڕێدان؛ نارین

emanation (em´a-nā′shən), *n.* (۱) لێ هاتنەدەرەوە؛ دانەوە .تیشک، شەوق). (۲) شتێک کە لە سەرچاوەیەکەوە دێتەدەرێ (تیشک، ڕووناکی ۳) جۆرە گازێکە لە ماددەیەکی ئەتۆماوی دێتەدەرەوە (کیمیاگەری).

emancipate (i-man′sə-pāt´), *v.t.* (۱) ئازادکردن لە بەندێتی؛ ڕزگارکردن (بەندە)؛ سەربەست کردن (۲) ڕزگارکردن لە نەریت و پێوەندی کۆمەڵ. (۳) بەرەڵاکردن یا سەربەست کردنی منداڵ لەژێر دەستی باوکی (یاسای ڕۆمانی)

-emancipatory *(adj.)*.

emancipation (i-man´sə-pā′shən), *n.* ئازادکردن لە بەندێتی؛ ڕزگارکردن؛ ئازادی؛ ڕزگاری؛ سەربەستی

(the ~ of slaves in America)

emancipator (i-man′sə-pā´tēr), *n.* ڕزگارکەر لە بەندایەتی؛ ئازادکەر؛ سەربەستکەر

emasculate (i-mas′kyoo-lāt´), *v.t.* (۱) هەسانن؛ لە پیاوەتی خستن (۲) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن

-emasculation *(n.)*; **emasculator** *(n.)*; **emasculatory** *(adj.)*.

embalm (im-bäm′), *v.t.* (۱) مۆمیاکردن؛ پاراستنی لاشەی مردوو لە بۆگەن کردن بە دەرمان پێوەکردنی (۲) چەسپاندن لە یاد یا مێشکدا. (۳) بۆنی خۆش پێوەکردن؛ گوڵاو پێوەکردن

-embalment *(n.)*.

embank (im-baŋk′), *v.t.* پاراستن؛ پاڵپشتی کردن، یا دەورەدان بە بەستوویەک

embankment (im-baŋk′mənt), *n.* (۱) پاراستن؛ پاڵپشتی کردن، یا دەورەدان بە بەستو یا بەست (۲) بەستو؛ بەست (بۆ پەنگ پێ خواردنەوەی ئاو یا ڕێگەوبان لەسەر دروستکردن).

embargo (im-bär′gō), *n.* (۱) قەدەغەکردن بە فەرمانی میری (بازرگانی)؛ وەستاندن (ئالوگۆ)

(۲) قەدەغەکردن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ وەستاندن

قەدەغەکردن (بازرگانی)؛ وەستاندن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ قەدەغەکردن *v.t.*

embark (im-bärk′), *v.t.* (۱) سواری کەشتی کردن؛ خستنەسەر کەشتی. (۲) وەبەرهێنانی پارە لە بازرگانییەکدا؛ پارە خستنەگەڕ

v.i. (۱) سواری کەشتی بوون. (۲) دەست بە گەشتکردن؛ کەوتنە ڕێگا. (۳) دەست بە پڕۆژەیەک یا کاسبییەک کردن.

-embarkment *(n.)*.

embarrass (im-bar′əs), *v.t.* (۱) تەریق کردنەوە؛ شەرمەزارکردن؛ ڕووشکاندن؛ شەرمەزاربوون؛ شەرم گرتن.

(۲) تەگەرە تێخستن؛ کەندوکۆسپ لە بەردەمدا دانان؛ ڕێگەلێگرتن.

(۳) قەرزارکردن. (٤) ئالۆزکردن.

embarrassing (im-bar′əs-iŋ), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ شەرمەزارکەر؛ تەریق کەرەوە *(an ~ situation)*.

embarrassment (im-bar′əs-mənt), *n.* (۱) تەریق کردنەوە؛ تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاری؛ تەریقی. (۲) شتێک کە دەبێت بەهۆی شەرمەزاری، تەگەرەلێدان، یا ئالۆزکردن *(He is an ~ to his family.)*.

embassador (im-bas′ə-dēr), *n.* = **ambassador**.

embassy (em′bə-si), *n.* (۱) پلەو کارووباری باڵیۆز. (۲) بارەگای باڵیۆز. (۳) باڵیۆزخانە. (٤) باڵیۆزو دەستەی فەرمانبەرەکانی. (٥) نوێنەرێک کە ڕاسپاردەیەک دەبات بۆ ووڵاتێکی بێگانە. (٦) ڕاسپاردەیەکی گرنگی میری.

embattle (em-bat′l), *n.* تارمەی تفەنگ لێوە تەقاندن لەسەر سەربانی قەڵا یا خانوو.

embattle (em-bat′l), *v.t.* (۱) خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ. (۲) سەنگەر؛ جێگای خۆ قایم کردنو بەهێزکردن بۆ جەنگ.

embed (im-bed′), *v.t.* (۱) ناشتن (ڕووەک، تۆو). (۲) خستنەناو؛ تیا چەسپ کردن یا بوون؛ تیا چەقاندن:

(The knife was ~ed in the wood.)

(۳) چەسپاندن لە میشک یا یاددا.

embellish (im-bel′ish), *v.t.* (۱) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن. (۲) زیادە پێوەنان (چیرۆک)؛ بەهارات پێوەکردن (مەجان).

embellishment (im-bel′ish-mənt), *n.* (۱) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن. (۲) (ا) ڕازێنەرەوە یا جوانکەر (شت). (ب) شتێک کە جۆش و خرۆش بدات بە چیرۆکێک، واتە بیرازێنێتەوە و خۆشی بکات.

ember (em′bēr), *n.* (۱) بزووتک؛ سەرە بزووتک؛ پشکۆ. (۲) (*pl.*) ژیلەمۆ.

embezzle (im-bez′l), *v.t.* پارەی پێ سپێردراو دزین:

(The bank manager ~d ten thousand dollars from the bank.)

embezzlement (im-bez′l-mənt), *n.* دزینی پارە یا شتی تری پێ سپێردراو.

embitter (im-bit′ēr), *v.t.* دل پڕکردن؛ داخ کردنە دڵەوە؛ دل لێ هەڵکەندن.

-embittered *(adj.)*; **embitterment** *(n.)*.

emblaze (em-blāz′), *v.t.* (۱) ڕووناک کردنەوە. (۲) ناگر پێوەنان؛ سووتاندن.

emblaze (em-blāz′), *v.t.* = **emblazon**.

emblazon (em-blā′zən), *v.t.* (۱) ڕازاندنەوە (بە قەڵغانو دروشمی خێڵەوە). (۲) ڕازاندنەوە بە ڕەنگی ڕووناکو بریقاوە. (۳) ستایش کردن؛ بە شانو باهودا هاتن.

-emblazonment *(n.)*.

emblem (em′bləm), *n.* (۱) دروشم. (۲) هێما؛ نیشانە.

-emblematize *(v.t.)*.

emblematic (em´blə-mat′ik), *adj.* تایبەتی بە دروشم؛

هێمایی؛ نیشانەیی.

-emblematical *(adj.)*; **emblematically** *(adv.)*.

embodiment (im-bod′i-mənt), *n.* (١) لەش بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکردن (٢) نوێنەر؛ نموونە؛ کەسێک کە نموونەی بیروڕا یا پەووشتێک بێت.

(Gandhi was the ~ of non-violence.; She is the ~ of virtue.)

embody (im-bod′i), *v.t.* (١) لەش بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکردن؛ نووساندن.

(His speech ~ied democratic ideals.)

(٢) کردن بە بەشێک لە؛ بوون بە پارچەیەک لە:

(Our ideas are ~ied in the committee's report.)

embolden (im-bōl′d'n), *v.t.* زات بەبەر کردن؛ بەجەرگ کردن؛ نازاکردن؛ عیرەت پێدان.

embowel (em-bou′əl, em-boul′), *v.t.* (١) [Rare] ڕیخۆلە-دەرهێنان (٢) [Obs]. ناشتن؛ کردن بە زێرەوە؛ چەسپاندن لەناو یا لەژێردا.

embrace (im-brās′), *v.t.* (١) باوەش پیاکردن؛ گرتنەباوەش.

(٢) پێ خۆش بوون؛ یەکسەر پەسەندکردن:

(He ~d the opportunity to travel.)

(٣) دەستپێکردن؛ کردن؛ وەرگرتن:

(He ~d a new profession.)

(٤) ئابلوقەدان؛ دەورەدان.

(٥) تێدابوون؛ کردن بە بەشێک لە؛ لێ پێکهاتن.

(٦) تێگەیشتن:

(His glance ~d the scene.)

v.i. باوەش پیاکردن؛ گرتنەباوەش.

n. باوەش پیاکردن؛ باوەش.

embrocate (em′brō-kāt′), *v.t.* لەش شێلان بە چەوری؛ هەنوون.

embroider (im-broi′dĕr), *v.t.* (١) نەخش و نیگار کردن (لەسەر جل‌وبەرگ و قوماش)؛ گرێ چنین؛ چنین؛ پازاندنەوە.

(٢) پازاندنەوەی چیرۆکێک.

embroidery (im-broi′dĕr-i), *n.* (١) نەخش و نیگار (قوماش، جل‌وبەرگ)؛ نەقش؛ دەزێی و دروومان؛ گرێ چنین. (٢) هونەری نەخش و نیگار کردن؛ نەخش و نیگارکاری. (٣) پازاندنەوە (چیرۆک).

embroil (em-broil′), *v.t.* (١) شێواندن؛ تێکدان؛ تێکوپێکدان.

(٢) تێوەگلاندن لە شەڕو ناخۆشیدا (مرۆڤ، میری)؛ تووش کردن (ناخۆشی)؛ تێوەتلاندن.

-embroilment *(n.)*.

embryo (em′bri-ō′), *n.* (١) ناولەمە (٢) سەرەتا.

(ب) شتێک کە هێشتا لە سەرەتای پەرەسەندنیدا بێت.

embryology (em′bri-ol′ə-ji), *n.* ناولەمەناسی؛ زانستی پێکهاتنو پەرەسەندنی ناولەمە.

-embryologist *(n.)*.

embryonic (em′bri-on′ik), *adj.* (١) ناولەمەیی؛ تایبەتی بە ناولەمە (٢) سەرەتایی؛ پێ نەگەیشتوو.

embryo sac, کیسی تۆوی پشکوتو (ڕووەک).

emcee (em′sē′), *v.t. & v.i.* [Slang], ناهەنگ گێڕان

n. [Slang], ناهەنگ گێڕ

emerald (em′ĕr-əld, em′rəld), *n.* (١) زەمڕووت؛ جۆرە بەردێکی بەنرخە (٢) ڕەنگی سەوز؛ سەوزێکی تێر.

adj. (١) سەوزێکی تێر. (٢) لە زەمڕووت دروستکراو.

emerge (i-mūrj′), *v.i.* سەردەرهێنان؛ سەرهەڵدان؛ هاتنەڕوو؛ هەڵقوڵان؛ مەجاز.

emergence (i-mūr′jəns), *n.* هاتنەڕوو؛ سەردەرکێشان؛ پەیدابوون؛ سەر هێنانەدەرەوە.

emergency (i-mūr′jən-si), *n.* ناکاوی؛ ناکاو؛ تەنگانە؛ تەنگاو.

adj. هی ناکاوی *(an ~ brake)*.

emergent (i-mūr′jənt), *adj.* تازە سەربەست (وڵات، گەل)؛ تازەپیاکەوتوو؛ تازە هاتەڕوو: *(an ~ nation)*.

emeritus (i-mer′ə-təs), *adj.* خانەنشینێک کە لەڕووی ڕێزەوە هێشتا پلەی کۆنی خۆی هەر مابێت: *(professor ~)*.

emersed (i-mūrst′), *adj.* سەردەرکێشاو لەسەر ڕووی ئاوەوە (گەلا، ڕووەکی ئاوی).

emersion (ē-mūr′shən, ē-mūr′zhən), *n.* سەردەرکێشان؛ سەر دەرهێنانەدەرەوە.

emery (em′ĕr-i, em′ri), *n.* سمارتە

emigrant (em′ə-grənt, em′ə-grant′), *adj.* (١) کۆچکەر. (٢) تایبەتی بە کۆچکەران یا کۆچ کردن.

n. کۆچکەر (لە وڵاتی خۆیەوە بۆ وڵاتێکی تر).

emigrate (em′ə-grāt′), *v.i.* کۆچ کردن لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر؛ بارکردنو وڵاتی خۆ بەجێهێشتن بۆ وڵاتێکی تر.

emigration (em′ə-grā′shən), *n.* (١) کۆچ کردن یا بارکردن لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر. (٢) کۆچکەران؛ بارکەران.

emigré (em′ə-grā), *n.* کۆچکەر لە وڵاتی خۆیە بۆ وڵاتێکی تر (بەتایبەتی لە ناچاریداو دژی ئارەزووی خۆی).

eminence (em′ə-nəns), *n.* (١) بەرزایی؛ گرد. (٢) پلەوپایە بەرزی؛ بەناوبانگی؛ ناوداری.

(٣) [E-]، نازناوی سەرەک قەشەی کاسۆلیک لەڕووی ڕێزەوە.

(٤) بەرزایی سەر ئیسقانێک (تونکاری).

eminency (em′ə-nən-si), *n.* بەرزی؛ گرنگی؛ بەناوبانگی؛ ناوداری؛ پلەوپایە بەرزی

eminent (em′ə-nənt), *adj.* (١) بەرز؛ بلند. (٢) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو. (٣) پلەوپایە بەرز؛ ناودار؛ بەناوبانگ. (٤) نایاب؛ زۆر باش.

-eminently *(adv.)*.

eminent domain, مافی میری بۆ دەست بەسەرداگرتنی شتومەکی تایبەتی (وەک زەوی‌وزار یا خانووی کەسێک) بۆ بەکارهێنانی گشتی پاش بۆ بژاردنی نرخەکەی.

emir (ə-mēr′), *n.* میر.

emirate (ə-mēr′it), *n.* میرنشین.

emissary (em′ə-ser′ m,..m,kmmmmi), *n.* پەیامبەر؛ نوێنەر. هی پەیامبەری نهێنی؛ *adj.* پەیامبەر؛ نوێنەر.

emission (i-mish′ən), *n.* (١) لێ هاتنەدەرەوە (دووکەڵی نوتومبیل، یا کارگە، هەڵم، ئاگرپژێن... هتد)؛ لێ دەرهاتن؛ دەردان.

(٢) شتێکی لێوە هاتووەدەرەوە؛ شتێکی دەردراو.

(٣) دەردانی شتێک لەلایەن لەشەوە (بەتایبەتی هی تۆم).

emit (i-mit′), *v.t.* (١) دەردان (ئارەق، بۆن، شلە... هتد)؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(Volcanoes ~ lava.)*

(٢) دانەوە (دەنگ)؛ دەنگ لێوە هاتن.

emotion (i-mō′shən), *n.* (١) هەست؛ سۆز.

(٢) جۆش؛ جۆش‌وخرۆش.

emotional (i-mō′shən-'l), *adj.* (١) تایبەتی بە هەست یا سۆز

(٢) هەست پێشاندەر.

(٣) زووهەڵچوو؛ بەسۆز؛ هەڵەشە؛ تەنگەتیلکە.

(٤) هەست جوونێنەر؛ هەست جوونێن.

emotionalism (i-mō′shən-'l-iz′m), *n.* (١) هەڵەشەیی؛ تەنگەتیلکەیی؛ زوو هەڵچوون (٢) هەست پێشاندان؛ هەست دەرخستن.

(٣) هەست جوونێن؛ کارکردنەسەر هەست.

emotionalist (i-mō′shən-'l-ist), *n.* (١) کەسێکی هەست لەڕوو؛ کەسێکی بەسۆز (٢) کەسێک کە لە کردەوەو ڕەووشتیدا زیاتر پشت بە هەستی دەبەستێت وەک لە مێشکی.

emotionality (i-mō′shən-al′ə-ti), *n.* (١) هەستداری؛ بەهەستی؛ هەست بەهێزی. (٢) هەڵەشەیی؛ زوو هەڵچوون.

emotionally (i-mō′shən-'l-i), *adv.* (١) لەڕووی هەست یا سۆزەوە. (٢) بەهەڵەشەیی؛ بە زوو هەڵچوویی.

emotive (i-mō′tiv), *adj.* هەستی؛ سۆزی؛ هەستدار؛ هەست دەربڕ.
empathic (em-path′ik), *adj. Also* **empathetic,** تایبەتی بە هاوهەستی یا هاوسۆزایەتی.
-empathetically *(adv.).*
empathy (em′pə-thi), *n.* هاوسۆزی؛ هاوهەستی؛ هەست کردن بە هەستی کەسێکی تر
emperor (em′pĕr-ĕr), *n.* ئیمپراتۆر؛ شاهەنشا
emperorship (em′pĕr-ĕr-ship′), *n.* پلەوپایەو حوکمڕانی ئیمپراتۆر
emphasis (em′fə-sis), *n.* (١) دان لێ داگرتن (ووشە، ڕستە)؛ هێز خستنەسەر (بێژان). (٢) بایەخ؛ بایەخ پێدان؛ دووپاتکردنەوە؛ بە گرنگ دانان
emphasize (em′fə-sīz′), *v.t.* (١) دان لێ داگرتن یا هێز خستنەسەر (ووشە، ڕستە). (٢) بە گرنگ دانان؛ بایەخ پێدان؛ دووپاتکردنەوە.
emphatic (im-fat′ik), *adj.* (١) تووند وتیژ؛ بەهێز (٢) سوور لەسەر؛ بێ دوودڵی: *(to be ~ about something)*. (٣) دان لێ گیراو یا هێز لەسەر (ووشە). (٤) یەکلایی؛ بڕیگومان: *(an ~ defeat)*.
-emphatically *(adv.).*
emphysema (em´fi-sē′mə), *n.* (١) سی ناوسان (پزیشکەوانی)؛ ناوسانی تێشووی لەش بەهۆی هەواوە؛ ئێمفەسیما. (٢) نەخۆشیەکی نەسپە بریتیە لە هەناسە بۆ نەدران و کۆکین
-emphysematous *(adj.).*
empire (em′pīr), *n.* (١) ئیمپراتۆرنشین؛ شاهەنشانشین. (٢) ماوەی حوکمڕانی شاهەنشا. (٣) دەسەڵاتی ڕەهایی؛ دەسەڵاتی بێ سنوور.
the Empire, ئیمپراتۆرنشینێکی تایبەتی. بەتایبەتی: (ا) ئیمپراتۆرنشینی بەریتانی، واتە ئینگلتەرە. (ب) ئیمپراتۆرنشینی ڕۆمی. (ج) ئیمپراتۆرنشینی فەرەنسا لە سەردەمی " ناپلیۆن " دا.
empiric (em-pir′ik), *n.* (١) کەسێکی بەخۆیندەوارو نەزان کە هەر دەتوانێت پشت بە تاقیکردنەوەو بەسەرهاتی ژیان ببەستێت (٢) کەسێکی ساختەچی.
empirical (em-pir′i-k'l), *adj.* بە کردەوە؛ کردەیی؛ لەسەر تاقیکردنەوەو سەرنج بەندە نەک زانست: *(an ~ remedy, method, or evidence, etc.)*
empiricism (em-pir′ə-siz'm), *n.* (١) گوێ نەدان بە زانست و پشت بەستن بە تاقیکردنەوەو سەرنجی ژیان. (٢) ساختەچێتی. (٣) تیۆرییەکی فەلسەفییە دەڵێت کە تاقیکردنەوەو بەسەرهاتی هەستی تەنها سەرچاوەی زانینە.
-empiricist *(n.).*
emplacement (im-plās′mənt), *n.* (١) لە شوێنێکی تایبەتیدا دانان. (٢) شوێنی توپ لێوە تەقاندن [Rare]. (٣) شوێن؛ جێگە.
employ (im-ploi′), *v.t.* (١) بەکارهێنان. (٢) پیشە خەریک بوون (٣) بەکرێ گرتن؛ دەمزراندن (لەسەر کار)؛ ڕاگرتن؛ کار پێدان؛ ئیش پێدان: *(He ~s many people in his factory.)*
n. کارکردن؛ ئیش کردن؛ کار؛ ئیش
-employability *(n.)*; **employable** *(adj.).*
employee, employe (im-ploi′ē, em′ploi-ē′), *n.* کرێکار؛ موچەخۆر؛ نیشکەر؛ فەرمانبەر؛ بەکرێ گیراو؛ ڕاگرتە
employer (im-ploi′ĕr), *n.* (١) خاوەن ئیش؛ خاوەن کار؛ بەکرێ گر (٢) بەکارهێنەر
employment (im-ploi′mənt), *n.* (١) بەکرێ گرتن؛ ئیش پێدان. (٢) کار؛ ئیش؛ فرمان؛ پیشە (٣) بەکارهێنان
empoison (em-poi′z'n), *v.t.* (١) زەهر تێکردن؛ زەهراوی کردن؛ تێکدان (٢) داخ کردنە دڵەوە؛ دل لێ ڕەش کردن
emporium (em-pôr′i-əm, em-pō′ri-əm), *n.* (١) بازاڕ

(٢) فرۆشگایەکی گەورەی گەلێک شت تیادا دەستکەوتوو.
empower (im-pou′ĕr), *v.t.* (١) دەسەڵات پێدان: *(The president is ~ed to veto legislation.)*
(٢) توانا پێدان؛ ڕێگەپێدان.
empress (em′pris), *n.* (١) ژنی ئیمپراتۆر. (٢) ئیمپراتۆری ژن؛ شاژن. (٣) ژنێکی زۆر بەدەسەڵات: *(the ~ of his heart)*.
emptiness (emp′ti-nis), *n.* بۆشیتی؛ بەتاڵی؛ خاڵیتی؛ چۆڵی؛ پڕوپووچی؛ پووچی.
empty (emp′ti), *adj.* (١) بۆش؛ بەتاڵ؛ خاڵی. (٢) چۆڵ؛ بەتاڵ: *(an ~ house)*. (٣) بەتاڵ؛ ڕووت‌وقووت؛ بێ بار: *(an ~ ship)*. (٤) هیچ‌وپووچ؛ بێ سوود؛ پووچ؛ بێ فەر: *(~ pleasures)*. (٥) درۆ؛ پووچ؛ پووت؛ بێ مانا؛ پەڕپووت: *(~ promise, ~ talk)*. (٦) [Colloq.]، برسی.
v.t. (١) بەتاڵ کردن؛ بەتاڵ کردنەوە. (٢) (ا) ڕۆکردن؛ هەڵڕشتن؛ داکردن. (ب) کردنەناو شتێکی ترەوە؛ گواستنەوە بۆ ناو دەفرێکی تر.
v.i. (١) بەتاڵ بوون؛ بەتاڵ بوونەوە؛ هیچ تێدا نەمان. (٢) ڕژانە ناو (ڕوبار، جۆگە): *(The Euphrates ~ies into Shat-Al-Arab.)*
empty of, بەبێ.
empty-handed (emp′ti-han′did), *adj.* دەستبەتاڵ؛ هیچ دەست نەکەوت.
empty-headed (emp′ti-hed′id), *adj.* هیچ نەزان؛ بێ مێشک؛ گەوج؛ کەر.
empyema (em´pi-ē′mə, em´pī-ē′mə), *n.* کێم کردن (بەتایبەتی بۆشایی دەوری سی‌یەکان).
empyreal (em-pir′i-əl, em´pə-rē′əl), *adj.* ئاسمانی؛ هی حەوت تەبەقەی ئاسمان؛ بەرز؛ بڵند.
empyrean (em´pə-rē′ən, em´pī-rē′ən), *n.* (١) حەوت تەبەقەی ئاسمان: شوێنی خوداو ڕووناکی و ئاگر. (٢) ئاسمان؛ گەردوون.
adj. ئاسمانی؛ بەرز.
emu (ē′mū), *n.* مەلێکی ئوستڕالی نەفڕە لە ووشترمورخ دەچێ.
emulate (em′yoo-lāt´), *v.t.* چاولێکردن؛ لاسایی کردنەوە (لەڕووی باشی‌یەوە)؛ لەسەر ڕێ‌و شوێن ڕۆیشتن.
-emulation *(n.)*; **emulative** *(adj.)*; **emulator** *(n.).*
emulsion (i-mul′shən), *n.* تووانەوە یا پرشو بڵاوبوونەوەی شلەیەک لە شلەیەکی تردا بە تەواوی.
en- (in. cn), پێشگرێکە بەمانای: (ا) خستنەسەر؛ خستنەناو: *(enthrone)*. (ب) کردنەبەر؛ داپۆشین بە: *(enrobe)*. (ج) والێکردن؛ کردن بە: *(endanger, enfeeble)*. (د) لەناو.
-en (ən, 'n), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بوون بە؛ کردن بە؛ والێکردن: *(darken, weaken)*. (ب) پێدان: *(hearten, strengthen)*. (ج) لەوە کراوە یا دروستکراوە: *(wooden, woolen)*. (د) گەردانی سێیەمی کردار پێکدێنێت: *(written, risen)*. (هـ) کۆی ناوی لێ پێکدێت: *(children, brethren)*. (و) شێوەی بچووک کراوەی ناوی لێ پێکدێت: *(chicken)*.
enable (in-ā′b'l), *v.t.* توانا پێدان؛ ڕێگەپێدان؛ هێزپێدان.
enact (in-akt′), *v.t.* (١) یاسادانان؛ دەرکردن (یاسا، فەرمان). (٢) هێنانەدی؛ کردن؛ ڕووداندن: *(the place where the shooting was ~ed)*. (٣) نوواندن (شانۆ): *(to ~ a character in a play)*
enactment (in-akt′mənt), *n.* (١) یاسادانان؛ دەرکردن (یاسا،

فەرمان؛ (٢) باسا؛ فەرمان (٣) نووساندن (شانۆ)؛ پوودان

enamel (i-nam′l), *n.* (١) مینا (٢) نیسقانی دەرەوەی ددان. (٣) مۆبەبەکی تابیەتیە پووی شتی پێ سافـو لووس و بریقەدار دەکرێت.

v.t. مینا کاری کردن؛ بە مینا داپۆشین.

enamelware (i-nam′l-wâr′), *n.* قاپ و قاچاغی مینا لێدراو

enamor, enamour (in-am′ĕr), *v.t.* دڵفڕاندن؛ خۆشویستن؛ حەزلێکردن

enamored, enamoured (in-am′ĕrd), *adj.* دڵفڕێنراو؛ حەزلێکەر؛ بەحەز؛ خۆشویست؛ تێکەوتوو (خۆشەویستی).

enarmored of, خۆشی دەوێت؛ حەزی لێکردووە؛ تێکەوتووە

encage (in-kāj′), *v.t.* خستنەناو قەفەزەوە

encamp (in-kamp′), *v.t. & v.i.* چادر لێ هەڵدان؛ بار لێ خستن.

encampment (in-kamp′mənt), *n.* (١) چادر لێ هەڵدان (٢) چادرگا

encase (in-käs′), *v.t.* (١) داپۆشین؛ دەورەگرتن؛ پێچانەوە. (٢) خستنەناو سندووقەوە

encephalic (en´sə-fal′ik), *adj.* تایبەتی بە مێشک؛ هی مێشک

encephalitis (en´sef-ə-lī′tis, en-sef´ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی مێشک

encephalo-, encephal- (en-sef′ə-lō), پێشگرێکە بەمانای مێشکی؛ تایبەتی بە مێشک

encephaloma (en´sef-ə-lō′mə, en-sef´ə-lō′mə), *n.* بریتی مێشک

encephalon (en-sef′ə-lon´), *n.* مێشک

enchain (en-chān′), *v.t.* (١) کەلەپچەکردن؛ کەلەپچە کردنەدەست. (٢) دڵفڕاندن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ بەرنەدان

-enchainment *(n.).*

enchant (in-chant′, in-chänt′), *v.t.* (١) جادووڵێکردن؛ ئەفسونبازی کردن. (٢) دڵفڕاندن؛ دڵخۆش کردن

enchanting (in-chan′tiŋ, in-chän′tiŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ خۆش؛ زۆر خۆش و جوان: *(an ~ evening, person, etc.)*

enchantment (in-chant′mənt, in-chänt′mənt), *n.* (١) دڵفڕاندن وەک بە ئەفسوون. (٢) شادی؛ خۆشی. (٣) ئەفسوون. (٤) شتێکی دڵفڕێن؛ شتێکی زۆر خۆش.

enchantress (in-chan′tris, in-chän′ttris), *n.* (١) جادووگەری ژن (٢) ئافرەتێکی دڵفڕێن؛ ژنێکی زۆر جوان.

enchilada (en´chi-lä′də), *n.* جۆرە خواردنێکی مەکسیکییە.

encircle (in-sûr′k'l), *v.t.* (١) دەورگرتن؛ دەوردان؛ ئابڵووقەدان: *(to be ~d by the enemy)*

(٢) بەدەوردا خولانەوە یا سووڕانەوە

-encirclement *(n.).*

enclasp (en-klasp′, en-kläsp′), *v.t.* باوەش پیداکردن؛ گرتنەباوەش

enclave (en′klāv), *n.* ناوچەیەکە کە وڵاتی بێگانە بەدەوریدا بێت؛ ناوچەیەکە کە لەناو وڵاتێکی بێگانەدا بێت

enclose (in-klōz′), *v.t.* (١) دەورەدان؛ دەورگرتن؛ پەرژین کردن؛ خستنە ناوەوە (٢) خستنەناو سندووق یا دەفرەوە؛ پێچانەوە. (٣) خستنەناو زەرفەوە: *(She ~d a picture with her letter.)* (٤) تێدابوون

enclosure (in-klō′zhēr), *n.* (١) دەورەدان؛ دەورگرتن. (٢) پەرژین؛ دیوار؛ شتێک کە دەوری شتێک یا شوێنێک دەگرێت. (٣) شوێنێکی دەورگیراو (گەڕ، پەچە، کولانە... هتد) (٤) ناوەڕۆک؛ شتێک کە لەگەڵ نامەیەکدا بخرێتە ناو زەرفەوە (وەک بڕوانامە، وێنە، پارە... هتد).

encompass (in-kum′pəs), *v.t.* (١) دەورەدان؛ ئابڵووقەدان؛ دەورگرتن. (٢) گرتنەوە (باس، دووان)؛ تێدابوون: *(The book ~es many subjects.)*

encore (äŋ′kôr, än-kōr′), *interj.* دووبارە!؛ سەرلەنوێ؛ بیلێرەوە! (١) دووبارەکردنەوە لەسەر خواستی گوێگران (پارچەیەک ئاواز لە نامەنگێکی مۆسیقادا، خوێندنێک لە شانۆنامەیەکدا... هتد). (٢) شتێکی دووبارەکراوە (ئاوازی مۆسیقا، خوێندن، خواردەمەنی... هتد).

v.t. داوای دووبارەکردنەوە.

encounter (in-koun′tēr), *v.t.* (١) لەناکاو تووش هاتن؛ هاتنەڕێ؛ لەناکاو پێگەیشتن. (٢) بەرەنگاربوون؛ جەنگان. (٣) تووش بوون (ناخۆشی، دژواری)؛ تووش هاتن.

n. (١) بەرەنگاری؛ بەرەنگاربوون؛ جەنگ؛ شەڕ؛ بەیەکداهاتن. (٢) بەیەکگەیشتن؛ تووش بوون؛ تووش هاتن.

encourage (in-kūr′ij), *v.t.* (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان. (٢) پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان.

encouragement (in-kūr′ij-mənt), *n.* (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان. (٢) یارمەتی؛ یارمەتیدان؛ پاڵپشتی؛ پاڵپشتی کردن.

encouraging (in-kūr′ij-iŋ), *adj.* باش؛ ئاسوودەبەخش؛ هاندەر: *(She heard ~ news about her sick daughter.)*

encroach (in-krōch′), *v.t.* (١) دەستدرێژی (~ on; ~ upon)، کردنە سەر مافی خەڵک. (٢) (~ on; ~ upon)، لە سنوور تێپەڕین

-encroachment *(n.).*

encumber (in-kum′bĕr), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە ڕێ. (٢) بارگران کردن؛ بار قورس کردن (قەرزاری).

encumberance (in-kum′brəns), *n.* (١) کۆسپ؛ ڕێگر؛ گرفتاری؛ بارێکی قورس؛ بار. (٢) [Rare]، خواردەست (بەتایبەتی مندال)؛ (٣) ڕەهن یا قەرز (خانوو، زەوی‌وزار).

-ency (ən-si), پاشگرێکە بەمانای: چۆنێتی؛ دۆخ؛ بار: *(dependency, efficiency, emergency)*

encyclical (en-sik′li-k'l, en-sī′kli-k'l), *adj.* گشتی؛ بۆ هەموو کەس؛ بۆ بڵاوکردنەوەی گشتی.

n. نامەی پاپا بۆ قەشەکان (دەربارەی کاروباری کڵێسەی کاسۆلیکی).

encyclopedia, encyclopaedia (in-sī´klə-pē′di-ə), *n.* ئینسایکلۆپیدیا؛ زانیارستان؛ فەرهەنگ کۆ.

-encyclopedic *(adj.)*; **encyclopedically** *(adv.)*; **encyclopedist** *(n.).*

end (end), *n.* (١) دوایی؛ کۆتایی؛ پایان؛ ئاکام؛ تەواوبوون. (٢) مردن؛ مەرگ؛ نەمان. (٣) سەر؛ جەمسەر؛ پەڕ؛ سەرپەڕ؛ چمک. (٤) ئامانج؛ ئاوات. (٥) ئەنجام. (٦) پاشماوە. (٧) هۆی بوون یا ژیان. (٨) یاریکەری سەرپەڕ (فوتبۆڵی ئەمەریکی)

v.t. (١) دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان؛ بڕانەوە؛ بڕینەوە. (٢) لەم پەڕو ئەوپەڕدا بوون؛ جەمسەر یا کۆتایی پێکهێنان. (٣) [Obs.]، کوشتن.

v.i. (١) دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن؛ بڕانەوە. (٢) مردن.

adj. هی دوایی؛ دوا؛ دواهەمین: *(~ product)* .

at loose ends, (١) شێواو؛ پەشێواو. (٢) هیچی بە هیچەوە نەبێ؛ نەچەسپیوە؛ جێگەی خۆی نەگرتووە.

end up, (١) بەپێوە؛ بەقنجی. (٢) والێهاتن؛ کۆتایی هاتن.

make an end of, (١) وەستاندن؛ دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن (٢) نەهێشتن؛ لابردن؛ کوشتن.

make both ends meet, (١) دەست بە پارەوە گرتن؛ ئەوەندەی دەسکەوت پارە خەرج کردن. (٢) بەکوڵەمەرگی ژیان؛ بە ناستەم بەش کردنی دەسکەوت.

no end, [Colloq.], زۆر؛ نێجگار زۆر؛ بێ پایان.

on end, (١) بەقنجی؛ بەپێوە. (٢) یەک لەدوای یەک؛ پەیتا پەیتا؛ بێ پشوو.

put an end to, (١) دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان.

(۲) کوشتن؛ نەهێشتن

end-all (end′ôl′), *n.* (۱) دوایی هەموو شتێك؛ کۆتایی هەموو شتێك. (۲) دوایی پێ هێنەر؛ ئەوەی کۆتایی بە هەموو شتێك دێنێت.

endanger (in-dān′jēr), *v.t.* خستنە مەترسییەوە.

endear (in-dêr′), *v.t.* خۆ خۆشەویست کردن؛ خۆشەویست کردن: *(She ~ed herself to the children by her generosity.)*

endearment (in-dêr′mənt), *n.* (۱) خۆشەویستی. (۲) خۆشەویست کردن. (۳) خۆشەویستکەر (شت).

endeavor, endeavour (in-dev′ēr), *v.i.* هەوڵدان؛ تەقەلاکردن؛ کۆشش کردن

n. هەوڵ؛ تەقەلا؛ کۆشش

endemic (en-dem′ik), *adj.* لە یەك ناوچەدا هەبە (پووەك، نەخۆشی)؛ یەك ناوچەیی. *(an ~ plant; an ~ disease)*

n. نەخۆشییەك کە هەر لە یەك ناوچەدا هەبێت.

ending (en′diŋ), *n.* (۱) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان. (۲) دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن (۳) مردن. (٤) پاشگرێك کە کاتی کردار یا شێوەی جیاوازی ووشە پیشان دەدات (ڕێزمان). (want--- wanted)

endless (end′lis), *adj.* (۱) بێ پایان؛ دوایی بۆ نەیە؛ دوایی نایەت؛ نابڕێتەوە؛ زۆر دوورودرێژ. (۲) هەردوو سەری لەیەکی داوە (وەك نەڵقە): *(an ~ chain)*

endmost (end′mōst′), *adj.* دواترین؛ هەرە دوا؛ دوورترین.

endo- (en′dō, en′də), پێشگرێکە بەمانای ناوەکی؛ ناوەوە: *(endocrine)*

endocarditis (en′dō-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی پەڕە یا پەردەی دڵ.

endocardium (en′də-kär′di-əm), *n.* پەڕەی دڵ؛ پەردەی دڵ

endocarp (en′də-kärp′), *n.* ناوکی میوە (قۆچ، هەڵووژە).

endocrine (en′də-krīn′, en′də-krin), *adj.* (۱) تایبەتە بە لووی ناوەکی لەش کە هۆرمۆنات یا شتی تر دەردەکات یا دەڕژێنێت: *(~ glands)*. (۲) تایبەتە بە هۆرمۆنات

n. لوو یا پڕژێنی ناوەکی لەش.

endocrine gland, لووی بێ بۆری (هەروەها پێشی ـەوتری: " ductless gland ").

endocrinology (en′dō-kri-nol′ə-ji, en′dō-kri-nol′ə-ji), *n.* زانستی لوو یا پڕژێنی ناوەکی لەش (پزیشکەوانی).

endoderm (en′də-dūrm′), *n.* چین یا توێژی ناوەوەی شانەی ناوڵەمە.

endogamy (en-dog′ə-mi), *n.* ژنهێنان و شووکردن لەناو هەمان خێڵ یا چینی کۆمەڵایەتیدا

-endogamous *(adj.)*.

endogen (en′də-jen′), *n.* پووەکێك کە لە ناوەوە گەورە دەبێت

-endogenous *(adj.)*; endogeny *(n.)*.

endoplasm (en′də-plaz′m), *n.* بەشی ناوەوەی سایتۆپلازمی شانەی گیاندار یا پووەك

endorse (in-dôrs′), *v.t.* (۱) (أ) مۆرکردنی پشتی چەکێك (بۆ گۆڕینەوەی لە بانق). *(to ~ a check)*. (ب) مۆرکردنی پشتی چەکێك لەلایەن خاوەن چەکەکەوە تاکو یەکێکی تر بتوانێت بیگۆڕێتەوە (۲) پەسەندکردن؛ دەنگ بۆ دان؛ پاڵپشتی کردن: *(to ~ what a person says or does; The mayor has ~d the housing project.)*

endorsee (in-dôr′sē′, en′dôr′sē′), *n.* چەك بۆ مۆرکراو؛ ئەو کەسەی کە خاوەن چەکێك چەکەکەی بۆ مۆر دەکات بۆ ئەوەی بیگۆڕێتەوە بۆ خۆی

endorsement (in-dôrs′mənt), *n.* (۱) مۆرکردن یا ئیمزاکردنی پشتی چەکێك بۆ گۆڕینەوەی. (۲) ئیمزا یا مۆری پشتی چەکێکی وەها. (۳) پەسەندکردن؛ دەنگ پێدان؛ پاڵپشتی کردن: *(His ~ of the policy is important.)*

endoscope (en′də-skōp′), *n.* ئامێرێکی پزیشکییە بۆ تێروانینی نەندامی بۆشی لەش؛ بۆشایی لەش بین.

endow (in-dou′), *v.t.* (۱) پێدران لە زگماکییەوە؛ خواپێدان: *(He was ~ed with courage.)*. (۲) پێدان (بەتایبەتی پارە بە دەزگایەکی گشتی)؛ خەڵات کردن؛ پێ بەخشین: *(to ~ a college, a school, a hospital, etc.)*

endowment (in-dou′mənt), *n.* (۱) پێدان؛ خەڵات کردن؛ پێ بەخشین. (۲) خەڵات؛ شتی پێ بەخشراو. (۳) بەهرە؛ توانایەکی زگماکی.

end product, دوا بەرهەم؛ دوا ئەنجام؛ ئەنجام؛ بەرهەم

end table, تەپڵەك (بەتایبەتی کە لە تەنیشت قەنەفە یا کورسییەکەوە دادەنرێت).

endurable (in-door′ə-b'l, in-dyoor′ə-b'l), *adj.* لەگەڵی دەدرەبڕێت؛ لەگەڵی هەڵدەکرێت؛ بەرگەی دەگیرێت (ئازار، دژواری، ناخۆشی)

endurance (in-door′əns, in-dyoor′əns), *n.* (۱) کۆڵنەدان؛ خۆڕاگرتن لەبەردەم ئازار یا ناخۆشیدا؛ دەربردن؛ بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار) (۲) قایمی؛ بەرگەگرتن (شتومەك، ئامێر). (۳) [Rare]، ناخۆشی؛ دووچاری؛ گرفتاری. (٤) ماوە.

endurance test, تاقیکردنەوەی بەکێشی یا بەرگەگرتن (مرۆڤ، ئامێر، شتومەك).

endure (in-door′, in-dyoor′), *v.t.* بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار)؛ خۆڕاگرتن؛ دەربردن؛ چەشتن (ناخۆشی).

v.i. (۱) بەردەوام بوون؛ نەفەوتان؛ کۆڵنەدان؛ سەرکەوتن. (۲) بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار)؛ دەربردن.

enduring (in-door′iŋ, in-dyoor′iŋ), *adj.* (۱) نەمر؛ هەتا هەتا لەناوناچێ: *(an ~ quality)*. (۲) بەکێش؛ بەتین؛ بەپشوو؛ بەرگەگر؛ بە ئارام؛ بەگیر. (۳) درێژخایەن؛ دوایی پێ نەهاتوو: *(an ~ problem)*.

enema (en′ə-mə), *n.* دەستوور؛ شاف؛ حوقنە.

enemy (en′ə-mi), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ مێڵ

adj. هی دوژمن.

energetic (en′ēr-jet′ik), *adj.* بەووزە؛ بەتین؛ بەتاو؛ بەهێز؛ چالاك؛ بەگوڕم؛ بەهەناو؛ بەکار؛ بەجۆش.

-energetically *(adv.)*.

energize (en′ēr-jīz′), *v.t.* جۆشدان؛ هەناو پێدان؛ ووزە پێدان؛ بەهێزکردن.

v.i. چالاکی پیشاندان؛ بەووزەبوون

energy (en′ēr-ji), *n.* (۱) تین؛ هەناو؛ گوڕ؛ گوڕم؛ جۆش. (۲) (*pl.*) توانا؛ هێز. (۳) ووزە

enervate (en′ēr-vāt′), *v.t.* بێ هێزکردن؛ لاوازکردن؛ بێ تین کردن؛ بێ تاقەت کردن.

enfeeble (in-fē′b'l), *v.t.* لاوازکردن؛ بێ هێز کردن.

-enfeeblement *(n.)*.

enforce (in-fôrs′, in-fōrs′), *v.t.* (۱) بەهێزکردن. (۲) زۆرلێکردن. (۳) بەسەردا سەپاندن: *(Don't ~ your will on the child.)*. (٤) کارپێکردن (یاسا، پەیرەو): *(to ~ the law)*.

-enforcement *(n.)*.

enfranchise (en-fran′chīz), *v.t.* (۱) ئازادکردن (لە بەندایەتی یا ئەرکی سەرشان)؛ پزگارکردن (۲) مافی دەنگدان پێدان.

-enfranchisement *(n.)*.

engage (in-gāj′), *v.t.* (۱) بەڵێندان: *(She ~d herself to do the job.)*

(۲) نیشانەکردن (ژن خواستن)؛ دیاری کردن؛ بوون بە دەزگیران:
(He became ~d to her after a long courtship.)
(۳) راگرتن؛ بەکری گرتن *(He ~d Mr. Smith as his lawyer.)* .
(٤) گرتن (خانوو، ژوری ئوتێل... هتد): *(He ~d a hotel room.)* .
(٥) تاڤوڕان؛ پێوەکردن.
(٦) ڕاکێشان؛ خەریک کردن: *(E~ him in conversation.)*
(۷) سەرنج ڕاکێشان
(۸) سەرقاڵ کردن؛ خەریک کردن: *(Reading ~s all my spare time.)* .
(۹) بەرەنگاربوون؛ جەنگان: *(to ~ the enemy in a battle)* .
(۱۰) لەیەک گیرکردن (گێڕی مەکینە): *(to ~ the gears)* .

v.i. (۱) بەڵێندان؛ قایل بوون.
(۲) خۆ خەریک کردن بە کارێکەوە؛ خەریک بوون؛ بەشداربوون:
(She ~d in dramatics.)
(۳) بەرەنگاربوون؛ جەنگان.
(٤) لەیەک گیربوون (گێڕ)؛ لەگەڵ یەکدا گونجان

engaged (in-gājd′), *adj.* (۱) بە بەڵێن دراوە
(۲) نیشانەکراو؛ دیاریکراو؛ مارە بڕاو؛ خوازبێنی کراو.
(۳) گیراو (شوێن، ژوور، شتێک کە بتەوێ بەکاری بهێنی)؛ سەرقاڵ.
(٤) لە شەڕدایە (سوپا)؛ خەریکی جەنگە.
(٥) لەیەک گیربووە (گێڕ)؛ بەیەکداچووە؛ لە گێڕدایە.

engagement (in-gāj′mənt), *n.* (۱) بەڵێن؛ پەیمان
(۲) دیاریکردن؛ نیشانەکردن؛ خوازبێنی کردن؛ دەزگیرانی. (۳) ژووان.
(٤) بەکری گرتن؛ ماوەی بەکری گیراوی. (٥) جەنگ؛ بەرەنگاری؛ بەرەنگاربوون.
(٦) (*pl*) پەیمان یا نەرکی بازرگانی

engaging (in-gāj′iŋ), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ خۆش؛ جوان؛ پەسەند؛ سەرخۆش *(an ~ personality; an ~ conversation)* .

engender (in-jen′dĕr), *v.t.* (۱) [Rare] لەدایکبوون؛ بوون.
(۲) بوون بە هۆی؛ ئی بوونەوە؛ پەیداکردن؛ هێنانەبوو: *(Pity ~ed love.)* .

v.i. پەیدابوون؛ بوون؛ هاتنە بوو.

engine (en′jən), *n.* (۱) مەکینە؛ ماشێن
(۲) مەکینەی خۆبڕوێنی شەمەندەفەر.
(۳) هۆ؛ ئامێر: *(~s of warfare; ~s of torture)* .

engineer (en′jə-nēr′), *n.* (۱) ئەندازیار؛ نەخشەکێش.
(۲) [Rare] مەکینەچی؛ مەکینە دروستکەر. (۳) شەمەندەفەر لێخوڕ.

v.t. (۱) ئەندازیاری کردن
(۲) نەخشەکێشان؛ ڕێگا بۆ دانان؛ ئاراستەکردن؛ نەخشە بۆ کێشان؛ بردن بەڕێوە بەباشی؛ ڕابەری کردن.

engineering (en′jə-nēr′iŋ), *n.* (۱) ئەندازیاری؛ زانستی ئەندازیاری (۲) ڕابەری کردن؛ نەخشەکێشان؛ ئاراستەکردن؛ ڕێگا بۆ دانان.

England (iŋ′glənd), *n.* ئینگلتەرە

Englander (iŋ′glən-dĕr), *n.* ئینگلیزی؛ ئینگلیز؛ هاوڵاتیی‌یەکی ئینگلتەرە.

English (iŋ′glish), *adj.* (۱) ئینگلیزی؛ گەل و کلتووری ئینگلتەرە.
(۲) تایبەتی بە زمانی ئینگلیزی.

n. (۱) گەلی ئینگلتەرە؛ میللەتی ئینگلتەرە؛ ئینگلیز
(۲) ئینگلیزی؛ زمانی ئینگلیزی.
(۳) زمانی ئینگلیزی چەرخێک یا ناوچەیەکی تایبەتی.

English horn, زورنای ئینگلیزی

Englishman (iŋ′glish-mən), *n.* (۱) ئینگلیزێک؛ پیاوێکی ئینگلیز؛ هاوڵاتیی‌یەکی ئینگلتەرە (۲) کەسێک کە بنەچەی یا باوو باپیری ئینگلیز بێتو لە کەنەدا یا ئوستراڵیادا بژی. (۳) کەشتی‌یەکی ئینگلیزی.

English setter, سەگی ڕاوی ئینگلیزی

English sonnet, = Shakespearean sonnet.

English-woman (iŋ′glish-woom′ən), *n.* ژنە ئینگلیز

engrain (in-grān′), *v.t.* خوم کردن؛ سەرانسەر هەموگرتنەوە؛ چەسپاندن (لە دڵ یا مێشکدا)؛ ڕەنگ کردن پێش تەنین؛ ئی نەبوونەوە.
(an - ed habit)

engrave (in-grāv′), *v.t.* (۱) هەڵکەندن (لەسەر دار، تەختە، کانزا)؛ نەخشە لەسەر هەڵکەندن. (۲) چەسپاندن لە مێشک یا یاددا.
(۳) هەڵکەندنی نەخشە لەسەر کانزا یا دار بۆ لەچاپدان.
(٤) لەچاپدان بەم ناسن یا دارە نەخشە لەسەر هەڵکەنراوە.

engraver (in-grāv′ĕr), *n.* نەخشەهەڵکەن (لەسەر کانزا، دار... هتد) بۆ لەچاپدان.

engraving (in-grāv′iŋ), *n.* (۱) هەڵکەندنی نەخشە لەسەر کانزا یا تەختە (بۆ لەچاپدان). (۲) نەخشەیەکی هەڵکەنراو.
(۳) وێنەی نەخشەیەکی هەڵکەنراو.

engross (in-grōs′), *v.t.* (۱) نووسین بە تیپی گەورەو ڕوون.
(۲) دەربڕین لە بڕوانامەیەکی یاسایدا.
(۳) بەتەواوی بیروهۆش خەریک کردن؛ بەتەواوی سەرنج ڕاکێشان.
(This work ~es me.)
(٤) [Archaic]، قۆزغ کردن؛ قەدەغەکردن.

engrossing (in-grōs′iŋ), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ دڵفڕێن؛ جوان؛ زۆر خۆش؛ بیرو هۆش خەریک کەر.

engulf (in-gulf′), *v.t.* (۱) هەڵ لووشین؛ قووتدان؛ گرتنەوە.
(۲) چواردەورەدان؛ دەورگرتن.

enhance (in-hans′, in-häns′), *v.t.* زیادکردن (بایەخ، پلە، بەها. چالاکی، هێز... هتد)؛ پەرە پێ سەندن؛ زۆرکردن؛ گەورەکردن.

v.i. [Archaic], زیادبوون؛ زۆربوون.

-enhancement *(n.).*

enigma (i-nig′mə), *n.* (۱) مەتەڵ.
(۲) کەسێک یا شتێکی سەرسوڕمێنەر و نادیار و بە ئاسانی تێ نەگەیشتوو

enigmatic (en´ig-mat′ik, ē´nig-mat′ik), *adj.* لێڵ؛ نادیار؛ مەتەڵی؛ ناشکرا *(an ~ person)* .

enjambment, enjambement (in-jam′mənt), *n.* لێکدانی دوو دێڕی هەڵبەست یا دووخشتەکی بەپێی پێویستی مانا.

enjoin (in-join′), *v.t.* (۱) فەرمان بەسەردا کردن؛ پێ ووتن.
(۲) ئی قەدەغەکردن؛ ڕێ لێگرتن

enjoy (in-joi′), *v.t.* (۱) پێ خۆش بوون؛ بەدڵ بوون؛ بەدڵەوە نووسان. *(He ~s a good reputation.)* (۲) هەبوون؛ بوون؛ خواپێدان:

enjoy oneself, خۆش ڕابواردن؛ کاتێکی خۆش بردنەسەر.

enjoyable (in-joi′ə-b'l), *adj.* خۆش.

enjoyment (in-joi′mənt), *n.* (۱) خۆش ڕابواردن؛ کاتێکی خۆش بردنەسەر. (۲) خواپێدان؛ بوون (۳) شتێکی خۆش؛ شتی ڕابواردن.
(٤) خۆشی؛ ڕابواردن؛ شادی.

enkindle (en-kin′d'l), *v.t.* داگیرساندن (هەست، جەنگ، ئاگر)؛ سووتاندن؛ جۆشدان؛ ئاگر تێ بەردان.

enlarge (in-lärj′), *v.t. & v.i.* (۱) گەورەکردن؛ فراوان کردن؛ زل یا قەبە کردن؛ زل بوون؛ فراوان بوون؛ زیادبوون
(۲) گەورەکردن (وێنە): *(to ~ a photograph)* .
(۳) (~ on; ~ upon)، درێژەپێدان (باس)؛ لەسەر ڕۆیشتن (باس).

enlargement (in-lärj′mənt), *n.* (۱) گەورەبوون؛ زل کردن؛ فراوان کردن؛ ئاوسان. (۲) زیادە؛ خراوەسەر: *(an ~ to a building)*
(۳) گەورەکراو (وێنە)؛ وێنەیەکی گەورەکراو.

enlighten (in-līt′'n), *v.t.* (۱) مێشک کردنەوە؛ چاوکردنەوە؛ ڕێگە پێشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ بیر ڕۆشنکردنەوە؛ فێرکردن.
(۲) [Archaic]، ڕووناک کردنەوە.

enlightened (in-līt′'nd), *adj.* ڕۆشنبیر؛ زانا؛ چاوکراوە؛ مێشک کراوە.

enlightenment (in-līt′'n-mənt), *n.* ڕۆشنبیری؛ مێشک کردنەوە؛ چاوکردنەوە؛ چاوکراوەیی؛ زانایی

the Enlightenment, بزووتنەوەی فەلسەفی ڕوشنبیری لە ئەورووپادا لە سەدەی هەژدەهەمدا

enlist (in-list′), *v.t.* (١) ناو نووسین بۆ سەربازی؛ کردن بە سەرباز (٢) داوای پشتیوانی لێکردن؛ پشتیوانی دەستکەوتن.

(to ~ someone's support)

v.i. (١) (~ in) ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی؛ بوون بە سەرباز (٢) (~ in) پشتیوانی لێکردن.

-enlistment *(n.).*

enlisted man, سەرباز.

enliven (in-līv′ən), *v.t.* ژیاندنەوە؛ جۆشدان؛ خۆش کردن.

(to ~ a party)

en masse (en mas′), بەکۆمەڵ؛ پێکەوە؛ هەموو پێکەوە

enmesh (en-mesh′), *v.t.* بە داوەوە کردن؛ گرتن بە داو؛ پێوەکردن؛ تێوەگلاندن

enmity (en′mə-ti), *n.* دوژمنایەتی؛ ناحەزی

ennoble (i-nō′b'l, en-nō′b'l), *v.t.* (١) کردن بە بەگزادە (٢) بایەخ پێدان؛ بایە بەرزکردنەوە

-ennoblement *(n.).*

ennui (än′wē), *n.* وەپس بوون؛ وەرسی؛ بێ تاقەتی؛ خۆشی لە هیچ شتێک وەرنەگرتن.

enormity (i-nôr′mə-ti), *n.* (١) بەدی؛ خراپی تاوانێک؛ نێجگار خراپی تاوان. *(the ~ of the crime)* (٢) تاوانێکی زۆر خراپ؛ کردەوەیەکی زۆر بەد؛ تاوانێکی گەورە. (٣) گەورەیی؛ زۆ

enormous (i-nôr′məs), *adj.* (١) نێجگار زۆر؛ زۆر گەورە؛ زۆر زۆ؛ زۆر. *(The war cost an ~ sum of money.)* (٢) زۆر خراپ؛ زۆر بەد

-enormously *(adv.).*

enough (i-nuf′), *adj.* بەس؛ نە کەم و نە زۆر

n. نە کەمی و نە زۆری؛ بەس بوون

adv. (١) بەس؛ تەوەنەی پێویستە. (٢) تەواو؛ زۆر *(He was thankful ~ to escape.)* . (٣) نە باش و نە خراپ *(He played well ~ .)*

interj. ئیتر بەسە! بەس! بەسیەتی!

enquire (in-kwīr′), *v.t. & v.i.* پرسین؛ پرسیارکردن

enquiry (in-kwīr′i), *n.* لێپرسینەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ پرسیارکردن

enrage (in-rāj′), *v.t.* زۆر تووڕەکردن

enrapture (in-rap′chĕr), *v.t.* دڵ زۆر خۆش کردن؛ دڵفراندن؛ شێت و شەیدا کردن

enrich (in-rich′), *v.t.* (١) دەوڵەمەند کردن؛ سامان زیاد کردن (٢) بەفرخترکردن؛ بەبابەختر کردن؛ خۆشترکردن.

(Music has ~ed my life.)

(٣) پەین تێکردن (زەوی)؛ بەهێزکردنی زەوی (بە پەین یا شتی کیمیایی). (٤) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن. (٥) بەهێزتر یا باشترکردن بە تێکردنی قیتامینات (خواردەمەنی).

-enrichment *(n.).*

enroll, enrol (in-rōl′), *v.t.* (١) ناو نووسین (لە لیستەیەکدا) (٢) ناو نووسین بۆ سەربازی. (٣) کردن بە ئەندام.

v.i. (١) ناوی خۆ نووسین (٢) ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی. (٣) بوون بە ئەندام؛ خۆ کردن بە ئەندام.

enrollment, enrolment (en-rōl′mənt), *n.* (١) ناو نووسین؛ ناو تۆمارکردن (٢) لیستەی ناو نووسراوان (٣) سەرجەمی ناوی تۆمارکراو.

(E~ in the university is down this year.)

en route, بە ڕێگادا (بۆ شوێنێک)؛ لە ڕێگا

ensanguine (en-saŋ′gwin), *v.t.* خوێناوی کردن.

ensemble (än-säm′b'l), *n.* (١) هەموو؛ گشت. (٢) دەستێک جل‌وبەرگی چەند پارچەی لەگەڵ یەکدا شیاو. (٣) یەک ئەوایی ئۆرکێسترا یا کۆرەس. (٤) تێپێکی مۆسیقا یا گۆرانی بێژ. (٥) ئامێری مۆسیقا یا دەنگی گۆرانی تێپێکی وەها. (٦) (ا) سەرجەمی تێپێکی ئەکتەران. (ب) خۆنواندنی تێپێکی وەها لەسەر شانۆ

enshrine (in-shrīn′), *v.t.* (١) خستنەناو گوومەزەوە؛ گوومەز بۆ کردن. (٢) پەرستن؛ بە پیرۆز دانان.

-enshrinement *(n.).*

ensign (en′sīn), *n.* (١) دروشم؛ نیشان. (٢) ئالا؛ بەیداخ. (٣) ئەفسەری ئالاهەڵگر لە سوپای ئینگلیزی کۆندا. (٤) ئەفسەرێکی یەک ئەستێرەی هێزی دەریایی ئەمەریکی.

ensignship (en′s'n-ship′), *n.* پلەی ئەفسەرێکی یەک ئەستێرە لە هێزی دەریایی ئەمەریکادا.

enslave (in-slāv′), *v.t.* (١) کردن بە کۆیلە یا بەندە؛ کۆیلەکاری؛ بەندەکاری. (٢) خستنەژێر دەستەوە؛ هێنانەژێر بار؛ سەر پێ دانەواندن؛ چەوساندنەوە.

enslavement (in-slāv′mənt), *n.* کۆیلەکاری؛ بەندەکاری؛ خستنەژێر دەستەوە؛ بەندایەتی؛ هێنانەژێر بار.

ensnare (en-snâr′), *v.t.* بە داوەوە کردن؛ بە تەڵەوە کردن

ensue (en-sōō′, en-sū′), *v.i.* (١) ڕوودان دوابەدوا؛ دوابەدوا هاتن (٢) بوون بە هۆ؛ ڕوودان لە ئەنجامدا؛ بوون بە مایەی.

ensure (in-shoor′), *v.t. & v.i.* (١) مسۆگەرکردن؛ دڵنیابوون.

(We cannot ~ success.)

(٢) پاراستن. *(to ~ oneself against risk)* .

entail (in-tāl′), *v.t.* (١) پێویست کردن؛ پێویست بوون.

(The plan ~s work and great expense.)

(٢) بەجێهێشتنی میراتی بەجۆرێک کە میراتی وەرگر نەتوانێت بیفرۆشێت یا بیکات بە خەڵاتی.

entangle (in-taŋ′g'l), *v.t.* (١) کردن بە داوەوە؛ گرتن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن. (٢) تووش کردن؛ شێواندن. (٣) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ تێک ئاڵاندن؛ پێکاچوون.

entangled (in-taŋ′g'ld), *adj.* ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆسکاو؛ شێواو.

entanglement (in-taŋ′g'l-mənt), *n.* (١) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆزان؛ تێکەوەئاڵان. (٢) تووش بوون؛ پێوەبوون.

enter (en′tĕr), *v.t.* (١) چوونەناو؛ چوونەژوورەوە. (٢) پیاکردن؛ پیاچوون؛ کون کردن؛ سمین.

(The bullet ~ed his body.)

(٣) خستنەناو. (٤) لەناویدا نووسین؛ تۆمارکردن (لە لیستە، نووسراو یا یادداشتدا)؛ خستنەسەر (نووسین). (٥) ناو نووسین (بۆ بەشداربوونی مەڵمێ). (٦) بوون بە ئەندام؛ بەشدار بوون.

(٧) خستن؛ خستنەناو. *(He ~ed his son at a private school.)*

(٨) دەستپێکردن. *(John is ~ing business.)*

(٩) تۆمارکردن لە گومرگ (کەشتی، شتوومەک).

(١٠) پێشکەشی دادگا کردن (بەڵگە).

v.i. (١) چوونەژوورەوە؛ چوونەناو (ژوور یا شوێنێک). (٢) پیاچوون؛ کونکردن.

enter into, (١) تێدا بەشداربوون.

(He entered into the conversation.)

(٢) بوون بە هۆیەک لە مەسەلەیەکدا. (٣) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە. (٤) هاوهەستی کردن؛ بوون بە بەشێک لە.

enter on (or upon), (١) دەستپێکردن. (٢) بوون بە خاوەنی و خۆشی لێ وەرگرتن.

enterprise (en′tēr-prīz′), *n.* (۱) پرۆژە؛ هەوڵ؛ کار. (۲) پرۆژەیەکی مەترسیدار، گرنگ، یا سەخت. (۳) ئامادەبوون بۆ کاری مەترسیدار کردن. (٤) بەردەوام بوون و کردنی پرۆژە. (٥) پرۆژەی بازرگانی.

enterprising (en′tēr-prīz′iŋ), *adj.* کۆششکەر؛ زۆر هەوڵدەر؛ بە دڵ کارکەر.

entertain (en′tēr-tān′), *v.t.* (۱) بەزم گێران؛ ئاهەنگ گێڕان؛ کەیف پێدا ر. (۲) میواندارى کردن. (۳) ڕەچاوکردن؛ گوێ پێدان *(He refused to ~ the idea.)* . (٤) بیرلێکردنەوە؛ گرتنەدڵ؛ لە دڵدا بوون: *(He ~s thoughts of revenge.)* (٥) [Archaic] بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن.

v.i. میواندارى کردن *(They often ~ at dinner.)* .

entertainer (en′tēr-tān′ĕr), *n.* ئاهەنگ گێڕ (لە تیاتروادا)؛ بەزم گێڕ؛ گورانى بێژ یا سەماکەر.

entertaining (en′tēr-tān′iŋ), *adj.* خۆش؛ سەرخۆش.

entertainment (en′tēr-tān′mənt), *n.* (۱) خۆشى (۲) میواندارى. (۳) ڕەچاوکردن. (٤) لە دڵ گرتن؛ لەیادنەچوون؛ لەبیرمان. (٥) شتێکى سەیرو خۆش.

enthrall, enthral (in-thrôl′), *v.t.* (۱) کردن بە بەندە یا کۆیلە. (۲) بە دڵ کردن؛ دڵفڕاندن؛ هۆش لێ بڕین؛ شێتوشەیدا کردن: *(to be ~ed by an exciting story or woman's beauty)*

-enthrallment; enthralment *(n.).*

enthrone (in-thrōn′), *v.t.* (۱) کردن بە پاشا؛ خستنەسەر تەخت (پاشا، سەرەت قەتە.). (۲) زۆر ڕێزلێگرتن.

-enthronement *(n.).*

enthuse (in-thōōz′, in-thūz′), *v.t. & v.i.* [Colloq.] جۆشدان؛ هێنانەجۆش؛ هاتنەجۆش؛ بە گەرمى یا بە دڵ کردن؛ بەپەرۆشەوە بوون.

enthusiasm (in-thōō′zi-az′m, in-thū′zi-az′m), *n.* (۱) تین؛ جۆش؛ گەرمى؛ دڵ گەرمى؛ هەستى بەتین؛ پەرۆش. (۲) [Archaic] حاڵ لێهاتن (دەروێش)؛ شێتوشەیدایى ئاینى.

enthusiast (in-thōō′zi-ast, in-thū′zi-ast), *n.* (۱) کەسێکى بەجۆش، بەپەرۆش، یا دڵ گەرم (۲) ئاین پەرستێکى تووندوتیژ.

enthusiastic (in-thoo′zi-as′tik, in-thū′zi-as′tik), *adj.* (۱) بەپەرۆش؛ دەدڵ؛ بەجۆش؛ بەشەوق؛ دڵ گەرم؛ بەتین؛ گەرم: *(an ~ person; an ~ reception)* (۲) تایبەتى بە جۆش یا پەرۆش.

enthusiastically (in-thoo′zi-as′ti-k'l-i, in-thū′zi-as′ti-k'l-i), *adv.* بەگەرمەوە؛ بەدڵ؛ بەجۆشەوە؛ بەپەرۆشەوە؛ بەگەرمى.

entice (in-tīs′), *v.t.* هەڵفریواندن؛ دڵ ڕاکێشان بە شتى جوان (بۆ کردنى شتى ناپەسەند). *(to ~ a person to do something wrong)* .

enticement (in-tīs′mənt), *n.* (۱) هەڵفریوان؛ دڵ ڕاکێشان بە شتى جوان (بۆ کردنى شتى ناپەسەند). (۲) شتێکى هەڵفریوێن.

entire (in-tīr′), *adj.* (۱) هەموو؛ کشت؛ سەرپاک. (۲) ساغ؛ هیچى کەم نەبێ؛ دەستى لێوە نەدراوە. (۳) نەخەسار. (٤) پوختە؛ پاک؛ پاڵاوتە. (٥) قەڕاغەکەى گرنج گرنج نەبێ (گەلا).

n. (۱) هەموو؛ گشتى؛ بەتەواوى. (۲) نەسپى کەخێنە؛ نەسپى پەراندن یا چاکردن.

entirely (in-tīr′li), *adv.* (۱) بەتەواوى؛ هەمووى؛ بەسەرپاکى. (۲) تەنها؛ هەر.

entirety (in-tīr′ti), *n.* (۱) تەواوى؛ تەواوێتى. (۲) هەموو؛ سەرپاک.

in its entirety, هەمووى؛ بەتەواوى؛ بەسەرپاکى.

entitle (in-tī′t'l), *v.t.* (۱) ناولێنان؛ سەرناو پێدان. (۲) ڕێزلێنان (بە پێدانى نازناو یا سەرناو).

(۳) ماف پێدان؛ دەسەڵات پێدان: *(His age and learning ~ him to respect.; Nothing can ~ you to ask such personal questions.)*

entity (en′tə-ti), *n.* (۱) بوون. (۲) قەوارە؛ شتێکى قەوارەدار.

entomb (en′təm), *v.t.* (۱) ناشتن (مردوو)؛ گۆڕکردن (۲) بوون بە گۆڕ بۆ.

-entombment *(n.).*

entomo- (en′tə-mə), پێشگرێکە بەمانای: جانەوەر.

entomological (en′tə-mə-loj′i-k'l), *adj.* تایبەتى بە جانەوەرناسى.

entomologist (en′tə-mol′ə-jist), *n.* زانای جانەوەر؛ جانەوەرناس.

entomology (en′tə-mol′ə-ji), *n.* جانەوەرناسى؛ زانستى جانەوەر.

entourage (än′too-räzh′), *n.* (۱) دەوروبەر؛ دەوروپشت (۲) دەست‌وپێوەند.

entozoon (en′tə-zō′on), *n.* (*pl.* **entozoa**), جانەوەرى لاوورگە (بەتایبەتى کرمى پیخۆڵە).

entrails (en′trālz, en′trəlz), *n.pl.* پیخۆڵە؛ ناوسک؛ هەناو.

entrain (in-trān′), *v.t.* سوارى شەمەندەفەر کردن

v.i. سوارى شەمەندەفەر بوون

entrance (en′trəns), *n.* (۱) هاتنە سەر شانۆ؛ دەرکەوتن لەسەر شانۆ: *(an actor's ~)* (۲) چوونەژوورەوە. (۳) جێگەى چوونەژوورەوە؛ دەرگا؛ قاپى.

entrance (in-trans′, in-träns′), *v.t.* (۱) حاڵ لێ هێنان؛ بێ هۆش کردن. (۲) شێتوشەیدا کردن؛ دڵفڕاندن.

entrant (en′trənt), *n.* (۱) کەسێکە کە بچێتە ژوورەوە (۲) کەسێکى تازە نەندام (لە پیشە یا پێکخراوێکدا). (۳) بەشدارى پێشبڕکێ یا ملەملێیەک.

entrap (in-trap′), *v.t.* (۱) بە تەڵەوە کردن؛ بە داوەوە بوون. (۲) پێوەکردن؛ تووش کردن؛ خەڵەتاندن؛ هەڵفریواندن.

entreat (in-trēt′), *v.t. & v.i.* (۱) لێ پاڕانەوە؛ پاڕانەوە؛ تکالێکردن. (۲) [Archaic] بانگ کردن بۆ نان خواردن. (۳) (ا).قایل کردن بە لێ پاڕانەوە. (ب) والێکردن.

entreaty (in-trēt′i), *n.* تکا؛ پاڕانەوە؛ لێ پاڕانەوە.

entree, entrée (än′trā), *n.* خواردەمەنى سەرەکى ژەمێک خواردن.

entrench (in-trench′), *v.t.* (۱) پاراستن و دەورەدان بە خەندەق؛ سەنگەرگرتن؛ چوونە سەنگەرەوە: *(The enemy were ~ed on the other side of the river.; They ~ed themselves.)* (۲) چەسپاندن: *(The right to trial by jury is ~ed in our legal system.)*

v.i. دەستدرێژى کردنە سەر مافى خەڵک.

entrenchment (in-trench′mənt), *n.* (۱) قایم کردن و پاراستن بە خەندەق. (۲) خەندەق؛ سەنگەر. (۳) چەسپاندن؛ ڕەگ داکوتان؛ چەسپین.

entrepreneur (än′trə-prə-nūr′), *n.* بازرگانێکى بەهەڵمەت؛ کارگێڕێک کە بازرگانێیەکى پڕ لە مەترسى دەکات لەپێناوى قازانجدا.

entrust (in-trust′), *v.t.* پێ سپاردن؛ سپاردن؛ بە ئەمانەت پێدان یا پێ سپاردن بۆ ماوەیەک: *(He ~ed his friend with the property.)*

entry (en′tri), *n.* (۱) چوونەژوورەوە؛ چوونەناو (شوێن، وڵات). (۲) دەرکەوتنى ئەکتەر لەسەر شانۆ. (۳) جێگەى چوونەژوورەوە؛ دەرگا؛ کون؛ قاپى. (٤) تۆمارکردن لە لیستە یا بیرنامەیەکدا؛ تێدا نووسین.

(٥) دانەیەک شتی تۆمارکراو لە لیستە، بیرنامە، یا فەرهەنگێکدا.
(٦) تۆمارکردنی کەشتی یا بارەکەی لە گومرگدا.
(٧) بەشداربووی پێشپرکێ یا ملەملێنێک.
(٨) (ا) دەست بەسەرداگرتنی خانوو زەوی‌وزار (یاسا).
(ب) چوونە حەوشەی مالێک یا مالەکە خۆی بۆ بڕینی یا تاوانی تر.

entryway (en′tri-wā′), *n.* دەرگا؛ کون؛ جێگەی چوونەژوورەوە

entwine (in-twīn′), *v.t. & v.i.* لەیەکەوەتاڵاو؛ تاڵۆسکان؛ لەیەکەوەپێچان یا پێچران.

entwist (en-twist′), *v.t.* لەیەکەوەتاڵان؛ لەیەکەوەپێچان.

enumerate (i-nōō′mə-rāt′, i-nū′mə-rāt′), *v.t.* ژماردن؛ یەک بەیەک ژماردن

-enumeration *(n.)*; **enumerator** *(n.)*.

enunciate (i-nun′si-āt′, i-nun′shi-āt′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوە (٢) بەڕوونی ووتن یا دەربڕین؛ دان پیادانان (ووتە):

(to ~ one's words clearly.)

enunciation (i-nun′si-ā′shən, i-nun′shi-ā′shən), *n.* -(١) بڵاوکردنەوە؛ بڵاونامە. (٢) بەڕوونی ووتن یا دەربڕین؛ دان پیادانان (ووتە).

enuresis (en′yoo-rē′sis), *n.* میز بە خۆ کردن (نەخۆشی).

envelop (in-vel′əp), *v.t.* (١) داپۆشین؛ گرتنەوە؛ پێچانەوە؛ شاردنەوە

. (hills ~ed in mist; a baby ~ed in blankets)

(٢) دەورەدان؛ دەورگرتن

envelope (en′və-lōp′, än′və-lōp′), *n.* (١) بەرگ (٢) زەرف (نامە) (٣) قاوغی بانۆن. (٤) دەفری گازی بانۆنێک (٥) پەردە، پێست، یا قاوغ (زیندەوەرزانی)

envenom (en-ven′əm), *v.t.* (١) ژەهراوی کردن؛ ژەهرتێکردن (٢) دل لێ ڕەش کردن.

enviable (en′vi-ə-b'l), *adj.* چاو لە دوویەتی؛ چاوی لە دوایە؛ بەغیلی پێ دەبرێت

. (an ~ person or situation)

envious (en′vi-əs), *adj.* چاو لە دور؛ بەغیل؛ بەدخواز:

(to be ~ of another person's good fortune)

environ (in-vī′rən), *v.t.* دەورەدان؛ دەورگرتن.

environment (in-vī′rən-mənt), *n.* (١) شوێنەوار؛ ژینگە. (٢) دەوروبەر؛ دەوروپشت. (٣) ناووخاک؛ خاک‌و ئاو.

environmental (in-vī′rən-men′t'l), *adj.* ژینگەیی؛ تایبەتی بە دەوروبەر؛ شوێنەواری؛ سەروشتی

environmentalist (in-vī′rən-men′t'l-ist), *n.* ژینگەپارێز.

environs (in-vī′rənz, en′və-rənz), *n.pl.* ناوچەی قەراغ شار؛ ناوچەکانی دەوروبەشتی شارێک

envisage (en-viz′ij), *v.t.* (١) هێنانە بەرچاوی خۆ (بەتایبەتی شتێک یا ڕووداوێک لە پاشەڕۆژدا)؛ وا بینین. (٢) [Archaic]، بەرەو ڕوو وەستان؛

(You must ~ realities.) چاو لێ نەنووقان؛ پێ لێنان؛ خۆ لێ گێل نەکردن:

envision (en-vizh′ən), *v.t.* هێنانە بەرچاوی خۆ (ڕووداێک یا شتێکی داهاتوو)؛ بینین؛ وا بینین.

envoy (en′voi), *n.* (١) پەیامەبەر؛ نامەبەر (٢) نوێنەرێکی دیپلۆماسی کە پلەیەک لە خوار باڵیۆزەوەیە. (٣) نوێنەری وڵاتێک یا فەرمانڕەوایەک کە نەرکێکی تایبەتی پێ سپێردراوە لای کارببەدەستانی وڵاتێکی تر.

envy (en′vi), *n.* (١) چاو لە دوا بوون؛ بەغیلی؛ بەدخوازی؛ چاو بڕیدا هەڵهێنانەوە. (٢) چاو لە دوا؛ شتێک یا کەسێک کە هەموو کەس چاوی لە ـوای بێت.

v.t. بەغیلی پێ بردن؛ چاو لە دوا بوون

enzyme (en′zīm, en′zim), *n.* ئەنزیم؛ زەردەو

eolith (ē′ə-lith′), *n.* پێکهاتێکی بەردینی دەوری بەرد.

-eolithic *(adj.)*.

eon (ē′ən, ē′on), *n.* ماوەیەکی نێجگار دوورودرێژ؛ هەزارەها ساڵ

eonian (ē-ō′ni-ən), *adj.* هەتا هەتایی؛ هەتا هەتا

-eous (i-əs), پاشگرێکە بەمانای: وەک.

epact (ē′pakt), *n.* جیاوازی نێوان ساڵنامەی ڕۆژی‌و مانگی لە ساڵێکدا کە بریتی‌یە لە یانزە ڕۆژ.

epaulet, epaulette (ep′ə-let′), *n.* ئاڵووالای سەرشانی بەرگی نەفسەر.

epee (e-pā′), *n.* شێری شیربازی.

epeeist (e-pā′ist), *n.* شێرباز.

ephemera (ə-fem′ēr-ə), *n.* (١) جۆرە مێشێکی ناسکی قنگ باریک‌و درێژی باڵ تەنک کە تەنها چەند ڕۆژێک دەژی. (٢) شتێکی تەمەن کورت

ephemeral (ə-fem′ēr-əl), *adj.* (١) تەنها یەک ڕۆژ دەژی. (٢) سەردەمی؛ زوو لەناوچوو؛ تەمەن کورت؛ زوو بەسەرچوو؛ ساتی؛ کاتی:

(~ glory)

n. شتێکی سەردەمی، تەمەن کورت، یا زوو لەناوچوو.

ephemerid (ə-fem′ēr-id), *n.* مێشێکی ناسکی قنگ باریک‌و درێژی باڵ تەنکە تەنها یەک ڕۆژ دەژی

ephemeron (ə-fem′ə-ron′), *n.* = ephemerid.

epi- (ep′ə, ep′i), پێشگرێکە بەمانای: لەسەر؛ لەدەرەوە؛ لەدەور؛ لەتەنیشت؛ لەناو؛ لەنێوان

epic (ep′ik), *n.* هۆنراوەی شەڕوشۆڕ؛ داستانی شەڕوشۆڕ؛ چیرۆکی نازایی (ڕاستی یا ئەفسانەیی)

adj. (١) تایبەتی بە چیرۆکی شەڕوشۆڕ‌و نازایەتی. (٢) نازا‌و سەرنەناسا؛ تایبەتی بە ڕووداوو کەسانی بەرز‌و گرنگ‌و سەرنەسا (ڕاستی یا ئەفسانەیی).

epical (ep′i-k'l), *adj.* = epic.

epicalyx (ep′ə-kā′liks, ep′ə-kal′iks), *n.* گەڵای بچووکی دەوری بنی گوڵ.

epicanthus (ep′ə-kan′thəs), *n.* چەرمی قوژبنی چاو.

epicardium (ep′ə-kär′di-əm), *n.* دیوی ناوەوەی پەردەی دەوری دڵ.

epicarp (ep′ə-kärp′), *n.* توێکڵی میوە.

epicedium (ep′ə-sē′di-əm, ep′ə-sə-di′əm), *n.* هۆنراوەی شیوەن.

epicene (ep′ə-sēn′), *adj.* (١) تایبەتی بە وشەیەک کە شێوەی نێرینەو مێینەی وەک یەکە (ڕێزمان) (٢) تایبەتی بە نێرومێ

n. نێرەموک.

epicenter (ep′i-sen′tər), *n.* (١) ناوچەقی بوومەلەرزە (٢) ناوچەق؛ ناوجەرگە؛ ناوەڕاست.

epicure (ep′i-kyoor′), *n.* (١) کەسێک کە زۆر حەز لە خواردن‌و خواردنەوەی باش دەکات؛ نەوسن. (٢) خۆشی لەش پەرست (بەتایبەتی خواردن‌و خواردنەوە)؛ کەسێک کە زۆر حەز لە خۆشی لەش‌و ڕابواردن‌و خۆش گوزەرانی دەکات.

Epicurean (ep′i-kyoo-rē′ən), *adj.* (١) تایبەتی بە فەیلەسوفی یۆنانی " ئەپیکیوریەس "و فەلسەفەکەی. (٢) [e-]، خۆشی لەش پەرست (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە). (٣) [e-]، تایبەتی بە کەسێکی وەها.

n. (١) کەسێک کە لەسەر ڕێ‌و شوێنی " ئەپیکیوریەس " وەڕە دەڕوات. (٢) [e-]، کەسێکی خۆشی پەرست (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).

Epicureanism (ep′i-kyoo-rē′ən-iz′m), *n.* (١) فەلسەفەی " ئەپیکیوریەس " . (٢) لەسەر نەم فەلسەفەیە ڕۆیشتن. (٣) [e-]، خۆشی لەش پەرستی (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).

epicurism (ep′i-kyoo-riz′m), *n.* خۆشی لەش پەرستی (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).

epidemic (ep′ə-dem′ik), *adj.* بڵاو (پەتا، درم)؛ تایبەتی بە درم.

n. (۱) پەتا، درم؛ نەخۆشیيەك كە خەڵك لە یەكتری‌یەوە دەیگرن. (۲) بڵاوبوونەوەی درم. (۳) زوو بڵاوبوونەوەی باوێك یا مۆدەیەك.

epidemiology (ep´ə-dem´i-ol′ə-ji, ep´ə-dē´mi-ol′ə-ji), ***n.*** لێكۆڵینەوە و چارەسەركردنی درم (پزیشكەوانی).

epidermis (ep´ə-dûr′mis), ***n.*** (۱) دیوی دەرەوەی پێست (۲) دیوی دەرەوەی شانەی لەش. (۳) دیوی دەرەوەی قاوغی گیانداری قاوغدار.

-epidermal; epidermic; epidermoid ***(adj.).***

epigeal (ep´ə-jē′əl), ***adj.*** (۱) بۆ سەرەوە دەڕوێت (ڕووەك). (۲) لەسەر زەوی یا نزیك لە ڕووی خاكەوە دەژی (جانەوەر).

epigene (ep′ə-jēn´), ***adj.*** لەسەر ڕووی زەوی‌یە (وەك بەرد) (زەمینناسی).

epigenesis (ep´ə-jen′ə-sis), ***n.*** (۱) تیۆری‌یەكە دەڵێت كە ناوڵەمە هەر لە یەكەم شانە پەیدا نابێت، بەڵكو لە كارتێكردنی دوولایی بەرە بەرەی دەروبەرو پرۆتۆپلازم پێكدێت (زیندەوەرزانی). (۲) گۆڕینی كانزا بۆ بەرد بەهۆی دەروبەرەوە (زەمینناسی).

-epigenetic ***(adj.).***

epiglottis (ep´ə-glot′is), ***n.*** زمانە بچكۆلە

epigram (ep′ə-gram´), ***n.*** (۱) هۆنراوەیەكی كورت و نەستەقانە یا لاقرتی‌یانە. (۲) پەند؛ ووتەیەكی نەستەق و كورت و سەیر.

epigrammatic (ep´i-grə-mat′ik), ***adj.*** (۱) پڕ لە پەندی كورت و نەستەق و سەیر (۲) نەستەق و كورت و سەیرو لاقرتی‌یانە.

-epigrammatically ***(adv.).***

epigramatism (ep′ə-gram´ə-tiz′m), ***n.*** بەكارهێنانی ووتەی كورت و نەستەق و سەیرو هەندێك جار لاقرتی‌یانە لە وێژەدا.

-epigramatist ***(n.).***

epigrammatize (ep´ə-gram′ə-tīz′), ***v.t.*** دەربڕینی بیروڕا بە پەندی نەستەق و سەیر لە نووسین و دروانداا.

epigraph (ep′ə-graf´, ep′ə-gräf´), ***n.*** (۱) پەندێكی هەڵكەنراو لەسەر حاتوو، پەیكەر، یا كێڵی گۆڕێك. (۲) ووتەیەكە كە لە سەرەتای پەڕتووكێك یا بەشێكیدا تۆمار دەكرێت (كە بڕیتی‌یە لە پوختەی بیروڕای ئەو پەڕتووكە یا بەشە).

-epigrapher ***(n.)***; **epigraphic** ***(adj.)***; **epigraphist** ***(n.).***

epigraphy (e-pig′rə-fi), ***n.*** (۱) نووسراوی هەڵكەنراو (لەسەر حاتوو پەیكەر یا كێڵی گۆڕێك). (۲) هەڵهێنان و لێكدانەوە و پۆل پۆل كردنی ئەم جۆرە نووسراوە هەڵكەنراوە (بەتایبەتی هی پێشینان).

epilepsy (ep′ə-lep´si), ***n.*** پەركەم؛ فێ؛ فێ لێهاتن.

epileptic (ep´ə-lep′tik), ***adj.*** فێی لەگەڵ؛ پەركەمی لەگەڵە.

-epileptically ***(adv.).***

epileptoid (ep´ə-lep′toid), ***adj.*** وەك پەركەم یا فێ.

epilogue, epilog (ep′ə-lôg´, ep′ə-log´), ***n.*** (۱) بەشی كۆتایی چیرۆك یا هۆنراوەیەك. (۲) هەڵبەستێك یا وتارێكی كورت كە ئەكتەرێك یا زیاتر دەیخوێنێتەوە بۆ گوێگران لە كۆتایی شانۆنامەیەكدا (۳) ئەو ئەكتەرە یا ئەكتەرانە كە ئەم هەڵبەستە دەخوێنێتەوە.

Epiphany (i-pif′ə-ni), ***n.*** (۱) [e-] دەركەوتنی خودایەك یا شتێكی سەرناسا ۲) [e-]، ڕوون بوونەوەی شتێكی لێل لە كۆتایی چیرۆك، فیلم، شانۆنامە. یا ڕووداوێكی سروشتیدا. (۳) جەژنی دەركەوتنی عیسا (كە لە گەلێك كڵێسەدا یاد دەكرێتەوە دوانزە ڕۆژ دوای كریسمەس (پێشی دەوترێت: Twelfth Night).

episcopacy (i-pis′kə-pə-si), ***n.*** (۱) بەڕێوەبردنی كڵێسە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە. (۲) پلەو فەرمان و ماوەی ماندووی سەرەك قەشە لە كاردا. (۳) سەرەك قەشەكان.

episcopal (i-pis′kə-p'l), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە بەڕێوەبردنی كڵێسە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە (۲) [E-]. تایبەتی بە یەكێك لە لقەكانی كڵێسەی پرۆتستانتی یا ئەنگلیكی (كە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە بەڕێوە دەبرێت).

Episcopalian (i-pis´kə-pā′li-ən, i-pis´kə-pāl′yən), ***adj.*** تایبەتی بە كڵێسەی " ئەپیسكۆپیلی " (دور ووشەی پێشوو ببینە).

n. ئەندامێكی ئەم جۆرە كڵێسەیە.

-Episcopalianism ***(n.).***

episode (ep′ə-sōd´), ***n.*** (۱) بەشێكی شانۆنامەی یۆنانی كە لەنێوان دوو گۆرانی كۆرەسدا بوو؛ پەردە (شانۆنامە). (۲) ڕووداوێكی تەواوو نیمچە سەربەخۆ لە چیرۆك، هۆنراوە، یا شانۆنامەیەكدا؛ ئەڵقە (چیرۆك). (۳) ڕووداوێك یا چەند ڕووداوێك كە هەر چەند بەشێكە لە شتێكی گەورەتر كە خۆی لە خۆی دا سەربەخۆو تەواوە؛ ئەڵقە (ڕووداو): ***(an - in the war)*** (٤) بەشێك لە بەشەكانی چیرۆكێك كە هەر ماوەی بەشێكی بڵاودەكرێنتەوە؛ ئەڵقە (چیرۆكێك كە بە بەش بەش بڵاودەكرێنتەوە نەك هەمووی پێكەوە).

episodic (ep´ə-sod′ik), ***adj.*** (۱) بەش بەش؛ پارچە پارچە (چیرۆك، هۆنراوە). (۲) لەلاوەیە؛ پەیوەندی كەمەبە باسە سەرەكی‌یەكەوە؛ ڕووداوێكی نیمچە سەربەخۆیە.

-episodical ***(adj.)***; **episodically** ***(adv.).***

epistemology (i-pis´tə-mol′ə-ji), ***n.*** تیۆری‌و لێكۆڵینەوەی سەرچاوەو سروشتو شێوازو سنووری زانست یا زانین؛ سەرچاوەی زانست

-epistemological ***(adj.).***

epistle (i-pis′l), ***n.*** (۱) نامە (بەتایبەتی هی درێژو ئامۆژگاری)؛ پەیام. (۲) [E-]، (ا) یەكێك لەو نامانەی قوتابی‌یەكانی عیسا نووسیویانە. (ب) چەند نامەیەك لەمانە كە لەكاتی نوێژكردن لە كڵێسەدا دەخوێنرێتەوە.

epistolary (i-pis′tə-ler´i), ***adj.*** (۱) نامەیی؛ لە شێوەی نامەدا؛ تایبەتی بە نامەو نامە نووسین. (۲) لە نامەدایە؛ بە نامە جێبەجێ دەكرێت (كاروبار)؛ لە نامە پێكهاتووە.

epitaph (ep′ə-taf´, ep′ə-täf´), ***n.*** (۱) گۆڕنامە؛ نامەی لەسەر كێڵە بەرد هەڵكەنراو (دەربارەی مردووەكە). (۲) هۆنراوەیەكی كورت بەبۆنەی كۆچی دوایی كەسێكەوە یا نەمانی شتێكەوە.

epithalamion (ep´i-thə-lā′mi-ən), ***n.*** = **epithalamium.**

epithalamium (ep´i-thə-lā′mi-əm), ***n.*** گۆرانی یا هەڵبەستی شایی (كە بەسەر بووك یا زاوا یا هەردووكیاندا هەڵدەدرێت).

epithelioma (ep´ə-thē´li-ō′mə), ***n.*** شێرپەنجەی ڕووی دەرەوە یا ناوەوەی لەش وەك هی پێست، دەم، قوڕگ، میزەڵدان

epithet (ep′ə-thet´), ***n.*** ناتۆزە؛ ناوونانۆزە: (a black-hearted villain; Alexander the Great)

-epithetic; epithetical ***(adj.).***

epitome (i-pit′ə-mi), ***n.*** (۱) پوختە؛ كورتە (باس، پەرتووك، ڕاپۆرت). (۲) نموونە؛ نوێنەر.

epitomize (i-pit′ə-mīz´), ***v.t.*** (۱) پوختەكردن؛ بە كورتی باسكردن. (۲) نموونە بوون؛ نواندن یا دەرخستنی هەموو لەلایەن نموونەیەكەوە

epoch (ep′ək), ***n.*** (۱) چەرخ؛ سەرەتای چەرخێكی تازەو گرنگ لە مێژوودا؛ چەرخێكی گرنگ (۲) چەرخێكی جیۆلۆجی؛ چەرخی زەمینی

equal (ē′kwəl), ***adj.*** (۱) هاوتا؛ هاوسەنگ؛ هاوتەرازوو؛ هاوكێش؛ وەك یەك؛ یەكسان. (۲) [Archaic]، هەق پەرست؛ بەویژدان؛ بێ لایەن (۳) [Archaic]، تەخت؛ تەختو ساف و لووس.

n. شتێكی هاوتا، هاوسەنگ، یا هاوتەرازوو.

v.t. (۱) [Archaic] ، هاوتاكردن؛ وەك یەك لێكردن؛ هاوتەرازوو كردن (۲) ئەوەندەبوون؛ هاوتابوون؛ شان لە شان دان. (۳) بۆ بژاردن؛ هەق بۆ كردنەوە.

equal to, لە ووزە هاتن؛ دەرەقەت هاتن

equalitarian (i-kwäl´ə-târ′i-ən, i-kwôl´ə-târ′i-ən), ***adj.*** یەكسانیخواز؛ یەكسانی پەرست.

n. یەكسانی پەرستێك؛ كەسێك كە بڕوای بە یەكسانی مرۆڤ هەبێت لە هەموو ماڤێكدا.

equality (i-kwäl′ə-ti, i-kwôl′ə-ti), ***n.*** یەكسانی؛ یەكسانی مرۆڤ لە ماڤی كۆمەڵایەتی و ئابووری و ڕامیاریدا.

equalization (ē´kwə-lə-zā′shən), *n.* (۱) یەکسان کردن؛ هاوتاکردن؛ وەك یەك لێکردن. (۲) هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ وەك یەکی.

equalize (ē′kwəl-īz´), *v.t.* هاوتاکردن؛ یەکسان کردن؛ هاوسەنگ کردن؛ وەك یەك لێکردن

equalizer (ē′kwəl-īz´ēr), *n.* هاوتاکەر (ئامێر، هێز)؛ یەکسانکەر؛ هاوسەنگکەر

equally (ē′kwəl-i), *adj.* (۱) بەیەکسانی؛ وەکو یەك: *(We divided the property ~ .)*

(۲) وەکو یەك؛ جوونیەك. *(He speaks English and French ~ well.)*

equal mark (or sign), نیشانەی یەکسانی (=) (بیرکاری)

equanimity (ē´kwə-nim′ə-ti, ek´wə-nim′ə-ti), *n.* هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری

equate (i-kwāt′), *v.t.* (۱) هاوکێش کردن (بیرکاری)؛ (۲) وەك یەك لێکردن؛ وەك یەك تەماشاکردن؛ بە هاوتا دانان.

equation (i-kwā′zhən, i-kwā′shən), *n.* (۱) بە هاوتا دانان؛ وەك یەك سەیرکردن. (۲) هاوکێشە (بیرکاری).

equator (i-kwā′tĕr), *n.* کەمەرەی زەوی؛ پشتێنەی زەوی؛ هێڵی یەکسانی یا ناوەڕاست

-equatorial *(adj.).*

equestrian (i-kwes′tri-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە ئەسپ و ئەسپ سواری. (۲) بە سواری ئەسپەوە *(an ~ statue)*.

n. ئەسپ سوار (بە خۆنووساندن یا لە " سێرك " دا).

equestrienne (i-kwes´tri-en′), *n.* ئەسپ سواری ژن (لە خۆنووساندن یا لە " سێرك " دا)

equi- (ē′kwə-, ē′kwi), پێشگرێکە بەمانای هاوتا؛ هاوسەنگ؛ وەك یەك

equilateral (ē´kwə-lat′ĕr-əl), *adj.* لا یەکسانە؛ هەموو لاکانی ئەوەندەی یەکن: *(an ~ triangle)*

n. شێوەی لا یەکسان (ئەندازە).

equilibrate (ē´kwə-lī′brāt, i-kwil′ə-brāt´), *v.t.* هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن

-equilibration *(n.)*; equilibrator *(n.).*

eqilibrium (ē´kwə-lib′ri-əm), *n.* هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ هاوکێشی؛ بەرامبەری.

equinoctial (ē´kwə-nok′shəl), *adj.* (۱) تایبەتی بە یەکسان بوونی شەو و ڕۆژ لە بەهارو پایزدا. (۲) لەکاتی یەکسان بوونی شەو و ڕۆژدا ڕوودەدات (۳) هی هێڵی یەکسانی.

n. (۱) هێڵی یەکسانی ئاسمانی (ئەستێرەناسی). (۲) باوەڕی کاتی یەکسانی شەو و ڕۆژ.

equinox (ē′kwə-noks´), *n.* یەکسانبوونی شەو و ڕۆژ (لە بەهارو پایزدا لە ڕۆژی ۲۱ی نەوڕوز ۲۱-۲۲ی گەلاوێژدا)

equip (i-kwip′), *v.t.* (۱) کەرەستە پێدان؛ تفاق یا پێویستی پێدان: *(The soldiers were ~ped for battle.)*

(۲) ئامادەکردن. هۆش و میشك و تێگەیشتن؛ فێرکردن

(۳) خۆگۆڕین یا جلی تایبەتی لەبەرکردن (بۆ مەبەستێکی تایبەتی).

eqipage (ek′wə-pij), *n.* (۱) کەرەستە؛ تفاق؛ پێداویستی. (۲) عەرەبانە (بەتایبەتی بە عەرەبانچی و مەیتەرەوە). (۳) دەست و پێوەند.

equipment (i-kwip′mənt), *n.* (۱) کەرەستە؛ تفاق؛ پێداویستی. (۲) کەرەستە پێدان؛ تفاق پێدان و ئامادەکردن؛ ئامادەبوون.

equitable (ek′wi-tə-b'l), *adj.* ڕەوا؛ یەکسان؛ هەق؛ بەپێی وێژدان

-equitably *(adv.).*

equity (ek′wə-ti), *n.* (۱) ڕەوایی؛ هەقیانەت؛ بن لایەنی. (۲) شتێکی ڕەوا. (۳) نرخی خانو یا زەوی و زار پاش لێ دەرکردنی قەرزەکەی کە لەسەرێتی؛ بەشی خاوەن خانو یا زەوی و زار پاش لێ دەرکردنی قەرز.

(٤) (ا) دالدە بردن بۆ وێژدان لەکاتێکدا ئەگەر یاسا کەموکوڕی تێدابێت. (ب) سەرجەمی بیروڕای ڕەوا کە پاشکۆی یاسایە. (ج) داوایەکی ڕەوا.

equivalence (i-kwiv′ə-ləns), *n.* هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ بەرامبەری؛ یەکسانی.

equivalency (i-kwiv′ə-lən-si), *n.* = equivalence.

equivalent (i-kwiv′ə-lənt), *adj.* هاوتا؛ هاوسەنگ؛ یەکسان؛ بەرامبەر: *(What is five dollars ~ to in French money?)*

n. شتێکی هاوتا، هاوسەنگ، یا بەرامبەر.

equivocal (i-kwiv′ə-k'l), *adj.* (۱) دوو مانابەخش؛ پێچوپەنادار؛ لێڵ؛ دوودڵ؛ بە ئاین وئۆین: *(an ~ reply)*.

(۲) نامسۆگەر؛ دووبەختی: *(an ~ outcome)*.

(۳) جێگەی گومانە؛ گومانبەخش؛ گومانی چەوتی لێ دەکرێت؛ پێچوپەنادار: *(~ behavior)*

equivocate (i-kwiv′ə-kāt´), *v.i.* خۆنەدان بەدەستەوە (وەڵام، ورتە، هەڵوێست)؛ چەندوچۆنی کردن؛ ورتەی دوو مانایی بەکارهێنان بۆ خەڵەتاندن یا بەهەڵەدابردن؛ ئاین وئۆین کردن؛ دووزمانی کردن.

equivocation (i-kwiv´ə-kā′shən), *n.* (۱) ئاین وئۆینکاری؛ ئاین وئۆینبازی؛ پێچوپەنا (ورتە)؛ درۆکاری؛ دووزمانی

(۲) ورتەیەکی دوو مانایی و بە پێچوپەنا بۆ خەڵەتاندن یا بەهەڵەدابردن.

-er (ēr), پاشگرێکە بەمانای: (۱) (ا) بکەر: *(teacher, farmer)*. (ب) ژیاو یا دانیشتوو: *(New Yorker)*. (۲) – تر؛ گەورەتر؛ بچووکتر: *(bigger, smaller, later)*.

era (ēr′ə), *n.* (۱) ساڵنامە؛ مێژوویەکی تایبەتی کە بە ڕووداوێکی گرنگ دەست پێ دەکات: *(The Christian ~)*.

(۲) ڕووداوێکی گرنگ کە سەرەتای چەرخێکی پێوە دەناسرێت.

(۳) چەرخ؛ سەردەم. (٤) چەرخی جیۆلۆجی.

eradiate (ē-rā′di-āt´), *v.i.* تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە.

eradicate (i-rad′i-kāt´), *v.t.* (۱) لە ڕەگ و ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ بنجبڕکردن. (۲) لەناوبردن؛ هیچ نەهێشتن؛ فەوتاندن؛ تێك وپێکدان

-eradicable *(adj.)*; **eradicator** *(n.).*

eradication (i-rad´i-kā′shən), *n.* لە ڕەگ و ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ لەناوبردن؛ هیچ نەهێشتن.

erasable (i-rās′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێت بکوژێنرێتەوە یا بسڕێتەوە.

erase (i-rās′), *v.t.* (۱) کووژاندنەوە (نووسینی سەر کاغەز یا تەختە)؛ سڕینەوە. (۲) سڕینەوە لە میشك (لکە، یاد). (۳) [Slang]، کوشتن.

eraser (i-rās′ēr), *n.* (۱) تەختەسڕ. (۲) لاستیکی کوژانەوە.

erasure (i-rā′shēr, i-rā′zhēr), *n.* (۱) کوژاندنەوە؛ سڕینەوە.

(۲) ووشەیەکی کوژاوە یا سڕاوە؛ شتێکی سڕاوە.

(۳) شوێنی ووشەیەکی کوژێنراوە یا سڕێنراوە.

ere (âr), *prep. & conj.* [Poetic or Archaic], لەپێش (کات)؛ لەپێشدا؛ لەوەوپێش.

erect (i-rekt′), *adj.* (۱) ڕەپ؛ بەل؛ قنج؛ وەستاو؛ بەپێوە وەستاو؛ قیت. (۲) ڕەق یا ڕاوەستاو (قێ). (۳) [Archaic]، (ا) بەکەیف؛ کەیف قنج.

(ب) ووریا؛ هۆشیار.

v.t. (۱) دڕووستکردن (خانوو، پەیکەر... هتد). (۲) دانان (کۆسپ)؛ قوتکردنەوە: *(They ~ed social barriers.)*. (۳) بەرزکردنەوە؛ بەقنجی دانان؛ بەپێوە دانان. (٤) کۆکردنەوە؛ یەکخستن. (٥) [Archaic]، دامەزراندن؛ دانان. (٦) وێنە دڕووستکردن (ئەندازە). (۷) ڕەپکردن (کێر)؛ ڕەق کردن

v.i. ڕەپ بوون؛ ڕەق بوون.

erectile (i-rek′t'l, i-rek′til), *adj.* ڕەپ یا ڕەق دەبێت؛ هەڵدەستێت (کێر).

erection (i-rek′shən), *n.* (۱) دڕووستکردن؛ دڕووستبوون؛ دانان؛ دامەزراندن. (۲) شتێکی دڕووستکراو (خانوو).

(۳) کێڕەهەڵسان یا ڕەپ بوون.

erelong (âr′lôŋ′), *adv.* [Archaic or Poetic], زوو؛ بەم زووانە؛ پاش ماوەیەکی کەم؛ زۆری پێ ناچێت.

erewhile (âr′hwīl′), *adv.* [Archaic], ئەختێک لەمەوپێش؛ ماوەیەکی کەم لەمەوبەر.

ergo (ûr′gō), *conj. & adv.* کەواتوو

ermine (ûr′min), *n.* (١) دەڵک؛ (٢) فەروە یا پێستی دەڵک؛ (٣) دادپرس کە پۆپەکەی فەروەی دەڵکی لێ دەدرێت لە وڵاتەکانی ئەورووپادا؛ پلەی دادپرسی یا دادگەری.

ermined (ûr′mind), *adj.* (١) بە فەروەی دەڵک رازێنراوەتەوە؛ (٢) فەروەی دەڵکی لەبەردایە.

erode (i-rōd′), *v.t.* (١) داڕاندن؛ داخوران؛ خواردنەوە؛ بنکەن کردن: *(Acid ~s metal.)*

(٢) بێکهێنان لە بنکەن کردن یا داخوران (خەندەق، چەم). *(The running water ~ed a gully.)*

v.i. داخوران؛ داڕزین؛ بنکەن بوون؛ ڕامانێن؛ خوراندەوە؛ هەرەس بردن.

erogenous (i-roj′ə-nəs), *adj.* تایبەتی بەو نەندام یا شوێنانەی لەش کە دەست تێوەدانیان مزۆڤ دەهێنێتە ئالۆش و خرۆش و هەرەس هەڵدەستێنێت: *(The ~ zones of the body)*

Eros (êr′os, er′os), *n.* خودای خۆشەویستی (ئەفسانەی یۆنان)

erosion (i-rō′zhən), *n.* ڕامانێن؛ ڕامانینی خۆڵ و بەرد لەسەر ڕووی زەوی بەهۆی باو وبۆرانەوە؛ داماڵین؛ داخوران؛ بنکەن بوون؛ بنکەن کردن: *(Soil ~ can be prevented by planting trees.)*

erosive (i-rō′siv), *adj.* داڕزێنەر؛ دەخواتەوە: *(an ~ acid)* .

erotic (i-rot′ik), *adj.* (١) هەرەس هەڵسێن؛ هەرەس بزوێن؛ هێنەرە خۆش و خرۆش؛ تایبەتی بە هەرەس هەڵسان یا هاتنەجۆش.

(٢) شەهوانی

n. (١) کەسێک کە زوو هەرەسی هەڵدەستێت یا دێتە ئالۆش و خرۆش؛ کەسێکی شەهوانی (٢) هەڵبەستێکی هەرەس هەڵسێن یا هێنەرە خرۆش.

-erotically *(adv.).*

erotica (i-rot′i-kə), *n.pl.* وێنە و پەرتووک و گۆڤارو شتی تری هەرەس هەڵسێنر یا هێنەرە خرۆش

eroticism (i-rot′ə-siz′im), *n.* (١) هەرەس هەڵسان؛ هاتنەخرۆش (٢) هەستی ڕگماکی جووت بوون؛ ڕەوشتی جووت بوون؛ شەهوانێتی. (٣) ڕوو حەز نە جووت بوون کردن؛ هەمیشە لە خولیای جووت بووندا بوون.

err (ûr), *v.i.* (١) هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون (٢) لە ڕێگەی ڕاست لادان؛ بەڕەفتاری کردن (٣) [Obs.] ڕێنگە لێ وون بوون؛ گومڕا بوون

errand (er′ənd), *n.* (١) جوون بۆ شوێنێکی نزیک بۆ پەیام بردن یا ئەرک بەجێهێنان بۆ کەسێکی تر (بەتایبەتی لەلایەن بەردەستێکەوە): *(to go on ~s for someone; to send someone on an ~ ; to run ~s)*

(٢) هەبەستی چوونێکی وەها؛ ئەو پەیام یا ڕاسپاردەیەی لە چوونێکی وەهادا دەگەیەنرێت؛ ئەو ئەرک یا فرمانەی لە چوونێکی وەهادا جێبەجێ دەکرێت. *(I have some ~s to run.)* .

errand-boy (er′ənd-boi′), *n.* (٣) ئەرکێکی بچووک کە بەجێ بهێنرێ؛ پەیامبەر؛ منداڵێک یا بەردەستێک کە دەنێردرێت بە ڕاسپێردراوێک بۆ شوێنێک یا ئەرکی بچووکی دەدرێت بەسەر شانداڕ فەڕاش

errant (er′ənt), *adj.* (١) گەڕیدە؛ گەڕۆک؛ بە دوای سەرەڕۆیی و سوارچاکیدا گەڕاو: *(a knight- ~)*

(٢) نادڕووست؛ بەد؛ لە ڕێگەی ڕاست لادەر؛ گومڕا.

errantry (er′ənt-ri), *n.* بە دوای سەرەڕۆیی و سوارچاکیدا گەڕان؛ سوارچاکی؛ ڕەوشت و هەست و کردەوەی سوارچاکی.

errata (i-rā′tə, e-rä′tə), *n. plural of* **erratum,** هەڵەی چاپەمەنی

erratic (ə-rat′ik), *adj.* (١) نارێک و پێک؛ لامسەرلا

(٢) گومڕا؛ سەیر؛ لە ڕێگەی ڕاست لادەر.

(٣) بەردی ڕامانراو بە ڕووباری سەهۆڵێن.

n. کەسێکی سەیر، حولحولی، لامسەرلا، یا ڕێنگە لێ تێکچوو.

-erratically *(adv.).*

erratum (i-rā′təm, e-rä′təm), *n. singular of* **errata,** هەڵەی چاپەمەنی.

erring (ûr′iŋ), *adj.* هەڵەکەر؛ هەڵەکار.

erroneous (ə-rō′ni-əs, e-rō′ni-əs), *adj.* هەڵە؛ بەهەڵەداچوو؛ چەوت: *(an ~ statement)* .

error (er′ĕr), *n.* (١) هەڵە؛ چەوتی. (٢) بەدکاری؛ بەدڕەفتاری؛ ڕەووشت چەوتی.

erst (ûrst), *adv. & adj.* هی کۆن؛ هی زوو یا پێشوو؛ لە سەرەتادا؛ پابوردوو.

erstwhile (ûrst′hwīl′), *adj.* پێشوو؛ جاران؛ پابوردوو؛ لەوەوپێش: *(my ~ friend)*

erudite (er′yoo-dīt′, er′oo-dīt′), *adj.* زانا؛ زانیار؛ تێگەیشتوو؛ زۆرزان.

erudition (er′yoo-dish′ən, er′oo-dish′ən), *n.* زانایی؛ زانین؛ زانستی؛ زانیاری.

erupt (i-rupt′), *v.i.* (١) هەڵچوون (تواوەی ئاگرین)؛ تەقینەوە (ئاگرپژێن، قەڵبەزاوی گەرم)؛ فڕێدان (ئاو، هەڵم). (٢) تەقینەوە (شەپ)؛ لەپڕ دەستپێکردن: *(Fighting (or war) ~ed.)*

(٣) دەردان (ئاوڵە، گەرمەژنە، زیپکە). (٤) دەرهاتن (ددان).

v.t. فڕێدان؛ تەقاندنەوە؛ هەڵچووانن.

eruption (i-rup′shən), *n.* (١) تەقینەوە (ئاگرپژێن، قەڵبەزاوی گەرم، شەپ). (٢) هەڵچوون (هەست، تووڕەیی، ناڕەزایی).

(٣) (أ) گەرمەژنە دەردان؛ زیپکە دەردان. (ب) گەرمەژنە؛ زیپکە

-eruptive *(adj.).*

escalate (es′kə-lāt′), *v.i.* (١) بەرزبوونەوە.

(٢) پەرەسەندن (جەنگ، ناکۆکی)؛ توندوتیژبوون؛ زیادکردن: *(The fighting (or the war) ~d.)*

v.t. (١) بەرزکردنەوە. (٢) پەرە پێ سەندن (شەڕ)؛ توندوتیژکردن؛ زیادکردن

escalation (es′kə-lā′shən), *n.* (١) پەرەسەندن (جەنگ، ناکۆکی)؛ پەرە پێ سەندن؛ زیادبوون؛ توندوتیژکردن: *(Who is responsible for the ~ of the fighting (or the war) ?)*

(٢) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین.

escalator (es′kə-lā′tĕr), *n.* پێ پلیکانەی ئەلەکتریکی؛ پەیژەی کارەبایی.

escalator clause, مەرجی پەیمانی کار لەنێوان خاوەن کارو کرێکاردا کە بەگوێرەی مووچەی کرێکار کەمو زۆر دەکرێت بەپێی هەرزانی و گرانی نرخی پێویستیەکانی ژیان.

escapade (es′kə-pād′, es′kə-pād′), *n.* (١) دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ بەرەڵابوون. (٢) بەڵەسەبوون؛ بەڵەسەیی؛ کردەوەیەکی سەرەڕۆیی

escape (ə-skāp′, e-skāp′), *v.i.* (١) دەربازبوون (بەندیخانە)؛ ڕاکردن؛ هەڵهاتن؛ تێ تەقاندن.

(٢) دەربازبوون (کارەسات، ناخۆشی)؛ ڕزگاربوون: *(Two were killed in the accident but he ~d.)*

(٣) لێ چوون (ئاو، هەوا)؛ تەکەکردن: *(some air ~d.)* .

(٤) لەبیرچوونەوە؛ دەرچوون؛ نەمان (لە یاددا): *(It ~ d from her memory.)*

v.t. (١) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵهاتن. (٢) خۆدزینەوە لە؛ ڕزگاربوون: *(He ~d punishment.)* .

(٣) لێوە دەرهاتن؛ لێ دەرچوون؛ لە دەم دەرچوون: *(A scream ~d his lips.)*

(٤) لەبیرنەبوون؛ لەیادچوون: *(The exact date ~s me.)*

(١) پاکردن؛ دەربازبوون. بزگاربوون. (٢) ڕێگە یا هۆی دەربازبوون. *n.*
(٣) تکە؛ لێ چوون؛ دادان
(٤) شتی خەموخەفەت لەبیربەرەوە؛ شتی خەم ڕەوێن.
(Movies are an ~ .)
(١) خەم ڕەوێن؛ خەموخەفەت لابەر. *adj.*
(٢) هۆی خۆدزینەوە لە نەرك یا بەرپرسیارێیەك.

escapement (ə-skāp′mənt, e-skāp′mənt), *n.* (١) پاکردن؛ دەربازبوون؛ ڕێگەی بزگاری (٢) ئەو بەشەی کاتژمێرە کە بزوانی چەرخی کاتژمێرەکە ڕێك دەخات (٣) ئەو بەشەی مەکینەیەك کە بزوانی مەکینەکە ڕێك دەخات. (وەك مەکینەی چاپەمەنی)

escapism (ə-skāp′iz'm, e-skāp′iz'm), *n.* (١) پاکردن لە ڕاستی و ناخۆشی ژیان (بەهۆی فیلم و ڕۆژەو هونەری ترەوە).
(٢) ڕۆژەو هونەری تر کە مرۆڤ بەهۆیانەوە خۆی بزگار دەکات بۆ ساتێك لە ناخۆشی ژیان و بەتا دەباتە بەر ژیانی خەیاڵ.

escapist (ə-skāp′ist, e-skāp′ist), *adj.* تایبەتی بە ڕۆژەو هونەرێك کە مرۆڤ بەهۆیەوە لە ناخۆشی ژیان ڕادەکات بۆ سەردەمێك: *(~ literature)*

n. کەسێك کە خۆی دەدزێتەوە لە ناخۆشی و تەنگوچەڵەمەی ژیان.

escarpment (e-skärp′mənt), *n.* (١) کەندەڵان؛ لێژایی (٢) کەندەڵان یا لێژایی دەوری سەنگەرێك کە دەپارێزێت.

-escent (es′'nt), پاشگرێك بەمانای خەریکە؛ خەریکە دەبێت بە؛ لەو کاتەدایە *(convalescent, adolescent)*.

eschew (es-chōō′, es-chū′), *v.t.* خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دزینەوە؛ نەکردن.

escort (es′kôrt), *n.* (١) ڕاپێکەر بۆ پاراستن یا ڕێزلێگرتن (مرۆڤ، کەشتی، فڕۆکە. هتد)؛ پارێزەر؛ پاسەوان. (٢) ناوەڵ؛ پیاوێك یا منداڵێك کە لەگەڵ نافرەتێکدا دەچێتە دەرەوە بۆ ناگا لێ بوون؛ ژنێك کە لەگەڵ پیاوێکدا دەچێتە دەرەوە بۆ دەمەتەقێ؛ چاوساغ؛ کەسێك کە لەگەڵ کەسێکی تردا دەبێت بۆ سەرپەرشتی و ڕێگە پێشاندان.
(٣) لەگەڵ بوون؛ لەگەڵ چوون؛ ڕایی کردن.

v.t. ڕایی کردن؛ لەگەڵ بوون یا چوون بۆ پاراستن یا ڕێزگرتن؛ ناوەڵی کردن؛ لەگەڵدا بوون بۆ بن تاقەتی، دەمەتەقێ، یا سەرپەرشتی کردن.

escritoire (es′kri-twär′, es′kri-twôr′), *n.* مێزی نووسین (بە چەکمەج و ڕەفەی پەرتووکەوە).

escrow (es′krō, e-skrō′), *n.* پەیمانێك یا سەندێکی بەینی دوو کەس کریارو فرۆشیار) کە دەدرێت بە لایەکی سێیەم هەتا چەند مەرجێك جێبەجێ دەکرێت ئەوسا دەخرێتە کارەوە.

in escrow, لە لای لایەکی سێیەمە هەتا چەند مەرجێك جێبەجێ دەکرێت ئەوسا دەخرێتە کار (پەیمانی بەینی کریارو فرۆشیار وەك هی خانوویەك).

esculent (es′kyoo-lənt), *adj.* بۆ خواردن دەشێت؛ دەخورێت.
n. شتێك کە بۆ خواردن بشێت

escutcheon (i-skuch′ən), *n.* قەڵغانێك کە دڕووشم یا نیشانەی هۆزەکەی پێوەبێت

a blot on one's escutcheon, لەکەیەك بە دوای کەسێکەوە یا بە ناوبانگیەوە؛ لەکە.

-ese (ēz), پاشگرێکە بەمانای (١) تایبەتی بە وڵاتێك یا خەڵکی وڵاتێك یا شێوازێکی تایبەتی؛ وەك (وڵات، گەل، شێواز).
(٢) خەڵکی شوێنێك؛ هاووڵاتی شوێنێك.
(٣) زمانی گەلێك یا وڵاتێك. (٤) شێوازێکی تایبەتی.

Eskimo (es′kə-mō′), *n.* (١) ئەسکیمۆ: ڕەگەزێکن لە شوێنە زۆر ساردەکانی جیهاندا دەژین وەك پۆڵی بەستەڵەکی باکووری و ئالاسکاو گرینلاندو بەشی ڕۆژهەڵاتی سایبریا. (٢) ئەسکیمۆیەك.
(٣) زمانی ئەسکیمۆ
adj. تایبەتی بە ئەسکیمۆو زمانەکەیان.

esophagus (i-sof′ə-gəs), *n.* سورێنچك؛ سورێنچەك

-esophageal *(adj.)*.

esoteric (es′ə-ter′ik), *adj.* (١) تەنها چەند کەسێك ایێی تێ دەگەن؛ بۆ ژمارەیەکی کەمو تایبەتێیە (بیروباوەڕ، ڕێباز، نووسراو).
(٢) شاراوە؛ نەبینراو؛ نهێنی.

espalier (e-spal′yĕr), *n.* (١) چوارچێوەیەکە بۆ پیاهەڵگەڕانی ڕووەك.
(٢) دالیت؛ ڕووەکی هەڵگەڕاو بە چوارچێوەیەکدا.

v.t. (١) ڕاهێنانی ڕووەك بۆ هەڵگەڕان بە چوارچێوەیەکدا.
(٢) دروستکردنی چوارچێوەیەك بۆ ڕووەك پیاهەڵگەڕان.

especial (ə-spesh′əl), *adj.* نایاب؛ زۆر چاك؛ تایبەتی.

especially (ə-spesh′ə-li), *adv.* بەتایبەتی.

Esperanto (es′pə-rän′tō, es′pə-ran′tō), *n.* ئەسپیرانتۆ: زمانێکی دروستکراوی جیهانێیە بنچینەکەی لەسەر ئەو ووشانە دانراوە کە لە زۆربەی زمانە ئەوروپاییەکاندا هەیە (ساڵی ١٨٨٧ دانراوەو ووشەکە خۆیشی مانای " هیوا " یە).

espionage (es′pi-ə-nij), *n.* (١) سیخوڕی؛ جاسووسی؛ سووسەکردن.
(٢) سووسەکردن بەتایبەتی بۆ مەبەستی سوپایی.

espousal (i-spou′z'l), *n.* (١) (*pl.*) ، (ا) دیاری کردن؛ نیشانەکردن؛ مارەکردن. (ب) شایی. (٢) بڕواپوون بە ڕێباز یا بیروباوەڕێك و پاڵپشتی کردنی

espouse (i-spouz′), *v.t.* (١) ژنهێنان؛ مارەکردن. (٢) دان بە شوو.
(٣) لایەنگری کردن (بیروباوەڕ، ڕێباز، مەسەلە)؛ لەسەرکردنەوە؛ پاڵپشتی کردن. *(to ~ an idea)*

espy (ə-spī′), *v.t.* بەدی کردن؛ بینین؛ سووسەکردن.

Esq., Esqr., = Esquire.

-esque (esk), پاشگرێکە بەمانای: وەك؛ ~ ئاسا؛ لێچوو؛ ~ ئاسایی: *(picturesque; statuesque; Romanesque; arabesque)*

esquire (ə-skwīr′), *n.* (١) شاگردی سوارچاك (لە ئینگلتەرە).
(٢) بەگزادەیەکی ئینگلیزی کە پلەیەك لەخوار سوارچاکەوەیە.
(٣) خاوەن زەوی‌وزارێکی لادێ
(٤) [E-]، نازناوێکە بۆ ڕێزلێنان لەدوای ناوەوە دەنووسرێت و ماناکەی وەك " Mr. " وایە (کورت دەکرێتەوە بۆ .Esq یا .Esqr).
(٥) ناوەڵ (بەتایبەتی پیاوێك کە لەگەڵ ژنێکدا دەچێتە دەرەوە تاکو ژنەکە بەتەنها نەبێت).

v.t. (١) شاگردی کردنی سوارچاکێك
(٢) پلەوپایە بەرزکردنەوە بۆ " سوارچاك " .
(٣) بانگ کردن بە نازناوی " Esquire " .
(٤) ناوەڵی کردن (هی نافرەت لە چوونەدەرەوەدا).

-ess (is, əs), پاشگرێکە نیشانەی مێینەی ئەو توخمەیە، واتا مانای " مێینە " یە: *(actress; countess; lioness)* .

essay (ə-sā′, e-sā′), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) هەوڵدان؛ تەقەلاکردن.

n. (١) (e-sā′) ، (ا) تاقیکردنەوەیەك. (ب) هەوڵدانێك؛ تەقەلا.
(٢) (es′ā) ، ووتار؛ ووتاری نووسراوە.

essayist (es′ā-ist, es′i-ist), *n.* ووتارنوس؛ پەخشانەنووس

essence (es′'ns), *n.* (١) گەوهەر؛ ناوکرۆك؛ پوختە؛ نەژاد؛ ماك؛ کاکل.
(٢) پوختە، پاڵاوتە، یا ڕۆنی شتێك (ڕووەك، خواردەمەنی).
(٣) ئەم پوختەیە یا ڕۆنە لە کحولدا. (٤) گوڵاو؛ بۆن؛ بۆندار.
(٥) سروشتی بنچینەیی یا ناوەوەی شتێك؛ ماك.

in essence, لە ڕاستیدا؛ لە گەوهەردا؛ لە بنچینەدا.

of the essence, زۆر گرنگ؛ زۆر پێویست.
(Time is of the essence.)

essential (ə-sen′shəl), *adj.* (١) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ بنەڕەتی.
(There are ~ differences between socialism and capitalism.)
(٢) تەواو؛ پوختە؛ بێ ناتەواوی. *(~ happiness)* .
(٣) زۆر گرنگ؛ زۆر پێویست؛ پێویست. *(Water is ~ to life.)*
(٤) پوختەی ڕووەك، دەرمان، یا خواردەمەنیێك. *(an ~ oil)* .

n. شتێکی زۆر گرنگ یا پێویست؛ شتێکی بنچینەیی یا بناغەیی.

essentially (ə-sen′shəl-i), *adv.* لە ڕاستیدا؛ لە گەوهەردا؛ لە بنچینەدا.

-est (ist, əst), پاشگرێکە بەمانای: (١) هەرە؛ – ترین. *(smallest, biggest, greatest)*

(٢) نیشانەی شێوەی کۆنی کرداری کەسی دووەمی تاکە لە ڕانەبردوودا: *(goest)*

E.S.T., = Eastern Standard Time.

establish (ə-stab′lish), *v.t.* (١) چەسپاندن؛ جێگیرکردن (٢) (ا) دانان لەسەر کار (فەرمانبەر)؛ دامەزراندن (ب) دانان (یاسا)؛ داڕشتن. (٣) دامەزراندن (بازرگانی، فەرمانڕەوایی، وولات)؛ دانان؛ پێکهێنان؛ دروستکردن. ٤) کلێسە کردن بە دەزگای فەرمانڕەوایی. (٥) دانان و جێگیرکردن (تیۆری، بیروباوەڕ). (٦) سەلماندن (دادگا): *(The plaintiff ~ed his case.)*.

established church, کلێسەی فەرمانڕەوایی: کلێسەیەک کە میری دایانبێت بە کلێسەی سەرەکی میللی و پشتگیری بکات (بەتایبەتی کلێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە).

establishment (ə-stab′lish-mənt), *n.* (١) دانان؛ چەسپاندن؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان؛ دروستکردن. (٢) دامەزران؛ چەسپین؛ پێکهاتن؛ دروستبوون (٣) شتێکی دامەزراو یا پێکهێنراو (دەزگای بازرگانی یا پارمیاری یا کۆمەڵایەتی، سوپا، خێزان... هتد).

the Establishment, (١) کلێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە. (٢) کلێسەی " پریسبیتیریان " لە سکۆتلەندە (٣) کلێسەی ئەنگلیکانی خێزانی شاهەنشاو چینی بەگزادەکان لە ئینگلتەرە. (٤) کاربەدەستانی وولات، دەزگا، کۆمەڵ، یا ڕێکخراوێک.

estate (ə-stāt′), *n.* (١) دۆخ؛ قۆناغێکی ژیان (٢) چینێکی کۆمەڵایەتی بەدەسەڵات لە کۆندا (بەتایبەتی چینی بەگزادەو پیاوە ئایینیەکان و چینی بورجوازی). (٣) سامان؛ سەرمایە. (٤) میراتی؛ سەرجەمی لەپاش بەجێماوی مردوویەک بە سامان و قەرزەوە. (٥) خانووبەرە؛ زەوی‌یەکی گەورە کە کۆشکێکی گەورەو خۆشی تێدابێت؛ زەوی‌وزار؛ خانوو زەوی‌وزار؛ مولک (٦) [Archaic] (ا) دەوڵەمەندی؛ پلەی سامانداری. (ب) خۆبادان بە سامانەوە؛ خۆنووساندن.

the fourth estate, ڕۆژنامەگەری یا ڕۆژنامەچێیان (واتە چوارەم چینی بەدەسەڵاتی کۆمەڵ) (ژمارە دووی ووشەی پێشوو ببینە).

esteem (ə-stēm′), *v.t.* (١) ڕێزگرتن؛ ڕێزلێنان: *(Ability is always ~ed.)*

(٢) دانان؛ وا دانان؛ بەو چاوە سەیرکردن: *(We ~ this theory useless.)*

n. (١) ڕێز؛ ڕێز بوون؛ ڕێزگرتن: *(He is held in high ~.)*. (٢) [Archaic] ڕا؛ گوتره؛ خەملاندن.

esthete, aesthete (es′thēt), *n.* جوانیناس (بەتایبەتی لە هونەردا).

esthetic, aesthetic (es-thet′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە جوانیناسی لە هونەردا (٢) هی جوانی. (٣) تایبەتی بە لێکۆڵینەوە فەلسەفەی جوانی؛ تیۆری هونەرە جوانەکان و چۆنێتی هەڵسەنگاندنیان لەلایەن جەماوەرەوە.

esthetically, aesthetically (es-thet′i-k'l-i, es-thet′ik-li), *adv.* (١) لەڕووی جوانیناسی‌یەوە؛ لەڕووی جوانی‌یەوە (٢) بەشێوەیەک کە بایەخ بە جوانی بدرێت.

esthetician, aesthetician (es′thə-tish′ən), *n.* ژانای تیۆری و لێکۆڵینەوەی جوانیناسی؛ ژانای جوانیناسی؛ جوانیناس.

estheticism, aesthetic ism (es-thet′ə-siz'm), *n.* جوانی و هونەرپەرستی؛ بیروباوەڕی جوانیناسی و هونەرناسی؛ خۆشەویستی جوانی و هونەر

esthetics, aesthetics (es-thet′iks), *n.pl.* [constructed as sing.], جوانیناسی (بەتایبەتی لە هونەردا)؛ فەلسەفەو لێکۆڵینەوەی جوانیناسی لە هونەردا.

estimable (es′tə-mə-b'l), *adj.* (١) هەڵدەسەنگێنرێت؛ دەخەملێنرێت؛ دەشێت بۆ قەبڵاندن (٢) شایانی ڕێزە. -estimably *(adv.)*.

estimate (es′tə-māt′), *v.t.* (١) نرخ لەسەر دانان؛ نرخ بۆ دانان. (٢) هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن؛ قەبڵاندن؛ وا دانان: *(We ~d that it would take a month to finish the work.)*

n. (١) هەڵسەنگاندن (بەتایبەتی هی کارێک لەلایەن کرێکارەکەوە دەربارەی چەند تێچوونی کارەکە)؛ خەمڵ؛ قەبڵاندن. (٢) تۆمارکردنی ئەم هەڵسەنگاندنە (٣) نرخ بۆ دانان؛ نرخ لەسەر دانان. (٤) ڕا؛ بۆچوون.

estimation (es′tə-mā′shən), *n.* (١) هەڵسەنگاندن؛ قەبڵاندن؛ خەمڵ. (٢) ڕا. (٣) ڕێز؛ ڕێزگرتن؛ ڕێزلێنان

estimator (es′tə-mā′tēr), *n.* هەڵسەنگێنەر؛ قەبڵێنەر؛ خەملێنەر؛ نرخ بۆ دانەر.

estivate (es′tə-vāt′), *v.i.* (١) هاوین بردنە سەر. (٢) سڕبوون لە هاویندا؛ هاوین بردنەسەر بە سڕی. -estival *(adj.)*; estivation *(n.)*.

estop (e-stop′), *v.t.* بەرگرتن؛ وەستاندن؛ ڕێگەلێگرتن؛ نەهێشتن.

estrange (ə-strānj′), *v.t.* لێ کردن؛ لێ تەکاندنەوە؛ لەیەک کردن؛ لێ دوورخستنەوە؛ ناوارەکردن؛ وەک بێگانە لێکردن: *(He ~d his friends by behaving foolishly.)*

estrangement (ə-strānj′mənt), *n.* لەیەکترِبوون؛ لەیەک تەکینەوە؛ لەیەک دوورکەوتنەوە؛ ناوارەبوون؛ وەک بێگانە لێهاتن؛ تەرەبوون؛ ناوارەیی *(to cause an ~ between a husband and wife or between two old friends)*

estuary (es′chōō-er′i), *n.* ئاوەڕێژ؛ ئاوڕێژ؛ ڕێژگە.

-et (it, ət), پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە. *(islet; eaglet; ringlet)*

etc., et cetera.

et cetera, et caetera (et set′ĕr-ə, et set′rə), وە ئەوانی تر؛ هەتا دوایی؛ وە هەروەها؛ هتد.

etch (ech), *v.t. & v.i.* (١) کلێشە یا نەخشەهەڵکەندن لەسەر کانزا یا شووشە. (٢) وێنەکردن؛ وێنە دروستکردن. (٣) لە میشکدا هەڵکەنراو؛ لە میشکدا چەسپ بوون: *(The memory of that day is ~ed in my memory forever.)*

etching (ech′iŋ), *n.* (١) هەڵکەندنی کلێشە یا نەخشە لەسەر تەبەقی کانزا یا شووشە؛ وێنە دروستکردن. (٢) تەبەقە کانزا یا شووشەیەکی کلێشە لەسەر هەڵکەنراو. (٣) وێنەیەکی ئەم کلێشە یا نەخشە هەڵکەنراوە لەسەر کاغەز؛ وێنە

eternal (i-tûr′n'l), *adj.* نەمر؛ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی.

the Eternal, خودا.

eternalize (i-tûr′n'l-īz′), *v.t.* چەسپاندن بۆ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی کردن؛ کردن بە نەمر یا هەتا هەتا.

eternally (i-tûr′n'l-i), *adv.* هەتا هەتا.

eternity (i-tûr′nə-ti), *n.* (١) هەتا هەتا؛ نەمری؛ هەمیشەیی. (٢) کاتێکی زۆر دوورودرێژ؛ کاتێکی بێ پایان: *(an ~ of waiting)*. (٣) ئەوەو دنیا

-eth (əth, ith), پاشگرێکە ژمارەی ڕیزی یا پلەیی لێ دروست دەکرێت لەو ژمارانەی بە تیپی بزوێن کۆتایی‌یان دێت‌و ماناکەیشی (– هەمین)ە *(fortieth, fiftieth)*

ether (ē′thēr), *n.* (١) ئاسمان؛ ئاسمانی ڕوون. (٢) [Rare] : هەوا. (٣) ئاوێتەیەکی کیمیایی. (٤) ماددەیەکی نەبینراوە لە هەوادا گوایە شەپۆلی ڕووناکی و شتی تر دەگەیەنێت (فیزیا).

ethereal (i-thēr′i-əl), *adj.* (١) زۆر ناسک؛ سووک و ناسک: *(the ~ grace of her dancing)*

(۲) ئاسمانی؛ بەرز؛ پیرۆز؛ تایبەتی بە ئاسمان.

etherize (ē′thə-rīz′), *v.t.* (۱) کردن بە " ئیسەر "

(۲) بەنج کردن بە گازی " ئیسەر "؛ سڕکردن بە " ئیسەر ".

ethic (eth′ik), *n.* رەووشت؛ رەفتارچاکی؛ رەفتاری باش نووساندن.

adj. رەفتار چاک؛ دروست؛ رەفتار جوان.

ethical (eth′i-k'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە رەووشت جوانی یا رەفتار چاکی؛ تایبەتی بە کردەوەی دروستو جوان.

(۲) دروست؛ پەسەند؛ جوان (رەووشت، کردەوە).

(It is not ~ for a doctor to sleep with his patients.)

ethically (eth′i-k'l-i, eth′ik-li), *adv.* لەڕووی رەووشت جوانییەوە؛ لەڕووی رەفتارچاکییەوە

ethics (eth′iks), *n.pl.* (۱) زانستی رەووشت جوانی؛ فەلسەفەی رەفتار چاکی؛ زانستی خور رەووشت. (۲) ووتارو پەرتووکی دەربارەی زانستی رەووشت چاکی (۳) پەیرەوی رەووشت چاکی فەیلەسوفێک، ئایینێک. تاقمێک. یا نەتەوانی پیتسەیەک

ethnic (eth′nik), *adj.* [Obs.], (۱) گاوور

(~ foods, dances, etc.) (۲) رەگەزی؛ نەتەوەیی؛ رەگەز.

-ethnical *(adj.)*; **ethnically** *(adv.)*.

ethno- (eth′nə), پێشگرێکە بەمانای رەگەز؛ نەتەوە.

ethnocentrism (eth′nə-sen′triz'm), *n.* رەگەزپەرستی؛ رەگەزی خۆ پەرستی؛ نەتەوەی خۆ پەرستی؛ لەخۆبایی رەگەزی.

ethnogeny (eth-noj′ə-ni), *n.* زانستی بنچینەی رەگەزو رەگەزایەتی.

ethnographer (eth-nog′rə-fēr), *n.* زانای نیشانەکانی نەتەوە

ethnography (eth-nog′rə-fi), *n.* نەتنوگرافیا زانستی نیشانەکانی نەتەوە (یەتایبەتی نەتەوە سەرەتاییەکان).

-ethnographic *(adj.)*; **ethnographically** *(adv.)*.

ethnology (eth-nol′ə-ji), *n.* نەتنۆلۆجی زانستی رەگەزەکان یا نەتەوەکانو پەیوەندییان لەگەڵ یەکترییداو نیشانەکانیان و جۆری دابەشبوونیان بەسەر جیهانداو خوو نەریتیان.

-ethnologic *(adj.)*; **ethnological** *(adj.)*; **ethnologically** *(adv.)*.

ethnologist (eth-nol′ə-jist), *n.* نەتەوەناس؛ رەگەزناس؛ زانای نەتەوەو پەیوەندییان لەنێوان یەکترییداو نیشانەکانیان و جۆری دابەشبوونیان و خوو نەریتیان.

ethos (ē′thos), *n.* (۱) نیشانەو خوو نەریتو هەڵوێستی کۆمەڵێکی نەتەوەیی، پێشەیی، یا پامیاری

(۲) نیشانە گشتییەکانی بەرهەمێکی هونەری.

ethyl (eth′əl), *n.* (۱) ئیثل ماددەیەکی کیمیایی‌یە

(۲) (ا) ئاوێنەیەکی قورقوشمی بێ رەنگی ژەهراوی‌یە.

(ب) جۆرە بەنزینێکە کە ئەم ئاوێنە قورقوشمییەی تێ دەکرێت.

etiology (ē′ti-ol′ə-ji), *n.* (۱) زانستی هۆ یا سەرچاوەی شت.

(۲) زانستی هۆ یا سەرچاوەی نەخۆشی؛ زانستی نەخۆشی.

-etiological *(adj.)*.

etiquette (et′i-ket′, et′i-kət), *n.* رەووشت حوانی؛ رەفتاری پەسەند لەنێوان خەڵکدا یا لە پیشەیەکدا؛ دەستووری رەفتارکردن لەگەڵ خەڵکدا لە ژیانی کۆمەڵایەتی یا پیشەییدا.

etymological (et′ə-mə-loj′i-k'l), *adj.* هی ووشەوانی؛ تایبەتی بە زانستی سەرچاوە یا بنچوبناوانی ووشە

-etymologically *(adv.)*.

etymologist (et′ə-mol′ə-jist), *n.* زانای نیتمۆلۆجی؛ سەرچاوە یا بنچوبناوانی ووشە

etymology (et′ə-mol′ə-ji), *n.* نیتمۆلۆجی؛ سەرچاوەو گۆڕینی ووشە؛ زانستی دۆزینەوەی سەرچاوەی ووشەو گۆڕینی؛ زانستی بنچوبناوانی ووشە (زمانەوانی)

eu- (ū, yoo), پێشگرێکە بەمانای باش؛ چاک؛ جوان

(eulogy; euphemism)

eucalypt, eucalyptus (ū′kə-lipt′), *n.* یوکالیپتۆس درەختێکی هەمیشە سەوزە کەڵکی دارو جیوەو دەرمانی لێ وەردەگیرێت.

Eucharist (ū′kə-rist), *n.* (۱) شێوی خواهانە (لە کڵێسەدا).

(۲) ئەو نانو شەرابە پیرۆزکراوەی لەم شێوەدا دەخورێتو دەخورێتەوە.

eugenic (yoo-jen′ik), *adj.* تایبەتی بە چاک کردنی توخمی وەچەی مرۆڤ؛ تایبەتی بە بوونی مندالی تەندروست.

-eugenically *(adv.)*; **eugenicist** *(n.)*.

eugenics (yoo-jen′iks), *n.pl.* زانستی چاک کردنی توخمی وەچەی مرۆڤ.

eulogist (ū′lə-jist), *n.* لاوێنەرەوە بە ووتار یا هەڵبەست؛ بە مردوودا هەڵدەر بە ووتار یا هۆنراوە.

eulogize (ū′lə-jīz′), *v.t.* ستایش کردن (پاش مردن)؛ لاواندنەوە بۆ کەسێک بە ووتار یا هەڵبەست پاش مردنی؛ شیوەن کردن بۆ تازە مردوو بە ووتار یا هەڵبەست.

eulogy (ū′lə-ji), *n.* (۱) شین کردن بۆ تازە مردوویەک (بە ووتار یا هەڵبەست)؛ شیوەن؛ لاواندنەوە (بە ووتار یا هۆنراوە).

(۲) ستایش کردن.

eunuch (ū′nək), *n.* پیاوی خەساو؛ پیاوی خەسێنراو.

euphemism (ū′fə-miz'm), *n.* (۱) جوانی دەربڕین؛ دەربڕینی شتێکی ناپەسەند یا ناشرین بە ووشەی جوان؛ ووشە خستنە قاڵبێکی جوانەوە؛ جوانکردنی ووتەی ڕەق.

(۲) ووشەیەکی ناسک؛ ووشەیەکی جوانو ناسک کە شتێکی ناپەسەند دەربڕێت

-euphemist *(n.)*; **euphemistic** *(adj.)*; **euphemistically** *(adv.)*; **euphemize** *(v.t.)*.

euphonic (yoo-fon′ik), *adj.* خۆش (دەنگ)؛ هاوناواز؛ ساز (دەنگ).

euphonious (yoo-fō′ni-əs), *adj.* - euphonic.

euphonium (yoo-fō′ni-əm), *n.* زوپنا.

euphony (ū′fə-ni), *n.* (۱) خۆشی دەنگ؛ خۆشی و دڵگیری ئاواز؛ سازبن و خۆشی چەند ئاوازێک. (۲) ئاسان کردن و خۆش ئاوازی ووتەبێژی.

euphorbia (yoo-fôr′bi-ə), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە شیلەیەکی سپی و خەستی تێدایە.

euphoria (yoo-fôr′i-ə, yoo-fō′ri-ə), *n.* گەشکە؛ گەشکەداری؛ ئەوپەڕی خۆشحاڵی.

euphoric (yoo-fôr′ik, yoo-for′ik), *adj.* گەشکەدار؛ زۆر خۆشحاڵ.

(They were ~ over the good news.)

Euphrates (ū-frā′tēz), *n.* ڕوباری فورات.

euphuism (ū′fū-iz'm), *n.* ڕازاندنەوەی دەستکردی کە ڕادە بەدەری نووسین یا دووان.

-euphuist *(n.)*; **euphuistic** *(adj.)*.

Europe (yoor′əp), *n.* ئەورووپا.

European (yoor′ə-pē′ən), *adj.* ئەورووپایی: گەل، کلتوور، یا شتی ئەورووپا.

n. ئەورووپاییەک؛ کەسێکی ئەورووپایی.

Europeanize (yoor′ə-pē′ən-īz′), *v.t.* وەک ئەورووپایی لێکردن (لە خوو نەریت و جل وبەرگ و کلتووردا).

euthanasia (ū′thə-nā′zhə, ū′thə-nā′zhi-ə), *n.* (۱) مردنی بێ ئازار. (۲) کوشتنی بێ ئازاری نەخۆشێک کە هیوای چاکبوونەوەی لێ نەکرێت و هیچ چارێکی نەبێت.

euthenics (yoo-then′iks), *n.pl.* زانیاری چاک کردنی باری ژیانی مرۆڤ بە چاک کردنی دەوروبەرەکەی.

evacuate (i-vak′ū-āt′), *v.t.* (۱) بەتاڵ کردنەوە؛ بەتاڵ کردن.

(۲) خۆ خاڵی کردنەوە؛ میزو گوو کردن. (۳) لابردن.

(٤) کشانەوە (سەنگەر، شوێنێکی داگیرکراو، شوێنێکی مەترسی لێکراو لەبەر ئاگر، لافاو، یا بوومەلەرزە... هتد)؛ چۆڵ کردن؛ بەجێهێشتن.

v.i. خۆکشانەوە (شارێکی چواردەور گیراو)؛ چۆڵ کردن

-evacuator *(n.).*

evacuation (i-vak´ū-ā′shən), *n.* (۱) بەتاڵ کردنەوە؛ بەتاڵ بوونەوە. (۲) میزکردن؛ گووکردن. (۳) خاڵی کردنەوەی نەخۆشێک لەلایەن پزیشکەوە. (ب) ئەو میز یا پیسایی‌یەی بەم جۆرە لابدرێت. (٤) کشانەوەی سوپا لە سەنگەر یا شارێک؛ کشانەوەی دانیشتووانی شار یا دێیەک (بەهۆی مەترسی جەنگ، ئاگر، لافاو، بوومەلەرزە، یا کارەساتی ترەوە).

evacuee (i-vak´ū-ē′, i-vak′ū-ē´), *n.* کەسێکی کشاوە یا کشێنراوە لە شوێنێکی پڕ مەترسی.

evade (i-vād′), *v.i.* (۱) [Rare] ، ڕاکردن؛ دەربازبوون.

(۲) خۆ لێ لادان؛ خۆدزینەوە؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ لێ ڕاکردن.

v.t. (۱) خۆ لێ لادان؛ لەبەردەم لاچوون؛ خۆ دەربازکردن (بە فێڵوتەڵەکە یا زیرەکی) *(to ~ the law)*.

(۲) خۆ لێ ـزینەوە؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆدزینەوە لە بەرپرسیاری: *(He is ~ing the question (or the issue).)*

evaluate (i-val′ū-āt´), *v.t.* هەڵسەنگاندن؛ نرخ بۆ دانان

evaluation (i-val´ū-ā′shən), *n.* هەڵسەنگاندن؛ خەمڵ کردن؛ خەمڵ؛ نرخ بۆ دانان.

evanesce (ev′ə-nes´), *v.i.* زوو بەسەرچوون؛ لەچاو وون بوون؛ نەمان.

evanescence (ev´ə-nes′ns), *n.* لەچاو وون بوون؛ زوو بەسەرچوون؛ زوو نەمان یا دوایی هاتن.

evanescent (ev´ə-nes′nt), *adj.* زوو بەسەرچوو؛ سەردەمی؛ کەم خایەن

evangel (i-van′jəl), *n.* (۱) مژدە؛ مژدەی خۆش؛ دەنگوباسی خۆش. (۲) [-] ئینجیل؛ یەکێک لە بەشەکانی ئینجیل (۳) مژدەدەر (ئاین)؛ پێ ڕاگەیێنەری ئایینی خاچ پەرستی.

evangelical (ē´van-jel′i-k'l), *adj.* (۱) تایبەت بە ئینجیل یا یەکێک لە بەشەکانی. (۲) تایبەتی بە هەندێک لە لقەکانی ئایینی پرۆتستانت کە دەڵێن چوونە بەهەشت لەسەر بڕوا بوون بە عیسا بەندە نەک کردەوەی چاک لەم ژیانەدا. (۳) تایبەتی بە پێ ڕاگەیاندنی ئایینی خاچ پەرستی.

-evangelically *(adv.).*

evangelism (i-van′jə-liz'm), *n.* (۱) پێ ڕاگەیاندنی ئایینی خاچ پەرستی بە توندوتیژی و کوێرانە. (۲) کاری پێ ڕاگەیێنێکی وەها.

evangelist (i-van′jə-list), *n.* (۱) [-] یەکێک لە چوار نووسەرەکەی ئینجیل. (۲) پێ ڕاگەیێنی ئایینی خاچ پەرستی (بەتایبەتی گەڕۆک).

-evangelistic *(adj.).*

evangelize (i-van′jə-liz´), *v.t.* (۱) پێ ڕاگەیاندنی ئایینی خاچ پەرستی. (۲) ڕاگێشانە ناو ئایینی خاچ پەرستی‌یەوە؛ کردن بە خاچ پەرست.

-evangelization *(n.).*

evaporate (i-vap′ə-rāt´), *v.t.* (۱) کردن بە هەڵم

(۲) ووشک کردنەوە بە کوڵاندن یا گەرمای ڕۆژ (شیر، سەوزە، میوەهات).

v.i. (۱) بوون بە هەڵم (۲) هەڵم لێ هەڵسان

(۳) نەمان؛ لەچاو وون بوون

-evaporator *(n.).*

evaporated milk, شیری خەستی شیرینی تێ نەکراو.

evaporation (i-vap´ə-rā′shən), *n.* (۱) بوون بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم (۲) ووشک کردنەوە (شیر، سەوزە، میوە).

evasion (i-vā′zhən), *n.* (۱) خۆدزینەوە (لە ئەرک، پرسیار، بەرپرسیەری، ڕاستی‌یەک) بە فێڵو تەڵەکە یا زیرەکی؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆلادان (۲) ڕێگەی خۆدزینەوە؛ فێڵوتەڵەکە؛ بیانوو.

evasive (i-vā′siv), *adj.* (۱) چەوت؛ لێڵ؛ دوو ماناببەخش؛ بە پێچوپەنا؛ تایبەتی بە ووتەو ڕەڵامی چەوت *(an ~ answer; ~ talk)*.

(۲) خوبەدەستەوەنەدەر؛ خۆلادەر؛ خۆدەربازکەر: *(an ~ person)*.

Eve (ēv), *n.* حەوا

eve (ēv), *n.* (۱) [Poetic] ، ئێوارە

(۲) ڕۆژ یا ئێوارەی پێشی جەژنێک: *(Christmas E~)*.

(۳) ڕۆژ، ئێوارە، شەو، یا سەردەمی پێش ڕووداوێک: *(on the ~ of victory)*

even (ē′vən, ē′v'n), *adj.* (۱) تەخت؛ ڕێک؛ ساف؛ تەختایی: *(an ~ surface; ~ ground; ~ country)*

(۲) یەک نەوا؛ ڕێکوپێک؛ نەگۆڕاو: *(an ~ tempo, beat, pace, etc.)*.

(۳) هێمن؛ لەسەرخۆ: *(an ~ temper (or disposition))*.

(٤) ڕێک؛ لە ئاستی یەکتر؛ خشت؛ لە یەک ئاست: *(The water was ~ with the rim.)*

(٥) هاوتا؛ هاوکێش؛ بەرامبەر.

(٦) پاک لە پاک؛ هیچ لە هیچ.

(۷) تۆڵە کراوە؛ تۆڵە سەندراو؛ پاک لە پاک.

(۸) یەکسان؛ بەرامبەر: *(an ~ exchange)*.

(۹) ئەوەندەی یەک (ژمارە، هەند، پلە).

(۱۰) جووت (ژمارە): *(ten, four, thirty, and twenty-two are ~ numbers.; an ~ number is a number that is exactly divisible by two.)*

adv. (۱) [Obs.] ، بە ڕێکی؛ بە ڕێکوپێکی یا یەک نەوایی.

(۲) (ا) تەنانەت؛ هەتا؛ – یش: *(E~ a fool could understand.)*.

(ب) تەنانەت هەر؛ هەر؛ هەر– یش: *(He never ~ opened the letter.)*

(۳) بەتەواوی؛ تەواو؛ هەر وەک: *(E~ as I expected.)*.

(٤) لە هەمان کاتدا؛ لە کاتێکدا: *(E~ as he spoke I left.)*.

(٥) تەنانەت: *(His error was ~ worse.)*.

v.t. (۱) تەخت کردن؛ ڕێک کردن. (۲) ڕێکوپێک کردن؛ یەک نەوا کردن

(۳) هاوتاکردن؛ یەکسان کردن؛ بەرامبەرکردن.

v.i. وەک یەک لێهاتن؛ هاوتابوون؛ یەکسان بوون.

break even, [Slang], پاک لە پاک؛ هیچ لە هیچ؛ نە بردنەوەو نە دۆڕان.

even if, ئەگەرچی؛ هەرچەندە؛ لەگەڵ ئەوەشدا.

even-handed (ē′vən-han′did), *adj.* بێ لایەن؛ بە ڕەوا؛ یەکسان.

evening (ēv′niŋ), *n.* (۱) ئێوارە.

(۲) دوا قۆناغی ژیان، پیشە، یا شتێکی وەها.

(۳) شەو: *(a musical ~)*.

adj. هی ئێوارە؛ بۆ ئێوارە؛ ئێوارەیی.

evening dress (or clothes), جلی شەو: دەستەجلی چاک کە بە بۆنەی ڕووداوێکی ڕەسمی‌یەوە لەبەردەکرێ.

evening star, ئەستێرەی ئێوارە.

even-minded (ē′vən-mīn′did), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.

evenness (ēv′ən-nis), *n.* (۱) تەختی؛ ڕێکی؛ سافی. (۲) هاوتایی؛ یەکسانی؛ وەک یەکی. (۳) ڕێکوپێکی. (٤) لەسەرخۆیی؛ هێمنی.

event (i-vent′), *n.* (۱) ڕووداو؛ بەسەرهات؛ ڕووداوێکی گرنگ. (۲) ئەنجام. (۳) پێشبڕکێیەک لە بەرنامەیەکی وەرزشیدا.

at all events, هەرچۆنێک بێت؛ بە هەر حاڵێک بێت.

in any event, هەرچۆنێک بێت؛ بە هەر حاڵێک بێت.

in the event of, ئەگەر؛ لە حاڵەتێکدا؛ ئەگەر شتێکی وەها بوو.

even-tempered (ē′vən-tem′pērd), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.

eventful (i-vent′fəl), *adj.* (۱) پڕ لە ڕووداوی گرنگ: *(an ~ year)*

(۲) گرنگ (ئەنجام)؛ گرنگ: *(an ~ conversation)*.

eventide (ē′vən-tīd´), *n.* [Archaic or poetic], ئێوارە؛ کاتی ئێوارە.

eventual (i-ven′choo-əl), *adj.* (۱) دوایی؛ هی دوایی: *(~ success)*

(۲) لەوانەیە.

eventuality (i-ven´choo-al′ə-ti), *n.* ناکاوی؛

. *(We must be ready for any ~ies.)* لەوانەبوونی پوودان

eventually (i-ven′choō-ə-li, i-ven′choo-li), *adv.* لەدواییدا

eventuate (i-ven′chōō-āt′), *v.i.* بوون بە ئەنجامی ئەوە.

ever (ev′ēr), *adv.* (١) هەمیشە؛ هەر. *(He is ~ the same.)* .

(٢) پەیتا پەیتا؛ جار لە دوای جار.

(٣) هەرگیز؛ قەت. *(Have you ~ seen an eclipse?)* .

ever and anon, [Archaic], جار بە جار؛ جار نە جار؛ ناوبەناو

ever so, [Colloq.], زۆر؛ ئینجگار

forever (and ever), هەتا هەتا

hardly ever, زۆر بە دەگمەن؛ کەم جار

everglade (ev′ēr-glād′), *n.* زۆنگاو؛ زۆنگ

evergreen (ev′ēr-grēn′), *adj.* هەمیشە سەوز

n. (١) داری هەمیشە سەوز.

(٢) لق‌وپۆپی داری هەمیشە سەوز (کە بۆ ڕازاندنەوە بەکاردەهێنرێت).

everlasting (ev′ēr-las′tiŋ, ev′ēr-läs′tiŋ), *adj.* (١) نەمر؛ هەمیشەیی؛ هەمیشە؛ هەتا هەتایی.

(٢) درێژخایەن؛ زۆرخایەن؛ قایم (جل‌وبەرگ).

n. (١) هەمیشەیی؛ هەتا هەتا. (٢) چەند جۆرە گوڵێکە کە پاش ووشک کردنەوەیشی ڕەنگەکەی ناگۆڕێتو هەر وەک خۆی دەمێنێتەوە.

(٣) جۆرە قوماشێکی قایم.

the Everlasting, خودا

evermore (ev′ēr-môr′, ev′ēr-mōr′), *adv.* هەتا هەتا؛ هەمیشە

every (ev′ri, ev′ēr-i), *adj.* (١) هەموو؛ هەموو یەکێک لە؛ هەر یەکێک. *(~ man among you; ~ person here)* .

(٢) تەواو؛ هەموو. *(He was given ~ chance to do the job.)* .

(٣) هەر. *(He comes ~ three days.)* .

every now and then, هەر جار نە جارێک؛ جار بە جار؛ ناوبەناو

every other, هەر یەک نا یەکێک. *(every other day; Write on every other line.)*

every so often, [Colloq.], جار نە جار؛ جار بە جار؛ ناوبەناو

every which way, [Colloq.], بە هەموولایەکدا؛ بە شێواوی

everybody (ev′ri-bod′i, ev′ri-bud′i), *pron.* هەمووکەسێک؛ هەموو کەس.

everyday (ev′ri-dā′), *adj.* (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێک. *(an ~ routine)*

(٢) نو هەموو ڕۆژێک یا کاتێک دەشێت. *(~ shoes)* .

(٣) ئاسایی. *(an ~ occurrence)*

everyone (ev′ri-wun′, ev′ri-wən), *pron.* هەمووکەسێک؛ هەموو کەس.

every one, (١) هەمووکەسێک

(٢) هەموو دانە کەسێک یا شتێک؛ هەر یەکە.

everything (ev′ri-thiŋ′), *pron.* (١) هەموو شتێک؛ هەموو شت.

(٢) هەموو شتێکی پەیوەندیدار.

(٣) گرنگترین شت. *(Money is ~ to some people.)* .

everywhere (ev′ri-hwâr′), *adv.* لە هەموو شوێنێک؛ هەموو شوێنێک

evict (i-vikt′), *v.t.* (١) گەرانەوە یا دەستکەوتنەوەی زەوی‌وزار یا خانوو لە بڕیاری دادگا. (٢) دەرکردنی کرێچی (لەسەر بڕیاری دادگا لەبەر کرێ نەدان یا پەیمان شکاندن).

eviction (i-vik′shən), *n.* دەرکردنی کرێچی (لەسەر بڕیاری دادگا لەبەر کرێ نەدان یا پەیمان شکاندن).

(He gave the tenants the ~ notice.)

evidence (ev′ə-dəns), *n.* (١) دیارێوون؛ بوونی. (٢) نیشانە. (٣) بەڵگە. (٤) (ا) گەواهی. (ب) گەواه (دادگا).

v.t. (١) پوونکردنەوە؛ پیشاندان؛ دەرخستن.

(٢) گەواهی دان؛ شایەتی دان.

in evidence, دیار؛ ئاشکرا؛ لەبڕوو.

turn state's evidence, گەواهی دان دژی هاوتاوان.

evident (ev′ə-dənt), *adj.* دیار؛ ئاشکرا؛ بڕوون؛ لەبڕوو.

evidently (ev′ə-dənt-li, ev′ə-dent′li), *adv.* وا دیارە؛ لەوە دەچێت؛ ئاشکرایە؛ دیارە. *(He had ~ been working very hard.)*

evil (ē′v'l), *adj.* (١) بەد (کردار، ڕەوشت)؛ پیس (ڕەفتار)؛ خراپ (کردەوە). (٢) زیانبەخش.

(٣) بە وەی؛ بەدبەخت. *(an ~ hour)* .

(٤) پیس؛ بۆگەن (ناوبانگ). *(an ~ reputation)* .

n. (١) بەدی؛ خراپە؛ کردەوەی خراپ. *(to do no ~)* .

(٢) وەی؛ شتێکی بە وەی، خراپ، بەد، یا زیانبەخش.

(٣) [Obs.]، جۆرە نەخۆشی‌یەکی پیستە.

-evilly *(adv.)*; **evilness** *(n.)*.

the Evil One, شەیتان.

evil-doer (ē′v'l-dōō′ēr), *n.* بەدکار؛ بەدکردار؛ خراپەکەر؛ پیاوخراپ.

evil eye, چاوپیس؛ چاوپیسی.

evil-minded (ē′v'l-mīn′did), *adj.* (١) بەد؛ بەدکار؛ پیس.

(٢) بەدنیاز؛ شت بە خراپ لێکدەرەوە.

evince (i-vins′), *v.t.* پیشاندان (هەست، خواست)؛ دەرخستن (هەستی کەسی). *(He ~d his desire to go home.)* .

-evincible *(adj.)*.

eviscerate (i-vis′ə-rāt′), *v.t.* (١) ڕیخۆڵە یا ناوسک دەرهێنان.

(٢) هەناو لێ بڕین؛ هێز لێ بڕین؛ بەشێکی گرنگ لێکردنەوە.

evitable (ev′ə-tə-b'l), *adj.* خۆی لێ لادەدرێت؛ دەتوانرێت خۆی لێ لابدرێت.

evocation (ev′ō-kā′shən), *n.* بانگ کردن؛ پەیداکردن؛ هێنانەبڕوو (گیانی مردوو، جنۆکە).

evocative (i-vok′ə-tiv, i-vō′kə-tiv), *adj.* هەست جوڵێنەر.

evoke (i-vōk′), *v.t.* (١) هێنانەبڕوو (گیانی مردوو، جنۆکە)؛ بانگ کردن؛ پەیداکردن. *(to ~ a spirit from the other world)* .

(٢) (ا) هەست جوڵاندن؛ پەیداکردن (هەست). *(to ~ a smile)*

(ب) هێنانە بەرچاو؛ هێنانەبڕوو؛ جوڵاندنو هێنانە پێشەوە. *(to ~ memories of the past)*

evolution (ev′ə-lōō′shən, ev′'l-ū′shən), *n.* (١) گۆڕانی زیندەوەر؛ پەیدابوونو گۆڕانی وورد ووردەی زیندەوەر؛ بار گۆڕین (زیندەوەر).

(٢) پەرەسەندن؛ پێشکەوتن؛ گۆڕانی وورد وورد (بەرباوەڕ کردەوە. زیندەوەر)؛ گۆڕین؛ بار گۆڕین. (٣) ڕەگ دۆزینەوە (بیرکاری).

(٤) مناوەڕەی سوپایی و هێزی دەریایی.

evolutionary (ev′ə-lōō′shən-er′i), *adj.* (١) تایبەتی بە تیۆری پەیدابوونو گۆڕانی زیندەوەر. (٢) تایبەتی بە بار گۆڕانو پەرەسەندن.

evolutionist (ev′ə-lōō′shən-ist, ev′'l-ū′shən-ist), *n.* -(١) کەسێک کە بڕوای هەبێت بە تیۆری پەیدابوونو گۆڕانی زیندەوەر.

(٢) کەسێک کە بڕوای هەبێت بە پێشکەوتنی بەرەبەرەی کۆمەڵ لەڕێگەی ناشتەی‌یەوە نەک شۆڕش

evolve (i-volv′), *v.t.* (١) گۆڕینی وورد وورد.

(٢) لێ هاتنە دەرەوە (بۆن، گاز، هەڵم... هتد)؛ لێ هێنانە دەرەوە

(٣) بار گۆڕینی وورد وورد وورەی زیندەوەر.

v.i. (١) گۆڕانی وورد وورد؛ پەرەسەندن؛ پێشکەوتن بەرە بەرە.

(٢) دەرکەوتن؛ هاتنەبڕوو.

-evolvement *(n.)*.

evulsion (i-vul′shən), *n.* لە ڕەگ دەرهێنان؛ لێ دەرهێنان یا لێکردنەوە بەزۆر.

ewe (ū), *n.* مەڕ.
ewer (ū′ĕr), *n.* مەسینە
ex (eks), *prep.* بەبێ. *(~ interest)* .
ex- (eks), پێشگرێکە بەمانای: (١) (ا) لە دەرەوە؛ بێ دەرەوە؛ لە. *(expel, export, exempt)*
(ب) بەوڵاوە؛ لەوە بەوڵاوە. *(excess)* .
(ج) بەتەواوی. *(exterminate)* .
(٢) پێشوو؛ هی پێشوو؛ بەر لە ئێستا: *(~ -president; ~ -husband; ~ - convict; ~ -wife)*
exacerbate (ig-zas′ĕr-bāt´, ik-sas′ĕr-bāt´), *v.t.* (١) زیادکردن یا خراپتر کردن (نازار، نەخۆشی، تووڕەیی، ناخۆشی، بار)؛ توندوتیژتر کردن. (٢) پەستکردن؛ زوێرکردن؛ تووڕەکردن؛ وروژاندن.
-exacerbation *(n.).*
exact (ig-zakt′), *adj.* (١) ڕاست؛ تەواو؛ کتومت. (٢) وورد؛ ڕاست (٣) توندوتیژ *(an ~ disciplinarian)*
v.t. (١) بەزۆر لێ سەندن (پارە، کات، یارمەتی) ، (~ from; ~ of) . (٢) پێویست کردن؛ ویستن.
exacting (ig-zak′tiŋ), *adj.* (١) توندوتیژ؛ گران (ماموستا)؛ بە هیچ ڕازی نەبوو *(an ~ teacher)* . (٢) گران (کار، فرمان)؛ قورس: *(an ~ job)* .
exaction (ig-zak′shən), *n.* (١) بەزۆر لێ سەندن (پارە، کات، یارمەتی) (٢) شتێکی بەزۆر لێ سەنراو (باج، سەرانە، من).
exactitude (ig-zak′tə-tōōd´, ig-zak′tə-tūd´), *n.* وردی؛ تەواوی؛ ڕاستی؛ بێ هەڵەیی
exactly (ig-zakt′li), *adv.* (١) بەتەواوی؛ تەواو؛ بە ڕاستی؛ بە وردی؛ کتومت؛ دەقاودەق (٢) بەڵێ؛ وایە؛ تەواوە؛ ڕاستە.
exaggerate (ig-zaj′ə-rāt´), *v.t. & v.t.* پێ لێ هەڵبڕین؛ دانەدەم؛ زیادە ڕۆیی؛ زیادە پێوەنان؛ فشەکردن؛ فیشاڵ لێدان.
-exaggerator *(n.).*
exaggerated (ig-zaj′ə-rā´tid), *adj.* زیادە پێوەنراو؛ زل کراو؛ پێ لێ هەڵبڕاو
exaggeration (ig-zaj´ə-rā′shən), *n.* پێ لێ هەڵبڕین؛ دانەدەم؛ زیادەڕۆیی؛ زیادە پێوەنان؛ فشە؛ فشەکردن.
exalt (ig-zôlt′), *v.t.* (١) شکۆپێدان؛ پلەوپایە بەرزکردن؛ ڕێزلێنان؛ بڵندکردن (٢) ستایش کردن؛ بە شان و بااڵدا هاتن.
(٣) گەشکەدارکردن؛ گەشکەپێدان؛ شەیداکردن.
(٤) توندوتیژ کردن (ڕەنگ)
exalted (ig-zôl′tid), *adj.* (١) پایە بەرز؛ شکۆدار؛ بەشکۆ (٢) بەرز؛ بڵند
exaltation (eg´zôl-tā′shən), *n.* (١) شکۆپێدان؛ پایە بەرزکردنەوە؛ شکۆ؛ پایە بەرزی (٢) گەشکە؛ شەیدایی؛ ئەوپەڕی خۆشی و شانازی.
exam (ig-zam′), *n.* [Colloq.]. = examination.
exam., = examination.
examen (ig-zā′mən), *n.* = examination.
examinant (ig-zam′ə-nənt), *n.* تاقیکەرەوە
examination (ig-zam´ə-nā′shən), *n.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) لێکۆڵینەوە؛ لێ وردبوونەوە؛ پشکنین؛ تێڕوانین.
examine (ig-zam′in), *n.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) لێکۆڵینەوە؛ لێ وردبوونەوە؛ تێڕوانین؛ پشکنین (نەخۆشی).
examinee (ig-zam´ə-nē′), *n.* تاقیکراوە (مرۆڤ)؛ کەسێکی تاقیکراوە
example (ig-zam′p'l, ig-zäm′p'l), *n.* (١) وێنە؛ نموونە: *(to give an ~ ; an ~ of)* (٢) نموونە؛ پێشڕەو *(to be an ~ to others)* (٣) نموونە؛ پەند: *(to make an ~ of him)* .
(٤) مەسەلە (بیرکاری).
for example, بۆ وێنە؛ بۆ نموونە.
set an example, بوون بە نموونە (لە ڕەفتار یا کردەوەدا)
without example, بێ وێنە؛ بێ هاوتا.
exanimate (ig-zan′ə-mit, ig-zan′ə-māt´), *adj.* (١) مردوو. (٢) بێ ووزە؛ بێ هێز.
exanthema (ek´san-thē′mə), *n.* گەرمەژنە؛ قنچکە؛ زیپکە.
exasperate (ig-zas′pə-rāt´), *v.t.* (١) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ پەستکردن؛ دیق پێکردن. (٢) توندوتیژتر یا خراپتر کردن (نەخۆشی، نازار، ناخۆشی، بار).
-exasperater *(n.).*
exasperation (ig-zas´pə-rā′shən), *n.* (١) تووڕەیی؛ پەستی؛ تووڕەکردن؛ دیق پێکردن. (٢) توندوتیژ یا خراپتر بوون (نەخۆشی، نازار، بار، ناخۆشی).
excavate (eks′kə-vāt´), *v.t.* (١) هەڵکەندنی زەوی. (٢) لێدان (تونێل، خەندەق)؛ بڕین *(to ~ a tunnel)* . (٣) دەرهێنانی خاک یا کانزا بە هەڵکەندن؛ هەڵکەندن. (٤) خستنەڕوو یا دەرخستن بە هەڵکەندن (شوێنەواری شارێکی کۆن).
excavation (eks´kə-vā′shən), *n.* (١) هەڵکەندنی زەوی. (٢) چاڵێکی هەڵکەنراو. (٣) شتێکی لە بن زەوی دەرهێنراو بە هەڵکەندن (شوێنەواری کۆن).
excavator (eks′kə-vā´tĕr), *n.* هەڵکەن (مرۆڤ، مەکینە)؛ هەڵکەنەر.
exceed (ik-sēd′), *v.t.* (١) زیاتربوون یا ڕۆیشتن لە (سنوور، پەیڕەو)؛ تێپەڕبوون لە: *(He ~ed the speed limit.)* . (٢) باشتربوون لە: *(The concert ~ed our expectations.)* .
v.i. باشتربوون لەوانی تر.
exceeding (ik-sēd′iŋ), *adj.* سەرئاسا؛ زیاتر لە؛ زۆر.
exceedingly (ik-sēd′iŋ-li), *adv.* نێجگار؛ زۆر؛ یەکجار: *(He is doing ~ well in his chemistry class.)*
excel (ik-sel′), *v.i. & v.t.* باشتربوون لە کەسانی تر؛ زۆر باش بوون لە: *(He ~s in wit.; to ~ (others) in courage, strength, etc.; to ~ as an actor; to ~ in sports.)*
excellence (ek′s'l-əns), *n.* (١) نایابی؛ زۆر باشی؛ زۆر باشێتی. (٢) نیشانەیەکی نایابی؛ نیشانەی نایابی. (٣) [E-]، پایە بەرز.
excellency (ek′s'l-ən-si), *n.* (١) [E-] ، پایە بەرز؛ پایە بڵند: *(His E~; Your ~)*
(٢) [Archaic]، نایابی؛ زۆر باشی.
excellent (ek′s'l-ənt), *n.* نایاب؛ زۆر باش.
except (ik-sept′), *v.t.* بێجگەلێکردن؛ نەگرتنەوە (پەیڕەو، گومان، شت، یا فەرمان)؛ لێ دەرکردن: *(When I say that most students are lazy, of course I ~ you.)*
v.i. (~ against), پەسەند نەکردن؛ دژ بوون یا وەستان: *(I ~ against his statements.)*
prep. بێجگە لە؛ جگە لە: *(everyone ~ me; I looked everywhere ~ in the bedroom.)*
conj. [Archaic], مەگەر.
excepting (ik-sep′tiŋ), *prep.* بێجگە لە؛ جگە لە؛ بەبێ.
conj. [Archaic], مەگەر.
exception (ik-sep′shən), *n.* (١) جیاوازی؛ جیاکاری؛ لێ دەرکردن؛ بێجگەکاری: *(You must all take the examination without ~ .)* . (٢) جیا؛ ناناسا: *(He is an ~ ; an ~ to the rule)* . (٣) پەسەند نەکردن: *(to take ~ to what a person says)* .
take exception, پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون؛ پێ پەست بوون.
exceptionable (ik-sep′shən-ə-b'l), *adj.* (١) بۆی هەیە پەسەند

نەکرێت یا پەڵپی لێ نگیرێت. (٢) بۆی هەیە جیا بکرێتەوە یا بێجگەکاری لەگەڵ بکرێت.

exceptional (ik-sep′shən-'l), *adj.* ناتاسا؛ سەرناسا؛ نایاب؛ بێ ئەندازە؛ زۆرباش *(an ~ student)*

exceptionally (ik-sep′shən-'l-i), *adv.* لە ئەندازە بەدەر؛ نێجگار؛ زۆر *(an ~ good (or bad) student)*

excerpt (ik-sûrpt′), *v.t.* نموونە دەرهێنان یا هەڵبژاردن لە پەرتووکێک. ووتارێک، یا هەڵبەستێک

n. نموونەیەکی دەرهێنراو یا هەڵبژێراو لە پەرتووکێک. ووتارێک، یا هەڵبەستێک.

excess (ik-ses′), *n.* (١) لە ئەندازە بەدەر (کردار، کردەوە. ڕەووشت)؛ زیاد لە ئەندازە *(an ~ of kindness, enthusiasm, harshness, etc.)*

(٢) زۆر؛ زیاد لە پێویست (خواردن، خواردنەوە... هتد) *(He eats, drinks, and smokes to ~ .)*

(٣) کردەوەی تاوانبارانە و ناپەسەندانە *(the ~es committed by the occupation army)*

(٤) لێ ماوە (بیرکاری)؛ ماوە؛ پاشماوە.

adj. زیادە *(~ baggage; ~ profits)*

in excess of, زیاتر لە؛ زیاد لە

to excess, لە ئەندازە بەدەر؛ بە ڕادە بەدەر

excessive (ik-ses′iv), *adj.* لە ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە؛ نێجگار زۆر؛ زیاتر لە پێویست *(~ drinking; ~ prices)*

excessively (ik-ses′iv-li), *adv.* بە بێ ئەندازەیی؛ بەشێوەیەکی لە ڕادە بەدەر یا بێ ئەندازە.

exchange (iks-chānj′), *v.t.* (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن؛ *(John ~s gifts with Mary at Christmas.)*

(٢) گۆڕینەوە *(She ~d honor for wealth.)*

v.i. (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن (٢) وەکو یەک چوون (پارەی دوو وڵات).

n. (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکاری؛ ئاڵوگۆڕکردن.

(٢) دان و وەرگرتن؛ گۆڕینەوە *(an ~ of greetings)*

(٣) شتێکی گۆڕاوە بە شتێکی تر.

(٤) شوێنی گۆڕینەوە یا ئاڵوگۆڕکاری *(a stock ~)*

(٥) فەرمانگەی ئەلەفوز

(٦) (ا) دانەوەی قەرز بە کۆمپیالە (ب) کۆمپیالە

(ج) مزی نامادەکردنی کۆمپیالەو بڕوانامەی دارایی

(٧) (ا) پارە گۆڕینەوەی وڵاتێک بە هی وڵاتێکی تر

(ب) ڕێژەی نەم گۆڕینەوەیە.

(ج) نەو چەک و بڕوانامەی دارایییە کە ئاڵوگۆڕ دەکرێت لەنێوان بانقەکاندا.

(٨) پەیمانی ئاڵوگۆڕکاری.

adj. (١) گۆڕاوە؛ جێ گۆڕکێ پێ کراو (لەنێوان دوو وڵاتدا) *(an ~ student)*

(٢) تایبەتی بە بارەگۆڕەرەوە. *(an ~ broker)*

exchangeable (iks-chān′jə-b'l), *adj.* ئاڵوگۆڕ دەکرێت؛ دەتوانرێت بگۆڕێتەوە

-exchangeability *(n.).*

exchange broker, دەڵاڵی پارە گۆڕینەوە (هی وڵاتێک لەگەڵ وڵاتێکی تر)؛ بارەگۆڕەرەوە.

exchange blows, لەیەکدان؛ بەیەکدا کێشان.

exchange greetings, سڵاوکردن لەیەکتر

in exchange for, لە باتی؛ لە بڕێتی؛ لە جێی؛ لە جیاتی

rate of exchange, ڕێژەی پارە گۆڕینەوە.

exchequer (iks-chek′ĕr, eks′chek-ĕr), *n.* (١) وەزارەتی دارایی (لە ئینگلتەرە) (٢) خەزێنەی وەزارەتی دارایی ئینگلیزی. (٣) خەزێنە (٤) سەرمایە؛ سامان؛ دەستمایە

excise (ik-sīz′), *n.* باج؛ باجێکە لەسەر تووتن و عەرەق و هەندێ شتی تر دادەنرێت: *(an ~ tax)*

باج لەسەر دانان.

excise (ik-sīz′), *v.t.* بڕین (بڕین، دوومەڵ، لوو)؛ قرتاندن؛ لابردن؛ دەرهێنان (لە لەش).

exciseman (ik-sīz′mən), *n.* باجگر (لە ئینگلتەرە)؛ باج کۆکەرەوە.

excision (ik-sizh′ən), *n.* بڕین (بڕین، دوومەڵ، لوو)؛ قرتاندن؛ لابردن؛ دەرهێنان (لە لەش).

excitable (ik-sī′tə-b'l), *adj.* زوو دێتە جۆش؛ زوو هەڵدەچێت؛ دەبزوێنرێت؛ بە ئاسانی دەووروژێنرێت.

-excitability *(n.).*

excitant (ik-sī′tənt, ek′sə-tənt), *adj.* هێنەرە جۆش؛ بزوێنەر. (هەروەها " excitative; excitatory ").

excitation (ek′si-tā′shən, ek′si-tā′shən), *n.* (١) جۆش؛ هێنانە جۆش؛ هاتنە جۆش. (٢) (ا) دروستکردنی ئەلەکتریک یا موگناتیس.

(ب) زیادکردنی ووزەی نەتۆم یا گەردیلەیەک لە هی ئاسایی خۆی.

excite (ik-sīt′), *v.t.* (١) خرۆشاندن؛ ووروژاندن؛ خستنە جموجوول.

(٢) بزواندن؛ جوواندن.

(٣) هەوەس هەڵساندن؛ خستنە جۆش؛ هێنانە جۆش.

(٤) (ا) بزووادنی ئەووژمی کارەبا.

(ب) تێدا پەیداکردنی ئەلەکتریک یا موگناتیس.

excited (ik-sīt′id), *adj.* هەست جووڵاو؛ ووروژاو؛ خرۆشاو؛ هەڵچوو؛ بەجۆش؛ دڵخۆش.

excitement (ik-sīt′mənt), *n.* (١) خۆشی؛ شتێکی خۆش.

(٢) جۆش و خرۆش؛ جۆش؛ هەڵەکەسەما؛ هاتنە جۆش.

exciter (ik-sīt′ĕr), *n.* (١) بزوێنەر؛ هێنەرە جۆش؛ ووروژێنەر.

(٢) پێکهێنەری ئەلەکتریک؛ دینەمۆ.

exciting (ik-sīt′iŋ), *adj.* خۆش؛ پڕ جۆش؛ بەجۆش؛ هێنەرە جۆش.

exclaim (iks-klām′), *v.i. & v.t.* هاوارکردن (بەجۆشەوە یا بەسەرسامییەوە).

exclamation (eks′klə-mā′shən), *n.* (١) هاوار؛ هاوارکردن (لە پڕو بەجۆش، سەرسامی، ئازار، یا بەترسەوە).

(٢) شتێک کە بە هاوار دەربڕێت؛ نیشانەی سەرسامی.

exclamation mark (or point), نیشانەی سەرسامی (!) (ڕێزمان).

exclamatory (iks-klam′ə-tôr′i, iks-klam′ə-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە هاوارکردن؛ سەرسامی: *(an ~ sentence)*

exclude (iks-klōōd′), *v.t.* (١) قەدەغەکردن؛ لێ قەدەغەکردن؛ ڕێگەی هاتنەژوورەوە پێ نەدان؛ نەگرتنە خۆ: *(to ~ a person from membership in a society, organization, club, etc.)*

(٢) دەرکردن؛ دەرهاویشتن؛ پەرکردن.

exclusion (iks-klōō′zhən), *n.* (١) قەدەغەکردن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ نەگرتنەخۆ. (٢) دەرکردن؛ دەرهاویشتن؛ پەرکردن.

to the exclusion of, بۆ قەدەغەکردن؛ بۆ ڕێگەی هاتنەژوورەوە لێگرتن؛ بەبێ.

-exclusionist *(n.).*

exclusive (iks-klōō′siv), *adj.* (١) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ تەنڵ: *(He is ~ in his manner.)*

(٢) هی تاقم یا چینێکی تایبەتی دەوڵەمەند؛ تایبەتی: *(an ~ club)*

(٣) گران (فرۆشگا، گەرەک)؛ گرانبەها: *(an ~ shop; an ~ residential area)*

(٤) تەنها مافی کەسێک یا کۆمەڵێک (فرۆشتنی شتێک لە ناوچەیەکدا)؛ تایبەتی؛ مافی کەسی تری پێوە نەیە؛ تاقە: *(an ~ right to sell something)*

n. ووتارێک یا دووانێک کە بۆ بڵاوکردنەوە بێت تەنها لەیەک ڕۆژنامە، نێستگەی

(*an ~ article; an ~ interview)* : رادیو یا تەلەفزیۆندا .

-exclusiveness *(n.)*; **exclusivity** *(n.)*.

exclusive of, بێجگە لە؛ جگە لە؛ بەبێ؛

(The ship had a crew of 50 ~ of officers.)

exclusively (iks-klōō′siv-li), *adv.* تەنها؛ هەمووی؛ بەتەواوی

excogitate (eks-koj′ə-tāt′), *v.t.* بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ داماڵین؛ ڕاڵان

-excogitation *(n.)*.

excommunicate (eks′kə-mū′nə-kāt′), *v.t.* لە کڵێسە دەرکردن؛ لە کڵێسە دابڕین یا پەیوەندی پچڕاندن.

n. کەسێکی لە کڵێسە دەرکراو یا دابڕاو.

-excommunicable *(adj.)*; **excommunicator** *(n.)*.

excommunication (eks′kə-mū′nə-kā′shən), *n.* (١) دابڕین یا دەرکردن لە کڵێسە. (٢) بڕیاری دەرکردن یا دابڕین لە کڵێسە.

excoriate (ik-skôr′i-āt′, ik-skō′ri-āt′), *v.t.* (١) پاکردن؛ کوتان؛ ڕنج؛ ساوەر)؛ پێست لێکردنەوە.

(٢) سەرەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر.

-excoriation *(n.)*.

excrement (eks′krə-mənt), *n.* گوو؛ پیسایی

excremental (eks′krə-men′t'l), *adj.* تایبەتی بە گوو یا پیسایی

excrescence (iks-kres′ns), *n.* (١) شتێکی سەروشتی لە لەش دەرهاتوو (قژ، ڕیش، نینۆک). (٢) شتێکی ناشرینی ناسەروشتی لە لەش دەرهاتوو (وەک دووەمل)

-excrescent *(adj.)*.

excreta (eks-krē′tə), *n.* شتێک کە لەش دەری بدات یا لە لەش بێتە دەرەوە (ئاوەق، میز، گوو)؛ پیسایی.

excrete (iks-krēt′), *v.t. & v.i.* گووکردن؛ پیسایی کردن؛ میزکردن؛ ئاوەق کردن؛ دەردان (ئاوەق)

excretion (iks-krē′shən), *n.* (١) گووکردن؛ پیسایی کردن؛ میزکردن؛ ئاوەق دەردان. (٢) گوو میز؛ پیسایی؛ ئاوەق.

excretory (eks′kri-tôr′i, eks′kri-tō′ri), *adj.* (١) تایبەتی بە پیسایی؛ تایبەتی بە میزو گوو. (٢) هی ئەو ئەندامانەی لەش کە تایبەتێن بە پیسایی کردن *(~ organs)* .

excruciate (iks-krōō′shi-āt′), *v.t.* ئازاردان (لەش یا گیانو مێشک)؛ چەوساندنەوە.

excruciating (iks-krōō′shi-āt′iŋ), *adj.* بە ئازار؛ پڕ ئازار؛ ناخۆش؛ ئێحگار زۆر (ئێش و ئازار) *(an ~ headache, pain, etc.)* .

excruciation (iks-krōō′shi-ā′shən, iks-krōō′si-ā′shən), *n.* (١) ئازاردان؛ چەوساندنەوە. (٢) ئازار؛ ئێش؛ ئێش و ئازار.

exculpate (eks′kəl-pāt′, ik-skul′pāt), *v.t.* ئازادکردن لە تاوان؛ لە تاوان خۆشبوون

-exculpation *(n.)*; **exculpatory** *(adj.)*.

excursion (ik-skūr′zhən, ik-skūr′shən), *n.* (١) گەشت؛ گەڕان. (٢) گەشتێکی دووسەری بە بلیتی نرخ داشکاو (بە فڕۆکە، شەمەندەفەر، ئۆتۆمبێل، کەشتی). (٣) تاقمێک کە بچن بۆ گەشتێکی دوورسەری وەها. (٤) لادان (لە ڕێگەی دیاریکراو)؛ لادان لە باس. (٥) [Obs.] هێرشی سوپایی؛ بەسەردادان.

excursionist (ik-skūr′zhən-ist), *n.* گەشتیار؛ گەشتکەر.

excursive (ik-skūr′siv), *adj.* (١) تایبەتی بە گەشتی دووسەرەی هەڵز. (٢) پچڕپچڕ (دوان، باس)؛ لە باس لادەر؛ *(an ~ lecture)* . (٣) لامسەرلایی؛ ناڕێک و پێک؛ *(~ reading habits)* .

excusable (ik-skūz′ə-b'l), *adj.* ئەی دەبوورێت؛ دەبوورێت؛ لێخۆشبوونی بۆ هەیە.

excuse (ik-skūz′), *v.t.* (١) لێخۆشبوون؛ ئازادکردن لە تاوان؛ بەخشین؛ لێبووردن. (٢) داوای لێبووردن کردن

(٣) چاو لێ پۆشین؛ گوێ پێ نەدان.

(٤) لێبووردن (لە هێنانەدی پەیمانێکدا یا جێبەجێکردنی ئەرکێکدا).

(٥) ڕێگەپێدان (بە ڕۆیشتن، یا بلاوەلێکردن):

(The teacher ~d the class.)

(٦) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بوونە هۆی لێبووردن.

n. (١) داوای لێبووردن کردن (٢) لێبووردن؛ بەخشین. (٣) بەڵگە.

(٤) بیانوو؛ بڕوبیانوو؛ بەهانە؛ پەڵپ

excuse oneself, (١) داوای لێبووردن کردن

(٢) داوای ڕێگەپێدان بۆ کردنی شتێک.

excuse me. بم بوورە؛ ببووڕە (ووتەیەکە لەکاتی گفتوگۆ پێ بڕین، یا لەگەڵ نەبوون، داواکردنی شتێک، یا داوای بوار پێدان بۆ تێپەڕبوون بە شوێنێکی قەرەباڵغدا بەکاردەهێنرێت):

(Excuse me, sir, will you tell me the way to the train-station?. Excuse me, but I don't think that statement is quite true.)

find an excuse, بیانووگرتن؛ بیانوو هێنانەوە.

exeat (ig-zē′), *n.* ڕێگەپێدان یا ئۆڵەت‌ی سەردەمی (قوتابی زانکۆ، فەرمانبەر، قەشە... هتد).

execrable (ek′si-krə-b'l), *adj.* (١) زۆر ناپەسەند؛ زۆر بەد؛ بە لەعنەت. (٢) بێ قەدر؛ گەنگ؛ قەڵپ.

execrate (ek′si-krāt′), *v.t.* (١) بە لەعنەت کردن.

(٢) زۆر ڕق لێ بوون؛ زۆر قین لێ بوونەوە.

execration (ek′si-krā′shən), *n.* (١) لەعنەت لێکردن

(٢) لەعنەت. (٣) ڕق؛ قین؛ زۆر ڕق لێ بوون.

(٤) کەسێک یا شتێکی بە لەعنەت یا ڕق لێ بوو.

executant (ig-zek′yoo-tənt), *n.* بکەر؛ لێدەری پیانۆیەکی مۆسیقا.

execute (ek′si-kūt′), *v.t.* (١) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ کردن: هەڵسووڕاندن *(to ~ an order, the law, etc.)* .

(٢) کوشتن (بەپێی بڕیاری دادگا)؛ هەڵواسین؛ بە سێدارەدا کردن.

(٣) هێنانەدی؛ کردن؛ دروستکردن: *(He ~d a statue in marble.)*

(٤) نواندن؛ خوێنواندن (شانۆنامە، ئاهەنگی مۆسیقا)

(٥) سازکردنی قۆنتەراتێک، پەیمانێک، یا وەسیەتنامەیەک بەپێی یاسا (کە ئامادەکردن و مۆرکردنو... هتد دەگرێتەوە).

execution (ek′si-kū′shən), *n.* (١) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ کردن؛ هەڵسووڕاندن. (٢) کوشتن (بەپێی بڕیاری دادگا)؛ بە سێدارەدا کردن؛ هەڵواسین. (٣) (أ) چۆنێتی کردنی شتێک یا کارێک؛ شێوازی کردن. (ب) چۆنێتی نواندنێک لە شانۆنامەیەک یا ئاهەنگێکی مۆسیقا

(٤) کردارێکی وێرانکەر یا کوشندە: *(The bombs did heavy ~.)*

(٥) (أ) فەرمانی دادگا (بۆ بەجێهێنانی بڕیارێک).

(ب) بەجێهێنانی ئەم جۆرە فەرمانە.

(ج) مۆرکردنی بڕوانامەیەکی یاسایی.

executioner (ek′si-kū′shən-ēr), *n.* کوشتیار؛ سەربڕ؛ بە سێدارەداکەر.

executive (ig-zek′yoo-tiv), *adj.* (١) بۆ هەڵسووڕاندن یا جێبەجێکردن دەشێت؛ تایبەتی بە جێبەجێکردن: *(~ ability)* .

(٢) هی هەڵسووڕاندن یا جێبەجێکردن؛ فەرمانی:

(the ~ branch of government)

n. (١) لقی کارگێڕی میری؛ ئەو لق یا بەشەی میری کە کاروباری وڵات بەڕێوە دەبات؛ دەسەڵاتی هەڵسووڕاندن یا بەڕێوەبردن (فەرمانڕەوایی)؛ کاربەدەستێک لەم لقەی میریدا. (٢) کاربەدەستێکی گەورە (فەرمانڕەوایی، کۆمپانیا).

executor (ek′si-kū′tər), *n.* (١) بکەر؛ بەجێهێنەر؛ جێبەجێکەر

(٢) بەجێهێنەری وەسیەتنامەی مردوویەک؛ سەروەسیەت.

executory (ig-zek′yoo-tôr′i, ig-zek′yoo-tō′ri), *adj.* (١) هی هەڵسووڕاندن یا بەڕێوەبردن. (٢) لە کاردایە؛ کاری پێ دەکرێت

(٣) ئامادەبەو دانراوە بۆ بەجێهێنانی لەکاتی خۆیدا (قۆناغەکان، پەیمان).

executrix (ig-zek′yoo-triks), *n.* سەروەسیەت (ئافرەت)؛ بەجێهێنەری وەسیەتنامە (ژن).

exegesis (ek′sə-jē′sis), *n.* لێکدانەوە و ڕوونکردنەوە (ووشە یا ڕستە بەتایبەتی هی ئینجیل)

-exegetic *(adj.).*

exegete (ek′sə-jēt′), *n.* لێکدەرەوە یا ڕوونکەرەوە (بەتایبەتی ئینجیل)

exemplar (ig-zem′plēr, ig-zem′plär), *n.* نموونە؛ ڕەووشت؛ کردەوە. کر-ار)

exemplary (ig-zem′plə-ri), *adj.* (١) نموونەیی

(~ behavior)

(٢) وێنەیی؛ تایبەتی بە شتێکی وێنەیی: *(~ punishment)*.

exemplification (ig-zem′plə-fi-kā′shən), *n.* (١) پیشاندان بە نموونە؛ نموونەکاری؛ ئواندن (٢) نموونە؛ وێنە (٣) بڕوانامەیەکی مۆرکراو (یاسا).

exemplify (ig-zem′plə-fī′), *v.t.* (١) (أ) ئواندن؛ پیشاندان بە نموونە (ب) بوون بە وێنە بۆ؛ نموونەکاری کردن؛ وێنە بوون بۆ. (٢) دەرهێنانی وێنەی بڕوانامەیەکی مۆرکراو (یاسا).

exempli gratia, = for example (e.g.), بۆ وێنە؛ بۆ نموونە

exemplum (ig-zem′pləm), *n.* (١) نموونە؛ وێنە (٢) چیرۆک؛ پەند

exempt (ig-zempt′), *v.t.* بەدەرکردن لە پەیرەوێیەک یا نەرکێک.

adj. بەدەر؛ بەخشراو (لە پەیرەو، نەرک... هتد)

n. کەسێکی بەدەر لە نەرکێک.

-exemptible *(n.).*

exemption (ig-zemp′shən), *n.* (١) بەدەرکردن (لە پەیرەوی یا نەرک)؛ بەخشین (لە پێویستی سەرشان) (٢) بەدەربوون لە ڕەچاوکردن یا پەیرەوی کردن (٣) (أ) ئ دەرکردنی هەندێکی تایبەتی لە دەسکەوتی کەسێک بەپێی سەر بۆ خۆی و خێزانەکەی وە باج ئ نەدانی لەسەر نەو هەندە. (ب) نەو هەندە ئ دەکراوە یا ئ داشکاوە. (ج) هەر سەرنکی خێزانێکی وەها.

exequy (ek′si-kwi), *n. plural* **exequies,** (١) بڕسە *(pl.)* (٢) نەریت و دەستووری مردوو بردن بۆ گۆڕستان و ناشتنی.

exercise (ek′sĕr-sīz′), *n.* (١) بەکارهێنان؛ ئواندن (دەسەلات):

(the ~ of power)

(physical or mental ~ ; (٢) مەشق لەش. مێشك)؛ وەرزش: *Walking, running, rowing, and horse-riding are all healthy forms of ~ .)*

(٣) مەشق خوێندن)؛ ڕاهێنان یا کۆشش:

(~s in mathematics, grammar, composition, etc.)

(٤) مناوەرە؛ مەشق (سوپا).

(٥) مێشك بەکارهێنان یا مەشق پێکردن.

(٦) *(pl.)* ناهەنگی دەرچوون لە قوتابخانە: *(graduation ~s)* .

v.t. (١) بەکارهێنان *(He ~d self-control.)* .

(٢) وەرزش کردن؛ مەشق کردن؛ ڕاهێنان *(He ~s daily.)*

(٣) مەشق پێکردن (سەربار، نەسپ):

(She ~s her horse twice a week.)

(٤) بەکارهێنان (ماف): *(to ~ one's rights)*

(٥) بەکارهێنان (دەسەلات).

v.i. وەرزش کردن؛ مەشق کردن.

exert (ig-zûrt′), *v.t.* (١) بەکارهێنان (توانا، زیرەکی)؛ خستنەکار:

(to ~ all one's strength | influence, will power | in order to do something)

(٢) زۆرلێکردن؛ زۆر خستنەسەر: *(to ~ pressure on)* .

(٣) هەوڵدان؛ کۆشش کردن: *(He didn't ~ himself much.)* .

exert oneself, زۆر هەوڵدان؛ ماڵ بە خۆوە نان؛ کۆشش کردن؛ زۆر لە خۆ کردن؛ خۆماندوو کردن.

exertion (ig-zûr′shən), *n.* (١) هێز بەکارهێنان؛ زۆرکردن:

(Sometimes persuasion is better than ~ of authority.)

(٢) خستنەکار یا بەکارهێنانێکی زۆر (لەش، مێشك).

(٣) هەوڵدان؛ هەوڵ؛ تەقەلاکردن؛ ماندوو بوون.

exeunt (ek′si-ənt, ek′si-oont′), *n.* چوونەدەرەوە (دوو نەکتەر یا زیاتر لە شانۆ دوای تەواوبوونی بەشەکەیان).

exfoliate (eks-fō′li-āt′), *v.t.* تۆزکل یا پێست لێکردنەوە.

v.i. تۆزکل یا پێست ئ بوونەوە.

-exfoliation *(n.).*

exhalant (eks-hāl′ənt, ig-zāl′ənt), *adj.* (١) هەناسەدەرەوە.

(٢) تایبەتی بە هەناسەدانەوە.

ئەندام یا بۆری هەناسەدانەوە.

n.

exhalation (eg′zə-lā′shən), *n.* (١) هەناسەدانەوە؛ ئ هاتنە دەرەوە یا دانەوە (هەناسە، بۆن، دووکەڵ، هەڵم).

(٢) هەناسە؛ شتێکی دراوە (هەناسە، بۆن، دووکەڵ، هەڵم).

exhale (eks-hāl′, ig-zāl′), *v.i.* (١) هەناسەدانەوە.

(٢) بوونە هەڵم.

v.t. (١) هەناسەدانەوە؛ کێشان (جگەرە).

(٢) دانەوە یا ئ هاتنە دەرەوە (بۆن، دووکەڵ، هەڵم).

exhaust (ig-zôst′), *v.t.* (١) ئ هێنانە دەرەوە (هەوا، گاز)؛ ئ دەرهێنان

(٢) هەموو بەکارهێنان و هیچ پێ نەمان: *(He ~ed his resources.)*

(٣) بەتاڵ کردنەوە؛ هیچ تێدا نەهێشتن: *(They ~ed the well.)* .

(٤) ئ بڕان (ساماڵ، ووزە)؛ هیچ بۆ نەهێشتنەوە: *(War ~s nations.)* .

(٥) ماندووکردن؛ هێز ئ بڕین؛ لە پەڵوپۆ خستن؛ پڕووکاندن:

(The trip ~ed him.)

(٦) بە وردی و بەتەواوی لێکۆڵینەوەی باسێك (هەتا هیچی نەمێنێتەوە کە باس نەکرابێت): *(She has ~ed the subject.)* .

v.i. لێوە هاتنەدەرەوە (گاز یا هەڵم لە مەکینەیەك).

n. (١) لێوە هاتنەدەرەوەی هەوای پیس، دووکەڵ، یا هەڵم لە مەکینەیەکەوە (٢) بۆری ئ هاتنەدەرەوەی هەوای پیس، دووکەڵ، یا هەڵم؛ ئەگزۆسی ئوتومبیل (٣) هەواو بۆنی پیس، دووکەڵ، یا هەڵم کە لە مەکینەیەك دێتە دەرەوە.

-exhaustible *(adj.).*

exhausted (ig-zôst′id), *adj.* (١) ماندوو؛ لە پەڵوپۆ کەوتوو؛ پڕووکاو؛ هێز ئ بڕاو. (٢) هیچ پێ نەماو؛ نەماو؛ تەواو بوو:

(My patience is ~ .)

exhaustion (ig-zôs′chən), *n.* (١) ماندوویی؛ ماندووێتی؛ ماندووبوون؛ پێ ووزەیی؛ تێ ئ بڕان. (٢) هیچ تێدا نەمان؛ بەفیڕۆچوون؛ بەتاڵ بوون؛ هیچ پێ نەهێشتن؛ هەموو بەکارهێنان.

exhaustive (ig-zôs′tiv), *adj.* (١) وورد؛ تەواو (لێکۆڵینەوە):

(~ research)

(٢) هیچ پێ نەهێڵ؛ ماندووکەر.

exhaustless (ig-zôst′lis), *adj.* تەواو نابێت؛ دوایی نایەت؛ بێ پایان.

exhibit (ig-zib′it), *v.t.* (١) پیشاندان؛ نیشاندان؛ خستنەڕوو:

(to ~ goods in shop windows or paintings in an art gallery)

(٢) ئواندن (ئازایی، ئارامی، تووڕەیی، بەزەیی... هتد):

(to ~ patience, courage, kindness, impatience, etc.)

(٣) پیشاندان یا پێشکەشکردنی بەڵگە لە دادگادا.

n. (١) پیشاندان؛ خستنەڕوو. (٢) پیشانگا.

(٣) شتێکی پیشاندراو لە پیشانگادا.

(٤) بەڵگە یا قەوانەی خراوەڕوو لە دادگادا

-exhibiter *(n.)*; **exhibitor** *(n.).*

exhibition (ek′sə-bish′ən), *n.* (١) پیشاندان؛ خستنەڕوو؛ ئواندن.

(٢) شتی پیشاندراو.

(٣) پیشانگ [British]. بەخشیش یا یارمەتییەکی دارایی کە زانکۆیەک دەیدات بە قوتابیەک

exhibitioner (ek′sə-bish′ən-ər), *n.* [British]. قوتابیەکی زانکۆ کە یارمەتی دارایی وەردەگرێ

exhibitionism (ek′sə-bish′ən-iz′m), *n.* (١) خۆدەرخستن؛ خۆنواندن؛ خۆپیشاندان (٢) هەزکردن لە خۆڕووتکردنەوە لە بەرچاوی خەڵک؛ هەزکردن بە لەشی ڕووتی خۆ دەرخستن.

exhibitionist (ek′sə-bish′ən-ist), *n.* (١) خۆدەرخەر؛ خۆنوێنەر. (٢) کەسێک کە هەز لە خۆڕووتکردنەوە بکات لە بەرچاوی خەڵک.

exhilarant (ig-zil′ə-rənt), *adj.* (١) دڵخۆشکەر؛ کەیف پێدەر (٢) وورباکەرەوە؛ جۆشدەر.

n. (١) شتێکی دڵخۆشکەر (٢) شتێکی جۆشدەر یا وورباکەرەوە.

exhilarate (ig-zil′ə-rāt′), *v.t.* (١) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان (٢) خستنەجۆش؛ وورباکردنەوە؛ بووژاندنەوە.

(A swim in the river will ~ you.)

-exhilarative *(adj.)*; **exhilarating** *(adj.)*.

exhilaration (ig-zil′ə-rā′shən), *n.* (١) دڵخۆش کردن؛ خستنەجۆش؛ بووژاندنەوە. (٢) دڵخۆشی؛ خۆشی؛ کەیف خۆشی؛ بووژانەوە.

exhort (ig-zôrt′), *v.t. & v.i.* ئامۆژگاری کردن؛ هاندان (بۆ کردنی شتێ باش)؛ پێ ووتن؛ تەمێ کردن.

exhortation (eg′zôr-tā′shən, ek′sôr-tā′shən), *n.* (١) هاندان بۆ کردەوەی چاک؛ ئامۆژگاری کردن؛ پێ ووتن. (٢) ئامۆژگاری؛ تەمێ.

exhume (iks-hūm′, ig-zūm′), *v.t.* (١) لە گۆڕ دەرهێنان (لاشەی مردوو بۆ تاقیکردنەوە) *(to ~ a body)*. (٢) ناشکراکردن؛ خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین.

-exhumation *(n.)*.

exigence (ek′sə-jəns), *n.* exigency.

exigency (ek′sə-jən-si), *n.* (١) ناکۆی؛ باریکی لە ناکاو (٢) پێویستی؛ شتی پێویست (pl.)

exigent (ek′sə-jənt), *adj.* (١) زۆر پێویست؛ پەلە؛ گرنگ. (٢) زۆر شت داواکەر؛ لە ئەندازە بەدەر شت پێویست.

exile (eg′zīl, ek′sīl), *n.* (١) دوورخراوەتە لە وڵات بەزۆر؛ دەرکردن لە وڵات؛ وڵات بەجێهێشتن لە ناچاریدا؛ دەربەدەرکردن؛ ئاوارەیی؛ ئاوارەبوون؛ سەرگەردانی (٢) کەسێکی دوورخراوە لە وڵات؛ کەسێکی وڵات بەجێهێشتوو لە ناچاریدا؛ کەسێکی بە وڵات دەرکراو یا ئاوارە

v.t. دوورخستنەوە لە وڵاتی خۆ بەزۆر؛ دەرکردن لە وڵاتی خۆ؛ ئاوارەکردن؛ دەربەدەرکردن؛ تەفی کردن

exist (ig-zist′), *v.i.* (١) بوون؛ هەبوون *(Do you believe that God ~s?)* (٢) بوون؛ تێدابوون *(Water ~s in milk.)*. (٣) ژیان؛ بەردەوام بوون لە ژیاندا *(We can't ~ without air, food, and water.)*

existence (ig-zis′təns), *n.* (١) بوون؛ بوونەوەری. (٢) ژین؛ ژیان *(Water is necessary for ~.)*. (٣) شێوەی ژیان *[to lead a happy (dangerous, wretched) ~]*. (٤) بوونەوەر؛ زیندەوەر؛ هەموو بوونەوەرێک.

existent (ig-zis′tənt), *adj.* (١) هەبوو؛ هەیە. (٢) ئامادە؛ نیستا هەیە.

existential (eg′zis-ten′shəl, ek′sis-ten′shəl), *adj.* تایبەتی بە بوون؛ بوونەوەری.

existentialism (eg′zis-ten′shəl-iz′m), *n.* فەلسەفەی بوون یا بوونی؛ فەلسەفەی بوونەوەری

existentialist (eg′zis-ten′shəl-ist), *n.* بوونخواز؛ پەیرەوێکەری فەلسەفەی بوون

exit (eg′zit, ek′sit), *n.* (١) لە شانۆ چوونەدەرەوەی نەکتەر.

(٢) چوونەدەرەوە؛ ڕۆیشتن؛ دەرچوون.

(٣) دەرگا؛ دەروازە؛ جێگەی چوونەدەرەوە.

v.i. چوونەدەرەوە.

exodus (ek′sə-dəs), *n.* (١) کۆڕەو؛ گەلەڕەو؛ کۆچی بە کۆمەڵ؛ گەلەکۆچ. (٢) [the E-] کۆچ کردنی جوولەکە لە میسرەوە (ئینجیل). (٣) [E-] بەشی دووەمی ئینجیل کە باسی ئەم کۆچ کردنی جوولەکەیە دەکات

ex officio (eks ə-fish′i-ō′), لەبەر پلەوپایەکەی؛ بەهۆی پلەوپایەکەیەوە: *(~ members of a committee)*.

exogamy (eks-og′ə-mi), *n.* ژنهێنان (یا شووکردن) لە دەرەوەی خێڵی خۆ.

-exogamic *(adj.)*; **exogamous** *(adj.)*.

exonerate (ig-zon′ə-rāt′), *v.t.* (١) ڕزگارکردن؛ بار لە کۆل کردنەوە؛ لە کۆل کردنەوە. (٢) بێ تاوانی دەرخستنی کەسێک؛ ئازادکردن لە گومانباری؛ تاوان لەسەر لابردن: *[to be ~d from blame (from an accusation or charge)]*.

-exoneration *(n.)*; **exonerator** *(n.)*.

exophthalmia (ek′sof-thal′mi-ə), *n.* چاو دەرپۆقین (پزیشکەوانی).

exorable (ek′sēr-ə-b'l), *adj.* دڵنەرم.

exorbitance (ig-zôr′bə-təns), *n.* گرانبەهایی؛ نرخ گرانی؛ گرانی؛ لە ئەندازە بەدەری (نرخ).

exorbitancy (ig-zôr′bə-tən-si), *n.* exorbitance.

exorbitant (ig-zôr′bə-tənt), *adj.* گرانبەها؛ گران؛ زۆر گران؛ لە ئەندازە بەدەر (نرخ): *(~ prices)*.

-exorbitantly *(adv.)*.

exorcise, exorcize (ek′sôr-sīz′), *v.t.* (١) جنۆکەو دێوودرنج لێ دوورخستنەوە بە جادووگەری. (٢) ئازادکردن لە جنۆکەو دێوودرنج (٣) بانگ کردن یا فەرمان کردن بەسەر جنۆکەو دێوودرنجدا.

exorcism (ek′sôr-siz'm), *n.* (١) جنۆکەو دێوودرنج دوورخستنەوە بە جادووگەری. (٢) ئەو دۆعایانەی دەخوێنرێن بۆ دوورخستنەوەی جنۆکەو دێوودرنج لە کەسێک

exorcist (ek′sôr-sist), *n.* جنۆکەو دێوودرنج دوورخەرەوە بە جادووگەری لە کەسێک کە گرتبێتیان.

exordium (ig-zôr′di-əm, ik-sôr′di-əm), *n.* (١) سەرەتا. (٢) سەرەتای ووتار یا نامیلکەیەک.

exoteric (ek′sə-ter′ik), *adj.* (١) دەرەوەیی؛ هی دەرەوە؛ دەرەکی. (٢) ئاشکرا؛ دیار؛ تێگەیشتنی ئاسانە.

exotic (ig-zot′ik), *adj.* (١) بێگانە؛ هی بێگانە؛ لە دەرەوە هێنراو. (٢) سەیر؛ دڵگیر جوانو سەرنج ڕاکێشو دڵفڕێن: *[~ plants (foods, clothes, ideas, people, etc.)]*.

n. (١) شتێکی بێگانە یا لە دەرەوە هێنراو. (٢) ڕووەکێک کە هی ئەو شوێنە نەبێت تێیدا ڕواوە بەڵکو لە دەرەوە هێنرابێت.

-exotically *(adv.)*.

expand (ik-spand′), *v.t.* (١) کردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ ڕاکێشان: *(The eagle ~ed his wings.)* (٢) کشاندن؛ ڕاکێشان؛ گەورەکردن؛ درێژکردنەوە (٣) فراوانکردن؛ پانکردن؛ گەورەکردن؛ پەرە پێ سەندن: *(to ~ a road, a street, or a business)* (٤) درێژەپێدان؛ پەرە پێ سەندن؛ زیاتر لەسەر دووان: *(to ~ a topic or an idea)* (٥) فراوانکردن: *(The purpose of education should be to ~ the minds of children.)*

v.i. (١) کشان؛ درێژبوونەوە: *(Metals ~ when they are heated.)*. (٢) فراوان بوون؛ گەورەبوون؛ بڵاوبوونەوە؛ درێژبوونەوە؛ لق‌وپۆپ هاویشتن (٣) (ا) کرانەوە (گوڵ، دەموچاو). (ب) دەم کێشان (برنج).

expanded (ik-span′did), *adj.* درێژە پێدراو؛ بە دوورودرێژی باس کراو؛ فراوان: *(an ~ news program)*.

expanse (ik-spans′), *n.* فراوانی؛ هەوداێەکی فراوان و کراوە و گەورە: *(the blue -- of the sky)* شوێنێکی بەر بەرەڵای فراوان.

expansion (ik-span′shən), *n.* ١) فراوانکردن؛ فراوان بوون؛ گەورەبوون؛ کشان؛ کشاندن. ٢) بەشی فراوان کراو؛ شوێنێکی گەورەکراو. ٣) زادەو ماوەی فراوانکردن. ٤) داگیرکردنی زەوی‌وزار یا وڵاتی خەڵک لە ڕێگەی فراوانکردنی خۆوە. ٥) لێکۆڵینەوەی باسێک بە دوورودرێژی.

expansionism (ik-span′shən-iz′m), *n.* فراوانکردنی وڵات و دەسەڵاتی خۆ لە ڕێگەی داگیرکردنی وڵاتانی ترەوە؛ داگیرکردنی وڵاتی خەڵک؛ داگیرکاری.

-expansionist *(n.)*; **expansionistic** *(adj.)*.

expansive (ik-span′siv), *adj.* ١) کشاو؛ بۆی هەیە بکشێت؛ دەکشێت. ٢) فراوان؛ بڵاو. ٣) گشتی؛ گشتگیر؛ گەورە. ٤) ڕووکراوەو هاوسۆز؛ ڕووخۆش و کراوە؛ قسەڕۆن: *(an ~ person)*.

-expansiveness *(n.)*.

expatiate (ik-spā′shi-āt′), *v.i.* ١) گەڕان بە سەربەخۆیی ٢) (~ on; ~ upon). بە دوورودرێژی نووسین یا دووان؛ درێژەپێدان.

-expatiation *(n.)*.

expatriate (eks-pā′tri-āt′), *v.t.* ١) دەرکردن لە وڵاتی خۆ؛ ناوارەکردن؛ دوورخستنەوە لە وڵاتی خۆ ٢) وڵاتی خۆ بەجێهێشتن لە ناچاریدا؛ ناوارەبوون؛ کۆچ کردن.

adj. لە وڵاتی خۆ دەرکراو؛ وڵاتی خۆ بەجێهێشتوو؛ ناوارە

n. کەسێکی دەرکراو لە وڵاتی خۆ؛ کەسێک کە لە ناچاریدا وڵاتی خۆی بەجێهێشتبێ؛ ناوارە؛ کۆچکەر

-expatriation *(n.)*.

expect (ik-spekt′), *v.t.* ١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕێ بوون ٢) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان بوون: *(I ~ed you yesterday)*. ٣) ڕابینێن؛ لێ ڕابینێن؛ چاوەڕوان لێکردن: *(Some parents ~ too much from their children.)* ٤) [Colloq.]. وا دانان؛ وا زانین.

be expecting, [Colloq.]. سکیربوون؛ سکیڕی؛ زۆر نەمان بۆ منداڵبوون: *(His wife is expecting.)*

expectancy (ik-spek′tən-si), *n.* ١) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ چاوەڕێ بوون؛ چاوەڕوانی؛ هیوا. ٢) ا) شتێکی چاوەڕوانکراو یا بەتەمابوو. ب) هیوای ماوەدای ژیان؛ بەتەمابوونی ژیان: *(a life ~ of seventy years)*

expectant (ik-spek′tənt), *adj.* ١) بەتەما؛ چاوەڕوان؛ چاوەڕێ؛ چاوەڕێکەر ٢) چاوەڕوانی منداڵبوون؛ چاوەڕێکەری منداڵبوون: *(an ~ mother)*

n. کەسێکی چاوەڕێ؛ کەسێکی بەتەما یا بە هیوا

expectation (ek′spek-tā′shən), *n.* ١) بەتەمابوون؛ چاوەڕوانی؛ چاوەڕوان بوون ٢) ڕابینین؛ پێیا ڕابینین؛ چاوەڕوان لێکردن ٣) شتێکی چاوەڕوانکراو؛ شتێکی بۆ بەتەمابوو ٤) ئومێدەواری؛ هیوا ٥) لەوانەبوونی ڕووبدا شتێک

expectation of life, تێکڕای تەمەن درێژی مرۆڤ لە وڵاتێکدا؛ چەرخێکی تایبەتیدا؛ ناوەندی ماوەدای ژیانی مرۆڤ

expectorate (ik-spek′tə-rāt′), *v.i.* ١) کۆکین و بەڵغەم فرێدان ٢) تف کردن؛ بەڵغەم فرێدان

-expectoration *(n.)*.

expedience (ik-spē′di-əns), *n.* = expediency.

expediency (ik-spē′di-ən-si), *n.* ١) گونجان لەگەڵ بارێکی تایبەتیدا؛ ڕێکەوتن؛ شیان بۆ مەبەستێکی تایبەتی ٢) ڕەفتارکردن یا کارکردن بەپێی سوودی تایبەتی خۆ (بەبێ گوێدان بە ڕەوایی و بارەوایی کردارەکە)؛ سوودی خۆیی؛ هەڵپەرستی *(We should not be guided by ~ .)*

expedient (ik-spē′di-ənt), *adj.* ١) گونجاو بۆ بارێکی تایبەتی؛ بۆ مەبەستێک یا سوودێکی تایبەتی شیاو؛ بەکەڵک؛ بەسوود: *(Oftentimes governments do what is ~ .)* ٢) تایبەتی بە سوودی خۆو هەڵپەرستی (بەبێ گوێدان بە ڕەوایی و ناڕەوایی کارەکە)؛ هەڵپەرست.

n. هۆی گەیشتن بە سوودی تایبەتی خۆ.

expedite (ek′spi-dīt′), *v.t.* ١) پاپەڕاندن (کاروبار)؛ زوو ڕایی کردن (کار، خواست)؛ زوو جێبەجێکردن؛ زوو تەواوکردن (کاروبار). ٢) بەپەلە کردن؛ بە خێرایی کردن. ٣) [Rare]، ناردن.

-expediter *(n.)*.

expedition (ek′spi-dish′ən), *n.* ١) گەشت (بۆ مەبەستێکی تایبەتی): *(a hunting ~ ; an ~ to the North Pole)* ٢) ئەندامان و کەرەسەی گەشتێکی وەها: *(a member of the ~)* ٣) هێرشێکی سوپایی. ٤) خێرایی؛ جێبەجێکردنی کاروبار زووبەزوو لەکاتی خۆیدا؛ پەلە.

expeditionary (ek′spi-dish′ən-cr′i), *adj.* تایبەتی بە هێرشی سوپایی و سوپاکەش خۆی: *(An ~ force was sent to the region.)*

expeditious (ek′spi-dish′əs), *adj.* زووبەزوو (جێبەجێکردنی کاروبار)؛ خێرا؛ گورج‌وگۆڵ

expeditiously (ek′spi-dish′əs-li), *adv.* زووبەزوویی؛ خێرا؛ زوو (پاپەڕاندنی کار): *(to do something ~)*.

expel (ik-spel′), *v.t.* ١) دەرکردن (لە قوتابخانە، سوپا، حیزب، وڵاتێکی بێگانە؛ ڕێکخراو): *(He was ~led from school for misconduct.)* ٢) فڕێدان: *(to ~ a shell from a gun)*.

expellant, expellent (ik-spel′ənt), *adj.* دەرکەر؛ فڕێدەر.

n. دەرمانی ڕەوانی.

expend (ik-spend′), *v.t.* ١) بەکارهێنان: *(to ~ energy)* . ٢) خەرج کردن؛ سەرف کردن.

expendable (ik-spen′də-b'l), *adj.* ١) خەرج دەکرێت. ٢) دەتوانرێت بکرێت بە قوربانی بۆ گەیشتنە مەبەستێک و بەئاسانی جێگەی بگیرێتەوە (مرۆڤ، شت).

expenditure (ik-spen′di-chēr), *n.* ١) خەرج کردن؛ بەکارهێنان (پارە، کات). ٢) خەرجی؛ ئەوەندەی بەکاردەهێنرێت (پارە، کات).

expense (ik-spens′), *n.* ١) خەرج کردن؛ سەرف کردن. ٢) تێچوون؛ مز (sing. & pl.). ٣) *(pl.)* مەسرەف. ٤) شتێک کە پارەی زۆری تێ بچێت: *(A car can be a considerable ~ .)* ٥) شتی لەکیس چوو؛ قوربانی.

at the expense of, ١) بە پارەی؛ لەسەر حسابی (پارە خەرج کردن). ٢) لەسەر حسابی (زیان دان یا کردن بە قوربانی): *(He became a doctor but only at the expense of his health.)*

expensive (ik-spen′siv), *adj.* گرانبەها؛ گران؛ گرانجان: *(an ~ watch; ~ clothes; an ~ education; an ~ shop)*

experience (ik-spêr′i-əns), *n.* ١) بەسەرهات؛ ڕووداێک کە مرۆڤ تێیدا بەشدار بووبێت: *(a pleasant ~ ; a frightning ~)* . ٢) هەموو بەسەرهاتی ڕابوردووی کەسێک: *(It hasn't happened in my ~ .)* ٣) (ا) شارەزایی: *(teaching ~ ; He doesn't have enough ~ for the job.)* ب) ماوەی ئەم شارەزاییە.

v.t. چەشتن؛ بەسەرهاتن؛ تووش بوون؛ هاتنەپێ: *| to ~ great hardships (pain, joy, difficulty, etc.) |*

experienced (ik-spēr′i-ənst), *adj.* شارەزا؛ قال؛ سەردەرچوو؛ دنیادیدە.

experiential (ik-spēr′i-en′shəl), *adj.* تایبەتی بە بەسەرهاتی خۆیی؛ هی بەسەرهاتێك كە مرۆڤەكە خۆی چەشتبێتی یا بەسەری هاتبێت.

experiment (ik-sper′ə-mənt), *n.* تاقیكردنەوە؛ نەزموون.

v.i. تاقیكردنەوە

experimental (ik-sper′ə-men′tl), *adj.* (١) هی تاقیكردنەوە؛ تەنها بۆ تاقیكردنەوەیە. (٢) نەچەسپیو؛ سەردەمی.

-experimentally *(adv.)*.

experimentalism (ik-sper′ə-men′tl-iz′m), *n.* پشت بەستن بە تاقیكردنەوە؛ ڕێگەی تاقیكردنەوە گرتن.

experimentation (ik-sper′ə-men-tā′shən), *n.* تاقیكردنەوە؛ بەكارهێنانی تاقیكردنەوە.

expert (ek′spėrt), *adj.* (١) شارەزا؛ وەستا؛ كارزان.

(an ~ opinion) (٢) لە كەسێكی شارەزاوە؛ هی شارەزایەك؛ شارەزا.

n. (١) كەسێكی شارەزا، زانا، یا كارزان.

(٢) (ا) یەكی دەست پاست " (تفەنگچێتی لە سوپادا).

(ب) سەربازێك كە بەم پلەیە گەیشتبێت

expertise (ek′spėr-tēz′), *n.* شارەزایی؛ كارامەیی؛ زانایی (لە باسێك یا لە كارێكی تایبەتیدا)؛ كارزانی؛ لێزانین.

expiate (ek′spi-āt′), *v.t.* گوناهی خۆ سڕینەوە (لە ڕێگەی سزا چەشتنەوە؛ گوناە لەسەر خۆ لابردن (لە ڕێگەی بۆ بژاردن یا هەق كردنەوەوە).

-expiation *(n.)*; **expiator** *(n.)*.

expiration (ek′spə-rā′shən), *n.* (١) هەناسەدانەوە

(٢) (ا) سێنك كە لەگەل هەناسەدا بێتە دەرەوە

(ب) دەنگی لە دەمەوە دەرهاتوو

(٣) دوا هەناسە؛ مردن.

(٤) بەسەرچوون؛ بڕانەوە؛ كۆتایی هاتن؛ دوایی هاتن:

(What is the passport's ~ date?)

expire (ik-spīr′), *v.t.* (١) هەناسەدانەوە

(٢) [Obs.] لێ هاتن (بۆن)

v.i. (١) هەناسەدانەوە (٢) دوا هەناسەدان؛ مردن؛ هەناسە دەرچوون.

(٣) بەسەرچوون (پەیمان)؛ دوایی هاتن؛ كۆتایی هاتن؛

(The lease will ~ soon.; تەواوبوون (ماوەی پەیمان).

His term of office as President will ~ next year.)

expiry (ik-spī′ri, ek′spə-ri), *n.* (١) بەسەرچوون؛ دوایی هاتن؛ كۆتایی هاتن (٢) [Obs.] مردن.

explain (iks-plān′), *v.t.* (١) ڕوونكردنەوە؛ لێكدانەوە؛ ڕاڤەكردن

(Will you ~ this problem to me? ; A dictionary ~s the meanings of words.)

(٢) هۆ پیشاندان (بۆ كردەوەیەك. ڕەوشتێك یا هەڵسوكەوتێك)؛ لێكدانەوەی شتێكی ناناسا (هەڵە. ڕەوشت، كردار).

(Can you ~ his behavior? ; How do you ~ all these accidents?)

explain oneself, (١) مەبەستی خۆ ڕوونكردنەوە

(٢) پیشاندانی ڕەوایی ڕەوشتی خۆ؛ بەڵگە بۆ دۆزینەوەی ڕەفتاری ناناسایی خۆ

explain something away, ڕوونكردنەوەی شتێك بە جۆرێك كە نەوەندە خراپ نەنوێنێت:

[It will be difficult to explain such an error (act, etc.)]

explanation (eks′plə-nā′shən), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ ڕاڤەكردن.

(٢) ڕاڤە ٣. شتێكی ڕوونكەرەوە

(٤) لێكدانەوەو باسكردنی ناكۆكیەك و دوایی پێ هێنانی بە ڕێكەوتن.

-explanatory *(adj.)*.

expletive (eks′pli-tiv), *n.* (١) جوێن؛ ووشەی ناشرین

(٢) ووشەیەك یا چەند ووشەیەك كە هەر بۆ ڕێك‌وپێكی ڕستەكە بەكاردەهێنرێت

نەك بۆ ماناكەی.

تەنها بۆ پركردنەوە بەكاردەهێنرێت.

adj.

explicable (eks′pli-kə-b'l), *adj.* ڕوون دەكرێتەوە؛ لێكدەدرێتەوە (كردەوە، ڕووداو، یا ڕەووشتێكی ناناسا).

explicate (eks′pli-kat′), *v.t.* ڕوونكردنەوەی شتێكی ناڕوون؛ لێكدانەوە.

-explicative *(adj.)*; explicatory *(adj.)*.

explication (eks′pli-kā′shən), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ لێكدانەوە.

(٢) لێكدانەوەیەكی دوورودرێژ

explicit (iks-plis′it), *adj.* (١) ڕوون؛ دیار؛ ناشكرا:

(an ~ statement)

(٢) لەڕوو (ووتە)؛ هیچ نەشارەوە؛ بێ پێچ‌وپەنا:

(to be ~ about a matter)

explicitly (iks-plis′it-li), *adv.* (١) بەڕوونی؛ بەبێ پێچ‌وپەنا.

(٢) بەناشكرا؛ بەبێ هیچ شاردنەوە.

explode (iks-plōd′), *v.t.* (١) ڕووخەنالێن؛ جارلێدان؛ دەرخستن (ناتەواوی‌یەك). (٢) تەقاندن؛ تەقاندنەوە؛ شەقە لێ هەڵسان

v.i. (١) تەقین؛ تەقینەوە؛ كلپەكردن؛ شەق بردن.

(٢) شەق بردن لە تووڕەییدا؛ زۆر تووڕەبوون و هاوارکردن:

(He ~d with anger.)

exploit (eks′ploit, iks-ploit′), *n.* كردەوەیەكی لێهاتووانە؛ كارێكی ئازایانەو دانایانە.

v.t. (١) بەكارهێنان؛ وەسوودهێنان؛ وەبەرهێنان.

(٢) بەكارهێنان بۆ سوود، مەبەست، یا ئامانجی خۆ:

(to ~ one's friends or a situation)

(٣) بەرهەمهێنان: *(to ~ a product)*

(٤) چەوساندنەوە؛ ڕووتاندنەوە *(to ~ the peasants)*.

-exploitative *(adv.)*; exploiter *(n.)*.

exploitation (eks′ploi-tā′shən), *n.* (١) وەبەرهێنان؛ وەسوودهێنان؛ بەكارهێنان و كەلك لێ وەرگرتن: *(the ~ of a mine)*

(٢) چەوساندنەوە؛ ڕووتاندنەوە؛ بەكارهێنان بۆ سوودی خۆ:

(the ~ of the workers in factories)

exploration (eks′plō-rā′shən), *n.* (١) لێ وردبوونەوە؛ تێڕوانین؛ بەوردی لێكۆڵینەوە. (٢) بۆ گەڕان و دۆزینەوە (جێگەی تازە)؛ كەنە؛ كەندكردن؛ پیاگەڕان. (٣) تێڕوانینی ئەندامێكی لەش یا برینێك (پزیشكەوانی).

exploratory (iks-plôr′ə-tôr′i), *adj.* تایبەت بە بۆ گەڕان یا كەندكردنێكی سەرەتایی: *(an ~ meeting)*.

explore (iks-plôr′, iks-plōr′), *v.t.* (١) لێكۆڵینەوە بەوردی؛ لێ وردبوونەوە:

(to ~ a question, a problem, a possibility, an idea)

(٢) بۆ گەڕان؛ پێدا گەڕان؛ دۆزینەوە؛ كەنە تێدا كردن:

(Columbus discovered America, but did not ~ the new continent.)

(٣) لێ وردبوونەوەی ئەندامێكی لەش یا برینێك (پزیشكەوانی).

-explorative *(adj.)*.

explorer (iks-plôr′ēr, iks-plō′rēr), *n.* (١) گەڕان؛ كەسێك كە بە دوای شوێنی تازەدا بگەڕێت؛ دۆزەرەوە؛ كەنەكەر.

(٢) ئامێرێكی پزیشكی‌یە بۆ لێ وردبوونەوەی ئەندامێكی لەش یا برینێك

explosion (iks-plō′zhən), *n.* (١) تەقین؛ تەقینەوە.

(٢) تەقە؛ شەقە؛ دەنگی تەقینەوە.

(an ~ of anger, laughter, etc.) (٣) دەنگی تووڕەیی یا پێكەنین:

(٤) دەنگی پرتاندنی هەندێ تیپی وەك " پ " لەم ووشەیە خوێدا

explosive (iks-plō′siv), *adj.* (١) دەنگدەرەوە؛ دەنگدار؛ شەقەدار؛ تەقەدار. (٢) لە تەقینەوەدایە (مەسەلە، بار)؛ پڕ لە مەترسی:

(an ~ situation)

(٣) ەەنگدار (وەك تیپی ب، د، گ، ك، پ، ت). لە سەرەتای ووشەدا.

n. (١) تەقەمەنی؛ تەقندە. (٢) تیپێكی دەنگدار (ژمارە سێ ببینە).

exponent (ik-spō′nənt), *n.* (١) نیشكەرەوە (پیرۆباوەڕ، مەسەلە)؛ پوونكەرەوە. (٢) نموونە (مرۆڤ، شت)؛ نوێنەر. (٣) جا (بیركاری)؛ توان.

exponential (ek´spō-nen′shəl), *adj.* تایبەتی بە جا یا توان (بیركاری).

export (ik-spôrt′, ik-spōrt′), *v.t.* ناردن بۆ دەرەوەی وڵات (شتومەك، پیرۆباوەڕ، شۆڕش).

n. (١) نارەدە؛ شتی نێراو بۆ دەرەوەی وڵات (٢) ناردنی شتومەك بۆ دەرەوەی وڵات

adj. تایبەتی بە ناردن بۆ دەرەوەی وڵات (شتومەك).

exportation (ek´spôr-tā′shən), *n.* (١) ناردن بۆ دەرەوەی وڵات (شتومەك). (٢) نارەدە؛ شتی نێراو بۆ دەرەوەی وڵات.

exporter (ik-spôr′tĕr, ik-spōr′tĕr), *n.* شت نێرەر بۆ دەرەوەی وڵات (مرۆڤ، كۆمپانی).

expose (ik-spōz′), *v.t.* (١) خستنەبەر مەترسییەوە؛ بەرەڵاكردن؛ نەپاراستن. (٢) بەجێهێشتن؛ نەویستن و واز لێ نەهێنان. (٣) خستنەپوو؛ خستنە بەرچاو؛ دەرخستن. (٤) پووهەڵماڵین (درۆ، تاوان)؛ جارپلێدان؛ خستنەبەرچاو (بەدی، كاری خراپ)؛ ناشكراكردن. (٥) دانەبەر پوونا‌كی (فیلمی كامێرا یا هی تر).

exposé (ek´spō-zā′), *n.* (١) نووساندن؛ پیشاندان؛ پوونكردنەوە. (٢) پووهەڵماڵین (تاوان، نابڕوچوون)؛ گومانباری)؛ جارپلێدان؛ ناشكراكردن.

exposed (ik-spōzd′), *adj.* (١) سەر بەرەڵا؛ بەدەرەوە؛ ناشكرا. (٢) مەترسی لێ دەكرێت.

exposition (ek´spə-zish′ən), *n.* (١) پوونكردنەوەی بیرۆباوەڕێك بە دوورودرێژی. (٢) نووسینێك یا دووانێكی پوونكردنەوە و لێكدانەوە. (٣) پیشانگا (بەتایبەتی هی جیهانی). (٤) سەرەتای شانۆنامەیەك. (٥) بەشی یەكەمی پارچە مۆسیقایەك. (٦) [Obs.] ناشكراكردن؛ ناشكرابوون؛ پوو هەڵماڵین.

-expositive *(adj.).*

expositor (ik-spoz′ə-tĕr), *n.* مرۆڤێك یا نووسراوێكی پوونكەرەوە.

expository (ik-spoz′ə-tôr´i, ik-spoz′ə-tō´ri), *adj.* نووسین یا دووانی پوونكەرەوە؛ پوونكەرەوە؛ لێكدەرەوە. *(~ writing)*

ex post facto (ek spōst fak′tō), دوای پووداوێك دەكرێت یا دەهێنرێتە كایەوە. بەڵام كار لە پووداو و شتی پێشووتریش دەكات (یاسا). *(an ~ law)*

expostulate (ik-spos′chə-lāt´), *v.i.* مشت ومركردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ كەموكوڕی خستنەبەرچاو؛ ناڕەزایی دەربڕین.

-expostulator *(n.)*; **expostulatory** *(adj.).*

expostulation (ik-spos´chə-lā′shən), *n.* مشت ومڕ؛ ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین؛ بەرپەرچدانەوە

exposure (ik-spō′zhĕr), *n.* (١) دەركەوتن؛ كەوتنەپوو؛ دانەپۆشین. *(The ~ of the body to sunlight is healthy.; The mountain climbers died of ~)* (٢) هەڵماڵین؛ پووهەڵمالین (تاوان، درۆ، گومانباری)؛ ناشكراكردن؛ خستنەپوو *(the ~ of a crime, a plot, a criminal act, etc.)*. (٣) ناشكرابوونێك؛ پووهەڵمالرانێك. (٤) دانە بەپوونا‌كی (فیلم). ب) وێنە (فیلمی كامێرا). *(a film with twenty-four ~s)*. ٥) نەو لایەی خانوویەك پووی تێ دەكات؛ نەو لا یا پووەی كە هەتاوو باو باران لێوەی دێت بۆ خانوویەك *(a house with a southern ~)*

expound (ik-spound′), *v.t.* باسكردن بە دوورودرێژی؛ پووكردنەوە؛ لێكدانەوە *(to ~ a theory, one's views, etc.)*.

express (iks-pres′), *v.t.* (١) بەزۆر لێ دەرهێنان یا لێ سەندن. ب) كوشین و شیراو لێ دەرهێنان.

(٢) دەربڕین (ووتە، بیروڕا)؛ ووتن؛ دركاندن.

(٣) پیشاندان؛ دەرخستن: *(His face ~ed sorrow.)*.

(٤) دەربڕین (لە ڕێگەی هونەرو وێژەو مۆسیقاوە).

(٥) نووساندن؛ نیشانەبوون: *(The sign + ~es addition.)*.

(٦) ناردن بە پۆستەی خێرا.

adj. (١) دەربڕاو؛ بەڕوونی ووتراو؛ ڕوون.

(٢) تەواو؛ دەقاودەق: *(the ~ image of a person)*.

(٣) مەبەستی تایبەتی یا ڕوون: *(He came with the ~ purpose of eating.)*

(٤) یەكسەر؛ بەبێ وەستان؛ خێرا: *(an ~ train or bus)*

adv. (ا) خێرا؛ بۆ خێرا لێخوڕین: *(an ~ highway)*. (ب) تیژ؛ خێرا: *(an ~ bullet)*.

n. بە هی یەكسەر یا خێرا (شەمەندەفەر، پاس، پۆستە، ڕێگەوبان).

(١) پەیامبەر.

(٢) پەیام (بەتایبەتی هی پەلە كە بە پەیامبەری تایبەتیدا بنێردرێت)

(٣) (ا) شەمەندەفەر یا پاسی یەكسەر یا خێرا.

(ب) تفەنگێك كە گوللەی تیژی پێ دەتەقێنرێت.

(٤) ناردنی شتومەك یا پارە بە هۆیەكی خێرادا

(٥) نەو پارە یا شتومەكەی بەهۆیەكی خێرادا دەنێردرێت.

(٦) هۆیەكی گواستنەوەی خێرا.

(٧) دەزگایەكی گواستنەوەی خێرا.

express oneself, (١) بیروڕای خۆ دەربڕین (٢) هەستو بیروڕای خۆ دەربڕین لەڕێگەی نووسینو هونەرەوە.

expression (iks-presh′ən), *n.* (١) گوشینو شیراو دەرهێنان. (٢) دەربڕین (ووتە، بیروباوەڕ)؛ ووتن؛ دركاندن. (٣) دەربڕین لەڕێگەی هونەرو وێژەو مۆسیقاوە. (٤) دەربڕینێك یا نووساندنێكی پڕ ماناو كارتێكەر: *(She reads with ~.)*. (٥) ووتەیەك یا زاراوەیەك كە بە مانایەكی تایبەتی بەكاربهێنرێت؛ ووتە؛ زاراو: *("Catch cold" is an idiomatic ~.)*. (٦) پووخسارێك، سەیركردنێك، یا جۆری دووانێك كە هەستێك دەربڕێت (٧) نیشانەی جەبری یا بیركاری. (٨) نیشانە. (٩) نووساندن (لەڕێگەی نیشانەوە).

expressionism (iks-presh′ən-iz′m), *n.* دەروون دەربڕین لە هونەردا؛ شێوازێكی هونەری (بەتایبەتی شانۆگەری و نیگاركێشی) سەرەتای سەدەی بیستەمە بریتییە لە دەربڕینو نووساندنی هەستو نەستی هونەرمەندەكە خۆی و زۆر گوێ نەدان بە پاستی دیارو بێ لایەن بەچاو بینراو

-expressionist *(n.)*; **expressiontisic** *(adj.)*; **expressionistically** *(adv.).*

expressionless (iks-presh′ən-lis), *adj.* هیچ نابینرێت لە پووخساریدا؛ بە پووالەت هیچ دەرناخات؛ هەست دەرنەبڕ.

expressive (iks-pres′iv), *adj.* (١) پڕ ماناً؛ هەست دەربڕ: *(an ~ voice, look, gesture, smile, etc.)* (٢) دەربڕ: *(a song ~ of joy)*.

expressly (iks-pres′li), *adv.* (١) بە پوونی؛ بە ناشكرا. (٢) بەتایبەتی؛ بە دەسەنقەست.

expressman (iks-pres′mən), *n.* فەرمانبەری كۆمپانیای گواستنەوە (بەتایبەتی شوفێرێك كە پریاسكە كۆدەكاتەوە و دابەشی دەكات).

express train, شەمەندەفەری خێرا (كە كەم لە ئێستگە دەوەستێت)؛ شەمەندەفەری یەكسەر یا ئێكسپرێس.

expressway (iks-pres′wā´), *n.* ڕێگەیەكی گەورەی هاتوچۆی خێرا بە ئوتومبیل.

expropriate (eks-prō′pri-āt´), *v.t.* (١) دەست بەسەردا‌گرتنی زەوی‌وزارو خانوو بۆ بەكارهێنانیان. (٢) لێ سەندن بەزۆر (زەوی‌وزار، خانوو، سەرمایە)؛ لێ زەوتكردن. (٣) گۆڕینی خاوەنێتی زەوی‌وزار لە كەسێك یا وڵاتێكەوە بۆ یەكێكی تر.

-expropriator *(n.)*.

expropriation (eks´prō-pri-ā′shən), *n.* (١) دەست بەسەردا گرتنی زەوی‌وزارو خانوو بۆ بەکارهێنان‌و سوودی گشتی:
(the ~ of property)
(٢) بەرۆر لێ سەندنی زەوی‌وزارو خانوو سەرمایە.

expulsion (ik-spul′shən), *n.* (١) دەرکردن.
(the ~ of a boy from school)
(٢) دەرکران؛ بەزۆر لابران؛ دەرکردن.

expunge (ik-spunj′), *v.t.* سڕینەوە؛ کوژاندنەوە؛ لابردن:
(to ~ a name from a list)

expurgate (ek′spēr-gāt´), *v.t.* لابردنی بەشە نابەجێ‌و ناشرینەکانی پەرتووکێك

-expurgation *(n.)*; **expurgator** *(n.)*; **expurgatory** *(adj.)*.

exquisite (eks′kwi-zit, ik-skwiz′it), *adj.* (١) وورد و جوان‌و نایاب. *(~ designs)*.
(٢) بەرز؛ باسك؛ جوان: *(She has an ~ taste.)*.
(٣) زۆر جوان‌و نایاب: *(~ lace)*.
(٤) بەهەست؛ هەست وورد: *(an ~ ear for music)*.
(٥) تیژ (ئازار، خۆشی): *(~ pain, joy, etc.)*
n. کەسێکی باسك‌و پێك‌وپێك‌و هەست بەرز.

extant (ek′stənt, ik-stant′), *adj.* (١) ماو؛ نەفەوتاو (بەڵگەنامە، دەستنووس، پەرتووك، کەلەپووری نووسراوە): *(~ manuscripts)*.
(٢) [Archaic] زۆر لەبەرچاو؛ زۆر دیار

extemporal (ik-stem′pēr-əl), *adj.* [Archaic], **extemporaneous.**

extemporancous (ik-stem´pə-rā′ni-əs), *adj.* (١) لەبەربووە؛ لەخۆوە بێ ئامادەکردن؛ ئامادەنەکراو: *(an ~ speech)*
(٢) ئامادەکراو بەڵام نەنووسراو (ووتار).
(٣) لێهاتوو لە دووانی ئامادەنەکراودا.
(٤) سەردەمی؛ سەرپێیی: *(an ~ fireplace)*

-extemporarily *(adv.)*; **extemporariness** *(n.)*.

extemporary (ik-stem′pə-rer´i), *adj.* = **extemporaneous.**

extempore (ik-stem′pə-ri), *adv. & adj.* لەبەربووە؛ سەرپێیی؛ بەبێ ئامادەکردن: *(a speech given ~)*.

extemporize (ik-stem′pə-rīz´), *v.i. & v.t.* ووتار خوێندنەوە. دووان. بوونەوە. یا نووانن لەبەربووە یا بەبێ خۆ ئامادەکردن.

-extemporization *(n.)*.

extend (ik-stend′), *v.t.* (١) درێژکردنەوە؛ درێژەپێدان؛ بەردەوام کردن (٢) فراوانکردن (مەودا، مانا، دەسەڵات)؛ بڵاوکردنەوە.
(٣) پێدان؛ پێشکەشکردن:
(to ~ greetings; to ~ an invitation to someone)
(٤) ڕاکێشان (دەست، لاق، باڵ)؛ ڕاکشان؛ کشاندن
(٥) خۆ ماندووکردن؛ پاڵ بە خۆوە نان زیاد لە پێویست:
(to ~ oneself too much)
(٦) ماوەپێدان (قەرزدانەوە)؛ مۆڵەت پێدان؛ بۆ درێژکردنەوە:
(to ~ a scholarship)
(٧) وەهاڵێکردن کە بەشی زۆرتر یا زیاتر بکات (خواردەمەنی‌یەکی نایاب بە تێکەڵاوکردنی لەگەڵ خواردەمەنی‌یەکی هەرزانتردا).
(٨) (أ) هەڵسەنگاندن؛ نرخ بۆ دانان.
(ب) دەست بەسەرداگرتن یا باج لەسەر دانان.

v.i. (١) درێژبوونەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ گەیشتنە شوێنێك (دەسەڵات، سنوور)؛ گرتنەوە *(His property line ~s to the stream.)*
(٢) سەردەرکێشان؛ سەردەرهێنان؛ دەربڕین.

extended (ik-sten′did), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە؛ بڵاو.
(an ~ empire)
(٢) درێژەپێدراو؛ درێژ؛ ڕاکێشراو.
(٣) دوورودرێژ؛ درێژخایەن: *(an ~ vacation, visit, etc.)*

extendible (ik-sten′də-b'l), *adj.* = **extensible.**

extensible (ik-sten′sə-b'l), *adj.* درێژ دەکرێتەوە؛ درێژەی پێ دەدرێت.

extension (ik-sten′shən), *n.* (١) درێژکردنەوە؛ درێژبوونەوە.
(٢) مەودا؛ پاڕەی درێژکردنەوە یا درێژبوونەوە.
(٣) پاشکۆ؛ پاشبەند؛ زیادە. *(an ~ to a factory, a house, etc.)*
(٤) لقی زانکۆیەك لە شوێنێك یا کاتێکی جیاوازدا بۆ ئەوانەی ناتوانن بچنە زانکۆ سەرەکی‌یەکە: *(university ~)*.
(٥) لق؛ پاشکۆ؛ پاشبەند؛ پەل.
(٦) تەلەفۆنێکی زیادە کە بە هێڵە سەرەکی‌یەکەوە بەستراوە.
(٧) ڕاکێشانی پەلی زیندەوەر؛ ڕاستکردنەوەی پەلێکی چەوت.
(٨) ماوەی زیادە (قەرزدانەوە)؛ مۆڵەت پێدان؛ ماوە بۆ درێژکردنەوە.
(٩) گرتنەوە (مانای ووشەیەك).

extensive (ik-sten′siv), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە (شوێن)؛ بڵاو.
(~ injuries, notes, work, etc.) (٢) زۆر؛ زۆرجگار زۆر؛ گشتگر:
(٣) بەکارهێنانی زەوی‌وزارێکی زۆر بۆ کشتوکاڵێکی تەنك یا کەم و هەرزان کەوتوو لەسەر کشتیارەکە: *(~ farming)*.

-extensively *(adv.)*; **extensiveness** *(n.)*.

extent (ik-stent′), *n.* (١) درێژایی؛ پانی؛ گەورەیی؛ هەند.
(٢) مەودا.
(٣) جێگەیەکی زۆر گەورەو فراوان: *(an ~ of woodland)*.
(٤) پاڕەو؛ پلە: *(I agree with you to a certain ~ .; To what ~ ?)*
(٥) هەڵسەنگاندن (زەوی‌وزار)؛ نرخ بۆ دانان.
(٦) (أ) فەرمانناممەی دادگا بە دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌وزاری قەرزارێك
(ب) دەست بەسەرداگرتنی ئەم زەوی‌وزارە.
to a great extent, تا پاڕەیەکی زۆر.
to some extent, تا پاڕەیەك.
to what extent?, تا چی پاڕەیەك؟

extenuate (ik-sten′ū-āt´), *v.t.* (١) تەنك کردن.
(٢) کەمکردنەوە؛ لاوازکردن. (٣) بە کەمتر دانان؛ بەبێ بایەختر دانان.
(٤) لە خراپی‌و تووندوتیژی تاوانێك کەمکردنەوە یا سووك کردنی (بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی):
(to ~ a crime; Nothing can ~ his wrongdoing.)
extenuating circumstances, ئەو بەڵگەو هۆیانەی کە لە تووندوتیژی‌و خراپەی تاوانێك‌و سزاکەی کەم دەکەنەوە.

extenuation (ik-sten´ū-ā′shən), *n.* (١) کەمکردنەوە یا کەم بوونەوەی تووندوتیژی‌و خراپی تاوانێك بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی
(٢) بەڵگەیەك کە لە تووندوتیژی‌و خراپی تاوانێك کەم دەکاتەوە.

-extenuative *(adj.)*; **extenuatory** *(adj.)*.

exterior (ik-stēr′i-ēr), *adj.* (١) دەرەوە؛ هی دەرەوە؛ دەرینە:
(an ~ wall)
(٢) دەرەکی؛ دەرەوە: *(~ forces)*.
(٣) بێگانە؛ هی کاروباری بێگانە یا دەرەوە.
n. (١) دەرەوە؛ دەرێ.
(٢) ڕووڵەت؛ ڕوو: *(a misleading ~ ; a beautiful ~)*
exterior angle, گۆشەی دەرەوە؛ گۆشەی دەرەکی.

exterminate (ik-stūr′mə-nāt´), *v.t.* لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ کوشتن؛ بەڕیاکردن؛ قەلاچۆکردن؛ ڕیشە دەرهێنان؛ دوایی پێ هێنان؛ فەوتاندن؛ بنەبڕکردن؛ ڕیشە بڕین؛ لە ڕەگ دەرکێشان.

-exterminative *(adj.)*; **exterminatory** *(adj.)*.

extermination (ik-stūr´mə-nā′shən), *n.* لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ نەمان؛ نەهێشتن؛ کوشتن؛ بەڕیاکردن؛ بەڕیابوون؛ قەلاچۆکردن؛ بنەبڕکردن؛

پیشه دەرهێنان؛ لە ڕەگ دەرهێنان

exterminator (ik-stūr′mə-nā′tĕr), *n.* لەناوبەر (مرۆڤ، شت)؛ قەلاچۆکەر؛ فەرتینەر؛ بەتایبەتی: (أ) کەسێک کە پیشەی نەناوبردنی جانەوەری ناوماڵە (ب) دەرمانێک کە جانەوەری ناوماڵی پێ دەکوژرێت

extern (ek′stērn, ik-stūrn′), *n.* پزیشکێک کە لە نەخۆشخانەیەک کار بکات بەڵام لە دەرەوە بژی

external (ik-stūr′n'l), *adj.* (۱) دەرەکی؛ دەرەوە؛ دەرینە؛ هی دەرەوە (۲) تەنها لە دەرەوەی لەش دەدرێت (دەرمان): *(a medicine for ~ use only)*

(۳) دەرەکی *(an ~ force)*.

(٤) ناسەرەکی؛ هی دەرەوە *(~ factors)*.

(٥) پووالەت؛ ڕووکەش؛ ڕووکار *(~ politeness)*

(٦) تایبەتی بە کاروباری وڵاتە بێگانەکان؛ دەرەوە: *(the minister of ~ affairs)*

n. (۱) پوو؛ دیوی دەرەوە؛ بەشی دەرەوە

(۲) (*pl.*) پووالەت؛ سەرزاری؛ ڕووکەش *(He judges by mere ~s.)*.

externality (ek´stĕr-nal′ə-ti), *n.* (۱) دەرەکێتی؛ دەرەوەیی

(۲) (*pl.*) شتێکی دەرەکی یا دەرەوەیی

externalize (ik-stūr′n'l-īz´), *v.t.* (۱) کردن بە دەرەکی؛ خستنەڕوو؛ خستنە دەرەوە

(۲) (أ) لە خۆ دوورخستنەوە؛ دوورگرتن لە خۆ: *(to ~ pain)*.

(ب) کردن بە کۆڵی کەسێک یا شتێکی تر؛ەوە (ڕێرکەوتن، کەموکوڕی).

-externalization *(n.)*.

externally (ik-stūr′n'l-i), *adv.* لە دەرەوە؛ بە پووالەت؛ لەڕوو

extinct (ik-stiŋkt′), *adj.* (۱) (أ) کوژاوە؛ ناگر؛ ڕووناکی) *(an ~ fire)*

(ب) خامۆش؛ ناگرڕێژن) *(an ~ volcano)*.

(ج) مردوو (هەست؛ نەماو) *(~ feelings)*.

(۲) لەناوچوو؛ قڕتێکەوتوو؛ نەماو؛ کۆنبڕبووەوە (وەجاخ)؛ بنبڕبوو: *(an ~ people, animal, species, etc.)*

extinction (ik-stiŋk′shən), *n.* (۱) کوژاندنەوە؛ کوژانەوە

(۲) قڕتێکەوتن؛ نەمان؛ لەناوچوون؛ دوابران

(۳) بەربادکردن؛ لەناوچوون؛ لەناوبردن؛ کوشتن؛ نەهێشتن؛ نەمان؛ فەوتان؛ لە ڕەگ ڕیشە دەرهێنان *(a people faced with ~)*.

extinctive (ik-stiŋk′tiv), *adj.* کوژێنەرەوە؛ خامۆشکەر

extinguish (ik-stiŋ′gwish), *v.t.* (۱) کوژاندنەوە (ئاگر) *(Please, ~ the fire when you leave.)*

(۲) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان: *(to ~ hope, love, life, passions, etc.)*

(۳) داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە؛ *(Her beauty ~ed all others.)*.

(٤) بەتاڵ کردنەوە؛ لەکارخستن.

extinguisher (ik-stiŋ′gwish-ĕr), *n.* (۱) ئاگرکوژێر؛ کوژێن؛ کوژێنەرەوە؛ مرۆڤ، ئامێر، شت)؛ خامۆشکەر: *(a fire ~)*.

(۲) مۆم کوژێن (بە سەرئاشەوەی)

extirpate (ek′stĕr-pāt´, ik-stūr′pāt), *v.t.* (۱) لە ڕەگ دەرهێنان؛ لە ڕەگ هەڵکێشان؛ ڕیشە دەرهێنان؛ لە بنج دەرهێنان: *(to ~ weeds)*.

(۲) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ فەوتاندن: *(to ~ a social evil)*.

-extirpation *(n.)*; **extirpative** *(adj.)*; **extirpator** *(n.)*.

extol, extoll (ik-stōl′, ik-stol′), *v.t.* ستایش کردن؛ چاکە وتن؛ بە شانۆ ناهودا هاتن؛ هەڵکێشان

-extoller *(n.)*.

extort (ik-stôrt′), *v.t.* پارە لێ سەندن بەزۆر یا بە هەڕەشە؛ پووتاندنەوە بە بەکارهێنانی دەسەڵاتی پلەوپایە)؛ بەزۆر لێ سەندن: *[to ~ money (or a confession) from]*

extortion (ik-stôr′shən), *n.* (۱) پارە لێ سەندن بەزۆر یا بە هەڕەشە (۲) پارە یا شتێکی بەزۆر لێ سەنراو.

extortionate (ik-stôr′shən-it), *adj.* (۱) بەزۆر یا بە هەڕەشە لێ سەنراو. (۲) گران؛ گرانبەها؛ نێجگار زۆر (نرخ): *(an ~ price)*.

extortioner (ik-stôr′shən-ēr), *n.* = extortionist.

extortionist (ik-stôr′shən-ist), *n.* کەسێکی بەزۆر یا بە هەڕەشە پارە لێ سەند؛ پووتێنەرەوە

extra (eks′trə), *adj.* زیاتر، باشتر، یا گەورەتر لە ئاسایی؛ سەرئاسا؛ خاترانە؛ زیادە؛ سەربار.

n. کەسێک یا شتێکی زیادە: (أ) (*pl.*) مزی سەربار یا زیادە.

(ب) دانەیەکی تایبەتی و زیادەی پڕۆژنامەیەک (بە بۆنەی دەنگوباسێکی گرنگ و تازەوە). (ج) کرێکارێکی زیادە. (د) شتێکی نایاب

(هـ) ئەکتەرێک کە بەکرێ دەگیرێت بۆ خۆنوواندن لە نمایشێکی گشتی یا جەماوەریدا.

adv. بەتایبەتی؛ بەکجار؛ نێجگار؛ زۆر *(~ good quality)*.

extra- (eks′trə), پێشگرێکە بەمانای: زیاتر لە؛ جگە لە؛ زیاتر لەوەیش: *(extracurricular, extramarital)*

extract (iks-trakt′), *v.t.* (۱) (أ) دەرهێنان؛ هەڵکێشان؛ دەرکێشان *(A dentist ~s teeth.)*

(ب) بەزۆر لێ دەرهێنان، لێ دەرکێشان، یا لێ سەندن (بەڵێن، دەنگوباس پێ لێنان): *(We ~ed a promise from him.)*.

(۲) لێ دەرهێنان (شیلە، خۆشاو)؛ پوختەکردن؛ دەرهێنان: *(to ~ juice from fruit)*

(۳) ئەنجام لێ وەرگرتن؛ ئەنجام بۆ دەرکەوتن.

(٤) لێ وەرگرتن (هەڵبژاردەیەک لە پەرتووکێک)؛ لێ هەڵبژاردن.

(٥) دۆزینەوە یا دەرهێنانی ڕەگی ژمارەیەک (بیرکاری).

extract *n.* شتێکی دەرهێنراو: (أ) پوختەی خواردەمەنییەک؛ پوختە. (ب) هەڵبژاردەی پەرتووکێک

-extractable *(adj.)*; **extractible** *(adj.)*.

extraction (iks-trak′shən), *n.* (۱) دەرهێنان؛ هەڵکێشان.

(۲) بنەچە؛ ڕەگەز؛ بنچینە؛ ڕەگ *(He is of French ~.)*.

(۳) پوختە؛ شتێکی دەرهێنراو

extracurricular (eks´trə-kə-rik′yoo-lĕr), *adj.* لە بەرنامەی خوێندن بەوڵاوە؛ زیاد لە بەرنامەی خوێندن: *(~ activities in college)*

extradite (eks′trə-dīt´), *v.t.* (۱) ناردنەوەی گومانبارێک یا تاوانبارێک بۆ وڵاتەکەی خۆی ڕیا ئەو وڵاتەی کە گوایە تاوانەکەی تێدا کردووە، بۆ دانی بە دادگا. (۲) پەسەندکردنی ئەم جۆرە ناردنەوەیە لەلایەن ئەو وڵاتەوە کە گومانبار یا تاوانبارەکەی لێیەو بووە بە پەنابەر تێیدا.

extraditable *(adj.)*.

extradition (eks´trə-dish′ən), *n.* ناردنەوەی تاوانبار، گومانبار، یا بەندێک بۆ وڵاتەکەی خۆی یا ئەو وڵاتەی کە گوایە تاوانەکەی تێدا کردووە بۆ دانی بە دادگا؛ دانەوەدەستی گومانبار.

extrados (eks-trā′dos), *n.* دیوی دەرەوەی بەشە چەماوەکەی کەوانەیەک (خانووسازی).

extramural (eks´trə-myoor′əl), *adj.* لە دەرەوەی سنووری شارێک یا زانکۆیەک: *(~ classes)*.

extraneous (iks-trā′ni-əs), *adj.* (۱) بێگانە؛ دەرەکی؛ هی دەرەوە: *(an ~ substance)*

(۲) بێ پەیوەندی (باس، لێکۆڵینەوە)؛ جیا؛ پەیوەندی بە باسەکەوە نەبێ.

extraordinary (iks-trôr′d'n-er′i), *adj.* (۱) سەرئاسا؛ ناتاسا؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە: *(a man of an ~ talent; an ~ event)*.

(۲) سەرئاسا و تایبەتی: *[~ an envoy (ambassador)*].

-extraordinarily *(adv.)*.

extrapolate (eks′trə-pə-lāt´), *v.t. & v.i.* خەملاندن؛ لێکدانەوە، یا هەڵسەنگاندن بەپێی ئەو زانیارییەی کە هەیە: *(Sales figures for next year may be ~d from the known*

sales figures for preceding years.)

-extrapotation ***(n.).***

extrasensory (eks´trə-sen′sə-ri), ***adj.*** لە هەستپێکردن بەدەر؛ لە سنووری هەستپێکردنی ئاسایی بەدەر.

extraterritorial (eks′trə-ter´ə-tôr′i-əl, eks´trə-tera-tō′-ri-əl), ***adj.*** لە دەرەوەی سنووری وڵات.

extraterritoriality (eks′trə-ter´ə-tôr´i-al′ə-ti, eks′trə-ter´ə-tō´ri-al′ə-ti), ***n.*** (١) لەژێر دەسەڵاتی ئەو وڵاتەدا نەبوون کە تێیدا دەژیت وەک باڵیۆز. (٢) دەسەڵات بوونی وڵاتێک بەسەر هاووڵاتیبەکانیدا لە دەرەوەی وڵات

extravagance (iks-trav′ə-gəns), ***n.*** (١) زیادەڕۆیی (ووتە، دووان، کردەوە ڕەووشت)؛ لە تام بەدەری (ڕەفتار، دووان، کردار)؛ لە سنوور بەدەری؛ نابەجێیی (٢) دەستبڵاوی؛ پارە بەفیڕۆدان؛ پارە لەبەرددان.

extravagant (iks-trav′ə-gənt), ***adj.*** (١) نابەجێ (ڕەفتار، کردەوە، قسە)؛ لە سنوور بەدەر؛ زیادەڕۆ؛ لە تام بەدەر: ***(~ behavior, laughter, praise, prices, etc.)*** (٢) دەستبڵاو؛ پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە لەبەرددەر: ***(an ~ man)***.

extravaganza (iks-trav′ə-gan′zə), ***n.*** (١) بەرهەمێکی وێژەیی یا شانۆگەری پڕ لە گاڵتەوگەپ و ڕازاوەو دوور لە ژیانی ڕاستەقینە. (٢) نووساندنێک یا نمایشێکی مۆسیقای ئینجگار ڕازاوەی پڕ لە مۆسیقا.

extravert (eks′trə-vūrt´), ***n.**** = extrovert.

extreme (iks-trēm′), ***adj.*** (١) نەوپەڕ؛ پەڕی نەوپەڕ (جێگە)؛ دوورترین ٢) دوا؛ دواترین. (٣) زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە؛ نەوپەڕ (چۆنێتی): ***(~ patience, kindness, love, etc.)*** (٤) تووندوتیژ. (٥) پەڕگر؛ تووندڕەو؛ سەرپەڕ: ***(~ views or ideas; the ~ left)***.

n. (١) لە ئەندازە بەدەری؛ بێ ئەندازەیی؛ لە سنوور بەدەری؛ زیادەڕۆیی. (٢) نەوپەڕی. (٣) کردەوەیەکی لە پاڕە بەدەر. (٤) نەم پەڕو نەوپەڕ. (٥) سەرپەڕی؛ تووندڕۆیی؛ بەرگری. (٦) ڕێژەی نەوپەڕی (بیرکاری).

go to extremes, زیادەڕەوی لە ووتن و کردندا؛ نەوپەڕ گرتن؛ لە ئەندازە بەدەربوون لە کردەوەو دووساندا؛ بە هیچجەوە نەرەسەتان.

in the extreme, زۆر؛ هەتا بڵێی؛ ئینجگار؛ یەکجار زۆر؛ بێ ئەندازە: ***(He is annoying in the extreme.)***

extremely (iks-trēm′li), ***adv.*** زۆر؛ ئینجگار زۆر؛ هەتا بڵێی؛ ئینجگار؛ لە ئەندازە بەدەر: ***(He is ~ poor, kind, patient, bright, happy, etc.)***

extremism (iks-trēm′i-z'm), ***n.*** سەرپەڕی؛ تووندڕەوی؛ پەڕگری؛ زیادەڕۆیی؛ تووندڕەوی.

extremist (iks-trēm′ist), ***n.*** سەرپەڕ؛ بەتایبەتی لە پامیاریدا؛ پەڕگر؛ زیادەڕۆ؛ تووندڕەو

adj. تایبەتی بە کەسێکی سەرپەڕ یا پەڕگر؛ تایبەتی بە سەرپەڕی.

extremity (iks-trem′ə-ti), ***n.*** (١) نەوپەڕ (شوێن، شت)؛ دوا. (٢) نەوپەڕ پلە)؛ زۆرترین؛ گەورەترین. (٣) نەوپەڕی پێویستی یا مەترسی؛ پێویستی ترین؛ مەترسی ترین. (٤) مردن (٥) (*pl.*) کردارێکی ناچاری یا نەوپەڕی: ***(We must resort to ~ies when all else fails.)*** (٦) (*pl*) دەست و قاچ: ***(the ~ies of the body; his ~ies)***.

extricate (eks′tri-kāt´), ***v.t.*** (١) دەرهێنان؛ بەردان؛ ڕزگارکردن؛ کشاندنەوە؛ دەربازکردن (لە ناخۆشی یا ئاڵۆزی): ***(to ~ an animal from a net or oneself from difficulties or from an embarrassment)*** (٢) بوون بەهۆی لێوە هاتنەدەرەوە یا لێ هاتن (گەرمایی، گاز).

-extricable ***(adj.)***; **extrication** ***(n.).***

extrinsic (eks-trin′sik), ***adj.*** (١) دەرەکی؛ لە دەرەوەیە؛ دەرەوە. (٢) لە سرووشتی بنچینەیی یا گەوهەری مرۆڤێک، شتێک، یا بیروبارەرێک نییە؛ ناگەوهەری؛ ناسەرەکی.

-extrinsically ***(adv.).***

extro- (eks′trə), پێشگرێکە بەمانای: دەرەکی؛ بەرەو دەرەوە.

extroversion (eks´trō-vūr′zhən), ***n.*** پووکراوەیی (مرۆڤ)؛ ڕوو لە دەرەوەیی؛ ڕووخۆشی.

extrovert (eks′trō-vūrt´), ***n.*** کەسێکی ڕوو لە دەرەوە؛ ڕووکراوە؛ ڕوو بەدەرەوە؛ سەر بەدەرەوە.

extrude (iks-trōōd′), ***v.t.*** (١) فڕێدانە دەرەوە؛ باڵ پێوەنان بۆ دەرەوە. (٢) لە قاڵب دان (کانزا، پلاستیک).

v.i. سەرهێنانەدەرەوە؛ سەردەرکێشان؛ دەرپۆقین.

-extrusion ***(n.)***; **extrusive** ***(adj.).***

exuberance (ig-zōō′bēr-əns, ig-zū′bēr-ən*s*), ***n.*** (١) زۆری (جۆش، کەیف، خۆشی)؛ فرەیی؛ زەبەنەیی. (٢) جۆش؛ کەیف؛ بەجۆش؛ بەکەیفی؛ کردەوەی بەجۆش: ***(an ~ of feeling, high spirit, etc.)***.

exuberancy (ig-zōō′bēr-ən-si, ig-zū′bēr-ən-si), ***n.*** = exuberance.

exuberant (ig-zōō′bēr-ənt, ig-zū′bēr-ənt), ***adj.*** (١) فرە؛ زۆر؛ زەبەنە: ***(~ vegetation)***. (٢) بەجۆش؛ بەکەیف؛ بە شەوق و شادو تەندروست: ***(an ~ person)*** (٣) پڕ لە شەوق و شادی؛ پڕ لە کەیف و خۆشی (هەست، سرووشت، هەڵوێست): ***(~ spirits)***.

exuberate (ig-zōō′bə-rāt´, ig-zū′bə-rāt´), ***v.i.*** پڕبوون و لێ ڕژان (جۆش، کەیف خۆشی، چالاکی)؛ هاتنەجۆش.

exudate (eks′yoo-dāt´), ***n.*** شتێکی دەردراو یا لێ هاتووە دەرەوە (ئارەق، بۆن، گان).

exudation (eks´yoo-dā′shən), ***n.*** (١) دەردان (ئارەق)؛ لێ هاتنەدەرەوە (بۆن). (٢) شتێکی دەردراو یا لێ هاتووە دەرەوە (ئارەق، بۆن، گان، جۆش).

exude (ig-zōōd′, ik-sūd′), ***v.i. & v.t.*** (١) لێ تکان؛ دەڵاندن؛ دادان؛ لێ چوون؛ ئاوەزێ کردن؛ دەردان؛ لێ هاتنەدەرەوە (ئارەق، بۆن): ***(to ~ sweat; Sweat ~s through the pores.)*** (٢) نووساندن (کەیف، خۆشی، جۆش)؛ پێشاندان بە زۆری؛ لێ بوونەوە یا لێ هاتنەدەرەوە (خۆشی): ***(He ~s good feelings.)***.

exult (ig-zult′), ***v.i.*** شادبوون؛ لە خۆشیدا باڵ گرتن: ***(to ~ in a victory)***

exultant (ig-zul′t'nt), ***adj.*** شاد؛ شادمان.

exultation (eg´zul-tā′shən, ek´sul-tā′shən), ***n.*** شادی؛ دڵخۆشیەکی بێ ئەندازە؛ هەست بە سەرکەوتن و شادمانی کردن

eye (ı), ***n.*** (١) چاو؛ دییە. (٢) دەوروپشتی چاو: ***(He got a black ~ in the fight.)*** (٣) بینایی؛ هێزی بینین؛ ماوەی بینین. (٤) سەیرکردنێک. (٥) تێبینین؛ بینین. (٦) هەستی هەڵسەنگاندن بە چاو؛ توانای خەملاندن بە چاو: ***(a good ~ for distance)*** (٧) ***(pl.)*** لە بەرچاو؛ لە بەردەم: ***(in the ~s of the law, the people, the society, etc.)*** (٨) شتێکی وەک چاو: (ا) چارگی پەتاتە. (ب) کونی دەرزی. (ج) ناوچەگی نیشانێک. (د) کونی نامێزێک بۆ دەسک تێخستنی. (٩) ناوچەگی گەردەلوول یا باوبۆرانێکی دەریایی (کە هێمنو بای تووند و خێرا بە دەوریدا دەخولێتەوە): ***(the ~ of the storm)***.

v.t. (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ تێبینین. (٢) کون تێکردن.

v.i. [Obs.], وا دەرکەوتن؛ وا هاتنە بەرچاو.

an eye for an eye, هەق بە هەق؛ تۆڵە سەندنەوەیەک کە هاوتای

تاوانەکە بێت

catch one's eye, سەرنج ڕاکێشان

feast one's eyes on, زاخاوی چاو دانەوە؛ زۆر بە ئارەزوو سەیرکردن تا چاو لە شتێک تێر دەبێت.

give (a person) the eye, [Slang], سەیرکردنی کەسێک بە حەز یا هەستی جووت بوونەوە؛ چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن.

have an eye for, توانای پاک‌وبێبس کردن هەبوون؛ ناسین؛ حەزلێکردن؛ باش بینین: *(He has an eye for beauty.)* .

have an eye to, گوێ پێدان؛ چاو لێوە بوون؛ مەبەست بوون.

in the eye of the law, لە بەرچاوی یاسا؛ لە بەردەمی یاسادا.

in the public eye, (١) لە بەرچاوە؛ زۆر بەدەرەوەیە؛ لە بەرچاوی خەڵکە. (٢) بەناوبانگ؛ ناسراو؛ بەناو.

keep an eye on, چاودێری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ ئاگاداری کردن.

keep one's eyes open, وریابوون؛ ئاگاداربوون؛ ئاگا لەخۆ بوون.

lay (or set) eyes on, چاوپێکەوتن؛ سەیرکردن؛ بینین.

make eyes at, چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن؛ بە حەزەوە سەیرکردن.

open one's eyes, چاوکردنەوە (بۆ بینینێتی ڕاستی)؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن

run one's eyes over, بە پەلە سەیرکردن

see eye to eye, هەڵوێست و بیروباوەڕ وەک یەک وابوون؛ کۆک بوون: *(We see eye to eye.; They don't see eye to eye.)*

see with half an eye, بە ئاسانی بینین؛ بە لەتە چاوێک بینین؛ ناشکرابوون

set eyes on, چاوپێکەوتن؛ بینین؛ سەیرکردن

shut one's eyes to, چاو لێ قووچاندن؛ چاو لێ پۆشین؛ گوێ پێ نەدان.

with an eye to, سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان؛ بەلاوە گرنگ بوون؛ بایەخ پێدان

eyeball (ī′bôl′), *n.* چاو؛ ناوەڕاستی چاو.

eyebrow (ī′brou′), *n.* برۆ؛ نەبرۆ

eyed (īd), *adj.* چاودار *(blue- ~)* .

eyedrop (ī′drop′), *n.* دەرمانی چاو

eyedropper (ī′drop′ĕr), *n.* دڵۆپێن؛ دڵۆپەر؛ دڵۆپێنەر

eyeful (ī′fool′), *n.* (١) پڕ چاو *(an ~ of water)* . (٢) سەیرکردنێک؛ ئەوەندەی کە بە یەک سەیرکردن دەبینرێت. (٣) [Slang]، کەسێک یا شتێکی جوان و سەرنج ڕاکێش.

get an eyeful, [Colloq.], (١) چاو لێ تێرخواردن؛ تێر سەیرکردن. (٢) شتێکی زۆر سەیرو جوان بینین.

eyeglass (ī′glas′, ī′gläs′), *n.* (١) گەردبینی چاویلکە؛ شووشەی چاویلکە. (٢) *(pl.)* چاویلکە؛ عەینەک: *(He wears ~es.)* .

eyehole (ī′hōl′), *n.* (١) چاڵایی چاو؛ ئەو چاڵاییەیەی کە چاوی تێدایە. (٢) کونە چاو: کونێکی بچووکە لە دەرگای دەرەوەدا سەیری دەرەوەی لێوە دەکرێت بۆ ناسینی ئەو کەسەی لە دەرگا دەدات پێش ئەوەی دەرگای لێ بکرێتەوە (٣: کون.

eyelash (ī′lash′), *n.* برژانگ؛ برژانگی چاو؛ برژۆڵە.

eyeless (ī′lis), *adj.* کوێر؛ بێ چاو.

eyelid (ī′lid′), *n.* پێڵووی چاو؛ پێڵوو؛ پەردەی چاو.

eye opener, (١) چاوکەرەوە (دەنگوباس، ڕاستیەک، کردەوە، ڕووداو). (٢) [Slang]، خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر کە سەر لە بەیانی بخورێتەوە.

eyepiece (ī′pēs′), *n.* گەردبینی دووربین یا تێلیسکۆپ.

eyepit (ī′pit′), *n.* چاڵایی چاو

eyeshot (ī′shot′), *n.* مەودای چاوبڕکردن.

within eyeshot, بە چاو دەبینرێت؛ چاو بڕدەکات بۆی

eyesight (ī′sīt′), *n.* (١) بینایی؛ دیدە؛ هێزی بینین: **| *a person with good (or poor) ~* |** (٢) مەودای چاوبڕکردن.

eyesore (ī′sôr′, ī′sōr′), *n.* شتێکی ناشرین؛ شتێک کە پیاو قێزی لێ بێتەوە سەیری بکات لەبەر ناشرینی.

eyestrain (ī′strān′), *n.* ماندووبوونی چاو.

eyetooth (ī′tōōth′), *n.* کەلبە.

eyewash (ī′wôsh′, ī′wäsh′), *n.* (١) دەرمانی چاو شتن. (٢) [Slang]، (ا) قسەی هیچ‌وپووچ. (ب) مەرایی؛ کلکەڵەقێ. (ج) گردەوە یا ووتەی ساختەو هەڵخەڵەتێنەر.

eyewink (ī′wiŋk′), *n.* (١) چاوداگرتن؛ چاوهەڵتەکان. (٢) هەناسەیەک (کات).

eyewitness (ī′wit′nis), *n.* گەواە؛ شایەت: *(He was an ~ to the crime.)*

F f

F, f (ef), *n.* (۱) تیپی شەشەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە (۲) دەنگی ئەم تیپە. (۳) داڕێژگەیەکی ئەم تیپە (٤) شەشەم شت لە لیستەیەکدا؛ شەشەم.

adj. (۱) تایەتی بە F یا f (۲) شەشەم شت لە لیستەیەکدا.

F (ef), *n.* (۱) شتێک لە وێنەی F دا. (۲) نمرەی دەرنەچوون (قوتابخانە، زانکۆ).

Fabian (fā′bi-ən), *adj.* (۱) وورد و پرکێشی ئەکەر (جەنگ). (۲) تایبەتی بە کۆمەڵە یا ڕێکخراوی " فابی " ئینگلیزی.

n. ئەندامێکی کۆمەڵە سۆشیالیستی " فابی " ئینگلیزی

Fabian Society, کۆمەڵەیەکی سۆشیالیستی ئینگلیزی‌یە ساڵی (۱۸۸٤) دامەزراندنی سۆشیالیزم بوو لە ڕێگەی ناشتی‌یەوە نەک شۆڕش

fable (fā′b'l), *n.* (۱) چیرۆکێکی پڕ مانا بە زمانی گیاندارەوە دەگێڕێتەوە یا دەنووسرێت (۲) (ا) ئەفسانە (ب) شتێکی پڕوپووچ. (۳) درۆ، شتێکی هەڵبەستراو

v.i. & v.t. (۱) چیرۆک نووسین بە زمانی گیاندارەوە. (۲) درو هەڵبەستن، درۆکردن (لە شێوەی چیرۆکدا)

fabled (fā′b'ld), *adj.* (۱) ئەفسانەیی، ئەفسانە؛ لە چیرۆکی ئەفسانەیدایە (۲) درۆ، هەڵبەستراو.

fabliau (fab′li-ō´), *n.* هەڵبەستێکی قۆشمەی ڕاستیخواز (وێژەی فەرەنسی و ئینگلیزی).

fabric (fab′rik), *n.* (۱) شیرازە؛ چوارچێوە؛ پێکهات؛ دەق. *(the ~ of society; the social ~)*

(۲) نەخشە؛ شێواز. (۳) کووتان؛ کاڵا؛ قوماش.

fabricant (fab′ri-kənt), *n.* دروستکەر؛ شتومەک دروستکەر

fabricate (fab′ri-kāt´), *v.t.* (۱) دروستکردن (خانوو، شتومەک)؛ کردن. (۲) پێکەوەنان؛ پێکهێنان (لە گەلێک پارچە). *(We ~ engines.)*

(۳) هەڵبەستن؛ درۆ هەڵبەستن؛ ڕێکخستن (درۆ، چیرۆک)؛ داتاشین؛ ڕێکخستنی درۆ. *(to ~ a story)*

fabrication (fab´ri-kā′shən), *n.* (۱) دروستکردن (خانوو، شتومەک)؛ پێکەوەنان. (۲) هەڵبەستن (درۆ)؛ داتاشین؛ ڕێکخستن (درۆ). (۳) هەڵبەست (درۆ)؛ هەڵبەستراو؛ درۆ؛ داتاشراو؛ ڕێکخراو.

fabricator (fab′ri-kā´tēr), *n.* (۱) دروستکەر (خانوو، شتومەک) (۲) درۆزن، درۆهەڵبەست.

fabulist (fab′yoo-lis), *n.* (۱) چیرۆکنووس بە زمانی زیندەوەرەوە؛ کەسێک کە چیرۆکێکی وەها دەگێڕێتەوە. (۲) درۆزن؛ کەسێکی درۆکەر

fabulous (fab′yoo-ləs), *adj.* (۱) ئەفسانەیی. (۲) بڕوای پێ ناکرێت؛ سەرسوڕهێنەر. *(a ~ story)* . (۳) نایاب؛ زۆر جوان و نایاب؛ زۆر خۆش؛ زۆر باش. *(a ~ person, party, place, time, etc.)*

façade (fə-säd′), *n.* (۱) ڕووی خانوو؛ دیوی دەرەوەی خانوویەک. (۲) ڕووکەش؛ ڕووی شتێک؛ ڕووکار؛ ڕووکاری؛ ڕووە درۆزنە.

face (fās), *n.* (۱) دەموچاو. (۲) ڕووخسار؛ چارە؛ ئێسک؛ شێوە. (۳) ڕوو؛ ڕووکار؛ دیوی دەرەوە؛ دیو. (٤) ئابڕوو؛ حەیا؛ سەربەرزی؛ ڕێز: *(to lose ~ ; to save one's ~)* (٥) بەهای بەناوی پارە یا قەوارەیەک؛ نرخی سەر ڕووی پارەیەک. *(~ value)* (٦) شێوەی زەوی؛ بەرز و نزمی شێوەی ناوچەیەک. (۷) دەمی ئامێرێک، واتە نەو دیوەی کاری پێ دەکرێت (چەقۆ، تەور). (۸) [Colloq.]، شێوانی دەموچاو (بۆ گاڵتەوگەپ)؛ گرژی دەموچاو. (۹) [Colloq.]، چاوقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ حەیایی: *(How can you have the ~ to say such a thing?)* (۱۰) ناوەڕۆکی بڕوانامەیەک (دادگا). (۱۱) بنەتای خەنەق یا تونێلێک (کانزاکاری). (۱۲) ڕووی تیپێک (چاپەمەنی).

v.t. (۱) ڕووتێکردن؛ بەرەو شوێنێک بوون یا ڕوانین: *(The building ~s the square.)* (۲) بەرەوڕووبوونەوە؛ تووش بوون؛ هاتنەڕێ. (۳) ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرەنگاربوون. (٤) ئامادەبوون بۆ ڕووبەڕوو وەستانی شتێک یا ڕووداوێک و چارەکردنی. (٥) بەرگ تێگرتن؛ سواغدان. (٦) لێدان (بۆیە). (۷) هەڵگەڕانەوەی شتێک بە جۆرێک کە دەمەکەی لە سەرەوە بێت. (۸) پێنەلێدان؛ پێنەکردنی دیوی دەرەوە.

face down, ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگەڕان بەرەو. *v.i.* (۱) چاوشکاندن؛ بمزاندن (بە بەرەنگاربوون و بە نازایانە). (۲) هەڵگەڕاوە؛ دەمەوبنخوون.

face to face, (۱) ڕووبەڕوو؛ بەرەو ڕوو. (۲) (~ with)، زۆر نزیک لێوە.

in the face of, (۱) بەرامبەر بە؛ لە ڕووی. (۲) لەگەڵ ئەوەشدا؛ دژ بە.

on the face of it, بە ڕووالەت؛ لەوە دەچێت؛ وا دیارە؛ بەپێی ئەوەی کە دەبینرێت.

pull (or wear) a long face, غەمبار نواندن؛ پەست دیاربوون.

put a bold face on it, خۆ بە نازا نواندن؛ خۆ بە پشت ئەستوورو نەترس نواندن.

show one's face, هاتن؛ دەرکەوتن؛ خۆ پیشاندان؛ خۆ دەرخستن.

to one's face, بە ناشکرا؛ لەبەرچاو؛ بەبێ شەرم و شکۆ یا شاردنەوە.

face card, کاغەزێکی وێنەداری یاری یا قومار (وەک هی شا، شازن).

face lifting, (۱) دەموچاو هەڵگرتن؛ لابردنی چڕوڵوڕچی دەموچاو (پزیشکەوانی جوانکردن). (۲) تازەکردنەوە و جوانکردنی دیوی دەرەوەی شتێک.

facet (fas′it), *n.* (۱) یەکێک لە ڕووەکانی بەردێکی بەنرخ یا پارچە خشڵ. (۲) ڕوو؛ لا: *(the ~ of a personality)* (۳) یەکێک لە بەشەکانی چاوی ناوێنەی هەندێ جانەوەر.

facetious (fə-sē′shəs), *adj.* بە تەوسەرە؛ گاڵتەچی؛ بە تیز: *(a ~ remark, person, etc.)*

-facetiously *(adv.)*; facetiousness *(n.)*.

face value, (۱) بەهای بەناوی پارە یا قەوارەیەک؛ نرخی سەر ڕووی پارەیەک. (۲) بەهای بێنراو؛ نرخی دیار؛ چۆن دیارە وەها: *(I took his promise at ~ .)*

facial (fā′shəl), *adj.* هی دەموچاو؛ دەموچاو؛ بۆ دەموچاو.
(~ expression; ~ message)
n. دەرمان دان لە دەموچاوو شێلانی.
facile (fas′l, fas′il), *adj.* (١) ئاسان.
(٢) بە ئاسانی و خێرا شت جێبەجێ دەکات؛ بە هەڵپە.
(a ~ worke, mind, secretary)
(٣) گونجاو (مرۆڤ)؛ بە ئاسانی دەگونجێ و شتی پێ دەسەلمێنرێت.
facilitate (fə-sil′ə-tāt′), *v.t.* (١) ئاسان کردن؛ ئاسانتر کردن.
(٢) یارمەتیدان؛ پایی گردن (کار)؛ پاپەپراندن (کار).
-facilitation *(n.).*
facility (fə-sil′ə-ti), *n.* (١) ئاسانی.
(to play the piano with ~)
(٢) کارامەیی؛ لێهاتوویی؛ توانا.
(to have great ~ in learning languages)
(٣) ئەرمی (مرۆڤ)؛ گونجان و پووخۆشی.
(٤) *(pl.)*، هۆی ئاسان کردن؛ هۆی یارمەتی؛ هۆی ژیان ئاسان کردن لە ماڵدا (ئاودەست و چێشتخانە... هتد).
(good transportation ~ies; educational ~ies)
facing (fās′iŋ), *n.* (١) پارچە قوماشێک کە دەدرێت لە دیوی ناوەوە یا دەرەوەی جل وبەرگ بۆ جوانی یا پاراستن.
(٢) سواغ؛ شتێک کە دەدرێت لە دیوی دەرەوەی دیوارێک بۆ جوانی یا پاراستن.
(a brick wall with a ~ of concrete)
(٣) *(pl.)*، ڕوو وەرگەڕان (مەشقی سەربازی).
(٤) *(pl.)*، گێزوگۆنگی چاکەتی نەفسەر.
facsimile (fak-sim′ə-li), *n.* وێنەی دەقاودەق (وێنە، دەستنووس، پەرتووک... هتد).
v.t. وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.
in facsimile, بە دەقاودەقی؛ بە تەواوی؛ بەبێ کەم و زیاد.
fact (fakt), *n.* (١) کردەوە؛ کردار.
(٢) ڕووداوێکی ڕاست؛ شتێکی ڕاست؛ ئەو شتەی ڕوویداوە.
(to distinguish ~ from fiction) (٣) ڕاستی؛ ڕاست.
as a matter of fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
in fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
in point of fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
faction (fak′shən), *n.* (١) دەستە (حیزب، ڕێکخراو)؛ تاقم؛ لق؛ دەستەی جیابووەوە (٢) دووبەرەکی (حیزب، ڕێکخراو)؛ دووبەرەکێتی؛ لێ جیابوونەوە
factional (fak′shən-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دووبەرەکی حیزبی؛ هی دەستە دەستە *(~ fighting)*
(٢) دووبەرەکیکەر؛ دووبەرەکی خەرەوە.
factionalism (fak′shən-əl-iz′m), *n.* دووبەرەکێتی؛ شەڕی دووبەرەکێتی.
factious (fak′shəs), *adj.* (١) دووبەرەکیکەر؛ دووبەرەکی خەرەوە.
(٢) تایبەتی بە دووبەرەکی؛ بەش بەش؛ دەستە دەستە.
factitious (fak-tish′əs), *adj.* دڕۆزنە؛ درۆ؛ دەستکرد؛ ساختە.
(~ enthusiasm, needs, etc.)
factor (fak′tēr), *n.* (١) دەڵاڵ؛ وەکیل (٢) هۆ؛ هۆکار.
(٣) چین (ژیوارناسی)؛ شانەی زگماک یا تۆخم پارێز لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەک.
(٤) کۆلکە؛ کۆلک (بیرکاری)
factory (fak′tə-ri, fak′tri), *n.* (١) کارگە؛ کارخانە؛ فابریقە.
(٢) نیستگەیەکی بازرگانی لە وڵاتێکی بێگانەدا.
factotum (fak-tō′təm), *n.* بەردەستی هەمەکارە؛ کرێکارێک یا بەردەستێک کە سەری لە هەموو کارێک دەربچێت و بیکات.
factual (fak′chōō-əl), *adj.* ڕاست؛ ڕاستەقینە؛ ڕاستی.
faculty (fak′′l-ti), *n.* (١) توانا؛ توانین.
(٢) توانایەکی زگماکی: *(the ~ of hearing, speech, etc.)*
(٣) توانایەکی تایبەتی کە مرۆڤ فێری بووبێت.
(٤) بەشێکی زانیاری زانکۆ یا کۆلێجێک:
(the ~ of law; the science ~)
(٥) هەموو مامۆستایانی قوتابخانە، کۆلێج، یا زانکۆیەک.
(٦) هەموو ئەندامانی پیشەیەکی زانیاری.
(٧) دەسەڵات؛ دەسەڵات پێدان؛ دەسەڵاتی پێدراو.
(٨) [Archaic]، پیشە. (٩) بەشەکان یا تواناکانی مێشک.
fad (fad), *n.* مۆدە؛ نوێ باو؛ باو؛ مۆدەی سەردەمی.
faddish (fad′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە مۆدەی سەردەمی.
(٢) حەزکەر لە نوێ باو؛ شوێن مۆدەی سەردەمی کەوتوو؛ مۆدەچی.
faddist (fad′ist), *n.* مۆدەچی؛ شوێن کەوتووی مۆدەی سەردەمی.
faddy (fad′i), *adj.* = faddish.
fade (fād), *v.i.* (١) چوونەوە (ڕەنگ)؛ کاڵ بوونەوە.
(٢) سیس بوونەوە؛ کزبوون؛ کەم بوونەوە.
(٣) لە چاو وون بوون ووردە وردە؛ نەمان؛ لەبیرچوونەوە.
v.t. (١) چووانندنەوە (ڕەنگ)؛ کاڵ کردنەوە. (٢) لە چاو وون کردن بەرەبەرە.
fade in. وورده وورده دەرکەوتن، ڕوون بوونەوە، یا هاتنە بەر گوێ (فیلم، تەلەفزیۆن، ڕادیۆ)
fade out, وورده وورده کوژانەوە (فیلم، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).
faecal (fē′k'l), *adj.* = fecal.
faeces (fē′sēz), *n.pl.* = feces.
faerie, faery (fâr′i), *n.* [Archaic], = fairy.
fag (fag), *v.i.* (١) ئیش کردن و ماندووبوون. (٢) بەردەستی کردن.
v.t. ئیش پێکردن و ماندووکردن.
n. [British Colloq.], (١) (ا) ئیشێکی ناخۆش و گران.
(ب) ماندووبوون؛ ماندووێتی.
(٢) قوتابیەک کە بەردەستی قوتابیەکی تر دەکات کە لە پۆلێکی بەرزتربێت لە خۆی (قوتابخانەی تایبەتی ئینگلیزی).
(٣) [Slang]، لووسکە؛ حیز.
fag (fag), *n.* [Slang], جگەرە.
faggot (fag′ət), *n. & v.t.* = fagot.
faggot (fag′ət), *n.* [Slang], = fag # 3.
fagot (fag′ət), *n.* (١) دەستە چیلکە؛ چەپکەدار؛ چیلکە.
(٢) دەستەیەک یا تۆپەڵێک ئاسنی خاو کە بە گەرمی ئەی دەدرێت و شیشی لێ دروست دەکرێت.
v.t. (١) پێچانەوە؛ چەپک کردن.
(٢) ڕاژاندنەوەی دروومان بە دەستە تەقەڵی ڕاست و چەپ.
fagoting (fag′ət-iŋ), *n.* جۆرە دروومانێکی ڕازێنەرەوەیە بریتیە لە لێدانی دەستە تەقەڵی ڕاست و چەپ.
fail (fāl), *v.i.* (١) کورت هێنان؛ بەش نەکردن؛ نەبوون.
(٢) کزبوون؛ لاوازبوون: *(His sight is beginning to ~ .)*
(٣) فەرامۆش کردن؛ نەرک بەجێ نەهێنان.
(٤) سەرنەکەوتن؛ نشوستی هێنان؛ ژێرکەوتن؛ بە ئامانج نەگەیشتن؛ سەرنەگرتن: *(Our plans ~ed.)*
(٥) نابووت بوون.
(٦) دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن: *[to ~ (in) an examination*
v.t. (١) دڵشکست کردن؛ ئائومێدکردن؛ دەستبەردارکردن:
(His friends ~ed him.)
(٢) فریانەکەوتن؛ پشت لێ هەڵکردن؛ نەتوانین:
(His courage ~ed him.)
(٣) نەکردن (نەرک)؛ فەرامۆش کردن (کار).
(٤) (ا) دەرنەچووواندن؛ خستن (قوتابی):
(The teacher ~ed half the students.)
(ب) دەرنەچوون؛ تێداکەوتن:

(He ~ed English and Mathematics.)

n. مسۆگەر؛ دڵنیا؛ بێ گومان؛ لە سەدا سەد.

(I'll be there at one o'clock without ~ .)

failing (fāl′iŋ), ***n.*** (١) نشوستی؛ ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن. (٢) کەموکوڕی؛ ناتەواوی؛ نەنگ (ڕەووشت).

(Drinking was one of his ~s.)

prep. بەبێ؛ نەگەر نەبێ. نەکرێت، یا ڕوو نەدات.

(F~ a rainstorm, the game will be played this afternoon.)

fail-safe (fāl′sāf´), ***adj.*** مەترسی شکان یا کارنەکردنی لێ ناکرێت (مەکینە).

failure (fāl′yĕr), ***n.*** (١) کورت هێنان. (٢) کزبوون؛ کەم بوون؛ شکستی؛ نشوستی هێنان؛ نشوستی. (٣) فەرامۆشی؛ فەرامۆش کردن؛ نەکردن (نەرك). *(~ to obey rules)* . (٤) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن. (٥) کەسێکی سەرنەکەوتوو؛ کەسێکی ژێرکەوتوو؛ شتێکی سەرنەکەوتوو یا سەرنەگرتوو. (٦) نابووت بوون. (٧) (ا. دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن (لە قوتابخانەدا). (ب) نمرەی دەرنەچوون؛ نمرەی کەوتن

fain (fān), ***adj.*** [Archaic & Poetic]، (١) بەختیار (بە کردنی شتێك)؛ ئامادەو بەدل. (٢) نابەدل؛ ناچار (بە کردنی کارێك). (٣) بەپەرۆش؛ بەدل.

adv.. (He would ~ stay.) بەپەرۆشەوە؛ پر بەدل؛ زۆری پێ خۆش دەبێت.

faint (fānt), ***adj.*** (١) لاواز؛ بێ هێز. (٢) ترسنۆك. (٣) بە نابەدل (یارمەتی)؛ کز. *(a ~ support)* (٤) کێز؛ مرێکی لە هۆش خۆ چوو. (٥) کز (دەنگ)؛ نادیار. (٦) کز؛ کەم. *(a ~ hope)* .

n. بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون؛ بێ هۆش بوون.

v.i. (١) بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون؛ بێ هۆش کەوتن. (٢) [Archaic] لاوازبوون؛ بێ هێز بوون؛ پووکانەوە.

faint-heart (fānt′härt´), ***n.*** کەسێکی ترسنۆك

faint-hearted (fānt′här′tid), ***adj.*** ترسنۆك

fair (fâr), ***adj.*** (١) جوان. *(~ women)* . (٢) پاك. دوبانگ، ناو؛ بێنگەرد. *(a ~ reputation)* . (٣) سپی. بێنست؛ زەرد (قژ). *(~ skin, hair, etc.)* . (٤) خۆش. ناوڕەوا)؛ خۆشبیان؛ سایەقە. *(~ weather, sky, etc.)* . (٥) بێ کەندوکوسپ (ڕێگە)؛ ڕێك‌وڕەوان (ڕێگا). *(a ~ road)* . (٦) بەدڵدان؛ دادپەروەر؛ هەق پەرست؛ بێ لایەن *(a ~ judge, person)* . (٧) ڕەوا (بڕیار)؛ هەق. *(a ~ sentence)* (٨) ڕاوکردنی قەدەغەنەکراوە؛ هەموکەس بۆی هەیە ڕاوی بکات. *(~ game)* . (٩) زۆر؛ نەختێك زۆر؛ نە زۆرو نە کەم. *(a ~ amount)* (١٠) مام ناوەندی؛ ناوەنجی. *(Her grade was ~ .)* . (١١) دروزنە؛ ڕووکەش؛ ساختە؛ هەر بە ڕووانەت جوان یا باش (ووتە).

(~ words)

n. [Archaic], (١) جوانی. (٢) ئافرەتێکی جوان. (٣) شتێکی جوان یا باش.

adv. (١) بە وێڕدانانە؛ بەبێ گڕی کردن. *(Play ~ .)* . (٢) یەکسەر؛ بەتەواوی. *(He was struck ~ in the face.)* .

v.i. [Dial.], بوون بە سایەقە

v.t. سافکردن (دارو تەختە).

fair and square, [Colloq.], ڕەوا؛ هەق؛ بێ ساختەکردن

(He won the race fair and square.)

fair to middling, [Colloq.], نە باش و نە خراپ (باری ژیان، تەندروستی). *(How are you? Fair to middling.)* .

fair (fâr), ***n.*** (١) کۆبوونەوەی خەڵك لە بازاڕدا بۆ ئالوگۆرکردنی شت و کڕین و فرۆشتن (٢) بازاڕو ئاهەنگ. (٣) پیشانگە (بەتایبەتی هی ڕەزانە یا سالانەی ئاژەڵێك بۆ پیشاندانی بەرهەمی کشتوکاڵی و پیشەسازی و هەڵمڵێ لەنێوانیاندا بۆ خەڵات بردنەوە).

fair copy, پوختەنووس؛ پاکنووس.

fair-ground (fâr′ground´), ***n.*** پیشانگا (بەتایبەتی هی بەرهەمی کشتوکاڵی و پیشەسازی ئاوچەیەك یا هی چەرخ‌وفەلەك و یاری تر).

fairly (fâr′li), ***adv.*** (١) وەك یەك؛ بە یەکسانی؛ بە وێژدانانە؛ بە هاوتایی. (٢) مام ناوەندی؛ نەختێك؛ نە باش و نە خراپ.

(He plays the piano ~ well.)

(٣) بە ناشکرا؛ بە ڕوونی. (٤) بەتەواوی؛ بە نێچگاری؛ نێچگار. *(We were ~ in the trap.)* . (٥) [Obs.]، بە نەرمی (ڕەووشت)؛ بە جوانی و ناسکی.

fairness (fâr′nis), ***n.*** وێژدان؛ هەق؛ ماف پەرستی؛ هەق خوازی؛ ڕەوایی.

fair-minded (fâr′mīn′did), ***adj.*** بە وێژدان.

fair play, گڕی نەکردن؛ ساختە نەکردن؛ بە وێژدانێتی.

fair sex, ئافرەت؛ ژن؛ توخمی ناسك و جوان، واتە ئافرەت؛ ژنان.

fair-spoken (fâr′spō′kən), ***adj.*** زمان نەرم؛ ناسك (ڕەووشت)؛ ڕەووشت جوان.

fair-weather (fâr′weth ĕr), ***adj.*** (١) تەنها بۆ سایەقە یا ئاوەهوای خۆش باشە. (٢) تەنها لە خۆشیدا پشتی پێ دەبەسترێت؛ لە تەنگانەدا پشتی پێ نابەسترێت؛ بە کاری تەنگانە نایەت (مرۆڤ).

(~ friends)

fairy (fâr′i), ***n.*** (١) پەری؛ جنۆکە. (٢) [Slang]، حیز؛ نێرینەی سووك.

adj. (١) تایبەتی بە پەری. (٢) ناسك.

fairyland (fâr′i-land´), ***n.*** (١) پەری نشین. (٢) شوێنێکی زۆر خۆش و جوان و دڵڕفێن.

fairy tale, (١) ئەفسانە؛ چیرۆکی ئەفسانەیی (دەربارەی پەری و گیاندارو کرداری سەرئاسا). (٢) چیرۆکێکی درۆ؛ درۆ؛ چیرۆکێك کە بڕوای پێ نەکرێت

fait accompli, کارێکی بڕاوە؛ کارێکی لە کار ترازاو.

faith (fāth), ***n.*** (١) بڕوا؛ باوەڕ. (٢) بڕوابوون بە خودا یا بە ئایینێك. (٣) ئاین؛ ئایینێك: *(the Catholic ~)* . (٤) هەرچ شتێك کە بڕوات پێ‌ی بێت. (٥) پشت پێ بەستن؛ بڕواپێکردن؛ باوەڕ پێ بوون:

(Children usually have ~ in their parents.)

(٦) دڵسۆزی؛ جگەرسۆزی؛ وەفا.

interj. لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی.

bad faith, ناپاکی؛ دووڕوویی؛ پیسی؛ نادڵسۆزی.

break faith, (١) ناپاکی کردن؛ دژی بڕوای خۆ جووڵانەوە؛ بەدەڕەفتاری کردن. (٢) بەڵێن شکاندن.

good faith, پاکی؛ دڵسۆزی؛ سەرڕاستی؛ دڵپاکی.

in faith, بە ڕاستی؛ لە ڕاستیدا.

keep faith, (١) پاکی لەگەڵ کردن؛ نەگۆڕان؛ پاك بوون لەگەڵدا (مرۆڤ، ڕێبان، بیروڕا، ئاین)؛ بە دڵسۆزی مانەوە. (٢) بەڵێن نەشکاندن؛ پەیمان ڕاگرتن

faithful (fāth′fəl), ***adj.*** (١) دڵسۆز؛ بەوەفا. (٢) پشت پێ بەستراو؛ سەرڕاست. (٣) دەقاودەق؛ تەواو؛ ڕاست: *(a ~ copy)* . (٤) [Rare]، ئایندار؛ بە ئاین؛ بڕوادار؛ بەبڕوا.

the faithful, (١) ئایندارانی؛ خودانناسان؛ بە ئایینان. (٢) بڕواداران؛ شوێن کەوتووانی دڵسۆز؛ دڵسۆزان.

faithless (fāth′lis), ***adj.*** (١) نادڵسۆز؛ بێ وەفا؛ چەوت؛ سەرچەوت. (٢) پشت پێ نەبەستراو. (٣) [Rare]، بێ ئاین.

fake (fāk), ***v.t. & v.i.*** [Colloq.], ساختەکردن؛ شتی ساختە یا درۆ بە ڕاست نواندن.

n. [Colloq.], شتێکی ساختە؛ شتێکی درۆزنە یا درۆ.

adj. [Colloq.], ساختە؛ درۆزنە؛ درۆ؛ درۆزنانە.

fake (fāk), *n.* ئەلقە (پەت، گوریس).
v.t. ئەلقەکردن (پەت، گوریس).
faker (fāk′ĕr), *n.* ساختەچی؛ ساختەباز؛ کەسێکی ساختە بە ڕاست نیشاندان.
-fakery *(n.).*
fakir (fə-kēr′, fā′kēr), *n.* (١) فەقیر: موسوڵمانێکی سوالکەر. (٢) فەقیر: سۆفی یا دەروێشێکی هیندی.
falchion (fôl′chən, fôl′shən), *n.* (١) شمشێرێکی دەم کورتی چەماوە. (٢) [Poetic]، شمشێر.
falciform (fal′si-fôrm), *adj.* چەماوە.
falcon (fôl′k'n, fô′k'n), *n.* (١) باز؛ شمقار (٢) تۆپێکی بچووکی کۆنی جەنگە.
falconer (fôl′k'n-ĕr, fô′k'n-ĕr), *n.* بازەوان؛ ڕاوکەر بە باز
falconry (fôl′k'n-ri, fô′k'n-ri), *n.* بازەوانی؛ ڕاوکردن بە باز.
fall (fôl), *v.i.* (١) کەوتنەخوارەوە؛ کەوتنەسەر زەوی؛ بەربوونەوە: *(Apples ~ from the tree.)*
(٢) کەوتن؛ گلان؛ کەوتنەخوارەوە: *(The child stumbled and fell.)* .
(٣) کوژران (جەنگ)؛ مرینداربوون: *(Many fell in battle)* .
(٤) ڕووخان؛ هەرەس بردن: *(The building fell.)* .
(٥) شۆڕبوونەوە
(٦) لێدان؛ پێکاندن؛ پیاکێشان: *(The arrow fell wide of its mark.)*
(٧) (ا) داکەوتن؛ داخستن: *(Her glance fell.)* .
(ب) نزم بوونەوە بۆ ناو: *(The river ~s to the sea.)* .
(٨) شکان (نرخ، پلەی گەرما)؛ هاتنەخوارەوە: *(Prices are ~ing.; Her temperature fell.)*
(٩) ڕووخان (میری): *(The government fell.)* .
(١٠) شکان (ناوبانگ)؛ ناوزڕان؛ لەبەرچاوشکان؛ لەبەرچاوکەوتن: *(She fell in my eyes.)*
(١١) داوێن پیسی کردن (ئافرەت)؛ نابڕووچوون؛ بە پاکی نەمان: *(She hall fallen.)*
(١٢) گیران (وڵات، شار)؛ کەوتنەژێر دەستەوە؛ کەوتن: *(Berlin fell to the Allies.)*
(١٣) نەخۆش کەوتن *(The child fell ill.)* .
(١٤) داکەوتن؛ پەست بوون: *(Her face fell.)* .
(١٥) کزبوون؛ کەم بوونەوە: *(Her voice fell.)* .
(١٦) ڕێکەوت کردن؛ ڕوودان: *(The meeting fell on Friday.)* .
(١٧) بە ڕێکەوت بۆ هاتن: *(The prize fell to the lucky girl.)* .
(١٨) بۆ ماندوە (میرات): *(The estate ~s to the widow.)* .
(١٩) کەوتنەسەر (زمانەوانی): *(The accent ~s on the third syllable.)*
(٢٠) ناراستەبوون؛ چوون بەرەو: *(His eye fell on a misspelled word.)*
(٢١) لێوە هاتنەدەرەوە؛ لێ دەرپەڕاندن: *(The news fell from his lips.)*
(٢٢) لەدایکبوون (گیاندار).
(٢٣) دابەش بوون؛ بابەت بوون: *(These poems ~ into two classes.)*
n. (١) کەوتنەخوارەوە؛ کەوتن؛ هاتنەخوارەوە. (٢) کەوتن؛ گلان. (٣) شۆڕبوونەوە. (٤) بەرەوخوارە؛ سەربەرەوخوارە. (٥) شکان (نرخ)؛ هاتنەخوارەوە. (٦) ڕووخان (میری)؛ هەڵگیرانەوە. (٧) شکان (ئاو)؛ ناوزڕان. (٨) ڕەووشتی سووک نواندن. (٩) (ا) لەدایکبوون (گیانەوەر). (ب) ژمارەی بەچکەی بە یەک جار لەدایکبوو. (١٠) شتێکی وەریو یا کەوتووەخوارەوە: *(a ~ of leaves)* .

(١١) پایز.
(١٢) ئەو هێندەی باریوە (بەفر، باران): *(a six-inch ~ of snow)* .
(١٣) *(pl.)*، تافگە.
(١٤) پارچەیەک قوماش کە لە شەپقەی ئافرەتێکەوە لە دواوە شۆڕبووبێتەوە.
(١٥) (ا) بە زەویدا دان هەتا هەردوو شان لە زەوی دەدەن (زۆرانبازی).
(ب) زۆرانبازییەک.
adj. تایبەتی بە پایز؛ پایزە *(~ weather)* .
fall apart, لێکبوونەوە؛ لێکترازان؛ پارچەپارچەبوون؛ هەڵوەشان؛ ڕووخان؛ شکان؛ پەککەوتن.
fall asleep, خەولێکەوتن.
fall away, (١) وازلێهێنان (ڕێباز، هاوڕێیەتی)؛ دەستبەرداربوون لێی. (٢) لاوازبوون؛ بێ هێز بوون.
fall back, کشانەوە؛ گەرانەوە.
fall back on (or upon), (١) پشت پێ بەستن. (٢) کشانە دواوە بۆ.
fall behind, (١) دواکەوتن (کار، قوتابخانە، گەشت)؛ بەجێمان: *(to fall behind in one's work)*
(٢) دواکەوتن (قەرزدانەوە)
fall flat, ژێرکەوتنێکی تەواو؛ سەرنەکەوتن
fall for, [Slang], (١) دڵ لێچوون؛ حەزلێکردن؛ خۆشویستن؛ بەدڵ بوون. (٢) پێ هەڵخەڵەتان؛ بڕواپێکردن (ساختە، درۆ).
fall foul (or afoul) of, (١) تێوەگلان؛ تووش بوون. (٢) بوون بە شەڕ لەگەڵدا. (٣) بەیەکدادان؛ بەیەکداکێشان.
fall from grace, داوێن پیسی کردن؛ گوناه کردن؛ خراپەکردن و پووڕەش بوون (ئاین).
fall in, (١) هەرەس بردن؛ ڕووخان: *(The roof fell in.)* . (٢) لەگەڵ گونجان؛ ڕێکەوتن لەگەڵ؛ گونجان. (٣) ڕیزبوون.
fall in love with, حەزلێکردن (مرۆڤ)؛ دڵ لێچوون؛ خۆشویستن.
fall in with, (١) بە ڕێکەوت تووش بوون؛ پێ گەیشتن. (٢) یەکگرتن؛ پێ گەیشتن و بوون بە یەک لەگەڵدا. (٣) لەگەڵدا گونجان؛ ڕێکەوتن؛ مل بۆ دان.
fall off, (١) کەوتنەخوارەوە (مرۆڤ)؛ بەربوونەوە. (٢) کەوتنەخوارەوە (میوە). (٣) شکان (نرخ)؛ کزبوون؛ کەم بوونەوە. (٤) دانەدواوە؛ بە ناخداچوون؛ نشوستی هێنان.
fall on (or upon), (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان. (٢) کەوتنەسەر شان (نەرک): *(It fell upon him to tell her the sad news.)*
fall out, (١) دەمەقاڵێ بوون لەگەڵ؛ ناکۆکی بوون؛ شەڕ لەگەڵ کردن. (٢) ڕووداو؛ بوون بە ئەنجامی؛ وا ڕێکەوتن. (٣) لە ڕیز هاتنەدەرەوە؛ ڕیز بەجێهێشتن.
fall short, (١) کورت هێنان؛ بەش نەکردن (٢) (of)، پێ نەگەیشتن (نامانج): *(He fell short of reaching his goal.)*
fall through, سەرنەگرتن؛ ژێرکەوتن؛ پێ نەکەوتن: *(Their plan fell through.)*
fall to, (١) دەستپێکردن (کار). (٢) دەست بە خواردن کردن. (٣) جێگەی خۆ گرتن؛ چوونە جێگەی خۆ.
fall under, (١) کەوتنەژێر ڕکێفەوە: *(She fell under her influence.)*
(٢) بەشێک بوون لە (باس، بابەت، سەرپاس).
fallacious (fə-lā′shəs), *adj.* (١) چەوت (بیرکردنەوە، بیر)؛ نابەجێ؛ هەڵە: *(~ reasoning)* .
(٢) بە هەڵەدابەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ ساختە؛ درۆزنە
fallacy (fal′ə-si), *n.* (١) هەڵخەڵەتاندن؛ فریواندن؛ تەفرەدان؛ بەهەڵەدابردن. (٢) هەڵە. (٣) لێکدانەوە بە هەڵە؛ هەڵەکاری.
fallen (fôl′n), *adj.* (١) کەوتوو؛ کەوتووەخوارەوە.

(٢) پاکشاو؛ لەسەر زەوی کەوتوو.
(٣) سووک (مرۆڤ، ڕەوشت)؛ ناوزڕاو.
(٤) گیراو (شار، ناوچە)؛ داگیرکراو؛ پووخاو (میری).
(٥) وێران کراو؛ ڕووخاو؛ وێران.
(٦) مردوو؛ کوژراو (جەنگ).

fall guy, [Slang], قوربانی کەسێک کە هەڵەو تاوانی کەسێکی تر یا کۆمەڵە یا تاقمێکی دەسەپێنرێت بە سەریدا.

fallibility (fal´ə-bil′ə-ti), *n.* لە هەڵە بەدەر نەبوون (مرۆڤ).

fallible (fal′ə-b'l), *adj.* لە هەڵە بەدەر نییە (مرۆڤ)؛ بۆی هەیە هەڵە بکات یا بە هەڵەدا بچێت.

falling sickness, فێ.

falling star, ئەستێرەی کشاو.

fall-out (fôl′out´), *n.* (١) بارینی گەردیلەی تیشکاوی نەتۆمی بۆ سەر زەمین لە پاش تەقینەوەی بۆمبای نەتۆمی. (٢) ئەم گەردیلە نەتۆمییانە.

fallow (fal′ō), *n.* (١) زەوی کێڵراو و نەچێنراو بۆ وەرزێک (بۆ پشوودانی)؛ زەوی نووستوو؛ بەیار. (٢) کێڵانی زەوی و دانانی بۆ وەرزێک بەبێ چاندنی، واتە نووراندنی.

adj. (١) نەچێنراو (زەوی)؛ پەروەردە نەکراو. (٢) خاو (منیشک)؛ پەروەردە نەکراو یا نەخراوە کار (منیشک).

v.t. کێڵانی زەوی و نووراندنی، واتە نەچاندنی.

fallow (fal′ō), *adj.* زەردباو؛ زەردکار؛ زەرد.

fallow deer, ئاسکێکی بچووکی بەڵەکاوی ئەورووپایی.

false (fôls), *adj.* (١) ناتەواو؛ درۆ؛ هەڵە: ***(a ~ argument, statement, etc.)***
(٢) درۆزن ***(a ~ witness)***.
(٣) ناپاک؛ ناڕاست؛ چەوت: ***(a ~ friend)***.
(٤) هەڵخەڵەتێنەر
(٥) قەڵب؛ درۆزنە؛ ساختە: ***(~ money)***.
(٦) درۆ؛ هەڵبەستراو؛ ناڕەوا: ***(~ accusations)***.
(٧) درۆزنە؛ دروستکراوە بۆ ساختە، قاچاخچێتی، یا پووڵەت: ***(a ~ drawer; a ~ bottom)***
(٨) ناساز؛ ناوان.

adv. بە درۆ؛ بە هەڵە؛ بە ساختە؛ بە ناپاکی.

play (a person) false, هەڵخەڵەتاندن؛ ناپاکی لەگەڵ کردن؛ فریواندن؛ چاوبەستنەوە.

false bottom, بنی ساختە یا درۆزنە: بنێکی زیادەیە دەنرێت بە جانتاو چەمەجەوە بۆ دروستکردنی خانەیەک لەنێوان ئەم بنەو بنە ڕاستەقینەکەدا بۆ شت تێدا شاردنەوە.

falsehood (fôls′hood), *n.* (١) درۆ (٢) درۆزنی؛ درۆکردن. (٣) بڕوا، بیر، یا تێۆرییەکی درۆ.

false imprisonment, بەندکردنی ناڕەوا.

falsely (fôls′li), *adv.* بە درۆ؛ بە ساختە؛ بە هەڵە؛ بە ناڕەوایی.

falseness (fôls′nis), *n.* درۆزنی؛ ناپاکی؛ چەوتی.

false teeth, تاقمە ددانی دەستکرد.

falsification (fôl´sə-fi-kā′shən), *n.* گۆڕین بۆ ساختەکردن؛ ساختەکردن.

falsify (fôl′sə-fī´), *v.t.* (١) گۆڕین بۆ ساختەکردن (بڕوانامە، تۆمار): ***(to ~ records, accounts, etc.)***
(٢) شێواندن و تێکدان.
(٣) بەدرۆخستنەوە.

v.i. درۆکردن

falsity (fôl′sə-ti), *n.* (١) درۆ (٢) ناپاکی؛ چەوتی؛ ناپاکێتی. (٣) ساختە؛ هەڵخەڵەتاندن. (٤) شتێکی درۆ یا ساختە.

falter (fôl′tēr), *v.i.* (١) پێ داچوون؛ ساتەمەدان؛ پێ هەڵکەوتن؛ سەرسم دان (٢) زمان گیران؛ لاڵەپەتن کردن؛ دەم بەیەکدا هاتن.

(٣) گەرانە دواوە (لەشکر)؛ بەیەکداهاتن؛ شکان؛ هەرەس هێنان؛ ڕووخان. ***(The front ranks ~ed before the enemy.)***

v.t. بە ترسەوە ووتن؛ منگەمنگ کردن.

n. (١) پێ داچوون؛ ساتەمە؛ پێ هەڵکەوتن. (٢) دەنگێکی بێ هێزو پچڕپچڕ.

fame (fām), *n.* ناوبانگ؛ ناوبانگی باش؛ ناوی باش؛ ناسراوی.

v.t. ناوبانگی باش بۆ دەرکردن؛ ناوی باش بڵاوکردنەوە.

famed (fāmd), *adj.* بەناوبانگ؛ بەناو؛ ناسراو؛ وا ناسراوە یا ڕانراوە.

familial (fə-mil′yəl), *adj.* خێزانی؛ تایبەت بە خێزان.

familiar (fə-mil′yēr), *adj.* (١) خێزانی. (٢) (ا) نزیک (برادەر)؛ گیانی بە گیانی: ***(a ~ friend)***. (ب) ڕانراو؛ ناسراو: ***(a ~ subject, theme, idea, etc.)***. (٣) زیاد لە پێویست پووکرانەوە؛ تێکەڵاوی نابەجێ: ***(He is too ~ with her.)*** (٤) (with ~)، شارەزا؛ بزان؛ ڕاهاتوو: ***(to be ~ with a subject)***. (٥) ئاسایی: ***(Accidents are a ~ sight.)***. (٦) مانی (گیانەوەر)؛ مانی کراو.

n. (١) برادەرێکی نزیک یا گیانی بە گیانی. (٢) جنۆکەیەک یا شەیتانێک کە بەردەستی مرۆڤ دەکات. (٣) [Obs.]، ئەندامی خێزانێک. (٤) بەردەستی قەشە یا پەرستگایەک.

familiarity (fə-mil´i-ar′ə-ti, fə-mil´yar′ə-ti), *n.* (١) نزیکی (هاوڕێیەتی)؛ تێکەڵاوی؛ ناشنایەتی. (٢) ڕەوشتی تێکەڵاوی. (٣) پووکرانەوە؛ شەرم شکانی نابەجێ. (٤) *(pl.)* ووتەو کردارێک کە تەنها لەنێوان کەسانی زۆر تێکەڵاودا پوودەدات. (٥) شارەزایی؛ زانین؛ ڕاهاتن لەگەڵ (باس).

familiarize (fə-mil′yə-rīz´), *v.t.* (١) پێناسین؛ ئاسایی کردن. (٢) ڕاهێنان؛ فێربوون؛ پێ شارەزا بوون؛ هۆگر بوون: ***(F~ yourself with the job.)***
-familiarization ***(n.)***.

family (fam′ə-li, fam′li), *n.* (١) خێزان. (٢) خزم؛ خزمو کەسوکار. (٣) خێڵ؛ هۆز؛ تیرە. (٤) (ا) بنەچە؛ بنەماڵە. (ب) بنەچەی خانەدان. (٥) بابەت: ***(a ~ of languages)***. (٦) تۆخم (زیندەوەرناسی)

in a family way, سکپر.

in the family way, سکپر.

family man, (١) پیاوێکی خێزاندار؛ خاوەن خێزان. (٢) پیاوێک کە سەر بە ماڵەوە بێت و ژیانی بۆ خێزانەکەی تەرخان کردبێت

family name, سەرناو؛ نازناو؛ بنەچە.

family name, پەگەزنامە؛ بنەچەنامە: نەخشەیەکە ناوی ئەندامانی خێزانێک و باوو باپیرانی تێدا تۆمار دەکرێت.

famine (fam′in), *n.* (١) برسێتی؛ برسێتییەکی زۆر. (٢) قاتی؛ نەبوونی خواردەمەنی؛ نەبوونی.

famish (fam′ish), *v.t.* (١) برسی کردن؛ لاوازکردن لە برسێتیدا. (٢) لە برسدا کوشتن

v.i. (١) برسی بوون؛ زۆر برسی بوون. (٢) لە برسدا مردن.

famous (fā′məs), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ ناودار؛ بەناو؛ ناسراو. (٢) [Colloq.]، زۆر باش؛ نایاب. (٣) [Archaic]، بەدناو؛ ناوخراپ؛ ناوزڕاو.
-famously ***(adv.)***; **famousness** ***(n.)***.

famulus (fam′yoo-ləs), *n.* شاگرد یا بەردەست (بەتایبەتی هی زانایەک یا جادوگەرێکی سەدەی ناوەڕاست).

fan (fan), *n.* (١) شەن (خەرمان). (٢) باوەشێن؛ پانکە. (٣) پەروانەی پانکەی با (کە لە کێڵگەدا بەکاردەهێنرێت).

v.t. (١) باوەشێن کردن (٢) گەشاندنەوە (ئاگر)؛ گەش کردنەوە (بە باوەشێن) (٣) بزواندن؛ جووڵاندن (هەست)؛ هێنانەجۆش.

(٤) شەن کردن؛ جیاکردنەوەی دانەوێڵە لە کا.

fan (fan), *n.* [Colloq.], جگەرسوز؛ حەزکەر؛ خۆشویست: *(a baseball ~ ; a movie ~ ; a Charlie Chaplin ~)*

fanatic (fə-nat′ik), *adj.* کوێرباوەر؛ مێشک تەسک؛ پەرگر؛ کوێرانە شوێن کەوتوو.

n. کەسێکی کوێرباوەر، مێشک تەسک، پەرگر، یا کوێرانە شوێن کەوتوو.

fanatical (fə-nat′i-k'l), *adj.* مێشک تەسک؛ کوێرباوەر؛ یەک ڕا: *(~ beliefs ; ~ devotion to a cause)*

fanaticism (fə-nat′ə-siz'm), *n.* کوێرباوەڕی؛ مێشک تەسکی؛ کوێرانە شوێن کەوتن (بیروباوەڕ، ڕێبان)؛ هەستی بەتینی کوێرانە: *(religious ~)*

fancier (fan′si-ēr), *n.* (١) خەیاڵ پڵاو؛ کەسێکی دانفەچی. (٢) کەسێک کە هەوەسی زۆرە لە لەبەکتر چاکردنو پەروەردەکردنی گیاندارو ڕووەک: *(a dog ~)*

fanciful (fan′si-fəl), *adj.* (١) خەیاڵ پڵاو؛ دانفەچی. (٢) خەیاڵی؛ دوور لە ڕاستیبەوە: *(a ~ tale)*. (٣) سەیر؛ ناماسا *(~ costumes)*.

fancy (fan′si), *n.* (١) خەیاڵ. (٢) هەوەس؛ هەوەسیکی سەردەمی و حولحولەیانە. (٣) دانفە. (٤) حەز؛ حەزلێکردن؛ مەیل (بەتایبەتی ساتی). (٥) ڕێ بەدیبەکی ناسک لە هونەرو جل‌وبەرگدا.

adj. (١) حولحولی؛ حولحولەیانە. (٢) گرانبەها؛ زۆر گران: *(a ~ price)*. (٣) جوان؛ ڕازاوە؛ کەشخە: *(a ~ dress, jacket, etc.)*. (٤) نایاب؛ گران و باش: *(a ~ shop; ~ groceries)*.

v.t. (١) هێنانە بەرچاوی خۆ. (٢) حەزلێکردن؛ خۆشویستن؛ دل لێچوون. (٣) وادانان. (٤) چاکردنی گیاندار بۆ مەبەستێکی تایبەتی.

fancy oneself, حەز لە خۆ کردن؛ خۆ بە ژل زانین؛ لەخۆبایی بوون.

fancy (that) ! , بڕوا دەکەیت (واتە بە شتێک یا ڕووداوێکی سەیر)؛ دە وەرە سەیر کە!

fancy-free (fan′si-frē′), *adj.* (١) دڵی نەداوە بە کەس؛ دڵداری کەس نەبیە. (٢) بێبەش.

fancy goods, شتومەکی ڕازاندنەوە.

fancy man, گەواد؛ پیاوێک کە نافرەتێکی سووک دەیژنێنێت

fancy woman, (١) دۆست. (٢) قەحبە؛ نافرەتی سووک.

fancy-work (fan′si-wūrk′), *n.* نەخش‌ونیگار؛ نەخشاندن (جل‌وبەرگ).

fan-fare (fan′fâr′), *n.* تەپڵو دەموڵو زورنا لێدان؛ دەبدەبە؛ نوواندنێکی پڕ هەراو زەنا

fang (faŋ), *n.* (١) کەڵبە. (٢) چرنووک؛ شفرە (فیل)؛ نووکە تیژەکەی شتێک. (٣) ڕەگی دڕدار.

fan mail, نامەی پەسەندی و ستایش کردن کە کەسێکی بەناوبانگ بۆی دێت لەلایەن حەماوەرەوە

fanny (fan′i), *n.* [Slang], قنگ؛ گوویی قنگ؛ سمت

fantasia (fan-tā′zi-ə, fan-tä′zi-ə, fan′tə-zē′ə), *n.* ناوازێکی مۆسیقای هەمەجۆر و هەمە شێواز

fantast (fan′tast), *n.* خەیاڵ پەرست؛ دانفەچی؛ خەوپەرست

fantastic (fan-tas′tik), *adj.* (١) لە خەیاڵدا دروستکراو یا هەڵبەستراو؛ ناڕاستەقینە؛ دوور لە ڕاستیبەوە: *(~ ideas)*. (٢) سەیر (ڕووخسار، پووڵەت)؛ ناماسا؛ سەرنج ڕاکێش: *(a ~ hat; ~ shapes, dreams, fashions in dress)*. (٣) زۆر باش؛ نایاب: *(a ~ place, person, food, dinner, school)*.

n. کەسێکی سەیر (لە ڕەووشت و جل‌وبەرگ و ڕووخساردا).

-fantastical *(adj.)*.

fantasize (fan′tə-sīz′), *v.t.* هێنانە بەرچاوی خۆ؛ خەیاڵ کردن.

v.i. دانفەلێدان؛ چوونە ژێری

fantasy (fan′tə-si, fan′tə-zi), *n.* (١) خەیاڵ. (٢) دانفە؛ زەخەو؛ خەون. (٣) هەوەس؛ هەوەسێک یا بیرێکی سەیرو ناماسا. (٤) ناوازێک، هەڵبەستێک، یا شانۆنامەیەکی ناماسا لە شێوازدا.

far (fär), *adj.* (١) دوور (جێگە، کات): *(a ~ land; in the ~ future)*. (٢) درێژ؛ دوور (ماوە): *(a ~ journey)*. (٣) ئەوبەر؛ ئەودیو؛ دوورترین: *(the ~ side of the stage)*. (٤) زۆر جیاواز. (٥) بەسانداچوو؛ بەتەمەن.

adv. (١) زۆر دوور (جێگە، کات، پلە، ماوە)؛ زۆر جیاواز. (٢) زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(This book is ~ better than that.)*

as far as, تا ئەو ڕادەیەی کە؛ هەتا؛ ئەوەندەی؛ بەپێی.

by far, زۆر؛ ئێجگار؛ ئێجگار زۆر.

far and away, زۆر؛ ئێجگار؛ بێ گومان.

far and near, لە هەموو شوێنێک؛ لە دوورو نزیک.

far and wide, لە هەموو شوێنێک.

far be it from me, دوور لە منەوە (کردەوە، ڕەفتار)؛ چۆن من شتی وا دەکەم!.

far gone, پەرێشان.

go far, (١) زۆر بەش کردن؛ زوو تەواو نەبوون. (٢) زۆر لەوانە بوون. (٣) زۆر پێشکەوتن؛ زۆر باش بە ئەنجام گەیشتن.

in so far as, تا ئەو ڕادەیەی کە؛ ئەوەندەی.

so far, (١) تا ئەو ڕادەیە. (٢) تا ئێستا؛ تا ئەم کاتە.

so far, so good, تا ئێستا هەموشتێک باشە، واتە بە باشی دەڕوات.

faraway (fär′ə-wā′), *adj.* (١) دوور (جێگە، کات، پلە). (٢) دانفاوی: *(a ~ look)*.

farce (färs), *n.* (١) شانۆگەریەکی گاڵتەجار؛ شانۆنامەیەکی قۆشمە. (٢) گاڵتەجار (شت، کردەوە، ڕووداو)؛ گاڵتەبازار؛ بێ مانا؛ شایستەی پێ پێکەنینە: *(The elections were a ~ .)*. (٣) ناواخنی باڵندەیەک (لە گۆشتی کوتراوو برنجو بەهارات).

v.t. تێ ناخن؛ پڕکردنەوە، یا بەهارات پێوەکردن (شانۆنامەیەک بە نوکتە)

farcical (fär′si-k'l), *adj.* بێ مانا؛ شایستەی پێ پێکەنینە؛ قۆشمە؛ گاڵتەبازاڕی.

far cry, زۆر دوور (پلە، چۆنێتی)؛ زۆر جیاواز؛ دوور.

farcy (fär′si), *n.* نەخۆشیەکی نەسپو ماینە.

fare (fâr), *v.i.* (١) [Poetic] ، چوون بۆ گەشت؛ ڕۆیشتن. (٢) ئ پرووداو؛ ئەنجام دان یا بوون: *(How did it ~ with him?)*. (٣) چۆن بوون؛ چۆنێتی (دۆخ): *(He ~d well in his business.)*. (٤) نان خواردن؛ نان پێدران.

n. (١) کرێی ڕێ (ئوتومبیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر، عەرەبانە... هتد). (٢) ڕێبوار؛ ڕێڕۆ؛ نەفەر (تەکسی، پاس، شەمەندەفەر... هتد). (٣) خۆراک؛ خواردەمەنی. (٤) [Archaic]، دۆخ؛ بار.

farewell (fâr′wel′), *interj.* خواحافیز؛ خوات لەگەڵ؛ بە خوات دەسپێرم.

n. خواحافیزی؛ ماڵئاوایی کردن؛ بەڕێ کردن.

adj. . *(a ~ gesture)* ەی خواحافیزی؛ تایبەتی بە بەڕێ کردن؛ دوا؛ دوایی.

far-fetched (fär′fecht′), *adj.* (١) ناچێتە مێشکەوە؛ ناسروشتی؛ بڕوای پێ ناکرێت؛ نادروست؛ لەوانە نییە؛ دوورە (لە باس یا ڕووداوەوە): *(a ~ idea, comparison, plan, posibility, etc.)*. (٢) [Archaic]، لە دوورەوە هێنراوە.

far-flung (fär′fluŋ′), *adj.* (١) بڵاو؛ فراوان؛ پڕش‌وبڵاو. (٢) دوور؛ دوورەدەست (جێگە).

farm (färm), *n.* (١) (أ) باج یا کرێ کە لەسەر زەوی دەدرێت. (ب) بە قۆنتەرات دانی کۆکردنەوەی نەم باج یا کرێیە.

(ج) بەکرێدان یا گرتنی زەوی‌وزار بە وەرزێر.
(٢) ناوچەیەکی بە کرێ دراو لەلایەن میری‌یەوە.
(٣) کێڵگە؛ باخ؛ بیستان؛ زەوی
(٤) شوێنی پەروەردەکردنی گیاندار *(a fish ~)*
v.t. (١) چاندن؛ ڕووەندن؛ کشتوکاڵ کردن
(٢) کۆکردنەوەی باج یا کرێ بە قۆنتەرات
(٣) (~ out) : بەکرێدانی زەوی یا کارگەیەک
(٤) پەروەردەکردنی منداڵ یا مرۆڤی بێکەس
v.i. وەرزێری کردن؛ کشتیاری کردن؛ لە کێڵگەدا کارکردن؛ سەرەوکاری کردنی کێڵگەیەک
farmer (fär′mĕr), *n.* (١) جووتیار؛ کشتیار؛ وەرزێر؛ کشتکار؛ (فەلاح). (٢) کەسێک کە بە قۆنتەرات باج یا کرێ بۆ میری کۆدەکاتەوە
farmerette (fär´mĕr-et′), *n.* ژنە وەرزێر؛ کشتیاری ژن.
farm-house (färm′hous´), *n.* خانوو یا ماڵی ناو کێڵگە.
farming (fär′miŋ), *adj.* کشتوکاڵی
n. (١) کشتوکاڵ. (٢) بەکرێدانی زەوی‌وزار بۆ کشتوکاڵ.
farmstead (färm′sted´), *n.* خانووبەرە؛ خانوو زەوی‌وزاری دەوروپشتی.
far-reaching (fär′rēch′iŋ), *adj.* مەودا فراوان؛ گەلێک شت بەگرێنەوە؛ کارەکاتە سەر زۆر شت
farrier (far′i-ĕr), *n.* (١) ئاڵبەند؛ ئاڵبەنگ. (٢) (Obs.) پزیشکی گیاندار (بەتایبەتی هی ئەسپ و ماین)
farriery (far′i-ĕr-i), *n.* (١) ئاڵبەندخانە (٢) ئەسپ و ماین ئاڵ کردن.
farrow (far′ō), *n.* (١) سکێک بەچکە بەراز؛ سەرجەمی نەو بەچکە بەرازانەی بە سکێک لەدایک دەبن (٢) [Obs.] بەچکە بەراز.
v.t. & v.i. زاین (بەراز)
farrow (far′ō), *adj.* قسر (مانگا)
farseeing (fär′sē′iŋ), *adj.* (١) چاوتیژ (٢) دوربین؛ ووریا
far-sighted (fär′sīt′id), *adj.* (١) چاوتیژ (٢) دوربین؛ ووریا
fart (färt), *v.i. & v.t.* تڕکەندن؛ بە ئی بەربوونەوە.
n. تڕ؛ بۆنداری
farther (fär′*th*ēr), *adj.* (١) دوورتر (٢) زیاتر.
adv. (١) دوورتر (٢) تا ڕادەیەکی زیاتر. (٣) زیاد لەوەیش؛ سەرەڕای ئەوەیش.
farthermost (fär′*th*ĕr-mōst´), *adj.* دوورترین
farthest (fär′*th*ist), *adj.* (١) دوورترین. (٢) درێژترین
adv. (١) دوورترین. (٢) زۆرترین؛ ئەوپەڕی؛ پەڕی ئەوپەڕ.
farthing (fär′*th*iŋ), *n.* (١) فلس؛ پوول؛ دراوێکی ئینگلیزی کەم بایەخە (٢) شتێکی کەم بایەخ یا هیچوپوچ.
fasces (fas′ēz), *n.pl.* چەپکە دارێک کە لە دەوری تەورێکەوە دەپێچرا بە مەرجێک دەمی تەورەکە بە دەرەوە بێت لە بەردەمی نیمپراتۆری پۆماوە هەڵدەگیرا بۆ نیشانەی دەسەڵات.
fascinate (fas′n-āt´), *v.t.* (١) جادووئاسا کردن (٢) سەرکردن بە تەماشاکردن:
(Snakes are said to ~ small birds and animals.)
(She ~d him.) (٣) دڵفڕاندن؛ هۆش لێ بڕین.
fascinating (fas′n-āt´iŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ زۆر جوان؛ خۆش؛ سەیر.
fascination (fas´n-ā′shən), *n.* (١) دڵفڕاندن (٢) حەز؛ حەزلێکردن. (٣) دڵفڕێن؛ شتێکی دڵفڕێن
fascism (fash′iz′m), *n.* فاشیزم. فەلسەفەیەکی ڕامیاری‌و فەرمانڕەوایی‌یە بڕیتی‌یە لە دیکتاتۆری‌یەتی یەک حیزب‌و چەوساندنەوەی گەل‌و پێشێل کردنی مافەکانی‌و ڕەگەزپەرستی‌و جەنگاوەرێتی؛ فاشستی‌یەت.
fascist (fash′ist), *n.* کەسێکی فاشستی.
adj. فاشستی
-fascistic *(adj.)*; fascistically *(adv.)*.
fashion (fash′ən), *n.* (١) شێوە (شت). (٢) جۆر؛ چەشن.
(٣) شێوە (کردنی کارێک، ڕەفتار)؛ شێواز؛ جۆر (کردن، ڕەفتار):
(Do it in this ~ . ; He behaved in a strange ~ .)
(٤) مۆدە؛ باو؛ نوێ باو؛ دەستووری بەرگ یا ڕەووشت... هتد.
(٥) شتێکی نوێ باو یا بە بڕەو.
v.t. (١) دروستکردن؛ داڕشتن؛ دانان؛ گەاڵڵەکردن
(٢) (~ to) ، گونجاندن؛ شیاندن.
after (or in) a fashion, تا ڕادەیەک؛ زۆر باش نا:
(He can speak and write English- after a fashion.)
after the fashion of, وەک (فلان کەس یا شت).
in fashion, بە باو؛ نوێ باو؛ مۆدەیە؛ بە بڕەو.
out of fashion, باوی نەماوە؛ باوی نێیە؛ مۆدەی نەماوە.
fashionable (fash′ən-ə-b′l), *adj.* بە باو؛ نوێ باو؛ مۆدەیە؛ مۆدە.
n. کەسێکی تەپڕۆش؛ کەسێک کە بەرگی بە باو لەبەر دەکات.
-fashionably *(adv.)*.
fast (fast, fäst), *adj.* (١) چەسپاو؛ چەسپیو؛ نەبزوک؛ جێگیر؛ قایم.
(٢) دڵسۆز؛ نەگۆڕ: *(~ friends)* .
(٣) باش؛ تەواو. *(a ~ sleep)* .
(٤) ناچێتەوە (ڕەنگ)؛ نەگۆڕ.
(٥) خێرا؛ تیژڕەو؛ تیژ؛ بەگۆڕ: *(a ~ train)* .
(٦) خێرا؛ ڕێگەی خێرا ڕۆیشتن دەدات: *(a ~ highway)* .
(٧) گورت؛ پەلە؛ خێرا (سەردان): *(a ~ visit)* .
(٨) لە پێش (کاتژمێر)؛ خێرا (کاتژمێر): *(a ~ watch)* .
(٩) (ا) کەیف پەرست. (ب) سووک (ئافرەت).
(١٠) خێرا (کامێرا).
adv. (١) بە قایم؛ بە چەسپاوی.
(٢) بە تەواوی؛ بە باشی: *(The child was ~ asleep.)* .
(٣) خێرا؛ بە خێرایی؛ تیژ؛ گورج؛ خێرا (کارکردن).
(٤) بە بێباکانە؛ بێباکانە.
play fast and loose, بێباکانە ڕەفتار نواندن.
fast (fast, fäst), *v.i.* پۆژووگرتن.
n. (١) پۆژووگرتن. (٢) ماوەی پۆژووگرتن.
break one's fast, پۆژوو شکاندن.
fasten (fas′n, fäs′n), *v.t.* (١) بەستن؛ پێوەبەستن؛ بەستنەوە؛ توندکردنەوە؛ قایم کردن؛ شەتەکدان.
(٢) (~ on)، ناڕاستەکردن (سەرنج؛ چاو).
(٣) سەپاندن بە سەردا؛ پێوەنان (تاوان).
v.i. (١) پێوەبەستران. (٢) پێوەلکان؛ یەکگرتن.
-fastener *(n.)*.
fastening (fas′n-iŋ, fäs′n-iŋ), *n.* (١) قایم کردن؛ توندکردن؛ بەستنەوە. (٢) شتی قایمکەر (قفڵ، زنجیر، قوڵاپ).
fastidious (fas-tid′i-əs), *adj.* (١) بە هیچ ڕازی نەبوو؛ بە گلەیی؛ زۆر ڕەخنەگر: *(~ about one's clothes, food, etc.)* .
(٢) لە ئەندازە بەدەر پاک‌وتەمیزو ڕێک‌وپێک (مرۆڤ)؛ بە قیزوبیز:
(a ~ person)
fastness (fast′nis, fäst′nis), *n.* (١) خێرایی؛ گورجی.
(٢) قایمی؛ بێ مەترسی؛ پارێزراو. (٣) مەڵبەند؛ لانە؛ قەڵا.
fat (fat), *adj.* (١) چەور (گۆشت، خواردەمەنی). (٢) قەڵەو؛ گۆشتن.
(٣) ئەستوور؛ پان. (٤) بە بەرەکەت (زەوی).
(٥) بەسوود؛ سوودبەخش؛ باش: *(job)* .
(٦) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران.
(٧) زەبەنە؛ زۆروزەبەنە؛ مشە؛ فرە.
(٨) گەرا بێ مێشک: *(a ~ head)* .
n. (١) بەز؛ پیو؛ لەبە. (٢) پۆن؛ چەوری (چێشت لێنان).

(۳) قەڵەوی؛ گوشتنی.
(٤) چەورترین بەشی شتێك.
v.t. قەڵەوکردن
v.i. قەڵەوبوون
a fat chance, [Slang], لەوانە ئەیە؛ بۆی ئەیە ببێت.
a fat lot, [Slang], هیچ؛ کەم؛ زۆر کەم. ***(a fat lot you care!)***
chew the fat, [Slang], دەمەتەقێ کردن؛ پێکەوە دووان.
kill the fatted calf, دابەستە یا مەڕ بۆ سەربڕین؛ بەخێرهاتنەوەیەکی زۆر گەرم کردن.
live on the fat of the land, لە خۆش گوزەرانیدا بوون.
the fat is in the fire, ئەوەی ڕوویداوە ناگەڕێتەوە؛ ئەوەی ڕوویداوە دەبێت بە هۆی هەراوزەنایەکی زۆر.

fatal (fā′t'l), ***adj.*** (۱) چارەنووسی؛ هەر دەبێ ببێ. (۲) بەدروم؛ گرنگ (کات، ڕووداو): ***(The ~ day arrived.)*** . (۳) بکوژ؛ کوشندە. ***(a ~ accident; a ~ blow)*** . (٤) کارەساتی وێرانکەر.

fatalism (fā′t'l-iz′m), ***n.*** بڕوابوون بە چارەنووس؛ ئەم فەلسەفەیە.
fatalist (fā′t'l-ist), ***n.*** کەسێك کە بڕوای بە چارەنووس هەبێت.
fatalistic (fā′t'l-is′tik), ***adj.*** چارەنووسی؛ بڕوا بە چارەنووس بوو.
-fatalistically ***(adv.).***

fatality (fə-tal′ə-ti, fā-tal′ə-ti), ***n.*** (۱) کاری چارەنووس. (۲) کارەساتی کوشندە (۳) مردن (بە دەرد، لە جەنگدا، یا بە ڕووداێکی ڕێکەوت): ***(~ies from automobile accidents)***

fatally (fā′t'l-i), ***adv.*** (۱) هەر دەبێ ببێت؛ چارەنووسە. (۲) کوشندانە؛ بکوژانە: ***(~ wounded)*** .

fate (fāt), ***n.*** (۱) چارەنووس؛ شانس؛ خواکرد. (۲) ئەنجام؛ دوا ئەنجام. (۳) مردن؛ مەرگ.

fated (fāt′id), ***adj.*** (۱) وا نووسراوە؛ چارەنووس وەهایە؛ خواکردەیە. (۲) وێران بوون یا ژێرکەوتنی لە چارە نووسراوە.

fateful (fāt′fəl), ***adj.*** (۱) چارەنووسی. (۲) گرنگ؛ بەلایەکداخەر. (۳) کوشندە؛ بکوژ

fat-head (fat′hed´), ***n.*** کەسێکی کەرو بێ مێشك.
fat-headed (fat′hed´id), ***adj.*** کەر؛ بێ مێشك.

father (fä′*th*ēr), ***n.*** (۱) باوك؛ باب (۲) پاریزەر. (۳) [F-]، خودا؛ خوا؛ یەزدان. (٤) ***(pl.)***، باووباپیر. (۵) داهێنەر؛ دۆزەرەوە؛ دانەر؛ دروستکەر: ***(the ~ of the atomic bomb)*** (٦) کەسێکی بەڕێز (بەهۆی تەمەن یا پلەوە). (۷) نوێنەرێکی پەرلەمانی پۆمای کۆن. (۸) ***(pl.)*** سەرۆکانی شار؛ پێشڕەو و کەڵەپیاوانی شار: ***(the city ~s)*** . (۹) [F-]، نووسەرێکی خاچ پەرستی کۆن. (۱۰) (ا) قەشەیەکی کاسۆلیکی. (ب) نازناوی قەشەیەکی وەها.
v.t. (۱) بوون (مندال)؛ بوون بە باوکی: ***(He ~ed their children.)*** . (۲) پاراستن وەك باوك (۳) داهێنان؛ دۆزینەوە؛ دانان؛ دروستکردن.

fatherhood (fä′*th*ēr-hood´), ***n.*** باوکێتی؛ باوکی؛ باوکایەتی.
father-in-law (fä′*th*ēr-'n-lô´), ***n.*** خەزوور
fatherland (fä′*th*ēr-land´), ***n.*** نیشتمان؛ نیشتمانی باووباپیر.
fatherless (fä′*th*ēr-lis), ***adj.*** (۱) هەتیو؛ بێ باوك. (۲) باوکی خۆ نەناس.

fatherly (fä′*th*ēr-li), ***adj.*** (۱) باوکانە؛ باوکی: ***(~ duties)*** . (۲) باوکانە؛ تایبەتی بە باوك؛ بە ڕەحم.
adv. [Archaic], شێوەیەکی باوکانە؛ بە باوکانە.
-fatherliness ***(n.).***

fathom (fa*th*′əm), ***n.*** پێوانەیەکی شەش پێیی‌یە (بۆ پێوانی قووڵایی

ئاوو دڕێژی پەت‌و زنجیر).
v.t. (۱) پێوان (قووڵایی)؛ پێواندن (۲) باش تێگەیشتن؛ گەیشتنە بنج‌وبناوان؛ ڕێ پێ بردن.

fathomless (fa*th*′əm-lis), ***adj.*** (۱) بێ بن؛ زۆر قوول؛ ئەوەندە قوولە بنی ئەیەو ناپێوڕێ. (۲) تێگەیشتنی بۆ ئەیە؛ کەس تێی ناگات.

fatigue (fə-tēg′), ***n.*** (۱) ماندوێتی (لەش‌و مێشك)؛ لە پەل‌وپۆ کەوتن؛ هێز لێ بڕان. (۲) هۆی ماندوێتی؛ نەرکی گران. (۳) ئیش‌وکاری سەرباز جگە لە مەشق. (٤) ***(pl.)***، جلی کاری سەرباز جگە لە مەشق.
v.t. (۱) ماندووکردن؛ هێز لێ بڕاندن؛ لە پەل‌وپۆ خستن. (۲) لاوازکردن (بە بەکارهێنانی سەروەن).

fatigue clothes, جلی ئیش‌وکاری سەرباز جگە لە مەشق.
fatigue duty, ئیش‌وکاری سەرباز جگە لە مەشق.

fatling (fat′liŋ), ***n.*** بەچکە دابەستە (بەرخ، کار، گوێرەکە، بەچکە بەران).

fatso (fat′sō), ***n.*** [Slang], کەسێکی قەڵەو.

fatten (fat′'n), ***v.t.*** (۱) قەڵەوکردنەوە؛ قەڵەوکردن؛ دابەستن: ***(to ~ animals)*** (۲) پەین تێکردنی زەوی‌و بەهێزکردنی. (۳) گەورەکردن؛ هەڵناوسان؛ دەوڵەمەندکردن: ***(He ~ed his purse by robbing the poor.)***
v.i. قەڵەوبوون.

fattiness (fat′i-nis), ***n.*** (۱) قەڵەوی. (۲) چەوری؛ چەورایی.

fattish (fat′ish), ***adj.*** نەختێك قەڵەو.

fatty (fat′i), ***adj.*** (۱) چەور. (۲) لە شتی چەور دروستکراو.
n. [Colloq.], کەسێکی قەڵەو (نازناو).

fatuitous (fə-tū′ə-təs, fə-tōō′ə-təs), ***adj.*** کەر؛ بێ مێشك.

fatuity (fə-tū′ə-ti, fə-tōō′ə-ti), ***n.*** کەری؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی.

fatuous (fach′ōō-əs), ***adj.*** کەر؛ بێ مێشك؛ نەزان.

faucet (fô′sit), ***n.*** بەلووعە.

fault (fôlt), ***n.*** (۱) کەم‌وکوڕی؛ ناتەواوی؛ گەرد؛ خەوش: ***(She loves him in spite of his ~s .)*** (۲) سووچ؛ خەتا: ***(It is your own ~ if you fail .)*** . (۳) (ا) هەڵە. (ب) خراپە؛ بەدی. (٤) قڵیشی گەورەی زەمین کە دەبێتە هۆی بوومەلەرزە (زەمیناسی). (۵) (ا) بە هەڵە لێدانی سێرۆ (یاری تەنس). (ب) تۆپێکی سێرڤی بە هەڵە لێدراو. (٦) وون کردنی بۆنی نێچیرو نەدۆزینەوەی (سەگی ڕاو).
v.t. (۱) [Rare] ، لۆمەکردن؛ هێنان بەسەردا. (۲) درزکردنە زەوی‌یەوە (زەمیناسی).
v.i. (۱) [Archaic] ، هەڵەکردن (۲) درزتێبوونە زەوی (زەمیناسی).

at fault, (۱) وون کردنی بۆنی نێچیرو نەدۆزینەوەی (سەگی ڕاو). (۲) سەر لێ شێواندن. (۳) سووچدار؛ گوناهبار؛ خەتابار؛ هەڵەکەر؛ شایستەی لۆمەکردنە.
find fault, ڕەخنەگرتن؛ کەم‌وکوڕی دۆزینەوە؛ سکاڵاکردن.
find fault with, دۆزینەوە. ڕەخنەلێگرتن؛ بە دل نەبوون؛ کەم‌وکوڕی تێدا
in fault, سووچدار؛ گوناهبار؛ خەتابار.
to a fault, ئێجگار؛ زۆر؛ لە ڕادە بەدەر.

fault-finder (fôlt′fīn´dēr), ***n.*** سکاڵاکەر؛ هەمیشە ڕەخنەگر؛ کەسێکی خۆش گلەیی.

fault-finding (fôlt′fīn´diŋ), ***n.*** ڕەخنەگرتن؛ کەم‌وکوڕی دۆزینەوە.
adj. ڕەخنەگر؛ کەم‌وکوڕی دۆزەرەوە؛ خۆش گلەیی.

faultless (fôlt′lis), ***adj.*** بێگەرد؛ بێ کەم‌وکوڕی؛ تەواو؛ باش.

faulty (fôl′ti), ***adj.*** (۱) ناتەواو؛ خراپ؛ کەم‌وکوڕیدار. (۲) [Obs.]، گوناهبار؛ خەتابار.

faun (fôn), *n.* نیمچە خودایەکی لادێی پۆمانەکانی کۆنە لە نارەقەد بەرەو ژوورێ وەک ئادەمیزادو گوێچکەو شاخ و کلکو لاقی وەک بزن (ئەفسانەی پۆمای کۆن)

fauna (fô′nə), *n.* (۱) گیاندارانی ناوچەیەک یا کاتێکی تایبەتی: *(the ~ and flora of North America)*

(۲) باسێک یا نووسراوێک دەربارەی ئەم گیاندارانە.

faux pas (fō´ pä′), *n.* هەڵە (بەتایبەتی لە ڕەفتاری کۆمەڵایەتیدا)؛ ووتەیەک یا کردەوەیەکی نابەجێ

favor (fā′vēr), *n.* (۱) پەسەندی؛ پەسەندکردن؛ خوایشت؛ *[to win a person's ~ ;* پاڵپشت کردن؛ خوایشت وێستن: *to look at a plan (a person) with ~]*

(۲) لایەنگری.

(۳) چاکە؛ چاکانە؛ پیاوەتی؛ خاترانە؛ یارمەتی: *(He did me a ~ .; Could you do me a ~ ?)*

(٤) *(pl.)*، ڕازی بوونی نافرەتێک بۆ جووت بوون.

(٥) دیاری (دڵداری. خۆشەویستی).

(٦) نامە؛ ڕاگەیاندننامە؛ یادنامە: *(Your ~ has been received.)* .

v.t. (۱) پەسەندکردن؛ ڕا لێ بوون؛ بەلاوە باش بوون.

(۲) لایەنگری کردن؛ خۆشویستن؛ خوایشت وێستن.

(۳) ئاسان کردن؛ یارمەتیدان. (٤) چاکە لەگەڵ کردن؛ پیاوەتی لەگەڵ کردن.

(٥) لێچوون؛ لێکردن؛ وەک وابوون: *(The baby ~s its mother.)* .

(٦) ئاگا لێ بوون (لەبەر لاوازی)؛ بە ئاسانی لەگەڵدا جووڵانەوە یا بەکارهێنان؛ حەواندنەوەو کەم بەکارهێنان: *(He ~ed his weak arm, leg, etc.)* .

in favor, خوایشت وێستراو؛ خۆش وێستراو؛ وێستراو: *(He is in favor with his boss these days.)*

in favor of, (۱) پەسەندکردن؛ لایەنگری کردن؛ ڕا لەسەر بوون: *(He is in favor of women's rights.)*

(۲) لەبەر؛ لەبەر خاتری؛ بۆ سوودی کەسێک یا شتێکی تر: *(He resigned in favor of his rival.)*

(۳) دەدرێت بە (چەک. پارە).

in one's favor, چاکەی نەو کەسەی تێدایە؛ لە سوودی ئەو کەسەدایە: *(The exchange rate is not in our favor.)*

out of favor, خوایشت نەوێستراو؛ خۆش نەوێستراو؛ نەوێستراو: *(He is out of favor with his teacher.)*

return a favor, چاکەدانەوە؛ پیاوەتی دانەوە؛ چاکە لەگەڵدا کردنەوە.

favorable (fā′vēr-ə-b'l), *adj.* (۱) بەات؛ هات؛ باش: *(~ conditions; ~ winds)*

(۲) پەسەند؛ باش *(a ~ report)* .

-favorably *(adv.).*

favored (fā′vērd), *adj.* (۱) (۱) خوایشت وێستراو؛ وێستراو.

(ب) لێهاتوو (۲: نمایشێکی تایبەتی هەیە: *(ill- ~)* .

favorite (fā′vēr-it, fāv′rit), *n.* (۱) پەسەندترین کەس یا شت؛ خۆشەویست ترینو بەلاوە باشترین کەس یا شت: *(This book is a great ~ of mine.)*

(۲) کەسێک کە پیاوێکی بەدەسەڵات زۆر خاتری دەگرێتو چاکەی لەگەڵ دەکات.

(۳) بەشداری ملمەلێیەک کە چارەڕوانی بردنەوەی لێ دەکرێت (ئەسپ، مرۆڤ).

adj. پەسەندترین؛ بەلاوە باشترین؛ خۆشەویست ترین: *(My ~ food, place, book, movie, teacher, etc.)*

favorite son, (۱) پۆلە؛ کەسێک کە لە ناوچەکەی خۆیدا زۆر ڕێزی دەگیرێت لەبەر کردەوەکانی. (۲) کەسێک کە دەیەوێت خۆی هەڵبژێرێت بۆ پلەیەکی بەرز (وەک سەرەک کۆمار) وە لە ناوچەکەی خۆیدا جەماوەر لەوانەی ناوچەکانی تریان لە لا باشترە کە دەیانەوێت خۆیان هەڵبژێرن.

favoritism (fā′vēr-it-iz'm, fāv′rit-iz'm), *n.* جیاکاری؛ خاترو خوایشت؛ خاترگرتن.

favus (fā′vəs), *n.* کەچەڵی

fawn (fôn), *v.i.* (۱) کلکەلەقێ بۆکردن (سەگ).

(۲) مەرایی کردن؛ بە دەوروقنگدا هاتن: *(The courtiers ~ on the king.)*

fawn (fôn), *n.* (۱) بەچکە ئاسک (کە تەمەنی لە ساڵێک کەمتر بێت).

(۲) قاوەیی‌یەکی کاڵ.

faze (fāz), *v.t.* [Colloq.], پەستکردن؛ شڵەژاندن.

fealty (fē′əl-ti), *n.* (۱) دڵسۆزی‌و نەرکی سەرشانی وەرزێر بەرامبەر بە دەرەبەگ. (۲) [Archaic or Poetic]، دڵسۆزی.

fear (fêr), *n.* (۱) ترس؛ ترس‌و لەرز؛ باک. (۲) سام. (۳) مەترسی.

v.t. (۱) لێ ترسان. (۲) سام لێکردن؛ سڵ لێکردن. (۳) مەترسی لێکردن؛ مەترسی لێ بوون؛ گومان لێکردن.

v.i. (۱) ترسان. (۲) مەترسی لێ بوون؛ گومان لێ بوون.

for fear of, نەکو؛ نەک؛ لە ترسی نەوەی.

fearful (fēr′fəl), *adj.* (۱) ترسناک؛ سامناک.

(۲) ترساو؛ ترسدار.

(۳) پڕ ترس؛ بە ترسەوە: *(a ~ look)* .

(٤) [Colloq.]، زۆر بەدو ناپەسەند: *(a ~ liar)* .

-fearfully *(adv.).*

fearless (fêr′lis), *adj.* ئازا؛ بێ ترس؛ بەجەرگ؛ چاونەترس.

fearsome (fêr′səm), *adj.* (۱) ترسناک؛ سامناک؛ بە سام.

(۲) ترسنۆک.

feasibility (fē´zə-bil′ə-ti), *n.* بۆ هەبوون؛ دەست دان؛ شیان؛ گونجان؛ ڕێ تێ چوون.

feasible (fē′zə-b'l), *adj.* دەکرێت؛ دەشێت؛ دەگونجێت؛ دەتوانرێت بکرێت؛ کردەنی.

feast (fēst), *n.* (۱) جەژن. (۲) ژەمێک خواردنی خۆش‌و زەبەنە.

(۳) شتێکی خۆش‌و زەبەنە

v.i. جەژن کردن؛ خواردەمەنی‌یەکی خۆش‌و زۆرو هەمەچەشنە؛ خواردن.

v.t. (۱) بانگ کردن بۆ ژەمێک خواردنی خۆش‌و زەبەنە

(۲) مژێدان (مەجاز)؛ خۆشی لێ بینین؛ خۆشی پێدان: *(He ~ed his eyes on her.)*

feat (fēt), *n.* کارێکی چالاکانە؛ شاکار؛ کرداڕێکی نازایانە.

feat (fēt), *adj.* [Archaic], (۱) شیاو؛ باش؛ گونجاو.

(۲) کارامە؛ لێهاتوو.

feather (feth′ēr), *n.* (۱) پەڕ؛ پەڕی باڵندە. (۲) پەڕی تیر.

(۳) (ا) شتێکی سووک. (ب) چوکڵە (مەکینە)؛ نووکە.

(ج) شەپۆڵی دوای دووربینی سەر کەشتی ژێرئاو.

(د) تووکی کلکو لاقی هەندێ سەگ.

(٤) *(pl.)* (ا) هەموو پەڕی باڵندەیەک. (ب) جل‌وبەرگ.

(٥) تۆخم؛ چەشن؛ جۆر: *(birds of a ~)* .

(٦) خووڕەووشت؛ سروشتی مرۆڤ؛ هەوەس؛ تاقەت.

v.t. (۱) پەڕ لێدان (تیر)؛ پەڕ پێوەکردن. (۲) ڕازاندنەوە بە پەڕ.

(۳) پێکەوەبەستن بە چوکڵە یا نووکە. (٤) وەرگەڕانی دەمی سەوڵی بەلەم بۆ باری ئاسۆیی (لە بەینی سەوڵ لێداندا) بۆ بەرهەڵستی نەکردنی ئاوەکە.

v.i. (۱) پەڕ دەرکردن. (۲) وەک پەڕ بزوان یا درێژبوونەوە.

(۳) لە پەڕ چوون؛ لە پەڕ کردن؛ وەک پەڕ وابوون.

(٤) ڕاستکردنەوەی دەمی سەوڵی بەلەم بۆ باری ئاسۆیی.

a feather in one's cap, کارێک یا دەسکەوتێک کە جێگەی شانازی بێت بۆ کەسێک.

birds of a feather, یەک تۆخم (مرۆڤ)؛ مرۆڤی هەمان خووڕەووشت.

feather one's nest, دەوڵەمەندبوون بە هەڵ بۆ هەڵکەوتن یا هەڵ پەرستن (بەتایبەتی بەکارهێنانی سەرمایەی کەسێکی تر).

in fine (or high or good) feather, بە کەیف؛ کەیف قنج؛ تەندروست.

show the white feather, ترس پیشاندان؛ ترسان.

featherbrain (feth′ĕr-brān´), *n.* کەسێکی بێ مێشکەو بێ ئاگاو کەر

feathered (feth′ĕrd), *adj.* (١) بەرد؛ پەڕاوی؛ بە پەڕ داپۆشراو (٢) خێرا؛ تیژڕەو؛ بالدار.

featheredge (feth′ĕr-ej´), *n.* قەراغ یا دەمێکی تەنک‌و تیژو ناسک (نامێر، تەختە)

featherhead (feth′ĕr-hed´), *n.* = featherbrain.

featherweight (feth′ĕr-wāt´), *n.* (١) کەسێک یا شتێکی سووک یا بچووک (٢) کەسێک یا شتێکی بێ بایەخ یا کەم نرخ (٣) زۆراباز یا بۆکسبازێک کە سەنگی لەنێوان ١١٩–١٢٦ پاوەندا بێت.

adj. (١) تایبەتی بە کەس یا شتی سووک یا بێ بایەخ (٢) سووک؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ

feathery (feth′ĕr-i), *adj.* (١) پەڕدار؛ پەڕاوی؛ بە پەڕ داپۆشراو (٢) سووک‌و نەرم؛ لە پەڕ چوو.

featly (fēt′li), *adv.* (١) بە جوانی؛ بە ڕێک‌وپێکی (٢) بە کارامەیی؛ کارامانە؛ بە باشی

adj. [Archaic]. جوان‌و ڕێک‌وپێک؛ شۆخ‌وشەنگ.

feature (fē′chĕr), *n.* (١) شێوە؛ ڕووخسار (٢) (*pl.*) دەموچاو؛ ڕەنگ‌و ڕووخسار؛ ڕەنگ‌و ڕوو. (ب) ئەندامێک لە ئەندامەکانی دەموچاو (وەک دەم، چاو، لووت... هتد). (٣) نیشانە؛ نیشانەی جیاکەرەوە؛ نیشانەی تایبەتی: *(The island's main ~ was its beauty.)* (٤) شتێکی بە گەورەیی یا بە ئاشکرا پیشاندراو لە شوێنێکدا بۆ سەرنج ڕاکێشان (٥) ووتار یا چیرۆکێکی تایبەتی‌و سەرنج بۆ ڕاکێشراو لە ڕۆژنامە یا گۆڤارێکدا (٦) فیلمی سینەما؛ فیلمێکی درێژ.

v.t. (١) پیشاندان؛ دەرخستن. (٢) بە گەورەیی دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان. (٣) ڕووخسار پیشاندان؛ نەخشەکێشان‌و ڕووخسار ڕوونکردنەوە. (٤) نیشانەی سەرنج ڕاکێشەر بوون (٥) [Slang]، هێنانە پێش چاوی خۆ.

featured (fē′chĕrd), *adj.* (١) ڕووخسارێکی تایبەتی هەبوون *(broad- ~)* (٢) شێوەگرتوو؛ خۆگرتوو. (٣) بە تەشکرایی‌و تایبەتی پیشاندراو یا دەرخراو

feature-length (fē′chĕr-leŋth´), *adj.* درێژی تەواو فیلم. ووتاری ناو گۆڤار: *(a ~ film or article)*

featureless (fē′chĕr-lis), *adj.* بێ نیشانەی تایبەتی یا جیاکەرەوە

February (feb′roo-er´i), *n.* مانگی ڕەشەمێ

fecal (fē′kəl), *adj. Also* faecal. تایبەتی بە گوو یا پیسایی؛ هی پیسایی

feces (fē′sēz), *n.pl. Also* faeces. (١) گوو؛ پیسایی (٢) خڵتە

feckless (fek′lis), *adj.* (١) بێ مێژ؛ لاواز؛ بێ ووزە؛ سست؛ بێکارەو بێ ئەنجام. (٢) بێباک؛ گوێ نەدەر؛ بێ هەست

fecund (fē′kənd, fek′ənd), *adj.* بەبەر؛ بەبڕشت؛ بەپیت؛ مندالی زۆر دەبێت

fecundate (fē′kən-dāt´, fek′ən-dāt´), *v.t.* (١) بەپیت کردن؛ بەبڕشت کردن (٢) سکپڕکردن؛ ئاووس کردن؛ لێ پەڕاندن؛ چاکردن (ڕووەک، گیاندار)

fecundity (fi-kun′də-ti), *n.* بەپیتی؛ بەبڕشتی؛ بەر زۆر گرتن؛ مندال زۆر بوون؛ سک زوو زوو پڕبوون

fed (fed), *past tense and past participle of* feed.

fed up, [Slang]. وەرس بوون؛ بێزار بوون؛ تاقەت لێ چوون *(to be fed up with a person, a job, a place, etc.)*

federal (fed′ĕr-əl, fed′rəl), *adj.* (١) فیدرالی؛ تایبەتی بە یەکگرتنی چەند ناوچەیەک لەژێر یەک ئالادا (ب) تایبەتی بە فەرمانڕەوایی‌یەکی ناوەندی کە دەسەڵاتی هەبێت بەسەر فەرمانڕەوایی ناوچەکاندا.

(٢) [F-]، تایبەتی بە فەرمانڕەوایی ناوەندی ئەمەریکا.

(٣) [F-]، تایبەتی بە، یا پاڵپشتیکەری، یەکێتی ئەمەریکا دژی جیابوونەوە (لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا ١٨٦١–١٨٦٥).

n.[F-], سەرباز یا پاڵپشتیکەری یەکێتی ئەمەریکا دژی جیابوونەوە (لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا).

federalism (fed′ĕr-əl-iz′m, fed′rəl-iz′m), *n.* (١) فیدرالیزم: پێکاو بیروڕاو شێوەو دەستووری فەرمانڕەوایی فیدرالی. (٢) [F-]، ڕاڕەوو بیروڕای حیزبی فیدرالی ئەمەریکا.

federalist (fed′ĕr-əl-ist, fed′rəl-ist), *n.* (١) لایەنگری شێوەی فەرمانڕەوایی فیدرالیزم (٢) [F-]، لایەنگر یا ئەندامی حیزبی فیدرالی ئەمەریکا.

adj. (١) تایبەتی بە لایەنگری کردنی فیدرالیزم. (٢) تایبەتی بە لایەنگری کردنی حیزبی فیدرالی ئەمەریکا.

federalize (fed′ĕr-əl-īz´, fed′rəl-īz´), *v.t.* کردن بە فیدرالی؛ یەک پێنگرتنی چەند ناوچەیەک لەژێر ئالای فەرمانڕەوایی‌یەکی ناوەندی گشتیدا. **-federalization** *(n.).*

federate (fed′ĕr-it), *adj.* یەکگرتوو لەژێر فەرمانڕەوایی فیدرالیدا.

v.t. & v.i. یەکگرتن لەژێر فەرمانڕەوایی فیدرالیدا.

federation (fed´ə-rā′shən), *n.* (١) یەکگرتن؛ بوون بە فیدرالی؛ بوون بە یەک. (٢) یەکێتی.

fee (fē), *n.* (١) زەوی‌وزارێک کە وەرزێرێک لە دەرەبەگێکی وەردەگرێت بە ئەمانەت بۆ چاندنی (بەرامبەر بە هەندێ ئەرک). (٢) وەرگرتنی ئەم جۆرە زەوی‌وزارە. (٣) مز؛ کرێ. (٤) بەخشیش.

hold in fee, خاوەن بوونی زەوی‌وزار؛ خاوەنێتی کردن یا هەبوونی زەوی‌وزار.

feeble (fē′b'l), *adj.* (١) لاواز؛ بێ مێز؛ بێ ووزە: *(a ~ old man)* . (٢) کز؛ بێ تین: *(a ~ light; a ~ attempt)* . (٣) ناسک؛ لەرزۆک: *(a ~ barrier)* .

-feebly *(adv.).*

feeble-minded (fē′b'l-mīn′did), *adj.* مێشک سووک؛ بێ مێشک؛ خلەڤاو.

feed (fēd), *v.t.* (١) خواردن پێدان؛ دان پێدان؛ دەرخوارد دان. (٢) پێدان (شتێکی پێویست)؛ بەخێوکردن. (٣) هاندان. (٤) دان دان (مەکینە، ئاگر، زۆپا... هتد). (٥) خۆشی پێدان؛ دڵخۆش کردن.

v.i. خواردەمەنی خواردن (گیاندار)؛ خواردن.

n. (١) ئالیک؛ خواردەمەنی گیاندار؛ دان (باڵندە)؛ ئالف. (٢) یەک ئالیک؛ ژەمێک خواردەمەنی گیاندار (٣) دانێک کە دەدرێت بە مەکینەیەک. (٤) دان دانی مەکینەیەک. (٥) بەشی دانەدر (مەکینە). (٦) [Colloq.]، ژەم؛ ژەمە خواردن.

feed on (or upon), (١) خواردن؛ پێ ژیان؛ لەسەر ژیان. (٢) خۆشی لێ وەرگرتن؛ پێ ژیان.

feedback (fēd′bak´), *n.* (١) دانەوەی ووزە یا مێز (مەکینە). (٢) وەڵام دانەوە بە ووتە یا کردار؛ هەست پێشاندان بەرامبەر کردار یا ڕەفتارێک: *(A teacher needs ~ from his students to find out how they like his teaching method.)*

feeder (fēd′ĕr), *n.* (١) دان پێدەر (مەکینە). (٢) جۆگە (بەتایبەتی کە بڕێتە ناو ڕووبارێکەوە)؛ لقە ڕووبار. (٣) گەیەنەرو دابەشکەری ئەلەکتریک. (٤) شووشەی شیری منداڵ؛ مەمە.

feel (fēl), *v.t.* (١) دەست تێوەدان؛ دەست لێدان. (٢) هەستپێکردن. (٣) هەست جووڵاندن (٤) ئاگا لێ بوون؛ هەستپێکردن (بە مێشک)؛ پێ زانین (٥) وا زانین؛ بڕوا وەها بوون؛ بڕواکردن.

v.i. (١) هەستکردن؛ هەست بوون.

(٢) وا هاتنه بەرچاو یا بەر هەست؛ وا هەستکردن
(The water ~s warm.)
(٣) پەل کوتان؛ دەست کوتان بەم لاو بەولادا بۆ دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان (بە هەست).
(I ~ sad, happy, etc.) . (٤) هەستکردن بە جۆرێکی تایبەتی:
(٥) هەست حوولان؛ هاوهەستکاری؛ هاوسۆزکاری
n. (١) هەستکردن؛ هەستکاری (٢) هەستی دەست تێوەدان
(٣) هەست حوولان
feel (a person) out, لە بیروڕای کەسێک ئاگاداربوون یا لێ دەرهێنانی بە پرسیارکردنی ناڕاستەوخۆ.
feel like, [Colloq.], حەزکردن؛ ڕێستن؛ ئارەزوو بوون؛ هەوەس بوون.
feel up to, [Colloq.]. توانین؛ تاقەت بوون؛ لە ووزەدا بوون
feeler (fēl′ĕr), *n.* (١) هەستکەر (مووی شت)؛ هەستەوەر
(٢) هەستەشۆخ (حاشەوەر)
(٣) پرسیارێک یا کردەوەیەک کە بیروڕا و هەستی کەسێکی پێ دەدۆزرێتەوە.
feeling (fēl′iŋ), *adj.* بەسۆز؛ بەهەست؛ هاوسۆز
(a ~ person, heart, etc.)
n. (١) هێزی هەستکردن (بە دەست)؛ هۆش.
(a ~ of joy) . (٢) هەست
(٣) سۆز (٤) جۆش (بەتایبەتی هەستی تووڕەیی).
(٥) بیروڕا؛ و زانین.
feet (fēt), *plural of* foot.
carry (or sweep) off one's feet, دڵفڕاندن؛ هێنانە جۆش؛ لەپڕ کەوتنە حۆشەویستی کەسێکەوە
on one's feet, (١) بە پێوە (٢) چەسپیو؛ ڕەگ داکوتاو؛ قایم.
sit at the feet of, لەبەر پێدا دانیشتن (وەک قوتابی)
stand on one's own feet, سەربەخۆ بوون؛ پشت بە خۆ بەستن؛ یارمەتی کەس نەویستن.
feign (fān), *v.t.* (١) پێکەوەنان (٢) هەڵبەستن (درۆ، چیرۆک).
(٣) هێنانە بەرچاوی خۆ
(٤) وا دەرخستن؛ بە درۆ وا پێشاندان؛ لاسایی کردنەوە.
v.i. وا دەرخستن بە درۆ؛ بە درۆ وا پێشاندان؛ بە درۆ نواندن
feigned (fānd), *adj.* درۆ؛ درۆزنە؛ هەڵبەستراو؛ سەرزاری؛ ڕووالەت.
felicitate (fə-lis′ə-tāt´), *v.t.* (١) پیرۆزبایی لێکردن
(٢) [Rare]. دڵخۆش کردن
felicitation (fə-lis´ə-tā′shən), *n.* پیرۆزبایی
felicitous (fə-lis′ə-təs), *adj.* (١) بەجێ (ووتە. کردار)؛ گونجاو؛ شیاو. (٢) لێهاتوو لە ووتەو کردەوەی بەجێدا.
felicity (fə-lis′ə-ti), *n.* (١) شادی؛ بەختیاری؛ کامەرانی؛ خۆشی. (٢) سەرچاوە یا هۆی شادی. (٣) ووتە یا بیرێکی بەجێ.
felid (fē′lid), *n.* پشیلە؛ هەرچ گیاندارێک کە لە توخمو تیرەی پشیلە بێت.
feline (fē′līn), *adj.* (١) تایبەتی بە پشیلە؛ پشیلەیی (٢) فیلباز.
n. هەرچ گیاندارێک لە توخمو تیرەی پشیلە (وەک پڵنگ، شێر، وێڵ... هتد).
fell (fel), *past tense of* fall.
fell (fel), *v.t.* (١) دان بە زەویدا؛ خستن
(٢) بڕینەوە (درەخت)؛ داپاچین؛ بڕین.
n. ئەو درەختانەی لە وەرزێکدا دەبڕێتەوە.
fell (fel), *adj.* (١) بێ بەزەیی؛ درندە؛ تووندوتیژ
(٢) [Archaic]. کوشندە
fell (fel), *n.* پێستە یا پێستی گیاندار.
fell (fel), *n.* گردێکی بەرد نی یا ڕووتەنی.
feller (fel′ĕr), *n.* [Slang or Dial.]. = **fellow.**
fellmonger (fel′muŋ´gĕr), *n.* بازرگانی پێستە.
fellow (fel′ō, fel′ə), *n.* (١) هاوڕێ؛ ئاوەڵ؛ برادەر
(٢) کەسێکی هەمان پلەوپایە. (٣) دانەیەک لە جووتی شت.
(٤) قوتابیەکی خوێندنی بەرز لە زانکۆدا کە یارمەتی دراییی پێ درابێت.

(٥) ئەندامی کۆمەڵێکی زانیاری. (٦) [Obs.]: کەسێکی پلەوپایە نزم.
(٧) [Colloq.]، زەلام؛ کابرا؛ کەس؛ پیاو.
(٨) [Colloq.]، دڵدار؛ دۆست.
adj. هاو؛ هاونیلە: *(~ workers; ~ students)* .
fellowship (fel′ō-ship´), ***n.*** (١) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی؛ برادەری؛ دۆستایەتی. (٢) کۆمەڵە؛ کۆمەڵە برادەر.
(٣) یارمەتی دارایی کە دەدرێت بە قوتابیەکی زانکۆ.
(٤) پلەوپایەی قوتابیەکی خوێندنی بەرز کە یارمەتی دارایی پێ درابێت
felly (fel′i), ***n.*** قەراغی پێچکە؛ پێچکە.
felon (fel′ən), ***n.*** کەسێکی تاوانبار؛ گوناهبار
adj. تاوانبار؛ گوناهبار؛ بەد.
-felonious *(adj.)*.
felony (fel′ə-ni), ***n.*** تاوان؛ تاوانێکی گەورە (وەک پیاو کوشتن، ئاگر بەردانەوە، بەزۆر سواربوونی ئافرەت).
felt (felt), ***n.*** (١) لباد (کە لە خوری و فەرو یا تووک دروست دەکرێت).
(٢) بەرگی لە لباد دروستکراو
adj. لە لباد دروستکراو.
felt (felt), *past tense and past participle of* **feel.**
female (fē′māl), ***adj.*** (١) مێ؛ مێینە؛ مێچکە.
(٢) لە ژن و کچ پێکهاتوو.
n. ئافرەت؛ ژن؛ گیاندار یا پووەکی مێ
feme (fem), ***n.*** (١) خێزان؛ ژن. (٢) ئافرەت
feminine (fem′ə-nin), ***adj.*** (١) مێ؛ مێینە.
(٢) ناسک؛ ژنانە؛ ژنانەیی. (٣) بۆ ئافرەت شیاو. (٤) سەرژنانە.
(٥) تایبەتی بە مێ (ڕێزمان).
n. (١) توخمی مێ (ڕێزمان). (٢) ووشەیەک کە نیشانەی توخمی مێ بێت.
femininity (fem´ə-nin′ə-ti), ***n.*** (١) ژنێتی؛ کچێتی؛ ناسکی
(٢) ژنان؛ ئافرەتان.
feminism (fem′ə-niz´m), ***n.*** بیروباوەڕی یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا؛ جووڵانەوەی هێنانەدی یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا.
feminist (fem′ə-nist), ***n.*** ئافرەتێک کە لایەنگری یەکسانی ژن و پیاو بێت لە مافدا.
adj. تایبەتی بە یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا؛ تایبەتی بە لایەنگرانی ئەم یەکسانییە.
feminize (fem′ə-nīz´), ***v.t. & v.i.*** ناسک کردن؛ سەرژنانە کردن؛ بوون بە سەرژنانە.
fen (fen), ***n.*** زۆنگاو؛ زەلکاو؛ زۆنگ؛ گەناو.
fence (fens), ***n.*** (١) پەرژین؛ تەیمان؛ شووڕە (٢) شێربازی.
(٣) کارامەیی لە گفتوگۆدا؛ زمانپاراوی.
(٤) فرۆشیارو کڕیاری شتومەکی دزراو. (٥) فرۆشگای شتومەکی دزراو.
v.t. (١) (**in** ~)، پەرژین کردن؛ تەیمان کردن.
(٢) [Archaic]، پاراستن.
v.i. (١) شێربازی کردن. (٢) وەڵامی ڕاستەوخۆ نەدان؛ خۆ بەدەستەوەنەدان؛ خۆ لێ لادان (پرسیارو وەڵام) (٣) کڕین و فرۆشتنی شتومەکی دزراو.
on the fence, بێ لایەن؛ لایەن نەگرتن.
fencer (fen′sĕr), ***n.*** (١) شێربباز. (٢) وەستای شێر؛ شێر دروستکەر
fencing (fen′siŋ), ***n.*** (١) شێربازی. (٢) گفتوگۆ.
(٣) کەرەسەی پەرژین یا تەیمان (زی، تەلبەن... هتد)
(٤) پەرژین؛ تەیمان؛ شووڕە
fend (fend), ***v.t.*** [Archaic or Poetic], پاراستن.
v.i. بەرەڵستی کردن.
fend for oneself, خۆ پاراستن؛ چارەسەری کاری خۆ کردن؛ کاری خۆ ڕایی کردن بەبێ یارمەتی کەس.
fend off, بەرەڵستی کردن و گەڕاندنە دواوە؛ لە خۆ دوورخستنەوە؛ خۆ ڕاگیرکردن لەبەر هێرشداو گەڕاندنەوە.

fender (fen′dĕr), *n.* هۆی پاراستن (١) (دەعامیە)ی ئوتومبیل (ب) ئامێرێکی وەها لەبەردەمی شەمەندەفەردا بۆ لادانی شتی سەر هێڵە ئاسنینەکە یا لادانی گیاندار لەسەر ڕێی شەمەندەفەرەکەدا (ج) شوورەی ئاگردان (د) کوشنێک کە قەراغی کەشتی دەپارێزێت لە کاتی لەنگەر هاویشتندا

fenugreek (fen′yoo-grēk´), *n.* شملی

ferment (fûr′mənt), *n.* (١) هەوێن (٢) مەیین؛ ترشان (٣) جۆش؛ جەوجوول

v.t. (١) مەیاندن؛ مەیین (٢) هێنانە جۆش؛ جەوجوول تێخستن

v.i. (١) مەیین؛ ترشان (٢) هاتنە جۆش؛ جەوجوول تێکەوتن

fermentation (fûr´mən-tā′shən), *n.* (١) مەیین؛ ترشان (٢) جۆش؛ جەوجوول

fern (fûrn), *n.* سەرخەس؛ ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی ناو باخچەی ماڵە

fernery (fûr′nĕr-i), *n.* (١) باخچەی سەرخەس (٢) کۆمەڵێک سەرخەس

ferocious (fi-rō′shəs), *adj.* (١) دڕ؛ دڕندە؛ هار (٢) [Colloq.]، زۆر؛ نێجگار زۆر *(a ~ appetite)*

ferocity (fi-ros′ə-ti), *n.* دڕی؛ دڕێتی؛ هاری

-ferous (fĕr-əs), پاشگرێکە بەمانای بەرهەمهێن؛ بەرهەمدار

ferreous (fer′i-əs), *adj.* (١) ئاسندار؛ ئاسناوی (٢) ئاسنین؛ زۆر ڕەق

ferret (fer′it), *n.* شریتێکی باریکی لۆکە، خوری، یا ئاوریشم

ferret (fer′it), *n.* گیاندارێکە وەک ڕسق وایە بەڵام گەورەترەو دڕندە

ferric (fer′ik), *adj.* ئاسناوی؛ ئاسندار؛ تایبەتی بە ئاسن

ferrule (fer′əl, fer′ool), *n.* (١) پارچە ئاسنێکە دەدرێت لە کلکی گۆچان یا سەری دارەدەست بۆ قایش نەبردنی و بەهێزکردنی (٢) بۆرییەکی کورتی بچووکە بۆ لێکدانی جومگە (مەکینەکاری)

ferry (fer′i), *v.t.* (١) لە کەنداو یا ڕووبار پەڕاندنەوە بە کەڵەک یا بەلەم (٢) فڕۆکە گەیاندن بۆ جێگەی مەبەست بە فڕینی بۆ ئەو شوێنە

v.i. لە کەنداو یا ڕووبار پەڕینەوە بە کەڵەک یا بەلەم

n. (١) کەڵەک؛ قەیاغ؛ بەلەم یا کەشتییەک بۆ پەڕاندنەوەی ڕێبوارو شتومەک لە کەنداو یا ڕووبارێک (٢) شوێنی پەڕینەوەی بەلەم یا کەشتییەکی وەها (٣) مافی ئەم جۆرە پەڕاندنەوەیە (٤) گەیاندنی فڕۆکە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر بە فڕینیان

ferryboat (fer′i-bōt´), *n.* بەلەمی ڕێبوارو شتومەک پەڕاندنەوە لە کەنداو ڕووبار

ferryman (fer′i-mən), *n.* خاوەن، بەڕێوەبەر، یا کرێکاری کەڵەک یا بەلەمی پەڕاندنەوە لە کەنداو ڕووبار؛ بەلەمەوان

fertile (fûr′t'l), *adj.* (١) بەپیت؛ بەبڕشت؛ بەبەر؛ بەبەرەکەت (٢) هۆکاری بەپیتی (٣) بەردار؛ بەرگر؛ سک کەر (گیاندار) (٤) پیتکراو *(~ eggs)*

fertility (fĕr-til′ə-ti), *n.* پیت؛ بەپیتی؛ بڕشت؛ بەبڕشتی؛ بەبەری؛ بەرداری؛ سکبڕبوون

fertilize (fûr′t'l-īz´), *v.t.* (١) بەهێزکردن (زەوی‌وزار)؛ پەین تێکردن (٢) پیتکردن؛ لەیەکدانی تۆوی نێرو هێلکەی مێ (هێلکە، مرۆڤ) *(to ~ eggs)*

-fertilization *(n.).*

fertilizer (fûr′t'l-īz´ĕr), *n.* (١) پەین؛ پەینی کیمیایی زەوی (٢) لەیەکدەر؛ بەپیتکەر؛ لەیەک چاککەر *(Bees are ~s of flowers.)*

ferula (fer′yoo-lə, fer′oo-lə), *n.* (١) جۆرە ڕووەکێکە وەک کەرەوز (٢) دارەدەستی مامۆستا. (٣) دارەدەستی فەرمانڕەوا؛ گوورزی پاشا

ferule (fer′əl, fer′ōōl), *n.* دارەدەستی مامۆستا (بۆ تەمێ کردنی قوتابی)

v.t. لێدان یا تەمێ کردن بەم دارەدەستە

fervency (fûr′vən-si), *n.* جۆش؛ تین؛ گەرمی (سۆز)

fervent (fûr′vənt), *adj.* (١) گەرم؛ بەتین. (٢) بەجۆش؛ بەتین؛ بەگەرم **-fervently** *(adv.).*

fervor (fûr′vĕr), *n. Also* **fervour,** (١) گەرمایی؛ گەرمی‌یەکی زۆر. (٢) جۆش؛ تین (هەست)؛ هەستی گەرم

festal (fes′t'l), *adj.* جەژنی؛ زەماوەندی؛ خۆش؛ شاد

fester (fes′tĕr), *n.* دوومەڵ

v.i. (١) کێم کردن. (٢) ڕزین. (٣) پەنگ خواردنەوەو دڵ ئازاردان (پیرەوەری، هەست)؛ دڵ ڕەش کردنەوە؛ دڵ پڕبوون *(The insult ~ed in his mind.)*

v.t. (١) بوون بەهۆی کێم کردن. (٢) دڵ یا ڕەش کردنەوە؛ داخ کردن بە دڵەوە؛ دڵ یا پڕکردن

festival (fes′tə-v'l), *n.* جەژن؛ ئاهەنگ؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ‌و زەماوەند

adj. تایبەتی بە ئاهەنگ‌و زەماوەند

festive (fes′tiv), *adj.* خۆش (ڕووداڵ، کات، شوێن)؛ شاد؛ زەماوەندی *(a ~ scene, atmosphere, etc.)*

festivity (fes-tiv′ə-ti), *n.* (١) خۆشی‌و شادی؛ کەیف‌و ڕابواردن (٢) (ا) زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ جەژن. (ب) (*pl.*)، ڕووداڵی کاتی ئاهەنگ‌و زەماوەند

festoon (fes-tōōn′), *n.* چەپکەیەک گوڵ‌و گەڵا (کە کرابێت بە شریتێکی بازنەیی یا پێچاوپێچەوە)

v.t. (١) ڕازاندنەوە بەم جۆرە چەپکە گوڵ‌و گەڵایە. (٢) چەپکە چەپکە کردن. (٣) لێکدان بە چەپکە گوڵ‌و گەڵا

festooncry (fes-tōōn′ĕr-i), *n.* چەند چەپکە گوڵ‌و گەڵایەک (کە کرابن بە شریتەوە)

fetal (fē′t'l), *adj.* ئاوڵەمەیی؛ وەک ئاوڵەمە

fetation (fē-tā′shən), *n.* پێکهاتن‌و گەورەبوونی ئاوڵەمە؛ سکپڕی

fetch (fech), *v.t.* (١) هێنان (شت، مرۆڤ، گیاندار)؛ چوون بۆی‌و هێنانی *(Will you ~ a doctor at once?; Please ~ me the dictionary.)* (٢) هێنان (ترخ)؛ بەهابوون؛ نەوەندە پارە کردن *(This old car won't ~ you much.)* (٣) دەرهێنان؛ لێ دەرهێنان. (٤) هەناسە هەڵکێشان. (٥) لێوە بۆ دەرکەوتن (بیروباوەڕ). (٦) دڵ ڕاکێشان؛ سەرنج ڕاکێشان (٧) [Colloq.]، پیاکێشان؛ پیامانجن

v.i. (١) بۆی چوون‌و هێنانی. (٢) هێنانەوەی نێچیری کوژراو (سەگی ڕاو) (٣) (ا) ڕێبازێکی تایبەتی گرتن (کەشتی). (ب) لە ڕێگە لادان (کەشتی)؛ پێچکردنەوە

n. (١) هێنان؛ هێنانەوە؛ بۆ چوون‌و هێنانەوە. (٢) فێڵ؛ خۆ لادان

fetch and carry, ووردە کار کردن؛ کاری ناگرنگ کردن

fetch up, گەیشتنە شوێنێک‌و وەستان

fetching (fech′iŋ), *adj.* [Colloq.], دڵفڕێن؛ جوان؛ قەشەنگ

fete, fête (fāt), *n.* ئاهەنگ‌و زەماوەند (لە جێگەیەکی کراوە)

v.t. ئاهەنگ‌و زەماوەند بۆ گێڕان (بۆ ڕێز لێگرتن)

feticide (fē′tə-sīd´), *n.* منداڵ لەباربردن؛ ئاوڵەمە کوشتن

fetid (fet′id, fē′tid), *adj.* بۆگەن

fetish (fē′tish, fet′ish), *n.* (١) جادوو؛ ئەفسوون؛ شتێک کە گوایە هێزی ئەفسوونی هەیە. (٢) شتێکی خۆشەویست بە ڕادەی پەرستن *(to have a ~ for a thing)* (٣) شتێکی هەوەس هەڵسێنەر

-fetishism *(n.)*; **fetishist** *(n.).*

fetlock (fet′lok´), *n.* (١) مووی پشت دەست‌و پاشووی ئەسپ‌و ماین (٢) ئەو جومگەیەی ئەم مووەی پێوەیە

fetter (fet′ĕr), *n.* (١) (*pl.*)، پێوەند؛ زنجیری قاچ؛ کۆت (٢) کۆت؛ تەوق؛ شتێکی بەستەرەوە

v.t. (١) پێوەندکردن؛ زنجیر کردنە قاچ (٢) بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن

fetterlock (fet′ĕr-lok), *n.* = fetlock.
fetus (fē′təs), *n.* ناوئەمە
feud (fūd), *n.* دوژمنایەتیەکی بەتین و زۆر خایەن (بەتایبەتی لەنێوان دوو خێڵدا).
v.i. دوژمنایەتی کردن (بۆ ماوەیەکی زۆر)؛ شەڕکردن
-feudal *(adj.).*
feud (fūd), *n.* زەوی‌وزارێکە کە وەرزێر لە دەرەبەگی بە کرێ دەگرێت یا کاری بۆ دەکات لەباتی.
feudal (fū′d'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە زەوی‌وزارێکە کە وەرزێر لە دەرەبەگی بە کرێ گرتبێ یا کاری بۆ بکات لەباتی. (۲) دەرەبەگی؛ تایبەتی بە پژێمی دەرەبەگێتی.
feudalism (fū′d'l-iz'm), *n.* دەرەبەگێتی؛ پژێمی دەرەبەگایەتی
feudalistic (fū′d'l-is′tik), *adj.* تایبەتی بە دەرەبەگێتی؛ دەرەبەگێتیانە *(a ~ society)*.
fever (fē′vĕr), *n.* (۱) تا؛ لەرزوتا (۲) بێ ئارامی؛ جم‌وجوڵ و جۆشێکی زۆر.
feverish (fē′vĕr-ish), *adj.* (۱) لەرزوتادار؛ تادار. (۲) بوو بە هۆی لەرزوتا. (۳) لەرزوتا تیا بڵاو (وڵات). (٤) بێ ئارام؛ بێ سەروت؛ بەجۆش.
feverous (fē′vĕr-əs), *adj.* = feverish.
few (fū), *adj., pron. & n.* ژمارەیەکی کەم؛ هەند؛ چەند؛ کەم؛ تاك‌وتەرا
quite a few, [Colloq.], گەلێك؛ زۆر؛ ژمارەیەکی زۆر.
fez (fez), *n.* فێستە؛ فیست
fiancé (fē′än-sā′, fē-än′sā), *n.* دەزگیران کوڕ؛ مارەبڕ
fiancée (fē′än-sā′, fē-än′sā), *n.* دەزگیران کچ؛ مارەبڕ
fiasco (fi-as′kō), *n.* شکستی؛ نشوستی؛ ژێرکەوتن
fiat (fī′ət, fī′at), *n.* (۱) فەرمان؛ فەرمانی میری (۲) دەسەڵات پێدان؛ ڕێ پێدان
fiat money, دراوی کاغەز کە میری دەریدەکات بێ ئەوەی بەرامبەر بەو دراوە ئالتوونی هەبێت لە خەزێنەدا.
fib (fib), *n.* درۆیەکی بچووك؛ درۆ؛ کەڵەك.
v.i. درۆیەکی بچووك کردن؛ درۆکردن.
fibber (fib′ĕr), *n.* درۆزن؛ درۆی بچووك کەر؛ درۆکەر.
fiber, fibre (fī′bĕr), *n.* (۱) ڕیشاڵ (۲) گوش (۳) چۆنێتی. (٤) سروشت (مرۆڤ)؛ ڕەوشت: *(a man of strong moral ~)*.
fiber glass, ڕیشاڵی شووشەیی (بۆ ئاواخنی دیوارو سەربان)
fibrosis (fī-brō′sis), *n.* زۆربوونی شانە یا تێشووی ڕیشاڵەیی لە ئەندامێکی لەشدا.
fibrous (fī′brəs), *adj.* (۱) ڕیشاڵاوی؛ ڕیشاڵدار. (۲) وەك ڕیشاڵ؛ ڕیشاڵی.
fickle (fik′l), *adj.* بێ بار؛ دەمدەمی؛ حولحولێ؛ بیارفرۆش *(a ~ lover; ~ weather)*
-fickleness *(n.).*
fiction (fik′shən), *n.* (۱) هەڵبەست (۲) شتێکی هەڵبەستراو؛ درۆ. (۳) چیرۆك؛ داستان؛ ڕۆمان
fictional (fik′shən-'l), *adj.* (۱) هەڵبەستراو؛ درۆ. (۲) تایبەتی بە چیرۆك یا نووسراوی هەڵبەستراو.
fictitious (fik-tish′əs), *adj.* (۱) هەڵبەستراو؛ ئەفسانەیی؛ هەڵبەست. (۲) درۆ؛ درۆزنە؛ دروستکراو: *(a ~ name)*.
fiddle (fid′l), *n.* (۱) کەمانچە؛ ئامێرێکی مۆسیقایە لە کەمانچە دەچێ. (۲) شووڕەیەکی سەر مێزی کەشتی بۆ ئەکەوتنە خوارەوەی قاپ... هتد.
v.t. (۱) [Colloq.] ، کەمانچەلێدان؛ کەمانچەژەندن. (۲) کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن؛ خۆ خڵافاندن
v.t. (۱) [Colloq.] ، کەمانچەلێدان. (۲) جرت‌وفرت کردن؛ جرپنی کردن؛ fit as a fiddle, تەندروست؛ تەندروست باش.
play second fiddle, پاشکۆیەتی کردن؛ ژێردەستی کردن.
fiddle-dedee (fid′l-dē′dē′), *n. & interj.* قسەی قۆپ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
fiddle-faddle (fid′l-fad′l), *n. & interj.* [Colloq.], قسەی قۆپ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
v.i. [Colloq.], خۆ خەریك کردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە.
fiddler (fid′lĕr), *n.* کەمانچەژەن؛ کەمانچەلێدەر.
fiddling (fid′liŋ, fid′'l-iŋ), *adj.* (۱) کەمانچەژەن؛ کەمانچەلێدەر. (۲) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ.
fidelity (fī-del′ə-ti, fə-del′ə-ti), *n.* (۱) دڵسۆزی؛ داوێن پاکی ژن و میرد. (۲) وورەیی و ڕاستی تۆمارکردن: *(to copy a document with ~)*
fidget (fij′it), *n.* (۱) بێ ئارامی؛ نەسرەوتن. (۲) کەسێکی بێ ئارام و جرپن و جرت‌وفرتکەر.
v.i. جرت‌وفرت کردن؛ جرپنی کردن؛ بێ ئارامی: *(She ~ed with her necklace.)*
v.t. جرت‌وفرت پێکردن؛ خستنە جرت‌وفرت.
-fidgetiness *(n.).*
fidgety (fij′it-i), *adj.* جرت‌وفرتکەر؛ جرپن؛ بێ ئارام.
fie (fī), *interj.* شووڕەیی‌یە!
fief (fēf), *n.* (۱) زەوی‌وزارێکە کە دەرەبەگ دەیدات بە وەرزێرێك لەباتی بەردەستی کردن و کار بۆ کردنی. (۲) مافی دەست پێوەگرتنی ئەم زەوی‌وزارە
field (fēld), *n.* (۱) (*pl.*) ، دەشت. (۲) زەوی؛ کێڵگە؛ لەوەڕگا؛ جاڕ. (۳) گۆڕەپان: *(a football ~)* . (٤) کان: *(a gold ~)* . (٥) (ا) مەیانی جەنگ. (ب) جەنگ. (ج) مەیانی سوپایی. (٦) مەودای پسپۆڕی؛ مەودای زانیاری یا کار: *(the ~ of science)* (۷) گۆڕەپانی ملەملێی وەرزشی. (۸) پووی قەڵغان. (۹) مەودا (فیزیا).
adj. (۱) تایبەتی بە مەیدان، زەوی، کێڵگە، یا گۆڕەپان. (۲) بەرهەمی کێڵگەیە.
v.t. گرتنەوەو یاری پێکردنی توپ (وەرزش).
play the field, خۆ نەبەستنەوە بە یەك شت، کار، یا چالاکی‌یەوە؛ خەریکی هەمە چالاکی‌یەك بوون.
take the field, دەستپێکردن (وەرزش، مەشقی سوپایی).
field glass, field glasses, دووربینێکی زۆر بەهێز
field gun, تۆپ.
field hand, وەرزێر.
field hospital, نەخۆشخانەی سوپایی نزیك مەیدانی جەنگ.
field marshal, سوپا سالار؛ مارشاڵی مەیدان.
field trip, گەشتی مەیدانی (بۆ کۆکردنەوەی زانیاری و مەشقی پاستەوخۆی قوتابی).
field work, کاری مەیدانی (کە بریتی‌یە لە کۆکردنەوەی زانیاری).
fiend (fēnd), *n.* (۱) شەیتان. (۲) کەسێکی بەد. (۳) [Colloq.]، (ا) کەسێکە زۆر خولیای شتێکی هەبێت: *(a cigareette ~)* (ب) کەسێکی زۆر کارامەو لێهاتوو لە کارێکدا: *(He is a ~ at tennis.)*
the Fiend, شەیتان.
fiendish (fēn′dish), *adj.* شەیتانانە؛ شەیتان ئاسا؛ بەد.
fiendlike (fēnd′līk′), *adj.* = fiendish.
fierce (fērs), *adj.* (۱) دڕ؛ هار؛ دڕندە: *(a ~ dog)* . (۲) تووندوتیژ؛ بەهێز؛ تووندوقایم: *(a ~ storm)* . (۳) گەرم (جەنگ)؛ تووندوتیژ؛ بەجۆش. (٤) [Slang]، پیس و بۆگەن؛ بەد؛ ناپەسەند.
fiery (fī′ri, fī′ĕr-i), *adj.* (۱) ئاگرین؛ ئاگری. (۲) گەرم.

(٣) بەجۆش؛ تووندوتیژ؛ *(~ words)*.
(٤) زووهەڵچوون (مرۆڤ)؛ *(a ~ nature)*.
(٥) زووگرگر؛ ناگرگر؛ بسووت.
(٦) هەوکردوو (برین)؛ سوورهەڵگەڕاو؛ داگیرساو (برین).

fiesta (fi-es′tə), *n.* (١) زەماوەندێکی ئایینی.
(٢) زەماوەندێکی نیسپانیایی.

fife (fīf), *n.* زوپنا؛ شمشاڵ

v.t. & v.i. زوپنالێدان

fifteen (fif′tēn′), *n. & adj.* پانزە؛ پازدە

fifteenth (fif′tēnth′), *adj.* پانزەهەم

fifth (fifth), *adj. & n.* پێنجەم؛ پێنجەمین

fifth column, دەستەی سەر بە دوژمن (کە لە دڵەوە حەز بە سەرکەوتنی دوژمن دەکەن بەسەر وڵاتەکەی خۆیانداو بە دزییەوە هاوڵێشی بۆ دەدەن).

fiftieth (fif′ti-ith), *adj. & n.* پەنجاهەم؛ پەنجاهەمین

fifty (fif′ti), *adj. & n.* پەنجا

the fifties, ساڵە پەنجاکان (هی سەدەیەک یا تەمەنی مرۆڤێک).

fifty-fifty (fif′ti-fif′ti), *adj. & adv.* [Colloq.]. نیوەندەی یەک؛ وەک یەک؛ یەکسان؛ نیواونیو.

fig (fig), *n.* (١) هەنجیر (٢) دار هەنجیر.
(٣) نەختێک؛ هەندێکی بێ نرخ یا هیچوپووچ.
(Their opinion wasn't worth a ~ .)
(٤) نیشانەیەکی سووک بە پەنجە (پەنجەگەورە خستنەناو پەنجەی شایەتمانو پەنجەدرێژەوە).

fight (fīt), *v.i.* (١) شەڕکردن؛ جەنگین؛ جەنگ کردن
(٢) بەربەرەکانی کردن؛ خەبات کردن؛ بەرهەڵستی کردن.

v.t. (١) شەڕ لەگەڵ کردن؛ شەڕکردن؛ جەنگ لەگەڵ کردن
(٢) خەبات کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن.
(٣) بە هەوڵ و خەبات دەستکەوتن

n. (١) شەڕ؛ جەنگ. (٢) دەمەقاڵێ؛ هەرا؛ ناژاوە.
(٣) توانا و ئامادەیی شەڕکردن.

fight it out, شەڕکردن تا لایەک دەبەزێت.

fight off, بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن؛ لە خۆ دوورخستنەوە.

fighter (fīt′ĕr), *n.* (١) شەڕکەر؛ جەنگاوەر. (٢) بۆکسباز.
(٣) فڕۆکەی جەنگ

figment (fig′mənt), *n.* چێوکی هەڵبەستراو؛ شتێکی خەیاڵ کردە یا هەڵبەستراو

figurative (fig′yoor-ə-tiv), *adj.* (١) هێمایی
(٢) تایبەتی بە وێنەکردن (٣) مەجازی؛ بڕیتی (زمانەوانی).

figure (fig′yoor), *n.* (١) شێوە
(٢) لەش و ڵار؛ بەژن و باڵا؛ قەدوباڵا؛ بیچم؛ پەیکەر
(٣) کەس بەتایبەتی هی بەناو؛ مرۆڤ.
(Roosevelt was one of the greatest ~s of his time.)
(٤) وێنە (کەس، شت). (٥) نەخشە.
(٦) ژمارە؛ ژمرە *(the ~ 5)*
(٧) ژمارە؛ ژمێرە؛ حساب (٨) هەندێک دراو یا پارە.
(٩) چەند هەڵگاوێکی سەماکردن (١٠) شێوە (بەندازە).
(١١) مەحاز؛ پەوانێژی.

v.t. (١) شێوەپێدان؛ وێنەکردن. (٢) هێنانە بەرچاوی خۆ.
(٣) بە نەخشە ڕازاندنەوە (٤) ژماردن؛ لێکدانەوە
(٥) [Colloq.]. بڕوابوون؛ وا زانین (٦) بە مەجاز دەربڕین (پەوانێژی).

v.i. (١) باش دیاربوون (٢) ژماردن (٣) [Colloq.]، لێکدانەوە؛ پەچاوکردن.

figure on, (١) پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون
(٢) نەخشەدانان؛ نەخشە بۆ کێشان

figure out, (١) لێکدانەوە؛ ژماردن؛ هەڵهێنان
(٢) تێگەیشتن؛ بۆ دەرکەوتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ زانین

figure up, کۆکردنەوە (ژمارە).

figurehead (fig′yoor-hed′), *n.* (١) پەیکەری سەر لووتی کەشتی.
(٢) سەرۆکی هەر بەناوو بێ دەسەڵات.

figure of speech, مەجاز (پەوانبێژی).

figurine (fig′yoo-rēn′), *n.* پەیکەرێکی بچووک.

filament (fil′ə-mənt), *n.* (١) تاڵ؛ دەزوو.
(٢) تەڵی ناو گڵۆپی نەلەکتریک. (٣) تەختە گوڵ.

filbert (fil′bĕrt), *n.* (١) (بندق)؛ بەرەدارێکە وەک کەستەنە وایە.
(٢) دڕەختی (بندق).

filch (filch), *v.t.* دزین (شتێکی هیچوپووچ).

file (fīl), *n.* (١) فایل. (٢) ڕیز (مرۆڤ، شت)
(٣) پیزە خانەی شەترەنج.

v.t. (١) خستنە فایلەوە؛ ڕێکوپێک کردن لە فایلدا.
(٢) تۆمارکردنی بەڵگەنامەیەک لە دادگادا.

v.i. بە ڕیز ڕۆیشتن: *(The children ~ed out of the building.)*

in file, بە ڕیز.

on file, لە فایلدایە.

file (fīl), *n.* بڕیەنگ.

v.t. لە بڕیەنگ دان؛ بە بڕیەنگ ساف کردن.

filet (fi-lā′, fil′ā, fil′it), *n.* (١) تۆڕێک یا چنراوێکی نەخشەی چوارگۆشەدار. (٢) پارچە گۆشتی تەنک (گاو مانگاو ماسی).

filet mignon (fi-lā′ min-yōn′, fil′ā min-yon), پارچە گۆشتی نەرمەی گاو مانگا.

filial (fil′i-əl, fil′yəl), *adj.* فرزەندی؛ هی کوڕو کچ بۆ دایکو باوک:
(~ devotion)

filibuster (fil′ə-bus′tĕr), *n.* (١) چەتە (دژی وڵاتێکی بێگانە).
(٢) دەوەن بە ئاش؛ ڕێگەگرتن لە مۆرکردنی گەڵاڵەی یاسایەک لە پەرلەماندا بە زۆر دووان.

v.i. (١) چەتەیی کردن (دژی وڵاتێکی بێگانە).
(٢) دەوەن بە ئاش کردن؛ ڕێگەگرتن لە مۆرکردنی گەڵاڵەی یاسایەک لە پەرلەماندا بە زۆر دووان.

filicide (fil′ə-sīd′), *n.* (١) منداڵی خۆ کوشتن.
(٢) منداڵی خۆ کوژ.

-filicidal *(adj.)*.

Filipino (fil′ə-pē′nō), *n.* فیلیپینی.

fill (fil), *v.t.* (١) پڕکردن؛ ئاخنین.
(٢) لە پلەیەکدا بوون یا فەرمانبەرێیەک کردن:
(to ~ an office or position)
(٣) دانان (لە کار یا فەرمانبەریدا).
(٤) دەرمان ئامادەکردن بەپێی ڕەچەتە؛ داواکاری بەجێهێنان:
(to ~ a prescription or an order)
(٥) پڕکردنەوە (درز، کون).
(٦) (ا) تێرکردن. (ب) خواردەمەنی پێدان.
(٧) پڕکردنەوە (چاڵ).
(٨) ئاوساندن (بایەوانی کەشتی).

v.i. (١) پڕبوون؛ پڕبوونەوە. (٢) تێربوون.

n. (١) ئەوەندەی پێویستە بۆ پڕبوون یا تێربوون.
(٢) تێری؛ ئەوەندەی تێر بکات. (٣) ئاوناخن؛ پڕکەر.
(٤) بەستو؛ بەرزایی‌یەکی دەستکرد (وەک هی ڕێگەی هێڵی شەمەندەفەر)

fill in, (١) پڕکردن. (٢) پڕکردنەوە (بۆشایی ڕستە)؛ تەواوکردن؛ تێکردن؛ تێخستن. (٣) جێگرتنەوە؛ جێگری کردن.

fill one in on, [Colloq.], دوا دەنگوباس پێ گەیاندن:
(He filled me in on the latest news.)

fill out, (١) پڕبوونەوە؛ پڕبوون؛ ئاوسان؛ قەڵەوبوون.
(٢) پڕکردنەوە (ئیستیمارە).

fill up, پرکردن؛ پربوون هەتەواوی

filler (fil′ĕr), *n.* (۱) ناوناخن (۲) درز پرکەرەوە (۳) تووتنی ناو جگەرە یا سیگار. (٤) بۆشایی پرکەرەوە (لە پۆژنامەیەکدا). (٥) دەستەیەک پەرەی کاغەزی تاک تاک (کە دەخرێتە ناو بەرگێکەوە وەک دەفتەر).

fillet (fil′it), *n.* (۱) سەربێچیکی ماریک (بۆ جوانی یا قژ بەستن). (۲) تیلمە؛ تلماسک؛ شریت؛ بەند (۳) پارچەیەک گۆشتی نەرمەی تەنک (گاو مانگاو ماسی).

v.t. (۱) بەستن یا پازاندنەوە بە پێبەست یا بەندێک. (۲) نیسقاز لی دەرهێنان و کردن بە پارچەی تەنک و پێکوپێکەوە (گۆشت).

fill-in (fil′in´), *n.* (۱) جێگری سەردەمی (مرۆڤ، شت). (۲) [Colloq.]. یوختە؛ کورتە.

filling (fil′iŋ), *n.* (۱) پرکردن؛ پربوون. (۲) ناوناخن بەتایبەتی هی ددانی کلۆر؛ پرکەرەوە.

filling station, بەنزینخانە

filly (fil′i), *n.* (۱) جوانو ماین؛ نۆما (۲) [Colloq.]. کچێکی ڕووخۆش و بەجۆش.

film (film), *n.* (۱) سەرتوێژ؛ توێژال؛ توێژی تەنک. (۲) فیلمی کامێرا. (۳) لێلایی (جاو)؛ تارمایی سەرچاو؛ پەردەی سەرچاو (نەخۆشی) (٤) فیلمی سینەما (٥) دەزووی باریک

v.t. (۱) بە پەردە یا توێژالی تەنک داپۆشین (۲) وێنەگرتن. (۳) کردن بە فیلمی سینەما؛ فیلم گرتن: *(They ~ed the story.)*.

v.i. (۱) داپۆشرار بە توێژال یا پەردەی تەنک. (۲) کران بە فیلمی سینەما.

filter (fil′tĕr), *n.* پاڵوێنە؛ پاڵێوگە؛ ناوپاڵێو

v.t. پاڵاوتن

v.i. (۱) پاڵاوتن؛ پاڵێوران (۲) وورد وردە بڵاوبوونەوە: *(The news ~ed through town.)*.

filth (filth), *n.* (۱) پیسی؛ پیسایی؛ گەندوگوو؛ چڵک؛ چڵکنی. (۲) ڕەوشت خراپی؛ بەدڕەفتاری؛ پیس ڕەفتاری

-filthiness *(n.)*.

filthy (fil′thi), *adj.* (۱) پیس؛ چەپەڵ؛ چڵکن (۲) ڕەوشت پیس؛ بەدڕەفتار؛ سووک

filtrate (fil′trāt), *v.t.* پاڵاوتن

n. شلەی پاڵاوت

-filtration *(n.)*.

fin (fin), *n.* پەڕەکەی ماسی

v.t. & v.i. پەڕەکە لێکردنەوە

finagle (fi-nā′g'l), *v.t. & v.i.* گزی کردن؛ فرۆفێڵ کردن

-finagler *(n.)*.

final (fī′n'l), *adj.* (۱) دواهەمین؛ دوا؛ هەرە دوا؛ هی کۆتایی. (۲) یەکجارەکی؛ نەگۆڕ.

n. (۱) دواهەمین شت؛ شتی هەرە دوا. (۲) *(pl.)* دواهەمین کێبرکێی وەرزشی (۳) *(pl.)* [Colloq.]، دوا تاقیکردنەوە (زانکۆ، کۆلێج، قوتابخانە).

finale (fi-nä′li), *n.* (۱) دوا بەشی پارچەیەک مۆسیقا (۲) دوا بەشی نووساندنێک. (۳) دوا بەش؛ کۆتایی؛ دوایی؛ پایان.

finalist (fī′n'l-ist), *n.* بەشداربووی دواهەمین پێشبڕکێ

finality (fī-nal′ə-ti), *n.* یەکجارەکێتی؛ بڕینەوەی تەواوی

finalize (fī′n'l-īz´), *v.t.* بڕینەوە؛ تەواوکردن؛ بە ئەنجام گەیاندن

finally (fī′n'l-i), *adv.* (۱) لە دواییدا؛ لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ نیتر. (۲) بە یەکجارەکی

finance (fə-nans′, fī′nans), *n.* (۱) *(pl.)* سامان و دەسکەوتی وڵات، کۆمپانیا، یا کەسێک. (۲) (ا) دارایی. (ب) دارایێکاری؛ دارایێناسی.

v.t. (۱) پارەدان؛ پارەپێدان؛ دەزگیرۆیی کردن؛ مەسرەف کێشان. (۲) سەرەوکاری پارە بۆ کردن.

financial (fə-nan′shəl, fī-nan′shəl), *adj.* دارایی؛ تایبەتی بە دارایی

-financially *(adv.)*.

financier (fin′ən-sêr´, fī′nən-sêr´), *n.* (۱) پسپۆری دارایی؛ دارایێزان. (۲) سەرمایەدار؛ پارەدارێکی گەورە (بەتایبەتی کە خەریکی کرداری دارایی گەورە دەبێت).

v.t. پارەدان؛ پارەپێدان؛ سەرەوکاری پارە بۆ کردن.

finch (finch), *n.* فیسقە؛ چۆلەکە؛ هەر باڵندەیەکی بچووکی وەک چۆلەکە.

find (fīnd), *v.t.* (۱) ڕێکەوت کردن؛ بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ دۆزینەوە (۲) دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان و دۆزینەوە؛ پەیداکردن. (۳) بۆ دەرکەوتن؛ زانین؛ پێ زانین. (٤) دۆزینەوەی شتێکی وون بوو (٥) وا دانان؛ لا وابوون. (٦) بەرکەوتن؛ لێدان؛ پێداکەوتن: *(The blow found his chin.)*. (۷) بڕیاردان: *(The jury found him innocent.)*.

n. (۱) دۆزینەوە. (۲) شتێکی دۆزراوە (بەتایبەتی بەنرخ)؛ دۆزراوەیەک

find out, بۆ دەرکەوتن؛ پێ زانین.

finder (fīn′dĕr), *n.* (۱) دۆزەرەوە (مرۆڤ، نامێر). (۲) گەردبینێکی تایبەتی کامێرا (بۆ بینینی ئەوەی لە وێنەکەدا دەردەچێت) (۳) دووربینێکی بچووک کە بە یەکێکی گەورەترەوە دەبەسترێت.

finding (fīn′diŋ), *n.* (۱) دۆزینەوە. (۲) شتێکی دۆزراوە یا دەرخراو. (۳) *(pl.)* کەرەسەی کرێکار. (٤) ئەنجامی لێکۆڵینەوە (لەلایەن زانایەک، دادگەرێک، یا کەسێکی ترەوە).

fine (fīn), *adj.* (۱) باش؛ زۆر باش؛ چاک؛ نایاب: *(a ~ sample)*. (۲) لێهاتوو بە ڕەوشت؛ زۆر چاک: *(a ~ teacher)*. (۳) پاک؛ پاکژ. (٤) سایەقە؛ خۆش (ناووهەوا). (٥) وورد؛ بچووک: *(~ sand)*. (٦) باریک: *(~ thread)*. (۷) تیژ: *(a knife with a ~ edge)*. (۸) وورد (جیاوازی، تێبینی): *(~ distinctions)*. (۹) ناسک. (۱۰) جوان؛ جوانکیلە.

adv. زۆر باش؛ زۆر چاک.

v.t. & v.i. (۱) پاککردنەوە؛ پاکبوونەوە؛ پاکژکردن. (۲) وورد کردن؛ ناسک بوون.

fine (fīn), *n.* پێ بژاردن؛ پێ بڕێری؛ سزا (پارە).

v.t. پێ بژاردن؛ سزا لێ سەندن (پارە).

in fine, (۱) لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا. (۲) بە کورتی.

fine arts, هونەرە جوانەکان.

finery (fīn′ĕr-i), *n.* جل‌وبەرگ و گەوهەری جوان و ڕازێنەرەوە؛ شتومەکی ڕازاندنەوە.

finesse (fi-nes′), *n.* (۱) کارامەیی؛ وەردی (لە کارکردندا). (۲) ناسکی (ڕەووشت و کارکردن). (۳) فێڵبازێتی و زیرەکی و زۆڵێتی.

finger (fiŋ′gĕr), *n.* (۱) پەنجە؛ ئەموست؛ ئەنگوست. (۲) شتێک کە لە پەنجە بکات لە شتوەو بەکارهێناندا. (۳) پێوانەیەکە کە بڕیەکیە لە پانایی پەنجە یا درێژی پەنجەی ناوەڕاست. (٤) زمانەی مەکینە یا نامێرێک.

v.t. (۱) پەنجەلێدان؛ دەستکاری کردن. (۲) دزین؛ بردن. (۳) لێدانی نامێرێکی مۆسیقایی بە پەنجە.

burn one's fingers, خۆ تووشی سەرئێشە کردن؛ دەست داخ بوون؛ پەنجەی خۆ داخ کردن یا سووتاندن.

have a finger in the pie, (۱) بەشداری کردن؛ یارمەتیدان. (۲) خۆتێهەڵقورتاندن؛ پەنجە خستنە کارێکەوە.

put one's finger on, پەنجە خستنەسەر گیروگرفتێک؛ دیاردەکردن؛ دەست خستنەسەر (گیروگرفت)؛ ناونووس کردن.

twist (or turn) around one's little finger, چی بوێت پێی–

دەکات؛ کردن بە دەسکەلای خۆ

finger mark, شوێن پەنجە

finger-nail (fiŋ′gĕr-nāl´), *n.* نینۆک

finger-print (fiŋ′gĕr-print´), *n.* پەنجەگرتن؛ شەقڵی پەنجە.

v.t. پەنجەمۆر گرتن؛ پەنجەگرتن.

finger tip, (١) نووکی پەنجە؛ سەری پەنجە. (٢) کێفی یاراستنی سەری پەنجە.

have at one's finger tips, (١) ئامادەبوون؛ لەبەر دەستدا بوون بۆ یەکسەری بەکارهێنان. (٢) باش زانین.

finical (fin′i-k'l), *adj.* = finicky.

finicky (fin′i-ki), *adj.* بەقێزبێز؛ بە هیچ پازی نەبوو (بەتایبەتی خواردەمەنی).

finis (fī′nis), *n.* کۆتایی (پەرتووک، چیرۆک)؛ پایان.

finish (fin′ish), *v.t.* (١) تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ بڕینەوە؛ بڕاندنەوە (٢) هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ تەواوکردن.

(٣) هیچ مەهێشتنەوە؛ تەواوکردن؛ گسک لێدان.

(٤) پەرداخ کردن؛ زۆر چاک کردن. (٥) [Colloq.]، کوشتن؛ نەهێشتن.

(٦) [Colloq.]، بێ بایەخ کردن.

v.i. تەواوبوون؛ دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن؛ نەمان.

n. (١) کۆتایی؛ دوایی. (٢) بۆیە. (٣) تەواوی؛ بێنگەردی. (٤) چۆنێتی تەواوکردن (٥) چۆنێتی ساف‌ولووس کردنی پووی مێزوکورسی. (٦) ئاسکی‌و ووردی (ڕەووشت، دووان... هتد).

finish off, (١) تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ هێنان. (٢) کوشتن؛ نەهێشتن.

finish up, (١) تەواوکردن (کار). (٢) هیچ نەهێشتنەوە.

finish with, (١) تەواوکردن؛ دوایی پێ هێنان. (٢) پەیوەندی لەگەڵ بڕین.

finished (fin′isht), *adj.* (١) تەواوبوو؛ تەواو (٢) تەواوکراو؛ بە ئەنجام گەیشتوو (٣) زۆر باش؛ پوختە؛ بێگەرد؛ ئایاب. (٤) ساف‌ولووس کراو (مێزوکورسی). (٥) بێ بایەخ؛ بایەخ نەماو؛ بێ کەڵک؛ کەڵک نەماو.

finite (fī′nīt), *adj.* (١) سنووردار؛ دوایی دێت؛ بە ئەندازە؛ دیاریکراو. (٢) کرداری سنووردار (ڕێزمان).

n. شتێکی سنووردار یا بە ئەندازە.

finitude (fin′ə-tōōd´, fī′nə-tūd´), *n.* سنووردارێتی؛ بە ئەندازەیی.

fink (fiŋk), *n.* [Slang], (١) سووسە؛ سیخوڕ؛ مان گرتن شکێن (کرێکار). (٢) کەسێکی بێ نرخ‌و هیچ‌وپووچ‌و ناڵەبار.

finnicky (fin′i-ki), *adj.* = finicky.

fir (fūr), *n.* (١) سنەوبەر؛ درەختی سنەوبەر. (٢) دارو تەختەی سنەوبەر.

fire (fīr), *n.* (١) ئاگر (٢) جۆش‌وخرۆش؛ سۆزی بەهێز (٣) تەقە؛ تەقاندن (تفەنگ، توپ).

v.t. (١) سووتاندن؛ داگیرساندن. (٢) کڵدان (گۆزەودیزە). (٣) بە ئاگر وروشک کردنەوە. (٤) بە ئاگر پڕوناک کردنەوە. (٥) هێنانە جۆش‌وخرۆش. (٦) تەقاندن (تفەنگ، توپ).

(٧) [Colloq.]، تێگرتن؛ ئاراستەکردن بە تونەی: *(to ~ questions at)* .

(٨) [Colloq.]، دەرکردن لە کار: *(to ~ someone from his job)* .

v.i. (١) سووتان؛ گر تێ بەربوون؛ ئاگر تێ بەربوون. (٢) هاتنە جۆش‌وخرۆش. (٣) تەقاندن (تفەنگ، دەمانچە)؛ تەقین.

catch fire, ئاگر گرتن.

fire away, [Colloq.], دەستپێکردن (بەتایبەتی بە دووان یا پرسیارکردن).

fire up, (١) ئاگرکردنەوە (لە زۆپا، ئاگردان، یا فرندا)؛ ئاگر داگیرساندن. (٢) لەپر تووڕەبوون.

go through fire and water, تووشی ناخۆشی بوون.

miss fire, (١) نەتەقین (تفەنگ). (٢) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن (لە کارێکدا).

on fire, (١) دەسووتێت؛ ئاگری تێ بەربووە. (٢) پڕ لە جۆش‌وخرۆش؛ هاتووەتە جۆش.

open fire, (١) تەقەلێکردن؛ دەست بە تەقە کردن. (٢) دەستپێکردن.

play with fire, یاری بە ئاگر کردن؛ شتێکی مەترسیدار کردن.

set fire to, ئاگر تێ بەردان؛ ئاگر پێوەنان؛ سووتاندن.

set on fire, (١) ئاگر تێ بەردان؛ ئاگر پێوەنان؛ سووتاندن. (٢) هێنانە جۆش؛ هەست جووڵاندن.

under fire, (١) تەقەی لێ دەکرێت؛ ئاگرباران دەکرێت؛ لەژێر هێرشی دوژمندایە. (٢) ڕەخنە لێ گیراو؛ سەرزەنشت کراو.

fire alarm, زەنگی ئاگر؛ زەنگی ڕاپەڕاندن لە ئاگر بەربوونەوەدا.

fire-arm (fīr′ärm´), *n.* چەکی ئاگرین (تفەنگ، دەمانچە).

fire-ball (fīr′bôl´), *n.* (١) هەورەتریشقە. (٢) ئەستێرەی کشاو. (٣) چەکێکی پڕ تەقەمەنی وەک تۆپ.

fire-bird (fīr′būrd´), *n.* باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگە.

fire-brand (fīr′brand´), *n.* (١) بزوتک؛ شاپلێتە. (٢) شۆڕشگێڕ؛ خەڵک هاندەر بۆ شۆڕش.

fire-break (fīr′brāk´), *n.* ئاگربڕ؛ ناوچەیەک کە پاک دەکرێتەوە بۆ ئاگربڕکردن.

fire-bug (fīr′bug´), *n.* [Colloq.], بە دەسەنقەست ئاگر بەردەرەوە؛ ئاگر نێرەوە.

firecracker (fīr′krak ĕr), *n.* دەمەرقاچان؛ تەرەقە.

fire department, دەستگای ئاگرکوژاندنەوە (کە بەڕێوەبەرایەتیەکی شارەوانییە).

fire engine, لۆڕی ئاگرکوژاندنەوە.

fire escape, ڕێگای دەربازبوون لە ئاگر (بەتایبەتی لە خانوویەکدا لەکاتی ئاگر تێ بەربوندا).

fire extinguisher, ئامێری ئاگرکوژێنەوە؛ ئاگرکوژێنەوە (کە لوولەکێکی بچووکە ماددەی کیمیایی تێدایە).

fire-fight (fīr′fīt´), *n.* شەڕە تفەنگ.

fire-fighter (fīr′fīt ĕr), *n. Also* fire fighter, ئاگرکوژێنەوە (مرۆڤ)؛ ئاگرکوژێنەرەوە

fire-fly (fīr′flī´), *n.* گوڵەئەستێرە.

fire insurance, بیمەی ئاگر.

fireman (fīr′mən), *n.* (١) ئاگرکوژێنەوە (مرۆڤ)؛ ئاگرکوژێنەرەوە. (٢) لێپرسراوی ئاگر (لە فرێنێک یا شەمەندەفەرێکدا).

fire-place (fīr′plās´), *n.* ئاگردان.

fire-proof (fīr′prōōf´), *adj.* ئاگرنەگر؛ دژئاگر؛ ئاگربڕ.

fireside (fīr′sīd´), *n.* (١) گوێ ئاگردان؛ گوێ ئاگر. (٢) ماڵ. (٣) ژیانی ناوماڵ؛ ژیانی خێزانی.

adj. تایبەتی بە گوێ ئاگردان یا ژیانی خێزانی.

fire station, نیستگەی ئاگرکوژاندنەوە.

firestone (fīr′stōn´), *n.* (١) بەردە ئەستێ. (٢) بەردێکە کە بەرهەڵستی گەرمای زۆر دەکات.

fire-wood (fīr′wood´), *n.* داری سووتەمەنی؛ دار گزرە؛ داری سووتاندن.

fire-works (fīr′wūrks´), *n.pl.* فیشەکە شێتە؛ ئاگربازی.

firing (fīr′iŋ), *n.* (١) سووڕکردنەوەی گۆزەودیزە. (٢) ئاگر خۆش کردن. (٣) فیشەکە شێتە تەقاندن. (٤) سووتەمەنی.

firing line, (١) هێڵی تەقە. (٢) پێشەنگی لەشکر (لە جەنگدا).

firing pin, (٣) ڕیزی پێشەوە؛ ڕیزی یەکەم.

firing squad (or party), بژمارەی تەقەکەر (دەستەیەک سەربازن کە بە تفەنگ کەسێک دەکوژن لەسەر فەرمانی دادگا یا تەقە بەسەر گۆڕی مردوویەکدا دەکەن لەکاتی ناشتنیدا بۆ ڕێزلێگرتنی).

firm (fūrm), *adj.* (١) پتەو؛ قایم. (٢) تووندوتۆڵ؛ ڕەق؛ تونگ.

(٣) بەردەوام و بەهێزەوە: *(a ~ pressure)* .
(٤) چەسپیو؛ نەگۆڕ؛ پتەو: *(a ~ faith)* .
(٥) بەزەبر؛ توند: *(a ~ command)* .
(٦) مسۆگەر؛ بڕاوە: *(a ~ contract)* .
(٧) نەگۆڕ؛ چەسپاو *(~ prices)*

v.t. & v.i. پتەوکردن؛ قایم کردن؛ چەسپاندن؛ پتەوبوون؛ قایم بوون؛ چەسپین؛ تونگ بوون.

stand firm, نەگۆڕان؛ نەحوڵان؛ سوربوون لەسەر

firm (fûrm), ***n.*** کۆمپانیا؛ بەشگە؛ دەستگای بازرگانی.

firmament (fûr′mə-mənt), ***n.*** ئاسمان؛ گەردوون.

first (fûrst), ***adj.*** یەکەم؛ یەکەمین.

adv. (١) یەکەم؛ یەکەمین (٢) بۆ یەکەم جار (٣) لە پێشتردا؛ باشتر.

n. (١) یەکەم؛ یەکەمین (٢) یەکەم پۆژی مانگ. (٣) یەکەم سانی چەرخێک. (٤) سەرەتا. (٥) *(pl.)*، ئایابترین؛ باشترین. (٦) براوە. (٧) گێری یەک (ئوتومبیل)

first of all, لەپێش هەموشتێکدا؛ پێشەکی.

in the first place, لەپێش هەموشتێکدا؛ بەرلە هەموشتێک؛ یەکەم.

first-aid (fûrst′ād′), ***adj.*** تایبەتی بە فریاکەوتنی سەرەتایی.

first aid, فریاکەوتنی سەرەتایی.

first-born (fûrst′bôrn′), ***adj.*** نۆبەرە

n. منداڵی نۆبەرە

first-class (fûrst′klas′, fûrst′kläs′), ***adj.*** (١) نمرە یەک؛ باشترین؛ ئایابترین. (٢) هی نمرە یەک: *(a ~ ship)* . (٣) هی پۆستەی نمرە یەک، واتە خێرا.

adv. (١) بە باشترین؛ بە نمرە یەک. (٢) بە پۆستەی نمرە یەک، واتە خێرا.

first cousin, نامۆزا؛ خاڵۆزا؛ پووزا

first finger, پەنجەی شایەتمان.

first floor, (١) نهۆمی یەکەم؛ قاتی یەکەم. (٢) نهۆمی دووەم (لە ئەورووپادا).

first fruits, (١) نۆبەرە. (٢) یەکەم ئەنجام.

first-hand (fûrst′hand′), ***adj. & adv.*** لە سەرچاوەوە؛ ڕاستەوخۆ؛ یەکسەری: *(~ information, knowledge, experience, etc.)*

first lady, ژنی سەرکۆماری ئەمەریکا.

first lieutenant, ئەفسەری دوو ئەستێرە؛ ملازمی یەکەم.

first-ling (fûrst′liŋ), ***n.*** (١) نۆبەرە (٢) بەچکەی نۆبەرە.

firstly (fûrst′li), ***adv.*** یەکەم؛ یەکەمین؛ لەپێش هەموشتێکدا.

first mate, یەکەم ئەفسەری کەشتی (پلەیەک لەخوار کاپتەنەوە).

first officer, = first mate.

first person, ڕێنماوی یەکەم. واتە دووێنەر وەک: (I, we) (ڕێزمان).

first rate (fûrst′rāt′), ***adj.*** نمرە یەک؛ یەکەمین؛ باشترین؛ زۆر نایاب

adv. [Colloq.], نمرە یەک؛ زۆر باش؛ زۆر نایاب.

fiscal (fis′k'l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە خەزێنەی میری یا دەسکەوت. (٢) دارایی

fiscal year, ساڵی دارایی.

fish (fish), ***n.*** (١) ماسی. (٢) هەرچ گیاندارێکی ئاوی. (٣) گۆشتی ماسی. (٤) [Colloq.]، کەسێکی ساویلکە یا بێ هەست.

v.t. (١) ماسی گرتن؛ ڕاوەماسی کردن. (٢) بە فڕوفێڵ شتێک دەسکەوتن.

v.t. (١) ماسی تێدا گرتن؛ ڕاوەماسی تێدا کردن:
(We ~ed the stream.)
(٢) لێ دەرهێنان؛ دوزینەوە و دەرهێنان:
(He ~ed a coin out of his pocket.)
(٣) لەنگەر هەڵبڕین.

adj. تایبەتی بە ماسی یا ماسی گرتن.

drink like a fish, زۆر خواردنەوە.

fish for, بۆ گەڕان؛ هەوڵی دەسکەوتن دان (بەتایبەتی بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ یا فێڵبازانە).

fish in troubled waters, لە ئاوی لێڵدا ڕاوەماسی کردن، واتە هەل پەرستن لە کاتێکی پشێویدا بۆ دەسکەوتنی شتێک بە ناڕەوایی

fish out, ماسی لێ بڕین (لە دەریاچەیەک).

like a fish out of water, لە دەرەوەی شوێنی سەروشتی خۆدا بوون (وەک ماسییەک کە لەناو ئاودا نەبێت).

other fish to fry, جێبەجێکردنی کاری تر بە دەستەوە بوون؛ هەڵی تریش هەیە نەک هەر نەمە.

fish and chips, ماسی و پەتاتەی سوورەوەکراو (خواردنێکی ئینگلیزییە).

fish-bowl (fish′bōl′), ***n.*** دەفرێکی شووشەیە ماسی بچووکی تێدا بەخێودەکرێت لەناومانداد.

fisher (fish′ēr), ***n.*** (١) ماسیگر. (٢) بەلەمی ماسیگر.

fisherman (fish′ēr-mən), ***n.*** (١) ماسیگر. (٢) کەشتی ماسی گرتن.

fishery (fish′ēr-i), ***n.*** (١) گرتن و هەڵگرتن و فرۆشتنی ماسی و گیانداری ئاوی تر. (٢) شوێنی ڕاوەماسی کردن. (٣) مافی ماسی گرتن (لە شوێن و کاتی تایبەتیدا). (٤) شوێنی ماسی پەروەردەکردن.

fish-hook (fish′hook′), ***n.*** قولاپی ماسی گرتن.

fishing (fish′iŋ), ***n.*** (١) ڕاوەماسی؛ ماسی گرتن. (٢) شوێنی ڕاوەماسی؛ شوێنی ماسی گرتن.

fishing rod, داری ڕاوەماسی.

fish-monger (fish′muŋ′gēr), ***n.*** ماسی فرۆش.

fish pole, = fishing rod.

fish-pond (fish′pond′), ***n.*** ئەستێرکی ماسی پەروەردەکردن؛ حەوزە ماسی.

fishy (fish′i), ***adj.*** (١) ماسییانە؛ وەک ماسی. (٢) بۆنی ماسی لێ دێت؛ بۆگەن. (٣) بێ هەست و بێ ڕەنگ؛ سارد: *(a ~ stare)* . (٤) [Colloq.]، جێی گومانە (ووتە، چیرۆک، دەنگوباس)؛ جێی بڕوا نییە.

-fishiness *(n.)*.

fission (fish′ən), ***n.*** (١) شەق بردن؛ کەرت بوون؛ درز بردن؛ لەت بوون. (٢) دوو کەرت بوون (زاووزێیەکی بێ جووت بوونە بریتییە لە بە دوو کەرت بوونی گیاندارێک یا پووەکێک). (٣) کەرت بوونی ئەتۆمی (فیزیا).

fissure (fish′ēr), ***n.*** (١) درز؛ قڵیش. (٢) شەق بردن؛ پارچە پارچە بوون؛ کەرت بوون. (٣) درزی ئێوان بەشەکانی ئەندامێکی لەش (وەک لە مێشکدا).

v.t. & v.i. شەق پێ بردن؛ کەرت کردن؛ پارچە پارچە کردن؛ شەق بردن؛ کەرت بوون؛ پارچە پارچە بوون.

fist (fist), ***n.*** (١) مستەکۆڵە. (٢) [Colloq.]، (أ) دەست. (ب) دەسخەت.

v.t. مستەکۆڵە لێدان یا پیادان.

fistful (fist′fool), ***n.*** چنگێک؛ پڕ چنگێک.

fistula (fis′choo-lə), ***n.*** (١) بۆری. (٢) ناسۆر؛ بڕین.

fit (fit), ***v.t.*** . *(His actions ~ his words.)* (١) لەگەڵ گوتنجان؛ شیان:
(٢) پێ کردن؛ بەقەدکردن؛ بە پێ کردن؛ بەقەدبوون: *(The coat ~s him.)* .
(٣) گۆڕین و بەقەدکردن. (٤) شیاندن؛ گونجاندن.
(٥) پێداکردن: *(He ~ted the key in the lock.)* .
(٦) لەبەرکردن؛ پێدان.

v.i. (١) گونجان؛ شیان؛ باش بوون. (٢) پێ کردن؛ بەقەدکردن.

adj. (١) گونجاو؛ شیاو؛ چەسپ (جل و بەرگ)؛ پێ کردوو. (٢) باش. (٣) ئامادە. (٤) تەندروست؛ تەندروو ست باش.

n. . *(a tight ~)* (۱) پن کردن؛ بەقەدبوون (۲) چۆنێتی پن کردن (۳) شتێکی پن کردوو؛ شتێکی گونجاو یا شیاو

fit (fit), *n.* (۱) لەپر گرتن (کۆکە، پێکەنین... هتد)؛ هێرش.

(a ~ of coughing, laughter, etc.) (۲) جەوجوڵێکی کاتی (۳) فێ

by fits and stars, بە ناڕێک وپێکی

have (or throw) a fit, [Colloq.], زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون

fitch (fich), *n.* = fitchew.

fitchew (fich′o͞o), *n.* (۱) گیاندارێکی تووک درێژە لە پشیلە گەورەتر. (۲) فەرەی نەم گیاندارە.

fitful (fit′fəl), *adj.* ناڕێک‌وپێک؛ سەردەمی (جەوجوڵ یا چالاکی)؛ ناوبەناو

fitly (fit′li), *adv.* (۱) بە گونجاوی؛ بە چاکی؛ بە ڕێک‌وپێکی. (۲) لەکاتی خۆیدا؛ لە کاتێکی باشدا.

fitter (fit′ĕr), *n.* (۱) فیتەر. تۆتومبیل؛ میکانیکی (۲) جلدروو بەک کە حل‌وبەرگ گەورەو بچووک دەکاتەوە بۆ نەرەی بە قەدی خاوەنەکەی بکات

fitting (fit′iŋ), *adj.* دروست؛ بەجێ؛ شیاو؛ پێویست

n. (۱) جل پەراوەکردن؛ جل بە بەرگرتن‌و تاقیکردنەوە. (۲) *(pl.)* کەرەسەی ناومالّ یا فەرمانگە.

five (fīv), *adj.* پێنج

n. (۱) پێنج (۲) شتێکی پێنجەکی بەتایبەتی. (ا) تیپی باسکە. (ب) پووڵ دومینەی پێنجەکی (ج) [Colloq.]. پارەی پێنج دۆلاری.

five-and-dime (fīv′n-dīm′), *n.* [Colloq.]. **a five-and-ten-cent store.**

five-and-ten-cent store (fīv′n-ten′sent′), *Also* called: **five-and-ten** *and* dime store, دووکانی شتومەکی هەرزان (کە هەر یەکەی بە پێنج یا دە فلسە).

five-fold (fīv′fōld′), *adj.* (۱) پێنج ئەوەندە؛ پێنج قات. (۲) پێنج بەشدار

fix (fiks), *v.t.* (۱) چەسپاندن؛ قایم کردن. (۲) خستنە مێشکەوە (۳) ئاراستەکردن؛ چاو تێ بڕین

(The child ~ed his eyes on the clown.) (٤) ڕەق کردن

(He ~ed the rent at forty dollars.) (٥) بڕینەوە؛ دانان. (٦) گەیشتنە ئەنجام؛ بڕیاردان (۷) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن. (۸) چاک کردنەوە. (۹) خۆش کردن (ناگر). (۱۰) لێنان. چێشت؛ ئامادەکردن (خواردەمەنی، چێشت). (۱۱) [Colloq.]. بە ساختە بردنەوە (هەڵبژاردن، مەملێ... هتد).

(to ~ an election or a game) (۱۲) [Colloq.]. تۆڵە لێ سەندن؛ سزادان. (۱۳) خەساندن

v.i. (۱) چەسپان؛ چەسپین؛ قایم بوون. (۲) [Colloq. or Dial.]. نیاز وا بوون؛ ئامادەبوون (بۆ کارێک).

(I'm ~ing to go fishing.)

n. (۱) [Colloq.]. تەنگوچەڵەمە؛ گێچەڵ. (۲) شتێک کە بە ساختە دەبڕێتەوە.

fix on (or upon), بڕیار لەسەر دان؛ هەڵبژاردن.

fix up, [Colloq.]. (۱) چاک کردنەوە. شتی شکاو. (۲) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن. (۳) ئاشتکردنەوە. (٤) بۆ ئامادەکردن و ڕێک‌وپێک کردن.

fixate (fik′sāt), *v.t.* (۱) چەسپاندن. (۲) چاو تێ بڕین (۳) خۆ هەڵواسین یا بەستن بە کەسێکەوە بە شێوەیەکی مندااڵنە؛ تێوەئااڵن.

v.i. (۱) چاو تێ بڕین؛ سەرنج پێدان. (۲) (ا) خۆ هەڵواسین یا بەستن بە کەسێکەوە بە شێوەیەکی مندااڵنە (ب) پەرەنەسەندنی سرووشتی و دەروونی و توخمی کەسێک لە پلەیەکی تایبەتی ژیانیدا.

fixation (fik-sā′shən), *n.* (۱) چاو تێ بڕین. (۲) چەسپاندن. (۳) خولیا (دەربارەی کەسێک یا شتێک)؛ خووگرتن بە کەسێک یا شتێکەوە بەتایبەتی کە لە مندااڵییەوە دەستی پێ کردبێت و بەردەوام بێت؛ حەزلێکردنێکی بێ سنوورو مندااڵنە.

fixed (fikst), *adj.* (۱) چەسپیو؛ قایم؛ نەجوواڵو؛ جێگیر. (۲) بڕاوە؛ دانراو؛ نەگۆڕ: *(a ~ price)* . (۳) سوور لەسەر؛ نەگۆڕ: *(a ~ purpose)* . (٤) هەمیشە لە مێشکدا بوو؛ خولیایی: *(a ~ idea)* .

fixer (fik′sĕr), *n.* (۱) چەسپێنەر؛ جێگیرکەر. (۲) [Colloq.]، خۆ یا کەسێکی تر ڕزگارکەر لە سزا بە بەرتیل دان و دەسەاڵت بەکارهێنان.

fixity (fik′sə-ti), *n.* (۱) چەسپاوی؛ جێگیری؛ پتەوی؛ قایمی. (۲) شتێکی چەسپاو.

fixture (fiks′chĕr), *n.* (۱) شتێکی چەسپاو یا جێگیر. (۲) *(pl.)*، شتومەکی چەسپاوی ناومال، دووکان، یا فەرمانگە. (۳) [Colloq.]، کەسێکی جێگیر لە شوێنێک یا فرمانێکدا بۆ ماوەیەکی زۆر.

fizz, fiz (fiz), *n.* (۱) فیشکە (وەک هی شامپانیا یا کۆکاکۆلا کاتی کردنەوەی شووشەکە). (۲) خواردنەوەیەکی وەک شامپانیا یا کۆکاکۆلا کە فیشکەی لێوە دێت کاتی کردنەوەی شووشەکە.

v.i. فیشکەکردن؛ فشە لێوەهاتن

fizzle (fiz′l), *v.i.* (۱) فشە لێوەهاتن (وەک شامپانیا یا کۆکاکۆلا کاتی کردنەوەی شووشەکە). (۲) (~ out) [Colloq.]، سەرنەکەوتن؛ پووچ بوون؛ سەرنەگرتن؛ بە هیچ نەگەیشتن.

n. (۱) فیشکە (وەک هی شامپانیا و کۆکاکۆلا). (۲) [Colloq.]، هەوڵدانێکی بێ سوود یا ژێرکەرتوو؛ هەوڵدانێکی پووچ

flabbergast (flab′ĕr-gast′), *v.t.* [Colloq.], واق ووڕماندن؛ حەپەساندن؛ سەرسووڕماندن.

flabby (flab′i), *adj.* (۱) فشەڵ؛ شڵ و شێواو؛ پفەڵ؛ نەرم‌وشل:

(~ muscles) (۲) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ تین.

-flabbily *(adv.)*; flabbiness *(n.)*.

flaccid (flak′sid), *adj.* (۱) فشەڵ؛ شڵ‌وشێواو؛ پفەڵ؛ نەرم‌وشل:

(~ muscles) (۲) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ تین.

-flaccidity *(n.)*.

flag (flag), *n.* (۱) ئاڵ؛ بەیداخ. (۲) تووکی ڕانی کوونەپەپو و هەڵۆ؛ پەڕە وورەی هەندێ باڵندە. (۳) کلکی ئاسکە کێوی. (٤) کلکی تووکنی هەندێ سەگ

v.t. (۱) بە ئاڵ ڕازاندنەوە. (۲) بە ئاڵ ئیشارەت بۆ کردن: *(He ~ged the train.)* . (۳) پەیام ناردن بە ئاڵ.

flag down, ئیشارەت کردن بە ئاڵ بۆ وەستاندن:

(to flag down a train, car, etc.)

flag (flag), *v.i.* (۱) شڵ‌وشێواو بوون؛ داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە. (۲) کزبوون؛ بێ هێز بوون؛ تین تێدا نەمان: *(His enthusiasm ~ged.)*

flagellant (flaj′ə-lənt, flə-jel′ənt), *n.* قامچی وەشێن (بەتایبەتی کەسێک کە بە قامچی خۆی داەگرێتەوە بۆ مەبەستێکی ئایینی یا هەوەس هەڵسان و خۆشی لێ وەرگرتن).

adj. قامچی لێدەر.

flagellate (flaj′ə-lāt′), *v.t.* قامچی لێدان.

adj. قامچیدار؛ وەک قامچی.

flagellation (flaj´ə-lā´shən), *n.* قامچی وەشاندن یا لێدان (بەتایبەتی بۆ مەبەستێکی ئایینی یا هەوەس هەڵسان‌و خۆشی لێ وەرگرتن).

flagellum (flə-jel´əm), *n.* (۱) قامچی (۲) تەرز (پووەک).

flagman (flag´mən), *n.* (۱) ئاڵاهەڵگر (۲) بە ئاڵا ئیشارەت نێر (بۆ وەستاندن‌و بەرێکردنی شەمەندەفەر یا ئوتومبیل).

flagon (flag´ən), *n.* (۱) مەسینە؛ شووشەی دەسکدار. (۲) ئاوەڕۆکی مەسینە یا شووشەیەکی دەسکدار.

flagpole (flag´pōl´), *n.* دارئاڵا

flagrance (flā´grəns), *n.* هەڵمالراوی؛ ناشکرایی‌و بێ شەرمی. **-flagrancy** *(n.).*

flagrant (flā´grənt), *adj.* هەڵمالراو؛ بێ شەرم؛ ناشکرا بێ شەرم *(a ~ violation of the law)*

flagstaff (flag´staf´, flag´stäf´), *n.* – **flagpole.**

flail (flāl), *n.* داری گەنم‌و جۆ کوت؛ گەڵا کوتک.

v.t. (۱) گەنم‌و جۆ کوتان بەم جۆرە داره. (۲) قامچی لێدان؛ بیرازکردن؛ لێدان؛ کوتان.

flair (flâr), *n.* بەهرە؛ توانا؛ دەستبالایی.

flake (flāk), *n.* (۱) پرووش (بەفر)؛ کوڵۆ (بەفر): *(a ~ of snow)* . (۲) تەڵەزم؛ پارچە.

v.t. & v.i. (۱) کوڵۆ کوڵۆ وەستان؛ پرووش پرووش کردن. (۲) تەڵەزم لێکردنەوە؛ پارچە لێکردنەوە.

flaky (flāk´i), *adj.* (۱) دانە دانە وەستاو؛ کوڵۆ کوڵۆ وەستاو. (۲) ناسک‌و قرچۆک. (۳) [Slang]، فشەڵ؛ پشت پێ نەبەستراو؛ هیچ‌وپووچ. **-flakily** *(adv.)*; **flakiness** *(n.).*

flambeau (flam´bō), *n.* (۱) مەشخەڵ؛ بڵێسە. (۲) مۆمدان.

flamboyant (flam-boi´ənt), *adj.* (۱) پر بە چوکڵە‌و هێڵی خوار‌وخێچ‌و ڕازاوەی وەک گڕی ئاگر (خانووسازی). (۲) پرووناک وەک گڕی ئاگر؛ گڕاوی؛ مەشخەڵی؛ بڵێسەیی. (۳) ڕازاوە؛ زەق *(a ~ person, speech, etc.)* . (٤) بە کەش‌وفش؛ خۆنوێنەر؛ خۆدەرخەر: **-flamboyance** *(n.).*

flame (flām), *n.* (۱) گڕ؛ کڵپە؛ کسپە؛ بڵێسە. (۲) هەستێکی قوڵ‌و بەهێز؛ سۆز (۳) [Slang]، دڵدار

v.i. (۱) گڕگرتن؛ کڵپەکردن؛ بڵێسە سەندن. (۲) سوورهێنەوە: *(Her face ~d with anger.)* . (۳) هاتنە جۆش؛ جۆش سەندن.

v.t. (۱) گڕ تێ بەردان؛ ئاگر تێ بەردان. (۲) هێنانە جۆش.

flamenco (flă-meŋ´kō), *n.* جۆرە ئاوازو سەمایەکی ئیسپانیایە.

flaming (flām´iŋ), *adj.* (۱) گڕگرتوو؛ گڕاوی. (۲) گڕ ئاسا (لە ڕووناکی‌و گەرمیدا). (۳) بەجۆش؛ بەسۆز؛ بەهەست. (٤) هەڵمالراو؛ ناشکرا؛ زۆر دیار

flamingo (flə-miŋ´gō), *n.* سوورە قولنگ: باڵندەیەکی ئاوی پەمەیی گەورەی مل‌و لاق درێژی دەنووک چەماوەیە.

flammable (flam´ə-b'l), *adj.* زوو گڕگر. زوو سووت؛ زوو گڕگر.

flange (flanj), *n.* لێواری چەرخ یا لوولەیەک بۆ بەهێزکردن‌و چەسپاندن یا پێکەوە نووساندن.

flank (flaŋk), *n.* (۱) لاقەد؛ لاقەبرغە؛ لاتەڕاف؛ کەلەکە. (۲) گۆشتی لاتەڕافی ئاژەڵ. (۳) لاتەنیشت؛ لا.

adj. هی لاقەبرغە یا لاتەنیشت

v.t. (۱) لە تەنیشتەوە بوون، وەستان. یا دانیشتن؛ لە لاوە بوون. (۲) (ا) پاراستنی لاتەنیشتی هێزێکی دۆست یا لایەنگر. (ب) هێرش بردنە سەر هێزێکی دوژمن لە لاوە. (ج) بە لای هێزێکی دوژمنا تێپەڕین.

v.i. **(~ on; ~ upon),** لە لاوە بوون؛ لە تەنیشتەوە بوون.

flannel (flan´'l), *n.* (۱) قوماشی خوری تەنک. (۲) *(pl.)*، جل‌وبەرگی خوری بەتایبەتی پانتۆل. (۳) [Colloq.]، *(pl.)*، فانیلە؛ جلی ژێرەوە.

flap (flap), *n.* (۱) چمک (جل‌وبەرگ یا شتی تر)؛ پارچەیەکی شۆڕبووەوە (وەک زمانەی گیرفانی چاکەت). (۲) شەقەی باڵی باڵندە؛ باڵەفڕێ. (۳) زڵلە. (٤) بەشێکی جووڵاو لە باڵی فڕۆکە.

v.t. (۱) زڵلە لێدان؛ پیادان (بەشێکی پان‌و تەخت). (۲) شەقە لە باڵ هەڵسادن؛ باڵەفڕێ کردن: *(The bird ~ped its wings.)*

v.i. (۱) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵسان. (۲) شۆڕبوونەوە‌و شەکانەوە.

flare (flâr), *v.i.* (۱) گڕگرتن؛ داگیرسان؛ ناگرگرتن؛ کسپەکردن؛ هەڵچوون. (۲) نیشارەت دان بە شتێکی داگیرساو وەک گڕ.

v.t. (۱) گڕ تێ بەردان؛ داگیرساندن. (۲) نیشارەت پێدان بە شتێکی گڕاوی.

n. (۱) گڕێکی کەم خایەن؛ کسپە. (۲) گڕێکی زۆر پرووناکی سەردەمی بۆ پرووناک کردنەوەی شوێنێک. (۳) هەڵچوون (هەست، سۆز)؛ لەپڕ تووڕەبوون یا هەڵچوون؛ شێتگیری. (٤) پێچایی یا لوولی (تەنوورە).

flare up (or out), (۱) گڕگرتن؛ ناگرگرتن؛ کڵپەکردن. (۲) لەپڕ هەڵچوون (هەست)؛ لەپڕ تووڕەبوون؛ شێتگیربوون. (۳) داگیرسان (ئاگر، شەڕ، ناکۆکی، بڕین)؛ سەرهەڵدانەوە (بڕین، نەخۆشی شەڕ).

flare-up (flâr´up´), *n.* (۱) کڵپە؛ کڵپەکردن؛ گڕگرتن. (۲) لەپڕ هەڵچوون (هەست)؛ لەپڕ تووڕەبوون. (۳) داگیرسان (شەڕ، بڕین، ناکۆکی، ئاگر)؛ سەرهەڵدانەوە.

flash (flash), *v.i.* (۱) بریقانەوە؛ درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە. (۲) بریسکانەوە: *(Her eyes ~ed with anger.)* . (۳) وەک بریسکە تێپەڕبوون: *(The automobile ~ed by.)* .

v.t. (۱) بریقانەوە؛ درەوشانەوە. (۲) بە بریسکە ناردن (پەیام، بریسکە). (۳) [Colloq.]، پیشاندان بۆ خۆنووراندن: *(He ~ed a roll of money.)*

n. (۱) بریقە؛ بریقانەوە؛ درەوشانەوە. (۲) چرکە (کات)؛ هەناسە (کات). (۳) دەرکەوتنێکی کورت‌و لەپڕ (هەست، زیرەکی، ووریایی... هتد): *(a ~ of wit)*

(٤) بریسکە؛ پەیامی بە بریسکە نێردراو. (۵) خۆنووراندن؛ خۆ پیشاندان بە کەش‌وفش. (٦) زمانی دزو جەردەو خەڵکی ساختەچی. (۷) لافاو هەڵسانی لەپڕ.

adj. (۱) خۆنوێنەر؛ خۆپیشاندەر. (۲) تایبەتی بە دزو جەردەو خەڵکی ساختەچی.

flashback (flash´bak´), *n.* گەڕانەوەیەکی خێڕاو کورت وەک بڕووسکە بۆ ڕووداوی ڕابوردوو لە چیرۆکێکدا یا لە مێشکدا.

flash bulb, گڵۆپی ئەلەکتریکی کامێرا (کە ڕووناکی‌یەکی کورت دەدات بۆ وێنەگرتن).

flash flood, لافاوی کوتوپڕی.

flash-light (flash´līt´), *n.* (۱) شەوقێکی بڕووسکەیی کز کە هەڵدەگیرسێت‌و دەکوژێتەوە بۆ نیشارەتدان. (۲) گڵۆپی دەستی (۳) شەوقی وێنەگرتن بە کامێرا.

flashy (flash´i), *adj.* (۱) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ زۆر ڕووناک. (۲) خۆنوێنەر؛ بە کەشخە؛ بە کەش‌وفش؛ خۆبادەر.

flask (flask. fläsk), *n.* شووشەی مل باریک؛ شووشەی مەی؛ دەفری مل باریک.

flat (flat), *adj.* (۱) تەخت؛ تەختانی؛ تەختایی؛ ڕێک. (۲) پەل (دەفر). (۳) بە درێژایی؛ بە درێژی. (٤) پان‌و تەنک‌و ساف. (۵) بێ ئەملا و ئەولا؛ تەواو؛ بێ دوو دڵی: *(a ~ denial)* . (٦) بڕاوە (نرخ)؛ سەردای لەسەر ناکرێ: *(a ~ rate)* .

(۷) کز (بازار): *(a ~ market)* .
(۸) بێ تام؛ ناخۆش: *(a ~ drink)* .
(۹) ووشک؛ ناخۆش؛ یەک نەوا: *(a ~ existence)* .
(۱۰) ناڕوون؛ نادیار: *(a ~ sound)* .
(۱۱) پەنچەر: تایە: *(a ~ tire)* .
(۱۲) [Colloq.]، نابووت. (۱۳) بێ بریقە (بۆیە، ڕەنگ).
(۱۴) نزم (دەنگ، ئاوان).

adv. (۱) بە تەختی؛ بە پانی.
(۲) لەسەر پشت یا بەدەموە؛ تەخت: *(He fell ~)* .
(۳) بە تەواوی؛ بێ کەموزیاد. (٤) بەبێ قازانج (قەرز).
(٥) نزم (ئاوار، دەنگ).

n. (۱) تەختایی (ڕوو، دەست، شوێن)؛ پانایی:
(the ~ of the hand, of a sword, etc.)
(۲) شوێنێکی تەختانی؛ زەوییەکی گەورەی تەخت.
(۳) زۆنگاوێکی نزم. (٤) شتێکی تەخت (دەفر).
(٥) تایەی پەنچەر

v.t. & v.i. تەخت کردن؛ تەخت بوون؛ پان کردنەوە.
fall flat, بە دڵی کەس نەبوون؛ سەرنەکەوتن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن.
flat (flat), ***n.*** خانووچە؛ خانووی بێ حەوشە؛ (شوقە)؛ چەند ژوورێکی پێکەوە لە هەمان نهۆمدا.
flat-foot (flat′foot´), ***n.*** (۱) بن پێ تەخت (۲) [Slang] ، پۆلیس.
flat-footed (flat′foot´id), ***adj.*** (۱) بن پێ تەخت.
(۲) [Slang]، پتەو؛ چەسپیو؛ نەگۆڕ.
flatten (flat′n), ***v.t.*** (۱) تەخت کردن؛ پان کردنەوە.
(۲) دان بە زەویدا؛ بێخ دان.

v.i. (۱) تەخت بوون؛ پان بوونەوە.
(۲) لەسەر زەوی تەخت بوون (مرۆڤ، گیانەوەر)؛ ڕاکشان.
flatten out, تەخت کردن؛ تەخت بوون؛ پان کردنەوە؛ پان بوونەوە.
flatter (flat′ēr), ***v.t.*** مەرایی کردن؛ پشی پشی بۆ کردن؛ بە دەروقنگدا هاتن.
flatter oneself, دڵی خۆ خۆش کردن
flattery (flat′ēr-i), ***n.*** مەرایی؛ مەرایی کردن؛ پشی پشی.
flatulence (flach′ə-ləns, flach′yoo-ləns), ***n.*** (۱) باوبڕی ناوسک‌و ڕیخۆڵە. (۲) قسەی زل‌و هیچ‌وپووچ؛ کەش‌وفش؛ لووت بەرزی.
flatulent (flach′ə-lənt, flach′yoo-lənt), ***adj.*** (۱) ترکەن؛ تسکەن (۲) قسەزل؛ فشەچی؛ بە کەش‌وفش.
flatware (flat′wâr´), ***n.*** دەفری نان خواردن (وەک کەوچک‌و چەتاڵ‌و چەقۆ قاپ‌و .. هتد).
flaunt (flônt), ***v.i.*** خۆبادان بە کەش‌وفشەوە؛ خۆنواندن؛ خۆدەرخستن

v.t. خۆنواندن بە کەشخەوە؛ دەرخستن بە کەش‌وفشەوە؛ دان بە چاودا؛ کەشخە پێوەکردن *(He ~s his wealth.)* .
flautist (flô′tist), ***n.*** = flutist.
flavor (flā′vēr), ***n.*** (۱) بۆن. (۲) تام.
(۳) تایبەتخۆ؛ سروشتی تایبەتی شتێک: *(the ~ of adventure)* .

v.t. تام پێدان؛ ترش‌و خوێ پێوەکردن.
flavorous (flā′vēr-əs), ***adj.*** بەتام؛ خۆش؛ تام خۆش.
flavory (flā′vēr-i), ***adj.*** = flavorous.
flavour (flā′vēr), ***n. & v.t.*** = flavor [British Spelling].
flaw (flô), ***n.*** (۱) درز؛ شکاوی؛ کەموکوڕتی؛ ناتەواوی:
(a ~ in the diamond)
(۲) کەموکووڕی؛ کەموکوڕتی؛ هەڵە؛ ناتەواوی: *(a ~ in his character)* .

v.t. & v.i. عەیبارکردن؛ کەموکوڕتی هێنان؛ ناتەواو بوون.
flaw (flô), ***n.*** باوبۆرانێکی کوڕت.
flawless (flô′lis), ***adj.*** بێ کەموکووڕی؛ بێ گەرد؛ بێ ناتەواوی؛ بێ عەیب.

flax (flaks), ***n.*** (۱) ڕووەکی کەتان. (۲) کەتان.
flaxen (flak′s'n), ***adj.*** (۱) کەتان؛ لە کەتان دروستکراو. (۲) زەردباو.
flaxseed (flaks′sēd´, flak′sēd´), ***n.*** تۆوکەتان.
flaxy (flak′si), ***adj.*** وەک کەتان؛ لە کەتان دەچێت؛ کەتانی.
flay (flā), ***v.t.*** (۱) چەرم لێکردنەوە؛ کەوڵ کردن؛ بەر قامچی دان‌و چەرم لێکردنەوە. (۲) بە تووندوتیژی ڕەخنەلێگرتن. (۳) ڕووتکردنەوە؛ تاڵان کردن
flea (flē), ***n.*** کێڵ.
fleabite (flē′bīt´), ***n.*** (۱) گازە کێڵ.
(۲) شوێنی نەم گازە کە سوورەدەبێتەوە. (۳) ناڕەحەتی‌یەکی بچووک.
fleck (flek), ***n.*** (۱) خاڵ (پێست). (۲) ڕووش؛ نەختاڵ.
(۳) پەڵە (ڕووناکی، ڕەنگ).

v.t. بە خاڵ داپۆشین (پێست).
flection (flek′shən), ***n.*** (۱) چەمینەوە؛ چەرتانەوە (۲) پێچ. (۳) **inflection**
-inflectional *(adj.)*.
fled (fled), *past tense and past participle of* **flee**.
fledge (flej), ***v.i.*** پەڕ دەرکردن؛ پەڕو باڵ کردن‌و دەستکردن بە فڕین.

v.t. (۱) بەچکە بەخێوکردن تا باڵەفڕێ بوون. (۲) تیر داپۆشین بە پەڕ.
fledgling, fledgeling (flej′liŋ), ***n.*** (۱) باڵندەیەکی تازە باڵەفڕێ بوو؛ بەچکە باڵندە (۲) کەسێکی گەنج‌و دنیا نەدیدەو چاو نەپشکوتوو؛ باپر (مرۆڤ).
flee (flē), ***v.i.*** (۱) ڕاکردن؛ هەڵاتن؛ دەربازبوون.
(۲) وون بوون؛ زوو تێپەڕبوون. (۳) خێرا ڕۆیشتن.

v.t. لە دەست ڕاکردن؛ لێ دەربازبوون؛ خۆ لێ لادان؛ لێ ڕاکردن.
fleece (flēs), ***n.*** (۱) بەرگن؛ خوری (کە بە مەڕەکەوە بێت یا تازە لێی بڕابێتەوە). (۲) بەرگنی مەڕێک. (۳) بەرگ (کە وەک بەرگنی مەڕ وابێت).
(٤) چەشنە قوماشێکی نەرم.

v.t. (۱) بڕینەوە (مەڕ)؛ بەرگن لێ بڕینەوە.
(۲) ڕووتکردنەوە (بە فێڵ)؛ خەڵەتاندن‌و پارە لێ سەندن؛ لێ دزین.
-fleecy *(adj.)*.
fleet (flēt), ***n.*** (۱) گەلە کەشتی جەنگ؛ هێزی دەریایی.
(۲) گەلە کەشتی، فڕۆکە، ئوتومبیل، لۆری... هتد.
fleet (flēt), ***v.i.*** (۱) سەرئاوکەوتن؛ مەلەکردن. (۲) فڕین؛ خێرا ڕۆیشتن.
(۳) [Archaic]، لە چاو وون بوون؛ بە پەلە تێپەڕبوون.
(٤) جێگە گۆڕین.

v.t. (۱) [Rare] ، کات کوشتن؛ کات بردنە سەر. (۲) جێگە پێ گۆڕین.

adj. خێرا؛ گورج؛ پەلە.
fleeting (flēt′iŋ), ***adj.*** کورت (کات)؛ کەم خایەن؛ سەردەمی؛ زوو بەسەردەچێ: *(for a ~ moment)* .
flesh (flesh), ***n.*** (۱) گۆشت (بەتایبەتی هی ئاژەڵ‌میزاد).
(۲) گۆشتی میوەهات. (۳) گۆشتی گیاندار.
(٤) لەشی ئادەمیزاد. (٥) سروشتی لەش‌و هەستی ئادەمیزاد.
(٦) هەموو مرۆڤ؛ مرۆڤایەتی. (۷) هەموو زیندەوەرێک.
(۸) پووکاری لەشی ئادەمیزاد. (۹) سووریاو؛ ڕەنگی پێستی مرۆڤی سپی

v.t. (۱) گۆشت بە سمگ دان بۆ هاندانی یا بۆ ڕاوکردن.
(۲) هانی خوێن ڕشتن دان. (۳) ڕەق کردن. (٤) تیغ بە گۆشتدا کردن.
(٥) قەڵەوکردن. (٦) گۆشت لێکردنەوە؛ کەوڵ کردن.

v.i. [Colloq.], قەڵەوبوون.
flesh and blood, لەشی ئادەمیزاد.
in the flesh, (۱) بە زیندوویەتی؛ زیندوو.
(۲) خۆ؛ خۆی؛ بە لەش‌و گیان.
one's (own) flesh and blood, منداڵی خۆ؛ خزمی زۆر نزیک؛ لە گۆشت‌و خوێنی خۆ.
flesh-eating (flesh′ēt´iŋ), ***adj.*** گۆشتخۆر.

fleshy (flesh′i), *adj.* (۱) گۆشتن؛ قەڵەو (۲) تایبەتی بە گۆشت؛ وەك گۆشت. (۳) گۆشتن (میوەمات).
-fleshiness *(n.).*
flew (flōō), *past tense of* **fly.**
flex (fleks), *v.t. & v.i.* (۱) چەماندنەوە (قۆڵ، جومگە). (۲) تورت کردن (ماسولکە)؛ تورت بوون؛ کرژبوون.
flexibility (flek´sə-bil′ə-ti), *n.* نەرمی؛ جێی.
flexible (flek′sə-b'l), *adj.* نەرم؛ جێ؛ بە کێشمان.
flick (flik), *n.* (۱) شەقە (وەك هی قامچی). (۲) لێدان (وەك بە قامچی).
v.t. لێدان یا پیادان (وەك بە قامچی).
v.i. فرتەفرت کردن.
flick (flik), *n.* [Slang], فیلمی سینەما.
flicker (flik′ēr), *v.i.* (۱) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵسانەوە؛ فڕەفڕکردن. ۲) پرتەپرت کردن (چرا، مۆم)؛ تروسکانەوە.
n. (۱) فڕەفڕ؛ فرتەفرت. (۲) تروسکانەوە؛ تروسکە. (۳) هەستێکی کەم خایەن یا زوو بەسەرچوو. (٤) [Slang]، فیلمی سینەما.
flier (flī′ēr), *n.* (۱) فڕۆکە؛ شتێك کە بفڕێت. (۲) فڕۆکەچی. (۳) شەمەندەفەرێك یا پاسێك کە زوو زوو هاتوچۆ دەکات. (٤) پێ پیلکە. (٥) [Slang]، کارێکی بازرگانی بێباکانەی وەك قومار. (٦) [Slang]، بڵاوناممەیەك کە چاپ بکرێتو بڵاوکرێتەوە بە هەموولایەکدا.
flight (flīt), *n.* (۱) فڕین. (۲) ماوەی فڕینی یەك جاری فڕۆکە یا باڵندەیەك. (۳) پۆل (باڵندە) *(a ~ of birds)* . (٤) پۆلی فڕۆکەی سوپایی بە ئاسمانەوە. (٥) فڕۆکەیەك کە هاتوچۆی پێك‌وپێك دەکات لەنێوان دوو شوێندا. (٦) گەشتی فڕۆکە. (۷) خەیاڵ فڕین: *(a ~ of fancy)* . (۸) چەند پر پلیکەیەك
v.i. پێکەوە هربر (باڵندە)؛ کۆچ کردن (باڵندە).
flight (flīt), *n.* ڕاکردن (لە مەترسی)؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ڕەو.
put to flight, ڕاونان؛ ڕاڤراندن؛ هەڵڤراندن.
take to flight, ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن.
flighty (flīt′i), *adj.* (۱) حولحولۆ؛ بێ بار. (۲) شێت؛ شێتۆکە.
flim-flam (flim′flam´), *n.* (۱) قسەی قۆپو هیچ‌وپووچ. (۲) فێڵ؛ فێڵبازی
adj. (۱) هیچ‌وپووچ؛ قۆپ؛ بێ مانا. (۲) فێڵبازانە؛ فرەفێڵاوی.
v.t. [Colloq.], فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن.
flimsy (flim′zi), *adj.* (۱) ناسك؛ بەرگەنەگر؛ شەق‌وشڕ. (۲) هیچ‌وپووچ؛ بێ مانا (بەڵگە): *(a ~ excuse)* .
n. (۱) کاغەزی تەنك. (۲) شتێك لەسەر کاغەزێکی وەها تەنك نووسرابێت.
flinch (flinch), *v.i.* سڵ کردنەوە؛ سڵەمینەوە؛ کۆکردن.
n. سڵ کردنەوە؛ سڵ؛ سڵەمینەوە؛ کۆکردن.
flinder (flin′dēr), *n.* پارچە؛ تەڵەزم.
fling (fliŋ), *v.t.* (۱) فڕێدان؛ بە توند هەڵدان؛ تووڕدان. (۲) جووڵاندن بە تووندو لەپڕ (باڵ، لاق، سەر): *(He flung his arms about her.)* . (۳) دەستپێکردن بەجۆشەوە: *(He flung himself into the task.)* . (٤) خستنە نەولاوە؛ گوێ پێ نەدان. (٥) دانەوە (بۆن)؛ لێ هاتن (بۆن).
v.i. (۱) بە پەلە ڕێشتن یا چوونەدەرەوە. (۲) شێنانە قسەکردن؛ دەمەوەری کردن.
n. (۱) فڕێدان. (۲) لاقرتی. (۳) دۆستایەتییەکی نێوان ژن‌و پیاوێك بۆ ڕابواردن: *(They had a ~ .)* . (٤) سەمایەکی بەجۆش. (٥) [Colloq.]، هەوڵدانێك هەر بۆ تاقیکردنەوە.
flint (flint), *n.* (۱) بەردەستێ؛ بەردە ئەستێ. (۲) شتێکی زۆر ڕەق.
-flintly *(adj.).*

flip (flip), *v.t.* (۱) هەڵدانەوە (پەڕە): *(to ~ a page)* . (۲) شێرۆخەت کردن؛ تەڕو ووشك کردن؛ پارە هەڵدان بە هەوادا لە شێرۆخەتدا
v.i. (۱) چەقەنەلێدان؛ شەقە لە قامچی هەڵسانەدن. (۲) بە جرت‌وفرت جووڵانەوە.
n. چەقەنە؛ شەقەی قامچی.
flip up, شێرۆخەت کردن؛ تەڕو ووشك کردن.
flip (flip), *adj.* [Colloq.], فشقی؛ شت بە لاقرتێ گر.
flippancy (flip′ən-si), *n.* (۱) فشقێچێتی؛ بە گاڵتە دانەبەر. (۲) کردەوەیەك یا ووتەیەکی فشقێچێتیانە.
flippant (flip′ənt), *adj.* فشقی؛ فشقێچی؛ شت بە گاڵتە دەرەبەر؛ شت بە لاقرتێ گر.
flipper (flip′ēr), *n.* (۱) پەڕەکەی نەهەنگ‌و گیانداری دەریایی تر. (۲) [Slang]، دەست.
flirt (flūrt), *v.t.* (۱) فڕێدان بە تووندی. (۲) ڕاوەشاندن: *(The bird ~ed its tail.)* .
v.i. (۱) فرتەفرت کردن. (۲) چاوباشقاڵی کردن؛ چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن. (۳) یاری پێکردن (لە مێشکدا): *(He ~ed with the idea of quitting his job.)*
n. (۱) فرتەفرت؛ فڕەفڕ. (۲) فڕێدانی خێرا؛ هەڵدان. (۳) چاوباز؛ چاوباشقاڵ؛ چاو لەدەر؛ کەسێکی چاوباشقاڵ.
flirtation (flūr-tā′shən), *n.* چاوبازی؛ چاوباشقاڵی؛ چاوبڕکێ؛ چاوباشقاڵی کردن؛ چاو لە دەرەوەیی.
flirtatious (flūr-tā′shəs), *adj.* چاوبازیکەر؛ چاوباشقاڵ؛ چاو لە دەرەوە؛ چاوبڕکێکەر.
flirty (flūrt′i), *adj.* = flirtatious.
flit (flit), *v.i.* (۱) پێدا تێپەڕبوون (بیر بە مێشکدا)؛ دەربازبوون. (۲) فڕین؛ فڕەفڕەکردن. (۳) [Dial.]، ڕۆیشتن. (٤) [Obs.]، گۆڕین
n. جووڵانەوەیەکی خێرا؛ فڕەفڕ.
flitter (flit′ēr), *v.i. & v.t.* فڕەفڕکردن.
float (flōt), *n.* (۱) شتێك کە سەرئاو دەکەوێت یا یارمەتی سەرئاوکەرتنی شتێکی تر دەدات. (۲) عەرەبانەیەکی ڕازاوە کە لە خۆنواندنێکدا بەسەر شەقامدا دەبرێت. (۳) ماڵە (بۆ ساف‌ولووس کردنی چیمەنتۆکاری‌و گەچکاری). (٤) (*pl.*)، ڕیزە گڵۆپی سەر شانۆ.
v.i. (۱) سەرئاوکەوتن. (۲) بەسەر هەوا یا ئاودا ڕۆیشتن لەخۆوە بێ هەوڵدان؛ سەر هەوا کەوتن. (۳) چوون‌و هاتنی بێ مەبەست
v.t. (۱) سەرئاوخستن. (۲) ڕاگرتن بەسەر ئاوەوە: *(enough water to ~ a ship)* . (۳) بە ئاو داپۆشین؛ نوقم کردن لە ئاودا. (٤) خستنەناو بازاڕەوە. (٥) ماڵەنێدان (چیمەنتۆ، گەچ، قۆپ)؛ ساف‌ولووس کردن بە ماڵە.
floatage (flōt′ij), *n.* = flotage.
floatation (flō-tā′shən), *n.* = flotation.
floater (flōt′ēr), *n.* (۱) کەسێك یا شتێکی سەرئاوکەوتوو. (۲) کەسێکە کە لە چەند شوێنێکدا دەنگ دەدات. (۳) [Colloq.]، گەڕۆك (بەتایبەتی کرێکارێك کە هەر دەمە لە شوێنێك کار بکات).
floating (flōt′iŋ), *adj.* (۱) سەرئاوکەوتوو. (۲) گەڕۆك؛ ناجێگیر: *(the ~ population)* . (۳) پارەی نەخراوە کار. (٤) ئەندامێکی لەشی لە جێگەی خۆی ترازاو (پزیشکەوانی): *(a ~ kidney)*
floating dock, ئەسکەلەی سەرئاو (کە نزم دەکرێتەوە‌و ئاوو کەشتی دێتە سەری‌و دوای ئەوە بەرز دەکرێتەوە سەر ئاو و کەشتی‌یەکەی تێدا چاك دەکرێتەوە).
floccus (flok′əs), *n.* تۆپەڵێ تووکی سەر کلکی هەندێ گیاندار.

flock (flok), *n.* (۱) ئاژەڵ؛ من گەل؛ پان (مەڕ، بزن)؛ پۆل (باڵندە). (۲) کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ گەل؛ ژمارەیەکی زۆر (مرۆڤ، شت). (۳) نەندامانی کڵێسەیەک. (٤) منداڵانی خێزانێک.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە.

flock (flok), *n.* (۱) تۆپەڵ (خوری، قژ). (۲) پاشەرۆکی لۆکەو خوری کە دۆشەک و قەنەفەی پێ دەناخنرێت.

flog (flog, flôg), *v.t.* فەلاقەکردن؛ دارکاری کردن.

flood (flud), *n.* (۱) لافاو؛ لێشاو؛ لێزماو؛ ئاو هەڵسان (۲) بەرزاو (دەریا) (۳) لێشاو *(a ~ of words)*. (٤) [Colloq.]، شەوقەاوێژ. (٥) [Archaic or Poetic]، (أ) ئاو؛ تەپانی. (ب) دەریا؛ دەریاچە؛ پووبار.

v.t. (۱) بە ئاو داپۆشین؛ نوقم کردن لە ئاودا. (۲) پڕکردن؛ داپۆشین *(Music ~ed the room.; He was ~ed with invitations.)* (۳) ئاو زۆر تێکردن.

v.i. (۱) لافاو هەڵسان؛ ئاو هەڵسان. (۲) فیچقەکردن.

flood control, لافاو دابمێرکردن.

flood-gate (flud′gāt´), *n.* (۱) دەرگای لافاو دابمێرکردن (لە ئاوبەست، پووبار. یا خەنەقێکی ئاودا) (۲) هۆی دابمێرکردنی هەرشتێک: *(the ~s of anger)*

flood-light (flud′lit´), *n.* شەوقەاوێژ.

v.t. شەوق هاوێشتنە سەرو پوونک کردنەوە

floor (flôr, flōr), *n.* (۱) زەمینە (زوور، هەیوان، هۆل). (۲) بن؛ زەمینە (دەریا): *(the ocean ~)*. (۳) نهۆم؛ قات *(She lives on the third ~.)*. (٤) شوێنی دانیشتنی نەندامانی پەرلەمان لە هۆڵی کۆبوونەوەدا. (٥) مافی ووتن لە پەرلەمان یا کۆڕێکدا: *(The chairman gave him the ~.)* (٦) کەمترین پلە (نرخ، کرێ، پۆژانە، مووچە).

v.t. (۱) زەمینە بۆ دروستکردن (۲) دان بە زەویدا. (۳) واق ووڕمان؛ سەرسوڕماندن؛ سەر لێ شێواندن: *(The problem ~ed us.)*

floorage (flôr′ij, flōr′ij), *n.* پووبەری زەمینە؛ گەورەیی زەمینە؛ پوو.

flooring (flôr′iŋ, flōr′iŋ), *n.* (۱) زەمینەیەک (۲) زەمینە؛ زەمینەکان. (۳) کەرەسەی زەمینە.

floor leader, ئەندامێکی پەرلەمان کە لێپرسراوی ئەندامانی حیزبەکەیەتی لە لێکۆڵینەوەدا.

floor plan, نەخشەی ژوورو هۆڵ و پارەوی نهۆمێکی خانوویەک.

floor show, بەرنامەی گۆرانی و سەما کە لە کۆنجێکی زەمینەی چێشتخانە یا بانەیەکدا پێشکەش دەکرێت.

floozy, floozic (flōō′zi), *n.* (۱) ئافرەتێکی بەرەڵا یا سووک. (۲) ئافرەت (لەڕووی سووکیەوە).

flop (flop), *v.t.* (۱) (أ) تەپە لێ هەڵسانەوە؛ شڵپە لێ هەڵساندن؛ خستنەخوارەوە یا فڕێدان و تەپە لێ هەڵساندن. (ب) شڵپە شڵپ هاتن. (۲) کەوتن و شڵپە لێ هەڵساندن *(He ~ped wearily into a chair.)*. (۳) گۆڕینێکی کوتوپڕ.

n. (٤) [Colloq.]، سەرنەگرتن؛ سەرنەکەوتن. (٥) [Colloq.]، نوستن. (۱) کەوتن؛ کەوتنەخوارەوە. (۲) شڵپە (لە ئەنجامی کەوتندا)؛ تەپە. (۳) [Colloq.]، ژێرکەوتن؛ کەسێکی سەرنەکەوتوو؛ سەرنەگرتن. (٤) [Colloq.]، جێگەی نوستن.

flop-house (flop′hous´), *n.* میوانخانەیەکی هەرزانبەها.

floppy (flop′i), *adj.* [Colloq.], (۱) شلەپەتی؛ نەرم. (۲) شۆڕو شڵپەشڵپەکەر.

Flora (flôr′ə, flō′rə), *n.* (۱) خودای گوڵان (ئەفسانەی ڕۆمان). (۲) [F-]، پووەکی ناوچەیەک: *(The F~ and fauna of Africa)*. (۳) [F-]، لێکۆڵینەوەیەک دەربارەی پووەکی ناوچەیەک.

floral (flôr′əl, flō′rəl), *adj.* گوڵین؛ گوڵی؛ گول؛ گوڵاوی.

florescence (flô-res′ns, flō-res′ns), *n.* (۱) گول کردن؛ گول گرتن؛ گەشانەوە. (۲) دۆخ یا ماوەی گول گرتن و گەشانەوە. (۳) سەردەمی سەرکەوتن.

-florescent *(adj.).*

floret (flôr′it, flō′rit), *n.* گوڵێکی بچووک.

floriculture (flôr′i-kul´chēr, flō′ri-kul´chēr), *n.* گوڵ و- گوڵەباخ پەروەردەکردن.

-floriculturist *(n.).*

florid (flôr′id, flō′rid), *adj.* (۱) سوورووسپی (پێست)؛ سوور. (۲) زۆر ڕازاوە؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ زەق. (۳) [Rare]، بە گوڵ ڕازاوە.

-floridity *(n.).*

floriferous (flô-rif′ēr-əs, flō-rif′ēr-əs), *adj.* گوڵ؛ گوڵگر؛ زۆر گول گرتوو

florin (flôr′in, flor′in), *n.* پارەیەکی کۆنی ئالتونی یا زیوی فلۆرنسی، ئینگلیزی، یا ئەورووپایی.

florist (flôr′ist, flō′rist, flor′ist), *n.* گوڵفرۆش؛ گول پەروەردەکەر.

floss (flôs, flos), *n.* (۱) ئاوریشمی خاو؛ ئاوریشم. (۲) شتێکی وەک ئاوریشم (وەک قژی گوڵە گەنمەشامی) (۳) **dental floss**. ددان پاککردنەوە بە دەزووی ددان: *(You should ~ every night.)*

v.t.

flossy (flôs′i, flos′i), *adj.* (۱) نەرم (وەک پەڕی باڵندە)؛ ئاوریشمی. (۲) [Slang]، جوان؛ ڕازاوە؛ خۆدەرخەر: *(a ~ dress)*.

n. (۱) ئافرەتێکی خۆڕازێنەرەوەی جل جوانی سووک. (۲) سووک.

flotage (flō′tij), *n.* (۱) سەرئاوکەوتن. (۲) شتی سەرئاوکەوتوو (بەتایبەتی پیسەڕۆک).

flotation (flō-tā′shən), *n.* (۱) سەرئاوکەوتن. (۲) فرۆشتنی سەندەی دارایی بە خستنەیی بە ناو بازارەوە. (۳) دامەزراندن (کۆمپانیا)؛ دانان؛ دەستپێکردن.

flotilla (flo-til′ə), *n.* نیمچە گەلە کەشتی و بەلەمێک.

flotsam (flot′səm), *n.* لاشەی کەشتیەکی شکاوی سەرئاوکەوتوو یا بارەکەی.

flounder (floun′dēr), *v.i.* (۱) پەل کوتان؛ بە زەحمەت ڕۆیشتن بەناو قوڕ یا بەفردا. (۲) شڵەژان؛ پەشۆکان؛ سەر لێ تێکچوون.

n. (۱) پەل کوتان. (۲) شڵەژان؛ پەشۆکان.

flounder (floun′dēr), *n.* جۆرێکە لە ماسی.

flour (flour), *n.* (۱) ئارد. (۲) تۆز؛ شتێکی زۆر وورد.

v.t. (۱) ئارد پێوەکردن؛ ئارد تێکردن. (۲) هارین و بێژانەوە.

flourish (flūr′ish), *v.i.* (۱) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بووژانەوە؛ نەشونماکردن. (۲) لە هەڕەتی گەنجی و سەرکەوتندا بوون. (۳) خۆنووراندن (بە دەستو باڵ جوواڵاندنەوە). (٤) نووسین بە شێوەیەکی زۆر ڕازاوە. (٥) زوڕنا و بۆقیە لێدان.

v.t. (۱) ڕازاندنەوە. (۲) شیر یا شمشێر ڕاوەشاندن.

n. (۱) [Rare]، پەرەسەندن. (۲) خۆنووراندن؛ کردەوەیەکی خۆنووراندنانە. (۳) شیر ڕاوەشاندن؛ ڕاوەشاندن. (٤) نووسراوی ڕازاوە. (٥) دەبدەبەی مۆسیقایی؛ پارچەیەک مۆسیقای ناسادە.

flour mill, (۱) ئاش؛ ئاشی ئارد. (۲) مەکینەی گەنم وجۆ دانەوێڵەی تر هارین.

flout (flout), *v.t. & v.i.* گاڵتەپێکردن؛ بە سووک سەیرکردن؛ لاقرتێ کردن.

n. گاڵتەپێکردن؛ بە سووک سەیرکردن؛ کردەوەیەکی وەها.

flow (flō), *v.i.* (۱) ڕۆین (ئاو، شلە)؛ ئاو ڕۆیشتن.
(۲) ڕۆیشتن بە خشکەو ڕێک‌وپێکی: *(The crowds ~ed past.)* .
(۳) پچڕپچڕ نەبوون؛ خۆش ڕەوانی (نووسین، دیوان): *(His writing ~s.)* .
(٤) هەڵقوڵان؛ هەڵقوڵان‌و لەبەر ڕۆیشتن.
(٥) تێ ڕژان؛ ڕژانە ئاو (ڕووبار بۆ ئاو دەڕیا).
(٦) شۆڕبوونەوە؛ بە شەپۆل وەستان:
(Her hair ~ed down her back.)
(۷) ئاو هەڵسان (دەریا).
(۸) مشە بوون؛ فرە بوون.
v.t. بە ئاو داپۆشین؛ بە ئاو نوقم کردن.
n. (۱) ڕەوانی (ئاو)؛ ڕەوت؛ ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو یا شلەی تر).
(۲) ڕێژەی نەم ڕۆیشتنە. (۳) جۆگە؛ تەووژم.
(٤) بەرزاو؛ ئاو هەڵسان (دەریا).

flower (flou′ĕr, flour), *n.* (۱) گوڵ (۲) گوڵەباخ.
(۳) نموونە؛ پوختە؛ سەرتوێژ؛ باشترین بەش.
(٤) تاف؛ هەرەت.
v.i. (۱) گوڵ گرتن؛ گوڵ کردن؛ هاتنە گوڵ. (۲) بەرگرتن؛ هاتنەبەر.
v.t. بە گوڵ ڕازاندنەوە.
in flower, بە گوڵ؛ گوڵدار؛ گەشاوە؛ گوڵ کردوو.
floweret (flou′ĕr-it, flour′it), *n.* گوڵێکی بچووک
flower girl, (۱) کچێکی گوڵفرۆش لەسەر شەقام.
(۲) کچێکی بچووک کە بە چەپکێک گوڵەوە لەگەڵ بووکدا دەبێت لەکاتی گواستنەوەدا.

flowering (flou′ĕriŋ, flou′riŋ), *adj.* بە گوڵ؛ گوڵدار؛ گەشاوە؛ دەم بە گوڵ.

flower-pot (flou′ĕr-pot´, flour′pot´), *n.* ئینجانە؛ گوڵدان
flowery (flou′ĕr-i, flou′ri), *adj.* (۱) بە گوڵ ڕازاوە؛ بە گوڵ داپۆشراو. (۲) گوڵاوی؛ گوڵی.
(۳) ڕازاوە (ووتە)؛ بە ووشەی جوان ڕازێنراوە.

flown (flōn), *past participle of* fly.

flow sheet (flō′shēt´), *n.* = flow chart.

flu (flōō), *n.* [Colloq.], = influenza.

fluctuate (fluk′chōō-āt´), *v.i.* (۱) هەڵبەزودابەز کردن؛ بەرزونزم بوونەوە. (۲) هەمیشە گۆڕان؛ گۆڕین.
(The cost of sugar ~s.)
v.t. گۆڕین؛ بوون بە هۆی گۆڕان.
-fluctuant *(adj.).*

fluctuation (fluk´chōō-ā′shən), *n.* (۱) بەرزونزم بوونەوە؛ هەڵبەزودابەز (۲) گۆڕین؛ گۆڕان.

flue (flōō), *n.* گوڵبینە

fluency (flōō′ən-si), *n.* (۱) ڕەوت خۆشی؛ خۆش ڕەوانی؛ بە نەرمی‌و بە سافی ڕۆیشتن. (۲) زمانپاراوی؛ زمانڕەوانی:
(His ~ in English helped him a lot.)

fluent (flōō′ənt), *adj.* . *(~ verse)* (۱) خۆش ڕەوان؛ ڕەوت خۆش:
(۲) ڕەوان؛ زمانپاراو؛ زمانڕەوان: *(He is ~ in French.)* .

fluently (flōō′ənt-li), *adv.* (۱) بە خۆش ڕەوانی؛ بە ڕەوت خۆشی.
(۲) بە پاراوی (زمان)؛ بە ڕەوانی؛ بە باشی (دووان بە زمانێک):
(She speaks three languages ~ .)

fluff (fluf), *n.* (۱) پەر (۲) کۆمەڵێک شتی فشەڵ یا پفەڵ (وەک: تۆز، قژ، فەرو) (۳) هەڵە (لە خوێندنەوەدا لەسەر ڕادیۆ یا شانۆ).
v.t. (۱) شێکردنەوەو پفەڵ کردن؛ فشەڵ کردن.
(۲) هەڵەکردن (لە خوێندنەوەدا لەسەر ڕادیۆ یا شانۆ).
v.i. شی بوونەوەو پفەڵ بوون؛ فشەڵ بوون.

fluffy (fluf′i), *adj.* پفەڵ؛ نەرمۆشن؛ نەرمۆڵە؛ فشەڵ.
-fluffily *(adv.)*; **fluffiness** *(n.).*

fluid (flōō′id), *adj.* (۱) شل؛ شلە؛ نەرم. (۲) هی شل یا شلە.
(۳) هەمیشە لە گۆڕیندایە؛ نەمەیو؛ جێگیرنەبوو.
n. شتێکی شلە یا شل.
-fluidity *(n.).*

fluke (flōōk), *n.* (۱) جۆرێکە لە ماسی.
(۲) جۆرە کرمێکە بەتایبەتی لە جگەری مەڕدا دەژی.

fluke (flōōk), *n.* (۱) نووکی قولاپی لەنگەر. (۲) نووکی ڕم.
(۳) یەکێک لە دوو پەڕەکەی کلکی نەهەنگ.

fluke (flōōk), *n.* [Slang], (۱) لێدانێک یا بژاهتنێکی باش لە یاری بلیاردا. (۲) ڕێکەوتێکی بەختەوەر؛ بەختێکی باش‌و بە ڕێکەوت:
(We won the football game by a ~ .)
v.i. & v.t. بەخت گرتن؛ بەخت بردن؛ شانس هێنان.

fluky, flukey (flōōk′i), *adj.* [Slang], (۱) بە ڕێکەوت؛ بە شانس. (۲) هەمیشە دەگۆڕێ: *(a ~ wind)* .

flume (flōōm), *n.* (۱) جۆگەیەکی دەستکرد (بۆ گواستنەوەو هێنانە خوارەوەی بڕەدار لە شاخ‌و گردەوە بۆ ووزە پێدان وەک هی ئاشی کۆن).
(۲) چەمێکی تەسک کە جۆگەیەکی پێدا ڕبوات.
v.t. دار گواستنەوە بە جۆگەیەکی دەستکردا.

flummery (flum′ĕr-i), *n.* (۱) خواردنێکی نەرم‌وشل (وەک: لەپە، شلە، محەللەبی... هتد). (۲) قسەی هیچ‌وپووچ؛ مەرایی.

flung (fluŋ), *past tense and past participle of* **fling.**

flunk (fluŋk), *v.t.* [Colloq.], (۱) دەرنەچوون (تاقیکردنەوە)؛ کەوتن (کۆرس، خوێندن): *(He ~ed the English Examination.)* .
(۲) دەرنەچووانەن؛ خستن: *(The teacher ~ed her in the course.)* .
(۳) بوون بە هۆی دەرنەچوون یا کەوتن.
v.i. [Colloq.], (۱) دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن. (۲) دەست هەڵگرتن.
n. [Colloq.], (۱) دەرنەچوون؛ کەوتن (قوتابی). (۲) نمرەی دەرنەچوون.
flunk out, [Colloq.], (۱) دەرنەچوون‌و وازهێنان لە قوتابخانە.
(۲) دەرنەچووانەن‌و لە قوتابخانە دەرکردن یا قوتابخانە پێ بەجێهێشتن.

flunkey, flunky (fluŋ′ki), *n.* (۱) بەردەست؛ خزمەتکار؛ نۆکەر.
(۲) مەرایی کەرێک.

fluoresce (flōō´ə-res′), *v.i.* شەوقی سپی دانەوە.
fluorescence (floo´ə-res′′ns), *n.* شەوقی سپی ئەلەکتریک (وەک هی نیۆن).
fluorescent (flōō´ə-res′′nt, floor-es′′nt), *adj.* شەوقی سپی دەرهوە.
fluorescent lamp, گلۆپی سپی (کە شەوقی سپیش دەداتەوە).
fluoride (flōō′ə-rīd´, flōō′ə-rid), *n.* فلۆرید (ناوێنە).
fluorine (flōō′ə-rēn´, flōō′ə-rin), *n.* فلۆرین.
fluorite (flōō′ə-rīt´), *n.* فلۆریت.
fluoroscope (floor′ə-skōp´, flōō′ə-rə-skōp´), *n.* ئامێری بینینی بەشی ناوەوەی لەش بەهۆی تیشکی ئێکسەوە.

flurry (flūr′i), *n.* (۱) بایەکی قایمی کەم خایەن؛ با؛ هەڵکردنی بایەکی قایم‌و کەم خایەن. (۲) کڕێوە؛ باران یا بەفرباریەنێکی کەم: *(snow ~ies)* .
(۳) شپرزەیی، سەر لێ تێکچوون، یا هاتنە جۆش‌و جم‌وجوولێکی کوتوپڕی:
(a ~ of activities)
v.t. شپرزەکردن؛ پەشێواندن؛ سەر لێ شێواندن؛ هێنانە جۆش‌و جم‌وجوول.

flush (flush), *v.i.* (۱) پیا ڕۆیشتن‌و بڵاوبوونەوە بە گورجی:
(The blood ~ed in his face.)
(۲) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان لە تەریقیدا یا لە تووڕەییدا؛ تەریق بوونەوە
(۳) دڕەوشانەوە؛ بڵێسە سەندن.
(٤) بەتاڵ بوونەوەو پاکبوونەوە بە ئاو پیاکردن.
(٥) دەرپەڕان؛ قاودان.
v.t. (۱) بەتاڵ کردنەوەو پاککردنەوە بە ئاو پیاکردن (ئاودەستخانە).
(۲) تەریق کردنەوە؛ ڕەنگ سوور هەڵگەڕاندن. (۳) هێنانە جۆش.

(٤) قاودان؛ دەریەڕاندن. (٥) سفت کردن؛ ساف‌ولووس کردن؛ پێك کردن:
(The mason ~ed the joint with mortar.)

n. (١) ئاو پیاڕۆیشتن‌و پاکبوونەوە (ئاودەستخانە).
(٢) گەورەبوون یا نەشونماکردنێکی کوتوپڕ. (٣) هاتنە جۆش‌و خرۆش.
(٤) تەریق بوونەوە؛ ڕەنگ سوور هەڵگەڕان. (٥) دەرەوشانەوە؛ بڵێسەدان.
(٦) هەست بە گەرما کردن لەپڕ (کاتی تا لێ هاتن‌و بێ نوێژی).

adj. (١) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران. (٢) فرە؛ مشە؛ زەبەنە.
(٣) بەتین؛ بەجۆش؛ ڕەنگ ئاڵ یا سوور هەڵگەڕاو.
(٤) سفت؛ ڕێك؛ ساف *(The door is ~ with the walls.)*.
(٥) بە تەواوی؛ بەکسەر.

adv. (١) بە ڕێکی؛ بە سفت‌و سافی. (٢) بە تەواوی؛ یەکسەر.

flush (flush), *n.* فلەش: دەستێکی تایبەتی لە یاری کاغەزدا.

fluster (flus′tĕr), *v.t.* پەشۆکاندن؛ سەر لێ شێواندن؛ سەرکوێرکردن.

v.i. پەشۆکان؛ سەر لێ شێوان؛ سەرکوێربوون.

n. پەشۆکاوی؛ پەشۆکان؛ سەر لێ شێوان.

flute (flōōt), *n.* شمشاڵ؛ بلوێر؛ فلوت.

v.t. & v.i. شمشاڵ لێدان

fluter (flōōt′ĕr), *n.* شمشاڵژەن؛ شمشاڵ لێدەر.

flutist (flōōt′ist), *n. Also* flautist, شمشاڵژەن؛ بلوێرژەن.

flutter (flut′ĕr), *v.i.* (١) باڵەفڕێ کردن؛ باڵ شەکانەوە؛ پەلەقاژێ کردن؛ فڕەفڕکردن (باڵندە). (٢) فڕین (دەمار). (٣) شەکینەوە (ئاڵا)؛ شەکانەوە.
(٤) لەرزین؛ هاتنە جۆش. (٥) جرت‌وفرت کردن.

v.t. (١) شەکاندنەوە؛ فڕەفڕپێکردن؛ باڵەفڕێ کردن؛ لەرزاندنەوە.
(٢) پەشێواندن؛ شپرزەکردن؛ هێنانە جۆش‌و خرۆش.

n. (١) باڵەفڕێ؛ فڕەفڕ؛ شەکینەوە؛ لەرزین؛ لەرینەوە.
(٢) پەشێوی؛ سەر لێ شێوان؛ جۆش‌و خرۆش؛ شپرزەیی.
(٣) دڵەکوتێ؛ دڵەفڕکێ.

fluvial (flōō′vi-əl), *adj.* ڕووباری.

flux (fluks), *n.* (١) ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو، شلە)؛ ڕەوانی یا ڕەوت (شلە). (٢) ئاو هەڵسان (دەریا)؛ بەرزاو؛ ئاو بەرزبوونەوە.
(٣) هەمیشە گۆڕان: *(Fashion is always in a state of ~.)*.
(٤) سکچوون؛ ڕەوانی. (٥) ماددەیەکە لەحیمی پێ دەکرێت.
(٦) ڕێژەی ڕەوتی شلە یا ووزە بەسەر ڕووبەکدا.

v.t. (١) کان تووانەوە‌و لێکدانیان (لەحیم کردن).
(٢) پاککردنەوە (پزیشکەوانی).

v.i. [Archaic], (١) لەبەر ڕۆیشتن (شلە، ئاو). (٢) بەر بەرەڵاکردن (شلە).

fluxion (fluk′shən), *n.* (١) ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو، شلە).
(٢) هەمیشە گۆڕان. (٣) لەبەر ڕۆیشتن؛ لێ هاتنە دەرەوە (شلە، پیسایی).

fly (flī), *v.i.* (١) فڕین (باڵندە، فڕۆکە)؛ بە فڕۆکە فڕین یا هاتوچۆکردن.
(٢) فڕین (فڕۆکەچی). (٣) شەکانەوە (ئاڵا)؛ شەکینەوە.
(٤) لەپڕ بزوان *(The door flew open.)*.
(٥) فڕین (کات: *(Time ~ies.)*. (٦) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن.
(٧) ڕاوکردن بە هەڵۆ.

v.t. (١) هەڵدان بە ئاسماندا (کۆلارە)؛ فڕین: *(to ~ a kite)*.
(٢) فڕۆکە لێخوڕین یا فڕین: *(to ~ an airplane)*.
(٣) بەسەردا فڕین: *(He flew the Pacific.)*.
(٤) بە فڕۆکە گواستنەوە؛ بە فڕۆکە فڕاندن یا هەڵگرتن.
(٥) دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ڕاکردن.

n. (١) ئەو زمانەبەی زنجیر یا قۆپچەی پانتۆل دادەپۆشێت.
(٢) دەرگای چادر (قوماش). (٣) (ا) پانایی ئاڵایەك.
(ب) قەراغی ئاڵا (کە لەڕوبەڕی دارئاڵاکەوەیە). (٤) پێچکە؛ ڕەوڕەوە.
(٥) پەڕەیەکی سپی لە سەرەتا یا کۆتایی پەرتووکێکدا.
(٦) عەرەبانەیەکی یەك ئەسپی. (٧) (*pl.*)، بنمیچی شانۆ.

fly at, هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
fly in the face of, ڕووبەڕوو وەستان؛ دژ وەستان؛ لەگەڵدا نەگونجان.
fly into, لەپڕ هەڵچوون (هەست).
fly off, لە ناکاو ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن.
let fly (at), (١) تێگرتن؛ تەقەلێکردن؛ پیادان.
(٢) هێرش بردنە سەر بە دەم.

fly (flī), *n.* (١) مێش. (٢) شتێکی لە پەڕی پلاستیکی ڕەنگاوڕەنگ دروستکراوە لە شێوەی جانەوەردا لە ڕاوەماسیدا بەکاردەهێنرێت بۆ دان.

fly-by-night (flī′bi-nīt′), *adj.* (١) پشتی پێ نابەسترێت (لەڕووی دارایی یا بازرگانییەوە)؛ شلۆق.
(٢) جێی گومانە‌و سەردەمی‌یە؛ کاتی‌و هیچ‌وپووچ.

n. (١) قەرزارێك کە لە خاوەن قەرزەکانی ڕادەکات‌و بە شەو دەرباز دەبێت.
(٢) شتێکی سەردەمی‌و پشت پێ نەبەستراو جێی گومان.

flyer (flī′ĕr), *n.* = flier.

flying (flī′iŋ), *adj.* (١) فڕندە؛ فڕۆك؛ بفڕ. (٢) خێرا.
(٣) شەکاوە (ئاڵا). (٤) کورت‌و بە پەلە: *(a ~ trip)*.
(٥) هی فڕۆکە یا فڕۆکەوان: *(a ~ field; a ~ suit)*.

send flying, جم‌وجووڵێکی زۆر تێخستن.
flying boat, فڕۆکەی ئاوی.
flying buttress, پایەیەك کە بە هۆی تاقێکەوە دەنووسێنرێت بە دیوارێکەوە بۆ پاڵپشتی کردنی.
flying colors, (١) ئاڵای شەکاوە. (٢) سەرکەوتن.
flying field, فڕۆکەخانە.
flying fish, ماسی فڕندە (دەتوانێت بازد بدات بە هەوادا).
flying machine, فڕۆکە.
flying saucer, دەفری فڕیو؛ قاپی فڕندە؛ قاپی بفڕ (کە بریتی‌یە لە دیاردەیەك لە شێوەی قاپدا مرۆڤ دیونێتی بە ئاسماندا فڕیوە).

fly-leaf (flī′lēf′), *n.* پەڕەیەکی سپی لە سەرەتا یا کۆتایی پەرتووکێکدا.
fly net, پەردە کوللە (کە بریتی‌یە لە پەردەیەك مرۆڤ هەڵیدەدات بۆ خۆپاراستن لە مێش‌و مێشوولە... هتد).

fly-paper (flī′pā′pĕr), *n.* کاغەزی مێش (کە بریتی‌یە لە تەبەقە کاغەزێکی لینج یا زەهر پێوەکراو بۆ مێش کوشتن).

fly sheet, نامیلکە.

fly-weight (flī′wāt′), *n.* بۆکسبازێك کە ١١٢ پاوەن قورس بێت یا کەمتر.

fly-wheel (flī′hwēl′), *n.* ڕەوڕەوەیەکی قورسە بە مەکینەیەکەوە دەبەسترێت بۆ ڕێك‌وپێك کردنی خێرایی یا کارکردنی مەکینەکە بە بەردەوامی.

foal (fōl), *n.* جوانو ئەسپ؛ جوانوماین؛ جوانولکە؛ جاش (کەر، هێستر).

v.t. & v.i. زاین (ماین، کەر، هێستر).

foam (fōm), *n.* (١) کەف (ئاو، شەپۆل، بیرە، عەرەق).
(٢) [Poetic]، دەریا.

v.i. کەف کردن

v.t. کەف پێکردن.

foam at the mouth, زۆر تووڕەبوون؛ ئێجگار تووڕەبوون.

foamy (fōm′i), *adj.* (١) کەفاوی. (٢) لە کەف پێکهاتوو.
(٣) وەك کەف.

-foamily *(adv.)*; foaminess *(n.)*.

fob (fob), *n.* (١) گیرفانی کاتژمێر. (٢) زنجیری کاتژمێری گیرفان.
(٣) گەوهەرێك یا شتێکی جوان بەسەری زنجیرێکەوە.

fob (fob), *v.t.* [Obs.], خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن؛ دەستبڕین.

focalize (fō′k'l-īz′), *v.t. & v.i.* (١) کۆکردنەوە لە ناوچەدا؛ تێشکۆکردن؛ تێشکۆبوون.
(٢) ڕاگرتن لە یەك شوێن یا نەندامدا (نەخۆشی).

-focalization *(n.)*.

focus (fō′kəs), *n.* (١) تێشکۆ. (٢) ناوچەرگە؛ ناوەڕاست؛ ناوچەق.
(٣) نەندامێك یا بەشێکی لەش کە نەخۆشی‌یەکی تیا ڕاگیراوە.
(٤) ناوەڕاست یا ناوچەقی بوومەلەرزێیەك.

v.t. (۱) تیشکۆکردن *(to ~ a camera)* .
(۲) چاو تن برین؛ ناراستەکردن *(F~ your attention on study.)* .
in focus, ڕوون؛ دیار.
out of focus, لێڵ؛ نادیار.
fodder (fod′ĕr), *n.* ئالف؛ ئالت.
v.t. ئالف پێدان؛ ئالیک پێدان.
foe (fō), *n.* دوژمن؛ ناحەز.
foetal (fē′t'l), *adj.* = fetal.
foetus (fē′tŏs), *n.* = fetus.
fog (fôg, fog), *n.* (۱) تەم؛ تەمومژ
(۲) لێڵی (مێشک، بار یا دۆخ)؛ ناڕوونی.
v.i. (۱) بە تەم گیران؛ بە تەم داپۆشران. (۲) لێڵ بوون؛ ناڕوون بوون.
v.t. (۱) بە تەم گرتن؛ بە تەم داپۆشین. (۲) لێڵ کردن؛ تێکدان؛ ناڕوون کردن
(۳) شێواندن؛ سەرسام کردن
fog bank, تەمێکی زۆر چڕ.
fog-bound (fôg′bound´, fog′bound´), *adj.* تەم ڕێی گرتووە (کەشتی).
foggy (fôg′i, fog′i), *adj.* (۱) تەماوی؛ بە تەم گیراو یا داپۆشراو؛ پڕ تەم (۲) لێڵ؛ ناڕوون. (۳) سەر لێ شێواو؛ پەشۆکاو؛ واق ووڕماو؛ شێواو.
-fogginess *(n.).*
foghorn (fôg′hôrn´, fog′hôrn´), *n.* (۱) هۆرنی تەم (کە لەکاتی تەمدا ئاوەناو لێ دەدرێت لە قەراغی دەریادا یا لەلایەن کەشتییەوە بۆ ووریاکردنەوەی کەشتی و بەلەم). (۲) دەنگێکی بەڕێی تێژی دەنگدەرەوە.
fogy, fogey (fō′gi), *n.* کەسێکی کۆنەپەرست
foible (foi′b'l), *n.* (۱) کەموکوڕی (ڕەووشت)؛ ناتەواوییەکی بچووک (ڕەووشت و سروشت). (۲) بەشی بن هێزی شیر (لە ناوەڕاستەوە بۆ نووکەکەی).
foil (foil), *v.t.* (۱) کۆسپ خستنە ڕێ؛ ڕێگرخستن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ ڕێی سەرکەوتن نەدان *(He was ~ed in his attempt.)* .
(۲) سەر لێ شێواندن (بە وونکردنی شوێن پێ یا بۆن گۆڕین بەتایبەتی لە ڕاوکردندا).
n. (۱) بۆز یا شوێن پێی گیاندارێک.
(۲) شێرێکی درێژی تەنکی نووک داپۆشراو (بۆ شێربازی). (۳) شێربازی.
(٤) [Archaic] ڕێ لێگرتن؛ ڕێگرخستن؛ ڕێی سەرکەوتن نەدان.
foil (foil), *n.* (۱) پەڕەی کانزا *(tin ~ ; gold ~)* .
(۲) نەخشێکی وەک گەڵای ڕووەک (خانووسازی)
(۳) کەسێک کە بێچەوانەی کەسێکی تر بێت لە ڕەووشت و سروشتدا.
v.t. (۱) بە پەڕەی کانزا داپۆشین؛ پەڕەی کانزا تێوە پێچان.
(۲) [Rare] . بە پێچەوانەی کەسێکی تر ڕەفتارکردن.
(۳) پەنجەرە ڕازاندنەوە بە نەخشی وەک گەڵای دار (خانووسازی).
foist (foist), *v.t.* (۱) بە درێژەوە تێخستن (مەرجێک لە ناو قۆنتەراتێکی نووسراودا). (۲) (~ on ; ~ upon). ساختەکردن
fold (fōld), *v.t.* (۱) قەدکردن؛ لوول کردن؛ دانوشتاندن؛ نوشتانەوە؛ پێچانەوە. (۲) نوشتانەوە و کردن بە یەکدا. *(F~ your arms.)* .
(۳) هێنانەوەیەک؛ قەدکردن: *(A bird ~s its wings.)*
(٤) گرتنەباوەش؛ باوەشی پیاکردن. (٥) پێچانەوە؛ گرتنەوە.
v.i. (۱) قەدبوون؛ نوشتانەوە؛ قەدگرتن.
(۲) [Slang]. ژێرکەوتن؛ ناشبەتاڵ لێکردن؛ داخستن.
(The business ~ed.)
n. (۱) قەدکردن؛ لوول کردن؛ دانوشتاندن. (۲) توێ؛ قەد؛ لۆ.
(۳) خەتی قەدکردن.
fold up, (۱) پێچانەوە؛ لوولدان؛ قەدکردن
(۲) [Slang]. ژێرکەوتن؛ ناشبەتاڵ کردن؛ داخستن.
fold (fōld), *n.* (۱) پەچە؛ کۆز. (۲) مەڕو بزنی ناو پەچە.
(۳) (ا) نەندامانی کڵێسەیەک. (ب) کڵێسەیەک.

(٤) کۆمەڵێکی یەک ئامانج و یەک نەوا.
v.t. کردنە پەچەوە (مەڕ، بزن).
-fold (fōld), پاشگرێکە بەمانای: کەڕەت؛ ئەوەندە؛ جار: *(tenfold, fivefold, etc.)*
folder (fōl′dĕr), *n.* (۱) قەدکەر (مرۆڤ، ئامێر). (۲) فایل؛ ملەفە.
(۳) ئامێلکەیەکی لوول کراو یا نوشتاوە.
foliage (fō′li-ij), *n.* (۱) گەڵای دارو درەخت؛ گەڵا بەسەرجەمی.
(۲) نەخش و نیگارێک لە شێوەی گەڵا و لق و پۆپدا.
foliar (fō′li-ĕr), *adj.* گەڵایی؛ تایبەتی بە گەڵا.
foliate (fō′li-āt´), *v.t.* (۱) کردن بە پەڕە یا توێی تەنکەوە.
(۲) ڕازاندنەوە بە نەقشی وەک گەڵا.
(۳) ژمارە دانان لەسەر پەڕەی پەرتووکێک یا پەراوێک.
v.i. (۱) چین چین بوون. (۲) گەڵا کردن؛ گەڵا دەرکردن.
adj. (۱) بە گەڵا داپۆشراو. (۲) گەڵایی؛ وەک گەڵا.
foliation (fō´li-ā′shən), *n.* (۱) گەڵا کردن؛ گەڵا دەرکردن
(۲) گەڵا پێوە بوون. (۳) تەنک کردن و پەڕەپەڕەکردنی کانزا.
(٤) پارچە پارچە بوون و وەک گەڵا لێهاتن.
(٥) ژمارە دانان لەسەر پەڕەی پەرتووکێک (لەسەر هەموو پەڕەیەک نەک یەک پەڕە).
(٦) نەخش و نیگارێک لە شێوەی گەڵادا.
(۷) چۆنێتی بوونی گەڵا لە خونچەیەکدا.
folio (fō′li-ō′, fōl′yō), *n.* (۱) پەڕەیەکی گەورەی یەک جار قەدکراو.
(۲) پەرتووکێک کە لە پەڕەی نوشتاوەی وەها پێکهاتبێت.
(۳) پەڕەی پەرتووک یا دەستنووسێک کە هەر یەک لای ژمارەی لەسەر بێت
(٤) ژمارەی لاپەڕەی پەرتووکێک.
adj. یەک جار قەدکراو (پەڕە).
v.t. ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەی پەرتووکێک.
folk (fōk), *n.* (۱) نەتەوە؛ گەل؛ تیرە؛ خێڵ؛ ڕەگەز؛ میللەت.
(۲) *(pl.)*، خەڵک؛ کەسان: *(Town ~s are not like farmers.)* .
میللی؛ هی گەل؛ ڕەمەکی: *(~ music)* . *adj.*
just folks, [Dial. or Colloq.], خەڵکی سادە؛ کەسانی خاکی و بێ هونەر.
(one's) folks, [Colloq.], خزم؛ خزم و کەس و کار.
folk dance, هەڵپەڕکێ؛ سەمای میللی.
folklore (fōk′lôr´, fōk′lōr´), *n.* (۱) فۆلکلۆر: کەلەپووری بیروبڕوا قسەی نەستەق و نەفسانەو نەریت و خوری میللی. (۲) لێکۆڵینەوەی فۆلکلۆر.
folklorist (fōk′lôr´ist, fōk′lōr´ist), *n.* زانای فۆلکلۆر.
folk music, مۆسیقای فۆلکلۆری یا میللی.
folk song, گۆرانی فۆلکلۆری یا میللی.
folksy (fōk′si), *adj.* [Colloq.], (۱) خاکی؛ سادە؛ وەک خەڵکی سادە.
(۲) دۆستانە؛ ڕووخۆش.
folk tale, چیرۆکی نەفسانەیی فۆلکلۆری یا میللی؛ سەرگووزشتە.
follicle (fol′i-k'l), *n.* (۱) کیس یا کونی بچووکی ناو پێست بۆ شتی وەک ئارەق لێ هاتنە دەرەوە لە لەش: *(a hair ~)* .
(۲) تۆوێک یا کەلوویەکی ووشکی لە یەک لاوە کراوە. (۳) قۆزاخە.
follow (fol′ō), *v.t.* (۱) لە دواوە هاتن؛ لە دواوە ڕۆیشتن.
(۲) لەگەڵدا بوون؛ لەگەڵدا ڕۆیشتن.
(۳) شوێن کەوتن (بۆ گرتن)؛ دواکەوتن؛ ڕاڤراندن.
(٤) لەسەر ڕێ ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن: *(to ~ the right road)* .
(٥) جێگرتنەوە: *(He ~ed his father as manager.)* .
(٦) دوابەدوا هاتن.
(۷) لێوە پەیدابوون؛ دەرئەنجام بوون:
(Disease often ~s malnutrition.)
(۸) لەسەر ڕێ و شوێن ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.
(۹) لەسەر ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن؛ بە گوێ کردن:
(We ~ed the rules of the game.)
(۱۰) پاڵپشتی کردن (بیروڕا، ڕێبان).

(١١) گوێگرتن؛ سەرنج پێدان.
(١٢) گوێ پێدان؛ ناگا لێ بوون: *(He ~s local politics.)* .
(Do you ~ me?) (١٣) تێگەیشتن
v.i. (١) لە دواوە هاتن یا پۆیشتن. (٢) لەگەڵدا بوون؛ لەگەڵدا پۆیشتن. (٣) بوون بە هۆ.
as follows, بەم جۆرەی خوارەوە؛ وەك لە خوارەوە پوون کراوەتەوە.
follow out, تەواوکردن؛ بە تەواوی جێبەجێکردن؛ پەیڕەوی کردن.
follow suit, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.
follow through, بەردەوام بوون لەسەر کارێك تا تەواوکردنی؛ لەسەر ڕۆیشتن و تەواوکردن.
follow up, (١) دووکەوتن؛ دواکەوتن و بەرنەدان. (٢) تەواوکردن؛ بەجێهێنان؛ بە تەواوی جێبەجێکردن. (٣) شوێن کەوتن (داخواست، سکالانامە)؛ هەنگاوی تازە نان بۆ پالپشتی کردن و جێبەجێکردنی کارێك. (٤) لێکۆڵینەوەی زیاتر؛ بەردەوام بوون لەسەر.
follower (fol′ō-ēr, fol′ə-wēr), *n.* (١) پاشکۆ؛ کلك؛ دەسکەلا؛ شوێن کەوتوو. (٢) چاولێکەر. (٣) بەردەست؛ خزمەتکار. (٤) بەشێکی مەکینە کە ووزەو بزوێنی لە بەشێکی تری مەکینەکەوە بۆ دێت.
following (fol′ō-iŋ, fol′ə-wiŋ), *adj.* ئایندە؛ داهاتوو؛ خوارەوە؛ ئەمانەی خوارەوە
n. کۆمەڵێك لە شوێن کەوتووان؛ دەستەیەکی پالپشتیکەر؛ دەستەی پاشکۆو خواردەستان.
the following, (١) ئەمانەی حوارەوە؛ ئەمەی خوارەوە. (٢) ئایندە؛ داهاتوو.
follow-through (fol′ō-thrōō′), *n.* بەردەوام بوون لەسەر کارێك تا تەواوکردنی (بەتایبەتی لێدانی توپ لە یاریدا).
follow-up (fol′ō-up′, fol′ə-wup′), *adj.* هی دواتر؛ ئەوەی لە پاش ئەوەی تر هاتوە دێت: *(~ visits ; ~ letter)* .
n. (١) کارێك یا شتێکی پاشکۆ؛ ئەوەی لە دواترەوە دێت؛ هەنگاوی ئایندە (بۆ پالپشتی کردنی هەنگاوی پێشووتر). (٢) هەنگاوی ئایندە نان (وەك نووسینی نامەیەکی تر یا سەردانی یەکێك).
folly (fol′i), *n.* (١) گەوجێتی؛ کەرێتی؛ بێ میشکی؛ نەزانی. (٢) کردەوەیەك یا بڕوایەکی کەرانە. (٣) هەوڵدانێکی بێ سوودو گرانبەها.
foment (fō-ment′), *v.t.* (١) هەنوون (لەش)؛ بە ئاوی گەرم داشتن و شتی گەرم لێنان (لەش). (٢) هاندان؛ بزواندن؛ ڕێ بۆ خۆش کردن: *(to ~ rebellion)*
-fomentation *(n.).*
fond (fond), *adj.* (١) ساویلکە (٢) [Dial.] ، شێت؛ شێتۆکە. (٣) دڵنەرم؛ دل ناسك. (٤) ناسك و ڕم لە خۆشەویستی: *(~ caresses)* . (٥) خۆش؛ خۆشەویست: *(my ~est wish)* .
fond of, خۆشویستن؛ خوایشت وێستن؛ چوونە دڵەوە: *(to be fond of a person)*
fondle (fon′d'l), *v.t.* دەست پیاهێنان (خۆشەویستی)؛ دەست تێوەدان و یاری پێکردن (بۆ دەربڕینی خۆشەویستی): *(to ~ a baby, a lover, a cat, etc.)*
fondly (fond′li), *adv.* (١) ساویلکانە. (٢) خۆشەویستانە؛ لەڕووی خۆشەویستیەوە.
fon-due (fon′dōō, fon-dōō′), *n.* خواردەمەنیەکی گەرمە لە پەنیری تووەو کەرەو هێلکەو مەی پێکدێت بە نانەوە دەخورێت.
food (fōōd), *n.* (١) خواردەمەنی؛ خۆراك؛ نان؛ نمەك؛ بژێو؛ خواردن. (٢) خواردنێکی تایبەتی؛ خواردەمەنیەکی تایبەتی. (٣) دان؛ شتی زاخاو دەرەوە یا بژوێن: *(~ for thought)* .
food-stuff (fōōd′stuf′), *n.* خواردەمەنی؛ خواردەمەنی خاو؛ بژێو.
fool (fōōl), *n.* (١) کەسێکی بێ میشك، کەر، نەزان، یا گێل. (٢) کەسێکی قۆشمەچی یا گاڵتەبێژ (لە کۆندا لە کۆشکی پاشاکاندا ڕادەگیرا هەر بۆ ڕابواردن و پێکەنین).

v.i. (١) خۆ گێل کردن؛ ڕەووشتی مندااڵنە یا بێ میشکانە نواندن. (٢) گاڵتەکردن.
v.t. هەڵخەڵەتاندن؛ بە هەڵە بردن.
be no (or nobody's) fool, زۆزان؛ زۆل؛ لێهاتوو؛ کەر نەبێە
fool around, [Colloq.], (١) کات بەفیڕۆدان؛ بە شتی هیچ و پووچ و مندااڵنەوە کات بەسەر بردن. (٢) [Slang]، داوێن پیسی کردن؛ بە دزێیەوە ڕابواردن (بەتایبەتی ژنی مێرددار یا پیاوی ژندار)
fool with, [Colloq.], دەستکاری کردن؛ لاقەکردن.
play the fool, خۆ گێل کردن؛ خۆ لێ هەڵەکردن.
fool (fōōl), *n.* شیرینیێەکە لە میوە دروست دەکرێت.
foolery (fōōl′ēr-i), *n.* (١) کردەوە یا ڕەوشتێکی شێتانە یا کەرانە. (٢) کەرێتی.
foolhardy (fōōl′här′di), *adj.* چاوقایم؛ سەرکێش؛ هەڵەشە؛ سەرگەرم؛ نازاو بێ میشك.
-foolhardily *(adv.)*; **foolhardiness** *(n.).*
foolish (fōōl′ish), *adj.* (١) بێ میشك؛ کەر؛ نەزان؛ گەوج. (٢) بێ مانا؛ قۆڕ. (٣) [Archaic]، بێ نرخ؛ هیچ و پووچ.
foolishness (fōōl′ish-nis), *n.* (١) بێ میشکی؛ کەرێتی؛ نەزانی؛ گەوجی. (٢) کردەوەیەك یا شتێکی کەرانە.
fool-proof (fōōl′prōōf′), *adj.* (١) ئەوەندە ئاسان و ڕێك و ڕەوانە کەسێکی بێ میکیش دەزانێ کاری پێ بکات. (٢) قەت تێ ناشکێ، خراپ ناببێت، یا ژێر ناکەوێت: *(a ~ plan)* .
foolscap (fōōlz′kap′), *n.* پەڕە کاغەزێ گەورە (کە پانی ١٣ گرێو درێژی ١٧ گرێ بێت).
fool's errand, کردەوەیەکی بێ سوودو کەرانە.
fool's paradise, بەهەشتی کەران یا بێ میشکان.
foot (foot), *n.* (١) پێ؛ قاچ. (٢) شتێك کە لە شوێندا وەك پێ بێت: (أ) بن، پێچکە (مێز، کورسی) (ب) لاخواروو شتێك: *(the ~ of a page)* . (ج) دامێنی شاخ؛ بناری شاخ. (٣) لاخواروو جێ ی نووستن یا گۆڕ (کە جێ ی قاچە). (٤) ئەو بەشەی گۆزەوی کە قاچ دادەپۆشێت. (٥) پێ (پێوان). (٦) پیادە (سوپا، پۆلیس). (٧) خڵتە. (٨) خشتە (هۆنراوە)؛ دوو بڕگە یا زیاتری پێکەوە ووتراوی هۆنراوە: (to be or not to be) لە سێ خشتە یا "فووت" پێکهاتووە.
v.i. (١) سەماکردن. (٢) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن. (٣) بزوان یا بۆ پێشەوە ڕۆیشتن (کەشتی).
v.t. (١) پیا ڕۆیشتن؛ پاکردن لەسەر؛ سەماکردن لەسەر. (٢) گۆزەوی لەپێکردن. (٣) کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان. (٤) [Colloq.]، پارەدان: *(He ~ed the bill.)* .
foot it, [Colloq.], سەماکردن؛ بە پێ ڕۆیشتن؛ پاکردن.
foot up, کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان.
have one foot in the grave, [Colloq.], سەر لە گۆڕی گۆڕ لەرزین؛ پیرو نەخۆش.
on foot, (١) بە پێوە وەستاو. (٢) بە پێ ڕۆیشتن؛ پاکردن. (٣) بەردەوام بوون؛ خەریك بوون.
put one's best foot forward, [Colloq.], (١) زۆر خێرا پاکردن یا ڕۆیشتن. (٢) (أ) بە باشترین شێوە خۆ پیشاندان. (ب) ئەرکەپی هەوڵدان.
put one's foot down, [Colloq.], لەسەر سووربوون؛ پێ دان بە زەویدا، واتە لەسەر سووربوون.
put one's foot in it (or one's mouth), [Colloq.], هەڵەکردن یا شتێکی خراپ ووتن و تەریق بوونەوە لە ئەنجامدا.
-foot (foot), پاشکۆیەکە بەمانای: پێ (پێوان- درێژی، پانی، بەرزی، قوولی): *(six-foot)* .

footage (foot′ij), *n.* درێژی بە پێ فیلمی سینەما.
football (foot′bôl´), *n.* (۱) یاری فوتبۆڵینی نەمەریکی. (۲) تۆپی ئەم یارییە. (۳) مەسەلەیەک، کێشەیەک، یا کەسێک کە هیچ دەستەیەک نەیگرێتە خۆی و یاری پێ بکەن وەک تۆپی شەق شەقێن.
footboy (foot′boi´), *n.* بەردەستێکی منداڵ.
footbridge (foot′brij´), *n.* پردی پیادەڕۆ
-footer (foot′ĕr), پاشکۆیەکە بەمانای: کەسێک یا شتێکی نەوەندە درێژ یا بەرز... هتد: *(a six-footer)* .
footer (foot′ĕr), *n.* پیادە؛ پیادەڕۆ.
footstep (foot′step´), *n.* (۱) هەنگاو. (۲) دەنگی شوێن پێ.
footgear (foot′gêr´), *n.* پێڵاو
foothill (foot′hil´), *n.* گردی بناری شاخ؛ گردی دامێنی شاخ.
foothold (foot′hōld´), *n.* (۱) شوێن پێ؛ جێی وەستان. (۲) جێیەکی ئاسوودەو باش بۆ پاڵپشتی.
footing (foot′iŋ), *n.* (۱) بە پێ پۆیشتن یا گەڕان. (۲) شوێن پێیەکی پتەو. (۳) بنچینە؛ بناغە: *(This business must be put on a sound ~ .)* . (٤) ئاست *(to be on an equal ~ with)* . (٥) (ا) کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان (ب) سەرجەم. (٦) بنی دەرپەڕیوی پایە یا دیوار.
footless (foot′lis), *adj.* (۱) بێ پێ؛ بێ قاچ. (۲) بێ بناغە؛ بێ بن؛ بێ پاڵپشت. (۳) [Colloq]، ئاکارامە؛ ڵێ نەهاتوو.
footlights (foot′līts´), *n.pl.* (۱) شەوقهاوێژی سەرزەمینەی شانۆ. (۲) شانۆ؛ پیشەی ئەکتەری.
footlocker (foot′lok ĕr), *n.* باوڵی سەربار (کە لەبەر پێی جێی نوستنەکەیەوە دایدەنێت).
footloose (foot′lōōs´), *adj.* بەرەڵا (مرۆڤ)؛ ئازاد؛ دەتوانێت بە هەرچ لایەکدا بیەوێت بچێت.
footman (foot′mən), *n.* (۱) بەردەست؛ خزمەتکار. (۲) [Archaic]، سەربازی پیادە.
footmark (foot′märk´), *n.* شوێن پێ؛ جێ پێ.
footnote (foot′nōt´), *n.* پەراوێز؛ تێبینی پەراوێز.
v.t. پەراوێز یا تێبینی پەراوێز نووسین.
footpath (foot′path´, foot′päth´), *n.* پیادەڕێ؛ تووڵەڕێ؛ زەلامەڕێ؛ ڕێچکە
footprint (foot′print´), *n.* شوێن پێ؛ جێ پێ.
footrest (foot′rest´), *n.* شوێنی حەوانەوەی پێ (لە کاتی دانیشتندا یا پاڵدانەوەدا).
foot soldier, سەربازی پیادە
foot-step (foot′step´), *n.* (۱) هەنگاو. (۲) دەنگی پێ. (۳) شوێن پێ؛ جێ پێ. (٤) پلەی پێ پلیکانە.
follow in (someone's) footsteps, لەسەر ڕێو شوێنی کەسێک ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.
footstone (foot′stōn´), *n.* کێلی بەر پێی گۆڕ
footwear (foot′wâr´), *n.* پێڵاو.
footwork (foot′wŭrk´), *n.* شێوەی بەکارهێنانی پێ لە وەرزشو هەڵپەرکێدا.
fop (fop), *n.* (۱) کەسێکی بێ مێشک. (۲) کەسێکی زۆر تەپۆش؛ کەسێک کە بە پەلەپێتکە خۆی دەتەکێنێ.
foppery (fop′ĕr-i), *n.* کردەوەو جل‌وبەرگی کەسێکی تەپۆش.
foppish (fop′ish), *adj.* تایبەتی بە کەسێکی زۆر تەپۆش؛ کەشخەچی؛ لووت بەرزو بە پەلەپێتکە خۆتەکێنەر.
for (fôr; *unstressed* fĕr), *n.* (۱) لەباتی؛ لەجیاتی. (۲) لەجێی؛ لەبریتی: *(His agent acted ~ him.)* . (۳) بۆ؛ لەپێناوی: *(They fought ~ freedom.)* . (٤) بە ناوی نەوەوە؛ بۆ ڕێزلێنانی نەو: *(The baby was named ~ his grandfather.)* (٥) لەبەر؛ بۆ؛ بۆ نەو ئامانجە: *(He carried a gun ~ protection.)* (٦) بۆ (چوون بۆ شوێنێک)؛ بەرەو: *(She has just left ~ home.)* (۷) بۆ (گەڕان بۆ شتێک)؛ بە دوادا: *(The child looked ~ his dog.)* (۸) بۆ (کەسێک یا شتێک): *(flowers ~ a girl)* . (۹) بۆ (شیان بۆ مەبەستێک): *(a room ~ sleeping)* . (۱۰) بە دوایدا؛ بۆ: *(The child cried ~ his mother.)* . (۱۱) بۆ: *(It is cool ~ July.)* . (۱۲) لەبەر؛ بە؛ بەهۆی: *(He cried ~ pain.)* . (۱۳) لەگەڵ نەوەشدا: *(She is stupid ~ all her learning.)* . (۱٤) بۆ؛ لە بەرامبەری: *(a good day ~ every ten bad ones)* (۱٥) بە؛ بە نەوەندە: *(He sold the house ~ $ 10000.)* (۱٦) بۆ نەوەندە (کات، دووری یا ماوە): *(The movie lasts ~ an hour.; The road runs ~ five miles.)* (۱۷) بۆ (کات) *(I made an appointment ~ three o'clock.)* . (۱۸) [Obs.]، لەپێش.
conj. لەبەر؛ چونکە؛ لەبەرئەوەی.
forage (fôr′ij, for′ij), *n.* (۱) ئاڵف؛ ئالیک. (۲) بۆ ئاڵف، خواردەمەنی، یا ئازووقە گەڕان؛ بۆ لەوەڕگا گەڕان.
v.i. (۱) بۆ ئاڵف، خواردەمەنی، یا ئازووقە گەڕان (۲) (~ for; ~ about)، گەڕان بە دوای شتێکی پێویستدا.
v.t. (۱) (ا) ئازووقە خستن؛ خواردەمەنی ڵێ وەرگرتن یا ڵێ سەندن. (ب) تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە. (۲) ئاڵف پێدان؛ خواردن پێدان. (۳) ئاڵف دەسکەوتن بە بۆ گەڕان.
for-as-much (fôr´əz-much′), *conj.* نەوەندەی؛ هەتا (پلە).
foray (fôr′ā, for′ā), *v.t. & v.i.* تاڵان کردن؛ ڕاوو ڕووت کردن؛ ڕووتکردنەوە.
n. هێرشی تاڵان کردن؛ هێرشی ڕاوو ڕووت کردن؛ هێرش.
forbade, forbad (fĕr-bad′, fôr-bad′), *past tense of* forbid.
forbear (fôr-bâr′, fĕr-bâr′), *v.t.* (۱) نەکردن؛ خۆ ڕاگرتن (لە کردن یا ووتنی شتێک). (۲) [Archaic]، دەربردن؛ هەڵکردن؛ بەرگەگرتن
v.i. خۆ ڕاگرتن؛ نەکردن (کار)؛ خۆگرتن.
forbear (fôr′bâr′), *n.* = forebear.
forbearance (fôr-bâr′əns, fĕr-bâr′əns), *n.* (۱) خۆگرتن؛ خۆ ڕاگرتن؛ هەڵکردن؛ ئارام بوون (۲) ماوەی زیادە پێدان بۆ دانەوەی قەرزێک.
forbid (fĕr-bid′, fôr-bid′), *v.t.* قەدەغەکردن؛ ڕێ پێ نەدان؛ نەهێشتن.
forbiddance (fĕr-bid′ns, fôr-bid′ns), *n.* قەدەغەکردن؛ قەدەغەکراوی.
forbidden (fĕr-bid′n, fôr-bid′n), *adj.* قەدەغەکراو؛ قەدەغە.
forbidden fruit, (۱) بەری ئەو دارەی قەدەغە بوو لە نادەمو حەوا کە ایێی بخۆن (قورئان، ئینجیل). (۲) شتێکی ویستراوی قەدەغەکراو.
forbidding (fĕr-bid′iŋ, fôr-bid′iŋ), *adj.* بە سام؛ سامناک؛ سامدار؛ ترسناک؛ بە شکۆ.
forbore (fôr-bôr′, fôr-bōr′), *past tense of* forbear.
forborne (fôr-bôrn′, fôr-bōrn′), *p.p. of* forbear.
force (fôrs, fōrs), *n.* (۱) هێز؛ ووزە؛ تین. (۲) تەووژم. (۳) زۆر؛ زۆرکاری؛ زۆرەملی؛ زەبر؛ توندوتیژی. (٤) لەنگەر (ڕەوشت)؛ قورسی: *(the ~ of character)* .
(٥) هێزی سوپایی یا دەریایی؛ نێزە.
(٦) کۆمەڵ (سەرباز، کەشتیوان)؛ دەستە.
v.t. (۱) زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێ کردن.

(٢) به زۆر سواربوون؛ بەزۆر لەگەڵدا جووت بوون.
(٣) به زۆر ڕێگەکردنەوە یا شکاندن یا داگیرکردن؛ بەسەردا دان.
(I ~d the gun from his hand.) (٤) به زۆر لێ سەندن.
(Hunger ~d him to steal.) (٥) ناچارکردن؛ وایکردن.
(~ on ; ~ upon). (٦) سەپاندن بەسەردا؛ بەزۆر سەپاندن بەسەردا:
(He ~ed his attention on her.)

by force, به زۆر؛ به زۆرەملێ؛ به زۆرکاری.
in force, (١) به هەموو هێزەوە؛ هەموو هێز.
(٢) کاری پێ دەکرێ (یاسا)؛ لە کاردایە (پەیڕەو، یاسا).

forced (fôrst, fōrst), *adj.* (١) هی زۆرکاری؛ بە زۆرەملێ؛ بەزۆر؛ بێگار.
(~ labor) .
(٢) ناسرووشتی؛ درۆ؛ دڕووستکراو.
(a ~ smile) .
(٣) ناچاری
(a ~ landing) .

-forcedly *(adv.).*

forceful (fôrs′fəl, fōrs′fəl), *adj.* بە زەبروزەنگ؛ بەهێز؛ بەتین؛ بەگۆڕ؛ تووندوتیژ؛ بەکار؛ کاریگەر.
(a ~ person, argument, etc.) .

forceps (fôr′səps, fôr′seps), *n.* مقەستی پزیشک

forcible (fôr′sə-b'l, fōr′sə-b'l), *adj.* (١) بە زۆرەملێ؛ بە زۆر کراو.
(٢) بە زەبروزەنگ؛ بەهێز؛ تووندوتیژ.

forcibly (fôr′sə-bli, fōr′sə-bli), *adv.* بە زۆر؛ بە زۆرەملێ؛ بە زۆرکاری

ford (fôrd, fōrd), *n.* بووار؛ تەنکاو؛ تەنکایی
v.t. لە بووارەوە یا تەنکاوەوە پەڕینەوە.

fordo (fôr-dōō′), *v.t.* [Archaic]. (١) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ کوشتن.
(٢) ماندووکردن

fordone (fôr-dun′), *adj.* [Archaic]. ماندوو؛ هیلاک

fore (fôr, fōr), *adv.* پێشەوە؛ پێشەکەی؛ لووتەکەی (کەشتی).
adj. لەپێشەوە؛ لە پێشەکەیدا.
n. بەشی پێشەوە یا بەردەم.

fore- (fôr, fōr), پێشکۆیەکە بەمانای: (١) لەپێش (کات، جێگە، پلە، ڕێز): *(forecast, forenoon)* .
(٢) لەبەردەم؛ پێش. *(forearm, forehead)* .

fore-and-aft (fôr′n-aft′, fōr′n-äft′), *adj.* بە درێژایی (کەشتی)

fore and aft, (١) لە پێشی کەشتیەوە تا پشتەکەی.
(٢) لە پێش و پاشی کەشتیەوە؛ لە هەردوو سەری کەشتیەوە.

forearm (fôr′ärm′, fōr′ärm′), *n.* باسک؛ قۆڵ (بۆار ئانیشک و مەچەک).

forearm (fôr-ärm′, fōr-ärm′), *v.t.* پێشەکی چەکدارکردن؛ پێشەکی خۆ ئامادەکردن.

forebear (fôr′bâr′, fōr′bâr′), *n.* باوو باپیر

forebode (fôr-bōd′, fōr-bōd′), *v.t. & v.i.* (١) نیشانەی نەوە بوون (بەتایبەتی شتێک یا پووداوێکی بەدووم).
(٢) دل خەبەردان یا پێشبینی کردنی پووداوێکی بەدووم و ناخۆش.

foreboding (fôr-bōd′iŋ, fōr-bōd′iŋ), *n.* نیشانەی پووداوێکی بەدووم یا کارەساتی

forecast (fôr′kast′, fōr′käst′), *v.t.* (١) پێشەکی هەڵسەنگاندن.
(٢) پێشبینێن (ئاوهەوا، پووداوی تر).
n. پێشبینی *(weather ~)* .

forecastle (fōk′s'l, fôr′kas′'l), *n.* (١) بەشی پێشەوەی سەرپێشتی کەشتی. (٢) بەشی پێشەوەی کەشتییەکی بازرگانی (شوێنی حەوانەوەی کەشتییەوانەکان

foreclose (fôr-klōz′, fōr-klōz′), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن؛ قەدەغەکردن (٢) ڕێ نەدان یا قەدەغەکردنی دەرهێنانەوەی بارمتەیەک یا شتێکی ڕەهن کراو لەبەر نەدانی قیستەکان لە کاتی خۆیدا.

(٣) پێشەکی بڕینەوەی مەسەلەیەک.
foreclosure (fôr-klō′zhēr), *n.* (١) قەدەغەلێکردنی دەرهێنانەوەی شتێکی ڕەهن کراو (لەبەر نەدانی قیستەکان لە کاتی خۆیدا)
(٢) خانوو سەندنەوە لە خاوەنەکەی لەلایەن بانقەوە لەبەر نەدانی مانگانەکانی

forefather (fôr′fä′thēr, fōr′fä′thēr), *n.* باوو باپیر؛ باپیر؛ داپیر.

forefinger (fôr′fiŋ′gēr, fōr′fiŋ′gēr), *n.* پەنجەی شایەتمان؛ دۆشاوەژە.

forefoot (fôr′foot′), *n.* سمی ووڵاخ؛ سمی گیاندارێکی چوارپێ.

forefront (fôr′frunt′, fōr′frunt′), *n.* (١) بەردەم؛ هەرە پێشەوە؛ پێشی پێشەوە؛ پێشەنگ.
(٢) ناوچەرگەی کار یا شت؛ شوێنی هەرە گرنگ.

forego (fôr-gō′, fōr-gō′), *v.t.* (١) لە پێشدا بوون یا هاتن (کات، جێ، پلە). (٢) دەست لێ هەڵگرتن (ماف)؛ واز لێ هێنان.

foregoing (fôr′gō′iŋ, fōr′gō′iŋ), *adj.* پێشوو؛ پێشووتر.
the foregoing, ئەوەی پێشوو (ووتە، نووسراو، تێبینی)؛ ئەوەی لەوەڕپێشتر ووتراوە یا نووسراوە.

foregone (fôr-gôn′, fōr′gon), *adj.* (١) پێشوو؛ پێشووتر؛ ڕابوردوو. (٢) پێشەکی بڕیاردراو یا زانراو؛ دیار؛ مسۆگەر؛ بێ گومان:
(a ~ conclusion)

foreground (fôr′ground′, fōr′ground′), *n.* (١) بەردەم (وێنە)؛ بەر. (٢) دیارترین شوێن.

forehand (fôr′hand′, fōr′hand′), *adj.* (١) بەردەم؛ پێشترین.
(٢) بە پێشەوەی دەست کراو (لێدانی یاری تەنس).
n. (١) جێی بەردەم؛ جێی سوودبەخش.
(٢) بەشی پێشەوەی ئەسپ (کە لە بەردەمی سوارداییە).
(٣) لێدانی توپ بە پێشەوەی دەست (یاری تەنس).

forehead (fôr′id, for′əd), *n.* (١) ناوچەوان؛ تەختی ناوچەوان؛ تەوێڵ. (٢) بەردەم یا پێشەوەی شتێک.

foreign (fôr′in, for′ən), *adj.* (١) بێگانە؛ هی بێگانە؛ دەرەکی.
(٢) ناسرووشتی؛ ناڕاسا؛ بەشێک نەبێ لە:
(Unkindness is ~ for his nature.)
(٣) پەیوەندی پێوە نەبێ؛ دەرەکی.

foreign affairs, کاروباری دەرەوە.

foreigner (fôr′in-ēr, for′ən-ēr), *n.* (١) بێگانە؛ کەسێکی بێگانە. (٢) ئاوارە؛ دەرەکی؛ ئاوەکی. (٣) شتێکی بێگانە (بەتایبەتی کەشتی).

foreign exchange, (١) ئالوگۆڕی پارە لەگەڵ ووڵاتان یا کەسانی بێگانە. (٢) حەوالەو بڕوانامەی دارایی بێگانە.

foreignism (fôr′in-iz′m, for′ən-iz′m), *n.* ووتە، خوو، یا نەریتێکی بێگانە.

foreign legion, هێزێکی سوپایی لە بێگانە پێکهاتوو.

foreign mission, (١) دەستگایەکی ئایینی کە دەستەیەک خەڵک دایان ناببێت لە ووڵاتێکی بێگانەدا (بەتایبەتی لەلایەن خاچ پەرستەکانەوە).
(٢) باڵیۆزخانەی ووڵاتێک لە ووڵاتێکی بێگانە

foreign office, وەزارەتی دەرەوە.

forejudge (fôr-juj′, fōr-juj′), *v.t.* پێشەکی حوکم دان بەسەردا.

foreknow (fôr-nō′, fōr-nō′), *v.t.* پێشەکی زانین.

foreknowledge (fôr′nol′ij, fōr-nol′ij), *n.* پێشەکی زانین.

forelock (fôr′lôk′, fōr′lôk′), *n.* (١) پەرچەم؛ قژی ناوچەوان.
(٢) پەرچەمی ئەسپ و ماین.

foreman (fôr′mən, fōr′mən), *n.* (١) سەرۆکی دەستەی سوێندخواران (دادگا). (٢) سەرکار؛ سەروەستا؛ چاوەش.

-foremanship *(n.).*

foremost (fôr′mōst′, fōr′məst), *adj. & adv.* یەکەم؛ هەرە؛ لەپێشترین؛ گرنگترین؛ لەسەروو هەموشتێکەوە.

forename (fôr′nām′, fōr′nām′), *n.* ناوی یەکەمی کەسێک.

forenamed (fôr′nāmd´, fōr′nāmd´), *adj.* ناوبراو؛ لەپێشدا ناوبراو.

forenoon (fôr′nōōn´, fōr-nōōn′), *n.* پێش نیوەڕۆ؛ چێشتەنگاو؛ کاتی نێوان هەتاوکەوتن‌و نیوەڕۆ.

adj. لە بەیانیدا؛ لە چێشتەنگاودا.

forensic (fə-ren′sik), *adj.* دادگایی؛ دادگەری.

foreordain (fôr´ôr-dān′, fōr´ôr-dān′), *v.t.* چارەنووس نووسین؛ ڕەها بۆ بڕینەوە.

-foreordination *(n.)*.

forereach (fôr-rēch′, fōr-rēch′), *v.t. & v.i.* (١) پێشکەوتن؛ پەلەکردن‌و پێشکەوتن (کەشتی، بەلەم). (٢) بردنەوە (ملەملێ)؛ پێشکەوتن.

forerun (fôr-run′, fōr-run′), *v.t.* (١) لە پێشتێیەوە هاتن. (٢) نیشانەی نەوە بوون.

forerunner (fôr-run′ĕr, fōr′run′ĕr), *n.* (١) پێشەنگ. (٢) نیشانەی دواڕۆژ. (٣) (ا) کەسی پێشووتر (ب) باوو باپیر

foresaid (fôr′sed´, fōr′sed´), *adj.* لەپێشدا ناوبراو؛ هی پێشووتر ناوبراو.

foresee (fôr-sē′, fōr-sē′), *v.t.* ڕابینین؛ وا چارەڕوان کردن؛ پێشەکی بینین یا زانین؛ پێشبینین.

-foreseer *(n.)*.

foreshadow (fôr-shad′ō, fōr-shad′ō), *v.t.* نیشانەی پوودانێکی دواڕۆژ بوون؛ پێشەکی وا گەیاندن یا دەرخستن.

foreshow (fôr-shō′, fōr-shō′), *v.t.* پێشەکی وا دەرخستن، پێشاندان. یا گەیاندن؛ نیشانەی نەوە بوون.

foresight (fôr′sīt´, fōr′sīt´), *n.* (١) پێشبینی (٢) دوورڕبینی؛ لێکدانەوە.

foreskin (fôr′skin´, fōr′skin´), *n.* پێستی سەری کێر کە لەکاتی خەتەنەکردندا دەبڕێت.

forest (fôr′ist, for′ist), *n.* دارستان

v.t. دارو درەختێ تێدا ناشتن؛ کردن بە دارستان.

forestall (fôr-stôl′, fōr-stôl′), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن (بە کەوتنە خۆ پێشەکی)؛ وەستاندن. (٢) چارەڕوان کردن‌و چارەسەرکردن پێشەکی. (٣) قۆرخ کردن (بازرگانی).

forestation (fôr´is-tā′shən, for´is-tā′shən), *n.* ناشتنی دارستان‌و چاودێری کردن‌و پاراستنی

forester (fôr′is-tĕr, for′is-tĕr), *n.* (١) دارستانناس (٢) کارمەندی دارستان. (٣) دارستان نشین (مرۆڤ، گیاندار). (٣) جۆرێکە لە مۆرانە.

forest ranger, دارستانەوان؛ کارمەندی دارستان. (پێشی دەوترێ " ranger ").

forestry (fôr′is-tri, for′is-tri), *n.* (١) [Rare] ، دارستان. (٢) دارستانناسی؛ زانستی دارستان؛ ناشتن‌و پاراستنی دارستان. (٣) بەخێوکردنی دارستان بۆ دارو تەختە

foretaste (fôr′tāst´, fōr′tāst´), *n.* بەرکول.

v.t. [Rare], بەرکول کردن.

foretell (fôr-tel′, fōr-tel′), *v.t.* پێشبینین؛ نیشانەی پوودانێکی دواڕۆژ بوون.

forethought (fôr′thôt´, fōr′thôt´), *n.* (١) دوورڕبینی؛ پێشەکی بیرلێکردنەوە. (٢) پێشەکی کەوتنەخوز نەخشەدانان.

foretold (fôr-tōld′), *past tense and p.p. of* foretell.

foretooth (fôr′tōōth´, fōr′tōōth´), *n.* ددانی پێشەوە.

forever (fĕr-ev′ĕr, fôr-ev′ĕr), *adv.* (١) هەتاهەتا؛ بە یەکجاری. (٢) هەمیشە؛ بەردەوام

forevermore (fĕr-ev´ĕr-môr′, fôr-ev´ĕr-môr′), *adv.* = forever.

foreverness (fĕr-ev′ĕr-nis, fôr-ev′ĕr-nis), *n.* هەتاهەتایی؛ هەمیشەیی.

forewarn (fôr-wôrn′, fōr-wôrn′), *v.t.* پێشەکی ئاگادارکردن؛ پێشەکی ووریاکردنەوە.

foreword (fôr′wûrd´, fōr′wûrd´), *n.* پێشەکی (پەرتووک)؛ سەرەتا.

forfeit (fôr′fit), *n.* (١) سزا (پارە، ماف)؛ لێ سەندنەوە (ماف). (٢) شتێکی لێ سەنراو لەباتی تاوانێک؛ شتی دەست لێ هەڵگیراو لەباتی تاوانێک.

v.t. (٣) دەستەڵگرتن (ماف)؛ وازهێنان. دەستەڵگرتن یا لێ سەندنەوەی مافێک لەبەر تاوانباریێک.

forfeiture (fôr′fi-chĕr), *n.* (١) دەست لە ماف هەڵگرتن؛ دەست لێ بەردار بوون. (٢) شتێکی دەست لێ هەڵگیراو؛ سزا.

forgave (fĕr-gāv′, fôr-gāv′), *past tense of* forgive.

forge (fôrj, fōrj), *n.* (١) کووڕەی ئاسنگەر. (٢) دووکانی ئاسنگەر.

v.t. (١) داڕشتن (کان)؛ کانزا تووانەوە و شت لێ دروستکردنی. (٢) داڕشتن. (٣) ساختەکردن (بڕوانامە، چەکی بانق، پارە... هتد).

v.i. (١) داڕشتن (کان). (٢) ساختەکردن.

forge (fôrj, fōrj), *v.t. & v.i.* بەردەوام بوون لەسەرو بەرەبەرە پێشکەوتن.

forger (fôr′jĕr, fōr′jĕr), *n.* (١) داڕێژەر؛ ئاسنگەر. (٢) چێرۆک هەڵبەست؛ درۆ هەڵبەست؛ درۆزن. (٣) ساختەکەر (پارە، بڕوانامە، چەک)؛ ساختەچی.

forgery (fôr′jĕr-i, fōr′jĕr-i), *n.* (١) ساختە؛ ساختەکاری (پارە، بڕوانامە، چەک). (٢) شتێکی ساختە.

forget (fĕr-get′, fôr-get′), *v.t.* (١) لەبیرچوون؛ لەبیرچوونەوە؛ لەیادکردن. (٢) فەرامۆش کردن؛ خستنە پشت گوێ.

v.i. لەبیرچوون؛ لەیادکردن.

forget oneself, (١) بیر هەر لە خۆت کردنەوە و بیر لە خۆ نەکردنەوە؛ هەر بەتەنگ خەڵکەوە هاتن. (٢) ڕەوشتی ناشرین نووساندن؛ ناشرینانە جووڵانەوە.

forgetful (fĕr-get′fəl, fôr-get′fəl), *adj.* (١) فەرامۆشکەر. (٢) بێ هۆش.

-forgetfulness *(n.)*.

forget-me-not (fĕr-get′mi-not´), *n.* جۆرە گوڵ‌و ڕووەکێکە.

forgive (fĕr-giv′, fôr-giv′), *v.t.* (١) لێبووردن؛ لێخۆشبوون؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن. (٢) لە قەرز خۆشبوون.

v.i. لێبووردن؛ لێخۆشبوون.

-forgivable *(adj.)*; **forgiver** *(n.)*.

forgiveness (fĕr-giv′nis, fôr-giv′nis), *n.* لێبووردن؛ بەخشین؛ لێخۆشبوون؛ گەردن ئازادکردن؛ بەخشندەیی.

forgiving (fĕr-giv′iŋ, fôr-giv′iŋ), *adj.* بەخشندە؛ لێبوورد؛ لێبووردوو. *(a ~ person)*.

forgo (fôr-gō′), *v.t.* (١) دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان؛ پارێزکردن. (٢) [Archaic]، (ا) تێپەڕبوون. (ب) گوێ پێ نەدان؛ چاو لێ پۆشین. (ج) بەجێهێشتن.

forgone (fôr-gôn′, fōr-gon′), *p.p. of* forgo.

forgot (fĕr-got′, fôr-got′), *past tense of* forget.

forgotten (fĕr-got′n, fôr-got′n), *p.p. of* forget.

fork (fôrk), *n.* (١) چنگاڵ؛ چەتاڵ. (٢) سێلك (کشتوکاڵ). (٣) دوڕیانە؛ شوێنی جیابوونەوەی ڕوبار یا بەیەکگەیشتنی زێکانی ڕوبارێك (٤) زێ؛ ڕێگەیەکی جیابوونەوە؛ لق.

v.i. لق لێ جیابوونەوە؛ بوون بە دوو بەشەوە (ڕێ، ڕوبار): *(The road ~s here.)*

v.t. (١) وەك چنگاڵ لێکردن. (٢) جیاکردنەوە؛ بەش بەش کردن.

(۳) هەڵگرتن بە سێلك

forked (fôrkt), *adj.* دووفلیقانە؛ پەل پەل؛ دووقاق.

forlorn (fēr-lôrn′, fôr-lôrn′), *adj.* (۱) جێماو؛ بەجێهێڵراو. (۲) غەمبار؛ بارکەوتوو؛ دڵتەنگ؛ کوڵۆل. (۳) بێ هیوا؛ هیوا بڕاو.

form (fôrm), *n.* (۱) شێوە. (۲) لەش (مرۆڤ، گیاندار)؛ قەد. (۳) دابڕێژگە؛ دەق؛ قاڵب. (٤) شێواز؛ چۆنێتی: *(Democracy is a ~ of government.)* . (٥) دەستوور (کردنی کارێك). (٦) نیستیمارە؛ فۆرم. (۷) جۆر؛ چەشن: *(Man is a ~ of animal life.)* . (۸) بار؛ دۆخ. (۹) کونە کەروێشك. (۱۰) پۆل (قوتابخانە)؛ پلە. (۱۱) [Archaic]، جوانی. (۱۲) شێوەی ووشە (ڕێزمان).

v.t. (۱) دروستکردن؛ کردن؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان؛ پێکهوەنان. (۲) فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ داڕشتن (ڕەوشت). (۳) فێربوون (خوێ)؛ ڕاهاتن. (٤) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ پیرلێکردنەوە. (٥) پێکهێنان: *(The boys ~ed lines.)* . (٦) پێکهێنان: *(Thirteen States ~ed the original United States.)* (۷) دروستکردن؛ پێکهوەنان (ڕستە): *(to ~ a sentence)* .

v.i. (۱) پێکهاتن؛ شێوە وەرگرتن؛ دەق بەستن؛ دەق گرتن. (۲) هاتنەدی؛ پەیدابوون.

bad form, ڕەوشتی ناشرین.

good form, ڕەوشتی جوان.

-form (fôrm), *(cuneiform)* پاشگۆیەکە بەمانای: (۱) وەك؛ لە شێوەی: (۲) نەوەندە شێوەی هەیە: *(uniform)* .

formal (fôr′m'l), *adj.* (۱) ڕووکەش؛ هی دەرەوە؛ دیار. (۲) ناوەکی. (۳) بە دەستوور؛ بەپێی دەستوور. (٤) ڕووکەشی. (٥) میری کار؛ میری. (٦) (۱) لە بۆنەی تایبەتیدا لەبەردەکرێت: *(a ~ dress)* . (ب) ڕەسمی؛ بە دەستوور: *(a ~ dance)* . (۷) ڕێك‌وپێك؛ وورد. (۸) ڕەسمی: *(a ~ contract)* . (۹) بەپێی شێوازی ڕاست: *(~ language)* .

n. [Colloq.], (۱) سەما بە جلی ڕەسمییەوە. (۲) کراسی ڕەسمی نافرەت.

formality (fôr-mal′ə-ti), *n.* شتێك کە هەر بۆ ناو بکرێت یا بووترێت؛ نەریتی هیچ‌وپووچ‌و ڕووکەشی؛ شتێکی ڕووکەشی.

formalize (fôr′m'l-īz′), *v.t.* شێوە پێدان؛ چەسپاندن؛ بەپێی دەستوور کردن.

-formalization *(n.).*

formally (fôr′m'l-i), *adv.* (۱) بە ڕەسمی؛ بە دەستوور. (۲) لەڕووی شێوازو ڕووکەشەوە.

format (fôr′mat), *n.* (۱) شێوە و قەوارەو جۆری ڕێکخستنی پەڕتووك یا گۆڤارێك. (۲) شێوازی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی؛ شێواز.

formation (fôr-mā′shən), *n.* (۱) پێکهێنان؛ دامەزراندن؛ پێکهاتن؛ دروستکردن. (۲) شتێکی دامەزراو یا پێکهاتوو. (۳) ڕێك‌وپێکی؛ جۆری ڕێکخستن. (٤) چەند چینێکی هەمان کان یا بەرد (زەمینناسی). (٥) پۆل (باڵندە، فڕۆکە)؛ دەستە (سەربان).

formative (fôr′mə-tiv), *adj.* (۱) پێکهێنەر؛ پەروەردەکەر: *(A teacher is a ~ influence on a child.)* (۲) هی پەروەردەبوون؛ هی گەورەبوون؛ ساوا: *(a child's ~ years)* . (۳) ووشە پێکهێنەر (پاشگۆ، پێشگۆ).

n. (۱) پاشگۆ یا پێشگۆیەك کە ووشەی نێ پێك دەهێنرێت. (۲) ووشەیەکی وەها پێکهاتوو.

former (fôr′mēr), *adj.* (۱) پێشوو؛ ڕابوردوو؛ جاران؛ پێشووتر: *(in ~ times)* (۲) یەکەم؛ هی یەکەم؛ هی پێشتر ناوبراو.

former (fôr′mēr), *n.* پێکهێنەر؛ دروستکەر؛ دامەزرێنەر.

formerly (fôr′mēr-li), *adv.* لەوەوپێش؛ جاران؛ جاری جاران.

formidable (fôr′mi-də-b'l), *adj.* (۱) سامناك؛ بە سام؛ سامدار؛ بەشکۆ؛ شکۆدار. (۲) سەخت؛ گران؛ زەحمەت.

-formidably *(adv.)*; **formidability** *(n.).*

formless (fôrm′lis), *adj.* بێ شێوە؛ بێ سەروقنگ.

form letter, نامەیەك کە دەقاودەقی گەلێك نامەی تر (کۆمپانیاو دەستگای تر دەینێرن بۆ خەڵك).

formula (fôr′myoo-lə), *n.* (۱) ڕێژە (زمانەوانی)؛ قاڵبی داڕشتن. (۲) دەستوور؛ شێواز. (۳) (ا) ڕەچەتە؛ شێوەی دەرمان گرتنەوە. (ب) شێوەی ئامادەکردنی خواردەمەنی بۆ مندااڵی ساوا؛ ئەم جۆرە خواردنە. (٤) هاوکێشە (بیرکاری، کیمیا... هتد).

formulate (fôr′myoo-lāt′), *v.t.* پێکهێنان؛ دانان؛ داڕشتن؛ گەاڵەکردن؛ ڕێك‌وپێك کردن: *(to ~ a theory)* .

-formulator *(n.).*

formulation (fôr′myoo-lā′shən), *n.* دانان؛ پێکهێنان؛ داڕشتن؛ گەاڵەکردن.

formulism (fôr′myoo-liz'm), *n.* پشت پێ بەستن‌و پەیڕەوی کردنی ڕێژەو دەستوور.

formulize (fôr′myoo-līz′), *v.t.* = formulate.

fornicate (fôr′ni-kāt′), *v.i.* داوێن پیسی کردن؛ جووت بوون؛ گان کردن؛ زیناکردن.

-fornicator *(n.).*

fornication (fôr′ni-kā′shən), *n.* داوێن پیسی؛ جووت بوون؛ گان کردن؛ زینا؛ زیناکردن.

forsake (fēr-sāk′, fôr-sāk′), *v.t.* (۱) وازلێهێنان (خوێ، بیروڕا)؛ دەست لێ هەڵگرتن. (۲) بەجێهێشتن؛ پشت لێ هەڵکردن؛ پشت تێکردن؛ دەست لێ بەردان.

forsaken (fēr-sāk′ən, fôr-sāk′ən), *adj.* جێهێڵراو (جێگە، مرۆڤ)؛ دەست لێ هەڵگیراو؛ پشت لێ هەڵکراو؛ چۆڵ کراو؛ چۆڵ؛ چۆڵ‌وهۆڵ؛ دڵتەنگ.

forsook (fēr-sook′, fôr-sook′), *past tense of* forsake.

forsooth (fēr-sōōth′, fôr-sōōth′), *adv.* [Archaic]، بێ گومان؛ بەڕاستی؛ لە ڕاستیدا.

forswear (fôr-swâr′), *v.t.* (۱) پاکانەکردن؛ سوێندخواردن بە دەست هەڵگرتن لە شتێك. (۲) حاشالێکردن.

v.i. بە درۆ سوێندخواردن؛ بەڵێن شکاندن.

forswear oneself, سوێند بە درۆ خواردن.

forsworn (fôr-swôrn′, fôr-swōrn′), *p.p. of* forswear.

adj. سوێند بە درۆ خواردوو.

fort (fôrt, fōrt), *n.* (۱) قەاڵ؛ سەنگەر. (۲) ئوردوگا؛ لەشکرگا؛ قشلە.

hold the fort, شەڕ لەسەر کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن.

forte (fôrt), *n.* (۱) ئەو کارە یا ڕشتەیەی کەسێك زۆر شارەزایی‌و کارامەیی تێدا هەبێت: *(Writing is his ~.)* . (۲) بەهێزترین بەشی دەمە شیر.

forte (fôr′ti, fôr′tā), *adj. & adv.* بەرز (دەنگی مۆسیقا).

forth (fôrth, fōrth), *adv.* (۱) پێشەوە (کات، جێ، پلە). (۲) دەرەوە؛ دەرێ؛ ڕوو؛ دیار. (۳) [Archaic]، دەرەوەی وڵات.

and so forth, وە هەروەها؛ وە شتی تری وەها؛ هتد.

forthcoming (fôrth′kum′iŋ), *adj.* (۱) داهاتوو؛ بەڕێوەیە؛

نزیکی ڕوودانه: *(the ~ election)* .
(۲) نامادە: دەستگیر دەبن؛ هاتوو: *(The promised money was not ~ .)*
(۳) هیچ نەشارەوە؛ هاوکارییکەر: *(a ~ witness)* .
n. هاتنە پێشەوە؛ هاتنەڕوو.
forthright (fôrth′rīt′, fôrth′rīt′), *adj.* (۱) بۆ پێشەوە؛ یەکسەر.
(۲) ڕاستەوڕاست؛ قسەلەڕوو؛ ڕاست؛ ڕاستگۆ؛ لەڕوو.
adv. (۱) بۆ پێشەوە؛ بە ناشکرا؛ بەبێ شاردنەوە؛ بە ڕاستەوڕاستی.
(۲) دەستبەجێ؛ یەکسەر؛ دەمودەست؛ ڕاستەوخۆ.
forthwith (fôrth′with′, fôrth′with′), *adv.* دەستبەجێ؛ یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ دەمودەست.
fortieth (fôr′ti-ith), *adj.* (۱) چلەمین؛ چلەم (۲) چل یەک
fortification (fôr′tə-fi-kā′shən), *n.* (۱) بەهێزکردن (بە دڕووستکردنی سەنگەڕو دیوارو خەندەق بە دەوردا)؛ قایم کردن.
(۲) شتی بەهێزکەر (سەنگەر، دیوار، خەندەق).
(۳) قەڵا؛ سەنگەر؛ شوێنێکی بەهێزکراوو پارێزراو.
fortify (fôr′tə-fī′), *v.t.* (۱) بەهێزکردن (بە دڕووستکردنی سەنگەرو دیوارو خەندەق). (۲) بەهێزکردن
(۳) پاڵپشتی کردن: *(He ~ied his argument with statistics.)* .
(٤) بەهێزکردنی خواردنەوەی سەرخۆشکەر (بە زیادکردنی کحول).
(٥) بەهێزکردنی خواردەمەنی (بە تێکردنی ڤیتامینات و شتی تر).
v.i. سەنگەر دڕووستکردن.
-fortifiable *(adj.)*; **fortified** *(adj.)*; **fortifier** *(n.)*.
fortitude (fôr′tə-tōōd′, fôr′tə-tūd′), *n.* بەجەرگی؛ دەربڕین یا خۆڕاگرتن لە کاتی ناخۆشی و کارەساتدا.
fortitudinous (fôr′tə-tōō′də-nəs, fôr′tə-tū′də-nəs), *adj.* نازا؛ بەجەرگ؛ خۆڕاگر بەرامبەر ناخۆشی و کارەسات.
fortnight (fôrt′nīt, fôrt′nit), *n.* [Chiefly British]. دوو هەفتە
fortnightly (fôrt′nīt-li), *adv. & adj.* دوو هەفتەیی؛ هەر دوو هەفتە جارێک.
n. گۆڤارێک کە هەر دوو هەفتە جارێک دەردەچێت.
fortress (fôr′tris), *n.* قەڵا؛ سەنگەر؛ شوێنێکی پارێزراو.
v.t. پاراستن بە سەنگەر یا قەڵا.
fortuitous (fôr-tōō′ə-təs, fôr-tū′ə-təs), *adj.* ڕێکەوت؛ بە ڕێکەوت ڕوودان.
-fortuitously *(adv.)*; **fortuitousness** *(n.)*.
fortuity (fôr-tōō′ə-ti, fôr-tū′ə-ti), *n.* ڕێکەوت؛ ڕێکەوتن.
fortunate (fôr′chə-nit), *adj.* (۱) بەختەوەر؛ بە بەخت؛ بەختدار؛ بە شانس؛ خوابێداو. (۲) بەهات؛ هات؛ باش؛ پەسەند.
fortunately (fôr′chə-nit-li), *adv.* خۆشبەختانە؛ ئەوەی باش بوو؛ بۆ بە شانسی.
fortune (fôr′chən), *n.* (۱) بەخت؛ چارەنووس؛ شانس؛ ئامەد؛ بەش؛ ناوچەوان (۲) بەختەوەری؛ بە بەختی؛ بەهات. (۳) سامان؛ سامانێکی زۆر.
tell one's fortune, دەستگرتنەوە؛ چارەنووس خوێندنەوە؛ فاڵگرتنەوە.
fortune hunter, کەسێک کە دەیەوێت دەوڵەمەند بێت لە ڕێگەی ژنهێنان یا شووکردنەوە.
fortune-teller (fôr′chən-tel′ər), *n.* فاڵچی؛ فاڵگر؛ فەتاح فاڵ؛ دەستگرەوە
forty (fôr′ti), *adj. & n.* چل
the forties, چلەکان (هی سەدەیەک یا تەمەنی مرۆڤێک).
forum (fôr′əm, fō′rəm), *n.* (۱) دووانگە. (۲) دادگا. (۳) کۆڕ (بەتایبەتی بۆ لێدوانی کاروباری گشتی)
forward (fôr′wərd), *adj.* (۱) لەپێشەوە؛ پێشەوە؛ بۆ پێشەوە
(۲) پێشکەوتوو (۳) بەڕەو پێشەوە ڕۆیشتوو.
(٤) نامادە بۆ یارمەتیدان؛ بە پەرۆش (بۆ یارمەتی): *(He was ~ in helping.)*
(٥) پوو قایم؛ پوو هەڵماڵراو؛ بێ شەرم.
(٦) بۆ پاشەڕۆژ.
(۱) بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە. *adv.*
(۲) بەرەو داهاتوو: *(Look ~ .)* .
(۳) بەرچاو؛ دیار: *(He brought ~ an opinion.)* .
یاریکەری ڕیزی پێشەوە؛ یاریکەری هێرشبەر. *n.*
(۱) پێشخستن؛ بەرەوپێدان. (۲) ناردن. *v.t.*
(۳) حەوالەکردن یا ناردنی پۆستە بۆ ناونیشانی تازەی کەسێک: *(F~ her mail to New York.)*
backwards and forwards, بۆ دواوەو بۆ پێشەوە.
come forward, هاتنە پێشەوە؛ وەرە پێشەوە.
Forward! بۆ پێشەوە؛ بۆ پێشەوە بڕۆ!
look forward, بەرەو داهاتوو ڕوانین؛ بیر لە داهاتوو کردنەوە.
look forward to, بە شەوقەوە چاوەڕێ کردن؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون.
forwarder (fôr′wēr-dēr), *n.* حەوالەکەر؛ نێرەر؛ بار حەوالەکەر.
forwards (fôr′wērdz), *adv.* = forward.
fossa (fos′ə), *n.* چاڵ؛ بۆشاییەکی بچووک
fosse (fôs, fos), *n.* خەندەق (بۆ پارێزگاری).
fossil (fos′′l), *n.* (۱) بەردو کانی ژێر زەمین.
(۲) پاشماوەی بەردینی گیانداروو ڕوەکی لە کۆنەوە مردووی ژێرخاک.
(۳) [Colloq.]، کەسێکی کۆنباو یا کۆنەپەرست.
adj. (۱) تایبەتی بە پاشماوەی بەردینی گیانداروو ڕوەکی لە کۆنەوە مردوو
(۲) کۆن؛ کۆنباو؛ پڕبیو.
fossilize (fos′′l-īz′), *v.t.* (۱) وەک بەرد لێکردن؛ کردن بە بەرد (پاشماوەی ڕوەک و گیانداری لە کۆنەوە مردوو). (۲) کۆنباو کردن
v.i. بوون بە بەرد؛ کۆنباو بوون؛ پڕبیو.
-fossilization *(n.)*.
foster (fôs′tēr, fos′tēr), *v.t.* (۱) بەخێوکردن؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن (منداڵ)؛ هەڵگرتنەوە (منداڵ)
(۲) پەرە پێ سەندن؛ هاندان؛ بەرەو پێدان؛ بوون بە هۆی: *(Hunger ~s disease.)*
(۳) لە دڵدا بوون (هیوا)؛ بەتەما بوون: *(She ~ed hopes of becoming an actress.)*
fosterage (fôs′tēr-ij, fos′tēr-ij), *n.* (۱) پەروەردەکردن یا بەخێوکردنی منداڵێکی هەڵگیراوە. (۲) پێ سپاردنی منداڵێکی هەڵگیراوە بە بەخێوکەرەکانی. (۳) پەرە پێ سەندن؛ بەرەوپێدان؛ هاندان.
foster brother, شیر برا؛ برای هەڵگیراوە.
foster child, منداڵێکی هەڵگیراوە.
foster father, باوکێک کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێوەکات.
fosterling (fôs′tēr-liŋ, fos′tēr-liŋ), *n.* منداڵێکی هەڵگیراوە.
foster mother, دایکێک کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێوەکات.
foster parent, دایکێک یا باوکێک کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێوەکات.
foster sister, شیر خوشک؛ خوشکی هەڵگیراوە.
fought (fôt), *past tense and past participle of* **fight.**
foul (foul), *adj.* (۱) بۆگەن (بۆن): *(a ~ odor)* .
(۲) پیس؛ پیس‌وپۆخڵ.
(۳) بۆگەن کردوو (خواردەمەنی)؛ بۆگەن.
(٤) ناشرین (زمان، ڕەوشت)؛ پیس: *(~ language)* .
(٥) ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد: *(a ~ murder)* .
(٦) ناخۆش (ئاووهەوا)؛ زریاناوی؛ باوبۆراناوی: *(~ weather)* .
(۷) ئاڵۆسکاو (پەت). (۸) ناڕەوا.
(۹) ناپاک (مرۆڤ، کردەوە). (۱۰) [Colloq.]، ناخۆش.
(۱۱) فاول (یاری، وەرزش)؛ هەڵە (وەرزش). (۱۲) پڕ لە هەڵە (چاپەمەنی)
n. فاوڵ (یاری).

(۱) پیس کردن. (۲) ئابڕووبردن؛ سەرشۆڕکردن؛ شەرەف شکاندن. *v.t.*
(۳) بەردەم گرتن؛ گرتن (بۆری، کون)؛ بەستن؛ بەر بەستن:
(Grease often ~s sink drains.)
(٤) ئالۆسکاندن. (٥) فاول کردن (یاری، وەرزش)؛ هەڵەکردن (وەرزش).
(٦) خۆ پیادان.
(۱) پیس بوون. (۲) گیران (کون، بۆری). (۳) ئالۆسکان. *v.i.*
(٤) خۆ پیادان؛ بەرکەوتن. (٥) فاول کردن (یاری).
foul up, [Colloq.], شێواندن؛ تێکدان؛ تێکوپێکدان؛ ئالۆسکاندن.
foul-mouthed (foul′mou*th*d′, foul′moutht′), *adj.* بەدگۆ؛ دەم پیس؛ جوێن فرۆش؛ زمان پیس؛ بەدزمان.
foulness (foul′nis), *n.* (۱) پیسی؛ بۆگەنی؛ پیسێتی؛ ناپەسەندی.
(۲) شتێکی پیس و بۆگەن.
foul play, (۱) گزی؛ ساختە.
(۲) ناپاکی (کردەوە)؛ کارێکی ناپاکانە و خراپ (وەک کوشتن).
found (found), *past tense and past participle of* **find.**
found (found), *v.t.* (۱) بناغەدانان؛ دڕووستکردن؛ بنچینەدانان:
(The city was ~ed in 1700 .)
(۲) دانان؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان:
(The college was ~ed in 1970 .)
found (found), *v.t.* داڕشتن (کانزا).
foundation (foun-dā′shən), *n.* (۱) دامەزراندن؛ بنچینە دانان؛ دانان. (۲) (ا. دەستگایەکی خێرخوازی دارایی بۆ پارەپێدانی نەخۆشخانە، قوتابخانە. یا پرۆگرامێکی خێرخواز.
(ب) پارەو سەرمایەی ئەم جۆرە دەستگایە.
(۳) بناغە؛ بنچینە؛ بن‌وبنچینە.
foundation stone, بەردی بناغە
founder (foun′dĕr), *v.i.* (۱) پێ داچوون؛ پێ هەڵکەوتن؛ ساتەمکردن. (۲) پربوون لە ئاوو نوقم بوون (کەشتی، بەلەم)؛ نوقوم بوون.
(۳) تێکشکان؛ ڕووخان؛ ژێرکەوتن.
v.t. نوقوم کردن؛ تێکشکاندن.
n. ئاوسانی سمی ئەسپ.
founder (foun′dĕr), *n.* دامەزرێنەر؛ دانەر
founder (foun′dĕr), *n.* داڕێژەر
foundling (found′liŋ), *n.* منداڵێکی بەجێهێڵراو لەلایەن باوکو دایکیەوە کە نەزانرێ کێن.
foundry (foun′dri), *n.* (۱) داڕشتن (کانزا).
(۲) داڕشتنگا؛ داڕشتگە
fount (fount), *n.* (۱) کانی؛ کارێز.
(۲) سەرچاوە. *(a ~ of wisdom)*
fountain (foun′t'n), *n.* (۱) کانی؛ کارێز.
(۲) سەرچاوەی ئاو، ڕووبار، یا جۆگە.
(۳) سەرچاوە. (٤) فوارە.
(٥) عەمارو؛ عەماری شلە (وەک هی مەرەکەب، نەوت... هتد).
fountainhead (foun′t'n-hed′), *n.* (۱) سەرچاوەی ئاو؛ سەرچاوەی کانی. (۲) سەرچاوە.
fountain pen, پاندان؛ پێنووسی مەرەکەب.
four (fôr, fōr), *adj. & n.* چوار
on all fours, بە گاگۆڵکێ؛ گاگۆڵکێ.
four-dimensional, چوارلایی
fourfold (fôr′fōld′, fōr′fōld′), *adj. & adv.* چوار ئەوەندە؛ چوارقات
four-footed (fôr′foot′id, fōr′foot′id), *adj.* چوارپێ
four-letter word, ووشەیەکی چوار تیپی ناشرین یا پیس (وەک fuck, shit, etc.).
fourscore (fôr′skôr′, fōr′skōr′), *adj. & n.* هەشتا

foursome (fôr′səm, fōr′səm), *adj.* چوارکەسی؛ چواری.
n. چوارکەسی؛ تاقمێکی چوارکەسی
fourteen (fôr′tēn′, fōr′tēn′), *adj. & n.* چواردە.
fourteenth (fôr′tēnth′, fōr′tēnth′), *adj. & n.* (۱) چواردەهەم؛ چواردەهەمین. (۲) چواردەیەک.
fourth (fôrth, fōrth), *adj. & n.* (۱) چوارەم؛ چوارەمین.
(۲) چواریەک.
fourthly (fôrth′li, fōrth′li), *adv.* چوارەم؛ چوارەمین
four-wheel (fôr′hwēl′, fōr′hwēl′), *adj.* چوارپێچەیی؛ چوارپێچە: *(a ~ drive)* .
four-wheeled (fôr′hwēld′, fōr′hwēld′), *adj.* چوارپێچەیی؛ چوارپێچەدار.
fowl (foul), *n.* (۱) مەل؛ باڵندە؛ باڵدار.
(۲) باڵندەی ماڵی (مریشک، مراوی، قاز).
(۳) گۆشتی باڵندە بەتایبەتی هی ماڵی.
v.i. ڕاوکردنی باڵندەی کێوی.
fowler (foul′ĕr), *n.* ڕاوکەری باڵندەی کێوی.
fox (foks), *n.* (۱) ڕێوی. (۲) فەرو یا پێستی ڕێوی.
(۳) کەسێکی فێڵباز و زۆل. (٤) گوش.
(٥) [Obs.]، جۆرە شێرێکە. (٦) [Slang]، نافرەتێکی جوان.
v.t. (۱) ڕەنگ کردن (بە ڕەنگی قاوەیی‌یەکی سوورباو)
(۲) فێڵ لێکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.
(۳) پێڵاو پینەکردن یا چاککردنەوە.
foxed (fokst), *adj.* (۱) ڕەنگ کراو (بە ڕەنگێکی قاوەیی سوورباو).
(۲) هەڵخەڵەتاو. (۳) پینەکراو (پێڵاو).
foxglove (foks′gluv′), *n.* جۆرە ڕووەکێکە.
foxhole (foks′hōl′), *n.* چاڵێکە وەک سەنگەر سەربازخۆی تێدا لە دوژمن دەپارێزێ.
foxhound (foks′hound′), *n.* تاجی؛ جۆرە سەگێکی ڕاوە.
fox hunt, ڕاوە ڕێوی.
foxily (fok′s'l-i), *adv.* زۆڵانە؛ بە زۆڵانە.
foxiness (fok′si-nis), *n.* زۆڵی؛ زۆڵێتی؛ فێڵبازی.
fox-tail (foks′tāl′), *n.* قەڵاس.
fox terrier, سەگێکی بچکۆڵەی ڕاوە.
fox trot, (۱) ڕەوتێکی تایبەتی ئەسپە. (۲) جۆرە سەمایەکە.
(۳) مۆسیقای ئەم سەمایە
foxy (fok′si), *adj.* (۱) فێڵباز؛ زۆل. (۲) قاوەیی سوورباو.
(۳) ترشاو (بیرە، مەی).
(٤) پەڵەپەڵەدارو کەپوو هەڵهێناو (پەرتووکی کۆن).
foyer (foi′ĕr, foi′ā), *n.* دالان.
fracas (frā′kəs), *n.* دەمەقاڵێ؛ شەڕەدەم؛ شەڕ.
fraction (frak′shən), *n.* (۱) لەتکردن؛ بەشکردن؛ کەرتکردن.
(۲) پارچە؛ لەت؛ بەش؛ کەرت؛ نەخت. (۳) کەرت (بیرکاری).
fractional (frak′shən-'l), *adj.* (۱) کەرتی (بیرکاری).
(۲) زۆر بچووک؛ زۆر کەمو بێ بایەخ.
fractious (frak′shəs), *adj.* (۱) لاسار؛ سەرکێش. (۲) تەنگەجێکڵانە.
fracture (frak′chĕr), *n.* (۱) شکان (ئێسقان)؛ قرنجان؛ قرنجاوی؛ شکاوی. (۲) درز.
v.t. & v.i. شکاندن (ئێسقان)؛ شکان؛ قرنجاندن؛ قرنجان (ئێسقان).
fragile (fraj′əl), *adj.* ناسک؛ بە ئاسانی دەشکێ؛ بەرگەنەگر
-fragility *(n.)*.
fragment (frag′mənt), *n.* (۱) پارچە؛ لەت؛ کەرت؛ کوت.
(۲) بەشێکی ناتەواو.
fragmentary (frag′mən-ter′i), *adj.* پچڕپچڕ؛ پارچە پارچە؛ لەت لەت؛ کەرت کەرت؛ بەش بەش.

-fragmentariness *(n.).*

fragmentation (frag´mən-tā′shən), *n.* پچڕپچڕ کردن؛ پارچە پارچە بوون؛ بەش بەش بوون؛ کەرت کەرت بوون؛ لەت لەت بوون.

fragmentation bomb, بۆمبایەکە کە تەقییەوە پارچە پارچە دەبێت و بڵاودەبێتەوە و خەڵک دەکوژێت.

fragmented (frag′mən-tid), *adj.* پچڕپچڕ؛ لەت لەت؛ کەرت کەرت؛ بەش بەش.

fragmentize (frag′mən-tīz´), *v.t.* پچڕپچڕ کردن؛ لەت لەت کردن؛ پارچە پارچە کردن.

fragrance (frā′grəns), *n.* (١) بۆن خۆشی. (٢) بۆنێکی خۆش.

fragrant (frā′grənt), *adj.* بۆن خۆش.

frail (frāl), *adj.* (١) ناسک؛ بە ئاسانی دەشکێ. (٢) لاواز؛ مرۆڤ؛ بێ هێز. (٣) بە ئاسانی هەڵدەفریوێنرێ؛ بە ئاسانی دەخرێتە سەر ڕێی خراپە. (٤) [Slang]، ژن؛ کچ؛ ئافرەت.

frailty (frāl′ti), *n.* (١) بێ هێمەتی؛ بە ئاسانی هەڵفریواندن. (٢) کەم‌وکورتی ڕەوشت.

frame (frām), *v.t.* (١) نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ دانان: *(They ~d a constitution.)* (٢) دروستکردن؛ پێکەوەنان. (٣) ووتن؛ پرتاندن؛ دەربڕین: *(His lips ~d the words.)* . (٤) گونجاندن؛ شیان. (٥) لە چوارچێوە گرتن؛ دەورەگرتن. (٦) تاوان بۆ هەڵبەستن؛ بە درۆ تاوانبارکردن؛ سەپاندن بەسەردا (تاوان): *(The police ~d him.)*

n. (١) نەخشە؛ شێوازە. (٢) پەیکەری نێسک؛ لەشی مرۆڤ؛ قاوغی لەش. (٣) چوارچێوە. (٤) کلێشە. (٥) شێوە؛ شێواز. (٦) سروشت؛ باری هەست و هۆش و مێشک: *(a happy ~ of mind)* . (٧) [Slang]، بە درۆ تاوانبارکردن؛ تاوان بۆ دروستکردن. (٨) خانەبەکی فیلمی سینەما.

frame of mind, باری هەست و هۆش و مێشک؛ هەڵوێست.

frame-up (frām′up´), *n.* [Colloq.], تووسر کردن بە تاوانی درۆ؛ تاوان بۆ هەڵبەستن

frame-work (frām′wŭrk´), *n.* چوارچێوە؛ شێوازە

franc (franŋk), *n.* فرانک پارەی فەرەنسا و سویسرایە.

franchise (fran′chīz), *n.* (١) ئازادی (لە نەرکێک). (٢) مافێکی تایبەتی (کە میری بەخشیبێتی بە کەسێک یا کۆمپانیایەک). (٣) مافی دەنگدان. (٤) مافی تایبەتی فرۆشتنی شتێک.

francolin (franŋ′kə-lin), *n.* پۆپ

frank (franŋk), *adj.* (١) قسەلەڕوو؛ لەڕوو؛ ڕاستەوڕوو؛ لەڕوودا دانەماو. (٢) ناشکرا؛ دیار.

v.t. (١) پۆستە ناردن بەخۆڕایی، واتە بەبێ پوول. (٢) مۆرکردنی پۆستە بۆ ناردنی بەخۆڕایی. (٣) ڕێی هاتوچۆ دان بەخۆڕایی. (٤) ئازادکردن لە نەرکێک.

n. (١) مافی پۆستە ناردن بەخۆڕایی. (٢) مۆری نیشانەی پۆستە ناردن بەخۆڕایی. (٣) نامەیەک یا پۆستەیەکی بەخۆڕایی نێردراو.

frankfurter, frankforter (franŋk′fĕr-tĕr), *n.* خواردنێکە لە گۆشتی گا یا بەراز دەکرێت شێوەی لوولەکەیی چەند گرێیەک درێژە. (هەروەها پێشی دەڵێن: " weiner ").

franklin (franŋk′lin), *n.* خاوەن زەوی‌وزارێکی سەدەی ناوەڕاست.

frankly (franŋk′li), *adv.* (١) بە ناشکرا؛ لەڕوو. (٢) ئەوی ڕاست بێت؛ بەڕاستی.

frankness (franŋk′nis), *n.* قسەلەڕوویی؛ قسە نەشاردنەوە؛ لەڕوودا دانەماو

frantic (fran′tik), *adj.* شێرزە؛ شڵەژاو.

frantically (fran′ti-k'l-i, fran′tik-li), *adv.* شێرزە؛ بەشێرزەیی؛ بە هەڵەداوان؛ بە پەلەپرووزکێ.

frater (frā′tĕr), *n.* [Obs.], هاوڕێ؛ برادەر.

fraternal (frə-tŭr′n'l), *adj.* (١) برایی؛ برایانە؛ دۆستی. (٢) تایبەتی بە دوانە (منداڵ).

-fraternalism *(n.).*

fraternity (frə-tŭr′nə-ti), *n.* (١) (ا) برایەتی؛ برادەرێتی. (ب) کۆڕی برایەتی. (٢) ڕێکخراوێکی کۆمەڵایەتی قوتابیانی کۆڕی زانکۆیە ئەندامەکانی پێکەوە دەژین.

fraternize (frat′ĕr-nīz´), *v.i.* (١) برادەرێتی لەگەڵ کردن؛ بوون بە برادەر (٢) [Colloq.]، جووت بوون لەگەڵ دوژمن؛ دۆستایەتی لەگەڵ دوژمن گرتن (بەتایبەتی جووت بوون لەگەڵدا).

fratricide (frat′rə-sīd´, frā′trə-sīd´), *n.* (١) برا یا خوشکی خۆ کوشتن (٢) برا یا خوشکی خۆ کوژ.

-fratricidal *(adj.).*

fraud (frôd), *n.* (١) ساختە؛ فریو؛ فێڵ‌وتەڵەکە؛ درۆ؛ ساختەبازی. (٢) [Colloq.]، ساختەباز؛ ساختەچی؛ کەسێکی ساختەباز.

fraudulent (frô′jə-lənt), *adj.* (١) ساختەچی؛ ساختەباز؛ ساختە. (٢) لەسەر ساختە بەندە. (٣) بە ساختە کراوە یا دەسکەوتووە.

-fraudulence *(n.)*; **fraudulency** *(n.).*

fraught (frôt), *adj.* پڕ؛ پڕ لە: *(The situation is ~ with danger.)*

fray (frā), *n.* (١) دەمەقاڵێ؛ شەڕەقسە. (٢) شەڕ؛ ناکۆکی.

v.t. [Archaic], ترساندن.

v.i. [Archaic], شەڕکردن.

fray (frā), *v.t.* (١) شیکردنەوە؛ هەڵوەشاندن؛ درێاندن (جل)؛ سووتاندن: *(to ~ the edges of a coat-sleeve)* (٢) ماندووکردن (هەست، مێشک): *(nerves ~ed by noise)* .

v.i. شیبوونەوە؛ هەڵوەشان؛ سووتان؛ ڕەوینەوە.

n. ڕیشاڵ؛ تاڵی شیبووەوە یا هەڵوەشاوە؛ جلی هەڵوەشاو.

frazzle (fraz′'l), *v.t.* (١) هەڵوەشاندن؛ شیکردنەوە؛ سووتاندن. (٢) ماندووکردن (هەست)

v.i. (١) شیبوونەوە؛ هەڵوەشان. (٢) ماندووبوون

n. [Colloq.]. (١) سووتاوی؛ درێاوی؛ شیبوونەوە (٢) پرزۆڵە؛ ڕیشاڵە؛ تاڵی شیبووەوە.

freak (frēk), *n.* (١) هەوەس. (٢) هەوەسبازێتی؛ حولحولێتی. (٣) مرۆڤ، گیاندار، یا پرووەکێکی ناتاسای دەعبایی سەیر.

v.t. & v.i. (~ out), زراوچوون؛ زۆر ترسان و کردەوەی سەیر کردن.

adj. سەیر؛ ناتاسا؛ دەعبایی.

freakish (frēk′ish), *adj.* (١) هەوەسباز؛ حولحولی (٢) سەیر؛ ناتاسا؛ دەعبایی.

freaky (frēk′i), *adj.* (١) هەوەسباز؛ حولحولی (٢) سەیر؛ ناتاسا؛ دەعبایی. (٣) [Colloq.]، ترسناک؛ سامناک.

freckle (frek′'l), *n.* شڵ؛ شڵە؛ کونج

v.t. شڵ کردن.

v.i. شڵ بوون؛ کونج بوون

-freckly *(adj.).*

free (frē), *adj.* (١) سەربەخۆ؛ سەربەست. (٢) ئازاد: *(a ~ people)* . (٣) بەرەڵا. (٤) ئازادکراو (دادگا)؛ ئازاد. (٥) بێ: *(~ from pain)* . (٦) نادەقاودەق: *(a ~ translation)* . (٧) ئازاد: *(~ will)* . (٨) دەستبەتاڵ؛ بێ نیشوکار: *(I will be ~ tomorrow.)* . (٩) ڕەوان: *(a ~ gait)* .

(۱۰) (ا) دەستبلاو *(a ~ spender)* .
(ب) فرە؛ زۆر: مشە.
(۱۱) لەپوو: ناشکرا؛ بێ شاردنەوەو پێچوپەنا.
(۱۲) ناشرین (دوان، پەووشت، کردار)؛ بێ شەرم.
(۱۳) خۆڕایی؛ بەلاش؛ مفت: *(a ~ ticket, meal, etc.)* .
(۱٤) ناقەدەغە (۱۵) کراوە (ڕێگە)؛ ڕەوان: *(a ~ road ahead)* .
(۱٦) کراوەتەوە بۆ هەموو کەس: *(a ~ market)* .
(۱۷) بێ خاوەن.
(۱۸) نەبەستراوە؛ بەرەڵا: *(the ~ end of a rope)* .
(۱۹) گێرەی حیکۆرکێکەر (دەنگناسی و زمانەوانی).

adv. (۱) خۆڕایی؛ بەخۆڕایی؛ بەلاش. (۲) ئازاد؛ بەرەڵا؛ ڕەوان.
(۳) بهات؛ هات؛ بەئامەد: *(a ~ wind)* .

v.t. (۱) ئازادکردن (بەند)؛ سەربەستی پێدان؛ سەرفرازکردن؛ بەردان؛ ڕزگارکردن.
(۲) بەرەڵاکردن؛ کردنەوە (گرێ)؛ لە ئالۆسکاوی ڕزگارکردن.

free from (or of), (۱) بەبێ؛ بێ (۲) لێ جیاکراوە؛ لێ ئازادکراو.
(۳) لە دەرەوەی؛ دوور لە.

give (or have) a free hand, دەسەلاتی تەواو پێدان یا بوون (بۆ جوولانەوە بەپێی ڕای خۆ)

set free, ڕزگارکردن؛ ئازادکردن؛ سەرفرازکردن؛ بەرەڵاکردن؛ بەردان.

free alongside ship (or vessel), دەدرێتە دەست خاوەنەکەی یا نێردەر لە بەندەر وە ئەویش پارەی گواستنەوەی دەدات (شتومەکێك کە بە کەشتی بگوێزرێتەوە).

freebooter (frē′bo͞ot ̃er), *n.* چەتەی دەریا؛ تالانکەر؛ جەردە.

freeborn (frē′bôrn ́), *adj.* بە ئازادی لەدایکبوو نەك بە بەندی.

freedom (frē′dəm), *n.* (۱) ئازادی؛ سەربەستی؛ سەربەخۆیی؛ سەرفرازی؛ ڕزگاری. (۲) (ا) قسەلەپرۆیی؛ لەڕوودا دانەمان.
(ب) ڕووکارەویی لە ئەندازە بەدەر لەگەڵ کەسێکدا.
(۳) مافێکی تایبەتی (هی مرۆڤ، کۆمپانیا، یا شارێك).

freedom of the press, سەربەستی ڕۆژنامەگەری؛ ئازادی ڕۆژنامەگەری؛ سەربەستی بڵاوکردنەوە.

free enterprise, کاروکاسبی ئازاد (واتە بەبێ چاودێری میری لە ڕژێمی سەرمایەداریدا).

free-for-all (frē′fēr-ôl ́), *n.* (۱) ململانێیەك یا لێکۆڵینەوەیەکی کراوە بۆ هەموو کەس. (۲) دەمەقاڵێ یا شەڕێك کە گەلێك کەس تێیدا بەشداربێت.

adj. کراوە بۆ هەموو کەس؛ ناقەدەغە

free-handed (frē′han′did), *adj.* دەست‌و دڵ تێر؛ بەخشندە؛ بەدە؛ دڵ فراوان؛ سەخی

free-hearted (frē′här′tid), *adj.* قسەلەپرو؛ دڵ کراوە.

free-lance (frē′lans ́, frē′läns ́), *adj.* سەربەست
(a ~ writer, photographer, etc.)

v.t. کارکردنی سەردەمی بۆ دەستگای جۆربەجۆر نەك بۆ یەك لا بە سەرومێ.

free lance, (۱) سەربازی بە کرێ گیراو.
(۲) کەسێکی سەربەست (واتە لەژێر دەستی هیچ لایەك یا ڕێکخراوێکدا نەبێ).
(۳) نووسەر یا هونەرمەندی ئازاد: کە هەرکات بیەوێ کاری سەردەمی دەکات بۆ دەستگای جۆربەجۆر نەك بۆ لایەك بە سەرومێ.

free liver, کەسێك کە لە ئەندازە بەدەر خەریکی خواردن‌و خواردنەوەو ڕابواردنە؛ کەسێکی بەرەڵا.

free-loader (frē′lōd ́er), *n.* [Slang]. کەسێکی مفتەخۆر؛ مشەخۆر.

free love, ڕابواردن‌و جووت بوون بەبێ ژنهێنان‌و شووکردن

freely (frē′li), *adv.* (۱) بە سەربەستی؛ بە سەربەستانە.
(۲) بەبێ ڕۆژەملی؛ بە ئازادی

free-man (frē′mən), *n.* (۱) کەسێکی ئازاد، واتە کە بەند نەبێ.
(۲) هاوڵاتیەك کە هەموو مافێکی ڕامیاری‌و شارستانیێتی هەبێت.

Freemason (frē′mā ́s'n, frē ́mā′s'n), *n.* ماسۆنی؛ کەسێکی ماسۆنی.

Freemasonry (frē′mā ́s'n-ri, frē ́mā′s'n-ri), *n.* (۱) ڕێبازی ماسۆنی. (۲) [-f-]، هاوسۆزی.

free on board, فرۆشیار هەتا سەر کەشتی یا شەمەندەفەر دەیگەیەنێت (شتومەکی نێردراو).

free port, بەندەری ئازاد: کە باجی گومرگی تێدا ناسەنرێ.

free-spoken (frē′spō′kən), *adj.* قسەلەپرو؛ لەپوودا دانەماو

free trade, (۱) بازرگانی ئازاد (بەتایبەتی جیهانی‌و بەبێ باجی گومرگی زیادە). (۲) [Archaic]، قاچاخچێتی.

free verse, هۆنراوەی ئازاد، واتە بەبێ دەستوور.

freeway (frē′wā ́), *n.* (۱) ڕێگایەکی پانی چەند هێڵی خێرای ئوتومبیلە کە ڕێگای تر نایبڕێ. (۲) ڕێگاوبانێکی وەهای بێ مزە.

free-wheeling (frē′hwēl ́iŋ), *adj.* [Slang], بەرەڵا؛ ئازاد؛ بێ سنوور.

free-will (frē′wil′), *adj.* بە خۆشی خۆ؛ خواستی ئازاد؛ بێ ڕۆژەملێ.

free will, سەربەستی هەڵبژاردن‌و بڕیاردان؛ ویستی ئازاد؛ خواستی سەربەست.

freeze (frēz), *v.i.* (۱) بەستن (سەرما)؛ بوون بە سەهۆڵ.
(۲) تەزین؛ سەرمابردن. (۳) ڕەق بوونەوە لە سەرمادا؛ مردن لە سەرمادا؛ لە گۆ کەوتن. (٤) ووشك بوون؛ لە جوولە کەوتن؛ ڕەق بوون.

v.t. (۱) بەستن؛ کردن بە سەهۆڵ. (۲) ساردکردن.
(۳) خواردن پاراستن بە خستنەبە ناو سەهۆڵ بەندانەوە.
(٤) ووشك کردن؛ لە جوولە خستن. (۵) کوشتن بە سەرما؛ ڕەق کردنەوە.
(٦) [Colloq.]، وەستاندن لە پلەیەکدا (نرخ، مووچە، کرێ... هتد).

n. (۱) بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ (۲) سەردەمێکی زۆر سارد؛ زۆقم.
(۳) وەستان لە پلەیەکدا (نرخ، مووچە، کرێ).

freeze over, بە سەهۆڵ گرتن؛ بوون بە سەهۆڵ.

freezer (frēz′ēr), *n.* سەهۆڵبەند؛ سەهۆڵدان.

freezing point, پلەی بەستن.

freight (frāt), *n.* (۱) گواستنەوەی باری قورس بە کەشتی، فڕۆکە، یا شەمەندەفەر. (۲) کرێی ئەم بار گواستنەوەیە. (۳) باری گوێزراوە.
(٤) شەمەندەفەری بار. (۵) بار؛ ئەرك.

v.t. (۱) بار لێ بارکردن. (۲) بار گواستنەوە.

-freightage ***(n.).***

freight car, فارگۆنی بار (لە شەمەندەفەردا).

freighter (frāt′ēr), *n.* (۱) بار بارکەرە نا کەشتی. (۲) بار نێرەر.
(۳) کەسێك کە باری نێردراو وەردەگرێت‌و دەیگەیەنێت بە خاوەنەکەی.
(٤) کەشتی بار.

freight house, هەماری بار (پێش بارکردنی یا دوای داگرتنی).

freight train, شەمەندەفەری بار.

French (french), *adj.* فەرەنسی (زمان، گەل، کلتوور... هتد).

n. زمانی فەرەنسی؛ فەرەنسی

the French, گەلی فەرەنسا.

French fried, لە ڕۆنی قرچاودا سوورەوەکراوە تا ئاڵ بوون.

French fries, قاشی باریکی پەتاتەی لە ڕۆنی قرچاودا سوورەوەکراو.

French toast, پارچە نانی لە هێلکەو شیر هەڵکێشراو لە ڕۆندا سوورەوەکراوە.

frenzied (fren′zid), *adj.* شێتگیر؛ شێرزە.

frenzy (fren′zi), *n.* شێتگیری؛ شێرزەیی.

frequence (frē′kwəns), *n.* = frequency.

frequency (frē′kwən-si), *n.* (۱) زۆر بوون؛ زۆری ڕوودان.
(۲) ژمارەی ڕوودان (لە ماوەیەکی تایبەتیدا). (۳) لەرینەوە؛ لەرانەوە؛ لەرە.

frequent (frē′kwənt), *adj.* (۱) زۆر زوو ڕوودەدات؛ زۆر ڕووداو؛ زوو زوو. (۲) هەمیشەیی؛ باو: *(a ~ visitor)* .

v.t. زوو زوو سەردانێدان (شوێن)؛ زوو زوو چوون بۆی:

(She ~s the theatre.; to ~ a restaurant, bar, etc.)
frequentation (frē'kwən-tā'shən), *n.* زۆر زوو سەرلێدان.
frequenter (fri-kwen'tĕr), *n.* زۆر زوو سەرلێدەر؛ هەمیشە میوان.
frequently (frē'kwənt-li), *adv.* زۆر زوو؛ زۆر جار؛ گەلێک جار؛ جارەها
fresco (fres'kō), *n.* (۱) وێنەو نیگارکردن لەسەر دیواری گەچ. (۲) وێنەو نیگاری سەر دیواری گەچ.
v.t. وێنەو نیگارکردن لەسەر دیواری گەچ.
fresh (fresh), *adj.* (۱) تازە میوە، خواردن، خواردنەوە؛ تەرووبڕ؛ نوێ. (۲) بەهێز؛ چالاک. (۳) پاکو تازەو بە رەنگ. (٤) ڕووخسار گەنج؛ گەش. *(a ~ complexion)*. (٥) تازە دەنگوباس؛ نوێ. (٦) لە سەرەوە؛ تازە؛ نوێ. *(He made a ~ start.)*. (۷) نەوکار؛ نەشارەزا. (۸) سازگار (ئاو، هەوا).
fresh (fresh), *adj.* [Slang], (۱) لە نەندازە بەدەر ڕووکراوە؛ چاوقایم؛ بێ شەرم. (۲) سەرخۆش.
freshen (fresh'ən), *v.t.* تازەکردنەوە؛ بووژانەوە.
v.i. (۱) بووژانەوە؛ تازەبوونەوە. (۲) گوێزەکە بوون. (۳) هاتنە شیر (مانگا).
freshet (fresh'it), *n.* (۱) جۆگەلە ئاوی سازگار (۲) هەستانی ئاوی جۆگەلەیەک بەهۆی تووانەوەی بەفر یا باران بارینەوە.
freshly (fresh'li), *adv.* (۱) بە تازەیی؛ بە نوێیی. (۲) هەر نێستا؛ تازە. *(bread ~ baked)*.
freshman (fresh'mən), *n.* (۱) نەوکار؛ نەشارەزا؛ تازە (۲) قوتابیەکی پۆلی یەکەم لە زانکۆ. کۆلێج، یا قوتابخانەی ئاوەندی. (۳) کەسێک کە ساڵی یەکەمی بێت لەسەر کارێک
(Senator Smith is a ~ in Congress.)
adj. تایبەتی بە قوتابی پۆلی یەکەمی زانکۆ یا قوتابخانە
(the ~ curriculum)
fret (fret), *v.t.* (۱) حور بەرە؛ خواردنەوە (۲) سووتاندن؛ بن کەن کردن. (۳) شێواندن؛ تێکدان. *(The wind ~s the water.)*. (٤) پەستکردن؛ مەراق پێدان
v.i. (۱) حورانەوە؛ بن کەن کردن (۲) سووتان. (۳) شێوان؛ تێکچوون. (٤) پەست بوون؛ مەراق خواردن؛ نەسرەوتن؛ ماخوڵیان گرتن.
n. (۱) خورانەوە؛ سووتان. (۲) شوێنێکی سووتاو. (۳) پەستی؛ مەراق.
fret (fret), *n.* (۱) شتێکی ڕازاوە کە ژن دەیان کردە سەریان. (۲) نەخشی پەراوێز. (۳) نەخشی سەر دیوار
v.t. ڕازاندنەوە بە نەخش
fret (fret), *n.* چەند تەنیکە بە دەسکی عوودو گیتاردا کە پەنجەی دەخرێتە سەرو یاری پێ دەکرێت لە کاتی ژەنیندا.
fretful (fret'fəl), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ جرپن؛ شپرزە.
fret saw, مشارێکی دەنووک ووردە بۆ بڕینو نەخش لەسەرکردنی تەختەو تەبەقە کانزا
fretwork (fret'wŭrk'), *n.* پرۆیەکی بە نەخش ڕازاوە؛ نەخش.
Fri, = Friday.
friar (frī'ĕr), *n.* قەشەی کاسۆلیک.
friary (frī'ĕr-i), *n.* (۱) پەرستگای کاسۆلیک. (۲) دەستە قەشەی کاسۆلیک کە لە پەرستگادا دەژین.
fribble (frib'l), *adj.* هیچوپووچ؛ هیچ؛ بێ بایەخ.
n. (۱) کەسێکی کات بەفیڕۆدەر. (۲) کردار یا بیری هیچوپووچ
v.i. کات بەفیڕۆدان؛ ڕەفتاری هیچوپووچ نواندن.
fricative (frik'ə-tiv), *adj.* بە پاڵ پێوەنانی هەوا بەناو لێوو ددانی بە ناستەم کراوەدا دەبێژرێت (وەک تیپی: f, s, v, z).
n. تیپێک کە وەها دەبێژرێت
friction (frik'shən), *n.* (۱) لێکخشاندن؛ لەیەک سووان؛ لەیەکخستن؛ لەیەکدان؛ لەیەککەوتن. (۲) ناکۆکی؛ ڕێک نەکەوتن؛ ناڕێکی.
(There is a lot of ~ between them.)
-frictional *(adj.)*.
Friday (frī'di), *n.* هەینی؛ جومعە.
fried (frīd), *past tense and p.p. of* **fry**.
adj. (۱) سووڕەوەکراو. (۲) [Slang]، سەرخۆش.
friend (frend), *n.* (۱) برادەر؛ هاوڕێ؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ؛ دۆست. (۲) هاوپەیمان. (۳) هاوسۆز؛ دۆست.
v.t. [Rare], برادەرێتی کردن؛ هاوڕێیەتی کردن.
be (or make) **friends with,** برادەرێتی لەگەڵ گرتن؛ بوون بە هاوڕێ یا برادەر.
friendless (frend'lis), *adj.* بێ برادەر؛ بێ هاوڕێ؛ بێ کەس.
friendliness (frend'li-nis), *n.* ڕووخۆشی؛ هەستی دۆستانەو هاوڕێیەتی.
friendly (frend'li), *adj.* (۱) دۆستانە؛ برادەرانە؛ برایانە. (۲) پاڵپشتیکەر؛ یارمەتیدەر. (۳) ڕووخۆش؛ ڕووکراو؛ دەم بە پێکەنین.
adv. دۆستانە؛ بە دۆستانە؛ بە شێوەیەکی برادەرانە.
friendship (frend'ship), *n.* (۱) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی؛ دۆستایەتی؛ ئاشنایەتی. (۲) هەستی برادەرێتی.
frieze (frēz), *n.* نەخشی ڕازێنەرەوەی سەر دیوارو پایە (خانووسازی).
frieze (frēz), *n.* قوماشێکی خوری ئەستوورە.
frigate (frig'it), *n.* کەشتیەکی جەنگی بچووکی خێرایە.
fright (frīt), *n.* (۱) ترس؛ مەترسیەکی گەورە؛ سام؛ دڵەڕاوێ. (۲) دەعبا؛ کەسێک یا شتێکی زۆر ناشرین.
v.t. [Rare & Poetic], تۆقاندن؛ ترساندن.
frighten (frīt'n), *v.t.* ترساندن؛ تۆقاندن.
v.i. ترسان؛ تۆقین.
frightened (frīt'nd), *adj.* ترساو؛ تۆقیو؛ تۆقاو؛ ترس لێ نیشتوو.
frightening (frīt'n-iŋ), *adj.* ستەم؛ تۆقێنەر؛ سامناک؛ ترسناک؛ پڕ مەترسی.
frightful (frīt'fəl), *adj.* (۱) تۆقێنەر؛ سامناک؛ ستەم؛ ترسناک. (۲) پیس‌وناخۆش. (۳) [Colloq.]، (۱) ناخۆش؛ پەستکەر. (ب) ئێجگار.
-frightfully *(adv.)*.
frigid (frij'id), *adj.* (۱) زۆر سارد (ئاووهەوا)؛ سارد. (۲) سارد (مرۆڤ)؛ بێ هەستە. (۳) بێ هەوەسی جوورت بوون (نافرەت)؛ ساردەو ناوی نایەتەوە (نافرەت).
frigidaire (frij'i-dâr'), *n.* سەهۆڵدان؛ ساردکەری ئەلەکتریکی؛ یەخچاڵ؛ بەفرگر.
frigidity (fri-jid'ə-ti), *n.* (۱) ساردی؛ زۆر ساردی. (۲) ساردیو بێ هەستی؛ ئاو نەهاتنەوە (نافرەت).
frill (fril), *n.* (۱) پەڕ یا تووکی ملی باڵندەو گیاندار. (۲) [Colloq.]، شتی ڕازاندنەوەی پێ نەویستی هەر بۆ خۆنووراندن. (۳) پەراوێزی نەخشدار؛ چرچولۆچی ڕازاندنەوە. (٤) چرچ بوونی قەراغی فیلم.
fringe (frinj), *n.* (۱) گێزەرگوڵنگ. (۲) قەراغ؛ پەڕ؛ سنوور؛ لێوار؛ پەراوێز: *(the ~s of civilization)*.
v.t. (۱) بە گێزەرگوڵنگ ڕازاندنەوە. (۲) دەورەدان؛ دەورگرتن.
adj. قەراغ؛ پەراوێز؛ پەڕ؛ لێوار.
fringe benefit, (۱) دەسکەوتی لە موچە بەوڵاوە (بەخشیش، پشوو، جەژنانە، بیمەی ژیان). (۲) دەسکەوتی لەڵاوە یا زیادە.
frippery (frip'ĕr-i), *n.* (۱) جل‌وبەرگی هەرزانو ڕەنگ زەق. (۲) تەرپۆشی؛ خۆنووراندن لە بەرگو کردەوەو دووداو.
frisk (frisk), *adj.* سرک.
n. یاریو جووتەمەڵدان؛ هەڵتوزان؛ کلکەلەقێ.

v.t. (۱) کلکەلەقن کردن؛ هەڵتۆزان؛ یاری کردن‌و جووتەهەڵدان: *(The puppy ~ed its tail.)*
(۲) [Slang]، پشکنینی کەسێك (بۆ چەك یا شتی قەدەغە).
(۳) [Slang]، لێ دزینی شتێك لە کاتی پشکنینی کەسێکدا.
v.i. یاری کردن‌و جووتەهەڵدان؛ هەڵتۆزان.
-friskily *(adv.)*; **friskiness** *(n.)*.
frisky (fris′ki), *adj.* سرك؛ بزێو؛ بە حۆش‌و حەز لە یاری کەر.
fritter (frit′ēr), *n.* [Rare], پارچە؛ لەت؛ کەرت
v.t. (۱) [Rare] ، پارچە پارچە کردن.
(۲) (~ away) ، بەفیڕۆدان (کات، پارە، ووزە).
frivol (friv′l), *v.i. & v.t.* [Colloq.], کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن.
frivolity (fri-vol′ə-ti), *n.* (۱) هیچ‌وپووچی (کردەوە، ڕەووشت)؛ بە لامسەرلایی یا فشقی دانەبەر. (۲) کردەوەیەك یا شتێکی هیچ‌وپووچ.
frivolous (friv′ə-ləs), *adj.* . *(a ~ act)*: (۱) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ *(a ~ person)*: (۲) لامسەرلا؛ فشقی؛ بە سووکی گر؛ هیچ‌وپووچ .
friz (friz), *v.t. & v.i.* (۱) لوول کردن (قژ)؛ لوول بوون.
(۲) گرێ گرێ وەستان (قوماش).
n. قژی لوول.
frizz (friz), *v.t. & v.i.* قرچەقرچ کردن (سووركردنەوەی خواردەمەنی)؛ قرچاندن؛ قرچەهاتن
frizzle (friz′l), *v.t. & v.i.* (۱) قرچەقرچ لێ هەڵسان (سووركردنەوەی خواردەمەنی)؛ قرچەهاتن.
(۲) سووركردنەوەو ناڵ کردن؛ سووركردنەوەو ناڵ بوون.
frizzly (friz′li), *adj.* لوول (قژ)
frizzy (friz′i), *adj.* = frizzly.
fro (frō), *adv.* بۆ دواوە: *(to and ~)* .
to and fro, بۆ پێشەوەو بۆ دواوە؛ هاتن‌وچوون.
frock (frok), *n.* کەوا یا پۆبی قەشە
v.t. کەوا یا پۆبێکی وەها لەبەرکردن.
frog (frôg, frog), *n.* (۱) بۆق. (۲) قولفەیەکی نەخشدار بە جلەوە بۆ جوانی یا بەستێ. (۳) نامێری گۆڕینی شەمەندەفەر بۆ هێڵی تایبەتی خۆی لە چوار ڕێیاندا. (٤) [Slang]، کەسێکی فەرەنسی (لەڕووی سووکیەوە).
frog in the throat, دەنگ نووسان
froggy (frôg′i, frog′i), *adj.* (۱) بۆق ئاسا؛ وەك بۆق. (۲) پڕ لە بۆق.
frolic (frol′ik), *adj.* بە کەیف؛ حەز لە یاری کەر؛ خۆش
n. (۱) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە. (۲) ئاهەنگێك یا یارییەکی خۆش؛ یاری. (۳) خۆشی؛ کەیف؛ ڕابواردن.
v.i. هەڵتووزاندن لە خۆشیدا؛ سەماکردن لە خۆشیدا؛ گاڵتەوگەپ کردن؛ ڕابواردن؛ یاری کردن
-frolicker *(n.)*; frolicky *(adj.)*.
frolicksome (frol′ik-səm), *n.* بە جۆش‌وخرۆش؛ حەز لە یاری‌و سەما کەر
from (frum, from), *prep.* (۱) لە (شوێن) *(He walked ~ home.)*
(۲) لە (کات): *(I stayed ~ Monday to Friday.)* .
(۳) لە (دەرهێنان لە شوێنێك): *(He took a comb ~ his pocket.)* .
(٤) لە (شت یا مرۆڤەوە)؛ لەلایەن: *(facts learned ~ reading; a letter ~ Mary)*
(٥) لە (شوێن دووری): *(She is far ~ home.)* .
(٦) لە (لێ دەرکردن، ژمارە): *(Take two ~ four.)* .
(۷) لە (قەدەغەکردن): *(He kept me ~ going.)* .
(۸) لە (بەرەڵاکردن لە شوێنێك): *(They released him ~ jail.)* .
(۹) لە (جیاکردنەوە لە، ناسینەوە): *(He didn't know me ~ Adam.)* .
(۱۰) لە؛ بەهۆی: *(He trembled ~ fear.)* .
frond (frond), *n.* گەڵایەکی هەمە پەڕ (وەك هی دارخورما).
frondescent (fron-des′ənt), *adj.* پڕ لە گەڵا؛ گەڵای زۆرە.
-frondescence *(n.)*.
front (frunt), *n.* (۱) ناوچەوان. (۲) دەموچاو؛ ڕوو؛ ڕووخسار. (۳) ڕووڵەت؛ ڕوو: *(He puts on a bold ~ inspite of his fears.)* .
(٤) بێ شەرمی؛ بێ حەیایی.
(٥) پێشەوە؛ پێش؛ ڕوو؛ بەر. (٦) سەرەتا.
(۷) بەردەم؛ لە بەردەم: *(It's right in ~ of you.)* .
(۸) زەوی‌وخانووی قەراغ ڕووبار، دەریا، یا شەقام.
(۹) پێشەنگ؛ بەرایی جەنگ.
(۱۰) بەرە: یەکگرتنی چەند حیزب‌و ڕێکخراوێك بۆ ئامانجێکی تایبەتی.
(۱۱) کەسێکی ناودار کە دەبێت بە نوێنەری دیاری کۆمەڵ یا دەزگایەك.
(۱۲) کەسێك، دەستە یا دەزگایەك کە دەبێت بە ڕووڵەتی دەستە یا دەزگایەکی تر بۆ داپۆشینی ئامانج‌و کاری ڕاستەقینەی ئەو دەستە یا دەزگایە.
(۱۳) [Colloq.]، ڕووڵەت؛ خۆدەرخستنی درۆ.
(١٤) ڕوو یا بەشی پێشەوەی خانوویەك.
adj. (۱) لەپێشەوە؛ بۆ پێشەوە؛ هی پێشەوە؛ پێشەوە.
(۲) بە سەری زمان دەبێژرێ (دەنگناسی).
(وەك تیپی i, e لە bid, met دا).
v.t. (۱) بەرەو ڕوو وەستان. (۲) لە بەردەمدا بوون؛ لەپێشەوەیدا بوون.
(۳) پێ گەیشتن. (٤) بەرهەڵستی کردن.
(٥) ڕووڵەت پیشاندان
v.i. بەرەو لایەك بوون (خانوو).
in front of, لەبەردەم؛ لەپێش.
frontage (frun′tij), *n.* (۱) ڕووی خانوویەك؛ دیوی پێشەوەی خانوو. (۲) ئەو لایەی دیوی پێشەوەی خانوویەك ڕووی تێ دەکات.
(۳) حەوشە یا چیمەنی بەردەمی خانوو؛ زەمینی نێوان خانوو شەقام.
(٤) زەمینی قەراغ ڕووبار، دەریاچە، یا شەقام.
frontal (frun′t'l), *adj.* (۱) پێشەوە؛ هی پێشەوە؛ هی بەردەم؛ لەپێشەوە. (۲) ناوچەوانی؛ تایبەتی بە ناوچەوان.
n. نێسقانی ناوچەوان.
frontal (frun′t'l), *n.* (۱) شریتێك کە بە ناوچەوانەوە دەبەسترێت یا قەڵغانی سەرو دەموچاو. (۲) پەردەی سەر قوربانگا (کڵێسە).
(۳) (ا) ڕوو؛ ڕووڵەت (ب) تاقێکی سێگۆشەیی بچووکی سەر پەنجەرە یا دەرگایەك (خانووسازی).
frontal attack, (۱) هێرشی پێشەوە (جەنگ)؛ هێرشی سەر پێشەنگی سوپای دوژمن (۲) هێرشی ڕاستەوخۆ.
frontier (frun-têr′, fron′têr), *n.* (۱) سنوور (وڵات).
(۲) بەشی ئاوەدان نەکراوەی نزیك سنووری وڵاتێك.
(۳) بەشی نەزانراوی زانیاری: *(the ~s of medicine)* .
frontiersman (frun-têrz′mən), *n.* دانیشتووی بەشی ئاوەدان نەکراوەی وڵات؛ نیشتەنی نزیك سنوور.
frontispiece (frun′tis-pēs´, fron′tis-pēs´), *n.* (۱) (ا) لاپەڕەی یەکەمی پەرتووکێك. (ب) سەرەتا (پەرتووك). (۲) وێنەی بەرامبەری لاپەڕەی پەرتووکێك. (۳) (ا) ڕووی پێشەوەی خانوویەك. (ب) تاقێکی سێگۆشەیی بچووکی سەر پەنجەرە یا دەرگا.
frontlet (frunt′lit), *n.* (۱) شریتی ناوچەوان.
(۲) ناوچەوانی گیاندار یا باڵندە.
(۳) سنووری ڕازاوەی قوربانگا (کڵێسە).
front-page (frunt′pāj´), *adj.* لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەدا چاپکراو؛ گرنگ؛ سەرنج ڕاکێش: *(~ news)* .
front room, ژووری پێشەوەی ماڵ؛ ژووری میوان.
frosh (frosh), *n.* [Slang], قوتابی پۆلی یەکەمی زانکۆ، کۆلێج، یا قوتابخانە.
frost (frôst, frost), *n.* (۱) بەستن؛ بوون بە زۆقم. (۲) پلەی بەستن. (۳) زۆقم. (٤) سارمی (هەست).

(٥) [Slang]. شتێکی سەرنەکەوتوو (ئاهەنگ، شانۆگەری).

v.t. (١) بە زوقم داپۆشین؛ بە زوقم گرتن.
(٢) بە زوقم فەوتاندن (پووەك)؛ زوقم لێدان.
(٣) داپۆشینی کێك بە کرێمێکی سپی.

frost-bite (frôst′bīt´, frost′bīt´), ***n.*** سەرماسڕدن (مرۆڤ، پووەك)؛ سەرمالێدان.

-frostbitten ***(adj.).***

frosting (frôs′tiŋ, fros′tiŋ), ***n.*** کرێمی سپی سەر کێك.

frosty (frôs′ti, fros′ti), ***adj.*** (١) زۆر سارد؛ سارد وەك سەهۆڵ.
(٢) بە زوقم داپۆشراو؛ زوقم گرتوو (٣) سارد (هەست، ڕەووشت).
(٤) سەرسیی (٥) (ا) پیر. (ب) هی پیری.

-frostily ***(adv.)***; **frostiness** ***(n.).***

froth (frôth, froth), ***n.*** (١) کەف (٢) شتێکی هیچوپووچ بێ بایەخ.

v.t. (١) کەف پێکردن. (٢) بە کەف داپۆشین.

frothy (frôth′i, froth′i), ***adj.*** (١) کەفاوی؛ کەفی؛ بە کەف داپۆشراو.
(٢) هیچوپووچ؛ بێ نرخ.

-frothily ***(adv.)***; **frothiness** ***(n.).***

frown (froun), ***v.i.*** (١) ناوچەوان گرژکردن؛ خۆ مۆن کردنەوە.
(٢) (~ on; ~ upon)، پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون.

v.t. (١) (~ down): دەمکوت کردن بە سەیرکردنێکی پەسەند نەکردنەوە.
(٢) ناوچەوان گرژکردن؛ مۆن بوونەوە.

n. (١) ناوچەوان گرژی؛ گرژی؛ مۆنی؛ مۆن بوونەوە.
(٢) پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون.

frowzy (frou′zi), ***adj.*** (١) [Rare]، بۆگەن.
(٢) پیس وپۆخڵ؛ پیس؛ چەپەڵ.

froze (frōz), *past tense of* **freeze.**

frozen (frō′z'n), *past participle of* **freeze.**

adj. (١) بەستوویەتی وەك سەهۆڵ؛ بەستوو.
(٢) ڕەق بووەوە؛ تەزیو؛ لە گۆ چوو.
(٣) بەستوویەتی لەئاو سەهۆڵداندا (خواردەمەنی).
(٤) ووشك بوو (لە ترسدا)؛ سڕ دەبێت (لە ترسدا): ***(~ with terror)*** .
(٥) سارد هەست)؛ هەست مردوو.
(٦) دەست بە سەردا گیراو (سامان): ***(~ assets)*** .
(٧) وەستاو (نرخ، موچە... هتد): ***(Salaries were ~ .)*** .

fructiferous (fruk-tif′ĕr-əs), ***adj.*** بەردار؛ بە بەر.

fructose (fruk′tōs, frook′tōs), ***n.*** شەکری میوەو هەنگوین.

frugal (frōō′g'l), ***adj.*** (١) گیر؛ پارە بەفیڕۆنەدەر؛ دەست بە پارەوە گر؛ دەست نووقاو. (٢) (ا) هەرزانبەها. (ب) کەم.

frugality (frōō-gal′ə-ti), ***n.*** گیری؛ پارە بەفیڕۆنەدان؛ دەست بە پارەوە گرتن؛ دەست قووچاوی.

fruit (frōōt), ***n.*** (١) (*pl.*) بەر؛ بەروبووم.
(٢) میوە؛ میوەجات. (٣) بەرهەم؛ ئەنجام: ***(the ~ of his work)*** .
(٤) [Archaic]، بەچە؛ بەچکە (مرۆڤ، گیاندار).

v.i. بەرگرتن؛ هاتنەبەر

v.t. هێنانەبەر

fruitage (frōōt′ij), ***n.*** (١) بەرگرتن؛ هاتنەبەر.
(٢) میوە؛ بەر؛ بەری وەرزێك. (٣) بەرهەم؛ ئەنجام؛ بەروبووم.

fruiter (frōōt′ĕr), ***n.*** (١) باخەوان؛ بیستانەوان.
(٢) داری بەردار.
(٣) کەشتی میوە گوێزەرەوە.

fruiterer (frōōt′ĕr-ĕr), ***n.*** (١) [Chiefly British]، میوەفرۆش.
(٢) کەشتی میوە گوێزەرەوە.

fruit fly, مێروی میوە (کە قۆزاخەکەی لەسەر میوەو سەوزە دەڕێو دەیفەوتێنێ)

fruitful (frōōt′fəl), ***adj.*** (١) بەبەر؛ بەردار؛ بەبڕشت.
(٢) بە بەرهەم؛ بەکەڵك؛ بەسوود؛ ئەنجام بەخش: ***(a ~ plan)***

fruition (frōō-ish′ən), ***n.*** (١) خۆشی.
(٢) بەرگرتن؛ هاتنەبەر؛ هاتنە بەرهەم؛ بەر:
(Success was the ~ of his years of work .)

fruitless (frōōt′lis), ***adj.*** (١) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ئەنجام.
(٢) بێ بەر؛ ڕز.

-fruitlessness ***(n.).***

fruit tree, داری بەردار؛ درەختی بەرگر یا بەبەر.

fruity (frōōt′i), ***adj.*** . ***(a ~ wine)*** (١) میوەیی؛ تام خۆش وەك میوە: ***(a ~ voice)*** .
(٢) خۆش (دەنگ)؛ ساز: ***(a ~ story)*** .
(٣) [Colloq.]، تەڕوپڕ؛ خۆش: .

frump (frump), ***n.*** ئافرەتێکی پیس وپۆخڵی تەنگەجیکڵانە.

frumpish (frump′ish), ***adj.*** = **frumpy.**

frumpy (frump′i), ***adj.*** پیس وپۆخڵو تەنگەجیکڵانە (ئافرەت).

frustrate (frus′trāt), ***v.t.*** (١) کۆسپ خستنەڕێ؛ بەزاندن؛ تێکشکاندن؛ پەنگ پێ خواردنەوە؛ ڕێڕخستن: ***(He ~d our plans.)*** .
(٢) دیق پێکردن؛ نائومێدکردن؛ بێزارکردن.

frustrated (frus′trāt´id), ***adj.*** وەپس؛ بێزار؛ پەست؛ نائومێد.

frustration (frus-trā′shən), ***n.*** بێزاری؛ وەپسی؛ پەستی؛ پەست بوون؛ نائومێدی؛ نامرادی.

fry (frī), ***v.t.*** (١) سوورکردنەوە (خواردەمەنی).
(٢) [Obs.]، چەرساندنەوە؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن.

v.i. (١) سوورببوونەوە. (٢) [Obs.] ، تووڕەبوون.

fry (frī), ***n.*** (١) بەچکە ماسی. (٢) ماسی بچووك.
(٣) بەچکە؛ بەچە؛ منداڵ؛ لاو.

small fry, (١) منداڵ؛ منداڵان. (٢) هیچوپووچ بێ بایەخ (مرۆڤ، شت).

fryer (frī′ĕr), ***n.*** (١) سوورکەرەوە (مرۆڤ. دەفر، شت).
(٢) خواردنێك کە بۆ سوورکردنەوە باش بێت وەك مریشك.

frying pan, تاوە.

out of the frying pan into the fire, لە بارێکی خراپەوە بۆ خراپتر.

fuddle (fud′'l), ***v.t.*** سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

n. بارێکی شێواو

fuddy-duddy (fud′i-dud´i), ***n.*** [Slang]. (١) کەسێکی هەمیشە ڕەخنەگری بە هیچ ڕازی نەبوو. (٢) کەسێکی کۆنەپەرست؛ کەسێکی کۆنەباو

fudge (fuj), ***n.*** (١) قسەی درۆ یا هەڵبەستراو؛ قسەی قۆڕو بێ تامو هیچوپووچ. (٢) جۆرە نوقڵ یا شیرینییەکە.
(٣) دوا دەنگوباسی بە ڕەنگاوڕەنگ چاپکراو لە ڕۆژنامەیەکدا.

interj. قسەی قۆڕو هیچوپووچ

v.t. بە لامسەرلایی و هەر بە درۆوە کردن.

fuel (fū′l), ***n.*** (١) سووتەمەنی (نەوت، دار، خەڵووز، بەنزین)
(٢) ناگرخۆشکەر (هەست، کردار، کردەوە).

v.t. سووتەمەنی تێکردن یا تێخستن؛ ناگر خۆشکردن (بە ڕاستی و بە مەجازی): ***(to ~ the fire)***

-fueler; fueller ***(n.).***

fugacious (fū-gā′shəs), ***adj.*** (١) کەم خایەن؛ زوو لەناوچوو؛ سەردەمی؛ کاتی. (٢) زوو وەڕیو (گەڵا).

fugitive (fū′jə-tiv), ***adj.*** (١) هەڵاتوو؛ ڕاکردوو؛ قاچاخ.
(٢) کەم خایەن؛ سەردەمی؛ زوو لەناوچوو. (٣) هەمیشە گۆڕاو.

n. (١) کەسێکی هەڵاتوو ، قاچاخ، یا ڕاکردوو بەهۆی تاوانکاریەوە
(٢) شتێکی زوو لەناوچوو، کەم خایەن، یا سەردەمی.

fugleman (fū′g'l-mən), ***n.*** (١) سەربازی نموونە. کە ئەوەندە لە مەشقدا باشە لە سەرەتای ڕیزدا دەوەستێ تا ئەوانی تر چاوی لێ بکەن؛ سەربازی سەرمەشق. (٢) نموونە؛ سەردار.

fulcrum (ful′krəm), ***n.*** (١) ڕاگرە؛ ئەو خاڵەیە سەری نوێڵی لەسەر دادەنرێ بۆ بەرزکردنەوەی شت. (٢) هۆی زۆرلێکردن؛ هۆی زەبر خستنەسەر

fulfill, fulfil (fool-fil′), *v.t.* (١) هێنانەدی؛ بەجێهێنان؛ کردن؛ جێبەجێکردن. (٢) پەیڕەوی کردن؛ بە گوێ کردن. (٣) تەواوکردن

fulfill oneself, ناوات‌و ئامانجی خۆ هێنانەدی.

fulfillment, fulfilment (fool-fil′mənt), *n.* (١) بە ئاوات گەیشتن؛ بە ئامانج گەیشتن؛ ئاوات هێنانەدی یا هاتنەدی (٢) ئاوات هێنەرەدی

fulgent (ful′jənt), *adj.* [Poetic], گەش؛ بریقەدار؛ بریقاوە.

full (fool), *adj.* (١) پڕ؛ لێپا ولێپ. *(The glass is ~ .)* (٢) تێر؛ مر (٣) پڕ؛ پڕ لە. *(a room ~ of people)* (٤) تەواو. *(a ~ load)* (٥) تەواو؛ هیچی کەم نێیە. *(a ~ dozen)* (٦) پڕ؛ تەواو. *(a ~ moon; ~ speed)* (٧) تەواو؛ هەمووی. *(a ~ view)* (٨) خڕومر؛ پڕ؛ قەڵەو. *(a ~ face)* (٩) ڕەبەق؛ تەواو *(two ~ years)* .

n. ئەوپەڕ؛ پڕ؛ زۆرترین.

adj. (١) بەتەواوی؛ تەواو. *(a ~ - grown boy)* . (٢) یەکسەر؛ بەتەواوی. *(The blow landed ~ in his face.)* .

full of, (١) پڕ؛ پر لە؛ پڕە لە. (٢) تێر. (٣) خەریک؛ سەرنج ڕاکێشراو.

full well, زۆرباش؛ باش؛ تەواو.

in full, (١) بەتەواوی؛ هەمووی. *(to pay in full)* . (٢) کورت نەکراوە (ووشە): *(to write the word in full)* .

to the full, بەتەواوی؛ هەمووی.

full blood, (١) برایەتی؛ خوشکایەتی. (٢) توخمی ڕەسەن

full-blooded (fool′blud′id), *adj.* (١) بەهێز؛ تەڕوبر (٢) ڕەسەن

full-blown (fool′blōn′), *adj.* (١) گەشاوە. گول؛ کراوە (گول). (٢) پێگەیشتوو؛ کامل؛ گەورەبوو .

full-dress (fool′dres′), *adj.* (١) تایبەتی بە جلی ڕەسمیی: *(a ~ suit)*

(٢) ڕەسمیی: *(a ~ dinner)* .

full dress, جل‌وبەرگێک کە لە بۆنەی ڕەسمیدا لەبەر دەکرێت.

full-faced (fool′fāst′), *adj.* (١) دەموچاو خڕ؛ دەموچاو پڕ؛ قەڵەو. (٢) دەموچاوی هەمووی دیارە (وێنە).

full-fledged (fool′flejd′), *adj.* (١) پەڕو باڵ دەرکردوو؛ باڵەفڕە؛ باڵەفڕێ بوو (٢) پێگەیشتوو؛ گەورەبوو؛ کامل؛ تەواو: *(a ~ teacher, manager, member, etc.)*

full-grown (fool′grōn′), *adj.* پێگەیشتوو؛ کامل؛ گەورەبوو.

full-length (fool′leŋth′), *adj.* (١) هەموودەرخەر. (٢) ئاوادامان؛ هەموو لەش دەرخەر یا داپۆشەر: *(a ~ picture, mirror, etc.)* (٣) کورت نەکراوە؛ تەواو؛ هەمووی بە تەواوی *(a ~ novel)* .

full moon, مانگی چواردە شەوە؛ مانگی پڕ.

fullness (fool′nis), *n.* پڕی؛ تەواوی.

fullness of time, لە کاتی خۆیدا؛ لە کاتی دیاریکراودا.

full professor, مامۆستای تەواوی زانکۆ (بەرزترین پلەی مامۆستایەتی‌یە لە زانکۆدا).

full sail, (١) بە هەمور بایەوانەکانەوە. (٢) بە ئەوپەڕی توانا و خێرایی‌یەوە.

full stop, خاڵ (لە کۆتایی ڕستەدا).

full swing, ئەوپەڕی توانا و چالاکی.

full tilt, بە هەمور هێزێکەوە؛ ئەوپەڕی خێرایی.

full-time (fool′tīm′), *adj.* سەرومر (کارکردن، فرمان): *(He has a ~ job.; a ~ teacher)*

fully (fool′i), *adv.* (١) بەتەواوی؛ تەواو؛ هەمووی. (٢) بەبێ کەموزیاد. (٣) ئێجگار زۆر؛ فرە. (٤) بەڵای کەمەوە.

fulminate (ful′mə-nāt′), *v.i.* (١) [Rare] ، چەخماخەو هەورەتریشقە دان. (٢) تەقینەوە (لە تووپەییدا)؛ تەقین. (٣) قیژاندن (لە تووپەییدا).

v.t. (١) تەقاندنەوە. (٢) قیژاندن‌و جوێن دان.

n. تەقەمەنی.

-fulmination *(n.)*; fulminator *(n.)*.

fulsome (fool′səm, ful′səm), *adj.* ناشرین‌و قێزەهێنەرەوە (ستایشی درۆو بێ ئەندازە، مەرایی): *(~ flattery)* .

fumble (fum′b'l), *v.i. & v.t.* (١) بۆ گەڕان بە ناقۆڵایی‌و گەمژەیی؛ دەست پێدا گێڕان (گێڕفان)؛ دەست بۆ کوتان: *(to ~ for a key)* (٢) بەدەستەوەگرتن بە ناکارامەیی. (٣) کردنی کارێک بە ناقۆڵایی‌و ناکارامەیی؛ زمان گیران‌و هەڵەکردن: *(He ~ed thrugh his speech.)* (٤) تۆپ نەگرتنەوە (یاری فوتبۆڵی نەمەریکی).

n. (١) پەل کوتان؛ دەست بۆ کوتان بە ناقۆڵایی. (٢) تۆپ نەگرتنەوە.

-fumbler *(n.)*.

fume (fūm), *n.* (١) دووکەڵ؛ چڕە دووکەڵ؛ دووکەڵێکی بۆگەن‌و هەناسە سوارکەر. (٢) شتێک کە تەنها هەر لە خەیاڵدا هەبێ‌و بوونی نەبێ. (٣) [Rare]، تووڕەیی؛ زۆر پەستی.

v.i. (١) چڕە دووکەڵ لێ هاتنەدەرەوە؛ دووکەڵ لێ هەڵسان. (٢) زۆر تووڕەبوون؛ هەڵچوون.

v.t. چڕە دووکەڵ لێدان یا پیاکردن؛ پاککردنەوە بە دووکەڵ (بۆ کوشتنی جانەوەر).

fumigate (fū′mə-gāt′), *v.t.* (١) کوشتنی جانەوەر لە مال، باخ، یا بێستاندا بە دووکەڵی کیمیایی تایبەتی؛ پاککردنەوە لە جانەوەر بە چڕە دووکەڵ؛ قانگدان. (٢) [Rare or Archaic]، بۆن خۆش کردن.

-fumigation *(n.)*; fumigator *(n.)*.

fumy (fūm′i), *adj.* پڕ لە دووکەڵ؛ دووکەڵی لێ دەبێتەوە؛ تەموماژاوی؛ دووکەڵاوی.

fun (fun), *n.* خۆشی؛ ڕابواردن؛ کەیف؛ یاری؛ گاڵتەوگەپ؛ قۆشمە؛ سەیر. *adj.* [Colloq.], خۆش؛ قۆشمە: *(a ~ movie)* .

for (or in) fun, بۆ گاڵتە؛ بە گاڵتەوە؛ بۆ کەیف‌و ڕابواردن؛ بۆ سەیر.

have fun, ڕابواردن؛ خۆش ڕابواردن؛ کات بە خۆشی بردنەسەر.

make fun of, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

funambulist (fyoo-nam′byoo-list), *n.* تەنافباز.

function (fuŋk′shən), *n.* (١) کار؛ ئیش؛ کردار. (٢) ئەرکی سەرشان؛ ئەرک: *(The ~ of a policeman is to protect and assist the public.)* (٣) پیشە. (٤) ئامەنگ. (٥) ژمارەیەکی گۆڕاو (بیرکاری).

v.i. کارکردن؛ ئیش کردن؛ بەکارهاتن؛ بەکەڵک هاتن.

functional (fuŋk′shən-'l), *adj.* (١) هی کار؛ هی ئەرک. (٢) بەکاردێت؛ کاردەکات؛ باش کاردەکات.

-functionalism *(n.)*.

functionally (fuŋk′shən-'l-i), *adv.* لە ڕووی کارکردن، ئەرک بەجێهێنان یا بەکارهاتنەوە.

functionary (fuŋk′shən-er′i), *n.* فەرمانبەر؛ مووچەخۆر؛ کاربەدەست.

fund (fund), *n.* (١) ئازووقە: *(a ~ of good humor)* . (٢) (أ) هەندێ پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی: *(orphans' ~)* (ب) *(pl.)*، پارەی ئامادە بۆ خەرج کردن؛ پارە. (٣) *(pl.)*، [British] (the ~)، قەرزی فەرمانڕەوایی ئینگلیزی. (٤) دەزگای بەڕێوەبردنی پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی.

v.t. (۱) پارە دانان بۆ دانەوەی سوودی قەرزێك (۲) گۆڕینی قەرزێکی ماوە کورت بۆ ماوە درێژتر سوود لێ وەرگرتنی (۳) پارەکۆکردنەوەو خستنەیە شوێنێکی تایبەتی. *(to ~ cancer research)* (٤) پارەپێدان یا لەسەر سەرف کردن.

fundamental (fun´də-men´t'l), *adj.* (۱) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ ڕیشەیی؛ بنەڕەتی؛ پێویست (۲) هی نزمترین دەنگ (مۆسیقاناسی). *n.* (۱) بناغە؛ بنچینە؛ بنەڕەت (۲) دەنگی بنچینە یا نزم (مۆسیقاناسی).

fundamentalism (fun´də-men´t'l-iz'm), *n.* (۱) بڕوبوونی کوێرانە بە هەموو ناوەڕۆکی ئینجیل وەك چوونێتی دروستبوونی جیهانو نادەمو حەوا بەهەشتو دۆزەخ (۲) بڕوابوون بەم بیروباوەڕە.

fundamentalist (fun´də-men´t'l-ist), *n.* کوێر بڕوا (بەتایبەتی بە هەموشتێك کە لە ئینجیلدا نووسراوە)؛ کەسێك کە بە تووندوتیژی بڕوای بە ڕێبازێك هەبێ بەتایبەتی هی ئایینی.

adj. تایبەتی بە کوێر بڕوا.

fundamentally (fun´də-men´t'l-i), *adv.* لە ڕووی بنچینەوە؛ بە شێوەیەکی بناغەیی؛ لە ڕووی ئەو شتانەوە کە بنچینەیین.

funeral (fū´nēr-əl), *adj.* تایبەتە بە پرسە؛ هی پرسە؛ غەمگین. *n.* پرسە؛ مردوو ناشتن.

funerary (fū´nēr-er´i), *adj.* تایبەتی بە پرسەو مردوو ناشتن

funereal (fū-nēr´i-əl), *adj.* غەمگین؛ ناخۆش وەك پرسە.

fungal (fuŋ´gəl), *adj.* = fungus.

fungi (fun´ji), *alternative plural of* **fungus.**

fungoid (fuŋ´goid), *adj.* قارچکی؛ تایبەت بە قارچك. *n.* قارچك؛ کەرووك؛ ڕووەکی وەك قارچك.

fungous (fuŋ´gəs), *adj.* (۱) وەك قارچك یا کەرووك؛ تایبەتی بە قارچك یا کەرووك (۲) لەپڕ سەر هەڵدەدات و لەپڕ نامێنێ.

fungus (fuŋ´gəs), *n.* (۱) قارچك؛ کەرووك؛ ڕووەکی قارچکی (۲) شتێك کە لەپڕ دەڕوێت بەڵام زۆر بەرنەوام نابێ.

funk (fuŋk), *n.* [Colloq.]. (۱) ترسان؛ ترس؛ زراوچوون؛ وورە بەردان (۲) کەسێکی زراوچوو یا وورەبەردەر. *v.i.* [Colloq.], ترسان و پاشگەزبوونەوە. *v.t.* [Colloq.], (۱) ترساندن؛ لێ ترسان (۲) خۆ لێ دزینەوە لە ترسدا. **-funky** *(adj.).*

funky (fuŋ´ki), *adj.* سادە؛ حاکی *(a ~ hotel)*

funnel (fun´'l), *n.* (۱) ڕەحەتی (۲) دووکەڵکێش. *v.i. & v.t.* بە ڕەحەتی تێکردن. ناردن، یا ناراستەکردن لە یەك شوێنەوە.

funniness (fun´i-nis), *n.* نەشتیکەیی؛ سەیرخۆشی؛ قۆشمەیی.

funny (fun´i), *adj.* (۱) نەشتیکە؛ سەیرخۆش؛ قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ قۆشمەڵ؛ نوکتەچی (۲) [Colloq.]. سەیر؛ ناناسا. *n.* وێنەی سەیرو قۆشمە لە ڕۆژنامەیەکدا؛ ئەو بەشەی ڕۆژنامەیەك کە نەم جۆرە وێنانەی تێدایە. **-funnily** *(adv.).*

fur (fūr), *n.* (۱) تووکی نەرمو شلی هەندێ گیاندار (۲) کەوی نەم جۆرە گیاندارانە (۳) فەروە؛ کەول. *adj.* فەروە؛ لە کەول دروستکراو *v.t.* (۱) بە فەروە کردن یا داپۆشین یا ڕازاندنەوە (۲) تەخت کردن.

furbish (fūr´bish), *v.t.* (۱) ساف‌ولووس کردن؛ بۆیەکردن و بریقاندنەوە (۲) ~ up ; تازەکردنەوە؛ چاکردنەوە.

furfur (fūr´fēr), *n.* کڕێشی سەر

furious (fyoor´i-əs), *adj.* (۱) زۆر تووڕە (۲) زۆر تووندوتیژ و بەمێز *(a ~ attack)*

furl (fūrl), *v.t.* پێچانەوە (تاڵا)؛ هەڵکردن؛ لوول کردن. *v.i.* لوول بوون؛ هەڵکران. *n.* (۱) توێی شتێکی لوول کراو یا هەڵکراو (۲) لوول کردن؛ لوول بوون؛ پێچانەوە؛ هەڵکردن.

furlong (fūr´lôŋ), *n.* پێوانەیەکی دووریی‌یە بریتی‌یە لە هەشت یەکی میلێك یا ۲۲۵ یارد.

furlough (fūr´lō), *n.* پشوو پێدان؛ پشوو (بەتایبەتی هی سەربان). *v.t.* ڕێگەپێدان یا پشوودان بە سەربازێك بۆ ماوەیەك.

furnace (fūr´nis), *n.* (۱) تەنوور؛ کوورە؛ تورنی گەرماو؛ تنوور (۲) شوێنێکی زۆر گەرم. (۳) تاقیکردنەوەیەکی گران.

furnish (fūr´nish), *v.t.* (۱) دانانی ژێرەخەرو سەرەخەر لە ناومانڵدا. (۲) پێدانی ئەو شتەی پێویستە؛ پێدانی هەموشتێکی پێویست؛ پێدان.

furnishings (fūr´nish-iŋz), *n.pl.* (۱) شتومەکی ناومال وەك کورسی و مێز و بەرەو شتی وەهای تر. (۲) جل‌وبەرگ.

furniture (fūr´ni-chēr), *n.* (۱) شتومەکی ناومال وەك کورسی و مێز و جێی نووستن و بەرە... هتد. (۲) [Archaic]. ئەو شتانەی پێویستە بۆ سوارێك و ئەسپەکەی (وەك قەڵغان، زین... هتد).

furor (fyoor´ôr), *n.* (۱) تووڕەیی؛ زۆر تووڕەیی. (۲) شێتگیربوون. (۳) جۆش؛ هەستی بەتین؛ شەیدایی؛ بەزم.

furrier (fūr´i-ēr, fūr´yēr), *n.* (۱) فەروەفرۆش؛ کەول فرۆش. (۲) وەستای فەروە.

furriery (fūr´i-ēr-i), *n.* (۱) فەروە بەگشتی؛ کەول. (۲) دروستکردن و چاکردنەوەو فرۆشتنی فەروە.

furrow (fūr´ō), *n.* (۱) دێڕاو؛ هێڵی جووت؛ هێڵی گاسن. (۲) شتێك کە نە دێڕاو بچێ؛ چرچی ناوچەوان یا دەموچاو. *v.t.* (۱) دێڕاو هەڵدان؛ شەستەدان. (۲) هەڵدڕین و پێدا ڕۆیشتن (کەشتی بە دەریادا). *v.i.* (۱) دێڕاو هەڵدان؛ شەستەدان (۲) چرچ‌ولۆچ تێکەوتن (ناوچەوان).

furry (fūr´i), *adj.* (۱) لە فەروە دروستکراو؛ هی فەروە. (۲) فەروە لەبەر. (۳) قەراغەکەی بە فەروە گیراوە. (٤) فەروەیی.

further (fūr´*th*ēr), *adj.* (۱) دوورتر. (۲) (ا) زیاتر؛ زۆرتر؛ هی تر. (ب) تر؛ هی تر: *(till ~ notice)* . *adv.* (۱) دوورتر (شوێن، کات)؛ بۆ دوورتر. (۲) زیاتر (ڕادە، پلە)؛ تا ڕادەیەکی زیاتر. (۳) لەوە بەوڵاوە؛ زۆرتر *v.t.* پەرەپێدان؛ پاڵپشتی کردن؛ پێشخستن؛ یارمەتیدان: *(to ~ the cause of peace)*

furtherance (fūr´*th*ēr-əns), *n.* (۱) پەرەپێدان؛ یارمەتیدان؛ پێشخستن؛ پاڵپشتی کردن. (۲) یارمەتی؛ پاڵپشتی.

furthermore (fūr´*th*ēr-môr´,), *adv.* جگە لەوەیش؛ لەوەیش بەوڵاوە؛ زیاد لەوەیش؛ زیاد لەمە.

furthermost (fūr´*th*ēr-mōst´), *adj.* دوورترین (شوێن، کات، پلە، ڕادە)؛ ئەوپەڕ (ڕادە).

furthest (fūr´*th*ist), *adj.* دوورترین. *adv.* (۱) دوورترین (شوێن، کات). (۲) ئەوپەڕ (ڕادە، پلە).

furtive (fūr´tiv), *adj.* نهێنی؛ دزێ؛ پەنهانی؛ بە نهێنی؛ بێ خشپە: *(a ~ look)* **-furtively** *(adv.)*; **furtiveness** *(n.).*

furuncle (fyoor´uŋ-k'l), *n.* دوومەڵێکی بچووك.

fury (fyoor´i), *n.* (۱) زۆر تووڕەیی؛ شێتگیری (۲) تووندوتیژی؛ زەبر؛ دڕندەیی (۳) کەسێکی تووندوتیژی دابین نەکراو (بەتایبەتی ئافرەت). like fury, [Colloq.], (۱) بە تووندوتیژی؛ بە دڕندانە (۲) زۆر خێرا.

fuse (fūz), *v.t.* (۱) تووانەوە. (۲) تێکەڵاوکردن؛ کردن بە یەك؛ یەکخستن. *v.i.* (۱) تووانەوە. (۲) بوون بە یەك؛ تێکەڵاوبوون؛ یەککەوتن.

fuse (fūz), *n.* (۱) پڵیتەی تەقەمەنی. (۲) فیووز (ئەلەکتریك).

fusee (fū-zē´), *n.* (۱) شقارتەیەك کە با نایکوژێنێتەوە. (۲) پووناکی‌یەکی سووری وورياکەرەوەیە (هێڵی شەمەندەفەر) (۳) پڵیتەی تەقەمەنی. (٤) خولخولۆکەی زەنبەلەکی کاتژمێری کۆن.

fuselage (fū´z'l-ij, fū´s'l-ij, fū´zə-läzh´), *n.* لەشی فڕۆکە جگە

لە باڵو کلکەکەی (کە شوێنی دانیشتنو بارە).

fusion (fū′zhən), *n.* (١) تووانەوەو بوون بە یەك؛ تێکەڵبوون. (٢) بوون بە یەك؛ یەکگرتن؛ یەککەوتن: *(a ~ of political parties)* .

(٣) شتێکی یەکگرتوو؛ شتێکی تێکەڵاو.

fusion bomb, بۆمبای هایدرۆجینی.

fusionism (fū′zhən-iz'm), *n.* یەکگرتنی جۆرەها حیزب یا کۆمەڵە یا نەتەوە؛ تیۆری‌و ڕێبازی ئەم یەکگرتنە.

-fusionist *(n.).*

fuss (fus), *n.* (١) لە ئەندازە بەدەر مەراق خواردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ نازونووز؛ شپرزەیی و جڕپنی لەسەر هیچ. (٢) کەسێکی وەها.

v.i. (١) لە ئەندازە بەدەر مەراق خواردن‌و شپرزەیی بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ نازونووزکردن. (٢) زۆر گوێ بە شتی بێ بایەخ دان.

(٣) زۆر بە دەروقنگدا هاتن‌و مەرایی کردن‌و بە درۆ بەتەنگەوەهاتن: *(to ~ over somebody)*

v.t. مەراق خواردن لە خۆیایی.

fussy (fus′i), *adj.* (١) شپرزە؛ جڕپن؛ بە جرت‌وفرت.

(٢) بە هیچ ڕازی نابێت؛ بۆڵەبۆڵ کەر؛ بە نازونووز؛ بەقیزوبیز.

(٣) زۆر سەرنج بە شتی ووردو بێ بایەخ دەر؛ لە ئەندازە بەدەر پاك‌وتەمیزو گوێ بە شتی ناگرنگ دەر (لە ناومان یا دەرموە).

-fussiness *(n.).*

fusty (fus′ti), *adj.* (١) کەپوو هەڵمێناو؛ بۆگەن. (٢) کۆن؛ کۆنباو.

futile (fū′t'l), *adj.* (١) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ئەنجام.

(٢) بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ؛ ناگرنگ.

futility (fū-til′ə-ti), *n.* (١) بێ سوودی؛ بێ کەڵکی؛ بێ ئەنجامی.

(٢) بێ بایەخی؛ هیچ‌وپووچی. (٣) شتێکی بێ سوود

future (fū′chēr), *adj.* (١) هی دواڕۆژ؛ داهاتوو.

(٢) هی داهاتوو (ڕێزمان– کاتی کردار).

n. (١) دواڕۆژ؛ پاشەڕۆژ؛ داهاتوو؛ لەمەولا؛ لەمەودوا.

(٢) (*pl.*): شتیك کە دەکرێت‌و دەفرۆشرێت کە گوایە لە دواڕۆژدا ئاڵوگۆڕ دەکرێت (پارەبازی). (٣) کاتی کرداری دواڕۆژ (ڕێزمان).

futureless (fū′chēr-lis), *adj.* بێ دواڕۆژ؛ بێ هیوای دواڕۆژ؛ بێ ئاوات.

future life, ئەوەدونیا.

future perfect tense, کاتی کرداری دواڕۆژی تەواو (ڕێزمان): (وەك " will have finished " لەم ڕستەیەدا: I will have finished the dictionary by then.).

futurism (fū′chēr-iz'm), *n.* ناینده‌گەری. بیروباوەڕێکی هونەریە لەکاتی جەنگی جیهانی یەکەمدا پەیدابوو داوای وازلێهێنانی شێوازی کۆنی هونەرو داهێنانی شێوازی نوێی دەکرد.

-futurist *(n.).*

futurity (fū-toor′ə-ti, fū-tyoor′ə-ti), *n.* (١) دواڕۆژ؛ پاشەڕۆژ.

(٢) پووداوێك یا بارێکی دواڕۆژ. (٣) ڕەگەزی دواڕۆژ.

fuze (fūz), *n.* = fuse.

fuze (fūz), *v.t. & v.i.* to fuse.

fuzee (fū-zē′), *n.* = fusee.

fuzz (fuz), *n.* گەنگەموو (قژ، مرۆڤ؛ گەندەموو: *(the ~ on a peach)*

v.t. & v.i. بە گەندەموو داپۆشین.

fuzzy (fuz′i), *adj.* (١) بە گەندەموو داپۆشراو.

(٢) لێل (بیروباوەڕ. بارێ شتێك)؛ ناڕوون؛ نادیار.

-fuzzily *(adv.)*; **fuzziness** *(n.).*

G g

G, g (jē), *n.* (۱) قبیی حەوتەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) دەنگی ئەم قبیە: "گ" یا "ج".
(۳) (ا) حەوتەم. (ب) ئەم قبیە بە چاپ کراوی یا هەڵکەنراوی.
adj. (۱) تایبەتی بە قبیی " G ". (۲) حەوتەم لە پلە یا ڕیزدا.
G (jē), *n.* (۱) نیشانەی ژمارە (٤۰۰) لە ڕۆمانیدا. (۲) [Slang]، هەزار دۆلار. (۳) نمرەی " باش " (قوتابخانە).
gab (gab), *v.i.* [Colloq.], چەنەدان؛ هەڵەوەڕی کردن؛ قسەی زۆرو بێ تام کردن
n. چەنەبازی؛ چەنەدان؛ زۆرۆیژی
gabardine (gab′ĕr-dēn′, gab′ĕr-dēn′), *n.* گەبەردین جۆرە قوماشێکی خوری یا لۆکەیە.
gabber (gab′ĕr), *n.* [Colloq.], چەنەباز؛ زۆرۆیژ
gabble (gab′l), *v.i.* چەنەدان؛ چەنەبازی کردن؛ قسەی بێ تام کردن.
v.t. چەنەدان؛ زۆرۆیژی کردن.
n. زۆرۆیژی؛ چەنەبازی.
-gabbler *(n.)*
gabby (gab′i), *adj.* [Colloq.], زۆرۆیژ؛ چەنەباز؛ هەڵەوەڕ.
gable (gā′b'l), *n.* (۱) دیوارێکی سێگۆشەیی کە هەردوو لای بە سەربانێکی لێژ گیرابێت. (۲) تاقێکی سێگۆشەیی سەر دەرگا یا پەنجەرەیەک.
gaby (gā′bi), *n.* [Colloq.], کەسێکی ساویلکەو بێ مێشک
gad (gad), *v.i.* گەڕانێکی بێ ئامانج؛ گەڕان بەدوای ڕابواردندا.
gad (gad), *n.* (۱) نەقیزە. (۲) نەسکەنە؛ پێکارێکی وەک ئەسکەنە؛ منج.
v.t. (۱) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن. (۲) کانزای خام شکاندن بە ئەسکەنە.
gadabout (gad′ə-bout′), *n.* [Colloq.], کەسێکە کە هەمیشە بەدوای ڕابواردندا دەگەڕێ؛ خانە بێزار.
gadder (gad′ĕr), *n.* = gadabout.
gadfly (gad′flī′), *n.* (۱) خەرەنگیر
(۲) کەسێکی خەڵک پەستکەر؛ ملۆزم.
gadget (gaj′it), *n.* (۱) ئامێرێکی بچووک؛ بەشێکی بچووکی ئامێرێک.
(۲) شتێکی بچووک بەتایبەتی هی بێ سوودو ناپێویست.
Gael (gāl), *n.* گێل: هاوڵاتی‌یەکی ناوچە بەرزەکانی ئوسکوتلەندە یا نیژەندە کە بیشیان دەڵێن: " سێڵت "
Gaelic (gāl′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕەگەزی " گێل "
(۲) تایبەتی بە زمانی " گێلیک "
n. زمانی " گێلیک " کە لە ئوسکوتلەندەو نیژەندە قسەی پێ دەکرێ.

gaff (gaf), *n.* (۱) قۆلاپێکی گەورەی ئەستوور بەسەری دار یا ڕوویەکەوە (بۆ دەرهێنانی ماسی گەورە لە ئاو دوای گرتنی).
(۲) چوقۆلێکی تیژی ئاسنە دەکرێتە قاچی کەڵەشێری شەڕەوە.
(۳) [British Slang]، تیاترۆیەکی هەرزانبەها.
(٤) تەوەرەی کەشتی بایەوان.
v.t. (۱) ماسی گیراو دەرهێنان لە ئاو بە قۆلاپێکی بەمێز.
(۲) [Slang]، هەڵخەڵەتاندن.
gaffe (gaf), *n.* هەڵەیەک لە هەڵسانو دانیشتنی ناو کۆمەڵدا (ووتە یا کردار)؛ ووتە یا کردارێکی ناببجێ کە لەبەرچاوی خەڵک بکرێت.
gag (gag), *v.t.* (۱) خنکاندن؛ ڕشانەوە
(۲) دەم داخستن بە شتێک بۆ قسە نەکردن یا هاوار نەکردن.
(۳) قسە لێ قەدەغەکردن؛ ڕێگەنەدانی قسەکردنو بیروڕا دەربڕین.
(٤) پاڵە دانان یا قەدەغەکردنی دووان لە پەرلەماندا.
(٥) داخستن (مەکینە)؛ کوژاندنەوە.
v.i. (۱) خنکان؛ ڕشانەوە. (۲) [Slang] ، گاڵتەوگەپ کردن؛ نوکتەبازی کردن
n. (۱) شتێک کە دەخرێتە دەمەوە بۆ قسە نەکردن یا هاوار نەکردن؛ دەم داخەر. (۲) دووان لێ قەدەغەکردن (دادگا):
(The judge issued a ~ order.)
(۳) شتێک کە دانساز بەکاری دەهێنێت بۆ دەم کردنەوە. (٤) لغاو.
(٥) (ا) نوکتە؛ گاڵتە. (ب) فێڵ؛ فێڵوتەڵەکە.
gage (gāj), *n.* (۱) بارمتە. (۲) بەڵێن (بەتایبەتی هی هاتن بۆ شەڕ بە فڕێدانی دەستکێشێک لەبەرچاوی بەرامبەرەکەت بۆ نیشانەی ئەم بەڵێنە)
(۳) ڕووبەڕوو وەستان؛ مەیدانخوازی.
v.t. [Archaic], (۱) گرەوکردن. (۲) بەستنەوە بە بەڵێنێکەوە.
gage (gāj), *n.* & *v.t.* = gauge.
gage (gāj), *n.* قۆخ.
gag man, نوکتەباز؛ نوکتەچی؛ قۆشمەچی.
gag rule (or law), قەدەغەکردنی لێدووان لە مەسەلەیەک (بەتایبەتی لە دادگا یا پەرلەماندا).
gaiety (gā′ə-ti), *n.* (۱) خۆشی؛ کەیف و خۆشی و زەماوەند.
(۲) نووساندن.
gaily (gā′li), *adv.* (۱) بە خۆشی و بە کەیفەوە.
(۲) بە ڕەنگی جوان و گەشەوە.
gain (gān), *n.* (۱) زیادە (بەتایبەتی لە سامان یا لە دەسکەوتدا).
(۲) دەسکەوت؛ دەسکەوتن؛ سوود؛ قازانج.
v.t. (۱) دەسکەوتن؛ پەیداکردن. (۲) بردنەوە (ملەملێ).
(۳) دەسکەوتن (قازانج، سوود). (٤) گەیشتن.
(٥) زیادبوون (سەنگ)؛ قەڵەوبوون: *(to ~ weight)* .
v.i. (۱) پێشکەوتن. (۲) زیادبوون (سەنگ)؛ قەڵەوبوون.
gain on, پێشکەوتن (ملەملێ).
gain over, ڕاکێشانە لای خۆ.
gainful (gān′fəl), *adj.* بەسوود؛ سوودبەخش؛ بەکەڵک.
(~ employment)
-gainfully *(adv.).*
gainly (gān′li), *adj.* جوان؛ بە لەنجەولار؛ قۆز.
gainsay (gān′sā′), *v.t.* (۱) حاشاکردن.
(۲) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.
gait (gāt), *n.* ڕەوت (ئەسپ، مرۆڤ)؛ لاروەلەنجە.
v.t. ڕەوت کردن بە ئەسپو ماین.
gaiter (gā′tĕr), *n.* (۱) پووزەوانە. (۲) گێترە (سەربان، پۆلیس).
(۳) پێڵاوی بێ قەیتان.
gal (gal), *n.* [Slang], girl.
gala (gā′lə, gal′ə, gä′lə), *n.* ئاهەنگ؛ زەماوەند.
adj. خۆش؛ زەماوەندی.
in gala. بە جلی جوان و پازاوەو سەیرانەوە.

galactic (gə-lak′tik), *adj.* (۱) شیر؛ شیری؛ له شیر وهرگیراو. (۲) هی هێلی کاکێشان (ئەستێرەناسی). (۳) ڕەوانی شیر زیادکەر.

galavant (gal′ə-vant´), *v.i.* = **gallivant.**

galaxy (gal′ək-si), *n.* (۱) [G-] هێلی کاکێشان (ئەستێرەناسی). (۲) کۆنەسیستێرە؛ کۆمەڵە ئەستێرە. (۳) (۱) دەستەیەک مرۆڤی زیرەک و بەناوبانگ. (ب) کۆمەڵێک شتی بریقەدار.

gale (gāl), *n.* (۱) بای قایم. (۲) [Poetic] ، شەمان. (۳) قاقای پێکەنین؛ هەڵچوونێک. (٤) [Colloq.]، جۆش و خرۆشی.

gall (gôl), *n.* (۱) زراو؛ زەرداو. (۲) شتێکی تاڵ و ناخۆش. (۳) ڕق؛ قین. (٤) [Colloq.] بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی.

gall (gôl), *n.* (۱) جەرەو ئەسپ، ماین)؛ برین. (۲) (۱) پەستی؛ زوێری. (ب) هۆی پەستی یا زوێری. (۳) شوێنێکی سوواو یا بێ هێز.

v.t. (۱) ڕووشاندن (پێست)؛ بریندارکردن بە لێخشاندن. (۲) پەستکردن؛ زوێرکردن.

v.i. ڕووشان؛ برینداربوون بە لێخشاندن

gall (gôl), *n.* لووی ڕووەک؛ دروەملێکە لە ڕووەک دێت بەهۆی جانەوەر یا بەکتریاوە

gallant (gal′ənt), *adj.* (۱) جوان؛ کەورەو جوان؛ قەشەنگ: ***(a ~ ship)***

(۲) ئازا؛ بەجەرگ؛ جوامێر؛ نەترسراو؛ مەرد: ***(a ~ warrior, man, etc.)*** .

(۳) جوان و کەشخە (جل‌وبەرگ): ***(~ attire)***

(٤) (۱) بە ڕەفتارو ناسک لە هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ ئافرەتدا؛ جوامێر.

(ب) دڵدار؛ حەزکەر لە دڵداری.

n. (۱) کەسێکی ئازا؛ جوامێرێک.

(۲) (۱) کەسێکی ڕەفتار جوان لەگەڵ ئافرەتدا؛ جوامێر. (ب) دڵدار.

v.t. (۱) دڵداری کردن لەگەڵ ئافرەتێکدا

(۲) لەگەڵ ئافرەتێکدا بوون بۆ پاراستن یا ئاگاداری.

v.i. ڕەفتاری جوامێرانە نواندن

gallantry (gal′ən-tri), *n.* (۱) ئازایی؛ جوامێری؛ نەترسان.

(۲) ڕەووشتی دڵدارانە (۳) (*pl.*) کردەوەو ووتەی جوامێرانەو پیاوانە.

(٤) دڵداری (٥) [Archaic]، نواندن؛ خۆدەرخستن.

gall bladder, زراو؛ زەرداو یا تاڵو.

gallery (gal′ēr-i), *n.* (۱) هەیوان؛ سەکۆ؛ پارەو. (۲) بانکۆن.

(۳) سەکۆی دواوەی کەشتی بایەوانی کۆن.

(٤) بانکۆنی نهۆمی دووەمی سینەما یا تیاترۆ (کە هەرزانترین جێگەیە).

(٥) هەرزانترین جێی سینەما یا تیاترۆ.

(٦) ئەو کەسانەی لەم جێگا هەرزانانە دادەنیشن. (۷) زەوقی بۆرەپیاو.

(۸) گوێگران یا تەماشاکەران (لە یارێگا یا کۆبوونەوەی پەرلەماندا).

(۹) پارەو یا ژوورێکی تەسک و درێژ (۱۰) نیگارگا؛ نیگارخانە؛ گەلەری.

(۱۱) کۆمەڵە نیگارو تابلۆو پەیکەر.

(۱۲) شوێنی وێنەگرتن، نیشان شکاندن... هتد: ***(a shooting ~)*** .

(۱۳) خەڵەقی ژێرزەمین.

play to the gallery, (۱) خوێنواندن لەسەر شانۆ بە جۆرێک کە تەماشاکەرانی جێگە هەرزانەکان، واتە بۆزە پیاوان، پەسەندی بکەن.

(۲) ڕەفتارنواندن بە جۆرێک کە بۆزەپیاوان پێیان خۆش بێت.

galley (gal′i), *n.* (۱) کەشتی‌یەکی درێژکۆڵەی کۆنە بە بایەوان و سەوڵ لێ دەخوڕێت (۲) بەڵەمێکی سەوڵە لەسەر کەشتی جەنگی ئینگلیزی.

(۳) چێشتخانە واتە مووبەقی کەشتی یا فڕۆکە.

(٤) سینی‌یەکی تەنکە تیپی نامادەی چاپەمەنی تێدا هەڵدەگیرێت.

galley proof, نموونەی یەکەمی چاپەمەنی (پێش هەڵبڕکردنی و دوا چاپکردنی)

galley slave, (۱) بەندی سەوڵ لێدەر لەسەر کەشتی بایەوان و سەوڵ.

(۲) زەحمەتکێش؛ کرێکاری کاری ووشک و ناخۆش.

Gallic (gal′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە وڵاتی " گۆڵ " ی کۆن، واتە فەرەنسا و خەڵکەکەی (۲) فەرەنسی.

galling (gôl′iŋ), *adj.* پەستکەر؛ زوێرکەر.

gallivant (gal′ə-vant´, gal´ə-vant′), *v.i.* گەڕان بەدوای ڕابواردندا.

gallon (gal′ən), *n.* گالۆن.

gallop (gal′əp), *n.* (۱) غار؛ غارغارێن؛ ڕمبازێن؛ ڕمبازی.

(۲) [Colloq.]، کارێکی زۆر خێرا.

v.i. (۱) غارغارێن کردن؛ ڕمبازی کردن؛ تاودان

(۲) زۆر بە خێرا کارکردن یا جووڵانەوە.

v.t. غارپێکردن.

-galloper *(n.).*

gallows (gal′ōz), *n.* (۱) سێدارە؛ قەنارە.

(۲) هەڵواسین؛ کردن بە سێدارەدا.

(۳) کەسێک کە شایستەی هەڵواسین بێت بە سێدارەدا.

gallows bird, [Colloq.], کەسێک کە شایستەی هەڵواسین بێت بە سێدارەدا.

gallows humor, جۆرە نوکتەو قسەبازی‌یەکە کە شتی ناخۆش بە هیچ‌وپووچ و سووک و لاقرتی دەگێڕێ و دەردەخات.

gallstone (gôl′stōn´), *n.* بەردی ناو زراو.

galoot, galloot (gə-lōōt′), *n.* [Slang], کەسێکی ناقۆڵا و لەش لاروخوارو پنتی و بێ مێشک.

galop (gal′əp), *n.* (۱) سەمایەکی خێرا. (۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

galore (gə-lôr′), *adv.* فرە؛ زەبەنە؛ ئێجگار زۆر: ***(She has dresses ~ .)***

n. [Rare]. فرە؛ زۆر؛ زەبەنە

galosh, galoshe (gə-losh′), *n.* کالۆش: پێڵاوێکی لاستیکی ناو نەزە لەسەر پێڵاوی تری‌وە لەپێ دەکرێت.

galvanic (gal-van′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە تەوژمی ئەلەکتریکی باتری. (۲) ووریاکەرەوە یا هێنەرەجۆش (وەک بە تەوژمی ئەلەکتریک)؛ بزوێنەر.

galvanism (gal′və-niz′m), *n.* (۱) ئەلەکتریکی پێکهێنراو لە کارلێکردنی کیمیایی. (۲) ئەو لقەی زانستی فیزیا کە لەمە دەکۆڵێتەوە.

(۳) بەکارهێنانی ئەلەکتریک بۆ چارەکردنی نەخۆشی.

galvanize (gal′və-nīz´), *v.t.* (۱) تەوژمی ئەلەکتریک لێدان (بۆ لەحیم کردن یا کاری وەها). (۲) هێنانەجۆش؛ جم‌وجوڵ تێخستن؛ بزواندن.

(۳) ڕووکەش کردن بە چینکۆ (بەتایبەتی ئاسن بۆ ژەنگ هەڵنەهێنان)؛ چینکۆکردن.

-galvanization *(n.).*

galvanized iron, ئاسنی ڕووکەش کراو بە چینکۆ (بۆ ژەنگ-هەڵنەهێنان).

galvanometer (gal´və-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری تەوژمی ئەلەکتریک.

galvanoscope (gal-van′ə-skōp´), *n.* دۆزەرەوەی تەوژمی بێ هێزی ئەلەکتریک.

gam (gam), *n.* (۱) دیدەنی (لەنێوان ڕاوکەری نەهەنگدا).

(۲) تاقمێک نەهەنگ.

v.i. (۱) دیدەنی کردن (بەتایبەتی لە دەریادا). (۲) یەکگرتنەوەی تاقمە نەهەنگ.

v.t. دیدەنی کردن (لە دەریادا).

gambit (gam′bit), *n.* (۱) سەرباز کردن بە قوربانی بۆ دەسکەوتێکی گەورەتر (یاری شەترەنج). (۲) مناوەرە (بۆ دەسکەوتێکی گەورە).

gamble (gam′b'l), *v.i.* (۱) قومارکردن. (۲) شتێکی پڕ مەترسی کردن لە پێناوی دەسکەوتێکی گەورەدا.

v.t. (۱) (~ away)، پارە دۆڕاندن بە قومار. (۲) گرەوکردن.

n. کردارێکی پڕ مەترسی؛ قومار؛ هات‌ونەهات؛ دووبەختی.

gambler (gam′blēr), *n.* قومارچی؛ قومارکەر.

gambol (gam′bəl), *n.* هەڵەمبازدان و یاری کردن؛ یاری.

v.i. هەڵمساردن و یاری کردن؛ یاری کردن.
game (gām), *n.* (۱) یاری؛ گەمە
(Football and basketball are ~s.)
(۲) شێوەی یاری کردن
(۳) تاقیکردنەوەی نازایی، زیرەکی، یا دەربردن. *(the ~ of life)* .
(٤) پیلان *(He saw through her ~.)*
(٥) گیاندارو باڵندەی کێوی پاوکراو
(٦) گۆشتی گیاندارو باڵندەی کێوی پاوکراو. (۷) [Colloq.]، ئامانج.
(۸) [Slang]، کاروبار، یا کاسبیەکی پڕ مەترسی.
v.i. قومارکردن
v.t. پارە دۆڕاندن بە قومار.
adj. (۱) تایبەتی بە گیاندارو باڵندەی کێوی پاوکراو.
(۲) (أ) بار. (ب) ئامادەو بەجۆش. *(He's ~ for anything.)* .
big game, (۱) گیانداری کێوی گەورەی پاوکراو (شێر، پڵنگ... هتد).
(۲) [Slang]، کارێکی گرنگ و پڕ مەترسی.
make game of, گاڵتەپێکردن؛ بە گاڵتەگرتن یا دانەبەن.
play the game, [Colloq.]. (۱) پەیڕەوی کردنی دەستووری کاروبارێک.
(۲) بە ڕەوا ڕەفتارکردن.
the game is up, پیلانەکە ژێرکەوتووە یا تێکشکاوە.
gamecock (gām′kok΄), *n.* کەڵەشێری شەڕ
gamekeeper (gām′kēp΄ĕr), *n.* پاسەوانی باڵندەو گیانداری کێوی.
game laws, یاسای پاوکردنی گیاندارو باڵندەی کێوی.
gamely (gām′li), *adv.* نازایانە
gamesome (gām′səm), *n.* بەکەیف؛ حەز لە یاری کەر.
gamester (gām′stĕr), *n.* قومارچی؛ قومارکەر
gamete (gam′ēt, gə-mēt′), *n.* گەمیت؛ خانەی زاوزێ؛ خانەیەکە لەگەڵ خانەیەکی تردا جووت دەگرێ و دەبنە زیندەوەری تازە.
gamic (gam′ik), *adj.* زاوزێیی
gamma (gam′ə), *n.* (۱) تیپی سێیەمی ئەلفابێی یۆنانی. (۲) سێیەم. (۳) مایکرۆگرام.
gamma rays, تیشکی گاما.
gammer (gam′ĕr), *n.* پیرێژن (بەتایبەتی لادێیی).
gammon (gam′ən), *n.* مەرز (تاوڵە)
gammon (gam′ən), *n. & interj.* [Colloq.]. قسەی قۆرو بێ مانا بۆ هەڵخەڵەتاندن.
v.t. & v.i. [Colloq.], قسەی قۆرو بێ مانا کردن
-gamous (gə-məs), پاشگرێکە بەمانای ژنهێنان و شووکردن. *(monogamous, polygamous)*
gamut (gam′ət), *n.* (۱) هەموو مەودای ناوازی مۆسیقا. (۲) هەموو مەودا یا پارەدا؛ لە سەرەتاوە تا دوایی؛ هەموو. *(She ran the ~ of emotions.)*
gamy (gām′i), *adj.* (۱) تامێکی تیژی هەیە (وەک گۆشتی باڵندەو گیانداری کێوی). (۲) بۆندار؛ نەختێک بۆگەن. (۳) بزێو.
-gamy (gə-mi), پاشگرێکە بەمانای ژنهێنان و شووکردن. *(polygamy)*
gander (gan′dĕr), *n.* (۱) نێرەی قاز. (۲) کەسێکی گەوج و بێ مێشک. (۳) [Slang]، سەیرکردنێک.
gang (gaŋ), *n.* (۱) دەستە کرێکار
(۲) دەستە شەڵاتی؛ دەستەیەک پیاوکۆژ یا پیاوخراپ.
(۳) تاقمێک بەند کە پێکەوە نیشیان پێ دەکرێ
(٤) دەستەیەک هەرزەی گەڕەک؛ پێڕ؛ تاقم.
(٥) دەستە ئامێر.
v.i. (~ up), بوون بە دەستە؛ بوون بە تاقم
v.t. [Colloq.], گەلەکۆمەکی لێکردن؛ بە تاقم پەلاماردان.
gang up on, [Slang]. گەلەکۆمەکی لێکردن.

gangrene (gaŋ′grēn), *n.* گانگرین؛ تیراوێ؛ بڕینێکی زۆر پیسە لە قاچ و دەست و لاق و باڵ دێت و دایدەپزێنێت و ساڕێژبوونەوەی زەحمەتە.
v.i. & v.t. تووشی تیراوێ بوون؛ پووکانەوە؛ داڕزانی ئەندامی لەش.
-gangrenous *(adj.).*
gangster (gaŋ′stĕr), *n.* ئەندامی تاقمێک شەڵاتی؛ شەڵاتی؛ شەقاوە؛ پیاوخراپ.
gangway (gaŋ′wā΄), *n.* (۱) پاڕەو؛ دەرگا.
(۲) دەرگای تەنیشتی کەشتی. (۳) پاڕەوێکی سەردەمی تەختە.
(٤) پاڕەوی نێوان ڕیزە کورسی.
(٥) پاڕەوی دووبەشکەری پەرلەمانی ئینگلتەرە.
(٦) چین یا پاڕەوی سەرەکی کانی ژێرزەمین.
gantlet (gônt′lit, gant′lit), *n.* (۱) سزایەکی سوپایی یە سەربازی گوناهبار پای دەکرد بەناو دوو ڕیز سەربازداو لە هەردوو ڕیزەکەوە بە دار لێیان دەدا. (۲) چەند دەردەسەرێیەک؛ چەند ناخۆشێیەکی یەک لە دوای یەک
(۳) دوو هێڵی شەمەندەفەر کە لە جێگەیەکی تەسکدا دەبن بەیەک.
v.t. کردن بەیەکی دوو هێڵی شەمەندەفەر.
run the gantlet, (۱) سزا خواردن (ژمارە یەک ببینە)
(۲) بەردەوام بوون لەسەر کاری خۆ لەکاتێکدا کە لە هەموولایەکەوە هێرشت دەکرێتە سەر.
gantlet (gônt′lit, gant′lit), *n.* = **gauntlet.**
gantry (gan′tri), *n.* (۱) چوارچێوەی بەرمیل لەسەر دانان لەسەر لا
(۲) چوارچێوەی هەڵگرتن و گواستنەوەی مەکینەی بەرزکەرەوەی خانوو کردن
(۳) چوارچێوەی نیشارەتی هێڵی شەمەندەفەر.
gaol (jāl), *n.* = **jail.**
gaoler (jāl′ĕr), *n.* = **jailer.**
gap (gap), *n.* (۱) بۆشایی؛ کەلەبەر؛ کون؛ درز؛ کەلێن؛ دەلاقە
(۲) دەربەنگ؛ کەل؛ کەلایی؛ چەم.
(۳) پچڕپچڕی.
(٤) جیاوازی: *(There's a ~ between his thinking and mine.)* .
v.t. کەلەبەرتێکردن؛ کون تێکردن
gape (gāp), *v.i.* (۱) دەم داچەقاندن (باوێشک، برسێتی).
(۲) چاو تێ بڕین بە دەم داچەقاوی (لە سەرسامیدا)؛ ئەبڵەق بوون
(۳) کردنەوە؛ داپچڕاندن.
n. (۱) (أ) ئەبڵەق بوون؛ چاو تێ بڕینێک بە دەم داچەقاوی (لە سەرسامیدا). (ب) باوێشک. (۲) کون؛ درزێکی گەورە؛ کەلەبەر.
(۳) دەم داچەقان.
garage (gə-räzh′, gə-räj′), *n.* گەراج.
v.t. خستنە گەراجەوە.
garb (gärb), *n.* (۱) جل و بەرگ؛ جل. (۲) ڕووکەش؛ دیوی دەرەوە.
(۳) [Obs.]، شێواز.
v.t. جل کردنەبەر؛ پۆشین؛ پۆشتەکردن.
garbage (gär′bij), *n.* (۱) پاشەڕۆک؛ پیسایی؛ زبل؛ گەندوگو.
(۲) شتی بێ فەڕو هیچ و پووچ. *(literary ~)*
garbage bin, زبڵدانی گەورە.
garbage can, زبڵدان؛ تەنەکەی خۆڵ و بەرماوەو زبل.
garbage collecter, خۆڵڕێژ؛ زبڵڕێژ؛ زبل کێش.
garble (gär′b'l), *v.t.* (۱) [Rare] ، لە بێژنگ دان؛ پاک و پیس کردن.
(۲) شێواندن (چیرۆک)؛ تێکدان؛ بەسەرێەکدادان.
garden (gär′d'n), *n.* (۱) باخچە؛ باخ؛ بێستان؛ باخی سەوزە.
(۲) (*pl.*) باخچەی گشتی؛ گوڵستان.
v.i. باخەوانی کردن؛ باخچە ناشتن و پەروەردەکردن.
v.t. باخچە ناشتن و پەروەردەکردن.
adj. (۱) باخچەیی؛ هی باخچە. (۲) (أ) ئاسایی؛ سادە. (ب) بە کێش.
garden cress, تەرەتیزە. (هەروەها " cress ").
gardener (gärd′nĕr, gär′d'n-ĕr), *n.* باخەوان.

gardenia (gär-dēn′yə, gär-dē′ni-ə), *n.* گاردۆنیا (گول. ڕووەك)

gargle (gär′g'l), *v.t. & v.i.* غەرغەرەکردن.

n. ئاو یا شلەی غەرغەرەپێکردن

gargoyle (gär′goil), *n.* پەیکەر یا پەووسکە ئاوێکە لە شێوەی دەعبایەك یا گیاندارێکی سەیردا بە گوێ سەبانەوە یا لای سەرووی دیوارەوە.

garish (gâr′ish), *adj.* زەق (ڕەنگ ؛ ڕۆژ بریقەدار.

garland (gär′lənd), *n.* (۱) چەپکە گوڵو گەڵا (دەکرێتە سەر یۆ جوانی)؛ گونبەند (۲) کۆمەڵە هەڵبەست یا گۆرانی هەڵبژاردە.

v.t. چەپکە گوڵو گەڵا ڕێکخستن؛ ڕازاندنەوە بە چەپکە گوڵو گەڵا.

garlic (gär′lik), *n.* سیر.

-garlicky *(adj.).*

garment (gär′mənt), *n.* جلوبەرگ؛ جل

v.t. پۆشین؛ جل لەبەرکردن.

garner (gär′nēr), *n.* (۱) عەمباری گەنم و جۆو دانەوێڵە. (۲) گەنجینە.

v.t. کۆکردنەوەو هەڵگرتن؛ کردنە عەمبارەوە.

garnet (gär′nit), *n.* (۱) جۆرە بەردێکی بەنرخە. (۲) سوورێکی تۆخ.

garnet (gär′nit), *n.* ئامێری بەرزکەرەوە (یۆ بارکردنی کەشتی و بارداگرتن)

garnish (gär′nish), *v.t.* (۱) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن.

(۲) ڕازاندنەوەی خواردەمەنی (یا هەر یۆ جوانی یا یۆ تام):

(A steak is often ~ed with parsley.)

(۳) دەست بەسەرداگرتنی بەشێك لە موچە یا سەرمایەی قەرزارێك لەلایەن میرییەوە یۆ قەرزدانەوە.

n. (۱) جوانی؛ شتێکی جوان. (۲) شتێك کە دەخرێتە سەر قاپ لەگەڵ خواردەمەنیدا یۆ جوانی یا تام (وەك کەرەوز، بادەم... هتد).

(۳) [Obs.]، مز (بەتایبەتی کە لە بەندی تازە دەسەنرا لەلایەن بەندە کۆنەکان یا پاسەوانی بەندیخانەوە).

-garnishment *(n.).*

garnishee (gär′ni-shē′), *n.* کەسێك کە دەست بەسەر بەشێك لە موچەکەیدا دەگیرێ یۆ قەرزدانەوە.

v.t. دەست بەسەرداگرتنی بەشێك لە موچە یا سەرمایەی قەرزارێك یۆ دانەوەی قەرزەکەی

garniture (gär′ni-chēr), *n.* شتی ڕازاندنەوە

garret (gar′it), *n.* ژووری بەینی سەربانو بنمیچ (لە خانوویەکدا کە سەربانی لێژی هەیە).

garrison (gar′i-s'n), *n.* (۱) نۆردوو (۲) نۆردوگا؛ قشلە؛ قەڵا.

v.t. نۆردوو دانان لە قشلە یا قەڵایەکدا یۆ پاراستنی.

garrulity (gə-rōō′lə-ti), *n.* زۆرێژی؛ چەنەبازی

garrulous (gar′oo-ləs, gar′yoo-ləs), *adj.* زۆرێژ؛ چەنەباز؛ زۆربڵێ؛ دەمەوەر

garter (gär′tēr), *n.* (۱) ناسقی گۆرەوی ژنانە.

(۲) [Gi-]. مەدالیایەکی بەرزی ئینگلیزییە.

v.t. بەستن یا هەڵواسین بە ناسقی

garter belt, قایشێکی لاستیکە ناسقی پێوەیە ژنان دەیکەنە ناوقەدیان.

garter snake, جۆرە مارێکی بچووکی خەت خەتی ئەمریکای باکوورە.

gas (gas), *n.* (۱) گاز؛ هەوا؛ با؛ گازی کیمیایی (۲) باوبڕۆ؛ بای ناوسك (۳) بەنزینی ئوتومبیل. فڕۆکە... هتد. (٤) [Slang]، لاف؛ هەلات؛ فیشال.

v.t. (۱) بەنزین تێکردن (مەکینە)

(۲) هێرش بردنە سەر بە گاز؛ کوشتن یا بڕیندارکردن بە گاز.

v.i. (۱) گاز لێ دەرچوون. (۲) [Slang] ، فیشال کردن؛ لاف لێدان.

adj. تایبەتی بە گاز

gas up, پڕکردن لە بەنزین (ئوتومبیل)؛ بەنزین تێکردن.

step on the gas, [Slang], (۱) پی ئاو بە بەنزیندا؛ بەنزینی زیادە دان بە ئوتومبیل. (۲) پەلەکردن؛ خێراکردن.

gasbag (gas′bag′), *n.* (۱) کیسەی گاز (بالۆن)

(۲) [Slang]، کەسێکی زۆرویژ.

gas burner, زۆپا یا فڕنی گاز.

gas chamber, ژووری کوشتن بە گاز.

gas engine, مەکینەی بەنزین.

gaseous (gas′i-əs, gas′yəs), *adj.* گازین؛ تایبەتی بە گاز.

gas fitter, فیتەری بۆری گاز یا سووتەمەنی.

gas furnace, (۱) کووڕەی گاز دەرهێنەر لە خەڵووز. (۲) کووڕەی گاز.

gash (gash), *v.t.* هەڵدڕین؛ بڕین؛ بڕیندارکردن.

n. قڵیشێکی قوول لە لەشدا؛ بڕین یا بڕینێکی قوول.

gasify (gas′ə-fī´), *v.t. & v.i.* کردن بە گاز.

-gasification *(n.).*

gasket (gas′kit), *n.* (۱) قەپاغ؛ دەمەوانە.

(۲) گوریسی پێچانەوەی بایەوانی قەدکراو بە تەوەرەوە.

gas mask, ماسکەی گاز: بۆ هەڵمەژینی گازی ژەهراوی.

gas meter, پێوەری گاز: بۆ پێوانی سووتەمەنی بەکارهێنراو لە ماڵاندا.

gasoline, gasolene (gas′'l-ēn´, gas´l-ēn′), *n.* بەنزین؛ گازۆلین.

gasometer (gas-om′ə-tēr), *n.* (۱) دەفری تیا هەڵگرتنو پێوانی گاز. (۲) عەمباری گاز.

gasp (gasp), *v.i. & v.t.* هەناسەبڕکێ؛ هەنسکدان؛ هەنسك.

at the last gasp, (۱) لە دوا هەناسەدا؛ کاتی دەم بەیەکدادان؛ لەپێش مردندا. (۲) زۆر دڕەنگ؛ لە هەرە دواییدا.

gas station, بەنزینخانە.

gassy (gas′i), *adj.* (۱) پڕ لە گاز. (۲) وەك گاز؛ گاز ئاسا (۳) [Colloq.]، فیشالچی؛ فیشالباز.

gastrectomy (gas-trek′tə-mi), *n.* لابردنی بەشێك لە سك (پزیشکەوانی).

gastric (gas′trik), *adj.* تایبەتی بە سك؛ هی سك.

gastric ulcer, برینی دیواری ناوەوەی سك.

gastritis (gas-trī′tis), *n.* هەوکردن، سووربوونەوە یا بڕینداربوونی دیواری ناوەوەی سك.

gastro- (gas′trō, gas′trə), پێشگرێنکە بەماناى: سك؛ هی سك.

gastrointestinal (gas´trō-in-tes′ti-n'l), *adj.* هی سك و ڕیخۆلە.

gastronome (gas′trə-nōm´), *n.* کەسێکە کە حەز لە خواردنی باش دەکات.

-gastronomer *(n.)*; **gastronomic** *(adj.)*; **gastronomist** *(n.).*

gastronomy (gas-tron′ə-mi), *n.* هونەری خواردنی باش خواردن.

gastroscope (gas′trə-skōp´), *n.* ئامێری لێ وردبوونەوەی ناوسك.

-gastroscopic *(adj.)*; **gastroscopy** *(n.).*

gate (gāt), *n.* (۱) چەپەرە؛ دەرگای دەرەوە؛ دەروازە؛ چەپەر.

(۲) دەرگا؛ ڕێگە: *(the ~ of one's heart)* .

(۳) دەربەند؛ کەل. (٤) دەرگا یا کونی دابینکردنی ئاو لە بەستێکدا.

(٥) (أ) سەرجەمی پارەی بلیتی نووساندنێکی گشتی یا پیشانگایەك

(ب) سەرجەمی گوێگران یا تەماشاکەرانی نووساندنێکی وەها.

v.t. [British]. قەدەغەکردنی چوونە دەرەوەی قوتابیەکی کۆلیجەکە.

give the gate, [Slang], دەرکردن؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.

gateway (gāt´wā′), *n.* (۱) دەروازە؛ دەرگا.

(۲) ڕێگە؛ هۆی گەیشتن بە شوێنێکو لێ هاتنەوە دەرەوەی.

gather (ga*th*′ēr), *v.t.* (۱) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە؛ خڕکردنەوە.

(۲) چنینەوە؛ کردنەوەو کۆکردنەوە (گوڵ، میوە):

(to ~ a harvest, flowers, etc.)

(۳) وا یۆ دەرکەوتن؛ وا تێگەیشتن: *(I ~ that you disagree.)* .

(٤) خۆ گورج کردنەوەو ئامادەکردن.

(٥) زیادکردن: *(The car ~ed speed.)* .
(٦) جل هێنانەوەیەك یا قەدکردن. (٧) ناوچەوانی خۆ گرژکردن.

v.i. (١) کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ بوون؛ گردبوونەوە. (٢) گەیین (دوومەڵ).
(٣) زیادبوون؛ زۆربوون. (٤) گرژبوون (ناوچەوان).

gathering (ga*th*′ër-iŋ), ***n.*** (١) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە.
(٢) کۆبوونەوە؛ کۆڕ؛ کۆمەڵ. (٣) دوومەڵ.

gauche (gōsh), ***adj.*** ناشرین (کردەوەی کۆمەڵایەتی)؛ کردەوەی نابەجێ

gaud (gôd), ***n.*** شتێکی رازێنەرەوەی هەرزانبەها.

gaudy (gôd′i), ***adj.*** زەق (ڕەنگ)؛ زۆر بریقەدارو هەرزانبەها؛ لە ئەندازە بەدەر بریقەدار.

-gaudily ***(adv.)***; **gaudiness** ***(n.)***.

gauffer (gôf′ër), ***v.t. & n.*** = goffer.

gauge (gāj), ***n.*** (١) پێوانە؛ پێوەر؛ ئەندازە.
(٢) ڕادەی تیادا جێگەبوونەوە. (٣) پانایی نێوان دوو هێڵی شەمەندەفەر.
(٤) پانایی نێوان دوو پێچکەی هەردوولای ئۆتومبیل.
(٥) تیرەکی لوولەی تفەنگ.
(٦) (ا) شوێنی کەشتێیەك سەبارەت بە کەشتێیەکی ترو باوە.
(ب) ئەوەندەی کەشتێیەك بە بارەوە نوقم دەبێت لە ئاودا.

v.t. (١) پێوان؛ ئەندازەگرتن. (٢) خەملاندن؛ بە گۆترە داتان؛ گۆترەکردن.
(٣) یەککردنی ئەندازەیەك لەگەڵ ئەندازەی گشتی.
(٤) گرتنەوەی قوڕوقسڵ بە ئەندازەی پاست.

gauger (gāj′ër), ***n.*** (١) پێوەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) پێوەری بەرمیلی خواردنەوەی سەرخۆشکەر (بۆ باج لێگرتنی).
(٣) باجگر.

gaunt (gônt, gänt), ***adj.*** (١) لەرووڵاواز؛ ڕەقەڵە؛ پووکاوە؛ لە برسدا ڕەرد هەڵگەڕاو. (٢) چۆڵوهۆڵو ناخۆش؛ دڵ پەستکەر.

gauntlet (gônt′lit, gänt′lit), ***n.*** (١) دەستکێشی شەڕ (کە ناوەوەی لاسنیکەو دەرەوەی ناسنە بۆ پاراستن. ئەمەیش جۆرێکە لە قەڵغان).
(٢) دەستکێشی کار.
(٣) ڕووبەڕوو وەستان؛ ئەمە ئەرزو ئەمە گەز: *(to fling down the ~)* .

gauntlet (gônt′lit, gänt′lit), ***n.*** (١) سزای سەربازێکە بریتییە لە ڕاکردنی سەربازەکە بەناو دوو ڕیز سەربازدا، لەکاتێکدا کە لە هەردوو ڕیزەکەوە بە دار لێی دەدەن. (٢) تاقیکردنەوەیەکی سەخت؛ کارێکی سەخت.

gauze (gôz), ***n.*** (١) کرێشە؛ برنجۆك؛ شاش.
(٢) تەمێکی تەنک؛ تەمومژێکی تەنک.

-gauziness ***(n.)***; **gauzy** ***(adj.)***.

gave (gāv), *past tense of* give.

gavel (gav′l), ***n.*** (١) چەکوشی بەرد نەقاڕی کردن؛ چەکوش.
(٢) چەکوشی سەرۆکی کۆبوونەوە یا کۆڕێك.

gawk (gôk), ***n.*** کەسێکی ساویلکەی گەمژەی بێ مێشك.

v.i. [Colloq.], چاو تێ بڕین و واق ووڕمان؛ ئەبڵەق بوون؛ واق ووڕمان.

-gawkily ***(adv.)***; **gawkiness** ***(n.)***.

gawky (gôk′i), ***adj.*** شان و شەپیلك خوار.

n. کەسێکی گەمژەو بێ مێشك.

gay (gā), ***adj.*** (١) بەکەیف؛ دڵخۆش.
(٢) کراوە (ڕەنگ)؛ جوان و ڕەنگاوڕەنگ: *(~ colors)* .
(٣) حەز لە ڕابواردن کەر؛ سەرسەری: *(a ~ life)* .
(٤) [Colloq.]، هەتیوباز؛ حیز.

gayety (gā′ə-ti), ***n.*** = gaiety.

gayly (gā′li), ***adv.*** = gaily.

gaze (gāz), ***v.i.*** چاو تێ بڕین؛ سەیرکردن بەبێ چاو تروکاندن.

n. چاو تێ بڕین؛ سەیرکردن بەبێ چاو تروکاندن.

gazebo (gə-zē′bō), ***n.*** سایبات؛ کەپر.

gazelle (gə-zel′), ***n.*** ئاسك؛ ئاسکە کێوی.

gazette (gə-zet′), ***n.*** (١) ڕۆژنامە؛ غەزەتە.
(٢) بڵاوکراوەی فەرمانڕەوایی یا زانکۆ.

v.t. بڵاوکردنەوە لە ڕۆژنامە یا بڵاوکراوەدا.

gazetteer (gaz′ə-tēr′), ***n.*** (١) ڕۆژنامەچی؛ ڕۆژنامەگەر.
(٢) کارگێڕی بڵاوکراوەیەکی فەرمانڕەوایی یا زانکۆ.

gear (gēr), ***n.*** (١) (ا) جل‌وبەرگ. (ب) جل‌وبەرگی سەرباز یا سوارچاکێك.
(٢) کەرەسەو پێداویستی‌یەکانی کارێك. (٣) گێڕ (مەکینە).

v.t. (١) کەرەسەو پێداویستی تەواو پێدان.
(٢) گونجاندن؛ شیان:
(They ~ed production to the new demand.)
(٣) (ا) بە گێڕ لەیەکدان. (ب) خستنە گێڕەوە.

gear up for, خۆ بۆ ئامادەکردن: *(to gear up for a fight)* .
high gear, (١) گێڕی بەرز (٢) [Colloq.]، خێرا؛ نەوپەڕی توانا.
in gear, (١) لە گێڕدایە (٢) ڕێك‌وپێکە.
low gear, (١) گێڕی نزم، واتە هێواش‌و بەهێز.
(٢) [Colloq.]، هێواش
not in gear, (١) لە گێڕدا نییە؛ لە بۆشدایە.
(٢) شێواو؛ ناڕێك‌وپێك؛ تێکچوو.
reverse gear, گێڕی دواوە.
shift gears, (١) گێڕ گۆڕین. (٢) گۆڕینی شێوەی کردنی کارێك.

gee (jē), ***interj. & n.*** [Slang], ووشەیەکە سەرسامی دەردەبڕێت.

gees (gēs), *plural of* goose.

geezer (gē′zër), ***n.*** پیرە پیاوێکی سەیر.

gel (jel), ***n.*** جێڵ: ماددەیەکی جەلاتینییە.

gelatin, gelatine (jel′ə-t'n), ***n.*** جەلاتین.

gelatinize (ji-lat′'n-īz′), ***v.t.*** کردن بە جەلاتین.

v.i. بوون بە جەلاتین.

gelatinous (ji-lat′'n-əs), ***adj.*** جەلاتینی.

gelation (jel-ā′shən, jə-lā′shən), ***n.*** توندکردنەوە یا ڕەق کردنەوە بە ساردی.

geld (geld), ***v.t.*** (١) خەساندن. (٢) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن.

geld (geld), ***n.*** باجێکی کۆنی ئینگلیزییە.

gelding (gel′diŋ), ***n.*** یەختە؛ ئەسپی یەختە؛ ئەسپی خەسێنراو؛ ئەسپی خەساو.

gelid (jel′id), ***adj.*** سەهۆڵاوی؛ بەستوو؛ زۆر سارد.

gelt (gelt), *alternative past tense and p.p. of* **geld**.

gem (jem), ***n.*** (١) گەوهەر. (٢) شتێکی زۆر جوان و بەنرخ.

v.t. بە گەوهەر ڕازاندنەوەو جوانکردن.

geminate (jem′ə-nāt′), ***adj.*** جووت؛ دوانە.

v.t. کردن بە دوانە؛ جووت جووت کردن.

v.i. بوون بە دوانە؛ جووت جووت بوون.

-gemination ***(n.)***.

Gemini (jem′ə-nī′), ***n.*** (١) کۆنەستێرەی دوانە؛ ناوی جووت ئەستێرەیەکە. (٢) بورجی جووتە ئەستێرە؛ کەلووی جووتەوانە.

gemology, gemmology (jem′ə-lə-ji), ***n.*** گەوهەرناسی.

-gemologist ***(n.)***.

gemsbok (gemz′bok′), ***n.*** کەلەکێوی‌یەکی ئەفەریقایی شاخ درێژە.

gemstone (jem′stōn′), ***n.*** گەوهەر؛ بەردی بەنرخ.

gendarme (zhän′därm), ***n.*** جەندرمە؛ پۆلیس.

gendarmerie (zhän′där-mēr-i), ***n.*** هێزی جەندرمە یا پۆلیس.

gendarmery (zhän′där-mēr-i), ***n.*** = gendarmerie.

gender (jen′dër), ***n.*** (١) نێر و مێ لە ڕێزماندا؛ توخم (ڕێزمان).
(٢) [Colloq.]، نێرینەو مێینە؛ نێرومێ.

gene (jēn), ***n.*** جین: شانەی هەڵگری تایبەخۆکانی توخم یا ڕەگەز لە نەوەی کۆنەوە بۆ نەوەی تازە.

genealogical (jē´ni-ə-loj′i-k'l), *adj.* (۱) هی رەگەز یا تەخم. (۲) هی رەگەز یا بنەچە دوزینەوە: *(~ tree)*

genealogist (jē´ni-al′ə-jist, jen´i-äl′ə-jist), *n.* رەگەزناس

genealogy (jē´ni-al′ə-ji, jen´i-äl′ə-ji), *n.* (۱) رەگەزناسی: توخمناسی. (۲) بنەچە: بنچینە (رەگەز). (۳) زنجیرەی بنەچە.

general (jen′ēr-əl, jen′rəl), *adj.* (۱) گشتی: هەمووی: هەمەکی: *(the ~ welfare)*

(۲) بڵاو: سەرانسەر: *(There is a ~ unrest in the country.)*

(۳) تیکڕا: گشتی: *(the governer ~)*.

(۵) ئاتایبەتی: گشتی: *(He spoke in ~ terms.)*

(٦) گشتی: هەمەچەشنی: هی هەموشتێک: *(a ~ store)*.

n. (۱) بیری گشتی. (۲) سەرۆکی کۆمەڵێکی ئایینی.

(۳) [Archaic]. جەماوەر.

(٤) جەنەرال (پلەی بەرزی ئەفسەری سوپا)

in general, بەگشتی: بەشێوەیەکی گشتی

General Assembly, (۱) پەرلەمان: ئەنجوومەنی پەرلەمان

(۲) ئەنجوومەنی گشتی ئەتەوەیەکگرتووەکان.

General delivery, (۱) گەیاندنی پۆستە لە پۆستەخانەدا بە کەسانی بێ ناونیشان. (۲) لقی لێپرسراوی گەیاندنی ئەم جۆرە پۆستەیە لە پەرێوەبەرێتی پۆستەخانەدا.

general election, هەڵبژاردنی گشتی

generalissimo (jen´ēr-əl-is′ə-mō´), *n.* سوپاسالار: سەرۆکی سوپا یا هەموو هێزی چەکدار

generality (jen´ə-ral′ə-ti), *n.* (۱) گشتیتی: هەموویێتی

(He spoke in ~ies.) (۲) بیروڕا یا ووتەیەکی گشتی یا گشتگرەوە: (۳) زۆربە

generalization (jen´ēr-əl-i-zā′shən, jen´rəl-ī-zā′shən), ***n.*** (۱) گشتکاری: هەمەکی کردن (۲) بیرێکی گشتی.

generalize (jen′ēr-əl-īz´, jen′rəl-īz´), *v.t. & v.i.* گشتکاری: گشتکاری کردن: هەمەکی کردن.

generally (jen′ēr-əl-i, jen′rəl-i), *adv.* (۱) بەگشتی: تێکڕا: بەشێوەیەکی گشتی: بەتێکڕایی (۲) بەزۆری: زۆربەی: زۆربەی کات.

general officer, ئەفسەری گەورە

general practitioner, پزیشکی گشتی پزیشکێکە کە پسپۆری لە یەک بەشدا نەبێت. بەڵکو بەگشتی لە پزیشکەوانی بزانێت.

generalship (jen′ēr-əl-ship´, jen′rəl-ship´), *n.* (۱) پلەو (۱) دەسەڵاتی جەنەرال. (ب) کارامەیی: لێهاتوویی سەرکردایەتی (۲) کارامەیی: لێهاتوویی سەرکردایەتی

general staff, بەشی ئەرکانی سوپا

general store, دووکانی گشتی: کە هەموو جۆرە فرۆتەنێیەکی تیادا دەست دەکەوێت.

general strike, مانگرتنی گشتی

generate (jen′ə-rāt´), *v.t.* (۱) مندالبوون: هێنانە دنیاوە. (۲) پەیداکردن: دروستکردن

generation (jen´ə-rā′shən), *n.* (۱) مندالبوون: منداڵ هێنانە دنیاوە (۲) پەیداکردن: دروستکردن: دروستبوون. (۳) نەوە: بەرە: پشت. (٤) ماوەی نەوە یا پشتێک (نزیکەی سی سال)

generative (jen′ə-rā´tiv, jen′ēr-ə-tiv), *adj.* (۱) هی مندالبوون. (۲) پەیداکەر: دروستکەر.

generator (jen′ə-rā´tēr), *n.* دینەمۆ

generic (jə-ner′ik), *adj.* (۱) گشتی: هەمووی. (۲) توخمی: تایبەتی بە توخمێک هەمووی نەک تەنها ئەندامێک:

(Flower is a ~ name.)

(۳) تایبەتی نێیە بە یەک کۆمپانیا (دەرمان): گشتی: نیشانەی کۆمپانیایەکی پێوە نێیە: *(This is a ~ medicine.)*

-generically *(adv.)*.

generosity (jen´ə-ros′ə-ti), *n.* (۱) دەست‌و دل تێری: بەخشندەیی: بەرچاوتێری: دەستکراوەیی: بەدەیی: دڵئاوایی. (۲) کارێکی بەخشندەیی.

generous (jen′ēr-əs), *adj.* (۱) خانەدان: جوامێر: ڕەوشت جوان: ناسک. (۲) بەد: بەخشندە: دەست‌و دل تێر: دل ئاوەدان.

(۳) زۆر: فرە: *(~ portions of food)*.

genesis (jen′ə-sis), *n.* (۱) [G-] بەشی یەکەمی ئینجیل (کە باسی دروستبوونی گێتی دەکات). (۲) سەرەتا: سەرچاوە: سەرەتای دروستبوون یا پێکهاتن.

genetic (jə-net′ik), *adj.* (۱) هی سەرەتا یا سەرچاوە: ڕەچەڵەکی. (۲) هی زگماکی زانی: هی زانستی زگماکی.

-genetically *(adv.)*.

geneticist (jə-net′ə-sist), *n.* بۆماوەزان: زانای زگماکی.

genetics (jə-net′iks), *n.pl.* بۆماوەزانی: زانستی زگماکی.

genial (jēn′yəl), *adj.* (۱) [Obs.]، تایبەتی بە ژنهێنان‌و شووکردن. (۲) خۆش: باش: سازگار: *(a ~ climate)*.

(۳) ڕووخۆش: دۆستانە: گونجاو (ڕەوشت): *(a ~ disposition)*.

(٤) [Rare]، بلیمەتی.

geniality (jē´ni-al′ə-ti, jēn-yal′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی: بە ئاسانی لەگەڵ ڕێکەوتن.

genital (jen′ə-t'l), *adj.* هی زاووزێ: هی کێڵوقوڵ: هی ئەندامی زاووزێ.

genitalia (jen´-tāl′yə, jen´ə-tā′li-ə), *n.pl.* = **genitals.**

genitals (jen′ə-t'lz), *n.pl.* ئەندامی زاووزێ: کێڵوقوڵ

genitive (jen′ə-tiv), *adj.* هی باری هەبوون (ڕێزمان).

n. (۱) باری هەبوون (ڕێزمان).

(۲) ووشە یا شارستەیەک کە لەم بارەدا بێت.

genitive case, باری هەبوون (ڕێزمان).

genius (jēn′yəs, jē′ni-əs), *n.* (۱) (ا) فریشتەی پارێزەر.

(ب) فریشتەی باش‌و خراپ.

(ج) کەسێک کە دەسەڵاتی زۆر بێت بەسەر کەسێکی تردا.

(۲) جنۆکە: درنج. (۳) سروشتی تایبەتی گەل، چەرخ، یا جێگەیەک.

(٤) (~ to; ~ for)، مەیل: لێهاتوویی. (۵) بلیمەت.

genocide (jen′ə-sīd´), *n.* کۆمەڵ کوژی: گەل کوژی: جینۆساید.

-genocidal *(adj.)*.

genre (zhän′rə), *n.* چەشن: جۆر: جۆری وێژە (پەخشان، شانۆنامە، هۆنراوە).

gent (jent), *n.* [Slang], جوامێر یا پیاوچاک (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە).

genteel (jen-tēl′), *adj.* (۱) ڕەوشت جوان: ڕەفتار چاک: ناسک.

(۲) لە پادە بەدەر ڕەوشت جوان‌و ناسک.

gentile (jen′tīl), *n.* (۱) کەسێک کە جوولەکە نەبێت: مەسیحی‌و موسڵمان... هتد. (۲) کەسێکی بێ ئاین: کافر.

adj. (۱) تایبەتی بە کەسێک کە جوولەکە نەبێت. (۲) بێ ئاین: کافر.

(۳) هی خێڵ، ڕەگەز، یا گەلێک

gentle (jen′t'l), *adj.* (۱) خانەدان: بەگزادە.

(۲) ڕەوشت جوان: ڕەفتار چاک. (۳) [Archaic]، جوامێر.

(٤) دەست‌و دل فراوان: بەرەحم.

(۵) هێمن: لەسەرخۆ: *(a ~ dog; a ~ disposition)*.

(٦) نەرم: ناتوندوتیژ: *(a ~ rebuke)*.

(۷) هێواش: نەرم: *(a ~ breeze)*. (۸) بەرەبەرە: *(a ~ slope)*

v.t. (۱) ماڵی کردن: ڕاهێنان: هێمن کردنەوە.

(۲) خانەدان کردن.

the gentle sex, ژن؛ ژنان؛ نامەرەت

gentlefolk, gentlefolks (jen′t'l-fōk′), *n.pl.* خانەدانان

gentleman (jen′t'l-mən), *n.* (۱) خانەدانێک؛ خانەدان (۲) جوامێر؛ پیاوچاک؛ پیاو؛ جێنتڵمان (۳) بەردەستی پیاوێکی گەورە. (٤) (*pl*) پیاوان؛ پیاو.

gentleman-at-arms (jen′t'l-mən-ət-ärmz′), *n.* پاسەوانی شای ئینگلتەرە

gentleman-farmer (jen′t'l-mən-fär′mĕr), *n.* بەگزادە کشتیار کە سەرەوکاری زەوی‌وزارەکەی دەکات، بەڵام کاری تێدا ناکات.

gentlemanly (jen′t'l-mən-li), *adj.* جوامێرانە؛ بەرەوشت؛ پیاوانە

gentleman's (or gentlemen's) agreement. پەیمانی جوامێرانە ڕێکەوتنێکی نەنووسراوی نێوان دوو لایە ڕاگرتنی تەنها لەسەر بەڵێنی هەردوولا بەندە نەک لەسەر پەیوەندییەکی یاسایی.

gentleman's gentleman, بەردەستی بەگزادە.

gentlewoman (jen′t'l-woom′ən), *n.* (۱) نافرەتێکی خانەدان (۲) نافرەتێکی بەرەوشت (۳) بەردەستی نافرەتێکی خانەدان

gently (jen′tli), *adv.* (۱) خانەدانانە . *(~ born)* (۲) جوامێرانە (۳) لەسەرخۆ؛ بەنەرمی؛ بەناسکی؛ بەهێواشی؛ بەنەسپایی. *(Speak ~.; Treat the child ~.)* (٤) بەرەبەرە؛ وورده وورده. *(The hill sloped ~.)*

gentry (jen′tri), *n.* (۱) [obs.] پلە بەرزی لە خێزانەوە بۆماوە. (۲) خانەدانان (۳) دەستە؛ کۆمەڵ (لەپووی گاڵتە یا سووکی‌یەوە). *(the newspaper ~)* .

genu (jē′nū), *n.* ئەژنۆ

genuflect (jen′yoo-flekt′), *v.i.* کڕنوشێ بۆ بردن یا چۆک دادان (بەرستێ)

-genuflection; genuflexion *(n.).*

genuine (jen′ū-in), *adj.* (۱) ڕەسەن ۲. بوخت؛ پوختە؛ ڕاستەقینە؛ گڕی‌و فێڵی تێدا نییە. ۳. سەرڕاست؛ ڕاستان؛ دڵپاک.

genus (jē′nəs), *n.* (۱) چەشن؛ جۆر ۲. تۆخم؛ ڕەگەز

geo- (jē′ō, jē′ə), پێشگرێکە بەماناى زەمین؛ زەمینی

geocentric (jē′ō-sen′trik), *adj.* (۱) وەک لە ناوەڕاستی زەمینەوە بێتۆرێت یا بسێنرێت (۲) ناوەڕاستێتی زەمین.

geode (jē′ōd), *n.* بەردێکە ناوەڕاستەکەی بۆ شەو بە بلوور گیراوە.

-geodesic *(adj.).*

geodesy (jē-od′ə-si), *n.* ئەو لقەی پیرکاریی‌یە کە لە پووی زەوی‌و پێوانی دەکۆڵێتەوە

geographer (jē-og′rə-fĕr, jē-ŏg′rə-fĕr), *n.* جوگرافیناس؛ کێشوەرناس

geographic (jē′ə-graf′ik), *adj.* جوگرافی؛ کێشوەری

-geographical *(adj.)*; **geographically** *(adv.).*

geography (jē-og′rə-fi, jē-ŏg′rə-fi), *n.* جوگرافیا؛ زەمینناسی؛ پووی زەمین ناسی

geological (jē′ə-loj′i-k'l), *adj.* جیۆلۆجی؛ تایبەتی بە زەمین‌و ژێرزەمین زانی

-geologically *(adv.).*

geologist (jē-ol′ə-jist), *n.* زانای جیۆلۆجی؛ زەمین‌و ژێرزەمین زان

geology (jē-ol′ə-jist), *n.* (۱) جیۆلۆجی؛ زەمین‌و ژێرزەمین زانی (۲) پەرتووک یا لێکۆڵینەوەیەکی جیۆلۆجی

geometer (jē-om′ə-tĕr), *n.* ئەندازەناس؛ ئەندازیار

geometric (jē′ə-met′rik), *adj.* ئەندازەیی (شێوە)؛ لەشێوەی ئەندازەیی پێکهاتوو؛ ڕێک‌وپێک (شێوە)

-geometrical *(adj.)*; **geometrically** *(adv.).*

geometrician (jē′ə-mə-trish′ən, jē-om′ə-trish′ən), *n.* = geometer.

geometry (jē-om′ə-tri), *n.* (۱) ئەندازە؛ زانستی ئەندازە. (۲) پەرتووک یا لێکۆڵینەوەیەکی ئەندازە.

geophagy (jē-of′ə-ji), *n.* خاک خواردن.

geophysics (jē′ō-fiz′iks), *n.pl.* فیزیای زەمینی؛ جیوفیزیایی؛ زانستی پەیوەندی ئاووهەوا و باو ئاو هەڵسان بە زەمینەوە.

-geophysical *(adj.).*

geopolitics (jē′ō-pol′ə-tiks), *n.pl.* (۱) زانستی پەیوەندی نێوان جوگرافیا و ڕامیاری؛ جیوپۆلەتیک. (۲) فەلسەفەی نازی‌یەکان کە بڕیتی بوو لە داگیرکردن.

-geopolitical *(adj.).*

geoponic (jē′ə-pon′ik), *adj.* (۱) کشتوکاڵی. (۲) لادێیی

geoponics (jē′ə-pon′iks), *n.pl.* زانست یا هونەری کشتوکاڵ.

geothermic (jē′ō-thûr′mik), *adj.* هی گەرمایی ژێرزەمین.

geranium (ji-rā′ni-əm), *n.* ساردۆنیا.

geriatrics (jer′i-at′riks), *n.pl.* پزیشکەوانی پیران.

germ (jûrm), *n.* (۱) تۆو (۲) سەرچاوە؛ هەوێن. *(the ~ of an idea)* . (۳) میکرۆب

German (jûr′mən), *adj.* ئەڵمانی (گەل، زمان، کلتوور). *n.* (۱) ئەڵمانی؛ کەسێکی ئەڵمانی (۲) زمانی ئەڵمانی.

german (jûr′mən), *adj.* (۱) لە هەمان دایک‌و باوک بوو؛ برا یا خوشکی دایک‌و باوکی. *(a brother- ~ ; a sister- ~)* . (۲) هەمان باپیر یا داپیریان هەیە. *(a cousin- ~)* .

germane (jĕr-mān′), *adj.* (۱) پەیوەندیدار؛ پەیوەندی هەیە بە باسەکەوە؛ بەجێ. (۲) نزیک.

Germanic (jĕr-man′ik), *adj.* (۱) ئەڵمانی (وڵات، گەل). (۲) تایبەتی بە زمانی ئەڵمانی کۆن. *n.* (۱) زمانی ئەڵمانی کۆن. (۲) لقێک لە زمانی هیندۆ–ئەورووپایی‌یەکان کە نینگلیزی‌و ئایسلەندی‌و زمانە نەسکەندیناڤی‌یەکان دەگرێتەوە.

German measles, سوورێژەی ئەڵمانی؛ درکە

German shepherd dog, سەگی شوانی ئەڵمانی کە لە گورگ دەچێت‌و زیرەکە بۆ کاری پۆلیسی بەکاردەهێنرێت.

Germany (jûr′mə-ni), *n.* ئەڵمانیا.

germicide (jûr′mə-sīd′), *n.* میکرۆب کوژ.

germinate (jûr′mə-nāt′), *v.i. & v.t.* سەوزبوون؛ چەکەرەکردن؛ پشکوتن؛ ڕووان (تۆو).

-germination *(n.).*

gerontology (jer′ən-tol′ə-ji), *n.* زانستی پیربوون‌و گیروگرفتی پیران.

gerrymander (ger′i-man′dĕr, jer′i-man′dĕr), *v.t.* (۱)– دابەشکردنی ناوچەی هەڵبژاردن بەجۆرێک کە کەڵکی حیزبێکی زیاتر تێدا بێت لە حیزبێکی تر. (۲) کاری ناڕەوا کردن بۆ دەسکەوتی تایبەتی. *n.* دابەشکردنی ناوچەی هەڵبژاردن بەجۆرێک کە کەڵکی زۆر بێت بۆ حیزبێک

gerund (jer′ənd), *n.* کرداری ناوی: کردارێکە کە وەک ناو لە ڕستەدا بەکاردەهێنرێت (ڕێزمان). (ووشەی " playing " لەم ڕستەیەدا). (Playing the piano was one of his hobbies.)

Gestapo (gə-stä′pō, gə-stap′ō), *n.* پۆلیسی نهێنی ئەڵمانی

gestate (jes′tāt), *v.t.* منداڵ هەڵگرتن لە سکدا

gestation (jes-tā′shən), *n.* (۱) سکپڕی؛ ماوەی سکپڕی؛ سکداری؛ ئاووسی. (۲) گەڵەکردنی بیرێک لە میشکدا.

gesticulate (jes-tik′yoo-lāt′), *v.i.* نیشارەتکردن بە دەست‌و چاو و سەر لەکاتی دووانداً

v.t. دووان بە یارمەتی نیشارەتکردنەوە.

-gesticulation *(n.)*; gesticulator *(n.)*.

gesture (jes′chēr), *n.* (۱) جوولانەوەی نەندامی لەش (بەتایبەتی دەست و چاو) بۆ دەربڕینی بیروڕا؛ هێما. (۲) نیشانە.

(His speech was a ~ of friendship.)

v.i. نیشارەتکردن بە دەست و چاو بۆ بیروڕای خۆ دەربڕین.

get (get), *v.t.* (۱) دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن؛ پەیداکردن. *(We got home early.)* . (۲) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین. *(Did you ~ Paris?)* . (۳) دەسکەوتن (بە تەلەفۆن یا بێ تەل). *(Go and ~ your books.)* . (٤) هێنان؛ هاوردن. (٥) گرتن (مرۆڤ). (٦) فێربوون؛ لەبەرکردن؛ زانین. *(Please ~ him to leave.)* . (۷) وایلێکردن. *(Can you ~ the door to shut?)* . (۸) کردن؛ وایلێکردن. *(He got his hands dirty.)* . (۹) کردن. (۱۰) بردن. *(He got ten years.)* . (۱۱) حوکم بەسەردا دران؛ پێدان (بەندیخانە). *(Will you ~ breakfast for us?)* . (۱۲) ئامادەکردن. (۱۳) زایر؛ بوون (منداڵ). *(He has got to pass the exam.)* . (۱٤) [Colloq.]. پێویست بوون. *(He has got red hair.)* . (۱٥) [Colloq.]. هەبوون؛ بوون. *(This problem ~s me.)* . (۱٦) سەرسوڕماندن. (۱۷) گرتن (بەندیخانە)؛ بریندارکردن؛ کوشتن. *(The blow got him in the eye.)* . (۱۸) [Colloq.]. لێدان؛ پێدان. *(Do you ~ me?; I don't ~ you.)* . (۱۹) [Colloq.]. تێگەیشتن. (۲۰) [Slang]. پەستکردن. (۲۱) [Slang]. بینین؛ چاوپێکەوتن.

(Did you ~ the look on his face?)

v.i. (۱) گەیشتن (شوێن)؛ هاتن. *(When do we ~ to New York?)* . (۲) وا لێهاتن. *(He got caught in the rain.)* .

n. (۱) بەچکە. (۲) بوون (بەچکە، منداڵ).

get about, (۱) جوولانەوە؛ بزوان. (۲) گەڕان؛ سوورانەوە. (۳) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس).

get across, [Colloq.], (۱) ڕووبەڕکردنەوە؛ پێ سەلماندن. (۲) خەڵک لێ تێگەیشتن. (۳) تێگەیاندن.

get ahead, پێشکەوتن؛ سەرکەوتن.

get ahead of, پێش کەسێک یا کەسانی تر کەوتن.

get along, (۱) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون. (۲) ڕۆیشتن. (۳) سەرکەوتن؛ دەربردن لە ژیاندا. (٤) پێکەوە گونجان؛ هەڵکردن لەگەڵ (مرۆڤ، گیاندار).

get around, (۱) جوولانەوە؛ بزوان. (۲) گەڕان؛ سوورانەوە. (۳) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس). (٤) بە فێڵبازی ئامانجی خۆ بەجێهێنان؛ خەڵەتاندن.

get at, (۱) گەیشتن. (۲) کردن (کار). (۳) دۆزینەوە (دەنگوباس)؛ بۆ دەرکەوتن. (٤) [Colloq.]. کارتێکردن (بە بەرتیل یا ترساندن).

get away, (۱) ڕۆیشتن. (۲) ڕاکردن؛ دەربازبوون. (۳) دەستپێکردن (پێشبڕکێ).

get away with, [Slang], وەک بەرزەکی بانان بۆ دەرچوون؛ بۆ سەرگرتن؛ دەربازبوون لە سزا؛ بۆ لووان.

get back, (۱) گەڕانەوە. (۲) دەستکەوتنەوە؛ هەڵگرتنەوە. (۳) [Slang]. [~ at]. تۆڵە لێ سەندن.

get by, (۱) تێپەڕبوون. (۲) [Colloq.]. کاری خۆی جێبەجێ دەکات بەبێ ئەوەی پێی بزانرێت یا سزا بدرێت. (۳) [Colloq.]. دەربردن؛ هەڵکردن.

(It'll be a hard year, but we will get by.)

get down, هاتنەخوارەوە؛ دابەزین.

get down to, دەستپێکردن.

get in, (۱) چوونە ناو (کۆمەڵ)؛ بوون بە ئەندام یا بەشێک لە. (۲) گەیشتن. (۳) خستنە ناو.

get it, [Colloq.], (۱) تێگەیشتن. (۲) سزا خواردن؛ سزا دران.

get nowhere, هیچ بە هیچ نەکردن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن.

get off, (۱) دابەزین (ئوتومبیل، شەمەندەفەر، وۆلاخ... هتد)؛ هاتنەخوارەوە. (۲) ڕۆیشتن. (۳) لابردن (پەڵە، لەکە)؛ جل داکەندن. (٤) ڕاکردن؛ دەربازبوون. (٥) (ا) ڕزگارکردن لە سزا. (ب) سزا کەمکردنەوە. (٦) دەستپێکردن (ملەملێ). (۷) پرتاندن یا دەرپەڕاندن (نوکتە، ووتە).

get on, (۱) جل کردنەبەر. (۲) پێشکەوتن؛ سەرکەوتن. (۳) چوونە تەمەنەوە؛ گەورەبوون. (٤) سواربوون (وۆلاخ، ئوتومبیل). (٥) لە ژیاندا سەرکەوتن؛ دەربردن. (٦) گونجان؛ هەڵکردن لەگەڵدا.

get out, (۱) چوونەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە. (۲) ڕۆیشتن. (۳) هێنانەدەرەوە. (٤) ئاشکرابوون. (٥) بڵاوکردنەوە.

get out of, (۱) لێ چوونەدەرەوە. (۲) لێ دەربازبوون؛ لێ دەربازکردن؛ لێ ڕزگارکردن. (۳) لە چاو وون بوون. (٤) لێ دەرکێشان یا لێ دەرهێنان (دەنگویاس). (٥) لێ دەسکەوتن.

get over, (۱) چاکبوونەوە (نەخۆشی). (۲) لەبیرچوونەوە (کارەسات)؛ لە دڵ دەرچوون. (۳) (ا) لێ پەڕینەوە. (ب) تێگەیاندن؛ پێ گەیاندن (بیر).

get there, [Colloq.], سەرکەوتن.

get through, (۱) تەواوکردن؛ لێبوونەوە (کار). (۲) دەربردن؛ هەڵکردن؛ مان. (۳) پەیوەندی پێوەکردن (تەلەفۆن). (٤) تێگەیاندن

get to, [Colloq.], (۱) بە ئەنجام گەیشتن. (۲) تێگەیاندن؛ پەیوەندی پێوەکردن؛ بیروڕای خۆ پێ گەیاندن. (۳) کارتێکردن (بە بەرتیل یا ترساندن).

get together, (۱) کۆکردنەوە؛ یەک پێگرتن. (۲) کۆبوونەوە؛ یەکگرتن. (۳) [Colloq.]، ڕێکەوتن؛ پەیمان بەستن.

get up, (۱) هەڵسان (لە خەو، جێگە، کورسی). (۲) ڕێ خستن. (۳) پێشکەوتن. (٤) پیادا سەرکەوتن یا هەڵگەڕان (شاخ، دار). (۱) دەستپێکردن (ملەملێ). (۲) ڕاکردن؛ دەربازبوون

getaway (get′ə-wā′), *n.* کۆبوونەوەیەکی کۆمەڵایەتی؛ چاو بەیەک کەوتن؛ سەر لە یەکتری دان.

get-together (get′tə-ge*th*′ĕr), *n.* (۱) گایزەر؛ فووارەی سروشتی گەرم؛ کانیەکی گەرمە ئاوبەئاو وەک فووارە هەڵدەچێت. (۲) [British]، مەکینەی ئاو گەرم کردن.

geyser (gī′zĕr, gī′sĕr), *n.* (۱) ترسناک؛ سامناک. (۲) زەرد هەڵگەڕاو؛ ناشرین. (۳) [Colloq.]، خراپ؛ بەد؛ ناخۆش.

ghastly (gast′li, gäst′li), *adj.* -ghastliness *(n.)*.

ghetto (get′ō), *n.* (۱) گەڕەکی جوولەکەکان (۲) گەڕەکی کەمایەتییە نەتەوەییەکان (کە گەلێک جار وەک وێرانە وایە).

ghost (gōst), *n.* (۱) گیان؛ ڕۆح. (۲) خێو؛ تارمایی مردوو. (۳) یادێکی ناخۆش. *(not a ~ of a chance)* . (٤) بە ناستەم؛ نەختێک. (٥) [Colloq.]، نووسەرێک کە پەرتووکێک یا شتێک دەنووسێت بۆ پیاوێکی گەورە بەناوی ئەوەوە. (٦) [G-]، گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی)

v.i. & v.t. نووسینی شتێک بۆ پیاوێکی گەورە بەناوی ئەوەوە.

ghostly (gost′li), *adj.* (۱) وەک خێو یا دەعبا؛ خێوانە (۲) گیانی؛ ئایینی.

ghost town, شاری چۆڵ؛ شاری چۆڵکراو؛ شاری خێوان؛ چۆڵەوانی.

ghost writer, نووسەرێک کە ووتارو پەرتووک بۆ کەسێکی تر دەنووسێت بەناوی ئەوەوە

ghoul (gōōl), *n.* (۱) دەعبایەکی ئەفسانەییە گۆڕ هەڵدەکەنێ و گۆشتی

مردووەکان دەخوات. (٢) گۆڕ ڕووتکەرەوە (مرۆڤ)
(٣) کەسێکی بەدکردەوە؛ کەسێکە کە حەز لە شتی پیس دەکات.
-ghoulish *(adj.).*

GI, G.I. (jē′ī′), *adj.* هی سەربازی ئەمەریکا
n. [Colloq.], سەرباز

giant (jī′ənt), *n.* (١) گیاندارێکی ئەفسانەیی زۆر زل
(٢) [...] ڕەبەلاح؛ فیلەتەن. (ب) کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ کەسێکی گەورە یا مەزن.
adj. گەورە؛ مەزن؛ زل

gibber (jib′ĕr, gib′ĕr), *v.i. v.t.* قسەی نێ ماتا کردن؛ چەقەچەق کردن
n. ووتەی نێ ماتا؛ چەقەچەق؛ ووڕینە

gibberish (jib′ĕr-ish, gib′ĕr-ish), *adj.* قسەی نێ ماتا؛ قسەی قوڕ؛ چەقەچەق

gibbet (jib′it), *n.* سێدارە؛ قەتارە
v.t. (١) لە سێدارەدان؛ هەڵواسین (٢) خستنە بەردەمی خەڵک بۆ گاڵتەپێکردن.

gibbon (gib′ən), *n.* جۆرە مەیمونێکی باریکەلەی بچووک

gibe (jīb), *v.i. & v.t.* گاڵتەپێکردن؛ توانج تێگرتن
n. گاڵتە؛ توانج؛ گاڵتەپێکردن؛ قەشمەری

giblet (jib′lit), *n.pl.* سیقەتورەو دڵو جگەری مریشک و باڵندەی تر

giddiness (gid′i-nis), *n.* گێژی؛ ووڕی؛ سەرخووڵانەوە

giddy (gid′i), *adj.* (١) گێژ؛ ووڕ (٢) حولحولێ؛ بێ بار

giddyap or giddyup, *interj.* تبخوڕیسی ئەسپ بۆ خێرا ڕۆیشتن

-giddily *(adv.).*

gift (gift), *n.* (١) دیاری؛ خەڵات
(٢) بەهرە؛ تو ناى زگماکی؛ لێهاتوویی سرووشت کردە:
(Shakepeare had a great ~ .)

look a gift horse in the mouth, کەموکوڕی دوزینەوە لە دیارییەکدا

gifted (gif′tid), *adj.* بەهرەدار؛ بەهرەوەر؛ لێهاتوو

gift-wrap (gift′rap′), *v.t.* پێچانەوەی دیاری بە کاغەزی ڕەنگاوڕەنگ

gig (gig), *n.* (١) عەرەبانەیەکی یەک ئەسپی دوو پێچکەی سەر بەتان.
(٢) بەڵەمی سەوڵو بایەوان (بەشێکە لە کەشتی و کاپتن بەکاری دەهێنێت).
(٣) بەڵەمی خێرای سەوڵ (مەلەڵی).

gig (gig), *n.* ڕمی ڕاوەماسی
v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بە ڕم

gig (gig), *n.* [Slang]. (١) تاو ی (قوتابی، سەربان)؛ لاساری.
(٢) سزای نەم جۆرە تاوانە.
v.t. سزادان

gigantic (ji-gan′tik), *adj.* زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن
-gigantically *(adv.).*

giggle (gig′l), *v.i.* لەژێر لێوەوە پێکەنین
n. پێکەنینی لەژێر لێوەوە.
-giggler *(n.)*; **giggly** *(adj.).*

gigolo (jig′ə-lō′), *n.* (١) پیاوێکە کە ئافرەتێکی دۆستی بەخێوی دەکات
(٢) پیاوێکە کە بەکڕێ دەگیرێت بۆ سەماکردن لەگەڵ ئافرەتدا یا چوونەدەرەوە لەگەڵیاندا

gild (gild), *v.t.* (١) ڕەنگەکەش کردن؛ لە ئاڵتوون گرتن.
(٢) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن؛ ڕووکەش کردن.

gild the lily, ڕازاندنەوەی ناپێویستی شتێک کە خۆی لە خۆیدا جوان بێت.
-gilder *(n.).*

gilding (gil′diŋ), *n.* (١) ڕەنگەکەش کردن؛ لە ئاڵتوون گرتن.
(٢) زێڕی ڕەنگەکەش کردن؛ بۆیەی زێڕین. (٣) ڕووکەش.

gill (gil), *n.* (١) هەناسەکێشی ماسی؛ کەوانەی ڕیشەدار.
(٢) [pl.] (١) گۆشتی بەرملی کەڵەشێرو قەڵەموون. (ب) غەبغەبە (مرۆڤ).

gill (jil), *n.* پێوانەیەکی شلەیە سی‌ودوو‌یەکی گاڵۆنێکە.

gill (jil), *n.* یار (کچ)؛ دۆست (ئافرەت).

gill (gil), *n.* (١) چەم؛ چەمێکی چڕ. (٢) جۆگەلە؛ جۆگە.

gilt (gilt), *alternative past tense and p.p. of* **gild.**

adj. ڕەنگەکەش کراو؛ لە ئاڵتوون گیراو.

n. ڕەنگەکەش؛ زێڕی ڕەنگەکەش؛ بۆیەی زێڕین.

gilt (gilt), *n.* [Dial.], بەچکە بەرازی مێینە.

gimlet (gim′lit), *n.* دڕەوشە.
v.t. بە دڕەوشە کونکردن.

gimmick (gim′ik), *n.* (١) فێڵوتەڵەکەی جادووگەر.
(٢) فێڵوتەڵەکە. (٣) ڕێنگە. هو، فێڵ، یا ئامێرێکی تازەیە بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتێک یا گەیشتن بە مەبەستێک.

gin (jin), *n.* جن؛ خواردنەوەیەکی نەلکحولی سەرخۆشکەرە

gin (jin), *n.* (١) تەڵە؛ تەپکە. (٢) مەکینەی شت بەرزکەردەوە.
(٣) جیکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی پەموو لە تۆوەکەی.
v.t. (١) گرتن بە تەڵە یا تەپکە (٢) پەموو جیاکردنەوە لە تۆوەکەی

ginger (jin′jēr), *n.* (١) زەنجەفیل. (٢) ڕەنگێکی لەمن یا سووربار
(٣) [Colloq.]. جۆش؛ تین
v.t. (١) زەنجەفیل تێکردن (٢) تین پێدان؛ خستنە جۆش.

ginger ale, خواردنەوەیەکی گازاوی سەرخۆش نەکەرە

ginger-bread (jin′jēr-bred′), *n.* (١) کێکی زەنجەفیل تێکراو
(٢) شتی ڕازێنەرەوەی زەق و هەرزانبەها.
adj. زەق و هەرزانبەها

gingerly (jin′jēr-li), *adv.* بەترسەوە؛ بە وریایی؛ بە پارێزەوە.
adj. ترسنۆک؛ وریا؛ گوێ قوڵاخ.

gingivitis (jin′jə-vī′tis), *n.* هەوکردنی پووک.

gin mill, [Slang], مەیخانە.

gin rummy, جۆرە یارییەکی کاغەزە.

ginseng (jin′seŋ), *n.* گیایەکی بۆن خۆشی چینیی (بۆ دەرمان بەکاردێت و چای لێ دروستدەکرێت).

gip (jip), *n., v.t. & v.i.* = gyp.

gipsy (jip′si), *n.* = gypsy.

gipsy moth, = gypsy moth.

giraffe (jə-raf′, jə-räf′), *n.* زەرافە؛ حوشترمل.

gird (gûrd), *v.t.* (١) دەورەدان بە پشتێن.
(٢) قایم کردن یا توندکردن بە پشتێن. (٣) دەورەدان
(٤) خەڵات کردن. (٥) خۆ گورج کردنەوە یا ئامادەکردن بۆ کردار

gird (gûrd), *n., v.i. & v.t.* گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ قەشمەری پێکردن.

girder (gûr′dĕr), *n.* نیرگە؛ شێلمان

girdle (gûr′d'l), *n.* (١) پشتێن؛ کەمەربەند؛ قایشی پشت
(٢) شتی دەورەدەر. (٣) کەمەرە (ئافرەت).
(٤) بازنەی دەوری قەدی دارێک پاش تۆپکڵ لێکردنەوەی.
(٥) ئێسقان یا کەوانەی ئێسقانی چەسپاندنی لاق و باڵ.
v.t. (١) پشتێن بەستن؛ بە پشتێن یا قایش دەورەدان. (٢) دەورەدان
(٣) بازنە دروستکردن لەسەر قەدی دار بە لێکردنەوەی تۆپکڵەکەی

girdler (gûr′dlĕr, gûr′d'l-ĕr), *n.* (١) پشتێن یا کەمەربەند دروستکەر. (٢) دەورەدەر (مرۆڤ؛ شت). (٣) جانەوەرێکە لەسەر تۆپکڵی دار دەژی (بازنە دروست دەکات لەسەر قەدی دارەکە بە خواردنی تۆپکڵەکەی)

girl (gûrl), *n.* (١) کچ (٢) ئافرەت (شووکردوو یا نەکردوو)
(٣) بەردەستی کچ (٤) [Colloq.]. یار؛ دڵدار.

girlhood (gûrl′hood), *n.* (١) کچێنی؛ کاتی کچێنی؛ کچێتی
(٢) کچان.

girlish (gûr′lish), *adj.* کچانە؛ کچانی

girl scout, ئەندامێکی دیدەوانی کچان.

Girl Scouts, دیدەوانی کچان.

girth (gûrth), *n.* (۱) تەنکەی نەسپو کەرو هتسترا قایشی قەیاسە؛ قەیاسە. (۲) کەمەرەی مرۆڤ یا دەرەختا بازنە (قەدی مرۆڤ یا دار).
(۳) پشتێن؛ کەمەربەند؛ کەمەرە.
v.t. (۱) دەورەدان (۲) تەنگە تووندکردنەوە یا قایم کردن؛ بە قایش تووندکردنەوە. *v.i.* بازنەی قەد بێون.

gist (jist), *n.* (۱) بنچینەو هوی داوایەك لە دادگادا.
(۲) پوختە مەسەلە. ووتار. بیروبڕوا؛ ناوەرۆك.

give (giv), *v.t.* (۱) دان؛ پێدان؛ دانەدەست؛ پێشکەش کردن.
(۲) پێ بەخشێر؛ پێدان (بەخشیش)
(۳) دانەوە؛ دەربڕین *(to ~ a reply)* .
(٤) پێشکەش کردن؛ کردن *(They gave a concert.)* .
(٥) دان بەسەردا (سزا)
v.i. (۱) دان؛ پێدان؛ دیاری پێدان.
(۲) چەمینەوە؛ شکان؛ ڕووخان؛ پسان.
(The floor gave under the weight of the piano.)
(۳) کشان؛ مل دانو هەڵبەزینەوە
n. (۱) پسان؛ چەمینەوە؛ شکان (۲) کشان
give and take, ئاڵوگۆڕکردن؛ دانو سەندن؛ گۆڕینەوە.
give away, (۱) بەخشێن؛ پێدان (بەخشیش)؛ دان بە خۆڕایی؛ بەخشینەوە
(to give away in marriage) (۲) کچ دان بە شوو
(۳) [Colloq.]. ئاشکراکردن؛ دەرخستن (نهێنی)
give back, گەڕاندنەوە؛ پسانەوە؛ دانەوە (شت)
give forth, لێ هاتن (بۆن)؛ دانەوە (بۆن)
give in, (۱) دانەدەست (۲) وازهێنان؛ مل دان؛ کۆڵ دان
give it to, [Colloq.]. سەرزەنشت کردن؛ سزادان؛ لێدان.
give off, دانەوە (بۆن)؛ لێوەهاتن
give out, (۱) دانەوە (بۆن)؛ لێوەهاتن
(۲) بڵاوکردنەوە (نهێنی)؛ خستنەڕوو.
(۳) بەخشینەوە؛ دابەشکردن.
(٤) سووان؛ تەمان؛ پەککەوتن
give over, (۱) دانەدەست؛ دان بەدەستەوە (۲) وەستان
give up, (۱) دانەدەست؛ دان بەدەستەوە؛ پێدان
(۲) وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ دەست هەڵگرتن (۳) هیوا بڕین.
(٤) تەرخان کردن؛ بەخت کردن
give way, شکان؛ پسان؛ هەرەس بردن؛ ڕووخان؛ پچڕان.
(The rope gave way.)

give-and-take (giv′ən-tāk′), *n.* ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە؛ دانو سەندن

giveaway (giv′ə-wā′), *n.* [Colloq.]. (۱) ئاشکراکردنێکی بێ دەسەنقەست (نهێنی) (۲) شتێکی خۆڕایی یا زۆر هەرزانبەها.
adj. [Colloq.], تایبەتی بە بەرنامەیەکی ملەملێی تەلەفزیۆن یا ڕادیۆ کە خەڵاتی تێدا دەرێنت

given (giv′n), *past participle of* give.
adj. (۱) دراو جەڵات. دیاری.
(He is ~ to drink.) (۲) ڕاهاتوو؛ خووبێوەگر
(۳) دیاریکراو؛ تایبەتی (٤) گریمانە
(٥) بڵاوکراوە (یاسا)؛ کراو.

given name, ناوی یەکەمی کەسێك؛ ناوی خۆ؛ ناو
giver (giv′ĕr), *n.* بەخشندە؛ بەدەر *(alms~ , law~)* .
gizzard (giz′ĕrd), *n.* (۱) سیقەتورە؛ حیقڵدانە؛ جیگدانە
(۲) [Colloq.]. سك (لە ڕووی پێکەنینەوە)

glacial (glā′shəl, glā′shi-əl), *adj.* (۱) سەهۆڵیر؛ بەفریر؛ هی ڕوبار یا شاخی سەهۆڵێن (۲) زۆر سارد
(۳) تایبەتی بە چەرخی سەهۆڵێن

glacial epoch, چەرخی سەهۆڵێن؛ چەرخی سەهۆڵ

glaciate (glā′shi-āt′), *v.t.* (۱) (ا) بە سەهۆڵ داپۆشین؛ بە ڕوباری سەهۆڵێن داپۆشین. (ب) بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ
(۲) ڕووکەشێکی سەهۆڵێن کردن

glacier (glā′shĕr), *n.* شاخی سەهۆڵێن؛ ڕوباری سەهۆڵێن؛ بەستەڵەکێکی گەورە بەسەر شاخێکەوە کە قەت ناتوێتەوە.

glacis (glā′sis, glas′is), *n.* بەرەوخوارکەیەکی کەم؛ بەرەوژوورکەیەکی کەم.

glad (glad), *adj.* (۱) بەختیار؛ دڵشاد؛ دڵخۆش.
(۲) دڵخۆشکەر؛ دڵشادکەر؛ *(~ tidings)* .
(۳) جوان؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ گەش (ڕەنگ).

gladden (glad′n), *v.t.* دڵخۆشکردن؛ بەختیارکردن؛ شادکردن.
v.i. دڵخۆش بوون؛ بەختیاربوون؛ شادبوون.

glade (glād), *n.* (۱) ڕووتەنی نێوان دارستانێك
(۲) زۆنگ؛ زۆنگاو.

glad eye, [Slang], | *to give (or get) the ~)* | سەیرکردنێکی چاوباشقاڵانە

gladiator (glad′i-ā′tĕr), *n.* زۆرانبازێك بەتایبەتی بەند یا دەستبەسەر کە زۆرانی دەگرت لەگەڵ دڕندە یا زۆرانبازی تر هەتا مردن بۆ کەیف و خۆشی تەماشاکەران لە ڕۆمای کۆندا.

gladiola (glad′i-ō′lə, glə-dī′ə-lə), *n.* = gladiolus.

gladiolus (glad′i-ō′ləs, glə-dī′ə-ləs), *n.* گڵادیۆڵا؛ گوڵە سەوسەن؛ گوڵە زەنبەق

gladly (glad′li), *adv.* بەخۆشییەوە؛ بە خۆشی؛ بە خۆشی خۆ.

gladsome (glad′səm), *adj.* (۱) شادکەر؛ خۆش
(۲) شاد؛ ڕووخۆش؛ دڵخۆش

glamor (glam′ĕr), *n.* = glamour.

glamorize (glam′ĕr-īz′), *v.t.* بە خۆشو کەشخە پیشاندان.

glamorous (glam′ĕr-əs), *adj.* خۆشو کەشخە (ژیان).

glamour (glam′ĕr), *n.* (۱) جادوو؛ جادووگەری.
(۲) خۆشی و کەشخەیی (ژیان).

glamourous (glam′ĕr-əs), *adj.* = glamorous.

glance (glans, gläns), *v.i.* (۱) لابەلا پیادانو هەڵگەڕانەوە (گوللە بەرد). (۲) تاوبردن (۳) شەوقدانەوە (٤) سەیرکردنێکی پەلەو کوتوپڕ؛ چاو پیاخشان؛ چاو پیاڕوانین؛ چاو پیاگێڕان.
v.t. لابەلا پیادانو هەڵگەڕانەوە.
n. (۱) لابەلا پیادانو هەڵگەڕانەوە (۲) شەوق؛ بریقە.
(۳) سەیرکردنێکی کورت؛ سەیرکردن؛ چاو پیاخشان؛ چاو پیاگەڕان

gland (gland), *n.* لوو؛ گلاند؛ ڕژێن.

glanders (glan′dĕrz), *n.pl.* مقاو؛ نەخۆشییەکی نەسپو وڵاخی تڕە.

glandular (glan′joo-lĕr), *adj.* وەك لوو؛ هی لوو؛ لوویی.

glans (glanz), *n.* (۱) سەری کێر (۲) میتکە؛ قیتکە

glare (glâr), *v.i.* (۱) گەشانەوە؛ بریقەدانەوە (۲) زۆر بریقەداربوون.
(۳) لێ مۆڕبوونەوە؛ خێسەکردن؛ چاوبزکردنەوە
n. (۱) بریقە؛ بریقەیەکی زۆر؛ گڕ.
(۲) مۆڕبوونەوە؛ خێسە؛ خێسەکردن؛ چاوبزکردنەوە؛ مۆڕە.
(۳) نوواندنێکی بریقەدار.

glare (glâr), *n.* ڕوویەکی ساف و بریقەدارو شووشەیی وەك سەهۆڵ
adj. ساف و بریقەدار.

glaring (glâr′iŋ), *adj.* (۱) بریقەدار؛ گەش. (۲) زەق.
(۳) مۆڕە؛ خێسە.
(٤) ئاشکرا؛ ڕوون؛ دیار؛ هەڵمانراو *(a ~ mistake)* .

glary (glâr′i), *adj.* = galring.

glass (glas, gläs), *n.* (۱) شووشە. (۲) دەفری شووشە.
(۳) پەرداخ (٤) (ا) تیلیسکۆپ؛ گەردبین. (ب) (*pl.*) دووربین. (ج) چاویلکە

(٥) پر پەرداخێك؛ پەرداخێك. *(He drank a ~ of milk.)* .

v.t. (١) بە شووشە دەورگرتن (٢) خستنە دەفری شووشەوە بۆ پاراستن.

(٣) دانەوە (شەوق) (٤) پرووەکەی وەك شووشە لێکردن.

adj. شووشە؛ هی شووشە؛ لە شووشە کراو

glass blowing, فووکردنە شووشەی تووداوە بۆ پێکهێنانی شێوەی ویستراو

glassful (glas′fool′, gläs′fool′), *adj.* پر پەرداخێك

glass-house (glas′hous′, gläs′hous′), *n.* خانووی شووشە (بۆ پەروەردەکردنی پرووەك)

glassiness (glas′i-nis, gläs′i-nis), *n.* شووشەیی

glassmaker (glas′māk′ĕr, gläs′māk′ĕr), *n.* شووشە دروستکەر؛ شووشەکەر

glassman (glas′mən, gläs′mən), *n.* (١) شووشەفرۆش؛ دەفری شووشەفرۆش (٢) شووشەکەر.

glassware (glas′wâr′, gläs′wâr′), *n.* دەفری شووشە

glasswork (glas′wûrk′, gläs′wûrk′), *n.* (١) کارگەی شووشە (٢) دەفری شووشەکردن و پازاندنەوە (٣) دەفری شووشە.

-glassworker *(n.).*

glassy (glas′i, gläs′i), *adj.* (١) شووشەیی؛ ساف؛ ڕۆشن (٢) سارد و بێ هەست. *(a ~ stare)* .

glaucoma (glô-kō′mə), *n.* ئاوی چەس داهاتن (نەخۆشی چاو)

glaucous (glô′kəs), *adj.* (١) سەوز؛ سەوزی شین باو (٢) ئاوکبکی سپی پێوەیە (وەك هەندێ ترێ یا گەلای کەلەرم یا هەڵوژە).

glaze (glāz), *v.t.* (١) (ا) پەنجەرە خستنە خانووەوە. (ب) شووشە خستنە چوارچێوەی پەنجەرەوە. (٢) پرووکەش وەك شووشە لێکردن (گۆزەودیزەو قاپو دەفری تر).

v.i. وەك شووشە بێهاتن؛ ساف و لووس بوون.

n. (١) پرووکەشی شووشەیی لەسەر گۆزەودیزەو دەفری تر (٢) بۆیەی شوشەیی (٣) تارمایی سەر چاو

glazier (glā′zhĕr), *n.* (١) شووسەچی کە شووشە دەبڕێتو دەیخاتە پەنجەرەوە (٢) پرووکەشی شووشەبیدەر لە گۆزەودیزەو دەفری تر

glazing (glā′zing), *n.* (١) شووسەچینی شووشە بڕینو خستنە پەنجەرەوە (٢) شووشەی دامەزەکراو یو خستە چوارچێودە (٣) پرووکەشی شووشەیی (٤) بۆیەی شووشەیی (٥) بۆیەی شووشەیی لە پروی گۆزەو دیزەو دەفری تر دان

gleam (glēm), *n.* (١) کلپە؛ بروسکە؛ شەوقێکی سەردەمی؛ گرنگ (٢) تروسکە (٣) پووناکی (تێگەیشتن، هیوا)

v.i. (١) درەوشانەوە؛ بروسکەدانەوە؛ شەوقدانەوە. (٢) دەرکەوتن یا پیشاندانێکی لەپڕو سەردەمی

glean (glēn), *v.t. & v.i.* (١) چنینەوە؛ زەرتك چنینەوە؛ کۆکردنەوە. (٢) کۆکردنەوە یا چنینەوەی بەرەبەرە (دەنگوباس، پاستی، زانیاری).

gleanings (glēn′iŋz), *n.pl.* زەرتك؛ شتی کۆکراوە یا چنراوە.

glee (glē), *n.* (١) خۆشی و شادی؛ کەیف (٢) گۆرانیەکە بۆ سێ گۆرانی بێژی تاك تاك بەبێ مۆسیقا

glee club, دەستە یا یانەی گۆرانی.

gleeful (glē′fəl), *adj.* شاد؛ بەحەیار

gleet (glēt), *n.* (١) [Obs.] شتی لینج. (٢) هەرچی شتێك لەش دەری بدات لە نەنجامی نەخۆشیدا. (٣) دەردراوی نەنجامی ناتەشەك. (٤) چڵمی نەسپ.

v.i. پیسایی یا شتی لینج لێ هاتنەدەرەوە (وەك چڵم یا دەردراوی ناتەشەك).

glen (glen), *n.* دۆڵ

glib (glib), *adj.* (١) لامسەرلایی (٢) (ا) زمانپاراو؛ دەم ڕاست. (ب) زمان لووس؛ زمانباز؛ زمانزان

glide (glīd), *v.i.* (١) خشان؛ کشان؛ خشەکردن؛ خلیسکان (٢) تێپەڕبوون بە خشیە (کات)

(٣) هاتنەخوارەوە بەبێ مەکینە بەکارهێنان (فرۆکە).

(٤) خشان یا خشکەکردن (دەنگناسی).

n. (١) خشکە؛ کشان؛ خلیسکان.

(٢) هاتنەخوارەوەی فرۆکە بەبێ مەکینە بەکارهێنان.

(٣) بەسەردا خشان یا خلیسکانی تیپ یا دەنگێك (دەنگناسی).

glider (glī′dĕr), *n.* (١) بە خشپە یا خلیسکان ڕۆیشتن (مرۆڤ، شت). (٢) فرۆکەی بێ مەکینە (٣) کورسی یا قەنەفەیەك کە وەك جۆلانێ هاتوچۆ دەکات (بۆ هەیوان)

glim (glim), *n.* [Slang], (١) ڕووناکی؛ چرا؛ مۆم (٢) چاو.

glimmer (glim′ĕr), *v.i.* (١) تروسکانەوە؛ پرتەپرت کردن (٢) بە ناستەم دیاربوون

n. (١) تروسکە؛ پرتە؛ ڕۆشنایی؛ تروسکایی. (٢) دیاربوونێکی کەم؛ دەرکەوتنێکی کز؛ تروسکە. *(a ~ of hope)*

glimpse (glimps), *v.t. & v.i.* چاو پیاخشاندن؛ ڕوانین بۆ ماوەیەکی کورت؛ سەیرکردن بۆ ماوەیەکی کورت.

n. (١) تروسکە؛ ڕۆشنایی؛ پرتە؛ بریسکە. (٢) دەرکەوتنێکی کورت. (٣) سەیرکردنێکی کورت؛ چاو پیاخشاندن؛ چاوپێکەوتنێکی گورج.

glint (glint), *v.i.* (١) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە. (٢) وەك بروسکە بزوان یا تێپەڕبوون.

n. (١) شەوق؛ درەوشانەوە. (٢) [Dial.] سەیرکردنێکی کورت

glisten (glis′n), *v.i. & n.* بریقەدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ تریفەدانەوە؛ بریسکەدانەوە.

glister (glis′tĕr), *v.i. & n.* [Archaic]. = glisten.

glitter (glit′ĕr), *v.i.* (١) بریسکەدانەوە؛ بریقەدانەوە؛ درەوشانەوە؛ تریفەهاتن. (٢) بە جوان هاتنە بەرچاو؛ بریسکە هاتن؛ بریقەدانەوە *(All is not gold that ~s .)*

n. (١) بریسکە؛ بریسکە بریسك؛ تریفە؛ درەوشانەوە. (٢) بریقە؛ جوانیەکی بریقەدارو لە ڕادە بەدەر خۆنوێن؛ بریقەبریق

glittery (glit′ĕr-i), *adj.* بریسکەدار؛ بریقەدار؛ شەوقدەرەوە

gloat (glot), *v.i.* (~ over), لە ڕادە بەدەر بێ خۆش بوونێکی نابەجێ: *(to ~ over the misfortunes of an enemy; a miser ~ing over his gold)*

global (glō′b'l), *adj.* (١) خڕ. (٢) جیهانی؛ گێتێتی: *(~ warfare)* .

globalization (glō′b'l-ī-zā′shən), *n.* جیهانگەری.

globe (glōb), *n.* (١) خڕەی زەوی. (٢) جیهان؛ سەرزەمین؛ گێتی (٣) شتێکی خڕ (گلۆپی نەلەکتریك، دەفری شووشەی ماسی تیا بەخێوکردن)

globefish (glōb′fish′), *n.* ماسیەیە خڕە.

globe-trotter (glōb′trot ĕr), *n.* گەڕۆك.

globin (glō′bin), *n.* گلۆبین: پرۆتینی ناو " هیموگلۆبین " کە ڕەنگی سوور دەدات بە خوێن.

globoid (glō′boid), *adj.* نیمچە خڕ.

globular (glob′yoo-lĕr), *adj.* خڕ.

glomerate (glom′ĕr-it), *adj.* تۆپەڵ؛ تۆپەڵ بوو.

glomeration (glom ĕr-ā′shən), *n.* (١) تۆپەڵ کردن؛ خڕکردن؛ تۆپەڵ بوون. (٢) تۆپەڵ.

gloom (glōōm), *v.i.* (١) خەفەتبار بوون؛ دڵتەنگ بوون؛ پەست بوون؛ بەرچاو تاریك بوون. (٢) تاریك بوون؛ ناخۆش بوون.

v.t. تاریك کردن؛ ناخۆش کردن.

n. (١) تاریکی؛ لێڵی. (٢) شوێنێکی تاریك. (٣) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری

gloominess (glōōm′i-nis), *n.* (١) تاریکی؛ لێڵی. (٢) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری؛ بەرچاوتاریکی. (٣) ناخۆشی؛ ناسوودە نەبەخشی.

gloomy (glōōm′i), *adj.* (١) تاریك؛ لێڵ. (٢) پەست؛ دڵتەنگ؛ خەفەتبار؛ بەرچاوتاریك؛ ڕووگرژ: *(a ~ person)*

(۳) ناخۆش: بەستکەر؛ دڵتەنگکەر. *(a ~ day)*

-gloomily *(adv.)*.

glorification (glôr′ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) نەمری؛ گەورەیی؛ مەزنی؛ مەزن کردن. (۲) [Colloq.]. ئاهەنگ.

glorify (glôr′ə-fī′, glō′rə-fī′), *v.t.* (۱) نەمرکردن؛ مەزن کردن؛ بەرزکردنەوە؛ گەورەکردن. (۲) پەرستن. *(to ~ God)*.

glorious (glôr′i-əs, glō′ri-əs), *adj.* (۱) شکودار؛ بەشکۆ؛ بەرز؛ سەربەرز؛ زێرین. (۲) زۆر جوان و نایاب. *(a ~ age)*. (۳) [Colloq.]. زۆر خۆش. *(We had a ~ time.)*.

glory (glôr′i, glō′ri), *n.* (۱) سەربەرزی؛ ناوداری؛ شانازی. (۲) پەرستن؛ ستایشی زۆر. (۳) بەرزی؛ شکۆ؛ کاتی زێڕین. *(Greece in her ~)* (٤) ئەوپەری خۆشی و شانازی. *(the ~ of the Rocky Mountains)*. (٥) جوانی و خۆشی. (٦) بەهەشت؛ خۆشی بەهەشت یا بەهەشتی. (۷) خەرمانە (هونەر).

v.i. (~ in), شانازی پێوەکردن؛ دل زۆر پێ خۆش بوون.

gone to glory, مردووە.

gloss (glôs), *n.* (۱) بریقە؛ بریسکە. (۲) پووکەش (ڕەووشت، دووان).

v.t. (۱) بریقەدارکردن؛ ساف و لووس و بریسکەدار کردن. (۲) (~ over). کردن بە ژێر لێوەوە (هەڵە، کەموکوڕی).

v.i. بریقانەوە؛ بریسکانەوە.

gloss (glôs), *n.* (۱) تێبینی یا ڕوونکردنەوەی نێوان دێڕەکانی پەرتووکێک یا لە قەراغ و پەراوێزەکەیدا. (۲) فەرهەنگۆک.

v.t. (۱) تێبینی و ڕوونکردنەوە نووسین بۆ پەرتووکێک. (۲) بە هەڵە یا دوور لێکدانەوە.

v.i. ڕوونکردنەوەی پەرتووکێک و نووسینەوەی لە پەراوێزەکەیدا.

glossal (glos′l, glôs′l), *adj.* هی زمان؛ تایبەت بە زمان.

glossary (glos′ĕr-i, glôs′ĕr-i), *n.* فەرهەنگۆک.

-glossarist *(n.)*.

glossiness (glôs′i-nis), *n.* بریقە؛ بریسکە؛ ساف و لووس.

glossitis (glo-sī′tis), *n.* هەوکردنی زمان.

glossographer (glo-sog′rə-fĕr), *n.* فەرهەنگۆک نووس؛ نووسەری ڕوونکردنەوە و تێبینی و لێکدانەوە لە پەراوێزی پەرتووکدا.

glossy (glôs′i), *adj.* (۱) بریقەدار؛ بریقاوە؛ بریسکەدار. (۲) ساف و نووس و بە پووکەش جوان.

-glot (glot), پاشگرێکە بەمانای زانینی چەند زمانێک. *(polyglot, triglot)*

glottal (glot′l), *adj.* گەروویی (دەنگ. دەنگناسی).

glottal stop, دەنگی گەروو (دەنگناسی).

glottis (glot′is), *n.* گەروو.

glove (gluv), *n.* (۱) دەستکێش. (۲) دەستکێشی بۆکسباز یا یاریکەری بێسبۆل.

v.t. (۱) دەستکێش لەدەستکردن. (۲) دەستکێش پێدان.

handle with (kid) gloves, بە ناسکی و لەسەرخۆیی لەگەڵ جووڵانەوە.

put on the gloves, [Colloq.]. بۆکسبازی کردن.

to throw down the gloves, نەمە نەبڕو نەمە گەز کردن (شێربازی).

to take up the gloves, قبوڵ کردنی نەمە نەبڕو نەمە گەز (بەتایبەتی بۆ شێربازی).

glove compartment, چەکمەجێی ئوتومبێل.

glover (gluv′ĕr), *n.* دەستکێش فرۆش؛ دەستکێش دروستکەر.

glow (glō), *v.i.* (۱) کڵپەکردن. (۲) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە؛ ڕووناکی دانەوە؛ بروسکانەوە؛ گڕلێبوونەوە. (۳) گەرمایی دانەوە؛ سووتان. (٤) هەستی گەرمەگوڕ پێشاندان؛ خۆشی و ڕووخۆشی پیشاندان؛ لە تەنروستی باشدا بوون؛ کەیف قنج بوون.

(٥) (ا) دەموچاو سووربوونەوە (شەرم، جۆش). (ب) چاو داگیرسان.

glower (glou′ĕr), *v.i.* (۱) شەوق؛ ڕووناکی؛ بروسکە؛ گڕ. (۲) تێری ڕەنگ.

n. (۳) سووربوونەوەی دەموچاو لە شەرمدا یا لە خۆشیدا. (٤) گەرمەگوڕی هەست. (٥) تووندوتیژی.

glowworm (glō′wûrm′), *n.* مۆڕبوونەوە؛ خێسە کردن. خێسە؛ مۆڕبوونەوە.

glucose (glōō′kōs), *n.* گوڵە نەستێرە؛ گوڵ نەستێرە.

glue (glōō), *n.* شەکری میوە.

v.t. سرێشی؛ کەتیرە؛ گەوەن؛ جەوی؛ هێلم. بە سرێش پێکەوەلکاندن؛ پێوە نووساندن؛ پێوەلکاندن.

gluey (glōō′i), *adj.* (۱) سرێشی؛ لینج. (۲) بە سرێش داپۆشراو؛ پڕ لە سرێش؛ سرێشاوی.

glum (glum), *adj.* پەست؛ خەفەتبار؛ خەمبار؛ ڕووگرژ؛ مڕومۆن؛ ڕووترش.

glume (glōōm), *n.* توێکی دانەوێڵە؛ سۆس.

glut (glut), *v.i.* نەوسنی کردن؛ زۆر خواردن؛ چنۆکی کردن؛ دەست لە خۆ بەردان.

v.t. (۱) ناخنین؛ زۆر پڕکردن؛ زۆر تێکردن. (۲) بازار پڕکردن لە فرۆتەنێیەک؛ بازار نوقم کردن لە فرۆتەنێیەک.

n. (۱) زۆرخۆری؛ زۆر خواردن. (۲) زۆری زەبەنەیی هەندێ فرۆتەنی لە بازاڕدا؛ زۆروزەبەنەیی.

glutinous (glōō′ti-nəs), *adj.* لینج.

glutton (glut′n), *n.* (۱) کەسێکی زۆرخۆر؛ کەسێکی نەوسن یا چڵێس. (۲) کەسێکی بەتوانا یا بەکێش (دەربردن، کار). *(a ~ for work, punishment, etc.)*

glutton (glut′n), *n.* گیاندارێکی گۆشتخۆرە لە دەڵەک دەچێت.

gluttonous (glut′n-əs), *adj.* زۆرخۆر؛ نەوسن؛ چڵێس؛ چنۆک؛ چاوبرسی.

gluttony (glut′n-i), *adj.* زۆرخۆری؛ نەوسنی؛ چڵێسی؛ چنۆکی؛ چاوبرسێتی.

glycerin, glycerine (glis′ĕr-in, glis′rin), *n.* گلیسرین.

gnarl (närl), *n.* گرێی دار.

v.t. بادان؛ گرێدان؛ کردن بە گرێ.

v.i. با خواردن؛ گرێ خواردن؛ پێچ خواردن.

gnarl (närl), *v.i.* مراندن (سەگ)؛ مرەمرکردن.

gnarled (närld), *adj.* گرێیاوی؛ پێچ خواردوو؛ با خواردوو.

gnarly (närl′i), *adj.* gnarled.

gnash (nash), *v.t.* (۱) دڕان جێرکردنەوە؛ دڕان لەیەک سووانن. (۲) بە دڕان کرۆشتن.

v.i. دڕان جێرکردنەوە (تووڕەیی، ئازار).

gnat (nat), *n.* مێشوولە.

gnaw (nô), *v.t.* (۱) بە دڕان قرتاندن؛ بە دڕان پارچەپارچەکردن. (۲) بن کەنکردن؛ هەڵکەندن؛ خوارنەوە؛ خواردنەوە. *(to ~ a hole)*. (۳) هەراسان کردن؛ چەوساندنەوە؛ پەستکردن؛ بۆژەکردن.

v.i. (۱) (~ on; ~ away; ~ at). بن کەنکردن؛ خوارنەوە؛ خواردنەوە؛ داوەشاندن. (۲) (~ on; ~ away; ~ at). چەوساندنەوە؛ هەراسان کردن؛ سەرخستنەسەر؛ پەستکردن؛ بۆژەکردن.

gnome (nōm), *n.* کورتەبنەیەکی نەفسانەیی (کە پاسەوانی خەزنەی ژێرزەمین دەکات).

gnome (nōm), *n.* پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.

-gnomic *(adj.)*; **gnomical** *(adj.)*.

gnomon (nō′mon), *n.* (۱) دەرزی کات پیشاندەری کاتژمێری خۆری. (۲) ئەو لاتەریبەی دەمێنێتەوە پاش ئ بڕینی لاتەریێک لە سووچێکی.

-gnomonic *(adj.)*.

gnosis (nō′sis), *n.* زانینی نایینی و گیانی.
-gnosis (nō′sis), پاشگرێکە بەمانای: زانین.
gnostic (nos′tik), *adj.* بزان؛ زانا (نایین و بڕوابوون بە خودا).
Gnosticism (nos′tə-siz′m), *n.* ڕێبازی دەزانمکاری: بڕوایەکی نایینی و شۆڤێنی و فەلسەفی هەندێ کۆمەڵی خاچ پەرستانی کۆنە.
GNP, = Gross National Product, بەرهەمی گشتی میللی.
gnu (nōō, nū), *n.* بەرانە کێویەکی نەفەریقییە لە گا دەچێت؛ گا کێوی نەفەریقی
go (gō), *v.i.* (١) ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ چوون. (٢) جوولانەوە؛ بزوان. (٣) کارکردن. *(The motor won't ~ .)* . (٤) نەنجام دان. (٥) پەیڕەوی کردن. (٦) بوون. (٧) تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون. (٨) بڵاوبوونەوە. *(A rumor went through the office.)* . (٩) ناسراو. *(She ~es by that name.)* . (١٠) لە بارێکدا بوون. *(He ~es in rags.)* . (١١) بوون بە؛ گۆڕان بۆ. *(She went conservative.)* . (١٢) گونجاو؛ شیان. *(This hat ~es well with the dress.)* . (١٣) کێشان (زەحمەت، ناخۆشی). *(Please don't ~ to any trouble.)* . (١٤) بەحیزبیشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن. (١٥) بڕۆ؛ دەست پێ بکە (کێ بڕکێ) (١٦) نەمان؛ دوایی هاتن؛ چوون. *(The pain has gone.)* . (١٧) مردن. (١٨) لابردن؛ نەهێشتن؛ نەمان. *(Poverty must ~ .)* . (١٩) شکان (٢٠) لە کەڵک کەوتن؛ خراپ بوون؛ لە کار کەوتن. *(His eyesight will ~ first.)* (٢١) دەست لێ هەڵگرتن. *(The country house must ~ .)* . (٢٢) پێدان؛ دران بە؛ خەڵات. *(The prize ~es to Jean.)* . (٢٣) فرۆشتن بە؛ دان بە. *(The painting went for fifty dollars.)* . (٢٤) لاچۆ؛ لاچۆ لەبەرچاوم!؛ بڕۆ. *(This bus ~es to Los Angeles.)* (٢٥) هاتوچوکردنی ڕێگەوپێگە؛ چوون. (٢٦) گەیشتن؛ بڕکردن. *(The belt won't ~ around his waist.)* . (٢٧) چوون (ڕێگە)؛ ڕۆیشتن. *(This road ~es to London.)* . (٢٨) چوون (بۆکار، خوێندن) *(He ~es to college.)* (٢٩) سکاڵاکردن لە لا؛ چوونە لا؛ پەنابردنە بەر. *(You must ~ to the president.)* (٣٠) کردن. *(Do you think they will ~ to war?)* . (٣١) ڕادەی کردن. *(How far did he ~ in his protests?)* . (٣٢) دەربردن؛ هەڵکردن (٣٣) دەخرێنە؛ دادەنرێت. *(The shirts ~ in the second drawer.)* .

v.t. (١) گەوکردن (٢٠) [Slang]؛ دەربردن؛ هەڵکردن.

n. (١) ڕۆیشتن؛ چوون. (٢) سەرگرتن؛ سەرکەوتن؛ بە باشی کارکردن. (٣) [Colloq.]، ووزە؛ تین. (٤) [Colloq.]، بار؛ دۆخ. (٥) [Colloq.]، the ~ ، مۆدە؛ باو. (٦) [Colloq.]، پێکەوتن. (٧) [Colloq.]، هەوڵدان؛ تەقەلا.

as people (or things) go, لەچاو خەڵک یا شتی تردا.
go about, (١) خەریک بوون؛ کردن. (٢) گەڕان. (٣) بڵاوبوونەوە. (٤) ئاراستە گۆڕین (کەشتی).
go after, [Colloq.], هەوڵ بۆ دان؛ دواکەوتن (بۆ دەستکەوتن).
go against, دژ وەستان؛ دژ بوون؛ بەرەنگاری کردن.
go along, (١) بەردەوام بوون. (٢) قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ هاوکاری کردن؛ گونجان. (٣) (~ with)، لەگەڵ چوون.
go around, (١) دەوردان. (٢) پێچ کردنەوە. (٣) بەش کردن. (٤) گەڕان. (٥) بڵاوبوونەوە.
go at, (١) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان. (٢) کار لەسەر کردن؛ بە تینەوە خەریک بوون.
go back on, [Colloq.]. (١) ناپاکی کردن؛ بێ وەفایی کردن. (٢) پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزبوونەوە؛ گفت شکاندن.
go beyond, تێپەڕبوون؛ زیاتر بوون لە
go by, (١) تێپەڕبوون بە لادا. (٢) تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون. (٣) سەرلێدان. (٤) گوێ پێ نەدان. (٥) لەسەر ڕۆیشتن (پەیڕەو). (٦) بە ناوێک ناسران. *(to go by a name)* .
go down, (١) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (٢) نوقم بوون. (٣) ئاوابوون (خۆر). (٤) دۆڕان؛ شکان. (٥) هەتا هەتا بوون لە میژوودا *(to go down in history as a great leader)*
go for, (١) وا دانران. (٢) هەوڵ بۆ دان. (٣) لایەنگری کردن. (٤) [Colloq.]، پەلاماردان. (٥) [Slang]، بە دڵ بوون؛ ویستن؛ حەزلێکردن.
go hard with, تووشی ناخۆشی کردن؛ سەرنێشە تووش کردن.
go in for, [Colloq.], (١) تێدا بەشداربوون. (٢) ویستن؛ بە دڵ بوون؛ حەزلێکردن
go into, (١) لێکۆڵینەوە. (٢) کردن بە پیشەی خۆ؛ خەریک بوون (کاروبار). (٣) تێدابوون.
go in with, بەشداربوون (نەرک، خەرجی... هتد).
go off, (١) ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ بەجێهێشتن (جێگە). (٢) تەقین؛ تەقینەوە: *(The bomb will go off at 9:00 A.M.)* . (٣) ڕوودان؛ هاتنەدی.
go on, (١) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن. (٢) ڕوودان. (٣) [Colloq.]، چەقەچەق کردن. (٤) ڕەفتارکردن. (٥) دەرکەوتن لەسەر شانۆ؛ هاتنەسەر شانۆ.
go (a person) one better, [Colloq.], باشتربوون لە؛ لێ بردنەوە
go out, (١) کۆژانەوە (ئاگر، گڵۆپ، چرا). (٢) مۆدە نەمان. (٣) چوونەدەرەوە (بۆ سینەما، ئاهەنگ، گەڕان). (٤) هاوسۆزی کردن. (٥) مانگرتن.
go over, (١) لێ وردبوونەوە؛ بە وردی لێکۆڵینەوە. (٢) دووبارەکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە (٣) پیاچوونەوە (باس، نووسراو، مەسەلە). (٤) [Colloq.]، سەرکەوتوو بوون؛ سەرکەوتن؛ بە دڵی خەڵک بوون *(Did his speech go over well?)*
go through, (١) بە تەواوی و وردی کردن یا بەجێهێنان. (٢) چەشتن (ناخۆشی). (٣) پشکنین؛ گەڕان؛ پیاگەڕان. (٤) پەسەندکران؛ مۆرکران. (٥) خەرج کردن؛ بەکارهێنان؛ تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە: *(He goes through two packs of cigarettes a day.)*
go through with, تەواوکردن؛ واز لێ نەهێنان هەتا دوایی.
go to! [Archaic], تەواوە! (بە تەوسەوە)؛ پاستە (بە تەوسەوە).
go together, (١) پێکەوە گونجان؛ لە یەک هاتن. (٢) [Colloq.]، یاری یەکتر بوون؛ دڵدار یا دۆستی یەکتر بوون.
go under, (١) نوقوم بوون. (٢) شکستی هێنان؛ نوشوستی هێنان؛ ژێرکەوتن.
go up, (١) بەرزبوونەوە. (٢) نرخ زیادبوون. (٣) نرخ زیادکردن؛ بە بایەخ بوون.
go with, (١) لەگەڵ بوون؛ لەگەڵدا چوون یا ڕۆیشتن. (٢) لەگەڵ گونجان؛ لە یەک هاتن (٣) [Colloq.]، دڵدار یا یاری یەکتر بوون: *(He is going with her.)*
go without, هەڵکردن یا دەربردن بەبێ شتێک.
have a go at, [Colloq.], هەوڵدان.
let go, (١) بەرەڵاکردن؛ ڕزگارکردن؛ بەردان. (٢) دەست لێ بەردان؛ دەستبەرداربوون.

(۳) وار لێ هێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن
let oneself go, بەر بو خو بەرەڵاکردن؛ جلەو بۆ خۆ شل کردن
no go, [Colloq.]. نابێ؛ بێ کەڵک؛ بێ سوودە
on the go, [Colloq.]. هەمیشە لە جم‌وجوڵدایە؛ هەمیشە خەریکە
to go, [Slang]. دەبرێتە دەرەوە و دەخورێت (خواردەمەنی چێشتخانەیەک).
goad (gōd), *n.* (۱) نەقیزە (۲) ئاوزەنگی؛ هاندەر.
v.t. نەقیزە تێوەژەندن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان.
go-ahead (gō′ə-hed′), *adj.* (۱) بۆ پێشەوە چوو.
(۲) [Colloq.]. ئیشکەر؛ بە تین و جۆش
n. (**the ~**), پێگەبێدان.
goal (gōl), *n.* (۱) ئامانج؛ ئاوات
(۲) (۱) گۆل (یاری توپی پێ) (ب) گۆڵ کردن. (ج) گۆڵچی.
goalie (gōl′i), *n.* [Colloq.]. = **goalkeeper.**
goalkeeper (gōl′kēp′ĕr), *n.* گۆڵچی
goat (gōt), *n.* (۱) بزن (۲) پیاوێکی چاوباز؛ چاوباشقان؛ پیاوێکی ڕۆژ بە هەوەس (جووت بوون) (۳) [Slang]. قوربانی.
get one's goat, [Slang]. پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن.
goatee (gō-tē′), *n.* چەناگە ڕیش
goatherd (gōt′hûrd′), *n.* شوانی بزن؛ بژن
goatish (gōt′ish), *adj.* (۱) بزنانە؛ بزنی؛ تایبەتی بە بزن.
(۲) چاوباز؛ چاوباشقان؛ حەزکەر بە جووت بوون.
goatskin (gōt′skin′), *n.* (۱) پێستەی بزن (۲) قایشی بزنە پێستە. (۳) مەشکە
gobble (gob′l), *n.* هەڵوعوڵووری تێرە قەڵەموون
v.i. هەڵوعوڵوورکردن (تێرە قەڵەموون).
gobble (gob′l), *v.t. & v.i.* (۱) ماشتنەوە (خواردن)؛ ڕووشاندن؛ بە پەلەو چاوبرسی‌یانە خواردن. (۲) [Slang]. دەست بەسەردا گرتن؛ داگیرکردن
gobbledygook (gob′l-di-gook′), *n.* [Slang]. دروزڵو
ئووسینی پڕ لە ووشەی زل و نادیارو مانا بەدەستەوەنەدەر.
gobbler (gob′lĕr), *n.* تێرە قەل
go-between (gō′bi-twēn′), *n.* دەڵاڵ؛ ناوبژیکەر
goblet (gob′lit), *n.* (۱) کاسە یا دەفری ئاو خواردنەوە
(۲) پەرداخی لاسکدار
goblin (gob′lin), *n.* جنۆکە؛ دەعبا؛ دیووددڕنج
go-cart (gō′kärt′), *n.* (۱) ڕەوزەوەی پێگرتنی منداڵ
(۲) عەرەبانەی منداڵ (۳) عەرەبانەی بچووک
god (god), *n.* (۱) خودێ بچووک؛ خودا؛ گچکە خوا
(۲) بت؛ شتی پەرستراو (۳) کەسێکی پەرستراو
(٤) [G-]، خودا؛ خوا؛ یەزدان؛ پەروەردگار
God willing, خوا نەکات؛ پەنا بە خوا
god-child (god′child′), *n.* منداڵی گیانی منداڵێک کە لەکاتی کردن بە خاچ پەرستێدا دەبێتە منداڵی گیانی برادەرێکی نزیک دایک‌و باوکەکەی.
goddamned, goddamn (god′damd′), *adj.* بە لەعنەت بێت؛ لەعنەتی خوای لێ بێت
god-daughter (god′dô′tĕr), *n.* کچی گیانی. وشەی پێشوو ببینە.
goddess (god′is), *n.* (۱) بانوخوا؛ خواژن
(۲) نافرەتێکی ڕۆژ جوان یا ڕەووشت چاک.
godfather (god′fä*th*′ĕr), *n.* باوکی گیانی
God-fearing (god′fēr′iŋ), *adj.* (۱) لە خودا ترس.
(۲) خود ناس؛ ئایندار؛ ڕۆژ بە ئاین
God-forsaken (god′fēr-sā′kən), *adj.* (۱) بەد؛ ناپەسەند؛ ڕەووشت پیس (۲) [Colloq.]. چۆڵ و ناخۆش
godhead (god′hed), *n.* (۱) خود یەتی؛ خودایی.
(۲) [G-]، خودا؛ یەزدان.
godhood (god′hood), *n.* خودایەتی؛ خودایی.
godless (god′lis), *adj.* خودانەناس؛ کافر؛ بێ ئاین.
godlike (god′līk′), *adj.* خودا ئاسا؛ لە خودا چوو؛ پیرۆز.
godliness (god′li-nis), *n.* خودا پەرستن؛ خودایەرستی؛ بە ئایینی؛ خودایەتی.
godling (god′liŋ), *n.* خودای بچووک.
godly (god′li), *adj.* (۱) [Archaic]، خودایی؛ پیرۆز.
(۲) ڕۆژ بە ئاین؛ خودانەناس.
godmother (god′mu*th*′ĕr), *n.* دایکی گیانی.
godparent (god′pâr′ənt), *n.* دایک یا باوکی گیانی.
godsend (god′send′), *n.* دەسکەوتێک یا خۆشی‌یەکی چاوەڕوان نەکراوی وەک لە خوداوە نێردراو
godson (god′sun′), *n.* کوڕی گیانی.
Godspeed (god′spēd′), *n.* خودا ئاگای لێبێت و سەرکەوتوو بێت؛ دۆعای گەشت خۆشی.
godwit (god′wit), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنووک درێژە لە ڕۆخی دەریادا دەژی.
go-getter (gō′get′ĕr), *n.* [Slang], کەسێکی بە هەڵپە، بە چنگ یا بە هەڵمەت.
goggle (gog′l), *v.i.* (۱) چاو زەق کردنەوە.
(۲) چاو باندان؛ چاو پێچ پێدان.
n. (۱) (۱) چاوزەقی؛ چاو زەق کردنەوە. (ب) چاو باندان.
(۲) (*pl.*) چاوێلکەی پاراستن (کە قەراغی چاو دادەپۆشێت بۆ پاراستنی لە تەپ‌وتۆزو با، هەروەها لە ئاو لە کاتی مەلەکردن یا چوونە ژێر ئاوەوە)؛ چاوێلکەی ژێر ئاو.
adj. زەق (چاو)؛ چاو زەق.
goggle-eyed (gog′l-id′), *adj.* چاو زەق.
going (gō′iŋ), *n.* (۱) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن؛ چوون
(۲) چۆنێتی ڕێگاوبان (۳) [Colloq.]، باری ڕۆژ یا کاروبار.
adj. (۱) کار دەکات؛ لە گەڕدایە.
(۲) هی ئێستا: *(The ~ rates are low.)*
(۳) هەیە؛ دەست دەکەوێت: *(the best products ~)*.
be going to, نیازبوون (کردنی کارێک):
(I am going to write him a letter today or tomorrow.)
get going, [Colloq.]. دەستپێکردن.
going on, [Colloq.]. ڕەوشت یا کردەوە (بەتایبەتی هی ناپەسەند)؛ ڕووداتی ناپەسەند.
gold (gōld), *n.* (۱) زێڕ؛ زەر؛ ئاڵتوون.
(۲) پارەی زێڕ. (۳) سامان؛ پارە.
(٤) زەردی ئاڵتوونی؛ ڕەنگی زەردی وەک زێڕ.
(٥) شتێکی نایاب‌و بەنرخ: *(His voice is pure ~ .)*.
adj. (۱) زێڕ؛ لە زێڕ دروستکراو *(a ~ watch)*.
(۲) زەرد. (۳) پاڵپشتی کراوە بە زێڕ
gold-digger, [Slang]. (۱) نافرەتێک کە چاوەڕێی دیاری گران‌و پارە دەکات لە دۆستەکانی. (۲) شوێن زێڕ کەوتوو؛ بۆ زێڕ گەڕاو.
golden (gōl′d'n), *adj.* (۱) زێڕ؛ زێڕین؛ ئاڵتوون
(۲) زەرد. (۳) زۆر بەنرخ: *(a ~ opportunity)*.
(٤) زێڕین (کات)؛ خۆش‌و پێشکەوتوو: *(~ age)*.
golden age, چەرخی زێڕین.
golden goose, قازی هێلکە زێڕین (ئەفسانەی یۆنانی).
golden rule, (۱) ڕێبازی زێڕین: بڕیتی‌یە لە پێویستی جوڵانەوە لەگەڵ خەڵکدا بەو جۆرەی کە دەتەوێت لەگەڵتدا بجوڵێنەوە. (۲) ڕێبازی چاک
gold-finch (gōld′finch′), *n.* حەوت ڕەنگیلە: باڵندەیەکی بچووکی باڵ زەردە.

gold-fish (gōld′fish′), *n.* ماسیی‌یەکی ڕەنگ زێڕی‌یە لە ئاوماڵدا بۆ حەوانی بەخێوەدەکرێت

gold mine, (١) کانە زێڕ؛ کانە ئالتوون. (٢) [Colloq.]. سەرچاوەی شتێکی زۆر بەنرخ و بەسوود.

gold plate, قاپی زێڕ

gold rush, بە پەلە چوونی خەڵک بۆ شوێنێک کە زێڕی تێدا دۆزراوەتەوە.

goldsmith (gōld′smith′), *n.* زەرەنگەر؛ ئالتوونچی

gold standard, سیستەمی زێڕ (دارایی).

golf (gôlf, golf), *n.* یاری گۆڵف

v.i. یاری گۆڵف کردن.

golf club, (١) داری گۆڵف. (٢) یانەی گۆڵف

golf course, یاریگای گۆڵف.

golly (gol′i), *interj.* ئەی هەوار بە ماڵم!

gonad (gon′ad, gō′nad), *n.* لووی زاووزێ؛ پرێنی جووت بوون یا زاووزێ کە گۆنۆ هێلکەدان دەگرێتەوە؛

gondola (gon′də-lə), *n.* (١) گوندولە؛ لەلەمی شاری ڤینیسیا (٢) فاگۆنێکی بێ سەری بار. (٣) زووری زێڕ بالۆن (بۆ مەکینەو خەڵکەکە)

gondolier (gon′də-lēr′), *n.* گوندولەڕان؛ لەلەمەوان.

gone (gôn, gon), *past participle of* go.

adj. (١) ڕۆیشتوو؛ ڕوپو (٢) قەوتاو؛ بەکەڵک نەماو؛ بەکار نەماو؛ وێران بوو. (٣) مردوو؛ لە مردندایە؛ بەرەو نەمان دەچێت (٤) کز؛ بێ هێز. (٥) هیچی نەماوە؛ هەموو بەکارهێنراوە؛ تەواوبووە. (٦) نەکەس جوو؛ نەماو (٧) ڕابوردوو.

goner (gôn′ĕr, gon′ĕr), *n.* [Colloq.]. کەسێک کە لە سەرەمەرگدا بێت؛ کەسێک بە شتێک کە فەوتانی نزیک بێت؛ کەسێک یا شتێک کە هیوای هیچی لێ نەکرێت

gong (gôŋ, goŋ), *n.* زەنگی حەپڵەیی خەپڵەیەکی نەختێک قۆزی ناسنینە نەنگ دەداتەوە کە شتێکی پیا دەمالرێت (وەک زەنگ بەکاردەهێنرێت بۆ ووریاکردنەوەی خەڵک)

goniometer (gō′ni-om′ə-tēr), *n.* گۆشەپێو (ئامێر)

-goniometry *(n.).*

gonorrhea, gonorrhoea (gon′ə-rē′ə), *n.* سووزەنک

goo (gòo), *n.* [Slang]. (١) شتێکی لێنج (وەک سرێش). (٢) شتێکی لێنج و شیرین

good (good), *adj.* (١) باش؛ چاک؛ خاس؛ نایاب. (٢) تازە؛ باش *(~ eggs)* (٣) ڕاستەقینە *(~ money)* (٤) باش؛ تەندروست؛ بەهێز *(~ eyesight)* (٥) پەسەند؛ چاک؛ باش: *(one's ~ name)* (٦) خوش: *(Life is ~ here.)* . (٧) پشت پێ بەستراو؛ باش *(~ advice)* (٨) وورد؛ چاک: *(a ~ job of cleaning up)* . (٩) خۆش؛ زۆرو بەتام: *(a ~ meal)* . (١٠) (أ) ئاوێز پاک؛ پاک. (ب) لە خوا ترس. (ج) بە ڕەحم؛ هاوسۆز. (د) ڕەوشت چاک. (هـ) حوار (ڕەوشت) *(~ manners)* . (١١) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ بە بەهرە: *(a ~ swimmer)* (١٢) زۆر؛ فرە *(a ~ many)* .

n. (١) باشی؛ چاکی؛ باشێتی. *(There is much ~ in him.)* . (٢) کەڵک؛ سوود؛ قازانج. (٣) شتێکی باش

interj. دەست خۆش!؛ ماشەا!؛ زۆر باشە!؛ ئافەرین!

adv. بە باشی؛ بە تەواوی.

as good as, نزیکەی؛ وەک نەوە وایە.

come to no good, بە هیچ نەبوون؛ ئەنجامی باش نەبوون؛ تێکشکان.

for good, هەتا هەتا؛ بە یەکجاری؛ بە نێچگاری.

good and, [Colloq.]. (١) زۆر (٢) بەتەواوی؛ هەمووی.

make good, (١) بۆ ژمارەدن؛ بۆ گۆڕینەوە (٢) کردن؛ جێبەجێ کردن؛ بەجێهێنان. (٣) هێنانەدی. (٤) سەرکەوتن. (٥) سەلماندن.

no good, بێ فەڕ؛ بێ سوود؛ بێ کەڵک؛ قەڵب.

the good, (١) پیاوچاکان. (٢) کاری چاکە؛ کاری پاکوچاک.

good afternoon, پاش نیوەڕۆت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی).

good-by, good-bye (good′bī′), *interj. & n.* خوداحافیز؛ خوات لەگەڵ.

good day, ڕۆژباش؛ خوداحافیز.

good deal, (١) ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر. (٢) [Slang]، زۆر باش

good evening, ئێوارەت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی)؛ ئێوارەتان باش.

good fellow, کوڕی باش؛ پیاوی چاک.

goodfellowship (good′fel′ō-ship′), *n.* برادەرایەتی؛ دۆستایەتی.

good-for-nothing (good′fēr-nuth′iŋ), *adj.* بێ فەڕ؛ بێکارە؛ قەڵب؛ ناڵەبار؛ بێ سوود.

n. کەسێکی بێ فەڕ، ناڵەبار، بێکارە یا قەڵب.

Good Friday, هەینیی پیرۆز؛ هەینیی مەزن: یادی ڕۆژی هەڵواسینی عیسا (کە سێ ڕۆژ پێش جەژنی زیندووبوونەوەیەتی).

good-hearted (good′här′tid), *adj.* دل باش؛ بەڕەحم؛ باش (مرۆڤ).

good-humored (good′hū′mĕrd), *adj.* پووخۆش.

good-looking (good′look′iŋ), *adj.* جوان (مرۆڤ)؛ قۆز؛ شۆخ؛ ئێسک سووک

good looks, ئێسک سووکی؛ جوانی (مرۆڤ)؛ قۆزی.

goodly (good′li), *adj.* (١) ئێسک سووک؛ جوان؛ قۆز. (٢) باش؛ چاک. (٣) زۆر؛ فرە؛ زەبەنە.

-goodliness *(n.).*

good morning, بەیانیت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی)؛ بەیانیتان باش.

good-natured (good′nā′chērd), *adj.* ڕەووشت چاک؛ سرووشت باش؛ لەبار؛ هێمن؛ پووخۆش.

goodness (good′nis), *n.* (١) باشی؛ چاکی؛ پاکی؛ پیاوچاکی؛ بەڕەحمی. (٢) ناوکرۆک؛ پوختە.

interj. بۆ خاتری خودا!: *(for ~ sake!)* .

good night, شەوباش (خوداحافیزی یا نووستن)

goods (goodz), *n.pl.* (١) شتومەک؛ شت؛ کەلوپەل. (٢) فرۆتەنی (٣) قوماش؛ کووتاڵ. (٤) [British]، بار.

deliver the goods, کردن یا بەجێهێنانی ئەرەی پێویستە؛ بەڵێن نەشکاندن؛ بەڵێن بەجێهێنان.

get (or have) the goods on, [Slang], دۆزینەوە یا زانینی تاوانێک لەسەر کەسێک یا دەستەیەک.

good speed, خوا ئاگای لێت بێتو سەرکەوتوو بیت؛ دۆعای گەشت خۆشی.

good-tempered (good′tem′pērd), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ زوو تووڕە نەبوو.

good turn, چاکە؛ پیاوەتی؛ چاکەکردن.

good will, (١) هەستی برادەرانەو پاک بەرامبەر بە خەڵک؛ چاکەی خەڵک ویستن. (٢) ئامادەیی بۆ قایل بوون و پەسەندکردن. (٣) ناوبانگی باشی دەزگایەکی بازرگانی.

goody (good′i), *n.* (١) (*pl.*) خواردنێکی شیرین و خۆش (وەک نوقڵ). (٢) کەسێکی بە سەرزاری پاکو بە ئاین.

interj. وتەی دەربڕینی هەستی خۆشی و شادی مندال.

goody (good′i), ***n.*** پیرێژنێکی فەقیر.

goody-goody (good′i-good′i), ***adj.*** بە سەرزاری و لە پادە بەدەر پووخۆش و باش و هاوسۆز.

gooey (gōō′i), ***adj.*** [Slang]. (١) لینج (وەک سرینش)؛ لیقن. (٢) لینج و شیرین.

goof (gōōf), ***n.*** [Slang]. (١) کەسێکی ساویلکەو بێ مێشک و ناکارامە (٢) هەڵەیەکی بچووک

v.i. [Slang], هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون؛ لە پیلکە دەرچوون؛ ژێرکەوتن.

goofy (gōōf′i), ***adj.*** [Slang]. مندالأنە؛ کەرات؛ کەر؛ ناکارامە؛ ***(a ~ person, hat, etc.)***

-goofily ***(adv.)***; **goofiness** ***(n.).***

gook (gook, gōōk), ***n.*** [Military Slang]. کەسێکی فیلیپینی یابانی؛ یا کۆریایی لەپووی سووکی‌یەوە).

goon (gōōn), ***n.*** [Slang]. (١) کەسێکی ناقۆلا و گەمژە و قەلپ (٢) شەڵاتی بەتایبەتی هی بەکری گیراو بۆ تێکشکاندنی مانگرتنێک).

goosander (gōōs-an′dĕr), ***n.*** مراوی‌یەکی ماسی خۆرە.

goose (gōōs), ***n.*** (١) قاز (٢) گۆشتی قاز. (٣) کەسێکی هیچ‌وپووچ و بێ مێشک و ساویلکە. (٤) جۆرە دوتوەکە ([Slang]، سیخورمە (لەپووی یاری‌یەوە).

v.t. [Slang], (١) سیخورمە تێوەژەندن (لەپووی یاری‌یەوە). (٢) بەتزین کردنە مەکینەوە بە قڵپە قڵپ

cook one's goose, [Colloq.], ئانی خۆ بڕبر؛ هەل لەدەست خۆ دان و کاری خۆتێکدان

goose bumps, مورگرژی؛ مووچرکە (بەتایبەتی کە دەبێتە هۆی دەرپۆقینی کونیلەکانی پێست).

goose flesh, = goose bumps.

goose pimples, = goose bumps.

goose step, ڕۆیشتنی تایبەتی سەربازی

gopher (gō′fĕr), ***n.*** ئەرزەهەڵکەنە؛ گۆرەهەڵکەنە؛ جرج

gore (gôr, gōr), ***n.*** خوێن (بەتایبەتی هی مەیین)؛ خوێنی ڕژاو.

gore (gôr, gōr), ***v.t.*** بریندارکردن بە شاخ یا شفرە.

gore (gôr, gōr), ***n.*** (١) پارچە زەوی‌یەکی بچووکی سێگۆشە. (٢) پارچەیەک قوماشی سێگۆشەیی کە پانی دەنوێنێت لە کردنەوەدا (چەتر، تەنوورە، بایەو نی کەشتی)

gorge (gôrj), ***n.*** (١) قورگ (٢) نەوسنی؛ چڵێسی. (٣) زۆرخۆری. زۆر خواردن (٤) خواردنی ماشینراوە یا خواراو. (٥) قێ؛ قێزهاتنەوە؛ پق. (٦) دەرگای پستەی‌وەی قەڵایەک. (٧) گەڵ؛ دەربەند. (٨) کۆسپ یا تۆپەڵێکی گەورە کە ڕێگایەک بگرێت.

v.i. زۆر خواردن و بە پەنە؛ لوشدان؛ ماشینەوە.

v.t. (١) پڕکردن (لە خواردن)؛ تێ تڕان (٢) بە نەوسانە خواردن یا قووتدان.

make one's gorge rise, دڵ تێکەڵهاتن؛ تووڕەبوون؛ پق هەڵسان.

gorgeous (gôr′jəs), ***adj.*** (١) ڕەنگاوڕەنگ؛ گەش؛ جوان؛ ڕازاوە (٢) [Slang]. جوان؛ نازدار؛ زۆر جوان (٣) [Slang] خۆش

gorilla (gə-ril′ə), ***n.*** (١) گۆریلا گەورەترین مەیموونی نەفەریقایی‌یە لە نادەمیزاد دەچێت (٢) [Slang]. (أ) کەسێکی ناشرینی بەهێزی وەک مەیموون ب) شەڵاتی

gory (gôr′i, gō′ri), ***adj.*** (١) خوێناوی؛ بە خوێن داپۆشراو. (٢) خوێناوی؛ پڕ لە خوێن ڕشتن. ***(a ~ battle, story, etc.)***

-gorily ***(adv.)***; **goriness** ***(n.).***

gosh (gosh), ***interj.*** هاوار بە مانە!

goshawk (gos′hôk´, gôs′hôk´), ***n.*** شاباز؛ باز

gosling (goz′liŋ), ***n.*** بەچکە قاز.

gospel (gos′p'l), ***n.*** (١) مێژووی ژیانی مەسیح و ناموژگاری‌یەکانی. (٢) [G-]، یەکێک لە یەکەم چوار بەشی ئینجیل؛ ئینجیل. (٣) [G-]، هەڵبژاردەیەکی ئینجیل کە لە نوێژی کۆمەڵدا دەخوێندرێتەوە. (٤) ڕێبازو ناموژگاری پەسەندکراوو بە پاست دانراو.

gossamer (gos′ə-mĕr), ***n.*** (١) پەردەیەکی تەنکە لە هەواداو بەسەر ڕووەکو درەختەوە وەک هێلانەی جانجاڵوکە. (٢) قوماشێکی زۆر تەنک؛ کرێشە. (٣) شتێکی تەنک و ناسک

adj. تەنک و سووک و پەردەیی.

-gossamery ***(adj.).***

gossip (gos′əp), ***n.*** (١) [Obs. or Dial.] (أ) باوک و دایکی گیانی. ب) برادەری گیانی بە گیانی (٢) کەسێکی بەدگۆ، پاش دوو، فیتنەباز، غەیبەتکەر، یا لە پاش مەلە دوو. (٣) بەدگۆیی؛ لە پاش مەلە دوویی؛ ووت‌ووات؛ غەیبەت کردن؛ فیتنەبازی.

v.i. بەدگۆیی کردن؛ ووت‌ووات کردن؛ غەیبەت کردن؛ فیتنەبازی کردن؛ لە پاش مەلە دووان.

gossipry (gos′əp-ri), ***n.*** [Rare], (١) ووت‌ووات؛ لە پاش مەلە دووان؛ غەیبەتکاری. (٢) پاش دووان؛ غەیبەتکاران؛ ووت‌ووات کەران.

gossipy (gos′ə-pi), ***adj.*** (١) هەڕەکەر لە ووت‌ووات، پاش دوویی، یا غەیبەت. (٢) پڕ لە ووت‌ووات و لە پاش مەلە دووان.

got (got), *past tense and alternative p p. of* **get.**

Goth (goth, gôth), ***n.*** (١) گۆتی: یەکێک لە خێڵێکی نەڵمانی کۆن کە زۆربەی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی داگیرکرد لە سەدەی سێیەمەو چوارەمەو پێنجەمەی زاینیدا. (٢) کەسێکی گەوج و کێوی.

Gothic (goth′ik), ***adj.*** (١) گۆتی؛ تایبەتی بە گۆتی‌یەکان و زمانەکەیان (٢) تایبەتی بە هونەری خانووسازی گۆتی کە بریتی‌یە لە تاق و هێڵ و نمیچ و گۆ سەبانەی نووک تیژ.

n. (١) زمانی گۆتی‌یەکان. (٢) هونەری خانووسازی گۆتی.

Gothic arch, تاقی نووک تیژ (خانووسازی)

gouge (gouj), ***n.*** (١) ئەسکەنە. (٢) [Colloq.]، (أ) درز یا کون تێکردن بە ئەسکەنە. (ب) درز؛ کون. (٣) [Colloq.]، (أ) ساختەکردن؛ فریودان؛ هەڵخەڵەتاندن. (ب) ساختەچی

v.t. (١) درز یا کون تێکردن بە ئەسکەنە. (٢) هەڵکۆڵین؛ هەڵکەندن؛ چاو هەڵکۆڵین. ***(His eye was ~d out.)*** (٣) [Colloq.]، ساختەلێکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.

goulash (gōō′läsh, gōō′lash), ***n.*** شلەی گۆشت و سەوزە.

gourd (gôrd, gōrd, goord), ***n.*** (١) کوولەکەی ملدار؛ کوولەکە- دەرویشی؛ کوولەکەی ڕازاندنەوە. جۆرە کوولەکەیە کە ناوەکەی هەڵدەکۆڵرێت و ووشک دەکرێتەوە بۆ شت تێکردن یا تیا خواردنەوە. (٢) ڕووەکی تەرزفڕندەر (کوولەکە، خەیار، کاڵەک، شووتی).

gourmand (goor′mənd), ***n.*** (١) کەسێکی زۆرخۆرو نەوسن. (٢) خواردننناس؛ وەستای خواردن.

gourmet (goor′mā), ***n.*** خواردننناس؛ وەستای خواردن؛ هەرکەر لە خواردنی خۆش و نایاب.

gout (gout), ***n.*** (١) باداری (نەخۆشی). (٢) دڵۆپە خوێن.

gouty (gout′i), ***adj.*** (١) تایبەتی بە باداری (٢) وەک باداری؛ دەبێتە هۆی باداری (٣) باداو.

-goutiness ***(n.).***

govern (guv′ĕrn), ***v.t.*** (١) ڕاندن؛ ڕانین؛ بەڕێوەبردن؛ حوکم کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن. (٢) دابینکردن؛ ڕاگیرکردن؛ گرتن؛ ڕاگرتن. (٣) ڕێک‌وپێک کردنی خێرایی (ئوتومبیل). (٤) بڕیاردان؛ گرتنەوەو پەیوەندی پێوە بوون. ***(The scientific principles ~ing a phenomenon)*** (٥) پێویست بوونی شێوەیەکی تایبەتی ووشە (زمانەوانی).

v.i. ڕاندن؛ بەڕێوەبردن؛ حوکم کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن.

governable (guv′ĕrn-ə-b'l), *adj.* بەڕێوەدەبرێت؛ دابین دەکرێت؛ فەرمانڕەوایی دەکرێت

governance (guv′ĕr-nəns), *n.* بەڕێوەبردن؛ ڕێڕەو؛ فەرمانڕەوایی کردن

governess (guv′ĕr-nis), *n.* (١) پەروەردەکاری منداڵی مامێك (ژن) (٢) فەرمانڕەوا (ژن)

government (guv′ĕr-mənt, guv′ĕrn-mənt), *n.* (١) میری؛ فەرمانڕەوایی؛ حکومەت. (٢) فەرمانڕەوایی کردن؛ فەرمانڕەوایی؛ بەڕێوەبردن (٣) کاربەدەستان و فەرمانبەرانی فەرمانڕەوایی‌یەك (٤) هەرێمێکی بەڕێوەبراو (٥) کارتێکردنی ووشەیەك لە ووشەیەکی تر لە ڕێزمان.

governmental (guv′ĕr-men′t'l), *adj.* تایبەتی بە فەرمانڕەوایی یا میری؛ می فەرمانڕەوایی؛ میری

governor (guv′ĕr-nĕr), *n.* (١) پارێزکار یا فەرمانڕەوا بەتایبەتی (ا) پارێزگاری دووجە یا هەرێمێکی ژێردەستە. (ب) فەرمانڕەوای یەکێك لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا. (ج) بەڕێوەبەری دەزگا یا ڕێکخراوێك. (٢) ئامێری ڕێکخەری خێرایی مەکینەیەك.

governor general, پارێزکاری گشتی

governorship (guv′ĕr-nĕr-ship′), *n.* پارێزگار؛ پارێزگارێتی

govt., **Govt.**, = government.

gown (goun), *n.* شۆر بەقامەتی (١) (ا) کراسی درێژی ژن (ب) شەوکراسی ژن یا پیاو (٢) جبە. مەلا. قەشە. قوتابیان و مامۆستایانی زانکۆ لە دەمەنکی دەرچوونداو. (٣) نەندامانی زانکۆ یا کۆلێج

v.t. جبە لەبەرکردن

grab (grab), *v.t.* (١) فراندن؛ بەلامارداندن و فراندن؛ ڕاپێچکردن؛ هەڵبڕووسکاندن (٢) دەست بەسەردا گرتن بە ناڕەوایی؛ قۆستنەوە؛ زەوتکردن

n. (١) بەلامارداندن و فراندن؛ ڕاپێچکردن؛ قۆستنەوە (٢) شتێکی قۆزراوە یا فڕێنراو (٣) گێرەی مەکینەی بەرزکەرەوە.

grabble (grab′'l), *v.i.* (١) بە ئەژنۆ کوتان؛ دەست کوتان (٢) خۆ ڕاکێشان بەسەر سکدا؛ بە دەمدا پاڵکەوتن؛ کەوتن

v.t. دەست بەسەردا گرتن

grace (grās), *n.* (١) جوانی لەخۆڕازاندنەوە؛ شۆخ‌وشەنگی؛ ناسکی (٢) جوانی کردەوەو ڕەوشت (٣) ڕێگەی ڕاست. (٤) چاکە؛ پیاوەتی (٥) ڕەحم؛ ڕەحمی خوایانە؛ خێروبێری خوایی. (٦) مۆڵەت (٧) دۆعا و سوپاسی خوا کردن پێش نان خواردن. (٨) بەخشش (ا) نانوێشانی سەرەك قەشە یا دۆق بۆ لەگەڵ دروان.

v.t. (١) ڕێز پێدان (٢) ڕازاندنەوە

fall from grace, گوناه کردن؛ کردەوەیەکی ڕۆژ ناپەسەندە کردن

in the bad grace of, کۆڵ نەبوون لەگەڵدا؛ لەگەڵدا ڕێك نەبوون؛ خاتر نەبوستن

in the good grace of, کۆڵ بوون لەگەڵدا؛ لەگەڵدا ڕێك بوون؛ خاتر وەستن

with bad grace, بە ناپەسەندی؛ بە مرۆمۆنی؛ بە ناخۆشی خۆ

with good grace, بەدڵ؛ بە ڕەزامەندی و خۆشی خۆ

graceful (grās′fəl), *adj.* بە لەنجەولار؛ بە لەختولار؛ شۆخ‌وشەنگ؛ خواو ڕێك‌وپێك

graceless (grās′lis), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ ناموس؛ ناپەسەند. (٢) ناقۆلا؛ بێ لەختولار؛ ناشرین

grace period, مۆڵەت؛ ماوەی لێخۆشبوون؛ ماوەیەکی زیادەیە دەدرێت بە قەرزار بۆ دانەوەی قەرزەکەی یا گەرانەوەی شتی خواستراو

gracious (grā′shəs), *adj.* (١) ڕووخۆش؛ ناسك (٢) بە ڕەحم؛ هاوسۆز (٣) بەخشندە بەرامبەر بە بچووکتر لە خۆ (٤) خوان

interj. ئەی هاوار بە مالە!

gradate (grā′dāt), *v.t.* & *v.i.* چێر چێر کردن؛ بڵە بڵە بوون؛ چوون بەناو یەکدا یا گۆڕان بەبێ سەرنج ڕاکێشان (ڕەنگ، ئاوان)

gradation (grā-dā′shən), *n.* (١) چێ چێ؛ بڵە بڵە؛ چێ چێن کردن. (٢) گۆڕینی بڵە بڵە یا بەرەبەرە. (٣) تێکەڵ بوون یا گۆڕینی وورده وورده (ڕەنگ، ئاوان). (٤) بڵە: *(There are many ~s between good and bad.)*

grade (grād), *n.* (١) بڵە؛ نمرە. (٢) بڵەی بەرزونزم بوونەوە (ڕێگە، زەوی). (٣) بەرەوخوارکە؛ بەرەوژوورکە؛ قەدپاڵ. (٤) پۆل؛ بڵە (قوتابخانە) (٥) نمرە (قوتابخانە) (٦) گیاندارێك کە تەنها باوکی یا دایکی ڕەسەن بێت.

v.t. (١) بڵە بڵە کردن؛ چێ چێن کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ نمرە لەسەر دانان (٢) نمرە پێدان (قوتابی، تاقیکردنەوە). (٣) تەخت کردن (زەوی)؛ ڕێگە یا زەمین تەخت کردن بۆ هێڵی شەمەندەفەر. (٤) (up ~)، توخم چاك کردن بە جووت کردن لەگەڵ گیانداری ڕەسەنتردا

v.i. (١) بڵەی خۆگرتن؛ جێگەی خۆگرتن لە چینێکدا. (٢) گۆڕینی بەرەبەرە؛ بە چەند بڵەیەکدا ڕۆیشتن.

make the grade, (١) گەیشتنە تەوقەسەری قەدپاڵ یا بەرەوژوورکەیەك. (٢) بەسەر کۆسپدا زاڵبوون و گەیشتنە ئامانج

the grades, قوتابخانەی سەرەتایی.

grader (grād′ĕr), *n.* (١) نمرەدەر. (٢) تەختکەر (مرۆڤ، مەکینە). (٣) قوتابی پۆلێکی تایبەتی *(a fifth ~)*.

grade school, قوتابخانەی سەرەتایی

gradual (graj′ōō-əl), *adj.* بەرەبەرە؛ وورده‌وورده

gradually (graj′ōō-əl-i), *adv.* بەرەبەرە؛ وورده‌وورده؛ تۆزەتۆزە؛ نەختە نەختە

graduate (graj′ōō-it), *n.* (١) دەرچووی زانکۆ، کۆلێج، یا قوتابخانە. (٢) دەفر یا شووشەیەکی پلەدار.

v.t. (١) دەرچووادن (قوتابی)؛ بڕوانامەی تەواوکردنی قوتابخانە پێدان. (٢) شووشە یا دەفر پلە پلە کردن. (٣) پۆل پۆل کردن؛ چێ چێن کردن.

v.i. (١) وەرگرتنی بڕوانامەی تەواوکردنی قوتابخانە؛ تەواوکردنی قوتابخانە (٢) گۆڕینی وورده‌وورده

adj. (١) دەرچوو یا تەواوکەر (قوتابی زانکۆ، کۆلێج، یا قوتابخانە). (٢) تایبەتی بە خوێندنی بەرز: *(~ courses)*

graduate school, قوتابخانەی بەرز؛ پلەی ژوور بەکالۆریۆس لە زانکۆدا.

graduate student, قوتابی خوێندنی باڵا، واتە ژوور بەکالۆریۆس؛ قوتابی دکتۆراو ماستەر.

graduation (graj′ōō-ā′shən), *n.* (١) تەواوکردنی قوتابخانە؛ زانکۆ، یا کۆلێج (٢) ئاهەنگی قوتابخانە تەواوکردن و بڕوانامە وەرگرتن (٣) پلە پلە کردنی دەفر یا شووشەیەك. (٤) یەکێك لەم پلانە یان هەموویان (٥) پۆل پۆل کردن

graffiti (grə-fē′tē), *n.pl.* نووسین و وێنە و نەخشەی سەر دیواری شۆێنی گشتی (کە بەزۆری ناپەسەندە و ناڕەزایی دەردەبڕێت)

graffito (grə-fē′tō), *n.* (*pl.* graffiti), نووسین و وێنە و نەخشەی ناپەسەندی سەر دیوارو کۆڵەکە.

graft (graft, gräft), *n.* (١) قەڵەم (موتوربەکردن)؛ گۆچکە (موتوربەکردن). (٢) موتوربەکردن؛ پەیوەست؛ پەیوەزکردن (٣) جێگەی موتوربە (٤) دار یا ڕووەکی موتوربەکراو. (٥) (ا) دزی (کاربەدەستی میری، ڕێکخراو، یا دەزگایەك)؛ دەسکەوتی قەدەغە (ب) پارە یا شتی دزراو بەم جۆرە (٦) تێشوو یا ئیسقانی پەیوەست پێکراو (نەشتەرکاری).

v.t. (١) موتوربەکردن. (٢) بەرهەم هێنان بە موتوربە (میوە، گوڵ). (٣) دزی کردن (کاربەدەستی میری یا دەزگایەك). (٤) پەیوەستکردنی تێشوو (نەشتەرکاری).

v.i. (١) موتوربەکران؛ پەیوەست بوون (٢) دزی کردن (کاربەدەستی میری یا دەزگایەك)

graftage (graf′tij, gräf′tij), *n.* (۱) موتوربەکردن؛ موتوربەکاری؛ پەیوەستکردن (۲) پەیوەست بوون

grain (grān), *n.* (۱) دەنك گەم، جۆ، نۆك، گەنمەشامی، نیسك... هتد)؛ کاکلە؛ کاکل (۲) دانەوێلە؛ دەغڵودان؛ ووشکەدان؛ خەلە؛ دان (۳) دەنکۆلە (لم؛ خوێ...) (٤) نەخت؛ تۆز؛ *(a ~ of sense)* .

(٥) دەماری تەختەدارو بەرد (کە بە درێژایی تەختەدارو بەردەکەیە).

(٦) سروشت؛ باری هەست‌و هۆش‌و مێشك.

v.t. (۱) وەك بلوور لێکردن؛ دەنك دەنك وەستان (۲) بۆیەکردن (۳) تووك لە پێستە کردنەوە

v.i. وەك بلوور لێهاتن؛ دەنك دەنك وەستان

against the (or one's) grain. دژی هەست‌و خواست‌و سروشتی خۆ؛ بە پێچەو نەی سروشت؛ ناپەسەند.

grain elevator, عەماری دانەوێلە

grainy (grān′i), *adj.* (۱) دانەوێلەیی؛ دانار دانار؛ دەنکدار (۲) دەمارددار تەختەودان)

gram, gramme (gram), *n.* گرام؛ غرام

-gram (gram), *(telegram)* پاشگرێکە بەمانای (۱) شتێکی نووسراو

(۲) (ا) ژمارەیەکی تایبەتی بە گرام *(kilogram)* (ب) بەشێکی گرامێك: *(centigram)* .

gramercy (grə-mûr′si), *interj.* [Archaic], (۱) زۆر سوپاس (۲) ووتەیەکە بۆ دەربڕینی سەرسامی.

gramineous (grə-min′i-əs), *adj.* گیایی؛ وەك گیا

graminivorous (gram′ə-niv′ər-əs), *adj.* گیاخۆر

grammar (gram′ər), *n.* (۱) رێزمان؛ دەستووری زمان (۲) پەرتووکی رێزمان (۳) (ا) دەستووری زانیاری یا هونەرێك (ب) پەرتووکی ئەم جۆرە دەستوورە.

grammarian (grə-mâr′i-ən), *n.* رێزمانناس؛ زانای رێزمان؛ دەستووری زمانناس

grammar school, (۱) قوتابخانەی سەرەتایی. (۲) (ا) قوتابخانەیەك کە لاتینی تێدا بوورتێتەرە لە ئینگلتەرە (ب) قوتابخانەی ناوەندی لە ئینگلتەرە

grammatical (grə-mat′i-k'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە رێزمان؛ رێزمانی؛ هی دەستووری زمان *(a ~ mistake)* . (۲) بەپێی رێزمان

grammatically (grə-mat′i-k'l-i), *adv.* لەڕووی رێزمانەوە

gramme (gram), *n.* gram.

gramophone (gram′ə-fōn′), *n.* گرامەفۆن؛ سندووقی قەوان لێدان

granary (gran′ər-i), *n.* (۱) عەماری دانەوێلە (۲) ئاوچەیەك کە دانەوێلەیەکی زۆری تێدا بەرهەم دەهێنرێت.

grand (grand), *adj.* (۱) پلە بەرز؛ پلە بەرزتر؛ گەورە *(a ~ duke)* . (۲) سەرەکی؛ گرنگترین؛ یەکەم. (۳) جوان *(a ~ scenery)* . (٤) خۆش‌و نایاب‌و کەشخە: *(a ~ banquet)* (٥) گرنگ؛ بەرز؛ ناودار. (٦) خۆنوێن؛ لووت بەرز؛ بەفیز. (۷) سەرجەم؛ هەموو؛ تەواو: *(the ~ total)* . (۸) [Colloq.] زۆر باش‌و نایاب؛ خۆش‌و چاك (۹) بەرز، وێژە، هونەر)؛ بڵند.

n. (۱) پیانۆی گەورە (۲) [Slang] هەزار دۆلار

grand- (grand), *(grandfather, grandson)* پێشگرێکە بەمانای هی ئەوەی گەورەتر یا گەنجتر لە:

grandam (gran′dam), *n.* [Archaic or Rare]. (۱) دایەگەورە؛ دایبرە؛ ئەنك (۲) ئافرەتێکی پیر

grandame (gran′dām, gran′dəm), *n.* = grandam.

grandaunt (grand′ant′, grand′änt′), *n.* خوشکی ئەنك یا باپیر؛ پووزە گەورە

grandchild (gran′child′, grand′child′), *n.* کوڕەزا یا کچەزا

granddad (gran′dad′), *n. Also* **granddady,** باپیر؛ بابەگەورە (ووتەی منداڵ).

granddaughter (gran′dô′tĕr, grand′dô′tĕr), *n.* کچی کوڕەزا یا کچەزا

grand duchess, (۱) ژنی گەورە دۆق؛ هاوسەری گەورە دۆق. (۲) گەورە دۆقی ژن

grand duchy, گەورە دۆق نشین؛ گەورە دۆقی ژن نشین

grandee (gran-dē′), *n.* (۱) بەگزادەیەکی ئیسپانی یا پورتوگالی (۲) کەسێکی پایە بەرز؛ کەسێکی گرنگ.

grandeur (gran′jĕr, gran′joor), *n.* بەرزی؛ گەورەیی؛ مەزنی؛ بەناوبانگی؛ بەشکۆیی.

grandfather (gran′fä′*th*ĕr, grand′fä′*th*ĕr), *n.* باپیر؛ بابەگەورە.

grandfather's clock, کاتژمێرێکی گەورەی سەر دیوار.

grandfatherly (gran′fä′*th*ĕr-li), *adj.* (۱) باپیرانە؛ باوەگەورانە. (۲) بەڕەحم؛ لێبوورد؛ بەخشندە

grandiloquence (gran-dil′ə-kwəns), *n.* بەکارهێنانی ووشەی زل‌و پازاوەو بە کەش‌وفش؛ قسەی زل

grandiloquent (gran-dil′ə-kwənt), *adj.* ووشەی زل‌و پازاوەو بە کەش‌وفش؛ بەکارهێنەر.

grandiose (gran′di-ōs′), *adj.* (۱) بەشکۆ؛ مەزن؛ بڵند؛ بەرز. (۲) خۆدەرخەر؛ خۆنوێنەر؛ بە کەش‌وفش؛ مەزنی دروزنە.

grandiosely *(adv.)*; **grandiosity** *(n.)*; **grandioseness** *(n.)*.

grand jury, ئەنجوومەنی بەرزی سوێندخواران (کە لە مەسەلە یا داوایەك دەکۆڵێتەوەو بڕیار دەدات کە ئایا دەهێنێت بدرێت بە دادگا یان نا)

grand larceny, (۱) دزینی پارە یا شتێك کە نرخی لە بەینی ۲۵-۵۰ دۆلاردا بێت. (۲) دزی کەم یا زۆر

grandma (gran′mä, grand′mä), *n.* [Colloq.], = grandmother.

grandmother (gran′mu*th*′ĕr, grand′mu*th*′ĕr), *n.* ئەنك؛ دایبرە؛ دایەگەورە.

grandmotherly (gran′mu*th*′ĕr-li), *adj.* (۱) ئەنکانە؛ ئەنکی؛ دایبرە ئاسا (۲) بەڕەحم؛ زۆر بەتەنگەوەماتوو

grandnephew (gran′nef′ū, grand′nef′ū), *n.* کوڕەزا یا کچەزای نێرینەی برا یا خوشك

grandniece (gran′nes′, grand′nēs′), *n.* کچی برازا یا خوشکەزا

grandpa (gran′pä, grand′pä), *n.* [Colloq.], = grandfather.

grandparent (gran′pâr′ənt, grand′pâr′ənt), *n.* باپیر؛ دایبر؛ بابەگەورە؛ دایەگەورە؛ ئەنك

grand piano, پیانۆی گەورە (کە ژێکانی ئاسۆیی‌یە).

grand prix, یەکەم خەڵات؛ بەرزترین یا گەورەترین خەڵات.

grandsir (gran′sĕr, grand′sĕr), *n.* [Archaic], = grandsire.

grandsire (gran′sīr′, grand′sīr′), *n.* [Archaic], (۱) باپیر؛ بابەگەورە. (۲) باووباپیر (۳) پیرەپیاو.

grand slam, (۱) دەستێك قومار بردنەوە (۲) هەموو پێشبڕکێکان بردنەوە

grandson (gran′sun′, grand′sun′), *n.* کوڕی کوڕەزا یا کچەزا.

grandstand (gran′stand′, grand′stand′), *n.* (۱) شوێنی دانیشتنی تەماشاکەران لە یارییگایەکدا کە سەری گیرابێت. (۲) تەماشاکەرانی یارییەك

v.i. [Colloq.], پۆز لێدان؛ ڕەفتارکردن یا خۆنووادن بەجۆرێك کە سەرنجی

تەماشاکەران یا گوێگران ڕاکێشێ؛ فێرلێدان؛ خوێندن.

grand tour, (١) گەڕانێکی گشتی بە ئەورووپادا (لەلایەن قوتابیانی بەگزادەی ئینگلیزەوە کە بەشێک بوو لە تەواوکردنی خوێندنیان) (٢) گەڕان یا چاو پیاگێڕانێکی گشتی و وورد.

granduncle (grand′uŋ′k'l, grand′uŋ′k'l), *n.* مامەگەورە.

بڕای باپیر یا بڕای ئەنک

grange (grānj), *n.* (١) عەماری دانەوێڵە. (٢) کێڵگەیەک بە خانووی وەرزێرەکەو تەوێلەو کایەنەوە (٣) [i-] کۆمەڵێکی هەرەوەزی وەرزێران (٤) بارەگای ئەم جۆرە کۆمەڵە هەرەوەزییە.

granger (grān′jĕr), *n.* (١) ئەندامی کۆمەڵێکی هەرەوەزی کشتوکاڵی (٢) وەرزێر؛ جووتیار.

granite (gran′it), *n.* گرانیت؛ بەردێکی زۆر ڕەق و ڕەنگاوڕەنگە.

granitoid (gran′it-oid′), *adj.* لە گرانیت دەچێت؛ گرانیتی تێدایە

granivorous (grə-niv′ĕr-əs), *adj.* دانەوێڵەخۆر.

granny, grannie (gran′i), *n.* [Colloq.]. (١) ئەنک؛ دایەگەورە؛ داپیر (٢) بێرێژن. (٣) کەسێکی لە ڕادە بەدەر گوێ بە شتی ووردو بێ بایەخ دەرو بە هیچ ڕازی نەبوو

grant (grant, gränt), *v.t.* (١) پێدان؛ پێدانی خواستێک؛ دان. (٢) (أ) بێ بەخشین؛ بەخشین. (ب) کڕین و فرۆشتنی زەوی و خانوو بە تاپۆ. (٣) گرێمان؛ دان پێدانان بۆ مەبەستی گفتوگۆ

n. (١) پێدان؛ پێدانی خواستێک؛ دان؛ دران (٢) بەخشش؛ دراو؛ شتێکی بەخشراو (زەوی، خانوو، پارە... هتد).

take for granted, (١) بە ڕاست و ڕاوە دانان. (٢) بە ئاسایی دانان؛ بە هیچ نەزانین؛ بە هیچ دانان؛ بایەخ پێ نەدان؛ ئرخ نەزانین؛ بە بێ ئرخ زانین

grantee (gran′tē′, gränˈtē′), *n.* کەسێکی ست پێ بەخشراو

grantor (gran′tĕr, gränˈtôr′), *n.* کەسێکی شت بەخش.

granular (gran′yoo-lĕr), *adj.* دانەدار؛ بە دەنک بنکەاتوو

granulate (gran′yoo-lāt′), *v.t. & v.i.* (١) دانەدار دانەدار کردن؛ دانەدار دەست پێ بوون؛ بە دەنک دەستان (٢) گرنج گرنج بوون

-granulation *(n.).*

granule (gran′yool), *n.* (١) دەنکوڵە؛ دەنکێکی بچووک (٢) شتێکی بچووک وەک دەنک

granulite (gran′yoo-līt′), *n.* گرانیولایت؛ بەردێکی دەنک دەنکی وەک بلووڕە

grape (grāp), *n.* (١) تری. (٢) دارمێو؛ دارتری. (٣) سوورێکی نەرخەوانی. (٤) بۆمبای هێشوویی. (٥) (*pl.*) (أ) میخەکەی ژوور سمی ئەسپ و ماین. (ب) سیلی ڕەشەوڵاخ.

grape-fruit (grāp′froōt′), *n.* (١) کەبات؛ مێزە میوەیەکە لە پرتەقاڵ گەورەترە (٢) داری کەبات.

grape sugar, شەکری تری

grapevine (grāp′vīn′), *n.* (١) دارەمێو؛ دارتری. (٢) ڕێگا یا هۆیەکی نهێنی بۆ بڵاوکردنەوەو وەرگرتنی دەنگوباس: *(to hear something through the ~)* (٣) ووتەووت؛ قاو.

graph (graf, gräf), *n.* نەخشە؛ وێنە؛ شێوەی نەندازەیی

v.t. پیشاندان بە نەخشە یا شێوەی نەندازەیی.

-graph (graf, gräf), پاشگرێکە بەمانای (١) نامێزی نووسەر: *(telegraph)* (٢) شتێکی نووسراو: *(monograph)*.

graphic (graf′ik), *adj.* (١) ڕوون؛ ڕوونکراوە؛ ڕوون وەک وێنە. (٢) تایبەتی بە هونەری نەخشەیی. (٣) هی دەستنووسین. (ب) نووسراو. (٤) تایبەتی بە نەخشەو وێنەی نەندازەیی.

graphic arts, هونەرە وێنەیی یا نیگاریەکان.

graphics (graf′iks), *n.pl.* هونەری نەخشەکاری؛ هونەری وێنەی کارە نەندازەییەکان.

-graphy (graf′i), پاشگرێکە بەمانای (١) جۆرێکی تایبەتی نووسین یا وێنەگرتن: *(calligraphy; photography)*. (٢) زانیاریەکی باسکەر یا نیشانەهەڵدەر: *(geography)*.

grapnel (grap′n'l), *n.* (١) لەنگەر. (٢) قولاپ.

grapple (grap′′l), *n.* (١) قولاپ. (٢) گرتن (زۆرانبازی)؛ بە توند پڕپیاکردن یا گرتن. (٣) زۆرانبازی؛ زۆران؛ لەمبازبوون.

v.t. گرتن؛ بە توند گرتن؛ زۆران گرتن؛ لەمبازبوون

v.i. (١) قولاپ بەکارهێنان. (٢) زۆران گرتن؛ پڕ بەیەکدا کردن؛ لەمبازبوون؛ گرتن بە توند.

-grappler *(n.).*

grappling (grap′liŋ), *n.* (١) لەنگەر. (٢) قولاپ.

grasp (grasp, gräsp), *v.t.* (١) بە توند گرتن؛ بە قایم گرتن؛ بە دەست گرتن. (٢) پڕپیاکردن. (٣) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.

n. (١) گرتن بە دەست؛ گرتنێکی قایم؛ دەست بەیەکدا کردن. (٢) دابینکردن؛ لەژێر دەستدا بوون. (٣) پێگەیشتن؛ توانای گەیشتن (٤) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ توانای مێشکی

grasp at. (١) پەلامارداندا؛ دەست بۆ ڕاکێشان بۆ گرتن؛ پڕپیاکردن. (٢) بەجۆشەوە وەرگرتن یا قبووڵ کردن.

grasping (gras′piŋ, gräs′piŋ), *adj.* (١) بگر (٢) چاوبرسی؛ چاو تێرنەخۆر.

grass (gras, gräs), *n.* (١) گیا؛ گژوگیا. (٢) لەوەڕگا؛ چیمەن. (٣) [Slang]، مەریوانە.

v.t. (١) لەوەڕاندن (ئاژەڵ). (٢) گیا لێ ڕووواندن. (٣) کوشتن و دان بە زەویدا (ڕاو)؛ دان بە زەویدا (زۆرانبازی).

go to grass, (١) لەوەڕین. (٢) پەککەوتن؛ فەوتان؛ ڕزین. (٣) مردن (٤) حەسانەوە؛ پشوودان.

let the grass grow under one's feet, کاتی خۆ بەفیڕۆدان؛ هەل لە دەست خۆ دان.

grass-cutter (gras′kut′ĕr, gräs′kut′ĕr), *n.* (١) مەکینەی چیمەن بڕین. (٢) [Colloq.]، تۆپێک کە گیای یاریگا دەڕووشێنێ (بێسبۆل)

grasshopper (gras′hop′ĕr, gräs′hop′ĕr), *n.* (١) کوللە. (٢) [Military Slang]، فڕۆکەیەکی بچووک بۆ چاودێری یا سووسەکردن.

grassland (gras′land′, gräs′land′), *n.* (١) لەوەڕگا. (٢) هەرێمێکی گژوگیایاوی.

grass-roots (gras′rōōts′, gräs′roots′), *n.* [Colloq.], لە-خەڵکی سادە یا جەماوەرەوە هەڵقوڵاو: *(a ~ political movement)*.

grass widow, (١) ژنێکی تەڵاق دراو یا لە مێرد جیابووەوە. (٢) ژنێک کە مێردەکەی لا نەبێت. (٣) ژنە دۆستێکی واز لێ هێنراو (٤) دایکی منداڵێکی زۆڵ.

grass widower, پیاوێکی تەڵاق دراو یا لە ژن جیابووەوە.

grassy (gras′i, gräs′i), *adj.* (١) تایبەتی بە گژوگیا. (٢) بە گیا داپۆشراو؛ گیایاوی. (٣) سەوز.

grassy-green (gras′i-grēn′, gräs′i-grēn′), *adj.* سەوز وەک گیا.

grate (grāt), *v.t.* (١) هارین؛ جنین (پەنیر). (٢) کڕاندن. (٣) جیرکردنەوە (ددان)؛ لەیەکخستن. (٤) پەستکردن؛ زیزکردن.

v.i. (١) کڕاندن. (٢) دەنگێک لێ پەیداکردن وەک هی ددان جیرکردنەوە. (٣) پەستکردن؛ دڵگرتن: *(Her voice ~s on me.)*.

grate (grāt), *n.* (١) چوارچێوەیەکی شیش بۆ پەنجەرەو دەرگا. (٢) تەیمانەی کووڕە (کە ئاگرەکەی لەژێردایەو شتی دەخرێتە سەر یا لە سەری دەبرژێنرێ). (٣) ئاگردان؛ کووڕە. (٤) بێژنگی ئاسنین؛ تەنراوی تەل (بۆ لەبێژنگدان).

v.t. چوارچێوەی شیش تێخستن؛ تەیمانە تێخستن.

grateful (grāt′fəl), *adj.* (۱) مەمنون؛ سوپاسکەر؛ بە چاکە زان (*to be ~ to somebody*) (۲) جێگەی سوپاسە؛ خۆش؛ باش.

grater (grāt′ĕr), *n.* ئامێری جنینی پەنیرو سەوزە؛ پەنیرجن.

gratification (grat′ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) دڵخۆش کردن؛ دڵخۆش بوون؛ دڵخۆشی؛ خۆشی؛ ڕازی کردن. (۲) دڵخۆشکەرە؛ خۆشی پێدەر. (۳) پاداشت؛ خەڵات؛ بەخشیش.

gratify (grat′ə-fī′), *v.t.* (۱) دڵخۆش کردن؛ خۆشی پێدان؛ ڕازی کردن. (۲) دار بە دەمەوە؛ ناز کێشان؛ لاواندنەوە. (۳) [Archaic]، پاداشت دانەوە. **-gratifier** *(n.)*.

gratifying (grat′ə-fī′iŋ), *adj.* دڵخۆشکەر؛ خۆش؛ خۆشی پێدەر؛ باش؛ بەدڵ بوو

grating (grāt′iŋ), *n.* چوارچێوەی شیش بۆ پەنجەرەو دەرگا.

grating (grāt′iŋ), *adj.* (۱) دەنگێکی ناساز لێوەهات وەک هی مەنجەڵ کراندن؛ مووچرکە بە لەشدا هێنەر (دەنگ). (۲) ناخۆش؛ پەستکەر.

gratis (grā′tis, grat′is), *adv. & adj.* خۆڕایی؛ بەلاش؛ مفت.

gratitude (grat′ə-tōōd′, grat′ə-tūd′), *n.* مەمنونی؛ سوپاس؛ مەمنوونیتی؛ مەمنوون بوون؛ بە چاکە زانین.

gratuitous (grə-tōō′ə-təs, grə-tū′ə-təs), *adj.* (۱) خۆڕایی؛ بەلاش. (۲) بێ هۆ؛ نابەجێ؛ پێ نەویست؛ ناپێویست

gratuitous contract, ڤۆنتەراتێک کە سوودی ڤۆنتەراتچییەکەی تێدا بێت

gratuity (grə-tōō′ə-ti, grə-tū′ə-ti), *n.* بەخشیش

gratulate (grach′oo-lāt′), *v.t.* [Archaic], (۱) پێ خۆش بوون؛ دل پێ خۆش بوون (۲) پیرۆزبایی لێکردن.

-gratulation *(n.)*; **gratulatory** *(adj.)*.

grave (grāv), *adj.* (۱) گرنگ. (*a ~ matter; ~ doubts*) (۲) پڕ مەترسی؛ ستەم؛ مەترسیدار. (*a ~ illness*) (۳) مڕومۆ؛ پەست؛ ناوچەوان گرژ (*~ colors*) (٤) ناشرین یا مردوو (ڕەنگ). (٥) نزم (مۆسیقا، دەنگ).

-gravely *(adv.)*; **graveness** *(n.)*.

grave (grāv), *n.* (۱) گۆڕ؛ نارامگا. (۲) مردن

v.t. (۱) [Obs.]، هەڵکەندن. (ب) [Archaic]، ناشتن. (۲) هەڵکەندن (پەیکەرکاری)؛ داتاشین؛ داتراشین. (۳) لەسەر هەڵکەندن. (٤) چەسپاندن

have one foot in the grave, لە گیانەڵادا بوون؛ سەر لە گۆڕی گۆڕ لەرزین

make one turn in one's grave, کردنی کارێکی ناپەسەند کە کەسێکی مردووی زۆر پەست دەکرد ئەگەر زیندوو بوایە

grave (grāv), *v.t.* پاک کردنەوەی دیواری دەرەوەی کەشتی و قیر لێدانی

grave-clothes (grāv′klōz′, grāv′klōthz′), *n.* ئەو بەرگەی کە مردووی پێوە دەنێژرێت

grave-digger (grāv′dig ĕr), *n.* گۆڕهەڵکەن

gravel (grav′′l), *n.* (۱) زیخ؛ چەو (۲) بەردی ناو گورچیلە یا میزەڵدان.

v.t. (۱) چەورێژکردن (ڕێگە) (۲) لە زەوی دانی کەشتی یا بەلەم لە کەناری زیخاوی دەریا یا ڕووبارەدا (۳) تەریق کردنەوە یا سەر لێ شێواندنی دروێنەر. (٤) نەسپ شەل کردن (بە زیخی ناو سم یا ژێر نال). (٥) [Colloq.]، پەستکردن.

-gravelly *(adv.)*.

gravely (grāv′li), *adv.* ئێجگار؛ زۆر؛ جێگەی مەترسییە: (*He is ~ ill.*)

graven (grāv′n), *alternative past participle of* **grave**.

adj. (۱) هەڵکەنراو (لەسەر دار، تەختە، ئاسن، بەرد... هتد) (۲) چەسپێنراو.

graver (grāv′ĕr), *n.* (۱) ئەسکەنە (۲) مرۆڤی شت هەڵکەن لەسەر بەردو دارو ئاسن.

gravestone (grāv′stōn′), *n.* کێڵە بەرد؛ کێڵی گۆڕ؛ کێڵ.

graveyard (grāv′yärd′), *n.* گۆڕستان؛ گۆڕخانە؛ قەبرسان.

gravitate (grav′ə-tāt′), *v.i.* (۱) بەپێی ڕاکێشانی زەوی یا موگناتیسی بزوان (۲) نیشتن (لە بنی ئاو یا شلەدا)؛ نوقم بوون. (۳) بزواندن بەرەو مرۆڤ یا شتێکەوە؛ ڕاکێشران بەرەو.

gravitation (grav′ə-tā′shən), *n.* (۱) بەرەو یەکتر چوون یا ڕاکێشران؛ ڕاکێشران؛ چوون بەرەو. (۲) ڕاکێشانی زەوی؛ ڕاکێشانی موگناتیسی (فیزیا).

-gravitational *(adj.)*; **gravitationally** *(adv.)*.

gravity (grav′ə-ti), *n.* (۱) (ا) بە گرنگی گرتن (ڕەووشت، کردەوە)؛ گرنگی. (ب) مەترسی؛ پادەی مەترسی یا ترسناکی. (ج) پلەی تاوانباری یا گوناهباری. (۲) قورسی؛ قورسایی: (*~ of center*) (۳) نزمی ئاواز (مۆسیقا) (٤) ڕاکێشانی زەوی (فیزیا)؛ هێزی ڕاکێشان؛ ڕاکێشانی موگناتیسی

gravy (grā′vi), *n.* (۱) چەورای گۆشت (۲) شلەیەک کە لە چەورای گۆشت و ئاردو خوێ و ئاڵەت دروست دەکرێت (دەکرێت بەسەر خواردەمەنیدا).

gray (grā), *adj.* (۱) خۆڵەمێشی (ڕەنگ)؛ بۆر؛ بۆز؛ ڕەنگێکی مردوو. (۲) ناخۆش (ئاووهەوا، ژیان... هتد)؛ ئاسوودە نەبەخش؛ پەستکەر؛ تاریک (۳) سپی (قژ). (٤) پیر.

n. (۱) ڕەنگی خۆڵەمێشی یا بۆر. (۲) گیاندار یا شتێکی بۆر (بەتایبەتی ئەسپ). (۳) کەسێک کە جلی خۆڵەمێشی لەبەر بکات. (٤) قوماشی بۆر.

v.t. & v.i. بۆرکردن؛ سپی بوون (قژ)

greyhound (grā′hound′), *n.* = greyhound.

grayish (grā′ish), *adj.* بۆرکار؛ بۆز؛ نزیک لە خۆڵەمێشی‌یەوە.

graze (grāz), *v.t.* (۱) لەوەڕاندن؛ لەوەڕین؛ کردنە لەوەڕگاوە (ئاژەڵ). (۲) ئاگاداری ئاژەڵ بوون لە لەوەڕگادا.

v.i. لەوەڕین؛ لەوەڕان.

graze (grāz), *v.t.* (۱) ڕووشاندن (گوللە)؛ هەڵڕووشاندن؛ چیغ کردن (گوللە). (۲) لێخشان؛ بە ناستەم بەرکەوتن؛ بە ناستەم لێکەوتن.

v.i. ڕووشان؛ بە ناستەم بەرکەوتن.

n. (۱) ڕووشان؛ بە ناستەم بەرکەوتن. (۲) ڕووشاوی.

grazier (grā′zhēr), *n.* [Chiefly British], گاوان.

grease (grēs), *n.* (۱) پۆن؛ پۆنی گیاندار؛ چەورى. (۲) پیو. (۳) پۆنی چەورکردن؛ گریس؛ پۆنی مەکینە (٤) هەرکردنی قولەپێی ئەسپ و ئەو کێمەی ئێی دێت. (٥) (ا) چەوری بەرگن یا خوری تازە بڕیاوە. (ب) خوری پاک نەکراوە؛ بەرگن.

v.t. (۱) چەورکردن. (۲) دەم چەورکردن؛ بەرتیل پێدان: (*~ the hand (or palm)*)

grease monkey, [Slang], فیتەری ئوتومبیل و فڕۆکە.

grease paint, بۆیەو شتومەکی مکیاجی ئەکتەر.

greaser (grēs′ĕr, grēz′ĕr), *n.* (۱) چەورکەر (مرۆڤ، ئامێر). (۲) [Slang]، مەکسیکی یا ئەمەریکایی‌یەکی لاتینی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

greasy (grēs′i, grēz′i), *adj.* (۱) چەورکراو؛ پۆن لێدراو؛ پیس. (۲) چەور (خواردەمەنی)؛ پۆناوی: (*~ food*) (۳) خز؛ خلیسک؛ لووس.

-greasily *(adv.)*; **greasiness** *(n.)*.

great (grāt), *adj.* (۱) زل؛ گەورە (قەوارە). (۲) زۆر (ژمارە). (۳) دوورودرێژ (ماوە، کات): (*a ~ while*) (٤) ئێجگار زۆر؛ توندوتیژ: (*~ pain*) (٥) زۆر (ڕادە): (*to a ~ extent*) (٦) بەناوبانگ؛ ناودار؛ گەورە؛ پایە بەرز: (*a ~ writer*)

(۷) مەزن؛ گەورە؛ بەرز. *(a ~ man)*.
(۸) گەورە *(the G~ War)*.
(۹) گەورەتر یا گەنجتر بە یەک پشت *(~ grandmother; ~ grandson)*.
(۱۰) [Colloq.]، کارامە؛ بزان. *(He is ~ at tennis.)*.
(۱۱) [Colloq.]، زۆرباش؛ نایاب؛ زۆر چاک
[Archaic]، سکپر.
adv. [Colloq.], زۆر باش؛ زۆر چاک؛ بە باشی.
n. پیاوی گەورە؛ مرۆڤی پایە بەرز بەناوبانگ.
(Many of the nation's ~s were there.)
-greatness *(n.)*.
great on, [Colloq.], بە جۆش.
the great, پیاوە گەورەکان؛ مرۆڤە مەزنەکان.
great-aunt (grāt′ant′, grāt′änt′), *n.* = grandaunt.
Great Bear, وورچی گەورە کۆنەستێرەیەکە؛ حەرتە برا؛ حەرتەوانە. (هەردوو هەر: " Big Dipper " و " Ursa Major ").
Great Britain, بەریتانیای گەورە (کە بریتییە لە ئینگلتەرەو وێڵز و سکوتلەندە)
great Dane, جۆرە سەگێکی گەورەی بەهێزی تووک کورتە.
Great Divide, (۱) ناوزێڕگەیەکی سەرەکی بەتایبەتی شاخی " ڕۆکی " لە ئەمەریکای باکوور. (۲) (ا) مردن؛ کۆچی دوایی. (ب) تەنکوچەلەمەیەکی گەورە.
great-grandchild (grāt′gran′chīld′, grāt′grand′child′), *n.* کوڕەزا؛ کچەزا.
great-granddaughter (grāt′gran′dô′tĕr, grāt′grand′-dô′tĕr), *n.* کچی کوڕەزا و کچەزا.
great-grandfather (grāt′gran′fä′*th*ēr, grāt′grand′fä′-*th*ēr), *n.* باپیرەگەورە؛ باوکی باپیر یا نەنک.
great-grandmother (grāt′gran′mu*th*′ĕr, grāt′grand′-mu*th*′ĕr), *n.* داپیرەگەورە.
great-grandparent (grāt′gran′pâr′ənt, grāt′grand′-pâr′ənt), *n.* داپیرەگەورە؛ باپیرەگەورە.
great-grandson (grāt′gran′sun′, grāt′grand′sun′), *n.* کوڕی کوڕەزا؛ کوڕی کچەزا.
great-hearted (grāt′här′tid), *adj.* (۱) نازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ. (۲) ـل فراوان؛ بدە؛ بەخشندە.
greatly (grāt′li), *adv.* (۱) تێکڕا زۆر؛ زۆر. (۲) بە سەربەرزی؛ بە شەرەفەوە؛ بە دەستوورێکی بەرز.
great-nephew (grāt′nef′ū), *n.* = grand-nephew.
great-niece (grāt′nēs′), *n.* = grand-niece.
great-uncle (grāt′uŋ′k'l), *n.* = grand-uncle.
greaves (grēvz), *n.pl.* زرێی لاق (لە قولەقاچەوە هەتا ئەژنۆ).
grebe (grēb), *n.* مەلێکی ئاوییە.
Grecian (grē′shən), *adj.* یۆنانی؛ گریک.
n. (۱) یۆنانییەک؛ کەسێکی یۆنانی یا گریک. (۲) زمانی زمانی یۆنانی یا گریک.
Greco- (grē′kō′), پێشگرێکە بەمانای یۆنانی؛ گریک.
Greco-Roman (grē′kō-rō′mən), *adj.* تایبەتی بە یۆنان و ڕۆما.
Greece (grēs), *n.* یۆنان.
greed (grēd), *n.* چاوترسێتی؛ بە هیچ تێر نەخواردن؛ چڵێسی.
greedy (grēd′i), *adj.* چاوترسی؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ چڵێس.
-greedily *(adv.)*; **greediness** *(n.)*.
Greek (grēk), *n.* (۱) یۆنانی؛ کەسێکی یۆنانی یا گریک. (۲) زمانی یۆنانی یا گریکی. (۳) [Slang]، نەندامی پێکخراوێکی قوتابیانی کوڕی زانکۆ کە لە خانوویەکدا پێکەوە دەژین. (٤) [Obs.]، برادەرێکی نزیک.
adj. تایبەتی بە یۆنان و گەلەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

green (grēn), *adj.* (۱) سەوز.
(۲) ڕەنگ زەرد یا سەوز (لە ترسدا یا بەهۆی نەخۆشییەوە).
(۳) تازە؛ بەتین.
(Recollections of his youth were still ~ in his mind.)
(٤) فەریک؛ کاڵوکرچ؛ نەگەبیو؛ کاڵ.
(٥) تازەکوورە؛ دنیا نەدیو؛ ناکام؛ هەرزە.
(٦) ساویلکە. (۷) تازە؛ نوێ.
n. (۱) سەوز؛ ڕەنگی سەوز. (۲) خومی سەوز. (۳) جۆرە سەوز. (٤) (*pl.*) گەڵا و لقی سەوز (بۆ ڕازاندنەوە). (٥) (*pl.*) سەوزە (کاهو، سپێناغ).
(٦) چیمەنێک کە بۆ مەبەستێکی تایبەتی بەکاربهێنرێت.
(۷) یاریگای گۆڵف (کە هەمووی چیمەنە).
v.t. & v.i. سەوزکردن؛ ڕەنگ سەوز بوون.
green with envy, (۱) زۆر دڵ پیس. (۲) زۆر بەخیل.
greenery (grēn′ēr-i), *n.* (۱) سەوزە؛ شینایی؛ سەوزی؛ سەوزایی. (۲) شەتڵگا؛ جامخانەی گوڵ و نەمام؛ پووەک و گوڵخانە.
green-eyed (grēn′īd′), *adj.* (۱) چاو سەوز. (۲) (ا) دڵ پیس. (ب) بەخیل.
green-grocer (grēn′grō′sēr), *n.* سەوزەفرۆش.
green-grocery (grēn′grō′sēr-i), *n.* (۱) فرۆشگای سەوزە؛ دووکانی سەوزەفرۆش. (۲) (*pl.*) سەوزە؛ سەوزەوات.
green-horn (grēn′hôrn′), *n.* (۱) کەسێکی تازەکوورە، هەرزە، یا ناکام. (۲) کەسێکی ساویلکە.
(۳) [Colloq.]، لانەواز یا کۆچکەرێکی تازە (لەبووی گاڵتەوە).
greenhouse (grēn′hous′), *n.* شەتڵگای شووشە؛ خانوویەکی شووشەی گەرمە بۆ نەمام" جامخانەی گوڵ و پووەک و نەمام و گوڵزار.
greenish (grēn′ish), *adj.* سەوزباو؛ سەوزکار.
green light, (۱) چرای سەوز (بۆ هاتوچۆی ئوتومبیل لەسەر شەقام)، واتە ڕێگەپێدان بە ڕۆیشتن. (۲) [Colloq.]، دەسەڵات پێدان یا ڕێگەپێدان بە کردنی کارێک | *(to give (or get) the ~ |* .
greenness (grēn′nis), *n.* سەوزی؛ سەوزایی؛ سەوزێتی.
green onion, تەرە پیاز.
green pepper, بیبەری سەوز؛ دەلوبیبەری سەوز.
green-room (grēn′rōōm′, grēn′room′), *n.* ژووری چاوەڕێ و حەوانەوەی ئەکتەران لە هەندێ شانۆدا.
green-sickness (grēn′sik′nis), *n.* جۆرە نەخۆشییەکی کەم خوێنییە کە ڕەنگی پێست سەوزباو دەکات.
greensward (grēn′swôrd′), *n.* گیای سەوز؛ چیمەن.
green thumb, دەستباشی یا بە بەرەکەتی بۆ پووەک ڕواندن؛ شت باش بە دەست ڕووان.
greenwood (grēn′wood′), *n.* دارستانی سەوز.
greet (grēt), *v.t.* (۱) سلاوکردن؛ چاک و چۆنی لەگەڵ کردن
(۲) بەخێرهاتن کردن؛ پێشوازی کردن.
greeting (grēt′iŋ), *n.* (۱) سلاوکردن؛ چاک و چۆنی کردن؛ سلاو.
(۲) سلاو لە کەسێکی دوور یا نادیارەوە.
gregarious (gri-gâr′i-əs), *adj.* (۱) لە کۆمەڵدا ژیاو.
(۲) کۆمەڵخواز؛ سەربەدەرەوە؛ حەزکەر لە هاوەڵەمی مرۆڤ.
(۳) تایبەتی بە کۆمەڵ یا جەماوەر. (٤) بە کۆمەڵ ڕووان (ڕووەکناسی).
gremlin (grem′lin), *n.* (۱) گیاندارێکی ئەفسانەیی کەتنجی وەک جنۆکەیە. (۲) کەسێکی کەتنبازو بەگۆزەنگ.
grenade (gri-nād′), *n.* نارنجۆک.
grenadier (gren′ə-dēr′), *n.* (۱) نارنجۆک هاوێژ (سەربان).
(۲) جۆرە ماسییەکە.

grew (grōō), *past tense of* grow.
grewsome (grōō′səm), *adj.* = gruesome.

grey (grā), *adj., n., v.t. & v.i.* = **gray**: (British Spelling).

greyhound (grā′hound′), *n.* تانجی

grid (grid), *n.* (۱) کوورە؛ مقەڵی؛ شیشی ئاسنی تەنراوی سەر ئاگردان (بۆ گۆشت برژاندن). (۲) جەمسەری ئەلەکتریک.
(۳) یاریگای فوتبۆڵی ئەمەریکی

adj. [Slang], تایبەتی بە یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی

griddle (grid′l), *n.* تاوە یا دەفریکی ئاسنی پەل (بۆ کێك تێدا لێنان)

v.t. کێك لێنان بە تاوەیەکی وەهادا

griddle-cake (grid′l-kāk′), *n.* کێکێکی تەنکی پان

gridiron (grid′ī′ėrn), *n.* (۱) چوارچێوە یا تەیمانەی کووڕە (بۆ گۆشت بەسەر برژاندن). (۲) یاریگای فوتبۆڵی ئەمەریکی.

grief (grēf), *n.* (۱) خەفەت؛ داخ و خەفەت؛ خەمو خەفەت؛ شیوەن؛ خەم؛ داخ؛ سۆز. ۲) هۆی داخ و خەفەت. (۳) [Obs.]، (۱) نێش‌ونازار؛ ناخۆشی. (ب) هۆی نێش‌ونازار

come to grief, زێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن؛ تووشی ناخۆشی بوون.

grief-stricken (grēf′strik′ėn), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ دڵشکست

grievance (grēv′ėns), *n.* (۱) بارێکی ناڕەوا (کە شایستەی سکاڵا بێت). (۲) سکاڵا؛ شکات؛ گلەیی. (۳) [Obs.]، (۱) ئازاردان؛ زیان پێ گەیاندن؛ تووشی ناخۆشی کردن. (ب) هۆی ئازاردان.

grieve (grēv), *v.t.* (۱) خەمو خەفەت پێدان؛ تووشی داخ و سۆز کردن؛ دڵشکست کردن. ۲) [Archaic]، ئازاردان؛ زیان پێ گەیاندن.

v.i. خەفەت خواردن؛ خەمو خەفەت خواردن؛ شین کردن؛ بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە.

grievous (grēv′ės), *adj.* (۱) داخ و خەفەت پێدەر؛ ناخۆش. (۲) خەفەتبار؛ داخ و خەفەتاوی. *(a ~ cry).* (۳) بە ئازار؛ بە نێش‌ونازار؛ بەتین (نێش)؛ ناخۆشی؛ *(~ pain).* (٤) زۆر نابەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد؛ *(a ~ crime).*

griffin, griffon, gryphon (grif′in), *n.* (۱) گیاندارێکی نەفسانەیی بە سەری سیسارك و لەشی شێری هەیە. (۲) وێنەی ئەم گیاندارە نەفسانەییە وەك دڕوشمێکی خانەدانی، خێڵەکی، یا سوارچاکی.

griffon (grif′ėn), *n.* (۱) جۆرە سەگێکی تووك لوولە griffin ، ۲.

grill (gril), *v.t.* (۱) برژاندن لەسەر کووڕە؛ لێنانی خواردەمەنی لە فڕندا (۲) ئازاردان بە گەرما؛ سووتاندن. (۳) پرسیارلێکردن بە تووندوتیژی و وردی.

n. (۱) کووڕە؛ شیشی ئاگردان (کە گۆشت و شتی تری لەسەر دەبرژێنرێت)؛ مقەڵی. ۲ گۆشت و شتی برژاو. (۳) چێشتخانەی خواردەمەنی برژاو.

grille (gril), *n.* چوارچێوەیەکی تەنراو یا تەیمانەداری پارازاوە کە دەخرێتە بەرگاو یەنجەرەوە.

grilled (grild), *adj.* (۱) چوارچێوەی تەیمانەدار (دەرگاو یەنجەرە). (۲) برژاو. گۆشت و خواردەمەنی تر)

grill-room (gril′rōōm′, gril′room′), *n.* چێشتخانەی خواردەمەنی برژاو

grim (grim), *adj.* (۱) دڕ؛ بڕیندانە؛ بێ ڕەحم؛ تووندوتیژ. (۲) مرۆمۆز. گرژ. دەموچاو)؛ مۆن؛ ڕوو گرژو تاڵ. (۳) ناخۆش. دەنگوباس. کار). *(a ~ task; ~ news).* (٤) تایبەتی بە شتی دڵ پەستکەرو ناپەسەندو تاریك؛ *(~ humor).*

grimace (gri-mās′), *n.* گرژی دەموچاو؛ مرۆمۆز. (لە ئێش و ئازاردا)؛ یاریکردن بە دەموچاوی خۆ بۆ گاڵتەپێکردن یا هێنانە پێکەنین.

v.i. دەموچاو گرژ کردن؛ دەموچاو مرۆمۆز کردن؛ دەموچاوی خۆ ناشرین کردن بۆ گاڵتەپێکردن یا هێنانە پێکەنین

grimalkin (gri-mal′kin, gri-môl′kin), *n.* (۱) مێ پشیلەیەکی پیر. (۲) پیرێژنێکی بەدخوازی ناپەسەند

grime (grīm), *n.* بەڵغ؛ چڵك و پیسی ووشك بووەوە

v.t. پیس کردن؛ چڵکن کردن؛ بەڵغ پێگرتن

grimy (grīm′i), *adj.* بەڵغن؛ چڵکن؛ پیس

grin (grin), *v.i.* (۱) زەردەخەنەگرتن (۲) بزەگرتن (بۆ لاقرتی، گاڵتەپێکردن، ڕەووشتی مندااڵنە نوواندن).

v.t. هەست دەربڕین بە زەردەخەنە یا بزەگرتن.

n زەردەخەنە؛ بزە.

grind (grīnd), *v.t.* (۱) هاڕین؛ کوتان (گۆشت، کەنم)؛ کڕەکردن؛ قیمەکردن (گۆشت)؛ وورد کردن. (۲) پێشێل کردن؛ چەوساندنەوە؛ هاڕین لەژێر زەبروزۆنگدا (۳) تیژکردنەوە (چەقۆ، تەورداس، تەور... هتد؛ (٤) پەستنەوە؛ جێرکردنەوە (دندان)؛ لەیەك گێرکردن؛ لێکخستن؛ *(He ground his teeth.; She ground her heel into the dirt.)* (٥) خستنەکار (مەکینەی هاڕین). (٦) [Colloq.]، بەزۆر خستنە مێشکەوە؛ بەزۆر فێرکردن: *(The boy's teacher had to ~ the lesson into his head.)*

v.i. (۱) هاڕین؛ وورد کردن؛ قیمەکردن؛ کوتان؛ کڕەکردن. (۲) بە ناسانی کوتران: *(Some wheats ~ better than others.)* (۳) لەیەککەوتن؛ کڕەکڕهاتن. (٤) [Colloq.]، زۆر هەوڵدان لە کار یا لە خوێندندا؛ هەمیشە کۆشش کردن.

n. (۱) هاڕین؛ کوتان؛ قیمەکردن؛ وورد کردن. (۲) کارێك یا ئەرکێکی ناخۆش و گران. (۳) [Colloq.]، قوتابیەکی زۆر کۆششکەر.

grinder (grīn′dėr), *n.* (۱) چەخماخچی؛ کەسێك کە چەقۆ تیغی تر تیژ دەکاتەوە. (۲) مەکینەی قیمەکردن؛ گۆشت کوت؛ دەستاڕ؛ بەردئاش؛ مەکینەی تیغ تیژکردنەوە. (۳) کاکیلە. (٤) [Colloq.] (*pl.*)، دندان.

grindstone (grīnd′stōn′), *n.* (۱) بەردئاش. (۲) بەردی چەقۆ تیژکردن؛ نامێری تیغ تیژکردن؛ بەردی چەخماخچی؛ زبرە

keep (or have or put) one's nose to the grindstone, هەمیشە کۆشش کردن و کارکردن.

gringo (griŋ′gō), *n.* ئەمەریکی‌یەك یا ئینگلیزێك؛ کەسێکی سپی.

grip (grip), *n.* (۱) بە توندگرتنی شتێك (بە دەست، بە دندان، یا بە نامێرێك). (۲) چۆنێتی نەم گرتنە (۳) تەوقەکردنی نەندامانی کۆمەڵێکی نهێنی. (٤) هێزی بە دەستەوەگرتن؛ هێزی دەست: *(His hand has lost its ~.)* (٥) توانای تێگەیشتن. (٦) زاڵبوون بەسەردا؛ دابینکردن: *(in the ~ of disease; get a ~ on yourself)* (۷) گیرە؛ مەنگەنە (۸) مشتوو؛ دەسك. (۹) جانتا؛ باوڵ. (۱۰) ئازارێکی تیژی لەپڕ. (۱۱) [Slang]، کرێکاری سەر شانۆ (بۆ ئامادەکردنی دیمەن و ئەلەکتریك و شتی پێویستی تر).

v.t. (۱۲) جۆری بە دەستەوەگرتنی ڕاکێتی تەنس یا داری یاری گۆڵف... هتد (۱) بە قایم گرتنی شتێك (بە دەست، دندان، یا بە نامێرێك). (۲) تەوقەکردن؛ دەست بە دەستدا کردن. (۳) پێوەنووساندن؛ بە توند پێکەوەنان. (٤) سەرنج ڕاکێشان. (٥) دابینکردن.

come to grips, (۱) نەمبازی یەکتر بوون؛ پڕ بەیەکدا کردن.

(۲) (**with** ~)، هەوڵ لەگەڵدا دان بۆ چارەسەری کردن: *(to come to grips with one's problems)*

gripe (grīp), *v.t.* (۱) بە توند گرتن؛ بە قایم دەست پێوەگرتن. (۲) ئازاردان؛ چەوساندنەوە؛ خەفەت پێدان. (۳) تووشی سك ئێشە کردن (٤) [Slang]، پەستکردن.

v.i. (۱) سك ئێشان؛ تووشی سك ئێشە بوون. (۲) [Archaic]، بە توند گرتن (۳) [Slang]، سکاڵاکردن؛ بۆڵە بۆڵ کردن

n. (۱) بە توند گرتن. (۲) دابینکردن. (۳) ئێش‌ونازار؛ ناخۆشی. (٤) (*pl.*) سك ئێشەیەکی تیژ. (٥) دەسك؛ مشتوو. (٦) گیرە. (۷) [Slang]، بۆڵەبۆڵ؛ بۆڵە؛ سکاڵا.

grisly (griz′li), *adj.* جەرگبڕ؛ ترسناك؛ زۆر بەدو ناپەسەند:

(a ~ crime)

-grisliness *(n.).*

grist (grist), *n.* (۱) گەنمی نامادەکراو بۆ کوتان (۲) نارد؛ گەنمی کوتراو. (۳) [Colloq.] هەند

grist to one's mill, شتێکی بەسوود

gristle (gris′l), *n.* کرچکراگە

gristmill (grist′mil′), *n.* ئاش

grit (grit), *n.* (۱) زیخ؛ دەنکە لم؛ دەنکە زیخ (۲) بەردێکی رەقی زیری لمین (۳) نازایەتی؛ نازایی؛ کۆڵ نەدان؛ غیرەت.

v.t. (۱) بە ریخۆڵ دابۆشین (۲) ددان جیرکردنەوە.

v.i. کڕەکڕکردن؛ لێکخشاندن

grits (grits), *n.* جۆرە هەرزێکی هاپواوە وەک لەپەی ساوەر (بەتایبەتی لە لای خواروی نەمەریکا دەخورێت).

grizzle (griz′l), *n.* (ا) (۱) قژی بۆز یا خۆڵەمێشی (ب) باروکەی بۆز (۲) ڕەنگی خۆڵەمێشی.

v.t. & v.i. وەک خۆلەمێشی لێکردن؛ بۆزکردن؛ بۆزبوون.

adj. خۆڵەمێشی؛ بۆز

grizzly (griz′li), *adj.* بۆز؛ خۆڵەمێشی

n. وورچێکی تووک قاوەیی یا ڕەشتاڵەی دڕی گەورەی نەمەریکییە.

grizzly bear, وورچێکی تووک قاوەیی یا ڕەشتاڵەی دڕی نەمەریکییە.

groan (grōn), *v.i.* (۱) نااڵاندن؛ نرکاندن؛ نرکەنرک کردن؛ نااڵین. (۲) لووراندن (با). *(The wind ~s.)* (۳) نااڵەهاتن لەژێر چەوسانەوەدا (٤) بار قورس بوون؛ نقەنق کردن لەژێر باری قورسدا.

v.t. نااڵاندن؛ نااڵەنااڵ کردن.

n. نااڵە؛ نااڵەنااڵ؛ نااڵین؛ ناهۆ نااڵە؛ نکە

grocer (grō′sĕr), *n.* دووکاندار؛ ووردەفرۆش؛ بەقاڵ

grocery (grō′sĕr-i), *n.* (۱) دووکانداری؛ دووکاندارێتی؛ بەقاڵی. (۲) دووکان (هی خواردەمەنی و وورده شتی ناومال) (۳) *(pl.)* فرۆتەنی دووکان (خواردەمەنی و وورده شتی ناومال).

grog (grog), *n.* (۱) خواردنەوەی سەرخۆشکەر (کە ئاوی تێکەڵاو دەکرێت). (۲) خواردەوەی سەرخۆشکەر.

groggy (grog′i), *adj.* (۱) [Colloq.] سەرخۆش؛ مەست. (۲) گێژ و بێ هێز و شلۆق و بەم لاو بەولادا کەوتوو (بەهۆی لێدان، نەخۆشی، یا بێ خەویەوە)

-groggily *(adv.)*; **grogginess** *(n.).*

groin (groin), *n.* (۱) ناوگەڵ؛ پێشەڵ؛ گەڵوگون؛ گەڵوقوز. (۲) شوێنی لێکدانی دوو تاق (خانووسازی).

groom (grōōm, groom), *n.* (۱) مەیتەری وواڵغ. (۲) زاوا (۳) [Archaic] (ا) پیاو. (ب) خزمەتکار؛ بەردەستی پیاو. (۳) نامادەکردن و ڕاهێنانی مرۆڤ بۆ مەبەستێکی تایبەتی.

(He was ~ed for political office.)

groomsman (grōōmz′mən, groomz′mən), *n.* برازاوا

groove (grōōv), *n.* (۱) دێڕاو؛ درز؛ هێڵ؛ قڵیش؛ تڵیش؛ کەندر. (۲) چاڵو جۆڵی (۳) ڕۆتین؛ یەک نەوایی.

v.t. کەندەک تێ کردن؛ درز تیا هەڵکەندن یا کردن؛ قڵیش کردن.

groovy (grōōv′i), *adj.* خۆش (ڕووداو، کار، کردار... هتد)

grope (grōp), *v.i., v.t. & n.* پەل کوتان (وەک لە ژوورێکی تاریکدا)؛ پەلەقاژێ؛ دەست کوتان بەم لاو بەولادا (بۆ دۆزینەوەی شت یا ڕێگە).

gross (grōs), *adj.* (۱) زۆر قەڵەو. (۲) ناشکرا؛ هەڵمااڵراو؛ هەڵەیەکی دیار. *(a ~ violation)*. (۳) چڕ؛ پڕ (٤) زبر. (۵) ناشرین (ڕەوشت، کردەوە)؛ ناپەسەند؛ نابەجێ. *(~ language)*. (٦) نەزان؛ ڕێ بەدی نەکەر. (۷) سەرجەم؛ هەموو؛ سەروبەر؛ کۆ. *(one's ~ income)*.

n. (۱) هەموو؛ هەمووی؛ سەرجەم. (۲) دووانگزە دەرزەن.

v.t. & v.i. [Colloq.], سەرجەم کردن.

grotesque (grō-tesk′), *adj.* (۱) سەیرو ناسرووشتی و شێواو (بەرهەمی هونەری). (۲) ناشرین؛ بەدڕوو؛ بێ مانا؛ شێواو.

n. (۱) تابلۆ یا پەیکەرێکی ناسرووشتی و سەیرو شێواو. (۲) نەخشە یا شێوازێکی دژ بە سرووشت و ناشرین و شێواو.

grotesquerie, grotesquery (grō-tes′kĕr-i), *n.* (۱) شتێکی ناشرین و سەیرو ڕووخسار شێواو. (۲) ناشرینی ڕووخساری شت؛ بەڕووبی ناسرووشتی ڕووانەت. (۳) تابلۆو پەیکەری ناسرووشتی و شێواو و سەیر

grotto (grot′ō), *n.* ئەشکەوت (سرووشتی یا دەستکرد).

grouch (grouch), *v.i.* [Colloq.], بۆڵەبۆڵ کردن و مڕومڕنی نووراندن.

n. [Colloq.], (۱) کەسێکی مڕومڕن و بۆڵەبۆڵکەر؛ کەسێکی سکاڵاکەر. (۲) مڕومڕنی؛ تەنگەجیکڵانەیی. (۳) هۆی سکاڵا و بۆڵەبۆڵ و مڕومڕنی.

grouchy (grouch′i), *adj.* [Colloq.], مڕومڕن؛ مڕن؛ بێ تاقەت؛ تەنگەجیکڵانەیی؛ بۆڵەبۆڵ و سکاڵاکەر. *(a ~ man or woman)*

-grouchily *(adv.)*; **grouchiness** *(n.).*

ground (ground), *n.* (۱) (ا) بن؛ بنچینە. (ب) بنی دەریا. (۲) زەمین؛ زەوی؛ نەرز؛ زەمینە. (۳) خاک؛ زەوی؛ ڕووی زەوی؛ ووشکانی. (٤) پارچەیەک زەوی تایبەتی. *(a hunting ~)*. (۵) مەودای باس و گفتوگۆ. (٦) دووری لە ئامانجەوە؛ ماوەی گەیشتن بە ئامانج. (۷) بنچینە؛ بناغە. (۸) *(pl.)*، هۆ؛ بەڵگە. (۹) ڕوو. (۱۰) پەیوەندی نەلەکتریکی بە زەمینەوە.

adj. (۱) زەمینی؛ هی زەمینی؛ نزیک بە زەمین؛ *(~ floor)* . (۲) لە زەمیندا ڕووا یا ژیاو.

v.t. (۱) خستنەسەر زەوی؛ لەسەر زەمین دانان. (۲) لە زەوی دان (کەشتی، بەلەم). (۳) دامەزراندن؛ دانان (لەسەر بناغەی پتەو (٤) دانان لەسەر (بەڵگە). (۵) فێرکردنی سەرەتای باسێک. (٦) لەسەر زەمین هێشتنەوە و قەدەغەی فڕین لێکردن: *(The plane was ~ed by bad weather.)* (۷) گەیاندن بە زەمین (تەڵی نەلەکتریک)؛ تەل.

v.i. (۱) کەوتنەسەر زەوی؛ کەوتنەخوارەوە. (۲) لە زەوی دان (کەشتی، بەلەم).

above ground, زیندوو.

break ground, (۱) هەڵکەندن. (۲) کێڵان.

(۳) بنچینە دانان (خانوو)؛ ڕەنگ ڕشتن (خانوو)؛ دەست بە دروستکردن (خانوو). (٤) دەستپێکردن (کار، پرۆژە، نەرک).

cover ground, (۱) ڕێگە بڕین؛ بڕین یا تەواوکردنی بەشێک لە ڕێگەی گەشت. (۲) کردنی بەشێک لە کار یا نەرک.

from the ground up, لە بنەڕەتەوە؛ هەمووی؛ بە ووردی و تەواوی.

gain ground, پەرەسەندن؛ بەهێزبوون؛ پێشکەوتن.

give ground, کشانەوە؛ شکان؛ بەزین؛ بێ هێز بوون و بەدەستەوەدان.

hold one's ground, خۆ ڕاگرتن بەرامبەر بە هێرش؛ نەکشانەوە؛ واز لە ماف و جێگەی خۆ نەهێنان؛ بەرگەگرتن؛ بەرگری کردن.

lose ground, دواکەوتن؛ دۆڕاندن؛ بێ هێز بوون.

on firm ground, پتەو.

on one's own ground, (۱) لە بارێک یا دەوروبەرێکدا کە شارەزای بیت. (۲) لە باسێکدا کە باشی بزانیت. (۳) لە شوێنی خۆتدا؛ لە ماڵەوە.

on the ground of, لەبەر؛ بەهۆی.

run into the ground, [Colloq.], لە تام کردنە دەرەوە؛ لە ڕادە بەدەر کردن.

shift one's ground, هەڵوێستی خۆ گۆڕین؛ جێ گۆڕکێ کردن.

stand one's ground, خۆ ڕاگرتن لەبەر هێرشدا؛ نەکشانەوەو نەبزوان؛ نەجووڵان؛ هەڵوێستی خۆ نەگۆڕین و بەرنەدان.

ground (ground), *past tense and p.p. of* **grind.**

ground crew, تاقمی چاك كردنو باش پاگرتنو پاراستنی فڕۆكه لەسەر زەمین، واتە لە فڕۆكەخانەدا.

ground floor, نهۆمی بەكەمی خانوو.

groundless (ground′lis), *adj.* بێ بەڵگە؛ درۆ؛ بێ هۆ.

groundling (ground′liŋ), *n.* (١) (ا) ماسی لە بن ئاودا ژیاو. (ب) گیانداری ناو زەمین یا نزیك لە زەمینەوە ژیاو (ج) پووەكی تەرزفڕێندەر بەسەر زەویدا (شووتی، خەیار، تڕۆزی... هتد). (٢) تەماشاكەرێك كە لە هەرزانترین كورسیدا دادەنیشێ بۆ بینینی شانۆنامەیەك. (٣) كەسێكی سادەو نەزان.

grounds (groundz), *n.pl.* (١) حەوشەو چیمەنو باخچەی خانوو یا مانێكی گەورە. (٢) خڵتە: *(coffee ~)*. (٣) بەڵگە؛ هۆ: *(~ for divorce)*.

ground swell, هەستانی ئاوی دەریا بەهۆی زریان یا بوومەلەرزەیەكی دوورەوە

ground water, ئاوی ژێرزەمین (وەك هی كانی).

ground-work (ground′wûrk′), *n.* بنچینە؛ بناغە

group (grōōp), *n.* (١) دەستە؛ تاقم؛ كۆمەڵ. (٢) پۆل؛ بابەت (پووەك). گیاندار)؛ تووخم (٣) پۆلێك فڕۆكە.

v.t. & v.i. كۆمەڵ كردن؛ كۆكردنەوە؛ دەستە دەستە كردن؛ پۆل پۆل كردن.

grouper (grōōp′ēr), *n.* جۆرە ماسیەیەكی گەورەیە.

grouse (grous), *n.* باڵندەیەكی كێوی‌یە لە مریشك دەچێت؛ هامری كێوی.

grouse (grous), *v.i.* [Slang]. سكاڵاكردن؛ بۆڵەبۆڵ كردن.

n. [Slang], (١) سكاڵا؛ بۆڵەبۆڵ. (٢) كەسێكی هەمیشە سكاڵاكەر یا بۆڵەبۆڵكەر.

grout (grout), *n.* (١) خڵتە (٢) گەچ، قوڕو قسڵ، یا چیمەنتۆیەكی شل كە درزی پێ پڕ دەكرێتەوە.

v.t. بە قوڕو قسڵ یا گەچ درز پڕ كردنەوە.

grove (grōv), *n.* باخ؛ كۆمەڵە درەختێك؛ دارستانێكی بچووك.

grovel (gruv′l, grov′l), *v.i.* (١) بەسەر دەمدا پاكشان یا خۆ دان بە زەویدا ٢: كرنوشوش بۆ بردن؛ دەستەونەژنۆ وەستان؛ خۆ سووك كردن. (٢) جەز لە خۆ سووك كردن

-groveler; groveller *(n.).*

grow (grō), *v.i.* (١) پووان (پووەك)؛ چەكەرەكردن؛ پشكوتن. (٢) پەروەردەبوون؛ ژیان؛ پووان؛ توانای پووان بوون. (٣) گەورەبوون؛ نەشونماكردن؛ بە خۆدا هاتن؛ گەشەكردن. (٤) زۆربوون؛ زیادكردن؛ فرەبوون. (٥) بوون بە؛ وا لێهاتن *(He grew tired of his job.)*. (٦) بوون بە یەكێ یەیوەست بوون.

v.t. (١) پووادن؛ بەخێوكردن؛ چاندن؛ پەروەردەكردن؛ پێگەیاندن. (٢) هێشتنەوە سمێڵ. ڕیش). *(He tried to ~ a mustache.)*. (٣) پەرە پێ سەدن؛ گەشەپێكردن.

grow on, پێ ڕاهاتن؛ وورده وورده بەدڵدا چوون

grow out of, (١) لێوەهاتن؛ لە سەرچاوەیەكەوە هاتن. (٢) تاقەت لێ چوون.

grow up, (١) گەورەبوون؛ بە خۆدا هاتن. (٢) وا لێهاتن

grower (grō′ēr), *n.* كشتوكاڵكەر؛ وەرزێر.

growl (groul), *v.i.* (١) مراندن (سەگ)؛ مرەمڕكردن؛ مرەمڕهاتن. (٢) قوڕاندن (سك)؛ لووراندن (ڕەشەبا). (٣) بۆڵەبۆڵ كردن. (٤) گرمەهاتن (هەورەتریشقە، توپ).

v.t. بە بۆڵەبۆڵ كردن دەربڕین.

n. (١) مرەمڕ؛ مرە (٢) قوڕەقوڕی سك. (٣) بۆڵە بۆڵ.

grown (grōn), *past participle of* **grow.**

adj. (١) هەراش؛ گەورە؛ پێگەیشتوو. (٢) بە شێوەیەكی تایبەتی یا لە شوێنێكی تایبەتیدا هێنراوەتە بەرهەم: *(home- ~ vegetables)*

grown-up (grōn′up′), *n.* كەسێكی هەراش یا گەورە

grown-up (grōn′up′), *adj.* هەراش؛ گەورە.

n. كەسێكی هەراش یا گەورە

growth (grōth), *n.* (١) گەورەبوون؛ نەشونماكردن؛ گەشەكردن. (٢) (ا) زۆربوون؛ زیادبوون. (ب) چەندی ئەم زیادبوونە. (٣) شتێكی پووار: *(a thick ~ of grass)*. (٤) زیادە گۆشت؛ دوومەڵ.

grub (grub), *v.i.* (١) زەوی هەڵكەندن؛ هەڵكەندن. (٢) كاری ناخۆش‌و ووشك كردن. (٣) بۆ گەران.

v.t. (١) زەوی پاك كردنەوە لە ڕەگ. (٢) لە ڕەگ هەڵكێشان؛ لە ڕەگ دەرهێنان

(٣) [Slang]، خواردن پێدان.

n. (١) كرمۆكە (بەتایبەتی هی قاڵونچە). (٢) كەسێك كە كارێكی ناخۆش‌و ووشك دەكات. (٣) [Slang]، خواردەمەنی.

-grubber *(n.).*

grubby (grub′i), *adj.* (١) كرم یا كرمۆكە تێداو (ناژەڵ). (٢) پیس‌وپۆخڵ (جل‌وبەرگ)؛ شڕووڕ: *(~ clothes)*.

grudge (gruj), *v.t.* (١) بەخیلی پێ بردن: *(He ~s John his beautiful wife.)* (٢) بە نابەدڵی‌یەوە پێدان؛ پێ ڕانەبینین: *(The miser ~ed his dog its food.)*

n. (١) كینە؛ ڕق؛ قین. (٢) هۆ یا بەڵگەی كینە.

grudgingly (gruj′iŋ-li), *adv.* بە نابەدڵی‌یەوە.

gruel (grōō′əl), *n.* شۆربا.

v.t. سزادان؛ ماندووكردن بە لێپرسینەوە؛ چەوساندنەوە.

grueling, gruelling (grōō′əl-iŋ, grōō′liŋ), *adj.* سەخت- (كار، ئەرك، لێپرسینەوە)؛ قورس؛ زۆر ناخۆش (كار، لێپرسینەوە) *(~ work)* بەسەرهاتێكی سەختو ناخۆش.

n.

gruesome (grōō′səm), *adj.* ترسناك؛ جەرگبڕ؛ زۆر ناخۆش (دیمەن، كردار، شوێن... هتد): *(~ scenes of torture and death)*

gruff (gruf), *adj.* (١) قسەڕەق؛ تووڕەوتڕۆ؛ تووڕە؛ كەرتڕ. (٢) گڕ (دەنگ).

-gruffy *(adj.).*

grumble (grum′b'l), *v.i.* (١) بۆڵەبۆڵ كردن؛ برتەوبۆڵەكردن. (٢) گرمەهاتن (هەورەتریشقە).

n. (١) بۆڵەبۆڵ؛ برتەوبۆڵە. (٢) گرمە.

-grumbler *(n.)*; **grumbly** *(adj.).*

grumpish (grum′pish), *adj.* = **grumpy.**

grumpy (grum′pi), *adj.* تەنگەجیكلانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ لچ هەڵقورتاو.

-grumpily *(adv.)*; **grumpiness** *(n.).*

grunt (grunt), *v.i. & v.t.* مرقەمرق كردن (وەك بەران)؛ مرخەمرخ كردن؛ مرخاندن.

n. (١) مرقەمرق؛ مرخەمرخ؛ مرقە. (٢) جۆرە ماسی‌یەكە مرخە دەكات كە لە ئاو دەردەهێنرێت.

guarantee (gar′ən-tē′), *n.* (١) دەستەبەری؛ بەڵێنی دانەوەی قەرزی كەسێكی تر. (٢) سەندە؛ كومپیالە. (٣) گەرەنتی؛ بەڵێن؛ پەیمان. (٤) دەستەبەر. (٥) بەڵێن یا گەرەنتی وەرگر. (٦) مسۆگەری.

v.t. (١) پشتگیری كردن؛ دەستەبەری كردن؛ گەرەنتی كردن: *(They ~ their products.)* (٢) بەڵێندان.

guarantor (gar′ən-tēr, gar′ən-tôr′), *n.* دەستەبەر؛ كەفیل؛ بەڵێندەر.

guaranty (gar′ən-ti), *n.* (١) دەستەبەری.

(۲) گەرەنتی؛ بەڵێنی مسۆگەری. (۳) سەنەد؛ کومپیالە.

v.t. دەستەبەری کردن؛ بەڵێنی پشتگیری کردن دان؛ گەرەنتی دان.

guard (gärd), *v.t.* (۱) پاراستن؛ ئاگاداری کردن

(۲) پاسکردن؛ پاسەوانی کردن؛ بە دیارەوە بوون.

(۳) [Archaic]، لەگەڵدا چوون بۆ پاراستن.

v.i. (~ against), ووریا بوون لە شتێك یا کەسێك)؛ ئاگا لە خۆ بوون؛ *(to ~ against infection)*

n. (۱) پاسەوانی؛ پاراستن. (۲) وورییایی؛ هوشیاری.

(۳) پاسەوان؛ پاسدار؛ دیدەوان؛ نۆبەچی؛ یاساوڵ.

(٤) ئامێری پارێزەر (بۆ پاراستنی مەکینە یا بەکارهێنەرەکەی).

(٥) باریکەری بەرگر (فوتبۆل، باسکە... هتد).

mount guard, دەست بە نۆبەی پاسەوانی کردن

off (one's) guard, ناووریا؛ ناهوشیار.

on (one's) guard, ووریا؛ هۆشیار؛ بەئاگا.

stand guard, پاسەوانی کردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن

guarded (gär′did), *adj.* (۱) پارێزراو

(۲) پاسەوانی کراو؛ چاودێری کراو؛ دابینکراو.

(۳) لە سنوور نەچووە دەرەوە؛ بە ترسەوە: *(a ~ speech)* .

guardhouse (gärd′hous´), *n.* (۱) پاسەوانخانە؛ پاسدارخانە

(۲) گرتووخانەی سەربازو نەفسەر.

guardian (gär′di-ən), *n.* (۱) پاسەوان؛ پاسدار؛ پارێزەر؛ پارێزگار؛ خەمخۆر. (۲) پێ سپێردراوی منداڵێك یا کەسێك کە نەتوانێت کاروباری خۆی بەڕێوەببات؛ لە ئەستۆگر؛ لێپرسراو؛ خەمخۆر.

-guardianship *(n.).*

guard-rail (gärd′rāl´), *n.* نەردە پێ پلیکانەو ڕێگە)

guardsman (gärdz′mən), *n.* (۱) پاسەوان؛ پاسدار

(۲) نەبد می هێزی پاسدارانی میللی

guava (gwä′və), *n.* (۱) داری " گوافە "

(۲) بەری نەم دارە کە سەوزەو لە هەرمێ دەچێ، بەڵام بچووکترە دەخورێت یا دەکرێت بە مەربا

gubernatorial (gōō´bĕr-nə-tôr′i-əl, gū´bĕr-nə-tō´ri-əl), *adj.* تایبەتی بە فەرمانڕەوای هەرێم یا ویلایەتێکو فەرمانگەکەی.

guerdon (gûr′d'n), *n.* [Poetic], پاداشت خەڵات

v.t. [Poetic], پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن.

guerilla, guerrilla (gə-ril′ə), *n.* (۱) شەڕی پارتیزانی؛ شۆڕشی بارتیزانی. (۲) پارتیزان

adj. پارتیزانی

guess (ges), *v.t. & v.i.* (۱) هەڵهێنان مەتەڵ؛ گۆترەکاری کردن.

(۲) وازانین؛ وادانان؛ لا وابوون *(I ~ you can do it.)* .

n. هەڵهێنان (مەتەڵ شتێکی نەبێنی)؛ گۆترە؛ گۆترەکاری.

guess-work (ges′wûrk´), *n.* (۱) هەڵهێنان (مەتەڵ)

(۲) گۆترەکاری

guest (gest), *n.* (۱) میوان. (۲) میوانی نوتێل.

(۳) میوانی یانە یا دەزگایەك کە خۆی تێیدا نەندام نەبێت.

(٤) لاوورگە (حانەوەر، گیاندار)؛ لاکوت.

adj. (۱) بۆ میوان؛ تایبەتی بە میوان.

(۲) بە میوانی یا بانگ کردن کاردەکات: *(a ~ artist)* .

v.t. میوانداری کردن.

v.i. میواندارێ پێکردن.

guest-house(gest′hous´) *n.* میوانخانە

guest of honor, میوانی بەڕێز

guffaw (gə-fô′), *n.* قاقای پێکەنین؛ تریقانەوە؛ تریق و هووڕ

v.i. تریقانەوە؛ پێکەنین بە دەنگێکی بەرز؛ تریقەی پێکەنین هاتن.

guidance (gīd′'ns), *n.* ڕابەری؛ ڕابەری کردن؛ ناموژگاری؛ ڕێنمایی؛ ڕێگە پێشاندان.

guide (gīd), *v.t.* (۱) ڕابەری کردن؛ ڕێگە نیشاندان؛ پێشڕەوی کردن.

(۲) ناراستەکردن. (۳) فێرکردن؛ ڕاهێنان.

(٤) بەڕێوەبردن؛ حوکمڕانی کردن.

v.i. بوون بە ڕابەر؛ ڕابەری کردن.

n. (۱) ڕابەر؛ پێشڕەو؛ پێشەنگ.

(۲) چاوساغی گەشتکەران؛ ڕابەری گەشتکەران.

(۳) ڕێگە پیشاندەر (نیشانە).

(٤) ڕابەرنامەی گەشتکەران؛ ڕێبەری ڕێبوار.

(٥) ڕابەرنامە؛ پەرتووکی ڕابەر: *(a ~ to mathematics)* .

guidebook (gīd′book´), *n.* ڕابەرنامەی گەشتکەران

guided missile, مووشەکی ناراستەکراو.

guideline (gīd′līn´), *n.* پەیڕەو؛ ڕابەرنامە.

guidepost (gīd′pōst´), *n.* دار یا ستوونی ڕێگە نیشاندەر (بۆ ڕێبواران)

guild (gild), *n.* یەکێتی (کرێکاران، فەرمانبەران، پیشەسازان)؛ جڤات؛ نەقابە.

guilder (gil′dĕr), *n.* پارەی هۆڵەندەو نەمسا

guildsman (gildz′mən), *n.* ئەندامی یەکێتی یا نەقابەیەك.

guile (gīl), *n.* فرۆفێڵ؛ ساختە؛ ساختەبازی؛ مەکربازی؛ فێڵبازی؛ زۆڵێتی.

guileful (gīl′fəl), *adj.* فێڵباز؛ ساختەچی؛ مەکرباز؛ زۆڵ.

guileless (gīl′lis), *adj.* بێ فێڵو تەڵەکە؛ سەرڕاست؛ ساویلکە؛ دڵپاك.

guillotine (gil′ə-tēn´), *n.* گیلۆتین؛ ئامێری سەربڕینی تاوانباران کە لە فەرەنسەوە داهاتووە.

guilt (gilt), *n.* (۱) تاوان؛ گوناە؛ سووچ؛ خەتا

(۲) هەست بە گوناهباری کردن؛ هەست بە بێ ویژدانی کردن.

guiltless (gilt′lis), *adj.* بێ تاوان؛ بێ گوناە؛ بێ سووچ؛ بێ خەتا.

guilty (gil′ti), *adj.* (۱) تاوانبار؛ گوناهبار؛ خەتابار؛ تاوانکار؛ بەتاوان.

(۲) هەست بە گوناهباری کەر؛ هەستکەر بە بێ ویژدانی: *(~ conscience)* .

-guiltily *(adv.)*; **guiltiness** *(n.).*

guinea (gin′i), *n.* (۱) جونەی: پارەیەکی ئینگلیزیی.

(۲) باڵندەیەکی ماڵیی لە مریشك دەچێ.

(۳) [Slang]. ئیتاڵی (لەپووی سووکیی‌یەوە).

guinea fowl, باڵندەیەکی ماڵیی لە مریشك دەچێ.

guinea hen, = guinea fowl.

guinea pig, (۱) بەرازی گینی: گیاندارێکی بچووکە نەوەندەی کەرۆشکێکی ماڵی دەبێت لە توخمی مشکەکوێرەیە بۆ تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوە لە تاقیگەدا بەکاردەهێنرێ.

(۲) کەسێك یا شتێك کە بۆ تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوە بەکاربهێنرێ.

guise (gīz), *n.* (۱) [Archaic] ، ڕەفتار؛ خووڕەووشت.

(۲) جل‌وبەرگ؛ جل (۳) ڕوو؛ ڕووخسار؛ شێوەی دەرەوە.

(٤) ڕووالەت؛ ڕووالەتی درۆ؛ پەردە: *(Under the ~ of friendship he betrayed us.)*

v.t. (۱) [Archaic] ، پۆشین یا جل لەبەرکردن بە شێوەیەکی تایبەتی

(۲) [British Dial.]. شاردنەوە؛ خۆ لێ گۆڕین؛ ڕووخسار گۆڕین

v.i. [British Dial.], خۆ گۆڕین؛ دەماخ کردن

guitar (gi-tär′), *n.* گیتار؛ ئامێرێکی مۆسیقایی‌یە لە عوود دەچێ.

guitarist (gi-tär′ist), *n.* گیتارژەن؛ گیتار لێدەر

gulf (gulf), *n.* (۱) کەنداو. (۲) کەندەڵان؛ کەندر؛ کەندەڵانێکی قوڵو پان.

(۳) جیاوازی (نێوان دوو کەس، بیروباوەڕ، کۆمەڵ، وڵات... هتد).

(٤) گێژاو؛ گەرداو.

v.t. قووتدان؛ ماشینەوە؛ هەموو گرتنەوە.

gull (gul), *n.* باڵندەیەکی دەریایی قاچ تەنراوی پەڕ سپی‌و ڕەش‌و بۆرە ئەوەندەی مراوی‌یەك دەبێت. (هەروەها " sea gull ") .

gull (gul), *n.* کەسێکی ساویلکە؛ کەسێکی خۆشباوەڕی بە ئاسانی

هەڵخەڵەتێنراو

v.t. هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن

gullet (gul′it), *n.* (١) سوڕینچکە؛ سوڕێنچک (٢) قوڕگ؛ مل (٣) جۆگەی ئاو؛ چەم؛ گەڵی

gullibility (gul´ə-bil′ə-ti), *n.* ساویلکەیی؛ خۆشباوەڕی؛ بەسزمانی

gullible (gul′ə-b'l), *adj.* ساویلکە؛ خۆشباوەڕ؛ بەسزمان

-gullibly *(adv.).*

gully (gul′i), *n.* گەڵی؛ چەم

gulp (gulp), *v.t.* (١) هەڵ لووشین (خواردنەوە)؛ هەڵقوڕاندن بە پەلەو چاوبرسیەیانە *(~ down coffee)* .

(٢) گریان هاتن و وەستاندنی (کە وەک تف قووتدان دیارە).

v.i. هەناسە وەستان (هەر وەک لە کاتی هەڵقوڕاندنی قومێکی زلدا).

n. (١) هەڵقوڕاندن بە پەلە؛ هەڵ لووشین (٢) قومێکی زل

gum (gum), *n.* (١) گەوەن؛ جەوی؛ سرێش (٢) لاستیک (٣) بنێشت؛ جاچک

v.t. (١) جەوی دەردان؛ گەوەن دەردان (٢) لینج بوون؛ لیقن بوون

gum (gum), *n.* پووک

gumbo (gum′bō), *n.* (١) داری بامن؛ پووەکی بامن (٢) بامن (٣) شلەی بامن (٤) شۆربا یا شلەی ماسی (٥) جۆرە خاکێکی خوارووی پۆژئاوای ئەمەریکایە کە تەڕ بوو لینج دەبێت.

(٦) زمانی فەرەنسی قولەڕەشەکانی ویلایەتی " لویزیانا " ی خواروو ئەمەریکا و نیندیزی پۆژئاوا

gumption (gump′shən), *n.* (١) [Colloq.] : زیرەکی (لە کاروباری ژیاندا)؛ پۆژزانی؛ زرنگی (٢) گیانی دەستپێشکەری کردن و چارنەترسان؛ کۆشش کردن و چاوقایمی و کۆڵ نەدان.

gun (gun), *n.* (١) تفەنگ؛ دەمانچە؛ چەک؛ تۆپ (٢) تەقەی چەکێک بۆ دەستپێکردن یا دوایی هاتنی پێشبڕکێ یا ملمانێیەک. (٣) ئامێرێک کە لە شێوەو بەکارهێناندا لە تفەنگ بچێت. (٤) [Slang]. دەمەوانەی مەکینەیەک.

v.t. (١) [Colloq.] . تەقەلێکردن؛ کوشتن (٢) [Slang]. جوواندنی دەمەوانەی مەکینەیەک بۆ خێراترکردنی.

big gun, (١) کەسێکی گرنگ و بەدەسەڵات؛ کەسێکی دەست پێشتر (٢) ئەفسەرێکی گەورە

stick to one's guns, خۆ پاگرتن بەرامبەر بە هێرش؛ نەکشانەوە؛ هەڵوێست یا ڕێبازی خۆ نەگۆڕین

gun-boat (gun′bōt´), *n.* بەلەمی چەکداری پاسەوانی

gunboat diplomacy, دیبلۆماسیەیەتی هەڕەشەو زۆرەملێ

gun-fire (gun′fīr´), *n.* تەقەی تفەنگ؛ تفەنگ تەقاندن؛ تەقە تفەنگ

gung ho, زۆر بەجۆش (بۆ کردنی شتێک، هەڵوێستێک، بۆ کەسێک)؛ بەپەرۆش *(He is ~ on working for world peace.)* .

gunlock (gun′lôk´), *n.* چەخماخ (تفەنگ)

gunman (gun′mən), *n.* (١) تفەنگچی ؛ بەتایبەتی تاوانبارێک)؛ تفەنگ لە شان؛ پیاوخراپێکی چەک لە شان (٢) تفەنگ دروستکەر

gunner (gun′ēr), *n.* (١) سەربازی تۆپ تەقێن (٢) ئەفسەری نێپرسراوی تۆپ و کەشتیەیەکی جەنگی (٣) پاوچی

gunnery (gun′ēr-i), *n.* (١) تۆپ؛ تۆپی گەورە (٢) تۆپی گەورە دروستکردن و تەقاندن (٣) تۆپ تەقاندن

gunny (gun′i), *n.* (١) ئەو قوماشەی گونیەی لێ دروست دەکرێت (٢) گونیە؛ خەرار

gunny sack, گونیە؛ خەرار

gun-powder (gun′pou´dēr), *n.* باروود

gun-runner (gun′run´ēr), *n.* قاچاخچی تفەنگ و چەکی تر

gun-shot (gun′shot´), *n.* (١) گوللە؛ تەقەی تفەنگ؛ تەقە (٢) [Rare]، تفەنگ تەقاندن (٣) مەودای بڕکردنی گوللەیەک

adj. تایبەتی بە گوللە: *(a ~ wound)* .

gun-shy (gun′shī´), *adj.* لە تەقەی تفەنگ ترساو: *(a ~ dog)* .

gunsmith (gun′smith´), *n.* تفەنگساز؛ چەکساز؛ وەستای تفەنگ و دەمانچە.

guppy (gup′i), *n.* جۆرە ماسیەیەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگە بۆ جوانی بەخێو دەکرێت.

gurgle (gūr′g'l), *v.i.* بلقەبلق کردن (وەک ئاوی شەربە یا شووشە)؛ قڵپەهاتن؛ خوڕەهاتن

n. بلقەبلقی ئاو؛ خوڕەی ئاو یا دەنگێکی وەها.

gush (gush), *v.i.* (١) فیچقەکردن (خوێن، ئاو، فرمێسک)؛ ئ هاتنەدەرەوە بەخوڕ (٢) [Colloq.]، نووسین یا دووان بە جۆشەوە

n. (١) فیچقە؛ فیچقەکردن؛ پژان (٢) [Colloq.]، پیشاندانی هەست یا جۆشی لە ڕادە بەدەر.

gushy (gush′i), *adj.* هەست پیشاندەر بە ناشکرا لە ڕادە بەدەر.

gusset (gus′it), *n.* تیرۆژو؛ خشتەک

gust (gust), *n.* (١) بایەکی قایم کە لەپڕ هەڵدەکات؛ ڕەشەبا (٢) باران، دووکەڵ، ئاگر، یا دەنگێکی لەپڕو بەتین (٣) هەڵچوونێک، تووڕەبوونێک، یا پێکەنینێکی لەپڕ.

gust (gust), *v.t.* [Scot.], تام کردن؛ حەزلێکردن

gustation (gus-tā′shən), *n.* (١) تام کردن (٢) هەستی تام کردن

gusto (gus′tō), *n.* (١) حەز؛ مەیل (٢) زۆر حەزلێکردن؛ زۆر بەدڵ بوون؛ زۆر بە حەزەوە (٣) جۆش: *(to do something with ~)* .

gusty (gus′ti), *adj.* قایم (با): *(~ winds)* .

gut (gut), *n.* (١) *(pl.)* ، هەناو (٢) ڕیخۆڵە (٣) ژێ (کە دروست دەکرێت لە ڕیخۆڵەی هەندێ گیانداری وەک پشیلە بۆ کەمانچەو دوورینەوەی بڕین). (٤) قۆزاخەی ئاوریشم (٥) ڕێڕەوێکی تەسک؛ گەڵی (٦) *(pl.)*، [Slang]، (ا) غیرەت؛ نازایی؛ چاونەترساوی؛ بەجەرگی (ب) بێ حەیایی؛ چەقاوەسوویی؛ بێ شەرمی (ج) هێز؛ کاریگەری

v.t. (١) هەناو دەرهێنان (٢) ناوەوەی ڕیزانکردن وەک بە ئاگر: *(Fire ~ted the building.)*

gutless (gut′lis), *adj.* بێ غیرەت؛ ترسنۆک؛ کوونی

-gutlessness *(n.).*

gutsy (gut′si), *adj.* [Slang], بەغیرەت؛ نازا؛ بەجەرگ

-gutsiness *(n.).*

gutter (gut′ēr), *n.* (١) ناوەڕۆ؛ ناوەڕۆگە؛ زێراب (٢) باری ژیانێکی پڕ لە نەبوونی و بێ دەرامەتی و پیس و پۆخڵی و ڕەشوڕووتی

v.t. زێراب یا ناوەڕۆگە بۆ دروستکردن.

v.i. (١) بە جۆگەدا ڕۆیشتن (٢) توانەوە (مۆم)

gutteral (gut′ēr-'l), *adj.* (١) قوڕگی؛ تایبەتی بە قوڕگ (٢) بە قوڕگ دەوترێ (دەنگ) (٣) پڕ لە دەنگی لە قوڕگدا پەیدابوو یا بە قوڕگ ووتراو: *(Arabic is a ~ language.)*

n. (١) دەنگێک کە لە قوڕگەوە دێت یا پەیدا دەبێت (وەک دەنگی تیپی ح، خ، ع، غ). (٢) نیشانەی ئەم جۆرە دەنگە.

guy (gī), *n.* گوریس، زریزە، یا دارێک کە بۆ چەسپاندن یا ڕاگیرکردنی شتێک بەکاردەهێنرێت.

guy (gī), *n.* (١) کەسێکی سەیر لە ڕووخسار یا جلوبەرگیدا (٢) [Slang]، کوڕ؛ پیاو؛ کابرا؛ زەلام

v.t. [Colloq.], گاڵتەپێکردن؛ بێ پێکەنین

guzzle (guz′'l), *v.i. & v.t.* زۆر خواردنەوە

gym (jim), *n.* . gymnasium (١)

(٢) کۆرسێکی جیمناستیک یا وەرزش لە قوتابخانە یا کۆلیجدا.

gymnasium (jim-nā′zi-əm), *n.* (١) جیمنازیۆم: خانوو یا هۆڵی یاری جیمناستیک یا وەرزش کردن؛ یاریگای سەرگیراو؛ وەرزشگا (تەنافبازی).

(٢) [G-]، قوتابیەکی قوتابخانەی ناوەندی ئەڵمانی و هەندێ وڵاتانی ئەورووپی تر کە ئامادە دەکرێت بۆ چوونە زانکۆ

gymnast (jim′nast), *n.* تەنافباز؛ یاریکەری جیمناستیک.

gymnastic (jim-nas′tik), *adj.* وەرزشی؛ تایبەتی بە وەرزش.

gymnastics (jim-nas′tiks), *n.pl.* تەنافبازی؛ یاری جیمناستیک.

gyneco- (jī′ni-kō, jin′i-kō), پێشگرێکە بەمانای: هی ژنان؛ تایبەتی بە ژن

gynecologist (gī′ni-kol′ə-jist, jī′ni-kol′ə-jist), *n.* پزیشکی ژنان؛ پزیشکی نەخۆشی ژنان (بەتایبەتی هی نەندامی زاوزێ).

gynecology (gī′ni-kol′ə-ji, jī′ni-kol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی نەخۆشی ژنان (بەتایبەتی هی نەندامی زاوزێ).

-gynecologic *(adj.)*; **gynecological** *(adj.)*.

gynephobia (jī′ni-fō′bi-ə, jin′i-fō′bi-ə), *n.* لە ژن ترسان

gyno- (jī′nō, jin′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ژن؛ مێ. (٢) نەندامی زاوزێی ژن

gyp (jip), *n.* [Slang], (١) ساختە؛ فێڵ و تەڵەکە؛ فێڵ.

(٢) ساختەچی؛ کەسێکی ساختەچی یا تەڵەکەباز

v.t. & v.i. [Slang], ساختەلێکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.

gypsum (jip′səm), *n.* گەچ

gypsy, gipsy (jip′si), *n.* (١) قەرەج

(٢) [G-]، زمانی قەرەجەکان. (٣) کەسێک کە لە قەرەج دەچێت.

adj. وەک قەرەج؛ قەرەجانە؛ تایبەتی بە قەرەج.

v.i. وەک قەرەج ژیان، واتە ژیانی گەڕۆکی

gyrate (jī′rāt, jī-rāt′), *v.i.* خولانەوە بە دەوری خۆدا (گێژاو، مەکینە، گەردەلوول)

adj. پێچاوپێچ؛ پێچ لوول

-gyration *(n.)*; **gyrator** *(n.)*.

gyre (jīr), *n.* (١) خولانەوە بە دەوری خۆدا؛ خولانەوە

(٢) بازنە؛ ئەڵقە؛ شتێکی پێچ لوول

gyve (jīv), *n.* [Archaic]. پێوەند؛ پێوەن

v.t. پێوەندکردن.

H h

H, h (āch), *n.* (۱) تیپی هەشتەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی. (۲) دەنگی ئەم تیپە. (۳) هەشتەمین شت لە ڕیزێکدا.

adj. (۱) تایبەتی بەم تیپە. (۲) هەشتەمین.

H, h (āch), *n.* (۱) شتێک کە شێوەی لەم تیپە بکات. (۲) ژمارەی ڕۆمانی بۆ (۲۰۰).

ha (hä), *interj.* ها!: ئەها! دەنگێکە سەرسامی، گومان، تووڕەیی، خۆشی، یا ناخۆشی دەردەبڕێت.

habeas corpus (hā′bi-əs kôr′pəs), فەرمانی دادگا بە هێنانی بەندێک یا گیراوێک بۆ دادگا تاکو بڕیار بدرێت ئایا بەند کردنی یا گرتنی ڕەوایە یان نا.

haberdasher (hab′ĕr-dash ĕr), *n.* (۱) فرۆشیاری شتومەکی پیاوان (وەک کراس، بۆینباخ، دەستەسڕ، دەسکێش، کڵاو... هتد). (۲) وورددەفرۆش (وەک دەرزی و دەزوو قۆچە... هتد).

haberdashery (hab′ĕr-dash ĕr-i), *n.* (۱) وورده شت. (۲) دووکانی وورددەفرۆشی.

habiliment (hə-bil′ə-mənt), *n.* (۱) پارچەیەک جل (۲) (*pl*) حل‌وبەرگ.

habilitate (hə-bil′ə-tāt′), *v.t.* (۱) پۆشتەکردنەوە: پۆشین؛ جل لەبەرکردن. (۲) ئازووقەو پارە دان بە کانگایەک

-habilitation ***(n.).***

habit (hab′it), *n.* (۱) حل‌وبەرگ؛ جل (۲) حل‌وبەرگێکی تایبەتی (وەک هی مەلا یا سواری وڵاخ بۆ ژن): ***(a monk's ~ ; a woman's riding ~)*** (۳) خوو؛ نەریت؛ پیشە؛ عادەت. (٤) هۆگری بە شتێکەوە گرتنو واز لێ نەهێنانی: ***(the alcohol ~)*** . (٥) شێوەی تایبەتی گەورەبوونی ڕووەک یا گیاندارێک.

v.t. (۱) جل لەبەرکردن؛ جلی تایبەتی لەبەرکردن؛ پۆشین. (۲) [Archaic]، تێدا ژیان؛ نیشتەجێ بوون تێیدا.

habitable (hab′i-tə-b'l), ***adj.*** بەکاری تێدا ژیان دێت؛ بۆ تێدا ژیان دەشێت.

habitat (hab′ə-tāt′), *n.* (۱) شوێنی سروشتی گیاندارێک یا ڕووەکێک؛ ئەو شوێنەی کە گیاندارێک یا ڕووەکێک بەزۆری تێیدا دەژی یا دەبینرێت؛ نیشتەجێی گیاندار یا ڕووەک؛ دەوروبەری سروشتی گیاندار یا ڕووەک. (۲) هەوارگا؛ نیشتەجێی مرۆڤێک یا شتێک.

habitation (hab′ə-tā′shən), *n.* (۱) تێدا ژیان؛ ژیان؛ ژین. (۲) مأل؛ هەوارگا؛ نیشتەجێ؛ خانوو.

habitual (hə-bich′o͞o-əl), ***adj.*** (۱) خوو؛ بووە بە خوو. (۲) هەمیشەیی؛ بەردەوام؛ هۆگری پێوەگرتوو: ***(a ~ smoker)*** . (۳) باو.

habitually (hə-bich′o͞o-əl-i, hə-bich′oo-li), ***adv.*** هەمیشە؛ جار لەدوای جار؛ بە خوو؛ عادەتەن.

habituate (hə-bich′o͞o-āt′), *v.t.* (۱) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ خۆ ڕاهێنان؛ فێربوون؛ فێرکردن. (۲) [Colloq.]، زۆر چوونە شوێنێک؛ زوو زوو سەردان لە شوێنێک.

-habituation ***(n.).***

habitude (hab′ə-to͞od′, hab′i-tūd′), *n.* (۱) سروشت؛ جۆری هەڵسانو دانیشتن. (۲) باو؛ خوو.

habitué (hə-bich′o͞o-ā′, hə-bich′o͞o-ā′), *n.* کەسێکە کە زوو زوو دەچێتە چێشتخانە، یانە، یا تیاترۆیەک.

hacienda (hä′si-en′də), *n.* کێڵگە یا خانوویەکی گەورەو زەوی‌و زاری دەورەکەی لە لادێ.

hack (hak), *v.t.* (۱) داپاچین؛ لەت کردن یا بڕینەوە (بە تەشوێ یا تەور). (۲) زەوی هەڵکەندنو تەخت کردن (بە قوڵنگەو خاکەنان) (۳) شەق لە لوولاق دان (یاری فوتبۆڵێن).

v.i. (۱) بڕین بە شێوەیەکی نەزانانە. (۲) کۆکین.

n. (۱) ئامێری داپاچین یا هەڵکەندن (تەور، تەشوێ، قوڵنگ، خاکەنان) (۲) تڵیش یا قڵیشێک کە بە تیغێکی تیژ دەکرێتە شتێک. (۳) کۆکە. (٤) ڕووشان یا بڕینی لوولاق لە نەنجامی شەق تێ هەڵدانا (یاری فوتبۆڵێن).

hack (hak), *n.* (۱) ئەسپی کرێ؛ ئەسپی عەرەبانە. (۲) بارگیر. (۳) ئەسپی سواری. (٤) ئەسپێکی پیری بێ کارە. (٥) نووسەرێکی بەکرێ گیراو (بەتایبەتی بۆ نووسینی شتی ووشک‌وناخۆش). (٦) عەرەبانەی کرێ. (۷) تەکسی. (۸) عەرەبانچی.

v.t. (۱) بە کرێ گرتن بۆ نووسینی شتی ووشک‌و ناخۆش. (۲) بە کرێ دان (ئەسپ). (۳) سواندن؛ سوان.

v.i. (۱) سواربوونی ئەسپی کرێ. (۲) [Colloq.]، تەکسی لێخوڕین.

adj. (۱) بە کرێ گیراو بۆ نووسینی شتی ووشک‌و بێ تام: ***(a ~ writer)*** (۲) سوواو؛ کۆن‌و پەڕپووت (ووتە، زاراوە)؛ پەڕپووت؛ هێچ‌وپووچ.

hack (hak), *n.* (۱) چوارچێوەیەکی بە تەل یا شیش تەنراو (بۆ لەسەر هەڵخستنی پەنیرو ماسی یا بۆ ناخۆڕی ڕەشەوڵاخ). (۲) ڕێزە خشتێکی کاڵ کە لەبەر هەتاو دادەنرێن بۆ ووشک بوونەوە خستنە سەر چوارچێوەیەک بۆ ووشک بوونەوە.

v.t.

hackle (hak′l), *n.* (۱) پەڕی ملی کەڵەشێرو کۆترو تاووس. (۲) پەڕی ملی کەڵەشێر کە دەکرێت بە کلکی مێشێکی دەستکردەوە بۆ ڕاوەماسی. (۳) (*pl.*)، تووکی ملو پشتی سەگ کە ڕاست دەبێتەوە لە کاتی مەترسیدا

hackman (hak′mən), *n.* عەرەبانچی.

hackney (hak′ni), *n.* (۱) ئەسپی کرێ؛ ئەسپی سواری. (۲) عەرەبانەی کرێ. (۳) کرێکارێکە کە ئیشی ووشک‌و ناخۆشی دەدرێت بەسەردا.

adj. (۱) بە کرێ گیراو. (۲) سوواو؛ پەڕپووت؛ کۆن‌و بێ تام‌و بێ مانا؛ هێچ‌وپووچ.

v.t. (۱) بەکرێدان. (۲) سواندن؛ سوان؛ لە کەڵک خستن بە بەکارهێنانی زۆر.

hackneyed (hak′nid), ***adj.*** سوواو (ووتە، زاراوە)؛ پەڕپووت؛ کۆن‌و بێ تام: ***(a ~ phrase)***

hack-saw (hak′sô′), *n.* = **a hack saw.**

hack saw, مشاری ئاسنبڕ

had (had), *past tense and p.p. of* **have.**

haddock (had′ək), *n.* جۆرە ماسییەکی بچووکی دەریایی‌یە.

Hades (hā′dēz), *n.* (۱) (ا) ئارامگای گیانی مردووان (نەفسانەی یۆنانی، نینجیل) (ب) فەرمانڕەوای ئەم ئارامگایە. (۲) [Colloq.] [h-]، دۆزەخ؛ جەهەننەم.

hadj (haj), *n.* حەج؛ حەج کردن.

hadji (haj′ē), *n.* حاجی

hadn't (had′nt), = **had not.**

haemo- (hē′mə, hem′ə), = **hemo-.**

haemoglobin (hē′mə-glō′bin, hem′ə-glō′bin), *n.* = **hemoglobin.**

haemophilia (hē′mə-fil′i-ə, hem′ə-fil′yə), *n.* = **hemophilia.**

haft (haft, häft), *n.* مشتو (چەقۆ، شیر)

hag (hag), *n.* (۱) دیوودڕنجی مێ؛ مێ جنۆکە. (۲) جادوگەری ژن (۳) پیرێژنێکی ناپەسەندو ناشرین. (٤) جۆرە ماسیەیەکە.

hag (hag), *v.t.* داپاچین؛ بڕین؛ لەتکردن.

n. (۱) (ا) دارودەخت بڕینەوە؛ دار داپاچین. (ب) بەشی دارستانێک کە بۆ بڕینەوە دانراوە. (ج) دارو دەختی بڕاوە. (۲) ژۆنگاو؛ بەشێکی پتەوی زەلکاو.

haggard (hag′ērd), *adj.* (۱) هەڵۆیەکی بە هەراشی گیراو. (۲) کێوی؛ مانی نەکراو؛ دابین نەکراو. (۳) ڕەنگ زەردوڵاوازو ماندوو قوپاو: *(a ~ face, look, etc.)* .

n. هەڵۆیەکی بە هەراشی گیراو.

haggle (hag′l), *v.t.* بڕین یا لەتکردن بە شێوەیەکی نەزانانە.

v.t. سەوداکردن؛ مشتومڕکردن (لەسەر نرخ و سەودا).

n. سەودا؛ سەوداکردن؛ مشتومڕ (لەسەر نرخ و سەودا).

hagiarchy (hag′i-är′ki, hā′ji-är′ki), *n.* فەرمانڕەوایی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکان.

hagi-, hagio- (hag′i-ō, hā′ji-ō), پێشگرێکە بەمانای پیرۆز.

hagiocracy (hag′i-ok′rə-si, hā′ji-ok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکان.

hagiography (hag′i-og′rə-fi), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی ژیاننامەی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکان. (۲) پەرتووکێکی ئەم جۆرە ژیاننامانە.

-hagiographer *(n.)*; **hagiographist** *(n.).*

hagiology (hag′i-ol′ə-ji, hā′ji-ol′ə-ji), *n.* (۱) وێژەی ژیانی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکانو نوسینەکانیان. (۲) پەرتووکێکی ژیانو نوسینی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکان. (۳) لیستەی پیاوە ئایینیە پیرۆزەکان.

haiku (hī′kōō), *n.* جۆرە هەڵبەستێکی یابانیە لە سێ دێڕ پێکدێتو حەفدە برگەیە

hail (hāl), *v.t.* (۱) سڵاولێکردن یا بەخێرهاتن کردن بە دەنگێکی بەرز. (۲) ناونان *(They ~ed him their leader.)* . (۳) بانگ کردن: *(They ~ed a taxi.)* .

n. (۱) سڵاو یا بەخێرهاتن کردن بە دەنگێکی بەرز؛ سڵاو. (۲) ماوەی بڕکردنی هاوارێک: *(He is within ~)* .

interj. سڵاوت لێ بێ!؛ بەخێربێن!.

hail from, نیشتەجێ یا خەڵکی شوێنێک بوون. *(I hail from Karadagh.)*

hail (hāl), *n.* (۱) تەرزە.

(۲) بارین (تەرزە، ئاگر، تەقەمەنی): *(a ~ of explosives)* .

v.i. تەرزە بارین.

v.t. (~ on; ~ upon), بەسەردا بارانا؛ تێگرتن؛ دانەبەر (جوێن، بەرد، گوللە): *(He ~ed curses upon us.)* .

hailstone (hāl′stōn′), *n.* دەنکە تەرزە؛ تەرزە

hailstorm (hāl′stôrm′), *n.* باوبۆرانێکی تەرزە.

hair (hâr), *n.* (۱) قژ؛ تووک؛ موو؛ قژی سەر؛ تیسک؛ پرچ؛ ئەگریجە؛ زوڵف. (۲) قوماش یا تەنراوی تووک.

(۳) زۆر کەم (ماوە، پلە، جیاوازی): *(He missed the target by a ~)* .

get in one's hair, [Slang], پەستکردن؛ زیزکردن.

let one's hair down, [Slang], بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ شەرم نەکردن.

make one's hair stand on end, ترساندن؛ تۆقاندن

not turn a hair, خۆ نەشڵەژاندن؛ نەشڵەژان.

split hairs, مشتومڕکردن لەسەر شتی هیچوپووچ.

to a hair, بە تەواوی؛ بەبێ کەموزیاد؛ هەمووی پاستە.

hair-breadth (hâr′bredth), *n.* ماوەیەکی کورت یا تەسک؛ ئەوەندەی مووێک؛ زۆر کەم.

adj. بە ئاستەم؛ بە حاڵ.

(a ~ escape)

hair-brush (hâr′brush′), *n.* فڵچەی سەرداهێنان.

hair-cut (hâr′kut′), *n.* سەرتاشین.

hair-do (hâr′dōō′), *n.* قژ چاک کردنو ڕێکوپێک کردنی ژنان؛ ئارایشتی قژی ئافرەت.

hairdresser (hâr′dres′ēr), *n.* دەڵاکی ژنان؛ سەرتاشی ژنان

hairdressing (hâr′dres′iŋ), *n.* (۱) پیشەی دەڵاک یا سەرتاش؛ دەڵاکی. (۲) قژ چاک کردنو ئارایشت کردن. (۳) دەرمانی ئارایشت کردنی قژ.

adj. تایبەتی بە چاک کردنو ئارایشت کردنی قژ.

hairless (hâr′lis), *adj.* سەرڕووتاو؛ بێ قژ؛ بێ موو

hairline (hâr′līn′), *n.* (۱) گوریس؛ پەتی موو (۲) هێڵی باریک. (۳) قوماشی هێڵدار. (٤) سنووری قژی ناوچەوان.

hair-piece (hâr′pēs′), *n.* بارۆکە.

hairpin (hâr′pin′), *n.* تەوقەی سەر.

adj. زۆر شکاوە (پێچ)؛ سەخت یا تیژ (پێچ، لوف). *(a ~ curve in the road)*

hair-raising (hâr′rāz′iŋ), *adj.* [Colloq.], جەرگبڕ؛ ترسناک؛ ناخۆش.

hair-spliting (hâr′split′iŋ), *n. & adj.* مشتومڕکردن لەسەر شتی هیچوپووچ.

-hair-spliter *(n.).*

hair-spring (hâr′spriŋ′), *n.* زەمبەلەکی کاتژمێر (کە وەک موو وایە).

hair trigger, پەلەپێتکەیەک کە بە ئاستەم پەنجەی بەرێکەوێت چەکەکە دەتەقێنێت.

hairy (hâr′i), *adj.* تووکن؛ تووکاوی؛ تیسکن.

-hairiness *(n.).*

haji, hajji (haj′ē), *n.* حاجی.

halberd (hal′bērd), *n. Also* **halbert,** چەکێکی کلک درێژە لە ڕەو تەوری شەڕ پێکهاتووە.

halcyon (hal′si-ən), *n.* (۱) باڵندەیەکە بەپێی نەفسانە شەپۆڵو بای دەریای هێمن کردۆتەوە لەکاتی کڕکەرتنیدا لەسەر دەریا لە چڵەی زستاندا. (۲) باڵندەیەکی پۆپنەدارە.

adj. (۱) تایبەتی بەم باڵندە پۆپنەدارە (۲) هێمن؛ خۆش؛ پڕ کامەرانی: *(~ days)* .

hale (hāl), *adj.* تەندروست (بەتایبەتی کەسێکی بەتەمەن).

hale (hāl), *v.t.* (۱) بەزۆر ڕاکێشان. (۲) بەزۆر بردنی کەسێک بۆ شوێنێک.

half (haf, häf), *n.* نیو؛ نیوە؛ نیمە.

adj. (۱) نیو؛ نیوە؛ نیمە (۲) ناتەواو؛ بەش بەش؛ کەرت؛ لەت؛ نیمچە.

adv. (۱) نیو؛ نیوە. (۲) [Colloq.]، نیمچە؛ تا ڕادەیەک: *(I was ~ convinced)* . (۳) بە هیچ جۆرێک؛ قەت: *(He doesn't ~ approve.)* .

by half, زۆر؛ ئێجگار زۆر.

in half, بە دوو بەشەوە؛ نیواو نیو؛ وەکو یەک.

not half bad, باش
one's better half, [Slang]. هاوسەر (ژن یا میرد)؛ ژنی کەسێك؛ میردی کەسێك
half-and-half (haf′′nd-haf′, häf′′n-häf′), *n.* شتێکی نیوان نیو بەتایبەتی (ا) شیری چەور (ب) خواردنەوەیەکی تێکەڵاو.
adj. & adv. نیوانیو؛ لە دوو شتی ئەوەندەی یەك پێکهاتوو
half-baked (haf′bākt′, häf′bākt′), *adj.* (۱) باش نەبرژاو؛ پێ نەگەیيو؛ ناکام. (۲) باش لێ نەکۆڵراوە؛ باش ئامادە نەکراو؛ بەوردی نەکراو؛ نیوەوناتەواو: *(a ~ scheme)* . (۳) نەشارەزا؛ نەزان؛ بێ مێشك
half-blood (haf′blud′, häf′blud′), *n.* (۱) زیبر؛ زەخوشك. (۲) کەسێکی دوورەگ.
-half-blooded *(adj.).*
half-breed (haf′brēd′, häf′brēd′), *n.* کەسێکی دوورەگ (بەتایبەتی منداڵی کەسێکی سپی و هیندیيەکی ئەمەریکی).
adj. دوورەگ.
half brother, زیبرا
half-caste (haf′kast′, häf′käst′), *n.* کەسێکی دوورەگ.
adj. دوورەگ
half-hearted (haf′härtid, häf′härtid), *adj.* نیوە نابەدڵ؛ لووتەلا *(a ~ attempt at painting.)*
half-heartedly (haf′härtid-li), *adv.* بە نیوەبەدڵییەوە؛ بە لووتەلاوە
half-hour (haf′our′, häf′our′), *n.* نیو سەعات؛ سی خولەك.
adj. (۱) نیو سەعاتی؛ نیو سەعات دەخایەنێت. (۲) هەموو نیو سەعاتێك؛ نیو سەعاتانە پووەدات.
half-hourly (haf′our′li, häf′our′li), *adj. & adv.* هەموو نیو سەعاتێك؛ نیو سەعاتانە پووەدات.
half-length (haf′leŋkth′, häf′leŋth′), *adj.* (۱) نیوەی درێژی یا کاتی ئاسایی (۲) هی ئاوقەد بەرەو ژوور (وێنە).
n. وێنەی لەئاوقەد بەرەو ژوور
half-mast (haf′mast′, häf′mäst′), *n.* هێنانەخوارەوەی ئاڵا بۆ ئاوەڕاستی دارئاڵادا (نیشانەی شین و کارەسات).
adv. لە ئاوەڕاستی دارئاڵادا.
v.t. شۆڕکردنەوەی ئاڵایەك بۆ ئاوەڕاستی دارئاڵاکە.
half-moon (haf′mōōn′, häf′mōōn′), *n.* شێوەی مانگ لە بەینی یەك شەوەو چواردە شەوەدا. (۲) شتێك کە شێوەی وابێ.
half-penny (hā′pən-i, hāp′ni), *n.* نیو فلس (پارەی ئینگلیزی).
adj. (۱) نیو فلس دەنێت. (۲) بێ نرخ؛ هیچ‌وپوچ.
half sister, زەخوشك.
half-staff (haf′staf′, häf′stäf′), *n.* = **half-mast.**
half title, ناو یا ناونیشانی ناوەوەی پەڕتووکێك.
half-truth (haf′trōōth′, häf′trōōth′), *n.* نیوە ڕاست و نیوە درۆ.
half-way (haf′wā′, häf′wā′), *adj.* (۱) نیوەڕێ؛ ناوەڕاست؛ نیوەی ڕێگە (۲) ناتەواو؛ نیوەوناتەواو: *(~ measures)* .
adv. (۱) نیوەی ڕێ. (۲) بە نیوەو ناتەواوی.
(۳) [Colloq.]، نەختێك؛ تۆزێك: *(He'd win if he were ~ good.)* .
meet halfway, وازهێنان لە هەندێك مافی خۆ لەپێناوی ڕێکەوتن لەگەڵ بەرامبەردا.
half-wit (haf′wit′, häf′wit′), *n.* کەسێکی کەڕو بێ مێشك.
half-witted (haf′wit′id, häf′wit′id), *adj.* کەڕو بێ مێشك.
halibut (hal′ə-bət), *n.* ماسییەکی گەورەی دەریایيە.
hall (hôl), *n.* (۱) کۆشك
(۲) [H-]، فەرمانگەو جێی کۆبوونەوە. (۳) خانوویەکی گشتی (بۆ کاروباری کۆمەڵایەتی). (٤) هۆڵ (زانکۆ، کۆلیج)؛ ژوورێکی گەورە. (٥) (ا) کۆلیجێکی بچووکی زانکۆیەکی ئینگلیزی. (ب) خانووی نەم کۆلیجە. (٦) پارەو.
hallelujah, halleluiah (hal′ə-lōō′yə), *interj. & n.* سوپاس بۆ خودا؛ هالیلویا؛ هاوارێکە خۆشی و پەسەند کردن دەگەیێنێت.
hallmark (hôl′märk′), *n.* (۱) مۆرێکە لەسەر شتومەکی زێڕو زیوی ئینگلیزی هەڵدەکەنرێت کە نیشانەی ڕەسەنی و ڕاستەقینەیی دەگەیێنن (۲) نیشانەی ڕەسەنی و باشی و ڕاستەقینەیی.
halloo (hə-lōō′), *v.i., v.t., interj. & n.* هاوارکردن؛ هاوار.
hallow (hal′ō), *v.t.* (۱) پیرۆزکردن. (۲) بە پیرۆز دانان؛ پەرستن.
hallow (hə-lō′), *v.i., v.t., interj. & n.* = **halloo.**
hallowed (hal′ōd), *adj.* پیرۆز.
Halloween (hal′ō-ēn′, häl′ə-wēn′), *n.* جەژنی هەموو پیاوچاکان یا پیاوە پیرۆزەکان کە ڕێکەوتی دوا ڕۆژی "ئۆکتۆبەر" دەکات و وەك "شەوی شەوی بەراتی"ی کوردەواری وایە.
hallucinate (hə-lōō′sə-nāt′, hə-lū′sə-nāt′), *v.i.* تووشی "هەلوەسە" بوون، واتە مێشك تێکچوون و شتی سەیرو ناڕاست هاتنە بەرچاو و ووڕێنەکردن.
v.t. تووشی "هەلوەسە" کردن.
hallucination (hə-loo′sə-nā′shən, hə-lū′sə-nā′shən), *n.* هەلوەسە: مێشك تێکچوون و شتی سەیرو ناڕاست هاتنە بەرچاو و ووڕێنەکردن.
hallucinosis (hə-lōō′sə-nō′sis), *n.* نەخۆشی "هەلوەسە" کە تووشی مێشك دەبێت.
hallway (hôl′wā′), *n.* پارەو؛ داڵان.
halo (hā′lō), *n.* (۱) خەرمانە (مانگ، ڕۆژ). (۲) تریفە: ئەڵقەیەکی ڕووناکە بە دەوری سەری پیاوچاکێکدا کە نیشانەی پاکی و پیرۆزییە. (۳) نەو پیرۆزی و مەزنی و بەرزییە کە دەدرێتە پاڵ هەندێ کەسی ئەفسانەیی یا مێژووییی.
halt (hôlt), *n.* وەستان؛ ڕاوەستان.
(to come to a ~ ; to bring to a ~)
v.i. & v.t. وەستان؛ ڕاوەستان؛ وەستاندن؛ ڕاوەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ بەرپەستکردن.
call a halt, وەستاندن؛ فەرمانی ڕاوەستاندن دان.
halt (hôlt), *v.i.* (۱) شەلین. (۲) (ا) بڕوا بەخۆ نەبوون لە دووانا؛ وەك لاڵ دووان؛ زوو زوو وەستان و دەم بەیەکدا هاتن لە دووانا: *(He ~s in his speech.)*
(ب) دوودڵ و ڕاڕا بوون لە کاردا.
(۳) ناتەواوو ناتەجێ بوون (بەرواوەڕ، نووسین).
n. [Archaic], شەڵ.
halter (hôl′tēr), *n.* (۱) ڕەشۆ؛ ڕەشوە؛ ڕەشمە.
(۲) پەتی هەڵواسین یا بە سێدارەدا کردن.
(۳) هەڵواسین (تاوانبار)؛ بە سێدارەدا کردن.
(٤) بەرمەمکانەی نافرەت کە بە ملەوە هەڵدەواسرێ.
v.t. (۱) ڕەشۆکردن؛ بە ڕەشمە بەستنەوە؛ ڕەشۆ کردنەسەر.
(۲) هەڵواسین (تاوانبار)؛ بە سێدارەدا کردن؛ بە پەتدا کردن.
halves (havz, hävz), *plural of* **half.**
by halves, (۱) بە نیوەو نیوەچڵی؛ بە ناتەواوی. (۲) بە نابەدڵی.
go halves hamlet, دانی پارەی تێچوو یا خەرج کراو بە نیوانیوی.
ham (ham), *n.* (۱) ڕان (لەش). (۲) (ا) بەشی پشتەوەی ڕان.
(ب) ڕان و سمت. (۳) ڕانی گیاندارێکی چوارپێ.
(٤) ڕانی بەراز؛ گۆشتی ڕانی بەراز.
(٥) [Slang]، نەکتەرێکی هەڵبی خۆنوێنەر.
(٦) [Slang]، کارکەرێکی نەشارەزای ڕادیۆ یا لاسلکی: *(a radio ~)*
hamburger (ham′bûr′gēr), *n.* هامبرگەر: ساندویچێکی گۆشتی

کوتراوی برژاوی گا

hamlet (ham′lit), *n.* کوێرە دێ؛ دێیەکی زۆر بچووک.

hammer (ham′ĕr), *n.* (۱) چەکوش

(۲) شتێک کە لە چەکوش بکات: (ا) پیتکەی تفەنگو دەمانچە.

(ب) زەنگ لێدەر (ج) ئەو بەشەی پیانۆ کە لە ژێکانی دەدات.

(۳) نیسقانی گوێی ناوەوە.

(٤) ا. چەکوشی سەرۆکی کۆڵ یا پەرلەمان. (ب) چەکوشی مەزاتکەر.

v.t. (۱) بە چەکوش لێدان؛ پیادان بە چەکوش.

(۲) چەکوش کاری کردن؛ داکوتان بە چەکوش؛ داچەقاندن بە چەکوش.

(۳) بە زۆر خستنەناو. *(~ the idea into his head.)*

v.i. بە چەکوش لێدان یا پیادان.

hammer (away) at, (۱) هەمیشە خەریک بوونو کۆشش لەگەڵدا کردن

(۲) باس کردن یا ووتنەوە جار لەدوای جار.

hammer out, (۱) گەلالەکردن؛ ڕێکوپێک کردن.

(۲) یان کردنەوە بە چەکوش. (۳) ڕاستکردنەوە بە چەکوش (قوپاوی).

under the hammer, خراوەتە مەزاتەوە؛ لە مەزاتدایە.

hammer and sickle, چەکوشو داس (ئالا).

hammock (ham′ək), *n.* جۆلانە

hamper (ham′pĕr), *v.t.* ڕێ لێگرتن؛ دواخستن؛ کۆسپ خستنەبەر ڕێگا.

hamper (ham′pĕr), *n.* زەمیلەیەکی گەورەی سەرگیراو.

hamster (ham′stĕr), *n.* گیانداریکی کرۆژەندەیە لە مشکەکوێرە گەورەترە هەندێ جار لە تاقیگە بەکاردەهێنرێ بۆ تاقیکردنەوەی زانستی.

hamstring (ham′strin ′), *n.* (۱) دەماری پشت نەژنۆی مرۆڤ.

(۲) دەماری پشت قولەقاچی گیانداری چوارپێ.

v.t. (۱) لەکارخستن بە بڕینی دەماری پشت نەژنۆ یا پشت قولەپێ؛ شەڵوگۆچ کردن (۲) پەکخستن؛ هێز لێ بڕین؛ لەکارخستن.

hand (hand), *n.* (۱) دەست؛ دەس

(۲) لا؛ دەس *(at your right ~)*.

(۳) دەسەڵات *(He rules with an iron ~ .)*.

(٤) چاودێری *(The child is in good ~ .)*.

(٥) بەشداری *(Take a ~ in this work.)*

(٦) دەس تێدابوون *(One can see his ~ in the affair.)*.

(۷) تەوقە (نیشانەی بەڵێن، برادەرێتی، ڕێکەوتن، پەسەندکردن): *(Give me your ~ on that.)*

(۸) بەڵێنی خواستن یا ژنهێنان: *(He asked for her ~ .)*.

(۹) کارامەیی؛ شارەزایی؛ توانای کارکردن بە دەس: *(This work shows a master's ~ .)*

(۱۰) شێوەی کردنی کارێک.

(۱۱) دەستنووس؛ دەسنووس؛ دەسخەت (۱۲) ئیمزا.

(۱۳) چەپڵە *(They gave the singer a ~ .)*.

(۱٤) یارمەتی؛ یارێدە. *(Lend me a ~ .)*

(۱٥) کەسێک کە نیشی دەستی دەکات (کەشتیوان، وەرزێر، کرێکار).

(۱٦) سەرچاوە (۱۷) وێنەی دەس (بۆ ڕێ نیشاندان).

(۱۸) نیشاندەر (خولەک ژمێر یا کاتژمێر): *(the ~s of a clock)*.

(۱۹) پانایی بەری لەپ (پێوانێکە نزیکەی چوار گرێیە).

(۲۰) ا. سەرجەمی کاغەزی دەسی قومارچی؛ دەستی یاریکەرێک.

(ب) سەرجەمی ئەو کاغەزانەی بەش دەکرێت بەسەر یاریکەراندا.

(ج) یاریکەرێک (د) دەستێک یاری کردن. (۲۱) (ا) هێشووە مۆز.

(ب) چەپکێک گەڵا توتن.

adj. (۱) دەست؛ تایبەتی بە دەست. (۲) دەستی (کار)؛ بە دەست کراو.

v.t. (۱) دانەدەست؛ پێدان؛ پێ گەیاندن. (۲) بردن بۆ؛ یارمەتیدان.

(۳) پێچانەوەی بایەوانی کەشتی.

ask for a lady's hand, داواکردن (بۆ شووپێکردن)

(at) first hand, لە سەرچاوەکەوە؛ یەکسەر

at hand, (۱) نزیک. (۲) ئامادە.

at the hand (or *hands*) of, بە دەستی؛ لە سایەی (بەتەوسەوە)؛ بەهۆی.

bite the hand that feeds one, گاز لەو دەستە گرتن کە خواردنت دەداتێ. واتە هەڵگەڕانەوە لەو کەسەی چاکەت لەگەڵ دەکات؛ نەمەک کوێری کردن

by hand, بە دەست، واتە نەک بە مەکینە.

change hands, دەستاودەست کردن؛ خاوەن گۆڕان.

force one's hand, زۆر لە کەسێک کردن کە نیازی خۆی دەربڕێ یا خۆی بخات بە لایەکدا پێش ئەوەی ئامادە بێت.

from hand to mouth, لە دەستەوە بۆ دەم؛ بێ دەرامەت؛ بە کولەمەرگی ژیان.

hand and foot, (۱) دەستو پێ بەستنەوە.

(۲) هەمیشە دڵسۆزانە. *(She will wait on him hand and foot.)*

hand down, (۱) بۆ بەجێهێشتن (کەلەپوور، میرات).

(۲) بڕیاردان (دادگەر): *(The judge handed down his decision.)*

hand in, دانەدەست؛پێدان؛ دان

hand in hand, (۱) دەست لە دەستی یەکدا.

(۲) شان بە شانی یەکتری؛ پێکەوە؛ پشت بە یەکتری.

hand out, بەخشینەوە؛ دابەشکردن؛ بەشکردن.

hand over, دەست لێ هەڵگرتن؛ دانەدەست؛ پێدان.

hand over fist, [Colloq.], بە ئاسانی و زۆر. *(He is making money hands over fist.)*

hands down, بە ئاسانی. *(He can beat him hands down.)*

hands off ! دەستی لێ مەدە!؛ دەستی تێوە مەدە!؛ وازی لێ بهێنە؛ دەستکاری مەکە!.

hands up! دەست بخەرە سەر سەرت!؛ دەست هەڵبڕەو خۆت بدە بەدەستەوە.

hand to hand, لە نزیکەوە (شەڕ)؛ شەڕی دەستەوێخە. *(hand to hand combat)*

have one's hands full, سەرقاڵ؛ سەرقاڵ بوون.

hold hands, دەستی یەکتر گرتن (خۆشەویستی).

in hand, (۱) لەژێر دەستدایە. (۲) دەست دەکەوێت؛ هەیە؛ لە دەستایە. (۳) خەریکە ئامادە دەکرێت.

join hands, (۱) دەستی یەکتر گرتن؛ هەرەوەزکردن؛ بوون بە بەشدار.

(۲) بوون بە ژنومێرد؛ یەکتری مارەکردن.

lay hands on, (۱) هێرش بردنەسەر؛ ئازاردان.

(۲) گرتن؛ گرتنەدەست؛ دەست بەسەرداگرتن.

(۳) دەست خستنەسەرو پیرۆزکردن.

not lift a hand, هیچ نەکردن؛ هیچ هەوڵ نەدان.

off one's hands, لەژێر چاودێریدا نەمان؛ هەق بەسەرەوە نەمان.

on hand, (۱) نزیک. (۲) لەبەردەستدایە؛ هەیە. (۳) ئامادە.

on one's hand, لێپرسراو؛ لەژێر چاودێریدا.

on the one hand, لە سەرێکەوە؛ لە لایەکەوە.

on the other hand, (بەڵام) لە سەرێکی تریەوە؛ لە لایەکی تریشەوە.

out of hand, (۱) لە دەست دەرچوو؛ دابین ناکرێ؛ لە دەستدا نەماوە.

(۲) یەکسەر بەبێ بیرلێکردنەوە. (۳) تەواو

shake hands, تەوقەکردن.

show one's hand, نیازی خۆ ئاشکراکردن.

throw up one's hands, وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ دەست هەڵگرتن.

wash one's hands of, دەست لێ شتن.

with a heavy hand, (۱) بە ناشرینی. (۲) بە توندوتیژی.

with a high hand, بە لووت بەرزییەوە؛ بە لەخۆبایی‌یەوە.

with clean hands, بە پاکی؛ بەبێ تاوان.

handbag (hand′bag ′), *n.* (۱) جانتای دەستی ژنانە.

(٢) جانتای دەست

handball (hand′bôl´), *n.* (١) یاریەکی دووکەسی یا چوارکەسی ژوورەوەیە تۆپێکی بچووکی تێدا دەدرێت بە قەد دیوارێکدا.

handbarrow (hand′bâr´ō), *n.* عەرەبانەی دەستی؛ عەرەبانەی خۆل.

handbook (hand′book´), *n.* (١) پەیرەونامە؛ پەرتووکی سەرچاوە (ڕێزمان، زانست... هتد)؛ ڕابەرنامە. (٢) ڕابەرنامەی گەشتکەران؛ ڕێنامە. (٣) بەرنامەی گرەو (ڕێسن).

handbreadth (hand′bredth´), *n.* پانایی بەری لەپ (پێوانێکە بریتیيە لە چوار گرێ)

hand-cart (hand′kärt´), *n.* عەرەبانەی دەستی.

hand-clasp (hand′klasp´ hand′kläsp´), *n.* تەوقە؛ تەوقەکردن

handcuff (hand′kuf´), *n. (pl.).* کەلەپچە؛ دەسبەند.

v.t. کەلەپچەکردن؛ کەلەپچە کردنەدەست.

handful (hand′fool´), *n.* (١) پڕ مشت؛ مشت؛ مست؛ لالوپنج. (٢) ژمارەیەکی کەم؛ چەند. *(a mere ~ of people)* . (٣) زۆر؛ فرە؛ بەس (٤) [Colloq.]، کەسێک یا شتێکی بە زەحمەت دابینکراو.

hand glass, (١) گەردبین (بۆ خوێندنەوەی چاپەمەنی بچووک). (٢) ئاوێنەی بچووکی دەسکدار. (٣) شووشەی پووەک داپۆشین.

hand grenade, نارنجۆک؛ نارنجە

handgrip (hand′grip´), *n.* (١) تەوقە؛ تەوقەکردن؛ بە قایم گرتن بە دەست. (٢) دەسک. (٣) (*pl.*) شەڕی دەستەویەخە

come to handgrips, شەڕی دەستەویەخە کردن.

handicap (han′di-kap´), *n.* (١) ملەملێیەکە کە کۆسپێ تێدا دەخرێتە بەردەم بەمێزەکانو یارمەتی بن مێزەکان دەدرێت بۆ ئەوەی هەڵ بردنەوە بدرێت بە هەمووکەس. (٢) (ا) کۆسپ (لەبەردەم یاریکەری بەمێزدا). (ب) یارمەتی بۆ یاریکەری بێ مێزن. (٣) کەم ئەندامی؛ ناتەواوی؛ کەموکوڕی.

v.t. (١) کۆسپ خستنەبەردەم یاریکەری بەمێز؛ یارمەتیدانی یاریکەری بێ مێز (٢) کۆسپ خستنەڕێ؛ دەست بەستنەوە؛ پەکخستن.

handicapped (han′di-kapt´), *adj.* پەککەوتە؛ کەم ئەندام.

handicraft (han′di-kraft´, han′di-kräft´), *n.* (١) شارەزایی لە ئیشی دەستدا؛ کارامەیی پیشەی دەستی. (٢) پیشەی دەستی (جۆلایی، تەنین، بەرە کردن، گوزەودیزەکاری).

-handicraftsman *(n.).*

handily (han′d'l-i), *adv.* (١) بە باشی و ڕێکوپێکی؛ کارامانە. (٢) بە ئاسانی

handiwork (han′di-wûrk´), *n.* (١) ئیشی دەست؛ کاری دەست (٢) شتی دەستکرد (٣) ئەنجامی کرداری خۆ؛ دەستکردی خۆ: *(This mess is my ~ .)* .

handkerchief (haŋ′kēr-chif, haŋ′kēr-chēf´), *n.* دەستەسڕ

hand-knit (hand′nit′), *adj.* بە دەست چنراو

hand-knitted (hand′nit′id), *adj.* = **hand-knit.**

handle (han′d'l), *n.* (١) دەسک؛ کلک (ئامێر)؛ قوڵف؛ قوڵفە؛ مشتو. (٢) شتێکی وەک دەسک. (٣) هەڵ؛ شتێک کە بەکاردەهێنرێت بۆ مەبەستی خۆ. (٤) سەرناو؛ ناڕناو

v.t. (١) دەست تێوەدان؛ بە دەست بەرزکردنەوە. (٢) دەستکاری کردن؛ بە دەست کردن. (٣) کردن؛ بەڕێوەبردن؛ سەرەوکاری کردن؛ دابینکردن. (٤) جێبەجێکردن؛ کردن؛ ڕایی کردن؛ خەریک بوون: *(Our office ~s many requests.)* (٥) نووسین یا دووان دەربارە. (٦) پیشەوکاروبار ئەوە بوون. (٧) لەگەڵ جوولانەوە؛ ڕەفتارکردن یا نووراندن لەگەڵ.

v.i. کارکردن؛ ئیشکردن؛ بەڕێوەبران: *(The car ~s well.)* .

fly off the handle, [Colloq.], لەپر هەڵچوون یا تووڕەبوون

handle bar, دەسکی پاسکیلو ماتۆرسایکل.

handler (han′dlēr), *n.* (١) مەشق دادەر؛ ڕاهێنەر؛ فێرکەر: *(a dog ~)* (٢) مەشق دادەر یا بەڕێوەبەری کاروباری بۆکسبازی.

hand-made (hand′mād′), *adj.* دەستکرد؛ بە دەست کراو نەک بە ماکینە.

handmaid (hand′mād´), *n.* کارەکەر؛ بەردەستی ژن.

handmaiden (hand′mād´n), *n.* = **handmaid.**

hand out, بەخشینەوە (پارە، جل‌وبەرگ، خواردەمەنی)؛ بڵاوکردنەوە (نامیلکە، بڵاونامە، نووسراو)

handout (hand′out´), *n.* (١) خێر؛ پارەو جل‌وبەرگو خواردەمەنی دراو بە کەسێکی بێ دەرامەت. (٢) نامیلکە؛ بڵاونامە، یا نووسراوی دابەشکراو (٣) دەنگوباسی بڵاوکراوە.

hand-picked (hand′pikt′), *adj.* (١) بە دەست هەڵبژێررا (میوە، سەوزە). (٢) دەستنیشانکراو؛ ناونیشان کراو یا هەڵبژێرراو: *(a ~ candicate, successor, etc.)*

handrail (hand′rāl´), *n.* تەیمانی شیشە ئاسن (بە قەراغی پێ پلیکانەدا بۆ دەست پێوەگرتن).

handsaw (hand′sô´), *n.* مشاری دەست؛ مشار.

handsel (hand′s'l, han′s'l), *n.* (١) دیاری سەری ساڵی تازە. (٢) [Rare]، (ا) یەکەم قیمەت. (ب) سفتاح. (٣) نۆبەرە.

v.t. (١) دیاری پێدان. (٢) پەنگ ڕشتن؛ کردنەوە بە ئاهەنگ (شوێنێکی تازە). (٣) نۆبەرەلێکردن؛ کردن یا بەکارهێنان بۆ یەکەم جار.

handshake (hand′shāk´), *n.* تەوقە؛ تەوقەکردن.

handsome (han′səm), *adj.* (١) زۆر (مووچە، پارە): *(a ~ salary, sum, etc.)* (٢) بەجێ؛ پەسەند؛ باش؛ شیاو: *(It was ~ of him to say that.)* . (٣) (ا) قۆز (پیاو)؛ شۆخو نێسک سووک (پیاو): *(a ~ man)* . (ب) جوانو باش: *(a ~ book, piece of work, etc.)* .

hand-to-hand (hand′tə-hand′), *adj.* دەستەویەخە (شەڕ)؛ زۆر لە نزیکەوە: *(~ combat)*

hand-to-mouth (hand′tə-mouth′), *adj.* ژیانی کولەمەرگی؛ بێ دەرامەتی؛ بێ قایمەکاری بۆ داهاتوو.

handwork (hand′wûrk´), *n.* ئیشی دەستکرد؛ بە دەست کراو نەک بە ماکینە.

handwriting (hand′rīt´iŋ), *n.* (١) نووسین بە دەست. (٢) دەسخەت؛ نووسین. (٣) [Archaic]، دەستنووسێک؛ شتێکی بە دەست نووسراو (پەرتووک، نامیلکە).

see the handwriting on the wall, نیشانەی بەدبەختی و ناخۆشی و کارەساتی داهاتوو بە ڕوونی بینین.

handy (han′di), *adj.* (١) نزیک؛ لەبەردەستدایە؛ بە ئاسانی دەست دەکەوێ؛ ئاسان. (٢) باش (ئامێر)؛ بە ئاسانی بەکاردەهێنرێت (ئامێر)؛ بە کەڵک: *(a ~ device)* .

(٣) بەئاسانی لێ دەخوڕێت (کەشتی)

(٤) کارامە (لە کاری دەستدا)؛ سەردەرچوو؛ بزان (کاری دەست).

handyman (han′di-mən), *n.* هەمەکار؛ کەسێک یا کرێکارێکی شارەزا لە هەموو وردەکارێکی دەستیدا، وەک چاککردنەوەو داتانو دڕووستکردنی شتی ناوماڵو فەرمانگەو کارگە.

hang (haŋ), *v.t.* (١) هەڵواسین (جل، شتومەک). (٢) کردن بە پەتەوە؛ لە سێدارەدان؛ خنکاندن؛ هەڵواسین؛ لە قەتارەدان. (٣) وێنە هەڵواسین (٤) ڕازاندنەوە بە شتی هەڵواسراو. (٥) پێشاندانی وێنەو تابلۆ لە موزەخانەدا. (٦) ڕێگرتن لە بڕیاردانی گشتی کۆڕێک بە درۆوستانو دەنگدان بەو جۆرە

(نەنجوومەنی سوێندخواراني دادگا).

v.i. (۱) هەڵواسران؛ هەڵواسین. (۲) شۆڕبوونەوە (جل‌وبەرگ).
(۳) بە سەیارەدا کران؛ بە پەتەوە کران؛ لە قەنارەدران. (٤) بەلاداکەوتن.
(٥) ڕاپایی کردن؛ دووڵی کردن.
(٦) پیشاندانی وێنەو تابلۆی خۆ لە موزەخانەدا.

n. (۱) شێوەی شۆڕبوونەوەو وەستانی شتێك.
(۲) شێوەی کردنی کارێك یا شتێك: *(to get the ~ of it)* .
(۳) مانا یا گرنگی شتێك. (٤) وەستان؛ ڕاپایی.
(٥) لێڕایی؛ سەرەوخوارکە.

hang around (or about), (۱) لە دەور کۆبوونەوە؛ لە دەوروپشت بوون (۲ [Colloq.]، کات کوشتن و خۆ خستن بە قنگدا؛ هەمیشە لە نارادا بوون و هیچ نەکردن و تەمەڵی کردن

hang back, (۱) دواکەوتن (۲) دووڵی کردن و خۆ لە دواوە گرتن یا هیچ نەکردن (لە ترسدا یا لە شەرمدا).

hang on, (۱) دەست پێوەگرتن؛ دەست لێ بەرنەدان.
(۲) کۆڵ نەدان؛ بەردەوام بوون؛ وازنەهێنان.
(۳) لەسەر بەنگ بوون؛ کەوتنەسەر.
(٤) قورسایی لەسەر شتێك بوون؛ پاڵپشتی کران؛ لەسەر بەندبوون.
(٥) باش کوێ لێگرتن.

hang out, (۱) شۆڕبوونەوە؛ سەردەرهێنان.
(۲) [Slang]. (ا) نیشتەجێ بوون؛ ژیان لە شوێنێك.
(ب) زوو زوو چوونە شوێنێك؛ زۆر کات بردنەسەر لە شوێنێك:
(He hangs out in that cafe.)

hang over, (۱) بە سەردا شۆڕبوونەوە؛ بە سەرەوە بوون.
(۲) خول خواردن بەسەردا یا بە دەوردا؛ بە سەردا گەڕان یا سوورانەوە؛ چاودێری کردن. (۳) هەڕەشەلێکردن؛ دەوردان و ترس خستنەبەر.
(٤) لە کۆنەوە بۆ مانەوە.

hang together, (۱) بەیەکەوە نووسان.
(۲) بەگگرتن؛ پشتی یەکتری گرتن.

hang up, (۱) هەڵواسین (جل‌وبەرگ، وێنە). (۲) تەلەفۆن داخستن.
(۳) تەلەفۆن لەسەر داخستن: *(to hang up on somebody)* .
(٤) وەستاندن. گفتوگۆ، کار؛ ڕاگیرکردن؛ دواخستن.

hanger (haŋ′ēr, haŋ′gär), *n.* گەراجی فڕۆکە؛ مۆنگەی سەر داپۆشراوی فڕۆکە

hanger (haŋ′ēr), *n.* (۱) شت هەڵواسین (مرۆڤ).
(۲) پداوکۆڕ؛ پیاو بەپەتەوەکەر؛ مرۆڤ لە قەنارەدەر.
(۳) شتێکی شۆڕبووەوە (شیر بە پشتێنەوە). (٤) شتی شتومەك پیا هەڵواسین (قولاپ، برمار، پەت، عەللاگەی جل‌وبەرگ).

hanger-on (haŋ′ēr-on′), *n.* (۱) خۆپیاهەڵواسینەر؛ پاشکۆ.
(۲) مفتخۆر؛ لاکوت؛ مشەخۆر.

hanging (haŋ′iŋ), *adj.* (۱) هەڵواسراو (۲) شۆڕبووەوە؛ داهێڵراو.
(۳) خوار؛ لار. (٤) نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەکەوتوو.
(٥) خەمبار؛ دڵگیر؛ پەست.
(٦) شایستەی هەڵواسینە؛ بافتی کردن بە پەتەوەیە.

n. (۱) هەڵواسین. شتومەك). (۲) هەڵواسین (مرۆڤ). بە پەتەوە کردن؛ لە قەنارەدان. (۳) *(pl.)* شتومەکی بە دیوارەوە یا پەنجەرەوە هەڵواسراو.

hangman (haŋ′mən), *n.* پیاوکوژ؛ مرۆڤ بە سێدارەداکەر.

hang-nail (haŋ′nāl′), *n.* زیادە نینۆك؛ پارچە پێستێکی مردوو لە قەراغ یا بنی نینۆکەوە

hang-out (haŋ′out′), *n.* [Slang]. هەوارگە؛ لانە؛ شوێنێکە کە کەسێك زوو زوو سەری لێ بدات.

hang-over (haŋ′ō′vēr), *n.* (۱) پاشماوەی کۆن؛ شتێکی لە کۆنەوە ماوە. (۲) سەرئێشەو دڵ تێکەڵهاتنی ڕۆژی دوای سەرخۆشی؛ سەرخۆشی بەرنەدانی ڕۆژی دوای خواردنەوە.

hank (haŋk), *n.* (۱) کڵاف (دەزوو، بەن). (۲) نەڵقەیەکی ئاسن یا دارە بایەوانی کەشتی و بەلەمی پیا هەڵدەواسرێت.

hanker (haŋ′kēr), *v.i.* (~ for; ~ after), حەزلێکردن؛ دڵ بۆ لێدان؛ بە تاسەوە بوون بۆ؛ بێزو بۆ کردن.

hanky-panky (haŋ′ki-paŋ′ki), *n.* [Colloq.], (۱) فێڵبازی؛ ساختە؛ ساختەچێتی؛ گزی کردن؛ دووڕوویی؛ ناپاکی (بەتایبەتی لە دڵداری و ژن‌ومێردایەتیدا). (۲) ووتەو کردەوەی هیچ‌وپووچ و بێ مێشکانە.

hansel (han′s'l), *n.* = **handsel.**

hansom (han′səm), *n.* عەرەبانەیەکی سواری دووپێچکەیی یەك ئەسپیی‌یە.

hap (hap), *n.* (۱) بەخت؛ شانس؛ هات‌ونەهات.
(۲) *(pl.)* ڕووداو.

v.i. [Archaic]. بە ڕێکەوت ڕووداو

haphazard (hap′haz′ērd), *n.* ڕێکەوت؛ لامسەرلا.

adj. بەڕێکەوت؛ بەلامسەرلا.

adv. بەڕێکەوت؛ بەلامسەرلایی

-haphazardly *(adv.)*; **haphazardness** *(n.).*

hapless (hap′lis), *adj.* بەدبەخت؛ کوێڵ.

haply (hap′li), *adv.* [Archaic], بەڕێکەوت؛ بەڵکو؛ بەشکو؛ لەوانەیە.

happen (hap′′n), *v.i.* (۱) ڕووداو؛ قەومان؛ هاتنەڕوو.
(۲) بەڕێکەوت ڕووداو.
(۳) وا ڕێکەوتن؛ وا هەڵکەوتن: *(I ~ed to see it.)* .
(٤) [Colloq.]، لەخۆوە دەرکەوتن.

happen on (or *upon*), تووش بوون یا دۆزینەوە بەڕێکەوت

happen to, لێ ڕووداو؛ بەسەرداهاتن.

happening (hap′′n-iŋ), *n.* ڕووداو؛ ڕووداو؛ بەسەرهات

happily (hap′′l-i), *adv.* (۱) بەوەی باش بوو؛ بۆ بەخت باشی.
(۲) بە بەختیاری؛ بە خۆشی؛ بە دڵشادی.
(۳) بە ڕێك‌وپێکی؛ بە باشی؛ بە زمانپاراوی.

happiness (hap′i-nis), *n.* (۱) بەختیاری؛ شادی؛ کامەرانی؛ خۆشی و شادی؛ ئاسوودەیی؛ دڵخۆشی. (۲) بەختەوەری؛ خۆش بەختی؛ بەخت.
(۳) شیاوی؛ پەسەندی.

happy (hap′i), *adj.* (۱) بەختەوەر؛ خۆش بەخت
(۲) بەختیار؛ دڵشاد؛ شاد؛ کامەران؛ دڵخۆش.
(۳) پەسەند؛ بەجێ؛ شیاو: *(a ~ suggestion)* .
(٤) خۆش: *(~ news)* .

happy-go-lucky (hap′i-gō-luk′i), *adj. & adv.* بێباك؛ بێ خەم؛ بێ مەراق؛ گوێ نەدەر.

harangue (hə-raŋ′), *n.* ووتارێکی دوورودرێژو لەخۆبایی‌یانەو بە هاوار دڕندانەو هێرشاوی.

v.i. & v.t. ووتارێکی وەها دان یا خوێندنەوە.

harass (har′əs, hə-ras′), *v.t.* هەراسان کردن؛ هەراس بێ هەڵگرتن.

harassment (har′əs-mənt, hə-ras′mənt), *n.* (۱) هەراسان کردن؛ هەراسان بوون. (۲) هەراسان؛ شتێکی هەراسانکەر.

harbinger (här′bin-jēr), *n.* (۱) پێشەنگ. (۲) مژدەهێنەر؛ نۆبەرە؛ شتێك کە نیشانەی ڕووداني دواڕۆژ بێت لە باشی و خراپیدا.

v.t. پێش بینین؛ نیشانەی ڕووداننێکی دواڕۆژ بوون.

harbor (här′bēr), *n.* (۱) پەناگا؛ پەنا؛ لانە. (۲) بەندەر.

v.t. (۱) پەنادان؛ گرتنەخۆ؛ جێکردنەوە؛ لانەدان و شاردنەوە؛ دڵدەدان: *(to ~ a fugitive)* .
(۲) گرتنەدڵ؛ لە دڵدا هەڵگرتن؛ لە بیرنەچوونەوە: *(to ~ a grudge, animosity, etc.)*

v.i. پەنابردنەبەر بەندەر.

harborage (här′bēr-ij), *n.* (۱) بەندەر؛ پەناگای کەشتی و بەلەم.
(۲) پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ دڵدەدان؛ لانەدان.

harbor master, بەڕێوەبەری بەندەر.

hard (härd), *adj.* (۱) ڕەق، سەخت، پتەو (۲) ووردە (پارە) (۳) تەندروست؛ بەهێزوبازووردار (٤) توند؛ قایم *(a ~ blow)*. (٥) قورس کار)؛ سەخت؛ گران: *(~ work)*. (٦) قورس پرسیار)؛ گران: *(a ~ question)*. (۷) هاوده‌م سەخت *(a man ~ to live with)*. (۸) دڵڕەق، بێ بەزەیی *(a ~ heart)*. (۹) ناخەڵەتێ؛ زۆرزان *(a ~ customer)*. (۱۰) دژوار، ناخۆش؛ سەخت: *(a ~ life)*. (۱۱) توندوتیژ (مرۆڤ، لەگەڵ جووڵانەوە)؛ زۆردار *(a ~ master; ~ words)* (۱۲) سەخت (ئاووهەوا): *(a ~ winter)* (۱۳) گرێ کوێرە *(a ~ knot)*. (۱٤) ڕەق (ڕەنگ)؛ تێژ (ڕەنگ): *(a ~ red)* (۱٥) ناسازگار. (۱٦) بەکار، زۆر کۆششکەر؛ بە دڵ کارکەر؛ کۆڵنەدەر: *(a ~ worker)*. (۱۷) کەوڵ زۆر تێدایە *(~ liqnor)*. (۱۸) پتەو، نرخ، بازاڕ؛ گەرم (بازاڕ) (۱۹) گرانبەها (پارە): *(~ currency)*. (۲۰) بە گوێ گرانەو خۆش نەبێ (وەک تێپی " c " و " g " کە بە "ک"و "گ" دەخوێنرێنەوە): *(a ~ "c" ; a ~ "g")*

adv. (۱) بەدل، بەبێ کۆڵ دان: *(Work ~)*. (۲) بە توند، بە قایم، بە هێزەوە: *(Hit ~)*. (۳) بە زەحمەت؛ بە ئارەقی ناوچەوان: *(~ -earned money)*. (٤) بە ناسانی وازنەهێنەر. (٥) توند؛ بەتوند؛ قایم: *(Hold on ~)*. (٦) نزیک

be hard on, (۱) بە توندوتیژی لەگەڵدا جووڵانەوە. (۲) ناخۆش بوون بۆ؛ ئێشو ئازار پێدان (ڕووداو)

hard and fast, توندوتیژ؛ نەگۆڕ (پەیڕەو)؛ ایێی لا نادرێت *(hard and fast rules)*

hard of hearing, گوێ گران

hard up, [Colloq.], داماو (بەتایبەتی بۆ پارە)؛ زۆر پێویستی شتێک بوون یا بۆی بەتاسەوەبوون؛ پەرێشان بوون بۆ.

hard-boiled (härd′boild′), *adj.* (۱) باش کوڵاو یا ڕەق (هێلکە) (۲) دڵڕەق، بێ هەست؛ بێ بەزەیی

hard-bound (härd′bound′), *adj.* بەرگ ڕەق، پەرتووک.

hard cash, (۱) پارەی ووردە (۲) پارەی ڕەق، پارەی ئامادە یا لە دەستدا بوو.

hard-core (härd′kôr′), *adj.* قاڵ؛ نەگۆڕاو؛ نەگۆڕ؛ سەخت: *(~ criminals)*

hard core, ئاوکرۆکی سەختی هەرگیز نەگۆڕی کۆمەڵێک. *(the ~ of the movement, party, etc.)*

hard-cover (härd′kuv′ĕr), *adj.* = **hard-bound.**

harden (här′d'n), *v.t.* (۱) ڕەق کردن، پتەوکردن؛ سەخت کردن. (۲) قاڵ کردن؛ بکێشی کردن. (۳) هەست کوشتن؛ بێ هەست کردن؛ دڵڕەق کردن: *(It ~ed his heart.)*. (٤) مەیین؛ چەسپاندن؛ پتەوکردن.

v.i. (۱) ڕەق بوون؛ بەستن؛ سەخت بوون. (۲) (ا) بەرزبوونەوە (نرخ). (ب) چەسپین (نرخ)؛ نەگۆڕان. (۳) دڵڕەق بوون؛ هەست مردن؛ دل سەخت بوون: *(His heart ~ed.)*

-hardener *(n.).*

hard-fisted (härd′fis′tid), *adj.* ڕەزیل، پیسکە؛ پارەپیس؛ دەس قوچاو

hard-handed (härd′han′did), *adj.* (۱) دەست زبر (لەبەر کاری دەستی) (۲) زۆردار؛ تووندوتیژ؛ بێ ئامان؛ دڵڕەق.

hard-headed (härd′hed′id), *adj.* (۱) کردارپەرست؛ پاستی بێ؛ شوێن هەست نەکەوتوو. (۲) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ سەرکێش.

hard-hearted (härd′här′tid), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ بێ هەست.

hardiness (här′di-nis), *n.* (۱) کێش؛ بە کێش؛ هێز؛ دەربردن. (۲) ئازایەتی؛ چاونەترسای.

hard labor, ئیشی گران (کە سزایەکە دەدرێت بەسەر بەندیدا).

hardly (härd′li), *adv.* (۱) بە گران؛ بە زەحمەت. (۲) بە توندوتیژی. (۳) بە دەگمەن. (٤) بە ناستەم؛ بە حاڵ؛ هیچ. (٥) لەوانە نییە؛ بۆی نییە

hardness (härd′nis), *n.* (۱) ڕەقی؛ پەقێتی. (۲) دڵڕەقی. (۳) قورسی؛ گرانی.

hard-nosed (härd′nōzd′), *adj.* [Colloq.], کەللەڕەق؛ سەرکێش؛ جێ؛ سەرسەخت؛ سڵ نەکەرەوە.

hard palate, ئاسمانەی دەم.

hardship (härd′ship), *n.* (۱) باری ناخۆشی ژیان؛ ناخۆشی؛ دژواری؛ دووچاری؛ گرفتاری؛ نەبوونی؛ تەنگانە؛ ئارەحەتی؛ چەوسانەوە. (۲) هۆیەکی تایبەتی ناخۆشی و ئارەحەتی و چەوسانەوە (نەبوونی، ئێش و ئازار).

hardtop (härd′top′), *n.* ئوتومبیلێکە کە سەرەکەی ڕەقەو ئاکرێتەوە.

hardware (härd′wâr′), *n.* (۱) وورده شتی ئاسنین یا پۆلایین (بزمار، پارچەی مەکینە، دەفر... هتد). (۲) کەرەسەی قورسی سوپا (چەک، لۆری هتد).

hardy (här′di), *adj.* (۱) ئازا؛ چاونەترساو. (۲) سەرچڵ؛ سەرکێش؛ هەڵەشە. (۲) بە کێش (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەک).

hare (hâr), *n.* کەروێشکە کێوی؛ کەروێشک.

harem (hâr′əm), *n.* (۱) بەشی ژنان لە خانوو یا ماڵی موسوڵمانێکدا. (۲) ژن و دۆست و کارەکەر کە لەم بەشەدا دادەنیشن و ئیش دەکەن.

hark (härk), *v.i.* گوێگرتن؛ گوێ گرە!

hark back, گەڕانەوە بۆ باسێکی پێشووتر لە دووان یا بیرکردنەوەدا.

harken (här′k'n), *v.i. & v.t.* = **hearken.**

Harlequin (här′lə-kwin, här′lə-kin), *n.* کەسێکی قۆشمە؛ ئەکتەرێ قۆشمە. *adj.* (۱) قۆشمە. (۲) ڕەنگاوڕەنگ.

harlot (här′lət), *n.* قەحبە؛ ئافرەتێکی سووک

-harlotry *(n.).*

harm (härm), *n.* زیان؛ وەی. *v.t.* زیان لێدان؛ زیان پێگەیاندن؛ ئازاردان.

in harm's way, لە مەترسیدا بوون.

harmful (härm′fəl), *adj.* زیانبەخش؛ خراپ؛ بەد؛ بەوەی.

harmless (härm′lis), *adj.* بێ زیان؛ بێ وەی؛ بەسزمان.

harmonic (här-mon′ik), *adj.* (۱) هاوسۆز؛ هاوبیروڕا. (۲) هاوئاواز؛ یەک دان؛ ساز (مۆسیقا)؛ گونجاو. *n.* ئاوازێکی ساز یا گونجاو.

-harmonically *(adv.).*

harmonica (här-mon′i-kə), *n.* هارمۆنیکا: ئامێرێکی مۆسیقایە.

harmonics (här-mon′iks), *n.pl.* زانستی دەنگی مۆسیقایی.

harmonious (här-mō′ni-əs), *adj.* (۱) یەک دان؛ ڕێک‌وپێک؛ پێکهاتوو؛ چوون یەک؛ پێکەوە گونجاو. (۲) هاوهەست و بیروباوەڕ؛ لەگەڵ یەک گونجان. (۳) هاوئاواز؛ یەک ئاواز؛ ساز.

-harmoniously *(adv.)*; **harmoniousness** *(n.).*

harmonist (här′mə-nist), *n.* (۱) مۆسیقای یەک ئاواز دانەر. (۲) هۆنەر؛ شاعیر. (۳) ڕێکخەرو کۆکەرەوەی پارچە نووسراوی لەیەکچوو (بەتایبەتی لە ئینجیل دا). (٤) هاوئاوازکەر؛ یەک ئاوازکەر؛ ڕێکخەر؛ سازکەر.

harmonize (här′mə-nīz′), *v.i.* پێکەوە گونجان؛ ڕێکەوتن؛ هاوئاواز بوون؛ یەککەوتن.

v.t. گونجاندن؛ ڕێکخستن؛ یەک ئاواز کردن؛ یەکخستن

-harmonization *(n.).*

harmony (här′mə-ni), *n.* (۱) هاوئاوازی؛ یەککەوتن؛ سازان؛ ڕێکەوە گونجان؛ هاوئاهەنگی. (۲) هاوهەستو بیروباوەڕی؛ لەگەڵ یەک هەڵکردن یا گونجان؛ تەبایی. (۳) یەک دانی؛ چوونیەکی؛ ڕێکەوتن لەگەڵ یەک (ڕەنگ، شێوە، قەوارە)؛ گونجان. (٤) چەند نووسراوێکی لەیەکچووی ڕێکەوە ڕێکخراو (بەتایبەتی هی ئینجیل)

harness (här′nis), *n.* (۱) قەڵغانی مرۆڤ یا ئەسپ. (۲) زین و لغاو و سینە بەندو قایش و قرووشی ئەسپ. (۳) گیروگرفتی؛ پەت یا قایش پێوەبەستەردە.

v.t. (۱) هێنانەبەر بار؛ گرتن (وڵاخ)؛ زین و لغاوکردن (۲) بەرهەم ئ هێنانەبەر؛ مانی کردن؛ دابینکردن و سوود ئ وەرگرتن.

(to ~ the forces of Nature) (۳) [Archaic] قەڵغان لەبەرکردن

in harness, لەبەر بار؛ لەکاتی کردنی کاری ئاسایی خۆدا؛ خەریکی کاری هەموو ڕۆژەی خۆ بوون

(to die in harness)

harp (härp), *n.* (۱) ئامێرێکی موسیقی ژێدارە. (۲) شتێک کە لەم ئامێرە بکات (۳) [Slang] ئەرلەندیەک (لەڕووی سووکیەوە).

v.i. (۱) لێدانی ئەم ئامێرە موسیقیەیە (۲) ~ on; ~ upon). ڕۆژ لەسەر یەک باس ڕۆیشتن (دووان؛ نووسین)؛ نەبڕینەوە؛ ڕێڕەڕێدان.

(He is continually ~ing on his misfortunes.)

harpist (här′pist), *n.* " harp " لێدەری ئامێری

harpoon (här-pōōn′), *n.* ڕمی ڕاوە نەهەنگ.

v.t. ڕاوە نەهەنگ کردن بەم ڕمە

harpsichord (härp′si-kôrd ′), *n.* ئامێرێکی موسیقی ژێدارە لە پیانۆ دەکات

harrier (har′i-ēr), *n.* (۱) جۆرە سەگێکی ڕاوی ئینگلیزیەیە (بەتایبەتی بۆ ڕاوی کەروێشکە کێوی). (۲) [pl.] دەستەیەک سەگی وەهاو ڕاوچیەکان لە ڕاودا. (۳) ڕاکەرێکی دوور

harrier (har′i-ēr), *n.* (۱) تاڵانکەر؛ ڕووتکەرەوە (۲) جۆرە هەڵۆیەکە

harrow (har′ō), *n.* هاڵەی ئاسنین بۆ زەوی تەخت کردن)

v.t. (۱) هاڵەدان (کشتوکاڵ). (۲) بڕیندارکردن؛ بڕین (۳) پەستکردن؛ چەوساندنەوە؛ دڵگرتن؛ ئازەحەت کردن؛ دیق پێکردن.

harry (har′i), *v.t.* (۱) تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە (۲) هەراسان کردن؛ دیق پێکردن؛ پەستکردن؛ چەوساندنەوە.

harsh (härsh), *adj.* (۱) ئاسار بەرنگ. (۲) زەق (ڕەنگ). (۳) تیژ تامە؛ تان. (٤) زبر. (۵) ناخۆش؛ ناپەسەندە؛ ئاسار. (٦) بەدڕوخسار؛ ناشرین؛ قەڵب (ڕووالەت) (۷) توندوتیژ کردەوە؛ ڕەق؛ بێ بەزەیی.

(~ words; a ~ judge, judgement, reply, treatment, punishment, etc.)

-harshly *(adv.)*; **harshness** *(n.).*

hart (härt), *n.* نێرە ئاسکێکی پێنج ساڵانەو گەورەتر.

harvest (här′vist), *n.* (۱) خەرمانان؛ کاتی خەرمانان (۲) بەرهەمی دانەوێڵە یا میوەو سەوزەی وەرزێک؛ بەروبومی کشتوکاڵی ساڵێک. ۳. دووریندەوە؛ دەغڵودان کۆکردنەوە؛ دروێنەو خەرمان هەڵگرتن؛ ڕنین؛ مبوە. سەوزە)

(Death is the ~ of war.) (٤) بەرهەم؛ بەروبوم؛ ئەنجام

v.t. & v.i. دووریندەوە؛ دروێنەکردن و خەرمان هەڵگرتن؛ دەغڵودان کۆکردنەوە؛ ڕنین؛ بەرهەم کۆکردنەوە

-harvester *(n.).*

harvestman (här′vist-mən), *n.* (۱) درەوکەر؛ خەرمان هەڵگر (۲) جۆرە مێرووێەکی وەک جاڵجاڵۆکەیە.

harvest moon, مانگی چواردە شەوەی خەرمانان

has (haz). *the third person singular, present indicative, of-* **have.**

has-been (haz′bin ′), *n.* [Colloq.], باونەماو (مرۆڤ، شت)؛ بڕەونەماو؛ لە کۆندا بەبڕەو.

hash (hash), *v.t.* (۱) جنین (گۆشت، سەوزە)؛ قاش کردن؛ لەت لەت کردن. (۲) [Colloq.]. تێکدان؛ بەسەرێەکدادان.

n. (۱) گۆشتو سەوزەی جنراو و تێکەڵاو کراو؛ شلە (۲) شتومەکی تێکەڵاو (۳) چێشتی مجەور

hasheesh (hash′ēsh), *n.* = **hashish.**

hashish (hash′ēsh, hash′ish), *n.* حەشیشە؛ تلیاك؛ بەنگ.

hasn't (haz′′nt), = **has not.**

hasp (hasp), *n.* (۱) ئەنجامە (دەرگا، پەنجەرە، سەرقاپ، پەرتووك). (۲) کڵاف دەزوو

v.t. بە ئەنجامە لێکدان یا پێکەوەبەستن.

hassle, hassel (has′′l), *n.* [Slang], (۱) دەمەقاڵێ؛ شەڕ؛ مشتومڕ (۲) سەرئێشە؛ شەڕەشەق؛ گێرەوکێشە؛ گۆبەنگ.

v.t. هەراس پێ هەڵگرتن؛ هەراسان کردن؛ سەرخستنەسەر؛ تووشی سەرئێشەو شەڕەشەق کردن؛ پەستکردن *(Don't ~ me.)*

hassock (has′ək), *n.* (۱) تۆپەلێک گیای چڕ. (۲) کوشن؛ بالیف؛ ئەسکەملی قاچ؛ کوشنێکی ئەستوورە بۆ کڕنووش لەسەر بردنو نوێژکردن لە کڵێسەدا.

haste (hāst), *n.* (۱) پەلە؛ خێرایی؛ دەستوبرد. (۲) شپرزەیی؛ شپرزە *(H~ makes waste.)*

(۳) پێویستی پەلەکردن؛ پەلەیی.

in haste, (۱) بە پەلە. (۲) بە شپرزەیی.

make haste, پەلەکردن؛ دەستوبردکردن

hasten (hās′′n), *v.t.* پەلەلێکردن؛ پەلەکردن؛ ڕاپەڕاندن؛ زووکردن.

v.i. پەلەکردن؛ زووکردن.

hastily (hās′t′l-i), *adv.* بەپەلە؛ خێرا؛ زوو؛ بە شپرزەیی؛ بەبێ بیرلێکردنەوە.

hasty (hās′ti), *adj.* (۱) پەلە؛ بەپەلە؛ خێرا (۲) بە شپرزەیی و بەبێ بیرکردنەوە کراو. (۳) تەنگەجیکڵانە؛ زوو هەڵچوو (٤) بێ ئارام.

hat (hat), *n.* (۱) شەپقە؛ کڵاوی فەرەنگی؛ تەپلە؛ کڵاو. (۲) (ا) کڵاوی سەرەك قەشەی کاسۆلیك. (ب) پلەی سەرەك قەشە.

v.t. شەپقە کردنەسەر؛ کڵاو لەسەرکردن.

pass the hat, پیتاك کردن.

take one's hat off to, ئافەرین کردن؛ پیرۆزبایی لێکردن؛ ڕێز بۆ بوون (لەبەر کردنی کارێکی گرنگ).

talk through one's hat, [Colloq.], باسی شتێك کردن کە ئەو کەسە هیچی لێ نەزانێ؛ قسەی هیچوپووچ و بێ مانا کردن

throw on's hat into the ring, (۱) بەشداری ملەملێیەك بوون. (۲) خۆ پاڵاوتن بۆ هەڵبژاردن.

under one's hat, [Colloq.], نهێنی؛ پەنهانی.

hatch (hach), *v.t.* (۱) هەڵهێنان (هێلکە، جووجك). (۲) هەڵهێنان (پیلان)؛ پیلان گێڕان

هەڵهاتن (هێلکە، جووجك)

v.i. (۱) هەڵهێنان. (۲) سەرجەمی جووجەڵەی مریشکێك یا باڵندەیەکی تر؛ دەستە جووچکی پێکەوە هەڵهاتوو. (۳) ئەنجام؛ بەرهەم

hatch (hach), *n.* (۱) نیوەی خوارەوەی دەرگا یا چەپەرەیەك کە لە دوو بەش پێکهاتووە کە بە جیا جیا دەکرێنەوەو دادەخرێن (۲) دەرگا یا کەلەبەرێنکی سەرگیراو لە زەمینەی ژوور یا کەشتیدا.

(٣) دەرگا یا سەرقاپی نەم کەلەبەرە.
(٤) دەرگای لافاو دابینکردن لە بەنداو یا پووباردا.
(٥) تۆری ماسی گرتن

hatchery (hach′ĕr-i), *n.* شوێنی هێلکە مەلەێنان بەتایبەتی هی مریشک‌و باڵندەی ترو ماسی.

hatchet (hach′it), *n.* تەشوێ

bury the hatchet, شەڕ وەستاندن؛ ناشتبوونەوە.

dig (or *take*) **up the hatchet,** شەڕ هەڵگیرساندن؛ جەنگان؛ جەنگ کردن.

hatchetman (hach′it-mən), *n.* پیاوکوژی بەکرێ گیراو.

hatchway (hach′wā´), *n.* دەرگا یە کەلەبەرێکی سەر داپۆشراوی زەمینەی کەشتی یا خانوویەک

hate (hāt), *v.t. & v.i.* ڕق لێ بوون؛ قین لێ بوون

n. (١) ڕق؛ قین. (٢) کەسێک یا شتێکی قین لێ بوو

hateful (hāt′fl), *adj.* (١) کینە لە دڵ؛ ڕقاوی؛ قینباوی؛ قین لەبەر. (٢) بۆگەن؛ پیس؛ بافتی ڕق لێ بوونە؛ ناپەسەند.

hath (hath), *archaic third person singular, present indicative, of* **have.**

hatred (hā′trid), *n.* ڕق؛ قین؛ ناحەزی

haughtiness (hô′ti-nis), *n.* لووت بەرزی؛ لەخۆبایی بوون؛ کەشخەچیتی؛ تێزڵی؛ تێزڵێتی

haughty (hô′ti), *adj.* لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ کەشخەچی؛ تێزڵ؛ بەفیز؛ فیز ڵ

-haughtily *(adv.).*

haul (hôl), *v.t.* (١) ڕاکێشان؛ بە کێش کردن

(٢) کێش کردن بە ئوتومبیل، شەمەندەفەر، وڵاخ... هتد)؛ گواستنەوە.

(He ~s coal for a living.)

(٣) گوزینی ڕێبازی کەشتی (بە بایەوانەکانی)

v.i. (١) ڕاکێشان (٢) ڕوو گۆڕین (با).

n. (١) ڕاکێشان (٢) دەسکەوتی یەک جاری پاو (تۆڕی ماسی).

(٣) ماوە یا دووری ڕاکێشان: *(a long ~)* .

(٤) باری گوێزراوە یا کێش کراو.

haul off, (١) ڕووی کەشتی گۆڕین (بۆ ئەوەی لە شتێک نەدات).

(٢) خۆکشانەوە؛ کشانەوە. (٣) [Colloq.]، دەست هێنانە دواوەو گۆڕ بەستەوە پێش زللەلێدان

haunch (hônch, hänch), *n.* (١) ڕانەڵ؛ کەفەڵ؛ قنگ.

(٢) ڕانە کۆشت (٣) پایەی تاق (خانووسازی).

haunt (hônt, hänt), *v.t.* (١) هەمیشەو زوو زوو چوونە شوێنێک (مرۆڤ، خێو). ٢) پەستکردن بە شوێن کەوتن‌و لەکۆڵ نەبوونەوە

(٣) زوو زوو هاتنە یادو پەستکردن: *(Memories ~ed her.)* .

(٤) تێدابوون؛ خێو یا یادی ڕابوردوو تێدابوون:

(Memories of a happier past ~ the house.)

n. (١) (ا) هەوارگا؛ پەناگا (چایخانە، سەرکۆڵان، بار... هتد).

(ب) لانە لەوەڕگا؛ مۆڵگە. (٢) [Dial.]، خێو.

haunted (hôn′tid, hän′tid), *adj.* خێوی تندایە؛ خێونشین

(a ~ house)

hautboy (hō′boi, ō′boi), *n. (* Also *hautbois*), = **oboe.**

hauteur (hō-tūr′), *n.* لووت بەرزی؛ فیزڵی؛ لەخۆبایی بوون؛ تێزڵی

have (hav), *v.t.* (١) هەبوون؛ بوون؛ هەیەتی؛ پێ بوون؛ خاوەن بوون.

(He has money.; I ~ a house.)

(٢) تێدابوون *(The week ~ seven days.)* .

(٣) نوبش بوون (نەخۆشی)؛ هەبوون: *(The children ~ measles.)* .

(٤) مردنەسەر (کات)؛ ڕابواردن؛ چەشتن: *(H~ a good time.)* .

(٥) زانین: *(He has no knowledge of the matter.)* .

(٦) وا وتن؛ وا گێڕانەوە؛ وا بڵاوبوون: *(Gossip ~ it that...)* .

(٧) هێنانە ژێر دەستی خۆوە؛ بوون بە هی خۆ

(٨) خواردن‌وخواردنەوە؛ جگەرەکێشان:

(to ~ dinner, a drink, a cigarette)

(٩) منداڵبوون: *(to ~ a baby)* .

(١٠) بوون؛ کردن؛ ڕوودان لە بەیندا:

(We had an argument, a fight, etc.)

(١١) کردنی کارێک؛ داواکردن بۆ کردنی شتێک:

(Please ~ this done at once.)

(١٢) هەبوون (بە خاوەنێتی نا): *(We ~ a talkative neighbour.)* .

(١٣) ڕێگەدان؛ هێشتن: *(I won't ~ this nonsense.)* .

(١٤) [Colloq.]، بەسەردا زاڵبوون؛ دابینکردن:

(I had my opponent now.)

(١٥) [Colloq.]، دەستبڕین؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن:

(They've been had in that business deal.)

(١٦) هەروەها ووشەی " **have** " بەکاردەهێنرێت وەک کرداری یارێدەدەر بۆ دەربڕینی کارێکی تەواوکراو:

(I ~ left.; I had left.; I shall ~ left.; I would ~ left.)

(١٧) هەروەها بەکاریش دەهێنرێت لەگەڵ چاووگ دا بەمانای "پێویستە":

(I ~ to go.; He has to do it.)

n. [Colloq.]. دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران (مرۆڤ، وڵات، چین):

(the ~s and the ~- nots)

had better, پێویستە؛ وا چاکە.

(You had better go now.)

had rather (or **sooner**), بەڵاوە باشتربوون؛ پێ باشتربوون.

(Had rather make love than war.)

have at, هێرش بردنەسەر؛ پیادان؛ پیامانێن؛ لێدان.

have done, تەواوکردن؛ تەواوبوون؛ لێ بوونەوە؛ وەستان

have it in for, [Colloq.]. ڕقی کۆن لێ بوون؛ کینە لە دڵدا بوون دژی.

have it out, بڕینەوە یا خستن بەلایەکی ناکۆکیدا بە شەڕ یا گفتوگۆ.

have on, لەبەردا بوون (جل).

have to do with, پەیوەندی پێوەبوون.

haven (hā′v'n), *n.* (١) بەندەر. (٢) لانە؛ پەناگا.

v.t. (١) هێنانە بەندەر (کەشتی)؛ خستنە بەندەرەوە.

(٢) لانە پێدان؛ دانەدان؛ جێکردنەوە؛ پەناپێدان؛ گرتنەخۆ.

have-not (hav′not´), *n.* [Colloq.]. کەسێک یا وڵاتێکی بێ دەرامەت یا نەبوو.

haven't (hav′'nt), = **have not.**

havoc (hav′ok), *n.* وێرانکاری (جەنگ، لافاو، گەردان، بوومەلەرزە)؛ وێران کردن؛ کاول کردن

v.t. [Obs.]. وێران کردن؛ کاول کردن.

play havoc with, وێران کردن؛ کاول کردن؛ خاک بە تووڕەکە بێژانەوە.

haw (hô), *n.* (١) گوێز. (٢) دار گوێز

haw (hô), *interj. & n.* خوڕین بەسەر ئەسپو گاو وڵاخی تردا بۆ پێچکردنەوە بەلای چەپدا.

v.t. & v.i. پێچکردنەوە بەلای چەپدا.

haw (hô), *v.i., n. & interj.* منگەمنگ کردن (دووان)؛ زمان گیران:

(to hem and ~)

hawk (hôk), *n.* (١) هەڵۆ؛ واشە. (٢) کەسێکی دەستبڕ یا فێڵباز.

(٣) کەسێکی شەڕپەرست، شەڕانی، یا جەنگاوەر.

v.i. (١) ڕاوکردن بە هەڵۆ. (٢) ڕاوکردن بە خۆپیادان‌و بەسەرەوە نیشتنەوە وەک واشە.

v.t. پەلامارادانی نێچیر وەک واشە.

hawk (hôk), *v.t. & v.i.* (١) ووردەفرۆشی کردن لەسەر شەقامەکان‌و هاوارکردن؛ چەرچێتی کردن. (٢) قارخستنەوە.

hawk (hôk), *v.i.* قوڕگ پاککردنەوە (بە کۆکین).

v.t. بەلەفەم فڕێدان

n. قوڕگ یاکەردنەوە؛ کۆکەی دەنگ بەرز

hawker (hôk′ĕr), *n.* وردەفرۆشی گەڕۆک؛ چەرچی

hawk-eyed (hôk′īd′), *adj.* چاوتیژ

hawksbill (hôks′bil′), *n.* *Also* **hawksbill turtle.** کیسەڵی دەریایی

hawse (hôz), *n.* (١) نەو بەشەی پێشی کەشتی کە کونی تێدایە بۆ گوریسی لەنگەڕەکاوێشتن. (٢) کونی گوریسی وەها. (٣) ماوەی بەینی پێشی کەشتی و لەنگەڕەکانی. (٤) باری گوریسی ناسنی لەنگەڕخستن

hawsehole (hôz′hōl′), *n.* کونی پێشەوەی کەشتی بۆ گوریسی لەنگەر

hawser (hô′zĕr), *n.* گوریسی ناسنینی لەنگەری کەشتی

hawthorn (hô′thôrn′), *n.* دارگوێز؛ گوێز

hay (hā), *n.* گزڕە؛ پووش؛ کا

v.i. گزڕەخستن؛ گزڕەکردن

v.t. (١) کا پێدان؛ گزڕە پێدان (٢) گیا بەخێوکردن بۆ گزڕە. (٣) گزڕەخستن؛ گزڕەکردن

hit the hay, [Slang]. چوونەناو جێگا؛ نوستن

make hay, گزڕەخستن

make hay while the sun shines, هەل لە دەست خۆ نەدان؛ نەوبەری سوود وەرگرتن لە هەلێک

hay fever, نەخۆشیەکە نیشانەکانی پژمێن و قوڕگ و چاوو دەموچاو خورانەو تووت ناوکردنە

hayfork (hā′fôrk′), *n.* (١) سێلک؛ شەن. (٢) مەکینەی گزڕە بارکردن

hayloft (hā′lôft′), *n.* کایەن؛ هەورەبانی گزڕەو کا

haymaker (hā′māk′ĕr), *n.* (١) گزڕەخەر؛ گزڕەکەر. (٢) [Slang]. مستەکۆڵەیەکی توند

hayrack (hā′rak′), *n.* (١) ناخور. (٢) چوارچێوەی سەردەرهێناو لە دو ی واگونی گزڕە گواستنەوەوە (بۆ گزڕە زیاتر هەڵگرتن). (٣) واگونی گزڕەکێشان

hayride (hā′rīd′), *n.* گەشتێکی کورتە بە لۆری یا واگونێک کە زەمینەکەی گزڕە یا پووشی لەسەر دانراوێ

haystack (hā′stak′), *n.* بەستەکی گزڕە؛ کۆمەڵە گوورزەی گزڕە یا پووش؛ شارا؛ خەرمان

haywire (hā′wīr′), *n.* تەڵ گوورزەکردنی گزڕە

adj. [Slang]. (١) شێواو؛ تێکچوو. (٢) شێت؛ سەرشێت *(to go ~)*.

hazard (haz′ĕrd), *n.* (١) جۆرە یاری یا قومارێکە بە زار دەکرێت. (٢) ڕێکەوت؛ هات‌ونەهات. (٣) مەترسی. (٤) [Archaic]. شتێکی مەترسی لێکراو. (٥) کوسپی باریگای گۆڵف

at all hazards, مەترسیەکەی هەرچەندە بێت

hazardous (haz′ĕr-dəs), *adj.* (١) هات‌و نەهاتە؛ ڕێکەوتە. (٢) پر مەترسی

haze (hāz), *n.* (١) تەم؛ نەوم. (٢) لێڵی مێشک؛ سەر لێ شێواوان

haze (hāz), *v.t.* (١) سزادان و چەوساندنەوەی کەشتیەوان بە کاری قورس و ناپێویست پێ کردن. (٢) چەوساندنەوەی قوتابی هاوپۆل بە سەر خستنەسەرو لاقرتی پێکردنی

hazel (hā′z'l), *n.* (١) بستە. (٢) داری بستە؛ لقێکی نەم دارە. (٣) ڕەنگی قاوەیی سوورباو

adj. (١) هی داری بستە. (٢) قاوەیی سوورباو؛ قاوەیی سوورو سەوزباو: *(~ eyes)*

hazel-nut (hā′z'l-nut′), *n.* بستە

haziness (hā′zi-nis), *n.* (١) تەماوی؛ تەموماژاوی. (٢) لێڵی؛ مێشک، بیرکردنەوە، بیروباوەڕ؛ سەر لێ شێواوان؛ شێواوی

hazy (hā′zi), *adj.* (١) تەماوی؛ تەموماژاوی. (٢) لێڵ (مێشک، بیرکردنەوە، بیروباوەڕ)؛ سەر لێ شێواو؛ شێواو *(a ~ mind; ~ thinking, ideas, etc.)*

-hazily *(adv.)*.

H-bomb (āch′bom′), *n.* بۆمبای هایدرۆجینی

he (hē), *pron.* (١) نەو (پیاو، کوڕ، گیانداری نێرینە، شتێک کە بە نێرینە بناسرێت). (٢) نەو کەسەی؛ هەرکەس: *(H~ who laughs last laughs best.)*

n. پیاو؛ کوڕ؛ گیانداری نێرینە *(Our dog is a ~.)*.

he- (hē), پێشگرێکە بەمانای: نێرینە *(~-dog)*.

head (hed), *n.* (١) سەر. (٢) کەللە؛ کەللەسەر. (٣) مێشک: *(Use your ~.)*. (٤) توانا؛ لێهاتوویی؛ زیرەکی: *(He has a ~ for mathematics.)*. (٥) کەس؛ یەکێ: *(dinner at five dollars a ~)*. (٦) سەر (ئاژەڵ): *(fifty ~s of cattle)*. (٧) شێوەی سەر (پەیکەر، تابلۆ). (٨) نەو ڕووەی پارەی وورەیە کە وێنەی سەری تێدا هەڵکەنراوەو پێی دەوترێ: "شێر". (٩) پۆپ؛ تەوقەسەر؛ لای سەروو: (ا) تەوقەسەر؛ سەر (لاپەڕە، پایە، شێوەی مرۆڤ یا شت). (ب) سەرباس. (ج) گرنگترین بەشی باسێک. (د) کەفی سەر پەرداخە بیرە *(the ~ of a glass of beer)*. (هـ) سەری تەپڵ. (١٠) پێشەوەی شتێک یا سەرەکەی: (ا) سەرو (چرپایە)؛ لاسەروو: *(the ~ of a bed, table, etc.)*. (ب) سەری دوور لە زەمینی نەسکەلە. (ج) پێشی کەشتی؛ پووی کەشتی (د) پێشەنگ (لەشکر). (هـ) نەمسەرو نەوسەری شتێک. (١١) (ا) سەری دەرزی. (ب) نووکی تیژ. (ج) سەری قەدپاڵ. (د) سەری دەرزی یا گەرمەژنە. (١٢) چەرمی سەر تەپڵ. (١٣) سەرچاوە (ڕووبار، جۆگە). (١٤) تەووژمی ئاو. (١٥) سەرۆک؛ سەرەک؛ سەرکردە؛ سەرگەورە (مآل)؛ پێشەوا. (١٦) بەرێوەبەری قوتابخانە. (١٧) تەقینەوەی تەنگوچەڵەمە: *(Things may soon come to a ~.)* (١٨) [Slang]، ئاودەستخانە؛ توالێت. (١٩) (ا) سەلک (کەلەرم، کاهو، پیاز). (ب) لق‌وپۆپ (دڕەخت، ڕووەک). (٢٠) سەری ناسنینی داری یاری گۆڵف.

adj. (١) سەرەکی؛ یەکەم. (٢) پێشەوە؛ هی پێشەوە یا پێشەنگ.

v.t. (١) سەرۆکی کردن؛ سەرکردەیی کردن؛ سەرۆکایەتی کردن. (٢) لە سەرەتاوە بوون؛ یەکەم بوون: *(She ~s the list.)*. (٣) سەر بۆ دڕووستکردن. (٤) [Rare]، سەربڕین. (٥) لق و پۆپ کردن. (٦) بە دەوری سەرچاوەدا ڕۆیشتن. (٧) ڕۆیشتن یا لێخوڕین بەرەو: *(I ~ed the car for home.)*. (٨) لە تۆپ دان بەسەر (یاری فوتبۆل).

v.i. (١) هەڵقوڵان (ڕووبار). (٢) گەورەبوون و بوون بە سەلک (کەلەرم، کاهوو). (٣) ڕۆیشتن بەرەو؛ چوون بۆ: *(They ~ed home)*.

come to a head, (١) گەیین (دوومەڵ). (٢) تەقینەوە (تەنگوچەڵەمە)

give a head, [Slang], بۆ مژین یا لستنەوە (پیاوو ژن).

go to one's head, (١) سەرخۆش کردن؛ هێنانە جۆش؛ سەر لێ شێواندن. (٢) هەست بە زل کردن؛ خۆ بە زل دانان.

hang (or hide) one's head, سەرشۆڕکردن (شەرمەزاری).

head and shoulders above, زۆر باشتربوون لە (مرۆڤ).

head off, (١) بەرەو بڕی دانەوە. (٢) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن.

head over heels, (١) سەرمەوقولات دان. (٢) زۆر؛ تەواو؛ یەکجار. (٣) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباکی؛ بە پەلە.

heads up! [Colloq.], ووریا بە!؛ ئاگات لە خۆت بێ!

keep one's head, خۆ نەشڵەژاندن؛ خۆ تێك نەدان؛ بە ژیریو هێمنی مانەوە

keep one's head above water, (۱) سەرناوكەوتن؛ نوقم نەبوون (۲) ئاگا لە خۆ بوون‌و نەكەوتنە ژێر قەرزەوە.

lay heads together, پاوێژ بەیەكتر كردن؛ تەگبیركردن؛ پیلان دانان پێكەوە

lose one's head, شڵەژان؛ سەر لێ تێكچوون؛ سەر لێ شێواندن

make head or tail of, سەر لێ دەرجوون؛ تێگەیشتن. (ئەم رستەیە بەزۆری لە باری " نەفی " یا " نەكردن " دا بەكاردەهێنرێت. واتە بە مانای " سەر لێ دەرنەچوون " یا " تێ نەگەیشتن "):

(I can't make head or tail of it.)

out of (or off) one's head, [Colloq.]. شێت

over one's head, (۱) زۆر قورس یا گران؛ تێگەیشتنی زەحمەتە (۲) چوونە لای پلەیەكی بەرزتر (سكاڵاكردن).

put heads together, پاوێژكردن؛ تەگبیركردن؛ پیلان دانان بەیەكەوە.

take it into one's head, هاتن بە خەیاڵدا؛ بیرلێكردنەوە

turn one's head, (۱) گێژكردن. (۲) لەخۆبایی بوون.

headache (hed′āk´), *n.* (۱) سەرئێشە؛ ژانەسەر (۲) [Colloq.] دەردی سەری؛ چەرمەسەری؛ مەراق؛ ناخۆشی؛ گێچەڵ.

headband (hed′band′), *n.* (۱) سەربێچ (شریت یا قایش). (۲) نەقشی سەرەتای بەندی پەرتووكێك.

headboard (hed′bôrd´, hed′bōrd´), *n.* تەختەی لاسەرووی جێگەیە

heddress (hed′dres´), *n.* (۱) سەربێچ؛ كڵاو و جامانە یا مشكی. (۲) شنوەی فڕداهێنان‌و ڕێكخستن.

-headed (hed′id), پاشگرێكە بەمانای: (۱) مێشكێكی تایبەتی هەیە ***(clearheaded)***

(۲) چەند سەرێكی هەیە ***(two-headed)*** .

headfirst (hed′fûrst′), *adv.* (۱) بەسەرد: (هەڵكردن. كەوتنە خوارەوە). (۲) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباكانە.

headgear (hed′gêr´), *n.* (۱) سەروبێچ؛ كڵاو؛ تەپڵە؛ شەپقە؛ كڵاوی ئاسن. (۲) قایش‌و قرووش‌و گێزرگوڵنگی سەری ئەسپ‌و ماین.

heading (hed′iŋ), *n.* (۱) سەروورتار. (۲) تونێلی كانگە

headless (hed′lis), *adj.* (۱) سەربڕاو؛ بێ سەر (۲) بێ سەركەورە؛ بێ سەرۆك (۳) بێ مێشك؛ كەر

headlight (hed′līt´), *n.* چرای ئوتومبیل، شەمەندەفەر، یا سەر تەوەرێ كەشتی.

headline (hed′lin´), *n.* (۱) سەردێر؛ سەروورتار (ڕۆژنامە، دەنگوباس). (۲) كورتەی دەنگوباس.

v.t. (۱) سەروورتار بۆ نووسین یا دانان (۲) بڵاوكردنەوە لە شوێنێكی زۆر دیاردا

headlong (hed′lôŋ´), *adv.* (۱) بەسەرد: بە سەرەوقوڵات؛ سەربەرەوخوار. (۲) بەخێراو بە قایم. (۳) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباكی.

adj. (۱) لێژ. (۲) بەسەردا؛ سەربەرەوخوار. (۳) خێراو قایم. (٤) هەڵەشە؛ بێباك.

headman (hed′mən), *n.* (۱) سەرۆك؛ سەركردە؛ سەركار؛ چاودێر. (۲) [Rare] پیاوكوژ.

headmaster (hed′mas′tĕr, hed′mäs′tĕr), *n.* بەڕێوەبەری قوتابخانە (پیاو)

headmistress (hed′mis′tris), *n.* بەڕێوەبەری قوتابخانە (ژن).

headmost (hed′mōst´), *adj.* یەكەم؛ لەپێش هەمووشتێكدا؛ لەپێشەوە

head-on (hed′on′), *adj. & adv.* بەسەردا ***(a ~ collision)*** .

head-phone (hed′fōn´), *n.* بێستۆك؛ بێ بێست

headpiece (hed′pēs´), *n.* (۱) سەروبێچ؛ كڵاو؛ كڵاوی ئاسنین؛ شەپقە. (۲) بێستۆك. (۳) مێشك؛ سەر. (٤) نەقشی سەرەتای پەرتووكێك یا بەندێكی.

headquarters (hed′kwôr´tĕrz), *n.pl.* (۱) بارەگا (حیزب، ڕێكخراو، سوپا، دەزگای بازرگانی... هتد)؛ سەرشار. (۲) فەرمانبەران‌و كاربەدەستانی بارەگا.

headrest (hed′rest´), *n.* پاڵپشتی سەر.

headset (hed′set´), *n.* بێستۆك.

headship (hed′ship´), *n.* سەرۆكایەتی؛ پلەی سەرۆك

headsman (hedz′mən), *n.* (۱) پیاوكوژ (بە سەربڕین). (۲) [Rare]، سەرۆك؛ سەركردە.

headspring (hed′spriŋ´), *n.* سەرچاوە.

head-stall (hed′stôl´), *n.* لغاو؛ ڕەشوە؛ ئەو بەشەی لغاو یا ڕەشوە كە دەكرێتە سەری ئەسپ‌و ماین.

head start, دەستپێكردنی كێ بركێیەك لەپێش كەسانی تردا

head-stone (hed′stōn´), *n.* (۱) بەردی بناغە (۲) كێڵ؛ كێلە قەبر.

headstrong (hed′strôŋ´), *adj.* سەركێش؛ سەرپێچ؛ سەرسەخت؛ كەللەڕەق؛ سەرڕەق

head-waiter (hed′wāt′ĕr), *n.* سەرەك بەردەستان (چێشتخانە).

headway (hed′wā´), *n.* (۱) بۆ پێشەوە. (۲) پێشكەوتن (كار، پرۆژە)؛ سەركەوتن. (۳) بۆشایی ژوور سەر (دەرگا، تونێل).

(٤) ماوەی كات یا دووری نێوان دوو شەمەندەفەر یا كەشتی كە بەهەمان ڕێگەداو هەمان ڕوودا بڕۆن.

head wind, بای بەرەو ڕووی كەشتی یا فڕۆكە.

head-work (hed′wûrk´), *n.* كاری مێشك؛ بیركردنەوە

heady (hed′i), *adj.* (۱) هەڵمەشە؛ بێباك

(۲) سەرخۆشكەر ***(~ wine)*** .

heal (hēl), *v.t.* (۱) چاككردنەوە (بە دەرمان)؛ چاككردنەوە: ***(to ~ the sick)***

(۲) ساڕێژ كردن (برین).

(۳) لە خەم‌و خەفەت‌و ناخۆشی و دەردی سەری ڕزگاركردن.

(٤) ئاشتكردنەوە؛ پێكهێنانەوە.

v.i. (۱) چاكبوونەوە (نەخۆش). (۲) ساڕێژبوون (برین).

healer (hēl′ĕr), *n.* چاككەرەوە (مرۆڤ، شت): (۱) تیماركەر؛ پزیشك؛ دەرمانكەر. (۲) كەسێك كە بە دوعاونزا نەخۆش چاك دەكاتەوە. (۳) دەرمان

health (helth), *n.* (۱) تەندروستی؛ لەش ساغی. (۲) گەشەكردن؛ پەرەسەندن. (۳) نۆش.

healthful (helth′fəl), *adj.* (۱) سازگار؛ باش بۆ تەندروستی. (۲) [Rare]، تەندروست؛ لەش ساغ.

healthy (hel′thi), *adj.* (۱) تەندروست؛ لەش ساغ؛ ساغ. (۲) سازگار؛ باش بۆ تەندروستی: ***(~ food)*** .

(۳) باش‌و بەهێزو لە پەرەسەندنایە: ***(a ~ economy)*** .

(٤) چاك؛ باش: ***(a ~ appetite)*** .

-healthily *(adv.)*; healthiness *(n.)*.

heap (hēp), *n.* (۱) كۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ گرد (شتومەك). (۲) [Colloq.]. هەندێكی زۆر؛ زۆر: ***(a ~ of money)*** .

v.t. (۱) كۆمەڵ كردن؛ گردكردنەوە؛ تۆپەڵ كردن؛ كەڵەكەكردن. (۲) زۆر بێدان: ***(He ~ed gifts upon me.)*** .

(۳) لیپاولیپ كردن.

v.i. كۆمەڵ بوون؛ كەڵەكەبوون؛ گردبوونەوە.

hear (hēr), *v.t.* (۱) بیستن؛ گوێ لێ بوون

(۲) گوێ لێگرتن، بەتایبەتی: (ا) گوێ لە داوا گرتن لەلایەن دادگەرەوە: ***(to ~ a case)***

(ب) قایل بوون؛ بەخشین: ***(He ~ed my entreaty.)*** .

(ج) گوێگرتن (نۆپەرا، شانۆنامە، ووتار).

(د) ڕێی قسەكردن دان: ***(I cannot ~ you now.)*** .

(٣) ئاگادارکردن؛ پێزانین

v.i. (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون. (٢) گوێگرتن.

(٣) ~ of; ~ about). پێزانین؛ بیستن (دەنگوباس).

hear from, (١) نامە یا بروسکە لێوە وەرگرتن؛ تەلەفۆن بۆ کران؛ لێ بیستن. (٢) سەرزەنشت کران.

hear out, گوێ لێگرتن هەتا دوایی

not hear of, ڕێ نەدان؛ قەدەغەکردن؛ گوێ لێ نەگرتن.

hearing (hêr′iŋ), *n.* (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون

(٢) هەستی بیستن

(٣) ڕێ پێدان بۆ قسەکردن و ڕوونکردنەوەی شتێك.

(٤) دادگەری؛ دادپرسین؛ لێکۆڵینەوەی داوا یا سکاڵایەك لەلایەن دادپرس یا لێژنەیەکەوە

(٥) ماوەی دەنگبڕکردن. *(He is within ~ .)*

hearken (här′k'n), *v.i.* گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان بە وتەردی

v.t. [Archaic]. گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ بایەخ پێدان؛ بەقسەکردن

hearsay (hêr′sā´), *n.* ووتووات؛ قاو؛ قسەی دەماودەم

hearse (hûrs), *n.* تەرم؛ دارە تەرم؛ چواردارە

heart (härt), *n.* (١) دل (٢) سنگ

(٣) ناوجەرگە. *(the ~ of the city)*

(٤) ناوکرۆك؛ سەروزە؛ کاکل. (٥) گەوهەر؛ ناوەڕۆك؛ پوختە؛ ماك.

(٦) دڵی مرۆڤ؛ سەرچاوەی هەست و نەستێتی؛ بەتایبەتی:

(ا) ناودڵ؛ دەروون؛ هۆش. *(I know my ~ .)*

(ب) سەرچاوەی هەست. (ج) سرووشت. *(She has a kind ~ .)*

(د) ووزە؛ تیر؛ وورە. *(I lost ~ .)*

(٧) کەسێکی خۆشەویست و ڕێز لێ گیراو. *(He is a valiant ~ .)*

(٨) شتێك نە شێوەی دڵدا بێت. (٩) کووپە (کاغەزی قومار).

v.t. [Rare], هاندان

after one's own heart, چۆن حەز دەکات وەها

at heart, لە دڵەوە. لەدڵ دڵەوە؛ لەناو دڵدا.

break one's heart, دڵ شکاندن؛ سۆز بوونەوە؛ خەم و خەفەتێکی زۆر پێدان

by heart, لەبەر؛ لەبەربوون

(to know something by heart)

change of heart, دڵ گۆڕین؛ دڵ لێ هەڵکەوتن؛ ڕاگۆڕین

eat one's heart out, سۆز بوونەوە؛ دل دەرهێنان؛ خەم و خەفەتێکی زۆر خواردن

from (the bottom of) one's heart, لە ناخی دڵەوە؛ لە کانگای دڵەوە؛ پر بە دڵ

have a heart, بە ڕەحم بوون؛ هاوسۆزی کردن.

have one's heart in the right place, دڵپاك بوون؛ خۆش خواست؛ باش ویست.

heart and soul, بە گیان و بەدڵ؛ بە هەموو هێزو توانایەکەوە.

in one's heart of hearts, لەناوجەرگەی دڵەوە؛ لە ناخی دڵدا.

lose heart, وورە بەردان

lose one's heart, حەزلێکردن؛ دڵ پێدان؛ کەوتنە خۆشەویستییەوە.

near one's heart, زۆر خۆشەویست؛ زۆر گرنگ.

set one's heart at rest, دڵنیابوون

set one's heart on, بەتاسەوە بوون بۆ؛ دل لێچوون؛ ویستن؛ بەتەمابوون؛ حەزلێکردن.

take heart, بڕوا بەهێز بوون؛ هاندران؛ دڵخۆش بوون؛ وورە هاتنەبەر.

take to heart, (١) گرتنەدڵ؛ لە دڵ گرتن؛ خەفەت پێ خواردن؛ پێ پەست بوون. (٢) زۆر بە گرنگ گرتن.

to one's heart's content, چەندی نەوێ نەوەندە؛ چەند حەز لێ دەکات نەوەندە.

wear one's heart on one's sleeve, هەست زۆر پیشاندان؛ هەست زۆر لەپوو بوون.

with all one's heart, پر بەدڵ؛ بەدڵ؛ لە کانگای دڵەوە؛ بە هەموو هێزوتوانایەکەوە.

with half a heart, بە نیوە بەدڵی؛ بە نیوە نابەدڵی.

heartache (härt′āk´), *n.* خەموخەفەت؛ خەمباری؛ دڵتەنگی؛ سۆز.

heartbeat (härt′bēt´), *n.* دل لێدان.

heartbreak (härt′brāk´), *n.* سۆز؛ سۆز بوونەوە؛ دل شکان؛ خەم.

heartbreaking (härt′brāk´iŋ), *adj.* دل شکێن؛ خەفەتباراوی؛ زۆر ناخۆش. *(~ news)* .

heartbroken (härt′brō´k'n), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ دل شکاو؛ جەرگبڕاو.

heartburn (härt′bûrn´), *n.* دڵەکزێ.

hearten (här′t'n), *v.t.* دل ڕووبکردنەوە؛ هاندان؛ ووڕەپێدان.

heartfelt (härt′felt´), *adj.* دڵسۆزانە؛ لە کانگای دڵەوە؛ ڕاستەقینە.

heart-free (härt′frē´), *adj.* بێ دڵدار؛ حەز لە کەس نەکردوو.

hearth (härth), *n.* (١) ئاگردان. (٢) چوارچێوەی ئاگردان. (٣) ماڵ؛ خێزان.

hearthside (härth′sīd´), *n.* (١) گوێ ئاگردان. (٢) ماڵ؛ خێزان.

hearthstone (härth′stōn´), *n.* (١) بەردی ئاگردان. (٢) ماڵ؛ خێزان.

heartily (här′t'l-i), *adv.* (١) بە ڕووخۆشی؛ بە ڕووخۆشانە. (٢) بەدڵ؛ بە جۆشەوە؛ بە گەرم (٣) بەدڵ (خواردن)؛ زۆر (خواردن). *(He ate ~ .)* .

(٤) تەواو؛ زۆر.

heartiness (här′ti-nis), *n.* پر بەدڵی؛ جۆش.

heartless (härt′lis), *adj.* (١) بێ تاقەت؛ بێ ووڕە؛ ترسنۆك. (٢) بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم؛ هەست مردوو؛ دل مردوو.

heart-rending (härt′ren´diŋ), *adj.* جەرگبڕ؛ زۆر ناخۆش.

heart-sick (härt′sik´), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵتەنگ.

heart-stricken (härt′strik´n), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵتەنگ.

heart-string (härt′striŋ´), *n.* (١) پەڕەی دل؛ ژێی دل. (٢) (*pl.*) قوڵترین هەست.

heart-to-heart (härt′tə-härt′), *adj.* بە دڵێکی کراوە؛ لەڕوو (دووان). *(a ~ talk)* .

hearty (här′ti), *adj.* (١) گەرم (بەخێرهاتن). *(a ~ welcome)* .

(٢) پر بەدڵ؛ زۆر. *(a ~ dislike)* .

(٣) بەهێزو تەندروست.

(٤) خۆش (خواردەمەنی)؛ باش و زۆر (ژەمە خۆراك). *(a ~ meal)* .

(٥) زۆر حەز لە خواردن کەر؛ زۆر خۆر؛ باش خۆر. *(a ~ eater)* .

(٦) بە پیت (زەوی).

n. (١) هاوڕێ؛ برادەر. (٢) (کۆ) کەشتێیەوان.

heat (hēt), *n.* (١) گەرما؛ گەرمایی؛ گەرمی؛ تین. (٢) پلەی گەرما.

(٣) گەرما بوون. (٤) ئاروهەوای گەرم.

(٥) گەرمی؛ گەرم کردنەوە (بە گاز یا کارەبا):

(His rent includes ~ , light, etc.)

(٦) تێژی (تام، خواردەمەنی)؛ گەرما.

(٧) تا (نەخۆشی).

(٨) هەستی بەهێز (جۆش، تووڕەیی، حەز).

(٩) گەرمە (جەنگ)؛ لە گەرمەی. *(in the ~ of battle)* .

(١٠) ئالۆش؛ بەکەڵ بوون؛ بەبا؛ ڕەشەمێ؛ تەڵەب.

(١٢) [Slang]، (ا) جموجوولێکی زۆر. (ب) زۆرەملێ؛ زۆر؛ زۆردارەکی.

v.t. (١) گەرم کردن؛ گەرم کردنەوە. (٢) هێنانە جۆش؛ هەست جووڵاندن

v.i. (۱) گەرم بوونەوە؛ گەرم بوون. (۲) هاتنە جۆش؛ هەست جوولان.

heater (hēt′ēr), *n.* (۱) زۆپای گەرمی یا گاز؛ ئامێری گەرمکەر؛ گەرمکەر. (۲) [Slang]، دەمانچە.

heath (hēth), *n.* (۱) دەشتێکی چۆڵ؛ دەشتی بەرەڵا کە هەندێ بنچک و پووەکی تێدا بێ. (۲) پووەکێکی دەشتەکی کورتەبالای گوڵ ئەرخەوانیی.

heathen (hē′*th*ən), *n. & adj.* (۱) کافر؛ کەسێکی کافر؛ بێ ئاین. (۲) کەسێکی کێوی؛ کێوی.

-heathenism *(n.)*; **heathenry** *(n.)*.

heathendom (hē′*th*ən-dəm), *n.* (۱) کافرێتی؛ بێ ئایینی. (۲) وڵات و گەلانی بێ ئاین یا کافر.

heathenish (hē′*th*ən-ish), *adj.* (۱) کافر؛ بێ ئاین. (۲) کێوی؛ نەزان.

heather (he*th*′ēr), *n.* پووەکێکی دەشتەکی کورتەبالای گوڵ ئەرخەوانیی.

heatstroke (hēt′strōk´), *n.* گەرمابردن؛ خۆرەنگازی.

heat wave, (۱) گەرم؛ ئاووهەوای زۆر گەرم. (۲) ماوەیەکی وەها.

heave (hēv), *v.t.* (۱) بەرزکردنەوە بە زەحمەت. (۲) بەرزکردنەوە و فڕێدان. (۳) سنگ دەرپەڕاندن؛ ئاوساندن؛ دەرپۆقاندن. (٤) هەنسکدان؛ هەناسە هەڵکێشان؛ نالاندن. (٥) ڕاکێشان.

v.i. (۱) ئاوسان؛ بەرزبوونەوە. (۲) بەرزونزم بوونەوە (هەنسکدان). *(His chest ~d with sobs.)*. (۳) ڕشانەوە؛ ڕشانەوە هاتن؛ هێڵنج دان. (٤) هەناسەبڕکێ کردن. (٥) ڕاکێشان. (٦) جوولان؛ ڕۆیشتن.

n. بەرزبوونەوە؛ ئاوسان.

heaven (hev′n), *n.* (۱) (کۆ) ئاسمان؛ گەردوون. (۲) [-ll-]. خودا. (۳) بە هەشت؛ شوێنێکی زۆر خۆش. (٤) بەختیاری؛ شادمانی؛ کامەرانی. (٥) بەهەشت (ئاین).

move heaven and earth, هەوڵدان بە ئەوپەڕی توانا.

heavenly (hev′n-li), *adj.* (۱) ئاسمانی؛ گەردوونی. (۲) زۆر خۆش و پڕ ئاسوودەو جوان. (۳) بەهەشتی؛ تایبەتی بە بەهەشت.

-heavenliness *(n.)*.

heavenward (hev′n-wĕrd), *adj. & adv.* بەرەو ئاسمان؛ بەرەو گەردوون.

heavenwards (hev′n-wĕrdz), *adv.* – **heavenward.**

heaves (hēvz), *n.pl.* نەخۆشیەکی وڵاخی بەرزەپە بریتیە لە هەناسە سواربوون و کۆکین.

heavily (hev′l-i), *adv.* زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر. *(~ burdened; ~ taxed; ~ populated)*

heavy (hev′i), *adj.* (۱) قورس (سەنگ)؛ سەنگین. (۲) نەستور (قوماش)؛ قورستر لە ئاسایی. (۳) توند؛ قایم؛ بەهێز. *(a ~ blow)*. (٤) زۆرتر بەشداری کردووە لەوەی چاوەڕوان کراوە (دەنگدان و هەڵبژاردن): *(a ~ vote)*. (٥) هەڵسا و پڕ شەپۆل (دەریا). *(a ~ sea)*. (٦) دەنگ بەرز و قایم. *(~ thunder)*. (۷) ڕەق و قەبە و ناقۆڵا (ڕوخسار). *(~ features)*. (۸) لە ڕادە بەدەر. *(a ~ drinker)*. (۹) گرنگ. *(a ~ responsibility)*. (۱۰) جەرگبڕ. *(~ sorrow)*. (۱۱) گران (نیشوکار)؛ قورس؛ ناڕەحەت. *(~ work)*. (۱۲) ناخۆش (دەنگوباس). *(~ news)*. (۱۳) خەمبار (دڵ)؛ پڕ خەم و خەفەت؛ پەست. *(a ~ heart)*. (۱٤) خەواڵو؛ قورس بوو و داکەوتوو (پێڵووی چاو). *(~ eyelids)*. (۱٦) تاڵ (ئاسمان)؛ تاریک؛ ئێڵ. *(a ~ sky)*. (۱۷) تیژ (بۆن). *(a ~ odor)*. (۱۸) ووشک و ناخۆش؛ ناخۆش و بێ تاقەت کەر. (۱۹) ناقۆڵا؛ سست. *(a ~ walk)*. (۲۰) قورس؛ تەپەی لێوە دێت. *(~ footsteps)*. (۲۱) لێژ؛ زۆر لێژ. *(a ~ grade)*. (۲۲) پڕ چەک (سەربان). (۲۳) کارەساتی (شانۆنامە).

adv. زۆر؛ ئێجگار زۆر.

n. (۱) شتێکی قورس یا گران. (۲) کەس یا ئەکتەرێکی بەد (چەرۆک، شانۆگەری). (۳) [Colloq.]، کەسێکی بەدو ناپەسەند. (٤) (ا) دەورێکی کارەساتی لە شانۆنامەیەکدا. (ب) ئەکتەرێ کە ئەم دەورە ببینێ.

hang heavy, بە ناخۆشی و هێواشی دەبڕوات (کات).

heavy with child, سکپڕ.

-heaviness *(n.)*.

heavy-duty (hev′i-dōō′ti, hev′i-dū′ti), *adj.* (۱) زۆر بەرگەگر؛ قایم. (۲) گومرگی زۆر لەسەرە.

heavy-footed (hev′i-foot′id), *adj.* سست و قورس و ناقۆڵا (ڕۆیشتن).

heavy-handed (hev′i-han′did), *adj.* (۱) ناقۆڵا و نەزان. (۲) زۆردار؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم.

heavy-hearted (hev′i-härt′id), *adj.* خەمبار؛ خەفەتبار؛ دڵتەنگ؛ پەست.

heavy-laden (hev′i-lād′n), *adj.* (۱) بارقورس؛ بارگران. (۲) مەراقدار.

heavy-weight (hev′i-wāt´), *n.* (۱) کەسێک یا گیاندارێکی قورس. (۲) زۆرانباز یا بۆکسبازێ کە قورسایی لە (۱۷٦) پاوەن زیاتر بێت. (۳) [Slang]، کەسێکی زۆر زیرەک، گرنگ، یا بە دەسەڵات.

adj. تایبەتی بە کەسانی وەها.

hebdomad (heb′də-mad´), *n.* حەوت ڕۆژ؛ هەفتە.

Hebraic (hi-brā′ik), *adj.* جوولەکە؛ جوولەکەیی؛ عیبری؛ تایبەتی بە عیبرییەکان و زمان و کلتوورەکەیان.

Hebraist (hē′bri-ist), *n.* زانای زمان و کلتووری عیبری؛ عیبری زان.

Hebrew (hē′brōō), *n.* (۱) جوولەکە؛ جوو؛ عیبرییەک. (۲) زمانی عیبری (کۆن و تازە).

adj. جوولەکەیی؛ جوولەکە؛ عیبری؛ عیبرانی؛ تایبەتی بە جوولەکە.

hecatomb (hek′ə-tōm´, hek′ə-tōōm´), *n.* (۱) سەربڕین و کردن بە قوربانی سەد گا لە یۆنانی کۆندا. (۲) قوربانییەکی زۆر؛ کوشتار؛ قەلاچۆ.

heck (hek), *interj.* [Slang], بە جەهەننەم!؛ قیروسیا!

heckle (hek′l), *v.t.* هووها لێ کێشان (ووتاربێژ؛ دووێنەر)؛ هەراسان کردن.

heckler (hek′lĕr), *n.* هووهاکێش؛ هووهاکێشەر.

hectare (hek′târ), *n.* هێکتار (کە بریتییە لە دە هەزار دووجا مەتر).

hectic (hek′tik), *adj.* (۱) سیلاوی؛ سیلدار. (۲) تادار. (۳) شێرزە و هەمیشە خەریک و ئەرک زۆرو بێ ئارام و سەر هیچ نەپەرژان *(a ~ day, week, time, etc.)*

n. (۱) تا (نەخۆشی). (۲) کەسێکی سیلاوی.

hecto- (hek′tō, hek′tə), *Also* **hect-,** پێشگرێکە بەمانای: سەدە.

hectometer (hek-tə-mē′tĕr), *n.* هێکتۆمەتر: سەد مەترە.

hector (hek′tĕr), *n.* بەچەترسێنەکەر.

v.t. & v.i. (۱) بەچەترسێن کردن. (۲) سەرخستنەسەر؛ پەستکردن.

he'd (hēd), = **he had; he would.**

hedge (hej), *n.* (۱) ڕیزە پووەکێک کە بووبن بە پەرژین. (۲) پەرژین؛ تەیمان؛ کۆسپ. (۳) پاڕێز؛ بیمە؛ بەربەست.

adj. (۱) هی پەرژین؛ پەرژینی. (۲) نزم؛ سووک؛ بەدزییەوە. *(a ~ love affair)*.

v.t. (۱) پەرژین کردن؛ تەیمان کردن.
(۲) ~ in ، دەورەدان (بە پەرژین یا دیوار)؛ پاراستن.
(۳) زیان کەمکردنەوە؛ خۆ لێ لادان (زیان).
v.i. (۱) خۆشاردنەوە یا پاراستن بە پەرژین.
(۲) خۆ نەدان بە دەستەوە (پرسیارووەڵام)؛ وەڵامی پاستەوخۆوتەواو نەدان بەدەستەوە بۆ تێ نەگەوتن. (۳) زیان کەمکردنەوە؛ خۆ لێ لادان (زیان).
-hedger *(n.)*; **hedgy** *(adj.)*.

hedgehog (hej′hôg´, hej′hog´), *n.* ژیشك.

hedonic (hē-don′ik), *adj.* (۱) خۆش
(۲) تایبەتی بە فەلسەفەی خۆشی پەرستی و خۆشی پەرستان.

hedonism (hē′d'n-iz'm), *n.* فەلسەفەی خۆشی پەرستی و کەیف و ڕابواردن پەرستی؛ شاوەت پەرستی.

hedonist (hē′d'n-ist), *n.* خۆشی و کەیف و ڕابواردن پەرست؛ کەسێك کە شاوەت پەرستی لە ژیاندا بە باشترین ڕێگە بزانێ.
-hedonistic *(adj.)*; **hedonistically** *(adv.)*.

heebie-jeebies (hē′bi-jē′biz), *n.pl.* جرت وفرت و بێ ئارامی و شپرزەیی و سەرشێتی و سەرلێدان

heed (hēd), *v.t.* گوێ پێدان؛ گوێ لێگرتن؛ بەقسەکردن.
v.i. گوێگرتن؛ سەرنجدان؛ بەقسەکردن؛ گوێ ڕایەڵ کردن
n. سەرنج؛ گوێ دان؛ گوێگرتن؛ گوێ ڕایەڵ کردن
(Take ~ of what I say.)

heedful (hēd′fəl), *adj.* گوێ ڕایەڵ؛ گوێگر؛ ووریا؛ بەقسەکەر.

heedless (hēd′lis), *adj.* بێباك؛ گوێ ڕانەیەڵ؛ گوێ نەگر؛ گوێ نەدەر؛ لامار.

hee-haw (hē′hô´), *n.* (۱) زەرەی کەر. (۲) قاقای پێکەنینی منداڵانە؛ تریقەی پێکەنین
v.i. (۱) ڕەرین. (۲) تریقانەوە؛ قاقای پێکەنین هاتن.

heel (hēl), *n.* (۱) قنگە پاژنە؛ پاژنەپێ؛ پاژنە. (۲) قنگە پاژنەی گۆزەوی. (۳) پاژنەی پێڵاو. (٤) شتێك کە لە پاژنە بکات لەپووی جێ و شێوەو ئەرکدا (سەری سەموون، قۆناغە تفەنگ، بنی تەوەڕەی کەشتی، دوا دڵۆپی مەی لەبنی شوشەبەکدا...هتد). (٥) [Slang]، کەسێکی پیس وبۆگەن.
v.t. (۱) پاژنە بۆ کردن (پێڵاو). (۲) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن؛ ڕاڤراندن. (۳) بە پاژنە سەماکردن؛ پاژنە دان لە زەوی. (٤) [Slang]، پارەپێدان. (٥) جنگی ناسنین کردنە پێی کەلەشێڕی شەڕ. (٦) لە تۆپ دان بەسەری دار (یاری گۆلف).
v.i. (۱) دواکەوتن؛ شوێن کەوتن زۆر لە نزیکەوە. (۲) بە پاژنە سەماکردن.

at heel, زۆر نزیك لە دواوە؛ نزیك لە پشتەوە؛ یەکسەر لە دواوە؛ دوابەدوا.
cool one's heels, [Colloq.], چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕێ پێکردن؛ بەنگ کردن
down at (the) heel, (۱) پاژنەی پێڵاوی سواو. (۲) پەپپووت؛ کۆن؛ دڕاو؛ شڕ
kick up one's heels, لە کەیفدا بوون؛ لە خۆشیدا بوون؛ سەماکردن لە خۆشیدا.
lay by the heels, (۱) پێوەندکردن؛ کۆت کردنەپێ؛ خستنە بەندیخانە. (۲) بەسەردا زاڵبوون؛ ڕێ لێگرتن.
on (or upon) the heels of, دوابەدوا؛ یەکسەر لەدواوە.
out at the heels, (۱) پاژنەی پێڵاو یا گۆزەوی کون تێ بوو. (۲) پەپپووت؛ دڕاو؛ شڕووڕ.
show one's (or a clean pair of) heels, ڕاکردن لە ترسدا؛ هەڵهاتن
take to one's heels, ڕاکردن لە ترسدا؛ هەڵهاتن.
to heel, (۱) دوابەدوا؛ یەکسەر لە دواوە. (۲) دابینکراو.

heel (hēl), *v.i.* خوارووبوونەوە بە لایەکدا (کەشتی).
v.t. لارکردنەوە بە لایەکدا (کەشتی).

n. لاربوونەوە.

heft (heft), *n.* [Colloq.], (۱) قورسایی؛ قورسی؛ سەنگ.
(۲) دەسەڵات؛ دەست ڕۆیشتن. (۳) زۆربەی شتێك یا بەشە زلەکەی
v.t. [Colloq.], (۱) بەرزکردنەوە. (۲) هەڵسەنگاندن (بە بەرزکردنەوەی شتەکە).

hefty (hef′ti), *adj.* (۱) قورس؛ سەنگین (۲) زل؛ گەورەو بەهێز.

hegemony (hi-jem′ə-ni, hē′ji-mō´ni), *n.* زاڵی (دەسەڵات بوون بەسەر وڵاتێکی تردا)؛ خستنەژێر دەستەوە؛ داگیرکردن؛ دەست بەسەردا کێشان.
-hegemonic *(adj.)*.

heifer (hef′ēr), *n.* نوێنگین؛ مێ پارێز؛ بەرکەڵ.

height (hīt), *n.* (۱) پۆپ؛ تەوقەسەر؛ لووتکە.
(۲) نەوپەڕ. *(the ~ of absurdity)*
(۳) بەرزی؛ بەرزایی (٤) باڵا (مرۆڤ)؛ قەڵافەت؛ درێژی (دارودرەخت)
(٥) تاف؛ جۆش؛ گەرمە (شەڕ)؛ هەڕەت. (٦) بەرز.
(۷) (*pl.*) جێی بەرز؛ بەرزایی؛ بەرزاییەکان.
(۸) [Obs.]، پلەوپایەی بەرز.

heighten (hīt′'n), *v.t.* (۱) بەرزکردنەوە؛ بەرزترکردنەوە.
(۲) زیادکردن؛ بەتینترکردن؛ تووندوتیژکردن؛ بەتێن کردن؛ زۆرکردن
(to ~ a person's pleasure, anger, etc.; to ~ the effect of something)
v.i. (۱) بەرزبوونەوە؛ بەرزتربوونەوە. (۲) زیادبوون؛ بەتێن بوون

heinous (hā′nəs), *adj.* زۆر ناپەسەند (کردەوە، تاوان)؛ زۆر خراپ؛ بەدووبۆگەن *(a ~ act, crime, deed, etc.)*.

heir (âr), *n.* (۱) میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشبەر؛ خاوەن کەلەپوور.
(۲) نەوە؛ وەچە. (۳) جێنشین؛ جێگر.

heir apparent, جێنشین؛ جێگر (پاش مردن).

heirdom (âr′dəm), *n.* (۱) جێنشینی؛ جێگری
(۲) میرات؛ کەلەپوور

heiress (âr′is), *n.* میراتبەری ژن (بەتایبەتی کچێك یا ژنێك کە سامان و میرایەتیەکی زۆری بۆ ماوێتەوە).

heirloom (âr′lōōm´), *n.* (۱) شتێکی بەنرخە کە میراتبەر بۆی دەمێنێتەوە لەگەڵ میراتەکەیدا. (۲) شتێکی بەنرخە کە لە باوو باپیرانەوە دەمێنێتەوە و هەر لە هۆز یا خێزانەکەدا دەمێنێتەوە.

heir presumptive, میراتبەری نیستا؛ میراتبەرێکە کە مافی دەفەوتێت ئەگەر خزمێکی نزیکتر بە میرات جێمێڵەرەکە لەدایك ببێت.

heirship (âr′ship´), *n.* (۱) میراتبەرێتی؛ میراتبەری.
(۲) مافی میراتبەری یا جێنشینی.

held (held), *past tense and p.p. of* **hold.**

heli- (hē′li), = **helio-.**

helicle (hel′i-k'l), *adj.* پێچ لوول.

helico- (hel′i-kō´), پێشگرێکە بەمانای: پێچ لوول.

helicon (hel′i-kon´, hel′i-kən), *n.* (۱) توانای هۆنەران.
(۲) نامێرێکی مۆسیقایی یە.

helicopter (hel′i-kop´tēr, hē′li-kop´tēr), *n.* هیلیکۆپتەر.

helio- (hē′li-ō´), پێشگرێکە بەمانای: ڕۆژ؛ خۆر؛ تیشکاوەر؛ تیشکدەرەوە.

heliograph (hē′li-ə-graf´, hē′li-ə-gräf´), *n.* (۱) هیلۆگراف: نامێری وێنەگرتنی ڕۆژ. (۲) نامێری پێوانی تینی خۆر.
(۳) نامێری بڕووسکەنێر بە تیشکی ڕۆژ.
-heliographer *(n.)*; **heliography** *(n.)*.

heliolatry (hē′li-ol′ə-tri), *n.* ڕۆژ پەرستن؛ خۆپەرستی

heliometer (hē′li-om′ə-tēr), *n.* (۱) تێلیسکۆپی پێوانی تیرەی خۆر. (۲) تێلیسکۆپی پێوانی دووری نێوان دوو ئەستێرە.

Helios (hē′li-os´), *n.* خودای خۆر (ئەفسانەی یۆنانی).

helioscope (hē′li-ə-skōp′), *n.* تێلیسکۆپی خۆر سەیرکردن بەبێ ئازاردانی چاو

heliotherapy (hē′li-ō-ther′ə-pi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە تیشکی ڕۆژ

heliotrope (hē′li-ə-trōp′, hēl′yə-trōp′), *n.* (١) گوڵەبەڕۆژە؛ ڕووەکێك کە هەمیشە ڕوو بکاتە خۆر. (٢) ڕووەکی گوڵ نەرخەوانی. (٣) نەرخەوانی سوورباو. (٤) نامێڕی بڕووسکەنێر بە تیشکی ڕۆژ.

helium (hē′li-əm), *n.* هیلیم: گازێکی کیمیایی سووکی بێ ڕەنگە.

helix (hē′liks), *n.* (١) شتێکی پێچ لوول؛ پێچ لوول. (٢) کرکراگەی گوێ. (٣) نەقشێکی پێچ لوول (خانووسازی). (٤) گیاندارێکی ناوی قاوغ پێچ لوول.

hell (hel), *n.* (١) دۆزەخ؛ جەهەننەم. (٢) شوێنێك یا بارێکی ناخۆش و ناپەسەندو پڕ ئازارو مەینەتی. (٤) [Colloq.]. بەسەرهات یا ڕووداوێکی ناخۆش و ناپەسەند.

beat the hell out of, لێدانێکی زۆر

catch (or get) hell, [Slang]. سەرزەنشت کران سزادران.

for the hell of it, هەر بۆ سەیر

go to hell! چاوت دەربەت؛ جەهەننەمت لێ پڕ

raise hell, [Slang]. کردن بە هەرا؛ هەرا هەرا کردن و گێرەشێوێنی نانەوە

to hell with him, چاوی دەربەت؛ فیروسیای لێ بێ؛ ملی بشکێ؛ جەهەننەمی لێ پڕ

what the hell, [Slang]. چی تیایە؛ چی زیانێکی تیایە؛ (واتە کردن و نەکردنی شتێك کار ناکاتە سەر هیچ و گرنگ نییە).

he'll (hēl), = he will; he shall.

hell-bent (hel′bent′), *adj.* [Slang], (~ on; ~ for). سوورە- لەسەر (بەتایبەتی کردارێکی هەڵەشانە).

hell-cat (hel′kat′), *n.* (١) جادووگەر؛ نافرەت). (٢) ژنێکی تووڕەوتڕۆ و ناپەسەندو بەقین

Hellene (hel′ēn), *n.* یۆنانیەك؛ ئیغریقی

Hellenic (he-len′ik, he-lē′nik), *adj.* یۆنانی؛ ئیغریقی؛ تایبەتی بە میژوور و زمان و کلتووری یۆنانی

n. زمانی یۆنانی کۆن

-Hellenism *(n.)*; **Hellenist** *(n.)*; **Hellenistic** *(adj.)*.

hell-fire (hel′fīr′), *n.* ئاگری دۆزەخ؛ ئاگری جەهەننەم

hell-hound (hel′hound′), *n.* (١) سەگی دۆزەخ (٢) (ا) شەیتان (ب) کەسێکی بەدو ناپەسەند.

hellish (hel′ish), *adj.* (١) دۆزەخی؛ جەهەننەمی. (٢) شەیتانانە؛ شەیتانی. (٣) [Colloq.]، زۆر ناخۆش و ناپەسەند.

hello (he-lō′, hə-lō′), *interj., v.i. & v.t.* هەلو (لەسەر تەلەفۆن یا لەکاتی بینینی کەسێکدا وەك سڵاولێکردن).

helm (helm), *n. & v.t.* [Archaic & Poetic]. کلاوی ئاسن

helm (helm), *n.* (١) چەرخی لێخوڕینی کەشتی؛ سوکانی کەشتی. (٢) سەرۆکایەتی (حیزب، ڕێکخراو، دەزگا)؛ پایەی سەرۆکایەتی یا ڕابەری.

v.t. ڕابەری کردن؛ پێشڕەوی یا سەرۆکایەتی کردن؛ لێخوڕین.

helmet (hel′mit), *n.* کلاوی ئاسن؛ کلاوزرێ

helmeted (hel′mit-id), *adj.* کلاوی ئاسن لەسەر؛ کلاوزرێ لەسەر. (٢) لە کلاوزرێ چوو

helminth (hel′minth), *n.* کرمی ڕیخۆلە

help (help), *v.t.* (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ پاڵپشتی کردن؛ لالێکردنەوە؛ دەستی یارمەتی بۆ درێژ کردن؛ هاوکاری کردن.

(٢) چاکردنەوە؛ تیمارکردن. *(This medicine will ~ your cough.)*

(٣) کەڵك بۆ بوون

(٤) بەهێزکردن؛ پتەوکردن؛ بەبڕەوکردن.

(٥) (ا) بەریرسیاری کردن؛ چاککردن (ڕەوشت)؛ نەهێشتن؛ قەدەغەکردن؛ *(I can't ~ his bad manners.)*

(ب) نەکردن؛ ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن؛ وەستاندن؛ *(I can't ~ thinking he's wrong.)*

(٦) بەردەستی کردن.

v.i. (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ کۆمەك کردن.

(٢) بەردەستی کردن (چێشتخانە).

n. (١) یارمەتی؛ یاریدە؛ کۆمەك؛ هاوکاری.

(٢) چارە (نەخۆشی)؛ دەرمان.

(٣) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر.

(٤) کەسێکی بەکرێ گیراو (کارەکەر، وەرزێر، پەنجبەر، بەردەس).

(٥) نیمچە ژەم؛ ئەو خواردەمەنییەی کە دەخرێتە سەر قاپی نانخواردن

cannot help but, چار نەبوون؛ ناچاربوون.

help oneself to, (١) خواردەمەنی خواردن یا خستنەسەر قاپی خۆ. (٢) بردنی شتێك بەبێ داواکردنی لە خاوەنەکەی.

help out, یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ کۆمەك کردن؛ دەستگرتن.

help yourself! فەرموو! فەرموو بخۆ! فەرمو چیت ئەوێ بیکە، بیخۆ، ببیە... هتد.

so help me God, خودا شایەتمە (سوێند)؛ خوا شایەتە.

helper (hel′pēr), *n.* یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر (مرۆڤ، شت)؛ شاگرد؛ هاریکار.

helpful (help′fəl), *adj.* بەکەڵك؛ بەسوود؛ سوودبەخش؛ کەڵکدار؛ باش.

helping (hel′piŋ), *n.* (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ پاڵپشتی. (٢) ئەو خواردنەی دەخرێتە سەر قاپی خواردن؛ نیمچە ژەم؛ *(I have had two ~s.)*

helpless (help′lis), *adj.* (١) زەبوون؛ داماو؛ لێکەوتە؛ دووچار؛ لاواز؛ هیچی پێ ناکرێ بۆ خۆی. (٢) بێ دەرەتان؛ بێکەس؛ خەریك ماو. (٣) دەستەپاچە؛ بێ دەسەڵات؛ لێ نەهاتوو؛ ناکارامە؛ نەزان.

helpmate (help′māt′), *n.* هاوەڵەو یاریدەدەر (بەتایبەتی ژن و میرد)؛ هاوسەر.

helpmeet (help′mēt′), *n.* = **helpmate.**

helter-skelter (hel′tēr-skel′tēr), *adv.* بە شپرزەیی و لامسەڕلایی؛ بە شێواوی و بێ سەروقنگی.

adj. لامسەڕلا؛ شپرزەو شێواو و بێ سەروقنگ؛ بە پەلە پڕووسکێ کراو.

n. شتێکی بە لامسەڕلایی و شپرزەیی کراو؛ شتێکی شێواو؛ چێشتی مجەوەر.

hem (hem), *n.* (١) دامێن (جل و بەرگ). (٢) پەراوێز.

v.t. (١) پەراوێزگرتن؛ دامێن بۆ کردن (جل و بەرگ).

(٢) (~ in; ~ around) ئابڵووقەدان؛ دەورەدان؛ دەورگرتن.

hem (hem), *interj. & n.* هم؛ همم؛ منجەمنج؛ دەنگی قوڕگ پاکردنەوە (دووان).

v.i. (١) منجەمنج کردن. (٢) قوڕگ پاکردنەوە لەکاتی دووانداا.

hem and haw, (١) منجەمنج کردن. (٢) وەڵامی تایبەتی نەدان بەدەستەوە لە ووتوێژدووانداا.

hem- (hēm, hem), = **hemo-** .

hema- (hē′mə, hem′ə), = **hemo-** .

hematology (hem′ə-tol′ə-ji, hē′mə-tol′ə-ji), *n.* زانستی خوێن و نەخۆشییەکانی.

hematoma (hē′mə-tō′mə, hem′ə-tō′mə), *n.* ناوساوی خوێن تێزاو؛ دوومەڵێکی پڕ لە خوێن

hematose (hem′ə-tōs′, hē′mə-tōs′), *adj.* خوێناوی؛ پڕ لە خوێن.

hematothermal (hem′ə-tō-thûr′m'l), *adj.* خوێن گەرم (زیندەوەرزانی).

hemi- (hem′i), پێشگرێکە بەمانای: نیو. *(hemisphere)* .

hemisphere (hem′ə-sfēr′), *n.* (١) نیوەی سەرزەمین؛

نیوەی حیهان (۳) وولاتو گەلانی نیوەی جیهان
(۲) ناوچە یا مەودای شارەزایی.
(٤) نیوەی مێشك

-hemispheric *(adj.)*.

hemlock (hem′lok), *n.* (۱) ڕووەکێکی ژەهراوی کوشندەیە.
(۲) ژەهری ئەم ڕووەکە.

hemo- (hē′mō, hem′ə), پێشگرێکە بەمانای: خوێن.
(hemoglobin)

hemoglobin (hē′mə-glō′bin), *n.* هیمۆگلۆبین: سوورایی خوێن

hemophile (hē′mə-fīl′, hem′ə-fil), *n.* (۱) کەسێکی هیمۆفیلیە.
(۲) بەکتریایەکی خوێن خۆشەریستە، واتە کە لەناو خوێندا باش دەژی

hemophilia (hē′mə-fil′i-ə, hem′ə-fil′yə), *n.* هیمۆفیلیا: نەخۆشی نەوەستانەوەی خوێن لەبەر نەمەپینی تووشی نێرینە دەبێت.

hemophiliac (hē′mə-fil′i-ak, hem′ə-fil′yak), *n.* کەسێکی هیمۆفیلیە

hemophilic (hē′mə-fil′ik), *adj.* (۱) هیمۆفیلیاری.
(۲) لە خوێندا باش گەورە دەبێت (بەکتریا).

hemoptysis (hi-mop′tə-sis), *n.* خوێن هێنانەوە بە تف یا بە کۆکە (لە سیپەکان یا بۆری هەواوە).

hemorrhage (hem′ĕr-ij), *n.* خوێن ڕۆان: خوێن بەربوون؛ خوێن لێهاتنێکی زۆر
v.i. خوێن ڕۆان: تووشی خوێن لێهاتنێکی زۆر بوون.

hemorrhoid (hem′ə-roid′), *n.pl.* مایەسیری
-hemorrhoidal *(adj.)*.

hemorrhoidectomy (hem′ə-roi-dek′tə-mi), *n.* مایەسیری بڕین: پزیشکەوانی)

hemostasis (hi-mos′tə-sis), *n.* خوێن وەستانەوە

hemp (hemp), *n.* (۱) ڕووەکی گوشن.
(۲) ڕیشاڵی ئەم ڕووەکە (کە دەکرێت بە گوشن و پەت)؛ گوشن.
(۳) بەنگ: کە لە گوڵ و گەڵای ئەم ڕووەکە دەردێت)؛ حەشیشە؛ تلیاك.

hen (hen), *n.* (۱) مریشك؛ مامز؛ مر. (۲) مێینە یا مامزی هەندێ باڵندە. (۳) [Slang]: ئافرەت؛ ژن.

hence (hens), *adv.* (۱) لێرە؛ لێرەوە؛ دوور لەم شوێنەوە: *(go ~)*.
(۲) لە ئێستاوە؛ لەمەودوا؛ لەمەولا؛ لە ئێستە بەدواوە: *(a year ~)*.
(۳) لەم ژیانە یا جیهانە: *(before I go ~ and be no more)*.
(٤) لەم سەرچاوەیەوە. (۵) کەوابوو؛ لەبەرئەمە؛ لەبەرئەوە.
interj. لاچۆ لێرە؛ لاچۆ؛ بڕۆ؛ بڕۆ دەرەوە؛ لاچۆ لەبەرچاوم.

henceforth (hens′fôrth′, hens′fōrth′), *adv.* ئێستا؛ لەمەودوا؛ لەمەودواوە؛ لەمەولا؛ لە ئێستا بەدواوە

henceforward (hens′fôr′wērd), *adv.* = **henceforth.**

henchman (hench′mən), *n.* (۱) بەردەست؛ خزمەتکار.
(۲) دەسکەلا؛ دڵڕەوست؛ کلك (مرۆڤ).
(۳) پاڵپشتەکەرێکی پامیاری کە لە سوودی خۆی دەگەڕێ.

hencoop (hen′kōōp′, hen′koop′), *n.* کولانە مریشك

henna (hen′ə), *n.* (۱) خەنە (۲) خەنەیی؛ قاوەیی سوورباو.
adj. خەنەیی؛ قاوەیی سوورباو.
v.t. خەنەلێدان؛ خەنە تێگرتن.

hennery (hen′ĕr-i), *n.* مریشکخانە؛ جێی پەروەردەکردنی مریشك؛ پەروەردەگای مریشك.

henotheism (hen′ō-thi-iz′m), *n.* بڕواکردن بە یەك خودا بەبێ حاشاکردن لە بوونی خودای تر.

-henotheist *(n.)*.

hen party, [Colloq.], ئافرەتان.

henpeck (hen′pek′), *v.t.* دەستەمۆکردنی مێردا؛ هەراسان کردن و زاڵی ژن بەسەر مێردەکەیدا.

henpecked (hen′pekt′), *adj.* دەستەمۆ (مێرد لەلایەن ژنەکەیەوە)؛ ژێردەستە (مێرد بۆ ژنەکەی)؛ ملکەچ.

hepat- (hi-pat′, hep′ət), = **hepato-** .

hepatitis (hep′ə-tī′tis), *n.* جگەر ئاوسان؛ نەخۆشی جگەر.

hepato- (hep′ə-tō′), پێشگرێکە بەمانای: جگەر؛ تایبەتی بە جگەر.

hepta- (hep′tə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) حەوت.
(۲) حەوت گەردی (کیمیاگەری).

heptagon (hep′tə-gon′), *n.* حەوت لا؛ حەوت گۆشە
-heptagonal *(adj.)*.

her (hûr), *pron.* (۱) ئەو (مرۆڤو گیانداری مێینەو بێ گیانی بە مێ ناسراو): *(They saw ~ .; The engine is all right start ~ now.)*.
(۲) هی ئەو (مرۆڤو گیانداری مێینەو شتی بێ گیانی بە مێ ناسراو): – ی: *(~ hands, ~ voice, ~ hair, ~ purse)*

herald (her′əld), *n.* (۱) (ا) جارچەر (ب) پەیامبەر (بۆ وولاتانی تر).
(ج) لێپرسراوی مەلەملێو ناهەنگ.
(۲) لێپرسراوی نیشانەو دروشمی بەگزادەیی یا خێڵەکی.
(۳) مژدەبەر؛ بڵاوکەرەوە؛ جارچی (ناوی ڕۆژنامە)؛ پەیامبەر.
(٤) پێشەنگ؛ بەرایی؛ نیشانە.
v.t. پێش بینین؛ بڵاوکردنەوە؛ نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ بوون؛ مژدەدانی ڕوودانی دواڕۆژ؛ جارچدان: *(The cocks ~ dawn all night.)*.

heraldic (he-ral′dik), *adj.* تایبەتی بە جارچیو پێشەنگ یا نیشانەو دروشمی بەگزادەیی.

heraldry (her′əld-ri), *n.* (۱) دروشمی خانەدانی؛ بەگزادەیی؛ یا سوارچاکی. (۲) فرمانی لێپرسراوی ئەم جۆرە دروشمانە.
(۳) دروستکردنو لێکۆڵینەوەی ئەم دروشمانە.
(٤) ناهەنگی دابەشکردنو وەرگرتنی دروشمی وەها.

herb (ûrb, hûrb), *n.* (۱) گیا؛ گژوگیا.
(۲) گیای بۆندار (ڕێحانە، جاترە، پونگە... هتد)؛ گیای دەرمان؛ گیای بۆن خۆش.

herbaceous (hēr-bā′shəs), *adj.* (۱) گیایی؛ وەك گیای بۆن خۆش؛ تایبەتی بە گژوگیا. (۲) سەوزو کەڵ ئاسا.

herbage (ûr′bij, hûr′bij), *n.* (۱) گیا؛ گژوگیای لەوەڕگا؛ قەرسیل.
(۲) بەشە تەڕوبڕەکانی گیا کە دەخورێت.
(۳) مافی لەوەڕاندنی ئاژەڵ لە لەوەڕگای کەسێکی تردا.

herbal (hûr′b'l, ûr′b'l), *adj.* تایبەتی بە گژوگیا گیای بۆن خۆش.
n. پەرتووکی گیای بۆن خۆشو گیای دەرمان.

herbalist (hûr′b'l-ist, ûr′b'l-ist), *n.* (۱) نووسەری پەرتووکی گیای دەرمانو بۆندار. (۲) کۆکەرەوەو زانای گیای دەرمان.

herbarium (hēr-bâr′i-əm), *n.* (۱) چەند نموونەیەك لە گیای وشکی پۆل پۆل کراوو ناماددەکراو بۆ لێکۆڵینەوەی زانستی.
(۲) گیاخانە؛ شوێنی هەڵگرتنی ئەم نموونە وشکە گیایانە.

herbicide (hûr′bə-sīd′), *n.* دەرمانی بژارکوژ.
-herbicidal *(adj.)*.

herbivore (hûr′bi-vôr′, hûr′bi-vōr′), *n.* گیاخۆر.

herbivorous (hēr-biv′ĕr-əs), *adj.* گیاخۆر.

Herculean (hēr-kū′li-ən, hûr′kyoo-lē′ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە " هێرکیولەس " قارەمانی ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان.
(۲) [-h]، بەهێزو ئازا؛ قارەمان.
(۳) [-h]، زۆر گران (ئەرك)؛ زۆر قورس: *(a ~ task)*.

herd (hûrd), *n.* (۱) (ا) ڕان (ئاژەڵ)؛ گاگەڵ؛ مێگەڵ؛ ئاژاڵ؛ ڕەوەگ؛ جەڵەب. (ب) ڕەوە (گیانداری کێوی): *(a ~ of elephants)*.
(۲) جەماوەر (لەڕووی سووکی‌یەوە)؛ کۆمەڵە خەڵکی بێ ڕای شوێن کەوتوو.
v.t. & v.i. کۆمەڵ کردن؛ گردبوونەوە؛ بوون بە یەك وەك ڕانە ئاژەڵ یا جەماوەر.

herd (hûrd), *n.* شوان؛ گاوان: *(cow ~, shepherd)*.

herdsman (hûrdz′mən), *n.* شوان؛ گاوان
here (hêr), *adv.* (۱) لێرەدا؛ لێرە (بۆ دان پیانان).
(John ~ is a good player.)
(۲) ئێرە؛ لێرە؛ بۆ ئێرە: *(Come ~ .)* .
(۳) ئێستا؛ لەم کاتەدا. (٤) لەم سەرزەمینەدا؛ لەم ژیانەدا.
interj. هاوارکردنێکە بەکاردەهێنرێ لە فەرماندادا یا وەڵام دانەوە لەکاتی ناو خوێندنەوەدا.
n. (۱) ئێرە؛ لێرە؛ ئەم شوێنە.
(۲) ئێستە؛ لەم ژیانەدا.
here and there, (۱) لێرەو لەوێ؛ لە هەندێ شوێندا.
neither here nor there, پەیوەندی بە مەسەلەکەوە نییە.
hereabout (hêr′ə-bout′), *adv.* لەم نزیکانە؛ لەم دەوروپشتە.
hereabouts (hêr′ə-bouts′), *adv.* = **hereabout.**
hereafter (hêr-af′tĕr, hêr-äl′tĕr), *adv.* (۱) لە ئێستە بەدواوە؛ لەمەولا؛ لە نیستەوە (۲) لەوەو دنیا؛ لەدوای مردن؛ لە قیامەتدا.
n. (۱) دوارۆژ (۲) ئەوە دنیا؛ ئەوەو دنیا؛ قیامەت.
hereby (hêr-bī′, hêr′bī′), *adv.* (۱) بەمە؛ بەم هۆیەوە؛ لە ڕێی ئەمەوە (۲) [Ob.]. لەم نزیکانە.
hereditary (hə-red′ə-ter′i), *adj.* (۱) بۆماوە (لە باوو باپیرەوە).
(۲) زگماکی؛ زگماک *(~ traits)* .
-hereditable *(adj.)*; **hereditarily** *(adv.)*.
heredity (hə-red′ə-ti), *n.* (۱) زگماک؛ زگماکی
(۲) تایبەخوێی زگماکی؛ تایبەخوێی بۆماوە لە باوباپیرەوە.
herein (hêr-in′), *adv.* (۱) لێرەدا؛ لێرە؛ بۆ ئێرە.
(۲) لەم نووسراوەدا (۳) لەم شتەدا؛ لەم مەسەلەیەدا؛ لەمەدا.
hereof (hêr-uv′, hêr-ov′), *adv.* دەربارەی ئەمە؛ لەم ڕووەوە
hereon (hêr-on′), adv. = **hereupon.**
here's (hêrz), = **here is.**
here's to! نۆش
heresy (her′ə-si), *n.* (۱) کفر (۲) ڕایەکی جیاواز لە ڕای زاڵی کۆمەڵ یا فەرمانڕەوایی لە فەلسەفە یا ڕامیاریدا.
heretic (her′ə-tik), *n.* کافر.
-heretical *(adj.)*.
hereto (hêr-tōō′), *adv.* بەمەوە؛ بەم شوێنە. بروانامە؛ یا شتەوە:
(Attached ~ is my report.)
heretofore (hêr′too-fôr′, hêr′tə-fōr′), *adv.* لەمەوپێش؛ تا ئێستە.
hereunto (hêr′un-too′), *adv.* = **hereto.**
hereupon (hêr′ə-pon′), *adv.* (۱) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ دەستبەجێ.
(۲) دەربارەی ئەمە؛ لەم ڕووەوە
herewith (hêr-with′, hêr-with′), *adv.* (۱) لەگەڵ ئەمەدا
(۲) بەم شێوەیە؛ بەم هۆیە
heritage (her′ə-tij), *n.* (۱) میراتی؛ زەوی‌وزارو شتومەکی بۆ جێماو.
(۲) کەلەپوور
-heritable *(adj.)*.
hermaphrodite (hĕr-maf′rə-dīt′), *n.* (۱) نێرەمووک
(۲) کەشتێیەکی دوو تەوەرەیی.
adj. نێرەمووکی
-hermaphroditic *(adj.)*; **hermaphroditism** *(n.)*.
hermetic (hĕr-met′ik), *adj.* (۱) جادووگەری؛ تایبەتی بە ئەلکەمی؛ واتە کیمیاگەری کۆن. (۲) لەهیم کراو؛ مۆرکراو؛ لۆک کراو.
hermit (hûr′mit), *n.* (۱) ووشکەسۆفی؛ سۆفی؛ قەلەندەر؛ گۆشەگیر؛ دەرویش (۲) جۆرێک لە کێک (۳) باڵندەیەکی بچووکە وەک فیسقە.
hermitage (hûr′mə-tij), *n.* (۱) قەلەندەرگا؛ نیشتەجێی ووشکە سۆفی (۲) پەناگا؛ پەنا؛ شوێنێکی چەپە.
hermitic (hĕr-mit′ik), *adj.* ووشکەسۆفێتی؛ قەلەندەریی؛ تەنهایی؛ چەپە (جێ)
hernia (hûr′ni-ə), *n.* قۆپی؛ قۆپێتی.
-hernial *(adj.)*.
hero (hêr′ō), *n.* (۱) پاڵەوان؛ قارەمان
(۲) قارەمانی هۆنراوە، چیرۆک. یا داستانێک؛ کەسی سەرەکی چیرۆکێک
heroic (hi-rō′ik), *adj.* (۱) قارەمانی؛ پاڵەوانی؛ قارەمانانە:
(a ~ act)
(۲) لە بابەت قارەمانێک‌و کردارەکانیەوە: *(a ~ poem)* .
(۳) پاراوو لە گوێدا زرنگاوە: *(~ words)* .
(٤) گەورە (بەڕەهەمی هونەری) *(a ~ statue)* .
n. (۱) (ا) هەڵبەستی قارەمانی. (ب) (کۆ) هۆنراوەی داستانی.
(۲) *(pl.)* ووشەی زل‌و بۆش؛ کردەوەی خۆنوواندن.
-heroical *(adj.)*; **heroically** *(adv.)*.
heroic couplet, دوو دێڕی هۆنراوەی پێنج برگەی هاوکێشە.
heroic verse, شێوەی هۆنراوەی داستانی
heroin (her′ō-in, hêr′ō-in), *n.* هێروویین.
heroine (her′ō-in), *n.* (۱) قارەمانی ژن.
(۲) قارەمانی ژنی هۆنراوە، چیرۆک، یا داستانێک
heroism (her′ō-iz′m), *n.* (۱) قارەمانی؛ قارەمانێتی؛ پاڵەوانی؛ پاڵەوانێتی. (۲) کردەوەو ڕەفتاری قارەمانانە.
heron (her′ən), *n.* شینە شاهۆ؛ شاهۆ
hero worship, قارەمان پەرستی
herpes (hûr′pēz), *n.* ئاگرە؛ نەخۆشیەکی نەندامی زاوزێیە.
herpetic (hĕr-pet′ik), *adj.* تایبەتی بە ئاگرە؛ ئاگرەدار؛ ئاگرە تووش بوو.
herpetology (hûr′pi-tol′ə-ji), *n.* زانستی ئاگرە.
-herpetologist *(n.)*.
herring (her′iŋ), *n.* جۆرە ماسیەکە.
hers (hûrz), *pron.* هی ئەو (ئافرەت یا گیانداری مێینە):
(a friend of ~ ; That book is ~ . ; H~ are better.)
herself (hĕr-self′), *pron.* خۆی (ئافرەت):
(She went ~ . ; She hurt ~ .)
hesitance (hez′ə-təns), *n.* **hesitancy.**
hesitancy (hez′ə-tən-si), *n.* ڕاپرایی؛ دووڵی؛ دڵەڕاوکێ؛ گومان؛ سڵ؛ سڵ کردن.
hesitant (hez′ə-tənt), *adj.* دووڵ؛ ڕاڕا؛ دڵەڕاوکێکەر.
hesitate (hez′ə-tāt′), *v.i.* (۱) دووڵی کردن؛ ڕاڕاکردن؛ سڵ کردن؛ سڵ کردنەوە؛ دڵ لەدڵ دان؛ دڵەڕاوکێ کردن. (۲) زمان گیران؛ لاڵ بوون؛ وەک لاڵ قسەکردن
-hesitater *(n.)*; **hesitatingly** *(adv.)*.
hesitation (hez′ə-tā′shən), *n.* دووڵی؛ ڕاپرایی؛ دڵەڕاوکێ؛ سڵ؛ سڵ کردنەوە.
-hesitative *(adj.)*.
hest (hest), *n.* (۱) فەرمان. (۲) بەڵێن.
hetaera (hi-tēr′ə), *n.* (۱) دۆست (بەتایبەتی ئافرەتی دیل لە یۆنانی کۆندا). (۲) ئافرەتێکی سەرەڕۆ.
hetero- (het′ĕr-ō, het′ĕr-ə), پێشگرێکە بەمانای: تر؛ هی تر؛ جیا.
heterodox (het′ĕr-ə-doks′), *adj.* لە ڕێباز لادەر (ئاین).
-heterodoxy *(n.)*.
heterogeneity (het′ĕr-ō-jə-nē′ə-ti), *n.* (۱) جیاوازی؛ لەیەک نەچوون. (۲) شتێکی جیاواز.
heterogeneous (het′ĕr-ə-jē′ni-əs), *adj.* (۱) جیا؛ جیاواز؛ نەگونجاوە. (۲) هەمەچێزە؛ هەمەچەشنە؛ ناچوونیەک.
heteronomous (het′ĕr-on′ə-məs), *adj.* (۱) ژێردەستە؛

ناسەربەست (۲) جیاواز؛ جیا جیا.

heteronym (het′ĕr-ə-nim´), *n.* ووشەی هاوخوێنجە بەلام ماناو بێژە جیا (وەک: دڕاندن: **tear** وە فرمێسک: **tear**).

-heteronymous *(adj.).*

heterosexual (het´ĕr-ō-sek′shōō-əl), *adj.* (۱) ئارەزووکەری جووت بوون لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا (نێر لەگەڵ مێ و مێ لەگەڵ نێردا). (۲) جیا توخم (ژیوارناسی).

n. ئارەزووکەری جووت بوون بێ لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا.

heterosexuality (het´ĕr-ō-sek´shōō-al′ə-ti), *n.* ئارەزوو کردنی جووت بوون لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا (نێر لەگەڵ مێ و مێ لەگەڵ نێر)

heuristic (hyoo-ris′tik), *adj.* هاندەری فێربوون و دۆزینەوە؛ هاندەری قوتابی بۆئەوەی خۆی شت فێر بێ و بدۆزێتەوە (شێوەی پەروەردە لە قوتابخانەدا).

hew (hū), *v.t.* (۱) بڕینەوە (دار، بەرد، کاشی)؛ بڕین؛ لەتکردن؛ داپاچین. (۲) (~ **out**). داتاشین؛ گەڵاڵەکردن؛ نەقاڕی کردن. (۳) (~ **down**). بە تەور بڕینەوە (دارودرەخت)؛ خستن.

v.i. پیادان یا لێدان (چەقۆ، تەور... هتد)؛ بڕینەوە.

hewn (hūn), *alternative past participle of* **hew**.

adj. بڕراوە؛ داپاچراو؛ داتاشراو؛ گەڵاڵەکراو.

hex (heks), *n.* (۱) جادووگەر؛ سیحرباز. (۲) [Colloq.]. شتێکی بەدووم. (۳) دوعای خراپ؛ لەعنەت.

v.t. [Colloq.], (۱) جادوولێکردن. (۲) دوعای خراپ لێکردن؛ بەدخوازی بۆ کردن.

hexa- , hex- (hek′sə), پێشگرێکە بەمانای: شەش.

hexagon (hek′sə-gon´), *n.* شەش لا؛ شەش گۆشە.

-hexagonal *(adj.).*

hexagram (hek′sə-gram´), *n.* (۱) نەستێرەی شەش گۆشەیی. (۲) شێوەیەکی شەش ڕوویی (نەندازە).

hexameter (hek-sam′ə-tĕr), *n.* دێڕێکی شەش برگەی هۆنراوە.

hexangular (hek-saŋ′gyoo-lĕr), *adj.* شەش گۆشەیی؛ شەش گۆشە

hexapod (hek′sə-pod´), *n.* گیاندار یا جانەوەرێکی شەش پی.

adj. شەش پێ

hexapodous (hek-sap′ə-dəs), *adj.* = **hexapod**.

hey (hā), *interj.* هێی دەنگێکە بۆ سەرنج ڕاکێشان، سەرسامی دەربڕین، یا پرسیارکردن؛ نەرێ (پرسیارکردن)

heyday (hā′dā´), *n.* تاف؛ هەرەت؛ نەوپەر (دەسەڵات، گەنجی، خۆشی ... هتد).

(in the ~ of youth; in the ~ of his reign, power, etc.)

H-Hour (āch′our´), *n.* ساتی نهێنی دەستپێکردنی هێرشێکی سوپایی

hi (hī), *interj.* چۆنی؟ ئەم کاتەت باش؛ پڕۆباش؛ هەلەو.

hiatus (hī-ā′təs), *n.* (۱) بۆشایی؛ شوێنی نەبەتاڵ یا بۆش. (۲) پچڕان؛ بەردەوام نەبوون؛ کەمی؛ کێ. (۳) وەستانێکی کورت لە بێژانی دوو برگە یا ووشەی یەک لەدوای یەکی دەستپێکردوو بە قاوڵ یا تیپی دەنگدار.

(he entered; re-enter; the ear)

hibernate (hī′bĕr-nāt´), *v.i.* سڕبوون لە زستاندا (مار)؛ سڕبوون و نەجوڵانەوە؛ خۆشاردنەوە و چالاکی نەنواندن.

hibernation (hī´bĕr-nā′shən), *n.* (۱) سڕبوون لە زستاندا (مار)؛ سڕی؛ سڕبوون (۲) چالاکی نەنواندن؛ ماوەی چالاکی نەنواندن؛

(Stirring suddenly from long ~ I know myself once more a poet.)

hibiscus (hī-bis′kəs, hi-bis′kəs), *n.* ڕووەک یا درەختێکی مام ناوەندیی بە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

hic-cup, hic-cough (hik′əp), *n.* نزگەرە.

v.i. & v.t. نزگەرەکردن.

hick (hik), *n.* [Colloq.], کەسێکی نەزانی چاونەکراوە؛ لادێیی (لەڕووی سووکیی‌یەوە)؛ کێوی؛ دەشتەکی.

adj. [Colloq.], وەک کەسێکی نەزان یا لادێیی؛ کێوی.

hickey (hik′i), *n.* (۱) ئامێر. (۲) (۱) ئامێری نوشتاندنەوەی بۆری. (ب) ئامێری ئەلەکتریک گەیین (۳) خاڵ. (٤) [Slang]، شوێن گاز یا ماچی دۆستانە (بەتایبەتی بە لاملەوە یا ڕوومەتەوە).

hickory (hik′ĕr-i), *n.* (۱) درەختێکی نەمەریکی‌یە لە توخمی دارگوێز. (۲) داری ئەم درەختە کە زۆر جێرە. (۳) دارەدەستی ئەم دارە. (٤) بەری ئەم دارە.

hid (hid), *past tense and alternative p.p. of* **hide**.

hidden (hid′n), *alternative past participle of* **hide**.

adj. شاراوە؛ نهێنی؛ پەنهانی؛ نەبینراو.

hide (hīd), *v.t.* (۱) شاردنەوە. (۲) داپۆشین. (۳) کردن بەژێر لێوەوە؛ کردن بەژێرەوە. (٤) دەموچاو وەرگێڕان بۆ شاردنەوەی: *(He ~ his head in shame.)*

v.i. (۱) شارانەوە؛ شاردنەوە؛ شارەنەوە. (۲) خۆشاردنەوە؛ خۆ داگرتن

hide (hīd), *n.* (۱) پێستە (خۆشکراو یا خۆش نەکراو)؛ کەوڵ؛ چەرم. (۲) [Colloq.] کەوڵی مرۆڤ (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە).

v.t. (۱) کەوڵ کردن. (۲) بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان؛ لێدان.

neither hide nor hair, هیچ شتێک؛ هیچ

hide-and-seek (hīd′ən-sēk′), *n.* چاوشارکێ؛ قەرەقەرە.

hideous (hid′i-əs), *adj.* (۱) ناشرین. (۲) بۆگەن؛ چەپەڵ؛ پیس؛ بەد؛ ناپەسەند.

-hideously *(adv.).*

hide-out (hīd′out´), *n.* پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ جێی خۆشاردنەوە.

hiding (hīd′iŋ), *n.* (۱) (۱) شاردنەوە؛ شارینەوە. (ب) شاراوەیی؛ خۆی شاردۆتەوە: *(in ~)*. (۲) لانە؛ پەناگا؛ جێی خۆشاردنەوە.

hiding (hīd′iŋ), *n.* [Colloq.], بیرازکردن؛ کوتان؛ فەلاقەکردن

hidrosis (hi-drō′sis), *n.* ئارەق کردن؛ ئاردق کردنەوەیەکی زۆر.

hie (hī), *v.i. & v.t.* پەلەکردن؛ خێراکردن

hierarch (hī′ĕr-ärk´), *n.* (۱) سەرۆکی ئایینی؛ شێخ؛ قەشەگەورە. (۲) سەرگەورە؛ سەرۆک؛ سەرەک؛ سەردار.

hierarchical (hī´ĕr-är′ki-k'l), *adj.* بەپێی پلەوپایە؛ بەپێی گەورەوبچووکی.

hierarchy (hī′ĕr-är´ki), *n.* (۱) فەرمانڕەوایی کلێسە بە بەڕێوەبەرایەتی قەشەکان بەپێی پلەوپایە. (۲) قەشەو کاربەدەستانی دەزگایەکی وەها. (۳) کۆمەڵە کەس یا شتی ڕێکخراو بەپێی پلەوپایە. (٤) ڕێکخستن بەپێی پلەوپایە یا گەورەوبچووکی؛ گەورەوبچووکی (٥) هەر سێ پلەوپایەی فریشتەکان؛ سەرجەمی فریشتە.

hieratic (hī´ə-rat′ik), *adj.* (۱) قەشەیی. (۲) تایبەتی بە نووسینی " هیرۆگلیفی " میسری کۆن.

hiero- (hī′ĕr-ō), پێشگرێکە بەمانای: پیرۆز.

hierocracy (hī´ə-rok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی قەشەو کلێسە یا پیاوانی ئایینی تر.

hieroglyph (hī′ĕr-ə-glif´, hī′rə-glif), *n.* تێپێکی هیرۆگلیفی؛ هیرۆگلیف؛ وێنەیەکی هیرۆگلیفی.

hieroglyphic (hī´ĕr-ə-glif′ik), *adj.* (۱) هیرۆگلیفی؛ تایبەتی بە نووسینی هیرۆگلیفی میسری کۆن. (۲) بە هیرۆگلیفی نووسراو. (۳) نیشانەیی. (٤) خوێندنەوەو تێگەیشتنی ئاسان نیە؛ سەری لێ دەرناچێ؛ بە زەحمەت دەخوێنرێتەوە.

n. (۱) وێنە یا تیپی هیرۆگلیفی. (۲) *(pl.)*، نووسینی هیرۆگلیفی.
(۳) نیشانەیەکە کە تێگەیشتنی گران بێت.
(٤) *(pl.)* نووسینێك کە بە گران دەربکرێ یا بخوێنرێتەوە.
-hieroglyphical *(adj.)*; **hieroglyphist** *(n.)*.

hi-fi (hī′fī′), *n.* (۱) دەنگ و ناوازی ساف (رادیۆ، گرامەفۆن)
(۲) ئامێرێکی نەگەکتڕۆنی دەنگ ساف

higgle (hig′l), *v.i.* = haggle.

higgledy-piggledy (hig′l-di-pig′l-di), *adv. & adj.* شێواو؛ بەشێواوی؛ بە ناڕێك‌وپێکی؛ تێکڵاوپێکڵاو.
n. شێواوی؛ تێکڵاوپێکڵاوی؛ ناڕێك‌وپێکی.

high (hī), *adj.* (۱) بەرز؛ بڵند.
(۲) تایبەتی بە ناوچەی گردوشاخاوی، واتە بەرز: *(H~ German)*.
(۳) لە بەرزاییەوە: *(a ~ jump)*.
(٤) بەرز (یلە)؛ بەرزتر؛ مەزن؛ نایاب
(٥) گەورە (هەڵە، ناپاکی)؛ گرنگ: *(~ treason)*.
(٦) بەرز؛ پێشکەوتوو: *(~er mathematics)*
(۷) سەرەك؛ سەرگەورە: *(a ~ priest)*
(۸) زۆر؛ کەورە؛ ئێجگار زۆر: *(~ stakes)*
(۹) گرانبەها؛ گران: *(~ prices)*.
(۱۰) خۆش گوزەرانی؛ بەرز؛ فەنتازی: *(~ living)*
(۱۱) لەخۆبایی؛ نووت بەرز.
(۱۲) گەرمە؛ نەوپەڕ: *(~ noon)*.
(۱۳) بەرز ناساز (دەنگ)؛ تیژ
(۱٤) شاد؛ نەوپەڕی خۆشی و بەزی: *(~ spirits)*.
(۱٥) [Slang]. مەست (بە خواردنەوە یا بەنگ)؛ سەرخۆش.
(۱٦) ناوچەی دوور لە کەمەرەی زەوی.
(۱۷) بەرزترین خێرا (گێڕی ئوتومبیل).

adv. زۆر؛ تا پلەیەکی بەرز؛ بەرز؛ ئێجگار؛ باش؛ پادەی زۆر:
(to climb ~ ; to aim ~ ; to search ~ and low for something; to pay ~ ; to live ~)

n. (۱) بەرزایی؛ شوێنێکی بەرز. (۲) گێڕی خێرا یا بەرز (ئوتومبیل).
fly high, بەتەمای شتی زۆرو بەرز بوون؛ بۆ شتی بەرز ڕوانین و بەهیوای پێ گەیشتنی بوون.
high and dry, (۱) لەبەرەوەی ئاودا (کەشتی).
(۲) داماو بێ دەرەتان؛ گیرخواردوو؛ بێ دەرامەت؛ بێکەس و تەنها.
high and low, هەموشوێنێك
(He searched high and low for her but couldn't find her.)
high and mighty, [Colloq.]. لەخۆبایی؛ نووت بەرز؛ بەفیز
on high, لە ئاسمانەوە؛ لە بەرزاییەکەوە.
run high, قوڵ (هەست)؛ بەهێزو بەجۆش (هەست)

high-bred (hī′bred′), *adj.* (۱) توخم چاك؛ ڕەسەن
(۲) بەڕەفتار؛ ڕەووشت جوان؛ نەجیب زادە.

high-brow (hī′brou′), *n.* [Slang]. (۱) ڕوشنبیر
(۲) ڕوشنبیری ساختە.

adj. [Slang]. هی ڕوشنبیر یا ڕوشنبیری دروزنە (لەڕووی سووکی و گاڵتەپێکردنەوە.

high chair, کورسی بەرزی منداڵ (کە سینی‌یەکی لەبەردەمدایەو شوێنی قاچی هەیە منداڵ نانی لەسەر دەخوات)

high-class (hī′klas′, hī′kläs′), *adj.* نایاب؛ نمرە یەك؛ ڕۆرباش؛ بەرز (هەندێ جار نەڕووی سووکی یا گاڵتەپێکردنەوە بەکاردەهێنرێت).

high day, جەژن.

higher education, خوێندنی بەرز (کۆلێج و زانکۆ).

higher-up (hī′ēr-up′), *n.* [Colloq.], کەسێکی پلەوپایە بەرزتر.

high-falutin, high-faluting (hī′fə-lōō′t'n), *n.* [Colloq], قسەی زل؛ زمانی فشەو خۆدەرخستن و بۆش

adj. تایبەتی بە زمانی وەها.

high fidelity, دەنگ و ناوازی ساف (رادیۆ، گرامەفۆن).

high-frequency (hī′frē′kwən-si), *adj.* تەزوو لەرە زۆر (رادیۆ).

high-grade (hī′grād′), *adj.* نایاب؛ نمرە یەك.

high-handed (hī′han′did), *adj.* زۆردارەکی؛ ئارەزووکاری؛ قەرەقۆشی؛ نابەجێ و لەخۆبایی؛ *(a ~ approach to solving problems)*
-highhandedly *(adv.)*; **highhandedness** *(n.)*.

high-hat (hī′hat′), *adj.* [Slang], (۱) تەپڕۆش؛ ڕێك‌وپێك؛ شیك.
(۲) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی.
n. [Slang], کەسێکی لووت بەرزو لەخۆبایی.

highjack (hī′jak′), *v.t.* [Colloq.], = **to hijack.**

highjacker (hī′jak′ĕr), *n.* [Colloq.], = **hijacker.**

high jump, بەرزە بازد (ملەملێی وەرزشی).

high-land (hī′lənd), *n.* کۆێستان؛ ناوچەی گردو شاخاوی؛ ناوچەی بەرزایی.

highlander (hī′lən-dĕr), *n.* کۆێستان نشین؛ چیانشین؛ دانیشتووی ناوچەی گردوشاخاوی.

high life, خۆش گوزەرانی؛ های لایف.

high-light (hī′līt′), *v.t.* (۱) شەوق لێدان؛ ڕوونك کردنەوە
(۲) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان (گرنگترین بەشی باسێك)

highly (hī′li), *adv.* (۱) لە بەرزاییدا؛ بۆ بەرزایی
(۲) بۆ پلەیەکی بەرز؛ لە پایەو پلەیەکی بەرزدا.
(۳) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ یەکجار؛ تا ڕادەیەکی زۆر.
(٤) بە ڕێزەوە؛ بە پەسەندکراوی. (٥) گرانبەها.

high-minded (hī′mīn′did), *adj.* (۱) لووت بەرز؛ لەخۆبایی.
(۲) ڕەووشتو هەستو بیروڕا بەرز.

highness (hī′nis), *n.* (۱) بەرزی؛ بەرزیتی؛ بڵندی.
(۲) [H-]، نازناوی شازادە:
(His, Her, Your, Royal ~ ; His, Her, Your ~)

high-octane (hī′ok′tān), *adj.* ئۆکتێنی زۆرە: *(~ gasoline)*.

high-pitched (hī′picht′), *adj.* (۱) بەرزوناساز (دەنگ)؛ تیژ
(۲) بڵند؛ بەرز. (۳) لێژ (سەربان).

high-powered (hī′pou′ĕrd), *adj.* زۆر بەهێز؛ بەدەسەلات.

high-pressure (hī′presh′ĕr), *adj.* (۱) بەتەووژم؛ قایم؛ بەرگەی تەووژمی زۆر دەگرێت. (۲) سەلمێنەر؛ بە نیمچە زۆرلێکردن (فرۆشتن سەلماندن)؛ تەنگەتاوکەر؛ زۆرکەرەسەر؛ زۆرلێکەر.
v.t. [Colloq.]. زۆرلێکردن؛ زۆرکردنەسەر؛ تەنگەتاوکردن.

high-priced (hī′prīst′), *adj.* گرانبەها؛ گران.

high priest, قەشە گەورە؛ سەرەك قەشە؛ حاخامی گەورە.

high-proof (hī′prōōf′), *adj.* پلەی ئەلکحول بەرزە یا زۆرە

high-rise (hī′rīz′), *adj.* تایبەتی بە خانوویەکی بەرزی چەند نهۆمی.
n. باڵەخانە؛ خانووی چەند نهۆم.

high-road (hī′rōd′, hī′rōd′), *n.* (۱) شارێ؛ ڕێو بانی سەرەکی.
(۲) ڕێی ئاسانو یەکسەرو مسۆگەر: *(the ~ to happiness)*.

high school, قوتابخانەی ناوەندی؛ قوتابخانەی ئامادەیی.

high seas, دەریای بێ خاوەن: ئەو بەشانەی دەریا کە ئەوەندە دوورن لە ووشکاییەوە لەژێر دەسەلاتی هیچ وڵاتێکدا نین، بەڵکو هی هەموکەسێکە؛ ناوەڕاستی دەریا.

high-sounding (hī′soun′diŋ), *adj.* گەورەنوێن؛ بەدەبدەبە؛ بەشکۆ (ڕاست یا درۆزنە)؛ زل (قسە).

high-spirited (hī′spir′it-id), *adj.* (۱) ئازا؛ چاونەترس؛ نەبەز؛ بەجەرگ. (۲) بەکەیف؛ بەدەماخ؛ بەجۆش.

high-strung (hī′struŋ′), *adj.* زووهەڵچوو (مرۆڤ)؛ هەمیشە بەجۆش؛ هەست تووندوتیژ؛ بێ ئارام.

hight (hīt), *adj.* [Archaic]. ناوی ئەوەیە؛ پێی دەووترێ.
hightail (hī′tāl′), *v.i.* [Colloq.]. بە پەلەپرووزێ پۆیشتن؛ لەبڕو بەپەلە دەربازبوون.
high tea, زەمبت خواردنی سووکە لەگەڵ چادا لە پاش نیوەڕۆیەکی زۆر درەنگ؛ دەخوڕێت (نەریتێکی ئینگلیزییە).
high tide, ١) سەرزاو (دەریا)؛ شەپۆل بەرزی. ٢) کاتی بەرزاو یا شەپۆل بەرزی. ٣) پوپ؛ لووتکە؛ گەرمە (کات، کار)؛ هەرەت.
high time, ١) هەرەت؛ کاتی خۆیەتی. ٢) [Slang]، کاتێکی خۆش و پر کەیف.
high-toned (hī′tōnd′), *adj.* ١) بەرزوتیز (دەنگ). ٢) ڕەوشت و بیروباوەڕ بەرز (گەلێک جار بەتەوسەوە یا بەگاڵتەوە). ٣) [Colloq.]، تەپۆش؛ شیک؛ مۆدەپەرست. ٤) [Colloq.]، نایاب؛ زۆر باش.
high treason, تاوانێکی هەرەگەورە (دژی وواڵتی خۆ)؛ خیانەت.
high-water mark (hī′wô′tĕr, hī′wä′tĕr), ١) بەرزترین پلەی بەرزاو یا لافاو. ٢) نیشانەی ئەم پلەیە. ٣) پۆپ؛ پلەی هەرە بەرز.
highway (hī′wā′), *n.* شاری؛ ڕێی گشتی؛ ڕێگا؛ ڕێ.
highwayman (hī′wā′mən), *n.* چەتە جەردە.
hijack (hī′jak′), *v.t.* [Colloq.]. ١) ڕووتکردنەوەی ئۆتومبیل یا شەمەندەفەر لە ڕێگە. ٢) فراندنی فڕۆکە، کەشتی، شەمەندەفەر، ئۆتومبیل لە ڕێگەو بردنی بەزۆر بۆ شوێنێکی دیاریکراو. ٣) دزین (لە مرۆڤ). ٤) بە زۆرەملێ شت پێ کردن؛ زۆرلێکردن.
-hijacker *(n.).*
hike (hīk), *v.i.* گەڕان بە پێ بە دەشت‌ودەردا بەتایبەتی بە خێزا بۆ کەیف یا تەندروستی؛ یا تەنروستی *(to ~ in the country)*.
v.t. [Colloq.], ١) هەڵکێشان؛ بەرزکردنەوە؛ *(~ up your pants.)*. ٢) بەرزکردنەوە (نرخ)؛ زیادکردن؛ گران کردن.
n. بە پێ گەڕان بە دەشت‌و دەردا بەتایبەتی بە خێزا بۆ کەیف یا تەندروستی؛ *(to go for a ~)*
hilarious (hi-lâr′i-əs, hi-lâr′i-əs), *adj.* قۆشمەز زۆر تەنتیکەیە؛ قۆشمەچی؛ بە جۆش و سەرنج ڕاکێش؛ سەیرخۆش.
hilarity (hi-lar′ə-ti, hi-lar′ə-ti), *n.* تەنتیکەیی؛ قۆشمەیی؛ بەجۆش و سەرنج ڕاکێش؛ سەیرخۆشی.
hill (hil), *n.* ١) گرد؛ تەپە. ٢) کۆمەڵە گڵ. ٣) کۆمەڵێک گڵ کە تۆزی تێدا دەچێنرێ یا لەدەوری تەمام خڕدەکرێتەوە. ٤) تۆزەڵە بەتام یا پووەکێک کە بنجەکانیان پێکەوە بێت.
v.t. ١) وەک گرد لێکردن. ٢) بە کۆمەڵە گڵ داپۆشین یا دەورگرتن (تۆز تەتام).
hill-billy (hil′bil′i), *n.* [Colloq.], ١) لادێیی لە پووی سووکایەتەوە. ٢) لادێیەکی هەرتمە خوارووەکانی تەمەریکا؛ دەشتەکی.
hillock (hil′ək), *n.* گردۆلکە؛ تەپۆلکە.
hill of beans, [Colloq.]. زۆر کەم؛ کەم؛ تەخت؛ هیچ‌وپووچ.
hillside (hil′sīd′), *n.* قەدگرد؛ قەدیان؛ یال.
hill-top (hil′top′), *n.* لووتکە گرد؛ سەرگرد؛ تەوقەسەری گرد.
hilly (hil′i), *adj.* ١) گردانی؛ گردەواری؛ گردەڵان. ٢) لێژ.
hilt (hilt), *n.* مشتوو؛ دەسک.
v.t. مشتوو بۆ کردن.
(up) to the hilt, بەتەواوی؛ هەمووی؛ زۆر (پلە).
him (him), *pron.* ئەو (بۆ پیاو و گیانداری نێرینە) (لە باری کارلێکراو یا وشەی تەواوکەردا).
himself (him-self′), *pron.* خۆی (پیاو)؛ بەتایبەتی؛ ١) کار لەخۆکردن *(He hurt ~ .)*. ٢) دووپاتکردنەوە *(He ~ wasn't sure.)*. ٣) باری ناسایی و تەندروستی خۆی *(He hasn't been ~ lately.)*.
hind (hīnd), *adj.* دواوە؛ پاشوو؛ پشتەوە *(~ legs)*.

hind (hīnd), *n.* مێ ئاسکێکی سێ ساڵانەو گەورەتر.
hind (hīnd), *n.* ڕەنجبەر؛ وەرزێر یا بەردەستی ئینگلیزی و نۆسکوتلەندی.
hinder (hin′dĕr), *v.t.* (١) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغەکردن؛ نەهێشتن. (٢) دواخستن؛ ڕاگرتن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان؛ هێواش کردنەوە.
hinder (hīn′dĕr), *adj.* پشتەوە؛ دواوە؛ پاشەوە.
hinder (hīn′dĕr-mōst′), *adj.* = **hindmost.**
hindmost (hīnd′mōst′), *adj.* دواترین؛ دوا.
hindquarter (hīnd′kwôr′tĕr), *n.* (١) ڕان (لاشەی مەڕ، گا، گوێرەکە... هتد). (٢) (*pl.*) پاشەڵ؛ کەفەڵ.
hindrance (hin′drəns), *n.* کۆسپ؛ قۆرت (مرۆڤ؛ شت).
hindsight (hīnd′sīt′), *n.* (١) باش بینی؛ باش بینینی پاش ڕووداوێک. (٢) نیشان (تفەنگ، دەمانچە).
Hindu, Hindoo (hin′dōō), *n.* (١) هیندی؛ هاونیشتمانیەکی هیندستان (٢) هیندۆسی؛ هیندۆسی پەرست.
adj. (١) هی هیندۆسەکان و زمان و کلتوورەکەیان. (٢) هی ئایینی هیندۆسی.
Hinduism, Hindooism (hin′dōō-iz′m), *n.* ئایینی هیندۆسی
Hindustani (hin′doo-stan′i, hin′doo-stän′i), *n.* زمانی هیندستانی؛ زمانی " نوردو ".
hinge (hinj), *n.* (١) ئەنجامە. (٢) جومگە (گیانداری ئاوی). (٣) تەوەر؛ تەوەرە؛ شتێکی گرنگ کە هەموشتێکی تری لەسەر بەندە.
v.t. ئەنجامەلێدان؛ بە ئەنجامە لێکدان.
v.i. (١) هەڵواسران بە ئەنجامە؛ لەسەر ئەنجامە وەستان. (٢) کەوتنەسەر؛ بەنگ بوون لەسەر؛ لەسەر وەستان.
hinge on, لەسەر بەنگ بوون (کاروبار)؛ لەسەر وەستان؛ کەوتنەسەر؛ پێوەبەستران (کاروبار): *Everything hinges on her decision.)*
hinny (hin′i), *n.* جوانووە ئەسپ و ماین؛ جاشەکەر.
hinny (hin′i), *v.i.* حیلاندن.
hint (hint), *n.* (١) نیشانە؛ سووسە؛ تیل نیشان؛ سەرنج؛ لاپلار؛ لاتیل. (٢) [Obs.]، هەل؛ هەلکەوت.
v.t. & v.i. نیشانەپێدان؛ بە لاتیل پێ ووتن؛ بە ناڕاستەوخۆیی پێ ڕاگەیاندن.
hint at, بە لاتیل پێ ووتن؛ بە ناڕاستەوخۆ پێ ڕاگەیاندن؛ نیشاندان.
take a hint, تێگەیشتنی لاتیل یا نیشانەیەک و بەپێی ئەوە جوواڵنەوە.
hinterland (hin′tĕr-land′), *n.* (١) ناوچەی دوور لە دەریا؛ ناوچەی ناوەوەی ووڵات. (٢) شوێنی دوور لە شار؛ لادێ؛ شوێنی چەپە.
hip (hip), *n.* (١) سمت؛ کەفەڵ؛ گووپی سمت. (٢) گۆشەی دوو پووی لێژ وەک هی سەربان (خانووسازی).
hip (hip), *n.* بەری گوڵە کێوی.
hip (hip), *adj.* [Slang], بە ئاگای مۆدەو نەریتی تازەباوی کۆمەڵ؛ تازەباو (کردەوە).
hipbone (hip′bōn′), *n.* سمتەجۆڵە.
hippo (hip′ō), *n.* [Colloq.], = **hippopotamus.**
hippocras (hip′ə-kras′), *n.* شەرابێکی تێکەڵاو بە داوەرمانی بۆن خۆش.
Hippocratic oath, سوێندی بوقراتی (کە قوتابیانی پزیشکەوانی دەیخۆن کاتی وەرگرتنی بڕوانامەی دەرچوونیان).
hippodrome (hip′ə-drōm′), *n.* (١) مەیدانی پێشبڕکێی ئەسپ و عەرەبانە (یۆنان و ڕۆمای کۆن). (٢) پیشانگای ئەسپ و سێرک و یاری.
hippogriff, hippogryph (hip′ə-grif′), *n.* دەعبایەکی ئەفسانەییە سەروبانی سیسارک و لەش و پاشەڵ و لاقی ئەسپی هەبە.
hippopotamus (hip′ə-pot′ə-məs), *n.* ئەسپی ئاوی؛ کەرکەدەنی ئاو؛ گیاندارێکی زل گیاخۆری پێست ئەستووری بن تووکی ئەفەریقییە لە قەراغی ئاو ڕووباردا دەژی.
hip roof, سەربانێکی لاتیژی گۆشەدارە.
hipster (hip′stĕr), *n.* [Slang], کەسێکی مۆدەپەرستی شارەزای نەریتی تازەباوی کۆمەڵ.

hire (hīr), *n.* (۱) کرێ (مرۆڤ، ئامێر). (۲) بەکرێ گرتن.
v.t. (۱) بەکرێ گرتن (مرۆڤ، ئامێر)؛ پاگرتن؛ گرتن (پارێزەر).
(to ~ a laborer, lawyer, etc.)
(۲) خۆ بەکرێدان؛ کرێکاری کردن؛ بەکرێدان.
for hire, بۆ کرێ (مرۆڤ، ئامێر).
hire out, کرێکاری کردن؛ بەکرێدان؛ خۆ بەکرێدان.
hireling (hīr′liŋ), *n.* کەسێکی بەکرێ گیراو؛ بەکرێ گیراو؛ کرێکار.
adj. بەکرێ گیراو.
his (hiz), *possessive pron.* (۱) هی ئەو (پیاو و گیانداری نێرینە).
(a friend of ~; That book is ~. ; ~ are better.)
(۲) هی ئەو (پیاو و گیانداری نێرینە)؛ — ی.
(~ hand; ~ books; ~ tail; ~ house)
Hispanic (his-pan′ik), *adj.* ئیسپانی (زمان و گەل و کلتوور).
hiss (his), *v.i.* (۱) فیشکاندن (وەک مار)؛ فیشکەکردن.
(۲) فیکەلێکردن و فسەفس کردن لەپووی پق و گاڵتەپێکردنەوە.
v.t. ناڕەزایی خۆ دەربڕین بە فیکەلێدان و فسەفس کردن.
n. فیشکە؛ فسەفس.
hist (st, hist), *interj.* بێ دەنگ بە!؛ فسە مەکە!؛ گوێ گرە!.
histamine (his′tə-mēn′, his′tə-min), *n.* هیستمین: ئاوێتەیەکە لە شانەی زیندەوەرو پووەکدایە؛ جۆرە دەرمانێکە.
histology (his-tol′ə-ji), *n.* (۱) زانستی لێکۆڵینەوەی گەردبینی تێشوو یا شانەی زیندەوەرو پووەک.
(۲) پێکهاتنی تێشوو یا شانەی زیندەوەرێک.
historian (his-tôr′i-ən, his-tō′ri-ən), *n.* (۱) مێژووناس
(۲) مێژوونووس
historic (his-tôr′ik, his-tor′ik), *adj.* مێژوویی؛ گرنگ
(a ~ event) گرنگ لە مێژوودا.
historical (his-tôr′i-k'l, his-tor′i-k'l), *adj.* (۱) مێژوویی
(a ~ document)
(۲) دەربارەی کەسانو پووداوی پاستەقینەیە
(a ~ novel).
(۳) پاست؛ پاستەقینە؛ ئەوەی لە پاستیدا پوویداوە.
(a ~ account). (٤) بە شێوەیەکی مێژوویی؛ بەپێی پووداتی مێژوویی
historically (his-tôr′i-k'l-i), *adv.* (۱) بەشێوەیەکی مێژوویی؛ بەپێی پووداتی مێژوویی، واتە بەپێز لە کۆنەوە بۆ تازە.
(۲) لەپووی مێژوەوە؛ بەپێی مێژوو
historicity (his′tə-ris′ə-ti), *n.* مێژوویتی: پاستێتی شتێک لەپووی مێژوەوە
historiographer (his-tôr′i-og′rə-fĕr), *n.* مێژوونووس (بەتایبەتی یەکێک کە دانرابێت لەلایەن دەزگایەکی پەسمیەوە).
-historiography *(n.).*
history (his′tə-ri, his′tri), *n.* (۱) چیرۆک؛ حیکایەت
(۲) مێژوو (۳) پابوردوو *(This coat has a strange ~.)*.
(٤) شتێکی گرنگ (کە شایستەی تۆمارکردن بێ).
make history, مێژوو دروستکردن یا نووسین؛ شتێکی مێژوویی یا زۆر گرنگ کردن
histrionic (his-tri-on′ik), *adj.* (۱) شانۆیی
(۲) خۆدەرخەری؛ لە پادە بەدەر خۆنواندنی؛ دەستکرد؛ مندالانە.
histrionics (his′tri-on′iks), *n.pl.* (۱) خۆنوواندنی سەر شانۆ.
(۲) خۆنووساندن لە کردەوە یا دووانداا؛ پەووشت و کردەوەی مندالانە؛ خۆدەرخەری
hit (hit), *v.t.* (۱) پیادان؛ بەرکەوتن: *(The car ~ the tree.)*.
(۲) لێدان؛ پیامالین؛ پیاکێشان: *(He ~ her.)*.
(۳) پێکاندن؛ ئەنگاوتن: *(He fired and ~ the deer.)*.
(٤) (~ on; ~ against): پیامالین؛ لێدان.
(٥) خراپ کارتێکردن؛ زیان لێدان:
(The Irish were hard ~ by potato famine.)
٦) بە ڕێکەوت دۆزینەوە: *(He ~ the right answer.)*.
۷) بەدڵ بوون؛ حەزلێکردن: *(The hat ~ her fancy.)*.
۸) لە تۆپ دان (یاری بێسبۆڵ).
۹) [Colloq.]، کەوتنەڕێ؛ ڕۆیشتن: *(Let's ~ the road.)*.
۱۰) [Colloq.]، داوای پارە لێ کردن: *(He ~ me for ten dollars.)*.
۱۱) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە یا کردنی شتێک: *(~ting the bottle)*
v.i. ۱) لێدان؛ پیامالین؛ پیاکێشان.
۲) (~ against): خۆپیادان؛ بەرکەوتن.
۳) (~ upon): بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بۆ گەپان و دۆزینەوە.
٤) لێدانی تۆپ (یاری بێسبۆڵ)
n. ۱) لێدان؛ لێدانێک؛ بەرکەوتن؛ پێکان؛ ئەنگاوتن؛ پیادان.
۲) پێکادان؛ بەیەکدادان؛ لەیەکدان.
۳) توانجێکی بڕندە؛ تێبینیێکە کە لە جێی خۆیدا بێ (لاقرتی یا دانایانە).
٤) هات؛ بهات؛ بۆ هاتن؛ بەختەوەری.
٥) بەرهەمێکی هونەری بە بڕەو (فیلم، گۆرانی، پارچە مۆسیقا، پەڕتووک، شانۆنامە): *(The film was a ~. ; The play was a ~.)*.
٦) لێدانی تۆپ (یاری بێسبۆڵ).
hit it off, گونجان پێکەوە؛ ناسین بۆ یەکەم جارو یەکتری بەدڵ بوون؛ باش هەڵکردن پێکەوە:
(The two of them hit it off from the start.)
hit off, ۱) لاساییکردنەوە.
۲) بە کورتی و بە باشی باسکردن
hit or miss, بە لامسەرلایی؛ یا گاڵ دێنی یا پەموو؛ یا دەیگرێ یا نابگرێ؛ هاتونەهات.
hit (out) at, ۱) نیشان لێگرتنەوە (مستەکۆڵە، زللە).
۲) هێرش بردنەسەر بە دەم؛ سەرزەنشتکردن.
hit the hay, [Slang], چوونە جێ؛ نووستن:
(I hit the hay at ten o'clock last night.)
hit the trail, [Slang], کەوتنەڕێ؛ ڕۆیشتن.
hit-and-run (hit′n-run′), *adj.* ۱) لێدان و ڕاکردن (ئوتومبیلچی).
۲) لێدان و هەڵاتن (شەڕی پارتیزان):
(the ~ tactic of guerilla warefare)
hitch (hich), *v.i.* ۱) شەڵین؛ بە هەنگەشەڵ ڕۆیشتن.
۲) بەستراوەوە؛ گیرخواردن؛ ئاڵۆسکان.
۳) پەیزەن بوون (ئەسپ)؛ قاچ لەیەکدان لە ڕۆیشتندا.
٤) [Slang]، پێوەبوون (ژنهێنان و شووکردن)؛ بەستراوەوە: *(to get ~ed)*
٥) [Slang]، دەست ڕاگرتن لە ئوتومبیل بۆ سوارکردن بە خۆڕایی.
v.t. ۱) ڕاتەکاندن؛ تەکان پێدان؛ هەڵکێشان.
۲) (ا) بەستنەوە؛ پێوەبەستن (بە قولاپ یا زنجیر)؛ گرێدان؛ تونگ کردن.
ب) بەستنەوە بە دوای ئوتومبیل یا عەرەبانەوە؛ پێوەبەستن.
۳) [Colloq.]، ژنهێنان؛ شووکردن؛ بەستنەوە.
n. ۱) تەکان. (۲) هەنگەشەڵ؛ شەڵین.
۳) ئاڵۆسکان؛ کۆسپ؛ قۆرت: *(a ~ in our plans for the picnic)*.
٤) گرێ. (٥) (ا) گیرە. (ب) شتی پێوەبەستن (نەڵقە، زنجیر، قولاپ).
٦) [Slang]، سواربوونی ئوتومبیل پاش دەست ڵێ ڕاگرتنی.
۷) [Military Slang]، ماوەی سەربازێتی.
without a hitch, بە ئاسانی؛ بەبێ گیروگرفت؛ بەڕەحەتی.
hitchhike (hich′līhik′), *v.i.* دەست لە ئوتومبیل ڕاگرتن بۆ سوارکردن بە خۆڕایی.
hither (hith′ĕr), *adv.* بۆ ئێرە؛ بەرەو ئێرە؛ لێرە.
adj. ئەم لا؛ ئەم لاوە؛ لەم لاوە؛ نزیکتر بە ئێرە.
hithermost (hith′ĕr-mōst′), *adj.* نزیکترین (لێرەوە یا بۆ ئێرە).
hitherto (hith′ĕr-tōō′, hith′ĕr-tōō′), *adv.* ۱) تا ئێستە.
۲) [Obs.]. ئێرە.

hitherward (hi*th*′ĕr-wērd), *adv.* بەرەو ئێرە؛ بۆ ئێرە
hitherwards (hi*th*′ĕr-wērdz), *adv.* = **hitherward.**
hit-or-miss (hit′ĕr-mis′), *adj.* لاسەرلا؛ یا گاڵ دێنێ یا پەموو؛ یا دەیگری یا نایگرێ: *(a ~ approach to things)* .
hive (hīv), *n.* (١) پووڕە هەنگ (٢) کۆمەڵێک حەشەرەی هەمیشە کۆششکەری سەرقاڵ (٣) شوێنێکی سەرقاڵ
v.t. (١) هەنگ کۆکردنەوە لە پووڕەدا. (٢) هەنگوین کۆکردنەوە لە پووڕەدا. (٣) کۆکردنەوە و هەڵگرتن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن
v.i. (١) چوونە ناو پووڕە هەنگەوە. (٢) پێکەوە ژیان.
hives (hīvz), *n.pl.* لیری ئاڵۆشاوی یا خوراو؛ لیر.
hoar (hôr, hōr), *adj.* (١) سپی ، قژ سەر (٢) سەرسپی؛ قژ سپی (٣) [Dial.] کۆن؛ کەڕو هەڵهێناو.
n. (١) سپێتی سەر، قژ (٢) زوقم.
hoard (hôrd, hōrd), *n.* شتی هەڵگیراو بۆ ڕۆژی تەنگانە؛ شتومەکی عەمارکراو بۆ دواڕۆژ
v.i. & v.t. هەڵگرتن بۆ ڕۆژی تەنگانە (پارە، ئازووقە)؛ عەمارکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن: *(to ~ money, food, etc.)* .
-hoarder *(n.).*
hoarding (hôr′diŋ, hōr′diŋ), *n.* هەڵگرتن بۆ ڕۆژی تەنگانە (پارە، خواردەمەنی)؛ عەمارکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن.
hoarding (hôr′diŋ, hōr′diŋ), *n.* (١) پەرژێنێکی دارینی کاتیی لە دەوری خانوویەکدا کە دروست دەکرێت یا چاک دەکرێتەوە. (٢) تەختەی بڵاوبونامە؛ تەختەی ئاگادارنامە.
hoarfrost (hôr′frôst´, hōr′frost´), *n.* زوقم.
hoarse (hôrs, hōrs), *adj.* (١) نووساو ؛ دەنگ گر: *(a ~ voice)* . (٢) دەنگ نووساو؛ دەنگ گر.
hoarsen (hôr′s'n, hōr′s'n), *v.t. & v.i.* دەنگ نووساندن؛ دەنگ نووسان؛ دەنگ گربوون.
hoary (hôr′i, hō′ri), *adj.* (١) سپی (قژ، سەر) (٢) (ا) سەرسپی؛ بەشکۆ. (ب) بە گەنگەموری سپی داپۆشراو (گەڵا). (٣) زۆر پیر؛ کۆن
-hoariness *(n.).*
hoax (hōks), *n.* کەڵەک؛ گاڵتەڕێ؛ گاڵتە؛ ساختە.
v.t. گاڵتەبازی کردن؛ کەڵەکچێتی کردن؛ گاڵتەکردن؛ بەفریوبردن.
hob (hob), *n.* قەراغی دەربۆفیوی ئاگردان بۆ شت لەسەر گەرم کردنەوە.
hob (hob), *n.* جنۆکە؛ دیو،درنج.
play (or raise) hob, گێرەشێوێنی کردن
hobble (hob′l), *v.i.* شەلین؛ بە هەنگڵەشەڵ ڕۆیشتن.
v.t. (١) وەها لێکردن کە بە هەنگڵەشەڵ بڕوات. (٢) پێوەندکردن (ئەسپ)؛ بەستنەوەی دوو قاچی ئەسپ پێکەوە بۆنەوەی ڕانەکات. (٣) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنەڕێ؛ بەردەم گرتن.
n. (١) هەنگڵەشەڵ شەلین. (٢) پێوەند؛ پاشبەند؛ پەت یا گوریسی پێکەوە بەستنی دوو قاچی ئەسپ. (٣) [Rare]. کێشە؛ بارێکی ناخۆش.
hobby (hob′i), *n.* (١) ئەسپێکی ماموناوەندی بەدەماخ. (٢) [Rare]. ئەسپەدارینەی منداڵان. (٣) خولیا؛ شتێک کە مرۆڤ خووی پێوە دەگرێ و لەکاتی دەست بەتاڵیدا دەیکات.
hobby (hob′i), *n.* بازێکی ئەوروپایی بچووکە
hobby-horse (hob′i-hôrs´), *n.* (١) (ا) وێنەی ئەسپێکە سەماکەر دەیکات بەنار قەدیا لە سەمایەکی ئینگلیزیدا. (ب) ناوی سەماکەرە. (٢) ئەسپەدارینەی منداڵ (کە بریتیە لە دارێک منداڵ سواری دەبێ و غارغارێنی پێ دەکات) (٣) ئەسپەدارینەی ڕاژەنین. (٤) ئەسپەدارینەی چەرخ‌وفەلەک.
hobgoblin (hob′gob´lin), *n.* (١) جنۆکە؛ دیو،درنج (٢) خێو.
hobnail (hob′nāl´), *n.* (١) بزمارێکی کورتی سەرپانە دەدرێت لە بنی پێڵاو. (٢) کەسێکە کە پێڵاوی وەها لەپێ دەکات؛ لادێیی.
v.t. بزماری کورتی سەرپان دان لە بنی پێڵاو.
hobnob (hob′nob´), *v.i.* (١) پێکەوە خواردنەوە. (٢) (~ with)، زۆر برادەرێتی و هاودەمی لەگەڵ کردن.
hobo (hō′bō), *n.* (١) کرێکارێکی گەڕۆک. (٢) کەسێکی بێ لانەی وێڵی بێکاری دەست لە خەڵک پانکەرەوەی گەڕۆک.
hock (hok), *n.* پەفیسک؛ پێچکە (ئاژەڵ، پەشەوڵاخ، وڵاخی بەرزە، بانْدە).
v.t. پەکخستن بە بڕینی ژێی پەفیسک.
hock (hok), *n.* جۆرە شەرابێکی سپێیە.
hock (hok), *v.t.* [Slang], خستنە پەهنەوە؛ پەهن کردن
n. پەهن؛ بارمتە.
hockey (hok′i), *n.* (١) یاری هۆکی (کە لەسەر سەهۆڵ دەکرێ). (٢) یاری هۆکی (کە لەسەر زەوی دەکرێ)
hockshop (hok′shop′), *n.* [Slang], دوکانی شت خستنە پەهنەوە
hocus (hō′kəs), *v.t.* (١) خەڵەتاندن؛ کەڵەک لێکردن؛ فریودان؛ ساختەلێکردن؛ فێڵ لێکردن. (٢) پەنگ پێدان. (٣) بەنگ کردنە خواردنەوە
hocus-pocus (hō′kəs-pō′kəs), *n.* (١) قسەی بێ مانای جادووگەر (کە بەکاری دێنێ لە جادووگرتنەوەدا). (٢) فێڵ و تەڵەکەی جادووگەر (٣) ووتە و کردەوەی هیچ‌وپووچ بۆ خڵافاندن یا سەرنج ڕاکێشان لە فێڵ و تەڵەکەیەک. (٤) فێڵ و تەڵەکە؛ فریودان؛ ساختە؛ هەڵخەڵەتان.
v.t. & v.i. [Colloq.], بە تەڵەکە بردن؛ فریودان؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن.
hodge-podge (hoj′poj´), *n.* (١) چێشتی شلەی هەمەجۆر تێکەڵاو. (٢) چێشتی مجەوەر؛ شتی تێکەڵاوو پێکەڵاوو هەمەچێزە.
hoe (hō), *n.* پاچەکۆڵە؛ پاچەکۆڵەیەکی دەم پانی کلک درێژە.
v.t. & v.i. زەوی هەڵکەندن و خۆش کردن یا بژارکردن بە پاچەکۆڵە.
hog (hôg, hog), *n.* (١) بەراز؛ بەرازی مالّی؛ مالۆس؛ خووک. (٢) کاووڕێکی نەبڕاوە. (٣) فڵچەی پاککردنەوەی ژێرسکی کەشتی. (٤) [Colloq.]، کەسێکی خۆپەرست و چاوبرسی، زۆر خۆر، یا پیس و پۆخڵ.
v.t. (١) پشت کووڕکردن (وەک هی بەران). (٢) یاڵی ئەسپ و ماین بڕین (هەتا هەر کۆتەرەکەی دەمێنێتەوە). (٣) پاککردنەوەی ژێری کەشتی (٤) [Slang]، پڕپیاکردن و بردن بە چاوبرسییانە؛ هەموو یا زیاتر لە بەشی خۆ بردن (خواردەمەنی، شت)
v.i. کووڕبوون (وەک پشتی بەران)؛ چەمینەوە لە ناوەڕاستدا.
hogfish (hôg′fish´, hog′fish′), *n.* بەرازە ماسی.
hoggish (hôg′ish, hog′ish), *adj.* (١) بەرازانە؛ چاوبرسی و خۆپەرست و زۆرخۆر و پیس‌وپۆخڵ. (٢) پیس‌وپۆخڵ؛ چەپەڵ.
hogshead (hôgz′hed´, hogz′hed´), *n.* (١) بەرمیلێکی زل (١٠٠–١٤٠ گاڵۆن دەگرێت). (٢) پێوانەیەکی شلەیە بریتیە لە (٦٣) گاڵۆن
hogtie (hôg′tī´, hog′tī´), *v.t.* (١) هەر چوار پێ بەستنەوە؛ دەست‌و پێ بەستنەوە (٢) [Colloq.]، بەستنەوە؛ لەکارخستن؛ دەست بەستنەوە.
hogwash (hôg′wôsh´, hog′wäsh´), *n.* (١) بەرماوە (کە دەدرێت بە بەران). (٢) قسەی قۆڕ بێ مانا؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
hoise (hoiz), *v.t.* [Obs.], = **hoist.**
hoist (hoist), *v.t.* بەرزکردنەوە (بە مەکینە)؛ هەڵبڕین.
n. (١) بەرزکردنەوە (بە مەکینە)؛ هەڵبڕین. (٢) جەگی ئەلەکتریکی؛ مەکینەی شت بەرزکردنەوە. (٣) (ا) ناوەڕاستی تەوەرەی کەشتی. (ب) بەرزی ئاڵا یا بایەوانێکی شەکاوە.
hoity-toity (hoi′ti-toi′ti), *adj.* (١) حولحولی؛ جرپن؛ پارا. (٢) لەخۆبایی؛ لووت بەرز. (٣) تەنگەجیکڵانە؛ بۆنەبۆنکەر؛ بە هیچ ڕازی نەبوو.
n. ڕەووشتی وەها.

hokey-pokey (hō′ki-pō′ki), *n.* (۱) فیڵو تەڵەکەی جادووگەر (۲) دۆندرمەی هەرزانی سەرجادە

hokum (hō′kəm), *n.* [Slang]. (۱) ڕووداڵی سەیرو قۆزمەو هەست بزوێنی شانۆنامەو چیرۆک. (۲) شتی قۆڕو بێ مانا؛ شتی هیچوپووچ.

hold (hōld), *v.t.* (۱) گرتن؛ بە دەست، قۆڵ، یا شتی تر. (۲) گرتن بۆئەوەی نەڕوات یا ڕانەکات؛ ڕاگرتن: *(H~ the prisoner.; Will they ~ the train till we get there?)* (ب) گرتن بەندیخانە: *(He was held for a week.)* (۳) گرتن؛ نەجوواندنەوە؛ ڕاگرتن: *(H~ your head on one side.)* (٤) ڕاگیرکردن (تا نەکەوێ)؛ ڕاگرتن: *(This pillar ~s the platform.)* (٥) گرتن (زمان، دەم): *(H~ your tongue.)* (٦) مەڵایی گرتن؛ وەستاندن؛ بەرهەڵستی کردن؛ ڕێ پێ نەدان؛ ڕێ لێگرتن. (۷) ڕاگرتن (سەرنج): *(The speaker held their attention.)* (۸) بۆ هەڵگرتن (پارە، شت) (ب) بۆ گرتن؛ بۆ هەڵگرتن (وە نەدان بە کەسی تر): *[H~ the seat (the reservation) for me.]* (۹) بەستنەوە بە بەڵێنەوە: *(H~ him to his word.)* (۱۰) هەبوون؛ لە پلەوپایەیەکدا بوون؛ گرتنەدەست (کار): *(He ~s the office of mayor.)* (۱۱) یارمەتی؛ نەدان بە دەست دوژمنەوە: *(H~ the fort.)* (۱۲) گرتن (کۆڕ، کۆبوونەوە، پۆڵ قوتابخانە)؛ پێکهاتن: *(to ~ a meeting, class, etc.)* (۱۳) گرتن (کۆڕی دادگا): *(The judge will ~ the court today.)* (۱٤) جێ تێابوونەوە؛ گرتن (دەفر، ژوور، هۆڵ، ئوتومبیل... هتد): *(This bottle ~s a quart.; This room ~s ten people.; The plane ~s two hundred passengers.)* (۱٥) پا وا بوون؛ بڕوا وا بوون *(I hold your statement to be untrue.; to ~ an opinion)* (۱٦) وا دانان *(to ~ a person responsible for something)* (۱۷) خۆشویستن؛ ڕێز بۆ بوون: *(to ~ one dear)* (۱۸) بڕیاردان (دادگا) (۱۹) بەستنەوە بە قۆناغەکانەوە (۲۰) خاوەن بوون.

v.i. (۱) بەگۆڕان؛ دەست لێ بەرنەدان: *(H~ on to your resolution.)* (۲) بەرگەگرتن؛ نەپچڕان: *(The rope held.)* (۳) بە دروستی یا ڕەوا دانران؛ کارپێکران: *(This principle ~s in any government.)* (٤) بەردەوام بوون: *(The wind held from the north.)* (٥) خۆگرتن (لەبەر هێرشدا). (٦) وەستان

n. (۱) گرتن؛ شێوەی گرتن؛ بە دەست گرتن. (۲) دەسک. (۳) شتێک کە دەستی پێوە دەگیرێ بۆ پاڵپشت. (٤) دەفر. (٥) گرە؛ مەنگەنە (٦) دەسەڵات؛ دەست بەسەرا ڕۆیشتن: *(His wife has a firm ~ over him.)* (۷) ژووری بەندیخانە (۸) [Archaic] سەنگەر؛ قەڵا. (۹) وەستانێکی سەردەمی

catch hold of, گرتن دەست پیاگەیشتن

get hold of, (۱) گرتن؛ دەست پیاگەیشتن (۲) دەسکەوتن؛ پەیداکردن (۳) دۆزینەوە؛ دەسکەوتن: *(to look for and get hold of somebody)*

hold back, (۱) حەڵەوگرتن؛ ڕێ لێگرتن (۲) خۆڕاگرتن؛ خۆگرتن. (۳) هێشتنەوە؛ گلدانەوە

hold down, (۱) دابین کردن؛ خستنە ژێردەستەوە؛ وەستاندن؛ ڕێ پێ نەدان (نرخ بەرزبوونەوە، ئازادبوون) (۲) [Colloq.] هەبوون و لەسەرمانەوە (کار)؛ کار گرتنەدەست و لەسەری مانەوە: *(to hold down a job)*

hold in, (۱) ڕاگرتن؛ جڵەوگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ دابینکردن. (۲) دان بەخۆدا گرتن؛ هەستی خۆ دەرنەبڕین؛ زمانی خۆ گرتن؛ گرتن (هەناسە).

hold off, (۱) خۆ دوورگرتن؛ دوورەپەرێز وەستان. (۲) چاوەڕێ کردن؛ دواخستن: *(Hold off for a minute.)* (۳) بەرگری کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ لە دوورەوە ڕاگرتن (دوژمن)

hold on, (۱) دەست لێ بەرنەدان؛ بەرنەدان؛ دەست پێوەگرتن؛ بەرەڵا نەکردن. (۲) بەردەوام بوون لەسەر؛ کۆڵ نەدان. (۳) [Colloq.]، ڕاوەستە!؛ بووەستە!؛ چاوەڕێ بکە!؛ هێواش کە: پەلە مەکە.

hold one's own, لە خەڵک دوانەکەوتن؛ لەگەڵ حەریفی خۆدا دەرچوون یا دەربردن و جێ نەمان

hold out, (۱) دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ خۆگرتن؛ کۆڵ نەدان؛ بەردەوام بوون (۲) مل نەدان؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ بەرهەڵستی کردن. (۳) پێشکەش کردن؛ پێدان؛ درێژکردن (دەست بۆ تەوقەکردن). (٤) [Slang]، نەدان؛ ڕێ نەدان؛ بەدەستەوەنەدان؛ مل نەدان

hold over, (۱) دواخستن (تێروانینی مەسەلەیەکو چارەکردنی). (۲) مانەوە بۆ ماوەیەکی نەختێک زیاتر؛ هێشتنەوە؛ هێڵانەوە (۳) ڕاگرتن بەسەر سەرەوە (هەڕەشە).

hold together, یەکگرتن.

hold up, (۱) ڕاگرتن (تا نەکەوێتە خوارێ)؛ پاڵپشتی کردن (کۆڵەکە). (۲) پێشاندان؛ خستنەڕوو. (۳) دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ کۆڵ نەدان. (٤) دواخستن؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان. (٥) ڕووتکردنەوە؛ ڕاگرتن و ڕووتکردنەوە.

hold water, بڕواپێکران؛ خۆڕاگرتن لەبەر تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوەدا؛ جێی بڕوابوون: *(Your argument doesn't hold water.)*

hold with, (۱) ڕا لەسەربوون؛ پەسەندکردن. (۲) لایەن گرتن.

lay (or take) hold of, (۱) گرتن؛ وەرگرتن؛ توند گرتن بە دەست. (۲) دەست بەسەرا گرتن؛ دەست بەسەرا کێشان

hold (hōld), *n.* خانەی بار (کەشتی)

holdall (hōld′ôl′), *n.* جانتای ڕێبوار.

holdback (hōld′bak′), *n.* (۱) کۆسپ؛ قۆرت؛ لفاو. (۲) قایش یا شیشی بەستنی ئەسپ بە عەرەبانەوە.

holden (hōl′d'n), *archaic past participle of* **hold.**

holder (hōl′dĕr), *n.* (۱) (ا) خاوەن یا کەسێکە شت لەدەستدابوو (چەک، سەنەد، کومپیالە). (ب) خاوەن (زەوی)؛ کەسێک کە شتێکی بەدەستەوە بێ (زەوی‌وزار): *(land ~)*. (ج) کرێچی؛ گرێ گرتە. (۲) (ا) بگر؛ هەڵگر؛ شتێک کە شتێکی تری تێ بخرێ (دارجگەرە، مۆمدان). (ب) بگر (مرۆڤ). (ج) دەزگر؛ دەستگر.

holdfast (hōld′fast′, hōld′fäst′), *n.* (۱) بەتوند دەست پێوەگرتن. (۲) گیرە؛ مەنگەنە.

holding (hōl′diŋ), *n.* (۱) زەوی‌وزاری بەکرێ گیراو. (۲) (*pl.*) سامان (کومپیالە، سەنەد، بەش لە کۆمپانیای بەشکەدا) (۳) گرتنی قەدەغەی یاریکەر لە وەرزش یا ملمێدا لەلایەن یاریکەرێکی تردەوە

hold-over (hōld′ō′vĕr), *n.* [Colloq.], هێڵراوە؛ کەسێک کە دەهێڵرێتەوە یا دەهێنێتەوە لەسەر کار زیاتر لە ماوەی یاسایی

hold-up (hōld′up′), *n.* (۱) وەستان؛ بەنگ کردن؛ دواخستن؛ ڕاگرتن. (۲) ڕووتکردنەوە؛ وەستاندن و ڕووتکردنەوە.

hole (hōl), *n.* (۱) کون؛ چاڵ: *(He dug a ~ in the ground.)* (۲) کەنداو. (۳) قوواڵیی ئاو ڕووبار: *(a swimming ~)*. (٤) لانە (گیاندار). (٥) شوێنێکی بچووک و تاریک و پیس و ناخۆش (ژوور، خانوو). (٦) ژووری بەندیخانە. (۷) درز؛ کەلەبەر؛ کون: *(a ~ in the wall)*. (۸) کون (جل‌وبەرگ)؛ دڕاوی. (۹) ناتەواوی؛ کەموکوڕتی؛ نابەجێیی:

(We found ~s in his argument.)

(۱۰) [Colloq.]. بارێکی ناخۆش و تەریقکەرەوە؛ تەنگوچەڵەمە.

(۱۱) (ا) کون. یاری گۆڵف.

(ب) دەورووبەر و ماوەی بەینی کونەکانی یاری گۆڵف

v.t. (۱) کون تێکردن؛ کونکردن؛ کەلەبەر تێکردن؛ درزتێکردن؛ دڕاندن.

(۲) خستنە کونەوە؛ کردنە کونەوە.

(۳) هەڵدڕین (تونێل)؛ کونکردن؛ کوناوەدەرکردن.

burn a hole in one's pocket, خۆ نەگرتن و پارەکە هەموو خەرج کردن (دەڵێی گیرفانەکەی کون دەکات ئەگەر خەرجی نەکات).

hole in the wall, شوێنێکی بچووک و تەنگەبەر و ناخۆش.

in the hole, [Colloq.], قەرزار؛ لەدواوە؛ لەژێرەوە.

(I'm fifty dollars in the hole.)

pick holes in, کەمەرکووڕی دەرخستن؛ ناتەواوی پیشاندان؛ ڕەخنەلێگرتن

holiday (hol′ə-dā´), *n.* (۱) جەژنێکی ئایینی؛ ڕۆژێکی پیرۆز.

(۲) ڕۆژی پشوو (وەک هەینی).

(۳) (*pl*) [Chiefly British]. پشوو؛ ماوەی پشوو.

(٤) ڕۆژێکی پشوو کە تەرخانکراوە بۆ یادکردنەوەیەک.

(George Washington's birthday is a ~ in the U.S.)

adj. وەک هی ڕۆژی جەژن یا پشووە؛ خۆش و بە کەیف. *(the ~ spirit)*

holiness (hō′li-nis), *n.* (۱) پیرۆزی؛ پیرۆزیتی.

(۲) [H-]. ناونراوی پاپایە. *(His H~ ; Your H~)*

holler (hol′ĕr), *v.i. & v.t.* هاوار کردن؛ هاوارکردن؛ قیژاندن.

n. هاوار؛ قیژە.

hollow (hol′ō), *adj.* (۱) بۆش؛ پووچ؛ کلۆ؛ ناوکلۆ؛ پووت؛ قرپۆل.

(۲) چاڵ؛ قوڵ. (۳) قووڵ. *(~ cheeks)*.

(٤) پڕوپووچ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ؛ بۆش؛ بێ مانا؛ بێ نرخ

(٥) برسی

(٦) دەنگێکی مردوو؛ قوڵ و نەزرنگاوە (دەنگ). *(a ~ voice)*.

n. (۱) کلۆر؛ کلۆری؛ کون؛ بۆشی؛ چاڵ؛ چاڵایی؛ قوپاوی. (۲) دۆڵ؛ شیو.

v.t. & v.i. بۆش کردن؛ هەڵکەندن؛ پووچ کردن؛ پووچ بوون؛ چاڵ کردن.

hollow out, هەڵکەندن و دەردان؛ بۆش کردن؛ ناو دەرهێنان.

-hollowly *(adv.)*; **hollowness** *(n.)*.

holly (hol′i), *n.* (۱) درەخت یا دەوەنێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقاوەو قەراغ درکاوییە بەرەکەی لە شێلانی وورد دەچێت. (۲) گوڵ و گەڵا بەری نەم درەختە (بۆ ڕازاندنەوە لە کریسمەسدا بەکاردەهێنرێت).

Hollywood (hol′i-wood´), *n.* (۱) شاری هۆلیوود (کە بە مەڵبەندی سینەماگەری نەمەریکا و جیهان ناسراوە). (۲) سینەماگەری.

holo- (hol′ō, hol′ə, hō′lə), پێشگرێکە بەمانای هەموو؛ گشت؛ تەواو.

holocaust (hol′ə-kôst´), *n.* (۱) قوربانیی‌یەکی سووتێنراو.

(۲) لەناوبردنی خەڵک و گیاندار بە سووتاندن؛ وێران کردن بە ئاگر؛ بەرپاکردنی گەلێک کەس بە ئاگر. (۳) بەرپاکردن؛ وێران کردن؛ وێران بوون؛ فەرتانی گشتی و تەواو.

holograph (hol′ə-graf´, hol′ə-gräf´), *adj.* بە دەستی دانەرەکەی نووسراوە.

n. بڕوانامە، نامە، یا وەسیەتنامەیەک کە بە دەستی دانەرەکەی نووسرابێت.

holster (hōl′stĕr), *n.* کیفی دەمانچە

v.t. خستنە کیفەوە

holt (hōlt), *n.* [Archaic]. بێشەڵان؛ گردێکی دارودرەختاوی

holy (hō′li), *adj.* (۱) پیرۆز؛ دەپەرسترێت.

(۲) خواپەرست؛ بەنایز؛ پیرۆز (مرۆڤ)؛ پاک. *(a ~ man)*.

(۳) شایستەی پەرستنە. (٤) تایبەتی بە عیسا و بەسەرهاتی ژیانی.

(٥) [Slang]. تەواو؛ بە تەواوی؛ زۆر؛ نێجگار. *(She's a ~ terror.)*.

n. پەناگایەکی پیرۆز؛ شتێکی پیرۆز

Holy Communion, شێوەی پیرۆز؛ باوو نەریتێکی خاچ پەرستی‌یە بریتی‌یە لە خواردنی پارچە نانێکی بچووک کە قەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەکێشێ.

holy-day (hō′li-dā´), *n.* جەژن (ئایینی).

Holy Father, باوکی پیرۆز؛ نازناوی پاپایە.

Holy Ghost, Holy Spirit, گیانی خودا (خاچ پەرستی).

Holy Roman Empire, ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی پیرۆز (لە سەدەی نۆ یا دەوە هەتا ساڵی ١٨٠٦).

Holy Rood, holy rood, (۱) ئەو خاچەی عیسای پێوە هەڵواسرا.

(۲) خاچ.

Holy Scripture, = **the Bible.**

Holy See, پاپا؛ پاپایەتی؛ پلەو دەسەڵاتی پاپا.

Holy Sepulcher, گۆڕی عیسا.

Holy Spirit, = **the Holy Ghost.**

Holy Synod, کۆڕ یا ئەنجوومەنی بەڕێوەبەرایەتی کڵێسەی ئەرسەنۆکسی، واتە ڕۆژهەڵاتی.

Holy writ, = **the Bible.**

hom- (hōm, hom), = **homo-.**

homage (hom′ij, om′ij), *n.* (۱) (ا) ئاهەنگی کڕنووش بۆ بردنی کشتیار و وەرزێڕو دەستوپێوەند بۆ دەرەبەگ. (ب) کردارێک یا دیاریی‌یەکە کە پەیوەندی نێوان وەرزێڕو دەرەبەگو ئاغای دەردەخات.

(۲) (do ~ ; pay ~) ڕێزلێگرتنێکی زۆر؛ کڕنووش؛ کردەوەیەک یا شتێکی دراو کە ئەم ڕێزلێنانە پیشان دەدات:

(The town paid ~ to the great man.)

hombre (ôm′brā, om′bri), *n.* [Slang], پیاو؛ کابرا؛ زەلام؛ کەس.

home (hōm), *n.* (۱) ماڵ؛ ماڵەوە؛ خانە؛ لانە.

(۲) نیشتەجێ؛ هەوارگا؛ مەڵبەند.

(۳) جێی لەدایکبوون؛ نیشتمان؛ شاری خۆ.

(٤) شوێنی ئاسوودەیی و خۆشی.

(٥) گۆڕ؛ نارامگا.

(٦) خێزان؛ ماڵ. *(There are only ten ~s in the village.)*

(۷) کەفتەکارخانە؛ هەتیوخانە؛ تیمەڵخانە؛ هەژارخانە.

(۸) دەورووبەری سروشتی گیاندار یا ڕووەک.

(۹) مەڵبەند. *(Paris is the ~ of women's fashion.)*.

(۱۰) گۆڵ (وەرزش). (۱۱) سەرشار.

adj. (۱) ماڵی؛ خۆماڵی. (۲) ناوخۆیی (وەزارەت).

(۳) بارەگای گشتی؛ بارەگا. *(a ~ office)*.

(٤) بەکار؛ سەرکەوتوو.

(٥) لە شاری تیپەکە خۆی دەکرێت (وەرزش، مەملێ). *(a ~ game)*.

adv. (۱) بۆ ماڵەوە؛ بەرەو ماڵەوە؛ لە ماڵەوە.

(۲) بەرەو شوێنی خۆی؛ بەرەو ئەنجام. *(He drove the nail ~ .)*

(۳) بۆ ناوجەرگەی مەسەلەکە؛ یەکسەر و بەباشی (دووان، پیشاندان). *(He drove the point ~ .)*

v.i. (۱) چوونەوە بۆ ماڵەوە. (۲) ماڵ هەبوون؛ خاوەن خێزان یا ماڵ بوون

v.t. لانە پێدان؛ گرتنەخۆ؛ پەناداندن؛ بردنە ماڵەوە.

at home, (۱) لە ماڵەوە؛ لە ماڵی خۆدا؛ لە گەڕەک، شار یا نیشتمانی خۆدا.

(۲) وەک لە ماڵی خۆدا بوون؛ بە ئاسوودەو شادمان؛ بێ خۆش بوون (شوێن). *(I feel at home in this town.)*

(۳) شارەزا؛ بزان. *(He is at home in this subject.)*.

(٤) پێشوازی میوان کردن.

(٥) ئاهەنگێک لە ماڵەوە.

bring home to, (۱) پیشاندان؛ تێگەیاندن؛ بێ سەلماندن.

(۲) لۆمەکردن؛ خەتابارکردن

come home, (۱) گەڕانەوە بۆ ماڵەوە؛ گەڕانەوە سەر شار؛ گەڕانەوە.

(۲) جێگیر نەبوون (لەنگەر)؛ نەگرتن.

see a person home, لەگەڵ کەسێکدا چوون بۆ ماڵەکەی خۆی؛ بردنەوەی کەسێک بۆ ماڵی خۆی

home-bred (hōm′bred′), *adj.* (۱) ماڵی؛ خۆماڵی (۲) سادە؛ نەزان؛ هیچ نەزان؛ کێوی.

home-brew (hōm′brōō′), *n.* خواردنەوەی سەرخۆشکەری خۆماڵی (بەتایبەتی بیرە).

home-coming (hōm′kum′iŋ), *n.* (۱) هاتنەوە ماڵەوە؛ گەڕانەوە بۆ ماڵەوە (پاش ماوەیەکی دوورودرێژ). (۲) ئاهەنگێکی ساڵانەی کۆلێژ و زانکۆ کە دەرچووانی پابوردوو تێیدا بەشدار دەبن.

home economics, هونەرو زانستی ماڵ بەڕێوەبردن؛ زانستی ماڵداری؛ کابانی

home-grown (hōm′grōn′), *adj.* خۆماڵی (میوەو سەوزە)؛ لە ناوچەی خۆ پەروەردەکراو.

homeland (hōm′land′), *n.* نیشتمان؛ وڵات

homeless (hōm′lis), *adj.* بێ لانە؛ بێ ماڵ؛ ئاوارە؛ وێڵ؛ دەربەدەر؛ بێ نیشتمان؛ سەرگەردان؛ بێکەس.

homelike (hōm′līk′), *adj.* خۆش و ڕەحەت وەک ماڵەوە؛ وەک ماڵی خۆ.

homely (hōm′li), *adj.* (۱) (ا) خۆماڵی؛ خۆیی؛ ئاوماڵی. (ب) خانەپەرست؛ حەز لە ماڵەوە بوون کەر. (۲) (ا) سادە؛ ئاسایی؛ خۆماڵی؛ *(~ virtues)*. (ب) سادە؛ نەزان؛ کێوی. (۳) ناشرین؛ ئافرەت؛ سادە؛ ڕووی دەرەوەی پێوە نییە؛ *(a ~ girl)*.

-homeliness *(n.)*.

home-made (hōm′mād′), *adj.* (۱) خۆماڵی؛ خۆکردە. (۲) سادە.

home-maker (hōm′māk′ĕr), *n.* کەسبانوو؛ ژن؛ ژنی ناومال.

homeo- (hō′mi-ə, hom′i-ə), *Also* **home-**, **homoio-**, پێشگرێکە بەمانای: هەمان؛ لەیەکچوو؛ وەک یەک؛ خۆ.

Home Office, وەزارەتی ناوخۆی ئینگلتەرە.

home office, بارەگای گشتی کۆمپانیایەک.

homeopathy (hō′mi-op′ə-thi), *n.* چارەکردنی هەندێ نەخۆشی بە پێدانی دەرمانێکی کەم بە نەخۆشەکە، هەمان دەرمان کە ئەگەر زۆری لێ بدرێت بە کەسێکی ساغ هەمان نەخۆشی دەگرێت.

-homeopath *(n.)*; **homeopathist** *(n.)*; **homeopathic** *(adj.)*; **homeopathically** *(adv.)*.

Homeric (hō-mer′ik), *adj.* هۆمەری؛ تایبەتی بە بوێژی یۆنانی دێرین؛ هۆمەر؛ و هۆنراوەکانی و چەرخەکەی.

home rule, خودموختاری؛ حوکمی ناوخۆیی.

homesick (hōm′sik′), *adj.* بیری ماڵەوە کەر؛ بیری نیشتمان کەر؛ تووش بووی دەردی دووری.

homesickness (hōm′sik′nis), *n.* دەردی دووری (لە ماڵەوە یا لە نیشتمان؛ بیری ماڵەوە یا نیشتمان کردن؛ دەردی دوور وڵاتی؛ سۆزی نیشتمان.

home-spun (hōm′spun′), *n.* (۱) قوماشی خۆماڵی. (۲) قوماشی سادە یا پەشۆکی. *adj.* (۱) خۆماڵی (قوماش یا شتی تر). (۲) لە قوماشی خۆماڵی دروستکراو. (۳) سادە؛ خۆماڵی؛ *(~ virtues)*.

homestead (hōm′sted′), *n.* (۱) خانووبەرە؛ ماڵ و زەوی‌وزاری دەوروبەری (۲) ماڵ؛ خانە.

homestretch (hōm′strech′), *n.* (۱) دوا قۆناغی پێشبڕکێی ئەسپ. (۲) دوا قۆناغی کارێک.

hometown (hōm′toun′), *n.* شاری لەدایکبوون؛ نیشتەجێ؛ شاری خۆ

homeward (hōm′wĕrd), *adv. & adj.* بەرەو ماڵەوە؛ بۆ ماڵەوە.

homewards (hōm′wĕrdz), *adv.* = **homeward.**

homework (hōm′wûrk′), *n.* (۱) خوێندن و کۆششی ماڵەوەی قوتابی؛ ئەرکی دراو بە قوتابی. (۲) خۆ ئامادەکاری؛ خۆ ئامادەکردن بۆ ئەرک یا کارێک: *(to do one's ~)*.

homey, homy (hōm′i), *adj.* [Colloq.]. وەک ماڵی خۆ؛ خۆش و ڕەحەت و پڕ ئاسوودە وەک ماڵەوە.

homicidal (hom′ə-sīd′l), *adj.* (۱) تایبەتی بە پیاوکوژی. (۲) پیاوکوژ؛ مەیلی پیاوکوژی هەیە: *(a ~ person)*.

homicide (hom′ə-sīd′), *n.* (۱) پیاوکوشتن؛ پیاوکوژی؛ کوشتن. (۲) پیاوکوژ.

homily (hom′l-i), *n.* (۱) پەندی ئایینی (بەتایبەتی هی ئینجیل)؛ سەرگوزشتەی ئایینی؛ ئامۆژگاری (ئایینی). (۲) ووتارێک دەربارەی ڕەوشت چاکی و ڕێی ڕاست و پاک گرتن.

homing (hōm′iŋ), *adj.* (۱) بەرەو ماڵەوە؛ بۆ ماڵەوە؛ ڕێبشتوو بۆ ماڵەوە. (۲) بیری ماڵەوە کەر؛ حەزکەر لە چوونە ماڵەوە.

homing pigeon, کۆتری نامەبەر؛ کۆتری ماڵ دۆزەرەوە؛ جۆرە کۆترێکە پاش ڕاهێنان دەتوانێت لە دوورەوە بگەڕێتەوە سەر ماڵەکەی خۆی بێ ئەوەی ڕێ وون بکات.

hominy (hom′ə-ni), *n.* گەنمەشامی هاڕاو یا کوتراو

homo (hō′mō), *n.* (۱) مرۆڤ؛ نادەمیزاد؛ پیاو. (۲) توخمی مرۆڤی نێستاو چەند توخمێکی کۆنی نەماو.

homo- (hō′mə, hom′ə), پێشگرێکە بەمانای: هەمان؛ چوونیەک؛ وەک یەک؛ لەیەکچوو.

homochromatic (hō′mə-krō-mat′ik), *adj.* یەک ڕەنگ

homogamous (hō-mog′ə-məs), *adj.* (۱) گوڵی یەک توخم؛ گوڵی نێرێک و نێرەکدار. (۲) نێرێک و نێرەک، واتە نەندامی مێینە و نێرینەی گوڵ، پێکەوە پێکەییو.

homogeneity (hō′mə-jə-nē′ə-ti), *n.* چوونیەکی؛ هاوتوخمی؛ یەک شێوەیی؛ یەکدانی؛ لەیەکچوون؛ یەکسانی.

homogeneous (hō′mə-jē′ni-əs), *adj.* هاوتوخم؛ یەکسان؛ چوونیەک؛ یەک شێوە؛ یەکدان.

homogenize (hō′mə-jə-nīz′), *v.t.* یەکسان کردن؛ وەک یەک لێکردن؛ یەک شێوە کردن؛ یەک توخم کردن؛ هاوتوخم کردن

homogenized milk, شیرێکە کە چەوریەکەی وەها وورداکراوە کە دانرا سەرتوێژ ناگرێت.

homogenous (hō-moj′ə-nəs), *adj.* هاوڕەگەز (زیوارناسی، زیندەوەرزانی)؛ هاوتوخم؛ چوونیەک.

homogeny (hō-moj′ə-ni), *n.* هاوڕەگەزی؛ هاوتوخمی؛ چوونیەکی.

homograph (hom′ə-graf′, hō′mə-gräf′), *n.* هاوحونجە: ووشەیەکە کە وەک ووشەیەکی تر حونجە دەکرێت، بەڵام ماناو سەرچاوەکەی جیاوازە و هەندێک جار بێژانەکەیشی: (قورقوشم lead ؛ ڕابەری کردن: lead).

homologous (hō-mol′ə-gəs), *adj.* چوونیەک (لە پێکهاتن و فرمان و جێگەو باردا)؛ هاوسەرچاوە (زیوارناسی)؛ هاوڕەگەز.

homomorphic (hō′mə-môr′fik, hom′ə-môr′fik), *adj.* = **homomorphous.**

homomorphism (hō′mə-môr′fiz′m), *n.* هاوشێوەیی؛ هاوشێوەیی و هاوقەبارەیی.

homomorphous (hō′mə-môr′fəs), *adj.* هاوشێوە؛ هاوشێوەو هاوقەبارە.

homomorphy (hō′mə-môr′fi, hom′ə-môr′fi), *adj.* = **homomorphism.**

homonym (hom′ə-nim′, hō′mə-nim′), *n.* (۱) ووشەی هاوەڕەگ و هاوحونجە: ووشەیەکە کە دەنگ و حونجەی وەک ووشەیەکی تر بێت. بەڵام ماناو سەرچاوەی جیا بێت: (گۆمی مەلە؛ گۆمی ئاو: pool ، یاری بلیارد pool)، (قۆچ هاوێژ؛ butter : کەرە: butter). (۲) ووشەی هاوبێژ: ووشەیەکە کە دەنگی وەک ووشەیەکی تر وایە. بەڵام ماناو

سەرچاوەو حونجەی جیایە: (سەتل: pail ؛ پەنگ زەردەهەڵگەڕاو: pale).

وشەی homograph ؛ homophone ببینە).

(٣) کەسی هاوناو؛ مرۆڤی هەمان ناو.

homonymous (hō-mon′ə-məs), *adj.* (١) هاوبێژو هاوحونجە وشەی پێشوو ببینە). (٢) هاوبێژ (وشە). (٣) هاوناو (مرۆڤ).

homonymy (hō-mon′ə-mi), *n.* (١) هاوبێژی‌و هاوحونجەیی. (٢) هاوبێژی. (٣) هاوناوی.

homophone (hom′ə-fōn´), *n.* (١) تیپی هاوەهنگ. وەك: gem, jump :j, g ؛ saucer :s, c).

(٢) وشەی هاوبێژ: وشەیەکە کە هەمان دەنگی هەبێ وەك وشەیەکی تر. بەڵام حونجەو ماناو سەرچاوەی جیا بێت: (وەك: مام ناوەندی؛ پووڵ؛ قژ زەرد fair ، کرێ: fare). (قەرەم: reed ؛ خوێندنەوە: read).

وشەی homonym ؛ homograph ببینە).

homophonic (hom´ə-fon′ik), *adj.* (١) هاوبێژ (وشە). (٢) هاوبێژ (تیپ).

homophonous (hō-mof′ə-nəs), *adj.* = **homophonic.**

homophony (hō-môf′ə-ni), *n.* هاوبێژی (وشە، تیپ).

Homosapiens (hō′mō sā′pi-enz′), مرۆڤ؛ نادەمیزاد.

homosexual (hō´mə-sek′shōō-əl), *adj.* حیز؛ هەتیوباز؛ حەز لە هاوتوخم کەر.

کەسێکی حیز یا هەتیوبان.

homosexuality (hō′mə-sek′shōō-al′ə-ti), *n.* حیزی؛ حیزێتی؛ هەتیوبازی؛ حەز لە هاوتوخم کردن.

homy (hōm′i), *adj.* [Colloq.], = **homey.**

hone (hōn), *n.* هەستان؛ زبرە.

v.t. تیژکردنەوە (بە هەستان یا زبرە)؛ دەمەزەردکردن (پاستی یا مەجازی).

hone (hōn), *v.i.* [Dial.], (١) بۆ بەتاسەوە بوون؛ زۆر وێستن. (٢) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن.

honest (on′ist), *adj.* (١) بەڕێز؛ ڕێز لێ گیراو؛ بڕواپێکراو؛ باش. (٢) پاك (مرۆڤ)؛ پاستگۆ؛ پاستان؛ پاست؛ سەرپاست؛ دڵپاك؛ دڵوداوێن پاك: *(an ~ man)*

(٣) دڵسۆزانە؛ بەدڵ؛ بە پاستی: *(an ~ effort)* .

(٤) بە شەرەف؛ سەربەرز؛ پاك؛ بە پاکی‌و ڕێی پاست گرتن دەسکەوتووە: *(an ~ living)*

(٥) پاستەقینە؛ پوختە؛ بێ فێڵ‌و گزی: *(~ wool)* .

(٦) سادەو کراوە؛ هیچ نەشارەوە: *(an ~ face)* .

(٧) [Archaic]، داوێن پاك.

honestly (on′ist-li), *adv.* (١) بە پاکی؛ بە دڵپاکی؛ بە سەرپاستی؛ بە دڵسۆزانە. (٢) بەڕاستی؛ بڕوا بکە؛ دروێت لەگەڵ ناکەم؛ بەڕاستەمە: *(H~ , I'll do it.)*

honesty (on′is-ti), *n.* (١) دڵپاکی؛ پاکی؛ پاستگۆیی؛ سەرپاستی؛ پاستی؛ پاست‌و دروستی. (٢) [Archaic]، داوێن پاکی. (٣) جۆرە ڕووەکێکی گوڵ نەرخەوانییە.

honey (hun′i), *n.* (١) هەنگوین. (٢) شتی شیرین. (٣) گیانەکەم؛ خۆشەویستەکەم؛ شیرینەکەم؛ چاوەکەم.

adj. (١) هەنگوینی. (٢) شیرین؛ خۆشەویست.

v.t. (١) شیرین کردن؛ خۆش کردن. (٢) بە زمانی خۆش لەگەڵ دووان.

v.i. بە زمانی خۆش‌و شیرین لەگەڵ دووان.

honeybee (hun′i-bē´), *n.* هەنگ.

honeycomb (hun′i-kōm´), *n.* (١) شانە هەنگوین؛ دووبەرەی هەنگوین. (٢) شتێك کە لە شانە هەنگوین بکات.

v.t. (١) کون کون کردن؛ کون تێکردن. (٢) بنکەن کردن؛ هەموورگرتنەوە.

v.i. کون کون بوون؛ کون تێ بوون.

adj. شانە هەنگوینی؛ وەك شانە هەنگوین.

honeydew (hun′i-dōō´, hun′i-dū´), *n.* (١) شیلە (کە گەڵای هەندێك درەخت دەریدەدات). (٢) **honeydew melon**

honeydew melon, جۆرە کاڵەکێکی زۆر شیرینە وەك هەنگوین.

honeyed (hun′id), *alternative past tense and p.p. of-* **honey.**

adj. (١) شیرین کراو؛ شیرین؛ هەنگوین تێکراو. (٢) خۆش‌و شیرین (وشە، دووان): *(~ words)* .

honeymoon (hun′i-mōōn´), *n.* (١) یەکەم مانگی دوای ژنهێنان یا شووکردن. (٢) مانگی شەکراو؛ ئەو کاتەی بووك‌و زاوا پێکەوە بەسەری دەبەن دوای شایی.

v.i. شیرینە مانگ ڕابواردن؛ ماوەی دوای شایی پێکەوە بردنە سەر (بووك‌و زاوا).

honeysuckle (hun′i-suk´l), *n.* پووەکێکی گەڵاوگوڵ شیلاوی گوڵ سپی‌و بۆن خۆشە بە دارو دیوارا هەڵدەگەڕێت.

honied (hun′id), *adj.* = **honeyed.**

honk (hôŋk, hoŋk), *n.* (١) دەنگی قازە کێویلە. (٢) هۆڕنی ئوتومبیل.

v.i. & v.t. هۆڕن لێدان.

honky-tonk (hôŋ′ki-tôŋk´), *n.* [Slang], مەیخانە یا تیاترۆیەکی هەرزانبەهاو بەدناو.

honor, honour (on′ēr), *n.* (١) ڕێز. (٢) ناوبانگ؛ ناوی باش؛ سەربەرزی. (٣) پاستی؛ ڕەووشت چاکی؛ باشی؛ سەربەرزی: *(He conducts himself with ~ .)*

(٤) داوێن پاکی؛ پاکی. (٥) ناموس؛ شەرەف؛ ئابڕوو؛ حەیا. (٦) شانازی؛ جێی شانازی: *(It is a great ~ to be your friend.)* (٧) [Il-]، نازناوی ڕێزگرتن (بەڕێزتان، بەڕێز فلان کەس)؛ جەناب: *(Your, His, Her H~)*

(٨) خەڵات؛ نیشانەی خەڵات. (٩) *(pl.)* خەڵات یا بڕوانامەی شەرەف کە دەدرێت بە قوتابی لێهاتوو و زیرەك. (١٠) بەڵێنی شەرەف (بۆ کردن یا نەکردنی کارێك). (١١) مایەی سەربەرزی‌و شانازی: *(to be an ~ to one's family)* .

v.t. (١) ڕێزلێنان؛ ڕێزگرتن. (٢) گەورەکردن (نەڵێن: گەورەت کردین)؛ ڕێزگرتن: *(to ~ someone)* . (٣) پەرستن. (٤) خەڵات کردن. (٥) (أ) ڕاگرتن؛ نەشکان؛ پەیڕەوی کردن: *(to ~ an agreement)* (ب) قایل بوون بە دانەوەی قەرز لەکاتی خۆیدا: *(Will you ~ this check?)*

do honor to, (١) زۆر ڕێزلێگرتن. (٢) بوون بە مایەی شانازی بۆ گەورەکردن.

do the honors, (١) خانەخوێیی کردن؛ بە نەرکی خانەخوێ هەڵسان. (٢) نەرکی ناهەنگێڕ بینین وەك میوان بەیەکتری ناسین‌و ووتاری پێشەکی خوێندنەوەو بادەنۆشین خوازی.

on (or upon) one's honor, شەرەف خواردن؛ سوێند بە شەرەف خواردن. (نەڵێن: بە شەرەفم): *(on my honor)* .

honorable (on′ēr-ə-b'l), *adj.* (١) بەڕێز (کە وەك نازناو بەکاردەهێنرێت: بەڕێز فلان کەس)؛ جەناب. (٢) بەناوبانگ؛ بەڕێز. (٣) بە شەرەف؛ بە ناموس؛ سەربەرز؛ پووسپی؛ مەرد: *(an ~ man)* . (٤) (أ) جێی شانازیە: *(~ mention)* . (ب) مایەی شەرەف‌و سەربەرزییە: *(~ peace terms)*

honorably (on′ēr-ə-bli), *adv.* بە شەرەفەوە؛ بە ناموسەوە؛ مەردانە؛ بە سەربەرزی: *(to behave ~ ; to live and die ~)* .

honorarium (on´ə-râr′i-əm), *n.* خەڵاتی ڕێزگرتن: ئەو پارەیەیە کە دەدرێت بە کەسێك لە بریتی کارێك کە کرێی بۆ نەبڕاوەتەوە.

honorary (on′ə-rer′i), *adj.* (۱) تەنها لەرووی ڕێزگرتنەوە دەکرێت یا دەدرێت (بڕوانامەی دکتۆرا)؛ شانازنامە: *(an ~ degree)* (۲) (ا) هەر بەناوو لەرووی ڕێزلێنانەوە (پلەیەکی بەرز لە دەزگایەکدا): *(the ~ president of the club; an ~ title)* (ب) بە خوشی خۆر بێ موچە (ئەرك بینین). (۳) لەسەر بەڵێنو سەرپاستی نەو کەسە بەندە ئەك لەسەر یاسا (ئەرکی- سەرشان، قەرز).

honorific (on′ə-rif′ik), *adj.* بۆ ڕێزلێنرتنە؛ بۆ شانازی دەربڕینە (بەو کەسەوە *(an ~ title)*

n. ووشە، نازناو، یا شێوەیەکی بانگ کردنو گفتوگۆیە کە نیشانەی ڕێزگرتنە لەو کەسە

honour (on′ĕr), *n. & v.t.* = **honor.**

hood (hood), *n.* (۱) کلاو یا کلێتەی سەرومل داپۆش (بە جیا یا وەك بەشێك لە ڕۆب و عەبا وەك هی قەڵەندەری خاچ پەرستان). (۲) (ا) کلاوی ڕێبی ئاهەنگی دەرجوونی قوتابی کۆلێج و زانکۆ. (ب) بۆنێت یا کلاوەی ئوتومبیل. (ج) سەری عەبەبانەی ئەسپ و مندال. (هـ) چاوبەستی باز (کاتی ڕاونەکردن). (۳) پۆپنەی دانندە کلاوەی مەل

v.t. (۱) کلاو کردنەسەر؛ کلاوە کردنەسەر؛ چاوبەستکردن (۲) شاردنەوە داپۆشین.

hood (hood), *n.* [Slang], شەلاتی؛ شەقاوە؛ شەقاوەچی.

-hood (hood), پاشگرێکە بەمانای (۱) بار؛ سەردەم؛ چەرخ: *(childhood)* (۲) هەموو ئەندامانی کۆمەڵە یا پیشەیەك *(priesthood)*.

hooded (hood′id), *adj.* (۱) کلاو لەسەر؛ کلاودار (۲) کلاوەدار؛ سەردار؛ داپۆشراو (۳) پۆپنەدار.

hoodlum (hōōd′ləm), *n.* [Colloq.], شەلاتی؛ شەقاوە؛ شەقاوەچی.

hoodwink (hood′wiŋk′), *v.t.* (۱) چاوبەستکردن؛ چاوبەستنەوە (۲) [Obs.] شاردنەوە؛ داپۆشین (۳) خەڵەتاندن؛ هەڵخەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن؛ بەفریودان.

hoocy (hōō′i), *interj. & n.* [Slang], قسەی قۆرو بێ مانا؛ قسەی هیچ وپووچ

hoof (hoof, hōōf), *n.* (۱) سمی وڵاخ؛ سمی گیاندار (۲) [Slang] پێ؛ قاچ.

v.t. & v.i. (۱) بە ژێر پێوەکردن؛ پێشێل کردن؛ کوتانەوە بە سم. (۲) [Colloq.] بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن. (۳) [Slang]، سەماکردن. (٤) [Slang] نیمڕاکردن؛ مۆرکردن

on the hoof, زیندوو؛ سەرنەبڕراو

hoofed (hooft, hōōft), *adj.* سمدار

hoofer (hoof′ĕr, hōōf′ĕr), *n.* [Slang], سەماکەر

hook (hook), *n.* (۱) قولاب (۲) قولابی ڕاوەماسی (۳) (ا) سنگ جل هەڵواسین. (ب) قەناره (٤) [Nautical Slang]، لەنگەر (کەشتی). (٥) داس. (٦) (ا) موركی چەماوەی ژەوی (ب) پێچی ڕوبار یا جۆگە. (۷) داو تەڵە (۸) بەشی داکوتراوی ئەنجامە.

v.t. (۱) بە قولاب گرتن (۲) خەڵەتاندن؛ هەڵخەڵەتاندن؛ دەسبڕین؛ فریودان؛ ساختەلێکردن (۳) دزین؛ ڕفاندن (٤) قۆچ لێدان؛ بریندارکردن. (٥) وەك قولاب لێکردن. (٦) سووڕێنن؛ سووڕانی چەماوە؛ شێوەی چنین. (۷) تۆپ لێدان و پێنج پێکردنەوەی (یاری بێسبۆل) (۸) پێوەکردن (ژنهێنان و شووکردن)؛ پێوەبوون

v.i. (۱) چەمینەوە چەمانەوە (۲) (ا) بەستراوەو بە قولاپ (ب) گیرانەوە بە قولاپ (۳) [Slang] پێوەبوون (ژنهێنان و شووکردن). *(He is ~ed.)* (٤) [Slang] تووش بوون و واز بۆ لێ نەهێنران (خوو، خۆشەویستی)؛ پێوەبوون؛ تێکەوتن (دڵداری):

(He is ~ed on cigarettes.; She is ~ed on him.)

by hook or by crook, بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ بە هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت.

get off the hook, ڕزگاربوون لە ئەرکێك یا لێپرسینەوەیەك؛ بەرەڵاکردن؛ شتێکی ناخۆش لەکۆل کردنەوە.

hook up, (۱) پێوەبەستن بە قولاپ (۲) بەستن بە ئەلەکتریکەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ پێکەوەبەستن؛ کردن بەیەکدا.

hookah, hooka (hook′ə), *n.* نێرگەلە.

hook and eye, قولاپ و ئەڵقەیەکی بچووکە دەکرێن بەیەکدا بۆ جل بەستن بەیەکەوە (سوخمەی مەمك، بەروانکە... هتد).

hooked (hookt, hook′id), *adj.* (۱) چەماوە. (۲) قولاپدار؛ سنگدار. (۳) [Slang]، (ا) هۆگری بەنگە؛ تلیاك خۆر (ب) پێوەبوو؛ بە دواوەوە بوو؛ گیراو.

hooker (hook′ĕr), *n.* (۱) کەشتیەکی بچووکی دوو تەوەرەی هۆڵەندییە. (۲) کەشتیەکی یەك تەوەرەی ئینگلیزی یا ئێرلەندییە (۳) کەشتیەکی کۆنی ناقۆڵ. (٤) [Slang]، سیخوڕ؛ جاسووس.

hooker (hook′ĕr), *n.* [Slang], (۱) قومێك ویسکی (۲) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك.

hook-nose (hook′nōz′), *n.* لووتی چەماوە.

-hooknosed *(adj.).*

hook-up (hook′up′), *n.* (۱) تەڵو سوێچی بەستنی ڕادیۆو تەلەفزیۆن و تەلەفۆن... هتد؛ بەستنی ئەم شتانە (۲) [Colloq.]، پەیمان یا یەکگرتنی دوو حیزب یا فەرمانڕەوایی.

hook-worm (hook′wūrm′), *n.* کرمی قولاپدار (لەڕیخۆڵەدا)

hooky (hook′i), *n.* [Colloq.], خۆدزینەوە لە قوتابخانە یا لە ئیش: *(to play ~)*

hooligan (hōō′li-gən), *n.* **-hoodlum.**

-hooliganism *(n.).*

hoop (hōōp, hoop), *n.* (۱) ئەڵقە، شریت، یا تیرەیەکی ئاسنە کە دەوری بەرمیلی تەختەوسنووقی پێ دەگیرێ. (۲) ئەڵقەی دەست؛ ئەموستیلە (۳) ئەڵقەی ژێر تەنوورە (بۆ فشکردنەوەی).

v.t. دەوردان بە ئەڵقە، شریت، یا تیرەیەك

hoopla (hōōp′lä), *n.* [Colloq.], (۱) هەراوزەنا؛ هەراوهوریای ئاهەنگ و خۆشی؛ دەبدەبە. (۲) دووانێکە بۆ چاوبەستکردنو بەهەڵەدابردنو سەر لێ شێواندن.

hoopoe (hōō′pōō), *n.* پەپووسلێمانکە.

hoop skirt, (۱) چوارچێوەی ژێر تەنوورە بۆ فشکردنەوەی (۲) تەنوورەی فشکراوە بەم شێوەیە.

hooray (hoo-rā′), *interj., n., v.i. & v.t.* = **hurrah.**

hoot (hoot), *v.i.* (۱) خوێندنی کونەپەپو (۲) هووهاکێشان.

v.t. (۱) هووها لێ کێشان؛ ناڕەزایی دەربڕین بە هووها لێ کێشان. (۲) بە هووهاکێشان کردنەدەرەوە: *(They ~ted him out of the room.)*

n. (۱) دەنگی کونەپەپو؛ خوێندنی کونەپەپو. (۲) دەنگێکی وەها. (۳) هووها؛ هووهاکێشان (٤) شتێکی هیچ وپووچ و بێ نرخ: *(He doesn't give a ~ for your opinion.)*

hooves (hōōvz, hoovz), *n. alternative plural of* **hoof.**

hop (hop), *v.i.* (۱) بە هەنگەشەڵێ بازدان یا ڕۆیشتن. (۲) قونەکردن (بۆق، مەل)؛ قونەقون کردن؛ هەڵقونین؛ بازدان. (۳) [Colloq.]، سەماکردن. (٤) [Slang]، ڕۆیشتن.

v.t. (۱) بەسەردا بازدان؛ خۆ بەسەردا هەڵدان: *(H~ the hedge.)* . (۲) خۆ هەڵدانە سەر؛ بازدانە سەر؛ سواربوون: *(to ~ a train)* . (۳) [Colloq.]، بەسەردا فڕین بە فڕۆکە.

n. (۱) هەنگەشەڵێ. (۲) قونە؛ قونەقون؛ بازدان؛ خۆهەڵدان.

(٣) [Colloq.]، سەما. (٤) [Colloq.]، بە فڕۆکە فڕین بەسەردا.

hope (hōp), *n.* (١) هیوا؛ ئومێد؛ ئومێدەواری؛ ئاوات؛ خواست. (٢) ئامانج. (٣) کەسێک یا شتێک کە هیوای شتێکی لێ دەکرێت. *(He is our ~ .)* . (٤) [Archaic]: پشت پێ بەستن.

v.t. & v.i. هیواداربوون؛ هیوابوون؛ هیواکردن؛ ئومێدکردن؛ ئاوات خواستن؛ وێستن؛ داواکردن؛ بەتەمابوون.

hope against hope, هیواکردن هەرچەند هیواش بڕاوە؛ هیوا نەبڕین نەگەرچی لەوە دەچێ شتەکە هیچ هیوایەکی لێ ناکرێ

hopeful (hōp′fəl), *adj.* (١) هیوادار؛ ئومێدەوار؛ ئاواتەخواز؛ بەتەما (٢) جێی هیوابە؛ باش؛ هیوابەخش. *(a ~ sign)* .

n. کەسێک کە هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێ؛ کەسێک کە کۆششی سەرکەوتن دەکات. *(a presidential ~)*

hopefully (hōp′fəl-i), *adv.* (١) بە ئومێدەواری؛ بە هیوادارانە (٢) ئومێد وابێ. وا هیوا دەکرێت *(H~ we will arrive this evening.)* .

hopeless (hōp′lis), *adj.* (١) بێ ئومێد؛ نائومێد؛ هیوابڕاو؛ بێ هیوا *(a ~ person)*

(٢) ئومێدی لێ ناکرێ؛ تاریک؛ لێل. (٣) بێ دەرمان؛ دەرمانی نێیە. (٤) بێ چارە؛ چارەسەری نێیە *(a ~ situation)* (٥) قەڵب؛ ناڵەمار؛ بێ فەڕ؛ ناکارامە *(a ~ teacher, tennis player, writer, etc.)*

-hopelessly *(adv.)*; **hopelessness** *(n.)*.

hophead (hop′hed′), *n.* [Slang], بەنگکێش؛ تلیاک خۆر

hopper (hop′ĕr), *n.* (١) قوتەکەر مرۆڤ. گیاندار؛ بازدەر. (٢) جانەوەری قوتەکەر (کوللە). (٣) (ا) ڕەحەتی (شت پێ تێکردن)؛ گولبینە (کەنوو). (ب) عەمار؛ کەنوو؛ دەفری شت تیاهەڵگرتنی سەردەمی.

hopple (hop′l), *v.t. & n.* = **hobbel.**

hopscotch (hop′skoch′), *n.* یاری خەتخەتێنی

horde (hôrd, hōrd), *n.* (١) خێڵێکی کوچەری مەغۆڵ. (٢) خێڵێکی کوچەر؛ کۆمەڵێکی گەڕۆک. (٣) ئۆردو؛ گەلە؛ پوورە؛ کۆمەڵێکی وورووژاو؛ کۆمەڵ

v.i. بە جەماوەر بێنکەوە ژیان؛ بە کۆمەڵ یا ئۆردو پێکەوە ژیان.

horizon (hə-rī′z'n), *n.* (١) ئاسۆ؛ کەناری ئاسمان (٢) مەودای توانا و دووربینی و شارەزایی و ڕێ بەدەیی *(a man of limited ~s)*

horizontal (hôr´ə-zon′t'l, hor´ə-zon′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ئاسۆ؛ ئاسۆیی (٢) ئاسۆیی (هێڵ)؛ لابەلا *(a ~ line)* . (٣) هی هەمار چین یا پلە. (٤) تەخت.

-horizontally *(adv.)*.

horizontal union, یەکێتی کرێکارانی یەک پیشە؛ نەقابەی یەک پیشەگەری

hormone (hôr′mōn), *n.* هۆرمۆن؛ ماددەیەکە هەندێ گلاند یا لووی لەش دەردەدات کە گەیشتە هەندێ نەندامی لەش کاری تێدەکات.

-hormonal *(adj.)*; **hormonic** *(adj.)*.

horn (hôrn), *n.* (١) شاخ (بزن، بەران، گا، بەرانەکێوی... هتد). (٢) شاخی هەندێ جانەوەر (کوللە، شەیتانۆکە... هتد). (٣) (*pl.*) نیشانەی پیاوی ژن گایراو (٤) خواردنەوەیەک کەلە کەڵەشاخدا بێ. (٥) کەڵەشاخی پیت و زەبەنەیی. (٦) کەڵەشاخ. (٧) شتێک کە لە کەڵەشاخ بچێت: (ا) نەمسەرو نەرسەری مانگی تازە. (ب) نووکی زەوی سێ لا ئاوی. (ج) لووتی دەزگا. (د) قەڵپووزی زین. (هـ) زێی ڕوبار (٨) (ا) بوقیە (مۆسیقا). (ب) کەڵەشاخێک کە فووی پیادەکرێ. (٩) (ا) هۆرنی ئوتومبیل (ب) هۆرنی تەم. *(fog ~)* (١٠) لووتکەی سەختی چیایەک.

(١١) نیشانەی سەربەرزی و پایەبەرزی و بەهێزی.

v.t. (١) شاخ لێ ڕووماندن. (٢) لە شێوەی شاخدا دروستکردن. (٣) قۆچ لێدان؛ بەر قۆچ دان. (٤) [Archaic]، سەرشۆڕکردنی پیاوێک بە گاینی ژنەکەی.

blow one's horn, [Colloq.], بە شان و باڵی خۆدا هاتن؛ ستایشی خۆ کردن؛ فشەفش کردن؛ لاف لێدان.

horn in, [Slang], خۆتێهەڵقورتان.

hornbill (hôrn′bil´), *n.* باڵندەیەکی ترۆپیکی گەورەی دەنووک نوشتاوەیە.

horned (hôrnd), *adj.* (١) شاخدار. *(a ~ cow)* . (٢) سەری وەک شاخە. *(the ~ moon)* . (٣) [Archaic]، ژن گایراو

horned toad, جۆرە مارمێلکەیەکی پێست پوولەکەداری کلک کورتی لەش درکاوی وەک شاخ.

hornet (hôr′nit), *n.* زەردەوالە؛ شەنگەسوورە.

hornets' nest, شارە زەردەوالە؛ دەستەیەک لە دوژمنان و ناحەزان.

horny (hôr′ni), *adj.* (١) شاخدار. (٢) لە شاخ دروستکراو. (٣) ڕەق وەک شاخ. (٤) [Slang]، بە خوڕش؛ بە ئالۆش؛ برسی گان.

-horniness *(n.)*.

horologe (hôr′ə-lōj´, hor′ə-loj´), *n.* کاتژمێر.

horology (hô-rol′ə-ji, hō-rol′ə-ji), *n.* (١) زانستی کات ژماردن؛ هونەری کاتژمێری. (٢) هونەری کاتژمێر دروستکردن.

-horologer *(n.)*; **horologic** *(adj.)*; **horologist** *(n.)*.

horoscope (hôr′ə-skōp´, hor′ə-skōp′), *n.* نەخشەی چارەنووس دۆزینەوە (بەگوێرەی شوێنی نەستێرە لەکاتی لەدایکبوونی نەو کەسەدا)؛ نەخشەی چەرخەکان و کەلووەکان (کە نەستێرەناس و بەختگرەوە بەکاری دێنن).

horrendous (hô-ren′dəs, ho-ren′dəs), *adj.* ستەم؛ زۆر بەدو ناپەسەند (کردار)؛ پیس؛ زۆر خراپ؛ ناشرین (کردەوە).

horrent (hôr′ənt, hor′ənt), *adj.* (١) ڕەپ (وەک درک). (٢) [Rare]، تۆقێنراو؛ تۆقاو؛ گیان هاتە لەرزین.

horrible (hôr′i-b'l, hor′i-b'l), *adj.* (١) ستەم؛ تۆقێنەر؛ ترسناک. *(War is ~ .)* (٢) ناپەسەند؛ بەد؛ پیس؛ بۆگەن؛ خراپ؛ ناخۆش.

(a ~ smell, act, man, place, time, etc.)

-horribly *(adv.)*.

horrid (hôr′id, hor′id), *adj.* (١) زبر؛ تیژ. (٢) تۆقێنەر؛ ترسناک؛ ستەم. (٣) [Colloq.]، بەد؛ ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پیس؛ بۆگەن؛ خراپ؛ ناشرین.

horrific (hô-rif′ik, ho-rif′ik), *adj.* ستەم؛ ترسناک؛ تۆقێنەر.

horrify (hôr′ə-fī´, hor′ə-fī´), *v.t.* (١) تۆقاندن؛ زراوبردن؛ ترساندن. (٢) [Colloq.]، دل ڕاچڵەکاندن؛ داچڵەکاندن؛ دل داخوڕپاندن.

-horrification *(n.)*.

horror (hôr′ĕr, hor′ĕr), *n.* (١) لەرزین (لە ترسدا). (٢) ترس؛ مەترسی؛ زراوچوون. (٣) ڕق؛ قین؛ قێزهاتنەوە؛ قین لێهاتن. (٤) شتێکی ستەم؛ ترسناک، یا تۆقێنەر. (٥) [Colloq.]، شتێکی زۆر ناخۆش و ناپەسەندو پیس.

hors d'oeuvre (ôr´dürv′, ôr′duv′), *pl.* پێش خۆراک؛ مەزە؛ بەردڵکەرەوە.

horse (hôrs), *n.* (١) ئەسپ؛ ماین؛ بەرزە وڵاخ. (٢) ئەسپ. (٣) شتێک کە مرۆڤ سواری دەبێت وەک ئەسپ (٤) چوارچێوەیەک کە مشارکاری لەسەر دەکرێت. (٥) پیاو (لەڕووی گاڵتە، برادەری، یا سووکیەوە). (٦) [Colloq.]، ئەسپی شەترەنج. (٧) چوارچێوەی بەسەردا بازددان (تەنافبازی).

(٨) سوار: ئەسپ سواران (سوپا): (*a squadron of ~*).
v.t. (١) سواری ئەسپ کردن؛ ئەسپ پێدان. (٢) خستنەسەر ئەسپێکی دارینە بۆ فەلاقەکردن. (٣) فەلاقەکردن. (٤) [Slang]. گالتەپێکردن؛ سەرخستنەسەر.
v.i. سواری ئەسپ بوون؛ بە سواری ئەسپ چوون.
adj. (١) ئەسپی؛ ئەسپینە؛ تایبەتی بە ئەسپ. (٢) بە سواری ئەسپەوە؛ بە سواری ئەسپ. (٣) زل و گەورەو قەبە: (*~ radish*).
back the wrong horse, (١) گەرەکردن لەسەر ئەسپی دۆڕاو (پێشبڕکێی ئەسپ). (٢) لایەنگیری کردنی لای دۆڕاو.
be on one's high horse, [Colloq.], خۆبادان؛ لەخۆبایی بوون؛ لووت بەرزی کردن.
from the horse's mouth, لە سەرچاوەکەوە (باس یا دەنگوباس بیستن). (*to get a story from the horse's mouth*).
hold one's horses, [Slang], خۆڕاگرتن؛ دان بەخۆدا گرتن.
horse around, [Slang], زەمەزل کردن
horse of another (or different) color, مەسەلەیەکی زۆر جیاوازە
horseback (hôrs′bak´), *n.* (١) پشتی ئەسپ. (٢) ئاوپێژ.
adv. بە سواری: (*They came on ~*).
horsecar (hôrs′kär´), *n.* (١) ئوتومبیل یا واگۆنی ئەسپ پاکێش. (٢) ئوتومبیلی ئەسپ گواستنەوە.
horsefly (hôrs′flī´), *n.* خەرەنگێر.
horsehair (hôrs′hâr´), *n.* (١) تووکی یاڵ یا کڵکی ئەسپ. (٢) قوماشی نەم تووکە.
adj. (١) لەم تووکە دروستکراو. (٢) بەم تووکە داپۆشراو یا ئاخنراو.
horsehide (hôrs′hīd´), *n.* (١) پێستە یا کەوڵی ئەسپ. (٢) قایشی نەم پێستەیە.
horselaugh (hôrs′laf´, hôrs′läf´), *n.* قاقای پێکەنین (لەپووی گاڵتەپێکردنەوە).
horse mackerel, جۆرە ماسیەیەکی گەورەیە (وەک " تونا ").
horseman (hôrs′mən), *n.* (١) ئەسپ سوار؛ سوار. (٢) سوارە (لەشکر). (٣) سوارچاک؛ ئەسپ ناسی.
horsemanship (hôrs′mən-ship´), *n.* سوارچاکی؛ ئەسپ سواری؛ شارەزایی؛ ئەسپ و ئەسپ سواری.
horse opera, [Slang], فیلم یا شانۆنامەیەکە لە بابەت گاوانی ئەمەریکاوە
horseplay (hôrs′plā´), *n.* زەمەزل؛ شەرەشەق
horse-power (hôrs′pou´ĕr), *n.* (١) هێز یا خێرایی ئەسپێک. (٢) پێوانەی تین یا توانای مەکینەیەک.
horse-radish (hôrs′rad´ish), *n.* تووری تووند.
horse sense, [Colloq.], = **common sense.**
horse-shoe (hôr′shōō´, hôrs′shōō´), *n.* (١) نانی ئەسپ؛ نان. (٢) هەرشتێک لە نان بچێت. (٣) یاریەکە بریتیە لە فڕێدانی نان و خستنیە ناو سنگێکی داکوتراو لە دووری چل پێوە.
v.t. ئەسپ نان کردن
horseshoe crab, = **king crab.**
horsetail (hôrs′tāl´), *n.* (١) کڵکی ئەسپ. (٢) دروشمی دەسەڵاتی پاشای تورکی کۆن.
horsewhip (hôrs′hwip´), *n.* قامچی؛ قەمچی.
v.t. قەمچی لێدان؛ بە قامچی لێدان.
horsewoman (hôrs′woom´ən), *n.* (١) ئەسپ سواری ژن؛ سوار (ژن). (٢) سوارچاکی ژن؛ ئەسپ ناسی (ژن).
horsy (hôr′si), *adj.* (١) ئەسپی؛ ئەسپین؛ لە ئەسپ دەچێ. (٢) حەزکەر لە باسی ئەسپ و ڕەبازێن و ڕاو بە سواری ئەسپەوە... هتد.

-horsily *(adv.)*; horsiness *(n.)*.
hortative (hôr′tə-tiv), *adj.* = **hortatory.**
hortatory (hôr′tə-tôr´i, hôr′tə-tō´ri), *adj.* تایبەتی بە ئامۆژگاری و هاندان بۆ پیاوچاکی.
horticulture (hôr′ti-kul´chĕr), *n.* باخەوانی؛ باخەوانێتی؛ بێستانەوانی؛ زانستی درەختی بەردارو بێستان و گوڵوگوڵزار پەروەردەکردن
-horticultural *(adj.)*.
horticulturist (hôr´ti-kul′chĕr-ist), *n.* باخەوان؛ بێستانەوان؛ زانای داری میوەو بێستان و گوڵوگوڵزار.
hosanna (hō-zan′ə), *n. & interj.* هاوارێکە وەک: خوایە هەر خۆت گەورەیت!؛ خوایە هەر خۆت هەیت!؛ خوایە بە قوربانت بم!.
hose (hōz), *n.* (١) (ا) پانتۆڵی درێژ. (٢) پانتۆڵی کورت.
(٢) (*pl.*) (ا) گۆزەوی ژنانە. (ب) گۆزەوی پیاوانە. (٣) سۆندە؛ لاستیکی ئاو
v.t. (١) بە سۆندە ئاودان؛ بە سۆندە ئاوپیاکردن و شۆردن.
(٢) [Slang]، بە سۆندە لێدان.
hosier (hō′zhĕr), *n.* گۆزەوی و جلی چنراو فرۆش.
hosiery (hō′zhĕr-i), *n.* (١) (ا) گۆزەوی ژنانەو پیاوانە. (ب) جل و بەرگی چنراو. (٢) پیشەی گۆزەوی و جلی چنراو فرۆشی.
hospice (hos′pis), *n.* خانەی ڕێبوارو فەقیرو هەژارو نەخۆشان (بەتایبەتی کە لایەکی ئاینی یا تەکیەیەک سەرپەرشتی بکات).
hospitable (hos′pi-tə-b'l), *adj.* (١) میوانپەروەر؛ نان بدە؛ بەنان؛ خانزادە؛ بەخزمەت؛ میوانخواز.
(٢) مێشک کراوە؛ مێشک فراوان: (*to be ~ to new ideas*).
-hospitably *(adv.)*.
hospital (hos′pi-t'l), *n.* (١) (ا) لانەی ڕێبواران؛ خانەی ڕێبواری هەژار. (ب) هەتیوخانە؛ هەژارخانە.
(٢) خەستەخانە؛ نەخۆشخانە؛ بیمارستان؛ بیمارخانە؛ تیمارخانە.
hospitality (hos´pi-tal′ə-ti), *n.* میوانپەروەری؛ میواندار؛ نان بدەیی؛ میوانخوازی؛ خزمەتی میوان کردن.
hospitalization (hos´pi-t'l-ə-zā′shən, hos´pi-t'l-ī-zā′-shən), *n.* لە خەستەخانە کەوتن؛ نوستن لە خەستەخانە.
hospitalization insurance, بیمەی چارەکردن لە خەستەخانەدا.
hospitalize (hos′pi-t'l-īz´), *v.t.* نواندن لە خەستەخانە بۆ دەرمان کردن؛ بردن بۆ خەستەخانە بۆ تیمارکردن.
host (hōst), *n.* (١) خانەخوێ؛ میواندار؛ خاوەن مال؛ ئاهەنگێڕ.
(٢) خانچی؛ ئوتێلچی. (٣) گیاندارێ یا پووەکێک کە دەبێتە لانەی گیاندار یا پووەکێکی تری مفتخۆر لەسەری دەژی.
v.t. & v.i. میوانداری کردن؛ خانەخوێیی کردن.
host (hōst), *n.* (١) لەشکر؛ سوپا.
(٢) ئۆردو؛ ژمارەیەکی زۆرو بێ ئەندازە: (*a ~ of golden daffodils*).
host (hōst), *n.* نانی پیرۆزکراوی شێوی خواهانە (خاچ پەرستی).
hostage (hos′tij), *n.* دیل؛ بە دیل گیراو؛ دەستبەسەر.
take someone hostage, بە دیل گرتن (وەک بارمتە بۆ جێبەجێکردنی مەبەستێک).
hostel (hos′t'l), *n.* (١) خان. (٢) ئوتێل یا خانەیەکی هەرزان بۆ ڕێبواری گەنج. (هەروەها پێشی دەوترێ: youth hostel).
hosteler (hos′t'l-ĕr), *n.* (١) خانچی؛ ئوتێلچی.
(٢) میوانی ئەم جۆرە ئوتێلە.
hostess (hōs′tis), *n.* (١) خانەخوێ (ژن)؛ میواندار؛ خاوەن مال.
(٢) (ا) ئوتێلچی (ژن)؛ خانچی. (ب) ژنی ئوتێلچی یا خانچی.
(٣) (ا) بەردەستی ئاو فڕۆکە (ژن). (ب) سفرەچی ژن؛ سەرەک بەردەستی چێشتخانە (کە پێشوازی لە خەڵک دەکات و لەسەر مێز دایان دەنێت).
hostile (hos′t'l), *adj.* (١) دوژمنانە؛ جەنگاوەر: (*a ~ act*).
(٢) ناحەز؛ دژ؛ ڕقاوی؛ ڕووناخۆش: (*a ~ person*).
(٣) نەشیاو؛ نەگونجاو (دەورووبەر)؛ دژ: (*a ~ environment*)

hostility (hos-til′ə-ti), *n.* (۱) دوژمنایەتی؛ دوژمنی؛ دووبەرەکی؛ ڕقەبەری؛ ناحەزی؛ قینەبەری. (۲) (ا) کاری ناحەزانە؛ کاری دوژمنانە. (ب) شەڕوشۆڕ؛ ناژاوە؛ شەڕ. *(to end all hostilities in the region)* .

hostler, ostler (hos′lēr, os′lēr), *n.* (۱) مەیتەر. (۲) کرێکارێک کە مەکینەی شەمەندەفەر چی پێویست بێ دەیکات لە دوا ئیستگە بۆ باش ڕاگرتنی. (۳) [Obs.]، خانچی؛ ئوتێلچی.

hot (hot), *adj.* (۱) گەرم؛ گەرموگوڕ؛ داخ؛ بەتین (ئاگر). (۲) تووڕ؛ تیژ (بیبەر، پیاز). *(~ pepper)* . (۳) تەنگەحیکلانە؛ زووهەڵچوو؛ سەرگەرم. *(~ temper)* . (٤) تووڕە؛ توندوتیژ. *(~ words)* . (ب گەرم؛ جەنگ). *(~ battle)* . (٥) بەجۆش. (٦) بە خرۆش؛ بە نالۆش. (۷) مشت‌ومڕی؛ مشت‌ومڕی لەسەرە. *(a ~ issue)* . (۸) جەنگ لەسەر شان (ڕاڤڕاندن). *(~ pursuit)* . (۹) گەرم (تەڵی ئەلەکتریک)؛ ئەلەکتریکی لەسەرە. (۱۰) [Slang]، (ا) نوێ (دەنگوباس)؛ تازە. *(~ news)* . (ب تازە گەیشتووە یا هاتووە. *(~ from the front)* . (ج) تیژ (بۆن، بەتایبەتی لە ڕاوکردندا). (د) خەبەرلێدان یا پێگەیشتنێکی نهێنی تازەو گرنگ (دەربارەی ڕوونکردنەوەی تاوانێک یا دۆزینەوەی شتێکی وون). *(a ~ tip)* . (هـ) تازە دزراو؛ شتی دزراو. (و) قاچاخ؛ شتی قاچاخ. (۱۱) [Slang]، نایاب؛ باش. (۱۲) بەجۆش (مۆسیقای جان).

adv. بە گەرمی؛ بە گەرم؛ بە تووڕی؛ بە توندوتیژی.

in hot water, [Colloq.], لە تەگەرە چەنەمەدا بوون؛ لە ناخۆشی یا گیرۆدەدا بوون.

make it hot for, ژیان لێ تاڵ کردن؛ ژیان لێ تێکدان؛ ناڕەحەت کردن.

hot air, [Slang], فشە؛ فشەفش؛ قسەی بۆشو هیچوپووچ.

hotbed (hot′bed′), *n.* (۱) شەتڵگایەکی بە شووشە دەورگیراوی پەین تێکراوی بە گەرمی ڕاگیراو بۆ شەتڵ بە خێرایی پەروەردەکردن. (۲) جێی زوو پەرەسەندنی شتێک. *(This neighborhood is a ~ of crimes.)*

hot-blooded (hot′blud′id), *adj.* (۱) خوێن گەرم؛ بەجۆش؛ بەهەست. ۲) سەرگەرم؛ زووهەڵچوو.

hot cake = pan cake.

sell (or go) like hot cakes, [Colloq.], زۆری لێ دەفرۆشرێو خێرا؛ زۆر بەبڕەو دەبێ؛ کرپاری زۆر دەبێ.

hotchpot (hoch′pot′), *n.* زەوی‌وزار تێکەڵاوکردن بۆ دابەشکردنی بە یەکسانی لەناو میراتبەرێ مردوویەکدا کە وەسیەتنامەی بەجێ نەهێشتبێ.

hotch-potch (hoch′poch′), *n.* (۱) چێشتی شلە. (۲) چێشتی مجەوەر؛ شتی تێکەڵاوو پێکەڵاو. hotchpot (۳)

hot dog, (۱) حوارد‌نێکە لە گۆشتی کوتراوی بەران، گا، یا قەل دەکرێت لە شێوەی لوولەدایە درێژی ٤–٥ گرێو نەستووری گرێیەک دەبێت. (۲) [Colloq.]، ووتەیەکە ڕەزامەندی‌و پەسەندکردن‌و خۆشی دەردەبڕێت.

hotel (hō-tel′), *n.* ئوتێل؛ خان؛ میوانخانە.

hothead (hot′hed′), *n.* کەسێکی سەرگەرمی تووڕەوتڕۆ؛ سەرچێ.

hotheaded (hot′hed′id), *adj.* سەرگەرم؛ تووڕەوتڕۆ؛ سەرچێ؛ سەرشێت؛ زووهەڵچوو؛ هەڵەشە.

hothouse (hot′hous′), *n.* شەتڵگای بە شووشە دەورگیراوی گەرم؛ جامخانەی گەرمی ڕووەک‌و نەمام.

hot rod, hot-rod, [Slang]. ئوتومبێلێکە مەکینەکەی دەستکاری دەکرێت بۆ بە گوڕترو بەهێزترو گرمە زڵترکردنی.

hot spring, کانیاو؛ کانیاوی گەرم.

hot spur (hot′spûr′), *n.* کەسێکی هەڵەشەی سەرگەرم.

hot-tempered (hot′tem′pērd), *adj.* سەرگەرم؛ تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەتیلکە؛ زووهەڵچوو

hot toddy, toddy, براندی یا ویسکی تێکەڵاوکراو لەگەڵ ئاوی گەرمدا.

hot water, (۱) ئاوی گەرم. (۲) [Colloq.]، (in ~) تەنگوچەڵەمە؛ گێژاو؛ ناخۆشی.

hound (hound), *n.* (۱) تانجی؛ سەگی ڕاو. (۲) سەگ. (۳) کەسێکی بێ نرخی بۆگەن.

v.t. (۱) ڕاوکردن؛ دواکەوتن‌و لەکۆل نەبوونەوە؛ شوێن کەوتنی ناحەزانە. *(Tax collectors ~ him.)* (۲) هاندان؛ تێ کردن (سەگ).

hour (our), *n.* (۱) سات؛ سەعات (کات). (۲) (ا) کاتێکی تایبەتی؛ *(the dinner ~)* . (ب) کات؛ *(He spent his happiest ~s in Paris.)* . (ج) ماوەی وانەیەک لە قوتابخانەدا؛ وانە؛ *(The ~ lasts fifty minutes.)* (د) (*pl.*) کاتی دەوام یا کارکردن؛ *(His office ~s are from 1-5.)* (هـ) (*pl.*) کاتی لە خەوهەڵسان‌و نوستن؛ *(He keeps late ~s.)* (۳) کاتی ڕۆژ یا شەو؛ *(The ~ is 2:30 .)* . (٤) سات (هی ڕێگە یا چەند خایاندنی)؛ *(It is three ~s from New York to Washington by rail.)* (٥) (ا) کاتی نوێژکردنی ڕۆژانە (خاچ پەرستی). (ب) ئەم نوێژە.

after hours, دوای دەوام یا کاتی کارکردن.

at the eleventh hour, لە دوا سەعاتدا؛ لە دوا هەناسەدا؛ درەنگ.

hour after hour, هەموو ساتێک؛ سەعات لە دوای سەعات.

hour by hour, سەعات بە سەعات؛ هەر ساتی جارێک.

of the hour, هی ئێستا؛ هی ئەمڕۆ

one's hour, کاتی مردن؛ کاتی گیان دەرچوون.

the small (or wee) hours, پاش نیوەشەو.

hourglass (our′glas′, our′gläs′), *n.* کاتژمێری لم.

hour hand, دەستی کاتژمێر.

houri (hoo′ri, hou′ri), *n.* (۱) حۆری. (۲) نافرەتێکی جوان.

hourly (our′li), *adj.* (۱) هەر ساتی جارێک؛ ساتانە؛ هەموو ساتێک. (۲) ماوەی ساتێک؛ ساتی؛ لە ساتێکدا؛ *(The ~ output)* (۳) زوو زوو؛ بەردەوام

house (hous), *n.* (۱) (ا) خانوو. (ب) ماڵ. (۲) (ا) کۆلیجی زانکۆیەک. (ب) ئوتێل؛ خان. (ج) شوێنی ژیانی تاقمێک؛ *(a fraternity ~)* . (د) تەکیە؛ قەڵەندەرگا. (۳) خێزان؛ ماڵ. (٤) [H-] مۆز (بەتایبەتی هی ناودارو خانەدان)؛ بنەماڵە؛ خێز؛ *(The H~ of Tudor)* (٥) (ا) لانە؛ پەناگا؛ *(the monkey ~ in a zoo)* . (ب) عەمار؛ جێی هەڵگرتنی شتێک لەکاتی بەکارنەهێنانیدا؛ *(a carriage ~)* (٦) جێنشین؛ مەڵبەند؛ نارامگا. (۷) (ا) شانۆ؛ سینەما. (ب) تەماشاکەرانی شانۆ یا سینەما. (۸) (ا) جێی کاروکاسبی؛ جێی بازرگانی (ب) دەزگای بازرگانی؛ *(a printing ~)* . (۹) کڵێسە؛ کەنیشتە؛ پەرستگا. (۱۰) (ا) خانووی پەرلەمان. (ب) [H-]، پەرلەمان؛ ئەنجومەنی نوێنەران؛ *(The H~ of Representatives)* (۱۱) (ا) بورجی گەردوون. (ب) نیشانەی ئەم بورجە. (۱۲) (ا) ئوتێل؛ مەیخانە؛ چێشتخانە؛ *(to have a drink on the ~)* .

(ب· [Slang]. قەحبەخانە

v.t. (١) جێگردنەوە؛ خانوو یا ژوور پێدان.

(٢) جێ نیابوونەوە. *(The building ~s ten people.)* .

(٣) پەنادان؛ لانەدان؛ لانەپێدان؛ جێگردنەوە.

(٤) عەمارکردن؛ هەڵگرتن.

v.i. تێدا دانیشتن؛ تێدابوون.

bring down the house, [Colloq.]. کردن بە چەپڵەڕێزان (کۆڕ).

clean house, (١) مال یاککردنەوەو ڕێکخستن.

(٢) لابردنی شتی ناخۆش‌و ناپەسەندو لەکۆل خۆکردنەوەی.

keep house, کەیبانوێتی کردن؛ ئیش‌وکاری مال کردن.

on the house, بەلاش؛ خۆڕایی؛ لەسەر خاوەن چایخانە، بار، چێشتخانە، یا نوتێلەکەیە *(to have a drink on the house)* .

set (or put) one's house in order, کاروباری خۆ ڕێک‌وپێک کردن.

house arrest, بەندکردن لە مالی خۆدا لەباتی بەندیخانە.

houseboat (hous′bōt´), *n.* بەلەمێکە وەک مال بۆ تیا ژیان بەکاردەهێنرێت.

house-breaker (hous′brāk ēr), *n.* مالڕ؛ دزی مال.

house-breaking (hous′brāk´iŋ), *n.* مال بڕین؛ مال دزین.

house-broken (hous′brō´k'n), *adj.* فێرکراوە پیسایی لە شوێنی تایبەتیدا بکات نەک لە ناومالدا (سەگ‌و پشیلە)

house-dress (hous′dres´), *n.* کراسی ناومال (هی ئیشکردن).

housefly (hous′flī´), *n.* مێشی ناومال؛ مێش.

houseful (hous′fool′), *adj.* پڕ بە مالێک؛ نەوەندەی مالەکە جێی تێدابێتەوە؛ بە پڕی: *(a ~ of guests)*

household (hous′hōld´), *n.* خێزان؛ مال؛ مال‌ومندال.

adj. هی مال‌و خێزان. *(~ affairs)* .

household arts, = **home economics.**

householder (hous′hōl´dēr), *n.* گەورەی مال؛ خاوەن مال؛ سەرگەورەی مال.

household word, وتەیەک یا ناوێک کە هەمووکەس بیزانن‌و لەسەر زمانی هەمووکەس بێت: *(His name is not quite a ~ .)* .

housekeeper (hous′kēp ēr), *n.* (١) کەیبانو؛ ژنی ناومال؛ بنەوان.

(٢) کارەکەر؛ سەرکاری کارەکەرو بەردەستی مالێک (ژن)

housekeeping (hous′kēp´iŋ), *n.* مانداری؛ ئیشی ناومال کردن؛ ئیشی ناومال؛ کەیبانوێتی.

housemaid (hous′mād´), *n.* کارەکەر

housemother (hous′muth ēr), *n.* چاودێر یا بەڕێوەبەری خانەی قوتابیانی کوڕ یا کچ (ژن)؛ کەیبانووی خانەی قوتابیان.

house of cards, شتێک کە بە ئاسانی بڕووخێت یا هەرەس بەرێت

House of Commons, ئەنجوومەنی پەرلەمانی گشتی یا جەماوەری نینگلتەرەو کەنەدا.

house of correction, بەندیخانەی ڕاستکردنەوە (بۆ ئەوانەی تاوانی بچووکیان کردووە)؛ بەندیخانەی تەمێکردن؛ تەمێخانە.

House of Lords, ئەنجوومەنی پەرلەمانی لۆردەکانی نینگلتەرە.

House of Representatives, ئەنجوومەنی نوێنەران، واتە پەرلەمانی ئەمەریکاو ئوستڕالیاو نیوزیلەندەو مەکسیک.

house organ, نامیلکەی کۆمپانیایەک بۆ فەرمانبەرەکانی خۆی

house party, (١) ئاهەنگێکی چەند شەوو ڕۆژی یا هیچ نەبێ یەک شەوو ڕۆژی لە مالێکدا (٢) میوانەکانی ئەم ئاهەنگە

house physician, (١) پزیشکی جێنشینی خەستەخانە.

(٢) پزیشکی جێنشینی هەندێ دەزگای وەک نوتێل.

house-room (hous′rōōm´, hous′room´), *n.* ژووری مالێک (بۆ دانیشتن‌و نوستن یا شت هەڵگرتن)

housetop (hous′top´), *n.* سەربان

housewares (hous′wârz´), *n.pl.* دەفری ناومال؛ قاپ‌و قاچاخ‌و شتی وەها).

housewarming (hous′wôr´miŋ), *n.* ئاهەنگی گواستنەوە بۆ مالێکی تر یا تازە (خاوەن مال دەیگێڕێت).

housewife (hous′wīf´), *n.* (١) کەیبانو؛ بنەوان؛ ژنی ناومال.

(٢) قوتووی دەرزی‌و دەزوو.

housewifely (hous′wīf´li), *adj.* هی کەیبانو یا بنەوان؛ تایبەتی بە ئیشی ناومال.

housewifery (hous′wīf´ēr-i, hous′wīf´ri), *n.* کەیبانوێتی؛ بنەوانی؛ ئیشی ناومال.

housework (hous′wūrk´), *n.* ئیشی ناومال؛ ئەرکی ناومال.

housing (houz′iŋ), *n.* (١) خانوو بۆ دۆزینەوەو پێدان.

(٢) خانوو؛ خانوو بە گشتی. (٣) خانەسازی: *(the ~ problem)*

(٤) (ا) پەناگا؛ پەنا؛ شوێنی حەوانەوە؛ پاراستنگا.

(ب) مال یا جێی پارچەی مەکینەیەک.

(٥) شوێنی سەری دەستەکو نیرگە تێخستن یا تیادانان.

(٦) قوژبنی پەیکەر تیادانان.

housing (houz′iŋ), *n.* (١) سەرزین. (٢) (کۆ) شتی ڕازاندنەوە.

hove (hōv), *alternative past tense and p.p. of* **heave.**

hovel (huv′l, hov′l), *n.* (١) پەچە؛ کۆز. (٢) کوخ؛ کووخ.

v.t. جێگردنەوە لە کوخێکدا؛ پەناپێدان لە کوخێکەیەکدا.

hover (huv′ēr, hov′ēr), *v.i.* (١) بە ئاسمانەوە وەستان (بالندە، فڕۆکە). (٢) (**~ around; ~ near**), لەنزیکەوە یا بەسەر سەرەوە وەستان‌و چاودێری کردن.

how (hou), *adv.* (١) بەچی جۆرێک؛ چۆن (ڕێ، شێوە): *(He showed us ~ to work the machine.)*

(٢) چۆن: *(H~ are you? ; H~ does she feel?)* .

(٣) چەند؛ تا چی ڕادەیەک: *(H~ do you like that?)* .

(٤) بۆ؛ بۆچی؛ چۆن (هۆی کردنی کارێک): *(H~ is it that you don't know?)*

(٥) بە چەند (نرخ): *(H~ are these shirts sold on sale?)*

(٦) چۆن (مانا وجۆن): *(H~ should I interpret this?)* .

(٧) ناوی چییە؛ بە چی ناوێک بانگ دەکرێت: *(H~ is she called?)* .

(٨) چی؟ (بۆ دووبارەکردنەوەی ووتە): *(H~ is that again?)* .

n. شێوەی کردن؛ چۆنێتی؛ ڕێباز؛ شێواز؛ ڕێکە: *(Show me the ~ of it.)*

how about? ڕات چییە دەربارەی؟؛ هەستت چۆنە لە بابەت.

how come? بۆچی؟؛ بۆ؟: *(How come you are so late?)*

how now? ئەمە چییە؟؛ ئەمە مانای چییە؟؛ ئەمە بۆچی وایە؟.

how so? بۆچی؟؛ بۆ؟.

How do you do?, چۆنی (ووتەیەکە دەووترێت لە ناسینی خەڵکدا بۆ یەکەم جار وە کەسەکەی تریش لە وەڵامدا هەمان ووتە دەڵێتەوە)

howdy (hou′di), *interj.* [Dial. or Colloq.], چۆنی؟؛ مەرحەبا؟؛ ئەم کاتەت باش.

however (hou-ev′ēr), *adv.* (١) هەرچۆنێک بێت؛ بە هەرشێوەیەک بێت. (٢) تا هەر چ ڕادەیەک بێت.

conj. لەگەڵ ئەوەشدا؛ بەڵام.

howl (houl), *v.i.* (١) لووراندن (گورگ، سەگ)؛ حەچلوورکردن.

(٢) نالاندن؛ هاوارکردن؛ قیژاندن؛ گریان.

(٣) گڤەگڤ کردن (با)؛ لووراندن (با): *(The wind ~ed.)* .

v.t. (١) دەربڕین بە لووڕە؛ لووراندن.

(٢) مەبەستی خۆ جێبەجێکردن بە لووڕە؛ هاوار بەسەردا کردن.

n. لووڕە؛ لووڕەلوور؛ گڤەگڤ؛ قیژە؛ نالە؛ هاوار.

howl down, قسە پێ بڕین بە هاوار هاوارو قیژە قیژ (ووتاربێژ): *(to howl down a speaker)*

howler (houl′ĕr), *n.* (۱) لوورەلوورکەر؛ هاوارکەر (۲) مەیموونی لوورەلوورکەر. [Colloq.] (۳)، هەلەیەکی کەرانە.

howler (houl′ĕr), *n.* [Archaic], = **owl.**

howlet (hou′lit), *n.* [Archaic], = **owl.**

howsoever (hou′sō-ev′ĕr), *adv.* (۱) تا هەر چ رادەیەک بێت. (۲) هەرچۆنێک بێت؛ بە هەرشێوەیەک بێت؛ هەرچۆن بێت.

hoy (hoi), *n.* (۱) کەشتێیەکی کۆنباوی بچووک. (۲) کەشتی بار.

hoy (hoi), *interj.* هێ؛ هاوارنکە بۆ سەرنج راکێشان یا وڵاخ لێخوڕین.

hoyden (hoi′d'n), *n.* کچە کوڕانی؛ کچێکی جەربەزەی چەقاوەسوو

adj. جەربەزە و چەقاوەسوو.

-hoydenish *(adj.).*

hub (hub), *n.* (۱) توپ یا تەوەرەی پێچکە، پانکە. یا پەروانەیەک. (۲) ناوجەرگەی جموجوڵ و چالاکی؛ ناوجەرگە؛ چەق:

(That place is the ~ of activity.)

hubble-bubble (hub′'l-bub′'l), *n.* (۱) نیرگەلە (۲) هەراهەرا؛ غەڵبەغەڵب؛ ژاوەژاو؛ دەنگەدەنگ.

hubbub (hub′ub), *n.* غەڵبەغەڵب؛ ژاوەژاو؛ دەنگەدەنگ

hubris (hū′bris), *n.* شانازی؛ لەخۆبایی بوون.

huckleberry (huk′'l-ber′i), *n.* تووترک (دارو بەر).

huckster (huk′stĕr), *n.* (۱) چەرچی فرۆشیاری گەڕۆک (۲) فرۆشیاری شتومەک لەسەر پادیۆ و تەلەفزیۆن. (۳) [Slang]، نووسەری بانۆنامەی شت فرۆشتن بۆ پادیۆ و تەلەفزیۆن.

v.t. (۱) شت فرۆشتن؛ چەرچێتی کردن (۲) سەوداکردن.

huddle (hud′'l), *v.i.* (۱) سەر بەیەکەوە نان؛ کۆمەڵ بوون؛ خڕبوونەوە:

(Animals ~ together from fear or for warmth.)

(۲) خۆ خزانەناو. (۳) پاوێژکردن؛ کۆمەڵ بوون بۆ پاوێژکردن.

v.t. (۱) کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ کۆکردنەوە. (۲) خۆ نزیک کردنەوە؛ خۆ خزانەناو. (۳) بە پەلەو لامسەرلایی کردن. (٤) خستنەناو بە پەلەو شپرزەیی و ناڕێکوپێکی:

(He ~d the children into the automobile.)

n. (۱) کۆمەڵێکی ناڕێکوپێکو شێواو (نادەمی، شتومەک). (۲) شێوەی؛ شێوان؛ ناڕێکوپێکی. (۳) کۆڕیکی نهێنی؛ ڕاوێژو گفتوگۆی نهێنی. (٤) کۆڕیکی کورتی تیپی یاری (فوتبۆڵی نەمەریکی).

go into a huddle, [Slang]. کۆڕی نهێنی گرتن.

hue (hū), *n.* ڕەنگ

hue (hū), *n.* هاوار؛ هەراهەرا؛ هاوار هاوار.

hue and cry, (۱) ا. هاوار هاواری ئەوانەی شوێن تاوانبارێک دەکەون بۆ گرتنی. (ب) ئەم شوێنە کەوتنە.

(۲) هەراوزەنا؛ هەرا هەراو ناڕەزایی دەربڕین؛ هەراو هوریا:

(to raise a hue and cry against a politician)

hued (hūd), *adj.* ڕەنگدارێکی تایبەتی: *(rosy- ~ ; many- ~)* .

huff (huf), *v.t.* (۱) فووتێکردن؛ ئاوساندن. (۲) بەچەترسێن کردن؛ هەڕەشەلێکردن. (۳) تووڕەکردن؛ زوێرکردن.

v.i. (۱) ئاوسان. (۲) [Obs.]، فووتێکران (لوت بەرزی و لەخۆبایی بوون). (۳) پیش خواردنەوە؛ زوێربوون؛ پەست بوون. *(~ing and puffing.)* .

n. پیش خواردنەوە؛ تووڕەیی؛ هەڵچوون؛ شێتگیری؛ تەنگەتیلکەیی.

huffish (huf′ish), *adj.* (۱) لوت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز. (۲) تەنگەتیلکە؛ پیش خۆرەوە؛ زوو تووڕەبوو؛ مۆن؛ تەنگەجیکلانە؛ دەموچاو گرژ

-huffishly *(adv.)*; **huffishness** *(n.).*

huffy (huf′i), *adj.* (۱) تەنگەجیکلانە؛ زووهەڵچوو؛ زوو تووڕەبوو؛ هەست ناسک. (۲) تووڕە؛ زوێر. (۳) [Obs.]، لەخۆبایی؛ لوت بەرز؛ بەفیز.

-huffily *(adv.)*; **huffiness** *(n.).*

hug (hug), *v.t.* (۱) باوەش پیاکردن. (۲) ووشین لە باوەشدا. (۳) واز لێ نەهێنان (بیروڕا، ڕێبان)؛ دەست لێ بەرنەدان. (٤) بەرنەدان؛ گرتن؛ نەلێنی باوەشی پیادەکات:

(The automobile ~ged the curb.)

v.i. باوەش پیاکردن؛ باوەش بەیەکترا کردن.

n. (۱) باوەش؛ باوەش پیاکردن. (۲) ووشین (لە باوەشدا).

huge (hūj), *adj.* زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن؛ قەبە؛ کەتە (مرۆڤ).

-hugely *(adv.).*

hugger-mugger (hug′ĕr-mug′ĕr), *n.* (۱) تێکەڵاوی‌وپێکەڵاوی؛ شێواوی. (۲) [Archaic]، نهێنێتی.

adj. (۱) تێکەڵاوپێکەڵاو؛ شێواو. (۲) [Archaic]، نهێنی.

adv. (۱) بە تێکەڵاوی‌وپێکەڵاوی؛ بە شێواوی. (۲) [Archaic]، بە نهێنی.

huh (hu), *interj.* هەه؟!؛ دەنگێکە بۆ پرسیارکردن، بە سووک سەیرکردن، سەرسامی دەربڕین.

hulk (hulk), *n.* (۱) کەشتی. (ب) کەشتێیەکی زل ناقۆڵ. (۲) قاوغی کەشتێیەکی کۆن. (۳) (*pl.*) لاشە یا قاوغی کەشتێیەکی کۆن یا یەکێکی وەها کە دڕووست نەکراوە بەو نیازەی گەشتی دەریایی بکات وە کراوە بە بەندیخانە یا عەمار. (٤) کەسێک یا شتێکی زل و ناقۆڵ

v.i. (۱) بە زل و قەبەیی بەرز دەبێتەوە. (۲) [Dial.]، دانیشتن، وەستان، یا جوواڵەوە بە ناقۆڵایی و شان خواری و لەش قورسانە.

hulking (hul′kiŋ), *adj.* قەبەو ناقۆڵ.

hulky (hul′ki), *adj.* = **hulking.**

hull (hul), *n.* (۱) توێک (گەنم، جۆ، چەلتووک)؛ سۆس؛ کەپەک؛ تۆپکڵ (گوێز، بادەم)؛ کەلوو (پاقلە، لۆبیا). (۲) وورده گەڵای دەوری شلیک و تووترک. (۳) قاوغ؛ بەرگ؛ سەر؛ تووک؛ تۆپخ.

v.t. توێک لێکردنەوە؛ تۆپکڵ لێکردنەوە؛ پاک کردن.

hull (hul), *n.* (۱) چوارچێوە یا لاشەی کەشتی. (۲) چوارچێوەی فڕۆکەی ئاوی. (۳) قاوغ یا چوارچێوەی کەشتی ئاسمانی یا مووشەک.

v.t. لێدان و کوتکردنی لاشەی کەشتی بە بۆمبا.

hullabaloo (hul′ə-bə-loo′, hul′ə-bə-lōō′), *n.* هەراوهوریا؛ هەراوزەنا؛ دەنگەدەنگ؛ غەڵبە غەڵب.

hum (hum), *v.i.* (۱) ووزەووزکردن (هەنگ)؛ فڕەفڕکردن (پانکەی- ئەلەکتریکی). (۲) هەمهم کردن؛ لەبەر خۆوە ناوازی گۆرانی ووتن بەبێ دەم کردنەوە. (۳) دەنگدانەوە: *(The room ~med with voices.)* . (٤) [Colloq.]، سەرقاڵ بوون؛ هەمیشە لە جموجووڵ بوون.

v.t. (۱) لەبەرخۆوە ناوازی گۆرانی ووتن بەبێ دەم کردنەوە. (۲) لایلایە بۆ کردن: *(to ~ a child to sleep)* .

n. (۱) لەبەر خۆوە ناوازی گۆرانی ووتن بەبێ دەم کردنەوە. (۲) ووزەووز؛ فڕەفڕ.

hum (hŏm), *interj.* (۱) ئەهم: دەنگی قوڕگ پاککردنەوە. (۲) هم: دەنگێکە خۆشی، سەرسامی، یا بە سووک سەیرکردن دەردەبڕێ

v.i. (۱) پرتەکردنی یەکێک لەم دەنگانەی پێشوو. (۲) منجەمنج کردن لە دروواندا.

human (hū′mən), *adj.* مرۆڤی؛ نادەمی؛ نادەمیزادی؛ مرۆڤانە؛ نادەمیزادانە.

n. مرۆڤ؛ نادەمیزاد؛ نادەمی.

human being, مرۆڤ؛ نادەمیزاد؛ نادەمی؛ کەس.

humane (hyoo-mān′), *adj.* (۱) بە بەزەیی؛ بە ڕەحم؛ دڵ بە خەڵک سووتاو؛ مرۆڤانە. (۲) مرۆڤی؛ پەروەردەکەرو بە بڕەوکەری ڕەفتاری مرۆڤانەی

جوان وەك دڵ بە خەڵك سووتان: *(a ~ education)* .

humanism (hū′mən-iz′m), *n.* (۱) سروشتی نادەمیزاد؛ نادەمیزادی؛ مرۆڤی. (۲) فەلسەفەو ڕێبازی مرۆڤایەتی کە ژیانی نادەمیزاد لەم جیهانەدا بە گرنگتر دادەنێ لە لێکۆڵینەوەی ئاینو شتی مانایی و نەبینراو. (۳) لێکۆڵینەوەو خوێندنی زانستو هونەری مرۆڤایەتی. (٤) [H-] بزووتنەوەی مرۆڤایەتی کە لە سەدەی بزووتنەوەدا پووید ا لە ئەورووپا و بریتی بوو لە خوێندنو لێکۆڵینەوەی وێژەو هونەرو ژیواری یۆنانو ڕۆمانی کۆن

humanist (hū′mən-ist), *n.* (۱) قوتابی یا زانای ئەدەبو کلتووری یۆنانی و لاتینی. (۲) قوتابی یا زانای سروشتو کاروبارو خۆش گوزەرانی مرۆڤ؛ مرۆڤ پەرست (۳) قوتابی یا زانای باسە نادەمیزادییەکان.

-humanistic *(adj.)*; **humanistically** *(adv.)*.

humanitarian (hyoo-man′ə-târ′i-ən), *n.* مرۆڤ پەرست چاکەکەر؛ کەسێک کە چاکەوخۆشی و خۆش گوزەرانی هەموو مرۆڤێکی بوێت؛ پیاوی چاکو بە بەزەیی.

adj. مرۆڤ پەرست؛ چاکەکەر؛ خۆشی و چاکەو خۆش گوزەرانی مرۆڤ خواست؛ بەبەزەیی *(a ~ act)*

humanitarianism (hyoo-man′ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* (۱) مرۆڤ پەرستی؛ چاکەوخۆشی و خۆش گوزەرانی مرۆڤ ویستن؛ چاکەکردن؛ دل بە مرۆڤ سووتان. (۲) فەلسەفەیەکە کە دەڵێت ئەرکی سەرشانی مرۆڤ تەنها مرۆڤ پەرستی و چاکەو خۆش گوزەرانی مرۆڤ ویستنە. (۳) بڕوانەبوون بە خورایەتی عیسا (ڕێبازی ئاینی).

humanity (hyoo-man′ə-ti), *n.* (۱) سروشتی مرۆڤ. (۲) *(pl.)* مرۆڤایەتی؛ هەستی باشی نادەمیزادیتی. (۳) خەڵك؛ مرۆڤ؛ هەموو مرۆڤ؛ توخمی نادەم. (٤) بەڕەحمی؛ بەزەیی هاتنەوە؛ دل سووتان بە خەڵك.

the humanities, (۱) وێژەو زمان بەتایبەتی هی لاتینی و یۆنانی. (۲) زانستێیەکانی مرۆڤ؛ ئەو زانستانەی دەربارەی مرۆڤن وەك وێژەو فەلسەفە (هەندێ جار هونەرو مێژوویش)

humanize (hū′mə-nīz′), *v.t.* (۱) بە مرۆڤ کردن؛ خوڕەوشتی مرۆڤ پێدان. (۲) ڕەفتار پوختەو جوان و خاوێن کردن؛ کردن بە مرۆڤێکی چاکو بەبەزەیی؛ کردن بە مرۆڤ پەرست.

v.i. بوون بە مرۆڤ پەرست؛ ڕەووشت چاك بوون.

-humanization *(n.)*.

humankind (hū′mən-kīnd′), *n.* توخمی نادەم؛ نادەمیزادان؛ خەڵك؛ مرۆڤ؛ هەموو مرۆڤ

humanly (hū′mən-li), *adv.* (۱) مرۆڤانە؛ نادەمیزادانە (۲) ئەوەی نە توانای مرۆڤدا بێت؛ لەڕێی مرۆڤانەوە *(to do everything ~ possible to help them)* (۳) بەپێی شارەزایی و زانینی مرۆڤ.

humble (hum′b'l), *adj.* (۱) بێ فیز؛ بێ هەوا؛ خاکی؛ پەسوا؛ ملکەچ؛ سەرکز؛ بێ نان: *(a ~ man, woman, etc.)* . (۲) (۱) نزم (پلەوپایە، پیشە)؛ فەقیر: *(a man of ~ birth; a ~ occupation)* (ب) هام ناوەندی؛ فەقیرانە: *(a ~ home)* .

v.t. ملکەچ کردن؛ فیز شکاندن؛ سەر بێ دانەواندن؛ پەسواکردن: *(to ~ one's enemies; to ~ oneself before God)*

-humbleness *(n.)*.

humblebee (hum′b'l-bē′), *n.* = **humble-bee.**

humbly (hum′bli), *adv.* (۱) بێ فیزانە؛ خاکیانە؛ ملکەچانە. (۲) بە پەسوایی؛ بە لووت شکاوی؛ بە سەردانەواوی (۳) بە فەقیرانە؛ لە پلەوپایەی نزمەوە.

humbug (hum′bug′), *n.* (۱) ساختە؛ فێڵوتەڵەکە؛ دەسبڕین. (۲) قسەی بۆش و ساختەبازانە؛ قسەی قۆپو هیچوپووچ. (۳) کەسێکی دەسڕ، ساختەچی، کەڵەکچی، یا بەفڕوبەر. (٤) ساختەچێتی؛ فێڵبازی؛ دەسبڕی.

v.t. دەسبڕین؛ بە فڕیوبردن؛ خەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.

-humbugger *(n.)*; **humbuggery** *(n.)*.

humdinger (hum′diŋ′ər), *n.* [Slang]. مرۆڤ یا شتێکی زۆر نایاب.

humdrum (hum′drum′), *adj.* ووشکو ناخۆش (ژین، فرمان).

n. (۱) کەسێکی ووشکو بێ تاقەت کەر. (۲) گفتوگۆی ووشکو ناخۆشو بێ تاقەت کەر؛ ووشکی (مەجان).

humid (hū′mid), *adj.* تەر (هەوا، ناووهەوا)؛ شێدار (هەوا): *(~ air; ~ weather)*

humidifier (hyoo-mid′ə-fī′ər), *n.* شێدارکەری هەوا (ئامێر)؛ تەرکەری هەوای ناومال

humidify (hyoo-mid′ə-fī′), *v.t.* شێدارکردن یا تەرکردنی هەوای ناومال بە ئامێر (بۆ ئەوانەی نەخۆشی تەنگەنەفەسییان هەیە).

-humidification *(n.)*.

humidity (hyoo-mid′ə-ti), *n.* (۱) شێدارێ (ناووهەوا). (۲) پلەی شێدارێ (ناووهەوا).

humiliate (hyoo-mil′i-āt′), *v.t.* ڕیسواکردن؛ نابڕووبردن؛ سەر پێ شۆڕکردن؛ چاوشکاندن؛ ڕووشکاندن؛ مل پێ شۆڕکردن؛ لووت شکاندن؛ شکاندن؛ شەرەف بردن.

humiliating (hyoo-mil′i-āt′iŋ), *adj.* شەرمەزارکەر (کردار، ڕووداو)؛ ڕیسواکەر؛ شەرەف شکێن؛ سەرشۆڕکەر؛ چاوشکێن.

humiliation (hyoo-mil′i-ā′shən), *n.* ڕیسوایی؛ شەرمەزاری؛ سەرشۆڕی؛ چاوشۆڕی؛ مل شۆڕی؛ ڕیسوابوون؛ شکان.

humility (hyoo-mil′ə-ti), *n.* (۱) بێ فیزی؛ بێ هەوایی؛ سەرکزی؛ ملکەچی. (۲) *(pl.)* کردەوەی بێ فیزانەو ملکەچانە.

humming-bird (hum′iŋ-būrd′), *n.* جۆرە باڵندەیەکی زۆر بچووکە وەك فیسقە وایە؛ ویزەویزە.

hummock (hum′ək), *n.* (۱) تەپۆڵکە؛ گردۆڵکە. (۲) گردۆڵکەی ناوی زەوییەکی سەهۆڵ بەندان. (۳) گردۆڵکەیەکی چڕی نزیك زۆنگاوێك.

humor, humour (hū′mər, ū′mər), *n.* (۱) شلەی ناو لەشی گیاندار یا ڕووەك. (۲) سروشتی مرۆڤ؛ باری مێشك و هەست. (۳) هەوەس. (٤) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتەوپێکەنین. (٥) قۆشمەچێتی؛ گاڵتەچێتی؛ نوکتەچێتی؛ گاڵتەبازی. (٦) هەستی قۆشمەچێتی بوون. (۷) نەخۆشی پێست.

v.t. دڵ پاگرتن؛ لاواندنەوە؛ نازکێشان؛ دڵ نەوایی کردن؛ دڵ نەشکاندن.

sense of humor, هەستی قۆشمەچێتی؛ توانای گاڵتەوگەپ کردن؛ نوکتەچێتی: *(He has a sense of humor.)* .

out of humor, زوێر؛ بێ تاقەت؛ ڕووناخۆش؛ پەست.

humorist (hū′mər-ist, ū′mər-ist), *n.* قۆشمەچی؛ گاڵتەباز؛ نوکتەچی.

-humoristic *(adj.)*.

humorous (hū′mər-əs, ū′mər-əs), *adj.* (۱) نەنتیکە؛ مێنەرەپێکەنین؛ سەیر: *(a ~ sight, event, etc.)* . (۲) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ سەیرخۆش؛ قسەخۆش؛ نەنتیکە(مرۆڤ)؛ نوکتەچی *(a ~ person)*

humour (hū′mər, ū′mər), *n.* & *v.t.* = **humor.**

hump (hump), *n.* (۱) کۆپارەی حوشتر؛ پشت کۆمی (نەخۆشی)؛ قۆرتاوی؛ قۆرتی سەر پشت (۲) تەپۆڵکە؛ گردۆڵکە (۳) پەستی؛ غەمباری؛ دڵتەنگی.

v.t. (۱) کۆماندنەوە؛ نوشتاندنەوە: *(The cat ~ped its back.)* . (۲) [Slang]، خۆ ماندووکردن. (۳) [Slang]، سۆك پێوەدان؛ کوت پێوەدان؛ گاین؛ لەگەڵ جووت بوون.

humpback (hump′bak′), *n.* (۱) پشت کۆمی؛ قەمووری. (۲) کەسێکی پشت کۆم؛ قەمور. (۳) نەهەنگێکی گەورەی کۆپارەدار

humpbacked (hump′bakt´), *adj.* پشت کۆم؛ قەمور
humped (humpt), *adj.* = **humpbacked.**
humpy (hump′i), *adj.* (۱) قۆرتاوی؛ کۆپارەدار. (۲) لە کۆپارە یا قۆرت چوو.
humus (hū′məs), *n.* گیاو پووەکی گەنیوی رەش داگیرساو کە دەبێتە پەین بۆ زەوی.
hunch (hunch), *v.t.* کۆم کردنەوە؛ نوشتاندنەوە (پشت)؛ کۆماندنەوە: *(Don't ~ your back.)*
v.i. پاڵ نان بۆ پێشەوە
n. (۱) کۆپارە، حوشتر)؛ کۆمی؛ قەموری. (۲) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ؛ قۆرت. (۳) [Colloq.]، دڵ خەبەردان بە پوودانی شتێك باش بێت یا خراپ؛ هەست وا بوون؛ هەست وا کردن؛ وا زانین: *(I have a ~ we will win this time.; I have a ~ we are being tricked.)*
hunchback (hunch′bak´), *n.* (۱) پشتی کۆماوە؛ پشتی قەمور. (۲) کەسێکی پشت کۆم یا قەمور.
hunchbacked (hunch′bakt´), *adj.* = **humpbacked.**
hundred (hun′drid), *n.* (۱) سەد. (۲) سەد دۆلاریەك.
hundredfold (hun′drid-fōld´), *adj., adv. & n.* سەدئەوەندە. سەد قات
hundredth (hun′dridth), *adj. & n.* (۱) سەدەم؛ سەدەمین. (۲) سەدیەك؛ یەك لەسەر سەد.
hung (huŋ), *past tense and past participle of* **hang.**
Hungarian (huŋ-gâr′i-ən), *adj.* هەنگاری؛ مەجەری (گەل و زمان و کلتوور)
n. (۱) هەنگاریەك؛ هاوڵاتیەکی مەجەر یا هەنگاریا. (۲) زمانی مەجەری یا هەنگاری.
hunger (huŋ′gēr), *n.* (۱) برسێتی. (۲) حەز؛ تاسە بۆ بوون بێزوو.
v.i. (۱) برسی بوون (۲) (~ for ; ~ after)، بۆ بەتاسەوەبوون؛ بێزوو پێوەکردن؛ حەزلێکردن: *(to ~ for a woman, love, comfort, etc.)*
v.t. برسی کردن؛ لە برسا کوشتن.
hunger strike, مان گرتن لە نانخواردن؛ مان گرتنی نانخواردن.
hungry (huŋ′gri), *adj.* (۱) برسی. (۲) بێزووکەر؛ بەتاسەوە: *(a ~ glance)*. (۳) [Rare] برسیکەر. (٤) بێ پیت؛ بێ بەر؛ پووتەنی؛ ووشك: *(~ soil)*.
-hungrily *(adv.)*; **hungriness** *(n.).*
hunk (huŋk), *n.* [Colloq.], پلێکی گەورە (گۆشت)؛ پارچە نان؛ کلۆ؛ تۆپەڵ
hunks (huŋks), *n.* کەسێکی مرۆمۆنی ناپەسەندی پیسکە.
hunt (hunt), *v.t.* (۱) پاوکردن (۲) بە شوێندا گەڕان؛ بە دوادا گەڕان؛ بۆ گەڕان (۳) (ا) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن. (ب) دواکەوتن و لەکۆل نەبوونەوە؛ پاوکردن؛ هەراسان کردن (٤) پشکنین بە وردی (شوێن). (٥) پاوکردن بە ئەسپ و تانجی و سەگ.
v.i. (۱) پاوکردن (۲) بۆ گەڕان؛ گەڕان بە دوادا.
n. (۱) پاو؛ پاوکردن (۲) پاوکەران؛ تاقمێك پاوکەر. (۳) ناوچەی پاو. (٤) پشکنین؛ بۆ گەڕان.
hunt down, (۱) دواکەوتن و گرتن یا کوشتن: *(to hunt down a criminal)* (۲) بۆ گەڕان و دوزینەوە.
hunt up, (۱) بۆ گەڕان (۲) دوزینەوە بە بۆ گەڕان.
hunter (hun′tēr), *n.* (۱) پاوچی؛ پاوکەر؛ نێچیرەوان. (۲) سەگ، تانجی، یا ئەسپی پاو.
hunting (hunt′iŋ), *n.* پاو؛ پاوکردن؛ پاوچێتی.
adj. هی پاو؛ هی پاوکردن
hunting ground, شوێنی پاو؛ پاوگە.
huntress (hun′tris), *n.* (۱) پاوچی ژن؛ ژنە پاوچی؛ بانوخودای پاوچی (ئەفسانە). (۲) مایینی پاو.
huntsman (hunts′mən), *n.* [Chiefly British], (۱) پاوچی؛ پاوکەر. (۲) سەردەستەی پاوێك یا پاوچییان.
hurdle (hûr′d'l), *n.* (۱) تەیمان. (۲) چوارچێوەی گواستنەوەی تاوانباران بۆ هەڵواسینیان لە نینگلتەرە لە کۆندا. (۳) چوارچێوە یا کۆسپی بەسەردا بازددان (مەملایێ ئەسپ یا پاکەران). (٤) *(pl.)* مەملایێ بەسەر کۆسپدا بازددان (ئەسپ، پاکەر). (٥) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست.
v.t. (۱) تەیمان کردن؛ پەرژین کردن (۲) بازددان بەسەر کۆسپ یا چوارچێوەدا (مەملێ). (۳) سەرکەوتن بەسەر کەندوکۆسپدا؛ زاڵبوون بەسەر کۆسپ و ناخۆشیدا
the hurdles, مەملایێ بازددان بەسەر کۆسپ یا چوارچێوەدا (ئەسپ، پاکەر).
-hurdler *(n.).*
hurdy-gurdy (hûr′di-gûr′di), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنباوە.
hurl (hûrl), *v.t.* (۱) فڕێدان (بەرد، شت)؛ تووڕدان؛ هەڵدان؛ پیادان؛ پیاکێشان: *(They ~ed stones at the police.)*. (۲) هەڵگەڕانەوە؛ فڕێدانە خوارەوە؛ پووخاندن؛ هەڵدان؛ هەڵدانە خوارێ. (۳) پێ ووتن بە دەنگی بەرز بە تووڕەیی (جوێن).
v.i. (۱) پیادان؛ فڕێدان؛ پیاکێشان (۲) [Archaic]، بە پەلە دەرپەڕین یا پۆیشتن. (۳) [Slang]، تۆپ هەڵدان (یاری بێسبۆل).
n. فڕێدان؛ تووڕدان؛ هەڵدان؛ پیادان.
hurly (hûr′li), *n.* [Archaic], = **hurly-burly.**
hurly-burly (hûr′li-bûr′li), *n.* هەراوهوریا؛ هەراوزەنا؛ پشێوی؛ غەڵبەغەڵب
hurrah (hoo-rô′, hə-rä′), *interj. & n.* نافەرین!؛ نافەرم!؛ دەست خۆش!
v.i. & v.t. نافەرین کردن؛ هاندان.
hurray (hoo-rā′, hə-rā′), *interj., n., v.t. & v.i.* = **hurrah.**
hurricane (hûr′i-kān´), *n.* گەرداو؛ باوبۆران.
hurricane lamp, لەپای گەرداو: گڵۆپێك یا مۆمێکی بە شووشە دەورەگیراو؛ فانۆس.
hurried (hûr′id), *adj.* (۱) پەلەلێکراو؛ پافرێنراو. (۲) پەلە؛ بە پەلە کراو: *(a ~ meal, tour, etc.)*.
hurriedly (hûr′id-li), *adv.* بە پەلەپرووسکێ؛ بە پەلەپرووسکێ؛ بە پەلە؛ بە هەڵەداوان؛ بە پەلەفرتی.
hurry (hûr′i), *v.t.* پەلە لێکردن؛ دەستوبرد لێکردن؛ زوو لێکردن؛ خێرالێکردن.
v.i. پەلەکردن؛ زووکردن؛ خێراکردن؛ دەستوبردکردن.
n. پەلە؛ پەلەکردن؛ دەستوبرد؛ بە خێرا.
hurry up!, خێراکە!؛ پەلە کە!؛ زوو کە!؛ دەستوبرد کە!.
hurry-scurry (hûr′i-skûr′i), *n.* شپرزەیی؛ پەلەپرووزکێ؛ پەلەفرتێ.
v.t. پەلەپرووسکێ کردن؛ بە پەلەو شپرزەیی جوولانەوە؛ پەلەفرتێ بوون.
adj. شپرزە؛ پەلە؛ پەلەیەتی.
adv. بە شپرزەیی؛ بە شپرزە؛ بە پەلە.
hurt (hûrt), *v.t.* (۱) بریندارکردن؛ ئازاردان. (۲) زیان لێدان؛ زیان پێ گەیاندن (۳) دڵ ئازاردان؛ دڵ ئێشاندن؛ هەست بریندارکردن.
v.i. (۱) بریندارکردن؛ ئازاردان؛ بریندار بوون. (۲) ئێشان؛ ئازاربوون؛ ژان کردن: *(My leg ~s.)*.
n. (۱) ئازار؛ ئێش؛ برین؛ ئێش و ئازار. (۲) زیان.

(۳) هەست بریندارکەر؛ دڵ ئازاردەر

hurtful (hūrt′fəl), *adj.* (۱) بە ئازار؛ ئازاردەر (۲) زیانبەخش.

husband (huz′bənd), *n.* (۱) مێرد؛ هاوسەر (۲) [Archaic]، سەرکار. (۳) کەسێکی گرێ، دەست بە پارەوە گر، یا دەست قووچاو.

v.t. (۱) ژن مارەکردن؛ ژنهێنان؛ بوون بە مێرد. (۲) دەست بە پارەوە گرتن؛ پارە بەفیڕۆنەدان. (۳) [Archaic]، دان بە شوو؛ ڤی مارەکردن؛ مێرد بۆ دۆزینەوە. (٤) [Obs.]. کشت کردن؛ ڕووەک بەخێوکردن؛ زەوی چاندن.

husbandman (huz′bənd-mən), *n.* [Archaic]. کشتیار؛ ژانای کشتوکاڵ

husbandry (huz′bənd-ri), *n.* (۱) بەڕێوەبردنی کاروباری ناوماڵ. (۲) دەست بە پارەوە گرتن؛ پارە بەفیڕۆنەدان؛ گیری. (۳) کشتوکاڵ؛ کشت کردن؛ کشتیاری. (٤) بەخێوکردن و پەروەردەکردنی هەموو جۆرە گیاندارێکی ماڵی بەشێوەیەکی ژانستیانە. *(animal ~)*.

hush (hush), *v.t.* (۱) بێ دەنگ کردن؛ دەم کوت کردن؛ دەم پێ داخستن. (۲) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ کۆژاندنەوە (ئاژاوە). (۳) شاردنەوە دەنگوباس)؛ قەدەغەکردنی باڵوبوونەوە؛ داپۆشین.

v.i. بێ دەنگ بوون؛ دەم داخستن.

adj. [Archaic], بێ دەنگ؛ خاموش.

n. بێ دەنگی؛ خاموشی.

interj. بێ دەنگ بە ! ووس بە! وس!

hush up, (۱) بێ دەنگ کردن؛ دەمکوت کردن. (۲) شاردنەوەی دەنگوباس؛ پێشێل کردن یا ڕێگرتن لە باڵوبوونەوەی دەنگوباس

hush-hush (hush-hush), *adj.* [Colloq.]. نهێنی؛ شاراوە

hush money, بەرتیلی بێ دەنگ بوون (لە باڵوکردنەوەی دەنگوباسێک)؛ بەرتیلی دەمکوت کردن.

hush puppy, خواردنێکە لە بەشی خوارووی ئەمەریکا بریتییە لە خرۆکەیەک گەنمەشامی کوتراوی سوورەوەکراو ئەوەندەی گوێزێک دەبێت.

husk (husk), *n.* (۱) تۆپک (دانەوێلە)؛ کەپک؛ سۆس؛ تۆپکی دانەوێلەو سەوزە (گەڵای گوڵە گەنمەشامی). (۲) تۆپکڵ؛ قاوغ.

v.t. پاک کردن؛ تۆپکڵ لێکردنەوە.

-husker *(n.).*

husky (hus′ki), *adj.* (۱) (ا) تۆپکڵاوی؛ تۆپکاوی. (ب) وەک تۆپکڵ یا تۆپک (۲) نووساو (دەنگ)؛ گڕ؛ دەنگ نێر. *(a ~ voice)* .

-huskily *(adv.)*; **huskiness** *(n.).*

husky (hus′ki), *adj.* چوارشانە؛ کەتە؛ تێکسمڕاو؛ زل؛ چەتەوول؛ زرتەبۆز

n. کەسێکی چوارشانە، کەتە، یا تێکسمڕاو.

-huskiness *(n.).*

husky (hus′ki), *n.* سەگێکی زل توول درێژە گالیسکە بەفرینەی پێ ڕادەکێشرێ هەروەها پێی دەڵێن: " Alaskan husky " وە " Siberian husky ".

hussy (huz′i. hus′i), *n.* (۱) ئافرەتێکی سووک (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە). (۲) ئافرەتێکی بێ حەیاو چەقاوەسوو.

hustings (hus′tiŋz), *n.pl.* (۱) (ا) ئەنجومەنی لێکۆڵینەوە. (ب) دادگای ناوشاری ئینگلیزی (ج) دووانگەی ئامزەدکردنی نوێنەران بۆ هەڵبژاردنیان بۆ پەرلەمان (۲) هەڵبژاردن (۳) دووانگە.

hustle (hus′l), *v.t.* (۱) پاڵەپەستۆکردن؛ پاڵ پێوەنان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە (۲) زۆرلێکردن؛ پاڵ پێوەنان یا دەرکردن بە پەلەو ناشرینانە: *(He ~d the unwelcome visitors out of the house.)*

(۳) [Colloq.]، پەلەلێکردن؛ بەپەلەکردن. (٤) [Colloq.]، بۆ گەڕان و دۆزینەوە بە چالاکی‌یانە؛ ڕاکێشان: *(to ~ new customers)*

v.i. (۱) پاڵەپەستۆکردن؛ پاڵ نان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە. (۲) هەوڵو تەقەلا؛ کارکردن یا جووڵانەوە؛ هەوڵو تەقەلا زۆردان.

n. (۱) پاڵەپەستۆ؛ پاڵ نان. (۲) [Colloq.]، کۆشش؛ هەوڵو تەقەلا؛ چالاکی.

-hustler *(n.).*

hut (hut), *n.* کوختە؛ کوخ؛ خانوچکە.

v.t. کوختەبۆ دۆزینەوە؛ کوختە پێدان.

v.i. لە کوختەدا ژیان.

hyacinth (hī′ə-sinth′), *n.* (۱) (ا) یاقووت. (ب) چەند جۆرە بەردێکی بەنرخی سوورکار یا پرتەقاڵیی‌یە. (۲) هاس؛ گوڵە هاس. (۳) باڵندەیەکی ئاوی پەڕ ئەرخەوانی‌یە. (٤) ئەرخەوانی شینکار.

hyacinthine (hī′ə-sin′thin, hī′ə-sin′thīn), *adj.* (۱) یاقووتی؛ وەک هاس؛ بە یاقووت یا هاس ڕازاوە. (۲) شین؛ ئەرخەوانی شینکار. (۳) پرتەقاڵی‌یەکی سوورکار.

hybrid (hī′brid), *adj.* (۱) گیاندار یا ڕووەکی دوورەگ. (۲) شتێکی ناڕەسەن؛ شتێکی دوورەگ یا تێکەڵاو (۳) ووشەی دوو بڕگە؛ لە دوو بڕگە یا ووشەی زمانی جیاجیا پێکهاتووە

adj. دوورەگ؛ تێکەڵاو.

-hybridism *(n.).*

hybridize (hī′bri-dīz′), *v.t. & v.i.* دوو تۆخم کردن؛ دوو تۆخم تێکەڵاوکردن؛ دوو تۆخم لە یەک چاککردن.

-hybridization *(n.).*

hydrant (hī′drənt), *n.* بۆری یا بەلوعەی ئاگرکوژێن؛ بریتی‌یە لە بۆری‌یەکی گەورەی ستوونی لەسەر شەقامەکاندا بەستراوە بە سەرچاوەی ئاوەوە بۆری لاستیکی نەستووری پێوە دەبەستێ‌و ئاگری پێ دەکوژێنرێتەوە (هەروەها پێی دەوترێ: " fire hydrant ").

hydrate (hī′drāt), *n.* ئاوێتەی ئاوو ماددەیەکی تر.

v.t. ئاو تێکەڵاوکردن؛ لەگەڵ ئاودا تێکەڵاوکردن.

v.i. لەگەڵ ئاودا تێکەڵاوبوون.

-hydrated *(adj.)*; **hydration** *(n.).*

hydraulic (hī-drô′lik), *adj.* هایدرۆلیکی؛ (ا) بە ئاو دەگەڕێ (مەکینە). (ب) ڕەق بوون لەگەڵ ئاودا (چیمەنتۆ، قوڕوقسڵ). (ج) تایبەتی بە زانستی شلەو سرووشتی‌و بەکارهێنانی لە ئەندازەدا.

hydraulics (hī-drô′liks), *n.* زانستی شلەو بەکارهێنانی لە ئەندازەدا.

hydric (hī′drik), *adj.* (۱) تایبەتی بە هایدرۆجین. (۲) تایبەتی بە تەڕی یا شێ؛ تەڕ؛ ئاو زۆر ویست.

hydro- (hī′drō, hī′drə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) ئاو. (ب) هایدرۆجین دار؛ هایدرۆجینی تێدایە.

hydrocephalus (hī′drə-sef′ə-ləs), *n.* نەخۆشی‌یەکی زگماکی‌یە بریتی‌یە لە زۆری شلە لە سەردا کە دەبێتەهۆی گەورە بوونی کاسەی سەرو بچووک بوونەوەی مێشک.

hydrocephaly (hī′drə-sef′ə-li), *n.* – **hydrocephalus.**

hydroelectric (hī′drō-i-lek′trik), *adj.* تایبەتی بە ئەلەکتریکی لە ئاو دروستکراو.

hydroelectricity (hī′drō-i-lek′tris′ə-ti), *n.* ئەلەکتریکی ئاو؛ ئەلەکتریکی لە ئاو دروستکراو.

hydrogen (hī′drə-jən), *n.* هایدرۆجین.

hydrogenate (hī′drə-jə-nāt′), *v.t.* هایدرۆجین تێکردن؛ هایدرۆجین تێکەڵاوکردن.

-hydrogenation *(n.).*

hydrogen bomb, بۆمبای هایدرۆجینی.

hydrogenize (hī′drə-jə-nīz′), *v.t.* = **hydrogenate.**

hydrogenous (hī-droj′ə-nəs), *adj.* هایدرۆجیناوی؛

هایدرۆجینی تێدایە

hydrography (hī-drog′rə-fī), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی نەخشە بۆ دروستکردنی دەریاو دەریاچەو ڕووبار (بەتایبەتی دەربارەی سوودی بازرگانی و دەریاوانی).

-hydrographer *(n.)*; **hydrographic** *(adj.)*.

hydrokinetics (hī′drō-ki-net′iks), *n.pl.* زانستی بزووتنی شلە (فیزیا).

-hydrokinetic *(adj.)*.

hydrology (hī-drol′ə-ji), *n.* زانستی ئاو و تایبەخۆکانی و دابەشبوونی بەسەر زەوی و ژێرزەویدا بەتایبەتی ژێرزەوی

-hydrologic *(adj.)*; **hydrologist** *(n.)*.

hydromechanics (hī′drō-mi-kan′iks), *n.pl.* زانستی بزووتن و هاوسەنگی شلە (فیزیا).

hydromel (hī′drə-mel′), *n.* ئاو و هەنگوینی تێکەڵاو (خواردنەوە).

hydrometallurgy (hī′drə-met′l-ūr′ji), *n.* پاک و پوخت کردنی کانزای خاو بە شۆردنەوەی بە شلە.

hydrometer (hī-drom′ə-tēr), *n.* پێوەری هێزی موگناتیسی شلە (ئامێر).

hydrometry (hī-drom′ə-tri), *n.* پێوانی هێزی موگناتیسی شلە

hydropathy (hī-drop′ə-thi), *n.* دەرمان کردن و چارەکردنی نەخۆشی بە ئاو.

hydrophobia (hī′drə-fō′bi-ə), *n.* (١) ترسی ئاو؛ لە ئاو ترسان؛ لە ئاو تۆقین (٢) نەخۆشی هاری (بەتایبەتی لە پیاوەدا).

-hydrophobic *(adj.)*.

hydroplane (hī′drə-plān′), *n.* (١) بەلەمێکی بۆ تەختی خێرا (٢) فڕۆکەی ئاوی. (٣) ئەو بەشەی فڕۆکەی ئاوی کە بەهۆیەوە فڕۆکەکە لەسەر ئاو دەخلیسکێ. (٤) ستێرنی بەرزکردنەوە و نزم کردنەوەی ژێرەوە ڕیایی.

v.i. (١) لێخوڕین یا سواربوونی فڕۆکەی ئاوی یا بەلەمێکی خێرا. (٢) خلیسکان (وەک فڕۆکەی ئاوی).

hydroponics (hī′drə-pon′iks), *n.pl.* پەروەردەکردنی ڕووەک لە ئاوێکدا کە پەینی کیمیایی تێدا بێت لە باتی خاک

hydrothermal (hī′drə-thûr′məl), *adj.* (١) هی ئاوی گەرم (٢) تایبەتی بە ئاوی گەرم و کارکردنێیە سەر کانزای چینی سەر ڕووی زەوی.

hydrothorax (hī′drə-thôr′aks), *n.* ئاوبەنگی سنگ.

hydrous (hī′drəs), *adj.* (١) ئاواوی؛ ئاوی تێدایە؛ ئاودار؛ تەڕ (٢) ئاوی تێدایە (ئاوێنەی کیمیایی).

hyena (hī-ē′nə), *n.* کەمتیار

hygiene (hī′jēn, hī′ji-ēn′), *n.* زانستی تەندروستی و پەرەپێدان و بەردەوام بوونی؛ پاک و تەمیزی

hygienic (hī′ji-en′ik, hī-jē′nik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەندروستی و پاک و تەمیزی. (٢) بۆ تەندروستی باش. (٣) پاک و تەمیز

-hygienical *(adj.)*; **hygienically** *(adv.)*.

hygienics (hī′ji-en′iks, hī-jē′niks), *n.* = **hygiene**.

hygienist (hī′ji-ən-ist), *n.* تەندروستی زان؛ شارەزای تەندروستی

hymen (hī′mən), *n.* پەردەی کچ؛ بنی کچ

hymeneal (hī′mə-nē′əl), *adj.* تایبەت بە شایی و ژنهێنان و شووکردن

n. گۆرانی شایی؛ هەڵبەستی شایی؛ بەستەی شایی

hymn (him), *n.* (١) سروودی ئایینی؛ سروودی خودایی. (٢) سروودی شکۆپێدان و مەزن کردن

v.t. & v.i. سروود وتن؛ شکۆپێدان و مەزن کردن لە سروود.

hymnal (him′nəl), *n.* = **hymnbook.**

adj. تایبەتی بە سروود (ئایینی و نائایینی)

hymnbook (him′book′), *n.* سروودنامە؛ ناملکە یا پەرتووکی سروود.

hymnody (him′nə-di), *n.* (١) سروود وتن؛ سروود خوێندنەوە. (٢) لێکۆڵینەوەی سروودو مێژووو بەکارهێنانی. (٣) سروود.

hymnology (him-nol′ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی سروود. (٢) سروود. (٣) دانانی سروود.

-hymnologist *(n.)*.

hyper- (hī′pēr), پێشگرێکە بەمانای: زۆر؛ زیاد لە ئەندازە؛ ئێجگار.

hyperacid (hī′pēr-as′id), *adj.* زۆر ترش.

-hyperacidity *(n.)*.

hyperactive (hī′pēr-ak′tiv), *adj.* بزێو؛ نەسرەوت؛ بێ ئارام؛ زۆر جم و جوڵکەر.

-hyperactivity *(n.)*.

hyperbole (hī-pûr′bə-li), *n.* زیادەڕۆیی (دووان، نووسین)؛ زیادەپێوەنان (وەک لەم دوو ڕستەیەدا پیشاندراوە):

(I could sleep for a year.; This book weighs a ton.)

-hyperbolic *(adj.)*; **hyperbolically** *(adv.)*.

hyperbolism (hī-pûr′bə-liz′m), *n.* (١) زیادەڕۆیی (دووان؛ نووسین)؛ زیادەپێوەنان (٢) وێنەیەکی زیادەڕۆیی.

hyperbolize (hī-pûr′bə-līz′), *v.t. & v.i.* زیادە ڕۆیشتن لە دووان و نووسیندا؛ زیادە پێوەنان.

hypercatalexis (hī′pēr-kat′ə-lek′sis), *n.* بڕگەیەک یا دوانی زیادە لە کۆتایی دێڕێکی هۆنراوەدا.

-hypercatalectic *(adj.)*.

hypercritic (hī′pēr-krit′ik), *n.* کەسێکی زۆر بەڕەخنە؛ کەسێکی ئێجگار زۆر ڕەخنەگر.

hypercritical (hī′pēr-krit′i-k'l), *adj.* زۆر بەڕەخنە؛ زۆر ڕەخنەگر.

hyperemia (hī′pēr-ē′mi-ə), *n.* خوێن تێزان.

-hyperemic *(adj.)*.

hyperesthesia (hī′pēr-es-thē′zhə), *n.* هەستیاری یا ناسکی پێست و نەندامی هەست.

Hyperion (hī-pēr′i-ən), *n.* خودای خۆر (نەفسانەی یۆنانی).

hyperkinesia (hī′pēr-ki-nē′zi-ə), *n.* زۆر بزوان یا لەرزینی نەندامێکی لەش بەتایبەتی ماسولکە (نەخۆشی).

hypermetropia (hī′pēr-mi-trō′pi-ə), *n.* دوربینی (نەخۆشی چاو)

hyperopia (hī′pēr-ō′pi-ə), *n.* = **hypermetropia.**

hyperpyrexia (hī′pēr-pī-rek′si-ə), *n.* تایەکی زۆر بەرز.

hypersensitive (hī′pēr-sen′sə-tiv), *adj.* هەست ناسک؛ هەست زۆر ناسک؛ هەستیار

-hypersensitivity *(n.)*.

hypertension (hī′pēr-ten′shən), *n.* (١) نەسرەوتن؛ جرت و فرت (٢) تەوژمی خوێن بەرزی یا زۆری

hyphen (hī′fn), *n.* تەقەڵ (ڕێزمان)؛ تەقەڵی ووشەی لێکدراو.

hyphenate (hī′fn-āt′), *v.t.* لێکدانی دوو ووشە بە تەقەڵ.

adj. ووشەی بە تەقەڵ لێکدراو.

-hyphenated *(adj.)*; **hyphenation** *(n.)*.

hypno- (hip′nō, hip′nə), *Also* **hypn-**, پێشگرێکە بەمانای خەوتن؛ نوستن. (٢) نوواندنی موگناتیسی؛ نوستنی موگناتیسی؛ خەوتنی موگناتیسی.

hypnology (hip-nol′ə-ji), *n.* زانستی نوستن و نوستنی موگناتیسی.

hypnosis (hip-nō′sis), *n.* (١) نوواندنی موگناتیسی (٢) نوستنی موگناتیسی؛ خەوتنی موگناتیسی.

hypnotherapy (hip′nō-ther′ə-pi), *n.* چارەکردنی نەخۆشی بە نوواندنی موگناتیسی

hypnotic (hip-not′ik), *adj.* (۱) خەولێخەر . *(~ music)*
(۲) تایبەتی بە خەولێخستنی موگناتیسی.
(۳) بە ئاسانی خەوی لێ دەخرێت یا دەنوێنرێت.
(٤) خەولێخراو؛ نوێنراو.
n. (۱) دەرمانی خەولێخەر. (۲) (ا) شتێکی خەولێخراو.
(ب) کەسێکی بە ئاسانی خەولێخراو.
-hypnotically *(adv.).*

hypnotism (hip′nə-tiz′m), *n.* (۱) خەولێخستنی موگناتیسی؛ نووراندنی موگناتیسی (۲) زانستی خەولێخستنی موگناتیسی.

hypnotist (hip′nə-tist), *n.* خەولێخەری موگناتیسی (مرۆڤ)

hypnotize (hip′nə-tīz′), *v.t.* (۱) خەولێخستنی موگناتیسی؛ نووراندنی موگناتیسی (۲) [Colloq.] بێ هۆش کردن؛ دڵفڕاندن؛ ووپکردن؛ سرکردن؛ لە هۆش خستن.
(He ~d the audience with his eloquent speech.)

hypo (hī′pō), *n.* (۱) دەرزی یا شرینقەیەکە کە لەژێر پێست دەدرێت. (۲) [Slang] . hypochondriac

hypo- (hī′pō, hip′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) لەژێر (۲) کەمتر کەمتر لە (۳) زۆر ژەنگ ناگرێ.

hypochondria (hī′pə-kon′dri-ə, hip′ə-kon′dri-ə), *n.* زۆر مەراقی تەندروستی خواردنو هەمیشە خۆ بە نەخۆش دانانو سکاڵاکردن.

hypochondriac (hī′pə-kon′dri-ak′), *n.* کەسێکە کە زۆر مەراقی تەندروستی بخواتو هەمیشە خۆی بە نەخۆش بزانێو سکاڵای بێ.
adj. تایبەتی بە کەسێکی وەها.

hypochondriasis (hī′pə-kən-drī′ə-sis), *n.*
hypochondria.

hypochondrium (hī′pə-kon′dri-əm), *n.* لاخواروی کەلەکە لەخوار پەراسوەوە؛ لاتەراف.

hypocrisy (hi-pok′rə-si), *n.* دووڕوویی؛ بێ باری؛ دووزبانی؛ منافەقێتی

hypocrite (hip′ə-krit), *n.* کەسێکی دووڕوو، بێ بار، دووزبان، یا منافەق.

hypocritical (hip′ə-krit′i-k'l), *adj.* دووڕوو؛ بێ بار؛ دووزبان؛ منافەق *(It is ~ of him to say that.; You are being ~ .)*

hypoderma (hī′pə-dūr′mə), *n.* چینی ژێر پێست؛ شانەی ژێر پێست
-hypodermal *(adj.).*

hypodermic (hī′pə-dūr′mik), *adj.* (۱) تایبەتی بە ژێر پێست. (۲) لە ژێر پێست دەدرێت (دەرزی، شرینقە).
n. شرینقە یە دەرزی لە ژێر پێست دراو
-hypodermically *(adv.).*

hypodermic injection, دەرزی لێدانی ژێر پێست؛ شرینقەلێدانی ژێر پێست

hypodermic needle, دەرزی شرینقەلێدان لە ژێر پێست.

hypodermic syringe, سرنج یا شرینقەی لە ژێر پێست دراو.

hypodermis (hī′pə-dūr′mis), *n.* چینی ژێر پێست (گیاندار؛ ڕووەک)

hypogastrium (hī′pə-gas′tri-əm), *n.* لای خواروی سك (لە ناوکەوە بۆ تووکەبەر).
-hypogastric *(adj.).*

hypoglycemia (hī′pō-glī-sē′mi-ə), *n.* شەکر کەمی لە خوێندا (نەخۆشی)

hypothec (hī-poth′ik), *n.* مافی خاوەن قەرزێك بە وەرگرتنی سامانو زەوی‌وزاری قەرزارەکە بە بارمتە

hypothecate (hī-poth′ə-kāt′), *v.t.* بارمتەکردنی سامانو زەوی‌وزاری قەرزار

hypothermal (hī′pə-thūr′m'l), *adj.* (۱) شلەتێن. (۲) تایبەتی بە نزمی پلەی گەرمای لەش.

hypothermia (hī′pə-thūr′mi-ə), *n.* نزمی پلەی گەرمای لەش بەهۆی سەرمایەکی زۆرەوە (پزیشکەوانی).

hypothesis (hī-poth′ə-sis, hi-poth′ə-sis), *n.* گریمانەکی؛ گریمانە؛ وا دانان.

hypothesize (hī-poth′ə-sīz′), *v.i. & v.t.* گریمان؛ وا دانان؛ گریمانەکی کردن.

hypothetical (hī′pə-thet′i-k'l), *adj.* گریمانەکی؛ وا دانراو. *(a ~ situation)*
-hypothetic *(adj.)*; **hypothetically** *(adv.).*

hyster-, hystero- (his′tēr), پێشگرێکە بەمانای: (۱) منداڵدان *(hysteroctomy)* (۲) هیستریا؛ حاڵ لێهاتن؛ شێتگیری.

hysterectomy (his′tēr-ek′tə-mi), *n.* لابردن یا دەرهێنانی منداڵدان (پزیشکەوانی)

hysteria (his-tēr′i-ə, his-ter′i-ə), *n.* هیستریا؛ حاڵ لێهاتن؛ شێتگیری؛ شێتگیربوون؛ فێ لێهاتن (مەجازی)؛ پێکەنین یا گریان یا هەڵچوونێکی لە ئەندازە بەدەرو خۆ بۆ نەگیران.

hysterical (his-ter′i-k'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە هیستریا. (۲) هیستریای هەیە؛ تووشی هیستریا بووە؛ شێتگیر؛ هەڵچووە. (۳) زووهەڵچوو؛ زوو هەڵدەچێ؛ زوو شێتگیر دەبێ.

hysterics (his-ter′iks), *n.pl.* (۱) پێکەنین یا گریانێکی زۆرو خۆ بۆ نەگیران (۲) هیستریا تووش بوون؛ شێتگیربوونێك.

hysterotomy (his′tə-rot′ə-mi), *n.* بڕینی منداڵدان بۆ منداڵ لێ دەرهێنان؛ نەشتەرگەری قەیسەری (منداڵ بوون).

I i

I, i (ī), *n.* (١) تیپی نۆهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (٢) دەنگی ئەم تیپە " ئای ". (٣) نیشانەی نۆهەم لە ڕیزێکدا.

adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) نۆهەم؛ نۆهەمین.

I (ī), *n.* (١) شتێک کە شێوەی لەم تیپە بچێت. (٢) ژمارە ٩ یا یەکەم لە لاتینیدا. (٣) نمرەی " تاقەواو Incomplete "، واتە قوتابی لەو وانە یا کۆرسەدا دەرنەچووە و ئەبێت تاقی بکرێتەوە.

I (ī), *pron.* من؛ بەندە

n. (١) مرۆ . *(He uses too many ~'s in writing)* (٢) جۆرە گیان‌لەبەر

iamb (ī′amb), *n.* بەشی دێڕێکی هۆنراوەیە کە لە دوو برگە پێکهاتووە یەکەمیان بێ هێزو دووەمیان هێزدارە. *(To strive, / to seek, / to find, / and not, / to yield.)*

iambic (ī-am′bik), *adj.* لە برگەی بێ هێزو هێزدار پێکهاتووە (هۆنراوە).

n. (١) بەشی دێڕێکی هۆنراوەیە کە لە دوو برگە پێکهاتووە یەکەمیان بێ هێزو دووەمیان هێزدارە. (٢) هەڵبەستێک کە بەم جۆرە هۆنراوبێتەوە. (٣) هەڵبەستێکی لاقرتی‌ی ئەم جۆرە.

ibex (ī′beks), *n.* بزنەکێوی؛ کەڵەکێوی؛ فیلە گێڕە.

ibidem (i-bī′dem), *adv.* لە هەمان شوێندا (پەراوێزی پەرتووک. ناملکە، یا ووتار)؛ هەمان سەرچاوە

ibis (ī′bis), *n.* باڵندەیەکی ترۆپیکی ئاوی دەنووک داسی‌یە لە توخمی شاهۆیە.

-ic (ik), پاشگرێکە بەمانای: (١) تایبەتی بە؛ هی: *(volcanic)* . (٢) وەک *(angelic)* (٣) لێ پێکهاتوو؛ لێ پەیدابوو؛ تیایەتی: *(alcoholic)*.

-ical (i-k'l), پاشگرێکە بەمانای: وەها؛ وەهایی؛ تایبەتی بە: *(physical, historical, commercial)*

Icarus (ik′ə-rəs, ī′kə-rəs), *n.* ئیکارۆس لەگەڵ " دیدالۆس " ی باوکیدا لە بەندیخانە ڕای کرد بە باڵی مۆمەوە بەڵام زۆر بەرزەفڕێ و گەرمی خۆر باڵە مۆمەکانی تواندەوە و کەوتە خوارەوە و لە دەریادا نوقم بوو.

-Icarian *(adj.).*

ice (īs), *n.* (١) سەهۆڵ؛ زۆقم. (٢) تەپەقە سەهۆڵ؛ پارچە سەهۆڵ. (٣) زۆقم (٤) کرێمی سەر کێک. (٥) [Slang] ئەڵماس.

v.t. (١) بەستن؛ کردن بە سەهۆڵ. (٢) بە سەهۆڵ داپۆشین؛ سەهۆڵ لێدان. (٣) ساردکردنەوە بە سەهۆڵ. (٤) کرێم خستنە سەر کێک.

v.i. (~ up ; ~ over), بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ.

break the ice, شەرم شکان؛ ڕووکرانەوە.

cut no ice, [Colloq.], بێ کەڵک؛ بێ دەسەڵات؛ کارناکاتە سەر هیچ.

on thin ice, [Colloq.], شلۆق؛ پڕ لە مەترسی

ice age, چەرخی بەستەڵەک؛ چەرخی سەهۆڵ

ice bag, کیسە سەهۆڵ

iceberg (īs′būrg′), *n.* شاخی سەهۆڵ (بەتایبەتی کە سەر ئاوی دەریا کەوتبێ)؛ بەستەڵەک.

iceboat (īs′bōt′), *n.* (١) بەلەمی سەر سەهۆڵ (٢) icebreaker.

ice-bound (īs′bound′), *adj.* (١) بە سەهۆڵ دەورەدراو؛ لە سەهۆڵدا چەقیو (بەلەم). (٢) بە سەهۆڵ گیراوەو کەس نایگاتێ جێگە)

icebox (īs′boks′), *n.* (١) سەهۆڵدان؛ بەفردان؛ یەخچاڵ. (٢) سندوقێکی کونێرە سەهۆڵی تێ دەخرێ بۆ خواردەمەنی ڕاگرتن بە ساردی.

ice-breaker (īs′brāk′ĕr), *n.* (١) سەهۆڵ شکێن (بەلەم) (٢) چوارچێوەی پاراستنی ئەسکەلە لە سەهۆڵی سەرئاوکەوتوو.

ice cap, کڵاوەقوتەی سەهۆڵبەندانی شاخ.

ice cream, دۆندرمە

iced (īst), *adj.* (١) بە سەهۆڵ داپۆشراو؛ سەهۆڵاوی. (٢) بە سەهۆڵ ساردکراو؛ سارد. (٣) کرێم بەسەر (کێک)

ice field, ice floe, تەپەقێکی گەورە سەهۆڵی سەرئاوکەوتووی دەریا.

ice-hockey, یاری "هۆکی" (کە لەسەر سەهۆڵ دەکرێت).

ice-house (īs′hous′), *n.* (١) یەخچاڵ. (٢) سەهۆڵگە؛ جێی دڕووستکردنی سەهۆڵی دەستکرد.

Icelandic (īs-lan′dik), *adj.* تایبەتی بە وڵاتی ئایسلاندا و میللەتەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

n. زمانی ئایسلاندی.

iceman (īs′man′, īs′mən), *n.* بەفرفرۆش؛ سەهۆڵ فرۆش

ice pack, (١) کۆمەڵێک سەهۆڵی سەرئاوکەوتوو (کە لە چەند پارچەیەک سەهۆڵی پێکهوە نووساو پێکهاتووە). (٢) کیسە سەهۆڵ (کە دەخرێتە سەر ئەندامی ئازاراوی لەش بۆ ئەوەی نەئاوسێ).

ice plant, ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی تەرزفرێدەرە بەسەر زەویدا گوڵی سپی و ئەرخەوانی دەگرێ، گەڵاکانی گۆشتن و باریک و چڕن لە دەوروپشتی ماڵدا دەڕوێنرێت بۆ جوانی و ئاگربڕ.

ice water, بەفراو؛ سارداو (بۆ خواردنەوە)؛ سەهۆڵاو

icicle (ī′si-k'l), *n.* چلوورە؛ کێرکەڵەگا.

icily (ī′sə-li), *adv.* زۆر بە ساردی؛ سەهۆڵانە

iciness (ī′si-nis), *n.* زۆر ساردی؛ ساردی؛ سەهۆڵی

icing (īs′iŋ), *n.* کرێمی سەر کێک.

icon (ī′kon), *n.* (١) وێنە؛ پەیکەر. (٢) وێنە یا پەیکەری عیسا، مریەم، یا پیاوێکی ئایینی مەزن (گەلێک جار لەسەر شووشە دەکرێت یا لە شووشە دەگیرێت)؛ نەیقوون.

iconic (ī-kon′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە وێنەو پەیکەری عیساو مریەم؛ نەیقوونی. (٢) تایبەتی بە شێوازێکی تایبەتی و کۆنباوی پەیکەرگەری

iconoclasm (ī-kon′ə-klaz′m), *n.* (١) بت شکاندن؛ پەیکەر شکاندن (بەتایبەتی هی پیاوی ئایینی). (٢) هێرش بردنە سەرو گاڵتەپێکردن و بێ بایەخ کردنی بیرباوەڕی کۆنی کۆمەڵ و دەزگاکانی

iconoclast (ī-kon′ə-klast′), *n.* (١) بت شکێن؛ پەیکەرو وێنەی ئایینی شکێن و درّ بە پەرستنیان. (٢) هێرش بەرە سەرو گاڵتەپێکەرو بە هیچ نەزانینی بیرباوەڕی کۆنی کۆمەڵ و دەزگاکانی.

-iconoclastic *(adj.).*

iconography (ī′kə-nog′rə-fi), *n.* (١) هونەری دڕووستکردنی وێنەو پەیکەری ئایینی. (٢) لێکۆڵینەوەی ئەم هونەرە.

-iconographic *(adj.)*.

iconology (ī´kə-nol′ə-ji), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی نەیقوون، واتە وێنەو پەیکەری ئایینی (۲) نەیقوون؛ سەرجەمی وێنەو پەیکەری ئایینی (۳) نیشانەکاری؛ هونەری نیشانەیی.

icy (ī′si), *adj.* (۱) سەهۆڵاوی؛ بەفراوی؛ بە سەهۆڵ گیراو (۲) سەهۆڵی؛ تایبەتی بە سەهۆڵ (۳) خر، وەك سەهۆڵ؛ خلیسك (٤) زۆر سارد؛ زۆر سەرما؛ زۆقساوی *(~ weather)*. (٥) سارد، هەست؛ دوورەپەریز؛ پرووناخۆش *(an ~ smile, face, etc.)*.

id (id), *n.* بەشی پوختە نەکراوو خەز لە دایبێ نە کردووی هەستو دەروونی مرۆڤ کە سەرچاوەی هەستی زگماکیە وەك هەوەسی جووت بوونو تێرکردنی کوتوپری هەموو خەزو پێویستیەکی مرۆڤ (دەروونناسی)

I'd (īd), = 1. I had. 2. I would. 3. I should.

idea (ī-dē′ə), *n.* (۱) بیر (۲) بیروباوەڕ؛ بیروبڕوا (۳) پلان؛ بۆچوون (٤) نەخشە؛ پلان؛ پرۆژە؛ نیاز (٥) بیرێکی لێل؛ ئاگا (٦) نموونەی بنەچەیی، پەسەندی، یا ڕاستەقینەی شت کە بریتیە لە بیری نەو شتە و مرۆڤ تەنها وێنەی ناتەواو لاسایی دەبینێ بە چاو فەلسەفەی ئەفلاتونی)

ideal (ī-dē′əl), *adj.* (۱) نموونەیی؛ تەنها لە مێشك یا بیردا هەیە؛ لە بیر پێکهاتووە (ژمارەی شەشی وشەی پێشوو ببینە). (۲) ئایاب، باشترین؛ زۆرباش؛ نموونەیی *(an ~ place, job, situation, time, etc.)* (۳) تایبەتی بە بیر (٤) دوور لە ڕاستیەکەوە؛ خەیالی

n. (۱) نموونە (۲) ئاوات؛ ئاواتێکی نموونەیی کە مرۆڤ هەوڵی بۆ بدات و پێی بگات *(an ~ to strive for)*. (۳) شتێك کە تەنها لە مێشکدا هەیەو بوونی تری نییە.

idealism (ī-dē′əl-iz′m), *n.* (۱) خەیاڵ پەرستی؛ نموونەپەرستی؛ خەیاڵ پلاوی. (۲) کۆشش کردن بۆ گەیشتن بە ئاواتی بەرزی خۆ. (۳) خەیاڵ پەرستی لە هونەرو وێژەدا. (٤) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە نەو شتانەی مرۆڤ بە چاو دەیبینێت وێنەی لاسایی بیروباوەڕی ئاو مێشکەو نەو شتانەش دروستکراوی مێشکن و ڕاستی تەنها لە مێشکدایە

idealist (ī-dē′əl-ist), *n.* (۱) کەسێکی خەیاڵ پەرست؛ نموونە خوان، نموونە پەرست، یا خەیاڵ خاو (هەندێ جار لەڕووی سووکیەوە). (۲) پەیڕەویکەری فەلسەفەی نموونەخوازی لە هونەرو فەلسەفەدا

idealistic (ī´dē-ə-lis′tik, ī-dē´ə-lis′tik), *adj.* نموونەپەرست؛ خەیاڵ پەرست؛ خەیاڵ خاو؛ نموونەخواز *(an ~ person)*.

idealize (ī-dē′ə-līz´), *v.t.* شکۆبیدان؛ پەرستن؛ بە نەوپەری باشی دانان *(to ~ the past)*

v.i. بوون بە نموونە؛ بوون بە باشترین وێنە

-idealization *(n.)*.

ideally (ī-dē′əl-i), *adv.* (۱) زۆر بە باشی؛ بە شێوەیەکی نموونەیی؛ بە جۆرێکی نموونەیی؛ نموونەییانە. (۲) نەگەر چۆن بویستڕێ وەها بێ؛ لەڕووی تیۆرییەوە؛ نەگەر بە ئاواتەخوازی بێ.

ideate (ī-dē′āt), *v.t. & v.i.* بیر پێکهێنان؛ هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بیر هەبوون دەربارە

n. شتێکی ـیارەد کە وێنەی بیری ئاو مێشك بێ (فەلسەفە)

-ideation *(n.)*; ideational *(adj.)*.

identical (ī-den′ti-k'l), *adj.* (۱) هەمان شت (۲) دەقاودەق، کتومت؛ وەك یەك؛ چوونیەك؛ هاوبابەت؛ لەیەکچوو (۳) لە یەك هێلکەوە بوون (ژیوارناسی)

identical twins, دوانەی ـەقاودەق؛ هاوڕا یا هاوسکی دەقاودەق. واتە هەمان توخمو هەمان ڕوخسارو لە هەمان هێلکەوە بوو.

identifiable (ī-den′tə-fī´ə-b'l), *adj.* دیاریکراو؛ دەتوانڕێ پەنجەی بخرێتە سەر؛ ناسراو.

identification (ī-den´tə-fi-kā′shən), *n.* (۱) دیاری کردن؛ ناسین؛ ناسینەوە؛ پەنجە خستنەسەر؛ هەڵهێنان. (۲) ناسنامە؛ دیارنامە؛ پێناس *(Do you have any ~ ?; He used his driver's license as ~ .)* (۳) پەیوەندییەکی گیانی لەگەڵ مرۆڤی تردا و هاوسۆزی کردن لە گەڵیاندا *(His ~ with the poor is remarkable.)*

identify (ī-den′tə-fī´), *v.t.* (۱) وەك یەك لێکردن؛ کردن بە یەك (۲) ناسینەوە؛ پەنجە خستنەسەر؛ هەڵهێنان؛ ناسین *(He ~ied the criminal.)* (۳) دیاری کردن؛ نیشانەکردن؛ ناونووس کردن *(to ~ the problem)* (٤) پشتگیری کردن؛ هاوسۆزی کردن *(He ~ies with the labor movement.)* (٥) هاوسۆزی کردن بە ئەندازەی خۆ بەو کەسە زانین *(to ~ with another person)*

identity (ī-den′tə-ti), *n.* (۱) لەیەکچوون؛ هاوتوخمی؛ دەقاودەقی؛ وەك یەکی. (۲) ناوو ناونیشان؛ ڕاستی کەسێك؛ نێستاو ڕابوردووی کەسێك *(He concealed his ~ in order to protect himself.)* (۳) ناسنامە؛ پێناس

ideo- (id′i-ə, ī′di-ə), پێشگرێکە بەمانای: بیر

ideogram (id′i-ə-gram´, ī′di-ə-gram´), *n.* (۱) نیشانە؛ نیشانەی بیرێك یا شتێك (وەك تیپ یا وێنەی زمانی چینی). (۲) وێنەی نیشانەیی: ($, =, #, %, &, *) .

ideograph (id′i-ə-graf´, ī′di-ə-gräf´), *n.* = **ideogram.**

ideography (id´i-og′rə-fi, ī´di-og′rə-fi), *n.* (۱) بەکارهێنانی نیشانە یا وێنە بۆ دەربڕینی بیرێك یا شتێك. (۲) دەربڕینی بیر یا شت بە نیشانەو وێنە.

ideological (ī´di-ə-loj′i-k'l), *adj.* ئەیدیۆلۆجی؛ بیروباوەڕی

ideologist (ī´di-ol′ə-jist), *n.* (۱) زانای ئەیدیۆلۆجی یا بیروباوەڕ؛ پسپۆڕی ئەیدیۆلۆجی. (۲) خاوەن بیر یا تیۆری؛ خەیاڵ پەرست. (۳) بیروباوەڕ پەرست؛ شوێن کەوتووی ئەیدیۆلۆجیەکی تایبەتی.

ideology (ī´di-ol′ə-ji, id´i-ol′ə-ji), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی بیروباوەڕو سەرچاوەی (۲) ئەیدیۆلۆجی؛ بیروباوەڕ؛ بیروباوەڕو شێوەی بیرکردنەوەی مرۆڤ، چین، یا حیزبێك

ides (īdz), *n.pl.* ڕۆژی پانزەی مانگی نەورۆز، مایس، تەممووز نۆکتۆبەرو ڕۆژی سیانزەی مانگەکانی تر لە ڕۆژنامەی ڕۆمانیدا.

id est (id est), = that is. واتە.

idio- (id′i-ō, id′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: هی خۆ؛ هی کەسی؛ جیا.

idiocy (id′i-ə-si), *n.* (۱) بێ مێشکی؛ کەڕێتی؛ بێ مێشکێتی. (۲) کار، کردەوە، یا تێبینییەکی کەرانەو بێ مێشکانە

idiograph (id′i-ə-graf´, id′i-ə-gräf´), *n.* نیشانەیەکی کەسی یا تایبەتی (ئیمزا، مۆر)

idiom (id′i-əm), *n.* (۱) زمانی ناوچە، گەل، یا چینێك (۲) شێوەی تایبەتی ووشە لێکدانو ڕستە دارشتنی زمانێك بۆ مانا بەخشین (۳) زاراوە؛ زاراوەیەك کە دارشتنێکی تایبەتی هەیەو تایبەتێیە بە زمانێکو گۆڕینی بۆ زمانێکی تر گرانە؛ نیدیەم. (٤) شێوازی نووسینو دروانی مرۆڤێك. (٥) شێوازێکی تایبەتی هونەرو مۆسیقا.

idiomatic (id´i-ə-mat′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە زمانێك. (۲) زاراوەی تایبەتی یا نیدیەمی زۆر تێدایەو بەکاری دەهێنێ *(an ~ language)* (۳) زاراوەیی؛ مانای تایبەتی خۆی هەیە *(an ~ phrase or expression)*

-idiomatically *(adv.)*.

idiopathy (id´i-op′ə-thi), *n.* نەخۆشیەك کە هەر لەخۆوە تووش دەبێ و هۆکەی نەزانراوە

-idiopathic *(adj.).*

idiophone (id′i-ə-fōn´), *n.* ئامێرێکە کە هەر بە لەرینەوەی خۆی دەنگی مۆسیقایی لێ پەیدا دەبێ :کۆزەدنگی لەبەردەرگا هەڵواسراو.

idiosyncrasy (id´i-ə-siŋ′krə-si), *n.* (١) سرووشت‌و بیرکردنەوەی تایبەتی کەسێک ٢) خووی کەسی؛ خووی تایبەتی کەسێک.

idiosyncratic (id´i-ō-sin-krat′ik), *adj.* تایبەتی بە خووی کەسی

-idiosyncratically *(adv.).*

idiot (id′i-ət), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك

idiotic (id´i-ot′ik), *adj.* بێ مێشك؛ کەر؛ کەری

-idiotically *(adv.).*

idle (ī′dl), *adj.* (١) (أ) هیچ‌وپووچ؛ پەپووت.

(ب) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ماناو نەنجام: *(an ~ wish)* .

(٢) درۆ؛ بێ بنچ‌و بناوان: *(~ rumors)* .

(٣) (أ) بێ نیشوکار؛ بەتاڵ: *(~ man)* .

(ب) بەکارنەهێنراو؛ لەکارکەوتوو؛ کارنەکەر: *(~ machines)* .

(ج) کاتی دەستبەتاڵی؛ کاتی بێ نیشی: *(~ hours)* .

(٤) تەمەڵ *(an ~ person)*

v.i. (١) تەمەڵی کردن؛ کات کوشتن؛ هیچ نەکردن؛ سووڕانەوە؛ خۆلاستنەوە

(٢) گەڕان یا کارکردن بە هێواشی و ووزە نەدان بە هیچ لایەکی تر (مەکینە). *(The engine is ~ing.)*

v.t. (١) بەفیڕۆدان (کات)؛ کوشتن (کات): *(He ~d away his youth.)*

(٢) خستنەگەڕو وازلێهێنان بۆ کارکردن بە هێواشی (مەکینە): *(to ~ a motor)*

-idleness *(n.)*; **idly** *(adv.).*

idle pulley, خولخولۆکەی بەرەڵا یا بێکار

idler (ī′dlēr), *n.* (١) کەسێکی تەمەڵ.

(٢) خولخولۆکە یا پێچکەی ناوەڕاستی بێکار.

idle wheel, ڕەوڕەوەی ناوەڕاست، بێکار، یا بەرەڵا کە لە بەینی دوو ڕەوڕەوەی ترداینەو تەنها ووزە دەبات لە یەکێکیانەوە بۆ ئەوی تر.

idol (ī′dl), *n.* (١) بت ٢) شتێکی پەرستراو.

(٣) [Obs.] (أ) وێنە؛ پەیکەر (ب) تارمایی؛ سێبەر؛ خێو؛ شەبەنگ؛ وێنەی ناو ئاوێنە (٤) بیری هەڵە (ژیربێژی).

idolater (ī-dol′ə-tēr), *n.* (١) بت پەرست ٢) پەرست؛ پەرستەر

idolatress (ī-dol′ə-tris), *n.* ژنێکی بت پەرست

idolatrize (ī-dol′ə-trīz´), *v.t.* پەرستن

v.i. بت پەرستن

idolatrous (ī-dol′ə-trəs), *adj.* (١) تایبەتی بە بت پەرستن

(٢) بت پەرستی ٣) زۆر خۆش ویست؛ پەرست.

idolatry (ī-dol′ə-tri), *n.* (١) بت پەرستی؛ بت پەرستن.

(٢) پەرستن

idolize (ī′dl-īz´), *v.t.* (١) پەرستن وەك بت؛ کردن بە بت

(٢) پەرستن؛ بە ئەندازە بەدەر شکۆپێدان.

v.i. بت پەرستی

-idolization *(n.).*

idyl, idyll (ī′dl), *n.* (١) هەڵبەستێك یا پەخشانێك لە بابەت ژیانی خۆش‌و دیمەنی جوانی لادێوە (٢) باسێك یا دیمەنێك کە بۆ ئەم جۆرە هۆنراوەیە بشێت ٣) هەڵبەستێکی درێژ ٤) پارچەیەك مۆسیقای سادە.

idylist, idyllist (ī′dl-ist), *n.* هۆنەری هەڵبەستێك لە بابەت لادێ

idyllic (ī-dil′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە هەڵبەستی دەربارەی لادێ.

(٢) خۆش‌و سادەو جوان‌و دڵگیر؛ هی لادێ‌و شوانێتی‌و شوێنی جوان: *(an ~ place, life, existence)*

-idyllically *(adv.).*

i.e. **id est** [L.], = that is., واتە

if (if), *conj.* (١) ئەگەر: *(I~ I come, I'll see him.; I~ I were you I wouldn't do that.)*

(٢) ئەگەرچی: *(I~ it was wrong, it was at least meant well.)* .

(٣) ئایا؛ بڵێی: *(I wonder ~ he can do it.)*

(٤) خۆزگە: *(I~ I had only known!)*

n. (١) ئەگەر؛ ئەگەرچی؛ ئایا؛ بڵێی؛ خۆزگە. (٢) مەرج؛ گریمانەکی دەڵێی؛ لەوە دەچێ؛ وەك ئەوە وایە.

as if, چەندوچۆن.

ifs, ands, or buts,

igloo, iglu (ig′lōō), *n.* کوخەی ئەسکیمۆی گوومەزی وەك سەهۆڵین

igneous (ig′ni-əs), *adj.* (١) ئاگرین؛ ئاگری.

(٢) ئاگرپژێنی؛ بە ئاگرپژێن دروست بووە: *(~ rock)* .

ignescent (ig-nes′nt), *adj.* (١) گڕگر.

(٢) پزیشکی لێ دەبێتەوە (وەك بەردەستێ).

ignitable, ignitible (ig-nī′tə-b'l), *adj.* گردەگرێت؛ دەسووتێت

ignite (ig-nīt′), *v.t.* (١) ئاگرتێبەردان؛ ئاگرپێوەنان؛ سووتاندن؛ داگیرساندن؛ گڕتێبەردان.

(٢) هێنانەجۆش؛ خستنەجۆش: *(His speech ~d the crowd.)*

v.i. ئاگرگرتن؛ گڕگرتن؛ سووتان.

-igniter; ignitor *(n.).*

ignition (ig-nish′ən), *n.* (١) ئاگر تێبەردان؛ گر تێبەردان؛ ئاگرگرتن؛ گڕگرتن؛ سووتان (٢) سووتێنەر؛ گرتێبەردەر؛ داگیرسێنەر.

(٣) پزیشکی کارەبایی؛ سویچ

(٤) گەرم کردنی ناوێنەیەك تا پلەی گڕگرتن

ignition key, سویچی ئوتومبیل.

ignoble (ig-nō′b'l), *adj.* (١) ناکەس؛ ناڕەسەن؛ بنەچە نزم.

(٢) بێ ناموس؛ نزم؛ ناپیاو؛ بێ شەرەف؛ سووك

-ignobly *(adv.).*

ignominious (ig´nə-min′i-əs), *adj.* (١) شوورەیی؛ ناشرین؛ ناپرووبەر؛ حەیابەر؛ شەرمەزارکەر. (٢) پیس‌وبۆگەن؛ نزم. (٣) پیسوکەر.

ignominy (ig′nə-min´i), *n.* (١) پیسویی؛ سووکی؛ حەیا‌و ناموس چوون؛ ناپرووچوون. (٢) کردەوە، ڕەوشت، یا کردارێکی بێ ناپرو نەو سووك‌و حەیابەرانە.

ignoramus (ig´nə-rā′məs), *n.* کەسێکی هیچ نەزان

ignorance (ig′nēr-əns), *n.* (١) هیچ نەزانی؛ هیچ نەزانین؛ نەخوێندەواری؛ نەشارەزایی (٢) بێ ئاگایی؛ نەزانین (شتێکی تایبەتی)

ignorant (ig′nēr-ənt), *adj.* (١) هیچ نەزان؛ نەزان؛ نەخوێندەوار؛ نەشارەزا (٢) نیشانەی هیچ نەزانیی‌یە؛ هۆی هیچ نەزانیی‌یە

(٣) (~ of) بێ ئاگا: *(to be ~ of a new law.)*

ignore (ig-nôr′, ig-nōr′), *v.t.* (١) گوێ پێ نەدان؛ گوێ لێ کەرکردن؛ سەرنج پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ؛ پشت تێکردن؛ خۆ تێ نەگەیاندن؛ چاو لێ پۆشین. (٢) فڕێدانە دەرەوە یا پەسەندنەکردنی تاوانامە (دادگا).

iguana (i-gwä′nə), *n.* مارمێلکەیەکی زۆر زل ترۆپیکی ئەمەریکی‌یە لەسەر دارودرەخت دەژی.

ikon (ī′kon), *n.* = **icon.**

ileitis (il´i-ī′tis), *n.* هەوکردنی بەشی خواروی ڕیخۆڵە باریکە.

ileum (il′i-əm), *n.* بەشی خواروی ڕیخۆڵە باریکە

-ileac; iliac *(adj.).*

ileus (il′i-əs), *n.* ڕیخۆڵە گیران یا گرفتێکە کە دەبێتە هۆی ژان‌و ڕشانەوەو خوێن پیسی.

ilex (ī′leks), *n.* (١) داربەڕوویەکی هەمیشە سەوزە. (٢) holly .

Iliad (il′i-əd), *n.* ئیلیاد؛ داستانی هۆنەری کۆنی بەناوبانگی یۆنان " هۆمەر "

-ility (il′ə-ti), پاشگرێکە بەمانای وەهابوون؛ لە بارێکی وەهادابوون: *(ability, civility, sensibility)*

ilium (il′i-əm), *n.* بەشی ژوورووی سمتەجۆلە؛ کلۆت.
ilk (ilk), *adj.* [Obs.]. هەمان؛ هاو چوونیەک.
pron. [Obs.]. هەمان شت
n. [Colloq.], توخم؛ بابەت؛ چەشن؛ خێزان: *(of that ~)* .
of that ilk, (١) هەمان ناو. یا شوێن. یا خێزان.
(٢) هەمان توخم. چەشن. بابەت. یا چین.
ill (il), *adj.* (١) نەخۆش؛ بیمار؛ خەستە؛ ناساغ.
(٢) بەد؛ ناپەسەند *(~ repute)*
(٣) بەدروم؛ بەدبەخت: *(~ fortune)*
(٤) ناحەز؛ دوژمنانە؛ دژ؛ بەدخوازی. *(~ will)* .
(٥) ناخۆش. خراپ: *(~ news)*
(٦) تووندوتیژ؛ بەزەبر؛ نامرۆڤانە: *(~ treatment)* .
(٧) ناپەسەند؛ ناپەسەن؛ ناتەواو؛ بەد: *(~ breeding)* .
n. خراپە؛ شتێکی بەدو ناپەسەند؛ نەخۆشی؛ ناخۆشی؛ دژواری.
adv. (١) بە خرابی؛ بە ناتەواوی؛ بە هەڵە؛ بە ناپەسەندانە.
(٢) بە دڵرەقی؛ بە بێ بەزەییانە؛ بە تووندوتیژی.
(٣) بە ڕەحمەت؛ بەحاڵ *(He can ~ afford to refuse.)* .
ill at ease, ناڕەحەت؛ بێ ئارام؛ بێ تاقەت.
I'll (īl), (1) I shall. (2) I will.
ill-advised (il′əd-vīzd′), *adj.* ناژیرانە؛ نابەجێ؛ بێ عەقڵانە: *(an ~ plan, act, etc.)*
-ill-advisedly *(adv.).*
illation (i-lā′shən), *n.* (١) کەیشتنە ئەنجام (ژیربێژی)
(٢) ئەنجام
-illative *(adj.).*
ill-being (il′bē′iŋ), *n.* ناخۆشی؛ مەینەتی؛ نەخۆشی؛ بەدی؛ خراپی؛ خەمباری؛ کوێرەوەری.
ill-boding (il′bōd′iŋ), *adj.* بەدروە
ill-bred (il′bred′), *adj.* (١) بەدڕەوشت؛ بەدخوو؛ بێ ئەدەب؛ بێ ڕەوشت. (٢) ناڕەسەن.
ill-defined (il′di-fīnd′), *adj.* باش دیاری نەکراو؛ ڕوون نەکراوە؛ لێڵ
ill-disposed (il′dis-pōzd′), *adj.* (١) بەدخوێ؛ بەد
(٢) ڕووناخۆش. حەز لێ نەکەر؛ نەویست؛ پەسەندنەکەر: *(to be ~ toward somebody)*
illegal (i-lē′gəl), *adj.* قەدەغە؛ ناباسایی؛ یاساغ؛ نادەستووری
-illegally *(adv.).*
illegality (il′ē-gal′ə-ti), *n.* (١) قەدەغەیی؛ نایاسایی؛ یاساغی
(٢) کردارێکی قەدەغە
illegible (i-lej′ə-b'l), *adj.* ناخوێندرێنەوە؛ دەستنووس؛ ناتوانرێ بخوێندرێنەوە
-illegibility *(n.)*; **illegibly** *(adv.).*
illegitimate (il′i-jit′ə-mit), *adj.* (١) زۆڵ. ناکەس بەچە؛ حەرام زادە. ٢. نابەجێ؛ هەڵە (ژیربێژی)
(٣) قەدەغە؛ ناڕەوا؛ نادەستووری
(٤) هەڵەیە بەپێی ڕێزمان.
-illegitimacy *(n.).*
ill-fated (il′fāt′id), *adj.* (١) بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ سەرکەوتنی بۆ نەنووسراوە؛ چارەڕەش *(an ~ person, mission, etc.)*
(٢) بەدروە
ill-favored (il′fā′vērd), *adj.* (١) ناشرین؛ بەڕوخسار.
(٢) ناپەسەند؛ بەد؛ ناشرین (کردەوە. ڕەوشت)
ill-founded (il′foun′did), *adj.* بێ بناغە؛ ڕەق؛ نابەجێ؛ شلۆق
ill-gotten (il′got′n), *adj.* (١) بە ناڕەوایی دەستکەوتوو؛ حەرام
(٢) لە ڕێی چەوتەوە دەستکەوتووە *(~ gains)*

ill humor, تەنگەجیکڵانەیی؛ تووڕەوتڕوێی؛ تەنگەتیلکەیی.
ill humored (il′hū′mērd), *adj.* تەنگەجیکڵانە؛ تووڕەوتڕ؛ تەنگەتیلکە؛ مڕومۆن.
illicit (i-lis′it), *adj.* قەدەغە؛ نایاسایی؛ یاساغ.
illimitable (i-lim′i-tə-b'l), *adj.* بێ شومار؛ بێ پایان؛ ئێجگار زۆر؛ بێ سنوور.
illiteracy (i-lit′ēr-ə-si), *n.* (١) نەخوێندەواری.
(٢) هەڵەیەکی زل (لە نووسین یا دووانداً لە ئەنجامی نەخوێندەواریدا).
illiterate (i-lit′ēr-it), *adj.* (١) نەخوێندەوار
(٢) هیچ نەزان (لە زانست یا باسێکدا)؛ نەشارەزا: *(He is musically ~)*
n. کەسێکی نەخوێندەوار.
ill-mannered (il′man′ērd), *adj.* بێ ڕەوشت؛ بەدڕەفتار؛ بەدخوو؛ بێ ئەدەب.
ill-natured (il′nā′chērd), *adj.* تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە؛ تووڕەوتڕ؛ مڕومۆن؛ بەدسرووشت.
illness (il′nis), *n.* نەخۆشی؛ ناساغی؛ دەرد.
illogical (i-loj′i-k'l), *adj.* نابەجێ (ژیربێژی)؛ ناچێتە مێشکەوە؛ بێ مانا؛ بێ جێ
ill-omened (il′ō′mənd), *adj.* بەدروم.
ill-spent (il′spent′), *adj.* بەفیڕۆدراو
ill-starred (il′stärd′), *adj.* چارەڕەش؛ بەدبەخت؛ بێ بەخت.
ill-suited (il′sōōt′id,il′sōōt′id), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ بەکارنایەت.
ill-tempered (il′tem′pērd), *adj.* تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە؛ تووڕەوتڕ؛ مڕومۆن.
ill-timed (il′tīmd′), *adj.* لە کاتی خۆیدا نییە؛ لە جێی خۆیدا نییە؛ ناوەخت: *(an ~ remark)* .
ill-treat (il′trēt′), *v.t.* بە ناشرینی لەگەڵدا جوولانەوە؛ ئازاردان؛ دڵرەقی لەگەڵ کردن.
-ill-treatment *(n.).*
illume (i-lōōm′, i-lūm′), *v.t.* **illuminate.**
illuminate (i-lōō′mə-nāt′, i-lū′mə-nāt′), *v.t.* (١) ڕووناک کردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە. (٢) (ا) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن. (ب) پێ ووتن؛ چاوکردنەوە؛ ئاگادارکردن. (٣) ناودارکردن؛ بەناوبانگ کردن.
(٤) ڕازاندنەوە بە گڵۆپ
(٥) (ا) ڕازاندنەوەی یەکەم تیپ یا ووشە بە نەخشەی زێڕین.
(ب) ڕازاندنەوەی دەستنووس یا پەراوێز.
v.i. ڕۆشن بوونەوە؛ ڕووناک بوونەوە.
illuminati (i-lōō′mə-nā′tī, i-lū′mə-nā′tī), *n.* دەستە یا چینی ڕۆشنبیران.
illumination (i-lū′mə-nā′shən), *n.* (١) ڕۆشن کردنەوە؛ ڕووناک کردنەوە؛ ڕووناک بوونەوە. (٢) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن
(٣) پێ ووتن؛ ئاگادارکردن. (٤) ڕازاندەوە بە گڵۆپ.
(٥) ڕازاندنەوەی دەستنووس، پەراوێز، یا ووشەی یەکەم بە نەخشەو ڕەنگ
(٦) ڕووناکی. (٧) نەخشەی ڕازاندنەوەی دەستنووس.
(٨) گڵۆپی ڕازاندنەوەی شار
illuminative (i-lū′mə-nā′tiv), *adj.* ڕووناککەرەوە؛ ڕۆشنکەرەوە؛ ڕوونکەرەوە.
illuminator (i-lū′mə-nā′tēr), *n.* (١) ڕووناککەرەوە (مرۆڤ. ئامێر). (٢) ئامێری تیشکدار؛ تیشکهاوێژ، یا تیشک خڕکەر.
(٣) ڕازێنەرەوەی دەستنووس بە نەخشەو ڕەنگ.
illumine (i-lōō′min, i-lū′min), *v.t.* **illuminate.**
ill-usage (il′ūs′ij, il′ūz′ij), *n.* بە ناشرینی لەگەڵ جوولانەوە؛ دڵرەقی لەگەڵ کردن
ill-use (il′ūz′), *v.t.* بە ناشرینی یا تووندوتیژی لەگەڵ جوولانەوە؛

دڵڕەقی نەگەڵ کردن.

illusion (i-lōō′zhən, i-lū′zhən), *n.* (۱) بیری هەڵە (۲) سەراو؛ گازاو. (۳) خەیاڵ؛ کڵاوی بابردوو. (٤) قوماشی پەچە.

-illusional *(adj.)*; **illusionary** *(adj.)*.

illusionist (i-lōō′zhən-ist, i-lū′zhən-ist), *n.* (۱) خەیاڵ پڵاو؛ خەیاڵ پەرست (۲) جادووگەر (بەتایبەتی ئەوەی کە بینابیمان هەڵدەخەڵەتێنێ).

illusive (i-lōō′siv, i-lū′siv), *adj.* بەهەڵەبەر؛ درۆ؛ خەیاڵی؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ سەراوی؛ تارمایی

illusory (i-lōō′sēr-i, i-lū′sēr-i), *adj.* = **illusive.**

illustrate (il′əs-trāt′, i-lus′trāt), *v.t.* (۱) (۱) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن. (ب) ڕوونکردنەوە بە نموونەو بەراوردکردن؛ پیشاندان. (۲) (۱) ڕوونکردنەوەی پەرتووک یا باسێک بە وێنەو نەخش (ب) ڕوونکردنەوە (وێنە)؛ ڕازاندنەوە. (۳) [Obs.] (۱) پۆشنکردنەوە. (ب) ڕازاندنەوە. (ج) بەناوبانگ کردن.

illustration (il′əs-trā′shən), *n.* (۱) ڕوونکردنەوە؛ ڕوونکرانەوە؛ پیشاندان. (۲) نموونەی ڕوونکەرەوە. (۳) وێنەو نەخشو نیگاری ڕوونکەرەوە یا ڕازێنەرەوە

illustrative (i-lus′trə-tiv, il′əs-trā′tiv), *adj.* ڕوونکەرەوە؛ پیشاندەر؛ دەرخەر.

illustrator (il′əs-trā′tēr, i-lus′trā′tēr), *n.* وێنەو نەخشو نیگار کەر (بۆ ڕوونکردنەوەی باسی ناو پەرتووک یا گۆڤارێک).

illustrious (i-lus′tri-əs), *adj.* (۱) نیشکدار؛ بریقەدار؛ ڕۆشن؛ ڕووناک. تیشکهاوێژ (۲) بەناوبانگ؛ بەناو؛ ناسراو. *(an ~ man)* .

ill will,

ill wisher (il′wish′ēr), *n.* ناحەزی. دوژمنایەتی؛ ڕق؛ قین؛ بەدخوازی. بەدخواز؛ ناحەز

I'm (īm), = **I am,** من

image (im′ij), *n.* (۱) (۱) پەیکەر (ب) بت. (ج) پەیکەری ئاینی؛ ئەیقوون. (۲) وێنە؛ وێنەی قەبارەدار. (۳) وێنەی ناو وێنە. (٤) وێنەی دەقاودەق *(He is the ~ of his father.)* . (٥) وێنەی مێشکی؛ بیر. (٦) نموونە؛ وێنە: *(He is the ~ of laziness.)* . (۷) وەسفێکی ڕوون؛ لاسایی؛ وێنە؛ وێنەی زیندوو: *(The play is the ~ of life.)* (۸) ناوبانگ؛ ناو: *(He is concerned about his ~ in the community.)* (۹) بریتی (ووشە)؛ مەجاز (ڕەوانبێژی). (۱۰) وێنەیەکی مێشکی بەرز دەربارەی خۆ یا دایکو باوک (دەروونناسی).

v.t. (۱) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە (بە وێنە). (۲) دانەوە (وێنەی ناوێنە). (۳) هێنانە بەرچاوی خۆ. (٤) نموونەکاری کردن. (٥) بە ڕوونی باسکردن؛ وەسف کردن.

imagery (im′ij-ri, im′ij-ēr-i), *n.* (۱) پەیکەر؛ بت؛ پەیکەری ئاینی؛ وێنەی قەبارەدار؛ وێنە. (۲) وێنەی مێشکی. (۳) ووشەو ڕستەی بریتی لە؛ ووتەی مەجازی (ڕەوانبێژی): *(Shakespear's poetry is rich in ~ .)*

imaginable (i-maj′i-nə-b'l), *adj.* دەهێنرێتە بەرچاوی خۆ؛ ڕێی تێ دەچێ؛ ڕێ تێ چوو.

-imaginably *(adv.)*.

imaginary (i-maj′i-ner′i), *adj.* تەنها لە مێشکدایە؛ خەیاڵی؛ نەدیدە؛ نەبینراو؛ نەدیو؛ ناڕاست.

imagination (i-maj′i-nā′shən), *n.* (۱) (۱) خەیال (ب) توانای هێنانە بەرچاوی خۆ. (ج) هێنانە بەرچاوی خۆ. (۲) وێنەی مێشکی؛ شتێکی هێنراوە بەرچاوی خۆ. (۳) دانغە؛ بیرێکی منداڵانەی بەسەرداهاتووی سەردەمی. (٤) توانای تێگەیشتن و ڕخ زانینی بەرهەمی هونەری و وێژەیی.

-imaginational *(adj.)*.

imaginative (i-maj′i-nā′tiv), *adj.* (۱) (۱) خەیال فراوان؛ دانا؛ خاوەن بیرویاوەڕی تازە؛ دانەری شتی تازە؛ زرنگ: *(an ~ person)* . (ب) هەز لە خەیال کەر: خەیاڵکار. (۲) خەیاڵی؛ خەیالکەر؛ ئەنجامو بەرهەمی خەیاڵە: *(~ literature)*

imagine (i-maj′in), *v.t. & v.i.* (۱) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بە بیردا هاتن؛ بۆچوون؛ خەیال کردن؛ خەیاڵ کردنەوە. (۲) وا دانان؛ وا زانین؛ لا وابوون: *(I ~ she is a good cook.)* .

imagism (im′əj-iz'm), *n.* شێوازو بزووتنەوەیەکی وێژەیی سەرەتای سەدەی بیستە بریتییە لە دەربڕینی باسی تازە بە وێنەی ڕوون و وورد لە هۆنراوەی ئازاد، واتە بێ " قافیە " دا.

-imagist *(n.)*; **imagistic** *(adj.)*.

imago (i-mā′gō), *n.* (۱) (۱) دوا قۆناغی بار گۆڕینی جانەوەر. (ب) جانەوەرێک لەم دوا قۆناغی گۆڕینەدا. (۲) وێنەیەکی مێشکی بەرز دەربارەی خۆ یا دایکو باوک (دەروونناسی).

imam (i-mäm′), *n.* (۱) ئیمام؛ بەرنوێژ؛ مەلا. (۲) زانای ئیسلام. (۳) [I-]، خەلیفە؛ ئیمام.

imbalance (im-bal′əns), *n.* لاسەنگی؛ ناهاوتایی؛ لەنگی.

imbecile (im′bə-s'l), *adj.* بێ مێشک؛ کەر؛ گێل.

n. کەسێکی بێ مێشک یا کەر.

-imbecility *(n.)*.

imbed (im-bed′), *v.t.* = **embed.**

imbibe (im-bīb′), *v.t.* (۱) خواردنەوە. (۲) (۱) هەڵمژین (ئاو). (ب) هەڵکێشان (هەناسە)؛ هەناسە هەڵمژین. (۳) خستنە مێشکەوە؛ تێگەیشتن؛ مێشک پرکردن.

v.i. خواردنەوە

imbitter (im-bit′ēr), *v.t.* = **embitter.**

imbosom (im-booz′əm, im-bōō′zəm), *v.t.* **embosom.**

imbricate (im′bri-kāt′), *adj.* (۱) سواری یەکتر بوو (پوولەکەی ماسی، خشت). (۲) ڕازاوە بە نەخشی سوار یەکتر بوو.

v.t. سواری یەکتر کردن (خشت، تەختە، تەبەقە کانزا).

v.i. سواری یەکتر بوون.

-imbricated *(adj.)*; **imbrication** *(n.)*.

imbroglio (im-brōl′yō), *n.* (۱) کۆمەڵێکی شێواو. (۲) باریکی ئاڵۆز؛ پشێوی؛ شێواوی؛ تەنگوچەڵەمە؛ ئاڵۆسکان.

imbrue (im-brōō′), *v.t.* لە خوێن هەڵکێشان؛ خوێناوی کردن.

imbrute (im-brōōt′), *v.t.* کردن بە دڕندە؛ کردن بە کێوی.

v.i. بوون بە دڕندە.

imbue (im-bū′), *v.t.* (۱) لە شلە هەڵکێشان؛ لە ناو هەڵکێشان؛ تێهەڵکێشان. (۲) خوم کردن؛ لە خوم هەڵکێشان؛ ڕەنگ کردن؛ ڕەنگ لێدان. (۳) (~ with)، مێشک پرکردن؛ پرکردن (بیر، هەست): *(to be ~d with partiotism, love, hatred, revolutionary spirit, etc.)*

imitable (im′i-tə-b'l), *adj.* لاسایی دەکرێتەوە؛ دەتوانرێ لاسایی بکرێتەوە.

imitate (im′ə-tāt′), *v.t.* (۱) (۱) چاولێکردن؛ لەسەر ڕێو شوێن ڕۆیشتن: *(One should ~ the wise.)* . (ب) لاسایی کردنەوە. (۲) وێنەی دەقاودەقی ساختە دروستکردن. (۳) لێچوون؛ لەیەکچوون؛ لێچووادن: *(Glass is made to ~ diamonds.)*

imitation (im′ə-tā′shən), *n.* (۱) (۱) چاولێکەری؛ چاولێکردن. (ب) لاسایی؛ لاسایی کردنەوە. (۲) وێنەی درۆ؛ وێنەی لاسایی؛ شتێکی ناڕەسەن.

adj. درۆزنە؛ ساختە؛ ناڕەسەن؛ ناپوختە: *(~ leather)* .

imitative (im′ə-tā′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە لاسایی (۲) ناڕەسەن؛ ناپوختە؛ درۆزنە.

(٢) چاولێکەر؛ لاساییکەرەوە؛ حەزکەر لە لاسایی کردنەوە.
(٤) هەمان دەنگی هاردەنگ (ووشەو ماناکەی وەک: hum, hiss).

imitator (im′ə-tā′tĕr), *n.* لاساییکەرەوە؛ چاولێکەر.

immaculate (i-mak′yoo-lit), *adj.* (١) خاوێن؛ پاک‌وتەمیز؛ پاک. *(an ~ room, shirt, etc.)*
(٢) بێگەرد؛ بێ هەڵە؛ بێ ناتەواوی؛ ڕاست.
(٣) داوێنی پاک؛ پاک

-immaculately *(adv.)*; **immaculateness** *(n.)*.

Immaculate Conception, سکپڕبوونی بێ جووت بوون (ئینجیل).

immanent (im′ə-nənt), *adj.* (١) ناوەکی؛ ناوخۆ؛ ناوخۆیی. (٢) لە هەموو شوێنێکدایە؛ گشت جێیی. *(God is ~ .)*
(٣) تەنها لە مێشکی خۆدایە؛ کەسی؛ خۆتەنی.

immaterial (im′ə-tēr′i-əl), *adj.* (١) بە دەست نەگیراو؛ هەست پێ نەکراو؛ گیانی. (٢) ناگرنگ؛ بێ بایەخ.

-immateriality *(n.)*.

immature (im′ə-tyoor′, im′ə-toor), *adj.* (١) کاڵ؛ نەگەیيو؛ ڤەریك؛ نەبەکام. (٢) هەرزە؛ نەزان؛ باڕ؛ تێنەگەیشتوو؛ مندال (ڕەووشت)؛ منداڵانە. *(~ behavior)*.

-immaturely *(adv.)*; **immaturity** *(n.)*; **immatureness** *(n.)*.

immeasurable (i-mezh′ĕr-ə-b'l), *adj.* بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ ئێجگار زۆر؛ زۆر گەورە

-immeasurability *(n.)*; **immeasurably** *(adv.)*.

immediacy (i-mē′di-ə-si), *n.* (١) یەکسەری؛ کوتوپڕی؛ خێرایی. (٢) نزیکی (ڕووداو، کات، شوێن). (٣) شتێکی نزیك (لە هەموو ڕوویەکەوە). (٤) ئاشکرایی و ئاسانی تێگەیشتنی شتێك.

immediate (i-mē′di-it), *adj.* (١) نزیکترین (شوێن)؛ هەرە نزیك؛ تەنیشت (٢ کوتوپڕ؛ کوتوپڕی؛ یەکسەر؛ دەستبەجێ. *(one's ~ family)* (٣) هەرە نزیك (خزم)؛ نزیکترین. *(an ~ cause)* (٤) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ. *(the ~ future)* (٥) نزیك (کات). (٦) ئاشکرا؛ ڕووز؛ دیار؛ تێگەیشتنی ئاسانە.

-immediateness *(n.)*.

immediately (i-mē′di-it-li), *adv.* دەستبەجێ؛ یەکسەر؛ کوتوپڕ؛ خێرا؛ هەر نیستا؛ ڕاستەوخۆ؛ گەرماوگەرم. *conj.* یەکسەر کە؛ یەکسەر؛ دەستبەجێ.

immedicable (i-med′i-kə-b'l), *adj.* بێ دەرمان (نەخۆشی)؛ بێ چارە

immemorial (im′mə-mō′ri-əl), *adj.* زۆر کۆن؛ دێرین؛ لە یادی کەسدا نەبێ؛ لە سەرەتای مێژووەوە. *(for time ~)*.

immense (i-mens′), *adj.* (١) بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ ئێجگار زۆر. (٢) زۆر گەورە؛ زۆر زل. (٣) [Slang]، زۆرباش؛ نایاب.

immensity (i-men′sə-ti), *n.* (١) (ا) زۆر زل؛ زۆر گەورەیی. (ب) بێ سنووری؛ بێ ئەندازەیی. (٢) شتێکی زۆر گەورە.

immensurable (i-men′shoor-ə-b'l), *adj.* = **immeasurable.**

immerge (i-mûrj′), *v.t.* نوقم کردن؛ خستنەناو ئاو یا شلە.
v.i. نوقم بوون؛ ڕون بوون وەك لەئاو ئاوداو.

immerse (i-mûrs′), *v.t.* (١) نوقم کردن؛ خستنە ناو ئاو یا شلەوە؛ بە ئاو داپۆشین. (٢) لە ئاو هەڵکێشان و کردن بە خاچ پەرست.
(٣) لە بیرکردنەوەدا نوقم بوون؛ زۆر سەرقاڵ بوون و خۆ لەبیچوونەوە: *(He was ~d in thought.; He ~d himself in work.)*

immersed (i-mûrst′), *adj.* (١) نوقم بوو؛ بە ئاو یا شلە داپۆشراو: *(~ in water)*
(٢) کراو بە خاچ پەرست بە هەڵکێشان لە ئاو.

(٣) تیا چەسپیو. (٤) لەژێر ئاودا ڕووا.
(٥) زۆر سەرقاڵ؛ زۆر خەریك.

immersion (i-mûr′shən, i-mûr′zhən), *n.* (١) نوقم کردن؛ نوقم بوون؛ بە ئاو یا شلە داپۆشران. (٢) هەڵکێشانی ئادەمی لە ئاو و کردنی بە خاچ پەرست. (٣) گیران یا وون بوونی ئەستێرەیەك لە پاڵ یا لەبەر سێبەری ئەستێرەیەکی تردا

immigrant (im′ə-grənt), *n.* کۆچکەر.
adj. کۆچکەر.

immigrate (im′ə-grāt′), *v.i.* کۆچ کردن؛ کۆچ کردن بۆ وڵاتێکی تر.
v.t. کۆچ پێکردن.

immigration (im′ə-grā′shən), *n.* (١) کۆچ کردن؛ کۆچ کردن بۆ وڵاتێکی تر؛ کۆچ و ڕەو. (٢) ژمارەی کۆچکەران بۆ وڵاتێك لە ماوەیەکی دیاریکراودا.

imminence (im′ə-nəns), *n. Also* **imminency,** (١) نزیکی؛ (کاتی ڕووداڵ)؛ نزیکی ڕووداڵێك؛ خەریکی ڕووداڵ بوون.
(٢) شتێك کە خەریکە ڕووبدات (بەتایبەتی هی بەدووەو ناپەسەند).

imminent (im′ə-nənt), *adj.* خەریکە ڕووبدات (شتی بەدووەو ناپەسەند)؛ نزیك (کاتی ڕووداڵ): *(War between the two countries is ~ .)*

immingle (im-miŋ′g'l), *v.t.* تێکەڵکردن.
v.i. تێکەڵ بوون.

immobile (i-mō′b'l, im-mō′bēl), *adj.* (١) چەسپیو؛ قایم؛ نەبزۆك. (٢) (ا) ناجوڵێت؛ ناتوانێ بجوڵێت یا ببزوێ.
(ب) ناجوڵێنرێت؛ ناتوانرێت بجوڵێنرێت.

immobility (im′ō-bil′ə-ti, im′mō-bil′ə-ti), *n.* (١) قایمی؛ چەسپیوی. (٢) نەجوڵان؛ نەتوانینی جوڵاندن یا بزوان.

immobilize (i-mō′b'l-īz′, im-mō′b'l-īz′), *v.t.* (١) پەکخستن. (٢) لە جوڵە خستن؛ ڕێ لێگرتن.
(٣) کێشانەوەی پارەی ڕەق لە بازاڕ لەلایەن بانق یا میریيەوە.

-immobilization *(n.)*.

immoderate (i-mod′ĕr-it), *adj.* (١) زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر؛ نابەجێ: *(~ spending)*
(٢) [Obs.]، بێ سنوور؛ بێ ئەندازە.

-immoderately *(adv.)*; **immoderateness** *(n.)*.

immodest (i-mod′ist), *adj.* (١) (ا) بێ شەرم؛ ناشرین (ڕەووشت)؛ نابەجێ. (ب) بێ حەیا؛ ڕووقایم. (٢) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لاف لێدەر.

-immodestly *(adv.)*; **immodesty** *(n.)*.

immolate (im′ə-lāt′), *v.t.* بەختکردن؛ کردن بە قوربانی.

-immolator *(n.)*.

immolation (im′ə-lā′shən), *n.* (١) بەختکردن؛ کردن بە قوربانی. (٢) قوربانی؛ شتی بەختکراو.

immoral (i-môr′əl, i-mor′əl), *adj.* (١) بێ ڕەووشت؛ بەدڕەفتار؛ بەدڕەووشت؛ بەدکار؛ ناڕەوا؛ چەوت: *(an ~ person, act, behavior, etc.)*
(٢) سەرسەری؛ داوێن پیس؛ بێ ئابڕوو؛ بەرەڵا.

immorality (im′ə-ral′ə-ti), *n.* (١) بەدڕەووشتی؛ بێ ڕەووشتی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدکاری. (٢) سەرسەرێتی؛ داوێن پیسی؛ بێ ئابڕوویی؛ بەرەڵایی. (٣) کارێکی بەدڕەووشتانە یا بێ ئابڕووانە.

immortal (i-môr′t'l), *adj.* (١) نەمر؛ بێ مەرگ؛ قەت نەمر (٢) هەتا هەتایی؛ هەتا هەتا. (٣) هەرگیز لەیادنەچوو؛ نەمر.
n. (١) کەسێکی نەمر؛ کەسێکی هەرگیز لە یاد نەچوو. (٢) بوونەوەرێکی نەمر (خوداکانی نەفسانەی یۆنانی).

immortality (im′ôr-tal′ə-ti), *n.* نەمری؛ نەمرێتی؛ نەمردن؛ بێ مەرگی؛ هەتا هەتایی؛ هەرگیز لەیادنەچوون.

immortalize (i-môr′t'l-īz′), *v.t.* نەمرکردن؛ کردن بە نەمر؛

گیانی هەتا هەتایی کردن بە بەردا:
(to ~ a person in a song or poem)

immotile (im-mō′t'l), *adj.* نەبزوک؛ چەسپاو؛ نەجوولاو.
-immotility *(n.)*.

immovable (i-mōōv′ə-b'l), *adj.* (١) (ا) چەسپاو؛ ناجوولێنراوێت (ب) ناجوولێت؛ ناتوانێت ببزوێت. (٢) نەبزوک؛ جێگیر. (٣) نەگۆڕ؛ پتەو. (٤) بێ هەست؛ هەست سارد. (٥) ناگوێزرێتەوە (سامان).
n. (١) کەسێک یا شتێکی نەبزوک.
(٢) سامانی نەبزوک یا نەگوێزراوە (خانوو، زەوی‌وزار).
-immovability *(n.)*; **immovably** *(adv.)*.

immune (i-mūn′), *adj.* (١) هیچ کاری تێ ناکات؛ بەدەر؛ لێ بەدەر؛ پارێزراو؛ نازاد (سزا، نەخۆشی). (٢) نەخۆشی ناگرێ؛ بەرهەڵستی نەخۆشی دەکات؛ کوتراو (پزیشکەوانی)

immunity (i-mū′nə-ti), *n.* (١) لێ بەدەری (نەک باج، سەربازی)؛ پەپڕەو؛ نەگرتنەوە (یاسا)؛ پەپڕەو)؛ بەدەربوون؛ پاراستن؛ نازادی (لە سزا، یاسا... هتد)؛ پارێزگاری. ***(He has diplomatic ~)***.
(٢) نەخۆشی نەگرتن؛ هێزی بەرهەڵستی نەخۆشی؛ نەخۆشی کار تێ نەکردن.

immunize (im′yoo-nīz′), *v.t.* کوتان (پزیشکەوانی)
-immunization *(n.)*.

immuno- (i-mū′nō), پێشگرێکە بەمانای: توانای بەرهەڵستی هەبوون؛ نەخۆشی نەگرتن؛ لێ بەدەر.

immunology (im′yoo-nol′ə-ji), *n.* زانستی بەرهەڵستی نەخۆشی و نەخۆشی نەگرتن (پزیشکەوانی).

immure (i-myoor′), *v.t.* (١) بەستنەوە؛ بە دیوار دەورگرتن؛ نابڵوقەدان؛ بە دیل گرتن؛ دەستبەسەرکردن.
(٢) گۆشەگرتن؛ خۆ تیا وون کردن یا ناشتن؛
(He ~d himself in his books.)
-immurement *(n.)*.

immutable (i-mū′tə-b'l), *adj.* نەگۆڕ؛ نەگۆڕاو؛ هەرگیز ناگۆڕێ.
-immutability *(n.)*; **immutably** *(adv.)*.

imp (imp), *n.* (١) منداڵ؛ بچە ٢؛ بەچە شەیتان.
(٣) منداڵێکی کەتنبار؛ هاروهاج؛ یا سەر بە گۆبەن
v.t. (١) موتوربەکردن؛ پەیوەکردن.
(٢) چاکردنەوەی باڵ یا کلکی باز بە موتوربەکردنی پەڕ. (٣) باڵ بۆ کردن.
(٤) یارمەتیدان بە بۆ زیادکردن.

impact (im-pakt′), *v.t.* (١) ڕێزکردن؛ پەستنەوە؛ لێکدان؛ پەکخستن
(٢) بەیەکدادان؛ بەرێک کەوتن؛ بەرکەوتن؛ لێدان.
(٣) کارتێکردن؛ ***(to ~ a situation)***.
n. (١) بە قایم بەرێک کەوتن؛ بەتوند بەیەکدادان.
(٢) کار؛ کارتێکردن. ***(The ~ of the news on the family.)***.
-impaction *(n.)*.

impacted (im-pak′tid), *adj.* ڕێی هاتنەدەرەوەی لێ گیراوە (ددان)

impair (im-pâr′), *v.t.* زیان لێدان؛ زیان پێ گەیاندن؛ کزکردن (توانا)؛ توانا کەمکردنەوە ***(to ~ one's ability to see)***.
-impairment *(n.)*.

impale (im-pāl′), *v.t.* (١) تەیمان کردن؛ بە مێخ یا سنگ دەورەدان
(٢) (ا) مێخێکی نووک تیژ پیاکردن؛ کردن بە نووکی شتێکی تیژەوە.
(ب) کوشتن یا ئازاردان بە مێخی تیژ کردن بە لەشدا؛ کوشتن بە پیادانی کەسێک بە شیرو‌تیر یا مێخی تیژدا؛ خۆکوشتن بە خۆ پیادان بە شیرو‌تیر، چەقۆ یا مێخی تیژدا ***(He ~d himself on a sword.)***.
(٣) پەکخستن؛ سڕکردن؛ پیاچوون (وەک شتی تیژ)
(Her glance ~d him.)
(٤) لێکدانی دوو دڕووشمی سوارچاکی و خانزادەیی لەسەر یەک قەڵغان.
-impalement *(n.)*.

impalpable (im-pal′pə-b'l), *adj.* (١) هەست پێ نەکراو (٢) زۆر کەم؛ هەستی پێ ناکرێ لەبەر کەمی: ***(~ differences)***
-impalpability *(n.)*; **impalpably** *(adv.)*.

impart (im-pärt′), *v.t.* (١) بەشدان؛ بەش پێدان؛ پێدان.
(٢) پێ وتن؛ پێ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن: ***(to ~ news)***.
-impartation *(n.)*.

impartial (im-pär′shəl), *adj.* بێ لایەن:
(an ~ person, policy, treatment)

impartiality (im-pär′shi-al′ə-ti), *n.* بێ لایەنی

impassable (im-pas′ə-b'l), *adj.* ناڕێنت (ڕێگا، ڕوبار، شاخ)؛ پیا ڕۆیشتنی زۆر گرانە: ***(an ~ highway, mountain, swamp)***
-impassability *(n.)*.

impasse (im′pas, im-pas′), *n.* (١) کوێرەکۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو.
(٢) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفتی بێ چارە؛ گیرخواردن؛ چەقین:
(The negotiations have reached an ~ .)

impassible (im-pas′ə-b'l), *adj.* (١) هەست بە ئازار نەکەر.
(٢) کار تێ نەکراو؛ زیانی لێ نادرێ؛ پارێزراو. (٣) بێ هەست؛ هەست مردوو.
-impassibility *(n.)*; **impassibly** *(adv.)*.

impassion (im-pash′ən), *v.t.* هەست جوڵاندن؛ هێنانەجۆش.

impassioned (im-pash′ənd), *adj.* بەجۆش؛ گەرم؛ بەهەست:
(He gave an ~ speech.)

impassive (im-pas′iv), *adj.* (١) هەست مردوو؛ هەست بڕاو؛ هەست نەبزوک؛ بێ هەست. (٢) هیچ کاری تێ ناکات؛ پارێزراو.
(٣) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ بێ دەنگ.
-impassivity *(n.)*.

impatience (im-pā′shəns), *n.* بێ ئارامی؛ ئارام نەگرتن؛ خۆ بۆ نەگیران؛ دان بە خۆدا نەگرتن.

impatient (im-pā′shənt), *adj.* بێ ئارام؛ ئارام نەگر؛ خۆ بۆ نەگیراو؛ دان بە خۆدا نەگر؛ بێ سەبر

impeach (im-pēch′), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ بەدرۆخستنەوە؛ لێ کەم کردنەوە؛ شکاندن. (٢) گومانبار یا تاوانبارکردن و دان بە دادگای تایبەتی (کاربەدەستی بەرز): ***(to ~ the president)***.
-impeachable *(adj.)*; **impeachment** *(n.)*.

impeccable (im-pek′ə-b'l), *adj.* (١) بێ کەموکوڕی؛ بێ هەڵە؛ زۆرباش (شت)؛ تەواو: ***(an ~ piece of work.)***
(٢) بێگەرد؛ بێ لەکە؛ پاک (ڕەووشت)؛ داوێن پاک:
(He is a man of ~ character, record, etc.)
-impeccability *(n.)*; **impeccably** *(adv.)*.

impecunious (im′pi-kū′ni-əs), *adj.* هەژار؛ مایەپووچ؛ نابووت؛ بێ پارە؛ بێ دەرامەت
-impecuniousity *(n.)*; **impecuniousness** *(n.)*.

impede (im-pēd′), *v.t.* ڕێ لێگرتن؛ دواخستن؛ وەستاندن؛ تەگەرەلێدان؛ کۆسپ دانان لە ڕێگەدا: ***(to ~ the progress of a plan)***

impediment (im-ped′ə-mənt), *n.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ گیران؛ وەستان. (٢) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست؛ تەگەرە.
(٣) لاڵی: ***(a speech ~)***.

impel (im-pel′), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە
(٢) زۆرلێکردن؛ والێکردن؛ هاندان.

impend (im-pend′), *v.i.* (١) هەڕەشەلێکردن؛ بە سەر سەرەوە بوون (مەترسی). (٢) خەریکی ڕوودان بوون (کارەسات)؛ نزیکی ڕوودان بوون:
(an ~ing disaster)
(٣) [Archaic]، شۆڕبوونەوە بەسەردا.

impendent (im-pen′dənt), *adj.* = **impending.**

impending (im-pen′diŋ), *adj.* خەریکی ڕوودانە؛ نزیک (کاتی ڕوودان): ***(an ~ storm; ~ dangers)***

impenetrable (im-pen′i-trə-b'l), *adj.* (١) کون ناکرێ؛

کوناوەدەر ناکرێ؛ سەخت. (٢) تێگەیشتنی بۆ نەیە؛ سەری لێ دەرناکرێ؛ بۆی لێک نادرێتەوە. (٣) کاری تێ ناکرێ؛ ناگۆڕ؛ سەرسەخت؛ هەست مردوو. (٤) هاوجێ نابێ بەگەڵ شتێکی تردا (فیزیا).

-impenetrability *(n.)*; **impenetrably** *(adv.)*.

impenitent (im-pen′i-tənt), *adj.* ناپەشیمان

-impenitence *(n.)*.

imperative (im-per′ə-tiv), *adj.* (١) فەرمانی؛ فەرمان؛ وەک فەرمان: *(an ~ gesture)*

(٢) زۆر پێویست؛ پێویست. *(It is ~ that I go at once.)*.

(٣) فەرمانی (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە باری فەرمانی کردار: *(the ~ mood)*.

n. (١) فەرمان؛ فەرموودە؛ فەرمایشت

(٢) (ا) باری فەرمانی کردار (ڕێزمان) (ب) کردارێکی فەرمانی.

imperator (im′pə-rā′tĕr, im′pə-rā′tôr), *n.* (١) سەرکردەی هەرە بەرزی سوپای ڕۆمای کۆن. (٢) ئیمپراتۆر.

imperceptible (im′pĕr-sep′tə-b'l), *adj.* هەست پێ نەکراو؛ ئەوەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ *(~ changes, differences, etc.)*.

-imperceptibility *(n.)*; **imperceptibleness** *(n.)*; **imperceptibly** *(adv.)*.

imperceptive (im′pĕr-sep′tiv), *adj.* بێ سەرنج؛ وورد نەبین؛ نابەدی؛ ڕێ بەدیی نەکەر

-imperceptiveness *(n.)*.

imperfect (im-pûr′fikt), *adj.* (١) ناتەواو؛ کەموکوڕت؛ کەموکووڕ (٢) تایبەتی بە کرداری ڕابوردووی ناتەواو، بەردەوام، یا پێشەیی (ڕێزمان).

n. (١) باری کرداری ڕابوردووی ناتەواو، بەردەوام، یا پێشەیی (ڕێزمان). (٢) کردارێکی نەم بارە.

imperfection (im′pĕr-fek′shən), *n.* (١) ناتەواوی (٢) کەموکورتی؛ کەموکووڕی؛ ناتەواوییەک؛ گەرد؛ لەکە.

imperforate (im-pûr′fĕr-it), *adj.* (١) کۆن نەکراو؛ بێ کۆن (تونکاری) (٢) قەراغەکەی سافەو گرنج گرنج نییە *(an ~ stamp)*.

n. پوولێکی قەراغ ساف

-imperforated (adj.); **imperforation** *(n.)*.

imperial (im-pēr′i-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە ئیمپراتۆرنشین یا شاهەنشانشین (٢) داگیرکەری؛ ئیمپریالیزمی؛ نیستیعماری (٣) تایبەتی بە ئیمپراتۆر یا شاهەنشا. (٤) دیکتاتۆری؛ دەسەڵاتی ڕەهایی. (٥) بەشکۆ؛ شکۆدار؛ بە سام. (٦) گەورەوباش؛ نایاب. (٧) تایبەتی بە کێشانەو پێوانەی نینگلیزی

n. (١) (ا) لایەنگرێکی ئیمپراتۆری ڕۆمانی ڕابردوو (ب) سەربازێکی نەم ئیمپراتۆرە (٢) پارەیەکی زێڕی ئیمپراتۆرنشینی ڕوسیا. (٣) (ا) سەربانی عەرەبانە (ب) جانتای لەسەر نەم سەربانە دانراو. (٤) شتێکی گەورە یا نایاب (گەلێک جار ناوی بازرگانی نەم شتەیە). (٥) تەپڵەی کاغەزی زل (٦) چەناگە ڕیش؛ بزنە ڕیش.

imperialism (im-pēr′i-əl-iz′m), *n.* ئیمپریالیزم؛ داگیرکەری؛ داگیرکردن؛ نیستیعمار

imperialist (im-pēr′i-əl-ist), *n.* (١) سەر بە ئیمپراتۆر؛ لایەنگری شاهەنشا؛ شاهەنشاخواز (٢) داگیرکەر؛ ئیمپریالیزم خواز؛ ئیمپریالیست

n. ئیمپریالیستی؛ داگیرکەری

imperialistic (im-pēr′i-əl-is′tik), *adj.* داگیرکەری؛ ئیمپریالیستی؛ ئیمپریالیزم خوازی.

-imperialistically *(adv.)*.

imperil (im-per′əl), *v.t.* خستنە مەترسییەوە

imperious (im-pēr′i-əs), *adj.* (١) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی؛ دیکتاتۆری؛ زۆردار؛ بەزەبر (٢) زۆر پێویست؛ ناتوانرێ بخرێتە پشت گوێ.

imperishable (im-per′ish-ə-b'l), *adj.* (١) نافەوتێ؛ ناڕزێ؛ ناگەنێ (٢) بەمر؛ هەر دەمێنێ

-imperishability *(n.)*.

imperium (im-pēr′i-əm), *n.* (١) دەسەڵاتی ڕەهایی یا بێ سنوور. (٢) شاهەنشانشین؛ ئیمپراتۆرنشین. (٣) دەسەڵاتی میری؛ مافی زۆرکاری یا زەبر بەکارهێنانی میری بۆ دابینکردنی خەڵک.

impermanent (im-pûr′mə-nənt), *adj.* ساتی؛ کاتی؛ سەردەمی؛ ناهەمیشەیی؛ زوو بەسەرچوو.

impermeable (im-pûr′mi-ə-b'l), *adj.* (١) کۆن ناکرێ. (٢) ئاوی پیا ناڕوات؛ ڕێی ئاو یا شلە نادات پیا بڕوات.

-impermeability *(n.)*.

impermissible (im′pĕr-mis′ə-b'l), *adj.* قەدەغە؛ ڕێ نەدراو؛ یاساغ.

impersonal (im-pûr′s'n-əl), *adj.* (١) کەس نەناس؛ سارد؛ بێ هەست: *(an ~ attitude)*.

(٢) لە کەسی بەدەر؛ لە مرۆڤ بەدەر: *(Time is an ~ force.)*.

(٣) تایبەتی نییە بە کەس وەک ووشەی " it " لەم ڕستەیەدا (ڕێزمان): *(It is snowing.)*

n. (١) شتێکی لە مرۆڤ بەدەر.

(٢) کردارێکی نا تایبەتییە بە کەس (ڕێزمان) (ژمارە سێ ببینە).

-impersonality *(n.)*; **impersonally** *(adv.)*; **impersonalize** *(v.t.)*.

impersonate (im-pûr′sə-nāt′), *v.t.* (١) نوێنەری کردن: *(He ~s the spirit of the people.)*

(٢) خۆ کردن بە کەسێکی تر؛ خۆ وەک کەسێکی تر لێکردن؛ لاسایی کردنەوە *(He can ~ anybody.)*

-impersonator *(n.)*.

impersonation (im′pĕr-sə-nā′shən), *n.* (١) خۆ کردن بە کەسێکی تر؛ خۆنواندن وەک کەسێکی تر؛ لاسایی کردنەوە.

(٢) نوێنەرێتی؛ نوێنەرێتی کردن

impertinence (im-pûr′t'n-əns), *n.* (١) بێ پەیوەندی؛ پەیوەندی نەبوون بە باسەوە؛ لە باس لادان.

(٢) نەگونجان؛ نەشیان؛ نابەجێیی؛ بێ جێیی.

(٣) بێ حەیایی؛ ڕووکراوەیی؛ بێ ڕەوشتی.

(٤) کردەوەیەک یا تێبینیەک کە وەک یەکێک لەم سێ خاڵەی پێشوو بێت.

impertinency (im-pûr′t'n-ən-si), *n.* = impertinence.

impertinent (im-pûr′t'n-ənt), *adj.* (١) بێ پەیوەندی بە باسەوە؛ لە باس لادەر؛ بێ مانا. (٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو. (٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ ڕوو زۆر کراوە؛ بێ ڕەوشت.

imperturbable (im′pĕr-tûr′bə-b'l), *adj.* هێمن؛ بە ئاسانی هەڵناچێ؛ بێ هەست؛ هیچ کار تێ نەکردوو؛ ناسوودەیی تێک نادرێ

-imperturbability *(n.)*; **imperturbably** *(adv.)*; **imperturbation** *(n.)*.

imperviable (im-pûr′vi-ə-b'l), *adj.* = impervious.

impervious (im-pûr′vi-əs), *adj.* (١) هیچی پیا ناچێ؛ هیچی پیا ناڕوات؛ دژ بە؛ بەرهەڵستیکەر؛ تورت؛ پتەو: *(fabric ~ to moisture)*

(٢) (ا) هیچ کاری تێ ناکات؛ هەست نەجووڵێ: *(He was ~ to her tears.)*

(ب) گوێ لە هیچ ناگرێ؛ سەرسەخت: *(He is ~ to reason.)*.

-imperviously *(adv.)*; **imperviousness** *(n.)*.

impetuous (im-pech′ōō-əs), *adj.* (١) زۆر قایم؛ زۆر بەهێز و خێرا: *(~ winds)*

(٢) هەڵمشە؛ پرکێش: *(an ~ person)*.

-impetuosity *(n.)*.

impetus (im′pə-təs), *n.* (١) گوژم؛ تین؛ هێز. (٢) پاڵ پێوەنەر؛ پاڵنەر؛ هاندەر؛ هانەهانە.

impiety (im-pī′ə-ti), *n.* (١) (ب) له خودا نەترسان؛ بێ ئایینی؛ کافری. (ب) بێ ڕێزی؛ ڕێز نەگرتن له شت و کەسانی بەڕێز (٢) کفر کردن؛ یا کردەوەی له خوا نەترسانە.

impinge (im-pinj′), *v.t.* (~ on; ~ upon; ~ against), (١) لێدان؛ پێدان؛ بەبەکتریدادان؛ لەیەکدان. (٢) بەستدرێژکردنە سەر مافی خەڵک: *(to ~ on the rights of others)* . **-impingement** *(n.)*.

impious (im′pi-əs), *adj.* (١) له خودا نەترس؛ بێ ئاین؛ کافر. (٢) ڕێز نەگرتوو؛ بێ ڕێز.

impish (imp′ish), *adj.* کەتنچی؛ بە گۆبەن.

implacable (im-plā′kə-b'l), *adj.* (١) بێ ئارام؛ بە هیچ دڵی نەرم نابێ؛ ڕق نەستوور؛ لێبووردنی بۆ نەیە: *(an ~ enemy, hatred, etc.)* (٢) هیچ کاری تێ ناکات؛ نەگۆڕ؛ سەرسەخت؛ کەم ناکرێتەوە. **-implacability** *(n.)*; **implacably** *(adv.)*.

implant (im-plant′, im-plänt′), *v.t.* (١) ناشتن؛ تیا چەسپ کردن؛ چەسپاندن. (٢) چەسپاندن لە مێشکدا؛ خستنە مێشکەوە؛ گۆش کردن. (٣) مونوربەکردن (پزیشکەوانی) *n.* شانە. نەندام. یا بەشێکی موتوربەکراو (پزیشکەوانی). **-implantation** *(n.)*.

implausible (im-plô′zə-b'l), *adj.* بۆی نەیە؛ لەوانە نەیە؛ نابێ؛ ناچێتە مێشکەوە؛ ڕێی تێ ناچێ: *(an ~ story)* . **-implausibility** *(n.)*; **implausibleness** *(n.)*; **implausibly** *(adv.)*.

implement (im′plə-mənt), *n.* نامێر؛ پێکار؛ هۆ. *v.t.* (١) نیش پێکردن (یاسا، پەیڕەو)؛ خستنەکار؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان: *(to ~ a law)* (٢) نامێر پێدان

implementation (im′plə-men-tā′shən), *n.* خستنەکار (یاسا)، پەیڕەو. نیش پێکردن؛ پەیڕەوکردن؛ بەجێهێنان؛ جێبەجێکردن: *(The ~ of the new law is our goal.)*

implicate (im′pli-kāt′), *v.t.* (١) ئاڵوسکاندن؛ لەیەکەوە ئاڵاندن؛ لە یەک هەڵکێشان. (٢) وا گەیاندن؛ ئەو مانایە دان یا بەخشین. (٣) تووش کردن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن (تاوانباری)؛ هێنان بەسەردا.

implication (im′pli-kā′shən), *n.* (١) تووش کردن؛ تووش بوون؛ تێوەگلان. (٢) وا گەیاندن؛ وا گەیێنراو. (٣) مانا. نیشانە؛ ئەنجام *(What are the ~s of his remarks?)* .

implicit (im-plis′it), *adj.* (١) ئاڵوسکاو؛ لەیەکەوە ئاڵاو. (٢) ناڕاستەوخۆ؛ نادیار؛ شاراوە؛ بە تۆبکل (مانا، ووتە): *(His anger was ~ . ; ~ consent)* (٣) ناوەکی؛ تیایەتی؛ بەشێکی سروشتیی یە: *(Suspicion is ~ in such a tone of voice.)* (٤) تەواو؛ بێ پایان: *(Her trust in him was ~ .)* . **-implicitly** *(adv.)*; **implicitness** *(n.)*.

implied (im-plīd′), *adj.* ناڕاستەوخۆ (مانا)؛ شاراوە؛ نادیار؛ ناناشکرا.

implode (im-plōd′), *v.t. & v.i.* (١) تەقینەوە بۆ ناوەوە؛ تەقینەوە بەناوخۆدا؛ هەرەس دان بەسەر یا بەناوخۆدا. (٢) بێژانی تیپێک بە هەناسە وەستان (وەک p, t, k).

implore (im-plôr′, im-plōr′), *v.t.* پاڕانەوە؛ لێ پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ داواکردن؛ دامێن گرتن.

implosion (im-plō′zhən), *n.* (١) تەقینەوە بۆ ناوەوە؛ تەقینەوە بەناوخۆدا؛ هەرەس بردن بەناوخۆدا. (٢) هەناسە بڕین لە بێژانی هەندێ تیپدا (وەک p, t, k).

implosive (im-plō′siv), *adj.* بە هەناسە بڕین دەبێژرێ وەک تیپی (p, t, k)

imply (im-plī′), *v.t.* تیپێک کە بە هەناسە بڕین دەبێژرێ (دەنگناسی). *n.* (١) بەشێک بوون لە؛ تێدابوون: *(Drama ~ies conflict.)* (٢) وا گەیاندن؛ ئەو مانایە بەخشین: *(His attitude ~ied boredom.)* . (٣) [Obs.]، ئاڵۆسکان؛ تێکەوەئاڵاندن.

impolite (im´pə-līt′), *adj.* بێ ڕەوشت؛ بێ نەزاکەت؛ ناشرین (ڕەفتار). **-impolitely** *(adv.)*; **impoliteness** *(n.)*.

imponderable (im-pon′dēr-ə-b'l), *adj.* (١) زۆر سووک؛ بێ سەنگ؛ ناتوانرێ بکێشرێ؛ ناتوانرێ بپێورێ. (٢) ناتوانرێ هەڵبسەنگێنرێ *n.* شتێک کە ناتوانرێ بکێشرێ یا بپێورێ؛ شتێک کە ناتوانرێ هەڵبسەنگێنرێ **-imponderability** *(n.)*.

import (im-pôrt′, im′pōrt), *v.t.* (١) هێنان لە دەرەوەی وڵاتەوە (شتوومەک، بیروباوەڕ). (٢) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوەبوون؛ ئەنجام بەخشین: *(This action ~s trouble.)* (٣) گرنگ بوون بۆ؛ بەلاوە گرنگ بوون. *v.i.* گرنگ بوون بۆ؛ بەلاوە گرنگ بوون؛ گرنگ بوون. *n.* (١) (أ) لە دەرەوەی وڵاتەوە هێنان؛ لە دەرەوە هێنان. (ب) بازرگانی شتوومەک لە دەرەوەی وڵاتەوە هێنان. (٢) هاوورده؛ شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو. (٣) مانا؛ نیشانە: *(the ~ of his statement)* . (٤) گرنگی. **-importable** *(adj.)*.

importance (im-pôr′t'ns), *n.* (١) گرنگی؛ گرنگێتی؛ بایەخ. (٢) پلەوپایە. (٣) [Obs.]، شتێکی گرنگ. (٤) [Obs.]، مانا؛ نیشانە

important (im-pôr′t'nt), *adj.* (١) گرنگ؛ بە بایەخ؛ بایەخدار. (٢) بەدەسەڵات؛ بە پلەوپایە. (٣) [Obs.]، سوور لەسەر؛ کۆڵنەدەر.

importation (im´pôr-tā′shən), *n.* (١) شتومەک لە دەرەوەی وڵاتەوە هێنان؛ بازرگانی لە دەرەوە شت هێنان. (٢) هاوورده؛ شتی لە دەرەوە هێنراو.

importer (im-pôr′tĕr, im-pōr′tĕr), *n.* بازرگانێک کە شتوومەک لە دەرەوەی وڵاتەوە دەهێنێ؛ بهێن.

importunate (im-pôr′chə-nit), *adj.* (١) سوور لەسەر داوا؛ کۆڵنەدەر لە داوا: *(an ~ beggar)* . (٢) [Obs.]، پەستکەر؛ بزێوکەر.

importune (im´pôr-tōōn′, im´pôr-tūn′), *v.t.* (١) پەستکردن بە داواکردن و وازنەهێنان؛ داواکردنی پەیتاپەیتا و کۆڵ نەدان؛ بەزۆر داوالێکردن؛ بۆڕۆکردن. (٢) [Obs.]، (أ) پەست کردن؛ بێزارکردن. (ب) زۆر لێ کردن. *adj.* **importunate.**

importunity (im´pôr-tōō′nə-ti, im´pôr-tū′nə-ti), *n.* (١) (أ) داوالێکردنی پەیتاپەیتا و واز لێ نەهێنان؛ بەزۆر داوالێکردن. (ب) پەستکردن؛ بێزارکردن. (٢) (*pl.*) داوای پەیتاپەیتا؛ داوای بەزۆر؛ زۆرکاری؛ زۆر.

impose (im-pōz′), *v.t.* (١) بەسەردا دان (نەرک، باج)؛ لەسەر دانان یا بۆ بڕینەوە (سزا، باج): *(The government ~s taxes on the people.)* (٢) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ خۆ بەزۆر دان بەسەر خەڵکدا؛ خۆ سەپاندن بەسەر خەڵکدا: *(You shouldn't ~ yourself on others.; I don't want to ~ on you, but I appreciate your help.)* (٣) بەسەردا سەپاندن (بەتایبەتی بە فرۆفێڵ): *(He ~d his doctrines upon the confused nation.)* (٤) ڕێکخستنی پەڕە بۆ چاپ کردن. (٥) [Archaic]، دانان؛ خستنەسەر.

v.i. بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی نابەجێی خۆ (مرۆڤ. شت).

impose on (or upon), (۱) بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی خۆ؛ خۆ بەسەردا سەپاندن (۲) خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ دەسبڕین؛ ساختەلێکردن.

imposing (im-pōz′iŋ), *adj.* بەشکۆ؛ بە سام؛ سامدار؛ بە سەرو سیما

imposition (im′pə-zish′ən), *n.* (۱) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ بەزۆر خۆ دان بەسەر خەڵکدا (۲) بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی ناڕەوای خۆ

(It is an ~ to ask him to help.)

(۳) دەستی پێوەزایی خستنەسەر سەر (ئاین). (٤) (ا) باج؛ پێ مژاردن. (ب) نەرک؛ نەرکی ناڕەوا. (٥) ساختە؛ دەسبڕین.

impossibility (im-pos′ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) بۆ نەبوون؛ لەوانە نەبوونی ڕووداێک یا شتێک؛ ڕێ تێ نەچوون؛ نەچوونە مێشکەوە (لەبەر نابەجێیی) (۲) کاری نەکراو؛ کار یا شتی ڕێ تێ نەچوو.

impossible (im-pos′ə-b'l), *adj.* (۱) نابێ؛ هەر نابێ؛ ڕێ‌ی تێ ناچێ؛ لەوانە ئەبێ؛ ناچێتە مێشکەوە (لەبەر نابەجێیی)؛ ناشێ؛ بۆی ئەبێ [Colloq.] (۲) (ا) لەگەڵیدا دەرنابرێ؛ لەگەڵیدا هەڵناکرێ؛ ناپەسەند *(an ~ person)*. (ب) ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پڕ گیروگرفت *(an ~ situation)*.

impost (im′pōst), *n.* باج؛ باجی گومرگ (لەسەر شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو)؛ گومرگ

v.t. پۆل پۆل کردنی شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆ باجی گومرگ لەسەر دانان

impost (im′pōst), *n.* بەشی لاسەرووی کۆڵەکە یا پایەیەک کە تاقێکی لەسەر ڕاگیر بووە.

impostor (im-pōs′tĕr), *n.* ساختەچی بە درۆ خۆنوێنەر.

imposture (im-pōs′chĕr), *n.* ساختە؛ ساختەچێتی؛ بە درۆ خۆنووساندن

impotence (im′pə-təns), *n.* (۱) بێ هێزی؛ لاوازی؛ بێ توانایی. (۲) دەستەپاچەیی؛ بێ دەسەڵاتی؛ هیچ لەبارا نەبوون. (۳) لە پیاوەتی کەوتن.

impotency (im′pə-tən-si), *n.* = impotence.

impotent (im′pə-tənt), *adj.* (۱) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ توانا؛ بێ تێن (۲) دەستەپاچە؛ بێ دەسەڵات؛ هیچ لەبارا نەبوو. (۳) لە پیاوەتی کەوتوو.

impound (im-pound′), *v.t.* (۱) کردنە کولانە. تەوێلە، یا پەچەوە؛ خستنە ژوورەوە؛ بەستنەوە. (۲) گرتن؛ خستنە زیندانەوە؛ خستنە بەندیخانە. (۳) ئاو کۆکردنەوە لە ئەستێل یا عەمارادا

-impoundment *(n.)*.

impoverish (im-pov′ĕr-ish), *v.t.* (۱) هەژارکردن؛ بێ دەرامەت کردن؛ بێ پارە کردن. (۲) هێز لێ بڕین؛ بێ هێز کردن؛ بێ پێت کردن.

-impoverishment *(n.)*.

impracticable (im-prak′ti-kə-b'l), *adj.* (۱) ناکردەنی؛ بەکار ناهێنرێ؛ کاری پێ ناکرێ؛ پەیڕەوی ناکرێ *(an ~ plan)*. (۲) نابڕێ؛ ڕێگە؛ کەس ناتوانێ پیایا بڕوات *(an ~ road)*. (۳) دابین ناکرێ؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق *(an ~ person)*.

-impracticability *(n.)*.

impractical (im-prak′ti-k'l), *adj.* (۱) ناکردەنی؛ بەکار ناهێنرێت؛ جێبەجێ ناکرێت *(an ~ idea)*. (۲) ناکردەنی (مرۆڤ)؛ نەشارەزای کاروباری ژیان؛ خەیاڵ پەرست *(an ~ person)*

-impracticality *(n.)*; **impracticalness** *(n.)*.

imprecate (im′pri-kāt′), *v.t.* لەعنەت لێکردن؛ دۆعا لێکردن

-imprecator *(n.)*.

imprecation (im′pri-kā′shən), *n.* (۱) لەعنەت لێکردن؛ دۆعا لێکردن. (۲) لەعنەت؛ دۆعا؛ نزای خراپ.

impregnable (im-preg′nə-b'l), *adj.* (۱) کون ناکرێ؛ ناگیرێ (شوێن)؛ سەخت (قەڵا، شوێن)؛ داگیر ناکرێ؛ قایم *(an ~ castle, house, etc.)* (۲) پتەو؛ چەسپیو (بڕوباوەڕ، ناوبانگ)؛ ڕەگ داکوتاو *(an ~ belief)*.

-impregnability *(n.)*; **impregnably** *(adv.)*.

impregnable (im-preg′nə-b'l), *adj.* سکی پڕ دەکرێت.

impregnate (im-preg′nāt), *v.t.* (۱) پێت کردن؛ لێکدانی تۆوی نێر و مێلکەی مێ (۲) سکپڕکردن. (۳) پەین تێکردن؛ پەین ڕێژ کردن؛ بەهێزکردنی زەوی بە پەین تێکردن. (٤) پڕکردن؛ تێ هەڵکێشان *(They ~d their clothing with insecticide.)* (٥) مێشک پڕکردن.

adj. (۱) سکپڕکراو؛ سکپڕ. (۲) پڕ؛ پڕکراو.

-impregnation *(n.)*; **impregantor** *(n.)*.

impresario (im′pri-sä′ri-ō′), *n.* بەڕێوەبەری تیپ یا دەستەی ئۆپەرا، بالێ، یا مۆسیقا؛ سەرتیپ؛ ڕێکخەر.

impress (im-pres′), *v.t.* (۱) گرتن بە سەرباز؛ بەزۆرگرتن بە سەرباز. (۲) دەستبەسەراگرتن (سامان، زەوی‌وزار).

n. = impressment.

impress (im-pres′), *v.t.* (۱) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ لەسەر هەڵکۆڵین؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن (۲) کارکردنەسەر (مێشک، هەست)؛ کارتێکردن؛ هەست جووڵاندن؛ بەدڵداچوون *(The place ~ed him very much.; He ~ed his audience.)* (۳) خستنە مێشکەوە؛ لە مێشکو یادا چەسپاندن

n. (۱) (ا) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن. (ب) کارکردنەسەر؛ هەست جووڵاندن. (ج) خستنە مێشکەوە. (۲) نیشان؛ نیشانە؛ مۆر. (۳) کاری سەر مێشک.

-impressibility *(n.)*; **impressible** *(adj.)*.

impression (im-presh′ən), *n.* (۱) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن؛ لەسەر هەڵکەندن. (۲) مۆر؛ نیشان؛ جێ نیشان؛ شوێن مۆر؛ جێ نیشانە. (۳) چۆنێتی هاتنە بەرچاو (شت، مرۆڤ، ڕووداو)؛ یاری سەرنج؛ یادگاری لە مێشکدا دروست بوو؛ هەستی بەرامبەر بە کەسێک، شتێک، یا ڕووداوێک؛ کاری سەر مێشکو هەست *(His music makes little ~ on me.; He made a good ~ on all of them.)* (٤) وا تێگەیشتن؛ وا زانین؛ لابوون *(I have the ~ that he was there.)* (٥) قاڵبی دان (دانسازی) (٦) (ا) چاپکردن. (ب) دانەیەکی چاپکراو. (ج) سەرجەمی ژمارەی بە یەکجار چاپکراو (پەرتووک).

impressionable (im-presh′ən-ə-b'l), *adj.* بە ئاسانی کاری تێ دەکرێت؛ بە ئاسانی بیر هەستی دەگۆڕێتو کار لە ڕەووشتی دەکرێت *(Children are very ~.; He is at an ~ age.)*

-impressionability *(n.)*; **impressionableness** *(n.)*.

impressionism (im-presh′ən-iz′m), *n.* شێوازو-بزووتنەوەیەکی نیگارکێشیی‌یە (هەروەها وێژەو مۆسیقاش) لە بەشی دوایی سەدەی نۆزدەهەمدا داهات و دەڵێت: کە هونەرمەند چۆن دیمەنو شتو ڕووداوی دێتە بەرچاو بۆ یەکەم جار دەبێت وەهایش بیگێڕێتەوە بۆ خەڵکو گوێ نەداتە ووردەکاریو ڕاستو دروێی ئەو وێنەیە کە هاتۆتە بەرچاوی‌و گونجانی لەگەڵ ڕاستی تەواوی شتەکەدا.

impressionist (im-presh′ən-ist), *n.* (۱) هونەرمەندی- impressionism (۲) لاساییکەرەوە.

-impressionistic *(adj.)*.

impressive (im-pres′iv), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ باش؛ بەشکۆ؛

پەسەند؛ کارتنکەر؛ کارکەرە سەر هەست و میشک.

impressment (im-pres′mənt), *n.* (۱) دەستبەسەراگرتنی زەوی و زارو سامان (۲) بەزۆر گرتن بە سەرباز

imprest (im′prest), *n.* قەرز یا بڕەی پێشەکی کە دەزگایەکی میریپەوە بۆ فەرمانبەرێکی ئەو دەزگایە (بۆ جێبەجێکردنی فەرمانێکی ڕەسمی)

adj. قەرز؛ بڕەی پێشەکی دراو وەک قەرز

imprint (im-print′), *v.t.* (۱) لەسەر هەڵکەندن؛ مۆرکردن؛ نیشان کردن *(He ~ed the paper with his seal.)*

(۲) چاپکردن؛ وێنەی دەقاودەق دەرکردن بە چاپ

(۳) لەسەر نەخش کردن؛ کردن (ماچ)؛ لەسەرکردن: *(She ~ed a kiss on my forehead.)*

(٤) خستنە مێشکەوە؛ لە مێشکدا چەسپ کردن؛ لەیادنەکردن: *(to ~ something on the mind)*

n. (۱) نیشان؛ مۆر؛ نەخشە یا جێ نەخشەی نەکوژاوە.

(۲) نەخامی لەبەرچاو؛ جێ نیشان؛ جێ نیشانە؛ نەنجامی کارتێکردن؛ نیشانە. *(the ~ of starvation; He left his ~ on his society.)*

(۳) مۆری چاپکەر یا بلاوکەرەوە (کە بریتییە لە ناوی چاپکەرو کات و شوێنی چاپ کردنی پەرتووکێک کە لەسەر پەڕەی یەکەم چاپ دەکرێ).

imprison (im-priz′n), *v.t.* (۱) خستنە بەندیخانەوە؛ زیندانی کردن (۲) بەستنەوە

imprisonment (im-priz′n-mənt), *n.* (۱) خستنە بەندیخانەوە؛ خستە زیندان (۲) بەستنەوە.

improbability (im′prob-ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) لەوانە نەبوونی ڕووبدات؛ ڕێ تێ نەچوون؛ بۆ نەبوون کە ڕووبدات.

(۲) شتێک کە لەوانە نەبێ ڕووبدات؛ کاری نەکرد

improbable (im-prob′ə-b'l), *adj.* لەوانە نەبێ ڕووبدات؛ نابێ؛ ڕێی تێ ناچێ ڕووبدات؛ بۆی نەبێ؛ ناچێتە مێشکەوە.

-improbably *(adv.).*

improbity (im-prō′bə-ti), *n.* سەرجەوسی؛ چەوتی؛ ناپاکی

impromptu (im-promp′tōō, im-promp′tū), *adj.* & *adv.* سەرپێی؛ بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە پێشەکی؛ کوتوپڕی: *(an ~ news conference)*

n. شتێک یا کردارێکی سەرپێیی؛ شتێک یا کردارێکی کراو بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە لە پێشەوە؛ شتێکی کوتوپڕی.

improper (im-prop′ēr), *adj.* (۱) نەگونجاو؛ نەشیاو؛ نابەجێ؛ بێ جێ (۲) هەڵە؛ چەوت؛ نادروست: *(He uses ~ English.)*

(۳) ناشرین (ڕەووشت)؛ بێ ڕەووشت؛ ناپەسەند؛ بەدڕەووشت؛ ناشایست: *(~ conduct, language, dress, etc.)*

improper fraction, کەرتی نەتەواو (بیرکاری).

impropriety (im′prə-prī′ə-ti), *n.* (۱) نابەجێیی؛ بێ جێیی؛ نەشیاوی نەگونجان؛ نەگونجاوی؛ ناشرینی (ڕەووشت).

(۲) کارێکی ناشرین یا نابەجێ؛ کردەوەیەکی بێ جێ یا ناشرین

(۳) بە هەڵە بەکارهێنانی ووشە

improve (im-prōōv′), *v.t.* (۱) سوود لێ وەرگرتن؛ کەڵک لێ وەرگرتن.

(۲) چاک کردن؛ باش کردن؛ چاکترکردن؛ پەرە پێ سەندن؛ پێشخستن.

(۳) بە مرحتر کردن (زەوی وزار)

v.i. چاک بوون؛ چاکتر بوون؛ باشتر بوون؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن؛ پەرەسەندن؛ پێشکەوتن

improvement (im-prōōv′mənt), *n.* (۱) باشتر بوون؛ چاک کردن؛ پێشکەوتن؛ پەرەسەندن. (۲) (ا) باشی؛ چاکی.

(ب) گۆڕینی بەرەو باشی؛ چاک کردنی زەوی وزارو خانوو.

improvidence (im-prov′ə-dəns), *n.* پاشەکەوت نەکردن بۆ ڕۆژۆ؛ بیرە بەفیزدان؛ دەستبڵاوی؛ بێباکی

improvident (im-prov′ə-dənt), *adj.* دەستبڵاو؛ پارە بەفیزدەر؛ بە نەنگ ڕۆژۆوە نەهات؛ پاشەکەوت نەکەر؛ بێباک

improvisation (im-prov′ə-zā′shən), *n.* (۱) سەرپێیی؛ کردنی شتێک بەبێ خۆ ئامادەکردن و پێشەکی بیرلێکردنەوە؛ بە سەرپێیی کردن.

(۲) کارێکی سەرپێیی؛ کردارێکی بێ خۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە.

improvisator (im-prov′ə-zā′tĕr), *n.* بکەری شتێک بێ خۆ ئامادەکردن و پێشەکی بیرلێکردنەوە

-improvisatorial *(adj.);* **improvisatory** *(adj.).*

improvise (im′prə-vīz′), *v.t.* & *v.i.* بە سەرپێیی‌یەوە کردن؛ کردنی شتێک بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە (گۆرانی، خوێندن، شت دروستکردن).

-improviser *(n.).*

improvised (im′prə-vīzd′), *adj.* سەرپێیی؛ بە سەرپێیی کراو؛ بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە کراوە

imprudence (im-prōō′d'ns), *n.* (۱) هەڵەشەیی؛ ناڕێری؛ نابەجێیی؛ دوورنەبینی

(۲) کردەوە یا کردارێکی ناڕێرانە و هەڵەشانە

imprudent (im-prōō′d'nt), *adj.* ناڕێر؛ هەڵەشە؛ نادروست؛ نابەجێ؛ دوورنەبین

impudence (im′pyoo-dəns), *n.* (۱) بێ حەیایی؛ بێ ئابڕوویی؛ بێ شەرمی؛ ڕووقایمی (۲) کردەوەیەکی بێ شەرمانە یا بێ حەیایانە.

impudency (im′pyoo-dən-si), *n.* = impudence.

impudent (im′pyoo-dənt), *adj.* بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بێ حەیا؛ ڕووقایم.

impugn (im-pūn′), *v.t.* هێرش بردنە سەر؛ ڕەخنەلێگرتن؛ بە درێژخستنەوە

impulse (im′puls), *n.* (۱) (ا) پاڵ پێوەنان؛ لەپڕ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە. (ب) پاڵ؛ گوڕم؛ پاڵێکی قایم و لەپڕ. (ج) جوولانێک بەهۆی نەم گوڕمەوە. (۲) (ا) هاندان؛ هانەهان (ب) هەوەس؛ مەیل؛ هەوەس یا مەیلێکی لەپڕو بێ بیرلێکردنەوە؛ هەست.

impulsion (im-pul′shən), *n.* (۱) پاڵ پێوەنان.

(۲) پاڵ؛ گوڕم (۳) هەوەس؛ مەیل؛ هەوەس یا مەیلی کوتوپڕ.

impulsive (im-pul′siv), *adj.* (۱) پاڵ پێوەنەر.

(۲) (ا) هەوەس پەرست؛ هەوەست خواز؛ پرکێش *(an ~ person)*

(ب) نەنجامی بیر لێ نەکردنەوەو هەوەس پەرستیی‌یە: *(an ~ remark, act)*

impunity (im-pū′nə-ti), *n.* لە سزا بەدەری؛ بەبێ سزادان؛ بە سەربەستی و بێ ترسی سزا؛ وەک بەزەکی یاخان بۆ دەرچوون *(They commit crimes with ~.)*

impure (im-pyoor′), *adj.* (۱) پیس؛ نا خاوێن؛ ناپاک و تەمیز.

(۲) گڵاو (۳) بەدڕەووشت؛ ناپاک؛ داوێن پیس؛ ناپەسەند؛ پیس

(٤) ناپوخت؛ ناپوختە. (٥) تێکەڵاو؛ هەمەچێزە.

(٦) هەڵە (لەڕووی زمان یا ڕێزمانەوە)

impurity (im-pyoor′ə-ti), *n.* (۱) پیسی؛ نا خاوێنی؛ پیسێتی

(۲) ناپاکی؛ داوێن پیسی؛ بەدڕەووشتی.

(۳) ناپوختەیی؛ دووڕەگی؛ هەمەچێزەیی؛ تێکەڵاوی.

(٤) هەڵە (زمان). (٥) شتێکی پیس، ناپاک، دەرەکی، یا ناپوختە.

imputation (im′pyoo-tā′shən), *n.* (۱) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ تاوان دانەپاڵ (۲) لەکە؛ لکە؛ تاوان.

impute (im-pūt′), *v.t.* (۱) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ تاوان دانەپاڵ؛ لەکەدارکردن؛ خستنە مل: *(He was innocent of the crime ~d to him.)*

(۲) دانەپاڵ (مەجاز).

in (in), *prep.* (۱) لەناو؛ لە: *(~ the room; ~ the envelope)*

(۲) لە: لەبەرییدایە (جل). *(the lady ~ red)*

(۳) لە ماوەی؛ لە: *(It was done ~ a day.)*

(٤) لەپاش؛ لەدوای: *(I'll be with you ~ an hour.)*

(٥) هەستی پێ دەکرێ؛ لەبەرچاوە؛ دەبینرێ *(He is ~ sight.)*

(٦) له (له رای مندا): به (به پای من): *(~ my opinion)*
(٧) له (له بیشەیەکی تایبەتیدا کاردەکات): *(He is ~ business.)*
(٨) له: له ناوەراست: له ناوچەق *(They were ~ a storm.)*
(٩) له: له مەترسیدا بوون: مەترسی بوون: *(~ trouble)*
(١٠) خەریک *(~ a search for truth)*
(١١) له: لەر ڕووەوە: دەربارەی: لەبووی *(weak ~ faith; They vary ~ size.)*
(١٢) به: شنوە *(arranged ~ groups, rows, etc.)*
(١٣) به: هو: *(He paints ~ oil; written ~ English)*
(١٤) له: به: نەوە یا نەوە کراوە) *(It was done ~ wood.)*
(١٥) له: لەتاو *(He cried ~ pain.)*
(١٦) بۆ: لەبەر *(Do this ~ my defense.)*
(١٧) تیابوون: تازایی، توانا، غیرەت): *(He didn't have it ~ him.)*
(١٨) ژوورەوە: ناوەوە: *(Come ~ the house.)*

adv. (١) بۆ ژوورەوە: بۆ ناوەوە: ژوورەوە: *(He went ~)*
(٢) خستنە پلەوپایە، شوێن، یا بارێکەوە *(Labor's vote put him ~)*
(٣) تێابدا *(Mix cream ~ the sauce.)*
(٤) لەگەل گونجان، نەگونجان): *(He fell ~ with our plans.)*

adj. (١) بەدەست: بەدەسەلات: شت بەدەست: *(the ~ group)*
(٢) ناوەوە: ناوەکی
(٣) (a) بو ناودێ: هی چوونە ژوورەوە: *(the ~ door)*
(ب) هاتوو: بەرەی دەچێتە ژوورەوە: *(the ~ boat)*
(٤) [Colloq.]. لە قازانجدایە: *(He is ~ a hundred dollars.)*
(٥) بەباو: بەمردو

n. (١) (کو: دەسە: حیزب، یا کۆمەڵی حوکمرانیکەر: دەستەی لە سەرەوە.
(٢) [Colloq.]. کون: دەرگا: هۆی چوونەناو کۆمەڵ، یا دەستەیەکی بەدەسەلاتەوە (٣) [Colloq.]. دەسەلات: دەست: خاتر گیران

v.t. (١) گردکردنەوە: کۆکردنەوە
(٢) دەورگرتن: خستنە ناوەوە: خستنە ژوورەوە.

have it in for, [Colloq.]. ڕق لێ بوون: کینە هەڵگرتن: *(to have it in for somebody)* قین لێ بوونەوە
in for, تووشی ناخوشی بوون
in itself, خۆی لە خۆیدا: لە حۆیدا
in on, [Colloq.]. ئاگا لێ بوون: لە ناگ *(He was in on the plan.)*
ins and outs, (١) پێچوپەنا: شوێن، ڕێگە: کون و قوژبن
(٢) پێچوپەنا: کردار: کار: کوزو قوژبن
in that, چونکە: لەبەرئەوەی
in the name of, بە ناوی
in with, دۆستێتی بەدەست نزیکبوون: بەیەیان نزیکە *(He is in with her.)*

in- (in), پێشگرێکە بەمانای لەناو: لەناوەوە: ناوەکی: *(inbreed)*
in- (in), پێشگرێکە بەمانای بێ: نە *(insignificant)*.
وە دەبێ بە il- لەپێش "l" دەوە: *(illiterate)*
وە بە ir- لەپێش "r" دەوە: *(irresponsible)*
وە بە im- لەپێش "m, p, b" دەوە: *(immaterial, impossible, imbecile)*

-in (in), پاشگرێکە بەمانای بە کۆمەکی کردن: بێکەوەکردن: (sit-in, teach-in, kneel-in, etc.)

inability (in'ə-bil'ə-ti), *n.* نەتوانین: بێ توانایی: توانا نەبوون
inaccessible (in'ək-ses'ə-b'l), *adj.* (١) کەس ناگەیشتن
(an ~ place, mountain, etc.) کەس ناتوانێ بگاتێ یا بچێتە ناوی
(٢) کەس ناتوانێ قسەی لەگەڵ بکات یا ببینێ: کەس دەمی ناگاتێ: *(an ~ ruler, person, official, etc.)* کاری تێ دەکرێ: ناببڕێ
(٣) دەست ناکەوێ: دەستگیر نابێ

-inaccessibility *(n.)*; inaccessibly *(adv.)*.
inaccuracy (in-ak'yoo-rə-si), *n.* (١) ناتەواوی: ناڕاستی: ناوورددی. (٢) هەڵە: شتێکی ناتەواو.
inaccurate (in-ak'yoo-rit), *adj.* ناتەواو: هەڵەدار: هەڵە: ناڕاست.
inaction (in-ak'shən), *n.* هیچ نەکردن: ناچالاکی: سستی: تەمەڵی: پاڵ لێ دانەوە.
inactivate (in-ak'tə-vāt'), *v.t.* (١) لە چالاکی خستن: دانیشاندن
(٢) هەڵوەشانەوە: ناشبەتاڵ پێکردن: لەکارخستن: دوایی پێ هێنان (دەزگای میری، لقی لەشکر.. هتد)
inactive (in-ak'tiv'), *adj.* (١) نەبزۆک: نەجووڵاو.
(٢) سست: تەمەڵ: خاو: ناچالاک: هیچ نەکەر: دانیشتوو.
(٣) (ا) پەککەوتە: لەکارکەوتوو. (ب) خانەنشین.
(٤) زۆر کار لە هیچ ناکاو کاری لێ ناکرێ (کیمیا).
(٥) خامۆش (نەخۆشی): دامرکاوەتەوەو هیچ نیشانەی دیار نییە (نەخۆشی: *(an ~ disease)*
inactivity (in'ak-tiv'ə-ti), *n.* ناچالاکی: هیچ نەکردن: دانیشتن: سستی: تەمەڵی: خاوی: خامۆشی: دامرکاوەیی.
inadequacy (in-ad'i-kwə-si), *n.* ناتەواوی: کەمووکوڕی: کەمووکورتی: کەمی.
inadequate (in-ad'i-kwit), *adj.* ناتەواو: کەمووکوڕ: کەمووکورت: کەم: بەش ناکات: بەس نییە: باش نییە.
-inadequately *(adv.)*.
inadmissible (in'əd-mis'ə-b'l), *adj.* قەدەغە: ڕێی نادرێ: نابێ: ڕێی لێ نادرێ: *(an ~ evidence, mistake, etc.)*.
-inadmissibility *(n.)*; inadmissibly *(adv.)*.
inadvertence (in'əd-vûr't'ns), *n.* (١) گوێ ڕانەیەڵی: بێبایکی: گوێ نەدان (٢) بێ دەسەنقەستی: ڕێکەوتی: هەڵەی بێ دەسەنقەست: لەخۆوەیی
inadvertency (in'əd-vûr't'n-si), *n.* = inadvertence.
inadvertent (in'əd-vûr't'nt), *adj.* (١) گوێ ڕانەیەڵ: بێ گوێ: بێباک: گوێ پێ نەدەر. (٢) بێ دەسەنقەست: ڕێکەوت: بە هەڵە: *(an ~ insult, mistake, etc.)*
-inadvertently *(adv.)*.
inadvisable (in'əd-vīz'ə-b'l), *adj.* نابەجێ: بێ جێ: وا باش نییە: ناژیرانە: نادروست: ناپەسەند: *(It is ~ to put all your eggs in one basket.)*
-inadvisability *(n.)*.
inalienable (in-āl'yən-ə-b'l), *adj.* ناسەنرێتەوەو نادرێ بە یەکێکی تر: بۆی نییە کەس بیسەنێتەوە یا ببیات بە یەکێکی تر (ماف): *(~ rights)*
-inalienability *(n.)*; inalienably *(adv.)*.
inalterable (in-ôl'tĕr-ə-b'l), *adj.* ناگۆڕێ: گۆڕینی بۆ نییە: نەگۆڕاو.
-inalterability *(n.)*; inalterably *(adv.)*.
inane (in-ān'), *adj.* (١) بۆش: بەتاڵ.
(٢) هیچوپووچ: بێ مانا: مندالانە: بێ مێشکانە: *(~ conversation)*
-inanity *(n.)*.
inanimate (in-an'ə-mit), *adj.* (١) بێ ژین: بێ گیان: *(A rock is an ~ object.)*
(٢) بێ گیان: بێ ڕۆح: *(~ nature)*.
(٣) ووشک: بێ هەست: مردوو (مەجازی): بێ تین: خاو: *(~ conversation)*
inappeasable (in'ə-pēz'ə-b'l), *adj.* دڵی نەرم نابێ: هیچ کاری تێ ناکاو ڕای پێ ناگۆڕێ: سەرسەخت.
inappetence (in-ap'ə-təns), *n.* حەز لە خواردن نەکردن:

نارەزووی خواردن نەبوون یا نەکردن

inapplicable (in-ap′li-kə-b'l), *adj.* (۱) نابگرێتەوە (یاسا)؛ پەیڕەو *(The law is ~ in this case.)*. (۲) نەگونجان؛ نەشیاو؛ نابەجێ.

-inapplicability *(n.).*

inappreciable (in´ə-prē′shi-ə-b'l, in´ə-prē′shə-b'l), *adj.* زۆر کەم؛ بەرەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ.

inappreciative (in´ə-prē′shi-ā´tiv), *adj.* بەدنەمەک؛ نمەک کوێر؛ سپڵە؛ بێ سفەت

inapprehensive (in´ap-ri-hen′siv), *adj.* (۱) تێ ناگات؛ ناتوانێ تێ بگات (۲) هەست بە مەترسی نەکەر.

inapproachable (in´ə-prōch′ə-b'l), *adj.* کەس ناتوانێ ئەی نزیک بێتەوە؛ کەس ناتوانێ دەمی بێگاتێ یا قسەی لەگەڵدا بکات.

inappropriate (in´ə-prō′pri-it), *adj.* ناشرین؛ کردەوە ڕەووشت؛ نابەجێ؛ بێ جێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو.

-inappropriately *(adv.)*; **inappropriateness** *(n.).*

inapt (in-apt′), *adj.* (۱) نەگونجاو؛ نەشیاو؛ نابەجێ (۲) ناکارامە؛ هیچ لە بارا نەبوو؛ نەشارەزا؛ نەزان؛ نالەبار؛ نابەکار؛ دەسەپاچە.

inaptitude (in-ap′tə-tōōd´, in-ap′tə-tūd´), *n.* (۱) نەشیاو نابەجێیی؛ نەگونجان (۲) ناکارامەیی؛ هیچ لە بارا نەبوون؛ نە شارەزایی؛ نەزانین؛ نالەباری؛ نابەکاری؛ دەسەپاچەیی.

inarticulate (in´är-tik′yoo-lit), *adj.* (۱) کەس تێی ناگات؛ دەربڕینی بەبێ ووشە *(~ cry)*. (۲) (۱) لاڵ (ب) بێ دەوڕیل؛ زمان ناپاراو؛ ناتوانێ هەست و بیری خۆی باش دەربڕێ (۳) دەربڕەر اوا؛ بە ووشە دەرنابڕێ *(~ passion, pain, joy, etc.)*. (٤) بێ جومگە (زیندەوەرناسی)

inartificial (in-är´tə-fish′l), *adj.* (۱) سروشتی؛ نادەستکرد (۲) خاکی؛ سادە (۳) ناهونەری؛ نەزان

inartistic (in´är-tis′tik), *adj.* ناهونەری؛ ناهونەرانە؛ ناشرین.

-inartistically *(adv.).*

in-as-much (in´əz-much′), *conj.* (۱) چونکە لەبەرئەوەی؛ لەبەرئەوە ۲؛ ئەوەندەی (پلە)؛ تا ئەو ڕادەیەی کە؛ هەتا.

inattention (in´ə-ten′shən), *n.* (۱) بێ گوێیی؛ گوێ پێ نەدان؛ بێباکی؛ فەراموشی (۲) کار یا کردەوەیەکی بێ گوێ یانەو بێباکانە.

inattentive (in´ə-ten′tiv), *adj.* بێ کوێ؛ کوێ پێ نەدەر؛ گوێ پێ نەدەر؛ گوێ ڕانەیەڵ؛ بێباک

-inattentiveness *(n.).*

inaudible (in-ô′də-b'l), *adj.* نابیستراو؛ بەرەندە هێواش و نزمە نابیسترێ

-inaudibly *(adv.).*

inaugural (in-ô′gyoo-rəl), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕەنگ ڕشتن؛ بناغەدانان. یا کردنەوەی پرۆژەیەک (۲) تایبەتی بە گرتنەدەستی جڵەوی فەرمانڕەوایی (لەلایەن سەرەک کۆمارەوە)

n. ووتاری سەرەک کۆمار بە بۆنەی گرتنەدەستی جڵەوی فەرمانڕەوایییەوە.

inaugurate (in-ô′gyoo-rāt´), *v.t.* (۱) جڵەوی فەرمانڕەوایی دانەدەست سەرەک کۆماری تازە *(to ~ a president)*. (۲) بناغەدانان؛ ڕەنگ ڕشتن؛ دەستپێکردن؛ بناغە داڕشتن *(The mayor ~d the new library.)*

-inaugurator *(n.).*

inauguration (in-ô´gyoo-rā′shən), *n.* (۱) جڵەوی فەرمانڕەوایی گرتنەدەست (سەرەک کۆمار)؛ جڵەوی فەرمانڕەوایی دانەدەست. (۲) دەستپێکردن؛ بناغە داڕشتن؛ ڕەنگ ڕشتن. (۳) کردنەوە (پرۆژە).

Inauguration Day, ڕۆژی جڵەوی فەرمانڕەوایی گرتنەدەست لەلایەن

سەرەک کۆماری تازەی ئەمەریکاوە (کە ڕێکەوتی ۲۰ی ڕێبەندان دەکات).

inauspicious (in´ôs-pish′əs), *adj.* بەدووم؛ نەهات؛ بەووم *(an ~ sign)*

in-born (in′bôrn´), *adj.* زگماکی؛ سرووشتی؛ لەخوزە؛ خوێی

in-bound (in′bound´), *adj.* هاتوو؛ *(an ~ train)*.

inbred (in′bred´), *adj.* (۱) زگماکی؛ خوێی (۲) ئەنجامی زاووزێی ناو خزم؛ لە نزیک بە خۆ چاك کراوە.

inbreed (in′brēd´, in´brēd′), *v.t.* (۱) لە ناوەوە پەروەردەکردن یا پەیدابوون (۲) خزمی نزیکی خۆ هێنان؛ زاووزێ کردن لەگەڵ نزیک بە خۆدا

Inc., = incorporated.

incalculable (in-kal′kyoo-lə-b'l), *adj.* (۱) بێ شومار؛ ناژمێرێ؛ بێ ئەندازە؛ بێجگار زۆر؛ لە ژماردن نایەت. (۲) نازانرێ؛ پێشەکی؛ نەزانراو؛ پێشبینی نەکراو؛ پشت پێ نەبەستراو *(~ risks; ~ moods)*

-incalculability *(n.)*; **incalculably** *(adv.).*

incandesce (in´kən-des′), *v.i. & v.t.* بڵێسەدان؛ گڕگرتن؛ بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ داگیرسان

incandescence (in´kən-des′′ns), *n.* بڵێسە؛ بڵێسەدان؛ گڕگرتن؛ بریقە؛ بریقانەوە؛ شەوق؛ شەوقدانەوە؛ درەوشە؛ درەوشانەوە.

incandescent (in´kən-des′′nt), *adj.* (۱) بڵێسەدار؛ گردار؛ داگیرساو؛ گەرمی و گڕی سوور یا سپی دەرەوە. (۲) بە شەوق؛ شەوقدار؛ بریقاوە؛ درەوشاوە؛ زۆر ڕووناك *(~ light)*

incandescent lamp, گڵۆپی نەلەکتریك؛ گڵۆپ

incantation (in´kan-tā′shən), *n.* (۱) دۆعا خوێندن لە کاتی نوشتەکردن یا جادووگەریدا. (۲) ئەم دۆعایە. (۳) جادووگەری؛ نوشتەکردن؛ نوشتەلێکردن؛ نەفسوون

incapable (in-kā′pə-b'l), *adj.* بێ توانا؛ لە بارا نەبوو؛ لێ نەهاتوو.

-incapability *(n.)*; **incapably** *(adv.).*

incapable of, لە باریدا ئەیە؛ بۆی ئەیە؛ ناتوانێ؛ لە توانایدا ئەیە *(She is incapable of change.)*

incapacitate (in´kə-pas′ə-tāt´), *v.t.* (۱) هێز لێ بڕین؛ پەکخستن؛ لەکارخستن. (۲) چرووك کردن (یاساناسی).

-incapacitation *(n.).*

incapacitated (in´kə-pas′ə-tāt´id), *adj.* بێکارە؛ پەککەوتوو؛ هێز لێ براو؛ لەکارکەوتوو

incapacity (in´kə-pas′ə-ti), *n.* (۱) نەتوانین؛ لە تواناندا نەبوون؛ لە باردا نەبوون؛ بێ توانایی (۲) چرووك بوون؛ چرووك کران.

incarcerate (in-kär′sə-rāt´), *v.t.* (۱) خستنە بەندیخانەوە؛ زیندانی کردن؛ گرتن (۲) بەستنەوە؛ کردنە ژوورەوە.

-incarceration *(n.)*; **incarcerator** *(n.).*

incardinate (in-kär′də-nāt´), *v.t.* (۱) دانان بە قەشە (۲) کردن بە کاردینال

incarnadine (in-kär′nə-dīn´), *adj.* سوور وەك خوێن یا گۆشت؛ ئاڵ.

v.t. سوورکردن؛ ئاڵ کردن؛ خوێناوی کردن.

incarnate (in-kär′nit), *adj.* (۱) گیان بەبەرداکراو؛ لە نەشو گیانی ئادەمیزاد؛ نموونەی زیندوو *(He is evil ~)*. (۲) سوور؛ ئاڵ.

v.t. (۱) (ا) گیان بەبەرداکردن؛ بەرجەستەکردن (ب) شێوەی تایبەتی پێدان؛ زیندووکردن. (۲) بوون بە نموونەیەکی زیندوو؛ نموونەکاری کردن *(He --s the courage of the whole race.)*

incarnation (in´kär-nā′shən), *n.* (۱) گیان بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکران (۲) [-I-]. گیانی ئادەمی بەبەراکردنی عیسا (۳) مرۆڤ یا گیاندارێك کە وەك خودا بپەرسترێ.

(He is the ~ of courage.) (٤) نموونەی زیندوو

incase (in-kās′), *v.t.* = encase.

incaution (in-kô′shən), *n.* ناهوشیاری؛ ناووریایی؛ بێ ئاگایی؛ بێباکی

incautious (in-kô′shəs), *adj.* ناهوشیار؛ ناووریا؛ هەڵەشە؛ بێباک.

incendiary (in-sen′di-er′i), *adj.* (١) سووتێنەر؛ تایبەتی بە سووتاندنی خانوو شتی بەنرخ بە دەسەنقەست؛ ئاگرتێبەردەر

(an ~ bomb) (٢) سووتێنەر بۆمبا.

(٣) ئاژاوەجێ؛ تایبەتی بە ئاژاوەنانەوە

n. (١) سووتێنەری خانوو بە دەسەنقەست؛ مرۆڤ؛ ئاگرتێبەردەر.

incendiary bomb, (٢) ئاژاوەجێ؛ شۆڕشگێڕ (٣) بۆمبای سووتێنەر؛ شتی سووتێنەر

incense (in′sens), *n.* بۆمبای سووسنەر؛ بۆمبایەکە کە دەتەقێتەوە ئاگریش دەبینەوە

(١) بخوور (٢) دووکەڵو بۆنی بخوور.

(٣) بۆنێکی خۆش (٤) ستایش؛ ستایش کران؛ شکۆ پێدران.

v.t. (١) بۆن خۆش کردن؛ بە بخوور بۆن خۆش کردن.

(٢) بخوور بۆ سووتاندن.

v.i. بخوور سووتاندن

incense (in-sens′), *v.t.* ڕق هەڵساندن؛ زۆر تووڕەکردن؛

(Her remarks ~d him.)

incentive (in-sen′tiv), *n. & adj.* هاندەر؛ پال پێوەنەر؛ پاڵنەر؛ هانەدان

inception (in-sep′shən), *n.* سەرەتا؛ کاتی دەستپێکردن؛

(The project ran into trouble from its ~ .) دەستپێکردن

incertitude (in-sûr′tə-tōōd′, in-sûr′tə-tūd′), *n.* (١) گومان؛ دوودڵی (٢) مەترسی پشت پێ نەبەستن (٣) بێ ئاسوودەیی؛ بێ ئاسایشی

incessant (in-ses′ənt), *adj.* بەردەوام؛ سەرومەر؛ نەوەستاو؛ هەمیشە؛ بێ ووچان

-incessancy *(n.)*; incessantly *(adv.)*.

incest (in′sest), *n.* جووت بوون یا چوونە جێ لەگەڵ کەسێکی پێ نەشیاودا وەک باوکو دایکو خوشک و برا و منداڵی خۆ

incestuous (in-ses′choo-əs), *adj.* (١) تایبەتی بە جووت بوون یا چوونە جێ لەگەڵ کەسێکی پێ نەشیاودا وەک باوکو دایکو خوشک و برا و منداڵی خۆ (٢) تاوانکارێکی وەها (٣) بەرهەم نەنجامی تاوانێکی وەها

inch (inch), *n.* (١) گرێ؛ نمنج؛ دوانزە یەکی پێ یەک

(٢) نەوەندەی گرێیەک باران یا بەفری بارێ

(٣) نەخت؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ نەختاڵ

v.t. & v.i. وورد وورد خوڕاندەوە؛ زۆر بە هێواشی ڕۆیشتن یا بەڕەوپێشەوە چوون.

by inches, وورد وورد؛ بەرەبەرە؛ زۆر بە هێواشی

every inch, لە هەموو ڕووبەکەوە؛ هەموی؛ بە تەواوی

inch by inch, وورد وورد؛ بەرەبەرە؛ زۆر بە هێواشی

within an inch of, زۆر نزیک؛ هیچ دوور نەیە لێوە

inch (inch), *n.* [Scottish]. دوورگە

inchmeal (inch′mēl′), *adv.* Also by inchmeal. وورد وورد؛ بەرەبەرە؛ لەسەرخۆ

inchoate (in-kō′it, in′kō-āt′), *adj.* سادا (پرۆژە کار) تازە؛ سەرەتا

incidence (in′si-dəns), *n.* (١) ڕووداو؛ جۆری ڕووداو؛ ڕێکەوتن؛ ڕێکەوت (٢) مەودا یا پلەی ڕووداو؛ مەودای کارتێکردن

(٣) (أ) کەوتنەسەر؛ ڕووناکی؛ کەوتنەسەر ڕووبەک (فیزیا)؛

(ب) گۆشەی نیە کەوتنەسەرە

incident (in′si-dənt), *adj.* (١) پێوەنەستاو؛ بەشێکە لە؛ لە نەنجامی نەوەدایە

(the cares ~ to leadership) (٢) کەوتنەسەر؛ کەوتوونەتەسەر ڕووبەک

(~ rays)

(٣) دەکەوێتەسەر؛ بەوەوە بەستراوە.

n. (١) ڕووداو؛ ڕووداو؛ ڕێکەوت؛ بەسەرهات.

(٢) ڕووداو یا بەسەرهاتێکی بچووک کە بەشێکە لە ڕووداوێکی گەورەتر (بەتایبەتی لە چیرۆک و شانۆنامەدا)

(٣) شتێکی بەستراو بە شتێکی ترەوە (یاساناسی).

incidental (in′si-den′t'l), *adj.* (١) ڕێکەوت؛ ڕێکەوتە؛ ڕێکەوتی؛ بەشێکە لە ڕووداوێک یا شتێکی گەورەتر.

(~ expenses) (٢) ناگرنگ؛ پەراوێزی؛ پاشکۆیی.

n. (١) شتێکی ڕێکەوت (کە بەشێکە لە شتێک یا ڕووداوێکی گەورەتر).

(pl.) (٢) ووردە خەرجی؛ ووردە شت؛ وردە خەرجی هەمەچەشنە.

incidentally (in′si-den′t'l-i), *adv.* (١) بە ڕێکەوت.

(I~ I'll be home half an hour late today.) (٢) بەم بۆنەیەوە؛ ووتەیەکە لە پێشکەش کردنی دەنگوباس یا باسێکی تازەی ئاگرنگ بەڵام پەیوەندیدار؛ دەووترێت، وەک دەڵێن: " ئای باش بوو بیم کەوتەوە ": ئەمڕۆ نیوەڕۆ نیوە کاتژمێر درەنگ دێمەوە.

incinerate (in-sin′ə-rāt′), *v.t.* سووتاندن تا دەبێ بە خۆڵەمێش.

-incineration *(n.)*.

incinerator (in-sin′ə-rā′tĕr), *n.* (١) کووڕە؛ فڕن (بەتایبەتی هی زبڵ یا پاشماوەی خواردن سووتاندن). (٢) فڕن یا کووڕەی سووتاندنی لاشەی مردووان.

incipient (in-sip′i-ənt), *adj.* ساوا؛ تازە؛ تازە پەیدابوو یا سەرهەڵدان؛

(an ~ tumor) سەرهەڵداو.

-incipience *(n.)*; incipiency *(n.)*.

incise (in-sīz′), *v.t.* (١) بڕین؛ هەڵتێشاندن؛ هەڵدڕین.

(٢) لەسەر هەڵکەندن؛ لەناو هەڵکۆڵین؛ داتاشین؛ نەقش لەسەر هەڵکەندن

incised (in-sīzd′), *adj.* (١) هەڵدڕاو؛ بڕاو؛ هەڵتێشێنراو.

(ب) نەقش لەسەر هەڵکەنراو

(٢) گرنج گرنج (قەراغی گەلا)

incision (in-sizh′ən), *n.* (١) هەڵدڕین؛ بڕین؛ هەڵتێشان

(٢) تێشن؛ هەڵدڕاوی؛ بڕینێک؛ قڵیش. (٣) تیژی.

(٤) هەڵدڕینێکی نەندام یا تێشووی لەش (نەشتەرکاری).

incisive (in-sī′siv), *adj.* (١) تیژ؛ بڕ؛ برندە.

(an ~ mind) (٢) تیژ (مێشک)؛ ڕوون؛ زیرەک.

(an ~ language) (٣) بڕ (زمان)؛ ڕوون؛ پاراو؛ برندە.

-incisively *(adv.)*; incisiveness *(n.)*; incisor *(n.)*.

incitation (in′sī-tā′shən, in′si-tā′shən), *n.* (١) هاندان؛ هێنانە جۆش؛ کلک پێوەکردن؛ هەڵگیرساندن (ئاژاوە).

(٢) هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ هانەهان

incite (in-sīt′), *v.t.* هاندان؛ هێنانە جۆش؛ هانەهان دان؛ کلک پێوەکردن؛ هەڵگیرساندن (ئاژاوە).

(He ~d people to riot.)

incitement (in-sīt′mənt), *n.* (١) هاندان؛ هێنانە جۆش؛ هەڵگیرسان.

(٢) هاندەر؛ پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ هێنەرەجۆش.

incivility (in′si-vil′ə-ti), *n.* (١) بێ نەزاکەتی؛ بێ ڕەوشتی؛ ڕەوشت ناشرینی. (٢) کارێکی بێ نەزاکەتانە؛ کردەوەیەکی ناشرین

inclement (in-klem′ənt), *adj.* (١) سەخت (ئاووهەوا)؛ سەرماو سۆڵەو باوبۆڕاناوی. (٢) تووندوتیژ؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.

(an ~ judge)

-inclemency *(n.)*.

inclination (in′klə-nā′shən), *n.* (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە؛ لێژی؛ لاری. (٢) گۆشەی نوشتانەوە.

(٣) ئارەزوو؛ هەوەس؛ حەز؛ ویست؛ مەیل؛ هەڵوێست.

(٤) شتێکی ویستراو.

incline (in-klīn′), *v.i.* (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە؛ لاربوونەوە.

(٢) سەردانەواندن؛ لەش نوشتانەوە؛ خۆ نوشتاندنەوە.

(٣) ویستن؛ ئارەزووکردن؛ مەیل کردن؛ مەیل بوون؛ حەزکردن.

v.t. (١) نوشتانەوە؛ لارکردنەوە؛ بەلادا خستن.

(٢) کارتێکردن؛ مەیل پێ پەیداکردن؛ دڵ پێ گۆڕین؛ دڵ پێ داهێنان؛

هەوەس یی پەیداکردن

n. لێڕبی؛ لێڕی؛ سەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورکە.

incline one's ear, گوێکرتن؛ گوێ پێدان

inclined (in-klīnd′), *adj.* (۱) لار؛ خوار؛ بەلاداکەوتوو؛ چەوت (۲) ـ بە مەیل؛ بەئارەزوو؛ حەزکەر؛ بویست (۳) گوشەیەکی دروستکردووە لەگەڵ هێڵێک یا پووبەکی تردا.

inclined plane, پووتەختیکی لار.

inclinometer (in′kli-nom′ə-tĕr), *n.* (۱) پیوەری هێڵی موگناتیسی زەمین (۲) پێوەری گۆشەی لاری پووبەک.

inclose (in-klōz′), *v.t.* = enclose.

inclosure (in-klō′zhĕr), *n.* enclosure.

include (in-klōod′), *v.t.* (۱) دەوردان؛ خستنەناوەوە؛ تایبووقەدان؛ قەبیسان (۲) گرتنەوە؛ تێدابوون.

(This atlas contains fifty maps ~ing six of North America.)

There are ten of us in the house ~ing the four children..

They will send you the book for $ 10.00, postage ~d.)

inclusion (in-klōō′zhən), *n.* (۱) گرتنەوە؛ تیابوون؛ تێخستن؛ لەگەڵ بوون؛ خستنەناو (۲) ناوەڕۆک؛ شتێک لەناو شتێکی تردا. (۳) شتێکی خاو لەناو بەردێک یا کانزایەکدا

inclusive (in-klōō′siv), *adj.* (۱) گشتگر؛ گشتی؛ هەمووی تێدایە؛ هەمووی دەگرێتەوە (۲) نەمپەڕو نەوپەڕو ناوەڕۆکەکەی هەمووی دەگرێتەوە؛

(A vacation from the first to the tenth ~ is a vacation of ten days.)

incognita (in-kog′ni-tə), *n. & adj. feminine of* incognito.

incognito (in-kog′ni-tō′), *adv. & adj.* بە ناو و ناونیشانو بەرگی کەسێکی تردەوە؛ بە خۆ گۆڕاوی بۆ نەناسیەوە؛ بە نەناسراوی؛

(The prince travelled ~ .)

n. ١ کەسێکی ناوونانیشانو بەرگو خۆگۆڕ بۆ نەناسینەوەی. ٢ ناوونیشانو بەرگی خۆگۆڕین؛ خۆگۆڕین بۆ نەناسینەوە. ٣ ناوونیشانو بەرگی تازەکراو بە هی خۆ (بۆ نەناسینەوە).

incognizant (in-kog′ni-zənt. in-kon′i-zənt), *adj.* بەزر؛ بێ ئاگا

incoherence (in′kō-hēr′əns), *n.* (۱) پچڕپچڕی و بڕبڕاوی و هیچ بەسەر هیچەوە نەبوون (نووسین، دووان، بیروڕا) (۲) ووتار، نووسین، یا بڕوبڕێکی پچڕپچڕو هیچ بەسەر هیچەوە نەبوو

incoherency (in′kō-hēr′ən-si), *n.* = incoherence.

incoherent (in′kō-hēr′ənt), *adj.* پچڕپچڕ؛ نووسین، دووان، بڕوبڕ؛ بڕبڕاو؛ بێ سەروبن؛ شەڵوپەت؛ هیچ بەسەر هیچەوە نەبوو.

incombustible (in′kəm-bus′tə-b'l), *adj.* نەسووت؛ ناگرنەگر

(~ material)

-incombustibility *(n.)*.

income (in′kum), *n.* دەسکەوت

incomer (in′kum ĕr), *n.* هاتەژوور؛ ئەوەی دێتە ژوورەوە

income tax, باجی دەسکەوت؛ باجی دەرامەت

incoming (in′kum ing), *adj.* داهاتوو؛ هاتوو؛ ئایندە.

(~ profit; the ~ director)

n. ١ هاتنەژوورەوە؛ هاتن (٢) هاتنەژوورەوە؛ ئەوەی کە دێتە ژوورەوە

incommensurable (in′kə-men′shoor-ə-b'l), *adj.* بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن

(Coins and trees are ~)

-incommensurability *(n.)*; **incommensurably** *(adv.)*.

incommensurate (in′kə-men′shoor-it), *adj.* (۱) ناهاوتا؛ ناهاوێتە (۲) بەس نییە؛ کەم؛ بەش ناکات (۳) بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن

(a reward ~ with his efforts) بەشی کەسێ؛ هەوڵدەی یەک نێز

-incommensurately *(adv.)*.

incommode (in′kə-mōd′), *v.t.* پەستکردن؛ بێزارکردن؛ ناڕەحەت کردن

incommodious (in′kə-mō′di-əs), *adj.* (۱) ناخۆش؛ ناپەسەند؛ پەستکەر؛ ناڕەحەت (۲) بچووک و تەنگەبەر؛ ناڕەحەت؛ بەش ناکات (جێ)

incommodity (in′kə-mod′ə-ti), *n.* ناڕەحەتی؛ پەستی؛ ناخۆشی.

incommunicable (in′kə-mū′ni-kə-b'l), *adj.* (۱) ناووترێ؛ ناتوانرێ بووترێ؛ ڕاناگەیێنرێ بە کەسی تر (۲) [Rare] نەدوو؛ کەم دوو

-incommunicability *(n.)*; **incommunicably** *(adv.)*.

incommunicado (in′kə-mū′ni-kä′dō), *n.* پەیوەندی لێ بڕاو؛ بە جیا؛ لێکبڕاو؛ دابڕاو؛ بە تەنها؛

(The prisoners were held ~ .)

incommunicative (in′kə-mū′ni-kā′tiv), *adj.* نەدوو؛ کەم دوو؛ قسەنەکەر؛ بێ دەنگ

incommutable (in′kə-mū′tə-b'l), *adj.* (۱) ناگۆڕێ؛ گۆڕینی بۆ نەیە (۲) ناگۆڕێتەوە؛ گۆڕینەوەی بۆ نەیە.

incomparable (in-kom′pĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ *(~ beauty, skill, etc.)* . (۲) بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن.

-incomparability *(n.)*; **incomparably** *(adv.)*.

incompatibility (in′kəm-pat′ə-bil′ə-ti), *n.* لەگەڵ یەک هەڵ نەکردن؛ پێکەوە نەگونجان.

incompatible (in′kəm-pat′ə-b'l), *adj.* (۱) پێکەوە نەگونجاو؛ لەگەڵ یەک هەڵ نەکردوو

(The two are ~ with each other.)

(۲) هەمان کەس ناتوانێ هەردووکی بگرێتە دەست لە هەمان کاتدا، فرمان پلەوپایە). (۲) تێکەڵاو ناکرێن؛ بەیەکەوە ناخورێن (دوو دەرمان)

incompetence (in-kom′pə-təns), *n.* ناکارامەیی؛ بێ توانایی؛ لێ نەهاتوویی؛ هیچ نەزانی؛ نەشارەزایی

incompetency (in-kom′pə-tən-si), *n.* incompetence.

incompetent (in-kom′pə-tənt), *adj.* (۱) ناکارامە؛ بێ توانا؛ لێ نەهاتوو؛ نەشارەزا (۲) نەشیاو.

n. کەسێکی ناکارامە؛ کەسێکی بێ توانا و مێشک ناتەواو.

incomplete (in′kəm-plēt′), *adj.* (۱) ناتەواو. (۲) تەواو نەکراو؛ نیوەو نیوەچڵ. (۳) کەموکوڕ؛ کەموکورت.

-incompletely *(adv.)*; **incompleteness** *(n.)*; **incompletion** *(n.)*.

incompliance (in′kəm-pli′əns), *n.* پەیڕەوی نەکردن؛ مل نەدان؛ پەیمان شکاندن

incompliant (in′kəm-pli′ənt), *adj.* پەیڕەوی نەکەر؛ ملنەدەر؛ پەیمان شکێنەر

incomprehensible (in′kom-pri-hen′sə-b'l), *adj.* (۱) سەری لێ دەرناکرێ؛ ناخوێنرێتەوە (۲) کەس تێی ناگات؛ قوول؛ ناچێتە میشکەوە؛ تێگەیشتنی بۆ نەیە؛ سەیر؛ گران؛ لێڵ (۳) [Archaic] بێ شومار؛ بێ ئەندازە؛ زۆر

-incomprehensibility *(n.)*; **incomprehensibly** *(adv.)*.

incomprehension (in′kom-pri-hen′shən), *n.* تێنەگەیشتن

incomprehensive (in′kom-pri-hen′siv), *adj.* ناتەواو؛ ناگشتی؛ هەموو شت ناگرێتەوە

incompressible (in′kəm-pres′ə-b'l), *adj.* ناپەستێرێتەوە؛ بچووک ناکرێتەوە؛ کورت ناکرێتەوە

inconceivable (in′kən-sēv′ə-b'l), *adj.* ناشێ؛ نابێ؛ هەرگیز بۆی نەیە پووبدات لەبەر نابەجێیی؛ بە مێشکدا ناچێت؛ کەس بڕوا ناکات پووبدات

-inconceivability *(n.)*; **inconceivably** *(adv.)*.

inconclusive (in′kən-klōō′siv), *adj.* ناتەواو؛ نەسەلمێنەر؛

شتەکە ناخات ب لایەکدا؛ هیچ نابرێنێتەوە: *(~ evidence)*

incondensable (in'kən-den'sə-b'l), *adj.* کورت ناکرێتەوە (ووتار، نووسراو)

inconformity (in'kən-fôr'mə-ti), *n.* = non-conformity.

incongruent (in-koŋ'grōō-ənt), *adj.* ناگونجاو؛ نەشیاو؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو یا ڕێ نەکەرتوو؛ نابەجێ

-incongruence *(n.)*; **incongruently** *(adv.)*.

incongruity (in'kən-groo'ə-ti), *n.* (١) ناگونجان؛ نەشیان؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ بۆ یەک نەبوون؛ لەیەک نەچوون (٢) نابەجێیی (٣) شتێکی نەگونجاو یا نەشیاو؛ شتێکی نابەجێ.

incongruous (in-koŋ'grōō-əs), *adj.* (١) ناگونجاو؛ نەشیاو؛ لەگەڵ لەگەڵ ڕێک نەکەرتوو: *(a plan ~ with good sense)* (٢) لەیەک نەچوو؛ جیا جیا؛ هەمەچێزە؛ دژ بە یەکتر: *(an ~ group of people)* (٣) ناچێتە مێشکەوە؛ ڕێی تێ ناچێ؛ ناقوڵا: *(an ~ story)* (٤) نابەجێ بۆ جێ لە جێی خۆیدا نییە: *(an ~ remark)*

-incongruously *(adv.)*; **incongruousness** *(n.)*.

inconsequent (in-kon'si-kwent'), *adj.* (١) نەنجامی شتێکی تر نییە (٢) بێ پەیوەندییە بە باسەکەوە؛ لە باس بەدەرە (٣) نابەجێ (زیرەیزی)؛ ناچێتە مێشکەوە. (٤) لە سروشتی شتمک بەدەر؛ لێ نەوەشاوە (٥) ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ.

inconsequential (in'kon-si-kwen'shəl), *adj.* (١) نابەجێ (زیرەیزی)؛ ناچێتە مێشکەوە (٢) ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ پرووپووچ؛ بێ ئەنجام؛ زۆر کەم. کارتێکردن

inconsiderable (in'kən-sid'ĕr-ə-b'l), *adj.* شتێکی ناکرێ یا هیچوپووچ *n.* ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ کەم ڕادە. کارتێکردن؛ بچووک

inconsiderate (in'kən-sid'ĕr-it), *adj.* (١) ناڕێزانە دڵی بڕی لێ نەکرا؛ەوە (٢) دڵی خەڵک ڕانەگر؛ بە تەنگ هەست و دڵی کەسەوە نەهات؛ گوێ نەدەرە کەس *(an ~ person)*

-inconsiderately *(adv.)*; **inconsiderateness** *(n.)*; **inconsideration** *(n.)*.

inconsistence (in'kən-sis'təns), *n.* = inconsistency.

inconsistency (in'kən-sis'tən-si), *n.* (١) لەگەڵ شتێکی تر نەگونجان؛ جیاوازی؛ ناکۆکی (٢) لەگەڵ خۆ نەگونجان؛ وەک یەک نەبوون؛ یەک دان نەبوون (٣) شتێکی نەگونجاو یا ناکۆک

inconsistent (in'kən-sis'tənt), *adj.* (١) لەگەڵ نەگونجاو؛ ناکۆک؛ جیاواز؛ جیا *(practice ~ with belief)* (٢) لەگەڵ خۆدا نەگونجاو؛ لەگەڵ یەکتر نەگونجاو؛ نابەجێ؛ یەک دان نییە. (٣) بگۆڕ؛ هەر تاوە بە جۆرێکەوە حولوڵی. *(~ behavior)*

inconsolable (in'kən-sol'ə-b'l), *adj.* دڵخۆشی نادرێتەوە دڵشکست؛ دڵشکاو؛ خەمبار

inconsonant (in-kon'sə-nənt), *adj.* ناسان؛ نەگونجاو؛ ناڕێک؛ ناکۆک

-inconsonance *(n.)*.

inconspicuous (in'kən-spik'ū-əs), *adj.* سەرنج ڕانەکێشێ؛ نادیار؛ وون مەجاز؛ شاراوە؛ لە بەرچاو نەبوو: *(an ~ person)*

-inconspicuously *(adv.)*; **inconspicuousness** *(n.)*.

inconstancy (in-kon'stən-si), *n.* (١) بێ یاری؛ حولحولێتی؛ بێ وەفایی (٢) هەمیشە گۆڕان؛ بگۆڕی (٣) ناڕێک‌وپێکی

inconstant (in-kon'stənt), *adj.* (١) بێ یار؛ حولحولۆ؛ بێ وەفا؛ پشت پێ نەبەستراو (٢) بگۆڕ؛ دەمدەمی؛ هەمیشە دەگۆڕێ (٣) ناڕێک‌وپێک

inconsumable (in'kən-sūm'ə-b'l), *adj.* دوایی نایەت

بەس نەهاتوو؛ هەموو بەکار ناهێنرێت؛ تەواو نابێ

incontestable (in'kən-tes'tə-b'l), *adj.* ناکۆکی لەسەر ئەبێ؛ چەندوچۆنی لەسەر نەماوە؛ بڕاوەتەوە؛ بێ گومان؛ بە درۆ ناخرێتەوە

incontinence (in-kon'tə-nəns), *n.* (١) خۆ بۆ نەگیران (هەوەسی جووت بوونو بە ئالۆشی)؛ بەرەڵایی (٢) زمان بۆ نەگیران؛ نهێنی نەپاراستن؛ هەمشێری. (٣) خۆڕانەگرتن (چوونە ناوەدەست)؛ میزو گوو بۆ ڕانەگیران.

incontinent (in-kon'tə-nənt), *adj.* (١) بەرەڵا؛ خۆ بۆ نەگر جووت بوونو بە ئالۆشی). (٢) دەمشێر؛ زمان بۆ نەگر؛ نهێنی نەپارێز (٣) خۆڕانەگر (چوونە ناوەدەست)؛ میزو گوو بۆ ڕانەگیر.

incontrollable (in'kən-trōl'ə-b'l), *adj.* دابین نابێ؛ دابین ناکرێ؛ دابین نەکراو

incontrovertible (in'kon-trə-vūr'tə-b'l), *adj.* بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ ڕاست؛ چەندوچۆنی لەسەر نییە: *(~ evidence, proof, etc.)*

-incontrovertibility *(n.)*; **incontrovertibly** *(adv.)*.

inconvenience (in'kən-vēn'yəns), *n.* (١) ناڕەحەتی؛ ناخۆشی؛ سەرنێشە؛ پەستی: *(I'm sorry if I've caused you any ~ .)* (٢) شتێکی پەستکەر، هەراسانکەر، سەرنێشێنەر، یا ناخۆش. *v.t.* سەرنێشاندن؛ ناڕەحەت کردن؛ پەستکردن؛ نیسراحەت لێ تێکدان: *(to ~ somebody by calling him late at night.)*

inconveniency (in'kən-vēn'yən-si), *n.* = inconvenience.

inconvenient (in'kən-vēn'yənt), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ ناپەسەند؛ ناڕەحەت؛ پەستکەر؛ خراپ؛ ناڕەحەتکەر: *(She came at an ~ time.)*

inconvertible (in'kən-vūr'tə-b'l), *adj.* ناگۆڕێتەوە (پارەی کاغەز بە زێڕ یا بە پارەی بێگانە). *(~ paper money)*

inconvincible (in'kən-vin'sə-b'l), *adj.* ڕێی ناسەلمێنرێ.

in-co-cordinate (in'kō-ôr'də-nāt'), *adj.* (١) لە هەمان بابەت. جۆر، یا پلە نین؛ ناهاوتا؛ نایەکسان. (٢) ناڕێک‌وپێک؛ شێواو.

in-co-ordination (in'kō-ôr'də-nā'shən), *n.* (١) شێواوی؛ ناڕێک‌وپێکی. (٢) بزوانی ماسولکە بۆ دابین نەکران.

incorporate (in-kôr'pĕr-it), *adj.* (١) کراو بەیەک؛ یەکخراو؛ تێکەڵاوکراو؛ یەک پێگیراو (٢) کراو بە بەشێک لە کۆمپانیەک؛ پێکەوەلکێنراو *v.t.* (١) کردن بەیەک؛ یەکخستن؛ یەک پێگرتن؛ تێکەڵاوکردن. (٢) تێدابوون؛ گرتنەوە. (٣) کردنی دوو شار بەیەک. (٤) وەرگرتن بە ئەندام لە کۆمەڵ یا کۆمپانیەکدا. (٥) گیان بەبەرداکردن؛ لەش بەبەرداکردن *v.i.* بوون بەیەک؛ تێکەڵاوبوون؛ یەکگرتن.

incorporate (in-kôr'pĕr-it), *adj.* = incorporeal.

incorporated (in-kôr'pə-rāt'id), *adj.* (١) یەکگرتوو؛ یەکخراو. (٢) خراوەتەسەر شارێکی تر؛ بووە بەیەک لەگەڵ شارێکی تر: *(an ~ town)*

incorporation (in-kôr'pə-rā'shən), *n.* (١) کردن بەیەک؛ بوون بەیەک؛ یەکخستن؛ یەکگرتن؛ پێکەوەبەستن. (٢) شارۆچکەیەک خستنەسەر شارێکی گەورەو کردنیان بەیەک. (٣) بەشگە؛ کۆمپانیای هاوبەش.

incorporeal (in'kôr-pôr'i-əl, in'kôr-pō'ri-əl), *adj.* -(١) بێ لەش؛ گیانی. (٢) فریشتەیی. (٣) لەشی نییە بەڵام بەڵای یاساوە هەر هەیە (ماف، مافی داهێنان، ناری بۆماوە لە باووباپیرەوە)

incorporeity (in'kôr-pə-rē'ə-ti), *n.* (١) بێ لەشی؛ بوونەوەری گیانی. (٢) شتێکی بێ لەش؛ سرووشتێکی بێ لەشی.

incorrect (in'kə-rekt'), *adj.* (١) نابەجێ؛ ناپەسەند؛ ناشرین (ڕەووشت، کردەوە، ووتە): *(~ behavior)* (٢) درۆ؛ هەڵە؛ ڕاست نییە *(~ information; an ~ statement)*

incorrigible (in-kôr'i-jə-b'l, in-kor'i-jə-b'l), *adj.* (١) چاک ناکرێ؛ ناخرێتە سەر ڕێی ڕاست (مرۆڤ) (هەندێ جار لەڕووی گاڵتەوە

(an ~ child, man, etc.) (۲) جەسیبو؛ پتەو؛ لە ڕەگەو ڕیشە دەرناهێنرێ *(an ~ innocence)*.

n. کەسێک یا شتێک کە نەتوانرێ ڕاست بکرێتەوە

-incorrigibility *(n.)*.

incorrupt (in´kə-rupt´), *adj.* (۱) بەڕێو خراپ نەبوو؛ نەگەنیو. (۲) پاک؛ مرۆڤ؛ ڕاست؛ سەرڕاست؛ بێ لەکە (۳) بەرتیل نەخۆر؛ بەرتیل وەرنەگر ٤ بێ هەڵە (نووسراو، زمان)

-incorruption *(n.)*.

incorruptible (in´kə-rup´tə-b'l), *adj.* (۱) بەرتیل ناخوا؛ بەرتیل وەرناگرێ؛ ڕەوشتی خراپ ناگرێ؛ بەدڕەفتار نابێ. (۲) ناڕێ بەردی بەنرخ؛ وەک خۆی دەمێنێتەوە

-incorruptibility *(n.)*; **incorruptibly** *(adv.)*.

increase (in-krēs´), *v.i.* (۱) زۆربوون؛ زیادبوون؛ فرەبوون؛ زیادکردن؛ پەرەسەندن ۲) زۆربوون بە ڕاوێژ؛ ڕاوێژ کردن

v.t. زیادکردن؛ زۆرکردن؛ پەرەپێدان؛ خستنەسەر.

n. (۱) زیادبوون؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن

(The population showed an ~ of 10 percent.) (۲) زیادە

-increaseable *(adj.)*.

on the increase, لە پەرەسەندنایە؛ لە زیادبووندایە

increasingly (in-krēs´iŋ-li), *adv.* هەتا سەرەتا؛ زیاتر لەمەوبەر؛ *(The world is getting ~ more dangerous.)*

incredible (in-kred´ə-b'l), *adj.* بڕوای بێ دەکرێ؛ زۆر سەیر؛ ناچێنە مێشکەوە؛ سەیر؛ ستەمکار؛ لەبەر ناشایی جێی بڕوا نەیە (باشی، خراپی) *(He is ~.; an ~ story)*

-incredibility *(n.)*.

incredibly (in-kred´ə-bli), *adv.* (۱) بەشێوەیەک کە بڕوای پێ ناکرێ ۲ بە ڕادەیەکی سەیرو ناشایست؛ بە ڕادەیەک کە ناچێتە مێشکەوە یا مایەی سەرسامی و بڕوانەکردنە *(He is ~ stupid, cruel, etc.)*.

incredulity (in´krə-doo´lə-ti, in´krə-dū´lə-ti), *n.* گومان؛ بێ بڕوایی؛ دوودڵی

incredulous (in-krej´oo-ləs), *adj.* (۱) بێ بڕوا؛ دوودڵ؛ بەگومان؛ گومانلێکراو ۲) گومان پێشاندەر *(an ~ look)*.

increment (in´krə-mənt, iŋ´krə-mənt), *n.* (۱) زیادەبوون؛ پەرەسەندن؛ زۆربوون ۲) پلەی زیادبوون؛ ڕادەی زۆربوون

-incremental *(adj.)*.

incriminate (in-krim´ə-nāt´), *v.t.* (۱) تاوانبار کردن؛ گومانلێکردن؛ خستنەئەستۆی کەسێ تاوانباری بۆ دروستکردن (۲) تووش کردن؛ پێوەکردن.

-incrimination *(n.)*; **incriminator** *(n.)*.

incubate (in´kyoo-bāt´, iŋ´kyoo-bāt´), *v.t.* (۱) لەسەر هێلکە دانیشتن بۆ هەڵهێنانی هێلکە بانگدان؛ هەڵهێنانی هێلکە بە مەکینە (۲) خستنە شوێنێکی باش و گەرمەوە بۆ گەورەبوون؛ منداڵی زوو لەدایکبوو بەکتریا؛

v.i. (۱) هەڵهاتن (هێلکە) (۲) پەرەسەندن؛ گەورەبوون

incubation (in´kyoo-bā´shən, iŋ´kyoo-bā´shən), *n.* (۱) هەڵهێنانی هێلکە؛ هەڵهاتن؛ پەروەردەبوون بەکتریا (۲) ماوەی بەینی تووش بوونی نەخۆشیەکو دەرکەوتنی نیشانەکانی.

incubator (in´kyoo-bā´tēr, iŋ´kyoo-bā´tēr), *n.* (۱) مەکینەی هێلکە هەڵهێنان (۲) مەکینەی منداڵی زوو لەدایکبوو تیا گەورەکردن (۳) مەکینەی بەکتریا تیا بەخێوکردن

incubus (in´kyoo-bəs, iŋ´kyoo-bəs), *n.* (۱) خێوێک گوایە بە شەو سواری مرۆڤی نووستوو دەبێ و لەگەڵ ژندا جووت دەبێ (۲) مێردەزمە. (۳) بارێکی قورس و ناخۆش؛ شتێکی ناخۆش.

inculcate (in-kul´kāt, in´kul-kāt´), *v.t.* فێرکردن؛ مەشق دادان؛ گوێ کردن دەرس دادان.

-inculcation *(n.)*; **inculcator** *(n.)*.

inculpable (in-kul´pə-b'l), *adj.* بێ تاوان؛ بێ سووچ؛ بێ گوناه

inculpate (in-kul´pāt, in´kul-pāt´), *v.t.* = **incriminate.**

incumbency (in-kum´bən-si), *n.* (۱) جێگەی فەرمانڕەوایی لەدەستدابوون؛ پێویستی سەرشان لەسەربوون. (۲) پێویستی سەرشان؛ ئەرک؛ بار (۳) (ا) جێگەی فەرمانڕەوایی یا کڵێسە (ب) ماوەی ئەم جێگە بەدەستەوە بوونە.

incumbent (in-kum´bənt), *adj.* (۱) قورسایی خۆ لەسەر ڕاگرتن؛ لەسەر وەستاو؛ پاڵ پێوەدەر (۲) نزیک (کاتی ڕوودان). (۳) پێویست (ئەرکی سەرشان) (٤) جێگەی فەرمانڕەوایی بەدەست.

n. کەسێک کە جێگەی فەرمانڕەوایی لەدەستدایە

incumbent on (or upon), پێویستی سەرشانە.

incunabula (in´kyoo-nab´yoo-lə), *n.pl.* (۱) سەرەتا؛ سەرایی (۲) پەرتووکی کۆن لەچاپدراو (بەتایبەتی پێش ساڵی ۱۵۰۰ز)

incur (in-kûr´), *v.t.* هێنان بەسەر خۆدا (کاری ناخۆش)؛ خۆ تووش کردن

incurable (in-kyoor´ə-b'l), *adj.* بێ چارە؛ بێ دەرمان؛ بێ چارە؛ چار ناکرێ

incursion (in-kûr´zhən, in-kûr´shən), *n.* هێرش بردنە سەر؛ پەلامارداڕ؛ شاڵاو بۆهێنان؛ چوونەناو وڵاتی دوژمن

indebted (in-det´id), *adj.* (۱) قەرزار. (۲) چاوبەڕەوڕێز؛ مەمنوون *(to be ~ to someone for a favor)*

indebtedness (in-det´id-nis), *n.* (۱) قەرزاری. (۲) چاوبەڕەوڕێزی؛ مەمنوونی (۳) قەرز؛ چاکە

indecency (in-dē´s'n-si), *n.* (۱) بێ شەرمو شکۆیی؛ بەدڕەفتاری؛ بێ ڕەوشتی؛ نزمی؛ ناپیاوی (۲) کردەوە یا کارێکی نزمو بێ شەرمانە

indecent (in-dē´s'nt), *adj.* بێ شەرمو شکۆ؛ نزم؛ ناپیاو؛ بەدڕەفتار؛ بێ ڕەوشت؛ ناشرین (ڕەوشت، زمان)؛ بەڕەڵا؛ سەرسەری؛ بێ ئابرو *(~ exposure, behavior, language, etc.)*

indecipherable (in´di-sī´fēr-ə-b'l), *adj.* ناخوێنرێتەوە؛ دەرناکرێ لەبەر خراپ نووسراوی.

indecision (in´di-sizh´ən), *n.* پاڕایی؛ دوودڵی؛ بڕیار بۆ نەدران.

indecisive (in´di-sī´siv), *adj.* (۱) شت یەکلانەکەرەوە؛ شت بەلایەکدانەخەر؛ *(an ~ victory)*. (۲) پاڕا؛ دوودڵ؛ بڕیارنەدەر *(an ~ person)*.

indeclinable (in´di-klīn´ə-b'l), *adj.* گەردان ناکرێ (ڕێزمان)؛ شێوەی ناگۆڕێ (ووشە، ڕێزمان)

indecomposable (in´de-kəm-pōz´ə-b'l), *adj.* ناگەنێ؛ شی نابێتەوە؛ داناڕزێ.

indecorous (in-dek´ə-rəs, in´di-kō´rəs), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەوشت، زمان)؛ نابەجێ (بەرگ، ڕەوشت).

indecorum (in´di-kôr´əm, in´di-ko´rəm), *n.* (۱) نابەجێیی (ڕەوشت، کردەوە، بەرگ، زمان)؛ ناشرینی (ڕەفتار) (۲) کردەوە، ووتە، یا ڕەفتارێکی ناشرین

indeed (in-dēd´), *adv.* بەڕاستی؛ بێگومان *(It is ~ warm.; I was ~ glad to see her.)*

interj. ووتەیەکە سەرسامی، گومان، داخ، یا تەوس دەردەبڕێ؛ ڕاستە!؛ تەواوە! (بەتەوسەوە)؛ بێگومان!؛ بە ڕاستتە؟ (سەرسامی، تەوس)

indefatigable (in´di-fat´i-gə-b'l), *adj.* ماندوو نابێ؛ ماندوو بوونی بۆ نییە.

-indefatigability *(n.)*; **indefatigableness** *(n.)*; **indefatigably** *(adv.)*.

indefensible (in´di-fen´sə-b'l), *adj.* (۱) ناپارێزرێ؛ ناتوانرێ بپارێزرێ (۲) ناڕەوا؛ ناهەق.

-indefensibility *(n.)*; **indefensibly** *(adv.)*.

indefinable (in´di-fīn´ə-b'l), *adj.* دیاری نەکراو؛ دیاری ناکرێ؛ پەنجەی ناخرێتە سەر؛ سنووری بۆ دانانرێ.

indefinite (in-def′ə-nit), *adj.* (۱) سنوور بۆ دانەنراو؛ نادیار؛ دیاری نەکراو؛ کات بۆ دانەنراو. (۲) نامسۆگەر. (۳) ناتایبەتی. نامرازی ڕێزمان؛ نەناس. *("A" and "an" are ~ articles.)*

-indefiniteness *(n.)*.

indefinite article, نامرازی ناتایبەتی ڕێزمان؛ نامرازی نەناس *(a, an)*

indefinitely (in-def′ə-nit′li), *adv.* تا کاتێکی دیاری نەکراو. *(The meeting was postponed ~ .)*

indelible (in-del′ə-b'l), *adj.* ناسڕێنەوە؛ ناکوژێنەوە؛ ناکوژێنرێنەوە؛ هەتاهەتایی؛ لانابرێ. *(~ ink; ~ shame; an ~ impression, memory)*

-indelibly *(adv.)*.

indelicacy (in-del′i-kə-si), *n.* (۱) نابەجێیی کردەوە. ووتە، زمان. ڕەووشت؛ بێ سەڵاکەتی؛ ناشرینی ڕەفتار. (۲) کردەوە. ووتە، یا ڕەفتارێکی ناشرین

indelicate (in-del′i-kit), *adj.* بێ نەزاکەت؛ بێ ڕەووشت؛ ناشرین (ڕەفتار)؛ نامەجێ (ووتە، کردەوە)

indemnify (in-dem′nə-fī′), *v.t.* (۱) بیمەکردن لە زیان پاراستن (۲) زیان بۆ بژاردن؛ بژاردنی زیان بۆ بژاردن

-indemnification *(n.)*; indemnifier *(n.)*.

indemnity (in-dem′nə-ti), *n.* (۱) بیمە. لە زیان پاراستن (۲) بەخشین. تاوان نێپرسینەوە. قەرز (۳) بژاردن؛ زیان بۆ بژاردن

indemonstrable (in′di-mon′strə-b'l), *adj.* پیشان نادری ناخرێتە پێش چاو؛ ناسەلمێنرێ

indent (in-dent′), *v.t.* (۱) قەراغ گرنج گرنج کردن. (۲) دراندنی ڕووانامەیەکی دوو دانەیی لەسەر هێڵێکی نارێک بۆ سەرلەنوێ بەیەکەوە ماتیان لەدواییدا بۆ سەلماندنی ڕاست و دروێی ڕووانامەکە. (۳) نووسینی قۆنتەراتێك بە دوو دانە. (٤) بەجێهێشتنی نەختێك بۆشایی لە سەرەتای مەند؛ بەجێهێشتنی پەراوێزێکی پانتر لە ناسایی (لە وەرگرتنی شت لە سەرچاوەی تردوە یا تۆمارکردنی دەقاودەقی ووتارێك... هتد)؛ بردنەناوەرەی نووسین لە پەراوێزی ناسایی زیاتر. (٥) داواکردن و کڕینی شتوومەك بە نووسین

v.i. (۱) گرنج گرنج بوون (۲) قۆنتەرات کردن. (۳) نووسینی قۆنتەراتێك بە دوو دانە (٤) بەجێهێشتنی پەراوێزی پانتر لە ناسا (زمارە چوار ببینە)

n. (۱) قڵیشی شتێکی قەراغ گرنج گرنج (۲) قۆنتەراتێکی نووسراوە. (۳) پەراوێزی پان؛ بۆشایی سەرەتای بەند (٤) دێر یا بەندێکی ڕاوە ناوەوە. واتە پەراوێز پان (٥) داوای شت کڕین بە نووسراوی

indent (in-dent′), *v.t.* (۱) قوپاندن (۲) نیشانەکردن؛ نیشانە لەسەر هەڵکەندن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن

n. قوپاوی؛ قوپان

indentation (in′den-tā′shən), *n.* (۱) بۆشایی بەجێهێشتن لە سەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن (۲) قڵیشی شتێکی قەراغ گرنج گرنج (۳) قوپاوی؛ قوپان (٤) بۆشایی سەرەتای بەند؛ بردنەناوەوەی نووسین لە پەراوێزی ناسایی زیاتر

indention (in-den′shən), *n.* (۱) بۆشایی بەجێهێشتن لە سەرەتای بەندا؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن (۲) ئەم بۆشاییە یا پەراوێزە پانە. (۳) قوپاوی قوپان

indenture (in-den′chər), *n.* (۱) ڕووانامەیەکی دوو دانەیی قەراغ گرنج گرنج (۲) قۆنتەراتێکی شاگردی یا کار بۆکردن بۆماوەیەکی تایبەتی (۳) لیستەی شتوومەك کڕین؛ لیستەی ڕەسمی (٤) بۆشایی سەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان

v.t. (۱) پێکەوەنووساندن یا لەیەکدان لە ڕێگی قەراغ گرنج گرنجاوی (۲) بۆشایی بەجێهێشتن لەسەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن

independence (in′di-pen′dəns), *n.* (۱) سەربەخۆیی؛ خۆبوون؛ سەربەستی. (۲) دەسکەوتێك کە بەشی دەرامەت بکات.

Independence Day, ڕۆژی سەربەخۆیی ئەمەریکا (کە ڕێکەوتی چواری تەمووزی ۱۷۷٦ دەکات).

independency (in′di-pen′dən-si), *n.* (۱) سەربەخۆیی؛ سەربەستی؛ خۆبوون. (۲) وڵات یا گەلێکی سەربەخۆ.

independent (in′di-pen′dənt), *adj.* (۱) سەربەخۆ؛ سەربەست. (۲) لەڕێز ڕکێفی کەسدا نەبیە؛ سەربەست: *(~ thinking)*. (۳) لە هیچ حیزب یا کۆمەڵێکدا نەبیە: *(an ~ voter, person, etc.)*. (٤) جیا؛ سەربەخۆ: *(an ~ grocer)*. (٥) سەربەخۆی دارایی؛ خۆی خۆی دەڕێنێ؛ یارمەتی لە کەسەوە وەرناگرێ (٦) دەسکەوتێکی تایبەتی هەیە و نیش ناکات بۆ پارە پەیداکردن.

n. (۱) کەسێکی سەربەخۆ (لەبیرکردنەوە و کردارا)؛ کەسێك کە سەر بە هیچ حیزب یا لایەنێك نەبێت. (۲) [I-]، کەسێك کە داوای سەربەخۆیی کڵێسەی هەموو ناوچەیەك دەکات

-independently *(adv.)*.

independent of, بەبێ؛ بێ؛ بێ گوێ دان بە؛ جگە لە.

independent clause, دەستەواژەی سەربەخۆ (ڕێزمان)

indescribable (in′di-skrīb′ə-b'l), *adj.* باس ناکرێ؛ وەسف ناکرێ.

-indescribability *(n.)*; indescribably *(adv.)*.

indestructible (in′di-struk′tə-b'l), *adj.* لەناونابرێ؛ نافەوتێنرێ؛ ناپووخێنرێ.

-indestructibility *(n.)*; indestructibleness *(n.)*; indestructibly *(adv.)*.

indeterminable (in′di-tūr′mi-nə-b'l), *adj.* (۱) بڕیاری لەسەر نادرێ؛ ناتوانرێ بخرێت بەلایەکدا یا بڕێنرێتەوە. (۲) دیاری ناکرێ؛ دیاری نەکراو؛ نازانرێ چەندە یا ستووری کامەیە

indeterminate (in′di-tūr′mə-nit), *adj.* (۱) دیاری نەکراو؛ لێڵ؛ نەزانراو: *(an ~ result)*. (۲) بڕیار نەدراو؛ نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەخراو. (۳) پێشەکی نەزانراو. (٤) دوودڵی؛ پاڕایی. (٥) هێشوویی (ژیوارناسی).

-indeterminately *(adv.)*; indetermination *(n.)*.

indeterminism (in′di-tūr′min-iz'm), *n.* فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە مرۆڤ دەسەڵاتی هەیە بەسەر چارەنووسی خۆیداو نازادە لە هەڵبژاردنی ڕێبازو چارەنووسی خۆیداو هەموشت لە ناوچەوانی نەنووسراوە.

index (in′deks), *n.* (۱) دۆشاومژە؛ پەنجەی شایەتمان. (۲) نیشاندەر؛ پیشاندەر؛ میل. (۳) نیشانە: *(Performance is an ~ of ability.)*. (٤) (ا) پێرست؛ لیستەی نیشاندەری لاپەڕەی گرنگترین شتی ناو پەرتووکێك لە دوا لاپەڕەکەیدا (ب) کەتەلۆگ؛ لیستەی نیشاندەری جێی دۆزینەوەی شت: *(a library ~)*. (٥) ڕێڕە. (٦) [Obs.]، نەخشەی ناوەڕۆکی پەرتووک؛ ناوەڕۆك و پێشەکی. (۷) نیشانەی دۆشاومژە بۆ پەنجەڕاکێشان بۆشتێك (چاپەمەنی).

v.t. (۱) (ا) پێرست بۆ نامادەکردن (ب) خستنە پێرستەوە؛ خستنە لیستەوە (۲) نیشاندان؛ پیشاندان؛ دەرخستن.

index finger, دۆشاومژە؛ پەنجەی شایەتمان.

India (in′di-ə), *n.* هیندستان؛ هیند

Indiaman (in′di-ə-mən), *n.* کەشتێیەکی بازرگانی گەورەیە بۆ هاتوچۆ لەنێوان هیندو ئینگلتەرەدا.

Indian (in′di-ən), *adj.* (۱) هی هیندستان و هیندی ڕۆژهەڵاتی و گەلو کلتووریان. (۲) هی هیندی نەمەریکایی و کلتورەکەیان (هیندە سوورەکان)

n. (۱) هیندی؛ هاووڵاتیی‌یەکی هیندستان یا هیندی ڕۆژهەڵاتی. (۲) هیندی ئەمەریکایی؛ هیندی سوور. (۳) یەکێک لە زمانەکانی هیندە ئەمەریکاییەکان

Indian file, ڕیزە پیادەی یەک کەسی.

Indian giver, [Colloq.]. کەسێکە کە دیاری‌یەک یا شتێک دەبەخشێ‌و دوایی داوای دەکاتەوە یا دەیسەنێتەوە (یا هەر بەو نیازە دەیدات کە لەباتی ئەوە شتێکی بدرێتێ)؛ بەخشندەی درۆ.

Indian summer, (۱) هاوینە درۆزنە؛ ماوەیەکی کورتی گەرم‌و ئاووهەوا خۆش لە کۆتایی پایزدا (بەتایبەتی لە ئەمەریکادا)؛ هاوینە بچکۆلە. (۲) ماوەیەکی خۆش‌و پڕ ئاسوودە لە کۆتایی ژیان، قۆناغ، چەرخ، یا شتێکدا.

Indic (in′dik), *adj.* (۱) هیندی؛ هیندستانی. (۲) تایبەتی بە ئێک لە زمانە هیندۆ-ئەوروپی‌یەکان کە زۆربەی ئەو زمانانە دەگرێتەوە کە لە هیندستان قسەی پێکراوە یا پێی دەکرێت.

indicant (in′di-kənt), *adj. & n.* نیشاندەر

indicate (in′də-kāt′), *v.t.* (۱) پیشاندان؛ نیشاندان؛ دەرخستن. (۲) نیشانەی ئەوە بوون: *(Thunder ~s that a storm is near.)* . (۳) پێویست بەوە بوون. (٤) ووتن؛ ڕاگەیاندن؛ واگەیاندن؛ دەربڕین بە کورتی: *(He ~d that he would co-operate with us.)*

indication (in′də-kā′shən), *n.* (۱) پیشاندان؛ نیشاندان؛ دەرخستن. (۲) نیشانە؛ بەڵگە: *(Is this an ~ of how she feals?)* . (۳) پلەی نیشاندراو بە پێوانە یا نیشاندەرێک.

indicative (in-dik′ə-tiv), *adj.* (۱) نیشانەی ئەوەیە؛ ئەوە دەگەیەنێت: *(actions ~ of love, hate, fear, hope, etc.)* . (۲) تایبەتی بە کردار لەبارەی ڕاگەیاندن، ووتن، نیشاندان، یا پرسیاردا (ڕێزمان)

n. (۱) باری ڕاگەیاندن، ووتن، نیشاندان، یا پرسیارکردن (ڕێزمان): *(We rented a house.; Will you be on time?)* (۲) کردارێک لەم بارەدا.

indicator (in′də-kā′tēr), *n.* نیشاندەر؛ پیشاندەر؛ میل؛ نیشانکەر.

indices (in′də-sēz′), *n. alternative plural of* index.

indict (in-dīt′), *v.t.* (۱) تاوانبارکردن؛ گومانبارکردن؛ تاوان دانەپاڵ. (۲) بە ڕەسمی گومانبارکردن بۆ دان بە دادگا.

-indictable *(adj.)*; **indictee** *(n.)*; **indicter, indictor** *(n.)*.

indiction (in-dik′shən), *n.* (۱) فەرمانی ئیمپراتۆری ڕۆما دەربارەی باج لەسەر دانان لە سەرەتای هەموو ماوەیەکی پانزە ساڵیدا. (۲) ئەم جۆرە باجە. (۳) (ا) ماوەیەکی پانزە ساڵی. (ب) ساڵێکی تایبەتی لەم ماوەیەدا.

indictment (in-dīt′mənt), *n.* (۱) تاوانبارکردن؛ تاوانباری؛ تاوان: *(It is an ~ of the regime.)* (۲) بە ڕەسمی گومانبارکردن بۆ دان بە دادگا.

indifference (in-dif′ēr-əns, in-dif′rəns), *n.* (۱) گوێ نەدان؛ بەدەربەستەوە نەهاتن؛ بێ دەربەستی؛ بەتەنگەوە نەهاتن؛ کەمتەرخەمی؛ بێباکی. (۲) بێ لایەنی. (۳) بێ بایەخی؛ ناگرنگی.

indifferent (in-dif′ēr-ənt, in-dif′rənt), *adj.* (۱) بێ لایەن (۲) بەدەربەستەوە نەهاتوو؛ بێ دەربەست؛ بەتەنگەوە نەهاتوو؛ کەمتەرخەم؛ گوێ نەدەر بێباک؛ دوورەپەرێز؛ هیچ مەبەست نەبوو: *(He is ~ to everything.)* (۳) بێ بایەخ؛ ناگرنگ. (٤) (ا) مام ناوەندی؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی؛ نە باش‌و نە خراپ. (ب) خراپ؛ بەکارنەهاتوو. (٥) نە ڕاست‌و نە هەڵە. (٦) جیاناکرێتەوە (ڕێوارناسی)

-indifferently *(adv.)*.

indigence (in′di-jəns), *n.* هەژاری؛ نەبوونی؛ نەبوون؛ دەستکورتی؛ بێ دەرامەتی؛ فەقیری.

indigene (in′di-jēn′), *n. Also* **indigen,** گیاندار یا ڕووەکێکی خۆڕووڵاتی، خۆماڵی، خۆیی، یا تایبەتی بە ناوچەیەکی تایبەتی خۆیی

indigenous (in-dij′ə-nəs), *adj.* (۱) خۆڕووڵاتی (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەک)؛ خۆماڵی؛ خۆیی؛ بنەچەیی؛ خەڵکی ناوچەکە خۆی؛ ڕیشەیی؛ هی شوێنەکە خۆی؛ تایبەتی بە خۆ: *(an ~ population; an ~ plant, animal or person)* (۲) ڕگماکی؛ ڕگماک؛ ناوەکی.

indigent (in′di-jənt), *adj.* هەژار؛ بێ دەرامەت؛ دەستکورت؛ نەبوو؛ فەقیر.

indigested (in′də-jes′tid), *adj.* (۱) باش بیری لێ نەکراوەتەوە؛ باش ایڵێ نەکۆڵراوەتەوە. (۲) شێواو؛ تێکەڵاوو‌پێکەڵاو. (۳) پەلەخورد نەکراو.

indigestible (in′də-jes′tə-b'l), *adj.* پەلەخورد ناکرێ. **-indigestibility** *(n.)*.

indigestion (in′də-jes′chən), *n.* گرفت؛ گرفت کردن.

indigestive (in′də-jes′tiv), *adj.* (۱) گرفت کردوو. (۲) گرفتی کردووە. (۳) گرفت بە مرۆڤ دەکات.

indign (in-dīn′), *adj.* [Obs.], (۱) بێ فەڕ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ؛ هەڵناگرێ؛ شایشتە نییە. (۲) شوورەیی.

indignant (in-dig′nənt), *adj.* تووڕە (بەتایبەتی بەهۆی کردەوەیەک یا شتێکی ناڕەواوە).

indignation (in′dig-nā′shən), *n.* تووڕەیی.

indignity (in-dig′nə-ti), *n.* (۱) *(pl.)* ، ڕیسواکەر؛ ناموس شکێن؛ حەیابەر؛ بە سووک تەماشاکردن: *(They subjected us to all sorts of ~ies.)* (۲) [Obs.]، (ا) بێ ناببرووی؛ ڕیسوایی. (ب) کردەوەی سووک، ناشرین، بێ ناببرووانە. (ج) تووڕەیی (لەسەر کاری ناڕەوا).

indigo (in′di-gō′), *n.* (۱) خومی شین. (۲) ڕووەکێکە نەم خومە شینەی لێ دەردەهێنرێت. (۳) ڕەنگی شین؛ شینێکی تۆخ؛ شینێکی ئەرخەوانی تۆخ.

indirect (in′də-rekt′), *adj.* (۱) بە پێچ‌وپەنا؛ ناڕێک؛ ناڕاستەوخۆ؛ پێچاوپێچ: *(an ~ route; an ~ reply)* . (۲) چەوت؛ فڕوفێڵاوی؛ ناپاک *(~ dealing)* . (۳) ناڕاستەوخۆ؛ لەلاوە: *(~ benefits; an ~ result)* . (٤) ناڕاستەوخۆ (دووان، ووتە): *(~ speech, discourse, etc.)* .

indirect discourse, ووتەی ناڕاستەوخۆ؛ دووانی ناڕاستەوخۆ؛ ووتەیەکە کە دەقاودەق هی قسەکەر نەبێ: *(She said that she could not go.)*

indirection (in′də-rek′shən), *n.* (۱) کردار، ڕێبان، یا ڕێگەی ناڕاستەوخۆو پێچاوپێچ. (۲) فڕوفێڵ؛ چەوتی؛ ناپاکی؛ سەرچەوتی؛ ساختە.

indirect object, تەواوکەری ناڕاستەوخۆ (ڕێزمان)؛ ئامانج یا کار لەسەری ناڕاستەوخۆ: ووشەی " him " و " her " لەم دوو ڕستەیەدا: *(She gave him the book.; I did her a favor.)*

indiscernible (in′di-zūr′nə-b'l), *adj.* هەست پێ نەکراو؛ جیا ناکرێتەوە؛ ئەوەندە کەمە ناببێرێ‌و هەستی پێ ناکرێ.

indiscreet (in′dis-krēt′), *adj.* هەڵەشە؛ دەمشڕ؛ دەم دڕاو؛ بێ سەلیقە؛ ناژیر.

indiscrete (in′dis-krēt′), *adj.* یەک پارچە؛ جیا نەکراوە؛ ناتوانرێ جیاکرێتەوە یا پارچە پارچە بکرێ.

indiscretion (in′dis-kresh′ən), *n.* (۱) هەڵەشەیی؛ بێ سەلیقەیی؛ دەم دڕاوی؛ ناژیری. (۲) کارێکی هەڵەشە؛ کردەوەیەکی بێ سەلیقانە.

indiscriminate (in′dis-krim′ə-nit), *adj.* (۱) بێ پاک‌و پیسی کردن؛ جیاوازی نەکەر؛ پاک‌و پیس نەکەر: *(~ killing; an ~ reader)* . (۲) لامسەرلا؛ بێ سەروشوێن؛ چۆن ڕێکەوت وەها.

(٣) تێکەڵ و بێکەڵ، شێواو؛ پەشێواو
(٤) هەرەڵا، خوار- بوون؛ پاکاو پیس نەکەر.
-indiscriminately *(adv.).*

indiscrimination (in´dis-krim´ə-nā´shən), *n.* جیاوازی نەکردن؛ بێ جیاوازی؛ پاکاوپیس نەکردن؛ بێ جیاکردنەوە لەیەک

indispensable (in´dis-pen´sə-b'l), *adj.* مرۆڤ هەڵ ناکات بەبێ نەوە؛ زۆر پێویست؛ ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ
(Air, food, and water are ~ to life.)

n. کەسێک یا شتێکی زۆر پێویست بۆ ژیان کە ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ.
-indispensability *(n.)*; **indispensableness** *(n.)*; **indispensably** *(adv.).*

indispose (in´dis-pōz´), *v.t.* (١) پەکخستن؛ بەکارخستن
(٢) هەوەس کوشتن؛ ناڕەزوو مراندن؛ مەیل پێ بڕین
(٣) نەخۆش خستن

indisposed (in´dis-pōzd´), *adj.* (١) نەخۆش؛ دماغ؛ بێ تاقەت؛ نەختێک نەخۆش ٢) ناڕەحەت؛ بێ مەیل؛ نائامادە (کارکردن، چالاکی)

indisposition (in´dis-pə-zish´ən), *n.* (١) نەخۆشی، دماغی؛ نەخۆشیەکی کەم؛ بێ تاقەتی. (٢) بێ مەیلی؛ ناڕەحەتی؛ نائامادەیی

indisputable (in´dis-pū´tə-b'l), *adj.* مشتومڕی نەوێ؛ گومانی لێ ناکرێ؛ بێ لێبڕاو؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێ
(~ facts)
-indisputability *(n.)*; **indisputably** *(adv.).*

indissoluble (in´di-sol´yoo-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەشێنرێتەوە؛ هەڵناوەشێنەوە *(an ~ contract)*
(٢) ناڕێزی ناگەنێ؛ ناتوێتەوە؛ نافەوتێ؛ لەناوناچێ؛ پتەو؛ لەناونابرێ

indistinct (in´di-stiŋkt´), *adj.* (١) کز؛ لێڵ؛ دەش نەبیستراو؛ نەدیار؛ باش نەبیستراو، ناڕوون (٢) دیاری نەکراو؛ جیا نەکراوە؛ نیشان نەکراو

indistinctive (in´di-stiŋk´tiv), *adj.* (١) جیا ڕوپە نەکەر؛ هێشتا نەبیەتی ڕوپە بێ تایبەخۆ؛ هیچی تایبەتی ڕوپە ٢) پاکاو پیس ناکات؛ جیاوازی نەکەر

indistinguishable (in´di-stiŋ´gwish-ə-b'l), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە بە سەر؛ جیا ناکرێتەوە؛ بێ تایبەخۆ؛ نیشان نەکراو
(٢) هەست پێ نەکراو؛ کەم؛ کز

indite (in-dīt´), *v.t.* (١) هەڵبەستن؛ دانان؛ نووسین؛ هۆنراوە؛ پەخشان *(to ~ a poem)*
(٢) نووسین
(٣) [Obs.] نێ نووسینەوە؛ پێ وەرگرتن
-inditement *(n.).*

indium (in´di-əm), *n.* کانزایەکی سەرمی ڕەنگ زیویە

indivertible (in´di-vûr´tə-b'l), *adj.* لە ڕێگە لادەرێ؛ لادەرێ؛ ڕێگای پێ ناگوڕێ

individual (in´də-vij´oo-əl), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەک پارچە؛ بەش بەش نەکراو ٢) جیا؛ تایبەتی؛ جیاواز
(٣) کەسی؛ یەک کەسی؛ تایبەتی بە یەک کەس؛ تایبەتی بە یەک شت
(to give ~ attention to each student: The children have their own ~ rooms.)
(٤) تایبەتی، تایبەتی بە خۆ؛ جیا لە خەڵکی تر
(an ~ style of speaking, dressing, etc.)

n. (١) بوونەوەرێکی جیا؛ شتێک. بوونەوەرێک. یا کۆمەڵێکی تایبەتی.
(٢) کەس؛ کەسێک، تاکەکەس؛ مرۆڤ؛ یەکێک؛ یەک کەس
(an ~ ; Two ~s walked in. ; the rights of the ~ as opposed to the rights of society as a whole)
(٣) کەسێکی سەربەخۆ، گوێ لە کەس نەگر

individualism (in´də-vij´oo-əl-iz´m), *n.* (١) سەربەخۆیی مرۆڤ؛ گوێ نەدان بە کەسی تر؛ تاکڕەوی (٢) تایبەخۆی کەسێک؛ کەسێتی؛ کەسی (٣) تێکەڵ و بێکەڵ، شێواو؛ پەشێواو؛ (٤) هەرەڵا، خوار- بوون؛ پاکاو پیس نەکەر.
-indiscriminately *(adv.).*

indiscrimination (in´dis-krim´ə-nā´shən), *n.* جیاوازی نەکردن؛ بێ جیاوازی؛ پاکاوپیس نەکردن؛ بێ جیاکردنەوە لەیەک

indispensable (in´dis-pen´sə-b'l), *adj.* مرۆڤ هەڵ ناکات بەبێ نەوە؛ زۆر پێویست؛ ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ
(Air, food, and water are ~ to life.)

n. کەسێک یا شتێکی زۆر پێویست بۆ ژیان کە ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ.
-indispensability *(n.)*; **indispensableness** *(n.)*; **indispensably** *(adv.).*

indispose (in´dis-pōz´), *v.t.* (١) پەکخستن؛ بەکارخستن
(٢) هەوەس کوشتن؛ ناڕەزوو مراندن؛ مەیل پێ بڕین
(٣) نەخۆش خستن

indisposed (in´dis-pōzd´), *adj.* (١) نەخۆش؛ دماغ؛ بێ تاقەت؛ نەختێک نەخۆش ٢) ناڕەحەت؛ بێ مەیل؛ نائامادە (کارکردن، چالاکی)

indisposition (in´dis-pə-zish´ən), *n.* (١) نەخۆشی، دماغی؛ نەخۆشیەکی کەم؛ بێ تاقەتی. (٢) بێ مەیلی؛ ناڕەحەتی؛ نائامادەیی

indisputable (in´dis-pū´tə-b'l), *adj.* مشتومڕی نەوێ؛ گومانی لێ ناکرێ؛ بێ لێبڕاو؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێ
(~ facts)
-indisputability *(n.)*; **indisputably** *(adv.).*

indissoluble (in´di-sol´yoo-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەشێنرێتەوە؛ هەڵناوەشێنەوە *(an ~ contract)*
(٢) ناڕێزی ناگەنێ؛ ناتوێتەوە؛ نافەوتێ؛ لەناوناچێ؛ پتەو؛ لەناونابرێ

indistinct (in´di-stiŋkt´), *adj.* (١) کز؛ لێڵ؛ دەش نەبیستراو؛ نەدیار؛ باش نەبیستراو، ناڕوون (٢) دیاری نەکراو؛ جیا نەکراوە؛ نیشان نەکراو

indistinctive (in´di-stiŋk´tiv), *adj.* (١) جیا ڕوپە نەکەر؛ هێشتا نەبیەتی ڕوپە بێ تایبەخۆ؛ هیچی تایبەتی ڕوپە ٢) پاکاو پیس ناکات؛ جیاوازی نەکەر

indistinguishable (in´di-stiŋ´gwish-ə-b'l), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەک پارچە؛ بەش بەش نەکراو ناکرێتەوە؛ بێ تایبەخۆ؛ نیشان نەکراو
(٢) هەست پێ نەکراو؛ کەم؛ کز

indite (in-dīt´), *v.t.* (١) هەڵبەستن؛ دانان؛ نووسین؛ هۆنراوە؛ پەخشان *(to ~ a poem)*
(٢) نووسین
(٣) [Obs.] نێ نووسینەوە؛ پێ وەرگرتن
-inditement *(n.).*

indium (in´di-əm), *n.* کانزایەکی سەرمی ڕەنگ زیویە

indivertible (in´di-vûr´tə-b'l), *adj.* لە ڕێگە لادەرێ؛ لادەرێ؛ ڕێگای پێ ناگوڕێ

individual (in´də-vij´oo-əl), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەک پارچە؛ بەش بەش نەکراو ٢) جیا؛ تایبەتی؛ جیاواز
(٣) کەسی؛ یەک کەسی؛ تایبەتی بە یەک کەس؛ تایبەتی بە یەک شت
(to give ~ attention to each student: The children have their own ~ rooms.)
(٤) تایبەتی، تایبەتی بە خۆ؛ جیا لە خەڵکی تر
(an ~ style of speaking, dressing, etc.)

n. (١) بوونەوەرێکی جیا؛ شتێک. بوونەوەرێک. یا کۆمەڵێکی تایبەتی.
(٢) کەس؛ کەسێک، تاکەکەس؛ مرۆڤ؛ یەکێک؛ یەک کەس
(an ~ ; Two ~s walked in. ; the rights of the ~ as opposed to the rights of society as a whole)
(٣) کەسێکی سەربەخۆ، گوێ لە کەس نەگر

individualism (in´də-vij´oo-əl-iz´m), *n.* (١) سەربەخۆیی مرۆڤ؛ گوێ نەدان بە کەسی تر؛ تاکڕەوی (٢) تایبەخۆی کەسێک؛ کەسێتی؛ کەسی (٣) تێکەڵ و بێکەڵ، شێواو؛ پەشێواو؛ (٤) هەرەڵا، خوار- بوون؛ پاکاو پیس نەکەر.
-indiscriminately *(adv.).*

indiscrimination (in´dis-krim´ə-nā´shən), *n.* جیاوازی نەکردن؛ بێ جیاوازی؛ پاکاوپیس نەکردن؛ بێ جیاکردنەوە لەیەک

indispensable (in´dis-pen´sə-b'l), *adj.* مرۆڤ هەڵ ناکات بەبێ نەوە؛ زۆر پێویست؛ ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ
(Air, food, and water are ~ to life.)

n. کەسێک یا شتێکی زۆر پێویست بۆ ژیان کە ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ.
-indispensability *(n.)*; **indispensableness** *(n.)*; **indispensably** *(adv.).*

indispose (in´dis-pōz´), *v.t.* (١) پەکخستن؛ بەکارخستن
(٢) هەوەس کوشتن؛ ناڕەزوو مراندن؛ مەیل پێ بڕین
(٣) نەخۆش خستن

indisposed (in´dis-pōzd´), *adj.* (١) نەخۆش؛ دماغ؛ بێ تاقەت؛ نەختێک نەخۆش ٢) ناڕەحەت؛ بێ مەیل؛ نائامادە (کارکردن، چالاکی)

indisposition (in´dis-pə-zish´ən), *n.* (١) نەخۆشی، دماغی؛ نەخۆشیەکی کەم؛ بێ تاقەتی. (٢) بێ مەیلی؛ ناڕەحەتی؛ نائامادەیی

indisputable (in´dis-pū´tə-b'l), *adj.* مشتومڕی نەوێ؛ گومانی لێ ناکرێ؛ بێ لێبڕاو؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێ
(~ facts)
-indisputability *(n.)*; **indisputably** *(adv.).*

indissoluble (in´di-sol´yoo-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەشێنرێتەوە؛ هەڵناوەشێنەوە *(an ~ contract)*
(٢) ناڕێزی ناگەنێ؛ ناتوێتەوە؛ نافەوتێ؛ لەناوناچێ؛ پتەو؛ لەناونابرێ

indistinct (in´di-stiŋkt´), *adj.* (١) کز؛ لێڵ؛ دەش نەبیستراو؛ نەدیار؛ باش نەبیستراو، ناڕوون (٢) دیاری نەکراو؛ جیا نەکراوە؛ نیشان نەکراو

indistinctive (in´di-stiŋk´tiv), *adj.* (١) جیا ڕوپە نەکەر؛ هێشتا نەبیەتی ڕوپە بێ تایبەخۆ؛ هیچی تایبەتی ڕوپە ٢) پاکاو پیس ناکات؛ جیاوازی نەکەر

indistinguishable (in´di-stiŋ´gwish-ə-b'l), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەک پارچە؛ بەش بەش نەکراو ناکرێتەوە؛ بێ تایبەخۆ؛ نیشان نەکراو
(٢) هەست پێ نەکراو؛ کەم؛ کز

indite (in-dīt´), *v.t.* (١) هەڵبەستن؛ دانان؛ نووسین؛ هۆنراوە؛ پەخشان *(to ~ a poem)*
(٢) نووسین
(٣) [Obs.] نێ نووسینەوە؛ پێ وەرگرتن
-inditement *(n.).*

indium (in´di-əm), *n.* کانزایەکی سەرمی ڕەنگ زیویە

indivertible (in´di-vûr´tə-b'l), *adj.* لە ڕێگە لادەرێ؛ لادەرێ؛ ڕێگای پێ ناگوڕێ

individual (in´də-vij´oo-əl), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەک پارچە؛ بەش بەش نەکراو ٢) جیا؛ تایبەتی؛ جیاواز
(٣) کەسی؛ یەک کەسی؛ تایبەتی بە یەک کەس؛ تایبەتی بە یەک شت
(to give ~ attention to each student: The children have their own ~ rooms.)
(٤) تایبەتی، تایبەتی بە خۆ؛ جیا لە خەڵکی تر
(an ~ style of speaking, dressing, etc.)

n. (١) بوونەوەرێکی جیا؛ شتێک. بوونەوەرێک. یا کۆمەڵێکی تایبەتی.
(٢) کەس؛ کەسێک، تاکەکەس؛ مرۆڤ؛ یەکێک؛ یەک کەس
(an ~ ; Two ~s walked in. ; the rights of the ~ as opposed to the rights of society as a whole)
(٣) کەسێکی سەربەخۆ، گوێ لە کەس نەگر

individualism (in´də-vij´oo-əl-iz´m), *n.* (١) سەربەخۆیی مرۆڤ؛ گوێ نەدان بە کەسی تر؛ تاکڕەوی (٢) تایبەخۆی کەسێک؛ کەسێتی؛ کەسی (٣)

نابەرێزی ناشکێنێزی؛ مل شۆڕ نەکەر؛ سەربەرز.
(an ~ spirit, people, etc.)

Indonesian (in´dō-nē´zhən), *adj.* (١) ئیندۆنیزی؛ تایبەتی بە ئیندۆنیزیا و گەلەکەی. (٢) تایبەتی بە یەکێک لە زمانەکانی ئیندۆنیزیا و فیلیپین و حاوە هتد

n. (١) ئیندۆنیزی؛ کەسێکی ئیندۆنیزیایی؛ هاوولاتیەکی ئیندۆنیزیا. (٢) زمانی ئیندۆنیزیایی

indoor (in´dôr´, in´dōr´), *adj.* (١) ماڵەوە؛ ئەو ماڵەی ژوورەوە.
(an ~ pool; ~ plumbing)
(٢) لەئەوەڵدا پرووەدات؛ ناوماڵی. *(an ~ party)*.

indoors (in´dôrz´, in´dōrz´), *adv.* بۆ ژوورەوە؛ لە ژوورەوە؛ لەناوماڵ؛ ناوماڵ.
(let's go ~ .)

indubitable (in-dū´bi-tə-b'l), *adj.* گومانی لێ ناکرێ؛ گومانی تێدا نییە

induce (in-dōōs´, in-dūs´), *v.t.* (١) پێ سەلماندن؛ سازاندن؛ دل پێ دانەنان. (٢) بوون بە هۆ؛ والێکردن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان.
(to ~ sleep, labor, etc.; indigestion ~d by overeating)
(٣) کەسێک بە ئەنجامی گشتی لەڕێی بەشەکانەوە؛ بە ئەنجام کردن؛ ئەنجام بۆ بەرکەوتن.

inducement (in-dūs´mənt), *n.* (١) پێ سەلماندن؛ دل پێ داهێنان؛ سازاندن. ٢) هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ پاڵ؛ هانەهان؛ بەرتیل (مەجاز)؛ دل پێ داهێنەر. (٣) پێشەکی داوا پوونکردنەوە (دادگەری).

induct (in-dukt´), *v.t.* (١) هێنانەبەر بار؛ (٢) دانان بە کاربەدەستێکی گەورە یا فەرمانڕەوا بە ئاهەنگەوە. (٣) کردن بە ئەندام لە کۆمەڵەیەکدا؛ ڕاهێنان.
(to ~ into an organization)
(٤) کردن بە سەربار. *(He was ~ed into the army.)*
(٥) بە ئەنجامی گشتی گەیشتن لەڕێی بەشەکانەوە

inductee (in-duk´tē´), *n.* (١) ئەندامی تازەی کۆمەڵەیەک؛ (٢) سەربازێکی تازە گیراو؛ (٣) کاربەدەستێکی گەورەی تازە دانراو

inductile (in-duk´t'l), *adj.* (١) بەرم نەیە؛ ناکشێنرێ و تەنک ناکرێ و ناکرێ بە پەردی تەنک کانزا. (٢) سەرکێش؛ ملهەڕ.
-inductility *(n.)*.

induction (in-duk´shən), *n.* (١) دانان بە فەرمانڕەوا بە ئاهەنگەوە؛ (٢) کردن بە ئەندامی تازەی کۆمەڵەیەک؛ (٣) کردن بە سەربار؛ سەربار گرتن.
(~ into the army; an army ~ center)
(٤) ئەنجامی گشتی گەیشتن لەڕێی بەشەکانەوە (زیرێزی).
ب) بەهەم ئەنجامە گشتیەیە.
(٥) [Archaic] پێشەکی هۆنراوە، چیرۆک، یا شانۆنامەیەک.
(٦) پەیدا کردنی ئەلەکتریک یا موگناتیس لە نامێرێکدا لەڕێی نزیکبوونی لە سەرچاوەی ئەلەکتریک یا موگناتیسەکەوە بەبێ ئەوەی لەیەکتر بکەون (فیزیا).

inductive (in-duk´tiv), *adj.* (١) پاڵ پێوەنەر؛ هاندەر؛ جوار و سەمێنەر. (٢) تایبەتی بە گەیشتنە ئەنجامی گشتی لەڕێی بەشەکەوە (زیرێزی). *(~ reasoning, method, etc.)*
ب) بەهەر جورە بیرکردنەوەیەک بە ئەنجام هێنراوە
(٣) سەردێڕی یا پێشەکی (هۆنراوە، چیرۆک، شانۆنامە)

inductor (in-duk´tĕr), *n.* (١) دانەری کەسێک بە فەرمانڕەوا؛ (٢) ئامێری ئەلەکتریک گەیێنەر.

indulge (in-dulj´), *v.t.* (١) بەر بو باردوو بەرەڵاکردن؛ ڕێ پێدان؛ بەر بو باردوو بەردان. (٢) بەدەمەوەدان؛ جڵەو بۆ شل کردن؛ نازکێشان؛ دواندەوە. *(He ~s his children too much.)*
(٣) لە گوناە خۆشبوون (ئایینی کاسۆلیکی)
(٤) چاکە لەگەڵ کردن؛ پیاوەتی لەگەڵ کردن.

(٥) ماوەی قەرزدانەوە بۆ درێژکردنەوە.
v.i. (~ in), جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ بەر بۆ خۆ بەردان؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ شوێن ئارەزوو کەوتن.
(to ~ in drinking, eating, idle thoughts, etc.)

indulgence (in-dul´jəns), *n.* (١) بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ بەدەمەوەدان؛ بەر بۆ ئارەزوو بەردان؛ جڵەو بۆ شل کردن.
(٢) ئەوەی کە بەری ئارەزووی بۆ بەرەڵا دەکرێ.
(٣) جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ سەرتێکردن؛ شوێن ئارەزوو کەوتن
(٤) چاکە؛ پیاوەتی. (٥) ماوە پێدان بۆ قەرزدانەوە.
(٦) بەخشین؛ لە گوناە خۆشبوون (ئایینی کاسۆلیکی)

indulgent (in-dul´jənt), *adj.* بەر بەرەڵاکەر؛ جڵەو زۆر شل کەر؛ دڵنەرم؛ زۆر بەدەمەوەدەر؛ زۆر شوێن ئارەزووی خۆو خەڵک کەوتوو؛ نازکێش.
(an ~ parent, teacher, etc.)

indurate (in´doo-rāt´, in´dyoo-rāt´), *v.t.* (١) ڕەق کردن. (٢) دڵڕەق کردن؛ هەست مراندن؛ کەللەڕەق کردن

adj. (١) ڕەق؛ ڕەق بوون. (٢) دڵڕەق؛ هەست مردوو؛ هەست مرێنراو؛ کەللەڕەق؛ سەرسەخت

industrial (in-dus´trē-əl), *adj.* پیشەسازی؛ هی پیشەسازی.

n. (١) پیشەگەر؛ کرێکاری کارگەیەک. (٢) کۆمپانیایەکی پیشەسازی (*pl.*) (٣) کومپیالەوقەوالەی دارایی کە کۆمپانیایەکی پیشەسازی دەریدەکات

industrial arts, هونەری پیشەسازی (قوتابخانە).

industrialism (in-dus´trē-əl-iz'm), *n.* پیشەسازێتی؛ خەریک بوون و پشت پێوەبەستنی کۆمەڵێک بە پیشەسازییەوە

industrialist (in-dus´trē-əl-ist), *n.* پیشەساز؛ خاوەن کارگە؛ پیشەسازێکی گەورەو بەدەسەلات.

industrialization (in-dus´trial-i-zā´shən), *n.* پەرەسەندنی پیشەسازی لە وولاتێکدا؛ یەرە پێ سەندنی پیشەسازی؛ بڵاوبوونەوەی پیشەسازی

industrialize (in-dus´trē-əl-īz´), *v.t.* پەرە پێ سەندنی پیشەسازی لە وولاتێکدا؛ پیشەسازی دانان و بەرەوپێدانی؛
(to ~ a country, region, etc.)

industrially (in-dus´trē-əl-i), *adv.* لەڕووی پیشەسازییەوە

Industrial Revolution, شۆڕشی پیشەسازی

industrial school, قوتابخانەی پیشەسازی

industrious (in-dus´trē-əs), *adj.* (١) کارامە؛ زیرەک؛ شارەزا؛ لێزان. (٢) کۆشکەر؛ زۆر نیشکەر؛ زۆر هەوڵدەر؛ بەچنگ.
(an ~ student, farmer, worker, person, etc.)

industry (in´dəs-trē), *n.* (١) زیرەکی؛ شارەزایی؛ کارامەیی؛ لێزانین. (٢) کۆشش؛ هەوڵ؛ زۆر هەوڵدەر؛ بەچنگ.
(His success was due to ~ and thrift.)
(٣) هەمیشە نیشکردن؛ بێکار نەبوون
(٤) پیشەسازی
(٥) لقێکی پیشەسازی *(the paper ~ ; the motion-picture ~)*
(٦) پیشەسازان؛ خاوەن و بەڕێوەبەرانی پیشەسازی

indwell (in´dwel´), *v.i. & v.t.* تێدا ژیان؛ تێدابوون

-ine (in, in, ēn), پاشگرێکە بەمانای وەک؛ لێچوو *(crystalline)* .

-ine (in, in, ən), پاشگرێکە ناوی مێینەی لێ دروست دەکرێ *(heroine)*

-ine (in), پاشگرێکە ناوی بڕوتی لێ دروست دەکرێ؛ *(doctrine, medicine)*

-ine (ən, in, īn), پاشگرێکە ناوی کیمیایی لێ دروست دەکرێ. *(vaseline, iodine)*

inebriant (in-ē´bri-ənt), *adj.* سەرخۆشکەر

n. خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر

inebriate (in-ē´bri-āt´), *v.t.* (١) سەرخۆش کردن

(۲) هێنانه‌ جوش، شه‌ڵکردن؛ شه‌یداکردن

adj. سه‌رخۆش

n. که‌سێکی هه‌میشه‌ سه‌رخۆش؛ که‌سێکی سه‌رخۆش

inebriated (in-ē′bri-āt′id), *adj.* سه‌رخۆش

inebriation (in-ē′bri-ā′shən), *n.* سه‌رخۆشی

inebriety (in′i-brī′ə-ti), *n.* سه‌رخۆشی

inedible (in-ed′ə-b'l), *adj.* ناخوڕیت؛ به‌کاری خواردن نایەت

ineffable (in-ef′ə-b'l), *adj.* (۱) به‌ دەم ناس ناکرێ؛ له‌ وەسف کردن نایەت؛ له‌ باسکردن نایەت *(~ delight, beauty, etc.)*؛ (۲) ناوی ناهێنرێت، ته‌نها به‌شکۆیی و پیرۆزی *(God's ~ name)*.

-ineffability *(n.)*; **ineffably** *(adv.)*.

ineffaceable (in-i-fās′ə-b'l), *adj.* ناسڕێته‌وه‌؛ ناکوژێنرێته‌وه‌؛ هه‌تاهه‌تایی *(an ~ impression)*

ineffective (in′ə-fek′tiv), *adj.* (۱) بێ که‌ڵک؛ بێ ته‌نجام؛ بێ سوود؛ ناکاریگه‌ر *(~ efforts)*؛ (۲) ڵێ ده‌هاتوو؛ ناکارامه‌؛ بێ توانا؛ هیچ له‌بارا نه‌بوو؛ نابه‌کار؛ چرووک؛ سه‌رنه‌که‌وتوو *(an ~ leader)*

-ineffectively *(adv.)*; **ineffectiveness** *(n.)*.

ineffectual (in′ə-fek′choo-əl), *adj.* بێ ته‌نجام؛ بێ که‌ڵک؛ بێ سوود؛ سه‌رنه‌که‌وتوو؛ ناکاریگه‌ر

inefficacious (in′ef-i-kā′shəs), *adj.* بێ که‌ڵک؛ بێ سوود؛ ناکاریگه‌ر؛ بێ ته‌نجام

inefficacy (in-ef′i-kə-si), *n.* بێ که‌ڵکی؛ بێ سوودی؛ بێ ته‌نجامی؛ ناکاریگه‌ری

inefficiency (in′ə-fish′ən-si), *n.* ناکارامه‌یی؛ ناکاریگه‌ری؛ ناچالاکی؛ ڵێ ده‌هاتوویی

inefficient (in′ə-fish′ənt), *adj.* (۱) بێ ته‌نجام؛ بێ سوود؛ بێ که‌ڵک؛ ۲. ناش ڕێوه‌نه‌براو؛ کات و ووزه‌و یاره‌ به‌فیڕۆده‌ر؛ ناکاریگه‌ر؛ *(an ~ system)*؛ (۳) ڵێ ده‌هاتوو؛ ناکارامه‌؛ ڵێ نه‌زان؛ بێ توانا؛ چرووک *(an ~ worker)*

inelastic (in′i-las′tik), *adj.* ڕه‌ق؛ نالاستیکی؛ ناتوشتێته‌وه

-inelasticity *(n.)*.

inelegance (in-el′ə-gəns), *n.* (۱) ناته‌ڕێژی؛ نه‌ناسکی؛ ناشۆخ‌وشه‌نگی؛ ۲. ناشرینی (زمان، ڕه‌فتار)؛ بێ نه‌زاکه‌تی

inelegant (in-el′ə-gənt), *adj.* (۱) ناته‌ڕێژ؛ نه‌ناسک؛ ناشۆخ و شه‌نگ *(an ~ woman)*؛ (۲) ناشرین (زمان، ڕه‌فتار)؛ کرده‌وه‌؛ بێ نه‌زاکه‌ت

ineligible (in-el′i-jə-b'l), *adj.* نه‌شیاو (بۆ کارێکی دەستێک یا فرمانێک)؛ شایسته‌ی هه‌ڵبژاردن نه‌بوو؛ که‌سێکی نه‌شاو بۆ هه‌ڵبژاردن بۆ شتێک

n.

-ineligibility *(n.)*.

ineloquent (in-el′ə-kwənt), *adj.* زمان ناڕه‌وان؛ بێ ده‌ربڕین

-ineloquence *(n.)*.

ineluctable (in′i-luk′tə-b'l), *adj.* ده‌ربازبووی نه‌ده‌ست نه‌یه‌؛ له‌ده‌ست ده‌ر چوونی نه‌یه‌؛ هه‌ر نه‌بێ بێ *(~ fate)*

inept (in-ept′), *adj.* (۱) نه‌شیاو؛ نه‌گونجاو؛ به‌کارنه‌هاتوو؛ به‌که‌ڵک نه‌هاتوو؛ نابه‌جێ *(an ~ comparison)*؛ (۲) که‌رانه‌ ووته‌؛ مشتومڕ؛ گفتوگۆ؛ بێ میشکانه‌؛ بێ مانا *(an ~ argument, remark, conversation, etc.)*؛ (۳) ناکارامه‌؛ ڵێ نه‌هاتوو؛ هیچ له‌بارا نه‌بوو؛ بێ توانا؛ ڵێ نه‌زان؛ نه‌شاره‌زا؛ نالەبار؛ بێ ده‌سه‌ڵات؛ ده‌سه‌پاچه‌ *(an ~ official, carpenter, worker, etc.)*

-ineptly *(adv.)*; **ineptness** *(n.)*.

ineptitude (in-ep′tə-tōōd′, in-ep′tə-tūd′), *n.* (۱) نه‌شیاوی؛ نه‌گونجاو؛ نه‌جێیی (۲) بێ میشکی؛ بێ مانایی؛ که‌رێتی

(۳) ناکارامه‌یی؛ ڵێ نه‌زانین؛ نه‌شاره‌زایی؛ ناله‌باری؛ ده‌سه‌پاچه‌یی؛ بێ توانایی؛ (٤) کارێك، ووته‌یەك، یا ڕه‌فتارێکی نابه‌جێ و ناپه‌سه‌ند.

inequality (in′i-kwäl′ə-ti, in′i-kwôl′ə-ti), *n.* (۱) ناهاوتایی؛ نایه‌کسانی (۲) (ا) جیاوازی (قه‌باره‌، پله‌، پاده‌، چۆنێتی، پله‌وپایه‌ی کۆمه‌ڵایه‌تی). (ب) ئه‌وه‌نده‌ی یەك نه‌بوون. (ج) ناهه‌قی، ناڕه‌وایی. (۳) ناهاوتایی دوو ژماره‌ (بیرکاری).

inequation (in′i-kwā′zhən, in′i-kwā′shən), *n.* ناهاوتایی دوو ژماره‌ (بیرکاری).

inequitable (in-ek′wi-tə-b'l), *adj.* نایه‌کسان؛ ناڕه‌وا؛ ناهه‌ق.

-inequitably *(adv.)*.

inequity (in-ek′wi-ti), *n.* ناڕه‌وایی؛ ناهه‌قی؛ نایه‌کسانی؛ لایه‌نگری؛ لاسه‌نگی؛ سته‌مکاری

ineradicable (in′i-rad′i-kə-b'l), *adj.* ریشه‌کێش ناکرێ؛ له‌ ڕه‌گ ده‌رنایەت؛ نافه‌وتێنرێ؛ له‌ناونابرێ؛ بنبڕ ناکرێ.

inerasable (in′i-rās′ə-b'l), *adj.* ناسڕێته‌وه‌؛ ناکوژێته‌وه‌.

inerrant (in-er′ənt, in-ūr′ənt), *adj.* هه‌ڵه‌ ناکات؛ له‌ هه‌ڵه‌ به‌دوور

inert (in-ūrt′), *adj.* (۱) بێ گیان؛ نه‌بزۆك *(~ matter)*؛ (۲) سست؛ ناچالاك؛ خاو؛ ته‌مه‌ڵ (۳) کارناکاته‌ هیچ شتێك (کیمیا، ده‌رمان).

inertia (in-ūr′shə), *n.* (۱) بار نه‌گۆڕین؛ نه‌بزوان؛ نه‌جوڵان؛ بێ تینی؛ (۲) بێ گیانی؛ سستی؛ ته‌مه‌ڵی؛ بێ تاقه‌تی؛ هیچ نه‌کردن

-inertial *(adj.)*.

inescapable (in′ə-skāp′ə-b'l), *adj.* ده‌ربازبوونی له‌ ده‌ست نه‌یه‌؛ هه‌ر نه‌بێ ببێ؛ هه‌ر ڕوودەدات

inessential (in′ə-sen′shəl), *adj.* پێ نه‌ویست؛ ناپێویست؛ ناگرنگ.

n. شتێکی پێ نه‌ویست

inestimable (in-es′ti-mə-b'l), *adj.* (۱) هه‌ڵناسه‌نگێنرێ؛ ناژمێڕرێ؛ نرخه‌که‌ی ناژانرێ؛ ناپێوڕێ؛ *(~ damage)*؛ (۲) زۆر به‌نرخ؛ نرخی له‌سه‌ر دانانرێ له‌به‌ر زۆر به‌نرخی؛ *(~ advice)*.

-inestimably *(adv.)*.

inevitability (in′ev-i-tə-bil′ə-ti), *n.* مسۆگه‌ر ڕوودانی شتێك؛ بێ گومانی ڕوودانی شتێك؛ ناچاری ڕوودانی شتێك

inevitable (in-ev′i-tə-b'l), *adj.* هه‌ر نه‌بێ ببێ؛ هه‌ر ڕوودەدات؛ هه‌ر ده‌بێت؛ له‌ ده‌ست ده‌ربازبوونی بۆ نه‌یه‌؛ به‌ ناچاری هه‌ر ده‌بێت

-inevitably *(adv.)*.

inexact (in′ig-zakt′), *adj.* ڕاست نه‌یه‌؛ هه‌ڵه‌؛ ناته‌واو؛ وورد نه‌یه‌

-inexactitude *(n.)*.

inexcusable (in′ik-skūz′ə-b'l), *adj.* نابه‌خشرێ؛ لێبووردنی بۆ نه‌یه‌؛ شایسته‌ی به‌خشین نه‌یه‌؛ نابێ ببه‌خشرێ یا ببورێ؛ ناڕه‌وا؛ بێ به‌ڵگه *(an ~ mistake, delay, oversight, etc.)*

-inexcusably *(adv.)*; **inexcusability** *(n.)*.

inexhaustible (in′ig-zôs′tə-b'l), *adj.* (۱) له‌بن نایەت؛ ته‌واو نابێ؛ دوایی نایەت؛ له‌بن نه‌هاتوو *(an ~ supply of food, water, good feelings, etc.)*؛ (۲) ماندوو نابێ؛ ماندووبوونی بۆ نه‌یه‌

-inexhaustibly *(adv.)*; **inexhaustibility** *(n.)*.

inexistent (in′ig-zis′tənt), *adj.* بوونی نه‌یه‌؛ نه‌یه‌؛ له‌ جیهاندا نه‌یه‌

inexorable (in-ek′sər-ə-b'l), *adj.* بێ ئامان؛ دڵنه‌ڕم نابێ؛ دڵڕه‌ق؛ بێ ڕه‌حم؛ وازناهێنێ؛ له‌ ڕێ لانادات؛ کۆڵنه‌ده‌ر؛ ملنه‌ده‌ر؛ سه‌رسه‌خت؛ که‌للەڕه‌ق؛ گوێ له‌ هیچ نه‌گر؛ ناگۆڕێ.

-inexorably *(adv.)*; **inexorability** *(n.)*.

inexpedient (in′ik-spē′di-ənt), *adj.* نه‌شیاو؛ نه‌گونجاو؛ به‌کارنه‌هاتوو؛ به‌که‌ڵک نه‌هاتوو؛ نابه‌جێ؛ ناژیرانه.

-inexpedience *(n.)*; **inexpediency** *(n.)*.

inexpensive (in´ik-spen′siv), *adj.* هەرزان
inexperience (in´ik-spêr′i-əns), *n.* نەشارەزایی، بێ ئەزمونی؛ نەزانی؛ قال نەبوون؛ ناقاڵی؛ تازەکوورەیی؛ دنیا نەدیدەیی.
inexperienced (in´ik-spêr′i-ənst), *adj.* نەشارەزا، بێ ئەزمون؛ تازە کوورە؛ هەرزە؛ نەزان؛ قال نەبوو؛ دنیا نەدیدە
inexpert (in´ik-spürt′, in-ek′spĕrt), *adj.* نەشارەزا، بێ ئەزمون؛ نەزان؛ قال نەبوو
-inexpertly *(adv.)*.
inexpiable (in-ek′spi-ə-b'l), *adj.* ١) ناسڕێتەوە (تاوان، گوناه)؛ لێخۆشبوونی نێیە *(an ~ sin)*. ٢) [Archaic] ناتەرکێتەوە؛ سارد نابێتەوە؛ دڵی نەرم نابێ؛ ناگۆڕێ؛ *(~ vengeance)*
inexplainable (in´iks-plān′ə-b'l), *adj.* ڕوون ناکرێتەوە؛ هۆکەی ڕوون ناکرێتەوە؛ ڕوون نەکراوە
inexplicable (in-eks′pli-kə-b'l), *adj.* هۆکەی ڕوون ناکرێتەوە؛ ڕوون ناکرێتەوە؛ ڕوون نەکراوە؛ تێگەیشتنی هۆکەی گرانە
-inexplicability *(n.)*; **inexplicably** *(adv.)*.
inexplicit (in´iks-plis′it), *adj.* ناڕوون؛ ناتاسکرا؛ نادیار؛ لێڵ
inexpressible (in´iks-pres′ə-b'l), *adj.* دەرنابڕێ؛ دەس ناکرێ؛ ناتوانرێ بوترێ یا دەربڕرێ؛ *(~ joy)*
inexpressive (in´iks-pres′iv), *adj.* ١) ووشەی نیشوو بینە ٢) دەرنەبڕ؛ نادەربڕ؛ بێ مانا؛ هیچ پیشان نەدەر
inexpugnable (in´ik-spug′nə-b'l), *adj.* نابەزێنرێ؛ دەگیرێ؛ ناشکێنرێ؛ دەگیر ناکرێ؛ ملی بێ شۆڕ ناکرێ؛ سەخت
inextinguishable (in´ik-stiŋ′gwish-ə-b'l), *adj.* ناکوژێنەوە؛ ناکوژێنرێتەوە؛ داناکرێتەوە؛ ناوەستێنرێ؛ دوایی پێ نایەت؛ *(~ fire, flame, spirit, etc.)*
inextirpable (in´ik-stûr′pə-b'l), *adj.* ناڤەوتنێری؛ دوایی پێ نایەت؛ لە ڕەگەو ڕیشە دەرنایەت
in extremis (in iks-trē′mis), ١) لە سەردەمەرگدا؛ ٢) لە کاتی نەکوچەلەمەدا
inextricable (in-eks′tri-kə-b'l), *adj.* ١) لە دەست دەربازبوونی نییە؛ لێ ڕزگار بوونی نییە؛ لە دەست دەرچوونی نییە *(an ~ maze, quandary, etc.)*
٢) ا) ناڵۆز؛ ناڵۆسکاو؛ ناڵۆزاو (تەنگوچەڵەمە، گرێ)؛ ب) بێ چارە چارەسەری نییە ٣) ا) لێی دەرنایەت؛ لێی جیاناکرێتەوە؛ چەسپیو *(The screws were rusted in and quite ~)*
ب) هەڵدەوەسێتەوە؛ جیا نابێتەوە؛ *(an ~ relashionship)*
-inextricability *(n.)*; **inextricableness** *(n.)*; **inextricably** *(adv.)*.
infallible (in-fal′ə-b'l), *adj.* ١) هەڵەنەکەر؛ ڕاست؛ لە هەڵە بەدوور؛ پشت پێ بەستراو *(an ~ man, source of information, etc.)*. ٢) باش و چارەکەر (دەرمان)؛ کاریگەری مسۆگەرە *(an ~ antidote)*. ٣) لە هەڵە بەدوور (بەتایبەتی پاپا دەربارەی شتی نایتنی)؛ لە هەڵەو گوناه بەدوور؛ هەمیشەکەر؛ بێ هەڵە
n. کەسێک یا شتێکی هەڵەنەکەر یا لە هەڵە بەدوور
-infallibility *(n.)*.
infamous (in′fə-məs), *adj.* ١) بەدناو؛ دوخراب؛ ناوبانگ خراپ؛ ناوزراو *(an ~ person, place, etc.)*. ٢) ناپەسەند؛ پیس (کردەوە، کردار)؛ شوورەیی؛ زۆر خراپ. *(an ~ deed)*. ٣) ا) سزای بەدبخانەیە (تاوان). ب) سزادراو؛ تاوانبار
infamy (in′fə-mi), *n.* ١) بەدناوی ناپەسەندی؛ ناوخراپی؛ ناوبانگ خراپی؛ خراپی ٢) کردەوەیەک یا کارێکی زۆر خراپ و ناپەسەند؛ شوورەیی ٣) ماف لێ سەندنەوەی تاوانبارێک
infancy (in′fən-si), *n.* ١) ساوایەتی؛ ساوایی؛ کۆرپەیی؛ منداڵی. ٢) سەرەتا؛ ساوایی؛ *(Flying is no longer in its ~ .)*. ٣) کاتی منداڵی و هەرزەیی (تا تەمەنی بیست و یەک ساڵی).
infant (in′fənt), *n.* ١) منداڵی ساوا؛ شیرەخۆرە؛ بەرمەمکانە؛ مەلۆتکە؛ منداڵی کۆرپە. ٢) منداڵ (لە بیست و یەک کەمتر)؛ هەرزە
adj. ١) بۆ منداڵی ساوا؛ تایبەتی بە منداڵی ساوا یا کۆرپە ٢) زۆر زوو؛ لە سەرەتاوە؛ لە قۆناغی یەکەم یا لە سەرەتاوە.
infanticide (in-fan′tə-sīd´), *n.* ١) منداڵی ساوا کوشتن. ٢) منداڵی ساوا کوژ.
infantile (in′fən-tīl´, in′fən-til), *adj.* ١) تایبەتی بە منداڵی ساوا یا ساوایی ٢) منداڵانە (کردار، کردەوە، ڕەوشت)؛ *(~ behavior)* ٣) لەکاتی ساوایی یا منداڵیدا؛ هی سەرەتایی.
infantilism (in-fan′tə-liz´m), *n.* ١) هەر بە منداڵی ماندەوە و گەورە نەبوون نە لە لەش و نە لە میشکداو بلووق نەبوون (نەخۆشی ناسی)؛ هەر بە منداڵیتی ماندەوە ٢) کردەوە یا کردارێکی منداڵانە.
infantine (in′fən-tīn´, in′fən-tin), *adj.* = infantile.
infantry (in′fən-tri), *n.* لەشکری پیادە؛ پیادە (سەربازی)؛ سەربازی پیادە
infantryman (in′fən-tri-mən), *n.* ١) هۆش لەبەر نەهێشتن؛ شێت کردن؛ مێشک نەهێشتن ٢) دڵفڕاندن؛ هێنانە جۆش؛ شەیداکردن- (خۆشەویستی).
infatuate (in-fach′ōō-āt´), *v.t.* شێتوشەیدا؛ حەزلێکەر؛ دڵفڕێنراو.
adj. & n. شێتوشەیدا؛ حەزلێکەر؛ دڵفڕێنراو.
infatuated (in-fach′oo-āt´id), *adj.* شێتوشەیدایی؛ حەز؛ حەزلێکردن؛ دڵفڕان
(He is ~ with her.).
infatuation (in-fach´ōō-ā′shən), *n.* نەکردەنی؛ ناکرێ؛ نەکراو؛ دەست نادات؛ سەرناگرێ.
infeasible (in-fē′zə-b'l), *adj.* ١) پیس کردن بە میکرۆب؛ میکرۆباوی کردن. ٢) تووشی نەخۆشی کردن؛ نەخۆشی پێ گەیاندن ٣) خراپ کردن؛ تێکدان؛ پیس کردن. ٤) پێ گەیاندن (ترس، نازایی، چاکی، خراپی) *(His fear ~ed us all.)*.
-infeasibility *(n.)*.
infect (in-fekt′), *v.t.* ١) نەخۆش کەوتن؛ تووشی نەخۆشی بوون؛ بریندارببوون ٢) نەخۆشی؛ بریندار ٣) میکرۆب یا شتێکی نەخۆشی تووشکەر. ٤) نەخۆشیەکی تووشکەر ٥) تووش بوون یا پێ گەیاندن (بیرو باوەر، هەست).
infection (in-fek′shən), *n.* ١) نەخۆش؛ دەنگوباس)؛ خەمبار؛ دڵتەنگ؛ بەدبەخت؛ بەدووم؛ بەیووم. ٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو
infectious (in-fek′shəs), *adj.* ١) نەخۆشی؛ خەمباری؛ دڵتەنگی؛ بەدبەختی ٢) نابەجێیی؛ نەشیاوی؛ نەگونجاوی؛ نەگونجان. ٣) کردەوە، کردار، یا ووتەیەکی نابەجێ.
infective (in-fek′tiv), *adj.* = infectious.
infelicitous (in´fə-lis′ə-təs), *adj.* ١) بوون بە هۆ؛ والێکردن ٢) بۆ دەرکەوتن؛ هەڵهێنان؛ نەنجام لێ دەرهێنان؛ نەنجام لێوە وەرگرتن؛ تێگەیشتن. *(to ~ an unknown fact from a known fact; I ~ed from what he said that he disagreed with me.)*
٣) وا دەرخستن؛ نیشانەی نەوە بوون
v.i. بۆ دەرکەوتن؛ نەنجام دەرهێنان
infelicity (in´fə-lis′ə-ti), *n.* ١) لێوە وەرگرتن؛ بۆ دەرکەوتن؛ هەڵهێنان؛

(to find out by ~) ئەنجام بۆ دەرکەوتن

(٢) ئەنجام یا دەرکەوتنێک؛ بۆ دەرکەوتوو

(Is that a fair ~ from my statement?)

inferential (in´fə-ren´shəl), *adj.* تایبەتی بە ئەنجام دەرهێنان یا دەرکەوتن بە شتێکەوە.

inferior (in-fêr´i-ĕr, in-fêr´yĕr), *adj.* (١) خوارتر؛ خواروو؛ تر (٢) پلەوپایە خوارتر؛ پلە نزمتر؛ پلە کەمتر؛ نزم (پلە)؛ بەردەست؛ خواردەست (٣) بازاڕی؛ پەسۆکی؛ گەنگ؛ لێ نەهاتوو؛ بێ فەڕ؛ ناتەواو (٤) (to حراپتر لە؛ بێ بایەختر؛ نەوەندەی نەو باش نییە (٥) لە ژێرەوە ڕوار ژیوارناسی) (٦) لە ژێر هێلەکەوە نووسراو یا چاپکراو

n. (١) کەسێکی لێ نەهاتوو، پلەوپایە نزم، بەردەست، یا کەم بایەخ (٢) شتێکی بازاڕی یا پەسۆکی (٣) تیپ، نیشانە، یا سەروبۆری ژێر هێڵ

inferiority (in-fêr´i-ôr´ə-ti, in´fêr-i-or´ə-ti), *n.* (١) پلەوپایە نزمی؛ پلە کەمی؛ پلە کەمتری (٢) خراپی؛ کەموکوڕی

inferiority complex, هەست بە ناتەواوی کردن؛ خۆ بە کەم زانین؛ خۆ لە خەڵک بە کەمتر دانان؛ هەست بە کەموکوڕی کردن؛ هەستی ناتەواوی؛ هەستی کەموکوڕی

infernal (in-fûr´nl), *adj.* (١) دۆزەخی جەهەنەمی (٢) ناخۆش؛ ئەیتانی؛ نامرۆڤانە؛ بەلەعنەت؛ بۆ دۆزەخ دەشێت (٣) [Colloq.] ناسەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەدوپیس

inferno (in-fûr´nō), *n.* (١) دۆزەخ؛ جەهەنەم (٢) شوێنێکی زۆر گەرمو ناخۆش

infertile (in-fûr´tl), *adj.* (١) بێ بەرهەم بێ بەر؛ بێ پیت؛ بێ بەرەکەت *(~ land)* (٢) بە پیت نەکراو *(an ~ egg)*

infertility (in´fĕr-til´ə-ti), *n.* بێ بەری؛ بێ پیتی؛ بەر نەگرتن؛ منداڵ نەبوون

infest (in-fest´), *v.t.* پڕبوون لە شتێکی ناپەسەندو زیانبەخش؛ تێ وروژان *(mountains ~ed with robbers; buildings ~ed with rats; clothes ~ed with lice)*

-infestation *(n.).*

infidel (in´fə-dl), *adj.* (١) بێ ئایین؛ کافر (٢) تایبەتی بە کافرێن؛ کافری

n. (١) کەسێکی بێ ئایین؛ کافر؛ خوانەناسێک (٢) بێ بڕوا؛ کەسێک کە بڕوای بە پێغامبەرێکی تایبەتی نەبێ

infidelity (in´fə-del´ə-ti), *n.* (١) بێ ئایینی؛ کافری؛ کافرێتی؛ خوانەناسی (٢) دڵسۆزی؛ ناپاکی؛ بێ وەفایی (٣) ناپاکی ژنومێردایەتی؛ زینا؛ دامێن پیسی (ئێران ژنومێرد. (٤) کارێکی ناشیاوە، نادڵسۆزانە، یا دامێن پیسانە

infield (in´fēld´), *n.* (١) زەوی وواری نزیک بە خانووی ناو کێڵگەیەک (٢) (أ) بەشی ناوەوەی یاریگای بێسبۆڵ (ب) یاریکەرانی ئەم بەشەی یاریگا

infiltrate (in-fil´trāt), *v.t. & v.i.* (١) پاڵاوتن شلە (٢) بە دزێیەوە چوونە ناو بنکە یا شوێنی دوژمن *(to ~ behind the enemy lines)*

n. شتێک کە بە تشووی لەشدا کوددەبێتەوە

infiltration (in´fil-trā´shən), *n.* (١) بە دزێیەوە چوونەناو دوژمنەوە یا شوێنی دوژمنەوە بۆ زیان لێدان یا سووسەکردن (٢) بە دزێیەوە هەستانەودوی دوژمن (٣) شتێکی پاڵێوراو شتێکی کۆمەڵ بوو

infinite (in´fə-nit), *adj.* (١) بێ پایان؛ بێ سنوور؛ بێ ئەندازە؛ بێ شومار؛ بێ بن *(~ space)* (٢) زۆر زۆر گەورە؛ یەکجار زۆر؛ لە بڕ نەهاتوو؛ بێ بن (٣) بێ پایان ژمارە، بیرکاری).

n. (١) شتێکی بێ سنوور یا بێ پایان (جێگە، کات). (٢) ژمارەیەکی بێ پایان (بیرکاری).

the Infinite (Being), خودا.

-infiniteness *(n.).*

infinitely (in´fə-nit-li), *adv.* ئێجگار زۆر؛ بە پادەیەکی بێ ئەندازە؛ *(This is ~ better than all the others.)*

infinitesimal (in´fin-ə-tes´ə-m'l), *adj.* (١) ئێجگار زۆر بچووک (ژمارە، بیرکاری). (٢) زۆر زۆر کەم؛ ئێجگار زۆر کەم یا بچووک؛ زۆر وورد؛ ئەوەندە کەمە یا بچووکە ناپێوڕێ

n. هەند، بڕ، یا ژمارەیەکی ئێجگار بچووک

infinitive (in-fin´ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە چاووگ (ڕێزمان)؛ (٢) بێ سنوور؛ دیاری نەکراو

n. چاووگ (ڕێزمان)؛ سەرچاوەی کردار (ڕێزمان)؛ لە ئینگلیزیدا بریتییە لە ووشەی " to " لەگەڵ کردارد؛ *(to go; to think; to sing; to feel)*

infinitude (in-fin´ə-tōōd´, in-fin´ə-tūd´), *n.* (١) بێ پایانی؛ بێ سنووری؛ بێ بنی؛ بێ پادەیی (٢) ژمارە، هەند، یا پادەیەکی بێ سنوور

infinity (in-fin´ə-ti), *n.* (١) بێ پایانی؛ بێ سنووری؛ بێ ئەندازەیی (٢) هەتاهەتایی؛ هەتاهەتا؛ بێ پایان. (٣) ژمارەی بێ پایان (بیرکاری؛ (٤) ماوەی بێ ئەندازە لە دوورییدا (وێنەگرتن بە کامێرا).

to infinity, هەتاهەتا؛ بێ پایان

infirm (in-fûrm´), *adj.* (١) لاواز؛ بێ هێز؛ بێ تین. (٢) پارا؛ دووڵ (٣) [Rare] شلۆق؛ شلۆشۆق.

infirmary (in-fûr´mə-ri), *n.* تیمارخانە (بەتایبەتی لە قوتابخانە یا نۆردوگایەکدا)؛ نەخۆشخانە.

infirmity (in-fûr´mə-ti), *n.* (١) لاوازی؛ بێ هێزی؛ بێ تینی (٢) کەموکوڕی (ڕەوشت).

infix (in-fiks´), *v.t.* (١) تێخستنو تێدا چەسپاندن؛ تێدا قایم کردن. (٢) لە میشکدا چەسپ کردن؛ فێرکردن. (٣) ناوگر یا ناوبەند خستنەناو ووشەوە (زمانەوانی).

n. ناوبەند (زمانەوانی)؛ ناوگر.

inflame (in-flām´), *v.t.* (١) ئاگرتێبەردان؛ گرتێبەردان (٢) هێنانەجۆش؛ هەست بزواندن (بەتایبەتی تووڕەیی)؛ *(to ~ the crowd)* (٣) تیژترکردن (هەست، ئارەزوو، تووڕەیی، جۆش). (٤) ئاوساندن؛ هەوێنکردن؛ ئاگرتێبەربوون؛ هەڵئاوساندن

v.i. (١) هاتنەجۆش. (٢) ئاگرگرتن؛ ئاگرتێبەربوون؛ گرتێبەربوون. (٣) هەوکردن؛ ئاوسان؛ سووربوونەوە؛ هەڵئاوسان

inflammable (in-flam´ə-b'l), *adj.* (١) زوو ئاگرگر؛ زوو گرگر؛ خۆش سووت؛ ئاگرگر؛ زوو سووت. (٢) زوو هاتەجۆش؛ زوومەڵچوو

-inflammability *(n.)*; **inflammably** *(adv.).*

inflammation (in´flə-mā´shən), *n.* (١) سووتان؛ سووتاندن؛ ئاگرگرتن؛ گرگرتن. (٢) ئاوسان (نەخۆشی)؛ ئاوساوی؛ هەوکردن؛ سووتانەوە (نەخۆشی)؛ ئاوسانو سووربوونەوە.

inflammatory (in-flam´ə-tôr´i, in-flam´ə-tō´ri), *adj.* (١) هاندەر؛ هێنەرەجۆش؛ هەست بزوێنەر؛ *(an ~ speech)* (٢) تایبەتی بە هەوکردن؛ ئاوساوی و سووربوونەوەی لەگەڵدایە.

inflatable (in-flāt´ə-b'l), *adj.* فووی تێ دەکرێ؛ هەوای تێ دەکرێ؛ *(an ~ tire, tube, etc.)*

inflate (in-flāt´), *v.t.* (١) فووتێکردن؛ هەواتێکردن؛ پرکردن لە هەوا؛ ئاوساندن (٢) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان؛ فووتێکردن (مەجاز)؛ شادی و شانازی پێدان. (٣) فیشاڵ کردن؛ فشەکردن؛ پێوەنان. (٤) زیادکردن یا بەرزکردنەوەی بێ ئەندازە (٥) پارە زۆر خستنەناو بازارەوە

v.i. ئاوسان؛ باکردن؛ فووتێکران.

-inflater *(n.)*; **inflator** *(n.).*

inflated (in-flāt´id), *adj.* (١) فووتێکراو؛ ئاوساو؛ باکردوو.

٣) فشه، پیوه‌نراو؛ فشه‌باز؛ زل (قسه).
٣ لووت به‌رز؛ ناوساو (مه‌جاز)؛ به فیز؛ فوتێکراو.
(an ~ ego; an ~ self-image)
٤) زۆر کراوو نرخ که‌م کراوه (پاره).

inflation (in-flā′shən), *n.* ١) فووتێکران؛ باکردن؛ هه‌واتێکردن.
٢) پاره زۆری‌و نرخ که‌می؛ زۆر بوون‌و بێ بایه‌خی پاره
-inflationary *(adj.).*

inflationist (in-flā′shən-ist), *n.* لایه‌نگیرکه‌ری پاره زۆری‌و نرخ که‌می (نابووریناسی).
-inflationism *(n.).*

inflect (in-flekt′), *v.t.* ١) حه‌مانده‌وه؛ نوشتاندنه‌وه بۆ ناوه‌وه.
٢) ده‌نگ به‌رزو نزمکردنه‌وه. ٣) گۆڕینی شێوه‌ی ووشه (ڕێزمان)؛ گه‌ردان کردن؛ ژماره چواری ووشه‌ی دوایی ببینه
-inflective *(adj.).*

inflection (in-flek′shən), *n.* ١ حه‌مانه‌وه؛ چه‌مینه‌وه؛ نوشتانه‌وه.
٢) پێچ. ٣) به‌رزو نزمی ده‌نگ (ده‌نگناسی).
٤) گۆڕینی شێوه‌ی ووشه بۆ پیشاندانی باری کردار، ناو، یا ڕسته (ڕێزمان).
ب شێوه‌یه‌کی گۆڕاوی ووشه (ج) نه‌و تیپ، برگه، یا نیشانه‌یه‌ی ده‌خرێته‌سه‌ر ووشه بۆ شێوه گۆڕینی‌و ماناى جیا ده‌ربڕین.
(ship, ships, ship's, ships' ; I play, he plays, we played)
-inflectional *(adj.).*

inflexibility (in′flek-sə-bil′ə-ti), *n.* ڕه‌قی، توانای چه‌مانه‌وه یا نوشتانه‌وه نه‌بوون؛ که‌للەڕه‌قی؛ سه‌رسه‌ختی؛ نه‌گۆڕان.

inflexible (in-flek′sə-b'l), *adj.* ١) ڕه‌ق؛ نانوشتێته‌وه؛ ناچه‌مێته‌وه. ٢) که‌للەڕه‌ق؛ سه‌رسه‌خت؛ سه‌خت؛ له ڕای خۆ نه‌هاته خواره‌وه؛ ڕه‌فتار. *(an ~ person, parent, teacher, etc.)*
٣) ڕێکۆر؛ چه‌سپیو. *(an ~ rule)*

inflexion (in-flek′shən), *n.* = **inflection** [British spelling]

inflict (in-flikt′), *v.t.* ١) ئووشی ناخۆشی کردن؛ ئازاردان. *(to ~ pain and suffering on people)*
ب سزادان به‌سه‌ردا (دادگا). *(to ~ punishment on a defendant)*
٢) لێدان؛ نازاردان. *(to ~ a blow or someone)*

infliction (in-flik′shən), *n.* ١ به‌د به‌سه‌ردا هێنان؛ ئووشی ناخۆشی کردن؛ سزا به‌سه‌ردادان
٢ ب ئازار؛ سزا؛ ناخۆشی؛ به‌لا؛ به‌سه‌رهاتێکی ناخۆش.

influence (in′flōō-əns), *n.* جۆره شله‌یه‌کی بێ ڕه‌نگه که گوایه له ده‌ستبرده‌کانه‌وه دێته‌ده‌ره‌وه و کارده‌کاته سه‌ر سرووشت‌و کرده‌وه‌ی خه‌ڵک.
٣ کارێکردن؛ ده‌سه‌ڵات به‌سه‌ردا بوون
ب ده‌سه‌ڵاتی نه‌م کارێکردنه
٣ ده‌سه‌ڵات؛ ده‌ست؛ ده‌ست ڕۆیشتن؛ ڕکێف؛ فه‌رمانڕه‌وایی.
٤ که‌سێکی به‌ده‌سه‌ڵات یا ده‌ست ڕۆیشتوو؛ شتێکی به‌ده‌سه‌ڵات
v.t. کارتێکردن؛ کارکردنه‌سه‌ر؛ ده‌سه‌ڵات به‌سه‌ردابوون؛ کارتێکردن‌و گۆڕین کرده‌وه. کردار، ڕه‌وشت.

influential (in′flōō-en′shəl), *adj.* به‌ده‌سه‌ڵات؛ کاریگه‌ر؛ ده‌سه‌ڵاتدار؛ ده‌ست ڕۆیی؛ فه‌رمانڕه‌وا
(an ~ person, politician, senator, etc.)

influenza (in′flōō-en′zə), *n.* تفوونزا؛ یه‌تا؛ ده‌رم.
هه‌روه‌ها پێشی ده‌ووترێ " flu " وه " grippe ")

influx (in′fluks′), *n.* ١) تێڕان؛ ڕژانه‌ناو
ب هه‌تمه‌ژووره‌وه‌ی پەیتا‌پەیتا؛ هاتنی به‌رده‌وام؛ تێڕژان (مه‌جاز).
(an ~ of customers in the shop)
٢) پێرگه؛ ناوڕێژ

inform (in-fôrm′), *v.t.* ١) شێوه‌پێدان؛ شێوه‌پێگرتن؛ شێوه‌پێدان.
ب ڕوانین. [Rare] ٢). فێرکردن؛ کارکردنه‌سه‌ر مێشک.
٣) ئاگادارکردن؛ پێ ووتن؛ پێ ڕاگه‌یاندن (ده‌نگوباس).
v.i. خه‌به‌رلێدان؛ بۆ ئێ چاندن؛ لێ ئووسین.

informal (in-fôr′m'l), *adj.* ١) ناڕه‌سمی.
(an ~ truce, visit, etc.)
٢) سه‌رپێیی (جل‌وبه‌رگ)؛ بێ که‌ش‌وفش. *(~ clothes)*
٣) ساده، خاکی. *(an ~ party, occasion, etc.)*
٤) تایبه‌تی به زمانی ده‌مه‌ته‌قێ. *(~ language)*

informality (in′fôr-mal′ə-ti), *n.* ١) ناڕه‌سمێتی؛ سه‌رپێیه‌تی؛ خاکیتی؛ بێ که‌ش‌وفشی. ٢) کرده‌وه یا کارێکی سه‌رپێیی

informant (in-fôr′mənt), *n.* ١) سیخوڕ؛ جاسووس
٢) که‌سێکه که ده‌رباره‌ی زمانی زگماکی خۆی ده‌نگوباس ده‌دات به زمانناسی بێگانه بۆ لێکۆڵینه‌وه‌ی زمانه‌که؛ زانیاری پێده‌ر.

information (in′fər-mā′shən), *n.* ١) ڕاگه‌یاندن؛ پێ ووتن؛ پێ ووتراو. ٢) ده‌نگوباس؛ هه‌واڵ؛ ئاگاداری. ٣) زانیاری.
٤) پرسگه؛ فه‌رمانگه‌ی ده‌نگوباس ڕاگه‌یاندن؛ مرۆڤی ده‌نگوباس ڕاگه‌یێر
٥) تاوانبارکردن (دادگا).
-informational *(adj.).*

information center, پرسگه؛ مه‌ڵبه‌ندی ده‌نگوباس؛ مه‌ڵبه‌ندی ڕاگه‌یاندن

informative (in-fôr′mə-tiv), *adj.* ڕوونکه‌ره‌وه؛ ڕۆشنکه‌ر
(an ~ lecture)

informed (in-fôrmd′), *adj.* ئاگادار؛ زانا؛ تێگه‌یشتوو؛ شاره‌زا؛ به‌ئاگا؛ بزان

informer (in-fôr′mər), *n.* سیخوڕ؛ جاسووس به‌تایبه‌تی یه‌کێك که جاسووسی به‌سه‌ر نه‌وانه‌وه ده‌کات که ده‌یان ناسێ‌و به بڕده‌ری خۆیی ده‌زانێ؛ خه‌به‌رلێدەر

infra- (in′frə), پێشگرێکه به‌مانای له‌ژێر؛ ژێر *(infrared)* .

infract (in-frakt′), *v.t.* پەیمان شکاندن؛ شکاندن (یاسا، پەیڕەو، پەیمان).

infraction (in-frak′shən), *n.* پەیمان شکاندن؛ شکان (یاسا، پەیڕەو)؛ سووچ؛ تاوان

infrared (in′frə-red′), *adj.* هی ئیشکی ژێر سوور

infrequent (in-frē′kwənt), *adj.* ١) دەگمەن؛ به دەگمەن؛ که‌م ڕووده‌دات. ٢) نارێك‌وپێك؛ که‌م که‌مۆ نارێك‌وپێك: *(an ~ guest)*
-infrequence *(n.)*; **frequency** *(n.)*; **infrequently** *(adv.).*

infringe (in-frinj′), *v.t.* شکاندن (پەیمان، یاسا، پەیڕەو)؛ دەستدرێژی کردنه‌سه‌ر؛ پەرژین شکاندن

infringe on (or upon), دەستدرێژی کردنه‌سه‌ر مافی خه‌ڵك؛ پەرژین شکاندن *(to infringe on other people's rights)*

infringement (in-frinj′mənt), *n.* ١) شکاندن (پەیمان، یاسا، پەیڕەو). ٢) دەستدرێژی بۆ سه‌ر مافی خه‌ڵك؛ پەرژین شکاندن

infuriate (in-fyoor′i-it), *v.t.* زۆر تووڕه‌کردن

infuse (in-fūz′), *v.t.* ١) تێکردن (شله)؛ کردنه‌ناو (شله)؛ کردن به‌سه‌ردا. ٢) پرکردن له؛ تێکردن؛ پێدان؛
(to ~ fresh courage into soldiers; to ~ soldiers with fresh courage)
٣) تێهه‌ڵکێشان؛ لێ هه‌ڵکێشان؛ خستنه‌ناو؛ تێدا؛ نوقم کردن
(tea-leaves are ~d in hot water.)

infusion (in-fū′zhən), *n.* ١) تێکردن (شله)؛ تێکران.
٢) شتێکی تێکه‌ڵاوکراو
٣) خۆشاوی دوای شت کردنه ناو یا له ناودا نوقم کردن (چا
(the ~ of new blood into old stock) ٤) تێکەڵ کردن

-ing (iŋ), پاشگرێکه به‌مانای ١) بۆ پێکهێنانی باری نێستای به‌رده‌وامی کردن؛ *(reading, going, singing, writing, drawing, etc.)*
٢) ده‌خرێته‌سه‌ر کردار بۆ مانا به‌خشینی: ا) کردنی کارێك *(talking)*
ب) ئه‌نجامی کارێك *(painting)* .

(carpeting) (چ) کەرەسەی کارپێک.

ingenious (in-jēn′yəs), *adj.* (۱) بلیمەت؛ دانا؛ زیرەک؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ زانا. *(an ~ mechanic, actor, diplomat, writer, etc.)* . (۲) بلیمەتانە کراوە؛ دانایانە دروستکراوە؛ کارامانە پێکهێنراوە؛ ڕەسەن: *(an ~ machine, theory, explanation, etc.)*

ingénue (an′zhi-nōō′), *n.* (۱) کچێکی ساویلکەی دڵپاک. (۲) (ا) دەوری کچێکی ساویلکە لە شانۆنامەیەکدا. (ب) ژنە نەکتەرێک کە دەوری کچێکی ساویلکە دەبینن لەسەر شانۆ.

ingenuity (in′jə-nōō′ə-ti, in′jə-nū′ə-ti), *n.* بلیمەتی؛ دانایی؛ زانایی؛ کارامەیی؛ ڕەسەنی: *(His ~ was apparent to everyone.; the ~ of the plan)*

ingenuous (in-jen′ū-əs), *adj.* (۱) خانەدان؛ جوامێر؛ سرووشتو پەفتار بەرز. (۲) لەڕوو؛ بێ پێچوپەنا؛ کراوە. (۳) سادە؛ خاکی؛ ساویلکە: *(an ~ smile)* .

ingest (in-jest′), *v.t.* خواردن (خواردەمەنی). دەرمان)؛ خواردەمەنی خواردن.

-ingestion *(n.)*.

ingesta (in-jes′tə), *n.pl.* خواردەمەنی؛ خۆراک؛ خواردن.

inglenook (iŋ′g'l-nook′), *n.* قوژبنی گوێ ئاگردان.

inglorious (in-glôr′i-əs, in-glō′ri-əs), *adj.* (۱) شوورەیی؛ شەرمەزارکەر؛ حەیابەر؛ ناشرین (کردەوە)؛ سەرشۆرکەر: *(an ~ retreat, defeat, etc.)* (۲) نەناسراو؛ بێ ناو؛ بێ ناوبانگ: *(to live an ~ life)* .

-ingloriously *(adv.)*.

ingoing (in′gō′iŋ), *adj.* (۱) چوونەناو؛ چوونەژوورەوە؛ پیاچوو. (۲) وورد؛ هەمورگرەوە.

ingot (iŋ′gət), *n.* (۱) داڕێژگە؛ قاڵب. (۲) داڕشتە؛ داڕێژە.

ingrain (in-grān′), *v.t.* (۱) لە خوم دان لەپێش چنیندا. (۲) تێدا چەسپاندن؛ تێدا ناشتن؛ تێکەڵاوکردن؛ لە مێشکدا چەسپاندن.

adj. (۱) لە خوم دراو لە پێش چنیندا. (۲) لە بەن یا دەزووی لە خوم دراو لە پێش چنیندا دروستکراوە (بەڕە، ژێرەخەر).

n. بەنو دەزووی لە خوم دراو پێش چنین.

ingrained (in-grānd′), *adj.* لە مێشکدا چەسپیو؛ ڕەگ داکوتاو: *(~ habits, prejudices, principles, etc.)*

ingrate (in′grāt), *adj.* [Obs.], *n.* بەدنەمەک؛ سپڵە؛ نەمەک کوێر کەسێکی سپڵە، بەدنەمەک، نەمەک کوێر، یا بێ سفەت.

ingratiate (in-grā′shi-āt′), *v.t.* خۆ لێ بردنە پێشەوە؛ مەرایی کردن؛ خۆ لێ نزیک کردنەوە؛ خۆ لەلا شیرین کردن: *(He ~d himself with his boss.)*

-ingratiation *(n.)*.

ingratitude (in-grat′ə-tōōd′, in-grat′ə-tūd′), *n.* سپڵەیی؛ بەدنەمەکی؛ نەمەک کوێری.

ingredient (in-grē′di-ənt), *n.* (۱) بەشی لێ پێکهاتوو (بەتایبەتی خواردەمەنی)؛ کەرەسە؛ دانە: *(the ~s of pea soup)* . (۲) پێکهێن؛ پێکهێنەر؛ بەشی پێکهێنەر؛ کەرەسە (مەجاز): *(the ~s of success)*

ingress (in′gres), *n.* (۱) چوونەژوورەوە؛ هاتنەژوورەوە. (۲) مافی چوونەژوورەوە؛ ڕێ پێدانی چوونەژوورەوە. (۳) دەرگا؛ کون؛ دەرک

ingression *(n.)*.

ingrown (in′grōn′), *adj.* (۱) بۆ ناوەوە ڕووا؛ لەناو گۆشتا ڕووا (نینۆک)؛ بەناو گۆشتا چوو: *(an ~ toe nail)* . (۲) زگماکی

ingrowth (in′grōth′), *n.* (۱) بۆ ناوەوە ڕووان (۲) شتێکی لەناو گۆشتا یا بۆ ناوەوە ڕووا (نینۆک)

ingulf (in-gulf′), *v.t.* = **engulf**.

ingurgitate (in-gūr′jə-tāt′), *v.t.* هەل لووشین؛ بەپەلەو چڵیسانە خواردن.

inhabit (in-hab′it), *v.t.* تێدا نیشتەجێ بوون (ماڵ، ناوچە)؛ تێدا ژیان یا دانیشتن: *(to ~ a house, a region, country)* .

-inhabitation *(n.)*.

inhabitable (in-hab′i-tə-b'l), *adj.* بۆ تێدا ژیان دەشێت یا باشە؛ بەکاری تێدا ژیان دێت (خانوو، ناوچە).

-inhabitability *(n.)*.

inhabitancy (in-hab′i-tən-si), *n.* (۱) تیا ژیان؛ تیا نیشتەجێ بوون؛ نیشتەجێیی. (۲) نیشتەجێ؛ ماڵ؛ خانە؛ لانە.

inhabitant (in-hab′i-tənt), *n.* دانیشتوو؛ نیشتەجێ؛ نیشتەنی: *(the ~s of a town, region, country, etc.)*

inhabited (in-hab′i-tid), *adj.* ئاوەدان؛ ئاوا؛ ئاواکراوە؛ خەڵکی تێدا دەژی: *(an ~ house, place, town, etc.)* .

inhalant (in-hāl′ənt), *n.* دەرمانێکە کە بە هەناسە هەڵ بکێشرێ.

adj. بە هەناسە هەڵکێشان وەردەگیرێ.

inhalation (in′hə-lā′shən), *n.* (۱) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن؛ قووتدان (دووکەڵ). (۲) دەرمانی بە هەناسە هەڵکێشراو.

inhale (in-hāl′), *v.t.* هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن؛ قووتدان (دووکەڵ).

v.i. دووکەڵی جگەرە قووتدان. *(He smokes; but doesn't ~)*

inhaler (in-hāl′ēr), *n.* (۱) هەناسەهەڵکێش؛ هەناسەدەر؛ دووکەڵی جگەرە قووتدەر. (۲) ئامێری پاککردنەوەی هەوا لە تۆزو دووکەڵو پیسی. (۳) ئامێری هەناسەپێدەر.

inharmonious (in′här-mō′ni-əs), *adj.* (۱) ناساز (دەنگ، مۆسیقا)؛ نەساز. (۲) ناکۆک؛ پێکەوە نەگونجاو؛ لەگەڵ یەک ڕێک نەکەوتوو.

inhere (in-hêr′), *v.i.* پارچەیەک بوون لە؛ بەشێکی جیانەبووەوە لە؛ پێوە نووساون؛ بەشێکی زگماکی یا خۆیی بوون لە.

-inherence *(n.)*; **inherency** *(n.)*.

inherent (in-hêr′ənt), *adj.* زگماکی؛ خۆیی؛ بەشێکی سرووشتیی بە لە؛ هەر لە خۆوە تیایەتی: *(Weight is an ~ property of matter.; He has an ~ love of beauty.; Most people have an ~ fear of darkness.)*

inherently (in-hêr′ənt'li), *adv.* لە خۆیدا؛ بە زگماکی؛ لە بنچینەدا: *(Is man ~ good or bad?)* .

inherit (in-her′it), *v.t.* (۱) میرات بردن؛ میرات وەرگرتن؛ میرات بۆ بەجێمان یا بەرکەوتن. (۲) بۆ بەجێمان لە باووباپیرەوە (سرووشتی خۆیی)؛ بۆ مانەوە: *(He ~ed his stubbornness from his mother.)* .

inheritable (in-her′i-tə-b'l), *adj.* (۱) مافی میرات وەرگرتنی هەیە. (۲) دەبێ بە میراتی؛ بۆی هەیە بەجێبهێڵرێ و ببرێ بە میراتی.

-inheritability *(n.)*.

inheritance (in-her′i-təns), *n.* (۱) میرات بردن؛ میرات وەرگرتن. (۲) میراتی؛ میرات. (۳) کەلەپوور؛ شتی بۆ بەجێماو لە باووباپیرەوە.

inheritor (in-her′i-tĕr), *n.* میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشبەر.

inhibit (in-hib′it), *v.t.* (۱) قەدەغەکردن. (۲) ڕێ لێگرتن؛ پێشێل کردن؛ بەربەستکردن؛ ڕاگرتن؛ جڵەوگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان و شەرم کردن: *(to ~ wrong desires; Having been laughed at because of his lameness, the child became shy and ~ed.)*

-inhibiter *(n.)*; **inhibitive** *(adj.)*.

inhibition (in′hi-bish′ən, in′i-bish′ən), *n.* (۱) ڕێ گرتن؛ ڕێ لە خۆ گرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان؛ جڵەوگیری؛ شەرم: *(Wine weakens a person's ~s.; a man without ~s)*

(۲) کۆسپی مێشکی و هەستی؛ پڕ لێگری دەروونی.

inhospitable (in-hos′pi-tə-b'l), *adj.* (۱) ناخانەدان؛ میوان ڕەنەگر (۲) لانەنەدەر؛ چۆڵەوانی و سەخت و ناخۆش: *(an ~ shore, region, place, etc.)*

-inhospitableness *(n.)*; **inhospitably** *(adv.)*; **inhospitality** *(n.)*.

inhuman (in-hū′mən), *adj.* (۱) نامرۆڤانە (۲) دڕندەیی؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم؛ دڵڕەق؛ دل بە کەس نەسووتاو.

inhumane (in'hyoo-mān′), *adj.* بێ بەزەیی؛ دل پێ نەسووتاو؛ بێ ڕەحم؛ دڵڕەق.

inhumanity (in'hyoo-man′ə-ti), *n.* (۱) نامرۆڤایەتی؛ دڵڕەقی؛ دڕندەییتی؛ بێ بەزەییێتی؛ دل بە کەس نەسووتان. (۲) کارێک یا ووتەیەکی نامرۆڤانە و دڵڕەقانە.

inhume (in-hūm′), *v.t.* ناشتن مردوو)

inimical (in-im′i-k'l), *adj.* (۱) ناحەز؛ دوژمنانە (۲) زیانبەخش: *(habits ~ to good health; acts ~ to peace)* .

inimitable (in-im′i-tə-b'l), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ لاسایی ناکرێتەوە.

iniquitous (in-ik′wə-təs), *adj.* ناڕەوا؛ زۆردار؛ ناهەق؛ ناپەسەند؛ بەد پیس ڕەفتار؛ ڕەووشت نزم

iniquity (in-ik′wə-ti), *n.* (۱) ناڕەوایی؛ ناهەقی؛ زۆرداری؛ ڕەووشت نزمی؛ ڕەفتار پیسی؛ سەرسەرێتی (۲) کردەوە یا کارێکی ناڕەوا، نزم، پیس، یا زۆردارانە.

initial (i-nish′əl), *adj.* (۱) سەرەتا؛ سەرەتایی: *(the ~ stage of a disease)*

(۲) تایبەتی بە تیپی یەکەمی ووشەیەک یا ناوێک.

n. تیپی یەکەمی ووشەیەک، بەتایبەتی: (۱) تیپی گەورە لە سەرەتای بەندێکدا. (۲) تیپی یەکەمی ناوی کەسێک یا شوێنێک: *(a person's ~s)* .

v.t. مۆرکردن یا نیمزاکردن بە تیپی یەکەمی ناوی خۆ: *(to ~ a document)*

initially (i-nish′əl-i), *adj.* لە سەرەتادا؛ لەپێشەوە؛ یەکەم جار.

initiate (i-nish′i-āt′), *v.t.* (۱) دەستپێکردن؛ دەستپێشکەری کردن: *(to ~ reforms, a fight, a friendship)*

(۲) فێرکردن؛ پێناسین؛ ڕاهێنان.

(۳) وەرگرتن یا کردن بە ئەندامی کۆمەڵەیەک

adj. ۱ دەستپێکراو. (۲) فێرکراو؛ ڕاهێنراو.

(۳ تازە وەرگیراو بە ئەندامی کۆمەڵەیەک

n. ئەندامێکی تازە وەرگیراو لە کۆمەڵەیەکدا.

-initiator *(n.)*.

initiation (i-nish'i-ā′shən), *n.* (۱) دەستپێکردن. (۲) ڕاهێنان؛ فێرکردن؛ ڕاهاتن. (۳) وەرگرتن بە ئەندام لە کۆمەڵەیەکدا؛ ئاهەنگ و خوو نەریتی ئەندامی تازە وەرگرتن لە کۆمەڵەیەکدا.

initiative (i-nish′i-ə-tiv, i-nish′i-ā'tiv), *adj.* سەرەتایی.

n. (۱) دەستپێشکەری: *(to take the ~)* . (ب) کردەوەیەکی دەست پێشکەری؛ هەنگاوێکی دەست پێشکەری: *(a new European ~ about world peace)*

(۲) گیانی دەستپێشکەری کردن؛ گیانی هەنگاوی تازە و ئازا نان.

(۳) (۱) مافی پەرلەمان بۆ پێشکەشکردنی یاسای تازە. (ب) مافی هاروڵاتیان بۆ گۆڕینی یاسایەک یا دانانی یاسایەکی تازە لەڕێی کۆکردنەوەی نیمزای دەنگدەرانەوە.

on one's own initiative, لەخۆوە؛ بەبێ کەس پێ ووتن یا زۆرلێکردن یا هاندان: *(He started the project on his own initiative.)* .

take the initiative, دەستپێشکەری کردن.

initiatory (i-nish′i-ə-tôr′i, i-nish′i-ə-tō′ri), *adj.* (۱) سەرەتایی (۲) تایبەتی بە ناهەنگ و نەریتی ئەندامی تازە وەرگرتن لە

inject (in-jekt′), *v.t.* (۱) دەرێی لێدان؛ شرینقەلێدان. (۲) تێکردن؛ تێخستن؛ پیاکردن. (۳) تێ فڕێدان (ووتە، سەرنج، تێبینی)؛ تێکەڵاوکردن؛ تێخستن *(to ~ plitics in the discussion)*

injection (in-jek′shən), *n.* (۱) دەرێی لێدان؛ شرینقەلێدان. (۲) خستنەناو؛ تێکردن؛ تێکران. (۳) (۱) شرینقە؛ دەرێی: *(to give a patient an ~)* . (ب) دەرمانی بە شرینقە لێدراو.

injudicious (in'jōō-dish′əs), *adj.* نابەجێ؛ ناژیرانە.

injunction (in-juŋk′shən), *n.* (۱) فەرمان؛ پێ ووتن (۲) فەرمانی دادگا.

injure (in′jēr), *v.t.* (۱) بریندارکردن؛ زامارکردن؛ ئازاردان؛ زیان لێدان. (۲) هەست بریندارکردن؛ کارێکی ناڕەوا کردن بەرامبەر؛ هەست ئازاردان: *(You ~d my feeling.)*

injurious (in-joor′i-əs), *adj.* (۱) زیانبەخش؛ بە زیان. (۲) بریندارکەر (هەست)؛ لکەدارکەر؛ پیسواکەر؛ ناشرین؛ سووک.

injury (in′jēr-i), *n.* (۱) برین؛ زام؛ زیان؛ ئازار. (۲) ستەمکاری؛ هەست بریندارکردن؛ ماف پێشێل کردن؛ دەستدرێژی (۳) کارێکی ناڕەوا یا ستەم.

injustice (in-jus′tis), *n.* (۱) ناڕەوایی؛ زۆرداری؛ زوڵم؛ زوڵم و زۆر؛ ناهەقی؛ غەدر؛ بێ دادی. (۲) کارێکی ناڕەوا یا ناهەق؛ کردەوەیەکی زاڵمانە.

ink (iŋk), *n.* مەرەکەب.

v.t. (۱) لە مەرەکەب هەڵکێشان (مۆی)؛ مەرەکەب کردن بەسەردا. (۲) بە مەرەکەب نیشانەکردن.

inkhorn (iŋk′hôrn′), *n.* مەرەکەبدان (هی کەڵەشاخ).

inkling (iŋk′liŋ), *n.* (۱) نیشانە؛ نیشانەیەکی ناڕاستەوخۆ. (۲) ناگا؛ دل خەبەردان؛ هەست؛ هەستپێکردن: *(I had no ~ of what was happening.)*

inkstand (iŋk′stand′), *n.* (۱) مەرەکەبدان و قەڵەمدانی سەر مێز. (۲) مەرەکەبدانی سەر مێز؛ مەرەکەبدان؛ شووشە مەرەکەب.

inkwell (iŋk′wel′), *n.* مەرەکەبدانی سەر مێز؛ شووشە مەرەکەب.

inlaid (in′lād′, in-lād′), *adj.* بۆ جوانی خراوەتە ناو شتێکەوە یا تێیدا هەڵکەندراوە بەڵام ڕێکە لەگەڵ ڕووی شتەکەدا (نەقش‌ونیگار).

inland (in′lənd), *adj.* (۱) تایبەتی بە بەشی ناوەوەی وڵاتێک. (۲) خۆڵاتی؛ خۆمالی

n. ناوەوەی وڵاتێک؛ ناوچەی ناوەوەی وڵات.

adv. بەرەو ناوەوەی وڵاتێک؛ دوور لە سنووری وڵاتەوە.

inlander (in′lən-dēr), *n.* جێنشین یا دانیشتووی بەشی ناوەوەی وڵاتێک.

in-law (in′lô′), *n.* خزمی ژن (خەسوو، خەزوور، ژن برا، ژن خوشک، برازن؛ زاوا،... هتد)؛ خزمی مێرد؛ خزمی ژن و مێرد.

inlay (in-lā′), *v.t.* (۱) تێخستن یا هەڵکەندنی زێڕو بەردی بەنرخ یا نەقش و نیگار لەناو شتێکدا بە مەرجێک لەگەڵ ڕووی شتەکەدا ڕێک بێت. (۲) ڕازاندنەوەی ڕووی شتێک بەم جۆرە.

n. (۱) شتی ڕازێنەرەوەی لە ڕوویەکدا هەڵکەنراو یا تێخراو. (۲) ددان پرکەرەوە؛ ناوئاخنی ددانی پرکراوە.

inlet (in-let′), *v.t.* خستنەناو؛ تیا قایم کردن یا چەسپاندن.

n. (۱) (ا) جۆگە؛ ڕووبار. (ب) جۆگە یا کەنداوێک کە لە ڕووبار، دەریا، یا دەریاچەیەکەوە هاتبێ یا جیابووبێتەوە (ج) کەنداوێکی نێوان دوو دوورگە (۲) دەرگا؛ کون؛ جێی چوونەژوورەوە. (۳) شتێکی تێخراو، تێ چەسپێنراو، یا لێ هەڵکەنراو.

inmate (in′māt′), *n.* (۱) هاوخانە؛ هاوماڵ؛ نیشتەجێی خانوویەک (۲) نیشتەجێی بەندیخانە، شێتخانە، یا پەناگا؛ بەند: *(the prison ~s demanded better treatment.)*

in memoriam (in´mə-môr′i-əm), [L.]. به یادی فلان کەسەوە
لەسەر کێلی مردوو لە بڵاوکراوەی ڕۆژنامەدا دەنووسرێ بە بۆنەی مردنی کەسێکەوە

inmost (in′mōst´, in′məst), *adj.* innermost.

inn (in), *n.* (١) خان؛ ئوتێل (٢) چێشتخانەو مەیخانە؛ مەیخانە (٣) خانەی ڤوتابیانی ئینگلتەرە

innards (in′ərdz), *n.pl.* (١) هەناو؛ ڕیخۆلە؛ ناوسک (٢) ناوەڕۆک؛ ناوناخن؛ بەشی ناوەوەی شتێک

innate (in′āt, i-nāt′), *adj.* زگماکی؛ خوێی؛ لە خۆدایە؛ لە خۆدایە؛ سروشتی
(~ courtesy; to have an ~ ability to sympathize with others)

-innately *(adv.)*; innateness *(n.)*.

inner (in′ər), *adj.* (١) ناوەوە؛ هی ناوەوە؛ ژوورەوە
(an ~ room, door, etc.)

(٢) تایبەتی بە مێشکەو دەروون؛ دەروونی؛ گیانی
(٣) هی ناخ؛ ڤوول؛ تایبەتی بە خۆ؛ نهێنی؛ کەس پێ نەزان *(~ emotion)*

inner circle, *n.* ناوەوە؛ ناوەخۆ
دەستەی دەسەلاتداران یا نزیک لە فەرمانڕەوا؛ دەستەی کارپەردەست یا شت بەدەستی ووڵاتێک یا دەزگایەک

inner city, ناوەوەی شار؛ بەتایبەتی گەڕەکە هەژارو قەرەبالغەکان

innermost (in′ər-mōst´, in′ər-məst), *adj.* (١) هەرە ناوەوە؛ هی ناوی ناوەوە؛ هی ناوەوە (٢) دەروونی؛ کانگا؛ ناخ؛ ڤوڵترین؛ کەس پێ نەزانو تایبەتی بە خۆ
(One's ~ thoughts, feeling, and desires)

inning (in′iŋ), *n.* کایە؛ یاری

innkeeper (in′kēp´ər), *n.* خانچی؛ ئوتێلچی

innocence (in′ə-s'ns), *n.* (١) بێ تاوانی؛ بێ سووچی؛ بێ گوناهی (٢) داوێن پاکی؛ پاکی (٣) بەسزمانی؛ ساویلکەیی؛ دڵ سافی؛ بێ فرۆفێڵی؛ سادەیی (٤) مێشک سووکی؛ مندانێتی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکێتی؛ نەزانی (٥) کەسێکی ساویلکە، داوێن پاک، بێ تاوان، یا بێ مێشک (٦) جۆرە ڕووەکێکی گوڵ شین و سپەیە

innocent (in′ə-s'nt), *adj.* (١) داوێن پاک؛ پاک
(as ~ as a child)

(٢) بێ تاوان؛ بێ سووچ؛ بێ گوناه
(He was found ~ of all charges.)

(٣) زمان بەبەخش؛ بێ زیان؛ بێ وەی *(an ~ remark)*
(٤) سادەیلکە؛ بەسزمان
(٥) بەڕاڕ؛ بێ نەزان؛ سادە؛ نەشارەزا
(٦) بێ فرۆفێڵ؛ بێ مەبەست؛ سادە *(an ~ smile)*

n. (١) کەسێکی داوێن پاک (٢) کەسێکی ساویلکەو سادەو هیچ نەزان
(٣) منداڵ

innocuous (i-nok′ū-əs), *adj.* بێ زیان؛ زیان نەبەخش؛ بێ وەی

innovate (in′ə-vāt´), *v.i.* داهێنانی شتی تازە؛ تازەکردنەوە؛ شێواوو ڕێبازو نامێڕی نوێ بەکارهێنان لە کارو لە ژیاندا

innovation (in´ə-vā′shən), *n.* (١) شتی تازە؛ داهێنان؛ تازەکردنەوە؛ هەمیشە ڕێبازو نامێڕی تازە بەکارهێنان؛ ڕێی تازە دۆزینەوە بۆ شت کردن (٢) شتێکی تازە داهێنراو؛ ڕێبازێکی تازە؛ نامێزێکی تازە؛ داهێنراو

innovative (in′ə-vā´tiv), *adj.* تازەکەرەوە (ڕێباز، نامێر، شێواز)؛ داهێنەر؛ تازە؛ تازە دەستپێکراو؛
(an ~ artist, teacher, person; an ~ method)

innovator (in′ə-vā´tər), *n.* داهێنەری ڕێبازو شێوازو نامێزی تازە

innoxious (i-nok′shəs, in-nok′shəs), *adj.* بێ زیان؛ بێ وەی؛ زیان نەبەخش

innuendo (in´ū-en′dō), *n.* پلار؛ لاپلار؛ توانج؛ تەقە (مەجاز)؛ قسەی بە تۆنکل؛ ووتەی تۆنکدار

innumerable (in-nū′mər-ə-b'l), *adj.* لە ژماردن نایەت؛ ناژمێڕرێ؛ بێ شومار؛ لە ژمارە نەهاتوو

innumerous (i-nōō′mər-əs, in-nū′mər-əs), *adj.* = innumerable.

innutritious (in´nōō-trish′əs, in´ū-trish′əs), *adj.* نابژوێنی؛ کەلکی کەمە یا نییە بۆ تەندروستی (خواردەمەنی)

inobservance (in´əb-zûr′vəns), *n.* (١) سەرنج نەدان؛ بێ سەرنجی؛ گوێ نەدان (٢) پەیڕەوی نەکردن (یاسا، پەیمان، نەریت)
-inobservant *(adj.)*.

inoculate (in-ok′yoo-lāt´), *v.t.* (١) کوتان (پزیشکەوانی) (٢) خستنە مێشکەوە؛ مێشک پڕکردن لە

inoculation (in-ok´yoo-lā′shən), *n.* (١) کوتان (پزیشکەوانی) (٢) دەرمانی کوتان

inoculum (in-ok′yoo-ləm), *n.* دەرمانی کوتان

inodorous (in-ō′dər-əs), *adj.* بێ بۆن

inoffensive (in´ə-fen′siv), *adj.* بێ زیان؛ زیان نەبەخش؛ بێ وەی؛ ناپەسەند نییە؛ خراپ نییە؛ ناشرین نییە (ڕەووشت، کردەوە)

inofficious (in´ə-fish′əs), *adj.* (١) بێکار؛ کارنەکەر (٢) دژ بە سروشت یا پەیڕەوی کردنی نەریتو پەیوەندی خێزانی– (بە وەسیەتنامەیەک دەووترێ کە ئەوانەی مافی میراتی بردنیان هەیە هەمووبان تێدا بێ بەش کرابن بەبێ پیشاندانی هیچ هۆیەک)

inoperable (in-op′ər-ə-b'l), *adj.* (١) ناخرێتە کار؛ کاری پێ ناکرێ (٢) بۆ نەشتەرکاری ناشێ *(an ~ cancer)*

inoperative (in-op′ə-rā´tiv, in-op′ər-ə-tiv), *adj.* (١) کاری پێ ناکرێ (یاسا، پەیڕەو)؛ وەستێنراو (٢) ناکاریگەر؛ بێ ئەنجام؛ بێ کەڵک

inopportune (in-op´ər-tōōn′, in´op-ər-tūn′), *adj.* کاتی خۆی نییە؛ ناوەخت؛ نابەجێ *(an ~ time, visit, request, etc.)*

inordinate (in-ôr′d'n-it), *adj.* (١) ناڕێکوپێک؛ شێواو (٢) (a) لە ڕادە بەدەر؛ زیاد لە پێویست؛ نابەجێ *(~ demands)* (ب) جڵەونەگیراو؛ بەر بۆ بەرەڵاکراو؛ بەرەڵا؛ دابڕێ نەکراو؛ بێ سنوور *(~ passions)*

-inordinately *(adv.)*.

inorganic (in´ôr-gan′ik), *adj.* (١) نازیندەبەر؛ نائۆرگانیک *(Rocks and metals are ~ substances.)*
(٢) ناسرووشتی؛ دەستکرد
(٣) تایبەتی بە کیمیای نۆرگانیک

-inorganically *(adv.)*.

inorganization (in-ôr´gən-ī-zā′shən), *n.* تاریک ڕێبکی؛ شێواوی

inosculate (in-os′kyoo-lāt´), *v.i.* (١) بەیەکگەیشتنی سەرەکانیان (دەماری خوێن، بۆری)؛ لێکدان (ب) لەیەکەوەئاڵان (ئەرز)؛ ئاڵۆسکان (٢) تێکەڵاوبوون؛ بوون بەیەک؛ یەکگرتن

-inosculation *(n.)*.

inpatient (in′pā´shənt), *n.* نەخۆشی لە خەستەخانە کەوتوو

input (in′poot´), *n.* (١) ووزە یا تەوژمی نەلەکتریکی خراوەناو مەکینەیەکەوە؛ تێخراو (٢) زانیاری خراوەناو کۆمپیوتەرەوە بۆ چارەسەر– کردنی (٣) شتێکی پێشکەش کراو یا خراوە بەرچاو (پێشنیار، ڕەخنە)
(The director is asking for our ~ concerning this matter.)

inquest (in′kwest), *n.* (١) لێکۆڵینەوەیەکی دادگەری لە مردنێکی ناکاوی و ناسرووشتی (بەتایبەتی لە بەردەم دەستەی سوێندخواراندا) (٢) دەستەی لێکۆڵەرەوەی وەها (٣) ئەنجامو بڕیاری لێکۆڵینەوەیەکی وەها (٤) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە

inquietude (in-kwī′ə-tōōd´, in-kwī′ə-tūd´), *n.* بێ ئارامی؛ بێ سەروتی؛ نەسرەوتن

inquire (in-kwīr′), *v.i.* (۱) پرسین؛ پرسیارکردن. (۲) ~ into ، لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ لێ وردبوونەوە.
inquire after, لێ پرسینەوە لە تەندروستی کەسێک.
inquiry (in-kwīr′i, in′kwə-ri), *n.* (۱) پرسین؛ پرسیارکردن (۲) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ وردبوونەوە (۳) پرسیار؛ پرس.
inquisition (in′kwə-zish′ən), *n.* (۱) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ لێ وردبوونەوە (۲) inquest. (۳) [I-] (ا) بۆ گەڕان و سزادانی بێ بڕوایان لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکەوە (ب) دادگای کڵێسە لە سەدەی سیانزەهەمدا بۆ سزادانی کفرکردن و کافران (ج) نیشوکاری ئەم دادگایە.
-inquisitional *(adj.).*
inquisitive (in-kwiz′ə-tiv), *adj.* (۱) حەز بە شت زانین کەر؛ حەزکەر بە پرسیارکردن و فێربوون: *(to have an ~ mind)* . (۲) حەزکەر بە دۆزینەوە و زانینی دەنگوباس و شتی نهێنی زیاد لە پێویست: *(She is very ~ .)*
-inquisitively *(adv.)*; **inquisitiveness** *(n.).*
inquisitor (in-kwiz′ə-tēr), *n.* (۱) لێکۆلەرەوە. (۲) [I-] کاربەدەست یا دادپرسێکی دادگای کڵێسە (ژمارە سێی ووشەی پێشوو ببینە.
-inquisitorial *(adj.).*
inroad (in′rōd′), *n.* (۱) پەلامار؛ هێرش؛ شاڵاو؛ بەردەباران. (۲) کەلە؛ کەلەلێکردن؛ دەستدرێژی؛ زیان؛ بنکەن: *(These long hours will make ~s on your health.)*
insalivate (in-sal′ə-vāt′), *v.t.* خواردەمەنی و تف تێکەلاوکردن لەکاتی جوێدا
insane (in-sān′), *adj.* (۱) شێت؛ مێشک تێکچوو. (۲) تایبەتی بە شێتان؛ هی شێتان: *(an ~ asylum)* . (۳) شێتانە؛ بێ مێشکانە؛ نابەجێ؛ بێ مانا: *(an ~ idea)* .
-insanely *(adv.).*
the insane, شێتان؛ خەڵکی شێت
insanitary (in-san′ə-ter′i), *adj.* ناتەندروستی؛ پیس و پۆخڵ؛ بۆ تەندروستی خراپە: *(~ conditions, houses, etc.)* .
insanitation (in-san′ə-tā′shən), *n.* پیس و پۆخڵی؛ ناپاکوتەمیزی؛ ناتەندروستی
insanity (in-san′ə-ti), *n.* (۱) شێتی؛ شێتێتی؛ مێشک تێکچوون (۲) نابەجێیی؛ بێ مێشکی؛ کەرێتی؛ بێ مانایی
insatiable (in-sā′shə-b'l. in-sā′shi-ə-b'l), *adj.* تێربەخۆر؛ هەرگیز تێر نابێ؛ تێربوونی بۆ نییە؛ چاوبرسی: *(an ~ person; ~ desires)*
-insatiability *(n.)*; **insatiably** *(adv.).*
insatiate (in-sā′shi-it), *adj.* = insatiable.
inscribe (in-skrīb′), *v.t.* (۱) لەسەر هەڵکەندن (ناو، ووتە، نیشانە، دروشم) : *(to ~ a name on a tombstone)* (۲) ناو خستنەسەر لیستەیەک؛ ناونووسین. (۳) پێشکەش کردنی پەرتووکێک بۆ کەسێک (بە نووسینی چەند ووتەیەک لەسەرەتای پەرتووکەکەدا). (٤) لە مێشکدا چەسپاندن. (٥) دروستکردنی وێنەیەکی نەندازەیی لەناو وێنەیەکی تردا بە مەرجێک لە زۆرترین شوێندا کەمەرەکانیان لەیەکتر بدەن (نەندازە).
inscription (in-skrip′shən), *n.* (۱) ناو یا نیشانە لەسەر هەڵکەندن. (۲) شتی لەسەر هەڵکەنراو (ناو، نیشانە، دروشم، ووتە)؛ شتی نووسراو؛ نووسین *(The ~ on the monument, the coin, the medal, etc.)* . (۳) پێشکەش کردنی پەرتووکێک بە یەکێک لە سەرەتای پەرتووکەکەدا.
-inscriptional *(adj.)*; **inscriptive** *(adj.).*
inscrutable (in-skrōō′tə-b'l), *adj.* سەری لێ دەرناکرێ (مەسەلە، نووسراو)؛ ناخوێنرێتەوە؛ کەس ناتوانێ تێی بگات (مەسەلە، پاس، مرۆڤ،

شوێن)؛ لێڵ؛ هەست و نەستی نازانرێ؛ مەبەستی نازانرێ: *(an ~ person, people, look, country, face, etc.)*
-inscrutability *(n.)*; **inscrutableness** *(n.).*
insect (in′sekt), *n.* مێروو؛ جانەوەر؛ جڕوجانەوەر؛ مێشوومەگەز.
insectarium (in′sek-târ′i-əm), *n.* (۱) مێرووخانە (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ جڕوجانەوەرخانە (۲) مێرووی پەروەردەکراو بۆ لێکۆڵینەوە
insectary (in′sek-ter′i), *n.* = insectarium.
insecticide (in-sek′tə-sīd′), *n.* مێرووکوژە؛ مێرووکوژ (دەرمان)؛ دەرمانی جانەوەرکوژ؛ دەرمانی مێشوومەگەز لەناوبردن.
insectile (in-sek′til), *adj.* (۱) مێرووبی؛ هی مێشوومەگەز؛ جانەوەری. (۲) لە مێروو یا جانەوەر پێکهاتوو.
insectivore (in-sek′tə-vôr′, in-sek′tə-vōr′), *n.* گیاندار یا پووەکی مێروخۆر.
insectivorous (in′sek-tiv′ĕr-əs), *adj.* مێروخۆر؛ جانەوەرخۆر.
insectology (in′sek-tol′ə-ji), *n.* مێروناسی؛ جانەوەرناسی؛ زانستی جڕوجانەوەر.
insecure (in′si-kyoor′), *adj.* (۱) مەترسیدار؛ پڕ مەترسی؛ مەترسی لێکراو؛ بێ ئاسایش. (۲) بڕوا بە خۆ نەبوو؛ ناڕاسوودە؛ ترساو؛ بە ترس: *(an ~ person, child, etc.)*
(۳) شلۆق؛ پشت پێ نەبەستراو؛ نەچەسپیو
insecurity (in′si-kyoor′ə-ti), *n.* (۱) مەترسی (۲) بڕوا بە خۆ نەبوون؛ ترس؛ ترسان. (۳) شلۆقی؛ نەچەسپاوی؛ پشت پێ نەبەستران.
inseminate (in-sem′ə-nāt′), *v.t.* سکپڕکردن؛ لێ پەرین؛ پیتاندن؛ تۆماو تێکردن؛ چاک کردن؛ لێ چاک کردن.
-insemination *(n.)*; **inseminator** *(n.).*
insensible (in-sen′sə-b'l), *adj.* (۱) بێ هەست؛ هەست مردوو؛ هەست بە هیچ نەکەر. (۲) بێ هۆش؛ لە هۆش خۆ چوو. (۳) گوێ نەدەر؛ بێباک؛ بێ دەربەست؛ بێ ئاگا (٤) ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ نابەجێ؛ بێ مانا؛ دژی خەڵک ڕێنەگر؛ بێ هەست؛ بێ هەستانە: *(an ~ person, act; ~ behavior)* . (٥) نەوەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ.
-insensibility *(n.)*; **insensibly** *(adv.).*
insensitive (in-sen′sə-tiv), *adj.* (۱) هەست پێ نەکەر؛ هەست نەکەر؛ هەست مردوو: *(~ to beauty, touch, etc.)* . (۲) بێ هەست (بەرامبەر بە خەڵک)؛ بێ دەربەست؛ گوێ نەدەر؛ کاری تێ ناکرێ: *(~ to people's wishes)* .
-insensitivity *(n.)*; **insensitiveness** *(n.).*
insentient (in-sen′shi-ənt, in-sen′shənt), *adj.* بێ گیان؛ بێ هۆش؛ بێ ژین.
inseparable (in-sep′ĕr-ə-b'l), *adj.* لە یەکتر جیا نابنەوە؛ لە یەکتری جیا ناکرێنەوە؛ هەمیشە پێکەوەن: *(~ friends)* *n.pl.* کەسانی هەمیشە بەیەکەوە و لەیەک جیانەبووەوە
insert (in-sûrt′), *v.t.* (۱) تێخستن؛ خستنەناو؛ خستنە نێوانەوە. *(to ~ a key in a hole or an advertisment in a newspaper)*
(۲) خستنەسەر؛ خستنەناو؛ دانەدەم: *(to ~ a sentence in a paragraph)*
n. شتی تێخراو (بەتایبەتی پەڕەیەکی زیادە لەناو ڕۆژنامە یا پەرتووکێکدا).
insertion (in-sûr′shən), *n.* (۱) تێخستن؛ خستنەناو؛ خستنەسەر. (۲) شتێکی تێخراو (ڕستەی زیادە لەناو بەندا، بڵاوکراوەیەک لە ڕۆژنامەدا... هتد). (۳) شێوەو جێی لێکدانی ماسولکە یا نەندامی لەش. (٤) تیرە، تیلماسک، یا نەقشێک کە دەدرێتە دەم جل و بەرگ.
inset (in-set′), *v.t.* خستنەناو؛ تێخستن.
n. شتێکی تێخراو یا خراوەسەر (بەتایبەتی وێنە یا نەخشەیەکی بچووک کە دەخرێتەسەر یا ناو وێنە یا نەخشەیەکی گەورەتر)

inshore (in′shôr´, in′shōr´), *adv. & adj.* (۱) بەرەو دەراغی دەریا (۲) نزیک قەراغی دەریا؛ لە نزیک قەراغی دەریا دەکرێت

inside (in´sīd′, in′sīd´), *n.* (۱) ناوەوە؛ ناو؛ ژوورەوە؛ لە ناوەوە؛ ناوەکەی (۲) دیوی ناوەوە (۳) ناوەڕاست (٤) دەروون؛ هەستو نەست (٥) (*pl.*) [Colloq.]، ناوسك؛ ڕیخۆلە؛ هەناو (٦) [Slang]، دەنگوباسی نهێنی

adj. (۱) ناوەکی؛ ناوەوە؛ هی ناوەوە (۲) بۆ ناوەوە گونجاو یا باش (۳) لەناومالدا بەکارهێنراو؛ هی ناومال (٤) نهێنی تەنها کەسانی نزیک دەیزانن

(~ information; the ~ story)

adv. (۱) لە ناوەوە؛ ناوەکی (۲) لەناومالدا

prep. (۱) لە ماوەی؛ بە کەمتر لە (کات) (۲) بۆناو؛ بەرەو

inside of, [Colloq.], بە کەمتر لە (کات)؛ لە ماوەی

(inside of a week)

inside out, (۱) ناوەڕوو؛ بە هەڵگەڕاوەیی (۲) بە وردی؛ زۆرباش؛ هەموی

. (to know something inside out)

on the inside, نزیك لەوانەوە کە شتیان بە دەستە

insider (in´sīd′ēr), *n.* (۱) ئەندامی بەدەسەڵاتی دەستە یا کۆمەڵێك (۲) کەسێکی نزیك بەوانەی شتیان بە دەستە؛ کەسێکی بە ئاگاو بەدەسەڵات لە کۆمەڵە. حیزب، یا فەرمانڕەواییدا؛ کەسێکی خۆیی

inside track, (۱) دیوی ناوەوەی مەیدانی پێشبڕکێ، واتە دیوە کورتترەکە (۲) بارێکی باش، زاڵ، یا خاترگیراو لە ملمەلێیەکدا

(One candidate for the job had the ~ .)

insidious (in-sid′i-əs), *adj.* (۱) پیس کردەوە؛ مرۆڤ؛ فێڵباز؛ نهێنکر؛ مەجاز؛ ناپاك

(an ~ enemy, remark, etc.)

(۲) هەستی پێ ناکرێ هەتا وورده وورده تەشەنە دەکات؛ نهێنگر (مەجاز)

(an ~ disease)

-insidiously *(adv.)*; **insidiousness** *(n.).*

insight (in′sīt´), *n.* (۱) ڕێ بەرچی؛ تێڕوانینی؛ سەرنج تێژی؛ توانای بەش بینین و تێگەیشتن

(a man of ~ ; ~ into human character)

(۲) تێگەیشتن لە ئەنجام یا بە بەکارهێنانی ڕێ بەدەیی

(to gain an ~ into a person's mind)

insignia (in-sig′ni-ə), *n.pl.* دروشم، کۆمەڵە، ئەندامێتی، پلەوپایەی کارمەندەستی وەك ئەفسەرو پۆلیس)؛ نیشان

insignificance (in´sig-nif′ə-kəns), *n.* ناگرنگی؛ بێ بایەخی؛ هیچ‌وپووچی؛ بێ نرخی

insignificancy (in´sig-nif′ə-kən-si), *n.* (۱) ناگرنگی؛ هیچ‌وپووچی؛ بێ بایەخی؛ بێ نرخی (۲) کەسێك یا شتێکی هیچ‌وپووچ

insignificant (in´sig-nif′ə-kənt), *adj.* (۱) هیچ‌وپووچ؛ ناگرنگ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ (۲) بچووك؛ کەم (۳) بێ مانا

insincere (in´sin-sēr′), *adj.* ناپاك؛ دڵسۆز؛ دووڕوو؛ پشت بێ بەبەستراو

insincerity (in´sin-ser′ə-ti), *n.* ناپاکی؛ دڵسۆزی؛ دووڕوویی؛ پشت بێ بەبەستران

insinuate (in-sin′ū-āt), *v.t.* (۱) بە خشپەو دانایانە خۆبردنە-پێشەوەو چوونەناو (۲) بە لاتیل پێ ووتن؛ وا گەیاندن؛ لاپلار تێگرتن؛ دەربڕین بە ناڕاستەوخۆ

. (He ~d his doubt of her ability.)

insinuating (in-sin′ū-ā´tiŋ), *adj.* (۱) گومان پەیداکەر؛ لاپلار؛ ناڕاستەوخۆ ئاماژە؛ ووتە)

(~ remarks)

(۲) خۆ لا شیرینکەر؛ پڕ لە مەرایی و خۆبردنەپێشەوە

. (a silky ~ voice)

insinuation (in-sin´ū-ā′shən), *n.* (۱) توانج هاویشتن؛ لاپلار تێگرتن؛ بە لاتیل پێ ووتن (۲) توانج؛ لاپلار؛ قسەی بە تۆنکل (۳) مەرایی؛ کردەوە یا ووتەی خۆ لێ بردنەپێشەوە

insipid (in-sip′id), *adj.* (۱) بێ تام؛ ناخۆش

. (~ food)

(۲) (ا) ووشك (دەمەتەقێ، چیرۆك)؛ بێ تام (مەجاز)

(~ conversation; an ~ story)

(ب) ووشك و بێ مێشك و هەست مردوو

. (pretty but ~ young lady)

-insipidity *(n.).*

insipience (in-sip′i-əns), *n.* کەرێتی؛ بێ مێشکی

insipient (in-sip′i-ənt), *adj.* کەر؛ بێ مێشك

insist (in-sist′), *v.i. & v.t.* سووربوون لەسەر؛ پێ لێ داگرتن؛ بە زۆر داواکردن؛ ووڕك گرتن

(He ~s on the rights of minorities.; I ~ that you come.; Don't agree unless he ~s.)

insistence (in-sis′təns), *n.* سوور بوون لەسەر؛ پێ لێ داگرتن؛ زۆرلێکردن؛ بە زۆر داواکردن؛ ووڕك گرتن

insistent (in-sis′tənt), *adj.* (۱) سوور لەسەر؛ ووڕگر؛ کۆڵنەدەر لە داواکردن (۲) سەرنج ڕاکێش

insofar (in´sō-fär′, in-sə-fär′), *adv.* ئەوەندەی کە؛ بەو ڕادەیەی کە

(Insofar as I can say now, I shall come.)

insolate (in′sō-lāt´), *v.t.* لەبەر هەتاو هەڵخستن

insolation (in´sō-lā′shən), *n.* (۱) لەبەر هەتاو هەڵخستن (۲) چارەکردنی نەخۆشی بە تیشکی خۆر (۳) گەرمابردن؛ خۆرانگار؛ هەتاوگار (٤) (ا) تیشکی پۆژی کەوتەسەر زەوی (ب) ڕادەی ئەم تیشکە

insolence (in′sə-ləns), *n.* (۱) لووت بەرزی؛ لەخۆبایی بوون؛ فیز؛ تێزڵ؛ کەشوفش (۲) بێ حەیایی؛ بێ شەرمی؛ چاوقایمی (۳) کردەوەیەکی لووت بەرزانە یا بێ حەیایانە

insolent (in′sə-lənt), *adj.* (۱) لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ تێزڵ (۲) بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ چاوقایم

insoluble (in-sol′yoo-b'l), *adj.* (۱) بێ چارە؛ چارەسەری ئەبێ؛ چارەسەر ناکرێ (۲) ناتوێنەوە

-insolubility *(n.).*

insolvable (in-sol′və-b'l), *adj.* بێ چارە؛ چارەسەری ئەبێ؛ چارە ناکرێ

insolvency (in-sol′vən-si), *n.* نابووتی؛ مایەپووتی؛ قەرز بۆ نەدرانەوە

insolvent (in-sol′vənt), *adj.* (۱) نابووت؛ مایەپووت (۲) بەشی قەرزدانەوە ناکات (میرات) (۳) تایبەتی بە مایەپووتی یا مایەپووتان

n. کەسێکی مایەپووت

insomnia (in-som′ni-ə), *n.* خەوزڕان؛ خەو لێ نەکەوتن

-insomnious *(adj.).*

insomniac (in-som′ni-ak´), *n.* کەسێك کە تووشی خەوزڕان بووبێ و خەوی لێ نەکەوێ

insomuch (in´sō-much′, in´sə-much′), *adv.* (۱) بەڕادەیەك؛ بە ڕادەیەك کە (۲) (~ as)، لەبەرئەوەی؛ چونکە

inspect (in-spekt′), *v.t.* (۱) پشکنین؛ بە وردی سەیرکردن (بۆ کەوکووڕی)؛ گەڕان؛ لێ وردبوونەوە

(to ~ a house, a car, a suitcase, someone's work, etc.)

(۲) بەسەرکردنەوە

. (to ~ troops)

inspection (in-spek′shən, *n.* (۱) پشکنین؛ بە وردی گەڕان یا سەیرکردن (بۆ کەموکووڕی) (۲) بەسەرکردنەوە (لەشکر)

inspector (in-spek′tēr), *n.* (۱) پشکنیار؛ پشکنەر (۲) ئەفسەری بەرزی پۆلیس

-inspectorship *(n.).*

inspiration (in´spə-rā′shən), *n.* (۱) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن (۲) سرووش پێدان؛ سرووش؛ وەحی (۳) هاندان؛ بزواندن؛ بزوێنەر؛ میشك بزوێنەر؛ پێشنیار؛ پێ ووتن

-inspirational *(adj.)*.

inspire (in-spīr′), *v.t.* (۱) (ـ) فووتێکردن؛ فووپیاکردن.
(ب) ژیاندنەوە یا گیان پێدان بە فووپیاکردن.
(۲) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن.
(۳) کارتێکردن؛ بزواندن؛ خستنە جم‌وجوڵ؛ هاندان
(٤) سرووش پێدران لە خوداوە. *(God ~d the Bible.)*
(٥) ڵ بوونەوە بوون بە هۆ ئەنجام دران *(Kindness ~s love.)*.
(٦) تێدا دروستکردن یا پەیداکردن: *(It ~d fear in their hearts.)*.

v.i. (۱) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن.
(۲) هاندان؛ بزواندن؛ خستنە جم‌وجوڵ.

inspirit (in-spir′it), *v.t.* ژیاندنەوە بووژاندنەوە؛ جۆشدان؛ دڵخۆش کردن

instability (in′stə-bil′ə-ti), *n.* ناناسوودەیی؛ بێ ئاسوودەیی؛ پشێوی؛ شڵەژاوی؛ دانەمرکاوی؛ نەچەسپیوی؛ شڵۆقی؛ شڵ‌وشۆقی: *(~ in a country, a family, a person, etc.)*

instable (in-stā′b'l), *adj.* = unstable.

install (in-stôl′), *v.t.* (۱) دانان بە فەرمانڕەوا یا کاربەدەستێکی گەورە بە ئاهەنگەوە: *(to ~ a president, a governor, a government, etc.; to ~ in office)*
(۲) جێی خۆ خۆش کردن؛ جێی خۆ کردنەوەو تیا دانیشتن.
(۳) تیا دانان (ئەئەفۆن، ئەلەکتریك؛ بەلوعە.... هتد). *(to ~ a telephone, a heating or lighting system in a house)*

installation (in′stə-lā′shən), *n.* (۱) دانان یا دانران بە فەرمانڕەوا؛ دامەزراندن؛ چەسپاندن (۲) مەکینەو کەرەسەی دانراو یا دامەزراو: *(a heating, lighting, or telephone ~)*
(۳) بنکەی سوپا؛ نۆردرگا: *(military ~s)*.

installment, instalment (in-stôl′mənt), *n.* (۱) قیست؛ قیستی ماڵگانە (۲) ئەڵقەی چیرۆکێکی زنجیرەیی (کە بە چەند جارێك دەردەچێ) *(The story was published in ~s.)*.

installment, instalment (in-stôl′mənt), *n.* installation.

instance (in′stəns), *n.* (۱) داوا؛ نکا؛ داواکردن (۲) وێنە؛ نموونە.
(۳) جار؛ کەرەت: *(in the first ~)*.
(٤) [] هۆ؛ پاڵنەر
(٥) داو؛ دۆخ

v.t. (۱) پێشنیار؛ دەرخستن؛ دەرکەوتن. (۲) نموونە هێنانەوە؛ نموونە دان.

for instance, بۆ نموونە بۆ وێنە

instant (in′stənt), *adj.* (۱) پەلە؛ دەبێ دەستبەجێ بکرێ؛ ناخرنتە بنست گوێ (۲) هی ئەم مانگە: *(in reply to your letter of the 19th ~)*
(۳) خەریکە پوودەدات؛ لە پوودانایە.
(٤) کوتوپڕ دەستبەجێ؛ خێرا.
(to feel ~ relief after taking a dose of medicine)
(٥) کوتوپڕ ئامادە دەکرێ (وەك قاوەی ووشکی ئامادەکراو کە تەنها ئاوی دەکرێ بەسەراو دەخورێتەوە)؛ یەکسەری؛ هەناسەیەکی پێ دەچێ: *(~ coffee)*

n. (۱) خولەك؛ چرکە؛ هەناسە (کات): *(I will be back in an ~ .)*
(۲) کاتێکی تایبەتی

on the instant, خێرا؛ یەکسەر؛ کوتوپڕ

the instant, هەر کە؛ کوتوپڕ کە؛ یەکسەر کە: *(I will let you know the instant he arrives.)*

instantaneous (in′stən-tā′ni-əs), *adj.* (۱) یەك چرکەیی؛ یەك هەناسەیی؛ لە یەك هەناسەدا دەبێ یا پوودەدات
(۲) کوتوپڕی؛ یەکسەری؛ دەمودەستی؛ خێرا: *(an ~ reply)*.

-instantaneously *(adv.)*.

instanter (in-stan′tĕr), *adv.* کوتوپڕ؛ یەکسەر؛ دەمودەست.

instantly (in′stənt-li), *adv.* (۱) بەپەلە.
(۲) دەستبەجێ؛ زوو بە زوو؛ کوتوپڕ؛ یەکسەر؛ دەمودەست؛ خێرا: *(I went there ~ to help.)*

instead (in-sted′), *adv.* لەباتی؛ لەجیاتی؛ لەبریتی؛ لەبری: *(Since we had no honey, we used sugar ~ . ; I asked for an orange, but she gave me an apple ~ .)*

instead of. لەباتی؛ لەبریتی؛ لەبری؛ لەجیاتی؛ لەجێی: *(I will go instead of you.)*

instep (in′step′), *n.* (۱) شانەی پێ
(۲) ئەو بەشەی گۆرەوی یا پێڵاو کە شانەی پێ دادەپۆشێ.
(۳) دیوی پێشەوەی لاقی ئەسپ لەنێوان پاشوو قولەقاچدا.

instigate (in′stə-gāt′), *v.t.* هاندان؛ پاڵ پێوەنان؛ جۆشدان؛ نانەوە (شەڕ)؛ فیتدان؛ ڕێ بۆ خۆش کردن: *(to ~ a rebellion, a quarrel, etc.; to ~ workers to go out on a strike)*

-instigation *(n.)*; instigator *(n.)*.

at the instigation of, بە هاندانی (فلان کەس یا لا)؛ بەفیتی

instill, instil (in-stil′), *v.t.* (۱) تێکردن دڵۆپ دڵۆپ
(۲) (~ in; ~ into)، خستنە مێشکەوە بەرەبەرە؛ لە مێشکدا چەسپاندن یا ناشتن

-instillation *(n.)*; instillment *(n.)*.

instinct (in′stiŋkt), *n.* (۱) زگماك؛ هەست‌و هۆشی؛ زگماکی یا سروشتی: *(Suckling is an ~ in mammals.)*.
(۲) بەهرە؛ توانای زگماکی؛ سەلیقە: *(to have an ~ for music; She has an ~ for doing the right thing.)*

adj. پڕ لە: *(~ with emotions)*.

instinctive (in-stiŋk′tiv), *adj.* زگماکی؛ خۆیی؛ لە خۆوە *(an ~ reaction)*

-instinctively *(adv.)*.

instinctual (in-stiŋk′choō-əl), *adj.* زگماکی؛ خۆیی.

institute (in′stə-tōōt′, in′stə-tūt′), *v.t.* (۱) دامەزراندن؛ دانان؛ هێنانەکایەوە: *(to ~ a custom or rule)*.
(۲) دەستپێکردن؛ کردن: *(to ~ an investigation, changes, etc.)*.
(۳) دامەزراندن یا دانان لەسەر کار؛ دانان بە کاربەدەستی گەورە

n. (۱) (ا) پەیڕەو؛ ڕێباز؛ بنەما؛ یاسا؛ دەزگا.
(ب) کورتەی ئەم پەیڕەو یا یاسایانە. (۲) (ا) دانشگا؛ ئامۆژگا.
(ب) خانووی دانشگایەك. (ج) دانشگای پیشەسازی
(د) دانشگایەکی بەرزی لێکۆڵینەوەو خوێندن.
(هـ) بەرنامەیەکی کورتی تایبەتی خوێندن.

institution (in′stə-tōō′shən, in′stə-tū′shən), *n.* (۱) دانان؛ دامەزراندن؛ هێنانەکایەوە؛ دەستپێکردن. (۲) نەریت؛ خوونەریتی کۆمەڵایەتی؛ پەیوەندی‌و دام‌و دەزگای کۆمەڵایەتی: *(Marrige as an ~ is under attack.)*
(۳) (ا) ئامۆژگا؛ دانشگا: *(~s of higher learning)*
(ب) دەزگا (دانشگا، قوتابخانە، مزگەوت، کڵێسە، بەندیخانە، شێتخانە، خەستەخانە،... هتد)
(٤) شوێن یا خانووی ئەم جۆرە دەزگایە
(٥) شێتخانە؛ بەندیخانە
(٦) [Colloq.]، کەسێك یا شتێك کە بووبێ بە بەشێکی هەمیشە لە ئارادای ژیانی کۆمەڵایەتی: *(He is an ~ .)*
(۷) کۆمەڵە یاسا و پەیڕەوێك

-institutional *(adj.)*.

institutionalism (in′stə-tū′shən-'l-iz′im), *n.* (۱) بڕوا پێ بوون‌و لایەنگیرکردنی دەزگاکانی کۆمەڵ بەتایبەتی ئاین. (۲) بەخێوکردن‌و

ئاگا لێ بوونی بێ کەسان و هەژاران لەلایەن دەزگا کۆمەڵایەتییەکانەوە.

institutionalize (in´stə-tū´shən-'l-īz´), *v.t.* (۱) کردن بە دەزگایەکی چەسپیو لە کۆمەڵدا. (۲) خستنە شێتخانە یا بەندیخانەوە.

instruct (in-strukt´), *v.t.* (۱) فێرکردن؛ وانە ووتنەوە؛ پەروەردەکردن لە قوتابخانەدا (۲) نامۆژگاری کردن؛ بۆ ڕوون کردنەوە؛ پێ ڕاگەیاندن؛ ڕابەری کردن: *(The judge ~s the jury.)* . (۳) فەرمان پێدان؛ پێ ووتن: *(The officer ~ed his soldiers to shoot.)*

instruction (in-struk´shən), *n.* (۱) فێرکردن؛ پەروەردەکردن (قوتابخانە)؛ وانە ووتنەوە (۲) زانیاری؛ زانست (۳) فەرمان؛ نامۆژگاری؛ ڕابەری؛ ڕێنمایی

-instructional *(adj.).*

instructive (in-struk´tiv), *adj.* فێرکەر؛ بەکەڵک (پەند)؛ چاوکەرەوە: *(an ~ lesson, experience, book, trip, etc.)*

instructor (in-struk´tĕr), *n.* مامۆستا؛ وانەبێژ؛ فێرکار؛ مامۆستای پلە نزمی کۆلیج یا زانکۆ

instructorship (in-struk´tĕr-ship´), *n.* پلەی مامۆستایەتی؛ مامۆستایی؛ کاری مامۆستایەتی

instrument (in´stroo-mənt), *n.* (۱) هۆ مرۆڤ شت؛ دەسکەلا پێکار *(to be the ~ of a person's death)* . (۲) ئامێر (بەتایبەتی هی زانیاری یا وورەکاری)؛ پێکار (۳) ئامێری مۆسیقی *(a musical ~)* . (٤) بڕوانامەیەکی یاسایی (کۆمپیالە، سەندە، قۆنتەرات، تاپۆ).

v.t. (۱) نووسین یا ئامادەکردنی بڕوانامەیەکی یاسایی. (۲) ڕێکخستن و گونجاندنی ئاوازو ئامێری مۆسیقی.

instrumental (in´stroo-men´t'l), *adj.* (۱) بەکەڵک؛ گرنگ؛ بەکار؛ ئەنجامدەر؛ یارمەتیدەر: *(to be ~ in finding work for a friend)* . (۲) (۱) ئامێری (مۆسیقا)؛ بە ئامێر لێدەری یا دەژەنری: *(~ music)* . (ب) بۆ ئەوە نووسراوە یا دانراوە کە بە ئامێر لێ بدرێت (مۆسیقا).

instrumentalism (in´stroo-men´t'l-iz'm), *n.* تیۆری‌یەکە کە دەڵێت بیرویاوەڕ تەنها هۆیەکە بۆ کردنی شتێک وە ئرخی بیرویاوەڕ بە سەرکەوتنی کردارەکەوە بەستگە.

instrumentalist (in´stroo-men´t'l-ist), *n.* (۱) مۆسیقاژەن؛ مۆسیقانێدەر (۲) لایەنگری تیۆری " instrumentalism "

instrumentality (in´stroo-men-tal´ə-ti), *n.* (۱) کەڵک بوون؛ کاریگەری بە ئەنجام گەیەنەری (۲) هۆ

instrumentation (in´stroo-men-tā´shən), *n.* (۱) ئامێر بەکارهێنان لە کارێکدا. (۲) ڕێکخستن و گونجاندنی ئاواز لەگەڵ ئامێری مۆسیقادا: ئاوازگەری (۳) لێکۆڵینەوەو پێشخستن و دروستکردنی ئامێری زانیاری

instrument flying, فڕینی فڕۆکە بە ئامێر

instrument panel, دەشبوول؛ تەڵاب یا تەختەی پارچەی لێخوڕین (فڕۆکە، ئوتومبیل)

insubordinate (in´sə-bôr´d'n-it), *v.t.* لێ هەڵگەڕاوەو؛ بەقسە نەکردن؛ یاخی بوون؛ بە گوێ نەکردن

insubordination (in´sə-bôr´d'n-ā´shən), *n.* لێ هەڵگەڕاوەو؛ بەقسەنەکردن؛ یاخی بوون؛ بە گوێ نەکردن؛ قسە پێ ووتنەوە

insubstantial (in´səb-stan´shəl), *adj.* (۱) خەیاڵی؛ بوونی نییە (۲) نابەتەو؛ لاواز؛ بێ هێز؛ شلۆق؛ هیچ؛ کەم.

insufferable (in-suf´ĕr-ə-b'l), *adj.* لەگەڵی دەرنابرێ؛ لەگەڵی هەڵناکرێ؛ لە ووزە بەدەر *(~ insults; an ~ person)* .

insufficiency (in´sə-fish´ən-si), *n.* (۱) بەش نەکردن؛ کەمی؛ کەموکوڕی (۲) شتێکی کەم یا بەش نەکردوو

insufficient (in´sə-fish´ənt), *adj.* کەم؛ ناتەواو؛ بەش ناکات؛ بەس نییە؛ کەموکوڕ

-insufficiently *(adv.).*

insular (in´sə-lĕr, in´syoo-lĕr), *adj.* (۱) دوورگەیی (۲) لە دوورگە ژیاو؛ دوورگە نیشتەنی. (۳) جیا (وەک دوورگە)؛ دابڕاو؛ دوور؛ پچڕاو؛ گۆشەگر. (٤) بیرومێشک تەسک. (٥) تایبەتی بە شانەو تێشووی پەڕ؛ لا تەریک، یا جیا.

-insularity *(n.).*

insulate (in´sə-lāt´, in´syoo-lāt´), *v.t.* (۱) جیاکردنەوە؛ دابڕین؛ دابڕکردن؛ لێ پچڕاندن. (۲) جیاکردنەوەو پاراستن؛ دەورگرتن یا داپۆشین بە ماددەیەکی ئەلەکتریک، گەرما، سەرما، یا دەنگ نەگەیێن.

insulation (in´sə-lā´shən, in´syoo-lā´shən), *n.* (۱) پاراستن؛ جیاکردنەوەو پاراستن؛ دەورگرتنو پاراستن بە ماددەیەکی ئەلەکتریک، گەرما، سەرما، یا دەنگ نەگەیێن؛ بابڕکردن؛ هەوابری (۲) ماددەی نەگەیەنەر؛ جیاکەر، یا لادەر.

insulator (in´sə-lā´tĕr, in´syoo-lā´tĕr), *n.* نەگەیێنی؛ نەگەیەنەری ئەلەکتریکی.

insulin (in´sə-lin, in´syoo-lin), *n.* ئەنسۆلین: دەرمانی نەخۆشی شەکرە.

insult (in´sult), *n.* ڕووشکاندن (بە ووتە یا کردەوە)؛ قسەی سووک؛ سووکی.

v.t. (۱) ڕووشکاندن (بە کردەوە یا بە قسە)؛ شکاندن؛ قسەی سووک پێ ووتن؛ سووک کردن. (۲) [Obs.]، هێرش بردنە سەر؛ پەلامارداڵ.

v.i. [Archaic]. بە لووت بەرزی و لەخۆبایینێتی ڕەفتار نووانڈن.

insuperable (in-sū´pĕr-ə-b'l), *adj.* زاڵبووڵی بەسەردا بۆ نەیە؛ ناشکێنرێ؛ کۆڵی پێ نادرێ: *(~ barriers, difficulties, etc.)*

insupportable (in´sə-pôr´tə-b'l), *adj.* (۱) لەگەڵی هەڵناکرێ؛ لە ووزە بەدەر. (۲) ناڕەوا؛ بێ بناغە؛ بێ پاڵپشت: *(an ~ claim)*

insuppressible (in´sə-pres´ə-b'l), *adj.* ناشارێتەوە؛ دابێن ناکرێ؛ داناموکێتەوە؛ ڕێی لێ ناگیرێ؛ دەمکوت ناکرێ.

insurable (in-shoor´ə-b'l), *adj.* بیمە دەکرێت.

insurance (in-shoor´əns), *n.* (۱) بیمە؛ پاراستن (۲) ئرخی بیمەکردن؛ ئەو پارەیەی دەدرێ بە بیمە. (۳) پادەی بیمەکردنی ژیان، شتوومەک، خانوو... هتد. (٤) بیمەکاری؛ پیشەوکاروباری بیمەکاری.

insure (in-shoor´), *v.t.* (۱) دڵنیابوون؛ پشت نەستوور بوون؛ دووپاتکردنەوە: *(Please ~ the accuracy of your reports.)* (۲) مسۆگەرکردن؛ گەرەنتی کردن: *(Your degree will ~ you a job.)* . (۳) پاراستن: *(Care ~s one against error.)* . (٤) بیمەکردن: *(to ~ a car, a house, etc.)* .

v.i. بیمەکردن؛ بیمە پێدان یا بۆ کردن

insured (in-shoor´d), *n.* بیمەکراو: کەسێک کە ژیانی یا سەرمایەو شتوومەکی بیمە دەکات.

insurer (in-shoor´ĕr), *n.* بیمەکەر: کۆمپانیێک یا کەسێک کە ژیان یا سەرمایەو شتوومەکی خەڵک بیمە دەکات.

insurgence (in-sūr´jəns), *n.* شۆڕش؛ ڕاپەڕین؛ یاخی بوون.

insurgency (in-sūr´jən-si), *n.* = insurgence.

insurgent (in-sūr´jənt), *adj.* شۆڕشگێڕ؛ یاخی بوو؛ یاخی.

n. کەسێکی شۆڕشگێڕ؛ کەسێکی یاخی؛ یاخی.

insurmountable (in´sĕr-moun´tə-b'l), *adj.* زاڵنبووڵی بەسەردا بۆ نەیە؛ ناشکێنرێ: *(~ difficulties)* .

-insurmountability *(n.).*

insurrection (in´sə-rek´shə), *n.* یاخی بوون؛ شۆڕش؛ ڕاپەڕین.

-insurrectionary *(adj. & n.)*; **insurrectionist** *(n.).*

insusceptible (in´sə-sep´tə-b'l), *adj.* (۱) کاری تێ ناکرێ: *(~ to flattery)*

(٢) تووش نابێ (نەخۆشی) *(~ to disease)*

intact (in-takt′), *adj.* دەست لێوە نەدراو؛ نەگۆڕاو؛ ساغ؛ هیچی لێ کەم نەکراوەتەوە؛ سەرمۆر؛ بێ گەرد: *(to live on the interest and keep one's capital ~ ; to find or leave something ~)*

intaglio (in-tal′yō, in-täl′yō), *n.* (١) بەقش وئیگاری هەڵکەندراو لەناو یا لە ژێر ڕووی شتێکدا. (٢) بەردێکی بەنرخی نەقش لەسەر هەڵکەنراو (لە ژێر ڕوویەکەوە). (٣) نەقشی وەها هەڵکەندن.

v.t. نەقش هەڵکەندن لەناو یا لە ژێر ڕووی شتێکدا.

intake (in′tāk), *n.* (١) وەرگرتن؛ هێنانە ژوورەوە. (٢) ئەوەندەی وەردەگیرێ، دێتە ژوورێ، یا پیا دەبڕێت: *(A small pipe has little ~ .)* (٣) دەم بۆری، خەنەق)؛ کون: *(The sewer ~ was too small.)* . (٤) ئەسکیوونەوە؛ بچووک بوونەوە (٥) (أ) وورەی وەرگیراو یا پێدراو (مەکینە)؛ سووتەمەنی. (ب) خواردەمەنی خوراو.

intangible (in-tan′jə-b'l), *adj.* بە دەست ناگیرێ؛ بەردەست ناکەوێ؛ هەستی پێ ناکرێ؛ کەم؛ لێڵ؛ ناچێتە مێشکەوە؛ تێگەیشتنی گرانە: *(an ~ amount, idea, reward, etc.)* . **-intangibility** *(n.).*

integer (in′tə-jēr), *n.* (١) شتێکی تەواو؛ هەموو، یا گشت. (٢) ژمارەیەکی تەواو، واتە کەرت نەبێ (بیرکاری).

integral (in′tə-grəl), *adj.* (١) پێویست؛ تەواوکەر؛ لێ جیا نەکراوە؛ تایبەتی بە بەشێک کە جیا نەکرێتەوە: *(an ~ part)* . (٢) تەواو؛ گشت؛ هەموو (٣) تایبەتی بە ژمارەی تەواو (بیرکاری). *n.* (١) شتێکی تەواو، هەموو، یا گشت (٢) تەواوکاری (بیرکاری).

integrant (in′tə-grənt), *n.* بەشێکی لێ جیا نەبووەوە.

integrate (in′tə-grāt′), *v.t.* (١) تەواوکردن؛ گشتکردن. (٢) کردن بەیەک؛ یەک پێکرتن؛ هێنانەناو؛ کردن بە بەشێک لە: *(to ~ a group into the society)* (٣) سەرجەم کردن یا پێشاندان. (٤) جیاوازی لابردن؛ جیاوازی نەکردن؛ دەرگاکردنەوە بۆ هەموو نەتەوەیەک: *(to ~ the schools)* (٥) تەواوکردن بیرکاری).

v.i. بوون بەیەک؛ یەکگرتن

integration (in′tə-grā′shən), *n.* (١) یەکگرتن؛ بەک پێگرتن؛ یەکخستن ٢) جیاوازی لابردن؛ جیاوازی نەهێشتن و دەرگاکردنەوە بۆ هەموو ڕەگەزێک *(school ~ in southern United States)* . (٣) تەواوکاری بیرکاری). (٤) یەکخستن و گشتکردنی کەسێک (دەروونناسی).

integrator (in′tə-grā′tĕr), *n.* (١) یەکخەر؛ یەک پێگر. (٢) نامێزی ژمارەدنی تەواوکاری (بیرکاری).

integrity (in-teg′rə-ti), *n.* (١) هەمووێی؛ گشتی؛ گشت. (٢) ساغی باشی؛ بێگەردی؛ پارچە پارچە نەکراوی. (٣) ڕاستگۆیی؛ ڕاستی؛ سەرڕاستی؛ ڕاستی و دروستی؛ ناموس؛ چاک ڕەوشتی *(He is a man of ~ .)* .

integument (in-teg′yoo-mənt), *n.* پێست؛ تونکل؛ تویک؛ قاوغ؛ پێسته

intellect (in′tə-lekt′, in′t'l-ekt′), *n.* (١) مێشک؛ توانای بیرکردنەوەو تێگەیشتن و لێکۆڵینەوە. (٢) زیرەکی؛ زرنگی؛ مێشک باشی؛ لێهاتوویی؛ دانایی؛ توانای بەرز *(a man of ~)* . (٣) (أ) مێشکێکی باش (ب) کەسێکی زیرەک (ج) مێشک باشەکان؛ مرۆڤە زیرەکەکان

intellection (in′tə-lek′shən), *n.* (١) بیرکردنەوە ٢) بیر

intellectual (in′tə-lek′choō-əl), *adj.* (١) مێشکی؛ هی مێشک؛ تایبەتی بە مێشک؛ هی پۆشنبیری: *(~ activities)* . (٢) پێویست بە بیرکردنەوە کەر؛ بیرکەرەوە؛ مێشک بەکارهێن. (٣) زیرەک؛ پۆشنبیر؛ پووناکبیر. *n.* پۆشنبیر؛ پووناکبیر؛ کەسێکی پۆشنبیر. **-intellectually** *(adv.).*

intellectualism (in′tə-lek′choō-əl-iz′m), *n.* (١) پۆشنبیری؛ پۆشنبیرێتی؛ پووناکبیرێتی. (٢) ئەو فەلسەفەیەیە کە دەڵێت: سەرچاوەی هەموو زانینێک مێشک و بیرکردنەوەیە نەک هەست.

intellectualist (in′tə-lek′choō-əl-ist), *n.* کەسێک کە لە پادە بەدەر خەریکی کاروباری مێشکی‌یە.

intellectualize (in′tə-lek′choō-əl-iz′), *v.t.* بۆچوون و لێکۆڵینەوە و چارەسەرکردنی شت لە ڕێی مێشک و بیرکردنەوەوە نەک لە ڕێی هەستەوە.

intelligence (in-tel′ə-jəns), *n.* (١) مێشک؛ توانای بیرکردنەوەو تێگەیشتن. (٢) زیرەکی؛ مێشک باشی؛ بە توانایی. (٣) (أ) [Rare]، کەسێکی زیرەک؛ بوونەوەرێکی بە مێشک. (ب) [-I]، فریشتە. (٤) دەنگوباس؛ سووسە. (٥) سووسەکردن؛ جاسووسی کردن (بەتایبەتی لە کاروباری سوپا و پۆلیسیدا (٦) دەزگای سووسەکردن؛ دەزگای جاسووسی؛ سەرجەمی جاسووسان

intelligence department (or **bureau**), بەڕێوەبەرێتی سووسەکردن؛ فەرمانگەی سووسە.

intelligent quotient, زیرەکی پێو؛ ژیری پێو؛ پلەی زیرەکی یا ژیری (بە کورتی I.Q.): *(to have a high (or low) I.Q.)* .

intelligent test, تاقیکردنەوەی زیرەکی.

intelligent (in-tel′ə-jənt), *adj.* (١) مێشکدار. (٢) زیرەک؛ زانا؛ دانا؛ بەمێشک: *(an ~ person)* . (٣) زیرەکانە؛ زانایانە: *(an ~ answer, approach, etc.)* . (٤) بەئاگا؛ ئاگادار؛ تێگەیشتوو.

intelligentsia (in-te′ə-jent′si-ə), *n.* چینی پۆشنبیرانی کۆمەڵ؛ پۆشنبیران.

intelligible (in-tel′i-jə-b'l), *adj.* (١) تێگەیشتراو؛ دیار؛ ڕوون (٢) تێگەیشتراو تەنها بە مێشک (فەلسەفە)؛ مێشکی؛ تەنها لە مێشکدایە **-intelligibility** *(n.)*; **intelligibly** *(adv.).*

intemperance (in-tem′pĕr-əns), *n.* (١) زیادەڕۆیی (بەتایبەتی لە جلّەوی بۆ ئارەزوو شل کردندا)؛ لە ئەندازە بەدەری؛ خۆ بۆ نەگیراو؛ تووڕەیی (٢) مەی زۆر خواردنەوە.

intemperate (in-tem′pĕr-it), *adj.* (١) جلّەو بۆ ئارەزوو شلکەر؛ زیادەڕۆ؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکەر (٢) تووڕە؛ تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیکلانە. (٣) توندوتیژ؛ قایم: *(an ~ wind)* . (٤) مەی زۆر خۆرەوە.

intend (in-tend′), *v.t.* (١) نیازبوون؛ بەتەمابوون؛ ویستن؛ لەسەر سووربوون؛ مەبەست بوون. (٢) بۆ مەبەستێک کران یا ئامادەکردن؛ بەو نیازە کران: *(The cake was ~ed for the party.)* . (٣) مانا وابوون؛ نیشانەبوون (٤) [Archaic]، ئاراستەکردن.

v.i. نیازبوون؛ بەتەمابوون.

intended (in-ten′did), *adj.* (١) دەسەنقەست؛ بە دەسەنقەست کراو. (٢) هی دواڕۆژ؛ بەتەمابوو (ژنهێنان): *(an ~ wife)* . *n.* [Colloq.]. دەزگیران؛ ژن یا مێردی دواڕۆژ؛ هاوسەری دواڕۆژ.

intense (in-tens′), *adj.* (١) توندوتیژ؛ تیژ؛ زۆر؛ بەهێز؛ زیادەڕۆ: *(~ light, heat, pain, etc.)* (٢) ماندووکەر؛ توندوتیژ؛ ! تیژ؛ بەدل؛ بەتین: *(~ thought)* . (٣) بەهەست؛ هەست تیژ؛ هەست توندوتیژ؛ زووهەڵچوو؛ بەجۆش *(an ~ person)* (٤) زۆر؛ نێچگار زۆر؛ بەتین: *(~ activity)* .

(٥) تاریك وێنه.

-intensely *(adv.)*; **intenseness** *(n.)*.

intensify (in-ten′sə-fī′), *v.t.* (١) توندوتیژ کردن؛ قایم کردن؛ به‌هێز کردن؛ زۆرکردن؛ پێ لێ هه‌ڵبڕین؛ قوڵ کردن: *(to ~ our efforts)*

(٢) تۆخ یا تاریك کردنی جام (وێنه‌گرتن)

v.i. توندوتیژ بوون؛ به‌هێزبوون

-intensification *(n.)*; **intensifier** *(n.)*.

intension (in-ten′shən), *n.* (١) سوورىبوون له‌سه‌ر؛ نیاز؛ مه‌به‌ست.

(٢) توندوتیژی؛ توندوتیژکردن؛ زیاده‌ڕۆیی.

(٣) ماناى زیاد له ماناى بنچینه‌یی ووشه‌یه‌ك

intensity (in-ten′sə-ti), *n.* (١) توندوتیژی؛ قوڵی (هه‌ست)؛ جۆش؛ تین؛ قایمی؛ توندی (٢) زیاده‌ڕۆیی؛ له ئه‌ندازه به‌ده‌ری؛ زۆری. (٣) تاریکی وێنه‌یه‌ك. (٤) زه‌بر یا توندوتیژی (فیزیا)

intensive (in-ten′siv), *adj.* (١) توندوتیژکه‌ر؛ زۆرکه‌ر؛ قوڵکه‌ر

(٢) توندوتیژ؛ قوڵ (٣) به‌رهه‌م زیادکه‌ر (کشتوکاڵ)؛ تایبه‌تی به به‌رهه‌م زیادکردن (٤) به‌هێزکه‌ر (ڕێزمان)؛ دووپاتکه‌ره‌وه (ووشه)؛ *("Awfully" and "terribly" are used as ~ words. e.g. a terribly hot day; an awfully difficult book.)*

n. (١) شتێکی توندوتیژکه‌ر یا به‌هێزکه‌ر

(٢) ووشه‌ی به‌هێزکه‌ر (ڕێزمان) (ژماره چوار ببینه)

intent (in-tent′), *adj.* (١) تیژ؛ *. (an ~ look)*

(٢) خه‌ریکه پێوه‌ی. *(He was ~ on his studies.)*

(٣) سوور له‌سه‌ر. *(He was ~ on going.)*

n. (١) نیاز؛ مه‌به‌ست *. (with ~ to kill)*

(٢) (أ) ده‌مانج؛ هیوا؛ (ب) [Obs.]. ماناء واتا

to (or for) all intents and purposes, هه‌رجۆنێك سه‌یرى بکه‌یت یا بیگرى؛ له هه‌موو ڕوویه‌کەوه یا بارێکه‌وه؛ له ڕاستیدا.

intention (in-ten′shən), *n.* (١) نیاز؛ مه‌به‌ست؛ به‌ته‌ما بوون.

(٢) (أ) ده‌مانج؛ هیوا؛ *(what is your ~ ?)*

(ب) (pl.) نیازى ژنهێنان‌و شووکردن

(٣) [Archaic]. ماناء واتا (٤) شێوه‌ى بۆچوون یا تێگه‌یشتن (ژیرێزى).

(٥) بڕیز سارێژبوون.

intentional (in-ten′shən-'l), *adj.* ده‌سه‌نقه‌ست

intentionally (in-ten′shə-'l-i), *adv.* به ده‌سه‌نقه‌ست

inter (in-tûr′), *v.t.* ناشتن مردوو

inter- (in′tĕr), پێشگرێکه به‌ماناى: (١) له‌نێوان؛ له‌ناو؛ له ناوه‌ند؛ نێو: *(international)*

(٢) بێکه‌وه؛ له‌سه‌ر یه‌کتر (کارتێکردن)؛ دوولایی: *(interact)*.

interact (in′tĕr-akt′), *v.i.* کار له‌یه‌ك کردن؛ کارلێکردن؛ تێکه‌ڵبوون

interaction (in′tĕr-ak′shən), *n.* کار له‌یه‌ك کردن؛ کار له‌یه‌کتر کردن؛ تێکه‌ڵبوون؛ تێکه‌ڵاوى.

interbreed (in′tĕr-brēd′), *v.t.* زاووزێ پێ کردن یا له‌یه‌ك- چاك کردنى هه‌مدچه‌شنه‌ى گیاندارو ڕووه‌ك

v.i. زاووزێ کردن یا له‌یه‌ك چاك بوونى هه‌مه‌چه‌شنه‌ى گیاندارو ڕووه‌ك

intercede (in′tĕr-sēd′), *v.i.* (١) نکا بۆ کردن؛ بۆ تێکه‌وتن *(His colleagues ~d with the dean on his behalf.)*

(٢) ناوبژى کردن؛ چوونه نێوانه‌وه

intercellular (in′tĕr-sel′yoo-lĕr), *adj.* نێوشانه؛ له‌نێوشانه‌دا

intercept (in′tĕr-sept′), *v.t.* (١) به‌ره‌وبڕى دانه‌وه؛ ڕێ پێ گرتن؛ به‌ره‌نگاربوون؛ وه‌ستاندن؛ به‌ربه‌رچدانه‌وه؛ گرتن *(to ~ the enemy, the thief, letters, messages, etc.)*

(٢) ڕاگیرکردن. نیشانه‌کردن. یا ده‌وره‌دان له‌نێوان دوو خاڵ، هێڵ یا ڕووداو (بیرکارى).

n. هێڵ یا ڕووى ده‌وره‌دراو (بیرکارى)

intercepter (in′tĕr-sep′tĕr), *n.* = interceptor.

interception (in′tĕr-sep′shən), *n.* به‌ره‌وبڕى دانه‌وه؛ ڕێ پێ گرتن؛ به‌ره‌نگاربوون‌و وه‌ستاندن.

interceptor (in′tĕr-sep′tĕr), *n.* (١) به‌ره‌وبڕى ده‌ره‌وه؛ وه‌ستێنه‌ر. (٢) فڕۆکه‌یه‌کى جه‌نگى خێرایه بۆ به‌ره‌وبڕى دانه‌وه‌و وه‌ستاندنى‌فڕۆکه‌ى دوژمن

intercession (in′tĕr-sesh′ən), *n.* تکا بۆ کردن؛ بۆ تێکه‌وتن؛ ناوبژى کردن؛ چوونه نێوانه‌وه.

-intercessional *(adj.)*; **intercessor** *(n.)*.

interchange (in′tĕr-chānj′), *v.t.* (١) گۆڕینه‌وه؛ دان‌و وه‌رگرتن: *(They ~d presents.)*

(٢) جێگۆڕکێ پێکردن؛ ئاڵوگۆڕکردن.

(٣) به نۆبه‌کردن؛ به نۆره‌کردن: *(He ~d work with play.)*

v.i. گۆڕینه‌وه؛ ئاڵوگۆڕکردن؛ ئاڵوگۆڕبوون.

n. (١) گۆڕینه‌وه؛ ئاڵوگۆڕکردن. (٢) نۆبه؛ نۆره؛ نۆبه‌کارى؛ نۆره‌کردن. (٣) دووڕیانه‌یه‌ك یا چواڕیانه‌یه‌کە وا کراوه که ڕێگه‌کان له‌یه‌ك نادەن‌و نۆتومبیل له ڕێیه‌کەوه ده‌چێته سه‌ر ڕێیه‌کى تر به‌بێ وه‌ستان.

interchangeable (in′tĕr-chān′jə-b'l), *adj.* ئاڵوگۆڕپان پێ ده‌کرێت؛ له‌باتى یه‌کتر به‌کارده‌هێنرێن؛ وه‌ك یه‌ك وان: *(~ tools, words, machines, ideas, etc.)*

-interchangeability *(n.)*; **interchangeably** *(adv.)*.

intercollegiate (in′ĕr-kə-lē′jit), *adj.* نێو دانشگایان؛ نێو زانکۆ کۆلیجه‌کان: *(~ sports)*.

intercom (in′tĕr-kom′), *n.* [Slang], هۆى نێوبه‌یوه‌ندى یا په‌یوه‌ندى کردنى ناوه‌کى (فه‌رمانگه، خانوو، فڕۆکه، پاپۆڕ): *(The pilot made the announcement on the ~ .)*

intercommunicate (in′tĕr-kə-mū′ni-kāt′), *v.t.* & *v.i.* په‌یوه‌ندى کردن له‌گه‌ڵ یه‌کدا له‌ناو شوێنێکدا یا شتێکدا.

-intercommunication *(n.)*.

interconnect (in′tĕr-kə-nekt′), *v.t.* پێکه‌وه‌به‌ستن.

v.i. پێکه‌وه‌به‌ستران.

-interconnection *(n.)*.

intercontinental (in′tĕr-kon′tə-nen′t'l), *adj.* (١) نێو- کیشوه‌ر؛ نێو کیشوه‌ران؛ کیشوه‌ران پێکه‌وه‌به‌ست: *(~ flights)*.

(٢) بڕ ده‌کات له کیشوه‌رێکه‌وه بۆ کیشوه‌رێکى تر: *(~ missiles)*.

intercourse (in′tĕr-kôrs′, in′tĕr-kōrs′), *n.* (١) په‌یوه‌ندى‌و سه‌رداگه‌رى نێو وڵاتان یا میلله‌تان یا مرۆڤ؛ ئاڵوگۆڕکردن (شتومه‌ك، بیروڕا)

(٢) گان؛ جووت بوون؛ جووت گرتن؛ چوونه‌جێ (به‌زۆرى ناوده‌برێ به: **sexual intercourse**).

interdenominational (in′tĕr-di-nom′ə-nā′shən-'l), *adj* له‌نێو به‌شه‌کان یا له‌قه‌کانى ناینێکدا.

interdental (in′tĕr-den′t'l), *adj.* (١) نێو دانان؛ له‌نێو دداندا. (٢) ده‌بێژرێ به سه‌رى زمان له‌نێوان دوو ڕیز دداندا. (وه‌ك th له ووشه‌ى: this و think دا).

interdepartmental(in′tĕr-di-pärt′men′t'l), *adj.* نێو- به‌شان؛ هى نێوان له‌قه‌کان یا به‌شه‌کانى ده‌زگایه‌ك.

interdependence (in′tĕr-di-pen′dəns), *n.* پشت به‌یه‌ك به‌ستن؛ له‌سه‌ر یه‌ك به‌ندبوون؛ هاوبه‌ندى.

interdependency (in′tĕr-di-pen′dən-si), *n.* = interdependence.

interdependent (in′tĕr-di-pen′dənt), *adj.* پشتیان به یه‌کترىیه؛ له‌سه‌ر یه‌ك به‌ندن؛ هاوبه‌ندن: *(~ people, countries, groups, etc.)*

interdict (in′tĕr-dikt′), *v.t.* (١) ڕه‌ده‌غه‌کردن؛ یاساغ کردن.

(٢) ڕێ لێگرتن؛ به‌ره‌نگاربوون‌و ڕێ بڕین‌و وه‌ستاندنى دوژمن؛ نه‌هێشتن؛

نەهێڵان ٣: بڕ بەش کردن یا دابڕکردنی کڵێسە یا نەندامێکی لە کاروباری ئایینی (بابتی کاسۆلیکی).

n. (١) قەرەنی قەدەغەکردن. (٢) قەدەغەکردنی کڵێسەیەکی کاسۆلیکی یا نەندامێکی لە هەڵسان بە هەندێ کاروباری ئایینی

interdiction (in´tĕr-dik′shən), *n.* قەدەغەکردن؛ ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن؛ وەستاندن

interest (in′tĕr-ist, in′trist), *n.* (١) بەش؛ ماف *(to have an ~ in a piece of property)*

(٢) (pl.) چاکە؛ قازانج؛ سوود؛ *(to look after one's own ~s)*

(٣) بەرژەوەندی *(the business ~s; the steel ~)*

(٤) خاترانە؛ دەسەڵات؛ خوایشت. (٥) خولیا حەزێکی زۆر؛ هەوەس؛ شتی بەتەنگەوەهاتوو. *(We have similar ~s.; His great ~s in life are music and literature.)*

(٦) گرنگی؛ سەرنج ڕاکێشان *(a matter of little ~)*

(٧) قازانج؛ سوود؛ سوود *(to pay 6% ~ on a loan)*

(٨) سڵاو؛ بە سڵاوەوە؛ بە زیادەوە؛ بە خاترانەوە *(He repaid her kindness with ~. ; to return a blow with ~)*

v.t. (١) حەز پێ پەیداکردن؛ مەیل پێ پەیداکردن؛ هەوەس هەڵساندن؛ *(I want to ~ him in the plan.)*

(٢) سەرنج ڕاکێشان؛ *(The story did not ~ him.)*

(٣) حەزلێکردن؛ هەوەس لێ بوون *(She is ~ed in travelling.)*

in the interest (or interests) of. لەبەر؛ لەبەرخاتری؛ بۆ سوودەندی؛ بۆ

interested (in′tĕr-is-tid, in′tə-res´tid), *adj.* (١) بەشدار؛ مافدار. (٢) لایەنگر؛ سوودی خۆی تێدایە: *(an ~ witness)*

(٣) حەزکەر؛ بەحەز؛ هەوەسدار؛ بەهەوەس *(an ~ look)*

interesting (in′tĕr-is-tiŋ, in′tə-res´tiŋ), *adj.* خۆش؛ سەیر؛ سەرنج ڕاکێش؛ نەتێکە *(an ~ man, woman, book, conversation, film, place, town, time, idea, meeting, etc.)*

interfere (in´tĕr-fēr′), *v.i.* (١) بەیەکدا بوون (بەسپی)؛ قاچ لەیەکدان؛ پڕۆیشتندا. (٢) بەیەکدادان؛ لەیەکدان؛ بەیەکداکێشان. (٣) دەست کشانە ناو؛ دەست تێخستن؛ دەست تێوەردان؛ دەست هێنانەپێ؛ خۆتێهەڵقورتان *(He ~s in other people's affairs.)*

(ب) کەوتنە نێوانەوە

(٤) داوی مافنامەی داهێنان کردن لەلایەن چەند کەسێکەوە گوایە لەبەر دەستپێشکەری کردن لەو داهێنانەدا

(٥) کارکردنەسەر یەکی شەپۆلی دەنگ یا پڕوناکی (فیزیا).

(٦) ڕێ لێگرتن لە شەپۆلی ڕادیۆو بەرنامە وەرگرتن *(to ~ with radio signals)*

interfere with, (١) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ ڕێک نەکەوتن لەگەڵ؛ نەساز (٢) پەستکردن؛ زەبرکردن

interference (in´tĕr-fēr′əns), *n.* (١) دەست کێشانە ناو؛ دەست تێخستن؛ دەست تێوەردان؛ تێ هەڵکوتان؛ تێ هەڵجوون؛ دەستدرێژی. (٢) بەری یاریکەری تر گرتن لەکاتی یاریدا. ٣ کارکردنەسەر یەکتری شەپۆلی دەنگ یا پڕوناکی (فیزیا) ٤ ووژەووری سەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن (کە ڕێ دەگرێت لە وەرگرتنی بەرنامەکە بە ساغی.

interfuse (in´tĕr-fūz′), *v.t.* (١) تێکەڵوکردن؛ تێکەڵ کردن لەگەڵ. ٢) پیاکردن؛ تێکردن. ٣) هەموورگرتنەوە؛ پیا بڵاوبوونەوە.

v.i. تێکەڵ بوون؛ تێکەڵاوبوون

intergrade (in´tĕr-grād′), *v.i.* گۆڕینی بەرە بەرە؛

تێکەڵ بوونی پلەپلەیی

interim (in′tĕr-im), *n.* ماوە؛ کات؛ یا ماوەی نێوان دوو ڕووداو. *adj.* سەردەمی؛ کاتی؛ ساتی *(an ~ council, president, government, etc.)*

in the interim, لەو کاتەدا؛ لەو سەردەمەدا

interior (in-tēr′i-ēr), *adj.* (١) ناوخۆ؛ ناوخۆیی؛ ناوەوە؛ هی ناوەوە. (٢) ناوەوەی وڵات، واتە دوور لە سنوور یا کەناری دەریا. (٣) ناوەکی؛ کەسی؛ تایبەتی بە خۆ؛ تایبەتی؛ نهێنی

n. (١) (ا) بەشی ناوەوە؛ ناوەوە؛ دیوی ناوەوە. (ب) ناو ژوور؛ ناو خانوو؛ ژوورەوە؛ ناو؛ *(the ~ of a house, room, building, etc.)* (ج) بەشی ناوەوە یا ناوخۆی وڵاتێک. (د) سرووشتی مرۆڤێک؛ ناوکرۆک؛ ماک؛ گەوهەر (٢) دیمەن یا وێنەی ناو ژوور یا خانوویەک (٣) [ا-]. کاروباری ناوخۆی وڵاتێک *(the I~ Minister; the Department (or Ministry) of the I~)*

interior decoration, هونەری ڕازاندنەوەی ناومال

interject (in´tĕr-jekt′), *v.t.* هەڵدانە قسە یا دووان؛ پێ بڕین (قسە)؛ تێهەڵقورتان؛ تێخستن: *(to ~ a question, remark)*

-interjector *(n.).*

interjection (in´tĕr-jek′shən), *n.* (١) تێهەڵقورتان؛ پێ بڕین (قسە)؛ هەڵدان (کفتوگۆ). (٢) هاری سەرسامی (ڕێزمان)؛ ووشەی سەرسامی؛ ئامرازی سەرسامی؛ *(Good!; Oh!; Alas!)*

interlace (in´tĕr-lās′), *v.t. & v.i.* چنین؛ لێکهەڵکێشان؛ بەیەکداکردن؛ بەیەکدا چوون؛ *(~ing branches)*

interlay (in´tĕr-lā′), *v.t.* (١) خستنە نێوانەوە؛ خستنەناو؛ لەناودا دانان. (٢) ڕازاندنەوە بە شت خستنە نێوانەوە

interleaf (in′tĕr-lēf´), *n.* (١) پەڕەیەکی سپی‌یە دەخرێتەناو پەرتووکێکەوە بۆ شت تێدا نووسین (٢) نووسراوی ناو ئەم پەڕەیە

interline (in´tĕr-līn′), *v.t.* تێبینی نووسین لەنێوان دێڕی پەرتووکدا

interline (in′tĕr-lin´), *v.t.* بەرێکی زیادە لە جل‌وبەرگ دان

interlink (in´tĕr-liŋk′), *v.t.* پێکەوەبەستن؛ لەیەک گیرکردن (گێڕ).

interlock (in´tĕr-lok′), *v.t. & v.i.* (١) پێکەوەبەستن؛ پێکەوەبەستران؛ لێکهەڵکێشان بە جۆرێک کە لێک جیانەبنەوە؛ لەیەک گیرکردن (گێڕ)

interlocution (in´tĕr-lō-kū′shən), *n.* دووان؛ گفتوگۆ؛ ووتوێژ؛ دەمەتەقێ؛ قسەکردن پێکەوە

interlocutor (in´tĕr-lok′yoo-tĕr), *n.* دوێنەر؛ قسەکەر؛ گفتوگۆکەر

-interlocutory *(adj.).*

interlope (in´tĕr-lōp′), *v.i.* (١) دەستدرێژی کردنە سەر بازاڕی کەسێکی تر (٢) دەست خستنەناو کاروباری خەڵکەوە؛ خۆتێهەڵقورتان

-interloper *(n.).*

interlude (in′tĕr-lōod´, in′tĕr-lud´), *n.* (١) شانۆنامەیەکی کورتی قۆشمەیە پێشکەش دەکرا لەنێوان پەردەکانی شانۆنامەیەکدا هەر بۆ پێکەنین (٢) خوەوواندنێک لەنێوان پەردەکانی شانۆنامەیەکدا (٣) شانۆنامەیەک (٤) پارچە مۆسیقایەکە کە لێدەدرێت لەنێوان بەشەکانی گۆرانی، شانۆنامە، یا خودا پەرستی لە کڵێسەدا (٥) ماوەی نێوان دوو ڕووداو؛ پشوو؛ ووچان؛ شتێکە کە ئەم ماوەیەی پێ دەبڕێتە سەر: *(~s of waiting between trains)*

interlunar (in´tĕr-lōō′nĕr, in´tĕr-lu′nĕr), *adj.* لەنێوان مانگی کۆنو تازەدا، واتە ئەو چوارشەوەی مانگی تێدا نابینرێ

intermarriage (in´tĕr-mar′ij), *n.* (١) ژنهێنان‌و شوکردن لەنێوان خێزان‌و تیرەو چێڵەزی جیاجیادا

(۲) ژنهێنان و شووکردنی ناوخۆیی، واتە لەناو خزمی نزیکدا.

intermarry (in′tĕr-mar′i), *n.* (۱) ژنهێنان و شووکردن لەنێوان خێزان و تیرەو چێو ڕەگەزی جیاجیادا (۲) ژنهێنان و شووکردنی ناوخۆیی، واتە لەناو خزمی نزیکدا

intermediacy (in′tĕr-mē′di-ə-si), *n.* ناوەندێتی

intermediary (in′tĕr-mē′di-er′i), *adj.* مام ناوەندێتی

n. (۱) ناوبژیکەر (۲) هۆ، ڕێ، ڕێگە (۳) قۆناغ یا شێوەی ناوەندی یا ناوەڕاست.

intermediate (in′tĕr-mē′di-it), *adj.* ناوەندی، ناوەنجی

(an ~ school, stage, etc.)

n. (۱) شتێکی ناوەندی یا ناوەنجی (۲) ناوبژیکەر (۳) مادەیەکە دروست دەبێ لە قۆناغی ناوەڕاستدا لە ڕێی دروستکردنی دوا بەرهەمەکە (کیمیاگەری)

v.i. ناوبژی کردن، کەوتنە نێوانەوە، ڕێکخستنەوە

-intermediation *(n.)*; **intermediator** *(n.)*.

interment (in-tûr′mənt), *n.* ناشتن، مردوو

intermezzo (in′tĕr-med′zō), *n.* (۱) مووسیقیێکی شانۆیی یا مۆسیقایی کورت لەنێوان پەردەکانی شانۆنامە یا نۆپەرایەکدا. (۲) پارچەیەک مۆسیقای کورتە کە وەک پرد بەشە گەورەکان بەیەکەوە دەبەستێ.

interminable (in-tûr′mi-nə-b'l), *adj.* دوایی نایەت، بێ پایان، دوایی پێ نایەت، بێ بڕ، دوورودرێژ

(an ~ speech, sermon, debate; ~ suffering)

-interminably *(adv.)*.

intermingle (in′tĕr-miŋ′g'l), *v.t.* تێکەڵاوکردن، تێکەڵ کردن

v.i. تێکەڵاوبوون، تێکەڵ بوون

intermission (in′tĕr-mish′ən), *n.* (۱) بڕین، ڕاگرتن (کار)، دووان (۲) ووچان (شانۆنامە، فیلمی سینەما)، ناهەنگ، پشوو

(~s between acts of a play)

intermit (in′tĕr-mit′), *v.t. & v.i.* بەین بەین وەستان، ڕاگرتن، یا پچڕاندن

intermittent (in′tĕr-mit′'nt), *adj.* دەمەدەم، دەم دەم، ناوبەناو، جارجاری، پچڕ پچڕ، بەین بەین

(~ fever, pain, rain, activity)

-intermittence *(n.)*; **intermittently** *(adv.)*.

intermittent current, تەوژمی نەهەکتریکی پچڕ پچڕی یەکلایی

intermix (in′tĕr-miks′), *v.t.* تێکەڵ کردن، تێکەڵاوکردن، ناوبەناوکردن

v.i. تێکەڵ بوون، تێکەڵاوبوون، ناوبەناوبوون

-intermixture *(n.)*.

intern (in′tûrn), *n. Also* interne. پزیشکی نیشتەجێ پزیشکێکی تازە دەرچووە، لە خەستەخانە کاردەکات لەژێر چاودێری پزیشکێکی شارەزادا.

v.i. کارکردن وەک پزیشکی نیشتەجێ

v.t. (۱) گرتن، ناچاڕان یا گومان لێکراوان بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا، بەندکردن، خستنە بەندیخانەوە

(Coountries often ~ aliens in time of war.)

(۲) کەشتی گەلانەوە یا ڕاگیرکردن لە بەندەردا

adj. [Archaic], ناوەوەیی، ناوەکی

internal (in-tûr′n'l), *adj.* (۱) ناوەکی، هی خۆ، خۆیی، هی ناوەوە

(~ evidence)

(~ revenue, wars, affairs, etc.) (۲) ناوخۆ، ناوخۆیی وڵات

(۳) هەڵوێ نەخۆشی، پزیشکی، ناوەوە

(~ injuried, bleeding, medicine)

(~ remedies) (٤) دەرمانی بۆ ناو لەشە

(٥) دەروونی، کەسی، تایبەتی بە دەروون و هەست و نەستی کەسێک، خۆیی

-internally *(adv.)*.

internal-combustion engine, مەکینەی سووتانی ناوەکی

internalize (in-tûr′n'l-iz′), *v.t.* کردن بە بەشێک لە خۆ، پەیڕەوی کردن (بیروڕا، ڕێبان)، ڕێ پێدانی شتی دەرەوە بۆ کارکردنەسەر دەروون و هەست و نەست.

internal medicine, پزیشکەوانی هەناوی، پزیشکەوانی ناوەکی، نەو لقەی پزیشکەوانییە کە لە نەخۆشی و چارەکردنی نەندامی ناوەوەی لەش بەبێ نەشتەرکاری دەکۆڵێتەوە.

internal revenue, دەسکەوتی ناوخۆی وڵات (کە زۆربەی لە باجی دەسکەوت و قازانجەوە دێت)

international (in′tĕr-nash′ən-'l), *adj.* جیهانی، گێتی، گێتێتی، نێوەڵاتان، نێوميللەتان

(an ~ incident, treaty, court)

n. (۱) ڕێکخراو یا کۆمەڵەیەکی جیهانی (۲) کەسێک کە هاوڵاتی وڵاتێک بێ و نیشتەجێی وڵاتێکی تر بێ.

-internationally *(adv.)*.

internationale (in′tĕr-nash′ən-'l), *n.* سروودی بزووتنەوەی چینی کرێکارو سۆشیالیستی جیهان.

internationalism (in′tĕr-nash′ən-'l-iz′m), *n.* (۱) گێتێتی، جیهانێتی (۲) هاوکاری جیهانی بۆ چاکەی گشتی.

-internationalist *(n.)*; **internationality** *(n.)*.

internationalize (in′tĕr-nash′ən-'l-īz′), *v.t.* خستنەژێر ڕکێف یا چاودێری جیهانەوە، کردن بە جیهانی.

-internationalization *(n.)*.

international law, یاسای جیهانی (کە هەموو وڵاتێک دەبێت پەیڕەوی بکات لە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی تردا)

International Phonetic Alphabet, IPA, نەلفوبێی دەنگبێژی جیهانیی

interne (in′tĕrn), *n.* = **intern.**

internecine (in′tĕr-nē′sin, in′tĕr-nē′sīn), *adj.* (۱) بکوژ، کوشندە، وێرانکەر، خوێنی ڕۆری تێدا دەڕژێ، خوێناوی

(~ wars)

(۲) کوشندەیە بۆ هەردووڵا، بۆ هەردووڵا زیانبەخش

(۳) تایبەتی بە ناکۆکی ناوخۆ (گەل، کۆمەڵە، حیزب، دەستە).

internece (in′tĕr-nē′), *n.* بە دیل گیراوی جەنگ، دەستبەسەر (بەتایبەتی هاوڵاتیێکی بێگانە لەکاتی جەنگدا)، گیراو، دیل

internist (in-tûr′nist), *n.* پزیشکی هەناوی، پزیشکی نەخۆشی ناوەکی.

internment (in-tûrn′mənt), *n.* گرتن یا گیرانی هاوڵاتی بێگانە لەکاتی جەنگدا، خستنە بەندیخانەوە، دەستبەسەرکردن (بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا).

internship (in′tĕrn-ship′), *n.* (۱) نیشو کارو پلەی پزیشکی نیشتەجێ لە خەستەخانەدا (۲) ماوەی کارکردنی پزیشکی نیشتەجێ لە خەستەخانەدا.

internuncio (in′tĕr-nun′shi-ō′), *n.* (۱) ناوبژیکەر، نوێنەر (۲) نوێنەری دیپلۆماسی پلەیەک لە خوار باڵیۆزەوەی پاپا لە وڵاتێکدا

interpellate (in′tĕr-pel′āt, in-tûr′pi-lāt′), *v.t.* لێپرسینەوەی کاربەدەستی گەورەی میری لە پەرلەماندا

-interpellation *(n.)*.

interpenetrate (in′tĕr-pen′ə-trāt′), *v.t.* پیاچوون، تێچوون، تێخستن، پیاکردن، چوونە ناوی ناوەوە، هەموو گرتنەوە، بە تەواوی چوونە ژوورەوە

v.i. چوونە ناو یەکتریی‌یەوە، بەیەکداچوون

-interpenetration *(n.)*.

interphone (in′tĕr-fōn′), *n.* تەلەفۆنی ناوخۆ (فەرمانگە، فڕۆکە).

interphase (in′tĕr-fās′), *n.* ماوەی نێوان دوو بەشبوونی شانەیەک.

interplanetary (in′tĕr-plan′ə-ter′i), *adj.* هی نێوان

نەستێرەکان

interplay (in′tĕr-plā´), *n. & v.i.* کارکردنەسەر یەک

interpolate (in-tûr′pə-lāt´), *v.t. & v.i.* (۱) گۆڕین، تێکدان، یا دەست تێوەدانی دەقی ووتار، چیرۆک، نووسراو، یا پەرتووکێک بە ووشەو ڕستەی تازەو زیادە تێخستنی. (۲) خستنەناو شتی ترەوە؛ شتی زیادە خستنەناو

-interpolation *(n.).*

interpose (in´tĕr-pōz′), *v.t.* (۱) تێخستن؛ خستنە نێوانەوە؛ خستنەناو ۲) دەست کێشانە ناو؛ خۆتێهەڵقورتان

(۳) قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە؛ تێبینی کردن لەکاتی گفتوگۆدا؛

(to ~ a remark, question, or objection)

v.i. (۱) هاتنە نێوانەوە (۲) دەست کێشانە ناو؛ خۆتێهەڵقورتان. (۳) قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە

-interposition *(n.).*

interpret (in-tûr′prit), *v.t.* (۱) مانا لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە. (۲) گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر (بە دەم یا بە زار)؛ *(to ~ a speech)* .

(۳) لێکدانەوە *(He ~ed the silence as contempt.)* .

v.i. گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر (بە دەم یا بە زار)؛ گۆڕینی گفتوگۆ یا ووتاری قسەکەرێک بۆ زمانی گوێگرەکانی.

-interpretative *(adj.).*

interpretation (in-tûr´pri-tā′shən), *n.* (۱) لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە ۲) بۆچوون؛ ڕا

(۳) گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە دەم.

interpreter (in-tûr′pri-tĕr), *n.* (۱) وەرگێڕ؛ تەرجومان؛ کەسێک کە بە دەم گفتوگۆ یا ووتاری قسەکەرێک دەگۆڕێت بۆ زمانی گوێگرەکانی.

interracial (in´tĕr-rā′shəl), *adj.* هی نێو ڕەگەزان؛ نێو ڕەگەزی

interrelate (in´tĕr-ri-lāt′), *v.t. & v.i.* پێکەوەبەستران؛ پەیوەندیبەکی نزیک هەبوون پێکەوە.

-interrelation *(n.)*; **interrelationship** *(n.).*

interrelated (in´tĕr-ri-lā′tid), *adj.* پێکەوە بەستراون؛ پەیوەندیبەکی نزیکیان هەیە پێکەوە.

interrogate (in-ter′ə-gāt´), *v.t. & v.i.* پرسیارلێکردن بە ووردی و دوورودرێژی (دادگا، پۆلیسخانە) *(He ~d the witness.)* .

interrogation (in-ter´ə-gā′shən), *n.* پرسیارلێکردن بە ووردی و دوورودرێژی (دادگا، پۆلیسخانە) *(The ~ took a long time.)* .

interrogation mark (or point), = question mark.

interrogative (in´tə-rog′ə-tiv), *adj.* (۱) پرسیارکەر؛ پرسیارکەری ۲) لە پرسیارکردندا بەکاردەهێنرێت (ڕێزمان).

n. ووشەی پرسیارکردن (ڕێزمان) *(what?; where?; why?)* .

interrogator (in-ter′ə-gā´tĕr), *n.* پرسیارکەر بەتایبەتی لە دادگا، پۆلیسخانە، یا گرتووخانەدا).

interrogatory (in´tə-rog′ə-tôr´i, in´tə-rog′ə-tō ri), *adj.* وەک هی پرسیارلێکردن لە پۆلیسخانەو دادگادا؛ *(an ~ tone)* .

n. پرسیارێک یا چەند پرسیارێک (بەتایبەتی کە ناراستەی گومانبارێک بکرێ).

interrupt (in´tə-rupt′), *v.t.* (۱) قسە پێ بڕین *(to ~ a speaker)*

(۲) پچڕاندن (بەردەوامی کارێک)؛ وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن.

v.i. قسە پێ بڕین

interrupted (in´tə-rup′tid), *adj.* (۱) پچڕ پچڕ. (۲) نارێک (ڕیواناسی)

interrupter, interruptor (in´tə-rup′tĕr), *n.* (۱) قسە پێ بڕ؛ خۆتێهەڵقورتێنەر (۲) ئامێری بڕینی تەووزمی نەلەکتریکی بەشێوەیەکی سەردەمی و نۆتوماتیکی

interruption (in´tə-rup′shən), *n.* (۱) قسە پێ بڕین؛ پچڕان؛ گفتوگۆ. (۲) شتێک کە کارێک یا ڕووداوێک دەبڕێ یا دەپچڕێنێ؛

پچڕێنەر. (۳) ماوەی پچڕان؛ ووچان؛ پشوو.

intersect (in´tĕr-sekt′), *v.t.* کردن بە دوو بەشەوە بە پیاتێپەڕین؛ لێکدان (هێڵ، ڕێ)؛ بڕین *(A line ~s the angle.)*

v.i. لەیەکدان (هێڵ، ڕێ)؛ یەکتری بڕین؛ بەیەکگەیشتن؛ *(The roads ~ at the railroad.)*

intersection (in´tĕr-sek′shən), *n.* (۱) یەکتربڕین (ڕێ، هێڵ)؛ لەیەکدان. (۲) چوارڕێیان؛ دووڕێیان؛ دووڕیان؛ *(There is a traffic light at the ~ .)*

(۳) شوێنی یەکتربڕین یا لێکدانی دوو هێڵ یا دوو ڕوو.

intersperse (in´tĕr-spûrs′), *v.t.* (۱) پرشو بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە بە ناوەدا؛ دانان لێرەو لەوێ. (۲) ڕازاندنەوە بە شت هەر لە شوێن نە شوێنێک.

-interspersion *(n.).*

interstate (in′tĕr-stāt´), *adj.* لەنێوان ولایەت یا لیواکانی وولاتێکی فیدرالیدا؛ *(~ commerce, highway, traffic, etc.)* .

interstellar (in´tĕr-stel′ĕr), *adj.* نێو ئەستێرەکان

intertribal (in´tĕr-trī′bəl), *adj.* نێو تیرەکان یا خێڵەکان.

intertwine (in´tĕr-twīn′), *v.t. & v.i.* لەیەک ئاڵاندن؛ لەیەکەوە ئاڵان؛ لەیەک هەڵکێشان؛ لوول خواردن بەیەکەوە؛ تێکەڵبوون (مەجازی)؛

(The branches ~ . ; The strands of a rope are ~d.)

-intertwined *(adj.)*; **intertwinement** *(n.).*

intertwist (in´tĕr-twist′), *v.t. & v.i.* intertwine.

interval (in′tĕr-v'l), *n.* (۱) دووری یا ماوەی نێوان دوو شت. (۲) ماوەی نێوان دوو ڕووداو؛ ماوە؛ سەردەم. *(Trains leave at short ~s.)*

(۳) جیاوازی بەرزی دوو ناواز

at intervals, (۱) ناوبەناو؛ بەین بەین؛ جارنەجار (۲) لێرەو لەوێ؛ هەر لە شوێن نە شوێنێک.

intervene (in´tĕr-vēn′), *v.i.* (۱) کەوتنە نێوانەوە (کات)؛ ڕوودان؛ *(the years that ~d)*

(۲) (ا) کەوتنە نێوانەوە (بۆ ڕێکخستن)؛ ناوبژی کردن. *(to ~ in a dispute)*

(ب) دەست خستنەناو کاروباری وولاتێکی تر یا خەڵکەوە؛ دەستدرێژی کردنەسەر وولاتێکی تر. *(to ~ in a forign country's affairs)*

intervention (in´tĕr-ven′shən), *n.* دەست کێشانە ناو (بەتایبەتی کاروباری وولاتێکی تر)؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ دەست خستنەناو *(military ~ ; to be opposed to armed ~)*

interview (in′tĕr-vü´), *n.* (۱) دیدەنی (بۆ گفتوگۆکردن)؛ چاوپێکەوتن؛ *(an ~ between an employer and an applicant for a job)*

(۲) دیدەنی یا کۆبوونەوەی ڕووبەڕووی ڕۆژنامەچی و کەسێک؛ *(to have an ~ with the prime minister)*

(۳) ووتارێکی بڵاوکراوە لە ڕۆژنامە، ڕادیۆ؛ یا تەلەفزیۆندا دەربارەی ئەم دیدەنییە.

v.t. دیدەنی کردن (بۆ گفتوگۆ)؛ ڕووبەڕوو لەگەڵ دووانی کەسێک بۆ دەنگوباس لێوەرگرتنی؛ *(He has ~ed many politicians.)*

interweave (in´tĕr-wēv′), *v.t.* (۱) چنین؛ لەیەک هەڵکێشان؛ لەیەکەوە ئاڵاندن (۲) تێکەڵ کردن؛ تێکەڵاوکردن؛ *(~ing truth with fiction)*

interwoven (in´tĕr-wō′vən), *adj.* (۱) پێکەوە چنراو؛ لەیەکەوە ئاڵاو؛ لەیەک هەڵکێشراو. (۲) تێکەڵ کراو؛ تێکەڵاوکراو

intestate (in-tes′tat, in-tes′tit), *adj.* (۱) وەسیەتنامەی نەنووسیوە یا بەجێ نەهێشتووە؛ *(to die ~)*

(۲) له وەسیەتنامەدا: مرباز نەدراوە بۆ کێ بێت: وەسیەتنامە نایگرێتەوە:
(an ~ estate)

n. کەسێک کە دەمرێت بێ ئەوەی وەسیەتنامە بەجێ بهێڵێت

intestinal (in-tes′ti-n'l), *adj.* پێخۆڵەیی: هەناوی

intestinal fortitude, غیرەت: ئازایی و کۆڵ نەدان: زات

intestine (in-tes′tin), *adj.* ناوخۆیی: ناوەڵاتی: ناوەکی

n. پێخۆڵە.

inthrall, inthral (in-thrôl′), *v.t.* = enthrall.

inthrone (in-thrōn′), *v.t.* = enthrone.

intima (in′ti-mə), *n.* دیواری ناوەوەی بۆری خوێن

intimacy (in′tə-mə-si), *n.* (۱) تێکەڵاوی نەبێنی دوو کەس یا زیاتر: دۆستایەتی: تێکەڵی: نزیکی

(۲) کردەوەیەک کە نیشانەی دۆستایەتی و نزیکی بێ (هاچ: دەستگرتن).

(۳) جووت بوونی دڕی

intimate (in′tə-mit), *adj.* (۱) ناوەکی: خوێی: قوڵ:
(one's ~ feelings, thoughts, etc.)

(۲) کەسی: پەیوەندی: خۆیی: هەست‌ونەستی
(the ~ details of one's life)

(۳) زۆر نزیک: برادەر: برادەری): گیانی بە گیانی:
(an ~ friend; to be on ~ terms with a person)

(٤) قوڵ: وورد: باش *(an ~ knowledge of Kurdish literature)*

(٥) ناوکۆزکی: ساغەیی: هەرە ناوەوە *(the ~ structure of an atom)*

n. برادەرێکی گیانی بە گیانی: برادەرێکی زۆر نزیک

v.t. (۱) بڵاوکردنەوە: ووتن: دەربڕین

(۲) درکاندن: وەیشاندن: بە ناڕاستەوخۆ دەربڕین یا نیشاندان:
(He ~d his approval of the plan.)

-intimateness *(n.).*

intimately (in′tə-mit′li), *adv.* زۆر لە نزیکەوە: ناسین):
گیانی بە گیانێتیانە: زۆر بە باشی یا وورڕی (زانین):
(to know a person or subject ~)

intimation (in′tə-mā′shən), *n.* (۱) بڵاوکراوە: ووتن

(۲) درکاندن: نیشانە: پێشنیار: ئاگا

intimidate (in-tim′ə-dāt′), *v.t.* بەچەترسێنن کردن: ترساندن

(بە هەڕەشە: ترس دانەبەرو هەڕەشەلێکردن.
(to ~ a witness; to ~ a person into doing something.)

-intimidator *(n.).*

intimidation (in-timə-dā′shən), *n.* بەچەترسێنن: ترسن:
(to give in or surrender to ~) ترساندن بە هەڕەشە

into (in′tōō, in′too, in′tə), *prep.* (۱) بۆ ناوەوە: بەرەو ژوورەوە:
(to come or walk ~ a building)

(۲) هەتا ناوەڕۆ: بەرەو دوا بوون: کات:
(They worked far ~ the night.)

(divided ~ parts: (۳) بە (بوون بە: گۆڕین بە: کردن بە: بەش کردن بە:
to put French ~ English; rain that turned ~ snow)

intolerable (in-tol′ēr-ə-b'l), *adj.* لەگەڵی بەرنەبڕێ: لەگەڵی
هەڵ ناگرێ: لە ڕادە بەدەر: زۆر خراپ *(~ heat, pain, oppression)*

-intolerably *(adv.).*

intolerance (in-tol′ēr-əns), *n.* (۱) چاونەپۆشین: تەنگەجیکڵانەیی:
هەست خراپ بوون بەرامبەرو ڕێ ڵێ بووندوە:
(his ~ of other races and religions)

(۲) پێ نەکەوتن (خواردن: خواردنەوە: دەرمان): هەستیاری
(his ~ of alcohol)

intolerant (in-tol′ēr-ənt), *adj.* چاونەپۆش: تەنگەجیکڵانە:
هەست خراپ بەرامبەر: ڕێ ڵێ بووندوە: *(an ~ person)*

intolerant of, چاونەپۆش: ڕێ ڵێ بووندوە: لەگەڵ هەڵ نەکەر
(He is intolerant of his children's laziness.)

intomb (in-tōōm′), *v.t.* = entomb.

intonate (in′tō-nāt′), *v.t.* (۱) خوێندن بە ناوازەوە (قورئان).
(۲) بە دەنگێکی تایبەتی ووتن

intonation (in′tō-nā′shən), *n.* (۱) خوێندن بە ناوازەوە (قورئان).
(۲) بەرزو نزمی دەنگ (قسەکردن: گۆرانی: خوێندنەوە).

intone (in-tōn′), *v.t.* (۱) خوێندن بە ناوازەوە (قورئان)
(۲) بەرزیو نزمیەکی تایبەتی دان بە دەنگ (ووتە: گۆرانی).
(۳) بە گۆرانی ووتن

v.i. (۱) خوێندن بە دەنگی بەرزو بە ناوازەوە (۲) لووراندن.

in toto (in tō′tō), [L.], بە هەمووی: هەمووی پێکەوە:
بە تەواوی: سەرجەم.

intoxicant (in-tok′sə-kənt), *n.* خواردنەوەی سەرخۆشکەر:
بەنگ یا دەرمانی هەست سڕکەر یا سەرخۆشکەر.

adj. سەرخۆشکەر: مەستکەر

intoxicate (in-tok′sə-kāt′), *v.t.* (۱) سەرخۆش کردن: مەست کردن:
کەیل کردن. (۲) شەیداکردن: هێنانە جۆش: شێتوشەیداکردن.
(۳) ژەهراوی کردن (پزیشکەوانی): ژەهراوی بوون.

intoxicated (in-tok′sə-kā′tid), *adj.* (۱) سەرخۆش: مەست:
کەیل. (۲) شێتو شەیدا: شەیدا: *(~ with love)* .

intoxication (in-tok′sə-kā′shən), *n.* (۱) سەرخۆشی: مەستی:
کەیلی. (۲) شەیدایی: شێتوشەیدایی.

intra- (in′trə), پێشگرێکە بەمانای: لەناو: لەناوەوە: ناوەکی:
(intramural, intravenous)

intractable (in-trak′tə-b'l), *adj.* (۱) سەرکێش: کەللەڕەق:
دابین ناکرێ: سەرسەخت. (۲) دەستکاری ناکرێ: بە ئاسانی لە قاڵب نادرێ یا
شێوەی ناگۆڕێ. (۳) چارە ناکرێ: دەرمان ناکرێ بە ئاسانی: کەم ناکرێتەوە
(ئێش‌وئازار).

intramural (in′trə-myoor′əl), *adj.* (۱) لەناو سنووری شوێنێکدا
(شار: زانکۆ: کۆلێج) (۲) لەنێوان نەندامانی قوتابخانە یا زانستگایەکدا:
ناوەکی: *(~ athletics)* .

(۳) لەناو دیوار یا بۆشایی ئەندامێکدا (زیوارناسی).

intransigence (in-tran′si-jəns), *n.* *Also* **intransigeance,**
سەرسەختی و هەڵوێستە نەگۆڕین: ڕێک نەکەوتن: مەیلی ڕێکەوتن نەبوون
(کاروباری پاڕمانی): *(the ~ of the warring factions)* .

intransigent (in-tran′si-jənt), *adj.* سەرسەخت: ڕا نەگۆڕ:
هەڵوێست نەگۆڕو ڕێک نەکەوت:
(an ~ country, party, group, faction, etc.)

n. کەسێکی سەرسەخت کە ئامادە نەبێ ڕای خۆی بگۆڕێو ڕێک بکەوێ
(بەتایبەتی لەکاروباری پاڕمانیو جەنگیدا).

intransitive (in-tran′sə-tiv), *adj.* تێنەپەڕ (ڕێزمان):
تایبەتی بە کرداری تێنەپەڕ، واتە کە پێویستی بە تەواوکەر نەبێ:
(I sleep.; He slept.)

n. کرداڕێکی تێنەپەڕ (ڕێزمان).

-intransitively *(adv.).*

intrant (in′trənt), *n.* تازە کاربەدەست: تازە نەندام (یانە: کۆمەڵە:
دەستەیەکی ئاینی... هتد).

intrastate (in′trə-stāt′), *adj.* لەناو سنووری یەک ویلایەت یا
لیوادا (بەتایبەتی لە ئەمەریکا)

intravenous (in′trə-vē′nəs), *adj.* ناو دەمار: لەناو دەماری
خوێندا: لە دەمارەوە: *(an ~ injection; ~ feeding)* .

-intravenously *(adv.).*

intreat (in-trēt′), *v.t.* & *v.i.* = entreat.

intrench (in-trench′), *v.t.* & *v.i.* = entrench.

intrenchment (in-trench′mənt), *n.* = entrenchment.

intrepid (in-trep′id), *adj.* نازا؛ نەترساو؛ بەزات؛ بەغیرەت.
intricacy (in′tri-kə-si), *n.* ووردی؛ نالۆسکاوی؛ نالۆزی
intricate (in′tri-kit), *adj.* ووردە؛ نالۆز؛ نالۆسکاو؛ گران؛ تێکەبشسی کراوە
(~ directions; an ~ plot, design, or plan; an ~ machine)
-intricately *(adv.)*; **intricateness** *(n.).*
intrigue (in-trēg′), *v.i.* (١) دڵداری کردن بە دزێیەوە.
(٢) پیلانبازی کردن؛ پیلان گێڕان؛ *(to ~ against one's friends)*.
v.t. (١) فڵداری کردن؛ فرۆفێڵ کردن؛ بە فرۆفێڵ شتێك بەجێهێنان.
(٢) سەرنج زۆر ڕاکێشان و پێ خۆش بوون؛ *(The plan ~ed her.)*.
n. (١) پیلانسازی کردن؛ پیلان گێڕان
(٢) پیلان پیلانبازی؛ پەنگ؛ فرۆفێڵ. *(She loves ~s.)*.
(٣) دڵداریەکی دزێ
intrinsic (in-trin′sik), *adj.* (١) ناوەکی؛ خۆیی؛ هی خۆ؛ ناوخۆیی؛
(the ~ worth of a man; ~ qualities; the oppressive relationships ~ to capitalism)
(٢) هی ناوەوەی لەش یا نەندامێکی.
-intrinsical *(adj.)*; **intrinsically** *(adv.).*
intro- (in′trō), پێشگرێکە بەمانای: بەرەو؛ بەرەو ناوەوە؛ لەناو
introduce (in′trə-dōos′, in′trə-dūs′), *v.t.* (١) جاوساغی کردن؛ بردنە ژوورەوە (٢) پێشکەشی کۆمەڵێك کردن بە ڕەسمی؛ پێناسین.
(٣) تێخستن؛ خستنەناو.
(٤) هێنانە پێشەوە؛ پێشکەش کردن.
(to ~ a subject into a conversation)
(٥) هێنانەکایەوە؛ هێنانە ناوەوە (بۆ بەکارهێنان).
(The war ~d many new words.)
(٦) پێشکەش کردنی شتێکی تازە بۆ فرۆشتن؛ خستنە بازارەوە؛ خستنەڕوو.
(٧) پێناسین؛ پێشکەش کردن؛ بەیەکتر ناسین؛
(I would like to ~ my friend to you.; to ~ two people ; He ~d the speaker to the audience.)
(٨) ا: پێشاندن؛ چاوکردنەوە *(They ~d him to city life.)*.
ب: فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ خستنە پێش چاو. *(She ~d him to music.)*.
(٩) پێشکەش کردن بە ڕەسمی بۆ لێکۆڵینەوە (گەڵەی یاسا)؛
(to ~ a bill to Congress)
(١٠) دەستپێکردن؛ پێشکەش کردن؛
(He ~d his speech with a joke.)
introduction (in′trə-duk′shən), *n.* (١) پێناسین؛ هێنانەکایەوە؛ پێشکەش کردن (٢) شتێکی پێ ناسراو؛ پێشکەش کراو، یا هێنراوەکایەوە.
(٣) ا: پێشەکی (پەرتووک، ووتار)؛ سەرەتا.
ب: سەرەتای پارچەیەك مۆسیقا
(٤) بیناسین یا پێشکەش کردن (کەسێك بە کەسێکی تر، کەسێك بە گوێگران یا بە کۆمەڵ)
introductory (in′trə-duk′tōr-i), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکی؛ هی پێشەکی *(~ remarks by the speaker)*.
introspect (in′trə-spekt′), *v.t. & v.i.* لە هەست و بیرووباوەڕی خۆ کۆبینەوە؛ لە خۆ کۆڵینەوە؛ بیرکردنەوە لە هەست و نەستی خۆ.
introspection (in′trə-spek′shən), *n.* لە هەست و بیرووباوەڕی خۆ کۆبینەوە؛ لە هەست و نەستی خۆ کۆڵینەوە
introspective (in′trə-spek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەی هەست و بیرووباوەڕی خۆ.
(٢) لە هەست و نەستی خۆ کۆڵەرەوە؛ *(an ~ person)*.
introversion (in′trə-vūr′zhən), *n.* (١) گوشەگیری؛ پووبەکرەوەیی؛ سەرنجدان بە بیرو هەستی خۆ نەك بە دەرەوە.
(٢) بۆ ناوەوە چوون؛ چەمانەوە بەرەو ناوەوە
-introversive *(adj.).*

introvert (in′trə-vūrt′), *v.t. & v.i.* (١) گوشەگیری؛ گۆشەگرتن؛ لە هەست و نەستی خۆ کۆڵینەوە (٢) بەرەو ناوەوە چوون یا نوشتانەوە
n. (١) شتێکی چەماوە بەسەر خۆیدا یا بۆ ناوەوە.
(٢) گۆشەگیر؛ کەسێکی گۆشەگیر
adj. گۆشەگیر.
-introvertive *(adj.).*
intrude (in-trōōd′), *v.t.* (١) سەپاندن بەسەردا؛ دان بەسەردا
(٢) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ خۆ داکوتان؛ دەست کێشانە ناو؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ خۆتێهەڵقورتاندن (٣) بەردی تواوە بەزۆر کردن بەسەر یا بەناو بەردی تردا (زەمینناسی).
v.i. خۆ سەپاندن بەسەردا؛ خۆ داکوتان. *(I hope I'm not ~ing.)*.
intruder (in-trōō′dĕr), *n.* (١) خۆ بەسەردا سەپێنەر؛ خۆ داکوت؛ خۆتێهەڵقورتێنەر (٢) دەستدرێژی کردنەسەر (دز، دوژمن، فڕۆکەی دوژمن)؛ دەست کێشەرە ناو
intrusion (in-trōō′zhən), *n.* (١) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ خۆداکوتان؛ خۆتێهەڵقورتان (٢) دەست بەسەرداگرتن یا داگیرکردنی زەوی‌وزاری خەڵك؛ چوونە ناو زەوی خەڵکەوە.
(٣) دەستدرێژی کردنەسەر؛ چوونە ناو یا دەست کێشانە ناو وڵاتێکی تر؛
(an ~ into our country's air space)
(٤) بەزۆر بەردی تواوە کردنەسەر یا ناو توێی بەردی تر؛ (زەمینناسی)
-intrusive *(adj.).*
intrust (in-trust′), *v.t.* = entrust.
intubate (in′tyoo-bāt′, in′too-bāt′), *v.t.* بۆری خستنەناو نەندامێکی لەشەوە (وەك قورگ بۆ هەناسەدان)
-intubation *(n.).*
intuit (in′tū-it, in-tōō′it), *v.t. & v.i.* لەخۆوە زانین؛ بە زگماکی هەستپێکردن یا زانین.
intuition (in′tōō-ish′ən, in′tū-ish′ən), *n.* (١) لە خۆوە زانین؛ هۆشی زگماکی؛ بە زگماکی زانین یا هەستپێکردن؛
(to know something by ~)
(٢) ڕێ بەدەیی؛ سەلیقە
(٣) شتێکی لە خۆوە زانراو یا بە زگماکی هەستپێکراو.
intuitive (in-tōō′i-tiv, in-tū′i-tiv), *adj.* (١) لە خۆوە زانراو؛ بە زگماکی زانراو یا هەستپێکراو؛ *(~ knowledge)*.
(٢) لە خۆوە زان؛ ڕێ بەدیکەر؛ بە زگماکی زان یا هەستپێکەر؛
(an ~ person; Are women more ~ than men?)
-intuitiveness *(n.).*
intuitively (in-tōō′i-tiv-li, in-tū′i-tiv-li), *adv.* لەخۆوە (زانین، کردەوە، ڕەووشت)؛ بە زگماکی نەك بە فێربوون
(to know something ~)
intwine (in-twīn′), *v.t. & v.i.* = entwine.
inundate (in′ən-dāt′, in-un′dāt′), *v.t.* (١) داپۆشین بە ناو یا بە ئاوی لافاو؛ لافاو لێ هەڵسان؛ نوقوم کردن لە ئاودا
(٢) نوقوم کردن؛ کردن بە ژێرەوە هەر وەك بە لافاو؛ پڕبوون؛ پڕکردن؛
(to ~ with requests; to be ~ed with letters)
-inundation *(n.).*
inure (in-yoor′), *v.t.* ڕاهێنان (بە شتی ناخۆش)؛
(to be ~d to hardships)
v.i. دەستپێکردن یا خستنەکار (یاسا، یەرەو)؛
(Compensation benefits ~ from the first day of disability.)
inutile (in-ū′tl), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵك.
inutility (in′yoo-til′ə-ti), *n.* (١) بێ سوودی؛ بێ کەڵکی
(٢) کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك.
invade (in-vād′), *v.t.* (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلامارداڵ؛ داگیرکردن؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ شاڵاو بۆ بردن؛ *(to ~ another country)*

(۲) تێ وروژان: تێ چران؛ تێ وروکان؛ هێرش بردنە سەر؛ داگیرکردن (مەجاز). *(The children ~d the kitchen.)*

(۳) دەستدرێژی کردنەسەر؛ سنوور شکاندن؛ خۆ سەپاندن بەسەردا. *(He ~d my privacy.)*

(٤) پیابڵاوبوونەوەو ڕیان لێدان. *(Disease ~s tissues.)*

v.i. پەلامارداندا؛ هێرش بردنە سەر؛ شاڵاو بۆ بردن

invader (in-vād′ĕr), *n.* داگیرکەر؛ پەلامارەر؛ هێرش بەرە سەر؛ دەستدرێژکەر.

invalid (in′və-lid), *adj.* (۱) نەخۆش؛ کەفتەکار؛ لاوازو نەخۆش؛ پەککەوتە؛ بێ هێز (۲) هی کەفتەکاران؛ تایبەتی بە نەخۆش و کەفتەکاران. *(an ~ home)*

n. کەسێکی نەخۆش و کەفتەکار؛ کەسێکی پەککەوتەو هەمیشە نەخۆش و لە جێگادا کەوتوو.

v.t. (۱) پەکخستن؛ کەفتەکارکردن؛ لاوازکردن. (۲) ئازادکردنی سەرباز لەبەر نەخۆشی یا کەفتەکاری.

v.i. (۱) پەککەوتن؛ کەفتەکاربوون؛ لاوازبوون. (۲) خۆلێخستنی سەرباز لەبەر نەخۆشی یا کەفتەکاری.

invalid (in-val′id), *adj.* نادروست؛ پووچ؛ بێ بایەخ؛ بەتاڵ بووەتەوە (باوەڕنامە)؛ کاری پێ ناکرێ؛ نابەجێ. *(an ~ excuse, argument, claim, passport, etc.)*

invalidate (in-val′ə-dāt′), *v.t.* بەتاڵکردنەوە بروانامە. پاساو)؛ نادروستکردن؛ سڕینەوە (مەجاز)؛ پووچ کردن

-invalidation *(n.)*.

invalidity (in′və-lid′ə-ti), *n.* نادروستی؛ بەتاڵی؛ نابەجێیی؛ پووچی.

invaluable (in-val′ū-ə-b'l), *adj.* زۆر بەنرخ؛ زۆر بە بایەخ؛ نرخی لەسەر دانرێ لەبەر زۆر بەنرخی *(~ paintings, advice, service, help, etc.)*

invariable (in-vâr′i-ə-b'l), *adj.* نەگۆڕ؛ ناگۆڕی

invariably (in-vâr′i-ə-bli), *adv.* هەمیشە؛ هەموو کاتێک؛ بەبێ گۆڕین *(He is ~ late to class.)*

invariant (in-vâr′i-ənt), *adj.* نەگۆڕ.

n. هێندێ نەگۆڕ (بیرکاری)

invasion (in-vā′zhən), *n.* (۱) پەلامارد ن؛ هێرش بردنە سەر؛ داگیرکردن؛ شاڵاو؛ دەستدرێژی. *(a military ~)*

(۲) دەستدرێژی (بۆ سەر ماف)؛ سنوور شکاندن؛ هێرش *(an ~ of privacy)*

-invasive *(adj.)*.

invective (in-vek′tiv), *adj.* هێرش بەرە سەر (بە دەم)؛ جوێن فرۆش؛ سەرزەنشتکەر؛ دەم پیس؛ بەدگۆ

n. (۱) هێرش بردنەسەرێکی توند (بە دەم)؛ بەدگۆیی (۲) (*pl.*) جوێن؛ ووشەی پیس

inveigh (in-vā′), *v.t.* هێرش بردنە سەر بەتوند (بە دەم)

inveigle (in-vē′g'l, in-vā′g'l), *v.t.* بەهەڵەبردن؛ بەفریوبردن هەڵفریواندن (بۆ کردنی کاری ناپەسەند)

invent (in-vent′), *v.t.* (۱) داهێنان (بامێر یا شتی تازە)؛ دۆزینەوە (بامێر). *(Edison ~ed the phonograph.)*

(۲) هەڵبەستن (درۆ، هەڵگە)؛ دروستکردن؛ *(to ~ an excuse, alibi, etc.)*

inventer (in-vent′ĕr), *n.* inventor.

invention (in-ven′shən), *n.* (۱) داهێنان (بامێرو شتی تازە) (۲) شتێکی د هسکرد (بامێر (۳) شتێکی هەڵبەستراو؛ درۆ.

inventive (in-ven′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە داهێنان (۲) داهێنەر؛ زیرەک؛ دۆزەردوە؛ بەتوانا (داهێنان، هەڵبەستن) *(He has an ~ mind.)*

inventor (in-ven′tĕr), *n.* داهێنەر؛ دۆزەرەوە (نامێر).

inventory (in′vən-tôr′i, in′vən-tō′ri), *n.* بارنامە؛ لیستەی بەسەرکردنەوە.

v.t. (۱) لیستەی بەسەرکردنەوە بۆ ئامادەکردن. (۲) خستنەسەر یا تۆمارکردن لە لیستەی بەسەرکردنەوەدا.

inverse (in-vûrs′), *adj.* (۱) هەڵگەڕاوە؛ سەربەرەوخوار هەڵگەڕاوە. (۲) پێچەوانە؛ بە پێچەوانە. (۳) بە پێچەوانە (بیرکاری)؛ پەیوەندی بە پێچەوانە *(an ~ ratio or proportion)*

n. پێچەوانە؛ شتێکی پێچەوانە. *(Love is the ~ of hate.)*

v.t. هەڵگەڕانەوە؛ پێچەوانەکردن؛ وەرگەڕان.

inversely (in-vûrs′li), *adv.* بە پێچەوانە؛ بە پێچەوانەی ئەوەوە

inverse proportion, پەیوەندی بە پێچەوانە (بیرکاری).

inverse ratio, پەیوەندی بە پێچەوانە (بیرکاری).

inversion (in-vûr′zhən, in-vûr′shən), *n.* (۱) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان. (۲) شتێکی هەڵگەڕاوە. (۳) وەرگەڕانی دەستووری ڕێکخستنی ناسایی ڕستە (ڕێزمان)؛ پاشو پێشخستنی بکەرو کردار. *(Waiting at the gate was the host.; That I like.)*

(٤) پێچەوانەکردن (بیرکاری). (٥) گۆشەگیری.

(٦) وەرگەڕانی ئاواز.

(۷) هەڵگەڕانەوەی زمان بە پشتدا (دەنگبێژی).

(۸) هەتیوبازی؛ حەز لە توخمی خۆ کردن؛ نێربازی

invert (in-vûrt′), *v.t.* (۱) سەربەرەوخوارکردنەوە؛ هەڵگێڕانەوە؛ هەڵگەڕاندنەوە. (۲) وەرگەڕاندن؛ پاشو پێشخستن؛ پێچەوانەکردن. (۳) نوشتاندنەوە بۆ ناوەوە؛ بەرەو ناوخۆ وەرگەڕاندن.

n. (۱) شتێکی هەڵگەڕاوە. (۲) هەتیوباز؛ نێرباز

invertebrate (in-vûr′tə-brāt′), *adj.* (۱) بێ بڕبڕاگە؛ (۲) ترسنۆک؛ بێ غیرەت؛ پارا؛ بێ بار.

n. گیانداری بێ بڕبڕە یا بڕبڕاگە.

inverted commas, [British], = quotation marks, وێرگوڵی سەرەوژێر؛ وێرگوڵی هەڵگەڕاوە

invest (in-vest′), *v.t.* (۱) پۆشین؛ جل لەبەرکردن؛ کردنەبەر؛ ڕازاندنەوە (۲) داپۆشین؛ گرتنەوە. *(Fog ~s the city.)*

(۳) ڕەبوون لە؛ هەڵکێشران لە؛ تێدابوون؛ کرانەبەر (مەجاز). *(The old ruins were ~ed with romance.)*

(٤) دانان بە فەرمانڕەوا یا کاربەدەستێکی گەورە بە ئاهەنگەوە.

(٥) دەسەڵات پێدان؛ ماف پێدان *(The military governor has been ~ed with full authority.)*

(٦) وەسوودهێنان؛ پارە هەڵسوراندن؛ پارە خستنە نێش بۆ قازانج؛ بە بەرهەم هێنان. *(to ~ money in real estate)*.

(۷) تێدا خەرج کردن (کات، کۆشش، ووزە، پارە، ڕەنج)؛ ڕەنج تێیادان *(We have ~ed a lot of time and effort in this project.)*

(۸) ئابڵووقەدان؛ دەوردان بە سەرباز

v.i. وەسوودهێنان؛ پارە خستنە نێشەوە بۆ قازانج؛ پارە هەڵسوراندن

investigate (in-ves′tə-gāt′), *v.t.* لێکۆڵینەوە بە ووردی؛ لێ وردبوونەوەو پشکنین و ساغ کردنەوە. *(to ~ a crime, the causes of a railway accident, etc.)*

-investigative *(adj.)*.

investigation (in-ves′tə-gā′shən), *n.* لێکۆڵینەوە بە ووردی (تاوان، ڕووداو).

investigator (in-ves′tə-gā′tĕr), *n.* لێکۆڵەرەوە (تاوان، ڕووداو).

investiture (in-ves′tə-chĕr), *n.* (۱) لەسەر کار دانان بە ڕەسمی و بە ئاهەنگەوە؛ دەسەڵات پێدان؛ کردن بە فەرمانڕەوا. (۲) بەرگ؛ داپۆشەر؛ پۆش؛ سەرەخەر.

investment (in-vest′mənt), *n.* (۱) داپۆشین؛ بەرگ لەبەرکردن؛

پۆشین ۲ کردن به فەرمانڕەوا دەسەلات پێدان؛ دانان لەسەر کارو ماف‌و
دەسەلات بەسان ۳ (أ) وەسوودهێنانی پارە؛ پارە هەڵسووڕاندن بۆ قازانج
(ب) پارەی وەسوودهێنراو؛ ئەو پارەیەی دەخرێتە نیشەوە بۆ قازانج
(a large ~)
(ج) ئەو شتەی پارەی تیا وەسوود دەهێنرێ یا دەخرێتە نیش بۆ قازانج
(زەوی‌وبار، خانوو، بازرگانی... هتد).
(٤) ئابلوقەدان؛ دەورگرتن بە سەرباز

investor (in-ves′tĕr), *n.* پارە وەسوودهێنەر؛ پارە هەڵسووڕێنەر بۆ قازانج

inveterate (in-vet′ĕr-it), *adj.* (۱) دێرین؛ کۆن؛ ڕەگ داکوتاو؛ چەسپاو *(an ~ prejudice)*
(۲) فێر؛ خوو پێوەگر؛ وازنەهێنەر بۆ تەرک نەکەر
(an ~ smoker, liar, etc.)

invidious (in-vid′i-əs), *adj.* (۱) ڕق هەڵسێنەر؛ پیس (کردەوە)
(۲) ناڕەوا؛ ناپەسەند (۳) [Obs.]، چاو لەدوو؛ بەغیل

invigilate (in-vij′ə-lāt′), *v.t.* چاودێری کردنی قوتابیان لەکاتی تاقیکردنەوەدا

invigorate (in-vig′ə-rāt′), *v.t.* بەهێزکردن؛ ووزەپێدان؛ هێنانە جوش؛ خوێن جوڵاندن؛ بزواندن
(an ~ing climate, speech, atmosphere)

invincible (in-vin′sə-b'l), *adj.* نەبەز؛ ناڕەزێ؛ ناشکێنرێ؛ ناشکێ *(an ~ army, spirit, will, etc.)*
-invincibility *(n.).*

inviolable (in-vī′ə-lə-b'l), *adj.* (۱) پیرۆز؛ نابێ بشکێنرێ؛ نابێ دەستکاری بکرێ *(an ~ oath, promise, law, etc.)*
(۲) نەبەز؛ سەرنەڕاو؛ بەرهەڵستی هەموو هێرشێك دەکات؛ داگیر ناکرێ؛ ناگیرێ
-inviolability *(n.).*

inviolate (in-vī′ə-lit, in-vī′ə-lāt′), *adj.* دەست نێوە نەدراو؛ دەستکاری نەکراو؛ پیرۆز؛ دەستدرێژ نەکراوە سەر؛ پاك

invisible (in-viz′ə-b'l), *adj.* (۱) نەبینراو؛ شاراوە؛ داپۆشراو؛ نادیار؛ بێ ڕەنگ‌وڕەنگ (۲) بە چاو نابینرێ لەبەر بچووکی
n. شتێك بە تەواوەتی بە چاو نەبینراو
-invisibility *(n.).*
the Invisible, خودا؛ بەدرێن
invisible ink, مەرەکەبی نەبینراو

invitation (in′və-tā′shən), *n.* (۱) بانگ کردن بۆ نان خواردن، ئاهەنگ گێڕانی شتێك؛ بانگ؛ خوڵك کردن (دەعوەت)
(۲) هاندان؛ ڕاکێشان

invite (in-vīt′), *v.t.* (۱) بانگ کردن بۆ نان خواردن، ئاهەنگ گێڕانی کارێك؛ دەنگ کردن
(to ~ someone to a party, dinner, etc.)
(The speaker ~d questions.) (۲) داواکردن؛ تکاکردن
(۳) هێنان بەسەر خۆدا؛ بوون بە هۆ *(to ~ trouble)*
(ب) هاندن؛ ڕاکێشان
n. [Slang], بانگ کردن؛ بانگ *(to send someone an ~)*

inviting (in-vīt′iŋ), *adj.* هاندەر؛ ڕاکێش؛ ڕاکێشان؛ جوان؛ دڵفرێن؛ سەرنج ڕاکێش *(an ~ smile)*

invocation (in′və-kā′shən), *n.* (۱) داواکردن لە خودا بۆ یارمەتی؛ نزا؛ لە خودا پاڕانەوە؛ نزاکردن (۲) نزایەك لە سەرەتای ڕوودانێکی ڕەسمی یا نووسینێکی وەک کتێبەدا (۳) نزای بوێژ لە سەرەتای داستان یا هۆنراوەدا بۆ خودا ی سەروش‌و هونەر بۆ یارمەتیدانی لە نووسینەکەیدا
(٤) حەوکەو دێوو درێج بانگ کردن (جادووگەری)

invoice (in′vois), *n.* (۱) بارنامە
(۲) باری تۆمارکراو لە بارنامەدا؛ بار
v.t. تۆمارکردن لە بارنامەدا؛ بارنامە ئامادەکردن

invoke (in-vōk′), *v.t.* (۱) لە خودا پاڕانەوە؛ نزاکردن؛ داوای یارمەتی کردن لە خودا یا کەسێکی ئایینی پیرۆز
(۲) جنۆکەو دێوو درێج بانگ کردن (جادووگەری)
(۳) داواڵێکردن؛ پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ هاوار بۆ بردن

involuntary (in-vol′ən-ter′i), *adj.* (۱) خۆ نەویست؛ خۆ نەکرد؛ بەبێ ئارەزووی خۆ *(an ~ act)*
(۲) بێ دەسەنقەست؛ ڕێکەوت
(۳) لە خۆیەوە ڕوودەدات؛ نۆتۆماتیکی *(Digestion is ~ .)*
-involuntarily *(adv.).*

involute (in′və-lōōt, in′və-lūt′), *adj.* (۱) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو
(۲) لوول خواردوو؛ پێچ لوول؛ پێچ خواردوو (گوێچکەماسی، قاوغ)
(۳) بۆ ناوەوە لوول خواردوو (گەڵا).

involution (in′və-loo′shən, in′və-lū′shən), *n.* (۱) ئاڵۆسکان؛ تێوە ئاڵۆزان؛ تێوەگلان (۲) شتێکی ئاڵۆز؛ ئاڵۆزی
(۳) لوول خواردن بۆ ناوەوە؛ ئەندامێکی پێچ لوول
(٤) پووکانەوە (تەندروستی)؛ دانە دواوە
(٥) ڕستەیەکی ئاڵۆز بەتایبەتی کە بکەرو کردار لەیەك جیاکرابێتەوە بە دەستەواژەیەك (ڕێزمان)
(٦) (أ) چوونەوەیەکی ئەندامێکی لەش‌و گەڕانەوەی بۆ قەبارەی ئاسایی (سکی ئافرەت پاش منداڵبوون) (ب) کزبوونی چالاکی لەش بەتایبەتی کە ئافرەت دەگاتە تەمەنی وەستانی بێ نوێڕی یان خوێن پژانی مانگانەی.

involve (in-volv′), *v.t.* (۱) داپۆشین؛ دەورگرتن؛ پێچانەوە؛ گرتنەوە: *(Fog ~d the shoreline.)*
(۲) لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ پەیکەخواردن
(۳) ئاڵۆزان؛ ئاڵۆسکاندن
(٤) تووش کردن؛ تێوەگلاندن؛ تێوەتلان؛ پێوەکردن (سەرئێشە، تاوانباری)
(٥) گرتنەوە؛ تێدابوون؛ ڕاکێشانە ناوخۆ:
(The procession ~d thousands as it moved toward the Bastille.)
(٦) پێویست
(۷) خەریك بوون؛ پێوە خەریك بوون:
(He is ~d in repairing his house.)

involved (in-volvd′), *adj.* (۱) گێرۆگرفتاوی؛ تێکەپشتنی گرانە؛ ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ وورد (۲) دەستی تێدایەتی (ڕوودان، تاوان)

involvement (in-volv′mənt), *n.* (۱) تووش کردن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن (۲) پەیوەندی بە کارێك یا ڕوودانێکەوە؛ دەست تێدابوون؛
(His ~ in the crime was never proved.)
(۳) کاروباری ئاڵۆز

invulnerable (in-vul′nĕr-ə-b'l), *adj.* (۱) نازار نادرێ؛ زیانی پێ ناگات؛ کاری تێ ناکرێ؛ هەستی بریندار ناکرێ *(an ~ person)*
(۲) داگیر ناکرێ؛ ناگیرێ؛ بەرهەڵستی هەموو هێرشێك دەکات
(an ~ base, position, etc.)
-invulnerably *(adv.).*

inward (in′wĕrd), *adj.* (۱) ناوەوە؛ هی ناوەوە؛ ناوەکی
(the ~ organs of the body)
(۲) گیانی؛ مێشکی؛ دەروونی (۳) بەرەو ناوەوە چوو
(٤) ناوەوە؛ دوور لە قەراغ (٥) خۆیی؛ زگماکی؛ ناوەکی
(٦) [Archaic]، خۆمانی؛ ناوخۆیی
(۷) [Obs.]، کەسی؛ نهێنی؛ تایبەتی بە خۆ
n. (۱) بەشی ناوەوە؛ شتی ناوەوە (۲) *(pl.)*، ڕیخۆڵە
adv. (۱) بەرەو ناوەوە (۲) بۆ ناو مێشك، گیان، یا دەروون (۳) [Obs.]، لە ناوەوە

inwardly (in′wĕrd-li), *adv.* (۱) لە ناوەوە (۲) بەرەو ناوەوە (۳) لە مێشك‌و دەروونداً؛ لە ناوخۆدا. واتە بێ ئەوەی کەس بیزانێ
(to be ~ resentful; to grieve ~)

inwardness (in′wērd-nis), *n.* (۱) پیرکردنەوە لە هەستونەست‌و بیری خو ۲) گەوهەر؛ ناوکوژک؛ ماك. (۳) قوولی هەست‌و بیر؛ دڵسۆزی.

inwards (in-wērdz), *adv.* = inward.

inwrap (in-rap′), *v.t.* = enwrap.

inwrought (in′rôt′, in-rôt′), *adj.* (۱) چنراوە بە قوماشەکەوە (نەقش‌ونگار) پێوە چنراو. (۲) تێکەڵ؛ باش تێکەڵاوکراو.

iod-, iodo- (ī-od′), پێشگرێکە بەمانای یۆد.

iodate (ī′ə-dāt′), *v.t.* یۆد تێکردن

n. یۆدات

iodin (ī′ə-din), *n.* = iodine.

iodine (ī′ə-dīn, ī′ə-din), *n.* یۆد

iodize (ī′ə-dīz′), *v.t.* یۆدلێدان؛ بە یۆد برین دەرمان کردن

ion (ī′ən, ī′on), *n.* ئایۆن (فیزیا. کیمیا)

-ionic *(adj.).*

-ion, پاشگرێکە بەمانای: (۱) کردارێك یا ئەنجامی کردارێك: *(indention)*

(۲) باری شتێك *(cohesion)*

Ionic (ī-on′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە ئایۆنیا و گەلەکەی

(۲) هی زمانی ئایۆنی کە بەشێکە لە زمانی یۆنانی

(۳) تایبەتی بە شێوازی خانووسازی ئایۆنی کە بریتیە لە چوکڵەی لوول خواردوو یا پێچ پێچ بە سەری کۆڵەکەوە.

n. (۱) جۆرە تیپێکی گەورەی بە ئاسانی خوێنراوەیە (چاپەمەنی).

(۲) زاراوی ئیۆنی کە بەشێکە لە زمانی یۆنانی.

iota (ī-ō′lə), *n.* (۱) تیپی نوهەمی ئەلفوبێی یۆنانی

(۲) تۆز؛ تەحت؛ تۆزێك؛ نەختێك

IOU, I.O.U. (ī′ō′ū′), من قەرزارێ ئەم سێ تیپەی لەسەر دەنووسێ و دەیدات بە خاوەن قەرز وەك سەندەو کورتەی ئەم سێ وشەیەیە: " I owe you ".

IPA, = International Phonetic Alphabet, ئەلفوبێی ئەنگلیزی جیهانی

IQ, I.Q., = intelligence quotient.

ir- (ir), پێشگرێکە بەمانای: نە؛ بێ. لەپێش ڕوستەیەکدا؛ بەکاردەهێنرێ کە بە " r " دەست پێ بکات: *(irresponsible; irreversible)*

Irak (ē-räk′, i-rak′), *n.* = Iraq.

Iran (ē-rän′, ī-ran′), *n.* ئێران

Iranian (ī-rā′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە ئێران و گەلەکەی و زمانەکەیان و کلتوورەکەیان

n. (۱) هاوواڵاتیەکی ئێران؛ فارس

(۲) لقێکە لە زمانی هیندی-ئەوروپی کە فارسی و کوردی و ئەفغانی، واتە پەشتۆ دەگرێتەوە

Iraq (ē-räk′, i-rak′), *n.* عێراق

Iraqi (ē-rä′ki), *n.* (۱) عێراقی؛ هاوواڵاتیەکی عێراق

(۲) زمانی عەرەبی عێراقی

adj. عێراقی؛ تایبەتی بە عێراق و گەل و زمان و کلتوورەکەی

irascible (i-ras′ə-b'l, ī-ras′ə-b'l), *adj.* تەنگەهێلانە؛ سەرگەرم؛ تەنگەنێلکە؛ خوڕەوتڕۆ؛ زووهەڵچوو.

-irascibility *(n.).*

irate (ī′rāt, i-rāt′), *adj.* (۱) تووڕە؛ بە تووڕەییەوە؛ تووڕەییانە؛ *(an ~ phone call)* لە تووڕەییەوە

ire (ir), *n.* تووڕەیی؛ ڕق

ireful (ir′fəl), *adj.* تووڕە؛ ڕقاوی

iris (ī′ris), *n.* (۱) پەلکە ڕەنگینە؛ پرچی ئایشن و فاتمە.

(۲) گڵینە؛ گڵینەی چاو؛ ڕەشینە؛ ڕەشینەی چاو

(۳) سەوسەن؛ گوڵە سەوسەن.

Irish (ī′rish), *adj.* ئێرلەندی؛ تایبەتی بە ئێرلەندەو گەلەکەی‌و زمانەکەی‌و کلتوورەکەی.

n. (۱) زمانی ئێرلەندی

(۲) [Colloq.]، تووڕەیی؛ ڕق *(get one's ~ up)*

the Irish, گەلی ئێرلەندە؛ ئێرلەندەییەکان.

Irish coffee, خواردنەوەیەکە لە قاوەو ڕیسکی‌و کرێم پێکدێت.

Irishman (ī′rish-mən), *n.* (۱) ئێرلەندییەك؛ پیاوێکی ئێرلەندی؛ هاووڵاتیەکی ئێرینەی ئێرلەندی (۲) کەسێکی بنەچە ئێرلەندی

Irish Republican Army, [IRA], ڕێکخراوێکە خەبات بۆ سەربەخۆیی ئێرلەندە دەکات.

Irish setter, سەگێکی تووك درێژی سووری ناوڕیشەییە.

Irish terrier, سەگێکی بچووکی قژ لوولی سووریارە.

irk (ûrk), *v.t.* پەستکردن؛ بێ تاقەت کردن؛ ڕق هەڵسان.

irksome (ûrk′səm), *adj.* ناخۆش (نەرك، چۆنێتی: بارێك)؛ بێ تاقەت کەر؛ پەستکەر؛ ووشك (کار): *(an ~ tack; ~ restrictions)*

iron (ī′ərn), *n.* (۱) ئاسن (۲) (ا) ئوتوو (ب) ئامێرێکی ئاسن.

(۳) *(pl.)*، پێوەند؛ پێوەندی ئاسن (٤) هێز؛ سەختی.

(٥) [Slang]، چەکێکی ئاگرینی بچووك.

(٦) داری گۆڵف (کە سەرەکەی ئاسنە).

(۷) دەرمانی هێز کە ئاسنی تێدا بێ.

adj. (۱) ئاسنین؛ ئاسن؛ ئاسنینە.

(۲) سەخت؛ بەهێز؛ ئاسنین؛ ئانوشتێتەوە: *(an ~ temperament, will, etc.)*

(۳) بێ بەزەیی؛ دڵڕەقانە؛ بێ ڕەحمانە: *(to hit with an ~ hand)*

v.t. (۱) لە ئاسن گرتن؛ بە ئاسن داپۆشین. (۲) پەیوەندکردنی بەندێك

(۳) جل لەئوتوودان؛ ئوتوولێدان

v.i. جل لەئوتوودان؛ ئوتوولێدان

have irons in the fire, خەریك بوون (کاروکاسبی، ڕابواردن، چالاکی).

in irons. پەیوەندکراو؛ بەندکراو؛ لە بەندیخانەدا.

iron out, ساف کردن؛ لابردن (قۆرت، کۆسپ، ناکۆکی)؛ ناکۆکی بڕینەوە: *(They held a meeting to iron out their differences.)*

strike while the iron is hot, بە گەرما وگەرم کردن؛ کردنی کارێك لە باشترین کاتدا؛ هەڵسان بە کارێك لەکاتی خۆیدا.

Iron Age, (۱) چەرخی ئاسن: چەرخی بەکارهێنانی ئاسن کە لە سالی هەزاری پێش زایینەوە دەستپێکرد. (۲) [i-a-]، دوا چەرخ‌و خراپترین چەرخی جیهان (نەفسانەی کۆن).

iron-clad (ī′ərn-klad′), *adj.* (۱) لە ئاسن گیراو؛ ئاسن پۆش؛ لە قەڵغانی ئاسن گیراو.

(۲) توندوتیژ؛ سەخت؛ بە زەبروزەنگ: *(an ~ rule)*

(۳) مسۆگەر؛ تەواو: *(~ guarantees)*

n. کەشتیەیەکی جەنگی بە قەڵغان دەورگیراو.

iron curtain, پەردەی ئاسنین: بەربەستێکە کە بەری پەیوەندی دەگرێ لەنێوان وواڵاتانداو بەتایبەتی لەنێوان یەکێتی سۆڤیەت‌و هاوپەیمانەکانی‌و وواڵاتە ڕۆژئاواییەکاندا.

iron hand, توندوتیژ؛ سەخت؛ بە زەبروزەنگ: *(to rule a country with an ~)*

-iron-handed *(adj.).*

iron horse, [Colloq.], (۱) ئەسپە ئاسنینە؛ پاسکیل.

(۲) مەکینەی بزوێن؛ مەکینەی شەمەندەفەر.

ironic, ironical (ī-ron′ik, ī-ron′i-k'l), *adj.* (۱) بە تەوس؛ لاقرتیی؛ سەیر؛ لاقرتیی ڕۆژگار یا ژیان؛ پێچەوانە (مەبەست، مانا)؛ تەوس: *(an ~ remark, event, etc.)*

(۲) بە تەوسەوە قسەکەر؛ لاقرتن باز؛ پڕ لە لاقرتی.

-ironically *(adv.).*

ironing (ī′ərn′iŋ), *n.* (۱) جل لەئوتوودان.

(۲) ئەو جلەی لەنوتوو دەدرێ.

ironing board, مێزی نوتووکردن

ironist (ī-ron′ist), *n.* لاقرتێ باز؛ بە تەوسەوە قسەکەر.

iron-master (ī′ĕrn-mas′tĕr, ī′ĕrn-mäs′tĕr), *n.* خاوەن کارگەی ئاسن

iron-monger (ī′ĕrn-muŋ′gĕr), *n.* ئامێری ئاسن فرۆش؛ ئاسن فرۆش

iron-side (ī′ĕrn-sīd′), *n.* پیاوێکی بەجەرگ و ئازا.

ironsmith (ī′ĕrn-smith′), *n.* ئاسنگەر

ironware (ī′ĕrn-wâr′), *n.* دەفری ئاسن؛ شتومەکی ئاسن.

ironwork (ī′ĕrn-wŭrk′), *n.* ئامێری ئاسن؛ پارچە ئاسن.

ironworker (ī′ĕrn-wŭr′kĕr), *n.* (۱) ئامێری ئاسن دروستکەر؛ کرێکاری ئاسن (۲) دروستکەری چوارچێوەی پردی ئاسن.

ironworks (ī′ĕrn-wŭrks′), *n.pl.* کارگەی ئاسن یا تواندنەوەی ئاسن؛ کارگەی ئامێری قورسی ئاسن.

irony (ī′rə-ni), *n.* (۱) لاقرتی؛ تەوس

(The speaker was using ~ when he said that the stupid plan was "very clever.")

(۲) قسەی بەتەوس؛ قسەی لاقرتی؛ قسەی بە پێچەوانە.

(۳) لاقرتی‌ی بۆژگار، ژیان، یا چارەنووس؛ شتێکی سەیر؛ سەیر؛ پوودانێک کە پێچەوانەی ئەوە بێ کە چاوەڕێی دەکرێ.

(If a poor man inherits a great fortune and dies soon, we might call it one of life's ~ies.)

(٤) خۆ گێل کردن یا خۆ بە نەزان پیشاندان لە ووتوێژو مشتومڕدا.

Socratic irony (پێشی دەووترێ).

irradiance (i-rā′di-əns), *n.* شەوقدانەوە؛ پرووناکی دانەوە؛ شەوق

irradiant (i-rā′di-ənt), *adj.* بە شەوق؛ شەوقدار؛ شەوق هاوێژ؛ بریقەدار

irradiate (i-rā′di-āt′), *v.t.* (۱) شەوقدانەوە؛ پرووناکی دانەوە؛ بریقەدانەوە. (۲) پرووناکردنەوە؛ پێشاندان بە پرووناکی.

(۳) دانەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ بۆ بوونەوە: *(to ~ joy)*.

(٤) دەرمان کردن بە تیشکی سینی‌و سەروو وەنەوشەیی... هتد.

v.i. (۱) شەوقدانەوە؛ تیشکدانەوە. (۲) پرووناک بوونەوە.

adj. بە شەوق؛ شەوقدار

irradiation (i-rā′di-ā′shən, ir′rā-di-ā′shən), *n.* (۱) شەوق دانەوە؛ بریقەدانەوە؛ تیشکدانەوە. (۲) تیشک؛ شەوق.

(۳) (أ) پرونکردنەوە. (ب) بۆ پروون بوونەوە؛ تێگەیشتن.

(٤) دەرمان کردن بە تیشکی سینی‌و سەروو وەنەوشەیی... هتد.

irrational (i-rash′ən-'l), *adj.* (۱) بێ مێشک؛ توانای بیرکردنەوەی ئەبێ *(to behave like ~ animals)*.

(۲) نابەجێ؛ لەگەڵ مێشکدا نەگونجاو: *(~ fears)*.

irrationalism (i-rash′ən-'l-iz'ĭm), *n.* بیروبڕوا، بیر، یا کرداری نابەجێ.

irrationality (i-rash′ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) بێ مێشکی

(۲) نابەجێیی.

(۳) بیر یا کردارێکی نابەجێ.

irreconcilable (i-rek′ən-sīl′ə-b'l), *adj.* (۱) ناشتیان نابێتەوە؛ پێکەوە هەڵ ناکەن؛ ڕێک ناکەون؛ ئاشت نابنەوە: *(~ foes)*.

(۲) پێکەوە نەگونجاو؛ دژی یەکتر؛ ناکۆک:

(~ ideas, statements, actions, etc.)

n. (۱) کەسێکی سەرسەخت؛ کەسێک کە ڕێک ناکەوێت لەسەر هیچ شتێک. (۲) *(pl.)* بیروباوەڕو کرداری پێکەوە نەگونجاو، ناکۆک، یا دژ بە یەکتر.

-irreconcilability *(n.)*.

irrecoverable (ir′i-kuv′ĕr-ə-b'l), *adj.* دەست ناکەوێت؛ لەکیس چووە؛ نایەتەوە؛ نامێنێرێتەوە؛ چاک ناکرێتەوە: *(~ losses)*.

irredeemable (ir′i-dēm′ə-b'l, ir′ri-dēm′ə-b'l), *adj.* (۱) ناگۆڕێتەوە بە پارەی ووردە (پارەی کاغەز)؛ نرخەکەی دەست ناکەوێتەوە بە پارەی ووردە. (۲) ناکرێتەوە (شتی بارمتەکراو)؛ دەرنامێنرێتەوە لە بارمتە.

(۳) نادرێتەوە (قەرز)؛ دەست ناکەوێتەوە؛ ناسەنرێتەوە.

(٤) لەدەست چووە؛ لەکیس چووە؛ ناگەڕێنرێتەوە؛ ناگەڕێتەوە: *(~ losses)*.

(٥) چاک نابێ (ڕەووشت، مرۆڤ، ڕەفتار)؛ ناخرێتەوە سەر ڕێی ڕاست؛ دەستی لێ شۆراوە (کەسێکی سەرسەری بێ ڕەووشت)؛ ناگۆڕێ.

irreducible (ir′i-dōōs′ə-b'l, ir′ri-dūs′ə-b'l), *adj.* (۱) کەم ناکرێتەوە؛ کەمتر ناکرێتەوە (۲) ناگۆڕێ بۆ بارێکی ویستراو.

irrefragable (i-ref′rə-gə-b'l), *adj.* بە درۆ ناخرێتەوە؛ بەڕەڕ نادرێتەوە.

irrefutable (i-ref′yoo-tə-b'l, ir′ri-fū′tə-b'l), *adj.* بە درۆ ناخرێتەوە؛ بەڕەڕ نادرێتەوە؛ ڕاست: *(~ evidence)*.

-irrefutability *(n.)*; **irrefutably** *(adv.)*.

irregardless (ir′i-gärd′lis, ir′ri-gärd′lis), *adj. & adv.* = regardless.

irregular (i-reg′yoo-lĕr), *adj.* (۱) ناوێزە؛ جیا؛ ناتاسا

(۲) نارێک‌وپێک؛ نادەستووری؛ تێکەڵاوپێکەڵاو.

(۳) خوارووخێچ؛ نایەکسان؛ لاسەنگ؛ نارێک.

(٤) نارێک‌وپێک؛ لامسەرلا؛ چۆن ڕێکەوت وەها؛ بە نارێک‌وپێکی پوودەدات: *(~ intervals, visits, etc.)*

(٥) نادەستووری (ڕێزمان)؛ بە جیا گەردان دەکرێت (ڕێزمان): *(Go and write are ~ verbs.)*

n. (۱) شتێکی نارێک‌وپێک؛ کەسێکی نارێک‌وپێک.

(۲) سوپا یا سەربازی نایاسایی.

irregularity (i-reg′yoo-lar′ə-ti, ir′reg-yoo-lar′ə-ti), *n.* (۱) نارێک‌وپێکی؛ نارێکی؛ نادەستوورێتی؛ پەیڕەوی یاسا نەکردن

(۲) شتێکی نارێک یا نارێک‌وپێک.

irrelative (i-rel′ə-tiv), *adj.* = irrelevant.

irrelevance (i-rel′ə-vəns), *n.* (۱) پەیوەندی نەبوون بە باسەکەوە؛ لە باس بەدەری؛ ناگرنگی. (۲) شتێکی لە باس بەدەر؛ شتێکی بێ پەیوەندی بە باسەکەوە یا ناگرنگ.

irrelevancy (i-rel′ə-vən-si), *n.* = irrelevance.

irrelevant (i-rel′ə-vənt), *adj.* پەیوەندی بە باسەکەوە نەبێ؛ بێ پەیوەندی؛ لە باس بەدەر؛ ناگرنگ؛ لە جێی خۆیدا نەبێ: *(an ~ issue, remark, question, etc.)*

irreligious (ir′i-lij′əs, ir′ri-lij′əs), *adj.* بێ ئاین؛ کافر.

irremediable (ir′i-mē′di-ə-b'l), *adj.* بێ چارە؛ بێ دەرمان؛ چاک ناکرێ؛ چاک ناکرێتەوە.

irremissible (ir′i-mis′ə-b'l, ir′ri-mis′ə-b'l), *adj.* لێخۆش‌بوونی بۆ نەبێ.

irremovable (ir′i-mōōv′ə-b'l), *adj.* ناجوولێنرێ؛ ناجوولێ؛ لانابرێ.

irreparable (i-rep′ĕr-ə-b'l), *adj.* چاک ناکرێ؛ چاک ناکرێتەوە؛ جێی خۆی ناگرێتەوە: *(an ~ damage)*.

-irreparably *(adv.)*.

irrepealable (ir′i-pēl′ə-b'l, ir′ri-pēl′ə-b'l), *adj.* لانابرێ؛ ناسڕێتەوە (یاسا)؛ ناگۆڕێ؛ هەڵناوەشێنرێتەوە.

irreplaceable (ir′i-plās′ə-b'l), *adj.* هیچ جێگەی ناگرێتەوە (شت، مرۆڤ)؛ جێگەی پڕ ناکرێتەوە:

(an ~ leader, thing, person, etc.)

irrepressible (ir′i-pres′ə-b'l), *adj.* پێشێل ناکرێ؛ دابین ناکرێ؛ ناگیرێ؛ دەمکوت ناکرێ؛ داناسرکێنرێ؛ جڵەوی ناگیرێ: *(~ joy)*.

irreproachable (ir′i-prōch′ə-b'l), *adj.* بێگەرد؛ بێ سووچ؛

بێ لۆمە؛ لۆمەی ناکرێ؛ لۆمەی لەسەر نییە. (~ behavior)

irresistible (ir´i-zis´tə-b'l), *adj.* بەرهەڵستی ناکرێ؛ بەری ناگیرێ؛ بەربەست ناکرێ؛ بەربەرەکانی ناکرێ؛ زۆر جوان و دڵڕفێن. *(an ~ feeling, smile, beauty, desire, etc.)*

-irresistibility *(n.)*; **irresistibly** *(adv.)*.

irresoluble (i-rez´ə-lyoo-b'l), *adj.* = insoluble.

irresolute (i-rez´ə-lōōt´, i-rez´ə-lūt´), *adj.* پارا؛ دوودڵ

irresolution (ir´rez´ə-lū´shən), *n.* پارایی؛ دوودڵی

irresolvable (ir´i-zol´və-b'l), *adj.* (١) شی‌ناکرێنەوە؛ پارچە پارچە ناکرێت (٢) چاری نییە (ناکۆکی، کێشە)؛ ناخرێ بە لایەکدا؛ نابڕێتەوە

irrespective (ir´i-spek´tiv), *adj.* [Rare]. گوێ پێ نەدەر؛ بێباک

irrespective of, بێ گوێ دان بە؛ لەگەڵ نەوەشدا؛ بێ ڕەچاوکردن. *(He rushed forward to help irrespective of the-consequences.)*

irresponsibility (ir´i-spon´sə-bil´ə-ti), *n.* (١) بێ لۆمەیی؛ بێ سووچی (٢) پشت پێ نەبەستران؛ گوێ نەدانە نەنجامی کاری خۆ؛ بێ هەستی؛ بێباکی.

irresponsible (ir´i-spon´sə-b'l), *adj.* (١) لۆمە ناکرێ؛ لۆمەی لەسەر نییە؛ ئێی ناپرسرێتەوە *(an ~ child)*.

(٢) پشتی پێ نابەسترێ؛ بێباک؛ گوێ نەدەر؛ ناشرین (کردەوە)؛ بێ هەست؛ نابەجێ *(an ~ person, behavior, act, etc.)*

n. کەسێکی پشت پێ نەبەستراو، بێباک، یا گوێ نەدەر

irresponsibly (ir´i-spon´sə-bli), *adv.* بە بێباکانە؛ بە ناشرینی؛ بە پشت پێ نەبەستراوانە؛ بە نابەجێیی. *(He behaved ~ toward his parents.)*

irresponsive (ir´i-spon´siv), *adj.* (١) کاری تێ نەکردووە؛ هیچ نەگۆڕاوە یا چاکتر نەبووە *(The patient is ~ to treatment.)*.

(٢) وەڵام نەدەرەوە؛ بێ مەیل.

irretrievable (ir´i-trēv´ə-b'l), *adj.* دەست ناکەوێتەوە؛ ناگەڕێنرێتەوە؛ ناهێنرێتەوە؛ لەدەست چوو *(an ~ loss)*.

irreverence (i-rev´ēr-əns), *n.* (١) ڕێز نەگرتن (٢) کارێک یا کردەوەیەک کە ڕێز نەگرتن پیشان دەدات (٣) ڕێز لێ نەگیران

irreverent (i-rev´ēr-ənt), *adj.* ڕێز نەگر؛ ڕێز لێ نەگر؛ بە چاوی سووک تەماشاکەر *(an ~ person, act, behavior, etc.)*.

irreversible (ir´i-vûr´sə-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەتێنرێتەوە (بڕیار)؛ ناسڕێتەوە یاسا؛ ناگۆڕێ *(an ~ decision)*

(٢) پاش و پێش ناخرێ؛ هەڵناگێڕێتەوە؛ ناگێڕێتەوە بۆ دواوە.

-irreversibility *(n.)*; **irreversibly** *(adv.)*.

irrevocable (i-rev´ə-kə-b'l), *adj.* هەڵناوەشێنرێتەوە (بڕیار)؛ ناگۆڕێ؛ ناسڕێتەوە؛ لانابرێ؛ هەتا هەتا هەڵوەشانەوەی بۆ نییە *(an ~ decision, judgment, act, etc.)*

irrevocably (i-rev´ə-kə-bli), *adv.* بەشێوەیەک کە هەڵناوەشێتەوە یا نەگۆڕێ؛ هەتا هەتا *(They are ~ separated, tied together, etc.)*.

irrigable (ir´i-gə-b'l), *adj.* بەراو؛ ئاو دەدرێ (زەوی‌وزار)؛ ئاوەنیا

irrigate (ir´ə-gāt´), *v.t.* (١) ئاودان (زەوی‌وزار، ڕووەک)؛ ئاودێری کردن (٢) شۆردن یا پاککردنەوە (پزیشکەوانی)

-irrigator *(n.)*.

irrigation (ir´ə-gā´shən), *n.* ئاودان (زەوی‌وزار، ڕووەک)؛ ئاودێری

-irrigational *(adj.)*.

irritability (ir´ə-tə-bil´ə-ti), *n.* (١) تەنگەحیلکانەیی؛ بێ تاقەتی؛ تەنگەتیلکەیی؛ زوو شێتگیربوون (٢) ناسکی (نەندامی لەش).

irritable (ir´ə-tə-b'l), *adj.* (١) تەنگەحیلکانە؛ تەنگەتیلکە؛ زوو تووڕەبوو؛ زوو شێتگیربوو (٢) ناسک (نەندامی لەش): *(an ~ stomach)*

-irritably *(adv.)*.

irritant (ir´ə-tənt), *adj.* پەستکەر؛ تووڕەکەر؛ ناخۆش (شت).

n. (١) شتێکی چووزێنەرەوە یا ناڕەحەتکەر (ئالەت، تەپوتۆز).

(٢) شتێکی پەستکەر؛ شتێک یا کەسێکی دڵ پەستکەر یا سەرێشێنێر.

irritate (ir´ə-tāt´), *v.t.* (١) پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ بێ تاقەت کردن؛ بێزارکردن؛ سەرێشاندن (٢) داگیرساندن (پزیشکەوانی)؛ هەوپێکردن؛ ئازاردان؛ سوورکردنەوە؛ چووزاندنەوە؛ ئێشاندن: *(Harsh soap ~s the skin.; The heavy smoke ~ed my eyes.)*

irritation (ir´ə-tā´shən), *n.* (١) پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵگرتن. (٢) پەستی؛ دڵگیران؛ تووڕەبوون (٣) شتێکی پەستکەر، تووڕەکەر، یا دڵگر (٤) ئازارگەیشتن؛ داگیرسان (نەندامی لەش)؛ سوورىبوونەوە یا هەوکردن: *(stomach, skin, or eye ~)*

irrupt (i-rupt´), *v.i.* (١) سنوور شکاندن؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بردنە سەر؛ هێرش بردنە سەر. (٢) زیادبوونی ناڕێک‌وپێک (دانیشتوان).

-irruption *(n.)*; **irruptive** *(adj.)*.

is (iz), باری کرداری "بوون"، بۆ کەسی سێیەمی تاکی نادیار: *(She ~ ready.; The book ~ not there.; It ~ ten o'clock.; He ~ doing his homework.)*

as is, نێستا چۆنە هەر وەها؛ بەبێ گۆڕین؛ چۆنە وەها.

is- (is), = iso-.

-ish (ish), پاشگرێکە بەمانای: (١) – ی (نیسپانی، کوردی، ئێرلەندی): *(Spanish, Kurdish, Irish)*

(٢) – ئانە (منداڵانە): *(childish, devilish)*.

(٣) مەیل یا خەریکی ئەو شتە بوو: *(bookish)*.

(٤) – باو (سووریاو)؛ نەختێ: *(tallish, reddish, bluish)*.

(٥) [Colloq.]، نزیکەی (ژمارە): *(thirtyish)*.

Isis (ī´sis), *n.* خودای پیت (ئەفسانەی میسری).

Islam (is´ləm, is-läm´, iz´ləm), *n.* (١) ئیسلام؛ ئایینی ئیسلام (٢) موسوڵمانان (٣) وڵاتە ئیسلامیەکان.

Islamic(is-lam´ik, is-läm´ik, iz-lam´ik), *adj.* ئیسلامی.

Islamite (is´ləm-īt´, iz´ləm-īt´), *n.* موسوڵمانێک؛ موسوڵمان.

island (ī´lənd), *n.* (١) دوورگە؛ (جزیرە) (٢) دوو بەینی (ڕێگاوبان، شەقام)؛ تیلماسکە زەوییەکە لەنێوان ڕێگاوبان یا شەقامی دووسەریدا کە ئوتومبیلی پیا ناڕوات بۆ جیاکردنەوەی ڕێگەکەو سەلامەتی

v.t. (١) کردن بە دوورگە؛ وەک دوورگە لێکردن؛ جیاکردنەوە؛ دابڕکردن (٢) پچڕپچڕکردن.

islander (ī´lən-dĕr), *n.* دوورگەنشین؛ نیشتەجێی دوورگە.

isle (īl), *n.* دوورگەیەکی بچووک: *(the British I~s)*.

v.t. جیاکردنەوە؛ دابڕکردن.

v.i. لە دوورگەدا ژیان یا نیشتەجێ بوون.

islet (ī´lit), *n.* دوورگەیەکی زۆر بچووک.

ism (iz'm), *n.* تیۆری، فەلسەفە، یا ڕێبازێک کە ناوەکەی بە " ism " دوایی دێت (لە پووی سووکێیەوە).

-ism (iz'm), پاشگرێکە بەمانای: (١) کردنی کارێک یا ئەنجامەکەی: *(terrorism)*

(٢) باری "بوون": *(barbarism)*.

(٣) ڕەفتارو کردەوەی تایبەخۆ: *(patriotism)*.

(٤) ڕێبازو؛ تیۆری؛ فەلسەفە *(socialism)*.

(٥) دڵسۆزی بۆ: *(nationalism)*.

(٦) بارێکی ناڕاسایی: *(alcoholism)*.

isn't (iz´'nt), = is not.

iso- (ī´sō, ī´sə), پێشگرێکە بەمانای: وەک یەک؛ هاو؛ کوت‌ومت؛ یەکسان.

isobar (ī´sə-bär´), *n.* (١) هێڵێکە کە لەسەر نەخشە دەکێشرێت لەنێوان

ناوچەی هاویەستاوتنی هەوا لە هاوپەیکی تایبەتیدا.
(٢) نەتۆمی هاوکێشەی نەتۆمی و ژمارەی نەتۆمی جیاواز.

isocracy (ī-sok′rə-si), *n.* پژیمی یەکسانی (لەبووی دەسەلاتی پامیاریەوە)

isodiametric (ī′sə-dī′ə-met′rik), *adj.* هاوتیرە

isodynamic (ī′sō-dī-nam′ik), *adj.* (١) هاوهێز
(٢) هاوهێزی موگناتیسی.

isoelectric (ī′sō-i-lek′trik), *adj.* هاوهێزی نەلەکتریکی.

isogenous (ī-soj′ə-nəs), *adj.* هاوسەرجاوە

isolate (ī′sə-lāt′, is′ə-lāt′), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ دابڕکردن؛ دابڕین؛ تەریک کردن؛ پەڕکردن. (٢) گەورەکردن یا بەخێوکردنی نموونەیەکی بەکتریایی بە تەنها. (٣) قۆرەتێن کردنی نەخۆش؛ جیاکردنەوەی نەخۆش.

isolation (ī′sə-lā′shən, is′ə-lā′shən), *n.* (١) دوورەپەرێزی؛ تەریک گری؛ بربوون؛ دابڕبوون؛ گۆشەگیری؛ خۆ دوور گرتن؛ تەنهایی؛ تەریکی. خەلوەت؛ پەڕبوون؛ بێ پەیوەندێتی. *(to live in ~)* .
(٢) قۆرەتێن کردن؛ جیاکردنەوەی نەخۆش.
(an ~ hospital, ward, etc.)

isolated (ī′sə-lā′tid, is′ə-lā′tid), *adj.* چەپە حێگا؛ لاتەریک؛ دوورەپەرێز؛ دوور؛ پەڕ؛ بێ پەیوەندی.

isolationism (ī′sə-lā′shən-iz′m), *n.* گۆشەگیری پامیاری و بازرگانی وولاتێك

isolationist (ī′sə-lā′shən-ist), *n.* پاڵپشتکەری گۆشەگیری پامیاری و بازرگانی وولاتەکەی؛ گۆشەگیر؛ گۆشەگیرخواز؛ کەنارگر.

isometric (ī′sə-met′rik), *adj.* هاوپێوانە؛ هاوکێشە

isometry (ī-som′ə-tri), *n.* (١) هاو ئەوەندەی پەکی؛ هاوپێوانی.
(٢) هاوبەرزی (لە ئاستی دەریاوە).

-ison (ə-s'n), *(comparison)* . پاشگرێکە ناوی لێ دروست دەکرێ.

isonomy (ī-son′ə-mi), *n.* یەکسانی (ماف)

isosceles (ī-sos′ə-lēz′), *adj.* سێگۆشەی جووت لا.
(~ triangle) . سێگۆشەی دوو لا یەکسان.

isostasy (ī-sos′tə-si), *n.* هاوتایی زەمین (زەمینناسی)
-isostatic *(adj.)*.

Israeli (iz-rā′li), *adj.* ئیسرائیلی؛ جولەکە؛ یەهوودی.

Israelite (iz′ri-əl-īt′), *n.* جولەکە؛ عیبرانی؛ یەهوودی؛ ئیسرائیلی.

issuable (ish′ōō-ə-b'l, ish′ū-ə-b'l), *adj.* (١) دەردەکرێت (چاپەمەنی)؛ بۆی هەیە دەربکرێت یا بڵاوبکرێتەوە.
(٢) ئەی دەکوڵرێتەوە لە دادگادا.

issuance (ish′ōō-əns, ish′ū-əns), *n.* دەرکردن (چاپەمەنی، یاسا. پەپرەو.

issue (ish′ōō, ish′ū), *n.* (١) چوونە دەرێ؛ دەرچوون.
(٢) دەرگا؛ کون؛ ڕێ (٣) ئەنجام؛ بەرهەم.
(٤) وەچە؛ نەوە؛ منداڵ؛ بەچە
(٥) قازانج؛ دەسکەوت
(٦) مەسەلە؛ باس؛ مەسەلەیەکە کە ناکۆکی لەسەرە؛ کێشە.
(to debate an ~)
(٧) دەرکردن (ڕۆژنامە، گۆڤار، بڕوانامەی دارایی، پەپرەو، یاسا).
(٨) (ا بڵاوکراوە (ڕۆژنامە، گۆڤار، بڕوانامەی دارایی). *(an ~ of bonds)* .
(ب) ژمارەی ڕۆژنامە یا گۆڤار.
(the most recent ~ of a magazine, journal, newspaper)
(٩) (ا خوێن یا کێم لێ هاتن؛ خوێن ڕۆان.
(ب) کون تێکردنی دوومەلێك بۆ کێم دەرکردن.

v.i. (١) هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتن؛ لێ ڕژیشتن؛ ڕژیشتن.
(blood ~ing from the wound)
(٢) لێوەهاتن (باروبارین)؛ نەوە یا وەچەی فلانە کەس یا تیرە بوون.
(٣) نەخامی نەوە بوون؛ لەوەوە هاتن؛ بوون بە هۆ؛ لێوە پەیدابوون.

(٤) دەسکەوتن؛ هاتنەدەست.
(٥) دەرکران (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ بڵاوکرانەوە؛ دەرچوون.

v.t. (١) دەردان؛ لێ هاتن؛ لێ ڕژیشتن؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ فرێدان.
(٢) دابەشکردن؛ پێدان. *(to ~ supplies to the soldiers)*
(٣) دەرکردن (ڕۆژنامە، گۆڤار، پەپرەو، بڕوانامەی دارایی)؛ بڵاوکردنەوە
(to ~ a newspaper, a magazine, a new stamp, government bonds, a decree, etc.)

at issue, ئەو باسەی ئێی دەکوڵرێتەوە؛ ئەو مەسەلەیەی ناکۆکی لەسەرەو دەبێ باس بکرێ و بخرێ بە لایەکدا.
(At issue is whether we are for freedom or not.)

join issue, (١) کەوتنە ناکۆکی یا مشتومڕەوە لەگەڵ یەکتردا.
(٢) مەسەلەیەك پێکەوە خستنە بەردەمی دادگا بۆ بڕیار لەسەردان.

take issue, ڕێك نەکەوتن لەگەڵ؛ ڕا لەسەر نەبوون؛ ناکۆکی لەگەڵدا بوون.
(I take issue with what you just said.)

isthmus (is′məs), *n.* پارچە زەوییەکی تەسکە هەردوو لای ئاو یا دەریایە دوو شوێنی ووشکانی بەیەك دەگەیێنێ؛ تەنگە زەوی.
(the I~ of Panama)

-istic (is′tik), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە؛ ناسراوە بە.
(artistic, altruistic)

it (it), *pron.* (١) ئەو (بۆ شتی بێ گیان، گیاندار، یا منداڵ).
(I~ is playing in the yard.; I~ is four months old.; who is ~? I~ is mine.)
(I~ is cold.; I~ is raining.) (٢) بکەری کرداری گشتی.
(٣) تەواوکەری نادیار.
(Carry ~ off successfully.; Confound ~ !; Face ~ out.)

Italian (i-tal′yən), *adj.* ئیتاڵی؛ هی گەلو زمانو کلتووری ئیتاڵیا.
n. (١) ئیتاڵی؛ هاوڵاتیبەکی ئیتالیا (٢) زمانی ئیتاڵی.

italic (i-tal′ik), *adj. & n.* چاپی خوار؛ تیپی لار.
(This is ~ type.)

italicize (i-tal′ə-sīz′), *v.t.* بە تیپی خوار چاپ کردن (بۆ سەرنج ڕاکێشان).

Italy (it′l-i), *n.* ئیتالیا.

itch (ich), *v.i.* (١) هاتنە ئاڵۆش؛ هاتنە خورو؛ خوران.
(٢) کەوتنەسەر کەڵکەڵە؛ زۆر حەزکردن.
n. (١) ئاڵۆش؛ خورو؛ خوران؛ خورۆش.
(٢) کەڵکەڵە؛ حەزێکی زۆر *(to have an ~ to travel)* .

itchy (ich′i), *adj.* ئاڵۆشاوی؛ بە ئاڵۆش؛ خورواوی؛ بە خورۆش؛ بە خورو. *(an ~ skin)*
-itchiness *(n.)*.

-ite (īt), پاشگرێکە بەمانای: (١) نیشتەنی؛ نیشتەجێ؛ دانیشتوو؛ هاوڵاتی. *(Brooklynite)* .
(٢) شوێن کەوتووی بیروباوەڕێك؛ خواز؛ پاڵپشتیکەر. *(Hashemite)* .
(٣) شتێکی دروستکراو. *(dynamite)*
(٤) شتێکی بەردین.
(٥) بەشی ئەندامێکی لەش. (٦) خوێ (کیمیا). *(nitrite)* .

item (ī′təm), *n.* (١) دانە؛ بەند؛ شت؛ ماددە.
(an ~ in a catalog; the first ~ on a program)
(٢) دەنگوباس.
(Are there any interesting ~s in today's newspaper?)

v.t. نووسین لە لیستەدا؛ تۆمارکردن لە لیستەیەکدا.

itemize (ī′təm-īz′), *v.t.* لیستەگرتن؛ تۆمارکردن لە لیستەیەکدا؛ نووسین دانە بە دانە. *(to ~ a bill; an ~d list, account)*

iterate (it′ə-rāt′), *v.t.* دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.
-iteration *(n.)*.

itineracy (i-tin′ēr-ə-si, i-tin′ēr-ə-si), *n.* = itinerancy.

itinerancy (ī-tin′ēr-ən-si, i-tin′ēr-ən-si), *n.* (۱) گەڕۆکی؛ هاتوچۆ کردن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێک بە فرمان. (۲) دەستەیەک مەلا یا دادپرسی گەڕۆک. (۳) فرمانێک کە پێویست بە هاتوچۆ کردن بکات لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێک.

itinerant (ī-tin′ēr-ənt, i-tin′ēr-ənt), *adj.* گەڕۆک

(~ musician, farm workers, etc.)

n. گەڕۆکێک؛ گەڕۆک

itinerary (ī-tin′ə-rer´i, i-tin′ə-rer´i), *n.* (۱) ڕێگەی گەشت؛ ڕێ؛ ڕێگا (۲) یادداشتی گەشتیار (۳) ڕابەرنامە (٤) بەرنامەی گەشت؛ نەخشەی گەشت.

itinerate (ī-tin′ə-rāt´, i-tin′ə-rāt´), *v.t.* گەڕان (بەتایبەتی بۆ مەبەستی ئاین بڵاوکردنەوە یا دادپرسی).

-itious (ish′əs), پاشگرێکە بەمانای: - دار؛ هی؛ تایبەتی بە:

(nutritious, seditious)

-itis (ī′tis), پاشگرێکە بەمانای: نەخۆش یا نەخۆشی بەتایبەتی هەوکردن یا داگیرسانی نەندامێکی لەش:

(bronchitis, appendicitis, tonsillitis)

it'll (it′l), = it will; it shall.

its (its), *pron.* ڕانماوی بوونە بەمانای: - ی؛ هی ئەو:

(The dog wagged ~ tail.; The horse broke ~ leg.)

it's (its), = it is; it has.

itself (it-self′), *pron.* (۱) خۆی: بۆ گیاندارو بێ گیان و ڕووەک:

(The dog scratched ~ .)

(۲) خۆی لە خۆیدا؛ هەر خۆی (بۆ دووپاتکردنەوە):

(The house ~ is not worth much but the land is valuable.)

(۳) بە تەنها؛ هەر خۆی: *(The house stands all by ~)* .

-ity (ə-ti, i-ti), پاشگرێکە بەمانای: بار؛ دۆخ:

(adversity, chastity)

I've (īv), = I have.

-ive (iv), پاشگرێکە بەمانای: (۱) هی؛ تایبەتی بە: *(native)* . (۲) بکەر؛ جەزلێکەر؛ خواز *(destructive, creative)* .

ivied (ī′vid), *adj.* بە لاولاو داپۆشراو؛ لاولاواوی

ivory (ī′vēr-i), *n.* (۱) ماهی؛ سەدەف. (۲) ددانی فیل. (۳) ددان. (٤) ڕەنگی سەدەف؛ سپی (٥) (*pl.*) شتی لە سەدەف دروستکراو؛ شتی ماهی ا) کلیلی پیانۆ (ب) ددان (ج) زار (تاوڵە، دۆمینە). (د) تۆپی بلیارد

adj. (۱) لە سەدەف یا ماهی دروستکراو. (۲) سپی؛ سپی کاڵ.

ivory tower, شوێن یا هەڵوێستی گۆشەگیری و خۆ دوور گرتن لە ژیان و هەر خەریکی بیرکردنەوە بوون (هەندێ جار لەپووی سووکی و ڕەخنەو گاڵتەپێکردنەوە بەکاردەهێنرێت).

ivy (ī′vi), *n.* لاولاو

Ivy League, کۆمەڵەی هەشت زانکۆی پۆژهەڵاتی ئەمەریکایە بۆ وەرزش و چالاکی ناوخۆ (وەتەکە هەڵوێستو مۆدەو بیروڕای قوتابیانی ئەم زانکۆیانە دەردەبڕێت).

-ization (ə-zā′shən, ī-zā′shən), پاشگرێکە ناو لە کردارەوە پێکدێنێ بەمانای باری شتێک؛ بوونی شتێک:

(realization; sterilization)

-ize (īz), پاشگرێکە کرداری لێ پێکدێت بەمانای: (۱) کردن بە؛ والێکردن: *(democratize, Americanize, sterilize)* . (۲) بوون بە؛ والێهاتن: *(crystalize)* . (۳) خستنەبەر؛ کەوتنەبەر: *(oxidize)* . (٤) کردنی شتێک؛ هەڵسان بە کردارێک: *(theorize, soliloquize)* .

J j

J, j (jā), *n.* (۱) تیپی دەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) دەنگی ئەم تیپە. (۳) ئیشانەی پلەی دەهەم لە لیستەیەکدا. (٤) شتێک کە شێوەی وەک ئەم تیپە وابێت.

jab (jab), *v.t. & v.i.* (۱) ئێوەژەندن؛ پیاکردن؛ یا لێدان بە شتێکی تیژ. (۲) مستەکۆڵە لێدان خێرا خێرا.

n. (۱) ئێوەژەندن. (۲) مستەکۆڵە.

jabber (jab′ēr), *v.t. & v.i.* چەنەدان؛ چەنەبازی کردن؛ قسەی هیچ‌وپووچ کردن.

n. چەنەبازی؛ هەڵەوەڕی؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.

jack (jak), *n.* (۱) [J-]. شاگرد. (۲) [J-]، کابرا؛ کوڕ؛ پیاو. (۳) [J-]. کەشتی‌یەوان. (٤) دارفرۆش؛ دارکەر. (٥) [J-]. هەمەکارە؛ کەسێک کە وورده شارەزایی‌یەکی هەبێت لە گەلێک کاردا. (٦) شتێکە چەکمەی لە پێ پێ دادەکەنرێ. (۷) ئامێرێ هەڵگەڕاندنەوەی شیشی گۆشت برژاندن. (۸) جەک (ئوتومبیل بەرزکردنەوە)؛ ئامێرێکی شت بەرزکردنەوە. (۹) قاز؛ قەڵەباچکە (۱۰) نێرەکەر. (۱۱) نێرە کەرێشک. (۱۲) نێرە ماسی " سالمۆن " (۱۳) [Slang]، پارە؛ پۆلیس؛ پۆلیسی نهێنی. (۱٤) کاغەزی " جاک "ی قومار. (۱٥) چرای شەوپاو. (۱٦) بەیداخی کەشتی. (۱۷) سوێچی ئەلەکتریک.

v.t. (۱) بەرزکەرەوە بە جەک. (۲) پاوکردن یا بۆ گەڕان بە چرا.

adj. نێرینەی هەندێ گیاندار.

every man jack, هەموو کەس

jack up, (۱) بەرزکردنەوە بە جەک. (۲) [Colloq.]. بەرزکردنەوە (نرخ، مووچە، کرێ): *(to jack up food prices)* (۳) [Colloq.]. سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ تەمێ کردن بۆ کارکردن.

jack- (jak), پێشگرێکە بەمانای (۱) نێرینە: *(jackass, jackdaw)*. (۲) گەورە؛ بەهێز: *(jackboot, jackknife)*. (۳) کور؛ کابرا *(jack-in-the box)*.

jackal (jak′ôl, jak′əl), *n.* (۱) چەقەڵ (۲) دەسکەڵا؛ دارەدست؛ بەردەست؛ نۆکەر؛ کلك (۳) دەستێر؛ ساختەچی.

jackass (jak′as), *n.* (۱) نێرەکەر. (۲) کەسێکی کەرو بێ مێشك.

jackboot (jak′bōōt), *n.* (۱) چەکمە؛ جزمەی درێژکە دەگاتە ژوور ئەژنۆ. (۲) پێشانەی زەبروزەنگ یا زۆرداری.

jackdaw (jak′dô), *n.* قاز؛ قەڵەباچکە

jacket (jak′it), *n.* (۱) چاکەت. (۲) بەرگی دەرەوەی پەرتووك کە لە بەرگە رەقەکە گیراوە. (۳) قاوغی فیشەك. (٤) تونکڵی فاسۆلیا و پاقلە. (٥) (ا) بەرگی قەوان. (ب) بەرگی بروانامە یا فایلێك. (٦) هەر بەرگێك کە شتێکی تێوە بپێچرێت.

v.t. (۱) چاکەت لەبەرکردن. (۲) پێچانەوە.

jackhammer (jak′ham ēr), *n.* ئامێرێکی بە دەستەوە گیراوی بەرد کوتکەرە.

jack-in-the-box (jak′in-*thə*-boks), *n.* بووکەشووشەیەکە قومقومەیەکی تێدایە

jackknife (jak′nīf), *n.* (۱) قەڵەمپڕی گەورە. (۲) جۆرە خۆفڕێدانێکە ئاو گۆمی مەلەوە کە مەلەوانەکە بە نووشتاوەیی خۆی فڕێ دەداتە ئاوەکەوە و لاقی ڕاست دەکاتەوە پێش گەیشتنە ئاوەکە بە سەردا

v.t. چەقۆ لێدان.

v.i. نووشتانەوە لە ئاوەڕاستدا (مەلەکردن، لۆڕی وەرگەڕاو بە لادا).

jack-of-all-trades (jak ′ov-ôl′trādz), *n.* کەسێك کە وورده شارەزایی‌یەکی هەیە لە هەموو شتێکدا؛ هەمەکارە.

jack-o'-lantern (jak′ə-lan′tērn), *n.* (۱) پووناکی‌یەکە لەسەر زەلکاو دەبینرێ بە شەو. (۲) کوولەکەیەکی بۆش کراوە تونکڵەکەی شێوەی دەموچاوێکی لێ هەڵدەکەنرێ و مۆمێکی دەخرێتە ناوەوە (بە بۆنەی شەوی شەوی بەراتەوە).

jackpot (jak′pot), *n.* (۱) بلیت یا پاداشتی هەرە گەورەی پیانقۆ یا هایبەختێك. (۲) [Colloq.]، پاداشت یا دەسکەوتی هەرە بەنرخ و باش

hit the jackpot, [Slang]. (۱) بلیتی هەرە بەنرخ بۆ دەرچوون لە پیانقۆ یا هایبەختێکدا. (۲) دەسکەوتنی پاداشتی هەرە بەنرخ و گەورە.

jack rabbit, کەرۆشکە کێوی.

jacks (jaks), *n.pl.* هەڵماقۆ.

jackstone (jak′stōn), *n.* (۱) (*pl.*) هەڵماقۆ (۲) بەردە هەڵماقۆ.

jade (jād), *n.* (۱) بەردێکی بەنرخی سەوزە (۲) ڕەنگی سەوزی تۆخ.

adj. (۱) لەم بەردە بەنرخە دروستکراوە. (۲) سەوزی تۆخ.

jade (jād), *n.* (۱) ئەسپێکی پەککەوتەی بێ فەڕو ماندوو. (۲) (ا) ئافرەتێکی سووك و بەرەڵا. (ب) ئافرەت (لە ڕووی گاڵتەوە)

v.t. & v.i. ماندووکردن؛ ماندووبوون؛ سواوان.

jaded (jād′id), *adj.* ماندوو؛ بێ تاقەت (لەبەر زۆر کردنی شتێك)؛ ئارەزوو لێ نەبوو (لەبەر تێربوون لە شتێك).

jag (jag), *n.* (۱) قەڵەب یا قڵیشێکی قەراغ ئاوڕێك (۲) چوکڵە؛ نووك؛ قەراغێکی گرنج گرنجاوی: *(a ~ of rock)*.

v.t. بە ئاوڕێکی بڕین (قوماش)؛ گرنج گرنج کردن.

jag (jag), *n.* (۱) [Colloq.]، بارە دار؛ بارە گزرە. (۲) [Slang]، سەرخۆشی. (۳) [Slang]، ئاهەنگێکی سەرخۆشانە.

jagged (jag′id), *adj.* نووك تیژ؛ چوکڵەدار؛ گرنج گرنج؛ داندار (دەمی مشار): *(a ~ rock, mountain, edge, etc.)*.

jaggy (jag′i), *adj.* = jagged.

jaguar (jag′wär, jag′ū-är), *n.* پڵنگە بەڵەکی ئەمەریکی.

jail (jāl), *n.* بەندیخانە؛ زیندان؛ حەپسخانە.

v.t. خستنە بەندیخانەوە؛ خستنە زیندانەوە؛ بەندکردن.

jail-bird (jāl′bûrd), *n.* [Colloq.]. (۱) بەند؛ بەندکراو؛ حەپس (۲) کەسێك کە زۆر زۆر دەخرێتە بەندیخانەوە.

jailbreak (jāl′brāk), *n.* ڕاکردن لە بەندیخانە؛ بەندیخانە بڕین و دەربازبوون.

jailer, jailor (jāl′ēr), *n.* بەندیوان؛ پاسەوانی بەندیخانە.

jam (jam), *v.t.* (۱) تێ ناخنین؛ تێ ترنجاندن؛ پەستنەوە؛ زۆر پڕکردن. (۲) هارین؛ بریندارکردن. (۳) پاڵەپەستۆکردن. (٤) ڕێ گرتن؛ پڕکردن و ڕێ لە هاتوچۆ گرتن: *(The streets are ~med with cars.)* (٥) عاستی کردن؛ عاستی بوون؛ گیران؛ بەستن:

(The door was ~med and couldn't be opened.)

(٦) ووژەوور خستنەسەر بەرنامەی رادیۆ یا تەلەفزیۆن:

(to ~ a radio broadcast)

v.i. (١) (ا) ماسنی بوون؛ بەستران؛ گیران

(ب) پەککەوتن بەهۆی نەم ماستی بوون یا گیرانەوە.

(٢) پالەپەستۆکردن.

(٣) [Slang]، موسیقالێدان بە گەرەلاوژێ

n. (١) پالەپەستۆ؛ ڕێ گیران (بەهۆی تێ ترنجانەوە)؛ گیران یا ماستی بوون:

(a traffic ~)

(٢) [Colloq.]، تەنگوچەلەمە؛ گیروگرفت.

jam (jam), *n.* مرەبا

jamboree (jam′bə-rē′), *n.* (١) زەماوەندێکی پڕ لە غەڵبەغەڵب؛ ناهەنگێکی سەنگ زل. (٢) ناهەنگێکی جیهانی دیدەوانی.

(٣) کۆنگرە؛ کۆڕێکی گەورە.

jampack (jam′pak′), *v.t.* [Colloq.]. پڕکردن؛ پەستنەوە؛ تاخنین:

(a road ~ed with cars)

jam session, کۆڕێکی مۆسیقای سەرپێیی؛ ناهەنگێکی سەرپێیی مۆسیقای جاز (کە گەلێک جار زیاد لە یەک تیپ مۆسیقای تێدا ڕێ دەدەن).

Jan., = January.

jangle (jaŋ′g`l), *v.i.. (the bell ~ed.)* (١) دەنگێکی ناساز لێوەهاتن؛

(٢) شەڕکردن؛ شەڕەدەم کردن.

v.t. دەنگێکی ناساز لێوەهاتن.

n. (١) قسەکردن بە دەنگی بەرز (٢) دەنگی ناساز؛ دەنگی ناخۆش.

(٣) دەمەقاڵێ؛ شەڕەدەم؛ شەڕە دەنووک.

janitor (jan′i-tĕr), *n.* (١) دەرگاڤان (٢) فەراش؛ بەردەست

-janitorial *(adj.).*

January (jan′ū-er′i), *n. Abbreviated* **Jan.,** ڕێبەندان؛ مانگی یەکەمی ساڵ بەپێی ساڵنامەی زایینی.

Jap (jap), *n. & adj.* [Slang]. یابانی (لە ڕووی سووکایەتیەوە).

Japan (jə-pan′), *n.* یاپان؛ ژاپۆن

Japanese (jap′ə-nēz′), *adj.* یابانی کەس و زمان و کلتووری یاپان

n. (١) هاوواڵاتیەکی یاپان؛ یابانی. (٢) زمانی یابانی.

jar (jär), *v.i.* (١) دەنگێکی ناخۆش لێوەهاتن وەک هی کڕاندن یا ڵێ خشاندن؛ کڕاندن؛ ڵێ خشاندن. (٢) (~ on). پەستکردن.

(٣) ڕاوەشان؛ ڕاتەکان

(٤) بەیەکدادان؛ تەگوتنجان؛ شەڕکردن؛ ناکۆکی لەنێواندا بوون.

v.t. (١) ڕاتەکاندن؛ ڕاوەشاندن:

(The earthquake ~ed many buildings.)

(٢) کڕاندن؛ لێکخشاندن.

(٣) خوریە لە دڵ دان.

n. (١) کڕەکڕ؛ دەنگی ناسازی لێکخشاندن یا کڕاندن.

(٢) ڕاوەشان؛ ڕاتەکان:

(We felt a little ~ when the engine joined the train.)

(٣) خوریە؛ ڕاچڵەکان. *(The bad news gave me a ~ .)*

(٤) ناکۆکی؛ دەمەقاڵێ؛ بەیەکدادان؛ تەگونجان.

jar (jär), *n.* (١) شووشە؛ گۆزە؛ دیزە؛ کووپە.

(٢) پڕ دەفرێکی شووشە یا گڵین.

jar (jär), *n.* تۆزێ یا بە ئاستەم کراوە (دەرگا): *(on the ~).*

jargon (jär′gən, jär′gon), *n.* (١) قسەی تێکەڵاوپێکەڵاو.

(٢) زمانێکی سەیر کە تێگەیشتنی گران بێت

(٣) زمانێکی دوورەگ یا تێکەڵاو.

(٤) زمانێکی پڕ لە زاراوەی تایبەتی بە پیشەیەک کە کەسانی تر بە ئاسانی تێی ناگەن: *(the medical ~).*

v.i. دووان بە زمانێک کە کەس بە ئاسانی تێی نەگات (یا لەبەر تێکەڵاوو پێکەڵاوی یا لەبەر زاراوەی تایبەتی).

jargonize (jär′gən-īz′), *v.i. & v.t.* بە زمانێکی پڕ لە زاراوەی تایبەتی دووان یا نووسین.

jasmine, jasmin (jas′min, jaz′min), *n.* یاسەمین.

jasper (jas′pĕr), *n.* بەردێکی بەنرخی سوورباو، قاوەیی، یا زەردە.

jaundice (jôn′dis, jän′dis), *n.* (١) زەردووبی.

(٢) دڵ پیسی و بەخیلی و دڵ کرمێیی.

v.t. (١) تووشی زەردووبی کردن.

(٢) تووشی دڵ کرمێیی کردن بەهۆی دڵ پیسی و بەخیلییەوە.

jaunt (jônt, jänt), *v.i.* گەشتێکی کورت کردن.

n. گەشتێکی کورت

jaunty (jôn′ti, jän′ti), *adj.* (١) پۆشتە؛ شۆخ؛ تەپڕۆش

(٢) قیت؛ بەکەیف؛ دڵخۆش؛ بێباک؛ کەیف قنج

(٣) [Obs.]، خانەدان؛ ڕەووشت جوان.

-jauntily *(adv.)*; **jauntiness** *(n.).*

javelin (jav′lin, jav′ə-lin), *n.* (١) تیر.

(٢) تیرێکی سەر تیژی دارین (لە مەلەمایێ وەرزشدا بەکاردێت).

jaw (jô), *n.* (١) کاژێر؛ شەوێلک؛ شەوێلگە.

(٢) دەمی گیرە؛ دەمی ئامێرێکی وەک مەنگەنە.

(٣) دەمی دۆڵ، گەڵی، یا دەربەندێک. (٤) [Slang]، قسەی ناشرین و کەرتڕانە.

v.i. [Slang], قسەکردن.

v.t. [Slang], سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.

jawbone (jô′bōn′), *n.* ئێسکی شەوێلگە؛ شەوێلگە.

jawbreaker (jô′brāk′ĕr), *n.* شەوێلک شکێن: (١) ووشەیەکە پرتاندنی یا ووتنی زۆر گران بێ بە دەم. (٢) نۆقوڵی ڕەق.

jay (jā), *n.* (١) قەڵەباچکە. (٢) [Slang] ، کەسێکی بێ مێشکی زۆرۆژ.

jaywalk (jā′wôk′), *v.i.* [Colloq.], لە شەقام پەرینەوە لە شوێنی قەدەغەوە و بێ گوێ دان بە پەیڕەوی پەرینەوە: *(J~ing is illegal.)*

-jaywalker *(n.).*

jazz (jaz), *n.* (١) جاز؛ مۆسیقای جاز. (٢) مۆسیقای سەما.

(٣) [Slang]، جۆش؛ قنج‌وقیتی.

(٤) [Slang]، (ا) قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.

(ب) فشە: *(all that ~ about his adventures)* .

adj. وەک مۆسیقای جاز.

v.t. مۆسیقای جاز لێدان.

jazz up, هێنانە جۆش؛ قسە پێوەنان؛ خۆش و جوان کردن؛ بەهارات پێوەکردن (مەجان)؛ خێراترکردن؛ گورج کردنەوە.

jazzy (jaz′i), *adj.* (١) وەک مۆسیقای جاز؛ جازی.

(٢) [Slang]، بەجۆش؛ خۆش؛ گەرم؛ بەکەیف.

jealous (jel′əs), *adj.* (١) بەتەنگەوەهاتوو؛ بە وورییایی پارێزیکەر:

(A man is ~ of his rights.)

(٢) دڵ پیس: *(a ~ wife, husband, etc.)* .

(٣) بەخیل؛ بەخیلی پێ بەر.

jealousy (jel′əs-i), *n.* (١) دڵ پیسی. (٢) بەخیلی؛ بەخیلی پێ بردن.

jean (jēn, jān), *n.* (١) جۆرە قوماشێکی کەتانی نەستووری قایمە.

(٢) *(pl.)* پانتۆڵێک کە لەم قوماشە دروستکرابێت.

jeep (jēp), *n.* جیپ.

jeer (jēr), *v.i. & v.t.* هووها ڵێ کێشان؛ هووهالێکردن؛ گاڵتەپێکردن.

n. هووها؛ گاڵتەپێکردن.

Jehovah (ji-hō′və), *n.* خودا؛ خوا؛ یەزدان.

jejune (ji-jōōn′), *adj.* (١) نابڕێو؛ بێ کەڵک (خواردەمەنی).

(٢) ووشک و بێ تام؛ ناخۆش: *(a ~ story, lecture, etc.)* .

(٣) مندااڵنە (ڕەووشت)؛ هەرزەیی: *(a ~ behavior)* .

Jekyll and Hyde, کەسێکی سەروشت دووڤاق؛ کەسێک کە هەر دەمە بە جۆرێک ڕەفتار بنوێنێ.

jell (jel), *v.i. & v.t.* [Colloq.], (١) بوون یا کردن بە جەلاتین یا

شیرینی‌یەکی جەلاتینی (۲) مەیین؛ دەق بەستن؛ خۆگرتن؛ توندبوونەوە:
(Our plans haven't ~ed yet.)
n. [Colloq.], شیرینی جەلاتینی.
jelly (jel′i), *n.* شیرینی‌یەکی جەلاتینی؛ جەلاتین.
jelly-bean (jel′i-bēn´), *n.* نوقولێکی جەلاتینی.
jelly-fish (jel′i-fish´), *n.* (۱) ماسی بەرمەلیقە. (۲) [Colloq.] کەسێکی بوودەڵە؛ کەسێکی بێ غیرەت.
jeopardize (jep′ēr-dīz´), *v.t.* خستنە مەترسی‌یەوە:
(The soldier ~ed his life to save his comrade.)
jeopardy (jep′ēr-di), *n.* (۱) مەترسی؛ لە مەترسیدا بوون:
(to be in ~ ; to put someone's life in ~)
(۲) مەترسی تاوانبارکران لە دادگادا.
jerboa (jēr-bō′ə), *n.* گیاندارێکی بچووکە بە بازوو دەپوات لە مشک دەچێت
jerk (jûrk), *v.t.* (۱) تەکان یێدان؛ ڕاوەشاندن؛ پاڵ پێوەنان‌و ڕاکشان‌و بادان بە قایم؛ هەڵبەزودابەز پێکردن.
(۲) (out ~), بە هەناسە برکێ‌و پەڵە ووتن.
v.i. (۱) هەڵبەزودابەزکردن. (۲) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ فرتەفرت کردن.
n. (۱) تەکان؛ ڕاوەشان؛ پاڵ پێوەنان‌و ڕاکێشان.
(۲) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ فرتەفرت. (۳) [Slang]، کەسێکی نالەبارو بێ بایەخ‌و بێ فەڕو کەڵو هیچی چاک لە دەست نەهاتوو.
-jerky *(adv.)*; **jerkiness** *(n.)*.
jerk (jŭrk), *v.t.* توێ کردنی گۆشت‌و ووشک کردنەوەی‌و هەڵگرتنی.
n. گۆشتی توێ توێ کراوی ووشک کراوە (بەتایبەتی گۆشتی گا و مانگا).
jerky (jûr′ki), *adj.* (۱) هەڵبەزودابەزکەر؛ پڕ لە تاسە:
(a ~ automobile ride)
(۲) فرتەفرتکەر (ماسولکە).
jerky (jûr′ki), *n.* گۆشتی گا و مانگای توێ توێ کراوی ووشک کراوە.
jersy (jûr′zi), *n.* (۱) قوماشێکی بەرمی چنراوی خوری یا ئاوریشمی کشاو. (۲) بلووسێک لەم قوماشە کرابێت (کەشتی‌یەوان‌و وەرزشکاران لەبەری دەکەن). (۳) بلووسێکی چنراوی تەسک.
jest (jest), *n.* (۱) توانج؛ لاپلار؛ پلار. (۲) نوکتە.
(۳) گاڵتە *(to say something in ~)* .
(٤) کەسێک یا شتێک کە مایەی پێکەنین‌و گاڵتەپێکردنە؛ گاڵتەچی خەڵک.
(٥) [Obs.]. (ا) کارێکی گرنگ. (ب) چیرۆکێکی فشە.
v.i. (۱) توانج تێگرتن؛ کلک پێوەکردن؛ لاپلار تێگرتن.
(۲) گاڵتەکردن؛ نوکتەبازی کردن.
jester (jes′tēr), *n.* گاڵتەباز؛ نوکتەباز (بەتایبەتی کەسێکی نەنتیکە کە پیشەی قۆشمەبازی‌و نوکتەبازی بووە لە کۆشکی پاشاکانی سەدەی ناوەڕاستدا
Jesuit (jezh′ōō-it, jez′ū-it), *n.* (۱) جەزوێتی ئەندامی لقێکی ئایینی خاچ پەرستی کە ناوی " جەزوێت " ە. (۲) [j-]، کەسێکی فێڵباز.
Jesus (jē′zəs), *n.* عیسا
jet (jet), *v.i. & v.t.* فیچقەکردن؛ بە گوڕم هاتنەدەرەوە لە کونێکی تەسکەوە
n. (۱) فیچقە؛ فیچقەی ئاو یا شلەی تر. (۲) لووڵە؛ دەم (بۆری)؛ ئاوپژێن. (۳) فڕۆکەی فیشکەدار
jet (jet), *n.* (۱) کانزایەکی ڕەشی ڕەقە خشڵی لێ دروست دەکرێ. (۲) ڕەشێکی بریقەدار؛ قەترانی ڕەش.
adj. (۱) لەم کانزا ڕەشە بریقەدارە دروستکراوە. (۲) ڕەش؛ ڕەشی قەترانی.
jet airplane, jetliner, فڕۆکەی فیشکەدار
jetblack (jet′blak´), *adj.* ڕەشی بریقەدار
jet-propelled (jet′prə-peld´), *adj.* بە ئامێری فیشکەدار لێ دەخورێت.
jet propulsion, لێخورین بە مەکینەی فیشکەدار (فڕۆکە، کەشتی).

بەلەم).
jet stream, (۱) تەورژمی بایەکی بەهێز (۲) دووکەڵی دوای فڕۆکەی فیشکەدار.
jetsam (jet′səm), *n.* (۱) بارێکی فڕێدراو لە کەشتی یا فڕۆکەوە لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووکی. (۲) بارێکی فڕێدراوی وەها کە ئاو پای بەناێتە کەنارێ دەریا. (۳) شتومەکی فڕێدراو
jettison (jet′ə-s'n, jet′ə-z'n), *n.* (۱) فڕێدانی باری فڕۆکەو کەشتی لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووک کردنی. (۲) باری وەها فڕێدراو.
v.t. (۱) فڕێدانی باری فڕۆکەو کەشتی لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووک کردنی
(۲) فڕێدانی شتی بێ کەڵک.
jetty (jet′i), *n.* (۱) دیواری بەربەستی بەرزاوی دەریا و پاراستنی بەندەر، ئەسکەلە، یا کەنارێ دەریا (۲) مۆڵگەی کەشتی.
jetty (jet′i), *adj.* ڕەشی قەترانی؛ زۆر ڕەش‌و بریقاوە.
Jew (jōō), *n.* جووەکە؛ جوو.
jewel (jōō′əl), *n.* (۱) خشڵ؛ گەوهەر.
(۲) کەسێک یا شتێکی زۆر خۆشەویست‌و بەنرخ.
jeweler, jeweller (jōō′əl-ēr), *n.* زەرەنگەر.
jewelery, jewellery (jōō′əl-ri), *n.* خشڵ.
Jewish (jōō′ish), *adj.* هی جووەکە؛ تایبەتی بە جووەکە
Jewry (jōō′ri), *n.* (۱) گەڕەکی جووەکەکان؛ گەڕەکی جووەکە. (۲) گەلی جووەکە؛ جوو زبان. *(American J~)* .
jibe (jīb), *v.i.* (۱) لادانی بایەوانی کەشتی لە لایەکی کەشتیەکەوە بۆ لاکەی تری. (۲) گۆڕینی ڕێبازی کەشتی بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی (۳) [Colloq.]، گونجان؛ ڕێککەوتن لەگەڵ یەک؛ یەککەوتن (بیروڕا):
(Our views don't ~ .)
v.t. (۱) لادانی بایەوانی کەشتی لە لایەکەوە بۆ لایەکی تر.
(۲) ڕێباز بە کەشتی گۆڕین بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی.
n. (۱) لادانی بایەوانی کەشتی بایەوان لە لایەکەوە بۆ لایەکی تر.
(۲) ڕێباز گۆڕانی کەشتی بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی.
jibe (jīb), *v.i. & v.t.* گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین
n. گاڵتەپێکردن؛ گاڵتە؛ قەشمەری.
jiffy (jif′i), *n.* [Colloq.], هەناسەیەک؛ ماوەیەکی زۆر کەم یا کورت:
(done in a ~ ; I'll be back in a ~ .)
jig (jig), *n.* (۱) هەڵپەڕکێیەکی بە جۆش‌و پڕ لە هەڵبەزینەوە.
(۲) مۆسیقای هەڵپەڕکێیەکی وەها. (۳) جۆرە قولاپێکی ڕاوەماسی‌یە.
(٤) ئامێرێک کە بە ڕاوەشاندن کاری پێ دەکرێ (بێژنگی پاکردنەوەی کانزا، سەوزی نەخەکتریکی). (٥) [Slang]، یاری؛ فێڵ؛ گاڵتە.
v.i. & v.t. (۱) هەڵپەڕین بە جۆش. (۲) ڕاوەشاندن؛ لە بێژنگ دان.
the jig is up, [Slang], کار لە کار ترازاوە؛ یاری تەواو!
jigger (jig′ēr), *n.* (۱) سەماکەری بە جۆش.
(۲) پێوانەیەکی بچووکە بۆ پێوانی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
(۳) هێن؛ ئامێرێک یا شتێک کە ئاوەکەی نەزانرێ یا لە بیرچووبێ.
(٤) دارێکی کورتی سەر ئاسنینەی گۆڵف.
(٥) جۆرە قولاپێکی ڕاوەماسی‌یە. (٦) بێژنگی کانزا پاکردنەوە.
(۷) (ا) بایەوانێکی بچووک. (ب) خولخولۆکەی کارپێکردنی بایەوانی کەشتی.
(ج) بەلەمێکی بایەوانی بچووک.
(د) تەوەرەی پێشەوەی بەلەم یا کەشتی بایەوانی.
jiggle (jig′l), *v.t. & v.i.* لەراندنەوە؛ لەرینەوە.
n. لەرە؛ لەرانەوە.
jigsaw (jig′sô´), *n.* مشارێکی دەم باریکە بۆ بڕینەوەی شت بە خواروخێچی.
jigsaw puzzle, مەتەڵ یا یارییەکە بریتی‌یە لە پارچە دار یا مقەبای خواروخێچ کە ئەگەر بە ڕاستی بنرێن بەیەکەوە شێوەیەکی لێ دەردەچن.
jihad (ji-häd′), *n.* (۱) خەباتی ئایینی.
(۲) خەبات کردن بۆ یا دژی بیروباوەڕێک.

jillion (jil′i-ən), *n.* ژمارەیەکی بی سنوور؛ ژمارەیەکی لە ژماردن نەهاتوو

jilt (jilt), *n.* ئافرەتێك كە دڵدارەكەی بەجێ دەهێڵێ پاش ئەوەی بەڵێنی خۆشەویستی پێ دەدات.

v.t. بەجێهێشتن یا واز لە دڵدار هێنان پاش بەڵێنی خۆشەویستی پێدانی

(When he lost his money she ~ed him.)

Jim Crow (jim′ krō′), (١) [Colloq.] ، ڕەگەزپەرستی دژی قولەڕەش ٢ [Slang]، قولەڕەشێك (لە ڕووی سووکایەتەوە).

jingle (jiŋ′g'l), *v.i.* (١) زرنگانەوە (زەنگ، پارەی وورد... هتد)؛ زرنگەزنگ کردن؛ ڕەهاتن؛ هاژەلێهاتن

(٢) یەك ئاوار یا یەك ئەوا بوونی هۆنراوە

v.t. زرنگاندەوە؛ ڕێ لێ هەڵسان؛ هاژە لێ هەڵساندن

n. (١) زرنگە؛ ڕەڕێ؛ زرنگانەوە؛ هاژە

(٢) هەڵبەستێکی یەك ئاواز

jingo (jiŋ′gō), *n.* کەسێکی جەنگاوەر و شۆڤێنی

adj. شۆڤێنیی و جەنگاوەری

by jingo!, [Colloq.]. سوێندێکی بێ مانایە لەسەر سوورهوون یا سەرسامی دەگەیەنێت.

-jingoist *(n.)*; **jingoistic** *(adj.)*.

jingoism (jiŋ′gō-iz′m), *n.* شۆڤێنیتی و جەنگاوەری.

jink (jiŋk), *v.i.* خێرا ڕاکردن و زوو زوو ڕێچکردنەوە بۆ دەربازبوون لە دەست شتێك یا کەسێك

n. (١) خۆ لێ لادان (بە کوتوپڕ ڕێچکردنەوە).

(٢) *(pl.)* شەڕەشەق؛ زرمەزڵ؛ گاڵتەوگەپ

jinn, jinni (jin), *n.* جنۆکە

jinx (jiŋks), *n.* [Slang]. کەسێك یا شتێکی بەدووم

v.t. [Slang], ***(to put a ~ on)*** . بەختی ڕەش بۆ هێنان؛ نوشتەلێکردن

jitter (jit′ĕr), *v.i.* [Slang], (١) جرت‌وفرت کردن؛ هاتن و چوون بە جڕینانە ٢ سەماکردن بە جۆش

the jitters, [Slang], جرت‌وفرت؛ جڕینی؛ بێ ئارامی؛ سەرشێتی.

jitterbug (jit′ĕr-bug′), *n.* [Slang], سەماکەرێکی بە جۆش بە مۆسیقای جاز.

v.i. [Slang], سەماکردن بە جۆش بە مۆسیقای جاز.

jittery (jit′ĕr-i), *adj.* [Slang], بە جرت‌وفرت؛ جڕین؛ جرت‌وفرتکەر؛ بێ ئارام

jive (jīv), *n.* [Slang]. (١) گاڵتەوگەپ کردن لەلایەن جازلێدەرەوە لەکاتی مۆسیقالێدانەکەدا (٢) زمانی تایبەتی بە جازلێدەرو گۆێگرانی

(٣) مۆسیقای جاز (٤) درۆ؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بەهەڵبەر؛ گاڵتە

v.i. [Slang], (١) مۆسیقای جاز لێدان (٢) سەماکردن بە جاز

(٣) گاڵتەکردن؛ درۆکردن

v.t. [Slang], درۆ لەگەڵ کردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن

job (job), *n.* (١) فرمان؛ کار؛ ئیش.

(٢) کارێکی تایبەتی کە بە کرێ یا بە پارە دەکرێت

(٣) (أ) نەو شتەی کاری لەسەر دەکرێ (ب) ئەنجامی کارەکە.

(٤) پلەوپایە؛ کاربەدەستی.

(٥) ئەرك؛ ئەرکی سەرشان.

(It was her ~ to get her younger brother ready for school.)

(٦) [Colloq.]، کارێك یا ئیشێکی گران.

(٧) [Colloq.]، بار؛ چۆنێتی.

(٨) [Colloq.]، تاوان (بەتایبەتی دزی یا مال بردن).

(٩) [Colloq.]، کارێك کە بە ڕووالەت بۆ سوودی گشتی کرابێت، بەڵام لە ڕاستیدا بۆ سوودی خۆ کراوە

(١٠) [Colloq.]، زیان لێدان؛ زیان؛ ئازاردان.

v.i. (١) کاری هەمەجەشنە کردن (٢) بە یەك یەك، پارچە پارچە، یا دانە دانە ئیش کردن (٣) دەڵاڵی کردن

(٤) بەکارهێنانی پلەوپایەی خۆ بۆ سوودی تایبەتی.

v.t. (١) شتومەك کڕین لە کارگەو فرۆشتنەوەی بە تاك فرۆشان.

(٢) قۆنتەرات وەرگرتن و دانەوەی بە قۆنتەرات بە خەڵکی تر؛ دەڵاڵی کردن

(٣) جێبەجێکردنی کاروباری گشتی یا ڕەسمی، بە ناپاکی بۆ سوودی خۆ.

(٤) بە کرێ دان (ئەسپ، عەرەبانە).

by the job, بە یەك یەك، دانە دانە، پارچە پارچە، یا جیا جیا (کردنی کارێك بە پارە).

odd jobs, هەموو جۆرە فرمانێك؛ کاری هەمەچەشنە:

(to work at odd jobs)

on the job, (١) [Colloq.] ، لەکاتی ئیش کردندا.

(٢) [Slang]، بە تەنگ فرمان یا ئەرکی سەرشانەوە هاتوو؛ بە دڵ ئیش کردوو.

jobber (job′ĕr), *n.* (١) دەڵاڵ: کەسێك کە شتومەك بە کۆ دەکڕێ و دەیفرۆشێتەوە بە تاکفرۆش.

(٢) کەسێك کە دانە دانە یا یەك یەك ئیش بە قۆنتەرات دەگرێ و دەیکات.

(٣) کەسێك کە کاری ڕەسمی بە ناپاکی بەکاردەهێنێ بۆ سوودی خۆی.

(٤) دەڵاڵی بڕوانامەی دارایی

jockey (jok′i), *n.* ئەسپ سواری پێشبڕکێی ئەسپ.

v.t. & v.i. (١) ئەسپ سواری کردن لە پێشبڕکێی ئەسپدا

(٢) گڕی کردن؛ فێڵ کردن؛ دەستبڕین

(٣) مناوەرە کردن یا فێڵ کردن بۆ جێی باش گرتن، سوود دەسکەوتن یا خۆ پێشخستن: ***(The candidates were ~ing for position.)*** .

jockstrap (jok′strap′), *n.* ناوگەڵ بەند (وەرزشکار لەبەری دەکەن)؛ پێشەڵ بەند؛ بەرموسڵدان بەند.

jocose (jō-kōs′), *adj.* (١) ئەنتیکە؛ گاڵتە؛ سەیر.

(٢) گاڵتەباز؛ ئەنتیکە (مرۆڤ)؛ سەیرخۆش.

jocosity (jō-kos′ə-ti), *n.* (١) سەیرخۆشی؛ نوکتەبازی؛ گاڵتەبازی.

(٢) نوکتە؛ شتێکی ئەنتیکە یا سەیر.

jocular (jok′yoo-lĕr), *adj.* (١) گاڵتەباز؛ ئەنتیکە؛ سەیرخۆش؛ قۆشمە. (٢) گاڵتە؛ بە گاڵتەوە؛ نوکتە.

jocularity (jok´yoo-lar′ə-ti), *n.* (١) گاڵتەبازی؛ نوکتەبازی.

(٢) نوکتە؛ گاڵتەیەك.

jocund (jok′ənd, jō′kənd), *adj.* دەم بە پێکەنین؛ دڵخۆش؛ ڕووخۆش.

jocundity (jō-kun′də-ti), *n.* (١) دڵخۆشی؛ ڕووخۆشی.

(٢) کارێك یا ووتەیەکی دەم بە پێکەنینانە.

jog (jog), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان، ڕاتەکاندن، یا ڕاوەشاندن بە ئەسپایی.

(٢) سیخورمەلێدان. (٣) بیرخستنەوە؛ هێنانەوەبیر.

v.i. (١) ڕاکردن لەسەرخۆ؛ لۆقەکردن؛ هەروەڵەکردن:

(I ~ five times a week.)

(٢) (~ on; ~ along)، لەسەرخۆ ڕۆیشتن یا بەردەوام بوون.

n. (١) سیخورمە؛ پاڵ پێوەنان یا ڕاتەکانێکی بە ئەسپایی.

(٢) لۆقە؛ ڕاکردنێکی لەسەرخۆ؛ هەروەڵە.

jog (jog), *n.* (١) دەرپۆقێ؛ چوکڵە؛ نوك: ***(a ~ in the wall)*** .

(٢) لادان یا ڕێ گۆڕینێکی کوتوپڕی.

v.i. پێچکردنەوە.

joggle (jog′'l), *v.t. & v.i.* ڕاوەشاندن یا ڕاتەکاندن بە هێواشی

n. ڕاوەشاندن یا ڕاتەکاندنێکی هێواش.

joggle (jog′'l), *n.* (١) چاڵ و زمانە بۆ کردنی دوو دار یا بەرد بۆ بەیەکداچوون و لێکدان. (٢) چاڵ، قلیش، یا زمانەیەك بۆ ئەم لێکدانە.

v.t. لێکدانی دوو دار یا بەرد بە چاڵ و زمانە.

jog trot, (١) لۆقە؛ ڕاکردنێکی لەسەرخۆ؛ هەروەڵە.

(٢) لەسەرخۆ کردنی کارێك.

John Doe, (١) کەسێکی خەیاڵی یا نەناسراو؛ فلان کەس؛ فلانو فیسار.

(٢) کەسێکی سادە یا ئاسایی.

John Hancock, John Henry, ئیمزا یا مۆری کەسێك.

Johnny-on-the-spot (jon′i-on′*th*ə-spot′), *adj.* هەمیشە ئامادە

n. کەسێکی هەمیشە ئامادە.

joie de vivre (zhwå′də-vēvr′), [Fr.], خۆشی ژیان؛ رابواردن؛ کەیف

join (join), *v.t.* (١) پێکەوەبەستن؛ پێکەوەلکاندن؛ دانەدەم. (٢) یەکگرتن؛ یەک پێگرتن: *(to ~ forces; to ~ in marriage)* . (٣) چوونە ڕیزەوە؛ چوونەناو؛ بوون بە ئەندام یا بەشێک لە: *(He ~ed a labor union.)* (٤) لێکدان؛ بوون بە یەک: *(The path ~s the highway.)* . (٥) لەگەڵدا بوون یا چوون؛ هاوڕەمی کردن: *(J~ me in a walk.)* . (٦) گەڕانەوە بۆ شوێنی خۆ: *(The soldier ~ed his regiment.)* . (٧) [Colloq.]. بە تەنیشت یەکەوە بوون؛ هار سنوور بوون. (٨) لێکدان (نەندازە).

v.i. (١) بەیەکگەیشتن؛ لێکدان. (٢) چوونە ڕیزەوە؛ بوون بە ئەندام تێیدا. (٣) بەشداری کردن *(to ~ in the conversation, singing, etc.)* .

n. (١) لێکدانێک؛ بەیەکگەیشتنێک. (٢) جێی لێکدان یا بەیەکگەیشتن.

joinder (join′dēr), *n.* (١) بەیەکگەیشتن؛ لێکدان؛ بوون بەیەک. (٢) بووژ بەیەکی چەند داواچێیەک یا داوا لەسەرکراوێک (دادگەری).

joiner (join′ēr), *n.* (١) بەیەکگەیێنەر (مرۆڤ، شت). (٢) دارتاش. (٣) [Colloq.]. کەسێک کە ببێ بە ئەندام لە گەلێک ڕێکخراوەدا یا خۆی پێیاندا هەڵپەسێرێ.

joinery (join′ēr-i), *n.* (١) دارتاشی. (٢) شتی دارتاش دروستکەر.

joint (joint), *n.* (١) جێی بەیەکگەیشتنی دوو شت. (٢) چۆنێتی ئەم بەیەکگەیشتنە. (٣) پارچەیەکی لەیەکدراو لەگەڵ پارچەی تردا. (٤) پارچەیەکی گەورە گۆشت بە ئێسقانەوە. (٥) ئەنجامە. (٦) جومگە؛ خرتکە. (٧) جێی لق لێبوونەوەی لقێک. (٨) دڕێی بەرد یا تاوێر (زەمینناسی). (٩) [Slang]، خانوو؛ ماڵ. (١٠) [Slang]. چێشتخانە، بار، تیاترێ، یا چایخانەیەکی هەرزانبەهاو ناوبانگ نەختێک خراپ. (١١) [Slang]، جگەرەی مەریوانە

adj. (١) هاوکات؛ هەمان کات. (٢) دووقۆڵی؛ دوولایی: *(a ~ communique)* . (٣) هاوبەش؛ هی دوو بەشدار یا زیاتر: *(~ property)* . (٤) بەشدار؛ هاوبەش. *(a ~ owner)* .

v.t. (١) بەیەکگەیاندن یا پێکەوەبەستن (بە ئەنجامە). (٢) گۆشت بڕین بە ئێسقانەوە؛ جیاکردنەوە لە جومگەدا.

out of joint, (١) لە جێ چوو؛ لە خرتکە چوو؛ لەیەک ترازاو. (٢) پەشێواو؛ شێواو؛ شیرازە تێکچوو.

joint account, حسابی هاوبەشی یا دووقۆڵی بانق.

joint committee, لیژنەی دووقۆڵی یا زیاتر.

jointly (joint′li), *adv.* پێکەوە؛ بە دووقۆڵی؛ بە هاوبەشی؛ بە کۆمەڵ.

joint resolution, بڕیاری دووقۆڵی (لەلایەن دوو لقی پەرلەمانەوە).

joint return, ئیستیمارەی باجی دەسکەوتی ژن و مێردێک بە دووقۆڵی نەک بە جیا جیا

jointure (join′chēr), *n.* بەجێهێشتنی زەوی‌وزار لە وەسیەتنامەدا لە مێردەوە بۆ ژن

joist (joist), *n.* دەستەک؛ تیرگە

joke (jōk), *n.* (١) نوکتە؛ ووتەیەکی نەنتیکە یا سەیر. (٢) گاڵتە؛ گەمە. (٣) کەسێکی گاڵتەچی یا هیچوپوچ؛ شتێکی هیچوپوچ بێ بایەخ.

v.i. (١) نوکتە ووتن؛ نوکتەبازی کردن. (٢) گاڵتەکردن؛ بە گاڵتەوە ووتن.

v.t. گاڵتەپێکردن؛ کلک بێوەکردن؛ پێ پێکەنین.

no joke, بێ گاڵتە؛ مەسەلەکە گاڵتەی لەگەڵ ناکرێ

practical joke, پەنگ؛ پەنگ پێدان؛ گاڵتەپێکردنێک کە هەر بە دەم نەبێت، بەڵکو کرداریشی لەگەڵ بێت: *(to play a practical joke on someone)*

joker (jōk′ēr), *n.* (١) نوکتەچی؛ نوکتەباز؛ گاڵتەباز؛ قۆشمەچی. (٢) گیروگرفتێکی شاراوە. (٣) مەرجێک یا بەندێکی شاراوە لە یاسایەکدا (٤) جۆکەر (قومار).

jollify (jol′ə-fī′), *v.t. & v.i.* دڵخۆش کردن

jolliness (jol′i-nis), *n.* ← jollify.

jollity (jol′ə-ti), *n.* (١) کەیف قنجی؛ بە کەیفی (٢) ناهەنگ؛ زەماوەند.

jolly (jol′i), *adj.* (١) بە کەیف؛ کەیف قنج؛ پووخۆش (٢) [Colloq.]، خۆش (کات بەسەربردن): *(to have a ~ time)* .

adv. زۆر؛ بە تەواوی: *(~ well)* .

v.t. & v.i. [Colloq.], (١) دڵخۆش کردن (بە نوکتەو مەرایی... هتد)؛ (٢) کەیف خۆش کردن. (٣) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

jolt (jōlt), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ ڕاتەکاندن؛ لەڕانەوە؛ تاسەپێکردن: *(The old car ~ed its passengers as it went over the rough road.)* (٢) شڵەژاندن؛ تێکدان.

v.i. ڕاوەشان؛ ڕاتەکان؛ تاسەکردن؛ لەڕینەوە.

n. (١) تەکان؛ ڕاتەکان؛ پاڵ؛ لەڕینەوە؛ ڕاوەشان؛ تاسە. (٢) شڵەژان؛ تێکچوون؛ خوربە؛ داچڵەکین؛ ڕاتەکان (هەست): *(The news gave us all a ~ .)*

-jolty *(adj.)*.

Jonah (jō′nə), *n.* (١) " یونس " ی پەیامبەر (٢) بەشێکە لە " ئینجیل " ی کۆن. (٣) کەسێکی بەدووم.

jongleur (joŋ′glēr), *n.* شایەرێکی گەڕۆک.

Jordan (jôr′d'n), *n.* (١) ڕوباری ئوردون. (٢) ئوردون.

Jordan almond, نوقڵە بادەمی.

jostle (jos′'l), *v.t. & v.i.* پاڵەپەستۆ کردن؛ پاڵ بەیەکەوە نان.

n. پاڵەپەستۆ؛ پاڵ؛ پاڵ نان

jot (jot), *n.* نەخت؛ تۆز؛ نەختاڵ؛ دەنک؛ تۆسقاڵ: *(She doesn't care a ~ for him.)*

v.t. (~ down), نووسین؛ تۆمارکردن (تێبینیێەکی کورت): *(to ~ down a note, remark, name, etc.)*

journal (jûr′n'l), *n.* (١) بیرنامە؛ یادنامەی ڕۆژانە؛ یادداشت. (٢) پەڕاوی بیرنامە. (٣) کارنامەی کۆڕ، پەرلەمان، کۆمیتە، یا ڕێکخراوێک (٤) تۆماری ڕۆژانەی کەشتێیەک. (٥) ڕۆژنامە. (٦) گۆڤار. (٧) تۆماری ڕۆژانەی دەزگایەکی بازرگانی (٨) ڕاگەر یا جێی ڕاگیربوونی تەوەر (مەکینەگەری)

journalese (jûr′n'l-ēz′, jûr′n'l-ēs′), *n.* شێوازی نووسینی ڕۆژنامەو گۆڤار.

journalism (jûr′n'l-iz′m), *n.* (١) ڕۆژنامەگەری؛ ڕۆژنامەچێتی. (٢) نووسینی ڕۆژنامەو گۆڤار (٣) ڕۆژنامەو گۆڤار.

journalist (jûr′n'l-ist), *n.* (١) ڕۆژنامەگەر؛ ڕۆژنامەچی. (٢) یادداشت نووس؛ بیرنامەی ڕۆژانە نووس.

-journalistic *(adj.)*; journalistically *(adv.)*.

journalize (jûr′n'l-īz′), *v.t. & v.i.* تۆمارکردن (لە بیرنامە، یا تۆماری ڕۆژانەی دەزگایەکی بازرگانیدا).

journey (jûr′ni), *n.* گەشت؛ گەڕان: *(a ~ of three days; a three days' ~ ; to make a ~ ; to go on a ~).*

v.i. گەشتکردن؛ گەڕان؛ چوون بۆ شوێنێک.

journeyman (jûr′ni-mən), *n.* (١) کرێکار؛ کارگەر.

(۲) تازە وەستا؛ کارگەرێکی کارامە یا شارەزا

journeywork (jûr′ni-wûrk´), *n.* کاری کارگەرێکی شارەزا.

joust (just, joust, jōōst), *n.* (۱) شەڕەتیرێکی ڕاستەقینە یا درۆ لەنێوان دوو سوارچاکدا بە سواری ئەسپەوە. (۲) (*pl.*) کێ بڕکێ؛ ملەملێ؛ پێشبڕکێ.

v.i. شەڕەتیرکردن بە ڕاستی یا درۆ (لەنێوان دوو سوارچاکدا بە سواری ئەسپەوە)

Jove (jōv), *n.* گەورەخودای ئەفسانەی ڕۆمانی.

by Jove!, بە خودا! (سوێندێکە سەرسامی یا لەسەر سوورمان دەردەبڕێ).

jovial (jō′vi-əl), *adj.* (۱) (ا) تایبەتی بە گەورەخودای ئەفسانەی ڕۆمانی (ب) تایبەتی بە ئەستێرەی کاروانکەر " جۆپیتەر ". (۲) ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنێ؛ بەکەیف.

joviality (jō´vi-al′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛ دەم بە پێکەنینی؛ کەیف خۆشی

jowl (joul, jōl), *n.* (۱) شۆڕبلگەی خوارەوە بە چەناگەو ڕوومەتەوە (۲) ڕوومەت

jowl (joul, jōl), *n.* (۱) غەبغەبەی مرۆڤ (۲) (ا) غەبغەبەی گاومانگا (ب) چەرمی بەرملی باڵندەی وەک مریشکو کەڵەشێرو قەلەموون. (۳) سەروملی ماسی.

joy (joi), *n.* (۱) خۆشی؛ شادی؛ دڵخۆشی (۲) هۆو سەرچاوەی شادی. (۳) شادی دەربڕین

v.i. دڵخۆش بوون؛ شادبوون؛ کەیف پێ هاتن.

v.t. (۱) دڵخۆش کردن؛ شادکردن (۲) [Archaic] . پێ خۆش بوون.

joyful (joi′fəl), *adj.* (۱) شاد؛ بەختیار؛ دڵخۆش: *(a ~ person)* . (۲) خۆش دەنگوباس؛ دڵخۆشکەر: *(~ news)* .

-joyfully *(adv.)*; joyfulness *(n.)*.

joyless (joi′lis), *adj.* (۱) خەمبار؛ غەمگین؛ مات. (۲) ناخۆش دەنگوباس).

-joylessly *(adv.)*; joylessness *(n.)*.

joyous (joi′əs), *adj.* = joyful.

-joyously *(adv.)*; joyousness *(n.)*.

joy ride, گەڕانێک بە ئوتومبیل (بەتایبەتی هەر بۆ کەیفو بە خێرایی و بێباکانە)

Jr., jr. = junior.

jubilant (jōō′bi-ənt), *adj.* ڕۆر بەکەیف؛ دڵخۆش؛ شاد؛ گەشکەدار *(A ~ crowd welcome him.)*

-jubilantly *(adv.)*.

jubilate (jōō′bə-lā´tē, jōō′bə-lä´tē), *v.i.* لە خۆشیدا ناهەنگ گێڕان؛ کەیف خۆشی دەربڕین.

jubilation (jōō´bi-lā′shən), *n.* (۱) دڵخۆشی؛ خۆشی (بە بۆنەی سەرکەوتنەوە) (۲) ناهەنگو زەماوەند (بە بۆنەی سەرکەوتنەوە).

jubilee (jōō′bi-ē´), *n.* (۱) یاد. بەتایبەتی: (ا) یادی پەنجا ساڵە *(golden ~)*

(ب) یادی بیستوپێنج ساڵە: *(silver ~)*

(ج) یادی شەست یا حەفتاوپێنج ساڵە: *(diamond ~)* .

(۲) لێخۆشبوونی پاپا لە گوناهباران هەموو بیستوپێنج ساڵ جارێک؛ ماوەی نەهێ لێخۆشبوونە (۳) کاتی ناهەنگو خۆشی. (٤) شادی؛ خۆشی

Judaic (jōō-dā′ik), *adj.* (۱) هی جوولەکە (۲) هی ئایینی جوولەکە

Judaism (jōō′di-iz´m), *n.* (۱) ئایینی جوولەکە. (۲) پەیڕەوی کردنی خوو و نەریتو پەیڕەوی جوولەکە.

Judas (jōō′dəs), *n.* (۱) جوداس (یەکێک بوو لە دوانزە قوتابیەکەی عیسا کە ناپاکی لەگەڵ کردو بە هەڵواسینی دا). (۲) کەسێکی ناپاک.

Judas tree, دار نەرخەون

judge (juj), *n.* (۱) دادپرس؛ دادگەر؛ دادوەر (۲) سەرپشک (یاری، ناکۆکی، ملەملێ).

(۳) هەڵسەنگێنەر؛ پاکو پیس کەر؛ شارەزا: *(a good ~ of horses, books, music, etc.)*

v.i. (۱) دادپرسین؛ دادپرسی کردن؛ دادگەری کردن. (۲) سەرپشکی کردن؛ خستن بە لایەکدا (ملەملێ، ناکۆکی)؛ بڕیار لەسەر دان. (۳) فەرمان دەرکردن؛ فەرمان دان. (٤) هەڵسەنگاندن؛ پاکوپیس کردن؛ ڕا دان دەربارە. (٥) سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ خەتابارکردن: *("J~ not that ye be not ~d.")*

(٦) بە باشتر زانین: *(We ~d it better to start at once.)* .

judgeship (juj′ship), *n.* پلەو فرمانی دادگەر؛ کاروبارو ئەرکی سەرشانی دادوەر.

judgement (juj′mənt), *n.* (۱) بڕیار. (۲) بڕیاری دادگا: *(The ~ was against him.)* . (۳) قەرزێک لە ئەنجامی بڕیاری دادگادا. (٤) سزای خواکردە. (٥) سەلیقە؛ بۆچوونێکی باش؛ توانای پاکو پیس کردن: *(a man of good ~)*

(٦) ڕا: *(in my ~)* .

judgement day, Judgement Day, ڕۆژی قیامەت؛ ڕۆژی داوەری.

judicatory (jōō′di-kə-tôr´i, jōō′di-kə-tō´ri), *adj.* دادگەری؛ دادپرسی؛ دادی.

n. (۱) دادگا. (۲) دەزگای دادگەری؛ دەزگاکانی دادوەری بە کۆمەڵ.

judicature (jōō′di-kə-chēr), *n.* (۱) دادپرسین؛ دادگەری. (۲) پلەو دەسەڵاتو کاری دادپرس. (۳) ڕادەی دەسەڵاتی دادگایەک یا دادپرسێک. (٤) دادگا. (٥) دەزگای دادگاو دادپرسان بە کۆمەڵ.

judicial (jōō-dish′əl), *adj.* (۱) دادی؛ دادگایی؛ دادگەری: *(the ~ system)*

(۲) بە فەرمانی دادگایەک یا دادگەرێک کراوە. (۳) دادپرسی؛ دادگەری. (٤) بۆ دادگەر دەشێت. (٥) ڕەوا؛ دادپەروەر؛ بە سەلیقەو بیر لایەنو ژیر لە بڕیاردانداز: *(a man with a ~ mind)*

-judicially *(adv.)*.

judiciary (jōō-dish′i-er´i, jōō-dish′ër-i), *adj.* دادگەری؛ دادی؛ دادگایی.

n. (۱) دەزگاو دەسەڵاتی دادگەری (کە بەشێکە لە دەسەڵاتو دەزگاکانی میری): *(The ~ must be independent.)*

(۲) دادپرسان؛ دادگەران.

judicious (jōō-dish′əs), *adj.* ژیر؛ پاکو پیس کەر؛ عاقل؛ تێگەیشتوو.

-judiciously *(adv.)*; judiciousness *(n.)*.

judo (joo′dō), *n.* جودۆ: زۆرانبازی یابانی.

jug (jug), *n.* (۱) دەفرێکی گڵین، شووشە، یا کانزایی (سوراحی، شووشە، گۆزە، لوولینە، مەسینە، شەربە، دیزە). (۲) [Slang]، بەندیخانە؛ زیندان

v.t. (۱) کردنە سوراحی، شووشە، یا لوولینە. (۲) لێنان یا کوڵاندن لە دەفرێکی سەرنراوەدا. (۳) [Slang]، خستنە بەندیخانەوە.

juggle (jug′l), *v.t.* (۱) یاری کردن بە تۆپو چەقۆ شتی وەها بە هەڵدانیان بە هەواداو گرتنەوەیانو هەڵدانەوەیان. (۲) جێ گۆڕکێ پێکردن؛ ناڕۆگۆڕێ پێکردن؛ دەستکاری کردن بە نیازی خەڵەتاندن و سوودی خۆیی: *(The cashier ~ed the figures to show a profit.)*

v.i. هەڵدانی تۆپو چەقۆ شتی وەها بە هەواداو گرتنەوەیانو هەڵدانەوەیان بێ ئەوەی بکەونە سەر زەوی.

juggler (jug′lēr), *n.* (۱) کەسێک کە تۆپ و شتی وەها هەڵدەدات بە هەوادا و دەیان گرێتەوە و هەڵیان دەداتەوە هەر بۆ سەیر. (۲) گرێکەر؛ فێڵباز؛ دەستکاری شت کەر بۆ مەبەستی تایبەتی خۆ.

jugglery (jug′lēr-i), *n.* (۱) هەڵدانی تۆپ و شتی وەها بە هەوادا گرتنەوەیان و هەڵدانەوەیان هەر بۆ سەیر. (۲) فێڵبازی؛ گڕی؛ خەڵەتاندن.

jugular (jug′yoo-lēr, jōō′gyoo-lēr), *adj.* (۱) هی قوڕگ و مل. (۲) هی دەماری قوڕگ و مل.

jugular vein, یەکێک لەو دوو دەمارەی مل کە خوێن لە سەرەوە دەبەنەوە بۆ دل

juice (jōōs), *n.* (۱) شیلە؛ شیرە؛ ئاووگ؛ خۆشاو؛ ئاو؛ پینگاو؛ تەپی. (۲) شلەی دەردراو لە لەشی گیاندارێک. (۳) ناوکرۆک؛ پوختە؛ ماک؛ گەوهەر. (٤) [Slang]. ئەلەکتریک؛ کارەبا. (٥) [Slang]. بەنزین؛ گاز؛ نەوت؛ سەرچاوەی ووزە.

v.t. [Colloq.], شیلە ئی دەرهێنان؛ گوشین و خۆشاو ئی دەرهێنان.

juicer (jōō′sēr), *n.* ئاوکر؛ گوشەر؛ ئامێری خۆشاو دەرهێنەر لە میوەو سەوزە.

juicy (jōō′si), *adj.* (۱) تەروبر؛ ئاودار؛ پڕ لە خۆشاو یا شیلە. (۲) خۆش و سەرنج ڕاکێش و پیلانماوی (چیرۆک، نوکتە، قسەی پاش مەلە):

(a ~ story; ~ details)

-juicily *(adv.)*; **juiciness** *(n.).*

jujitsu, jujutsu (jōō-jit′sōō), *n.* زۆرانبازی یابانی.

jujube (jōō′jōōb), *n.* (۱) هەنەب. (۲) دار هەنەب. (۳) مرەبای هەنەب.

juke box (jōōk), [Colloq.], فۆنۆگراف یا سندوقی قەرانیکە لە هەندێ چێشتخانەو مەیخانەدا بە پارەی وورد کار دەکات.

July (jōō-lī′), *n.* پووشپەڕ؛ مانگی تەموز؛ میوەگەنان.

jumbel (jum′b'l), *v.t.* (۱) تێکەڵاوو پێکەڵاوکردن؛ شێواندن بەسەر یەکدا؛ تێکەڵ کردن وەک چێشتی مجەوەر. (۲) سەر ئی شێواندن.

v.i. (۱) تێکەڵاوو پێکەڵاوبوون؛ بەسەر یەکدا شێوان. (۲) سەر ئی شێوان.

n. (۱) چێشتی مجەوەر؛ شتێکی تێکەڵاوو پێکەڵاو؛ شتێکی بەسەر یەکدا شێواو. (۲) شێواوی؛ شێوان؛ سەر ئی شێواوی؛ شتێکی بێ سەروبن.

jumbo (jum′bō), *n.* کەسێک. گیاندارێک، یا شتێکی زڵ و قەبە.

adj. زڵ؛ زۆر ڕ؛ گەورە؛ قەبە.

jump (jump), *v.i.* (۱) باز دان؛ هەڵمبازدان؛ خۆهەڵدان؛ قونەکردن (بۆق). (۲) هەڵبەزینەوە؛ پاتەکان. (۳) هەڵ سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین؛ پاپەڕین؛ پاچەنین:

(to ~ at a loud voice)

(٤) باز دان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر.

(٥) لەپڕ بەرزبوونەوە؛ زیادبوون لەپڕ: *(Prices have ~ed recently.)*.

(٦) باز دان بەسەردا خواردن (داشی دامە).

(۷) پەلەکردن؛ نە پەلە گەیشتنە ئەنجام: *(to ~ to conclusions)*.

v.t. (۱) باز دان بەسەردا.

(۲) باز پێدان؛ قەڵەمبازد پێدان: *(He ~ed his horse over the fence.)*

(۳) [Slang]. باز دانە سەر یا ناو: *(to ~ a train, bus, etc.)*.

(ب) باز دانی (٤) بەرزکردنەوە (نرخ)؛ زیادکردن (٥) باز دان (فیلم).

(٦) [Slang]. هەڵکوتانە سەر؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بۆ بردن.

(۷) [Slang]. ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ لەپڕ بەجێهێشتن: *(He ~ed town.)*.

(۸) بەسەردا باز دان و خواردن (داشی دامە).

(۹) تەواوکردنی چیرۆک یا دەنگوباسێک لە لایەڕەیەکی تردا (پۆژنامەگەری).

n. (۱) باز: قەڵەمباز؛ قونە؛ هەڵبەزینەوە. (۲) ماوەی باز. (۳) کۆسپ؛ قۆرت؛ شتێکی بەسەردا باز دراو.

(٤) گۆڕینێکی کوتوپڕ لە باسێکەوە بۆ باسێک: *(a ~ in the story)*.

(٥) بەرزبوونەوە یا زیادبوونی لەپڕ (نرخ): *(a ~ in prices)*.

(٦) هەڵ سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ فرتەفرت.

(۷) (the ~) *(pl.)* ووڕینەو لەرزین و فرتەفرت

(۸) ملەملێی باز دان (وەرزش): *(high ~)*

(۹) باز دان بەسەراو خواردنی داشی دامە.

(۱۰) دێرێک کە بە خوێندەوار دەڵێت چیرۆکەکە لەسەر چی لاپەڕەیەک تەواو دەکرێ (پۆژنامەگەری).

get (or have) the jump on, [Slang], دەستپێشکەری کردن؛ لە پێش هاوچاودا دەستپێکردن (ملەملێ، پێشبڕکێ).

jump at, (۱) گەیشتنە ئەنجام بە پەلەو بێ لێکۆڵینەوەی تەواو. (۲) بە پەرۆشەوە ڕازی بوون یا پەسەندکردن؛ قۆزینەوە:

(to jump at an offer)

jump bail, کەفالەت شکاندن؛ ڕاکردن و واز لە دەستەبەری هێنان.

jump on, [Slang], سەرزەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر بە دەم.

jump ship, پشت لێ هەڵکردن؛ بەجێهێشتن؛ دەستبەرداربوون؛ ڕاکردن لە نەرک.

jump the gun, [Slang], (۱) دەست بە ملەملێ کردن لە پێش نیشانە یا فەرمانی دەستپێکردندا. (۲) پەلەکردن و دەستپێکردنی کارێک بەر لە کاتی خوی.

jump the track, لەپڕ لە هێڵ لادان یا دەربەڕین (شەمەندەفەر).

on the jump, [Colloq.], سەرقاڵ؛ هەمیشە خەریک

jumper (jum′pēr), *n.* (۱) باز دەر (مرۆڤ، شت).

(۲) گالیسکە بەفرینە؛ ئەسپە بەفرینە.

(۳) گیرە (کاتژمێر).

(٤) تەڵی ئەلەکتریک پێ گەیاندن (خستنەکاری باتریێەکی مردووی ئوتومبیلێک بە بەستنی بە باتریێەکی کارکەرەوە). (٥) پریاسکەگەیێن.

(٦) ئامێری کونکەر (کانگەری).

jumper (jum′pēr), *n.* (۱) چاکەتی کارگەرو کەشتیێەوان (بۆ بە پاکی ڕاگرتنی جلی ناوەوە). (۲) کراسی بێ قۆڵی ژنانە.

(۳) چاکەتێکی کڵاوداری فەرو.

(٤) جلی یەک پارچەی سەرتاپای یاری منداڵ

jumpy (jum′pi), *adj.* (۱) (ا) هەڵبەزودابەزکەر؛ پڕ لە تاسە.

(ب) زوو زوو دەگۆڕێ؛ هەمیشە گۆڕاو. (۲) هەر لە خۆیەوە هەڵ دەسڵەمێتەوە (لە ترسدا)؛ زوو هەڵدەچێت؛ زوو زوو دادەچڵەکێ؛ بە جرتوفرت

(a ~ horse, guard, policeman, etc.)

junction (juŋk′shən), *n.* (۱) بەیەکگەیشتن؛ بەیەکگەیاندن؛ لێکدان. (۲) شوێنی بەیەکگەیشتن. (۳) چوار ڕێیان؛ دووڕیانە.

juncture (juŋk′chēr), *n.* (۱) بەیەکگەیشتن؛ بەیەکگەیاندن؛ لێکدان. (۲) جەمسەر. (۳) کاتێکی تایبەتی: *(at this ~)*. (٤) تەنگوچەڵەمە؛ کاتی تەنگوچەڵەمە. (٥) بار؛ دۆخ.

June (jōōn), *n.* جۆزەردان؛ باران بڕان.

jungle (juŋ′g'l), *n.* (۱) بێشەڵان؛ بێشە؛ دارستانێکی چڕی پڕ درندە. (۲) چڕستان؛ شوێنێکی پڕ لە ڕووەکو دارو درەخت. (۳) [Slang]. نیشتەجێی خەڵکی بێ لانەو دەربەدەر.

junior (joōn′yēr), *n.* (۱) کوڕ یا بچووک (نازناوی کوڕێکە کە ناوی وەک هی باوکی وەها بێت): *(John Brown, J~.)*.

(۲) پلە کەمتر؛ پلە نزمتر؛ پلە نزم: *(a ~ partner, officer, etc.)*

(۳) تازەتر؛ نوێ تر؛ لە دواوەتر. (٤) تایبەتی بە قوتابی پۆلی سێیەم یا پۆلی سێیەمی کۆلیج. زانکۆ، یا قوتابخانەی نامادەیی.

n. (۱) کەسێکی گەنج یا منداڵ؛ لاو. (۲) کەسێکی پلە نزمتر؛ کەسێکی پلە نزم. (۳) قوتابی پۆلی سێیەمی کۆلیج، زانکۆ، یا قوتابخانەی نامادەیی.

one's junior, کەسێکی لە خۆ گەنجتر؛ کەسێکی لە خۆ منداڵتر.

junior college, کۆلیج یا دانشگای دووساڵەیی پاش قوتابخانەی نامادەیی (کە بەرامبەر بە دوو ساڵی یەکەمی زانکۆ یا کۆلیجی چوارساڵەیە).

junior high school, قوتابخانەی ناوەندی (کە بریتیێە لە پۆلی حەوت و هەشت و نۆ، واتە سێ پۆل دوای قوتابخانەی سەرەتایی).

juniper (jōō′nə-pēr), *n.* عەرعەر؛ دار عەرعەر.

junk (juŋk), *n.* (۱) شرە؛ کۆنە؛ پرووپیت؛ خەرەکە شکاو.

(۲) [Colloq.]، شتێکی بێ نرخ؛ خڵتە؛ شتێک کە هەر بۆ فڕێدان بشێت.

(۳) قاوورمە.

v.t. [Colloq.]. . *(He ~ed his car.)* فڕێدانی شتی کۆنەو بەکەڵک نەماو.
junk (juŋk), *n.* کەشتیەکی بایەوانی چینی
junket (juŋ′kit), *n.* (١) محەللەبی؛ پەنیری شیرین (٢) سەیران؛ ناهەنگێک بە نانخواردنەوە. (٣) گەشت (٤) گەشتی کاربەدەستێک لەسەر حسابی میری
v.i. گەشتکردن لەلایەن کاربەدەستێکەوە لەسەر حسابی میری.
v.t. میوانداری کردن لە سەیران یا ناهەنگێکدا.
junkie (juŋki), *n.* [Slang]. حەشیشەخۆر؛ هێرۆین خۆر
junkman (juŋk′man´), *n.* کۆنەفرۆش
junkyard (juŋk′yärd´), *n.* کۆنەخانە؛ کۆنەخانەی ئوتومبیل.
junta (jun′tə), *n.* (١) ئەنجوومەن یا لیژنەی ڕامیاری و کارگێڕی (بەتایبەتی دەستەیەک کە جڵەوی وڵات دەگرنە دەست پاش ڕووخاندنی میری). (٢) دەستەیەکی پیلانگێڕ.
junto (jun′tō), *n.* دەستەیەکی پیلانگێڕ
Jupiter (jōō′pə-tĕr), *n.* (١) گەورەخودای ڕۆمانەکان (ئەفسانەی ڕۆمانی) (٢) جوپیتەر: گەورەترین ئەستێرەی کاروانکەرو پێنجەمین لە دووریدا لە ڕۆژەوە موشتەری
jural (joor′əl), *adj.* (١) دادی؛ دادگەری (٢) تایبەتی بە ماف و ئەرکی سەرشان.
jurant (joor′ənt), *n.* سوێندخۆر (دادگەری).
jurat (joor′at), *n.* (١) [Obs.] . کەسێکی سوێنددراو (دادگەری). (٢) دادپرس (٣) بڕوانامەیەکە دەنووسێنرێ بە شایەتیەکەوە ڕوونی دەکاتەوە کەیو لە کوێو لە بەردەمی کێدا ئەم شایەتیەیە دراوە.
juridic, juridical (joo-rid′ik, joo-rid′i-k'l), *adj.* دادگەری؛ تایبەتی بە دادگەری و داواو ڕووداو کاروباری دادگا.
jurisconsult (joor´is-kən-sult′, joor´is-kon′sult), *n.* زانای دادگەری؛ دادگەر؛ یاسازان
jurisdiction (joor´is-dik′shən), *n.* (١) دادپرسێ؛ دادپرسی؛ ماف و دەسەلاتی دادپرسێن؛ دادگەری. (٢) دەسەلات؛ دەسەلاتداری؛ *(A country's courts have ~ not only over its own citizens but over foreigners who are living in the country.)* (٣) ڕادەی دەسەلات یا دەسەلاتداری. (٤) سنوورو مەودای دەسەلاتداری؛ بەش کردنی دەسەلات بەگوێرەی ناوچە. (٥) دادگا
jurisprudence (joor´is-prōō′d'ns), *n.* (١) فەلسەفەو زانستی یاساو یاساداتان؛ فەلسەفەو زانستی دادگەری. (٢) کۆمەڵێک یاسا؛ سەرجەمی یاسا. (٣) لقێک لە یاسا یا دادگەری.
jurisprudent (joor´is-prōō′d'nt), *n.* = jurist.
jurist (joor′ist), *n.* زانای یاسا؛ یاسازان؛ دادگەر.
juristic (joo-ris′tik), *adj.* تایبەتی بە یاساو یاسازانی؛ تایبەتی بە دادگەری
juror (joor′ĕr), *n.* (١) سوێندخۆر یەکێک لەو دوانزە کەسەی کە دادگاو پارێزەری گومانبارێک هەڵبژێرن بۆ بڕیاردانی تاوانبار یا بێ تاوانی گومانبارەکە (٢) سەرپشک؛ نەندامی دەستەیەکی سەرپشکی (ملەملێ) کێ برکێ).
jury (joor′i), *n.* (١) دەستەی سوێندخواران. بڕیتیە لەو دوانزە کەسەی کە دادگاو پارێزەری گومانبارێک هەڵبژێرن بۆ بڕیاردانی تاوانبار یا بێ تاوانی نەو گومانبارە. (٢) دەستەی سەرپشک (ملەملێ، کێ برکێ).
jury (joor′i), *adj.* هی بەکارهێنانی سەردەمی لەسەر کەشتیەک *(a ~ mast)*
juryman (joor′i-mən), *n.* = juror.
just (just), *adj.* . *(a ~ decision)* (١) ڕەوا؛ هەق؛ بێ لایەن. (٢) دادپەروەر؛ دادپەرست؛ هەق پەرست. *(a ~ man)* . (٣) شایستە؛ هەقی خۆیەتی؛ ڕەوا. *(a ~ punishment)* (٤) بەجێ؛ شیاو.

(٥) لە جێی خۆیایەتی؛ بێ هۆ یا بنچینە ئێیە. *(a ~ suspicion)* (٦) ڕاست. (٧) تەواو؛ دەقاودەق.
adv. (١) بە تەواوی؛ بێ کەمو زیاد. *(~ one o'clock)* . (٢) نزیکەی. (٣) تەنها؛ هەر. *(~ a simple soul)* . (٤) بە ئاستەم؛ تەنها بە تۆزێک. *(He ~ missed the train.)* . (٥) هەر ئێستا؛ تازە. *(She has ~ left.)* . (٦) [Colloq.]، زۆر؛ ئێجگار؛ بە ڕاستی. *(It's ~ beautiful.)* .
just now, هەر ئێستا؛ پێش هەناسەیەک.
just the same, [Colloq.], لەگەڵ ئەوەشدا.
justice (jus′tis), *n.* (١) دادپەروەری؛ دادپەرستی؛ داد؛ هەق پەرستی؛ هەق. (٢) سەرڕاستی؛ ڕاستی. (٣) ڕەوایی (مەسەلەیەک). *(the ~ of our cause)* . (٤) پاداشت یا سزای شایستە. (٥) دادگەری؛ دادپرسی. (٦) دادپرس؛ دادگەر.
bring to justice, دان بە دادگا بۆ سزای ڕەوای خۆ وەرگرتن.
do justice to, (١) بە ڕەوا لەگەڵ جووڵانەوە؛ مافی خۆ پێدان. (٢) نرخ زانین؛ نرخی خۆ پێدان؛ بایەخی خۆ پێدان؛ *(to do justice to the occasion)*
do oneself justice, بایەخ بە خۆ دان؛ ماف بە خۆ دان؛ خۆ بێ ماف نەکردن.
justice of the peace, دادپرسی ناوبژی کردن.
justiceship (jus′tis-ship´), *n.* دادگەرێتی؛ پلەو فەرمانو ماوەی لەسەر کار مانەوەی دادپرس.
justiciable (jus-tish′i-ə-b'l), *adj.* (١) دەتوانرێ بدرێ بە دادگا. (٢) لە سنووری دەسەلاتی دادگادایە.
justifiable (jus´tə-fī′ə-b'l), *adj.* بەڵگەدار؛ ڕەوا؛ هەق؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە: *(His anger is ~.; ~ homicide)* .
-justifiability *(n.)*; justifiably *(adv.)*.
justification (jus´tə-fi-kā′shən), *n.* (١) بەڵگە؛ بیانوو؛ بڕوبیانوو: *(One can find ~ for any act he commits.; His ~ for stealing was that his children were hungry.)* (٢) بەڵگە یا بیانوو هێنانەوە. (٣) بێ تاوانی.
justify (jus′tə-fī´), *v.t.* (١) بەڵگە هێنانەوە؛ بە ڕەوا پیشاندان؛ بڕوبیانوو دۆزینەوە. (٢) بەخشین؛ نازادکردن؛ بڕیاری بێ تاوانی دان. (٣) هێنان؛ شایستەبوون: *(Does anything ~ taking a life?)* (٤) چاک کردنو ڕێکخستنی تیپ (چاپەمەنی).
v.i. (١) بە ڕەوا پیشاندان؛ بەڵگە هێنانەوە. (٢) سەلماندنی شیانی کەسێک بۆ بوون بە دەستەبەر. (٣) ڕێزکردنو ڕێکخستنی تیپ (چاپەمەنی).
justly (just′li), *adv.* بە هەق؛ بە ڕەوا.
jut (jut), *v.i.* سەردەرهێنان؛ دەرپۆقین: *(He saw a gun ~ting out of some bushes.)*
n. چوکڵە؛ نووک؛ سەر.
Jute (jōōt), *n.* ئەندامی تیرەیەکی ئەڵمانی کە لە سەدەی پێنجەمدا ئینگلتەرەیان داگیرکرد.
jute (jōōt), *n.* (١) گوش: پێشاڵێکە گونیەو پەتی گوشێنو شتی وای لێ دروست دەکرێت. (٢) ڕووەکێکە ئەم جۆرە پێشاڵەی لێ دەردەهێنرێ.
adj. گوشین؛ گوشی.
jutty (jut′i), *n.* (١) بەشێکی دەرپۆقیو یا سەردەرهێنەری دیوارێک یا خانوویەک. (٢) ئەسکەلە؛ دیواری بەرەبەستکەری بەرزاوی دەریا (بۆ پاراستنی بەندەرێک یا کەناری دەریاکە).
v.i. & v.t. دەرپۆقین؛ سەر هێنانە دەرەوە.
juvenescence (jōō´və-nes′'ns), *n.* گەنج بوونەوە.
juvenile (jōō′və-n'l, jōō′və-nīl´), *adj.* (١) منداڵ؛ گەنج. (٢) منداڵانە؛ هی منداڵ؛ گەنجی؛ هەرزانە.

n. (١) منداڵ؛ منداڵێك؛ هەرزە. (٢) نەكتەرێك كە دەورى گەنج دەبینێ. (٣) كتێبی منداڵان.

juvenile court, دادگای منداڵان؛ دادگای هەرزە (لە هەژدە ساڵ كەمتر).

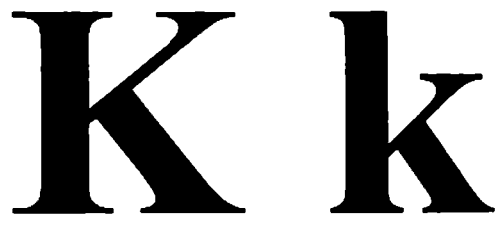
juvenile delinquent, تاوانبارێكی منداڵ؛ تاوانبارێكی گەنج یا هەرزە (لە هەژدە ساڵ كەمتر).

juvenilia (joo´və-nil′i-ə, jōō´və-nil′yə), *n.pl.* بەرهەمی منداڵی یا گەنجی (نووسین، وێنەكێشی)؛ كرداری منداڵی یا گەنجی.

juvenility (jōō´və-nil′ə-ti), *n.* (١) منداڵێتی؛ هەرزەیی. (٢) كردەوە یا ڕەوشتێكی منداڵانە. (٣) منداڵان؛ هەرزەكاران.

juxtapose (juks′tə-pōz´), *v.t.* خستنەپاڵ یەكتری (بەتایبەتی بۆ بەراوردكردن)؛ لە لای یەكەوە دانان.

juxtaposition (juks´tə-pə-zish′ən), *n.* (١) خراندەپاڵ یەكتری (بۆ بەراوردكردن)؛ لە لای یەكەوە دانران: *(the ~ of ideas)* . (٢) لە لای یەكەوە بوون.

K, k (kā), *n.* (۱) تیپی یانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزیيە (۲) دەنگی نەم تیپە "کەی" (۳) نیشانەی یانزەهەم لە ڕیزێکدا.

adj. (۱) تایبەتی بەم تیپە (۲) یانزەهەم

K (kā), *n.* (۱) شتێك لە شێوەی تیپی " **k** "دا.

(۲) ژمارە ۲۵۰ی ڕۆمانی. (۳) نیشانەی ژمارەی نەگۆڕ (بیرکاری).

adj. شێوەی وەك " **k** "وایە.

Kaaba (kä′bə, kä′ə-bə), *n.* کەعبە

Kabuki (kə-bo͞o′kē), *n.* کابوکی جۆرە شانۆگەرییەکی یابانیيە بە سەماو گۆرانییەوە.

kaiser (kī′zĕr), *n.* قەیسەر؛ ئیمپراتۆر؛ شاهەنشا؛ نازناوی فەرمانڕەواکانی ئیمپراتۆرنشینی ڕۆمانی پیرۆز و نەمساو ئەڵمانیا.

kaka (kä′kə), *n.* تووتیيەکی نیوزیلەندییە.

kakapo (kä′kä-pō′), *n.* تووتیيەکی زەمین نشینی شەوینی نیوزیلەندییە

kale (kāl), *n.* (۱) سەوزەیەکە وەك کەلەرم وەهایە (۲) شۆربا یا شلەی نەم سەوزەیە. (۳) [Slang]، پارە (بەتایبەتی هی کاغەز).

kaleidoscope (kə-lī′də-skōp′), *n.* (۱) ئامێرێکی لوولەکییە پارچە شووشەی هەمە شێوەو نەندازەو ڕەنگو نەقشی تێدایەو نەم شێوەو ڕەنگو نەقشە دەگۆڕێ بە هی تر بە بادانی ئامێرەکە.

(۲) شتێکی هەمیشە گۆڕ بەتایبەتی لە ڕەنگو نەخشەدا)

-kaleidoscopic *(adj.)*; **kaleidoscopically** *(adv.)*.

kangaroo (kaŋ′gə-ro͞o′), *n.* کەنگەر گیاندارێکی ئوستورالیيە. بە قەڵەز قەڵەز دەڕوات و بەچکەکەی لە کیسەیەکدا هەڵدەگرێ لەبەرخۆیەوە.

kangaroo court, [Colloq.]. دادگایەکی بێ دادی دادگایەکی هەرەسکاریيە کە نەسەر یاساو دەستوور ناڕوات.

kaput (kə-po͞ot′), *adj.* [Colloq.], فەوتاو؛ پەك کەوتوو؛ شکاو؛ بەکەڵك نەماو

karat (kar′ət), *n.* = carat.

karate (kä-rä′tē), *n.* کاراتێ واتە " بە دەستی خاڵی " . جۆرە خۆپاراستنێکی بێ چەکی یابانیيە بریتیيە لە هەل هێنانو لە دوژمن دان بە لای دەست

karma (kär′mə, kür′mə), *n.* (۱) کارمە سەرچەمی کردارو ڕەووشتی کەسێك لە یەکێك لە ژیانەکانیدا یا لە چەرخێکی ژیانیدا کە کاردەکاتە سەر چارەنووسی لە ژیانەکانی تریدا یا لە چەرخەکانی تری ژیانیدا (ئایینی بوودیو هیندی). (۲) چارەنووس.

katharsis (kə-thär′sis), *n.* = catharsis.

kayak (kī′ak), *n.* بەلەمی سەردا پۆشراوی ئەسکیمۆیی.

keel (kēl), *n.* (۱) نیرگە یا شێلمانی ژێر بەلەمو کەشتی بە درێژی. (۲) [Poetic]، کەشتی. (۳) سەرچەمی شیشی ژێر فرۆکە (بۆ دانەکەوتنی بنەکەی). (٤) تیرەئەی بەرسنگی بانْدە.

v.t. (۱) نیرگە یا شێلمان خستنە ژێر.

(۲) هەڵگەڕاندنەوەی کەشتییەك بۆ سەر لایەکی.

keel over, [Colloq.], (۱) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن.

(۲) کەوتن؛ بوورانەوەو کەوتن.

on an even keel, (۱) بە ڕێکی؛ ڕاست؛ بەبێ کەوتن یا خواربوونەوە بەملاو بەولادا. (۲) بە بێ هەڵبەزو دابەز؛ بە ڕێك و ڕەوانی:

(to stay on an even keel)

keel (kēl), *n.* (۱) کەشتییەکی بن تەخت (بەتایبەتی هی خەڵووز گواستنەوە)؛ باریجەی خەڵووز. (۲) بارە خەڵووزی کەشتی یا باریجەیەکی وەها. (۳) کێشانەیەکی ئینگلیزی خەڵووزە بریتیيە لە بیست و یەك تەن

keel (kēl), *n.* بۆیەیەکی سوورە.

keen (kēn), *adj.* (۱) تیژ. *(a ~ knife, edge, etc.)* .

(۲) تیژ؛ بڕ. *(a ~ appetite, wind, etc.)* .

(۳) تیژ؛ وریا؛ زیرەك؛ ڕێ بەدیکەر: *(~ eyes; a ~ mind)*

(٤) زۆرزان.

(٥) سوور لەسەر؛ هەوەس لەسەر؛ بۆ بە جۆش:

(to be ~ on doing something)

(٦) تووندوتیژ. (۷) [Slang]، زۆر باش؛ نایاب.

keen (kēn), *n.* شیوەن؛ واوەیلێ.

v.t. & v.i. شیوەن کردن؛ واوەیلێ کردن.

keep (kēp), *v.t.* (۱) پەیڕەوی کردن (نەریتێك وەك کار نەکردن لە پۆژی هەینیدا): *(They kept the Sabbath.)* .

(۲) (ا) پاراستن. (ب) ئاگاداری کردن؛ چاو تێوەبوون (بۆ ئاگاداری).

(ج) هێشتنەوە بە باشی و ڕێك و پێکی. (د) ژیاندن؛ بەخێوکردن؛ یارمەتیدان (هـ) خواردن پێدان یا جێکردنەوە بە پارە؛ بەخێوکردن بە پارە:

(She ~s boarders.)

(و) ڕاگرتن (بەردەست): *(They ~ servants.)* .

(ز) دەفتەرگرتن: *(to ~ books for a business firm)* .

(ح) تۆمارکردن (یادداشت)؛ نووسین هەموو ڕۆژ: *(She ~s a diary.)* .

(۲) بەڕێوەبردن.

(٤) بەردەوام بوون لەسەر؛ ڕاگرتن لە باری خۆیدا:

(~ your engine running.)

(٥) هەڵگرتن بۆ داهاتوو یا بۆ ماوەیەکی زۆر.

(٦) هەبوون (لە فرۆشگادا).

(۷) (ا) گرتن (بەندیخانە)؛ بەستنەوە. (ب) گلدانەوە؛ ڕاگیرکردن

(ج) ڕێ لێگرتن: *(The rain kept us from going out.)* .

(د) پێ نەدان.

(هـ) هەڵگرتن بۆ خۆ: *(She kept the change.)* .

(و) لێ شاردنەوە (دەنگوباس): *(He kept the news from her.)*

(ز) دەست لێ هەڵنەگرتن.

(ح) مانەوە لەسەر ڕێبازێك یا لە شوێنێك؛ لە ڕێ لانەدان.

v.i. (۱) بەردەوام بوون؛ مانەوە لەسەر باری خۆ، جێگە، ڕێباز، هتد...

(۲) (on ~) کۆل نەدان؛ واز نەهێنان؛ بەردەوام بوون لەسەر:

(to ~ on talking)

(۳) خۆ ڕاگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان: *(She can't ~ from telling us.)*

(٤) نەفەوتان؛ مانەوە بە ڕێك و پێکی و باشی؛ بۆگەن نەکردن:

(The food will ~ .)

(٥) [Colloq.]، بە کراوەیی مانەوە؛ بەردەوام بوونی کۆڕ گرتن:

(Will school ~ all day?)

(٦) [Colloq.]، نیشتەجێی شوێنێك بوون؛ ژیان لە شوێنێکدا.

n. (۱) چاودێری؛ ئاگا لێ بوون؛ سەرپەرشتی؛ پاراستن. (۲) (ا) قەڵا؛ سەنگەر. (ب) ناوچەرگەی قەڵا؛ قوللەی ناوقەڵا. (۳) [Rare]، بەخێوکردن؛ ژیاندن. (٤) خۆراک؛ خواردەمەنی؛ بژوێن. *(The horse isn't worth its ~ .)*

for keeps, [Colloq.], (۱) شتە براوەکە هەڵ دەگرێ بۆ خۆی (۲) هەتا هەتا

keep at, بەردەوام بوون لەسەر.

keep down, (۱) کەمکردنەوە (خەرجی)؛ بە کەمی هێشتنەوە. (۲) کەمکردنەوە (دەنگ)؛ کپ کردنەوە. (۳) ڕێی پەرەسەندن لێگرتن.

keep in with, پەیوەندی بە باشی مانەوە لەگەڵدا؛ بە برادەرێتی مانەوە لەگەڵ.

keep off, (۱) لێ دوورکەوتنەوە؛ لە دوورەوە وەستان. (۲) بەرهەڵستی کردن؛ لە دوورەوە ڕاگرتن.

keep on, بەردەوام بوون لەسەر؛ سووربوون لەسەر؛ دەست هەڵنەگرتن.

keep out, لێ دوورکەوتنەوە؛ هەق بەسەرەوە نەبوون

keep to oneself, (۱) گۆشەگیری کردن؛ بە تەنهایی ژیان. (۲) بە کەس نەوتن (دەنگوباس)؛ شاردنەوە.

keep up, (۱) بە باشی ڕاگرتن؛ پاراستن. (۲) بەردەوام بوون لەسەر. (۳) بڕکردن لەگەڵدا؛ لەگەڵدا دەرچوون؛ دوا نەکەوتن. (٤) (~ with)، بە ئاگاداری مانەوە.

keep up with, دوا نەکەوتن؛ بڕکردن لەگەڵدا؛ لەگەڵ دەرچوون؛ پیاگەیشتن

keeper (kēp′ĕr), *n.* (۱) بەندیوان؛ پاسەوانی بەندیخانە. (۲) پاسەوانی باڵندەو گیاندار (وەک لە باخچەی گیانداراندا). (۳) پارێزگار؛ چاودێرێکەر. (٤) خاوەن *(shopkeeper, innkeeper)* (٥) گیرە. نامێر

keeping (kēp′iŋ), *n.* (۱) پەیرەوی کردن؛ ڕاگرتن و نەشکاندن (بەڵێن). (۲) سەرپەرشتی؛ ئاگا لێ بوون؛ پاراستن. (۳) بەخێوکردن. (٤) دۆخ. (٥) هێشتنەوە. (٦) هەڵگرتن و پاراستن بۆ داهاتوو. (۷) گونجان. *(His acts are not in ~ with his promises.)*

keepsake (kēp′sāk′), *n.* یادگار. شتێک کە هەڵ دەگیرێ یا دەبەخشرێت بۆ یادگار.

kef (kāf), *n.* (۱) کەیف. سەرخۆشی (لە بەنگ کێشانەوە). (۲) بەنگ.

keg (keg), *n.* (۱) بەرمیلێکی بچووک (دە گاڵۆن دەگرێ). (۲) کێشانەیەکی بزمارە (سەد پاوەنە)

kelp (kelp), *n.* (۱) گیای دەریا (گەڵا پان و بۆرە). (۲) خۆڵەمێشی نەم گیایە (بۆدی لێ دەردەهێنرێت).

ken (ken), *v.t.* (۱) [Scot.]، زانین. (۲) [Archaic]، بینین؛ سەیرکردن.

v.i. [Scot.], پێ زانین؛ لێ زانین.

n. (۱) [Rare]، بینین؛ ماوەی چاو بڕکردن؛ بینایی. (۲) هەستپێکردن؛ زانین؛ مەودای زانین یا ڕێ بەدیی کردن.

kennel (ken′ĕl), *n.* (۱) کولانە سەگ (۲) (*pl.*) جێی زاوزێ پێ کردن و بەخێوکردنی سەگ. (۳) گەلە سەگ.

v.t. خستنە کولانە سەگەوە

v.i. لە کولانە سەگدا ژیان.

kennel (ken′ĕl), *n.* زێرابی سەر بەردەڵا؛ ئاوەڕۆگە

kenning (ken′iŋ), *n.* (۱) [Scot.]، زانیاری؛ زانین. (ب) نەخت. (۲) ئاوی مەجازی شتێک لە هۆنراوەدا (وەک: sea-stead بەمانای: ship).

kept (kept), *past tense and past participle of* keep.

keratin (ker′ə-tin), *n.* نەو ماددەیەیە لە لەشدا کە شاخ و نینۆک و قژو سمی لێ دروست دەبن

keratosis (ker′ə-tō′sis), *n.* مێخەکە

kerchief (kūr′chif), *n.* (۱) سەرپۆش. (۲) دەسەسر.

kern (kūrn), *n.* نووکی تیپێکی چاپ.

kern, kerne (kūrn), *n.* (۱) [Archaic]، سەربازێکی پیادەی کۆنی ئێرلەندی یا ئوسکوتلەندی. (۲) وەرزێرێکی ئێرلەندی.

kernel (kūr′n'l), *n.* (۱) دەنک (گەنم، جۆ، برنج، هتد...)؛ تۆو. (۲) کاکل. (۳) ناوکرۆک؛ گەوهەر؛ ماک.

kerosene (ker′ə-sēn′, ker′ə-sēn′), *n.* نەوت.

ketchup (kech′əp), *n. Also* catsup, catchup, دژشاوی تەماتە بە بەهاراتەوە.

kettle (ket′'l), *n.* (۱) کتڵی؛ کتری چا. (۲) تەپڵ (کە بنەکەی ئاسن بێ و سەرەکەی چەرم). (۳) چاڵە قوورتە؛ چاڵ. (٤) چاڵە قوورتەی ناو شاخێکی سەموڵێن

kettle of fish, کاروبارێکی ناقۆڵا؛ بارێکی ناقۆڵاو گیروگرفتاوی ناخۆش.

kettledrum (ket′'l-drum′), *n.* تەپڵێکی بن ئاسن و سەر چەرم.

key (kē), *n.* (۱) کلیل. (۲) (ا) کلیلی کاتژمێر. (ب) دەمبووس. بزمار، یا کێلوێک کە دەخرێتە کوڵیکەوەو شتێکی پێ قایم دەکرێ یا دادەخرێ. (ج) شتێک کە دوو شت پێکەوە ڕاگیر دەکات (وەک بەردی سەر تاق). (د) دوگمەی پیانۆ یا تیپنووس. (۳) شتێک کە وەک کلیل بکاتەوەو داہێنات بەتایبەتی: (ا) دەرگای ناوچەیەک (ب) نەخشە یا کلیلی لێکدەرەوە (دەنگبێژی)؛ نووسراوی سەر نەخشەیەک کە نەخشەکە لێکدەداتەوە. (ج) کەسێک یا شتێکی زۆر گرنگ (بۆ جێبەجێکردنی کارێک). (٤) دەنگ؛ بەرزونزمی دەنگێک (٥) شێوازی دەربڕین و نووسین و بیرکردنەوە. *(He wrote and spoke in a cheerful ~ .)* (٦) سەرجەمی ناوازی پارچەیەک مۆسیقا.

adj. زۆر گرنگ؛ گرنگ. *(a ~ industry; He has a ~ position in the government.)*

v.t. (۱) داخستن بە کلیل یا کێلوون؛ کلیل دان. (۲) (ا) بەردی تەرقەسەری تاق دانان. (ب) نەخشە یا کلیلی لێکدانەوە بۆ داناز. (۳) ڕێکخستنی بەرزی و نزمی دەنگ یا ئاواز. (٤) گونجاندن؛ یەکخستن؛ یەک دان کردن.

key up, (۱) بەرزکردنەوە (دەنگ، ئاواز). (۲) وورووژاندن؛ خستنە جۆش؛ بژواندن.

key (kē), *n.* دوورگەیەکی نزم؛ تیرە بەرد یا لمێک کە لە ناستی ئاودا بێت یا نەختێک لە ژێر لە ژووری ناستی ئاوەکەوە بێت.

keyboard (kē′bôrd′, kē′bōrd′), *n.* کلیل بەند (پیانۆ، تیپنووس)

keyed (kēd), ***adj.*** (۱) کلیل یا دوگمەدار (ئامێری مۆسیقا). (۲) کلیل دراو؛ کێلوون دراو. (۳) بەرزی و نزمی لە پلەیەکی تایبەتیدا دانراوە (دەنگ، ئاواز).

keyhole (kē′hōl′), *n.* کونە کلیلی دەرگا؛ کونە قفل.

keynote (kē′nōt′), *n.* (۱) نزمترین دەنگی ئاوازێکی مۆسیقا؛ ئاوازی بناغە. (۲) بنچینەی ووتارێک یا ڕێبازێک؛ بیروباوەڕی هەرە گرنگ.

v.t. سەرووتار خوێندنەوە؛ بنچینە یا بیروباوەڕی هەرە گرنگی ووتارێک یا نەخشەیەک پێشکەش کردن.

keynoter (kē′nōt′ĕr), *n.* سەرووتار خوێنەرەوەی کۆنگرەیەک یا کۆڕێک

keynote address *or* **speech,** سەرووتاری کۆنگرەیەک یا کۆڕێک؛ ووتاری سەرەکی کۆنگرەیەک یا ئاهەنگێکی ڕەسمی.

keystone (kē′stōn′), *n.* (۱) بەردی سەرتاق (کە هەردوو لای تاقەکە پێکەوە ڕادەگرێ). (۲) بەردی بناغە؛ گرنگترین بەش یا پارچە

khaki (kak′i, kä′ki), *adj.* (۱) خاکی؛ بۆر (۲) لە قوماشی خاکی دروستکراو

n. (۱) خاکی؛ ڕەنگی خاکی. (۲) جل و بەرگ یا قوماشی خاکی.

khan (kän, kan), *n.* خان (ئازناو).

khan (kän, kan), *n.* خان؛ کاروان سەرا.

kibbutz (ki-bo͝ots′), *n.* ئاوایی‌یەکی هەرەوەزی کشتوکالی جوولەکەیە.

kibitzer (kib′it-sēr), *n.* [Colloq.], (۱) کەسێک کە لە لای پیرێکی قومارچی‌یەوە دادەنیشێ و خۆی هەل دەقورتێنێتە یاری‌یەکە. (۲) خۆتێهەلقورتێنەر.

kick (kik), *v.i.* (۱) (ا) شەق تێهەلدان؛ تێهەلدان (ب) لەقەدان: جووتەدان؛ جووتە وەشاندن. (۲) بە تووندی گەڕانەوە بۆ دواوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (۳) [Colloq.]، بۆلەبۆڵ کردن؛ سکاڵا کردن.

v.t. (۱) (ا) شەق تێهەلدان؛ تێهەلدان؛ لە تۆپ هەلدان. (ب) جووتەلێدان؛ لەقەلێدان. (۲) بە تووندی گەڕانەوە بۆ دواوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (۳) بە شەق یا بە زۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە. (٤) گۆڵ کردن (یاری تۆپێن). (٥) [Colloq.]، خوو تەرک کردن (جگەرە کێشان، خواردنەوە، هتد...):

(He ~ the habit.)

n. (۱) (ا) شەق (ب) شەق تێهەلدان. (ج) لەقە؛ جووتە. (۲) گەڕانەوە بۆ دواوە بە تووندی (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (۳) [Colloq.]، بۆلەبۆڵ؛ سکاڵا. (٤) [Colloq.]، خۆشی؛ کەیف.

(to get a ~ out of something) .

(٥) (ا) شەق لە تۆپ هەلدان؛ شەقێکی وەها (ب) تۆپی شەق لێدراو. (ج) ماوەی ڕکردنی شەق یا تۆپی شەق لێدراو. (د) تۆپەی شەق لە تۆپ هەلدان.

kick around (or about), [Colloq.], (۱) شەق شەقێن پێکردن؛ بە ناشرینانە لەگەل جووڵانەوە. (۲) گوێزانەوە؛ گواستنەوە لەم شوێن بۆ ئەو شوێن. (۳) باس کردن؛ لێکۆڵینەوە.

(to kick an idea around) .

kick back, (۱) [Colloq.]، لەپڕ یا لە ناکاو گەڕانەوە بۆ دواوە یا هەڵبەزینەوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (۲) [Slang]، (ا) شتی دزراو دانەوە بە خاوەنەکەی. (ب) بەرتیل پێدان (بەتایبەتی بەش کردنی هەندێ لەو پارە، بەرتیل، قازانج، مووچە یا بەخشیشەی کە دەستکەوتووە لە ڕێی چەوتەوە لەگەل کەسێک یا چەند کەسێکی تردا).

kick off, (۱) شەق لە تۆپ هەلدان بۆ یەکەم جارو دەست بە یاری کردن. (۲) دەستپێکردن

(to kick off a political campaign) .

(۳) [Slang]، مردن.

kick one's heels, کات بەفیڕو دان بە چاوەڕێ کردنی بێ سوود

kick out, (۱) [Colloq.]، دەرکردن؛ کردنە دەرەوە (۲) تۆپ لە یاریگا کردنە دەرەوە بە شەقی قایم.

kick the bucket, [Slang], مردن

kick up one's heels, کاتێکی خۆش بردنە سەر؛ ڕابواردن؛ کەیف کردن (بەتایبەتی پاش کارێکی ووشک و ناخۆش).

kikback (kik′bak´), *n.* (۱) (ا) گەڕانەوە بۆ دواوە لەپڕو بە قایم (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (ب) ئەنجامێکی تووندوتیژ. (۲) [Slang]، (ا) بەرتیل (بەتایبەتی ئەو بەرتیل؛ بەخشیش، قازانج، یا مووچەیەی کە دەستکەوتووە لە ڕێی چەوتەوەو بەش دەکرێ لەگەل کەسێک یا چەند کەسێکی تردا). (ب) گەڕانەوەی شتی دزراو بۆ خاوەنەکەی.

kid (kid), *n.* (۱) (ا) کار؛ کارێژلە. (ب) بەچکە ئاسک یا بزنە کێوی. (۲) گۆشتی کار یا گیسک. (۳) پێستی کارو گیسک. (٤) [Colloq.]، (ا) منداڵ. (ب) لاو؛ هەرزە. (٥) [Slang]، گالتە؛ گەمە.

adj. (۱) لە پێستی کار یا گیسک دروستکراو. (۲) [Colloq.]، بچووک (بۆ؛ خۆشک)؛ بچکۆلە.

(his ~ sister; his ~ brother)

v.t. & v.i. (۱) زاین (زێن).

(۲) [Slang]، (ا) خەڵەتاندن؛ بە هەڵە بردن؛ فێڵ لێکردن:

(Don't ~ yourself.)

(ب) گالتەکردن؛ گالتە لەگەل کردن؛ کلک پێوەکردن؛ گەمە کردن.

no kidding, (۱) بێ گالتە (۲) بێ گالتە!؛ ناشێ!

kid gloves, دەستکێشێکی نەرمە لە چەرمی کار یا گیسک دروست دەکرێ

handle with kid gloves, [Colloq.], بە ئاسکی و لەسەرخۆ و وریایی لەگەڵدا جووڵانەوە.

kidnap (kid′nap), *v.t.* فڕاندن (گەورە یا منداڵ بەتایبەتی بۆ پارە سەندن بۆ بەردانی).

-kidnaper; kidnapper *(n.).*

kidney (kid′ni), *n.* (۱) گورچیلە؛ گورچک. (۲) (ا) سروشتی کەسی. (ب) توخم؛ جۆر.

kidney bean, جۆرە فاسۆلیایەکی قاوەیی‌یە لە شێوەی گورچیلەدا.

kidney stone, بەردی گورچیلە.

kidskin (kid′skin´), *n.* چەرمی کارو گیسک (دەستکێش و پێڵاوی لێ دروست دەکرێ).

kike (kīk), *n.* [Slang], جوولەکە (لە ڕووی سووکی‌یەوە).

kill (kil), *v.t.* (۱) کوشتن؛ سەربڕین؛ مردارکردنەوە؛ خپ کردن. (۲) فەوتاندن؛ وێران کردن؛ نەهێشتن؛ تێکدان؛ لە کەڵک خستن. (۳) بەزاندن (گەلاڵەی یاسا لە پەرلەماندا)؛ ژێر خستن:

(The bill was ~ed in the committee.)

(٤) کات کوشتن.

(٥) گوڕاندنەوە (مەکینە):

(It ~ed the motor.) .

(٦) ڕێ لە بڵاوکردنەوە گرتن:

(The editor ~ed the story.)

(۷) نەهێشتن (ئازار)؛ کوشتن (ئێش و ئازار):

(to ~ the pain)

(۸) [Colloq.]، بە سەردا زاڵبوون. (۹) لابردن (چاپەمەنی)؛ کوژاندنەوە (۱۰) لێدانی تۆپ نەوەندە بە قایم کە نەتوانرێ بگەڕێنرێتەوە (یاری تەنس).

v.i. (۱) کوشتن؛ سەربڕین؛ مردارکردنەوە. (۲) مردن؛ فەوتان:

(These plants ~ easily.) .

n. (۱) کوشتار؛ کوشتن؛ کوژران؛ سەربڕین. (۲) گیاندارێکی سەربڕاو، کوژراو، یا ڕاوکراو.

in at the kill, (۱) ئامادەبوون لە کاتی کوشتنی گیاندارێکی ڕاوکراودا. (۲) ئامادەبوون لە کۆتایی کارێکدا یا لەکاتی سەرکەوتنێکدا.

kill off, قەلاچۆکردن؛ هیچ نەهێشتن؛ بەرپاکردن.

kill two birds with one stone, بە بەردێک دوو نیشان شکاندن.

kill (kil), *n.* جۆگە؛ ڕووبار؛ چەم.

killer (kil′ēr), *n.* (۱) کوشتیار؛ پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ بکوژ. (۲) نەهەنگێکی دڕندەی بکوژە.

killer whale, جۆرە نەهەنگێکی دڕندەی بکوژە.

killing (kil′iŋ), *adj.* (۱) کوشندە؛ بکوژ. (۲) ماندووکەر؛ هێز لێ بڕ. (۳) [Colloq.]، زۆر جوان و دڵگیر؛ دڵفڕێن. (٤) [Colloq.]، قۆشمە؛ زۆر سەیر؛ سەیرخۆش.

n. (۱) کوشتار. (۲) [Colloq.] ، دەسکەوتێک، قازانجێک، یا سەرکەوتنێکی گەورەو لەپڕ:

(He made his ~ in real estate.) .

kill-joy (kil′joi´), *n.* کەسێک کە خۆشی لە خەڵک تێک دەدات.

kiln (kil, kiln), *n.* کڵ؛ کووڕەی گۆزەو دیزە سووڕکردنەوە.

v.t. کڵ دان؛ گۆزەو دیزە سووڕکردنەوە لە کووڕە یا کڵ دا.

kilo (kē′lō, kil′ō), *n.* (۱) کیلۆ؛ کیلۆگرام. (۲) کیلۆمەتر.

kilo- (kil′ō, kil′ə), پێشگرێکە بەمانای: هەزار:

(kilogram, kilowatt)

kilogram, kilogramme (kil′ə-gram´), *n.* کیلۆگرام؛ هەزار گرام.

kilometer, kilometre (kil′ə-mē´tēr), *n.* کیلۆمەتر؛ هەزار مەتر.

kilowatt (kil′ə-wot´, kil′ə-wôt´), *n.* کیلۆوات؛ هەزار " وات "

kilt (kilt), *v.t.* (۱) توێ یا چرچ خستنە جل و بەرگەوە. (۲) [Scot.]، تەنووڕەیەکی تا ئەژنۆی توێ توێ یا چرچدارە پیاوانی ئوسکوتلەندە لەبەری دەکەن.

kilter (kil′tēr), *n.* [Colloq.], *Also* **kelter,** بە پێڵەوپێکی کارکردن؛

(in ~ ; out of ~) به باشی گەران (مەکینە).

kimono (kə-mō′nə, ki-mō′nō), *n.* (۱) کراسێکی دەڵبی درێژی قۆڵ کورت و زۆڵ یابانیی‌یە بۆ ژن‌و پیاو. (۲) کراسێکی دەڵبی درێژی ژنانەیە.

kin (kin), *n.* (۱) خزم؛ خزم‌و کەس‌وکار. (۲) خزمایەتی؛ کەس‌وکاریتی.

adj. خزمن؛ خزم؛ نزیک (پەیوەندی).

near of kin, خزمی زۆر نزیک؛ زۆر نزیک.

next of kin, خزمی هەرە نزیک؛ نزیکترین خزم.

of kin, نزیک (پەیوەندی)؛ خزم.

kind (kīnd), *n.* (۱) [Rare or Archaic] ، (ا) سەرچاوە؛ بنەچە. (ب) سروشت. (ج) شێوە.

(What ~ of dog is that?) (۲) توخم؛ رەگەز.

(۳) جۆر؛ جەشن.

(the ~ of people who are cheerful in the morning)

after one's (or its) kind, [Archaic], وەک توخمی خۆ؛ بەگوێرەی سروشتی توخمی خۆ.

in kind, (۱) شت گۆڕینەوە؛ شت کڕین بە شت نەک بە پارە. (۲) بە هەمان شێوە لەگەڵ جوڵانەوە.

(to repay insolence in kind) .

kind of, [Colloq.], (She is kind of pretty.) نەختێ؛ تۆزێ.

of a kind, (۱) هاو؛ هەمان؛ هەمان چەشن؛ هاوتوخم. (۲) قەڵب؛ ناپەسەند؛ بازاڕی؛ خراپ.

(entertainment of a kind) .

kind (kīnd), *adj.* (۱) دڵنەرم؛ بەبەزەیی؛ بەڕەحم. (۲) پووخۆش.

(~ regards) (۳) کەرەم (هەست)؛ لە دڵەوە.

kindergarten (kin′dĕr-gär′t'n), *n.* باخچەی منداڵان.

kindergartner, kindergartener (kin′dĕr-gärt'nĕr), *n.* (۱) منداڵی باخچەی منداڵان. (۲) مامۆستای باخچەی منداڵان.

kindhearted (kīnd′här′tid), *adj.* دڵنەرم؛ بەڕەحم؛ بەبەزەیی.

kindle (kin′d'l), *v.t.* (۱) سووتاندن؛ ناگر تێبەردان. (۲) داگیرساندن؛ ناگرکردنەوە. (۳) هێنانە جۆش؛ خستنە جۆش. (٤) پروناک کردنەوە؛ بووژاندنەوە.

v.i. (۱) ناگرگرتن؛ سووتان. (۲) هاتنە جۆش. (۳) بووژانەوە. (٤) پروناکبوونەوە؛ داگیرسان؛ گەشبوونەوە.

kindle (kin′d'l), *v.t. & v.i.* [Dial.], زاین (گیاندار)

kindliness (kīnd′li-nis), *n.* (۱) دڵنەرمی؛ بەڕەحمی؛ بەزەیی. (۲) کارێکی بەڕەحمانە

kindling (kin′dliŋ), *n.* چڵوچێو؛ چاوگە؛ چێلکەی ئاگر.

kindly (kīnd′li), *adj.* (۱) دڵنەرم؛ بەبەزەیی؛ بەڕەحم.

(a ~ climate) (۲) خۆش؛ باش.

(۳) [Archaic]، زگماکی؛ سروشتی.

adv. (۱) بە دڵنەرمانە؛ بەڕەحمەوە. (۲) بە باشی؛ بە چاکی.

(~ shut the door.) (۳) تکایە.

(take ~ to) (٤) [Obs.]، لەخۆوە؛ بە زگماکی.

take kindly to, بەدڵ بوون؛ پەسەندکردن؛ حەزلێکردن.

kindness (kīnd′nis), *n.* (۱) دڵنەرمی؛ ڕەحم؛ بەڕەحمی؛ بەزەیی. (۲) کارێکی دڵنەرمانە یا بە ڕەحم

kindred (kin′drid), *n.* (۱) خزمایەتی. (۲) خزم؛ خزم‌و کەس‌وکار. (۳) لەیەکچوون (سروشت‌و دەروون)؛ وەک یەکی؛ هاو.

adj. (۱) خزم؛ نزیک (پەیوەندی خزمایەتی)

(We are ~ spirits.) (۲) لەیەک دەچن لە سروشت‌و دەروندا؛ نزیک (پەیوەندی گیانی، بیروباوەڕ)؛ وەک یەکن.

kinematics (kin′ə-mat′iks), *n.pl.* زانستی بزووتن (زانستی-میکانیکی)

kinetic (ki-net′ik, kī-net′ik), *adj.* تایبەتی بە بزووتن

kinetics (ki-net′iks, kī-net′iks), *n.pl.* زانستی بزووتنی شت لە ڕووی نەرم هێزانەوە کە دەبێتە هۆی نەم بزووتنە

kinfolk (kin′fōk′), *n.pl.* [Dial.], = kinsfolk.

king (kiŋ), *n.* (۱) پاشا؛ شا.

(an oil ~) (۲) کەسێکی زۆر سەرکەوتوو و بەرز لە کارەکەیدا.

(۳) شتێکی هەرە بەرزو نایاب لە توخمەکەیدا.

(٤) شا (شەترەنج‌و دامەو یاری‌و قوماری کاغەز).

king crab, قرژاڵی گەورە.

kingdom (kiŋ′dəm), *n.* (۱) شانشین.

(the ~ of poetry) (۲) جیهان؛ مەودا.

(۳) یەکێک لە سێ بەشەکەی سروشت کە جیهانی گیاندارو سەوزەو کانزان

(٤) [Archaic]، پاشایەتی؛ دەسەڵاتی پاشا

(٥) جیهانی خودایی.

kingfish (kiŋ′fish′), *n.* (۱) شاماسی: چەند جۆرە ماسی‌یەکی گەورەن. (۲) [Colloq.]، سەردار؛ سەردەستە؛ سەرۆک.

kinglet (kiŋ′lit), *n.* (۱) پاشایەکی بێ بایەخ؛ پاشای ووڵاتێکی بچووک‌و بێ بایەخ. (۲) کڵاوکوپە

kingly (kiŋ′li), *adj.* پاشایانە؛ بۆ پاشا دەشێت نەوەندە نایابە؛ نایاب.

adv. [Archaic], پاشایانە.

-kingliness *(n.).*

king post, شا دێرەک.

king's (or queen's) English, the, زمانی ئینگلیزی ڕەسەن؛ ئینگلیزی پەتی کە پەسەندە بۆ نووسین‌و ناخاوتن‌و ووشەی بازاڕی تێدا نییە

king's evil, دەردەباریکە؛ سیلی لووی لەمفاوی بەتایبەتی هی مل.

kingship (kiŋ′ship), *n.* (۱) پاشایەتی؛ دەسەڵاتی پاشا.

(His ~) (۲) لەرمانڕەوایی؛ پاشایەتی. (۳) خاوەن شکۆ.

king-size (kiŋ′sīz′), *adj.* [Colloq.], گەورە؛ ژل؛ زۆر گەورە.

(a ~ cigarette)

king-sized (kiŋ′sīzd′), *adj.* = king-size.

kink (kiŋk), *n.* (۱) لوولی (قژ، پەت، تەل، دەزوو). (۲) گرێ؛ کۆسپ.

(۳) کۆڵنج؛ کەڕی بە نازاری ماسولکە.

(٤) (ا) هەوەس؛ بیر یا نارەزوویەکی سەیر ولەپڕ.

(ب) خوێکی سەیرو ناشاسا

v.i. & v.t. لوول بوون؛ لوول کردن؛ کڕبوون.

kinky (kiŋ′ki), *adj.* (۱) لوول (قژ؛ کڕ: (~ hair) .

(۲) [Slang]، سەیرو ناشاسا (خوێ).

-kinkiness *(n.).*

kinsfolk (kinz′fōk′), *n.pl.* خزم؛ خزمان؛ خزم‌و کەس‌وکار.

kinship (kin′ship), *n.* (۱) خزمایەتی. (۲) پەیوەندی نزیک.

kinsman (kinz′mən), *n.* خزمی نێرینە؛ خزمی پیاو.

kinswoman (kinz′woom′ən), *n.* خزمی مێینە؛ ژنە خزم.

kiosk (ki-osk′), *n.* (۱) سایبات؛ کەپر. (۲) قەفەز (بۆ شت تێدا فرۆشتن وەک کانتین یا بۆ تێدا دانیشتن‌و چاودێری کردنی شتێک).

kip (kip), *n.* (۱) پێستەی خۆش نەکراوی گوێرەکەو کاوڕو گیانداری بچووکی تر. (۲) کۆمەڵێک پێستەی وەها.

kip (kip), *n.* (۱) [Slang] ، (ا) خانوویەک کە هەر ژوورەی بە کرێ درابێ بە کەسێک. (ب) ژوورێکی وەها. (ج) جێی نووستن. (۲) [Obs.]، قەحبەخانە

kipper (kip′ĕr), *v.t.* پاک کردن‌و کردن بە قاوورمەی ماسی " سەلمۆن ".

n. (۱) ماسی " سەلمۆن " یا " تراوت " لە سەردەمی هێلکە کردندا. (۲) ئەم جۆرە ماسی‌یە بە قاورمەکراوی.

kirk (kŭrk), *n.* [Scot. & North England], کڵێسە

the Kirk, کڵێسەی نوسکوتلەندە.

kismat, kismet (kiz′mət, kis′mət), *n.* چارەنووس.

kiss (kis), *v.t. & v.i.* (۱) ماچ کردن.

(۲) بە ناستەم یا بە هێواشی دەست تێوەدان یا بەرکەوتن.

n. (۱) ماچ. (۲) بە ناستەم بەرکەوتن. (۳) جۆرە نوقوڵێکە.

kisser (kis′ĕr), *n.* (۱) ماچکەر. (۲) [Slang] ، (ا) لێو. (ب) دەم‌وچاو.

kit (kit), *n.* (۱) سەتڵێک یا دەفرێکی دارین.

(۲) (أ) کۆڵی ئازووقەی سەربار (جگە لە چەک)
(ب) کەرەسەو ئازووقەی گەشت: *(a travel ~)*
(ج) کەرەسەی کار (بەتایبەتی وورده کەرەسە): *(a mechanic's ~)*.
(۳) قوتو یا سندوقی کەرەسەو ئازووقە تیا هەڵگرتن.
(٤) [Colloq.]، دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ.

the whole kit and caboodle, [Colloq.]. سەرپاک؛ هەموو؛ گشتی؛ هەموویان مرۆڤ. شت)؛ بە گەورەو بچووکەوە

kit (kit), *n.* = kitten.

kit (kit), *n.* [Rare]. کەمانچەبەکی بچووک

kitchen (kich′ən), *n.* (۱) چێشتخانە؛ مووبەق.
(۲) کەرەسەی چێشت لێنان

kitchenette (kich´ən-et′), *n.* چێشتخانەی بچووک؛ مووبەقی بچووک

kitchen garden, باخچەی سەوزەو میوەهات بۆ بەکارهێنانی خۆ.

kitchenware (kich′ən-wâr´), *n.* قاپو قاچاغی چێشتخانە وەک مەنجەڵو تاوەو شتی وەها

kite (kīt), *n.* (۱) کۆلارە؛ دال (۲) کەسێکی چاوبرسی و بە هەڵپە؛ کەسێکی زۆڵو قوماربازو (۳) کۆلارەی مندالان.
(٤) بایەوانی سووکو بەرز (٥) کومپیالەیەکی بێ نرخ یا ساختە.

v.i. [Colloq.]. (۱) فڕین وەک کۆلارە؛ فڕین بە بێ خشپەو خێرا.
(۲) پارە دەستکەوتن بە کومپیالەو چەکی بێ نرخ یا ساختە

v.t. نووسین بە دانی کومپیالەی بێ نرخ یا ساختە

kith (kith), *n.* [Archaic]. برادەران؛ خزمان؛ دەروداوسێ.

kith and kin, برادەرو دەروداوسێو خزمو کەسوکار.

kitten (kit′n), *n.* بەچکە پشیلە؛ بێچووە پشیلە یا هی هەندێ گیانداری تر.

v.i. & v.t. تۆکێن (پشیلە)؛ بەچکەبوون

kitty (kit′i), *n.* (۱) بەچکە پشیلە؛ بێچووە پشیلە. (۲) پشیلە

kitty (kit′i), *n.* ئەو پارەیەی قومارچی کۆی دەکەنەوە بۆ کڕینی شتێک بە کۆمەڵ وەک خواردنەوە یا خواردن... هتد)

kitty-cornered (kit′i-kór´nērd), *adj. & adv.* *Also* kitty-corner, لایەلا؛ چەپو ڕ ست

Klan (klan), *n.* = Ku Klux & Klan.

kleptomania (klep´tə-mā′ni-ə), *n.* *Also* cleptomania, حەز لە دزی کردن (بەتایبەتی وورده شتی فرۆشگا یا ناومال)
-kleptomaniac *(adj.).*

knack (nak), *n.* (۱) (أ) فێڵ. (ب) ڕێگەیەکی ئاسانو زیرەکانە بۆ کردنی شتێک (۲) شارەزایی (کردنی کارێک)؛ کارامەیی؛ توانا؛ بەهرە؛ سەر لێ دەرچوون؛ سەلیقە (بۆ کردنی شتێک بە باشی):
(to have a ~ for doing something)
(۳) [Rare]، زیرەکانیانە؛ شتی ڕازانەوەی هەرزانبەها یا بازاڕی.

get the knack for, فێرموونی کردنی شتێک بە ئاسانی و بە خێرا؛ ڕێ ڕاهاتن بە کردنی کارێکو ئاسان بوونی

knap (nap), *v.t. & v.i.* [Dial.]. (۱) پیاکێشان؛ پیادان
(۲) شکاندن؛ تەقەزم لێکردنەوە. (۳) گازلێگرتن؛ پەلاماردان.

knap (nap), *n.* [Dial.]. تەوقەسەری گرد؛ پۆپ

knapsack (nap′sak´), *n.* کۆڵ؛ تووڕەکەیەکە کەرەسە، ئازووقە، پەڕتووک یا وورده شتی تێ دەکرێو دەدرێ بە شانداڕ؛ تووڕەکەی شان

knave (nāv), *n.* (۱) [Archaic]. (أ) بەردەستی نێرینە
(ب) پیاوێکی بێ پلەوپایە یا بنەچە نزم.
(۲) کەسێکی زۆڵو قوماربازو ناپاک؛ کەسێکی ناکەس بەچەو ناپیاو.

knavery (nāv′ėr-i), *n.* ناکەس بەچەیی؛ ناپاکی و زۆڵی؛ کردەوەی ناپاکو پیس و زۆڵانە

knavish (nāv′ish), *adj.* ناپاک؛ ناکەس بەچە؛ ناکەس بەچەیی؛ زۆڵو نامەرد

knead (nēd), *v.t.* (۱) شێلان (هەویر، قوپ). (۲) شێلان؛ پشت. لەش.

knee (nē), *n.* (۱) ئەژنۆ؛ چۆک؛ کەشکەژنۆ (۲) ئەژنۆی پانتۆڵ.
(۳) گۆشە (دارتاشی).

v.t. (۱) ئەژنۆ پیادان؛ بە ئەژنۆ لێدان؛ ئەژنۆ بەرکەوتن.
(۲) بە گۆشە قایم کردن (دارتاشی).

bring to one's knees, سەر پێ دانەواندن؛ سەر پێ شۆڕکردن؛ بەزاندن.

knee breeches, پانتۆڵی کورت (هەتا ئەژنۆ)

knee-cap (nē′kap´), *n.* (۱) کەشکەژنۆ؛ کڵاوەی ئەژنۆ؛ کاسەی ئەژنۆ.
(۲) پەڕۆ یا شتێکی وەها کە دەکرێتە سەر کڵاوەی ئەژنۆ بۆ پاراستنی.

knee-deep (nē′dēp´), *adj.* (۱) دەگاتە ئەژنۆ؛ هەتا ئەژنۆ دێت.
(۲) هەتا ئەژنۆ داپۆشراوە؛ نوقوم بووە هەتا ئەژنۆ:
(They stood ~ in water.)
(۳) سەرقاڵ.

knee-high (nē′hī´), *adj.* دەگاتە ئەژنۆ؛ ئەوەندەی ئەژنۆ بەرزە:
(~ grass)

knee jerk, فرتەفرتی ئەژنۆو لاق؛ فرتەی ئەژنۆ.

kneel (nēl), *v.i.* (۱) چۆک دادان.
(۲) کڕنووش بۆ بردن؛ سەر بۆ دانەواندن.

knee-pad (nē′pad´), *n.* پەڕۆیەکە وەرزشکار ئەژنۆی پێ دەپارێزێت.

knell (nel), *v.i.* (۱) لێدانی زەنگی کڵێسە بە بۆنەی مردنی کەسێکەوە.
(۲) دەنگی شیوەن یا بەدوومی لێوە هاتن.

v.t. (۱) یانگ کردن یا بڵاوکردنەوەی دەنگوباس بە زەنگ لێدان.
(۲) [Obs.]، زەنگ لێدان.

n. (۱) دەنگی زەنگی کڵێسە لەکاتی پرسەی مردوویەکدا.
(۲) نیشانەی مردن یا بەدوومی. (۳) دەنگێکی غەمگین.

knelt (nelt), *alternative past tense and past participle of* **kneel.**

knew (nōo, nū), *past tense of* **know.**

knicker-bocker (nik′ėr-bok´ėr), *n.* (۱) کەسێکی نیویۆرکی کە لە بنەچەی هۆڵەندی بێت. (۲) کەسێکی نیویۆرکی.
(۳) [-k]، شەروانێکی هەڵکراو تا ئەژنۆ.

knickers (nik′ėrz), *n.pl.* (۱) شەروانێکی هەڵکراو تا ئەژنۆ.
(۲) بەرگێکی ژێرەوەی ژنانە کە لەم پانتۆڵە دەچێ.

knick-knack (nik′nak´), *n.* زۆرزنگیانە؛ خشڵی هەرزانبەها یا بازاڕی.

knife (nīf), *n.* (۱) چەقۆ. (۲) دەمی تیغ یا مەکینەی بڕین.

v.t. (۱) چەقۆ لێدان؛ بەر چەقۆ دان؛ بڕیندارکردن بە چەقۆ.
(۲) [Colloq.]، لە ژێرەوە ناپاکی لەگەڵ کردن؛ بە دزییەوە نازاردان

under the knife, [Colloq.], لە ژێر نەشتەرکاریدایە.

knife-edge (nīf′ej´), *n.* (۱) دەمە چەقۆ. (۲) دەمە تیغ
(۳) پاگرەی تەرازوو.

knight (nīt), *n.* (۱) شاسوار؛ کەڵەسوار؛ پلەیەکی شاسواریە کە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا پاشا دەیدا بە سوارچاکی بەگزادە.
(۲) ئەسپ (شەترەنج).

v.t. پلەی کەڵەسواری پێدان: *(He was ~ed for his war services.)*

knight-errant (nīt′er′ənt), *n.* کەڵەسوارێکە کە دەگەڕێ بە شوێن شەڕوشۆڕو نەهێشتنی ناهەقیدا بۆ ئازایەتی نواندن
-knight-errantry *(n.).*

knighthood (nīt′hood), *n.* (۱) پلەوپایەی کەڵەسوار.
(۲) کەڵەسواری؛ شاسواری. (۳) کەڵەسواران؛ شۆڕەسواران.

knightliness (nīt′li-nis), *n.* کەڵەسوارێتی؛ شاسوارێتی.

knightly (nīt′li), *adj.* (۱) تایبەتی بە کەڵەسوار؛ کەڵەسواری؛ شاسواری. (۲) لە کەڵەسواران پێکهاتوو.

adv. [Archaic], کەڵەسوارانە؛ شاسوارانە

knit (nit), *v.t.* (۱) چنین. (۲) پێکەوەبەستن؛ کردن بەیەک.

(٣) ناوچەوان گرژکردن؛ بروّ هێنانەوەیەك.
(٤) [Archaic & Dial.]، گرێدان؛ پێکەوە گرێدان.

v.i. (١) چنین
(٢) سارێژبوونەوە (نیسقانی شکاو: بڕین)؛ بوونەوە بەیەك (نیسقان).
(٣) هاتنەوەیەك (بڕی)؛ کرژبوون: ***(His brows ~ in thought.)*** .

knitting (nit′iŋ), ***n.*** (١) چنین ٢) چنراو؛ شتێکی چنراو.

knives (nīvz), ***n.*** *plural of* **knife.**

knob (nob), ***n.*** (١) گرێ؛ دوگمە؛ چۆکلەیەکی خڕ؛ گۆپکە.
(٢) دەسکی دەرگا؛ دەسکی خڕ. (٣) گردێکی خڕ؛ شاخێکی خڕ.

knobbed (nobd), ***adj.*** گرێدار؛ گرێ گرێ؛ دەسکدار

knobby (nob′i), ***adj.*** (١) گرێ گرێ؛ گرێدار؛ گرێ یاوی
(٢) وەك گرێ، دوگمە، یا گۆپکە.

knobkerrie (nob′ker´i), ***n.*** کوتەك.

knock (nok), ***v.i.*** (١) لە دەرگادان. (٢) پیادان؛ لێدان؛ بەیەکدادان؛ بەرکەوتن ٣) تەقەتەق یا تەپەتەپ کردن (مەکینە).
(٤) [Colloq.]، پەخنەگرتن.

v.t. (١) پیادان؛ پیاکێشان؛ لێدان.
(٢) (~ down; ~ off) بە زەویدادان؛ خستن.
(٣) کون تێکردن بە پیاکێشان یا پیادان: ***(He ~ed a hole in the wall)*** .
(٤) [Colloq.]، پەخنەگرتن.

n. (١) پیادان؛ لێدان؛ پیاکێشان. (٢) لە دەرگادان؛ تەقەی دەرگا.
(٣) تەقەتەق یا تەپەتەپی مەکینە. (٤) [Colloq.]، پەخنە.

knock about (or around), [Colloq.], (١) گەران
(٢) بیرازکردن؛ شەق و زللەو مستەکۆڵە لێدان پەیتا پەیتا.

knock down, (١) بە زەویدادان؛ بغ دان؛ خستن.
(٢) هەڵوەشاندنەوەی شتێك بۆ گواستنەوەی بە ئاسانی.
(٣) نرخ کەمکردنەوە؛ نرخ هێنانەخوارەوە.

knock off, (١) [Colloq.]. (ا) پایدۆس لێکردن؛ دەست لە کار هەڵگرتن.
(ب) کار بەجێهێشتن. (٢) [Colloq.]، لێ داشکان؛ لێ دەرکردن:
(He knocked off five dollars from the price.)
(٣) [Colloq.]. کردن؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن (نووسین، کار).
(٤) [Slang]، کوشتن (٥) [Slang]، دزین.
(٦) [Slang]، گاین؛ چوونە جێ لەگەڵ.

knock out, (١) بە زەویدادان (بۆکسبازی).
(٢) بێ هۆش کردن؛ هێز لێ بڕین؛ هۆش لێ بڕین.
(٣) بەزاندن: ***(to knock out a competitor)*** .
(٤) پەکخستن؛ لەکارخستن. (٥) [Colloq.]، کردنی شتێك بە پەلە.
(٦) [Slang]، سەرسام کردن؛ واق ووڕماندن.

knock up, (١) [British Slang] ، ماندووکردن؛ هێز لێ بڕین.
(٢) [Slang]، سکپڕکردن.

knockdown (nok′doun´), ***adj.*** (١) قایم (لێدان، پیاکێشان)؛ توند.
(٢) بە ئاسانی هەڵدەوەشێنرێ: ***(a ~ table)*** .

n. (١) بۆکسێك یا زللەیەك کە پیاو دەدات بە زەویدا.
(٢) خستن؛ کەوتن؛ بە زەویدادان. (٣) [Slang]، پێ ناسین بە کەسێك.

knocker (nok′ĕr), ***n.*** دەرگا پێ لێدەر ئەڵقەیەکی ئاسنە بە دەرگاوە چەسپێنراوە لە دەرگای پێ دەدرێت

knock-out (nok′out´), ***adj.*** بە زەویدادەر (بۆکس، زلله).

n. (١) بۆکسێکی بێهۆشکەر. (٢) بە زەویدادان (بۆکسبازی)؛ خستن.
(٣) دڵفڕێن؛ جوان؛ ئایاب؛ زۆر چاك: ***(She is a ~.; The film is a ~.)*** .

knoll (nōl), ***n.*** تەپۆلکە؛ گردۆلکە

knot (not), ***n.*** (١) گرێ ٢) گرێ یا ئەڵقەیەك لە شریتێکدا بۆ جوانی.
(٣) کۆمەڵ (مرۆڤ: شت)؛ تاقم؛ دەستە؛ تۆپەڵ. (٤) پەیوەندی ژن و مێردایەتی.
(٥) گیروگرفت؛ کێشە؛ ئالۆزکاری؛ ئالۆزی. (٦) گرێی دار.
(٧) (ا) پێوانەی خێرایی کەشتی لە سەعاتێکدا: ***(a vessel of 15 ~s)*** .
(ب) میلی دەریایی.

v.t. (١) گرێدان؛ گرێ لێدان. (٢) ئالۆسکاندن؛ ئالۆزاندن.
v.i. (١) گرێ خواردن. (٢) ئالۆسکان؛ ئالۆزان.

knot (not), ***n.*** بآندەیەکە لە نزیك دەریاوە دەژی.

knotted (not′id), ***adj.*** (١) گرێدراو؛ گرێ لێدراو؛ بە گرێ قایم کراو.
(٢) گرێدار؛ گرێ یاوی؛ پڕ لە گرێ
(٣) ئالۆز؛ ئالۆسکاو. (٤) سەیر؛ سەرسوڕمێنەر.

knotty (not′i), ***adj.*** (١) گرێدار؛ گرێ یاوی؛ پڕ لە گرێ:
(a ~ board)
(٢) ئالۆز؛ ئالۆسکاو؛ چارەسەرکردنی گرانە؛ ئالۆزاو: ***(a ~ problem)*** .

know (nō), ***v.t.*** (١) زانین. ***(We ~ the facts.)*** .
(٢) ئاگا لێ بوون؛ پێ زانین. (٣) شارەزابوون.
(٤) لێ زانین: ***(She ~s music.)*** .
(٥) ناسینەوە؛ ناسین: ***(I'd ~ that face anywhere.)*** .
(٦) لەیەك جیاکردنەوە؛ جیاکردنەوە:
(It is not always easy to ~ right from wrong.)
(٧) چوونە جێ لەگەڵ؛ جووت بوون لەگەڵ؛ گاین:
(Have you known her?)

v.i. (١) زانین. (٢) ئاگا لێ بوون؛ پێ زانین.

in the know, [Colloq.], دەنگوباسی نهێنی لایەك؛ شتی نهێنی دەزانێت

knowable (nō′ə-b'l), ***adj.*** دەتوانرێ بزانرێ؛ دەزانرێت

know-how (nō′hou′), ***n.*** [Colloq.], شارەزایی؛ لێ زانین؛ کارامەیی.

knowing (nō′iŋ), ***adj.*** (١) بزان؛ ئاگادار.
(٢) زۆرزان؛ زرنگ؛ دانا؛ زیرەك.
(٣) ئاگاداری دەگەیێنێت؛ نیشانەی ئاگا لێ بوون یا زانینە: ***(a ~ look)*** .
(٤) دەسەنقەستی؛ دەسەنقەست.

knowingly (nō′iŋ-li), ***adv.*** (١) بە دەسەنقەست:
(I would never ~ do anything to hurt you.)
(٢) بە شێوەیەکی وەها کە نیشانەی زانین یا ئاگا لێ بوون بێ:
(to look ~ at a person)

know-it-all (nō′it-ôl′), ***adj.*** [Colloq.], بە لە هەموو شت زان یا شارەزا خۆ دەرخەر: ***(a ~ attitude)*** .

n. کەسێك کە وا خۆی دەردەخات لە هەموو شت دەزانێ و شارەزایە.

knowledge (nol′ij), ***n.*** (١) (ا) زانین. (ب) لێ زانین؛ شارەزایی.
(ج) ئاگاداری. (د) تێگەیشتن. (٢) زانست؛ زانیاری؛ زانستی.
(٣) شتی زانراو.
(٤) [Archaic]، جووت بوون؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین: ***(carnal ~)*** .

to (the best of) one's knowledge, بەپێی زانینی خۆ؛ ئەوەندەی کە یەکێك یا کەسێك بیزانێ:
(to the best of my knowledge he is an honest man.)

knowledgeable (nol′ij-ə-b'l), ***adj.*** شارەزا؛ تێگەیشتوو؛ زانا؛ بزان.

known (nōn), *past participle of* **know.**

know-nothing (nō′nuth´iŋ), ***n.*** (١) هیچ نەزان؛ کەسێکی هیچ نەزان. (٢) کەسێکی بێ ئاین.

knuckle (nuk′'l), ***n.*** (١) جومگە؛ کەشك؛ گرێی پەنجە.
(٢) خرتکەی گیاندار بە گۆشتی دەوروپشتیەوە کە شلەو شۆربای پێ لێ دەنرێت. (٣) جومگەی ئەنجامە. (٤) (*pl.*) بۆکسی ئاسن.

v.t. کەشك لێدان؛ لێدان بە جومگەی پەنجە.

knuckle down, (١) بە دڵ هەوڵدان؛ بە چالاکی کۆشش کردن.
(٢) مل دان؛ مل شۆڕکردن؛ دەست هەڵگرتن؛ پووخان (مرۆڤ).

knuckle under, مل دان؛ مل شۆڕکردن؛ دەست هەڵگرتن؛ پووخان (مرۆڤ).

knucklebone (nuk′'l-bōn´), ***n.*** (١) جومگە؛ نێسقانی جومگە

(۲) ئینسقانێك و جومگەی گیاندار.

knuckleduster (nuk′l-dus′tĕr), *n.* بۆکسی ئاسن

kohl (kōl), *n.* کل

kook (kōōk), *n.* [Slang]. کەسێکی شێتۆکەو سەیر.

kopeck, kopek (kō′pĕk), *n.* کۆپێك پارەیەکی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە سەدیەکی " ڕۆبڵ " یکە

Koran (kō-rän′, kō′ran), *n.* قورئان

Korean (kō-rē′ən. kô-rē′ən), *adj.* تایبەتی بە کۆریا و گەلەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

n. (۱) کەسێکی کۆری. (۲) زمانی کۆری.

kosher (kō′shĕr), *adj.* (۱) (أ) پاك و خاوێن بەپێی دەستووری ئاینی جوولەکە (خواردەمەنی): *(~ food)* .

(ب) خواردنی پاك و خاوێنی تێدا دەفرۆشرێ یا ئ دەترێ بەگوێرەی ئاینی جوولەکە *(a ~ kitchen)* .

(۲) [Slang]، پەسەند؛ دروست؛ چاك؛ باش؛ ڕەوا؛ ڕاست؛ بەجێ.

n. خواردەمەنی پاك و خاوێن بەپێی دەستووری ئاینی جوولەکە.

v.t. پاك و خاوێن کردن (خواردەمەنی).

koto (kō′tō), *n.* ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری یابانیە.

kremlin (krem′lin), *n.* قەڵای شارێك لە یەکێتی سۆڤیەتی جاران

the Kremlin, (۱) قەڵای مۆسکۆ کە بارەگای فەرمانڕەوای یەکێتی سۆڤیەتە (۲) فەرمانڕەوای یەکێتی سۆڤیەت.

Ku Klux Klan (kū′kluks′klan′), کۆمەڵەی کو کلەکس کلان: کۆمەڵەیەکی ڕەگەزپەرستە سپیپیەکانە لە بەشی خواروی ئەمەریکادا دامەزرێنرا لە دوای شەڕی ناوخۆی ئەمەریکاوە بۆ درێژەپێدانی پێشێل کردنی مافی قولەڕەشەکان و زاڵی ڕەگەزی سپی.

Ku Klux Klanner, ئەندامێکی کۆمەڵەی " کو کلەکس کلان " ی ڕەگەزپەرست (ووشەی پێشوو ببینە)

kumquat (kum′kwŏt), *n.* (۱) یەنگی دنیا (۲) درەختی ئەم میوەیە.

Kurd (kūrd, koord), *n.* کورد.

Kurdish (kūr′dish, koor′dish), *adj.* کوردی؛ تایبەتی بە گەلی کورد و زمانەکەی و کلتوورەکەی؛ شتی کوردی.

n. زمانی کوردی؛ کوردی (زمان).

Kurdistan (kūr′di-stan′, koor′di-stän′), *n.* کوردستان

kyack (kī′ak), *n.* (باری وولاخ)؛ شەڵتە.

L l

L, l (el), *n.* (۱) تیپی دوانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) دەنگی نەم تیپە. " ئێل ". (۳) قالبی ئەم تیپە. (٤) نیشانەی دوانزەهەم لە لیستەیەکدا.

adj. (۱) تایبەتی بەم تیپە. (۲) دوانزەهەم.

L (el), *n.* (۱) شتێک لە شێوەی ئەم تیپەدا (بەتایبەتی ئەخشەی خانوو). (۲) نیشانەی ژمارە (٥٠) لە لاتینیدا.

lab (lab), *n.* [Colloq.], = laboratory.

label (lā′bə'l), *n.* (۱) نیشان؛ شەقڵ؛ نیشانە؛ کارتی ناوو ناونیشانو ناوەرۆک. کە دەنووسێنرێ بە فرۆتەئ‌یەک، نامەیەک، یا شتی ترەوە. (۲) ناونیشان؛ ناوی نراو لە کەسێک، کۆمەڵێک، یا شتێک؛ نیشانە. (۳) بەرزەکێکی جوانە لەسەر دەرگا و پەنجەرەوە (خانووسازی).

v.t. (۱) نیشانەکردن؛ شەقڵ کردن؛ مۆرکردن؛ ناوو ناونیشان لێدان یا لەسەر نووسین. *(They ~led the boxes.)* (۲) ناولێنان؛ ناو خستنەدوا. *(to ~ a person a "liberal" or "conservative")*

labial (lā′bi-əl), *adj.* (۱) لێوی. لێوەکی؛ دوو لێوی. (۲) بە لچ و لێو بێژراو (دەنگناسی)؛ وەک تیپی: (b, p, m).

n. دەنگێکی لێوی.

labialize (lā′bi-əl-īz′), *v.t.* بە لێو بێژرانی دەنگ، هەندێ جار لە ڕادە بەدەرانە

-labialization *(n.).*

labiodental (lā′bi-ō-den′t'l), *adj.* بە لێوو ددان بێژراو (دەنگناسی)؛ وەک تیپی: (f, v).

labium (lā′bi-əm), *n.* (۱) لێو؛ لچ. (۲) (کۆ) لچی زێی ئافرەت. (۳) لێوی کۆبەرەی هەندێ گوڵ. (٤) لێوی خوارووی هەندێ جانەوەر.

labor (lā′bĕr), *n.* (۱) کار؛ نیش؛ پەنج؛ فرمان. (۲) ئەرک. کارێکی تایبەتی. (۳) کرێکاران؛ چینی کرێکاران: *(the right of ~ ; skilled and unskilled ~)* (٤) نیشی کرێکاران؛ پەنجی کرێکار. (٥) بەرەڕان؛ ژانی منداڵبوون. *(She's in ~)*

v.i. (۱) پەنجدان؛ کارکردن؛ فرمان کردن؛ نیشکردن. (۲) هەوڵدان؛ کۆشش کردن؛ خۆ ماندووکردن؛ ئارەق ڕشتن. (۳) (ا بە زەحمەت‌وبە هێواشی ڕۆیشتن: *(The old car ~ed up the hill.)*

(ب) هەڵبەز و دابەز کردن؛ بەملاو بەوڵادا هاتن.

(٤) ژان گرتنی ئافرەت پێش منداڵبوون.

v.t. درێژەپێدان؛ زۆر لەسەر ڕۆیشتن؛ لە تام کردنە دەرەوە: *(Do not ~ the point.)*

laboratory (lab′rə-tôr′i, lab′ĕr-ə-tō′ri), *n.* تاقیگە؛ تاقیخانە؛ زەمونگە.

adj. لە تاقیگەدا کراو؛ تاقیگەیی.

Labor Day, جەژنی کرێکاران.

labored (lā′bĕrd), *adj.* (۱) هێواش و گران و بە نازارو ماندووکەر: *(~ breathing)* (۲) دەستکرد؛ ناسرووشتی: *(a ~ style of writing)*.

laborer (lā′bĕr-ĕr), *n.* کرێکار؛ کارگەر؛ ئیشکەر؛ فرمانکەر.

laborious (lə-bôr′i-əs, lə-bō′ri-əs), *adj.* (۱) گران؛ قورس؛ ناخۆش (کار)؛ زەحمەت. (۲) زۆر ئیشکەر؛ کۆششکەر؛ زۆر پەنجدەر

laborite (lā′bĕr-īt′), *n.* (۱) ئەندام یا پشتگیرێکی حیزبی کرێکاران. (۲) [L-]، ئەندام یا پشتگیرێکی حیزبی کرێکارانی ئینگلتەرە.

labor party, (۱) حیزبی کرێکاران. (۲) حیزبی کرێکارانی ئینگلتەرە.

labor-saving (lā′bĕr-sāv′iŋ), *adj.* ئەرک کەمکەرەوە (ئامێر): *(a ~ device)*

labor union, یەکێتی کرێکاران؛ جڤاتی کرێکاران.

labour (lā′bĕr), *n., v.t. & v.i.* = labor. [British Spelling].

labyrinth (lab′ə-rinth′), *n.* (۱) ڕێگە یا شوێنێکی پڕ لە پێچوپەنا (کە مرۆڤ وون تێیدا ببێ)؛ پێچوو پەنا؛ ڕێ وونە (۲) کاروبارێکی ئاڵۆز. (۳) گوێی ناوەوە.

labyrinthian (lab′ə-rin′thi-ən), *adj.* = labyrinthine.

labyrinthine (lab′ə-rin′thin), *adj.* (۱) پڕ لە پێچوو پەنا؛ پێچوو پەنادار. (۲) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ سەرسوڕهێنەر.

lace (lās), *n.* (۱) قەیتان (پێڵاو، جل تونداکردنەوە)؛ بەن؛ بەنەخوێن. (۲) شریت، قەیتان، یا بەنۆکەی جل پێ پازێنەرەوە (بەتایبەتی بەرگی ئەفسەر). (۳) نەقش (جل‌وبەرگ، دەسمەسڕ، متیل)؛ نەقشکاری. (٤) قومێک لە خواردنەوەی سەرخۆشکەر کە دەکرێتە چا و قاوەوە

v.t. (۱) قایم کردن بە قەیتان یا بەن؛ پێکەوەبەستن؛ توندکردنەوە. (۲) (~ up). کەمەربەند توندکردنەوە (بۆ ناوقەدو سک تەسک کردنەوە). (۳) چنین؛ لەیەک هەڵکێشان. (٤) پازاندنەوە بە نەقش و شریتی جوان؛ نەقشکاری کردن. (٥) پیرازکردن؛ دارکاری کردن؛ تێهەڵدان. (٦) قومێک خواردنەوەی سەرخۆشکەر کردنە ناو چا و قاوەوە.

v.i. قایم بوون یا بەستران بە قەیتان.

lace into, [Colloq.], (۱) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان (۲) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ سەرزەنشتکردن.

lacerate (las′ə-rāt′), *v.t.* (۱) کوتانەوە و شینکردنەوەی پێست‌ولەش؛ بڕین (پێست)؛ بریندارکردن. (۲) هەست بریندارکردن؛ هەست ئازاردان

adj. (۱) کوتراوەو شین بووەوە (پێست، لەش)؛ بریندارکراو؛ بریندار. (۲) قەراغ گرنج گرنج (گەڵا).

-laceration *(n.).*

lacertilian (las′ĕr-til′i-ən), *adj.* تایبەتی بە هەندێ گیانداری خشۆک.

n. گیانداڕێکی خشۆک (وەک مارمێلکە).

lacework (lās′wŭrk′), *n.* نەقش و نیگار.

laches (lach′iz), *n.* فەراموشی (بەتایبەتی لە داواکردنی مافی خۆ لەکاتی خۆیدا)

lachrymal (lak′rə-m'l), *adj.* فرمێسکی؛ تایبەتی بە فرمێسک.

n. (۱) دەفرێکی بچووکە لە گۆڕە کۆنەکانی ڕۆمانەکاندا دۆزراوەتەوە، گوایە بۆ فرمێسکی شیوەن کەران بووە. (۲) (*pl.*)، لووی فرمێسک ڕێژ.

lachrymose (lak′rə-mōs′), *adj.* (۱) گرینۆک؛ چاو بە فرمێسک؛ زۆر فرمێسک ڕێژ. (۲) هێنەرە گریان؛ غەمگین؛ فرمێسک پێ ڕێژ.

lack (lak), *n.* (۱) کەمی؛ کەموکوڕی؛ بەش نەکردن (۲) نەبوون؛ هیچ نەبوون؛ نەبوونی؛ بێ (۳) شتی کەم، نەبوو، یا پێویست.
v.i. (۱) کەم بوون؛ بەش نەکردن؛ کەموکوڕی بوون (۲) نەبوون؛ دەست نەکەوتن.
v.t. (۱) نەبوون؛ هیچ نەبوون (۲) پێویست بوون.

lackadaisical (lak´ə-dā″zi-k'l), *adj.* بێ تاقەت؛ ماندوو؛ بێ هێز؛ سست؛ تەمەڵ؛ بێباک؛ نازدار؛ خۆ بەناز فرۆش.

lackey (lak″i), *n.* (۱) بەردەست (۲) نۆکەر؛ کلک؛ دەسکەلا؛ بە کڕێ گیراو. *(a ~ of imperialism)* .
v.t. & v.i. نۆکەری کردن

lackluster, lacklustre (lak″lus´tĕr), *adj.* مردوو (هەست، ڕەنگ)؛ بێ هەست؛ بێ ڕەنگ؛ بێ بریقە؛ بێ جۆش. *(~ eyes)* .

laconic (lə-kon″ik), *adj.* کورت‌و پڕ ماناـ کورت؛ کەم دوو؛ نەدوو. *(a ~ person, answer, style, etc.)*
-laconically *(adv.)*; laconicism *(n.)*; laconism *(n.)*.

lacquer (lak″ĕr), *n.* (۱) جۆرە بۆیەیەکە (۲) پارچەیەک شتی ڕازێنەرەوەی دارین کە بەم بۆیەیە بۆیە کرابێ.
v.t. بۆیەکردن بەم جۆرە بۆیەیە.

lacrimal (lak″rə-m'l), *adj. & n.* = lachrymal.

lacrimose (lak″rə-mōs´), *adj.* = lachrymose.

lacrosse (lə-krôs″, lə-kros″), *n.* یارییەکی دە یارێکەریی‌یە لە هەر تیپێکدا، هەر تیپێک هەوڵ دەدات بە ڕاکێتی دەسک دریژەوە توپەکە بکات بە گۆڵی تیپی بەرامبەریدا

lactate (lak″tāt), *v.i.* (۱) هاتنە شیر؛ شیردان؛ شیر دەردان (۲) مەمک پێدان؛ شیرپێدان.
n. خوێی ترشەنۆکی شیر
-lactation *(n.)*.

lacteal (lak″ti-əl), *adj.* (۱) شیری؛ وەک شیر؛ تایبەتی بە شیر (۲) تایبەتی بە دەماری "کیلۆس" بەر ("کیلۆس" خواردەمەنی پەلەخوردکراوە کە وەک شلەی شیری وایە)
n. دەماری "کیلۆس" بەر

lacteous (lak″ti-əs), *adj.* شیری؛ لە شیر چوو

lactescent (lak-tes″'nt), *adj.* (۱) شیری؛ لە شیر چوو (۲) وەک شیر لێ هاتوو (۳) شیلە یا شیرە دەردەر (ڕووەک).
-lactescence *(n.)*.

lactic (lak″tik), *adj.* شیری؛ لە شیر وەرگیراو؛ شیر.

lactiferous (lak-tif″ĕr-əs), *adj.* شیردەر؛ شیربەر؛ شیردەردەر.

lacto- (lak″tō, lak´tə), پێشگرێنکە بەمانای: شیری.

lactobacillus (lak´tō-bə-sil″əs), *n.* بەکتریای ترشێنەر؛ بەکتریای دروستکەری ترشی لاکتیک؛ واتە ترشی شیر.

lactose (lak″tōs), *n.* لاکتۆز؛ شەکری شیر

lacuna (lə-kū″nə), *n.* بۆشایی؛ کون؛ کەلەبەر؛ درز؛ چاڵایی.
-lacunal *(adj.)*; lacunar *(adj.)*.

lacunar (lə-kū″nĕr), *n.* (۱) بنمیچی چاڵ چاڵی ڕازاوە (۲) یەکێک لەم چاڵە ڕازاوانەی بنمیچ.

lacy (lās″i), *adj.* نەقش‌و نیگاری ناسکدار

lad (lad), *n.* (۱) کوڕ؛ لاو؛ هەرزە (۲) پیاو؛ کابرا (لە ڕووی دۆستی‌یەوە)

ladder (lad″ĕr), *n.* (۱) پەیژە (۲) هۆی پێشکەوتن یا بەرزبوونەوەی بەرەبەرە. *(the ~ of success)* .

lade (lād), *v.t. & v.i.* (۱) بار لێ بارکردن؛ بار لێنان؛ بارکردن (۲) ئاوهەڵهێنجان بە چەمچە یا سەتڵ؛ ئاو یا شلە دەردان.

laden (lād″n), *alternative past participle of* lade.
adj. (۱) بار لێنراو؛ بارگراو؛ پڕ (۲) تووش بوو؛ بارگران؛ گرفتار. *(~ with pain)* .

laden (lād″n), *v.t. & v.i.* = lade.

lading (lād″iŋ), *n.* (۱) بارکردن؛ بار لێنان؛ بار لێ بارکردن. (۲) بار.

ladle (lā″d'l), *n.* چەمچە؛ ئەسکوێ.
v.t. هەڵهێنجان بە چەمچە؛ شلەو ئاو دەردان یا هەڵهێنجان بە چەمچە.

ladleful (lā″d'l-fool´), *n.* پڕ بە چەمچەیەک.

lady (lā″di), *n.* (۱) خان؛ خاتوون؛ خاتوو؛ بانوو؛ خانم (۲) ئافرەت؛ ژن. (۳) دڵدار؛ یار؛ خۆشەویست (٤) ژن؛ خێزان؛ هاوسەر (٥) [L-]، مریەم (دایکی عیسا). *(Our L~)* .
(٦) [L-]، نازناوی ئافرەتێکی پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز.
adj. (۱) مێ؛ مێینە؛ ژن. *(a ~ barber)* .
(۲) بۆ ئافرەت شیاو؛ هی ژن؛ ژنانە.

ladybird (lā″di-būrd´), *n.* = ladybug.

ladybug (lā″di-bug´), *n.* خانخاڵوکە.

lady in waiting, کارمەندی شانۆ یا کۆچە پاشا.

lady-killer (lā″di-kil´ĕr), *n.* [Slang], دڵفڕێنی ئافرەت؛ پیاوێک کە زۆر ژن حەزی لێ بکەن‌و بۆی بە تاسەوە بن؛ ژن کوژ.

ladylike (lā″di-līk´), *adj.* خانمانە؛ خاتوونانە؛ ڕەوشت جوان (ئافرەت).

ladyship (lā″di-ship´), *n.* (۱) خانمێتی؛ پلەوپایەی خاتوونێتی. (۲) [L-]، خانم؛ خاتوون؛ خاتوو؛ نازناوی ئافرەتێکی پلەوپایەدار.

lag (lag), *v.i.* دواکەوتن؛ بەجێمان؛ زۆر پێچوون؛ خۆ بە قنگدا خستن.
n. (۱) دواکەوتن؛ بەجێمان. (۲) ماوەی دواکەوتن یا بەجێمان.

lag behind, دواکەوتن؛ بەجێمان؛ پیانەگەیشتن.

lag (lag), *n.* پەل یا پەراسووی بەرمیل.

lag (lag), *v.t.* (۱) ناردن بۆ ئۆردوگای بێگاری یا بەندیخانە. (۲) گرتن؛ بەندکردن.
n. [Slang], (۱) تاوانباری ناو ئۆردوگای بێگاری؛ تاوانبار. (۲) ماوەی بەندێتی لە بێگارخانەدا.

lagan (lag″ən), *n.* باری لە کەشتی فڕێدراو لە باوبڕاندا پاش بەستنی بە شتێکی سەرئاوکەوتووەوە بۆ دەرهێنانەوەی لە دواڕۆژدا.

laggard (lag″ĕrd), *n.* کەسێکی سست‌و هەمیشە دواکەوتوو.
adj. دواکەوتوو؛ سست؛ خاو.

lagger (lag″ĕr), *n.* کەسێک یا شتێکی سست‌و دواکەوتوو.

lagoon (lə-gōōn″), *n.* گۆم، دەریاچە، یا زەلکاوێک کە نزیک بێ لە دەریاوە یا ئاوەکەی لەوێوە هاتبێ.

laic (lā″ik), *adj.* تایبەتی بە جەماوەری خەڵک جگە لە شێخ‌و مەلا پیاوە ئایینی‌یەکان؛ هی خەڵکی ڕەمەکی‌و دوور لە ئایین.
n. = layman.
-laical *(adj.)*.

laicize (lā″ə-sīz´), *v.t.* لە ژێر دەستی ئایین‌و پیاوە ئایینی‌یەکان دەرهێنان؛ ڕەمەکی کردن.

laid (lād), *past tense and past participle of* lay.

lain (lān), *past participle of* lie.

lair (lâr), *n.* لانە؛ نیشتەجێی گیاندارێکی کێوی.

laissez-faire (les´ā-fâr″), *n.* بەرەڵایی (بەتایبەتی لە کار‌وبار‌ی بازرگانی‌و کاروکاسبیدا)؛ سەربەستی دان بە دەزگاکانی بازرگانی‌و کاروکاسبی و دەست نەخستنە کاروبارێنەوە لەلایەن میری‌یەوە؛ دەست نەهێنانە ڕێ.

laissez-passer (les′ā-pas″ĕr), *n.* پەساپۆرت.

laity (lā″ə-ti), *n.* (۱) جەماوەری خەڵک جگە لە شێخ‌و مەلا و پیاوە- ئایینی‌یەکان. (۲) بۆرە پیاوان؛ تێکڕای خەڵکی ڕەمەکی یا نەوانەی کە پیشەیەکی وەهایان نی‌یە کە شارەزایی‌یەکی تایبەتی بوێت.

lake (lāk), *n.* (۱) گۆم؛ دەریاچە. (۲) گۆمە نەوت یا شلەی تر.

lake (lāk), *n.* (۱) بۆیەیەکی سووری تۆخ (۲) ڕەنگی نەم بۆیەیە.

lam (lam), *n. & v.i.* [Slang], ڕاکردن لە ترسی سزا؛ دەربازبوون.

on the lam, [Slang], لە ڕاکردندا لە ترسی سزا.

take it on the lam, [Slang]. ڕاکردن لە ترسی سزا؛ هەربازبوون.
lama (lä′mə), *n.* ووشکەسۆفیەکی بوودی لە تبەت و مەنگۆلیا.
lamasery (lä′mə-ser´i), *n.* پەرستگا یا نشینگای ووشکەسۆفیانی بوودی.
lamb (lam), *n.* (١) بەرخ؛ کووڕ؛ مەڕ. (٢) گۆشتی بەرخ، کاوڕ یا مەڕ. (٣) پیستەی بەرخ و کاوڕو مەڕ. (٤) کەسێکی بەسۆزمان و بێ تاوان بەتایبەتی منداڵێک. (٥) کەسێکی ساویلکە.
v.i. زایین (مەڕ)؛ بەرخ بوون.
like a lamb, (١) بەسۆزمانانە؛ بە ترسەوە؛ بەسۆزمان. (٢) ساویلکە.
the Lamb, عیسا
lambaste (lam-bāst′), *v.t.* (١) پیارکردن؛ دارکاری کردن؛ کوتان. (٢) سەرزەنشتکردن
lambkin (lam′kin), *n.* بەرخۆلە (هەندێ جار بە منداڵ دەووترێ).
lamblike (lam′līk´), *adj.* بەسۆزمان؛ ساویلکە؛ وەک مەڕ
Lamb of God, عیسا
lambskin (lam′skin´), *n.* (١) پێستەی بەرخ و مەڕ بەتایبەتی بە خوریەکەیەوە. (٢) چەرمی بەرخ و مەڕ
lame (lām), *adj.* (١) شەل؛ لەنگ. (٢) ڕەق بوو بە ئێش و ئازار. (٣) هیچ و پووچ؛ کەس پێ نەسەلمێنراو؛ کەس پێ بڕوانەکەر؛ قەڵب؛ بێ فەڕ.
(a ~ excuse)
v.t. & v.i. شەل کردن؛ شەل بوون؛ لە کەڵک خستن.
lame duck, (١) کەسێکی پەککەوتە، زەبوون، دەسەپاچە، یا ناکارامە؛ شتێکی کەڵک نەماو. (٢) نەندامێکی پەرلەمان یا سەرەک کۆمارێک کە هەڵنەبژێرابێتەوە بۆ کایەیەکی تازە یا خۆی خانەنشین کردبێ، بەڵام هێشتا ماوەیەکی مابێ لەسەر کار.
lament (lə-ment′), *v.i.* شیوەن کردن؛ شێن کردن؛ کڕووزانەوە؛ زۆر پێ ناخۆش بوون.
v.t. (١) شیوەن بۆ کردن؛ شێن بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ زۆر پێ ناخۆش بوون. (٢) زۆر پەشیمان بوونەوە.
n. (١) شێن؛ شیوەن؛ لاوانەوە؛ سکاڵا؛ سکاڵا وگریان؛ کڕووزاندنەوە. (٢) هەڵبەستی شیوەن (وێژە یا مۆسیقا).
lamentable (lam′ən-tə-b'l), *adj.* (١) جێی پەشیمانیەیە؛ جێی داخە؛ ناخۆش. (٢) دڵگیر؛ شیوەنی. (٣) قەڵب؛ خراپ؛ بێ فەڕ؛ هیچ و پووچ. *(a ~ piece of acting)* .
-lamentably *(adv.).*

lamentation (lam´ən-tā′shən), *n.* شیوەن؛ شێن؛ وارەیلێ؛ لاوانەوە؛ سکاڵا؛ سکاڵا وگریان؛ ڕۆڵە ڕێ.
lamia (lā′mi-ə), *n.* (١) دەعباییەکی نەفسانەیی خوێنمژە. (٢) گیاندارێکی خوێنمژ؛ جنۆکەی مێینە؛ نەفسوونگەر.
lamina (lam′ə-nə), *n.* (١) تەبەقێکی تەنک؛ تۆێ؛ چین. (٢) لەپی گەڵا؛ گەڵای درەخت بێجگە لە قنچکەکەی.
laminate (lam′ə-nāt´), *v.t.* (١) کردن بە تەبەق یا تۆێەکی تەنک. (٢) چین چین کردن؛ تۆێ تۆێ کردن. (٣) بە تۆێ تۆێی تەنک داپۆشین. (٤) بە تۆێ تۆێی تەنک دروستکردن. (٥) پێکەوەنووساندن بە پەستاندنەوە.
adj. تۆێ تۆێ؛ چین چینی تەنک.
laminated (lam′ə-nā´tid), *adj.* (١) تۆێ تۆێ؛ کراوە بە چین چینی تەنک. (٢) پێکەوە نووسێنراو یا پەستێنراوە (پێناس).
lamination (lam´ə-nā′shən), *n.* (١) تۆێ تۆێ کردن؛ چین چینی تەنک کردن. (٢) شتێکی تۆێ تۆێ یا چین چینی تەنک. (٣) تۆێ؛ چینی تەنک.
lammergeier, lammergeyer (lam′ēr-gī ēr), *n.* داڵاش

lamp (lamp), *n.* (١) (ا) چرا؛ لەمپا. (ب) گوڵۆپ. (٢) سەرچاوەی زانست و ژیری و دانایی. (٣) [Poetic]، خۆر؛ مانگ؛ ئەستێرە. (٤) [Slang] (*pl.*)، چاو
v.t. [Slang]. تەماشاکردن؛ سەیرکردن.
lamplight (lamp′līt´), *n.* شەوقی چرا؛ ڕووناکی چرا.
lampoon (lam-pōōn′), *n.* داشۆڕی؛ بەدگۆیی (بە نووسین).
v.t. داشۆڕی کردن؛ داشتن؛ بەدگۆیی کردن لە وێژەدا
-lampooner *(n.)*; **lampoonery** *(n.)*; **lampoonist** *(n.).*

lamppost (lamp′pōst´), *n.* ستوونی کارەبا یا چرای سەر ڕێ.
lance (lans, läns), *n.* (١) نێزە؛ ڕم. (٢) سەربازی سوارەی تیرەوان. (٣) تیری ڕاوە نەهەنگ یا ماسی. (٤) چەقۆی دوو دەمی نەشتەرکاری.
v.t. (١) ڕم پیاکردن؛ هێرش بردنە سەر بە نێزە. (٢) هەڵدڕین بە چەقۆی دوو دەمی.
lance corporal, سەربازی جێگری سەرۆک (سوپای ئینگلیزی)
lancer (lan′sēr, län′sēr), *n.* تیرەوان؛ سەربازی سوارەی تیرەوان.
lancers (lan′sērz, län′sērz), *n.pl.* (١) جۆرە سەمایەکە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
lancet (lan′sit, län′sit), *n.* (١) چەقۆی دوو دەمی نەشتەرکاری. (٢) پەنجەرەی باریکی بەرزی سەر تیژی ناو تاق.
lancet window, پەنجەرەی باریکی بەرزی سەر تیژی ناو تاق
lancinate (lan′sə-nāt′), *v.t.* بڕیندارکردن (مەجازی)
land (land), *n.* (١) زەمین؛ ووشکانی. (٢) (ا) وڵات؛ خاک. (ب) گەل؛ میللەت؛ دانیشتوانی خاکێک. (٣) زەوی؛ زەوی‌وزار. *(rich ~)* . (٤) خانووبەرە؛ زەوی‌وزار. *(L~ is a good investment.)* . (٥) (*pl.*) مووڵک. (٦) لادێ. (٧) سەرمایەی سرووشتی ژێرزەمین و سەرزەمین.
v.t. (١) دابەزین لە کەشتی؛ گەیشتنە ووشکانی. (٢) گەیاندن؛ بردن:
(This train will ~ you in NewYork tomorrow.)
(٣) گیرساندنەوە *(This fight ~ed them both in jail.)*
(٤) نیشاندنەوە: *(The pilot ~ed the plane safely.)* .
(٥) هێنانە ناو بەڵەم یا سەر ووشکانی:
(He ~s the fish wich she hooks.)
(٦) [Colloq.]، دەسکەوتن؛ دەزگیربوون: *(He ~ed a job.)* .
(٧) [Colloq.]، پیادان؛ پیاکێشان: *(He ~ed a punch on his face.)*
v.i. (١) لە کەشتی دابەزین (٢) گەیشتنە بەندەر (کەشتی). (٣) گەیشتن. (٤) گیرسانەوە. (٥) نیشتنەوە (فڕۆکە، بالندە) *(The plane ~ed in London.)*
make land, گەیشتنە کەناری دەریا یا ووشکانی
landau (lan′dô, lan′dou), *n.* (١) عەرەبانەیەکی چوارپێچکەی سەرگیراوی دوو بەش. (٢) ئوتومبیلێکی کۆنباوی بەم شێوەیە.
landed (lan′did), *adj.* (١) خاوەن زەوی‌وزار: *(~ gentry)* . (٢) لە خانووبەرەو زەوی‌وزار پێکهاتوو: *(a ~ estate)* .
landfall (land′fôl´), *n.* (١) بەدیکردنی ووشکانی لە کەشتی یا فڕۆکەوە (٢) ئەم ووشکانیەی بەدیکراوە.
land grant,lands بەخشینی زەوی‌وزار لەلایەن میریەوە بە زانکۆ دانشگاو دەزگای کۆمەڵایەتی و گشتی.

landholder (land′hōl´dĕr), *n.* خاوەن زەوی‌وزار؛ زەویدار
landing (lan′diŋ), *n.* (١) نیشتنەوە؛ گەیشتنە بەندەر یا ووشکانی. (٢) جێی بارکردن و باداگرتنی کەشتی. les (٣) تەختایی سەر تەوقەسەری ڕیزە پێ پلیکانە. (٤) دابەزین؛ گیرسانەوە.

landing field, فڕگە، فڕوکەخانە
landing gear, ئامێری فڕۆکە پێ نیشتنەوە.
landlady (land′lā′di), *n.* (١) خاوەن خانووی بە کرێ دراو (ژن). (٢) بەڕێوەبەری ئوتێل یا خانووی بە کرێ دراو (ژن).
landless (land′lis), *adj.* خاوەنی زەوی‌وزار نەبوو.
landlocked (land′lokt′), *adj.* (١) بە ووشکانی دەورەدراو: *(a ~ country)*
(٢) لە دەریا دابڕاوو قەتیس بوو لە جۆگەو ڕووبارەدا (ماسی): *(the ~ salmon)*
landloper (land′lō′pĕr), *n.* کەسێکی بێ لانەی دەربەدەری گەڕۆک.
landlord (land′lôrd′), *n.* (١) دەرەبەگ؛ خاوەن زەوی‌وزار؛ خاوەن مولک‌و خانووی بە کرێ دراو. (٢) بەڕێوەبەری ئوتێل یا خانووی بە کرێ دراو.
landlubber (land′lub ĕr), *n.* ووشکانی نشێن‌و نەشارەزای ژیانی دەریایی. کەشتی‌یەوان لە ڕووی سووکی‌یەوە بە خەڵکی تری دەڵێن).
landman (land′mən), *n.* ووشکانی نشین.
landmark (land′märk′), *n.* (١) نیشانەی سنوور؛ سنوور دابڕێکەری زەوی، ناوچە، یا شوێنێک. (٢) (ا) نیشانەی سەر ڕێگا (کە ڕێبوار ڕێگەی پێ دەناسێتەوە)؛ نیشانەی ڕێنوما. (ب) شتێکی زۆر لەبەرچاو کە شوێنێکی پێوە بناسرێت (خانوو، دار): *(Their house was a ~ in the town.)*
(٣) گۆڕین یا ڕووداتێکی مێژوویی گرنگ: *(~s in the history of civilization)*
land mine, مینی زێرزەوی؛ تەقەمەنی زێرزەوی.
land-owner (land′ōn ĕr), *n.* خاوەن زەوی‌وزار؛ خاوەن مولک؛ دەرەبەگ **-landownership** *(n.).*
landscape (land′skāp′), *n.* (١) دیمەنی دەشت‌ودەر. (٢) (ا) وێنەیەکی دیمەنی دەشت‌ودەر (ب) هونەری وێنەگرتن‌و نیگارکێشانی دیمەنی جوانی دەشت‌ودەر
v.t. ڕێک کردن‌و جوانکردنی دیمەنی زەمینی دەرووپشتی خانوو (بە دارو چیمەن تا ناشتن‌و نەخشەکێشانی).
v.i. کارکردن لە نەخشەکێشان‌و جوانکردنی زەمینی دەرووپشتی خانوو.
landscape architect, نەخشەکێشی جوانکردنی زەمینی دەرووپشتی خانوو
landscape architecture, نەخشەکێشانی جوانکردنی زەمینی دەرووپشتی خانوو.
landslide (land′slīd′), *n.* (١) هەڕەس بردنی قەدپاڵێک؛ هەڕەس هێنان. (٢) بەردو خاک‌و خۆڵی هەڕەس بردوو. (٣) (ا) وەرگرتنی زۆربەی دەنگ لە هەڵبژاردنێکدا. (ب) بردنەوەیەکی گەورەی هەڵبژاردنێک: *(The election was a ~.)*
(ج) بردنەوەیەکی گەورە.
landsman (landz′mən), *n.* (١) ووشکانی نشین. (٢) کەشتی‌یەوانێکی تازەو نەشارەزا
lane (lān), *n.* (١) باریکەڕێ (بەتایبەتی لە لادێ دا کە نەم دیوو نەو دیوی پەڕژین بێت). (٢) کۆڵان؛ کووچە. (٣) ڕاڕەوی نێوان ڕیزە خەڵکی وەستاو. (٤) ڕێگەی دەریایی یا هەوایی دیاریکراو بۆ کەشتی‌و فڕۆکە؛ هێڵی دەریایی و هەوایی: *(sea ~s)*
(٥) هێڵ؛ خانە (هاتوچۆی ئوتومبیل لە شەقامو ڕێگەوباندا): *(traffic ~s; a four- ~ highway.)*
(٦) هێڵ خانە. یا ڕێبازی دیاریکراو بۆ پێشبڕکێکەرێک (مەلەکردن، ڕاکردن، سەوڵ لێدان... هتد)
language (laŋ′gwij), *n.* (١) زمان؛ زبان: *(The English ~; foreign ~s)*
(٢) شێوازی زمان بەکارهێنان‌و هەست دەربڕین *(a person with a great command of ~; strong ~)*
(٣) زمانی پیشەیەکی تایبەتی: *(technical ~; the ~ of diplomacy)*.
(٤) زمانی نیشانەیی بە دەست‌و پەنجە: *(deaf-and-dumb ~)*.
languid (laŋ′gwid), *adj.* (١) بێ هێز؛ لاواز؛ پووکاوە (٢) سارد (مەجان)؛ بێ تاقەت؛ ماندوو. (٣) سست؛ خاو؛ هێواش
languish (laŋ′gwish), *v.i.* (١) پووکانەوە؛ لاواز بوون؛ هێز لێ بران. (٢) چەوسانەوە؛ پووکانەوە لە خەم‌و خەفەت‌و برسێتیدا: *(~ing in prison)*
(٣) خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ ساردبوونەوە.
(٤) بە تاسەوە بوون بۆ؛ خەفەت بۆ خواردن؛ خۆزگە بۆ خواردن‌و پێوە نالاندن: *(He ~ed for her)*
(٥) نووساندنی هەست ناسکی‌و خەمباری‌و خۆشەویستی بە سەرزاری.
-languisher *(n.)*; **languishment** *(n.).*
languishing (laŋ′gwish-iŋ), *adj.* (١) لاواز؛ بێ هێز؛ ماندوو. (٢) زۆر خایەن؛ زۆر پێچوو (٣) خاو؛ سست؛ هێواش. (٤) بەتاس؛ خۆزگەخواز *(a ~ eye, look, etc.)*
(٥) ناسک؛ پڕ لە خۆشەویستی‌و بۆ بەتاسەوەبوون:
languor (laŋ′gĕr), *n.* (١) بێ هێزی؛ لاوازی. (٢) بێ تاقەتی؛ ساردی؛ گوێ نەدان. (٣) هەست ناسکی. (٤) سستی؛ خاوی؛ هێواشی. (٥) ناخۆشی‌و دڵتەنگکەر (ناووهەوا)؛ قورس.
languorous (laŋ′gĕr-əs), *adj.* (١) بێ هێز؛ لاواز. (٢) خاو؛ سست. (٣) سستکەر؛ هێواش کەرەوە؛ خاوکەرەوە
langur (luŋ-gōōr′), *n.* جۆرە مەیموونێکی کلك درێژی برۆ پرە.
lank (laŋk), *adj.* (١) باریکەڵە (مرۆڤ)؛ ڕیوەڵە؛ بااڵ بەرزو باریک؛ ڕەقەڵە. (٢) خاو (قژ)؛ درێژو خاو.
lanky (laŋ′ki), *adj.* ڕیوەڵە؛ ڕەقەڵە؛ باریك‌و درێژ؛ باریکەڵە؛ باریك‌و ناشرین: *(a ~ boy, tree, etc.)*
-lankily *(adv.)*; **lankiness** *(n.).*
lanner (lan′ĕr), *n.* (١) جۆرە هەڵۆیەکە؛ هەڵۆ. (٢) مێینەی ئەم هەڵۆیە (ڕاوی پێ دەکرێت).
lanneret (lan′ĕr-et′), *n.* نێرە هەڵۆ (ووشەی پێشوو ببینە).
lantern (lan′tĕrn), *n.* (١) چرا؛ لەمپا؛ لۆکس؛ فانۆس؛ شووشەی چرا یا لەمپا. (٢) ژوورێ چرای سەر بورجی پوولاکی بۆ پێ پێشاندانی کەشتی‌و کەشتی‌یەوان لە کەنارێ دەریادا. (٣) کلاوپۆژنە. (٤) چرای ئەفسوونەیی؛ فانۆسی ئەفسوونەیی.
lap (lap), *n.* (١) دامێنی کراس‌و کەوا. (٢) کۆش. (٣) چمکە کراس (بۆ شت هەڵگرتن). (٤) باوەش؛ ئاووش. (٥) (ا) سەرێك چوون. (ب) تۆپێ سەر یەك چوو. (ج) مەودای سەر یەك چوون. (٦) خول (گۆمی مەلە، ڕاکردن لە یارێگادا)؛ سووڕ؛ چەرخە (٧) پێچ (گوریس بە دەوری سنگ یا مێخدا). (٨) ئامێرێ بڕین‌و ساف‌و لووس کردنی بەردی بەنرخ
v.t. (١) پێچانەوە؛ قەدکردن. (٢) گرتنەباوەش؛ دەورەدان؛ دەورگرتن: *(He was ~ped in luxury.)*
(٣) سواری یەکتر کردنی دوو شت یا زیاتر بە جۆرێك کە سەری شتەکەی سەرەوە لەوەی ژێرەوە تێپەڕ ببێت (وەك پوولەکەی ماسی): *(You must ~ the second board over the first.)*
(٤) تێپەڕبوون (سەری شتێکی دانراو لە سەری شتەکەی ژێری)
(٥) بڕین یا ساف‌و لووس کردن بە ئامێرێ تایبەتی (بەردی بەنرخ).
(٦) خول یا سووڕخواردنێك زیاتر لە کەسەکەی تر (پێشبڕکێی مەلەو ڕاکردن).
v.i. (١) پێچرانەوە؛ قەدکران. (٢) دانرانی دوو شت لەسەر یەکتری بە جۆرێك کە سەری ئەوەی سەرەوە لەوەی ژێرەوە تێپەڕ ببێت.
in the lap of luxury, لە خۆش گوزەرانیدا؛ لە خێرو خۆشیدا.
in the lap of gods, لە دەست خودادایە؛ لە دەستی ئادەمیزاددا نییە.
lap (lap), *v.i. & v.t.* (١) ئاو خواردنەوە وەك سەگ؛ شڵپ‌وهووڕ ئ هەڵساندن؛ بە شڵپە شڵپ خواردنەوە. (٢) لستنەوە (مەجان)؛ شڵپە شڵپ کردن (شەپۆل)؛ بە نەسپایی پێداهێنان؛ پێداکێشان: *(waves ~ping on the beach)*

n. (۱) خواردنەوەی بە شلپە شلپ وەك سەگ. (۲) شلپە؛ خواردنەوەی سەگ، شەپۆل؛ شلپ‌وهوڕ. (۳) شتێکی بە شلپە شلپ خواردنەوە.

lap up, (۱) بە شلپە شلپ خواردنەوە یا خواردن (شلە، خواردنی شلەی وەك شۆربا)؛ هەڵ لووشین. (۲) [Colloq.]، هەڵ لووشین؛ قۆستنەوە؛ بە چاوبرسێتیانە خواردن یا بردن بۆ خۆ.

laparo- (lap′ə-rə), پێشگرێکە بەمانای: لاقەبرغە؛ دیواری سك.

laparotomy (lap′ə-rot′ə-mi), *n.* سك هەڵدڕین لە لاوە یا لە هەر چ شوێنێکەوە بە نەشتەرکاری.

lap-board (lap′bôrd′, lap′bōrd′), *n.* تەختەیەکی بچووکی سەرکۆشی نووسینە (لەباتی مێز).

lap dog, سەگێکی بچووکی ناوماڵە (دەتوانرێت بخرێتە ناو کۆشەوە).

lapel (lə-pel′), *n.* یەخەی چاکەت؛ بەرۆك؛ یەخەی بەر سنگی چاکەت.

lapful (lap′fool′), *adj.* پڕ کۆشێك؛ زۆر؛ فرە.

lapidary (lap′ə-der′i), *n.* (۱) زەرەنگەر؛ کارگەری گەوهەرو بەردی بەنرخی تر. (۲) -ەڵاڵی گەوهەرو بەردی بەنرخی تر.

adj. (۱) تایبەتی بە گەوهەرو شت لەسەر هەڵکەندنی؛ هی زەرەنگەری؛ هی هونەری لەسەر گەوهەر هەڵکەندن. (۲) لەسەر گەوهەر هەڵکەنراو. (۳) نەوەندە باش‌و جوان‌و نایابە شایستەی لەسەر گەوهەر هەڵکەندنە؛ ***(~ prose)***

lapidate (lap′ə-dāt′), *v.t.* (۱) بەردە باران کردن. (۲) کوشتن بە بەردە باران.

-lapidation *(n.)*.

lapillus (lə-pil′əs), *n.* بەردێکی شووشەیی ناگرپژێنەیە (نەوەندەی گوێزێکە)

lapin (lap′in), *n.* (۱) کەرووشك. (۲) کەوڵە کەرووشك.

lapis lazuli (lap′is laz′yoo-lī′), (۱) لاجی وەرد بەردێکی نیمچە بەنرخە. (۲) لاجی وەردی؛ شینی ئاسمانی.

lappet (lap′it), *n.* (۱) چمکی ڕازێنەرەوەی بەرەڵای جل‌وبەرگ یا سەرپێچ (وەك چمکی مشکی‌و جامانە). (۲) پارچە چەرم یا گۆشتی داکەوتوو (غەبغەبەی گا و مانگا، نەرمە گۆشتەی گوێ).

lapse (laps), *n.* (۱) لە زمان دەرچوون؛ لە دەست دەرچوون؛ هەڵە؛ کەموکوڕی. (۲) دانەدواوە (ڕەووشت)؛ بێ ڕەوشتی نووان. (۳) نزم بوونەوە؛ پێ داچوون. (٤) فەوتان؛ وێران بوون. (٥) تێپەڕبوون (کات)؛ ڕابواردن؛ بەسەرچوون. (٦) *(i)* دەست لە ماف هەڵگرتن یا مافێك لێ سەنرانەوە لەبەر جێبەجێ نەکردنی نەرکی سەرشان‌و کەمتەرخەمی (ب) وەرنەگرتنی میراتێك لەبەر مردنی میراتبەرەکە

v.i. (۱) چوونە بارێکی تایبەتیەوە؛ کەوتن. ***(He ~d into unconsciousness.)*** (۲) دانەدواوە (ڕەووشت)؛ پێ داچوون (ڕەفتار)؛ لە ڕێی ڕاست لادان. (۳) تێپەڕبوون (کات)؛ ڕابواردن؛ بەسەرچوون. (٤) بەتاڵ بوونەوە بەهۆی نەدانی مانگانە یا قیستەوە (بیمە). (٥) بوون بە مۆلکی یەکێکی تر (لە ئەنجامی مردن یا کەمتەرخەمیدا).

larboard (lär′bērd, lär′bôrd′, lär′bōrd′), *n.* دەستەچەپی کەشتی یا فڕۆکەیەك (نەگەر لە دواوە بووەستیت‌و سەیری پێشەوە بکەیت)؛ لاچەپی کەشتی‌و فڕۆکە.

adj. & adv. تایبەتی بە دەستەچەپی کەشتی‌و فڕۆکە.

larcener (lär′sə-nēr), *n.* = larcenist.

larcenist (lär′sə-nist), *n.* دز.

larcenous (lär′sə-nəs), *adj.* دز؛ حەز لە دزی کەر

larceny (lär′sə-ni), *n.* دز؛ دزێتی؛ -زین

larch (lärch), *n.* (۱) دارەختێکە لە توخمی سنەوبەر (۲) داری نەم دارەختە.

lard (lärd), *n.* بەزی بەران؛ بیوی بەراز

v.t. (۱) بە بەزی بەراز چەورکردن؛ چەورکردن. (۲) تۆی گۆشتی بەراز خستنە مریشك‌و گۆشتی گاوە پێش کوڵاندنیان. (۳) ڕازاندنەوە.

larder (lär′dēr), *n.* (۱) گەنجینە. (۲) ئازووقە.

lardon (lär′dən), *n.* *Also* **lardoon,** تۆی گۆشتی بەرازە کە دەخرێتە مریشك‌و گۆشتی گاوە پێش کوڵاندنیان.

large (lärj), *adj.*. ***(a ~ heart)*** (۱) (ا) بەخشندە؛ دەست‌و دڵ تێر؛ بدە: (ب) دەستبڵاو؛ پارە لە بەرد دەر. ***(a ~ room, office, house, etc.)*** (۲) گەورە؛ زل؛ فراوان. ***(a ~ sum of money)*** (۳) زۆر. (٤) درشت؛ گەورە. ***(a ~ manufacturer)*** (٥) گەورە؛ بە ئەندازەیەکی زۆر. (٦) بهات (با)؛ هات؛ باش. (۷) گشتی.

adv. (۱) بە زل (نووسین)؛ بە گەورەیی. (۲) بە بای بهات یا باشەوە.

at large, (۱) بەرەڵا (تاوانبار)؛ بەڵەسە: ***(The killer is still at large.)*** (۲) بە دوورودرێژی؛ بە وردی: ***(He spoke at large on the housing problem.)*** (۳) بە گشتی: ***(the society at large)*** (٤) نوێنەری گشتی ناوچەیەك ***(a congressman at large)*** (٥) گشتی؛ گەڕۆك (باڵیۆز)؛ دانەنراوە بۆ وڵاتێك بەڵکو هی گشتیەو دەگەڕێت بە سەرەوە: ***(ambassador at large)***.

large-hearted (lärj′här′tid), *adj.* بەخشندە؛ دەست‌و دڵ فراوان؛ بدە؛ هاوسۆز؛ بە بەزەیی.

large intestine, ڕیخۆڵە گەورە.

largely (lärj′li), *adv.* (۱) زۆر؛ بە ئەندازەیەکی زۆر (۲) بە زۆری: ***(His failure is due ~ to laziness.)***.

large-minded (lärj′mīn′did), *adj.* مێشك فراوان؛ مێشك کراوە

large-scale (lärj′skāl′), *adj.* (۱) گەورە (نەخشە). (۲) مەودا گەورە؛ گەورە؛ بە ئەندازەیەکی زۆر: ***(a ~ offensive, war, business operation, etc.)***

largess, largesse (lär′jis, lär′jes), *n.* بەخش.

lark (lärk), *n.* کڵاوکوڕە.

lark (lärk), *v.i.* [Colloq.], گاڵتەوگەپ کردن؛ یاری کردن

v.t. [Colloq.], گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن؛ سەرخستنەسەر.

n. گاڵتەوگەپ؛ یاری؛ یاری سەیرو خۆش.

larkspur (lärk′spûr′), *n.* = delphinium.

larva (lär′və), *n.* کرمۆکە؛ بێچووە مێروو.

-larval *(adj.)*.

laryngal (lə-riŋ′gəl), *adj.* قوڕقوڕاکەیی؛ بینەقاقەیی؛ قوڕگی.

laryngitic (lar′in-jit′ik), *adj.* تایبەتی بە قوڕگ نێشەو دەنگ نوسان؛ قوڕگ نێشاو.

laryngitis (lar′in-jī′tis), *n.* قوڕگ نێشە بە دەنگ نوسانەوە.

laryng-, laryngo- (lə-riŋ′gō, lə-riŋ′gə), پێشگرێکە بەمانای: قوڕگ؛ قوڕقوڕاگە؛ بەربین. (۲) قوڕقوڕاگەیی؛ بەربینی؛ قوڕگی.

laryngology (lar′iŋ-gol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی قوڕگ.

laryngotomy (lar′iŋ-got′ə-mi), *n.* نەشتەرکاری قوڕگ؛ قوڕگ هەڵدڕین (نەشتەرکاری)

larynx (lar′iŋks), *n.* قوڕگ؛ قوڕقوڕاگە؛ بینەقاقا

lasagna (lə-zän′yə), *n.* لەزانیا: خواردەمەنیەکی نیتاڵیەیە لە هەکەکرۆنی‌و گۆشتی کوتراو‌و دۆشاوی تەماتەو پەنیر دەکرێت لە فڕندا

lascivious (lə-siv′i-əs), *adj.* هەوەس هەڵسێنەر؛ بە ئالۆش؛ چاوچێس (جووت بوون)؛ چاوباشقال؛ بەرەڵا: ***(a ~ look, act, novel, etc.)***

-lasciviously *(adv.)*; **lasciviousness** *(n.)*.

laser (lā′zēr), *n.* تیشکی "لەیزەر"

lash (lash), *n.* (١) قامچی، قەمچی. (٢) لێدانێك بە قامچی. (٣) پلار؛ توانج؛ سەرزەنشتی؛ ووتەیەكی تووندوتیژ. (٤) پیاكێشانێك. (٥) برژانگ؛ برژانگێك.

v.t. (١) قامچی لێدان؛ دارکاری کردن؛ فەلاقە کردن. (٢) راوەشاندن. *(an angry lion ~ing his tail)* . (٣) پیادان بە قایم؛ پیاکێشان؛ لێدان *(The waves ~ed the cliffs.)* . (٤) هێرش کردنە سەر بە دەم؛ سەرزەنشتکردن؛ شکاندن. (٥) هێنانە جۆش؛ هاندان.

v.i. (١) راوەشان. (٢) لێدان؛ پیادان؛ پیاکێشان؛ پیامالین. *(He ~ed at everything that came near.)*

lash out, (١) بە توند پیامالین؛ پیاکێشان؛ بە قایم لێدان. (٢) هێرش بردنە سەر بە تووندی بە دەم؛ بە تووندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن: *(to lash out at somebody)*

lash (lash), *v.t.* بەستنەوە بە پەت، گوریس، یا زنجیر.

lashing (lash′iŋ), *n.* (١) بە قامچی لێدان؛ دارکاری کردن. (٢) هێرشی بە تووندی بە دەم؛ سەرزەنشت: *(He got a tongue ~ .)* .

lashing (lash′iŋ), *n.* (١) بەستنەوە. (٢) پەت؛ گوریس.

lass (las), *n.* (١) کچ. (٢) یار، دڵدار. (٣) کارەکەر.

lassitude (las′ə-tōōd´, las′ə-tūd´), *n.* ماندوویەتی؛ پرووکان؛ بێ هەناوی؛ بێ تاقەتی؛ بێ هێزی.

lasso (las′ō), *n.* کەمەند؛ پەتێکی قوڵفەدارە نەسپ و رەشەوولاخی بەرەڵای پێ دەگیرێنەوە

v.t. بە کەمەند گرتنەوە؛ کەمەندکردن؛ کەمەند هاویشتن.

last (last, läst), *adj.* (١) دواهەمین؛ دواترین؛ دوا؛ قرە؛ هەرە دوایی؛ دوایەك؛ دوایین *(the ~ place; the ~ person)* . (٢) دوا؛ تەنها نەوەی کە ماوە. (٣) ڕابوردوو (مانگ، ساڵ، هەفتە): *(~ month, week, year, etc.)* . (٤) نەوەی کە هەر چاوەڕوانی لێ ناکرێ؛ دوایین: *(She was the ~ person that they would have suspected.)* (٥) هەرە؛ کەورەترین *(of the ~ importance)* . (٦) بێ ئەرج ترین؛ دوا؛ کەمترین. (٧) تازەترین؛ نوێ ترین. (٨) دوا؛ تازەترین: *(the ~ word in scientific research)* .

adv. (١) لە دوا ییدا؛ هەرە دوایی؛ دوا. (٢) دواجار. (٣) لە کۆتاییدا؛ لە ئاکامدا

n. (١) دوا شت: *(This is the ~ of the apples.)* . (٢) دوا چەرخ، قۆناغ.

at (long) last, لە نەخامدا؛ لە ئاکامدا؛ لە هەرە دواییدا

breathe one's last, مردن؛ دوا هەناسە هەڵکێشان

see the last of, دوا چاوپێکەوتن؛ ئیتر نەبینینەوە *(I hope we have seen the last of him.)*

to the last, هەتا مردن؛ هەتا دوا هەناسە.

last (last, läst), *v.i.* (١) بەردەوام بوون؛ خایاندن *(The war ~ed four years.)* (٢) بەرگەگرتن؛ دەربردن؛ هەڵ کردن؛ مانەوە: *(He will not ~ too long in his new job.)* (٣) بەش کردن؛ مان؛ بەس بوون: *(will our food ~ ?)* .

last (last, läst), *n.* قاڵبی پێڵاو

v.t. قاڵب خستنەناو پێڵاوەوە.

last (last, läst), *n.* کێشانەیەکە بریتییە لە چوار هەزار پاوەند

lasting (las′tiŋ, läs′tiŋ), *adj.* هەمیشە، بەردەوام، بەرگەگر *(a ~ peace)*

n. (١) هەمیشەیی، بەردەوامی؛ بەرگەگرتن. (٢) جۆرە قوماشێکی قایمە.

Last Judgment, پۆژی قیامەت.

lastly (last′li, läst′li), *adv.* لە کۆتاییدا؛ لە نەنجامدا؛ ئیتر: *(I ~ , I must explain that...)*

Last Supper, دوا شێوی عیسا پێش لە سێدارەدانی. (هەروەها پێشی دەوترێت: Lord's Supper).

last word, (١) دوا گوفتار؛ دوا ووتە (کە گفتوگۆیەك یا مشتومڕێك دەبڕێنێتەوە). (٢) [Colloq.]، دوا مۆدە.

latch (lach), *n.* ئەلقەڕێز؛ سوورگی؛ کڵۆم.

v.t. & v.i. ئەلقەڕێزکردن.

latch on to, [Slang], (١) خۆ پێوە هەڵواسین؛ دەست پێوە گرتن و بەرنەدان. (٢) دەسکەوتن؛ پەیداکردن. (٣) تێگەیشتن.

latchet (lach′it), *n.* قەیتانی پێڵاو.

late (lāt), *adj.* (١) درەنگ؛ دواکەوتوو؛ لە دوا. (٢) (ا) دوا دوا؛ درەنگ؛ نزیکی کۆتایی: *(~ afternoon)* . (ب) دوا؛ بەشی دوایی: *(the ~ Middle Ages)* . (٣) خوالێخۆشبوو: *(the ~ president)* .

adv. (١) درەنگ؛ دواکەوتوو. (٢) لە دوا دوای. (٣) تازە؛ بەم زوانە؛ لەم درەنگانەدا: *(I saw him as ~ as yesterday.)* .

of late, بەم زوانە؛ تازە؛ لەم دوایییەدا: *(I have not seen him of late.)*

too late, کار لە کار ترازاوە؛ تازە درەنگە.

lately (lāt′li), *adv.* لەم دوایییەدا؛ لەم چەندانەدا؛ بەم زوانە: *(I haven't seen him ~ .)*

latency (lā′t'n-si), *n.* (١) شاراوەیی؛ نادیاری؛ داپۆشراوی. (٢) ماتی؛ کشوماتی (زیندەوەرزانی)؛ کپی؛ کپ بوون.

latent (lā′t'nt), *adj.* (١) شاراوە؛ نادیار؛ داپۆشراو: *(~ talent, qualities, etc.)* (٢) مات (زیندەوەرزانی)؛ کشوماتی؛ خاموش: *(~ disease germs)*

latent period, ماوەی نێوان تووش بوونی نەخۆشییەك و دەرکەوتنی نیشانەکانی.

later (lāt′ēr), *adv.* لە دوایییدا؛ لە پاشدا؛ دوای ئەوە.

later on, لە دوای ئەوە؛ لە پاشا؛ دوایی.

sooner or later, ئێستا بێ یا کاتێکی تر؛ زوو بێ یا درەنگ: *(We must all die sooner or later.)*

lateral (lat′ēr-əl), *adj.* لابەلایی؛ لەلاوە؛ لا؛ تەنیشت. *(~ movement)*

n. شتی لابەلا؛ شتی تەنیشتی.

-laterally *(adv.).*

latest (lāt′ist), *adj.* تازەترین؛ نوێ ترین؛ دواترین؛ دوا.

at the latest, دوا کات؛ لەوە درەنگتر نا: *(I will be back tomorrow at the latest.)*

the latest, تازەترین؛ نوێ ترین؛ دواهەمین.

lath (lath, läth), *n.* (١) تەختەداری باریك و تەنك (کە لە خانووسازی و تەیمانەی پەنجەرە و دەرگادا بەکاردەهێنرێت) (٢) پەرە کانزای تەنکی کون کون یا تەلی هێلەکی (خانووسازی).

v.t. تەختەداری باریك و تەنك لێدان؛ تەیمانە دروستکردن بە تەختەداری باریك و تەنك.

lathe (lāth), *n.* (١) ئامێری دارو کانزا داتاشین و ڕێك و پێك کردن. (٢) چەرخی گۆزەکەر.

v.t. داتاشین و ڕێك و پێك کردنی تەختەدارو کانزا.

lather (lath′ēr), *n.* (١) کەفە سابوون؛ کەف. (٢) کەفی لالفاوەو شوێنی تری لەش.

v.t. (١) کەفە سابوون لێدان؛ سابوون لێدان. (٢) [Colloq.]، دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.

v.i. کەف کردن: *(This soap ~s well.)* .

lathing (lath′iŋ, läth′iŋ), *n.* تەختەداری باریکەو تەنک لە دیوارو بنمیچ دان‌و گەچکاری کردنی.

Latin (lat′n), *adj.* لاتینی (زمان، کلتوور، گەل، ئایینی کاسۆلیکی).

n. (١) لاتینی: هاوبیشتمانیی‌یەکی پۆمای کۆن. (٢) لاتینی: زمانی لاتینی. (٣) کەسێکی ئیتالی، ئیسپانی، یا نەمەریکای لاتینی (کە زمانەکەیان لە لاتینی‌یەوە وەرگیراوە) (٤) کاسۆلیکی؛ کاسۆلیکی پەروەر.

Latinate (lat′n-āt´), *adj.* لە زمانی لاتینی‌یەوە وەرگیراوە؛ پڕ لە وشەی لاتینی‌و لە لاتینی‌یەوە وەرگیراو.

Latinize (lat′n-īz´), *v.t.* (١) وەرگێڕان بۆ لاتینی؛ کردن بە لاتینی. (٢) وەک لاتینی نێکردن (٣) بە تیپی لاتینی نووسین. (٤) پەیڕەوی ئاین‌و دەستووری کاسۆلیکی کردن.

v.i. وردە‌و وشەی لاتینی بەکارهێنان.

latish (lāt′ish), *adj.* نەختێ درەنگ

latitude (lat′ə-tōōd´, lat′ə-tūd´), *n.* (١) پانی: فراوانی (٢) مەودا (٣) سەربەستی کردارو ڕادەربڕین‌و هەڵسان‌و دانیشتن؛ کردنی شت بە دڵی خۆ: *(to allow people great ~ in their jobs.)* . (٤) هێڵی پانی (جوگرافیا). (٥) ئاوچە *(pl.)* *(high ~s; low ~s)*

-latitudinal *(adj.).*

latitudinarian (lat´ə-tōō´d'n-âr′i-ən, lat′ə-tū′d'n-âr′i-ən), *adj.* مێشک کراوە (بەتایبەتی لە کاروباری ئاینیدا)؛ چاوپۆشیکەر.

n. کەسێکی مێشک کراوە؛ کەسێکی چاوپۆشیکەر (بەتایبەتی لە سەربەستی ئاینیدا).

-latitudinarianism *(n.).*

latrine (lə-trēn′), *n.* ئاودەستخانە (بەتایبەتی هی جەماوەری وەک لە فڕۆدگاو قوتابخانەدا)؛ پێشاو.

-latry (lə-tri), پاشگرێکە بەمانای: پەرستن: *(idolatry)* .

latten (lat′n), *n.* (١) پەڕەی تەنکی مس. (٢) پەڕەی تەنکی کانزا بەتایبەتی تەنەکە.

latter (lat′ĕr), *adj.* (١) دواتر: نەوەی دوایی؛ بەشی دوایی؛ دوایی‌یەکەی: *(the ~ part of the year, the century, the book, etc.)* (٢) دووهەمین شت یا کەسی ئاوبراو: *(Of these two men the former is dead and the ~ still alive.)*

-latterly *(adv.).*

latter-day (lat′ĕr-dā´), *adj.* تازەباو؛ نوێ باو

lattermost (lat′ĕr-mōst´), *adj.* دواترین.

lattice (lat′is), *n.* (١) تەیمانەی پەنجەرەو دەرگا: تەڵی پەنجەرەو دەرگا. (٢) چوارچێوەی تەنراو (٣) دەرگاو پەنجەرەی تەیمانەدار.

v.t. (١) تەیمانە دروستکردن؛ وەک تەیمانە لێکردن (٢) تەیمانە لێدان؛ بە تەیمانە داپۆشین.

lattice work (lat′is-wûrk´), *n.* تەیمانەی دەرگاو پەنجەرە؛ چوارچێوەی تەیمانەیی.

laud (lôd), *n.* (١) ستایش؛ پیاهەڵدان (٢) سروود یا گۆرانی ستایشی

v.t. ستایش کردن؛ بە شان‌و باهودا هاتنە خوارەوە.

laudable (lôd′ə-b'l), *adj.* جێی ستایشە؛ باش.

laudanum (lôd′'n-əm, lôd′nəm), *n.* (١) شتێکی گیراوەیە بە تلیاکەوە (٢) گیراوەیەکی تلیاک‌و خواردنەوەی کحوایی‌یە.

laudation (lô-dā′shən), *n.* ستایش کردن؛ ستایشکاری؛ ستایش.

laudative (lôd′ə-tiv), *adj.* = **laudatory.**

laudatory (lôd′ə-tôr´i, lôd′ə-tō´ri), *adj.* ستایشکار؛ ستایشکەر

laugh (laf, läf), *v.i.* پێکەنین

v.t. (١) بە پێکەنین دەربڕین. (٢) بە پێکەنین وەدیهێنان یا والێکردن.

n. (١) پێکەنین. (٢) شتێک کە مایەی پێکەنین بێت

have the last laugh, لە ئەنجامدا بردنەوە یا سەرکەوتن پاش ژێرکەوتنێکی سەردەمی

laugh at, پێ پێکەنین؛ گاڵتەپێکردن

laugh away, خۆ دەربازکردن یا پەڕاندنەوە لە شتێکی ناخۆش بە پێکەنین؛ بە پێکەنین بردنە سەر: *(to laugh away a person's fears or doubts)*

laugh in one's sleeve, بە دزێیەوە پێکەنین؛ لە ناوەوە پێکەنین.

laugh off, خۆ پەڕاندنەوە لە بارێکی ناخۆش بە پێکەنین، لاقرتی، یا بێباکی نواندن. *(to laugh off an embarrassing situation)*

laugh out of (or on) the other (or wrong) side of the-mouth, هەست بە ناخۆشی کردن پاش خۆشی.

no laughing matter, (شتێکی) گاڵتە ئێبە؛ شتێکی گرنگەو ئابن بە سووکی بگیرێ؛ گاڵتەی پێ ناکرێ.

laughable (laf′əb'l, läf′ə-b'l), *adj.* سەیر؛ شایانی گاڵتە یا پێکەنینە؛ بۆ پێکەنین یا گاڵتەپێکردن باشە.

-laughableness *(n.)*; **laughably** *(adv.).*

laughing gas, گازی پێکەنین.

laughing jackass, = **kookaburra.**

laughingly (laf′iŋ-li, läf′iŋ-li), *adv.* بە پێکەنینەوە؛ بە گاڵتەوە.

laughing-stock (laf′iŋ-stok´, läf′iŋ-stok´), *n.* قەشمەری؛ کەسێک یا شتێک کە گاڵتەچی هەموو کەس بێت.

laughter (laf′tĕr, läf′tĕr), *n.* پێکەنین.

launch (lônch, länch), *v.t.* (١) تەقاندن؛ هەڵدان؛ فڕێدان؛ ناردن (بۆ ئاسمان وەک مووشەک یا کەشتی ئاسمانی): *(to ~ a missile, rocket, etc.)* (٢) بۆ یەکەم جار خستنەئاو ئاوەوە‌و خستنەگەڕ (کەشتی‌و بەلەمی تازە) (٣) هێرش بردنە سەر؛ دەست بە هێرش کردن: *(to ~ an attack)* . (٤) دامەزراندن (لەسەر کار یا پیشەیەک)؛ دەستپێکردن. *(to ~ a new career; to ~ a young man into business)*

v.i. (١) ناردنە ئاو دەریاوە؛ دەستپێکردن. (٢) (~ into) خۆ تێ فڕێدان؛ بە جۆشەوە دەستپێکردن: *(She ~ed into a tirade.)*

n. (١) نزم کردنەوەی کەشتی یا بەلەمێکی تازە بۆ ئاو دەریا. (٢) حەوزی کەشتی دروستکردن (کە کەشتی تازەی لێوە دەنێررێتە ئاو دەریا) (٣) کاتی دەستپێکردن (کار، هێرش، مووشەک تەقاندن).

launch (lônch, länch), *n.* (١) گەورەترین بەلەمی سەر کەشتێیەکی جەنگی. (٢) بەلەمی مەکینە.

launching pad, launch pad (or platform), بنکەی مووشەک تەقاندن؛ بنکەی هاوێشتن یا تەقاندنی مووشەک‌و کەشتی ئاسمانی

launder (lôn′dĕr, län′dĕr), *n.* تەشتی پاککردنەوە کانزای خاو.

v.t. جل شتن؛ جل شۆردن: *(to ~ clothes)* .

v.i. (١) بەرگەی شتن گرتن: *(This fabric ~s well.)* (٢) جل شتن؛ جل شۆردن

laundress (lôn′dris, län′dris), *n.* جل شۆر (ئافرەت)

laundromat (lôn′drə-mat´, län′drə-mat´), *n.* جل شۆرک؛ جل شۆرخانە.

laundry (lôn′dri, län′dri), *n.* (١) جل شتن؛ جل شۆردن (٢) جل شۆرک؛ جل شۆرخانە (٣) (ا) جلی پیس (کە دەبێت بشۆرێ یا ئامادەیە بۆ شتن): *(I have to do my ~ today.)* (ب) جلی تازە شۆراو

laundryman (lôn′dri-mən, län′dri-mən), *n.* کرێکار یا سەرپەرشتیکەری جل شۆرخانە‌و ئوتوخانە.

laundrywoman (lôn′dri-woom′ən, län′dri-woom′ən), ***n.*** = laundress.

laureate (lô′ri-it), ***adj.*** (۱) به چڵو گوڵو گەڵای " دەفنە " چنراو (۲) گوڵبەندی "دەفنە" پێ بەخشراو (۳) هەڵکەوتوو (بەتایبەتی هۆنەر)؛ شاعیری بلیمەت (٤) خەڵات کرو (***Nobel ~***)

n. (۱) کەسێکی گوڵبەندی " دەفنە " پێ بەخشراو؛ کەسێکی خەڵات کراو (۲) هۆنەری هەڵکەوتوو؛ شاعیری کۆشکی پادشا

v.t. (۱) ڕێزلێنان بە گوڵبەندی " دەفنە " پێ بەخشین (۲) کردن بە هۆنەری کۆشکی پادشا

-laureateship ***(n.).***

laurel (lô′rəl, lär′əl), ***n.*** (۱) دەفنە درەختێکی هەمیشە سەوزە (۲) گوڵبەندی نەم درەختە کە بە کەسێك دەبەخشرێت لە سەرکەوتنیدا؛ گوڵبەندی سەرکەوتن. (۳) (***pl.***) (۱) پلەوپایە بەرزی؛ ناوداری؛ ناوبانگ. (ب) سەرکەوتن.

v.t. (۱) گوڵبەندی سەرکەوتن پێ بەخشین (۲) ڕێزلێنان

look to one's laurels, پاراستنی دەسکەوت و پلەوپایەی خۆ لە هاوچاوان

reap (or win) one's laurels, ڕێزلێ نران؛ گوڵبەندی سەرکەوتن پێ بەخشران؛ بەروبوومی سەرکەوتن خواردن.

rest on one's laurels, شانازی کردن بە سەرکەوتنی ڕابوردووەوە و پاڵ لێدانەوە؛ ڕازی بوون بە دەسکەوت و سەرکەوتنی ڕابوردوو قاچ لێ ڕاکێشان.

lava (lä′və, lav′ə), ***n.*** (۱) ئاگراو؛ شلەی ئاگرینی ئاگرڕێژن (کە بریتێیە لە کانزاو بەردی تواوە). (۲) نەم ئاگراوە پاش ساردبوونەوەی و وەك بەردلێهاتنی

lavatory (lav′ə-tôr′i, lav′ə-tō′ri), ***n.*** (۱) جۆرنە دەستشۆر (۲) ئاودەستخانە؛ ئاودەست؛ پێشاو؛ ژووری دەست شتن.

lave (lāv), ***v.t. & v.i.*** شتن؛ شۆردن

lave (lāv), ***v.t.*** بە چەمچە تێکردن یا هەڵهێنجان.

lavender (lav′ən-dər), ***n.*** (۱) گوڵە خەزنم؛ چاران چەقیلە؛ پرووەکێکی بۆن خۆشە. (۲) بۆن و گوڵاوی نەم گوڵە (۳) نەرخەوانی

adj. نەرخەوانی

v.t. بۆن خۆش کردن بەم گوڵە.

laver (lā′vər), ***n.*** (۱) جۆرنە بەتایبەتی هی مس کە لە کەنیشتەدا دەست و قاچی تێدا دەشۆرا (۲) پاکژکەرەوە؛ شتی پاککەرەوەی گیانی.

laver (lā′vər), ***n.*** جۆرە گیایەکی دەریاییە دەخورێت.

lavish (lav′ish), ***adj.*** (۱) دەستبڵاو؛ بەدە؛ دەستودڵ تێر؛ (***to be ~ in giving one's money)*** (۲) (۱) زیاد لە پێویست؛ زۆر؛ فەنتازی؛ فرە؛ بەرچاوتێر؛ (***~ praise; ~ expenditure; a ~ party, life-style, etc.)***

v.t. بە دەست و دڵ تێرانە پێدان یا خەرج کردن (***He ~ed his love on his children.)***

-lavishly ***(adv.)***; lavishness ***(n.).***

law (lô), ***n.*** (۱) قانون؛ یاسا؛ دەستوور (۲) قانونێك؛ یاسایەك (***They have established ~ and order.)*** (۳) ئاسایش؛ ئاسوودەیی (٤) زانستی یاسا؛ یاساگەری (٥) دادگا (***They had to resort to ~ to settle the matter.)*** (٦) یاسای تایبەتی بە بەشێکی تایبەتی ژیان (***business ~)*** (۷) دادگەری؛ دادپرسی؛ پارێزەری؛ پیشەی دادپرس و پارێزەر (۸) یاسا زانین (۹) پەیڕەو؛ یاسا (۱۰) هەستو هۆشی ڕگماکی (***the ~ of self-preservation)*** (۱۱) فەرمانی خودایی

go to law, چوونە دادگا بۆ دادپرسی؛ شکات کردن

lay down the law, زەبروزەنگ نواندن؛ سنوور بۆ دانان؛ بەر بۆ بەرەڵا نەکردن

take the law into one's own hands, مافی خۆ سەندن بە دەستی خۆز بەزۆر (لەباتی چوونە دادگا).

law-abiding (lô′ə-bīd′iŋ), ***adj.*** یاساپەرست؛ یاساپەروەر؛ ملکەچ.

law-breaker (lô′brāk′ər), ***n.*** یاساشکێن.

law-breaking (lô′brāk′iŋ), ***n.*** یاسا شکاندن.

adj. یاساشکێن

law court, دادگا.

lawful (lô′fl), ***adj.*** (۱) یاسایی؛ بەپێی یاسایە؛ ناقەدەغە: (***a ~ act; ~ methods)*** (۲) دان پێدانراو؛ دەستووری: (***the ~ heir)*** . (۳) دڕووست؛ حەڵاڵ: (***a ~ marriage)*** .

-lawfully ***(adv.)***; lawfulness ***(n.).***

lawgiver (lô′giv′ər), ***n.*** (۱) یاسای گەل بدەر؛ پێشەوایەکە کە دەستووری ژیان دادەنێت بۆ گەلەکەی. (۲) lawmaker .

lawless (lô′lis), ***adj.*** (۱) بێ یاسا؛ بەرەڵا: (***a ~ city)*** . (۲) قەدەغە؛ دژ بە یاسا: (***a ~ act)*** . (۳) لاسار؛ یاخی؛ سەرکێش: (***a ~ person)*** .

-lawlessly ***(adv.)***; lawlessness ***(n.).***

lawmaker (lô′māk′ər), ***n.*** یاسادانەر

lawn (lôn), ***n.*** چیمەن.

lawn (lôn), ***n.*** مەلمەڵ؛ کرێشە.

lawn mower, چیمەنبڕ؛ مەکینەی چیمەن بڕین.

Law of Moses, یاسای موسا؛ تەورات.

law of nations, یاسای نێو وواڵتان.

lawsuit (lô′sōōt′, lô′sūt′), ***n.*** دادخوازی؛ داواکاری (دادگا).

lawyer (lô′yər), ***n.*** پارێزەر (دادگا).

lax (laks), ***adj.*** (۱) ڕەوان؛ سکچوو (۲) شل؛ شڵوشێواو؛ خاو. (۳) (۱) کەمتەرخەم؛ بێباك: (***to be ~ about paying one's bills)*** . (ب) بەرەڵا (ڕەووشت)؛ شل (مەجان)؛ سووك (مەجان): (***~ morals)*** . (٤) خاو یا کشاو (زمان و کاژێر لەکاتی بێژانی هەندێ لە دەنگە بزوێنەکاندا وەك: " e " لە " let " وە " i " لە " hide " دا).

-laxity ***(n.)***; laxness ***(n.).***

laxative (lak′sə-tiv), ***adj.*** سك ڕەوین.

n. دەرمانی ڕەوانکەرە.

lay (lā), ***v.t.*** (۱) بە زەویدا دان؛ خستنە خوارەوە: (***He laid his opponent low with one punch.)*** (۲) (***~ in; ~ on***)، دانان؛ دانان لەسەر، لەژێر، یا لەناو؛ خستنەسەر؛ پاڵخستن: (***L~ the pencil on the table.)*** (۳) دانان لە شوێنێکی تایبەتیدا؛ خستنە شوێنێکی تایبەتی؛ خشتکاری کردن: (***to ~ bricks, a carpet, etc.)*** . (٤) خستنەسەر؛ پێدان: (***He ~s great emphasis on occuracy.)*** (٥) هێلکەکردن: (***Chickens ~ eggs.)*** . (٦) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە: (***His doubts were laid.)*** (۷) پارەدانان بۆ گرەو. (۸) لەسەر دانان (باج، سزا)؛ بۆ بڕینەوە. (۹) دانان (نەخشە، پیلان)؛ کردن: (***L~ your plans carefully.)*** (۱۰) ئامادەکردن (مێزی نان خواردن). (۱۱) بە هی خۆ دانان؛ دەست بەسەردا گرتن: (***He laid claim to the property.)*** (۱۲) خستنەپاڵ؛ دانەپاڵ: (***The murder was laid to Jones.)*** (۱۳) [Slang]، گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.

v.i. (۱) هێلکەکردن. (۲) گرەوکردن. (۳) پاکشان؛ پاڵکەوتن. (٤) بە چالاکی کارکردن.

n. (۱) بار؛ جۆرێتی هاتنه بەرچاوی شوێنێك؛ جۆرێتی پرکخرانی زەوی‌وزار: *(the ~ of the land)*

(۲) بەش (لە قازانجێك).

(۳) پلەی لوول خواردنی تانی گوریس یا پەت

(٤) [Slang]. (ا) هاوسەر: نافرەتێك (کە لەگەڵی جووت دەبیت): *(a good ~)*

(ب) گان

lay about (one), (۱) ئازایانە جەنگان؛ بە هەموو لایەکدا لێدان؛ مستەکۆڵە کێشان بە هەموو لایەکدا.

(۲) چالاکی نواندن.

lay a course, (۱) بە لایەکی تایبەتیدا ڕۆیشتن (کەشتی).

(۲) نەخشەدانان؛ ڕێ دانان بۆ کارێك.

lay aside, (۱) خستنەلاوە؛ لابردن؛ لادان: *(He laid his book aside to listen.)*

(۲) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن؛ خستنەلاوە: *(to lay aside money for one's old age)*

(۳) وازهێنان (خوو)؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ تەرك کردن.

lay away, (۱) پاشەکەوت کردن؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە.

(۲) خستنە لاوە (فرۆتەنی لە فرۆشگایەکدا پاش نەوەی کریارەکە پێشەکی هەندێ لە نرخەکەی دەدات)؛ بۆ دانان (فرۆتەنی): *(I asked the store manager to lay away a suitcase for me.; Some stores lay away merchandise for their clients after they pay a percentage of the price.)*

(۳) ناشتن

lay bare, ڕووتکردنەوە؛ خستنەڕوو

lay before, خستنە بەرچاو؛ خستنە بەردەم؛ خستنە پێش؛ پێشکەش کردن: *(to lay the facts before them)* .

lay by, هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن.

lay down, (۱) خۆبەختکردن؛ ژیانی خۆ بەختکردن: *(to lay down one's life for a cause or a person)*

(۲) پێ دان بە زەویدا؛ لەسەر سوورپوون؛ زەبر نواندن؛ ووتن بە تووندی: *(to lay down the law)*

(۳) چەك فرێدان؛ خۆ دان بە دەستەوە: *(to lay down one's arms)* .

(٤) گرەوکردن. (٥) عەمارکردن؛ هەڵگرتن.

lay (fast) by the heels, بەندکردن؛ گرتن؛ پێوەندکردن؛ ڕێی دەربازبوون لێ گرتن.

lay for, [Colloq.], خۆ بۆ مات دان (بۆ پەلاماردان)

lay hands on, (۱) لێدان (زلله، مستەکۆڵە): *(Don't lay hands on the child.)*

(۲) دۆزینەوە.

lay into, [Slang], (۱) لێدان یا پیامانێن پەیتا پەیتا.

(۲) سەرزەنشتکردن؛ هێرش بردنە سەر بە دەم.

lay it on, [Colloq.], (۱) فشەکردن. (۲) بە شانو بالدا هاتنە خوارەوە.

lay low, (۱) بە لەپەرە کەوتن.

(۲) [Slang]. سەری خۆ کزکردن؛ خۆشاردنەوە.

lay off, (۱) خستنەلاوە (مشت‌ومڕ).

(۲) لە کار دەرکردن (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی کورت)؛ لێ خستن: *(He was laid off yesterday.)*

(۳) سنوور بۆ دانان؛ سنوور جیاکردنەوە.

(٤) [Slang]. (۱) وەستان؛ وازهێنان

(ب) لە گاڵتەپێکردن یا سەر خستنەسەر وەستان؛ بڕینەوە (قسەی ناشرین، سەر خستنەسەر، ڕەخنە... هتد).

lay on, (۱) لێ هەڵسوون؛ لێدان (مەڵحەم، پۆن... هتد).

(۲) هێرش بردنە سەر؛ لێدان بە توند.

lay oneself open, خۆ خستنە بەر یا ڕێ دان بە (هێرش، لۆمە، ڕەخنە): *(to lay oneself open to criticism by one's actions)*

lay open, (۱) هەڵدڕین؛ کردنەوە. (۲) خستنەڕوو؛ هەڵماڵین.

lay out, (۱) خەرج کردن. (۲) ڕێك‌وپێك کردن؛ ڕێزکردن.

(۳) ڕاخستن؛ داخستن؛ هێنانەڕوو.

(٤) شۆردن‌و کفن کردن؛ ئامادەکردن بۆ ناشتن.

(٥) [Slang]. بە زەویدا دان‌و لە هۆش خۆ خستن؛ کوشتن.

lay over, لادان (ڕێبوار)؛ مانەوە یا پشوودانی ڕێبوار لەنێوان دوو قۆناغدا

lay to rest, ناشتن؛ بە خاك سپاردن.

lay up, (۱) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن؛ خستنەلاوە.

(۲) پەکخستن (نەخۆش). (۳) لە کار کێشانەوە بۆ چاك کردن (کەشتی)

lay waste. وێران کردن.

lay (lā), *past tense of* **lie,** پاکشان.

lay (lā), *adj.* (۱) تایبەتی بەوانەی کە قەشە نین.

(۲) تایبەتی بە بۆرەپیاو یا بۆرەپیاوان؛ تایبەتی بە کەسێك کە ئەوە پیشەی نەبێت کە باسی دەکرێت: *(No ~ reader will understand this medical text.)*

lay (la), *n.* (۱) هەڵبەستێکی کورت (بەتایبەتی کە بکرێت بە گۆرانی).

(۲) [Archaic]. گۆرانی؛ ئاوان.

layer (lā′ĕr), *n.* (۱) چین؛ توێخ؛ تووێك؛ لۆ؛ توێ؛ تیرە؛ تووێژ: *(a ~ of meat, clay, etc.)*

(۲) (ا) وەستا (خشتکاری)؛ خشتکاریکەر: *(a brick- ~)* .

(ب) هێلکەکەر: *(good ~s; bad ~s)* .

(۳) چڵێکە دەکرێت بەژێر خاکەوە و ڕەگ دادەکوتێ بەبێ ئەوەی لە ڕووەکەکە بکرێتەوە.

v.t. & v.i. ڕووادنی ڕووەك بە کردنی چڵەکانی بەژێر خاکەوە بۆ ڕەگ داکوتان بەبێ لێکردنەوەیان لە ڕووەکەکە.

layer cake, کێکی چین چین.

layman (lā′mən), *n.* (۱) کەسێك کە قەشە نەبێت.

(۲) مرۆڤی ڕەمەکی؛ بۆرەپیاو؛ کەسێك کە ئەوە پیشەی نەبێت کە باسی دەکرێت: *(This medical textbook is not for the ~ .)* .

layoff (lā′ôf′), *n.* (۱) لە کار دەرکردن بۆ ماوەیەك؛ لێ خستنی سەردەمی: *(There were many ~s in the oil industry last year.)*

(۲) ماوەی نەم لێ خستنە.

lay-out (lā′out′), *n.* (۱) ڕاخستن؛ بڵاوکردنەوە؛ خستنە بەرچاو.

(۲) نەخشە: *(the ~ of a factory)* .

(۳) شێوەی ڕێکخستن: *(The newspaper ~ is his responsibility.)*

(٤) [Colloq.]. بارەگا؛ فەرمانگە؛ جێی کاری کەشخە.

(٥) کۆمەڵە ئامێر.

lay-over (lā′ō′vĕr), *n.* لادان (ڕێبوار)؛ پشوودان یا مانەوەی ڕێبوار لەنێوان دوو قۆناغدا.

lazar (lā′zĕr, laz′ĕr), *n.* سوالکەرێکی گەب.

lazaretto (laz′ə-ret′ō), *n.* *Also* **lazaret, lazarette,** -(۱) خەستەخانەی گەڕان؛ خەستەخانەی نەخۆشیبە درمەکان.

(۲) کەرەنتینەخانە. (۳) گەنجینەی کەشتی.

laze (lāz), *v.i.* تەمەڵی کردن؛ سوورانەوە

v.t. (~ away), کات کوشتن؛ تەمەڵی کردن؛ سوورانەوە.

laziness (lā′zi-nis), *n.* تەمەڵی؛ تەمەڵێتی.

lazuli = lapis lazuli.

lazy (lā′zi), *adj.* (۱) تەمەڵ؛ لەش گران

(۲) سست‌و قورس؛ خاو؛ خاوخلیچك: *(a ~ motion)* .

(۳) کاتی پشت لێکردنەوە یا پشوودان: *(a ~ day)*

-lazily *(adv.).*

lazy-bones (lā′zi-bōnz′), *n.* [Colloq.]. کەسێکی تەمەڵ

lazy tongs, مقاشی تەمەڵکەل: مقاشێکە شتوومەکی پێ هەڵدەگیرێ‌و دەهێنرێ.

lazzarone (laz´ə-rō´nā), *n.* سوانکەری بێ لانە.

lb., [L.], libra = pound.

lea (lē), *n.* [Poetic], مێرگ؛ لەوەڕگا

leach (lēch), *v.t.* (۱) پاڵاوتن؛ پاککردنەوە.
(۲) لێ دەرهێنان (بە پاڵاوتن).

v.i. (۱) لێ دەرهێنران (بە پاڵاوتن یا شۆردنەوە). (۲) توانەوە و ناوبردن.

n. (۱) پاڵاوتن. (۲) نامێرێکی وەک بێژنگە.
(۳) ماددەیەکە کە شلەیەکی پێ دەپاڵێورێ

lead (lēd), *v.t.* (۱) پێشڕەوی کردن؛ سەرکردەیی کردن:
(to ~ a people)
(۲) ڕاکێشان (جلەو): *(He led the horse by the bridle.)* .
(۳) پێشکەوتن؛ ڕێ پیشاندان: *(L~ the way!)* .
(٤) والێکردن؛ بوون بە هۆ: *(His troubles led him to drink.)* .
(٥) چوون بۆ: *(This room ~s to another one.)* .
(٦) پێ کردن *(A teacher ~s his pupils to think clearly.)* .
(۷) سەرکردەیی یا سەرتیپی کردن (لقە لەشکر، هێرش، ئۆرکیسترا، باڵ).
(۸) بردنەسەر (ژیان)؛ ژین: *(He ~s a busy life.)* .
(۹) پێ بردنە سەر (ژیان): *(She ~s him a dog's life.)* .
(۱۰) دەستپێکردن؛ کردنەوە

v.i. (۱) پێشڕەوی کردن؛ سەرکردەیی کردن؛ ڕێنوماییی کردن.
(۲) وەها بوون؛ وەها ڕۆیشتن.
(۳) بوون بە هۆ *(One thing led to another.)* .
(٤) دەستپێکردن (٥) یەکەم مستەکۆڵە هاویشتن (بۆکسبازی).
(٦) یەکەم دەست یاری کردن (یاری کاغەز).

n. (۱) سەرکردەیی؛ پێشڕەوی:
(In community projects he always took the ~ .)
(۲) وێنە: نموونە *(We will follow your ~ .)* .
(۳) پێشکەوتن (پێشبڕکێ).
(٤) مەودای پێشکەوتن (پێشبڕکێ): *(We hold a safe ~ .)* .
(٥) نیشانە؛ کلیلی مەتەل هەڵهێنان.
(٦) یەکەم مستەکۆڵە (بۆکسبازی).
(۷) یەکەم دەست یا مافی یەکەم دەست یاری کردن (یاری کاغەز).
(۸) تەلی تەلەکتریک گەیێن.
(۹) (أ) دەوری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە): *(Who plays the ~ ?)* .
(ب) نوواندەری سەرەکی کە ئەم دەورە دەبینێ.
(۱۰) (أ) سەردێڕ یا یەکەم بەندی دەنگوباسێک (ڕۆژنامەگەری).
(ب) دەنگوباسی سەرەکی (ڕۆژنامەگەری، تەلەفزیۆن، ڕادیۆ):
(the ~ story in today's papers)
(۱۱) چینە کانزای خاوی زۆراوی لە بنی ووشکە ڕوبارەدا.

adj. پێشەوە: هی پێشەوە؛ یەکەم: *(the ~ horse)* .

lead astray, بەهەڵەدابردن: خستنەسەر ڕێی چەوت
(He was led astray by evil companions.)

lead (a person) by the nose, جلەوی کەسێک بە دەست بوون
(She leads him by the nose.)

lead off, دەستپێکردن: کردنەوە (ئاهەنگ، کۆڕ، ووتار... هتد):
(Who is going to lead off the discussion?)

lead on, (۱) فریودان؛ هاندان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ تەفرەدان
(She led him on.; Don't lead people on.)
(۲) بەرەو پێشەوە بردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە

lead the way, پێشکەوتن؛ ڕێ پیشاندان؛ ڕێنوماییی کردن؛ بوون بە نموونە بۆ خەڵک.

lead up to, (۱) ڕێ بۆ تەختکردن؛ بەرە بەرە بۆ ئامادەکردن؛ بەرەو مەبەست بردن (گفتوگۆ)
(I don't know what you're leading up to.)
(۲) بوون بە ئەنجام؛ بەرەو ئەوە ڕۆیشتن.

lead (led), *n.* (۱) قوڕقوشم.
(۲) شتێکی قوڕقوشمی: (أ) سەنگێکە بۆ پێوانی قوواڵیی دەریا.
(ب) (*pl.*) [British]، پەڕەی قوڕقوشمەییە بۆ سەربان داپۆشین.
(ج) چوارچێوەی شووشەی پەنجەرە.
(د) تیلماسکێکە بۆ جیاکردنەوەی دێڕی چاپەمەنی.
(۳) فیشەک؛ گوللە.
(٤) گرافیت: جۆرە کاربۆن (خەڵووز)ێکە قەڵەمی ڕەشی لێ دروستدەکرێت.
قوڕقوشمی.

adj. (۱) قوڕقوشم لێدان. (۲) سوورکردنەوە بە قوڕقوشم (گلێنەکاری).

v.t. (۳) پان کردنی نێوان دێڕەکانی چاپەمەنی بە تیلماسکی قوڕقوشمی.
قوڕقوشماوی بوون؛ قوڕقوشم لێدران.

v.i.

leaden (led´n), *adj.* (۱) قوڕقوشمی. (۲) قورس؛ گران (سەنگ).
(۳) سست؛ خاو؛ قنگ گران. (٤) خەمبار؛ مات؛ دڵتەنگ.
(٥) خۆڵەمێشی؛ قوڕقوشمی (ڕەنگ).

leader (lēd´ēr), *n.* (۱) سەرۆک؛ سەرکردە؛ ڕابەر؛ فەرماندەر؛ پێشڕەو؛ پێشەوا؛ سەرگەورە. (۲) بەڕێوەبەر.
(۳) (أ) سەرۆکی حیزب یا ڕێکخراوێک.
(ب) کەسێکی بەدەسەڵات لە کۆمەڵەیەکی ڕامیاریدا؛ سەرکردە.
(٤) (أ) سەردەستە (تیپی مۆسیقا).
(ب) مۆسیقاژەنی سەرەکی (تیپی مۆسیقا).
(٥) نەسپی پێشەنگ (گالیسکەی چەند نەسپی).
(٦) سەرووتار (ڕۆژنامەگەری).
(۷) (*pl.*) ڕیزە خاڵی چاو ئاراستەکەر بۆ نەوپەڕی لاپەڕە (وەک لە پێرستدا).
(۸) بۆری (بۆ ئاوەڕۆی سەربان).
(۹) ژێ (تونێکاری)؛ ماسولکەژێ.
(۱۰) ژێیەکی کورتە قولاپ یا دانی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکییەکەوە (ڕاوەماسی).
(۱۱) تەوقەسەرەی چڵە دار یا دەوەن؛ چڵ یا لقی سەرەکی ڕووەک.

leadership (lēd´ēr-ship´), *n.* (۱) سەرکردایەتی؛ سەرۆکایەتی؛ ڕابەرایەتی؛ پێشڕەوی؛ پلەوپایەی سەرکردە.
(۲) توانای سەرکردایەتی یا سەرۆکی.
(۳) کۆمەڵە سەرکردە؛ دەستەیەک سەرۆک.

lead-in (lēd´in´), *n.* (۱) پێشەکی؛ سەرەتا.
(۲) بەرنامەی پێشەنگ (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ).
(۳) تەلی پێ گەیێن: ئەو بەشەیە لە تەلی ئیریەلێک کە دەبەسترێت بە ئامێرە ئەلەکترۆنییەکەوە وەک تەلەفزیۆن و ڕادیۆ.

leading (lēd´iŋ), *n.* سەرۆکایەتی کردن؛ سەرکردایەتی کردن؛ پێشڕەوێتی؛ ڕابەرێتی.

adj. (۱) سەرەکی؛ گرنگ؛ بنچینەیی: *(a ~ writer, factor, role)* .
(۲) لەپێش هەموانەوە؛ یەکەم؛ پێشەنگ: *(the ~ candidate)* .
(۳) نوواندەری سەرەکی؛ دەوری سەرەکی بینین (فیلم، شانۆنامە):
(a ~ lady, man)

leading article, سەرووتار (ڕۆژنامەگەری).

leading lady, نوواندەری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە).

leading man, نوواندەری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە).

leading question, پرسیارێکە وەها دەکرێت کە ئەو وەڵامەی پرسیارکەرەکە دەیەوێت بیدرێتەوە.

lead line, = sounding line.

lead-off (lēd´ôf´), *n.* (۱) سەرەتا (وەرزش)؛ یەکەم لێدان (یاری).
(۲) سەرەتا.

adj. دەستپێکەر؛ تایبەتی بە دەستپێکردن.

lead pencil, قەڵەمی ڕەش؛ قەڵەم

lead poisoning, ژەهری قوڕقوشم لێدران (کە دەبێتە هۆی خوێن کەمی و قەبزی و سک ئێشە و ماسولکە ئێشە و گۆجی).

leadsman (ledz´mən), *n.* قوواڵیی دەریا پێو.

leady (led′i), *adj.* (۱) قورقوشمی: لە قورقوشم دەچێت. (۲) قورس
leaf (lēf), *n.* (۱) گەڵا. (۲) (ا) پەڕەی گوڵ. (ب) پەڕە گەڵا. (۳) پەڕە: پەڕە کاغەز. (٤) (ا) پەڕەی خوان (کە دەتوانرێ لە مێزەکە بکرێتەوە یا بخرێتەوە سەری بەپێی کەم و زۆری میوان). (ب) پەڕەی چەسپیوی خوان. (٥) پەڕەی دەرگا و پەنجەرەی نوشتاوە. (٦) پەڕەی کانزایی.
v.i. (۱) گەڵاکردن: گەڵاگرتن: *(Trees ~ in the spring.)* . (۲) (~ through): پەڕە هەڵدانەوە: پەڕەپەڕەکردن: *(to ~ through a book)*
v.t. پەڕەپەڕەکردن: پەڕە هەڵدانەوە.
in leaf, گەڵاگرتوو: سەوز: گەڵای پێوەیە: *(The fig tree is in leaf.)*
take a leaf out of a person's book, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێک ڕۆیشتن: کردنی کەسێک بە نموونەی خۆ.
turn over a new leaf, پەڕەیەکی تازە هەڵدانەوە لە ژیاندا (بەتایبەتی بەمانای تەرک کردنی خووی خراپ): سەرلەنوێ دەستپێکردن و بیرچوونەوەی ڕابوردوو
leafage (lēf′ij), *n.* گەڵا: سەرجەمی گەڵاکانی ڕووەکێک یا درەختێک
leaf hopper, مێرووی بازدەدەر (شیلەو تەڕایی گەڵا دەخوات)
leafless (lēf′lis), *n.* بێ گەڵا: ڕووت
leaflet (lēf′lit), *n.* (۱) گەڵاچکۆلە: گەڵای تازە. (۲) بەشێکی گەڵایەکی خانە خانەدار. (۳) بڵاوکراوە (بەتایبەتی هی کوڕت و ڕووپاگەندە): ناهێلکە: *(propaganda ~s)*
leaf-stalk (lēf′stôk), *n.* لاسکە گەڵا.
leafy (lēf′i), *adj.* (۱) گەڵادار: لە گەڵا پێکهاتوو: گەڵایی. (۲) گەڵای زۆرە: پڕ گەڵا. (۳) گەڵا بان وەک (کاهوو، سپێناغ): *(Lettuce and spinach are ~ vegetables.)*
league (lēg), *n.* (۱) پەیمان (لە نێو وڵاتان، یانە، کۆمەڵە، یا تیپدا). (۲) (ا) یەکێتی (نێوان وڵاتان). (ب) یەکێتی (نێوان تیپی وەرزش، یانە، ڕێکخراو، یا مرۆڤدا).
v.t. & v.i. یەککرتن: بوون بە یەک
in league, هاوپەیمان: *(He is in league with the enemy.)*
league (lēg), *n.* (۱) پێوانەیەکی دووریی بریتییە لە سێ میل (لە هەندی وڵاتیشدا چوار): فرسەخ. (۲) دووجای نەم پێوانەیە.
leaguer (lē′gĕr), *n.* (۱) گەمارۆدان. (۲) لەشکری گەمارۆدەر. (۳) ئۆردوگای نەم جۆرە لەشکرە.
leaguer (lē′gĕr), *n.* نەندامی یەکێتییەک (هی نێو وڵاتان، یانە، ڕێکخراو، تیپی وەرزش... هتد): هاوپەیمان.
leak (lēk), *v.i.* (۱) تکەکردن: دڵۆپەکردن: دەڵاندن (۲) ~ in; ~ out): ڕێ دان بە ئ چوون یا تێ چوونی ئاو و هەوا: فشکردنەوە. (۳) ئاشکرابوون: دەرکەوتن: درکان: *(The truth ~ed out.)* .
v.t. (۱) ڕێ دان بە ئ چوون یا تێ چوونی ئاو و هەوا: فشکردنەوە. (۲) درکاندن: ئاشکراکردن: دەرخستن: *(to ~ secrets or information)* .
n. (۱) درز: کون: کەلەبەر (۲) تکە: دڵۆپە: دەڵان *(a ~ in the roof)* (۳) (ا) دەربازبوون و لەکیس چوونی ووزەی ئەلەکتریکی. (ب) جێی نەم دەربازبوونە (٤) (ا) درکانی دەنگوباسی نهێنی (بە دەسەنقەست یا بەبێ دەسەنقەست). (ب) دەنگوباسی درکێنراو. (ج) درکێنەری نەم دەنگوباسە: سەرچاوەی نەم درکاندنە
leakage (lēk′ij), *n.* (۱) دڵۆپە: دڵۆپەکردن: تکە (۲) شتی ئ چوو یا تێ چوو (شلە، هەوا) (۳) نەو بڕەی لە دەفرێک دەچێت یا تێی دەچێت. (٤) نەو بڕەی کە وا دادەنرێت لەکیس دەچێت لە گواستنەوەی شلەدا بە لێچوونی لە دەفر (بازرگانی).
leaky (lēk′i), *adj.* (۱) تکەکەر: دڵۆپەکەر: *(a ~ roof)* . (۲) [Colloq.]، دەم دراو. -leakiness *(n.)*.
lean (lēn), *v.i.* (۱) لاربوونەوە: خوارببوونەوە: چەمینەوە. (۲) شان لەسەر دادان: دەست پێوەگرتن: پاڵ پێوەدان: *(He ~ed on the desk.; ~ing against the railing)* (۳) (~ on; ~ upon): پشت پێ بەستن: *(L~ on me for help.)* . (٤) لایەنگیری کردن: پاڵپشتی کردن: بەلاوە باشتر بوون: *(You ~ toward state control of education.)* (٥) [Colloq.]، (~ on): زۆر بۆ هێنان: زۆرلێکردن: بەگیرهێنان: *(Their boss is ~ing on them.)*
lean (lēn), *adj.* (۱) لەپ: لاواز: پەقەڵە: باریک. (۲) بێ چەوری (گۆشت): *(~ meat)* . (۳) کەم (قازانج، بەر، بووجە، سەرمایە): *(a ~ budget)* .
n. گۆشتی بێ چەوری.
leaning (lēn′iŋ), *n.* (۱) لاری: خواری: لاربوونەوە. (۲) مەیل: ئارەزوو: لایەنگری.
leant (lent), *alternative past tense and p.p. of* **lean.**
leap (lēp), *v.i.* قەڵەمبازدان: بازدان: قونەکردن: هەڵبەزینەوە.
v.t. (۱) قەڵەمبازدان بەسەردا: بازد بەسەردا دان. (۲) بازدپێدان: *(He ~ed his horse over the wall.)* .
n. (۱) قەڵەمبازد: بازد: قونە: هەڵبەزینەوە. (۲) مەودای قەڵەمبازد. (۳) نەو شوێنەی بازدی لێوە دەدرێت: شت یا شوێنی بازد بەسەردا دراو. (٤) گۆڕپانێکی کوتوپڕی (٥) قۆستنەوە: بە پەرۆشەوە بوون بۆ هەل بۆ هەڵکەوتن (بۆ کردنی شتێک): *(to ~ at the chance to do something)* یەکەدوو لێ نەکردن.
a leap in the dark, کارێکی پڕ مەترسی: کارێکی نەنجام نەزانراو.
by leaps and bounds, ئێجگار زۆر: زۆر خێرا (پێشکەوتن، پەرەسەندن): *(His business is growing by leaps and bounds.)*
leapfrog (lēp′frôg′, lēp′frog′), *n.* یەکەو حەیزەران: یەکەو گۆتەکە.
v.t. & v.i. بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن یا قەڵەمبازدان وەک لە یەکەو گۆتەکەدا.
leapt (lept, lēpt), *alternative past tense and p.p. of* **leap.**
leap year, ساڵی پڕ: ٣٦٦ ڕۆژ.
learn (lûrn), *v.t.* (۱) فێربوون. (۲) ڕەوان کردن. (۳) بیستن: زانین: پێ زانین: *(I ~ed that he had been sick.)* (٤) بۆ دەرکەوتن. (٥) عارنان: *(I've learnt my lesson.)* . (٦) فێربوون (خوو، هەڵوێست): *(You have ~ed humility.)* . (۷) فێرکردن (بەم مانایە نێستا هەر نەخوێندەوار بەکاری دەهێنن):
v.i. (۱) فێربوون. (۲) بیستن: پێ زانین: زانین.
learned (lûr′nid), *adj.* (۱) زانا: بزان: زۆر تێگەیشتوو: دانا: *(a ~ man)* (۲) زانایانە: تایبەتی بە زانایان: زانیاری (گۆڤار، ڕێکخراو): *(a ~ society, journal, etc.)*
learning (lûr′niŋ), *n.* (۱) فێربوون. (۲) زانیاری: زانست.
learnt (lûrnt), *alternative past tense and p.p. of* **learn.**
leary (lêr′i), *adj.* = leery.
leasable (lēs′ə-b'l), *adj.* بەکرێ دەدرێت (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ بەتایبەتی خانوو زەوی‌وزار): بەکرێ دەگیرێت.
lease (les), *n.* (۱) کرێ نامە (خانوو زەوی‌وزار): قۆنتەراتی بەکرێدان یا بەکرێ گرتن. (۲) ماوەی بەکرێدان یا بەکرێ گرتن (خانوو زەوی‌وزار). (۳) خانوو زەوی‌وزاری بەکرێ دراو.

v.t. (۱) بەکرێ دان (خانوو زەوی‌وزار) (۲) بەکرێ گرتن (خانوو زەوی‌وزار).
a new lease on life, ژیان نوێ بوونەوە (لە ئەنجامی لە ئەخۆشی چاکبوونەوە، مەراق ئەمان، یا بژگار بوون لە کارەساتێک).
lease-holder (lēs′hōl´dĕr), *n.* کرێچی (خانوو زەوی‌وزار) کرێ گرتە
leash (lēsh), *n.* (۱) زەشوە؛ زەشمە؛ جڵەو؛ هەوسار؛ پەت.
(kept in ~): (۲) دابینکردن؛ جڵەوگیری.
(۳) سێ سەگ. کەوێشك... هتد (ڕاوکردن)؛ دەستەی سێیانە.
v.t. (۱) زەشوەکردن؛ زەشمە کردنەسەر؛ بەستنەوە؛ پەت کردن.
(۲) جڵەوگرتن؛ دابینکردن.
hold in leash, دابینکردن جڵەوگرتن.
strain at the leash, سەرکێشی کردن؛ بێ ئارامی نوواندن
least (lēst), *adj.* کەمترین
adv. بە کەمترین
n. کەمترین
at (the) least, (۱) بەلای کەمەوە؛ هیچ نەبێ. (۲) هەرچۆنێك بێ.
not in the least, هیچ؛ بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕادەیەك.
(I'm not in the least tired.)
leastways (lēst′wāz´), *adv.* [Dial.], = leastwise.
leastwise (lēst′wīz´), *adv.* [Colloq.], = at least.
leather (leth′ĕr), *n.* (۱) چەرم؛ پێستەی خۆش کراو؛ قایش؛ پێستەی دەباخ کراو. (۲) شتومەکی لە چەرم دروستکراو؛ شتی چەرم.
adj. چەرم؛ لە چەرم دروستکراو؛ چەرمین.
v.t. (۱) چەرم نێختن. (۲) بە قامچی لێدان؛ قامچی پێدان.
leatherback (leth′ĕr-bak´), *n.* جۆرە کیسەلێکی دەریایی گەورەیە
leathern (leth′ĕrn), *adj.* (۱) چەرمین؛ چەرم؛ لە چەرم دروستکراو.
(۲) لە چەرم دەچێت.
leatherneck (leth′ĕr-nek´), *n.* [Slang], سەربازی هێزی دەریایی ئەمەریکی
leatheroid (leth′ĕr-oid´), *n.* چەرمی دەستکرد.
leathery (leth′ĕr-i), *adj.* چەرمی؛ وەك چەرم وایە؛ ئەرم و جێر.
leave (lēv), *v.t.* (۱) نیشتنەوە؛ نەبردن؛ لێ بەجێهێشتن.
(۲) بەجێهێشتن شوێنەوار، پاشماوە، نیشانە جێ)
(۳) لە دوای خۆ بەجێهێشتن؛ لە دوا بەجێمان.
(The deceased ~s a widow and two children.)
(٤) بۆ بەجێهێشتن لە وەسیەتنامەدا).
(She left her fortune to charity.)
(٥) (~ to; ~ up to): پێ سپاردن (لێبرسراو)؛ پێ پێدان بۆ بڕیاردان.
(I will ~ that to you.; She ~s such decisions up to me.)
(Ten minus two ~s eight.): (٦) ماندوە (ژمێرە).
(Here is my proposal- take it or ~ it.). (۷) نەویستن؛ بەجێهێشتن.
(۸) بەجێهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن؛ بڕۆیت.
(we will ~ town tomorrow.)
(۹) بەجێهێشتن لە دوای خۆ (مرۆڤ، شت).
(I left him there.; She left it in the car.)
(۱۰) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ دەست لێ بەردار بوون
(۱۱) خۆ لێ کشانەوە؛ وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن
(۱۲) [Slang] هێشتن؛ پێ پێدان
v.i. ڕۆیشتن؛ ڕۆیین
leave off, (۱) وەستان؛ دەست هەڵگرتن.
(leave off alcohol): (۲) تەرك كردن؛ وازهێنان.
leave one alone, بەرۆك نەڕدان؛ لێ گەڕان؛ وازلێهێنان؛ لە کۆڵ بوونەوە.
(Leave me alone, please.)
leave out, پەڕاندن؛ لەبیرچوونەوە و باس نەکردن.
(to leave out a letter, some names, an important item, unnecessary details, etc.)
leave word (with), ڕاسپاردن؛ پەیام بۆ بەجێهێشتن.
(I will leave word with my neighbour to open the door for you and let you in my house.)
leave (lēv), *n.* (۱) ماوە؛ ماوەپێدان؛ پێ پێدان؛ پێ پێ دران.
(۲) ووچان؛ پشوو؛ ماوە دان بۆ ووچان گرتن.
(۳) ماوەی ئەم ووچانە.
beg leave, داوای ماوەدان کردن؛ داواکردن بە پێ پێدان.
by your leave, بە یارمەتی تۆ؛ ئەگەر ڕێم پێ دەدەیت.
on leave, لە ووچاندایە؛ لە ووچانە.
take leave of, خواحافیزی لێکردن.
take one's leave, ڕۆیشتن؛ خواحافیزی کردن و ڕۆیشتن.
leave (lēv), *v.i.* گەڵاکردن؛ گەڵاگرتن.
leaved (lēvd), *adj.* (۱) گەڵای پێوەیە؛ گەڵای کردووە.
(narrow- ~): (۲) جۆرێك یا ژمارەیەکی تایبەتی گەڵای پێوەیە.
leaven (lev′n), *n.* (۱) هەویرترش؛ هەوێن.
(۲) بیرۆڕایەك یا کارێك کە وورده وورده شت دەبزوێنێ و دەژێنێتەوە و جۆشی تێ دەخات.
v.t. (۱) هەویرترش تێکردن؛ هەویر هەڵهاتن؛ هەوێن تێکردن.
(۲) ژیاندنەوەی بەرە بەرە؛ پیا بڵاوبوونەوە و بزواندن یا جۆش تێخستن.
leave of absence, ووچان؛ ووچان پێدان.
leaves (lēvz), *n. plural of* **leaf.**
leave-taking (lēv′tāk´ĭŋ), *n.* خواحافیزی کردن؛ خواحافیزی؛ ڕۆیشتن.
leavings (lēv′ĭŋs), *n.pl.* پاشماوە؛ خڵتە؛ پاشەڕۆ؛ گەنوگو؛ زبڵ.
Lebanese (leb´ə-nēz′), *adj.* لوبنانی (گەل، کلتوور).
n. لوبنانی؛ کەسێکی لوبنانی.
lecher (lech′ĕr), *n.* پیاوێکی داوێن پیس؛ چاوچنۆس.
lecherous (lech′ĕr-əs), *adj.* داوێن پیس؛ چاوچنۆس.
-lecherously *(adv.)*; lecherousness *(n.)*.
lechery (lech′ĕr-i), *n.* داوێن پیسی؛ چاوچنۆسی.
lectern (lek′tĕrn), *n.* (۱) مێزی ئینجیل لێوە خوێندنەوە لە کڵێسەدا.
(۲) دووانگە؛ مێزی دووانەدار؛ سێپای ووتار خوێندنەوە.
lection (lek′shən), *n.* (۱) خوێندنەوەی ئینجیل لە کڵێسەدا لەکاتی نوێژدا. (۲) خوێندنەوەی دەقی نووسراوێکی جیا لە دەقێکی تری هەمان نووسراو.
lectionary (lek′shən-er´ĭ), *n.* لیستەی ئەو بەشانەی ئینجیل کە دەخوێنرێنەوە لە کڵێسەدا لەکاتی نوێژدا.
lector (lek′tĕr), *n.* (۱) خوێندەرەوەی ئینجیل لە کڵێسەدا لەکاتی نوێژدا.
(۲) وانەوانی هەندێ زانکۆ.
lecture (lek′chĕr), *n.* (۱) وانە.
(۲) سەرزەنشتێکی دوورودرێژ: *(to give someone a ~)*.
v.i. وانە بێژان؛ وانە دان.
v.t. (۱) وانە بێژان؛ وانە بۆ دان. (۲) سەرزەنشتکردن بە دوورودرێژی
lecturer (lek′chĕr-ĕr), *n.* وانەوان؛ وانەبێژ؛ مامۆستا.
lectureship (lek′chĕr-ship´), *n.* وانەبێژی؛ پلەی وانەوان
led (led), *past tense and past participle of* **lead.**
ledge (lej), *n.* (۱) لێواری پەنجەرە یا ڕەفە؛ ڕەفە.
(۲) (ا) لووتکەی شاخ؛ لووتکەی بەرد. (ب) تیرە بەردی ژێر ئاوی کەنار دەریا
(۳) تیرە بەردی کانزاداری ژێرزەمین.
ledger (lej′ĕr), *n.* (۱) تەختەبەردی سەر گۆڕ.
(۲) بڕەداری ئاسۆیی سێیارە (۳) دەفتەری ژمێریاری؛ دەفتەری ژمێرە
ledger board, تەختەداری سەر تەیمانی پێ پلیکانەو تەلارو شوێنی تر.
lee (lē), *n.* (۱) پەنا؛ پەناگا؛ جێی پەنا (۲) شوێنێك کە با نەیگرێتەوە.
(۳) ئەو دیوەی کەشتی و بەلەم کە با ناگرێتەوە.

adj. بانەگرەوە؛ تایبەتی بە دیوی بانەگرەوە.

leech (lēch), *n.* (۱) پزیشک. (۲) زاروو؛ زەروو؛ زالوو.
(۳) مفتخۆر؛ لاوورگە؛ لاکوت؛ هەوانتەخۆر؛ ناخوونەککەر؛ مشەخۆر.

v.t. (۱) چارەکردن؛ چاککردنەوە؛ دەرمان کردن.
(۲) خوێن گرتن بە زەروو؛ خوێن بەردان بە زالوو

v.i. لاکوتی کردن؛ مفتخۆری کردن؛ ناخوونەك کردن.

leech (lēch), *n.* قەراغی دەرەوەی بایەوان؛ قەراغی ستوونی بایەوان.

leek (lēk), *n.* سەوزەیەکە لە توخمی تەرە پیازە گەلاکانی لە کەوەر دەچێت، بەڵام زۆر پانترە

leer (lêr), *n.* سەیرکردنێکە بە لاتیلەی چاوو بە بزەوە بە نیازی پیس‌و ناپەسەندانە یا تەماع کردنە ئافرەتێك یا شتێك.

v.i. تەماشاکردن بەم جۆرە.
(The nasty old man ~ed on the young girl.)

leery (lêr'i), *adj. Also* **leary**, [Colloq.], بە ترس؛ بە گومان.
(I am ~ of people like him.)

lees (lēz), *n.pl.* خڵتە؛ تڵپی نیشتوو؛ نیشتووی بن دەفر.

lee shore, ئەو کەنار دەریایەی بەرەو ئەوێ با هەڵدەکات.

leeward (lē'wērd), *adj., n., & adv.* بەرەو ئەو لایەی کە با بۆی هەڵدەکات

leeway (lē'wā´), *n.* (۱) لادانی کەشتی‌و فڕۆکە لە ڕێی ڕاستی خۆیان بەهۆی باوە. (ب) گۆشەی ئەم لادانە.
(۲) [Colloq.]، مەودای لادانی ڕێ پێدراو (پارە خەرج کردن، کات بردنەسەر، کاروبار هەڵسوڕاندن، ڕەفتار نواندن)؛ سەربەستی کردنی شت بە دڵی خۆ.
(With this tight schedule I don't have much ~.)

left (left), *adj.* (۱) چەپ (۲) چەپڕەو (ڕامیاری).

n. (۱) لای چەپ؛ چەپ. (۲) مستەکۆڵەیەك بە دەستی چەپ (بۆکسبازی).
(۳) [the L-]، حیزب، کۆمەڵە، یا هەڵوێستێکی چەپڕەو.

adv. بەرەو چەپ؛ بە لای چەپدا.

left (left), *past tense and past participle of* **leave**.

left-handed (left'han'did), *adj.* (۱) چەپەڵە؛ چەپە
(۲) بەدەستی چەپ کراو. (۳) ناکارامە؛ گێل؛ گەلحۆ؛ گێژ.
(٤) نادڵسۆز؛ نابەدڵ؛ مەبەست خراپ. *(a ~ compliment)*.
(٥) morganatic.
(٦) بۆ دەستی چەپ کراوە؛ بە دەستی چەپ بەکاردەهێنرێ.
(۷) لە ڕاستەوە بۆ چەپ دەسووڕێتەوە (بە دژی دەسی کاتژمێرەوە).

adv. بە دەستی چەپ. *(He writes ~.)*.

leftism (lef'tiz'm), *n.* چەپڕەوی (ڕامیاری).

leftist (lef'tist), *n.* چەپڕەو (ڕامیاری)؛ چەپڕۆ.

leftover (left'ō´vēr), *n. & adj.* بەرماوە؛ پاشماوە؛ چێشتی کۆن؛ پاشەڕۆك

left wing, *Also* **Left Wing,** چەپڕەو (حیزب، کۆمەڵە)؛ چەپی (ڕامیاری).

-left-wing *(adj.)*.

left-winger (left'wiŋ ēr), *n.* چەپڕەو (مرۆڤ)؛ ئەندامی حیزب یا کۆمەڵەیەکی چەپڕەو.

lefty (lef'ti), *n.* [Slang], کەسێکی چەپەڵە

leg (leg), *n.* (۱) لاق؛ لنگ (۲) لنگی شەروال‌و پانتۆل.
(۳) شتێك کە لە لاق بچێ: (ا) لاق یا پێچکە (کورسی، مێز).
(ب) لاقی سپیاو پرگال.
(٤) قۆناغ. *(the last ~ of our trip)*.
(٥) یەکێك لە دوولا ستوونییەکەی سێگۆشەیەك.

v.t. [Colloq.], (~ it), بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕاکردن

give a leg up, [Colloq.], پاڵ پێوەنان؛ یارمەتیدان؛ هاندان.

have not a leg to stand on, [Colloq.], هیچ بەڵگەو بیانوویەکی ئەیە بۆ هەڵوێستێك یا کردەوەیەك.

on one's last leg, [Colloq.], زۆر بە بەرەوە نەمان؛ زۆری نەماوە (بۆ مردن، ڕۆڕکەوتن، نابوت بوون، یا ماندوو بوون)؛ باری شلۆقە.

pull one's leg, [Colloq.], گاڵتە لەگەڵ کردن؛ درۆ لەگەڵ کردن هەر بۆ گاڵتە.
(I was pulling your leg when I told you about winning a lottery.)

shake a leg, [Slang], (۱) پەلەکردن. (۲) سەماکردن

legacy (leg'ə-si), *n.* (۱) میراتی؛ جێماوە.
(۲) کەلەپوور؛ پاشماوەی دێرین؛ نەریت.

legal (lē'g'l), *adj.* (۱) یاسایی؛ دروستە؛ ڕێ دراو. *(a ~ act)*.
(۲) تایبەتی بە پارێزەران‌و دادپرسان. *(~ ethics)*.
(۳) لە ڕووی یاساوە؛ بەپێی یاسا. *(a ~ offense)*.
(٤) تایبەتی بە تەورات. (٥) حەڵاڵ.

legal cap, کاغەزی نووسینی پارێزەر.

legalism (lē'g'l-iz'm), *n.* پەیڕەوی کردنی کوێرانەی یاسا.

-legalist *(n.)*; **legalistic** *(adj.)*; **legalistically** *(adv.)*.

legality (li-gal'ə-ti), *n.* (۱) دروستێتی؛ یاسایەتی؛ بەپێی یاسایەتی شتێك. *(the ~ of his act)*.
(۲) پەیڕەوی کردنی یاسا.
(۳) شت یا هەنگاوی پێویست بەپێی یاسا

legalize (lē'g'l-īz´), *v.t.* (۱) ڕێ پێدان بەپێی یاسا؛ دروستکردن: *(to ~ abortion)*
(۲) حەڵاڵ کردن؛ بەپێی یاسا کردن.

-legalization *(n.)*.

legally (lē'g'l-i), *adv.* لە ڕووی یاساوە؛ لە باری یاساوە؛ بەپێی یاسا

legal tender, چەشنی پارە کە بەپێی یاسا دەبێت خاوەن قەرز وەری بگرێت لە وەرگرتنەوەی قەرزەکەیدا:
(Dimes are a ~ for any sum up to ten dollars.)

legate (leg'it), *n.* باڵیۆزی پاپا؛ نوێنەری دیپلۆماسی (بەتایبەتی هی پاپا).

-legateship *(n.)*.

legatee (leg´ə-tē'), *n.* میراتگر؛ میراتبەر.

legation (li-gā'shən), *n.* (۱) نوێنەری دیپلۆماسی ناردن.
(۲) ئەرکی ڕێ سپێردراوی ئەم نوێنەرە.
(۳) دەزگایەکی دیپلۆماسییە پلەیەك لەخوار باڵیۆزخانەوەیە.
(٤) سەرۆکی ئەم دەزگایەو فەرمانبەرەکانی.
(٥) فەرمانگەی ئەم دەزگایە.

legend (lej'ənd), *n.* (۱) داستان؛ ئەفسانە. (۲) کۆمەڵە داستان.
(۳) کەسێکی زۆر بەناوبانگ یا شتێك کە دەبێتە داستان؛ کەسێکی ئەوەندە لێهاتووە کە وەك ئەفسانەی لێ دێت.
(٤) ناونیشانێکی هەڵگەڕاوە لەسەر سکەیەك یا دروشمێکی خانەدانی.
(٥) تێبینی ڕوونکەرەوەی نەخشە یا وێنەیەك.

legendary (lej'ən-der´i), *adj.* داستانی؛ ئەفسانەیی؛ ئەفسانەوی: *(a ~ figure in Kurdish history)*

legendry (lej'ən-dri), *n.* سەرجەمی داستان یا ئەفسانەکان.

legerdemain (lej´ēr-di-mān'), *n.* (۱) دەست سووکی؛ فێڵ‌و تەڵەکەی جادووگەر؛ جادووگەری. (۲) فێڵ‌و تەڵەکە؛ تەڵەکەبازی؛ فێڵ ساختە؛ فڕوفێڵ.

leggy (leg'i), *adj.* (۱) لاق درێژ لە ئەندازە بەدەر. *(a ~ colt)*.
(۲) [Colloq.]، لاق جوان‌و درێژ (ئافرەت). (۳) لاسك درێژ.

legible (lej'ə-b'l), *adj.* پوون (دەستنووس)؛ بە ئاسانی دەخوێنرێتەوە؛ دەخوێنرێتەوە. *(~ handwriting)*.

-legibility *(n.)*; **legibleness** *(n.)*.

legibly (lej'ə-bli), *adv.* بە جۆرێك کە بخوێنرێتەوە (دەستنووس)؛ بە ڕوونی: *(Please, write ~.)*.

legion (lē′jən), *n.* (۱) لقێکی لەشکری ڕۆمانی (لەنێوان سێ هەزار تا شەش هەزار سەربازدا). (۲) ئوردو؛ لەشکر. (۳) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک. (٤) [L-]، یەکێتی جەنگاوەرانی کۆن؛ ڕێکخراوی سەربازانی کۆن.

legionary (lē′jən-er′i), *adj.* ئوردویی؛ لەشکری.

n. (۱) ئەندامی ئوردو؛ ئەندامی لەشکرێك. (۲) ئەندامی ڕێکخراوێکی جەنگاوەرانی کۆن.

legionnaire (lē′jən-âr′), *n.* (۱) ئەندامی لەشکرێك یا ئوردوێك. (۲) [L-]، ئەندامێکی ڕێکخراوی سەربازانی کۆن.

Legion of Honor, خەڵاتێکی بەرزی فەرەنسەیە بۆ سەربازان.

Legion of Merit, خەڵاتی لیهاتوویی. خەڵاتێکی بەرزی ئەمەریکییە بۆ سەربازان

legislate (lej′is-lāt′), *v.i. & v.t.* یاسادانان

legislation (lej′is-lā′shən), *n.* (۱) یاسادانان ۲. یاسا؛ قانون

legislative (lej′is-lā′tiv), *adj.* (۱) یاساسازی؛ یاسادانان

(~ powers, functions; the ~ branch of government)

(۲) دەسەڵاتی یاسادانان: *(a ~ assembly)* .

(۳) لە ڕێی یاسادانانەوە کراو.

n. لقی یاساسازی میری؛ دەستەی یاسادانەران؛ پەرلەمان؛ ئەنجومەنی نوێنەران.

legislator (lej′is-lā′tēr), *n.* یاسادانەر؛ ئەندامی دەستەی یاسادانەران؛ ئەندامی پەرلەمان.

legislature (lej′is-lā′chēr), *n.* ئەنجومەنی یاسادانەران؛ پەرلەمانی یەکێك لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا؛ ئەنجومەنی یاسادانان؛ ئەنجومەنی یاساسازی.

legist (lē′jist), *n.* یاسازان؛ پسپۆری یاسا.

legit (li-jit′), *n.* [Slang], شانۆنامەی پەسەند

adj. [Slang], = **legitimate.**

legitimacy (li-jit′ə-mə-si), *n.* ڕەوایی؛ دروستی؛ دروستێتی؛ پەسەندی؛ بەجێیی *(The ~ of a government, claim, purpose)* .

legitimate (li-jit′ə-mit), *adj.* (۱) حەڵاڵ زادە. *(a ~ child)* .

(۲) دروست؛ ڕەوا *(a ~ claim, purpose, etc.)* .

(۳) بەجێ؛ پەسەند *(a ~ reason for being absent)* .

(٤) ڕاستەقینە

(٥) (أ) دەستووری؛ بەپێی یاسا دانراوە: *(a ~ government)* .

(ب) بەپێی مافی میراتی بۆی ماوەتەوە؛ دەستووری: *(a ~ king)* .

(٦) پەسەند (شانۆنامە)؛ تایبەتی بە شانۆنامەیەك کە ناوکرۆکەکەی گرنگ بێت نەك گاڵتەوگەپ *(~ drama, theatre)* .

v.t. (۱) (أ) بە ڕەوا دانان؛ ڕەواکردن (ب) حەڵاڵ کردن؛ دروستکردن.

(۲) کردن بە حەڵاڵ زادە (لە دادگا).

-legitimately *(adv.)*; **legitimation** *(n.)*.

legitimatize (li-jit′ə-mə-tīz′), *v.t.* = legitimize.

legitimist (li-jit′ə-mist), *n.* لایەنگری دەسەڵاتی دەستووری بەتایبەتی هی کەسێك کە داوای پادشایەتی دەکات چونکە بە میراتی بۆی ماوەتەوە

-legitimism *(n.)*.

legitimize (li-jit′ə-mīz′), *v.t.* بە ڕەوا پێشاندان؛ ڕەواکردن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە *(to ~ a claim, right, situation, etc.)* .

legume (leg′ūm, li-gūm′), *n.* (۱) ڕووەکی پاقلەیی؛ پاقلەو تۆخمەکەی (وەك نۆبێ، فاسۆلیا، نۆك... هتد)

(۲) کەلوی پاقلەو تۆخمەکەی

(۳) تۆوی پاقلەو تۆخمەکەی

leguminous (li-gū′mi-nəs), *adj.* پاقلەیی؛ کەلووداڵ؛ تایبەتی بە ڕووەکی کەلووداڵ

leg work, [Colloq.]. ئەرکی بیادە؛ پیادەکار؛ ئەرکێك یا کارێکە کە بە پێ ڕۆیشتن جێبەجێ دەکرێت (وەك: دەنگوباس کۆکردنەوە بۆ ڕۆژنامەو تەلەفزیۆن و ڕادیو)

leister (lēs′tēr), *n.* ڕمی چنگاڵی (بۆ ڕاوەماسی).

n. ڕمی چنگاڵی گرتنە ماسی.

leisure (lē′zhēr, lezh′ēr), *n.* کاتی بەتاڵ؛ کاتی بێ نیشی؛ ئاسوودەیی.

adj. (۱) بەتاڵ (کات)؛ دەستبەتاڵ: *(~ time)* .

(۲) ئاسوودەو بێ نیش؛ خۆش گوزەران: *(the ~ class)* .

at leisure, (۱) دەستبەتاڵ؛ بەتاڵ

(۲) لەسەرخۆ؛ بەبێ پەلەکردن؛ بە هێواشی؛ بە شێنەیی.

at one's leisure, کە دەست گەیی؛ لەکاتی دەستبەتاڵیدا؛ بە هەوەسی خۆ: *(Read this at your leisure.)* .

leisured (lē′zhērd, lezh′ērd), *adj.* (۱) دەستبەتاڵ؛ ئاسوودەو بێ نیش. (۲) لەسەرخۆ؛ بە هێواشی؛ بە شێنەیی.

leisurely (lē′zhēr-li, lezh′ēr-li), *adj.* لەسەرخۆ؛ بە شێنەیی؛ بە هێواشی؛ بەبێ پەلەکردن؛ ئاسوودە: *(a ~ meal, drive, trip, etc.)*

adv. بە لەسەرخۆیی؛ بە شێنەیی.

-leisureliness *(n.)*.

leitmotif, leitmotiv (līt′mō-tēf′), *n.* بیری سەرەکی (لە چیرۆك، هۆنراوە، یا شانۆنامەیەکدا کە زوو زوو دووبارە دەکرێتەوە وە چیرۆکەکە دەبەستێت بەیەکەوە).

leman (lem′ən, lē′mən), *n.* [Archaic], (۱) دڵدار (پیاو، ژن)؛ خۆشەویست. (۲) دۆست (نافرەت).

lemma (lem′ə), *n.* (۱) بەڵگەیەك یا بیرێکی پێ سەلمێنراوە بۆ سەلماندنی بیرێکی گرنگتر بەکاردەهێنرێ. (۲) (أ) بیری ناوبراو لە سەرباسدا (ب) ووشەی لە فەرهەنگۆکدا ڕوون کراوە.

lemon (lem′ən), *n.* (۱) لیمۆ. (۲) دار لیمۆ. (۳) ڕەنگی لیمۆیی؛ ڕەنگی زەرد. (٤) [Colloq.]، شتێکی قەڵەو بێ فەر؛ کچێکی ناشرین؛ کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك و سەرنەکەوتوو: *(The used car I bought was a ~.)*

adj. (۱) لیمۆیی (ڕەنگ)

(۲) تامی لیمۆ دەدات؛ لیمۆیی؛ بە لیمۆ کراو.

lemonade (lem′ən-ād′), *n.* ئاوی لیمۆ؛ خۆشاوی لیمۆ؛ شەربەتی لیمۆ.

lemon drop, نوقڵە لیمۆ.

lemur (lē′mēr), *n.* جۆرێکە لە مەیموون.

lemures (lem′yoo-rēz′), *n.pl.* خێوی شەوگەڕی مردووان (ئەفسانەی ڕۆمانی).

lend (lend), *v.t.* (۱) بە دەستیاو پێدان؛ بە ئەمانەت پێدان: *(to ~ someone a book)*

(۲) قەرز پێدان.

(۳) پێدان؛ لێ زیادکردن؛ خۆشترو جوانترکردن: *(A fire ~s cheer to a room.)*

(٤) دەستگیرۆیی کردن؛ یارمەتیدان؛ پێدان: *(to ~ a helping hand)*

v.i. قەرزدان.

lend itself (or oneself) to, ڕێگەدان؛ بۆ ئاسان کردن؛ گونجان؛ شیان: *(The novel lends itself to reading.)*

length (lenkth, lenth), *n.* (۱) درێژی؛ درێژایی. (۲) دووری. (۳) ماوەی خایان؛ ماوەی پێ چوون؛ ماوە. (٤) دوورودرێژی. (٥) پێوانەیەکە بریتییە لە درێژی شتێك یا گیاندارێك لە پێشپکێدا: *(His boat won by two ~s.; Her horse won by a ~.)*

(٦) درێژی یا ماوەی خایانی بڕگانی تیپە بزوێنێك

at full length, بەتەواوی ڕاکشاو (لەش).

at length, (۱) لە ئاکامدا؛ لە دواییدا.

(۲) بە دوورودرێژی: *(We discussed the subject at length.)*

go to any length, هەوڵدان بەو ڕەڕی توانا؛ خۆ پێوە ماندووکردن؛

سل نەکردنەوە لە کردنی هیچ شتێك (بۆ دەسکەوتن یا جێبەجێکردنی شتێك).
go to great (or all) lengths, = go to any length.
keep at arm's length, دوورەپەریز لێ وەستان؛ ساردی لەگەڵ نواندن؛ دوور ڕاگرتن: *(She tried to keep him at arm's length.)* .
lengthen (leŋk′th'n, leŋ′th'n), *v.t.* درێژکردنەوە؛ درێژکردن؛ درێژەپێدان
v.i. درێژبوونەوە؛ درێژبوون
lengthily (leŋk′thə-li, leŋ′thə-li), *adv.* بە دوورودرێژی
lengthways (leŋkth′wāz′, leŋth′wāz′), *adv. & adj.* **lengthwise.**
lengthwise (leŋkth′wīz′, leŋth′wīz′), *adv. & adj.* لەسەر باری درێژی؛ بە باری درێژی؛ بە درێژی
lengthy (leŋk′thi, leŋ′thi), *adj.* زۆر دوورودرێژ: *(a ~ speech, lecture, discussion. etc.)*
-lengthiness *(n.)*.
lenience (lē′ni-əns, lēn′yəns), *n.* = leniency.
leniency (lē′ni-ən-si, lēn′yən-si), *n.* (١) بەزەیی؛ دڵنەرمی؛ نەرمی (٢) کارێکی دڵنەرمانە
lenient (lē′ni-ənt, lēn′yənt), *adj.* دڵنەرم؛ نەرم؛ بە بەزەیی؛ شل؛ جڵەو شلکەر: *(a ~ judge, teacher, parent, etc.)* .
Leninism (len′in-iz′m), *n.* بیروباوەڕو فەلسەفەی لینین
-Leninist; Leninite *(n. & adj.)*.
lenitive (len′ə-tiv), *adj.* ئازارکوژ؛ ئازاربڕ
n. دەرمانی ئازارکوژ
lenity (len′ə-ti), *n.* = leniency.
lens (lenz), *n.* (١) گەردبیر؛ زەرەبین؛ شووشەی بینین (چاوێلکە، کامێرا). (٢) پەردەیەکی بڕشنی چاوە لە پشتی پەشینەی چاوەوە تیشك کۆدەکاتەوە.
Lent (lent), *n.* ماوەی بۆژوگرتن لە ئایینی خاچ پەرستیدا (بریتییە لە چل بۆژ).
lent (lent), *past tense and past participle of* lend.
lenticular (len-tik′yoo-lĕr), *adj.* (١) دوو ڕوو قۆقز (٢) گەردبینی
lentigo (len-tī′gō), *n.* (١) شڵ؛ کونج (٢) نیشانەیەکی زگماکی (وەك خاڵ).
lentil (len′t'l, len′til), *n.* (١) نیسك (٢) ڕووەکی نیسك
Leo (lē′ō), *n.* (١) ناوی کۆ نەستێرەیەکە. (٢) بورجی شێر.
leonine (lē′ə-nīn′), *adj.* شێرانە؛ وەك شێر.
leopard (lep′ĕrd), *n.* (١) بەور؛ پڵنگ. (٢) کەوڵی دەور یا پڵنگ (٣) وێنە یا پەیکەری شێرێکە لە لاوەو سەری بەرەو ڕووی تەماشاکەرە (وەك: شێرێ نینگلیزی لەسەر دروشم یا شێرێ تر).
leopardess (lep′ĕr-dis), *n.* بەوری مێ؛ مێ پڵنگ
leotard (lē′ə-tärd′), *n.* بەرگێکی یەك پارچەی تەنافبازو سەماکەرانە
leper (lep′ĕr), *n.* گەڕ؛ گول؛ کەسێکی گەڕوگول
lepidopterous (lep′ə-dop′tĕr-əs), *adj.* تایبەتی بە جانەوەری باڵ تەنکی پوولەکاوی (وەك پەپوولە).
lepidote (lep′ə-dōt′), *adj.* بە پوولەکەو کاژ یا تۆزاڵ داپۆشراو (ڕووەکناسی).
leprechaun (lep′rə-kôn′), *n.* جنۆکەیەکە بە خەزنەی شاراوە دەزانن و هەر کەس بیگرێ پیشانی دەدات (نەفسانەی ئیرلەندی).
leprosarium (lep′rə-sâr′i-əm), *n.* خەستەخانەی گەران.
leprosy (lep′rə-si), *n.* گەڕی؛ گەڕو گول
leprous (lep′rəs), *adj.* (١) گەڕ؛ گول. (٢) لە گەڕ دەچێت.
lesbian (lez′bi-ən), *adj.* پانپانۆکی کەڕ؛ قاشکەرو قاش کراو.
n. نافرەتی پانپانۆکی کەڕ؛ نافرەتێکە کە حەز لە نافرەتی تر دەکات.

lesbianism (lez′bi-ən-iz′m), *n.* پانپانۆکی؛ حەزکردنی نافرەت لە نافرەت
lesion (lē′zhən), *n.* (١) برین؛ زام؛ ئازار. (٢) بریتی پێست. (٣) زیان پێ گەیشتنی ئەندامێکی لەشو لەکارکەوتنی.
less (les), *adj.* (١) کەمتر. (٢) بچووکتر؛ نزمتر (پلەوپایە)؛ خوارتر.
adv. کەمتر؛ بە ڕادەیەکی کەمتر.
n. هەندێکی کەمتر؛ بڕێکی کەمتر.
prep. ئەوەندەی لێ دەرچێ (ژمێرە): *(Five dollars ~ two.)* .
-less (lis), پاشگرێکە بەمانای: بێ؛ بە بێ: *(pitiless, dauntless, relentless)*
lessee (les-ē′), *n.* کرێچی؛ کرێ گرتە.
lessen (les′'n), *v.t.* (١) کەمکردنەوە؛ کەمکردن (٢) شکاندن؛ لە پلەوپایە کەمکردنەوە.
v.i. کەم بوونەوە؛ کەم بوون.
lesser (les′ĕr), *adj.* (١) کەمتر. (٢) بچووکتر؛ نزمتر (پلەوپایە)؛ خوارتر.
lesson (les′'n), *n.* (١) وانە (٢) بەش (پەرتووکی قوتابخانە). (٣) شتێك کە فێربوونی پێویستە. (٤) پەند؛ فێربوونێکە لە ئەنجامی هەڵەکردندا: *(I hope you've learned your ~ .)* (٥) سەرزەنشت. (٦) بەشێکی ئینجیل (کە لە کڵێسەدا دەخوێنرێتەوە).
v.t. (١) فێرکردن؛ وانە پێ ووتنەوە. (٢) سەرزەنشتکردن.
lessor (les′ôr, les-ôr′), *n.* بەکرێدەر بەپێی قۆنتەرات (خانوو- زەوی‌وزار)؛ خاوەن خانوو زەوی‌وزاری بەکرێ دراو.
lest (lest), *conj.* (١) نەکو؛ نەبادا؛ لەترسی ئەوەی کە: *(We spoke very low ~ we should wake her up.)* (٢) کە: *(We were afraid ~ he should get here too late.)*
let (let), *v.t.* (١) وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن؛ دەست لێ هەڵگرتن: *(~ alone; ~ be)* (٢) (ا) بەکرێدان (خانوو زەوی‌وزار). (ب) بە قۆنتەرات کار پێدان. (٣) بەردان (خوێن)؛ ڕشتن: *(blood ~)* . (٤) ماوە پێدان؛ ڕێ دان: *(Will you ~ me smoke?)* . (٥) با؛ بام: *(~ us go.; L~ me hear from you.)* .
v.i. بەکرێ دران: *(This apartment ~s for $400.00 a month.)* .
let alone, (١) بەرۆك بەردان؛ لە کۆل بوونەوە؛ وازلێهێنان. (٢) ئەوە هەر هیچ؛ ئەوە هەر باسی مەکە؛ نەخوازەلا: *(We couldn't even hold our ground, let alone advance.)*
let down, (١) نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە؛ هێنانەخوارەوە. (٢) پشت لێکردنەوە؛ بە ئاسانی گرتن. (٣) ئاومێد کردن؛ دڵشکست کردن؛ هەناسە سارد کردن.
let go, بەرەڵاکردن؛ دەست لێ بەرەڵاکردن؛ وازلێهێنان.
let go of oneself, پەت بۆ خۆ شل کردن؛ دەست لە خۆ بەردان.
let in, ڕێی هاتنەژوورەوە دان.
let loose, بەرەڵاکردن؛ بەردان.
let off, (١) لێ هاتنەدەرەوە: *(to let off steam)* . (٢) بەردان (کرێکار)؛ پایدۆس لێکردن: *(Let the workmen off early.)* (٣) بەرەڵاکردن بە بێ سزا یان بە سزایەکی کەم. (٤) دابەزاندن: *(Let me off here.)* .
let on, [Colloq.], وا خۆ پیشاندان؛ وا پیشاندان.
let out, (١) بەردان (ئاوو شلەی تر). (٢) لێ بەربوونەوە؛ کردن؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(The dog let out a Yelp.)* . (٣) بەکرێدان. (٤) درکاندن (نهێنی)؛ ئاشکراکردن: *(who let that story out?)* . (٥) درێژکردن یا پان کردنی جل‌وبەرگ بە کردنەوەی دامێن یا تیکەکەی.

(٦) [Colloq.]، بەردان (قوتابخانە)؛ پایدۆس لێکردن.

let up, (١) پشت لێکردنەوە؛ فەرامۆش کردن.

(٢) وەستان؛ هێواش کردنەوە: *(The storm didn't let up.)*.

let up on, [Colloq.]. بە ئاسانتر لەگەڵ جوولانەوە؛ جڵەو نەختێ بۆ شل کردن.

let (let), *v.t.* [Archaic]. نەهێشتن؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستکردن.

n. (١) کۆسپ؛ قورت.

(٢) دووبارەکردنەوەی " سێڕۆ " (یاری تەنس).

-let (lit), پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە؛ بچووک: *(ringlet)*.

let-down (let′doun′), *n.* (١) خاوبوونەوە؛ پشت لێکردنەوە.

(٢) نائومێدی؛ دلشکستی (٣) نزم بوونەوەی فڕۆکە لەپێش نیشتنەوەیدا.

lethal (lē′thəl), *adj.* کوشندە؛ بکوژ؛ ژەهراوی: *(a ~ injection; ~ gas, weapons, etc.)*

lethargic (li-thär′jik), *adj.* (١) خاو؛ سست؛ بێ تاقەت؛ بێ ووزە؛ هەواڵوو؛ لەش داهێزراو. (٢) سستکەر؛ بێ تاقەت کەر؛ خاوکەرەوە؛ لەش داهێزەر

lethargy (leth′ĕr-ji), *n.* (١) نوستنی دوورو درێژو ناسرووشتی؛ نوستێنکی وەک سڕبوون. (٢) هەواڵوویی؛ سستی؛ خاوی؛ خاووخلیچکی؛ بێ هێزی؛ بێ تاقەتی. (٣) بێباکی؛ هیچ گوێ نەدان

Lethe (lē′thi), *n.* (١) ڕووباری لەبیرچوونەوە (لەفسانەی یۆنان‌و ڕۆمان) (٢) لەبیرچوونەوە؛ هیچ لەبیر نەمان.

let's (lets), = let us. با ئێمە؛ با

letter (let′ĕr), *n.* (١) تیپ؛ پیت (٢) نامە؛ پەیام؛ نووسراو.

(٣) (*pl.*) وێژە: *(a man of ~s)*.

(٤) واتای دەقاودەق

(٥) (ا) تیپی چاپەمەنی.

(ب) شێوەیەکی تایبەتی نەم تیپە یا تیپانە.

v.t. (١) لەسەر نووسین بە دەست.

(٢) نیشانەکردن بە تیپ؛ تیپ لەسەر نەخشکردن.

letters, (١) وێژە. (٢) زانیاری (بەتایبەتی هی وێژە)؛ زانین.

(٣) پیشەی نووسەر

to the letter, دەقاودەق؛ بەتەواوی؛ کت‌ومت؛ بێ زیادوکەمی: *(to carry out an order to the letter)*

letter box, = mailbox.

letter carrier, = mailman.

lettered (let′ĕrd), *adj.* (١) خوێندەوار.

(٢) تێگەیشتوو؛ زانا؛ ڕۆشنبیر

(٣) بە نووسین دیاریکراو.

lettergram (let′ĕr-gram′), *n.* بروسکەنامە؛ بروسکە

letterhead (let′ĕr-hed′), *n.* (١) کاغەزی سپی دەزگایەکە ناوو ناونیشانی دەزگاکەی لەسەرە. (٢) ئەم ناوو ناونیشانە.

letter of credit, بڕوانامەی پشتیوانی دارایی (کە بانقێك دەیدات بە مەعمیلێکی بۆ قەرز وەرگرتن بە ناوی ئەو بانقەوە).

letter of recommendation, پەسەندنامە

letter-perfect (let′ĕr-pûr′fikt), *adj.* (١) تەواو؛ دەقاودەق؛ بێ هەڵە. (٢) دێڕەکانی خۆی لەبەرەو دەورەکەی خۆی باش دەزانێ (نووانەر).

letters (or letter) of credence, بڕوانامەی باڵیۆز یا نوێنەری دیپلۆماسی

letters (or letter) of marque (and reprisal), بڕوانامەیەکە کە میری دەیدات بە کەشتیەوانێك بۆ دەستبەسەرداگرتنی کەشتی‌و شتومەکی وڵاتی دوژمن.

letters patent, بڕوانامەی مافێکی تایبەتی بەخشراو بە کەسێك لەلایەن میریەوە

letter testamentary, بەڵگەنامەیەکە دادگا دەیدات بە سەرووسیەت بۆ جێبەجێکردنی وەسیەتنامە.

lettuce (let′is), *n.* کاهوو.

let-up (let′up′), *n.* [Colloq.], (١) کەم بوونەوە؛ هێواش بوونەوە؛ کزبوون: *(There was no ~ in the rain.)*.

(٢) وەستان؛ نەمان؛ دوایی هاتن.

leuco-; leuc-; leuk-; leuko- (lōō′kō, lū′kə), پێشگرێکە بەمانای: سپی (پزیشکەوانی)؛ بێ ڕەنگ.

leucocyte (lōō′kə-sīt′, lū′kə-sīt′), *n.* = leukocyte.

leucoma (lōō-kō′mə, lyoo-kō′mə), *n.* زۆر سپێتی‌و ناڕۆشنی کۆرنیای چاو (پزیشکەوانی).

leuk-; leuko-, = leuco- .

leukemia, leukaemia (lōō-kē′mi-ə), *n.* لوکیمیا: شێرپەنجەی خوێن.

leukocyte (lōō′kə-sīt′, lū′kə-sīt′), *n.* خڕۆکەی سپی خوێن.

leukopenia (lōō′kə-pē′ni-ə, lū′kə-pē′ni-ə), *n.* کەمی خڕۆکە سپیەکان لە خوێندا.

-leukopenic *(adj.).*

leukopoiesis, پێکهاتن‌و پەرەسەندنی خڕۆکە سپیەکانی خوێن.

Levant (lə-vant′), *n.* (١) ناوچەی ڕۆژهەڵات؛ وڵاتانی ڕۆژهەڵات.

(٢) [I.]، جۆرە چەرمێکە.

levanter (lə-van′tĕr), *n.* (١) ڕۆژهەڵاتی؛ کەسێکی ڕۆژهەڵاتی.

(٢) بایەکی ڕۆژهەڵاتی بەهێزە.

levantine (lə-van′tin, lev′ən-tēn′), *adj.* ڕۆژهەڵاتی.

n. (١) ڕۆژهەڵاتی؛ کەسێکی ڕۆژهەڵاتی. (٢) کەشتیەکی ڕۆژهەڵاتی.

(٣) [I.]، جۆرە قوماشێکی ناوڕیشمە.

levator (lə-vā′tĕr), *n.* (١) ماسولکەی پەل یا ئەندامی تر بەرزکەرەوە. (٢) ئامێرێکی پزیشکەوانییە بۆ بەرزکردنەوەی بەشی نەویوی کاسەسەری شکاو.

levee (lev′i), *n.* (١) بەستەکی قەراغ ڕووبار (بۆ لافاو ڕاگرتن).

(٢) بەستووی گۆڵە مەڕەزە یا شتی وەها؛ بەستوویەکی لەسەر دێڕاو بەرزتر

(٣) شۆستەی قەراغ ڕووبار.

levee (lev′i, lə-vē′), *n.* (١) پێشوازی سەر لە بەیانی لەلایەن پادشا یا کەسێکی پایە بەرزەوە. (٢) پێشوازیەکی پاش نیوەڕۆیەکی زوو لە کۆشکی پادشای ئینگلیزیدا تەنها بۆ پیاوان. (٣) پێشوازیەکی ڕەسمی.

level (lev′l), *n.* (١) تەرازووی وەستای خانوو؛ تەرازووی خانووسازو دارتاش. (٢) پێوانی پلەی بەرزو نزمی بەم تەرازووە.

(٣) ئاست؛ ڕادە: *(sea ~)*.

(٤) تەختایی؛ تەختانی.

(٥) ڕێکی؛ ئاست: *(The tops of the pictures should be on a ~.)*.

(٦) بەرزایی؛ بەرزی.

(٧) پلە: *(Few men can rise to that ~.)*.

adj. (١) تەخت. (٢) ڕێك؛ ئاستی یەکتر.

(٣) پڕ بەڵام لێپاولێپ نا؛ لە ڕێکی لێوارێ دەفرەکە: *(a ~ teaspoonful)*

(٤) هاوپلە. (٥) بەرامبەر؛ هاوتا.

adv. بە ڕێکی؛ بە تەختی.

v.t. (١) ڕێك کردن (بە تەرازووی خانووساز یا دارتاش)؛ یەك ئاست کردن

(٢) تەختکردن. (٣) هاوپلەکردن. (٤) وەك یەك لێکردن.

(٥) ڕووخاندن؛ تەختکردن (خانوو): *(The storm ~ed trees and houses.)*

(٦) تڵەنگ بەرزکردنەوەو ڕێك کردن بۆ تەقاندن.

(٧) نیشان گرتنەوە.

v.i. (١) نیشان گرتنەوە. (٢) نیشانەکردن؛ کردن بە نیشان.

(٣) وەك یەك لێکردن؛ یەك ئاست کردن.

(٤) (~ with)، [Slang]؛ ڕاستی پێ ووتن.

level off, ڕێك کردن؛ هاوڕێك کردن؛ تەختکردن.

level with, [Slang], ڕاستگۆ بوون لەگەڵدا؛

(You should level with me.) .راستی پێ ووتن:

one's level best, [Colloq.], ئەوەی کە لە توانادا بێ؛

(I will do my level best.) .بەپەڕی تواناوە هەوڵدان:

on the level, [Slang], ڕاستگۆ؛ سەرڕاست؛ پاک؛ بێ فڕوفێڵ:

(You are not on the level with them.)

leveler, leveller (lev′l-ēr), *n.* (١) تەختکەر؛ ڕێککەر؛ وەک یەک لێکەر. (٢) یەکسانیخواز؛ یەکسانی پەروەر.

level-headed (lev′l-hed′id), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.

leveling rod, میلی زەوی پێو (بۆ پێوانی بەرزی‌و نزمی زەوی). (هەروەها **leveling staff, leveling pole**).

lever (lev′ēr, lē′vēr), *n.* (١) نوێڵ؛ ئامێری بەرزکردنەوە. (٢) میل؛ میلە تەرازوو. (٣) هۆی زەبر خستنەسەر.

v.t. (١) بەرزکردنەوە (وەک بە نوێڵ). (٢) بەکارهێنان بۆ زەبر خستنەسەر.

v.i. بۆ زەبر بەکارهێنان.

leverage (lev′ēr-ij, lē′vēr-ij), *n.* (١) بەرزکردنەوە بە نوێڵ؛ نوێڵکاری. (٢) دەست تێ خونجان (٣) هۆی زەبر؛ هۆی کارتێکردن؛ دەست؛ دەسەڵات:

(to gain political and economic ~ ; to have ~ over somebody).

leveret (lev′ēr-it), *n.* کەرویشکی یەک ساڵانە.

leviable (lev′i-ə-b'l), *adj.* (١) لەسەری دادەنرێ (باج)؛ کۆ دەکرێتەوە پاش لەسەر دانانی (باج). (٢) بۆی هەیە باجی لەسەر دانرێت.

leviathan (lə-vī′ə-thən), *n.* (١) دەعد بەکی دەریایی گەورەیە (ئینجیل). (٢) گیاندارێکی زۆر زل. (٣) شتێکی زۆر زل‌و قەبە.

levigate (lev′ə-gāt´), *v.t.* (١) هاریز بە تەڕی؛ وەک ئارد لێکردن. (٢) تێکەڵاوکردن‌و گرتنەوە (شلەک). (٣) ساف‌و نووس کردن.

levitate (lev′ə-tāt´), *v.t.* بەرزکردنەوە بە هەوادا لەبەر سووکی.

v.i. بەرزبوونەوە لە هەوادا لەبەر سووکی؛ لە هەوادا مەلەکردن؛ پێ لە زەوی بڕان.

-levitation *(n.)*; **levitator** *(n.)*.

levity (lev′ə-ti), *n.* (١) گاڵتەوڕێکەنێ؛ گاڵتەوگەپ. (٢) سووکی. (٣) هەمیشە گۆڕان؛ حوڵحوڵێتی.

levorotation (lē´və-rō-tā′shən), *n.* خوڵانەوە لە ڕاستەوە بۆ چەپ

levulose (lev′yoo-lōs´), *n.* = **fructose.**

levy (lev′i), *n.* (١) باج لەسەر دانان‌و کۆکردنەوە؛ باج گرتن (٢) باج؛ سەرانە؛ میرانە. (٣) سەرباز گرتن. (٤) نۆردووی وەها گیراو؛ کۆمەڵە سەربازی گیراو.

v.t. (١) باج لەسەر دانان؛ باج گرتن؛ باج لێگرتن. (٢) گرتن بە سەرباز. (٣) بەرپاکردن (شەڕ)؛ جەنگان؛ کردن؛ پێ هەڵسان.

v.i. دەستبەسەرداگرتنی زەوی‌وزار (لەلایەن دادگاوە).

lewd (lōōd, lūd), *adj.* (١) بەرەڵا؛ بێ شەرم؛ سووک؛ هەڵمانراو؛ ناڕۆش تێخەر؛ هەرەس هەڵسێنەر: *(~ behavior, remarks, etc.)* . (٢) [Obs.]، (ا) بەدخواز؛ ناپەسەند؛ پیس‌و بۆگەن؛ نزم؛ ناپەسەن. (ب) نەزان

-lewdly *(adv.)*; **lewdness** *(n.)*.

lexical (lek′si-k'l), *adj.* (١) ووشەیی؛ ڕاڕەیی؛ زمانی. (٢) فەرهەنگی

lexicographer (lek´sə-kog′rə-fēr), *n.* فەرهەنگ دانەر؛ فەرهەنگ نووس

lexicography (lek´sə-kog′rə-fi), *n.* فەرهەنگ دانان؛ فەرهەنگ نووسین.

-lexicographic; lexicographical *(adj.)*.

lexicology (lek´si-kŏl′ə-ji), *n.* ووشەناسی (زمانەوانی)؛ زانستی لێکۆڵینەوەی ووشە.

lexicon (lek′si-kən), *n.* (١) فەرهەنگ؛ فەرهەنگی زمانێکی کۆن. (٢) ووشەو ڕاڕەیەتی تایبەتی بە نووسەرێک، کەسێک، یا پیشەیەک: *(the ~ of the sports page)*

liability (lī′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بەرپرسی؛ بەرپرسیاری؛ ئەستۆ؛ ئەرک؛ ئۆبال. (٢) (*pl.*) قەرز. (٣) کۆسپ؛ بار (مەجاز)؛ مایەی زیان: *(He is not an asset but a ~ to our team.)* (٤) بۆهەبوون؛ لەوانەبوون.

liable (lī′ə-b'l), *adj.* (١) بەرپرس؛ لێپرسراوە لە ڕووی یاساوە: *(If you cause an accident, you are ~ for all the damages.; A man is ~ for his wife's debts.)* (٢) لەوانەیە؛ بۆی هەیە؛ دەشێ: *(You're ~ to get sick.; All men are ~ to make mistakes.)*

liaison (lē´ā-zōn´), *n.* (١) پەیوەندی؛ یەکخستن‌و ڕێکخستنی کاروبار (بەتایبەتی لەنێوان لق‌و بەشەکانی لەشکردا). (٢) پەیوەندیکار؛ هۆی پەیوەندی. (٣) دڵداری نهێنی. (٤) لێکدانی ووشە لە گفتوگۆی فەرەنسیدا (بە بێڕانی دوا تیپی بە ناسایی نەبێڕاوی ووشەیەک ئەگەر دوا بە دوای ووشەیەک هاتبێ دەستی بە تیپە بزوێن کردبێت. وەک: " chez elle " کە دەخوێنرێتەوە " شزێل ").

liaison officer, ئەفسەری پەیوەندیکار؛ ئەفسەری پەیوەندی.

liar (lī′ĕr), *n.* درۆزن؛ درۆکەر.

libation (li-bā′shən), *n.* (١) شەراب یا ڕۆن ڕشتن بە زەویدا یا کردن بەسەر لەشی قوربانیدا بۆ خودایەک (نەریتی یۆنانی‌یە). (٢) ئەم شەراب یا ڕۆنە. (٣) خواردنەوەی کحوڵی (لە ڕووی گاڵتەوە)؛ مەی.

libel (lī′b'l), *n.* (١) ناو پیس کردن (بە نووسین، وێنە... هتد)؛ ناوڕاندن؛ بەدناوکردن؛ بەدناوکردن‌و گرتنەوە (شلەک). (٣) ساف‌و نووس کردن.

v.t. (١) ناو پیس کردن (بە نووسین، وێنە... هتد)؛ ناوڕاندن؛ بەدناوکردن؛ بەدوێڕی کردن (٢) بڵاوکردنەوەی بەدوێڕی یا ناو پیس کردنێک (٣) سکاڵانامە (یاسای ئایینی‌و دەریایی).

libelant, libellant (lī′b'l-ənt), *n.* سکاڵاکەر (یاسای ئایینی‌و دەریایی).

libelee, libellee (lī´b'l-ē′), *n.* شکات لێکراو (لە داواکاری‌یەکی ناوڕاندندا).

libelous, libellous (lī′b'l-əs), *adj.* ناوڕێن؛ ناوپیسکەر؛ بەدناوکەر؛ ناوڕاندنی تێدایە: *(a ~ article, statement, etc.)*

liberal (lib′ĕr-əl, lib′rəl), *adj.* (١) ئازاد؛ بۆ پیاوی ئازاد شیاو: *(~ arts, a ~ education)* (٢) بەخشندە؛ بدە؛ بەرچاوتێر: *(a ~ giver)* . (٣) فرە؛ زۆر؛ مشە: *(a ~ reward)* . (٤) نادەقاودەق؛ خۆ نەبەستنەوە بە دەقەوە؛ بێ سنوور؛ کراوە: *(a ~ interpretation of the law)* (٥) مێشک کراوە؛ مێشک فراوان. (٦) دیموکراتی. (٧) ئازادیخوا. (٨) [L-]، حیزبی ئازادیخوا. (٩) [Obs.]، بەرەڵا (ڕەووشت)؛ ناشرین.

n. (١) ئازادیخوا؛ کەسێکی ئازادیخوا. (٢) [L-]، ئەندامی حیزبێکی ئازادیخوای ئەوروپایی.

-liberally *(adv.)*; **liberalness** *(n.)*.

liberal arts, زانستە ئەدەبی‌یەکان وەک: وێژەو مێژوو فەلسەفە: *(a ~ college)*

liberalism (lib′ĕr-əl-iz'm, lib′rəl-iz'm), *n.* (١) ئازادیخوایی. (٢) بیروباوەڕو فەلسەفەی ئازادیخوازی.

liberalist (lib′ĕr-əl-ist, lib′rəl-ist), *adj.* ئازادیخوا.

n. کەسێکی ئازادیخوا؛ ئازادیخوا.

-liberalistic *(adj.)*.

liberality (lib´ə-ral′ə-ti), *n.* (١) بەخشندەیی؛ بەدیی؛ بەرچاوتێری. (٢) خەڵات؛ بەخش. (٣) مێشک فراوانی؛ مێشک کراوەیی.

liberalize (lib′ēr-ə-līz′, lib′rə-līz′), *v.t.* جلەو شل کردن؛ چاوپۆشین؛ لێبووردن؛ زیاتر ڕێ پێدان: *(to ~ drinking laws)* .

v.i. جلەو شل کردن؛ چاو لێ پۆشران.

-liberalization *(n.).*

liberate (lib′ə-rāt′), *v.t.* (١) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن: *(to ~ a people, country, etc.)*

(٢) لێک جیاکردنەوە (بەشەکانی ناوێتەی کیمیا).

(٣) [Military Slang]، تاڵانکردن؛ دزین.

-liberator *(n.).*

liberation (lib′ə-rā′shən), *n.* (١) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن؛ سەربەستکردن. (٢) ئازادی؛ ڕزگاری.

libertarian (lib′ēr-târ′i-ən), *n.* (١) لایەنگری بیروباوەڕی سەربەستی وبەستەو کردن (کە دەڵێت: مرۆڤ سەربەستە لە خواستو کردارییدا و نەبەستراوەتەوە بە هیچ شتێکی لە خۆ بەدەر). (٢) ئازادیخوا؛ لایەنگری ئازادی بیرکردنەوەو کارکردنی مرۆڤ؛ ئازادی پەروەر.

adj. لایەنگری یەکێک لەم دوو بیروڕایەی خاڵی یەکو دوو

-libertarianism *(n.).*

libertinage (lib′ēr-tin-ij), *n.* = libertinism.

libertine (lib′ēr-tēn′, lib′ēr-tin), *n.* (١) بەندێکی ڕۆمانی ئازادکراو. (٢) کەسێکی داوێن پیس؛ سەرسەری؛ بەرەڵا. (٣) پەیڕەوی بەکەری هیچ جۆرە بیروباوەڕێکی ئایینی و ڕەوشتی؛ بێ بڕوا.

adj. سەرسەری؛ داوێن پیس؛ بەرەڵا

libertinism (lib′ēr-tin-iz′m), *n. Also* libertinage, داوێن پیسی؛ داوێن پیسێتی؛ سەرسەرێتی؛ بەرەڵایی.

liberty (lib′ēr-ti), *n.* (١) ئازادی؛ سەربەستی؛ ڕزگاری. (٢) سەرجەمی جۆرە مافێک: *(civil ~ies)* . (٣) ڕێ پێدان؛ ماف؛ مافێکی تایبەتی. (٤) ڕووکارنەوەی نابەجێ؛ شەرم شکانی بێ نەندازە: *(to take ~ies)* . (٥) (أ) پشوری سەربازی هێزی دەریایی. (ب) ماوەی نەم پشووە(بۆ چوونە ناوشار). (٦) سەربەستی هەڵبژاردن (فەلسەفە).

at liberty, (١) ئازاد؛ سەربەست؛ بەرەڵا. (٢) ڕێ دراو (بۆ کردن یا ووتنی شتێک)؛ بۆی هەیە: *(You are at liberty to come or go.)*

(٣) دەستەتان؛ بێ ئیش.

take liberties, (١) زۆر بە ڕووکراوانە ڕەووشت نوواندن؛ بە شەرم شکاوانەی بێ نەندازە لەگەڵ جووڵانەوە؛ بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە: *(to take liberties with somebody; to take liberties)*

(٢) زۆر گوێ بێ نەدان (پەیڕەو)؛ بە هەرەسی خۆ جووڵانەوە؛ لە تام کردنە دەرەوە

libidinous (li-bid′′n-əs), *adj.* بە جۆش و خرۆش؛ بە هەرەس؛ بە ئالۆش

libido (li-bī′dō, li-bē′dō), *n.* (١) (أ) ئارەزووی جووت بوون؛ هەستی جووت بوون؛ ووزەی جووت بوون؛ ئالۆش. (ب) نیشانەی نەم ئالۆش و ئارەزووە. (٢) هەست و ووزەی زگماکی هاندەر بۆ هەموو کردەوەیەکی مرۆڤ.

Libra (lī′brə), *n.* بورجی تەرازوو (نەستێرەوانی)

libra (lī′brə), *n.* (١) پاوەند: سەنگێکە نەختێک لە نیو کیلۆ کەمترە. (٢) سەنگێکی ڕۆمانی کۆنە لە پاوەند کەمترە.

librarian (lī-brâr′i-ən), *n.* (١) بەڕێوەبەری کتێبخانە؛ لێپرسراو یا بەڕێوەبەری پەرتووکخانە (٢) فەرمانبەری کتێبخانە.

library (lī′brer′i, lī′brə-ri), *n.* (١) (أ) کتێبخانە؛ پەرتووکخانەی گشتی (ب) کتێبخانەی تایبەتی کەسێک. (٢) کۆمەڵێک پەرتووکی سەرچاوەیی کتێبخانەیەک.

(٣) دەستە پەرتووکی بڵاوکراوە لەلایەن چاپخانەیەکەوە.

librate (lī′brāt), *v.t.* (١) لەرینەوە؛ جۆڵانێ کردن؛ ڕاڕاکردن. (٢) بە هاوتەرازوویی مانەوە.

-libration *(n.).*

libretto (li-bret′ō), *n.* (١) دەق یا ووشەکانی ئۆپەرا. (٢) پەرتووکی دەقی ئۆپەرا.

lice (līs), *plural of* louse.

license (lī′s'ns), *n.* (١) ڕێ پێدان؛ ڕێ دانێکی ڕەسمی بۆ کردنی شتێک: *(a ~ to marry, hunt, drive a car)* (٢) بڕوانامەی ئەم ڕێ پێدانە: *(a driver ~)* . (٣) (أ) سەربەستی لادان لە دەستوور یا نەریتی باو: *(Poetic ~)* . (ب) نموونەیەکی ئەم لادانە.

(٤) بەرەڵایی؛ بەکارهێنانی سەربەستێیەک یا مافێک بە شێوەیەکی نابەجێ.

(٥) سەرسەرێتی؛ بێ پەردەیی؛ بێ ئابڕوویی؛ بەرەڵایی؛ داوێن پیسی.

v.t. ڕێ پێدان؛ ماوەپێدانی ڕەسمی؛ بڕوانامە پێدان.

-licenser; licensor *(n.).*

licensee (lī′s'n-sē′), *n.* ڕێ پێدراو بە ڕەسمی؛ ماوە پێدراو.

licentiate (lī-sen′shi-it, lī-sen′shi-āt′), *n.* (١) بڕوانامە پێدراو بۆ پیشەکارییەک. (٢) لیسانس: بڕوانامەیەکی زانکۆی ئەورووپاییە لەنێوان بەکالۆریۆس و دکتۆرادا.

licentious (lī-sen′shəs), *adj.* (١) بەرەڵا؛ داوێن پیس؛ سەرسەری؛ بێ ئابڕوو؛ کەیف پەرست. (٢) [Arch.]، گوێ بە پەیڕەو نەریت و دەستووری کۆن نەدەر.

-licentiously *(adv.)*; **licentiousness** *(n.).*

lichen (lī′kən), *n.* (١) قەوزە. (٢) نەخۆشیەکی پێستە.

lichenology (lī′kən-ol′ə-ji), *n.* قەوزەناسی؛ زانستی قەوزە.

lich gate, *Also* lych gate, پارەوی سەرگیراوی بەردەمی حەوشەی کڵێسەیە تەرمی مردووی تێدا دادەنرا تا گەیشتنی قەشە.

licit (lis′it), *adj.* دروووست؛ یاسایی؛ ڕێ پێ دراو بەپێی یاسا؛ حەڵاڵ.

lick (lik), *v.t.* (١) لستنەوە؛ لێسانەوە. (٢) بە ئاستەم بەرکەوتن (شەپۆل، گڵ)؛ پێداهێنان؛ لێخشاندن. (٣) (أ) [Colloq.]، بیرازکردن؛ دارکاری کردن؛ تێهەڵدان؛ بە قەمچی لێدان. (ب) بەسەردا زاڵبوون (مرۆڤ، شت)؛ بەزاندن: *(to ~ a disease, problem, person, etc.)*

v.i. بە خشپەو بە تیژی بزوان.

n. (١) لستنەوە؛ لێسانەوە. (٢) نەختێک؛ تۆزێک؛ نەختاڵ. (٣) کارێکی پەلەو لامسەرلایی (خۆشتن، شۆڵن پاککردنەوە). (٤) شۆڵنێکە (وەک کانیاوێک) کە گیاندار زوو زوو بۆی دەچن بۆ لستنەوەی بەردی سوێری دەوروپشتەکەی. (٥) [Colloq.]، دارکاری. (٦) [Slang]، هەل؛ نۆبە.

lick one's lips, زۆر پێ خۆش بوون؛ مرخ لێ خۆش کردن.

lick one's wounds, سەری خۆ کزکردن پاش بەزین.

lick the dust, بەزین؛ کوژران؛ تۆپین.

lick up, لستنەوە؛ پاککردنەوە بە لستنەوە؛ ماشینەوە.

lickerish (lik′ēr-ish), *adj.* (١) بە ئالۆش؛ بەرەڵا. (٢) نەوسن؛ چڵێس؛ چاوبرسی.

licking (lik′iŋ), *n.* (١) لستنەوە؛ لێسانەوە. (٢) بیرازکردن؛ کوتان؛ بە قەمچی لێدان.

licorice (lik′ēr-is, lik′ēr-ish), *n. Also* liquorice, (١) بەلەك. (٢) ڕەگە بەلەك. (٣) نوقڵە بەلەك.

lid (lid), *n.* (١) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەرقەپاغ؛ سەر؛ سەردەم. (٢) پێڵووی چاو. (٣) [Colloq.]، پاگرتن؛ سنوور؛ ڕێ نەدان: *(The police put the ~ on vice.)* (٤) [Slang]، کڵاو؛ تەپڵە؛ شەپقە.

lidless (lid′lis), *adj.* (١) بێ سەرقاپ؛ بێ سەر؛ بێ قەپاغ.

(۲) ووریا، بێ خەو؛ نەنوستوو.

lie (lī), *v.i.* (۱) پاڵکەوتن؛ پاکشان.
(۲) لە بارێکی تایبەتیدا بوون:
(The town lay in ruins after the earthquake.)
(۳) کەوتنە دەکەوێتە:
(Canada ~s to the north of United States.)
(٤) دەڕێژبوونەوە *(The valley lay at our feet.)*.
(٥) بوون؛ لە شوێنێکدا یا شتێکدا بوون:
(The remedy ~s within yourself.)
(٦) نێژران؛ خرانە گۆڕەوە.
(۷) [Archaic]. لادان یا مانەوە لە شوێنێك (بۆ شەڕێك یا زیاتر).
(۸) بەپێی یاسا پەیڕەو نەکیە (داواکاری لە دادگادا):
(This appeal will not ~ .)
n. (۱) شێوەی بوون یا ڕێکخران: *(the ~ of the land)*.
(۲) لانە

lie down, پاڵکەوتن؛ پاکشان و حەوانەوە
lie in, لە جێدا مانەوە لەبەر منداڵبوون
lie with, [Archaic], جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین
take lying down, [Colloq.], خۆبەدەستەوەدان بە بێ بەرهەڵستی

lie (lī), *v.i.* درۆکردن
v.t. بە درۆ بەدەستهێنان؛ بە درۆ کردن یا جێبەجێکردن
n. درۆ *(to tell a ~)*.
lie in one's throat, درۆیەکی زل یا ناشکراکردن
lie out of, خۆ پەراندنەوە لە تەنگوچەڵەمەیەك بە درۆکردن
white lie, درۆی پەرۆ

lied (lēd), *n.* گۆرانیەکی ئەڵمانی

lie detector, درۆ دۆزەرەوە ئامێرێکە ئەگەر کەسێك بە درۆ وەڵامی پرسیارێك بداتەوە هەستی پێ دەکات (لە ڕێگای تۆمارکردنی گۆڕانی لێدانی دڵ و دەنگ و کرژبوونەوە... هتد).

lief (lēf), *adj.* [Obs.], (۱) خۆشەویست (۲) ئامادە؛ ئارەزووکەر
adv., [Rare], بە دڵ؛ ئامادە

liege (lēj), *adj.* (۱) مافی دەرەبەگایەتی هەیە؛ مافی ئەوەی هەیە مسکینەکانی دڵسۆزی بۆ و کاری بۆ بکەن.
(۲) بەستراوەتەوە بە پەیمانی دڵسۆزی و خزمەتکردنی دەرەبەگەکەی؛ بەندە؛ ڕەنجبەر *(~ subjects)*.
(۳) دڵسۆز؛ بەوفا
n. (۱) بەگ؛ سەروەر؛ پاشا؛ سەرگەورە؛ دەرەبەگ.
(۲) بەردەست؛ مسکین؛ ڕەنجبەر.

liegeman (lēj′mən), *n.* (۱) مسکین؛ ڕەنجبەر.
(۲) بە دووکەوتوویەکی دڵسۆز؛ پاشکۆیەکی بەوفا؛ لایەنگر.

lien (lēn, lē′ən), *n.* بارمتە (زەوی‌وزار، خانوو، ئوتومبیل)؛ مافی دەستبەسەرداگرتن یا فرۆشتنی خانوویەك یا شتێك لەباتی قەرز (ئەگەر قەرزەکە نەدرێتەوە): *(The bank has a ~ on my car.)*.

lienal (lē′n'l), *adj.* تایبەتی بە سپڵ؛ سپڵی

lieu (lōō, lū), *n.* جێ؛ جێگە
in lieu of, لەباتی؛ لەجیاتی؛ لە بریتی.

lieutenancy (lōō-ten′ən-si, lū-ten′ən-si), *n.* پلەوپایەی ئەفسەری یەك ئەستێرە "ملازم".

lieutentant (lōō-ten′ənt, lū-ten′ənt), *n.* (۱) جێگر؛ یاریدەدەر.
(۲) ئەفسەری یەك ئەستێرە یا دوو ئەستێرە.

lieutentant colonel, ئەفسەرێکە پلەیەك لە خوار (کۆلۆنێل)ەوەیە.
lieutentant commander, ئەفسەرێکی هێزی دەریایی‌یە پلەیەك لەسەروو "ملازم" ەوەیە.
lieutentant general, جێگری جەنەرال ئەفسەرێکە پلەیەك لە خوار (جەنەرال)ەوە

lieutentant governor, جێگری فەرمانڕەوای ویلایەتێکی ئەمەریکی.

life (līf), *n.* (۱) ژیان. (۲) گیاندار (بەتایبەتی مرۆڤ).
(۳) زیندەوەر؛ تۆخمێکی تایبەتی زیندەوەر: *(plant ~)*.
(٤) باری ژیان: *(His was a ~ of poverty.)*.
(٥) جۆری ژیانی پیشەیەکی تایبەتی و دەروبەری: *(military ~)*.
(٦) ژیاننامە؛ ژینامە
(۷) گیان.
(۸) گەوهەر؛ ناوکۆك:
(Freedom of speech is the ~ of democracy.)
(۹) سەرچاوەی خۆشی و بەزم‌وڕەزم: *(She was the ~ of the party.)*.
(۱۰) زیندوویەتی؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی.

a matter of life and death, (۱) مەسەلەی مردن و ژیانە.
(۲) شتێکی زۆر گرنگ.
bring to life, (۱) هێنانەوە هۆش خۆ؛ هۆش هێنانەوەبەر.
(۲) گەرم کردن (کۆڕ؛ ئاهەنگ)؛ خۆش کردن.
come to life, (۱) هۆش هاتنەوەبەر؛ هاتنەوە هۆش خۆ.
(۲) گەرم بوون (کۆڕ، ئاهەنگ)؛ خۆش بوون.
for life, (۱) بە درێژایی ژیان هەتا مردن: *(a job for life)*.
(۲) بۆ ژیانی خۆ ڕزگارکردن یا پاراستن
not on your life, [Colloq.], بە هیچ جۆرێ؛ نابێ.
take life, کوشتن.
take one's own life, خۆکوشتن.
true to life, پاستەقینە؛ پاست.

life-blood (līf′blud′), *n.* (۱) خوێن.
(۲) گەوهەری شتێك؛ پێویستترین شت بۆ ژیان و مانەوە و بەردەوام بوونی شتێك.

life-boat (līf′bōt′), *n.* بەلەمی ڕزگاری؛ بەلەمی فریاکەوتن (کە کەشتی هەڵی دەگرێت بۆ تەنگانە، وەك چۆڵکردنی کەشتێیەکە)

life buoy, چاکەتی ڕزگاری لە خنکاندن؛ چاکەتی سەرئاوخەر.
life cycle, چەرخی ژیان.
life expectancy, ماوەی ژیانی مرۆڤی چەرخێك یا وڵاتێك بە تێکڕایی؛ تێکڕای درێژی ژیانی مرۆڤ

life-giving (līf′giv′iŋ), *adj.* (۱) ژیانبەخش؛ زیندووکەرەوە
(۲) خۆش؛ بەهێزکەر؛ تازەکەرەوە.

life-guard (līf′gärd′), *n.* پاسەوانی مەلە؛ لە خنکان ڕزگارکەر (لە دەوری گۆمی مەلەو کەناری دەریا).

life history, مێژووی ژیان (لە لەدایکبوونەوە تا مردن).
life insurance, بیمەی ژیان.
life jacket, چاکەتی ڕزگاری لە خنکان؛ چاکەتی سەرئاوخەر.

lifeless (līf′lis), *adj.* (۱) (ا) مردوو. (ب) بێ گیان.
(۲) ووشك و ناخۆش؛ بێ ووزە؛ سست؛ خاو.

life-like (līf′līk′), *adj.* (۱) زیندوو؛ لە زیندوو چوو؛ لە خۆ چوو: *(a ~ portrait)*
(۲) پاستەقینە؛ پاست.

life line, (۱) پەتی ڕزگاری: (ا) کە لە کەناری دەریاوە فڕێ دەدرێ بۆ کەشتییەك کە لە تەنگانەدایە. (ب) کە کەسێکی پێ ڕزگار دەکرێت لە خنکاندن
(۲) پەتی بەرزکردنەوەو نزم کردنەوەی مەلەوانی ژێر ئاو.
(۳) هێڵێکی ئاو لەپە (کە گوایە پاستی ژیانی ئەو کەسە دەردەخات)
(٤) ڕێگەیەکی دەریایی بازرگانی زۆر گرنگ.
(٥) ڕێڕەوی ئازووقە لێوە ناردن.

life-long (līf′lôŋ′), *adj.* بە درێژایی ژیان: *(a ~ friendship)*.

life preserver, (۱) چاکەتی ڕزگاری لە خنکان؛ چاکەتی سەرئاوخەر.
(۲) کوتەك؛ دارەدەست (بۆ خۆ پاراستن).

lifer (lif′ər), *n.* [Slang], بەندێکی هەتا مردن.
life raft, کەلەکی ڕزگارکەر.

life-saver (līf′sāv′ĕr), *n.* (۱) له خنکان پزگارکەر (مرۆڤ، بەلەم، شت). (۲) پاسەوانی مەلە [Colloq.] (۳)، کەسێك یا شتێکی زۆر پێویست و گرنگ بۆ ناسوودەیی و ژیان.

life-saving (līf′sāv′iŋ), *adj.* مرۆڤ پزگارکەر لە خنکاندن و مردن.

(a ~ device)

n. مرۆڤ پزگارکردن لە خنکاندن و مردن.

life-size (līf′sīz′), *adj.* بە قەبارەی حۆ (وێنە، پەیکەر).

(a ~ portrait)

life-sized (līf′sīzd′), *adj.*, = life-size.

life-style (līf′stīl′), *n. Also* life style, شێوەی ژیان (مرۆڤ، چین، کۆمەڵ).

life-time (līf′tīm′), *n.* (۱) ژیان؛ ماوەی ژیان.

(۲) ماوەی کارکردن، بەردەوام بوون، یا بوونی شتێك

adj. بە درێژایی ژیان. *(a ~ job)* .

life-work (līf′wŭrk′), *n.* گرنگترین کاری ژیان؛ ئەرکو کارێکە کە کەسێك خەریکێتی بە درێژایی ژیانی.

lift (lift), *v.t.* (۱) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین؛ هەڵگرتن.

(۲) پلەوپایە بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە (هەست، باری ژیان؛ ووزە نانەبەر؛ هیوا پێدان *(to ~ the nation's spirits.)* .

(۳) دانەوەی قەرزی سەر بارمتەیەك و بەتاڵ کردنەوەی.

(٤) دەموچاوهەڵگرتن؛ چرچ‌ولۆچی دەموچاوو غەبغەبە لابردن (پزیشکەوانی).

(٥) [Colloq.]، قۆپیەکردن؛ دزین و بە هی خۆ دانان (نووسراو).

(He ~ed a passage from Shakespeare.)

(٦) [Slang]، دزین.

(۷) نەمام هەڵکەندن بۆ گواستنەوەو ناشتنی.

(۸) لابردن (نابلووقە): *(to ~ blockade, curfew, etc.)*

v.i. (۱) بە گران یا بە زەحمەت) شت بەرزکردنەوە.

(۲) لاچوون؛ نەمان؛ ڕەوینەوە.

(By afternoon, the clouds had ~ed.)

(۳) بەرزبوونەوە.

(٤) وەستان.

n. (۱) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە. (۲) بار؛ ئەوەندەی بە جارێك هەڵدەگیرێت. (۳) ماوەی بەرزکردنەوە

(٤) هێزی بەرزکردنەوە: *(the ~ of the pump)*

(٥) ووزە؛ بان؛ هیوا؛ هاندان: *(to give a hopeless person a ~ .)* .

(٦) گەیاندن (بە ئوتومبیل بەرەو ئەو شوێنەی کەسەکە خۆی بۆی دەچێت): *(She gave me a ~ to my office.)*

(۷) بەرزایی (۸) چینێکی پاڕنە پێڵاو

(۹) یارمەتی؛ یارێدە

(۱۰) (ا) [British]، بەرزکەرەوەی کارەبایی ناو خانوو (لە ئەمەریکا پێی دەووترێ: " elevator ").

(ب) بەرزکەرەوەی کارەبایی بۆ شوێنی بەفرەخلیسکێ لەسەر شاخ و گردەکان.

(۱۱) هێزی بەرزبوونەوە (فڕۆکەوانی).

lift-off (lift′ôf′), *n.* فڕین؛ هەڵسان؛ لە زەوی بڕانو بەرزبوونەوەی کەشتی ئاسمانی و مووشەك.

ligament (lig′ə-mənt), *n.* (۱) بەند؛ پەیوەند؛ پێبەست.

(۲) چەند ڕیشاڵێکی چڕین نێسکەکان بەیەکەوە دەبەستنەوە بەتایبەتی هی جومگەکان؛ ئەم جۆرە ڕیشاڵیە ئەندامی لەش لە جێی خۆیدا ڕادەگرێ.

-ligamental; ligamentary; ligamentous *(adj.).*

ligate (lī′gāt), *v.t.* بەستنەوەی دەماری خوێن (نەشتەرکاری)

ligation (lī-gā′shən), *n.* (۱) بەستنەوەی دەماری خوێن.

(۲) سارغی؛ تەلی نەشتەرکاری؛ پێبەست؛ بەند.

ligature (lig′ə-chĕr), *n.* (۱) پێکەوەبەستنەوە؛ پێچانەوە

(۲) پێبەست؛ سارغی.

(۳) تەلی پێکەوەبەستن (نەشتەرکاری).

(٤) دوو نۆتەی پێکەوەلێدراو (مۆسیقا).

(٥) تیپە دروانە؛ جووتە تیپ؛ دوو تیپن کە پێکەوە دەنووسرێن و دەخوێندرێنەوە (وەك: æ).

v.t. پێکەوەبەستنەوە.

light (līt), *n.* (۱) ڕووناکی؛ ڕۆشنایی. (۲) شەوق.

(۳) سەرچاوەی ڕووناکی (خۆر، چرا، لەمپا).

(٤) تیشکی ڕۆژ؛ ڕووناکی خۆر (٥) بەرەبەیان؛ ڕۆژبوونەوە.

(٦) ماوەی ڕووناکی ڕۆژگار. (۷) پەنجەرە؛ کونی ڕووناکی.

(۸) شقارتە؛ چەرخ؛ ئاگر. (۹) ڕۆشنبیری؛ تێگەیشتوویی.

(۱۰) ئاشکرایی؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن:

(Every day new facts are brought to ~ .)

(۱۱) شێوەی هاتنە بەرچاو؛ ڕووالەت؛ شێوەی بینین:

(She saw the situation in a different ~ .)

(۱۲) [Archaic & Poetic]، بینایی؛ بینین.

(۱۳) (*pl.*) بەرووبڕوا هەڵوێستو شێوەی بیرکردنەوەی خۆ.

(۱٤) ڕووناکی ژیان؛ مایەی خۆشی و شادی:

(His daughter is the ~ of his life.)

(۱٥) نموونە؛ کەسێکی بەناوبانگ کە دەبێتە نموونەی باش بۆ خەڵك

(۱٦) چاوگەشانەوە؛ چاوگەشی.

adj. (۱) ڕووناك؛ ڕۆشن؛ گەش.

(۲) کراوە (ڕەنگ)؛ سپی؛ سپیکار؛ کاڵ: *(~ colors)* .

adv. کاڵ؛ کراوە (ڕەنگ).

v.t. (۱) داگیرسان؛ کردنەوە (ئاگر)؛ هەڵگیرسان:

(to ~ a candle, fire, lamp, etc.)

(۲) ڕووناك کردنەوە: *(Lamps ~ the streets.)* .

(۳) خۆشی و ڕووناکی تێخستن؛ ژیاندنەوە: *(A smile ~s his face.)*

(٤) ڕێ بۆ ڕووناك کردنەوە؛ ڕێ پیشاندان.

v.i. (۱) ئاگرگرتن؛ سووتان: *(Green wood will not ~ easily.)* .

(۲) (**up** ~) ڕووناك بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە؛ ڕوون بوونەوە.

bring to light, دەرخستن؛ ئاشکراکردن؛ پیشاندان؛ خستنەڕوو.

come to light, ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو.

in the light of, لەبەر؛ لە ڕەچاوکردنی ئەم شتەدا؛ بەپێی؛ بەهۆی؛ لە ئەنجامی ئەمەدا:

(In the light of these facts we cannot sign any agreement.)

light up, (۱) ڕووناك بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە؛ ڕوون بوونەوە.

(۲) دڵخۆش کردن؛ خۆشحال کردن؛ ڕوونکردنەوە (ژیان):

(to light up someone's life)

(۳) [Colloq.]، جگەرە داگیرسان؛ جگەرە کێشان.

see the light (of day), (۱) لەدایکبوون؛ ڕووناکی بینین؛ هاتنەدی.

(۲) ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو.

(۳) بۆ ڕوون بوونەوە؛ تێگەیشتن؛ چاوکرانەوە.

shed (or throw) light on, ڕوونکردنەوە (مەسەلە، باس).

stand in one's own light, زیان بە خۆ گەیاندن.

strike a light, شقارتە داگیرسان؛ شقارتە لێدان.

light (līt), *adj.* (۱) سووك؛ سووکەڵە.

(۲) (۱) سووك: *(a ~ blow)* .

(ب) کەم: *(a ~ rain; a ~ vote)* .

(ج) ناسك؛ تەنك؛ جوانو ناسك. (د) کز؛ هێواش: *(a ~ wind)* .

(ھ) نزم (دەنگ)؛ نەرم: *(a ~ sound)* .

(و) کەم؛ کز: *(~ applause)* .

(۳) ناگرنگ: *(~ conversation)* .

(٤) ئاسان؛ کز؛ کەم: *(a ~ tax)* .

(٥) ئاسان: *(~ work)* .

(٦) ڕووخۆش؛ باشبین؛ بەکەیف؛ سووك (گیان): *(~ spirits; ~ hearted)* .

(۷) حولحولی؛ سووك؛ پارا؛ هیچ‌وپووچ.

(۸) بەرەڵا بەدرەووشت؛ داوێن پیس؛ بێ ئابڕوو.
(۹) گێژ؛ حۆل *(a ~ head)* .
(۱۰) سووک‌و ئاسان؛ خۆش: *(~ reading)* .
(۱۱) سووک؛ کحوڵی کەم تێدایە: *(~ wine)* .
(۱۲) (ا) کەم؛ بچووک؛ مام ناوەندی: *(a ~ meal)* .
(ب) بە ئاسانی پەلەخورد دەکرێ؛ سووک.
(ج) لشەل: فش‌و فشۆڵ *(a ~ cake)* .
(۱۳) سووکەڵە؛ خێرا ڕەوت؛ خۆش ڕەوت: *(She is ~ on her feet.)* .
(۱۴) بار سووک؛ بە سووکی: *(We will travel ~ .)* .
(۱۵) (ا) هێز نەخراوە سەر (برگە- دەنگناسی). (ب) لەڕ (تیپ، پیت).
(۱۶) سووک (چەک): *(a ~ tank)*

adv. (۱) بە هێواشی؛ بە ئەسپایی؛ بە ئاستەم؛ لەسەرخۆ
(۲) بە بار سووکی؛ بە سووکی: *(~ traveling)* .

v.i. (۱) دابەزیر؛ هاتنەخوارەوە (لە ئوتومبیل، وڵاخ).
(۲) نیشتنەوە (بالندە).
(۳) (~ on; ~ upon)، هاتن بەسەردا بە ڕێکەوت؛ بە ڕێکەوت دۆزینەوە:
(to ~ on a rare book in a second-hand shop)
(٤) لەپڕ لێ بەسەرهاتن؛ لەپڕ لێ ڕووداں:
(Misfortune ~ed upon him.)

light in the head, (۱) گێژ (۲) مێشک سووک؛ مندال؛ حولحولی.
light into, [Slang]. (۱) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
(۲) سەرزەنشتکردن؛ شکاندن.
light out, [Slang]. تێ نەقاندن؛ هەلاتن؛ پێ ڕێوەنان؛ بۆ دەربازبوون؛ دەربەرین
make light of, بە گاڵتە دانەبەر؛ بە سووکی تەماشاکردن؛ گوێ پێ نەدان.

lighten (līt′n), *v.t.* (۱) ڕووناک کردنەوە؛ ڕۆشنکردنەوە.
(۲) کردنەوە (ڕەنگ)؛ کاڵ کردنەوە.
(۳) بیر ڕۆشنکردنەوە؛ مێشک کردنەوە؛ فێرکردن.

v.i. (۱) ڕووناک بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە. (۲) بریقەدانەوە؛ بریسکەدانەوە.
(۳) بروسکەدان

lighten (līt′n), *v.t.* (۱) سووک کردن؛ بار سووک کردن؛ بار کەمکردنەوە.
(۲) ئەرکی سەرشان کەمکردنەوە؛ سەرنیشە کەمکردنەوە؛ بە ئاسانی تر گرتن؛ ڕێ دان بۆ هەناسەدان (۳) دڵخۆش کردن؛ دل کردنەوە.

v.i. (۱) سووک بوون؛ بار سووک بوون؛ کەم بوونەوە.
(۲) ئەرکی سەرشان سووک بوون؛ ئاسانتر بوون
(۳) دڵخۆش بوون؛ دل کرانەوە.

lighter (līt′ĕr), *n.* داگیرسێنەر؛ چەرخ؛ ئەستێ: *(a cigarette ~)* .
lighter (līt′ĕr), *n.* بەڵەمی بارداگرتن‌و بارکردنی کەشتی باری گەورە کە ناتوانن نزیک بەندەر بکەونەوە لەبەر تەنکایی.

lighterage (līt′ĕr-ij), *n.* (۱) بارکردن‌و بارداگرتنی کەشتی باری گەورە بە بەڵەمی بار (ئەو کەشتیيانەی ناتوانن بێنە تەنکاوی بەندەرەوە).
(۲) کرێی ئەم بارکردن‌و داگرتنە.

lightface (līt′fās′), *n.* تیپی باریک‌و کاڵ (چاپەمەنی).

light-fingered (līt′fiŋ′gērd), *adj.* (۱) دەست سووک.
(۲) دەست باڵا لە گیرفان بڕینەدا؛ دز؛ لێهاتوو لە دزیدا.

light-footed (līt′foot′id), *adj.* سووکەڵە ڕۆیشتن؛ خێرا.

light-handed (līt′han′did), *adj.* (۱) دەست سووک
(۲) دەستبەتاڵ؛ کەم هەڵگرتوو بە دەست.

light-headed (līt′hed′id), *adj.* (۱) گێژ
(۲) شەیدا؛ گەشکەدار؛ سەرخۆش.
(۳) فشقی؛ مێشک سووک؛ مندال؛ حولحولی؛ هیچ‌وپووچ (مرۆڤ).

light-hearted (līt′här′tid), *adj.* بێباک؛ بێ خەم‌وخەفەت؛ مەراق نەخۆر.

light-house (līt′hous′), *n.* بورجی ڕووناکی کەناری دەریا (بۆ ڕابەری کەشتیيەوانان)؛ تیشکی ڕێنوما (بۆ ڕابەری کەشتی).

lighting (līt′iŋ), *n.* (۱) داگیرسان؛ داگیرساندن.
(۲) ڕووناک کردنەوە؛ ڕووناک بوونەوە؛ ڕووناکی.
(۳) ڕێکخستن‌و دابەشکردنی ڕووناکی‌و تاریکی لە وێنەیەکدا.
(٤) ڕێک‌وپێک کردنی ڕووناکی سەر شانۆ.

lightly (līt′li), *adv.* (۱) بە هێواشی؛ بە ئەسپایی؛ بە ئاستەم؛ لەسەرخۆ: *(to touch something ~)*
(۲) کەم؛ نەختێک: *(to spend ~)* .
(۳) بە گورج‌وگۆڵی؛ خێرا
(٤) بە خۆشی؛ بە دڵخۆشی؛ بە پێکەنینەوە.
(٥) بە لامسەرلایی؛ بە بێباکانە؛ بە سووکی: *(~ to take something)* .
(٦) بێ ئابڕووانە؛ بە بێ شەرمانە.

light-minded (līt′mīn′did), *adj.* مێشک سووک؛ هیچ‌وپووچ (مرۆڤ)؛ مندال (ڕەووشت)؛ فشقی.

lightness (līt′nis), *n.* (۱) ڕووناکی؛ ڕۆشنی. (۲) سپێتی؛ سپیکەلەیی.

lightness (līt′nis), *n.* (۱) سووکی؛ سووکێتی.
(۲) خێرایی؛ سووکەڵەیی؛ گورج‌وگۆڵی.
(۳) بێ مەراقی؛ بێباکی؛ بێ خەم‌وخەفەتی؛ سەرسووکی.
(٤) لامسەرلایی؛ بە گاڵتە دانەبەری؛ بە سووکی گرتن.

lightning (līt′niŋ), *n.* هەورە بروسکە؛ بروسکە؛ چەخماخە.
lightning bug (or beetle), = firefly.
lightning rod, بەربەستکەری هەورەتریشقە
lights (lits), *n.pl.* سیی ئاژەڵ.

lightship (līt′ship′), *n.* کەشتی چرای ووریاکەرەوە: کەشتیيەکی چراداراوە لە شوێنێکی پڕ مەترسیدا لەنگەر دەخات‌و بە چراکەی کەشتیيەوان ووریا دەکاتەوە کە نزیکی ئەو شوێنە نەکەون.

lightsome (līt′səm), *adj.* (۱) گورج‌وگۆڵ: خێرا؛ بە هەڵمەت؛ زیت.
(۲) دڵشاد؛ بێ مەراق؛ بێباک؛ بەکەیف. (۳) هیچ‌وپووچ (مرۆڤ)؛ فشقی

lightsome (līt′səm), *adj.* (۱) ڕووناکی دەرەوە؛ ڕۆشنکەرەوە
(۲) ڕووناک؛ ڕۆشن.

lightweight (līt′wāt′), *n.* (۱) کەسێکی سەنگ سووک.
(۲) [Colloq.]، کەسێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ: *(He is a ~ .)*
(۳) بۆکسبازێکە سەنگی لە نێوان ۱۲۷–۱۳۵ پاوەندا بێ.

adj. (۱) سەنگ سووک؛ سووک. (۲) (ا) هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.
(ب) سەنگ لەنێوان ۱۲۷–۱۳۵ پاوەندا.

lightwood (līt′wood′), *n.* داری خۆش سووت.
light-year (līt′yêr′), *n.* تیشکە سال.
ligneous (lig′ni-əs), *adj.* دارین؛ داری؛ وەک دار وایە.
ligni-, lign-, ligno- (lig′ni), *(lignify)* پێشگرێکە بەمانای: دار.
lignify (lig′nə-fī′), *v.t.* کردن بە دار؛ وەک دار لێکردن؛ کردن بە ڕیشاڵی دارین.

v.i. بوون بە دار؛ ڕیشاڵی دارین لێ پێکهاتن.

lignin (lig′nin), *n.* ماددەیەکە ڕیشاڵی داری لێ دروست دەبێت.
lignite (lig′nīt), *n.* جۆرە خەڵووزێکی قاوەیی‌یە
lignocellulose (lig′nō-sel′yoo-lōs′), *n.* سیلوڵۆزی دارین؛ ئاوێتەی سیلوڵۆزو ماددەیەکی تڕە ڕیشاڵی داری لێ پێکدێت.

ligula (lig′yoo-lə), *n.* = ligule.
ligule (lig′ūl), *n.* (۱) زمانەی هەندێ کۆپەڕەی گوڵ.
(۲) پەردەیەکی تەنکە لە بنی گەڵای گیادا کە گەڵاکەو لاسکەکە بەیەک دەگەن
(۳) دەمی هەندێ جانەوەر

ligure (lig′yoor), *n.* جۆرە بەردێکی بەنرخە
likable, likeable (līk′ə-b'l), *adj.* ڕووخۆش‌و باش؛ نێسک سووک؛ کوڕی باش؛ کچی باش: *(a ~ person)* .

like (līk), *adj.* (۱) وەک؛ هەمان. (۲) وەک یەک.

adv. (۱) وەک؛ دەڵێی: *(He works ~ a mad.)* .
(۲) [Colloq.]، لەوانەیە.

prep. (١) وەك: لێچوو. *(She is ~ a bird.)*
(٢) لەسەر هەمان شێوە؛ وەك: *(She sings ~ a bird.)*
(٣) لێوەشانەوە: *(It was not ~ him to forget her birthday.)*
(٤) حەزلێکەر؛ ویستوو: *(I feel ~ sleeping.)*
(٥) لەوە دەچێ؛ وا دیارە: *(It looks ~ a clear day tomorrow.)*

conj. [Colloq.]. (١) وەك: *(It was just ~ you said.)*
(٢) لەوە دەچێ؛ دەڵێی: *(It looks ~ he is signalling to us.)*

n. هاوتا. *(I have never seen the ~ of it.)*

v.t. [Obs.], لێکچواندن؛ بەراوردکردن.

v.i. [Dial.], خەریك بوون؛ نزیك بوون لە کردنی کارێك.

and the like, وە هەروەها؛ هەتا دوایی؛ هتد...

nothing like, زۆر جیاواز لە؛ هیچ لە یەك ناکەن.

something like, وەك؛ نزیکە لەوەوە.

the like (or likes) of, [Colloq.]. کەسانی وەك فلان و فلان؛ شتی وەك

like (līk), *v.i.* (١) بە دڵ بوون؛ بۆ لووان؛ بۆ شیان: *(It ~s me not.)*
(٢) ویستن؛ حەزکردن؛ هەوەس لێ بوون.

v.t. (١) حەزلێکردن؛ خۆشویستن؛ ویستن؛ بە دڵ بوون؛ دڵ پێوەبوون
(٢) خۆزگە خواستن؛ بریا *(I should ~ to go there.)*

n.pl. شتی ویستراو یا بە دڵ بوو؛ شتی حەزلێکراو: *(We know nothing of his ~s and dislikes.)*

-like (līk), پاشگرێکە بەمانای - ئاسا؛ وەك: *(doglike, manlike, homelike)*

likeable (līk′ə-b'l), *adj.* = **likable.**

likelihood (līk′li-hood′), *n.* لەوانەبوون؛ بۆهەبوون؛ شیان؛ ڕێ تێ چوون.

in all likelihood, زۆر لەوانەیە؛ زۆر ڕێی تێ دەچێ.

likely (līk′li), *adj.* (١) لەوانەیە؛ ڕەنگە: *(They are ~ to become angry with him.)*
(٢) ڕێی تێ دەچێ؛ جێی بڕوایە؛ دەشێ؛ بەجێ: *(a ~ excuse; a ~ account of the flight)*
(٣) شیاو؛ گونجاو *(a ~ place to find deer)*.
(٤) هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێ؛ دواڕۆژێکی باشی هەیە: *(a ~ lad)*

adv. لەوانەیە؛ ڕەنگە؛ بۆی هەیە؛ ڕێی تێ دەچێ. *(He will very ~ go.)*

like-minded (līk′mīn′did), *adj.* هاوبیڕ.

liken (līk′n), *v.t.* لێکچواندن؛ بەراوردکردن.

likeness (līk′nis), *n.* (١) لەیەکچوون؛ لەیەك کردن.
(٢) شێوە. (٣) وێنە.

likewise (līk′wīz′), *adv.* (١) بە هەمان چەشن؛ بە هەمان شێوە
(٢) هەروەها

liking (līk′iŋ), *n.* (١) خۆشویستن؛ حەز. (٢) ویستن
(٣) بە دڵ بوون؛ بەلاوە باش بوون؛ مەیل لێ بوون *(not to my ~)*.

lilac (lī′lək), *n.* (١) لەیلاق. (٢) گوڵە لەیلاق
(٣) ڕەنگی نەرخەوانی کاڵ

Lilliputian (lil′ə-pū′shən), *n.* (١) نیشتەجێیەکی بستەبااڵی دووڕگەی "لیلیپیووت"ی نەدیدە یا خەیاڵییە کە نووسەری ئینگلیزی بەناوبانگ "سویفت" لە چیرۆکی "کەشتەکانی گەلیڤەر"دا باسی کردووە. (٢) [I.]. کەسێکی بستەباڵا. (٣) [I.]. کەسێکی هیچ‌وپووچ و بێ بایەخ.

adj. (١) تایبەتی بە دووڕگەی "لیلیپیووت"و دانیشتووەکانی. (٢) [I.]. زۆر بچووك؛ بستەباڵا. (٣) [I.]. هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ

lilt (lilt), *v.t. & v.i.* گۆرانی ووتن یا دووان بە دەنگێکی خۆش نەوا.

n. (١) گۆرانییەکی خۆش: گۆرانییەکی خۆش نەوا.
(٢) جوواڵەوەیەکی ئاسکانەو سووك‌و جوان

lily (lil′i), *n.* (١) شلیر؛ زەمەق: زەنبەق: چەند جۆرە ڕووەکێکن گوڵی هەمەڕەنگی کەمێك بۆن خۆش دەگرن
(٢) گوڵی ئەم ڕووەکانە؛ گوڵە زەنبەق؛ گوڵە شلێر.

adj. جوان‌و ناسك‌و پاك‌و سپی‌و بێگەرد وەك گوڵە زەنبەق.

lily-livered (lil′i-liv′ērd), *adj.* ترسنۆك؛ بێ غیرەت.

lily-white (lil′i-wīt′), *adj.* (١) سپی وەك گوڵە زەنبەق.
(٢) بێگەرد؛ پاك.
(٣) [Colloq.]، ڕەگەزپەرست بەرامبەر بە قوڵەڕەش.

limb (lim), *n.* (١) پەل (دەست، لاق، قاچ)؛ دەست‌و پێ.
(٢) لق؛ لقەدار؛ پەلی درەخت.
(٣) بەش؛ پەل؛ لق: *(A policeman is a ~ of the law.)*
(٤) مندااڵێکی بێ حەیا‌و چەقاوەسوو.

v.t. پەل بڕینەوە؛ پەل لێکردنەوە؛ پارچە پارچە کردن.

out on a limb, [Colloq.], لە بارێکی پڕ مەترسیدایە.

limb (lim), *n.* (١) قەراغی مانگ‌و ڕۆژ‌و ئەستێرە.
(٢) قەراغی ئامێری گۆشەپێو.
(٣) پۆپەی کۆپەڕەی گوڵ (کە پانترین بەشی گوڵەکەیە).

limber (lim′bēr), *adj.* نەرم؛ چڕ؛ بە کێشمان؛ بە ئاسانی دەنوشتێتەوە: *(a ~ body)*.

v.t. نەرم‌ونۆڵ کردن؛ شلك کردن: *(Exercise ~s the body.)*

v.i. لەشی خۆ شلك کردن: *(The dancers were ~ing up.)*

limber (lim′bēr), *n.* گالیسکەی جەنگی (کە ئازووقەی جەنگی پێ هەڵدەگیرێ).

v.t. & v.i. پێوەبەستنی تۆپ بە گالیسکەی جەنگییە.

limbo (lim′bō), *n.* (١) ناوچەیەکە لە قەراغی دۆزەخدا گیانی خەڵکی پێش عیسا‌و مندااڵی نەکراو بە خاچ پەرستی تێ دەخرێت نەگەرچی تاوانیشیان نەبێ (خاچ پەرستی). (٢) (ا) بەندیخانە؛ شوێنی ڕاگرتن یا گلدانەوە
(ب) بەندێتی؛ بەسترانەوە.
(٣) (ا) خرانە پشت گوێ؛ فەرامۆش کران؛ گوێ پێ نەدران.
(ب) نیشتەجێی مرۆڤ‌و شتی نەویستراو و گوێ پێ نەدراو.
(٤) (ا) بارێکە کە نە لێرە بێ‌و نە لەوێ؛ بارێکە کە مرۆڤ دەستی تێبێدا
بەستراوبێتەوە‌و هیچی پێ نەکرێ: *(He has been in ~ for years.)*
(ب) شوێنی چاوەڕێ کردن؛ شوێنێکە کە لەنێوان دوو شوێنی تردا بێ‌و هیچی تێدا ڕوو نەدات.

lime (līm), *n.* (١) دەموکانە؛ سرێشێکە دەدرێت لە دارودرەخت بۆ ئەوەی باڵندەی پێوە بنووسێ بۆ ڕاوکردنی. (٢) گەچ؛ قسل.

v.t. (١) دەموکانە لێدان؛ سرێش لێدان بۆ باڵندە گرتن.
(٢) ڕاوکردن بە دەموکانە؛ بە تەڵەوە کردن.
(٣) گەچکاری کردن. (٤) بە گەچ قایم کردن.

lime (līm), *n.* (١) لیمۆی ترش. (٢) دار لیمۆی ترش.

adj. (١) بە لیمۆی ترش کراو. (٢) تامی لیمۆی ترش دەدات.

lime (līm), *n.* سنجوو؛ جۆرە درەختێکە.

limeade (līm′ād′), *n.* ئاوی لیمۆترش؛ خۆشاوی لیمۆترش.

limekiln (līm′kil′, līm′kiln′), *n.* کووڕە گەچ.

limelight (līm′līt′), *n.* (١) شەوقێکی بەهێز؛ ڕووناکییەکی بە شەوق.
(٢) شوێنی شەوق لەسەری شانۆ.
(٣) شوێنێکە زۆر لەبەرچاوی جەماوەر بێ: *(He is in the ~ because of his job.)*

limen (lī′men), *n.* کەمترین هاندان کە ئەنجامی هەستی بدات (دەروونناسی).

limerick (lim′ēr-ik), *n.* هەڵبەستێکی پێنج خشتەکی هیچ‌وپووچ‌و سەیر هەر بۆ پێکەنین.

limestone (līm′stōn′), *n.* بەردەگەچ.

lime tree, (١) سنجوو؛ جۆرە درەختێکە. (٢) **. tupelo**

limey (lim′i), *n.* [Slang], (١) سەربازی ئینگلیزی؛ کەشتیوانی ئینگلیزی (لەڕووی سووکیەوە). (٢) ئینگلیزێك (لەڕووی سووکیەوە).

limicoline (lī-mik′ə-līn′), *adj.* تایبەتی بە باڵندەی کەنار دەریا.

limit (lim′it), *n.* (١) پاده؛ سنوور
(٢) (pl) سنوور. *(within the city ~s)* .
(٣) پەڕی نەوپەڕ؛ ئەندازەی پێ دراو.
v.t. سنوور بۆ دانان؛ کەمکردنەوە؛ وەستاندن:
(to ~ the powers of the State)
limitation (lim′ə-tā′shən), *n.* (١) سنوور دانان؛ سنوور بۆ دانران. (٢) سنوور. (٣) کەموکوڕی: *(We all have our ~s.)* .
(٤) ماوەی مافی دان بە دادگا.
limited (lim′it-id), *adj.* (١) سنووردار؛ پادەدار؛ بەستراوە.
(٢) کەم *(a ~ success)* .
(٣) بەستراوە بە دەستوور: *(a ~ monarch)* .
(٤) تەنها لە چەند شوێنێك دەوەستێتەو ڕێبوار کەم هەڵدەگرێت (شەمەندەفەر، پاس). (٥) بەرپرسیاری هەر بەشدارێك بەپێی ئەو پارەیەیە کە داینارە (کۆمپانیای بەشکە). *(a ~ company)* .
limited edition, لە چاپدانی ژمارەیەکی کەم.
limiting (lim′it-iŋ), *adj.* (١) بەستەرەوە؛ سنووردانەر:
(~ factors)
(٢) دیاریکەر (ڕێزمان): وەك لە ووشەی: " this " و " several " لەم دوو دەستەواژەیەدا: " several horses " ; " this book " .
limitless (lim′it-lis), *adj.* بێ سنوور؛ بێ ئەندازە؛ بێ پایان؛ لە پادە بەدەر؛ یەکجار زۆر.
limn (lim), *v.t.* (١) وێنەکێشان؛ وێنەکردن؛ نەخشەکێشان.
(٢) [Archaic]. باسکردن؛ وەسف کردن.
(٣) [Obs.]. ڕوونکردنەوەی دەستنووس یا پەرتووك بە وێنە.
limousine (lim′ə-zēn′, lim′ə-zēn′), *n.* لیمۆزین. ئوتومبیلی گەورەو جوان‌و کەشخە
limp (limp), *v.i.* شەڵین؛ لەنگین؛ بە شەڵەشەڵ ڕۆیشتن.
n. شەڵی؛ شەڵین؛ لەنگین؛ لەنگە.
limp (limp), *adj.* (١) سیس؛ شل‌و شێواو؛ شل؛ خاو.
(٢) لاواز؛ بێ هێز؛ هیچ لە باردا نەبوو؛ بێ توانا.
-limply *(adv.)*; **limpness** *(n.)*.
limpet (lim′pit), *n.* (١) گیاندارێکی قاووغدارە بە بەردی قەراغ دەریاوە دەنووسێت (٢) کەسێکی خۆ هەڵواسێنەر؛ کەسێکە خۆی دەنووسێنێت بە یەکێکی تردەو ئەی نابێتەوە. (٣) جۆرە تەقەمەنێیەکە دەنووسێنرێ بە لەشی کەشتیەوە
limpid (lim′pid), *adj.* (١) ڕۆشن؛ ڕوون (ئاو، ئاووهەوا):
(~ streams)
(٢) ڕوون (نووسراو) *(~ prose)* .
(٣) خامۆش؛ بێ دەنگ؛ کشومات:
(The early morning and evening were ~ .)
-limpidity; limpidness *(n.)*; **limpidly** *(adv.)*.
limpkin (limp′kin), *n.* باڵندەیەکی لاق دریژی قاوەییکاری ئاو زەلکاوی بە ئاوداڕۆیشتووە دەنگەکەی لە ناڵە دەچێت.
limulus (lim′yoo-ləs), *n.* قرژانگە گەورە؛ شاقرژانگ.
limy (lim′i), *adj.* (١) لینج؛ شتێکی لینجی وەك دەموکانە لێدراو.
(٢) گەچی؛ گەچی تێدایە؛ وەك قسڵە.
linage, lineage (līn′ij), *n.* (١) ژمارەی دێڕی نووسراو یا چاپکراوی لاپەڕەیەك (٢) کرێ دان بە ووتەوان بەپێی ژمارەی دێڕی لاپەڕەیەك.
linchpin (linch′pin′), *n.* (١) بزماری ڕاگر یا چەسپێنەر: بزمار یا میخێکی سەردارە دەکرێت بە تەوەرەی ڕەوڕەوەوە بۆ ڕاگرتنی ڕەوڕەوەکەو دەرنەهاتنی (٢) بەشێکی بناغەیی یا سەرەکی؛ بەشێکی یەکخەر.
linden (lin′dən), *n.* سنجوو؛ چەند جۆرە درەختێکی گوڵ زەردو بۆن خۆشن گەڵاکانیان لە دڵ دەکات.
line (līn), *n.* (١) (ا) پەت؛ گوریس؛ تەل؛ تەناف؛ هێڵ؛ ڕایەڵ.
(ب) تەلی ڕاوەماسی. (ج) شریتی پێوان. (د) (pl.) جلەو؛ لغاو.
(٢) (ا) تەلی تەلەفۆن. (ب) سەرجەمی ئەم تەلانە.
(ج) تەلی تەلەفۆنی بەکارهێنراو: *(Hold the ~ , please.)* .
(٣) بۆری؛ تەلی ئەلەکتریك؛ تەلی شت بەر یا گەیێنەر.
(٤) (ا) دێڕ؛ هێڵی نووسین. (ب) هێڵی هەڵکەندراو لەسەر ڕوویەك.
(ج) هێڵی ناو لەپ یا دەموچاو؛ چرچی ناوچەوان.
(٥) (ا) هێڵی دیاری کردن‌و جیاکردنەوەی وەرزشگا.
(ب) هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ: *(starting- ~)* .
(٦) سنوور: *(the State ~)* .
(٧) هێڵی دیاری کردن؛ هێڵی جیاکردنەوە.
(٨) چێوە؛ کەمەرە؛ چوارچێوە؛ ڕووخساری گشتی.
(٩) (pl.) چارەنووس؛ باری ژیان.
(١٠) (pl.) نەخشەکار. (١١) ڕیز.
(١٢) پەیڕەویکاری؛ ڕێی ڕاست؛ هاوڕەووشتی:
(He brought the troublemakers into ~ .)
(١٣) یەك لە دوای یەکی؛ ڕیز؛ دوابەدوایی:
(a ~ of Democratic presidents)
(١٤) بنەچە؛ باووباپیر.
(١٥) (ا) هاتوچۆی ڕێك‌وپێك (شەمەندەفەر، پاس، کەشتی).
(ب) کۆمپانیای هاتوچۆ.
(ج) لقی کۆمپانیایەکی هاتوچۆ.
(د) هێڵی شەمەندەفەر.
(١٦) ڕێباز؛ ڕێڕەو؛ ڕوو: *(the ~ of fire)* .
(١٧) بار (ڕەووشت، کردار؛ ڕوونکردنەوە)؛ ڕێی بۆچوون:
(What was the ~ of his argument?)
(١٨) پیشە: *(his ~ of work)* .
(١٩) جۆر (شتومەك).
(٢٠) پسپۆری؛ مەودای لێ زانین یا شارەزایی:
(Debating was right in his ~ .)
(٢١) نامەیەکی کورت؛ پۆستکارت:
(Drop me a ~ when you get home.)
(٢٢) (ا) دێڕی هۆنراوە.
(ب) دێڕی هۆنراوەی تایبەتی بە هۆنەرێك: *(Marlowe's mighty ~)* .
(٢٣) (pl.) سەرجەمی ووتە یا گوفتاری نوانەدەری شانۆنامەیەك:
(learning his ~s)
(٢٤) دوانزەیەکی گرێ یا نینجێك.
(٢٥) ڕیزی یاریکەر (فوتبۆڵی نەمەریکی).
(٢٦) کەمەرە (زەوی)؛ چێوە (جوگرافیا). (٢٧) هێڵ (بیرکاری).
(٢٨) (ا) ڕیز (لەشکر، کەشتی جەنگ).
(ب) ڕیزی پێشەوەی لەشکر؛ بەرایی لەشکر؛ بەرایی جەنگ.
(ج) لقی جەنگکەری لەشکر. (د) ئەفسەری کەشتی جەنگ لەکاتی جەنگدا.
v.t. (١) هێڵ پیاهێنان؛ خەت لێدان؛ کوژاندنەوە.
(٢) (~ up): ڕیزکردن؛ ڕێکخستن:
(The general ~ed up his troops.)
(٣) بە درێژایی شوێنێك درێژبوونەوە؛ بە درێژایی قەراغێکدا ڕووان یا پێکهاتن
(Tall trees ~ the streets.)
(٤) خستنەسەر قەراغ.
v.i. (~ up), ڕیزبوون: *(The soldiers quickly ~ed up.)* .
all along the line, (١) لە هەموو شوێنێکدا.
(٢) هەمیشە؛ هەموو کاتێك
bring into line, (١) هێنانە ناو ڕیزەوە؛ ڕیزکردن.
(٢) خستنەژێر دەستەوە؛ ڕاستکردنەوە (ڕەووشت)؛ جلەوگرتن.
come into line, (١) هاتنە ناو ڕیزەوە؛ ڕاست بوونەوە.
(٢) [Colloq.]، گونجان؛ لەگەڵ ڕێك کەوتن.
(٣) [Colloq.]. ڕەووشتی خۆ چاك کردن؛ جلەوی خۆ گرتنەوە.
draw the (or a) line, سنوور بۆ دانان؛ وەستاندن (کردارو ڕەووشتی

ناپەسەند.

get a line on, [Colloq.], بیستن دەربارە. پێ زانین؛ بۆ دەرکەوتن.

hard lines, [Slang], بێ بەختی. بەدبەختی. بەختی رەشی.

hold the line, نەجوولان. بەرەنگستی کردن. نەبزوان. جێی خۆ بەجێ نەهێشتن. بەرنەدان. *(to hold the line on inflation)*

in line, (۱) ڕێک. ڕاست. بەرێز. (۲) گونجاو. یەک نەوا. (۳) ئامادە.

in line of duty, لەکاتی بەجێهێنانی ئەرکی سەرشاندا (بەتایبەتی لە سوپادا). *(He died in line of duty.)*

line up, (۱) ڕێزبوون. ڕێزکردن. ڕێچکە بەستن. قەتارە بەستن. (۲) ڕێکخستن. (۳) بەڵێنی پاڵپشتی کردن لێوەرگرتن *(to line up support for his plan)*

(٤) هەڵوێستی خۆ ئاشکراکردن.

on a line, ڕێک. تەخت

on the line, (۱) خستنە مەترسییەوە. مەترسی. *(He put his reputation on the line.)*

(۲) نە لێرەیەو نە لەوێ.

out of line, (۱) چەوت. لار. خوار. ناڕێک.

(۲) نەگونجاو. حیاواز. لە ڕێ لادەر *(He is out of line with the rest of the group.)*

(۳) لاسار. سەرکێش

read between the lines, مانای مەبەستی شاراوەی نووسراو یا ووتار دۆزینەوە. حوێندنەوەی نێوان دێڕەکان. بۆ مەبەست یا مانای نهێنی گەڕان.

toe the line, پەیڕەوی کردنی فەرمان. فەرمان جێبەجێکردن. مل نان. لەسەر ڕێ و شوێن و بەرنامەی دیاریکراو ڕۆیشتن (نەندامی ڕێکخراوێک یا فەرمانگەیەک)

line (līn), *v.t.* (۱) بەرتێکرتن. چاکەت. پاڵتۆ.

(۲) گیرفان یا کیسە پرکردن لە پارە (بەتایبەتی هی دزراو). *(~ one's pockets (or purse))*

(۳) بەکارهێنان بۆ بەر. *(Strong cloth ~ed the trunk.)*

lineage (lin′i-ij), *n.* بنەچە. باوونایپیر. بنەماڵە. *(a man of good ~)*

lineage (līn′ij), *n.* linage.

lineal (lin′i-əl), *adj.* (۱) یەکسەر یا ڕاست لە بنەچەوە هاتوو. *(a ~ descendant (or heir))*

(۲) لە باوونایپیرەوە بۆ ماوە. زگماکی. *(a ~ prerogative)*.

(۳) لە یەک بنەچەن. *(~ relatives)*.

linear (٤)

-lineality *(n.)*; **lineally** *(adv.)*.

lineament (lin′i-ə-mənt), *n.* (۱) ڕووخسار. سەروسیما.

(۲) نیشانە

linear (lin′i-ēr), *adj.* (۱) ڕاست. ڕێک. تایبەتی بە هێڵی ڕاست

(۲) هێڵ هێڵ. هێڵدار (هونەر. نەخشە). *(a ~ design)*.

(۳) یەکلایی. تەنها دڕێژە. تەنها بە درێژاییەیە *(a ~ leaf)* (٤) باریک و درێژ.

linear equation, هاوکێشە هێڵی (حەس). هاوکێشەی یەکجا.

linear measure, (۱) پێوانەی دووری

lineate (lin′i-it, lin′i-āt′), *adj. Also* lineated, میل میل. میلدار. هێڵدار.

lineation (lin′i-ā′shən), *n.* (۱) بە هێڵ نیشانەکردن. دیاری کردن بە هێڵ (۲) چنوە. چوارچێوە. کەمەرە.

(۳) نەخشەیەکی هێڵی

lineman (līn′mən), *n.* (۱) پێوەری ڕووی زەوی.

(۲) دانەر و چاککەری تەلی تەلەفۆن و تەلەکتریک (پێشی دەووتری " linesman ").

(۳) پشکنیاری هێڵی ئاسنینی شەمەندەفەر.

(٤) یاریکەری هێرشبەر (فوتبۆڵی ئەمەریکی).

linen (lin′ən), *n.* (۱) کەتان. ڕێس و دەزوو قوماشی کەتان.

(۲) شتومەکی کەتان (بەرگە سەرین و دۆشەک، سەرمێز... هتد).

(۳) جل و بەرگی کەتان (کراس، دەرپێ و فانیلە).

(٤) کاغەزی تەنکی کەتان.

adj. کەتان. لە کەتان دروستکراو. *(~ thread)* .

wash one's dirty linen in public, باسکردنی ناکۆکی خێزانی و ناوخۆ لەبەرچاوی خەڵک.

line of credit, = credit line.

lineolate (lin′i-ə-lāt′), *adj.* هێڵی باریک و هاوڕێکدار (زیندەوەرزانی).

liner (līn′ēr), *n.* (۱) هێڵ کێش.

(۲) کەشتی هەڵمی سواری و فڕۆکەی سەر ڕێگەیەکی تایبەتی (کە هاتوچۆی ڕێک و پێک دەکەن).

liner (līn′ēr), *n.* (۱) کەسێکە کە بەر دەگرێتە جل و بەرگ.

(۲) بەر (جل و بەرگ، کڵاوڕی). *(a helmet ~)* .

linesman (līnz′mən), *n.* (۱) . lineman

(۲) یاریدەدەری سەرپشکی وەرزش (کە ئیشی ئەوەیە بزانێ تۆپەکە لە کوێی یاریگادایە و ئایا لە دەرەوەیە یان لە ناوەوەیە) (بەتایبەتی لە " تەنس " و " فتبۆڵی ئەمەریکیدا ").

line up, (۱) ڕیزبوون. ڕیزکردن.

(۲) جووت کردن. لەگەڵ یەکتری بە ڕاستی دانان.

(۳) کۆمەڵ کردن. گردکردنەوە. *(She ~ed up a lot of evidence against him.)*

(٤) لایەنگری کردن.

line-up (līn′up′), *n.* (۱) ڕیزە خەڵک (بەتایبەتی گومانبارانی لە پۆلیسخانەدا بۆ پشکنین یا ناسینەوەیان و دۆزینەوەی تاوانبارەکە).

(۲) (ا) ئەندامی دەست بە یاریکەری تیپ. *(a football ~)* .

(ب) لیستەی ئەم یاریکەرانە.

(۳) یەکگرتنی کۆمەڵە خەڵک، حیزب، ڕێکخراو، یا کۆمپانیای هاوبەست و هاوئامانج و هاوبیروڕا.

ling (liŋ), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی یە

-ling (liŋ), پاشگرێکە بەمانای: (۱) بچکۆلە. بچووک. *(duckling)* . (۲) هیچ و پووچ. بێ بایەخ. بۆگەن و پیس. *(princeling, hireling)*

-ling (liŋ), پاشگرێکە بەمانای: بەرەو. ڕادە. بار. *(darkling)* .

linger (liŋ′gēr), *v.i.* (۱) مانەوە لە شوێنێک زیاد لە پێویست. زۆر بەنگ بوون. خۆ دواخستن. *(He ~ed about after everyone has left.; Don't ~ too much.)*

(۲) سستی نواندن. خاوەخاوکردن. *(to ~ over one's work)* .

(۳) درێژەکێشان بە گیانەلایی. زۆر مانەوە بە گیانەلایی.

(٤) بەردەوام بوون هەرچی چەند بە کزیش بێت. نەبڕانەوە. *(The memory still ~s.)*

v.t. کات کوشتن. کات بەفیڕۆدان.

lingerie (län′zhə-rē′), *n.* (۱) جل و بەرگی کەتان.

(۲) جلی ژێرەوەی ژن. ژێرکراس.

lingo (liŋ′gō), *n.* زمان و زاراوەی تایبەتی بە پیشەیەک کە هەر ئەندامانی ئەو پیشەیە تێی دەگەن (لەڕووی گاڵتە یا سووکی یەوە). *(the ~ of medical men)*

lingua (liŋ′gwə), *n.* زمان یا ئەندامێکی لە زمان چووی لەش.

lingua franca (liŋ′gwə fraŋ′kə), (۱) زمانی ناوکۆ. (ا) زمانێکی تێکەڵاوە لە نیتاڵی و فەرەنسی و نیسپانی و یۆنانی و تورکی و عەرەبی کە لە بەندەرەکانی ڕۆژهەڵاتدا قسەی پێ دەکرێت. (ب) زمانێکی دووڕەگە کە خەڵکی چەند ووڵاتێکی زمان جیاواز قسەی پێ دەکەن و بە هۆیەوە لەیەکتری دەگەن. (۲) هۆی لەیەکتر گەیشتن.

lingual (liŋ′gwəl), *adj.* (۱) زمانی (ئەندام). (۲) بە زمان دەبێژرێ. دەنگێک یا تیپێک کە بەتایبەتی بە زمان دەبێژرێ. *n.*

وەک " l, t " دەنگناسی).

linguiform (liŋ′gwi-fôrm′), *adj.* لە زمان دەچێت.

linguist (liŋ′gwist), *n.* (١) کەسێکی چەند زمان زان. (٢) زمانەوان؛ زانای زمان؛ زمانزان.

linguistic (liŋ-gwis′tik), *adj.* (١) زمانی؛ تایبەتی بە زمان. (٢) تایبەتی بە زمانەوانی.

linguistically (liŋ-gwis′ti-k'l-i), *adv.* لەڕووی زمانەوانییەوە؛ لەڕووی زمانەوە

linguistics (liŋ-gwis′tiks), *n.pl.* زمانەوانی؛ زمانزانی؛ زانستی زمان.

lingulate (liŋ′gyoo-lāt′), *adj.* لە زمان دەچێت.

liniment (lin′ə-mənt), *n.* مەلهەمێکی شلە

lining (līn′iŋ), *n.* (١) بەرتێگرتن (کەوا، چاکەت، پاڵتۆ). (٢) بەر (کەواو چاکەتو پاڵتۆ). (٣) ناوپۆش؛ ناواخن.

link (liŋk), *n.* (١) ئەڵقەی زنجیر؛ ئەلقە. (٢) (ا) پارچەیەک باسترمە کە بەشێکە لە زنجیرەیەکی بەپەتەوەکراو. (ب) برگە؛ ئەڵقە؛ بەش؛ بەند *(a weak ~ in the evidence)* . cuff link (٣) پەیوەندی؛ بەند *(a ~ with the past)* . (٤) (٥) سەد یەکی زنجیری پروپێوی زەوی (کە بریتییە لە ٧,٩٢ ئینچ). (٦) شیشی ووزە گەیاندنو بزواندن (مەکینەچێنتی).

v.t. پێکەوەبەستن؛ لەیەکدان؛ یەک پێگرتن.

v.i. پێکەوەبەستران؛ لەیەکدان.

link (liŋk), *n.* مەشخەڵ (بۆ بەرپێی خۆ بینین).

linkage (liŋk′ij), *n.* (١) لەیەکدان؛ پێکەوەبەستن. (٢) زنجیرەی ووزە یا بزووتن گەیاندن. (٣) پەیوەندی نزیکی دوو چێن یا زیاتر (زیندەوەرزانی).

link-boy (liŋk′boi′), *n.* مەشخەڵچی هەڵگری مەشخەڵێکە بۆ ڕێ ڕووناک کردنەوە بۆ خەڵک لە شەودا. (پێشی دەوترێ: **linkman**).

linking verb, کرداری بێ هێز؛ کرداری پەیوەست: *(be, is, are, appear, seem, become, etc.)*

link-man (liŋk′mən), *n.* = link-boy.

linn (lin), *n.* (١) تافگە ٢) گۆمی ژێر تافگە. (٣) چەمی لێژ.

linnet (lin′it), *n.* باڵندەیەکی بچووکی قارەیی دەنگ خۆشە.

linoleum (li-nō′li-əm), *n.* مشەمای زەمینە داپۆشین.

linseed (lin′sēd′), *n.* تۆوکەتان

linseed oil, ڕۆنی تۆوکەتان

lint (lint), *n.* (١) سارغی لۆکەی بڕین پێچان. (٢) تۆپەڵە ڕیشاڵیکە کە لە جل دەبێتەوەو شی دەبێتەوە (وەک لەدوای جل شتن). (٣) ڕیشاڵی دەوری تۆوی پەمو

lintel (lin′t'l), *n.* چێوی سەر دەرگاو پەنجەرە؛ سەر دەرگاو پەنجەرە.

linter (lin′tĕr), *n.* (١) مەکینەی لێکردنەوەی ڕیشاڵە کورتەکانی کە بە تۆوی پەموەوە دەمێنێتەوە پاش جیاکردنەوەی پەمو لە تۆوەکەی. (٢) *(pl)* ئەم ڕیشاڵە کورتانە (کە دەکرێن بە سارغی ئەستووری شت هەڵچنین).

lint-white (lint′hwit′), *n.* = linnet.

lion (lī′ən), *n.* (١) شێر؛ نێرە شێر. (٢) کەسێکی ئازا. (٣) کەسێکی بەناوبانگ. (٤) دڕووشمی ئینگلتەرە. (٥) (ا) کۆنەستێرەی شێر. (ب) پێنجەم بورج (ئەستێرەوانی).

lioness (lī′ən-is), *n.* شێری دایکە؛ شێری مێینە.

lionet (lī′ən-et′), *n.* بەچکە شێر

lion-hearted (lī′ən-här′tid), *adj.* زۆر ئازا

lionize (lī′ən-īz′), *v.t.* (١) شکۆپێدان؛ زۆر ڕێزلێنگرتن (وەک لە کەسێکی ناودار). ٢) [Rare] سەردان لە جێگە خۆش‌و بەناوبانگەکانی شارێک.

lion's share, بەشی شێر؛ بەشی گەورەو باش؛ بەشی زل

lip (lip), *n.* (١) لێو؛ لچ. (٢) شتێکی وەک لێو: (ا) قەراغی بڕین. (ب) لێو یا دەمی سوراحی‌و پیاڵەو کووپ... هتد. (ج) دەمی شمشاڵ‌و کەڕەنا (د) دەمی تیغ. (٣) [Slang]، قسەی قۆڕو ناشرین.

v.t. (١) ماچ کردن؛ لێو تێوەدان؛ لێو لێدان. (٢) لێو خستنەسەر شمشاڵ یا کەڕەنا بۆ لێدانی.

adj. (١) سەرزاری؛ درۆ؛ تەنها بە دەم: *(~ service)* . (٢) لێوی (دەنگناسی)؛ بە لێو بێژراو (تیپ): *(a ~ consonant)* .

bite one's lips, لێوی خۆ گەستن؛ خۆگرتن‌و تووڕەیی‌و پەستی پیشان نەدان.

hang on the lips of, بە ووردی گوێ لێگرتن؛ باش سەرنج پێدان.

keep a stiff upper lip, [Colloq.], ووڕە بەرنەدان؛ نەترسان.

smack one's lips, شەقە لە لێو هەڵسانەوە؛ خۆشیدا.

lipid (lī′pid, lip′id), *n.* *Also* **lipide,** چەوری‌و ماددەی تری وەک چەوری (کە لەگەڵ پرۆتینات‌و نیشاستەدا بناغەی شانەن).

lipo-, lip- (lip′ō, lip′ə), پێشگرێکە بەمانای: چەور؛ چەوری.

lipoma (li-pō′mə), *n.* بڕینی چەورە ڕیشاڵ

lip-read (lip′rēd′), *v.t. & v.i.* لێو خوێندنەوە.

-lip-reader *(n.).*

lip service, لایەنگری درۆ؛ پاڵپشتی سەرزاری؛ تەنها بە دەم: *(to pay ~ to a cause, an idea, a person, etc.)*

lipstick (lip′stik′), *n.* سووراوی لێو.

liquate (li′kwāt), *v.t.* جیاکردنەوەی کانزای دارشتەیەک لە یەکتر بە تووادنەوە.

liquefaction (lik′wə-fak′shən), *n.* کردن بە شلە؛ بوون بە شلە

liquefy (lik′wə-fī′), *v.t.* کردن بە شلە؛ گۆڕین بە شلە.

v.i. (ا) بە تووادنەوەی شتی ڕەق (ب) بە گۆڕینی گاز بە شلە. بوون بە شلە.

liquescent (li-kwes′'nt), *adj.* دەتوێنەوە؛ بۆی هەیە بتوێنەوە

liqueur (li-kûr′), *n.* جۆرەها خواردنەوەی کحولی بەمێزی مەیلەو شیرینی بۆن‌و بەرامە خۆشە.

liquid (lik′wid), *adj.* (١) شلە؛ شل؛ ڕەوان. (٢) بوون (هەوا). (٣) ڕەوان (هۆنراوە): *(~ verse)* . (٤) بە ئاسانی دەگۆڕێتەوە بە پارەی ڕەق: *(~ assets)* . (٥) هەمیشە گۆڕاو؛ نەچەسپاو: *(~ convictions or ideas)* .

n. شلە؛ شلەمەندی؛ شلاو.

liquidate (lik′wi-dāt′), *v.t.* (١) بڕینەوە (قەرز، بژاردن)؛ پاکتاوکردن. (٢) پاکوپیس کردنی حسابی کۆمپانیایەکی نابووت؛ پاک کردنەوەی حساب (٣) قەرزدانەوە؛ قەرز پاک کردنەوە. (٤) گۆڕینەوە بە پارەی ڕەق. (٥) کوشتن؛ بنەبڕکردن؛ سەرکردن بە گۆمدا: *(to ~ one's enemies)* قەرزدانەوە؛ قەرز پاک کردنەوە.

v.i. -liquidation *(n.).*

liquidator (lik′wi-dā′tĕr), *n.* بەرپرسیاری بڕینەوەی حسابی کۆمپانیایەکی نابووت، خانووبەرەیەک، یا میراتێیەک.

liquidity (li-kwid′ə-ti), *n.* (١) شلەیی؛ شلێتی. (٢) بەگۆڕێتەوە بڕیوست پارەی ڕەق بەدەستەوەبوون یا سەرمایەی وەها کە بە ئاسانی بگۆڕێتەوە بە پارەی ڕەق.

liquor (lik′ĕr), *n.* (١) خواردنەوەی سەرخۆشکەر؛ خواردنەوەی کحولی. (٢) شلە (گۆشتاو، خۆشاو). (٣) دەرمانێکی لە ئاودا گیراوە.

v.t. [Slang], [~ **up**], سەرخۆش کردن؛ خواردنەوەی کحولی پێدان.

v.i. [Slang], [~ **up**], زۆر خواردنەوە؛ سەرخۆش بوون.

liquorice (lik′ĕr-is, lik′ĕr-ish, lik′rish), *n.* = licorice.

liquorish (lik′ĕr-ish), *adj.* (١) . lickerish (٢) حەز لە خواردنەوەی کحولی کەر.

lira (lêr′ə), *n.* لیرە: سکەی ئیتالیا و تورکیایە.

lisp (lisp), *v.i.* (١) پەسەپس کردن؛ بە پەسەپس قسەکردن. (٢) وەک منداڵ قسەکردن

v.t. بە پەسەپس قسەکردن.

n. پەسەپسی زمان؛ زمان پسی؛ پەسەپس.

lissome, lissom (lis′əm), *adj.* (١) جێ؛ نەرم؛ بەکێشمان. (٢) لەش سووک؛ سووکەڵە؛ خێرا.

list (list), *n.* (١) تیلەماسکێکی لێکراوە لە قەراغی داگیراوەی قوماش. (٢) میلی ڕەنگ وڕەنگی قوماش. (٣) پارچە تەختەیەکی باریک و درێژ. (٤) قەراغ؛ پەراوێز. (٥) سەردێڕاو. (٦) لیستە.

v.t. (١) پەراوێز داگرتنەوە؛ پەراوێز گرتن. (٢) میل میل کردن.

(٣) (ا) لیستەگرتن؛ نووسین بە ڕیز. (ب) خستنە لیستەوە؛ نووسین لە لیستەدا. (٤) زەوی کێڵان و تۆدان لە هەمان کاتدا.

v.i. (١) [Rare] . خۆ نووسین بە سەرباز. (٢) زەوی کێڵان.

list (list), *v.i.* [Archaic]. (١) بەدل بوون؛ پێ ڕازی بوون (٢) وێستن؛ هەوەس لێ بوون.

list (list), *v.t.* & *v.i.* بەلاداکەوتن (کەشتی)؛ لاربوونەوە.

n. لاری؛ لاربوونەوە

list (list), *v.t.* & *v.i.* [Archaic], گوێ لێگرتن

listen (lis′n), *v.i.* (١) گوێگرتن (٢) بەقسەکردن؛ ئامۆژگاری وەرگرتن؛ تەمێ وەرگرتن.

n. گوێگرتن

-listener *(n.)*.

listen in, گوێ لێگرتن (لە تەلەفۆنی خەڵک، ڕادیۆ...هتد).

listening post, سووسەگا؛ شوێنێکی نهێنیی بۆ گوێگرتن لە دوژمن و سووسە وەرگرتن.

lister (lis′tĕr), *n.* هەوجار؛ گاسن.

listing (lis′tiŋ), *n.* (١) لیستەگرتن؛ نووسین لە لیستەدا. (٢) ناوێکی سەر لیستە. (٣) لیستە.

listless (list′lis), *adj.* بێ تاقەت؛ لەش داهێزراو؛ سست؛ خاو؛ ماندوو؛ بێ هێز.

lists (lists), *n.pl.* (١) پەرژینی یاریگا

(٢) (ا) یاریگا. گۆڕەپانی مەلەملێ. (ب) مەلەملێ. (٣) مەیانی جەنگ.

enter the lists, چوونە مەیانی مەلەملێوە؛ چوونە مەیانی ناکۆکی یا جەنگەوە

lit (lit), (1) *alternative past tense and p.p. of* light., (ڕووناک کردنەوە)

(2) *alternative past tense and p.p. of* light., (دابەزین)

litany (lit′n-i), *n.* دۆعایەکی جەماوەریی یە قەشە دەیخوێنێتەوە و خەڵکی کڵێسەکە بۆی دەسەندنەوە.

litchi (lē′chē´), *n.* جۆرە درەختێکی هەمیشە سەوزی چینیی یە.

-lite (līt), *Also* -lyte, پاشگرێکە بەمانای بەرد.

liter (lē′tĕr), *n. Also* litre, لیتر.

literacy (lit′ĕr-ə-si), *n.* خوێندەواری

literal (lit′ĕr-əl), *adj.* (١) تیپی؛ پیتی؛ بە تیپێک دەردەبڕێ (نمرە).

(a ~ grade)

(٢) دەقاودەق؛ مانای دەقاودەق؛ مانای ووشە بە ووشە.

(a ~ translation)

(٣) (ا) تایبەتی بە مانای ڕێکوپێکوان یەک بە یەک نەک مەجازی.

(the ~ meaning of a passage)

(ب) تایبەتی بە مانای بنچینەیی ووشەیەک.

(٤) ووشک (مرۆڤ: مێشک)؛ ناسا؛ مانای ووشە لێکدەرەوە بەپێی مانای ناشکرای ووشەکە نەک مەجازی و شاراوە. *(He has a ~ mind.)*

(٥) سادە؛ ساکار؛ ڕووت؛ نەڕازاوە. *(the ~ truth)*

-literalness *(n.)*.

literalism (lit′ĕr-əl-iz'm), *n.* (١) لێکدانەوەی دەقاودەق؛ لێکدانەوەی ووشە بە ووشە. (٢) دەربڕینی باڕێک لە هونەردا بەبێ ڕازاندنەوەو بە شێوەیەکی زۆر نزیک لە ڕاستی یەوە.

-literalist *(n.)*; literalistic *(adj.)*.

literality (lit ĕr-al′ə-ti), *n.* (١) دەقاودەقی؛ ووشە بە ووشە. (٢) مانایەکی ووشە بە ووشەیی یا دەقاودەقی.

literalize (lit′ĕr-ə-līz´), *v.t.* (١) گۆڕینی دەقاودەق یا ووشە بە ووشە (لە زمانێکەوە بۆ زمانێک). (٢) لێکدانەوەی مانای ناشکرا نەک شاراوەو مەجازی.

literally (lit′ĕr-əl-i), *adv.* (١) ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق؛ بەبێ ڕازانەوە؛ بەپێی مانای ناشکرا نەک مەجازی:

(Translate this passage ~ .)

(٢) [Colloq.]، بەبێ هیچ پێوەنان؛ بە ڕاستی:

(He ~ flew into the room.)

literary (lit′ə-rer′i), *adj.* (١) وێژەیی (نەدەبی):

(a ~ magazine)

(٢) (ا) بۆ وێژە شیاو: *(a ~ style)* .

(ب) لە نووسیندا بەکارهێنراو نەک لە دووداندا: *(a ~ language)* .

(٣) وێژەوان؛ شارەزای وێژە؛ نەدەب خواز؛ وێژەزان: *(a ~ man)* .

(٤) تایبەتی بە نووسەران و پیشەکەیان: *(~ circles)* .

(٥) ووشک؛ شارەزاییەکەی تەنها لە کتێب خوێندنەوەوە هاتووە.

literate (lit′ĕr-it), *adj.* (١) خوێندەوار.

(٢) ڕۆشنبیر؛ زانا؛ تێگەیشتوو .

(٣) وێژەوان.

n. کەسێکی خوێندەوار، زانا، یا وێژەوان.

literati (lit´ə-rā′tī, lit´ə-rä′ti), *n.pl.* (١) نووسەران؛ وێژەوانان؛ بوێژان. (٢) چینی ڕۆشنبیر.

literatim (lit´ə-rā′tim), *adv.* = literally.

literature (lit′ĕr-ə-chĕr, lit′rə-choor′), *n.* (١) وێژە؛ نەدەب. (٢) سەرجەمی شتی نووسراو دەربارەی باسێک. (٣) [Colloq.]، چاپەمەنی (نامیلکە، بڵاونامە، شتی ڕوپاگەندە).

-lith (lith), پاشگرێکە بەمانای: بەرد.

lithe (līth), *adj.* جێ؛ نەرم؛ بەکێشمان.

lithesome (līth′səm), *adj.* = lithe.

-lithic (lith′ik), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە چەرخێکی تایبەتی بەکارهێنانی بەرد: *(neolithic)* .

litho-, lith- (lith′ə), پێشگرێکە بەمانای: بەرد: *(lithograph)* .

lithograph (lith′ə-graf´, lith′ə-gräf´), *n.* وێنە یا چاپی لەسەر بەرد کراو.

v.t. چاپ کردن یا وێنە دەرهێنان لەسەر بەرد.

-lithographer *(n.)*; lithographic *(adj.)*; lithographically *(adv.)*.

lithography (li-thog′rə-fi), *n.* چاپ کردنی بەردی؛ نووسین یا نەخشەو نیگارکێشان لەسەر بەردی ساف و وێنە لەسەر دەرهێنانی.

lithoid (lith′oid), *adj.* بەردین؛ بەرد.

lithotomy (li-thot′ə-mi), *n.* بەردی ناو میزەڵدان دەرهێنان (نەشتەرکاری).

lithotrity (li-thot′ri-ti), *n.* هاڕینی بەردی میزەڵدان (پزیشکەوانی).

litigable (lit′i-gə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بدرێ بە دادگا.

litigant (lit′ə-gənt), *n.* & *adj.* دادخواز؛ داواچی یا داوا لەسەر؛ هەردوو لای داوایەک.

litigate (lit′ə-gāt´), *v.t.* & *v.i.* دان بە دادگا؛ داواکاری دان بە دادگا؛ داد خواستن.

litigation (lit´ə-gā′shən), *n.* (١) دادخوازی؛ دان بە دادگا؛ ڕەوتی داواکاری لە دادگا. (٢) داواچێتی یەک.

litigious (li-tij′əs), *adj.* (۱) زوو ڕوو شکاتکەر؛ حەز لە شکاتکەر؛ شەڕەنگیز (۲) لە دادگا دەبڕێنتەوە. (۳) تایبەتی بە دادگا.

litotes (lī′tə-tēz´), *n.* دەربڕینی شتێک بە پەرچدانەوەی دژەکەی: *(This is no small problem.; no rare occurence)*

litter (lit′ĕr), *n.* = liter. (۱) دەستەبەرەی نەخۆش گواستنەوە. (۲) پووش و پەڵاشی بەکارهێنراو بۆ ژێرەخەری گیاندار یا داپۆشینی نەمام. (۳) سکێک: سەرجەمی تورتەڵە سەگ، بەچکە پشیلە، یا بەچکە گیانداری تری بە یەک سک لەدایکبوو: *(a ~ of puppies)*.

(٤) زبڵ: شتی پیس‌وپۆخڵ؛ پاشاخۆڕ. (٥) پیس‌وپۆخڵی؛ پیسی؛ ناڕێک‌وپێکی. (٦) زەمینەی دارستان (کە پووش و گەڵاکانی نەختێک گەنیوون).

v.t. (۱) پووش بۆ کردن بە ژێرەخەر؛ جێ بۆ ئامادەکردن لە پووش: *(to ~ down a stable, horse, etc.)*

(۲) تەرەکێر. (۳) (~ up): پیس‌وپۆخڵ کردن؛ تێکدان بەسەرێەکدا: *(to ~ a deck with papers; to ~ up one's room.)*

v.i. تەرەکێن: زاین (سەگ‌وپشیلە).

litterateur (lit´ĕr-ə-tūr′), *n.* وێژەوان؛ نووسەر

litterbug (lit′ĕr-bug´), *n.* شوێنی گشتی پیس‌وپۆخڵکەر؛ کەسێکە کە شتی پیس‌وپۆخڵ بە هەموولایەکدا فڕێ دەدات.

little (lit′l), *adj.* (۱) بچووک؛ بچکۆلە؛ وورد؛ ووردیلە؛ وورد؛ بچکۆلانە. (۲) کەم؛ نەخت؛ تۆز. (۳) کورت (ماوە، دووری، کات)؛ کەم خایەن. (٤) ناگرنگ؛ بچووک (لە گرنگیدا): *(the rights of the ~ man)*. (٥) کز؛ کەم هێز؛ بێ هێز. (٦) بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ. (۷) تەسک (مێشک)؛ بچووک؛ نەکراوە: *(a ~ mind)*. (۸) کۆریە؛ بەچکە؛ لاو؛ منداڵ.

adv. (۱) کەم؛ تا ڕادەیەکی کەم؛ نەختێک. (۲) هیچ: *(He ~ suspects the plot.)*.

n. (۱) کەم: *(L~ will be done about it.)*. (۲) ماوەیەکی کورت؛ ماوەیەکی کەم؛ پێیەکی کورت.

little by little, ووردە ووردە؛ بەرە بەرە؛ نەخشە نەخشە.

make little of, بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان.

think little of, (۱) بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان؛ بە گرنگ دانەنان (۲) ڕازیی نەکردن؛ دوو دڵی نەکردن.

Little Bear, وورچی بچکۆلە: کۆ نەستێرەیەکە؛ حەوتەوانە بچووک.

little finger, پەنجە تورتە

liturgical (li-tūr′ji-k'l), *adj.* تایبەتی بە نەریتی نوێژو دۆعا لە کڵێسەدا

liturgics (li-tūr′jiks), *n.pl.* زانستی نوێژو دۆعای جەماوەری؛ لێکۆڵینەوەی نەریتی ئایینی.

liturgist (lit′ĕr-jist), *n.* (۱) لایەنگری نەریتی ئایینی لە کڵێسەدا. (۲) نەریتی ئایینی ناس؛ زانای نەریتی ئایینی کڵێسە.

liturgy (lit′ĕr-ji), *n.* شێوەی خودایەرستی لە کڵێسەدا؛ نەریتی ئایینی لە کڵێسەدا بەتایبەتی هی نوێژو دۆعا.

livable, liveable (liv′ə-b'l), *adj.* (۱) بۆ تێدا ژیان باشە (خانوو، ژوور)؛ بەکاری تێدا ژیان دێت. (۲) دەردەبڕێ (ژیان، بارێکی تایبەتی ژیان)؛ لەگەڵی دەردەبڕێ؛ بەرگەی دەگرێ (ناخۆشی ژیان).

(۳) لەگەڵی هەڵدەکرێت (مرۆڤ)؛ ژیان لەگەڵیدا دەردەبڕێ.

live (liv), *v.i.* (۱) ژین؛ ژیان. (۲) مانەوە: هەڵکردن؛ دەربردن. (۳) بە جۆرێکی تایبەتی ژیان بردنە سەر. (٤) بە خۆشی و پر ناسوودەیی ژیان: *(They ~ .)*. (٥) خۆ ژیاندن؛ ژیان لەسەر؛ پێ چوون بەڕێوە: *(She ~s on fifty dollars a week.)*

(٦) پێ ژیان: *(Bats ~ on insects and fruit.)*. (۷) نیشتەنی بوون؛ دانیشتن؛ ژیان: *(He ~s in England.)*. (۸) لە یادا مانەوە.

v.t. (۱) بە کردەوە کردن: *(He ~s his faith.)*. (۲) بردنەسەر: *(She ~ed a useful life.)*.

live and let live, لێبوردن هەبوون؛ بڕێو بهێلە خەڵکیش بژی.

live down, (۱) سڕینەوەی کردارێکی ناپەسەند بە ژیانی پاک. (۲) زاڵبوون بەسەر شەرمەزاریەکدا بە ڕێبازی ڕاست گرتن.

live high, بە خۆش گوزەرانی و ناسوودەیی ژیان.

live in, لەگەڵ خاوەن ماڵەکە دەژی (کارەکەر).

live it up, [Colloq.], ژۆر خۆش ڕابواردن.

live through, دەربردن؛ هەڵکردن: *(to live through a frightening experience.)*

live up to, (۱) بەگوێرەی بیروباوەڕ یا پەیڕەوێک ژیان؛ پەیڕەوی کردن: *(to live up to certain ideals)* (۲) هێنانەدی نەوەی چاوەڕوان دەکرێ؛ کردنی کاری چاوەڕوان کراو: *(to live up to a great reputation)*

live with, (۱) لەگەڵدا ژیان. (۲) هاوسەری کردن.

live (liv), *adj.* (۱) زیندوو. (۲) چالاک؛ ووریا؛ زیت. (۳) گەرم: *(a ~ political issue)*. (٤) گڕدار؛ دانەمرکاوە: *(a ~ spark)*. (٥) دانەگیرساو؛ نەسووتاو؛ زیندوو: *(a ~ match)*. (٦) گەرم؛ زیندوو (تەقەمەنی)؛ ڕاستەقینە: *(~ ammunition)*. (۷) نەتەقیو؛ زیندوو: *(a ~ shell)*. (۸) گەش؛ بریقەدار؛ تێر (ڕەنگ): *(~ colors)*. (۹) گەرم (تەلی کارەبا)؛ کارەبای لەسەرە: *(a ~ wire)*. (۱۰) پڕ لە خەڵک؛ جەمەی دێت. (۱۱) پاک (هەوا). (۱۲) ڕاستەوخۆ (ئاهەنگ، کۆڕ، بەرنامە...هتد): *(a ~ concert)*.

liveable (liv′ə-b'l), *adj.* = livable.

livelihood (līv′li-hood´), *n.* بژێو؛ گوزەران؛ دەرامەت.

lively (līv′li), *adj.* (۱) [Rare] ، ژیان ئاسا (۲) چالاک؛ زیت؛ بزۆک؛ بەتین (۳) گەرم (کۆڕ)؛ بەجۆش: *(a ~ session of the council)*. (٤) بەکەیف؛ زیندوو. (٥) گورج‌وگۆڵ؛ خێرا. (٦) توند (با، سروە): *(a ~ breeze)*. (۷) پڕوون؛ گەش؛ بەشەوق: *(~ colors)*.

adv. بە چالاکی؛ بە تینەوە؛ بە گورج‌وگۆڵی.

-livelily *(adv.)*; liveliness *(n.)*.

liven (līv′ən), *v.t.* (~ up), جۆش تێخستن؛ گەرم کردن (کۆڕ، ئاهەنگ).

v.i. (~ up). جۆش سەندن؛ جۆش تێکەوتن؛ گەرم بوون.

live oak, دارەبڕوویەکی هەمیشە سەوزی دار سەختی ئەمەریکاییە.

liver (liv′ĕr), *n.* (۱) جگەر؛ جەرگ. (۲) کانگەی هەست و ئارەزوو.

liverish (liv′ĕr-ish), *adj.* [Colloq.], (۱) جگەری نەخۆشە. (۲) تەنگەجیکلانە؛ تووڕەوتڕێ.

liverwort (liv′ĕr-wūrt´), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی ڕەنگاوڕەنگن لە قەوزە دەچن.

livery (liv′ĕr-i), *n.* (۱) بەرگی تایبەتی (وەک هی بەردەستان یا پیشەیەکی تایبەتی). (۲) ئەوانەی ئەم بەرگە تایبەتییە لەبەر دەکەن. (۳) ڕاگرتن و بەخێوکردنی ئەسپ بۆ خاوەنەکەی بە کرێ. (٤) ڕاگرتنی ئەسپ و گالیسکە بۆ بەکرێدان. (٥) تەویلەی ئەسپی کرێ؛ خان. (٦) دانی خانوو زەوی‌وزار بە خاوەنی تازەی.

liveryman (liv′ĕr-i-mən), *n.* (۱) بەردەست؛ ڕەنجبەر؛ پیاو.

(۲) پیشه‌چی‌یه‌کی شاری له‌نه‌ن.
(۳) خانچی: مه‌یته‌ر (که له ته‌ویله‌ی ئه‌سپی کرێدا کاره‌کات).

livery stable, ته‌ویله‌ی ئه‌سپ و گالیسکه‌ی کرێ؛ ته‌ویله‌ی ئه‌سپ به‌خێوکردن بۆ خاوه‌نه‌که‌ی به کرێ

lives (līvz), *n. plural of* life.

livestock (līv′stok´), *n.* مه‌پ‌ومالات: ئاژه‌ل

live wire, (۱) ته‌ل کاره‌بای گه‌رم؛ ته‌ل کاره‌با له‌سه‌ر. (۲) [Colloq.]. که‌سێکی زیت و ووریا و چالاک.

livid (liv′id), *adj.* (۱) شین بووه‌وه (پێست، گۆشت)؛ شین. (۲) ڕه‌نگ زه‌رد هه‌ڵگه‌ڕاو (له توڕه‌ییدا یا به نه‌خۆشی): *(~ with rage)*.

(۳) زۆر توڕه

-lividity *(n.)*; **lividness** *(n.)*; **lividly** *(adv.)*.

living (liv′iŋ), *adj.* (۱) زیندوو.
(۲) چالاک؛ به‌تین؛ به‌کار: *(a ~ institution)*.
(۳) تایبه‌تی به‌وانه‌ی زیندوون: *(withing ~ memory)*.
(٤) ئاوی له‌بەر ده‌ڕوات؛ ڕه‌وان: *(a ~ stream)*.
(٥) زیندوو (زمان)؛ هێشتا قسه‌ی پێ ده‌کرێت: *(a ~ language)*.
(٦) ڕاسته‌قینه؛ ده‌قاوده‌ق *(the ~ image)*.
(۷) (ا) تایبه‌تی به ژیان؛ ژیان: *(~ conditions)*.
(ب) به‌شی ژیانێکی مام ناوه‌ندی ده‌کات: *(a ~ wage)*.

n. (۱) ژیان؛ ژی؛ زیندوێتی.
(۲) گوزه‌ران؛ بژێوی. *(He must work for a ~.)*
(۳) شێوه یا پله‌ی ژیان *(a higher standard of ~)*.
(٤) زه‌وی‌وزاریکی به کڵێسه به‌خشراو (که به‌ڕوبوومه‌که‌ی قه‌شه‌ی پێ ده‌ژی).

the living, زیندووان؛ ئه‌وانه‌ی زیندوون

living death, ژیانێکی تاڵ و ناخۆش

living room, ژووری میوان؛ ژووری دانیشتن؛ دیوه‌خان. (پێشی ده‌ووترێ " sitting room " و " parlor ").

living wage, موچه‌یه‌ک که به‌شی ژیانێکی مام ناوه‌ندی بکات.

lixiviate (lik-siv′i-āt´), *v.t.* پاڵاوتن (به کوڵاندن)

-lixiviation *(n.)*.

lizard (liz′ērd), *n.* مارمێلکه؛ شه‌وگه‌رد؛ قۆپی.

llama (lä′mə), *n.* لامه: گیانداڕێکی ئه‌مه‌ریکای باشووره له توخمی حوشتره به‌ڵام بچووکتره و کۆپاره‌ی دێیه بۆ بارکێشان به‌کاردێت و گۆشت و شیره‌که‌یشی ده‌خورێت.

lo (lō), *interj.* سه‌یرکه؛ ته‌ماشاکه *(~ and behold!)*.

loach (lōch), *n.* ماسی‌یه‌کی ناو ڕوباره

load (lōd), *n.* (۱) بار؛ بارگه؛ کۆڵ
(۲) پێوانه یا سه‌نگێکی تایبه‌تی: *(a ~ of wood)*
(۳) (ا) بارێکی قورس
(ب) بارێکی قورس به مێشکه‌وه یا به کۆڵه‌وه؛ ئه‌رک *(That's a ~ off my mind.)*
(٤) داگرتنه‌وه (چه‌کی ئاگرین)
(٥) [Colloq.] زۆر؛ فره؛ ئێجگار زۆر: *(She has ~s of friends.)*.
(٦) ئه‌رکی ماموستا *(a heavy teaching ~)*.
(۷) ته‌ووزمی کاره‌با

v.t. (۱) پرکردن؛ ئاخنین: *(They ~ed the sacks with wheat.)*.
(۲) بارکردن؛ بارلێنان؛ خستنه‌سه‌ر *(They ~ed the boxes on the truck.)*
(۳) باری قورس نێنان؛ پساندن؛ ئه‌رکی زۆر خستنه سه‌رشان *(They ~ed him with honors.)*.
(٤) زۆر پێدان
(٥) داگرتنه‌وه (چه‌کی ئاگرین)؛ گوللە تێخستن؛ فیشه‌ک تێخستن: *(to ~ a gun)*
(٦) فیلم خستنه کامێراوه: *(to ~ a camera)*.
(۷) ئاپوخته‌کردن؛ ڕوونکردنه‌وه: *(They ~ed the wine.)*.

(۸) پرسیارکردن به جۆرێک که ئه‌و وه‌ڵامه‌ی مه‌بەسته بیدرێته‌وه.

v.i. (۱) گوللە تێخستن؛ داگرتنه‌وه. (۲) داگیرانه‌وه؛ ته‌قه‌مه‌نی تێخران.

loaded (lōd′id), *adj.* (۱) بارکراو؛ باری پێوه‌یه.
(۲) داگیراوه؛ پڕ گوللە؛ پڕ. (۳) [Slang]، سه‌رخۆش.
(٤) [Slang]، ده‌وڵه‌مه‌ند؛ پاره‌دار.

loaf (lōf), ***n.*** (۱) کوڵێره؛ خه‌پله؛ له‌واشه نان: *(a ~ of bread)*.
(۲) کێکێکی گه‌وره.
(۳) ته‌به‌قێ خوارده‌مه‌نی: *(a ~ a salmon)*.
(٤) کەڵله شه‌کر.

loaf (lōf), ***v.i.*** (۱) سوڕانه‌وه؛ ئیش نه‌کردن؛ خۆلسته‌نه‌وه؛ جاده‌پێوان.
(۲) کات به‌فیڕۆدان له‌سه‌ر ئیش؛ خۆ خه‌ریک کردن له‌سه‌ر کار.

v.t. (~ away), کات کوشتن؛ کات به‌فیڕۆدان؛ سوڕانه‌وه.

loafer (lōf′ēr), *n.* (۱) که‌سێکی بێ ئیش‌وکار؛ که‌سێکی کارنه‌که‌ر.
(۲) پێڵاوێکه له نه‌عل ده‌چێ.

loam (lōm), *n.* (۱) خاکی له خۆڵ و لم و لیته و زینده ماده‌ده پێکهاتوو.
(۲) قوڕی شێلراو (بۆ خشتکاری).

v.t. خشت دروستکردن به‌م قوڕه؛ درز پرکردنه‌وه به‌م قوڕه.

loan (lōn), *n.* (۱) قه‌رز (به‌تایبه‌تی که سوودی له‌سه‌ر بدرێ): *(to get a ~ ; to take out a ~ ; to give a ~)*
(۲) خواسته‌مه‌نی؛ ده‌سته‌وا.
(۳) قه‌رزپێدان؛ ده‌ستگیرۆیی؛ پێدان به ئه‌مانه‌ت.

v.t. & v.i. (۱) به ئه‌مانه‌ت پێدان.
(۲) به قه‌رز پێدان؛ قه‌رزپێدان به قازانج.

loan shark, [Colloq.], سووخۆر؛ زۆر سوو خۆر (به‌تایبه‌تی هی قه‌ده‌غه).

loan word, ووشه‌ی خواستراو (له زمانێکی تره‌وه و کراو به هی خۆ): (وه‌ک ئه‌م ووشانه له فه‌ره‌نسی و ئه‌ڵمانی‌یه‌وه): encore, kindergarten, hors d'oeuvre

loath (lōth), *adj.* نابه‌دڵ: *(They were ~ to depart.)*.

loathe (lō*th*), *v.t.* زۆر پق لێ بوون؛ بێزلێهاتنه‌وه؛ حه‌ز له چاره نه‌کردن.

loathful (lō*th*′fəl), *adj.* [Rare], = loathsome.

loathing (lō*th*′iŋ), *n.* زۆر پق لێ بوون؛ زۆر قێزلێهاتنه‌وه.

loathsome (lō*th*′səm), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ شایسته‌ی پق لێ بوون و قێزلێهاتنه‌وه‌یه: *(a ~ person, act, etc.)*.

loaves (lōvz), *n. plural of* loaf.

lob (lob), *n.* (۱) [Dial.]، که‌سێکی زل خۆل سست.
(۲) تۆپ لێدانێک که ده‌چێ به هه‌واداو له پشته‌وه‌ی یاریگای به‌رامبه‌ردا ده‌گیرسێته‌وه (یاری ته‌نس).

v.t. لێدانی تۆپی ته‌نس به‌م جۆره.

v.i. (~ along), (۱) به سستی و ناقۆڵایی جوواڵه‌وه.
(۲) لێدانی تۆپی ته‌نس به هه‌وادا.

lobar (lō′bēr), *adj.* پەڕه‌یی (وه‌ک هی سی‌یه‌کان): *(~ pneumonia)*.

lobby (lob′i), *n.* (۱) سالۆنی چاوه‌ڕێ کردن و حه‌وانه‌وه (ئوتێل، فه‌رمانگه).
(۲) سالۆنێکی گه‌وره‌یه له ته‌نیشت هۆڵی پەرله‌مانی ناوچه‌وه (کراوه‌ته‌وه بۆ خه‌ڵک).
(۳) ده‌سته‌ی پرۆپاگه‌نده‌که‌ران له‌ڵای پەرله‌مان (بۆ سه‌رخستن یا ڕێڕخستنی مه‌سه‌له‌یه‌ک): *(the tobacco ~)*.

v.i. & v.t. پرۆپاگه‌نده کردن له‌ڵای پەرله‌مان و ئه‌ندامه‌کانی (بۆ سه‌رخستن یا ڕێڕخستنی مه‌سه‌له‌یه‌ک): *(to ~ for a cause)*.

lobbyist (lob′i-ist), *n.* پرۆپاگه‌نده‌که‌ر ڵای پەرله‌مان (بۆ ده‌نگدان له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌یه‌ک و سه‌رخستنی).

lobe (lōb), *n.* (۱) نه‌رمه گۆشته‌ی گوێ.
(۲) پەڕه (دڵ، سی، جگه‌ر، مێشک)؛ لۆ؛ خانه: *(the ~ of the brain, lung, or liver)*
(۳) خانه‌ی گەڵا.

lobectomy (lō-bek′tə-mi), *n.* لێکردنه‌وه‌ی پەڕه‌یه‌کی سی، جگه‌ر

مێشك هتد. به نەشتەرکاری.

loblolly (lob′lol′i), *n.* (١) شۆربای خەست. [Obs.] (٢) [Colloq.]، کەسێکی زلخۆی کەر. (٣) [Colloq.]، چاڵێکی قوڕاوی.

lobo (lō′bō), *n.* جۆرە گورگێکی گەورەیە.

lobotomy (lō-bot′ə-mi), *n.* لابردنی هەندێ پەڕەی مێشك بە نەشتەرکاری (کە دەبێتە هۆی هەست نەمانی نەخۆشەکە).

lobster (lob′stēr), *n.* کوللەی دەریا

lobule (lob′ūl), *n.* لۆ بچکۆلە؛ لۆ؛ پەڕە چکۆلە (مێشك، سی، جگەر). **-lobular** *(adj.).*

local (lō′k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە شوێنێك یا ناوچەیەك. (٢) ناوخۆ؛ ناوخۆیی؛ خۆمالی: *(~ government)* . (٣) تەسك: *(~ outlook)* . (٤) تایبەتی بە نەندامێکی لەش نەك هەمووی: *(~ anesthesia)* . (٥) ناوخۆ (شەمەندەفەر، پاس)؛ لە گەلێك شوێن دەوەستێت؛ هی ناوشار: *(a ~ train)*

n. (١) شەمەندەفەر یا پاسی ناوخۆ (کە لە گەلێك شوێن دەوەستێت). (٢) نقی ڕێکخراوێك (بەتایبەتی یەکێتی کرێکاران). (٣) کەسێکی خۆجێیی.

local color, خوونەریت و تایبەخۆی ناوچەیەك (کە نووسەرێك لە چیرۆك یا شانۆنامەیەکدا پاسی دەکات بۆ نزیك کردنەوەی لە خوێندەوار).

locale (lō-kal′, lō-käl′), *n.* (١) شوێن؛ جێ (بەتایبەتی جێگەی ڕووداێك). (٢) شوێن یا دەوروبەری چیرۆکێك (وێژە).

local government, فەرمانڕەوایی ناوخۆ

localism (lō-k'l-iz'm), *n.* (١) خوو نەریتی ناوچەیی (٢) ڕوشە یا ڕستەیەکی تایبەتی بە ناوچەیەك. (٣) جەز لە ناوچەیەکی تایبەتی کردن؛ بەستراندە بە ناوچەیەکەوە. (٤) بیروڕا تەسکی؛ مێشك تەسکی و لە چاوی ناوچەیەکی تەسکەوە شت بینین.

locality (lō-kal′ə-ti), *n.* شوێن؛ ناوچە؛ گەڕەك.

localize (lō′k'l-īz′), *v.t.* (١) تایبەتی کردن بە شوێنێك. (٢) لە ناوچەیەکدا هێشتنەوەو ڕێی پەڕەسەندن لێ گرتن. (٣) سەرچاوە دۆزینەوە؛ گەڕانەوە بۆ شوێنی لێوە هەڵقوڵانی یا پەیدابوونی: *(to ~ a dialect)*

v.i. لە یەك شوێندا جێگیربوون.

locally (lō′k'l-i), *adv.* لە شوێنێکی تایبەتیدا؛ لە ناوخۆدا: *(The tornado did much damage ~ .;* لەو ناوچەیەدا: *You can't find any good honey ~ .)*

locate (lō′kāt, lō-kāt′), *v.t.* (١) شوێن دیاری کردن. (٢) کەوتنە شوێنێکەوە؛ لە شوێنێکدا بوون: *(His offices are ~d on the third floor.)* . *(He ~d the seat of the trouble.)* (٣) دۆزینەوەی شوێنەکەی. (٤) پیشاندان (شوێن)؛ پەنجە خستنەسەر شوێنەکەی: *(L~ Istanbul for me on this map.)* (٥) دانان لەسەر کارێك یا لە شوێنێکدا.

v.i. [Colloq.], جێنشین بوون: *(He ~d in NewYork.)* .

location (lō-kā′shən), *n.* (١) جێ دیاری کردن؛ شوێن دیاری کران. (٢) شوێن؛ جێ؛ هەوارگە. (٣) شوێن یا ناوچەیەکی دیاریکراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی. (٤) شوێنێکە لە دەرەوەی ستۆدیۆ کە فیلمی تێدا دەگیرێ.

locative (lok′ə-tiv), *adj.* تایبەتی بە باری ناوی شوێن دەربڕ (ڕێزمان)

n. (١) باری ناوی شوێن پیشاندەر (ڕێزمان). (٢) ناوێک کە لەم بارەدا بێ.

loc. cit., [L.], لە هەمان شوێنی ناوبراودا (پەراوێز).

loch (lok, lokh), *n.* [Scot.], دەریاچە

lock (lok), *n.* (١) قفڵ (٢) داخستن؛ قفڵدان. (٣) بەشێکی داخراوی جۆگە ناوێك کە بەڵەمی تێدا بەرزو نزم دەکرێتەوە بەهۆی دەرگای بزۆکەوە. (٤) چەخماخێکە تفەنگی کۆنی پێ ئاگر دەدرا. (٥) دەست لەیەك گیربوون (ڕۆڕانبازی)؛ گرتن؛ بەیەکداچوون (دەست و لاق).

v.t. (١) قفڵدان (دەرگا، جانتا، سندوق)؛ داخستن. (٢) بەندکردن؛ ڕاگرتن؛ قەتیس کردن: *(He was ~ed in the closet.)* (٣) بەیەکداکردن (قۆڵ)؛ لە یەك هەڵکێشان: *(We ~ed arms.)* . (٤) بە توند باوەش پێداکردن. (٥) کلیلەبوون؛ گیرخواردن لەناو یەکترا: *(The gears are ~ed.)* . (٦) دەرگای بزۆك دانان لە جۆگە ناوێکدا (٧) مێنان و بردنی بەڵەم بە جۆگە ناوێکدا بە هۆی دەرگا یا بەستی بزۆکەوە

v.i. (١) قفڵدران؛ داخران (٢) لەیەك گیربوون؛ بەیەکداچوون؛ چوون بەناو یەکترا؛ بوون بە یەك؛ جووت بوون؛ لەیەکدان. (٣) چوونە کلیلە؛ کلیلەبوون (دەم): *(His jaws ~ed.)* . (٤) گیرخواردن و نەجوواڵن (گێڕی مەکینە)

lock away, هەڵگرتن لە دەفر یا سندوقێکی قفڵ لێدراودا.

lock horns, تێوەگلان؛ دەستەوێخە وەستان؛ شاخ لە شاخ گیرکردن (شەڕەقۆچی بەران و خرت).

lock in, دەرگای ژوور لەسەر داخستن و ڕێی هاتنە دەرەوە نەدان.

lock out, (١) دەرگا لەسەر داخستن و ڕێی هاتنەژوورەوە نەدان. (٢) دەرگای کارخانە داخستن و ڕێی گرێکار نەدان بە چوونەژوورەوە (بۆ سەپاندنی مەرجی خاوەن کارەکە بە سەریاندا)

lock up, (١) قفڵ لێدان (دەرگای ماڵ)؛ داخستن بە قفڵ. (٢) هەڵگرتن لە دەفرێکی قفڵ لێدراودا. (٣) خستنە بەندیخانەوە؛ بەندکردن

under lock and key, لە دەفرێکی قفڵ لێدراودا هەڵگیراوە.

lock (lok), *n.* (١) کاکۆڵ؛ پرچی لوول؛ تیتك؛ ئەگریجە. (٢) [Poetic] (*pl.*)، پرچ؛ قژی سەر؛ قژ. (٣) تۆپەڵە خوری یا لۆکە

locker (lok′ĕr), *n.* (١) قفڵ لێدەر (٢) دۆلاب (بەتایبەتی لە ژوورێ خۆگۆڕینیوەرزشکاردا بۆ تێخستنی شتی بەنرخ و قفڵ لێدانی)؛ چەکەمچ. (٣) دۆلابی خواردن (لە کەشتیدا)

locker room, ژوورێ خۆگۆڕینی وەرزشکار (کە چەند دۆلابێکی تێدایە بۆ جل و شتی بەنرخ تێدادانان و قفڵدانی).

locket (lok′it), *n.* قوتوپەکی بچکۆلەی جوانە تۆپەڵە قژ، وێنە، یا شتی تری تێ دەخرێ و بە زنجیر دەکرێ بە ملدا.

lockjaw (lok′jô′), *n.* کلیلەبوونی دەم (دەردەکۆیان).

locksmith (lok′smith′), *n.* قفڵچی؛ قفڵ و کلیل دروستکەر.

lock-up (lok′up′), *n.* (١) داخستن؛ قفڵدان؛ داخران. (٢) خرانە بەندیخانەوە؛ بەندکران. (٣) بەندیخانە.

loco (lō′kō), *n.* (١) . locoweed (٢) . loco disease

v.t. (١) دەرمانخواردکردن بە ڕووەکی شێتی. (٢) [Slang]، شێت کردن

adj. [Slang], شێت؛ مێشك تێکچوو.

loco- (lō′kō, lō′kə), پێشگرێکە بەمانای: لە جێگەیەکەوە بۆ جێگەیەکی تر.

loco disease, شێتی ئاژەڵ و نەسپ: نەخۆشیەکی شێتیە تووشی ئاژەڵ و نەسپ دەبێ بەهۆی خواردنی " ڕووەکی شێتی " یەوە.

locoism (lō′kə-iz'm), *n.* = loco disease.

locomotion (lō′kə-mō′shən), *n.* بزوان لە جێگەیەکەوە بۆ جێگەیەکی تر: *(Walking is a form of a ~ .)*

locomotive (lō′kə-mō′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە بزوان لە جێگەیەکەوە بۆ جێگەیەکی تر. (٢) بزۆك (٣) تایبەتی بە مەکینەی بزۆك یا خۆبزوێن.

n. مەکینەی خۆبزوێن (بەتایبەتی هی شەمەندەفەر)؛ مەکینەی بزۆك خۆبزوێن (مرۆڤ، مەکینە).

locomotor (lō′kə-mō′tĕr), *n.* هی بزوان.

adj.

locoweed (lō′kō-wēd′), *n.* ڕووەکێکە ئاژەڵ و

ئەسپ پێی شێت دەبن ئەگەر بیخۆن.

locus (lō′kəs), *n.* (١) جێ، شوێن؛ جێگە. (٢) ژم. ئەندازە؛ هێڵ؛ جێ (ئەندازە).

locust (lō′kəst), *n.* (١) کوللە. (٢) مێرووێەکی دەنگ زلە لە کوللە دەچێت. (٣) دارخەرنووک؛ خڕنووک. (٤) درەختێکی ئەمەریکاییە. (٥) دارو تەختەی نەم درەختە.

locution (lō-kū′shən), *n.* (١) ووتە؛ ووشە (٢) شێوەیەکی تایبەتی دووان

locutory (lok′yoo-tôr´i, lok′yoo-tō´ri), *n.* ژووری دەمەتەقێ (وەک لە خەڵوەتگایەکی ئایینیدا).

lode (lōd), *n.* (١) دەماری کانزایی (ب) پارچە کانزای خاو (٢) سەرچاوەی لەبن نەهاتووی ئازووقە.

lodestone (lōd′stōn´), *n.* (١) بەردی ئاسنکێش. (٢) ڕاکێشەر.

lodge (loj), *n.* (١) کوخەی دوور لە ئاوەدانی؛ کوخە؛ خانوو: *(a skiing ~)* (٢) کوخەی بەردەست؛ کوخەی پاسەوان. (٣) ئوتێل؛ خان. (٤) (ا) دەواری هیندی ئەمەریکایی. (ب) کۆمەڵێکی دەوارنشینی وەها. (٥) (ا) لقی هەندێ ڕێکخراو. (ب) شوێنی کۆبوونەوەی لقێکی وەها. (ج) کۆڕی لقێکی وەها (٦) لانە. وەک هی گۆڕ هەڵکەنە).

v.t. (١) حەوانەوەی سەردەمی؛ جێی نووستن پێدانی سەردەمی؛ جێکردنەوە. (٢) ژوور پێدان بە کرێ. (٣) دامەزراندن؛ جێکردنەوە؛ لانەپێدان؛ دانان: *(to ~ children with relatives)* (٤) دانان: خستنەناو بە ئەمانەت (٥) پیاکردن؛ تیا چەسپاندن؛ پێوەنان (گوللە، تیر)؛ تیا گیرساندنەوە: *(He ~d a bullet in the deer's back.)* (٦) شکات کردن؛ دان بە دادگا: *(to ~ a complaint)* (٧) دەسەڵات پێدان. (٨) خستن (دانەوێڵەی نەدووراوە).

v.i. (١) تێدا ژیان. بۆ سەردەمێک؛ نیشتەنی بوون بۆ ماوەیەک: *(They ~d in the same house for a while.)* (٢) بە کرێ گرتن (بەتایبەتی ژووڕێک لە مااڵی کەسێکدا). (٣) چوونەناو بۆ حەوانەوە؛ کردن بە لانەی سەردەمی (٤) تێدا چەسپان؛ جێگیربوون؛ جێی خۆ گرتن؛ تێدا گیرسانەوە: *(The bullet ~d in his leg.)*

lodger (loj′ēr), *n.* کرێچی ژووری مااڵێک *(The widow makes a living by taking in ~s.)*

lodging (loj′iŋ), *n.* (١) مااڵ یا لانەی سەردەمی؛ نشینگەی سەردەمی. (٢) جێی نووستن؛ جێی حەوانەوە. (٣) ژووڕێک یا چەند ژووڕێکی بە کرێ گیراو لە مااڵێکدا؛ ژووری کرێ گرتە. (٤) حەوانەوە؛ لانەپێدان؛ جێکردنەوە.

lodging house, lodgment (loj′mənt), *n. Also* **lodgement,** خانوویەک یا مااڵێکی ژوور بە ژوور بە کرێدراو (١) جێکردنەوە؛ لانە یا نشینگەی سەردەمی پەیداکردن (٢) لانە. نشینگە. مااڵ یا جێی حەوانەوەی سەردەمی (٣) کۆمەڵبوون؛ کەڵەکەبوون و ڕێگرتن (٤) ئاوحەی گیراوی خاکی دوژمن لە جەنگدا؛ بنکەیەکی سوپایی لەناو خاکی دوژمندا

loft (lôft, loft), *n.* (١) ژووڕۆچکەیەکی بەربەرەڵایە لەژێر بنمیچی ژووڕێکی بەرزدا (٢) ژووڕۆچکەیەکی وەها لە عەمارێک یا ژووڕێکی پیشەسازی گەورەدا.

(٢) بااڵکۆن یا سەکۆ (وەک لە کڵێسەیەکدا): *(a choir ~)* . (٤) کایەن؛ ژووڕۆچکەیەکی بنمیچی تەویلەیە بۆ کاو گزەرە. (٥) (ا) کولانە کۆتر. (ب) کۆتری ناو کولانەیەکی وەها. (٦) (ا) خوارکردنەوەی سەری گوڕزی یاری " گۆڵف " (بۆ لێدانی توپەکە بە هەوادا). (ب) لێدانی توپی یاری " گۆڵف " بە هەوادا.

v.t. (١) دانان یا هەڵگرتن لە ژووڕۆچکەی بنمیچدا. (٢) (ا) لێدانی توپی یاری " گۆڵف " بە هەوادا. (ب) لارکردنەوەی دەمی گوڕزی یاری " گۆڵف " بۆ لێدانی توپ بە هەوادا.

lofty (lôf′ti, lof′ti), *adj.* (١) بەرز (لووتکە)؛ بڵند؛ زۆر بەرز: *(a ~ peak in the Alps)* (٢) بەرزو نایاب؛ بڵند (پلە، شێوان)؛ بەشکۆ: *(~ aims, ideals, sentiments, style, etc.)* (٣) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ کەشخەچێ: *(in a ~ manner)* .

-loftily *(adv.)*; **loftiness** *(n.)*.

log (lôg, log), *n.* (١) (ا) بڕەدار؛ لقەدار؛ کوتەڕەدار؛ موورەدار؛ داری سووتان. (ب) دارو دەستەک؛ داری خانووسازی. (٢) پێوانەی خێرایی کەشتی. (٣) تۆمارنامەی ڕۆژانەی کەشتی (دەربارەی خێرایی و جێگەو ڕووداو) (٤) (ا) تۆمارنامەی کاری ڕۆژانەی فڕۆکە یا مەکینەکەی. (ب) تۆمارنامەی کاتی فڕین و شارەزایی فڕۆکەوان. (٥) تۆمارنامەی گەشتێک؛ کارنامە.

adj. لە موورەدار یا دارودەستەک دروستکراو: *(a ~ cabin)* .

v.t. (١) (ا) دار بڕینەوە. (ب) دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوەی بۆ کارخانە. (٢) تۆمارکردن لە تۆمارنامەی کەشتی یا فڕۆکەدا. (٣) بڕینی ماوەیەک بە کەشتی. (٤) کار بۆ کردن؛ تۆمارکردنی کاتی کارکردن: *(He has ~ged 25 years with his company.)*

v.i. دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوە.

log, ~ logarithm.

logarithm (lôg′ə-ri*th*′m, log′ə-ri*th*′m), *n.* لۆگاریسم.

-logarithmic *(adj.)*; **logarithimcally** *(adv.)*.

logbook (lôg′book´, log′book´), *n.* تۆمارنامەی کاری ڕۆژانەی کەشتی و فڕۆکە.

logger (lôg′ēr, log′ēr), *n.* (١) دارکەر؛ ئەوەی دارودرەخت دەبڕێتەوە؛ دارو تەختە بڕەوە. (٢) ئامێری بارکردنی دارو تەختەو دەستەک لەسەر لۆڕی

loggerhead (lôg′ēr-hed´, log′ēr-hed´), *n.* (١) کەسێکی کەرو بێ مێشک. (٢) شیشێکی سەر خڕە سەرەکەی گەرم دەکرێت و قیری پێ دەتوێنرێتەوە یا شلەی پێ گەرم دەکرێت. (٣) جۆرە کیسەڵێکی ئاوی سەر زێی قاوغ ڕەقە. (٤) سنگێکە لەسەر بەلەمی ڕاوە نەهەنگ نەو گوریسەی تێوە دەپێچرێت کە نەهەنگی ڕاوکراوی پێ ڕادەکێشرێت.

at loggerheads (with), ناکۆکن؛ شەڕبانە؛ زۆر ناڕێکن.

loggia (loj′i-ə, lô′jə), *n.* (١) ڕاڕەوێکی تاق تاقی سەرگیراوە بەسەر حەوشەیەکی بەر بەرەڵا دەڕوانێ. (٢) بااڵکۆن (شانۆ یا سینەما).

logging (lôg′iŋ, log′iŋ), *n.* دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوەیان بۆ کارخانە.

logic (loj′ik), *n.* (١) زیرەبێڕی؛ زانستی بیرکردنەوەو لێکدانەوەی دروستو بەجێ. (٢) پەرتووکی زیرەبێڕی. (٣) بیرکردنەوەی ڕاستو دروست؛ لێکدانەوەی ڕاست: *(L~ shows us a better course.)* (٤) شێوەی بیرکردنەوەو لێکدانەوە (ڕاست بێ یا هەڵە): *(At this point our ~ was at fault.)* (٥) بنچینەکانی زانستێک یا هونەرێک. (٦) پەیوەندی نێوان هۆز ئەنجام.

logical (loj′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە زیرەبێڕی؛ زیرەبێڕەکی.

(٢) بەجێ، دروستا پەسەندا دەچێ بە مێشکدا؛ ڕێی تێ دەچێ.
-logicality *(n.)*; **logically** *(adv.)*.

logician (lō-jish′ən), *n.* ژیرێژ؛ زانای ژیرێژی.

logion (log′i-on′), *n.* (pl. logia), گوفتاری عیسا

logistic (lə-jis′tik), *adj.* [Rare], تایبەتی بە ژمێرە؛ ژمارەزان

n. [Rare], ژمێرە؛ زانستی ژمارە.

logistic (lə-jis′tik), *adj.* تایبەتی بە logistics .

logistics (lə-jis′tiks), *n.pl.* (١) کرێ‌و ئامادەکردن‌و گواستنەوەو سەرەوکاری کردنی ئازووقەی لەشکرو دەزگای تری میری.
(٢) نەخشەدانان‌و شێوەی جێبەجێکردنی کارێک

logo (lôg′ə, log′ə), *n.* = logotype.

logo- (lôg′ō, log′ə), پێشگرێکە بەمانای: ووشە؛ ووتە؛ دووان.

logogram (lôg′ə-gram′, log′ə-gram′), *n.* نیشانەی ووشەیەک
(کە بە تیپ یا نیشانە دەردەبڕێت وەک " $ " نیشانەیە بۆ " دۆلار ").

logograph (lôg′ə-graf′, log′ə-gräf′), *n.* = logogram.

logomachy (lō-gom′ə-ki), *n.* (١) ناکۆکی یا مشت‌ومڕ دەربارەی ووشە (٢) یاری ووشە گۆڕین بە پاش‌و پێشخستنی تیپەکانی:
won-now; made-dame

Logos (log′os, lô′gos), *n.* (١) توانای بیرکردنەوەو لێکدانەوە (فەلسەفەی یۆنانی). (٢) عیسا؛ بیروباوەڕو لێکدانەوەی عیسا.

logotype (lôg′ə-tīp′, log′ə-tīp′), *n.* (١) چەند تیپێکی پێکەوە چاپکراو (٢) نیشانە یا دروشمی کۆمپانیایەک یا چاپەمەنیەک.

logroll (lôg′rōl′, log′rōl′), *v.t. & v.i.* چاکەی یەکتر دانەوەی
نەندامانی پەرلەمان بە دەنگدان بۆ گەڵەی یاسای یەکتر.

logrolling (lôg′rōl′iŋ, log′rōl′iŋ), *n.* (١) هەڕەوەزکردنی دراوسێ بۆ پاک کردنەوەی زەویەک لە دارو درەخت‌و کۆکردنەوەو کۆمەڵ کردنی دارەکە بۆ سووتاندنی.
(٢) (ا) دەستیار؛ یارمەتی یەکتر دان؛ چاکە لەگەڵ یەکتر کردن.
(ب) یارمەتی یەکتر دانی نەندامانی پەرلەمان بە دەنگدان بۆ گەڵەی یاسای یەکتر.

logwood (lôg′wood′, log′wood′), *n.* (١) درەختێکی
نەمەریکایی قەد سوورە بۆیەی لێ دەردەهێنرێ.
(٢) دارو تەختەی قاوەیی‌و سوورکاری نەم درەختە.
(٣) بۆیەی دەرهێنراو لەم درەختە.

logi (lôg′i, log′i), *adj.* سست؛ خاو؛ لەش قورس (بەهۆی زۆر خواردنەوە).

-logy (lə-ji), پاشگرێکە بەمانای: (١) شێوەیەکی تایبەتی باس لێکردن یا دووان *(eulogy)*.
(٢) زانست؛ زانیاری *(geology, biology)*.

loin (loin), *n.* (١) *(pl.)* قەبرغە؛ لاسەرووی قەبرغە؛ کەلەکە؛ ناوقەد.
(٢) گۆشتی لاسەرووی قەبرغەی نزیک پشتی گا‌و مانگا‌و مەڕ‌و بزن.
(٣) *(pl.)* (ا) سمت‌و بەرموسڵدان؛ پێشەڵ‌و پاشەڵ؛ ئەو بەشەی لەش کە دەرێنی کورت دایدەپۆشێت. (ب) نەندامی زاوزێ.

gird up one's loins, خۆ ئامادەکردن بۆ کارێک یا نەرکێکی گران؛ خۆ گورج کردنەوە

sprung from the loins of, وەچەی فلان کەسە؛ منداڵی فلان کەسە؛ لە فلان کەس بووە.

loincloth (loin′klôth′, loin′kloth′), *n.* پەشتەماڵ؛
پەڕۆیەکی وەک پەشتەماڵە پێشەڵ‌و پاشەڵی پێ دادەپۆشرێ لە هەندێ وڵاتی گەرمدا لەبەر دەکرێ.

loiter (loi′tēr), *v.i.* (١) سوڕانەوە؛ هاتن‌وچوون یا وەستان لەبەردەم شوێنێکدا لەبەر بێکاری. (٢) خۆ خستن بە قنگدا؛ خاوەخاوکردن؛ کات کوشتن.
v.t. کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان.
-loiterer *(n.)*; **loiteringly** *(adv.)*.

loll (lol), *v.i.* (١) شان دادان؛ پاکشان؛ پاڵ لێدانەوە؛ تەمەڵی کردن.
(٢) شۆڕبوونەوە بە شل‌و شێواوی؛ داکەوتن.
v.t. شۆڕکردنەوە بە شل‌و شێواوی.

lollipop, lollypop (lol′i-pop′), *n.* نوقڵەمژە
(پێشی دەووترێ: " sucker ").

lone (lōn), *adj.* (١) تەنیا؛ گۆشەگیر؛ بێ کەس.
(٢) چۆڵ؛ چەپە؛ دابڕاو. (٣) ڕەبەن؛ زۆگورتی؛ بێوەژن؛ بێوەپیاو.

loneliness (lōn′li-nis), *n.* هەستی تەنهایی؛ هەست بە تەنیایی کردن؛ تەنهایی.

lonely (lōn′li), *adj.* (١) تەنیا؛ تەنها *(a ~ traveller)*.
(٢) بێ کەس؛ خەمبار؛ تەنیا؛ هەست بە تەنیایی کەر *(a ~ man)*.
(٣) چۆڵ؛ چەپە؛ دوورە دەست؛ دوور لە ئاوەدانی؛
(a ~ house, mountain village., etc.)
(٤) هەستی تەنهایی‌و بێ کەسی‌و خەمباری پێ دەر؛
(the loneliest night of the week)

loner (lōn′ēr), *n.* [Colloq.], گۆشەگیر؛ کەسێکی حەز بە تەنهایی کەرو حەز بە تێکەڵاوی خەڵک نەکەر.

lonesome (lōn′səm), *adj.* (١) هەست بە تەنیایی کەر؛ تەنیاو بێ کەس‌و خەمبار. (٢) هەستی تەنیایی پێ دەر *(a ~ trip)*.
(٣) چەپە؛ دوورە دەست؛ تەریک؛ پەنا. (٤) چۆڵ *(a ~ valley)*.
(٥) تەنیا؛ تاک *(a ~ pine)*.

long (lôŋ), *adj.* (١) درێژ. (٢) لەم سەرەوە بۆ ئەو سەر؛ هی درێژایی.
(٣) هی درێژی‌یەکی تایبەتی؛ نەوەندە (درێژی):
(The parade was a mile ~ .)
(٤) درێژ (لیستە).
(٥) (ا) دوورودرێژ؛ زۆر خایەن.
(ب) ووشک‌و ناخۆش‌و دوورودرێژ.
(٦) فراوان؛ گشتگر *(He took a ~ view of the matter.)*.
(٧) گەورە؛ زل *(He's taking a ~ chance.)*.
(٨) (~ of; ~ on)؛ زۆر؛ فرە *(He was ~ on excuses.)*.
(٩) هەڵگرتنی زۆر بەش بە نیازی نرخ بەرزبوونەوەو فرۆشتنی (پارەبەزی).
(١٠) زۆر خایەن لە ووتندا (دەنگسازی). (١١) هێز لەسەر (بڕگە).

adv. (١) بۆ ماوەیەکی زۆر؛ بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ؛ دەمێک.
(٢) بە درێژایی (کات): *(He lay awake all night ~ .)*.
(٣) زۆر زووتر یا درەنگتر لە کاتێکی تایبەتی؛ دەمێک لە پێش یا لە پاش کاتێکی تایبەتی‌یەوە: *(It happened ~ ago.)*.

n. (١) کرێار (پارەبازی). (٢) تیپ یا بڕگەی درێژ (دەنگسازی).

as (or so) long as, (١) هەتاکو؛ هەتا.
(٢) مادەم؛ لەبەرئەوەی.
(٣) ئەگەر؛ بەمەرجێک.

before long, بەم زووانە؛ زۆری تری پێ ناچێ.

in the long run, لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ لە هەرە دواییدا
(In the long run your hard work will pay off.)

the long and the short of, بە کورتی؛ کورتەی مەسەلەکە.

long (lôŋ), *v.i.* بەتاسەوەبوون؛ بەپەرۆشەوەبوون؛ ئاوات بۆ خواستن؛ بیرکردن‌و زۆر حەز بە بینین کردن:
(We ~ to go home.; I ~ for you.)

longanimity (loŋ′gə-nim′ə-ti), *n.* خۆڕاگرتن لەبەر ئازارو ناخۆشیدا؛ هەڵکردن؛ دەربردن؛ ئارام گرتن.

long-distance (lôŋ′dis′təns), *adj.* دوور؛ بۆ جێیەکی دوور
(~ telephone calls; ~ running)

long division, بەشکردنی دوورودرێژە (ژمێرە).

long dozen, سیانزە؛ دەرزەنێک بە سڵاوەوە.

long-drawn (lôŋ′drôn′), *adj.* درێژەکێش؛ درێژەخایەن

longevity (lon-jev′ə-ti), *n.* (١) تەمەن درێژی؛ تەمەنی درێژ.
(٢) زۆر ماندوە لەسەر کارێک؛ لە پیشەیەک، یا کارەدەستی‌یەکدا؛

سەرگەورەیی لە کاردا؛ پلە بەرزی لە کاردا.

longevous (lon-jē′vəs), *adj.* [Rare], تەمەن درێژ؛ تەمەن گەورە

long-faced (lôŋ′fāst′), *adj.* مۆن؛ مڕومۆز؛ ڕووترش؛ دەموچاو داکەوتوو

longhand (lôŋ′hand′), *n.* نووسینی ئاسایی (بە پێچەوانەی کورتە نووسی)یەوە)؛ تەواونووسی

long-horn (lôŋ′hôrn′), *n.* گا و مانگای شاخ درێژ (کە جاران لە خواروی ڕۆژئاو ی ئەمەریکا زۆر بوو). (پێشی دەووترێ " Texas longhorn ").

longi- (lon′ji), پێشگرێکە بەمانای درێژ

longicorn (lon′ji-kôrn′), *adj.* تایبەتی بە جانەوەری شاخ درێژ

n. قالونچەی شاخ درێژ

longing (lôŋ′iŋ), *n.* تاس؛ پەرۆش؛ ئاوات خواستن؛ حەزێکی زۆر

adj. بە پەرۆش؛ بە تاس؛ ئاواتەخواز. *(to look with ~ eyes)* .

longish (lôŋ′ish), *adj.* درێژکۆلە؛ ئەخێنێ درێژ

longitude (lon′jə-tōōd′), *n.* هێڵی درێژی ؛ جوگرافیا

longitudinal (lon′jə-tōō′di-n'l, lon′jə-tū′di-n'l), *adj.* (١) لە درێژیدا؛ تایبەتی بە درێژی. (٢) لە باری درێژی (٣) تایبەتی بە هێڵی درێژی (جوگرافیا)

long jump, بازدە درێژە

long-lived (lôŋ′livd′), *adj.* (١) زۆر دەژی؛ تەمەن درێژ

(٢) هەر ئابڕێتەوە؛ درێژەکێش. *(a ~ rumor)*

long-range (lôŋ′rānj′), *adj.* (١) دوورمەودا؛ دوورڕەو (تفەنگ)؛ زۆربڕکەر *(~ guns)*

(٢) دوور ڕۆ؛ تایبەتی بە داهاتووێکی دوور *(~ plans)*

longshore (lôŋ′shôr′, lôŋ′shōr′), *adj. & adv.* هی سەر کەنار دەریا؛ هی بەندەر.

longshoreman (lôŋ′shôr′mən), *n.* کرێکاری بەندەر؛ بارکەرو بارداگری کەشتی

long shot, [Colloq.]. (١) گرەوێکە کە هیچ لەوانە ئەیبە بڕێتەوە؛ ملەملێیەکە کە لەوانە ئەیبە بڕێتەوە. (٢) دیمەنێکی لە دوورەوە گیراوی فیلمێک.

by a long shot, ئێجگار زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر؛ بە ڕادەیەکی زۆر

not by a long shot, [Colloq.]. بە هیچ جۆرێ؛ هیچ لەوانە ئەیبە؛ هیچ قەت

long-sighted (lôŋ′sīt′id), *adj.* = farsighted.

long-spur (lôŋ′spūr′), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی بچووکی چنگ درێژن لە توخمی چۆلەکەن

long-standing (lôŋ′stan′diŋ), *adj.* دەمێکە هەیە. وایە. یا بەردەوامە؛ کۆن *(a ~ practice, policy, etc.)*

long-suffering (lôŋ′suf′ĕr-iŋ), *adj.* خۆڕاگر بۆ ماوەیەکی زۆر لەبەر ناخۆشی و چەوسانەوەدا.

n. دەربردنو خۆڕاگرتن لەبەر ناخۆشی و چەوسانەوەدا.

long suit, (١) دەستێک کە لە هەموو دەستەکانی تر زیاتر کارتی تێدایە (یاری کاغەز یا قومار). (٢) بەهرەیەکە کە گەورەترین سەرمایەی کەسێکە؛ کارێکە یا شتێکە کە کەسێک زۆر شارەزایی تێدا هەبێ.

long ton, تەنی ئینگلیزی (کە بریتیە لە ٢٤٠٠ پاوەند)

long-ways (lôŋ′wāz′), *adv.* = lengthwise.

long-winded (lôŋ′win′did), *adj.* (١) ماندووناہێ؛ هەناسەدرێژ

(٢) (ا) درێژدادڕ؛ زۆرووێژ؛ زۆربڵێ. (ب) درێژو ووشک (ووتار).

longwise (lôŋ′wīz′), *adv.* = lengthwise.

loo (lōō), *n.* (١) جۆرە قومارێکە. (٢) پارەی گرەو لەسەرکراوی قومار.

looby (lōō′bi), *n.* کەسێکی خۆل ناکارامە

look (look), *v.i.* (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ ڕوانین؛ نواڕین.

(٢) سەرنجدان؛ لێ وورد بوونەوە. (٣) بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.

(٤) وادیاربوون؛ لەوەچوون؛ وادەرکەوتن.

(٥) بەسەردا ڕوانین؛ *(My windows ~ (out) on the garden.)*

(٦) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ نومێدەواربوون؛ *(He ~ed to hear from her.)*

v.t. (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ ڕووتێکردن؛ *(He couldn't ~ us in the face.)*

(٢) وا دەربڕین بە ڕووخسار؛ *(He ~ed his despair.)* .

(٣) لەوەکردن (تەمەن)؛ وادیاربوون؛ *(She scarcely ~ her years.)*

n. (١) تەماشا؛ سەیرکردنێک؛ تەماشاکردن. (٢) ڕووالەت؛ ڕوو؛ شێوە. (٣) (Colloq.] (*pl.*)، (ا) شێوە؛ شێوەی هاتنە بەرچاو؛ *(I don't like the ~s of things.)*

(ب) ڕووخسار (بەتایبەتی هی جوان)؛ ئینسک سووکی؛ جوانی؛ *(She has ~s and youth.)*

interj. (١) سەیرکە!؛ تەماشاکە!. (٢) ووریا بە!؛ ئاگادار بە!.

it looks like, وا دیارە؛ وا دەردەکەوێ؛ لەوە دەچێ.

look after, ئاگاداری کردن؛ چاودێری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ بە دیارەوە بوون.

look around, چاوگێڕان؛ چاو ووردکردنەوە.

look at, لێ ووردبوونەوە؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن.

look back, یادی کۆن کردنەوە.

look daggers, لێ مۆڕبوونەوە؛ خێسەلێکردن؛ زۆر بە تووڕەیی)یەوە سەیرکردن.

look down on (or upon), بە سووکی سەیرکردن؛ بە نزم سەیرکردن؛ بە نزم دانان؛ بە ناشرین دانان.

look for, (١) بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان؛ مشورخواردن؛ سۆراخ کردن؛ چاو بۆ گێڕان. (٢) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان بوون.

look forward to, بە پەرۆشەوە چاوەڕێ کردن؛ بە پەرۆشەوە بەتەمابوون؛ بەتاسەوەبوون بۆ (بینینی کەسێک، کردنی شتێک).

look in the face, ڕووتێکردن بەبێ ترس؛ بەڕەو ڕوو بوونەوە؛ سەیرکردن: *(to look a person in the face)* .

look into, لێکۆڵینەوە؛ بە وردی سەیرکردن

look on, (١) تەماشاکردن (وەک تەماشاکەرێک نەک بەشداربوویەک)؛ لە لاوە سەیرکردن بەبێ بەشداربوون. (٢) وا دانان؛ وا سەیرکردن.

look oneself, پەنگو ڕووخسارو تەندروستی باش بوون؛ باش نوواندن.

look out, ووریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون؛ ئاگاداربوون.

look out for, بەتەنگەوە هاتن: *(look out for somebody)* .

look over, لێ ووردبوونەوە؛ پشکنین؛ بە وردی سەیرکردن.

look to, (١) ئاگاداری کردن؛ چاودێری کردن.

(٢) پشت پێ بەستن؛ پەنابردنەبەر.

(٣) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ بە پەرۆشەوە چاوەڕێ کردن.

look up, (١) بۆ گەڕان (لە فەرهەنگ، سەرچاوە، یا پەرتووکێکدا).

(٢) [Colloq.]، بە دوادا گەڕان و دۆزینەوەو سەرلێدان؛ سەرلێدان: *(If I come to London, I will look you up.)*

(٣) [Colloq.]، بەرەو باشی ڕۆیشتن: *(Business is looking up.)* .

look up and down, (١) هەموو شوێنێک بۆ گەڕان.

(٢) بە وردی سەیرکردن (بۆ هەڵسەنگاندن)؛ باش ووردبوونەوە لە کەسێک و جل‌وبەرگی (بۆ هەڵسەنگاندنی).

look up to, ڕۆز ڕێز گرتن؛ ڕێزلێنان؛ وەک گەورەی خۆ سەیرکردن: *(to look up to one's parents, teachers, etc.)*

looker (look′ĕr), *n.* (١) سەیرکەر.

(٢) [Slang]، ژنێکی جوان؛ پیاوێکی قۆز.

looker-on (look′ĕr-on′), *n.* تەماشاکەری ڕووداوێک بەبێ بەشداربوون تێیدا؛ سەیرکەر.

looking glass, ئاوێنە.

look-out (look′out′), *n.* (١) چاودێری؛ چاو بۆ گێڕان.

(٢) (ا) ڕووانگە؛ قوللەی چاودێری. (ب) ڕووانگەی سەر کەشتی.

(٣) ئینشکچی؛ پاسەوان؛ حەسحەس.
(٤) لێ رابینینی دواڕۆژ؛ لێ ڕابینراو.
(٥) [Colloq.]، مەراق؛ دەربەست؛ باك؛ خەم.

loom (lōōm), *n.* (١) تەون. (٢) تەون چنین؛ تەون کردن؛ چنین.
(٣) ئەو بەشەی سەول لەنێوان دەمەکەی‌و دەسکەکەیدا.

loom (lōōm), *v.i.* دەرکەوتن (بەتایبەتی شتی سامناك)؛ هاتنە بەرچاو؛ دیاربوون:
(The peak ~ed up before us.; The specter of revolution ~ed ahead.)

n. هاتنە بەرچاوی شتێك بە لێڵی و سامناکی.

loom (lōōm), *n.* = loon.

loon (lōōn), *n.* باڵندەیەکی ژێراوگەڕی ماسی خۆری ناوچە سارەکانە لە مراوی دەچن خوێندنەکەی وەك پێکەنینە.

loon (lōōn), *n.* (١) کەسێکی گێژۆ وێژۆ ساویلکە؛ کەسێکی کەرو بن مێشك؛ کەسێکی شێتۆکە.
(٢) [Archaic]، بەردەستێك یا کەسێکی بن پلەوپایە.
(٣) کەسێکی بن ئیشوکاری تەمەڵی کات کوژ.

loony (lōōn′i), *adj.* [Slang], شێتۆکە؛ شێت.
n. [Slang], کەسێکی شێتۆکە.

loop (lōōp), *n.* (١) قولفە. (٢) پێچ (ڕێگە)؛ پێچێکی تیژ.
(٣) ئەلقە (نەقش‌ونیگار).
(٤) تەقە (فڕۆکە)؛ تەقلە لێدان.
(٥) بازنەی کارەبایی؛ خولی کارەبا.

v.t. (١) قولفەلێدان؛ کردن بە قولفە.
(٢) پێچ پێدان؛ پێچانەوە بە دەوردا؛ پێچ پێ خواردن:
(L~ the wire around the post.)
(٣) قایم کردن بە قولفە.
(٤) خولی کارەبا تەواوکردن.

v.i. (١) قولفەلێدران. (٢) پڕیشتن وەك کرم بە لەش کرڕ کردن‌و خاوکردنەوە.
(٣) تەقلەلێدان (فڕۆکە).

loophole (lōōp′hōl′), *n.* (١) کون یا قلیشە دیواری سەنگەر (بۆ سەیری دەرەوە لێوە کردن یا تفەنگ تەقاندن).
(٢) هۆی دەربازبوون؛ ڕێگای خۆدزینەوە لە کارێکی ناخۆش؛ پێچ‌وپەنا (بەتایبەتی بۆ فێڵ‌وتەڵەکە کردن‌و باج نەدان):
(tax ~s ; a legal ~)

loose (lōōs), *adj.* (١) بەرەڵا؛ ئازاد.
(٢) نەکراوەتە دەفرەوە: *(~ salt)* .
(٣) پرش؛ پەرش‌وبڵاو: *(~ gravel)* .
(٤) لەبەردەستدایە: *(~ cash)* .
(٥) لەق؛ شل: *(The leg of this table is ~ .)* .
(٦) (ا) فشەڵ؛ فش: *(~ soil)* . (ب) دەڵپ؛ فش (جل‌وبەرگ).
(٧) هەڵەق‌و مەڵەق؛ بەرەڵا (قسە): *(~ talk)* .
(٨) ناتەواو؛ نادەقاودەق: *(~ translation)* .
(٩) سووك (بەتایبەتی ئافرەت)؛ سەر بە دەرەوە؛ خوێڕی؛ بەرەڵا (ڕەفتار).
(١٠) شۆڕ؛ ڕەوان: *(~ bowels)* .

adv. بە بەرەڵایی؛ بە فشەڵی؛ بە ناتەواوی.

v.t. (١) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردنەوە. (٢) شل کردنەوە (گرێ).
(٣) فشەڵ کردن؛ شیکردنەوە.
(٤) خاوکردنەوە؛ لە تووندوتیژی کەمکردنەوە (پەیڕەو).
(٥) سەرفرازکردن؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن.
(٦) هاویشتن؛ تەقاندن.

v.i. شل بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ بەرەڵابوون.

break loose, پەت پچڕاندن؛ خۆ ڕزگارکردن؛ کۆت شکاندن؛ بەڵەسەبوون؛ بەرەڵابوون.

cut loose, (١) پەت پچڕاندن؛ بەڵەسەبوون؛ بەرەڵابوون.
(٢) دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ئازادبوون.

(٣) [Colloq.]، ڕابواردن بە بەرەڵایانە؛ خۆ لێ بەرەڵاکردن.

have a screw loose, شێتۆکە؛ شێت.

let loose, بەردان؛ بەردانەوە؛ بەرەڵاکردن.

on the loose, (١) بەرەڵا؛ بەڵەسە؛ ئازاد.
(٢) [Colloq.]، سەرسەری؛ بەرەڵا.

set (or turn) loose, بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ ئازادکردن.

loose ends, دوا بەشی تەواو نەکراوی کارێك.

loose-jointed (lōōs′join′tid), *adj.* (١) جومگە شل.
(٢) نەرم؛ جێ؛ بەکێشمان؛ بە ئاسانی بزواو.

loose-leaf (lōōs′lēf′), *adj.* پەڕە بەرەڵا: *(a ~ notebook)* .

loosen (lōōs′n), *v.t.* شل کردنەوە؛ ڕەواندنەوە؛ جڵەو بۆ شل کردن؛ شل کردن؛ خاوکردنەوە.
v.i. شل بوونەوە؛ ڕەوینەوە؛ شل بوون؛ خاوبوونەوە.

loose-tongued (lōōs′tuŋd′), *adj.* دەم شڕ؛ غەیبەتکەر؛ نەهێنی لا نەیە.

loot (lōōt), *n.* تاڵانی؛ تاڵان.
v.t. & v.i. تاڵان کردن.

lop (lop), *v.t.* (١) قەڵەم کردن؛ باخ بڕین؛ لق‌و پۆپ کردن.
(٢) (~ off) بڕینەوە؛ بڕین؛ لابردن.

n. (١) قەڵەم کردن؛ هەڵباچین. (٢) شتی بڕاوە.

lop (lop), *v.i.* شۆڕبوونەوە.
v.t. شۆڕکردنەوە.
adj. شۆڕ؛ شۆڕبووەوە.

lope (lōp), *v.i.* قەڵەمبازدان؛ بازدان؛ نەرمە غارکردن؛ گورگە لۆقەکردن.
n. قەڵەمبازدە؛ بازدە؛ نەرمەغار؛ گورگە لۆقە.
-loper *(n.)*.

lop-eared (lop′êrd′), *adj.* گوێ شۆڕ.

loppy (lop′i), *adj.* شۆڕ؛ شۆڕبووەوە.

lop-sided (lop′sīd′id), *adj.* لاسەنگ؛ لارسەنگ؛ لار؛ خوار؛ لەنگ؛ ناڕێك.

loquacious (lō-kwā′shəs), *adj.* زۆرویژ؛ چەنەباز؛ زۆربڵێ؛ دەمەوەر.
-loquaciousness *(n.)*.

loquacity (lō-kwas′ə-ti), *n.* زۆرویژی؛ چەنەبازی؛ دەمەوەری.

loquat (lō′kwät, lō′kwat), *n.* (١) داری یەنگی دونیا.
(٢) یەنگی دونیا.

lord (lôrd), *n.* (١) پاشا؛ میر؛ سەروەر؛ ئاغا؛ فەرمانڕەوا؛ سەرگەورە.
(٢) دەرەبەگ. (٣) مێرد.
(٤) [L-]، (ا) خودا؛ خوا: *(the L~)* .
(ب) عیسا: *(Our L~)*
(٥) لۆرد: (ا) نازناوی پیاوە خانەدانەکانی ئینگلتەرە.
(ب) نازناوی سەرەك قەشەی ئینگلیزییە.
(٦) [L-] (*pl.*)، ئەنجوومەنی لۆردانی پەرلەمانی ئینگلیزی.

v.i. فەرمانڕەوایی کردن؛ فەرمانڕەوا بوون؛ زۆڵم‌و زۆر کردن.

lording (lôrd′iŋ), *n.* (١) لۆرد، [Archaic] (٢). **lordling**
(٣) [Archaic]، ئەی لۆردەکان؛ ئەی پیاوە گەورەکان!.

lordling (lôrd′liŋ), *n.* لۆردێکی بێ بایەخ (لە پووی سووکیەوە)؛ لۆردە بچکۆلە.

lordly (lôrd′li), *adj.* (١) پادشایانە.
(٢) جوان‌و نایاب؛ بۆ پادشا شیاو؛ بەشکۆ. (٣) لەخۆبایی؛ لووت بەرز.
adv. پادشایانە؛ لۆردانە.
-lordliness *(n.)*.

lordship (lôrd′ship), *n.* (١) پلەو پایەی پادشا یا لۆرد؛ پادشایەتی.
(٢) دەسەڵاتی پادشا؛ دەسەڵات؛ فەرمانڕەوایی.
(٣) نازناوی پادشا یا لۆرد (بۆ بانگ کردن): *(his ~ ; your ~)* .

Lord's Prayer, نزای خوداوەند ئەو نزایەیە کە عیسا فێری دوانزە قوتابیەکەی خۆی کرد.

Lord's Supper, = Last Supper.

lore (lôr, lōr), *n.* (۱) [Archaic] ، (ا) فێرکردن؛ فێربوون. (ب) شتی فێرکراو. (۲) زانست؛ زانیاری کەلەپوری (بەتایبەتی هی کۆمەڵە خەڵکێك یا دەربارەی باسێکی تایبەتی).

lore (lôr, lōr), *n.* ناوچەی نێوان چاوو بنی دەنووکی باڵندە؛ ناوچەی نێوان چاوو کونەلوتی مار.

lorn (lôrn), *adj.* (۱) [Obs.] . وێران بوو؛ فەوتاو؛ لەناوچوو (۲) [Archaic & Poetic]، کەساس‌و داماو؛ کوڵۆڵ؛ بێ کەس؛ تەنیا؛ چۆڵ.

lorry (lôr′i, lor′i), *n.* لۆری.

lose (lōōz), *v.t.* (۱) وون کردن؛ گوم کردن؛ بزرکردن. *(He lost his keys.)*

(۲) لە دەست چوون؛ لە کیس چوون. *(He lost a good opportunity.)* .

(۳) لێ بێ بەش بوون (٤) دۆڕاندن (پارە)

(٥) بەفیڕۆدان کات، پارە). *(We can't afford to ~ any time.)* .

(٦) دۆڕاندن (یاری، پێشبڕکێ)؛ ژێرکەوتن؛ بەزین. *(We lost the game.)* .

(۷) وون بوون؛ ڕێ لێ تێکچوون. *(She lost her way.)* .

v.i. (۱) لە کیس چوون؛ لە دەست چوون؛ لەناوچوون.

(۲) دۆڕاندن؛ بەزین؛ ژێرکەوتن.

lose oneself, (۱) ڕێ لێ وون بوون یا تێکچوون؛ وون بوون.

(۲) خۆ لەبیرچوونەوە (بەهۆی خەریك بوون بە شتێك یا کارێکەوە).

losel (lōō′z'l, lōō′z'l, loz′'l), *n.* کەسێکی بێ فەر؛ کەسێکی بێ بایەخ

loser (lōōz′ēr), *n.* دۆڕاو؛ تێکشکاو؛ زیان لێ کەوتوو

losing (lōōz′iŋ), *n.* (۱) دۆڕان؛ کەسێکی دۆڕاو

(۲) (*pl.*) پارەی دۆڕاو بە قومار.

adj. (۱) دۆڕاو؛ بەزیو *(the ~ team)* .

(۲) دەدۆڕێ؛ ژێر دەکەوێ؛ سەرناکەوێ. *(a ~ proposition)* .

loss (lôs), *n.* (۱) دۆڕان؛ لە کیس چوون؛ لە دەست چوون

(۲) زیان (۳) شت یا کەسی لەناوچوو.

(٤) کەم بوونەوە یا لەناوچوونی تەووژمی کارەبا.

(٥) زیان‌و بڕینەڕێ‌و مردن کە کۆمپانیای بیمە دەبێ بیڕمێڕێ.

(٦) (ا) لەناوچوونی سەرباز لە جەنگدا (بە مردن‌و بڕینداری‌و بە دیل گیران).

(ب) (*pl.*)، ئەو سەربازانەی بەم شێوەیە لەناودەچن.

at a loss, سەرسوڕماو؛ سەر لێ شێواو؛ سەرسام ماو؛ گیرخواردوو.

lost (lôst), *past tense and p.p of* lose.

adj. (۱) لەناوچوو؛ فەوتاو؛ نەماو. (۲) وون؛ گوم؛ وون بوو؛ گوم بوو؛ بزر

(۳) دۆڕاو (پارە، شت؛ لە کیس چوو؛ لە دەست چوو.

(٤) دۆڕاو (یاری، پێشبڕکێ)؛ نەبراوە؛ ژێرکەوتوو.

(٥) ڕێ لێ وون بوو؛ وێڵ (٦) سەرگەردان.

(۷) سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو؛ سەرسوڕماو؛ واق ووڕماو.

(۸) بەفیڕۆچوو؛ بەفیڕدراو

lost in, تێکەوتوو؛ زۆر خەریك پێوە (کار، ڕابواردن).

lost on, کار تێ نەکەر؛ بێ کەڵك

lost cause, کارێکی سەرنەکەوتوو؛ کاری بێ ئەنجام

lot (lot), *n.* (۱) تیروپشك؛ هایبەخت؛ شانس. (۲) بەش؛ بەخت.

(۳) چارەنووس (٤) پەڵە زەوی؛ پارچە زەوی؛ (ا) بۆ شوێن خانوویەك.

(ب) لە گۆڕستاندا. (٥) دەستە (مرۆڤ)؛ کۆمەڵ؛ تاقم

(٦) (*pl.*) [Colloq.]، گەلێك؛ زۆر؛ ژمارەیەکی زۆر.

(We saw a ~ of wild ducks.)

(۷) [Colloq.]، جۆر (مرۆڤ)؛ چەشن. *(He's a bad ~ .)* .

adv. زۆر؛ گەلێك؛ نێچگار زۆر. *(She is a ~ happier.)* .

v.t. بەشکردن بە پەڵە پەڵە؛ دابەشکردن (زەوی).

v.i. تیروپشك کردن؛ تیروپشك بۆ کردن؛ هایبەخت بۆ کردن.

cast (or throw) in one's lot with, چارەنووسی خۆ پێوەبەستن.

draw (or cast) lots, تیروپشك بۆ کردن.

the lot, [Colloq.], هەموو؛ گشتی.

lotion (lō′shən), *n.* پڕۆنی پێست چەورکردن (بۆ پاراستنی یا بۆ جوانی).

lottery (lot′ēr-i), *n.* تیروپشك؛ هایبەخت؛ پیانۆ.

lotus (lō′təs), *n.* (۱) (ا) میوەیەکە گوایە خواردنی دەبێتە هۆی شت لەبیرچوونەوە و سستی و بێباکی (ئەفسانەی یۆنانی). (ب) داری ئەم میوەیە.

(۲) جۆرە پووەکێکە.

loud (loud), *adj.* (۱) بەرز (دەنگ)؛ قایم (دەنگ)؛ گەورە.

(۲) دەنگی گەورە لێوەهاتوو: *(a ~ bell)* .

(۳) پڕ لە دەنگە دەنگ.

(٤) [Colloq.]، زەق (ڕەنگ، نەقش): *(a ~ necklie)* .

(٥) [Colloq.]، (ا) بۆگەن؛ پیس (بۆن). (ب) ناشرین (ڕەووشت).

adv. بە دەنگی بەرز؛ بە قایم.

-loudly *(adv.)*; **loudness** *(n.)*.

louden (loud′'n), *v.t.* بەرزکردنەوە (دەنگ).

v.i. بەرزبوونەوە (دەنگ).

loud-mouthed (loud′mouthd′, loud′moutht′), *adj.* دەم‌ـ دراو؛ دەم درێژ؛ دەنگ زل هەڵەوڕ

loud-speaker (loud′spēk′ēr), *n.* دەنگ گەورەکەر؛ بڵندگۆ.

lounge (lounj), *v.i.* (۱) حەوانەوە؛ پاڵ لێدانەوە؛ دانیشتن؛ قاچ لێ ڕاکێشان. (۲) پیاسەکردن.

v.t. کات بردنە سەر بە پاڵ لێدانەوە و هیچ نەکردن؛ کات کوشتن.

n. (۱) حەوانەوە و کات کوشتن؛ پاڵ لێدانەوە.

(۲) کاتی حەوانەوە و کات کوشتن. (۳) پیاسە.

(٤) (ا) دیوەخان؛ ژووری دانیشتن. (ب) سالۆنی حەوانەوە و چاوەڕێ کردن.

(٥) قەنەفەی بێ پشت.

-lounger *(n.)*.

louse (lous), *n.* (۱) ئەسپێن.

(۲) [Slang]، کەسێکی بێ نرخی پیسی بۆگەن.

v.t. [Rare], = **delouse.**

louse up, [Slang], تێکدان (کار)؛ شێواندن؛ پووچ کردن.

lousy (lou′zi), *adj.* (۱) ئەسپێن تێدار؛ ڕشکن.

(۲) [Slang]، پیس؛ بۆگەن.

(۳) [Slang]، گەنگ؛ بێ فەر؛ پووچ؛ هیچ‌و پووچ؛ قەڵب؛ خراپ؛ قۆڕ؛ نالەبار *(a ~ job, teacher, hotel, restaurant, salary, apartment, etc.)*

(٤) [Slang]، زۆری هەیە؛ پڕ؛ فرە.

-lousiness *(n.)*.

lout (lout), *n.* زرتەبۆز؛ زلحۆ؛ کەسێکی هیچ نەزان‌و بێ منیشك.

v.t. [Obs.], بە چاوی سووکەوە سەیرکردن.

lout (lout), *v.i. & v.t.* [Archaic & Dial.], کڕنووش بردن؛ سەردانەواندن.

loutish (lout′ish), *adj.* زرتەبۆزانە؛ زلحۆ؛ کەرو هیچ نەزان.

louver, louvre (lōō′vēr), *n.* (۱) کلاوپۆژنە.

(۲) (ا) کونە پەنجەرەی تەنیشت ئەم کلاوپۆژنە.

(ب) تەختەدارو شووشەی دانراو لە پەنجەرەیەکی وەهادا بۆ هەوا گۆڕین‌و ڕێ لە باران گرتن. (۳) کونە پەنجەرەی هەواگۆڕین (وەك لە تەنیشت کلاوەی سەر مەکینەی ئوتومبیل).

lovable, loveable (luv′ə-b'l), *adj.* خۆشەویست؛ خوێن شیرین: *(a ~ child, person, etc.)*

-lovableness *(n.)*; **lovably** *(adv.)*.

love (luv), *n.* (۱) خۆشەویستی.

(۲) حەز؛ ویست؛ زۆر ویستن؛ نارەزووی توند.

(۳) دڵداری؛ خۆشویستن؛ حەزلێکردن. (٤) دڵدار؛ خۆشەویست؛ یار.

(٥) حەزی جووت بوون؛ جووت بوون.

(٦) [-]، خودای دڵداری.

(۷) (ا) خۆشەویستی خودا بۆ مرۆڤ. (ب) خۆشەویستی مرۆڤ بۆ خودا. (ج) خۆشەویستی براو خۆشکایەتی مرۆڤ بۆ یەکتر.

v.t. (۱) خۆشویستن. (۲) دەستبازی‌و ماچ کردن‌و گرتنەباوەش. (۳) حەزلێکردن: دل پێوە بوون. *(She loves good music.)* .

v.i. خۆشویستن

fall in love, کەوتنە خۆشەویستی‌یەوە.

for love, هەر بۆ خۆشی؛ بە خۆڕایی؛ بێ هیچ لێ دەسکەوتن؛ هەروەها؛ بۆ خۆشویستن: *(I'm doing this work for love.)* .

for the love of, لەبەر خاتری

in love, خۆشویستن: حەزلێکردن؛ دل پێدان: *(Are you in love with her?)*

make love (to), ماچ کردن‌و دەستبازی لەگەل کردن؛ جووت بوون؛ چوونە جێ لەگەل

no love lost between, ڕقیان لە یەکتر؛ یەکتریان خۆش ناوێت: *(There's no love lost between the two.)*

loveable (luv′ə-b'l), *adj.* = lovable.

love affair, (۱) دڵداری: دڵداری‌و جووت بوون لەنێوان دوو‌ستدا نەک ژن‌و مێرد. (۲) حەزێکی زۆر شەیدایی: *(America's ~ with the automobile)*

love apple, تەماتە

love-bird (luv′bûrd´), *n.* باڵندەی دڵدار: باڵندەیەکی بچووکە لە توخمی تووتی (بۆیە پێی دەووترێ " باڵندەی دڵدار " چونکە دوو‌ستەکەی زۆر خۆش دەوێت).

love feast, (۱) خوانی خۆشەویستی (لەنێوان خاچ پەرستانی کۆندا بۆ دەربڕینی هەستی برایەتی). (۲) خوانێکی وەها لەنێوان خا پەرستانی نەمڕۆدا.

love game, (۳) خوانێک یا کۆڕێکی پڕ لە هەستی خۆشەویستی‌و برایەتی. یاریەکی تەنس ٔ ە کە دۆڕاو هیچ خاڵی تێدا ناباتەوە.

love knot, گرێی دڵداری: کە لە شریتێک دەدرێ وەک نیشانەی خۆشەویستی.

loveless (luv′lis), *adj.* (۱) بێ خۆشەویستی؛ خۆشەویستی تێدا نییە: *(a ~ marriage)*

(۲) خۆش نەویست؛ هەست بە خۆشەویستی نەکەر.

(۳) خۆش نەویستراو؛ بێ بەش لە خۆشەویستی.

loveliness (luv′li-nis), *n.* جوانی؛ ناسکی؛ دڵفڕێنی

lovelorn (luv′lôrn´), *adj.* کۆشتەی دڵداری؛ کۆشتەی دڵدار؛ شێت‌و شەید.

lovely (luv′li), *adj.* (۱) جوان؛ ناسک؛ دڵفڕێن: *(a ~ girl)* . (۲) [Colloq.]. خۆش؛ نایاب *(a ~ party)* .

lovemaking (luv′māk´iŋ), *n.* (۱) ماچ‌و دەستبازی

(۲) جووت بوون؛ گان

love match, شووکردن‌و ژنهێنانی خۆشەویستی نەک بۆ پارە‌و پلەوپایە.

love potion, خواردنەوەی دڵداری: خواردنەوەیەکی نەفسونەیی‌یە گوایە نەو کەسەی دەیدرێتێ دڵی دەچێ بە کەسێکی تایبەتیدا.

lover (luv′ĕr), *n.* (۱) دڵدار؛ یار؛ دەنک: خۆشەویست؛ دوست. (۲) (*pl*) ژن و پیاوێکی دڵدار. (۳) پەروەر: خوار *(a ~ of good food, music, etc.)*

love seat, قەنەفەیەکی دوو کەسی

lovesick (luv′sik´), *adj.* (۱) بیماری دڵداری؛ کوشتەی دڵداری. (۲) بیمارێتی دڵداری دەردەبڕێت (گۆرانی).

-lovesickness *(n.).*

loving (luv′iŋ), *adj.* دڵسۆز؛ هەست ناسک‌و چاک: *(a ~ person, act, etc.)*

loving-kindness (luv′iŋ-kīnd´nis), *n.* دڵسۆزی. خۆشەویستی‌و دڵنەرمی

low (lō), *adj.* (۱) نزم ۲ تەنک: تەنکاو *(The river is ~ .)* . (۳) کەم؛ نزم: *(~ prices; ~ pressure)* .

(٤) نزیک بە ناسۆ؛ نزم: *(The sun was ~ .)* .

(٥) (ا) پاکشاو؛ مردوو؛ بە دەما کەوتوو: *(He was laid ~ .)* .

(ب) سەری خۆ کزکردوو؛ سەرکز.

(٦) بێ هێز؛ لاواز.

(۷) خەمبار؛ ماتو مەلوول؛ پەست؛ دل پەستکەر؛ کز.

(۸) هەژار؛ نزم (پلەوپایە): *(His ~ origin did not hamper him.)* .

(۹) ناکەس؛ ناکەس بەچە؛ نزم؛ نامەرد؛ بێ نرخ؛ بۆگەن.

(۱۰) خراپ (پا)؛ ناپەسەند؛ بەدل نەبوو؛ نزم: *(She has a ~ opinion of him.)*

(۱۱) نابژوێن؛ سادە؛ هیچ: *(a ~ diet)* .

(۱۲) سەرەتایی؛ نزم (گیانەوەر): *(a ~ form of plant life)* .

(۱۳) کز؛ بێ؛ کەم (ئازووقە، پارە...هتد): *(to be ~ on cash, food, etc.)*

(۱٤) نزم (دەنگ)؛ کز.

(۱٥) دەبێژرێ کاتێک زمان لە زەمینەی دەمدایە.

(وەک " a " لە وشەی " calm " دا).

adv. (۱) لە خوارەوە؛ بەرەو خوار. (۲) بە ناکەسانە؛ بە نامەردانە.

(۳) بە هێواشی؛ هێواش؛ بە دەنگی نزم؛ بە نەسپایی: *(Talk ~ so as not to disturb the others.)*

(٤) بە دەنگێکی قوول‌و قەڵەو.

(٥) نزم (پلەوپایە).

(٦) بە هەرزان؛ هەرزان: *(Sell high and buy ~ .)* .

n. شتێک یا پلەیەکی نزم: (ا) گێڕی ئوتومبیل.

(ب) [Colloq.]، پلەی لێ نەماتوویی. (ج) کەمترین خاڵ (یاری، پێشبڕکێ)

lay low, (۱) دان بە زەویدا؛ گەوزاندن؛ خستن. (۲) بەزاندن؛ کوشتن.

lie low, (۱) سەری خۆ کزکردن؛ خۆ دەرنەخستن.

(۲) بە لەپەوە کەوتن؛ خۆ پاڵ خستن بە دەمدا.

low (lō), *v.i.* بۆڕاندن؛ قۆڕاندن

n. بۆڕە؛ قۆڕە.

low-born (lō′bôrn´), *adj.* بنەچە کەم؛ بنەچە هەژار.

low-boy (lō′boi´), *n.* جۆرە مێزێکی چەکمەجەداری نزمە.

low-bred (lō′bred´), *adj.* (۱) . low-born

(۲) ناکەس؛ ناکەس بەچە؛ ناپەسەن؛ بێ نەزاکەت.

low-brow (lō′brou´), *n.* [Slang], کەسێکی کەم خوێندەوار یا نەزان.

adj. [Slang], کەم خوێندەوار؛ نەزان؛ پەشۆکی.

low-cost (lō′kôst′), *adj.* هەرزانبەها؛ هەرزان.

low-down (lō′doun´), *n.* [Slang], ڕاستی بەبێ کەم‌و زیاد؛ هەموو دەنگوباس

adj. [Colloq.], بۆگەن؛ پیس؛ نزم؛ نامەرد.

lower (lō′ĕr), *adj.* (۱) (ا) نزمتر؛ خوارتر. (ب) خوارو؛ ژێروو.

(۲) نزمتر (پلەوپایە، پلە)؛ کەمتر (پلە).

(۳) [L-]. پێشووتر (زەمیناسی).

n. [Colloq.], چەرپایەی ژێرەوە (کە دوان بەسەر یەکەوە بن).

v.t. (۱) ڕاکێشانە خوارەوە؛ نزم کردنەوە؛ داهێڵان؛ ڕاهێڵان؛ شۆڕکردنەوە: هێنانەخوارەوە. (۲) کەمکردنەوە؛ هێنانەخوارەوە؛ شکاندن (نرخ): *(He will ~ his prices.)*

(۳) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن؛ کەمکردنەوە: *(A cold had ~ed his resistance.)*

(٤) سووک کردن؛ شکاندن (ناوبانگ): *(Such acts ~ed him in our eyes.)*

(٥) کزکردن (دەنگ)؛ کەمکردنەوە.

v.i. (۱) نزم بوونەوە؛ نەوین؛ داکەوتن (۲) کەم بوونەوە؛ کزبوون.

lower (lou′ĕr), *v.i.* (۱) ناوچەوان گرژکردن؛ دەموچاو گرژکردن؛

مۆن بوونەوە (٢) مەترسی نوواندن
n. (١) سەروچاوێکی مۆن؛ ناوچەوانێکی تاڵ
(٢) شێوە یا ڕووخسارێکی پڕ مەترسی؛ تاڤی ئاسمان.
lower-case (lō′ĕr-kās′), *adj.* تایبەتی بە تیپی بچووک
(وەک " a, b, d, h, r ")
v.t. بە تیپی بچووک نووسین
lower case, (upper case) تیپی بچووک (تیپی گەورە پێی دەووترێ)
lowerclassman (lō′ĕr-klas′mən), *n.* قوتابی پۆلی یەکەو دووی قوتابخانەی ئاوەندی یا زانکۆ.
Lower House, لقی نەنجوومەنی نوێنەرانی پەرلەمان.
lowering (lou′ĕr-iŋ, lour′iŋ), *adj.* (١) مۆن؛ گرژ؛ ناوچەوان تاڵ و گرژ (٢) تاڵ (ئاسمان).
lowermost (lō′ĕr-mōst′), *adj.* نزمترین
lower world, (١) دۆزەخ؛ جەهەننەم. (٢) زەمین؛ سەرزەمین.
low frequency, شەپۆلی نزم (ڕادیۆ).
low-grade (lō′grād′), *adj.* ڕەشۆکی؛ ناڕاڕی.
low-keyed (lō′kēd′), *adj.* ناتوند و تیژ؛ هێمن.
(a ~ speech, response, etc.)
low-land (lō′lənd), *n.* دەشت؛ دەشتایی؛ نزمە زەمین
adj. دەشتی؛ هی نزمە زەمین.
the Lowlands, دەشتەکانی پۆڕەهەڵات و لای خوارووی ئوسکوتلەندە.
lowlander (lō′lən-dĕr), *n.* دەشتەوان؛ دەشت نشین؛ دانیشتووی دەشتەکانی ئوسکوتلەندە.
low life, ژیانی چینە نزمەکان؛ جۆرە ژیانێکی ناپەسەند.
lowly (lō′li), *adj.* (١) نرم؛ هی پلەوپایەی نزم؛ پلەوپایە نزم.
(٢) ملکەچ؛ سەرکز؛ بێ ناز. (٣) سادە؛ خاکی. (٤) نزم (بار. چۆنێتی).
adv. (١) بە ملکەچی؛ بە سەرکزی. (٢) بە شێوەیەکی سادە؛ بە نزمی (پلە).
-lowliness *(n.).*
low-minded (lō′mīn′did), *adj.* نزم (ڕەووشت)؛ پیس و بۆگەن؛ نامەرد.
-low-mindedly *(adv.)*; **low-mindedness** *(n.).*
low-pitched (lō′picht′), *adj.* (١) نزم (دەنگ)؛ ناواز نزم.
(a ~ voice)
(٢) لێژیی کەمە؛ بە ناستەم لێژە. *(a ~ roof)*.
low-pressure (lō′presh′ĕr), *adj.* (١) کەم زەبر.
(٢) هێمن؛ نەسەرخۆ.
low relief, = bas-relief.
low-spirited (lō′spir′i-tid), *adj.* پەست؛ مات؛ ماتەمین؛ خەمبار؛ دڵتەنگ؛ کز.
low tide, (١) نزماو. نیشتاو. (٢) کاتی نزماو (٣) نزمترین پلەی شتێک.
lox (loks), *n.* شلە تۆکسجین.
loyal (loi′əl), *adj.* (١) لایەنگری پڕێمی وڵاتەکەی؛ سەر بە پڕێم. (٢) دڵسۆز؛ جگەرسۆز؛ بەسفەت؛ بە وەفا.
loyalist (loi′əl-ist), *n.* (١) لایەنگری پڕێم (بەتایبەتی لەکاتی شۆڕشدا). (٢) [-L]. لایەنگری ئینگلتەرە لەکاتی شۆڕشی نەمەریکا دژ بە ئینگلیز.
(٣) [-L]. لایەنگری کۆماری ئیسپانیا دژ بە " فرانکۆ ".
loyalty (loi′əl-ti), *n.* دڵسۆزی؛ جگەرسۆزی؛ سفەت؛ وەفا؛ بە وەفایی.
lozenge (loz′inj), *n.* (١) لەبزینە (نەندازە)؛ شێوەیەکی نەندازەیی چوارلایی وەک یەکە دوان لە گۆشەکانی تیژەو دوانی کراوەیە.
(٢) لەبزینە؛ نوقوڵی کۆکەو قورگ نێشە.
LSD, ماددەیەکی گێژکەرە مرۆڤ تووشی "هەلوسە" یا خەوزڕاندن دەکات.
lubber (lub′ĕr), *n.* (١) کەسێکی قەبەو سست و گێل و ناقۆڵا
(٢) کەشتیپەوانێکی نەزان و گێلۆکە
adj. قەبەو ناقۆڵا

lube (lōōb, lūb), *n.* = lubricant.
lubricant (lōō′bri-kənt, lū′bri-kənt), *adj.* چەورکەر؛ تایبەتی بە ڕۆنی چەورکردن.
n. ڕۆنی چەورکردن (بۆ ئوتومبیل و گەلێک شتی تر).
lubricate (lōō′bri-kāt′, lū′bri-kāt′), *v.t.* (١) چەورکردن؛ ڕۆن لێدان (مەکینە). (٢) سافکو لووس کردن؛ خزکردن.
-lubricative *(adj.).*
lubrication (lōō′bri-kā′shən, lū′bri-kā′shən), *n.* سافکو- لووس کردن؛ چەورکردن؛ ڕۆن لێدان.
lubricator (lōō′bri-kā′tĕr, lū′bri-kā′tĕr), *n.* (١) چەورکەر (مرۆڤ). (٢) ڕۆنی چەورکردن. (٣) ئامێری چەورکردن.
lubricity (lōō-bris′ə-ti, lū-bris′ə-ti), *n.* (١) خزی؛ خزێتی؛ سافکو لووسی. (٢) لێڵبازی.
(٣) مەوەس هەڵسان؛ بەرەڵایی؛ هەڵمارڕاوی.
lucent (lōō′s'nt, lū′s'nt), *adj.* (١) بریقەدار؛ بەشەوق؛ شەوقدار؛ گەش. (٢) ڕۆشن؛ ڕوون؛ ڕووناکی لێوە دێتە ژوورێ.
-lucency *(n.).*
lucerne, lucern (lōō-sūrn′, lū-sūrn′), *n.* = alfalfa.
lucid (lōō′sid, lū′sid), *adj.* (١) [Poetic]، گەش؛ بە شەوق؛ بریقەدار. (٢) ڕۆشن؛ ڕوون؛ ڕووناکی لێوە دێتە ژوورێ.
(٣) ڕوون؛ ڕەوان (شێوازی نووسین و ووتە): *(a ~ speech, talk, etc.)*.
(٤) مێشک ڕوون؛ مێشک باش: *(a ~ thinker)*.
(٥) عاقڵ؛ ژیر.
-lucidly *(adv.)*; **lucidness** *(n.).*
lucidity (lōō-sid′ə-ti, lū-sid′ə-ti), *n.* (١) ڕوونی؛ دیاری؛ ڕەوانی (شێوازی نووسین و ووتە). (٢) ژیری؛ مێشک ڕوونی.
(٣) گەشی؛ ڕووناکی.
Lucifer (lōō′sə-fĕr, lū′sə-fĕr), *n.* (١) [Poetic]، نەستێرەی " ڤینۆس " کە نەستێرەی بەیانیانە؛ ناهید؛ کاروان کوژە.
(٢) شەیتان. (٣) [-l]، جۆرە دەنکە شقارتەیەکە.
luciferous (lōō-sif′ĕr-əs, lū-sif′ĕr-əs), *adj.* (١) شەوقدار؛ ڕووناککەرەوە. (٢) مێشک ڕووناککەرەوە.
luck (luk), *n.* (١) چارەنووس؛ شانس؛ هات و نەهات؛ نامەد.
(٢) بە بەختی؛ بەختەوەری؛ هات؛ بهات؛ بەختی باش.
(٣) شتێک کە بەختەوەری لە دوایە (وەک " قوزە کەمتیار ").
down on one's luck, بێ بەخت؛ بەدبەخت؛ بەخت ڕەش.
in luck, بەختەوەر؛ بە بەخت؛ بە شانس.
out of luck, بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ بێ شانس؛ نەگبەت.
try one's luck, بەختی خۆ تاقیکردنەوە؛ کردنی شتێک بەبێ زانینی ئەنجامەکەی وەک دەڵێن: " یا گاڵ دێنێ یا پەموو ".
luckily (luk′i-li), *adv.* بەوەی باش بوو؛ خواوپاستان؛ بۆ بە شانسی.
luckless (luk′lis), *adj.* بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ بێ شانس؛ بەخت ڕەش.
lucky (luk′i), *adj.* (١) بە بەخت؛ بە شانس؛ بەختەوەر؛ بە نامەد.
(٢) بهات. *(a ~ change, accident, etc.)*.
(٣) شتێک کە بەختەوەری بهێنێ.
-luckiness *(n.).*
lucrative (lōō′krə-tiv, lū′krə-tiv), *adj.* ڕۆر بەسوود؛ ڕۆر بەبەر؛ ڕۆر سوودبەخش: *(a ~ business, investment, etc.)*.
lucre (lōō′kĕr, lū′kĕr), *n.* سامان؛ پارە؛ سوود؛ قازانج.
lucubrate (lōō′kyoo-brāt′, lū′kyoo-brāt′), *v.i.* (١) نووسینو ووتە. خوێندنەوەو کۆشش کردنێکی بەدڵ بەتایبەتی بە شەو درەنگ.
(٢) نووسین بە ووردی بەتایبەتی دەربارەی شتی هیچوپووچ
lucubration (lōō′kyoo-brā′shən, lū′kyoo-brā′shən), *n.* (١) کۆشش و خوێندن یا نووسینی قورس. (٢) (ا) بەرهەمی نووسین (ب) بەرهەمێکی ووشکو دوورودرێژی وەها.

luculent (lōō′kyool-ənt, lū′kyool-ənt), *adj.* (۱) بەشەوق؛ گەش؛ بریقەدار (۲) ڕوون؛ ئاسان؛ تێگەیشتنی ئاسانە.

ludicrous (lōō′di-krəs, lū′di-krəs), *adj.* شایستی پێکەنینە (لەبەر بێ ماناییی و نابەجێیی)؛ شایستەی گاڵتەپێکردنە؛ بێ مانا: *(a ~ idea, suggestion, conclusion, etc.)*

lues (lōō′ēz, lū′ēz), *n.* (۱) . syphilis (۲) . plague

-luetic *(adj.).*

luff (luf), *n.* (۱) بەرەو با لێخوڕینی کەشتی.

(۲) قەراغی پێشەوەی بایەوان.

v.i. (۱) لێخوڕینی کەشتی بەرەو با.

(۲) بوون بەهۆی شەکانەوەی بایەوان (بە ئێجگار زۆر ڕووکردنێیە با).

lug (lug), *v.t.* (۱) ڕاکێشان یا هەڵگرتنی شتێکی قورس؛ تەکان پێدان؛ بە زۆر بردنی کەسێك بۆ شوێنێك: *(to ~ a heavy suitcase)* .

(۲) سەپاندنی باسێکی دەرەکی بەسەر دووانێکدا؛ هێنانە پێشەوەی باسێکی بێ پەیوەندی لە گفتوگۆیەکدا.

n. (۱) . [Scot.] گوێ؛ گوێچکە.

(۲) قوڵفەیەکی گوێچکەمیی (بۆ هەڵگرتن یا ڕاگرتنی شتەکە).

(۳) ڕاکێشان ،شتی قورس)؛ تەکان.

(٤) [Slang]. پارەی ئ کێشراوە بە فێڵوتەڵەکە یا بە زۆر (بەتایبەتی بۆ مەبەستی ڕامیاری) (٥) [Slang]، کەسێکی بێ مێشك.

(٦) خوێنوواندنی درێ. (*pl.*)

lug (lug), *n.* = lugsail.

lug (lug), *n.* = lugworm.

luggage (lug′ij), *n.* جانتا؛ باوڵ؛ بارگە؛ جانتای گەشتیار.

lugger (lug′ēr), *n.* بەلەمێکی بایەوانی کە بایەوانەکانی چوارگۆشەن.

lugsail (lug′s'l, lug′sāl′), *n.* بایەوانی چوارگۆشەیی.

lugubrious (loo-gōō′bri-əs, lyoo-gū′bri-əs), *adj.* دڵگیر؛ غەمگین یا شیوەنی (بەتایبەتی نەوەندە بە درۆ لە سنوور بەدەر کە شایستەی پێکەنێن بێ)

lugworm (lug′wûrm′), *n.* کرمێکی نەڵقە نەڵقەییە (بۆ دانی پاوەماسی).

lukewarm (lōōk′wôrm′, lūk′wôrm′), *adj.* (۱) شلەتێن

(۲) سارد (مەجان)؛ نابەدڵ؛ نابەجۆش: *(He gave a ~ support to the cause.)*

lull (lul), *v.t.* (۱) لایلایە بۆ کردن؛ کردنەخەو (بە لایلایە)؛ لاواندنەوە: *(to ~ to sleep)*

(۲) هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ دامرکاندنەوە.

(۳) کەمکردنەوە (تووندوتیژی).

v.i. هێمن بوونەوە؛ دامرکاندنەوە.

n. ماوەی هێمنی و بێ دەنگی؛ ماوەی کش و ماتی یا خامۆشی: *(There was a ~ in the fighting, storm, conversation, traffic, etc.)*

lullaby (lul′ə-bī′), *n.* لایلایە.

v.t. لایلایە بۆکردن؛ لاواندنەوە؛ کردنەخەو بە لایلایە.

lulu (lōō′lōō), *n.* [Slang], کەسێك یا شتێکی زۆر جوان و نایاب.

lumbago (lum-bā′gō), *n.* برك؛ ڕەقیتە

lumbar (lum′bēr), *n.* سنیبەندە

lumber (lum′bēr), *n.* (۱) شتومەکی ناومانی کۆنەو بێ کەڵکی کەڵەکەکراوی ڕێ گرتوو یا لە ژوورێکدا هەڵگیراو. (۲) تەختەدار؛ دارو دەستەك.

v.t. (۱) پڕکردن بە شتی بێ کەڵك؛ کەڵەکەکردن؛ ناخنین بە شتی بێ کەڵك (ژوور، مێشك ،هتد). (۲) درەخت داپاچین بۆ دارو دەستەك.

v.i. درەخت داپاچین بۆ دارو دەستەك.

lumber (lum′bēr), *v.i.* (۱) بە قورسی و ناقۆڵایی جووڵانەوە.

(۲) گرمەهاتن و بە قورسی ڕێشتن: *(The heavy trucks ~ed by.)* .

lumberjack (lum′bēr-jak′), *n.* (۱) دارکەر (بۆ دارو دەستەك و تەختە)؛ دارو دەستەك ئامادەکەر. (۲) جۆرە چاکەتێکە (وەك هی دارکەر).

lumberman (lum′bēr-mən), *n.* (۱) دارکەر؛ دارو دەستەك و تەختە بڕەوە. (۲) دارو دەستەك و تەختە فرۆش.

lumberyard (lum′bēr-yärd′), *n.* فرۆشگاو گۆڕەپانی دارو دەستەك.

lumen (lōō′mən, lū′mən), *n.* (۱) جۆرە یێوانەیەکی ڕووناکی لێبوونەوەیە. (۲) بۆشایی نەندامێکی بۆریی لەشە.

luminary (lōō′mə-ner′i, lū′mə-ner′i), *n.* (۱) شتێکی ڕووناکی دەرەوە (خۆر، مانگ). (۲) سەرچاوەی ڕۆشنبیری.

(۳) ڕۆشنبیر یا زانایەکی بەناوبانگ؛ کەسێکی ناودار.

luminesce (lōō′mə-nes′, lū′mə-nes′), *v.i.* ڕووناکی دانەوە؛ شەوقدانەوە.

luminescence (lōō′mə-nes′ns, lū′mə-nes′ns), *n.* شەوق؛ ڕووناکی؛ دەرەوشانەوە.

luminescent (loo′mə-nes′nt, lū′mə-nes′nt), *adj.* بەشەوق؛ شەوق دەرەوە؛ ڕووناکی لێبووەوە.

luminiferous (lōō′mə-nif′ēr-əs, lū′mə-nif′ēr-əs), *adj.* ڕووناکیدار؛ ڕووناکیدەرەوە.

luminosity (lōō′mə-nos′ə-ti, lū′mə-nos′ə-ti), *n.* (۱) گەشی؛ شەوقداری؛ ڕووناکیداری. (۲) شتێکی ڕووناکیدار؛ شتێکی بەشەوق.

luminous (lōō′mə-nəs, lū′mə-nəs), *adj.* (۱) ڕووناکیدار؛ ڕووناکیدەرەوە؛ شەوقدەرەوە. (۲) ڕووناك؛ ڕووناك کراوە.

(۳) ڕوون؛ ئاسان؛ دیار. (٤) زۆر زیرەك؛ بلیمەت؛ زۆر ڕۆشنبیر.

luminous energy, ڕووناکی؛ ووزەی ڕووناکی.

luminous flux, ڕێژەی ڕووناکی لێبووەوە یا لێوەهاتن.

lummox (lum′əks), *n.* [Colloq.], کەسێکی حۆڵی بێ مێشك.

lump (lump), *n.* (۱) تۆپەڵ. (۲) کۆڵۆ (شەکر). . *(a ~ of sugar)*

(۳) تاڵۆ؛ قۆرت؛ ئاوساوی؛ لوو. (٤) سەرجەم؛ هەموو.

(٥) کەسێکی ووشك و حۆڵ و بێ مێشك و زل.

adj. کۆڵۆ؛ هی کۆڵۆ: *(sugar ~)* .

v.t. (۱) تۆپەڵ کردن؛ کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە.

(۲) کردن بە یەك؛ وەك یەك سەیرکردن و جیاوازی نەبینین؛ وەك یەك کۆمەڵ سەیرکردن: *(to ~ all the people of a country together is wrong.)*

(۳) تۆپەڵ تۆپەڵ کردن؛ قۆرت قۆرت کردن.

v.i. (۱) تۆپەڵ تۆپەڵ وەستان؛ تۆپەڵ بوون.

(۲) (~ along)، خۆ بەکێش کردن؛ بە زەحمەت بزوان.

a lump in the throat, قوڕگ پڕبوون (لە گریاندا یا لە ناخۆشیدا)؛ پەست بوون و قوڕگ ووشك بوون و دل گیران.

in the lump, بە کۆمەڵ؛ پێکەوە؛ هەمووی؛ بە گشتی؛ بە سەرجەمی.

lump (lump), *v.t.* [Colloq.], دەربردن؛ گوێ نەدان بە شتی ناخۆش: *(If you don't like it, you can ~ it.)* هەڵکردن:

lumper (lump′ēr), *n.* کرێکاری بارکردن و باردا گرتنی کەشتی.

lumpish (lump′ish), *adj.* (۱) قەبە؛ قورس؛ ناقۆڵا.

(۲) بێ مێشك؛ کەر؛ ووشك.

lump sugar, شەکری کۆڵۆ.

lump sum, بە کۆمەڵ: هەندێ پارە کە بە یەك جار بدرێت نەك بە مانگانە: *(to pay someone in a ~)*

lumpy (lump′i), *adj.* (۱) گرێ گرێ وەستاو؛ تۆپەڵ تۆپەڵ وەستاو؛ گرۆگرۆ: *(~ custard)* .

(۲) قۆرتاوی؛ ناڕێك (۳) شەپۆلاری؛ هەڵساو (ئاو).

(٤) ژل و قەبە و قورس و ناقۆڵا.

lunacy (lōō′nə-si, lū′nə-si), *n.* (۱) شێتی؛ شێتێتی

(۲) کەرێتی؛ بێ مێشکی.

lunar (lōō′nēr, lū′nēr), *adj.* (۱) تایبەتی بە مانگ؛ مانگی.

(۲) وەك مانگ. (۱) پەنگ زەردەهەڵگەڕاو؛ بێ پەنگ (ب) خڕ؛ کەوانەیی.
(۳) مانگی؛ بە مانگ پێوراو. *(a ~ year)* .
(٤) زیوی

lunar month, مانگی عەرەبی؛ مانگی هەیڤی.
lunar year, ساڵی عەرەبی (۳٥٤ و یەك لەسەر سێی ڕۆژ)؛ ساڵی هەیڤی.
lunate (lōō′nāt, lū′nit), *adj.* کەوانەیی؛ دەمەداسی.
lunatic (lōō′nə-tik, lū′nə-tik), *adj.* (۱) شێت؛ شێتەپەتەڕی؛ دێوانە (۲) هی شێتان؛ بۆ شێتە (۳) زۆر کەر؛ کەر
n. کەسێکی شێت.
lunatic asylum, شێتخانە.
lunatic fringe, لقی زیادەڕەوی کۆمەڵەیەکی پامیاری؛ ئاینی؛ یا کۆمەڵایەتی
lunch (lunch), *n.* قاوەڵتی؛ نانی نیوەڕۆ.
v.i. نانی نیوەڕۆ خواردن؛ قاوەڵتی.
v.t. نانی نیوەڕۆ پێدان
luncheon (lun′chən), *n.* نانی نیوەڕۆ (بەتایبەتی هی ڕەسمی).
luncheonette (lun′chən-et′), *n.* (۱) چێشتخانەی سەرپێیی نانی نیوەڕۆ. پێشی دەووترێ: **lunchroom** .
(۲) قاوەڵتی سووك؛ نانی نیوەڕۆی سووك.
lunchroom (lunch′rōōm′, lunch′room′), *n.* = **luncheonette.**
lunes (lōōnz, lūnz), *n.pl.* شێتێی ناو بە ناو
lunette (lōō-net′, lū-net′), *n.* (۱) کڵاوڕۆژەیەکی کەوانەیی.
(۲) شوێنێکی کەوانەیی بەسەر دەرگا و پەنجەرەوە بە پەیکەر. شووشە، یا شتی تر دەڕازێنرێتەوە
lung (luŋ), *n.* سی.
at the top of one's lungs, بە دەنگێکی زۆر بەرز؛ هەتا بتوانی بە دەنگێکی قایم.
lunge (lunj), *n.* (۱) لێدان بە شێر. چەقۆ. یا خەنجەر؛ تیغ پێداکردن. (۲) گوڕمێکی لەپڕ
v.i. (۱) شێر. چەقۆ. یا خەنجەرلێدان؛ تیغ پێداکردن. (۲) بە گوڕم ڕۆیشتن.
lunger (luŋ′ĕr), *n.* سیلاوی؛ کەسێکی سیلاوی.
lungi (luŋ′gē), *n.* (۱) پەشتەماڵ یا بەرگی هیندی.
(۲) قوماشی بەرگو سەرپێچی هیندی.
lunisolar (lōō′ni-sō′lĕr, lū′ni-sō′lĕr), *adj.* مانگو خۆری؛ تایبەتی بە مانگو خۆر *(~ tides)* .
lunitidal (lōō′ni-tī′d'l, lū′ni-tī′d'l), *adj.* بەرزاوو نزماوی بەهۆی مانگەوە ڕووداو.
lunkhead (luŋk′hed′), *n.* [Slang]. کەسێکی کەرو بێ مێشك
lunula (lōō′nyoo-lə, lū′nyoo-lə), *n.* نیشانەیەك یا شتێکی دەمەداسی بچووك
lunular (lōō′nyoo-lĕr, lū′nyoo-lĕr), *adj.* کەوانەیی؛ دەمەداسی
lunulate (lōō′nyoo-lit, lū′nyoo-lāt′), *adj.* (۱) بچووکو کەوانەیی ۲) نیشانەی کەوانەییدار
lunule (lōō′nyool, lū′nyool), *n.* نیشانەیەکی کەوانەیی وەك سپینەی بنی نینۆك (تونکاری)
luny (lōōn′i), *adj. & n.* = loony.
lupine (lōō′pin, lū′pin), *n.* ڕووەکێکی پاقلەییە
lupine (lōō′pīn, lū′pīn), *n.* (۱) گورگی. گورگانە؛ گورگ ئاسا
(۲) (ا) دڕ. هار. ب؛ برسی؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ لە برسا هار بووە
lupus (lōō′pəs, lū′pəs), *n.* نەخۆشیەکی پێستە (بریتیەیە لە بریتی گرێ گرێ)
lurch (lūrch), *v.i.* (۱) لەتردان؛ بەم لا و بەو لادا کەوتن.
(۲) لاڕەولاڕکردن (وەك کەشتیەك لە زریاندا)؛ تاسەکردن؛ بەلادا کەوتن.
n. لەتر؛ لەترد ن؛ بەم لا و بەو لادا کەوتن؛ تاسە

lurch (lūrch), *v.i.* خۆماتدان؛ خۆمتکردن؛ خۆمەڵاسدان.
v.t. (۱) بەردەم گرتن و بێ بەش کردن.
(۲) ساختەلێکردن؛ ڕووتکردنەوە؛ گزی لێکردن؛ لێسەندن بە فرۆفێڵ
lurch (lūrch), *n.* دۆڕاندنێکی خراپ (یاری).
leave in the lurch, پشت هەڵکردن لە کەسێك لە کاتی تەنگانەدا.
lurcher (lūr′chĕr), *n.* (۱) خۆماتکەر؛ خۆمەڵاسەر.
(۲) دژ (بەتایبەتی هی باڵندەو ئاژەڵ).
(۳) [British]، سەگێکی دووڕەگە بەبێ دەنگ ڕاو دەکات (دژی باڵندەو ئاژەڵی بەرەڵا بەکاری دەهێنن).
lure (loor, lyoor), *n.* (۱) چەش یا دانی ڕاوەماسی (بەتایبەتی هی درێ)؛ چەش؛ دان. (۲) شتێکی هەڵفریوێن یا دڵفڕێن.
v.t. هەڵفریواندن؛ دڵفڕاندن؛ ڕاکێشان؛ فریواندن؛ لەخشتەبردن؛ دان بۆ ڕۆکردن
lurid (loor′id, lyoor′id), *adj.* (۱) [Rare] ، سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگی وەك مردوو ئ نیشتوو؛ زەردەهەڵگەڕاو.
(۲) بڵێسە سەندوو بەناو دووکەڵ یا تەمومژدا.
(۳) سەر سوڕمێن؛ ترسناك؛ تۆقێنەر؛ زۆر سەیر؛ پیس و ناشرین؛ پووڵو بە جۆش. *(a ~ tale, career, etc.)* .
lurk (lūrk), *v.i.* (۱) خۆمەڵاسدان؛ خۆماتدان؛ خۆمتدان.
(۲) بە دزێیەوە جوواڵنەوە؛ بە نهێنی بزوان.
(۳) مانەوە بەبێ بینران؛ تێدا مانەوە بە نهێنی (وەك لە مێشکدا):
(Some suspicion still ~ed in his mind.)
luscious (lush′əs), *adj.* (۱) خۆش؛ بۆن خۆش؛ بە تام؛ شیرین؛ جوان؛ دڵگیر: *(a ~ melon; ~ grapes, lips, music, etc.)* .
(۲) [Archaic]، زۆر شیرین.
lush (lush), *adj.* (۱) تەڕوبڕ؛ خۆش.
(۲) (ا) زۆر سەوزو چڕو تێروتەسەل (زەوی، باخچە، باخ؛ گیا)؛ پاراو.
(~ meadows, fields, vegetation, etc.)
(ب) جوانو بە تێروتەسەلی کراو: *(~ carpets)* .
(۳) زۆر ڕازاوە: *(~ writing, prose, rhetoric, etc.)* .
lush (lush), *n.* [Slang], (۱) خواردنەوەی کحوایی هەمەجۆر.
(۲) کەسێکی سەرخۆش.
v.i. & v.t. عەرەق خواردنەوە؛ خواردنەوە.
lust (lust), *n.* (۱) ئارەزوو؛ حەز؛ ویست.
(۲) (ا) هەوەسی جووت بوون؛ ئارەزووی جووت بوون؛ ئالۆزش.
(ب) زۆر حەز لە جووت بوون کردن؛ ئارەزووی بێ ئەندازەی جووت بوونی بەرەڵا؛ زۆر بە ئالۆزشی.
(۳) ئارەزووی بەتین؛ حەز (دەسەڵات، سامان...هتد):
(a ~ for power, gold, etc.)
(٤) [Obs.]، (ا) خۆشی. (ب) مەیل.
v.i. (~ for; ~ after), زۆر حەزلێکردن (جووت بوون، دەسەڵات، سامان)؛ ئارەزووی ناپەسەندانە هەبوون: *(to ~ after sex, power, gold, etc.)*
luster (lus′tĕr), *n. Also* **lustre,** (۱) بریقە؛ بریسکە؛ شەوق؛ جوانی؛ سافو لووسی. (۲) ناوبانگ؛ ناوداری؛ شانازی؛ مەزنی؛ بەرزی؛ شکۆ:
(to add ~ to one's name)
(۳) ئاوێزە؛ چل چرا.
(٤) قوماشی بریقەداری لۆکەو خوری تێکەڵاو.
(٥) سافو لووسی و بریقەی گلینە.
v.t. بریقەپێدانەوە.
v.i. بریقەدانەوە.
luster (lus′tĕr), *n.* = **lustrum.**
lusterware (lus′tĕr-wâr′), *n. Also* **lustreware,** گلینەی بریقەدار.
lustful (lust′fəl), *adj.* (۱) بەئالۆزش؛ چارچڵێس (جووت بوون)؛ بەهەوەس. (۲) **lusty** ،[Archaic] .
lustrate (lus′trāt), *v.t.* پاك کردنەوە (بەپێی نەریت و دەستوورێکی

تایبەتی.

lustre (lus′tēr), *n., v.t. & v.i.* = luster.

lustreware (lus′tēr-wâr´), *n.* = lusterware.

lustrous (lus′trəs), *adj.* بریقەدار؛ بە شەوق؛ گەش؛ درەوشاوە؛ ساف و لووس و بریقەدار.

lustrum (lus′trəm), *n.* (١) پاک کردنەوەی گیانەبی هەموو گەلی پۆمای کۆن پاش هەموو سەرژمێریەکی پێنج سالی. (٢) ماوەی پێنج سالی.

lusty (lus′ti), *adj.* (١) بەهێز؛ گەنج و بەهێز؛ بەتین. (٢) [Archaic] . **lustful**، بەکەیف؛ خۆش؛ دلخۆش.

-lustily *(adv.)*; **lustiness** *(n.)*.

lutanist, lutenist (lōōt′n-ist, lūt′n-ist), *n.* عودژەن؛ عودلێدەر

lute (lōōt, lūt), *n.* عود. نامێزێکی مۆسیقیەیە لە عود دەچێ.

lute (lōōt, lūt), *n.* قورقوسڵ یا چیمەنتۆ (بۆ بابڕکردنی درز).

lutenist (lōōt′n-ist, lūt′n-ist), *n.* = lutanist.

luteous (lōō′ti-əs, lū′ti-əs), *adj.* زەردی پرتەقاڵی؛ زەردی سوورکار

Lutheran (lōō′thēr-ən, lū′thēr-ən), *adj.* (١) لووسەری؛ تایبەتی بە مارتن لووسەر کە سەرۆکێکی ئایینی ئەڵمانی بوو. (٢) تایبەتی بە لقی پرۆتستانتی کە مارتن لووسەر داینا.

lutist (lōōt′ist, lūt′ist), *n.* (١) . lutanist (٢) عود دروستکەر.

luxate (luk′sāt), *v.t.* لەجێبردنی جومگە.

luxe (looks, luks), *n.* جوانی و باشی و نایابی؛ بە تێروتەسەڵی دروستکراوی. (بە ئاسایی دەووترێت: de luxe).

luxuriant (lug-zhoor′i-ənt, luk-shoor′i-ənt), *adj.* (١)- [Rare]، بەپیت؛ بەبەرهەم؛ بەبڕشت: *(~ soil)* . (٢) گەشەکەر؛ زۆر باش پرواو گەورە بوو؛ زۆر سەوزو بەهێزو بە بڕشت. (٣) زۆر پازاوە.

-luxuriance *(n.)*.

luxuriate (lug-zhoor′i-āt´), *v.i.* (١) گەشەکردن؛ بە باشی پرواندو گەورەبوون؛ بەبڕشت بوون. (٢) بە خۆشی ژیان؛ بە تێروتەسەڵی ژیان. (٣) (~ in)، پێ خۆش بوون؛ لا خۆش بوون و بە دڵەوە نووسان: *(to ~ in the warm, spring sunshine)*

luxurious (lug-zhoor′i-əs, luk-shoor′i-əs), *adj.* (١) تێرو تەسەڵ. خۆش گوزەران؛ دەوڵەمەند: *(a ~ life)* . (٢) خۆش و نایاب؛ فەنتازی؛ بە تێروتەسەلانە کراو: *(a ~ hotel; ~ food)* . (٣) حەز لە تێروتەسەڵی کەر؛ حەز لە خۆش گوزەرانی کەر.

-luxuriously *(adv.)*; **luxuriousness** *(n.)*.

luxury (luk′shə-ri), *n.* (١) خۆش گوزەرانی؛ تێروتەسەڵی؛ دەوڵەمەندی؛ خێروخۆشی: *(to live in ~ ; a life of ~)* . (٢) هۆی خۆش گوزەرانی و تێروتەسەڵی؛ شتێکی ناپێویست بۆ ژیان. (٣) (ب) هۆی نەم خۆشییە.

-ly (li), پاشگرێکی ناوەڵناو پێکهێنەرە بەمانای: (١) وەک؛ وەکو؛ – انە: *(fatherly, manly)* . (٢) هەر سەعاتی، ڕۆژی، مانگی، ساڵی... هتد، جارێک ڕوودەدات: *(hourly, weekly, daily, yearly, monthly, etc.)*

-ly (li), پاشگرێکی ناوەڵکردار پێکهێنەرە بەمانای: (١) بە جۆرێکی تایبەتی: *(harshly)* . (٢) بە لایەکی تایبەتیدا: *(outwardly)* . (٣) لە کات یا شوێنێکی تایبەتیدا: *(hourly)* . (٤) لە پلەیەکی تایبەتی ڕیزێکدا: *(secondly, thirdly)* .

lycée (lē′sā′), *n.* قوتابخانەی نامادەیی فەرەنسی.

lyceum (lī-sē′əm, lī′si-əm), *n.* (١) [L-] ، نەو باخەی ناو شاری (ئەسینا) یە لە یۆنان کە (ئەرەستۆ) کۆڕی خوێندنی تێدا دەگرت. (٢) هۆڵی وانە: دووانگایەکی گەورە.

(٣) کۆمەڵێکە کۆڕو ئاهەنگی مۆسیقا ڕێک دەخات.

lycée (٤).

lyddite (lid′ıt), *n.* جۆرە تەقەمەنیەیەکی بەهێزە.

lye (lī), *n.* گیراوەیەکی قەلیەییە بۆ شت پاک کردنەوەو سابوون دروستکردن بەکاردێت.

lying (lī′iŋ), *present participle of* **lie.** درۆکردن.

adj. درۆ؛ ناڕاست.

n. درۆکردن

lying (lī′iŋ), *present participle of* **lie.** ڕاکشان.

lying-in (lī′iŋ-in′), *n.* لە جێگەدا کەوتن بەهۆی منداڵبوونەوە.

adj. زەیستانی؛ تایبەتی بە منداڵبوون: *(a ~ hospital)* .

lymph (limf), *n.* (١) [Poetic or Obs.] ، کانی؛ کانیاوی ڕووڕو پاک. (٢) لەمف: شلەیەکی بێ ڕەنگە لە بۆرییە لەمفاوییەکانی لەشدایەو لە پلازمای خوێن دەچێ تەنها خڕێکەی سپی تێدایە. (٣) کێم.

lymphadenitis (lim-fad´ə-nī′tis), *n.* هەوکردنی لووە لەمفاوییەکان.

lymphatic (lim-fat′ik), *adj.* (١) لەمفی؛ تایبەتی بە لەمف و بۆری لەمف و لووی لەمفاوی. (٢) سست؛ خاو؛ بێ هێز؛ بێ تاقەت؛ بێ ووزە

n. بۆری لەمفاوی.

lymphatitis (lim´fə-tī′tis), *n.* هەوکردنی بۆری لەمفاوی یا لووی لەمفاوی.

lymph follicle, lymph nodule, lymph gland, کیسی ناو لووی لەمفاوی. لووی لەمفاوی.

lymph node, = lymph gland.

lymphocyte (lim′fə-sīt´), *n.* خڕۆکە سپی لەمفی.

lymphocytosis (lim´fə-sī-tō′sis), *n.* زیاد لە پێویستی بوونی خڕۆکە لەمفییەکان لە خوێندا.

lymphoid (lim′foid), *adj.* لەمفی؛ تایبەتی بە لەمف و ڕیشاڵی لووی لەمفی.

lymphoma (lim´fō′mə), *n.* نەخۆشی لەمفی.

lyncean (lin-sē′ən), *adj.* چاوتیژ.

lynch (linch), *n.* هەڵواسین یا کوشتن بەبێ دادپرسی.

lynch law, نەریتی هەڵواسین یا کوشتن بەبێ دادپرسین.

lynx (liŋks), *n.* (١) جۆرێکە لە پشیلە کێوی کلک کورتی لاق درێژی گوێ تورکنی چاوتیژ؛ پشیلە کێوی. (٢) فەروە تووک درێژو ناوریشمیەیەکەی نەم پشیلە کێویەیە. (٣) [L-]، ناوی کۆ ئەستێرەیەکە.

lynx-eyed (liŋks′īd´), *adj.* چاوتیژ.

lyonnaise (lī´ə-nāz′), *adj.* لەگەڵ پیازی سووروەوکراودا لێنراو (بەتایبەتی پەتاتە).

Lyra (lī′rə), *n.* ناوی کۆ ئەستێرەیەکە.

lyre (līr), *n.* نامێزێکی مۆسیقی ژێداری یۆنانی کۆنە.

lyre-bird (lır′bûrd´), *n.* جۆرە باڵندەیەکی دەنگ خۆشی ئوستورالیاییە. (کلکی نێرەکانی لە ئامێری " lyre " ی مۆسیقی دەچێت کە دەیکاتەوە).

lyric (lir′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە نامێری lyre ی مۆسیقی. (٢) هەستی ناو دەروونی بوێژ دەربڕ؛ پڕ هەست (هۆنراوە)؛ بەسۆز؛ بەستەیی؛ دەشێت بکرێ بە گۆرانی: *(~ poetry)* .

n. (١) بەستە؛ هەڵبەستێک کە بۆ گۆرانی بشێت؛ هەڵبەستی گۆرانی. (٢) (*pl.*) ووشەکانی گۆرانییەک.

lyrical (lir′i-k'l), *adj.* (١) . lyric (٢) بەسۆز؛ بەهەست؛ بەجۆش و شاعیرانە: *(He became ~ in his account of his trip to Greece.)*

lyricism (lir′i-siz′m), *n.* (١) شیانی هۆنراوە بۆ گۆرانی؛ بەستەیی. (٢) بە سۆزی هۆنراوە؛ بە جۆشی هەڵبەست؛ دەربڕینی هەستی ناو دەروون لە هۆنراوەدا. (٣) هەڵبەستێک یا ووتەیەکی وەها سۆزی قوڵ دەربڕ

lyricist (lir′i-sist), *n.* هۆنەری گۆرانی؛ گۆرانی نووس؛ بەستەنووس.
lyrism (līr′iz'm, lir′iz'm), *n.* (۱) lyricism .
(۲) لێدانی ئامێری " lyre " ی مۆسیقی.
lyrist (līr′ist, lir′ist), *n.* (۱) لێدەری ئامێری lyre ی مۆسیقی.
(۲) lyricist .
lysis (lī′sis), *n.* (۱) دوایی پێ هاتنی نەخۆشیەك بەرە بەرە.
(۲) فەوتانی خێزکەی سووری خوێن و شانەی لەش.
-lysis (lī′sis), پاشگرێکە بەمانای: فەوتان؛ شیبوونەوە؛ پزین؛ داپزان: *(paralysis)* .
lysol (lī′sol, lī′sôl), *n.* لایسۆل: دەرمانی شلەی میکرۆب کوژ پاکژکەرەوەیە.
lytic (lit′ik), *adj.* فەوتێنەر؛ پزێن.
-lytic (lit′ik), پاشگرێکە بەمانای: فەوتان؛ پزین؛ داپزان.
lytta (lit′ə), *n.* تونژاڵێکی کرکراگەییە بەژێر زمانی سەگ و هەندێ گیانداری گۆشتخۆری ترەوە (گوایە دەبێتە هۆی هاری).
-lyze (līz), پاشگرێکە بەمانای: پەکخستن؛ سڕکردن؛ فەوتاندن؛ پزاندن؛ ڕوشك کردن؛ شیکردنەوە: *(analyze, paralyze, etc.)* .

M m

M, m (em), *n.* (۱) تیپی سیانزهمهمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە. (۲) دەنگی ئەم تیپە: " ئێم " . (۳) قالبی ئەم تیپە. (٤) نیشانەی سیانزهمهم لە ڕۆمزێکدا؛ نیشانەی پلەی سیانزهمهم. (٥) ئەم تیپە بە چاپکراوی.

adj. (۱) تایبەتی بە تیپی M . (۲) سیانزهمهم.

M (em), *n.* (۱) شتێک لە شێوەی M دا. (۲) ژمارە هەزاری ڕۆمانی.

adj. شێوەی لە M دەکات.

ma (mä), *n.* [Colloq.], دایک؛ دایە (کورتەی " mama ")ی یە.

M.A., [Magister Artium= Master of Arts], ماستەر (بڕوانامە)؛ ماجستێر.

ma'am (mam, mäm; *unstressed* məm, 'm), *n.* [Colloq.], **= madam.**

Mac-, Mc-, Mc- (mak, mək, mə), پێشگری هەندێ نازناوە بەمانای: کوڕی؛ کوڕی فلان کەس (لە نازناوی نوسکوتلەندیی و ئێرلەندیدا).

macaber (mə-kä′bēr), *adj.* = macabre.

macabre (mə-kä′brə, mə-kä′bēr), *adj.* (۱) دەربارەی مردن و باسی ناخۆشییە (چیرۆک، شانۆنامە). (۲) ترسناک؛ سامناک؛ زۆر ناخۆش و دڵەڕاوکێ (باس، چیرۆک).

macadam (mə-kad′əm), *n.* (۱) وورد و بەردی شکاو؛ وورد بەرد؛ چەو. (۲) ڕێی چەوڕێژکراو.

macadamia (mə-kad′ə-miə), *n.* جۆرە درەختێکی نوستورالییە بەرەکەی نەوەندەی دوو دەنکەنۆکە زۆر خۆشە پێی دەووترێ: " macadamia nuts " .

macadamize (mə-kad′əm-īz′), *v.t.* ڕێ چەوڕێژکردن.

macaque (mə-käk′), *n.* جۆرە مەیمونێکی کلک کورتە.

macaroni (mak′ə-rō′ni), *n.* (۱) مەعکەرۆنی. (۲) تەرپۆشێکی ئینگلیزی سەدەی هەژدەهەم کە لاسایی بێگانەی دەکردەوە لە بەرگ و ڕەووشتیدا؛ کەسێکی تەرپۆش.

macaronic (mak′ə-ron′ik), *adj.* (۱) لە چەند زمانێک پێکهاتوو. (۲) [Obs.]. دووڕەگ؛ تێکەڵ؛ تێکەڵووپێکەڵ.

n. (۱) هۆنراوەی لە چەند زمانێک پێکهاتوو. (۲) [Obs.] (*pl.*). شتێکی تێکەڵ یا دووڕەگ؛ شتێکی هەمەجۆر.

macaroon (mak′ə-rōōn′), *n.* ماکەروون: شیرینیێکە لە شەکرو سپێنەی هێلکەو بادەمی هاڵراو و گوێزی هیندی دروست دەکرێ.

macaw (mə-kô′), *n.* جۆرە تووتیێکی کلک درێژی دەنووک نووشتاوەی پەڕ ڕەنگاوڕەنگە.

maccaboy, maccoboy (mak′ə-boi′), *n.* بڕنووتی.

mace (mās), *n.* (۱) کوتەکێکی سەر ئاسنینەی دڕکاوی‌یە (لە کۆندا قەڵغانی پێ دەشکێنرا). (۲) گورزی فەرمانڕەوا؛ داردەستی فەرمانڕەوایی. (۳) هەڵگری ئەم داردەستە. (٤) داری بلیارد؛ داری یاری‌یەکە وەک بلیارد.

mace (mās), *n.* جۆرێکە لە بەهارات.

macebearer (mās′bâr′ēr), *n.* هەڵگری گورزی فەرمانڕەوایی لە پێ ڕۆیشتندا.

macedoine (mas′ā-dwän′), *n.* (۱) زەڵاتەیەکی تێکەڵاو لە سەوزەو میوە. (۲) شتی تێکەڵاو.

macer (mās′ēr), *n.* = macebearer.

macerate (mas′ə-rāt′), *v.t.* (۱) (ا) خووساندن؛ نەرم کردنەوەی شتێکی ڕەق بە خووساندن. (ب) لێک جیاکردنەوەی شتێکی ڕەق یا تووندوتۆڵ بە خووساندن (بەتایبەتی لە گەدەو ڕیخۆڵەدا). (۲) لە برسدا ووشک کردنەوە؛ پووکاندنەوە بە برسێتی؛ لاوازکردن. (۳) چەوساندنەوە؛ ئازاردان

v.i. پووکانەوە لە برسدا؛ لە برسدا ووشک بوونەوە؛ لاوازبوون.

macerater; macerator *(n.)*; **maceration** *(n.)*.

machete (mä-chā′tā, mə-shet′, mə-shet′i), *n.* تەوراس؛ چەپەچاغ

Machiavellian, Machiavelian (mak′i-ə-vel′i-ən, mak′yə-vel′yən), *adj.* (۱) میکیاڤیلی؛ تایبەتی بە میکیاڤیلی. (۲) میکیاڤیلیانە؛ تایبەتی بە میکیاڤیلی و بیروباوەڕی دەربارەی فەرمانڕەوایی کە بریتی‌یە لە هەڵخەڵەتاندن و فێڵوتەڵەکەو دووڕوویی و ناپاکی؛ ناپاکی؛ فێڵباز؛ دووڕوو.

n. کەسێکی میکیاڤیلی، واتە کە بڕوای بە فێڵوتەڵەکەو دووڕوویی و ناپاکی و هەڵخەڵەتاندن هەبێت.

Machiavellism (mak′i-ə-vel′iz′m), *n.* میکیاڤیلیتی؛ بیروڕا و فەلسەفەی میکیاڤیلی دەربارەی فەرمانڕەوایی کە دەڵێت: بۆ گەیشتن بە بەمەبەستی خۆ مرۆڤ یا حیزب بۆی هەیە فێڵوتەڵەکەو ناپاکی و دووڕوویی و هەڵخەڵەتاندن بەکاربهێنێت؛ هەڵپەرستی ڕامیاری.

machicolation (mə-chik′ə-lā′shən), *n.* (۱) کونی زەمینەی قوڵە یا سەنگەرێکە کە شلەی گەرم و بەردی گەورەی لێوە بەردەدرێتەوە بەسەر دوژمنداد. (۲) دیواری قوڵە یا سەنگەری کوندار.

machinate (mak′ə-nāt′), *v.i. & v.t.* پیلان گێڕان؛ پیلان لێکردن.

machination (mak′ə-nā′shən), *n.* (۱) پیلان گێڕان؛ پیلانبازی. (۲) (*pl.*)، پیلان.

machinator (mak′ə-nā′tēr), *n.* پیلانگێڕ؛ پیلانباز.

machine (mə-shēn′), *n.* (۱) [Rare] ، چوارچێوەی لەشی مرۆڤ گیاندار. (۲) (ا) گالیسکە. (ب) ئوتومبیل. (۳) مەکینە؛ خەرەک: *(a sewing ~)* . (٤) کەسێک یا ڕێکخراوێک کە وەک مەکینە کار بکات، واتە بەبێ بیرکردنەوە. (٥) (ا) ئەندامانی بەرێوەبەری حیزب یا ڕێکخراوێک. (ب) دامودەزگای حیزب یا ڕێکخراوێک؛ حیزب. (٦) نامێر یا هۆی نوواندنی شتی سەیرو ناسرووشتی لەسەر شانۆ (بەتایبەتی لەسەر شانۆی پۆنانی کۆندا). (۷) نامێری ووزە گوێزەرەوە.

adj. (۱) مەکینەیی؛ تایبەتی بە مەکینە. (۲) بە مەکینە دروستکراو. (۳) یەک بابەت کراو؛ وەک یەک لێکراو؛ بە یەک ئەندازە کراو.

v.t. بە مەکینە کردن.

machine-gun (mə-shēn′gun′), *v.t.* گوللەپرژێن کردن؛ دانەبەر گوللە (بە گوللەپرژێن).

machine gun, گوللەپرژێن؛ ڕەشاش؛ شەست تیر.

machine-made (mə-shēn′mād′), *adj.* بە مەکینە کراو، نەک

به دەست؛ هی مەکینە.

machinery (mə-shēn′ĕr-i, mə-shēn′ri), *n.* (۱) مەکینە؛ مەکینەکان. (۲) پارچەکانی مەکینە. (۳) دامودەزگا؛ دەزگا: *(the ~ of government)* .

machine shop, کارگەی مەکینە درووستکردن و چاک کردنەوە؛ مەکینەخانە؛ وەرشەی مەکینە.

machine tool, ئامێری مەکینە درووستکردن.

machinist (mə-shēn′ist), *n.* (۱) مەکینەچی؛ ئاش وەستا. (۲) کرێکارێکی شارەزا و لێهاتووی ئامێری مەکینە درووستکردن. (۳) ئەفسەری مەکینەچی (هێزی دەریایی ئەمەریکی).

machismo (mä-chēz′mō), *n.* زۆر خۆنواندن بە نێرێتی و ئازایەتی و زاڵێتی و بەسەر ژندا خوڕین.

Mach number, mach number, ڕێژەی نێوان خێرایی شتێک و خێرایی دەنگ لە هەمان دەروبەردا (وەک هی فڕۆکەو دەنگ لە هەوادا).

macho (mä′chō), *adj.* زۆر خۆنوێنەر بە نێرێتی و ئازایەتی و خۆبادان بەسەر ئافرەتدا.

n. (۱) . machismo (۲) پیاوێکی زۆر خۆنوێن بە نێرێتی و زاڵێتی و خۆبادەر لەبەرچاوی ئافرەت.

mackerel (mak′ĕr-əl), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریاییە.

mackintosh (mak′in-tosh´), *n.* (۱) مشەمای باران؛ پالتۆی باران. (۲) قوماشی ئەم جۆرە پالتۆیە.

mackle (mak′′l), *n.* لەکە (چاپەمەنی)؛ لێڵی شتێکی لەچاپدراو لەبەر لەکە یا جووت بوونی دوو دێڕ بەسەر یەکەوە.

macle (mak′′l), *n.* (۱) جووت بلوور. (۲) لەکەی کانزایەک.

macramé (mak′rə-mā´), *n.* نەقش‌ونیگاری چنراو؛ شتی چنراو بە پیشووەوە (بۆ هەڵواسین بۆ جوانی یا بەسەر شتی ناوماڵدا دان).

macro-, macr- (mak′rō, mak′rə), پێشگرێکە بەمانای: گەورە؛ زل؛ درێژ: *(macrocosm)* .

macrocephaly (mak´rə-sef′ə-li), *n.* کاسەی سەر گەورەیی (بەتایبەتی لە کەسانی مێشک سووکدا دەبینرێت).

-macrocephalic; macrocephalous *(adj.).*

macrocosm (mak′rə-koz′m), *n.* گەردوون؛ گێتی.

-macrocosmic *(adj.).*

macron (mā′krən, mak′ron), *n.* هێڵێکی کورتە (¯) نیشانەی درێژی‌یە لە خوێندنەوەدا (دەخرێتە سەر تیپە بزوێن).

macroscopic (mak´rə-skop′ik), *adj.* بە چاو دەخوێنرێتەوە (دژی وشەی " microscopic ").

macula (mak′yoo-lə), *n.* (۱) پەڵە (بەتایبەتی هی سپی یا ڕەش بەسەر پێستەوە). (۲) پەڵەی سەر خۆر.

maculate (mak′yoo-lāt´), *v.t.* پیس کردن؛ لەکەدارکردن.

adj. (۱) لەکاوی؛ پەڵەدار؛ لەکەدار. (۲) پیس؛ ناخاوێن.

maculation (mak´yoo-lā′shən), *n.* (۱) لەکەدارکردن؛ پەڵاوی کردن (۲) لەکەداری؛ پیسی؛ پەڵاوی. (۳) پەڵەی پێستی گیاندارو ڕووەک (وەک هی پلنگ).

macule (mak′ūl), *v.t. & v.i.* لێل کردن.

n. پەڵە (چاپەمەنی، بە پێستەوە وەک هی ئاوڵە... هتد).

mad (mad), *adj.* (۱) شێت؛ مێشک تێکچوو. (۲) بێ مێشک؛ ناژیر؛ بێ هانا. (۳) شێت‌وشەیدا؛ شەیدا: *(She's ~ about him.)* . (٤) هار: *(a ~ dog)* . (٥) [Colloq.]، زوێرا تووڕە؛ تۆزاو؛ دڵ ئێشاو؛ لووت خوار.

drive a person mad, شێت کردن.

go mad, شێت بوون.

like mad, (۱) شێتانە؛ وەک شێت. (۲) بە پەلە؛ خێرا.

madam (mad′əm), *n.* (۱) ئافرەت؛ ژن؛ خان (بۆ بانگ کردنی ژن (گەلێک جار دەووترێ: " ma'am ") . (۲) کەیبانوو؛ کابان. (۳) بەڕێوەبەری قەحبەخانە.

madame (mȧ´dȧm′), [Fr.], *n.* (pl. Mesdames), (abbr. Mme; Mdme.), خاتوو؛ خان: ناونانی ئافرەتی مێرددارە وەک ووشەی " Mrs. " ی ئینگلیزی.

madcap (mad′kap´), *n.* کەسێکی هەڵشەو پەتەڕی (بەتایبەتی کچ).

adj. پەتەڕی؛ هەڵشە.

madden (mad′′n), *v.t.* (۱) شێت کردن. (۲) تووڕەکردن؛ پەستکردن.

v.i. زۆر تووڕەبوون؛ زۆر پەست بوون.

madder (mad′ĕr), *n.* (۱) ڕووەکێکە دەرمان و خومی ئ دەگیرێ. (۲) (ا) ڕەنگی سووری ئەم ڕووەکە. (ب) خومی سوور کە لەم ڕووەکە دەگیرێ. (۳) سووری ئاڵ؛ قرمزی؛ ئاڵ.

madder (mad′ĕr), *adj. comperative of* **mad,** شێنتر؛ تووڕەتر.

madding (mad′iŋ), *adj.* (۱) [Rare] ، هەڵچوو؛ حاڵ لێهاتوو؛ شێت؛ بە جۆش‌وخرۆش؛ هار: *(the ~ crowd)* . (۲) شێتکەر؛ تووڕەکەر.

made (mād), *past tense and past participle of* **make.**

adj. (۱) کراو؛ درووستکراو؛ پێکهێنراو: *(a well- ~ play, plan, car, etc.)* (۲) دەستکرد؛ ناسرووشتی. (۳) داهێنراو؛ داتاشراو: *(a ~ word)* . (٤) بەتایبەتی ئامادەکراو؛ لەخۆوە کراو: *(a ~ dish)* . (٥) سەرکەوتوو: *(a ~ man)* .

made for, پڕ بە پێستی خۆیەتی؛ بۆ یەکتری باشن؛ پێی دەکات؛ گونجاو: *(The two are made for each other.)* .

mademoiselle (mad´ə-mə-zel′), *n.* [Fr.], (۱) خاتوو؛ خان: ناونانی کچە وەک ووشەی " Miss " ی ئینگلیزی. (۲) لەلەی فەرەنسی.

made-to-order (mād′tə-ôr′dĕr), *adj.* (۱) دەستدروو؛ دەستکرد؛ بەپێی ئارەزووی کڕیار کراوە. (۲) زۆر لەبار؛ باش؛ گونجاو

made-up (mād′up′), *adj.* (۱) ڕێکخراو؛ ئامادەکراو. (۲) هەڵبەستراو؛ درۆ؛ داتاشراو؛ درووستکراو: *(a ~ story)* . (۳) سوورووسپیاوکراو؛ بە سوورواو و سپیاوەوە: *(a ~ face)* .

madhouse (mad′hous´), *n.* (۱) شێتخانە. (۲) شوێنێکی پڕ لە پشێوی و دەنگەدەنگ؛ حەمامی ژنان.

madly (mad′li), *adv.* (۱) شێتانە. (۲) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ بەجۆشەوە: *(~ in love)* . (۳) زۆر بە شێوەیەکی بەوە؛ وەک حاڵ لێهاتوو. (٤) بە کەرانە؛ بە کەرێتی.

madman (mad′man´, mad′mən), *n.* کەسێکی شێت؛ دێوانە؛ شێت.

madness (mad′nis), *n.* (۱) شێتی؛ دێوانەیی. (۲) زۆر تووڕەیی. (۳) کەرێتی؛ گەوجێتی. (٤) جۆش‌وخرۆشی؛ جۆش. (٥) هاری؛ هارێتی.

Madonna (mə-don′ə), *n.* (۱) [-m] ، خاتوو: ناونانێکی کۆنە لە زمانی ئیتاڵیدا بۆ ژن وەک ووشەی " madam " . (۲) (the ~)، (ا) مریەم (دایکی عیسا). (ب) وێنە و پەیکەری مریەم.

madras (mad′rəs, mə-dras′, mə-dräs′), *n.* (۱) قوماشی مەدراس؛ قوماشێکی ئاوڕیشمی خەت خەتی قایمە. (۲) دەسمەسڕێکی گەورەی ئاوڕیشم.

adj. مەدراسی (قوماش، بەرگ).

madrigal (mad′ri-g'l), *n.* (۱) هەڵبەستێکی دڵداری کورت کە بکرێت بە گۆرانی. (۲) (ا) گۆرانی‌یەکی چەند کەسی بەبێ مۆسیقا. (ب) گۆرانی‌یەکی دووەدەنگی بەبێ مۆسیقا.

-madrigalist *(n.).*

madrona (mə-drō′nə), *n. Also* madrono; madrone, -(۱) دره‌ختێکی هه‌میشه سه‌وزی گوڵ سپی گه‌ڵ بریقه‌داره به‌ره‌که‌ی ده‌خورێت.
(۲) به‌ری سووری بۆ خواردن شیاوی نه‌م داره.

maduro (mə-door′ō), *n.* سیگارێکی پڕشۆ و توندوتیژ.

madwoman (mad′woom′ən), *n.* ئافره‌تێکی شێت.

madwort (mad′wûrt′), *n.* جۆره ڕووه‌کێکه له تۆخمی خه‌رته‌له.

maelstrom (māl′strəm), *n.* (۱) گێژاوێکی گه‌وره و به‌هێز و ترسناك؛ گه‌ردا (۲) هێزێکی وێرانکه‌ری به‌هێز؛ پشێوی‌یه‌کی گه‌وره (له مێشك، جیهان، یا کاروباردا)؛ گێژاو: *(They were caught in the ~ of war.)*.

maenad, menad (mē′nad), *n.* (۱) کچی به‌شداری ئاهه‌نگو زه‌ماوه‌ندی مه‌ی خواردنه‌وه‌ی دایۆنایسس و باکۆس (ئه‌فسانه‌ی یۆنان و ڕۆمان).
(۲) ئافره‌تی دێوانه؛ ژنی شه‌یدا یا حال لێهاتوو.

maestro (mīs′trō, mä-es′trō), *n.* مامۆستای لێهاتووی مۆسیقا؛ دانه‌ری مۆسیقا؛ مامۆستای هونه‌ری مۆسیقا.

maffia, mafia (mä′fi-ä′), *n.* (۱) دژایه‌تی به میری؛ دژ وه‌ستان به فه‌رمانڕه‌وایی. (۲) [M-]، مافیا: دەستەیەکی نهێنی خراپەکارە لە نەمەریکا کە هەر خەریکی قاچاخچێتی و پارە بەزۆر لە خەڵك سەندن و پیاوکوشتنن (لە بنەچەی ئیتاڵین).

magazine (mag′ə-zēn′), *n.* (۱) عەمار.
(۲) عەماری تەقەمەنی (لە قەڵا یا کەشتی جەنگدا).
(۳) (ا) شانە (چەکی ئاگرین). (ب) شۆێنی فیلم لە کامێرادا.
(٤) ئازووقەو تەقەمەنی و شتی تری هەڵگیراو (لە عەمار یا فیشەکداندا).
(٥) گۆڤار.

maggot (mag′ət), *n.* (۱) کرمۆکە (بەتایبەتی لەناو شتی پزیو و کرم تێداودا). (۲) بیرێکی سەیر.

maggoty (mag′ət-i), *adj.* (۱) کرماوی؛ کرم تێداو؛ کرمۆکاوی.
(۲) پڕ نە بیری سەیر یا هەوەسبازی؛ هەوەسباز.

Magi (mā′jī), *n.pl.* (۱) دەستەی مەجووس (کە گوایە توانای لە سروشت بەدەر یا ئەفسوونی هەبووە). (۲) نەو سێ پیش سپێیە بوون کە هاتن بەپیر لەدایکبوونی عیساوەو دیاریان بۆ هێنا (ئینجیل).

magic (maj′ik), *n.* (۱) جادووگەری؛ جادووبازی؛ جادوو؛ تەلیسم؛ ئەفسوون؛ سیحر. (۲) شتێکی ئەفسوونی: *(the ~ of love)*.
adj. ئەفسوونەیی؛ جادوویی.

magical (maj′i-k'l), *adj.* ئەفسوونەیی؛ جادوویی؛ تەلیسماوی: *(~ power; The result was ~.)*
-magically *(adv.)*.

magician (mə-jish′ən), *n.* جادووگەر؛ جادووباز؛ ئەفسوونباز.

magic lantern, فانۆسی سیحری؛ چرای ئەفسونی.

magisterial (maj′is-tēr′i-əl), *adj.* (۱) دادپرسی؛ دادگەری؛ تایبەتی بە دادگەر: *(~ rank)*.
(۲) بەشکۆ؛ بە کەش‌وفش؛ بەزۆرداره‌کی؛ بەدەسەڵاتی: *(~ opinion, manner, etc.)*

magistracy (maj′is-trə-si), *n.* (۱) پلەوپایەیەی دادگەر.
(۲) دادگەران؛ دەستەی دادگەران. (۳) دادگەرنشین.

magistral (maj′is-trəl), *adj.* (۱) بەشکۆ؛ دیکتاتۆری؛ کەش‌وفش؛ زۆردارەکی. (۲) سەرەکی؛ بنچینەیی: *(the ~ line of fortification)*.
(۳) بەتایبەتی ئامادەکراو بۆ نەخۆشی‌یەکی تایبەتی (ڕەچەتە، دەرمان).

magistrate (maj′is-trāt′, maj′is-trit), *n.* (۱) دادپرس؛ دادگەر.
(۲) فەرماندە.

magma (mag′mə), *n.* (۱) گیراوەی کانزایی.
(۲) بەردی تواوەی ژێرزەمین (کە بەردی ئاگرڕژێنی لێ دروست دەبێت).
(۳) تڵپەی میوەی گوشراو.

Magna Charta, Magna Carta (mag′nə kär′tə), -(۱) ماگناکارتا: بڕوانامەی بەناوبانگی ئینگلیزی کە گەلێك مافو سەربەستی دا بە گەلی ئینگلیزی لە ساڵی ۱۲۱۵ دا. (۲) بڕوانامەیەکی دەستووری کە مافو سەربەستی بدات بە گەل.

magna cum laude (mag′nə kum lôdi), [L.], زۆر پەسەند؛ بە نمرەی زۆر باش: بڕوانامەی زۆر پەسەندو بەرزی دەرچووانی لێهاتووی زانکۆ.

magnanimity (mag′nə-nim′ə-ti), *n.* (۱) بەخشندەیی؛ جوامێری؛ لەخۆبووردن. (۲) کارێکی جوامێرانە یا بەخشندەیی‌یانە.

magnanimous (mag-nan′ə-məs), *adj.* بەخشندە؛ جوامێر؛ لەخۆبوردوو؛ ڕەووشت بەرز؛ پیاو.

magnate (mag′nāt), *n.* کەسێکی دەوڵەمەندو بەدەسەڵاتو ناودار بەتایبەتی لە پیشەسازی، بازرگانی، یا کاروکاسبیدا: *(a cotton ~)*

magnesium (mag-nē′shi-əm), *n.* مەگنیسیۆم.

magnet (mag′nit), *n.* (۱) ئاسن ڕفێن؛ موگناتیس.
(۲) کەسێك، شتێك، یا شوێنێکی دڵڕفێن.

magnetic (mag-net′ik), *adj.* (۱) ئاسن ڕفێن؛ موگناتیسی.
(۲) موگناتیساوی دەکرێت؛ بە موگناتیس ڕادەکێشرێت.
(۳) دڵڕفێن؛ جوان (ڕەووشت، ڕووخسار)؛ خەڵك ڕاکێش؛ دل ڕاکێش *(a ~ personality)*
-magnetically *(adv.)*.

magnetic field, مەودای موگناتیسی: ئەو مەودایەی کە موگناتیس دەتوانێ ئاسنی لێوە ڕاکێشێ.

magnetic flux, سەرجەمی تەورژمی موگناتیسی.

magnetic needle, دەرزی موگناتیسی.

magnetic pole, (۱) جەمسەری موگناتیسی.
(۲) [M- P-]، جەمسەری زەمین (کە دەرزی موگناتیسی پووی تێدەکات).

magnetic tape, شریتی موگناتیسی: تونژاڵی کانزایی یا پلاستیکی موگناتیس لێدراوە دەنگو بەرنامەی تەلەفزیۆنو کۆمپیوتەرو شتی تری لەسەر تۆمار دەکرێ.

magnetics (mag-net′iks), *n.pl.* زانیاری موگناتیس؛ موگناتیسناسی.

magnetism (mag′nə-tiz′m), *n.* (۱) ئاسن ڕفێنی؛ موگناتیسێتی.
(۲) magnetics. (۳) دڵڕفێنی؛ توانای دل ڕاکێشان.
(٤) نووساندنی موگناتیسی.

magnetize (mag′nə-tīz′), *v.t.* (۱) کردن بە ئاسن ڕفێن؛ موگناتیساوی کردن؛ موگناتیس لێدان. (۲) دل ڕفاندن؛ دل ڕاکێشان.
(۳) [Rare]، نووساندنی موگناتیسی.
v.i. بوون بە ئاسن ڕفێن؛ موگناتیساوی بوون؛ وەك موگناتیس لێهاتن.
-magnetization *(n.)*.

magneto (mag-nē′tō), *n.* دینەمۆی موگناتیسی؛ ئامێری ئەلەکتریك دروستکەری موگناتیسی.

magnetoelectric (mag-nē′tō-i-lek′trik), *adj.* کارەبایی موگناتیسی؛ تایبەتی بە کارەبایەك کە بە دینەمۆی موگناتیسی دروست دەکرێت.

magnetoelectricity (mag-nē′tō-i-lek′tris′ə-ti), *n.* کارەبای موگناتیسی.

magnetogenerator (mag-nē′tō-jen′ə-rā′tēr), *n.* = magneto.

magnetometer (mag′nə-tom′ə-tēr), *n.* پێوەری هێزی موگناتیسی؛ ئامێری پێوانی هێزی مەودای موگناتیسی.

magnetoscope (mag-nē′tə-skōp′), *n.* ئامێری دۆزەرەوەی هێزی موگناتیسی.

magnific (mag-nif′ik), *adj.* [Obs.], = magnificant.

magnification (mag′nə-fi-kā′shən), *n.* گەورەکردن (بە وردبین)؛ زل کردن (وێنە، قەبارە)؛ والێکردن کە گەورەتر بنوێنێ.

magnificence (mag-nif′ə-s'ns), *n.* جوانی و نایابی و بەشکۆیی و شۆخ‌وشەنگی: *(the ~ of the scenery, her dress, her act, etc.)*.

magnificent (mag-nif′ə-s'nt), *adj.* (۱) زۆر جوان و نایاب؛

شۆخ‌وشەنگ؛ بەشکۆ؛ زۆر جوان پازاوە.
(a ~ house, city, dress, carpet, etc.)
(۲) زۆر باش؛ نایاب. *(a ~ place for sailing; a ~ book; ~ food)* .
(۳) بەرز (بیروباوەڕ)؛ زۆر چالاو بەجێ: *(a ~ idea)* .

magnifico (mag-nif′ə-kō′), *n.* (۱) بەگزادەیەکی ڤینیسیای کۆن
(۲) بەگزادە؛ کەسێکی پلەوپایە بەرزو ناوداڕ.

magnifier (mag′nə-fī′ĕr), *n.* (۱) زلکەر (مرۆڤ)؛ گەورەکەر.
(۲) نامێرێ گەورەکەر (گەردبین، چاوپلکە).

magnify (mag′nə-fī′), *v.t.* [Rare] (۱) . گەورەکردن (قسەیەک)
پلەوپایە). (۲) زیادە پێوەنان؛ دانەدەم؛ گەورەکردن (دەنگوباس، چیرۆک):
(She ~ied her sufferings in telling about them.)
(۳) وەهاڵێکردن کە گەورەتر بنوێنێ (بە گەردبین)؛ گەورەترکردن.
(٤) [Archaic]، شکۆپێدان؛ مەزن کردن؛ زۆر ستایش کردن.

v.i. گەورەکردن
(Telescopes and microscopes ~ .)

magnifying glass, گەردبین؛ وورد‌بین.

magniloquent (mag-nil′ə-kwənt), *adj.* (۱) ووشەی زل و
پڕازاوەو بە کەش‌وفش بەکارهێنەر. (۲) گەزاف لێدەر؛ فشەچی؛ خۆبادەر؛
خۆهەڵکێش.

-magniloquence *(n.)*; **magniloquently** *(adv.)*.

magnitude (mag′nə-tōōd′, mag′nə-tūd′), *n.* (۱) گەورەیی
(ا) قەبارە. (ب) ڕادە؛ پلە: *(an earthquake of great ~)* .
(ج) گرنگی؛ بەرزی: *(the ~ of his achievement)* .
(۲) پلەی پروناکی ئەستێرە.

of the first magnitude, زۆر گرنگ؛ نمرە یەک.

magnolia (mag-nō′li-ə, mag-nōl′yə), *n.* (۱) ماگنۆلیا.
پووەکێکە گوڵی سپی و پەمەیی و نەرخەوانی بۆن خۆش دەگرێت.
(۲) گوڵە ماگنۆلیا.

magnum (mag′nəm), *n.* (۱) شووشەیەکی مەی و خواردنەوەی تیرە
(بریتیە لە دوو لەسەر پێنجی گالۆنێک). (۲) پڕی نەم شووشەیە.

magnum opus (mag′nəm ō′pəs), [L.], (۱) شاکار (بەتایبەتی
بەرهەمێکی وێژەیی، هونەری، یا مۆسیقی). (۲) گەورەترین بەرهەم یا شاکاری
نووسەرێک یا هونەرمەندێک.

magpie (mag′pī′), *n.* (۱) قەڵەباچکە. (۲) کەسێکی زۆرووژ.

maharajah, maharaja (mä′hə-rä′jə), *n.* مەهراجا: شازادەی
هیندی؛ میری هیندی.

maharani, maharanee (mä′hə-rä′nē), *n.* (۱) ژنی مەهراجا
(ووشەی پێشوو ببینە). (۲) شازنی هیندی (کە فەرمانڕەوایی هەرێمێکی
هیندستانی کردووە)

mahatma (mə-hat′mə, mə-hät′mə), *n.* مەهاتما: کەسێکی
زۆر تێگەیشتوو و پیرۆزو دانا کە توانای شتی نائاسایی هەبێ (ئایینی بوودی).

mahogany (mə-hog′ə-ni, mə-hŏg′ə-ni), *n.* (۱) تەختەداری
مەهۆگەنی. تەختەدارێکی ڕەق و نایابی قاوەیی سوورباوە مێزو کورسی لێ
دروست دەکرێ. (۲) درەختی مەهۆگەنی. (۳) قاوەیی سوورباو.

adj. (۱) لە مەهۆگەنی دروستکراو. (۲) قاوەیی سوورباو.

mahout (mə-hout′), *n.* فیلەوان.

maid (mād), *n.* (۱) کچ.
(۲) قەیرە کچ. (هەروەها پێشی دەوترێ: " old maid ") .
(۳) کارەکەر.

maiden (mād′n), *n.* (۱) کچ؛ ئافرەتی کۆن نەکراو.
(۲) نەسپێک کە هەرگیز پێشبڕکێیەکی نەبردبێتەوە.
(۳) [M-]، نامێزێکی ئۆسکوتلەندیە لە گیلۆتینی فەرەنسی دەچێ
(لە سەدەی شانزەو حەڤدەدا تاوانباری پێ سەردەبڕا).

adj. (۱) بۆ کچ شیاو؛ بۆ کچ باشە. (۲) کچ؛ کۆن نەکراو؛ بندار.
(۳) تازە؛ فەرێک؛ نەشارەزا؛ بەکارنەهێنراو؛ نوێ.
(٤) یەکەم: *(a ~ speech, voyage, etc.)* .
(٥) هیچ پێشبڕکێیەکی نەبردۆتەوە (ئەسپ): *(a ~ horse)* .

maidenhair (mād′n-hâr′), *n.* جۆرە پووەکێکی گەڵ ناسکی
پڕە لە سێبەرد؛ باش دەڕوێت.

maidenhead (mād′n-hed′), *n.* (۱) [Archaic] ، بندارێ؛ بەبنی؛
کچێتی. (۲) بن؛ بنی کچ؛ پەردەی کچێتی.

maidenhood (mād′n-hood′), *n.* کچێتی؛ بندارێ؛ بەبنی.

maidenly (mād′n-li), *adj.* (۱) کچانە؛ تایبەتی بە کچێتی.
(۲) ناسک؛ شەرمن؛ بۆ کچ شیاو.

maiden name, نازناوی کچ پێش شووکردن (لە گەلێک وڵاتدا پاش
شووکردن کچ نازناوی مێردەکەی وەردەگرێت).

maidhood (mād′hood′), *n.* = **maidenhood.**

maid in waiting, کارەکەری شانۆ یا کچە پاشا.

maid of honor, (۱) ئاوەڵ بووک: کچێکی هاوڕێی بووکە لە کاتی
مارەبڕێنو شاییدا لەگەڵیدا دەبێت. (۲) کارەکەری شانۆ یا کچە پاشا.

maidservant (mād′sûr′vənt), *n.* کارەکەر.

maihem (mā′hem), *n.* = **mayhem.**

mail (māl), *n.* (۱) (ا) [Obs.] ، جانتا.
(ب) [Archaic]، تووڕەکە یا جانتای پۆستە. (۲) پۆستە.
(۳) پۆستەبەر (مرۆڤ، شەمەندەفەر، بەلەم).
(٤) پۆستە کۆکردنەوەو ناردنو گەیاندن بە خاوەنی.
adj. پۆستە؛ هی پۆستە.
v.t. خستنە پۆستەوە؛ بە پۆستەدا ناردن:
(to ~ a letter, package, etc.)

mail (māl), *n.* (۱) قەڵغانی زریٰ؛ گوللەبەند.
(۲) قاوغی هەندێ گیانداری وەک کیسەڵ.
v.t. بە قەڵغان پاراستن؛ گوللەبەند کردنەبەر.

mailbag (māl′bag′), *n.* تووڕەکەی پۆستە.

mailbox (māl′boks′), *n.* (۱) سندووقی پۆستەی ماڵ (کە لەبەردەمی
هەموو ماڵێکدایەو پۆستەچی پۆستەی ئەو ماڵەی تێ دەخات).
(۲) سندووقی پۆستەی گشتی سەر شەقام (کە خەڵک پۆستەی تێ دەخەن).

mailed (māld), *adj.* زرێدار.

mailed fist, هێرشە (هی نێو وڵاتان).

mailer (māl′ĕr), *n.* (۱) پۆستەنێر؛ ئاونیشاننووسی سەر پۆستە.
(۲) مەکینەی پۆستە. (۳) بەلەمی پۆستە.

mailman (māl′man′, māl′mən), *n.* پۆستەچی؛ پۆستەبەر؛
نامەبەر.

mail order, شت کڕینو فرۆشتن بەمۆی پۆستەوە.

mail-order house, دەزگای فرۆشتنی شتومەک بەمۆی پۆستەوە.

maim (mām), *v.t.* (۱) پەل شکاندن؛ بڕیندارکردن؛ گۆج کردن؛
پەل بڕینەوە؛ پەکخستن: *(He was seriously ~ed in the war.)* .
(۲) شێواندن؛ تێکدان؛ پووچ کردن؛ لە کەڵک خستن:
(The bill was ~ed by amendments.)

main (mān), *n.* (۱) هێز:
(تەنها لەم ووتەیەدا: " with might and main ") .
(۲) بەش؛ بەشی سەرەکی: *(in the ~)* .
(۳) بۆری، هێڵ، یا تەلی سەرەکی (ئاو، ئەلەکتریک، گاز، بەنزین).
(٤) [Poetic]، دەریا؛ زەریا. (٥) (ا) تەوەری کەشتی. (ب) بایەوانی سەرەکی.
(٦) [Archaic]، = **mainland** .
(۷) [Obs.]، شوێنێکی زۆر گەورەو بڵاو (زەوی، دەشت، دەریا).
adj. (۱) بەهێز. (۲) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگترین؛ گەورەترین؛ گەورە.
(۳) تایبەتی بە شوێنێکی گەورەو پان (زەوی، ئاو).
(٤) هی تەوەری سەرەکی کەشتی؛ هی بایەوانی کەشتی.
(٥) [British Dial.]، ئێجگار زۆر.

by main force (or strength), تەنها بە هێز؛ هەر بە زۆر.

in the main, بەزۆری؛ بەشێوەیەکی گشتی.
main clause, شارستەی سەرەکی (کە بە تەنهایش مانا دەبەخشێ لە ڕستەیەکی ناڕێتەدا وەک: " She will visit us " لەم ڕستەیەدا: " She will visit us if she can ").
main drag, [Slang], شەقامی سەرەکی.
mainland (mān′land′, mān′lənd), *n.* بەشی سەرەکی وڵات یا کیشوەرێک (نەک دوورگەکانی دەوروپشتی).
mainly (mān′li), *adv.* (١) بەزۆری؛ بەگشتی. (٢) [Archaic]، زۆر؛ ئێجگار؛ تا ڕادەیەکی زۆر.
mainmast (mān′məst, mān′mast′, mān′mäst′), *n.* تەوەری سەرەکی بەلەمی با.
mainsail (mān′s'l, mān′sāl′), *n.* بایەوانی سەرەکی.
mainspring (mān′spriŋ′), *n.* (١) زەمبەلەکی سەرەکی (کاتژمێر). (٢) هۆی سەرەکی؛ پاڵ پێوەنەری سەرەکی.
mainstay (mān′stā′), *n.* (١) گوریسی ڕاگری تەوەری سەرەکی بەلەم و کەشتی. (٢) پاڵپشتی سەرەکی؛ پایە؛ کۆڵەکە: *(Her son is her ~ .)*
mainstream (mān′strēm′), *n.* ڕێڕەوی گشتی؛ سەرەکی؛ ژاڵ؛ بڵاو. یا ماوی مەیدانێکی تایبەتی کۆمەڵ؛ ڕای سەرەکی پشتەیەک یا کۆمەڵێک: *(He is in the ~ of the Democratic Party.)* .
main street, (١) شەقامی سەرەکی. (٢) [M- S-]. هەڵوێستی دانیشتوانی شارۆچکە کە بریتیی‌یە لە پارێزکاری و مێشک تەسکی و خۆپەسەندی
maintain (mān-tān′), *v.t.* (١) بەردەوام بوون لەسەر؛ نەگۆڕین؛ ڕاگرتن؛ لەسەر ڕێشتن: *(to ~ the same speed, standard of living, etc.)*
(٢) بەردەوامی پێدان: *(Food ~s life.)* .
(٣) بە پاکی و چاکی ڕاگرتن؛ لە دۆخی خۆیدا ڕاگرتن: *(to ~ a car, house, roads, etc.)*
(٤) پاراستن (دژی هێرش).
(٥) پاڵپشتی کردن (بە دەم لە گفتوگۆ یا مشت‌ومڕدا)؛ سووربوون لەسەر؛ وا ووتن پەیتا پەیتا: *(Throughout the trial he ~ed he was innocent.)*
(٦) یارمەتیدان؛ پاراستن.
(٧) بەخێوکردن؛ ژیاندن: *(He can't ~ his family.)* .
maintenance (mān′tə-nəns), *n.* (١) بە باشی ڕاگرتن؛ ڕاگرتن؛ بەردەوام بوون؛ بەردەوامی؛ پاراستن؛ یارمەتی. (٢) گوزەران؛ مایەی ژیان. (٣) بەخێوکردن؛ یارمەتیدان؛ ژیاندن. (٤) دەست خستنە ناو داواکاری‌یەکەوە بە پاڵپشتی کردنی لایەک (دادگەری).
maître d'hôtel (me′tr' dô′tel′), [Fr.], (١) سەرەک بەردەستان (لە کۆشک، میوانخانە، یا چێشتخانەدا)؛ گەورەی بەردەستان. (٢) ئوتێلچی. (٣) شتەیەکە لە کەرەی تۆواوە و کەرەوزو لیمۆ یا سرکە پێکدێت.
maize (māz), *n.* (١) گەنمەشامی (٢) زەردی کاڵ.
majestic (mə-jes′tik), *adj. Also* majestical, پادشایانە؛ بەڕێ؛ بەشکۆ؛ شکۆدار؛ بە سام؛ زۆر جوان؛ شۆخ‌وشەنگ؛ پایە بەرز. **-majestically** *(adv.).*
majesty (maj′is-ti), *n.* (١) (ا) دەسەڵات و پلەوپایەی پادشا. (ب) پادشا. (٢) [M-]، خاوەن شکۆ؛ سەروەر؛ نازناوی پادشا: *(His, Her, or Your M~)*
(٣) شکۆ؛ بەشکۆیی؛ پایە بەرزی؛ بەڕێی؛ سام؛ جوانی و بەسامی.
majolica (mə-jol′i-kə, mə-yol′i-kə), *n.* (١) جۆرە گڵینەیەکی نەقش‌ونیگارداری ئیتاڵی کۆنە. (٢) گڵینەیەک کە لاسایی نەمە بکاتەوە.
major (mā′jēr), *adj.* (١) (ا) گەورەتر (قەبارە، ژمارە، ڕادە). (ب) گرنگتر (پلەوپایە)؛ گەورەتر. (٢) بااڵ؛ بلوق بوو؛ هەراش. (٣) زۆربە؛ بەشی زۆری: *(a ~ part)* .
(٤) هی ڕشتە؛ پسپۆری؛ تایبەتی بە مەیدانی خوێندنی سەرەکی قوتابی زانکۆ.
(٥) گشتگر (زێربێژی): *(~ premise)* .
(٦) نۆتەی بەرز (مۆسیقا).
v.i. (~ in), پسپۆری کردن؛ ڕشتەی تایبەتی خوێندن (قوتابی زانکۆ): *(He will ~ in Physics.)*
n. (١) سەرکەوتووی پۆلێک یا مەیدانێکی تایبەتی. (٢) پلەیەکی ئەفسەری‌یە (چوار ئەستێرە). (٣) (ا) ڕشتە (خوێندن): *(Her ~ is Psychology.; What's your ~ ?)* (ب) قوتابی‌یەک کە ڕشتەیەکی تایبەتی دەخوێنێ: *(He's a history ~ .)* .
(٤) کەسێکی بااڵ یا هەراش.
(٥) نۆتەیەکی بەرز (مۆسیقا).
major general, پلەیەکی ئەفسەری‌یە؛ لیوا.
majority (mə-jôr′ə-ti, mə-jor′ə-ti), *n.* (١) زۆربە؛ زۆرترین؛ بەشی زۆر: *(The ~ of people prefer peace to war.)* .
(٢) گەورەترین ژمارەی دەنگ (هەڵبژاردن)؛ جیاوازی نێوان گەورەترین و بچووکترین ژمارەی دەنگ.
(٣) ئەو حیزبە یا کۆمەڵەی زۆرترین دەنگ وەردەگرێ.
(٤) بااڵیی؛ هەراشی (تەمەنی بیست‌ویەک سااڵی): *(He will reach his ~ next month.)*
(٥) پلەیەکی ئەفسەری‌یە (چوار ئەستێرە).
join the (great) majority, مردن.
majuscule (mə-jus′kūl), *n.* (١) تیپی گەورە؛ تیپی گەورەو قەڵەو (کە لە دەستنووسەکانی سەدەی ناوەڕاستدا بەکاردەهێنرا). (٢) دەستنووسێکی بەم تیپە گەورانە نووسراو.
adj. تایبەتی بە تیپی گەورەو قەڵەو؛ بەم جۆرە تیپە نووسراو.
make (māk), *v.t.* (١) دروستکردن؛ کردن: *(What made this sudden change?)* (٢) بوون بەهۆ: *(They made him president.)* .
(٣) کردن بە؛ دانان بە: *(This portrait ~s her an old woman.; M~ yourself at home.)*
(٤) والێکردن؛ واکردن: *(M~ the beds.)* .
(٥) ڕێک‌وپێک کردن (جێی نووستن)؛ ئامادەکردن: *(Four quarts ~ a gallon.)* .
(٦) کردن (سەرجەم)؛ بریتی بوون لە: *(He will ~ a good doctor.)*
(٧) بوون بە؛ لێ دەرچوون: *(We made a rule that only members might attend.)*
(٨) دانان (پەیرەو): *(He made many friends.)* .
(٩) گرتن (برادەر)؛ پەیداکردن: *(We all want to ~ money.)* .
(١٠) پەیداکردن (پارە)؛ دەسکەوتن: *(This restaurant made him.)* .
(١١) سەرخستن؛ کردن بە پیاو: *(What do you ~ of his strange actions?)*
(١٢) تێگەیشتن؛ لێکدانەوە: *(She made a quick movement.)* .
(١٣) کردن: *(to ~ war)* .
(١٤) کردن؛ خەریک بوون: *(to ~ a speech, remark, etc.)* .
(١٥) دان (ووتار)؛ کردن (قسە)؛ بێژان: *(M~ him behave.)* .
(١٦) والێکردن؛ بە زۆر پێ کردن: *(The ship made port.)* .
(١٧) گەیشتن: *(He made the train.)* .
(١٨) فریاکەوتن؛ پیاگەیشتن: *(The salesman made six towns on this trip.)*
(١٩) چوون (بە نیشوکار):
(٢٠) بڕین (ڕێگە، دووری): *(They made the distance in five hours.)*
(٢١) (ا) ڕێشتن (خێرایی): *(My car can ~ 90 miles an hour.)* .
(ب) بڕکردن.
(٢٢) (ا) لێنان (چا، قاوە، نانو چێشت): *(I'll ~ you some tea.)* .
(ب) کردنەوە (ئاگر): *(Let's ~ a fire.)* .

(٢٣) [Colloq.]، وەرگیران (لە ڕێکخراوێك یا تیپێکدا)؛ گەیشتنە ئامانج.
(He made the team.; She made the headlines.)
(٢٤) [Slang]، تاوکردن؛ جووت بوون؛ گاین. (٢٥) یاری بردنەوە.

v.i. (١) دەستکردن بە کارێك یا شتێك. *(She made to go.)* .
(٢) ڕۆیشتن بەرەو؛ خۆ بۆ کوتان. *(He made for the door.)* .
(٣) بوون؛ بە شێوەیەکی تایبەتی ڕەووشت نووساندن.
(M~ bold, merry, etc.)
(٤) کردن. *(M~ fast; M~ ready)* .
(٥) کەڵەکەبوون؛ زۆربوون؛ قوول بوون؛ هەڵسان (ئاو).

n. (١) دروستکردن؛ کردن.
(٢) بەرهەم (بەتایبەتی شتی دروستکراو)؛ سەرجەمی شتی دروستکراو.
(٣) مۆدێل؛ شێواز (شتی دروستکراو).
(٤) جۆرو شوێنو ناوی دروستکەر. *(an automobile of English ~)* .
(٥) سروشتی کەسی. *(a man of this ~)* .

make a fool (or ass) of, بە کەرکردن؛ بە کەر دەرخستن؛ والێکردن کە بە کەر دیار بێ.
make after, ڕاکردن بە دوادا؛ شوێن کەوتن؛ نیشتنە سەر.
make as if (or as though), وا دانان
make away with, (١) دزین؛ بردن؛ بردنو ڕاکردن.
(The thieves made away with two thousand dollars.)
(٢) سەر بە گۆمدا کردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.
(٣) ماشینەوە؛ هەموو خواردن. (٤) کوشتن.
make believe, وا دانان؛ وا نووساندن؛ وا دەرخستن.
(The children made believe they were adults.)
make for, (١) خۆ بۆ کوتان؛ چوون بەرەو.
(٢) هێرش بردنە سەر؛ پەلامارداردان. (٣) هەوڵ بۆ دان؛ کۆشش بۆ کردن.
make haste, پەلەکردن؛ خێراکردن.
make it, [Colloq.], دەسکەوتن؛ هێنانەدی؛ جێبەجێکردن؛ پێ گەیشتن (ئامانج)
make love, (١) دەستبازی کردن. (٢) جووت بوون؛ گاین.
make off, ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ بۆی دەرچوون.
make off with, دزین؛ بردن
(The burglars made off with a lot of money.)
make or break, یا گاڵ دێنێ یا پەموو.
make out, (١) (ا) بە حاڵ بەدی کردن؛ بە ئاستەم بینین.
(ب) بە حاڵ بۆ خوێندنەوە.
(٢) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون. *(I can't make him out.)* .
(٣) نووسین؛ نووسینەوە؛ ئامادەکردن. *(to make out a list)* .
(٤) پرکردنەوە (ئیستمارە).
(٥) وا دەرچوون؛ وا دەرکەوتن.
(٦) وا پیشاندان؛ وا ووتن.
(٧) بە باشی ڕۆیشتن (کاروبار).
make over, (١) تازەکردنەوە. *(to make over a coat)* .
(٢) خستنەسەر (مووڵك)؛ پێدان؛ خستنەسەر ناوی کەسێك (مووڵك، سامان).
(He has made over the whole business to his son.)
make the most (or best) of, (١) بە باشترین شێوە بەکارهێنان.
(He makes the most of the little he has.)
(٢) پێ دەربردن بە هەرچۆنێك بێت.
make up, (١) داهان؛ نووسین؛ پێکەوەنان.
(٢) بریتی بوون لە؛ بوون؛ پێکهێنان.
(Students make up half the population of the town.)
(٣) هەڵبەستن (چیرۆك، درۆ)؛ ڕێکخستن؛ دروستکردن.
(to make up stories, lies, etc.)
(٤) تەواوکردن.
(٥) (~ for)؛ بۆ بژاردن. (٦) ڕێکخستن.
(٧) ئاشتکردنەوە؛ ئاشتبوونەوە. *(We made up.)* .
(٨) سووراووسپیاو کردن؛ ئارایشتکردن.
(٩) بڕیاردان. *(I've made up my mind.)* .
(١٠) سەرلەنوێ تاقیکردنەوە (لەبەر دەرنەچوون یا دیار نەبوون).
(to make up a test)
make up for, بۆ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە.
(We must make up for lost time.)
make up one's mind, بڕیاردان.
(Have you made up your mind?)
make up to, (١) خۆ لێ بردنە پێشەوە؛ مەرایی کردن.
(٢) هەق بۆ کردنەوە. *(We must make it up to him somehow.)* .
on the make, (١) [Colloq.]، خەریکی پارە پەیداکردنو خۆ پێشخستنە (لەڕووی سووکیەوە).
(٢) [Slang]، خەریکی ڕاوکردنە (دڵداری، تاوکردن).

make (māk), *n.* [Obs. or British Dial.], (١) هاوتا؛ هاوپلە؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ. (٢) هاوسەر؛ دۆست.

make-believe (māk′bə-lēv′), *n.* (١) ڕووالەت؛ وا نووساندن؛ سەرزاری؛ ڕووالەتبازی. (٢) ڕووالەتباز؛ بە درۆ خۆ وا دەرخەر؛ خۆ وا پیشاندەر

adj. درۆزنە؛ درۆ؛ خەیاڵی؛ ڕێخەوی.
(a ~ character, situation, world, etc.)

maker (māk′ēr), *n.* (١) بکەر؛ دروستکەر.
(٢) [M-]، خودا. (٣) [Archaic]، هۆنەر؛ بۆێژ.
(٤) ئیمزاکەری کۆمپیاڵە.

makeshift (māk′shift′), *n.* چارەی سەردەمی؛ چارەسەری کاتی.

adj. سەردەمی (چارە).

make-up (māk′up′), *n.* (١) پێکهاتن؛ شێوەی پێکهاتن.
(the complex ~ of a corporation)
(٢) سروشتی مرۆڤ. *(He has an easygoing ~ .)* .
(٣) ڕێکخران؛ ڕێکخستن (تیپو وێنەی چاپەمەنی).
(٤) (ا) ئارایشت؛ سووراووسپیاو. (ب) شێوەی ئارایشتکردن.
(ج) ئارایشتو جلوبەرگی نوێنەر (شانۆگەری).
(٥) [Colloq.]، تاقیکردنەوەی دووبارە یا لەباتی (بۆ قوتابیەک کە لە تاقیکردنەوەی یەکەمدا کەوتبێ یا ئامادە نەبووبێ و نەیدابێ).

making (māk′iŋ), *n.* (١) کردن؛ دروستکردن؛ پێکهێنان؛ پێکهوەنان.
(٢) هۆی سەرکەوتن یا پێگەیشتن. (٣) (ا) شتێکی دروستکراو.
(ب) بەرهەمی یەك جار؛ ئەوەندەی جارێك دروست دەکرێ.
(ج) (*pl.*)، داهات؛ دەسکەوت.
(٤) (*pl.*)، ئەوەی پێویستە؛ نیشانە؛ تایبەتێ:
(He has the ~s of a good doctor.)
(٥) (*pl.*)، [Colloq.]، کاغەزو تووتنی جگەرە دروستکردن.

mal- (mal), پێشگرێکە بەمانای: خراپ؛ ناتەواو؛ هەڵە:
(malfunction, maladjustment, malnutrition)

malaco- (mal′ə-kə), پێشگرێکە بەمانای: (١) نەرم.
(٢) گیانداری ئاوی نەرمی قاوغدار.

malacology (mal′ə-kol′ə-ji), *n.* زانستی گیاندارە ئاوییە نەرمە قاوغدارەکان.

maladjusted (mal′ə-jus′tid), *adj.* لەگەڵ دەوروبەردا نەگونجاو، ڕانەهاتوو، یا ڕێك نەکەوتوو.

maladjustment (mal′ə-just′mənt), *n.* (١) لەگەڵ دەوروبەردا نەگونجان یا ڕانەهاتن. (٢) باش پێ نەکردن (پارچە مەکینە)؛ بە هەڵە چاك کراو

maladminister (mal′əd-min′ə-stēr), *v.t.* خراپ بەڕێوەبردن؛ باش نەبردن بەڕێوە.

-maladministration *(n.)*.

maladroit (mal′ə-droit′), *adj.* (١) بێ دەستوپێ؛ ناکارامە؛ گەلحق. (٢) نەزان؛ ڕێ بەدیێی نەکەر.

malady (mal′ə-di), *n.* نەخۆشی. پاستی و مەجازی): *(spiritual ~ies; a social ~)*

malaise (ma-lāz′), *n.* بێ تاقەتی ' کزی؛ پەستی؛ بێ وورەیی؛ لەش داهێزران؛ ناڕەحەتی.

malamute (mä′lə-mūt´), *n.* سەگێکی ڕێ بەهێزی تیسکنی ئەلاسکایی.

malapert (mal′ə-pūrt´), *adj.* [Archaic], بێ حەیا ' بێ شەرم؛ پووقایم.

n. [Archaic], کەسێکی بێ شەرمو بێ حەیا.

malapropism (mal′ə-prop-iz′m), *n.* (١) بە هەڵە بەکارهێنانی وشەو تێکەڵ کردنی (لەبەر لەیەکچوونی دەنگیانەوە). (٢) وێنەیەکی نەم هەڵە بەکارهێنانە.

malapropos (mal´ap-rə-pō′), *adj.* لە جێی خۆیدا نەبوو؛ نابەجێ؛ لە ناکاتدا بوو.

adv. بەشێوەیەکی نابەجێ.

malar (mā′lēr), *adj.* هی کوڵم. هی ئیسقانی کوڵم.

n. ئیسقانی کوڵم.

malaria (mə-lâr′i-ə), *n.* لەرزوتا؛ مەلاریا

malarkey, malarky (mə-lär′ki), *n.* [Slang], قسەی بێ مانا؛ قسەی هیچ وپووچ

malcontent (mal′kən-tent´), *adj.* ناڕازی و سەرکێش (دژی پڕژێمێك یا دۆخێکی تایبەتی)؛ کینە لە دل.

n. کەسێکی ناڕازی و سەرکێش؛ کەسێکی کینە لە دڵو ئامادەی شۆڕش یا یاخی بوون

male (māl), *adj.* (١) نێرینە؛ نێر؛ نێرە؛ باوکە. (٢) بەهێز. (٣) پیاوانە. (٤) هی پیاوان؛ لە کۆرو پیاو پێکهاتوو. *(a ~ choir)* .

(٥) (ا) هی نێرەك؛ نێرە؛ هی نەندامی نێرینەی گوڵ. (ب) نێرەکی؛ نێرەك هەڵگر؛ نێرەکدار: *(~ flowers)* .

(٦) نێرە (مەکینەناسی)؛ دەگرێت بە کوندا (سوێچی کارەبا، بۆری...هتد).

n. نێرینەی مرۆڤو گیاندارو پووەك.

malediction (mal´ə-dik′shən), *n.* (١) لەعنەت لێکردن؛ لەعنەت. (٢) بەدگۆیی؛ ناو پێس کردن؛ بەدناوکردن.

malefaction (mal´ə-fak′shən), *n.* تاوان؛ بەدکاری؛ خراپەکاری؛ خراپە

malefactor (mal′ə-fak´tēr), *n.* تاوانبار؛ بەدکار؛ خراپەکار.

malefic (mə-lef′ik), *adj.* زیانبەخش؛ پێس؛ مال وێرانکەر؛ بەد.

maleficence (mə-lef′ə-s'ns), *n.* بەدکاری؛ خراپەکاری؛ زیان؛ خراپە

-maleficent *(adj.).*

malemute, malemiut (mä′lə-mūt´), *n.* = malamute.

malevolence (mə-lev′ə-ləns), *n.* بەدخوازی؛ ناحەزی؛ کینەو بەدخوازی

malevolent (mə-lev′ə-lənt), *adj.* بەدخواز؛ ناحەز؛ کینە لە دڵو بەدخوا.

malfeasance (mal-fē′z'ns), *n.* کارێکی قەدەغە لەلایەن کاربەدەستێکەوە (وەك بەرتیل وەرگرتن).

malformation (mal´fôr-mā′shən), *n.* شێوان (لەش یا نەندام)؛ شێوانی ماکرایی؛ بە ناڕێکی یا ناتەواوی پێکهاتن

malformed (mal-fôrmd′), *adj.* شێواو (لەش یا نەندام)؛ بە شێواوی. ناڕێکی، یا ناتەواوی پێکهاتوو.

malfunction (mal-fuŋk′shən), *v.i.* بە باشی ئیش نەکردن (مەکینە، ئامێر)؛ کارنەکردن؛ وەستان:

(Some of the instruments ~ed.)

n. بە باشی ئیش نەکردن؛ ناتەواوی؛ کارنەکردن؛ وەستان.

malice (mal′is), *n.* بەدخوازی؛ ناحەزی؛ ڕق؛ کینە: *(I bear you no ~ .)*

malicious (mə-lish′əs), *adj.* بەدخواز؛ ناحەز؛ کینەدار؛ پێس؛ ڕقانی: *(a ~ person, remark, act, etc.)* .

malign (mə-līn′), *v.t.* بەدگۆیی کردن؛ ناو پێس کردن؛ بەدناوکردن؛ خراپە ووتن.

adj. (١) بەدخواز؛ ناحەز؛ پێس. (٢) زیانبەخش؛ بەد؛ خراپ.

-maligner *(n.).*

malignance (mə-lig′nəns), *n.* = malignancy.

malignancy (mə-lig′nən-si), *n.* (١) بەدخوازی؛ کینەو بەدخوایی؛ پێسی؛ ناحەزی. (٢) کوشندەیی (شێرپەنجە، برین)؛ زیانبەخشی. (٣) برینێکی کوشندە (شێرپەنجە)؛ سندان.

malignant (mə-lig′nənt), *adj.* (١) زۆر بەدخواز؛ زۆر ناحەز؛ زۆر کینەدار. (٢) زۆر زیانبەخش؛ بەد؛ پێس. (٣) کوشندە (شێرپەنجە، سندان، نەخۆشی)؛ سندانی؛ بکوژ؛ پێس *(a ~ tumor, disease, etc.)*

-malignantly *(adv.).*

malignity (mə-lig′nə-ti), *n.* (١) زۆر بەدخوازی؛ زۆر ناحەزی؛ ڕقێکی زۆر. (٢) کارێك، هەستێك یا پووداوێکی بەدو ناحەزانە. (٣) کوشندەیی (برین)؛ بکوژی.

malinger (mə-liŋ′gēr), *v.i.* بە درۆ خۆ نەخۆش خستن (بۆ خۆ- دزینەوە لە کار).

malkin (mô′kin), *n.* [Obs. or British Dial.], (١) ژنی چەپەڵ. (٢) داهۆڵ. (٣) [Scot.]، کەرێشك؛ کەرێشکە کێوی. (٤) پشیلە.

mall (môl), *n.* (١) (ا) مێکوتی یاری " pall-mall " . (ب) ئەم یارییە. (ج) یاریگای ئەم یارییە. (٢) قەیسەری؛ بازاڕی سەرگیراو. (٣) دووبەینی (ڕێگاوبان، شەقام). (٤) جێی پیاسە؛ ڕێڕەوی دارستێبەراوی بۆ پیاسەکردن.

mall (môl), *n. & v.t.* = maul.

mallard (mal′ērd), *n.* نێرەمراوی؛ سۆنە.

malleable (mal′i-ə-b'l), *adj.* (١) نەرم (کانزا)؛ چەکوشخۆر. (٢) بە ئاسانی ڕادێت؛ ملدەر؛ نەرم؛ گونجاو.

-malleability *(n.).*

mallee (mal′i), *n.* (١) جۆرێکە لە یوکالیپتۆسی نوستورالی. (٢) چڕستان یا بێشەڵانێك لەم درەختە.

mallemuck (mal′i-muk´), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی دەریایی گەورەیە وەك قەترەس و فیلمار.

malleolus (mə-lē′ə-ləs), *n.* ئیسقانی قولەپێ.

mallet (mal′it), *n.* (١) مێکوت؛ چەکوشی دار. (٢) گورزی مێکوت ئاسای هەندێ یاری وەك " پۆلۆ " .

malleus (mal′i-əs), *n.* ئیسقانی مێکوتی گوێی ناوەوە.

mallow (mal′ō), *n.* (١) چەند توخمە پووەکێکە هێرۆو لۆکەو بامێ دەگرێتەوە. (٢) تۆڵەکە.

malm (mäm), *n.* (١) جۆرە بەردە قسڵێکی سپی بۆری نەرمە. (٢) [British Dial.]، گڵێکی نەرمی تەباشیریە (خشتی لێ دروست دەکرێ).

malmsey (mäm′zi), *n.* (١) جۆرە شەرابێکی شیرینی بۆن خۆشە. (٢) ئەو ترێیەی ئەم شەرابەی لێ دروست دەکرێ.

malnourished (mal-nūr′isht), *adj.* بەدخۆراك؛ گەندەخۆر.

malnutrition (mal´nōō-trish′ən, mal´nū-trish′ən), *n.* بێ خواردنی؛ بەدخۆراکی؛ کەم خۆراکی؛ گەندەخۆری.

malodor (mal-ō′dēr), *n.* بۆنێکی پیس.

malodorous (mal-ō′dēr-əs), *adj.* بۆگەن.

malposition (mal´pə-zish′ən), *n.* باری چەوتی (بەتایبەتی هی ئاوڵەمە لە منداڵداندا).

malpractice (mal-prak′tis), *n.* (١) خەتاکاری پزیشك لە

چارەکردنی نەخۆشدا بەهۆی گوێ پێ نەدانەوە یا نەزانینەوە (کە دەبێتە هۆی زیان پێ گەیاندنی نەخۆشەکە). (٢) یاسا شکاندن بۆ سوودی خۆ (بەتایبەتی لەلایەن کاربەدەستانەوە).

malt (môlt), *n.* (١) جۆی ترشاوی چوکەرەکردوو (بۆ بیرە درووستکردن). (٢) خواردنەوەیەکە وەک بیرە: بیرە.

v.t. بیرە درووستکردن لە جۆ

v.i. بوون بە بیرە

malted milk, (١) تۆزێکە لە شیری وشک و جۆی ترشاوی چوکەرەکردووی وشک کراوەی هاپراو پێکدێت. (٢) خواردنەوەیەکە لەم تۆزەو شیرو دۆندرمە دەکرێت.

malt liquor, بیرەو خواردنەوەی تری وەهای لە جۆ درووستکراو؛ خواردنەوەیەکە لە بیرە دەچێ.

maltose (môl′tōs), *n.* جۆرێکە لە شەکر (لە جۆی ترشاو دەردێت). (هەروەها پێشی دەووترێ: " **malt sugar** ").

maltreat (mal-trēt′), *v.t.* بەدڕەفتاری لەگەڵ کردن؛ خراپ لەگەڵ جوولانەوە.

-maltreatment *(n.).*

malvasia (mal´və-sē′ə), *n.* (١) جۆرە ترێیەکە شەرابی- " malmsey " لێ دروست دەکرێ. (٢) ئەم شەرابە.

malversation (mal´vĕr-sā′shən), *n.* بەدڕەفتاری کاربەدەست (وەک: دزی، بەرتیل وەرگرتن... هتد)

mamma, mama (mä′mə), *n.* (١) دایک (ووشەی منداڵانە)؛ دایە. (٢) [Slang]، ژنێکی جوان و پان‌وپڕو شەهوانی و هەوەس هەڵسێنەر.

mamma (mam′ə), *n.* هەمک؛ مەمە؛ گوان.

mammal (mam′əl), *n.* شیردەر؛ مەمکدار؛ گواندار.

mammalian (ma-mā′li-ən), *adj.* شیردەر؛ مەمکدار؛ گواندار.

n. = **mammal.**

mammalogy (ma-mal′ə-ji), *n.* مەمکدارناسی؛ گواندارناسی؛ زانستی شیردەرەکان.

mammary (mam′ə-ri), *adj.* مەمکی؛ گوانی؛ تایبەت بە مەمک یا گوان.

mammary gland, ئەندامی شیردەر؛ لووی شیردار.

mammiferous (ma-mif′ĕr-əs), *adj.* مەمکدار؛ گواندار.

mammilla (ma-mil′ə), *n.* گۆی مەمک؛ گۆی گوان

mammillate (mam′ə-lāt´), *adj.* (١) گۆدار (٢) لە گۆی مەمک دەچێ.

mammock (mam′ək), *n.* پارچە؛ کەرت؛ کوت؛ لەت.

v.t. کوت کوت کردن؛ پارچە پارچە کردن.

mammon (mam′ən), *n.* (١) [M-] ، خوا دروزنەی سامان و چاوبرسێتی؛ شەیتانی سامان پەرستی و چاوبرسێتی (٢) سامان (لەڕووی خراپیەوە چونکە دەپەرستێت).

mammonism (mam′ən-iz´m), *n.* سامان پەرستی و چاوبرسێتی؛ زێڕپەرستی.

mammoth (mam′əth), *n.* (١) جۆرە فیلێکی قرتێنەرتووە. (٢) شتێکی نێجگار زۆر گەورە.

adj. زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن؛ نێجگار زۆر گەورە؛ زەبەلاح.

mammy (mam′i), *n.* (١) دایک (ووشەی منداڵانە بە هەمان مانای- " mamma "): دایە. (٢) ژنە قولەڕەشی لەلەی منداڵی سپی یا کارەکەرێکی کۆنی مااڵێک (بەتایبەتی لە ناوچەی خواروی ئەمەریکا).

man (man), *n.* (١) مرۆڤ؛ نادەمیزاد. (٢) مرۆڤایەتی؛ نادەمیزادان؛ خەڵک؛ توخمی نادەمیزاد. (٣) (ا) پیاو؛ کور؛ نێرینە؛ نێر. (ب) کابرا؛ زەلام؛ کەس. (٤) (ا) پیاو؛ بەردەست؛ پاگرتە؛ نۆکەر.

(ب) کرێکار؛ مووچەخۆر: *(The employer talked to his ~.)* .

(ج) *(pl.)* سەربار (هەموو جۆرێک): *(officers and men)* .

(د) [Archaic]، بەندە؛ مسکێن؛ پەنجەبەر.

(ه) (ا) مێرد: *(They are ~ and wife.)* .

(ب) دۆست؛ دڵدار؛ یار.

(٦) مەرد؛ نێر؛ پیاو؛ ئازا. (٧) پیاوەتی؛ مەردایەتی. (٨) ئەندامی تیپ (وەرزش یا پرۆژە). (٩) پارچەی شەترەنج و دامە. (١٠) کەشتی (لە وشەی پەیوەستیدا وەک: " **merchantman** " ؛ " **man-of-war** ").

v.t. (١) پیاو خستنەسەر (کار، بەرگری، سەرەوکاری): *(They ~ned the ship, barricades, tables, etc.)*

(٢) جێی خۆ گرتن (کار، بەرگری): *(M~ the guns!)* .

(٣) خۆ گورج کردنەوە؛ بەهێزکردن: *(He ~ned himself for the ordeal.)*

interj. [Slang], ووشەیەکە خۆشی و سەرسامی دەردەبڕێ: *(Oh, ~ ! ; M~, what a sight!)*

adj. نێر؛ نێرینە.

as a (or one) man, پێکەوە؛ هەموو پێکەوە.

be one's own man, سەربەست؛ لە ژێر دەستی کەسدا نەبوون؛ بە هەوەسی خۆ شت کردن.

man and boy, لە منداڵیشدا؛ لە گەورەییشدا.

to a man, هەموویان؛ هەمووکەس؛ دوایەکیان.

-man (mən, man), پاشگرێکە بەمانای: کەس؛ پیاو؛ مرۆڤ: (ا) خەڵکی وڵاتێکی تایبەتی: *(Englishman, Frenchman)* . (ب) پیشەگەر: *(laundryman)* . (ج) مەکینەچی؛ لێخوڕ یا بەکارهێنەری مەکینەیەک: *(motorman)* .

mana (mä′nä), *n.* هێزو دەسەاڵتی لە سرووشت بەدەر؛ هێزی خودایانە؛ هێزی نەفسوونەیی.

manacle (man′ə-k'l), *n.* (١) *(pl.)* ، کەلەپچە. (٢) پاگیرکەر؛ پاگر؛ بەستەرەوە.

v.t. (١) کەلەپچەکردن. (٢) ڕێ لێگرتن؛ بەستنەوە؛ پاگیرکردن؛ پاگرتن.

manage (man′ij), *v.t.* (١) ڕاهێنان (ئەسپ)؛ مەشق پێکردن. (٢) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن؛ سەرەوکاری کردن؛ گێڕان: *(to ~ a hotel, restaurant, household, etc.)*

(٣) [Rare]، دەست پێوەگرتن (پارە، ئازووقە)؛ بەفیڕۆنەدان.

(٤) هێنانە ژێربارەوە؛ مااڵی کردن؛ مل پێدان.

(٥) بەجێهێنان؛ سەرکەوتن لە کارێکدا (بەتەوسەوە).

v.i. (١) بەڕێوەبردن؛ سەرەوکاری کردن؛ هەڵسووڕاندن. (٢) دەربردن؛ هەڵکردن: *(I don't know how but I'll ~.)* .

n. [Archaic], (١) **manége** . (٢) بەڕێوەبردن؛ بەڕێوەبەرایەتی.

manageable (man′ij-ə-b'l), *adj.* دابین دەکرێ؛ بەڕێوەدەبرێ؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت.

-manageability *(n.).*

management (man′ij-mənt), *n.* (١) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن. (٢) توانای بەڕێوەبردن؛ لێهاتوویی بەڕێوەبردن. (٣) بەڕێوەبەرایەتی؛ دەستەی بەڕێوەبەرایەتی یا بەڕێوەبەران: *(the hotel ~ ; Labor and ~ failed to agree on wages.)*

manager (man′ij-ĕr), *n.* (١) کارگێڕ؛ بەڕێوەبەر (میوانخانە، چێشتخانە، دەزگای بازرگانی و پیشەسازی)؛ سەرکار. (٢) بەڕێوەبەری لێهاتووی دەستگر بە پارەوە. (٣) بەڕێوەبەری تیپی وەرزش. (٤) بەڕێوەبەری کاروباری گۆرانی بێژێک یا سەماکەرێک.

managerial (man′ə-jēr′i-əl), *adj.* بەڕێوەبەری؛ بەڕێوەبردن: *(~ skills, positions, duties, etc.)*

managership (man′ij-ĕr-ship´), *n.* پلەوپایەو ئەرکی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەرایەتی.

manakin (man′ə-kin), *n.* (١) چەند توخمە باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی

manikin (٢) بچووکه .

mañana (mä-nyä′nä), *n.* [Sp.], سبەینێ

adv. (١) سبەینێ (٢) هەرکاتێك ڕێکەوت لەمەودوا (ئەم ووتەیە ئەوە دەگەیەنێ که پێویست ناکات پەله له کارەکه بکرێ و خوا گەورەیە هەرکات کرا دەکرێت).

man-at-arms (man′ət-ärmz′), *n.* سەربار. بەتایبەتی یەکێکی سوارەی پرچەك له سوپای سەدەی ناوەڕاستدا.

manatee (man′ə-tē′), *n.* مانگای دەریا. گیاندارێکی دەریایی گیاخۆری گەورەی ناوچه گەرمەکانه

manchet (man′chit), *n.* نانی گەنمی نایاب.

man-child (man′chīld′), *n.* کوڕ. منداڵی نێرینه.

manchineel (man′chi-nēl′), *n.* (١) درەختێکی ناوچەی گەرمی ئەمەریکایە شیلەو بەری ژەهراوی هەیە (بەرەکەی له سێو دەچێ).

(٢) دارونەخته‌ی ئەم درەختە.

manciple (man′si-p'l), *n.* قوتەراتچی ئاژووقه (پەرستگا، دانشگای ئینگلیزی... هتد).

mandala (man′də-lə), *n.* مەندەله. کلێشەیەکی خڕی نەخشداره نیشانەی گەردوونه (ئایینی بوودی).

mandamus (man-dā′məs), *n.* فەرمانی دادگای بەرز.

v.t. فەرمانێکی وەها بۆ دەرکردن.

mandarin (man′də-rin), *n.* (١) کاربەدەستی بەرزی چینی لەکاتی پادشایەتیدا (٢) [M-]، شێوەزمانی چینی ڕەسمی و چینه ڕۆشنبیرو بەرزەکان.

(٣) (ا) لاەنگی. (ب) دار لەلانگی. (ج) هەندێ درەختی هەمان تۆخم.

(٤) ڕەنگی پرتەقاڵی تۆخ.

(٥) (ا) جۆرە چاکەتێکی چینی. (ب) جۆرە چاکەتێکی ژنانەی چینییه

adj. تایبەتی بەم چینه بەرزانەی چین: ڕێك‌وپێك و جوان و باش و ناساده (زمان، خواردەمەنی، شێواز... هتد)

mandarin duck, جۆرە مراوی‌یەکی ڕەنگاوڕەنگی پۆپنەداره.

mandatary (man′də-ter′ĭ), *n.* (١) وولاتێکی دەسەلات پێدراو بۆ بەڕێوەبردنی وولاتێك یا ناوچەیەکی بێگانه.

(٢) [Rare] کەسێکی دەسەلات پێدراو بۆ کردنی شتێك.

mandate (man′dāt), *n.* (١) فەرمان (بەتایبەتی هی نووسراو)؛ دەسەلات (٢) (ا) ئەو فەرمانەیه که کۆمەڵی نەتەوەیەکگرتووەکان دای به هەندێ له وولاته نەندامەکانی دوای جەنگی جیهانی یەکەم بۆ بەڕێوەبردنی هەندێ وولات و ناوچەی ژێردەستەی بێگانه (وەك له پۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا). (ب) ناوچه یا وولاتێکی وەها بەڕێوەبراوی ژێردەسته.

(٣) دەسەلاتێکی گشتی یا فەرمانێکه که گەل دەیدات به یەکێك له نوێنەرەکانی (وەك سەرکۆمار یا ئەندامی پەرلەمان) بۆ جێبەجێکردنی بەرنامەیەك.

(٤) فەرمانێکی دادگایی یا پاپایی.

v.t. پێ سپاردن یا خستنه ژێر دەستی ناوچەیەك به وولاتێك بۆ بەڕێوەبردنی سەردەمی بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەستەی وەها.

mandator (man-dā′tēr), *n.* دەسەلات پێدەر

mandatory (man′də-tôr′ĭ, man′də-tō′rĭ), *adj.* (١) زۆرەکی؛ بەزۆر. فەرمانی. *(Military service is ~ in some countries.)* .

(٢) تایبەتی به دەسەلاتی و فەرمانی بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەسته.

(٣) فەرمان پێدراوی بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەسته.

mandible (man′də-b'l), *n.* (١) شەویلگی خواروو.

(٢) لاخواروی دەنووك یا لاسەروو. (٣) دەمی جانەوەر.

mandibular (man-dib′yoo-lĕr), *adj.* شەویلگەیی؛ کاژێری.

n. ئێسقانی کاژێری خواروو.

mandibulate (man-dib′yoo-lit), *adj.* (١) شەویلگدار

(٢) خواردەمەنی پێ دەجوورێ.

n. جانەوەری شەویلگدار.

mandolin (man′d'l-in′, man′də-lin′), *n.* ماندۆلین. ئامێرێکی مۆسیقایی ژێداره له عوود دەچێ.

mandrake (man′drāk), *n.* (١) گیا نادەمه. گیایەکی ژەهراوی‌یه

ڕەگەکەی بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێ.

(٢) ڕەگی ئەم ڕووەکه که له کۆندا وا دەزانرا شێوەی له نادەمیزاد دەچێ.

mandrel, mandril (man′drəl), *n.* (١) تەوەرێکی چەسپیوه شتی پێوه قایم دەکرێ لەکاتی بڕینەوە و ڕێك‌وپێك کردنیدا.

(٢) قاڵبێکی لوولەیی‌یه شتی بەدەوردا دادەڕێژرێ.

mandrill (man′dril), *n.* مەیموونێکی زل دڕی ڕۆژاوای ئەفەریقایه.

mane (mān), *n.* (١) یاڵ (ئەسپ، ماین، شێر، گامێشی ئەمەریکی).

(٢) پرچ؛ پرچی درێژی پر.

man-eater (man′ēt′ĕr), *n.* (١) پیاوخۆر؛ گۆشتی نادەمیزاد خۆر (نادەمیزاد). (٢) گیاندارێکی نادەمیزادخۆر، بەتایبەتی: (ا) هەندێ کۆسه.

(ب) شێرو پڵنگێك که حەز له گۆشتی نادەمیزاد دەکەن.

manège, manege (ma-nezh′, mə-nāzh′), *n.* (١) سوارچاکی؛ ئەسپ سواری و مەشق پێکردنی ئەسپ.

(٢) ڕەوت و خوێنواندنی ئەسپی مەشق پێکراو.

(٣) ئەسپی سوارچاکی (بۆ مەشق پێکردنی ئەسپ و خەڵك فێری سواری کردن).

manes, Manes (mā′nēz), *n.pl.* (١) گیانی باوو باپیرانی مردوو که به خودا دادەنران (ئایینی کۆنی ڕۆمان).

(٢) گیان یا خێوی مردووی زۆر بەڕێز.

maneuver, manoeuvre (mə-nōō′vĕr, mə-nū′vĕr), *n.* (١) (*pl.*)، مناوەڕەی سوپایی؛ مەشقی تایبەتی لەشکر.

(٢) پیلان؛ فێڵ‌وتەڵەکه؛ مناوەڕه:

(The child tried various ~s to get his way.)

v.i. & v.t. (١) مناوەڕه به لەشکرکردن.

(٢) پیلانی زۆرزانانه دانان؛ پیلان گێڕان؛ به فێڵ ئامانجی خۆ هێنانەدی؛ مناوەڕەکردن:

(He ~ed his way to victory.; She ~ed herself out of an embarrassing position.)

maneuverable (mə-nōō′vĕr-ə-b'l), *adj.* مناوەڕەی پێ دەکرێ؛ به ئاسانی پێچی پێ دەکرێتەوە و ڵێ دەخوڕێ؛ به ئاسانی دەجووڵێنرێ و دەگۆڕێ.

-maneuverability *(n.).*

man Friday, بەردەست، یاریدەدەر، یا شاگردێکی دڵسۆزو لێهاتوو.

manful (man′fəl), *adj.* مەرد؛ ئازا؛ پیاو؛ بەزەبر؛ بەووره.

manganese (maŋ′gə-nēs′, maŋ′gə-nēz′), *n.* مەنگەنیز.

manganic (man-gan′ik, maŋ-gan′ik), *adj.* مەنگەنیزی.

manganous (maŋ′gə-nəs, man-gan′əs), *adj.* مەنگەنیزی.

mange (mānj), *n.* گەپی (گیانەوەرو مرۆڤ)؛ کەچەڵی.

mangel-wurzel (maŋ′g'l-wûr′z'l), *n.* جۆرە چەوەندەرێکی گەورەیه دەدرێ به ڕەشەوڵاخ.

manger (mān′jĕr), *n.* ئاخور.

mangle (maŋ′g'l), *v.t.* (١) پێست و لەش شین کردنەوە و شێواندن و بڕیندارکردن و کوتانەوە: *(The body was ~d beyond recognition.)* .

(٢) تێکدان (لەڕووی نەزانینەوە)؛ شێواندن: *(to ~ a speech, text, etc.)* .

mangle (maŋ′g'l), *n.* (١) ئامێری له ئوتووداری قوماش و جل‌وبەرگ.

(٢) [Chiefly British]، ئامێری جل گوشین.

mango (maŋ′gō), *n.* (١) مانگۆ: میوەیەکی ترۆپیکی ڕەنگ زەردو سووری گۆشتنی پێست ئەستووری ناوك ڕەقه به گەیی‌وی دەخوڕێ و به کاڵی دەکرێ به " عەنبه " . (٢) درەختی ئەم میوەیه.

mangonel (maŋ′gə-nel′), *n.* ئامێرێکی جەنگی بەردهاوێژی کۆنه.

mangosteen (maŋ′gə-stēn′), *n.* (١) میوەیەکی ترۆپیکی ترشو شیرینی گۆشتنی پێست ئەستووری پرتەقاڵی‌یه.

(٢) درەختی ئەم میوەیه.

mangrove (maŋ′grōv), *n.* جۆرە دارو دەوەنێکی هەمیشه سەوزی ناوچه گەرمه زەلکاوی‌یەکانه لقەکانیشی ڕەگی ڵێ دەبێتەوە.

mangy (mān′ji), *adj.* (١) گەپ؛ کەچەڵ.

(۲) دڕاو (جل‌وبەرگ)؛ شڕ: *(a ~ old coat)* .
(۳) پەڕپووت؛ کەلاوەیی؛ کۆن‌و پیس‌وپۆخڵ‌و ناخۆش:
(a ~ apartment building)

manhandle (man′han´d'l, man ĥan′d'l), *v.t.* . [Rare] (۱) بە دەست جوواندن نەک بە مەکینە. (۲) بە تووندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە؛ دانەبەر تەکان‌و پاڵ پێوەنان‌و ڕاپسکان.

manhattan (man-hat′ən), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکی تێکەڵاوی سەرخۆشکەرە (لە وێسکی‌و ڤەرموس دەکرێت).

manhole (man′hōl´), *n.* کونی لێوە چوونە ناو زێراب‌و بۆری ژێرزەمین (بۆ کار تێداکردن).

manhood (man′hood), *n.* (۱) کاتی پیاوەتی؛ تەمەنی پیاوەتی. (۲) پیاوەتی؛ مەردایەتی؛ ئازایەتی. (۳) پیاوان؛ پیاو.

manhour (man′our′), *n.* کاری سەعاتانە: بڕێکی پێوانەیەکی بەرهەمی سەعاتانەی کارێک.

manhunt (man′hunt´), *n.* بەدواداگەڕانی تاوانبارێک بەتوندی (لەلایەن پۆلیسەوە)

mania (mā′ni-ə), *n.* (۱) شێتی؛ شێتی‌و بێ ئارامی؛ دێوانەیی؛ شێتەپەتەڕێتی (۲) خولیا: *(a ~ for collecting stamps)* .

-mania (mā′ni-ə), پاشگرێکە بەمانای خولیا؛ شەیدایی: *(kleptomania)*

maniac (mā′ni-ak´), *adj.* شێتەپەتەڕی؛ دێوانە؛ شێتێکی تەواو.
n. کەسێکی شێتەپەتەڕی.

manic (man′ik, mā′nik), *adj.* شێتەپەتەڕی؛ شەیدا؛ دێوانە.

manic-depressive (man′ik-di-pres′iv), *adj.* شەیدا و پەست بەنۆرە؛ بەنۆرە جارێک زۆر بە کەیف‌و جارێک زۆر پەست‌و دڵتەنگ (دەروونناسی)
n. کەسێکە کە بەنۆرە جارێک شێت‌و شەیدایە لە خۆشیدا و جارێک زۆر پەست‌و دڵتەنگ (دەروونناسی)

Manicheism, Manichaeism (man′ə-kē´iz'm), *n.* بیرو- باوەڕێکی ئایدیایە بڕێکیە لە بڕوابوون بە ناکۆکی نێوان باشی (ڕووناکی، خودا، گیان) و خراپی (تاریکی، شەیتان، لەش).
-Manichean; Manichaean *(n. & adj.).*

manicure (man′ə-kyoor′), *n.* نینۆک کردن‌و بۆیەکردنیان.
v.t. & v.i. نینۆک کردن‌و بۆیەکردنیان.

manicurist (man′ə-kyoor´ist), *n.* ژنێکە پیشەی نینۆک کردن‌و بۆیەکردنیانە

manifest (man′ə-fest´), *adj.* دیار؛ ئاشکرا؛ ڕوون.
v.t. (۱) دەرخستن؛ ئاشکراکردن؛ پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە. (۲) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە. (۳) (ا) لە بارنامەی کەشتیدا تۆمارکردن. (ب) بارنامە پیشاندان.
v.i. دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو.
n. (۱) بارنامەی کەشتی‌و فڕۆکە (بارو ڕێبوار). (۲) گواستنەوەی خواردەمەنی زوو لەناوچوو بەهۆی هاتوچۆی خێراوە. (۳) [Obs.] (ا) نیشانە. (ب) بەیاننامە.

manifestant (man′ə-fes′tənt), *n.* بەشداربووی خۆپیشاندانێک؛ خۆپیشاندەر

manifestation (man′ə-fes-tā′shən), *n.* (۱) دەرخستن؛ دەرکەوتن؛ پیشاندان؛ هاتنەڕوو؛ خستنەڕوو.
(۲) نیشانە: *(His silence was a ~ of cowardice.)* .
(۳) خۆپیشاندان.

manifesto (man´ə-fes′tō), *n.* بەیاننامە بەتایبەتی یەکێکی ڕامیاری گرنگ دەربارەی بیروباوەڕو ئامانج).
v.i. بەیاننامە دەرکردن.

manifold (man′ə-fōld´), *adj.* (۱) لە گەڵێک بەش‌و چەشن‌و تایبەتخۆ

پێکهاتوو: *(~ wisdom)* .
(۲) فرەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ زۆرو جیاجیا؛ جۆرەها: *(~ duties)* .
(۳) گەڵێک جار؛ چەندەها جار: *(a ~ villain)* .
(٤) گەڵێک بەشی مەکینەیەک کارپێدەکات لە هەمان کاتدا.
n. (۱) شتێکی جۆراوجۆر یا فرەبەش. (۲) وێنەی دەقاودەق.
(۳) بۆرییەک کە چەند بۆرییەکی لقی لێ دەبێتەوە (مەکینەی ئوتومبیل).
v.t. (۱) گەڵێک وێنە لێ دەرهێنان: *(to ~ a letter)* .
(۲) فرەکردن؛ زۆرکردن؛ چەندەها جارکردن.

manifolder (man′ə-fōl´dĕr), *n.* مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.

manikin, mannikin (man′ə-kin), *n.* (۱) کورتەبالا؛ بستەبالا؛ کوڵەبنە. (۲) پەیکەرێکە لە شێوەی ئادەمیزاددا بۆ لێکۆڵینەوە لە زانستگای پزیشکەوانیدا بەکاردەهێنرێ. (۳) **mannequin** .

man in the street, کەسێکی ئاسایی؛ بۆرەپیاو.

manioc (man′i-ok´, mā′ni-ok´), *n.* (۱) ڕووەکێکی تروپیکێیە ڕەگەکەی دەخورێ. (۲) نیشاستەی دەرهێنراو لەم ڕەگە.

maniple (man′ə-p'l), *n.* (۱) دەستەی سوپای ڕۆمانی کۆن (بڕێتێیە لە ٦۰ یا ۱۰۰ کەس). (۲) باڵبەستی کاتی خوانی خودایی (خاچ پەرستی).

manipulate (mə-nip′yoo-lāt´), *v.t.* (۱) بە دەست خستنەکار؛ بە دەست بەکارهێنان بە کارامانە؛ بەکارهێنان. (۲) بەکارهێنان بە زیرەکانە بۆ بەدەست‌و سوودی خۆ؛ کارتێکردن بۆ سوود‌و مەبەستی خۆ:
(A clever politician knows how to ~ his supporters. She always tries to ~ him.)
(۳) دەستکاری کردن بۆ سوود‌و مەبەستی خۆ؛ ساختەکردن (ژمێریاری، نرخ، تۆمارنامە): *(to ~ accounts)* .
-manipulative; manipulatory *(adj.)*; **manipulator** *(n.).*

manipulation (mə-nip´yoo-lā′shən), *n.* (۱) بە دەست بەکارهێنان بە کارامانە. (۲) بەکارهێنان‌و دابینکردن بە زیرەکانە بۆ سوودی خۆ. (۳) دەستکاری کردن یا ساختەکردن بۆ سوودی خۆ (ژمێریاری، نرخ).

manito, manitou, manitu (man′ə-tō´), *n.* خودا یا هێزی سروشتی باش‌و خراپ (لای هیندیی‌یە سوورەکانی ئەمەریکا).

mankind (man′kīnd′), *n.* (۱) توخمی نادەمیزاد؛ ڕەگەزی مرۆڤ؛ هەموو‌کەس. (۲) پیاوان؛ نێرینە.

manlike (man′līk´), *adj.* (۱) لە پیاو دەچێ؛ شێوەی لە پیاو دەکات. (۲) پیاوانە؛ بۆ پیاو شیاو؛ بۆ پیاو باشە.

manliness (man′li-nis), *n.* پیاوەتی؛ ئازایەتی؛ مەردایەتی.

manly (man′li), *adj.* (۱) مەرد؛ بەهێز؛ پیاو؛ ئازا؛ نێر.
(۲) پیاوانە؛ تایبەتی بە پیاو یا پیاوان؛ هی پیاو: *(~ sports)* .
adv. مەردانە؛ ئازایانە؛ پیاوانە.

man-made (man-mād′), *adj.* دەستکرد؛ مرۆڤ کرد.

manna (man′ə), *n.* (۱) گەزۆ؛ مەن (کە بۆ جوولەکە دابارى بەپێی ئینجیل). (۲) خۆراکێکی گیانی، دڵخۆشی‌یەک، یا یارمەتی‌یەک کە وەک لە ئاسمانەوە بارى بێت وابێت. (۳) شیلەی دارەڕەشێکی ئەورووپایی‌یە دەکرێ بە دەرمانی ڕەوانی.

mannequin (man′ə-kin), *n. Also* **manikin,** (۱) پەیکەری جل‌وبەرگ نوواندنی فرۆشگا. (۲) مۆدێل. ئافرەتێکە پیشەی لەبەرکردنی جل‌و بەرگی تازەباوە بۆ نوواندنی لە پیشانگا و فرۆشگادا.

manner (man′ĕr), *n.* (۱) شێوەی کردنی شتێک؛ شێواز:
(Do it in this ~ .)
(۲) (ا) ڕەوشت؛ شێوەی هەڵسان‌و دانیشتن:
(He has an awkward ~ .; His ~ showed his anger.)
(ب) ڕەوشتی جوان؛ خووی جوان؛ سەلاری: *(She has ~ .)* .
(۳) خوو؛ نەریتی تایبەتی کەسێک (لە قسەکردن یا ڕەفتارکردندا):
(It is his ~ to be sarcastic.)
(٤) *(pl.)* (ا) نەریتی کۆمەڵایەتی.

(ب) ڕەووشت؛ خوو: ***(good ~s; bad ~s)*** .
(٥) شێوازی تایبەتی هونەرو مۆسیقاو وێژە.
(٦) [Archaic or Literary]، جۆر:
(What ~ of man is he? all ~ of things)
by all manner of means, بێ گومان
by no manner of means, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ شێوەیەك.
in a manner of speaking, تا ڕادەیەك؛ دەتوانیت وا بڵێیت.
to the manner born, لە پشتاو پشتەوە بۆی ماوەتەوە؛ لە زگماکیەوە فێرە؛ بە بنەچە وەهان؛ ئەڵێی دێت.

mannered (man′ērd), *adj.* (١) ڕەووشتی تایبەتیدار؛ خووی تایبەتیدار: ***(ill- ~ ; well- ~)*** .
(٢) ناسرووشتی؛ خۆنوێنەر؛ خۆبادەر؛ بەپۆز.

mannerism (man′ēr-iz′m), *n.* (١) خووی تایبەتی زۆر لەبەرچاو (لە قسەکردن یا ڕەفتاردا کە کەسێکی پێ ناسراوەو پێ دەناسرێتەوە).
(٢) لە ڕادە زیاتر بەکارهێنانی شێوازێکی تایبەتی لە هونەرو وێژەو دووانو ڕەفتاردا.

mannerless (man′ēr-lis), *adj.* بەدڕەووشت؛ بەدخوو؛ بێ ڕەووشت؛ ڕەووشت ناشرین.

mannerly (man′ēr-li), *adj.* ڕەووشت جوان؛ ناسك.
adv. بە جوانی؛ بە ناسکی؛ بە شێوەیەکی جوان؛ بە ڕەووشت جوانی.
-mannerliness *(n.)*.

mannikin (man′ə-kin), *n.* = manikin.

mannish (man′ish), *adj.* (١) کوڕانی (بە کچێك یا ژنێك دەوترێ لەڕووی سووکایەتیەوە)؛ ژنە کوڕانی: ***(her ~ clothes and behavior)*** .
(٢) پیاوانە؛ بۆ پیاو شیاو؛ لە پیاو هاتوو.

mannite (man′īt), *n.* = mannitol.

mannitol (man′ə-tōl′, man′ə-tol′), *n.* مانیتۆڵ ماددەیەکی کحول شیرینە لە گەڵێك ڕووەکدا هەیە بۆ خۆراك و تاقیکردنەوەی کاری گورچیلە بەکاردێت

mannose (man′ōs), *n.* مانۆز جۆرە شەکرێکە لە نۆکسیدکردنی " مانیتۆڵ " پێکدێت.

manoeuvre (mə-nōō′vēr, mə-nū′vēr), *n., v.i. & v.t.* - **maneuvre.**

man of God, (١) خوداناس؛ ئایندار؛ پیرۆز؛ سۆفی؛ قەلەندەر.
(٢) قەشە؛ مەلا؛ مالووم.

man of the world, کەسێکی تێگەیشتوو و دنیادیدە؛ زانا؛ کەسێکی چاوکراوە.

man-of-war (man′əv-wôr′, man′ə-wôr′), *n.* کەشتی جەنگ.

manometer (mə-nom′ə-tēr), *n.* (١) پێوەری پەستانی گازو هەڵم؛ پەستان پێو. (٢) پێوەری پەستانی خوێن.

manor (man′ēr), *n.* (١) دەرەبەگ نشین؛ ناوچەی سەر بە دەرەبەگ.
(ب) کۆشکی دەرەبەگی ناوچەیەکی وەها. (٢) زەوی‌وزارو کێڵگەی دەرەبەگ.
(٣) کۆشکی ناو زەوی‌وزار.
(٤) زەوی بە کرێ گیراو (لە سەرەتای دروستبوونی نەمەریکادا).

manor house, کۆشکی دەرەبەگ؛ کۆشکی خاوەن زەوی‌وزار (لەناو زەوی‌وزارەکەدا).

manpower (man′pou ēr), *n.* (١) هێزی باهووبازوو؛ هێزی ئادەمیزاد (بۆ کارکردن). (٢) سەرجەمی کرێکاران یا فەرمانکەرانی ناوچەیەك یا وڵاتێك کە پێویست بێت بۆ جێبەجێکردنی کارێك.

manqué (mäṅ′kā′), *adj.* سەرنەکەوتوو؛ بە ناماڵ نەگەیشتوو؛ ناتەواو ***(a poet, artist, Napoleon, ~)*** .

manrope (man′rōp′), *n.* گوریسی پەیژەو قەراغی پێ پلیکانەی کەشتی (بۆ دەست پێوەگرتن).

mansard (man′särd), *n.* (١) سەربانێکە هەموو دیوەکانی لە دوو بەش پێکهاتووە بەشی ژێرەوەی لێژترە. (هەروەها " mansard roof ") .

(٢) خانەی ژێر نەم سەربانە.
manse (mans), *n.* (١) خانە یا ماڵی قەشە (بەتایبەتی ئوسکوتلەندی). (٢) [Obs.]، (ا) mansion . (ب) ئەوەندە زەوی‌وزار کە خێزانێك گوزەرانی پێ بکات.

manservant (man′sūr′vənt), *n. Also* **man servant,** بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی.

mansion (man′shən), *n.* (١) کۆشك؛ خانوویەکی گەورەو خۆش. (٢) کۆشکی دەرەبەگ. (٣) [Archaic]، ماڵ؛ خانە؛ خانوو.
(٤) یەکێك لە بیست‌وهەشت خولگەکەی مانگ

man-sized (man′sīzd′), *adj.* پیاوانە؛ بۆ پیاو دەشێ؛ هەر بە پیاو دەکرێ؛ زل؛ گەورە: ***(a ~ job, piece of pie, model, etc.)*** .

manslaughter (man′slô′tēr), *n.* پیاوکوشتن بە ناڕەوا، بەڵام بەبێ کینەو بێ دەسنقەستی؛ مردنی کوشتن بە ڕێکەوت.

manslayer (man′slā′ēr), *n.* پیاوکوژ بە دەسنقەست یا بێ دەسەنقەست.

mansuetude (man′swi-tōōd′, man′swi-tūd′), *n.* سەرکزی؛ ملکەچی؛ بەسزمانی.

manta (man′tə), *n.* (١) قوماشێکی لۆکەی هەرزانبەهایە (بۆ دەستماڵ و شتی وەها). (٢) دەستماڵ. (٣) سەرەخەری بار. (٤) **devilfish**

manteau (man′tō), *n.* (١) (ا) عەبای ژنانە. (ب) عەبا.
(٢) [Obs.]، کراسی دەڵبی ژنانە.

mantel (man′t′l), *n.* ڕەفە یا لێواری سەر ئاگردانی ناو دیوار.

mantelet (man′t′l-et′, mant′lit), *n.* (١) عەبای کورتی بێ قۆڵی دەڵب. (٢) (ا) قەڵغان یا زرێی سەربازی هێرشبەر.
(ب) زرێی تۆپ هاوێژ.

mantelletta (man′tə-let′ə), *n.* عەبای سەرەك قەشەو کاردینالی کاسۆلیکی.

mantelpiece (man′t′l-pēs′), *n.* = mantel.

mantic (man′tik), *adj.* پێشبینیکەر؛ نوقڵانەلێدەر.

mantilla (man-til′ə), *n.* (١) سەرپۆش (بەتایبەتی کە ئافرەتی ئیسپانی و مەکسیکی دەیدەن بەسەریاندا). (٢) دەستماڵ؛ عەبای کورت

mantis (man′tis), *n.* کوللەحاجی.

mantle (man′t′l), *n.* (١) کەوا؛ عەبا.
(٢) پۆشەنی؛ پۆشاك؛ سەرەخەر؛ داپۆشەر. (٣) **mantel** .
(٤) دیوی دەرەوەی دیوار. (٥) هەوای گەرمی دەوروپشتی گرە ئاگر.
(٦) تۆڕی لۆکس (کە ڕووناکی دەداتەوە لەکاتی داگیرساندا).
(٧) دیواری فڕنی کانزا تووادنەوە. (٨) قەپاغی مێشك.
(٩) چینی سەرەوەی زەوی.
(١٠) پەردەی پێستی نێوان لەشی و قاوغ لە گوێچکەماسی و هەندێ گیانداری قاوغداری تردا کە بە بەردی کەنارەدەریاوە دەنووسێن.

mantle (man′t′l), *v.t.* (١) پۆشین؛ داپۆشین؛ شاردنەوە: ***(All the high points about the valley were –d in fresh snow.)***
(٢) عەبا بەسەردا دان؛ کەوا لەبەرکردن.
v.i. (١) داپۆشران (وەك: ئاو بە کەف یا خڵتەو پیسی و گەندوگوو).
(٢) بڵاوبوونەوە بەسەر ڕوویەکدا؛ کشان؛ کشانەوە.
(٣) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان (لە خۆشی یا تەریقیدا).

mantlepiece (man′t′l-pēs′), *n.* = mantelpiece.

mantra (man′trə), *n.* ووتەی پیرۆز: بڕێکیە لە چەند ووتەیەك لەکاتی نوێژ یا دۆعاو نزاکردندا دەوترێ (ئایینی بوودی و هیندی).

mantua (man′chōō-ə, man′tōo-ə), *n.* عەبا؛ کراسی دەڵبی ژنان.

manual (man′ū-əl), *adj.* (١) دەستی؛ بە دەست کارێنکراو؛ بە دەست کراو. (٢) پەیڕەونامەیی؛ ڕێڕەونامەیی.
n. (١) پەیڕەونامە؛ ڕێڕەونامە؛ پەرتووکێکی بچووکە دەربارەی شێوەی کردنی شتێك یا بەکارهێنانی مەکینەیەك. (٢) کلیل بەند (ئۆرگانی مۆسیقا).
(٣) پەیڕەونامەی بەکارهێنانی چەك بەتایبەتی تفەنگ.

manually (man′ū-ə-li), *adv.* به دەست (جستنەکاری مەکینە یا لێخوڕینی). *(to fly an airplane ~)*.

manual alphabet, ئەلفوبێی دەستی (بۆ کەڕوڵاڵ).

manual training, فێرکردنی پیشەی دەستی (وەک: دارتاشی، کارەباچێتی و بەرگدروویی... هتد لە قوتابخانەدا)؛ ڕاهێنانی پیشەگەری.

manufactory (man´yoo-fak′tĕr-i), *n.* = factory.

manufacture (man´yoo-fak′chĕr), *n.* (۱) دروستکردن (بە دەست یا بە مەکینە). (۲) شتی دروستکراو؛ کەلوپەلی دروستکراو.

v.t. (۱) دروستکردن (بە دەست یا بە مەکینە). (۲) نووسین یا بەرهەم هێنان وەک بە مەکینەو بەبێ بیرلێکردنەوە (هونەر، وێژە، پەرتووک). *(to ~ textbooks)*.

manufacturer (man´yoo-fak′chĕr-ĕr), *n.* (۳) هەڵبەستن (درۆ، بەڵگە، دەنگوباس)؛ داتاشین.
خاوەن کارگە؛ پیشەساز؛ پیشەگەر؛ دروستکەر (کارگەر، کارگە، دەستگا).

manumission (man´yoo-mish′ən), *n.* ڕزگارکردن (بەندایەتی)؛ ئازادکردن.

manumit (man´yoo-mit′), *v.t.* ڕزگارکردن (بەندایەتی)؛ ئازادکردن.

manure (mə-nyoor′, mə-noor′), *n.* پەین.

v.t. پەین تێکردن؛ پەیناوکردن.

manus (mā′nəs), *n.* (۱) دەست؛ سمی پێشەوەی گیانداری بڕیرەدار؛ چنگ؛ دەستی وڵاخ. (۲) دەسەڵاتی مێرد بەسەر ژنەکەیدا (یاسای ڕۆمانی).

manuscript (man′yoo-skript´), *adj.* دەستنووس

n. دەستنووس؛ ووتار، پەرتووک، یا بڕوانامەی بە دەست نووسراو نەک بە چاپ.

manx cat, Manx cat, جۆرە پشیلەیەکی مالی بێ کلکە.

many (men′i), *adj.* زۆر؛ گەلێک؛ فرە؛ چەندەها.

n. ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێک؛ گەلێک کەس یا شت.

pron. ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێک.

a good many, ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێک.

a great many, ژمارەیەکی ئێجگار زۆر؛ ئێجگار زۆر

many a man, گەلێک کەس؛ گەلێک پیاو.

the many, (۱) زۆربەی خەڵک.
(۲) خەڵک؛ جەماوەر

many-sided (men′i-sīd′id), *adj.* (۱) فرە ڕوو؛ زۆر ڕوو
(۲) فرە توانا و سەر لە گەلێک شت دەرچوو.

manzanita (man´zə-nē′tə), *n.* دارودەوەنێکی هەمیشە سەوزی ڕۆژاوای نەمەریکایە گوڵی سپی و پەمەیی دەگرێ.

map (map), *n.* (۱) نەخشە (جوگرافیا). (۲) شتێکی وەک نەخشە.
(۳) [Slang]. دەموچاو؛ ڕووخسار.

v.t. (۱) نەخشەکردن؛ پێشاندان لەسەر نەخشە؛ نەخشە بۆ کردن.
(۲) ~ out ... نەخشەکێشان. *(He ~ped out his working time.)*.
(۳) ڕووی زەوی پێوان بۆ نەخشە درووستکردن.

put on the map, [Colloq.], ناودارکردن؛ بەناوبانگ کردن؛ ناو پێ دەرکردن.

maple (mā′p'l), *n.* (۱) کەوت؛ دارکەوت. (۲) دارو تەختەی ئەم درەختە.
(۳) ڕەنگی زەردی سوورباوی ئەم دارو تەختەیە.
(٤) تامی شیلەو شەکری ئەم درەختە.

adj. (۱) لە دارکەوت دروستکراو. (۲) شیلەی ئەم درەختەی تێکراوە.

maple sirup, شیلەی هەندێ توخمی دارەکەوت.

maple sugar, شەکری شیلەی دارەکەوت.

maqui (mä′kē), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزە بەرەکەی شەرابی لێ دروست دەکرێ.

maquis (mä-kē′), *n.* (۱) بێشە؛ بێشەلان (کە کەسانی پەنابەرو ڕاکردوو خۆیانی تێدا دەشارنەوە).
(۲) [M-]، خەباتگێری فەرەنسی دژی ئەڵمانیی‌یە نازی‌یەکان.

mar (mär), *v.t.* شێواندن؛ تێکدان؛ لێ کەمکردنەوە (لە خۆشی و تەواوی و چاکی)؛ لەکەدارکردن: *(Nothing ~red this perfect day.; to ~ a happy occasion, her beauty, etc.)*

n. لەکە.

marabou (mar′ə-boo´), *n.* (۱) لەقڵەلێکی گەورەی ئەفەریقایی‌یە.
(۲) پەڕە نەرمەکەی ژێر باڵ و کلکی ئەم لەقڵەقە (شەپقەی ژنانەی لێ دروست دەکرێ). (۳) جۆرە ئاوریشمێکی ناسکە.

marabout (mar′ə-bōōt´), *n.* ووشکەسۆفی؛ قەڵەندەر.

maraca (mə-rä′kə), *n.* کوولەکەی مل درێژی ووشک کراوە (کە دەنکە زبخ یا دانەوێڵەی تێ دەکرێ و وەک ئامێرێکی مۆسیقی بەکاردەهێنرێ).

marasca (mə-ras′kə), *n.* جۆرە گێلاسێکی کێوی‌یە.

maraschino (mar´ə-skē′nō), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە گێلاسی کێوی دروست دەکرێ.

marasmus (mə-raz′məs), *n.* بەرەبەرە پووکانەوەی لەش (بەتایبەتی لە منداڵدا).

marathon (mar′ə-thon´, mar′ə-thən), *n.* (۱) پێشبڕکێ‌یەکی ڕاکردنە ماوەکەی بیست‌وشەش میل و سێ‌سەدو هەشتاوپێنج یاردەیە.
(۲) ملەملەیەکی درێژخایەن. *(a dance ~)*.

maraud (mə-rôd′), *v.i.* پێدانگەران بۆ تاڵانکردن؛ تاڵانکردن.

v.t. تاڵانکردن.

n. تاڵانکردن؛ تاڵانکردن و کوشتن و بڕین؛ هێرشێک بۆ تاڵانکردن.

marauder (mə-rôd′ĕr), *n.* تاڵانکەر؛ تاڵانکەرو بکوژو بڕ.

marble (mär′b'l), *n.* (۱) مەرمەر؛ تەختەبەردی مەرمەر؛ بەردە مەرمەر.
(۲) شتێکی سەخت و ساف‌ولووس وەک مەرمەر. (٤) هەڵمات.
(٥) (*pl.*)، هەڵماتین؛ مووشین. (٦) (*pl.*)، کۆمەڵێک پەیکەری مەرمەر.

adj. (۱) لە مەرمەر دروستکراو؛ مەرمەر. (۲) سەخت و ساف‌ولووس.
-marbly *(adj.)*.

marbleize (mär′b'l-īz´), *v.t.* وەک مەرمەر لێکردن (لە ڕەنگو شێوەدا).

marbling (mär′bliŋ), *n.* (۱) مەرمەرکاری؛ وەک مەرمەر لێکردن (لە ساف و لووسی و ڕەنگو دەمارەدەماربدا).
(۲) شێوەو ڕەنگی مەرمەر.
(۳) بەرگو پەڕە وەک مەرمەر نەخشکردن (پەرتووک بەندی).

marc (märk), *n.* (۱) تڵپەو پاشەڕۆکی ترێ و میوەی تری گووشراو.
(۲) " براندی " لەم تڵپەو پاشەڕۆکە دروستکراو.

March (märch), *n.* مارت؛ نەوڕۆز؛ خاکەلێو.

march (märch), *v.i.* (۱) بە ڕیز ڕۆیشتن (وەک سەربان).
(۲) ڕەوتکردن. (۳) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن بە ڕێکوپێکی و سەروەڕا کشان.

v.t. بە ڕیز ڕەوت پێکردن وەک سەربان.

n. (۱) (ا) بە ڕیز ڕۆیشتن وەک سەرباز؛ ڕۆیشتنی سەربازانە.
(ب) ڕێ ڕۆیشتن.
(۲) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن: *(the ~ of events)*.
(۳) ڕەوت.
(٤) قۆناغ: *(a day's ~)*.
(٥) بە پێ ڕۆیشتنێکی دوورودرێژی ماندووکەر.
(٦) مارش: مۆسیقای ڕەوتی سەربازی.

on the march, لە پێشکەوتندایە؛ بەرەو پێشەوە دەڕۆن: *(Science is on the march.)*

march (märch), *n.* (۱) سنووری وڵات؛ سنوور.
(۲) ناوچەی سەر سنووری دوو وڵات کە ناکۆکی لەسەر بێ چونکە هەردوولا داوای دەکەن.

marcher (mär′chĕr), *n.* کەسێکی وەک سەرباز ڕۆیشتوو؛ بەشدارێکی ڕێ پێوان.

marchesa (mär-ke′zä), *n.* مەرکیزە: ژن یا بێوەژنی مەرکیز (ووشەی داهاتوو ببینە).

marchese (mär-ke′ze), *n.* مەرکیز: بەگزادەی ئیتاڵی.

marching orders, (۱) فەرمانی لەشکر بۆ چوون بۆ جەنگ؛ فەرمانی دەستپێکردنی خەباتێک یا کارێک. (۲) فەرمانی دەرکردن (لە شوێنێک یا کارێک)

marchioness (märʹshən-is, märʹshə-nesˊ), *n.* (۱) ژنە بەگزادە (۲) marchesa.

marchland (märchʹlandˊ), *n.* ناوچەی سەر سنوور.

marchpane (märchʹpānˊ), *n.* = marzipan.

Mardi gras, ڕۆژی کەرنەڤاڵ لە شاری " نیۆئۆرلیانس " ی ئەمەریکی و " پاریس " و هەندێ شوێنی تر.

mare (mâr), *n.* مایین؛ ماکەڕ؛ هێستەر مێچکە.

marc (mârʹi), *n.* (۱) دەریا (۲) ناوچەیەکی تاریکی سەر ڕووی مانگ (لە کۆندا وا دەزانرا کە دەریایە).

mare (mâr), *n.* دەعبا یا جنۆکەیەکە لە کۆندا وایان دەزانی کە دەبێتە هۆی مێردەرمە

mare's-nest (mârzʹnestˊ), *n.* (۱) ساختە؛ درۆ؛ شتێکی درۆزنە. (۲) بارێکی زۆر ئالۆز.

mare's-tail (mârzʹtālˊ), *n.* (۱) پەلە هەورێکە لە شێوەی کلکی ئەسپدا (گوایە نیشانەی ئاووهەوای ناخۆشە). (۲) ڕووەکێکی ئاوییە گوڵی زۆر بچووک دەگرێ و گەڵاکانی وەک تاڵەموو باریکن. (۳) ڕووەکێکی لاسک بۆشە.

margarine (märʹjə-rin, märʹjə-rēnˊ), *n.* مارجەرین ڕۆنی ڕووەک (وەک کەرە وایە)

margarita (märˊgə-ritʹə), *n.* مارگەریتە کۆکتێلێکی سەرخۆشکەرە لە " تەکیلە " و ئاوی لیمۆ دەکرێ (خوێ دەکرێت بە قەراغی ئەو پەرداخەی پێی دەخورێتەوە)

margin (märʹjin), *n.* (۱) قەراغ؛ کەنار؛ لێوار؛ تەنیشت: *(the ~ of a pool, pond, etc.)*

(۲) پەراوێز؛ پەرتووک؛ دەفتەر).

(۳) پلەی جیاوازی: *(a ~ of 500 votes; He escaped defeat in the election by a narrow ~ .)*

(٤) یەدەک (پارە، کات)؛ سپێر

(٥) جیاوازی نێوان نرخی کڕین و فرۆشتنی فرۆتەنی و بەشەکانی کۆمپانیاکانی بۆرسە (٦) (۱) کەمترین پلەی قازانج کە لەوە کەمتر بۆ کۆمپانیایەک دەست نادات ئیتر کار بکات. (ب) جیاوازی نێوان نرخی فرۆشتنی شتومەک و نرخی دروستکردنی

v.t. (۱) سنوور بۆ کردن؛ قەراغ بۆ دروستکردن.

(۲) نووسینەوە لە پەراوێزی پەرتووک یا دەفتەردا؛ کورتکردنەوە لە پەراوێزدا.

marginal (märʹji-nʹl), *adj.* (۱) پەراوێزی؛ لە پەراوێزدا نووسراو: *(~ notes)*

(۲) سنووری؛ قەراغی.

(۳) کەم؛ زۆر کەم؛ ناگرنگ: *(~ abilities, differences, profits)* .

marginalia (märˊjə-nāʹli-ə, märˊjə-nālʹyə), *n.pl.* تێبینی پەراوێزی.

marginate (märʹjə-nātˊ), *v.t.* پەراوێز بۆ کردن؛ سنوور بۆ کردن.

adj. پەراوێزدار؛ سنووردار؛ قەراغدار.

-margination *(n.).*

margrave (märʹgrāv), *n.* (۱) فەرمانڕەوای سوپایی ناوچەیەکی سنووری ئەڵمانی. (۲) میری ئەڵمانی؛ شازادەی ئەڵمانی.

margraviate (mär-grāʹvi-it), *n.* ناوچەی سنووری ژێردەستی فەرمانڕەوای سوپایی.

marguerite (märˊgə-rētʹ), *n.* جۆرێکە لە گوڵە چاوپشیلە

marigold (marˊi-gōldʹ), *n.* گوڵە شەستپەڕ؛ هەمیشە بەهار؛ گوڵە قەیفە

marijuana, marihuana (mârˊi-wäʹnə), *n.* مەریوانە؛ بەنگ

marimba (mə-rimʹbə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی‌یە

marina (mə-rēʹnə), *n.* لەنگەرگای بەلەمو یەخت.

بەندەری بچووکی بەلەمو کەشتی و یەخت.

marinade (marˊə-nādʹ), *n.* (۱) خۆشاوی گۆشت و ماسی تیادانان پێش برژاندن یا سوورکردنەوەی (کە لە سرکە یا شەراب و بەهارات پێکدێت) (۲) گۆشت و ماسی خۆشاوکراو یا ترش و خوێ کراو.

marinate (marʹə-nātˊ), *v.t.* خۆشاوکردن یا ترش و خوێ کردنی گۆشت و ماسی.

marine (mə-rēnʹ), *adj.* (۱) (ا) دەریایی؛ تایبەتی بە دەریا: *(~ exploration)*

(ب) دەریایی؛ ئاوی؛ لەناو دەریادا ژیاو (گیاندار، ڕووەک): *(~ life)*

(۲) تایبەتی بە هاتوچۆو بازرگانی دەریایی.

(۳) تایبەتی بە کەشتی ڕانی: *(~ chart)* .

(٤) تایبەتی بە سەربازو یا لەشکری پیادەی دەریایی.

n. (۱) (ا) سەربازی هێزی دەریایی پیادە

(ب) [M-]: سەربازی هێزی دەریایی پیادەی ئەمەریکی.

(۲) کەشتی بازرگانی و سوپایی بە کۆمەڵ؛ سەرجەمی کەشتی وڵاتێک.

(۳) وەزارەتی دەریایی (لە هەندێ وڵاتدا).

(٤) وێنەی دەریا یا کەشتی

Marine Corps, هێزی دەریایی ئەمەریکی.

mariner (marʹə-nēr), *n.* کەشتیوان؛ دەریاوان؛ دەریایی.

Mariolatry (mârˊi-olʹə-tri), *n.* مریەم پەرستی.

marionette (marˊi-ə-netʹ), *n.* بووکە سەماکەرە؛ بیجبیجەخانمی بە دەست یا بە تەل جوڵێنراو.

marital (marʹə-tʹl), *adj.* (۱) مێردی؛ هی مێرد.

(۲) ژن و مێردی؛ هی ژن و مێردی؛ خێزانی؛ هی ژنهێنان و شووکردن؛ هاوسەری: *(~ status)*

maritime (marʹə-tīmˊ), *adj.* (۱) نزیک بە دەریا؛ تەنیشت دەریا؛ سەر دەریا: *(~ provinces; a ~ people)* .

(۲) هی کەشتی ڕانی؛ هی بازرگانی و هاتوچۆی دەریایی: *(~ laws)* .

(۳) کەشتیوانی؛ دەریاوانی؛ تایبەتی بە کەشتیوانان.

marjoram (märʹjēr-əm), *n.* جاترە کێویلە.

mark (märk), *n.* (۱) نیشانە؛ نیشان. (۲) نیشانەیەکی تایبەتی: (ا) نیشانەی خاڵبەندی (زمانەوانی): *(punctuation ~s)* .

(ب) شەقڵ؛ نیشانی سەر شتومەک (بازرگانی): *(a trade- ~)* .

(ج) نیشانەی باشی و خانەدانی: *(Politeness is a ~ of good upbringing.)*

(د) نمرە (قوتابخانە): *(a ~ of "B" in history)* .

(هـ) مۆر. (و) دڕووشم.

(۳) پلەو نیشانەی لێهاتوویی و پەسەندکراوی: *(This novel dosen't come up to the ~ .)*

(٤) گرنگی؛ پایە بەرزی؛ لێهاتوویی؛ ناسراوی؛ بەناوبانگی: *(a man of ~)*

(٥) کارتێکردن؛ نیشانەی نەم کارتێکردنە: *(Good teachers have their ~s on their students.)*

(٦) نیشانەی ڕانومایی. (۷) پلە؛ ئاست؛ شوێن.

(۸) (ا) نیشان (بۆ تەقەلێکردن و پێکان). (ب) ئامانج؛ ئاوات.

(۹) سەرنج پێدانێک؛ گوێ پێدانێک؛ ووریابوون.

(۱۰) [Archaic]، (ا) سنووری وڵات؛ سنوور.

(ب) مۆلکی گشت دێ، شارۆچکە، یا کۆمەڵ.

(۱۱) ئاست یا هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ.

v.t. (۱) نیشانەکردن؛ نیشانکردن؛ دیاریکردن.

(۲) نووسین؛ وێنەکردن؛ لەسەر نووسین.

(۳) پیشاندان بە نیشانەیەک.

(٤) دەرخستن؛ پیشاندان: *(Her smile ~ed her happiness.)* .

(٥) جیاکردنەوە؛ دیاریکردن.
(Great scientific discoveries ~ed the 19th century.)
(٦) سەرکردن؛ تێبینین؛ سەرنج پێدان. *(M~ my words.)*
(٧) نمرە پێدان؛ نمرە لەسەر دانان.
(The teacher ~ed the examination papers.)
(٨) نرخ لەسەر دانان (فرۆتەنی)
(٩) تۆمارکردن یا ڕاگرتن (خاڵی پێشبڕکێ).

v.i. (١) نیشانەکردن؛ نیشانکردن؛ دیاریکردن
(٢) تێبینی کردن؛ سەرنجدان (٣) تۆمارکردن یا ڕاگرتن (خاڵی پێشبڕکێ)

beside the mark, (١) نەپێکان (٢) بێ پەیوەندی
hit the mark, (١) لە نیشان دان؛ پێکان؛ نیشان شکاندن.
(٢) سەرکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن (٣) ڕاست بوون؛ ڕاست کردن.
make one's mark, ناوەدەرکردن؛ ناوبانگ دەرکردن؛ سەرکەوتن و ناوپەیداکردن.
mark down, (١) نووسین؛ تۆمارکردن (٢) نرخ شکاندن یا کەمکردنەوە.
mark off (or out), سنوور نیشانەکردن؛ سنوور بۆ دانان؛ جیاکردنەوە
mark out for, بۆ هەڵبژاردن؛ بۆ جیاکردنەوە.
mark time, (١) هەنگاوان هەر لە شوێنی خۆدا؛ قاچ بەرز و نرم کردنەوە لە شوێنی خۆدا بەبێ ڕۆیشتن بۆ پێشەوە.
(٢) پێش نەکەوتن؛ لە جێی خۆدا مانەوە (٣) کات کوشتن؛ کات بردنەسەر.
mark up, (١) نیشانەکردن (٢) نرخ زیادکردن (فرۆتەنی).
miss the mark, (١) نیشان نەشکاندن؛ لە نیشان نەدان؛ نەپێکان؛ بە ئامانج نەگەیشتن (٢) ڕاست نەکردن؛ بەهەڵەداچوون؛ لە ڕاستیەوە دوور.

mark (märk), *n.* (١) سەنگێکی کۆنی ئەورووپایی زێڕو زیوە.
(٢) مارک پارەی ئەڵمانی (٣) پارەیەکی ئوسکوتلەندی کۆنە

markdown (märk′doun′), *n.* (١) نرخ شکاندن (فرۆتەنی).
(٢) چەندی بەم نرخ شکاندنە

marked (märkt), *adj.* (١) نیشانەکراو؛ نیشانکراو. *(~ cards)* .
(٢) دەستنیشان کراو (لەبەر گومانداریی و ناحەزی) *(a ~ man)* .
(٣) زۆر دیار؛ لەبەرچاو؛ نەوتۆ. *(a ~ change in behavior)* .

markedly (märʹkid-li), *adv.* زۆر بە زۆری؛ بێجگار زۆر؛ نەوتۆ.

marker (märʹkēr), *n.* (١) نیشانەکەر؛ شتی نیشانەکەر: (ا) کێلە قەبر. (ب) نیشان یا نیشانەی سەر ڕێگە (ج) شریتێک یا شتێکی تر کە لەو شوێنەی پەڕتووکێکدا دادەنرێ کە خوێنەرەکە دەیگاتێ
(٢) فرۆتەی نیشانەکەر (٣) خوێنەرەوەی نووسراوو نمرە پێدەری
(٤) هێڵ بەداخی بچووک، یا شتی تر کە یاریگای بێ نیشانە دەکرێ.
(٥) (ا) تۆمارکەری خاڵی یاری و پێشبڕکێ (مرۆڤ، نامێر).
(ب) خاڵی یاری یا پێشبڕکێ

market (märʹkit), *n.* (١) بازار (٢) خەڵکی ناو بازار
(٣) فرۆشگا؛ دووکان: *(a meat ~)* .
(٤) کڕین و فرۆشتن؛ شتومەک. پارەبازی؛ ئالووێر *(an active, slow, ~)* .
(٥) نرخ؛ نرخی نێستای شتێک

v.t. (١) بردنە بازار؛ ناردنە بازار (٢) خستنە بازارەوە (٣) فرۆشتن
v.i. (١) کڕین و فرۆشتن؛ کڕین یا فرۆشتن (٢) ئاڵووگۆڕ کردن

be in the market for, وێستن؛ حەز بە کڕینی کردن؛ پێویست بێ بوون
be on the market, خرانە ناو بازارەوە.
(His house is on the market.)
buyer's market, بازاڕی کڕیارە؛ باری بازار لە سوودی کڕیارە (لەبەر زەبەنەیی فرۆتەنی)
put on the market, خستنە بازارەوە
seller's market, بازاڕی فرۆشیارە؛ باری بازار لە سوودی فرۆشیارە (لەبەر کەمی فرۆتەنی)

marketability (märʹkit-ə-bilʹə-ti), *n.* (١) بازاڕ هەبوون؛ باش بوون بۆ فرۆشتن؛ کڕیار بۆ هەبوون (٢) بڕەو

marketable (märʹkit-ə-b'l), *adj.* (١) دەفرۆشرێ؛ بازاڕی هەیە.
(٢) بەبڕەو. (٣) تایبەتی بە کڕین یا فرۆشتن.

market-place (märʹkit-plās′), *n. Also* **market place,** ~(١) بازاڕ. (٢) شوێنی ئاڵووێرکردن (مەجاز)؛ شوێنی ئاڵوگۆڕکردنی بیروباوەڕ؛ بازاڕ: *(the ~ of ideas)* .

market price, نرخی بازاڕ.
market value, نرخی بازاڕ.

marking (märʹkiŋ), *n.* (١) نیشانەکاری؛ نیشانەکردن؛ نیشانکردن.
(٢) نیشان؛ نیشانە.
(٣) نیشانەی ڕەنگ و شتی گیاندار یا ڕووەک.

marksman (märksʹmən), *n.* نیشانچی؛ نیشان شکێن؛ دەست ڕاست.

marksmanship (märksʹmən-ship′), *n.* نیشانچێتی؛ نیشان شکێنی؛ دەست ڕاستی

markup (märkʹup′), *n.* (١) نرخ زیادکردن.
(٢) چەندی ئەم نرخ زیادکردنە
(٣) ئەو زیادەیەی دەخرێتە سەر نرخی تێچوونی فرۆتەنیەک بۆ فرۆشتنی بە قازانج.

marl (märl), *n.* (١) خاکێکە بۆ پەیناوکردن و خشت و چیمەنتۆ دڕووستکردن بەکاردەهێنرێ. (٢) [Poetic]، زەمین

v.t. پەیناوکردن بەم خاکە.

marlin (märʹlin), *n.* (١) ماسیەیەکی گەورەی بن دەریایە.
(٢) ڕەمەماسی.

marmalade (märʹmə-lād′), *n.* مرەبای تونکڵ و تڵپە پرتەقاڵ.

marmoreal (mär-môrʹi-əl, mär-mōʹri-əl), *adj.* (١) مەرمەر. (٢) وەک مەرمەر ساف و لووس و ساردو سڕی.

marmorean (mär-môrʹi-ən, mär-mōʹri-ən), *adj.* marmoreal.

marmoset (märʹmə-zetʹ), *n.* مەیموونێکی بچکۆلەی ئەمەریکای باشووڕو ناوەڕاستە.

marmot (märʹmət), *n.* مشکەشاخی؛ گیاندارێکی کرۆژەندەی قەڵەوی توک زبری کلک تووکن و کورتە.

maroon (mə-rōōnʹ), *n. & adj.* سووری قاوەیی؛ سووری تێرو شەرابی.

maroon (mə-rōōnʹ), *n.* (١) (ا) قوڵەڕەشی بەندی ڕاکردوو یا پەنابەر. (ب) وەچەی قوڵەڕەشێکی وەها.
(٢) [Rare]، کەسێکی گیرخواردوو لە چۆڵەوانیەکدا.

v.t. (١) بەجێهێشتنی کەسێک لە دوورگەیەک یا کەنارەدریایەکی چۆڵدا بۆئەوەی دەنگی بە کەس نەگاتو سزا بچێژێ.
(٢) بەجێهێشتن لە چۆڵەوانیەکدا کە لێ دەربازبوون یا ڕزگاربوونی نەبێ؛ گیر پێ خواردن.

marplot (märʹplotʹ), *n.* کەسێکی بێ مێشک کە شت تێک دەدات بە خۆتێهەڵقورتاندن.

marque (märk), *n.* (١) تۆڵە. (٢) . letters of marque

marquee (mär-kēʹ), *n.* (١) چادرێکی گەورەی لاکراوەیە بۆ ئاهەنگی دەرەوە. (٢) چەترێکی گەورەی سەربان ئاسایە بەسەر بەردەرگای میوانخانەو سینەماو شوێنی ترەوە. (هەروەها پێشی دەوترێ: " marquise ")

marquess (märʹkwis), *n.* = marquis.

marquetry, marqueterie (märʹkə-tri), *n.* ڕازاندنەوەی کورسی و مێز بە سەدەفو نەقشی جوان.

marquis (märʹkwis), *n.* مەرکیز: بەگزادەی هەندێ وڵاتی ئەورووپایی.

marquise (mär-kēzʹ), *n.* (١) مەرکیزی ژن: (ا) ژن یا بێوەژنی " مەرکیز " . (ب) ژنە بەگزادە (٢) marquee .
(٣) ئەموستێلەیەکە بەردی بەنرخی هێلکەیی تێدا چەسپێنراوە.

marriage (mar′ij), *n.* (١) ژنهێنان؛ شووکردن؛ ژنهێنان و شووکردن. (٢) ژن و میردایەتی. (٣) شایی. (٤) مارە؛ مارەبڕین. (٥) یەکبوونی پەیوەندی زۆر نزیک.

marriageable (mar′ij-ə-b'l), *adj.* بەشوو؛ تەمەنی بۆ ژنهێنان یا شووکردن دەشێ

marriage certificate, مارەنامە

married (mar′id), *adj.* (١) ژندار؛ میرددار؛ خێزاندار (٢) تایبەت بە ژن و میردی؛ ژن و میردی. (٣) زۆر نزیک؛ گیانی بە گیانی؛ یەکگرتوو.

marron (mar′ən), *n.* (١) جۆرێکە لە کەستەنە؛ کەستەنەی نیسپانی. (٢) درەختی کەستەنە

marrow (mar′ō), *n.* (١) مۆخ. (٢) ناوکزۆک؛ ناوەڕۆک؛ نەژاد. (٣) زیندوێتی؛ هێزی ژیان؛ هێز.

marrowbone (mar′ō-bōn′), *n.* (١) نیسقانی مۆخدار؛ نیسقانی ناو شلەو شۆربا. (٢) (*pl.*). (ا) ئەژنۆ (لەرووی پێکەنینەوە). (ب) نیسقانی چەپۆ راست.

marry (mar′i), *v.t.* (١) مارەکردن؛ لێ مارەبڕین. (٢) ژنهێنان؛ هێنان؛ شووپێکردن؛ شووکردن. (٣) (~ off). بەشووداں؛ *(to ~ off one's daughter)*. (٤) یەک پێکرتن؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەک.

v.i. (١) شووکردن؛ ژنهێنان (٢) بوون بە یەک؛ یەکگرتن.

marry (mar′i), *interj.* [Archaic or Dial.]. ووتەیەکە سەرسامی یا تووڕەیی دەردەبڕێ.

Mars (märz), *n.* (١) خودای جەنگ (لەفسانەی ڕۆمانی). (٢) جەنگ؛ شەڕوشۆڕ. (٣) مەریخ؛ ئەستێرەیەکی گەڕۆکە.

marsh (märsh), *n.* زەلکاو؛ زۆنگاو؛ زۆنگ.

marshal (mär′shəl), *n.* (١) کاربەدەستێکی گەورەی کۆشکی شاهانەی کۆن (بۆ سەرپەرشتی کاروباری سوپایی و ئاهەنگ). (٢) مارشاڵ. بەرزترین پلەی ئەفسەری. (٣) سەرپەرشتیاری خۆپیشاندان یا ڕێ ڕۆیشتن؛ ڕێکخەری خۆپیشاندان (کە بانیەند دەبەستێ): *(the ~ of a parade)*. (٤) (ا) یاسا وڵی دادگا.

(ب) سەرۆکی پۆلیس یا فەرمانگەی ئاگرکوژاندنەوە لە هەندێ شاری ئەمەریکادا.

v.t. (١) ڕێکخستن؛ ڕێزکردن و ئامادەکردن (بۆ بەرەنگاری)؛ کۆکردنەوەو ئامادەکردن *(to ~ military forces, forces, facts, etc.)*. (٢) (ا) ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن؛ بردن بۆ *(to ~ persons into the presence of the king.)*

(ب) سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ بەڕێوەبردن.

v.i. ڕێکخستن. دروشمی قەڵغان و تیرە).

marshalcy (mär′shəl-si), *n.* پلەوپایەی مارشاڵ

-marshalship *(n.).*

marsh elder, چەند جۆرە ڕووەکێکی دو زەلکاوە.

marsh gas, میسان؛ گازی زەلکاو.

marsh hawk, هەڵۆی زەلکاو

marsh hen, (١) مریشکە ڕەشەی ئەمەریکی. (٢) باڵندەیەکی ناو زەلکاوە وەک قوڵنگ وایە.

marshiness (mär′shi-nis), *n.* زەلکاوێتی؛ زۆنگاوێتی

marsh mallow, (١) ڕووەکێکی زەلکاوییە (ڕەگەکەی دەکرێ بە دەرمان و شیرینی). (٢) شیرینیێکە لە ڕەگی ئەم ڕووەکەو جەلاتین و شەکرو نیشاستە دروست دەکرێ.

marshy (mär′shi), *adj.* (١) زەلکاوی *(~ land)*. (٢) لە زەلکاودا دەژی؛ نیشتەجێی زەلکاوە.

marsupial (mär-sōō′pi-əl, mär-sū′pi-əl), *adj.* تووڕەکەدار؛ تایبەتی بە گیاندارە شیردەرە تووڕەکەدارەکان وەک کەنگەر.

n. گیانداری شیردەری تووڕەکەداری وەک کەنگەر.

marsupium (mär-sōō′pi-əm), *n.* (١) تووڕەکەی ژێرسکی هەندێ گیانداری وەک کەنگەر. (٢) تووڕەکەیەکی وەها لە هەندێ ماسی و گیانداری قاووغداری ئاویدا.

mart (märt), *n.* (١) بازار. (٢) [Obs.] (ا) ئالووێر. (ب) پێشانگە یا بازاڕێکی کاتی.

marten (mär′t'n), *n.* (١) دەڵەک. (٢) کەوڵ یا فەرەی دەڵەک

martial (mär′shəl), *adj.* (١) جەنگی؛ بۆ جەنگ شیاو؛ شەڕوشۆڕی *(~ music, songs, etc.)*. (٢) جەنگاوەر؛ نازا. (٣) سوپایی *(~ court)*. (٤) [Archaic]. ئاسنی؛ ئاسنین. (٥) [M-]. لەژێر ڕکێفی چەپەڵی " مەریخ " دایە (ئەستێرەوانی)

martial law, دەسەڵاتی سوپایی؛ فەرمانڕەوایی سوپایی.

martin (mär′t'n), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی پەڕەسێلکە.

martinet (mär't'n-et′, mär′t'n-et′), *n.* (١) ئەفسەری بەزەبرو تووندوتیژ. (٢) کەسێکی بەزەبرو تووندوتیژ.

martingal (mär′t'n-gal′), *n.* = martingale.

martingale (mär′t'n-gāl′), *n.* (١) قایشی نێوان تەنگەی ئەسپ و پەشوە یا لغاوەکەی (بۆ ئەوەی سەرکێشی نەکات) (٢) (ا) گوریسی ڕاگرتنی تەوەری بەلەم و کەشتی یا. (ب) سنگی ژێر تەوەری پێشەوەی بەلەم و کەشتی یا. (٣) زیادکردنی ئەو پارەیەی قوماری لەسەر دەکرێ لەلایەن کەسی دۆڕاوەوە پاش هەموو دۆڕانێک بۆ هێنانەوەی ئەوەی کە دۆڕاندوویەتی.

martini (mär-tē′ni), *n.* مارتینی: کۆکتێلێکی سەرخۆشکەرە لە " جن " و " فەرموس " پێکدێت.

martlet (märt′lit), *n.* (١) martin. (٢) دروشمێکی خانەدانی و سوارچاکێیە بریتیە لە باڵندەیەکی بێ لاقی وەک پەڕەسێلکە.

martyr (mär′tēr), *n.* (١) گیانبەخش (لەپێناوی ئاین یا بیروباوەڕدا)؛ شەهید؛ خۆبەختکەر. (٢) کەسێکە کە ئازارو ناخۆشی و زوخاوی زۆر دەچێژێ. (٣) کەسێکە کە پیشانی خەڵکی دەدات کە لە ئازارو ناخۆشیدایە بۆ هاوسۆزی کردن لەگەڵیدا.

v.t. (١) کردن بە قوربانی؛ کوشتن لەبەر پەشیمان نەبوونەوە لە ئاین یا پرنسیپ یا بیروباوەڕدا؛ شەهیدبوون؛ خۆبەختکردن. (٢) ئازارو مەینەتی چەشتن؛ زوخاوێکی زۆر چەشتن؛ چەوساندنەوە

martyrdom (mär′tēr-dəm), *n.* (١) گیانبەخشی (لەپێناوی ئاین یا بیروباوەڕدا)؛ شەهیدبوون؛ خۆبەختکردن. (٢) ئازارو مەینەتی چەشتن؛ زوخاوێکی زۆر چەشتن؛ چەوسانەوە

martyrology (mär′tēr-ol′ə-ji), *n.* (١) تۆمارنامەی گیانبەخشان. (٢) لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی گیانبەخشان بەتایبەتی هی خاچ پەرستان. (٣) ژیاننامەی گیانبەخشان (مێژووی خاچ پەرستی).

martyry (mär′tēr-i), *n.* نزرگەی گیانبەخش؛ گومەزی شەهید.

marvel (mär′v'l), *n.* (١) شتێکی زۆر سەیر؛ بلیمەت. (٢) [Archaic]، سەرسوورمان.

v.i. & v.t. سەرسوورمان؛ سەر لێ سوورماندن.

marvelous, marvellous (mär′v'l-əs), *adj.* (١) زۆر سەیرو ئاتاسا؛ سەرسوورهێنەر. (٢) [Colloq.]، زۆرباش؛ نایاب؛ پەسەند؛ زۆر چاک.

Marxian (märk′si-ən), *adj. & n.* تایبەت بە کارل مارکس؛ مارکسی.

Marxism (märk′siz'm), *n.* مارکسیەت: فەلسەفەو بیروباوەڕی کارل مارکس.

Marxist (märk′sist), *adj.* مارکسی؛ تایبەت بە کارل مارکس.

n. مارکسی؛ کەسێکی مارکسی؛ لایەنگری مارکسیەت.

Mary (mâr′i), *n.* مریەم؛ دایکی عیسا.

marzipan (mär′zi-pan′), *n.* شیرینیێکە لە بادەمی هاپراوو شیرو سپێنەی هێلکە دروست دەکرێ. (پێشی دەوترێ: " marchpane ").

mascara (mas-kar′ə), *n.* ماسکاره ئارایشتێکە وەک کل وایە برژانگ و برۆی پێ ڕەنگ دەکرێ.

mascot (mas′kot, mas′kət), *n.* کەسک؛ گیاندارێک یا شتێکە گوایە بەختەوەری لەدوایە یا دەهێنێت بەسەر خەڵکدا (بەتایبەتی کە بکرێ بە دروشمی تیپێکی وەرزشی یا ڕێکخراوێک).

masculine (mas′kyoo-lin), *adj.* (١) نێرینە؛ نێر (٢) بەهێز وەک پیاو؛ پیاوانە. (٣) بۆ پیاو دەشێ؛ پیاوانە؛ کوڕانە. (٤) لە پیاو دەچێ (ژن)؛ کوڕانی؛ ژنە کوڕانی. *(a ~ woman)* . (٥) نێرینە ڕێزمان). *(the ~ gender)*

n. (١) (ا) نێر؛ نێرینە. (ب) پیاو؛ کوڕ. (٢) (ا) توخمی نێرینە (ڕێزمان). (ب) ووشەیەکی وەها نێرینەیی؛ نێری؛ پیاوەتی؛ بەهێزی و نێری.

masculinity (mas′kyoo-lin′ə-ti), *n.* (١) بەردکاری؛ بەردتاشی؛ پیشەی- بەردکاری؛ وەستایی خانووی بەردوخشت؛ بەردوخشتکاری؛ خانووسازی بەردو خشت. (٢) خانوو یا شتی لە بەردو خشت دروستکراو؛ خانووی بەردو خشت.

mash (mash), *n.* (١) جۆی خووساوی هاڕاو (کە بیرەی لێ دروست دەکرێ). (٢) دانەوێڵەی هاڕاوی خووساو (کە دەدرێ بە ئاژەڵ و پەشەوڵاخ و ئەسپ و مریشک). (٣) هەریسە.

v.t. (١) جۆ خووساندن و بیرە لێ دروستکردن. (٢) فلیقانەوە؛ هارین و وەک هەویر یا هەریسە لێکردن. *(~ potatoes)* . (٣) هارین؛ کوتان. (٤) [Slang]، چاوباشقاڵی یا چاوبازی لەگەڵ کردن.

masher (mash′ĕr), *n.* (١) ئامێری فلیقانەوەی سەوزە و میوە. (٢) [Slang]. پیاوێکە کە بە زۆر دەیەوێ چاوباشقاڵی بکات لەگەڵ ئافرەتێکی نەناسیاودا

mashie, mashy (mash′i), *n.* جۆرە گوڕزێکی یاری " گۆڵف " ە.

mask (mask, mäsk), *n.* (١) ڕووپۆش؛ ماسکە؛ دەموچاوگر. (٢) پۆشاک؛ پۆشەنی؛ داپۆشەر. (٣) ئاهەنگێک یا کەرنەڤاڵێک کە خەڵکی دەموچاوی خۆیان دەگۆڕن یا ماسکە لە دەموچاو دەکەن. (٤) دەماخکەر. (٥) دەموچاو، بەتایبەتی: (ا) پەیکەری دەموچاو؛ قاڵبی دەموچاو. (ب) وێنەیەکی شێواوی دەموچاو بۆ گاڵتە و لاقرتی. (ج) وێنەی سەر و دەموچاو کە نەکتەرەکانی یۆنان و ڕۆمان لەسەر شانۆ لەسەریان دەکرد. (٦) کلاوزری؛ کلاوی گاز. *(gas ~)* . (٧) دەموچاو یا سەری ڕێوی و سەگ. (٨) پۆشەنی مناوەرەی لەشکر. (٩) شریتی داپۆشەر. (١٠) masque .

v.t. (١) داپۆشین بە ماسکە؛ ڕووپۆشین؛ دەموچاو هەڵبەستن؛ دەماخ کردن؛ ماسکە کردنەسەر. (٢) شاردنەوە؛ داپۆشین. *(to ~ one's enmity under an apperance of friendliness)*

v.i. ماسکە لەسەرکردن (بۆ کەرنەڤاڵ یا ئاهەنگ)؛ ڕووپۆشین؛ دەموچاو هەڵبەستن.

masked (maskt, mäskt), *adj.* (١) دەماخ کردوو؛ ڕووپۆشراو؛ ماسکە لەسەر . *(A ~ gunman tried to rob the bank.)* (٢) شاراوە؛ داپۆشراو (بۆ بەهەڵەدابردن). (٣) ماسکەی تێدا لەسەردەکرێ؛ خەڵکی خۆی بۆ دەگۆڕێ (کەرنەڤاڵ، ئاهەنگی سەما). *(a ~ ball)*

masker, masquer (mas′kĕr, mäs′kĕr), *n.* ماسکە لەسەر؛ بەشداری کەرنەڤاڵ یا شانۆنامە بە ڕووپۆشراوی.

masking tape, شریتی پێوەلکێن؛ شریتی سرێشاوی؛ شریتی داپۆشەر (بۆ داپۆشینی قەراغی دەرگاو پەنجەرە لەکاتی بۆیەکردندا).

masochism (maz′ə-kiz′m), *n.* (١) ماسۆشیەت. نەخۆشیەکی دەروونییە بریتییە لە لەزەت بینینی کەسێک لە چەوساندنەوە و ئازاردان و تێهەڵدان بە دەستی هاوسەرینەکەی. (٢) (ا) خۆشی و لەزەت بینین لە ئازاردان و چەوساندنەوەی خۆ. (ب) بە شوێن چەوساندنەوە و ئازاری خۆدا گەڕان.

masochist (maz′ə-kist), *n.* (١) لەزەت وەرگر لە چەوساندنەوە و ئازار چەشتن بە دەستی هاوسەرینەکەی. (٢) لەزەت و خۆشی بین لە ئازار و ناخۆشی و چەوساندنەوەی خۆ

-masochistic *(adj.)*; **masochistically** *(adv.)*.

mason (mā′s'n), *n.* (١) وەستای دیوارو خانوو؛ بەردتاش؛ بەنا. (٢) ماسۆنی.

v.t. بەردکاری کردن؛ بە بەرد دروستکردن؛ دیوارو خانووی بەرد دروستکردن.

mason bee, هەنگێکە بە تەنها دەژی و هێلانەکەی لە قوڕ یا لم و خۆڵ دروست دەکات.

Mason-Dixon line, هێڵی مەیسن- دیکسن: سنووری نێوان ویلایەتی " مەریلاند " و " پەنسلڤانیا " کە بە سنووری نێوان بەشی خوارو و سەروو ئەمەریکا دادەنرێ.

Masonic, masonic (mə-son′ik), *adj.* ماسۆنی.

Mason jar, شووشەیەکی دەم پانی هەوابڕە لەناوماڵدا خواردەمەنی تێدا هەڵدەگیرێ.

masonry (mā′s'n-ri), *n.* (١) بەردکاری؛ بەردتاشی؛ پیشەی- بەردکاری؛ وەستایی خانووی بەردوخشت؛ بەردوخشتکاری؛ خانووسازی بەردو خشت. (٢) خانوو یا شتی لە بەردو خشت دروستکراو؛ خانووی بەردو خشت. (٣) [M-]، ماسۆنیەتی: (ا) بیروباوەڕو ڕێبازی ماسۆنیەتی. (ب) ماسۆنیەکان . masquerade (١)

masque (mask, mäsk), *n.* (٢) شانۆنامەیەکی سەدانی شانزەو حەڤدەیە بە جل و بەرگی جوان و مۆسیقاو سەماوە پێشکەش دەکراو گفتوگۆی کەم تێدابوو.

masquerade (mas′kə-rād′, mäs′kə-rād′), *n.* (١) ئاهەنگێکە بە جلی جوان و دەماخ کردنەوە. (٢) جل و بەرگی ئاهەنگێکی وەها.

v.i. (١) دەماخ کردن؛ خۆگۆڕین. (ب) بە درۆ وا پیشاندان؛ شتی درۆزن و ساختە (١) بەشداربوون لە ئاهەنگێکدا بە جلی جوان و دەماخ کردنەوە. (٢) بە درۆ وا پیشاندان؛ خۆگۆڕین؛ ڕەفتاری ساختەو درۆزنانە نواندن؛ دەماخ کردن.

v.t. بە ماسکە داپۆشین؛ شاردنەوە؛ گۆڕین.

Mass, mass (mas, mäs), *n.* (١) نوێژی بەکۆمەڵ لە کڵێسەی کاسۆلیکیدا. (٢) مۆسیقای ئەم نوێژە.

mass (mas), *n.* (١) تۆپەڵ؛ بارست. (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵ؛ زۆر؛ گەلێک؛ کۆمەڵێکی گەورە. (٣) جەماوەر؛ خەڵک؛ گەلێک کەس. (٤) بارستایی؛ قەبارە؛ گەورەیی. (٥) زۆربەی؛ بەشی زۆری شتێک. (٦) تۆپەڵە کانزای ناڕێک و پێکی ژێرزەمین. (٧) گیراوەی توندی حەب لێ دروستکراو (دەرمانسازی).

adj. (١) بەکۆمەڵ؛ فرەیی؛ بەکۆمەڵ نەک تاک تاک: *(~ production)* . (٢) جەماوەری؛ تایبەت بە هەمووکەس؛ گشتی: *(~ education)* .

v.t. & v.i. تۆپەڵ کردن؛ کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ بارست کردن؛ تۆپەڵ بوون؛ کۆمەڵ بوون.

in the mass, پێکەوە؛ بەگشتی؛ هەموو.

the masses, جەماوەر؛ خەڵک؛ گەل؛ بۆزە پیاوان؛ کۆمەڵانی خەڵک.

massacre (mas′ə-kĕr), *n.* (١) گەلەکوشتار؛ قەلاچۆ؛ کوشتار؛ کوشتن و سەربڕینی دڕندانەی بەکۆمەڵ. (٢) [Slang]، بەزینێکی زۆر خراپ (یاری، وەرزش).

v.t. (١) قەلاچۆکردن؛ کوشتن و سەربڕینی گەلێک کەس یا گیاندار بەشێوەیەکی دڕندانەو بەبێ پاڵەو پیس لێکردن. (٢) [Slang]، زۆر خراپ بەزاندن (یاری، وەرزش).

massage (mə-säzh′), *n.* مەساج؛ شێلان؛ هەنوون؛ دەست پیاهێنان.

v.t. لەش شێلان؛ شێلان؛ هەنوون؛ دەست پیاهێنان؛ مەساج کردن.

-massager; massagist *(n.)*.

massasauga (mas′ə-sô′gə), *n.* مارێکی زەنگۆڵەداری خواروو ئەمەریکایە.

masseter (ma-sē′tĕr), *n.* ماسولکەی جوین (لە شەویلگەی لاخواروودا).

masseur (ma-sûr′), *n.* پشت شێل بە پیشە؛ لەش شێل.

masseuse (ma-sooz′), *n.* ژنی پشت شێل بە پیشە؛ ژنی لەش شێل.

massicot (mas′i-kot′), *n.* ماسیکۆت: یەکەم نۆکسیدی قوڕقوشم.

massif (mas′if), *n.* (١) بەشی سەرەکی ڕیزە شاخێک؛ چەند لووتکە شاخێکی لەیەکدراو.

(٢) پارچەیەک زەوی دابڕاو لە دەوروپشتەکەی بە درێژی گەورە.

massive (mas′iv), *adj.* (١) قەبە، گەورە، زۆر زل؛ فیلەتەن: *(a ~ piece of furniture)* (٢) گەورە، زل؛ بەشکۆ: *(a ~ head, forehead, etc.)* . (٣) گەورە نە قەبارەو تووندوتێژی‌و مەودادا؛ لە ئەندازە بەدەر: *(a ~ military buildup along the frontier)* (٤) گەورەتر یا زیاتر لە ئاسایی: *(a ~ dose of vitamin C)* . (٥) گشتی: زۆر خراپ‌و ترسناک (نەخۆشی): *(a ~ heart-attack)* .

-massiveness *(n.).*

mass media, (sing. *mass medium*), هۆی ڕاگەیاندنی گشتی (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ، ڕۆژنامە).

mass production, دروستکردنی بڕێکی زۆر شتوومەک بە مەکینە بەکۆمەڵ‌و نێکراپی

massy (mas′i), *adj.* قەبە، گەورە؛ زۆر زل؛ قورس.

mast (mast, mäst), *n.* (١) دارئاڵای کەشتی‌و بەلەم؛ ستوونی کەشتی‌و بەلەم. (٢) بەشێکی ئەم دارئاڵایە. *(the top ~)* . (٣) تەوەر یا ستوون (مەکینە). (٤) [M-]. دادپرسی لەلایەن ئەفسەرێکی هێزی دەریایی ئەمەریکی‌یەوە.

v.t. دارئاڵا تێداداڵان یا خستنەسەر.

before the mast, (١) جێی کاری دەریاوانە ئاساییەکان لە کەشتی‌یەکدا ئەک ئەفسەرەکان (٢) وەک دەریاوانێکی ئاسایی.

mast (mast, mäst), *n.* بەڕوو و بەری هەندێ درەختی تر کە دەدرێ بە بەرازی ماڵی.

mast-, = masto-.

mastaba, mastabah (mas′tə-bə), *n.* گۆڕێکی فیرعەونەکانی میسرە لە شێوەی ژوورێکی لاکێشەیی دیوار خواری سەربان تەختدایە.

mastectomy (mas-tek′tə-mi), *n.* مەمک دەرهێنان بە نەشتەرگەری (پزیشکەوانی)

master (mas′tĕr, mäs′tĕr), *n.* (١) کەسێکی ژوورەدەست، سەرگەورە: یا بەدەسەڵات (ب) گەورەی ماڵ؛ خاوەن ماڵ. (ب) سەرۆکی دەزگایەک. (ج) خاوەن کار؛ سەرکار؛ کارگێر. (د) خاوەن بەند؛ خاوەن گیاندار. (هـ) سەرەک کەشتی‌یەوانی کەشتی‌یەکی بازرگانی (و) براوە (پێشبڕکێ). (ز) مامۆستای پیاوی قوتابخانەی سەرەتایی. (ح) مامۆستایەکی بەرزی فەلسەفە یا ئاین کە خەڵک شوێنی بکەون. (٢) شتێکی بەدەسەڵات: *(Love is his ~ .)* (٣) (ا) وەستا؛ پیشەگەرێکی زۆر لێهاتوو. (ب) هونەرمەندێکی گەورەو لێهاتوو. (٤) بەرهەمی هونەرمەندێکی گەورەو لێهاتوو. (٥) سەروەر؛ سەرەک؛ گەورە؛ ئاغا. (٦) [M-]. ناڕناوی کەسێکە بەتایبەتی: (ا) پیاوێکی پلەوپایەدار. (ب) هەر پیاوێک یا کوڕێک. (نیستا " Mr. " بەکاردەهێنرێ). (ج) کوڕێک کە زۆر منداڵە تا پێی بووترێ: " Mr. " . (د) کارگێر: سەرکار: لێپرسراوی شوێنێک. (٧) خاوەن بڕوانامەی " ماستەر " . (٨) یاریدەدەری دادپرس.

adj. (١) تایبەتی بە سەرەک، سەرگەورە، یا ئاغا. (٢) زۆر لێهاتوو: قاڵ؛ دەستباڵا *(a ~ craftsman, theif, etc.)* . (٣) سەرەکی *(a ~ switch, key, etc.)* (٤) سەرچاوەیی: وێنەی سەرەکی (کە وێنەی تری لەبەر دەگیرێتەوە).

v.t. (١) دابینکردن؛ بەزاندن؛ خستنە ژێردەستەوە؛ هێنانەبەر بار؛ مل پێ شۆڕکردن (٢) بەتەواوی فێربوون؛ زۆرباش فێربوون: *(to ~ an art, a language, craft, science, etc.)*

master-at-arms (mas′tĕr-ət-ärmz′), *n.* ئەفسەری دابینکردن‌و ئاسایش لە کەشتی‌یەکی جەنگیدا.

masterful (mas′tĕr-fəl, mäs′tĕr-fəl), *adj.* (١) بەزەبروزەنگ: تووندوتێژ: نێر (٢) (ا) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ بەدەست؛ کارامە: شارەزا: *(a ~ pianist)* (ب) زۆر چاک‌و بە کارامانە کراو؛ کاریگەر: *(a ~ speech)* .

-masterfully *(adv.)*; **masterfulness** *(n.).*

master key, کلیلی گشتی؛ شاکلیل؛ کلیلێکە کە چەند قفڵێکی جیاواز دەکاتەوە

masterly (mas′tĕr-li, mäs′tĕr-li), *adj.* زۆرباش؛ کارامانە؛ شارەزایانە؛ نایاب: *(He did a ~ job.)*

adv. بە کارامەیی؛ بە شارەزایانە؛ بە باشی

-masterliness *(n.).*

master mason, وەستای لێهاتووی بەردوخشتکاری؛ سەروەستای خانوو و دیواری بەردوخشت.

mastermind (mas′tĕr-mīnd′, mäs′tĕr-mīnd′), *n.* کەسێکی زۆر زیرەک بەتایبەتی دانەرو بەڕێوەبەری نەخشەیەک یا پرۆژەیەک؛ نەخشەکار نەخشەدانان (پرۆژە، جوولانەوە)؛ ڕێنخستن‌و ڕابەری کردن:

v.t. *(to ~ a revolution, an activity, attack, etc.)*

Master of Arts, (Abbr. *A.M.; M.A.*), (١) بڕوانامەی ماستەری ئەدەبیات (کە پشتەی زانستە مرۆڤایەتی‌یەکان‌و هونەر... هتد دەگرێتەوە). (٢) وەرگری ئەم بڕوانامەیە لە زانکۆدا.

master of cermonies, (Abbr. *M.C.; m.c.*), چاودێری ئاهەنگ؛ ڕابەری ئاهەنگ؛ ئاهەنگ گێڕ.

Master of Science, (Abbr. *M.S.; M.SC.*), بڕوانامەی ماستەر هی زانست.

masterpiece (mas′tĕr-pēs′, mäs′tĕr-pēs′), *n.* (١) شاکار؛ بەرزترین‌و باشترین بەرهەمی هونەری. (٢) شاکاری هونەرمەندێک یا نووسەرێک؛ باشترین بەرهەمی هونەرمەندێک یا نووسەرێک.

mastership (mas′tĕr-ship′, mäs′tĕr-ship′), *n.* (١) دابێن‌و دابینکاری؛ دابینکردن. (٢) مامۆستایەتی (بەتایبەتی قوتابخانەی سەرەتایی)؛ پلەوپایەو ئەرکی مامۆستایەتی. (٣) شارەزایی؛ کارامەیی؛ لێهاتوویی. (٤) وەستایەتی؛ وەستایی

master stroke, کارێکی نایاب؛ کارێک یا جێبەجێکردنێکی بەرز لێهاتووانەو نایاب.

masterwork (mas′tĕr-wŭrk′, mäs′tĕr-wŭrk′), *n.* masterpiece.

master workman, (١) وەستا؛ سەروەستا. (٢) سەرکار؛ کارگێر.

mastery (mas′tĕr-i, mäs′tĕr-i), *n.* (١) دابینکاری؛ دابینکردن؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن (٢) (ا) شارەزایی؛ کارامەیی؛ لێهاتوویی. (ب) زانینی شتێک زۆر بە باشی: *(a poet's ~ of the language)*

masthead (mast′hed′, mäst′hed′), *n.* (١) سەری تەوەری کەشتی (٢) نۆبەچی سەر تەوقەسەری تەوەری کەشتی. (٣) ئەو بەشەی ڕۆژنامە یا گۆڤارێک کە ناوی ڕۆژنامە یا گۆڤارەکە و خاوەنەکەی‌و سەرنووسەرو شوێنی بڵاوکردنەوەو نرخ... هتد، تێدا دەنووسرێ.

v.t. (١) کردنی کەشتیوانێک بە نۆبەچی لەسەر تەوقەسەری تەوەری کەشتی بۆ سزادانی. (٢) بەرزکردنەوەو پیشاندان لەسەر تەوقەسەری تەوەری کەشتی.

mastic (mas′tik), *n.* (١) مەستەکی: جەوی‌یەکە لە جۆرە درەختێک دەگیرێ بنێشت‌و بۆیە‌و دەرمانی لێ دروست دەکرێ (٢) داری مەستەکی (٣) عەرەقی مەستەکی. (٤) جۆرە چیمەنتۆیەکە.

masticate (mas′tə-kāt′), *v.t.* (١) جوین (خواردەمەنی). (٢) جنین؛ شێلان

-mastication *(n.)*; **masticator** *(n.).*

masticatory (mas′ti-kə-tôr′i, mas′ti-kə-tō′ri), *adj.* بۆ جوین بەکاردەهێنرێ (دەم، ددان)؛ تایبەت بە کرداری جوین.

n. بنێشت؛ شتێک کە دەجوورێ بۆ تف زیادکردن.

mastiff (mas′tif, mäs′tif), *n.* سەگێکی گەورەو بەهێزی پێست لووسی گوێ شۆڕی ڕاوو پاسە.

mastitis (mas-tī′tis), *n.* هەوکردنی مەمک

masto- (mas′tō, mas′tə), *Also* mast-, پێشگرێکە بەمانای:

مەمك؛ تايبەت بە مەمك يا گوان؛ گۆی مەمك.

mastodon (mas′tə-don´), *n.* گياندارێكی قرتێنەوتووە لە توخمی فيل.

mastoid (mas′toid), *adj.* (١) مەمكی؛ گۆمەمكی

(٢) چوكلەگۆيی؛ تايبەتی بە ئێسقانی پشت گوێچكە كە لە گۆی مەمك دەچێ.

n. (١) ئێسقانی پشت گوێچكە كە لە گۆی مەمك دەچێ.

(٢) [Colloq.] mastoiditis.

mastoidectomy (mas´toid-ck′tə-mi), *n.* لابردنی ئێسقانی پشت گوێچكە بە نەشتەرگەری.

mastoiditis (mas´toid-ī′tis), *n.* هەوكردنی ئێسقانی پشت گوێچكە كە لە گۆی مەمك دەچێ.

masturbate (mas′tĕr-bāt´), *v.i.* دەسپەڕكردن؛ ناوهێنانەوە.

masturbation (mas´tĕr-bā′shən), *n.* دەسپەڕ؛ ناوهێنانەوە؛ ئاوی خۆ هێنانەوە.

mat (mat), *n.* (١) حەسير؛ ڕاخەر؛ بەرە. (٢) doormat.

(٣) پارچە تەنراوێكی قوماش يا پووشە دەخرێتە ژێر قاپەوە لەسەر مێزی ئانخواردن (٤) ژێرخەرێكی نەستووری نەرمە لە وەرزشگادا بۆ زۆرانبازی و هەڵبەزودابەز لەسەركردن.

(٥) شتی چنگ لەيەكداوی چڕ (قژ). *(a ~ of hair)*

v.t. (١) پارچە حەسير يا فەرش لەسەر ڕاخستن.

(٢) تەنێو تاڵوزاندن پێكەوە

v.i. پێكەوە تەنران و چنگ دانە يەك.

mat (mat), *adj.* بێ بريقە؛ مردوو (ڕەنگ).

n. (١) پرويەكی بێ بريقە؛ پووكاری بێ ڕەنگ.

(٢) پەراوێزێكی بێ بريقەيە دەخرێتە نێوان وێنەيەك و چوارچێوەيەك.

v.t. پەرداخ كردنی پووكارێك بەبێ بريقە.

matador (mat′ə-dôr´), *n.* ماتەدۆر؛ زۆرانبازی گای ئيسپانی (كە كەڵەگاكە دەكۆڕێ پاش يارى پێكردنی).

match (mach), *n.* (١) پڵێتە (تەقەمەنی) (٢) دەنكە شقارتە.

match (mach), *n.* (١) هاوتا؛ هاوسەنگ؛ حەريف

(٢) تاكی جووتە شت يا مرۆڤی لەيەكچوو.

(٣) جووت (شت يا كەسی بۆ يەكتر شياو).

(Her purse and shoes were a good ~ .)

(٤) ملەملێ؛ پێشبڕكێ

(٥) (ا) شووكردن؛ ژنهێنان. *(She made a good ~ .)*

(ب) ڕێكخستنی كچ و كوڕ (بۆ خواستن).

(٦) كەسێك كە بۆ هاوسەر بشێت؛ كچێك كە بۆ هێنان باش بێت؛ كوڕێك كە بۆ شووپێكردن باش بێت.

(١) ژن بۆ دۆزينەوە؛ مێرد بۆ دۆزينەوە؛ ڕێكخستنی كچ و كوڕێك بۆ ژنهێنان؛ *v.t.* ڵێ مارەكردن (٢) (ا) بەرەنگاربوون

(ب) ملەملێ لەگەڵ كردن؛ شان لە شان دان.

(He can ~ anybody in his specialty.)

(٣) هاوچار بۆ دۆزينەوە؛ هاوتاكردن؛ حەريف بۆ دۆزينەوە.

(٤) لەيەكچوون *(The markings on the stamps ~ each other.)*

(٥) ڵێ هاتن (جل وبەرگ)؛ لەگەڵ يەك گونجان؛ بۆ يەك شياو.

(The coat ~es the dress.)

(٦) لەيەكچواندن *(I want to ~ this cloth.)*

(٧) شێرخەت كردن (٨) بەراووردكردن

v.i. (١) ژنهێنان؛ شووكردن

(٢) لەيەكچوون؛ لەگەڵ يەك گونجان؛ بۆ يەك شياو؛ لەيەككردن.

(The colors ~ . ; The description ~es.)

matchbox (mach′boks´), *n.* قوتووە شقارتە؛ شقارتە

matchless (mach′lis), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە

matchmaker (mach′māk ĕr), *n.* شقارتە دروستكەر

matchmaker (mach′māk ĕr), *n.* (١) ژن‌مێرد بۆ خەڵك دۆزەرەوە؛ ڕێكخەری كچ و كوڕ بۆ ژنهێنان.

(٢) ڕێكخەری زۆرانبازی و بۆكسبازی.

-matchmaking *(n. & adj.).*

match point, دوا خاڵی بردنەوەی هاوبەركێيەك (يارى تەنس).

mate (māt), *n.* (١) ئاوەڵ؛ هاوڕەگ؛ هاوڕێ؛ *(classmate, roommate)*

(٢) لنگ يا تاكی جووتێك شت: *(the ~ to this glove)* .

(٣) هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.

(٤) ڕێزە يا مێيەی دوو باڵندە يا گياندارى جووت بوو.

(٥) [Archaic]، هاوتا؛ هاوسەنگ

(٦) ياريدەدەری كاپتنی كەشتی: *[chief (second, third) ~]*

(٧) ياريدەدەر (لەسەر كەشتی): *(the cook's ~)* .

v.t. (١) جووت كردن؛ يەكخستن؛ يەك پێكرتن.

(٢) بوون بە ژن‌ومێرد؛ شووپێكردن؛ ژنهێنان.

(٣) جووت پێكرتن؛ لێنان (وڵاخ)؛ كەڵدان؛ لێ چاكردن؛ لێ پەراندن.

v.i. (١) بوون بە ژن‌ومێرد؛ جووت بوون؛ گاين.

(٢) جووت بوون (ڕێرەمێی باڵندە و گياندار)؛ پێوەبوون؛ زاوزێ كردن. *(Some animals ~ in the spring.)*

mate (māt), *n., interj., v.t.* = checkmate.

mater (mā′tĕr, mä′tĕr), *n.* [Chiefly British Obsolete], = mother.

material (mə-tĕr′i-əl), *adj.* (١) بەرجەستە؛ بەرجەستەدار: *(a ~ object ; a ~ evidence)*

(٢) (ا) لەشی؛ جەستەيی: *(~ pleasures)* .

(ب) هی جيهانی (وەك شت و پارە و پلەوپايە) نەك گيانی: *(~ success)* .

(٣) گرنگ؛ سەرەكی.

n. (١) كەرەسە؛ شت: *(raw ~)* .

(٢) قوماش؛ كوتان. (٣) *(pl.)*، نامێر؛ كەرەسە: *(writing ~s)* .

(٤) شتومەك.

materialism (mə-tĕr′i-əl-iz′m), *n.* (١) فەلسەفەی ماددی.

(٢) پارەپەرستی؛ شت پەرستن؛ ماددە پەرستی.

materialist (mə-tĕr′i-əl-ist), *n.* (١) بڕوابوو بە فەلسەفەی ماددی.

(٢) پارەپەرست؛ ماددەپەرست.

materialistic (mə-tĕr´i-ə-lis′tik), *adj.* (١) تايبەتی بە فەلسەفەی ماددی. (٢) پارەپەرست؛ ماددەپەرست؛ پووڵەكی.

-materialistically *(adv.).*

materiality (mə-tĕr´i-al′ə-ti), *n.* (١) بەرجەستەيی؛ بەرجەستەداری. (٢) لەش؛ ماددە.

materialize (mə-tĕr′i-ə-līz´), *v.t.* (١) لەش بە بەرداكردن؛ گيان بە بەرداكردن. (٢) هێنانەپووی فريشتەيەك يا گيان بە بەرداكردنی.

v.i. (١) هاتنەدی؛ سەرگرتن: *(Our plans did not ~ .)* .

(٢) هاتنەپوو بە لەشەوە (فريشتە، دێوودرنج).

-materialization *(n.).*

materially (mə-tĕr′i-əl-i), *adv.* (١) لەڕووی ناوەڕۆكەوە نەك شێوە

(٢) تايبەتی بە شتی بەرجەستەدار.

(٣) تا ڕادەيەكی زۆر؛ نێجگار؛ زۆر: *(His testimony is ~ different from hers.)*

materiel, matériel (mə-tĕr´i-el′), *n.* (١) كەرەسە (بەتايبەتی هی دەزگايەك) (٢) كەرەسەو چەكی سوپايی.

maternal (mə-tûr′n'l), *adj.* (١) دايكی؛ دايكانە: *(~ instinct)* .

(٢) لە دايكەوە بۆ ماوە؛ دايكی.

(٣) دايكی؛ لە دايكەوە: *(~ aunt, grandparents, etc.)* .

maternity (mə-tûr′nə-ti), *n.* (١) دايكێتی؛ دايكايەتی؛ دايكی.

(٢) هەستی دايكايەتی؛ خۆشەويستی دايكايەتی

adj. هی منداڵبوون؛ هی سكپڕی و منداڵبوون:

(a ~ dress, ward, hospital, leave, etc.)

maternity hospital, نەخۆشخانەی منداڵبوون؛ زاینگە

math (math), *n.* [Colloq.]. = **mathematics.**

mathematical (math´ə-mat′i-k'l), *adj.* (۱) بیرکاری؛ هی ژمارەوپێوان (۲) وورد؛ تەواو؛ بێ کەموزیاد.

-mathematically *(adv.).*

mathematician (math´ə-mə-tish′ən), *n.* زانای بیرکاری؛ بیرکارناس؛ زانای ژمارەوپێوان.

mathematics (math´ə-mat′iks), *n.pl.* زانستی بیرکاری؛ ژمارەوپێوان

matin (mat′in), *n.* (*pl.*) (۱) نوێژی بەرەبەیان (کڵێسەی کاسۆلیکی). (۲) [Poetic]. خوێندنی بەیانیانی باڵندە

adj. (۱) تایبەتی بە نوێژی بەرەبەیان. (۲) هی بەیانی؛ هی بەیانیان.

-matinal *(adj.).*

matinee, matinée (mat′'n-ā´, mat′'n-ā´), *n.* نوواندنێک بەرنامەیەک یا پیشاندانێکی بە پارە (بەتایبەتی شانۆنامەیەک یا فیلمێکی پاش نیوەڕۆ).

matinee idol, نەکتەرێکی قۆز کە ژن زۆر حەز لە فیلمەکانی دەکەن و دەیبەرستن

matrass (mat′rəs), *n.* شوورەیەکی مل باریکە بۆ دڵۆپاندن.

matri- (mā′tri, mat′ri), . *(matriarch)* پێشگرێکە بەمانای: دایک

matriarch (mā′tri-ärk´), *n.* دایکە سەرۆک: ئافرەتێکە کە سەرگەورەی خێزان یا خێڵەکەیەتی

-matriarchal *(adj.)*; **matriarchic** *(adj.).*

matriarchate (mā′tri-är´kit), *n.* (۱) خێزانێک یا خێڵێک کە ئافرەت سەرگەورەی بێت (۲) پرۆسەیەک کە بە سەرۆکایەتی ئافرەت بێت.

matriarchy (mā′tri-är´ki), *n.* (۱) پرۆسەی دایک سالاری؛ پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتییە کە سەرۆکایەتی خێزان و خێڵ دەدات بە ئافرەت وە لەم پرۆسەدا منداڵەکان لەپرۆی دایکەوە دەدۆزرێتەوە نەک باوک. (۲) **matriarchate.**

matricide (mā′trə-sīd´, mat′rə-sīd´), *n.* (۱) دایکی خۆکوشتن. (۲) دایکی خۆکوژ

-matricidal *(adj.).*

matriculant (mə-trik′yoo-lənt), *n.* قوتابی وەرگیراو لە زانکۆ

matriculate (mə-trik′yoo-lāt´), *v.t.* وەرگرتن لە زانکۆ (یاش تاقیکردنەوەی تایبەتی).

v.i. وەرگیران لە زانکۆ

matriculation (mə-trik´yoo-lā′shən), *n.* (۱) وەرگرتن یا وەرگیرانی لە زانکۆ (۲) تاقیکردنەوەی وەرگرتن لە زانکۆ.

matriculator (mə-trik′yoo-lā´tĕr), *n.* = matriculant.

matrilineal (mā´trə-lin′i-əl, mat´rə-lin′i-əl), *adj.* لەرێی دایکەوەیە نەک باوک (بنەچە، خزمایەتی)

matrimonial (mat´rə-mō′ni-əl), *adj.* هی ژنهێنان و شووکردن؛ هی ژن و مێردایەتی

matrimony (mat′rə-mō´ni), *n.* (۱) ژنهێنان و شووکردن؛ ژنهێنان؛ شووکردن (۲) ژن و مێردایەتی. (۳) ژیانی ژن و مێردایەتی (٤) جورە یارییەکی کاغەز یا قومار.

matrix (mā′triks, mat′riks), *n.* (۱) منداڵدان؛ تێزانگ. (۲) سەرچاوە؛ نیشتمان؛ زێد؛ شوێنی لێوە پەیدابوون. (۳) (۱) نەو کونجەی ژێرزەمین یا سەرزەمین کە بەردی بەنرخی تێدا چەسپیوە. (ب) قاڵب (ج) قاڵبی تیپی چاپەمەنی. (٤) (۱) ماددەی نێوان شانەکانی گیاندار و پووەک. (ب) نەو شانانەی نینۆک و ددانیان لێوە پەیدا دەبێ.

matron (mā′trən), *n.* (۱) ژنی مێرددار؛ ژنی قەیرە؛ ژنێکی منداڵداری بەساڵداچوو؛ کەیبانوو.

(۲) بەرپرسی قوتابخانە، نەخۆشخانە، یا بەندیخانە (ئافرەت).

matronize (mā′trən-īz´, mat′rən-īz´), *v.t.* سەرپەرشتی کردن وەک دایک بۆ منداڵەکەی.

matronly (mā′trən-li), *adj.* (۱) سەلار (ئافرەت)؛ سەنگین؛ بە شەرم‌وشکۆ. (۲) تایبەتی بە ئەرکی سەرپەرشتی (ئافرەت)

matron of honor, بەربووک.

mat (mat), *n.* پەرداخ کردنێکی بێ ڕەنگ.

matte (mat), *n.* تێکەڵاوێکی کانزایی‌یە.

matted (mat′id), *adj.* (۱) چڕوچنگ لەیەک داوو پەستراوە: *(~ hair)*

(۲) پەراوێزی بۆ کراوە (وێنەی لە چوارچێوە گیراو).

matter (mat′ĕr), *n.* (۱) شت؛ ماددە (۲) کەرەسە. (۳) ناوەڕۆکی نووسراوێک نەک شێوازەکەی (٤) هەند؛ بڕ: *(a ~ of a few days)* . (٥) مەسەلە؛ باس: *(business ~s)* . (٦) (ا) شتێکی گرنگ؛ مەسەلەیەکی گرنگ. (ب) گرنگی: *(It's of no ~ .)* . (۷) (the ~)، کێشە؛ ناخۆشی؛ گیروگرفت؛ مەسەلە (ناخۆشی): *(What's the ~ ?)*

(۸) پۆستە: *(second-class ~)* . (۹) (ا) کێم (ب) پیسایی؛ گوو. (۱۰) (ا) شتی لە چاپدراو. (ب) تیپی ئامادەکراو (چاپەمەنی)

v.i. (۱) گرنگ بوون؛ قەی کردن: *(It doesn't ~ .; Does it really ~ what I think?)*

(۲) کێم لێ هاتن؛ گەیین (دوومەڵ).

as a matter of fact, لە ڕاستیدا؛ ئەوی ڕاستی بێت.

for that matter, لەو ڕووەوە؛ سەبارەت بە.

no laughing matter, گاڵتە نییە؛ زۆر گرنگە

no matter, (۱) گرنگ نییە؛ قەی ناکات. (۲) لەگەڵ نەوەشدا؛ بەبێ گوێدان بە.

matter of course, شتێکی ئاسایی‌یە؛ شتێکی سرووشتی‌یەو جێی سەرسامی نییە.

matter-of-fact (mat′ĕr-əv-fakt´), *adj.* بێ پێچ‌وپەنا؛ بێ ئەملاو ئەولا؛ بەبێ هەستانە؛ بە ووشکی.

matter of opinion, دەکەوێتە سەر ڕای نەو کەسە؛ هەرکەس ڕای خۆی هەیە دەربارەی.

mattock (mat′ək), *n.* پاچ؛ قوڵنگ.

mattress (mat′ris), *n.* (۱) دۆشەک. (۲) تەیمانێکی ئەستووری دارو گەڵا و بنچکەداری تەنراوە بۆ یاراستنی قەراغی پۆبار لە ڕامانێو هەڕەس بردن.

maturate (mach′oo-rāt´, mat′yoo-rāt´), *v.i.* (۱) گەیین (دوومەڵ)؛ کێم دەردان. (۲) گەیین؛ پێگەیشتن؛ کامڵ بوون.

maturation (mach´oo-rā′shən), *n.* (۱) گەیین (دوومەڵ)؛ کێم دەردان. (۲) گەیین؛ پێگەیشتن؛ کامڵ بوون؛ هەراش بوون.

mature (mə-tyoor′, mə-toor′), *adj.* (۱) هەراش (پووەک، گیاندار)؛ گەیو. (۲) کامڵ؛ گەورە؛ هەراش؛ قەیرە: *(a person of ~ age)*

(۳) تێگەیشتوو؛ بەجێ؛ هێمن: *(a ~ person, reaction, etc.)*

(٤) باش لێکۆڵراوە؛ باش بیرلێکراوە: *(a ~ plan of action)*

(٥) کاتی دانەوەی هاتووە: *(a ~ loan, bond, etc.)* .

v.t. (۱) پێگەیاندن. (۲) باش لێکۆڵینەوە.

v.i. (۱) (ا) گەیین؛ پێگەیشتن. (ب) هەراش بوون؛ گەورەبوون: *(Girls ~ early.)*

(۲) کاتی دانەوە هاتن (بانقەنۆت).

maturity (mə-tyoor′ə-ti, mə-toor′ə-ti), *n.* (۱) هەراشی؛

کامل بوون (۲) گەیین؛ پێگەیشتن. (۳) لێکۆڵراوەیی (٤) تێگەبشتن؛ لەسەرخۆیی: *(This kind of work requires ~ .)* .

(٥) (ا) کاتی دانەوە هاتن (بانقەنۆت).

(ب) ئەم کاتی دانەوەیە.

matzo (mät′sō. mät′sə), *n.* (*pl.* matzoth, matzos). جۆرە نانێکی هەویرترش تێنەکراوی پەقە (جوولەکە لە هەندێ جەژنا دەیخۆن).

maudlin (môd′lin), *adj.* (۱) بەسۆز و گرینۆک؛ هەست ناسک و گرینۆک (۲) بەسۆز و گرینۆک لەسەرخۆشیدا.

maul (môl), *n.* (۱) کوتەک (بۆ سنگ داچەقاندن)؛ پیک (۲) گورز؛ دارەدست [Archaic]

v.t. (ا) لێدان؛ بریندارکردن؛ پێست شینکردنەوە. (ب) هەڵگوفتن؛ گلۆفینەوە: *(A hunter was ~ed by a bear.)* .

(۲) قڵیشاندن بە پیلەو پوار؛ لەتکردن (دار)

-mauler *(n.).*

maulstick, mahlstick (môl′stik ′), *n.* داری نیگارکێش دارێکی درێژی باریکە نیگارکێش بۆ لەگەڵ بەکاری دەهێنێ

maund (mônd), *n.* مەن (کێشان)

maunder (môn′dĕr), *v.i.* (۱) سوورانەوە؛ خول خواردن. (۲) وورێنەکردن؛ قسەی بێ سەروبەر کردن.

mausoleum (mô′sə-lē′əm), *n.* گۆڕێکی گەورە (بەتایبەتی لەناو خانوویەکی حواندا)؛ گۆڕی کەسێکی مەزن؛ نارامگای مەزن.

mauve (mōv), *n.* ڕەنگی مۆر؛ مۆیەی بنەوشەیی

adj. مۆر؛ خامەکی؛ بنەوشەیی.

maverick (mav′ĕr-ik), *n.* (۱) گوێرەکە یا مانگای نەسمراوی لە گاگەل وونبوو یا دابڕاو؛ گوێرەکە یا جوانوری ناوەکی بێ خاوەن. (۲) پارێز یا نەسپی ڕاکردوو. (۳) [Colloq.]، کەسێکی سەربەخۆ کە مل نادات بۆ حیزبەکەی یا کۆمەڵەکەی؛ کەسێک کە خۆی جیاکردەبێتەوە لە حیزب یا کۆمەڵەکەی و ڕێگەی سەربەخۆی گرتبێ

mavis (mā′vis), *n.* باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆلە.

maw (mô), *n.* (۱) (ا) گەدە؛ وورگ (ب) گەدەی چوارەمی گیانداری کاڕێژکەر (۲) قورگ و کاژێرو سوورێنچکی گیانداری زۆرخۆر.

maw (mô), *n.* [Dial.], = ma; mamma; mother.

mawkish (môk′ish), *adj.* (۱) دڵ تێکەڵهێنەر؛ پیس؛ زۆر بێ تام. (۲) بەسۆز یا هەست ناسک بەشێوەیەکی بێ تام و منداڵانە.

max., = maximum.

maxi (mak′si), *n.* تەنووری یا کراسی ناوداماو.

maxilla (mak-sil′ə), *n.* شەویلگی سەرەوە؛ یەکێک لە دوو نیسقانەکەی شەویلگی سەرەوە.

maxillary (mak′sə-ler′i, mak-sil′ə-ri), *adj.* هی شەویلگی سەرەوە

n. = maxilla.

maxim (mak′sim), *n.* پەند؛ پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق؛ ووتەی بەجێ

maximal (mak′sə-m′l), *adj.* نەوپەڕ؛ پەڕی نەوپەڕ

maximize (mak′sə-mīz′), *v.t.* گەیاندنە پەڕی نەوپەڕ؛ زیادکردن هەتا بەرزترین پلە؛ هەتا بتوانرێ زیادکردن و گەورەکردن.

maximum (mak′sə-məm), *n.* پەڕی نەوپەڕ؛ نەوپەڕ؛ زیاترین؛ زۆرترین

maxwell (maks′wel, maks′wəl), *n.* ماکسوێڵ یەکەی تەووژمی موگناتیسی

May (mā), *n.* (۱) بەختەبارێن؛ باران بڕان؛ بانەمەڕ؛ مایس؛ مانگی پێنجەمی ساڵنامەی گریگۆری. (۲) (ا) بەهاران؛ بەهار. (ب) لاوی؛ لاوێتی؛ گەنجی؛ تافی گەنجی. (۳) [m-]، گۆزەی ئینگلیزی. (٤) ناهەنگی جەژنی کرێکاران (یەکی مایس)

may (mā), *v.* (۱) لەوانەیە؛ لەوانەبوون؛ بۆی هەیە؛ بۆ هەبوون؛ ڕەنگە: *(It ~ rain.)*

(۲) ڕێ پێدان؛ ڕێگەدان: *(You ~ go.)* .

(۳) بۆ ئەوەی؛ تاکو: *(Write to him at once so that he ~ know our plans.)*

(٤) ئاوات خواستن؛ هیوا وابوون؛ دۆعاکردن (وەک: یاخوا وابێ یا وانەبێ!) *(M~ you be happy!; M~ he go!)*

maybe (mā′bi, mā′bē), *adv.* لەوانەیە؛ ڕەنگە؛ بەڵکو.

Mayday (mā′dā′), *n.* ڕزگارمان کەن!؛ شفرەی هاوارکردنە بۆ یارمەتی لە کەشتی و فڕۆکەوە لەکاتی تەنگانەدا. *(There was no M~ call.)* (ووشەی " S.O.S " ببینە).

May Day, جەژنی یەکی مایس؛ جەژنی کرێکاران.

mayest (mā′ist), *archaic second person singular of* **may.**

mayhap (mā′hap′, mā hap′), *adv.* = maybe.

mayhem (mā′hem, mā′əm), *n.* (۱) بریندارکردن و پەکخستن؛ پەل بڕینەوە بە دەسەنقەست. (۲) کارێکی زیانبەخش و ناپەسەند؛ ئازاردان. (۳) پشێوی.

mayonnaise (mā′ə-nāz′, mā′ə-nāz′), *n.* مەیۆنەیز: گیراوەیەکی خەستی سپیکارە لە زەردینەی هێلکەو سرکەو بەهارات پێکدێت لە بابۆڵەی خواردەمەنی دەدرێت و دەخورێت.

mayor (mā′ĕr, mâr), *n.* سەرۆکی شارەوانی؛ بەڕێوەبەری شار.

-mayoral *(adj.)*; **mayoralship** *(n.).*

mayoralty (mā′ĕr-əl-ti, mâr′əl-ti), *n.* پلەوپایەی سەرۆکی شارەوانی؛ ماوەی فەرمانڕەوایی سەرۆکی شارەوانی.

Maypole (mā′pōl′), *n.* ستوونی مایس: دارێکی بەرزی بە گوڵ ڕازاوەیە لە جەژنی یەکی مایسدا سەمای لەدەور دەکرێ.

mayst (māst), *archaic second person singular of* **may.**

mazard (maz′ĕrd), *n.* [Obs.], (۱) سەر؛ کەللەسەر؛ کاسەی سەر. (۲) دەموچاو.

maze (māz), *v.t.* [Archaic], (۱) ووڕکردن؛ گێژکردن؛ واق ووڕماندن. (۲) سەرسام کردن؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن.

n. (۱) ڕێگەی پڕ لە پێچ‌وپەنا؛ ڕێگەی پێچ پێچاوی؛ پێچ‌وپلووچ؛ ڕێ وورنە. (۲) سەرشێواوی؛ حەپەساوی؛ واق ووڕماوی.

-mazy *(adj.).*

M.C., = Master of Cermonies.

M.D., پزیشک.

M-day (em′dā′), *n.* = mobilization day., ڕۆژی ڕەشبگیر دەستپێکردن بۆ جەنگ.

me (mē: *unstressed* mi), *pron.* من (کەسی یەکەمی تاک) (ڕێزمان).

mead (mēd), *n.* خواردنەوەیەکی کحولاییە.

meadow (med′ō), *n.* مێرگ.

-meadowy *(adj.).*

meadow lark, کلاوکوپەی مێرگ.

meadowsweet (med′ō-swēt′), *n.* جۆرە گوڵەباخێکی بۆنخۆشە

meager, meagre (mē′gĕr), *adj.* (۱) لەڕولاواز؛ لەر: *(a ~ face)*

(۲) کەم؛ کز: *(a ~ meal, salary, etc.; ~ resources)* .

meal (mēl), *n.* (۱) ژەم؛ ژەمێک خواردن؛ چێشت. (۲) کاتی نانخواردن.

meal (mēl), *n.* دانەوێڵەی هاڕراو: *(corn ~)* .

mealie (mēl′i), *n.* (۱) *(pl.)*، گەنمەشامی. (۲) گوڵەشامی.

meal ticket, (۱) تکتی خواردن. (۲) [Slang]، هۆی گوزەران؛ مایەی گوزەران یا ژیان؛ پشتیوانی دارایی (کار. مرۆڤ).

mealtime (mēl′tīm′), *n.* کاتی نانخواردن.

meal worm, مۆرانەی ئاردو دانەوێڵە.

mealy (mēl′i), *adj.* (١) وورد وەك نارد؛ ئاردی (٢) دامەوێڵەی هاپراوی تێدایە. (٣) بەڵمك؛ كونج كونج؛ خاڵ خاڵ؛ خاڵاوی. (٤) سپی؛ كاڵ؛ پەنگ زەرد. (٥) **mealy-mouthed**.

mealy-mouthed (mēl′i-mouṭht), *adj.* زمان لووس

mean (mēn), *v.t.* (١) نیازبوون؛ مەبەست بوون؛ ویستن. *(He ~s to go.)*

(٢) مانا وابوون؛ واگەیاندن؛ واگرتنەوە؛ واتا وابوون. *(What does this word ~ in Kurdish?)*

(٣) بڕیتی بوون لە؛ مایەی نەوە بوون؛ بوون بە هۆ. *(Money does not necessarily ~ happiness.)*

v.i. (١) مەبەست بوون؛ نیازبوون؛ ویستن. *(to ~ well).* (٢) بایەخ بوون؛ گرنگ بوون. *(Money ~s little to me.)*

mean well by, هەستی باشو برایانەو چاكە ویستن.

mean (mēn), *adj.* (١) گەنگ؛ پەشۆكی؛ بازاڕی؛ قەڵب. *(He is no ~ scholar.)*

(٢) هەژار؛ نزم (پلەوپایە). *(of ~ birth).* (٣) بێ شكۆ. (٤) بێ بایەخ؛ بێ نرخ؛ هیچوپووچ. (٥) پەرپووت (ڕووخسار)؛ ناشرین؛ بێ فەر. *(a ~ house in a ~ street)*

(٦) بەد؛ ناپەسەند؛ ناكەس؛ ناپیاو؛ نامەرد؛ نزم. (٧) ڕەزیل؛ پیسكە؛ پووڵەكی. (٨) سەركێش (ئەسپ): *(a ~ horse).* (٩) [Colloq.]، ناپەسەند؛ بەدخو؛ دڕ؛ تووڕەوتێز؛ بەدسرووشت؛ ڕووگرژ؛ دڵڕەق؛ شەڕەنگێز؛ خراپ (ڕەفتار لەگەڵ خەڵكدا): *(a ~ remark; Don't be so ~ to your little brother.)*

(١٠) [Colloq.]، شەرمەزار. (١١) [Colloq.]، نەخۆش. (١٢) [Slang]، (ا) قایم؛ ناگەڕێنرێتەوە (تۆپی یاری)؛ سەخت: *(He throws a ~ ball.)*

(ب) لێهاتوو؛ كارامە؛ شارەزا.

mean (mēn), *adj.* (١) ناوەڕاست؛ ناوەند. (٢) مام ناوەندی؛ ناوەندی. *n.* (١) ناوەڕاست (٢) نێوانڕۆیی؛ میانڕۆیی. (٣) تێكڕا (ژمارەوپێوان).

meander (mi-an′dĕr), *n.* (١) ڕێگە یا ڕێبازی خواروخێچ؛ چەم یا ناوەڕۆی پێچاوپێچ. (٢) سووڕانەوە؛ گەڕان. (٣) نەخشەی پێچاوپێچ. *v.i.* (١) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە خواروخێچی ڕۆیشتن: *(Streams tend to ~ through level land.)*

(٢) سووڕانەوە؛ گەڕان بەبێ مەبەست: *(~ing through the bazar, life, etc.)*

meandrous (mi-an′drəs), *adj.* پێچاوپێچ (چەم، ڕووبار، ڕێگە)؛ خواروخێچ.

meaning (mēn′iŋ), *n.* (١) واتا؛ مانا: *(the ~ of a word).* (٢) [Archaic]، مەبەست؛ نیاز. *adj.* (١) واتادار؛ گرنگ؛ مانابەخش. (٢) بە مەبەست.

meaningful (mēn′iŋ-f'l), *adj.* واتادار؛ مانابەخش؛ گرنگ؛ بەنرخ؛ پڕ مانا *(a ~ experience).*

meaningless (mēn′iŋ-lis), *adj.* بێ مانا؛ هیچوپووچ؛ بێ نرخ.

meanness (mēn′nis), *n.* (١) گەنگی؛ بێ نرخی؛ قەڵبی؛ بێ فەری. (٢) ڕەزیلێتی؛ پووڵەكێتی؛ خۆپەرستی. (٣) بەدخوازی؛ ناپەسەندی؛ دڵڕەقی؛ ڕووگرژی؛ كینە لە دڵ؛ خراپی (ڕەووشت). (٤) كارێكی ناپەسەندی دڵڕەقانەی كینە لە دڵانەی بەدخوازانە.

means (mēnz), *n.pl.* (١) هۆ؛ ڕێگە؛ ڕێباز: *(a ~ to an end).* (٢) سەرمایە؛ سامان؛ پارە؛ داهات؛ دەرامەت؛ دەسكەوت: *(He's a man of ~.; to live within one's ~)*

by all means, بێ گومان؛ مسۆگەر؛ بە مسۆگەری.

by any means, هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت.

by means of, بەهۆی؛ لەڕێگەی.

by no means, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕەنگێك؛ بە هیچ كلۆجێك.

means to an end, هۆی بە مەبەست گەیشتن؛ هۆی دەستكەوتنی ئامانجێك.

meant (ment), *past tense and past participle of* **mean.**

meantime (mēn′tīm), *adv.* (١) لەو كاتەدا. (٢) لە هەمان كاتدا. *n.* ماوەی نێوان دوو كات.

meanwhile (mēn′hwīl), *adv. & n.* = **meantime.**

measles (mē′z'lz), *n.pl.* سووڕیژە.

measly (mēz′li), *adj.* (١) سووڕیژەیەتی. (٢) [Slang]، كەم؛ زۆر كەم؛ هیچوپووچ: *(a ~ tip).*

measurability (mezh ĕr-ə-bil′ə-ti), *n.* بۆ پێوان یا ئەندازە گرتن شیان.

measurable (mezh′ĕr-ə-b'l), *adj.* (١) دەپێوڕێ؛ ئەندازەی دەگیرێ؛ دەتوانرێ بپێوڕێت. (٢) زۆر؛ ئەوتۆ: *(a ~ amount of rain).*

measurably (mezh′ĕr-ə-bli), *adv.* تا ڕادەیەكی زۆر؛ زۆر؛ ئێجگار: *(His health has improved ~.).*

measure (mezh′ĕr), *n.* (١) ئەندازە (پانی، درێژی، بەرزی، قەبارە، ئەستووری، سەنگ... هتد). (٢) پێوان. (٣) پێوانە؛ ئەندازە؛ كێشانە. (٤) هەندا؛ بڕێكی تایبەتی یا دیاریكراو. (٥) (ا) ڕادە یا سنووری دیاریكراو: *(Remain within ~.).* (ب) ڕادە یا ئەندازەی بەجێ: *(She grieved beyond ~.).* (٦) ڕادە: *(in large ~).* (٧) هەنگاو؛ هەڵسان بە كارێكی پێویست؛ تەقەلا؛ تەگبیر: *(We have to take ~s to deal with the problem.)*

(٨) گەڵاڵەی یاسا؛ گەڵاڵەنامە؛ یاسا. (٩) كێش (هۆنراوە). (١٠) سەمای لەسەرخۆ؛ جوولەیەكی ئەم جۆرە سەمایە. (١١) ژمارەی بەسەردا دابەشكراو بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە (ژمارەوپێوان). (١٢) كێش (مۆسیقا). (١٣) پانی شەقڵ یا لاپەڕە (چاپەمەنی).

v.t. (١) ئەندازەگرتن؛ پێوان؛ كێشان. (٢) (**~ off; ~ out**)، جیاكردنەوە بە پێوان یا ئەندازەگرتن. (٣) هەڵسەنگاندن: *(He ~d his foe).* (٤) بەراووردكردن: *(I'll ~ my talent against his.).* (٥) بە بااگرتن؛ بە قەدگرتن. (٦) ڕاگرتن (كات)؛ ژماردن (كاتژمێر): *(A clock ~s time.).* (٧) گونجاندن بەپێی ئەندازەیەك. (٨) لێكدانەوە. (٩) بڕین (ڕێگە، ماوە)؛ پێدا تێپەڕبوون.

v.i. (١) ئەندازەگرتن؛ پێوان؛ كێشان. (٢) ئەوەندە بوون یا دەرچوون (درێژی و پانی... هتد): *(This room ~s thirty feet across.)*

beyond measure, لە ئەندازە بەدەر؛ ئێجگار زۆر.

for good measure, بە سڵاوەوە (پێوان، كێشان).

in a measure, تا ڕادەیەك؛ نەختێك.

in great measure, = **in (a) large measure.**

in (a) large measure, تا ڕادەیەكی زۆر.

in some measure, تا ڕادەیەك.

made to measure, دەستكرد (جل‌وبەرگ)؛ بە پێوانە دروستكراو.

measure out, دابەشكردن بە پێوانە.

measure up to, لەو پلەیەدا بوون؛ توانا بەسەردا شكان؛ دەرهاتن (كردار، مەترسی، مرۆڤ... هتد): *(to measure up to a job, challenge, someone's expectations,*

task, etc.)

take measures, هەنگاوی پێویست نان؛ هەڵسان بە کاری پێویست؛ کەوتنە خۆ.

take one's measure, هەڵسەنگاندن

measured (mezh′ērd), *adj.* (۱) پێوراو؛ ئەندازە گیراو. (۲) (ا) ڕێک‌وپێک؛ چوونیەک. (ب) وورد و لەسەرخۆز بەردەوام: *(He walked with ~ steps.)*. (۳) کێشدار (هۆنراوە). (٤) باش بیرلێکراوە؛ بە ئەندازەو هێمنانەو ووریایانە کراو یا ووترا؛ بە ژمارە (مەجاز): *(~ words; a ~ speech, response, etc.)*. (٥) دەسەنقەست. (٦) کەم.

measureless (mezh′ēr-lis), *adj.* بێ ئەندازە؛ لە ڕادە بەدەر؛ لە ئەندازە بەدەر. بێ شومار؛ ئێجگار زۆر یا گەورە.

measurement (mezh′ēr-mənt), *n.* (۱) ئەندازەگرتن؛ پێوان. (۲) (ا) ئەندازە یا قەبارە بەپێی پێوانو کێشان. (ب) (*pl.*) ئەندازە: *(a person's ~)*. (۳) پێوانە؛ کێشانە؛ ئەندازە؛ سەنگ.

meat (mēt), *n.* (۱) خواردەمەنی؛ خۆراک؛ خواردن: *(~ and drink)*. (۲) گۆشت (هی گیانداری چوارپێ). (۳) گۆشتی میوەهات. (٤) ناوکۆک؛ ناوەڕۆک؛ کۆک: *(the ~ of a story)*. (٥) ژەم (بەتایبەتی نانی نێوارە). (٦) [Slang]. کارێک یا شتێک کە کەسێک شارەزایی تێدا بێت و حەزی لێ بکات: *(Tennis is his ~ .)*

meat-ball (mēt′bôl), *n.* (۱) کفتە؛ گۆشتی قیمەی خڕ هەڵدراوی ئەوەندەی گوێزێک. (۲) [Slang]، کەسێکی کەڕ بێ مێشک.

meatless (mēt′lis), *adj.* (۱) بێ گۆشت؛ گۆشتی تێدا نێیە. (۲) گۆشتی تێدا ناخوردرێ: *(a ~ day)*.

meatman (mēt′man), *n.* گۆشتفرۆش.

meatus (mi-ā′təs), *n.* کون یا بۆری ناولەش (کونەگوێ، بۆری میزە).

meaty (mēt′i), *adj.* (۱) گۆشتی؛ تامی گۆشت دەدات؛ لە گۆشت دەچێ. (۲) (ا) پڕ لە گۆشت. (ب) گۆشتن؛ قەڵەو. (۳) مێشک بزوێر؛ خەرپەوێن؛ ناوکرزکی زۆرە (مەجاز): *(a ~ subject for study and debate)*

-meatiness *(n.)*.

Mecca, Mekka (mek′ə), *n.* (۱) مەککە. (۲) [-m]، (ا) شوێنێکە کە گەلێک کەس بۆی دەچن؛ قیبلە. (ب) شوێنێکە کە مرۆڤ ناواتەخوازە ببینێ. (ج) ناوات؛ ئامانج.

mechanic (mə-kan′ik), *adj.* [Archaic], (۱) هی ئیشی دەستی (۲) هی مەکینە

n. (۱) فیتەر؛ مەکینەچی (۲) [Archaic]، (ا) پیشەگەر. (ب) کەسێکی پیسی بۆگەن.

mechanical (mə-kan′i-k'l), *adj.* (۱) مەکینەیی؛ تایبەت بە مەکینە. (۲) بە مەکینە دروستکراو. (۳) هی مەکینەکاری. (٤) بیرکردنەوەی ناوێ؛ ئۆتۆماتیکی؛ لە خۆوە یا خوڕەوەیە: *(a ~ act)*. (٥) [Archaic]، (ا) هی پیشەی دەستی. (ب) هی پیشەگەران؛ هی چێنی وەستاو کرێکاران. (ج) نزم؛ پیس و بۆگەن.

mechanically (mə-kan′i-k'l-i), *adv.* (۱) بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی؛ لە خۆوە. (۲) لەڕووی مەکینەو کارکردنێیەوە: *(There is nothing wrong with the car ~ .)*. (۳) دەربارەی مەکینەو مەکینەکاری؛ دەربارەی شارەزایی مەکینەکاری: *(He is ~ inclined.)*

mechanician (mek′ə-nish′ən), *n.* مەکینەچی؛ مەکینەناس؛ ئەندازیاری مەکینە.

mechanics (mə-kan′iks), *n.pl.* (۱) زانستی بزووتن و کارکردنە سەر ووزە بۆ سەر لەش (فیزیا). (۲) مەکینەکاری؛ زانست و پیشەی مەکینەکاری. (۳) چۆنێتی کردنی شتێک؛ لایەنی کردەنی کارێک کە بیرکردنەوەی زۆر ناوێت *(the ~ of writing)*

mechanism (mek′ə-niz′m), *n.* (۱) پارچەکانی مەکینەیەک و کارکردنیان پێکەوە: *(the ~ of a clock)*. (۲) (ا) کۆنەندام. (ب) شێوەی بە ئەنجام هێنان. (۳) لایەنی تەکنیکی. (٤) بیروباوەڕ یا فەلسەفەیەکە دەڵێت: ژیان و جیهان لەڕێگەی فیزیا و کیمیاوە لێکدەدرێتەوە.

mechanistic (mek′ə-nis′tik), *adj.* مەکینەیی؛ تایبەتی بە مەکینەو مەکینەناسی و بیروباوەڕی مەکینەپەرستی.

mechanize (mek′ə-nīz′), *v.t.* (۱) وەک مەکینە لێکردن. (۲) بە مەکینە بەرهەم هێنان لەباتی دەست: *(to ~ agriculture)*. (۳) مەکینە بەکارهێنان لە کارگەدا (٤) کەرەسەی جەنگ دان بە سوپا.

-mechanization *(n.)*.

medal (med′l), *n.* نیشان؛ مەدالیا

v.t. مەدالیا پێدان.

medalist, medallist (med′l-ist), *n.* (۱) مەدالیاچی؛ نیشان دروستکەر. (۲) نیشان وەرگر؛ مەدالیا بەرەوە؛ مەدالیا پێ بەخشراو.

medallion (mə-dal′yən), *n.* (۱) مەدالیای گەورە؛ مەدالیا. (۲) نەقشێکی خڕ یا هێلکەییە فەرش و قوماش و شتی تەنراوی پێ دەڕازێنرێتەوە.

meddle (med′l), *v.i.* (۱) (~ in; ~ with)، دەست تێوەردان؛ دەست خستنە ناو کاروباری خەڵکەوە؛ خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵچوون؛ دەست تێکێشان: *(Don't ~ in other people's affairs.)*. (۲) (with ~)، دەست تێوەدان؛ دەستکاری کردن. (۳) [Obs.]، (ا) چوونە ناو؛ تێکەڵبوون. (ب) بەربەرەکانی کردن.

-meddler *(n.)*.

meddlesome (med′l-səm), *adj.* خۆتێهەڵقورتێنەر؛ دەست تێوەردەر.

media (mē′di-ə), *n.* *alternative plural of* medium.

media (mē′di-ə), *n.* پەردەی ناوەڕاستی دیواری بۆری خوێن.

mediacy (mē′di-ə-si), *n.* (۱) (ا) ناوەڕاستێتی؛ ناوەندێتی. (ب) ناڕاستەوخۆیی پەیوەندی (۲) ناوبژیکاری؛ ناوبژی کردن.

mediaeval (mē′di-ē′v'l, med′i-ē′v'l), *adj.* = medieval.

medial (mē′di-əl), *adj.* (۱) ناوەڕاستی؛ هی ناوەڕاست؛ ناوەندی. (۲) ناوچەقی. (۳) (ا) مام ناوەندی؛ ناونجی. (ب) ئاسایی.

n. (۱) (ا) تیپی ناوەڕاستی ووشە. (ب) شێوەی تیپی ناوەڕاست. (۲) دەنگی تیپی (b, d, g) لە ناوەڕاستی ووشەدا.

median (mē′di-ən), *adj.* (۱) ناوەڕاست؛ ناوەڕاستی؛ ناوەندی. (۲) تایبەتی بە هێلێک کە وێنەیەکی نەندازەیی وەک سێگۆشە یا لەشێک دەکات بە دوو کەرتی یەکسانەوە لەسەر باری درێژی. (۳) هی ژمارەی ناوەڕاستی پرێز ژمارەیەک (وەک ژمارە (۹) لەم ڕیزەدا: ۲ ٤ ٥ ۹ ١٤ ١٧ ٣٠).

n. (۱) ژمارە، خاڵ، یا هێڵی ناوەڕاست (نەندازە، ژمێرەکاری)؛ ناوەند. (۲) دەماری خوێن یا هەستەدەماری ناوەند. (۳) تیرە زەوییەکی باریکە لە ناوەندی ڕێگاوبان و شەقامی دووسەریدا؛ ناوەند.

mediastinum (mē′di-as-tī′nəm), *n.* (۱) پەردەی نێوان سی‌یەکان. (۲) ئەو بۆشاییەی سنگ کە دڵ و هەموو ئەندامەکانی تری تێدایە جگە لە سی‌یەکان.

mediate (mē′di-āt′), *v.i.* (۱) لە ناوەڕاستدا بوون؛ لە ناوەندا بوون. (۲) ناوبژی کردن؛ ئاشتکردنەوە؛ کەوتنە بەینەوە؛ ڕێکخستنەوە: *(to ~ between two warring nations)*

v.t. هێنانەدی لەڕێگەی ناوبژی کردنەوە: *(to ~ a settlement)*.

adj. (۱) ناوەند؛ ناوەندی؛ ناوەڕاستی. (۲) ناڕاستەوخۆ.

mediation (mē´di-ā´shən), *n.* ناوبژی کردن؛ ناشتکردنەوە؛ ڕێکخستن. *(All attempts at ~ by a third party were rejected.)* .

mediator (mē´di-ā´tēr), *n.* ناوبژێکەر؛ ناشتکەرەوە.

mediatory (mē´di-ə-tôr´i, mē´di-ə-tō´ri), *adj.* ناوبژێکەری. تایبەتی بە ناوبژێکەر یا ناوبژیکاری.

medic (med´ik), *n.* [Colloq.], (۱) پزیشک؛ نەشتەرگەر. (۲) قوتابی پزیشکەوانی؛ پزیشکێکی تازە دەرچوو؛ برینپێچ. (۳) نەندامی تیپی پزیشکەوانی سوپا.

medic (med´ik), *n.* = **alfalfa.**

medicable (med´i-kə-b'l), *adj.* بە دەرمان چارەسەر دەکرێ؛ بە دەرمان چاک دەبێتەوە.

medical (med´i-k'l), *adj.* (۱) پزیشکی؛ پزیشکەوانی. (۲) پێویستی بە دەرمانکردنە نەک نەشتەرکاری. (۳) [Archaic]، وەک دەرمان وایە؛ چاکەرەوە.

n. [Colloq.], تێروانینی گشتی پزیشکی.

medical examiner, پزیشکی لێکۆڵەرەوەی یاسایی: کە لاشەی مردوو تونێکاری دەکات بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی (لە مردنی ناشایدا وەک کوشتن و خۆکوشتن... هتد). (پێشی دەوترێ: " **coroner** ") .

medical jurisprudence, پزیشکەوانی یاسایی.

medically (med´i-k'l-i, med´ik-li), *adv.* (۱) بە دەرمان. (۲) لەڕووی پزیشکەوانییەوە؛ لەڕووی پزیشکییەوە.

medicament (mə-dik´ə-mənt, med´i-kə-mənt), *n.* دەرمان

medicate (med´i-kāt´), *v.t.* (۱) دەرمانکردن. (۲) دەرمان تێکردن؛ دەرمان لێدان.

-medicative *(adj.).*

medication (med´i-kā´shən), *n.* (۱) دەرمان لێدان؛ دەرمانکردن. (۲) دەرمان

medicinal (mə-dis´'n-'l), *adj.* چاکەرەوە؛ چارەکەر (دەرمان)؛ بۆ چارەکردنی نەخۆشی باشە؛ وەک دەرمانە: *(~ herbs)* .

-medicinally *(adv.).*

medicine (med´ə-s'n), *n.* (۱) پزیشکەوانی؛ زانستی پزیشکەوانی. (۲) دەرمان. (۳) (ا) شتێک، نەریتێک، یا جادووگەرییەک کە گوایە خەڵک دەپارێزی و وەک دەرمان نەخۆش چاک دەکاتەوە (هیندییە نەمەریکاییەکان). (ب) نەفسوون: هێزی جادووگەری. (٤) [Obs.]، **medicine man** .

v.t. دەرماڵکردن؛ دەرمان پێدان؛ دەرمان لێدان.

medicine man, جادووگەر؛ پزیشکی جادووگەر.

medico (med´i-kō´), *n.* [Colloq.], (۱) پزیشک؛ نەشتەرگەر. (۲) قوتابی پزیشکەوانی.

medico- (med´i-kō´), پێشگرێکە بەمانای پزیشکەوانی.

medieval, mediaeval (med´i-ē´v'l), *adj.* سەدەی ناوەڕاست؛ هی سەدەی ناوەڕاست.

medievalism, mediaevalism (mē´di-ē´v'l-iz'm, med-´i-ē´v'l-iz'm), *n.* (۱) بیروباوەڕ نەریتی سەدەی ناوەڕاست. (۲) پەیڕەوی کردن و بڕوا پێ بوون و دڵسۆزی بۆ بیروباوەڕ نەریتەکانی سەدەی ناوەڕاست؛ سەدەی ناوەڕاست خوازی. (۳) بیروباوەڕ یا نەریتێکی سەدەی ناوەڕاست. (٤) لێکۆڵینەوەی سەدەی ناوەڕاست.

medievalist, mediaevalist (mē´di-ē´v'l-ist), *n.* (۱) زانا یا قوتابی سەدەی ناوەڕاست؛ سەدەی ناوەڕاست ناس. (۲) سەدەی ناوەڕاست خواز.

medio- (mē´di-ō, mē´di-ə), *Also* **medi-,** پێشگرێکە بەمانای: ناوەند؛ ناوەندی؛ ناونجی.

mediocre (mē´di-ō´kēr, mē´di-ō´kēr), *adj.* مام ناوەندی؛ نارنجی؛ نە باش و نە خراپ؛ ڕەشۆکی؛ ڕەمەکی.

mediocrity (mē´di-ok´rə-ti), *n.* (۱) مام ناوەندیتی (توانا، لێهاتوویی، چۆنێتی)؛ ڕەمەکێتی؛ نە باشی و نە خراپی.

(۲) توانا و لێهاتوویی مام ناوەندییانە.

(۳) کەسێکی مام ناوەندی لە توانا و لێهاتوویدا.

meditate (med´ə-tāt´), *v.t.* (۱) [Rare] ، بیرلێکردنەوە.

(۲) نەخشەدانان؛ وا نیازبوون؛ ویستن؛ بەتەمابوون.

v.i. بە قوڵی بیرکردنەوە؛ بیرکردنەوە.

-meditator *(n.).*

meditation (med´ə-tā´shən), *n.* (۱) بیرکردنەوەی قوڵ؛ بە قوڵی بیرکردنەوە. (۲) بە قوڵ بیرکردنەوەی ئایینی.

meditative (med´ə-tā´tiv), *adj.* (۱) حەزکەر لە بیرکردنەوە؛ بیرکەرەوە: *(a ~ mind)* .

(۲) بیرکردنەوەیی؛ تایبەتی بە بیرکردنەوە.

Mediterranean (med´ə-tə-rā´ni-ən), *adj.* (۱) لە (ا) ، (m-) ناوەوەی ووڵاتدا؛ دوور لە قەراغ دەریاوە. (ب) بە زەوی دەورگیراو (دەریا، دەریاچە).

(۲) هی دەریای سپی ناوەڕاست و ناوچەی دەوروبەری: *(a M~ climate)* .

(۳) هی گەلانی ناوچەی دەریای سپی ناوەڕاست.

n. (۱) دەریای سپی ناوەڕاست. (۲) کەسێکی خەڵکی ئەم ناوچەیە.

Mediterranean Sea, دەریای سپی ناوەڕاست.

medium (mē´di-əm), *n.* (*pl.* media or mediums), (ا) (۱) شتێکی مام ناوەندی یا ناونجی. (ب) پلەی ناوەڕاست یا ناوەندی؛ دۆخی ناوەندی. (۲) هۆ؛ ناوەند: *(The ether is the supposed ~ for radio waves.)* . (۳) هۆ: *(Radio is a ~ of communication.)* . (٤) (ا) ناوەند. (ب) دەوروبەر؛ شوێن. (٥) کەسێکە کە گوایە هۆی پەیوەندییە لەئێوان خەڵکی مردوو و زیندوودا؛ پەیامبەری ئێوان خەڵکی مردوو و زیندوو. (٦) هۆی دەربڕین (هونەر): *(This sculptor's favorite ~ is stone.)* .

adj. مام ناوەندی؛ ناونجی.

medium of exchange, هۆی ئاڵوگۆڕکردن یا گۆڕینەوە (وەک پارە یا شتێک لەجێی پارە)

medlar (med´lēr), *n.* گۆیژ.

medley (med´li), *n.* (۱) کۆمەڵێکی هەمەچەشنی تێکەڵاو (مرۆڤ، گیاندار، شت)؛ کۆمەڵێکی هەڕەمەی وەک چێشتی مجەور: *(What a ~ of races in America!)*

(۲) پارچە مۆسیقایەک کە لە چەند پارچەیەکی بچووکی نەساز پێکهاتبێ.

(۳) [Archaic] ، **melee** .

adj. تێکەڵاو؛ هەڕەمە؛ هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر.

medulla (mi-dul´ə), *n.* (۱) (ا) مۆخ. (ب) ناوەڕۆکی هەندێ نەندامی لەش (وەک گورچیلەو قژ... هتد). (۲) ناوەڕۆکی لیقنی قەفی هەندێ ڕووەک

-medullary *(adj.).*

Medusa (mə-dōō´sə, mə-dū´zə), *n.* (۱) مەدووسە: یەکێکە لە " گۆرگۆن " ەکانی نەفسانەی یۆنانی (ووشەی " **gorgon** " ببینە). (۲) ماسییەبە نەرمەلیقە.

-medusan *(adj.).*

medusoid (mə-dōō´soid, mə-dū´zoid), *n.* (۱) شێوەیەکی وەک ماسییەبە نەرمەلیقە. (۲) ماسییەبە نەرمەلیقە

adj. لە ماسییەبە نەرمەلیقە دەچێ.

meed (mēd), *n.* [Poetic], پاداشت؛ خەڵات.

meek (mēk), *adj.* (۱) بە ئارام؛ ملکەچ. (۲) (ا) بەسزمان؛ سەرکز؛ بێ فیز. (ب) سەرشۆڕ؛ بێ غیرەت. (۳) [Obs.]، لەسەرخۆ؛ هێمن؛ دڵنەرم.

-meekly *(adv.)*; **meekness** *(n.).*

meet (mēt), *v.t.* (ا) (۱) تووش بوون؛ پێ گەیشتن؛ تووش هاتن؛ بەیەکگەیشتن: *(I met him in the street.)* . (ب) تووش بوون (ناخۆشی): *(He met his fate.)* .

(٢) چوون بەپیرەوە؛ بەخێرهاتن کردن: *(He met her at the airport.)* .
(٣) (ا) ناسینی بۆ یەکەم جار: *(I met her a year ago at a party.)* .
(ب) دیدەنی کردن
(٤) بەرەنگاربوون؛ پووبەڕوو وەستان؛ شەڕ لەگەڵ کردن؛ دەستەویەخە وەستان.
(٥) بەرپەرچدانەوە؛ بەرهەڵستی کردن: *(We can ~ this objection.)* .
(٦) تووش هاتن؛ چەشتن؛ هاتنەپێ: *(Their plan will ~ disaster.)* .
(٧) هاتنە بەرچاو؛ وا دەرکەوتن.
(٨) (ا) ڕازی کردن؛ جێبەجێکردن: *(to ~ her wishes)* .
(ب) دانەوە (قەرز)؛ دان.

v.i. (١) یەکگرتن؛ بەیەکگەیشتن؛ لە یەکتری دان: *(The two streams ~ near our town.)*
(٢) بەرکەوتن؛ لێدان.
(٣) یەکتر ناسین: *(We met a week ago.)* .
(٤) بەرەنگاربوون؛ دەستەویەخە وەستان؛ پووبەڕوو وەستان.
(٥) بوون بەیەک؛ یەکگرتن. (٦) کۆڕگرتن؛ کۆبوونەوە.

n. (١) کۆبوونەوە (وەرزش)؛ کۆڕگرتن؛ کۆڕ: *(a swim ~ ; an athletic ~)*
(٢) کۆڕگرتووان؛ ئەوانەی کۆدەبنەوە.
(٣) جێی کۆبوونەوە؛ جێی کۆڕ.

meet a person halfway, هەوڵی ڕێکەوتن دان لەگەڵ کەسێک یا لایەک بە هەڵسان بە نیوەی ئەو ئەرکانەی پێویستە بۆ ئەم ڕێکەوتنە.

meet with, تووش هاتن (مرۆڤ، کۆسپ، ناخۆشی): *(to meet with misfortune)*

meet (mēt), *adj.* بەجێ؛ وا باشە؛ وا جوانە.

meeting (mēt′iŋ), *n.* (١) کۆبوونەوە؛ یەکگرتن؛ کۆڕگرتن.
(٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوە. (٣) (ا) کۆڕگرتووان.
(ب) جێی کۆبوونەوە (بۆ ئامانجی ئایینی)
(٤) جێگای بەیەک گەیشتن. (٥) بەرەوڕووبوونەوە بۆ شەڕ؛ شەڕە شیر.

mega- (meg′ə), *(megaphone)* . پێشگرێکە بەمانای: (١) گەورە؛ زل: *(megacycle)* (٢) یەک ملیۆن جار؛ ملیۆنێک

megacephalic (meg′ə-sə-fal′ik), *adj.* سەر زل

megacephalous (meg′ə-sef′ə-ləs), *adj.* = megacephalic.

megacycle (meg′ə-sī′k'l), *n.* ملیۆنێک خول لە چرکەیەکدا (فیزیا).

megalith (meg′ə-lith′), *n.* بەردی زل کە لە پەیکەرو خانووی یادگاری زۆر کۆندا بەکاردەهێنرا.

megalo- (meg′ə-lō, meg′ə-lə), پێشگرێکە بەمانای: گەورە؛ زل؛ بەمێز: *(megalomania, megalopolis)*

megalomania (meg′ə-lə-mā′ni-ə), *n.* شێتی گەورەیی خوازی؛ شێتی خۆ بە زل زانین؛ شێتی کردنی کاری گەورەو سەرناسا.

-megalomaniac *(adj.).*

megalopolis (meg′ə-lop′ə-lis), *n.* شارێکی زۆر گەورە؛ کۆمەڵە شارێکی گەورەی بەتەنیشت یەکەوە.

megaphone (meg′ə-fōn′), *n.* بڵندگۆ؛ ئامێری دەنگ گەورەکەر.

v.t. & v.i. دەنگ گەورەکردن.

megathere (meg′ə-thêr′), *n.* گیاندارێکی گەورەی گیاخۆری قڕتێکەوتووە.

megaton (meg′ə-tun′), *n.* مێگاتەن: هێزێکی تەقینەوەیە ئەوەندەی هێزی تەقینەوەی یەک ملیۆن تەن لە تەقەمەنی سێیەم نەتراتی ئۆلیوین دەبێت.

megrim (mē′grim), *n.* (١) migraine . (٢) هەوەس: هەوەسی سەردەمی و حولحولایانە؛ هەوەسبازی.
(٣) پەستی: مات و مەلوڵ؛ دڵتەنگی.
(٤) سەرەخوڵ (بەتایبەتی لە ئەسپ و ئاژەڵدا)؛ سەرەسووڕکێ.
(هەروەها پێشی دەوترێ: " blind stagger ") .

meiosis (mī-ō′sis), *n.* (١) دابەشبوونی کەمبوونەوەیی یا نیوەیی لە شانەی گیانەوەردا. (٢) litotes .

-meiotic *(adj.).*

melan-, = melano-.

melancholia (mel′ən-kō′li-ə), *n.* مێلانخۆلیا (دەروونناسی)؛ پەستی؛ مات و مەلوڵی؛ دڵتەنگی؛ غەمگینی.

-melancholiac *(adj. & n.).*

melancholic (mel′ən-kol′ik), *adj.* (١) مات و مەلوڵ؛ پەست؛ دڵتەنگ؛ غەمبار؛ مێلانخۆلیای لەگەڵدایە. (٢) تایبەتی بە مێلانخۆلیا؛ لەوانەیە تووشی مێلانخۆلیا ببێت.

-melancholically *(adv.).*

melancholy (mel′ən-kol′i), *n.* (١) [Archaic] ، (ا) ڕەشاو: یەکێکە لە چوار شلەی ناو لەشی مرۆڤ کە پێشینان وایان دەزانی دەبێتە هۆی غەمباری و دڵتەنگی. (ب) نەخۆشی مێلانخۆلیا، واتە غەمباری و دڵتەنگی.
(٢) مات و مەلوڵی؛ غەمباری؛ پەستی؛ دڵتەنگی. (٣) بیرکردنەوەی قوڵی وەها.
(٤) [Obs.]، نەخۆشی مێلانخۆلیای لەگەڵدایە.

mélange (mā′länzh′), *n.* هەرەمەی شتی تێکەڵوپێکەڵ.

melanic (mə-lan′ik), *adj.* پێست ڕەش؛ ڕەش؛ قژو پەڕو پێست ڕەش.

melanin (mel′ə-nin), *n.* ڕەنگی ڕەش (پێست و قژو پەڕی گیاندار).

melanism (mel′ə-niz′m), *n.* پێست ڕەشی بەشێوەیەکی نائاسایی؛ ڕەشی چاوو پێست و قژو پەڕ... هتد. (پێشی دەوترێ: " melanosis ") .

melanite (mel′ə-nīt′), *n.* جۆرە بەردێکی بەنرخە.

melano- (mel′ə-nō, mel′ə-nə), *Also* **melan-,** پێشگرێکە بەمانای: ڕەش؛ زۆر ڕەش؛ ڕەشی قەترانی.

melanoid (mel′ə-noid′), *adj.* ڕەنگ ڕەش (پێست، چاو، قژ، پەڕ).

melanoma (mel′ə-nō′mə), *n.* لوو، بڕین، یا سندانێکی ڕەشی کوشندە.

melanosis (mel′ə-nō′sis), *n.* ڕەشی نائاسایی پێست و شانەکانی لەش (نەخۆشی ناسی). (پێشی دەوترێ: " melanism ") .

-melanotic *(adj.).*

melanous (mel′ə-nəs), *adj.* پێست و قژ ڕەش.

melaphyre (mel′ə-fīr′), *n.* مێلافایەر: بەردێکی ئاگرپژێنی ڕەشباوە.

meld (meld), *v.t., v.i. & n.* دەست پێشاندان بۆ خاڵ ژماردن (قومار).

meld (meld), *v.t.* تێکەڵ و کردن؛ تێکەڵ کردن.

v.i. تێکەڵ و بوون؛ تێکەڵ بوون؛ بوون بەیەک.

melee, mêlée (mā-lā′, mā′lā, mel′ā), *n.* (١) (ا) شەڕی دەستەویەخە. (ب) شەڕە مستەکۆڵە؛ بەیەکداچوون؛ بەیەکدادان؛ بەیەکداهاتن: *(He struck his wife and aunt, and during the ~ the baby also suffered scratches.)*
(٢) پاڵەپەستۆی جەماوەری: *(the rush-hour ~)* .

melic (mel′ik), *adj.* (١) هەڵبەستە؛ هی گۆرانی و هۆنراوە.
(٢) هی هەڵبەستی گۆرانی یۆنانی.

melilot (mel′i-lot′), *n.* چەند جۆرە گیایەکی سێیەڕەیی بۆن خۆش و شیرینە.

meliorate (mēl′yə-rāt′), *v.t.* باشترکردن (جۆر، توخم، وەچە، نەوە)؛ چاکردن؛ پەرە پێ سەندن.

v.i. باشتربوون (توخم)؛ چاکتربوون.

-meliorable *(adj.)*; **melioration** *(n.)*; **meliorative** *(adj.).*

meliorism (mēl′yə-riz′m), *n.* (١) ئەو بیرو باوەڕەی کە دەڵێت: جیهان هەمیشە بەرەو باشی دەڕوات و مرۆڤیش دەتوانێ پەرە بسەنێ بەم چاک بوونە بە هەوڵ و تەقەلای خۆی. (٢) پەرە پێ سەندنی کۆمەڵ (لەڕێگەی نەمێشتنی نەخۆشی و بەرزکردنەوەی پلەی ژیانەوە).

-meliorist *(n. & adj.)*; **melioristic** *(adj.).*

mell (mel), *v.t. & v.i.* [Obs. or British Dial.], تێکەڵ کردن؛ تێکەڵ و بوون.

melliferous (mə-lif′ēr-əs), *adj.* هەنگوین بەرهەم دەهێنێ؛

هەنگوینی لێ پەیدا دەبێ.

mellifluence (mə-lif′lōō-əns), *n.* هەنگوینایی؛ شیرین؛ خۆش دەنگ، مۆسیقا).

mellifluent (mə-lif′lōō-ənt), *adj.* = **mellifluous.**

mellifluous (mə-lif′lōō-əs), *adj.* دەڵێی هەنگوینە؛ ساز وشیرین (دەنگ)؛ خۆش (دەنگ، مۆسیقا، ووشە): *(her ~ voice)* .

mellow (mel′ō), *adj.* (١) گەبیو (میوە)؛ شیرین و خۆش و پڕ لە ئاو؛ تەڕوبڕ پێگەبیو. (٢) گەڕاوە (شەراب)؛ تام خۆش: *(~ wine)* . (٣) خۆش (دەنگ، ئاووهەوا)؛ نەرم (دەنگ)؛ دڵگیر (ڕەنگ): *(~ air, weather, etc.)*

(٤) شێدارو بەپیت (خاك).

(٥) لەسەرخۆ و تێگەیشتوو و ژیر (بەهۆی تەمەنەوە).

(٦) [Colloq.] ڕووخۆش؛ کوڕی باش؛ ناسك: *(He is a ~ guy.)* .

(٧) [Colloq.]، سەرخۆش؛ نەختێك سەرخۆش؛ خەیاڵی هەیە.

(٨) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك.

v.t. گەیاندن؛ پێ گەیاندن.

v.i. (١) گەیان؛ پێگەیین. (٢) بڵ بوون؛ گەیین.

(٣) گەڕانەوە (مرۆڤ)؛ هێمن بوونەوە.

melodeon (mə-lō′di-ən), *n.* (١) ئامێرێکی بچووکی مۆسیقای بۆرییدارە وەك نەرگۆن. (٢) جۆرێکە لە ئەکۆردیۆن.

melodic (mə-lod′ik), *adj.* (١) خۆش (ئاوان). . **melodious** (٢) **-melodically** *(adv.)*.

melodious (mə-lō′di-əs), *adj.* (١) خۆش ئاواز؛ خۆش نەوا؛ شیرین ئاواز *(~ music)* .

(٢) خۆش (دەنگ، مۆسیقا)؛ شیرین (دەنگ)؛ ساز: *(the ~ voice of a young girl)*

-melodiously *(adv.)*.

melodist (mel′ə-dist), *n.* (١) ئاوازدانەر. (٢) گۆرانی بێژ.

melodize (mel′ə-dīz′), *v.t.* (١) خۆش کردن (دەنگ، مۆسیقا).

(٢) ئاوان بۆ دانان.

v.i. ئاواز دانان.

melodrama (mel′ə-drä′mə, mel′ə-dram′ə), *n.* (١) شانۆیی دڵداری یا ووروژێنەرو هەست بزوێن بە گۆرانی و مۆسیقاوە.

(٢) میلۆدراما شانۆنامەیەکە پڕ لە کرداری ووروژێنەرو دڵداری و هەست بزوێنو گەلێك جار تووندوتیژو سۆزی لە ئەندازە بەدەر کە ئەنجامەکەی بە خۆشی کۆتایی دێت.

(٣) کردارو ڕەوشت و ووتەی ووروژێنەرو هەست بزوێن و بەجۆش.

melodramatic (mel′ə-drə-mat′ik), *adj.* (١) وەك میلۆدراما (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) ووروژێنەر (کردار، ڕەوشت، ووتە)؛ بەجۆش؛ بەسۆز و تووندوتیژ؛ هەست بزوێن.

-melodramatically *(adv.)*.

melodramatics (mel′ə-drə-mat′iks), *n.pl.* (١) شانۆنامەی میلۆدراماتیکی (ووشەی پێشووتر ببینە). (٢) ڕەفتارو کردەوەی ووروژێنەرو هەست بزوێن و لە ئەندازە بەدەر بەجۆش.

melody (mel′ə-di), *n.* (١) ئاواز؛ نەوا. (٢) ئاوازی خۆش یا شیرین. (٣) خۆشی دەنگ؛ ئاوازی؛ مۆسیقایی: *(the ~ of verse)* .

(٤) هەڵبەستی گۆرانی.

meloid (mel′oid), *n.* جۆرێکە لە قاڵۆنچە.

adj. قاڵۆنچەیی؛ تایبەتی بەم جۆرە قاڵۆنچەیە.

melon (mel′ən), *n.* (١) کاڵەك.

(٢) [Slang]، قازانجی چاوەڕوان نەکراو کە بەش دەکرێ لەنێوان بەشدارانی کۆمپانیایەکدا *(to cut a ~)* .

melt (melt), *v.i.* (١) (أ) تووانەوە: *(Sugar ~s in water.)* . (ب) چوونەوە (بەفر). (ج) یەقکردنەوە. (٢) لەناوچوون؛ نەمان؛ تووانەوە؛ سەرنگووم بوون: *(Like snow in sunshine his capital had ~ed.)*

(٣) تێکەڵاوبوون؛ بوون بەیەك.

(٤) نەرم بوون (دڵ، هەست)؛ تووانەوە: *(Her heart ~ed at the child's tears.)*

(٥) [Obs.]، دڵشکست بوون؛ هەرەس بردن (مەجان)؛ ڕووخان (ترس، غەمباری، سەرسامی) (٦) تەڕاو لێ نیشتن؛ زۆر گەرمابوون.

v.t. (١) (~ down)، تووانەوە. (٢) تووانەوە: *(~ing honey in hot milk)* . (٣) وورده وورده نەهێشتن؛ پەرش وبڵاوەپێکردن؛ لەناوبردن: *(The sun ~ed the fog.)*

(٤) تێکەڵاوکردن؛ تووانەوە: *(Here individuals of all races are ~ed into a new race of men.)*

(٥) تێکەڵاوکردن (ڕەنگ، دەنگ)؛ تێکەڵ کردن.

(٦) نەرم کردن (دڵ، هەست).

n. (١) تووانەوە؛ تووانەوە. (٢) شتێکی تووێنراوە؛ شتێکی تووارە.

(٣) ئەو هەندەی بە یەك جار دەتووێنرێتەوە یا دەتووێتەوە.

meltage (mel′tij), *n.* (١) تووانەوە؛ تووانەوە.

(٢) شتی تووێنراوە یا تووارە، هەندی تووێنراوە یا تووارە.

melting point, پلەی تووانەوە.

melting pot, (١) دەفری تووانەوەی کانزا.

(٢) وڵاتێکە کە هەموو جۆرە نەتەوەیەکی کۆچەری تێدا کۆدەبێتەوە و تێکەڵاو دەبێت و دەتووێتەوە: *(The United States is a ~ .)* .

member (mem′bēr), *n.* (١) ئەندام (لەش)؛ پەل

(٢) بەش (هاوکێشەی ژمارەوپێوان)؛ پسته، خانوو، پرد... هتد.

(٣) ئەندام (ڕێکخراو، یانە، حیزب).

(٤) [M-]، (أ) ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکا.

(ب) ئەندامی پەرلەمانی ئینگلیزی

membership (mem′bēr-ship′), *n.* (١) ئەندامێتی؛ ئەندامی.

(٢) سەرجەمی ئەندامان (ڕێکخراو، یانە، حیزب): *(The club has a large ~ .)*

membranaceous (mem′brə-nā′shəs), *adj.* = membranous.

membrane (mem′brān), *n.* پەردە (ڕووەك، گیاندار)؛ کاڕ؛ تەنکە پێست.

membranous (mem′brə-nəs, mem-brā′nəs), *adj.* *Also* - **membranaceous,** (١) پەردەیی؛ لە پەردە دەچێ (گیاندار، ڕووەك)؛ لە پەردە پێکهاتوو. (٢) پەردە پێکهێنەر (نەخۆشی). (٣) زۆر تەنك.

memento (mi-men′tō), *n.* یادگار؛ نیشانە (بیرخستنەوە)؛ بیرخەرەوە.

memento mori (mi-men′tō mō′rī), [L.]. نیشانەی مردن (وەك کاسەی سەر)؛ بیرخەرەوەی مردن.

memo (mem′ō), *n.* [Colloq.], = **memorandum.**

memoir (mem′wär), *n.* (١) (أ) ژیاننامە؛ ژینامە. (ب) ژیاننامەی خۆ. (٢) **memorandum** . (٣) ڕاپۆرتێکی زانستی؛ لێکۆڵینەوە. (٤) *(pl.)*، یادداشت؛ بیرنامە؛ بیرەوەری: *(m~s of a national leader)* . (٥) *(pl.)*، تۆمارنامەی کاروباری ڕێکخراوێکی زانستی.

memorabilia (mem′ēr-ə-bil′i-ə), *n.pl.* ئەو شتانەی شایانی لەبیربوونن؛ شتی لەیادنەچووەوە؛ شتی لەبیرنەچووەوە؛ شتی گرنگ.

memorable (mem′ēr-ə-b'l), *adj.* لەبیرنەچووەوە؛ خۆش؛ لەیادنەچووەوە: *(We spent a ~ evening together.)* .

-memorability *(n.)*; **memorablenss** *(n.)*; **memorably** *(adv.)*.

memorandum (mem′ə-ran′dəm), *n.* (١) یادنامە؛ بیرنامە؛ ڕاگەیاندنامە: *(He wrote a ~ to the department chairman.)*

(٢) تۆمارنامەی ڕێکەوتن یا قۆنتەراتێك.

(٣) یادنامەی دیبلۆماسی؛ ڕاگەیاندننامەی دیبلۆماسی.

memorial (mə-môr′i-əl, mə-mō′ri-əl), *adj.* (۱) یادگاری؛ بیرخەرەوەیی؛ هی یادکردنەوە (۲) هی بیر؛ یادی؛ هی بیرەوەری.

n. (۱) شتی بیرەوەری؛ شتێک کە بۆ بیرکردنەوەی کەسێک یا پوودداوێک بکرێ یا کرابێ (پەیکەر، پیشووی گشتی... هتد).

(the Lincoln ~ in Washington)

(۲) پرسە.

(۳) داوانامە؛ خوازنامە؛ سکالانامە

Memorial Day, پۆژی یادکردنەوەی کوژراوانی جەنگ لە ئەمەریکا (پۆژی ۳۰ ی مەیس).

memorialize (mə-môr′i-ə-līz′, mə-mō′ri-ə-līz′), *v.t.* (۱) یادکردنەوە؛ بیرەوەری کردنەوە (۲) داوانامە پێشکەش کردن؛ خوازنامە یا سکالانامە پێدان

memorization (mem ĕr-ı-zā′shən), *n.* لەبەرکردن؛ دەرخ کردن؛ ڕەوان کردن

memorize (mem′ə-rīz′), *v.t.* لەبەرکردن؛ ڕەوان کردن؛ دەرخ کردن

memory (mem′ĕr-i), *n.* (۱) بیر؛ یاد

| to have a good (or bad) ~ |

(۲) سەرجەمی شتی لەبیربوو (۳) کەسێک، شتێک یا کرداری لەیادبوو

(٤) بیرەوەری؛ ماوەی لەبیربوون؛ ماوەی لەیادبوون؛

(Not within the ~ of living men has this happened.)

(in ~ of his father) (٥) بەیادی؛ یاد

(٦) ناوبانگی پاش مردن؛ ناوبانگی لە دوا بەجێماو؛

(a man of notorious ~)

(۷) ئەو بەشەی پێژمێری ئەلەکترۆنیە (کۆمپیوتەر) کە وەک مێشک یا بیری مرۆڤ زانیاری تێدا کۆدەکرێتەوە و دەپارێزرێ بۆ بەکارهێنانی لە پاشەڕۆژدا.

commit to memory, لەبەرکردن؛ ڕەوان کردن؛ دەرخ کردن؛

(to commit a poem to memory)

from memory, لەبەر؛

(I can recite the poem from memory)

in memory of, بەیادی؛ *(in memory of the martyrs)* .

memsahib (mem′sä′ib), *n.* میمساحب. نازناوی ئافرەتی ئەوروپایی میرددارە لە هیندستان (بەتایبەتی ژنی کاربەدەستێکی ئینگلیزی)

men (men), *n. plural of* man.

menace (men′is), *n.* (۱) (ا) شتێکی مەترسی لێکراو؛ شتی ترسناک. (ب) مەترسی (۲) هەڕەشە.

(۳) کەسێکی ناپەسەندی ترسناک.

v.t. & v.i. (۱) خستنە مەترسییەوە (۲) هەڕەشەلێکردن.

-menacingly *(adv.).*

ménage, menage (mə-näzh′, mā-näzh′), *n.* (۱) خێزان؛ مال؛ خاوخێزان (۲) مالداری؛ بنەمالی مال؛ کەیبانوویەتی؛ مال بەڕێوەبردن.

menagerie (mə-naj′ĕr-i, mə-nazh′ĕr-i), *n.* (۱) کۆمەڵێک گیانداری کێوی یا سەیری ناو قەفەز بۆ نواندن.

(۲) پێشانگای کۆمەڵێک گیانداری کێوی یا سەیر.

mend (mend), *v.t.* (۱) چاک کردنەوە؛ چاکردنەوە؛ چاک کردن؛

(to ~ shoes, a broken window, etc.)

(۲) چاک کردن (ڕەووشت)؛ باشکردن؛ ڕاستکردنەوە؛

(M~ your manners.; to ~ one's ways)

v.i. (۱) ڕەووشت باش بوون؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن.

(۲) چاکبوونەوە تەندروستی)؛ *(The bone ~ed in a month.)* .

n. (۱) چاکبوونەوە؛ چاکبوون؛ چاکردنەوە؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن.

(۲) شوێنی چاکراو؛ کونی دووراوە (جل‌وبەرگ)؛ جێی پینەکراو.

mend a fire, ئاگر خۆشکردن

mend one's fences, پەیوەندی باشکردن لەگەڵ دراوسێ و خەڵکی تردا (مرۆڤ، وڵات)

mend one's pace, پێ هەڵگرتن؛ خێراکردن؛ پەلەکردن.

on the mend, لە چاکبوونەوەدایە (تەندروستی)؛ بەرەو چاکبوونەوە دەچێ.

mendacious (men-dā′shəs), *adj.* (۱) درۆزن؛ *(a ~ child)* .

(۲) درۆ؛ *(~ statements, newspaper reports, etc.)* .

mendacity (men-das′ə-ti), *n.* (۱) درۆزنی؛ درۆزنێتی. (۲) درۆ.

Mendel's laws, یاساکانی مەندل (دەربارەی تایبەخۆزی بە زگماکی بۆماوە لە گیاندارو پووەکدا).

mendicancy (men′di-kən-si), *n.* سوالکەری؛ سوالّ کردن؛ دەست پاندکردنەوە لە خەڵک.

mendicant (men′di-kənt), *adj.* بە سوالکەری ژیاو؛ سوالکەر.

n. (۱) سوالکەر. (۲) ووشکەسۆفی سوالکەر (خاچ پەرستی).

mendicity (men-dis′ə-ti), *n.* = mendicancy.

menial (mē′ni-əl, mēn′yəl), *adj.* (۱) هی نۆکەر؛ بۆ نۆکەر باشە (کار)؛ پیس‌و ناخۆش (کار)؛ *(a ~ job; She hated such ~ tasks as washing the pots and pans.)*

(۲) کاری پیس‌و ناخۆش‌و نۆکەریکەر.

n. (۱) نۆکەر؛ بەردەست (۲) کەسێکی پیسی بۆگەنی بێ نرخ.

meningeal (mə-nin′ji-əl), *adj.* تایبەتی بە پەردەی مێشک‌و مۆخی بڕبڕاگە.

meninges (mə-nin′jēz), *n.pl.* پەردەی مێشک‌و مۆخی بڕبڕاگە.

meningitis (men ín-jī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی مێشک‌و مۆخی بڕبڕاگە (پزیشکەوانی).

meningococcus (mə-niŋ ́gō-kok′əs), *n.* میکرۆبی نەخۆشی پەردەی مێشک‌و بڕبڕە.

meniscus (mi-nis′kəs), *n.* (۱) کەوانە؛ شتێکی کەوانەیی. (۲) گەردبینی قۆزقۆپاو. (۳) پووی کەوانەیی شلەی ناو دەفر. (٤) کرکڕاگەی جومگە (تونکاری).

menology (mi-nol′ə-ji), *n.* (۱) سالنامەی ئایینی. (۲) کۆرتەی ژیاننامەی پیران لە سالنامەیەکی وەهادا.

menopause (men′ə-pôz′), *n.* وەستانی بێ نوێژی یا خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.

-menopausal *(adj.).*

menorrhagia (men′ə-rā′ji-ə), *n.* بێ نوێژی یا خوێن پژانی لە پادە بەدەری مانگانەی ئافرەت.

mensal (men′s'l), *adj.* هی مێزی نانخواردن.

mensal (men′s'l), *adj.* مانگانە؛ مانگی جارێک.

menses (men′sēz), *n.pl.* بێ نوێژی؛ خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.

Menshevik, menshevik (men′shə-vik′), *n.* مەنشەفیکی: ئەندامی لقی دابڕاو لە حیزبی دیموکراتی ئیشتراکی ڕووسی پێش شۆڕش کە بڕوای بە ڕێگەی شۆڕشگێڕانە نەبوو وە دژی " بۆلشەفیکەکان " وەستا.

-Menshevism *(n.)*; Menshevist *(n.).*

menstrual (men′strōō-əl), *adj.* (۱) هی بێ نوێژی؛ هی خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت. (۲) مانگانە؛ مانگی جارێک ڕووەدات؛ مانگێک دەخایەنێ.

menstruate (men′strōō-āt′), *v.i.* بێ نوێژی هاتن؛ خوێن پژان.

menstruation (men′strōō-ā′shən), *n.* بێ نوێژی؛ خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.

menstruous (men′strōō-əs), *adj.* بێ نوێژ.

mensurable (men′shĕr-ə-b'l), *adj.* دەپێوێ؛ ئەندازەی دەگیرێ.

mensural (men′shĕr-əl), *adj.* پێوانەیی؛ پێوانی؛ هی پێوان.

mensuration (men′shə-rā′shən), *n.* (۱) پێوان؛ ئەندازەگرتن. (۲) ئەندازەگرتنی قەوارەو پانی‌و درێژی‌و ڕوو (ژمارەوپێوان).

-ment (mənt, mint), پاشگرێکە بەمانای: (۱) ئەنجام؛ بەرهەم: *(improvement)*

(۲) هۆ.

(٢) کردن: شیواری کردنی کارێک: *(movement, measurement)* .
(٤) بار: دوخ *(disappointment)* .

mental (men′t'l), *adj.* (١) میشکی: هی میشک: هۆشەکی: *(~ powers)*
(٢) لە میشکدا: بیکدەرێتەوە (واتە بەبێ نووسینەوە): *(~ arithmatic)* .
(٣) شێت: میشک تێکچوو: *(a ~ patient)* .
(٤) هی شێتان *(a ~ hospital)* .

mental (men′t'l), *adj.* چەپاکەیی

mental age, تەمەنی میشکی: پلەی تێگەیشتن و زیرەکی کەسێک.

mental deficiency, میشک ناتەواوی (بە زگماکی).

mentality (men-tal′ə-ti), *n.* (١) توانای میشکی: زیرەکی: میشک. (٢) باری میشک: شێوەی بیرکردنەوە: بیروهۆش: شێوەی بیروهۆش: *(a war ~ ; a racist ~)*

mentally (men′t'l-i), *adv.* (١) بە میشک: لە میشکدا. (٢) لەرووی میشکەوە: دەربارەی میشک: لەبارەی میشکەوە.

menthol (men′thol, men′thōl, men′thôl), *n.* مێنسول
مادەیەکە لە نەعنا دەردەهێنرێ بۆ بۆن و دەرمان

mention (men′shən), *n.* ناوبردن: باوبران: ناوهێنان.

v.t. ناوبردن: باوهێنان

Don't mention it! شایانی ئەیە: لە وەڵامی سوپاسدا).

make mention of, ناوبردن: باوهێنان

not to mention, جگەلە: بەخوازەلا

mentor (men′tēr), *n.* ئامۆژگار: ڕابەری ژیری دڵسۆز: مامۆستای ئامۆژگاریکار.

menu (men′ū, mā′nū), *n.* (١) لیستەی خواردن (چێشتخانە): خۆراکنامە: ئاشنامە (پێشی دەوترێ: " bill of fare ").
(٢) خواردنی خواردەمەنی پێشکەشکراو.

meow, meou (mi-ou′, myou), *n.* میاوانی پشیلە: میاومیاو.

v.i. میاواندن

Mephistopheles (mef′ə-stof′ə-lēz′), *n.* (١) مەفیستۆفیلیس: شەیتانە گەورە داستانی کۆن) (٢) شەیتان: کەسێکی زۆڵ و قوماربان.

-Mephistophelean; Mephistophelian *(adj.).*

mephitis (me-fī′tis), *n.* (١) بۆنێکی پیسی لە زێرزەمینەوە هاتوو. (٢) بۆگەن: بۆنبکی پیس.

-mephitic *(adj.).*

mercantile (mūr′kən-til, mūr′kən-tīl′), *adj.* (١) بازرگانی: هی بازرگانان و بازرگانی: بازاڕی (٢) هی هەستی بازرگانێتی.

mercantilism (mūr′kən-til-iz′m), *n.* هەست و هەلسەوەی بازرگانێتی (بەتایبەتی لە ئەورووپادا پاش دوایی پێ هاتنی دەرەبەگایەتی کە بریتی بوو لە پەرە پێ سەندنی بازرگانی و زیاترکردنی ناردنی شتومەک بۆ دەرەوە وەک لە هێنانی بۆ ناو وڵات). (٢) بازرگانێتی.

mercenary (mūr′sə-ner′i), *adj.* (١) تەنها بۆ پارە کراو: پارە خۆشەویست. (ب) چاوبرسی.
(٢) بە کرێ گیراو: هی سەربازی بە کرێ گیراو.

n. (١) سەربازی بە کرێ گیراو (لەلایەن وڵاتی بێگانەوە): جاش. (٢) نۆکەر: چێلکاوحۆر: بە کرێ گیراو.

mercer (mūr′sēr), *n.* کووتالفرۆش: بازرگانی کووتان.

mercery (mūr′sēr-i), *n.* (١) کووتان: قوماش (٢) فرۆشگای کووتان: کووتان فرۆشی.

merchandise (mūr′chən-dīz′), *n.* (١) فرۆتەی: شتوومەکی بازرگانی. ٢) [Obs.]. بازرگانی: کڕین و فرۆشتن.

v.t. & v.i. کڕین و فرۆشتن: بازرگانی کردن.

merchant (mūr′chənt), *n.* (١) بازرگان: کۆفرۆش. (٢) دووکاندار: ووردەفرۆش: خاوەن فرۆشگا.

adj. (١) هی بازرگانی: بازرگانی. (٢) هی گەلەکەشتی بازرگانی.

merchantman (mūr′chənt-mən), *n.* (١) کەشتی بازرگانی. (٢) [Archaic]، بازرگان

merchant marine, (١) گەلەکەشتی بازرگانی وڵاتێک. (٢) کەشتی‌یەوانانی نەم گەلەکەشتی‌یە.

merciful (mūr′si-fəl), *adj.* بەبەزەیی: بەخشندە: دڵنەرم: پەرەحم.

merciless (mūr′si-lis), *adj.* بێ بەزەیی: دڵڕەق: بێ ڕەحم: بێ ئامان.

mercurate (mūr′kyoo-rāt′), *v.t.* جیوە تێکەڵ‌کردن: جیوە لێدان.

mercurial (mēr-kyoor′i-əl), *adj.* (١) [M-] ، تایبەتی بە ئەستێرەی گەڕۆکی موشتەری. (٢) جیوەیی: جیوەدار. (٣) زۆرزان: دانا: زیرەک و قوماربان. (٤) هەمیشە گۆڕاو: حولحولی: جیوە تێکراو.

n. دەرمانێک یا گیراوەیەکە کە جیوەی تێدایێ.

mercurialism (mēr-kyoor′i-əl-iz′m), *n.* ژەهر لێدران بە جیوە: ژەهراوی بوون بە جیوە.

mercuric (mēr-kyoor′ik), *adj.* جیوەداری هاوهێزی دوو (کیمیاگەری).

mercurous (mēr-kyoor′əs, mūr′kyoo-rəs), *adj.* جیوەدار (بەتایبەتی هی هاوهێزی یەک)

Mercury (mūr′kyoo-ri), *n.* (١) خودای پەیامبەری و بازرگانی و کارگەری و زمان پاراوی و زۆرزانی و هاتوچۆ دزی (تەفسانەی ڕۆمانی) (٢) ئەستێرەی گەڕۆکی موشتەری.

mercury (mūr′kyoo-ri), *n.* (١) جیوە (٢) جیوەی گەرماپێو. (٣) پەیامبەر: ڕابەر (٤) جۆرە ڕووەکێکی ئەورووپایی‌یە هەندێکی دەخۆرێ و هەندێکی تریشی ژەهراوی‌یە

mercy (mūr′si), *n.* (١) بەزەیی: دڵنەرمی: ڕەحم (٢) بەخشندەیی: لێبووردن. (٣) دەسەڵاتی بەخشین یا لێبووردن (٤) خەڵاتی خواهانە.

interj. وردتەیەکە سەرسامی یا پەستی دەردەبڕێ وەک: " ئەی هاوار بە مانم! "

at the mercy of, لەژێر دەسەڵات یا ڕەحمدا بوون: *(A slave is at the mercy of his master.; The ship was at the mercy of waves.)*

mercy killing, = euthanasia.

mere (mēr), *adj.* (١) تەنها: هەر: هەر نەوەندە *(He's a ~ child.)* . (٢) [Obs.]، تەواو: پەتی

mere (mēr), *n.* [Archaic, Poetic, or British Dial.], (١) (ا) دەریا. (ب) لقی دەریا. (٢) دەریاچە (٣) زەلکاو.

mere (mēr), *n.* [Archaic, Poetic, or British Dial.], سنوور.

merely (mēr′li), *adv.* (١) تەنها: هەر: هەر نەوەندە *(I ~ asked you a question.)* (٢) [Obs.]، بەتەواوی.

meretricious (mer′ə-trish′əs), *adj.* (١) قەحبانە (٢) دووڕکۆ: دڕۆزنە: درۆ: بە ڕووکەش جوان: زەق و هەرزانبەها.

merganser (mēr-gan′sēr), *n.* جۆرە مراوی‌یەکی ماسی خۆری پۆپنەداری دەنووک باریک و نووشتاوەیە.

merge (mūrj), *v.i. & v.t.* لێکدان: بوون بە یەک: یەکگرتن: یەک گرتنەوە.

-mergence *(n.).*

merger (mūr′jēr), *n.* بوون بە یەک (بەتایبەتی دوو کۆمپانیا یا زیاتر): یەکگرتن.

meridian (mə-rid′i-ən), *adj.* (١) هی نیوەڕۆ: نیوەڕۆ.
(٢) هی هێڵی درێژی (جوگرافیا).
(٣) تاف (گەنجی، جوانی، بەختیاری، دەسەڵات): هەڕەت.
(٤) [Rare]، باشووری.

n. (۱) بەرزترین شوێن کە ئەستێرەیەک پێیدا دەڕوات لە گەڕانیدا
(۲) تاف (گەنجی، جوانی، هێز، خۆشی، دەوڵەمەندی... هتد)؛ هەڕەت.
(۳) [Obs.]، نیوەڕۆ. (٤) هێڵی نیوەڕۆ (ئەستێرەناسی).
(٥) هێڵی درێژی (جوگرافیا).
(٦) (ا) شوێنێکی تایبەتی. (ب) سەروشتی تایبەخۆ.

meridional (mə-rid′i-ə-n'l), *adj.* (۱) باشووری
(۲) تایبەتی بە دانیشتووانی ناوچەی باشووری ئەورووپا بەتایبەتی فەرەنسا.
(۳) تایبەتی بە هێڵی نیوەڕۆ یا هێڵی درێژی.

n. [M-]. دانیشتووی ناوچەی باشووری ئەورووپا بەتایبەتی فەرەنسا

meringue (mə-raŋ′), *n.* (۱) سپێنەی هێلکەی شلەقێراو و شەکر کە لە فڕندا سوورەدەکرێتەوە و دەخرێتە سەر کێک. (۲) کێکێک لەم سپێنەی هێلکەیە و شەکر دروست دەکرێت و میوە دەکرێتە ناوییەوە.

merino (mə-rē′nō), *n.* (۱) مەڕی نیسپانی (کە بەرگنەکەی درێژو ناوریشمیی‌یە). (۲) بەرگنی ئەم جۆرە مەڕە. (۳) ڕێسی ئەم خورییە. (٤) قوماشێکی خورییە لەم خورییە دروست دەکرێت.

adj. تایبەتی بەم جۆرە مەڕو ڕێس و خوری و قوماشە.

merit (mer′it), *n.* (۱) باشی؛ نایابی؛ چاکی؛ لێهاتوویی؛ *(a play of ~)*
(۲) *(pl.)* سەما؛ نرخ؛ بایەخ.
(۳) چاکە؛ کار یا شتی باش. (٤) خەڵات؛ پاداشت
(٥) *(pl.)* چاک و خراپی؛ باش و خراپی؛ *(You have to decide the case on its ~s.)*

v.t. هێنان؛ شایستە بوون.

merited (mer′it-id), *adj.* دەهێنێ؛ شایستەی ئەوەیە.

meritorious (mer′ə-tôr′i-əs, mer′ə-tō′ri-əs), *adj.* باش؛ چاک؛ شایستەی خەڵاتە

merit system, سیستەمی لێهاتوویی: دانان و پێشخستنی فەرمانبەران بەگوێرەی لێهاتوویی نەک خاترو خوایشت.

merl, merle (mûrl), *n.* [Archaic or Poetic], باڵندەیەکی ڕەشی ئەورووپاییە نەختێک لە چۆلەکە گەورەترە

merlin (mûr′lin), *n.* باڵندەیەکی گۆشتخۆرە لە واشە دەچێ

merlon (mûr′lən), *n.* دیواری نێوان دوو کونی سەنگەرێک

mermaid (mûr′mād′), *n.* (۱) پەری دەریا. گیاندارێکی نەفسانەیی‌یە سەرو لەشی کچ و کلکی ماسی هەیە؛ کەنیشکی دەریا. (۲) نافرەتی مەلەوان

merman (mûr′man′), *n.* (۱) پیاوی ناوی. گیاندارێکی نەفسانەیی‌یە لەش و سەری پیاو و کلکی ماسی هەیە. (۲) پیاوی مەلەوان.

-merous (mēr-əs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پارچە یا بەشی هەیە

merrily (mer′ə-li), *adv.* بەخۆشی‌یەوە؛ بە کەیف و خۆشی؛ بەشادی‌یەوە.

merriment (mer′i-mənt), *n.* خۆشی؛ شادی؛ زەماوەند؛ کەیف و خۆشی؛ بەزم و ڕەزم.

merry (mer′i), *adj.* (۱) پڕ لە کەیف و خۆشی؛ پڕ لە شادی و پێکەنین؛ شاد؛ خۆش *(a ~ laugh; a ~ Christmas)*
(۲) [Archaic] (ا) خۆش. *(the ~ month of May)*
(ب) بەلاقرتی؛ بەتەوسەوە.

-merriness *(n.).*

make merry, بە پێکەنین و گۆرانی و زەماوەند کات ڕابواردن؛ خۆش ڕابواردن

make merry over, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

merry-andrew (mer′i-an′drōō), *n.* قەشمەر؛ گاڵتەچی.

merry-go-round (mer′i-gō-round′), *n.* (۱) چەرخ و فەلەک
(۲) ڕووداتی شت بەپەلە و یەک لەدوای یەک و سەیر؛ سوڕانەوە؛ خولانەوە

merrymaker (mer′i-māk′ĕr), *n.* زەماوەندگێڕ؛ بەشداری ئاهەنگ. ئاهەنگگەر

merrymaking (mer′i-māk′iŋ), *n.* بەزم و ڕەزم؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ.

merrythought (mer′i-thôt′), *n.* = wishbone.

mesa (mā′sə), *n.* گردێکی سەرتەخت و قەدپاڵ لێژ.

mesalliance (mā-zal′i-əns), *n.* ژنهێنان و شووکردنی ناهاوتا؛ ژنهێنان و شووکردن بە کەسێکی لە خۆ کەمتر.

mescal (mes-kal′), *n.* (۱) جۆرێکە لە " کاکتەس " (ووشەی " cactus " ببینە). (۲) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە خۆشاوی ئەم ڕووەکە دەردەهێنرێ.

mescaline (mes′kə-lēn′, mes′kə-lin), *n.* مادەیەکی سڕکەر یا گێژکەرە وەک بەنگ دەبێتەهۆی هەڵوەسەو زیرەخەو وڕێنە، لە ڕووەکی " مەسکەل " دەردەهێنرێ. (ووشەی پێشوو ببینە).

mesdames (mā-däm′), *n. plural of* **madame and madam.**

mesdemoiselles (mād′mwå′zel′), *n. plural of-* **mademoiselle.**

mescems (mē-sēmz′), ***impersonal v.*** [Archaic], وابزانم؛ لام وایە.

mesencephalon (mes′en-sef′ə-lon′), *n.* مێشکی ناوەڕاست.

mesh (mesh), *n.* (۱) کون (تۆر، بێژنگ، هێلەک).
(۲) *(pl.)*، پایەڵەکانی کونە تۆر. (۳) تۆر. (٤) داو؛ تەڵە.
(٥) بەیەکداچوون و قایم بوونی دڕانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد.

v.t. (۱) بە داوەوە کردن؛ پێوەکردن؛ ئاڵۆزاندن.
(۲) بەیەکداکردن و لەیەک قایم کردنی دڕانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد.
(۳) پێکەوە گونجان؛ پێکەوە باش کارکردن.

v.i. (۱) ئاڵۆزان؛ پێوەبوون. (۲) بەیەکداچوون و قایم بوونی دڕانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد. (۳) پێکەوە گونجان؛ شیان.

in mesh, بەیەکداچووەو قایم بووە (دڕانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە)؛ لەیەک گیربوون.

meshwork (mesh′wûrk′), *n.* تۆڕ؛ تەیمانە.

meshy (mesh′i), *adj.* کون کون وەک تۆڕ.

mesial (mē′zi-əl, mes′i-əl), *adj.* لە ناوەڕاستدا؛ بەتایبەتی بە دووبەشکردنی لەشی گیاندار بە هی ڕاست و چەپەوە.

mesmeric (mes-mer′ik, mez-mer′ik), *adj.* خەوڵێخەر (وەک بە نووراندنی موگناتیسی)؛ دڵفڕێنەر؛ هۆش لێبڕ.

mesmerism (mes′mēr-iz'm, mez′mēr-iz'm), *n.* (۱) خەو-لێخستنی موگناتیسی؛ نووراندنی موگناتیسی؛ هۆش لێ بڕین. (۲) دڵفڕاندن

mesmerize (mes′mə-rīz′, mez′mə-rīz′), *v.t.* (۱) نووراندنی موگناتیسی؛ خەوڵێخستنی موگناتیسی؛ هۆش لێ بڕین.
(۲) دڵفڕاندن؛ شێت و شەیداکردن؛ *(He could ~ an audience by the sheer force of his presence.)*

-mesmerizer *(n.).*

mesne (mēn), *adj.* ناوەڕاست (کات).

mesne lord, دەرەبەگێکە کە زەوی بە کرێ دەگرێ لە دەرەبەگێکی گەورەتر لە خۆی.

meso- (mes′ō, mes′ə), پێشگرێکە بەمانای: لەنێوان؛ نێوان؛ ناوەڕاست؛ ناوەند.

mesoblast (mes′ə-blast′), *n.* ئەو شانانەی ئاوڵەمیە کە سەرچاوەی پەرەسەندنی ئێسقان و ماسولکە و تێشووی لەشە.

mesocarp (mes′ə-kärp′), *n.* ناوەڕۆکی گۆشتی میوە.

mesocephalon (mes′ō-sef′ə-lon′), *n.* = **mesencephalon.**

mesoderm (mes′ə-dûrm′), *n.* = **mesoblast.**

mesomorphic (mes′ə-môr′fik), *adj.* (۱) هی باری نێوان شلەو ڕەقی. (۲) هی لەشی ماسولکەی بەهێزو ئێسقاناوی.

mesonephros (mes′ə-nef′ros), *n.* گورچیلەی ئاوڵەمەی گیاندارە بڕیڕەدار.

mesophyll (mes′ə-fil´), *n.* شانەی نەرمی ناوەوەی گەڵا.

mesophyte (mes′ə-fīt´), *n.* ڕووەکێکە لە دەوروبەرێکدا دەڕوێت کە شێی ماو ناوەندی بێت.

Mesopotamia (mes´ə-pə-tā′mi-ə), *n.* مێزۆپۆتامیا: وڵاتی نێوان دوو ڕووبار " عێراق ".

mesquite, mesquit (mes-kēt′, mes′kēt), *n.* دار یا دەوەنێکی دڕکاوی‌یە بەرەکەی وەک کەلووی پاقلە وایە.

mess (mes), *n.* (۱) ژەم: یەک خۆراک. (۲) ژەمە شۆربا. (۳) خواردنی ناخۆش. (٤) تاقمێک کە هەمیشە پێکەوە نان دەخۆن (وەک سەربان؛ ناوەڵی سەر خوان. (٥) (ا) ئەو ژەمە خواردنەی ئەم تاقمە پێکەوە دەیخۆن. (ب) خوان: خوانی گشتی یا کۆمەڵ؛ خوانی جەماوەری: ***(He's at ~ now.)*** . (٦) کۆمەڵێک شتی تێکەڵاوو‌پێکەڵاو یا بەسەرێەکدا کەوتوو. (۷) تەنگوچەڵەمە: ناخۆشی؛ سەرئێشە: ***(He got himself into a ~.)*** . (۸) تێکەڵاوو‌پێکەڵاوی؛ پیس‌وپۆخڵی. (۹) گەندوگوو؛ پیسی؛ پیسایی: ***(Please clean up this ~.)*** .

v.t. (۱) خواردن پێدان (وەک لە سوپادا). (۲) (ا) پیس کردن؛ پیس‌وپۆخڵ کردن. (ب) (~ up)، تێکدان:

(The late arrival of the train ~ed up our plans.)

(۳) [Obs. or Dial.]، خواردن بەشکردن؛ خواردن بەخشینەوە.

v.i. (۱) نانخواردن بە جەماوەری؛ پێکەوە نانخواردن. (۲) تێکدان: تێکەڵاوو‌پێکەڵاوکردن؛ شێواندن. (۳) دەست تێکێشان؛ دەست تێخستن (کارو‌باری خەڵک).

make a mess of, تێکدان؛ شێواندن

(He made a mess of his life.)

mess around (or about), (۱) خۆ خەریک کردن؛ کات کوشتن؛ خۆ خڵەفاندن بە شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ ئەنجامەوە:

(She's always messing around the house.)

(۲) [Colloq.]. ناپاکی کردن لە ژن‌و مێردی خۆ (بەتایبەتی بەزێیەوە).

message (mes′ij), *n.* (۱) نامە: پەیام: ڕاسپاردە. (۲) پەیامێبەری. (۳) پەیامێکی گرنگ (وەک هی پێغەمبەرێک یا فەیلەسوفێک).

messenger (mes′′n-jēr), *n.* (۱) پەیامبەر: نامەبەر؛ تەتەر. (۲) ڕابەر: پێغەمبەر. (۳) [Archaic]، پێشەنگ؛ مژدەبەر.

mess hall, ژوور یا هۆڵی نانخواردن (ئۆردوگا)؛ خوانی جەماوەری.

Messiah (mə-sī′ə), *n.* (۱) ڕزگارکەری چاوەڕوانکراوی جوولەکە (ئایینی جوولەکە). (۲) مەسیح؛ عیسا. (۳) [-m]، ڕزگارکەری چاوەڕوانکراو.

Messianic (mes´ī-an′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە مەسیح؛ هی عیسا. (۲) [-m]. هی ڕزگارکەری چاوەڕوانکراو.

Messias (mə-sī′əs), *n.* = **Messiah.**

messieurs (mes′ērz), *n. plural of* **monsieur.**

messily (mes′ə-li), *adv.* بە پیس‌وپۆخڵی؛ بە تێکەڵاوو‌پێکەڵاوی؛ بە شێواوی؛ بە پیسی.

messiness (mes′i-nis), *n.* پیس‌وپۆخڵی؛ پیسی؛ شێواوی؛ تێکەڵاوو‌پێکەڵاوی

mess jacket, چاکەتی سپی پیاوانەی تەسکی کورت هەتا ناوقەد (بۆ بۆنەی ڕەسمی)

mess kit, دەفری نانخواردنی سەربازو دەشتەوان. (پێشی دەوترێ: " **mess gear** ").

messmate (mes′māt´), *n.* هاوخوان (ئۆردوگا).

Messrs. (mes′ērz), *n. plural of* **Mr.**

messuage (mes′wij), *n.* خانووبەرە؛ مانێک بە خانوو خانۆچکەو حەوشەو زەوی دەوروبەرییەوە.

messy (mes′i), *adj.* (۱) پیس‌وپۆخڵ: پیس؛ ناپوختە؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ؛ ناڕێک‌وپێک؛ شێواو ***(a ~ place, dress, person, etc.)*** . (۲) خراپ (باری ژیان)؛ پڕ لە سەرئێشە؛ ناخۆش؛ شێواو: ***(a ~ situation)***

mestiza (mes-tē′zə), *n.* کەسێکی دوورەگ (بەتایبەتی ئافرەتێک کە نەوەی ئیسپانی یا پورتوگاڵی‌و هیندی نەمەریکی بێت لە وڵاتانی نەمەریکای لاتینیدا).

mestizo (mes-tē′zō), *n.* کەسێکی دوورەگ (بەتایبەتی پیاوێک یا کوڕێک کە نەوەی ئیسپانی یا پورتوگاڵی‌و هیندی نەمەریکی بێت لە وڵاتانی نەمەریکای لاتینیدا).

met (met), *past tense and past participle of* **meet.**

meta- (met′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) شێوە گۆڕان: ***(metamorphosis)*** (۲) (ا) لەوڵا؛ لەپەڕ؛ لەپاش: نەودیو: ***(metaphysics)*** . (ب) بەرزتر؛ لەسەر (۳) لەپشتەوە؛ لەپشت. (٤) لێوە وەرگێراو (کیمیا).

metabolic (met´ə-bol′ik), *adj.* تایبەتی بە کردارە کیمیایی‌یەکان لە نەشی گیاندارداو (ووشەی داهاتوو ببینە).

metabolism (mə-tab′ə-liz´m), *n.* مێتابۆلیزم: کردارەکانی زیندەوەری؛ کردارە کیمیایی‌یەکانی شانەکانی زیندەوەر کە پێویستە بۆ ژیان؛ زیندەکار.

metabolite (mə-tab′ə-līt´), *n.* ماددەیەک کە لە ئەنجامی کردارە کیمیایی‌یەکانی شانەکانی زیندەوەردا پەیدا دەبێت.

metabolize (mə-tab′ə-līz´), *v.t. & v.i.* گۆڕینی خواردەمەنی بە کردارە کیمیایی‌یەکانی شانەکانی زیندەوەر بۆ بەردەوام بوونی ژیان

metacarpus (met´ə-kär′pəs), *n.* ئێسقانەکانی دەست لەنێوان مەچەک‌و پەنجەکاندا؛ شانەی لەپ؛ بەروپشتی لەپ.

-metacarpal ***(adj.).***

metacenter, metacentre (met′ə-sen´tēr), *n.* چەقی قورسایی بەشی نوقووم بووی لەشێکی سەرئاوکەوتوو.

metagalaxy (met´ə-gal′ək-si), *n.* گەردوون.

metal (met′′l), *n.* (۱) کان؛ کانزا. (۲) داڕێژراوێکی دوو کانزا یا زیاتر. (۳) شتێکی کانزایی. (٤) سرووشتی مرۆڤ: ماك؛ گەوهەر. (٥) [British]، بەردەشکاو؛ وورده بەرد. (٦) شووشەی تووا‌وە (کە پەیکەرو شتی شووشەی لێ دروست دەکرێ). (۷) ناسنی جۆشدراوی تووا‌وە (۸) تیپی کانزایی (چاپەمەنی).

adj. کانزایی؛ لە کانزا دروستکراو.

v.t. بە کانزا داپۆشین؛ کانزا لێدان.

metalist, metallist (met′′l-ist), *n.* (۱) کارگەری کانزا. (۲) لایەنگری بەکارهێنانی پارەی کانزایی لەباتی هی کاغەز.

metalize (met′′l-īz´), *v.t.* (۱) داپۆشین بە کانزا؛ کانزا لێدان. (۲) گۆڕین بۆ کانزا

metallic (mə-tal′ik), *adj.* (۱) کانزایی. (۲) کانزای تێدایە؛ کانزای لێ دەردێت؛ لە کانزا پێکهاتوو: ***(a ~ compound)*** (۳) لە هی کانزا دەچێ (دەنگ): ***(a ~ sound)*** .

-metallically ***(adv.).***

metalliferous (met´′l-if′ēr-əs), *adj.* کانزای لێ دەردێت؛ کانزادار.

metalline (met′′l-in, met′′l-in´), *adj.* (۱) . **metallic** (۲) کانزا یا ئایۆنی کانزایی تێدایە.

metalist (met′′l-ist), *n.* = **metalist.**

metallize (met′′l-īz´), *v.t.* = **metalize.**

metallography (met′′l-og′rə-fi), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی پێکهاتن‌و تایبەخۆی کانزاو داڕێژەی کانزایی. (۲) جۆرێکە لە چاپکردن.

metalloid (met′′l-oid´), *n.* (۱) شتی ناکانزایی. (۲) شتی نیمچە کانزایی.

adj. (۱) لە کانزاچوو. (۲) ناکانزایی؛ نیمچە کانزایی

metallurgist (met′l-ûr′jist), *n.* کانزاناس؛ زانای کانزا؛ کارگەری کانزا.

metallurgy (met′l-ûr′ji), *n.* (۱) کانزاناسی؛ زانستی کانزا؛ کانزاکاری. (۲) پاک‌و پوختەکردنی کانزا؛ پاکردنەوەی کانزای خاوو جیاکردنەوەی کانزا پوختەکەی

-metallurgic; metallurgical *(adj.).*

metalwork (met′l-wûrk′), *n.* (۱) ئامێرو دەفرو شتی تری کانزایی. (۲) کانزاکاری؛ دروستکردنی شت لە کانزا.

metalworking (met′l-wûr′kiŋ), *n.* دروستکردنی شت لە کانزا؛ کانزاکاری.

metamorphic (met′ə-môr′fik), *adj.* (۱) تایبەتی بە گۆڕینی شێوەو سروشتی شت. (۲) تایبەتی بە گۆڕینی بەردێک بۆ بەردێکی تر (زەمینناسی)

metamorphism (met′ə-môr′fiz′m), *n.* (۱) شێوە گۆڕان (جانەوەر)؛ گۆڕان (زیندەوەرزانی). (۲) گۆڕانی بەردێک بۆ بەردێکی تر بەهۆی گەرماو پەستانو کرداری کیمیایی‌یەوە.

metamorphose (met′ə-môr′fōz, met′ə-môr′fōs), *v.t.* گۆڕین؛ شێوە گۆڕین (زیندەوەرزانی).

metamorphosis (met′ə-môr′fə-sis, met′ə-môr-fō′sis), *n.* (۱) (ا) گۆڕانی تەواوی شێوەو سروشتو گەوهەر (بە جادووگەری). (ب) شێوەی پەیدابوو لە ئەنجامی ئەم گۆڕینەدا (۲) گۆڕانی تەواوی پووخسارو سروشتو بار (۳) گۆڕانی شێوەو پێکهاتنو ئەرک (زیندەوەرزانی). بەتایبەتی: (ا) گۆڕانی یەکجارو کوتوپڕی لەش (وەک سەرمێکوتە بۆ بۆق). (ب) گۆڕانی پرووەک. (ج) گۆڕانی شانەی لەش.

metanephros (met′ə-nef′ros), *n.* گورچیلەی ناولەمە

metaphor (met′ə-fôr, met′ə-fôr′), *n.* بریتیکاری (زمان. وێژە)؛ بریکاری؛ مەجاز: *(a heart of stone; the evening of life; He was a lion in the battle.)*

-metaphoric *(adj.).*

mix metaphors, دوو ووتەی مەجازی نەگونجاو یا زیاتر: *" Young man, you have a spark in you-water it!"*

metaphorical (met′ə-fôr′i-k'l, met′ə-for′i-k'l), *adj.* هی ووتەی مەجازی؛ مەجازی

-metaphorically *(adv.).*

metaphrase (met′ə-frāz′), *n.* گۆڕینی دەقاودەق (زمانەوانی)؛ گۆڕینی ووشە بە ووشە.

v.t. (۱) گۆڕینی دەقاودەق، واتە، ووشە بە ووشە. (۲) دەستکاری کردنی دەقی نووسراوێک بەتایبەتی لەلایەن ناحەزانەوە بە جۆرێک کە بە ئاسانی هەستی پێ نەکرێ (بۆ گۆڕینی ماناکەی بۆ مەبەستی خۆ).

metaphrast (met′ə-frast′), *n.* ئەو کەسەی نووسراوێکی وێژەیی لە شێوەیەکەوە بۆ شێوەیەکی تر دەگۆڕێ (وەک لە پەخشانەوە بۆ هۆنراوە)

metaphysic (met′ə-fiz′ik), *n.* (۱) . metaphysics (۲) . metaphysician [Obs.]

adj. [Rare], = metaphysical.

metaphysical (met′ə-fiz′i-k'l), *adj.* (۱) میتافیزیکی (ووشەی دواتر ببینە). (۲) لێل (زانیاری)؛ نادیار؛ پووت. (۳) لە سروشت بەدەر؛ لەولای سروشتەوە؛ لەردیو سروشتەوە. (٤) شارەزای زانیاری‌و فەلسەفەی لە سروشت بەدەر. (٥) تایبەتی بە دەستەیەک هۆنەری ئینگلیزی سەدەی حەڤدە (کە هۆنراوەکانیان بە لێلی‌و لە سروشت بەدەر ناسراوە).

-metaphysically *(adv.).*

metaphysician (met′ə-fə-zish′ən), *n.* زانای زانستو فەلسەفەی لە سروشت بەدەر.

metaphysics (met′ə-fiz′iks), *n.pl.* (۱) میتافیزیک؛ زانیاری لە سروشت بەدەر؛ زانیاری ئەودیو سروشت؛ زانیاری‌و فەلسەفەی بوونەوەری‌و سەرچاوەو سروشتی جیهان. (۲) تیۆری‌و فەلسەفەی زانیاری‌یەکی تایبەتی. (۳) لێکدانەوەی لێل‌و نادیارو سەرسووڕمێن.

metaplasm (met′ə-plaz′m), *n.* (۱) بەشی مردووی پرۆتۆپلازمی شانەی زیندەوەر. (۲) جێگۆڕکێ پێکردن، زیادکردن، یا لابردنی تیپ یا برگە لە ووشەیەک.

metaprotein (met′ə-prō′tēn), *n.* لە کردنی ترشەلۆک یا قەلیە بەسەر پرۆتینداز پەیدا دەبێت (مادده).

metapsychology (met′ə-sī-kol′ə-ji), *n.* لێکدانەوەی فەلسەفی دەربارەی سەرچاوەو پێکهاتنی مێشک‌و پەیوەندی بە جیهانەوە هەر وەک دێتە بەرچاو.

metasomatism (met′ə-sō′mə-tiz′m), *n.* گۆڕانی کیمیایی بەردێک یا کانزایەک بۆ بەردێک یا کانزایەکی تر. (هەروەها " metasomatosis ").

metastasis (mə-tas′tə-sis), *n.* (۱) [Rare] ، گۆڕینی تەواو (شێوە، سروشت). (۲) metabolism . (۳) پەرین یا بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ئەندامێکەوە بۆ ئەندامێکی تر (شێرپەنجە). (٤) بازدان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (پەوانبێژی).

metastasize (mə-tas′tə-sīz′), *v.i.* بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ئەندامێکی لەشەوە بۆ ئەندامێکی تر.

metatarsus (met′ə-tär′səs), *n.* شانەی پێ؛ ناوەڕاستی پێ بەتایبەتی ئێسقانەکانی پەنجەی پێ لەنێوان قولەپێ‌و پەنجەکاندا.

metathesis (mə-tath′ə-sis), *n.* (۱) جێگۆڕکێ پێکردنی دوو تیپ، دەنگ، یا برگە بەبێ گۆڕینی مانای ووشەکە (پوانین). (۲) جێگۆڕکێ کردنی گەردە (کیمیا).

-metathetic *(adj.);* **metathetically** *(adv.).*

metathorax (met′ə-thôr′aks, met′ə-thō′raks), *n.* دوایەمین بەشی سنگی جانەوەر.

Metazoa (met′ə-zō′ə), *n.pl.* گیانداری زۆر شانەدار.

metazoan (met′ə-zō′ən), *adj.* زۆر شانەدار (گیاندار).

mete (mēt), *v.t.* (۱) (~ out)، دابەشکردن؛ پێدان؛ بۆ داناں: *(to ~ out rewards)* (۲) [Archaic or Poetic]، پێوان.

mete (mēt), *n.* سنوور.

metempsychosis (met′əm-sī-kō′sis), *n.* گواستنەوەی گیانی گیانەوەرێک لەکاتی مردندا بۆ ناو گیانەوەرێکی زیندوو.

meteor (mē′ti-ēr), *n.* (۱) ئەستێرەی کشاو. (۲) دیاردەی کەش (وەک تەرزە، پەلکەزێرینە... هتد).

meteoric (mē′ti-ôr′ik, mē′ti-or′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە دیاردەی کەش: *(Hail is a ~ phenomenon.)* . (۲) هی ئەستێرەی کشاو. (۳) وەک ئەستێرەی کشاوە لە بریقەو پروناکی‌و خێراییدا.

meteorite (mē′ti-ēr-īt′), *n.* (۱) بەردی ئەستێرەی کشاو کە دەکەوێتە خوارەوە بۆ سەر زەوی. (۲) ئەستێرەی کشاو.

meteorograph (mē′ti-ôr′-ə-gräf′), *n.* ئامێری پێوەری دیاردەی کەش.

meteoroid (mē′ti-ēr-oid′), *n.* ئەستێرەی کشاو.

meteorologic (mē′ti-ēr-ə-loj′ik, mē′ti-ôr′ə-loj′ik), *adj.* *Also* meteorological, کەش؛ تایبەتی بە دیاردەی کەش.

-meteorologically *(adv.).*

meteorologist (mē′ti-ə-rol′ə-jist), *n.* زانای دیاردەی کەش؛ کەشناس.

meteorology (mē′ti-ə-rol′ə-ji), *n.* زانستی دیاردەی کەش؛ کەشناسی؛ ناوەهەواناسی.

meter, metre (mē′tēr), *n.* (۱) کێش (هۆنراوە).

(۲) کێشی مۆسیقا. (۳) مەتر.

meter (mē′tēr), *n.* پێوەر: کات، دووری، خێرایی، هەند، تووندوتیژ؛ ژمێرەر: *(a water- ~ ; a parking ~)* .

v.t. پێوان بە پێوەر؛ ژماردن بە ژمێرەر.

-meter (mē′tēr, mi-tēr), پاشگرێکە بەمانای: (۱) پێوەر؛ ژمێرەر: *(barometer, thermometer)*

(۲) (ا) ژمارە مەترێکی تایبەتی: *(kilometer)* .

(ب) کەرتەمەترێکی تایبەتی؛ ژمارەیەکی تایبەتی لە کەرتەمەتر: *(centimeter)*

(۳) کێشێکی تایبەتیدار (هۆنراوە): *(pentameter)* .

methadon (meth′ə-don ′), *n.* مێسادۆن دەرمانێکی سڕکەرە.

methane (meth′ān), *n.* مێسان: گازێکی بسووتی بێ ڕەنگی بێ بۆنی کانگەو زۆنگە (کیمیا).

methanol (meth′ə-nōl ′, meth′ə-nol ′), *n.* مێسانۆل شلەیەکی بسووتی بێ ڕەنگی ژەهراوییە (کیمیا).

methinks (mi-thiŋks′), *impersonal v.*, [Archaic], لام وایە: وا بزانم.

method (meth′əd), *n.* (۱) شێوەی کردنی کارێک؛ شێواز؛ ڕێباز؛ ڕێگە: *(modern ~s of language teaching)* .

(۲) ڕێکوپێکی (بیروڕا، کار، دەربڕین، شتومەک ڕێکخستن).

methodic (mə-thod′ik), *adj.* = methodical.

methodical (mə-thod′i-k'l), *adj.* ڕێکوپێک؛ بە شێوازێکی تایبەتی کراو یا ڕێکخراو: *(~ work; a ~ man)* .

methodically (mə-thod′i-k'l-i), *adv.* بەپێی شێوازێکی تایبەتی؛ بەوردی: بە ڕێکوپێکی: *(to arrange or do something ~)*

Methodism (meth′əd-iz'm), *n.* (۱) بیروڕا و شێوەی پەرستنی لقێکی کڵێسەی خاچ پەرستەکانە کە پێیان دەڵێن " مێسۆدیەکان " . (ووشەی دوایی ببینە). (۲) خۆپەستنەوە بە تووندوتیژی بە شێوازێکی تایبەتی لە کردنی کارێکدا.

Methodist (meth′əd-ist), *n.* (۱) ئەندامی لقێکی کڵێسەی خاچ پەرستەکان کە پێی دەووترێ " مێسۆدیەکان " وە لەلایەن چارڵس و جۆن وێسڵی و چەند کەسێکی ترەوە لە ئۆکسفۆرد لە ئینگلتەرە لە ساڵی ۱۷۲۹ دا دامەزرا

(۲) [Rare]. [m-]، کەسێکە کە بە تووندوتیژی خۆی دەبەستێتەوە بە شێوازێکی تایبەتی‌یەوە لە کردنی کارێکدا.

methodize (meth′ə-diz′), *v.t.* ڕێکوپێک کردن؛ شێوازێکی تایبەتی بۆ دانان.

methodology (meth′ə-dol′ə-ji), *n.* (۱) زانستی شێوازی بیرکردنەوە و لێکۆڵینەوەی زانیاری و فەلسەفی (ژیربێژی). (۲) زانستی شێوازی کردنی کارێک: سەرجەمی شێوازی لێکۆڵینەوەی زانیاریێک یا کردنی شتێک.

methought (mi-thôt′), [Archaic], *past tense of* methinks.

Methuselah (mə-thū′z'l-ə), *n.* (۱) کەڵەپیاوێکی جووڵەکەیە کە بەپێی ئینجیل گوایە (۹٦۹) ساڵ ژیاوە. (۲) پیاوێکی زۆر پیر.

meticulous (mə-tik′yoo-ləs), *adj.* (۱) زۆر وورد (مرۆڤ)؛ وورد؛ پوختە. (۲) زۆر سەرنجدەر بە شتی وورد و بێ بایەخ.

-meticulousity; meticulousness *(n.)*; **meticulously** *(adv.)*.

métier (mā-tyā′), *n.* پیشە

métif (mā-tēf′), *n.* کەسێکی دووڕەگ (بەتایبەتی کە هی فەرەنسی و هیندی نەمەریکایی بێت).

metonym (met′ə-nim), *n.* ووشەی مەجازی (ووشەی دوایی ببینە).

metonymy (mə-ton′ə-mi), *n.* مەجاز؛ بەکارهێنانی ووشە یا دەستەواژەیەک بە مانای ووشە یا دەستەواژەیەکی تر: *(the White House decided = the President decided; the Crown = the King or the Queen)*

-metonymic; metonymical *(adj.)*.

metre (mē′tēr), *n.* = meter.

metric (met′rik), *adj.* (۱) تایبەتی بە پێوان.

(۲) مەتری؛ تایبەتی بە پێوانی مەتری: *(~ system)* .

metrical (met′ri-k'l), *adj.* (۱) گۆشدار (هۆنراوە).

(۲) metric .

-metrically *(adv.)*.

metrics (met′riks), *n.pl.* (۱) لێکۆڵینەوەی کێشی هۆنراوە.

(۲) نووسینی هۆنراوەی کێشدار. (۳) تیۆری پێوان (ژمارەوپێوان).

metric system, پەیڕەوی مەتری؛ پەیڕەوی پێوان و کێشانی دەیی بەگۆڕەی مەترو کیلۆگرام.

metric ton, تەنی مەتری؛ تەنی هەزار کیلۆیی.

metrist (met′rist, mē′trist), *n.* (۱) هۆنەری هۆنراوەی کێشدار؛ هۆنەر. (۲) زانای کێشی هۆنراوە؛ پسپۆڕی هۆنراوەی کێشدار.

metritis (mi-trī′tis), *n.* ناوسانی منداڵدان.

Metro, metro (mē′trō), *n.* میترۆ: ڕێگەی شەمەندەفەری کارەبایی ژێرزەمین.

metro- (mē′trō, met′rə), پێشگرێکە بەمانای: پێوان: *(metrology)*

metro- (me′trō, met′rə), پێشگرێکە بەمانای: منداڵدان.

metrology (mi-trol′ə-ji), *n.* (۱) زانستی کێشان و پێوان؛ کێشان و پێوانی زانی. (۲) پەیڕەوی کێشان و پێوان.

metronome (met′rə-nōm′), *n.* ئامێرێکی کات ژماردنە.

metronymic (mē′trə-nim′ik, met′rə-nim′ik), *adj.* ناوی دایکی یا داپیرێیە؛ لە ناوی دایکی یا داپیرێیەوە وەرگیراوە.

metropolis (mə-trop′l-is), *n.* (۱) گەورە شاری وڵاتێک؛ پایتەخت؛ شاری سەرەکی وڵاتێک. (۲) شارێکی گەورە؛ شارێکی سەرەکی. (۳) دایکەشاری ناوچەیەکی یۆنانی کۆن. (٤) سەرەک قەشەنشین.

metropolitan (met′rə-pol′ə-t'n), *adj.* (۱) پایتەختی؛ گەورەشاری؛ سەرەک شاری. (۲) سەرەک قەشەنشینی.

n. (۱) شاری؛ شارستانی؛ خەڵکی شار؛ دانیشتووی شار. (۲) سەرەک قەشە (۳) هاوڵاتی دایکەشاری ناوچەیەکی یۆنانی کۆن.

-metry (met′ri), پاشگرێکە بەمانای: پێوان؛ زانستی پێوان؛ هونەری پێوان.

mettle (met′'l), *n.* ڕەووشت بەرزی؛ ڕەووشت؛ ئازایی؛ غیرەت؛ نەبەردی؛ جۆش؛ چالاکی: *(to test someone's ~)* .

on one's mettle, پاڵ پێوەنراو بۆ هەوڵدان بە ئەوپەڕی توانا.

mettled (met′'ld), *adj.* = mettlesome.

mettlesome (met′'l-səm), *adj.* بەغیرەت؛ بەجۆش؛ ئازا؛ چالاک.

mew (mū), *n.* (۱) قەفەزی هەڵۆ. (۲) لانە؛ جێی خۆشاردنەوە. (۳) [Obs.]، جێی بەستنەوە؛ بەندیخانە.

v.t. (۱) (~ up)، خستنە قەفەزەوە؛ بەستنەوە.

(۲) (ا) [Archaic]، پەڕ فڕێدان.

(ب) [Obs.]، شاخ کەوتن یا فڕێدان (کەڵەکێوی).

v.i. [Archaic], پەڕ فڕێدان؛ پەڕ کەوتن (باڵندە).

mew (mū), *n.* میاوەیاوی پشیلە؛ میاوان

v.i. میاوان؛ میاواندن.

mew (mū), *n.* نەورەس؛ باڵندەیەکی ئاوی سپی یا بۆرە نەختێک لە کۆتر گەورەتر.

mewl (mūl), *v.i.* گریان وەک منداڵ؛ نووزەنووزکردن.

mews (mūz), *n.pl.* (۱) تاوڵەی ئەسپی شاهانەی لەندەن.

(۲) تاوڵەی دەوری حەوشەیەک یا لاڕێیەک (کە ئێستا زۆربەیان کراون بە خانووچکە)

Mexican (mek′si-kən), *adj.* مەکسیکی؛ تایبەتی بە گەل مەکسیک و زمان و کلتوورەکەیان.

n. کەسێکی مەکسیکی؛ هاروڵاتیێەکی مەکسیک.

mezzanine (mez′ə-nēn′, mez′ə-nin), *n.* (۱) نیمچە نهۆمی نێوان نهۆمی یەکەم و دووەمی خانوویەک. (۲) (ا) نزمترین باڵکۆنی سینەما، شانۆ، یا تیاترۆخانە. (ب) ڕیزە گورسیێەکانی پێشەوەی ئەم باڵکۆنە.

miaow, miaou (mi-ou′, myou), *n.* & *v.i.* = **meow; mew.**

miasma (mī-az′mə, mi-az′mə), *n.* هاڵاوی بۆگەنی لە زۆنگاوو لاشەی بۆگەن کردووەوە هاتوو

-miasmal *(adj.)*; **miasmatic; miasmic** *(adj.).*

mica (mī′kə), *n.* میکا: کانزایەکی هافۆنی یا سلیکۆنیێە بە ئاسانی دەکرێ بە تەبەقی تەنک و گەرما کاری تێ ناکات.

mice (mīs), *n. plural of* **mouse.**

mickle (mik′l), *adj.* & *adv. Also* **muckle.** [Archaic or-Scot.], زۆر؛ گەلێک؛ بڕێکی زۆر

micro- (mī′krō, mī′krə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) (ا) بچووک. (ب) زۆر بچووک. (۲) گەورەکەر *(microscope, microphone)*. (۳) ملیۆن یەکی پێوانەیەکی تایبەتی: *(microgram)*.

microbarograph (mī′krō-bar′ə-graf′), *n.* ئامێری پێوانی گۆڕینی زۆر کەم لە پەستاوتنی هەوادا.

microbe (mī′krōb), *n.* میکرۆب؛ خۆرە.

-microbial *(adj.).*

microbic (mī-krō′bik, mī-krob′ik), *adj.* میکرۆبی؛ خۆرەیی

microbicide (mī-krō′bə-sīd′), *n.* میکرۆب کوژ؛ خۆرەکوژە.

microbiology (mī′krō-bī-ol′ə-ji), *n.* زانستی زیندەوەری گەردبینی.

microcephaly (mī′krə-sef′ə-li), *n.* سەرپچووکی؛ مێشک بچووکی.

-microcephalic *(adj. & n.)*; **microcephalous** *(adj.).*

microchemistry (mī′krō-kem′is-tri), *n.* کیمیایی شت و هەندی گەردبینی

microclimate (mī′krō-klī′mət), *n.* ئاوهەوای ئاوچەیەکی زۆر بچووک.

-microclimatology *(n.).*

microcopy (mī′krō-kə′pi), *n.* ڕێنەی دەقاوەقی زۆر بچووک.

microcosm (mī′krə-koz′m), *n.* جیهانی بچووک؛ بەتایبەتی (۱) مرۆڤ وەک ڕێنەیەکی زۆر بچووکی هەموو جیهان. (ب) دێیەک یا کۆمەڵگایەک وەک ڕێنەیەکی بچووکی هەموو جیهان.

-microcosmic; microcosmical *(adj.).*

microcyte (mī′krə-sīt′), *n.* خڕۆکەی سووری زۆر بچووک (کە نەخۆشی کەم خوێنیدا دەبینرێ)

microfilm (mī′krə-film′), *n.* فیلمێکی زۆر بچووکە ڕێنەی پەرتووک و بڕوانامەو شتی تری نەسەر دەگیرێت و کە ویسترا بە ئامێری شەوق هاوێژ دەخوێنرێتەوە.

microgram, microgramme (mī′krə-gram′), *n.* ملیۆن بەکی گرامێک

micrograph (mī′krə-graf′, mī′krə-gräf′), *n.* (۱) ئامێری نووسین و وێنەکاری و شت هەڵکەندنی زۆر بچووک (۲) وێنەی شتێک بەو شێوەیەی کە بە گەردبین دەبینرێ. (۳) ئامێری تۆمارکردن و پێوانی جوولەی زۆر بچووک

-micrography *(n.).*

microgroove (mī′krə-grōōv′), *n.* (۱) هێڵی زۆر باریکی قەوان کە بەهۆیەوە قەرانەکە زیاتر شتی نەسەر تۆمار دەکرێ. (۲) قەرانێکی وەها

micrology (mī-krol′ə-ji), *n.* تێکۆڵینەوەی شتی هێچ و پووچ

micrometeorite (mī′krə-mē′ti-ĕr-īt′), *n.* هەستێرەیەکی کشاوی زۆر بچووک (بەتایبەتی کە بگاتە سەر زەوی بێ ئەوەی بسووتێ)

micrometer (mī-krom′ə-tĕr), *n.* ئامێرێکە بۆ پێوانی دووری زۆر کەم و گۆشەی زۆر بچووک لەگەڵ گەردبین و دووربیندا بەکاردێت.

micrometry (mī-krom′ə-tri), *n.* پێوان بە مایکرۆمەتر (ووشەی پێشوو ببینە).

micron, mikron (mī-kron), *n.* مایکرۆن: ملیۆن یەکی مەترێک.

microorganism (mī′krō-ôr′gən-iz′m), *n.* زیندەوەری گەردبین.

microphone (mī′krə-fōn′), *n.* مایکرۆفۆن: ئامێری دەنگ گەیاندن و گەورەکردن.

microphotograph (mī′krə-fō′tə-graf′, mī′krə-fō′tə-gräf′), *n.* (۱) وێنەیەکی زۆر بچکۆلە. (۲) وێنەیەکی گەردبینی؛ وێنەیەکە کە لەڕێی گەردبینەوە گیرابێ.

microphyte (mī′krə-fīt′), *n.* ڕووەکی گەردبینی (بەتایبەت لاخۆن).

microprint (mī′krə-print′), *n.* وێنەیەکی ئەوەندە بچووکە کە بە ئامێری گەورەکەر نەبێ نابینرێ.

micropyle (mī′krə-pīl′), *n.* (۱) کونیلە (لە تۆکی ڕووەکدا بۆ چوونە ناوەوەی تۆو یا هەڵاڵە). (۲) کونیلە (لە پەردەی هێلکەدانی زیندەوەردا بۆ چوونە ناوەوەی تۆمار).

microscope (mī′krə-skōp′), *n.* گەردبین؛ زەرەبین؛ میکرۆسکۆپ.

microscopic (mī′krə-skop′ik), *adj.* (۱) گەردبینی؛ زۆر بچووک؛ ئەوەندە بچووکە بە گەردبین نابینرێ. (۲) زۆر بچووک؛ زۆر وورد. (۳) تایبەتی بە گەردبین. (٤) زۆر بەوردی کراو؛ زۆر وورد: *(a ~ investigation)*.

(٥) وورد بین؛ وەک گەردبین وایە لە بینینی شتی زۆر وورددا.

-microscopical *(adj.)*; **microscopically** *(adv.).*

microscopy (mī-kros′kə-pi, mī′krə-skō′pi), *n.* لێکۆڵینەوە بە گەردبین؛ لێکۆڵینەوەی گەردبینی.

microseism (mī′krə-sīz′m, mī′krə-sīs′m), *n.* بوومەلەرزەیەکی زۆر بچووک.

microsome (mī′krə-sōm′), *n.* دەنکۆڵەی زۆر بچووکی ناو پرۆتۆپلازمای شانەی زیندەوەرو ڕووەک.

microspore (mī′krə-spôr′, mī′krə-spōr′), *n.* شانەی بچووکی زاوزێی ڕووەک و زیندەوەری گەردبینی کە خۆی دەبێتە ڕووەک و زیندەوەری گەردبینی.

microtome (mī′krə-tōm′), *n.* ئامێری تۆێ تۆێ کردنی تێشوو بۆ لێکۆڵینەوەی بە گەردبین.

microtomy (mī-krot′ə-mi), *n.* تۆێ تۆێ کردنی تێشوو بۆ لێکۆڵینەوەی بە گەردبین.

microwave (mī′krə-wāv′), *n.* مایکرۆوەیڤ؛ شەپۆلی زۆر کورتی ئەلەکترۆمۆگناتیسی.

micturate (mik′choo-rāt′), *v.i.* میزکردن.

micturition (mik′choo-rish′ən), *n.* (۱) میزکردن. (۲) زۆر میزکردن؛ زوو زوو میزکردن

mid (mid), *adj.* (۱) ناوەڕاست؛ هی ناوەڕاست. (۲) دەبێژێ کە زمان لە ناوەڕاستی ناسمانەو زەمینەی دەمدا بێت وەک لە هەندێ تیپە بزوێندا (وەک: " a " لە " cake " وە " o " لە " cold " دا).

mid- (mid), پێشگرێکە بەمانای: ناوەڕاست؛ بەشی ناوەڕاست: *(midbrain, mid-Atlantic)*

midbrain (mid′brān′), *n.* بەشی ناوەڕاستی مێشک.

midday (mid′dā′), *n.* نیوەڕۆ.

adj. نیوەڕۆ؛ هی نیوەڕۆ.

midden (mid′n), *n.* (۱) [British Dial.] ، سەرەنوێڵک (۲) گردۆڵکەیەکە کە ئێسقان و پاشماوەی تری کۆمەڵگایەکی سەرەتایی تێدابێ. (پێشی دەوترێ: " kitchen midden ").

middle (mid′l), *adj.* (۱) ناوەڕاست. (۲) ناوەند؛ ناوەندی.

(۳) ناوچەی؛ چەق. (٤) [M-]، قۆناغی نێوان کۆن‌و تازە لە گۆڕانی زمانێکدا؛ هی سەردەمی ناوەڕاست: *(M~ English)* .

n. (۱) ناوەڕاست. (۲) ناوەندی؛ شتی ناوەندی. (۳) ناوقەد؛ کەمەر.

v.t. & v.i. (۱) خستنە ناوەڕاستەوە. (۲) دوولۆکردن (پەت، گوریس).

middle age, تەمەنی نێوان گەنجی‌و پیری.

middle-aged (mid′l-ājd˝), ***adj.*** نە گەنج‌و نە پیر؛ هی تەمەنی نێوان گەنجی‌و پیری؛ هی بەسالداچوو.

Middle Ages, سەدانی ناوەڕاست (لە مێژووی ئەورووپادا لە سالی ٥٠٠–١٤٥٠ ی زایینی).

middle-class (mid′l-klas˝, mid′l-kläs˝), ***adj.*** هی چینی ناوەندی کۆمەڵ؛ بورجوازی.

middle class, چینی ناوەندی کۆمەڵ؛ چینی بورجوازی؛ بورجوازی.

middle ear, گوێی ناوەڕاست؛ پەردەی گوێ.

middlebrow (mid′l-brō˝), ***n.*** [Colloq.], خوێندەواری نیمچە خوێندەوار؛ کەم خوێندەوار؛ پۆشنبیری مام ناوەندی.

Middle East, پۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

Middle English, ئینگلیزی ناوەندی؛ زمانی ئینگلیزی لە سەدەی دوانزەهەمی زایینی‌یەوە هەتا کۆتایی سەدەی پانزەهەم.

middleman (mid′l-man˝), ***n.*** (۱) دەڵاڵ کەسێک کە شتومەک لە خاوەنەکەی دەکڕێت‌و دەیفرۆشێتەوە بە وردەفرۆش یا خۆی دەیفرۆشێتەوە. (۲) ناوبژیکەر.

middlemost (mid′l-mōst˝), ***adj.*** = **midmost**.

middle-sized (mid′l-sīzd˝), ***adj.*** ناوەندی (قەوارە).

middleweight (mid′l-wāt˝), ***n.*** (۱) کەسێکی سەنگ مام ناوەندی. (۲) بۆکسباز یا زۆرانبازێک کە قورسایی ١٤٨–١٦٠ پاوەن بێت.

middling (mid′liŋ), ***adj.*** ناوەنجی (قەوارە، بار، دۆخ، چۆنێتی)؛ ناسایی *(fair to ~)* .

adv. نەخێتێک؛ تا ڕادەیەک؛ بە ڕادەیەکی مام ناوەندی.

n. (۱) گۆشتی نێوان ڕان‌و ملی بەران. (۲) *(pl.)*. شتومەکی مام ناوەندی (باش‌و خراپی، قەوارە، نرخ).

midge (mij), ***n.*** (۱) مێشوولەی بچووک؛ جانەوەرێکی بچووکی وەک مێشوولە. (۲) **midget** .

midget (mij′it), ***n.*** (۱) کورتەباڵا؛ جرج؛ فیرنەگوله. (۲) شتێکی بچووک لەچاو توخمەکەی خۆیدا.

adj. بچووک؛ بچووک لەچاو توخمی خۆدا.

midland (mid′lənd), ***n.*** (۱) ناوچەی ناوەڕاستی وڵات؛ ناوچەی ناوەوەی وڵات. (۲) [M-]، شێوەزمانی ئینگلیزی ناوچەکانی ناوەڕاستی ئینگلتەرە (کە بنەغەی ئینگلیزی ئەمڕۆیە).

adj. (۱) هی ناوەڕاستی وڵات؛ هی ناوچەی ناوەوەی وڵات. (۲) [M-]. تایبەتی بە ناوچەی ناوەڕاستی ئینگلتەرە.

midmost (mid′mōst˝), ***adj.*** ناوەڕاست؛ ناوچەق؛ ناوەڕاستی تەواو.

adv. لە ناوەڕاستدا؛ لە ناوچەقدا؛ بەتەواوی لە ناوەڕاستدا.

prep. لە ناوەڕاستیدا؛ لە ناوچەقیدا.

midnight (mid′nīt˝), ***n.*** (۱) نیوەشەو. (۲) شەوەزەنگ؛ زۆر تاریک.

adj. (۱) نیوەشەوی؛ بە نیوەشەو؛ نیوەشەو. (۲) زۆر تاریک؛ ڕەش: *(~ blue)* .

burn the midnight oil, سەعی کردن یا کارکردن تا نیوەشەو.

midnight sun, خۆری نیوەشەو کە لە نیوەشەوی هاویندا لە تەوەری باکوورو باشووردا دەبینرێ.

midnoon (mid′nōōn˝), ***n.*** [Rare], = **noon**.

midrib (mid′rib˝), ***n.*** دەماری ناوەڕاستی گەڵا (لە قنچکەکەیەوە تا سەرەکەی).

midriff (mid′rif), ***n.*** (۱) ناوپەنجە (تونکاری)؛ پەردەی ماسولکەیی نێوان بۆشایی سنگ‌و بۆشایی سک. (۲) ناوەڕاستی لەشی مرۆڤ لەنێوان ناوقەدو سنگدا. ٣) (۱) ئەو بەشەی جلی ئافرەت کە ئەم ناوەڕاستەی لەشی دادەپۆشێ. (ب) ئەو بەشەی جلی ئافرەت کە ئەم ناوەڕاستەی لەشی دەردەخات تایبەتی بەو جلەی ئافرەت کە ناوچەی نێوان ناوقەدو سینەی دەردەخات

adj. هی ناوەڕاستی کەشتی.

midship (mid′ship˝), ***adj.*** (۱) قوتابی دانشگای هێزی دەریایی ئەمەریکی. (۲) ئەفسەرێکی بچووکی هێزی دەریایی ئینگلیزی.

midst (midst, mitst), ***n.*** ناوەڕاست؛ ناو؛ ناوجەرگە.

in our (or your, their) midst, لە ناوماندا (یا لە ناوتاندا، یا لە ناویاندا).

in the midst of, (۱) لە ناوەڕاستی؛ لە ناوەندی؛ لە ناوجەرگەی. (۲) لە کاتی.

midsummer (mid′sum˝ēr), ***n.*** (۱) ناوەڕاستی هاوین. (۲) کاتی ڕۆژ گەرانەوەی هاوین.

midterm (mid′tūrm˝), ***adj.*** هی ناوەڕاستی وەرز.

n. [Colloq.], تاقیکردنەوەی ناوەڕاستی وەرزی زانکۆ.

midway (mid′wā˝), ***n.*** (۱) (۱) نیوەڕێ؛ نیوەی ڕێ؛ ناوەڕاستی دوو شوێن. (ب) میانبڕەوی؛ نێوانبڕێیی (بیروباوەڕ، هەڵوێست، کردار). (۲) ناوچەی نووساندن‌و ڕابواردن‌و تیاترۆی پیشانگەیەک یا کەرنەڤاڵێک.

adj. & adv. نیوەڕێ؛ لە نیوەی ڕێدا.

midweek (mid′wēk˝), ***n.*** ناوەڕاستی هەفتە.

adj. لە ناوەڕاستی هەفتەدا؛ هی ناوەڕاستی هەفتە.

-midweekly ***(adv.)***.

Midwest (mid′west′), ***n.*** پۆژاوای ناوەڕاستی ئەمەریکا (کە ناوچەکانی ناوەڕاستی ئەمەریکا دەگرێتەوە).

-Midwestern ***(adj.)***; **Midwesterner** ***(n.)***.

midwife (mid′wīf˝), ***n.*** مامان.

midwifery (mid′wīf˝ēr-i, mid′wīf˝ri), ***n.*** مامانی؛ مامانێتی.

midwinter (mid′win′tēr), ***n.*** (۱) ناوەڕاستی زستان. (۲) کاتی ڕۆژ گەرانەوەی زستان.

midyear (mid′yêr˝), ***adj.*** لە ناوەڕاستی ساڵدا؛ هی ناوەڕاستی ساڵ.

n.pl. [Colloq.], تاقیکردنەوەی ناوەڕاستی سانی زانکۆ.

mien (mēn), ***n.*** (۱) ڕەفتار؛ ڕەووشت؛ چۆنێتی هەڵسان‌و دانیشتن: *(a person of noble ~)*

(۲) ڕووالەت؛ ڕووخسار؛ دیمەن؛ ڕوو.

miff (mif), ***n.*** [Colloq.], دەمەقاڵێ؛ شەڕێکی بچووک؛ پێکاهاتن.

v.t. & v.i. [Colloq.], پەست بوون؛ لێ پەست بوون؛ لێ زوویربوون: *(to be ~ed at somebody)*

might (mīt), ***v.*** *past tense of* **may**.

might (mīt), ***n.*** هێزی زۆر؛ دەسەلاتی گەورە؛ توانا؛ زەبروزەنگ: *(the military ~ of the United States)*

with might and main, بەڕەپی تواناوە؛ بە هەموو هێزێکی‌یەوە.

mightily (mīt′l-i), ***adv.*** (۱) بە هێزەوە؛ بە هێزو تواناوە. (۲) زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر؛ ئێجگار: *(to be ~ indignant)* .

mighty (mīt′i), ***adj.*** (۱) بەهێز؛ زۆر بەهێز: *(the ~ ocean)* . (۲) توند؛ توندوتیژ: *(a ~ blow of his ax)* . (۳) زۆر زل؛ زۆر گەورە: *(a ~ hill)* .

adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(~ hard)* .

-mightiness ***(n.)***.

migraine (mī′grān, mi-grān′), ***n.*** سەرئێشەیەکی ناوبەناوە تووشی لایەکی سەر دەبێت، گەلێک جار سەرەخۆڵ‌و دل تێکەڵهاتنی لەگەڵە.

migrant (mī′grənt), ***adj.*** کۆچەر؛ ڕەوەند.

n. مرۆڤ، باڵندە، یا زیندەوەری کۆچەر.

migrate (mī′grāt), ***v.i.*** (۱) کۆچ کردن؛ وڵاتی خۆ بەجێهێشتن‌و جێنشین بوون لە وڵاتێکی تر. (۲) هەوار گواستنەوە (باڵندە، زیندەوەر، مرۆڤ). گەرمیان‌و کوێستان کردن؛ بارکردن؛ کۆچ کردن؛ ڕەوکردن.

migration (mī-grā′shən), ***n.*** (۱) کۆچ کردن؛ کۆچ؛ گەرمیان‌و

کۆیستان کردن (۲) کۆمەڵێک مرۆڤ، باڵندە، یا زیندەوەری پێکەوە کۆچکەر.
(۳) (ا) جێگۆڕکێ کردنی گەرد (کیمیا).
(ب) کۆبوونەوەی ئایۆنات لە جەمسەری نەلەکتریکیدا (کیمیا).

migratory (mī′grə-tôr′i, mī′grə-tō′ri), *adj.* (۱) کۆچەر؛ پەوەند؛ گەرمیان‌و کوێستان کەر. *(~ birds)* .
(۲) هی کۆچ کردن؛ هی کۆچەری.
(۳) کۆچەر؛ گەرۆک.

mikado (mi-kä′dō), *n.* میکادۆ؛ نازناوی شاهەنشای یابانە.

mike (mīk), *n.* [Slang], = microphone.

mikron (mī′kron), *n.* = micron.

mil (mil), *n.* (۱) هەزاریەکی گرێیەک (بۆ پێوانی تیرەی تەل بەکاردێت)
(۲) میلیمەتر
(۳) پێوانەیەکی گۆشەیە.

milady, miladi (mi-lā′di), *n.* (۱) خانمەکەم؛ خانم؛ نازناوی ژنە بەگزادەی نینگلیزە (لە دووان لەگەڵیدا یا دەربارەیەوە بەکاردەهێنرێ).
(۲) ئافرەتێکی تەپڕۆش.

milage (mīl′ij), *n.* = mileage.

milch (milch), *adj.* شیردەر؛ شیردار. *(~ cows)* .

mild (mīld), *adj.* (۱) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ هێواش. *(a ~ nature; ~ manners)*
(۲) ناوەندی؛ کەم. *(a ~ punishment)* .
(۳) سووک؛ کز. *(a ~ fever, cold, etc.)* .
(٤) تووڕ و تیژ نییە. *(a ~ cheese, cigar, etc.)* .
(٥) فێنک؛ نە گەرم و نە سارد؛ سازگار. *(~ weather)* .
(٦) نەرم (پۆلا، ئاسن)؛ گونجاو؛ بەرگەگر. *(~ steel)* .

mildew (mil′dōō′, mil′dū′), *n.* کەپوو
v.i. کەپوو هەڵهێنان.

mildewy (mil′dōō′i, mil′dū′i), *adj.* (۱) کەپوو هەڵهێناو؛ کەپووای. (۲) وەک کەپوو وایە؛ لە کەپوو دەچێ.

mildly (mīld′li), *adv.* (۱) لەسەرخۆ؛ بە هێمنی؛ بە هێواشی.
(۲) نەختێک؛ تۆزێک؛ تا ڕادەیەک

to put it mildly, هەر هیچ نەبێ؛ بێ ئەوەی هیچی پێوە بنێیت.

mile (mīl), *n.* میل: پێوانەیەکە بریتییە لە ١٧٦٠ یاردە، یا ٢٥٠١٦٠٩ مەتر، یا ٥٢٨٠ پێ. (پێشی دەوترێ: " statute mile ").

mileage, milage (mīl′ij), *n.* (۱) بۆ بژاردنی پارەی گەشتێک بەپێی دووری (۲) سەرجەمی دووری بە میل؛ ماوە بە میل.
(۳) سەرجەمی میلی بڕراو لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(٤) [Colloq.]، کەڵک؛ سەرجەمی کەڵکی وەرگیراو لە شتێک.
(to get full ~ out of a typewriter)

milepost (mīl′pōst′), *n.* نیشانەی پێشاندەری دووری شوێنێک بە میل؛ ستوونی دووری پێشاندەر بە میل.

milestone (mīl′stōn′), *n.* (۱) بەرد، ستوون، یا نیشانەی پێشاندەری دووری شوێنێک بە میل. (۲) ڕووداوێکی زۆر گرنگ لە ژیانی کەسێکدا یا میژووی گەلێک یا شتێکدا.

miliaria (mil′i-âr′i-ə), *n.* نەخۆشیەکی پێستە لە داگیرسانی لووی تەراوەوە پەیدا دەبێ و نیشانەکانی سووربوونەوەی پێست و تلۆق و خوروو تووزانەوەیە

milieu (mēl-yoo′), *n.* دەوروبەر (بەتایبەتی هی کۆمەڵایەتی)؛ شوێنەوار؛ دەوروپشت. *(a person's ~)* .

militancy (mil′i-tən-si), *n.* جەنگاوەری؛ خەباتکاری؛ توندوتیژی لە مەودای ڕامیاری‌و نەتەوەپەرستی‌و ماف داواکردندا.

militant (mil′i-tənt), *adj.* جەنگاوەر؛ خەباتکەر؛ توندوتیژ (بەتایبەتی لە مەودای ڕامیاری‌و نەتەوەپەرستی‌و ماف داواکردندا).
n. کەسێکی جەنگاوەر؛ خەباتکەرێک؛ کەسێکی توندوتیژ لە کاروباری ڕامیاری‌و نەتەوەو ئاین پەرستی‌و ماف داواکردندا

militarily (mil′ə-ter′ə-li), *adv.* (۱) لەڕێی سوپاوە؛ بە سوپا.
(۲) لەڕووی سوپاوە.

militarism (mil′i-tə-riz′m), *n.* (۱) سوپاپەرستی؛ گیانی سوپاپەرستی؛ هەڵوێستی سوپاپەرستی‌و شەڕپەرستی.
(۲) بەدەسەڵاتی سوپا لە کاروباری فەرمانڕەواییدا.
(۳) جەنگاوەری‌و دڕی‌و ڕاگرتنی سوپایەکی بەهێز بۆ جەنگاندن.

militarist (mil′i-tə-rist), *n.* (۱) سوپاپەرست؛ کەسێکی جەنگاوەرو سوپاپەرست. (۲) زانای جەنگ‌و زانستی سوپایی.
-militaristic *(adj.)*; **militaristically** *(adv.)*.

militarize (mil′i-tə-rīz′), *v.t.* (۱) سوپا بەهێزکردن؛ سوپا بەهێز کردن‌و خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ.
(۲) بڵاوکردنەوەی گیانی سوپاپەرستی لە وڵاتدا.
-militarization *(n.)*.

military (mil′ə-ter′i), *adj.* (۱) سوپایی؛ تایبەتی بە سوپا؛ تایبەتی بە لەشکر یا هێزی چەکدار.
(۲) جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ؛ بۆ جەنگ شیاو.
n. (the ~), سوپا؛ لەشکر.
(The ~ took control of the government.)

military intelligence, سووسەی سوپایی.

military law, یاسای سوپایی.

military police, پۆلیسی سوپایی؛ باڵبازی سوپایی.

militate (mil′i-tāt′), *v.i.* (۱) سەرپازی کردن؛ شەڕکردن؛ جەنگان.
(۲) دژکاری کردن؛ دژ وەستان؛ دژبوون. *(His youth ~d against him.)* .

militia (mə-lish′ə), *n.* هێزی میللی؛ میلیشیا.

militiaman (mə-lish′ə-mən), *n.* سەربازی هێزی میللی؛ سەربازی میلیشیا.

milk (milk), *n.* (۱) شیر.
(۲) شیرە (وەک هی گوێزی هیندی، هەنجیر...هتد)؛ شیلە.
v.t. (۱) دۆشین: *(to ~ a cow, goat, sheep)* .
(۲) لێ سەندن (پارە، بیروباوەڕ، هێز... هتد)؛ پووتکردنەوە (مەجاز):
(corrupt officials ~ing the company for all they could)
(۳) لێ دەرهێنان (ژەهر؛ شیلە): *(He ~ed the snake of its venom.)* .
(٤) لێ دەرهێنان (دەنگوباس): *(to ~ information from a person)* .
v.i. شیردان: *(The cows are ~ing well now.)* .

cry over spilt milk, خەفەت خواردن بۆ شتی ڕابوردوو و لەدەستچوو.

milk adder, = milk snake.

milk-and-water (milk′ən-wô′tĕr, milk′ən-wät′ĕr), *adj.* بوودەڵە؛ لاواز؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ دەسەڵات؛ ڕاڕا.

milker (mil′kĕr), *n.* (۱) دۆشەر؛ مەڕومااڵت دۆشن.
(۲) مەکینەی شیردۆش؛ مەکینەی مانگادۆش.
(۳) مانگای شیر؛ شیردەر (مانگا، مەڕ، بزن): *(a good ~)* .

milk fever, (۱) تای مەمک پێدان (کە تووشی ئافرەت دەبێ پاش منداڵبوون و شیر دان). (۲) تایەکی وەهایە تووشی مانگا دەبێ پاش زاین.

milkfish (milk′fish′), *n.* جۆرە ماسیەیەکی دەریاییە.

milk leg, هەوکردنی لاقی ژن پاش منداڵبوون.

milk-livered (milk′liv′ĕrd), *adj.* ترسنۆک؛ بێ غیرەت؛ کوونی.

milkmaid (milk′mād′), *n.* کچە شیردۆش؛ ئافرەتی شیردۆش.

milkman (milk′man′), *n.* شیرفرۆش.

milk of human kindness, هەستی هاوسۆزی‌و بەزەیی‌و دڵڕاوانی‌و دڵنەرمی مرۆڤ.

milk of magnesia, دەرمانێکی سەک ڕەوانی‌و دژترشییە.

milk shake, خواردنەوەیەکە لە شیرو دۆندرمەو داوودەرمانی تامۆ بۆنخۆش دروست دەکرێ.

milk snake, جۆرە مارێکی بچووکی بێ ژەهرە. (پێشی دەوترێ: " house snake " وە " milk adder ").

milksop (milk′sop´), *n.* ژنانی؛ کچانی؛ پیاو یا کوڕی سەرژنانی؛ بوردەلە

milk sugar, شەکری شیر.

milk tooth, ددانی منداڵی (پێشی دەووترێ: " baby tooth ").

milkwhite (milk′hwīt´), *adj.* سپی وەک شیر

milky (mil′ki), *adj.* (١) شیری؛ سپی وەک شیر.

(٢) شیردار؛ شیردەر؛ شیری تێدایە. (٣) ترسنۆک؛ سەرشۆڕ.

Milky Way, خەتی کاکێشان (ئەستێرەوانی).

mill (mil), *n.* (١) ئاش. (٢) مەکینەی هاڕینی دانەوێلە؛ دەستاڕ.

(٣) هاڕەر؛ مەکینەی هاڕین: *(a coffee ~)*.

(٤) گوشەر؛ مەکینەی میوە گوشین.

(٥) مەکینەی ساف‌ولووس کردنی پووی کانزا.

(٦) کارگە؛ کارخانە: *(a textile ~)*.

(٧) مەکینەی پارە لە سکەدان.

(٨) مەکینەی قاڵب لەسەر هەڵکەندن یا چاپکردن.

(٩) دەزگایەکی کارخانە ئاسایی لەپووی پۆتینەوە (بۆ دەرهێنان‌و دروستکردنی گەلێک شتی چوونیەک): *(The college was only a diploma ~ .)*.

(١٠) شێوەیەکی کاروبار جێبەجێکردنی سست.

(١١) [Slang]، شەڕە مستەکۆڵە؛ شەڕە بۆکس.

v.t. (١) هاڕین؛ بردنە ئاش؛ هاڕین لە ئاشدا.

(٢) ساف‌ولووس کردنی پووی کانزایی. (٣) لێوار دروستکردن بۆ پارە.

(٤) شڵەقاندن‌و کەف پێکردن. (٥) گێژپێخواردن (ئاژەڵ)؛ گێژپێدان.

(٦) [Slang]، بیرازکردن؛ کوتان؛ بە مستەکۆڵە لێدان.

v.i. (١) گێژخواردن؛ بەدەوری یەکدا سووڕانەوە یا گێژخواردن (جەماوەر، ئاژەڵ)؛ پاڵەپەستۆ: *(The crowd was ~ing around.)*.

(٢) [Slang]، شەڕە مستەکۆڵەکردن؛ شەڕە بۆکس کردن.

run of the mill, ڕەشۆکی؛ هەڕەمە؛ ئاسایی؛ بازاڕی.

through the mill, [Colloq.], بە تاقیکردنەوە یا بەسەرهاتێکی ناخۆش‌و چاوکەرەوەدا.

millboard (mil′bôrd´, mil′bōrd´), *n.* مقبا (بۆ بەرگی کتێب).

milldam (mil′dam´), *n.* (١) پەندەاوی ئاش (بۆ بەرزکردنەوەی پلەی ئاو بە ڕادەیەک کە ئاشەکەی پێ بگەڕێ). (٢) millpond.

millenarian (mil´ə-nâr′i-ən), *adj.* هی هەزار ساڵی؛ هەزار ساڵە.

n. کەسێک کە بڕوای هەبێ بە گەڕانەوەی عیسا و فەرمانڕەوایی بەسەر زەمیندا بۆ هەزار ساڵ

millenary (mil′ə-ner´i), *adj.* (١) هەزار ساڵە؛ هی هەزار ساڵ؛ هەزار ساڵی. (٢) تایبەتی بە گەڕانەوەی عیسا بۆ سەرزەمێن‌و فەرمانڕەوایی کردنی بۆ هەزار ساڵ؛ تایبەتی بەو کەسانەی بڕوایان بەم شتە هەیە.

n. (١) هەزار. (٢) هەزار ساڵ. (٣) یادی هەزار ساڵە. (٤) کەسێک کە بڕوای هەبێ بە گەڕانەوەی عیسا بۆ سەرزەمێن‌و فەرمانڕەوایی کردنی بۆ هەزار ساڵ.

millennium (mi-len′i-əm), *n.* (١) هەزار ساڵ؛ ماوەی هەزار ساڵ. (٢) ئەو هەزار ساڵەی کە گوایە عیسا دەگەڕێتەوە بۆ سەرزەمێن‌و فەرمانڕەوایی دەکات. (٣) سەردەمێکی ئاسوودەیی‌و شادی‌و خۆش گوزەرانی؛ سەردەمی زێڕین

millepede (mil′ə-pēd´), *n.* هەزارپێ

miller (mil′ēr), *n.* (١) ئاشەوان؛ وەستای ئاش.

(٢) مەکینەی هاڕین.

(٣) مۆریانەیەکی باڵداری لەشڕ، لە ئاردەاوی چوو.

millet (mil′it), *n.* هەرزن؛ گاڵ.

milli- (mil′i, mil′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) هەزارەیەک: *(millimeter)*

(٢) هەزار *(millifold)*.

milliard (mil′yērd, mil′yärd), *n.* ملیار؛ هەزار ملیۆن؛ بلیۆن

milligram, milligramme (mil′ə-gram´), *n.* میلیگرام؛ هەزارەیەکی گرامێک.

milliliter, millilitre (mil′ə-lē´tēr), *n.* هەزارەیەکی لیترێک.

millimeter, millimetre (mil′ə-lē´tēr), *n.* میللیمەتر؛ هەزارەیەکی مەترێک.

millimicron (mil′ə-mī´kron), *n.* هەزارەیەکی مایکرۆنێک؛ واتە ملیۆنیەکی میللیمەترێک.

milliner (mil′ə-nēr), *n.* نەخشەکێش، دروستکەر، یا فرۆشیاری شەپقە‌و سەرپۆشی ژنانە.

millinery (mil′ə-ner´i, mil′ə-nēr-i), *n.* (١) شەپقە‌و سەرپۆشی ژنانە. (٢) شەپقە‌و سەرپۆشی ژنانە دروستکردن‌و فرۆشتن.

milling (mil′iŋ), *n.* (١) هاڕین (دانەوێلە).

(٢) بڕین‌و ڕێک‌وپێک کردن‌و پوختەکردنی بەرهەمی کارخانە (وەک: قوماش، کانزا... هتد). (٣) لێواری پارە.

(٤) گێژخواردن یا بەدەوری یەکتردا سووڕانەوەی ئاژەڵ.

(٥) [Slang]، کوتان؛ بیرازکردن؛ دانەبەر مستەکۆڵە.

million (mil′yən), *n.* ملیۆن؛ هەزار هەزار

millionaire, millionnaire (mil´yən-âr′), *n.* (١) ملیۆنێر؛ خاوەنی ملیۆنێک دۆلار، پاوەند، فرانک... هتد

(٢) کەسێکی زۆر دەوڵەمەند

millionfold (mil′yən-fōld´), *adj. & adv.* ملیۆن ئەوەندە

millionth (mil′yənth), *adj. & n.* (١) ملیۆنهەم؛ ملیۆنەمین

(٢) ملیۆنیەک.

milliped, millipede (mil′ə-ped´), *n.* = millepede.

millpond (mil′pond´), *n.* ئەستێلی پەندەاوی ئاش.

millrace (mil′rās´), *n.* (١) تەوژمی ئاوی ئاش.

(٢) جۆگەی ئاوی ئاش.

millstone (mil′stōn´), *n.* (١) بەرداش؛ دەستاڕ.

(٢) بارێکی قورس‌و ناخۆش.

millstream (mil′strēm´), *n.* ئاوی ئاش.

millwright (mil′rīt´), *n.* وەستای ئاش؛ نەخشەکێش‌و دانەری ئاش.

milo (mī′lō), *n.* دانەوێلەیەکە لە توخمی هەرزن.

milord (mi-lôrd′), *n.* بەگزادەیەکی ئینگلیزی؛ نازناوی بەگزادەیەکی وەها (لە دووان لەگەڵیدا بەکاردەهێنرێ).

milt (milt), *n.* (١) تۆماوی ماسی. (٢) لووی تۆماوی ماسی.

v.t. هێلکەی ماسی چاکردن یا پیتاندن.

milt (milt), *n.* سپڵ.

milter (mil′tēr), *n.* (١) نێرەماسی لەکاتی جووت بووندا.

(٢) تۆماوی ماسی؛ لووی تۆماوی ماسی.

Miltonic (mil-ton′ik), *adj.* *Also* Miltonian, لەسەر شێوازی هۆنراوەی هۆنەری ئینگلیزی بەناوبانگ " جۆن میڵتۆن " : بەرز‌و سەنگین‌و شکۆدار.

mime (mīm), *n.* (١) (ا) شانۆنامەی لاسایی یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن.

(ب) گفتوگۆی ئەم جۆرە شانۆنامەیە. (٢) شانۆنامەی لاسایی نوێ.

(٣) نوێنەری شانۆنامەیەکی وەها.

(٤) قەشمەر؛ گاڵتەچی؛ نوێنەرێکی قەشمەر.

(٥) شانۆنامەی بێ گفتوگۆ؛ شانۆنامەی بێ دەنگ.

v.t. لاسایی کردنەوە لە شانۆنامەی لاساییدا.

v.i. خوێندنەوەی شانۆنامەی بێ گفتوگۆ؛ خوێندنەوەی بەبێ دەنگ تەنها بە جووڵانەوەی نەندامی لەش.

mimeograph (mim′i-ə-graf´, mim′i-ə-gräf´), *n.* ڕۆنیۆ؛ ئامێری وێنەی دەقاودەق دەرکردن.

v.t. لە ڕۆنیۆ دان؛ وێنەی دەقاودەق دەرکردن بە ڕۆنیۆ.

mimesis (mi-mē′sis, mī-mē′sis), *n.* (١) لاسایی کردنەوە (لە وێژەو هونەردا)؛ دەربڕینی وێنەی دەقاودەقی ڕەوشت‌و ووتەی مرۆڤ لە وێژەو هونەردا. (٢) لەیەکچوونی زیندەوەرێک‌و زیندەوەرێکی تر یا

دەوروبەرەکەی و خۆپاراستن و خۆشاردنەوە؛ خۆگۆڕینی هەندێک زیندەوەر وەک دەوروبەرەکەی بۆ خۆپاراستن (وەک: قۆپی).

mimetic (mi-met′ik, mī-met′ik), *adj.* (۱) لاسایکەرەوەیی؛ لاسایی. (۲) دڕۆزنە؛ درۆ؛ هەر بە پووالەت. (۳) تایبەتی بە لەیەکچوون یا خۆگۆڕینی گیانەوەر بۆ لەیەکچوونی لەگەڵ دەوروبەرەکەیدا.

mimic (mim′ik), *adj.* (۱) لاسایکەرەوەیی؛ لاسایکەرەوە؛ لاسایی

(۲) دڕۆزنە؛ درۆ. *(~ battles)*.

v.t. (۱) لاسایی کردنەوە (بۆ گاڵتەپێکردن)؛ دەمەلاسکێ کردن.

(۲) خۆگۆڕین بۆ لەیەکچوون (وەک هەندێ گیانەوەرو دەوروبەرەکەی بۆ خۆپاراستن)

n. (۱) لاسایکەرەوە (بۆ گاڵتەو پێکەنین)؛ دەمەلاسکێکەر.

(۲) نوێنەرێکی لاسایکەرەوە.

-mimicker *(n.)*.

mimicry (mim′ik-ri), *n.* (۱) لاسایی کردنەوە؛ لاسایکاری؛ لاسایی؛ دەمەلاسکێ (۲) لەیەکچوونی گیانەوەرێک و دەوروبەرەکەی یا خۆگۆڕینی بۆ ئەم لەیەکچوونە خۆپاراستن.

mimosa (mi-mō′sə, mi-mō′zə), *n.* پووەکە شەرمن؛ چەند جۆرە دارەختە و بنجکدە پووەکێکن بە شەرمنی، واتە هەستیاری بۆ پووناکی و دەست لێدانەوە ناسراون

mina (mī′nə), *n.* مەن: یەکەی کێشان و پارەی یۆنانی کۆن

minacious (mi-nā′shəs), *adj.* ترسناک؛ سامناک؛ مەترسی لێکراو

minaret (min′ə-ret′, min′ə-ret′), *n.* مناڕە

minatory (min′ə-tôr′i, min′ə-tō′ri), *adj.* - minacious.

mince (mins), *v.t.* (۱) جنین؛ قیمەکردن؛ وردکردن؛ قاشکردن؛ گۆشت کوتان (۲) کردن بە بەش بەشی زۆر وردەوە.

(۳) بە تریڵی و ناز و خۆ تەسک کردنەوەوە دروان.

(He ~d his phrases in the presence of the rich.)

(٤) لەژێر لێوەوە قسەکردن؛ منجەمنج کردن. *(I ~d no words.)*.

v.i. خۆ تەسک کردنەوەو تریڵی و ناسکی نواندن لە گفتوگۆو پژیشتندا.

n. = mincemeat.

not to mince matters (or one's words), قسە لەپوو بوون؛ شەرم نەکردن و هیچ نەشاردنەوە؛ بە ناشکراو بەبێ پێچوپەنا پا دەربڕین.

mincemeat (mins′mēt′), *n.* (۱) سێوی حنراو و کشمیش و داوودەرمانی تام و بۆن خۆش کە دەکرێتە کێکەوە (هەندێک جار بە گۆشتی قیمەکراوەوە. (۲) [Obs.]: گۆشتی قیمەکراو.

make mincemeat of, (۱) جنین؛ پارچەپارچەکردن؛ وبنجروبنچرکردن. (۲) بەزاندن؛ بەتەواوی بەربەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

mince pie, شیرینیەکی وەک کولیچەیە ناوەکەی پر دەکرێ لە سێوی جنراو و کشمیش و داوودەرمانی خۆش.

mincing (min′siŋ), *adj. Also* mincy, خۆ تەسککەرەوە و بە درۆ نازکەر لە گفتوگۆو پژیشتندا).

mind (mīnd), *n.* (۱) یاد؛ بیر: *(This brings to ~ another story.)*

(۲) (ا) پا؛ هەڵوێست؛ ئەوەی لە مێشکدایە: *(Speak your ~.)*.

(ب) نیاز؛ حەز؛ بەتەمابوون: *(I have a good ~ to go.)*.

(۳) (ا) هۆش؛ بیر؛ بیروهۆش. (ب) زیرەکی؛ ژیری؛ مێشک.

(ج) سەرجەمی ئەو بەسەرهاتانەی کە بەسەر کەسێکدا هاتبن و لەبیری بن.

(د) دەروون.

(٤) مێشک؛ بیروهۆش؛ بیر: *(He has lost his ~.)*.

(٥) کەسی زیرەک و دانا؛ پیاوی زرنگ؛ بلیمەت.

(the great ~s of this century)

(٦) شێوەی بیرکردنەوەو هەڵوێست؛ هەڵوێست؛ بیروڕا: *(the reactionary ~)*

(۷) هۆش (فەلسەفە).

(۸) (ا) یادکردنەوەی مردوو وەک چلە (خاچ پەرستی).

(ب) [-M]، خودا؛ یەزدان. (پێشی دەوترێ: " Divine Mind ").

v.t. (۱) هەستپێکردن؛ بینین؛ سەیرکردن؛ ئاگا لێ بوون.

(۲) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان: *(M~ your own business.)*.

(۳) بەگوێ کردن؛ بەقسەکردن؛ گوێ ڕایەڵی کردن: *(The dog ~s his master.)*

(٤) کۆشش کردن.

(٥) چاودێری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ سەرەوکاری کردن: *(M~ the baby.)*.

(٦) ووریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون: *(M~ your tongue.; M~ those rickety stairs.)*

(۷) (ا) بە لاوە گرنگ بوون؛ بەتەنگەوەهاتن.

(ب) بەدڵ نەبوون؛ حەز لێ نەکردن؛ نەویستن: *(I don't ~ the cold.)*.

(۸) [Dial.]، لەیادبوون؛ لەبیربوون.

(۹) [Dial.]، بەتەمابوون؛ نیازبوون.

(۱۰) [Dial. or Archaic]، خستنەوە یاد؛ بیرخستنەوە.

v.i. (۱) گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان؛ باک بوون.

(۲) گوێ ڕایەڵ کردن؛ ملدان؛ بەقسەکردن. (۳) ووریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون

(٤) (ا) بەتەنگەوەهاتن؛ بە لاوە گرنگ بوون.

(ب) بەدڵ نەبوون؛ حەزنەکردن؛ نەویستن.

bear in mind, لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.

be in one's right mind, بیروهۆش لای خۆ بوون.

be of one mind, پا یەک بوون؛ لەسەر یەک پا بوون.

be of the same mind, پا یەک بوون؛ لەسەر یەک پا بوون.

be of two minds, دوودڵ بوون؛ دوودڵی کردن؛ پاڕابوون؛ پاڕایی کردن.

be out of one's mind, (۱) شێت بوون؛ مێشک تێکچوون.

(۲) بیروهۆش لە لای خۆ نەمان (لە مەراق و خەفەتدا).

call to mind, (۱) لەبیربوون؛ لەیادبوون. (۲) بیرخستنەوە.

change one's mind, ڕای خۆ گۆڕین؛ پا گۆڕین؛ نیازو هەڵوێست گۆڕین.

give a person a piece of one's mind, سەرزەنشتکردن؛ ناپەسەندی خۆ بەرامبەر کەسێک دەربڕین بۆ ئەو کەسە؛ قسە پێ ووتن؛ چی بە دەمدا هاتن پێ ووتن: *(I am going to give him a piece of my mind.)*

have a (good or great) mind to, زۆر حەزکردن؛ پڕ بە دڵ ویستن.

have half a mind to, نەختێک حەزکردن.

have in mind, (۱) لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.

(۲) بیرلێکردنەوە.

(۳) نیازبوون؛ ویستن.

keep in mind, لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.

keep one's mind on, مێشک خستنە سەر؛ سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.

know one's mind, لە بیروڕا هەستو نەستی خۆ دڵنیابوون؛ خۆ باش ناسین؛ خۆ ناسین.

make up one's mind, بڕیاردان: *(I have made up my mind about the car; I want to buy it.)*

meeting of minds, ڕێککەوتن؛ یەک دڵی؛ یەک دل بوون.

never mind, قەی ناکا؛ گوێ مەدەری؛ گرنگ نییە گوێی مەدەری.

on one's mind, مەراق بوون؛ لە خەیاڵدا بوون و مێشک پێوە خەریک بوون؛ پێوە سەرقاڵ بوون.

out of sight, out of mind, کە شت لەبەرچاو نەبوو زوو لەبیر دەچێتەوە؛ لەبیرچوونەوەی کەسێک (بەتایبەتی دڵدارێک) هەر کە لەبەرچاو نەما؛ دووری دەبێتە هۆی بیرچوونەوە.

pass out of mind, لەبیرچوونەوە؛ لەبیر خۆ بردنەوە.

put in mind, بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد.

put out of one's mind, لەبیر خۆ بردنەوە؛ بیر لێ نەکردنەوە.

set one's mind on, سوورِبوون لەسەر؛ بڕیار لەسەر دان و پا نەگۆڕین؛ ویستن.

speak one's mind, پای خۆ دەربڕین بەبێ پێچوپەنا.
take one's mind off, لە میشك دەرکردن؛ لەبیری خۆ بردنەوە.
to one's mind, بە پای خۆ؛ بە لای خۆوە؛ بە بیروپای خۆ.

minded (mīn′did), *adj.* (١) مێشکێکی تایبەتی هەیە: *(small- ~ ; evil- ~ ; strong- ~)*
(٢) مەیلدار؛ مەیل وابوو.

mindful (mīnd′fəl), *adj.* بەناگا؛ ئاگادار؛ ووریا؛ لەبیرنەچوو؛ بە باك: *(I am ~ of the danger.)*

mindless (mīnd′lis), *adj.* (١) بێ میشك؛ کەر.
(٢) (~ of). بێباك؛ بێ گوێ؛ بێ هۆش.

mind reader, میشك خوێنەرەوە؛ مێشكو دڵی خەڵك خوێنەرەوە
mind's eye, خەیاڵ؛ توانای شت هێنانە بەرچاو.

mine (mīn), *possessive pron.* (١) هی من: *(a friend of ~ ; That book is ~ . ; M~ are letter.)*
(٢) هی من؛ هی خۆم. *(~ eyes; ~ honor; mother ~)* .

mine (mīn), *n.* (١) کان؛ کانگە (٢) کانزا.
(٣) کانگا (مەجاز)؛ سەرچاوەیەکی بێ بنو بەنرخ: *(a ~ of information)* .
(٤) مین (٥) بنکەندی ژێر جێگای دوژمن (بۆ مین تەقاندنەوە).

v.i. (١) کانزاکردن؛ کانزا لە کان دەرهێنان.
(٢) تونێل لێدان لەژێر جێی دوژمندا. (٣) مین دانان؛ مین تەقاندنەوە.

v.t. (١) زەوی هەڵکەندن (بۆ کانزا)؛ کانگە هەڵکەندن یا لێدان.
(٢) کانکردن؛ کانزا لە کان دەرهێنان.
(٣) وێرانکردن بە مین؛ مین نانەوە؛ مین تێدا دانان؛ مین تێدا تەقاندنەوە.
(٤) بنکەنکردن (بۆ ڕووخاندنو وێرانکردن)؛ بە دزێیەوە بنکەنکردنو زیان لێدان.

mine detector, مین دۆزەرەوە ئامێرێکی ئەلەکترۆمۆگناتیسییە.
mine field, زەوی مین ڕێژکراو؛ زەوی یا ئاوی مین تێدا دانراو؛ مەیدانی مین

mine-layer (mīn′lā′yēr), *n.* کەشتی مین دانەر لەناو ئاودا.
miner (mīn′ēr), *n.* (١) کارگەری کان؛ کرێکاری کانگە.
(٢) سەربازی مین نێرەوە؛ مین نێرەوە

mineral (min′ēr-əl, min′rəl), *n.* کانزا؛ کان
adj. (١) کانزایی؛ کانی.
(٢) کانزا تێکراو؛ کانزادار: *(~ water)* .

mineralize (min′ēr-ə-līz′, min′rə-līz′), *v.t.* (١) کردن بە کانزا؛ گۆڕین بۆ کان. (٢) وەك بەردلێکردن (شتی زیندوو).
(٣) کانزاتێکردن (ئاو)؛ پڕکردن لە کان

-mineralization *(n.)*; **mineralizer** *(n.)*.

mineralogical (min′ēr-ə-loj′i-k'l), *adj.* کانزایی؛ کانی
mineralogist (min′ēr-al′ə-jist, min′ēr-äl′ə-jist), *n.* زانای کان؛ کانزاناس

mineralogy (min′ēr-al′ə-ji, min′ēr-äl′ə-ji), *n.* (١) زانستی کان؛ کانزاناسی. (٢) پەرتووك یا ووتارێکە دەربارەی کانزا.

mineral oil, پۆنی کانزایی. (ا) پەترۆل؛ نەوتی خاو.
(ب) پۆنی لە نەوتی خاو دەرهێنراو (وەك دەرمانی ڕەوانی).

mineral pitch, قیر.
mineral spring, گەڕاو؛ کانیاوی کانزایی.
mineral water, کانیاو؛ ئاوی کانزایی

Minerva (mi-nūr′və), *n.* بانوخوای ژیری و دانایی پۆمانی کۆنە
minestrone (min′ə-strō′ni), *n.* شلەیەکی سەوزەو مەعکەرۆنی و گۆشتە

minesweeper, مینمان؛ کەشتی لابەرو پووچەڵکەرەوەی مینی دوژمن لەناو دەریادا.

mingle (miŋ′g'l), *v.t.* تێکەڵکردن.
v.i. تێکەڵبوون؛ چوونە ناو یەکەوە: *(to ~ with the crowd, people, etc.; truth ~d with falsehood)*

mini- (min′i), پێشگرێکە بەمانای: بچووك کراوە؛ بچووك: *(miniskirt, minicar)*

miniature (min′i-ə-chēr, min′i-chēr), *n.* (١) نیگار یا وێنەی کێشراوی بچووك. (٢) نیگار یا وێنەیەکی بچووکی لەسەر سەدەف کێشراو.
(٣) وێنەیەکی دەقاودەقی بچووك یا بچووك کراوە.
adj. بچووك؛ بچووك کراوە؛ وێنەی بچووك یا بچووك کراوە.
in miniature, بچووك کراوە؛ بە بچووك کراوەیی.

miniaturize (min′i-ə-chēr-īz′), *v.t.* بە بچووکی دروستکردن (ئامێری پیشەسازی و سوپایی)؛ بچووك کردنەوە.

minify (min′ə-fī′), *v.t.* لە گرنگی کەمکردنەوە؛ بە کەمتر یا بچووکتر پیشاندان.

minim (min′im), *n.* (١) بچووکترین پێوانەی شلەیە (کە بریتیە لە دڵۆپێك). (٢) تۆزێك؛ نەختێك؛ زۆر کەم. (٣) نیونۆتە (مۆسیقا).
adj. بچووکترین؛ کەمترین.

minima (min′ə-mə), *alternative plural of* **minimum.**

minimal (min′ə-m'l), *adj.* کەمترین.

minimize (min′ə-mīz′), *v.t.* (١) کەمکردنەوە بۆ پەڕی نەم پەڕ؛ کەمترین کردنەوە؛ نێچگار کەمکردنەوە. (٢) لە نرخ، گرنگی، مەترسی، یا پلە کەمکردنەوە هەتا بتوانرێ: *(to ~ the importance, risk, etc.)* .

minimum (min′ə-məm), *n.* کەمترین ژمارە، پلە، هەند... هتد؛ پەڕی نەم پەڕ؛ بەڵای کەمەوە.
adj. کەمترین (ژمارە، هەند، پلە... هتد)؛ نەم پەڕی؛ بەڵای کەمەوە؛ پەڕی نەم پەڕ.

minimum wage, (١) کەمترین کرێ (کە دەبێ بدرێ بە کرێکار بەپێی یاسا)؛ پەڕی نەم پەڕی کرێی کرێکار. (٢) کرێی گوزەران؛ کرێی مەمرەومەژی.

mining (mīn′iŋ), *n.* (١) دەرهێنانی کانزا لە ژێرزەمینەوە؛ کانزاکاری.
(٢) مین نانەوە؛ مین تێدا دانان.

minion (min′yən), *n.* (١) نۆکەر؛ کڵك؛ دەسکەڵا.
(٢) [Obs.]، دۆست؛ هاوجێ. (٣) قەبارەیەکی بچووکی تیپ (چاپەمەنی).
adj. [Rare], ناسکۆڵ؛ بچووك و ناسك.

minion of the law, = a policeman.

mini-skirt (min′i-skūrt′), *n.* تەنووڕەی کورت.

minister (min′is-tēr), *n.* (١) شالیار؛ وەزیر.
(٢) کارمەندستێکی باڵیۆزخانەیە پلەیەك لەخوار باڵیۆزەوەیە.
(٣) قەشە؛ کەشیش. (٤) دەسکەڵا؛ دارەدست.
v.t. (١) [Archaic] ، پێدان؛ یارمەتیدان.
(٢) پێ هەڵسان (ئەرکێکی ئایینی لە کڵێسەدا).
v.i. (١) بەردەستی کردن؛ کردن لەبری کەسێکی تر.
(٢) یارمەتیدان؛ خزمەتکردن (نەخۆش)؛ دەرمان پێدان:
(to ~ to the wants of a sick man)

ministerial (min′is-tēr′i-əl), *adj.* (١) هی وەزیر یا وەزیران؛ شالیاری: *(a ~ meeting)* .
(٢) بەرێوەبەری. (٣) بەردەست؛ بەردەستی.
(٤) قەشەیی. (٥) هۆیی؛ هۆکاری.

minister plenipotentiary, کارمەندستێکی دیپلۆماسی دەسەڵات پێدراوە لەخوار باڵیۆزەوەیە.

ministrant (min′is-trənt), *adj. & n.* بەردەست؛ یارمەتیدەر؛ خزمەتکەر.

ministration (min′is-trā′shən), *n.* (١) ئیش وکاری قەشە؛ قەشەیی. (٢) خزمەت؛ یارمەتی.

ministry (min′is-tri), *n.* (١) خزمەت؛ یارمەتی.
(٢) قەشەیی؛ ئیش وکاری قەشە. (٣) قەشەکان؛ پیاوە ئایینیەکانی کڵێسە.
(٤) (ا) وەزارەت: *(the ~ of education)* .
(ب) ماوەی کارمەندستێتی شالیار.

(ج) شالیاران: سەرجەمی شالیاران.

miniver (min′ə-vĕr), *n.* کەولی سپی: فەرەی سپی.

mink (miŋk), *n.* (۱) گیاندارێکی تەپرو ووشکانی گۆشتخۆری لاق کورتی پێ پەردەدارە لە دەڵەك دەچێ. (۲) کەولە نەرم و نەستوورو بریقەدارەکەی ئەم گیاندارە. (۳) چاکەتی لەم جۆرە کەولە دروستکراو.

minnow (min′ō), *n.* جۆرە ماسیەکی بچووکە.

minor (mī′nĕr), *adj.* (۱) کەمتر: بچووکتر.

(۲) ناگرنگ: ناسەرەکی؛ پلە نزم: *(a ~ poet)* .

(۳) هیچ‌وپووچ؛ مەترسی لێ ناکرێ: *(~ difficulties; a ~ injury)* .

(٤) هەرزە: تەمەن لە بیست‌ویەك ساڵ کەمتر؛ منداڵ.

(٥) هی پشتەی ناسەرەکی (زانکۆ).

(٦) تەسك (ژیربێژی)؛ ناگشتی.

(۷) کورت (نۆتەی مۆسیقا)؛ غەمگین (ئاوان).

v.i. خوێندنی پشتەی ناسەرەکی: *(He will ~ in chemistry.)* .

n. (۱) کەسێکی تەمەن لە بیست‌ویەك ساڵ کەمتر؛ هەرزە؛ منداڵ.

(۲) پشتەی ناسەرەکی (زانکۆ).

(۳) گرێمانەیەکی ناسەرەکی یا ناگشتی (ژیربێژی).

(٤) نۆتەی کورت (مۆسیقا).

minority (mə-nôr′ə-ti, mī-nor′ə-ti), *n.* (۱) بەشی کەمی؛ کەمتر لە نیوە. (۲) کەمایەتی نەتەوەیی، ڕەگەزی، ئایینی، یا پامیاری.

(۳) کاتی لە بیست‌ویەك ساڵ کەمتر؛ کاتی منداڵی و هەرزەیی.

minor-league (mī′nĕr-lēg′), *adj.* (۱) هی تیپی وەرزشی بچووك یا ناسەرەکی. (۲) ناسەرەکی؛ ناوەندی؛ ناگرنگ؛ بچووك؛ هیچ‌وپووچ: *(a ~ politician)*

minor league, تیپی وەرزشی ناسەرەکی هەرزە (بەتایبەتی بەیسبۆل).

Minotaur (min′ə-tôr′), *n.* دەعبایەکی نەفسانەیی‌یە بە لەشی پیاو و کەلەی گاوە (نەفسانەی یۆنانی).

minster (min′stĕr), *n.* (۱) کڵێسەی پەرستگا؛ کڵێسە.

(۲) کڵێسەی گەورە.

minstrel (min′strəl), *n.* (۱) بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە گیتارەوە (بەتایبەتی لە سەدانی ناوەڕاستدا)؛ شایەری گەڕۆك.

(۲) [Poetic]، هۆنەر؛ گۆرانی بێژ؛ مۆسیقاژەن.

(۳) نەندامی تیپی " minstrel show " . (ووشەی دوایی ببینە).

minstrel show, خوێنواندنی تیپێکی نوواندەری گاڵتەبێژی دەموچاو ڕەش کراوە کە بریتی بوو لە گۆرانی و گاڵتەوگەپ.

minstrelsy (min′strəl-si), *n.* (۱) پیشەی بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە تایبەتی لە سەدانی ناوەڕاستدا.

(۲) دەستەیەك بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە تایبەتی مۆسیقاوە.

(۳) کۆمەڵێك بەستەو گۆرانی وەها.

mint (mint), *n.* (۱) شوێنی سکەلێدان؛ سکەخانە؛ دراوخانە.

(۲) سەرچاوەی بێ بن؛ شتی لەبن نەهاتوو: *(a ~ of ideas)* .

(۳) شوێن یا سەرچاوەی دروستکردن؛ جێی هەڵبەستن یا داتاشین.

adj. تازەو نەفتوونوێ؛ تازە؛ نوێ: *(a postage stamp in ~ condition)* .

v.t. (۱) سکەلێدان.

(۲) دروستکردن: هەڵبەستن؛ داتاشین؛ ڕێکخستن؛ داڕشتن: *(a phrase ~ed for one occasion and audience)*

mint (mint), *n.* (۱) پوگە؛ نەعنا. (۲) بنیشت یا شیرینی بۆن پونگاوی.

mintage (min′tij), *n.* (۱) سکەلێدان: (۲) دروستکردن؛ داتاشین؛ داڕشتن؛ هەڵبەستن. (۳) سکە.

(٤) کرێی سکەلێدان. (٥) نەقشی سەر پارەی ڕەق.

minuend (min′ū-end′), *n.* ژمارەی لێ دەرکراو (ژمارەوپێوان)؛ نەو ژمارەیەیە کە ژمارەیەکی تری لێ دەردەکرێ.

minuet (min′ū-et′), *n.* (۱) جۆرە سەمایەکی هێواش.

(۲) مۆسیقای ئەم سەمایە

minus (mī′nəs), *prep.* (۱) ئەی دەرچێ (ژمارەوپێوان)؛ کەمتر: *(four ~ two)*

(۲) [Colloq.]، بەبێ: *(~ a finger)*

adj. (۱) هی نیشانەی لێ دەرکردن (ژمارەوپێوان): *(a ~ sign "-")* .

(۲) کەم. (۳) نەختێك کەمتر لە: نەختێك لەخوار (نمرە، پلە): *(a grade of A ~)*

n. (۱) نیشانەی لێ دەرکردن (ژمارەوپێوان). (۲) بڕێکی کەم.

minuscule (mi-nus′kūl), *n.* (۱) جۆرە نووسینێکی کۆنە بە تیپی بچووك. (۲) تیپێکی ئەم جۆرە نووسینە. (۳) تیپی بچووك.

adj. (۱) بە تیپی بچووك نووسراو. (۲) زۆر بچووك؛ بچووك.

minus sign, نیشانەی لێ دەرکردن: " − " (ژمارەوپێوان).

minute (min′it), *n.* (۱) خولەك؛ دەقیقە.

(۲) ماوەیەکی زۆر کورت؛ هەناسەیەك: *(I'll come in a ~ .)* .

(۳) *(pl.)*، تۆمارنامەی ڕوودانی کۆبوونەوەیەك: *(the ~s of a meeting)* .

(٤) یادنامە.

v.t. (۱) تۆمارکردنی ڕوودانی کۆبوونەوەیەك.

(۲) لە تۆمارنامەی ڕوودانی کۆبوونەوەیەکدا تۆمارکردن.

(۳) بەوردی کات پاگرتن.

the minute (that), هەر کە؛ هەر یەکسەر کە: *| I'll tell him the minute (that) he gets here. |*

to the minute, هەتا دوا خولەك؛ زۆر بەوردی (کات ڕێکخستن)؛ بەتەواوی (کات): *(The day was organized to the minute.)*

up to the minute, دواترین (دەنگوباس، مۆدە)؛ هەتا ئێستا: *(up to the minute news, fashion, etc.)*

minute (mī-nōōt′, mi-nūt′), *adj.* (۱) زۆر بچووك؛ بچکۆلە: *(~ particles of dust)*

(۲) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ

(۳) وورد؛ زۆر وورد: *(~ descriptions, details, etc.)* .

minute hand, میلی خولەك (کاتژمێر).

minutely (min′it-li), *adj.* (۱) خولەکی؛ هەموو خولەکێك ڕوودەدات.

(۲) زوو زوو ڕوودەدات.

adv. (۱) هەموو خولەکێك. (۲) زوو زوو؛ بەردەوام.

minutely (mi-nōōt′li, mi-nūt′li), *adv.* بەوردی؛ زۆر بەوردی.

minuteman, Minuteman (min′it-man′), *n.* خەباتکەری هەمیشە ئامادە بۆ جەنگاندن (لە شۆڕشی سەربەخۆیی ئەمەریکادا).

minuteness (mī-nōōt′nis, mi-nūt′nis), *n.* (۱) زۆر بچووکی؛ بچکۆلەیی. (۲) وردی؛ زۆر وردی؛ گوێدان بە شتی وورد؛ وردەکاری.

minute steak, پارچە گۆشتی تەنکی زوو برژێنراو.

minutiae (mi-nū′shi-ē′), *n.pl.* (*sing.* minutia), شتی وورد و دوورودرێژی هیچ‌وپووچ.

minx (miŋks), *n.* کچێکی بێ شەرمی بێ حەیا.

miracle (mir′ə-k'l), *n.* (۱) ڕووداوێکی لە سەروشت بەدەر (ئاین)؛ موعجیزە. (۲) ڕووداوێکی سەرنەسا؛ شتێکی سەیرو ناماسایی. (۳) نموونە.

(٤) **a miracle play**

miracle play, شانۆنامەیەکی سەدەکانی ناوەڕاستە دەربارەی ژیاننامەی پێغەمبەرەکانو پیاوچاکانی موعجیزەکار.

miraculous (mi-rak′yoo-ləs), *adj.* (۱) لە سەروشت بەدەر؛ وەك موعجیزە وایە: *(a ~ event)* .

(۲) زۆر سەیر؛ سەرنەسا؛ ناماسا. (۳) موعجیزەکار.

mirage (mi-räzh′), *n.* (۱) سەراو؛ تراوێلکە.

(۲) کڵاوی بابردوو؛ زەحمەو؛ شتی نەدیيدە.

mire (mīr), *n.* (۱) زۆنگاو (۲) قوڕاو؛ قوڕاوچێڵاو (مەجاز): *(to be in the ~ ; to drag someone through the ~)*

v.t. (۱) لە قوڕاوچێڵاودا چەقاندن

(۲) قوڕاوی کردن؛ قوڕاوچێڵاو لێ هەڵپڕژاندن؛ بە قوڕاودا ڕاکێشان (مەجاز).

v.i. (۱) چەقین؛ لە قوڕاودا چەقین؛ وەستان. (۲) قوڕاوی بوون؛ پیس بوون.

mirk (mûrk), *n.* = murk.

mirky (mûr′ki), *adj.* = murky.

mirror (mir′ĕr), *n.* (۱) ئاوێنە

(۲) شتی پیشاندەر؛ شتی دەرخەر.

(The film is a ~ of the times we live in.)

(۳) نموونە

v.t. دانەوە (شەوق، وێنە)؛ پیشاندان یا دەرخستن وەک بە ئاوێنە.

(The water ~s a still sky.; The book ~s the conflict in the author.)

mirth (mûrth), *n.* خۆشی‌وشادی؛ کەیف‌و زەماوەند.

mirthful (mûrth′fəl), *adj.* پڕ لە خۆشی‌وشادی؛ بەکەیف؛ دڵخۆش؛ خۆش (کات).

mirthless (mûrth′lis), *adj.* غەمگین؛ پەست؛ بێ کەیف‌وخۆشی.

miry (mīr′i), *adj.* (۱) زۆنگاوی. (۲) قوپاوی؛ قوپ‌وچڵپاوی.

mis- (mis), پێشگرێکە بەمانای: هەڵە؛ بە هەڵە؛ بەد؛ خراپ؛ چەوت؛ نادروست *(misplace, misconduct)*.

misadventure (mis´əd-ven′chĕr), *n.* کارێکی خۆتڕێن؛ کارێکی بەد. چەوت، نادروست، یا ناسەرکەوتوو.

misadvise (mis´ad-vīz′), *v.t.* نامۆژگاری هەڵە یا خراپ کردن.

misalliance (mis´ə-lī′əns), *n.* هاوپەیمانی یا یەکگرتنێکی نابەجێ و هەڵەو نەگونجاو (بەتایبەتی ژنهێنان و شووکردن).

misally (mis´ə-lī′), *v.t.* بە هەڵە یەکگرتن یا پەیمان بەستن (بەتایبەتی ژنهێنان و شووکردن).

misanthrope (mis′ən-thrōp´, miz′ən-thrōp´), *n.* *Also-* **misanthropist,** حەز لە مرۆڤ نەکەر؛ کەسێکە کە گومان و ڕقی لە هەموو مرۆڤێک نیە؛ مرۆڤ نەخواز.

misanthropic (mis´ən-throp′ik), *adj.* دژ بە مرۆڤ و مرۆڤایەتی؛ حەز لە مرۆڤ نەکەر؛ مرۆڤ نەخواز.

misanthropy (mis-an′thrə-pi), *n.* ڕق لە مرۆڤ بوون؛ قین و گومان لە مرۆڤ بوون.

misapplication (mis´ap-lə-kā′shən), *n.* بەخراپی بەکارهێنان؛ بە نابەجێیی بەکارهێنران.

misapply (mis´ə-plī′), *v.t.* (۱) بە خراپی یا ناپەسەندی بەکارهێنان: *(He ~ies his energies.)*

(۲) بە ناپاکانەو سەرچەوتانە بەکارهێنان؛ بەفیڕدان (پارە): *(He ~ied the company's money.)*

misapprehend (mis´ap-ri-hend′), *v.t.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ خراپ تێگەیشتن.

misapprehension (mis´ap-ri-hen′shən), *n.* تێگەیشتن بە هەڵە؛ خراپ تێگەیشتن.

misappropriate (mis´ə-prō′pri-āt´), *v.t.* (۱) بۆ شتی خراپ دانان یا تەرخان کردن (پارە)؛ بە هەڵە بۆ دانان؛ بەفیڕدان. (۲) دزین: *(to ~ the company's money)*

-misappropriation *(n.).*

misbecome (mis´bi-kum′), *v.t.* نەشیان؛ لێ نەهاتن: *(What you've done ~s your place.)*

misbegot (mis´bi-got′), *adj.* = misbegotten.

misbegotten (mis´bi-got′n), *adj.* زۆل.

misbehave (mis´bi-hāv′), *v.i. & v.t.* ڕەووشتی ناشرین نواندن؛ بەدڕەفتاری کردن؛ بێ حەیایی کردن.

misbehavior, misbehaviour (mis´bi-hāv′yĕr), *n.* بێ حەیایی؛ بەدڕەفتاری؛ ڕەووشتی ناشرین؛ کردەوەی خراپ.

misbelief (mis´bə-lēf′), *n.* بیروبڕوای چەوت (بەتایبەتی ئایینی)؛ ڕای هەڵە یا چەوت.

misbelieve (mis´bə-lēv′), *v.i.* بە هەڵە بڕواکردن؛ بڕوابوون بە شتی چەوت یا هەڵە.

miscalculate (mis-kal′kyoo-lāt´), *v.t. & v.i.* بە هەڵە ژمارین؛ بە هەڵەداچوون؛ بە هەڵە ڕەچاوکردن.

-miscalculation *(n.).*

miscall (mis-kôl′), *v.t.* (۱) بە هەڵە ناوهێنان؛ ناوی هەڵە لێنان.

(۲) [Obs. or British Dial.]، جوێن پێدان؛ سووک کردن.

miscarriage (mis-kar′ij), *n.* (۱) نەهێنانەدی؛ جێبەجێ نەکردن؛ بە چەوتی کردن (دادپرسی): *(a ~ of justice)*.

(۲) (ا) نەگەیشتنە جێی خۆی (پۆستە، بار... هتد).

(ب) نەگەیشتنە ئامانج؛ سەرنەکەوتن.

(۳) منداڵ لەبارچوون؛ بەرفڕێدان؛ بەراوێتەبوون.

miscarry (mis-kar′i), *v.i.* (۱) سەرنەکەوتن؛ نەگەیشتنە ئامانج؛ نەهاتنەدی: *(All his plans ~ied.)*.

(۲) نەگەیشتنە جێی خۆی (نامە، بار، پۆستە).

(۳) منداڵ لەبارچوون؛ بەراوێتەبوون؛ بەرفڕێدان: *(She ~ied.)*.

miscast (mis-kast′, mis-käst′), *v.t.* (۱) دەورێکی نەگونجاو یا لێ نەهاتوو دان بە نوێنەر لە شانۆنامە یا فیلمێکدا.

(۲) دابەشکردنی دەورەکانی شانۆنامەیەک بە هەڵە یا بە چەوتی.

miscegenation (mis´i-jə-nā′shən), *n.* دووڕەگی؛ تێکەڵاوی نێوان ڕەگەزی جیا لەڕێی ژنهێنانەوە (بەتایبەتی لەنێوان ڕەشو سپی لە ئەمەریکادا).

miscellanea (mis´l-ā′ni-ə), *n.pl.* کۆمەڵێکی جۆراوجۆر بەتایبەتی بەرهەمی وێژەیی

miscellaneous (mis´l-ā′ni-əs), *adj.* (۱) هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر؛ تێکەڵ؛ جۆراوجۆر. (۲) شێوەو توانای جۆراوجۆر هەبوو؛ جۆرەها باری هەیە.

miscellany (mis′l-ā´ni), *n.* (۱) کۆمەڵێکی جۆراوجۆر بەتایبەتی بەرهەمی وێژەیی. (۲) (*pl.*)، پەرتووکێکی بەرهەمی وێژەیی جۆراوجۆر.

mischance (mis-chans′, mis-chäns′), *n.* (۱) کارەسات؛ ڕووداوێکی ناخۆش. (۲) بەدبەختی؛ نەگبەتی؛ بێ بەختی.

mischief (mis′chif), *n.* (۱) زیان (بەتایبەتی کە مرۆڤ بیدا).

(۲) (ا) بەدکاری؛ کاری ناپەسەند. (ب) بەدکار؛ زیانبەخش.

(۳) (ا) کەتن؛ گۆبەن. (ب) هاروهاجی.

mischief-maker (mis′chif-māk´ĕr), *n.* فیتنەچی؛ شەیتان؛ زیانبەخش؛ بەگۆبەن.

mischievous (mis′chi-vəs), *adj.* (۱) زیانبەخش؛ بەدکار.

(۲) کەتنبار؛ بەگۆبەن.

(۳) بێ حەیا (منداڵ)؛ هاروهاج؛ شەیتان.

miscible (mis′ə-b'l), *adj.* بە ئاسانی تێکەڵاو دەکرێ (کیمیا).

-miscibility *(n.).*

misconceive (mis´kən-sēv′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵەدا چوون.

misconception (mis´kən-sep′shən), *n.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ بیری هەڵە؛ هەڵە؛ بیروبڕوایەکی چەوت؛ بە هەڵەدا چوونێک.

misconduct (mis´kən-dukt′), *v.t.* (۱) بە خراپی بردن بەڕێوە؛ بە چەوتی کردن. (۲) بەدڕەفتاری کردن؛ ڕەووشتی ناشرین نواندن.

n. (۱) کاری چەوت و قەدەغە (وەک بەرتیل وەرگرتن).

(۲) بەدڕەفتاری (وەک داوێن پیسی)؛ ڕەووشتی ناشرین.

misconstruction (mis´kən-struk′shən), *n.* (۱) لێکدانەوەی هەڵە؛ بە هەڵە تێگەیشتن؛ بەهەڵەداچوون. (۲) بە هەڵە داڕشتنی ڕستە یا دەستەواژە.

misconstrue (mis´kən-strōō′, mis-kon′strōō), *v.t.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بەهەڵەداچوون؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

miscount (mis-kount′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە ژماردن.

n. بە هەڵە ژماردن (وەک دەنگ لە هەڵبژاردنێکدا).

miscreancy (mis′kri-ən-si), *n.* بەدی؛ پیسی؛ خراپی؛

ناپەسەندی

miscreant (mis′kri-ənt), *adj.* (۱) بەد؛ پیس؛ ناپەسەند؛ بەدکار (۲) [Archaic]، خوانەناس؛ کافر.

n. (۱) کەسێکی پیس و ناپەسەند؛ بەدکار؛ تاوانبار. (۲) [Archaic]، خوانەناسێک؛ کافر.

miscreate (mis′kri-āt′), *v.t.* تێکچووان؛ بە چەوتی، ناقۆلایی، یا ناشرینی دروستکردن.

adj. [Rare], تێکچوو (شێوە)؛ ناقۆلا؛ خوارووخێچ.

miscue (mis-kū′), *n.* (۱) لێدانی هەڵە (یاری بلیارد). (۲) هەڵە.

v.i. (۱) بە هەڵە لێدان (بلیارد). (۲) بە هەڵە وەڵام دانەوە (شانۆگەری)؛ هەڵەکردن.

misdeal (mis-dēl′), *v.t., v.i. & n.* بە هەڵە دابەشکردن (کاغەزی قومارو یاری).

misdeed (mis-dēd′), *n.* تاوان؛ کاری خراپ؛ بەدکاری؛ خراپە.

misdeem (mis-dēm′), *v.t.* [Archaic or Poetic]. = misjudge.

misdemean (mis′di-mēn′), *v.i.* بەدڕەفتاری کردن؛ ڕەووشتی ناشرین نواندن؛ بەدکاری کردن؛ تاوان کردن.

misdemeanant (dis′di-mēn′ənt), *n.* (۱) تاوانبار بچووک یا مام ناوەندی (دادگا). (۲) بەدڕەفتار؛ بەدڕەووشت؛ بەدکار.

misdemeanor (mis′di-mēn′ēr), *n.* (۱) تاوانی بچووک (دادگا)؛ تاوان. (۲) [Archaic]، بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی.

misdirect (mis′də-rekt′, mis′di-rekt′), *v.t.* (۱) ناموژگاری هەڵە پێدان؛ بە هەڵەدا بردن؛ بە هەڵە پێ ووتن (۲) ناونیشانی هەڵە خستنەسەر نامە.

misdirection (mis′də-rek′shən, mis′di-rek′shən), *n.* (۱) ناموژگاری هەڵە؛ هەڵە؛ بە هەڵەدا بردن. (۲) ناموژگاری هەڵە لە دادپرسەوە بۆ سوێندخواران

misdo (mis-dōō′), *v.t.* تێکدان؛ بە چەوتی و نەزانانە کردن.

v.i. [Obs.], بەدکاری کردن؛ گوناە کردن.

misdoing (mis-dōō′iŋ), *n.* بەدکاری؛ کاری خراپ؛ گوناە؛ تاوان؛ هەڵە.

misdoubt (mis-dout′), *v.t.* [Archaic], (۱) گومان لێکردن؛ گومان لێ بوون (۲) ترسان؛ مەترسی لێکردن؛ لێ ترسان.

v.i. [Archaic], گومان لێ هەبوون

n. [Archaic], گومان.

mise en scène (mēˊ zänˊ senˊ), [Fr.], (۱) دەرهێنانی شانۆنامە؛ نواندنی شانۆنامە (بە هەڵبژاردنی دەوروبەرەکەی و ڕێکخستنی نەکتەرەکان و پێویستی تردە) (۲) دەوروبەر؛ دەوروپشت.

miser (mī′zēr), *n.* (۱) کەسێکی ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس؛ پووڵەکی. (۲) [Obs.]. کەسێکی کلۆڵ؛ کەساس.

miserable (miz′ēr-ə-b'l, miz′rə-b'l), *adj.* (۱) دڵتەنگ؛ پەست؛ غەمبار؛ کەساس؛ بەدبەخت؛ هەناسەسارد. (۲) ناخۆش؛ بەد؛ ناپەسەند؛ خراپ. *(a ~ climate)* . (۳) خراپ؛ ناخۆش (خواردن)؛ کەم (ژەمە خواردن). *(a ~ meal)* . (٤) قەڵب؛ خراپ؛ بێ فەڕ. *(He did a ~ job.)* .

-miserableness *(n.)*; miserably *(adv.)*.

misericord, misericorde (miz′er-i-kôrd′), *n.* (۱) شل کردنی پەیڕەوی پەرستگایەک. (۲) ژووری حەوانەوەی پەرستگا. (۳) بەشێکی دەرپۆقبوی ژێر کورسی کڵێسەیە ڕێگەی حەوانەوە دەدات بە کەسێک کە بە بێوە نوێژ دەکات. (٤) خەنجەری بەزەیی و ڕزگاری (کە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا سوارچاکی زۆر بریندارو پەرێشانی پێ دەکوژرا بۆ ڕزگارکردنی لە نازار)

miserliness (mī′zēr-li-nis), *n.* ڕەزیلی؛ پیسکەیی؛ پارەپیسی؛ پووڵەکێتی؛ بەرچاوتەنگی.

miserly (mī′zēr-li), *adj.* ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس؛ پووڵەکی؛ چرووک.

misery (miz′ēr-i), *n.* (۱) مەینەتی؛ کوێرەوەری؛ ناخۆشی؛ کەساسی؛ کۆڵی؛ دڵتەنگی؛ غەمباری. (۲) هەژاری؛ نەبوونی؛ ناخۆشی. (۳) [Dial.]، نازار؛ ئێش.

misesteem (mis-es′tēm), *v.t.* ڕێزی تەواو لێ نەگرتن.

misestimate (mis-es′tə-māt′), *v.t.* بە هەڵە هەڵسەنگاندن؛ بە هەڵە خەملاندن.

n. هەڵسەنگاندنی هەڵە؛ خەملاندنی هەڵە.

misfeasance (mis-fē′z'ns), *n.* سنوور شکاندن (کاربەدەست)؛ بەکارهێنانی دەسەڵات بە نابەجێیی؛ بۆ مەبەستی خراپ دەسەڵات بەکارهێنان.

misfire (mis-fīr′), *v.i.* (۱) دانەگیرسان (مەکینە). (۲) نەتەقین (چەکی ئاگرین)؛ نەتەقان. (۳) سەرنەکەوتن (پیلان)؛ سەرنەگرتن. *(a scheme that ~d)* .

n. (۱) دانەگیرسان. (۲) نەتەقین. (۳) سەرنەگرتن.

misfit (mis-fit′), *v.t. & v.i.* پێ نەکردن (پێڵاو، جل‌وبەرگ)؛ بەبەرنەکردن؛ نەگونجان.

n. (۱) پێ نەکردن (پێڵاو، جل). (۲) جلی بە بەر نەکردوو؛ پێڵاوی بە پێ نەکردوو. (۳) کەسێکی نەگونجاو لەگەڵ دەوروبەریدا.

misfortune (mis-fôr′chən), *n.* (۱) بەدبەختی؛ نەهاتی؛ نەگبەتی. (۲) کارەسات؛ بەڵا؛ لێقەومان.

misgive (mis-giv′), *v.t. & v.i.* مەترسی کردن؛ بەدگومانی کردن؛ دوودڵ بوون.

misgiving (mis-giv′iŋ), *n. often in pl.*, بەدگومانی؛ مەترسی؛ دوودڵی.

misgovern (mis-guv′ērn), *v.t.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

misgovernment (mis-guv′ērn-mənt), *n.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

misguidance (mis-gīd′əns), *n.* بە هەڵەدا بردن.

misguide (mis-gīd′), *v.t.* بە هەڵەدا بردن؛ خستنە سەر ڕێی خراپ.

misguided (mis-gīd′id), *adj.* بە هەڵەدا براو؛ هەڵخەڵەتاو.

mishandle (mis-han′d'l), *v.t.* بە خراپی کردن یا بەڕێوەبردن؛ بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە؛ بە نەزانانە چارەسەرکردن.

mishap (mis′hap′, mis-hap′), *n.* (۱) بەدبەختی؛ بێ شانسی. (۲) ڕووداوێکی ناخۆش کە جێی داخەو خەتای کەسێتی تێدا نەبێ؛ ڕووداوێکی ناپەسەندی تەریقکەرەوە.

mish-mash (mish′mash′), *n.* = hodgepodge.

misinform (mis′in-fôrm′, mis′n-fôrm′), *v.t. & v.i.* شتی هەڵە یا درۆ پێ ووتن؛ دەنگوباسی هەڵە یا درۆ پێدان؛ بە هەڵەدا بردن

-misinformant; misinformer *(n.)*.

misinformation (mis′in-fēr-mā′shən), *n.* دەنگوباسی درۆ یا هەڵە کە دەگەیەنرێ بە خەڵک؛ شتی هەڵە یا درۆ.

misinterpret (mis′in-tūr′prit), *v.t.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

misinterpretation (mis′in-tūr′pri-tā′shən), *n.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

misjudge (mis-juj′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە هەڵسەنگاندن؛ بەهەڵەداچوون.

-misjudgment; misjudgement *(n.)*.

mislay (mis-lā′), *v.t.* (۱) شت دانان لە شوێنێکداو ڕێ پێ نەبردنەوە لە دواییدا؛ لە شوێنێکدا دانانو بۆ نەدۆزرانەوە لە دواییدا. (۲) بە نەزانانە یا بە هەڵە دانان؛ بە خراپی کردن: *(to ~ linoleum)* .

mislead (mis-lēd′), *v.t.* بە هەڵەدا بردن؛ هەڵفریواندن؛ خەڵەتاندن؛ چاوبەستکردن؛ لەخشتەبردن.

misleading (mis-lēd′iŋ), *adj.* بەهەڵەدامەر؛ درۆ؛ چاوبەستکەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ تەفرەدەر. *(~ information)*

mismanage (mis-man′ij), *v.t. & v.i.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

mismanagement (mis-man′ij-mənt), *n.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

mismatch (mis-mach′), *v.t.* (١) یەک پێنگرتنی نەگونجاو یا نەگونجاوان (بەتایبەتی ژنهێنان‌و شووکردن). (٢) یەکخستنی شتی لەیەک نەهاتوو یا پێکەوە نەگونجاو (ڕەنگ، جل‌وبەرگ)

یەکگرتنی نەگونجاو یا خراپ (ژنهێنان‌و شووکردن)؛ یەککەوتنی دوو شت یا *n.* ڕەنگی لەیەک نەهاتوو؛ لاسەنگی؛ ناهاوتایی.

mismate (mis-māt′), *v.t. & v.i.* جووت بوونی نەگونجاو؛ ژنهێنان‌و شووکردنی ناپەسەند

misname (mis-nām′), *v.t.* ناوی هەڵە لێنان؛ بە ناوی هەڵە بانگ کردن.

misnomer (mis-nō′mĕr), *n.* (١) (أ) بە هەڵە ناولێنانی کەسێک، شوێنێک یا شتێک (کە ناوەکە پاستی شتەکە یا شوێنەکە دەرنەخات). (ب) ناوێکی هەڵەی وەها. (٢) بە هەڵە ناولێنانی کەسێک یا شوێنێک لە بڕوانامەیەکی یاساییدا.

miso- (mis′ō), پێشگرێنکە بەمانای: ڕق؛ قین. *(misogyny)*

misogamist (mi-sog′ə-mist), *n.* کەسێکە کە ڕقی لە ژنهێنان‌و شووکردنە

misogamy (mi-sog′ə-mi), *n.* ڕق بوون لە ژنهێنان‌و شووکردن.

misogynist (mi-soj′ə-nist), *n.* کەسێکە کە ڕقی لە هەموو ژنە (بەتایبەتی پیاو)

misogyny (mi-soj′ə-ni), *n.* ڕق بوون لە هەموو ژن؛ ڕق لە ژن بوون. **-misogynous** *(adj.)*.

misology (mi-sol′ə-ji), *n.* ڕق بوون لە مشت‌ومڕ، ژیربێژی، یا چەندوچوون

-misologist *(n.)*.

misplace (mis-plās′), *v.t.* (١) لە جێی هەڵەدا دانان؛ لە جێی خۆیدا دانەنان؛ بە هەڵە دانان لە جێیەکی تردا. (٢) بە هەڵە بڕوا یا دڵی خۆ دان بە یەکێک کە شایستەی ئەوە نەبێت. (٣) [Colloq.] بە هەڵە دانان لە شوێنێکداو ڕێ پێ نەبردنەوە.

-misplacement *(n.)*.

misprint (mis-print′), *v.t.* بە هەڵە چاپکردن؛ هەڵەکردن لە چاپکردندا.

n. هەڵەی چاپ؛ هەڵەی چاپەمەنی.

mispronounce (mis′prə-nouns′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە ووتن؛ بە هەڵە بڕتان.

-mispronounciation *(n.)*.

misquote (mis-kwōt′), *v.t.* بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوەی ووتەی کەسێک یا ووتارێک بە هەڵە. *(to ~ a person or a book)*

-misquotation *(n.)*.

misread (mis-rĕd′), *v.t. & v.i.* (١) بە هەڵە خوێندنەوە (٢) بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

misrepresent (mis′rep-ri-zent′), *v.t.* (١) بە چەوتی یا شێواوی خستنە پێش چاو؛ تێکدان؛ شێواندن؛ درۆکردن. *(to ~ the facts)* (٢) بە چەوتی یا ناپەسەندی نوێنەرایەتی کردن.

-misrepresentation *(n.)*; **misrepresentative** *(adj.)*.

misrule (mis-rōōl′), *v.t.* بە خراپی یا ناڕەوایی فەرمانڕەوایی کردن.

n. (١) فەرمانڕەوایی خراپ یا ناڕەوا. (٢) پشێوی؛ بێ ناسوودەیی؛ ناشووب.

miss (mis), *v.t.* (١) ڵێ نەدان؛ نەپێکان.

(٢) سەرکەوتوو نەبوون لە دەستکەوتن، بینین، گوێ ڵێ بوون، یا کردندا.

(٣) پیا ڕانەگەیین *(I ~ed the train.)*

(٤) لەکیس چوون؛ لەکیس خۆ دان؛ لە دەست چوون؛ لە دەست خۆ دان: *(to ~ an opportunity)*

(٥) لەوێ نەبوون؛ ئامادەنەبوون: *(He ~ed class yesterday.)*

(٦) دەربازبوون؛ پزگاربوون: *(He just ~ed being struck.)*

(٧) پێ زانێن بە وون بوون یا دیارنەبوونی شتێک: *(He suddenly ~ed his watch.)*

(٨) بێبەرکردن: *(I ~ you.; she ~ed her friends.)*

v.i. (١) بەرنەکەوتن؛ ڵێ نەدان؛ نەپێکان. (٢) سەرنەکەوتن؛ سەرکەوتوو نەبوون.

n. ڵێ نەدان؛ بەرنەکەوتن؛ نەپێکان؛ دەست نەکەوتن؛ نەبوون؛ سەرنەگرتن

miss (mis), *n.* (١) [M-] ، خان: ناونناوی ڕێزە بۆ کچ لە دووان‌و زووسیندا لەپێش ناوەکەیەوە دادەنرێ: *(M~ Smith)*.

(٢) خانم: ناونناوی کچە لە دووان‌و زووسیندا بەبێ ناوەکەی.

(٣) کچ؛ ئافرەتی شوونەکردوو یا بێ مێرد.

missal (mis′l), *n.* (١) پەرتووکی نوێژو نزای ساڵێکی تەواو (ئایینی کاسۆلیکی). (٢) پەرتووکی نوێژو نزا.

misshape (mis-shāp′), *v.t.* شێوە تێکدان؛ ڕووخسار تێکدان؛ ناشرین کردن.

misshapen (mis-shāp′n), *adj.* شێوە تێکدراو؛ ڕووخسار تێکدراو؛ ناشرین.

missile (mis′l), *adj.* (١) دەهاوێژرێ (٢) [Rare] ، هاوێژ.

n. مووشەک؛ فیشەکی هەوایی.

missilery (mis′l-ri), *n.* زانستی مووشەک دڕووستکردن‌و هاوێشتن؛ مووشەکناسی.

missing (mis′iŋ), *adj.* وون بوو؛ وون (بەتایبەتی لەدوای جەنگدا).

missing link, (١) ئەڵقەی وون (لە زنجیرەیەکدا کە پێویستە بۆ تێگەیشتنی). (٢) ئەڵقەی وون (گوایە مەیموون‌و نادەمیزاد پێکەوە دەبەستن).

mission (mish′ən), *n.* (١) ناردنی خەڵک بۆ بڵاوکردنەوەی ئاینێک (بەتایبەتی لە دەرەوەی وڵات).

(٢) ناردنی نوێنەری دیپلۆماسی بۆ دەرەوە بۆ گفتوگۆ.

(٣) (أ) دەستەیەکی نێردراو بۆ بڵاوکردنەوەی ئاین لە دەرەوەی وڵات.

(ب) بارەگای دەستەیەکی وەها. (٤) باڵیۆزخانە.

(٥) ئەرکی پەیامبەر یا نوێنەر؛ ئەرکی پێ سپێردراو.

(٦) ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی چارەنووس: *(His ~ in life was to educate the ignorant.)*

(٧) ڕێکخراوی کاری خێر یا پەروەردەکردن لە گەڕەکی هەژارەکاندا.

(٨) ئاوچەیەکە کە قەشەی تایبەتی خۆی نەبێ.

(٩) *(pl.)*، خاچ پەرستی بڵاوکردنەوە.

(١٠) ئەرکی سوپایی (بەتایبەتی بۆمباران کردن): *(He flew many ~s in the war.)*

adj. تایبەتی بە کۆنیسە کۆنەکانی دەستەی خاچ پەرستانی ئیسپانی لە خواروویی ڕۆژاوای ئەمەریکادا.

v.t. (١) پەیام پیا ناردن؛ ناردن بە ئەرک؛ ئەرک پێدا ڕاسپاردن.

(٢) ناردن بۆ بڵاوکردنەوەی ئاین.

missionary (mish′ən-er′i), *adj.* تایبەتی بە بڵاوکردنەوەی ئاین؛ تایبەتی بە ئایینی خاچ پەرستی بڵاوکەرەوەکان‌و بارەگاکانیان.

n. ئاین بڵاوکەرەوە لە دەرەوەی وڵات؛ پەیامبەری کلێسە بۆ ئاین بڵاوکردنەوە لە دەرەوە.

missioner (mish′ən-ēr), *n.* = missionary.

missis, missus (mis′əz), *n.* (١) [Colloq. or Dial.] ، ژن؛ خێزان: *(The ~ does all the shopping.)*

(٢) کەیبانوو؛ ژنی ماڵ.

missive (mis′iv), *n.* نامە؛ پەیام.

adj. [Archaic or Rare], نێردراو (نامە).

misspell (mis-spel′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە حوێنجەکردن.

misspelling (mis-spel′iŋ), *n.* هەڵەی حوێنجە.

misspend (mis-spend′), *v.t.* بەفیڕۆدان؛ پارە بەبادان.

misstate (mis-stāt′), *v.t.* به هەڵە دەربڕین؛ بە هەڵە ووتن؛ شێواندن.
(He ~d the facts.; I ~d myself.)

misstatement (mis-stāt′mənt), *n.* شتی درۆ یا هەڵە؛ ووتە یا ڕاستیەکی بە دەسەنقەست شێوێنراو.

misstep (mis-step′), *n.* (١) هەنگاوی هەڵە؛ پێ هەڵەوتن. (٢) هەڵە (ڕەووشت)؛ هەڵەیەکە کە ببێتە هۆی تەریق بوونەوە.

missus (mis′əz), *n.* [Colloq. or Dial.], = missis.

missy (mis′i), *n.* [Colloq.], خان (ئازناوە بۆ کچی بچووک).

mist (mist), *n.* (١) تەمومژ؛ تەمی تەنک؛ هەڵمووهالأو. (٢) لێڵی بەرچاوگر؛ لێلی بەرچاو.
(She smiled in a ~ of tears.)
(٣) لێلی مێشک؛ لێلی تێگەیشتن.

v.t. & v.i. (١) تەمومژاوی بوون. (٢) لێڵ کردن؛ بەرچاوگرتن؛ بەرگرتن (بینین، تێگەیشتن)؛ بەرچاوگیران.

mistakable (mis-tāk′ə-b'l), *adj.* بە هەڵە وەردەگیرێ؛ بۆی هەیە بە هەڵە وەربگیرێ یا لێک بدرێتەوە.

mistake (mis-tāk′), *v.t.* (١) بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ خراپ تێگەیشتن.
(You ~ his real motives.)
(٢) کەسێک بە کەسێکی تر دانان یا زانین؛ شتێک بە شتێکی تر دانان؛ نەناسینەوە.
(I mistook him for his brother.)

v.i. هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون.

n. هەڵە؛ چەوتی.

and no mistake, [Colloq.], بێ گومان.

by mistake, بە هەڵە.
(I took your umbrella by mistake.)

mistaken (mis-tak′'n), *adj.* (١) بەهەڵەداچوو؛ بە هەڵە تێگەیشتوو. (٢) هەڵە؛ چەوت.

mister (mis′tēr), *n.* (١) [M-]، ئازناوی ڕێزە بۆ پیاو وەک " کاک " لەپێش ناوی پیاوەکەوە دادەنرێ لە دووانو نووسیندا بە کورتی و بەم جۆرە: " Mr. "؛ بەڵێ؛ نەفەندی.
(Mr. Jones; Mr. Secretary; Mr. Minister)
(٢) ئازناوی بانگ کردنە بۆ هەندێ پلەی سوپای نەمەریکی. (٣) [Colloq.]، کاکە، خانە: بۆ بانگ کردنی کەسێکە ناوەکەی نەزانیت:
(What time is it, ~ ?)
(٤) مێرد.

mistletoe (mis′'l-tō´), *n.* دەمووکانە؛ ڕووەکێکی لاکوتی هەمیشە سەوزە.

mistook (mis-took′), *past tense and obsolete p.p of* **mistake.**

mistranslate (mis´trans-lāt′, mis-tranz′lāt), *v.t.* بە هەڵە وەرگێڕان (ڕمان).

-mistranslation *(n.).*

mistreat (mis-trēt′), *v.t.* بە خراپی لەگەڵ جووڵانەوە.

-mistreatment *(n.).*

mistress (mis′tris), *n.* (١) کەیبانوو؛ گەورەژنی مال؛ ژنی مالێ.
(the ~ of a household)
(٢) خاوەن گیاندار یا بەند.
(٣) خانم؛ ژنی دەسەڵاتدار.
(the ~ of his heart)
(٤) [M-]. شتێکی بەدەسەڵاتی بە مێ دانراو؛ خانم (مەجاز).
(England was M~ of the sea.)
(٥) ژنێکی لێهاتوو لە مەیدانێکدا.
(a ~ of cooking)
(٦) دۆست؛ هاوجێ.
(٧) [British]، ژنە مامۆستا.
(٨) [Archaic]، دڵدار؛ یار.
(٩) [M-]. ئازناوی ڕێزە بۆ ناقرەت. (نێستا " Mrs. " ، " Miss " ، یا " Ms. " بەکاردەهێنرێ).

mistrial (mis-trī′əl), *n.* دادپرسی بووچ؛ داواکاری پووچ کراوە بەهۆی هەڵەیەک لە چۆنێتی دادپرسینەکەدا یا ڕێک نەکەوتنی سوێندخۆرەکان لەسەر بڕیارێک).

mistrust (mis-trust′), *n.* بڕوا پێ نەبوون؛ گومان؛ بێ باوەڕی.

v.t. & v.i. بڕوا پێ نەکردن (مرۆڤ، شت، ڕێبان)؛ بڕوا پێ نەبوون؛ دڵ لێ پیس بوون؛ گومان لێ بوون.

mistrustful (mis-trust′fəl), *adj.* بێ بڕوا؛ دڵ پیس؛ بەگومان.

misty (mis′ti), *adj.* (١) تەمومژاوی؛ تەماوی؛ لە تەمومژ چوو. (٢) بە تەمومژ داپۆشراو. (٣) لێڵ؛ ناڕوون؛ نادیار.

-mistiness *(n.).*

misunderstand (mis´un-dēr-stand′), *v.t.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ خراپ تێگەیشتن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە وەرگرتن.

misunderstanding (mis´un-dēr-stan′diŋ), *n.* (١) بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵە وەرگرتن. (٢) ناکۆکی؛ گیروگرفت؛ دەمەقاڵێ؛ ناخۆشی.

misunderstood (mis´un-dēr-stood′), *adj.* (١) بە هەڵە وەرگیراو؛ بە هەڵە لێکدراوە. (٢) گوێ پێ نەدراو؛ بایەخ پێ نەدراو؛ ڕێز لێ نەگیراو.
(a ~ child)

misusage (mis-ūs′ij, mis-ūz′ij), *n.* (١) بە هەڵە بەکارهێنان (ووشە). (٢) بە خراپی یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.

misuse (mis-ūz′), *v.t.* (١) بە هەڵە بەکارهێنان (ووشە). (٢) بە خراپی، ناشرینی، یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.

n. (١) بە هەڵە بەکارهێنان (ووشە). (٢) [Obs. or Rare]، بە خراپی یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.

misvalue (mis-val′ū), *v.t.* بە هەڵە هەڵسەنگاندن؛ بەتەواوی بایەخ پێ نەدان.

misventure (mis-ven′chēr), *n.* = misadventure.

misword (mis-wūrd′), *v.t.* بە ووشەی هەڵە دەربڕین؛ بە هەڵە داڕشتن.

mite (mīt), *n.* مۆرانە؛ جانەوەرێکی مشەخۆری زۆر بچووکە.

mite (mit), *n.* (١) (ا) بڕێکی زۆر کەم پارە. (ب) پارەیەکی زۆر بێ نرخە لە ئینگلتەرە؛ فلس. (٢) زیندەوەرێک یا شتێکی زۆر بچووک.

miter, mitre (mī′tēr), *n.* (١) کڵاوی ڕازاوەی پاپا و سەرەک قەشە؛ تاجی پاپا و سەرەک قەشە. (٢) (ا) کڵاوی کۆنی سەرەک مالووم. (ب) سەرپێچی ژنانەی یۆنانی کۆن. (٣) پلەوپایەی سەرەک قەشە. (٤) کڵاوەی لوولەی زۆپا و دووکەڵکێش.

v.t. کردن بە سەرەک قەشە؛ تاجی سەرەک قەشە کردنە سەر.

miter, mitre (mī′tēr), *n.* (١) جێی لێکدانی دوو تەختەدار بە گۆشەی (٤٥ پلە) بۆ پێکهێنانی گۆشەی (٩٠ پلە). (هەروەها " miter joint "). (٢) هەرپەکە لە پووی نەم دوو پارچە تەختەیە.

miter box, ئامێرێکە بۆ یارمەتیدان لە بڕینی تەختەدار بۆ لێکدانیان و گۆشەی ڕاست دروستکردن.

mithridate (mith′rə-dāt´), *n.* دەرمانی درژی ژەهر.

mitigable (mit′i-gə-b'l), *adj.* کەم دەکرێتەوە (ووشەی داهاتوو ببینە).

mitigate (mit′ə-gāt´), *v.t.* کەمکردنەوە (تووڕەیی، ئازار، سزا، خەم، توندوتیژی، زیان، گەرما، سەرما)؛ نەرم کردن (مەجاز)؛ خاوکردنەوە:
(to ~ someone's anger, pain, loss, aggressiveness, etc.)

-mitigation *(n.)*; **mitigative; mitigatory** *(adj.)*; **mitigator** *(n.).*

mitosis (mi-tō′sis, mī-tō′sis), *n.* کەرت کەرت بوون؛ دابەشبوونی ناڕاستەوخۆ (لە خانەی لەشی گیاندارە بالأکاندا)؛ دابەشبوونی دەزوولەیی.

-mitotic *(adj.)*; **mitotically** *(adv.).*

mitral (mī′trəl), *adj.* (١) هی کڵاوی ڕازاوەی سەرەک قەشە. (٢) هی زمانەی دڵ

mitral valve, زمانەی دڵ؛ زمانەی کڵاوەیی دڵ (تونکاری).

mitre (mī′tĕr), *n. & v.t.* = miter.

mitt (mit), *n.* (۱) دەستکێشێکی ژنانەیە باسکو دەستو نەختێك لە پەنجەکان دادەپۆشێ. (۲) mitten. (۳) [Slang]، دەست. (٤) [Slang]، دەستکێشی یاریکەری بەیسبۆل. (٥) [Slang]، دەستکێشی بۆکسباز.

mitten (mit′n), *n.* (۱) دەستکێشێکە شوێنی پەنجەگەورەی بە جیایەو چوار پەنجەکەی تریش پێکەوە (۲) دەستکێشێکی ژنانەیە باسکو دەستو نەختێك لە پەنجەکان دادەپۆشێ. (۳) دەستکێشی بۆکسباز.

mittimus (mit′i-məs), *n.* (۱) فەرمانی خستنە بەندیخانەوە (دادگەری). (۲) دەرکردن لە کار.

mitzvah (mits′vä, mits′vô), *n.* (۱) فەرمانی ئینجیل یا مالووم. (۲) حێبەجێکردنی ئەم فەرمانە.

mix (miks), *v.t.* (۱) تێکەڵوکردن؛ تێکەڵ کردن. (۲) دڕووستکردن لەڕێی تێکەڵوکردنەوە. (۳) تێکەڵوکردن؛ یەکخستن.

(They ~ed the boys and the girls in our school.)

(٤) حوت پێگرتنی دوو توخم (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ لێکدانی دوو توخم.

v.i. (۱) تێکەڵبوون؛ تێکەڵ بوون. (۲) لەگەڵ خەڵکدا باش هەڵ کردن یا گونجان.

n. (۱) تێکەڵی؛ تێکەڵی؛ تێکەڵ بوون. (۲) شێواوی؛ سەر لێ شێوان؛ پشێوی. (۳) ئاوێنە؛ چەند شتێکی تێکەڵاوکراو. (٤) خواردنەوەیەکی گازاویە (وەك سۆدا) لەگەڵ خواردنەوەیەکی کحولیدا تێکەڵ دەکرێ.

mix up, (۱) بەتەواوی تێکەڵ کردن؛ باش تێکەڵاوکردن. (۲) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان؛ تێکدان؛ شێواندن. (ب) ~ with، بە یەکێکی تر زانین؛ نەناسینەوە؛ بە یەکێکی تر دانان. (۳) تووش کردن؛ تێوەگلاندن

mixed (mikst), *adj.* (۱) تێکەڵاو؛ تێکەڵ؛ ناوێتە. (۲) هەمەجۆر؛ جۆرەها؛ تێکەڵاو. *(~ emotions)* . *(a ~ class; ~ company)* . (۳) هی نێرومێ؛ هی ژن و پیاو یا کوڕو کچ. (٤) شێواو؛ سەر لێ شێواو؛ سەر لێ تێکچوو.

mixed marriage, ژنهێنان و شوکردن لەنێوان خەڵکی ئاین یا ڕەگەز جیاوازدا

mixed metaphor, دوو وتەی مەجازی نەگونجاو یا زیاتر.

(The storm of protest was nipped in the bud.)

mixed number, ژمارەی ئاڵەواو؛ ژمارەی کەرتی.

mixer (mik′sĕr), *n.* (۱) کەسێك وە چۆنێتی گونجانی لەگەڵ خەڵکدا.

(He is a good ~ . ; She is a bad ~ .)

(۲) تێکەڵکەرە؛ ئامێری خواردەمەنی تێکەڵاوکردن یا شڵەقاندن (چێشت لێنان). (۳) [Slang]، ئاهەنگی بەیەکترناسینی خەڵك.

mixt (mikst), *alternative past tense and p.p of* mix.

mixture (miks′chĕr), *n.* (۱) تێکەڵبوون؛ تێکەڵ بوون؛ تێکەڵاوکران. (۲) شتی تێکەڵاو؛ هەڕەمە؛ هەمەڕەنگ. (۳) ئاوێتە (کیمیا).

mix-up (miks′up′), *n.* (۱) شێواوی؛ سەر لێ شێواوی؛ ئاڵۆزی.

(There was a ~ about who was to meet the train.)

(۲) [Colloq.]، شەڕ؛ بەیەکدادان؛ بەیەکداهاتن؛ بەگژیەکداچوون.

mizzen, mizen (miz′n), *n.* (۱) بابەتی سەر تەوەری پشتەوەی کەشتی. mizzenmast (۲)

adj. تایبەتی بە تەوەری پشتەوەی کەشتی.

mizzenmast, mizenmast (miz′n-məst, miz′n-mast′), *n.* تەوەری پشتەوەی کەشتی.

mizzle (miz′l), *v.t. & v.i.* تەپوتم کردن؛ نەرمەباران بارین.

n. [Obs. or Dial.], = drizzle.

mnemonic (ni-mon′ik), *adj.* (۱) یارمەتیدەری یاد؛ بۆ لەبەربوون یاشە. (۲) تایبەتی بە یاد یا بیر تێژکردنەوە.

mnemonics (ni-mon′iks), *n.pl.* (۱) زانستی یاد یا بیر تێژکردنەوە؛ یاد بەهێزکردن. (۲) هۆی یاد یا بیر تێژکردنەوە؛ هۆی بیر بەهێزکردن.

moa (mō′ə), *n.* جۆرە باڵندەیەکی گەورەی نەفڕی قڕتێکەوتووی نیوزیلەندییە لە توخمی وشترمەل

moan (mōn), *n.* (۱) [Rare]، نووزەنووز؛ نووزە؛ سکاڵا. (۲) نالە؛ نالەنال؛ نرکە؛ نکەنك.

(۳) دەنگێکی لە نالە چوو (وەك لووڕەلووڕی با): *(the ~ of the wind)*

v.i. (۱) نالاندن؛ نرکاندن؛ نکەنك هاتن.

(۲) نووزەنووزکردن؛ سکاڵاکردن؛ کڕووزانەوە؛ شین کردن.

v.t. (۱) بۆ نالاندن؛ ناهونالەکردن.

(۲) شین بۆ کردن؛ بۆ کڕووزانەوە؛ سکاڵالێکردن: *(He ~ed his fate.)* .

moat (mōt), *n.* خەندەقێکی پان و قوواڵی پڕ لە ئاوە بەدەوری قەڵایەکدا (بۆ پاراستن لە هێرشی دوژمن).

v.t. دەوردان بە خەندەقێکی پان و قوواڵی پڕ لە ئاو.

mob (mob), *n.* (۱) جەماوەرێکی سەرکێشی لاساری گێرەشێوێن؛ کۆمەڵێك خەڵکی ئاشووبگێڕ. (۲) جەماوەر؛ خەڵك. (۳) ڕووتەوڕووتە؛ بۆرەپیاوان؛ هەرچی‌وپەرچی. (٤) [Slang]، دەستەیەکی تاوانکار؛ تاقمێکی پیاوخراپ یا پیاوکوژ.

v.t. (۱) بە کۆمەڵ دەورەدان و پەلاماردان.

(۲) بە کۆمەڵ دەورەدان و پاڵ پێوەنان و هەواڵی بینین یا لێ نزیك بوونەوە دان (وەك جەماوەرێك بۆ یەکێکی بەناوبانگ):

(The audience ~bed the movie star.)

mobbish (mob′ish), *adj.* وەك جەماوەرێکی سەرکێش و لاسار.

mobile (mō′b'l), *adj.* (۱) جوواڵو؛ بزۆك؛ دەجوواڵێنرێ؛ دەگوێزرێتەوە.

(۲) زوو زوو لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر دەگۆڕێ.

(۳) هەمیشە لە جموجواڵدایە؛ تێکەڵاوی لەنێوان ڕەگەزو چین و ناوچەکانیدا زۆرە: *(a ~ society)*

(٤) ڕەوان (شلە)؛ بزۆك: *(a ~ fluid)* .

(٥) گەرۆك (سوپا)؛ بەئاسانی دەگەڕێتە جموجواڵ؛ بزۆك:

(a ~ unit of the army)

n. پەیکەری بزۆك.

mobile home, خانوی بزۆك: خانوویەکە دەتوانرێ بگوێزرێتەوە یا بجووڵێنرێ.

mobility (mō-bil′ə-ti), *n.* ئاسانی گواستنەوە یا جووڵاندن؛ ئاسانی هاتوچۆ؛ جموجواڵ؛ بزواڵ.

mobilization (mō′b'l-ī-zā′shən), *n.* (۱) ڕەشبگیر؛ لەشکرکردن؛ سەربازگرتنی گشتی (۲) ئامادەکردن بۆ نەرکێکی گرنگ؛ ئامادەبوون بۆ کارێکی قورس و گرنگ.

mobilize (mō′b'l-īz′), *v.t.* (۱) بزۆك کردن؛ وابکردن کە ببزوێ یا بجووڵێنرێ. (ب) بزواندن؛ خستنە جموجواڵ؛ جووڵاندن.

(۲) ڕەشبگیرکردن؛ لەشکرکردن؛ ئامادەکردن بۆ جەنگ: *(to ~ the army)*

(۳) ئامادەکردن بۆ کارێکی زۆر گرنگ:

(We have to ~ all our resources to fight this disease.)

mobocracy (mob-ok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی ڕووتەوڕووتە؛ حوکمڕانی بۆرەپیاوانی سەرکێش و لاسار.

-mobocrat *(n.)*; **mobocratic** *(adj.)*.

mobster (mob′stĕr), *n.* [Slang], ئەندامی دەستەی تاوانکار یا پیاوخراپ؛ تاوانکار.

moccasin (mok′ə-s'n), *n.* (۱) ئەعلی چەرم؛ ئەعل

(۲) جۆرە مارێکی ژەهراوییە.

Mocha (mō′kə), *n.* (۱) جۆرە قاوەیەکی ووڵاتی " یەمەن "ە.

(۲) [m-]، [Colloq.]؛ قاوە؛ هەموو جۆرە قاوەیەك.

(۳) [m-]، جۆرە چەرمێکی نەرمە بۆ دەستکێش.

mock (mok), *v.t.* (۱) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتی پێکردن.

(۲) دەمەلاسکن کردن؛ لاسایی‌کردنەوە (بۆ گالتەپێکردن).
(۳) بە هەڵەدابردن هەڵفڕیواندن؛ تەفرەدان.
(٤) بەرهەڵستی کردن؛ بەزاندن.

v.i. (~ at), بێ پێکەنین؛ گالتەپێکردن؛ لاقرتی کردن.

n. (۱) لاقرتی؛ گالتەپێکردن (۲) کەسێکی لاقرتی؛ هەڵگر؛ شتێکی گالتەپێکراو. (۳) ساختە؛ دروزنە؛ لاسایی.

adj. دروێینە؛ هی لاسایی نەک ڕاستەقینە. *(a ~ trial)* .

mockery (mok′ĕr-i), *n.* (۱) گالتەپێکردن؛ لاقرتی پێکردن؛ گالتەکاری؛ لاقرتی. (۲) کەسێک یا شتێکی گالتەپێکراو؛ کەسێک یا شتێک کە شایستەی لاقرتی پێکردن بێت. (۳) لاسایی (بۆ گالتەپێکردن)؛ دەمەلاسکن. (٤) هەوڵی بێ ئەنجام؛ تەقەلای بێ سوود؛ بێ سوودی.

mockingbird (mok′iŋ-bûrd´), *n.* باڵندەی لاسایکەرەوە باڵندەیەکی بچووکە لاسایی خوێندنی باڵندەی تر دەکاتەوە.

mock orange, پرتەقاڵە دروزنە. دارو دەوەنێکە گوڵو بەرەکەی لە هی دارپرتەقاڵ دەچێ

mock-up (mok′up´), *n.* نموونەیەکە بە ئەندازەی سەروشتی یا ڕاستەقینەیی بۆ ئیکۆڵینەوەو تاقیکردنەوە.

modal (mō′d'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە باری کردار (ڕێزمان): *(a ~ verb)*

(۲) مەرجی (ژیربێژی)
(۳) شێوازی؛ شێوەیی؛ چۆنێتی؛ هی شێوە نەک ناوەڕۆک
(٤) نموونەیی (ژمێرەکاری).

modal auxiliary, کردارێکی یاریدەدەرە لەگەڵ کرداری تردا بەکاردەهێنرێ و باری نەو کردارە پیشان دەدات. (can, may, might, must. would, etc. :وەک)

modality (mō-dal′ə-ti), *n.* مەرجێتی (ژیربێژی)

mode (mōd), *n.* (۱) شێوەی کردنی کارێک؛ چۆنێتی؛ شێواز؛ جۆر. (۲) مۆدە؛ شێوەی باو (۳) باری کردار (ڕێزمان) (٤) شێوەی شتێک نەک ناوەڕۆکەکەی. (٥) ژمارەی نموونەیی (ژمێرەکاری).

model (mod′l), *n.* (۱) (ا) وێنە؛ وێنەی دەقاردەق. (ب) سەرمەشق. (ج) قاڵب (پەیکەرکاری)؛ نەخشە. (۲) نموونەی باشی؛ نموونە. *(a ~ of good behavior)* . (۳) مۆدێل *(last year's ~ of automobile)* . (٤) مۆدێل (ا) کەسێکە پۆز لێدەدات بۆ وێنەگر یا نیگارکێش بۆ وێنەگرتنی (بەتایبەتی نافرەت) (ب) نوێدەری جل‌وبەرگی تازە لە پیشانگادا بەتایبەتی نافرەت.

adj. نموونە؛ نموونەیی؛ وێنە

v.t. (۱) (ا) قاڵب یا وێنەی نموونەیی دروستکردن. (ب) لەسەر قاڵبێک یا نموونەیەک دروستکردن (۲) کردن بە نموونە بۆ خۆ؛ لەسەر ڕێ‌وشوێن یا ڕەفتاری کەسێک ڕۆیشتن: *(He ~ed his behavior on that of his father.)*

(۳) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردنو نواندن لە پیشانگادا

v.i. (۱) وێنەی نموونەیی دروستکردن؛ قاڵب دروستکردن (۲) (ا) پۆزلێدان بۆ وێنەگر یا نیگارکێش بۆ وێنەگرتن. (ب) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردن و نواندنی لە پیشانگادا

-modeler; modeller *(n.)*.

modeling, modelling (mod′l-iŋ, mod′liŋ), *n.* (۱) قاڵب دروستکردن؛ نموونەی وەک قاڵب دروستکردن. (۲) شێوە (بەتایبەتی هی دەموچاو)؛ ڕووخسار. (۳) (ا) پۆزلێدان بۆ وێنەگر یا نیگارکێش. (ب) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردنو نواندنی لە پیشانگادا.

moderate (mod′ĕr-it), *adj.* (۱) ناوەندی؛ بەئەندازە؛ ناتوندوتیژ؛ ئیوانڕەو:

(~ demands, views, opinions, etc.; a ~ organization, man, etc.)

(۲) نە زۆرو نە کەم؛ ناوەندی: *(~ prices)* .
(۳) فێنک؛ نە گەرمو نە سارد: *(a ~ climate)* .
(٤) مام ناوەندی؛ نە باشو نە خراپ: *(a man of ~ skills)* .

n. کەسێکی میانڕەو (لەڕووی ڕامیاری و ئایدیەوە).

v.t. (۱) جڵەوگرتن؛ هێمن کردنەوە (بیروڕا)؛ خاوکردنەوە؛ لە تووندوتیژی کەم کردنەوە: *(He has ~d his political views.)* . (۲) گێڕان (کۆپ): *(Who will ~ this meeting?)* .

v.i. (۱) هێمن بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ لە تووندوتیژی کەم بوونەوە. (۲) کۆڕ گێڕان.

moderately (mod′ĕr-it-li), *adv.* بەئەندازە؛ نەختێک؛ تا ڕادەیەک.

moderation (mod´ə-rā′shən), *n.* (۱) جڵەوگیری؛ هێمن کردنەوە؛ لە تووندوتیژی کەمکردنەوە. (۲) مام ناوەندێتی؛ نە زۆرو نە کەمی؛ بەئەندازەیی (۳) نیوانڕەوی؛ هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ناتوندوتیژی (لەڕووی ڕامیاری و ئایدیەوە).

in moderation, بەئەندازە؛ نە زۆرو نە کەم؛ بە شێوەیەکی مام ناوەندی.

moderator (mod′ə-rā´tĕr), *n.* کۆڕگێڕ.

modern (mod′ĕrn), *adj.* (۱) تازە؛ نوێ. (۲) تازەباو؛ نوێ باو؛ تازە داهاتوو. (۳) [M-]، تایبەتی بە زمان یا شێوەی زمانی ئێستا بەکارهێنراو نەک هی کۆن.

n. (۱) کەسێکی نەم چەرخە. (۲) کەسێکی بیروباوەڕ تازەباو؛ نوێخواز.

-modernly *(adv.)*; modernity *(n.)*.

Modern English, زمانی ئینگلیزی نوێ (لە سەرەتای سەدەی شانزەهەمەوە تا ئەمڕۆ).

modernism (mod′ĕrn-iz′m), *n.* (۱) (ا) تازەباوی (بەکارهێنانی وشە، بیروڕا)؛ تازەباوپەرستی. (ب) وشەیەک، ئەریتێک، یا بیروڕایەکی تازەباو. (۲) [M-]، تازەباوکردنی خاچ پەرستی بەگوێرەی زانست (کە بە کفر دادەنرێ). (۳) هونەرکاری تازەباو.

-modernist *(n.)*; modernistic *(adj.)*.

modernization (mod´ĕrn-i-zā′shən), *n.* تازەکردنەوە؛ تازەکاری؛ تازەباوکاری؛ تازەباوکردنەوە.

modernize (mod′ĕrn-īz´), *v.t. & v.i.* تازەکردنەوە (بۆ گونجاندن لەگەڵ چەرخی تازەدا)؛ تازەباوکردن.

modest (mod′ist), *adj.* (۱) بێ فیز؛ بێ هەوا؛ خاکی؛ سادە. (۲) شەرمن؛ بەحەیاو بەشەرم؛ بە حەیا: *(~ behavior)* . (۳) (ا) نیوانڕۆ؛ بەئەندازە: *(a ~ request)* . (ب) کەم؛ نە زۆرو نە کەم: *(a ~ salary; ~ wages)* . (٤) سادە؛ ساکار؛ مام ناوەندی؛ نە باشو نە خراپ: *(a ~ home)* .

modesty (mod′is-ti), *n.* (۱) بێ فیزی؛ بێ هەوایی؛ سادەیی؛ خاکێتی؛ خۆهەڵنەکێشان. (۲) نیوانڕۆیی؛ بەئەندازەیی؛ نە کەمو نە زۆری (۳) پەردەی شەرم؛ حەیا؛ شەرم؛ حەیاو شەرم.

modicum (mod′i-kəm), *n.* نەختێک؛ تۆزێک.

modifiable (mod′ə-fī´ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بگۆڕێ.

modification (mod´ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕینێکی کەم؛ سازاندن. (۲) نەنجامی گۆڕینێکی کەمی وەها. (۳) نەختێک کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە؛ هێنانە خوارەوە. (٤) مانا گۆڕین یا پوونکردنەوە (وەک ناوەڵناو و ناوەڵکردار) (ڕوشەی دوای نەمەو ژمارە سێی دووهەم ڕوشەی دوای نەمە ببینە).

modifier (mod′ə-fī´ĕr), *n.* ڕوشە یا دەستە ڕوشەی ماناگۆڕ یا پوونکەرەوە: *(Adjectives and adverbs are ~s.)* .

modify (mod′ə-fī´), *v.t.* (۱) گۆڕین؛ نەختێک گۆڕین؛ سازکردن: *(to ~ one's behavior, views, a contract, etc.)*

(۲) نەختێک کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە.
(۳) گۆڕین یا پوونکردنەوەی مانای پستەیەک (ڕێزمان): *("Large" ~ies "house" in " a large house".)*

modish (mōd′ish), *adj.* مۆدە؛ بەپێی مۆدەی تازەیە؛ مۆدەپەرست؛ تازەباو؛ تازەبوخوان؛ مۆدەی تازە پەرست.

modiste (mō-dēst′), *n.* بەرگ‌ـروویی مۆدەی ژنانە؛ فرۆشیار و نەخشەکێشی بەرگی تازەباوی ژنانە.

modulate (moj′oo-lāt′), *v.t.* (١) ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ گونجاندن. (٢) بەڕۆ نزم کردنەوەی دەنگ.
(٣) گۆرانی ووتن؛ خوێندنەوە وەک بە گۆرانی؛ خوێندن (سرود).
(٤) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا.
(٥) گۆڕینی مەودا و لەرەی شەپۆلی ڕادیۆ.
v.i. (١) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا. (٢) گۆڕانی مەودا و لەرەی شەپۆلی ڕادیۆ.

modulation (moj′oo-lā′shən), *n.* (١) بەڕۆنزمی دەنگ. (٢) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا. (٣) گۆڕینی لەرەو مەودای شەپۆلی ڕادیۆ.
(٤) نەمانی هێزی سەر ووشەو کورت بوونەوەی (ووشەی " have " لەم دوو پستەیەد بەراورد بکە. *(I've gone.; I have friends.)*

modulator (moj′oo-lā′tēr), *n.* (١) ڕێک‌وپێککەر؛ گونجێنەر. (٢) ئامێری گۆڕینی لەرەو مەودای شەپۆلی ڕادیۆ.
(٣) هەستەدەمارێکی تۆپی چاوە.

module (moj′ōōl. moj′ul), *n.* (١) حوزە پێوانەیەکە (بۆ ئاوی ڕۆیبو). (٢) پێوانەیەکە دەکرێ بە ئەندازە بۆ لێکدانەوەی هەموو ئەندازەیەکی خانوویەک (وەک تیرەی کۆڵەکە). (٣) ئامێرێکی ئەلەکترۆنییە کە بەشێکە لە ئامێرێکی گەورەتر. (٤) بەشێکە لە کەشتی هەوایی.
-modular *(adj.)*.

modulus (moj′oo-ləs), *n.* (١) ئەندازە؛ نموونە. (٢) ژمارەی بەسەردا دابەشکراو. (٣) مەودا

modus operandi, [L.], شێوەی کارکردن؛ شێوەی کار جێبەجێکردن؛ شێوەی ڕەفتارنوواندن؛ شێوەی کاروبار بەڕێوەبردن.

modus vivendi, [L.], (١) شێوەی ژیان؛ چۆنێتی ژیان. (٢) ڕێکەوتنێکی سەردەمی.

mofette, moffette (mō-fet′), *n.* (١) کونێکە دووەم ئۆکسیدی کاربۆن و گازی تری لەژێر زەوییەوە لێ دێتە دەرەوە (دوای ئاگرپژێن). (٢) ئەو گازانەی لە کونێکی وەهاوە لەژێر زەوییەوە دێنە دەرەوە.

Mogul (mō′gul, mō-gul′), *n.* (١) مەغۆل؛ مەغۆلی. (٢) [-m] کەسێکی گەورەو بەدەسەلات؛ کەسێکی گرنگ. (٣) [-m] مەکینەیەکی هەڵمە بۆ ڕاکێشانی شەمەندەفەری قورس.

mohair (mō′hâr′), *n.* (١) مەڕی کارەموو. (٢) قوماشی مەڕی. (٣) جۆرەبەرگی مەڕی.

Mohammedan (mō-ham′ə-dən), *adj.* تایبەتی بە ئیسلام؛ تایبەتی بە پێغەمبەر (مەڕوەها " Muhammadan ").
n. موسوڵمان؛ موسوڵمانێک.

Mohammedanism (mō-ham′ə-dən-iz′m), *n.* ئیسلام. ئایینی ئیسلام (مەڕوەها " Muhammadanism ").

Mohawk (mō′hôk), *n.* (١) خێڵێکی هیندی سووری ئەمەریکاییە. (٢) ئەندامێکی ئەم خێڵە. (٣) زمانی ئەم خێڵە.
adj. تایبەتی بەم خێڵە

moiety (moi′ə-ti), *n.* (١) نیو؛ نیوە. (٢) هەند؛ بەش؛ بڕ

moil (moil), *v.i.* ئارەق ڕشتن؛ ئیشی قورس و ناخۆش کردن.
n. (١) ئیشی قورس و ناخۆش. (٢) پشێوی؛ شێواوی.

moist (moist), *adj.* شێدار؛ تەر.

moisten (mois′n), *v.t. & v.i.* تەرکردن؛ تەڕبوون؛ شێداربوون

moisture (mois′chēr), *n.* شێ؛ شێداری؛ تەری

moke (mōk), *n.* [Slang]. (١) قوڵەڕەش (لەپووی سووکی‌یەوە). (٢) کەر؛ گوێ درێژ. (٣) کەسێکی کەرو بێ مێشک. (٤) ئەسپێکی پیری پەککەوتە.

molar (mō′lēr), *adj.* (١) هاوەر شتی پێ دەهاوێ. (٢) کاکیلەیی
n. کاکیلەی خوار

molar (mō′lēr), *adj.* هی پارچەیەک هەمووی نەک گەردەکانی (فیزیا).

molasses (mə-las′iz), *n.* دۆشاو.

mold, mould (mōld), *n.* (١) قاڵب؛ چوارچێوە. (٢) مۆدێل. (٣) شتێکی بە قاڵب دروستکراو؛ شتێکی لە قاڵب دراو. (٤) شێوە. (٥) سروشتی تایبەتی کەسێک. (٦) **molding** .
v.t. (١) لەقاڵبدان؛ داڕشتن؛ بە قاڵب دروستکردن. (٢) دروستکردن یا ڕێک‌وپێک کردن لەسەر شێوەیەکی تایبەتی؛ گەڵەکردن *(to ~ a person's character)*

mold, mould (mōld), *n.* کەپوو
v.i. کەپوو هەڵهێنان.

mold, mould (mōld), *n.* (١) خاک (بەتایبەتی هی فشەڵ و پڕ لە ڕووەکی گەنیوو بۆ کشتوکاڵ کردن باش). (٢) [Poetic]، (ا) زەمین؛ خاک. (ب) گڵی گۆڕ. (٣) [Obs.]، گڵ (کە بەپێی ئاین مرۆڤی لێ دروست بووە)؛ خاک.

molder (mōl′dēr), *v.i.* پزین؛ پووان.
v.t. پزاندن؛ پووواندن.

molding, moulding (mōl′diŋ), *n.* (١) لەسەر قاڵب دەرهێنان؛ بە قاڵب دروستکردن؛ قاڵبکاری؛ داڕشتن. (٢) شتێکی لەسەر قاڵب دروستکراو. (٣) نەقشی ڕازێنەرەوە (خانووسازی (٤) تەختەدارێکی باریکە لە بنی دیوارو قەراغی بنمیچ و شوێنی تری خانوو دەدرێ بۆ جوانی و قایمی و شت داپۆشین.

moldy, mouldy (mōl′di), *adj.* کەپروای؛ کەپوو هەڵهێناو؛ بۆن کردوو؛ بۆن کۆنی لێ دێ؛ بۆگەن.
-moldiness *(n.)*.

mole (mōl), *n.* خاڵ.

mole (mōl), *n.* مشکەکوێرە؛ جرجەکوێرە.

mole (mōl), *n.* (١) بەربەستی کەنار دەریا (بۆ پاراستنی بەندەر). (٢) بەندەڕی پارێزراو لە شەپۆلی دەریا بە بەربەستێکی وەها.

mole, mol (mōl), *n.* کێشی گەردی بە گرام (کیمیا).

mole (mōl), *n.* تۆپەڵە گۆشتی زیادەی ناو منداڵدان؛ ئاوساوی ناو منداڵدان (لە نەخۆشی و باش گەورە نەبووئی ئاوڵەمەوە دروستە دەبێ).

molecular (mə-lek′yoo-lēr), *adj.* گەردیلەیی؛ گەردی.

molecule (mol′ə-kūl′), *n.* (١) گەردیلە؛ گەرد. (٢) تۆز؛ نەخت؛ نەختاڵ؛ تۆسقاڵ.

molehill (mōl′hil′), *n.* تەپۆلکەیەکی بچکۆلەی خۆڵە مشکەکوێرە یا گۆڕەهڵکەنە لەژێر زەوییەوە دەریدەدات.
make a mountain out of a molehill, شتی بچووک زۆر زل کردن؛ گیروگرفتی بچووک و هیچ‌وپووچ زل کردن؛ شت گەورەکردن.

molest (mə-lest′), *v.t.* دەست هێنانە ڕێ (بەمەبەستی جوورت بوون)؛ دەستدرێژی کردنە سەر مرۆڤ؛ پەستکردن؛ دەست تێوەدان و ئازاردان. *(to ~ a child, girl, woman, etc.)*
-molestation *(n.)*; **molester** *(n.)*.

moll (mol), *n.* [Slang]. (١) دۆستی تاوانکارێک یا دزێک. (٢) ئافرەتێکی سووک؛ قەحبە.

mollah (mol′ə), *n.* = **mullah.**

mollify (mol′ə-fī′), *v.t.* (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵ نەرم کردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ. (٢) هێمن کردنەوە؛ ساردکردنەوە؛ خاوکردنەوە؛ دامرکاندنەوە (تووڕەیی). *(to ~ a person's anger)* .
-mollification *(n.)*; **mollifier** *(n.)*.

mollusc (mol′əsk), *n.* – **mollusk.**

molluscan, molluskan (mə-lus′kən), *adj.* هی گیاندارە نەرمە قاوغدارەکان.

mollusk, mollusc (mol′əsk), *n.* گیانداری نەرمی قاوغدار یا قاڵەداری ئاوی (وەک گوێنەکەماسی و شەیتانۆکە... هتد).

molly (mol′i), *n.* ماسی‌یەکی ڕەنگاوڕەنگە بۆ جوانی پەروەردە دەکرێ

mollycoddle (mol′i-kod′l), *n.* پیاوێك یا كوڕێكی بەنازی سەرژنانەی بوردەڵە

v.t. نازكێشان

Molotov cocktail, [Slang]. نارنجۆكێكە مریشیە لە شووشەیەكی پڕ لە بەنزین یا شلەی ئاگرگری تر

molt (mōlt), *v.i.* كاڵ فڕێدان؛ تووژ فڕێدان؛ پەڕی كۆن فڕێدانو هی تازە دەركردن

n. (١) كاڵ فڕێدان؛ پەڕی كۆن فڕێدان (٢) كاڵ یا پەڕی فڕێدراو

molten (mōl′t'n), *archaic past participle of* melt.

adj. (١) تووا؛ تووێنراو (٢) تووێنراوەو نە قاڵبدا داڕێژراو

mom (mom), *n.* [Colloq.]. = **mother.**

moment (mō′mənt), *n.* (١) ماوەیەكی كورت؛ ماوەیەكی زۆر كەم؛ هەناسە. *(He'll join you in a ~ .)* (٢) كاتێكی تایبەتی *(at that ~)* . (٣) كاتێكی گرنگ. (٤) گرنگی؛ بایەخ *(business of great ~)* . (٥) زەبری هێز مەكینەناسی.

the moment, ئێستا؛ لەم كاتەدا *(I'm busy at the moment.)* .

the moment that, هەر كە؛ یەكسەر كە

momentarily (mō′mən-ter′ə-li), *adv.* (١) بۆ هەناسەیەك؛ بۆ ماوەیەكی زۆر كەم *(The phone was ~ out of order.)* . (٢) پاش نەختێك؛ بەم زووانە؛ هەر ئێستا *(We will start ~ .)* . (٣) هەموو هەناسەیەك؛ لە چركەیەكەوە بۆ چركەیەكی تر.

momentary (mō′mən-ter′i), *adj.* (١) سەردەمی؛ كاتی؛ كورت. (٢) هەموو هەناسەیەك پرووەدات

-momentariness *(n.).*

momently (mō′mənt-li), *adv.* (١) هەموو هەناسەیەك؛ لە چركەیەكەوە بۆ چركەیەكی تر. (٢) یەكسەر (٣) بۆ هەناسەیەك؛ بۆ چركەیەك

momentous (mō-men′təs), *adj.* زۆر گرنگ: *(a ~ decision)* . **-momentousness** *(n.).*

momentum (mō-men′təm), *n.* گور؛ تەووژم؛ تاو؛ هێز؛ تین؛ پاڵ پێوەنانێكی بەتین *(Falling objects gain ~ . ; The revolutionary movement is gathering ~ .)*

Momus (mō′məs), *n.* (١) خودای لاقرتی و پەخنە لەفسانەی یۆنانی (٢) [m-]. كەسێكی زۆر پەخنەگر؛ زۆر بە پەخنە.

monachal (mon′ə-k'l), *adj.* = monastic.

monachism (mon′ə-kiz'm), *n.* = monasticism.

monad (mon′ad, mō′nad), *n.* (١) یەكە؛ شتێكی یەك پارچە كە بەش نەكرێ (٢) زیندەوەرێكی یەك شانە؛ نەمیبا (٣) گەردیلەیەكی یەك هاوهێزی (كیمیا).

monadelphous (mon′ə-del′fəs), *adj.* نێرەكەكانی بێكەوەن وەك چەپكێك (رووەكناسی)

monandrous (mə-nan′drəs), *adj.* (١) تاك مێرددار؛ یەك مێرددار (٢) تایبەتی بە تاك مێرددارى (٣) تاك نێركدار؛ یەك نێركدار

monandry (mə-nan′dri), *n.* تاك مێرددارى؛ یەك مێردى؛ یەك مێرددارى

monarch (mon′ērk), *n.* (١) پاشا (٢) جۆرە پەپولەیەكی نەمەریكایی قاوەیی سوورىكارى قەراغ باڵ ڕەشە

-monarchal; monarchial *(adj.).*

monarchic (mə-när′kik), *adj. Also* monarchical. پاشایی؛ تایبەتی بە پاشا

monarchism (mon′ēr-kiz'm), *n.* بیروباوەڕی پاسایەتی؛ پڕۆگرامی پاشایەتی؛ پاشایەتی پەرستن؛ پاشایەتی خواستن

monarchist (mon′ēr-kist), *n.* پاشایەتی پەرست؛ پاشاپەرست؛ پاشاخواز

-monarchistic *(adj.).*

monarchy (mon′ēr-ki), *n.* (١) ڕژێمی پاشایەتی؛ پاشایی (٢) شانشین؛ وڵاتی شانشین

monastery (mon′əs-ter′i), *n.* پەرستگای ووشكەسۆفیان؛ نشینگەی ووشكەسۆفیان؛ خەڵوەتگای ئایینی؛ تەكیە (خاچ پەرستی)

monastic (mə-nas′tik), *adj.* (١) هی پەرستگای ووشكەسۆفیان (٢) هی ووشكەسۆفی؛ ووشكەسۆفیانە

n. ووشكەسۆفی

-monastical *(adj.).*

monasticism (mə-nas′tə-siz'm), *n.* ژیانی ووشكەسۆفیتی؛ ووشكەسۆفیتی

monatomic (mon′ə-tom′ik), *adj.* (١) تاك گەردیلەیی (٢) تاك هاوتایی (كیمیا)

Monday (mun′di), *n.* ڕووشەممە

monetarily (mon′ə-ter′ə-li, mun′ə-ter′ə-li), *adv.* بەپووی پارەوە؛ لەپووی سكەوە

monetary (mon′ə-ter′i, mun′ə-ter′i), *adj.* (١) هی سكە؛ تایبەتی بە سكەی وڵاتێك (٢) هی پارە

money (mun′i), *n.* (١) پارە؛ دراو (٢) سامان

in the money, [Slang]. (١) براوەیە؛ لە براوەكانە (٢) دەوڵەمەند؛ زەنگین؛ سەرمایەدار

make money, پارە پەیداكردن؛ پارە دەسكەوتن

put money into, پارە تێخستن؛ پارە تێدا خەرج كردن

put money on, گرەو لەسەر كردن

moneybag (mun′i-bag′), *n.* (١) كیسەی پارە (٢) *(pl.)* [Colloq.]. (أ) سامان؛ سەرمایە (ب) كەسێكی پارەدار

money-changer (mun′i-chān′jēr), *n.* (١) پارە گۆڕەرەوە (هی جۆرەها وڵات). (٢) مەكینەی پارە ووردكەرەوە

moneyed (mun′id), *adj.* (١) دەوڵەمەند؛ زەنگین؛ پارەدار (٢) هی پارەو پارەداران؛ تۆپنەری پارەو سەرمایەداران

moneylender (mun′i-len′dēr), *n.* پارە بە قەرزدەر بە قازانج؛ سووخۆر

money-maker (mun′i-māk′ēr), *n.* (١) كەسێكی پارە كۆكەرەوە؛ كەسێكی پارە (زۆر) پەیداكەر (٢) نیشتیكی بەسوودو پارە پەیداكەر؛ شتێك یا كاسبیەكی پارە پەیداكەر: *(This business is a ~ .)* .

money-making (mun′i-māk′iŋ), *n.* (١) پارە پەیداكردن؛ پارە دەسكەوتن؛ قازانج كردن (٢) سكەلێدان.

adj. (١) بەسوود؛ پارەی زۆر تێدایە؛ پارەی لێ دەست دەكەوێ: *(a ~ business)*

(٢) پارە پەیداكەر؛ خەریكی پارە پەیداكردنە.

money order, حەوالەی پارە (لە پۆستەخانە دەكرێ).

monger (muŋ′gēr), *n.* (١) فرۆشیار؛ فرۆش: *(fishmonger)* . (٢) دەڵاڵ؛ كەسێك كە بازرگانی بە شتێكی ناپەسەندەوە بكات؛ كەسێكی بەدخوا: *(warmonger, scandalmonger)* .

Mongol (moŋ′gəl, moŋ′gol, moŋ′gōl), *n.* (١) هاوولاتیەكی مەنگۆلیا؛ كەسێكی مەنگۆلی (٢) زمانی مەنگۆلی

Mongolian (moŋ-gō′li-ən, mon-gōl′yən), *adj.* (١) تایبەتی بە مەنگۆلیاو گەلەكەی و كلتوورەكەی. (٢) مەنگۆلی. (٣) زمانی مەنگۆلی (٤) تووشی " Mongolism " بووە. (نەم ووشەیە ببینە).

n. (١) هاوولاتی مەنگۆلیا؛ كەسێكی مەنگۆلی. (٢) زمانی مەنگۆلی

Mongolism (moŋ′gəl-iz'm), *n.* بێ مێشكی مەنگۆلی

بارێكی زگماكیە بریتیە لە مێشك سووكی و پاستوچەپی چاوو نزیكیان

لەیەکەوە و کەلە تەختی

Mongoloid (moŋ′gəl-oid′), *adj.* (١) مەنگۆلی

(٢) بێ مێشکی مەنگۆلی تووش بووە (وشەی پێشوو ببینە).

mongoose, mongoos (moŋ′gōōs, muŋ′gōōs), *n.* جۆرە گیاندارێکی گۆشتخۆرە توانای ڕاوکردنی جرج و ماری ژەهراوی ... هتد هەیە.

mongrel (muŋ′grəl, moŋ′grəl), *n.* (١) دوورەگ (بەتایبەتی سەگ)؛ گیانداری دوورەگ. (٢) مرۆڤی دوورەگ؛ مرۆڤی ناڕەسەن. (٣) شتی دوو توخم؛ شتی ناڕەسەن.

adj. دوورەگ؛ لەڕووی سووکایەتەوە)؛ ناڕەسەن.

monicker, moniker (mon′i-kĕr), *n.* [Slang]. ناو؛ نازناو

monism (mon′iz'm, mō′niz'm), *n.* بیروباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت بیرو مادەدە هەموو یەکەو ڕاستێتی گەردوون هەر یەکەو پارچە پارچە ناکرێ.

monition (mō-nish′ən), *n.* (١) ووریاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ ئاگاداری (مەترسی). (٢) فەرمانی سەرەک قەشە بە نەکردنی تاوانێک. (٣) بانگ کردن بۆ دادگا.

monitor (mon′ə-tĕr), *n.* (١) [Rare]، ئامۆژگار؛ ئامۆژگاریکەر. (٢) قوتابی چاودێر؛ چاودێری پۆل؛ چاودێر. (٣) بیرخەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە؛ ووریاکەرەوە. (٤) جۆرە قۆپچییەکی گەورەی ماسی خۆرە. (٥) گیرەی سەر لوولەی ئاو (ئاگرکوژێندنەوە) (٦) ئامێری چاودێریکەر (مەکینەی ئەلەکترۆنی و ڕاگەیاندن).

v.t. & v.i. (١) چاودێری کردن (مرۆڤ، شت، بار... هتد)؛ *(to ~ a person, situation, etc.)*

(٢) چاودێری کردنی مەکینەی ئەلەکترۆنی و ڕاگەیاندن (ڕادیۆ تەلەفزیۆن).

monitorial (mon′ə-tôr′i-əl, mon′ə-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە چاودێری یا ئامۆژگاری.

monitorship (mon′ə-tĕr-ship′), *n.* پلەوپایەو ماوەی پێ سپاردنی چاودێری پۆل یا هەر چاودێرییەک.

monitory (mon′ə-tôr′i, mon′ə-tō′ri), *adj.* ووریاکەرەوە؛ بیرخەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە؛ *(a ~ glance)*.

n. نامەی ووریاکەرەوە؛ نامەی ئاگادارکردن.

monk (muŋk), *n.* ووشکەسۆفی (چاچ پەرستی)؛ خواپەرست؛ کەشیش؛ قەلەندەر؛ پەرستگانشین.

monkery (muŋk′ĕr-i), *n.* (١) ووشکەسۆفێتی؛ ژیانی ووشکەسۆفی؛ ژیانی ووشکەسۆفێتی. (٢) پەرستگای ووشکەسۆفی؛ تەکیە. (٣) ووشکەسۆفیان

monkey (muŋ′ki), *n.* (١) مەیموون (٢) مندالێکی قۆشمەو هاروهاج و دەمەلاسکێکەر. (٣) [Slang]، کەسێکی گاڵتەپێکراو؛ گاڵتەچی خەڵک. (٤) ئامێری جۆراوجۆری مەکینەکاری

v.i. [Colloq.] (~ with; ~ around with), یاری پێکردن؛ دەست تێوەدان؛ خۆ پێوە خڵافاندن؛ دەست تێخستن (کاروباری خەڵک).

v.t. [Rare], لاسایی کردنەوە؛ دەمەلاسکێ کردن.

monkey business, [Slang], کردەوەو کرد ڕی چەوت؛ ڕەوشتی بێ مێشکانەو ناپاکو تەلەکەبازی؛ فێڵبازی.

monkeyish (muŋ′ki-ish), *adj.* مەیموونی؛ وەک مەیموون؛ مەیموون ئاسایی

monkeyshine (muŋ′ki-shīn′), *n.* [Slang]، usually in pl., فێڵوتەلەکە؛ گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە.

monkey wrench, (١) ئیسپانەیەکە دەمەکەی دەگونجێنرێ بۆ ئەوەی بۆ هەموو جۆرە بوڕغوێک ببێت. (٢) [Colloq.]، تێکدەر؛ شتی تێکدەر یا شێوێنەر؛ *(He threw a ~ into the plans.)*.

monkhood (muŋk′hood′), *n.* (١) ژیانی ووشکەسۆفی؛ قەلەندەری؛ ووشکەسۆفێتی. (٢) ووشکەسۆفیان

monkish (muŋk′ish), *adj.* وەک ووشکەسۆفی؛ ووشکەسۆفیانە؛ ووشکەسۆفی ئاسا.

mono-, mon- (mon′ō, mon′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) تاک؛ تاکەو؛ یەک؛ تەنها. (٢) تاک گەردیلە؛ یەک گەردیلە.

monocarpic (mon′ə-kär′pik), *adj.* یەک جار بەر دەگرێ و دەمرێ؛ یەک بەرێ؛ ساڵەکی.

monochord (mon′ə-kôrd′), *n.* (١) ئامێری مۆسیقی یەک ژێ. (٢) [Rare]، یەک نەوایی؛ گونجان؛ یەک دەنگی.

monochromat (mon′ə-krō-mat), *n.* کەسێکە کە ڕەنگ نابینێ؛ یەک ڕەنگە؛ ڕەنگ کوێر.

monochromatic (mon′ə-krō-mat′ik), *adj.* (١) یەک ڕەنگی. (٢) یەک شەپۆل (ڕووناکی).

monochromatism (mon′ə-krō-mat′iz'm), *n.* ڕەنگ کوێری؛ ڕەنگ نەبینین تەنها هی بۆر نەبێ.

monocle (mon′ə-k'l), *n.* چاوێلکەی یەک چاو.

monoclinous (mon′ə-klī′nəs), *adj.* نێرومێ پێکەوە (ڕووەکناسی)؛ نێرک و نێرەکی پێکەوەن لە هەمان گوڵدا.

monocracy (mə-nok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی یەک کەسی؛ فەرمانڕەوایی ڕەها؛ پاشایەتی.

monocrat (mon′ə-krat′), *n.* فەرمانڕەوایی یەک کەسی پەرست؛ لایەنگری فەرمانڕەوایی ڕەها؛ پاشایەتی پەرست.

monocular (mə-nok′yoo-lĕr), *adj.* (١) یەک چاوە؛ تاک چاو؛ تاکە چاو. (٢) یەک چاوی؛ بۆ یەک چاو کراوە.

monodrama (mon′ə-drä′mə), *n.* شانۆگەری یەک کەسی

monody (mon′ə-di), *n.* (١) هەڵبەستی گۆرانی (لە شانۆنامەی کارەساتیی یۆنانی کۆندا). (٢) هۆنراوەی شیوەن؛ هەڵبەستی لاوانەوە. (٣) دەنگێکی یەک نەوا (وەک هی شەپۆل). (٤) ناوازێکی مۆسیقی یا گۆرانییە کە یەک دەنگ تیایدا زاڵە بەسەر دەنگەکانی تردا.

-monodic *(adj.)*; **monodically** *(adv.)*; **monodist** *(n.)*.

monoecious (mə-nē′shəs, mō-nē′shəs), *adj.* (١) نێرەموو. (٢) تاک ماڵ (ڕووەکناسی)؛ نێرک و نێرەکی لە هەمان ڕووەکدان بە گوێی جیاواز؛ نێرومێی پێکەوەیە (ڕووەکناسی).

monogamist (mə-nog′ə-mist), *n.* پیاوی یەک ژنە؛ یەک هاوسەرە؛ ژنی یەک مێردە.

monogamous (mə-nog′ə-məs), *adj.* یەک ژنە؛ یەک مێردە؛ یەک هاوسەرە.

monogamy (mə-nog′ə-mi), *n.* (١) یەک ژنی؛ یەک مێردی؛ یەک هاوسەری. (٢) [Rare]، یەک جار ژنهێنان یا شووکردن لە هەموو ژیاندا

monogenesis (mon′ə-jen′ə-sis), *n.* (١) پەیدابوونی هەموو زیندەوەر لە یەک شانە. (٢) زیادبوون یا زاوزێ کردن لەڕێی کەرت بوونی شانەوە و بوونی هەر کەرتێک بە زیندەوەرێکی تازە. (٣) monogenism.

-monogenic *(adj.)*; **monogenetic** *(adj.)*.

monogenism (mə-noj′ə-niz'm), *n.* پەیدابوونی هەموو مرۆڤ لە یەک کەسەوە یا لە یەک جووت باوو باپیرەوە.

monogram (mon′ə-gram′), *n.* نیشانەیەکی دوو تیپی یا زیاترە بەتایبەتی تیپی یەکەمی ناوو نازناوی کەسێک دەڕێ لە نامەو دەستەسڕو چاکەتو جۆرەها شتی ئەو کەسە.

v.t. نیشانەی وەها لێدان.

monograph (mon′ə-graf′, mon′ə-gräf′), *n.* (١) ووتارێک یا پەرتووکێکە دەربارەی باسێکی تەسک. (٢) ووتارێکە دەربارەی توخمێک ڕووەک یا گیاندار.

-monographer *(n.)*; **monographic** *(adj.)*.

monogyny (mə-noj′ə-ni), *n.* یەک ژنی؛ یەک ژنهێنان لە هەمان کاتدا.

-monogynist *(n.)*; **monogynous** *(adj.)*.

monolatry (mə-nol′ə-tri), *n.* یەک خوا پەرستی: پەرستنی تاکە خوایەک بەڵام بڕوابوون بە خوای تریش.

monolith (mon′ə-lith´), *n.* (۱) تەنەردێکی گەورەیە (لە خانووسازی هەروەها بەیکەرکاریدا بەکاردەهێنرێ). (۲) پەیکەرێکی یەک تلەبەردی؛ پایە.

monolithic (mon´ə-lith′ik), *adj.* (۱) تلەبەردی؛ وەک تلەبەرد وایە. (۲) گەورەو یەک یارچەو پتەوو یەک نەواو چوونیەک.

monologue (mon′ə-lôg´, mon′ə-log´), *n.* *Also* monolog. مۆنۆلۆگ (۱) ووتارێکی دوورودرێژی یەک کەسی؛ دووانێکی یەک کەسی؛ گفتوگۆیەکی یەک لایی. (۲) هەڵبەستێکە بە زمانی یەک کەسەوە. (۳) خۆ دووواندن (شانۆنامە)؛ دووانی یەک کەسی (شانۆنامە). (٤) خوودووانێکی دووانی یەک کەسی

-monologist; monologuist *(n.).*

monomania (mon´ə-mā′ni-ə), *n.* (۱) خولیای یەک بیر (نەخۆشی دەروونی). (۲) سەرنجی بێ ئەندازە دان بە بیرێک یا باسێک؛ خولیا

monomaniac (mon´ə-mā′ni-ak´), *n.* شێتی یەک بیر؛ خولیای یەک بیر یا شت.

monometallic (mon´ō-mə-tal′ik), *adj.* (۱) یەک کانزایی؛ لە یەک کانزا پێکهاتوو. (۲) یەک کانزا بەکارهێنی (سکەلێدان)

monometallism (mon´ə-met′l-iz´m), *n.* بەکارهێنانی یەک کانزا وەک زێر یا زیو بۆ بنچینەی سکە.

monomial (mō-nō′mi-əl), *adj.* (۱) یەک پارەیی (جەبر) ژمارەو پێوان. ۲) یەک وشەیی (ئاو: زیندەوەرزانی)

monomolecular (mon´ō-mə-lek′yoo-lēr), *adj.* یەک گەردیلەیی

monophagous (mon´ə-fā′gəs), *adj.* یەک جۆر خواردەمەنی خۆر (جانەوەر).

monophobia (mon´ə-fō′bi-ə), *n.* ترسی تەنیایی.

-monophobic *(adj.).*

monophonic (mon´ə-fon′ik), *adj.* (۱) یەک ناوازی؛ یەک دەنگی. (۲) یەک کەنالی هەوایی (ئامێری ئەلەکترۆنی)

monophony (mə-nof′ə-ni), *n.* مۆسیقای یەک ناواز

monophthong (mon′əf-thôŋ´, mon′əf-thoŋ´), *n.* (۱) تاک دەنگی تێپە بزوێن (وەک " a " لە وشەی " father " دا). (۲) دوو تێپە بزوێنی یەک دەنگ (وەک " ea " لە وشەی " leaf " دا).

monophyletic (mon´ə-fī-let′ik), *adj.* (۱) یەک بنەچەیی؛ هی یەک بنەچە؛ یەک سەرچاوەیی. (۲) یەک توخمی (پووەکناسی؛ گیانەوەرناسی).

monoplane (mon′ə-plān´), *n.* فڕۆکەی دووباڵ (وشەی " biplane " ببینە).

monopode (mon′ə-pōd´), *adj.* یەک پێیی

n. گیانداری یەک پێ (بەتایبەتی توخمە مرۆڤێکی نەفسانەیی).

monopolist (mə-nop′ə-list), *n.* (۱) قۆرخکەر. (۲) لایەنگری قۆرخکاری

monopolistic (mə-nop´ə-lis′tik), *adj.* قۆرخ؛ قۆرخکاری

monopolize (mə-nop′ə-līz´), *v.t.* قۆرخکردن؛ قەدەغەکردن لە کۆمپانیا یا خەڵکی تر.

-monopolization *(n.)*; monopolizer *(n.).*

monopoly (mə-nop′ə-li), *n.* (۱) قۆرخ؛ قۆرخکاری؛ قۆرخکردن؛ قەدەغەکردن (۲) قەدەغەکردن بۆ خۆ. (۳) شتێکی قۆرخکراو. (٤) کۆمپانیایەک یا چەند کۆمپانیایەکی قۆرخکەر.

monorail (mon′ə-rāl´), *n.* تاک هێڵی ئاسن (بۆ شەمەندەفەرو مەکینەی ڕەوڕەوەدار).

monosepalous (mon´ə-sep′l-əs), *adj.* یەک گەڵایی (تەختەی گوڵ)

monospermal (mon´ə-spūr′m'l), *adj.* = monospermous.

monospermous (mon´ə-spūr′məs), *adj.* تاک تۆوی (پووەکناسی)

monosyllabic (mon´ə-si-lab′ik), *adj.* یەک برگەیی (زمانەوانی).

monosyllable (mon′ə-sil´ə-b'l), *n.* ووشەی یەک برگەیی (وەک. man, bed, etc.).

monotheism (mon′ə-thē-iz'm), *n.* یەک خواپەرستی؛ یەک خواناسی.

monotheist (mon′ə-thē´ist), *n.* یەک خواپەرست؛ یەک خواناس.

monotheistic (mon´ə-thē-is′tik), *adj.* یەک خواپەرست؛ یەک خواناسی.

-monotheistical *(adj.)*; monotheistically *(adv.).*

monotone (mon′ə-tōn´), *n.* (۱) یەک دەنگ؛ یەک ئاواز؛ یەک نەوا: *(to speak in a ~)* (۲) گۆرانی ووتن؛ ووتار خوێندنەوە، یا دووانی یەک نەوا. (۳) گۆرانی بێژێک یا ووتارخوێنەرەوەیەکی یەک نەوا.

adj. یەک دەنگ؛ یەک ئاواز؛ یەک نەوا.

monotonous (mə-not′ə-nəs), *adj.* (۱) یەک نەوا؛ یەک ئاواز؛ یەک دەنگ. (۲) ووشک (مەجاز)؛ ووشکو ناخۆش؛ بێ تاقەتکەر (لەبەر چوونیەکی): *(a ~ speech, lecture, person, life, day, job, etc.)*

-monotonously *(adv.).*

monotony (mə-not′ə-ni), *n.* (۱) یەک نەوایی؛ یەک ئاوازی؛ یەک دەنگی؛ چوونیەکی (۲) ووشکی (مەجاز)؛ ووشکیو ناخۆشی.

monotype (mon′ə-tīp´), *n.* (۱) تاکە جۆری توخمەکەی (زیندەوەرزانی). (۲) (ا) مەکینەی داڕشتنی تیپی تاک تاک (چاپەمەنی). (ب) تیپی بەم جۆرە داڕێژراو.

monovalent (mon´ō-vā′lənt), *adj.* (۱) تاک هاوتا (کیمیا) (۲) بەرهەڵستیکەری هەندێ میکرۆب.

-monovalence *(n.).*

monoxide (mon-ok′sīd, mə-nok′sīd), *n.* یەکەم ئۆکسید.

Monseigneur, monseigneur (mon´sen-yūr′), *n.* (۱) ناڕ- ناوێکی فەرەنسییە دەدرێ بە کەسانی پایەدار وەک میرو سەرەک قەشە (۲) کەسێکە کە ئەم ناونازناوەی درابێتێ.

monsieur (mə-syö′), *n.* [Fr.], مسیۆ: ووشەیەکی فەرەنسییە بەرامبەر بە " Mr. " ی ئینگلیزی بەمانای " کاک ".

Monsignor, monsignor (mon-sēn′yēr), *n.* (۱) ناونازناوی هەندێ کاربەدەستانی بەرزو سەرەک قەشەی کاسۆلیکییە. (۲) کەسێکە کە ئەم ناونازناوەی هەبێ.

monsoon (mon-sōōn′), *n.* (۱) مۆنسوون: وەرزە بایەکی ناوچەی زەریای هیندیو خواروی ئاسیایە. (۲) وەرزی ئەم بایە. (۳) بایەکە کە هەر وەرزە بەرەو لایەک هەڵ بکات یا لەنێوان دەریاو ووشکانی دەرووپشتیدا هەڵ بکات.

monster (mon′stēr), *n.* (۱) دەعبا؛ گیاندار یا بووەکێکی ناشاسو سەیر. (۲) دەعبا؛ زیندەوەرێکی نەفسانەیی. (۳) کەسێکی درندەو ناپەسەندو بەدخوو پیسو ناشرین. (٤) گیانەوەر یا شتی زل؛ عیفریت.

monstrosity (mon-stros′ə-ti), *n.* (۱) جانەوەری؛ دەعبایەتی؛ ناپەسەندی؛ پیس‌وبۆگەنی؛ بەدی. (۲) جانەوەر؛ دەعبا؛ شتێک یا گیاندارێکی زل؛ زیندەوەرێکی ناشاسا.

monstrous (mon′strəs), *adj.* (۱) زۆر زل؛ زۆر زلو قەبە. (۲) ناشاسا لە شێوە یا سروشتدا؛ ناسرووشتی. (۳) لە دەعباچوو؛ سەیرو ناشرین. (٤) تۆقێنەر؛ زۆر خراپ؛ پیس؛ زۆر ناپەسەند؛ بەد: *(a ~ crime)*

montage (mon-täzh′, mōn-täzh′), *n.* (۱) مۆنتاژ: (ا) هونەرو شێوازی لێکدانو خستنە تەنیشتو سەر یەکتری چەند وێنەیەکی جیاواز. (ب) وێنەیەکی پێکهێنراو بەم شێوەیە.

(٢) مۆنتاژ. (١) دروستکردنو ڕێکخستنی زنجیرەیەک وێنەو نووساندنی سینەما دەربارەی هەمان باس. (ب) بەرنامەیەکی سینەمایی یا تەلەفزیۆنی وەها.

month (munth), *n.* مانگ

month after month, مانگ لەدوای مانگ؛ هەموو مانگێك.

month by month, مانگ بە مانگ.

month in, month out, هەموو مانگێك

monthly (munth′li), *adj.* (١) مانگی؛ مانگێك دەخایەنێ؛ مانگێکی بێ دەچێ. (٢) مانگانە؛ مانگی جارێك دەکرێ یا دەدرێ؛ مانگی؛ *(a ~ magazine)*

(٣) هی بێ نوێژی ئافرەت.

n. (١) گۆڤارێکی مانگانە؛ مانگنامە. (٢) (*pl.*)، بێ نوێژی ئافرەت.

adv. مانگی؛ مانگی جارێك؛ هەموو مانگێك.

monument (mon′yoo-mənt), *n.* (١) پەیکەری یادگار؛ خانووی یادگار. (٢) پاشماوەی دێرین یا مێژوویی. (٣) شتێکی گرنگو بەبایەخی نەمر. (٤) بەردی سنوور؛ نیشانەی سنوور (٥) [Obs.]، گۆڕ. (٦) [Obs.]، پەیکەر.

monumental (mon´yoo-men′t'l), *adj.* (١) یادەوەری؛ هی یادگار. (٢) گرنگ؛ نەمر؛ بەنرخ؛ مەزن؛ گەورە. *(a ~ book)*. (٣) زۆر؛ گەورە. (٤) سەرسوڕمێنەر؛ لە ئەندازە بەدەر؛ زۆر؛ *(~ ignorance, ineptitude, etc.)*

-mony (mō′ni), پاشگرێکە بەمانای: ئەنجامی شت، بار، یا دۆخ؛ *(patrimony, sanctimony)*

moo (mōō), *n.* بۆرە (گا و مانگا).

v.i. بۆراندن؛ بۆرەبۆرکردن.

mooch, mouch (mōōch), *v.i.* [Slang], (١) خۆ مات کردن؛ بەخشیەو بەدزیەوە ڕۆیشتن. (٢) سوورپانەوە؛ جادە پێوان.

v.t. [Slang], (١) دزین. (٢) ناخوونەك کردن؛ مشەخۆری کردن؛ سواڵکردن.

mood (mōōd), *n.* (١) باری هۆش و هەست و مێشك؛ سرووشت؛ *(in a merry, gloomy, bad ~)*

(٢) (*pl.*) پەستی؛ بەرچاوتاریکی؛ پووگرژی.

(٣) [Obs.]. تووڕەیی.

mood (mōōd), *n.* بار یا ڕێزەی کردار (ڕێزمان)؛ لە زمانی ئینگلیزیدا کردار سێ بار یا ڕێزەی هەیە؛ **(indicative, subjunctive, imperative)**

moodiness (mōōd′i-nis), *n.* دڵتەنگی؛ پەستی؛ دەمێك دڵخۆشو دەمێك غەمبار؛ زوو زوو گۆڕانی باری هەست؛ بێ باری باری هەست.

moody (mōōd′i), *adj.* (١) دەمێك دڵخۆشو دەمێك غەمبار؛ زوو زوو هەستو هۆش بگۆڕ؛ بێ بار (هەستو هۆش و سرووشت). (٢) پەست؛ ڕووگرژ؛ دڵتەنگ.

-moodily *(adv.).*

moon (mōōn), *n.* (١) مانگ؛ هەیڤ. (٢) مانگ (کات). (٣) مانگەشەو؛ شەوقی مانگەشەو. (٤) نەستێرەیەکی بچووکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا بسووڕێتەوە.

v.i. زەحمەتبینین؛ خەوبینین؛ سووڕانەوە

v.t. کات کوشتن بە زەحمەتبینینەوە.

moonbeam (mōōn′bēm´), *n.* شەوقی مانگەشەو.

moon-blind (mōōn′blīnd´), *adj.* شەوکوێر

moon blindness, (١) شەوکوێری. (٢) چاونێشەی نەسپ.

mooncalf (mōōn′kaf´, mōōn′käf´), *n.* (١) کەسێکی بەزگماکی بێ مێشك. سووك. (٢) زیندەوەرێکی سەیرو شێوە ئاناسا.

mooneye (mōōn′ī´), *n.* (١) چاوی نەخۆشی نەسپ. (٢) شەوکوێری. (٣) جۆرە ماسیەیەکی ڕەنگ زیویە.

moon-eyed (mōōn′īd´), *adj.* (١) شەوکوێر. (٢) ئەبلەق؛ چاو دەرپۆقیو لە ترس یا سەرسامیدا.

moon-faced (mōōn′fāst´), *adj.* دەموچاو خڕ

moonfish (mōōn′fish´), *n.* ماسیەیەکی دەریایی ڕەنگ زیوی خڕینە.

moonflower (mōōn′flou´ĕr), *n.* (١) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەری گوڵ سپێیە بە شەو گوڵەکەی دەم دەکاتەوە لە توخمی لاولاوە. (٢) گوڵی ئەم ڕووەکە.

moonish (mōōn′ish), *adj.* (١) مانگی؛ لە مانگ چوو. (٢) بێ بار؛ حولحولی.

moonlight (mōōn′līt´), *n.* مانگەشەو؛ شەوقی مانگەشەو؛ شەوقی مانگ.

adj. (١) هی مانگەشەو؛ هی شەوقی مانگ. (٢) مانگەشەو؛ بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوەتەوە. (٣) بە مانگەشەو کراو؛ بە شەو کراو.

v.i. کارێکی تر گرتنەدەست بەتایبەتی بە شەو.

moonlighting (mōōn′līt´iŋ), *n.* کارێکی تر گرتنەدەست کە پەیوەندی بە پیشەی ئەو کەسە خۆیەوە نەبێ بەتایبەتی بە شەو.

moonlit (mōōn′lit), *adj.* مانگەشەو؛ بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوە.

moonrise (mōōn′rīz´), *n.* (١) مانگ هەڵهاتن. (٢) کاتی مانگ هەڵهاتن.

moonset (mōōn′set´), *n.* (١) مانگ ئاوابوون. (٢) کاتی مانگ ئاوابوون

moonshine (mōōn′shīn´), *n.* (١) مانگەشەو؛ شەوقی مانگ. (٢) قسەی هیچ وپووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆپ. (٣) [Colloq.]، ویسکی و ئەلکحولی تری بە قاچاخ دروستکراو یا فرۆشراو

v.i. بە قاچاخ ویسکی و ئەلکحولی تر دروستکردن یا فرۆشتن؛ قاچاخچێتی کردن بە ویسکییەوە.

moonshiner (mōōn′shīn´ĕr), *n.* قاچاخچی ویسکی و خواردنەوەی ئەلکحولی تر؛ ویسکی و خواردنەوەی ئەلکحولی تر دروستکەر بە قاچاخ.

moonstone (mōōn′stōn´), *n.* بەردە مانگ؛ بەردێکی بەنرخی سپی ڕوونی بریقەدارە وەك مرواری وایە دەکرێ بە خشڵ.

moonstruck (mōōn′struk´), *adj.* *Also* **moonstricken,** -(١) دێوانە؛ مێشك تێکچوو؛ شێت. (٢) کوشتەی دڵداری؛ شەیدای دڵداری.

moony (mōōn′i), *adj.* (١) مانگی؛ وەك مانگ. (٢) (ا) خڕ وەك مانگی چواردە شەو. (ب) کەوانەیی وەك مانگی نوێ. (٣) مانگەشەو. (٤) بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوە. (٥) داڵدەچی؛ دێوانە؛ شەیدا.

Moor (moor), *n.* (١) هاوڵاتیێکی موسوڵمانی باکووری ئەفەریقا لە ڕەگەزی تێکەڵاوی بەربەرو عەرەب؛ بەربەر. (٢) داگیرکەرێکی ئیسپانیا لە سەدەی هەشتەمی زاینیدا (کە لەم نەتەوەیە بوون).

moor (moor), *n.* (١) دەشتی زۆنگاوی یا بنچکاوی و چۆڵ؛ چۆڵەوانی؛ دەشتی چۆڵ. (٢) دەشتی پڕ لە باڵندە بۆ ڕاوکردن.

moor (moor), *v.t.* (١) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە بە گوریس و زنجیر (کەشتی، بەلەم، فڕۆکە). (٢) بەستنەوە؛ قایم کردن.

v.i. (١) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە (کەشتی). (٢) بەسترانەوە.

moorage (moor′ij), *n.* (١) لەنگەر فڕێدان؛ بەستنەوە. (٢) لەنگەرگا. (٣) کرێی لەنگەر هاویشتن لە لەنگەرگادا.

moor hen, مریشکە ئاوی.

mooring (moor′iŋ), *n.* (١) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە (کەشتی، بەلەم، فڕۆکە). (٢) (*pl.*)، گوریس و زنجیری بەستنەوە. (٣) (*pl.*)، لەنگەرگا

Moorish (moor′ish), *adj.* تایبەتی بە بەربەرەکانی سەرووی ئەفەریقا و کلتوورەکەیان بەتایبەتی خانووسازی وەك: خانووسازی بەربەرەکان؛ *(M~ architecture)*

moose (mōōs), *n.* گیاندارێکی گەورەی ئەمەریکای باکوورە لە توخمی کەڵەکێوی ئەوەندەی کەڵەگایەك دەبێ.

moot (mōōt), *n.* (١) ئەنجوومەنێکی ناوچەیی کۆنی ئینگلیزیێیە بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری ناوچەکە. (٢) لێکۆڵینەوەیەکی گریمانەکی (بەتایبەتی هی داواکاریێك لە دانشگای یاسا بۆ مەشق کردن).

جێی گومانە؛ نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەخراوە: **adj.**
(a ~ question; That's a ~ point.)

(١) لێکۆڵینەوە؛ باسکردن. (٢) هێنانە پێشەوە بۆ لێکۆڵینەوە. **v.t.**
(٣) لێکۆڵینەوەی داواکارییەکی گریمانەکی هەر بۆ مەشق (لە دادگای لاسایی یا دروزنەدا بۆ قوتابیانی دانشگای یاسا):

moot court, دادگای لاسایی، دروزنە، یا مەشق (بۆ قوتابیانی دانشگای یاسا)

mop (mop), *n.* (١) گسکی ئیسفنج، ڕێس، یا پەڕو (بۆ شتن و سڕینەوەی زەمینەی ژوور). (٢) تۆپەلە شتی بژو ئاڵۆز (قژ، بەرگ).

v.t. شتن و سڕینەوە بە گسکی ئیسفنج، یا پەڕۆ: *. (to ~ the floor)*

mop the floor with (a person), [Slang], بەزاندن؛ گەورزاندن؛ دان بە زەویدا؛ زەوی پێ سڕینەوە.

mop up, [Colloq.], (١) تەواوکردن (کار، شەڕ). (٢) پاکردنەوە لە پاشماوەی لەشکری دوژمنی شکاو: *(mopping-up operations)*

(٣) [British]، ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ گسک لێدان.

mope (mōp), *v.i.* (١) داخ و خەفەت خواردن؛ دڵتەنگ بوون؛ ئاخ وداخ هەڵکێشان: *. (He ~s about in the house all day.)*
(٢) سوورپانەوە؛ گەڕان.

n. (١) کەسێکی پەست و بێ تاقەت؛ کەسێکی داخ و خەفەت خۆر؛ غەمگین. (٢) (*pl*). پەستی؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی.

moped (mōpt), *n.* ماتۆرسکیلێکی بچووک.

mopish (mōp′ish), *adj.* پەست؛ داخ و خەفەت خۆر؛ غەمبار.

moppet (mop′it), *n.* منداڵ؛ کچۆڵە.

moquette (mō-ket′), *n.* ڕێڕەخەری کوڵکن؛ فەرشی تووکن؛ پێنەی کوڵکن بۆ ڕێڕەخەری وەها.

moraine (mə-rān′, mō-rān′), *n.* بارستێک خۆڵ و بەردو لمی ڕاماڵراو بە بۆباری سەهۆڵێن.

moral (môr′əl, mor′əl), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕێو ڕەوشتی ڕاست و چەوت؛ هی ڕێی چاک و خراپ: *. (~ standards; a ~ question)*
(٢) داوێن پاک؛ ڕاستگۆ؛ پاک؛ ڕەوشت چاک؛ ڕاست: *(a ~ act; a ~ man; to live a ~ life)*
(٣) ڕێو ڕەوشتی چاک و خراپ دەزانێ.
(٤) ڕێو ڕەوشتی چاک یا ڕاست فێرکەر: *. (a ~ book)*
(٥) گیانی *(to give a person ~ support)*.
(٦) هەمان ئەنجام گەیێن وەک شتە ڕاستەقینەکە: *. (a ~ victory)*
(٧) لەو ئەیە؛ زۆر بۆی هەیە: *. (a ~ certainty)*

n. (١) پەند. *. (What is the ~ of the story?)*
(٢) (*pl.*). ڕێو ڕەوشتی ڕاست و باش؛ ڕاستڕەوی؛ بنچینەی ڕەوشت چاکی؛ ڕەوشتی چاک و خراپ: *. (His ~s are excellent.)*

morale (mə-ral′, mō-räl′), *n.* ووڕە؛ گیان؛ گیانی بەرز: *(The ~ of our troops is high.)*

moralism (môr′əl-iz′m, mor′əl-iz′m), *n.* (١) نامۆژگاری ڕەوشت باشی؛ نامۆژگاری ڕێو ڕەوشتی ڕاست گرتن. (٢) پەند.
(٣) ڕێو ڕەوشتی ڕاست.

moralist (môr′əl-ist, mor′əl-ist), *n.* (١) مامۆستای ڕێو ڕەوشتی ڕاست؛ بیرخەرەوەی ڕێو ڕەوشتی ڕاست و چەوت.
(٢) پاک؛ کەسێکی ڕاستڕەو؛ ڕێو ڕەوشتی ڕاستگر.

moralistic (môr´ə-lis′tik, mor´ə-lis′tik), *adj.* زیاد لە پێویست سوور لەسەر پیشاندانی ڕێو ڕەوشتی چاک و خراپ: *(His ~ attitude turns people off.)*

morality (mô-ral′ə-ti, mə-ral′ə-ti), *n.* (١) ڕاستی و چەوتی کارێک یا کردەوەیەک. (٢) داوێن پاکی؛ پاکی؛ ڕەوشتی جوان؛ ڕەفتاری باش.
(٣) زانستی ڕێو ڕەوشتی ڕاست؛ بنچینەکانی ڕێو ڕەوشتی باش.
(٤) پەند. **morality play** (٥)

morality play, جۆرە شانۆنامەیەکی سەدەی پانزەهەم و شانزەهەم لەبارەی ڕێو ڕەوشتی ڕاست و چەوت (ئەکتەرەکان وێنەی ڕەوشتی وەک باشی و بەدکاری و شتی تریان دەنواند).

moralize (môr′ə-līz′, mor′ə-līz′), *v.i.* پیشاندانی ڕێو ڕەوشتی چاک و خراپ لە نووسین و دروانداا (بەتایبەتی زیاد لە پێویست)

v.t. (١) (ا) لێکدانەوە لەڕووی ڕاستی و چەوتییەوە.
ب) پەند لێوە وەرگرتن؛ پیشاندانی پەند.
٢) پلەی ڕاستڕەوی بەرزکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە (ڕەوشت).

-moralization *(n.).*

morally (môr′əl-i, mor′əl-i), *adv.* (١) بە ڕەوشت پاکی؛ بە پاکی؛ بە داوێن پاکی؛ بە ڕاستڕەوی. (٢) لەڕووی ڕەوشت چاکییەوە؛ لەڕووی پاکییەوە؛ لەڕووی ڕێو ڕەوشتی ڕاست و چەوتەوە.

moral philosophy, فەلسەفەی ڕەوشت؛ زانستی ڕێو ڕەوشتی ڕاست و چەوت؛ فەلسەفەی ڕێو ڕەوشتی چاک و خراپ.

morass (mô-ras′, mə-ras′, mō-ras′), *n.* (١) زۆنگاو؛ زەلکاو. (٢) ئاڵۆزی؛ بارێکی ناخۆش گیروگرفتاوی؛ شتێکی سەر لێ شێوێنەر.

moratorium (môr´ə-tôr′i-əm, mor´ə-tō′ri-əm), *n.* (١) وەستاندن یا دواخستنی قەرزدانەوە لەلایەن بانق یا وەڵاتێکەوە بەپێی یاسا. (٢) ماوەی ئەم وەستاندن یا دواخستنە. (٣) وەستاندن یا دواخستنی کار یا بەرنامە؛ قەدەغە؛ قەدەغەکردن:
(There is a building ~ in this town.)

moratory (môr′ə-tô´i, mor′ə-tō´ri), *adj.* دواخەر؛ دەسەڵاتی دواخستنی قەرزدانەوە پێدەر: *. (a ~ contract)*

moray (môr′ā, mō-rā′), *n.* جۆرە مارماسییەکی ڕەنگاوڕەنگی چاوبرسییە.

morbid (môr′bid), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ.
(٢) دڵتەنگ؛ بەرچاوتاریک؛ پەست؛ هەمیشە بیرکەرەوە لە شتی ناخۆش:
(a ~ person, mind, etc.)
(٣) ناخۆش؛ پیس؛ دڵتەنگکەر؛ ترسناک؛ جەرگبڕ:
(the ~ details of a story)
(٤) هی نەندامی نەخۆش (توێکاری): *. (~ anatomy)*

morbidity (môr-bid′ə-ti), *n.* (١) (ا) نەخۆشی؛ ناساغی.
(ب) دڵتەنگی؛ پەستی؛ بەرچاوتاریکی.
(٢) ڕێژەی بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ناوچەیەک یا وەڵاتێکدا.

morbific (môr-bif′ik), *adj.* دەبێتە هۆی نەخۆشی.

morbilli (mor-bil′ī), *n.pl.* = measles.

mordacious (môr-dā′shəs), *adj.* (١) تووندوتیژ (ووتە)؛ ببڕ؛ تیژ؛ بەتەوسەوە. (٢) تفتوتاڵ؛ تفت؛ تاڵ؛ تووند.

-mordacity *(n.).*

mordant (môr′d'nt), *adj.* (١) تووندوتیژ (ووتە)؛ ببڕ؛ تیژ
(٢) داڕێژنەر (تێزاب)؛ ژەنگ پێ هەڵێنەر.
(٣) ڕەنگ چەسپێنەر (خومکاری).

n. (١) ماددەی ڕەنگ چەسپێنەر (خومکاری).
(٢) ماددەیەکە وەک تێزاب بۆ کڵێشە هەڵکەندن لەسەر کانزا.

v.t. ماددەی ڕەنگ چەسپێنەر تێکردن؛ ماددەی خورندە لێدان.

more (môr, mōr), *adj.* (١) زیاتر (هەند، پلە)؛ زۆرتر (هەند)؛ پتر.
(٢) زۆرتر (ژمارە)؛ زیاتر (ژمارە).
(٣) هی تر؛ تر؛ کە:
(There is ~ tea in the tea- pot.; Would you like ~ coffee.)

n. (١) هەندێکی زیاتر؛ بڕێکی زیاتر.
(٢) ژمارەیەکی زیاتر: *. (M~ of us are going.)*
(٣) شتێکی تر؛ هیچی تر: *. (M~ cannot be said.)*
(٤) شتێکی گرنگتر.

adv. (١) زۆرتر؛ زیاتر: *. (~ satisfying)*
(٢) زیاد لەوەش؛ لەوەش بەوڵاوە؛ جگە لەوەش.

more and more, هەتا بێ لە زۆربوونداید؛ لە هەموو کات زیاتر.
more or less, (١) تا ڕادەیەک. (٢) کەم تا زۆر؛ نزیکەی.
no more, هیچی تر؛ نیتر بەسە.
once more, جارێکی تر؛ دیسانەوە.
moreen (mə-rēn′), *n.* قوماشێکی نەستوورو قایمی خوری یا لۆکەیە (بۆ پەردەو پینەکردنی قەنەفە بەکاردەهێنرێ)
morel (mə-rel′), *n.* جۆرێکە لە قارچک
moreover (môr-ō′vĕr, mōr-ō′vĕr), *adv.* سەرەڕای ئەوەش؛ زیاد لەوەش؛ هەروەها؛ جگە لەوەش؛ سەربارى ئەوەش.
mores (mō′rēz, môr′ēz), *n.pl.* خوونەریتی کۆمەڵایەتی؛ نەریت؛ هەڵوێستی کۆمەڵگەیەک دەربارەی ڕەوشتی ڕاستو چەپ.
(according to the ~ of this soceity)
morganatic (môr´gə-nat′ik), *adj.* تایبەتی بە هێنانی ژنێکی پلەوپایە لە خۆ کەمتر (بە مەرجێک نە ژنەکەو نە ئەو منداڵانەی دەیبێت میراتی وەرنەگرن)
morgue (môrg), *n.* (١) مردوورخانە؛ حەی دانانی مردووی پرێکەوتو نەناسراو بۆ ناسینەوەیان و ناشتنیان. (٢) (ا) سەرچاوەی کۆنی ڕۆژنامە کە ژمارەی کۆن و وێنەو شتی تر دەگرێتەوە. (ب) ژوورى نەم سەرچاوانە.
moribund (môr′ə-bund´, mor′ə-bənd), *adj.* (١) گیان دەدات؛ لە مردندایە؛ حەریکە دەمرێ. (٢) بەرەو نەمان دەچێ؛ باوی نەماوە؛ کۆنباو؛ لە نەماندایە؛ حەریکە دوایی پێ دێت.
morion (môr′i-on´, mō′ri-on´), *n.* کڵاوزرێی بێ لێوارى خۆر.
morion (môr′i-on´, mō′ri-on´), *n.* جۆرە بەردێکی بەنرخی قاوەیی یا ڕەشباوە؛ " کوارتز " ی قاوەیی یا ڕەشباو.
Mormon (môr′mən), *n.* مۆرمەن. نەندامی کلێسەو کۆمەڵێکی ئاینی نەمەریکییە لە ساڵی ١٨٣٠ دا دامەزراوە.
adj. مۆرمەنی؛ تایبەتی بە مۆرمەنەکانو ئاینەکەیان.
morn (môrn), *n.* [Poetic]. = **morning.**
morning (môr′niŋ), *n.* (١) بەیانی
(٢) سەرەتا *(the ~ of life)*
(٣) (ا) بەرەبەیان؛ شەبەقی؛ مەلابانگدان.
(ب) [M-]، باوخوای بەرەبەیان؛ بانوخوای شەبەق.
adj. هی بەیانی؛ بەیانی؛ هی بەیانیان.
morning-glory (môr′niŋ-glôr´i, môr′niŋ-glō´ri), *n.* گوڵە لاولاو
morning sickness, دل تێکەڵهاتنی بەیانی؛ دل تێکەڵهاتنی بەیانیانە تورشی ژنی تازە سکپڕبوو دەبێ بۆ ماوەی چەند مانگێک.
morning star, (١) ئەستێرەی بەیان؛ کاروان کۆژە؛ ناهی؛ ڤینۆس (٢) ڕووەکێکی گوڵ زەردی کالیفۆرنیاییە.
Moroccan (mə-rok′ən), *adj. & n.* مەراکشی
moron (môr′on, mō′ron), *n.* کەسێکی بێ مێشک؛ دەبەنگ.
-moronic *(adj.)*; **moronism** *(n.)*; **moronity** *(n.)*.
morose (mə-rōs′), *adj.* مڕومۆز؛ گرژ؛ دڵتەنگ؛ بەرچاوتاریک.
-morosely *(adv.)*; **moroseness** *(n.)*.
-morph (môrf), پاشگرێکە بەمانای شێوەیەکی تایبەتی هەیە.
morpheme (môr′fēm), *n.* مۆرفیم بچووکترین پارچەی واتاداری زمانە (زمانەوانی)؛ بچووکترین بەشی واتاداری ووشەیە.
-morphic (môr′fik), پاشگرێکە بەمانای شێوەیەکی تایبەتی هەیە *(anthropomorphic)*
morphine (môr′fēn), *n.* مۆرفین دەرمانی سڕکەرو ئازارکوژ.
morphinism (môr′fin-iz´m), *n.* (١) نەخۆشی خووی مۆرفین بەکارهێنان و بۆ تەرک نەکران. (٢) خووی مۆرفین بەکارهێنان و بۆ تەرک نەکران.
morphogenesis (môr´fə-jen′ə-sis), *n.* گۆڕانی زیندەوەر لەکاتی گەورەبوون و پەرەسەندنیدا
morphologist (môr-fol′ə-jist), *n.* (١) زانای ووشەسازی؛ ووشەساز. (٢) زانای شێوەو پێکهاتنی زیندەوەر.
morphology (môr-fol′ə-ji), *n.* (١) زانستی شێوەو پێکهاتنی زیندەوەر. (٢) زانستی پێکهاتن و شێوەی زەوی (زەمینناسی). (٣) ووشەسازی؛ لێکۆڵینەوەی شێوەو پێکهاتن و مێژووی ووشە.
-morphological *(adj.)*.
morphosis (môr-fō-sis), *n.* شێوەی پێکهاتن و پەرەسەندنی زیندەوەرێک یا ئەندامەکانی
-morphous (môr′fəs), = **morphic.**
morro (mor′ō), *n.* گردێکی خڕ؛ تەپۆلکە خڕە.
morrow (mor′ō, môr′ō), *n.* [Archaic or Poetic], (١) بەیانی؛ *(Good ~ !)*
(٢) سبەینێ؛ ڕۆژی دوایی؛ ڕۆژی دوای ڕووداندێک.
(٣) کاتی دوابەدوای ڕووداندێک.
Morse code, شفرەی " مۆرس " بۆ بڕووسکە ناردن.
morsel (môr′s'l), *n.* (١) پارو؛ تیکە؛ پنچک.
(٢) نەخت؛ تۆسقال؛ پنتک.
(٣) خواردەمەنیەکی خۆش.
v.t. دابەشکردن؛ بەش بەش کردن.
mort (môrt), *n.* (١) [Obs.] ، مردن؛ کۆچی دوایی.
(٢) فووکردن بە کەرەنادا پاش پێکان یا کوشتنی نێچیر.
mort (môrt), *n.* ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک.
mortal (môr′t'l), *adj.* (١) بمر؛ مەرگدار؛ مردنی؛ *(Man is ~ .)*
(٢) هی مرۆڤ (کە دەبێ بمرێ)؛ نادەمیزادی.
(٣) هی ئەم جیهانە یا ژیانە. (٤) هی مردن.
(٥) کوشندە؛ بکوژ. *(a ~ blow, wound, etc.)* .
(٦) گیان کوژ. *(a ~ sin)* .
(٧) خوێنخوار. *(a ~ enemy)* .
(٨) زۆر خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند. *(a ~ terror)* .
(٩) [Colloq.]، (ا) زۆر؛ نێجگار؛ لە ئەندازە بەدەر.
(ب) ووشکو دوورودرێژو ناخۆش.
n. مرۆڤ؛ نادەمیزاد.
mortality (môr-tal′ə-ti), *n.* (١) مردن؛ مەرگداری.
(٢) مردنی جەماوەری یا بێ شومار (بەهۆی جەنگ، دەرد، یا برسێتی یەوە).
(٣) ڕێژەی مردووان؛ ژمارەی مردووانی ناوچەیەک: *(the ~ from disease)*
(٤) هەموو مرۆڤ؛ مرۆڤایەتی؛ توخمی نادەمیزاد.
(٥) [Obs.]، مردن.
mortally (môr′t'l-i), *adv.* (١) بە کوشندەیی؛ کوشندەییانە: *(He was ~ wounded.)*
(٢) زۆر؛ نێجگار.
mortar (môr′tēr), *n.* (١) دەسکەوان؛ دۆڵ؛ دەسکودۆڵ: *(~ and pestle)*
(٢) مەکینەی شت هارین یا کوتان.
(٣) تۆپ (جەنگ).
(٤) قوڕوقسڵ؛ قسڵوگەچ؛ چیمەنتۆو لم و ناوی تێکەڵ کراو.
v.t. بە قوڕو قسڵ یا چیمەنتۆو لم قایم کردن و چاک کردن.
mortgage (môr′gij), *n.* (١) بارمتە؛ دانانی شتێک بە بارمتە.
(٢) بڕوانامەی بە بارمتە دانان (بەتایبەتی هی خانوو زەوی‌وزار).
v.t. (١) بە بارمتە دانانی شتێک بۆ قەرز وەرگرتن (بەتایبەتی خانوو): *(to ~ one's house)*
(٢) گرەو لەسەرکردن؛ بەڵێندان بە دان: *(He ~d his future happiness.)*
mortgagee (môr´gi-jē′), *n.* بارمتەگر.
mortgagor, mortgager (môr′gi-jēr), *n.* بارمتەدانەر.
mortician (môr-tish′ən), *n.* سەرپەرشتی شۆردن و نامادەکردنو

ناشتنی مردوو

mortification (môr´tə-fi-kā′shən), *n.* (۱) پێی خۆشی لە خۆ گرتن؛ سزای خۆ دان بە خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ ئارەزوو کوشتن؛ سزای خۆ دان. (۲) ڕیسوایی؛ ڕیسوابوون؛ ڕیسواکردن. (۳) تیراوێ؛ پووکانەوەی ئەندامێکی لەش. (٤) ڕیسواکەر؛ مایەی شوورەیی.

mortify (môr′tə-fī´), *v.t.* (۱) سزای خۆ دان بە ئارەزوو کوشتنو خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ خواردنو خۆشی لە خۆ بڕین. (۲) ڕیسواکردن؛ شکاندن. (۳) تیراوێ تووش کردن؛ داڕزاندن یا پووکانەوەی ئەندامێکی لەش.

v.i. (۱) سزای خۆ دان بە خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ خواردنو خۆشی لە خۆ بڕین. (۲) پووکانەوەی ئەندامی لەش؛ داڕزان.

mortise, mortice (môr′tis), *n.* کونێکە دەکرێتە پارچە دارێکەوە بۆ پیاکردنی زمانەیەک‌و چەسپاندنی.

v.t. (۱) لێکدان‌و چەسپاندن بە کون‌و زمانە. (۲) کونکردن بۆ زمانە پیاکردن‌و قایم کردن.

mortmain (môrt′mān), *n.* خانوو ڕەوی‌وزار دان بە مزگەوت‌و قوتابخانە بە خێر یا وەقف.

mortuary (môr′chōō-er´i), *n.* (۱) خانەی شتن‌و ئامادەکردنی مردوو بۆ ناشتن. (۲) (ا) میراتێکە کە کەسێکەوە کە لە گیانەڵادا بێ بۆ قەشەکەی (ب) میراتێکە لە قەشەکەیەوە کە لە گیانەڵادا بێ بۆ سەرگەورەکەی.

adj. (۱) تایبەتی بە مردوو ناشتن. (۲) مردنی؛ تایبەت بە مردن.

Mosaic (mō-zā′ik), *adj.* مووسایی؛ تایبەتی بە مووسا و ئامۆژگاری‌و فەرمان‌و یاساکانی.

mosaic (mō-zā′ik), *n.* (۱) نەخشکاری هەمەچەشن لەسەر دیوارو شوورشەو ڕووی تر. (۲) نەخشی جۆراوجۆرو ئاڵۆزی سەر دیوارو شووشەو شوێنی تر. وێنەی هەمەچەشن‌و پارچە پارچەی لێکدراو. (۳) شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەمەچەشن‌و هەمەڕەنگ. (٤) نەخۆشیێکە گەڵا پەڵەپەڵاوی‌و چڕ‌ولۆچ دەکات.

v.t. (۱) نەخشەی هەمەچەشن کردن؛ وێنەی جۆراوجۆرو هەمەڕەنگ‌و پارچە پارچە لێکدان. (۲) ڕازاندنەوە بە نەخشە یا وێنەیەکی وەها.

-mosaic *(adj.)*; **mosaicist** *(n.)*.

Mosaic law, یاسای مووسا؛ یاسای جوولەکە کە بە ناوی مووساوە ناسراوە و لە پێنج بەشی یەکەمی نێنجیلدایە.

Moses (mō′ziz, mō′zəs), *n.* مووسا؛ پێغەمبەری جوولەکە.

mosey (mō′zi), *v.i.* [Slang], ڕۆیشتن؛ چوون؛ پیاسەکردن؛ گەڕان: *(I will ~ on home.)*

Moslem (moz′ləm, mos′ləm), *n.* موسوڵمان

adj. موسوڵمانی؛ ئیسلامی.

Moslem calendar, ساڵنامەی ئیسلامی یا عەرەبی.

mosque (mosk), *n.* مزگەوت

mosquito (mə-skē′tō), *n.* مێشوولە

mosquito net, پەردەکوللە

moss (môs, mos), *n.* قەوزە

v.t. بە قەوزە داپۆشین.

mossback (môs′bak´, mos′bak´), *n.* (۱) کیسەڵ، ماسی یا گوێچکەماسی پیری پشت قەوزاوی. (۲) [Colloq.]، کەسێکی کۆنەپەرست.

moss-grown (môs′grōn´, mos′grōn´), *adj.* (۱) قەوزاوی؛ بە قەوزە داپۆشراو (۲) کۆنە؛ کۆنەباو؛ کۆنەپەرست.

mossy (môs′i, mos′i), *adj.* (۱) قەوزاوی؛ بە قەوزە داپۆشراو. (۲) لە قەوزە دەچێ.

most (mōst), *adj.* (۱) زۆرترین؛ زیاترین؛ هەرە؛ – ترین: *(He took ~ of the credit.)* . (۲) زۆرترین؛ زیاترین؛ – ترین.

adv. (۱) زیاترین؛ – ترین: *(~ horrible)* . (۲) زۆر: *(a ~ beautiful morning)* . (۳) [Colloq.]، نزیکەی: *(M~ everyone agrees with you.)*

at (the) most, پەڕی نەوپەڕی؛ بەڵای زۆرەوە.

for the most part, بەزۆری؛ زۆربەی جار.

make the most of, ئەوپەڕی سوود لێ وەرگرتن؛ زۆرترین کەڵک لێ وەرگرتن: *(to make the most of one's opportunities)*

-most (mōst), پاشگرێکە بەمانای: هەرە: *(foremost)* .

mostly (mōst′li), *adv.* بەزۆری؛ بەشی زۆری.

mot (mō), *n.* پەند؛ قسەی نەستەق.

mote (mōt), *n.* گەردیلەی تەپوتۆز.

motel (mō-tel′), *n.* مۆتێل: ئوتێلی سەرەڕێ؛ ئوتێلی سادەی نزیک ڕێگاوبان‌و هەندێک جاریش ناوشار (کە بە زۆری خەڵکی ڕەفتەنی لێ دادەبەزێت).

moth (môth, moth), *n.* مۆرانە.

moth ball, خڕیلەی نەفتالینی مۆرانەکوژ (بۆ جل‌وبەرگ پاراستن).

moth-eaten (môth′ē´t'n, moth′ē´t'n), *adj.* (۱) مۆرانە خواردوو. (۲) داڕزاو؛ کۆن؛ سووا؛ بەکار نەماو. (۳) کۆنەباو؛ کۆن.

mother (mu*th*′ēr), *n.* (۱) دایک. (۲) دایکە. (۳) سەرچاوە. (٤) (ا) نافرەتێکە کە ئەرک‌و دەسەڵاتی دایکی هەبێت. (ب) سەرۆکە ژنی دەستگایەکی ئایینی یا پەرستگایەک: *(~ superior)* . (۵) دایە: ئازناوی نافرەتێکی بەتەمەنە لەبووی ڕێزەوە. (٦) تایبەخۆکانی دایک.

adj. (۱) دایکی؛ تایبەتی بە دایک: *(~ love)* . (۲) زگماکی: *(~ tongue)* .

v.t. (۱) منداڵبوون؛ هێنانە جیهانەوە: *(to ~ a child)* . (۲) چاودێری کردن‌و بەخەنگەوە هاتن وەک دایک؛ پەروەردەکردن.

mother (mu*th*′ēr), *n.* (۱) هەوێنی سرکە؛ سەرتوێژی لیقنی شلەی ترشاو (هەروەها پێشی دەوترێ: " **mother of vinegar** "). (۲) [Obs.]، خڵتە.

mother country, = motherland.

motherhood (mu*th*′ēr-hood´), *n.* (۱) دایکایەتی؛ دایکێتی؛ دایکی. (۲) تایبەخۆکانی دایک. (۳) دایکان.

mother-in-law (mu*th*′ēr-'n-lô´), *n.* خەسوو.

motherland (mu*th*′ēr-land´), *n.* (۱) نیشتمان. (۲) نیشتمانی باووباپیر.

motherly (mu*th*′ēr-li), *adj.* دایکانە؛ دایکی؛ وەک دایک؛ بەڕەحم.

adv. هەر وەک دایک؛ دایکانە.

-motherliness *(n.)*.

mother-of-pearl (mu*th*′ēr-əv-pūrl′), *n.* ماددەیەکی ڕەنگاو–ڕەنگە بە بەری قاقڵەی هەندێ گیانداری ئاوییەوەیە قۆچەو خشڵی لێ دروست دەکرێ.

mother of vinegar, هەوێنی سرکە؛ سەرتوێژی لیقنی شلەی ترشاو.

Mother's Day, جەژنی دایک (کە دووەم یەک شەممەی مانگی جۆزەردە).

mother superior, سەرەک نافرەتی پەرستگای ژن.

mother tongue, زمانی دایک؛ زمانی زگماکی.

mother wit, زیرەکی زگماکی؛ هەستوهۆش.

mothy (môth′i, moth′i), *adj.* (۱) مۆرانە تێی داوە. (۲) مۆرانە خواردوو.

motif (mō-tēf′), *n.* (۱) بیر یا مەبەستی بەرهەمێکی وێژەیی یا هونەری زوو زوو دووپات کراوە. (۲) بیری بنچینەیی یا سەرەکی.

(۳) نەخشەبەکی زۆر دووپات کراوە (خانووسازی، پازاندنەوە).
motile (mō′t'l, mō′til), *adj.* بزوێ (زیندەوەرانی)؛ خۆبزوێن.
motility (mō-til′ə-ti), *n.* بزوێی (زیندەوەرانی)؛ خۆبزوێنی.
motion (mō′shən), *n.* (۱) بزووان؛ بزووتن؛ جوولە؛ جوولانەوە (۲) ڕەوت (۳) توانای بزووان؛ توانای جوولانەوە هەبوون. (٤) هێما؛ جوولانەوەی دەست و چاو بۆ بیروڕا دەربڕین. (٥) مەیل؛ ویست. (٦) پێشنیار (بۆ دەنگ لەسەر دان لە کۆڕ یا نەنجوومەندا). (۷) داوای فەرمار دەرکردن (دادگا). (۸) سەرجەمی ئامێری بزوێ (مەکینەکاری). (۹) گۆڕینی بەرزو نزمی ئاوازی مۆسیقا.
v.i. دەست یا چاو جوولاندنەوە بۆ نیشانە پێدان.
v.t. پێ ووتن بە بزووتنی دەست یا چاو؛ نیشانە پێدان بە جوولەی دەست یا چاو
in motion, لە گەڕاندایە؛ دەجوڵێ؛ لە جموجوڵدایە
put (set) in motion, خستنەکار؛ خستنە جموجوڵ؛ بزواندن؛ خستنەگەڕ. *(The plan was put in motion.)*
motionless (mō′shən-lis), *adj.* نەبزوێ؛ وەستاو؛ بێ جوولە؛ جوولەنەکەر
motion picture, سینەما؛ فیلمی سینەما.
motivate (mō′tə-vāt′), *v.t.* هاندان؛ پاڵ پێوەنان؛ بزواندن.
motivation (mō′tə-vā′shən), *n.* هاندەر؛ پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنان.
motive (mō′tiv), *n.* (۱) پاڵنەر؛ هۆکار؛ بزوێنەر؛ مەرام؛ *(We despise those who act from low or selfish ~s .)* motif (۲)
adj. بزوێنەر؛ بزوێن.
v.t. هاندان؛ پاڵ پێوەنان
ulterior motive, مەرامی دوور؛ مەرامی شاراوە.
-motive (mō′tiv), پاشگرێکە بەمانای بزوێ؛ بزووان؛ تایبەت بە بزوان *(automotive, locomotive)*
motiveless (mō′tiv-lis), *adj.* بێ مەرام
motive power, (۱) هێزی بزوێن (هەڵم، ئەلەکتریک... هتد). (۲) مەکینەکانی شەمەندەفەرێک (۳) هێزی پاڵپێوەنەر؛ هێزی جوولێنەر.
motivity (mō-tiv′ə-ti), *n.* هێزی بزواندن
mot juste (mō´ zhüst′), [Fr.]. ووشەی پڕ بە پڕ؛ ووشەی تەواو؛ ووتەی گونجاو
motley (mot′li), *adj.* (۱) هەمەڕەنگ؛ خاڵ خاڵ. *(a ~ coat)* (۲) بەرگی هەمەڕەنگ لەبەرکەر *(a ~ fool)* (۳) هەمەجەشن؛ تێکەڵاو *(a ~ crowd, group, etc.)*.
n. (۱) قوماشی هەمەڕەنگ یا خاڵ خاڵ (۲) بەرگی هەمەڕەنگ (کە قەشمەرچی لەبەری دەکرد بەتایبەتی هی کۆشکی شاهانەی کۆن؛ (۳) [Obs.]. قەشمەری کۆشکی شاهانەی کۆن؛ قەشمەر.
motmot (mot′mot), *n.* باڵندەیەکی ناوچە گەرمەکانی نەمەریکایە لە توخمی قەلەباچکە
motor (mō′tĕr), *n.* (۱) مەکینە؛ ماتۆر؛ بزوێنەر؛ مەکینە بزوێن (۲) ئوتومبیل
adj. (۱) بزوێن؛ تایبەتی بە مەکینە بزوێن (۲) مەکینەی هەیە؛ بە مەکینە دەڕوات *(a ~ vehicle; a ~ -boat)* (۳) بە ئوتومبیل *(a ~ trip)* (٤) تایبەتی بە هەستەدەماری ماسولکەبزوێن
v.i. بە ئوتومبیل گەڕان؛ بە ئوتومبیل چوون یا گەشتکردن.
motorbike (mō′tĕr-bīk′), *n.* [Colloq.], ماتۆرسکیل؛ ماتۆر.
motorboat (mō′tĕr-bōt′), *n.* بەلەمی ماتۆر.
motorbus (mō′tĕr-bus′), *n.* پاس؛ پاسی کاروان
motorcade (mō′tĕr-kād′), *n.* ڕێزبەستنی چەند ئوتومبیلێک پێکەوە.

motorcar (mō′tĕr-kär′), *n.* ئوتومبیل.
motorcycle (mō′tĕr-sī′k'l), *n.* ماتۆرسکیل.
v.i. سواری ماتۆرسکیل بوون.
motorcyclist (mō′tĕr-sī′klist), *n.* ماتۆرسکیلچی.
motorist (mō′tĕr-ist), *n.* ئوتومبیل لێخوڕ؛ ئوتومبیلچی (بەتایبەتی هی ئوتومبیلی خۆ نەک بە پیشە).
motorize (mō′tĕr-īz′), *v.t.* (۱) بە ئوتومبیل یا بە مەکینەکردن لەباتی گالیسکەو ئەسپ. (۲) مەکینە خستنە سەر؛ مەکینە لێ بەستن.
motorman (mō′tĕr-mən), *n.* لێخوڕی پاسی ئەلەکتریکی ئاوشار یا ترام؛ لێخوڕی شەمەندەفەری ئەلەکتریکی ژێرزەمین.
motor scooter, ماتۆرسکیلی بچووک.
mottle (mot′'l), *v.t.* خاڵ خاڵ کردن؛ پەڵەپەڵاوی کردن؛ ڕەنگاوڕەنگ کردن.
n. (۱) خاڵ؛ خاڵ خاڵ؛ پەڵەی ڕەنگاوڕەنگ. (۲) نەقشی خاڵ خاڵاوی، پەڵەپەڵە، یا ڕەنگاوڕەنگ (وەک هی مەڕمەڕ).
mottled (mot′'ld), *adj.* خاڵ خاڵ؛ خاڵ خاڵاوی؛ پەڵەپەڵاوی؛ ڕەنگاوڕەنگ.
motto (mot′ō), *n.* دروشم.
mouch (mōōch), *v.i. & v.t.* = mooch.
mouflon, moufflon (mōōf′lon), *n.* جۆرێکە لە مەڕەکێوی.
moulage (mōō-läzh′), *n.* (۱) لەقالبدان بۆ ناسینەوە (بەتایبەتی شوێن پێ و شوێن پەنجە). (۲) قالبێکی ڕەها.
mould (mōld), *n., v.t. & v.i.* [Chiefly British], = mold.
moulding (mōl′diŋ), *n.* = molding.
mouldy (mōl′di), *adj.* = moldy.
mound (mound), *n.* (۱) سەنگەری لم و خۆڵ. (۲) تەپۆڵکە؛ گردۆڵکە. (۳) بەستوو؛ بەستەك؛ بارست. (٤) ئەو نەخشە بەرزاییپەیە کە تۆپەاوێژی لەسەر دەوەستێ (یاری بێسبۆل).
v.t. (۱) سەنگەری خۆڵ و لم بەدەوردا دروستکردن. (۲) کەڵەکەکردن؛ گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن.
mount (mount), *n.* (۱) شاخ؛ چیا؛ گرد. *(M~ Everest)*. (۲) [Obs.]، سەنگەری بەرز؛ بەستوو. (۳) بەشە کۆشتنەکانی بەری لەپ.
mount (mount), *v.i.* (۱) (**up** ~)، پیا هەڵگەڕان؛ پیا سەرکەوتن. (۲) سواربوون. (۳) زۆربوون؛ زیادبوون؛ لە زیادبووندایە: *(The number of casualties was ~ing.)*
v.t. (۱) پیا سەرکەوتن؛ سەرکەوتن: *(She ~ed the stairs.)*. (۲) (ا) سواربوون (ئەسپ، کەر، هێستر): *(He ~ed his horse.)* (ب) چوونە سەر (سەکۆ، کورسی). (۳) سواربوون (ئافرەت، گیاندار بۆ جووت بوون). (٤) خستنەسەرو قایم کردن؛ لەسەر دانان و چەسپاندن: *(He ~ed the statue on a pedestal.)* (٥) تێخستن و چەسپاندن؛ خستنەسەرو قایم کردن: *(to ~ a picture)*. (٦) گردنەبەری پەیکەری جل‌وبەرگ و نواندنی؛ پیشاندان. (۷) (ا) ڕاستکردنەوە و لە شوێنی خۆدا چەسپاندن و ئامادەکردن: *(to ~ a gun)* (ب) هەبوون (چەك): *(This ship ~s six cannon.)*. (ج) دانان بە پاسەوان. (د) نۆرەی پاسەوانی کردن.
n. (۱) سواربوون (ئەسپ)؛ شێوەی سواربوون. (۲) شتێك کە بۆ سواربوون بێ (ئەسپ، پاسکیل). (۳) سواربوونی ئەسپی پێشبڕکێ. (٤) پاڵپشت.
mountain (moun′t'n), *n.* (۱) شاخ؛ چیا؛ کەژ؛ کێو. (۲) (*pl.*) زنجیرە شاخ. (۳) بەستەك؛ بارست؛ کۆمەڵێکی گەورە؛ تۆپەڵێکی زل.
adj. (۱) شاخی؛ چیایی. (۲) زۆر زل.
mountain cat, (۱) وڕێ. (۲) پشیلەکێوی.

mountain chain, زنجیره شاخ، ڕیزه شاخ.
mountain dew, [Colloq.], (۱) ویسکی
(۲) ویسکی یه قاچاخ دروستکراو.
mountaineer (moun′t'n-êr′), *n.* (۱) شاخ نشین
(۲) شاخەوان
v.i. شاخەوانی کردن.
mountain goat, بزنەکێوی
mountain lion, شێری ئەمەریکی، وێز.
mountainous (moun′t'n-əs), *adj.* (۱) شاخاوی، چیایاوی؛ شاخ‌وداخاوی. (۲) زۆر زل؛ زۆر گەورە.
mountain range, زنجیره شاخ، ڕیزه شاخ.
mountain sheep, مەڕەکێوی
mountain sickness, گێژی شاخ، سەرەخولێی سەر شاخ.
mountebank (moun′tə-baŋk′), *n.* (۱) دەرمانفرۆشی ساختەباز (لە شوێنکی گشتیدا). (۲) کەسێکی ساختەباز
mounted (moun′tid), *adj.* (۱) سوار (ئەسپ، پاسکیل)؛ سواربوو
(۲) سوارە *(~ police)*.
(۳) داگیراوە (تفەنگ)؛ ئامادە بۆ بەکارهێنان؛ لەسەر پەلەپیتکەیە: *(a ~ gun)*.
(٤) خراوەسەرو چەسپێنراو بۆ لەچوارچێوەگرتن.
(٥) بزۆک: هۆی گواستنەوەی هەیە (سوپا).
mounting (moun′tiŋ), *n.* (۱) سواربوون
(۲) پالپشت وێنە لەچوارچێوەگرتن.
mourn (môrn, mōrn), *v.i.* (۱) شینکردن؛ شیوەنکردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن. (۲) ڕەش پۆشین؛ جلی ڕەش لەبەرکردن. (۳) خوێندن (کۆتر).
v.t. (۱) شیوەن بۆ کردن؛ شین بۆ کردن؛ بۆ گریان. (۲) داخ بۆ خواردن.
mourner (môr′nēr, mōr′nĕr), *n.* شیوەنکەر؛ کەسێکە کە لە پرسەدا بەشداری دەکات.
mournful (môrn′fəl, mōrn′fəl), *adj.* (۱) شیوەنی، پرسەیی.
(۲) غەمگین، دڵگیر، بەسۆز *(a ~ song, sound, etc.)*.
mourning (môr′niŋ, mōr′niŋ), *n.* (۱) شیوەن، شین
(۲) جل‌وبەرگی ڕەش، پۆشاکی ڕەش (۳) ماوەی ڕەشپۆشی یا شین.
mouse (mous), *n.* (۱) مشک (۲) (ا) کچ (لەبووی خۆشەویستێیەوە).
(ب) کەسێکی ترسنۆک و نالەبار. (۳) [Slang]، چاو شین بوونەوە (لە ئەنجامی لێدانەوە). (٤) جۆرێکە لە گرێ (کەشتێیەوانی).
v.i. (۱) ڕاوە مشک کردن؛ مشک گرتن.
(۲) بە دزێیەوە بۆ گەڕان؛ بە خشپە بەدوادا گەڕان.
mouser (mou′zēr), *n.* پشیلەی مشکگر
mousetrap (mous′trap′), *n.* تەڵەی مشک
mousey (mou′si, mou′zi), *adj.* = mousy.
mousse (mōōs), *n.* مووس جۆرە شیرینێیەکە لە شیری خەستی شلەقێنراو و سپێنەی هێلکەو شەکر دروست دەکرێ.
mousseline (mōōs lēn′), *n.* [Fr.], (۱) muslin.
(۲) جۆرە شووشەیەکی نەقش لەسەر کراوە.
moustache (məs-tash′, mus′tash), *n.* = mustache.
mousy (mou′si, mou′zi), *adj.* (۱) لە مشک چوو؛ بێ دەنگ؛ ترسنۆک
(۲) پڕە لە مشک؛ مشک تێی داوە
mouth (mouth), *n.* (۱) دەم؛ زار (۲) لێو؛ لچ‌ولێو؛ دەم‌ولێو.
(۳) کەس: کە دەبێ بژێنرێ یا خواردنی بدرێتێ:
(He has four ~s to feed.)
(٤) (ا) پرێزگەی ڕووبار (ب) دەمی دەفر.
(ج) دەمی لوولەی چەکی ئاگرین.
(د) دەمی گیرە یا مەنگەنە. (ھ) دەمی کەپەنای.
v.t. (۱) ووتن؛ دەربڕین (بەتایبەتی بە خۆنووساندنەوە)؛ ووتاردان.
(۲) دەم‌وچاو گرژکردن.
down in (or at) the mouth, [Colloq.], پەست؛ غەمبار؛ خەفەتبار.
give mouth to, ووتن؛ دەربڕین؛ ووتاردان.
have a big mouth, [Slang], دەم درێژی کردن؛ زمان درێژی کردن؛ دەم لێ کردنەوە.
mouthful (mouth′fool′), *n.* (۱) پڕ بە دەم. (۲) پاروو؛ تیکە.
(۳) نەخت؛ تۆز.
(٤) [Colloq.]، ووشە یا ووتەیەکی دوورودرێژ (کە بە ناسانی ناڕێژرێ).
(٥) [Slang]، ووتەیەکی بەجێ: *(say a ~)*.
mouthpiece (mouth′pēs′), *n.* (۱) ئەو بەشەی دەنرێ بە دەمەوە یا دەخرێتە ناو دەمەوە:
(the ~ of a telephone, of a pipe, of a horse's bit, etc.)
(۲) ئەو بەشەی ئامێرێکی مۆسیقێیە کە دەمی پێوە دەنرێ (وەک شمشال).
(۳) دەم ڕاستی دەستە، کۆمەڵە، یا حیزبێک.
(٤) [Slang]، پارێزەری تاوانکاران.
mouthy (mouth′i, mouth′i), *adj.* زۆرووڕ؛ هەڵەوەڕ؛ فشەکەر.
movability (mōōv′ə-bil′ə-ti), *n.* توانای جوڵاندن هەبوون.
movable, moveable (mōōv′ə-b'l), *adj.* (۱) دەجوڵێنرێ؛ دەتوانرێ بجوڵێنرێ (سامان)؛ دەبزوێنرێ؛ هەڵدەگیرێ: *(~ property)*.
(۲) دەگوێزرێتەوە؛ لە کاتێکەوە بۆ کاتێکی تر دەگۆڕێ: *(~ holidays)*.
n. (۱) شتێک کە بتوانرێ بجوڵێنرێ.
(۲) *(pl.)*، سامانی هەڵگرتەنی کەسێک خۆی (بەتایبەتی کەرەسەی ناومان).
move (mōōv), *v.t.* (۱) گواستنەوە؛ گوێزانەوە (۲) بزواندن؛ جوڵاندن.
(۳) والێکردن؛ پاڵ پێوەنان
(٤) خستنە جم‌وجوڵ؛ هێنانە جۆش:
(He ~d the crowd with his speech.)
(٥) پێشنیازکردن (لە کۆڕ یا ئەنجومەنێکدا بۆ دەنگدان لەسەر).
(٦) گووپێکردن؛ پیسایی پێکردن.
(۷) فرۆشتن: *(to ~ the merchandise)*.
v.i. (۱) جوڵان؛ بزوان؛ چوون؛ ڕۆیشتن.
(۲) گواستنەوە (بۆ ماڵ یا شاری تازە)؛ گوێزانەوە؛ بارکردن:
(They ~d last month.; We will ~ to our new house.)
(۳) هەڵسان و دانیشتن؛ ژیان؛ جم‌وجوڵ کردن:
(We ~ in good society.)
(٤) پێشکەوتن.
(٥) کەوتنەخۆ؛ جمان؛ کارکردن؛ بە کار هەڵسان.
(٦) گەڕان (مەکینە)؛ کارکردن.
(۷) داواکردن: *(to ~ for a new trial)*.
(۸) پیسایی کردن؛ گووکردن؛ بەتاڵبوونەوە.
(۹) [Colloq.]، (~ on): دەستکردن بە ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن:
(I.et's be ~ing on.)
(۱۰) جوڵاندن (داشی دامەو شەترەنج)
(۱۱) فرۆشتن.
n. (۱) جوڵە؛ جوڵانەوە؛ جمە. (۲) هەنگاو (بەرەو ئامانج).
(۳) گواستنەوە (ماڵ)؛ گوێزانەوە.
(٤) جوڵان (داشی دامەو شەترەنج)؛ نۆرە (یاری)
get a move on, [Slang], (۱) بزوان؛ جوڵان؛ جمان (۲) پەلەکردن.
on the move, گەڕۆک؛ هەمیشە لە جم‌وجوڵدایە
moveable (mōōv′ə-b'l), *adj.* = movable.
movement (mōōv′mənt), *n.* (۱) جوڵە؛ جوڵانەوە؛ بزوان.
(۲) هاتوچۆ؛ هاتن‌وچوون؛ جم‌وجوڵ.
(۳) پیسایی؛ گوو: *(bowel ~)*.
(٤) مناوەرە (سوپا). (٥) ڕەوت؛ لەنجە؛ چۆنێتی جوڵانەوە.
(٦) بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی یا ڕامیاری.

(۷) ڕووداو (جێڕۆک، شانۆنامە). (۸) مەیل؛ جم‌وجوڵ بە لایەکی تایبەتیدا. (۹) گۆڕانی نرخی فرۆتەنی. (۱۰) پارچە بڕۆکەکانی مەکینەیەک. (۱۱) ا. حێرایی مۆسیقا. (ب) کێشی مۆسیقا. (ج) بەشێکی سەمفۆنیا. (۱۲) کێشی هۆنراوە

mover (mōōv′ĕr), *n.* (۱) گەڕۆک. (۲) گوێزەرەوە (بەتایبەتی کەسێک کە پیشەی گواستنەوەی شتومەکی خەڵک بێت).

movie (mōōv′i), *n.* [Colloq.], (۱) فیلمی سینەما. (۲) سینەما.

the movies, (۱) پیشەسازی سینەما. (۲) فیلمی سینەما. (۳) سینەماکان.

moviegoer (mōōv′i-gō ĕr), *n.* [Colloq.], کەسێک کە زۆر زوو دەچێتە سینەما

movie house, [Colloq.], سینەما

moving (mōōv′iŋ), *adj.* (۱) بزووک. جوولاوە. (۲) بزوێنەر؛ جوولێنەر (۳) هەست بزوێن؛ هەست جوولێنەر.

moving picture, فیلمی سینەما

moving staircase (or **stairway**), = escalator.

mow (mō), *v.t.* (۱) چیمەن بڕین؛ بڕین (چیمەن؛ گیا)؛ دوورینەوە *(to ~ a lawn)*

(۲) (~ down). قەڵاچۆکردن؛ بە کۆمەڵ کوشتن؛ ماکۆدان؛ دروێنەکردن (مەجاز). *(We ~ed down the enemy.)*

v.i. چیمەن بڕین؛ گیا بڕین

mow (mou), *n.* (۱) گوورە. (۲) کایەن

mow, mowe (mou, mō), *n.* & *v.i.* [Archaic], دەم‌وچاو گرژ کردن؛ خۆ مۆنکردنەوە.

mower (mō′ĕr), *n.* چیمەنبڕە؛ مەکینەی چیمەن بڕین.

mown (mōn), *alternative past participle of* mow.

mozzetta, mozetta (mō-zet′ə), *n.* چاکەتێکی کورتی تەپڵەدار پاپا و سەرەک قەشەکان لەبەری دەکەن.

Mr. (mis′tĕr), *plural* Messrs., = mister.

Mrs. (mis′iz), *plural* Mmes., خانم؛ خان؛ ژنانی ناشارەزای مێرداردار.

MS. (mis), خانم؛ خان؛ ژنانی ناشارەزا، مێرددار بێ یا بێ مێرد.

M.S., = Master of Science., بڕوانامەی ماستەری زانیاری

M.Sc., = Master of Science., بڕوانامەی ماستەری زانیاری

much (much), *adj.* زۆر (بۆ شتی نەژمێردراو)؛ گەلێک؛ نەوتۆ *(~ rain, money, food, etc.)*

adv. (۱) زۆرتر؛ زیاتر؛ زۆر؛ گەلێک. *(He is ~ happier now.)*

(۲) نزیکەی؛ کەم تا زۆر. *(He is ~ the same as yesterday.)*

n. (۱) بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر. *(There is ~ to be done.)*

(۲) شتێکی سەرناسا، لێهاتوو، یا گرنگ. *(As a leader, he is not ~ .)*

as much again, دوو نەوەندە

as much as, نەوەندەی

make much of, زۆر بە گرنگ دانان؛ زل کردن؛ زۆر گوێ پێدان؛ زیاد لە پێویست گەورەکردن.

think much of, زۆر ڕێزلێنگرتن

mucid (mū′sid), *adj.* (۱) کەڕواوی؛ بۆندار (۲) لینج.

mucilage (mū′s'l-ij), *n.* (۱) سرێشێ؛ جیوە. (۲) ماددەیەکی لینجی جەلاتینیی‌یە لە هەندێ ڕووەکدا هەیە.

muck (muk), *n.* (۱) پەینی تازە؛ پەینی شێدار (۲) پیسی؛ پیسایی؛ لیخە.

v.t. (۱) پەیناوکردن؛ پەین تێکردن. (۲) [Colloq.] ، پیسکردن؛ لیخنکردن. (۳) پاکردنەوە کانزای خاو).

make a muck of, تێکدان (کار)؛ بە نەزانانە کردن‌و تێکدان

muck about, [Chiefly British], [Colloq.], خۆخەڵەفاندن؛ کات بەفیڕۆدان

muck up, [Colloq.], (۱) پیس‌وپۆخڵ کردن. (۲) تێکدان (نەخشە، پلان)؛ شێواندن.

mucker (muk′ĕr), *n.* [British Slang], کەسێکی نزم یا ناکەس؛ کەسێکی کاڵ‌وکرچ.

muckamuck (muk′ə-muk), *n.* [Slang], کەسێکی خۆ بە زل زان؛ پیاوی گەورە (لەڕووی لاقرتی‌وە).

muckrake (muk′rāk′), *v.i.* شتی پیس‌و خراپ دۆزینەوە لەسەر کەسانی بەناوبانگ‌و کاربەدەستانی میری‌و بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەدا؛ ناوپیس کردن؛ دەرخستنی ڕەوشت‌و کردەوەی ناپەسەندی کەسانی ناردار

-muckraker *(n.).*

muckworm (muk′wūrm′), *n.* کرم یا کرمۆکەی ناو شیاکەو پیسایی.

mucky (muk′i), *adj.* پیس؛ پیس‌وپۆخڵ؛ لیخن

muco-, muc- (mū′kō, mū′kə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) چڵم؛ ڕیخۆڵ. (ب) پەردەی چڵمێ؛ لینجە پەردە.

mucosa (mū-kō′sə), *n.* = mucous membrane.

mucous (mū′kəs), *adj.* (۱) چڵمێ؛ چڵمی؛ چڵم دەردەر. (۲) لینج.

-mucousity *(n.).*

mucous membrane, پەردەی چڵمێ؛ لینجە پەردە.

mucus (mū′kəs), *n.* چڵم؛ ڕیخۆڵ؛ هەر ماددەیەکی لینجی وەک چڵم کە لەش دەری بدات.

mud (mud), *n.* (۱) قوڕ؛ لیتە؛ قوڕولیتاو. (۲) قسەی سووک؛ بوختان؛ لەکە؛ قسەی خراپ (کە بخرێتە دوای یەکێک)

v.t. قوڕاوی کردن؛ پیس کردن.

throw (or fling) mud at, ناونێراندن؛ ناوپیس کردن؛ بەدناوکردن؛ لەکەدارکردن.

mud bath, خۆ لە قوڕولیتەی کانزاوی هەڵکێشان (بۆ چارەسەری باداری)؛ گەرماوی قوڕولیتەی کانزاوی.

mud cat, جۆرە ماسی‌یەکی ناو ڕوبارە.

muddiness (mud′i-nis), *n.* قوڕاوێتی؛ لیخنێتی؛ لێلێتی.

muddle (mud′′l), *v.t.* (۱) تێکدان (کار)؛ تێکەڵاوپێکەڵاوکردن؛ شێواندن. (۲) خوارندنەوە تێکەڵاوکردن یا تێکدان. (۳) لێل کردن. (٤) سەر لێ تێکدان (بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر)؛ سەر لێ شێواندن. (٥) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ مێشک تێکدان.

v.i. سەر لێ شێواو؛ سەر لێ تێکچوون؛ تێکەڵوپێکەڵ بوون.

n. (۱) تێکەڵاوپێکەڵاوی؛ شێواوی. (۲) سەر لێ تێکچوون؛ سەر لێ شێواوی.

muddle through, هەرچۆنێک بێت بە ئەنجام گەیاندنی کارێک لەگەڵ هەڵەو تێکەڵاوپێکەڵاویشدا؛ جێبەجێکردنی کارێک بە زەحمەت.

muddle-headed (mud′′l-hed′id), *adj.* بێ مێشک؛ کەوڕەن؛ سەر لێ شێواو.

muddy (mud′i), *adj.* (۱) قوڕاوی. (۲) لیخن؛ لێل. (۳) لێل؛ تێکەڵاوپێکەڵاو؛ شێواو *(~ thinking)* .

v.t. & v.i. قوڕاوی کردن؛ قوڕاوی بوون؛ لێل کردن؛ لێل بوون؛ لیخن بوون *(to ~ the water, the situation, etc.)*

mudfish (mud′fish′), *n.* ماسی‌یەکی ناو قوڕولیتەو ناوی لیخنە.

mudguard (mud′gärd′), *n.* کڵاوەی پێچکەی پاسکیل‌و ئوتومبیل (بۆ ڕێ نەدانی قوڕ بەملا و بەولادا).

mud hen, مریشکی زەلکاو.

mudhole (mud′hōl′), *n.* چاڵەقوڕ (لە ڕێگاوباندا).

mud pie, حەمامۆکە.

mud puppy, قوڕناویلکە.

mudsill (mud′sil′), *n.* موورەداری بناغەی خانوو.

mudslinger (mud′sliŋ′ĕr), *n.* ناوپیسکەر بە ناڕەوا (بەتایبەتی ناحەزان‌و هاوچاوانی ڕامیاری لەکاتی هەڵبژاردندا)؛ ناوزڕێن؛ بوختانچی

-mudslinging *(n.).*

mudstone (mud′stōn′), *n.* بەردی گڵین (کە هەوای بەرکەوت دەپڕوێ).

mud turtle, کیسەڵی ئاو قوڕوڵیتە.

muezzin (mū-ez′in), *n.* بانگدەر

muff (muf), *n.* (۱) دەسکێشێ دەسکێشێکە شوێنی پەنجەکانی بە جیاجیا تێ بەڵکو هەموی یەک خانەیە. (۲) (ا) تۆپ نەگرتنەوە (یاری بێسبۆل). (ب) کارێکی ناقۆڵا و نەشارەزایانە؛ تێکدانی کار لەبەر نەزانین. (ج) ناقۆڵاکار؛ ناکارامە؛ کارتێکدەر.

v.t. & v.i. بە ناکارامەیی کردن (وەرزش)؛ بە ناقۆڵایانەو نەزانانەکردن.

muffin (muf′in), *n.* خەپڵەتانی نەستوورو بچووک؛ کێکی بچووک.

muffle (muf′′l), *v.t.* (۱) (~ up)، داپۆشین بە (ملپێچ، بەتانی، یا پاڵتۆ)؛ پێچانەوە (لەبەر سەرما). (۲) دەم هەڵبەستن؛ دەموچاو هەڵبەستن؛ چاو بەستنەوە؛ دەماخ کردن. (۳) کپ کردن؛ دەنگ لێ بڕین.

(to ~ a sound, an explosion, etc.)

n. (۱) دەم هەڵبەست؛ چاوبەست. (۲) دەنگ کپکەر؛ خەفەکەر. (۳) فرێنێکە بۆ سوورکردنەوەی گۆزەودیزە بەبێ بەرکەوتنی پاستەوخۆی گڕی ئاگرەکە.

muffler (muf′lēr), *n.* (۱) دەم هەڵبەست؛ ملپێچ (۲) کپکەرەوە؛ دەنگ خەفەکەری نەگرۆسی ئوتومبیل

mufti (muf′ti), *n.* (۱) موفتی (ئایینی ئیسلام). (۲) بەرگی مۆڵکی (بەتایبەتی لەبەری یەکێکدا کە هەمیشە بەرگی سوپایی لەبەرکردبێ)

mug (mug), *n.* (۱) کووپی نەختێک قورس‌و گەورەی چاو قاوە (جاران ڕێتەی دەموچاوێکی لەسەر دەکرا). (۲) پڕ کووپێکی وەها. (۳) [Slang]، (ا) دەموچاو. (ب) دەم. (ج) لچ هەڵقورتان؛ مۆنی؛ ڕووی گرژ. (د) کەسێکی قسەڕەقی بێ نەزاکەتی نەزان.

v.t. [Slang], (۱) وێنەگرتن (بەتایبەتی هی تاوانکارێک لەلایەن پۆلیسەوە). (۲) پەلاماردان لە پشتەوە و دەست خستنە بینەقاقا بەنیازی ڕووتکردنەوە.

v.i. [Slang], (۱) دەموچاوی خۆ گرژکردن یا شێواندن لە دەمەلاسکێدا (بەتایبەتی لەسەر شانۆ). (۲) پەلاماردان لە پشتەوە و دەست خستنە بینەقاقا بەنیازی ڕووتکردنەوە.

mugger (mug′ēr), *n.* [Slang], (۱) ڕووتکەرەوە (بەتایبەتی کە پەلاماری کەسێک دەدات لەدواوە و دەست دەخاتە بینەقاقای). (۲) نەکتەرێکە دەموچاوی خۆی گرژ دەکات یا دەشێوێنێ لە دەمەلاسکێدا لەسەر شانۆ.

muggy (mug′i), *adj.* گەرم‌و شێدار (ئاووهەوا)؛ بۆخە.

(~ weather)

-mugginess ***(n.).***

Muhammadan (moo-ham′əd-ən), ***adj. & n.*** موسوڵمان (هەروەها " Muhammedan ").

mulatto (mə-lat′ō, myoo-lat′ō), *n.* کەسێکی دوورەگ لە دایک و باوکێکی ڕەش و سپی.

adj. سەوز؛ ڕەشتاڵە

mulberry (mul′ber′i, mul′bēr-i), *n.* (۱) تووز؛ تووە سپیکە. (۲) دارتوو (۳) نەرخەوانی؛ ڕەنگی نەرخەوانی سوورکار.

mulch (mulch), *n.* گڵۆگیای ووشک‌و گەڵا و تۆپکەداری خرکراوە لە بنی ڕووەکدا بۆ هێشتنەوەی تەراپی بنی ڕووەکەکەو پاراستنی ڕەگەکانی لە سەرما و گەرما

v.t. گڵۆگیای ووشک‌و گەڵا و تۆپکەدار خستنە بنی ڕووەک.

mulct (mulkt), *v.t.* (۱) سزادان بە پارە لێ سەندن (لەبەر تاوان). (۲) بە فێڵ‌وتەڵەکە لێ سەندن؛ بە ساختە لێ کێشانەوە.

n. سزای پارە (لەبەر تاوانێک).

mule (mūl), *n.* (۱) هێستر؛ قاتر (۲) ڕێسەری لۆکە؛ مەکینەی ڕستنی لۆکە. (۳) [Colloq.]، کەسێکی کەللەڕەق؛ کەسێکی سەرسەخت‌و مانگر. (٤) توخمە گیاندارێکی دوورەگی بێ بەر.

mule (mūl), *n.* سۆڵێکە پارچەی پێ داناپۆشێ

mule deer, فیلەگێژە.

mule skinner, [Colloq.], قاترچی؛ هێسترچی.

muleteer (mū′lə-tēr′), *n.* قاترچی؛ هێسترچی.

muley (mū′li, mool′i, mōō′li), ***adj. & n.*** = **mulley.**

muliebrity (mū′li-eb′rə-ti), *n.* (۱) ژنێتی؛ ژنانەیی. (۲) مێچەیی؛ ناسکی؛ ژنانەیی.

mulish (mūl′ish), *adj.* (۱) هێستری. (۲) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ مانگر. (۳) (ا) بێ بەر؛ نەزۆک. (ب) دوورەگ.

mull (mul), ***v.t. & v.i.*** [Colloq.], (~ over), بیرلێکردنەوە:

(to ~ over a question)

mull (mul), *v.t.* خۆشاوکردن؛ گەرمکردنەوەو خۆشاوکردن (شەراب، بیرە، ئاوی سێو).

mull (mul), *n.* مەلەمەل: قوماشی ئاوریشم یا چیتی تەنک.

mullah, mulla (mul′ə, mool′ə), *n.* مەلا؛ مامۆستای ئایینی.

muller (mul′ĕr), *n.* دەسکەوان (بۆ هاپینی دەرمان‌و بۆیە)

mullet (mul′it), *n.* چەند جۆرە ماسی‌یەکی دەریاو ڕووبارەکانە.

mulley, muley (mool′i, mōō′li), *adj.* شاخ کراو (ڕەشەوڵاخ)؛ بێ شاخ.

n. مانگای بێ شاخ؛ مانگای شاخ کراو.

mulligan (mul′i-g'n), *n.* [Slang], شلەی گۆشت‌و سەوزە (بەتایبەتی هی پیاوی هەژاری بێ لانە).

mullion (mul′yən), *n.* تیغەدار یا شیشی ستوونی خانەخانەکەری شووشەی پەنجەرە.

multi- (mul′ti, mul′tə), پێشگرێکە بەمانای: فرە؛ زۆر؛ چەندەها؛ هەمە؛ گەلێک؛ چەند.

(multicolored, multimillionaire)

multicolored (mul′ti-kul′ĕrd), *adj.* هەمەڕەنگ؛ فرە ڕەنگ.

multi-ethnic (mul′ti-eth′nik), *adj.* فرە نەتەوە؛ فرە ڕەگەز.

(a ~ city)

multifarious (mul′tə-fâr′i-əs), *adj.* هەمەچەشن؛ فرە جۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا؛ جۆرەها

multifid (mul′tə-fid), *adj.* بەش بەش (گەڵا)؛ خانە خانە؛ پارچە پارچە.

multifold (mul′tə-fōld′), *adj.* تۆێ تۆێ

multiform (mul′tə-fôrm′), *adj.* فرە شێوە؛ هەمەچەشن؛ جۆرەها.

multilateral (mul′ti-lat′ĕr-əl), *adj.* (۱) فرە لایەن؛ فرە ڕوو؛ فرە لا. (۲) چەند لایی؛ فرە لایی؛ چەندەها وڵات یا لایەن تێیدا بەشدارە.

(a ~ treaty)

-multilaterally ***(adv.).***

multimillionaire (mul′ti-mil′yən-âr′), *n.* خاوەنی چەندەها ملیۆن دۆلار یا پاوەند؛ فرە ملیۆندار.

multipara (mul-tip′ə-rə), *n.* ئافرەتێکە کە سکی پڕە بە منداڵی دووەم یا بەڵای کەمەوە دوو منداڵی لەوەپێش بووە.

multiparous (mul-tip′ə-rəs), *adj.* (۱) سکپڕ بە دووەم منداڵ. (۲) لە یەک بەچکە زیاتری دەبێ لە سکێکدا.

multipartite (mul′ti-pär′tīt), *adj.* (۱) بەش بەش؛ جۆرەها؛ فرە بەش؛ پارچە پارچە. (۲) **multilateral** .

multiped (mul′ti-ped′), ***adj. Also*** **multipede,** فرە پێ.

n. گیاندارێکی فرە پێ؛ گیاندارێکە لە چوار پێ زیاتری هەیە.

multiple (mul′tə-p'l), *adj.* چەندجار؛ جۆراوجۆر؛ زۆر؛ فرە.

n. ئەنجامی لێکدان (ژمارەوپێوان): ***(10 is a ~ of 5 and 2 .)*** .

multiple-choice (mul′tə-p'l-chois′), *adj.* فرە وەڵامی؛ چەند وەڵامێک دەدات بۆنەوەی یەک وەڵامی ڕاستیان هەڵبژێرێت:

(a ~ test, question, etc.)

multiple sclerosis, نەخۆشی ڕەق بوون‌و ووشکبوونەوەی هەستە دەمارەکان کە دەبێتە هۆی لەکارکەوتن‌و لەرزینی ماسولکەکان.

multipliable (mul′tə-pli′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ لەیەک بدرێ (ژمارەوپێوان).

multiplicable (mul′tə-pli-kə-b'l), *adj.* = multipliable.

multiplicand (mul′tə-pli-kand′), *n.* ژمارەی لێدراو

multiplicate (mul′tə-pli-kāt′), *adj.* (١) توێ توێ. (٢) چەندەها زۆر.

multiplication (mul′tə-pli-kā′shən), *n.* لێکدان (ژمارەو پێوان).

multiplication table, خشتەی لێکدان (ژمارەوپێوان).

multiplicity (mul′tə-plis′ə-ti), *n.* (١) زۆری؛ چەندەها؛ زۆری و جۆراوجۆری. (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک.

multiplier (mul′tə-plī′ĕr), *n.* (١) زیادکەر (مرۆڤ، شت)؛ زاوزێکەر. (٢) ژمارەی پێ لێدراو (ژمارەوپێوان). (٣) ئامێری بەهێزکەر (فیزیا).

multiply (mul′tə-plī′), *v.t.* (١) زیادکردن؛ زۆرکردن؛ پەرەپێدان. (٢) لێکدان (ژمارەوپێوان).

v.i. (١) زاوزێ کردن؛ پەرەسەندن؛ زۆربوون. *(Rabbits ~ rapidly.)* (٢) لێکدان (ژمارەیەک لە ژمارەیەکی تر).

multitude (mul′tə-tōōd′, mul′tə-tūd′), *n.* (١) زۆری؛ فرەیی؛ ژمارە زۆری. (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک؛ کۆمەڵ؛ هەزاران *(There was a ~ of volunteers.)* (٣) the ~, جەماوەر؛ خەڵک؛ بۆرە پیاوان.

multitudinous (mul′tə-tūd′i-nəs), *adj.* (١) بێ شومار؛ زۆر؛ نێجگار زۆر. ٢) زۆرو جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن.

multivalent (mul′ti-vā′lənt, mul-tiv′ə-lənt), *adj.* (١) فرە هاوهێزی (کیمیا). (٢) فرە مانا؛ فرە نرخ.

multure (mul′chĕr), *n.* مزی ئاش؛ ئاشانە.

mum (mum), *n.* بیرەبەکی خەست و تیژە.

mum (mum), *v.i.* خۆگۆرین بۆ خۆبووماندن.

mum (mum), *n.* [Colloq.], = chrysanthemum.

mum (mum), *n.* [Colloq.], = mother.

mum (mum), *adj.* بێ دەنگ؛ نەدوو؛ قسەنەکەر؛ دەم داخراو

interj. بێ دەنگ بە!؛ قسە مەکە!؛ دەمت داخە!

mumble (mum′b'l), *v.t. & v.i.* (١) منجەمنج کردن؛ لەژێر لێوەوە وتن. *(Don't ~ your words.; The old man was ~ing to himself.)* (٢) بە بووک حووین بەهێواشی و ناڕەحەتی (لەبەر بێ دەندی).

n. منجەمنج

mumbo jumbo (mum′bō jum′bō), *n.* (١) بتێکی [M- J-]. ناشرینە خێڵە ڕەشەکانی ڕۆژاوای سوودان دەیان پەرست؛ جادووگەرێکی ئایدیە کە بە ناو گوایە خەڵک لە وەی دەپارێزێ. (٢) شتێکی ترسناک. (٣) نەرێتی نابێ هیچ و پووچ و بێ مانا؛ نەرێتی وەک جادووگەری. (٤) قسەی هیچ و پووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.

mummer (mum′ĕr), *n.* (١) نەکتەری خۆگۆڕی شانۆیی بێ دەنگ. (٢) نەکتەر.

mummery (mum′ĕr-i), *n.* (١) نواندنێکە بە جلی خۆگۆڕینەوە. (٢) نواندنێکی کەشوفشانە؛ نەریت یا ئاهەنگێکی پڕ لە کەشوفش و هیچ و پووچ و دووڕوویانە.

mummification (mum′ə-fi-kā′shən), *n.* مومیاکردن؛ مومیاکاری

mummify (mum′ə-fī′), *v.t.* مومیاکردن؛ دەرهێنانی ئاوسکی مرۆڤ یا گیانداری مردوو و دەرمان تێکردنی بۆ پاراستنی لە بۆگەنکردن.

v.i. وشکبوونەوە؛ هەڵقرچان؛ سیس بوونەوە.

mummy (mum′i), *n.* (١) مومیا؛ مردووی مومیاکراو (٢) کەسێکی هەڵقرچاو؛ کەسێکی ڕەقەڵە و سیس بووەوە.

mump (mump), *v.t. & v.i.* (١) = [Dial.] mumble. (٢) [Old Slang]، (ا) سوالکردن؛ پاڕانەوە. (ب) گزی کردن.

mumps (mumps), *n.pl.* ملەخرێ؛ ئاوسانی لووی لیکی ژێر گوێچکە.

munch (munch), *v.t. & v.i.* کرمانەن؛ مڵچاندن؛ مڵچەملچ کردن.

mundane (mun′dān), *adj.* (١) جیهانی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەک بە جیهانێکی بەرزترو گیانی: *(~ pleasures)*. (٢) ئاسایی؛ ووشکو ناخۆش (مەجان)؛ سادە. *(a ~ job, task, etc.)*.

mung bean, ماش.

municipal (mū-nis′ə-p'l), *adj.* (١) (ا) شارەوانی؛ هی شارەوانی؛ هی ئاوشار. (ب) سەربەخۆیی ئاوخۆی هەیە. (٢) تایبەتی بە کاروباری ئاوخۆی وواڵات یا هەرێمێک.

municipality (mū-nis′ə-pal′ə-ti), *n.* (١) شار؛ شارەوانی؛ شارێک کە سەربەخۆیی ئاوخۆی هەبێ. (٢) کاربەدەستانی شار؛ کاربەدەستانی شارەوانی.

municipalize (mū-nis′ə-p'l-īz′), *v.t.* (١) خستنەسەر شار؛ کردن بە بەشێک لە شار؛ دانەدەم شار. (٢) کردن بە شار؛ کردن بە شارێک کە سەربەخۆی ئاوخۆی هەبێ. -municipalization *(n.)*.

munificence (mū-nif′ə-s'ns), *n.* بەخشندەیی؛ زۆر دڵفراوانی؛ زۆر دەستودڵ کراوەیی.

munificent (mū-nif′ə-s'nt), *adj.* (١) بەخشندە؛ زۆر دڵفراوان؛ زۆر دەستودڵ کراوە. (٢) زۆر دڵفراوانی دەنوێنێ؛ نیشانەی بەخشندەیی و دەستودڵ کراوەییە: *(a ~ gift)*.

muniment (mū′ni-mənt), *n.* (١) هۆی خۆپاراستن؛ هۆی پاراستن. (٢) *(pl.)*، باوەڕنامەی خاوەنێتی زەوی‌وزارو شتی تر؛ باوەڕنامەی ماف.

munition (mū-nish′ən), *v.t.* کەرەستەی جەنگ پێدان؛ چەکدارکردن؛ چەک پێدان.

munitions (mū-nish′ənz), *n.pl.* جبەخانە؛ چەک و کەرەستەی جەنگ (گوللە، بۆمبا... هتد).

mural (myoor′əl), *adj.* (١) هی سەر دیوار؛ هی دیوار؛ بۆ سەر دیوار. (٢) وەک دیوار؛ دیواری.

n. نیگار یا دیمەنی لەسەر دیوار کراو.

muralist (myoor′əl-ist), *n.* نیگارکێشی سەر دیوار.

murder (mûr′dĕr), *n.* پیاوکوشتن بە دەستەنقەست؛ پیاوکوژی؛ خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕێژی.

v.t. (١) پیاوکوشتن بە دەستەنقەست؛ کوشتن؛ خوێن ڕشتن. (٢) کوشتن بە شێوەیەکی دڕندانەو بێ بەزەییانە (جەنگ). (٣) تێکدان؛ شێواندن: *(She ~ed that song.)*.

v.i. پیاوکوشتن بە دەستەنقەست؛ خوێن ڕشتن.

get away with murder, [Slang], کارێکی خراپ کردنو کەس پێ نەزانێن و سزا نەدران؛ بەدکاری کردنو وەک بەرزەکی باتان بۆی دەرچوون

murder will out, (١) پیاوکوژ هەر دەردەکەوێ؛ پیاوکوژی هەر دەردەکەوێ. (٢) کاری نهێنی و بەدکاری هەر دەردەکەوێ وەک یا دەرەنگ

murderer (mûr′dĕr-ĕr), *n.* پیاوکوژ؛ خوێن ڕێژ.

murderess (mûr′dĕr-is), *n.* ئافرەتی پیاوکوژ؛ پیاوکوژی ژن.

murderous (mûr′dĕr-əs), *adj.* (١) دڕندە؛ کوشندە؛ پیاوکوژانە؛ زۆر بەد؛ زۆر دڵڕەقانە: *(a ~ act)*. (٢) تایبەتی بە پیاوکوشتن؛ هی پیاوکوژی: *(a ~ rage)*. (٣) [Colloq.]، زۆر گران؛ زۆر ناخۆش و ترسناک: *(a ~ exam)*.

murine (myoor′īn, myoor′in), *adj.* هی توخمی مشک؛ هی گیانداری کرۆژدە (وەک مشک و مشکەکوێرە... هتد).

n. گیانداری کرۆژدە.

murk (mûrk), *n.* تاریکی؛ لێڵی؛ نادیاری.

adj. [Archaic], تاریک؛ لێڵ؛ ناڕوون.

murky (mûr′ki), *adj.* (١) تاریک. (٢) لێڵ (ئاو، ئاسمان)؛ لیخن؛

(~ waters, air, etc.) تەم‌ومژاوی

(٣) لێڵ (مێشک)؛ شێواو؛ تێکچوو.

(٤) نادیار؛ لێڵ. تێگەیشتنی گرانە.

-murkily *(adv.)*; **murkiness** *(n.)*.

murmur (mûr′mēr), *n.* (١) خوڕە؛ خوڕەخوڕ؛ خوڕەی ئاو.

(٢) بۆڵە؛ بۆڵەبۆڵ لەژێر لێوەوە؛ خوتەوبۆڵە.

(٣) پرتەپرتی دڵ (پزیشکەوانی).

v.i. (١) خوڕەهاتن؛ خوڕەخوڕهاتن.

(٢) خوتەو بۆڵەهاتن؛ بۆڵەهاتن لەژێر لێوەوە

v.t. لەژێر لێوەوە وتن؛ بەبەر خۆوە ووتن.

murmurous (mûr′mēr-əs), *adj.* (١) خوڕەخورکەر

(٢) منجەمنجاوی؛ خوتەوبۆڵە لێوە هاتوو.

murphy (mûr′fi), *n.* [Slang]. = **potato**.

murrain (mûr′in), *n.* (١) دەردی ڕەشەوڵاخ.

(٢) [Archaic]، تاعوون

muscadine (mus′kə-din, mus′kə-dīn´), *n.* (١) جۆرە ترێیەکە.

(٢) [Obs.]. حۆرێکە لە شەراب.

muscat (mus′kət, mus′kat), *n.* (١) جۆرە ترێیەکی شەرابە

(٢) شەرابی ئەم ترێیە

muscatel (mus´kə-tel′), *n.* (١) جۆرە شەر بێکی شیرینە.

(٢) جۆرە ترێیەکی شیرینە ئەم شەرابەی لێ دروست دەکرێ.

muscle (mus′l), *n.* (١) ماسولکە؛ ماڵۆڵە؛ بازوو.

(٢) هێزی ماسولکە. (٣) هێز؛ زەبر؛ زەبروزەنگ.

(to put some ~ into law enforcement)

v.i. [Colloq.], (~ in), بەزۆر خۆ پیاکردن؛ بەزۆر ڕێی خۆ کردنەوە

muscle sugar, شەکری خاو؛ شەکری پاک نەکراوە

Muscovite (mus′kə-vīt´), *n.* دانیشتووی شاری مۆسکۆ؛ ڕووسی؛ هاونیشتمانیەکی ڕووسی

adj. ڕووسی؛ تایبەتی بە ڕووسیا.

muscovite (mus′kə-vīt´), *n.* کانزایەکی فافۆنی یا شووشەیی کارەبا نەگەیەنەرە

muscular (mus′kyoo-lēr), *adj.* (١) ماسولکەیی؛ بازۆیی.

(٢) ماسولکەدار؛ بازووبار؛ بەهێز؛ بازۆڵەدار.

muscular dystrophy, نێسکەنەرمە

muscularity (mus´kyoo-lar′ə-ti), *n.* ماسولکەداری بەهێزی؛ بازۆڵەداری

musculature (mus′kyoo-lə-chēr), *n.* باری ڕێکخراوی ماسولکە یا ئەندامێکی لەش

musculo- (mus′kyoo-lō, mus′kyoo-lə), *Also* **muscal-**, پێشگرێکە بەمانای ماسولکە؛ بازوو.

Muse (mūz), *n.* (١) بانوخوای وێژەو هۆنراوەو هونەرو زانیاری (ئەفسانەی یۆنانی) (٢) [m-]، پەری هۆنراوەو هۆنەر؛ پەری شیعر.

muse (mūz), *v.i.* (~ over; ~ on), بیرکردنەوە؛ داڵغەلێدان

v.t. (١) بیرلێکردنەوە. (٢) تێدا ڕامان؛ سەیرلێهاتن.

n. بیرکردنەوە

museful (mūz′fəl), *adj.* بیرکەرەوە. داڵغەلێدەر.

musette (mū-zet′), *n.* (١) جۆرێکە لە زورنا یا جووزەلە.

(٢) ئاواز. (٣) تووڕەکەی سەرشانی سەرباز.

museum (mū-zē′əm), *n.* مۆزەخانە؛ ئەنتیکەخانە.

mush (mush), *n.* (١) شۆربای گەنمەشامی.

(٢) شتێکی نەرم‌وشلی تەڕوبڕی خەست‌وخۆڵ.

(٣) [Colloq.]، سووزداری لە ڕادە بەدەر؛ هەست ناسکی (بەتایبەت دڵداری).

mush (mush), *v.i.* کاروانکردن بەناو بەفردا بە گالیسکە بەفرینەی سەگ.

n. کاروانێکی وەها.

interj. تێخوڕینی سەگی گالیسکەی بەفرین.

mushroom (mush′room, mush′room), *n.* قارچک.

adj. (١) قارچکی؛ بە قارچک کراو.

(٢) لە قارچک دەچێ (لە شێوە یا زوو پەرەسەندندا).

v.i. (١) زوو پەرەسەندن؛ زوو گەورەبوون؛

(The demonstration ~ed into a riot.; Their business ~ed in the first year.)

(٢) ئاوسان و سەر پان بوونەوە وەک قارچک؛ وەک قارچک لێهاتن.

mushy (mush′i), *adj.* (١) بڵ؛ نەرم و فشەڵ. *(~ rice)*.

(٢) [Colloq.]، لە ڕادە بەدەر بەسۆز؛ زۆر بەسۆزو هەست ناسک.

music (mū′zik), *n.* (١) ساز؛ مۆسیقا.

(٢) ئاوازێکی خۆش (وەک خوێندنی باڵندەو خوڕەخوڕی ئاو).

face the music, [Colloq.], ڕووبەڕووی ئەنجامی ناخۆشی کاری خۆ وەستان و قبوڵ کردنی.

set to music, ئاواز بۆ دانان؛ مۆسیقا بۆ دانان.

musical (mū′zi-k'l), *adj.* (١) سازی؛ مۆسیقایی.

(٢) خۆش ئاواز؛ دەنگخۆش.

(٣) مۆسیقازان؛ حەزکەر لە مۆسیقا؛ لێهاتووی مۆسیقا؛ *(a ~ person)*.

(٤) بە مۆسیقاوە؛ بە ئاوازەوە *(a ~ comedy)*.

n. (١) **musical comedy** . (٢) ئاهەنگ بە مۆسیقاوە.

musical comedy, شانۆنامەی مۆسیقایی؛ فیلمی مۆسیقایی؛ فیلمی بە گۆرانی و مۆسیقاوە.

musicale (mū´zi-kal′), *n.* [Fr.], ئاهەنگێک بە مۆسیقاوە.

music box, سندوقی مۆسیقا.

music hall, شانۆی مۆسیقاو شانۆگەری؛ هۆڵی مۆسیقاو شانۆگەری.

musician (mū-zish′ən), *n.* مۆسیقاژەن بە پیشە؛ ساز لێدەر.

musicologist (mū´zi-kol′ə-jist), *n.* مۆسیقاناس.

musicology (mū´zi-kol′ə-ji), *n.* زانستی مۆسیقا؛ مۆسیقاناسی.

musing (mūz′iŋ), *adj.* بیرکەرەوە.

n. بیرکردنەوە.

musk (musk), *n.* (١) مسک: ماددەیەکی بۆنداره لە تووڕەکەیەکی ژێر چەرمی سکی ئاسکی مسک دەردەهێنرێ. (٢) مسک: بۆنێکی خۆشە بۆ لەخۆدان. (٣) ئاسکی مسک.

musk deer, ئاسکی مسک.

musket (mus′kit), *n.* مەسکەت: جۆرە تفەنگێکی سەربازی پیادەی کۆنە.

musketeer (mus´kə-tēr′), *n.* سەربازی مەسکەت لەشان؛ مەسکەت لەشان.

musketry (mus′kit-ri), *n.* (١) هونەری تەقاندنی تفەنگی مەسکەت (٢) (أ) تفەنگی مەسکەت بە کۆمەڵ. (ب) مەسکەت لەشانان.

muskmelon (musk′mel´ən), *n.* (١) شەمامە؛ کاڵەکەزەردە.

(٢) ڕووەکی شەمامە

muskrat (musk′rat´), *n.* (١) مشکی ئاوی: گیاندارێکی کرۆژەندەی ئاوی کەوڵ ساف و بریقەدارە لە مشک دەچێ. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.

musk rose, گوڵە مسک: گوڵێکی بۆنخۆشی سپی‌یە.

muslin (muz′lin), *n.* مۆزلین: قوماشێکی لۆکەی تەنکە

musquash (mus′kwäsh), *n.* = **muskrat**.

muss (mus), *n.* [Colloq. or Dial.], (١) پشێوی؛ ناڕاوە.

(٢) شەڕ؛ دەمەقاڵێ.

v.t. [Colloq. or Dial.], (~ up), تێکدان؛ شێواندن.

mussel (mus′l), *n.* جۆرێکە لە گوێچکەماسی

mussy (mus′i), *adj.* [Colloq.], ناڕێک‌وپێک؛ تێکەڵوپێکەڵو؛ بەسەرێکدا شێواو.

must (must), *v.aux.* (١) پێویستە؛ دەبێ؛ پێویست کردن:

(I ~ pay you.)

(٢) دەبێ؛ لەوە دەچێ: *(Then you ~ be her cousin.)*.

(It ~ have rained while we were in.) (٢) دەبێ: دەبێ وابووبێ.

n. شتێکی پێویست: شتێک کە پێویستە بکرێ یا بێ.

| This book (film, play) is a ~ . |

adj. پێویست: پێویستە.

must (must), *n.* (١) مەستو: بەدبیەتی نێرەفیلی بەئانۆش. ٢) نێرەفیلی بەئانۆش.

must (must), *n.* شەرابی تازە: خۆشاوی تازە.

must (must), *n.* بۆگەن: بۆگەن کردن.

mustache, moustache (məs-tash′, mus′tash), *n.* سمێل.

mustang (mus′taŋ), *n.* ئەسپەکسوی پۆژاوای ئەمەریکا.

mustard (mus′tērd), *n.* (١) خەرتەنە. (٢) تۆوی هەڕاوی خەرتەنە کە دەگیرێتەوەو وەک بەهاراتو دەرمان بەکاردێت. (٣) زەرد: ڕەنگی زەرد.

mustard gas, گازی خەرتەنە: گازێکی ژەهراوی کوشندەیە.

mustard oil, ڕۆنی خەرتەنە: سابوونی لێ دروست دەکرێ.

muster (mus′tēr), *v.t.* (١) کۆکردنەوە سەرباز: کۆمەڵ کردن.

(The man was ~ed for roll call.) بانگ کردن.

(٢) ~ up : گورج کردنەوە: کەوتنەخۆ: خستنەیەک (ئازایی، هێز): کۆکردنەوە.

(M~ up your courage.)

v.i. کۆبوونەوە سەرباز: ڕێزبوون.

n. (١) کۆبوونەوە سەرباز بۆ ئاو خواردنەوەو پشکنین. (٢) کۆمەڵ: کەسانی کۆبوونەوەیەک: کۆبوونەوە. (٣) لیستەی ناوی لقێکی سوپا یا هێزی دەریایی.

muster in, گیران بە سەربار.

muster out, لە سەربازی خستن یا ئازادکردن.

pass muster, باشە: پەسەندە: بەکاردەهێنرێ: پلەکەی پەسەندە.

mustiness (mus′ti-nis), *n.* بۆن کەپوو: بۆن دڕن.

musty (mus′ti), *adj.* (١) بۆن کەپووای: بۆن دڕناوی: بۆن کۆن. (٢) کۆن: باوەڕەهاو: سووار.

mutability (mū′tə-bil′ə-ti), *n.* بگۆڕی: هەمیشە گۆڕان: بێ باری.

mutable (mū′tə-b'l), *adj.* (١) بگۆڕ: دەگۆڕێ: دەتوانرێ بگۆڕێ. (٢) بێباک: حولحولۆ: هەمیشە گۆڕاو.

mutate (mū′tāt), *v.i. & v.t.* گۆڕان: گۆڕین: گۆڕان بنچینەیی و کوتوپڕ (زیندەوەرزانی).

mutation (mū-tā′shən), *n.* (١) گۆڕان: گۆڕین. (٢) گۆڕانی سیفە: سروشت: یا تایبەخۆیی. (٣) (١) گۆڕینێکی بنچینەیی کوتوپڕی گیاندارێک یا ڕووەکێک و بوون بەهۆی جیاوازیەکی زۆر لەچاو توخمو بنەچەکەیدا (ب) گیانلەبەر یا ڕووەکێک کە ئەم گۆڕینەی بەسەردا بێت.

mutatis mutandis (mū-tā′tis mū-tan′dis), [L.] دوای ئەوەی ئەو گۆڕینەی پێویست بوو بکرێ کرا.

mutative (mū′tə-tiv), *adj.* دەگۆڕێ: گۆڕان تێدایە: گۆڕانی تێکەوتووە.

mutchkin (much′kin), *n.* [Scot.], پێوانەیەکی شلەیە هەشت یەکی گالۆنێکە.

mute (mūt), *adj.* لاڵ: بێ دەنگ.

n. (١) لاڵ: کەرولاڵ: کەسێکی کەرولاڵ. (٢) تیپی بێ دەنگ (زمانەوانی). (٣) شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی ئامێرێکی مۆسیقایی.

v.t. (١) دەنگ کزکردن: نزم کردنەوە: خەفەکردن: کپ کردن. (٢) لە تۆخی کەمکردنەوە: ڕەنگ: لە تووندوتیژی کەمکردنەوە (دەنگ).

mutilate (mū′t'l-āt′), *v.t.* (١) دەست و پەل بڕین: پەل بڕین.

(His body was ~d.) بەسەربەکدا شێواندن (لەش): کەلەلاکردن.

(٢) شێواندن: تێکدان.

(The censors ~d his speech.)

-mutilation *(n.)*; **mutilative** *(adj.)*; **mutilator** *(n.)*.

mutineer (mū′t'n-ēr′), *n.* کەسێکی یاخی: سەربازی یاخی: یاخی: سەرپێچ.

mutinous (mū′t'n-əs), *adj.* یاخیبوو: سەرپێچ.

mutiny (mū′t'n-i), *n.* یاخی بوون: سەرپێچی: یاخی بوونی سەرباز یا کەشتیەوان لە سەرۆکەکانیان.

v.i. یاخی بوون: سەرپێچی کردن.

mutt (mut), *n.* [Slang], (١) گێژوویژ: کەسێکی بێ مێشک. (٢) سەگی دووڕەگ.

mutter (mut′ēr), *v.i.* (١) منجەمنج کردن: لەژێر لێوەوە ووتن. (٢) بۆڵەبۆڵ کردن (بە دەنگی نزم): خوتەوبۆڵەهاتن: سکاڵاکردن. (٣) گرمەهاتن: گرمەگرم کردن.

v.t. بۆڵەبۆڵ کردن: سکاڵاکردن لەژێر لێوەوە: خوتەوبۆڵەهاتن.

n. (١) منجەمنج کردن: بۆڵەبۆڵ کردن. (٢) بۆڵەبۆڵ: ووڕتەوورت: منجەمنج: سکاڵا.

mutton (mut′'n), *n.* (١) گۆشتی مەڕ. (٢) [Rare] : مەڕ.

mutual (mū′chōō-əl), *adj.* (١) (ا) دوولایی: دووسەرە: دووسەری.

(~ friendship, hate, suspicion, etc.)

(ب) وەک یەک وان بۆ یەکتری: (~ enemies) .

(٢) ناوکزیی: هاو: (our ~ friend) .

(٣) تایبەت بە کۆمپانیایەکی بیمە کە ئەندامەکانی بەشداری سوودو زیانی دەبن.

mutualism (mū′chōō-əl-iz′m), *n.* هاوکاری: ئالوگۆرکردنی سوود: لەسەر یەکتری زیانی دوو گیاندار.

mutuality (mū′chōō-al′ə-ti), *n.* دوولایەنی: دووسەری.

mutualize (mū′chōō-əl-īz′), *v.t. & v.i.* (١) دوولایی کردن: کردن بە دووسەر: کردن بە هی هەردوولا. (٢) بەشداری کردنی کۆمپانیایەک: کردنی کۆمپانیایەک بە هی کرێکارەکانی.

mutually (mū′chōō-əl-i), *adv.* بۆ هەردوولا: دوولایەنە: دووسەری: (~ beneficial)

muzzle (muz′'l), *n.* (١) لمۆز: قەپۆز: دەموقەپۆز. (٢) دەمبەست: دەمبێن: لەواشە. (٣) سەر یا دەمی لوولەی چەکی ئاگرین.

v.t. (١) لەواشەکردن: دەمبێنەکردن: لمۆزکردن. (٢) دەم داخستن: قسە لێ قەدەغەکردن.

my (mī), *pron.* هی من: ~ م (سەرم، پێڵاوەکانم).

interj. پەحەا: پەکوو: بەهیبەها: هاوار بە مانم: (Oh, ~ !) .

my- (mī), **myo-**.

myalgia (mī-al′ji-ə), *n.* ئازاری ماسولکە.

myasthenia (mī′as-thē′ni-ə), *n.* بێ هێزی ماسولکە: لاوازی و سستی ماسولکە.

mycelium (mī-sē′li-əm), *n.* بەشی سەوزەواتی قارچک و توخمەکەی کە لە شێوەی تالە دەزووداں.

myco- (mī′kō, mī′kə), پێشگرێکە بەمانای: قارچک: کەپوو.

mycobacterium (mī′kō-bak-tēr′i-əm), *n.* بەکتریای کەپوو.

mycology (mī-kol′ə-ji), *n.* (١) قارچک زانی: کەپووزانی: زانستی قارچک و کەپوو. (٢) هەموو جۆرە قارچک و کەپوویەکی ناوچەیەک.

mycosis (mī-kō′sis), *n.* (١) پەیدابوونی کەپوو لە لەشدا: کەپووەهلێنانی لەش. (٢) نەخۆشی کەپوو.

mydriasis (mi-drī′ə-sis, mī-drī′ə-sis), *n.* فراوانبوونی بیلبیلەی چاو (بەهۆی نەخۆشی یا دەرمانەوە).

myelencephalon (mī′ə-len-sef′ə-lon′), *n.* بەشی دواوەی مێشک.

myelitis (mī′ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی مۆخی بڕبڕە: نەخۆشی مۆخ.

myelo- (mī′ə-lō), پێشگرێکە بەمانای: مۆخی بڕبڕەی پشت.

myeloid (mī′ə-loid′), *adj.* (١) هی مۆخی بڕبڕە. (٢) تایبەتی بە مۆخ: لە مۆخ چوو یا وەرگیراو.

myna, mynah (mī′nə), *n.* باڵندەیەکی ئاسیایی: لاسایی مرۆڤ دەکاتەوە.

myo- (mī′ō, mī′ə), پێشگرێکە بەمانای: ماسولکە.
myocardiograph (mī′ō-kär′di-ə-graf′, mī′ō-kär′di-ə-gräf′), *n.* نامێرێ تۆمارکەری بزوانی ماسولکەی دڵ؛ وێنەگری بزوانی ماسولکەی دڵ.
myocarditis (mī′ō-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی ماسولکەی دڵ.
myocardium (mī′ō-kär′di-əm), *n.* ماسولکەی دڵ.
myogenetic (mī′ō-jə-net′ik), *adj.* لە ماسولکەوە پەیدابووە؛ لە ماسولکەوە هاتوو.
myograph (mī′ə-graf′, mī′ə-gräf′), *n.* نامێرێ تۆمارکردنی گرژی ماسولکە.
myology (mī-ol′ə-ji), *n.* ماسولکەناسی (تۆیکاری)
myoma (mī-ō′mə), *n.* تاوساوێیەکی لە تێشووی شانە پێکهاتوو؛ لووی شانەی ماسولکە.
myomatous (mī-om′ə-təs), *adj.* تایبەتی بە تاوساوی شانەی ماسولکە.
myopathy (mī-op′ə-thi), *n.* نەخۆشی ماسولکە.
myope (mī′ōp), *n.* نەخۆشی نزیک بین؛ نزیک بین.
myopia (mī-ō′pi-ə), *n.* نەخۆشی نزیک بینی؛ نزیک بینی.
myopic (mī-op′ik), *adj.* نزیک بین.
myopy (mī′ə-pi), *n.* = myopia.
myosis (mī-ō′sis), *n.* چوونەوەیەک یا کرژبوونی بیلبیلەی چاو (بەهۆی نەخۆشی یا بەکارهێنانی دەرمانەوە).
myosotis (mī′ə-sō′tis), *n.* پرووەکێکە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ.
myotic (mī-ot′ik), *adj.* هی بیلبیلەی چاو هێنانەوەیەک‌و کرژکردن؛ بیلبیلەی چاو کرژبوو؛ دەبێتە هۆی چوونەوەیەکی بیلبیلەی چاو.
n. دەرمانی بیلبیلەی چاو کرژکردن یا هێنانەوەیەک.
myria- (mir′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بێ شومار؛ زۆر؛ گەلێک. (٢) دە هەزار
myriad (mir′i-əd), *n.* (١) دە هەزار (٢) هەزاران؛ هەزارەها؛ ژمارەیەکی بێ شومار یا نێجگار زۆر.
adj. بێ شومار؛ هەزارەها؛ نێجگار زۆر
myriapod (mir′i-ə-pod′), *adj. & n.* هەزارپێ.
myriapodan (mir′i-ap′ə-dən), *adj. & n.* = myriapod.
myriapodous (mir′i-ap′ə-dəs), *adj.* = myriapod.
myrmeco- (mûr′mi-kō, mûr′mi-kə), پێشگرێکە بەمانای: مێروولە
myrmecology (mûr′mi-kol′ə-ji), *n.* زانستی مێروولە
myrmecophagous (mûr′mi-kof′ə-gəs), *adj.* مێروولەخۆر
myrrh (mûr), *n.* (١) جەوی دار "مۆر" (٢) داری "مۆر" دارێکی بۆنخۆشە جەوێیەک دەردەدات بۆنی خۆشی لێ دروست دەکرێ.
myrtaceous (mûr-tā′shəs), *adj.* مۆردی؛ هی درەختی مۆرد‌و یوکالیپتۆس
myrtle (mûr′t'l), *n.* مۆرد.
myself (mī-self′, mə-self′), *pron.* (١) خۆم *(I went ~.; I hurt ~.)* (٢) دڵخۆش چاکی خۆم؛ دڵخۆش باشیم: *(I am not ~ when I rage like that.)*
mystagogue (mis′tə-gôg′, mis′tə-gog′), *n.* لێکدەرەوەی شتی ئایینی لێڵ‌و نهێنی؛ ماموستای شتی نهێنی‌و نەزانراوی ئایینی.
-mystagogy *(n.).*
mysterious (mis-tēr′i-əs), *adj.* نادیار؛ لێڵ؛ شاراوە
mystery (mis′tēr-i, mis′tri), *n.* (١) شتی نەزانراو یا دەرنەکەوتوو؛ نهێنی *(the ~ of life)* (٢) (ا) پووداوێکی شاراوە (بەتایبەتی پیاوکوشتن) (ب) چیرۆکی پووداوێکی شاراوەی وەها. (٣) لێڵی؛ نهێنی؛ شاراوەیی: *(An air of ~ surrounds this affair.)* (٤) (*pl.*)، نەریت‌و بیروڕای ئایینی. (٥) کۆمەڵی ئایینی نهێنی کۆن. (٦) **a mystery play** (ا) ئوپێڕێی بەکۆمەڵی کڵێسەی کاسۆلیکی. (ب) پووداوی ژیاننامەی عیسا‌و مەریەم.
mystery, پیشە.
mystery play, شانۆنامەی پووداوێکی ئینجیل بەتایبەتی هی ژیاننامەی عیسا.
mystic (mis′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە نەریت‌و بیروڕای ئایینی نهێنی. (٢) نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار: *(~ powers)*. (٣) هی سۆفی یا سۆفێتی.
n. سۆفی.
mystical (mis′ti-k'l), *adj.* (١) نیشانەیی؛ گرنگ لەڕووی ئایینیەوە. (٢) هی سۆفی یا سۆفێتی. (٣) [Rare]، شاراوە؛ لێڵ؛ نهێنی؛ نادیار
mysticism (mis′tə-siz′m), *n.* (١) سۆفێتی. (٢) بیروڕای شاراوە یا نادیار؛ بیرکردنەوە لە شتی نادیار.
mystify (mis′tə-fī′), *v.t.* (١) سەرسام کردن؛ سەرسوڕماندن. (٢) شاردنەوە بۆ تێنەگەیشتنی؛ وەهالێکردن کە سەیر بێتە بەرچاوو تێنەگەیشتنی گران بێت.
-mystification *(n.).*
mystique (mis-tēk′), *n.* هەستی سەرسامی‌و شکۆ پێدان‌و دڵفڕاندن کە شتێک، کەسێک، یا پیشەیەک دروستی دەکات لەلای هەندێ کەس *(the ~ of Eastern music, art, progress, revolution, the acting profession, etc.)*
myth (mith), *n.* (١) ئەفسانە. (٢) سەرجەمی ئەفسانەکان. (٣) چیرۆکی ئەفسانەیی؛ چیرۆکی درۆ. (٤) کەسێک یا شتێکی ئەفسانەیی.
mythic (mith′ik), *adj.* = mythical.
mythical (mith′i-k'l), *adj.* (١) ئەفسانەیی: *(a ~ creature)*. (٢) درۆ؛ هەڵبەستراو؛ ڕێکخراو.
mythicize (mith′i-sīz′), *v.t.* کردن بە ئەفسانە؛ بە ئەفسانە دانان؛ وەک ئەفسانە لێکردن.
mytho- (mith′ō, mith′ə), پێشگرێکە بەمانای: ئەفسانە.
mythological (mith′ə-loj′i-k'l), *adj.* ئەفسانەیی.
mythologist (mi-thol′ə-jist), *n.* ئەفسانەزان؛ قوتابی ئەفسانە.
mythologize (mi-thol′ə-jīz′), *v.i.* ئەفسانە لێکدانەوە؛ دەربارەی ئەفسانە نووسین.
v.t. = mysticize.
mythology (mi-thol′ə-ji), *n.* (١) ئەفسانەزانی؛ زانستی ئەفسانە. (٢) کۆبێبی ئەفسانە؛ پەرتووکێک دەربارەی ئەفسانە. (٣) ئەفسانە؛ سەرجەمی ئەفسانەی چەرخێک یا نەتەوەیەک.
mythomania (mith′ə-mā′ni-ə), *n.* زۆر حەز لە درۆکردن؛ حەز لە شت گەورەکردن.
mythopoeic, mythopeic (mith′ə-pē′ik), *adj.* ئەفسانە دروستکەر؛ حەزکەر لە ئەفسانە دروستکردن.
mythos (mī′thəs), *n.* (١) = myth (ب) = mythology. (٢) نەریت‌و خوورەوشتی نەتەوەیەک وەک لە هونەری ئەو نەتەوەیەدا دەردەکەوێ. (٣) مرۆڤ پەرستی.
myxedema, myxoedema (mik′si-dē′mə), *n.* جۆرە نەخۆشیەیەکە لە ئەنجامی باش کارنەکردنی لووی "سایرۆد" هوە تووش دەبێ‌و نیشانەکانی ورشکبوونەوەی پێست‌و سستی لەش‌و مێشکە
myxo- (mik′sō, mik′sə), پێشگرێکە بەمانای: چڵم؛ ماددەی لینج.
myxoid (mik′soid′), *adj.* چڵمین؛ لینج.

myxoma (mik′sō-mə), *n.* لووی بێ زیانی چڵمێن.

myxomycete (mik´sō-mī-sēt′), *n.* کەڤووی چڵمێن یا لیێنج.

N n

N, n (en), *n.* (١) تیپی چواردەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزیيە. (٢) دەنگی نهم تیپیە: " ئین " . (٣) قاڵبی نهم تیپە. (٤) نیشانەی پلەی چواردەهەم؛ پلەی چواردەهەم.

adj. ١) تایبەتی بهم تیپە. (٢) چواردەهەم؛ پلەی چواردەهەم.

N (en), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی تیپی " N " دا. (٢) ژمارە (٩٠)ی ڕۆمانی.

nab (nab), *v.t.* [Colloq.], ١) بر پێداکردن؛ هەڵپروسکان؛ ڕفاندن. (٢) گرتن (تاوانکار).

nabob (nā′bob), *n.* ١) فەرمانڕەوای خۆیی ناوچەیەکی ئیمپراتۆرییەتی مەغۆل لە هیندستان؛ فەرمانڕەوای ناوچەیی هیندی. (٢) دەوڵەمەندێکی دەوڵەمەند لە هیندستاندا. (٣) کەسێکی زۆر دەوڵەمەند.

nacelle (nə-sel′), *n.* حاملەی فڕۆکەوان. مەکینە، یا بار لە هەندێ فڕۆکەدا

nacre (nā′kĕr), *n.* = mother-of-pearl.

nacreous (nā′kri-əs), *adj.* ١) هاوشێوەیەکی وەک مرواری (قاقەلەی گیانداری ناوی). (٢) بریقەدار.

nadir (nā′dĕr, nā′dêr), *n.* ١) نزمترین خاڵی جیهان (نەستێرەناسی). (٢) نزمترین پلە؛ نزمترین شوێن؛ بنی بن؛ پەستترین کات.

(the ~ of human misery)

nag (nag), *v.t.* سەرکونکردن (بە ڕەخنەو برتەوبۆڵە)؛ سەر خستنەسەر؛ هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن بەسەردا و ڕەخنەلێگرتن.

v.i. هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن و ڕەخنەگرتن.

n. ١) سەرکونکردن؛ هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن و ڕەخنەگرتن. ٢) [Colloq.]. سەرکونکەر (بەتایبەتی نافرەت و بەتایبەتیش بۆ منداڵێکی هەمیشە بۆڵەبۆڵکەرو سکاڵاکەر (نافرەت).

nag (nag), *n.* ١) ئەسپی سواری بچووک؛ ئەسپ. ٢) ئەسپی پیری لەکارکەوتوو؛ ئەسپی بن فەر.

nagger (nag′ĕr), *n.* کەسێکی سەرکونکەر (بەتایبەتی نافرەت)؛ کەسێکی هەمیشە بۆڵەبۆڵکەرو ڕەخنەگر.

naiad (nā′ad, nī′ad), *n.* ١) حۆری ئاو؛ کچێکی ئەفسانەییيە گوایە لە کانی و ڕوبارەدا دەژی و دەبێتە هۆی هەڵقوڵانیان و ووشک نەکردنیان. ٢) ئاوڕۆشنکەرەوە. (٣) نافرەتی مەلەوان.

naif (nä-ēf′), *adj.* = naive.

nail (nāl), *n.* ١) نینۆک (ب) چنگ؛ چرنووک. (٢) بزمار. ٣) پێوانەیەکی کۆنی کوتاڵە بریتیيە لە دوو گرێو چواریەکی گرێیەک. ٤) [Slang]، جگەرە.

v.t. ١) بزمارلێدان؛ بە بزمار قایم کردن. ٢) بەستنەوە (مەجان)؛ مسۆگەرکردن؛ دڵنیابوون لە دەستکەوتنی شتێک *(He ~ ed the bargain, contract, etc.)* ٣) چاو تێ بڕین؛ چاو لێ نەترووکاندن: *(eyes ~ ed to the stage)* ٤) [Colloq.]، گرتن؛ بەرەوبڕی دانەوەو گرتن: *(to ~ a criminal)* ٥) [Colloq.]، هەڵمانین (درۆ)؛ خستنەڕوو؛ گرتن: *(to ~ a lie)* ٦) پێکان و خستنەخوارەوە: *(to ~ a bird in flight)*

fight tooth and nail, بەوپەڕی تواناوە شەڕکردن یا هەوڵدان.

hit the nail on the head, پێکان؛ باش بۆ چوون؛ باش ووتن یا کردن.

nail (a person) down (to a promise), بەستنەوەی کەسێک بە بەڵێنەکەیەوەو واز لێ نەهێنانی هەتا بەڵێنەکەی جێبەجێ دەکات.

nail up, ١) بە بزمار داکوتان یا هەڵواسین. ٢) داخستن بە بزمار (دەرگا، پەنجەرە)؛ بە بزمار قایم کردن: *(to nail up a window)*

on the nail, ١) یەکسەر؛ دەمودەست؛ بەبێ دواکەوتن. ٢) لە کات یا شوێنی خۆیدا.

nail clipper, نبنۆککەر؛ مەکینەی نینۆک کردن.

nail file, بڕبەندی نینۆک.

naive, naïve (nä-ēv′), *adj.* ساویلکە؛ خۆش باوەڕ؛ نەزان؛ دل ساف. -naively *(adv.)*; naiveness *(n.)*.

naiveté, naïvete (nä-ēv′tā′, nä-ēv′tā), *n.* ١) ساویلکەیی؛ خۆش باوەڕی؛ نەزانی؛ دل سافی (٢) تێبینی یا کردارێکی ساویلکانە؛ گوفتار یا کاری دل سافانە.

naivety (nä-ev′ti), *n.* = naiveté.

naked (nā′kid), *adj.* ١) ڕووت؛ ڕووتوقووت. *(a ~ body)* ٢) هەژار؛ بێ دەرامەت؛ فەقیر. (٣) بەرهەڵ؛ نەپارێزراو. ٤) (أ) ڕووت؛ لەناو کێلانەکەیدا ئەیە: *(a ~ sword)* (ب) ڕووت (دڕەخت) (ج) ڕووت (دیوار)؛ نەڕازاوە؛ هیچی پێوە نەیە: *(a ~ wall)* ٥) ناشکرا؛ ڕووت؛ هەڵماڵراو: *(the ~ truth; ~ aggression)* ٦) بەتاڵ. *(a ~ contract)* ٧) بێ تووک؛ بێ پەڕ؛ بێ قاووغ؛ بێ پووڵەکە؛ ڕووت.

naked eye, چاوی ڕووت؛ چاوی بێ چاوێلکە یا دووربین.

nakedness (nā′kid-nis), *n.* ڕووتی؛ ڕووتوقووتی؛ هەڵماڵراوی؛ ناشکرایی.

nameable (nām′ə-b'l), *adj.* ١) ناو دەهێنرێ؛ دەتوانرێ ناوی بهێنرێ. (٢) شایانی ناوبردنە؛ بەناو؛ دیار

namby-pamby (nam′bi-pam′bi), *adj.* ١) ناسکۆڵە؛ ژنانە؛ هەست ناسک. (٢) بوودەڵە؛ بێ غیرەت؛ بێ دەسەڵات؛ چرووک؛ لاواز؛ ڕاڕا.

n. ١) قسەو نووسراوی ژنانەو چرووکانە؛ نووسراوی بەسۆز (٢) کەسێکی بێ غیرەتو بێ دەسەڵات؛ کەسێکی بوودەڵە (لەڕووی سووکی).

name (nām), *n.* ١) ناو. (٢) قسەی خراپ؛ ناوونانۆزە. *(They called him ~s.)* (٣) (أ) ناو؛ ناوبانگ؛ ناوداری: *(a good ~)* (ب) ناوبانگی باش؛ ناوی باش. (٤) خێڵ: *(the last of my ~)* (٥) بەناو؛ هەر بەناو: *(He is chief in ~ only.)* ٦) کەسێکی ناودار؛ کەسێکی زۆر بەناوبانگ: *(the greatest ~ in science)* (٧) ناو (ژیربێژی).

adj. ناسراو؛ ناودار؛ بەناوبانگ.

v.t. ١) ناولێنان؛ ناونان (٢) ناوهێنان؛ ناوبردن؛ ناونووس کردن: *(He was ~ed in the report.)* (٣) بە پاستی ناو ووتن: *(He ~ed the States of the Union.)* (٤) داننان لەسەر کارێکەدەستێیەکی گرنگ؛ دامەزراندن.

(٥) دیاری کردن (نرخ، کات)؛ داناین. ***(to ~ a price, date, day, etc.)*** .

call a person names, جوین پیدان؛ جنیو پیدان؛ ناوی سووك پی ووتن.

in the name of, (١) بەناوی. ***(in the name of the law)*** . (٢) بەپێی دەسەلاتی؛ بەناوی.

know only by name, تەنها ناو زانین و هیچی تر؛ نەناسین.

to one's name, هەبوون؛ خاوەنی بوون.

(He only has ten dollars to his name.)

nameable (nām′ə-b'l), *adj.* – namable.

name-dropper (nām′drop′ĕr), *n.* کەسێکە کە زۆر زوو ناوی کەسانی بەناوبانگ دەهێنێ لەبەرچاوی خەڵك کە گوایە دەیان ناسێ بۆ خۆفشکردنەوە و خۆهەڵکێشان.

nameless (nām′lis), *adj.* (١) بێ ناو؛ ناو نەزانراو. ***(~ stars)*** . (٢) کەس نەزان؛ نەناسراو. (٣) ناوی ناهێنرێ؛ ناتوانرێ باسی بکرێ. ***(~ dread)*** . (٤) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار. (٥) شایانی ناوبردن نەبێە؛ نەوەندە خراپە ناتوانرێ ناوی بڕێ. ***(~ voices)*** .

namely (nām′li), *adv.* واتە

namesake (nām′sāk´), *n.* هاوناو؛ کەسێکە کە بە ناوی کەسێکی ترەوە ناوی نراوە

nanny (nan′i), *n.* [British]. لەلەی منداڵ؛ دایەن.

nanny goat, [Colloq.], بزن

nap (nap), *v.i.* سەرخەوشکاندن؛ قنگەخەوکردن؛ کەوێشکەخەوکردن.

n. سەرخەو؛ کەوێشکەخەو؛ قنگەخەو؛

(to take a ~ ; I take a ~ every afternoon.)

nap (nap), *n.* (١) تیسك قوماش و تەنراوی تازە (٢) نەو تیسکەی لە تەنراوی تازە دەبێتەوە بە یەکەم فڵچە لێدان. (٣) گەندەمۆو (ڕووەکناسی).

v.t. (١) تیسك بژکردنەوە بە فڵچە (٢) تیسکی درێژتر زیادە بڕین؛ ساف کردن؛ سفت کردن.

napalm (nā′päm), *n.* ناپالم؛ بۆمبای ناپالم.

nape (nāp, nap), *n.* بۆقەنەی مل؛ پشت مل؛ نەستۆ

napery (nā′pĕr-i), *n.* سەرمێزو دەستەسڕو شتی تری وەهای ناومال.

naphthalene (naf′thə-lēn´, nap′thə-lēn´), *n.* نەفتالین

napkin (nap′kin), *n.* (١) دەستەسڕی کاغەز؛ دەستەسڕی سەر مێزی نانخواردن (٢) [Chiefly British]، دەپێچی منداڵ.

napoleon (nə-pō′li-ən, nə-pōl′yən), *n.* (١) پارەیەکی زێڕی فەرەنسایی کۆنە (٢) جۆرە یاریەکی کاغەزە (٣) جۆرە شیرینیەکی فەرەنسیە.

Napoleonic (nə-pō′li-on′ik), *adj.* ناپلیۆنی؛ تایبەتی بە ناپلیۆنی یەکەم و هێرشە جەنگیەکانی و چەرخەکەی.

nappy (nap′i), *adj.* تووکاوی؛ گەندەمواوی

nappy (nap′i), *adj.* (١) بەتین (بیرە). (٢) نەختێ سەرخۆش.

n. [Scot.], بیرە؛ خواردنەوەیەکە لە بیرە دەکات.

narcism (när′siz'm), *n.* – narcissism.

narcissism (när-sis′iz'm), *n.* (١) خۆپەرستی؛ من منۆکی. (٢) دڵ چوونە خۆ؛ حەز لە خۆ کردن؛ خۆ خۆشویستن.

narcissist (när-sis′ist), *n.* (١) خۆپەرست (٢) حەز لە خۆ کەر؛ دڵ بە خۆوە بوو.

-narcissistic *(adj.)*.

narcissus (när-sis′əs), *n.* (١) [N-] لاوێکی جوان بوو نەوەندە حەزی لە وێنەی خۆی دەکرد لە ناودا هەتا پووکایەوە و بوو بە نێرگز (٢) نێرگز

narco- (när′kə, när-kō′), پێشگرێنکە بەمانای: (١) سڕی؛ سستی؛ خاوی. (٢) دەرمانی سڕکەر.

narcolepsy (när′kə-lep´si), *n.* نەخۆشی زۆر نوستن.

narcosis (när-kō′sis), *n.* سڕبوون یا گێژبوون بە تلیاك کێشان و شتی تری وەها.

narcotic (när-kot′ik), *adj.* (١) سڕکەر؛ گێژکەر. (٢) تایبەتی بە شتی گێژکەر یا سڕکەر وەك بەنگ و تلیاك و... هتد. (٣) تایبەتی بە تلیاك؛ تایبەتی بەو کەسانەی خوویان بە تلیاك کێشان و شتی تری وەهاوە گرتووە

n. (١) دەرمانی گێژکەر (وەك تلیاك و بەنگ و... هتد)؛ شتی سڕکەر. (٢) تلیاك. (٣) شتی خەولێخەر یا شتی سستکەر.

narcotism (när′kə-tiz'm), *n.* (١) گێژبوون یا سڕبوون بە تلیاك کێشان و شتی تری وەها (٢) خووگرتن بە تلیاك کێشان و شتی تری گێژکەر یا سڕکەرەوە.

nares (nâr′ēz), *n.pl.* کونە لووتەکان؛ کونە لووت.

narghile (när′gə-li, när′gə-lā´), *n.* ***Also*** **nargile, nargileh** نێرگەلە.

narial (nâr′i-əl), *adj.* ***Also*** **naric, narine,** هی کونە لووتەکان؛ کونە لووتی.

nark (närk), *n.* [British Slang], سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس.

v.i. سیخوڕی کردن؛ سووسەکردن.

narrate (na-rāt′, nar′āt), *v.t.* & *v.i.* گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە.

narration (na-rā′shən), *n.* (١) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە؛ دووان. (٢) چیرۆك. (٣) چیرۆکی نووسراو؛ نووسراوی گێڕاوە (وەك مێژوو، ژیاننامەو... هتد).

narrative (nar′ə-tiv), *adj.* (١) چیرۆکی؛ لەشێوەی چیرۆکدایە؛ هۆنراوەیی. (٢) لەشێوەی چیرۆکدا دەنووسێت.

n. (١) چیرۆك. (٢) چیرۆك گێڕانەوە؛ هونەری چیرۆك گێڕانەوە.

narrator, narrater (na-rā′tĕr), *n.* چیرۆکبێژ؛ چیرۆك گێڕەرەوە؛ گێڕەرەوە.

narrow (nar′ō), *adj.* (١) تەسك؛ تەنگ؛ تەنگەبەر؛ باریك. (٢) کەم: ***(a ~ majority)*** . (٣) تەسك (مێشك): ***(a ~ mind, outlook)*** . (٤) وورد: ***(a ~ inspection)*** . (٥) بە ناستەم؛ بە حال: ***(a ~ escape)*** . (٦) بێ دەرامەت؛ کەم دەرامەت؛ دەستکورت: ***(~ circumstances)*** .

v.i. تەسکبوونەوە: ***(The river ~s.)*** .

v.t. تەسك کردنەوە؛ سنوور بۆ دانان؛ کەمکردنەوە (مەودا):

(He ~ed the argument.)

n. (١) ڕێگەی تەسك؛ ڕێڕەوی تەسك. (٢) گەروو (ئاوەڕێ)؛ تەنگاو.

-narrowness *(n.)*.

narrowly (nar′ō-li), *adv.* (١) بە ناستەم؛ بە حال: ***(He ~ escaped drowning, getting caught, etc.)*** (٢) بە وردی.

narrow-minded (nar′ō-mīn´did), *adj.* مێشك تەسك؛ بیر تەسك.

-narrow-mindedly *(adv.)*; **narrow-mindedness** *(n.)*.

narthex (när′theks), *n.* (١) هەیوانی قەراغ کڵێسە (لە کۆندا نافرەت و خەڵکی تاوانکاری پەشیمان بووەوە بەکاریان دەهێنا). (٢) پارەوەی کڵێسە.

narwhal (när′wəl, när′hwəl), *n.* ***Also*** **narwhale,** کەرکەدەنی دەریا: جۆرە نەهەنگێکی تەوەری باکووڕە کەڵەیەکی درێژی هەیە لە شاخ دەچێت.

nasal (nā′z'l), *adj.* (١) لووت؛ تایبەتی بە لووت. (٢) بە لووت بژراو (وەك تیپی: م، ن، نگ). (٣) منگن؛ تایبەتی بە دەنگی لووتی: ***(a ~ voice)*** .

n. (١) دەنگی منگن؛ تیپی منگن یا بە لووت ووتراو. (٢) نێسقانی لووت

(۳) لووت پۆش (کلاوزی).

nasalize (nā′z'l-īz´), *v.t. & v.t.* به لووت قسه‌کردن؛ به لووت ووتن؛ منگنی کردن.

-nasalization *(n.).*

nascency (nas′'n-si, nā′s'n-si), *n.* له‌دایکبوون؛ پەیدابوون؛ هاتنه جیهه‌نەوه.

nascent (nas′'nt, nā′s'nt), *adj.* ساوا (کلتور، بیروڕا)؛ تازه؛ تازه پەیدابوو؛ تازه له‌دایکبوو.

nastiness (nas′ti-nis), *n.* (۱) بەدی؛ ناپەسەندی؛ پیسی؛ بەدخوایی؛ بەدسروشتی (۲) کارێک یا گوفتارێکی ناپەسەندو پیس.

nasturtium (nə-stūr′shəm), *n.* (۱) پووەکێکە گەڵای قەڵغانی و گوڵی ڕەنگاوڕەنگی وەک ڕەحەتی دەگرێت. (۲) گوڵی ئەم پووەکە.

nasty (nas′ti), *adj.* (۱) پیس؛ چەپەڵ؛ پیس‌وپۆخڵ.

(۲) ناخۆش (چێژ)؛ پیس: *(a ~ taste)* .

(۳) ناشرین (کردار، ڕەوشت)؛ بۆگەن؛ پیس؛ نزم.

(٤) ناخۆش (ناوهەوا)؛ پیس؛ خراپ: *(~ weather)* .

(٥) تووڕەوترۆ؛ بەدخواز؛ ناپەسەند؛ کینەدار؛ بەدسروشت؛ خراپ: *(a ~ temper, person, remark, etc.)*

(٦) زیانبەخش؛ خراپ؛ ترسناک: *(a ~ bruise, wound, etc.)* .

-nastily *(adv.).*

natal (nā′t'l), *adj.* (۱) هی له‌دایکبوون: *(~ injuries)* .

(۲) هی کات یا شوێنی له‌دایکبوون

natality (nā-tal′ə-ti), *n.* (۱) له‌دایکبوون ، [Rare] birth rate (۲)

natant (nā′t'nt), *adj.* سەرئاوکەوتوو؛ سەرئاو: *(the ~ leaves of water lilies)*

natation (nā-tā′shən), *n.* مەلەکردن؛ مەلە؛ هونەری مەلەکردن

natatorial (nā´tə-tôr′i-əl, nā´tə-tō′ri-əl), *adj.* = **natatory.**

natatorium (nā´tə-tôr′i-əm, nā´ə-tō′ri-əm), *n.* گۆمی مەلە (بەتایبەتی هی ژوورەوە یا ناو خانوو).

natatory (nā′tə-tôr´i, nā′tə-tō´ri), *adj.* هی مەلە؛ سەرئاوکەوتوو؛ مەلەکەری (بالندە)

nates (nā′tēz), *n.pl.* گووپی سمت؛ گووپی قنگ؛ کەفەل.

natheless (nāth′lis, nath′lis), *adv. Also* nathless, [Arch.], = **nevertheless.**

nation (nā′shən), *n.* (۱) نەتەوە؛ گەل؛ میللەت. (۲) وڵات.

(۳) (ا) خێل. (ب) خێڵێکی هیندی ئەمەریکی.

(ج) خاکی خێڵێکی وەها.

national (nash′ən-'l), *adj.* (۱) نەتەوەیی؛ نیشتمانی؛ میللی؛ نەتەوایەتی. (۲) نیشتمانپەروەر؛ وڵات پەروەر.

n. (۱) هاووڵاتی؛ هاونیشتمانی: *(a U.S. ~)* .

(۲) هاووڵات؛ هاونیشتمان.

national anthem, سروودی نیشتمانی؛ سروودی میللی.

national bank, بانقی میللی

national Guard, پاسەوانی نیشتمانی؛ پاسەوانی میللی.

national income, داهاتی ساڵێکی وڵات؛ دەسکەوتی میللی.

nationalism (nash′ən-'l-iz'm), *n.* (۱) نەتەوەپەرستی؛ نەتەوەگەریێتی؛ نەتەوەچێتی؛ ڕەگەزپەرستی.

(۲) نیشتمانپەروەری؛ نیشتمانپەروەریتی.

(۳) سەربەخۆیی خواز.

nationalist (nash′ən-'l-ist), *n.* (۱) نەتەوەپەرست؛ نەتەوەچی؛ ڕەگەزپەرست؛ نەتەوەپەروەر. (۲) نیشتمانپەروەر.

adj. هی نەتەوەپەرستی؛ هی نیشتمانپەروەری.

nationalistic (nash´ən-'l-is′tik), *adj.* نەتەوەپەرست؛ هی نەتەوەپەرستی؛ هی نیشتمانپەروەری.

nationality (nash´ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) زێدنامە؛ زێنامە؛ ڕەگەزنامە. (۲) نەتەوە؛ گەل؛ ڕەگەز: *(There are many ~ies in America.)*

(۳) سەربەخۆیی نیشتمانی؛ سەربەخۆیی نەتەوەیی.

(٤) تایبەخۆز پووخسارو ڕەوشتی نەتەوەیەک.

nationalization (nash´ən-'l-ī-zā′shən), *n.* خۆمالی کردن؛ کردن به مالی میللەت.

nationalize (nash′ən-'l-īz´), *v.t.* (۱) هەموو وڵات پێ گرتنەوە؛ گشتی کردن؛ بلاوکردنەوە بە هەموو وڵاتدا. (۲) کردن بە مالی میللەت؛ خۆمالی کردن؛ خۆمالی کردنی هۆی بەرهەم هێنان وەک: کارگەو کۆمپانیا و پیشەسازی ... هتد: *(to ~ the oil companies)* .

(۳) کردن بە وڵاتێکی سەربەخۆ؛ سەربەخۆیی پێدان.

nationally (nash′ən-'l-i), *adv.* (۱) لە هەموو وڵاتەکەدا؛ لەمسەری وڵاتەوە بۆ ئەوسەری. (۲) وەک نەتەوەیەک؛ وەک گەلێک

national park, باخی گەل؛ باخی میللی: سەیرانگایەکی جوانو دڵگیرە میری سەرپەرشتی دەکات بۆ ڕابواردن و بەکارهێنانی گەل.

nationhood (nā′shən-hood´), *n.* سەربەخۆیی نەتەوەیی؛ بوون بە نەتەوە یا وڵاتێکی سەربەخۆ.

nationwide (nā′shən-wīd´), *adj.* سەرانسەری وڵات؛ گشتی؛ هی هەموو وڵات: *(a ~ strike)* .

native (nā′tiv), *adj.* (۱) زگماکی: *(a ~ ability)* .

(۲) خۆمالی؛ خۆیی؛ خۆڵاتی؛ ناوخۆیی؛ بنەچەیی؛ خۆکەری: *(~ industry; ~ plants; a ~ New Yorker).*

(۳) (ا) هی خۆ؛ خۆیی: *(one's ~ land)* .

(ب) دایکی؛ زگماکی: *(one's ~ language)* .

(٤) سروشتی؛ خواکرد؛ دەست تێوە نەدراو.

(٥) تایبەتی بە دانیشتوانی ناوچەیەک (بەتایبەتی گەلی سەرەتایی)؛ خۆیی: *(~ customs)*

n. (۱) خۆمالی؛ شتێکی خۆمالی؛ شتێکی خۆیی.

(۲) (ا) خەڵکی شوێنێک بە بنەچە؛ کەسێکی خۆڵاتی: *(a ~ of Sulaimani)*

(ب) گیاندار یا پووەکی خۆمالی؛ گیاندار یا پووەکی خۆڵاتی یا هی ناوچەکە خۆی. (۳) کەسێکی نیشتەنی؛ نیشتەجێ.

native-born (nā′tiv-bôrn´), *adj.* خەڵکی فلان شوێنە؛ لە فلان شار یا وڵات لەدایکبووە

nativism (nā′tiv-iz'm), *n.* (۱) پێشخستنی سوودی خەڵکی وڵاتەکە خۆی بەسەر هی کۆچکەراندا. (۲) فەلسەفەی بیری خۆیی: دەڵێت کە گوایە مێشک خۆی لە خۆیدا بیروڕای لێوە پەیدادەبێت بەبێ ئەوەی لە دەرەوەی خۆی وەری بگرێ. (۳) بووژاندنەوەی نەریت و خوری خۆڵاتی.

nativity (nə-tiv′ə-ti, nā-tiv′ə-ti), *n.* (۱) لەدایکبوون.

(۲) بارودۆخی لەدایکبوون. (۳) چارەنووس دۆزینەوە بەگوێرەی کەلوەکان

the Nativity, (۱) لەدایکبوونی عیسا. (۲) نووانەی ئەم لەدایکبوونە.

(۳) پۆژی کریسمەس.

natural (nach′ĕr-əl), *adj.* (۱) سروشتی؛ بەگوێرەی سروشت.

(۲) سروشتکرد؛ خواکرد؛ خواکردە.

(۳) تایبەتی بە سروشت؛ سروشتی: *(a ~ science)* .

(٤) (ا) خاو؛ نەپاڵێوراو (ب) نەژان؛ کێوی؛ کاڵوکرچ؛ تێنەگەیشتوو.

(٥) هی جیهانی سروشتی نەک گیانی.

(٦) زگماکی؛ لەخۆوە: *(~ abilities)* .

(۷) سروشتی؛ بە زگماکی: *(~ rights)* .

(۸) ڕاستەقینە؛ سروشتی.

(۹) ناسایی؛ سروشتی؛ سەیر نەبێ؛ جێی سەرسوڕمان نەبێ: *(a ~ outcome)*

(۱۰) ناسایی؛ لە جێی خۆیایەتی: *(a ~ courtesy)* .

(۱۱) خاکی؛ سادە؛ بەبێ کەشوفش.

(۱۲) رۆن *(a ~ child)* .

n. (۱) کەسێکی بێ منێشک؛ کەر؛ کەودەن.
(۲) [Colloq.] کەسێکی کارامەو لێهاتوو بە زگماکی
(۳) [Colloq.] شتێکە بۆی هەیە کە زۆر سەرکەرتوو بێت.

natural gas, گازی سروشتی

natural history, (۱) مێژووی سروشتی (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی، کانزاناسی، زەمینناسی). (۲) لێکۆڵینەوەی گیاندارو ڕووەک بەشێوەیەکی نازانیاریبانە.

naturalism (nach′ĕr-əl-iz′m), *n.* (۱) هەست و کردەوەو بیری سروشتی (۲) (ب) خۆ بەستنەوە بە شێوازی ڕاستەقینەوە لە نوواندنی دیاردەی ژیاندا بەبێ گۆڕین و ڕازاندنەوەی بەتایبەتی لە وێژەو هونەری نیگارکێشاندا. (ب) ئەنجامی ئەم شێوازە. (۳) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە سروشت هەموشتێکە لە جیهاندا و هیچ شتێک نییە لە سروشت بەدەر؛ سروشتخوازی؛ سروشت حوایی

naturalist (nach′ĕr-əl-ist), *n.* (۱) سروشتناس؛ زانای سروشت؛ زانای گیاندار و ڕووەک. (۲) سروشتخواز لە وێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە)

naturalistic (nach ĕr-ə-lis′tik), *adj.* (۱) هی مێژووی سروشتی و زانابانی مێژووی سروشت (۲) تایبەتی بە سروشتخوازی لە وێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە). (۳) بەپێی سروشت؛ سروشتی.

naturalize (nach′ĕr-ə-līz′), *v.t.* (۱) زێدنامە دان بە بێگانەیەک؛ کردن بە هاوڵاتی؛ مافی هاوڵاتێتی پێدان *(to ~ an alien)* .
(۲) وەرگرتن و وەک هی خۆ وەرگێڕان (ووشە، خوو، نەریت)
(۳) ڕاهێنان بە دەوروبەری تازە (گیاندار، ڕووەک). (٤) سروشتخوازی کردن.
(٥) خاکی کردن؛ وەک سادە لێکردن.

v.i. (۱) ڕاهاتن بە دەوروبەری تازە (۲) لە سروشت کۆڵینەوە

-naturalization *(n.).*

natural law, یاسای سروشتی (دەربارەی ڕەوشت)

naturally (nach′ĕr-əl-i), *adv.* (۱) بە خاکی‌یانە؛ بە سادەیی؛ بەبێ کەش‌وفش *(to speak and behave ~)* .
(۲) بە زگماکی *(She is ~ musical.)* .
(۳) بێ گومان *(I was ~ surprised.)* .
(٤) لەخووە. سروشتکرد

natural philosophy, (۱) سروشتناسی؛ زانستی سروشت (۲) فیزیا

natural resources, سامانی سروشتی (هی ژێرزەمێن و سەرزەمێن)

natural science, زانستی سروشت (وەک گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی، زەمینناسی، کیمیا، فیزیا)

natural selection, هەڵبژاردنی سروشتی (ئەوەی زاڵبوونی بەهێزترین ئەندامانی توخمی گیاندار و ڕووەک لە جیهاندا بەهۆی توانای ڕاهاتنیانەوە لەگەڵ پێویستی ژیان و دەوروبەر و سروشتدا).

nature (nā′chĕr), *n.* (۱) ماک، کرۆک، گەوهەر؛ نەژاد
(۲) خوو و سروشتی زگماکی *(Cruelty was against his ~ .)* .
(۳) جۆر، جەشن *(things of that ~)* .
(٤) هەست و نەست و جەژو ناجەزی کەسێک (٥) سروشت؛ جیهان.
(٦) [N-] هێزی سروشت.
(۷) کێوێتی، دۆخ یا چەرخی سەرەتایی مرۆڤ.
(۸) دیمەنی سروشت؛ *(to enjoy ~)*

by nature, بە زگماکی؛ هەر لەخووە

in a state of nature, (۱) ڕووت‌وقووت؛ ڕووت
(۲) کێوی؛ مەڵی نەکراو؛ چۆن خوا دروستی کردووە وەها.
(۳) کێوی مرۆڤ. کۆمەڵگا)

-natured (nā′chĕrd), پاشگرێکە بەمانای خووو سروشتێکی تایبەتیدار *(good-natured)*

nature study, لێکۆڵینەوەی گیاندارو ڕووەک بە زانیاریبانە

nature worship, (۱) سروشت پەرستی.
(۲) جوانی سروشت پەرستی

naturopathy (nā′chĕr-op′ə-thi), *n.* چارەکردنی سروشتی: چارەکردنی نەخۆشی لەڕێگەی هۆی سروشتێیەوە وەک: تیشکی خۆرو هەوای پاک و خواردەمەنی و شێلان لەباتی دەرمان.

naught, nought (nôt), *n.* (۱) هیچ؛ هیچ شتێک. (۲) سفر.

adj. [Archaic or Obs.], (۱) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.
(۲) بەدخوا؛ خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند.

adv. [Obs.], هیچ؛ بە هیچ جۆرێک.

naughtiness (nô′ti-nis), *n.* لاساری؛ هاروهاجی؛ بەدخوویی؛ چەقاوەسوڕێتی؛ بێ حەیایی.

naughty (nô′ti), *adj.* (۱) لاسار؛ بەدخوو؛ بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ هاروهاج: *(a ~ boy)* .
(۲) بێ شەرم (لەڕووی گاڵتەوە)؛ هەڵماڵراو: *(a ~ wink)* .
(۳) [Obs.]، بەدخوا؛ بەد؛ ناپەسەند.

-naughtily *(adv.).*

naumachia (nô-mā′ki-ə), *n.* (۱) جەنگی دەریایی درۆ یا هەر بەناو. (۲) جێی جەنگێکی وەها.

nausea (nô′shə, nô′shi-ə, nô′zhə, nô′si-ə), *n.* (۱) هێلنج؛ هێلنج دان؛ دل تێکەڵهاتن؛ دل تێکچوون. (۲) قیز؛ قیزوبیز؛ ڕق؛ قین.

nauseate (nô′shi-āt′, nô′zhi-āt′), *v.t.* (۱) قیز لێ هاتنەوە؛ هێلنج پێدان؛ زۆر پەستکردن؛ دل تێکەڵهێنان: *(You ~ me.)* .
(۲) [Rare]، ڕق لێ بوونەوە.

v.i. دل تێکەڵهاتن؛ دل تێکچوون؛ هێلنج دان.

nauseous (nô′shəs, nô′zhəs, nô′siəs), *adj.* (۱) هێلنج پێدەر؛ دل تێکەڵهێنەر. (۲) پیس؛ بۆگەن.

nautical (nô′ti-k'l), *adj.* دەریایی؛ تایبەتی بە دەریاوانانو کەشتی و دەریاوانی.

nautical mile, میلی دەریایی: کە بریتییە لە ١٨٥٢م، یا ٦٠٧٦ پێ.

nautilus (nô′t'l-əs), *n.* گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاقلەی پێنج پێچزکەدارە.

naval (nā′v'l), *adj.* (۱) [Obs.]، تایبەتی بە کەشتی و کەشتێیەوانی. (۲) تایبەتی بە هێزی دەریایی.

nave (nāv), *n.* ناوجەرگەی کڵێسە؛ سالۆنی دانیشتنی کڵێسە؛ هۆڵی کڵێسە.

nave (nāv), *n.* تەوەری پێچکە یا ڕەوڕەوە

navel (nā′v'l), *n.* (۱) ناوک (لەش). (۲) شتێک کە لە ناوک بچێ.

navel orange, جۆرە پرتەقاڵێکی بێ دەنکە سەرێکی لە ناوک دەچێ.

navicular (nə-vik′yoo-lĕr), *adj.* لە بەلەم دەچێ (نێسقان)؛ بەلەمی.

n. نێسقانی بەلەمی بەتایبەتی هی مەچەک و خرتکەی پێ.

navigable (nav′i-gə-b'l), *adj.* (۱) کەشتی پێدا دەڕوات (ئەوەندە پان و قوولە): *(a ~ river)* .
(۲) لێ دەخوڕێت؛ دەڕانێ *(a ~ baloon)* .

-navigability *(n.).*

navigate (nav′ə-gāt′), *v.i.* (۱) بە کەشتی یا بەلەم چوون؛ یا گەشتکردن. (۲) کەشتی یا فڕۆکە ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکە لێخوڕین.

v.t. (۱) کەشتی یا فڕۆکە ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکە لێخوڕین.
(۲) پێدا ڕێشتن؛ ڕێگەیەکی تایبەتی گرتن یا بڕین: *(to ~ a stream)*

navigation (nav′ə-gā′shən), *n.* (۱) کەشتی ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکەڕاندن. (۲) دەریاڕانی (بەتایبەتی بۆ مەبەستی بازرگانی).

navigator (nav′ə-gā′tĕr), *n.* (۱) کەشتیڕان؛ فڕۆکەوان؛ لێخوڕ- (کەشتی و فڕۆکە). (۲) گەڕۆکی دەریا بۆ شوێنی تازە دۆزینەوە.

navvy (nav′i), *n.* [British], کرێکاری ناکارامە

navy (nā′vi), *n.* (۱) [Archaic or Poetic]، گەلەکەشتی. (۲) سەرجەمی کەشتی جەنگی وڵاتێک. (۳) [N-]، هێزی دەریایی.

navy blue (٤)

navy blue, شینی تۆخ: شینی دەریایی.

navy yard, کارگەی دروستکردنو چاک کردنەوەی کەشتی هێزی دەریایی

nay (nā), *adv.* (١) [Archaic] نەء؛ نەخێر.

(٢) نەک هەر نەوەندە بەڵکو هی تریش؛ نەک... بەڵکو:

(I will permit, ~ , encourage it.)

n. (١) نەء؛ نەخێر؛ نەء کاری.

(٢) دەنگی نەئی (دەنگدان)؛ دەنگی دژ؛ دەنگدەری نەئی.

(٣) وەڵامی نەئی.

Nazarene (naz′ə-rēn′ naz′ə-rēn′), *n.* (١) کەسێکی خەڵکی " ناسیر " ە لە فەلەستین بەتایبەتی عیسا. (٢) نەندامی کۆمەڵێکی کۆنی خاچ پەرستی جوولەکە. (٣) [Obs.]، خاچ پەرست؛ عیسایی.

Nazi (nä′tsi, na′tsi, na′zi), *adj.* نازی؛ فاشستی.

n. کەسێکی نازی؛ نەندامی حیزبی نازی ئەڵمانی کە بە سەرۆکایەتی هیتلەر ئەڵمانیای حستە ژێر دەستی خۆی.

Naziism, Nazism (nä′tsi-iz′m, na′zi-iz′m), *n.* نازیزم؛ فەلسەفەی نازیزم؛ فەلسەفەی حیزبی نازی ئەڵمانی؛ فاشیزمی ئەڵمانی.

N.B., n.b., تێبینی؛ باش سەرنجی لێ بدە. (کورتەی " nota bene ").

Neanderthal (ni-an′dĕr-täl′), *adj. & n.* نیاندرتاڵ نادەمیزادی هەرە کۆن

neap tide, بەرزاوی زۆر کەم یا نزم.

Neapolitan (nē′ə-pol′ə-t'n), *adj.* ناپۆلی؛ تایبەتی بە شاری " ناپۆلی نیتاڵی

n. دانیشتووی شاری " ناپۆلی "

near (nêr), *adv.* (١) نزیک (شوێن، کات).

(Summer is drawing ~ .)

(٢) نزیکەی؛ نەوەندەی نەماوە

(٣) زۆر لە نزیکەوە

(٤) بە پیسکەیی؛ بە پوولەکێتی.

adj. (١) نزیک (شوێن، کات). (٢) نزیک (خزم، خزمایەتی).

(٣) نزیک (برادەری، هەست)؛ گیانی بە گیانی.

(a ~ escape) (٤) بە ناسکەم؛ بە حاڵ.

(the ~ horse) (٥) لای چەپ؛ لە لای چەپ.

(٦) نزیک (ڕێگە)؛ ڕاستەوخۆ؛ قەدبڕ

(٧) پیسکە؛ پوولەکی؛ ڕەزیل.

(~ beer) (٨) نزیکە نێوەی؛ ئێی دەچێ؛ وەک نەو وایە.

prep. نزیک (شوێن، کات، پلە)؛ کەم.

v.t. & v.i. نزیک کردنەوە؛ نزیکبوونەوە.

near at hand, زۆر نزیک (کات، شوێن، پوودان)؛ زۆری نەماوە.

(Victory is near at hand.)

nearby (nêr′bī′), *adj. & adv.* نزیک (شوێن، کات).

Near East, پۆژهەڵاتی نزیک؛ پۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

nearly (nêr′li), *adv.* (١) هەریەک؛ زۆری نەماوە؛ نەوەندەی نەمابوو.

(I'm ~ finished.; He ~ died.)

(They are ~ related.) (٢) زۆر نزیک (خزمایەتی، لێکچوون).

(٣) بە پیسکەیی؛ بە پوولەکیانە؛ بە ڕەزیلی.

(٤) نزیکەی.

near miss, نەپێکان بەڵام زیان پێ گەیاندن (بۆمبابارمان)؛ نەگرتن؛ نەپێکان

near-sighted (nêr′sīt′id), *adj.* نزیکبین؛ دوورنەبین.

-neasightedness *(n.).*

neat (nēt), *adj.* (١) تێکەڵ نەکراو (خواردنەوەی کحوولی)؛ یەکسەر.

(٢) سافی (سوود، مووچە، دەسکەوت). *(~ profit)*

(٣) خاوێن؛ پاکوتەمیز؛ ڕێک‌وپێک. *(a ~ room)*

(٤) ڕێک‌وپێک؛ وورد و لێهاتوو؛ پوخت. *(a ~ worker)*

(٥) تەپڕۆش؛ ڕێک‌وپێک. *(a ~ appearance)*

(٦) جوان؛ دڵگیر. *(a ~ dress)*

(٧) لێهاتوو؛ باش؛ کارامە

-neatly *(adv.)*; **neatness** *(n.).*

neat (nēt), *n.* [Obs.], ڕەشەوڵاخ.

neath (nēth, nē*th*), *prep.* [Poetic], = beneath.

neatherd (nēt′hûrd′), *n.* گاوان.

neb (neb), *n.* (١) (ا) دەنووک. (ب) لمۆز؛ قەپۆز. (٢) دەم‌ولووت؛ دەم؛ لووت؛ قەپۆز. (٣) نووک؛ سەر.

nebula (neb′yoo-lə), *n.* (١) پەڵکە هەور؛ تەنکە هەور؛ کۆمەڵە ئەستێرەی زۆر دوورە کە وەک تەپوتۆزی سپی یا تەنکە هەور دەردەکەوێ. (٢) (ا) تانە؛ لێڵی کۆرنیای چاو. (ب) لێڵی میز. (ج) پڕژە دەرمان.

-nebular *(adj.).*

nebulize (neb′yoo-līz′), *v.t.* (١) شلەکردن بە پڕژ؛ بە پڕژکردن. (٢) دەرمان هەڵپڕژاندن لە برین.

nebulosity (neb′yoo-los′ə-ti), *n.* (١) لێڵێتی؛ تەمومژی؛ نادیاری. (٢) nebula.

nebulous (neb′yoo-ləs), *adj.* (١) تەنکەهەوری؛ لە تۆزی تەنک دەچێ بە بەرزایی ئاسمانەوە. (٢) لێڵ؛ تەمومژاوی. (٣) نادیار؛ ناڕوون؛ لێڵ.

necessarily (nes′ə-ser′ə-li, nes′ə-sâr′ə-li), *adv.* بە ناچاری؛ بە پێویستی. *(That is not ~ so.)*

necessary (nes′ə-ser′i), *adj.* (١) پێویست.

(Water is ~ to life.)

(٢) ناچارەکی؛ هەر دەبێ ببێ؛ خۆی لێ لانادرێ.

(٣) زۆرەملێ.

n. (١) (*pl.*)، ویستەمەنی. (٢) [Dial.]، ناودەست.

necessitate (nə-ses′ə-tāt′), *v.t.* پێویست کردن.

(The increse in population ~s a greater food supply.)

necessitous (nə-ses′ə-təs), *adj.* هەژار؛ دەستکورت.

necessity (nə-ses′ə-ti), *n.* (١) چارەنووس. (٢) ناچاری.

(Death is a ~ to life.) (٣) پێویستی.

(A passport is a ~ .) (٤) شتێکی پێویست.

(Call me in case of ~ .) (٥) پێویستی‌یەکی زۆر؛ ناچاری.

(the ~ies of life) (٦) (*pl.*)، ویستەمەنی.

(٧) پێویستێتی (٨) هەژاری؛ دەستکورتی

make a virtue of necessity, کردنی شتێک لە ناچاریدا بەڵام وا پیشاندان کە بە خۆشی خۆی لە باشی‌و پیاوەتی خۆیە کراوە.

necessity knows no law, لەکاتی پێویستیدا هەموو پەڕێنێک دەشکێنرێ؛ پێویستی سنوور نازانێ.

of necessity, بە ناچاری؛ لە ناچاریدا؛ لە تاوانا.

neck (nek), *n.* (١) مل؛ گەردن؛ نەستۆ.

(the ~ of a violin) (٢) ملی شتێک.

(٣) ملیوان. (٤) باریکترین یا تەسکترین بەشی شتێک کە لە مل دەچێ، بەتایبەتی: (ا) تیرە زەوی (ب) ملی نامێر. (ج) ملی شووشە یا بوتڵ. (د) گەروو (ناوەڕێ)؛ تەنگاو

v.t. (١) سەربڕین (باڵندە)؛ خنکاندن؛ مل شکاندن (مەل)

(٢) [Slang]، دەستبازی‌وماچ کردن.

v.i. [Slang]. دەستبازی‌و ماچ کردن؛ باوەش پیاکردن‌و ماچ کردن

break one's neck, [Slang], ملی خۆ شکاندن (لە کردنی کارێکدا)؛ ئەوپەڕی هەوڵ‌و تەقەلادان (بۆ جێبەجێکردنی شتێک)؛ خۆ کوشتن بۆ کردنی کارێک (مەجاز)

get it in the neck, سزای باش خواردن؛ بە تووندی سەرزەنشت کران.

neck and neck, بەرامبەر؛ هاوجووت (پێشبڕکێی ئەسپ، هەڵبژاردن)
(The two candidates were neck and neck.) هەتا ...
neck of the woods, [Colloq.], ناوچە؛ کونج
(When will you visit our neck of the woods?)
risk one's neck, ژیانی خۆ خستنە مەترسییەوە.
save one's neck, (۱) خۆ لە هەڵواسین ڕزگارکردن.
(۲) خو ڕزگارکردن؛ خۆ دەربازکردن؛ دەربازبوون
win by a neck, (۱) بردنەوە بە دریژایی ملێك، واتە بە ناستەم (پێشبڕکێی ئەسپ). (۲) بە ناستەم بردنەوە (پێشبڕکێ، هەڵمەتی).
neckerchief (nek′ĕr-chif), *n.* ملپێچ؛ سرکەیی
necking (nek′iŋ), *n.* (۱) نەقشی ڕازاندنەوەی دەوری تەوقەسەری پایە (خانووسازی). (۲) [Slang]، دەستبازیو ماچوموچ کردن.
necklace (nek′lis), *n.* ملوانکە؛ کەردانە.
necktie (nek′tī′), *n.* بۆینباخ؛ قەرەواتە
neckwear (nek′wâr′), *n.* مل پوش وەك ملپێچ، سرکەیی، ملیوان. بۆینباخ
necro- (nek′rō, nek′rə), پێشگرێك بەماناى: مردن؛ لاشە؛ شانەی ڕزیو. *(necrology)*
necrology (ne-krol′ə-jī), *n.* (۱) تۆمارنامە یا لیستەی ناوی مردووان (لە ڕۆژنامەدا). (۲) یادکردنەوەی مردوو لە ڕۆژنامەدا.
necromancer (nek′rə-man′sēr), *n.* (۱) پێشبین لەڕێی گفتوگووە لەگەڵ مردووان. (۲) جادووگەر
necromancy (nek′rə-man′si), *n.* (۱) پێشبینی لەڕێی گفتوگووە لەگەڵ مردووان. (۲) جادووگەری.
necrophile, necrophil (nek′rə-fīl′), *n.* حەز لە مردووکەر.
necrophilia (nek′rə-fil′i-ə), *n.* *Also* **necrophilism.** حەز لە مردوو کردن
necrophilism (ne-krof′ə-liz′m), *n.* = necrophilia.
necrophobia (nek′rə-fō′bi-ə), *n.* ترسانێکی ناڕاسایی لە مردن و لاشەی مردوو
necropolis (ne-krop′ə-lis), *n.* گۆڕستانی شارێکی کۆن؛ شاری مردووان
necropsy (nek′rop-si), *n.* تۆیکاری لاشەی مردوو
necrosis (ne-krō′sis), *n.* (۱) یووکانەوە یا ڕزینی شانەی نەندامێکی لەش. (۲) یووکانەوەو فەوتانی ڕووەکو دارودەخت.
necrotomy (ne-krot′ə-mi), *n.* (۱) بەکلاکردنەوەی لاشەی مردوو (۲) لابردنی نێسقانی پووکاوە بە تۆیکاری
nectar (nek′tĕr), *n.* (۱) خواردنەوەی خودایی (نەفسانەی یۆنانی) (۲) خواردەوەیەکی ڕۆژ خۆش (۳) شلە ـ لیکی گوڵ (کە هەنگ هەنگوینی لێ دروست دەکات).
-nectareous *(adj.).*
nectarine (nek′tə-rēn′, nek′tə-rēn′), *n.* نێکتەرین میوەیەکی شیرینە لە قۆخ دەچێ پێستەکەی سافە
nectary (nek′tə-ri), *n.* نەندامی شیلە دەرکەری گوڵ
nee, née (nā), *adj.* وەها لەدایکبوو وڕشەیەکە بۆ دیاری کردنی نازناوی کچێنی ئافرەتێکی مێرددار، واتە هێ پێش شوکردنی (لە کۆمەڵگای ڕۆژئاوادا ئافرەت کە شووی کرد نازناوی مێردەکەی وەردەگرێت):
(Mrs. Helen Jones, ~ Smith.)
need (nēd), *n.* (۱) پێویستی
(There is no ~ to worry now.)
(I feel the ~ of a long rest.) (۲) پێویست بوون؛ ویستن.
(What are his daily ~s ?) (۳) ویستەمەنی
(A friend in ~ is a friend indeed.) (٤) تەنگانە.
(to be in ~) (٥) نەبوونی؛ هەژاری؛ دەستکورتی.
v.t. پێویستن؛ ویستن؛ گەرەك بوون.
(I ~ more time to think about it.; He ~s to be careful.)
v.i. (۱) پێویست پێ بوون؛ ویستن. (۲) [Rare] پێویست کردن.
if need be, ئەگەر پێویست بێت.
needful (nēd′fəl), *adj.* (۱) پێویست؛ پێویست بوون. (۲) [Archaic]، هەژار؛ دەستکورت؛ فەقیر.
neediness (nēd′i-nis), *n.* هەژاری؛ نەبوونی؛ دەستکورتی.
needle (nē′d'l), *n.* (۱) دەرزی. (۲) شیش (چنین). (۳) دەرزی سنووقی قەوان. (٤) دەرزی موگناتیسی قیبلەنما. (٥) میلی پلە پیشاندەر (هەموو جۆرە ئامێرێکی پێوەر). (٦) دەرزی پزیشکەوانی؛ شرینقە. (۷) دەرزی کارەبایی. (۸) شتێکی نووکداری لە دەرزی چوو.
v.t. (۱) دروومان کردن؛ دوورین؛ دەرزی پیاکردن و کونکردن؛ چنین. (۲) [Colloq.]، (ا) هاندان؛ پال پێوەنان؛ تێوەژەندن. (ب) کلك پێوەکردن؛ سەرخستنەسەر؛ تیژ پێوەکردن. (۳) [Slang]، خواردنەوە خەستەرکردن بە تێکردنی کحوول.
v.i. دوورین؛ دروومان؛ چنین.
look for a needle in a haystack, بۆ شتێك گەڕان کە هەرگیز لەوانە نەبێ بدۆزرێتەوە.
needlefish (nē′d'l-fish′), *n.* دەرزیيە ماسی: ماسییەکی لەۆز تیژی ددان تیژە لە بۆری دەچێ.
needless (nēd′lis), *adj.* پێ نەویست؛ پێویست ناکات:
(~ work, suffering, trouble, etc.; N~ to say, he kept his promise.)
needlewoman (nē′d'l-woom′ən), *n.* بەرگدرووی ژن؛ ئافرەتی نەقشکار.
needlework (nē′d'l-wŭrk′), *n.* دەرزیکاری؛ دەرزی و دروومان؛ نەقشکاری.
needn't (nēd′nt), = need not. پێویست ناکات.
needs (nēdz), *adv.* پێویستە؛ بە ناچاری: *(He must ~ obey.)*
needy (nēd′i), *adj.* هەژار؛ دەستکورت؛ پێ دەرامەت؛ لات؛ فەقیر.
ne'er (nâr), *adv.* [Poetic], = never.
ne'er-do-well (nâr′doo-wel′), *n.* کەسێکی ناڕەبار؛ کەسێکی هیچ بە هیچ نەکەر
adj. بێ فەر؛ بێ کەڵك؛ هیچ بە هیچ نەکەر
nefarious (ni-fâr′i-əs), *adj.* زۆر بەد؛ زۆر خراپ؛ زۆر ناپەسەند؛ زۆر ناڕەوا.
negate (ni-gāt′, nē′gāt), *v.t.* (۱) حاشا (لێ) کردن. (۲) لەکارخستن؛ لە کاریگەری کەمکردنەوە؛ بۆش کردنەوە.
negation (ni-gā′shən), *n.* (۱) حاشاکاری؛ حاشاکردن؛ بەدرۆخستنەوە. (۲) بڕوا نەبوون؛ بڕوای دژ؛ وەڵامی دژ. (۳) نەبوون: *(Death is nothing more than the ~ of life.)*
negative (neg′ə-tiv), *adj.* (۱) نەء؛ نا. (۲) دژ بە هەموشت: *(a ~ person, personality, etc.)* (۳) نیشانەی نەخۆشی دەرناخات:
(The results of the blood test were ~.)
(٤) ژمارەی لە سفر کەمتر (ژمارەوپێوان)؛ ژمارەی لێ دەرکراو. (٥) سارد (کارەبا).
n. (۱) نەء؛ نا. (۲) حاشاکاری؛ حاشا. (۳) ڕای بەرپەرچدەرەوە؛ ڕای دژ؛ دژ وەستاو:
(The ~ won the debate.)
(٤) مافی ڤیتۆ. (٥) سەری سارد (کارەبا). (٦) ژمارەی لە سفر کەمتر؛ ژمارەی لێ دەرکراو. (۷) جام (وێنەگرتن).
v.t. (۱) دژ وەستان؛ ڤیتۆدان. (۲) حاشاکردن؛ بەرپەرچدانەوە. (۳) بەدرۆخستنەوە. (٤) پووچکردنەوە؛ بەربەرەکانی کردن؛ بەرامبەر وەستان.

in the negative, به پێچەوانە؛ را لەسەر نەبوون؛ پەسەندنەکردن.
(to answer in the negative)
-negatively *(adv.)*; **negativity; negativeness** *(n.)*.
negativism (neg′ə-tiv-iz′m), *n.* (۱) گومان بوون لە بیروڕای ئاینی‌و فەلسەفی؛ بێ بڕوایی (ئاین، فەلسەفە). (۲) دڕی هەموشت وەستان؛ پەسەندنەکردنی بیروڕا و خواستی هیچ کەس؛ هیچ شتێك بە دڵ نەبوون.
-negativist *(n.)*; **negativistic** *(adj.)*.
neglect (ni-glekt′), *v.t.* (۱) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ. *(They ~ed his warning.)*
(۲) زۆر گوێ پێ نەدان؛ بە تەنگەوە نەهاتن. *(She ~ed her appearance.)*
(۳) کەمتەرخەمی کردن؛ لەبیرچوون؛ نەکردن؛ فەرامۆش کردن. *(He ~ed to pay his telephone bill.)*
n. (۱) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ گوێ پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ. (۲) خرانە پشت گوێ؛ گوێ پێ نەدران.
-neglecter; neglector *(n.)*.
neglectful (ni-glekt′fəl), *adj.* گوێ پێ نەدەر؛ کەمتەرخەم. *(He is ~ of his appearance.)*
negligee, negligé (neg′li-zhā′, neg′li-zhā′), *n.* (۱) کراسی تەنکی شەوی نافرەت. (۲) جلی ناوماڵی نافرەت.
negligence (neg′li-jəns), *n.* (۱) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ گوێ پێ نەدان. *(The accident was due to ~ .)*
(۲) ئەنجامی کەمتەرخەمی.
negligent (neg′li-jənt), *adj.* کەمتەرخەم؛ گوێنەدەر؛ بێباك. *(He was ~ of his duties.)*
negligible (neg′li-jə-b'l), *adj.* کەم؛ هیچ‌وپووچ؛ هیچ. *(a ~ quantity; The difference between the two is ~ .)*
negotiable (ni-gō′shi-ə-b'l, ni-gō′shə-b'l), *adj.* (۱) گفتوگۆی لەسەر دەکرێ؛ ووتوێژی لەسەر دەکرێ. (۲) دەتوانرێ بدرێ بە کەسێکی تر (بانقەنۆت، چەك)؛ دەتوانرێ بگۆڕێتەوە بە پارە. *(a ~ check, banknote, etc.)*
-negotiability *(n.)*.
negotiate (ni-gō′shi-āt′), *v.i.* گفتوگۆکردن؛ ووتوێژکردن.
v.t. (۱) بڕینەوە بە گفتوگۆ؛ لەسەر ڕێکەوتن بە گفتوگۆ. *(to ~ a treaty)*. (۲) دان بە کەسێکی تر (چەك)؛ گۆڕینەوە (بانقەنۆت، چەك). (۳) [Colloq.]. سەرکەوتن بەسەر کۆسپدا (ڕێگا و بان)؛ کردن یا پێداڕۆیشتن بەبێ وەرگەڕان. *(The driver was able to ~ the sharp curve.)*
negotiation (ni-gō′shi-ā′shən), *n.* often in plural, گفتوگۆ؛ ووتوێژ.
negotiator (ni-gō′shi-ā′tēr), *n.* گفتوگۆکەر؛ ووتوێژکەر.
Negress (nē′gris), *n.* ژنە قولەڕەش (لەبڕوی سووکی‌یەوە).
Negro (nē′grō), *n.* قولەڕەش؛ قول (مرۆڤ).
adj. هی قولەڕەش؛ قوڵەڕەشی.
Negroid (nē′groid), *adj.* قولەڕەشی؛ هی ڕەگەزی قولەڕەش.
n. قولەڕەش؛ لە ڕەگەزی قولەڕەشە.
Negrophile, Negrophil (nē′grə-fīl′, nē′grə-fil′), *n.* حەز لە قولەڕەش کەر؛ لایەنگری قولەڕەشان.
Negrophobe (nē′grə-fōb′), *n.* ناحەزی قولەڕەش؛ کەسێکە کە لە ڕەگەزی قولەڕەش دەترسێ یا ڕقی لێ دەبێتەوە.
Negrophobia (nē′grə-fō′bi-ə), *n.* ترسی قولەڕەش؛ ترس و ڕق بوون لە قولەڕەش.
neigh (nā), *v.i.* حیلاندن؛ حیلەحیل کردن
n. حیلە؛ حیلەحیل
neighbor, neighbour (nā′bēr), *n.* (۱) دراوسێ؛ هاوسێ؛ دەروەدراوسێ. (۲) هاوسێوور.

(۳) مرۆڤ؛ کەس؛ نادەمیزاد.
adj. تەنیشت؛ هاوسنوور.
v.t. (۱) دراوسێ بوون؛ لە تەنیشتەوە ژیان؛ بە تەنیشتەوە بوون.
(۲) [Rare]، لێ نزیك کردنەوە.
v.i. (۱) دراوسێ بوون؛ بە تەنیشتەوە بوون.
(۲) (**with** ~) هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ؛ هەستی دراوسێیەتی بوون لەگەڵدا؛ ڕووخۆش بوون لەگەڵدا
neighborhood (nā′bēr-hood′), *n.* (۱) [Rare] ، هەستی دراوسێیەتی. (۲) دراوسێیەتی. (۳) گەڕەك. *(an attractive ~)* . (٤) خەڵکی گەڕەك؛ دانیشتووانی گەڕەك.
in the neighborhood of, [Colloq.]. (۱) نزیك؛ نزیك شوێنێك (۲) نزیکەی. *(We paid in the neighborhood of ten thousand dollars for the car.)*
neighboring (nā′bēr-iŋ), *adj.* هاوسێن؛ دراوسێن؛ نزیك؛ هاوسنوور.
neighborliness (nā′bēr-li-nis), *n.* دراوسێیەتی؛ هەستی دراوسێیەتی.
neighborly (nā′bēr-li), *adj.* وەك دراوسێ؛ دراوسێیانە؛ ڕووخۆش و ڕێك‌وپێك. *(~ relations)* .
neighbour (nā′bēr), *n.* = neighbor.
neither (nē′*th*ēr, nī′*th*ēr), *adj.*. *(Use ~ hand.)* هیچیان (دوان).
pron. هیچیان؛ هیچ کامیان (دوان). *(N~ of the reasons is adequate.)*
conj. (۱) نە... نە؛ نە ئەمو نە ئەو. *(He can ~ read nor write.)* (۲) هەروەها نەء *(He doesn't smoke, ~ does he drink.)* .
adv. [Dial or Colloq.]. هەروەها؛ – یش. *(If she won't go, I won't ~ .)*
Nemesis (nem′ə-sis), *n.* (۱) بانوخوای تۆڵەسەندن (ئەفسانەی یۆنان) (۲) [n.]، (ا) تۆڵە؛ سزای ڕەوا. (ب) تۆڵەسەند (هی خۆ یا خەڵك)؛ سزادەر.
(۳) [n.]، (ا) مێمل؛ دوژمن؛ دوژمنی کۆڵنەدەر.
(ب) هاوچاوی بۆ نەبەزێنراو؛ هاوچاوی کۆڵنەدەر.
neo- (nē′ō, nē′ə), پێشگرێکە بەمانای: نوێ باو؛ تازەباو؛ نوێ؛ تازە. *(Neoplatonism; neoclassic; neocolonialism)*
neoclassic (nē′ō-klas′ik), *adj.* کلاسیکی نوێ باو: شێوازێکە لە وێژەو هونەردا بڕیتی‌یە لە زیندووکردنەوەو پەیڕەوی کردنی شێوازی کلاسیکی کۆن.
-neoclassical *(adj.)*.
neolith (nē′ə-lith′), *n.* ئامێڕی بەردینی دوادوای سەردەمی بەرد.
neolithic (nē′ə-lith′ik), *adj.* هی دوادوای سەردەمی بەرد؛ هی سەردەمی بەردی نوێ.
neologism (nē-ol′ə-jiz′m), *n.* (۱) ووشەی تازە؛ ووشەی داڕێژراو یا داتاشراو؛ مانای تازەی ووشەی کۆن. (۲) ووشەی تازە داڕشتن یا داتاشین؛ بەکارهێنانی ووشەی تازەو داڕێژراو.
-neological *(adj.)*; **neologist** *(n.)*.
neology (nē-ol′ə-ji), *n.* = neologism.
neomycin (nē′ə-mī′sin), *n.* نیۆمایسین: دەرمانێکی دژ بە میکرۆبە.
neon (nē′on), *n.* گازی نیۆن.
neon lamp, گڵۆپی شیری؛ گڵۆپی نیۆن.
neophyte (nē′ə-fīt′), *n.* (۱) نوێ بڕوا؛ تازە بڕواکەر (بە ئاین یا بیروڕای جیاواز لە هی خۆی). (۲) (ا) قەشەی تازە.
(ب) ئەندامی تازەی پەرستگایەك
(۳) نەوکار؛ نوێکار؛ تازەکوورە؛ فەریك؛ شاگرد.
neoplasm (nē′ə-plaz′m), *n.* بڕینی دەرپۆقیوی تازە؛ لوو؛ دوومەڵ؛ ناوساوی (لە گیاندار یا ڕووەکدا).
Neoplatonism (nē′ō-plā′t'n-iz′m), *n.* فەلسەفەی نیفلاتۆنی–

تازە فەلسەفەیەکی سەدەی سێهەمە بریتییە لە لێکدانی فەلسەفەی ئیفلاتۆن و فەیلەسوفەکانی تری یۆنان و هەندێ بیروباوەڕی ئایینی جوولەکەو سۆفێتی و خاچ پەرستی

neoprene (nē′ə-prēn′), *n.* جۆرە لاستیکێکی دەستکردە.

neoteric (nē′ə-ter′ik), *adj.* نوێ؛ تازەباو؛ تازە داهێنراوە.

n. مرۆڤی تازەباو؛ نووسەری تازەباو؛ نووسەری تازە؛ مرۆڤی مێشك کراوە.

nepenthe (ni-pen′thi), *n.* (۱) دەرمانی خەم ڕەوێن؛ دەرمانی خەمو خەفەت کوژ (کە لە کۆندا بەکاردەهێنرا). (۲) خەم ڕەوێن؛ خەم لەبیربەرەوە.

-nepenthean *(adj.).*

nephew (nef′ū), *n.* (۱) ا- برازا و خوشکەزای نێرینە؛ کوڕی براو خوشك. ب) کوڕی ژن خوشك و ژن براو شوو براو دش. (۲) زۆلە کوڕی پیاوێکی ئایینی گەورەی وەك سەرەك قەشە.

nepho- (nef′ō, nef′ə), . *(nephology)* پێشگرێکە بەمانای: هەور.

nephology (ni-fol′ə-ji), *n.* هەورناسی؛ زانستی هەور.

nephoscope (nef′ə-skōp′), *n.* ئامێرێ بێوانی بەرزی و خێرایی و ڕووی هەڵکردنی هەور.

nephr-, = nephro- .

nephralgia (ne-fral′ji-ə), *n.* ئازاری گورچیلە.

nephrectomy (ne-frek′tə-mi), *n.* گورچیلە دەرهێنان یا بڕین (نەشتەرکاری).

nephridium (ne-frid′i-əm), *n.* (۱) ئەو ئەندامەی کاری گورچیلە دەکات لە گیانداری بێ بڕبڕەدا وەك کرم. (۲) ئەو ئەندامەی کاری گورچیلە دەکات لە ئاوڵەمەی گیانداری بێ بڕبڕەداو دەبێت بە گورچیلە.

nephrite (nef′rīt), *n.* بەردێکی بەنرخی سپی یا سەوزە.

nephritic (ne-frit′ik), *adj.* (۱) گورچیلەیی. (۲) نەخۆشی گورچیلەی هەیە

nephritis (ne-frī′tis), *n.* نەخۆشی گورچیلە؛ گورچیلە ئاوسان.

nephro- (nef′rō, nef′rə), *Also* **nephr-**, پێشگرێکە بەمانای: گورچیلە

nephrosis (ne-frō′sis), *n.* نەخۆشی گورچیلە (بەبێ ئاوسانی)؛ پووکانەوەی گورچیلە.

nephrotomy (ne-frot′ə-mi), *n.* هەڵدڕینی گورچیلە بۆ بەرد لێ دەرهێنانی.

nepotism (nep′ə-tiz′m), *n.* خاترگرتنی نابەجێی خزم‌وخوێش بە دامەزراندنیان لەسەر ئیشی چاك (لەلایەن کاربەدەستێکەوە).

-nepotist *(n.).*

Neptune (nep′tōōn, nep′chōōn), *n.* (۱) خوای دەریا (نەفسانەی ڕۆمانی). (۲) دەریا. (۳) نیپتۆن: سێیەم ئەستێرەی گەڕۆکە لە گەورەییداو هەشتەمە لە دووریەوە لە خۆر.

nervation (nūr-vā′shən), *n.* نەخشەی دەماری گەڵایەك یا باڵی جانەوەرێك.

nerve (nūrv), *n.* (۱) ماسولکە؛ بازوو؛ ماسولکەژێ. (۲) هەستەدەمار؛ دەمار؛ پەی. (۳) دان بەخۆدا گرتن؛ ئازایی؛ چاونەترسان: *(a man of ~)* . (٤) هێز؛ تین (٥) [Colloq]، ڕووەاتن؛ ڕووقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ ئابڕوویی؛ چاوقایمی؛ بێ حەیایی: *(She had the ~ to accuse me of laziness.)* . (٦) دەماری گەڵاو باڵی جانەوەر.

v.t. تێ پێدان؛ هێز پێدان؛ بەهێزکردن

get on one's nerves, [Colloq.], پەستکردن؛ تووڕەکردن: *(He gets on my nerves.)*

strain every nerve, زۆر هەوڵدان؛ بە ئەوپەڕی تواناوە هەوڵدان.

nerve cell, شانەی هەستەدەمار

nerve center, (۱) کۆمەڵە هەستەدەماری هاوفرمان. (۲) جێی فەرماندەڕێتی؛ ناوجەرگەی دەسەڵات و فەرماندەری.

nerve fiber, پێشاڵی هەستەدەمار.

nerve gas, ژەهرەگازی هەستەدەمار؛ ژەهرەگازی مێشك.

nerveless (nūrv′lis), *adj.* (۱) بێ هێز؛ بێ تێ؛ سست؛ خاو؛ مردوو (مەجاز). (۲) نەشڵەژاو؛ بە ئارامو ئازا؛ دان بەخۆداگر.

nerve-racking, nerve-wracking (nūrv′rak′iŋ), *adj.* ناخۆش؛ پەستکەر؛ گران؛ بێ تاقەتکەر؛ پڕ لە سەرئێشە: *(a ~ situation, job, etc.)*

nervous (nūr′vəs), *adj.* (۱) بەهێز؛ بازوو بەهێز. (۲) بەجۆش. (۳) هەستەدەماری؛ تایبەتی بە هەستەدەمار. (٤) شڵەژاو؛ شپرزە؛ پەشۆکاو؛ بە جرت‌وفرت؛ قوشقی؛ بێ ئارامی. (٥) ترساو؛ ترسدار؛ مەترسیدار.

nervous breakdown, پووخان (کۆئەندامی هەستەدەمار، مێشك)؛ هەرەس بردنی کۆئەندامی هەستەدەمار؛ پەککەوتنی کۆئەندامی هەستەدەماری مرۆڤ هەرەس بردنی بەهۆی خورپەو باری ناخۆشی ژیانەوە.

nervous system, کۆئەندامی هەستەدەمار.

nervure (nūr′vyoor), *n.* دەماری گەڵاو باڵی جانەوەر.

nervy (nūr′vi), *adj.* (۱) [Rare] ، بەهێز؛ بەهێزوبازوو. (۲) [British]، شپرزە؛ بە جرت‌وفرت؛ پەشۆکاو؛ قوشقی. (۳) ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونەترساو. (٤) [Slang]، بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ ڕووقایم؛ چاوقایم.

nescience (nesh′əns, nesh′i-əns), *n.* (۱) نەزانی؛ نەزانین؛ تێنەگەیشتن. (۲) بێ بڕوایی بە خوا؛ بڕوا بە خوا نەبوون.

-nescient *(adj.).*

ness (nes), *n.* سەرزەوی بەرزی دەرپۆقیو بۆ ناو دەریا.

- ness (nis, nəs), پاشگرێکە بەمانای: بوون؛ بار؛ چۆنێتی؛ – ی: *(greatness, sadness, kindness, etc.)*

nest (nest), *n.* (۱) هێلانە. (۲) کۆنجی حەوانەوە. (۳) (ا) لانە (بەتایبەتی لەپووی خراپی‌یەوە)؛ پەناگا. (ب) نەوانەی هاتوچۆی لانەیەکی وەها دەکەن یا تێیدا دەژین: *(a ~ of ciminals)*

(٤) پۆل (باڵندە، جانەوەر). (٥) دەستەیەك شتی قەبارە جیا جیا کە دەخرێتە ناو یەکەوەو کەئەکە دەکرێن (وەك سندوق، مێز... هتد).

v.i. (۱) هێلانەکردن؛ نیشتن لە هێلانەدا. (۲) ڕاوکردن لە هێلانەدا.

v.t. (۱) هێلانە بۆ کردن. (۲) خستنە هێلانەوە؛ نیشتن لە هێلانەدا.

nest egg, (۱) ڕاوکە. (۲) پاشەکەوت؛ قایمەکاری.

nestle (nes′l), *v.i.* (۱) پاڵ لێدانەوە؛ باڵدانەوە؛ نیشتن: *(to ~ down in bed)*

(۲) چوونە باوەش؛ باش لێ نزیك بوونەوە: *(She ~d up to him.)* . (۳) لە کونجێکی باشدا بوون و پارێزران یا دەوەدران: *(The house ~d among the trees.)*

(٤) [Rare]، نیشتن (لە هێلانەدا).

nestling (nest′liŋ, nes′liŋ), *n.* (۱) زەرنەقووتە. (۲) منداڵی ساوا؛ منداڵ.

net (net), *n.* (۱) (ا) تۆر. (ب) تۆری ماسی گرتن. (۲) داو؛ تەڵە. (۳) تۆری یاری (تەنس، باسکە، باڵە). (٤) تۆری بەر تۆر کەوتوو (تەنس، باڵە)

v.t. (۱) کردن بە تۆر؛ تۆر دروستکردن. (۲) بە تۆر گرتن؛ ڕاوکردن بە تۆر. (۳) پاراستن بە تۆر؛ دەورگرتن بە تۆر. (٤) لە تۆردان (تەنس، باڵە).

v.i. تۆرکردن؛ تۆر دروستکردن.

adj. (۱) تۆری؛ وەك تۆر. (۲) بە تۆر گیراو؛ بە داوەوە بوو.

net (net), *adj.* (۱) سافی (مووچە، دەسکەوت، قازانج، کێش، بار): *(~ profit, salary, weight, etc.)*

(۲) دوا؛ هەرە دوایی: *(~ result)* .

n. سافی (مووچە، دەسکەوت، قازانج، قورسی، بار): *(We had a ~ of one thousand dollars.)*

v.t. دەسکەوتن بە سافی؛ بۆ مانەوە بە سافی: *(He ~ted one hundred dollars from the sale.)*

nether (ne*th*′ēr), *adj.* (۱) هی ژێرەمێن؛ خوارووتر. *(the ~ world)* خوارووتر. (۲) ژێرەوە؛ هی ژێرەوە. *(~ garments)* ژێرەوە.

nethermost (ne*th*′ēr-mōst′, ne*th*′ēr-məst), *adj.* نزمترین؛ خوارووترین؛ ژێرترین.

nether world, (۱) دۆزەخ. (۲) نەوەودنیا؛ شوێنی مردووان.

netting (net′iŋ), *n.* (۳) شوێنێك یا بارێكی لە دۆزەخ چوو.

nettle (net′l), *n.* (۱) (ا) تۆر. دروستکردن. (ب) ڕاوکردن بە تۆر؛ گرتن بە تۆر؛ کردن بە داوەوە. (۲) تۆر. (۳) نێچیری بە تۆر گیراو.

v.t. (۱) دڕك. (۲) پووەکی دڕکاوی.

nettle rash, (۱) دڕك پێداکردن. (۲) پەستکردن؛ تووڕەکردن.

network (net′wûrk′), *n.* گەرمەژنەو لیری نالۆشاوی یا بە خوروو.

(۱) تۆر؛ تەنراو. (۲) چەند شتێکی لێکدراوو پێکەوە بەستراوی وەك تۆر (ڕێگاوبان)؛ دەستەی پەیوەندیدار.

(a ~ of railways, highways, friends, etc.)

(۳) چەند نیستگەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنی پێکەوە بەستراو؛ دەزگایەکی وەها: *(a television ~)*

neur-, = neuro-

neural (noor′əl, nyoor′əl), *adj.* هی هەستەدەمار؛ هی کۆنەندامی هەستەدەمار.

neuralgia (noo-ral′jə, nyoo-ral′jə), *n.* نازاری هەستەدەمار.

neurasthenia (noor′əs-thē′ni-ə, nyoor′əs-thē′ni-ə), *n.* (۱) ماندووبوون و بێ هێزی هەستەدەمار. (۲) جۆرە نەخۆشیەکی کۆنەندامی هەستەدەمارە نیشانەکانی ماندوێتی و دڵەڕاوکێ و پەستی و نازارە.

neurectomy (noo-rek′tə-mi, nyoo-rek′tə-mi), *n.* بڕین و لابردنی هەستەدەمار (نەشتەرکاری).

neurilemma (noor′i-lem′ə, nyoor′i-lem′ə), *n.* کیفی تەنکی دەوری هەستەدەمار.

neuritis (noo-rī′tis, nyoo-rī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی هەستەدەمار

neuro- (noor′ō, nyoor′ə), *Also* **neur-,** پێشگرێکە بەمانای: هەستەدەمار؛ کۆنەندامی هەستەدەمار.

neuroglia (noo-rog′li-ə, nyoo-rog′li-ə), *n.* ڕیشاڵێکی تایبەتی بە شانەکانی کۆنەندامی هەستەدەمار پێکەوە دەبەستن و پاگیریان دەکا.

neurologist (noo-rol′ə-jist, nyoo-rol′ə-jist), *n.* پزیشکی کۆنەندامی هەستەدەمارو نەخۆشیەکانی؛ پزیشکی مێشك.

neurology (noo-rol′ə-ji, nyoo-rol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی کۆنەندامی هەستەدەمارو پێکهاتنی و نەخۆشیەکانی؛ هەستەدەمارناسی.

-neurological *(adj.).*

neuroma (noo-rō′mə, nyoo-rō′mə), *n.* دوومەل یا بڕینی هەستەدەمار

neuron, neurone (noor′ōn, nyoor′ōn), *n.* شانەی هەستەدەمار

neuropath (noor′ə-path′, nyoor′ə-path′), *n.* کەسێکە کە لە زگماکی نەخۆشی کۆنەندامی دەماری لەگەندایە.

neuropathology (noor′ō-pə-thol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی کۆنەندامی هەستەدەمار.

neuropathy (noo-rop′ə-thi, nyoo-rop′ə-thi), *n.* نەخۆشی کۆنەندامی هەستەدەمار.

neurosis (noo-rō′sis, nyoo-rō′sis), *n.* مێشك تێکچوون؛ نەخۆشی کۆنەندامی هەستەدەمارە کە دەبێتە هۆی ڕەفتاری نائاسایی شێتانەو دڵەخورتەو ترسێکی زۆرو وورك گرتن لە کردنی شت؛ جۆرێکە لە شێتی.

neurosurgery (noor′ō-sûr′jēr-i), *n.* نەشتەرکاری کۆنەندامی هەستەدەمار

neurotic (noo-rot′ik, nyoo-rot′ik), *adj.* (۱) هی هەستەدەمار؛ تایبەتی بە هەستەدەمار. *(a ~ disorder)* (۲) نەخۆشی " neurosis " ی لەگەڵە؛ شێت. *(a ~ patient)* کەسێکە کە نەخۆشی " neurosis " ی لەگەڵە؛ کەسێکی شێت. *n.*

neurotomy (noo-rot′ə-mi, nyoo-rot′ə-mi), *n.* هەستەدەمار بڕین یا پچڕاندن بۆ ئازار کەمکردنەوە (نەشتەرکاری).

neuter (nōō′tēr, nū′tēr), *adj.* (۱) [Archaic] ، بێ لایەن. (۲) (ا) بێ نەندامی زاووزێ؛ نە نێرو نە مێ. (ب) نەندامی زاووزێی ناتەواوە. (۳) (ا) نە نێرو نە مێ (ڕێزمان)؛ بێ گیان (ووشە). (ب) تێنەپەڕ (کردار). *n.* (۱) گیانداری خەساو. (۲) [Archaic] کەسێك یا دەستەیەکی بێ لایەن. (۳) گیاندار یا پووەکی نە نێرو نە مێ؛ گیاندار یا پووەکی نەندامی زاووزێ ناتەواو. (٤) ووشەی بێ گیان (ڕێزمان)؛ ووشەی نە نێرو نە مێ.

neutral (nōō′trəl, nū′trəl), *adj.* (۱) بێ لایەن (مرۆڤ، وڵات)؛ لاشەڕ. (۲) هی وڵاتی بێ لایەن. (۳) بێ ڕەنگ؛ ڕەنگێکی تایبەتی ئێیە: *(a ~ color)* . (٤) بێ نێرو نێرەك (پووەکناسی). (٥) نە ترشەنۆکی و نە قلیەیی (کیمیا) (٦) نە ساردو نە گەرم (کارەبا)؛ تەووژمی کارەبای لەسەر ئێیە. (۷) هێز نەخراوە سەر (تیپە بزوێن). (۸) نە نێرو نە مێ؛ نەندامی زاووزێی ناتەواوە. *n.* (۱) وڵاتی بێ لایەن. (۲) مرۆڤی بێ لایەن؛ هاووڵاتی وڵاتێکی بێ لایەن (۳) ڕەنگێکی بێ ڕەنگ؛ ڕەنگێکە کە ڕەنگێکی تایبەتی نەبێ. (٤) بۆش (گێڕی نوتومبیل و مەکینە).

neutralism (nōō′trəl-iz′m, nū′trəl-iz′m), *n.* نەچوونە ناو پەیمانی جەنگەوە؛ بێ لایەنی وڵات؛ لاشەڕی.

-neutralist *(n.).*

neutrality (nōō-tral′ə-ti, nū-tral′ə-ti), *n.* بێ لایەنی وڵات؛ نەچوونە ناو پەیمانی جەنگەوە؛ لاشەڕی.

neutralize (nōō′trə-līz′, nū′trə-līz′), *v.t.* (۱) بێ لایەن کردن (وڵات)؛ بوون بە بێ لایەن. (۲) (ا) هاوتاکردن. (ب) لەکارخستن؛ بۆش کردن؛ بەتاڵ کردنەوە (کارێگەری شتێك). (۳) لە کارێگەری خستن (کیمیا)؛ لە ترشەنۆکی و قلیەیی خستن. (٤) تەووژمی کارەبا لەسەر لادان.

-neutralization *(n.).*

neutron (nōō′tron, nū′tron), *n.* نیوترۆن (فیزیا)؛ گەردیلەی بێ تەووژمی کارەبا و بە قەوارەی " پرۆتۆن " یێك.

never (nev′ēr), *adv.* هەرگیز؛ هیچ کات؛ هیچ کاتێك؛ قەت؛ بە هیچ جۆرێك؛ بۆ بۆی بڕای؛ هیچ.

nevermore (nev′ēr-môr′, nev′ēr-mōr′), *adv.* بۆی بڕای؛ هەرگیزاو هەرگیز؛ ئیتر قەت؛ هەرگیز لەمەودوا.

nevertheless (nev′ēr-*th*ə-les′), *adv.* لەگەڵ ئەوەشدا؛ هێشتا.

nevus (nē′vəs), *n.* خاڵ (پێست).

new (nōō, nū), *adj.* (۱) تازە؛ نوێ. (۲) (ا) تازە دۆزراوە. (ب) تازە بیندراو؛ تازە سەرنج پێدراو. (ج) تازە؛ سەیر؛ پێ ڕانەهاتوو. (۳) نەشارەزا؛ نەوکار؛ تازە؛ ڕانەهاتوو: *(He is ~ to the work.)* . (٤) هی وەرزی تازە؛ تازە پێگەیشتوو: *(~ potatoes)* . (٥) تازە؛ هێشتا بەکارنەهێنراو یا لەبەرنەکراو؛ کۆن نەبوو. (٦) تازەباو؛ تازە داهاتوو؛ نوێ باو؛ هی ئەمڕۆ: *(~ fashions)* . (۷) هی تر؛ زیادە؛ هی تازە (۸) تازە؛ نوێ: *(the ~ moon)* . (۹) تازە هاتوو؛ تازە گەیشتوو؛ تازە: *(a ~ arrival)* . (۱۰) [N-]، نوێ؛ هی سەدانی نوێ؛ لە دوای سەدانی ناوەڕاستەوە (زمان)

newborn (nōō′bôrn′, nū′bôrn′), *adj.* (۱) دیسانەوە؛ سەرلەنوێ. *adv.* (۲) لەم چەندانەدا؛ تازە؛ لەم دواییەیەدا. تازە لەدایکبوو.

newcomer (nōō′kum ēr, nū′kum ēr), *n.* تازە هاتوو؛ تازە گەیشتوو.

newel (nōō′əl, nū′əl), *n.* (۱) سنگی ناوەڕاستی محاجەرەی پێ پلیکانە که پێ پلیکانەکە پێچی تێدا دەکاتەوە). (۲) سنگی محاجەرەی پێ پلیکانە.

newfangled (nōō′faŋ′g'ld, nū′faŋ′g'ld), *adj.* (۱) تازەباو؛ تازە داهاتوو؛ نوێ باو؛ تازە پەیدابوو: *(~ ideas)*. (۲) مۆدەی تازە پەرست (لەپووی سووکیپەوە)؛ زۆر حەز لە شتی تازەباوکەر.

newfashioned (nōō′fash′ənd, nū′fash′ənd), *adj.* (۱) تازە بووە بە باو؛ تازەباو؛ تازە پەیدابوو. (۲) شێوە تازە؛ لەسەر شێوازی تازە کراو.

newish (nōō′ish, nū′ish), *adj.* نەختێك تازە؛ نیمچە تازە.

New Latin, لاتینی تازە. زمانی لاتینی لە سەردەمی بزووتنەوەی نەوروپاوە بەتایبەتی زمانی زانستی.

newly (nōō′li, nū′li), *adv.* (۱) تازە؛ ڕۆژی پێ نەچووە؛ نوێ: *(~ baked bread)*. (۲) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە. (۳) بەشێوەیەکی تازە.

newlywed (nōō′li-wed′, nū′li-wed′), *n.* تازە بووك؛ تازە زاوا؛ نوێ بووك؛ نۆ بووك.

new moon, (۱) نوێ مانگ؛ مانگی تازە؛ مانگی دەمەداسی؛ نۆ مانگ. (۲) کاتی نوێ مانگ.

news (nōōz, nūz), *n.pl.* (۱) دەنگوباس (بەتایبەتی هی ناو ڕۆژنامەو سەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن)؛ هەواڵ. (۲) سەرجەمی دەنگوباسی بڵاوکراوە. *(That's ~ to me.)*. (۳) دەنگوباسی تازەو هێشتا نەبیستراو. (٤) ڕۆژنامە

news agency, ئاژانس. کە دەنگوباس دەدات بە ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن)

newsboy (nōōz′boi′, nūz′boi′), *n.* ڕۆژنامەفرۆش (منداڵ)؛ ڕۆژنامەبەر بۆ ماڵی خەڵك.

newsbreak (nōōz′brāk′, nūz′brāk′), *n.* دەنگوباسێکی گرنگی کوتوپڕ؛ دەنگوباسی پەلە.

news bulletin, دەنگوباسی سەر ڕادیۆوتەلەفزیۆن (بەتایبەتی هی گرنگ).

newscast (nōōz′kast′, nūz′käst′), *n.* ژمێك دەنگوباسی سەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن؛ جارێك دەنگوباسی لەسەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن بڵاوکراوە.

newscaster (nōōz′kas′tĕr, nūz′käs′tĕr), *n.* دەنگوباس خوێنەرەوە. لەسەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن)؛ دەنگوباس بڵاوکەرەوە.

news conference, کۆنفرانسی ڕۆژنامەگەری؛ کۆڕی ڕۆژنامەگەری

newsletter (nōōz′let′ĕr, nūz′let′ĕr), *n.* –ناو. دەنگوباسنامە (کە بەناو لایەك دەری دەکات)؛ پەیامنامە.

newsman (nōōz′man′, nūz′mən), *n.* (۱) ڕۆژنامەچی؛ ڕۆژنامەگەر؛ دەنگوباس کۆکەرەوە بۆ ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن. (۲) ڕۆژنامەفرۆش.

newsmonger (nōōz′muŋ′gĕr, nūz′muŋ′gĕr), *n.* دەنگوباس هێنەرو بێنەر؛ قاوخەرەوە.

newspaper (nōōz′pā′pĕr, nūz′pā′pĕr), *n.* ڕۆژنامە

newsreel (nōōz′rēl′, nūz′rēl′), *n.* فیلمی دەنگوباس.

newsroom (nōōz′rōōm′, nūz′room′), *n.* (۱) ژووری دەنگوباس: ژوورێکە لە دەستگایەکی ڕاگەیاندندا کە دەنگوباسی تێدا ئامادە دەکرێ بۆ لە چاپدانی یا بڵاوکردنەوەی. (۲) ژوورێکی وەها لە نیستگەی ڕادیۆو تەلەفزیۆندا.

newsstall (nōōz′stôl′, nūz′stôl′), *n.* = newsstand.

newsstand (nōōz′stand′, nūz′stand′), *n.* فرۆشگای ڕۆژنامە؛ ڕۆژنامەخانە

newsworthy (nōōz′wûr′thi, nūz′wûr′thi), *adj.* بە دەنگوباس دەژمێرری؛ گرنگ (لەپووی دەنگوباسەوە)؛ دەهێنن پێی بووترێ "دەنگوباس".

newsy (nōōz′i, nūz′i), *adj.* [Colloq.], پڕ لە دەنگوباس.

n. [Colloq.], ڕۆژنامەفرۆش (منداڵ).

newt (nōōt, nūt), *n.* قوڕناوێلکە

New Testament, بەشی دووەمی ئینجیل؛ بەشی تازەی ئینجیل.

Newtonian (nōō-tō′ni-ən, nū-tō′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە زانای ئینگلیز " نیوتن " و تیۆرییەکانی.

New World, جیهانی نوێ: ئەمەریکای باکوورو باشوور.

new year, (۱) (the ~)، ساڵی تازە. (۲) سەری ساڵی تازە؛ جەژنی سەری ساڵ.

New Year's Day, یەکەم ڕۆژی ساڵی تازە؛ سەری ساڵی تازە.

New Year's Eve, شەوی سەری ساڵی تازە؛ جەژنی سەری ساڵی تازە؛ سەری ساڵی تازە.

next (nekst), *adj.* (۱) تەنیشت: *(the ~ room)*. (۲) ئایندە؛ داهاتوو؛ دوایی؛ نەوی تر: *(~ Monday, the ~ train; the ~ president)*

adv. (۱) داهاتوو؛ ئایندە؛ تر؛ پاشتر. (۲) ئەمجارە: *(when ~ I write)*.

prep. نزیك؛ بەتەنیشت؛ تەنیشت: *(Sit ~ to the tree.; ~ to my heart)*

next door (to), لە ماڵ یا خانووەکەی تەنیشتیدا.

next to impossible, هیچ لەوانە نییە ڕووبدات یا ببێ؛ بۆی نییە؛ زۆر گرانە.

next to nothing, هیچ: *(He knows next to nothing about it.)*

next-door (neks′dôr′, neks′dōr′), *adj.* نەوەی تەنیشت؛ تەنیشت: *(our ~ neighbor)*.

next friend, نوێنەری منداڵێك یا کەسێك کە نەتوانێ نوێنەریی خۆی لە دادگادا بکات.

next of kin, (۱) نزیکترین خزمی مردوویەك. (۲) (ا) نزیکترین خزمی مردوویەك (ب) نزیکترین خزمی مردوویەك کە مافی میراتگیریان هەیە ئەگەر وەسیەتنامەی بەجێ نەهێشتبێ.

nexus (nek′sus), *n.* (۱) پەیوەندی (نێوان ئەندامانی کۆمەڵێك یا نێوان چەند دەستەیەك). (۲) کۆمەڵەی پەیوەندیدار؛ زنجیرە.

nib (nib), *n.* (۱) دەنووك. (۲) نووکە پاندان؛ نووکە پێنووس؛ نووکە نووچ؛ نووکی پێنووسی کە قەڵەمی پەڕ دروستکراو. (۳) نووك (ئامێر). (٤) *(pl.)* دەنکە قاوە یا کاکاوی هاڕاو.

v.t. (۱) تیژکردنو دووقاقەکردنی قەڵەم یەڕو کردنی بە پێنووس؛ تیژکردنی نووکی پێنووس. (۲) چاك کردنەوەی نووکە پێنووس. (۳) نووك کردن بە پاندانو ئووچەوە.

nibble (nib′l), *n.* (۱) کرۆشتن؛ داکرۆشتن (وەك مشك)؛ قەپی بچووك بچووك لێگرتن. (۲) بە ئاستەم گازلێگرتن؛ گازی ئەسپایی لێگرتن؛ بە ئەسپایی قەپ لێگرتن (خۆشەویستی).

v.i. (۱) قەپی بچووك بچووك لێگرتنو بە ترسەوە: *(The fish ~ed at the bait.)* (۲) مەووموش کردن.

n. (۱) قەپی بچووك (خواردن، خۆشەویستی)؛ قەپی بچووك گرتن. (۲) قەپێك خواردن؛ قەپاڵ.

nibs (nibz), *n.* [Colloq.], کەسێکی گرنگ؛ کەسێکی خۆ بە زل زان.

nice (nīs), *adj.* (۱) بە قێزوبێز؛ بەناز؛ بە نازونوز. (۲) وورد؛ بە ئاستەم هەستی پێ دەکرێ: *(a ~ distinction)*. (۳) ئاسك (تەنگوچەڵەمە، بار، کارویار): *(a ~ problem)*. (٤) (ا) وورد (مرۆڤ). (ب) وورد (ئامێر)؛ تەواو. (٥) (ا) باش؛ خۆش؛ چاك؛ دڵگیر؛ پەسەند؛ زۆر باش: *(a ~ person, house, town, meal, etc.)* (ب) جوان: *(a ~ girl)*. (ج) ڕێك‌وپێك؛ ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار چاك؛ باش؛ چاك؛ ئاسك: *(a ~ person)* (د) جوان (شوێن)؛ ڕێك‌وپێك: *(a ~ room, office, etc.)*.

(٦) [Obs.] ، (ا) نەزان؛ کەرو بێ مێشک.
(ب) داوێن پیس؛ سەرسەری. (ج) شەرمن؛ بە درۆوە شەرمن.
nicely (nīs′li), *adv.* (١) بە جوانی. (٢) بە وردی؛ بە تەواوی. (٣) بە باشی؛ بە چاکی.
nicety (nī′sə-ti), *n.* (١) [Obs.] ، کەرێتی؛ بێ مێشکی؛ نەزانی. (ب) شەرمنی؛ شەرم. (ج) تەپۆشی لە پادە بەدەر. (د) وردی؛ تەواوی. (ھ) قێزوبێز؛ ناز فرۆشتن؛ نازکردن. (٢) جوانی؛ باشی؛ ناسکی؛ خۆش. (٣) شتی خۆش و جوان: *(to enjoy the ~ies of life)* .
(٤) وردە شتی بە ناستەم ھەستپێکراوی ڕەووشت: *(the ~ies of table manners)*
to a nicety, بە تەواوی؛ بە وردی
niche (nich), *n.* (١) تاق (لەناو دیواردا بۆ تیادانانی پەیکەرو گوڵدان)؛ خانە. (٢) کونج؛ کەنار؛ پەنا؛ قوژبن. (٣) کونجێک یا پیشەیەکی خۆش و گونجاو لەگەڵ تواناو ویستی کەسێکدا: *(to find a ~ for oneself in life)*
(٤) دەروبەری گونجاو بۆ پەرەسەندنی تۆخمە گیاندار.
v.t. خستنە کونجێکەوە؛ لە پەنایەکدا دانان؛ خستنە تاقەوە؛ جێگەی باش بۆ دۆزینەوە.
nick (nik), *v.t.* (١) لەلەکردن؛ درزتێکردن؛ درز لێ ھەڵکەندن؛ قڵیش تێکردن. (٢) ژماردن بەھۆی لەلەکردن یا قڵیش تێکردنی پووپەکەوە. (٣) لەکاتی خۆیدا ھەڵسان بە کارێک؛ پێکان؛ دەست وەشاندن لەکاتی خۆیدا. (٤) [British Slang]، گرتن (تاوانکار). (٥) [Slang] خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن.
n. (١) لەلە؛ قڵیش؛ درز: *(~s in the table)* . (٢) ژماردن بەھۆی لەلەکردن یا قڵیش تێکردنی پووپەکەوە.
in the nick of time, لەکاتی خۆیدا؛ لە دوا ھەناسەدا: *(He showed up in the nick of time and rescued her.)*
nickle (nik′l), *n.* (١) نیکل. جۆرە کانزایەکە. (٢) نیکل: دراوی پێنج فلسی ئەمەریکاو کەنەدا.
v.t. پووکەش کردن بە " نیکل " .
nicker (nik′ĕr), *n.* [British Dial.], (١) حیلە؛ لووشکەلووشک. (٢) پێکەنین؛ زەردەخەنە.
v.i. [British Dial.], (١) حیلاندن؛ لووشکەلووشک کردن. (٢) پێکەنین؛ زەردەخەنەگرتن.
nick-nack (nik′nak´), *n.* = nickknack.
nickname (nik′nām´), *n.* (١) نازناو: کە دەنرێ لە مرۆڤ، شوێن، یا شت لەپووی خۆشەویستی یا سووکایەتیەوە): (Fatty, Shorty, etc.) .
(٢) نازناو (مرۆڤ): (وەک Dave بۆ David ؛ Jim بۆ James ؛ Bob بۆ Robert).
v.t. (١) نازناولێنان. (٢) ناوی ھەڵە لێنان؛ بە ناوی ھەڵە بانگ کردن.
nicotine (nik′ə-tēn´, nik′ə-tin), *n.* نیکوتین. ژەھری تووتن.
nidificate (nid′ə-fi-kāt´), *v.i.* ھێلانەکردن.
-nidification *(n.).*
nidify (nid′ə-fī´), *v.i.* ھێلانەکردن
nidus (nī′dəs), *n.* (١) ھێلانە (بەتایبەتی ھی جالجالۆکەو جانەوەر). (٢) ھێلانە یا جێی ھەڵهێنانو پەرەسەندن: (ا) جێی پەیدابوونو پەرەسەندنی تەنی یەک شانەیی. (ب) جێی پەرەسەندنی میکرۆب؛ سەرچاوەی نەخۆشی.
niece (nēs), *n.* (١) برازا یا خوشکەزای مێینە؛ کچی برا یا خوشک. (٢) کچی ژن خوشک و ژن براو شووبراو دش. (٣) زۆڵە کچی پیاوێکی ناینی گەورەی وەک قەشە لە سەدانی ناوەڕاستدا.
niello (ni-el′ō), *n.* (١) ئل. دارێژەیەکی ڕەشە لە گۆگردو قوڕقوشمو زیوو مس پێکدێت. (٢) پووکەشکاری بەم دارێژەیە. (٣) شتێکی پووکەش کراو بەم دارێژەیە.
v.t. پووکەش کردن یا ڕازاندنەوە بەم دارێژەیە.
nifty (nif′ti), *adj.* [Slang], نایاب؛ باش و جوانو ڕێک وپێک (بەرگ)؛ چاک.
n. [Slang], قسەی قوت.
niggard (nig′ĕrd), *n.* کەسێکی ڕەزیل؛ کەسێکی پوولەکی.
adj. ڕەزیل؛ پوولەکی؛ پارەپیس؛ بەرچاوتەنگ.
niggardly (nig′ĕrd-li), *adj.* (١) ڕەزیل؛ پوولەکی. (٢) کەم؛ نەختێک: *(a ~ sum)* .
adv. ڕەزیلانە؛ پوولەکیانە؛ بە بەرچاوتەنگی
-niggardliness *(n.).*
nigger (nig′ĕr), *n.* قولەڕەش (لەڕووی سووکایەتیەوە).
niggle (nig′l), *v.i.* (١) خۆ خەریک کردن بە شتی ھیچوپووچەوە. (٢) سکاڵاکردن لە شتی ھیچوپووچ؛ ھەمیشە ڕەخنەی بێ جێ گرتن.
nigh (nī), *adv.* [Archaic or Dial.], (١) نزیک (کات، شوێن). (٢) نزیکەی.
adj. [Archaic or Dial.], (١) نزیک. (٢) یەکسەر؛ قەدبڕ. (٣) لە لای چەپ (ووڵاخ، ئوتومبیل). (٤) ڕەزیل و ناپەسەند.
prep. [Archaic or Dial.], نزیک.
v.i. & v.t. لێ نزیکبوونەوە.
night (nīt), *n.* (١) شەو؛ شەوگار. (٢) تاریکی. (٣) (ا) تاریکی (مەجان)؛ کاتی نەزانی و پێی ڕاست وون کردن؛ کاتی دژوارو ناخۆشی. (ب) کاتی خەم. (ج) مردن.
adj. شەو؛ بۆ شەو؛ ھی شەو.
make a night of it, بە ئاھەنگ شەو بردنەسەر.
night and day, شەو و ڕۆژ؛ ھەمیشە.
night blindness, شەوکوێری.
nightcap (nīt′kap´), *n.* (١) کڵاوی نووستن؛ تەپلەی ناوجێگە. (٢) [Colloq.]، پێکی خواردنەوەی کحواییە لەپێش نووستندا دەخورێتەوە.
night clothes, جلی شەو؛ جلی نووستن (وەک بیجامە).
night club, یانەی شەو؛ سەماخانە؛ تیاترۆ
night-dress (nīt′dres´), *n.* (١) کراسی نووستنی ژنانە؛ شەوکراسی نافرەت. (٢) night clothes .
nightfall (nīt′fôl´), *n.* شەو داھاتن؛ تاریک داھاتن.
nightgown (nīt′goun´), *n.* (١) کراسی نووستنی ژن؛ شەوکراسی نافرەت و مندال. (٢) کراسی نووستنی پیاوانە.
nighthawk (nīt′hôk´), *n.* (١) ھەڵۆی شەو. (٢) کەسێکی شەوەکی؛ کەسێکە کە تا درەنگ ئیش دەکات یا دادەنیشێ.
night heron, شاھۆی شەو: شاھۆیەکە بە شەو تاریک و لێڵی دەگەڕێ.
nightingale (nīt′n-gāl´, nīt′iŋ-gāl´), *n.* بلبل؛ بولبول.
night letter, بروسکەی شەو: بروسکەیەکە بە شەو دەنێردرێ و ڕۆژی دوایی دەگەیەنرێ لە ھی ڕۆژ ھەرزانترە.
night light, چرای شەو: کلۆپێکی کزە بە درێژایی شەو لە پارەوی ماڵدا دەسووتێ.
nightlong (nīt′lôŋ´), *adj.* ھەموو شەو بەردەوامە.
adv. بە درێژایی شەو.
nightly (nīt′li), *adj.* (١) شەوی؛ ھی شەوی. (٢) شەوانە؛ ھەموو شەوێک ڕوودەدات: *(~ performances)* .
adv. (١) لە شەودا؛ ھی شەو. (٢) ھەموو شەوێک.
nightmare (nīt′mâr´), *n.* (١) مێردەزمە؛ دێوەزمە؛ مۆتەکە. (٢) بەسەرھاتێکی زۆر ناخۆش.
nightmarish (nīt′mâr´ish), *adj.* مێردەزمەیی؛ دێوەزمەیی: *(a ~ experience in jail)*
night owl, (١) کوندەبووی شەو. (٢) کەسێکە کە شەوەکی؛ کەسێکە کە شەو تا درەنگ ئیش دەکات یا دادەنیشێ.
nightrider (nīt′rī´dĕr), *n.* ئەسپ سواری شەو: ئەندامی دەستەیەک ئەسپ سواری شەلاتی دەماخ کردووە کە بە شەو دەگەڕان و خەڵکیان بەچەترسێن دەکردو دەستدرێژیان دەکرد (لە ناوچەکانی خواروی ئەمەریکا).

night robe, = nightgown.
nights (nīts), *adv.* [Colloq.], به شەو. *(He works ~ .)*
night school, قوتابخانەی شەو.
nightshade (nīt′shād´), *n.* جەند جۆرە ڕووەکێکی ژەهراوی‌یە.
nightshirt (nīt′shûrt´), *n.* کراسی شەو. کراسێکی پیاوانەی تا ئەژنۆیە بۆ نوستن
night-spot (nīt′spot´), *n.* [Colloq.], = night club.
night stick, دارده‌ستی پۆلیس.
night-tide (nīt′tīd´), *n.* [Poetic], = night-time.
night-time (nīt′tīm´), *n.* شەو؛ شەوگار
nightwalker (nīt′wôk´ĕr), *n.* (۱) جۆرە کرمێکی زۆرزەمینە بە شەو دەگەڕێ. (۲) شەوگەڕ (بۆ پیاوخراپی یا داوێن پیسی وەک دزو قەحبە).
night watch, (۱) پاسەوانی شەو. (۲) پاسەوانی شەو؛ حەسحەس؛ قۆڵ؛ نۆبەچی شەو. (۳) نۆبەتی پاسەوانی؛ شەفتی پاسەوانی.
night watchman, پاسەوانی شەو؛ حەسحەس؛ قۆڵ؛ نۆبەچی شەو.
night-wear (nīt′wâr´), *n.* جلی شەو.
nighty (nīt′i), *n.* [Colloq.], = nightgown.
nigrescence (nī-gres′ns), *n.* (۱) ڕەش بوون؛ ڕەش بوونەوە. (۲) ڕەشێتی "بەتایبەتی هی پێست و قژو چاو"؛ ڕەشی.
-negrescent *(adj.).*
nigrify (nig′rə-fī´), *v.t.* ڕەش کردن؛ ڕەش کردنەوە
nigritude (nig′rə-tōōd´, nig′rə-tūd´), *n.* (۱) ڕەشێتی؛ ڕەشی. (۲) شتێکی ڕەش.
nihil (nī′hil), *n.* (۱) هیچ؛ هیچ شتێک. (۲) شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی بێ بایەخ.
nihilism (nī′ə-liz′m), *n.* (۱) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە هیچ شتێک بوونی نی‌یە و نازانرێ و ناگەیەنرێ بە کەسی تر. (۲) فەلسەفەیەکە بڕوای نی‌یە بە هیچ جۆرە فەلسەفەو بیرو باوەڕێکی ڕەوشت چاکی و ئایینی و کۆمەڵایەتی و دژیان دەوەستێ. (۳) نەهێڵان: بیرو باوەڕێکە دەڵێت: کە نەبێ هەموو دەزگا ڕامیاری و کۆمەڵایەتی‌یەکان بڕووخێنرێن و دەزگای تازە لە جێگەیان دابمەزرێ؛ بیرو باوەڕی شۆڕشگێڕی خوێناوی. (٤) [N-]. بیرو باوەڕێکی شۆڕشگێڕی خوێناوی بوو لە دوادوای سەدەی (۱۹)و سەرەتای سەدەی (۲۰) لە ڕوسیا.
-nihilist *(n.)*; **nihilistic** *(adj.).*
nihility (nī-hil′ə-ti), *n.* نەبوون؛ هیچێتی؛ هیچی
nil (nil), *n.* هیچ؛ سفر. *(The profits were ~ .)*
nill (nil), *v.t. & v.i.* [Archaic], نەوێستن. *(will I ~ I .)*
nimble (nim′b'l), *adj.* (۱) زرنگ؛ زیرەک؛ ووریا؛ تیژ (مێشک). *(a ~ mind)*
(۲) گورج‌وگۆڵ؛ چابک؛ سووکەڵە (بزووتن)؛ چوست‌وچالاک؛ خێرا.
-nimbly *(adv.).*
nimbo-stratus (nim´bō-strā′təs), *n.* هەورێکی تاڵی نزمی بارانو بەفراوی.
nimbus (nim′bəs), *n.* (۱) تریفەی دەوری سەری خوداکان کاتی هاتنیان بۆ سەرزەمین (نەقسانەی یۆنانو ڕۆمان). (۲) تریفەی دەوری سەری پیرو پیاوچاکان. خاچ پەرستی). (۳) تریفەی دەوری سەری مرۆڤێک یا nimbo-stratus (٤) شتێکی بێزۆز
nimiety (ni-mī′ə-ti), *n.* دڕێژەبێندان (وێژە، نووسراو)؛ زیادەڕۆیی.
niminy-piminy (nim′ə-ni-pim′ə-ni), *n.* خۆ تەسک کردنەوە (دووان)
Nimrod (nim′rod), *n.* (۱) نیمرود پاوکەرێکی لێهاتووی وەچەی "نوح" بوو. نێنجیل). (۲) [-n]. پاوکەر؛ ڕاوچی.
nincompoop (nin′kəm-pōōp´), *n.* کەسێکی کەری هیچ نەزان؛ کەودەن
nine (nīn), *adj.* نۆ
n. (۱) نۆ؛ ژمارە نۆ. (۲) دەستەیەکی نۆ کەسی (بەتایبەتی لە یاری بێسبۆڵدا)؛ دەستەیەکی نۆ دانەیی.
ninefold (nīn′fōld´), *adj.* (۱) نۆ بەشە. (۲) نۆ ئەوەندە؛ نۆ قات.
adv. نۆ ئەوەندە؛ نۆ قات.
ninepence (nīn′pəns), *n.* نۆ پەنس: دراوێکی ئینگلیزی نۆ پەوایی‌یە.
nine-pins (nīn′pinz´), *n.pl.* یاری‌یەکە لە یاری "بۆلینگ" دەچێ.
nineteen (nīn′tēn′), *n.* نۆزدە.
nineteenth (nīn′tēnth′), *adj.* (۱) نۆزدەهەم. (۲) نۆزدەیەک.
n. (۱) نۆزدەهەم. (۲) نۆزدەیەک.
ninetieth (nīn′ti-ith), *adj. & n.* (۱) نەوەدەهەم. (۲) نەوەدیەک.
ninety (nīn′ti), *adj.* نەوەد.
n. نەوەد.
the nineties, نەوەدەکان (لە سەدەیەکدا یا لە ژیانی کەسێکدا).
ninth (nínth), *adj. & n.* (۱) نۆهەم؛ نۆیەم. (۲) نۆیەک.
nip (nip), *v.t.* (۱) گوشین؛ چڕنووک لێگرتن؛ گازلێگرتن؛ کرۆشتن. (۲) بڕینەوە (خەڵف)؛ بڕین (باخ)؛ قەڵەم کردن؛ قرتاندن؛ لێکردنەوە. (۳) بەربەست کردن؛ پێشێل کردن. (٤) زیان لێدان (سەرما وسۆڵە، زوقم)؛ فەوتاندن؛ چووزاندنەوە. *(Frost ~ped the plants.)* (٥) [Slang]، (ا) قۆزینەوە؛ قۆستنەوە؛ ڕەپیاکردن؛ ڕفاندن؛ هەڵپرووسکان. (ب) دزین.
v.i. (۱) گازلێگرتن؛ چڕنووک لێگرتن؛ ووشین. (۲) [British Colloq.]، خێرا بۆ دەرچوون؛ بە چوست‌و چالاکی جووڵانەوە؛ بە گورج‌وگۆڵی جووڵانەوە.
n. (۱) گاز؛ چڕنووک. (۲) قەپ؛ قەپاڵ؛ قەپی بچووک. (۳) تیژی؛ بڕندەیی؛ چووزانەوەیی. (٤) سەرما وسۆڵە؛ زوقم. (٥) توانجی تیژ؛ ووتەی بڕندە؛ قسەی تووندوتیژ. (٦) تیژی پەنیر.
nip and tuck, دووبەختی (ملەملێ)؛ بەرامبەر (پێشبڕکێ).
nip in the bud, پێشێل کردن لەسەرەتاوە پێش پشکووتن؛ چارەکردن پێش سەردەرهێنان و پەرەسەندن؛ بە ساوایی لەناوبردن. *(The plot was nipped in the bud.)*
nip (nip), *n.* قوم (خواردنەوەی کحول).
v.t. & v.i. قوم لێدان (خواردنەوەی کحول).
nipper (nip′ĕr), *n.* (۱) مەنگەنە؛ گیرە. (۲) (*pl.*) پلایس؛ گاز (ئامێر). (۳) ئەندامی بڕندە یا گازو چڕنووک گرتن: (ا) ددانی بڕندە یا پێشەوەی نەسپ. (ب) چنگی قرژاڵ. (٤) [British Colloq.]، منداڵ. (٥) [Slang]، (ا) کەڵەپچە. (ب) پێوەند.
nipping (nip′iŋ), *adj.* (۱) تیژ؛ تووندوتیژ؛ بڕ (ساردو سەرما، توانج)؛ زۆر سارد. (۲) تەوس؛ بەتەوسەوە.
nipple (nip′l), *n.* (۱) گۆی مەمک؛ سەرگۆی مەمک. (۲) گۆی مەمکەشووشە. (۳) گۆ (سەری سۆندەو بۆری... هتد)
nippy (nip′i), *adj.* (۱) زۆر سارد؛ تیژ. *(The air is ~ .)* (۲) [British Colloq.]، چوست‌و چالاک؛ چابک؛ سووکەڵە؛ گورج‌وگۆڵ.
nirvana (nĕr-van′ə, nir-vä′nə), *n.* نیرڤانە: (ا) خۆشی‌و شادی پاش مردن‌و نەمانی ئادەمیزاد (ئایینی بوودی‌و هیندی). (ب) خۆشی‌و شادمانی‌یەکە بە لەگەڵ پڕبشە دەرهێنان‌و نەهێشتنی هەموو جۆرە هەزوناڕەزوویەک مرۆڤ دەیگاتێ.
nit (nit), *n.* (۱) ڕشک. (۲) گەرای ڕشک.
nit-picking (nit-pik′iŋ), *n.* [Colloq.], ڕەخنەی هیچ‌وپووچ گرتن.
niter, nitre (nī′tĕr), *n.* نیترات.
nitrate (nī′trāt, nī′trit), *n.* نیترات.
nitric acid, تێزاب.
nitrify (nī′trə-fī´), *v.t.* (۱) نیترۆجین تێکردن. (۲) نیترات تێکردن (خاک).
nitro- (nī′trō, nī′trə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) نیترات. (۲) نیترۆجین.
nitrogen (nī′trə-jən), *n.* نیترۆجین.

nitty (nit′i), *adj.* پشکاوی؛ پشکن
nit-wit (nit′wit′), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ کەودەن.
nix (niks), *n.* حۆری دەربایی (نەفسانەی ئەڵمانی)؛ پەریپەکی دەریایی نیوەی لە شێوەی مرۆڤو نیوەکەی تری لە شێوەی ماسیدایە.
nix (niks), *adv.* [Slang], (۱) هیچ (۲) نەء؛ نەخێر.
interj. [Slang], بەسێتی!؛ بیرەوەء!؛ ناهێڵم!.
v.t. نەهێشتن؛ نەهێڵان
no (nō), *adv.* (۱) هیچ؛ هیچ ... نییە *(He is ~ worse.)*.
(۲) نەء؛ نەخێر
adj. هیچ وا نییە *(He is ~ fool.)*.
n. (۱) نەء؛ نەخێر (۲) دەنگی نەء؛ وەڵامی نەء؛ کەسێك کە دەنگی نەء دەدات.
No, no (nō), *n.* شانۆگەری "نۆ" : جۆرە شانۆنامەیەکی یابانیی لەسەر شانۆیەکی پرووت‌وقووت بە مۆسیقاو سەماو بەرگی تایبەتییەوە.
Noah (nō′ə), *n.* پێغەمبەر "نووح"
nob (nob), *n.* [Slang], سەر؛ کەللە
nob (nob), *n.* [Slang], کەسێکی دەوڵەمەندو پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ کەسێکی گەورەو بەدەسەڵات.
nobble (nob′l), *v.t.* [British Slang], (۱) پەکخستنی ئەسپ بۆ پێشبڕکێ نەبردنەوە (بە دەرمان پێدان). (۲) (ا) بردنەوەی پێشبڕکێیەك بە بەرتیل‌و گزی کردن (ب) ڕاکێشان بۆ لای خۆ بە بەرتیل.
(۳) گزی کردن؛ دەستڕین؛ دزین؛ بەرتیل دان؛ خەڵەتاندن.
nobby (nob′i), *adj.* [Slang], (۱) جوان‌و تازەباو؛ فەنتازی؛ بۆ پارەداران دەشێت. (۲) نایاب؛ زۆرباش.
Nobel prize, پاداشتی نۆبل بەرزترین پاداشتی سالانەی جیهانە لە فیزیا‌و کیمیا‌و پزیشکەوانی‌و وێژەو ئاشتیخوازی... هتد.
nobiliary (nō-bil′i-er′i, nō-bil′yĕr-i), *adj.* هی بەگزادەیان؛ بەگزادەیی؛ هی خانزادان.
nobility (nō-bil′ə-ti), *n.* (۱) خانەدانی؛ ڕەووشت بەرزی.
(۲) بەگزادەیی؛ پلەوپایەی خانزادەیی؛ خانزادەیی؛ نەجیب زادەیی.
(۳) (the ~) : چینی بەگزادە؛ بەگزادان؛ خانزادەکان؛ گەورە پیاوان.
noble (nō′b'l), *adj.* (۱) بەناوبانگ؛ پلەوپایە بەرز؛ ناسراو.
(۲) (ا) بەرز؛ بەرزو پاك *(a ~ idea, act, deed, etc.)*.
(ب) سەروشت‌و ڕەفتار بەرز؛ بەرز: *(a ~ leader)*.
(۳) زۆرباش؛ نایاب؛ ڕەسەن: *(a ~ horse)*.
(٤) گەورەو جوان
(٥) خانزادە؛ خانەدان؛ بەگزادە: *(a man of ~ birth, rank)*.
(٦) ژەنگ هەڵنەهێنێ؛ بەنرخ (کانزا بەتایبەتی زێڕو زیو).
n. (۱) کەسێکی نەجیب زادە؛ خانزادە؛ بەگزادە.
(۲) دراوێکی کۆنی زێڕی ئینگلیزییە.
(۳) [Slang]. سەردەستەی کرێکاری بەکرێ گیراو بۆ جێگەگرتنەوەی کرێکارە مانگرەکان.
noble fir, جۆرێکە لە دارسنەوبەر
nobleman (nō′b'l-mən), *n.* کەسێکی خانزادە؛ نەجیب زادە؛ بەگزادە؛ خانەدان
noblesse (nō-bles′), *n.* (۱) نەجیب زادەیی؛ بەگزادەیی؛ خانەدانی.
(۲) نەجیب زادان؛ بەگزادەکان؛ چینی بەگزادە.
noblesse oblige (nō bles′ ō′blēzh′), خانەدانی وەها پێویست دەکات: نەجیب زادەیی وا پێویست دەکات کە ئەو کەسە بە جوانی‌و خانەدانانە لەگەڵ خەڵکدا بجوڵێتەوە.
noblewoman (nō′b'l-woom′ən), *n.* ژنە بەگزادە
nobly (nō′bli), *adv.* (۱) بە سەربەرزییەوە؛ بە شەرەفەوە.
(۲) زۆر بە جوانی؛ بە باشی. (۳) بە نەجیب زادەیی؛ بە بەگزادەیی.
nobody (nō′bəd-i, nō′bod′i), *pron.* هیچ کەس؛ کەس
(N~ came.)
n. کەسێکی هیچ‌وپووچ؛ کەسێکی بێ ناوو پلەوپایە؛ کەسێکی بێ بایەخ:

(She married a ~.)
nocent (nō′s'nt), *adj.* (۱) زیانبەخش. (۲) تاوانبار؛ گوناهبار.
nock (nok), *n.* قەپێنگی لەلەکراوە بە تیروکەوانەوە.
v.t. لەلەکردن (تیروکەوان)؛ قڵیش تێکردن‌و لەلەکردنی؛ کەل کردن.
noctambulation (nok-tam′byoo-lā′shən), *n.* = **noctambulism.**
noctambulism (nok-tam′byoo-liz′m), *n.* = **somnambulism.**
noctambulist (nok-tam′byoo-list), *n.* = **somnambulist.**
nocti- (nok′ti), *Also* **noct-,** پێشگرێکە بەمانای: شەو.
nocturn (nok′tĕrn), *n.* نوێژی بەرەبەیان (خاچ پەرستی).
nocturnal (nok-tūr′n'l), *n.* ۱) شەوی؛ تایبەتی بە شەو؛ شەوەکی؛ بە شەو پوودەدات. (۲) بە شەو دەگەڕێ؛ شەوگەڕ: *(~ birds)*.
۳) بە شەو خۆی دەکاتەوە: *(~ flowers)*.
nocturne (nok′tĕrn, nok-tūrn′), *n.* ۱) تابلۆی دیمەنی شەو؛ دیمەنی شەو (نیگارکێشی). (۲) پارچەیەك مۆسیقای ڕۆمانتیکی.
nocuous (nok′ū-əs), *adj.* زیانبەخش؛ ژەهراوی.
nod (nod), *v.i.* ۱) سەر بۆ لەقاندن (نیشانەی پەسەندکردن).
۲) وەنەوزدان؛ زۆر خەوهاتن. (۳) خافڵ بوون.
٤) شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ لەرینەوە (درەخت، گوڵ).
v.t. ۱) سەر بۆ لەقاندن؛ پەسەندکردن: *(He ~ed his agreement.)*.
۲) بانگ کردن یا ناردنە دەرەوە بە سەرلەقاندن: *(He ~ed her into the room.)*
۳) سەرەڵەقێ کردن
n. (۱) (ا) وەنەوزەکوتێ؛ وەنەوز. (ب) شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ لەنجە.
(۲) سەر بۆ لەقاندن؛ پەسەندکردن: *(He gave my plans the ~.)*.
-nodder *(n.).*
nodding acquaintance, (۱) ئاشنایەتییەکی کەم (مرۆڤ، شت).
(۲) ئاشنای دوور؛ ئاشنای کەم.
noddle (nod′l), *n.* [Colloq.], سەر (لەپووی گاڵتەوە).
noddle (nod′l), *v.t. & v.i.* زوو زوو سەرلەقاندن.
noddy (nod′i), *n.* (۱) کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ گەمژە؛ کەودەن.
(۲) باڵندەیەکی دەریایی گێژکەیە.
node (nōd), *n.* (۱) تەنگوچەڵەمە (شانۆنامە، چیرۆك)؛ گیروگرفت.
(۲) گرێ (لەش)؛ ئاوساوی؛ لوو؛ تلۆق: *(a lymph ~)*.
(۳) شوێنی خۆبڕین یا لەخۆدانی مێڵێکی پێچاوپێچ (نەندازە).
nodose (nō′dōs, nō-dōs′), *adj.* گرێیاوی (ڕەگ)؛ گرێدار؛ گرێ گرێ.
nodular (noj′oo-lĕr, nod′yoo-lĕr), *adj.* گرێ گرێ؛ گرێدار؛ گرێیاوی.
nodule (noj′ōōl, nod′ūl), *n.* (۱) گرێ؛ تلۆق؛ ئاوساوی.
(۲) لووی بچووك؛ ئاوساوی.
(۳) گرێ (ڕەگ، قەف، قەد).
nodulose, nodulous (noj′oo-lōs′), *adj.* گرێیاوی؛ گرێدار.
nodus (nō′dəs), *n.* گرێ گرێ؛ گرێدار.
noesis (nō-ē′sis), *n.* تەنگوچەڵە (شانۆنامە، چیرۆك)؛ گیروگرفت.
noetic (nō-et′ik), *adj.* تێگەیشتن تەنها لەڕێی مێشکەوە.
(۱) مێشکی؛ تایبەتی بە مێشك.
(۲) هەزکەر لە مێشك بەکارهێنان.
n. ڕۆشنبیر؛ مێشك بەکارهێنەر.
nog (nog), *n.* (۱) تەختەداری دیوار (بۆ بزمارو سنگ پیادا داکوتان)؛ مێخی دیوار؛ سنگ. (۲) نیرگە (کانگا).
v.t. (۱) خشتکاری کردن لەناو چوارچێوەی دارپندا. (۲) قایم کردن بە مێخ.
nog, nogg (nog), *n.* (۱) [British] جۆرە بیرەیەکی خەست‌و بەتینە.

(۲) eggnog.

noggin (nog′in), *n.* (۱) کوپێکی بچووک. (۲) پێوانەیەکی بچوکی حواردنەوەی کحوولیە. (۳) [Colloq.] سەر؛ کەللە.

nogging (nog′iŋ), *n.* خشتکاری نێو چوارچێوەی دار.

Noh, noh (nō), *n.* جۆرە شانۆگەرییەکی یابانی‌یە (بینینی "No").

noil (noil), *n.* (۱) خوری گرێ خواردوو یا ناڕەسکاو. (۲) پرزۆنەی حوری و لۆکەو تیسك.

noise (noiz), *n.* (۱) دەنگەدەنگ؛ دەنگی بەرزو ناسازا؛ هەرا هەرا؛ غەڵبەغەڵب؛ هەراوزەنا. (۲) (ا) دەنگ. (ب) دەنگی چاوەڕوان نەکراو؛ تەقەتەق؛ تەقەوڕەقە. (۳) [Obs.] ووتووڕا؛ ڕادیو. (٤) ووزەووڕ؛ ڕادیو. تەلەفزیۆن؛ خشەخش.

v.t. قاڕخستنەوە.

v.i. (۱) زۆرویژی کردن؛ بە دەنگی بەرز قسەکردن؛ دەمەوەری کردن. (۲) دەنگەدەنگ کردن.

noiseless (noiz′lis), *adj.* بێ دەنگ؛ بێ چرکە؛ کپ.

noisemaker (noiz′māk ′ĕr), *n.* دەنگەدەنگکەر (بەتایبەتی فیقەو زەنگی ناهەنگ و زەماوەند).

noisily (noiz′ə-li), *adv.* بە دەنگەدەنگ؛ بە دەنگی زل؛ بە غەڵبەغەڵب.

noisiness (noiz′i-nis), *n.* دەنگ بەری؛ دەنگەدەنگ هاتن؛ غەڵبەغەڵب هاتن؛ دەنگ زۆر هاتن (ئامێر).

noisome (noi′səm), *adj.* (۱) زیانبەخش؛ بۆ تەندروستی خراپ. (۲) بۆگەن؛ پیس. ***(a ~ odor)***.

noisy (noiz′i), *adj.* (۱) دەنگ زل؛ دەنگ گەورە؛ دەنگی زۆر لێوەدێت؛ دەنگاوی. ۲. پڕ لە دەنگەدەنگ؛ پڕ لە غەڵبەغەڵب. ***(the ~ city)***.

noma (nō′mə), *n.* برینی دەم (بەتایبەتی لە منداڵدا).

nomad (nō′mad, nom′ad), *n.* (۱) کۆچەر؛ ڕەوەند؛ دەشتەکی. (۲) گەڕۆك؛ لاسەگۆڕ.

adj. کۆچەر؛ گەڕۆك.

nomadic (nō-mad′ik), *adj.* هی کۆچەر؛ کۆچەری. ***(They lead a ~ life.)***

nomadism (nō′mad-iz′m, nom′ad-iz′m), *n.* کۆچەرێتی؛ ژیانی کۆچەری.

no man's land, (۱) زەوی بەردەڵ؛ چۆڵەوانی؛ زەوی بێ خاوەن. (۲) مەیدانی نێوان دوو لەشکری جەنگاوەر کە هیچیان بۆیان نەگیرێ. (۳) ناوچەیەکە کە کەس نەوێرێ بۆی بچێ لەبەر مەترسی و ئاژاوە.

nomarch (nom′ärk), *n.* فەرمانڕەوای ناوچەیەکی یۆنان.

nom de guerre (nōn də gâr′), [Fr.], ناوی نهێنی (سەربازی- فەرەنسی).

nom de plume (nom′ də plōōm), [Fr.], ناوی نهێنی نووسەر.

nome (nōm), *n.* ناوچەیەکی مسری کۆن و یۆنانی نێستا.

nomenclator (nō′mən-klā′tĕr), *n.* (۱) بانگکەری ناوی میوان و پێشاندەری جێی میوان لەسەر مێزی خوان (لە ڕۆمای کۆندا). (۲) ناولێنەر (زانست. هونەر)؛ زانای ناولێنەر؛ ناودۆزەرەوە بۆ شتی تازە.

nomenclature (nō′mən-klā′chĕr), *n.* (۱) ناولێنان (زانست. هونەر)؛ ناونان. (۲) شێوەو چۆنێتی ناولێنان لە لقێکی زانست یا هونەردا. (۳) سەرجەمی زاراوەو ناوی لقێکی زانست یا هونەر.

nominal (nom′ə-n'l), *adj.* (۱) هی ناو؛ تایبەتی بە ناو. (۲) هی ناو (ڕێزمان). (۳) هەر بەناو؛ تەنها بەناو. ***(a ~ leader)***. (٤) کەم؛ زۆر کەم. ***(a ~ fee)***

n. ووشەیەکە کە لە شێوەو کردارا لە ناو دەچێ.

-nominally *(adv.).*

nominalism (nom′ə-n'l-iz′m), *n.* فەلسەفەیەکە دەڵێت کە بیرۆباوەڕی ڕووت تەنها لە مێشکدا هەن و هەر بەناوو بوونی ڕاستەقینەیان نییە.

-nominalist *(n.)*; **nominalistic** *(adj.).*

nominal value, بەهای بەناو.

nominal wages, موچەیەکە کە بەگوێرەی هێندی پارەکە لێکدەدرێتەوە نەك بەگوێرەی نەو شتانەی کە بەو پارەیە دەکڕێت، واتە نرخی ڕاستەقینەی پارەکە.

nominate (nom′ə-nāt′), *v.t.* (۱) ناونان؛ ناولێنان؛ دیاری کردن. (۲) دانان لەسەر کار؛ دامەزراندن. (۳) پاڵاوتن (هەڵبژاردن)؛ نامزەدکردن؛ ***(to ~ someone for president)***.

-nominator *(n.).*

nomination (nom′ə-nā′shən), *n.* (۱) دانان لەسەر کار؛ دانان بە کاربەدەست؛ دامەزراندن. (۲) پاڵاوتن (هەڵبژاردن)؛ نامزەدکردن؛ نامزەدکاری.

nominative (nom′i-nə-tiv), *adj.* (۱) دانراو لەسەر کار (نەك هەڵبژێراو)؛ دامەزرێنراو. (۲) ناوی کەسێکی پێوەیە. ***(a ~ will)***. (۳) باری بکەر (ڕێزمان).

n. (۱) باری بکەر (ڕێزمان). (۲) ووشەیەك کە لەم بارەدا بێ.

nomince (nom′ə-nē′), *n.* کەسێکی پاڵاوتراو (هەڵبژاردن)؛ نامزەدکراو.

nomogram (nō-mog′rəm), *n.* نەخشەی نەندازەیی.

nomography (nō-mog′rə-fi), *n.* – nomogram.

nomology (nō-mol′ə-ji), *n.* زانستی یاساو یاسادانان؛ زانستی یاسای سروشتی و ژیربێژی.

-nomy, پاشگرێکە بەمانای: زانستی فلانە شت، زانستی ڕێکخراو بەپێی نەخشەیەکی تایبەتی: ***(astronomy)***.

non- (non), پێشگرێکە بەمانای: نە؛ بێ؛ وا نییە؛ نا: ***(nonresident, non-American, nonathletic)***

non-age (non′ij, nō′nij), *n.* (۱) تەمەنی منداڵی و هەرزەیی؛ تەمەنی لە بیست‌ویەك ساڵ کەمتر. (۲) (ا) هەرزەیی؛ کاڵوکڕچی. (ب) ساوایی؛ قۆناغی سەرەتایی.

nonagenarian (non´ə-ji-nâr′i-ən), *adj.* (۱) نەوەدساڵە؛ تەمەنی نەوەد ساڵ زیاترە. (۲) تایبەتی بە تەمەنی نەوەد ساڵو زیاتر

n. کەسێکی نەوەد ساڵ؛ کەسێکی نەوەد ساڵو بەرەوژوور.

non-aggression pact, پەیمانی لاشەڕی؛ پەیمانی ناجەنگاوەری.

nonagon (non′ə-gon´), *n.* نۆلا؛ نۆلایی؛ نۆگۆشەیی؛ ڕووی نۆلا.

non-aligned (non´ə-līnd′), *adj.* بێ لایەن (وڵات)؛ نەندامی هیچ پەیمانێکی جەنگ نەبوون. ***(a ~ nation)***.

non-alignment (non´ə-līn′mənt), *n.* بێ لایەن (وڵات)؛ نەندامی هیچ پەیمانێکی جەنگ نەبوون.

nonce (nons), *n.* بۆ ئێستا؛ تەنها بۆ ئەم بەکارهێنانە (ووشە)؛ هەر بۆ ئەمجارە. (بەتایبەتی لەم ووتەیەدا: " for the nonce ").

nonce word, ووشەیەکی داتاشراو بۆ بەکارهێنانێکی تایبەتی.

non-chalance (non′shə-ləns, non´shə-läns′), *n.* بێباکی؛ لامسەرلایی.

non-chalant (non′shə-lənt, non´shə-länt′), *adj.* (۱) سارد؛ (هەست، هەڵوێست)؛ بێ جۆش. (۲) بێباك؛ لامسەرلا.

non-com (non′kom´), *n.* [Colloq.], = non-commissioned officer.

non-combatant (non-kom′bə-tənt, non-kum′bə-tənt), *n.* (۱) شەڕنەکەر: کەسێکە کە لە سوپادایە، بەڵام ناچێتە مەیدانی جەنگەوە (وەك: قەشە، چێشتکەر... هتد). (۲) شارستانییەك لەکاتی جەنگدا؛ شارنشین؛ سویل.

adj. (۱) تایبەتی بە نەندامانی شەڕنەکەری سوپا. (۲) تایبەتی بە سویل؛ شارنشین.

non-commissioned officer, نەفسەربار.

non-committal (non´kə-mit′l), *adj.* خۆبە هیچ لایەکدا ساغ

نەکەرەوە؛ نە لێرەو نە لەوێ: *(a ~ answer, attitude, etc.)* .

non-compliance (non´kəm-plī′əns), *n.* پەیڕەوی نەکردن؛ مل نەدان.

non compos mentis (non kom′pos men′tis), [L.] مێشك ناتەواو؛ مێشك تێكچوو

non-conducter (non´kən-duk′tēr), *n.* نەگەیێن ؛نەلەکتریك گەرما. دەنگ)

non-conformist (non´kən-fôr′mist), *n.* پەیڕەوی نەکەری باوو نەریتی کۆمەڵەکەی؛ نەگونجاو لەگەڵ کۆمەڵەکەیدا لە بیروڕاو هەڵوێستو ڕەوشتیدا؛ شوێن بیروڕای خۆ کەوتوو.

non-conformity (non´kən-fôr′mə-ti), *n.* [N-] (١) پەیڕەوی نەکردنی کڵێسەی ئینگلیزی. (٢) بیروڕاو هەڵوێستی پەیڕەوی نەکەرانی کڵێسەی ئینگلیزی. (٣) پەیڕەوی نەکردنی باوو نەریتی کۆمەڵی خۆ؛ نەگونجان لەگەڵ بیروڕاو هەڵوێستی کۆمەڵی خۆداو لەسەر بیروڕای خۆ پڕیشتن.

non-cooperation (non´kō-op´ə-rā′shən), *n.* ناهاوکاری؛ هاوکاری نەکردن

non-descript (non´di-skript′), *adj.* ناتایبەتی؛ ناجیاواز؛ هەرەمە *n.* کەسێك یا شتێکی ناتایبەتی و جیانەکراوە لە کەسان یا شتی تر.

none (nun), *pron.* (١) کەس؛ هیچ کەس: *(N~ but Jack can do it.)*

(٢) هیچ؛ هیچ کەس؛ هیچ شتێك: *(There are ~ on the table.)* . *(I want ~ of it.)* هیچی؛ هیچ *n.* . *(He is ~ the stronger for it.)* هیچ؛ بە هیچ جۆرێك: *adv.*

non-entity (non-en′tə-ti), *n.* (١) نەبوون. (٢) شتێکی نەبوو. (٣) کەسێکی هیچوپووچ؛ کەسێکی بێ بایەخ و گرنگ پێ نەدراو.

nones (nōnz), *n.pl.* (١) پۆژی حەوتەمی مانگی نەوڕۆو باران بڕانو پووشپەڕو کەلاڕێزانو پۆژی پێنجەمی مانگەکانی تر (سالنامەی ڕۆمانی). (٢) (ا) عەسر. (ب) نوێژی عەسر (خاچ پەرستی).

nonessential (non´i-sen′shəl), *adj.* ناپێویست؛ پێویست نەبیە *n.* کەسێك یا شتێکی ناپێویست

nonesuch (nun′such´), *n.* (١) کەسێك یا شتێکی بێ هاوتا؛ بێ وێنە. (٢) جۆرە سێوێکە.

none-the-less, لەگەڵ ئەوەشدا.

non-existence (non´ig-zis′təns), *n.* (١) نەبوون (٢) شتێکی نەبوو؛ شتێك کە بوونی نەبێ.

-non-existent *(adj.).*

non-feasance (non-fē′z'ns), *n.* جێبەجێ نەکردن یا خستنە پشت گوێ ی نەرکی سەرشان (یاسا).

non-intervention (non´in-tēr-ven′shən), *n.* دەست نەکێشانە؛ ناو (کاروباری وڵاتی تر)؛ دەست نەخستنە ناو؛ دەستدرێژی نەکردن.

non-joinder (non-join′dēr), *n.* ناتەواوی داوانامە (دادگا).

non-juror (non-joor′ēr), *n.* (١) مل کەچ نەکەر بۆ پاشا یا میری. (٢) [N-]. قەشەی کڵێسەی ئینگلیزی مل کەچ نەکەر بۆ پاشا ولیامو ماری ژنی لە ساڵی ١٦٨٩ دا.

non-metal (non-met′'l, non′met′'l), *n.* ناکانزا ؛وەك کاربۆن، نۆکسجین، نایترۆجین).

non-metallic (non-met′'l-ik, non´met′'l-ik), *adj.* ناکانزا

non-pareil (non´pə-rel′), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ کەسێکی بێ هاوتا یا بێ وێنە *n.*

non-plus (non-plus′, non′plus), *n.* سەر لێ شێواو؛ سەر لێ تێکچوون؛ سەر لێ شێواوی *v.t.* سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

non-productive (non´prə-duk′tiv), *adj.* (١) بێ بەرهەم؛ بێ سوود؛ بێ بەر *(a ~ plan)* . (٢) بێ بەرهەم؛ بە شت هێنانە بەرهەمەوە خەریك نەبیە: *(Clerks and salesmen are ~ presonnel.)*

non-profit (non-prof′it), *adj.* ناسوودی؛ بۆ سوود دانەنراوە؛ مەبەستی قازانج نەبیە: *(a ~ organization)* .

non-residence (non-rez′ə-dəns), *n.* نانیشتەجێبی.

non-resident (non-rez′ə-dənt), *adj.* نانیشتەجێ. *n.* (١) نانیشتەجێ؛ نیشتەجێی سەردەمی. (٢) کەسێك کە نیشتەجێی شوێنێکی دوورە لە شوێنی کار یا خوێندنیەوە.

non-resistance (non´ri-zis′təns), *n.* بەرهەڵستی نەکردن؛ ملدان.

non-resistant (non´ri-zis′tənt), *adj.* بەرهەڵستی نەکەر؛ ملدەر. *n.* بەرهەڵستی نەکەر؛ ناشتیخواز؛ لاشەر؛ ملکەچ.

non-restrictive (non´ri-strik′tiv), *adj.* (١) نەبەستەرەوە. (٢) تایبەتی بە ووشەیەك یا دەستەواژەیەك کە مانای ڕستەکەی لەسەر بەند نیەیە و نەگەر لایش بڕێ ڕستەکە ماناکەی هەر دەبەخشێ (ڕێزمان) (وەك دەستەواژەی نێوان یەرگولەکانی نەم ڕستەیە): *(John, who is six feet tall, is younger than Bill.)*

non-sectarian (non´sek-târ′i-ən), *adj.* بێ پەیوەندی بە هیچ تیرەیەکی ئایینیەوە.

nonsense (non′sens, non′səns), *n.* (١) قسەی قۆپو بێ مانا؛ قسەی هیچوپووچ؛ کردەوەی بێ مانا؛ قسەی هەلەق ومەلەق. (٢) شتی هیچوپووچ؛ شتی بێ بایەخ. (٣) ڕەووشتی کەرانەو بێ مانایانە

nonsensical (non-sen′si-k'l), *adj.* بێ مانا؛ هیچوپووچو بێ مانا؛ ناچێ بە مێشکدا. *(~ remarks)*

non-sequitur (non-sek′wi-tēr), (١) ئەنجامی بێ مانا؛ ئەنجامی بێ پەیوەندی لەو بەڵگەیەوە کە لێوەی وەرگیراوە: *(I am certain that all Germans like opera because I have not met one who did not like it.)* (٢) ووشەیەکە کە هیچ پەیوەندی نەبێت بە ئەوانەی لەپێشیەوە هاتوون

non-skid (non′skid′), *adj.* نەخزاو (تایە)؛ ناخزێ

non-stop (non′stop′), *adj.* بێ وەستان؛ بەردەوام؛ یەکبین. *(a ~ flight)*

non-such (nun′such´), *n.* = nonesuch.

non-verbal (non-vûr′b'l), *adj.* بێ زارەکی؛ بێ قسەکردن؛ بێ دەنگ: *(~ communication)* .

non-viable (non-vī′ə-b'l), *adj.* (١) توانای ژیانی نیەیە؛ ناتوانێ بژی و گەورە ببێ: *(a ~ fetus)* . (٢) سەرناگرێ؛ ناکردەنی

non-violence (non-vī′ə-ləns), *n.* لاشەڕێتی؛ ڕێبازی لاشەڕی و ناشتیخوازی (بۆ چاك کردن و گۆڕینی کۆمەڵ).

-non-violent *(adj.)*; **non-violently** *(adv.).*

noodle (nōō′d'l), *n.* (١) کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشك. (٢) [Slang]، سەر؛ کەللەسەر.

noodle (nōō′d'l), *n.* تاڵە مەعکەرۆنی یا سپاگێتی.

nook (nook), *n.* (١) قوژبن؛ قوڕنە (٢) پەنا؛ گۆشە؛ شوێنی لاتەریك؛ پەناگا.

noon (noon), *n.* (١) نیوەڕۆ. (٢) تاف؛ پۆپە؛ نەوپەڕ: *(in the ~ of his life)* . (٣) [Rare or Poetic]، (ا) نیوەشەو. (ب) شوێنی مانگ لە نیوەشەودا

noonday (nōōn′dā´), *n. & adj.* کاتی نیوەڕۆ؛ نیوەڕۆ.

no-one (nō′wun´, nō′ən), *pron.* = no one.

no one, هیچ کەس؛ کەس.

nooning (nōōn′iŋ), *n.* [Archaic or Dial.], (١) نیوەڕۆ. (٢) پشوری نیوەڕۆ (٣) نانی نیوەڕۆ؛ ژەمی نیوەڕۆ؛ قاوەڵتی.

noon-tide (nōōn′tīd´), *n.* = noon.

noon-time (nōōn′tīm´), *n.* = noon.

noose (nōōs), *n.* (١) قوڵفەی پەتو گوریس؛ قوڵفەی کەمەند؛ هەڵواسین؛

مل به پەتەوە کردن. (٢) تەڵە؛ داو.

v.t. (١) کردن بە داوەوە؛ بە تەڵە گرتن. (٢) قوڵفەلێدان (گوریس، پەت).

(٣) [Rare] مل کردن بە پەتەوە؛ هەڵواسین.

nope (nōp), *adv.* [Slang], = no.

nor (nôr), *conj.* نە؛ نە نەمیش.

(I can neither go ~ stay.; He doesn't smoke, ~ does he drink.)

Nordic (nôr′dik), *adj.* تایبەتی بە ڕەگەزی سپی ئەورووپای باکوور بەتایبەتی ئەسکەندیناڤیا کە باڵا بەرز سەر درێژکۆڵە و قژ ڕەردو چاوشینن.

n. کەسێکی ئەم ڕەگەزە؛ کەسێکی ئەسکەندیناڤی.

norm (nôrm), *n.* (١) نموونە (ڕەووشت)؛ پێوانە؛ پێوەر؛ ڕەووشتی ناسا؛ وێنەی نموونەیی. (٢) ناوەند (ژمارەوپێوان)؛ ناوەندی.

normal (nôr′m'l), *adj.* (١) (ا) ناسایی؛ ناسا:

(What is the ~ temperature of the human body?)

(ب) سادە؛ ساکار. (٢) لەخۆوە پووداو؛ بە سرووشتی پووداو.

(٣) یەکبڕ (ژمارەوپێوان)؛ لابەلا؛ ستوونی.

(٤) مام ناوەندی (لە زیرەکی و هۆشمەندی و هێمنیدا)؛ ناسایی.

n. (١) شتی ناسایی. (٢) ناوەندی؛ تێکڕا.

normalcy (nôr′m'l-si), *n.* ناسایەتی؛ مام ناوەندێتی؛ ناوەندێتی.

normality (nôr-mal′ɔ-ti), *n.* = normalcy.

normalize (nôr′m'l-iz′), *v.t.* هێنانە سەر بارێ ناسایی؛ ناسایی کردن *(to ~ the relations between the two countries)*.

-normalization *(n.)*.

normally (nôr′m'l-i), *adv.* (١) بە شێوەیەکی ناسایی (٢) بە ناسایی *(He is ~ home in the evening.)*.

normal school, زانستگای مامۆستایانی سەرەتایی.

Norman (nôr′mən), *n.* نۆرمەندی. (١) یەکێک لە داگیرکەرەکانی " نۆرمەندی " کە سەدەی دەهەمدا. (ب) نەتەمێکی نەو تێرەیەی نینگلتەرەی داگیرکرد لە سانی ١٠٦٦ی پ.ز دا. (ج) هاوڵاتیەکی ناوچەی " نۆرمەندی " فەرەنسی. (٣) شێوەزمانی فەرەنسی ناوچەی " نۆرمەندی "

adj. (١) تایبەتی بە ناوچەی " نۆرمەندی " فەرەنسی و نۆرمەندیەکان و زمانو کلتوورەکەیان. (٢) شێوەیەکی خانووسازیە کە لە ناوچەی " نۆرمەندی " یەوە داماتووە

normative (nôr′mə-tiv), *adj.* (١) پێوانەیی؛ پێوەری؛ نموونەیی؛ وێنەیی؛ هی ئاسایی. (٢) تایبەتی بە شێوەی نموونەیی بۆ بەکارهێنان (پێزمان).

Norse (nôrs), *adj.* نەرویجی؛ ئەسکەندیناڤی.

n. زمانە ئەسکەندیناڤییەکان.

the Norse, (١) ئەسکەندیناڤییەکان (٢) ئەسکەندیناڤیەکە پێزاوایی یەکان.

north (nôrth), *n.* (١) باکوور؛ باکووری؛ سەروو؛ سەرەوە؛ ژوورو. (٢) [N-]. بەشی باکووری زەمین. (٣) [Poetic] بای باکوور.

adj. (١) باکووری؛ ژوورو؛ سەروو. (٢) لە باکوورەوە هاتوو *(a ~ wind)*. (٣) [N-]. بەشی باکووری کیشوەر یا وڵاتێک:

(N~ India; N~ America) **adv.** بەرەو باکوور؛ بەرەو ژوور.

North American, (١) هی ئەمەریکای باکوورو گەلەکەی. (٢) هاوڵاتیەکی ئەمەریکای باکوور.

northbound (nôrth′bound′), *adj.* بەرەو باکوور؛ بەرەو باکوور پێشتوو؛ بەرەو ژوور.

northeast (nôrth′ēst′), *n.* (١) باکووری پۆژهەڵات. (٢) ناوچەی باکووری پۆژهەڵات.

adj. & adv. بەرەو باکووری پۆژهەڵات؛ هی باکووری پۆژهەڵات.

northeaster (nôrth′ēs′tēr), *n.* بای بەهێزی باکووری پۆژهەڵات.

northeasterly (nôrth′ēs′tēr-li), *adj. & adv.* (١) بەرەو باکووری پۆژهەڵات. (٢) لە باکووری پۆژهەڵاتەوە *(a ~ wind)*.

northeastern (nôrth′ēs′tērn), *adj.* (١) هی باکووری پۆژهەڵات. (٢) لە باکووری پۆژهەڵاتەوە *(a ~ wind)*. (٣) [N-]، تایبەتی بە ناوچەی باکووری پۆژهەڵاتی ئەمەریکا.

northeastward (nôrth′ēst′wērd), *adj. & adv.* بەرەو باکووری پۆژهەڵات.

n. ناوچەی باکووری پۆژهەڵات.

northeastwardly (nôrth′ēst′wērd-li), *adj. & adv.* (١) بەرەو باکووری پۆژهەڵات. (٢) لە باکووری پۆژهەڵاتەوە *(a ~ wind)*.

northeastwards (nôrth′ēst′wērdz), *adv.* = northeastward.

norther (nôr′*th*ēr), *n.* بای قایم یا باوبۆرانی باکووری.

northerly (nôr′*th*ēr), *adj.* (١) باکووری؛ بەرەو باکوور؛ تایبەتی بە باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری *(a ~ wind)*.

adv. (١) بەرەو باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری.

northern (nôr′*th*ērn), *adj.* (١) باکووری؛ بەرەو باکوور؛ لە باکوورد. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری *(a ~ wind)*. (٣) [N-]، هی ناوچەی باکوور.

n. = northerner.

northerner (nôr′*th*ēr-nēr; nôr′*th*ən-ēr), *n.* (١) نیشتەنی ناوچەی باکووری وڵاتێک؛ خەڵکی باکوور. (٢) [N-]، نیشتەنی ناوچەی باکووری ئەمەریکا.

northern lights, شەرقی بەرەبەیانی جەمسەری باکووری زەمین.

northernmost (nôr′*th*ērn-mōst′), *adj.* دوورترین ناوچەی باکوور.

northing (nôr′thiŋ, nôr′*th*iŋ), *n.* (١) ماوەی بڕاو بەرەو باکوور؛ پێی بڕاو بەرەو باکوور (کەشتیەوانی). (٢) لادان بەرەو باکوور (ئەستێرەوانی).

northland (nôrth′lənd, nôrth′land′), *n.* ناوچەی باکووری وڵات؛ بەشی سەرووی وڵاتێک.

-northlander *(n.)*.

Northman (nôrth′mən), *n.* = Norseman.

North Pole, جەمسەری باکووری زەمین؛ پۆڵی باکووری زەمین.

North Star, ئەستێرەی جەمسەری باکووری زەمین.

northward (nôrth′wērd), *adv. & adj.* بەرەو باکوور؛ بەرەو ژوور.

n. ناوچەی باکووری.

northwardly (nôrth′wērd-li), *adj. & adv.* (١) بەرەو باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ لە باکوورەوە هەڵکردوو *(a ~ wind)*.

northwards (nôrth′wērdz), *adv.* = northward.

northwest (nôrth′west′), *n.* باکووری پۆژئاوا.

adj. (١) بەرەو باکووری پۆژئاوا؛ لە باکووری پۆژئاوادا. (٢) لە باکووری پۆژئاواوە *(a ~ wind)*.

adv. بەرەو باکووری پۆژئاوا؛ لە باکووری پۆژئاواوە.

northwester (nôrth′wes′tēr), *n.* بای قایم یا باوبۆرانی باکووری پۆژئاوا.

northwesterly (nôrth′wes′tēr-li), *adj. & adv.* (١) لە باکووری پۆژئاوادا؛ بەرەو باکووری پۆژئاوا. (٢) لە باکووری پۆژئاواوە *(a ~ wind)*.

northwestern (nôrth′wes′tērn), *adj.* (١) لە باکووری پۆژئاوادا؛ بەرەو باکووری پۆژئاوا. (٢) لە باکووری پۆژئاواوە *(a ~ wind)*. (٣) [N-]، تایبەتی بە ناوچەی باکووری پۆژئاوای ئەمەریکا.

northwestward (nôrth′west′wērd), *adv. & adj.* بەرەو باکووری پۆژئاوا.

n. ناوچەی باکووری پۆژئاوا.

northwestwardly (nôrth′west′wērd-li), *adj. & adv.* -(١)

بەرەو باکووری ڕۆژئاوا. (٢) لە باکووری ڕۆژئاواوە: ***(a ~ wind)*** .

northwestwards (nôrth´west′wērds), *adv.* = northwestward.

Norwegian (nôr-wē′jən), *adj.* نەرویجی (گەل، زمان، کلتوور)

n. (١) هاوڵاتیی‌یەکی نەرویج؛ کەسێکی نەرویجی. (٢) زمانی نەرویجی.

nose (nōz), *n.* (١) لووت؛ کەپوو. (٢) لمۆز. (٣) هەستی بۆن کردن. (٤) (ا) بۆن. ب) بە بۆن دۆزینەوە. (٥) بەشێکی دەرپۆقیو کە لە لووت بچێ (وەک لوولەی مەسینەو قۆری، لووتی فڕۆکەو بەلەمو کەشتی). (٦) [British Slang]، سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس.

v.t. (١) بە بۆن دۆزینەوە؛ بۆن کردن. (٢) لووت لێخشاندن؛ لووت لێ هەڵسوون. (٣) بە لووت یا بەشی پێشەوە ڕێگەکردنەوە: ***(The ship ~d its way into the harbor.)*** (٤) بە ناستەم بەزاندن.

v.i. (١) بۆن کردن. (٢) خۆتێهەڵقورتان (کاروباری خەڵک). (٣) بەرەو پێشەوە چوون. (٤) [British Slang]، سووسەیی کردن؛ سیخوڕی کردن

by a nose, (١) بە نەوەندەی لووتێک یا لمۆزێک (پێشبڕکێی ئەسپ). (٢) بە ناستەم؛ نەوەندەی نەختێک.

count noses, سەر ژمارەن کۆڕ. دەنگدانی ئەنجوومەن).

cut off one's nose to spite one's face, زیان لە خۆ دان لە ڕقی خۆ.

follow one's nose, (١) یەکسەر بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن. (٢) شوێر هەستی خۆ کەوتن؛ بۆن کردن (مەجاز).

lead by the nose, بەتەواوی لەژێر ڕکێفدا بوون؛ بەتەواوی لەژێر دەستدا بوون: ***(She is leading her husband by the nose.)***

look down one's nose at, [Colloq.], بە چاوی سووک سەیرکردن.

on the nose, [Slang], بەتەواوی؛ بەبێ کەمو زیاد

pay through the nose, پارەی زۆر پێدان؛ زۆر گران کەوتن لەسەر.

poke one's nose into, خۆتێهەڵقورتان؛ دەست تێخستن (کاروباری خەڵک)

turn up one's nose at, بە هیچ دانەنان؛ پێ ڕازی نەبوون؛ گاڵتەپێکردن

under one's (very) nose, بە ناشکرا؛ بە بەرچاوەوە.

nose bag, تووڕەکەی وڵاخ

noseband (nōz′band´), *n.* بەشی سەرلووتی نفاو و ڕەشمە.

nosebleed (nōz′blēd´), *n.* خوێن ڕژان؛ لووت ڕژان.

nosedive (nōz′dīv´), *v.i.* کەوتنەخوارەوەی خێراو لەپڕو سەربەرەوخوار (فڕۆکە).

nose dive, (١) کەوتنەخوارەوەی خێراو لەپڕی فڕۆکە سەربەرەوخوار. (٢) هاتنەخوارەوەیەکی لەپڕو خێراو یەکجار: ***(Oil prices took a ~ .)*** .

nosegay (nōz′gā´), *n.* چەپکە گوڵ؛ دەستە گوڵ.

nosepiece (nōz′pēs´), *n.* (١) ئەو بەشەی کلاوزێی کە لووت دەپارێزێ. (٢) noseband (٣) ئەو بەشەی لە لووت دەچێ (سەری سوزندە). (٤) پردی سەرلووتی چاوێلکە

nose ring, (١) ئەڵقەی لووتی وڵاخ یا گیانداری تر (بۆ ڕاکێشانی بە پەت یا زنجیر). (٢) لووتەوانە

nosey (nōz′i), *adj.* = nosy.

noso-, nos- (nō′sō, nos′ə), پێشگرێکە بەمانای نەخۆشی.

nosology (nō-sol′ə-ji), *n.* (١) پۆل کردنی نەخۆشی؛ هاوپۆل کردنی نەخۆشی. (٢) زانستی هاوپۆل کردنی نەخۆشی (پزیشکەوانی).

nostalgia (nos-tal′jə, nos-tal′ji-ə), *n.* (١) بیری ماڵەوە کردن؛ یادی نیشتمان کردن. (٢) خۆزگە خواستن بۆ جاری جاران؛ خۆزگە خواستن بۆ شتی ڕابوردوو لەدەست چوو؛ خۆزگە خواستن بە گەڕانەوە بۆ ڕابوردوو.

-nostalgic *(adj.).*

nostology (nos-tol′ə-ji), *n.* زانستی پیری؛ پیریناسی.

nostril (nos′trəl), *n.* کونە لووت

nostrum (nos′trəm), *n.* (١) (ا) دەرمانی خۆماڵی؛ دەرمانی نەپێنی. (ب) دەرمانی ساختە؛ دەرمانی پشت پێ نەبەستراو. (٢) دەرمانی هەموو تەنگوچەڵەمەیەکی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری؛ دەرمانی هەموو دەردێک.

nosy, nosey (nōz′i), *adj.* [Colloq.], حەز بە سووسە کەر؛ حەزکەر بە نەپێنی زانین؛ زۆر بە پرسیار.

-nosiness *(n.).*

not (not), *adv.* نە؛ نا؛ نەخێر؛ هیچ.

nota bene (nō′tə bē′ni), [L.], تێبینی؛ باش سەرنجی لێ بدە.

notability (nō'tə-bil′ə-ti), *n.* (١) کەسێکی ناسراو یا ناودار (٢) ناودارێتی؛ ناسراوی؛ بەناوبانگی؛ دیاری؛ سەرنج ڕاکێشی.

notable (nō′tə-b'l), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ شایانی باس؛ دیار؛ بەناو؛ ناسراو.

n. کەسێکی بەناو؛ کەسێکی ناسراو یا بەناوبانگ.

notably (nō′tə-bli), *adv.* (١) بەتایبەتی. (٢) تا ڕادەیەکی زۆر؛ تێجگار.

notarial (nō-târ′i-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دادنووس. (٢) ئامادەکراو و مۆرکراو لەلایەن دادنووسەوە.

notarize (nō′tə-rīz´), *v.t.* مۆرکردنی بڕوانامەیەک لەلایەن دادنووسەوە: ***(to ~ a document, petition, etc.)*** .

-notarization *(n.).*

notary (nō′tēr-i), *n.* = notary public.

notary public, دادنووس؛ بڕوانامە مۆرکەر.

notation (nō-tā′shən), *n.* (١) بەکارهێنانی نیشانە لەباتی ووشەو دەستەواژەو ژمارە. (٢) کۆمەڵێک نیشانەی وەها (ژمارەوپێوان، نۆتەی مۆسیقا) (٣) تێبینێ؛ تێبینیکاری؛ تێبینی نووسین. (٤) تێبینی پەراوێزی پەرتووک و پەراو؛ تێبینی؛ یادداشت.

notch (noch), *n.* (١) درزێک لە شێوەی حەوتدا؛ قڵیشێکی وەها. (٢) دەربەند؛ گەڵ؛ چەم؛ باریکە ڕێی شاخ. (٣) [Colloq.]، پلە؛ گرێ؛ نمرە: ***(His average dropped a ~ .)***

v.t. (١) قڵیشی وەک ژمارە حەوت لەسەر هەڵکەندن. (٢) ژماردن بە هەڵکەندنی درزی وەک حەوت لەسەر دار.

note (nōt), *n.* (١) نیشانە: ***(a ~ of sadness)*** . (٢) گرنگی؛ ناوداری؛ ناسراوی؛ شایانی باس: ***(a person of ~)*** . (٣) نیشانە (وەک نیشانەی پرسیار یا سەرسامی لە نووسیندا). (٤) تێبینی؛ سەرنج: ***(Please take ~ of this.)*** . (٥) یادداشت. (٦) یادنامە (دیبلۆماسی). (٧) پەراوێز؛ تێبینی پەراوێز. (٨) بانقە نۆت؛ کومپیالە؛ بڕوانامەی دارایی: ***(a promissory ~ ; a bank ~)*** (٩) بانگ؛ بانگەواز؛ دەنگ. (١٠) خوێندنی بانگنامە. (١١) نیشانە پێ ووتن. (١٢) [Archaic or Poetic]، ناواز؛ گۆرانی؛ نەوا (١٣) (ا) نۆتەی مۆسیقا. (ب) نیشانەی نۆتەیەکی وەها. (ج) دوگمەی پیانۆ یا ئامێری مۆسیقای تر.

v.t. (١) سەرنج پێدان؛ تێبینی کردن؛ تێبینین. (٢) تێبینین بە نووسین؛ نووسین؛ خستنە سەر کاغەز. (٣) ناوبردن؛ ناوهێنان. (٤) نیشانەی نەوە بوون؛ وا گەیاندن. (٥) لە پەراوێزدا نووسین؛ ڕوونکردنەوە لە پەراوێزدا. (٦) نۆتەی مۆسیقا نووسین

compare notes, بیروڕا تێبینی بەراوردکردن؛ باس کردن.

strike the right note, پێکان (نووسین، ووتن، کردار... هتد)؛ کردنی شتێک بە جوانی و بەبێ زیادو کەمی.

take notes, تێبینی نووسین

take note of, سەرنج پێدان؛ سەیرکردن.

notebook (nōt′book´), *n.* پەڕاو؛ دەفتەر
noted (nōt′id), *adj.* ناودار؛ بەناوبانگ؛ بەناو: *(a ~ poet)* .
noteless (nōt′lis), *adj.* (١) سەرنج ڕانەکێش؛ نەبینراو؛ نەناسراو؛ ڕەمەکی (٢) نامۆسیقی.
note of hand, = promissory note.
note paper, کاغەزی نامە نووسین
noteworthy (nōt′wūr´*th*i), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ شایانی باس؛ نایاب.
-noteworthily *(adv.)*; **noteworthiness** *(n.)*.
nothing (nuth′iŋ), *n.* (١) هیچ شتێك؛ هیچ (٢) (أ) نەبوون؛ نەبوونی. (ب) بێ بایەخی؛ ناگرنگی؛ هیچوپووچی. (٣) شتێکی نەبوو؛ شتێك کە بوونی نەبێ. (٤) (أ) شتێکی هیچوپووچ یا بێ بایەخ. (ب) کەسێکی هیچوپووچ یا بێ بایەخ. (٥) سفر (ژمارەوپێوان).
adv. بە هیچ جۆرێك؛ هیچ
for nothing, (١) خۆڕایی؛ بەلاش. (٢) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بە هیچ چوو. (٣) بە خوت‌و خۆڕایی؛ بەبێ هیچ هۆیەك.
make nothing of, (١) بە هیچ دانەنان؛ بە هیچوپووچ دانان؛ بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان. (٢) تێنەگەیشتن؛ سەر لێ دەرنەکردن. (٣) بەکارنەهێنان؛ سوود لێ وەرنەگرتن؛ نەکردن.
nothing but, تەنها؛ هەر.
nothing doing, [Colloq.]. (١) نا؛ نابێ؛ پەسەند نەکردن؛ نەخێر. (٢) بێ سوودە؛ بێ ئەنجامە؛ سەرناگرێ؛ بە هیچ ناگات.
nothing less than, هیچی کەمتر نییە لە؛ هەر وەك یەك وان.
nothing short of, = nothing less than.
think nothing of, بە ئاسان دانان؛ بە هیچ دانەنان؛ بە هیچ نەزانین؛ نەوەندە بە گرنگ دانەنان.
to say nothing of, نەگەر باسی نەوەیش هەر نەکرێ؛ بەبێ ڕەچاوکردنی نەوەیش.
nothingness (nuth′iŋ-nis), *n.* (١) هیچێتی؛ هیچی؛ نەبوون؛ نەبوونی. (٢) هیچوپووچی؛ بێ بایەخی؛ ناگرنگی؛ بێ کەڵکی. (٣) بێ هۆشی (٤) بەتاڵی؛ شوێنی بەتاڵ. (٥) شتی هیچوپووچ؛ شتێکی بێ بایەخ.
notice (nō′tis), *n.* (١) ئاگاداری؛ ئاگانامە؛ ڕاگەیاندن؛ ڕاگەیاندننامە. (٢) ڕاپۆرتێکی کورت (دەربارەی پەرتووك یا شانۆنامەیەکی تازە). (٣) ڕاگەیاندنێکی نووسراو یا چاپکراو. (٤) (أ) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان؛ باك؛ سەرنج. (ب) ڕێز؛ ڕێزلێگرتن؛ بە جوانی لەگەڵدا جوولانەوە. (٥) ڕاگەیاندن (دەربارەی دوایی پێهێنانی قۆنتەرات، پەیمان یا پەیوەندییەك):
(The tenant gave ~ .)
v.t. (١) (أ) ئاوڕدان؛ ئاوهێنان؛ تێبینی کردن (ب) هەڵسەنگاندن بە کورتی. (٢) (أ) سەرنج پێدان؛ سەیرکردن؛ گوێ پێدان. (ب) ڕێزگرتن؛ بە جوانی لەگەڵ جوولانەوە. (٣) [Rare]، پێ ڕاگەیاندن.
serve notice, پێ ڕاگەیاندن؛ ئاگاداری کردن.
take notice, سەرنج پێدان؛ بینین؛ پێزانین؛ گوێ پێدان؛ ئاگاداربوون.
noticeable (nō′tis-ə-b′l), *adj.* (١) دیار؛ سەرنج ڕاکێش. (٢) گرنگ؛ شایانی سەرنج پێدانە.
noticeably (nō′tis-ə-bli), *adv.* (١) بە ئاشکرا؛ بە شێوەیەك کە سەرنج ڕاکێشێ (٢) تا ڕادەیەکی زۆر؛ ئێجگار؛ زۆر.
notification (nō´tə-fi-kā′shən), *n.* (١) ئاگادارکردن؛ پێ ڕاگەیاندن (٢) ئاگاداری؛ ڕاگەیاندن؛ ئاگانامە؛ ڕاگەیاندننامە.
notify (nō′tə-fī´), *v.t.* پێ ڕاگەیاندن؛ ئاگادارکردن.
-notifier *(n.)*.
notion (nō′shən), *n.* (١) (أ) بیر؛ بیروڕای گشتی. (ب) بیری لێڵ یا ناڕوون. (٢) ڕوا؛ باوەڕ؛ ڕا.

(٣) ئارەزوو؛ هەوەس؛ مەیل. (٤) نیان.
(٥) (*pl.*) شتوومەکی بچووکی ناو فرۆشگا (وەك: دەرزی‌و دەزوو).
notional (nō′shən-′l), *adj.* (١) بیروڕایی؛ تایبەتی بە بیروڕا. (٢) تەنها لە مێشکدایەو لەوانەیشە ڕاست نەبێ؛ خەیاڵی:
(a ~ value of one's own skills)
(٣) هەوەسباز؛ شوێن بیری سەیر کەوتوو.
(٤) مانای سەربەخۆی خۆی هەیە (ڕێزمان).
noto-, not- (nō′tō, nō′tə), پێشگرێکە بەمانای: پشت.
notochord (nō′tə-kôrd´), *n.* (١) پەتکی پشت: پەتێکی نەرمە کاری بڕبڕاگە دەبینێ لە گیاندارە سەرەتاکاندا. (٢) پەتێکی نەرمە لە ناولەمەی بڕبڕەدارەکاندا کە لە دواییدا دەبێتە بڕبڕەی پشت.
notoriety (nō´tə-rī′ə-ti), *n.* (١) ناوزڕان؛ بەدناوی؛ ناتۆزە؛ ناوبانگی خراپ. (٢) کەسێکی ناوزڕاو؛ کەسێکی بەدناو یا ناوبانگ پیس.
notorious (nō-tôr′i-əs, nō-tō′ri-əs), *adj.* (١) لە هەموو شوێن باس کراو؛ باش زانراو؛ بڵاو. (٢) بەدناو؛ ناوزڕاو؛ ناو خراپ‌و هەمیشە باس کراو؛ بە ناتۆزە:
(a ~ criminal, thief, smuggler, etc.; a city ~ for smog and traffic jams)
-notoriously *(adv.)*; **notoriousness** *(n.)*.
notwithstanding (not´with-stan′diŋ), *prep.* لەگەڵ ئەوەشدا کە؛ هەرچی چەند: *(They traveled on, ~ the storm.)* .
adv. لەگەڵ ئەوەشدا: *(They will do it, ~ .)* .
conj. ئەگەرچی؛ هەرچی چەند؛ لەگەڵ ئەوەشدا.
nought (nôt), *n.* = naught.
noumenon (nōō′mi-non´, nou′mi-non´), *n. pl.* **noumena,** شتێکی بە مێشك‌و زگماکی زانراو بەبێ یارمەتی هەستەکان (فەلسەفەی " کانت "); شتی ڕووت، مانایی، یا نادیار.
noun (noun), *n.* ناو (ڕێزمان).
nourish (nūr′ish), *v.t.* (١) خواردن پێدان؛ بووژاندنەوە؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن؛ بەهێزکردن (زەوی). (٢) هاندان؛ پەرە پێ سەندن؛ بڕەوپێدان:
(to ~ feelings of love or hatred; to ~ friendship)
nourishing (nūr′ish-iŋ), *adj.* بژوێن؛ بۆ تەندروستی باشە؛ بووژێنەرەوە: *(~ food)* .
nourishment (nūr′ish-mənt), *n.* (١) خواردن پێدان؛ بووژاندنەوە؛ پەروەردەکردن؛ خواردن پێدران. (٢) خواردەمەنی؛ خواردنی بەکەڵك؛ بژوێن. شتێکی بەکەڵك بۆ پەرە پێ سەندن‌و درێژەپێدانی شتێکی تر:
(There is no ~ in that type of food.)
nous (nōōs, nous), *n.* مێشك (فەلسەفە)؛ بیرکردنەوەو تێگەیشتن.
nou-veau riche (noo´vō´ rēsh′), [Fr.], تازە پیاکەوتوو؛ تازە دەوڵەمەند؛ نەدی‌وبدی.
Nov., November.
nova (nō′və), *n.* ئەستێرەیەکە کە لەپڕ دەگەشێتەوەو لەدوای نەوە بەرەبەرە کزدەبێتەوە (ئەستێرەوانی).
novaculite (nō-vak′yoo-līt´), *n.* جۆرە بەردێکە بەردەسانی لێ دروست دەکرێت.
novation (nō-vā′shən), *n.* گۆڕینەوە بە هی تازە (قەرز، قۆنتەرات، پەیمان... هتد)؛ تازەکردنەوە.
novel (nov′′l), *adj.* تازە؛ نوێ؛ سەیر؛ تازەباو؛ تازە داهاتوو:
(a ~ idea)
novel (nov′′l), *n.* (١) چیرۆك؛ داستان؛ ڕۆمان. (٢) ئەم جۆرە نووسینەی ڕێژە.
novelette (nov´ə-let′), *n.* کورتە چیرۆك.
novelist (nov′′l-ist), *n.* چیرۆك نووس.
-novelistic *(adj.)*.
novella (nō-vel′lä), *n.* کورتە چیرۆك؛ چیرۆکچە.
novelty (nov′′l-ti), *n.* (١) تازەیی؛ نوێیی؛ خۆشی‌و ئەنتیکەیی شتی

تازه. *(The ~ of the romance soon wears off.)* .
(۲) شتێکی تازەو سەیرو نەتێکە
(۳) (*pl.*) شتێکی هەرزانبەهاو بچووکو جوان بۆ یاری یا پازاندنەوە.

November (nō-vem′bĕr), *n.* سەرپەڵە؛ سەرماوەرز؛ مانگی یانزەهەمی ساڵنامەی گریگۆری.

novena (nō-vē′nə), *n.* نوێژو خواپەرستنێکی نۆ پۆژی (ئایینی کاسۆلیکی).

novice (nov′is), *n.* (۱) ووشکەسۆفی تازەکوورە؛ نەندامێکی تازەی دەستەیەکی ئایینی
(۲) تازە بڕوا بەتایبەتی بە خاچ پەرستی)؛ تازە وەرگەڕاو (بۆ ئاینێکی تر).
(۳) نەوکار؛ تازەکوورە؛ نەزان؛ نەشارەزا؛ شاگرد؛ فەریك.

novitiate, noviciate (nō-vish′i-it, nō-vish′i-āt′), *n.* (۱) ماوەی شاگردێتی ووشکەسۆفی. (۲) شاگردێتی دەستەیەکی ئایینی.
(۳) ووشکەسۆفی تازەکوورە؛ نەندامی تازەکوورەی دەستەیەکی ئایینی.
(٤) نشینگەی ووشکەسۆفی تازەکوورە.

novocain, novocaine (nō′və-kān′), *n.* نۆڤۆکەین: دەرمانێکی سڕکەرە.

now (nou), *adv.* (۱) (ا) ئێستا؛ ئێستە (ب) هەر ئێستا؛ یەکسەر.
(۲) پاش نەمە؛ لەم کاتەدا (بەتایبەتی لە چیرۆك گێڕانەوەدا):
(N~ a series of catastrophes occurred.)
(۳) (ا) تازە؛ هەر ئێستا؛ نەختێك لەمەوپێش: *(He left just ~ .)* .
(ب) نا ئێستا؛ هەر ئێستە؛ پاش نەختێك: *(They are leaving just ~ .)* .
(٤) لەبەرنەوەی شت بەم بارەدا کەوت؛ ئێستا ئیتر:
(N~ we'll never know what happened.)
((هەندێ جاریش ووشەی " now " لە ڕستەدا بەکاردێت بەبێ نەوەی هیچ مانایەکی تایبەتی ببەخشێ)): *(come ~ , don't be absurd.)* .

conj. لەبەرنەوەی
(N~ that you are well again, you can travel.)

n. ئێستا؛ ئێستە؛ نیستا.

interj. ووتەیەکی سەرسامیبە سەرزەنشتی یا وورياکردنەوە دەگەیەنێ.

now and again, = now and then.

now and then, جارجار؛ جاروبار؛ جارنەجار؛ جاربەجار؛ ناوبەناو.

nowadays (nou′ə-dāz′), *adv.* ئێستا؛ لەم ڕۆژانەدا؛ لەم کاتەدا.

n. ئێستا؛ ئێستە.

noway (nō′wā′), *adv.* بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕەنگێك؛ بە هیچ کولۆحێك.

noways (nō′wāz′), *adv.* = noway.

nowhere (nō′hwâr′), *adv.* لە هیچ شوێنێك؛ لە هیچ جێگەیەك؛ لە هیچ کوێیەك.

get nowhere, سەرنەکەوتن؛ بە نەنجام نەگەیشتن؛ بە هیچ نەگەیشتن.

nowhere near, جیاوازیان زۆرە؛ زۆر دوورە لێوەی (مەجان)؛ هەر نزیکیش نین: *(This is nowhere near so good as that.)* .

nowheres (nō′hwârz′), *adv.* [Dial.], = nowhere.

nowhither (nō′hwi*th*′ĕr), *adv.* بۆ هیچ شوێنێك؛ لە هیچ شوێنێك.

nowise (nō′wīz′), *adv.* = noway.

noxious (nok′shəs), *adj.* زیانبەخش؛ پیس؛ ژەهراوی؛ خراپ بۆ تەندروستی یا ڕەوشت: *(~ gases)* .

nozzle (noz′l), *n.* (۱) سەری لوولەی ئاو و بەلووعەو سوندە... هتد؛ دەمی بۆری (۲) [Slang]، لووت؛ لمۆز؛ کەپوو.

nth (enth), *adj.* ژمارەیەکی زۆر؛ ڕادەیەکی زۆر.

to the nth degree (or power), لە ڕادە بەدەر؛ نێجگار زۆر؛ هەتا پەڕی نەوپەڕ

nuance (nōō-äns′nū′äns), *n.* جیاوازیەکی کەمو بە ناستەم هەستپێکراو لە ڕەنگ یا ماناندا.

nub (nub), *n.* (۱) گرێ؛ چوکڵە؛ بەرزەك؛ بەشی دەرپۆقیو؛ کوڵۆ.
(۲) بنك؛ کۆتەرە؛ قنچك.
(۳) [Colloq.]، مانا یا ناوکرۆکی چیرۆکێك؛ مەبەست: *(the ~ of a story)*

nubbin (nub′in), *n.* (۱) کوڵۆ؛ گرێ؛ تۆپەڵێکی بچووك.
(۲) گوڵە گەنمەشامیبەکی بچووك یا ناتەواو.
(۳) میوەی ناتەواو؛ شتێکی بچووك لەچاو توخمەکەیدا.

nubble (nub′l), *n.* گرێی بچووك.

nubby (nub′i), *adj.* گرێیاوی (قوماش)؛ گرێ گرێدار.

nubile (nōō′b'l, nū′bil), *adj.* بەشوو؛ بۆ شووکردن دەشێت لەڕووی تەمەنو جوانیبەوە).

-nubility *(n.).*

nubilous (nōō′b'l-əs, nū′bil-əs), *adj.* (۱) هەوراوی؛ تەماوی؛ تەمومژاوی (۲) لێل؛ ناڕوون؛ نادیار.

nucha (nū′kə), *n.* پشت مل

nuclear (nōō′kli-ĕr, nū′kli-ēr), *adj.* نەتۆمی؛ گەردیلەیی.

nuclear energy, ووزەی نەتۆمی؛ ووزەی نەتۆم.

nuclear fission, کەرتبوونی نەتۆم؛ کەرتبوونی نەتۆمو بەرەڵبوونی ووزە.

nuclear physics, فیزیای نەتۆمی.

nucleate (nōō′kli-it, nū′kli-āt′), *adj.* ناوکدار؛ ناوەڕۆکدار.

v.t. لەدەوری ناوك یا ناوەڕۆك کۆکردنەوە.

v.i. بوون بە ناوك یا بناغە.

nuclei (nōō′kli-ī′, nū′kli-ī′), *n. plural of* nucleus.

nucleus (nōō′kli-əs, nū′kli-əs), *n.* (۱) ناوك؛ ناوەڕۆك؛ ناوجەرگە.
(۲) بناغە؛ تۆو (مەجان)؛ سەرەتا: *(the ~ of an art collection)* .
(۳) کۆمەڵە شانەی مێشك یا بڕبڕە.
(٤) ناوەڕاستی پروناکی سەری نەستێرەی کلکدار.
(٥) ناوەڕۆکی شانە (گیانەوەرناسی). (٦) ناوکی نەتۆم (فیزیا، کیمیا).

nude (nōōd, nūd), *adj.* (۱) ڕووت (لەش)؛ ڕووتوقووت.
(۲) ناتەواو (قۆنتەرات)؛ بەتاڵ.

n. لەشی ڕووت (لە وێنە، تابلۆ. یا پەیکەردا).

nudge (nuj), *v.t.* سیخوڕمە تێوەژەندن؛ نانیشك تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان؛ هاندان.

n. سیخوڕمە؛ پاڵ؛ هان؛ هاندان.

nudism (nōōd′iz'm, nūd′iz'm), *n.* بیروباوەڕی ڕووتێتی؛ ڕووتێتی (لەبەر هەتاو بۆ تەندروستی)؛ ڕێڕەوی ڕووتیخوازی.

nudist (nōōd′ist, nūd′ist), *n.* ڕووتیخواز؛ کەسێکە کە بڕوای بەوەیە مرۆڤ لە شوێنی وەك کەنار دەریادا بە ڕووتی بگەڕێ یا دانیشێ.

adj. ڕووت؛ ڕووتوقووت؛ هی ڕووتوقووتەکان: *(a ~ beach, colony)* .

nudity (nōōd′ə-ti, nūd′ə-ti), *n.* (۱) ڕووتی (لەش)؛ ڕووتێتی؛ ڕووتوقووتی: *(~ in film and on stage is not allowed.)* .
(۲) شتێکی ڕووت.

nugget (nug′it), *n.* (۱) پارچەیەك کانزای بچووکی خاو (بەتایبەتی زێڕ).
(۲) نەختێك شتی بەنرخ؛ پارچەیەکی بچووکو نایاب: *(~s of information)*

nuisance (nōō′s'ns, nū′s'ns), *n.* شتێك، کردەوەیەك، کەسێك یا بارێکی پەستکەرو ناپەسەند: *(Flies and mosquitoes are a ~ . ; He is a ~ . ; what a ~ !)*

nuisance tax, باجی پەستکەر (چونکە نەختە نەختەو بە چەندەها جار لە خەڵك دەسەنرێت).

null (nul), *adj.* (۱) بەتاڵ (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ ڕووچ؛ هەڵوەشاو؛ ئیتر کاری پێ ناکرێ. (۲) نەبوو؛ هیچ؛ بە هیچ ناچێ.
(۳) هیچوڕووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ.

n. سفر.

null and void, بەتاڵ (پەیمان، قۆنتەرات)؛ هەڵوەشاو؛ ڕووچ؛

کاری پێ ناکرێ: *(This contract is null and void.)* .

nullification (nul´ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ هەڵوەشاندنەوە. (۲) ڕازی نەبوونی هەرێمێکی نەمەریکا بە کارپێکردنی یاسای فیدراڵی نەمەریکی.

nullifier (nul′ə-fī´ər), *n.* (۱) بەتاڵ کەرەوە؛ هەڵوەشێنەر (۲) لایەنگری ڕێگەنەدانی هەرێمێکی نەمەریکا بە کارپێکردنی یاسای فیدراڵی.

nullify (nul′ə-fī´), *v.t.* (۱) بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ هەڵوەشاندنەوە *(The court ~ied the contract.)* . (۲) تێکدان؛ بە هیچ کردن.

nullipara (nə-lip′ər-ə), *n.* نافرەتی بێ منداڵ؛ نافرەتی نەزۆک یا سک نەکردوو

nulliparous (nə-lip′ər-əs), *adj.* نەزۆک، ڕەق، بێ بەر.

nullity (nul′ə-ti), *n.* (۱) پووچیەتی (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا، مارەیی)؛ بەتاڵیتی (۲) کاڕێک یا بڕوانامەیەکی پووچ (لەڕووی یاساوە). (۳) هیچیەتی؛ هیچی؛ هیچ.

numb (num), *adj.* (۱) سڕ، لە گۆ کەوتوو؛ تەزیو *(fingers ~ with cold)*

(۲) کاس، واق ووڕماو؛ ووشک بوو (مەجاز) *(~ with grief)* . (۳) بێ هەست؛ مردوو (هەست)؛ بێبەش؛ هیچ کارتێنەکردوو: *(a ~ feeling; People have become ~ to all the violence around them.)*

v.t. سڕکردن، لە گۆ خستن؛ ماندن (ئازار، پزیشکەوانی).

v.i. سڕبوون، لە گۆ کەوتن.

number (num′bər), *n.* (۱) ژمارە؛ نمرە. (۲) *(pl.)* ژمارەوپێوان. (۳) سەرجەم؛ کۆ

(٤) دەستە؛ کۆمەڵ؛ ژمارەیەک؛ چەند: *(A ~ of his friends came.)* . (٥) *(pl.)* گەلێک؛ زۆر (٦) هەند؛ بڕ

(۷) ژمارەیەک یا دانەیەک لە زنجیرەیەکدا: (ا) ژمارەیەکی ڕۆژنامە یا گۆڤارێک: *(The June ~ of a magazine)*

(ب) نەڵقەی زنجیرەک (گۆڕانی، سەما، خوێنواندن)

(۸) شێوەی ووشە بۆ پیشاندانی باری تاک یا کۆ (ڕێزمان): *(The list was long.; The lists were long.)*

(۹) کێش (هۆنراوە).

v.t. (۱) ژماردن (۲) ژمارە لەسەر دانان.

(۳) دانان بە یەکێک یا بەشێک لە دەستەیەک.

(٤) ژمارەو ماوە بۆ بڕینەوە یا بۆ دانان: *(His days are ~ed .)* .

(٥) کردنە نەوەندە؛ سەرجەم نەوەندەبوون؛ نەوەندەبوون: *(The rebels ~ed in the thousands.)*

(٦) [Obs.]. بۆ دانان؛ بۆ تەرخان کردن.

v.i. (۱) ژماردن (۲) دانران بە بەشێک لە

a number of, چەندێک؛ ژمارەیەک؛ هەندێک. *(a number of the students failed in the examination.)*

beyond number, لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار

even number, ژمارەی جووت

get one's number, [Slang]. ڕاستی کەسێک بۆ دەرکەوتن.

odd number, ژمارەی تاک؛ ژمارەی یەکتەنی

one's number is up, [Slang]. نۆرەی مردنی هاتووە

without number, لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار.

numberless (num′bər-lis), *adj.* (۱) لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار. (۲) بێ ژمارەیە؛ ژمارەی پێوە نێیە

number one, [Colloq.]. (۱) خۆ *(He always takes care of ~ .)*

(۲) نمرە یەک؛ نایابترین؛ باشترین.

numen (nū′mən), *n.* هێزێکی خودایی (نەفسانەی ڕۆمانی)؛ خودا؛ گیانێکی مەزن؛ هێزێکی پیرۆزی خودایی

numerable (nōō′mər-ə-b'l, nū′mər-ə-b'l), *adj.* دەژمێردرێت؛ لە ژماردن دێت؛ ژوز نێیە

numeral (nōō′mər-əl, nū′mər-əl), *adj.* هی ژمارە؛ تایبەتی بە ژمارە یا نمرە.

n. ژمارە؛ نمرە؛ تیپێک کە نیشانەی ژمارەیەکە

numerary (nū′mər-er´i, nū′mər-er´i), *adj.* هی ژمارە؛ تایبەتی بە ژمارە یا نمرە.

numerate (nōō′mə-rāt´, nū′mə-rāt´), *v.t.* (۱) ژماردن. (۲) ژمارە خوێندنەوە.

numeration (nōō´mə-rā′shən, nū´mə-rā′shən), *n.* (۱) ژماردن (بە نووسین یا خوێندنەوە). (۲) دەستوور یا شێوەی ژماردن؛ ژمارە خوێندنەوە یا ژمارە دانان.

numerator (nōō′mə-rā´tər, nū′mə-rā´tər), *n.* (۱) سەرە (کەرتی ژمارەوپێوان). (۲) ژمێرەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ ژمێریار.

numeric (nōō-mer′ik, nū-mer′ik), *adj.* = **numerical.**

numerical (nōō-mer′i-k'l, nū-mer′i-k'l), *adj.* (۱) ژمارەیی؛ تایبەتی بە ژمارە. (۲) هی ژمارەیەک؛ نیشانەی ژمارەیەکە. (۳) بە ژمارە نیشان دەدرێت نەک بە تیپ.

-numerically *(adv.).*

numerology (nōō´mə-rol′ə-ji, nū´mə-rol′ə-ji), *n.* فاڵ گرتنەوە لەڕێی ژمارەوە؛ لێکۆڵینەوەی مانای جادووگەری ژمارە

numerous (nōō′mər-əs, nū′mər-əs), *adj.* بێ شومار؛ فرە؛ ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێک.

numinous (nū′mə-nəs), *adj.* (۱) تایبەتی بە هێزێکی پیرۆزی خودایی. (۲) پیرۆز؛ مەزن (گیان).

numismatic (nōō´miz-mat′ik, nū´mis-mat′ik), *adj.* (۱) هی پارەی ووردەو مەدالیات. (۲) **numismatics**

numismatics (nōō´miz-mat′iks), *n.* لێکۆڵینەوەی پارەی ووردەو مەدالیات؛ کۆکردنەوەی پارەی ووردەو مەدالیات.

-numismatist *(n.).*

numismatology (nōō-miz´mə-tol′ə-ji), *n.* = numismatics.

numskull, numbskull (num′skul´), *n.* کەودەن؛ گەلحۆ؛ کەسێکی کەرو بێ مێشک؛ گەمژە؛ دەبەنگ.

nun (nun), *n.* سۆفیلکەژن (خاچ پەرستی)؛ پەرستگانشین (نافرەت).

nuncio (nun′shi-ō′), *n.* باڵیۆزی پاپا.

nuncle (nuŋ′k'l), *n.* [Dial.], = **uncle.**

nuncupative (nuŋ′kyoo-pā´tiv), *adj.* هەر بە دەم (وەسیەتنامە)؛ نەنووسراو؛ بە دەمی.

nunnery (nun′ər-i), *n.* (۱) پەرستگای نافرەت (خاچ پەرستی)؛ خانەی سۆفیلکەژنان. (۲) کۆمەڵگای سۆفیلکەژن.

nuptial (nup′shəl, nup′chəl), *adj.* (۱) هی بووک‌و زاوایەتی؛ هی شایی؛ هی ژنهێنان‌و شووکردن: *(the ~ day)* . (۲) تایبەتی بە کات یا وەرزی جووت بوون.

n.pl. شایی؛ شادی.

nurse (nūrs), *n.* (۱) دایەن (هەروەها پێی دەووترێ " wet nurse "). (۲) لەلەی منداڵ. (۳) نەخۆشەوان. (٤) پەروەردەکار؛ پارێزەر؛ مەڵبەند؛ نشینگە: *(England, the ~ of liberty)*

v.t. (۱) مەمک پێدان (دایک، دایەن)؛ شیرپێدان. (۲) لەلەیی کردنی منداڵ (۳) چاودێری کردنی نەخۆش؛ ئاگاداری کردنی نەخۆش: *(to take up ~ing as a career)*

(٤) هەوڵی چارەکردن دان (نەخۆش بۆ نەخۆشی‌یەکەی): *(He is ~ing a cold.)*

(٥) پەروەردەکردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن‌و بەخێوکردن:

(to ~ young plants)

(٦) لە مێشکدا هەڵگرتن؛ بیرلێکردنەوە: *(to ~ feeling of revenge)* .

(٧) دەست پێوەگرتن؛ گرتنە باوەش؛ خستنەسەر کۆش.

(٨) بە هێواشی خواردنەوە؛ لەسەرخۆ خواردنەوە: *(to ~ a beer)* .

v.i. (١) مەمک خواردن؛ شیر خواردن: *(The baby is still ~ing.)* .

(٢) مەمک پێدان؛ شیر پێدان.

(٣) چاودێری کردنی نەخۆش؛ نەخۆشەوانی کردن.

nurseling (nûrs′liŋ), *n.* = **nursling.**

nursemaid (nûrs′mād´), *n.* لەلە؛ لەلەی منداڵ؛ دایەن.

nursery (nûr′sēr-i, nûrs′ri), *n.* (١) ژووری نوستنی منداڵ.

(ب) ژووری یاری منداڵ. (ج) دایەنگا. (٢) شەتڵگا.

(٣) پەروەردەگا؛ هۆی پەرەسەندن و پەروەردەکردن و پاراستن.

nursery-maid (nûr′sēr-i-mād´, nûrs′ri-mād´), *n.* **nursemaid.**

nursery-man (nûr′sēr-i-mən, nûrs′ri-mən), *n.* خاوەن شەتڵگا؛ کارگەری شەتڵگا.

nursery rhyme, هۆنراوەی منداڵان؛ هۆنراوە یا کورتە چیرۆکی منداڵان.

nursery school, دایەنگا؛ قوتابخانەی منداڵانی لە پێنج سال کەمتر.

nursing bottle (nûr′siŋ), مەمکەشووشە؛ مەمەی منداڵ.

nursing home, خانەی پیران و کەلەکاران.

nursling, nurseling (nûrs′liŋ), *n.* (١) منداڵی شیرەخۆرە؛ کۆرپە.

(٢) (ا) بەچکە. (ب) شەتڵ. (٣) کەسێک یا شتێکی بە باشی و پڕێک وپێکی چاودێری کراو و خزمەت کراو.

nurture (nûr′chēr), *n.* (١) خۆراک؛ خواردەمەنی.

(٢) پەروەردە؛ پەروەردەکردن؛ گەورەکردن؛ بەخێوکردن.

(٣) دەروونەرو کارتێکردنی پێگەیشتنی مرۆڤ؛ ژینگەو کارکردنە سەری پەروەردەی مرۆڤ.

v.t. (١) ژیاندن؛ خۆراک پێدان؛ بەخێوکردن؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن؛ پێگەیاندن: *(to ~ a child)* .

(٢) پەرە پێ سەندن؛ برەوپێدان؛ بەهێزکردن؛ چاودێری کردن: *(to ~ a friendship)*

nut (nut), *n.* (١) گوێز؛ ووشکە میوەی کاکڵەدار: *(Walnuts, pecans, chestnuts, peanuts, and almonds, etc. are all ~s .)*

(٢) کاکڵە؛ ناوک (گوێز، بادەم، بستە، کەستەنە... هتد).

(٣) (*pl.*) چەرەس؛ شەوچەرە.

(٤) گیروگرفت؛ کێشە؛ کەسێک یا شتێکی بە گیروگرفت. (٥) سەموولە.

(٦) [Slang]. (ا) سەر. (ب) (*pl.*) گون.

(٧) [Slang]. کەسێکی شێتۆکەو سەیر؛ کەسێکی بێ مێشک.

v.t. گوێز کۆکردنەوە؛ ووشکە میوەی کاکڵەدار گردکردنەوە.

hard (or tough) nut to crack, (١) گیروگرفتێکی گران؛ کارێکی گران؛ مەسەلەی دژوار. (٢) کەسێکە کە بە گران شتی پێ بسەلمێنرێ؛ کەسێکە کە بە ئاسانی خۆی نەدات بەدەستەوە و سوور بێ لەسەر پێبازی خۆی.

off one's nut, [Slang], شێت

nutant (nōō′t'nt, nū′t'nt), *adj.* پۆپە چەماوە (ووەک)؛ سەر داکەوتوو.

nutation (nōō-tā′shən, nū-tā′shən), *n.* (١) سەرلەقاندن؛ سەرلەقێ؛ وەنەوزەکووتی. (٢) لەرینەوەیەکی کەمی تەوەری زەمین.

(٣) وەرگەڕانی قەف یا لاسکی ڕووەک.

nut-brown (nut′broun´), *adj.* قاوەیی تۆخ

nut-gall (nut′gôl´), *n.* مازوو

nut-cracker (nut′krak´ĕr), *n.* گوێزشکێن

nutlet (nut′lit), *n.* (١) گوێزۆلکە. (٢) ناوکی گێلاس و قۆخ و هەنووژە.

nutmeg (nut′meg), *n.* (١) تۆو یا کاکڵەی جۆرە گوێزێکی ناوچە گەرمەکانە بۆنی خۆشە دەهاوێنێ بۆ بەهارات. (٢) داری ئەم چەشنە گوێزە.

nutpick (nut′pik´), *n.* کاکڵەی گوێز دەرهێنەر: ئامێرێکی نووک تیژە.

nutria (nōō′tri-ə, nū′tri-ə), *n.* (١) جۆرە گیاندارێکی قرتێنەری ئاوی نەمەریکای باشووڕە. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.

nutrient (nōō′tri-ənt, nū′tri-ənt), *adj.* باش بۆ تەندروستی (خواردەمەنی)؛ بژوێن

n. بژوێن؛ خواردەمەنی باش بۆ تەندروستی.

nutriment (nōō′trə-mənt, nū′trə-mənt), *n.* (١) خواردەمەنی؛ خۆراک. (٢) شتی گەشەپێدەر؛ شتی پەرە پێ سەند.

nutrition (nōō-trish′ən, nū-trish′ən), *n.* (١) خۆراک پێدان؛ خواردەمەنی خواردن. (٢) خۆراک؛ خواردەمەنی.

nutritional (nōō-trish′ən-'l, nū-trish′ən-'l), *adj.* بژوێنی؛ تایبەتی بە خۆراک.

nutritionist (nōō-trish′ən-ist, nū-trish′ən-ist), *n.* زانای خۆراک؛ شارەزای خواردەمەنی.

nutritious (nōō-trish′əs, nū-trish′əs), *adj.* بژوێن؛ بژوێنی؛ بەکەڵک بۆ تەندروستی (خواردەمەنی): *(~ foods)* .

nuts (nuts), *adj.* [Slang], شێت؛ سەرلێداو؛ بێ مێشک.

interj. [Slang], ووتەیەکی سەرسامیی یە وەڕسی یا ناڕەزایی یا بێ نومێدی دەردەبڕێ.

be nuts about, [Slang], (١) زۆر حەزلێکردن؛ زۆر خۆشویستن؛ بۆ شێت بوون: *(He is nuts about her.)* .

(٢) زۆر بەدڵ بوون.

nutshell (nut′shel′), *n.* تونکلە گوێز.

in a nutshell, زۆر بە کورتی.

nutty (nut′i), *adj.* (١) پڕ لە گوێز؛ پڕ لە کاکڵە.

(٢) تامو بۆنی لە گوێز دەچێ. (٣) [Slang]، (ا) زۆر بەجۆش؛ شێت و شەیدا (ب) شێت؛ شێتۆکە؛ سەیر.

-nuttiness *(n.).*

nuzzle (nuz′'l), *v.t.* (١) لمۆز لێ هەڵسوون؛ لووت لێخستن.

(٢) لە ڕەگ دەرهێنان بە لمۆز.

v.i. (١) لووت لێخستن؛ لمۆز لێدان یا لێ هەڵسوون.

(٢) خۆتێهەڵسوون و چوونە باوەشەوە بۆ خۆشەویستی و گەرمی

nylon (nī′lon), *n.* (١) گۆزەوی نایلۆن. (٢) (*pl.*) نایلۆن.

nymph (nimf), *n.* (١) بووکی ناو ڕوبارو شاخ و کێوو دارستان (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان)؛ حۆری. (٢) (ا) کچێکی جوان. (ب) کچ.

(٣) پێ کوڕە؛ کرمۆکە.

-nymphal *(adj.)*; **nymphean** *(adj.).*

nymphet (nim′fət, nim-fet′), *n.* کچێکی جوان.

nympho (nim′fə), *n.* [Slang], = **a nymphomaniac.**

nympholepsy (nim′fə-lep´si), *n.* (١) شێت و شەیدایی و هاری لە ئەنجامی سەیرکردنی بووکی ئەفسانەییدا.

(٢) شێت و شەیدایی (لە ئەنجامی ناڕەزووکردنی شتی دەستگیرنەبووا).

nympholept (nim′fə-lept´), *n.* کەسێکی شێت و شەیدا (لە ئەنجامی سەیرکردنی بووکی ئەفسانەییدا).

-nympholeptic *(adj.).*

nymphomania (nim´fə-mā′ni-ə), *n.* حەشەرێتی؛ هەمیشە لەسەر هەوەس بوونی ژن؛ تێر لە گان نەخواردن (نافرەت).

nymphomaniac (nim´fə-mā′ni-ak´), *adj.* حەشەری؛ هەمیشە لەسەر هەوەس (نافرەت)؛ تێر نەخۆر لە گان (ژن).

n. ژنی حەشەری؛ ژنی هەمیشە لەسەر هەوەس؛ نافرەتی زۆر حەزکەر لە گان.

O o

O, o (ō), *n.* (۱) تیپی پانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزیيە. (۲) ڕەنگی ئەم تیپە (۳) قاڵبی ئەم تیپە. (٤) سفر (٥) شتێك لە شێوەی ئەم تیپەدا. (٦) نیشانەی پلەی پانزەهەم.

O (ō), *adj.* (۱) تایبەتی بەم تیپە (۲) خڕ؛ هێلکەیی (۳) پانزەهەم؛ پلەی پانزەهەم

O (ō), *interj.* نیشانەیەکی سەرسامیيە بە گەلێك مانا و شێوە بەکاردەهێنرێت. (۱) بۆ بانگ کردن یا هاوار بۆ هێنان: *(~ God, save us!)* . (۲) بۆ دەربڕینی سەرسامی و ترس و نازار (وەك: ئەی!، ئای!، ئۆه!). (نیستا بە " oh " دەنووسرێت).

oaf (ōf), *n.* (۱) منداڵێکی ناتەواوی ئالۆگۆڕکراو بە منداڵێکی ئاسایی یا تەواو (۲) منداڵێکی شێواو و ناتەواو یا گێل.

oafish (ōf′ish), *adj.* (۲) کەسێکی جڵفڕ یا دەبەنگ؛ کەسێکی کەرو بێ مێشك جڵفڕ؛ گێل؛ کەودەن؛ بێ مێشك

oak (ōk), *n.* (۱) دارەبڕوو؛ بەڕوو (۲) تەختەدارو داری بەڕوو (۳) هەر جۆرە ڕووەکێکی وەك بەڕوو (٤) گوڵبەندی گەڵای بەڕوو (٥) کەرەسەی ئاوماڵو شتی تری لە دارەبڕوو دروستکراو.

adj. هی تەختەداری بەڕوو؛ هی دارەبڕوو؛ لە دارەبڕوو دروستکراو؛ بەڕوو

oak apple, oak gall, مازوو

oaken (ōk′ən), *adj.* لە تەختەداری بەڕوو دروستکراو؛ بەڕوو

oakum (ō′kəm), *n.* پرزۆنەی گوشی کۆنە (قیری لێ دەدرێ و درزی بەلەم و کەشتی پێ دەگیرێ)

oar (ôr, ōr), *n.* (۱) سەوڵ؛ دارە سەوڵ (۲) سەوڵ لێدەر

v.t. & v.i. سەوڵ لێدان.

put one's oar in, دەست خستنە نێش و کاری خەڵکەوە؛ پەنجە تێوەردانی کاری خەڵك

rest on one's oars, پشوودان؛ پشوو وەرگرتن

oarfish (ôr′fish′, ōr′fish′), *n.* سەوڵەماسی؛ ماسییەکی دەریایی گەورەی پەڕەکە درێژە

oarlock (ôr′lok′, ōr′lok′), *n.* قفڵی سەوڵ لەشێوەی " U " دایە بۆ پاگیرکردنی سەوڵ لە جێی خۆیدا لەکاتی سەوڵ لێداندا؛ گیرەی سەوڵ.

oarsman (ôrz′mən, ōrz′mən), *n.* سەوڵ لێدەر

oarsmanship (ôrz′mən-ship′, ōrz′mən-ship′), *n.* هونەری سەوڵ لێدان؛ سەوڵ لێدان.

oasis (ō-ā′sis, ō′ə-sis), *n.* (۱) مێرگ (بەتایبەتی لە بیاباندا). (۲) پەناگ؛ جێی حەوانەوە

oat (ōt), *n.* چەند جۆرە دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچێ بۆ ئالیك بەکارهێنرێت و هەندێ جۆریشی ئادەمیزاد دەیخوات.

feel one's oats, (۱) کەیف قنج بوون؛ بە دەماخ بوون؛ سرك بوون. (۲) خۆ بە زل زانین؛ تێزێ نووساندن.

sow one's wild oats, بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن و زۆر ڕابواردن لەکاتی لاوییدا.

oaten (ōt′n), *adj.* لە دانەوێڵەی " oat " دروستکراوە کە لە جۆ دەچێ.

oath (ōth), *n.* (۱) سوێند؛ سوێنگ؛ سوێن. (۲) سوێندخواردن. (۳) پەیمان. (٤) کفر؛ لەعنەت.

take an oath, سوێندخواردن؛ سوێندبران.

under oath, بە سوێندخواردنەوە؛ بە سوێندەوە؛ بە سوێنگەوە بەستراوەتەوە: *(He testified under oath.)* .

oatmeal (ōt′mēl′), *n.* (۱) دانەوێڵەی " oat " بە وورد کراوی یا هاڕاوی؛ ئاردو وردەی ئەم دانەوێڵەیە. (۲) شۆربا یا هەریسەی ئەم دانەوێڵەیە.

ob- (ob, əb, ōb), پێشگرێکە بەمانای: (۱) بەرەو. (۲) دژ؛ دژ بە. (۳) لەسەر. (٤) بەتەواوی (٥) بە هەڵگەڕاوەیی.

obduracy (ob′doo-rə-si, ob′dyoo-rə-si), *n.* (۱) دڵڕەقی. (۲) ناپەشیمانی. (۳) کەللەڕەقی؛ قیرسیچمەیی؛ سەرسەختی.

obdurate (ob′doo-rit, ob′dyoo-rit), *adj.* (۱) دڵڕەق. (۲) ناپەشیمان. (۳) کەللەڕەق؛ قیرسیچمە؛ سەرسەخت.

obedience (ō-bē′di-əns, ə-bē′di-əns), *n.* (۱) بە گوێ کردن؛ گوێ ڕایەڵی؛ بەقسەکردن؛ ملدان؛ ملکەچی. (۲) دەسەڵاتی کلێسە. (۳) کۆمەڵگایەك کە لە سنووری ئەم دەسەڵاتەدا بێت.

obedient (ō-bē′di-ənt, ə-bē′di-ənt), *adj.* گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ؛ بە گوێکەر؛ مل شۆڕ؛ گوێ ڕاگر.

obeisance (ō-bā′s'ns, ō-bē′s'ns), *n.* (۱) کڕنووش؛ کڕنووش بردن. (۲) ڕێز؛ ڕێزگرتن؛ ملدان: *(They did ~ to him.)* -**obeisant** *(adj.)*.

obelisk (ob′l-isk′), *n.* (۱) میل؛ پایەی بەردینی چوارگۆشەی سەر قووچکەیی (گەلێك جار نووسینی بزماری لەسەرە). (۲) **obelus** .

obelus (ob′l-əs), *n.* (۱) نیشانەی " – " یا " " کە لە دەستنووسە کۆنەکاندا بەکاردەهێنرا بۆ پێشاندانی ئەو بەندو بەشانەی کە گومانی لێ بکرێ. (۲) نیشانەی خەنجەر کە دەخرێتە پاڵ ووشەیەك کە لە پەراوێزدا ڕوون کرابێتەوە.

obese (ō-bēs′), *n.* زۆر قەڵەو.

obesity (ō-bēs′ə-ti, ō-bes′ə-ti), *n.* زۆر قەڵەوی؛ قەڵەوی لە ڕادە بەدەر.

obey (ō-bā′, ə-bā′), *v.t. & v.i.* پەیڕەوکردن؛ بە گوێ کردن؛ ملدان؛ بەقسەکردن؛ ملکەچ کردن: *(Soldiers must ~ orders.)*

obfuscate (ob-fus′kāt, ob′fəs-kāt′), *v.t.* (۱) تاریك کردن؛ لێل کردن؛ داپۆشین؛ شاردنەوە: *(The fog ~d the shore.)* (۲) لێل کردن؛ شێواندن؛ تێکدان؛ سەر لێ تێکدان: *(His emotions ~d his judgement.)* -**obfuscation** *(n.)*.

obit (ō′bit, ob′it), *n.* = **obituary**.

obiter dictum (ob′i-tēr dik′təm), *n.* (۱) ڕای لامسەرلا یا ڕێکەوتی دادپرس کە هیچ پەیوەندی نەبێ بەو داوایەی لەبەردەمیایەتی (۲) تێبینییەکی بێ بیرکردنەوە یا ڕێکەوتی.

obituary (ō-bich′ōō-er′i, ə-bich′ōō-er′i), *n.* یادکردنەوەی مردوو لە ڕۆژنامەدا؛ هەواڵی مردنی کەسێك لەگەڵ کورتەی ژیاننامەکەیدا لە ڕۆژنامەدا.

adj. هی هەواڵی مردنی کەسێك و یادکردنەوەی لە ڕۆژنامەدا: *(~ notices)* .

object (ob′jikt), *n.* (۱) شت؛ شتی هەستپێکراو. (۲) کەسێك یا شتێك کە جێی گاڵتەپێکردن، خۆشەویستی، ڕق یا جۆرە

(to be an ~ of ridicule, contempt, love, etc.) هەستێکی تر بێ
(٣) ئامانج؛ مەبەست: (What is the ~ of the game?)
(٤) شتێک کە مێشک وەری بگرێ یا هەستی پێ بکات.
(٥) کارلێکراو (ڕێزمان)؛ تەواوکەر (ڕێزمان).
object (əb-jekt′, ob-jekt′), *v.i. & v.t.* (١) دژ وەستان؛ بەرەەرەکانی کردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ تەگەرەلێدان:
(He ~ed to the testimony of the witness.)
(٢) پەسەند نەکردن؛ ناڕەزایی دەربڕین:
(He ~s to modern materialism.; I ~ to the noise.)
(٣) دەست هێنانە ڕێ؛ تەگەرەلێدان؛ پەلپ گرتن؛ بەرەەلستی کردن.
objectify (əb-jek′tə-fī′, ob-jek′tə-fī′), *v.t.* شێوەی تەندار پێدان؛ بەرگ کردنەبەر؛ پیشاندان نەک وەک شتێکی پڕوت بەڵکو وەک شتێکی هەستپێکراو و لەبەرچاو.
objection (əb-jek′shən, ob-jek′shən), *n.* (١) پەسەند نەکردن؛ دژ وەستان؛ بەرەەلستی کردن. (٢) ڕەخنە؛ پەلپ؛ تەگەرە؛ ناڕەزایی.
(٣) هۆی پەسەند نەکردن؛ هۆی دژ وەستان.
objectionable (əb-jek′shən-ə-b'l), *adj.* ناپەسەند؛ بەد؛ خراپ؛ نابەجێ؛ ناشرین (کردەوە، ووتە، ڕەووشت)؛ جێی ڕەخنەیە:
(an ~ smell, person, act, word, etc.)
-objectionably *(adv.)*.
objective (əb-jek′tiv, ob-jek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە شتێکی هەستپێکراو نەک بە شتێکی ڕووتی ناو مێشک؛ تەندار.
(٢) بێ لایەن؛ نەسەر شتەکە خۆی بەندە نەک هەستی کەسێتی خۆ:
(an ~ person, description, analysis, etc.)
(٣) تایبەتی بە باری کارلێکراو (ڕێزمان): (me, him, her, them).
n. (١) شتێکی هەستپێکراوی لەبەرچاو؛ شتێکی تەندار.
(٢) مەبەست؛ ئامانج. (٣) (ا) باری کارلێکراو (ڕێزمان).
(ب) ووشەیەک کە لەم بارەدا بێت: (me, him, her, them).
objectively (əb-jek′tiv-li, ob-jek′tiv-li), *adv.* بە بێ لایەنانە؛ بە بێ لایەنی (to report the news ~).
objectivism (əb-jek′tiv-iz'm, ob-jek′tiv-iz'm), *n.* (١) بیرو باوەڕی مادیی بیروباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت: ڕاستی ئەوەیە کە هەستی پێ بکرێ و لەبەرچاو بێت نەک تەنها بیروباوەڕێک بێ لە مێشکدا.
(٢) بایەخ دان بە باسی هەستپێکراو نەک هەستی خۆ لە ویژەدا.
objectivity (ob′jek-tiv′ə-ti), *n.* (١) بێ لایەنی؛ بێ لایەنێتی (His report lacks ~.)
(٢) ڕاستی هەستپێکراو نەک هی ڕووت و تەنها لە مێشکدا.
objectless (ob′jikt-lis), *adj.* بێ ئامانج؛ بێ مەبەست.
object lesson, پەند ڕوونکردنەوە لەڕێی شتی لەبەرچاو و هەستپێکراوەوە.
objurgate (ob′jĕr-gāt′, əb-jūr′gāt), *v.t.* بە تۆندی سەرزەنشت کردن؛ شکاندن
oblanceolate (ob-lan′si-ə-lit, ob-lan′si-ə-lāt′), *adj.* لە ڕم دەچێ: بنەکەی باریک و پۆپەکەی پانە (گەڵا): (an ~ leaf).
oblate (ob′lāt, ob-lāt′), *adj.* (١) خۆبەختکەر بۆ خودا.
(٢) هەردوو سەرەکەی پان یا تەختە (ئەندازە).
n. سۆفیلکە؛ خوایەرست.
oblation (ob-lā′shən, əb-lā′shən), *n.* (١) قوربانی دان (بۆ خودا)؛ قوربانی کردن. (٢) قوربانی.
obligate (ob′lə-gāt′), *v.t.* (١) بەستنەوە بە بەڵێن، قۆنتەرات، یا پەیمانەوە؛ ناچارکردن (٢) منەتبارکردن؛ چاوبەرەوژێرکردن.
adj. (١) بەستراوە بە بەڵێن، پەیمان، یا قۆنتەراتێکەوە؛ ناچار.
(٢) بە بارێکی ژیانەوە بەستراوەتەوە.
obligation (ob′lə-gā′shən), *n.* (١) بەستنەوە بە بەڵێن یا پەیمانەوە؛ بەستراوە بە بەڵێنەوە. (٢) پێویستی سەرشان:
(a person's ~ to his family, friends and country)
٣. پەیمان؛ بەڵێن.
٤. (ا) منەتباری (ب) منەت.
obligatory (ə-blig′ə-tôr′i, ob′li-gə-tō′ri), *adj.* پێویست؛ پێویستی سەرشانە؛ زۆرەکی (Attendance at school is ~.)
oblige (ə-blīj′, ō-blīj′), *v.t.* (١) زۆرلێکردن؛ ناچارکردن؛ بەگیرهێنان؛ بە زۆر پێ کردن. (٢) چاوبەرەوژێرکردن؛ منەتبارکردن.
-obliger *(n.)*.
obligee (ob′li-jē′), *n.* (١) ناچارکراو؛ بە زۆر پێ کراو؛ بەگیرهێنراو.
٢) چاوبەرەوژێرکراو؛ منەتبارکراو.
٣) کەسێکی بەستراوە بە قۆنتەرات یا پەیمانەوە.
obliging (ə-blīj′iŋ, ō-blīj′iŋ), *adj.* (١) [Rare]، زۆرەکی.
(٢) چاکەکەر؛ هەمیشە نامادەی یارمەتیدانی خەڵکە؛ دەستودڵ فراوان.
obligor (ob′li-gôr′, ob′li-gôr′), *n.* بەڵێندەر؛ پەیماندەر؛ خۆبەستەرەوە بە پەیمانەوە یا بە قۆنتەراتەوە
oblique (ə-blēk′), *adj.* (١) لار؛ خوار؛ ناڕێک؛ لابەلا.
(٢) ناڕاستەوخۆ؛ ناڕێک.
(٣) چەوت؛ سەر چەوت؛ پشت پێ نەبەستراو.
(٤) هی ماسولکەی خوار.
(٥) لاکانی ناهاوتان (گەڵا). (٦) ناڕاستەوخۆ (دووان).
v.i. (١) خواربوونەوە؛ لاربوونەوە
(٢) بە خواری ڕۆیشتن؛ لادان لە ڕێ بە " ٤٥ " پلە.
oblique angle, گۆشەی لار (کە گۆشەی تیژ و کراوە دەگرێتەوە).
obliquity (ə-blik′wə-ti), *n.* (١) (ا) لاری؛ خواری؛ ناڕێکی.
(ب) پلەی نەم لارییە.
(٢) چەوتی (ڕەووشت)؛ لە ڕێی ڕاست لادان؛ بەدڕەفتاری.
(٣) ناڕاستەوخۆیی و لێڵی (دووان، نووسین، بیرکردنەوە).
(٤) (ا) خواری هێڵ یا ڕوویەک (ژمارەوپێوان).
(ب) پلەی نەم خوارییە.
obliterate (ə-blit′ə-rāt′), *v.t.* (١) سڕینەوە (نووسین، نیشانە)؛ کوژاندنەوە. (٢) لەناوبردن؛ نەمێشتن؛ لابردن؛ کوێرکردنەوە (یاد)؛ ڕیشەکێش کردن:
(to ~ a nation, a memory, differences between two or more things, etc.)
-obliteration *(n.)*; **obliterative** *(adj.)*; **obliterator** *(n.)*.
oblivion (ə-bliv′i-ən), *n.* (١) فەرامۆش کران؛ خرانە پشت گوێ؛ لە بیری خەڵک چوونەوە: (to fall into ~).
(٢) لەبیرچوونەوە؛ لەبیر نەمان؛ فەرامۆش کردن: (to suffer form ~)
(٣) بەخشین؛ لێ خۆشبوون؛ چاو لێ نووقاندن (تاوان).
oblivious (ə-bliv′i-əs), *adj.* (١) بێ بیر؛ شت لەبیرچوو؛ بیر خراپ.
(٢) بێ ئاگا؛ لەبیرچووەوە؛ گوێ پێ نەدەر؛ فەرامۆشکەر:
(to be ~ of one's surroundings; ~ to the danger)
oblong (ob′lôŋ), *adj.* لاکێشە؛ لاکێش؛ درێژکۆلە.
n. لاکێشە؛ ڕوویەک یا وێنەیەکی لاکێش.
obloquy (ob′lə-kwi), *n.* (١) بەدگۆیی؛ ڕەخنەی تووندوتیژ؛ جنێو؛ سەرزەنشت. (٢) ناوزڕان و شەرمەزاری و ڕووڕەشی (لە ئەنجامی بەدگۆیی خەڵکدا).
obnoxious (əb-nok′shəs), *adj.* (١) زۆر ناپەسەند؛ بەد (ڕەووشت، مرۆڤ، کردار)؛ پەستکەر؛ بێزارکەر: (an ~ person)
(٢) [Archaic]، بۆی هەیە زیانی پێ بگات.
(٣) [Archaic]، بافتی سزادانە؛ شایستەی سەرزەنشتێیە.
-obnoxiously *(adv.)*; **obnoxiousness** *(n.)*.
oboe (ō′bō, ō′boi), *n.* زوپنا؛ کەرەنا.
obovate (ob-ō′vāt), *adj.* هێلکەیی هەڵگەڕاوە (گەڵای بن باریک).
obscene (ob-sēn′, əb-sēn′), *adj.* (١) هەڵئاڵراو؛ بێ شەرم؛ سووک؛

هەوەسر هەلسێنەر؛ بەرەڵا: *(~ pictures)* .
(٢) ناشرین ؛ قسە، کردەوە؛ پیس؛ ناپەسەند.

-obscenely *(adv.)*.

obscenity (ob-sen′ə-ti, əb-sē′nə-ti), *n.* (١) هەڵمالراوی؛ پیسی؛ بێ شەرمی؛ بەرەڵایی؛ ناپەسەندی (ڕۆخسار، ڕوو، ڕەوشت؛ ووتە).
(٢) شتێکی پیس‌و ناپەسەند (ووتە، کردەوە، ڕەوشت).

obscurant (əb-skyoor′ənt, ob-skyoor′ənt), *n.* کەسێکی دژ بە پێشکەوتن‌و ڕۆشنبیری؛ کۆسپی ڕێی زانیاری‌و پێشکەوتن؛ تاریک پەرست.

adj. تایبەتی بە کەسانی دژ بە پێشکەوتن‌و ڕۆشنبیری.

obscurantism (əb-skyoor′ən-tiz′m), *n.* (١) دژایەتی پێشکەوتن‌و ڕۆشنبیری؛ ڕێ گرتن لە چاوکردنەوەو پێشکەوتنی گەل؛ تاریکی پەرستی. (٢) (ا) لێڵی دەسەنقەست (ڕێژە، هونەر).
(ب) نموونەیەکی ئەم لێڵی‌و ناڕوونیە دەسەنقەستە

obscure (əb-skyoor′, ob-skyoor′), *adj.* (١) تاریک؛ نەدیار: *(an ~ corner of the room)*
(٢) (ا) ناڕوون؛ کز؛ لێڵ؛ نادیار: *(an ~ figure or sound)* .
(ب) لێڵ؛ شاراوە؛ ناڕوون؛ نادیار *(an ~ explanation, point, etc.)* .
(٣) (ا) نەناسراو؛ شاراوە؛ بێ ناو: *(an ~ scientist)* .
(ب) نەناسراو؛ دوور؛ شاراوە؛ تەریک؛ ناگرنگ: *(an ~ town, country,etc.)*

v.t. (١) تاریک کردن
(٢) داپۆشین؛ شاردنەوە؛ بەرگرتن: *(The moon was ~d by clouds.)* .
(٣) لێڵ کردن؛ شاردنەوە؛ داپۆشین: *(to ~ an issue, a grievance, a fact, etc.)*
(٤) کەمکردنەوە یا شاردنەوەی دەنگی تیپە بزوێن (دەنگناسی).

-obscurely *(adv.)*; **obscureness** *(n.)*.

obscurity (əb-skyoor′ə-ti, ob-skyoor′ə-ti), *n.* (١) تاریکی؛ لێڵی؛ نادیاری؛ ناڕوونی. (٢) نەناسراوی؛ بێ ناوی؛ شاراوەیی: *(He is content to live in ~ .)*
(٣) کەسێک یا شتێکی نەناسراو، بێ ناو، یا شاراوە.

obsecrate (ob′si-krāt′), *v.t.* [Rare], لێ پاڕانەوە

obsequious (əb-sē′kwi-əs, ob-sē′kwi-əs), *adj.* (١) خۆکەری کەر؛ کنکەلەقێنکەر؛ مەراییکەر. (٢) [Rare]. دڵسۆز؛ ملکەچ؛ گوێ ڕایەڵ.

-obsequiously *(adv.)*; obsequiousness *(n.)*.

obsequy (ob′si-kwi), *n.* (*pl.* obsequies), پرسە نەم ووشەیە بەزۆری لە شێوەی کۆدا بەکاردەهێنرێت.

observable (əb-zûr′və-b'l, ob-zûr′və-b'l), *adj.* (١) بینراو؛ دەبینرێ؛ دیار؛ لەبەرچاو: *(~ improvements)* .
(٢) سەرنج ڕاکێش؛ گرنگ؛ شایانی باس
(٣) یادی دەکرێتەوە: *(an ~ religious holiday)*

observance (əb-zûr′vəns, ob-zûr′vəns), *n.* (١) پەیڕەوی کردن (یاسا، نەریت نەرکی سەرشان). ٢: نەریت (کۆمەڵایەتی، ئایینی... هتد).
(٣) یادکردنەوە *(the ~ of his birthday)*
(٤) تێبینی؛ سەرنجدان؛ سەرنج.
(٥) (ا) پەیڕەوییەکانی دەستەی ئایینی (ئایینی کاسۆلیکی).
(ب) دەستەیەکی ئایینی وەها.
(٦) [Archaic]. ڕێزگرتن؛ ڕێز؛ دڵ ڕاگرتن

observant (əb-zûr′vənt, ob-zûr′vənt), *adj.* (١) بە وردی پەیڕەویکەر: *(~ of the rules of etiquette)*
(٢) وریا؛ هۆشیار؛ بەئاگا؛ سەیرکەر
(٣) بە سەرنج؛ وردبین؛ تێبین: *(an ~ child)*

observation (ob′zĕr-vā′shən), *n.* (١) پەیڕەوی کردن (یاسا، نەریت هتد). (٢) (ا) سەرنج؛ سەرنج پێدان؛ بینین؛ تەماشاکردن.
(ب) شتێکی سەرنج پێدراو یا بینراو
(٣) بینران *(Let's try to avoid ~ .)*
(٤) تێبینی؛ تێبینی کردن‌و تۆمارکردن.
(٥) چاودێری کردن (نەخۆش، گومانبار، تاوانبار): *(to keep a patient or a suspect under ~)*

-observational *(adj.)*.

observation car, فارگۆنێکی پڕ لە پەنجەرەیە لە بەشی دواوەی شەمەندەفەردا بۆ دیمەن سەیرکردن.

observation post, بنکەی چاودێری (سوپا)؛ قوللەی چاودێری؛ ڕووانگە.

observatory (əb-zûr′və-tôr′i, ob-zûr′və-tō′ri), *n.* ڕووانگە

observe (əb-zûrv′, ob-zûrv′), *v.t.* (١) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕێزشتن: *(to ~ the rules and regulations)* .
(٢) یادکردنەوە: *(Do you ~ Christmas?)*
(٣) بینین؛ هاتنە بەرچاو؛ چاوپێکەوتن.
(٤) سەرنج پێدان؛ تێبینین. (٥) ووتن؛ بێژان (٦) لێکۆڵینەوە.

v.i. (١) چاوپێکەوتن؛ بینین. (٢) ووتن؛ تێبینین؛ لێ دوان.
(٣) چاودێری کردن.

observer (əb-zûr′vĕr, ob-zûr′vĕr), *n.* (١) چاودێر؛ چاودێرێکەر. (٢) چاودێر: نوێنەرێک کە چاودێری کاروباری کۆنفرانسێک دەکات بەبێ مافی دەنگدان. (٣) (ا) سەربازی چاودێر لە فڕۆکەی سوپادا.
(ب) سەربازی بنکە یا قوللەی چاودێری.

obsess (əb-ses′, ob-ses′), *v.t.* بوون بە خولیا؛ هەمیشە لە خەیاڵدا بوون؛ سواری مێشک بوون؛ سەرقاڵ کردن؛ کەڵکەڵە پێ خستن: *(to be ~ed by an idea; The thought he might lose his position ~ed him.)*

obsession (əb-sesh′ən, ob-sesh′ən), *n.* سەرقاڵی کەسێک بە بیرۆکەوە کە سواری سەری دەبێ‌و لە کۆڵی نابێتەوە؛ کەڵکەڵە پێ کەوتن؛ خولیا؛ ماخۆلیان.

obsessive (əb-ses′iv, ob-ses′iv), *adj.* (١) سەرقاڵکەر؛ کەڵکەڵەپێخەر (٢) لە ڕادە بەدەر.
(٣) خولیایی؛ تایبەتی بە کەڵکەڵە یا ماخۆلیان.

obsidian (əb-sid′i-ən, ob-sid′i-ən), *n.* بەردێکی شووشەیی ڕەشی سەختی ناگرپژێنێیە وەک " گرانیت " وایە.

obsolescence (ob′sə-les′'ns), *n.* کۆن؛ کۆن بوون؛ بەکارنەهاتن لەبەر کۆنی.

obsolescent (ob′sə-les′'nt), *adj.* کۆن؛ بەکار نەهاتوو لەبەر کۆنی.

obsolete (ob′sə-lēt′), *adj.* (١) کۆن؛ مردوو (مەجان؛ بەکارنەهاتوو؛ بەکارنەهێنراو (لەبەر کۆنی): *(an ~ word)* .
(٢) کۆنباو؛ کۆن؛ کۆنە؛ بەکارنەماو؛ باونەماو: *(an ~ gun)* .
(٣) لە نەماندایە یا بەرە بەرە بچووک دەبێتەوە بەهۆی بار گۆڕانەوە (نەندامی زیندەوەر).

obstacle (ob′sti-k'l), *n.* کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ بەرهەڵست؛ تەگەرە؛ قۆرت؛ بەربەست.

obstacle race, پێشبڕکێی بەربەست (کە بریتیە لە ڕاکردن‌و بازدان بەسەر بەربەستی جۆراوجۆردا).

obstetric (ob-stet′rik, əb-stet′rik), *n.* تایبەتی بە مامانی؛ هی منداڵبوون.

obstetrician (ob′ste-trish′ən), *n.* پزیشکی منداڵبوون.

obstetrics (ob-stet′riks, əb-stet′riks), *n.pl.* پزیشکایەتی منداڵبوون؛ پیشەو زانستی پزیشکایەتی منداڵبوون‌و مامانی.

obstinacy (ob′sti-nə-si), *n.* (١) کەللەڕەقی؛ سەرسەختی؛ مانگرتن؛ قیرسیچمەیی؛ خرسی؛ سەرکێشی. (٢) دەرمان کار لێ نەکردن؛ چاک نەبوونەوە بە ئاسانی. (٣) کردەوەیەک یا هەڵوێستێکی کەللەڕەقانە.

obstinate (ob′sti-nit), *adj.* (١) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ سەرکێش؛ مانگر؛ قیرسیچمە؛ خرس.
(٢) دەرمان کاری تێ ناکات؛ بە ئاسانی چاک نابێتەوە:

(an ~ headache, fever, etc.)

(۳) دابین نەکراو؛ دابین نابێ بە ئاسانی؛ سەرکێشی؛ ملنەدەر.

obstreperous (əb-strep′ĕr-əs), *adj.* دابین نەکراو؛ ملنەدەر بە ئاشکراو هەرا هەرا کردنەوە؛ هەراوهوریاکەرو دژەستاو.

obstruct (əb-strukt′, ob-strukt′), *v.t.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ داخستن (ڕێ، بۆری، جۆگە)؛ بەربەستکردن؛ گرتن (ڕێ، پارەو، ئاوەڕۆ).
(۲) کۆسپ خستنەڕێ؛ قورت تێخستن؛ بەرهەڵستی کردن؛ تەگەرە تێخستن.
(۳) بەرگرتن دیمەن)؛ بەردەم گرتن.

(to ~ a view; You can't ~ the view.)

obstruction (əb-struk′shən), *n.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ داخستن؛ کۆسپ خستنەڕێ؛ داخران؛ بەربەستکردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ تەگەرە تێخستن.

(the ~ of justice)

(۲) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قۆرت.

obstructionism (əb-struk′shən-iz′m), *n.* ڕێ لێگرتن؛ ڕێبازی تەگەرەلێدان و ڕێ لێگرتن (ووشەی داهاتوو ببینە).

obstructionist (əb-struk′shən-ist), *n.* ڕێ لێگر (بەتایبەتی نەندامێکی پەرلەمان کە هەمیشە تەگەرە دەخاتە ڕێی یاسای تازەوە دەبێتە کۆسپ لە ڕێی پێشکەوتندا)؛ کۆسپ؛ بەربەستکەر.

obstructive (əb-struk′tiv, ob-struk′tiv), *adj.* ڕێ لێگر؛ کۆسپ خەرە بەردەم؛ تایبەتی بە بەرهەڵستی کردن یا ڕێ لێگرتن.

obtain (əb-tān′, ob-tān′), *v.t.* دەسکەوتن؛ چنگ کەوتن؛ پەیداکردن؛ پێگەیشتن؛ دەستگیربوون؛

(to ~ a visa, passport, what one wants, etc.)

v.i. چەسپین؛ دامەزران؛ بڵاوبوونەوە؛ جێگیربوون؛ زاڵبوون؛

(Peace will ~ .)

obtainable (əb-tān′ə-b'l, ob-tān′ə-b'l), *adj.* دەست دەکەوێ؛ دەستگیر دەبێ؛ پەیدا دەبێ.

obtrude (əb-trōōd′, ob-trōōd′), *v.t.* (۱) سەردەرهێنان؛ سەردەرپەراندن. (۲) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ سەپاندن بەسەردا؛ تەنگ پێ هەڵچنین

v.i. خۆ سەپاندن بە سەردا.

-obtruder *(n.).*

obtrusion (əb-trōō′zhən, ob-trōō′zhən), *n.* (۱) سەردەرهێنان؛ سەردەرپەراندن. (۲) سەری دەرپەڕیو لووتکە. (۳) خۆ بەسەردا سەپێنەر.

obtrusive (əb-trōō′siv, ob-trōō′siv), *adj.* (۱) سەردەرپەڕیو؛ سەرهێنەرە دەرەوە

(an ~ rock on the side of the hill) .

(۲) بێ شەرم و لەخۆبایی؛ چاوقایم؛ خۆ بەسەردا سەپێن؛

(the ~ behavior of a spoiled child)

(۳) زۆر لەبەرچاو؛ زۆر بەدەرەوە؛ زۆر سەرنج ڕاکێش (لەبووی خراپیەوە).

-obtrusively *(adv.)*; **obtrusiveness** *(n.).*

obtund (ob-tund′, əb-tund′), *v.t.* مراندن (هەست)؛ سڕکردن؛ کەمکردنەوە تووندی).

obturate (ob′tyoo-rāt′), *v.t.* (۱) داخستن کون)؛ بەرگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن (۲) داخستن (لوولە تفەنگ).

obtuse (əb-tōōs′, ob-tūs′), *adj.* (۱) سەرەکەی تێژ نییە (شێوە)؛ سەرەکەی تەختە نەک تێژ. (۲) کراوە (گۆشە)؛ لە (۹۰) پلە زیاترەو لە (۱۸۰) کەمتر (گۆشە)

(~ angle) .

(۳) بێ مێشک؛ بێ هەست؛ کەودەن؛ کەر؛ دەبەنگ.

(٤) پۆپە خڕ

(an ~ leaf) .

(٥) ناتوندوتێژ؛ کەم (ئازار)؛ زۆر هەستی پێ ناکرێ؛

(an ~ pain) .

-obtusely *(adv.)*; **obtuseness** *(n.).*

obtuse angle, گۆشەی کراوە (کە لە ۹۰ پلە زیاترەو لە ۱۸۰ کەمترە).

obverse (əb-vūrs′), *adj.* (۱) ڕووی لە تەماشاکەرە؛ ڕووی لە پێشەرەیە.

(an ~ leaf) (۲) بن تەسک گەڵا؛ .

(۳) هاوتا؛ بەرامبەر.

n. (۱) پوو (پارە، مەدالیەیە). (۲) ڕووی شت؛ ڕووکار؛ پێش.
(۳) هاوتا؛ بەرامبەر. (٤) بیری هاوتا (ژیربێژی).

obversion (əb-vūr′shən, ob-vūr′zhən), *n.* (۱) ڕووتێکردن؛ پوو وەرگێڕان و ڕووتێکردن؛ ڕووتێکران. (۲) هەڵهێنانی بیری هاوتا (ژیربێژی).

obvert (əb-vūrt′, ob-vūrt′), *v.t.* (۱) ڕووتێکردن؛ پوو وەرگەڕاندنی شتێک بەرەو تەماشاکەر. (۲) وەرتن یا خستنە بەرچاوی بیری هاوتا (ژیربێژی).

obviate (ob′vi-āt′), *v.t.* لابردن؛ لادان؛ نەهێشتن؛ خۆ لێ لادان؛ بەناوبردن؛

(to ~ danger, the difficulty, etc.)

-obviation *(n.).*

obvious (ob′vi-əs), *adj.* (۱) ئاشکرا؛ دیار؛ ڕوون؛ بێ گومان.
(۲) [Obs.]، لەسەر ڕێدایە؛ ڕێی گرتووە؛ لەبەردەمدایە.

obviously (ob′vi-əs-li), *adv.* (۱) بە ئاشکرا؛ ئاشکرایە.
(۲) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە.

obviousness (ob′vi-əs-nis), *n.* ئاشکرایی؛ ڕوونی؛ بێ گومانی

occasion (ə-kā′zhən), *n.* (۱) هەل؛ هەلکەوت؛ ڕێکەوت.
(۲) هۆ؛

(A chance meeting was the ~ of the renewal of their friendship.)

(۳) (أ) ڕووداو؛ ڕوودان. (ب) کاتی ڕوودان.
(٤) بۆنە؛ ڕوودان یا کاتێکی تایبەتی؛

(I wish to express my sorrow on this ~ .)

(٥) جار؛ کەرەت؛ کات؛ بۆنە.

(He has said that on several ~s.)

(٦) پێویستی؛

(You have no ~ to be angry.) .

(۷) [Archaic]، کاروبار

v.t. بوون بە هۆ؛

(to ~ a riot) .

mark the occasion, یادکردنەوە (ڕوودان، بیرەوەری).

on occasion, جار بە جار؛ جار جار؛ ئاوبەئاو.

rise to the occasion, هەڵسان بە پێویستی سەرشان لە ئاکاوێیەکدا؛ کەوتنە فریا؛ لێهاتوویی نووساندن لە ئاکاویدا.

take occasion, هەل هێنان.

occasional (ə-kā′zhən-'l), *adj.* (۱) لە کاتێکی تایبەتیدا ڕوودەدات.
(۲) هی کاتی تایبەتی؛ بۆ کاتی تایبەتی.
(۳) جار جار؛ کەم جار؛ بە دەگمەن؛ جار نە جار؛

(an ~ visit to the relatives)

occasionally (ə-kā′zhən-'l-i), *adv.* جار بە جار؛ جاروبار؛ ئاوبەئاو؛ کەم (جار).

occident (ok′sə-dənt), *n.* (۱) [Poetic]، ڕۆژاوا؛ ئاوچەکانی ڕۆژاوا.
(۲) [O-]؛ (أ) ئەورووپا. (ب) بەشی ڕۆژاوای زەمین؛ ئەورووپا و ئەمەریکا.

occidental (ok′sə-den′t'l), *adj.* (۱) ڕۆژاواییە؛ هی ئاوچەکانی ڕۆژاوا. (۲) [O-]، هی وڵاتە ڕۆژاواییەکان و گەلەکانیان.

n. کەسێکی ڕۆژاوایی؛ هاوڵاتێیەکی وڵاتێکی ڕۆژاوا.

Occidentalism (ok′sə-den′t'l-iz′m), *n.* ڕۆژاوایەتی ئەریتو کلتوورو بیروڕاو تایبەخۆی وڵاتە ڕۆژاواییەکان.

Occidentalize (ok′sə-den′t'l-īz′), *v.t.* وەک ڕۆژاوایی لێکردن (لە ڕەوشت و بیروڕاو شێوەی ژیاندا).

occipital (ok-sip′ə-t'l), *adj.* هی نێسقانی پشتەوەی کاسەی سەر.

n. پشتە نێسقانی کاسەی سەر

occipital bone, پشتە نێسقانی کاسەی سەر

occiput (ok′si-put′), *n.* پشتە نێسقانی کاسەی سەر؛ پشتی سەر.

occlude (ə-klōōd′, o-klōōd′), *v.t.* (۱) داخستن (کون، پارەو، ڕێ)؛ گرتن. (۲) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ داخستن؛ بەرگرتن؛

(to ~ light) .

(۳) هەڵمژین (کیمیا).
(٤) جووت کردن (ددانی سەرەوەو خوارەوە).

v.i. جووت بوونی ددانی سەرەوەو خوارەوە.

occlusion (ə-klōō′zhən, o-klōō′zhən), *n.* (۱) داخستن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەرگرتن؛ داخران؛ بەرگیران. (۲) جووت کردنی ددانی سەرەوەو

خوارەوە؛ جووت بوونی پیڕە ددانی سەرەوەو خوارەوە.

occult (ə-kult′, ok′ult), *adj.* (۱) شاراوە؛ داپۆشراو.
(۲) پەنهانی؛ نهێنی.
(۳) مرۆڤ ناتوانێ تێی بگات؛ تێگەیشتنی بۆ نییە.
(٤) هی نەو جۆرە لێکۆڵینەوەو هونەرە ئاشکرایانەی وەک جادووگەری و ئەستێرەوانی... هتد

v.t. & v.i. لەچاو وون بوون (بەتایبەتی ئەستێرە وەک هاتنگ گیرانو پۆژگیران)؛ بەردەم گرتن؛ بەردەم گیران؛ شاردنەوە.

the occult, هونەرو لێکۆڵینەوە ئاشکراکان (جادووگەری، ئەستێرەوانی، هەندێ کۆمەڵی بەناو ئایینی و... هتد).

occultation (ok′ul-tā′shən), *n.* (۱) شاردنەوە؛ شارانەوە؛ لە چاو وون بوون. (۲) لە چاو وون بوونی ئەستێرە (وەک هاتنگ گیرانو پۆژگیران).

occultism (ə-kul′tiz′m, ok′əl-tiz′m), *n.* (۱) بڕوابوون بە هێزی ئاشکرا وەک جادووگەری، ئەستێرەوانی و... هتد)؛ هێزی ئاشکرا پەرستن.
(۲) لێکۆڵینەوەی نەم هێزە ئاشکرایانە.

occupancy (ok′yoo-pən-si), *n.* (۱) گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن؛ داگیرکردن؛ گرتنە ژێردەست. (۲) (ا) تێ چوون (خانوو)؛ چوونە ناو بە کرێ یا بە کڕین. (ب) ماوەی تێدابوون (خانوو، فەرمانگە).
(ج) کرێ کرتەیی؛ تێدابوون. (۳) گرتنە ژێردەست و کردن بە هی خۆ (زەوی و خانووی بەرەڵا. شتی بێ خاوەن)

occupant (ok′yoo-pənt), *n.* (۱) نیشتەنی؛ تێدا دانیشتوو (کرێچی یا خاوەنی خانوو)
(the ~ of a house, apartment, office, building, etc.)
(۲) خاوەن (لەرێی دەستبەسەرداگرتنەوە).
(۳) نەو کەسەی تێیدایە (پلەوپایە، فەرمانبەری). *(the ~ of this office)* .

occupation (ok′yoo-pā′shən), *n.* (۱) داگیرکردن
(an army of ~ ; the ~ of a foreign country)
(۲) چوونە ناو ، خانوو؛ تێ چوون
(۳) ماوەی تێدا ژیان یا بە کرێ گرتن (خانوو، کێڵگە).
(٤) پیشە؛ کار؛ نیشوکار.

occupational (ok′yoo-pā′shən-′l), *n.* (۱) پیشەیی؛ سەبارەت بە پیشە یا کار؛ بەهۆی پیشەوەیە
(~ hazards; an ~ disease)
(۲) داگیرکەری؛ هی داگیرکەر یا داگیرکەری.

occupational disease, نەخۆشی لە نیشەوە تووش بوو.

occupational therapy, چارەکردن بە کارکردن؛ چارەکردنی پیشەیی: چارەکردنی نەخۆشی مێشک یا لەش لەرێی خەریک بوونی نەخۆشەکە بە نیشوکارێکی خۆش و بەسوودەوە بۆنەوەی کاتی نەبێ بۆ بیرکردنەوە لە نەخۆشیەکەی.

occupier (ok′yoo-pī′ēr), *n.* داگیرکەر؛ دەستبەسەرداگر.

occupy (ok′yoo-pī′), *v.t.* (۱) داگیرکردن؛ گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن؛
(to ~ the enemy's territory)
(۲) تێدا دانیشتن؛ تێدا جێگیربوون؛ تێدا ژیان
(to ~ a house, farm, etc.)
(۳) گرتنەدەست (کاربەدەستی، فەرمانبەری)؛ تێدابوون (پیشە، کاربەدەستی، کار). *(He has ~ied this important position for two years.)* .
(٤) (ا) گرتن (جێ، کورسی)؛ تێدابوون. *(to ~ a seat)*
(ب) پێچوون؛ کات گرتن. *(Dinner ~ies two hours of hour time.)* .
(٥) خەریک کردن؛ مێشک پێوە خەریک کردن.
(٦) پێوە خەریک بوون؛ خەریک بوون.
(Workmen were ~ied with building new roads.)

occur (ə-kūr′), *v.i.* (۱) هەبوون؛ بوون؛ تێدابوون.
(Several mistakes ~ on the first page.)
(۲) بەبیرداهاتن. *(Did it ~ to you to close the windows?)* .
(۳) پوودان *(When did the accident ~ ?)*

occurrence (ə-kūr′əns), *n.* (۱) پوودان؛ بەسەرهاتن؛
(The ~ of this disease is rare.)
(۲) پوودان؛ پوودانێک؛ بەسەرهات: *(an everyday ~)* .

-occurrent *(adj.).*

ocean (ō′shən), *n.* (۱) زەریا؛ دەریالووش؛ ئۆقیانووس؛ زرێ؛ دەریا.
(۲) ئێجگار زۆر؛ فرە: *(~s of time, money, trouble, etc.)* .

oceanic (ō′shi-an′ik), *adj.* (۱) زەریایی؛ لە زەریادا دەژی؛ بەرهەمی زەریایە. (۲) زۆر زل؛ ئێجگار گەورە.

oceanographer (ō′shən-og′rə-fĕr), *n.* زەریاناس؛ زانای ئۆقیانووس.

oceanography (ō′shən-og′rə-fi), *n.* زەریاناسی؛ زانستی ئۆقیانووس.

-oceanographic *(adj.).*

Oceanus (ō-sē′ən-əs), *n.* خودای ئۆقیانووس (نەفسانەی یۆنانی).

ocellus (ō-sel′əs), *n.* (۱) چاوی جانەوەری بێ بڕبڕەی زۆر بچووک.
(۲) خاڵ یا پەڵەی بچووک (وەک هی سەر باڵی تاووس).

ocelot (ō′sə-lot′, os′ə-lət), *n.* گیاندارێکی نەمەریکیە لە پڵنگ دەچێت؛ بەوری نەمەریکی.

ocher (ō′kĕr), *n.* (۱) گڵەسوور (کە ناسنی خاوی تێدایە).
(۲) ڕەنگی سووریاو یا قاوەیی.
v.t. ڕەنگ کردن بەم ڕەنگە.

ochlocracy (ok-lok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی ڕووتەوپووتە؛ فەرمانڕەوایی جەماوەری بۆرەپیاوان.

ochlocrat (ok′lə-krat′), *n.* لایەنگری فەرمانڕەوایی ڕووتەوپووتە.

-ochlocratic *(adj.).*

-ock (ək), *(hillock)* . پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە؛ بچکەلە: .

o'clock (ə-klok′, ō-klok′), بەپێی کاتژمێر؛ سات:
(three ~ ; eight ~)

ocotillo (ō′kə-tēl′yō), *n.* ڕووەکێکی دڕکاوی بیابانی گوڵ ئاڵە.

oct-, octa-, octo-, پێشگرێکە بەمانای: هەشت.

octagon (ok′tə-gon′, ok′tə-gən), *n.* هەشت کۆشە؛ وێنەی هەشتلا.

octagonal (ok-tag′ə-n′l), *adj.* هەشت گۆشەیی؛ هەشتلایی.

octahedral (ok′tə-hē′drəl), *adj.* هەشت ڕوویی (نەندازە).

octahedron (ok′tə-hē′drən), *n.* هەشت ڕوو (نەندازە)؛ وێنەی تەندارای هەشت ڕوو.

octameter (ok-tam′ə-tĕr), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی هەشت برگەی کێشدار.

adj. هەشت برگەیی کێشدار.

octane (ok′tān), *n.* ئۆکتەین (پەترۆل، کیمیا)

octane number (or rating), پلەی ئۆکتەین لە بەنزیندا.

octangular (ok-taŋ′gyoo-lĕr), *adj.* هەشت گۆشەیی.

octave (ok′tāv), *n.* (۱) (ا) هەشتەم ڕۆژی دوای جەژن (خاچ پەرستی).
(ب) ماوەی نێوان جەژنو نەم هەشتەم ڕۆژە، واتە هەموو هەشت ڕۆژەکە
(۲) هەشت دێڕی یەکەمی هۆنراوەیەکی چوارده دێڕی کە پێی دەوترێ: " sonnet " . (۳) هەشت دانە؛ دەستەیەکی هەشت دانەیی؛ هەشت.
(٤) ئاوازێکی مۆسیقی کە هەشت پلە لەژوور یا لەخوار ئاوازێکی تایبەتیەوەیە؛ هەشتەم ئاواز.

adj. (۱) هەشت؛ هەشتی. (۲) هی هەشتەم ئاواز (مۆسیقا).

octave (ok′tāv), *n.* (۱) قەوارەی پەرەیەک کاغەزی چاپکراوە کە هەشت یەکی پەرەی گەورەیەو پانیەکەی لەنێوان پێنج هەتا شەش گرێ دایەو درێژیەکەیشی لە هەشت هەتا نۆ گرێو نیوە.
(۲) پەرتووکێک کە پەرەکانی بەم پانیو درێژیە بن.

adj. لە پەرەی وەک نەم قەوارەیە پێکهاتووە.

octennial (ok-ten′i-əl), *adj.* (۱) هەر هەشت سال جارێک پوودەدات

(٢) هەشت ساڵ دەخایەنێ.

octet, octette (ok-tet′), *n.* (١) دەستەیەکی هەشت دانەیی؛ هەشت دانە (٢) (ا) پارچەیەک مۆسیقا کە بۆ هەشت سازژەن یا گۆرانی بێژ دانراوە. (ب) نەم هەشت سازژەنە یا گۆرانی بێژە. (٣) هەشت دێڕی یەکەمی هۆنراوەیەکی چواردە دێڕی کە پێی دەوترێ: " sonnet ".

octillion (ok-til′yən), *n.* ژمارەیەکە لە نەمەریکاو نۆکتیلیەن. ژمارەیەکە لە یەکو بیست و حەوت سفر لە لای پاستیەیەوە، وەک لە نینگلتەرەو نەڵمانیادا بریتیەیە لە یەکو چل و هەشت سفر لە لای پاستیەیەوە.

octo-, oct- (ok′tō, ok-tō′, ok′tə), پێشگرێکە بەمانای: هەشت.

October (ok-tō′bĕr), *n.* گەلاڕێزان؛ نۆکتۆبەر. مانگی دەیەمی ساڵنامەی گریگۆری.

octogenarian (ok´tə-ji-nâr′i-ən), *adj.* هەشتا ساڵە؛ تەمەنی هەشتا ساڵە

n. کەسێکی هەشتا ساڵ.

octonary (ok′tə-ner´i), *adj.* هەشت؛ هەشتی؛ هەشت هەشت؛ لە دەستەی هەشت هەشت پێکهاتوو.

n. (١) دەستەی هەشت دانە؛ دەستەی هەشتی. (٢) هەشت دێڕی یەکەمی هۆنراوەیەکی چواردە دێڕی کە پێی دەوترێ: sonnet " (ووشەی " octave " و " octet " ببینە).

octopod (ok′tə-pod´), *n.* گیانداری هەشت پەل؛ هەشت پێ.

octopus (ok′tə-pəs), *n.* (١) هەشت پێ؛ هەشت پەل؛ نۆکتۆپەس؛ گیاندارێکی نەرم و لینج و پەل هاوێژی ناوی یە هەشت پەلی هەیە هەر پەلەی دەمێکی مژۆکی پێوەیە بەهۆی نەم مژۆکانەوە خۆی بە شتەوە دەنووسێنێت. (٢) شتێکی وەک هەشت پەل بەتایبەتی رێکخراوێکی پەل هاوێژی بەدەسەلات کە لەڕێی لقەکانیەوە دەست بکێشێ بەسەر دەزگا و رێکخراوی تردا.

octoroon (ok´tə-rōōn′), *n.* کەسێکە کە هەشت یەکی خوێنی قولەڕەش بێ و حەوت بەشیشی سپی.

octosyllable (ok′tə-sil´ə-b'l), *n.* (١) دێڕێکی هۆنراوەی هەشت برگەیی. (٢) وتەیەکی هەشت برگەیی.

-octosyllabic *(adj.).*

octroi (ok′troi), *n.* باجێکە لەسەر هەندێ لەو شتومەکانە دادەنرێ کە دەهێنرێتە نێو هەندێ لە شارەکانی نەروپاوە.

octuple (ok′too-p'l, ok′tyoo-p'l), *adj.* (١) هەشت نەوەندە. (٢) هەشت بەشی؛ هەشت پارچەیی.

n. شتێک کە هەشت نەوەندەی شتێکی تر بێ.

v.t. لە هەشت دان (ژمارەو پێوان).

ocular (ok′yoo-lĕr), *adj.* (١) تایبەتی بە چاو؛ بۆ چاو؛ بە چاو؛ وەک چاو *(~ exercises)*

(٢) هی بینایی؛ تایبەتی بە هێزی بینین: *(an ~ exam)* .

(٣) لەبەرچاو؛ بینراو؛ دیار: *(~ proof)* .

oculist (ok′yoo-list), *n.* پزیشکی چاو.

oculo-, ocul- (ok′yoo-lō, ok′yoo-lə), پێشگرێکە بەمانای چاو.

odd (od), *adj.* (١) تاکی شتێکی جووت کە ناکەکەی تری وون بێت: *(an ~ glove, shoe, or boot)*

(٢) تاک (ژمارە)، وەک: (٣، ٥، ٧، ٩... هتد): *(an ~ number)* .

(٣) تاک (سەرجەمی ژمارە): *(an ~ month)* .

(٤) زیادە؛ نەوەندە؛ زیاتر: *(fifty and some ~ dollars; thirty ~ years)*

(٥) رێکەوت؛ نەوەی رێکەوێت؛ هەڵکەوت؛ نەوەی دەست بکەوێ؛ زیادە: *(He is doing ~ jobs.)*

(٦) تاکێک یا چەند ژمارەیەکی دابڕاو لە دەستەیەک: *(a few ~ volumes of an encyclopedia)*

(٧) سەیر؛ ناسا *(How ~ ! ; an ~ person, situation, place, etc.)*

odd man out, کەسێکی جیاواز لە تاقم یا کۆمەڵەکەی؛ کەسێکی کەمێنە لە تاقم یا کۆمەڵەکەی؛ کەسێکی تەنها ماوە (لەبەر جیاوازی لەوانەی دەوروپشتی).

odd-ball (od-bôl′), *n.* [Colloq.], کەسێکی سەیر (لە ڕەووشت و بیروباوەڕیدا).

oddish (od′ish), *adj.* نەختێک سەیر؛ نەختێک ناناسا.

oddity (od′ə-ti), *n.* (١) ناناسایی؛ سەیری؛ سەیرێتی. (٢) تایبەخۆیەکی سەیر یا ناناسا؛ خوو ڕەووشتێکی سەیر. (٣) کەسێکی سەیر؛ شتێکی سەیر.

oddment (od′mənt), *n.* (١) پاشماوە؛ پڕوپیت؛ سەرە مقەست؛ وورد کەوپرتکە. (٢) نەو پەڕانەی پەڕتووکێک کە بە دەقی پەڕتووکەکە ناژمێردرێ وەک پەڕەی ناونیشانی پەڕتووکەکە.

odds (odz), *n.pl.* (١) ناهاوتایی؛ شتی ناهاوتا. (٢) ڕێژەی لەوانەبوونی پوودانێک یا نەنجامەکەی (گرەو): *(The ~ on the champion winning are three to one.)* (٣) جیاوازی نێوان دوو تیپی ملەملێکەرو لەوانەبوونی بردنەوەی لایەکیان (٤) نەو خاڵە زیادانەی دەدرێت بە تیپی لاواز لە ملەملێیەکدا لە سەرەتاوە بۆ هاوتاکردنی لەگەڵ تیپە بەهێزەکە.

at odds, ناکۆکن؛ شەڕیانە؛ دانوولەیان بەیەکەوە ناکوڵێ؛ ناڕێکن.

by all odds, بە مسۆگەری؛ بێ گومان.

the odds are, لەوانەیە؛ زۆر لەوانەیە.

odds and ends, وورد کەوپرتکە؛ پڕوپیت؛ وورد و بابەت؛ سەرە مقەست؛ شتی ماوە.

ode (ōd), *n.* (١) هەڵبەستی گۆرانی؛ هۆنراوەیەک کە بۆ گۆرانی دەشێت. (٢) هەڵبەستێکی پڕ هەستی بەرز کە بەسەر کەسێک یا شتێکدا هەڵدەدرێت

-ode (ōd), پاشگرێکە بەمانای: ڕێگە؛ ڕێباز؛ ڕێڕەو.

-ode (ōd), پاشگرێکە بەمانای: وەک.

odious (ō′di-əs), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ ناشرین.

odium (ō′di-əm), *n.* (١) بۆگەنی؛ پیسی؛ ناشرینی. (٢) ڕق؛ قین؛ کینە (٣) شەرمەزاری؛ نابڕووچوون.

odograph (ō′də-graf´, ō′də-gräf´), *n.* (١) odometer . هەنگاوژمێر: نامێرێکە ژمارەو درێژی و خێرایی هەنگاوی کەسێک دەژمێرێ

odometer (ō-dom′ə-tĕr), *n.* دووری ژمێر: نامێرێکە دووری نەو ڕێگەیە دەپێوێ و تۆمار دەکات کە نۆتومبیلێک دەیبڕێ بە میل یا کیلۆمەتر

-odont (ə-dont′), پاشگرێکە بەمانای: دەدان.

odonto- (ō-don′tō, ō-don′tə), پێشگرێکە بەمانای: دەدان.

odontology (ō´don-tol′ə-ji, od´on-tol′ə-ji), *n.* دانسازی؛ پزیشکایەتی دەدان؛ زانستی دەدان و نەخۆشی‌یەکانی.

odor, odour (ō′dĕr), *n.* (١) بۆن (بەتایبەتی هی ناخۆش). (٢) [Archaic]، گۆڵاو؛ بۆنی خۆش. (٣) تایبەخۆیەکی زاڵ. (٤) ناوبانگ؛ ناو؛ ڕێز: *(to be in bad ~)* .

odorant (ō′dĕr-ənt), *n.* ماددەی بۆندار (کە دەکرێتە شتێکی ترسناکی بێ بۆنەوە بۆ وورياکردنەوەی خەڵک).

odorless (ō′dĕr-lis), *adj.* بێ بۆن.

odorous (ō′dĕr-əs), *adj.* بۆندار.

odour (ō′dĕr), *n.* = odor.

Odyssey (od′ə-si), *n.* (١) داستانی " ئۆدیسی " یۆنانی بەناوبانگ کە لە سووڕانەوەی دە ساڵەی " ئۆدیسیەس " دەدوێ. (٢) [o-]، گەشتێکی دوورودرێژ؛ چەند گەشتێکی دوایی نەهاتوو؛ سووڕانەوەیەکی زۆر.

Oedipal, oedipal (ed′ə-pal, ēd′ə-pal), *adj.* ئۆدیبی؛ تایبەتی بە نەخۆشی " ئۆدیب " (دەروونناسی). (ووشەی دوایی ببینە).

Oedipus complex, نەخۆشی " ئۆدیب " : بریتیە لە حەزکردنی کوڕ لە دایکی و ڕق لێ بوونی لە باوکی وە هەروەها حەزکردنی کچ لە باوکی و ڕق لێ بوونی لە دایکی (دەروونناسی)

oenology (ē-nol′ə-ji), *n.* شەراب ناسی؛ مەی ناسی.

o'er, [Poetic], = over.

oesophagus (i-sof′ə-gəs), *n.* = esophagus.

oeuvre (ö′vr'), *n.* [Fr.], (۱) بەرهەمێکی هونەری (پەرتووک، تابلۆ، شانۆنامە... هتد). (۲) سەرجەمی بەرهەمی هونەر، نووسەر، یا هونەرمەندێك.

of (uv, ov), *prep.* (۱) ـ ی، لە، هی: *(~ a good family; men ~ Kurdistan)*

(۲) لە، بەهۆی، بە: *(He died ~ starvation)*.

(۳) لە (دووری): *(a mile east ~ the river)*.

(٤) ـ ی: *(the plays ~ Shakespeare)*

(٥) لێی، لە: *(cured ~ his disease; robbed ~ his money)*

(٦) لە: *(one ~ his brothers)*

(۷) لێ (دروستکراو): *(made ~ plastic)*

(۸) هی، ـ ی: *(the leaves ~ the book)*

(۹) هەبوون، خاوەن بوون: *(a man ~ property)*.

(۱۰) ـ ی: *(the State ~ California)*

(۱۱) ـ ی: *(a man ~ words; a reader ~ books)*

(۱۲) دەربارە، لەبابەت، لێ: *(Don't think harshly ~ me.)*.

(۱۳) ـ ی، بۆ، بۆ تەرخان کراو: *(a week ~ festivities)*.

(۱٤) لە، ماوە، لەم: *(~ late)*.

(۱٥) لەپێش، دەیەوێ (کات ژماردن): *(It is ten ~ eight.)*.

off (ôf), *adv.* (۱) داولاوە: *(He moved ~ toward the door.)*.

(۲) داکەندن: *(He took ~ his coat.)*

(۳) لێکردنەوە: *(She tore a sheet ~.)*

(٤) دوور: *(The ocean is fifty yards ~.)*.

(٥) دوور (کات): *(My vacation is only one week ~.)*.

(٦) کوژاندنەوە: *(He turned the motor ~.)*

(۷) لەدەستدان، هیچ نەهێشتنەوە: *(Drink it ~.; Kill them ~.)*.

(۸) کەم بوونەوە: *(The number of customers dropped ~.)*

(۹) پشوودان: *(Let's take the day ~.)*

prep. (۱) لە، لەڕاغ، لە دەرەوەی: *(The car is ~ the road.)*.

(۲) بە، بەسەر: *(She lives ~ her savings.)*

(۳) لێی، جیابووەتەوە (ڕێ، لق): *(an alley ~ the main street)*

(٤) لادان، دەستبەتاڵ، لە دوای کار: *(~ duty)*

(٥) لە، لەدەستدان، بەرەو خرایی ڕۆیشتن: *(badly ~ one's game)*

(٦) تەرت کردن، وازهێنان: *(He's ~ liquor for life.)*

adj. (۱) داکەنراو: *(His hat is ~.)*.

(۲) کوژاوە، کوژاوەتەوە: *(The motor is ~.)*

(۳) ڕۆیشتوو، چوون: *(The children are off to school.)*.

(٤) کەم، کەمتر شکاو، پلە: *(Profits are ~ this year.)*

(٥) لە پشوودانایە، ئازادە، دەستی بەتاڵە: *(She is ~ today.)*.

(٦) باری ژیان: *(They are well ~.)*.

(۷) بەهەڵەدا، چوو: *(You are ~ in your calculations.)*.

(۸) کەم، هەواڵنەبوون، کەم ڕێی تێ دەچێ: *(an ~ chance)*

(۹) کەم، نرخ: *(Business is quite slow during the ~ season.)*.

(۱۰) بادەواو، مێشك، شێت، سەیر: *(He is a little ~.)*

(۱۱) لای ڕاستی ئۆتومبیل یا گالیسکە: *(The ~ horse is lame.)*.

(۱۲) لای دەریا، کەشتیوانی:

interj. بڕۆ! لاچۆ! لاچۆ لەبەرچاوم!

badly off, بێ دەرامەت، دەستکورت، بێ گوزەران

get off, دابەزین

off and on, ناوەناو، جار نە جار، جار جار، جار نە جار

off the mark, (۱) هەڵەبکەن

(۲) دوور نە ناسەوە، پەیوەندی بە باسەکەوە نەبێ

off with, دابکەنە، لابە

off with you!, دە بڕۆ! دە لاچۆ! لاچۆ لەبەرچاوم!

take off, (۱) داکەندن.

(۲) [Colloq.]، ڕۆیشتن، چوون (گەشت): *(They took off to New York an hour ago.)*

(۳) هەڵسان (فڕۆکە): *(The plane didn't take off.)*

well off, خۆش گوزەران، دەوڵەمەند.

offal (ôf′l, of′l), *n.* (۱) ڕیخۆڵەو ناوسك و سەروپێی گیاندارێکی سەربڕراو. (۲) پاشماوەی بەرماوەی فڕێدراو.

offbeat (ôf′bēt′), *adj.* [Colloq.], نەگونجاو لەگەڵ شێوازو نەریت و ڕێبازی نێستاو کۆندا؛ ناناسایی؛ جیاواز.

off-cast (ôf′kast′, ôf′käst′), *adj. & n.* نەویستراو؛ فڕێدراو؛ پەسەند نەکراو.

off-chance (ôf′chans′, ôf′chäns′), *n.* زۆر لەوانە ئەبێ؛ ناشێ؛ کەم ڕێی تێ دەچێ.

off-color (ôf′kul′ēr), *adj.* (۱) جیا لە ڕەنگی ناسایی؛ ڕەنگەکەی زۆر باش نەبێ. (۲) ناشرین (ڕەفتار، ووتە، کردار)؛ نابەجێ: *(an ~ joke)*. (۳) [Chiefly British]، بێ کەیف؛ تەندروستی تەواو نەبێ؛ بێ تاقەت؛ پەست.

offence (ə-fens′), *n.* = offense.

offend (ə-fend′), *v.i.* (۱) گوناه کردن؛ یاسای ئاینی شکاندن؛ تاوان کردن. (۲) زوێرکردن؛ تووڕەکردن؛ پەستکردن؛ ڕەنجاندن.

v.t. (۱) زوێرکردن؛ زێرکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵ شکاندن؛ دڵ ڕەنجاندن: *(His rude remarks ~ed many people.)*

(۲) پێ ناخۆش بوون؛ بەدڵ نەبوون: *(Loud music ~s my ears.)*.

(۳) [Obs.]، (۱) پەرژین شکاندن؛ دەستدرێژی کردن؛ سنوور شکاندن (ب) گوناه پێ کردن

offense, offence (ə-fens′), *n.* (۱) تاوان؛ تاوانکاری؛ گوناه؛ پەرژین شکاندن؛ سنوور شکاندن. (۲) کارێکی ناپەسەندو زوێرکەر؛ کارێکی بەدو تووڕەکەر. (۳) زوێرکردن؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن (٤) هێرش؛ هێرش کردن (٥) هێرشکەر؛ هێرشبەر.

give offense, زوێرکردن؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵ ڕەنجاندن.

no offense, [Colloq.], ببورە مەبەستم ئەوە نەبێ زوێر بیت یا دڵت بڕەنجێ؛ ببورە!

take offense, زوێربوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ دڵ ڕەنجان؛ پەست بوون

offenseless (ə-fens′lis), *adj.* کەس پێی زوێر نابێ؛ کەس پێی ناخۆش نابێ؛ دڵ ناڕەنجێنێ.

offensive (ə-fen′siv), *adj.* (۱) هی هێرش؛ بۆ هێرش کراوە: *(~ weapons)*

(۲) بۆگەن؛ پیس: *(an ~ smell)*.

(۳) ناپەسەند؛ ناشرین (کردەوە، ووتە)؛ بەد؛ تووڕەکەر؛ زوێرکەر *(an ~ act ; ~ language)*

n. (۱) دەستپێشکەری؛ هەڵوێستی هێرش بردن: *(to take the ~)*.

(۲) هێرش (سوپا، پرۆپاگەندە، هەڵبژاردن): *(a military ~)*

offer (ôf′ēr, of′ēr), *v.t.* (۱) پێشکەش کردن (قوربانی، نزا)؛ بۆ کردن: *(He will ~ prayers.; They are ~ing up sacrifices.)*

(۲) پێشکەش کردن (خەڵات، یارمەتی، خواردەمەنی)؛ پێ بەخشین: *(I ~ed my services.; Have you ~ed a reward?; They ~ed us food.)*

(۳) پێدان: *(She ~ed her suggestions.)*.

(٤) پێشاندان: *(to ~ resistance to the enemy)*.

(٥) پێدان (نرخ).

(٦) خستنە پێش چاو بۆ فرۆشتن.

v.i. (۱) قوربانی پێشکەش کردن؛ نزاکردن.

(۲) پوودان؛ هاتنە پێشەوە (هەل).

n. (۱) پێشکەشی؛ پێشکەشکەری: *(an ~ of assistance)*.

(۲) شتێکی پێشکەش کراو؛ پێشنیاز؛ داواکردن (بۆ شووپێکردن)

(a job ~ ; She has had several marriage ~s.)

(٣) پێشنیار (داواکاری).

(٤) هەوڵ، تەقەلا.

offer one's hand, (١) دەست درێژکردن بۆ تەوقەکردن.

(٢) داواکردن، خوازبێنی کردن.

offering (ôf′ĕr-iŋ, of′ĕr-iŋ), *n.* . *(the ~ of bribes)* (١) پێدان.

(٢) شتێکی پێشکەش کراو یا دراو (قوربانی، خەلات، پێتاک، دۆعا).

offertory (ôf′ĕr-tôr′i, of′ĕr-tō′ri), *n.* (١) نوێژێکی تایبەتی لە کڵێسەی ئینگلیزیدا. (٢) پێتاکی کۆکراوە لە کڵێسەدا.

offhand (ôf′hand′), *adv.* بەبێ بیرکردنەوە و خۆ ئامادەکردن

(I couldn't give you the figures ~ .)

adj. . *(~ remarks)* (١) سەرپێیی، لامسەرلایی، بێ ئامادەکردن.

(٢) ئاشرین (رەفتار)؛ بێ ئەزاکەت؛ نابەجێ. *(He acted in an ~ way.)*

offhanded (ôf′hand′), *adj.* = offhand.

office (ôf′is, of′is), *n.* (١) هەوڵ، هەوڵدان؛ تەقەلا.

(This was done through his good ~s .)

(٢) نەرت، تەرکی سەرشان؛ کار.

(the ~ of president) (٣) پلەوپایە؛ پایە.

(the Post O~) (٤) (أ) دەزگا، بەرێوەبەرایەتی.

(the foreign ~) (ب) [British], شالیارگە، وەزارەت.

(٥) (أ) فەرمانگە.

(ب) هەموو فەرمانبەرانی فەرمانگەیەک؛ کاربەدەستانی فەرمانگەیەک.

(٦) (أ) ژووری کارکردنی بەردەستەکانی ماڵێکی گەورە (چێشتخانە، ژووری حەشار، تەویلە).

(ب) ناهەنگی نایینی کڵێسە؛ نوێژی بە کۆمەڵ

office boy, بەردەستی فەرمانگە؛ بەردەست؛ کارگوزار؛ فەراش.

office-holder (ôf′is-hōl′dĕr, of′is-hōl′dĕr), *n.* کاربەدەست؛ فەرمانبەر

office hours, (١) کاتی دەوام فەرمانگە یا فەرمانبەر؛ کاتی ئیش.

(٢) کاتی دانیشتنی ماموستا لە ژوورەکەی (بۆ ئاموژگاری قوتابی).

officer (ôf′ə-sĕr, of′ə-sĕr), *n.* (١) کاربەدەست (میری، کۆمپانیا، یانە، دەرگای کۆمەڵایەتی... هتد)؛ فەرمانبەر. (٢) ئەفسەر.

(a police ~) (٣) ئەفسەری پۆلیس؛ پۆلیس.

(٤) کەشتیوانی کەشتیەکەی بازرگانی.

official (ə-fish′əl), *adj.* (١) تایبەتی بە پلەوپایەو نەرکی کاربەدەستێک *(~ responsibilities; an ~ uniform)*

(٢) ڕەسمی؛ میرکاری؛ میریگەری.

(an ~ statement, reply, invitation, etc.)

(٣) دەشێت بۆ پلەوپایەی کاربەدەستێک.

(٤) پەسەندکراوە بۆ بەکارهێنان (دەرمانسازی)

n. . *(government ~s)* کاربەدەست؛ فەرمانبەر؛

officialdom (ə-fish′əl-dəm), *n.* (١) چینی کاربەدەستان؛ officialism (٢) سەرجەمی فەرمانبەران.

(٣) پلەوپایەو دەسەڵاتو کاری فەرمانبەران

officialism (ə-fish′əl-iz′m), *n.* (١) ڕۆتین پەرستی فەرمانبەران؛ لە ڕادە بەدەر پەیڕەوی کردنی ڕۆتین لەلایەن فەرمانبەرانەوە.

(٢) چینی فەرمانبەران؛ هەموو کاربەدەستان

officially (ə-fish′əl-i), *adv.* بە ڕەسمی؛ بە شێوەیەکی میرکاری

officiant (ə-fish′i-ənt), *n.* پێش نوێژ (کڵێسە)

officiary (ə-fish′i-er′i), *n.* دەستەیەک فەرمانبەران.

adj. بەهۆی پلەوپایەکەیەوەیە

officiate (ə-fish′i-āt′), *v.i.* (١) نەرکی پلەوپایە بەجێهێنان:

(to ~ as a chairman, master of ceremonies, etc.)

(٢) نەرکی قەشە بەجێهێنان (پێش نوێژی، ماڕەبڕین... هتد):

(to ~ at a marriage)

-officiation *(n.)*; **officiator** *(n.)*.

officious (ə-fish′əs), *adj.* [Obs.] (١) چاکەکەر؛ ئامادەی یارمەتی؛ چاوبەڕەوژێرکەر. (٢) خۆتێهەڵقورتێنەر؛ دەست خەڕە ناو کاروباری خەڵکەوە

(an ~ statement) (٣) ناڕەسمی؛ .

offing (ôf′iŋ), *n.* (١) ئاسۆی دەریا؛ دوورترین بەشی دەریا کە لە کەناری دەریاوە دیارنییە. (٢) شوێنێکی نەختێک دوور لە کەنار دەریاوە

(٣) دوارۆژی نزیک.

in the offing, (١) بە ئاستەم دیارە لە کەناری دەریاوە؛ لە ئاسۆی دەریاوە.

(٢) دوورە بەڵام بە چاو دەبینرێ.

(٣) لە دوارۆژێکی نزیکدا؛ نزیک؛ بە دەستەوەیە (ڕوودان، کار، پرۆژە... هتد

(a quarrel in the offing)

offish (ôf′ish), *adj.* [Colloq.], گۆشەگیر؛ دوورەپەرێز؛ تەریک.

offprint (ôf′print′), *n.* وورتارێکی سەرلەنوێ لەچاپدراو کە لەوەوپێش بڵاوکرابێتەوە

v.t. لە چاپ دانەوەی ووتارێک یا بەشێکی پاش بڵاوکردنەوەی لە گۆڤارێکی گەورەدا.

offscouring (ôf′skour′iŋ), *n.* usually plural, (١) پیسایی کە لە دەفرێک یا شتێک کرابێتەوە بە شتن).

(٢) کەسێکی دەربەدەر؛ ئاوەکی؛ تەرە.

offset (ôf′set′), *n.* (١) لق؛ تەرز (٢) پارسەنگ؛ هاوسەنگکەر.

(٣) تاق؛ ڕەفە.

(٤) تەرزێک کە ڕەگ دادەکوتێو دەبێتە ڕووەکێکی تازە.

(٥) پێچی بۆری یا شیش (بۆ کردنی بە شوێنێکدا).

(٦) هێڵێکی نەلەکتریکی جیابووەوە لە هێڵی سەرەکی.

(٧) (أ) جۆرێکە لە چاپکردن (ب) لەکەی مەرەکەبی لاپەڕەیەکی تازە چاپکراو کە لاپەڕەکەی تەنیشتی پیس دەکات.

v.t. (١) پارسەنگ گرتنەوە؛ هاوسەنگ کردن؛ هاوتاکردن؛ سڕینەوە؛ پاک لە پاک کردن؛ *(His gains will ~ his losses.)* .

(٢) (أ) چاپکردن بە شێوەیەکی تایبەتی.

(ب) لەکەدارکردنی لاپەڕەیەک بە مەرەکەبی لاپەڕەکەی تەنیشتی چاپەمەنی.

v.i. (١) تەرزفڕێدان؛ ڕەگ داکوتان و بوون بە ڕووەکێکی تازە (تەرز).

(٢) لەکەدارببوونی لاپەڕەیەت بە مەرەکەبی لاپەڕەکەی تەنیشتی.

offset printing, چاپی " ئۆفسێت " : بریتییە لە دەرهێنانی قاڵبی تیپەکان لەسەر لاستیکی مەرەکەباوی و گواستنەوەی بۆ سەر کاغەز.

offshoot (ôf′shōōt′), *n.* تەرز؛ لق؛ چوور؛ وەچ؛ نەنجام.

(an ~ of a plant, family, party, mountain range, etc.)

offshore (ôf′shôr′, ôf′shōr′), *adj.* (١) لە کەناری دەریاوە هەڵکردوو یا هاتوو *(an ~ wind)* .

(٢) دوور لە کەنار دەریاوە *(~ drilling for oil)* .

adv. دوور لە کەنار دەریاوە: . *(The storm moved ~ .)*

offside (ôf′sīd′), *adj.* لەبەردەمی تۆپەکەدایە لەبەرنەوەی قەدەغەیە یاری پێ بکات (یاری فوتبۆڵی نەمەریکی)

offspring (ôf′spriŋ′), *n.* (١) نەوە؛ وەچە؛ منداڵ؛ وەجاخ؛ بنچوو؛ بەچکە؛ جگەرگۆشە؛ فرزەند. *(She has three ~s .)* .

(٢) نەنجام؛ بەرهەم؛ بەر

off-stage (ôf′stāj′), *n.* پشتەوەی شانۆ

adj. (١) لە پشتەوەی شانۆوە: . *(an ~ whisper)*

(٢) دوور لە شانۆوە؛ دوور لە بینایی سەیرکەرانەوە.

adv. (١) بەرەو پشتەوەی شانۆ: . *(He went ~ .)*

(٢) دوور لە شانۆو بینایی تەماشاکەرانەوە.

off-white (ôf′hwīt′), *adj. & n.* ڕەنگی سپی وەک خوری؛ ڕەنگی خوری؛ ڕەنگی سپی کە زۆر سپی نەبێت.

oft (ôft), *adv.* [Rare or Poetic], = often.

often (ôf′n), *adv.* زۆر جار؛ گەلێک جار؛ فرە جار؛ جارەها.

oftentimes (ôf′n-tīmz′, ôf′t'n-tīmz′), *adv.* = often.

ofttimes (ôf′tīmz′, ōft′tīmz′), *adv.* [Arch. or Poetic], often.

ogive (ō-jīv′, ō-jīv′), *n.* (۱) پەراسووی لابەلای جۆرێکە لە قاسە. (۲) تاقی بووک تمز

ogle (ō′g'l), *v.t.* & *v.t.* چاوەڕوانی کردن؛ چاوباشقالی کردن؛ بە چەزەوە سەیرکردن

n. چاوپڕی چاوباشقالی؛ سەیرکردنێکی بە چەزەوە.

ogre (ō′gĕr), *n.* (۱) دەعبای بیابانحور (فۆلکلۆر)؛ دەعبا (۲) کەسێکی دڕندەی دڵڕەقی ناشرین

-ogreish; ogrish *(adj.).*

ogress (ō′gris), *n.* دەعبای مێیینە. ووشەی پێشوو ببینە.

oh (ō), *interj.* & *n.* ئاه!؛ ئۆه!؛ هێ! دەنگێکە سەرسامی، ترس، تووڕەیی، نازار، یا بێزاری پی دەردەبڕێت

oil (oil), *n.* (۱) ڕۆن؛ چەوری (۲) نەوت؛ بەتڕۆل ڕۆنی چەورکردن و پاک کردنەوە. (۳) بۆیەی ڕۆن (نیگارکێشی) (٤) تابلۆی بۆیەی ڕۆن (۵) [Colloq.] مەرەبی؛ ڕووناک؛ کلکەلەقن

v.t. (۱) ڕۆن لێدان بە ڕۆن چەورکردن (مەکینە) (۲) بەرتیل پێدان

v.i. بوون بە ڕۆن یە تووانەوە

adj. ڕۆن؛ ڕۆنی؛ هی ڕۆن؛ هی نەوت یا پەترۆل

pour oil on troubled waters, شەڕ کوژاندنەوە؛ ئاوبڕژی کردن

pour [throw] oil on the flames, شەڕ گەرم کردن؛ هەڵ ڕژل کردن

strike oil, (۱) بیرە نەوت دۆزینەوە (۲) لەپڕ دەوڵەمەندبوون؛ لەپڕ شتێکی بەنرخ دۆزینەوە

oil-cloth (oil′klôth), *n.* مشەمای سەر مێز ڕەقە

oil color, بۆیەی ڕۆنی نیگارکێشی

oiler (oil′ĕr), *n.* (۱) مەکینە چەورکەر (۲) دەفری ڕۆنی مەکینە چەورکردن (۳) کەشتی نەوت. (٤) کەشتی نەوت بەکارهێنەر (۵) بیری نەوت. (٦) [Colloq.] جاکەتی مشەمما

oil field, نەوتخانە؛ بەرتگا؛ چاڵە نەوت

oil of vitriol, ڕۆنی ڕاچ؛ ترشی گۆگردید؛ ترشی کبریتیک

oil paint, بۆیەی ڕۆن

oil painting, (۱) تابلۆی بۆیەی ڕۆن. (۲) نیگارکێشان بە بۆیەی ڕۆن.

oilskin (oil′skin′), *n.* (۱) مشەمما (۲) جل‌وبەرگی مشەمما (*pl.*)

oil well, بیرە نەوت

oily (oil′i), *adj.* (۱) لە ڕۆن دەچێ؛ لە نەوت دەچێ (۲) چەور (۳) خڕ؛ لووس ؛ زمان لووس

ointment (oint′mənt), *n.* مەلەم؛ شتەیەکە بۆ چەورکردن و هەڵووشی لەشە

O.K., OK (ō′kā′), *adj., adv., interj.* باشە؛ چاکە؛ ئێ؛ بەڵێ باشە؛ بەجێ

n. پەسەندکاری پەسەندکردن. *(We would like to have your ~.)*

v.t. پەسەندکردن *(to ~ a plan)*.

oka, oke (ō′kə), *n.* هۆقە کێشانە

okapi (ō-kä′pi), *n.* گیاندارێکی سەفەریقاییە لە توخمی زەڕافە. بەڵام ملی کورتە

okay (ō′kā′), *adj., adv., interj., n.* & *v.t.* [Colloq.] = O.K.

Okie (ō′ki), *n.* وەرزێرێکی کۆچکەر لە "ئۆکلاهۆما" وە بۆ ناوچەکانی ترێ نەمەریک (لەڕووی سووکیەوە)

okra (ō′krə), *n.* بامیێ

old (ōld), *adj.* (۱) پیر؛ بەسەڵداچوو *(an ~ man, woman, etc.)* (۲) تەمەنی نەوەندەیە: *(She is seven years ~.)* (۳) کۆن؛ کۆە *(an ~ pair of shoes)* (٤) پەپیوت؛ کۆن و دڕاو. (۵) پێشوو؛ هی پێشوو یا ڕابردوو. (٦) شارەزا: *(He is an ~ hand at that work.)*. (۷) دێرین؛ کۆن: *(an ~ civilization, culture, etc.)*. (۸) کۆن: *(an ~ tradition)*. (۹) کۆن؛ کۆنەکە (هی دوو شت یا زیاتن): *(The O~ Testament)*. (۱۰) [Colloq.]، خۆشەویست: *(good ~ Jack)*. (۱۱) [Colloq.]، خۆش؛ پڕ لە کەیف: *(a high ~ time)*.

n. (۱) دێرین؛ کۆن؛ زەمانی کۆن: *(days of ~)*. (۲) خەڵکی پیر؛ پیران. (۳) کەسێک لە تەمەنێکی تایبەتیدا: *(a three-years ~)*.

the old, خەڵکی پیر؛ پیران

old age, پیری

old country, نیشتمانی کۆنی کۆچەر

olden (ōl′d'n), *adj.* [Poetic], دێرین؛ کۆن؛ زۆر کۆن *(in the ~ times; in ~ days)*

Old English, زمانی ئینگلیزی کۆن (کە ئەنگلۆ-ساکسۆنیەکان بەکاریان هێناوە لە ئینگلتەرە لە سەدەی پێنجەمەوە تا دوانزەهەم)

old-fashioned (ōld′fash′ənd), *adj.* (۱) کۆنەباو؛ کۆن *(an ~ dress)*

(۲) کۆن پەرست؛ کۆنەپەرست؛ لەسەر ڕێ و شوێنی کۆن ڕۆیشتوو. *(an ~ girl, man, etc.)*

old fogy, old fogey, کەسێکی زۆر کۆنەپەرست (ڕەفتار)

-old-fogyish; old-fogeyish *(adj.).*

Old Glory, ئاڵای ئەمەریکا؛ بەیداخی ئەمەریکا

old hand, کەسێکی زۆر شارەزا یا قاڵ

old hat, [Slang], (۱) کۆن؛ کۆنباو؛ کۆنەپەرست (۲) پەپیوت؛ کۆن و بێ مانا

oldish (ōld′ish), *adj.* نەختێک کۆن

old lady, [Slang], (۱) دایک. (۲) هارسەر؛ ژن

old-line (ōld′lin′), *adj.* (۱) کۆن؛ لە دەمێکەوە هەیە (۲) کۆن پەرست؛ کۆنەپەرست

old maid, (۱) گەورە کچ؛ قەیرە کچ؛ پیرە کچ (۲) کەسێکی بە قێزوبێزو تووڕەوتڕێ (۳) یاریەیەکی کاغەزە.

-old-madish *(adj.).*

old man, [Slang]. (۱) باوک. (۲) مێرد. (۳) سەرگەورە؛ سەرۆک؛ کاربەدەست (ئەفسەر، کەشتیوان... هتد)

old master, (۱) یەکێک لە نیگارکێشە بەناوبانگەکانی ئەوروپای پێش سەدەی هەژدەهەم؛ ماموستای گەورە. (۲) تابلۆی هەربەکێک لەم نیگارکێشانە

old school, دەستەی کۆنەپەرستان؛ قوتابخانەی کۆن (مەجاز)؛ ئەوانەی بە شێوەی کۆن بیردەکەنەوە.

old squaw, جۆرە مراوییەکی دەریایە.

oldster (ōld′stĕr), *n.* [Colloq.], کەسێکی پیر؛ کەسێکی بەسەڵداچوو

Old Testament, بەشی یەکەمی ئینجیل؛ ئینجیلی کۆن.

old-time (ōld′tīm′), *adj.* کۆن؛ هی کۆن؛ وەک هی کۆن

old-timer (ōld′tīm′ĕr), *n.* [Colloq.]. (۱) کەسێکە کە دەمێک بێ لە شارێکدا بژی یا لە شوێنێکدا نیش بکات یا لە ڕێکخراوێکدا ئەندام بێ (۲) کەسێکی شارەزا یا قاڵ (۳) کەسێکی کۆنەپەرست. (٤) کۆنە؛ شتێکی کۆن یا کۆنەباو.

old wives' tale, (۱) چیرۆکی پڕوپڕێژن. (۲) ئەفسانە؛ باوەڕی پڕوپووچ؛ شتێکە کە جێی بڕوا نییە.

old-womanish (ōld′woom′ən-ish), *adj.* پیرێژنی؛ بە قێزوبێزو ترسنۆک

old-world (ōld′wûrld′), *adj.* (۱) هی دێرین؛ هی سالانی زوو.

(ب) کۆنەپەرست؛ کۆنەپاو؛ نەتێکە

(٢) [O-W-] هی جیهانی کۆن (ورشەی داهاتوو ببینە).

Old World, جیهانی کۆن کە ئەورووپا و ئاسیا و ئەفریقا دەگرێتەوە بەتایبەتی ئەورووپا

oleaginous (ō´li-aj′i-nəs), *adj.* (١) چەور؛ ڕۆناوی؛ ڕۆندار؛ لە ڕۆن دەچێ (٢) خڕ؛ لووس؛ دەم لووس

oleander (ō′li-an´dēr), *n.* ژاڵە

oleaster (ō´li-as′tēr), *n.* زەیتونی کێوی

oleic (ō-lē′ik, ō′li-ik), *adj.* ڕۆنی؛ لە ڕۆن دەرهاتوو

oleic acid, ترشی ئولیک لە ڕۆنو چەوریدا هەیە

oleomargarine (ō´li-ō-mär′jə-rin), *n.* = margarine.

olfaction (ol-fak′shən), *n.* (١) هەستو بۆن کردن (٢) بۆن کردن

olfactory (ol-fak′tēr-i), *adj.* هی هەستی بۆن کردن

n. (١) ئەندامی بۆن کردن (٢) هەستی بۆن کردن

olfactory nerve, هەستەدەماری بۆن کردن

oligarch (ol′i-gärk´), *n.* ئۆلیگارک فەرمانڕەوایی وڵاتێک کە چەند کەسێکی کەم یا خێزانێک بەڕێوەی بەرێت

oligarchy (ol′i-gär´ki), *adj.* ئۆلیگارکی (١) ڕژێمێکە کە تەنها چەند کەسێک ببەن بەڕێوە (٢) وڵاتێکە کە ڕژێمێکی وەهای هەبێت

(٣) ئەو دەستە کەسەی ئەم ڕژێمە بەڕێوەدەبەن.

-oligarchic; oligarchical *(adj.).*

oligo-, olig- (ol′i-gō), پێشگرێکە بەمانای: کەم؛ چەند؛ بچووک؛ کەمی؛ تانەواوی

oligopoly (ol´i-gop′ə-li), *n.* قۆرخ کردنی بازار بەلایەن چەند کەسێک یا کۆمپانیایەکەوە

olio (ō′li-ō), *n.* (١) شلەی گۆشتو سەوزە (٢) شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەڕەمە یا تێکەڵاو

olivaceous (ol´i-vā′shəs), *adj.* ڕەنگ زەیتونی

olivary (ol′ə-ver´i), *adj.* شێوە زەیتونی

olive (ol′iv), *n.* (١) دار زەیتون (٢) زەیتون (٣) داری دار زەیتون (٤) چلە زەیتون؛ گوڵبەندی زەیتون؛ گەردانەی زەیتون (٥) سەوزی زەیتونی؛ زەیتونی

adj. (١) زەیتونی؛ هی زەیتون (٢) ڕەنگ زەیتونی؛ زەیتون ڕەنگ؛ زەیتونی.

olive branch, (١) چلە زەیتون (نیشانەی ئاشتی) (٢) پێشکەشکەری ئاشتی؛ پێشنیازی ئاشتی

olive drab, (١) سەوری تۆخ؛ سەوزی بۆرکار (٢) قوماشی خوری ئەم ڕەنگە (جلی سەربازی لێ دروست دەکرێت) (٣) *(pl.)* جل وبەرگی ئەم ڕەنگە

olive green, سەوزی ڕەبتونی

olive oil, ڕۆن زەیتون

Olympiad (ō-lim′pi-ad´, ə-lim′pi-ad´), *n.* (١) ماوەی چوار ساڵی نێوان یاریی ئۆڵمپیەکانی یۆنانی کۆن (٢) یاری ئۆڵمپی نوێ

Olympian (ō-lim′pi-ən, ə-lim′pi-ən), *n.* (١) یەکێک لەو دوانزە خوایەی کە گوایە لە قەدپاڵی شاخی " ئۆلیمپەس " لە یۆنان ژیاون (نەفسانەی یۆنانی) (٢) نیشتەنیشەکی دەشتی " ئۆلیمپیا " ی یۆنانی (کە یاری ئۆڵمپی لێوە دەستپێکرا) (٣) وەرزشکارێکی یاری ئۆڵمپی

adj. (١) هی دەشتی " ئۆلیمپیا " یا شاخی " ئۆلیمپەس " . (٢) مەزن؛ خودایی؛ بەرز؛ گەورە (٣) هی یاری ئۆڵمپی کۆنی یۆنان.

Olympic (ō-lim′pik, ə-lim′pik), *adj.* = Olympian.

n. (١) یاریەکی ئۆڵمپی (٢) *(pl.)* (the ~). یاری ئۆڵمپی

Olympic games, (١) یاری ئۆڵمپی کۆنی یۆنان (٢) یاری ئۆڵمپی

-oma (ō′mə), پاشگرێکە بەمانای: سندان (شێرپەنجە)؛ بڕین

omasum (ō-mā′səm), *n.* گەدەی سێیەمی گیانداری کاوێژکەر

omega (ō-meg′ə, ō-mē′gə, ō′mi-gə), *n.* (١) دواهەمین تیپی ئەلف‌وبێی یۆنانی (کە بیست‌وچوار تیپە). (٢) دوا؛ کۆتایی؛ دواهەمین؛ دوایی

omelet, omelette (om′lit, om′ə-let), *n.* خواردەمەنیەکە بریتیەیە لە هێلکەی شلەقاو و پەنیرو سەوزەی وەک قارچکو بیبەرو پەتاتەی سووربەوەکراو پێکەوە

omen (ō′mən), *n.* نیشانەی دواڕۆژ (هی بەهات یا نەهات)؛ نوقڵانە (باش یا خراپ). | *It is a bad* (or *good*) ~ . | .

v.t. نوقڵانەلێدان؛ پێشبینی کردن؛ واگەیاندن؛ نیشانەی نەوەبوون.

ominous (om′ə-nəs), *adj.* بەدووم؛ نیشانەی ڕووداوێکی خراپ؛ ترسناک؛ *(an ~ sign)* .

-ominously *(adv.).*

omissible (ō-mis′ə-b'l), *adj.* بۆی هەیە لابرێ یا ببوێرێ

omission (ō-mish′ən), *n.* (١) لابردن؛ بووارتن (٢) شتێکی لابراو یا بوێررار (٣) شتێکی پەڕێنراو، نەکراو، یا خراوە پشت گوێ

omit (ō-mit′), *v.t.* (١) لابردن؛ بووارتن. *(to ~ a sentence, paragraph, etc.)* (٢) خستنە پشت گوێ؛ فەرامۆش کردن؛ نەکردن؛ *(She ~ted to bathe.)* .

omni- (om′ni, om′nə), پێشگرێکە بەمانای: هەموو؛ لە هەموو شوێن؛ *(omniscient)*

omnibus (om′ni-bus´, om′nə-bəs), *n.* (١) پاسی دوو نهۆم؛ پاسی ناوشار؛ پاس. (٢) پەرتووکێکە گەلێک لە بەرهەمە جۆراوجۆرەکانی نووسەرێکی تێدا کۆکراوەتەوە یا بەرهەمی هاوچەشنی چەند نووسەرێک.

adj. گشتی؛ گشتگرەوە؛ فرە مەبەست؛ گەلێک شتی تێدایە یا پێ دەکرێ *(an ~ law, tool, volume, etc.)*

omnifarious (om´ni-fâr′i-əs), *adj.* جۆراوجۆر؛ هەمە چەشن؛ فرە جۆر.

omnific (om-nif′ik), *adj.* هەموو شت دروستکەر (خودا)؛ کردگار.

omnipotence (om-nip′ə-təns), *n.* (١) توانای بێ سنوور؛ توانای تەواو؛ دەسەڵاتی بێ ئەندازە. (٢) [O-]. خودا.

omnipotent (om-nip′ə-tənt), *adj.* تواناداری بێ ئەندازە؛ زۆر بەدەسەڵات؛ توانای بەسەر هەموشتێکدا دەشکێت *(God is ~ .)*

the Omnipotent, خودا؛ یەزدان.

omnipresence (om´ni-prez′ns), *n.* لە هەموشوێنێک بوون لە هەمان کاتدا.

omnipresent (om´ni-prez′nt), *adj.* لە هەموشوێنێکدایە لە هەمان کاتدا.

omniscience (om-nish′əns), *n.* (١) هەموو شت زانین؛ ئاگا لە هەموو شت بوون؛ بە هەموو شت زانین؛ زانینی تەواو. (٢) [O-]. خودا؛ یەزدان.

omniscient (om-nish′ənt), *adj.* هەموو شت زان؛ بزان؛ بە هەموو شت زان؛ ئاگاداری تەواوی هەموو شت.

the Omniscient, خودا؛ یەزدان.

omnium-gatherum (om′ni-əm-ga*th*′ĕr-əm), *n.* [L.], کۆمەڵێکی جۆراوجۆر؛ چێشتی مجەور

omnivore (om-niv′ĕr), *n.* گیانداری هەموو شت خۆر (گۆشتیش و سەوزەیش و میوەیش).

omnivorous (om-niv′ĕr-əs), *adj.* (١) هەموو شت خۆر؛ گۆشتیش دەخوات و سەوزەیش دەخوات؛ *(Man is ~ .)* . (٢) هەمووشتێک دەماشێتەوە بەبێ جیاوازی؛ تێرنەخۆر (مەجاز)؛ بە پەلە هەمووشتێک هەڵدەلووشێ (مەجاز)؛ *(an ~ reader)* .

on (on, ôn), *prep.* (١) لەسەر؛ لەبان؛ *(The cup is ~ the table.)* . (٢) لە نزیک؛ بەتەنیشت؛ لەلایەوە؛ *(a cottage ~ the lake; seated ~ my right)*

(٣) لە (کات)؛ لەکاتی؛

(~ entering the room; ~ the first of the month)
(٤) بە بەپێی؛ پشت بە: *(~ his authority; ~ purpose)* .
(٥) خەریک لە: *(~ a trip)*
(٦) لە باریکی تایبەتیدا؛ لە: *(~ parole)*
(٧) لە ئەنجامی شتێکدا؛ لە؛ بۆ: *(He made a profit ~ the sale.)* .
(٨) بە: *(to live ~ bread and water)*
(٩) لە نامەت؛ دەربارەی: *(He wrote an essay ~ war.)* .
(١٠) لەسەر حسابی: *(a drink ~ me; a beer ~ the house)* .
adv. (١) لە (لەپێکردن؛ لەبەرکردن؛ لەسەرکردن): *(Put your shoes ~ .)* .
(٢) بۆ پێشەوە: *(Move ~ .)* .
(٣) بەردەوام بوون؛ لەسەر پۆیشتن: *(She sang ~ .)*
(٤) داگیرساندن؛ هەڵکردن؛ کردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن): *(to turn ~ the light, radio, television, etc.)*
adj. (١) کراوەتەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ داگیرساوە؛ کاردەکات: | *The light (radio, television, engine) is ~ .* |
(٢) دەستی پێکردووە؛ بەردەوامە: *(The play is ~ .)* .
and so on, وە هەروەها
have something on one, [Colloq.]. پەلەکەی نەبینی خراپ هەبوون
لەسەر؛ شتی خراپ هەبوون لەسەر: *(She has something on him.)* .
on and off, ناوبەناو؛ جار نە جار؛ جار بە جار
on and on, بەردەوام؛ بەبێ وەستان
on to, [Slang]. ئاگادار
onager (on′ə-jĕr), *n.* (١) کەرەکێوی ٢) مەنجەنیق
onanism (ō′nən-iz′m), *n.* (١) خۆکێشانەوە پێش ئاوهاتنەوە بۆ سکپر نەبوون. ٢) دەسپەڕ؛ ئاوی خۆ هێنانەوە
once (wuns), *adv.* (١) جارێک؛ یەک جار: *(~ a day)* .
(٢) پۆژێک لە پۆژان؛ ئەگەر بۆ جارێکیش بێت: *(O~ known, never forgotten)*
(٣) ڕابوردوو؛ پێشوو؛ جاران: *(She was ~ a famous actress.)* .
conj. هەر کە؛ کە؛ یەکسەر کە؛ کاتێک کە: *(O~ he is tired he will quit.)*
adj. هی پێشوو؛ هی جاران: *(the ~ capital of the nation)* .
n. جارێک؛ یەک جار؛ جار: *(Let him go this ~ . ; I'm right for ~ .)* .
all at once, (١) هەموو پێکەوە؛ پێکەوە. (٢) کوتوپڕ
at once, (١) یەکسەر؛ دەستبەجێ؛ دەمودەست. (٢) لە هەمان کاتدا.
for once, تەنها جارێک؛ هیچ نەبێت جارێک
once and again, جار لەدوای جار؛ گەلێک جار.
once and for all, بە یەکجاری؛ بە تەواوی
once in a while, جار بە جارێک؛ جار نە جارێک؛ ناوبەناو.
once upon a time, وا دەگێڕنەوە کە لە زەمانی کۆندا؛ هەبوو نەبوو.
once-over (wuns′ō′vĕr), *n.* [Slang]. سەیرکردنێکی سەرپێیی و هەڵسەنگاندن
oncology (oŋ-kol′ə-ji), *n.* زانستی شێرپەنجە؛ شێرپەنجەناسی (پزیشکەوانی).
oncoming (on′kum′iŋ), *adj.* ئەوەی وا دێت بەرەو ئێرە؛ نزیک بووەوە *(the ~ storm)*
n. نزیک بوونەوە؛ هاتن بەرەو.
one (wun), *adj.* (١) یەک؛ یەکێک؛ تاکێک.
(٢) پێکەوە؛ یەک: *(with ~ voice)*
(٣) یەک *(from ~ end of town to another)* .
(٤) یەکێکی دیاری نەکراو *(~ day last week)* .
(٥) هەمان
n. (١) یەک (٢) یەک کەس یا شت
pron. (١) یەکێک؛ دانەیەک: *(I don't like this hat. Can you show me a better ~ ?)*
(O~ has to do one's best.; If ~ wants a thing done, ~ had best do it oneself.) (٢) کەسێک یا شتێک؛ مرۆڤ؛ یەکێک:
all one, هەمووی وەک یەک وایە.
at one, پێکەوتوون؛ یەکن؛ لەسەر یەک ڕان
one and all, هەمووکەس؛ هەمووکەسێک.
one another, یەکتر؛ یەکتری: *(They love and respect one another.)*
one by one, یەک لەدوای یەک؛ یەک بە یەک؛ یەکە یەکە.
one-horse (wun′hôrs′), *adj.* (١) یەک ئەسپ ڕای دەکێشێ؛ یەک ئەسپی. (٢) بچووک؛ ناگرنگ: *(a ~ town)* .
oneness (wun′nis), *n.* (١) تەنهایی؛ بێ هاوبەشی: *(the ~ of God)*
(٢) یەکتایی؛ بێ هاوتایی. (٣) یەکێتی؛ یەک پارچەیی.
(٤) گونجان؛ سازان. (٥) لەیەکچوون؛ چوونیەکی؛ یەک ئەوایی.
one-night stand (wun′nit′), نوواندنێکی یەک شەوی (تیپی شانۆگەری یا مۆسیقای گەڕۆک).
onerous (on′ēr-əs), *adj.* گران؛ قورس: *(~ duties)* .
oneself (wun′self′, wunz′self′), *pron.* خۆ.
be oneself, خۆ ئ نەگۆڕان.
by oneself, بە تەنها؛ بە تاقی تەنیا.
come to oneself, هۆش هاتنەوەبەر خۆ.
one-sided (wun′sīd′id), *adj.* (١) یەکلایی؛ یەکلا: *(a ~ street)* .
(٢) لاسەنگ. (٣) لایەنگر؛ سەر بە لایەکە؛ لە یەک لاوە: *(a ~ view of the issue)*
one-time (wun′tīm′), *adj.* پێشوو؛ جاران: *(a ~ teacher)* .
one-track (wun′trak′), *adj.* (١) یەک هێڵ.
(٢) [Colloq.]، هەر خولیای یەک شتە؛ هەر بیر لە یەک شت دەکاتەوە؛ تەسک: *(a ~ mind)*
one-way (wun′wā′), *adj.* یەک سەری (شەقام، بلیتی گەشت... هتد)؛ یەک سەرە: *(a ~ street, ticket, etc.)* .
onion (un′yən), *n.* پیاز.
onion-skin (un′yən-skin′), *n.* (١) تووکلە پیاز.
(٢) جۆرە کاغەزێکی تەنکی ڕۆشنی قایمە.
onlooker (on′look′ĕr), *n.* تەماشاکەر؛ سەیرکەر.
only (ōn′li), *adj.* (١) تەنها؛ تەنیا. (٢) باشترین؛ نایابترین.
adv. هەر؛ تەنها.
conj. [Colloq.], بەڵام؛ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبووایە: *(I would have gone, ~ it rained.)*
if only, خۆزگە: *(If only I could see you again!)* .
one and only, تەنها: *(my one and only chance)* .
only too, زۆر: *(only too gald to help)* .
onomatopoeia (on′ə-mat′ə-pē′ə), *n.* (١) پێکهێنانی ووشەیەک کە بە دەنگەکەیدا ماناکەی دیارە (وەک: تەق‌وتووق، شڵپە، گرمە گرم، زیقە زیق، ووزە وون): (buzz, hum, splash, etc.) .
(٢) ووشەیەکی وەها.
(٣) بەکارهێنانی ووشەی وەها.
-onomatopoeic *(adj.).*
onrush (on′rush′), *n.* لێشاو؛ تەوژم.
onset (on′set′), *n.* (١) هێرش؛ تاو؛ هەڵمەت.
(٢) سەرەتا: *(the ~ of a cold)* .
on-shore (on′shôr′, on′shōr′), *adj.* (١) لە کەناری دەریا: *(an ~ gale)*
(٢) لەسەر کەناری دەریا؛ لەسەر ووشکانی: *(an ~ patrol)* .
adv. لە کەناری دەریا؛ لەسەر ووشکانی.
onslaught (on′slôt′), *n.* هێرشێکی دڕندانە.

onto (on′tōō, on′tə), *prep.* (۱) بەرەو وە لەسەر؛ (۲) [Slang] ئاگادار؛ *(The boss is ~ you and your excuses.)* .

onto- (on′tō, on′tə), پێشگرێکە بەمانای: بوونەوەری؛ بوون؛ *(ontology)*

ontogeny (on-toj′ə-ni), *n.* گۆڕانی ڕیندەوەر

ontology (on-tol′ə-ji), *n.* زانستی بوون؛ زانستی بوونەوەری.

-ontological *(adj.)*; **ontologist** *(n.)*.

onus (ō′nəs), *n.* ئەرکی گران؛ بار؛ پێویستی سەرشان. *(The ~ of proof rests with you.)*

onward (on′wĕrd), *adv.* بۆ پێشەوە (شوێن، کات) *(to move ~)*

adj. بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە؛ *(an ~ march)* .

onwards (on′wĕrdz), *adv.* = onward.

onyx (on′iks, ō′niks), *n.* یاقیقی بەمەنی؛ بەردی سلێمان.

oo- (ō′ə), پێشگرێکە بەمانای: هێلکە؛ هێلکۆکە.

oocyte (ō′ə-sīt′), *n.* هێلکەی نەبەکار (زیندەوەرزانی).

oodles (ōō′d'lz), *n.pl.* [Slang]. قەرە زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ زۆر *(~ of money)*

oology (ō-ol′ə-ji), *n.* زانستی هێلکەی باڵندە.

oolong (ōō′lôŋ, ōō′loŋ), *n.* جۆرە چایەکی چینی‌یە.

oomph (oomf), *n.* [Slang]. (۱) دڵفڕێنی ژن یا پیاو؛ هەوەس هەڵسێنی (۲) تێن؛ ووزە؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی.

oops (oops), *interj.* = whoops; woops.

ooze (ōōz), *n.* (۱) ناوەز؛ ئاودادان؛ دەڵاندن؛ ئاوەژێ. (۲) شتێکی ئاودزکردوو؛ شتێك کە بیدەڵێنێ. (۳) ئاووکی جەوت (بۆ پێستە خۆشکردن).

v.i. (۱) دەڵاندن؛ ئاودادان؛ ئاوتێژان؛ خوێن تێژان: *(My shoes were ~ing with water.)* (۲) بەرە بەرە نەمان: *(His desire to go ~d away.)* . (۳) لێوە هاتنەدەرەوە؛ پڕ لە: *(a woman ~ing with charm)* .

v.t. دانەوە؛ ڵێ هاتنەدەرەوە.

ooze (ōōz), *n.* (۱) قوڕولیتە (بەتایبەتی هی بن ئەستێڵ، دەریاچە، زەریا). (۲) ڕەڵکاو؛ زۆنگاو؛ زۆنگ.

oozy (ōō′zi), *adj.* ئاودەڵێ؛ ئاو یا خوێن ڵێ تکاو؛ خوێن تێژاو

oozy (ōō′zi), *adj.* لیندج؛ لیتاوی

opacity (ō-pas′ə-ti), *n.* (۱) تاریکی؛ ڕووناکی لێوە نەهاتن. (۲) شتێکی ناڕۆشن یا ڕووناکی لێوە نەهاتوو.

opah (ō′pə), *n.* ماسی‌یەکی دەریایی گەورەی ڕەنگاوڕەنگە.

opal (ō′p'l), *n.* بەردێکی بەنرخی ڕۆشنی هەمەڕەنگە.

opaline (ō′p'l-in, ō′p'l-in′), *adj.* ڕۆشن؛ دڕەوشاوە؛ ڕەنگین.

opaque (ō-pāk′, ə-pāk′), *adj.* (۱) ڕووناکی لێوە نایەت؛ تاریك؛ تەنێ *(~ glass)* . (۲) نەدڕەوشاوە (۳) نەلەکتریك یا گەرما نەگەیێنن. (۴) ناڕوون (باس)؛ لێڵ؛ تێگەیشتنی گرانە. (۵) بێ مێشك؛ کەودەن؛ کەر.

n. (۱) شتێکی ناڕۆشن یا تاریك. (۲) شتەیەکە بۆ داپۆشینی بەشێکی جام (وێنەگری).

op. cit., [L.], لە هەمان سەرچاوەی ناوبراودا (پەراوێز).

open (ō′p'n), *adj.* (۱) کراوە *(an ~ door)* . (۲) بەردەڵ؛ بەر بەرەڵا *(an ~ field)* . (۳) کراوە؛ دانەخراو؛ نەپێچراوە. (۴) سەربەرەڵا؛ سەربەتاڵ؛ کراوە: *(an ~ can, jar, bottle, etc.)* . (۵) نەپارێزراو؛ بەرەڵا. (۶) کراوە *(an ~ book)* . (۷) یەك نەگرتوو؛ ناکۆك؛ ناڕێك: *(~ ranks)* .

۸ کراوە؛ سەهۆڵ نەگرتوو؛ نەبەستووە. ۹ کراوەیە بۆ هەموکەس *(an ~ meeting or tournament)* ۱۰ نەبڕیاوەتەوە؛ نەخراوە بە لایەکدا: *(an ~ question)* ۱۱ کراوە؛ فراوان: *(an ~ mind)* ب) بەدەستودڵ کراوە. ۱۲ کراوەیە؛ لە کاردایە: *(an ~ account)* ۱۳ نەگیراو؛ کراوە: *(The job is still ~ .)* . ۱٤ کراوەتەوە: *(The store is ~ .)* . ۱۵ ناشکرا؛ زانراو؛ لەبەرچاو: *(an ~ quarrel)* . ۱٦ لەڕوو؛ قسە لەڕوو؛ ڕووکراوە: *(an ~ person, manner, etc.)* ۱۷ ڕوون؛ سایەقە ۱۸ ا) بەکراوەیی بێژراو (تیپە بزوێن). ب) بە تیپە بزوێن دواهاتوو (بڕگە).

v.t. (۱) کردنەوە: *(O~ the door, please.)* . (۲) کردنەوە: *(to ~ a road through the mountain)* (۳) کردنەوە: *(He ~ed the book.)* . (٤) دەرگا کردنەوە بۆ هەموکەس (ئەندامێتی) (۵) دەستپێکردن؛ کردنەوە (کۆڕ): *(to ~ a conference)* (٦) کردنەوە؛ سەر هەڵپچڕین: *(to ~ a bottle, can, etc.)* (۷) دانان (فرۆشگا، یانە... هتد)؛ کردنەوە: *(He ~ed a new store.)* (۸) داچەقاندن. (۹) هەڵهێنان (چاو).

v.i. (۱) کرانەوە: *(The flowers are ~ing.; The door ~ed.)* . (۲) دەرکەوتن؛ هاتنە بەرچاو. (۳) کرانەوە؛ مێشك. (٤) دەستپێکردن؛ کرانەوە: *(When does the school ~ again?; The story ~s with a terrible murder.; The play ~s next week.)* (۵) ~ onto)، کرانەوەو ڕوانین بەسەردا: *(The door ~s onto a lovely garden.)*

open fire, تەقەلێکردن؛ گوللە پێوەنان

open out, (۱) کرانەوە؛ کشان. (۲) دەرکەوتن؛ هاتنە بەرچاو.

open to, (۱) کراوەیە بۆ؛ ئامادەیە بۆ پاسکردن؛ ئارەزوومەند: *(We are open to suggestions.)* (۲) بۆی هەیە؛ لەوانەیە؛ دەیگرێتەوە: *(This tactic is open to criticism.)* (۳) هەیە (هەل، کار)؛ کراوەتەوە بۆ: *(The job is open to both men and women candidates.)*

open up, (۱) کردنەوە؛ کرانەوە. (۲) ڕاخستن. (۳) دەستپێکردن؛ کردنەوە؛ کرانەوە (٤) [Colloq.]، ڕووکرانەوە؛ زمان کرانەوە؛ جڵەو بۆ خۆ بەردان‌و قسەکردن لەڕوو یا ڕەفتار نوواندن: *(The guests opened up after a while.)*

the open, (۱) شوێنێکی تەخت‌و پان‌و کراوە (لەسەر ووشکانی یا لە دەریادا). (۲) دەشت‌ودەر؛ دەرەوە. (۳) هەموکەس دەیزانێ: *(Their secrets are all in the open now.)* (٤) [O-]، پێشبڕکێیەکی کراوە بۆ هەموکەس.

open-air (ō′p'n-âr′), *adj.* = outdoor.

open air, دەرەوەی ماڵ؛ دەرەوە؛ دەشت‌ودەر.

open-and-shut (ō′p'n-'n-shut′), *adj.* ئاسان: *(an ~ case)* .

open-door (ō′p'n-dôr′, ō′p'n-dōr′), *adj.* بێ قەدەغە؛ دەرگا کراوەتەوە بۆ وەرگرتنی هەموکەس یا هەمور ووڵاتێك: *(an ~ policy of admission to schools)*

open door, (۱) وەرگرتنی بێ قەدەغە؛ دەرگای کراوە بۆ وەرگرتنی هەموکەس یا ووڵاتێك. (۲) سەربەستی بازرگانی لەگەڵ ووڵاتێك لەلایەن هەمور

ووڵاتانەوە بەبێ مەرج.

open-ended (ō′p'n-end′id), *adj.* (١) بێ سنوور (٢) دەتوانرێ بگۆڕێ بەگوێرەی پێویستی: *(an ~ plan)*

opener (ō′p'n-ēr), *n.* (٣) نەبراوەتەوە: نەخراوە بە لایەکدا. (١) مەکینەی قوتوو هەڵپچڕین: *(a can- ~)* (٢) پەردەی یەکەم (شانۆنامە، نووساندنی قۆشمە).

(٣) یەکەم بڕی.

open-eyed (ō′p'n-id′), *adj.* (١) چاوکراوە: ووریا. (٢) بە ووریایی کراو.

open-handed (ō′p'n-han′did), *adj.* بەخشندە: بەرچاوتێر.

open-hearted (ō′p'n-här′tid), *adj.* (١) قسە نەڕوو: کراوە: لەڕوو (٢) دڵنەرم: بەخشندە: دڵ فراوان: دڵکراوە.

open house, (١) مبوانداریەکی گشتی یا کراوە بۆ هەموو کەس. (٢) کردەوەی شوێنێکی وەک قوتابخانە بۆ میوان بەتایبەتی باوک و دایکی قوتابی: یا بەزگایەکی تر بۆ ئەوانەی دەیانەوێ ببینن. (٣) دەرگاکردنەوەی خانوویەک کە لەناو بازاڕدا بێت بۆ فرۆشتن بۆئەوەی کڕیاران ببینن

opening (ō′p'n-iŋ), *n.* (١) (ا) کردنەوە (ب) کرانەوە (٢) کون: کەلەبەر: دەرگا: کەلێن: دەم. (٣) پووتەنی ناو دارستانێک (٤) (ا) سەرەتا: دەستپێکردن (ب) کراوەوە: کردنەوە: *(the ~ of a project)* (٥) هەل (~ *as soon as there is an*) . (٦) جێگەیەکی بەتاڵ لە فەرمانگەیەک یا دەزگایەکدا بۆ کارکردن: *(There is an ~ for a clerk in my department.)*

open letter, نامەیەکی کراوە نامەیەکی ڕەخنەو سکالایە بۆ کاربەدەستێک یا نەنجوومەنێک بەڵام لە ڕۆژنامەدا بڵاودەکرێتەوە

open-minded (ō′p'n-mīn′did), *adj.* مێشک کراوە: گوێ ڕاگر لە بیروڕا بەڵگەی نوێ

-open-mindedly *(adv.)*; **open-mindedness** *(n.).*

openly (ō′p'n-li), *adv.* بە ئاشکرا: بێ پێچوپەنا: لەڕوو.

open-mouthed (ō′p'n-mouth′), *adj.* (١) دەم کراوە (٢) واق ووڕماو: دەم داچەقاو (سەرسامی) (٣) دەم پان

openness (ō′p'n-nis), *n.* (١) ئاشکرایی: شت نەشاردنەوە (٢) قسەلەڕوویی (٣) هەموو کەس وەک یەک تەماشاکردن.

open season, وەرزی ڕاوکردن: بە مۆڵەتی میری).

open secret, نهێنیەیەکی گشت کەس پێ زانێ: نهێنی ئاشکرا

open sesame, هۆی سەرکەوتن یا بە ئامانج گەیشتنی مسۆگەر

open shop, کارگەی کراوە دەزگایەکە ئەندامی یەکێتی و ناتەندامیش بەکری دەگرێت

opera (op′ĕr-ə), *n.* (١) ئۆپەرا: چیرۆکێکی شانۆگەریەیە بە گۆرانی و مۆسیقاوە دەنوێنرێت. (٢) ئۆپەراخانە

operable (op′ĕr-ə-b'l), *adj.* (١) چارە دەکرێت بە نەشتەرکاری: *(an ~ cancer)* (٢) بەکاردێت: ئیش دەکات: کاری پێ دەکرێت: *(an ~ motor)* . (٣) کردەنی *(an ~ plan)*

opera house, خانەی ئۆپەرا: شانۆی ئۆپەرا.

operate (op′ə-rāt′), *v.i.* (١) کەوتنەگەڕ: ئیش کردن (مەکینە): کارکردن (٢) کارتێکردن: بە ئەنجام گەیاندن. (٣) (~ against): هێرش بردنە سەر: لەشکرلێکردن (٤) نەشتەرکاری کردن: نەشتەرگەری کردن

v.t. (١) خستنەگەڕ: لێخوڕین (ئوتومبیل، تراکتۆر): ئیش پێکردن (٢) بەڕێوەبردن *(to ~ a restaurant)*

operation (op′ə-rā′shən), *n.* (١) کارکردن: کارپێکردن

(٢) هێز: دەسەڵات.

(٣) کردار: کار (بەتایبەتی کە نەڵقەیەک بێت لە زنجیرەیەک کاردا).

(٤) کردارێکی سوپایی.

(٥) نەشتەرکاری.

(٦) ژمارەکاری (ژمارەوپێوان).

in operation, کارەکات: لەگەڕدایە: لەکارکردندایە: *(The factory is in operation.)*

operational (op′ə-rā′shən-'l), *adj.* (١) تایبەتی بە کردارێک یا کارێک. (٢) تایبەتی بە کرداری سوپایی. (٣) بەکاردەهێنرێت: دەخرێتە کار: کاردەکات: *(an ~ aircraft)* .

operative (op′ə-rā′tiv, op′ĕr-ə-tiv), *adj.* (١) کاردەکات: دەخرێتە کار. (٢) کارێگەر (٣) تایبەتی بە نەشتەرکاریەیەک.

n. (١) کرێکاری پیشەسازی: کرێکار. (٢) پۆلیسی نهێنی.

operator (op′ə-rā′tĕr), *n.* (١) کرێکار: کارگەر: *(a telephone ~)* (٢) خاوەن کار: خاوەن کارگە (٣) پارەباز. (٤) نیشانەی ژمارەکاری (کۆکردنەوە، لێ دەکردن... هتد). (٥) [Colloq.]، کەسێکی زۆڵی زمان لووسی لەخشتەبەر: کەسێکە مەبەستی هەرچۆنێک بێت دەستی دەکەوێت لەڕێی چەوتەوە: *(He is such an ~ .)*

operculum (ō-pûr′kyoo-ləm), *n.* (١) قاوغی هەناسەکێشی ماسی. (٢) چمکی داپۆشەر یا سەرگر (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

operetta (op′ə-ret′ə), *n.* کورتە ئۆپەرا.

ophidian (ō-fid′i-ən), *n.* مار: خشۆکی بێ پەل.

adj. ماری: هی مارو خشۆکی تری بێ پەل.

ophiology (of′i-ol′ə-ji), *n.* مارناسی: زانستی مار.

ophite (of′īt, ō′fīt), *n.* بەردەمار: جۆرە بەردێکی خاڵ خاڵاوی سەوزە.

ophthalmia (of-thal′mi-ə), *n.* چاوئێشە: چاو گل کردن: چاو هەوکردن.

ophthalmic (of-thal′mik), *adj.* (١) هی چاو: تایبەتی بە چاو. (٢) چاوئێشەیی

ophthalmitis (of′thal-mī′tis), *n.* = **ophthalmia.**

ophthalmo-, ophthalm- (of-thal′mə), پێشگرێکە بەمانای: چاو: تایبەتی بە چاو: *(ophthalmoscope)* .

ophthalmologist (of′thal-mol′ə-jist), *n.* پزیشکی چاو: پزیشکو نەشتەرگەری چاو.

ophthalmology (of′thal-mol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی چاو.

-ophthalmological *(adj.).*

ophthalmoscope (of-thal′mə-skōp′), *n.* بینەری چاو: ئامێرێکە بۆ تێڕوانینی چاو: چاوپشکنەر: بینەری پزیشک.

-ophthalmoscopic *(adj.)*; **ophthalmoscopy** *(n.).*

-opia (ō′pi-ə), پاشگرێکە بەمانای: ئاتەواوی چاو: کەموکوڕی بینایی: *(myopia)*

opiate (ō′pi-it, ō′pi-āt′), *n.* (١) دەرمانی تلیاکاوی: دەرمانی سڕکەر: بەنگ. (٢) شتێکی ئارام پێدەر یا دامرکێنەرەوە.

adj. (١) تلیاکاوی: تلیاکی تێدایە. (٢) سڕکەر: خەولێخەر: ئارام پێدەر

v.t. [Rare]. (١) دەرمان کردن بە تلیاک. (٢) سڕکردن: مراندن.

opine (ō-pīn′), *v.t. & v.i.* وا دانان: وا زانین: ڕا وا بوون.

opinion (ə-pin′yən), *n.* (١) ڕا: *(public ~ ; In my ~ , he is a fool.)* (٢) بیروباوەڕ: بیروڕا. (٣) هەڵسەنگاندن: ڕای لێکۆڵراوە: *(a legal ~)* . (٤) گوفتاری دادپرس: فەرمان: بڕیار.

opinionated (ə-pin′yən-ā′tid), *adj.* ڕای خۆبەرست: لە ڕای خۆی نایەتە خوارەوە: هەر ڕای خۆی لا پەسەندە: کەللەڕەق

opium (ō′pi-əm), *n.* تلیاك؛ بەنگ
opium poppy, خەشخاش پووەکی بەنگ؛ پووەکی تلیاك.
opossum (ə-pos′əm), *n. Also* possum, گیاندارێکی نەمەریکایی شەوگەڕی هەموو شتخۆری شیرداری کلك درێژی دارودرەخت نشینە بەچکەی لە تووڕەکەیەکدا هەڵدەگرێ و خۆی دەکات بە مردوو کە هێرشی بۆ دەبرێت
opponent (ə-pō′nənt), *adj.* (١) بەرامبەر وەستاو؛ بەرامبەر.
(٢) دژوەستاو؛ دژ؛ ناحەز؛ نەیار.
(٣) ڕێ لێگر (ماسولکە).
n. کەسی بەرامبەر وەستاو (کەین‌وبەین، مشت‌ومڕ، یاری، شەڕ، کۆڕ)؛ دوژمن؛ ناحەز
opportune (op′ər-tōōn′, op′ər-tūn′), *adj.* (١) سار؛ گونجاو؛ باش (کات *(at an ~ time)*
(٢) لە کاتی خۆیدا؛ لە کاتێکی باشدا؛ *(an ~ remark)*.
opportunism (op′ər-tōōn′iz′m, op′ər-tūn′iz′m), *n.* هەڵ پەرستی.
opportunist (op′ər-tōōn′ist, op′ər-tūn′ist), *n.* هەڵ پەرست؛ کەسێکی هەڵ پەرست
adj. هەڵ پەرست.
-opportunistic *(adj.)*.
opportunity (op′ər-tōō′nə-ti, op′ər-tū′nə-ti), *n* دەرفەت؛ هەل؛ بۆار؛ مۆڵەت؛ هەڵکەوت
oppose (ə-pōz′), *v.t.* (١) دژوەستان؛ بەربەرەکانی کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژایەتی کردن؛ بەرپەرچدانەوە لە ڕووداو وەستان؛ شەڕ لەگەڵ کردن؛ *(to ~ the enemy; to ~ the new ideas)*
(٢) بەرامبەرکردن *(to ~ anger with good nature)*.
be opposed to, دژ بوون؛ ناقابل؛ ناڕازی؛ پێ خۆش نەبوون؛ *(I am opposed to your going abroad.)*
opposite (op′ə-zit), *adj.* (١) بەرامبەر؛ نەوی تر (دیو، لا)؛ *(the house ~ to ours; the ~ side of the street)*
(٢) پێچەوانە؛ *(in the ~ direction)*.
(٣) دژ بە؛ ناحەز بە؛ ناحەز.
(٤) هاوتا (٥) جوورتە (پووەکناسی)
n. ووشەی پێچەوانە؛ ووشەی دژ مانا؛ *(Black and white are ~s.)*.
adv. بەرامبەر؛ *(He played ~ her in that film.)*.
prep. بەرامبەر؛ نەوبەر
opposite number, کەسێکی هاوپلە لە پێکخراوێك، دەزگایەك، یا ووڵاتێکی تردا؛ کەسی بەرامبەر.
opposition (op′ə-zish′ən), *n.* (١) بەربەرەکانی؛ بەربەرەکانی کردن.
(٢) ناحەزی؛ دژایەتی؛ دوژمنایەتی. (٣) کۆسپ؛ شتی بەرهەڵستیکەر.
(٤) { ♌ } حیزبی دژ وەستاو یا ناحەز؛ بەرەی بەربەرەکانی؛ *(the O~ party; the O~ ; leader of the O~)*
(٥) بەرامبەری (ئەستێرەناسی)
oppress (ə-pres′), *v.t.* (١) دڵگرتن؛ پەستکردن؛ بوون بە بارێکی قورس بەسەرەوە ٢) چەوساندنەوە؛ ستەمکاری کردن؛ زوڵم و زۆرلێکردن.
(٣) { Obs } (أ) پێشێل کردن؛ پێپەستکردن؛ پلیشاندنەوە. (ب) بەسەردا زاڵبوون.
oppression (ə-presh′ən), *n.* (١) زوڵم و زۆر؛ ستەمکاری؛ زۆرداری؛ زۆرلێکردن؛ چەوساندنەوە. (٢) کارێکی ستەمکارانە یا زۆردارانە.
(٣) دڵگرتن؛ پەست بوون؛ پەستی
oppresive (ə-pres′iv), *adj.* (١) چەوسێنەرەوە؛ زۆردار؛ ستەمکار؛ *(an ~ regime, king, ruler, etc.)*
(٢) ناڕەوا؛ ناهەموار؛ نامەق؛ *(~ laws, taxes, rules, etc.)*.
(٣) دڵگر؛ هەناسە لێ بڕ؛ ناخۆش؛ تەنگ (دەروبەر، هەوا)؛ *(an ~ atmosphere, air; ~ weather, heat)*
-oppresively *(adv.)*; oppresiveness *(n.)*.

oppressor (ə-pres′ər), *n.* زۆردار؛ زاڵم؛ چەوسێنەرەوە؛ ستەمکار.
opprobrious (ə-prō′bri-əs), *adj.* (١) ناشرین (ووتە، ڕەووشت)؛ ڕووشکێن؛ پیسواکەر؛ سووکەر؛ سووك *(~ words)*.
(٢) مایەی ڕووڕەشی‌یە؛ ناشرین؛ بێ شەرمانە؛ شووڕەیی *(~ behavior)*
opprobrium (ə-prō′bri-əm), *n.* (١) شووڕەیی؛ حەیاچوون؛ پیسوایی (٢) کارێکی حەیابەرە؛ کردەوەیەکی پیسواکەر.
oppugn (ə-pūn′), *v.t.* بەرپەرچدانەوە؛ بەڵگەهێنانەوە دژی؛ ڕەخنەلێگرتن.
opt (opt), *v.i.* هەڵبژاردن؛ *(The people ~ed for independence.)*
optic (op′tik), *adj.* هی چاو؛ هی بینین یا بینایی
n. [Colloq.], چاو.
optical (op′ti-k'l), *adj.* (١) هی چاو؛ هی بینایی.
(٢) هی بینابیزانی؛ هی زانستی ڕووناکی و بینین.
(٣) هی بینینە؛ یارمەتی بینین دەدات.
optician (op-tish′ən), *n.* چاوپلکەساز؛ چاوپلکەچی
optics (op′tiks), *n.pl.* بینابیزانی؛ زانستی ڕووناکی و بینین.
optimism (op′tə-miz′m), *n.* خۆش بینی؛ خۆش بینین؛ گەشبینی؛ باش بینی.
optimist (op′tə-mist), *n.* خۆش بین؛ بەرچاو ڕووناك؛ باش بین.
optimistic (op′tə-mis′tik), *adj.* خۆش بین؛ باش بین *(I remain ~ about the future.)*
-optimistically *(adv.)*.
optimize (op′tə-miz′), *v.t.* گەورەترین سوود لێ وەرگرتن؛ زۆر بە باشی بەکارهێنان.
optimum (op′tə-məm), *n.* باشترین (دۆخ، پلە، سوود، هەند).
adj. باشترین؛ چاکترین؛ *(the ~ temperature for growing vegetables)*
option (op′shən), *n.* (١) هەڵبژاردن؛ مافی ویستن یا هەڵبژاردن؛ ناڕەزوومەندی؛ *(I have no ~ but to go .)*
(٢) شتێکی هەڵبژێراو؛ ئەوەی دەشێت هەڵبژێرێت *(None of the ~s is satisfactory.)*
(٣) مافی کڕین یا فرۆشتنی شتێك لە ماوەیەکی تایبەتیدا؛ *(I have an ~ on a piece of land.)*
optional (op′shən-'l), *adj.* بە کەیفی خۆیە؛ بە ناڕەزوو یا ویستی خۆیە؛ *(Taking the test is ~ .)*.
optometer (op-tom′ə-tər), *n.* پێوەری بینایی؛ ئامێری پێوانی مەودای بینین.
optometrist (op-tom′ə-trist), *n.* پسپۆڕی بینایی و چاوپلکە؛ پزیشکی چاو؛ چاوپلکەساز.
optometry (op-tom′ə-tri), *n.* (١) پێوانی مەودای بینایی؛ پێوانی دوورو نزیکی بینین. (٢) تێبوانینی چاو بۆ ناتەواوی و چاوپلکە بۆ هەڵبژاردنی
opulence (op′yoo-ləns), *n.* (١) سامان؛ زەنگینی؛ دەوڵەمەندی (٢) زۆرو زەبەندەیی.
opulency (op′yoo-lən-si), *n.* = opulence.
opulent (op′yoo-lənt), *adj.* (١) دەوڵەمەند؛ زەنگین.
(٢) زۆرو زەبەند *(~ vegetation)*.
opuntia (ō-pun′shi-ə), *n.* هەنجیری دڕکاوی؛ هەرمێی دڕکاوی؛ پووەکێکی بیابانە.
opus (ō′pəs), *n.* (١) پارچەیەك مۆسیقا.
(٢) بەرهەمێکی وێژەیی (چیرۆك، هۆنراوە، شانۆگەری)
opuscule (ō-pus′kūl), *n.* پارچە مۆسیقایەکی کورت و هیچ‌وپووچ
or (ôr), *conj.* (١) یا؛ یان؛ *(I'll offer her tea ~ coffee.)*.
(٢) یا (لە دوو شت زیاتر)؛ *(apples, pears, peaches, ~ plums)*
(٣) واتە؛ یان؛ یا؛ *(botany, ~ the science of plants)*.

(٤) یا؛ یار یاوەکو
(Either go ~ stay.; whether he stays ~ goes.)

adj. زێڕی؛ زەرد.

-or (ēr), . *(inventor, inspector)* پاشگرێکە بەمانای: (١) یەکەر. *(horror, error)* (٢) دۆخ؛ بار.

oracle (ôr′ə-k'l, or′i-k'l), *n.* (١) پێشبینی پەیامبەر؛ وەڵامێکی پێشبینی ئوو لە یەکێك لە خوداکانەوە کە پێرێك یا پێغەمبەرێك دەیگەیاندەوە بەو کەسەی پرسیاری بکردایە دەربارەی دواڕۆژ (نەفسانەی یۆنان و ڕۆمان). (٢) شوێنی پێگەیاندنی ئەم وەڵامە. (٣) پەیامبەری ئەم پەیامە: *(to consult an ~)*.

(٤) (أ) کەسێکی زۆر تێگەیشتوو. (ب) ئامۆژگاری کەسێکی زۆر تێگەیشتوو.

oracular (ô-rak′yoo-lēr, ō-rak′yoo-lēr), *n.* (١) تایبەتی بە وەڵامو پێشبینی خودایی (ووشەی پێشوو ببینە): *(an ~ warning)*. (٢) دانا؛ زرنگ؛ تێگەیشتوو. (٣) لێڵ؛ نائاسان؛ ناڕوون.

oral (ôr′əl, ō′rəl), *adj.* (١) بە دەم؛ بە ڕۆ
(~ instructions)

(٢) بە دەم وەرگیراو *(an ~ vaccine)*. (٣) دەم؛ هی دەم *(~ hygiene)*.

n. (often plural), تاقیکردنەوەی زارەکی

-orally *(adv.).*

oral contraceptive, حەبی منداڵ نەبوون؛ حەبی سکپڕ نەبوون

orange (ôr′ənj, or′inj), *n.* (١) پرتەقاڵ. (٢) داڕپرتەقاڵ (٣) ڕەنگی پرتەقاڵی.

adj. (١) تایبەتی بە پرتەقاڵ (٢) پرتەقاڵی؛ نارنجی.

orangeade (ôr′ənj-ād′ or′inj-ād′), *n.* ئاوی پرتەقاڵ

orange pekoe, جۆرە چایەکی سیلانیپە.

orangery (ôr′ənj-ri, or′inj-ri), *n.* جامخانەی داڕپرتەقاڵ؛ داڕپرتەقاڵی تێدا پەروەردە دەکرێ لە ناوچە ساردەکاندا.

orangewood (ôr′ənj-wood′, or′inj-wood′), *n.* داڕپرتەقاڵ

orangutan, orangoutang (ō-raŋ′oo-tan′), *n.* مەیموونێکە لە مرۆڤ دەچێ لە دارستانەکانی " بۆرنیۆ "و" سوماترە " دەژی؛ مرۆڤی کێوی؛ مرۆڤی دارستان

orate (ôr′āt, ō-rāt′), *v.i. & v.t.* ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە؛ ووتار خوێندنەوە بە کەشوفشەوە.

oration (ô-rā′shən, ō-rā′shən), *n.* ووتار؛ ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە لە پێکەوتنێکی پەسمیدا.

orator (ôr′ə-tēr, or′ə-tēr), *n.* (١) ووتاربێژ؛ ووتاردەر (٢) ووتاربێژی لێهاتوو

oratorical (ôr′ə-tôr′i-k'l, or′ə-tō′ri-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ووتاردان یا ووتاربێژ. (٢) حەزکەر لە ووتاردان.

oratorio (ôr′ə-tôr′i-ō′, or′ə-tō′ri-ō′), *n.* پارچەیەک مۆسیقای ئاینی درێژ

oratory (ôr′ə-tôr′i, or′ə-tō′ri), *n.* (١) ووتاربێژی؛ ووتاردان؛ هونەری ووتاربێژی. (٢) کڵێسەیەکی تایبەتی بچووک.

orb (ôrb), *n.* (١) خڕوکی زەوی؛ گێتی؛ خڕۆك (٢) (أ) نەستێرە؛ ڕۆژ؛ مانگ. (ب) [Obs.]، سەرزەمین؛ سەرزەوی. (ج) [Obs.]، خولگەی نەستێرە. (٣) [Poetic]، چاو؛ گۆی چاو. (٤) خڕۆکی شاهانە خڕۆکێکە خاچێکی بە سەرەوەیە هێمای دەسەڵاتی شاهانەیە. (٥) [Archaic]، (أ) مەودای چالاکی؛ مەیدانی دەسەڵات؛ مەبدان. (ب) پلەوپایە. (٦) گشت؛ هەموو. (٧) [Rare]، بازنە؛ شتێکی خڕ.

v.t. (١) خڕکردن؛ بازنەکردن. (٢) [Poetic] ، دەورگرتن

v.i. (١) لە خولگەیەکدا سووڕانەوە. (٢) [Poetic] ، خڕبوون.

orbicular (ôr-bik′yoo-lēr), *adj.* (١) خڕ؛ بازنەیی. (٢) خڕو تەخت (گەلا). (٣) تەواو؛ سەراپا؛ هەموو.

orbiculate (ôr-bik′yoo-lit, ôr-bik′yoo-lāt′), *adj.* = orbicular.

orbiculated (ôr-bik′yoo-lā′tid), *adj.* = **orbiculate.**

orbit (ôr′bit), *n.* (١) چاڵی چاو. (٢) خولگە؛ سوێگە: *(the earth's ~ round the sun)*. (٣) مەودای چالاکی و ژانین و بەسەرهاتو هەڵسوکەوت: *(one's social ~)* (٤) مەودای دەسەڵات و دابینکاری؛ ڕکێف. (٥) پێستی دەوری چاوی باڵندە.

v.t. (١) خستنە خولگەوە (مانگی دەستکرد). (٢) بەدەوردا خولانەوە؛ سووڕانەوە بەدەوردا:
(The moon ~s the earth.; He ~s the film world.)

v.i. سووڕانەوە؛ خولانەوە.

orc (ôrk), *n.* = grampus.

orchard (ôr′chērd), *n.* (١) باخ. (٢) داری باخ.

orchardist (ôr′chērd-ist), *n. Also* **orchardman,** باخەوان.

orchestra (ôr′kis-trə), *n.* (١) سازبەند؛ سازو سەمتوور؛ ئۆرکێسترا؛ دەستەی مۆسیقاژەنان. (٢) جێی سازبەند لە شانۆیەکدا. (٣) کورسی ڕیزەکانی پێشەوەی شانۆیەك.

-orchestral *(adj.).*

orchestrate (ôr′kis-trāt′), *v.t. & v.i.* (١) ساز دانان بۆ سازبەند. (٢) سازاندن؛ ڕێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن: *(to ~ an event)*.

orchestration (ôr′kis-trā′shən), *n.* (١) پارچە ئاوازی ئامادەکراو بۆ سازبەند. (٢) سازاندن یا ڕێکخستنی سازی سازبەند. (٣) سازاندن؛ ڕێکخستن.

orchid (ôr′kid), *n.* (١) جۆرە گوڵێکە. (٢) ئەرخەوانی؛ ئەرخەوانیی کاڵ.

orchitis (ôr′ki-tis), *n.* باگونە.

ordain (ôr-dān′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن؛ ئامادەکردن. (٢) لە چارە نووسین؛ وا بۆ داناڵ؛ فەرماندان؛ بۆ بڕیارەوە:
(God has ~ed death as our lot.)

(٣) داناڵ بە قەشە؛ کردن یا دامەزراندن بە قەشە: *(He was ~ed priest.)*
(٤) داناڵ بە مالووم.

-ordainment *(n.).*

ordeal (ôr-dēl′, ôr-dē′əl, ôr′dēl), *n.* (١) شێوەیەکی دادپرسی کۆنە بۆ بڕیاردانی تاوانبارێتی یا بێ تاوانی گومانبارێك و بڕیارێیە لە تاقیکردنەوەیەکی سەختی گومانبارەکە (وەك دەستی خستنە ئاو ئاوی لەکوڵەوە) و گوایە ئەگەر بێ تاوان بێ ئەوا خوا دەیپارێزێت و زیانی بێ ناگات. (٢) تاقیکردنەوەیەکی سەخت؛ کارەساتێکی ناخۆش؛ کارێکی سەخت:
(to go through a terrible ~)

order (ôr′dēr), *n.* (١) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی. (٢) ئاسایش؛ ئاسوودەیی. (٣) ڕیز؛ بەرودوایی. (٤) ئەخشە؛ شێوەی ڕێکخستن؛ پەیڕەو. (٥) تاقم؛ دەستە. (٦) (أ) ڕێبازێکی ئایینی: *(a monastic ~)*. (ب) ڕێکخراوی ئەیێنی. (٧) (أ) دەستەیەکی خەڵات کراو. (ب) دڕووشمی ئەم دەستەیە. (٨) ڕێك‌وپێکی. (٩) دۆخ؛ بار: *(The motor was in very poor ~ .)*. (١٠) فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرمووده. (١١) چەشن؛ جۆر؛ چەشن. (١٢) پێناز؛ ڕێ؛ ڕێگە؛ شێوەی کردنی شتێك. (١٣) (أ) داوا؛ خواست؛ داواکاری:
(Have you received my ~ for books?)

(ب) شتی داواکراو: *(I delivered her grocery ~ .)*.
(ج) یەك بەش خواردەمەنی داواکراو لە چێشتخانەدا:

(I'll have an ~ of French fries.)

(١٤) شێوەی خانووسازی.

(١٥) فەرمانی دادپرس؛ بڕیاری دادپرس.

(١٦) (*pl.*) بڵاوکراوەی سوپایی.

(١٧) چین (زیندەوەرزانی، پووەکناسی).

(١٨) (ا) یەکێک لە نۆ پلە یا جۆرەکانی فریشتە. (ب) پلەیەکی قەشەیەتی.

(ج) (*pl.*) پلەی قەشە. *(He took holy ~s .)*

(د) ناهەنگی کردن بە قەشە.

v.t. (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێزکردن. (٢) فەرمان بەسەردا کردن؛ بەسەردا خوڕین؛ فەرمان پێدان. (٣) داواکردن *(to ~ groceries, a hamburger, a beer, etc.)*. ordain (٤)

v.i. (١) فەرمانکردن؛ فەرماندان. (٢) داواکردن.

a large (or tall) order, کارێکی گران

call to order, دەست بە کۆبوونەوە کردن؛ دەستپێکردن (کۆڕ)؛ کۆڕ بەستن. *(He called the meeting to order.)*.

in order, (١) بەپێر؛ ڕێک‌وپێک. (٢) باش کاردەکات. (٣) بەپێی پەیرەوە. (٤) بەجێ؛ شیاو.

in order that, بۆئەوەی؛ تاکو؛ تاوەکو.

in order to, بۆئەوەی؛ تاکو؛ تاوەکو

in short order, خێرا؛ یەکسەر؛ زوو.

made to order, بەپێی ویستی کڕیار دروستکراوە؛ دەستکرد.

on order, داواکراوە بەڵام هێشتا نەگەیشتووە (ئازووقە، کەرەسە).

on the order of, وەک

order (a person) about, هەمیشە فەرمان بەسەردا کردن؛ پەیتا پەیتا بەسەردا خوڕان.

out of order, (١) ناڕێک‌وپێک؛ لە ڕیز چووە دەرەوە. (٢) شکاو؛ پەککەوتوو؛ لەکارکەوتوو؛ تێکچوو (٣) ناپەیرەوی؛ بەگوێرەی پەیرەو نیە (خواست، پێشنیاز، یا بەڕەچدانەوەی کەسێک لە کۆڕێکدا).

(٤) نابەجێ؛ نەشیاو؛ لە جێی خۆیدا نیە.

take holy orders, بوون بە قەشە. ڕێک‌وپێکی.

orderliness (ôr′dēr-li-nis), *n.*

orderly (ôr′dēr-li), *adj.* (١) ڕێک‌وپێک؛ جوان ڕێکخراو؛ پاک‌وتەمیز: *(an ~ room)*

(٢) بە ناشتی؛ ئاسایشانە: *(an ~ crowd; an ~ transition of power)*

(٣) هی ڕاگەیاندنی فەرمانی سوپایی.

n. (١) سەربازی بەردەستی نەفسەر. (٢) بەردەستی خەستەخانە.

ordinal (ôr′d'n-əl, ôr′di-n'l), *adj.* (١) پلەیی (ژمارە): (first, second, third, tenth, thirtieth, etc. 1st, 2nd, 10th, 30th, etc.)

(٢) هی جینە زیندەوەر یا پووەک

n. (١) ordinal number . [O-] (٢) کتێبی نوێژکردن.

ordinal number, ژمارەی پلەیی. (first, second, third, ninth, fourteenth, etc.)

(ووشەی " cardinal number " ببینە).

ordinance (ôr′di-nəns), *n.* (١) فەرمان. (٢) نەریت. (٣) نەریتی ئاینی (بەتایبەتی هی شێوی پیرۆز لە کڵێسەدا). (٤) یاسای شارەوانی؛ یاسای ناوخۆی شار: *(a city ~)*.

ordinarily (ôr′d'n-er′ə-li, ôr′də-nâr′ə-li), *adv.* بە ئاسایی؛ بە ڕۆری

ordinary (ôr′d'n-er′i), *adj.* (١) ئاسایی (٢) ڕەمەکی؛ هەرەمە؛ بازاڕی؛ ساکار.

n. (١) کەسێک، شتێک، یا بارێکی ئاسایی. (٢) کاربەدەستێکی کڵێسە یا دادگای ئاسایی (واتە جێگری کەسێکی تر نەبێت). (٣) (ا) نەو بەشەی نوێژی ناو کڵێسە کە هیچ ناگوترێت. ب) نامیلکەی نەم نوێژە. (ج) قەشەی بەندیخانە. (٤) (ا) ژەمێک خواردنە کە چێشتخانەیەک هەموو ڕۆژێک لە هەمان کاتدا پێشکەشی دەکات بە هەمان نرخ. (ب) چێشتخانەیەکی وەها. (٥) دروشمی سوارچاکی ئاسایی.

-ordinariness *(n.)*.

out of the ordinary, ئاناسایی؛ ئانائاسا؛ سەرئاسا

ordination (ôr′də-nā′shən), *n.* (١) (ا) کردن بە قەشە؛ بوون بە قەشە. (ب) ناهەنگی کردن بە قەشە. (٢) ڕێکخستن؛ هاوپۆل کردن.

ordnance (ôrd′nəns), *n.* (١) تۆپ (سوپا). (٢) کەرەسەی جەنگ؛ تەقەمەنی؛ چەکی جەنگ.

ordonnance (ôr′də-nəns), *n.* (١) ڕێکخستن (وێژە، نیگارکێشی، خانووسازی)؛ سازدان. (٢) یاسا؛ یاسای شارەوانی؛ فەرمان؛ فەرمانئامە

ordure (ôr′jēr, ôr′dyoor), *n.* (١) پیسایی؛ شیاکە؛ گوو. (٢) شتێکی ڕەووشت پیسکەر.

ore (ôr, ōr), *n.* کانزای خاو؛ کانزای پاک نەکراوە.

oread (ôr′i-ad′, ōr′i-ad′), *n.* بووک یا حۆری گردو شاخ (نەفسانەی یۆنانی).

oregano (ō-re′gə-nō′), *n.* جاترە.

organ (ôr′gən), *n.* (١) ئۆرگەن: ئامێرێکی مۆسیقایی بۆریدارە لە پیانۆ دەچێ. (٢) ئەندام (لەش). (٣) دەزگا؛ هۆ؛ ئامێر؛ پێکەر: *(Parliament is the chief ~ of government.)* (٤) هۆی ڕاگەیاندنی حیزبێک یا ڕێکخراوێک (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ ئۆرگان.

organic (ôr-gan′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ئەندام؛ ئەندامی. (٢) ناوەکی؛ خۆیی؛ بەشێکی ئ جیانەبووەوەیە: *(an ~ part)*. (٣) ڕێکخراو؛ یەک ئاوات؛ ڕێک‌وپێک؛ سازاو: *(an ~ whole)* (٤) ئۆرگانیک (کیمیا). (٥) زیندە؛ زیندە ماددە. (٦) (ا) بە پەین پەروەردەکراو نەک بە پەینی کیمیایی؛ بەشێوەی سرووشتی بەخێوکراو: *(~ gardening; ~ vegetables, foods, etc.)*. (ب) هۆرمۆنات یا ماددەی کیمیایی تێ نەکراوە: *(~ meat)*. (ج) خاکی؛ سرووشتی؛ سادە: *(an ~ lifestyle)*. (٧) بنچینەیی؛ بناغەیی.

-organically *(adv.)*.

organic chemistry, کیمیای ئۆرگانیک.

organicism (ôr-gan′ə-siz'm), *n.* (١) تیۆرییەکە دەڵێت: کە هەموو نەخۆشیەک لە گۆڕانی نەندامی لەشەوە تووش دەبێت. (٢) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: کۆمەڵ وەک زیندەوەرێک وایە.

organism (ôr′gən-iz'm), *n.* (١) زیندەوەر؛ گیانەوەر (٢) ڕێکخراوێک یا شتێکی لە زیندەوەر چوو؛ ڕژێم؛ دەزگا: *(the social ~)*.

organist (ôr′gən-ist), *n.* ئۆرگەنژەن؛ ئۆرگەن لێدەر.

organization (ôr′gən-ī-zā′shən), *n.* (١) ڕێکخستن؛ سازدان (٢) (ا) شێوەو پلەی ڕێکخستن یا ڕێکخراوی: *(a high degree of ~)* (ب) پێکهاتن. (٣) (ا) دەزگا؛ شتێکی یەک پن گیراو یا یەکخراو؛ کۆمەڵ (ب) ڕژێم. (٤) ڕێکخراو؛ یەکێتی. (٥) دەستەی فەرمانگێڕیی ڕێکخراوێک.

organize (ôr′gən-īz′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ سازدان: *(to ~ one's thoughts before speaking)* (٢) ڕێکخستن: *(to ~ a strike)*. (٣) دانان؛ دامەزراندن؛ ڕێکخراو دانان: *(to ~ a club)*. (٤) یەکێتی کرێکاران دانان؛ یەک پێگرتنی کرێکاران: *(to ~ a union; to ~ the workers in a union)*

v.i. (١) پێکهاتن؛ بوون بەیەک؛ یەکگرتن.

(۲) چوونه ناو یەکێتی کرێکارانەوە؛ بوون بە ئەندام لە ڕێکخراوێکدا.

organizer (ôr′gən-īz′ĕr), *n.* ڕێکەر؛ یەکێتی کرێکاران، ڕێکخراو، حیزب. (هند)

organo- (ôr′gə-nō), **organogenesis** (ôr′gə-nō-jen′ə-sis), *n.* پێشگرێکە بەمانای: ئەندامی؛ زیندەلەیی. سەرچاوەو پێکهاتنی ئەندام

organography (ôr′gə-nog′rə-fi), *n.* باسکردنی زانستیی‌یانەی ئەندامی گیانلەبەرو ڕووەک

organology (ôr′gə-nol′ə-ji), *n.* ئەندامناسی؛ زانستی شێوەو پێکهاتن‌و بەرهەسەندن‌و کاری ئەندامی گیانەوەر

organon (ôr′gə-non′), *n.* (۱) هۆی بیرکردنەوەو فێربوون؛ هۆی ڕاگەیاندنی زانیاری. (۲) ڕێبازی لێکۆڵینەوە؛ هۆی لێکۆڵینەوە.

organum (ôr′gə-nəm), *n.* (۱) organon. (۲) پارچەیەک مۆسیقای هەمەدەنگ.

organza (ôr-gan′zə), *n.* جۆرە قوماشێکی ناورێشمی‌یە.

orgasm (ôr′gaz′m), *n.* ئاوهاتنەوە؛ ڕەحەت بوون.
-orgasmic *(adj.).*

orgiastic (ôr′ji-as′tik), *adj.* تایبەتی بە "orgy" (ووشەی دوایی ببینە).

orgy (ôr′ji), *n.* (۱) ئاهەنگی گۆرانی‌و سەماو خواردنەوەو جووت بوون لە یۆنان‌و ڕۆمای کۆندا بەبۆنەی پەرستنی هەندێک لە خوداکانەوە. (۲) گەلەگان؛ ئاهەنگی گانی بە کۆمەل. (۳) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن لە شتێکدا؛ لە ئەندازە بەدەر خەریک بوون بە کارێکەوە *(an ~ of work, reading, etc.)*

oriel (ôr′i-əl, ō′ri-əl), *n.* پەنجەرەیەکی گەورەی دەرپۆقیو

orient (ôr′i-ənt, ō′ri-ənt), *n.* (۱) [Poetic]. ڕۆژهەڵات. (۲) [O-]. ڕۆژهەڵات؛ ئاسیا. (ب) ڕۆژهەڵاتی دوور (چین، یابان... هتد). (۳) (ا) بریقەی مرواری؛ نەو تایبەخۆیەی باشی مرواری دەنوێنێ. (ب) مرواری باش

adj. (۱) [Poetic]: ڕۆژهەڵاتی. (۲) بریقەدار؛ درەوشاوە؛ نایاب؛ زۆر بەنرخ. (۳) [Poetic]. بەرزبووەوە (وەک خۆر).

v.t. (۱) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات (خانوو)؛ بەرەو ڕۆژهەڵات وەرگێڕان. (۲) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن بە بارو هەلومەرجێکی نوێ. (ب) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات؛ شارەزاکردن؛ پێناسین.

v.i. (۱) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات. (۲) ڕاهاتن بە بارو دەوروبەرو هەلومەرجێکی تازە.

oriental (ôr′i-en′tl, ō′ri-en′tl), *adj.* (۱) ڕۆژهەڵاتی. (۲) [O-]. هی ڕۆژهەڵاتی دوورو گەلو کلتوورەکانی.

n. [O-], کەسێکی ڕۆژهەڵاتی دوور (وەک چینی‌و یابانی)؛ هاووڵاتیێکی ڕۆژهەڵاتی دوور.

? Does he have a humanistic ~ ?)

(٤) توانای گەڕانەوەی هەندێ بانگەوەو گیاندار بۆ هێلانەو لانەکانیان لە شوێنی دوورەوە بەبێ سەر لێ تێکچوونیان

Orientalism (ôr′i-en′tl-iz′m, ō-ri-en′tl-iz′m), *n.* (۱) خوونەریتی گەلانی ڕۆژهەڵات؛ خوو نەریتی ڕۆژهەڵاتی. (۲) زانیو لێکۆڵینەوەی زمانو کلتووری گەلانی ڕۆژهەڵات؛ ڕۆژهەڵاتناسی

Orientalist (ôr′i-en′tl-ist, ō-ri-en′tl-ist), *n.* ڕۆژهەڵاتناس

Orientalize (ôr′i-en′tl-īz′, ō-ri-en′tl-īz′), *v.t.* وەکو ڕۆژهەڵاتی لێکردن (لە ڕووخسارو ڕووالەت‌و تایبەخۆدا).

v.i. وەک ڕۆژهەڵاتی لێهاتن.

Oriental rug, قاڵیی ڕۆژهەڵاتی؛ مافوور یا فەرشی ڕۆژهەڵاتی. (پێشی دەوترێ "Oriental carpet").

orientate (ôr′i-en-tāt′, ō کون دەم: دەرچە

oriflamme (ôr′ə-flam′, or′ə-flam′), *n.* (۱) ئالای جەنگی فەرەنسای کۆن؛ ئالای پیرۆزی هاندەر؛ دڕووشمی بەرز.

origin (ôr′ə-jin, or′ə-jin), *n.* (۱) سەرەتا؛ پەیدابوون. (۲) بنەچە؛ ڕەچەڵەک؛ بنەماڵە. (۳) سەرچاوە؛ بنچ‌وبناوان؛ ماک؛ بناوان.

original (ə-rij′ə-n'l), *adj.* (۱) یەکەم؛ پێشترین؛ هی سەرەتا: *(the ~ inhabitants of a country)* (۲) تازە؛ ڕەسەن؛ بێ وێنە؛ نوێ؛ لەوەو پێش نەکراوە یا نەبووە: *(~ ideas)* (۳) داهێنەر؛ شتی تازە داهێنەر: *(an ~ writer)*. (٤) تایبەتی بە وێنەی سەرەتایی (کە وێنەی تری لەبەر وەردەگیرێ). *n.* (۱) وێنەی سەرەتایی (کە وێنەی تری لەبەر وەردەگیرێ): *(This is not the ~ but only a copy.)* (۲) بەرهەمی هونەری یا وێژەی ڕەسەن. (۳) کەسێک کە نوێنرابێ لە تابلۆیەکدا یا سەرباسی چیرۆکێک بێت (٤) کەسێکی داهێنەر؛ داهێنەر. (٥) کەسێکی سەیر. (٦) ئەو زمانەی کە لە سەرەتاوە بەرهەمێکی وێژەیی پێ نووسراوە *(to read Homer in the ~)*

originality (ə-rij′ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) ڕەسەنی؛ تازەیی (بەرهەمی هونەری‌و وێژەیی... هتد): *(His work does not show much ~ .)*. (۲) شتێکی ڕەسەن یا تازە

originally (ə-rij′ə-n'l-i), *adv.* (۱) لە سەرەتاوە؛ لە بنچینەوە. (۲) بە شێوەیەکی دیارو جیاواز؛ بە ڕەسەنی.

original sin, یەکەم گوناهی ئادەم (ئاین).

originate (ə-rij′ə-nāt′), *v.t.* داهێنان؛ هێنانەڕوو؛ دەستپێکردن.

v.i. داهاتن؛ پەیدابوون؛ هاتنەڕوو؛ دەستپێکردن.
-origination *(n.).*

originative (ə-rij′ə-nā′tiv), *adj.* داهێنەر؛ توانای داهێنانی هەیە.

originator (ə-rij′ə-nā′tĕr), *n.* داهێنەر؛ دەستپێکەر.

oriole (ôr′i-ō′ri-ōl′ät), *v.t. & v.i.* (۱) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات؛ ڕووکردنە لایەک. (۲) ڕاهاتن؛ شارەزابوون؛ چاووگوێ کردنەوە یا کرانەوە؛ شارەزاکردن: *(~ oneself)*.

orientation (ôr′i-en-tā′shən), *n.* (۱) (ا) ڕاهاتن؛ ڕاهێنان. (ب) شارەزابوون؛ شارەزاکردن؛ پێشاندان؛ پێناسین؛ چاوو گوێ کرانەوە: *(an ~ week for new students at the university)* (۲) (ا) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات؛ دڕووستکردنی کڵێسە بە جۆرێک کە قوربانیگاکەی یا پێش نوێژگاکەی لە لای ڕۆژهەڵاتەوە بێت. (ب) ڕوو؛ لا. (۳) شێوەی بیرکردنەوەو فەلسەفەو مەیل‌و هەلومەرجێک: *(What is the ~ of the new president*.

orifice (ôr′ə-fis, or′ə-fis), *n.* l′, ō′ri-ōl′), *n.* بانگەوازەیەکی ڕەنگاوڕەنگە لە توخمی ڕیشۆڵە.

orison (ôr′i-z'n, or′i-z'n), *n.* (usually in plural), نوێژ؛ نزا.

ormolu (ôr′mə-lōō′), *n.* زەرد؛ زێڕە دروزنە (لە مسی زەردو کانزای تر پێکدێت‌و شتی پێ دەڕازێنرێتەوە).

ornament (ôr′nə-mənt), *n.* (۱) جوانکەر؛ شتی ڕازێنەرەوە؛ نەخشونیگار. (۲) خشڵ؛ تیتە. (۳) ئارایش؛ ئارایش. (٤) جێی شانازی؛ کەسێک کە جێی شانازی بێت بۆ کۆمەڵ یا پیشەکەی.

v.t. ڕازاندنەوە؛ جوانکردن.

ornamental (ôr′nə-men′t'l), *adj.* ڕازێنەرەوە؛ جوانکەر؛ هی ڕازاندنەوە.

n. شتێکی جوان‌و ڕازێنەرەوە (بەتایبەتی درەختێک یا ڕووەکێک کە بۆجوانی‌یەکەی دەپوێنرێت نەک بۆ بەرەکەی).

ornamentation (ôr′nə-men-tā′shən), *n.* (۱) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن؛ جوانکاری. (۲) شتی جوان‌و ڕازێنەرەوە؛ خشڵ.

ornate (ôr-nāt′), *adj.* (۱) زۆر ڕازاوە؛ لە ڕادە بەدەر ڕازاوە: *(an ~ hall)*

(۲) ڕازاوە (وێژە): *(an ~ literary style)*.
-ornately *(adv.)*; **ornateness** *(n.).*

ornery (ôr′nēr-i), *adj.* (١) بێ حەیا و چەقاوەسوو؛ شەڕەنگێز؛ تەگەجێکڵانە؛ بەدڕەفتار. (٢) کەللەڕەق؛ سەرسەخت. (٣) پیس و بۆگەن؛ بێ نرخ. (٤) هەرەمە؛ ڕەمەکی؛ بازاڕی.

ornithic (ôr-nith′ik), *adj.* باڵندەیی. هی باڵندە.

ornitho-, ornith- (ôr′ni-thō, ôr′ni-thə), پێشگرێکە بەمانای: باڵندە

ornithologist (ôr′ni-thol′ə-jist), *n.* باڵندەناس؛ زانای باڵندە.

ornithology (ôr′ni-thol′ə-ji), *n.* باڵندەناسی؛ زانستی باڵندە. **-ornithological** *(adj.)*.

oro- (ôr′ō, or′ə), پێشگرێکە بەمانای: شاخ؛ کێو؛ چیا.

orogenesis (ôr′ə-jen′ə-sis), *n.* = orogeny.

orogeny (ô-roj′ə-ni), *n.* شاخ و کێو پێکهاتن (بەتایبەتی لە نەتجامی جوڵانەوەی زەمینەوە)؛ پەیدابوونی چیا.

orography (ô-rog′rə-fi), *n.* شاخ‌وکێوناسی (کە بەشێکە لە جوگرافیا) **-orographic; orographical** *(adj.)*.

oroide (ō′rō-īd′, ō′rō-id), *n.* داڕشتەی زەرد یا زێڕە دروزنە: داڕشتەیەکە لە مس و توتیا و تەنەکە پێکدێت لە زێڕ دەچێ خشڵی هەرزانبەهای لێ دروست دەکرێت.

orometer (ô-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری بەرزی شاخ.

orotund (ôr′ə-tund′, ō′rə-tund′), *adj.* (١) گەورە (دەنگ)؛ دەنگدەرەوە؛ پڕو زرنگاوە. (٢) بە تەنتەنە (گفتوگۆ، نووسین)؛ بە کەش‌وفش؛ ڕازاوە؛ خۆهەڵکێشاو. *(~ talk)*.

orphan (ôr′fən), *n.* هەتیو؛ بێ باوک و دایک؛ بێ باوک یا دایک. *adj.* (١) هەتیو. (٢) هی هەتیو. *(an ~ home)*. *v.t.* هەتیوکردن؛ کردن بە هەتیو.

orphanage (ôr′fən-ij), *n.* (١) هەتیوی؛ هەتیوێتی. (٢) هەتیوخانە. (٣) هەتیوان.

orphanhood (ôr′fən-hood′), *n.* هەتیوی؛ هەتیوێتی.

Orpheus (ôr′fi-əs, ôr′fūs), *n.* نۆرفیەس: سازژەنێک بوو سازی نەوەندە دڵگیری لێدەدا گیاندارو دارو بەردی دەجوڵاند (ئەفسانەی یۆنانی).

Orphic (ôr′fik), *adj.* (١) تایبەتی بە بیروباوەڕو نەریتی " نۆرفیەس " . (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) خۆش و دڵگیر وەک ئاوازی " نۆرفیەس " ؛ دڵفڕین. ئاوان. (٣) [-o]، نادیار؛ لێڵ؛ شاراوە.

orphrey (ôr′fri), *n.* تیرەیەکی نەخش و نیگاراویە بە عەبای قەشەوە.

ortho- (ôr′thō, ôr′thə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ڕێک؛ ڕاست؛ ستوونی. (٢) گۆشەی ڕاست. (٣) ڕاست؛ تەواو؛ بە جوانی و باشی کراو: *(orthography)*. (٤) ڕاستکردنەوەی چەوتی و ئاتەواوی (بەتایبەتی لێسقان): *(orthopedics)*

orthodontia (ôr′thə-don′shi-ə), *n.* ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارووخێچ.

orthodontic (ôr′thə-don′tik), *adj.* تایبەتی بە ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارووخێچ.

orthodontics (ôr′thə-don′tiks), *n.* = orthodontia.

orthodontist (ôr′thə-don′tist), *n.* ددان ڕاستکەرەوە: دانسازی ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارووخێچ.

orthodox (ôr′thə-doks′), *adj.* (١) لەسەر ئاینی باو؛ بەپێی ئاینی چەسپیو کۆن باو. (٢) بەپێی نەریت و دەستووری کۆن و چەسپیو: *(~ ideas)*. (٣) [O-]، تایبەتی بە کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی: *(O~ church)*.

orthodoxy (ôr′thə-dok′si), *n.* (١) ڕاستێتی (بیروباوەڕ، ڕەووشت، کردەوە)؛ پەیڕەوی کردنی نەریت و دەستووری کۆن و چەسپیو. (٢) بیروباوەڕو کردەوەو نەریت و دەستووری کۆن.

orthoepy (ôr-thō′i-pi, ôr′thō-i-pi), *n.* (١) زانستی دەنگ؛ دەنگناسی (زمانەوانی). (٢) بێژانی ڕێک‌وپێک؛ بێژەی ڕاست یا تەواو. **-orthoepic** *(adj.)*; **orthoepist** *(n.)*.

orthogenesis (ôr′thə-jen′ə-sis), *n.* (١) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: گۆڕان لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر بە ڕێک‌وپێکی و بەپێی پەیڕەوێکی تایبەتی پوودەدات نەک هەر لەخوە (زیندەوەرزانی). (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە هەموو گەلێک یا کۆمەڵێک بە هەمان قۆناغی گۆڕیندا تێ دەپەڕێ؛ نەگەڕچی دەوروبەریشی جیاواز بێت (کۆمەڵناسی). **-orthogenetic** *(adj.)*; **orthogenetically** *(adv.)*.

orthogonal (ôr-thog′ə-n'l), *adj.* هی گۆشەی وەستاو؛ تایبەتی بە گۆشەی ڕاست

orthography (ôr-thog′rə-fi), *n.* (١) ڕێنووس؛ نووسینەوەی ڕاست. (٢) حونجەکردن؛ حونجە. (٣) خۆش نووسی؛ دەسخەت خۆشی. **-orthographic; orthographical** *(adj.)*.

orthopedic, orthopaedic (ôr′thə-pē′dik), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی نێسقان؛ هی نێسقانی شکاو گرتنەوە یا نەشتەرکاری کردن.

orthopedics (ôr′thə-pē′diks), *n.pl.* پزیشکەوانی نێسقان؛ نەشتەرکاری نێسقان.

orthopedist, orthopaedist (ôr′thə-pē′dist), *n.* پزیشکی نێسقان.

orthopedy (ôr′thə-pē′di), *n.* = orthopedics.

orthoscope (ôr′thə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی چاو (پزیشکەوانی)؛ بینەری چاو.

ortolan (ôr′tə-lən), *n.* باڵندەیەکی گۆشت خۆشە لە توخمی چۆلەکەیە.

-ory (ôr′i), پاشگرێکە بەمانای: (١) هی؛ وەک؛ تایبەتی بە. (٢) جێ؛ هەڵبەند؛ – خانە: *(directory)*.

oryx (ôr′iks, ō′riks, or′iks), *n.* مانگا کێوی ئەفەریقا؛ کەلەکێوی.

oscillate (os′ə-lāt′), *v.i.* (١) لەرینەوە؛ لەرانەوە. (٢) ڕاپایی کردن؛ دوودڵی کردن؛ گۆڕان.

oscillation (os′ə-lā′shən), *n.* (١) لەرینەوە؛ لەرانەوە (٢) ڕاپایی؛ دوودڵی؛ دوودڵی کردن؛ گۆڕان. (٣) لەرەلەر (ئەلەکتریک)

oscillator (os′ə-lā′tĕr), *n.* (١) (ا) لەرەلەرکەر؛ لەرۆک. (ب) ڕاپاکەر؛ دوودڵی کەر. (٢) ئامێری لەرەلەر درووستکەر (رادیۆ، ئەلەکتریک).

oscillogram (ə-sil′ə-gram′, os′i-lə-grăm′), *n.* وێنەی لەرینەوە (ئەلەکتریک).

oscillograph (ə-sil′ə-graf′, os′i-lə-gräf′), *n.* تۆمارکەری لەرینەوەی تەووژمی ئەلەکتریکی.

oscilloscope (ə-sil′ə-skōp′), *n.* = oscillograph.

oscitancy (os′i-tən-si), *n.* (١) باوێشک دان. (٢) خەواڵوویەتی.

osculant (os′kyoo-lənt), *adj.* (١) (ا) ماچکەر؛ ماچکەری. (ب) بەرکەوتوو؛ لێخشاو. (٢) ناوکۆ (تایبەخۆی دوو توخمی زیندەوەر).

osculate (os′kyoo-lāt′), *v.t. & v.i.* (١) ماچ کردن. (٢) بەرکەوتن؛ لێخشان؛ لێوەدان. (٣) بەشداربوون لە چەند تایبەخۆیەکدا (زیندەوەرزانی). (٤) لێکەوتن (ئەندازە).

osculation (os′kyoo-lā′shən), *n.* (١) ماچ کردن؛ ماچ کران. (٢) ماچ. (٣) بەرکەوتن؛ لێخشان؛ لێدان. (٤) خاڵی لێکدان (ئەندازە)؛ لێکدان.

-ose (ōs), پاشگرێکە بەمانای: کاربۆهیدرات (وەک نیشاستەو شەکر): *(sucrose)*

-ose (ōs), پاشگرێکە بەمانای: پڕە لە؛ ئەو تایبەخۆیەی هەیە؛ – ئاسا: *(bellicose, morose)*

osier (ō′zhĕr), *n.* (١) دارەبی (بەتایبەتی ئەو جۆرە دارەبییەی کە خەڵەکانی سەبەتەو زەمیلەی لێ دروست دەکرێ). (٢) خەڵی دارەبییەکی وەها.

-osis (ō′sis), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بار؛ دۆخ؛ کار: *(osmosis)*. (ب) نەخۆشی: *(neurosis)*.

(ج) زیادە زۆربوون یا پێکهاتنێکی ناپەسەند. *(sclerosis)*.

osmium (oz′mi-əm, os′mi-əm), *n.* نۆزمیۆم: ماددەیەکی کانزایی سەختە

osmose (oz′mōs, os′mōs), *v.i.* دەڵاندن: دادان (ووشەی داهاتوو ببینە)

osmosis (oz-mō′sis, os-mō′sis), *n.* (۱) دەڵاندن؛ دادان؛ پێدا ڕەتبوون. (۲) هەڵمژین؛ فێربوون لەخۆوە و بێ هەوڵدان. *(to learn a language by ~)*

osprey (os′pri), *n.* باڵندەیەکی ماسی خۆرە لە واشە دەچێت.

osseous (os′i-əs), *adj.* ئێسقاناوی؛ لە ئێسقان دەچێ؛ ئێسکدار.

ossicle (os′i-k'l), *n.* ئێسقانە بچکۆلە (بەتایبەتی هی ناو گوێچکە)؛ ئێسکۆلە

ossification (os′ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) بوون بە ئێسقان؛ ئێسقان پێکهاتن. (۲) (أ) وەک ئێسقان لێهاتنی ڕیشاڵ. (ب) کۆمەڵێک ڕیشاڵی ڕەق بوو. (۳) وەک بەردلێهاتنی دڵ، هەست، مێشک

ossifrage (os′ə-frij), *n.* (۱) lammergeier . (۲) osprey .

ossify (os′ə-fī′), *v.t. & v.i.* (۱) کردن بە ئێسقان؛ بوون بە ئێسقان؛ وەک ئێسقان لێهاتن. (۲) وەک بەردلێهاتنی دڵ. هەست، یا مێشک.

ossuary (os′ū-er′i, osh′ū-er′i), *n.* ئێسقاندان: دەفرێکە بۆ هەڵگرتنی ئێسقانی مردووان.

osteal (os′ti-əl), *adj.* : osseous.

osteitis (os′ti-ī′tis), *n.* هەوکردنی ئێسقان

ostensible (os-ten′sə-b'l), *adj.* لەڕوو: دیار؛ ڕووالەت؛ سەرزاری *(an ~ reason or purpose)*

ostensibly (os-ten′sə-bli), *adv.* لەڕوو؛ بە ناو؛ بە ڕووالەت؛ بە سەرزاری *(He was ~ for us but in reality he was against us.)*

ostensive (os-ten′siv), *adj.* (۱) (أ) لەڕوو؛ ڕووالەت؛ سەرزاری. (ب) وا دەرخەر. (۲) ئاشکرا؛ دیار.

ostentation (os′tən-tā′shən), *n.* خۆبادان؛ خۆنواندن؛ کەشوفش *(the ~ of the newly-rich)*

ostentatious (os′tən-tā′shəs), *adj.* (۱) خۆبادەر؛ خۆنوێنەر؛ بە کەشوفش؛ بە تەنتەنە. *(an ~ person, manner, etc.)*. (۲) بۆ کەشوفش کراو؛ بۆ تەنتەنەو خۆبادان کراو؛ کەشوفشاوی؛ *(~ jewelry)*

osteo-, oste- (os′ti-ō, os′ti-ə), پێشگرێکە بەمانای: ئێسقان.

osteoblast (os′ti-ə-blast′), *n.* شانەی ئێسقان پێکهێنەر.

osteoclasis (os′ti-ok′lə-sis), *n.* شکاندنەوەی ئێسقان بۆ گرتنەوەی بە باشی و ڕێکوپێکی.

osteoclast (os′ti-ə-klast′), *n.* (۱) شانەیەکە ئێسقانی نەویستراو لەناودەبات. (۲) ئامێری ئێسقان شکاندنەوەو گرتنەوەی بە ڕێکوپێکی.

osteoid (os′ti-oid′), *adj.* لە ئێسقان دەچێ

osteology (os′ti-ol′ə-ji), *n.* ئێسقانناسی؛ زانستی ئێسقان **-osteologist** *(n.)*; **osteological** *(adj.)*.

osteoma (os′ti-ō′mə), *n.* سندانی ئێسقان؛ سندانی شانەی ئێسقان

osteomyelitis (os′ti-ō-mī′ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی مۆخ

osteopath (os′ti-ə-path′), *n.* پزیشکی چارەکەری نەخۆشی لەڕێی دەستکاری کردن و ڕاستکردنەوەی بڕبڕەی پشتەوە.

osteopathy (os′ti-op′ə-thi), *n.* چارەکردنی نەخۆشی لەڕێی ڕاستکردنەوەی بڕبڕەی پشت و ماسولکەوە. **-osteopathist** *(n.)*.

osteophyte (os′ti-ə-fīt′), *n.* زیادە ئێسقان

osteoplasty (os′ti-ə-plas′ti), *n.* نەشتەرکاری ئێسقان؛ پینەکاری ئێسقان

osteotome (os′ti-ə-tōm′), *n.* ئێسقانبڕ؛ ئامێری ئێسقان بڕین.

osteotomy (os′ti-ot′ə-mi), *n.* ئێسقان بڕینەوە (نەشتەرکاری)؛ نەشتەرکاری ئێسقان.

ostiary (os′ti-er′i), *n.* (۱) دەرگاوانی کڵێسە. (۲) فەرمانبەری کڵێسەی کاسۆلیکی وەک قەشە.

ostiole (os′ti-ōl′), *n.* کونێلە؛ کون؛ دەم.

ostler (os′lēr), *n.* مەیتەر.

ostosis (os-tō′sis), *n.* پێکهاتنی ئێسقان.

ostracism (os′trə-siz'm), *n.* (۱) شاربەدەرکردن (لە یۆنانی کۆندا)؛ پەڕەوازە؛ دەربەدەرکردن. (۲) تەرەکردن؛ تەراندن؛ پەڕەوازەکردن؛ ناوارەکردن

ostracize (os′trə-sīz′), *v.t.* شاربەدەرکردن؛ دەربەدەرکردن؛ تەرەکردن؛ پەڕەوازەکردن.

ostrich (ôs′trich, os′trich), *n.* حوشترمەل؛ ووشترمەل؛ ووشترمورخ.

other (u*th*′ēr), *adj.* (۱) (أ) تر؛ ئەوی تر؛ ئەوی کە: *(the ~ foot)*. (ب) ئەوانی تر؛ ئەوانی کە: *(His ~ books are better than this.)*. (۲) هی تر؛ جیاواز؛ هی جیاواز: *(any ~ girl)*. (۳) زیادە؛ هی تر؛ هی کە: *(He has no ~ coat.)*. (٤) پێشوو: *(O~ times had their own customs.)*. *pron.* (۱) ئەوی تر: *(Each loved the ~ .)*. (۲) هی تر (مرۆڤ، شت): *(How many ~s are there?)*. *adv.* هیچی تر؛ هیچی کە: *(He can't do ~ than go.)*.

every other, هەر یەک نە یەکێک: *(every other person, house, day, week, etc.)*

of all others, زیاتر لە هەموو؛ زیاد لە هەموویان.

the other day (or night, etc.), دەمێک نێیە؛ تازە؛ لەم چەندانەدا.

otherwhere (u*th*′ēr-hwâr′), *adv.* [Arch. or Dial.], لە شوێنی تردا؛ بۆ شوێنێکی تر.

otherwhile (u*th*′ēr-hwīl′), *adv.* [Archaic or Dial], لە کاتێکی تردا.

otherwise (u*th*′ēr-wīz′), *adv.* (۱) بەپێچەوانە؛ بە شێوەیەکی تر؛ جیاواز: *(He says ~ .; She believed ~ .)*. (۲) لە هەموو ڕوویەکی ترەوە؛ ئەگینا: *(The rent is high, but ~ the house is satisfactory.)* (۳) ئەگەرنا؛ ئەگینا؛ دەنا: *(Do what you are told ~ you will be punished.)* *adj.* هی تر؛ جیاواز؛ بە جۆرێکی تر: *(His answer could not be ~ .)*

other world, ئەوەو دنیا؛ دنیای تر.

otherworldly (u*th*′ēr-wūrld′li), *adv.* (۱) تایبەتی بە ئەوەو دنیا. (۲) ئەوەو دنیا پەرست؛ خۆ تەرخانکەر بۆ شتی ئەوەو دنیایی و گیانی و گوێ نەدەر بە شتی ئەم دنیایە. **-otherworldliness** *(n.)*.

otic (ō′tik, ot′ik), *adj.* گوێچکەیی؛ هی گوێچکە.

otiose (ō′shi-ōs′, ō′ti-ōs′), *adj.* (۱) تەمەڵ؛ بێکارە. (۲) بێ سوود؛ بێ کەڵک.

otitis (ō-tī′tis), *n.* گوێ هەوکردن؛ گوێ چوزانەوە.

oto-, ot- (ō′tō, ō′tə), پێشگرێکە بەمانای: گوێ؛ گوێچکە.

otocyst (ō′tə-sist′), *n.* کیسی شلەداری بیستن و لەنگەرگیری لە بێ بڕبڕەکاندا.

otolaryngology (ō′tə-lâr′iŋ-gol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی قورگ و گوێ.

otolith (ō′tə-lith′), *n.* گەردێکی بەردین یا ئێسقانی ناو گوێچکەیە.

otology (ō-tol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی گوێ. **-otological** *(adj.)*; **otologist** *(n.)*.

otoscope (ō′tə-skōp′), *n.* بینەری گوێ: ئامێری تێڕوانینی

تاقیکردنەوەی گوێ.

otter (ot′ĕr), *n.* (۱) سەگ ئاو؛ گیاندارێکی ئاوی گۆشتخۆری تووکنی قاچ پەردەداری پەل کورتی بچووکە. (۲) کەولّی ئەم گیاندارە.

Ottoman (ot′ə-mən), *adj.* عوسمانی؛ عوسمانی؛ تورکی

n. (۱) عوسمانییەک؛ تورکێک؛ تورک. (۲) [ŏ-] : جۆرە کورسییەکی نزمی بێ پشتە. (ب) جۆرە قەنەفەیەکە. (ج) کورسی بێ

Ottoman Empire, ئیمپراتۆرنشینی عوسمانی.

oubliette (o͞o′bli-et′), *n.* زیندانی ژێرزەمین.

ouch (ouch), *interj.* ئاخ؛ ئۆف؛ دەنگێکە ئازاری کوتوپڕ دەگەیەنێ.

ouch (ouch), *n.* [Archaic]. (۱) یەخەبەندی بە گەوهەر پازاوە. (۲) جێی گەوهەر تێخستن (وەک ئەنقەو یەخەبەند... هتد).

v.t. [Archaic], پازاندنەوە بە یەخەبەندی گەوهەردار.

ought (ôt), *v.aux.* (۱) پێویستە؛ دەبێ:

(He ~ to pay his debts.)

. *(You ~ to eat more slowly.)* (۲) وا باشە؛ دەبێ

(۳) وا چاوەڕوان دەکرێ؛ نیاز وایە:

(I ~ to be through by next Friday.)

ought (ôt), *n.* هەر شتێک؛ هەرچی شتێک.

adv. هیچ

ought (ôt), *n.* سفر.

ounce (ouns), *n.* (۱) ئاونس شانزە یەکی پاوەند

. *(an ~ of care, kindness, intelligence, etc.)* (۲) نەختێک؛ تۆزێک:

ounce (ouns), *n.* پلنگی سپی؛ پلنگی بەفری.

our (our), *pron.* هی ئێمە؛ مان؛ - ی ئێمە:

(~ home; ~ goal; ~ share)

ours (ourz), *pron.* هی خۆمان؛ هی ئێمە؛ - ی ئێمە.

(a friend of ~ ; This house is ~ .; O~ are better.: O~ is larger than yours.)

ourself (our-self′), *pron.* خۆمان (بە زمانی شاهانە)؛ خۆم.

ourselves (our-selvz′), *pron.* (۱) خۆمان؛ خۆمان؛ دووپاتکردنەوە:

(We went ~ .)

. *(We hurt ~ .)* (۲) خۆمان

(۳) خۆمان؛ تەواو خۆمان:

(We are not ~ when we rage like that.)

-ous (əs), پاشگرێکە بەمانای پڕ لە: *(joyous, odorous)*

oust (oust), *v.t.* دەرکردن لە کار؛ لابردن؛ لێ خستن:

(to ~ a president from office)

ouster (ous′tēr), *n.* (۱) دەرکردن (لە کار)؛ دەرکران؛ لابردن؛ لێ خستن:

(The demonstrations led to the ~ of the president.)

(۲) دەرکەر؛ لابەر

(۳) خانوو زەوی‌وزار لیسەندنەوە بە ناڕەوایی؛ لە مالّ یا مولّک دەرکردن بەزۆر؛ مولّکو مالّ زەوتکردن.

out (out), *adv.* (۱) (ا) لە دەرەوە؛ بۆ دەرەوە: *(~ of the house)* . (ب) دەرەوە؛ لە دەرەوەی مالّ. (ج) مانگرتوو.

. *(Come ~ and play .)* (۲) دەرێ؛ دەرەوە:

. *(Disease broke ~ .)* (۳) بەربابوون

. *(tired ~)* (٤) بە تەواوی؛ بەکجار:

. *(The moon came ~ .)* (٥) هاتنەدەرەوە؛ دەر:

(٦) خستنە ناو بازارەوە؛ دەرهێنان:

(The firm put ~ a new line of shoes.)

. *(fade ~ ; burn ~ ; die ~)* (۷) دوایی هاتن؛ تەواوبوون؛ نەمان:

. *(speak ~)* (۸) بە دەنگی بەرز؛ بە تووند:

. *(stand ~)* (۹) دیاربوون؛ دەرکەوتن؛ زۆر بەدەرەوەبوون:

. *(branch ~ ; spread ~ ; sort ~)* (۱۰) بلاوبوونەوە:

(۱۱) جیابوونەوە؛ ناکۆک بوون؛ دوورکەوتنەوە لە یەکتر:

(Friends may fall ~ .)

. *(pick ~)* (۱۲) لێ هەلّبژاردن

. *(He passed ~ .)* (۱۳) [Slang]، بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون:

adj. (۱) دەرەکی؛ هی دەرەوە: *(~post; ~field; ~lying)* . (۲) لە سنوور بەدەر؛ لە رادە بەدەر.

(۳) هی سەر سنوور.

. *(~ because of sickness)* (٤) نەهاتوو؛ نەدیار:

. *(~ at the elbow)* (٥) بەدەرەوە؛ هەلّماڵراو؛ ڕووت:

. *(~ five dollars)* (٦) دۆراو:

. *(The television is ~ .)* (۷) پەککەوتوو؛ شکاو؛ لە کارکەوتوو:

(۸) ناکۆک؛ ناڕێک

prep. (۱) لێوە؛ ئەیەوە (۲) لە دەرەوەی: *(~ this window)*

n. (۱) [Slang] ، بەڵگە؛ ڕێگەی خۆپەراندنەوە.

(۲) (*pl.*) حیزبی دۆراو (هەلّبژاردن). (۳) (ا) ووشە پەراندن (چاپەمەنی).

(ب) ووشەی پەرێنتراو. (٤) تۆپێک کە دەچێتە دەرەوە (یاری تەنس)

v.i. ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن: . *(Truth will ~)*

v.t. (۱) دەرکردن؛ کردنەدەرەوە بە زۆر.

(۲) [British Slang]، بە زەویدا دان.

interj. بڕۆ دەرەوە؛ بچۆ دەرەوە

all out, [Colloq.], بە تەواوی؛ بە یەکجاری؛ پڕ بە دڵ

on the outs, [Colloq.], ناکۆکن؛ ناڕێکن.

out and out, بە تەواوی؛ تەواو؛ لە سەدا سەد:

(He's a scoundrel out and out .)

out for, زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلاکردن.

out from under, [Colloq.], لە گیروگرفت یا مەترسی ڕزگاربوون.

out of, (۱) لە ناوەوەی.

(۲) لە؛ لەناو ژمارەیەک کەس یا شتدا:

(Out of a hundred people two were chosen.)

(۳) لە دەرەوەی؛ دوور لە؛ دوورە دەست:

(out of the reach of police)

. *(buildings made out of stone)* (٤) لە:

. *(out of spite)* (٥) لە؛ بەهۆی؛ لەوەوە:

. *(out of money)* (٦) بێ؛ پێ نەبوون:

(They were cheated out of fifty dollars.) (۷) لێ سەنران؛ لێ

out of place, لە جێی خۆیدا نییە؛ ناگونجێ.

out of sight, نابینرێ؛ نەبینراو؛ لە چاو وون بوو.

out to, . *(He is out to get you.)* زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلاکردن:

out- (out), پێشگرێکە بەمانای: (۱) دەرەکی؛ دەرەوە:

(outbuilding, outpatient)

. *(outbound; outcast)* (۲) بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە:

(۳) باشتر لە (پێشبڕکێ)؛ گەورەتر لە؛ خێراتر لە؛ زۆرتر لە:

(outrun; outdo; outsell)

outage (out′ij), *n.* بڕین (ئەلەکتریک)؛ بڕان؛ وەستان:

(a power ~ lasting several hours)

out-and-out (out′ən-out′), *adj.* تەواو؛ بە تەواوی؛ لە سەدا سەد؛ ئێجگار.

outbalance (out-bal′əns), *v.t.* سەنگینتربوون لە؛ زۆرتربوون لە

outbid (out-bid′), *v.t.* لەسەر زیادکردن (هەراج)؛ پارە زیاتر دان.

outbound (out′bound′), *adj.* . *(an ~ train)* پڕۆشتوو؛ چوو:

outbrave (out-brāv′), *v.t.* (۱) ئازاتربوون لە.

(۲) لێ نەترسان؛ بەرەو ڕوو وەستان.

outbreak (out′brāk′), *n.* بەربابوون؛ بڵاوبوونەوە؛ تەقینەوە:

(an ~ of war, violence, disease, etc.)

outbreed (out-brēd′), *v.t. & v.i.* (۱) لە یەک چاک کردن لەگەڵ

توخمی جیاوازدا. (۲) ژنهێنان‌و شووکردن له دەرەوەی خێڵ یا خێزان.

outbreeding (out′brēd´iŋ), *n.* (۱) نە یەک چاک کردن لەگەڵ توخمی جیاوازدا (۲) ژنهێنان‌و شووکردن لە دەرەوەی خێڵ یا خێزان.

outbuilding (out′bil´diŋ), *n.* خانووی دەرەوە: خانوویەکی بچووک لە دەرەوەی مال بەڵام بەشێکە لێی (وەک کایەن، تەوێلە، سایەبان، چەرداخ...).

outburst (out′bûrst′), *n.* هەڵچوون، تووڕەیی، شادی... هتد)؛ هاڕە؛ تەقینەوە. *(an ~ of emotions, anger, joy, violence, etc.)*

outcast (out′kast´, out′käst´), *adj.* دەربەدەر؛ دەربەدەرکراو

n. (۱) کەسێکی دەربەدەر؛ کەسێکی تەرە یا نەویستراو. (۲) کەسێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی هیچ‌وپووچ

outcaste (out′kast´, out′käst´), *n.* کەسێکی لە چین یا خێڵی خۆ دەرکراو (لە هیندستان).

outcome (out′kum´), *n.* ئەنجام؛ بەر؛ مایە.

outcry (out′krī´), *n.* (۱) هاوار؛ قیژە؛ نالە. (۲) ناڕەزایی دەربڕینێکی توندوتیژ.

outdated (out-dāt′id), *adj.* کۆنەباو؛ باونەماو؛ کۆن.

outdistance (out-dis′tәns), *v.t.* پێشکەوتن؛ پێشبڕکێ یا ملەملێ).

outdo (out-dōō′), *v.t.* بۆڕپێدان؛ لێ بردنەوە؛ پێشکەوتن: *(He will ~ anybody in wit.)*

outdo oneself, (۱) بۆر بە خۆ دان؛ لە خۆ باشتربوون؛ باشتر بە ئەنجام گەیاندن لە ڕابوردووی خۆ. (۲) هەوڵێکی ئێجگار زۆر دان.

outdoor (out′dôr´, out′dōr´), *adj.* دەرەوە؛ هی دەرەوەی مال؛ هی شوێنی کراوە؛ دیدەوانی: *(~ games)*.

outdoors (out´dôrz′, out´dōrz′), *adv.* دەرەوە؛ دەرەوەی مال: *(Is it cold ~ ?)*

n. دەشت‌ودەر؛ دەرەوە. *(She loves the ~ .)*.

outer (out′ēr), *adj.* (۱) دەرەکی؛ هی دەرەوە؛ دوور لە ناوچەقەوە. (۲) دوور؛ پەر؛ لاتەریک: *(~ regions)*.

outermost (out′ēr-mōst´), *adj. & adv.* پەڕتڕین؛ دەرەوەترین؛ دوورترین

outer space, بۆشایی دەرەوەی ئاسمان.

outface (out-fās′), *v.t.* (۱) چاوشکاندن؛ بۆڕپێدان لە چاو تێ بڕیندا. (۲) بەرەو ڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن.

outfall (out′fôl´), *n.* ئاوەڕێژ جۆگە، ڕووبار، زێراب).

outfield (out′fēld´), *n.* (۱) پەڕی یاریگای بێسبۆل (۲) یاریکەرانی نەم ناوچەیەی یاریگای بێسبۆل.

outfit (out′fit), *n.* (۱) کەرەسە. *(a carpenter's ~)*. (۲) دەستەجل؛ بەرگ؛ جل‌وبەرگ. *(an elegant ~)*.

(۳) دەستەیەکی هەمان پیشە (بەتایبەتی هی سوپا یا بازرگانی). (٤) کەرەسە یا جل‌وبەرگ پێدان؛ بەبەرگرتن

v.t. بەبەرگرتن؛ جل‌وبەرگ‌و کەرەسەی گەشت‌و یاری‌و کار پێدان.

-outfitter *(n.)*.

outflank (out-flaŋk′), *v.t.* (۱) دەورەدان (هێزی دوژمن)؛ دەورگرتن. (۲) ڕێ لێ بەستنەوە؛ داناتربوون لە؛ دەست بەسەر ئاحەزدا ڕۆیشتن.

outflow (out′flō´), *n.* (۱) لە بەر ڕۆیشتن (شلە، ئاو)؛ ڕەوت؛ ڕۆیشتن؛ تەورێم؛ ڕۆیشتنی خشۆکانە؛ خەرج کردن. (۲) لە بەر ڕۆیشتوو؛ ئەو شتەی لە بەری دەڕوات. (۳) ئەو هەندەی لە بەری شتێک دەڕوات؛ ئەوەندەی خەرج دەکرێت.

outfoot (out-foot′), *v.t.* خێراتر ڕۆیشتن یا ڕاکردن لە.

outfox (out-foks′), *v.t.* فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە؛ زۆڵتربوون لە.

outgeneral (out-jen′ēr-әl), *v.t.* لێ بردنەوە لە سەرکردایەتی‌و پیلان دانانەوە.

outgo (out-gō′), *v.t.* تێپەڕبوون؛ پێشکەوتن؛ زیاتربوون لە.

n. (۱) ڕۆیشتن؛ لە بەر ڕۆیشتن؛ خەرجکاری.

(۲) خەرجی؛ پارەی خەرج کراو.

outgoing (out′gō´iŋ), *adj.* (۱) (!) ڕۆیشتوو؛ ئەوەی دەڕوات: *(an ~ ship)*

(ب) خەریکە دەڕوات‌و دەبێتە هی ڕابوردوو: *(the ~ administration, government, director, etc.)*

(۲) ڕووکراوە؛ سەر بەدەرەوە؛ ڕوو بەدەرەوە؛ کۆمەڵخواز؛ ڕووخۆش *(an ~ person)*

n. (۱) ڕۆیشتن؛ چوون. (۲) (*pl.*) پارەی خەرج کراو؛ خەرجی.

outgrow (out-grō′), *v.t.* (۱) گەورە بوون‌و ئیتر بە بەر نەکردن: *(to ~ one's clothes)*

(۲) خێراتر گەورەبوون؛ گەورەتربوون لە: *(Tom has outgrown his elder brother.)*

(۳) گەورەبوون‌و تەرک کردن (خوو): *(to ~ the bad habits of boyhood)*

outgrowth (out′grōth´), *n.* (۱) گەشەکردن؛ گەورەبوون؛ پەرەسەندن. (۲) وەچە؛ شتێکی تازە ڕووا یا گەشەکردوو: *(an ~ of new shoots on a branch)*

(۳) ئەنجام؛ مایە؛ بەرهەم: *(Crime is often an ~ of poverty.)*.

outguess (out-ges′), *v.t.* (۱) هەڵهێنانی نیازو پیلانی کەسێک یا لایەک. (۲) فێڵبازتربوون لە.

outhaul (out′hôl´), *n.* پەتی ڕاکێشانی بایەوان بەسەر تەوەری کەشتی‌و بەلەمی بایەواندا.

outhouse (out′hous´), *n.* (۱) ئاودەستخانەی دەرەوەی مال؛ ئاودەستی دەرەوە. (۲) **outbuilding**.

outing (out′iŋ), *n.* (۱) گەشت؛ سەیران. (۲) پیاسە

outland (out′land´), *n.* (۱) وڵاتی بێگانە. (۲) (*pl.*) ناوچە دەرەکی‌و دوورەکانی وڵاتێک؛ ناوچە پەڕەکانی وڵاتێک یا زەوی‌و زارێکی گەورە.

adj. (۱) بێگانە. (۲) پەڕ؛ تەرێک؛ دەرەوە.

outlander (out′lan´dēr), *n.* بێگانە؛ کەسێکی بێگانە؛ دەرەکی.

outlandish (out-lan′dish), *adj.* (۱) بێگانە؛ هی بێگانە (۲) سەیر؛ ناناسایی: *(an ~ dress)*.

(۳) کێوی. (٤) دوور؛ دەرەکی؛ لا چەپ؛ تەرێک.

outlast (out-last′, out-läst′), *v.t.* زیاتر بەرگەگرتن لە؛ زیاتر دەربردن یا بەردەوام بوون لە؛ بۆڕپێدان: *(These shoes will probably ~ me.)*

outlaw (out′lô´), *n.* (۱) تاوانبارێک کە مافی پاراستنی یاسایی لێ سەنرابێتەوە لەلایەن دادگاوە. (۲) قاچاخ؛ یاخی؛ کەسێکی یاخی؛ چەتە؛ تاوانبارێکی یاخی. (۳) گیاندارێکی تۆڕو دابین نەکراو.

v.t. (۱) بە یاخی دانان؛ بە چەتە دانان. (۲) لێسەندنەوەی مافی پاراستنی یاسایی. (۳) قەدەغەکردن: *(to ~ gambling)*.

outlawry (out′lô´ri), *n.* (۱) قەدەغەکاری؛ قەدەغەکردن؛ قەدەغەکران. (۲) بە یاخی دانران؛ مافی پاراستنی یاسایی لێ سەنرانەوە. (۳) یاخێتی؛ چەتەیی.

outlay (out′lā´), *n.* (۱) پارە خەرج کردن. (۲) ئەوەندەی کە خەرج دەکرێ؛ خەرجی.

v.t. پارە خەرج کردن.

outlet (out′let´), *n.* (۱) کون؛ دەرگا؛ کەلەبەر؛ دەروو. (۲) هۆی دەربڕین؛ کەلەبەر: *(an ~ for one's emotions, energies, etc.)*

(۳) کەلەبەر؛ جۆگەی لێ بووەوە؛ ئاوەڕۆ: *(the ~ of a lake)*.

(٤) (!) بازاڕ. (ب) فرۆشگای فرۆتەنێیەکی تایبەتی؛ فرۆشگا.

(٥) جێی سوێچ (ئەلەکتریک).

outlier (out′lī´ēr), *n.* (۱) دەرەکی؛ ئاوەکی؛ کەسێکی دابڕاو لە

کۆمەڵەکەیەوە (٢) کەسێک کە ماڵەکەی دووبارە لە شوێنی کارەکەیەوە.

(٣) تاشەبەردێکی داپراو لە دەروبەرەکەیەوە بەهۆی خوارنەوەوە (زەمیناسی).

outline (out′līn′), *n.* (١) چوارچێوە؛ سنوور؛ کەمەرە؛ چێوە.

(٢) شێوەی چوارچێوەیی؛ نیگارێک کە هەر چێوەی شتێک دەربخات: *(an ~ map of England)*

(٣) نەخشەیەکی سەرەتایی؛ پیلانێکی گشتی یا سەرەتایی: *(the ~ of a composition, lecture, paper, plan, etc.)*

(٤) کورتە؛ کورتەی باس؛ پوختە: *(the story ~)* .

v.t. (١) نەخشەکێشانی چوارچێوە؛ نیگارکێشانی چێوە.

(٢) کورتەکردن؛ پوختەکردن: *(to ~ a story)* .

(٣) پیلان یا نەخشەی سەرەتایی دانان: *(to ~ a plan)* .

outlive (out-liv′), *v.t.* زۆرتر ژیان لە؛ زیاتر مانەوە یا بەرگەگرتن لە؛ زیاتر دەربردن لە؛ بەردەوامتربوون لە: *(He will ~ us all.; His reputation will ~ him.)*

outlook (out′look′), *n.* (١) ڕووانکە. (٢) دیمەن. (٣) سەیرکردن.

(٤) شێوەی بینینی ژیان یا مەسەلەیەک؛ ڕا؛ بیروڕا؛ شێوەی هاتنە بەرچاو: *(a narrow ~ on life; an optimistic ~ on the future)*

(٥) لێ ڕامینین؛ نیشانەی داهاتوو؛ نەوەی چاوەڕوان دەکرێ لە داهاتوو: *(The ~ for trade is poor for next year.)*

outlying (out′lī′iŋ), *adj.* پەڕ؛ دوور؛ دووربەپەڕێز؛ لاچەپ؛ دوورە دەست *(~ villages, regions, etc.)*

outman (out-man′), *v.t.* (١) outnumber .

(٢) پیاوتربوون لە؛ ئازاتربوون لە.

outmaneuver, outmanoeuvre (out′mə-nōō′vĕr), *v.t.* فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە؛ لێ بردنەوە بە دانانی پیلانی باشتر.

outmatch (out-mach′), *v.t.* لێ بردنەوە باشتربوون لە.

outmoded (out-mōd′id), *adj.* باونەماو؛ کۆن؛ کۆنباو.

outmost (out′mōst′), *adj.* = outermost.

outnumber (out-num′bĕr), *v.t.* ژمارە زۆرتربوون لە.

out-of-date (out′əv-dāt′, out′ə-dāt′), *adj.* کۆن؛ باونەماو *(~ information)*

out-of-door (out′əv-dôr′, out′ə-dōr′), *adj.* = outdoor.

out-of-doors (out′əv-dôrz′, out′ə-dōrz′), *adj., n. & adv.* = outdoors.

out-of-the-way (out′əv-*thə*-wā′), *adj.* (١) تەرێک؛ لاچەپ؛ پەڕ؛ دوور؛ پەنا؛ دوورە دەست: *(an ~ village)* .

(٢) ناناسایی؛ سەیر؛ جیا؛ نابەجێ.

outpatient (out′pā′shənt), *n.* نەخۆشێک کە لە خەستەخانە دەرمان دەکرێت بێ ئەوەی لەوێ بنوێت.

outplay (out-plā′), *v.t.* باشتر یاری کردن لە.

outpost (out′pōst′), *n.* (ا) (١) پاسەوانگای سەر سنوور.

(ب) پاسەوانگایەک کە نەختێک دوورە لە ئوردوگاوە بۆ ڕێگەنەدانی هێرشی کوتوپڕی دوژمن. (ج) دەستەی پاسەوانانی پاسەوانگایەکی وەها.

(٢) شارۆچکەیەکی سەر سنوور.

outpour (out′pôr′, out′pōr′), *n.* هەڵڕژان؛ ڕژان؛ لێشاو؛ هەڵقوڵان

v.t. & v.i. هەڵڕشتن؛ ڕشتن؛ هەڵقوڵان؛ هەڵچوون.

outpouring (out′pōr′iŋ), *n.* هەڵڕژان؛ لێشاو؛ ڕژان؛ هەڵقوڵان؛ هەڵچوون و لەبەر ڕۆیشتن: *(an ~ of emotions)* .

output (out′poot′), *n.* (١) بەرهەم: *(the ~ of a gold mine, factory, etc.)*

(٢) ووزەی بەرهەم هێنراوی مەکینەیەک.

outrage (out′rāj′), *n.* (١) کارێکی زۆر دڕندانە و خراپ.

(٢) شوورەیی؛ شەرمەزاری.

(٣) سنوور شکاندن؛ یاسای مرۆڤایەتی شکاندن؛ کاری تاوانکارانە: *(The dropping of bombs on civilians is an ~ .)*

(٤) تووڕەیی‌یەکی زۆر.

v.t. (١) کارێکی زۆر دڕندانە و ناپەسەندانە کردن.

(٢) زۆر تووڕەکردن. (٣) بەزۆر گاین؛ بەزۆر سواربوون.

outrageous (out-rā′jəs), *adj.* (١) (ا) شوورەیی.

(ب) زۆر خراپ؛ زۆر ناشرین؛ تووڕەکەر: *(an ~ act; ~ behavior)*

(٢) دڕندە.

(٣) ئێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر؛ نابەجێ: *(She spends an ~ mount on clothes.)*

outrank (out-raŋk′), *v.t.* پلەوپایە بەرزتربوون لە.

outreach (out-rēch′), *v.t.* (١) تێپەڕبوون؛ زیاتر ڕۆیشتن لە.

(٢) درێژکردنەوە؛ دەست بۆ درێژکردن.

v.i. درێژبوونەوە؛ زیاتر ڕۆیشتن یا گەیشتن.

n. (١) دەست بۆ درێژکردن. (٢) ماوەی ئەم دەست بۆ درێژکردنە.

outride (out-rīd′), *v.t.* (١) سوارێکی باشتربوون؛ بەزاندن لە سواربدا. (٢) لێ پەڕینەوە بەبێ زیان (کەشتی لە زریان)

outrider (out′rīd′ĕr), *n.* (١) ئەسپ سواری ڕابەری گالیسکەیەک کە یا لە پێشەوەی گالیسکەکە یا لە تەنیشتی‌یەوە دەڕوات.

(٢) ڕابەر؛ چاوساغ؛ ئاوەڵ؛ پێشڕەو.

outrigger (out′rig′ĕr), *n.* پاڵپشتی سەرپەڕی درێژبووەوە (بۆ چەسپاندنی بەلەم و قەیاغ)؛ لەنگەر؛ کۆلەکە؛ شتی ڕاگر.

outright (out′rīt′), *adj.* (١) بەبێ مەرج؛ یەکسەر؛ بەبێ چەندوچۆن: *(~ grants for research)*

(٢) تەواو؛ بەبێ کەموزیاد: *(an ~ lie)* .

(٣) هەمووی بە یەک جار نەک بە مانگانە.

(٤) ڕاستوڕەوان؛ بێ پێچوپەنا.

(٥) [Archaic]، بۆ پێشەوە.

adv. (١) [Archaic] ، بۆ پێشەوە؛ ڕاستەوخۆ.

(٢) هەمووی؛ بە تەواوی: *(She rejected the proposal ~ .)* .

(٣) یەکسەر؛ دەمودەست: *(He was killed ~ .)* .

(٤) بە یەک جار نەک بە مانگانە: *(He bought the property ~ for cash.)*

outrun (out-run′), *v.t.* (١) خێراتر یا زیاتر ڕاکردن لە؛ باشتر ڕاکردن لە (٢) تێپەڕبوون؛ زیاتربوون لە.

(٣) دەربازبوون؛ خۆ نەدان بە دەستەوە.

outsell (out-sel′), *v.t.* زیاتر فرۆشتن لە.

outset (out′set′), *n.* (١) دەستپێکردن. (٢) سەرەتا: *(at the ~ of his career)*

outshine (out-shīn′), *v.t.* (١) زیاتر بریقانەوە لە؛ زیاتر شەوقدانەوە لە؛ بریسکەدارتربوون لە. (٢) باشتربوون لە؛ جوانتربوون لە: *(He ~s all his classmates.; She ~s the other girls.)*

v.i. بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریسکانەوە.

outshoot (out-shōōt′), *v.t.* (١) نیشانە شکێنی باشتربوون لە؛ تفەنگچی باشتربوون لە؛ باشتر پێکان لە. (٢) تێپەڕبوون.

v.i. دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەر هێنانەدەرەوە.

n. (١) شتی دەرپۆقیو؛ چوکڵە؛ وەچە.

(٢) هەڵقوڵان؛ تەووژم دان؛ لە بەر ڕۆیشتن.

outside (out′sīd′), *n.* (١) دەرەوە؛ دەرێ. (٢) ڕوو؛ ڕووالەت.

(٣) (the ~)، ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ.

adj. (١) دەرەکی؛ هی دەرەوە. (٢) سەرپەڕ؛ ئەوپەڕی.

(٣) کەم: *(There is an ~ chance of it happening.)* .

adv. (١) لە دەرەوە. (٢) بۆ دەرەوە؛ بۆ دەرێ. (٣) لە ڕادە بەدەر.

prep. (١) لە دەرەوەی؛ لە دیوی دەرەوەی.

(٢) [Colloq.]، جگە لە؛ بێجگە لە.

at the outside, پەڕی ئەوپەڕی.

outside of, (١) لە دەرەوەی؛ دەرەوە.

(٢) [Colloq.] جگه له؛ بێجگه له.

outsider (out-sīd′ĕr), *n.* (١) دەرەکی؛ ئاوەکی؛ بێگانە. (٢) ئەسپێکە کە لەوانە ئەپە پێشبڕکێ بەرێتەوە.

outskirt (out′skûrt´), *n.* usually in plural, قەراغ؛ دەوروبشت؛ دەرەوەی شار؛ نزیکی سنوور. *(on the ~s of the city)* .

outsmart (out-smärt′), *v.t.* [Colloq.], فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە.

outspeak (out-spēk′), *v.t.* (١) بە دەمویل تر بوون لە؛ دەم هەڵشتر بوون لە. (٢) بە ناشکرا ووتن؛ بە ناشکرا هاوارکردن.

v.i. بە ناشکرا ووتن؛ بە ناشکرا هاوارکردن.

outspoken (out′spō′kən), *adj.* قسە لەڕوو؛ بە دەم؛ بە دەمپل؛ دەم هەڵش. *(~ remarks; an ~ oritic of the government)* .

outspread (out-spred′), *v.t. & v.i.* بڵاوکردنەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ درێژبوونەوە؛ کشان

n. بڵاوبوونەوە؛ بڵاوی

adj. بڵاو

outstand (out-stand′), *v.i.* (١) دیاربوون؛ زۆر بەدەرەوەبوون (٢) دەرچوون؛ بە کەشتی؛ دەستکردن بە گەشتی دەریایی.

v.t. (١) بەرهەڵستی کردن. (٢) زۆر بەرگەگرتن؛ دەربردن

outstanding (out′stan′ding), *adj.* (١) دەربۆقیو؛ دیار؛ دەرکەوتوو؛ دەربەرچاو. *(an ~ landmark)* (٢) هەڵکەوتوو؛ زۆر لێهاتوو؛ ناسراو؛ نایاب. *(an ~ student, person, achievement, etc.)*

(٣) ا. بەدراو؛ نەدراوەتەوە؛ لەسەری ماوەتەوە؛ *(~ debts)* . ب) نەبڕراوە؛ نەخراوە بە لایەکدا؛ *(~ issues)* .

outstare (out-stâr′), *v.t.* (١) چاوشکاندن؛ بۆڕوانێدان لە چاو تن بڕینەوە. (٢) چاو تن بڕین و چاو نەترووکاندن

outstretch (out-strech′), *v.t.* (١) درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان. (٢) تێپەڕکردن؛ درێژکردنەوە و تێپەڕکردن.

outstrip (out-strip′), *v.t.* (١) خێراتربوون لە (پێشبڕکێ)؛ پێشکەوتن؛ بەجیهێشتن. (٢) باشتربوون لە.

outtalk (out-tôk′), *v.t.* بەزاندن بە قسە

outturn (out′tûrn´), *n.* بەرهەم

outward (out′wĕrd), *adj.* (١) هی دەرەوە؛ دەرەوە؛ دەرەکی. (٢) دیار؛ ئاشکرا؛ لەبەرچاو. (٣) بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە (٤) شتی نەک گیانی؛ بەرجەستەیی. (٥) ڕووانەتی؛ ڕووکەشی

adv. (١) لە دەرەوە؛ دەرەکی. (٢) بۆ دەرەوە؛ بۆ دەرێ (٣) بە ناشکرا؛ لەبەرچاو

n. (١) بەشی دەرەوە؛ دیوی دەرەوە (٢) جیهانی بینراو یا هەستپێکراو. (٣) ڕووانەت؛ ڕووکەش.

-outwardness *(n.)*.

outwardly (out′wĕrd-li), *adv.* (١) لە دەرەوە؛ بۆ دەرەوە. (٢) بە ڕووانەت؛ لەڕوو؛ بەسەرزاری *(Though frightened, she remained ~ calm.)*

outwards (out′wĕrdz), *adv.* بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە: *(The two ends are bent ~ .)*

outwear (out-wâr′), *v.t.* (١) تەواوکردن؛ پەکخستن؛ دراندن؛ سووانـ؛ زۆر بەکارهێنان و لە کەڵک خستن. (٢) زیاتر بەردەوام بوون لە؛ زیاتر نەرگەگرتن لە.

outweigh (out-wā′), *v.t.* (١) سەنگینتربوون لە؛ قورستربوون لە (٢) گرنگتربوون لە؛ زیاتربوون لە (بایەخ، گرنگی). *(The advantages of television ~ the disadvantages.)*

outwit (out-wit′), *v.t.* (١) فێڵبازتربوون لە؛ بۆڕوانێدان (بە قسەی داناو نەستەق)؛ بەزاندن بە زۆرزانی. (٢) [Archaic]. زیرەکتربوون لە.

outwork (out′wûrk´), *n.* سەنگەرێکی ناسەرەکی سەرپە.

v.t. (١) زیاترو باشتر ئیش کردن لە. (٢) تەواوکردن؛ نەنجامدان.

oval (ō′v'l), *adj.* هێلکەیی.

n. شتێکی شێوە هێلکەیی.

ovarian (ō-vâr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە هێلکەدان یا گەرادان.

ovariotomy (ō-vâr´i-ot′ə-mi), *n.* بڕین و دەرهێنانی هێلکەدان (نەشتەرکاری).

ovaritis (ō´və-rī′tis), *n.* هەوکردنی هێلکەدان.

ovary (ō′vēr-i), *n.* (١) هێلکەدان؛ گەرادان (٢) نەو بەشە ناوساوەی نێرک کە گەرای پووەکی تێدایە.

ovate (ō′vāt), *adj.* هێلکەیی.

ovation (ō-vā′shən), *n.* چەپڵە بۆ لێدانێکی بەجۆش؛ پێشوازی لێکردنێکی گەرم.

oven (uv′ən), *n.* تەنوور؛ کوورە؛ فڕن.

over (ō′vēr), *prep.* (١) لەسەر؛ لەبان؛ بەسەر: *(The branch hung ~ the house.)* (٢) سەرگرتن؛ گرتن؛ داپۆشین: *(They boarded ~ the window.)* (٣) لەکاتی: *(We'll discuss it ~ dinner.)* . (٤) بەسەر: *(She spread the syrup ~ the pancake.)* . (٥) بەسەر: *(She cast a spell ~ the group.)* . (٦) سەرپەرشتی کردن؛ گێڕان: *(He will preside ~ the meeting.)* (٧) بەسەر: *(The bird flew ~ the lake.)* . (٨) لەودیو: *(a city ~ the border)* . (٩) لێرەو لەوێ؛ لە هەموشوێنێکدا: *(~ the whole country)* (١٠) لە؛ لەکاتی؛ لە ماوەی: *(~ a period of several years)* . (١١) زیاتر لە: *(The sandwich cost ~ five dollars.)* (١٢) لەو کاتەدا؛ لە: *(Stay with us ~ the holiday.)* . (١٣) بە لاوە باشتربوون. (١٤) دەربارەی؛ سەبارەت بە.

adv. (١) بەسەر؛ پەڕینەوە بەسەردا: *(to go ~ the bridge)* . (٢) زیاتر لە: *(They were gone two hours or ~ .)* . (٣) بە تەواوی؛ هەمووی: *(The wound healed ~ .)* . (٤) لەسەرەوە: *(He took out his money and counted it ~ .)* (٥) کەوتن بەسەردا؛ بەسەردا: *(The tree fell ~ .)* . (٦) هەڵگەڕانەوە؛ هەڵدانەوە: *(Turn the page ~ .)* . (٧) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە: *(Go back and do it again.)* . (٨) لەوێ؛ لە: *(~ in England)* . (٩) لە لایەک، هەڵوێستێک، یا بیروباوەڕێکەوە بۆ یەکێکی تر: *(The party's new policy won him ~ .)* (١٠) لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر: *(Sign the check ~ to her.)* .

adj. (١) سەروو؛ ژوورو؛ سەر؛ زیاتر. (٢) تەواو؛ دوایی هاتوو؛ بەسەرچووە: *(The game is ~ .)* . (٣) پەڕیوەتەوە. (٤) زیادە.

n. (١) زیادە؛ زیاد لە پێویست. (٢) گوللەیەکە کە لە نیشانەکە تێپەڕ دەبێ و نایپێکێ.

v.t. & v.i. [Archaic], بەسەردا ڕۆیشتن؛ بەسەردا پەڕینەوە.

all over, (١) لە هەموشوێنێک؛ بە هەموویدا. (٢) تەواو؛ دوایی هاتووە؛ کۆتایی هاتووە.

over again, دووبارە؛ سەرلەنوێ؛ دیسانەوە: *(write it over again.)*

over and above, زیاد لە؛ جگە لە؛ زیاد لەوەیش.

over and over (again), گەلێک جار؛ جار لە دوای جار؛ پەیتا پەیتا.

over- (ō′vēr), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەر؛ سەرکار؛ سەرپەرشت *(overlord)* (٢) لە پادە بەدەر؛ نێجگار زۆر *(oversleep)* . (٣) تێپەڕبوون *(overpass)* .

overabundance (ō-vēr-ə-bun′dəns), *n.* ئیجگار زۆر؛ زۆر زۆر؛ فرە زۆر.

-overabundant *(adj.)*.

overact (ō′vēr-akt′), *v.t. & v.i.* لە پادە بەدەرخو نووانىدن (شانۆگەرى).

overactive (ō′vēr-ak′tiv), *adj.* بزێو؛ زۆر بە جموجوڵ؛ بێ ئارام.

overall (ō′vēr-ôl′), *adj.* بەگشتى؛ بەتێكڕایى؛ هەموو؛ سەرتاپا

overalls (ō′vēr-ôlz′), *n.pl.* بەرگى یەك پارچەى ئاودامان (هەندێ جار لەسەر جلى تردە لەبەر دەكرێ بۆ نیش كردن)؛ بەرگى یەك پارچەى ئاودامانى كار

overbear (ō′vēr-bâr′), *v.t.* (١) پساندن؛ قورسایى یا هێز خستنە سەر. (٢) زەبر نووانىدن؛ سام نووانىدن؛ دەسەلاتى خۆ بەسەردا سەپاندن.

overbearing (ō′vēr-bâr′iŋ), *adj.* بە زەبر؛ بە سام؛ زەبرنوێن؛ دەسەلاتى خۆ بەسەرداسەپێن. *(an ~ manner, personality, etc.)*.

overbid (ō′vēr-bid′), *v.t. & v.i.* (١) پارە لەسەر زیادكردن (هەڕاج). (٢) پارە زیاتر پێدان لە نرخەكەى (هەڕاج).

n. (١) پارە لەسەر زیادكردنێك (٢) پارە زیاتر پێدان لە نرخەكەى.

overblow (ō′vēr-blō′), *v.t.* (١) بابردن؛ هەڵگرتن و بردن یا دان بە زەویدا (بای قایم). (٢) بە توند فووپیاكردن (شمشال، كەڕەنا... هتد).

overblown (ō′vēr-blōn′), *adj.* (١) زۆر گەشاوە؛ زۆر كراوە (گول)؛ خەریكە دادەتەپێ. (٢) بابردوو. (٣) فووتێكراو لە تڕێلیدا؛ زۆر لەخۆبایى.

overboard (ō′vēr-bôrd′, ō′vēr-bōrd′), *adv.* (١) بەسەر قەراغى بەلەم یا كەشتىیەوە (٢) لەسەر قەراغى بەلەم یا كەشتىیەوە بۆ ناو ئاو: *(to jump ~ ; to throw ~)*

go overboard, [Colloq.]. پێ لێ هەڵبڕین؛ زۆر بەجۆشەوە كردن؛ لە پادە بەدەر بەجۆش بوون بۆ؛ لە تام كردنە دەرەوە.

overbuild (ō′vēr-bild′), *v.t.* (١) بەسەردا دروستكردن؛ دروستكردن لەسەر نەوەوە. (٢) زیاد لە پێویست خانوو دروستكردن لە ناوچەیەكدا. (٣) زیاد لە پێویست گەورە دروستكردن.

overburden (ō′vēr-bûr′d'n), *v.t.* ئەرك زۆر خستنەسەر؛ دانەواندن؛ قورسایى زۆر خستنەسەر.

n. ئەركێكى گران؛ بارێكى قورس.

overbuy (ō′vēr-bī′), *v.t. & v.i.* زیاد لە پێویست شت كڕین

overcast (ō′vēr-kast′, ō′vēr-käst′), *n.* (١) پۆشەنى ئاسمان بەتایبەتى هەورووهاڵاوى ئاسمان داپۆشیو (٢) قوڵاپى دوورتر لە پێویست فرێدراو (پاوەماسى).

adj. (١) داپۆشراو (٢) هەورووهاڵاوى؛ هەوراوى. (٣) بە تەقەڵى زل دووراو.

v.t. (١) تاریك كردن؛ بەرگرتن؛ داپۆشین (٢) فرێدانى قوڵاپى ماسى دوورتر لە پێویست. (٣) دووربینەوە بە تەقەڵى زل و شاش.

overcharge (ō′vēr-chärj′), *v.t.* (١) بە گران پێ فرۆشتن؛ لە نرخى خۆى زیاتر داواكردن یا لێسەندن؛ پارە زۆر لێسەندن: *(We were ~d for the eggs.; That grocer always ~s.)*

(to ~ a gun; ~d with electricity) (٢) زۆر داگرتنەوە (٣) زۆر زل كردن؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ زۆر شتى ناپێویست پێوەنان (نووسین، دیمەن كێشان)؛ زیادە پێوەنان.

n. (١) نرخێكى گران. (٢) زۆر داگرتنەوە (تفەنگ، تەقەمەنى، هێڵى ئەلەكتریك)؛ بارى قورس لێنان. (٣) زل كردن؛ زیادە پێوەنان.

overcloud (ō′vēr-kloud′), *v.t.* (١) بە هەور داپۆشین (٢) تاریك كردن (٣) بەرچاو تاریك كردن؛ پەستكردن.

v.i. بە هەور داپۆشران؛ تاریك بوون.

overcoat (ō′vēr-kōt′), *n.* پاڵتۆ؛ پالتاو؛ قاپووت.

overcome (ō′vēr-kum′), *v.t.* (١) بەسەردا زاڵبوون؛ بەزاندن: *(to ~ one's enemies)* (٢) بەسەردا سەركەوتن: *(to ~ obstacles)*. (٣) پەكخستن؛ زۆر خراپ كارتێكردن: *(to be ~ by illness, fumes, etc.)*

v.i. سەركەوتن: *(We shall ~ .)*.

overcompensate (ō′vēr-kom′pən-sāt′), *v.t.* زیاد لە پێویست قەرەبوو بۆ كردن؛ لە پادە بەدەر هەوڵدان بۆ هەق بۆ كردنەوە یا سڵاودانەوە دەروونناسى).

overcompensation (ō′vēr-kom′pən-sā′shən), *n.* هەوڵى لە ئەندازە بەدەر بۆ هەق كردنەوە یا سڵاودانەوە (دەروونناسى).

overconfidence (ō′vēr-kon′fə-dəns), *n.* ئیجگار زۆر بڕوا بە خۆ بوون.

overconfident (ō′vēr-kon′fə-dənt), *adj.* لە ئەندازە بەدەر بڕواى بە خۆیەتى: *(He was ~ about his ability.)*.

overcrowd (ō′vēr-kroud′), *v.t.* سیخناخ كردن؛ زۆر قەرەبالغ كردن.

overcrowded (ō′vēr-kroud′id), *adj.* سیخناخ؛ زۆر قەرەبالغ؛ زۆر پڕ: *(~ homes, streets, cities, markets, etc.)*.

overdevelop (ō′vēr-di-vel′əp), *v.t.* (١) لە ئەندازە بەدەر پەرە پێ سەندن یا گەورەكردن: *(~ped muscles)*. (٢) زۆر شۆردنەوەو پروناك كردن (وێنە).

overdo (ō′vēr-dōō′), *v.t.* (١) لە تام كردنەدەرەوە؛ لە پادە بەدەر كردن: *(He overdid his part in the play.; an overdone scene)*

(٢) زیاد لە پێویست كردن یا هەوڵدان: *(She overdid her apology.)* (٣) زۆر ماندووكردن: *(Work hard but don't ~ it.)*. (٤) زۆر كوڵاندن: *(The meat is overdone.)*.

overdose (ō′vēr-dōs′), *n.* ژەمە دەرمانى زیاد لە پێویست.

v.t. ژەمە دەرمانى زیاد لە پێویست پێدان؛ ژەمە دەرمانى زیاد لە پێویست خواردن.

overdraft, overdraught (ō′vēr-draft′), *n.* (١) پارە زیاتر دەرهێنان لە بانق لەوەى ئەو كەسە یا كۆمپانیایە هەیەتى لە بانقەكەدا (٢) ئەو پارەیەى بەم جۆرە دەردەهێنرێت. (٣) هەواى تێپەڕبوو بەسەر ئاگرى كوورە یا تەنووردا.

overdraw (ō′vēr-drô′), *v.t.* (١) پارە زیاتر دەرهێنان لەوەى ئەو كەسە هەیەتى لە بانقەكەدا. (٢) زۆر پاكێشان (تیروكەوان). (٣) زیادە پێوەنان و تێكدان (چیرۆك گێڕانەوە).

overdress (ō′vēr-dres′), *v.t. & v.i.* زیاد لە پێویست جل‌وبەرگى فەنتازى لەبەركردن؛ زۆر خۆ گۆڕین: *(She was ~ed for the occasion.)*

n. بەرگى دەرەوە (وەك بەروانكە... هتد).

overdrive (ō′vēr-drīv′), *n.* زیادەگێڕ (بۆ خێرایى و بەنزین كەم بەكارهێنان)؛ گێڕى پێنج.

overdue (ō′vēr-dōō′, ō′vēr-dū′), *adj.* (١) دواكەوتوو (قەرز)؛ دەمێكە كاتى دانەوەى هاتووەو نەدراوەتەوە: *(This bill is ~ .)*. (٢) (ا) دواكەوتوو؛ لە كاتى خۆى درەنگ كەوتووە: *(The train is ~ .; The baby is ~ .)*

(ب) دەمێكە كاتى هاتووە بەڵام نەكراوە: *(A change in the law is ~ .)*.

overeat (ō′vēr-ēt′), *v.i.* زۆرخۆرى كردن؛ زۆر خواردن.

overemphasis (ō′vēr-em′fə-sis), *n.* دووبارەكردنەوە؛ بە توندى گرتن.

overemphasize (ō′vēr-em′fə-siz′), *v.t. & v.i.* دووبارە-كردنەوە؛ بە توندى گرتن.

overestimate (ō′vēr-es′tə-māt′), *v.t.* بە زۆرتر خەملاندن؛ بە زۆرتر دانان یا هەڵسەنگاندن: *(Don't ~ your abilities.)*.

n. بە زۆرتر خەملان؛ بە زۆرتر دانان یا هەڵسەنگان.

-overestimation *(n.)*.

overexert (ō′vēr-ig-zûrt′), *v.t. & v.i.* زۆر لە خۆ کردن؛ زۆر خۆ ماندووکردن؛ زۆر پاڵ بە خۆوە نان؛ زۆر کۆشش کردن.
-overexertion *(n.).*

overexpose (ō′vēr-ik-spōz′), *v.t.* (١) زۆر دەرخستن (٢) زۆر ئاشکەرا زۆرناکی (وێنەگرتن یا شۆردنەوە).
-overexposure *(n.).*

overflight (ō′vēr-flīt′), *n.* فڕین بەسەر ووڵاتی دوژمندا بۆ سوورسە.

overflow (ō′vēr-flō′), *v.t.* (١) بەسەردا ڕژاندن؛ لافاو لێ هەڵساندن. (٢) ڕژان لێ ڕژان؛ لە بەر ڕۆیشتن. (٣) پڕ کردن هەتا ئێی دەڕژێ.
v.i. (١) ڕژان لێ ڕژان (لەبەر زۆر پڕی)؛ لە بەر ڕۆیشتن. (٢) هەڵچوون (لەبەر زۆری)؛ ئێجگار زۆر بوون.
(a man ~ing with kindness)
n. (١) لێ ڕژان؛ ڕژبوون و لێ ڕژان. (٢) لافاو. (٣) زیادە؛ ڕادەی زیاد لە ئاسایی. (٤) کوسپ دەرچوونی شلەی زیادە؛ دەرگای لافاو.

overgarment (ō′vēr-gär′mənt), *n.* جلی دەرەوە.

overgrow (ō′vēr-grō′), *v.t. & v.i.* (١) زۆر گەورەبوون و هەمووی داپۆشین. بەرزفڕێدان و هەموگرتنەوە
(a garden overgrown with weeds)
(٢) زۆر زوو گەورەبوون؛ خێرا گەورەبوون. *(The boy overgrew.)*
(٣) قەبارە زۆر گەورەبوون و پێ نەکردن

overgrown (ō′vēr-grōn′), *adj.* (١) داپۆشراو بە گەڵا. تەرز یا گژوگیا. (٢) زۆر زوو گەورەبوو؛ خێرا گەورەبوو؛ زل؛ زلتر لە ئاسایی.
(an ~ boy)

overgrowth (ō′vēr-grōth′), *n.* (١) شتێکی زۆر پەرەسەندوو (بژار، گژوگیا، گەڵا). (٢) شتێکی بەسەرەوە ڕووان. (٣) زۆر خێرا گەورە بوون؛ زیاد لە پێویست پەرەسەندن.

overhang (ō′vēr-haŋ′), *v.t.* (١) پێدا شۆڕکردنەوە؛ بەسەردا شۆڕکردنەوە؛ دەرپۆقاندن بەسەردا. (٢) مەترسی لێ کران؛ هەڕەشە بەسەردا کردن *(an ~ing danger)*
(٣) ڕازاندنەوە بە شت پێدا هەڵواسین.
v.i. بەسەردا شۆڕبوونەوە؛ لێوە شۆڕبوونەوە (وەک لە سەربانێکەوە)؛ لێوە دەرپۆقین و شۆڕبوونەوە
n. (١) دەرپۆقین؛ دەرپۆقین و شۆڕبوونەوە. (٢) پارچەیەکی دەرپۆقیو (خانووسازی)؛ شتێکی دەرپۆقیو شۆڕبووەوە. (٣) ڕادەی دەرپۆقین یا شۆڕبوونەوە.

overhaul (ō′vēr-hôl′), *v.t.* (١) (أ) تێڕوانین بە وردی و تاقیکردنەوە. (ب) سەراپا چاک کردنەوە (مەکینەی ئوتومبیل)؛ وەک تازە لێکردنەوە؛
(to ~ an engine)
(٢) پێگەیشتنەوە؛ پێگەیشتنەوە و بەجێهێشتن.
n. چاک کردنەوەی سەراپایی (مەکینە)؛ تازەکردنەوە.
(to do an ~ ; to do an engine ~)

overhead (ō′vēr-hed′), *adj.* (١) بە ژوور سەرەوە؛ سەرەوە؛ بەسەر سەرەوە *(an ~ light)*
(٢) تایبەتی بە خەرجی دەزگایەکی بازرگانی: *(~ expenses)* .
n. (١) خەرجی دەزگایەکی بازرگانی یا کاروکاسبیەک (وەک کرێی خانوو کرێ ئاو و کارەبا و چاک کردنی شتی شکاو و ڕاگرتنی شوێنەکە بە پاکی).
(Our ~ is very high.)
(٢) شتێکە لە ژوور ناستی سەرەوە.
adv. بە ژوور سەرەوە لە ژوور ناستی سەرەوە.
(the stars ~ ; look ~)

overhear (ō′vēr-hēr′), *v.t.* گوێ لێ بوون بە ڕێکەوت یا بە دەسەنقەست بەبێ ئاگای قسەکەر یا بە دزی نەرەوە.

overheat (ō′vēr-hēt′), *v.t.* زۆر گەرم کردن
v.i. زۆر گەرم بوون. *(The engine ~ed.)* .

overindulge (ō′vēr-in-dulj′), *v.t.* زۆر جلەو بۆ شل کردن؛ زۆر بەر بۆ بەرەڵاکردن و هەموو داخوازیەک بۆ جێبەجێکردن؛
(Don't ~ the child.)
v.i. زۆر سەرتێکردن؛ زۆر جلەو بۆ (خۆ) شل کردن.

overindulgence (ō′vēr-in-dul′jəns), *n.* جلەو زۆر بۆ (خۆ) شل کردن.

overjoy (ō′vēr-joi′), *v.t.* زۆر دڵخۆش کردن؛ زۆر شادمان کردن.

overjoyed (ō′vēr-joid′), *adj.* شادمان؛ بەختیار؛ زۆر دڵخۆش.

overkill (ō′vēr-kil′), *n.* (١) کارێکی لە ئەندازە بەدەر؛ کارێکی لە پێویست بەدەر. (٢) کوشت و کوشتارێکی لە پادە بەدەر

overladen (ō′vēr-lād′′n), *adj.* بار گران؛ بار قورس.

overland (ō′vēr-land′), *adj.* بە ڕێگەی ووشکانیدا؛ بە ووشکانیدا:
(an ~ journey)
adv. بە ڕێگەی ووشکانیدا؛ بە ووشکانیدا.

overlap (ō′vēr-lap′), *v.t. & v.i.* (١) خستنەسەرو نەختێکیش لێ تێپەڕکردن (قوماش، خشت، تەختەدار، تەبەقە ئاسن)؛ چوونەسەرو لێ تێپەڕ بوون وەک پووڵەکەی ماسی؛ ڕێزکردن بەم جۆرە. (٢) لە هەمان کاتدا ڕوودان؛ تێکەڵاوبوون؛ تێپەڕبوون؛ چوونەناو یەکتریەوە:
(His visit and mine ~ped.)
n. (١) چوونەسەر یەک؛ تێپەڕبوون؛ چوونەناو یەک. (٢) ئەو بەشەی تێپەڕ دەبێ. (٣) ڕادەی تێپەڕبوون. (٤) شوێنی چوونەسەر یەک.

overlay (ō′vēr-lā′), *v.t.* (١) بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ دان بەسەردا. (٢) داپۆشین یا ڕازاندنەوە بە شتێکی جوان؛ ڕووکەش کردن. (٣) بار قورس کردن؛ دڵگرتن؛ پەستکردن.
n. (١) پۆشەنی؛ شتێک کە شتێکی تری پێ داپۆشرێ. (٢) ڕووکەش. (٣) پارچە کاغەزێکی تەنک کە دەخرێتە سەر کاغەزی ئاسایی.

overleap (ō′vēr-lēp′), *v.t.* (١) بەسەردا بازدان. (٢) پەڕاندن؛ خستنە پشت گوێ. (٣) زۆر ڕۆیشتن؛ هەڵپەی نابەجێ کردن؛ تێکشکاندن.
overleap oneself, دڕاندن لەبەر بازدی گەورە دان؛ تێکشکان لەبەر چاوبرسێتی و زۆر ڕۆیشتن؛ ژێرکەوتن لەبەر زۆر بە پەڕۆشەوە بوون.

overload (ō′vēr-lōd′), *v.t.* بار قورس لێنان؛ باری زۆر لێنان.
n. بار قورس؛ باری گران.

overlook (ō′vēr-look′), *v.t.* (١) بەسەردا ڕوانین. (٢) لە سەرەوە سەیرکردن. (٣) نەبینێ؛ خستنە پشت گوێ؛ سەرنج پێ نەدان:
(He was ~ed by his employers.)
(٤) چاو لێ پۆشین؛ چاوپۆشی کردن؛ چاو لێ نووقاندن.
(٥) سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن.
(٦) چاو پیاهەڵێنانەوە؛ بە چاوەوە کردن.

overlord (ō′vēr-lôrd′), *n.* (١) شوێنێکی بەرز کە بڕوانێت بەسەر دەوروپشتەکەیدا. (٢) دیمەنێکی بینراو لە بەرزاییەکی وەهاوە (٣) بینێ؛ سەیرکردن؛ چاو پیاخشاندن.

overly (ō′vēr-li), *adv.* (١) سەرۆک؛ خاوەن دەسەڵات؛ ئاغا. (٢) سەرۆک؛ خاوەن دەسەڵات؛ ئاغا.

overman (ō′vēr-mən), *n.* ئێجگار؛ زۆر.
v.t. (١) سەرکار. (٢) سەرپشک. (٣) کەڵەپیاو. زیاد لە پێویست کرێکار بۆ دانان.

overmaster (ō′vēr-mas′tēr, ō′vēr-mäs′tēr), *v.t.* بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون.

overmatch (ō′vēr-mach′), *v.t.* باشتربوون لە.
n. ملەمانێیەکی لارەسەنگ یا ناهاوتا.

overnight (ō′vēr-nīt′), *adv.* (١) شەو؛ بە شەو؛ لە شەودا؛ بۆ یەک شەو: *(I stayed at their house ~ .)* .
(٢) شەوی پێشوو؛ ئێوارەی ڕابوردوو.

adj. (۱) شەوی، می شەو (۲) هی شەوی پێشوو (۳) (ا) یەک شەو دەخایەنێ؛ یەک شەوی پێ دەچێ؛ یەک شەوی *(an ~ journey)* (ب) شەوێک دەمێنێتەوە *(an ~ guest)* (٤) بۆ یەکەم هێنان بۆ یەک شەو *(an ~ bag)* (٥) کوتوپڕ، لەپڕ، لە ناکاو *(The situation changed ~ .)*

n. شەوی رابوردوو

overpass (ō′vĕr-pas′, ō′vĕr-päs′), *n.* ڕێگەیەکە کە وەک پرد بەسەر ڕێگەیەکی تردا دەپەڕێتەوە؛ ڕێگەی پرد.

v.t. (۱) بەسەردا پەڕینەوە؛ پێدا تێپەڕبوون؛ لێ پەڕینەوە (۲) تێپەڕبوون؛ زیاتربوون لە. (۳) چاوپۆشین؛ چاوپۆشی کردن؛ خستنە بشت گوێ. (٤) سنوور شکاندن.

overpay (ō′vĕr-pā′), *v.t.* (۱) زیاد لە پێویست پارەدان (قەرز)؛ پارە زۆر دان؛ لە نرخی خۆی پارە زیاتر پێدان. (۲) پارە زۆر دان بە کەسێک.

v.i. پارە زۆر دان

overpower (ō′vĕr-pou′ĕr), *v.t.* (۱) بەسەردا زاڵبوون؛ بەزاندن. (۲) هێز لێ بڕین؛ کاس کردن. (۳) زۆر ووزە پێدان

overpowering (ō′vĕr-pou′ĕr-iŋ), *adj.* زۆر بەهێز؛ نوندوتیژ؛ کاسکەر؛ هێر لێ بڕ *(an ~ smell; ~ grief)*

overprice (ō′vĕr-pris′), *v.t.* نرخی گران لەسەر دانان؛ نرخی زۆر لەسەر دانان

overproduce (ō′vĕr-prə-dōōs′, ō′vĕr-prə-dūs′), *v.t.* زیاد لە پێویست بەرهەم هێنان؛ زیاد لە پێویست دروستکردن.

overproduction (ō′vĕr-prə-duk′shən), *n.* زیاد لە پێویست هێنانە بەرهەم؛ زۆر دروستکردن.

overrate (ō′vĕr-rāt′), *v.t.* بە زیاتر دانان؛ زیاد لە پێویست بە گرنگ دانان *(to ~ one's abilities; an ~d book)*

overreach (ō′vĕr-rēch′), *v.t.* (۱) تێپەڕکردن لێ تێپەڕبوون (۲) پێدا بلاوبوونەوە؛ داپۆشین (۳) تێپەڕبوون و بەرنەکەوتن؛ تێپەڕ بوون و لێ نەدان (٤) هەڵخەڵەتاندن؛ بەزاندن بە فێڵبازی.

v.i. (۱) تێپەڕبوون؛ زۆر ڕۆیشتن (۲) خەڵەتاندن؛ زاڵبوون بەسەردا بە فێڵبازی (۳) پەیژەن بوون

overreach oneself, تێکشکان نەبەر زۆر بەپەرۆشەوە بوون و هەڵپەکردن؛ لە توانای خۆ زیاتر ڕۆیشتن یا کردن.

override (ō′vĕr-rīd′), *v.t.* (۱) پێدا ڕۆیشتن، وڵاتی دوژمن بە لەشکرەوە؛ پێدا تێپەڕبوون. (۲) (ا) خستنە ژێر پێی نەسپەوە؛ خستنە ژێر پێوە. (ب) پێشێل کردن؛ چەوساندنەوە؛ خستنە ژێر دەستەوە. (۳) خستنە بشت گوێ؛ هیچ بایەخ پێ نەدان: *(He overrode their pleas, objections, etc.)* (٤) بەسەردا تێپەڕکردن (٥) ڕەتاندنی نەسپ؛ زۆر ماندووکردن (نەسپ). (٦) خستنەسەرو نەحەتیکیش لێ تێپەڕکردن (نەشتەرکاری).

n. مزی سەرەک سەوداگەران یا فرۆشیاران.

overripe (ō′vĕr-rīp′), *adj.* (۱) زۆر کەیوو؛ بێ (میوە)؛ بوردوو (۲) گەنیو (مەجاز)؛ بۆگەن؛ پیس (مەجاز).

overrule (ō′vĕr-rōōl′), *v.t.* (۱) (ا) بڕیاری خۆ بەسەردا سەپاندن و پا پێ گۆڕین؛ بڕیار پێ گۆڕین *(The general ~d the captain.)* (ب) بڕیاردان بە دژ *(The judge ~d the previous decision.)* (ج) بڕیار بەتاڵ کردنەوە (۲) کارتێکردن؛ بەزۆر پێ سەلماندن؛ بەزۆر پێ کردن

overrun (ō′vĕr-run′), *v.t.* (۱) داپۆشین؛ پێدا بلاوبوونەوە و داپۆشین: *(The flooded river overran the valley.; The garden was ~ with weeds.)* (۲) داگیرکردن؛ گرتن *(territory ~ by enemy forces)*

overstay

(۳) خێرا بلاوبوونەوە (باو، بیروڕا)؛ تەشەنە سەندن. (٤) تێپەڕبوون: *(His speech overran the time allowed.)* (٥) ووشەو دێڕ گواستنەوە سەرلەنوێ ڕێکخستن (چاپەمەنی). (٦) [Archaic]، خێراتر ڕاکردن لە.

v.i. (۱) لێ ڕژان؛ هەڵچوون؛ هەڵسان (لافاو). (۲) تێپەڕبوون.

n. (۱) (ا) لێ ڕژان؛ هەڵسان (لافاو). (ب) تێپەڕبوون. (۲) (ا) ڕادەی لێ ڕژان. (ب) ڕادەی تێپەڕبوون.

oversea (ō′vĕr-sē′), *adj. & adv.*, [Rare], = overseas.

overseas (ō′vĕr-sēz′), *adv.* بەرەوەی وڵات؛ دەرەوە؛ لەوبەر یا لەودیوی دەریا *(to go ~)*.

adj. (۱) هی دەرەوە؛ هی بێگانە؛ دەرەوە؛ بێگانە: *(~ trade)*. (۲) لەوبەر یا لەودیوی دەریا.

oversee (ō′vĕr-sē′), *v.t.* (۱) سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن؛ سەرپەرشتی کردن؛ سەرکاری کردن. (۲) [Obs.]، پشکنین؛ لێ وردبوونەوە

overseer (ō′vĕr-sē′ĕr), *n.* چاودێر؛ سەرپەرشتیار؛ سەرکار؛ چاوەش؛ چاودێریکەر؛ بەرێوەبەر.

oversell (ō′vĕr-sel′), *v.t.* (۱) زیاتر فرۆشتن لە؛ زیاد لە پێویست فرۆشتن. (۲) زۆر بەپەرۆشەوە بوون بۆ (پێ سەلماندن، پێ فرۆشتن...هتد)؛ زۆر چاکەی شتێک ووتن: *(to ~ an idea)*

overset (ō′vĕr-set′), *v.t.* (۱) پەستکردن؛ شێواندن؛ تێکدان. (۲) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن؛ وەرگێڕان؛ سەر بەرەوخوار کردن (۳) زۆر تێ ناختێن (چاپەمەنی).

oversexed (ō′vĕr-sekst′), *adj.* حەشەری.

overshadow (ō′vĕr-shad′ō), *v.t.* (۱) (ا) سێبەر بەسەردا کردن. (ب) تاریک کردن. (۲) کردن بەژێرەوە (مەجاز)؛ داپۆشین؛ گرنگتربوون لە؛ سەرنج لێ ڕاکێشان: *(His father's death ~ed his son's illness.)*

overshoe (ō′vĕr-shōō′), *n.* = galosh.

overshoot (ō′vĕr-shōōt′), *v.t.* (۱) دوور تەقەکردن؛ لە نیشان بەولاوە تەقەکردن (۲) زیاد ڕۆیشتن؛ لە شوێنێکی تایبەتی بەولاوە تێپەڕبوون: *(The plane ~ the runway.)* (۳) تێپەڕبوون؛ لە ستوور دەرچوون.

v.i. (۱) دوور تەقەکردن. (۲) زۆر ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون.

overshot (ō′vĕr-shot′), *adj.* (۱) دیوی سەرەوەی دەرپۆقیوە *(an ~ jaw)* (۲) دەخولێتەوە بەو ئاوەی کە لە دیوی سەرەوەی دەدات: *(an ~ water wheel)*

oversight (ō′vĕr-sīt′), *n.* (۱) چاودێری؛ سەرپەرشتی. (۲) هەڵە؛ هەڵەی بێ دەسەنقەست کە لە نەبینین یا سەرنج پێ نەدانەوە ڕوودەدات

oversimplify (ō′vĕr-sim′plə-fī′), *v.t.* زۆر بە ئاسان پێشاندان و شێواندن -oversimplification *(n.)*.

oversize (ō′vĕr-sīz′), *adj. Also* oversized, (۱) زۆر زل. (۲) گەورەتر لە پادە یا پێوانەی ئاسایی

n. (۱) قەوارەیەکی زۆر زل (۲) شتێکی قەوارە ئێجگار زل.

overskirt (ō′vĕr-skûrt′), *n.* تەنوورەی دەرەوە

oversleep (ō′vĕr-slēp′), *v.t. & v.i.* هەتا درەنگتر نووستن لە ڕۆژانی ئاسایی؛ درەنگ لە خەو هەڵسان؛ زۆر نوستن.

overspend (ō′vĕr-spend′), *v.t.* (۱) [Rare]، سووتاندن؛ هێز لێ بڕین؛ پەکخستن: *(overspent with toil)* (۲) پارە زیاتر خەرج کردن لە: *(to ~ one's income)*.

v.i. زیاد لە پێویست خەرج کردن.

overstate (ō′vĕr-stāt′), *v.t.* زل کردن؛ پێوەنان؛ فشەکردن؛ پێ لێ هەڵبڕین.

overstatement (ō′vĕr-stāt′mənt), *n.* زل کردن؛ پێوەنان؛ فشە.

overstay (ō′vĕr-stā′), *v.t.* زیاتر مانەوە لە؛ زیاد لە پێویست و پادەی

(He ~ed his welcome.) بەجێیی هێشت

overstep (ō′vĕr-step′), *v.t.* لە سنوور دەرچوون؛ لە سنووری دەسەڵاتی خۆ تێپەڕبوون *(to ~ one's authority)*

overstock (ō′vĕr-stok′), *v.t.* (١) زۆر هەڵگرتن؛ فرۆتەنی، ئاوروقە؛ زیاد لە پێویست شت هەڵگرتن لە فرۆشگا یا ماڵدا؛ (٢) زۆر پڕکردن؛ فرۆشگا؛ زیاد لە پێویست تێدا هەڵگرتن شتومەکی زیاد لە پێویست هەمارکراو یا هەڵگیراو. *n.*

overstrung (ō′vĕr-struŋ′), *adj.* زۆر بە حرس‌وقرت؛ دەمار کرژ؛ بێ ئارام

overstuff (ō′vĕr-stuf′), *v.t.* (١) زۆر تێ ناخنین؛ سیخناخ کردن؛ زۆر پڕکردن؛ (٢) ئاوناخن زۆر تێخستن (قەنەفەو کورسی).

oversupply (ō′vĕr-sa-pli′), *v.t.* فرۆتەنی زیاد لە پێویست خستنە ناو بازار

زیاد لە پێویست بوونی فرۆتەنی لەناو بازار؛ بوونی شتێک زیاد لە پێویست: *n.* *(an ~ of meat and vegetables)*

overt (ō′vĕrt, ō-vûrt′), *adj.* . *(~ hostility)* ناشکرا؛ دیار؛ لەروو

-overtly *(adv.)*; overtness *(n.)*.

overtake (ō′vĕr-tāk′), *v.t.* (١) پێکەیشتنەوە؛ گرتنەوە. (٢) پێکەیشتنەوە و بەجێهێشتن؛ گرتنەوەو پێشکەوتن (٣) لەبر دا بەسەردا؛ لەپر هاتن بەسەردا

overtax (ō′vĕr-taks′), *v.t.* (١) باجی زۆر لێ سەندن؛ باجی زۆر لەسەر دانان (٢) شتێکی زۆر خستنەسەر؛ ماندووکردن؛ بوون بە بار بەسەرەوە.

over-the-counter (ō′vĕr-*thə*-koun′tĕr), *adj.* (١) بەکەسەر دەفرۆشرێ نە کرێدر بەبێ دەڵاڵ (بۆرسە). *(an ~ stock)*

(٢) پێویست بە ڕەچەتە ناکات بۆ کڕینی (دەرمان). *(Aspirin is an ~ drug.)*

overthrow (ō′vĕr-thrō′), *v.t.* (١) هەڵکێشانەوە؛ وەرگەڕاندن؛ هەڵگیڕانەوە (٢) ڕووخاندن (میری)؛ خستن *(to ~ the government)*

(٣) فڕێدانە دەوێو نیشانە (یاری بێسبۆل)

n. (١) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان (٢) ڕووخان؛ خستن

(The demonstrations led to the ~ of the government.)

overtime (ō′vĕr-tīm′), *n.* (١) کاتی زیادە کارکردن (لەسەرووکاتی کارکردنی ئاسایی‌یەوە) (٢) مووچە یا کرێی ئەم کارکردنە زیادەیە. (٣) کاتی دڕێژکردنەوەی یاری لە کاتی بەرامبەر وەستانی دوو تیپدا.

adj. & adv. هی کاتی زیادە کارکردن؛ هی مووچە یا کرێی کاتی زیادە کارکردن؛ کاتی دڕێژکردنەوەی یاری لە بەرامبەر وەستانی دوو تیپدا: *(~ pay; to work ~ ; ~ play)*

overtone (ō′vĕr-tōn′), *n.* (١) دەنگی بەرزو ئاسک (مۆسیقا) (٢) *(pl.)* هەستی شاراوە؛ مانای زیادە *(praise with ~s of envy)* .

overtop (ō′vĕr-top′), *v.t.* (١) بەرزتربوون لە؛ بەسەردا شکانەوە. (٢) گرمگترببوون لە

overture (ō′vĕr-chĕr), *n.* (١) پێشنیاری ئاشتبوونەوە یا گفتوگۆکردن؛ خو بردنەپێشەوە؛ خستنە بەرچاو (پێشنیار): *(to make ~s to a person; peace ~s)*

(٢) (أ) پارچەیەک مۆسیقا؛ کە ئۆپەرایەکی پێ دەکرێتەوە. (ب) پارچە مۆسیقای ئۆرکێسترا (٣) سەرەتای هەڵبەست (٤) پێشنیاز؛ کلێمە)

overturn (ō′vĕr-tûrn′), *v.t.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕاندن؛ هەڵگیڕانەوە؛ نخوون کردنەوە (٢) بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا.

v.i. وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە. *(The car ~ed.)* .

n. وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە.

overuse (ō′vĕr-ūs′), *n.* زۆر بەکارهێنان

v.t. زۆر بەکارهێنان

overvalue (ō′vĕr-val′ū), *v.t.* نرخ زۆر لەسەر دانان؛ زیاد لە پێویست بە بایەخ یا گرنگ دانان؛ بە گرنگ دانان

overview (ō′vĕr-vū′), *n.* دیمەنی گشتی؛ سەیرکردنێکی گشتی؛ هەڵسەنگاندنێکی گشتی: *(to get an ~ of the situation)*

overweening (ō′vĕr-wēn′iŋ), *adj.* (١) لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز. (٢) زیاد لە پێویست؛ زۆر.

overweigh (ō′vĕr-wā′), *v.t.* (١) قورستربوون لە. (٢) ئەرکی زۆر قورس دان بەسەردا؛ بار زۆر لێنان؛ پساندن.

overweight (ō′vĕr-wāt′), *n.* (١) قورسایی زیادە. (٢) گرنگی؛ بە بایەخی.

زۆر قورس؛ زیاد لە پێویست قورس: *adj.* . *(~ luggage; an ~ person)*

v.t. (١) بار زۆر لێنان؛ ئەرکی زۆر قورس دان بەسەردا؛ پساندن. (٢) بایەخ زۆر پێدان؛ زیاد لە پێویست بە گرنگ دانان.

overwhelm (ō′vĕr-hwelm′), *v.t.* (١) داپۆشین (لافاو، شەپۆل)؛ کردن بەژێرەوە. (٢) بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا؛ تێکشکاندن؛ پەکخستن (٣) کاس کردن؛ پەرێشان کردن؛ تێجگار کارتێکردن: *(to be ~ed by grief, excitement, kindness, etc.)*

overwhelming (ō′vĕr-hwel′miŋ), *adj.* زۆر بەهێز؛ تێجگار زۆر؛ کاسکەر؛ بەرهەڵستی ناکرێ؛ پەرێشانکەر. *(an ~ victory; ~ support, sorrow, etc.)*

overwork (ō′vĕr-wûrk′), *v.t.* (١) ڕەتاندن؛ زۆر ئێش پێ کردن: *(to ~ a horse, oneself, etc.)*

(٢) زۆر بەکارهێنان؛ سووتاندن (مەجاز): *(to ~ an excuse, a metaphor)*

v.i. زۆر ئێش کردن؛ زۆر تێکۆشان

n. (١) ئێشی گران؛ ئەرکی قورس. (٢) ئێشی زیادە (بەتایبەتی هی دوای کاتی ئێش کردنی ئاسایی)

overwrite (ō′vĕr-rīt′), *v.t.* (١) نووسین لەسەر پەڕەی شت لەسەر نووسراو. (٢) نووسین بە شێوازێکی زۆر ڕازاوە.

v.i. تێجگار زۆر نووسین

overwrought (ō′vĕr-rôt′), *adj.* (١) ماندوو؛ هێز لێ بڕاو لەبەر زۆر ئێش کردن. (٢) دەمار کرژ؛ بەجۆش؛ بێ ئارام (٣) زۆر ڕازاوە.

ovi- (ō′vi), پێشگرێکە بەمانای: هێلکە

oviduct (ō′vi-dukt′), *n.* بۆری هێلکە پێدا ڕۆیشتن بۆ منداڵدان یا بۆ دەرەوە

oviform (ō′vi-fôrm′), *adj.* هێلکەیی؛ شێوە هێلکەیی.

ovine (ō′vīn, ō′vin), *adj.* مەڕی؛ وەک مەڕ؛ لە مەڕ دەچێ.

ovipara (ō-vip′ĕr-ə), *n.* گیانداری هێلکەکەر

oviparous (ō-vip′ĕr-əs), *adj.* (١) هێلکەکەری؛ هی گیانداری هێلکەکەر. (٢) هی ژاوەژێ لەرێگەی هەڵهاتنی هێلکەوە لە دەرەوەی نەشی منیئەکە.

ovoid (ō′void), *adj. Also* ovoidal, هێلکەیی؛ شێوە هێلکەیی. *n.* شتێکی هێلکەیی

ovular (ō′vyoo-lĕr), *adj.* تایبەتی بە هێلکە یا گەرا.

ovulate (ō′vyoo-lāt′), *v.i.* گەراکردن؛ دەچوونی هێلکە یا گەرا لە هێلکەدانەوە؛ گەرا دانان.

ovulation (ō′vyoo-lā′shən), *n.* گەراکردن؛ هاتنەخوارەوەی گەرا یا هێلکە لە هێلکەدانەوە؛ گەرا دانان

ovule (ō′vūl), *n.* (١) هێلکۆکە: هێلکۆکەیەکە لە سەرەتای پەرەسەندنیدا. (٢) تۆوە چکۆلە؛ ئەو بەشەی ڕووەکە کە دەبێتە تۆو.

ovum (ō′vəm), *n.* گەرا (ئافرەت و هەموو جۆرە منیئەیەکی تریش)؛ هێلکە؛ هێلکۆکە.

owe (ō), *v.t.* (١) قەرزاربوون: *(I ~ you ten dollars.)* . (٢) قەرزاربوون (مەجاز): *(We ~ a great deal to our parents and teachers.)*

(٣) مەمنون بوون؛ چاکە بەسەرەوە بوون.

(٤) [Obs.] هەبوون؛ بوون.

v.i. قەرزاربوون؛ قەرز لەسەر بوون

owing (ō′iŋ), *adj.* هێشتا نەدراوەتەوە (قەرز)

(There are ten dollars ~ .)

owing to, بەهۆی؛ لەبەر

(Owing to the floods, we couldn't come.)

owl (oul), *n.* (١) کوتەپەپوو؛ بایەقووش؛ پەپوو

(٢) کەسێکی شەوەکی؛ کەسێك کە شەو تا درەنگ نەنوێ.

(٣) کەسێکی ڕووخسار بە شکۆ یا سەنگین

owlet (oul′it), *n.* (١) بەچکە کوتەپەپوو؛ کوتەپەپووی بچووك.

(٢) جۆرە کوتەپەپوویەکی بچووکە

owlish (oul′ish), *adj.* بایەقووشی؛ لە کوتەپەپوو دەچێت.

own (ōn), *adj.* هی خۆ

(This is my ~ house.; I saw it with my ~ eyes.)

n. ***. (That is his ~ .; I am on my ~ .)*** هەر هی خۆ؛ خۆ

v.t. ***. (Who ~s this house?)*** (١) هەبوون؛ بوون؛ خاوەن بوون

(٢) پێ نیشان؛ دان پیادانان ***(to ~ one's faults)***

v.i. **(~ to),** پێ لێنان؛ دان پیادانان

(to ~ to having stolen something)

be one's own man, لەژێر دەستی کەسدا نەبوون؛ سەربەخۆ بوون؛ پیاوی کەس نەبیەو بە هەوەسی خۆی ڕەفتار دەکات

come into one's own, پێگەیشتنە ئاواتی خۆ

hold one's own, خۆڕاگرتن (لەبەردەم هێرش یا ڕەخنەدا)؛ جێی خۆ بەرنەدان؛ دەرەقەت هاتن؛ بەرگەگرتن

of one's own, هی خو ***. (He has nothing of his own.)***

on one's own, [Colloq.]. سەربەخۆ؛ هەر خۆ؛ خۆ بە خۆ؛ بە تەنها؛ تەنها خو

(He's living on his own now.; Can you do the work on your own?)

own up (to), دان نیاد نان؛ پێ لێنان (تاوان)

owner (ōn′ĕr), *n.* خاوەر

ownership (ōn′ĕr-ship′), *n.* خاوەنداری؛ خاوەندارێتی؛ هەبوون؛ خاوەنێتی

ox (oks), *n.* (pl. oxen), (١) گای خەساو؛ گا

(٢) گیانداڕێك لە توخمی گاو مانگا.

ox-, = oxy-

oxbow (oks′bō′), *n.* (١) کەڵەمە (٢) شتێکی کەڵەمەیی یا کەوانەیی (وەك بڕخی ڕوبارێك). (٣) زەوی نێوان پێچێکی وەها.

oxen (ok′s'n), *n. plural of* ox.

oxeye (oks′ī′), *n.* چارە ک جۆرە ڕووەکێکە

oxford (oks′fĕrd), *n.* (١) جۆرە پێلاوێکی قەبەی پاژنە نزمە

(٢) جۆرە قوماشێکی لۆکەیە

oxheart (oks′härt′), *n.* (١) جۆرە گێلاسێکی گۆشتنە لە شێوەی دڵدانە (٢) جۆرێکە لە کەڵەرم

oxidation (ok′sə-dā′shən), *n.* ژەنگ هەڵهێنان؛ ژەنگ گرتن

oxide (ok′sīd, ok′sid), *n.* نۆکسید (کیمیا)

oxidize (ok′sə-dīz′), *v.t.* (١) نۆکسیجن تێکردن؛ یەك پێگرتن لەگەڵ نۆکسجەن؛ نۆکسیدکردن (٢) ژەنگ پێ گرتن؛ ژەنگ هەڵهێنان.

v.i. (١) بەکگرتن لەگەڵ نۆکسجیندا؛ نۆکسجین تێکەڵبوون.

(٢) ژەنگ گرتن؛ ژەنگ هەڵهێنان.

oxidizer (ok′sə-dīz′ĕr), *n.* ماددەی ژەنگگر؛ ماددەی ژەنگ پێگر

Oxonian (ok-sō′ni-ən), *adj.* (١) هی شاری نۆکسفۆرد نۆکسفوردی

لە ئینگلتەرە (٢) هی زانکۆی نۆکسفۆرد.

n. (١) قوتابی زانکۆی نۆکسفۆرد؛ دەرچووی زانکۆی نۆکسفۆرد

(٢) زانستووێکی شاری نۆکسفۆرد

oxtail (oks′tāl′), *n.* کلکە گا (بەتایبەتی کە شۆربای پێ لێ دەنرێت)

oxtongue (oks′tuŋ′), *n.* زمانە گا؛ چەند جۆرە ڕووەکێکە گەڵاکەیان زیرەو لە زمانی گا دەچێت

oxy- (ok′si), *Also* **ox-,** پێشگرێکە بەمانای: نۆکسجیناوی؛ نۆکسجینی تێدایە.

oxy- (ok′si, ok′sə), پێشگرێکە بەمانای: تیژ؛ نووك تیژ؛ تووندوتیژ.

oxygen (ok′si-jən), *n.* نۆکسجین.

oxygenate (ok′si-jə-nāt′), *v.t.* نۆکسجین تێکەڵاوکردن؛ نۆکسجین تێکردن.

-oxygenation *(n.).*

oxygen mask, کڵاوە نۆکسجین؛ دەخرێتە سەر دەموو لووت بۆ نۆکسجین وەرگرتنو هەناسەدان.

oxygen tent, چادرە نۆکسجین؛ سەرو شانی نەخۆشی دەخرێتە ژێر بۆ هەناسەدان بە ئاسانی.

oxymoron (ok′si-môr′on, ok′si-mō′ron), *n.* ووتەیەکە بریتیی‌یە لە یەکگرتنی دوو ووشەی دژ بە یەك:

(sweet sorrow; cold fire; a mournful optimist)

oxytone (ok′si-tōn′), *adj.* دوا بڕگەی هێزی لەسەرە؛ دوا بڕگەی بە زمان دەگیرێ

n. ووشەیەکە کە دوا بڕگەکەی هێزی دەخرێتە سەر یا بە زمان دەگیرێ

oyster (ois′tĕr), *n.* (١) گوێچکەماسی.

(٢) شتێکی بەکەڵك؛ شتێکی سوود لێ وەرگیراو.

(٣) [Slang]، کەسێکی بێ دەنگ؛ کەسێکی نەدوو.

oyster bed, جێنشینی گوێچکەماسی (لە بنی دەریادا).

oyster catcher, گوێچکەماسی گرە؛ چەند جۆرە باڵندەیەکی قەراغ ئاوی دەنووك پواڕی لاق ئەستوورن.

oysterman (ois′tĕr-mən), *n.* (١) گوێچکەماسی فرۆش؛ ڕاوکەری گوێچکەماسی؛ گوێچکەماسی بەخێوکەر (٢) بەلەمی ڕاوە گوێچکەماسی.

oz., = ounce.

ozone (ō′zōn, ō-zōn′), *n.* (١) ئۆزۆن؛ شێوەیەکە لە نۆکسجین

(٢) [Slang]، هەوای پاك

ozonic (ō-zon′ik, ō-zō′nik), *adj.* ئۆزۆناوی؛ ئۆزۆنی تێدایە؛ تایبەتی بە ئۆزۆن

ozonide (o′zō-nīd′), *n.* ئاوێنەی ئۆزۆن

ozonize (ō′zə-nīz′), *v.t.* (١) ئۆزۆن گۆڕین بۆ نۆکسجین.

(٢) ئۆزۆن تێکردن

ozonous (ō′zə-nəs), *adj.* ozonic.

ozs., = ounces.

P p

P, p (pē), *n.* (١) تیپی شانزدەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (٢) دەنگی ئەم تیپە: "پ". (٣) قاڵبی ئەم تیپە (٤) نیشانەی شانزدەمین لە ڕیزبەندا

adj. (١) ئامێرێکی بەم تیپە (٢) شانزدەمەم؛ شانزدەمەمین

mind one's p's and q's, ئاگا لە دەم و کرداری خۆ بوون؛ وورياى زمان و کرداری خۆ بوون.

P (pē), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی P دا (٢) ژمارە ٤٠٠ ی ڕۆمانی‌یە

pa (pä), *n.* [Colloq.]. باوک؛ بابە؛ باوە

paca (pä′kə, pak′ə), *n.* گیانداڕێکی ئەمەریکی قرتێنەری شێوەکی بەڵەکاوی‌یە.

pace (pās), *n.* (١) هەنگاو (٢) درێژی هەنگاوێک؛ ماوەی هەنگاوێک (٣) خێرایی بە پێ ڕۆیشتن. ڕاکردن هتد. *(a fast ~; a slow ~)* (٤) خێرایی پێشکەوتن. پەرەسەندن (ب) هاوخێرایی؛ خێرایی هاوتا. *(Try to keep ~ with me.)* (٥) ڕەوت؛ پیاسە (٦) جۆرە ڕەوتێکی ئەسپە کە بریتی‌یە لە بەرزکردنەوەی دەست و پاشوویەکی لایەک پێکەوە

v.t. (١) هاتن و چوون بە شوێنێکدا؛ پیاسە پیاکردن *(to ~ a room)*. (٢) بە هەنگاو پیوان (٣) مەشقدادانی ئەسپ لەسەر ڕەوتێکی تایبەتی (٤) خێرایی بۆ دانان یا بڕینەوە

v.i. (١) لەسەرخۆ ڕۆیشتن؛ وورد وورد ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن. (٢) دەست و پاشوویەک پێکەوە بەرزکردنەوە

put one through his paces, تاقیکردنەوە توانا لێهاتوویی

keep pace with, = keep up with.

set the pace, پلەی خێرایی بۆ دانان؛ بڕیاری پلەی خێرایی بۆ دان

paced (pāst), *adj.* (١) بە خێرایی‌یەکی تایبەتی ڕۆیشتن *(fast- ~)* (٢) بە هەنگاو پێوراو

pacemaker (pās′mā′kėr), *n.* (١) بڵەی خێرایی دانەر (غارغارین). پێشبڕکێ؛ سواریک یا ڕاکەرێکی پێشەنگە کە پلەی خێرایی پێشبڕکێیەک دادەنێ (٢) پێشەنگ (٣) (ا) ماسولکەی ڕێک‌وپێککەری دڵ لێدان (ب) ئامێری ڕێک‌وپێککەری دڵ لێدان (پزیشکەوانی).

-pacemaking *(n. & adj.).*

pacesetter (pās′set′ėr), *n.* pacemaker.

pacer (pā′sėr), *n.* (١) ئەسپێکە کە ڕەوتێکی تایبەتی هەیە (٢) pacemaker

pachyderm (pak′ə-dûrm′), *n.* (١) گیانداری پێست ئەستوورە وەک فیل و کەرکەدەن. (٢) کەسێکی بێ هەست؛ هەست مردوو.

pachydermatous (pak′ə-dûr′mə-təs), *adj.* (١) تایبەتی بە گیانداری پێست ئەستوور وەک فیل و کەرکەدەن. (٢) بێ هەست؛ هەست مردوو

Pacific (pə-sif′ik), *n.* دەریای پاسیفیک.

adj. (١) هی دەریای پاسیفیک؛ لە دەریای پاسیفیکدا. (٢) هی کەناری پاسیفیکی ئەمەریکا.

pacific (pə-sif′ik), *adj.* (١) لاشەڕ؛ لاشەڕانی؛ ناشتکەرەوە؛ ناشتیخواز. (٢) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ هێواش؛ بە ئاسوودە.

pacification (pas′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ (٢) دامرکاندنەوە؛ دابینکردن؛ کپ کردنەوە.

pacificism (pə-sif′ə-siz′m), *n.* = pacifism.

Pacific Ocean, ئۆقیانووسی پاسیفیک؛ ئۆقیانووسی هێمن

pacifier (pas′ə-fī′ėr), *n.* (١) دڵنەوایی‌یەکەر؛ دڵهێنەرەوە جێی خۆ. (٢) مەمکەشووشە؛ مەمە

pacifism (pas′ə-fiz′m), *n.* ئاشتیخوازی؛ لاشەڕی؛ لاشەڕێتی؛ ئاشەڕانێتی.

pacifist (pas′ə-fist), *n.* کەسێکی لاشەڕ؛ ئاشتیخواز

-pacifistic *(adj.).*

pacify (pas′ə-fī′), *v.t.* (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ؛ دڵخۆش کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هێمن کردنەوە. (٢) ئاسوودەیی خستنەوە؛ ئاسایش خستنەوە؛ دامرکاندنەوە.

pack (pak), *n.* (١) کۆڵ؛ گورزە؛ بار؛ بەستەک؛ پریاسکە؛ بەند. (٢) (ا) دەستە؛ کۆمەڵ؛ چەند *(a ~ of lies)*. (ب) دەستە کاغەزی یاری و قومار (ج) پاکەت *(a ~ of cigarettes)* (د) ڕەوە؛ گەلە؛ گەل *(a ~ of wolves)*. (ھ) گەلە سەگی ڕاو (و) تاقم؛ دەستە؛ کۆمەڵ (٣) بەستەڵەکی؛ سەرناوکەوتوو (٤) (ا) پێچانەوەی نەخۆش لە بەتانی و متیلەوە. (ب) ئەو بەتانی و متیلەی کە لە نەخۆشەوە دەپێچرێ (ج) سارغی (د) خاوڵی یا بەستەکێک قوماشی پڕ لە سەهۆڵە دەخرێتە سەر ئاوساوی‌یەک *(ice ~)* (٥) چەند جۆرە دەرمانێکی جوانیی پێستە (٦) سەرجەمی خواردەمەنی قوتووکراوی وەرزێکە.

v.t. (١) کەڵوپەڵ پێچانەوە (گەشت، گواستنەوە)؛ خۆ کۆکردنەوە؛ کۆکردنەوە *(He ~ed his bags.)* (٢) پێچانەوە؛ کردن بە بەستەک. (٣) کردنە قوتووەوە، تەنەکەوە، یا سنووقەوە (خواردەمەنی)؛ قوتووکردن؛ داگرتن (٤) ئاخنین؛ تێ ئاخنین؛ تەنین (جێ)؛ سیخناخ کردن؛ پرکردن؛ تێ ترنجاندن: *(The audience ~ed the hall.)* (٥) گرتن (کون)؛ داگرتنەوە (جێی بەیەک گەیشتنی دوو لوولە): *(to ~ a joint)* (٦) پەستانەوە؛ پەستنەوە؛ داگرتنەوە: *(to ~ed earth)* (٧) بارکردن (وڵاخ)؛ بار لێنان (٨) بار هەڵگرتن (وڵاخ). (٩) هەڵگرتن (چەک): *(He ~s a gun.)*. (١٠) (~ off)، بە پەم ناردن؛ بە پەلە ڕەوانەکردن: *(They ~ed him off to school.)*. (١١) [Slang]، لێدان (مستەکۆڵە)؛ پیاکێشان.

v.i. (١) پێچانەوە؛ کۆکردنەوە؛ بەستەک کردن. (٢) خۆ پێچانەوە (گەشت، گواستنەوە)؛ خۆ کۆکردنەوە؛ کەڵوپەڵ پێچانەوە: *(Are you going to ~ tonight?)* (٣) تێ ترنجان؛ قەرەبالغ کردن؛ تێدا کۆمەڵ بوون (٤) بە باشی یا بە ئاسانی دەپێچرێتەوە: *(This suit ~s well.)* (٥) پەستراوەوە؛ داگیراوەوە؛ داگرتنەوە. (٦) بە پەلە ڕۆیشتن؛ تێ تەقان

adj. (١) (ا) بۆ پێچانەوە باشە یا بەکاردێت. (ب) بۆ قوتووکردن باشە یا بەکاردێت. (٢) بەستەک کراو؛ پەستراوە؛ داگیراوە؛ پێچراوە. (٣) باربەر؛ بارکێش؛ بارهەڵگر: *(a ~ animal)*.

pack up, [Colloq.]. واز له نیش هێنان؛ پەك كەوتن؛ شكان
send packing, لەپڕ دەركردن (لەبەر ناپەسەندیتی).
pack (pak), *v.t.* پڕكردن لە لایەنگرانی خۆ (كۆمیتە، ئەنجوومەن، دەستەی سوێندخۆران)؛ زۆر لە لایەنگرانی خۆ تیادانان: *(to ~ a jury)*.
package (pak′ij), *n.* (١) پێچانەوە؛ كۆكردنەوە؛ بەستەك كردن؛ قوتووكردن ٢) پرپاسكە؛ بەستەك؛ گووزە.
(٣) پێشنیار یا پێشكەشكەری‌یەكی گشتی: *(~ deal)*.
v.t. پێچانەوەو ئامادەكردن (بۆ فرۆشتن یا گواستنەوە).
package deal, رێكەوتنێكی سەوداگەری گشتی‌یە كە بە باش‌و خراپەوە دەبێ هەموی پەسەند بكرێت.
pack animal, وڵاخی بار؛ وڵاخی باری یا باربەر
packer (pak′er), *n.* پێچەرەوە یا داگرەوەی خواردەمەنی‌و شتومەك بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتن یا گواستنەوە (كۆفرۆشی)؛ قوتووكەری كۆفرۆش: *(a meat ~)*
packet (pak′it), *n.* (١) پاكەت؛ پرپاسكە
(٢) بەلەم یا كەشتی گواستنەوەی رێك‌وپێكی گەشتكەرو پۆستەو بار.
pack ice, بەستەلەكی سەرناوكەوتوو
packet boat, بەلەم یا كەشتی گواستنەوەی رێك‌وپێكی گەشتكەرو پۆستەو بار
pack horse, (١) بارگیر
(٢) كەسێكە كە نیشی قورس‌و ناخۆش دەكات.
packing (pak′iŋ), *n.* (١) داگرتنەوەی خواردەمەنی بۆ ناردنی بۆ بازاڕ؛ قوتووكردن ٢) پركردنەوەی بریز یا بۆشایی‌یەك بە سارغی.
(٢) (أ) شتی پەكارهێنراو لە داگرتنەوەی خواردەمەنیدا
(ب) شتی بەكارهێنراو لە پێچانەوەی كەل‌وپەل‌و كەرەسەدا.
packing box (or case), سندوقی تێكردن‌و داگرتنەوەی خواردەمەنی‌و شتومەك
packing house, كارگەی ئامادەكردن‌و كردنە قوتووەو داگرتنەوەی گۆشت‌و هەندێ حاریش میوەو سەوزە
(هەروەها پێشی دەوترێ " packing plant ").
packman (pak′mən), *n.* = peddler.
pack rat, (١) مشكەكوێرەیەكی نەمەریكی‌یە كە هەموو جۆرە شتێك لە كونەكەیدا كۆدەكاتەوە (٢) [Slang]، كەسێكە كە هەموو شت كۆدەكاتەوەو هەرگیز هیچ شتێك فڕێ ناداد
packsack (pak′sak´), *n.* تووڕەكەی شان؛ حەوال
packsaddle (pak′sad´l), *n.* كورتان؛ كۆیان
packthread (pak′thred´), *n.* گوش (بۆ پێچانەوەی سنووق‌و شتی تر
pack train, كاروانی بار
pact (pakt), *n.* پەیمان؛ رێكەوتن
pad (pad), *n.* تەپەی پێ؛ دەنگی گۆچان یا داردەست كە بەر زەوی دەكەوێت
pad (pad), *n.* (١) لبادی ژێر زین؛ لبادی لەبری زین بەكارهێنراو
(٢) دۆشەكەلە؛ پشتی؛ شتی ناخنراوی نەرم؛ پاڵپشت؛ ژێرەخەر.
(٣) ناوهێز بەر جل‌وبەرگ)؛ قەنەواچە *(a shoulder ~)*
(٤) (أ) نەرمە گۆشتی لاستیكی ژێر پێی هەندێ گیاندارو باڵندە.
(ب) سمی نەم جۆرە گیاندارە (ج) شوێن پێی نەم جۆرە گیاندارە.
(٥) بەشە گۆشتنەكەی ژێر سەری پەنجەی دەست‌و پێ.
(٦) گەڵای پانی سەرناوكەوتووی ڕووەكی ناوی.
(٧) پەراو؛ دەفتەر (بەتایبەتی كە پەڕەكانی بە ئاسانی لێ بكرێتەوە): *(a writing ~)*
(٨) نیسنەمیا.
(٩) بنكە؛ سەكۆ (بۆ موشەك فڕێدان؛ هیلیكۆپتەر نیشتنەوە، دەستپێكردنی كارێك): *(a launching ~ for revolution; a missle launch ~ : a helicopter ~)*

(١٠) دەستگر؛ دەزگر؛ پەڕۆ (بۆ شتی گەرم پێ هەڵگرتن)؛ پارچەیەك بەڕۆی ناخنراوی نەرم‌ونۆڵ.
(١١) [Slang]، (أ) ژوور؛ خانە؛ مال؛ جێ.
(ب) جێی نوستن؛ چەرپایە؛ جێ.
v.t. (١) ناواخن تێخستن؛ ناخنین؛ بەر تێگرتن (جل‌وبەرگ)
(٢) درێژە پێدان؛ شتی هیچ‌وپووچ تێخستن؛ پڕكردن لە شتی هیچ‌وپووچ: *(to ~ a speech, lecture, article, etc.)*
(٣) بە شتی ساختە یا درۆ پڕكردنەوە (خەرجی)؛ زیادە پێوەنان بۆ قازانجی خۆ *(to ~ an expence account, payroll, etc.)*
pad (pad), *v.i.* (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ بە پیادەیی چوون
(٢) بەبێ خشپە ڕۆیشتن یا ڕاكردن؛ بەبێ دەنگ ڕۆیشتن.
pad (pad), *n.* (١) ئەسپێكی سست یا هێواش.
(٢) [Rare]، چەتەی پیادە؛ دزی پیادە.
(٣) [British Slang or Dial.]، ڕێگە؛ ڕێ؛ پیادەڕێ
padding (pad′iŋ), *n.* (١) ناخنین؛ ناخنینەوە
(٢) ناواخن (لۆكە، پووش... هتد).
(٣) زیادە پێوەنان (بەتایبەتی لە نووسیندا)؛ شتی زیادە پێوەنراوی ناپێویست.
paddle (pad′l), *n.* (١) سەوڵ؛ سەوڵی دەم پانی كورت.
(٢) گەڵاكوتك. (٣) شتێكی وەك سەوڵ: (أ) مقاشی تێكدانی ئاسنی تێواوە لە كووڕەدا. (ب) بێڵچە (شێوشەكاری) (ج) تەختەداری مامۆستا (بۆ تەمێ كردن یا لێدانی قوتابی) (٤) تەختەداری چەرخی گەردوون یا جەنجەڕی ئاو؛ تەختەداری چەرخی كەشتی‌و بەلەمی هەڵمی. (٥) ڕەكێتی تەنسی سەر مێز
v.i. سەوڵ لێدان؛ سەوڵ لێدان لەسەرخۆ.
v.t. (١) سەوڵ لێدان (٢) لێدان یا تەمێ كردن (بە تەختە داردەست).
(٣) تێكهەڵدان؛ تێكدان.
-paddler *(n.).*
paddle one's own canoe, پشت بە خۆ بەستن؛ نیشوكاری خۆ كردن بە دەستی خۆ.
paddle (pad′l), *v.i.* (١) بە ئاو تەنكاودا ڕۆیشتن؛ دەست‌و پێ جووڵاندنەوە لە تەنكاودا؛ شڵپە لە ئاو هەڵساندن بە ئەسپایی بە دەست یا بە قاچ. (٢) (~ in ; ~ on ; ~ about)، یاری پێ كردن.
(٣) بە گەڵاوگەڵ ڕۆیشتن وەك منداڵ؛ وەك مراوی ڕۆیشتن.
paddle boat, بەلەمی چەرخدار
paddle fish, ماسی‌یەكی لەوز سەوڵی‌یە
paddle wheel, چەرخی بەلەم پاڵ پێوەنان؛ چەرخی بەلەم لێخوڕین.
paddock (pad′ək), *n.* [Archaic], بۆق؛ قوڕپاوبلكە؛ بۆقی زل
paddock (pad′ək), *n.* (١) لەوەڕگای نەسپ لە نزیك تاوڵەوە
(٢) مەیدانی مەشقی تەنیشت تاوڵەی نەسپ
(٣) شوێنی زین كردن‌و ئامادەكردنی نەسپی غارغارێن پێش غارغارینەكە
(٤) زەوی پەڕژین كراو
v.t. كردنە لەوەڕگا یا مەیدانی مەشقەوە.
paddy (pad′i), *n.* (١) مەڕەزە؛ چەڵتووك
(٢) گۆلە مەڕەزە؛ جارە مەڕەزە
paddy wagon, [Slang], = patrol wagon.
padlock (pad′lok´), *n.* قفڵ.
v.t. قفڵ لێدان؛ داخستن
padre (pä′dri), *n.* (١) قەشە؛ ئاونیشانی قەشەیە لە ئیتاڵیا‌و ئیسپانیا‌و پورتوغال‌و نەمەریكای لاتینی (٢) [Slang]، قەشەی سوپا.
padrone (pə-drō′ni), *n.* (١) سەردار؛ سەرگەورە؛ سەرەك
(٢) خاوەن ئوتێل
(٣) قۆنتەراتچی نیشی دۆزینەوە بۆ كۆچەرە نیتاڵی‌یەكان لە نەمەریكا.
paean (pē′ən), *n.* (١) سروودی سوپاسنامە بۆ خواكانی یۆنانی كۆن
(٢) سروودی شادی‌و سەركەوتن.
pagan (pā′gən), *n. & adj.* كافر؛ بت پەرست؛ بێ ئاین؛ خوانەپەرست.
pagandom (pā′gən-dəm), *n.* (١) كافران؛ بت پەرستان.

(۲) کافرستان؛ شوێنی کافران یا بت پەرستان.

paganism (pā′gən-iz′m), *n.* (۱) کافری؛ بت پەرستی؛ بێ ئایینی.
(۲) خوونەریت‌و بیروڕای کافران.

paganize (pā′gən-iz′), *v.t.* کردن بە کافر
v.i. بوون بە کافر

page (pāj), *n.* (۱) (ا) لاپەڕە؛ پەڕە . *(tearing out a ~)*
(ب) نووسراوی سەر لاپەڕەیەك.
(۲) (*pl*) تۆمارنامە؛ نووسراو. *(the ~s of history)* .
(۳) پووداو؛ چەند پووداوێك؛ زنجیرەیەك پووداو؛ ئەلقە:
(a colorful ~ in his life)
(٤) چاپی ئامادەکراو بۆ لە چاپدانی لاپەڕەیەك.

v.t. ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەرێك.

page (pāj), *n.* (۱) شاگردی سوارچاکی سەدانی ناوەڕاست (بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ بوون بە سوارچاك). (۲) بەردەستی پیاوێکی گەورە.
(۳) هەرزەی بەردەستی میوانخانەو فەرمانگە (بۆ نامەبەری‌و نیشی سەرپێیی).
(٤) بەردەستی پەرلەمان یا کۆنگرێس (بۆ نامەبەری‌و کاری سەرپێیی).

v.t. (۱) بەردەستی کردن.
(۲) بانگ کردن بە بڵندگۆ؛ دۆزینەوەی کەسێك بە بانگ کردنی بە بڵندگۆ لە شوێنێکی وەك فڕۆکەخانەدا: *(to ~ a person)*

v.i. بەردەستی کردن

pageant (paj′ənt), *n.* (۱) (ا) بەردەیەکی شانۆنامەی ئایینی.
(ب) شانۆی سەردەمی شانۆنامەی ئایینی.
(۲) ئاهەنگی نووساندنی سەر شەقام؛ نووانبڕێی نەسپ سواران؛ نووانبڕێی ڕازاوە؛ ڕێ پڕێشتنێکی ڕازاوەو خۆشی
(۳) ئاهەنگی نووساندنی سەر شانۆ بە جلی هەمەڕەنگەوە.
(٤) نووساندنی بە تەنتەنەو کەش‌وفش‌و پۆش.

pageantry (paj′ən-tri), *n.* (۱) ئاهەنگی نووساندنی سەر شەقامەکان؛ نووانبڕێی ڕازاوە (۲) نووساندنێکی زۆر جوان؛ دیمەنی خۆ نووساندنێکی جوان‌و ڕازاوە (۳) نووساندنێکی بە تەنتەنەو کەش‌وفش‌و پۆش.

paginal (paj′ə-nl), *adj.* (۱) لاپەڕەیی؛ هی لاپەڕە
(۲) لاپەڕە بە لاپەڕە *(~ facsimile)*

paginate (paj′ə-nāt′), *v.t.* ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر

pagination (paj′ə-nā′shən), *n.* (۱) ژمارە لەسەر دانانی لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر؛ ژمارە لەسەر دانران (۲) (ا) ئەو ژمارانەی لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر دادەنرێت. (ب) سەرجەمی ژمارەی لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر هەروەها ڕێکخستنیان

pagoda (pə-gō′də), *n.* پاگۆدە پەرستگایەکی چەند نهۆمی هیندی‌و چینی‌و باتایی‌یە

Pahlavi (pä′lə-vē′), *n.* پەهلەوی ڕەسەنی فارسی کۆن

pahlavi (pä′lə-vē′), *n.* پارەیەکی زێڕی ئێرانی‌یە

paid (pād), *past tense and past participle of* pay.

adj. (۱) بە کڕێ گیراو؛ مووچەخۆر: *(a ~ advisor)* .
(۲) : ~ out ; ~ up (قەرز) دراوەتەوە .

pail (pāl), *n.* (۱) سەتڵ ۲) پڕ سەتڵێك؛ سەتڵێك

pailful (pāl′fool′), *n.* پڕ سەتڵێك؛ سەتڵێك

paillasse (pal-yas′, pal′yas), *n. Also* palliasse. دۆشەکی پووش یا ئاردەمشار

paillette (pal-yet′), *n.* پوولەکەی زێڕ زێگیانە؛ موورو

pain (pān), *n.* (۱) سزا ۲) ئێش؛ ئازار؛ ناسۆر؛ گل؛ ژان.
(۳) دەردی سەری؛ ناخۆشی؛ سەرئێشە؛ سۆڵ
(٤) (*pl*) زانی منداڵبوون؛ ژان
(٥) (*pl*). هەوڵ‌و تەقەلای زۆر؛ بە تەنگەوە هاتنی زۆر؛ ڕەنج دان؛ ژان:
(He took ~s with his work.)

v.t. ئازاردان؛ ئێش‌و ئازار پێدان؛ سۆڵ کردن بە دڵەوە:

تووشی دەردی سەری کردن.

on (or upon, under) pain of, بە مەترسی سزادرانێکی تایبەتی‌یەوە ؛ سزایەکی تایبەتی دەدرێ ئەگەر کارێك بکرێ یا نەکرێ:
(under pain of death)

pained (pānd), *adj.* پەست؛ دڵگیربوو؛ دڵگیر؛ زوێر؛ دڵ شکاو.

painful (pān′fəl), *adj.* (۱) ئازاربەخش؛ ئازاردەر؛ بەسۆز.
(۲) بەئازار؛ بە ئێش‌و ئازار؛ بەناسۆر: *(a ~ finger)*
(۳) ناخۆش: *(a ~ decision)* . (٤) [Archaic]، قورس؛ گران.

painkiller (pān′kil′ĕr), *n.* [Colloq.], ئازارکوژ؛ ئازارشکێن.

painless (pān′lis), *adj.* (۱) بێ ئازار؛ بێ ئێش.
(۲) ئابێتە هۆی ئێش‌و ئازار.

painstaking (pānz′tāk′iŋ), *n.* هەوڵدان؛ هەوڵ؛ ڕەنج دان؛ ووردی‌و ووریایی لە ئیشوکاردا.

adj. (۱) پێویست بە هەوڵ‌و ووردی‌و کۆشش‌و بەتەنگەوە هاتن دەکات؛ گران: *(~ work)* . (۲) زۆر کۆششکەر؛ هەوڵدەر؛ ڕەنجدەر؛ ئیشکەری باش‌و گران: *(a ~ carpenter)* .

paint (pānt), *v.t.* (۱) دیمەن کێشان؛ وێنەکێشان؛ نیگارکێشان.
(He ~ed a landscape.)
(۲) بە پرووتی باسکردن:
(He ~ed a bleak picture of the political situation.)
(۳) بۆیەکردن: *(He ~ed the walls.)*
(٤) ئارایشت کردن؛ جوانکردن؛ ڕازاندنەوە (بە ڕەنگ یا بۆیە)؛ ڕووکەش کردن.

v.i. (۱) دیمەن کێشان؛ وێنەکێشان؛ نیگار درووستکردن.
(۲) ئارایشت کردن؛ ئارایشت بەکارهێنان.

n. (۱) بۆیە؛ بۆیاخ؛ ڕەنگ. (۲) بۆیەی ووشکەوە بوو. (۳) ئارایشت.

paint out, بە بۆیە داپۆشین؛ بۆیەکردن‌و داپۆشین.

paintbrush (pānt′brush′), *n.* فڵچەی بۆیەچی؛ فڵچەی نیگارکێش.

painted (pān′tid), *adj.* (۱) نیگار کێشراو؛ وێنە کێشراو.
(۲) بۆیەکراو.
(۳) درۆزنە؛ ڕووالەت؛ هەر بە سەرزاری: *(~ expressions)*
(٤) زەق؛ لە ئەندازە بەدەر ڕەنگاوڕەنگ. (٥) لە ئەندازە بەدەر ئارایشت کراو

painter (pān′tĕr), *n.* (۱) نیگارکێش؛ وێنەکێش؛ هونەرمەند
(۲) بۆیەچی.

painter (pān′tĕr), *n.* گوریسی بەستنەوەی بەلەم لە بەندەردا.

painter (pān′tĕr), *n.* [Dial.], پلنگی ئەمەریکی.

painting (pān′tiŋ), *n.* (۱) بۆیەچێتی.
(۲) نیگارکێشی؛ وێنەکێشی؛ نیگارکێشان. (۳) تابلۆ.

pair (pâr), *n.* (۱) جووت: . *(a ~ of shoes, socks, gloves, etc.)*
(۲) شتێکی دوولا یا دوو پەل کە پێکەوە بەکاردەهێنرێ: *(a ~ of pants ; a ~ of scissors)*
(۳) جووتە ئاژەڵی زاوزێ یا گیاندار: (ا) ژن‌و پیاو؛ جووتە دڵدار؛ جووتە دەزگیران
(ب) جووتە باڵندە یا گیانداری نێرومێ
(ج) جووتێ کەسی هاوڕێ یا هاوبیروباوەڕ: *(a ~ of rascals)* .
(د) جووتە ئەسپی گالیسکە. (هـ) دوو ئەندامی بیروباوەڕو حیزب جیاواز کە پێك دەکەون دەنگ نەدەن لەسەر گەڵاڵەی یاسایەکی تایبەتی. (و) ئەم ڕێکەوتنە
(٤) دوو کاغەزی چوونیەك لە دەستەکاغەزی قومارداز.
(٥) [Rare or Dial.]، دوو: *(a ~ of stairs)* .

v.t. (۱) جووت کردن؛ جووت جووت کردن.
(۲) جووت پێ گرتن؛ لە یەك چاك کردن.
(۳) هاوجووت بۆ دۆزینەوە؛ هاوبەش بۆ پەیداکردن.

v.i. (۱) (~ off)، جووت گرتن؛ بوون بە جووت یا جووتە.
(۲) مارەکردن؛ ژنهێنان؛ شوو پێ کردن؛ بوون بە هاوسەر.

pair off, (۱) جووت پێ گرتن؛ جووت جووت کردن؛ جووت کردن.
(۲) جووت گرتن‌و پۆیشتن؛ جووت جووت بوون‌و کشانەوە.

paisley (pāz′li), *adj.* (۱) هی قوماشێکی خوری نەقش‌ونیگاراوی

ڕەنگاوڕەنگ. (٢) لەم جۆرە قوماشە دروستکراوە

n. (١) قوماشی خوری ڕەنگاوڕەنگی نەقشونیگاراوی؛ شال. (٢) دەستمان یا جل‌وبەرگی تری لەم قوماشە دروستکراو.

pajamas (pə-jam′əz, pə-jä′məz), *n.pl.* بیجامە

pal (pal), *n.* [Colloq.]. برادەر؛ هاوڕێ.

v.t. & v.i. [Colloq.]. بوون بە هاوڕێ؛ برادەری کردن

palace (pal′is), *n.* (١) کۆشکی شاهانە؛ کۆشک. (٢) خانوبەرەکی زۆر گەورەو جوان. (٣) خانوبەرەکی گەورەو جوانی پێشانگا و خۆنوواندن.

paladin (pal′ə-din), *n.* (١) یەکێک لە دوانزە سوارچاکە بەگزادەکەی " شارلەمان " . (٢) پاڵەوان؛ قارەمان؛ سوارچاک.

palaestra (pə-les′trə), *n.* (١) وەرزشگا (بەتایبەتی هی زۆرانبازی لە یۆنانی کۆندا). (٢) (ا) قوتابخانەی زۆرانبازی. (ب) جیمنازیۆم؛ وەرزشگا؛ مەشقگا.

palanquin, palankeen (pal′ən-kēn′), *n.* کەژاوە (کە دوو کەس بە شان هەڵیان گرتبێت)

palatability (pal′i-tə-bil′ə-ti), *n.* (١) تام خۆشی؛ خۆشێتی. (٢) پەسەندێتی؛ بەجێیی؛ بەدڵ بوون.

palatable (pal′i-tə-b'l), *adj.* (١) تام خۆش؛ خۆش؛ دەخوڕێت (٢) پەسەند؛ بەجێ؛ بەدڵ بوو؛ جێی پەزامەندی و پەسەندە.

palatal (pal′i-t'l), *adj.* (١) هی ناسمانەی دەم؛ هی مەڵاشوو؛ هی دەم. (٢) بە بەرکەوتنی سەری زمان و ناسمانەی دەم دەبێژرێ وەک دەنگی " ج " و " ش " (دەنگناسی)؛ مەڵاشوویی

palatalize (pal′i-t'l-īz′), *v.t.* گۆڕین بۆ دەنگێکی وەها کە بە بەرکەوتنی سەری زمان و ناسمانەی دەم دەبێژرێ.

palate (pal′it), *n.* (١) ناسمانەی دەم؛ مەڵاشوو (٢) هەستی چەشتن؛ چەشتن؛ هەستی تام کردن. (٣) چێژی مێشک و دڵ؛ هەستی بەدڵ بوون و پەسەندکردن.

palatial (pə-lā′shəl), *adj.* (١) بۆ کۆشک دەشێت: *(~ gardens)* (٢) زۆر گەورەو جوان و ڕازاوە؛ لە کۆشک دەچێ؛ زۆر جوان و کەشخە (خانوو): *(a ~ house)*

palatinate (pə-lat′'n-āt′, pə-lat′'n-it), *n.* (١) هەرێمی ژێردەستی دەرەبەگێکی گەورە (٢) پلەوپایەی میرێکی دەرەبەگی. (٣) [-it]. دانیشتووی هەرێمێکی نەڵمانیا کە بە " پەلاتین " ناسراوە.

palatine (pal′ə-tīn′, pal′ə-tin), *adj.* (١) کۆشکی (٢) مافی شاهانەی هەیە. (٣) تایبەتی بە میر یا بەگزادە.

n. (١) کاربەدەستی کۆشکی شاهەنشا. (٢) دەرەبەگێکی سەدانی ناوەڕاست کە وەک پاشا هەرێمەکەی خۆی دەڕان. (٣) کەولی سەرشان. (٤) [-it]. یەکێکە لەو حەوت گەردی ڕۆمای لەسەر دروستکراوە. (٥) [-it]. دانیشتووێکی هەرێمی " پەلاتین " ی نەڵمانی.

palatine (pal′ə-tīn′, pal′ə-tin), *adj.* هی ناسمانەی دەم؛ مەڵاشوویی

n. نێسقانی ناسمانەی دەم.

palaver (pə-lav′ĕr), *n.* (١) کۆڕی خێڵە نەفەریقاییەکان؛ کۆڕی نێوان خێڵە نەفەریقاییەکان و بازرگان و کەسانی نەورووپایی تر لە نەفەریقادا. (٢) دەمەتەقێ؛ قسە. (٣) مەرایی؛ زمان لووسی.

v.t. & v.i. مەرایی کردن؛ زمان لووسی کردن

pale (pāl), *adj.* (١) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ پەڕیو *(to turn ~)* . (٢) بێ ڕەنگ؛ کز (ڕووناکی). (٣) بێ هێز؛ بێ تێز.

v.i. (١) ڕەنگ زەرد بوون؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕان؛ ڕەنگ پەڕین. (٢) کز دەربوون؛ ناگرنگ و هیچ‌وپووچ دیاربوون لەچاو شتێکی تردا: *(My work ~d beside his.)*

v.t. ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاندن؛ کزکردن.

-paleness *(n.)*.

pale (pāl), *n.* (١) سنگ (تەیمان)؛ قیسپ. (٢) پەرژین؛ تەیمان؛ سنوور. *(outside the ~ of the law)* (٣) شوێنێکی پەرژین کراو (٤) میلی ستوونی ناوەڕاستی قەڵغان.

beyond the **pale,** لە سنووری ڕەفتار جوانی بەدەر.

pale- , palae- (pā′li), paleo-.

palecthnology (pā′li-eth-nol′ə-ji), *n.* ڕەگەزی کۆن ناسی؛ لێکۆڵینەوەی ڕەگەزە کۆنەکانی بەر لە مێژوو.

paleo- (pā′li-ō), *Also* pale- , palae-, (ا) کۆن؛ پێشگرێکە بەمانای: بەر لە مێژوو. (ب) سەرەتایی؛ کێوی.

paleobotany (pā′li-ō-bot′ə-ni), *n.* لێکۆڵینەوەی ڕووەکە بەردەنێیەکان؛ زانستی ڕووەکی وەک بەرد لێهاتوو.

paleography (pā′li-og′rə-fi), *n.* (١) نووسینی کۆن؛ نووسینە کۆنەکان (وەک نووسینی بزماری). (٢) لێکۆڵینەوەی نووسین و نووسراوە کۆنەکان ؛ هەڵهێنان یا دەرکردن و خوێندنەوە و باسکردنی نووسراوە کۆنەکان

-paleographic; paleographical *(adj.)*; paleographer *(n.)*.

paleolith (pā′li-ə-lith′), *n.* نامێزی بەردینی کۆن.

paleolithic (pā′li-ə-lith′ik), *adj.* تایبەتی بە دەوری بەرد.

paleolithic man, مرۆڤی دەوری بەرد.

paleontology (pā′li-ən-tol′ə-ji), *n.* (١) زانستی پاشماوە بەردینەکانی گیاندارو ڕووەکی کۆن (زەمینناسی)؛ لێکۆڵینەوەی بوونەوەری زۆر کۆن. (٢) ڕاپۆرتێکی نووسراو دەربارەی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

-paleontological *(adj.)*; paleontologist *(n.)*.

Paleozoic (pā′li-ə-zō′ik), *adj.* (١) هی چەرخە زۆر کۆنەکان (زەمینناسی). (٢) هی بەردی ئەم چەرخە.

paleozoology (pā′li-ō-zō-ol′ə-ji), *n.* زانستی پاشماوە بەردینەکانی گیاندارو جانەوەری کۆن (زەمینناسی).

-paleozoological *(adj.)*.

Palestinian (pal′əs-tin′i-ən, pal′əs-tin′yən), *adj. & n.* فەڵەستینی.

palette (pal′it), *n.* (١) تەختەیەکە نیگارکێش بۆیەکانی لەسەر تێکەڵاو دەکاتو ڕێک دەخات. (٢) ڕەنگی بەکارهێنراو لەلایەن نیگارکێشێکی تایبەتێیەوە؛ ڕەنگی تابلۆیەکی تایبەتی.

palette knife, چەقۆی کول تێکەڵاوکردنی بۆیەی نیگارکێش.

palfrey (pôl′fri), *n.* [Archaic]. ئەسپێکی بچووکە ژن سواری دەبێ.

palimpsest (pal′imp-sest′), *n.* پێست یا تەختەبەردێکە کە دوو- سێ جار شتی لەسەر نووسرابێ و کوژێنرابێتەوە، بەڵام هەندێ لە نووسینە کۆنەکەی هێشتا هەر پێوە دیاربێت

palindrome (pal′in-drōm′), *n.* ووشەیەک یا ڕستەیەک یا ژمارەیەکە کە لە پێشەوەو دواوە دەخوێنرێتەوە بەبێ گۆڕینی ماناکەی: (madam; rotator; Able was I ere I saw Elba.; 1441)

paling (pāl′iŋ), *n.* (١) تەیمان دروستکردن؛ تەیمان کردن. (٢) تەیمان. (٣) قیسپ؛ سنگ (تەیمان)

palingenesis (pal′in-jen′ə-sis), *n.* (١) لەدایکبوونەوە؛ زیندووبوونەوە. (٢) زیندووبوونەوەی گیانی مردوو لە لەشێکی تری زیندوودا. (٣) گۆڕانی تەواوی جانەوەر لەکاتی گەورەبوونیدا.

palinode (pal′ə-nōd′), *n.* (١) هەڵبەستی پاشگەزی: هەڵبەستێکە کە هۆنەر تێیدا پاشگەز دەبێتەوە لە هەڵبەستێکی پێشوو. (٢) پاشگەزبوونەوە

palisade (pal′ə-sād′), *n.* (١) سنگی نەستووری نووک تیژ. (٢) تەیمانی سنگی نەستووری نووک تیژ بۆ پاراستن. (٣) *(pl.)*، ڕیزە کەندەڵانی بەرزو زۆر لێژی قەراغ ڕوبار

v.t. بەهێزکردن و پاراستن بە تەیمانی سنگی نەستوورو نووک تیژ.

palish (pāl′ish), *adj.* نەختێک ڕەنگ سپی هەڵگەڕاو؛

ئەختبلك رەنگ زەرد

pall (pôl), *v.t.* لەبەرچاو خستن؛ بێ تاقەت کردن؛ پەستکردن

v.i. (١) سست بوون؛ بێ تاقەت بوون؛ ماندووبوون. (٢) لەبەرچاوکەوتن (لەبەر زۆری)؛ تاقەت لێ چوون

pall (pôl), *n.* (١) پەردەی دارتەرم؛ تارای تەرم. (٢) پەردەیەکی رەشی دڵتەنگکەری ئاشرین. *(a ~ of smoke)* (٣) [Obs.]. پەردە؛ پۆشاک (٤) [Obs.]. عەبا. (٥) (أ) تارای کاسەی شەرابی پیرۆزی کڵێسە. (ب) تارای قوربانیگای کڵێسە.

v.t. پەردە بەسەردا دان؛ داپۆشین بە پەردە.

Palladian (pə-lā′di-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە " پالاس ئەسینا " کە ماتوورخوای ژیری بوو لای یۆنانەکان. (٢) هی ژیری و زانیاری.

Palladium (pə-lā′di-əm), *n.* (١) پەیکەری ماتوورخوای ژیری " پالاس ئەسینا " لە یۆنان و ڕۆما (بەتایبەتی پەیکەرەکەی شاری " تڕوی " کە گوایە شارەکەی دەپارێست). (٢) [-P]. شتێکە کە پارستنی شوێنێک یا لەسەر بەندە؛ بارێزەر؛ قەڵا

palladium (pə-lā′di-əm), *n.* ماددەیەکی کیمیایی زیویی لە توخمی پلاتین

Pallas (pal′əs), *n.* (١) ناوی بانووخوای ژیری یۆنانی کۆنە (٢) پەکێکە لە ئەستێرە کاروانیی بچووکەکانی نێوان " مەریخ و موشتەری " .

pallbearer (pôl′bâr′ər), *n.* تەرم هەڵگر؛ دارتەرم هەڵگر.

pallet (pal′it), *n.* (١) ماڵەی گۆزەودێزە کەر؛ ماڵەی ساف کردن (٢) palette (٣) تەختەی شت لەسەر دانان یا شت پێ گواستنەوە. (٤) ئامێری چاپکردن لەسەر بەرگی کتێب. (٥) چەکوشی کاتژمێر.

pallet (pal′it), *n.* دۆشەکی پووش؛ جێی پووش؛ گەنگەجێ؛ جێی هێچوپووچ

pallet (pal′it), *n.* میلی ستووتی سەر قەڵغان

pallette (pal′it), *n.* تەپەقی ژێر ماڵی قەڵغان

palliasse (pal-yas′, pal′yas), *n.* = paillasse.

palliate (pal′i-āt′), *v.t.* (١) لە نازار کەم کردنەوە؛ نازار کوشتن؛ لە توندوتیژی کەم کردنەوە (٢) بەڵگە بۆ هێنانەوەی تاوان؛ لە ستەمکاری- تاوانبک کەم کردنەوە بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی

palliative (pal′i-ā′tiv, pal′i-ə-tiv), *adj.* هی نازار یا ستەم کەم کردنەوە

n. نازارمرێن؛ نێشی کۆڕ؛ ستەم کەمکەرەوە

pallid (pal′id), *adj.* ڕەنگ زەرد؛ ڕەنگ پێ نەماو؛ بێ ڕەنگ

(the ~ face of an invalid)

pallium (pal′i-əm), *n.* (١) کەوابەکی پیاوانەی یۆنانی کۆنە (٢) تووکی مێشک (٣) عەبای پاپا و سەرەک قەشە (٤) تووک یا ڕیشاڵی تەنیشت قاوغی هەندێ گیانداری ئاوی؛ بەرگی ناو قاوغی نەم گیاندارانە.

pall-mall (pel′mel′), *n.* (١) پۆل مۆل یاریەیەکی کۆنە بریتێیە لە لێدانی تووپکی دارین بە مێکوتێکەو خستنێیە ناو ئەڵقەیەکی ئاسنینی هەڵواسراو بەوسەری کۆڵانێکەوە. (٢) ئەو کۆڵانەی یاریەیەکی وەهای تێدا بکرێ.

pallor (pal′ər), *n.* ڕەنگ زەردیی دەموچاو؛ بێ ڕەنگی

palm (päm), *n.* (١) دارخورما (٢) گەڵای دارخورما کە نیشانەی سەرکەوتنە (٣) سەرکەوتن؛ زاڵبوون (٤) مەدالیایەکی خەڵاتی سوپایە لە شێوەی گەڵای دارخورمادا

bear (or carry off) the palm, بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ خەڵات کران.

yield the palm to, دان بە دۆڕاندنا نان؛ دان بە سەرکەوتنی هاوچاوادا نان؛ پێ لە بەزین نان

palm (päm), *n.* (١) بەری لەپ؛ بەری دەست؛ لەپ؛ ناو لەپ؛ ناو دەست. (٢) بەری لەپی دەستکێش (٣) پانایی شاخی ئاسک و مەڕەکێوی. (٤) بست؛ پانایی بەری لەپ (پێوان). (٥) دەمی سەوڵ؛ سەرە پانەکەی شتی تری وەک سەوڵ

v.t. (١) شاردنەوە لە بەری لەپدا. (٢) بەری دەست لێدان

grease the palm of, بەرتیل پێدان

have an itching palm [Colloq.], بەری دەست خوران بۆ پارە؛ زۆر حەز لە پارە کردن؛ زۆر برسی پارە بوون.

palm off, بە ساختە بردنەسەر؛ بە درۆ بردنەسەر یا خۆ پەڕاندنەوە.

palmar (pal′mər), *adj.* وەک بەری لەپ؛ لە بەری دەستدا؛ هی بەری لەپ یا سمی گیاندار.

palmary (pal′mə-ri), *adj.* زۆر لێهاتوو؛ سەرکەوتوو.

palmate (pal′māt, pal′mit), *adj.* وەک بەری دەست وایە

palmer (päm′ər), *n.* بەکراوەیی: (أ) وەک هەندێ گەڵا. (ب) قاچی پەردەداری گیانداری ئاوی (١) حاجی‌یەک کە گەڵایەکی دارخورمای هەڵدەگرت نیشانەی ئەوەی کە حەجی کردووە لە " ئەرزی پیرۆز " لە سەدانی ناوەڕاستدا لە ئەورووپا. (٢) حاجی. (٣) palmer worm .

palmer worm, (١) جۆرە تەتەڵەمیرانێکی زیانبەخشە بۆ ڕووەک. (٢) جۆرە کرمۆکەیەکە گەڵای دارسێو دەخوات.

palmetto (pal-met′ō), *n.* جۆرە داخورمایەکی بچووکی گەڵا باوەشێنیی.

palmist (päm′ist), *n.* فاڵگر؛ فاڵگرەوە؛ دەستگرەوە.

palmistry (päm′is-tri), *n.* دەستگرتنەوە؛ فاڵگرتنەوە؛ فال.

palm leaf, گەڵای باوەشێنی دارخورمای بچووک (باوەشێن و کڵاوی لێ دروست دەکرێت).

palm oil, ڕۆنی دارخورما.

palmy (päm′i), *adj.* (١) پر لە دارخورما؛ دارخورما سێبەری بەسەردا داوە. (٢) دارخورمایی. (٣) سەرکەوتوو؛ زاڵ؛ گەشەکردوو. *(~ days)*

palmyra (pal-mī′rə), *n.* دارخورمایەکی گەڵا باوەشێنی پانی هیندی‌یە.

palomino (pal′ə-mē′nō), *n.* ئەسپی (عەرەبی) شێ یا بۆری کڵک و یاڵ زیوی.

palp (palp), *n.* = palpus.

palpable (pal′pə-b'l), *adj.* (١) بە دەست دەگیرێ؛ بە ئاسانی هەستی پێ دەکرێ. (٢) دیار؛ ڕوون؛ ئاشکرا.

-palpability *(n.)*.

palpate (pal′pāt), *v.t.* بە دەست تاقیکردنەوە (پزیشکەوانی)؛ بە دەست پشکنین.

-palpation *(n.)*.

palpebral (pal′pə-brəl), *adj.* هی برژانگی چاو.

palpitant (pal′pə-tənt), *adj.* لەرزیو؛ لێدەر (دل، دەمار)؛ پلدەر؛ پرتەپرتکەر.

palpitate (pal′pə-tāt′), *v.i.* (١) پرتەپرت کردن (دل)؛ پلدان؛ خێرا لێدان (دل)؛ دڵەکوتێ کردن. (٢) لەرزین.

palpitation (pal′pə-tā′shən), *n.* (١) دڵەکوتێ؛ دل خێرا لێدان؛ پرتەپرتی دڵ؛ پلدان. (٢) لەرزین؛ لەرزەلەرز.

palpus (pal′pəs), *n.* شاخی هەستیاری تەنیشت دەمی جانەوەر.

palsied (pôl′zid), *adj.* گۆچ؛ پەککەوتوو؛ سر.

palsy (pôl′zi), *n.* گۆچی؛ ئیفلیجی یا پەککەوتنی نەندامێکی لەش (هەندێ جار بە لەرزینەوە).

v.t. (١) گۆچ کردن؛ ئیفلیج کردن؛ سڕکردن؛ ووشک کردن. (٢) پەکخستن (بەترساندن)؛ هێز لێ بڕین.

palter (pôl′tər), *v.i.* (١) دووزمانی کردن؛ درۆکردن؛ جامبازی کردن؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ تەڵەکەبازی کردن. (٢) بە سووک دانەبەر؛ بە هیچوپووچ دانان؛ گاڵتەپێهاتن. (٣) چەندوچوون کردن لەسەر نرخ؛ سەوداگەری کردن.

paltriness (pôl′tri-nis), *n.* کەمی؛ هیچوپووچی؛ بێ نرخی؛ بێ بایەخی.

paltry (pôl′tri), *adj.* کەم؛ هیچوپووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ.

paludal (pə-lōō′d'l, pal′yoo-d'l), *adj.* (١) زەلکاوی؛ زۆنگاوی. (٢) لە زەلکاوەوە تووش دەبێ (وەک نەخۆشی مەلاریا).

paludism (pal′yoo-diz′m), *n.* مەلاریا؛ لەرزوتا

pampas (pam′pəz), *n.pl.* دەشتی زۆر گەورەی بە گیا داپۆشراوی بێ دارودرەختی نەمەریکای لاتینی بەتایبەتی ئەرجەنتین.

pampas grass, گیایەکی بەرزە لە زەل دەچێ گوڵێکی پرشاڵیی زەردکاری هەیە لە پرچی ئافرەت دەچێ.

pampean (pam′pi-ən, pam-pē′ən), *adj.* تایبەت بە دەشتە فراوانەکانی ئەمەریکای لاتینی و دانیشتووە هیندیی‌یەکانی.

pamper (pam′pēr), *v.t.* (١) خواردن زۆر پێدان؛ زۆر تێرکردن. (٢) نازکێشان؛ زۆر بەدەمەوەدان؛ جڵەو بۆ بەرەڵاکردن.

(He ~s the child.)

pamphlet (pam′flit), *n.* (١) ناملیکە؛ بڵاوکراوە. (٢) ووتاری ناو ناملیکەیەک (کە بەزۆری لەبارەی باسێکی هاوچەرخەوەیە).

pamphleteer (pam′fli-tēr′), *n.* ناملیکەنووس؛ ناملیکە بڵاوکەرەوە؛ ووتارنووسی ناملیکە.

v.i. ناملیکە بڵاوکردنەوە؛ ناملیکە نووسین؛ ووتار نووسین بۆ ناملیکەیەک.

Pan (pan), *n.* خودای لەوەڕگاو دارستان و گیاداری کێوی و ئاژەڵو شوان کە لاق و کڵکو شاخی وەک هی بزنەو قەدیشی وەک ئادەمیزاد (ئەفسانەی یۆنانی)

pan (pan), *n.* (١) تاوە؛ مەنجەڵۆکە؛ قابلەمە. ***(frying ~)*** (٢) (ا) دەفری شۆردنەوەو پاکردنەوەی زێڕی خاو. (ب) تای تەرازوو. (٣) پڕ تاوەیەک؛ پڕ مەنجەڵۆکەیەک. (٤) چاڵایی؛ نزمایی. (٥) زەوی ڕەق. (٦) پارچە سەهۆڵی سەرئاوکەوتوو. (٧) بارودخانەی تفەنگو دەمانچەی کۆن. (٨) [Slang]. دەموچاو؛ ڕووخسار

v.t. (١) لە تاوەدا سوورکردنەوە؛ لە مەنجەڵۆکەدا لێنان (٢) [Colloq.]. پەسەند نەکردن؛ ڕەخنەلێگرتن. (٣) جیاکردنەوەی زێڕی خاو لە زیخ و لم بە شۆردنەوەی.

v.i. (١) زیخ و لم شۆردنەوە بۆ جیاکردنەوەی زێڕی خاو. (٢) زێڕ دەستکەوتن.

pan out, (١) زێڕ هێنانە بەرهەم؛ زێڕ دەستکەوتن. (٢) [Colloq.]. ڕوودان؛ هاتنەدی. (٣) [Colloq.]، سەرگرتن؛ سەرکەوتن.

pan (pän), *n.* (١) گەلای دارێکە لە توخمی دارخورما. (٢) ماددەیەکە لەم گەلایە دەردەهێنرێ بۆ جوین.

pan (pan), *v.t. & v.i.* جووڵانی کامێرا بۆ وەرگرتنی فیلمی تەلەفزیۆنی یا سینەمایی

pan- (pan), پێشگرێکە بەمانای: (١) گشت؛ هەموو. ***(pantheism)*** (٢) [-|ˈ-]: گشتگرەوە؛ هەموو دەگرێتەوە. ***(Pan-American)*** (ب) ڕێڕەوی یەکێتی و هاوکاری هەموو. ***(Pan-Americanism)***.

panacea (pan′ə-sē′ə), *n.* دەرمانی هەموو دەردێک

panache (pə-nash′, pə-näsh′), *n.* (١) پەڕی لە تەپڵە دراو (٢) ڕەوشت جوانی؛ بێ باکی؛ پۆز؛ قۆزی؛ کەشخەیی.

Pan-American (pan′ə-mer′ə-kən), *adj.* تایبەت بە نەمەریکای سەروو. خواروو. ناوەڕاست و گەلەکانیان.

Pan-Americanism (pan′ə-mer′ə-kən-iz′m), *n.* هاوکاری نابووری و ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و کلتووری نێوان نەمەریکای سەروو، خواروو، ناوەڕاست

pancake (pan′kāk′, paŋ′kāk′), *n.* (١) شلکێنە. جۆرە کێکێکە لە شلکێنە نەستوورترە بەیانیان دەخورێ. (٢) نیشتنەوەی فڕۆکە بە شێوەیەکی ستوونی

v.i. & v.t. فڕۆکە نیشتنەوە بە شێوەیەکی ستوونی.

panchromatic (pan′krō-mat′ik), *adj.* بەرگەی هیچ جۆرە ڕووناکی‌یەک ناگرێ. ***(~ film)***

pancreas (pan′kri-əs, paŋ′kri-əs), *n.* پەنکریاس. لوویەکە شلەیەک دەردەدات و دەیڕژێنێتە گەدەوە بۆ پەلخورد کردن و هەڵمژینی خواردن.

pancreatic (pan′kri-at′ik, paŋ′kri-at′ik), *adj.* پەنکریاسی

pancreatic juice, شلەی پەنکریاسی (ڕوشەی پێشوتر ببینە).

panda (pan′də), *n.* (١) پاندا؛ وورچی چینی؛ گیاندارێکی شیردەری ڕەشوسپیی تووکنی شاخەکانی چین و تیبەت لە توخمی وورچە. (هەروەها پێشی دەوترێ " giant panda ").

pandemic (pan-dem′ik), *adj.* (٢) گیاندارێکی بچووکی مەمکداری سووری کاڵک درێژە لە هیمالایا دەژی (١) بڵاو؛ گشتی (٢) بە هەموو لایەکدا بڵاوبووەتەوە (نەخۆشی)؛ داکەوتوو.

n. دەرد؛ پەتا

Pandemonium (pan′di-mō′ni-əm), *n.* (١) شەیتانخانە؛ نشینگای شەیتانان (٢) دۆزەخ. (٣) [-p]، ئاژاوەخانە؛ شوێنێکی پڕ لە پشێوی و بگرەوبەردە. (٤) [-p]، ئاژاوە؛ پشێوی؛ بگرەوبەردە؛ گەرەلاوژێ.

pander (pan′dēr), *n. Also* panderer, (١) گەواد. (٢) دەڵاڵ

v.t. [Archaic], گەوادی بۆ کردن.

v.i. (~ to), گەوادی کردن؛ چی بووێت بۆی دەکات (شتی سووک).

pandit (pun′dit), *n.* کەسێکی زانا؛ دانا.

Pandora (pan-dôr′ə, pan-dō′rə), *n.* پاندۆرا؛ ئافرەتێک بوو کە " زووس " سەرۆکی خواکانی یۆنان ناردی بۆ سزادانی ئادەمیزاد بە- سنووقێکەوە " Pandora's box " چونکە " پرۆمیسیەس " ئاگری دزی بوو لە خوداکان وە کە سنووقەکەی کردەوە هەرچی بەڵاو خراپەو ناپەسەندی هەبوو ئێی هاتە دەرەوەو بڵاوبووەوە بەناو مرۆڤدا تەنها " هیوا " نەبێت لە سنووقەکەدا مایەوە (ئەفسانەی یۆنانی)

pandora (pan-dôr′ə, pan-dō′rə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە.

pandurate (pan′doo-rāt′, pan′dyoo-rit), *adj.* = panduriform.

panduriform (pan-door′ə-fôrm′, pan-dyoor′ə-fôrm′), *adj.* لە کەمانچە دەچێ (وەک هەندێ گەڵا)

pane (pān), *n.* (١) تەختە شوشەی پەنجەرە؛ تەبەقە شوشەی پەنجەرە. (٢) خانەی دەرگا؛ تەختەدار (کە بەشێک دەبێ لە دەرگا یا دیوار یا لەبەینی دوو سنگدا لە شوورەیەکدا).

panegyric (pan′ə-jir′ik), *n.* (١) ووتارێکی ستایشی. (٢) ستایش؛ پیاهەڵدان؛ ڕێزلێنان.

panegyrize (pan′ə-ji-rīz′), *v.t. & v.i.* ستایش کردن؛ پیاهەڵدان؛ ڕێزلێنان

panel (pan′l), *n.* (١) (ا) لباد یا جلی ژێر زین (ب) زینی نەرم. (٢) خانەی ڕووبەرێک کە نزمترە یا بەرزترە لە دەوروپشتەکەی یا خراوەتە ناو چوارچێوەوە: (ا) خانەی بەینی دوو سنگی شوورەیەک. (ب) خانەی دەرگایەک. دیوارێک یا سەر دۆڵابێک (ج) تەبەقە شوشەی پەنجەرە (٣) دوگمەبەند؛ کلیل بەند (وەک ئوتومبیل و فڕۆکە): ***(an instrument ~)*** (٣) (ا) تەختەداری نیگار لەسەر کێشراو. (ب) نیگار یا تابلۆیەکی وەها. (ج) وێنەیەکی لاکێشەیی. (٤) کۆڕ؛ نەنجوومەن: ***(a ~ will discuss the issue.)*** (٥) تەبەقی باڵێکی فڕۆکە. (٦) تیلماسکە قوماشێکی ڕەنگ جیاواز دەدرێ لە کراسێک لە باری درێژی. (٧) (ا) لیستەی ناوی ئەو کەسانەی لە دادگاوە بانگ دەکرێن بۆ بوون بە سوێندخۆر. (ب) کۆڕی سوێندخۆران (دادگا).

v.t. (١) تەبەقە شوورشە. تەختە یا کانزا تێخستن؛ ڕازاندنەوە بە تەبەقەیەکی وەها (٢) کۆڕی سوێندخۆران هەڵبژاردن.

panel discussion, کۆڕ؛ کۆڕگرتنێکی ناشکرا لەبەردەم کۆمەڵێک خەڵکدا؛ لێکۆڵینەوەیەک لەلایەن دەستەیەکەوە لەبەردەم کۆمەڵێک خەڵکدا.

paneling, panelling (pan′l-iŋ), *n.* (١) تەبەقە شوورشە، تەختە یا کانزا لێدان. (٢) تەبەقە تەختەی دیوار پێ داپۆشراو (بۆ جوانی یا قایمی).

panelist (pan′l-ist), *n.* (١) ئەندامی کۆڕ؛ بەشداری کۆڕ؛ ئەندامی دەستەی لێکۆڵینەوە. (٢) ئەندامی دەستەیەک کە لە بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆندا پرسیاریان لێ دەکرێ.

pan fish, ماسی‌یەک کە ئەوەندە بچکۆلە بێت بە ساغی لە تاوەیەکدا

سوورکردنەوە.

pan-fry (pan′frī′), *v.t.* سوورکردنەوە لە تاوەدا.

pang (paŋ), *n.* ئازاری تووندوتیژی کوتوپڕ (هی لەش یا مێشک‌و هەست): ئازارێکی تیژی وەک تیر: هەستێکی ناخۆشی کوتوپڕی: *(the ~s of hunger; ~s of remorse)*

panhandle (pan′han′d'l), *n.* (١) دەسکی تاوە. (٢) [P-]. ناوچەیەکە کە لە دەسکی تاوە بچێت ،وەک کلکی باکووری پۆژاوای تەکساس.

panhandle (pan′han′d'l), *v.t. & v.i.* [Slang]. سوالکردن: دەست لە خەڵک پانکردنەوە.

panhandler (pan′han′dlēr), *n.* سوالکەر: دەست لە خەڵک پانکەرەوە.

Panhellenic (pan′hə-len′ik), *adj.* (١) هی هەموو یۆنانییەکان (٢) هی یەکێتی هەموو یۆنانییەکان (٣) تایبەتی بە پێکخراوە کۆمەڵایەتی- یەکانی کوران‌و کچانی زانکۆ کە ناوی یۆنانیان لێنراوە

Panhellenism (pan-hel′ən-iz′m), *n.* بزووتنەوەی یەکگرتنی هەموو یۆنانییەکان: بیروباوەڕو ڕێبازی یەکگرتنی هەموو یۆنانییەکان.

panic (pan′ik), *adj.* هی وورەبەردان: هی تۆقان: لە ئەندازە بەدەر (ترس): هۆ کاتی ناکاوی‌و ترسی زۆر: *(~ fear)*

n. (١) وورەبەردان: ترسێکی ئێجگار زۆرو کوتوپڕ *(The earthquake caused a lot of ~ .)* (٢) ترسی هەرەس هێنانی دەزگا دارایی‌یەکانی کۆمەڵ (٣) [Slang]. کەسێک یا شتێکی قۆشمە.

v.t. (١) تۆقاندن: زۆر ترساندن: وورە پێ بەردان. (٢) [Slang]. هێنانە پێکەنین.

v.i. تۆقین: زۆر ترسان: وورەبەردان: ترس لێ هەنیشتن: *(He ~ked when he lost control of the car.)*

panic grass, گیای ئالف: گیای گزرە.

panicky (pan′ik-i), *adj.* (١) وورەبەردار: تۆقیو: زۆر ترساو. (٢) پڕ لە ترس: ترس خەرەبەر: *(a ~ situation)* (٣) زوو وورە بەردەر: بێ وورە: ترسنۆک: زوو دەتۆقێ.

panicle (pan′i-k'l), *n.* گوڵی یەک یەل: وەک گوڵە جۆداس)

panic-stricken (pan′ik-strik′n), *adj.* زۆر ترساو: تۆقیو: وورەبەردار

panic-struck (pan′ik-struk′), *adj.* = panic-stricken.

paniculate (pə-nik′yoo-lāt′, pə-nik′yoo-lit), *adj.* *Also-* **paniculated,** پەل پەلاوی (وەک گوڵە جۆداس)

panjandrum (pan-jan′drəm), *n.* کارەبەدەستێکی خۆ بە زل زان: پیاوی گەورە ،لەڕووی لاقرتیوە.

pannier (pan′yēr, pan′i-ēr), *n.* (١) سەبەتە: بەرچنە: سەوی. (٢) (أ) چوارچێوەیەکە تەنوورەی پێ قش دەکرێتەوە لەدەوری سمتدا. (ب) تەنوورەیەکی وەها فشکراوە

pannikin (pan′ə-kin), *n.* (١) تاوەی بچکۆلە: مەنجەڵۆکە (٢) کووپی کانزایی

panoply (pan′ə-pli), *n.* (١) زرێی هەموو لەش داپۆشەر: قەڵغان (٢) (أ) بەرگی ڕەسمی. (ب) بەرگی پازاوەو جوان (ج) بەرگی جوانی پارێزەر: قەڵغان (مەجاز). (٣) تەنتەنە: فەنتازێتی: خۆ نواندنێکی جوان: *(the full ~ of a military funeral)*

panorama (pan′ə-ram′ə, pan′ə-rā′mə), *n.* (١) دیمەنێکی گەورەی جوان: دیمەنێکی گەورەی هەموشت لێوە دیار (٢) زنجیرە دیمەنێکە لەبابەت باسێکی تایبەتی‌یەوە: زنجیرە دیمەنی پرووداوێک: *(a ~ of ancient civiliztion)* (٣) چاوپیاخشاندنێکی گشتی: هەڵسەنگاندنێکی گشتی

panoramic (pan′ə-ram′ik), *adj.* پانۆ گەورە (دیمەن): هەموورشتێکی لێوە دیارە: هەموولایەکی لێوە دەبینرێ: *(a ~ view)*

panpipe (pan′pīp′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنە بریتی‌یە لە پێزە شمشاڵێکی لەیەکتر درێژتر.

pansy (pan′zi), *n.* (١) گوڵەوەنەوشە. (٢) بنەوشەیی: وەنەوشەیی. (٣) [Slang]، (أ) سەرژنانی: کچانی: ژنانی: خلەکچانی. (ب) حیز: لووسکە.

pant (pant), *v.i.* (١) هەناسەبڕکێ کردن. (٢) زۆر خێرا لێدان (دڵ): پلدان: پرتەپرت کردن. (٣) (~ for; ~ after) بۆ بەتاسەوە بوون: بۆ بەپەڕۆشەوە بوون: ئاوات بۆ خواستن: خۆزگە بۆ خواستن. (٤) دووکەڵ یا هەڵم لێ هەڵسان (مەکینە): فیشکەکردن.

v.t. (~ out; ~ forth), بە هەناسەبڕکێوە وتن.

n. (١) هەناسەبڕکێ. (٢) دڵ لێدان بە خێرایی‌و بەپەلە. (٣) فیشکەی مەکینە: دووکەڵ یا هەڵم لێ هەڵسان.

pantalets, pantaletts (pan′tə-lets′), *n.pl.* (١) بەرگێکی ژێرەوەی ژنانەی وەک پانتۆڵە لەژێر تەنوورەوە لەبەردەکرێ‌و لە ئەژنۆدا هەڵدەکرێت‌و گێزوگۆڵنگی لێ دەدرێ (لە سەدەی نۆزدەدا لەبەر دەکرا) (٢) گێزوگۆڵنگی دەوری نەژنۆی نەم پانتۆڵە.

pantaloon (pan′tə-lōōn′), *n.* (١) [P-] ، (أ) کەسێکە لە کەسانی شانۆنامەی قۆشمەی ئیتاڵی کۆن کە پانتۆڵی تەسک‌و درێژی لەبەردەکرد‌و هەمیشە گاڵتەی پێ دەکرا (ب) کەسێکە لە کەسانی شانۆنامەی بێ دەنگ کە قۆشمەبازی شانۆنامەکە دەیکات بە گاڵتەچی خۆی. (٢) (*pl.*)، پانتۆڵ

pantheism (pan′thē-iz′m), *n.* (١) بیروڕایەکە کە دەڵێت: خوا لە هەموشتێکدا هەیە‌و هەموو کەسێک‌و شتێک لەم جیهانەدا تایبەخۆی خوایی تێدایە: بیروڕایەکە دەڵێت: خوا هەموشتێکە‌و هەموشتێکیش خوایە، واتە خواو سروشت هەردووکیان هەر یەکێکن‌و هەموشتێکیش وەک خوا پیرۆزە (٢) گشت خواپەرستی: ڕێڕەوی جیهان پەرستی: ڕێڕەوی هەموشت پەرستی (گوایە خوا لە هەموشتێکدا هەیە).

pantheist (pan′thē-ist), *n.* گشت خواپەرست (ووشەی پێشوو ببینە).

-pantheistic *(adj.)*.

pantheon (pan′thē-on′, pan′thi-ən, pan-thē′ən), *n.* (١) [P-]، پەرستگایەکە لە ڕۆما بۆ گشت خواکان تەرخانکراوە. (٢) پەرستگای گشت خواکان. (٣) هەموو خواکانی گەلێک. (٤) گۆڕستانی پیاوە گەورەکانی گەلێک.

panther (pan′thēr), *n.* (١) پڵنگ: پڵنگی نەمەریکی: دێڕ. (٢) جۆرە پڵنگێکی ڕەشە.

pantheress (pan′thēr-is), *n.* پڵنگی مێینە: دێڕی مێینە.

panties (pan′tiz), *n.pl.* دەڕێی کورتی ژنو منداڵ.

pantile (pan′tīl′), *n.* خشتی کاشی‌یەکی سەربانە قەراغەکەی دەخرێتە سەر یەکتری کە لەسەر سەربان دادەنرێ.

pantofle, pantoffle (pan′tə-f'l, pan-tof′'l, pan-tōō′f'l), *n.* پێڵاوی ناوماڵ: نەعل: سوڵ.

pantograph (pan′tə-graf′, pan′tə-gräf′), *n.* ئامێرێ وێنەی دەقاودەقی نەخشەو وێنە لەبەردەکردن بە گەورەکراوی یا بچووکراوی

pantomime (pan′tə-mīm′), *n.* (١) نوانەری شانۆنامەیەکی بێ دەنگ لە ڕۆمای کۆندا. (٢) شانۆنامەی بێ دەنگ: نواندنێکی بێ گفتوگۆ (هەروەها " mime "). (٣) هێماو کردەوەی بێ دەنگی هەست‌و بیروباوەڕ دەربڕین.

adj. تایبەتی بە شانۆنامەی بێ دەنگ.

v.t. & v.i. نواندن لە شانۆنامەی بێ دەنگدا: بە هێماو کردەوە هەست‌و بیروباوەڕ دەربڕین.

-pantomimic *(adj.)*.

pantomimist (pan′tə-mīm′ist), *n.* نوانەری شانۆنامەی- بێ دەنگ.

pantry (pan′tri), *n.* گەنجینە: ئاڵووقەخانە.

pants (pants), *n.pl.* (۱) پانتۆل، شەروال (۲) دەرپێی پیاوانە یا ژنانە.
pap (pap), *n.* (۱) [Archaic] گۆی مەمک.
(۲) شتێکی نە گۆی مەمک چوو.
pap (pap), *n.* (۱) خواردنی شل یا نەرم بۆ منداڵی ساواو نەخۆش.
(۲) شتێکی هیچ‌وپووچ و بێ بایەخ؛ کتێب و شتی نووسراوی هیچ‌وپووچی بۆ خەڵکی بێ میشک باش؛ شتی فشەڵ. (۳) چاکەی کاریەدەست بۆ ناشناکانی.
papa (pä′pə, pə-pä′), *n. Also* pa; paw; pop. بابە؛ باوک؛ بووە (ووشەی منداڵ).
papacy (pā′pə-si), *n.* (۱) پاپایەتی پلەوپایەی پاپا
(۲) ماوەی فەرمانڕەوایی پاپا. (۳) پاپاکان
(٤) [P-] فەرمانڕەوایی کڵێسەی کاسۆلیکی کە پاپا سەرۆکیەتی.
papal (pā′p'l), *adj.* (۱) هی پاپ؛ پاپایی. *(a ~ visit)* .
(۲) هی پاپایەتی. ۳ تایبەتی بە کڵێسەی کاسۆلیکی.
papaw (pô′pô, pə-pô′), *n.* (۱) papaya .
(۲) (۱) درەختێکی نەمەریکای باکوورە بەرێکی زەردی پڕ لە دەنک دەگرێ.
(ب) بەری ئەم درەختە.
papaya (pə-pä′yə), *n.* (۱) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە بەرێکی وەک کاڵەک یا شەمامە دەگرێ. (۲) بەری ئەم درەختە
paper (pā′pĕr), *n.* (۱) کاغەز. ۲) پەرە.
(۳) کاغەزی تێت لەسەر نووسراو یا چاپکراو؛ ووتاری نووسراو؛ لێکۆڵینەوە؛ ڕاپۆرت *(to write a ~)* .
(٤) کۆمپیالە؛ بانقەنۆت؛ بروانامەی دارایی. (٥) ڕۆژنامە.
(٦) کاغەزی تێوەپێچان؛ قوتووی کاغەز.
(۷) کاغەزی دیوار (کاغەزێکی جوانە سەرتاپا لە دیوار دەدرێت).
(۸) (۱) بلیتی خۆڕایی (سینەما و شانۆ).
(ب) ئەو کەسەی بەم بلیتە دەچێتە ژوورەوە.
(۹) بروانامە؛ ناسنامە.
(۱۰) سەرجەمی نووسین و نامەو بروانامەی کەسێک: *(the Lincoln ~s)* .
adj. (۱) هی کاغەز؛ کاغەز؛ لە کاغەز درووستکراو: *(~ money)* .
(۲) تەنک وەک کاغەز. (۳) تەنها لەسەر کاغەزە؛ بەناو: *(~ profits)* .
v.t. (۱) بە کاغەز داپۆشین (دیوار) (ژمارە حەوت ببینە): *(to ~ a room)* .
(۲) لەسەر کاغەز نووسین؛ لەسەر نووسین؛ بە نووسین لێدووان.
(۳) بە کاغەز پێچانەوە.
(٤) [Slang] پرکردنی سینەما لە خەڵک بە بلیتی خۆڕایی.
commit to paper, نووسین؛ خستنە سەر کاغەز.
on paper, (۱) بە نووسراوی؛ بە چاپکراوی؛ بە نووسین
(۲) هەر بەناو؛ لەسەر کاغەز:
(On paper he was worth nearly a million dollars.)
put pen to paper, نووسین؛ دەست بە نووسین کردن.
paperback (pā′pĕr-bak′), *n.* کتێبی بەرگ نەرم
کتێبی بەرگ کاغەز.
adj. هی بەرگی نەرم؛ هی بەرگ کاغەز *(a ~ edition of the novel)* .
paper birch, دارەسپی نەمەریکی (کە تونکەکەی سپیکارە).
paper-board (pā′pĕr-bôrd′), *n.* مقەبا
paper-bound (pā′pĕr-bound′), *adj.* = paperback.
paper cutter, (۱) paper knife .
(۲) کاغەزبر بە پ ێ و درێژی‌یەک کە کەسێک بیەوێ.
paper hanger, کەسێکە کە پێشەی کاغەز گرتنە دیوارە.
paper hangings, = wallpaper.
paper knife, چەقۆیەکی هەردوو دیو کولە نامەو کتێبی تازەی پێ هەڵدەپچڕێت (پێشی دەوترێ: " paper cutter ") .
paper mill, کارگەی کاغەز.
paper money, پارەی کاغەز: *(A dollar bill is ~ .)* .
paper mulberry, دارتووی کاغەز ئی درووستکراو
paper nautilus, گیاندارێکی هەشت پەڵی ناوی‌یە لە توخمی هەشت پێ مێی‌یەکانی قاوغێکی تەنکی وەک کاغەزی هەیە بەچکەکانی تێیدا گەورە دەکات.
paperweight (pā′pĕr-wāt′), *n.* شتێکی قورس و بچووکە دەخرێتە سەر کاغەزی سەرمێز بۆ ئەوەی پەرش‌وبڵاو نەبێتەوە.
paperwork (pā′pĕr-wûrk′), *n. Also* paper work, فایلکاری؛ نووسینکاری (فەرمانگەی میری)؛ کاروباری ڕاپۆرت نووسین و خوێندنەوەو ئیستیمارە پڕکردنەوەو نامەو داواکاری و ئیشی مامۆستا... هتد.
papeterie (pap′ə-tri), *n.* سنووقی کەرەستەی نووسین.
papier-mâché (pā′pĕr-mə-shā′), *n.* مادەیەکە لە تڵپەی کاغەزو جەوی پێکدێت بە ئەرمی هەرچ شێوەیەک کە بوویستری ئێی دروست دەکرێ.
papilionaceous (pə-pil′i-ə-nā′shəs), *adj.* لە پەپوولە دەچێ (وەک هەندێ گوڵ)
papilla (pə-pil′ə), *n.* (۱) (ا) گۆی مەمک؛ گۆ. (ب) شتێک کە لە گۆی بچووک بچێ (وەک زیادە گۆشتی بن ددانی تازە دەرهاتوو یا بن قژ یا سەر زمان)
(۲) شانەیەکی بچووکی دەرپۆقیو (ڕووەکناسی).
papillary (pap′ə-ler′i, pə-pil′ĕr-i), *adj.* گۆمەکی؛ گۆیی.
papilloma (pap′ə-lō′mə), *n.* دوومەڵی گۆیی؛ زیادە گۆشتی گۆیی؛ مێخەکە.
papillon (pap′ə-lon′), *n.* سەگێکی بچووکی ناوماڵە.
papist (pā′pist), *n.* کاسۆلیکی؛ پاپایی.
adj. کاسۆلیکی (لەڕووی ئاحەزی‌یەوە).
papistry (pā′pis-tri), *n.* بڕوباوەڕی کاسۆلیکی (لەڕووی ئاحەزی‌یەوە).
papoose (pa-pōōs′), *n.* منداڵی ساوای هیندی سووری نەمەریکایی.
pappus (pap′əs), *n.* تۆپەڵە تووکی دەوری هەندێ گوڵ، تۆزو میوە نەرم؛ بڵ؛ شل.
pappy (pap′i), *adj.* ئاڵەتی سوور.
paprika, paprica (pa-prē′kə, pap′ri-kə), *n.*
Pap smear, = Pap test.
Pap test, تاقیکردنەوەی شلەی دەردراوی زێی نافرەت بۆ بوون و نەبوونی نەخۆشی شێرپەنجە. (هەروەها پێشی دەوترێ: " Pap smear ") .
papyrus (pə-pī′rəs), *n.* (۱) زەل؛ ڕووەکێکە لە زەل دەچێ لە وڵاتی میسردا هەیە. (۲) کاغەزی زەل (۳) بروانامەیەک یا نووسراوێکی کۆنی لەسەر ئەم جۆرە کاغەزە نووسراو (وەک هی میسری‌یە کۆنەکان).
par (pär), *n.* (۱) بەهای بەناوی پارە.
(۲) هاوتایی؛ یەکسانی؛ چوونیەکی لە پلە یا تواناداً:
(He is on a ~ with his classmates in ability.)
(۳) ناوەندی؛ ناستی ناوەندی؛ پلەی پەسەندکراو:
(His work is above ~ . ; Her work is not up to ~ .)
(٤) بەهای بەناوی بەش (پارەبازی).
adj. (۱) چوونیەک (پلە)؛ هاوتا. (۲) ناوەندی؛ مام ناوەندی.
para- (par′ə), *(parallel)* . پێشگرێکە بەمانای: (۱) بەتەنیشت؛ بەلای. (۲) لەگەڵ. (۳) وەک؛ لێچوو. (٤) تێکچوو؛ ناناسایی (پزیشکەوانی)
para- (par′ə), *(parachute)* . پێشگرێکە بەمانای: (۱) پارێزەر.
(۲) پەرەشووت بەکارهێنەر. *(paratroop)* .
parable (par′ə-b'l), *n.* سەرگوزەشتە؛ چیرۆکێکی کورتی پەند پڕونکەرەوە.
parabola (pə-rab′ə-lə), *n.* هێڵێکی چەماوەیە لە بڕینی قووچەکێک بە پووتەختێکی هاوڕێک پەیدا دەبێ.
parachute (par′ə-shōōt′), *n.* پەرەشووت؛ چەتری نیشتنەوە.
v.t. بە پەرەشووت خستنە خوارەوە
v.i. بە پەرەشووت هاتنە خوارەوە
parachutist (par′ə-shoōt′ist), *n.* پەرەشووتەوان؛ ئەوەی بە پەرەشووت لە فڕۆکە دێتە خوارەوە (بەتایبەتی سەربان).
paraclete (par′ə-klēt′), *n.* (۱) بە هاوارەوە هاتوو؛ لەسەرکەرەوە؛

parade (pə-rād′), *n.* (۱) خۆنواندن بە کەش‌وفش؛ خۆپیشاندانی بە تەنتەنە. (۲) (ا) خۆنواندنی لەشکر؛ خۆپیشاندانی سوپایی. *(a military ~)*

(ب) جێی یەکگرتنی سوپا بۆ خۆنوواندن.

(ج) جێی ئەم خۆ نوواندنە.

(۳) ڕێ ڕۆیشتن؛ خۆپیشاندان یا نواندن بە ڕێ ڕۆیشتن؛ نمایش.

(٤) (ا) شەقامی گشتی پیاسەکردن؛ پیاسەڕێ. (ب) پیاسەکەران.

v.t. (۱) لەشکر پیشاندان یا نواندن.

(۲) بە شەقامدا ڕۆیشتن لە خۆپیشاندانداً. *(The band ~d the street.)*

(۳) خۆپیشاندان بە کەش‌وفشەوە؛ خۆپیشاندان‌و خۆبادان. *(to ~ one's skill, knowledge, etc.)*

v.i. (۱) بەشداربوون لە نوواندڕۆیی‌دا؛ بەسەر شەقامدا ڕۆیشتن‌و خۆپیشاندان.

(۲) بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان‌و خۆپیشاندان؛ پیاسەکردن.

(۳) ڕێزبوون بۆ خۆنواندن یا خۆپیشاندان (لەشکر).

on parade, لەبەرچاوی هەموکەسەوە؛ دەرخراوە تا هەموکەس ببینێ.

paradigm (par′ə-dim, par′ə-dīm′), *n.* (۱) نموونە؛ وێنە.

(۲) وێنەی هەموو شێوەکان‌و باری ووشە (ڕێزمان).

paradigmatic (par′ə-dig-mat′ik), *adj.* نموونەیی؛ وێنەیی.

paradise (par′ə-dīs′), *n.* (۱) (ا) [P-] ؛ بەهەشت (ئاین)

(ب) بەهەشت (۲) (ا) شوێنێکی زۆر خۆش‌و جوانی وەک بەهەشت.

(ب) بارێکی زۆر خۆش‌و پڕ ناسوودەیی وەک بەهەشت.

paradisiac (par′ə-dis′i-ak′), *adj.* بەهەشتی؛ بەهەشتانە؛ خۆش‌و حوان وەک بەهەشت.

paradox (par′ə-doks′), *n.* (۱) ووتەیەک کە لەوە دەچێ بێ مانا بێ‌و بە منشکدا نەچێ، بەڵام لەوانەشە ڕاست بێ. (۲) ووتەیەکی ناکۆک‌و ناڕاست؛ ووتەیەکی نەگونجاو لەگەڵ خۆیدا.

(۳) (ا) شتێکی ناکۆک یا نەگونجاو بەپێی زانینی خەڵک.

(ب) کەسێک کە ڕەوشت‌و کردەوەی لەگەڵ یەکتر ناگونجێ

paradoxical (par′ə-dok′si-k'l), *adj.* لەگەڵ یەک نەگونجاو (ووتە، شت، ڕووداو)؛ ناکۆک. *(a ~ statement)*

-paradoxically *(adv.).*

paraffin, paraffine (par′ə-fin, par′ə-fēn′), *n.* پارافین؛ مادەیەکی سپی مێوییە لە پەترۆل دەردەهێنرێ‌و دەکرێ بە مۆم‌و لە کاغەز دەدرێ تاکو ئاو کاری تێ نەکات

paragenesis (par′ə-jen′ə-sis), *n.* پێکهاتنی کانزا بەتەنیشت یەکەوە بوون بە بەشێک لەیەکتر.

paragon (par′ə-gon′, par′ə-gən), *n.* (۱) نموونە؛ وێنەی نایاب: *(She was a ~ of virtue and beauty.)* (۲) نەڵماسێکی نایاب.

(۳) جۆرە قەوارەیەکی چاپە

paragraph (par′ə-graf′, par′ə-gräf′), *n.* (۱) بەند (نووسین)

(۲) نیشانەی بەندی تازە. (۳) ووتارێکی کورتی ناو ڕۆژنامە یا گۆڤارێک.

v.t. (۱) لە بەندێک یا چەند بەندێکدا نووسین.

(۲) بەند بەند کردن؛ بە بەند بەند ڕێکخستن.

v.i. وتاری کورت نووسین بۆ ڕۆژنامە.

paragrapher (par′ə-graf′ĕr, par′ə-gräf′ĕr), *n.* نووسەری ووتاری کورت (بەتایبەتی بۆ سەرووتاری ڕۆژنامە).

parakeet (par′ə-kēt′), *n.* *Also* **parrakeet, parroket, paroquet, parroquet,** جۆرە تووتێیەکی بچووکە.

paralax (par′ə-laks′), *n.* وادیاربوونی گۆڕانی جێی شتێک بە سەیرکردنی لە گۆشەیەکی جیاوازەوە.

parallel (par′ə-lel′), *adj.* (۱) هاوڕێ؛ بەرامبەر (هێڵ). *(~ lines, bars, etc.)* (۲) چوونیەک؛ وەک یەک؛ دەقاودەق وەک یەک.

n. (۱) هێڵی هاوڕێک؛ شتی هاوڕێک.

(۲) هاوتا؛ هاوکێش. *(kindness without ~)*

(۳) لەیەکچوون؛ چوونیەکی؛ هاوتایی. (٤) بەراوردکردن؛ بەراوردکاری.

(٥) هێڵی پانی (جوگرافیا). (٦) (*pl.*)، دوو هێڵی هاوڕێکی ستووێی‌یە بۆ تێبینی (پەراوێزی چاپەمەنی).

v.t. (۱) هاوڕێ کردن. (۲) هاوڕێکبوون. *(The highway ~s the river.)*

(۳) بەراوردکردن؛ پیشاندانی چوونیەکی. (٤) هاوتاکردن.

(٥) هاوتابوون؛ هاوکێش بوون؛ شان لە شان دان.

parallel bars, میلی هاوڕێک (وەرزش)؛ شیشی هاوڕێک.

parallelepiped (par′ə-lel′ə-pī′pid, par′ə-lel′ə-pip′id), *n.* ئاوێزەی شەش گۆشەیی (ئەندازە)؛ تەنێکی شەش ڕووی لاتەریبە.

parallelism (par′ə-lel-iz′m), *n.* (۱) هاوڕێکی؛ بەرامبەری (هێڵ).

(۲) چوونیەکی؛ هاوتایی؛ هاوکێشی؛ وەک یەکی.

(۳) بیروباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت: مێشک‌و لەش بە هاوتایی کاردەکەن‌و کاردەکەنە سەر یەکتری، بەڵام بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ.

parallel of latitude, هێڵی پانی (جوگرافیا).

parallelogram (par′ə-lel′ə-gram′), *n.* لاتەریب (ئەندازە).

paralogism (pə-ral′ə-jiz′m), *n.* هەڵەی بیرکردنەوە‌و لێکدانەوە؛ هەڵەکاری لێکدانەوە؛ ناڕێبەڕێی.

paralysis (pə-ral′ə-sis), *n.* (۱) ئیفلیجی؛ ئیفلیج بوون؛ گۆجی؛ وشک بوون؛ سڕی؛ شەپلە؛ کەفتەکاری. (۲) پەککەوتن؛ لەکارکەوتن.

paralytic (par′ə-lit′ik), *adj.* (۱) ئیفلیجکەر؛ وەک ئیفلیجی وایە؛ گۆجکەر. (۲) گۆج؛ ئیفلیج؛ کەفتەکار؛ پەککەوتە.

n. کەسێکی ئیفلیج؛ گۆج؛ پەککەوتە؛ شەپلە لێدراو.

paralyze (par′ə-līz′), *v.t.* (۱) ئیفلیج کردن؛ گۆج کردن؛ کەفتەکارکردن؛ شەپلەلێدان.

(۲) لەکارخستن؛ پەکخستن؛ ووشک کردن؛ وەستاندن.

paramatta (par′ə-mat′ə), *n.* قوماشێکی تەنکی نەرمی خوری‌و لۆکە یا خوری‌و ناوریشمە.

paramedic (par′ə-med′ik), *n.* بریندێچی فریاگوزاری (بەتایبەتی کەسێک کە فریای نەخۆش بکەوێ بە ئوتومبیلی فریاکەوتنی نەخۆشخانەو لەکاتی ناکاویدا)؛ یاریدەدەری پزیشک.

paramedical (par′ə-med′i-k'l), *adj.* هی بریندێچی فریاگوزاری‌و کارو پیشەیان؛ هی بریندێچ یا یاریدەدەری پزیشک.

parament (par′ə-mənt), *n.* شتوومەکی ڕازێنەرەوەی نایینی (بۆ هەڵواسین بە بەرگی قەشەی گەورەدا).

parameter (pə-ram′ə-tĕr), *n.* (۱) ژمارەی نرخی گۆڕاو (ژمارەو پێوان). (۲) سنوور؛ ڕادە. (۳) نیشانە؛ تایبەخۆ.

paramilitary (par′ə-mil′ə-ter′i), *adj.* تایبەتی بە هێزی نیمچە سوپایی (کە لەگەڵ سوپادا یا لەباتی سوپا کاردەکەن وە گەلێک جارپشر بە نهێنی).

paramorphism (par′ə-môr′fiz′m), *n.* گۆڕانی کانزایەک بەبێ گۆڕانی پێکهاتنی کیمیایی کانزاکە.

paramount (par′ə-mount′), *adj.* (۱) گرنگترین؛ بەرزترین؛ باشترین؛ زیاترین؛ هەرە بەرز. *(of ~ importance)*

(۲) بەدەسەڵاتترین؛ پلە بەرزترین؛ گەورەترین؛ مەزن. *(a ~ leader)*

n. بەدەسەڵاتترین کەس؛ گەورەترین کەس؛ مەزنترین کەس؛ فەرمانڕەوای هەرە گەورە

paramour (par′ə-moor′), *n.* دۆست؛ یار؛ دڵدار.

paranoia (par′ə-noi′ə), *n.* (۱) نەخۆشی‌یەکی دەروونی‌یە بریتی‌یە لە هەست بە چەوساندنەوە کردن یا خۆ بە زل زانین.

(۲) زۆر بەگومان بوون لە خەڵک؛ ترسێکی نێجگار زۆر؛ زراوچوون.

paranoiac (par′ə-noi′ak), *n.* کەسێکی هەستکەر بە چەوسانەوە یا خۆ بە زل زان (نەخۆشی دەروونی)؛ کەسێکی زۆر بەگومان‌و بەترس لە خەڵک

adj. هەستکەر بە چەوساندنەوە؛ خۆ بە زل زان؛ زۆر بەگومان‌و بەترس.

paranoid (par′ə-noid′), *adj.* (۱) هی نەخۆشی هەستکردن بە چەوسانەوە یا خۆ بە زل زانین. (۲) زۆر بەگومان‌و بەترس لە خەڵک؛ زراوچوو.

n. (۱) شتێ هەستکەر بە چەوساندنەوە؛ شێتی خۆ بە ژل زان. (۲) کەسێکی زۆر بەگومانو بەترس لە خەڵک.

paranymph (par′ə-nimf), *n.* (۱) مراراوا (۲) بەربووک.

parapet (par′ə-pit, par′ə-pet′), *n.* (۱) دیوار یا شووڕەی سەنگەر؛ سەنگەر (۲) شووڕە یا دیواری باڵقۆن، سەربان، یا پرد؛ نەردە.

paraph (par′əf), *n.* نەقش‌ونیگارێکی بچووکی دوای ئیمزایە بۆ ڕێگرتن لە ساختە.

paraphernalia (par′ə-fĕr-nā′li-ə, par′ə-fə-nāl′yə), *n. pl.* (۱) شتوومەکی خۆ؛ جڕوجیازی خۆ؛ ووردەشتی خۆ. (۲) کەرەسە؛ ئامێر (۳) شتی جۆراوجۆر؛ ووردەشتی هەمەجۆر. (٤) جڕوجیازی ئافرەت خۆی؛ شتوومەکێکە کە ئافرەت خۆی خارەنی بێ.

paraphrase (par′ə-frāz′), *n.* (۱) بە ووشەی خۆ دەربڕینی پارچە نووسراوێک یا ووتەی کەسێکی تر؛ ڕوونکردنەوەو کورتکردنەوەی نووسین و بیروڕای کەسێکی تر بە ووشەی خۆ (۲) ناقیکردنەوەی دەربڕینو کورتکردنەوەی پارچە نووسراو و ووتەی کەسێکی تر بە ووشەی خۆ تا قوتابخانەدا.

v.t. & v.i. دەربڕینو ڕوونکردنەوەو کورتکردنەوەی پارچەیەک نووسراو یا ووتەی کەسێکی تر بە ووشەی خۆ.

paraphrastic (par′ə-fras′tik), *adj.* ڕوونکردنەوەیی؛ لێکدانەوەیی.

paraplegia (par′ə-plē′ji-ə), *n.* ئێسکەنەرمە؛ گێڕی؛ ئیفلیجی بەشی خوارووی لەش.

paraplegic (par′ə-plej′ik, par′ə-plē′jik), *adj.* گێڕ؛ ئیفلیج؛ تووشی ئێسکەنەرمە بووە؛ بەشی خوارەوەی لەشی ئیفلیجە.

n. کەسێک کە بەشی خواروی لەشی ئیفلیج بێت؛ ئیفلیج؛ کەسێکی گێڕ یا تووشی ئێسکەنەرمە بوو.

parapsychology (par′ə-sī-kol′ə-ji), *n.* پاراسایکۆزۆجی لقێکە لە زانستی دەروونناسی کە لە دیاردەی لە سروشت بەدەر دەکۆڵێتەوە وەک دڵ خەبەردان بە ڕووداێک یا دوورەسۆسە... هتد.

paraquet (par′ə-ket′), *n.* = parakeet.

paraselene (par′ə-si-lē′ni), *n.* ڕۆشنایی‌یەکی مانگ ئاسایی‌یە بەسەر خەرمانەی مانگەوە وە پێشی دەورتری؛ " مانگە درۆزنە ".

parasite (par′ə-sīt′), *n.* (۱) مشەخۆر؛ مفتەخۆر؛ هەوانتەخۆر؛ لاخۆر؛ لاوورگە؛ لاکوت؛ مووشەک. (۲) خۆرە؛ زیندەوەری مشەخۆر؛ ڕووەک یا گیانداری مشەخۆر

parasitic (par′ə-sit′ik), *adj.* (۱) مشەخۆر؛ لاوورگە. (۲) لە زیندەوەری مشەخۆرەوە تووش دەبێ (نەخۆشی).

-parasitical *(adj.)*; **parasitically** *(adv.)*.

parasiticide (par′ə-sit′ə-sīd′), *adj.* قەلاچۆکەری زیندەوەری مشەخۆر؛ ئاوبەری بوونەوەری لاوورگە دەرمانی قەلاچۆکردن یا لەناوبردنی زیندەوەری مشەخۆر.

n.

parasitism (par′ə-sīt-iz′m), *n.* (۱) مشەخۆری؛ لاکوتی؛ لاوورگی. (۲) نەخۆشی لە مشەخۆرەوە تووش بوو (وەک نەخۆشی پێست).

parasitize (par′ə-si-tīz′), *v.t.* مشەخۆری کردن؛ لاوورگی کردن

parasitology (par′ə-sī-tol′ə-ji), *n.* زانستی مشەخۆری.

parasol (par′ə-sôl′, par′ə-sol′), *n.* چەتری خۆڕەتاوی ژنانە.

parataxis (par′ə-tak′sis), *n.* ژمێرەیەک ڕستەی لێکدراو بە یەرگول؛ لێکدانی چەند ڕستەیەک بە یەرگول (وەک نەم سێ ڕستەیە): *(I came., I saw., I conquered.)*

parathyroid gland, یەکێکە لەو چوار لووە هێلکەیی‌یەی تەنیشت لووی " سایرۆید " لەژێر ملدا.

paratrooper (par′ə-trōōp′ĕr), *n.* سەربازی پەرەشووت؛ پەرەشوتەوان

paratroops (par′ə-trōōps′), *n.pl.* هێزی سەربازی پەرەشووت؛ پەرەشوتەوانان

paratyphoid fever, جۆرێکە لە گرانەتا (کەمێک سووکترە)

paravane (par′ə-vān′), *n.* مەکینەی ڕامالینی مینەی دەریایی.

par avion, بە پۆستەی هەوایی؛ بە فڕۆکە.

parboil (pär′boil′), *v.t.* (۱) نیوەکوڵ کردن (برنج؛ گۆشت). (۲) زۆر گەرماکردنو بێ نیسراحەت کردن.

parbuckle (pär′buk′l), *n.* گوریسی جووت قوڵفە (بۆ بەرزکردنەوەی بەرمیل و شتی تری لوولەکی).

v.t. هەڵبڕین بە گوریسی جووت قوڵفە (بەرمیل و شتی تری لوولەکی).

parcel (pär′s'l), *n.* (۱) پرپاسکە؛ بەستەک؛ گورزە؛ پاکەت. (۲) دەستە؛ تاقم *(a ~ of fools)*. (۳) پەڵەزەوی (بەتایبەتی کە بەشێکی دابەشکراو بێ لە پارچەیەک زەوی گەورە): *(a ~ of land)*. (٤) بەش؛ بەشێکی گرنگو جیانەبووەوە: *(part and ~)*.

v.t. (۱) (~ out)، بەش بەش کردن (زەوی): *(to ~ out a piece of property or an estate)* (۲) کردن بە پرپاسکە؛ بەستەک کردن؛ پێچانەوە وەک پرپاسکە. (۳) گونیە پێچان لە گوریس یا پەتەوە (کەشتیوانی).

adj. & adv. نیمچەیی؛ بەشی؛ کەرتی؛ نەختێک؛ تا ڕادەیەک

parcel post, پۆستەی بەستەک‌و پرپاسکە؛ پۆستەخانەی بەستەک‌و پرپاسکە.

parcenary (pär′sə-ner′i), *n.* برابەشی‌یی میراتی؛ هاوبەشی‌یی میراتی.

parcener (pär′sə-nēr), *n.* برابەشی میراتی؛ هاوبەشی میراتی.

parch (pärch), *v.t.* (۱) برژاندن (نۆک، گەنمەشامی... هتد). (۲) ووشک کردنەوە؛ هەڵقرچاندن لە تینوێتیدا. (۳) تینووکردن. (٤) هەڵقرچاندن بە سەرما

v.i. (۱) زۆر ووشکبوونەوە؛ هەڵقرچان (لێو، زەوی) (۲) زۆر تینووبوون.

parchment (pärch′mənt), *n.* (۱) پێستەی مەڕو بزن کە شتی لەسەر دەنووسرێ. (۲) بەڵگەنامەی لەسەر پێستەی وەها نووسراو (۳) جۆرە کاغەزێکە لەم پێستەیە دەچێ.

pard (pärd), *n.* [Archaic or Poetic], وێڕ؛ پڵنگ.

pard (pärd), *n.* [Slang], هاوڕێ؛ دۆست؛ هاوبەش.

pardon (pär′d'n), *v.t.* (۱) بەخشینی تاوانکار بە فەرمانی دادگا یا میری. (۲) لێ خۆش بوون؛ لێبووردن؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن؛ چاو لێ پۆشین.

n. (۱) (ا) بەخشینی تاوانکار بە فەرمانی دادگا یا میری؛ بەخشران. (ب) فەرمانی ئەم بەخشینە. (۲) بەخشین لە گوناە (ئایینی کاسۆلیکی). (۳) لێبووردن؛ لێ خۆش بوون؛ چاو لێ پۆشین

I beg your pardon, (۱) بمبووڕە؛ ببووڕە (۲) بەڵێ؟ گوێم لێ نەبوو چیت ووت تکایە دووبارەی کەرەوە.

pardon me!?; pardon!?, (۱) ببووڕە. (۲) بەڵێ؟.

pardonable (pär′d'n-ə-b'l), *adj.* دەبەخشرێ؛ دەبووڕێ؛ چاوی لێ دەپۆشرێ.

pardoner (pär′d'n-ĕr), *n.* (۱) کەشیشێک بوو لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لەلایەن پاپاوە دەسەڵاتی پێ درابوو کە بەڵگەنامەی لە گوناە خۆش بوون بە خەڵک بفرۆشێ. (۲) بەخشندە.

pare (pâr), *v.t.* (۱) تاشین و ڕێک‌وپێک کردن؛ داتاشین. (۲) پاکردن (میوە)؛ تۆپکل لێکردنەوە. (۳) (~ away; ~ down)، بەرەبەرە کەمکردنەوە (خەرجی)؛ داتاشین

paregoric (par′ə-gôr′ik, par′ə-gor′ik), *adj.* ئازارکوژ

n. دەرمانی ئازارکوژی بەنگاوی

parent (pâr′ənt), *n.* (۱) باوک؛ دایک. (۲) باوو باپیر. (۳) سەرچاوە؛ بنچینە؛ بناغە (٤) گیاندار یا ڕووەکی دایکە.

parentage (pâr′ənt-ij), *n.* (۱) بنەچە؛ ڕەگەز (۲) باوکو دایکێتی.

parental (pə-ren′t'l), *adj.* دایکو باوکی؛ هی باوکو دایک

parenteral (par-en′tĕr-əl), *adj.* لە دەرەوەی ڕیخۆڵە؛ لەڕێی دەم‌وگەدەو گیپانەوە ئێیە؛ بەڵکو لەڕێی بۆری خوێن یا ماسولکەوەیە

(وەك دەرمان یا خۆراکی نەخۆش).

parenthesis (pə-ren′thə-sis), *n.* (۱) ووشە یا ووتەی نێوان دوو کەوانە یا یەرگول؛ پسکە یا ووشەی ناواخن (۲) (*pl.*)، کەوانە (رێزمان)؛ دوو کەوانە (۳) ڕووداتی بێ پەیوەندی بە باسەوە؛ بەسەرهاتی لەلاوە.

parenthesize (pə-ren′thə-sīz′), *v.t.* خستنە نێوان دوو کەوانە یا یەرگولەوە.

parenthetical (par′ən-thet′i-k'l), *adj.* (۱) ناواختی (رێزمان)؛ کەوانەیی (۲) تایبەتی بە پسکەی ناواختی: *(a ~ statement)*.

-parenthetically *(adv.)*.

parenthood (pâr′ənt-hood′), *n.* باوکو دایکی؛ باوکو دایکێتی.

paresis (pə-rē′sis, par′ə-sis), *n.* (۱) نیمچە ئەفلیجی؛ نیمچە گۆجی. (۲) general paresis.

paresthesia, paraesthesia (par′es-thē′zhə, par′es-thē′zhi-ə), *n.* تێکچوونی هەستی پێست و هەمیشە کزانەوەو خووڕان و مێرووڵەکردن.

-paresthetic *(adj.)*.

paretic (pə-ret′ik, pə-rē′tik), *adj. & n.* نیمچە ئیفلیج؛ نەخۆشی " paresis " ی هەیە.

par excellence (pär ek′sə-läns′), [Fr.]. باشترین؛ نایابترین؛ بێ هاوتا؛ زۆرباش.

parfait (pär-fā′), *n.* جۆرە شیرینیەکە.

parget (pär′jit), *v.t.* گەچکاری کردن.

n. (۱) گەچ (۲) گەچکاری؛ نەقش‌ونیگاری گەچ بە دیوارەوە.

parhelic circle, نەڵقەی خۆرتاسا خەرمانەیەک یا نەڵقەیەکی ڕۆشنە لە ئاسمانی ئاسۆ (پێشی دەوترێ: " parhelic ring ").

parhelion (pär-hē′li-ən, pär-hēl′yən), *n.* خۆرە درۆزنە؛ ڕۆشنایی‌یەکە هەندێ جار لەسەر نەڵقەی خەرمانەی خۆر دەبینرێ.

pariah (pə-rī′ə, par′i-ə, pä′ri-ə), *n.* (۱) نەندامی چینێکی زۆر نزمی هیندستان و بۆرما. (۲) کەسێکی تەرەکراو یا دەرکراو لە کۆمەڵ؛ کەسێکی خۆ لێوە دوورگیراو؛ کەسێکی دابڕاو لە کۆمەڵ.

paries (pâr′i-ēz′), *n.* دیواری نەندامێک یا شانەیەکی بۆش.

parietal (pə-rī′ə-t'l), *adj.* (۱) [Rare] تایبەتی بە ژیانی دانشگا. (۲) هی دیواری نەندامی بۆش. (۳) هی نێسقانی سەروو لای کاسەی سەر. (٤) بەستراوە بە دیواری منداڵدانەوە (ڕووەکناسی).

parietal lobe, نێسقانی سەروو لای دیواری کاسەی سەر.

pari-mutuel (par′i-mū′chōō-əl), *n.* (۱) هاوگەروکاری جۆرە گەروێکی غارەرێنە کە براوەکان بەگوێرەی نەمە پارە براوەکە بەش دەکەن بەپێی نەو پارەیەی گەروبان لەسەر کردووە پاش مز سەندن. (۲) مەکینەی نەم جۆرە گەروە.

paring (pâr′iŋ), *n.* (۱) تاشین؛ داتاشین؛ پاککردن؛ ڕنین (دارتاشی)؛ تونکل کردن. ۲) تەڵاش؛ تونکڵ: *(nail- ~s)*.

pari passu (par′i pas′ū, pâr′i pas′ōō), [L.]. (۱) وەکو یەک؛ شان بە شانی یەک؛ بە هەمان خێرایی: *(to proceed ~)*. (۲) پێکەوە و لە هەمان کاتدا؛ لە هەمان کاتدا.

Paris green, تۆزێکی ژەهرینی سەوزە بۆ جانەوەر کوشتن و بۆیە بەکاردەهێنرێ.

parish (par′ish), *n.* (۱) قەشەنشینی ئینگلتەرە؛ ناوچەیەکی ئینگلیزی بە قەشە سپێردراوە بەپێی دابەشکردنی کڵێسەیی‌یەوە. (۲) ناوچەیەکی ئینگلتەرەی فەرمانڕەوایی ناوخۆیە. (۳) (ا) قەشەنشین؛ گەرەک یا ناوچەی بە قەشە سپێردراو. (ب) نەندامانی کڵێسەی ناوچەیەکی وەها.

go on the parish, یارمەتی پارە وەرگرتن لە کڵێسەی ناوچە (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە).

parishioner (pə-rish′ən-ēr), *n.* نەندامی کڵێسە.

Parisian (pə-rizh′ən), *adj. & n.* پاریسی؛ نیشتەنی شاری پاریس.

parity (par′ə-ti), *n.* (۱) یەکسانی؛ هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ وەک یەکی. (۲) لەیەکچوون؛ چوونیەکی. (۳) هاونرخیی پارەی وڵاتان.

parity (par′ə-ti), *n.* (۱) منداڵبوون؛ بوون بە دایک؛ منداڵ هێنانە دنیاوە. (۲) سەرجەمی منداڵانی ئافرەتێک.

park (pärk), *n.* (۱) سەیرانگا؛ باخچەی گشتی؛ باخی میللی؛ مێرگوزار. (۲) یاریگای بێسبۆل. (هەروەها " ball park " یا " baseball park ") (۳) مۆڵگەی ئوتومبیل. (٤) مۆڵگەی ئوتومبیل و کەرەسەو تفاقی سوپا.

v.t. (۱) ڕاگرتنی ئوتومبیل لە مۆڵگەدا؛ وەستانی ئوتومبیل لە شوێنێکدا. (۲) کۆکردنەوەی کەرەسەو تفاقی سوپا و پێزکردنیان لە مۆڵگەیەکدا. (۳) [Slang]، دانان یا بەجێهێشتن لە شوێنێکدا بۆ ماوەیەک.

v.i. ئوتومبیل ڕاگرتن لە مۆڵگە یا شوێنێکی تردا.

parking lot, مۆڵگەی ئوتومبیل؛ گۆڕەپانی ڕاگرتنی ئوتومبیل.

parking meter, مەکینەی کات ڕاگرتنی ماوەی وەستانی ئوتومبیل (لەسەر شۆستە بە قەراغی شەقامەوە یا لە مۆڵگەدا دانراوەو پارەی تێ دەخرێ بۆ هەقی وەستانی ئوتومبیل).

parking ticket, تکتی ئوتومبیل وەستان: سزایەکی پارەیە پۆلیس دەیدات بە خاوەنی نەو ئوتومبیلەی کە لە شوێنی قەدەغەدا دەیوەستێنێ یا لە کاتی خۆی زیاتر دەیوەستێنێ.

Parkinson's disease, نەخۆشی لەرزۆکی (بەتایبەتی دەست و سەر لەرزین)؛ نەخۆشی گۆجی و لەرزۆکی.

parkway (pärk′wā′), *n.* پێگەوبانێکی پانی قەراغ ڕاڕاوەیە بە دارودرەخت.

parlance (pär′ləns), *n.* (۱) گفتوگۆ؛ ووتوێژ؛ ڕاوێژ. (۲) شێوازی زمان (لە نووسین یا دووواندا): *(newspaper ~)*.

parlay (pär′li, pär-lā′), *v.t. & v.i.* (۱) گرەوکردن. (۲) بەکارهێنانی سەرمایەیەک بە لێهاتووانە.

parley (pär′li), *v.i.* گفتوگۆکردن (بەتایبەتی لەگەڵ دوژمندا)؛ کۆڕگرتن لەگەڵ دوژمندا.

n. گفتوگۆی نێوان دوو سوپای دوژمن؛ ڕاوێژکردن یا کۆڕی نێوان دوو سوپای دوژمن بە یەک.

parliament (pär′lə-mənt), *n.* (۱) پەرلەمان؛ نەنجوومەنی نوێنەرانی گەل. (۲) [P-]، پەرلەمانی ئینگلیزی. (۳) یەکێک لە دادگا بەرزەکانی فەرەنسا لەپێش شۆڕشی ۱۷۸۹ دا.

parliamentarian (pär′lə-men-târ′i-ən), *n.* (۱) [P-]، لایەنگری پەرلەمان دژی (چارلسی یەکەم) لە شەڕی ناوخۆی ئینگلتەرەدا کە پێیان دەوترا: " سەرخر " . (۲) پەرلەمانتار: کەسێکی شارەزاو لێهاتوو لە پەیڕەوو چەندوچۆنی پەرلەمانیدا. (۳) نەندامی پەرلەمان.

parliamentary (par′lə-men′tə-ri), *adj.* پەرلەمانی: (ا) وەک: پەرلەمان؛ تایبەتی بە پەرلەمان. (ب) پەرلەمان فەرمانی لەسەر داوە. (ج) بە پەیڕەوی پەرلەمانە. (د) ڕێزمی پەرلەمانییە.

parlor, parlour (pär′lēr), *n.* (۱) (ا) دیوەخان؛ ژووری میوان. (ب) ژووری دانیشتن. (۲) سالۆنی میوانخانە. (۳) دەزگای بازرگانی؛ دووکان: *(an ice-cream ~ ; a beauty ~)*.

parlor car, فاگۆنی فەنتازی شەمەندەفەر.

parlormaid (pär′lēr-mād′), *n.* کارەکەری ژووری میوان.

parlous (pär′ləs), *adj.* (۱) ترسناک؛ سامناک. (۲) نۆزان؛ زیرەک.

adv. [Archaic], ئێجگار زۆر؛ زۆر.

Parmesan cheese, پەنیرێکی ووشکە ڕەندە دەکرێت و دەکرێ بەسەر هەندێ خواردەمەنیدا.

parochial (pə-rō′ki-əl), *adj.* (۱) هی گەرەکێک یا ناوچەیەکی کڵێسەیی؛ تایبەتی بە کڵێسە یا کڵێسەیەک؛ ئاینی: *(a ~ school)*. (۲) تەسک (بیروڕا)؛ تەسکبین: *(a ~ point of view, mentality, etc.)*.

parochialism (pə-rō′ki-əl-iz′m), *n.* تەسکی بیروڕا؛ تەسکبینی؛ بیرکردنەوە لە گۆشەیەکی ناوچەیی‌یەوە نەک فراوان و گشتی.

parochial school, قوتابخانەی کڵێسە؛ قوتابخانەیەکە کە کڵێسە بەڕێوەی دەبات‌و پشتگیری دارایی دەکات.

parodist (par′ə-dist), *n.* نووسەری لاساییکەرەوە (ووشەی داهاتوو ببینە)

parody (par′ə-di), *n.* (۱) لاسایی وێژەیی و مۆسیقایی؛ نووسراوێك یا پارچە مۆسیقایەکە لاسایی نووسراوێك یا پارچە مۆسیقایەکی تر دەکاتەوە بۆ لاقرتی. (۲) لاسایی‌کردنەوەیەکی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.

v.t. لاسایی کردنەوەی نووسەرێك، هەڵبەستێك، یا پارچەیەك مۆسیقا... هتد: *(to ~ an author, a poem, etc.)*

parol (par′əl), *n.* ووتار؛ ووتە

adj. بەدەمی؛ ووتراو

parole (pə-rōl′), *n.* (۱) پەیمان بەتایبەتی دیلی جەنگ کە بەردرا نیتر وازدەهێنێ و شەڕ ناکاتەوە. (۲) بەردانی بەندیك لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەفتار چاکی و پەیماندانی بە بەردەوام بوونی ئەم ڕەفتارە؛ بەردانی بەندیك بە مەرجی خراپە نەکردن: *(to be on ~ ; to break one's ~)* . (۳) ماوەی ئەم بەردانە. (٤) ووشەی نهێنی (سوپا).

v.t. بەردان لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزا لەبەر ڕەفتار چاکی و بە مەرجی خراپە نەکردن

on parole, ئازادکراوە لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەووشت باشی و بە مەرجی خراپە نەکردن.

parolee (pə-rō′lē′), *n.* بەندیکی ئازادکراو پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەفتار چاکی و بە مەرجی خراپە نەکردن.

paronomasia (par′ə-nō-mā′zhə, par′ə-nō-mā′zhi-ə), *n.* (۱) pun (۲) ووتەی بە تۆنکڵ بەکارهێنان.

paronym (par′ə-nim), *n.* (۱) ووشەی هاوەنگ و هاوسەرچاوە. (۲) ووشەی لە زمانی بێگانەوە وەرگیراو.

paronymous (pə-ron′ə-məs), *adj.* (۱) هاوسەرچاوە (ووشە) (۲) هاوەنگ، بەڵام ماناو حونجەو سەرچاوە جیاواز (ووشە):

(e.g. pair, pare, pear)

paroquet (par′ə-ket′), *n.* = parakeet.

parotid (pə-rot′id), *adj.* تایبەتی بە لووی بن گوێ

n. = paratoid gland.

parotid gland, لووی بن گوێ

parotitis (par′ə-tī′tis), *n.* ملەخرێ.

-parous (pĕr′əs), پاشگرێکە بەمانای: منداڵبوون؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە.

paroxysm (par′ək-siz′m), *n.* (۱) لەپڕ سەر ئ هەڵدانەوەی نەخۆشی: ناوبەناو ئ پیس کردنی نەخۆشی. (۲) پێکەنین، تووڕەبوون، یا هەڵچوونێکی تاوتاوو خۆ بۆ نەگیران؛ فێ؛ حاڵ ئ هاتن.

paroxytone (par-ok′sə-tōn′), *n.* وشەیەکە کە برگەی پێش دواهەمینی بگیرێ (ڕێزمان).

parquet (pär-kā′, pär-ket′), *n.* (۱) زەمینەی نهۆمی یەکەمی شانۆیەکە لەبەردەمی شانۆکەوە هەتا ژێر باڵکۆنەکان. (۲) (ا) تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی جۆراوجۆری پارچە پارچە کە زەمینەیەکی پێ دادەپۆشرێ (ب) زەمینەی داپۆشراو بەم جۆرە تەختەدارانە.

v.t. داپۆشینی زەمینەی ژوور بە تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی پارچە پارچە.

parquet circle, بەشی ژێر باڵکۆنی شانۆ.

parquetry (pär′kit-ri), *n.* تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی جۆراوجۆری پارچە پارچە کە زەمینەی ژووری پێ دادەپۆشرێ.

parrakeet (par′ə-kēt′), *n.* = parakeet.

parricide (par′ə-sīd′), *n.* (۱) باوك یا دایکی خۆکوژ؛ باوك‌و دایکی خۆکوژ. (۲) باوك یا دایکی خۆکوشتن؛ باوك‌و دایکی خۆکوشتن.

-parricidal *(adj.)*.

parroket, parroquet (par′ə-ket′), *n.* = parakeet.

parrot (par′ət), *n.* (۱) تووتی (۲) کەسێکە کە وەك تووتی لاسایی قسەو کردەوەی خەڵك دەکاتەوە.

v.t. لاسایی کردنەوەی قسەو کردەوەی خەڵك وەك تووتی.

parrot fever, = psittacosis.

parrot fish, جۆرە ماسییەکە ڕەنگاوڕەنگییەکەی و کاژێری لە تووتی دەچێ.

parry (par′i), *v.t.* (۱) خۆ ئ پاراستن (مستەکۆڵە، لێدان)؛ لە خۆ لادان؛ خۆ ئ پزگارکردن. (۲) وەڵام بەدەستەوە نەدان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان.

v.i. لە خۆ لادان؛ خۆ ئ پاراستن.

n. (۱) لە خۆ لادانی هێرش (شێربازی)؛ خۆپاراستن. (۲) وەڵام بەدەستەوە نەدان؛ وەڵامی بە پێچوپەنا.

parse (pärs), *v.t. . (to ~ a sentence)* شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان).

v.i. شیکرانەوەی ڕستە

parsimonious (pär′sə-mō′ni-əs), *adj.* ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس.

parsimony (pär′sə-mō′ni), *n.* ڕەزیلی؛ پیسکەیی؛ پارەپیسی.

parsley (pärs′li), *n.* مەعدەنووس.

parsnip (pärs′nip), *n.* گێزەری سپی.

parson (pär′s'n), *n.* قەشە؛ کەشیش.

parsonage (pär′s'n-ij), *n.* (۱) مالی قەشە (کە ئەندامانی کڵێسەکەی پێی دەبەخشن). (۲) مووچەو زەوی‌وزاری بە قەشە بەخشراو (لەلایەن ئەندامانی کڵێسەکەیەوە).

part (pärt), *n.* (۱) (ا) بەش؛ کەرت. (ب) پارچە (مەکینە، نامێر). (ج) لەت؛ کەرت؛ پارچەی لێکراوە. (د) هەند؛ بڕ: *(He lost ~ of his fortune.)* . (هـ) بەش: *(Which ~ of the book did you like best?)* . (و) ئەندام (لەش) (۲) بەرکەوت؛ بەش: (ا) ئەرکی سەرشان؛ بەشی خۆ (کار): *(We do our ~)* . (ب) *(pl.)*، توانا؛ لێهاتوویی: *(a man of ~s)* . (ج) ڕۆڵی کەسێکی ناو شانۆنامە: *(He played the ~ of a prince.)* (د) ووتەو کرداری کەسێکی ناو شانۆنامەیەك. (۳) *(pl.)*، ناوچە: *(He left these ~s.)* . (٤) لا (سەرداگەری، پەیمان، ڕێکەوتن، ناکۆکی). (٥) خەتی سەرداهێنان.

v.t. (۱) بەشکردن؛ بەش بەش کردن؛ پارچە پارچە کردن (۲) سەرداهێنان بە دوو دیودا تا خەتی تێ بکەوێ: *(He ~s his hair.)* . (۳) لەیەك جیاکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ لە یەك دابڕین. (٤) لەیەك جیاکردنەوە لە مێشکدا. (٥) لەیەك جیاکردنەوەی دوو مادده (کیمیا. (٦) [Archaic]، دابەشکردن؛ بەسەردا بەشکردن.

v.i. (۱) لەیەك جیابوونەوە. (۲) بوون بە چەند بەشێکەوە یا لقێکەوە. (۳) پەیوەندی لەگەڵ بڕین؛ جیابوونەوە (برادەرێتی): *(The friends ~ed in anger.)*

(٤) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتنی شوێنێك؛ جمان. (٥) مردن؛ کۆچی دوایی کردن.

بەشێك: *(to own ~ interest in a company)* .

adj. تاپادەیەك؛ لە هەندێ ڕووەوە؛ لە لایەکەوە.

adv. لەلایەن منەوە؛ بەلای منەوە.

for my part, بەزۆری؛ بەشی زۆری.

for the most part, تاپادەیەك؛ لە لایەکەوە؛ لە ڕوویەکەوە.

in part, بەشێکی گرنگە لە؛ بەشێکی پێویست‌و جیانەبووەوەیە.

part and parcel, (۱) هەرێمێك بە لایەکدا ڕۆیشتن.

part company, (۲) لەیەك جیابوونەوە (برادەرێتی)؛ پەیوەندی پچڕاندن؛ لەیەك دابڕان. (۳) ڕا لەگەڵ نەبوون؛ ڕا جیابوون لە: *(On that question I'm afraid I must part company with*

you.)

part from, لەجیهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن.

part with, دەست لێ هەڵگرتن.

(He doesn't like to part with his money.)

play a part, ١) ڕۆڵ بینین؛ بە درۆ شتێك كردن بۆ خەڵەتاندن؛ بە ئاپاكانە و هەڵ بە ڕووالەت كردەوە كردن. ٢) بەشداربوون.

take part in, تێدا بەشداربوون؛ تێدا هاوبەش بوون.

partake (pär-tāk′), *v.i.* ١) تێدا بەشداربوون. ٢) هاوخواردن كردن؛ نانخواردن لەگەڵ؛ بەشی خۆ بردن.

v.t. [Rare], تێدا بەشداربوون؛ هاوبەش بوون.

-partaker *(n.).*

partake of, ١) (ا) هاوخواردن كردن؛ بەشداری كردن لە ژەمێك خواردندا.

(to partake of a meal with one's friends)

ب) بردن؛ بەشی خۆ بردن؛ هەندێك بردن. ٢) هاوسروشت بوون؛ لێچوون؛ لێكردن.

parterre (pär-târ′), *n.* ١) باخێكی گوڵی پارەودارو بە ئەندازە كراو؛ گوڵستانێكی نەخشەدار. ٢) parquet circle

parthenocarpy (pär′thə-nō-kär′pi), *n.* هەرگرتنی بێ چاكردن یا حیوت گرتن

parthenogenesis (pär′thə-nō-jen′ə-sis), *n.* زایینی بێ جووت بوون یا پەرین؛ زایینی كچی؛ زایینی بێچوو لە هێلكەی بەپیت نەكراوەوە (وەك لە هەندێ جانەوەرو قەوزەدا)

-parthenogenetic *(adj.).*

Parthenon (pär′thə-non´, pär′thə-nən), *n.* پەرستگای بانووخوا "ئەسینا" لە شاری "ئەسینا" ی پایتەختی یۆنان.

Parthenos (pär′thə-nos´), *n.* كچ؛ كچی كون نەكراو؛ تایبەخۆیەكی گەلێك لە بانووخواكانی كۆنی یۆنانە بەتایبەتی "ئەسینا".

partial (pär′shəl), *adj.* ١) لایەنگر؛ سەر بە لایەك؛ خاترگر؛ لاگر. ٢) تەواو؛ كەرتی؛ نەختی؛ نیمچە. *(a ~ success, eclipse, etc.)*

partial to, لایەنگرتن؛ خۆشویستن؛ بەدڵ بوون؛ لایەنگر بە.

partial fraction, كەرتی كەرت؛ كەرتی كەرتی.

partiality (pär′shi-al′ə-ti, pär-shal′ə-ti), *n.* ١) لایەنگری؛ بە لایەكدا ڕاتاشین؛ خاتری لایەك گرتن. ٢) حەزلێكردن؛ ویستن؛ بەدڵ بوون. *(a ~ for pretty girls)*

partially (pär′shəl-i), *adv.* ١) بە لایەنگرانە؛ بە خاترگرتنی لایەك؛ بە ڕاتاشین بە لایەكدا. ٢) تا ڕادەیەك؛ تا ڕادەیەك؛ نەختێك؛ لە ڕوویەكەوە؛ لە لایەكەوە.

partible (pär′tə-b'l), *adj.* بەش دەكرێت؛ جیادەكرێتەوە

participant (pär-tis′ə-pənt, pēr-tis′ə-pənt), *n.* بەشداربوو؛ بەشدار؛ هاوبەش؛ بەشداری كارێك

adj. بەشداربوو؛ بەشدار؛ هاوبەشیكەر

participate (pär-tis′ə-pāt´, pēr-tis′ə-pāt´), *v.i.* بەشداربوون لە كارێكدا؛ هاوبەشی كردن. *(to ~ in an activity, contest, etc.)*

v.t. [Rare], بەشداری كردن؛ بەشداربوون.

-participance *(n.)*; **participator** *(n.).*

participation (pär-tis´ə-pā′shən, pēr-tis´ə-pā′shən), *n.* بەشداری (كار)؛ بەشداربوون؛ هاوبەش بوون

participial (pär´tə-sip′i-əl, pär´tə-sip′yəl), *adj.* تایبەتی بە "participle"

n. وشەیەكە لە كردارەوە وەرگیراوەو وەك ناو یا ناوەڵناو لە پستەدا بەكاردەهێنرێ (ڕێزمان)

participle (pär′tə-si-p'l), *n.* ناوەڵناوی كرداری؛ وشەیەكە لە كردارەوە وەرگیراوەو وەك ناوەڵناو بەكاردەهێنرێ وە تایبەخۆی كردارو ناوەڵناوییشی هەیە (ڕێزمان)

("Going" and "gone" are the present and past ~s of "go".)

particle (pär′ti-k'l), *n.* ١) گەرد؛ تۆز؛ نەختاڵ *(a dust ~ ; not a ~ of truth)*

٢) بەند (نووسراو، ووتار).

٣) ئامراز (وەك: نامرازی پەیوەندیو شوناسی... هتد) (ڕێزمان)

٤) ووردیلە (فیزیا)؛ دەنكۆڵە. ٥) پارچە نانی پیۆزكراو (كلێسە).

parti-colored (pär′ti-kul´ērd), *adj.* ١) ڕەنگاوڕەنگ. ٢) جۆراوجۆر؛ هەمەچەشنە.

particular (pēr-tik′yoo-lēr, pär-tik′yoo-lēr), *adj.* ١) هی تایبەتی؛ تایبەتی بە كەسێك، بارێك، یا شتێك: *(a ~ person, case, situation, thing, etc.)*

٢) تایبەتی: *(Why did she choose this ~ hat?)*

٣) شایانی باس؛ گرنگ؛ تایبەتی: *(I had no ~ reason for going.)*

٤) وورد؛ بەوردی: *(a full and ~ account of the incident)*

٥) بە قێزوبێز؛ بە هیچ پازی نەبوو؛ تەپۆش؛ هەموشتێكی لا گرنگە: *(She's too ~ about what she wears.)*

n. ١) كەسێك، شتێك، یا بارێكی تایبەتی؛ شتێكی جیاواز. ٢) تاكە شتێك؛ تێبینیێك؛ دانەیەكی ناسەرەكی؛ خاڵ.

go into particulars, بەوردی باسكردن؛ بە دوورودرێژی لێ دوان.

in particular, بەتایبەتی.

particularism (pēr-tik′yoo-lēr-iz'm), *n.* ١) بیروڕایەكی ناینیێیە كە دەڵێت: تەنها كەسانی تایبەتی دەچنە بەهەشت (ئایننناسی). ٢) خۆ تەرخانكردن بۆ حیزبێك، بیروڕایەك، نەتەوەیەك، یا كارێكی تایبەتی. ٣) سەربەخۆیی ناوخۆی نەتەوەو ناوچەی وڵاتێك بەبێ گوندان بە چاكەی ئەوانی تر؛ خودموختاری؛ ناوچەگەرێتی.

particularity (pēr-tik´yoo-lar′ə-ti, pär-tik´yoo-lar′ə-ti) *n.* ١) تایبەتیەتی. ٢) زۆر بەتەنگ هەموشتێكەوە هاتن نەگەرچی ووردیش بێ، زۆر گوێدان بە شتی وورد. ٣) بە قێزوبێزی؛ بە پەلەپیتكە خۆ تەكاندن؛ تەپۆشی. ٤) شتێكی تایبەتی: (ا) تایبەخۆیەك. (ب) شتێكی ووردو ناگرنگ؛ تاكە شتێكی ناگرنگ؛ خاڵ.

particularize (pēr-tik′yoo-lēr-īz´, pär-tik′yoo-lēr-īz´), *v.t.* تایبەتی كردن؛ یەك بە یەك ناوهێنان یا باسكردن؛ بەتایبەتی و دوورودرێژی باسكردن نەك بەگشتی.

-particularization *(n.).*

particularly (pēr-tik′yoo-lēr-li, pär-tik′yoo-lēr-li), *adv.* ١) بەتایبەتی. ٢) یەك بە یەك؛ بەوردی؛ بە دوورودرێژی.

parting (pär′tiŋ), *adj.* ١) جیاكەرەوە. ٢) ڕۆیشتوو. ٣) مردوو؛ لەمردندایە. ٤) لەكاتی ڕۆیشتندا ووتراو یا كراو: *(a ~ comment)*

n. ١) جیابوونەوە؛ لەیەك جیابوونەوە؛ بەش بوون. ٢) شوێنی لەیەك جیابوونەوە؛ دووڕێیان. ٣) جیاكەرەوە؛ شتی لەیەك جیاكەرەوە. ٤) خەتی سەرداهێنان. ٥) ڕۆیشتن؛ خواحافیزی. ٦) مردن؛ كۆچی دوایی.

partisan, partizan (pär′tə-z'n), *n.* ١) حیزبی؛ لایەنگر؛ حیزبی؛ لایەنگری بەتێو كوێرانە. ٢) خەباتكەری چەكدار (بەتایبەتی لە ناوچەرگەی خاكی دوژمندا)؛ پێشمەرگە؛ پارتیزان.

adj. ١) تایبەتی بە حیزبێك؛ سەر بە حیزب یا كۆمەڵێك؛ لایەنگری كوێرانە: *(~ politics)*

٢) پێشمەرگەیی؛ هی خەباتكەری چەكدار؛ پارتیزانی: *(~ fighting, warefare, operations, etc.)*

partisanship (pär′tə-z'n-ship´), *n.* ١) لایەنگری؛ حیزبچێتی؛ حیزبێتی. ٢) لایەنگری كوێرانە.

partite (pär′tit), *adj.* بەش بەش؛ بەشكراو؛ بەش: *(tripartite)*.

partition (pär-tish′ən, pēr-tish′ən), *n.* ١) بەش بەش كردن؛ بەشكردن؛ جیاكردنەوە. ٢) تیغەدیوار؛ تیغە؛ دیوار؛ پەردە. ٣) بەش؛ پارچە؛ لەت؛ خانە.

(٤) دابەشکردنی خانووبەرە یا زەوی‌وزارو تاپۆکردنی هەر بەشەی لەسەر یەکێك.
(٥) دابەشکردن (ژمارەوپێوان).

v.t. (١) بەش بەش کردن؛ بەشکردن؛ دابەشکردن: *(to ~ a country)* .
(٢) بە تیغەدیوار یا پەردە جیاکردنەوە: *(to ~ a room)* .

partitive (pär′tə-tiv), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ لەیەك جیاکەرەوە.
(٢) تایبەتی بە ووشەی بەستەرەوە یا بەشی.

n. ووشەی بەشی (رێزمان): *(few, some, any, etc.)* .

partizan (pär′tə-zˇn), *n. & adj.* = partisan.

partlet (pärt′lit), *n.* بەرگێکی ژنانەی نەقش‌ونیگاردارە شان‌و مل‌و بەرسنگ دادەپۆشێت

partly (pärt′li), *adv.* تا پادەیەك؛ هەندێك؛ لە لایەکەوە؛ لە سەرێکەوە

partner (pärt′nĕr), *n.* (١) هاوبەش؛ بەشدار؛ برابەش؛ هاوکار
(٢) هاوبەشی ژیان؛ هاوسەر؛ ژن؛ میرد. (٣) هاوبەش (یاری، یاری کاغەن)؛ هاوتیپ. (٤) ناوەڵ سەما (لە سەمای دووکەسیدا).
(٥) کۆڵەکەی تەوەر (کەشتی بایەوان).

v.t. (١) کردن بە هاوبەش. (٢) بوون بە هاوبەش.

partnership (pärt′nĕr-ship′), *n.* (١) هاوبەشی بەشداری؛ هاوکاری؛ ناوکۆیی. (٢: ا) کۆمپانیای هاوبەشی.
(ب) پەیمانی کۆمپانیای هاوبەشی. (ج) هاوبەشانی کۆمپانیایەکی وەها.

part of speech, (١) بەشێك لە بەشەکانی ئاخاوتن (رێزمان): (وەك: ناو، ئاوەڵناو، کردار... هتد). (٢) ووشەیەکی یەکێك لەم بەشانەی ئاخاوتن.

partook (pär-took′), *past tense of* partake.

partridge (pär′trij), *n.* پۆر

part-time (pärt′tīm′), *adj.* کەرتەکات؛ نیمەکات؛ سەرومڕ دێیە، بەڵکو تەنها بەشێکی پۆژ، هەفتە، یا مانگە (کار):
(~ work, teaching, etc.; a ~ teacher, student, etc.)

parturient (pär-tyoor′i-ənt, pär-toor′i-ənt), *adj.* (١) دەزێ: خەریکە دەزێ: خەریکە منداڵی دەبێ؛ لە ژاندایە. (٢) هی زایین؛ هی منداڵبوون.
(٣) خەریکە شتێکی تازە بدۆزێتەوە یا بیرێکی تازەی بۆ بێت.

parturition (pär′choo-rish′ən), *n.* زایین؛ منداڵبوون؛ بەچکەبوون.

party (pär′ti), *n.* (١) حیزب
(٢) دەستە؛ کۆمەڵ؛ تاقم: *(a surveying ~)* .
(٣) ئاهەنگ؛ زەماوەند: *(a ~ ; a dinner ~ ; a cocktail ~)* .
(٤) بەشدار؛ پەیوەندیدار: *(I'll not be ~ to the affair.)* .
(٥) لا (ئاکۆکی، دادخوازی)؛ لایەن.

party-colored (pär′ti-kul′ĕrd), *adj.* = parti-colored.

party line, (١) سنووری نێوان دوو زەوی.
(٢) هێڵی ئاوکۆیی تەلەفۆن: هێڵێکە کە تەلەفۆنی چەند ماڵێکی لەسەرەو هەرجارە یەکێکیان دەتوانن تەلەفۆنەکانیان بەکاربهێنن. (٣) *(pl.)*، پەیڕەوو ڕێبازی حیزبێك کە نە حیزبەکەو نە نەندامەکانی لایی لانادەن.

party man, نەندامی دڵسۆزو پشت پێ بەستراوی حیزب؛ نەندامی لە ڕێ لانەدەری حیزب.

party politics, حیزبایەتی: حیزبایەتی کوێرانە؛ حیزب پەرستی.

party wall, دیواری بەینی دوو خانوو؛ دیواری ئاوکۆیی دوو خانوو.

parure (pə-roor′), *n.* دەستە خشڵ

parvenu (pär′və-nōō′, pär′və-nū′), *n.* تازەپیاکەوتوو؛ نەدێ‌وبدێ؛ تازە دەوڵەمەند

adj. هی تازەپیاکەرتوو. وەك نەدێ‌وبدێ.

parvis (pär′vis), *n.* (١) حەوشەی کڵێسە یا کۆشك.
(٢) ڕیزە کۆڵەکەی بەردەمی کڵێسە.

pasha (pə-shä′, pash′ə, pä′shə), *n.* پاشا.

pass (pas, päs), *n.* دەربەند

pass (pas, päs), *v.i.* (١) ڕۆیشتن؛ بۆ پێشەوە چوون.
(٢) دزێڕبوونەوە؛ ڕۆیشتن (ڕێگە): *(The road ~es around the hill.)* .

(٣) دەستاودەست کردن
(٤) گۆڕان (لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر):
(to ~ from a solid to a liquid state)
(٥) تێپەڕبوون؛ پێ گەیشتنەوەو تێپەڕبوون:
(The sports car ~ed on the right.)
(٦) ووتران لەنێوان دوو کەس یا لادا؛ کران (سڵاو، قسە).
(٧) (ا) دوایی هاتن؛ وەستان؛ بەسەرچوون:
(The fever ~ed.; The storm ~ed.)
ب) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن.
(٨) (**on** ~): مردن
(٩) تێپەڕبوون؛ بەسەرچوون: *(The hour ~ed quickly.)* .
(١٠) دانران (یاسا)؛ پەسەندکران (گەڵاڵەی یاسا): *(The bill ~ed.)* .
(١١) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین: *(to ~ a test)* .
(١٢) ڕوودان: *(What ~ed in my absence?)* .
(١٣) بڕیاردران؛ بڕیاردان: *(The jury ~ed upon the case.)* .
(١٤) پەڕاندن (نۆبەی خۆ بەتایبەتی لە یاری کاغەزدا).
(١٥) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ.
(١٦) دران لە کەسێکەوە بە کەسێکی تر (تاپۆ، ناو، پلەوپایە):
(The title ~ed to the elder son.)

v.t (١) بەجێهێشتن؛ بەلادا تێپەڕبوونو بەجێهێشتن؛ بەلادا ڕەت بوون: *(I - ed Mr. Johnson just now.; We have ~ed her house.)*
(٢) [Archaic]، بڕین (ڕێگە).
(٣) بەلادا ڕۆیشتن‌و نەبینین؛ گوێ پێ نەدان.
(٤) قازانج نەدان.
(٥) زیاتربوون لە؛ تێپەڕبوون: *(The returns ~ed all expectations.)* .
(٦) (ا) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین؛ تێدا سەرکەوتن:
(He ~ed every test.)
(ب) دەرچووواندن: *(The teacher ~ed all the students.)* .
(٧) دەست پێداهێنان: *(He ~ed his hand through her hair.)*
(٨) پێداکردن؛ پێدابردن *(to ~ a thread through a needle)*
(٩) بە بەردەمدا ڕۆیشتن.
(١٠) بردنەسەر؛ کات بەسەربردن؛ ڕابواردن:
(He ~ed his winter in the mountains.)
(١١) (ا) گەیاندن؛ ڕاگەیاندن: *(They ~ed the news quickly.)*
(ب) دانەدەست؛ پێدان: *(P~ the bread, salt, knife, etc.)* .
(ج) شتی ساختە دەستاودەست پێکردن: *(to ~ counterfeit money)*
(د) لەسەر یەکێکی تر تاپۆکردن.
(١٢) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ: *(to ~ the ball)*
(١٣) لێ دەرچوون؛ لێ هاتنە دەری *(No secrets ~ her lips.)* .
(١٤) میزو گوو کردن: *(to ~ water)* .
(١٥) (ا) دانان (یاسا)؛ پەسەندکردن: *(The parliament ~ed the bill.)*
(ب) دانران (یاسا)؛ پەسەندکران
(The bill ~ed the House of Representatives.)
(١٦) بڕیاردەرکردن: *(to ~ judgment on something of someone)*

n. (١) ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون؛ ڕەت بوون. (٢) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین.
(٣) نمرەی دەرچوون؛ نمرەی بەناستەم دەرچوون:
(She got a ~ in the exam.)
(٤) بار (بەتایبەتی هی گیروگرفتاوی)؛ دۆخ: *(a strange ~)* .
(٥) (ا) بلیتی خۆڕایی؛ بلیتی هەمیشەیی خۆڕایی.
(ب) پشوونامەی سەرباز. (ج) تێپەڕنامە.
(٦) دەست سووکی جادووگەرو قومارچی بۆ فێڵبازی‌و گزی.
(٧) جوولەی دەست لە نوواندنی موگناتیسیدا.
(٨) شاڵاوی فڕۆکە بەسەر نیشانێکدا؛ بەسەردا تێپەڕبوون.
(٩) نۆبەی خۆ پەڕاندن (یاری کاغەن).
(١٠) (ا) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ. (ب) شیر پێداکردن (شەرە شیر).

(١١) هەوڵی چاوباشقاڵی لەگەڵ کردن دان؛ هەوڵی تاوکردن دان.
(He made a ~ at her.)

a pretty pass, بارێکی گێرۆگرفتاوی؛ بارێکی ناخۆش و مەترسیدار.
bring to pass, بوون بەهۆی ڕووداو.
come to pass, ڕووداو؛ هاتنەدی؛ وا ڕێکەوتن.
make a pass at, (١) هەوڵی لێدان دان؛ شاڵاو بۆ بردن بۆ لێدان. (٢) [Slang]. هەوڵی چاوباشقاڵی لەگەڵ کردن دان؛ هەوڵی تاوکردن دان.
pass around, دەستاودەست پێکردن؛ لە یەکێکەوە دران بە یەکێکی تر؛ بەسەردا گێڕان؛ دابەشێن.
pass away, مردن؛ کۆچی دوایی کردن؛ دوایی هاتن.
pass by, (١) بەلادا تێپەڕین. (٢) پێشاندان بۆ ڕا وەرگرتن.
pass for, وا هاتنە بەرچاو (شتی ساختە)؛ وا دانران؛ بەدرۆ وا دەرکەوتن.
pass off, (١) بەسەرچوون؛ دوایی هاتن. (٢) ڕووداو؛ هاتنەدی.
(٣) بەدرۆ وا نیشاندان. *(He passed himself off as a nobleman.)*
(٤) سەربڕ لێ لابردن (بارێکی تەریقکەرەوە)؛ بە گاڵتەگرتن (بۆ تەریق نەبوونەوە).
pass one's lips, (١) خواردنەوە؛ خواردن.
(٢) درکاندن؛ لە دەم هاتنە دەرێ؛ ووتن.
pass out, [Slang]. بوردنەوە؛ بوراندەوە.
pass over, پەڕاندن؛ بواردن؛ گوێ پێ نەدان.
pass through, پێدا تێپەڕبوون (ناخۆشی)؛ بەسەردا هاتن؛ چەشتن.
pass time, ڕۆژ بردنە سەر؛ کات بەسەربردن؛ کات کوشتن.
pass up, هەل لە دەست خۆ دان؛ هەل لەکیس چوون؛ لە دەست دان؛ لەقە لێدان (مەجاز). *(to pass up an opportunity)*

passable (pas′ə-b'l, päs′ə-b'l), *adj.* (١) دەبڕێت. ڕێکەو؛ دەتوانرێت پێدا بڕۆیت یا بپەڕیتەوە. *(a ~ road, stream, etc.)*
(٢) دەستاودەستی پێ دەکرێ (پارە)؛ بۆ ئالوگۆڕپێکردن دەشێ. *(~ currency)*
(٣) ماندوودەیی؛ پەسەندە؛ نە باش و نە خراپ. *(~ grades; a ~ knowledge of English)*
(٤) بوی هەیە بکرێ بە یاسا؛ لەوانەیە دەنگی لەسەر بدرێ بۆ بوون بە یاسا.

passably (pas′ə-bli, päs′ə-bli), *adv.* بە ماندووبی یانە.
passacaglia (pas′ə-käl′yə), *n.* (١) سەمەیەکی ئیتاڵی کۆنە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
passado (pə-sä′dō), *n.* شێر بیاکردن لە هەڵوێستێکی وەهادا کە قاچێکی شێربازەکە لەپێش ئەوی تریەوە بێت.
passage (pas′ij), *n.* (١) (أ) ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون؛ ڕەت بوون؛ چوون. (ب) بەسەرچوون؛ تێپەڕبوون (کات). *(the ~ of time)*
(ج) گۆڕان (لە بارێکەوە بۆ بارێک یا لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر).
(د) [Obs.]. مردن؛ کۆچی دوایی کردن.
(هـ) دانانی یاسا؛ کردن بە یاسا؛ مۆرکردن؛ پەسەندکردن (پەرلەمان). *(the ~ of a bill)*
(٢) گەشتی دەریایی یا هەوایی.
(٣) (أ) ماف گەشتکردن بە کەشتی؛ کورسی یا جێی گیراو لە کەشتیدا. *(to book a ~)*
(ب) کرێی گەشتێکی وەها.
(٤) (أ) ڕێگە؛ گوزەر؛ ڕێبان. (ب) پارەو. (ج) بۆری؛ کون. *(the nasal ~)*.
(٥) ماف هاتن و چوون بەسەربەستی.
(٦) ئەوەی کە ڕووبەدات لەنێوان دوو کەسدا (شەڕ، ڕووتووێژ، دڵداری... هتد).
(٧) پارچە یا برگە (ووتار، چیرۆک، شانۆنامە)؛ بەند. *(a ~ from Hamlet)*.
(٨) بەشێکی سیمفۆنیەک یا بەرهەمێکی مۆسیقایی.
(٩) گووکردن؛ پیسایی کردن.

v.i. (١) گەشتکردن؛ چوونە گەشت؛ ڕۆیشتن. (٢) شەڕکردن؛ دەمەقاڵێ بوون.

passageway (pas′ij-wā′), *n.* ڕێگە؛ ڕێرەو؛ کۆاڵان؛ گوزەر.
passbook (pas′book′, päs′book′), *n.* (١) دەفتەری حسابی بانقی کەسی. (٢) دەفتەری حساباتی "bankbook".

دوکاندار یا بازرگان.
pass degree, [Chiefly British], بڕوانامەی بەناستەم دەرچوون لە زانکۆ.
passé (pa-sā′, pas′ā), *adj.* (١) کۆنەباو؛ باو نەماو؛ بەسەرچوو. (٢) پیر؛ کۆن؛ سیس؛ پەککەوتوو.
passel (pas′'l), *n.* فرە؛ ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک.
passementerie (pas-men′tri), *n.* نەقشکاریی قەراغی جل‌وبەرگ.
passenger (pas′'n-jĕr), *n.* (١) ڕێبوار؛ کاروانی؛ ڕەوەند. (٢) گەشتکەر؛ سوار؛ ڕەفتەنی.
passenger pigeon, جۆرە کۆترێکی قرتێکەوتووی کۆچەری کلک درێژی نەمەریکاییە.
passe partout (pas pär-to͞o′), [Fr.], (١) ئەوەی بە هەموو-شوێنێکدا دەچێ؛ ئەوەی هیچ ڕێگەیەکی لێ ناگیرێ. (٢) کلیلی گشتی؛ شاکلیل؛ کلیلێکە گەلێک قفڵی جیاواز دەکاتەوە. (٣) مقەبا یا کاغەزی وێنە لە چوارچێوە گرتن. (٤) شریتی سرێشاوی پەراوێزی وێنەی لە چوارچێوە گیراو.
passer-by (pas′ĕr-bī′, päs′ĕr-bī′), *n.* کەسێکی بەلادا تێپەڕبوو؛ مرۆڤی تێپەڕبوو.
passerine (pas′ĕr-in′, pas′ĕr-īn′), *adj.* تایبەتی بە باڵندەی نیشتووی دەنگ خۆش (وەک بۆرەک و فیسقەگولەو پاساری... هتد).
n. باڵندەیەکی ئەم توخمە.
pas seul (pä′ söl′), [Fr.], سەمای یەک کەسی.
passible (pas′ə-b'l), *adj.* هەستیار؛ هەست ناسک.
passim (pas′im), *adv.* [L.], لە هەموو شوێنێکی کتێبەکەدا هەیە: ووشەیەکە لە ڕوونکردنەوەی پەرتووکێکدا بەکاردەهێنرێ بۆ پەنجە ڕاکێشان بۆ ووشەیەکی زۆر بەکارهاتوو لەو پەرتووکەدا.
passing (pas′iŋ, päs′iŋ), *adj.* (١) تێپەڕبوو (پیادا، بەلادا، یا بەسەردا). (٢) سەردەمی؛ کاتی؛ کەم خایەن؛ زوو لەناوچوو.
(٣) لامسەرلایی؛ بەبێ بیرلێکردنەوە: *(a ~ remark)* .
(٤) دەرچوو (نمرە): *(She got a ~ grade in chemistry.)* .
(٥) هی ئێستا؛ تازە.
(٦) [Archaic]، زۆر؛ بەدەر؛ ئێجگار زۆر.

adv. [Chiefly Archaic], زۆر؛ ئێجگار زۆر.

n. (١) پیادا ڕۆیشتن؛ بەناودا یا بەسەردا ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون.
(٢) هۆی تێپەڕبوون یا پەڕینەوە؛ شوێنی تێپەڕبوون.
(٣) [Poetic]، مردن؛ کۆچی دوایی کردن.
in passing, بە لامسەرلایی؛ بە ڕێکەوت؛ بەبێ زۆر بیرلێکردنەوە: *(He mentioned it in passing.)*
passing bell, زەنگی مردن (بە بۆنەی مردنی کەسێکەوە لێدەدرێ).
passion (pash′ən), *n.* (١) ئێش و ئازاری گیانبەخش؛ تاڵو. (٢) [P-]، (أ) ئێش و ئازاری مەسیح لەکاتی هەڵواسین یا لەکاتی ئێوان دوا شێو و هەڵواسیندا. (ب) باسی ئەم ئازارە لە ئینجیلدا.
(ج) دەربڕینی ئەم ئازارە لە پارچەیەک مۆسیقا یا تابلۆیەکدا.
(٣) (أ) هەست؛ سۆز. (ب) هەستێکی تایبەتی (وەک تووڕەیی، خۆشی... هتد).
(٤) هەستێکی زۆر بەتین، بەتایبەتی: (أ) تووڕەییەکی زۆر.
(ب) حەز؛ حەزلێکردن (هونەر، وەرزش... هتد)؛ جۆش: *(She has a ~ for music.)*
(ج) خۆشەویستی؛ خۆشویستن. (د) حەزی بەتینی جووت بوون؛ جۆش.
(٥) شتێک کە جێی هەستێکی بەتین بێت.

passional (pash′ən-'l), *adj.* هەستی؛ سۆزی؛ جۆشی.
n. پەرتووکی ئێش و ئازاری گیانبەخشان و پیاوچاکان (خاچ پەرستی).
passionate (pash′ən-it), *adj.* (١) بەسۆز؛ بەهەست؛ هەستدار؛ بەئاسانی دێتە جۆش. (٢) سەرگەرم؛ زوو هەڵچوو؛ تووڕەوتڕۆ.
(٣) بەتین؛ بەسۆز؛ لە دڵەوە؛ خەڵک هێنەرە جۆش: *(a ~ speech)* .
(٤) بەجۆش (جووت بوون)؛ بەئاڵۆش؛ بەهەوەس؛ چاوچنۆک.
(٥) قوڵ (هەست)؛ تووندوتیژ.

-passionately *(adv.).*

passionflower (pash′ən-flou ēr), *n.* گوڵه نازار (گوایه

بەشێك لە گوڵەکەی لە برینی عیسا دەچێ)؛ گوڵه سەعاتی.

passion fruit, _

passionless (pash′ən-lis), *adj.* بێ هەست؛ سارد؛ لەسەرخۆ؛

هێمن.

Passion play, شانۆنامەی نازاری عیسا.

Passion Sunday, یەك شەممەی نازار: دووەم یەك شەممەی پێش

جەژنی هەڵواسینو زیندووبوونەوەی عیسا.

passive (pas′iv), *adj.* (١) کارتێکراو؛ کار نەکەرە سەر هیچ شتێك.

(٢) بەرهەڵستی نەکەر؛ مل کەچ؛ لاشەر؛ خوێن سارد.

(٣) هیچ نەکەر؛ ناکارا؛ ناچالاك.

(٤) بێ جوڵه (کیمیا)؛ تێن ێ بڕاو.

(٥) کارلێکراو (ڕێزمان)؛ ناکارا؛ تایبەتی بە ڕستەیەکە کە کارلکەی کاری

ێ کرابێ نەك کارکەر بێ؛ هی کرداری ڕستەیەکە کە کار نەکاتە سەر شتێك،

وەك: " was struck " لەم ڕستەیەدا:

(The tree was struck by lightning.)

(٦) بێ قازانج (بەشی کۆمپانیای هاوبەش)؛ قازانج نەدەر.

(٧) سستی (پزیشکەوانی)؛ خاوی

n. (١) باری ناچالاکی کردار لە ڕستەدا (ڕێزمان)؛ ڕستەیەکە کە کردارەکەی

نادیار بێ (٢) کرداری ناچالاك؛ کرداری نادیار.

passive resistance, بەرهەڵستی کردنی میری زۆردارو یاساکانی

لەڕێگەی مل نەدانو هاوکاری لەگەڵ نەکردنی نەك لەڕێگەی خوێن ڕشتنەوە.

passivism (pas′iv-iz′m), *n.* ناچالاکی؛ هیچ نەکردن؛ مل کەچی؛

هەڵوێستی ناهاوکاری؛ لاشەڕی.

-passivist *(n.).*

passivity (pa-siv′ə-ti), *n.* مل کەچی؛ هیچ نەکردن؛ ناچالاکی.

passkey (pas′kē′, päs′kē′), *n.* (١) master key .

(٢) کلیلی تایبەتی.

passport (pas′pôrt′, päs′pōrt′), *n.* (١) گوزەرنامە؛ پەسارت.

(٢) هۆی سەرکەوتن؛ پەسەندکران، یا بە نامانج گەیشتن:

(His wit was his ~ .; Her good look was her ~ .)

password (pas′wūrd′, päs′wūrd′), *n.* ووشەی نهێنی؛

ووشەی تێپەڕبوون (بەلای پاسەوانەوە)؛ پەڕلە.

past (past, päst), *adj.* (١) دوایی هاتوو؛ تەواوبوو؛ نەماو

(His worries are ~ .)

(٢) حاران؛ پێشوو؛ کۆن؛ کاتی کۆن؛ بەرو.

(٣) ڕابوردوو؛ پێشوو: *(the ~ week)* .

(٤) هی پێشوو: *(a ~ chairman)* .

(٥) ڕابوردوو (ڕێزمان)؛ نیشانەی کاتی ڕابوردوو.

n. (١) ڕابوردووی کەسێك (بەتایبەتی ڕابوردوویەکی لەکاری):

(The actress was found to have a ~ .)

(٢) (أ) کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان). (ب) کردارێکە کە کاتی ڕابوردوو نیشان بدات.

prep. (١) زووتر لە؛ کۆنتر لە. (٢) دوورتر لە. (٣) زیاتر لە (پلە، بڕ).

(٤) بەدەر؛ بەولاوە: *(It's ~ belief.)* .

adv. بەدەر؛ بەولاوە (کات، شوێن).

the past, ڕابوردوو؛ کۆن؛ کاتی کۆن؛ ڕۆژانی ڕابوردوو.

pasta (päs′tə), *n.* (١) هەویری مەعکەرۆنی و سپاگێتی و خواردەمەنی

تری نیتاڵی؛ مەعکەرۆنی؛ سپاگێتی. (٢) ژەمێك خواردنی مەعکەرۆنی و

سپاگێتی یا خواردەمەنی تری نیتاڵی.

paste (pāst), *n.* (١) هەویری شیرینی. (٢) گیراوە؛ شلە؛ شتی گیراوە

(دەرمانی دڕان، بۆیە، دۆشاوی تەماتە): *(tooth ~ ; tomato ~)* .

(٣) شیرینیەکی جەلاتینیە. (٤) قوڕی گڵینەکاری. (٥) سرێش؛ هێلم.

(٦) جۆرە شووشەیەکی بریقەدارە (خشڵی دەستکردو هەرزانبەهای ێ

دروست دەکرێ). (٧) [Slang]. مستەکۆڵه

v.t. (١) پێوە نووساندن بە سرێش؛ پێوەنان؛ پێوە چەسپکردن.

(٢) داپۆشین بە شتی سرێش لێدراو. (٣) [Slang]، مستەکۆڵە پێدان؛ لێدان

pasteboard (pāst′bôrd′, pāst′bōrd′), *n.* (١) کاغەزی کارتۆن؛

مقەبا. (٢) [Slang]، شتێکی دروستکراو لە کاغەزی نەستوور یا مقەبا (وەك

کاغەزی قومار، بلیت... هتد).

adj. (١) مقەبایی؛ کارتۆنی. (٢) درۆزنە؛ ناسك؛ شەقوشڕ؛ پووکەشی.

pastel (pas′tel), *n.* (١) پرووەکێکە خوم یا ڕەنگی شین لە گەڵاکەی

دەگیرێ. (٢) خوم یا ڕەنگی شینی گیراو لە گەڵای نەم پرووەکە.

pastel (pas-tel′, pas′tel), *n.* (١) (أ) گیراوەیەکە قەڵەم بۆیەی ێ

دروست دەکرێ. (ب) قەڵەم بۆیەیەکی لەم گیراوەیە دروستکراو

(٢) وێنەی بەم قەڵەم بۆیەیە کێشراو. (٣) نیگارکێشان بە قەڵەم بۆیەی وەها.

(٤) ڕەنگێکی کاڵو ناسك. (٥) کورتە باسێکی پەخشانی.

adj. کاڵو ناسك (ڕەنگ).

pastelist, pastellist (pas′tel-ist, pas-tel′ist), *n.* وێنەکێشی

تابلۆی ڕەنگ کاڵو ناسك.

pastern (pas′tērn), *n.* (١) مەچەکی نەسپ.

(٢) مەچەکی سەگو گیانداری چواڕێی تر

pasteurization (pas′tēr-i-zā′shən, pas′chēr-ī-zā′shən), *n.* خاوێن کردن بە کوڵاندنو میکرۆب کوشتن (شیر، بیرە)؛ پوختەکردن.

pasteurize (pas′tēr-īz′, pas′chēr-īz′), *v.t.* پوختەکردن؛

خاوێن کردنی شیرو بیرە بە کوڵاندنو میکرۆب کوشتن.

pasticcio (päs-tēt′chô), *n.* پارچەیەك مۆسیقا یا بەرهەمێکی

وێژەیی یە کە لە چەند سەرچاوەیەکەوە وەرگیرابێ یا دزرابێ.

pastiche (pas-tēsh′, päs-tēsh′), *n.* (١) بەرهەمێکی مۆسیقایی یا

وێژەیی یە کە لاسایی بەرهەمێکی تر دەکاتەوە بۆ لاقرتی پێکردنی.

(٢) کۆمەڵێك شتی جۆراوجۆر؛ کۆمەڵێکی هەڕەمەی وەك چێشتی مجەور

pastille (pas-tēl′), *n. Also* pastil, (١) لەبزینەی دەرمان؛

لەبزینەی دەرماناوی. (٢) کوڵۆیەکی بۆندارە لە ژوورێکدا دەسووتێنرێ بۆ هەوا

پاکردنەوەو بۆن خۆشی. (٣) گیراوەی قەڵەم بۆیە ێ دروستکردن.

(٤) قەڵەم بۆیەیەی لەم گیراوەیە دروستکراو.

pastime (pas′tīm′, päs′tīm′), *n.* شتی کات پێ بردنەسەر؛

شتی کات پێ ڕابواردن؛ ڕابواردن.

past master, (١) سەرۆکی پێشووی یانە یا کۆمەڵەیەك.

(٢) وەستا؛ کەسێکی شارەزا لە پیشەیەکدا.

pastor (pas′tēr, päs′tēr), *n.* (١) شوان.

(٢) قەشە؛ سەرپەرشتیکەری کڵێسەی ناوچە یا گەرەکێك.

pastoral (pas′tēr-əl, päs′tēr-əl), *adj.* (١) هی شوانو گاوانو

شوانێتی. (٢) هی دەشت‌ودەرو باخ‌وباخات‌و مەڕومااڵت‌و شوانێتی.

(٣) تایبەتی بە وێژەیەك کە لە ژیانی لادێو شوانێتی دەدوێ.

(٤) وەك ژیانی لادێ لە خۆشی‌و سادەییدا؛ خۆش‌و سادەو نزیك بە سروشت؛

پڕ ئاسوودەو خۆشی. (٥) تایبەتی بە قەشەو کاروباری.

n. (١) هۆنراوەیەك یا شانۆنامەیەکە دەربارەی شوانو شوانێتی.

(٢) وێژەی لە ژیانی لادێو شوان دووا. (٣) دیمەنی لادێ.

(٤) پەرتووکێکە دەربارەی نەرکی قەشە.

(٥) نامەیەکە لە سەرەك قەشەوە بۆ نەندامانی کڵێسە یا قەشەکان.

(٦) گۆرانی سەرەك قەشە. (٧) pastorale .

-pastoralism *(n.)*; **pastoralist** *(n.).*

pastorale (pas′tə-rä′li), *n.* (١) پارچە ئاوازێکە دەربارەی ژیانی

پڕ ئاسوودەیی لادێو شوانی. (٢) نۆپەرایەکە دەربارەی ژیانی لادێو شوانی و

مەڕومااڵت.

pastoral staff, گۆرانی سەرەك قەشە

pastorate (pas′tēr-it, päs′tēr-it), *n.* (١) سەرەك قەشەیەتی؛

قەشەیەتی؛ ئەرکی قەشە یا سەرەك قەشە. (٢) ماوەی قەشەیەتی قەشەیەك لە

کڵێسەدا. (٣) دەستە قەشە؛ سەرجەمی قەشەکان

past participle, شێوەی گەردانی سێیەمی کردارە وەك ئاوەڵناو

بەکاردەهێنرێ: " baked potatoes " و " finished work "، وەک شێوەکرداریش بۆ دەربڕینی سەردەمی ڕابوردوو بەکاردەهێنرێ (ڕێزمان):
(The work was finished.; She had baked the potatoes.)

past perfect, ڕابوردووی -وور (ڕێزمان)؛ ڕابوردووی تەواو؛ شێوەیەکی کرداری کە تەواوبوونی کارێک دەگەیەنێ لەپێش کارێکی تردا یا لەپێش کاتێکی تایبەتی ڕابوردوودا (وەک: " had locked " لەم ڕستەیەدا:
(He had locked the door before he left.)

pastrami (pə-strä′mi), *n.* باسترمە

pastry (pās′tri), *n.* (١) هەویری شیرینی (٢) شیرینی وەک کێک و کولیچە و پاقلاوە... هتد.

past tense, کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان)

pasturage (pas′chĕr-ij, päs′chĕr-ij), *n.* (١) لەوەڕ. (٢) (ا) لەوەڕگا. (ب) مافی بەکارهێنانی لەوەڕگا (٣) ئاژەڵ و وڵاخ لەوەڕاندن؛ لەوەڕاندن.

pasture (pas′chĕr, päs′chĕr), *n.* (١) لەوەڕ (٢) لەوەڕگا؛ پاوان؛ پاکژ

v.t. (١) لەوەڕاندن. (٢) لەوەڕین.

v.i. لەوەڕین؛ لەوەڕ خواردن

-pasturer *(n.).*

pat (pat), *adj.* . *(a ~ answer)* (١) لەکاتی خۆیدا؛ بەجێ؛ ساز؛ ئامادە: (٢) تەواو؛ ڕاست؛ لە جێی خۆیدایەتی.

adv. (١) لەکاتی خۆیدا؛ بوو؛ لە جێی خۆیدا بێ کەم و زیاد: *(The reply came ~ .)* (٢) ئامادە.

have (or know) down pat, هەموو ی باش تێگەیشتن؛ هەموو ی زانین؛ هەموو ی باش لەبەربوون.

stand pat, [Colloq.]. (١) سوور بوون لەسەر؛ لە ڕای خۆ لانەدان (٢) کاهەری نەڕامەکێشان (یاری قومار)

pat (pat), *n.* (١) لێدانێکی بەئەسپایی بە دەست یا بە پەنجە؛ دەست پیادانی گورج و بەئەسپایی (٢) دەنگی نەم دەست پیادانە؛ تەپە؛ دەنگی بە دەست لێدان. (٣) قاڵب (کەرە)

v.t. (١) دەست پیادان بەئەسپایی؛ تەپە لێ هەڵسانەوە بە شتێکی تەخت بەئەسپایی (٢) ڕێکوپێک کردن بە دەست پیادان بەئەسپایی و پەیتاپەیتا (گونکە هەوێر، تۆپەڵە قوڕ لە گڵینەکاریدا).

v.i. تەپەتەپ کردن لە ڕ کردندا.

pat someone (or oneself) on the back, ئافەرین کردن؛ دەست بە پشتدا دان بۆ ئافەرین کردن یا پیرۆزبایی سەرکەوتن لێکردن.

patagium (pə-tā′ji-əm), *n.* (١) پەردەیەکی باڵ ئاسایی یە لە شەمشەمەکویرەدا (٢) پەردەی کشاوی بەینی باڵ و لەشی باڵندە.

patch (pach), *n.* (١) پینە (٢) سەرعی لە بریتەوە پێچراو. (٣) پینەی جۆ (٤) پارچەیەک قوماشە لەسەر قۆڵی کراس و چاکەتی سەرباز دەدرێ وەک بینناسە (٥) پارچەیەک قوماشی بچکۆلەی ڕەشە ژن دەیدات لە دەموچاوی یا پشتی وەک ئارایشت. (٦) پەڵە: پەڵەی جیاواز لە دەروبەری: *(~es of blue sky)* (٧) (ا) پەڵە ڕەوی: پارچە زەوی: *(a ~ of desert land; a potato ~)* . (ب) بەرهەمی پەڵە زەوییەکی وەها *(a ~ of grass, beans, etc.)* . (٨) پێنک: پارچە: سەرەمقەست.

v.t. (١) پینەکردن: دووبریتەوە (٢) بە پارچەی جۆراوجۆر هەمەڕەنگ دروستکردن (وەک لێفە). (٣) (~ up; ~ together)، چاکردن بەپەلە و بەلامسەرلایی؛ پینەکردن

patch up, ڕێکەوتن (دوو کەس یا لای ناکۆک)؛ بریتەوە (ناکۆکی)؛ ڕێکخستن؛ پینەکردن. *(They patched up their differences.)*

-patchable *(adj.).*

patchouli (pach′oo-li, pə-choō′li), *n.* (١) ئەعنای هیندی (٢) بۆنێکە لە ڕۆنی ئەم ئەعنایە دەگیرێ. (هەروەها " patchouly ").

patch pocket, گیرفانێکە بە دەرەوەی چاکەت یا بەرگی تروە دەدووڕێ وەک پینە.

patchwork (pach′wûrk´), *n.* (١) پینەکاری؛ پارچەی جۆراوجۆری بەیەکەوە دووراوو کراو بە بەرگی لێفە. (٢) نەقشکاری بەرگە لێفەیەکی وەها (٣) شتی پارچە پارچەو پینەای؛ شتی تێکەڵاوو جۆراوجۆرو ناڕێک

patchy (pach′i), *adj.* . *(a ~ pair of trousers)* (١) (ا) پینەای: (ب) لە پینە چوو (٢) پچڕپچڕ؛ پارچە پارچە؛ ناڕێک وپێک؛ یەک نەوا نەبیە؛ هەمووی وەک یەک باش نەبیە: *(~ work)* .

-patchily *(adv.)*; **patchiness** *(n.).*

pate (pāt), *n.* (١) سەر. (٢) تەرقەسەر. (٣) زیرەکی (لەڕووی گاڵتە یا لاقرتیوە).

pâte (pät), [Fr.], (١) کولیچەی گۆشت یا ماسی. (٢) جگەر یا گۆشتی ووردکراو وەک هەویر لێکراو بۆ هەڵسوون لە تاڵو پسکیت.

patella (pə-tel′ə), *n.* (١) تاوەی بچووکی پەل. (٢) **kneecap** . (٣) ئەندامی لە تاوەچوو (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی).

paten (pat′n), *n.* (١) دەوری یا دەفری خوانی قوربانی لە کڵێسەدا. (٢) دەوری؛ قاپ. (٣) خەپڵەی کانزایی تەنک.

patency (pā′t'n-si), *n.* (١) ڕووبنی؛ ئاشکرایی؛ دیاری. (٢) ڕێ لێ نەگیران (پزیشکەوانی)؛ بەر بەرەڵایی.

patent (pat′'nt), *adj.* (١) (ا) کراوە (بڕوانامەیەک بۆ پشکنینی جەماوەر)؛ ناقەدەغە. (ب) کراوەتەوە بۆ هەموو کەس. (٢) ئاشکرا؛ دیار؛ ڕوون (٣) بەر بەرەڵا؛ ڕێ بۆ کراوە. (٤) پارێزراو یا قەدەغەکراو بە مافی داهێنانی تازە. (٥) تازە (شێواو، ڕێ، هۆ)؛ نوێ و نەنتیکە؛ ناناسایی: *(a ~ method of lighting a fire)*

(٦) نایاب (نارد). (٧) تەرز فرێدەر؛ پەرەسەندرو؛ بڵووبووەوە.

n. (١) مافنامەی دانان: بڕوانامەیەکە میری دەیبەخشێ بە داهێنەری شتێکی تازە کە مافی بەکارهێنان و بەرهەم هێنان و فرۆشتن و کەڵک لێ وەرگرتنی دەدات بە داهێنەرەکە بۆ ماوەیەکی تایبەتی: *(to get a ~)* . (٢) (ا) ئەم مافنامەیە. (ب) ئەو داهێنراوەی بەم مافنامەیە دەپارێزرێ بۆ داهێنەرەکەی. (٣) (ا) بەخشینی زەوی میری بە کەسێک. (ب) بڕوانامە یا تاپۆی ئەم بەخشینە. (ج) زەوی بەخشراو بەم جۆرە. (٤) مافی تایبەتی؛ قۆرخ؛ تاپۆ (مەجاز): *(She had no ~ on charm.)* .

v.t. (١) وەرگرتنی مافی داهێنانی تازە (ژمارە یەک ببینە)؛ تۆمارکردنی داهێنراوی تازە بۆ پاراستنی (لەوەی کە کەسێکی تر بیکات بە هی خۆی) و بڕوانامەی داهێنان وەرگرتن: *(to ~ a new invention)* . (٢) [Rare]، مافی داهێنانی تازە پێدان.

patentee (pat´'n-tē′), *n.* خاوەنی مافی داهێنانی تازە.

patent leather, قایشی بریقەداری ڕەقی ڕەش.

patently (pā′t'nt-li, pat′'nt-li), *adv.* بەئاشکرا؛ لەبڕوو؛ بێ پێچووپەنا.

patent medicine, دەرمانێکە کە بە مافی داهێنانی تازە پارێزراوە و بەبێ ڕەچەتە دەکڕرێت.

Patent Office, فەرمانگەی مافی داهێنانی تازە بەخشین.

patentor (pat′'n-tēr), *n.* بەخشندەی مافی داهێنانی تازە.

patent right, مافی داهێنانی تازە.

pater (pā′tēr), *n.* [Chiefly British Colloq.], = **father.**

paterfamilias (pā´tēr-fə-mil′i-əs), *n.* گەورەی ماڵ (نێرینە)؛ باوک.

paternal (pə-tûr′n'l), *adj.* (١) باوکی؛ باوکێتی؛ باوکانە. (٢) لە باوکەوە بۆ ماوەتەوە. (٣) هی باوکی؛ لەلای باوکییەوەیە: *(~ grandparents; ~ aunt)*

paternalism (pə-tûr′n'l-ĭz'm), *n.* شێوەی باوکانە پەیوەندییەکە وەک هی باوک و منداڵ کە میری پەیڕەوی دەکات لەگەڵ گەلدا یا کەسێکی بەدەسەڵات لە ڕەفتارکردنیدا لەگەڵ نەوانەی بەردەستی.

paternalistic (pə-tûr′n'l-ĭs′tĭk), *adj.* باوکانە (هەندێ جار لەڕووی ناپەسەندییەوە بەتایبەتی لە ڕەفتارکردنی کەسێکی خۆ بە زل زان لەگەڵ یەکێکی خواردەستیدا کە بە هیچ‌وپووچ و منداڵی دادەنێ)؛ تایبەتی بە کۆمەڵگایەک کە بیاو شتی بەدەستە نەک ژن: *(a ~ attitude; a ~ society)*

-paternalistically *(adv.).*

paternity (pə-tûr′nə-tĭ), *n.* (١) باوکێتی؛ باوکی. (٢) سەرچاوە؛ بنچینە.

paternoster (pā′tĕr-nŏs′tĕr, pät′ĕr-nŏs′tĕr), *n.* (١) نزای خواوەند (خاچ پەرستی). (٢) (ا) دەنکە تەزبیحی نزاپێکردن. (ب) تەزبیحی وەها. (٣) نزا؛ دوعا.

path (path, päth), *n.* (١) ڕێچکە؛ باریکەڕێ؛ تووڵەڕێ؛ لارێ؛ گوزەر؛ پیادەڕێ. (٢) ڕێنیا؛ ڕێگەی ژیان؛ ڕێ؛ ڕێرەو: *(the ~ of righteousness)*

pathetic (pə-thĕt′ĭk), *adj.* (١) (ا) جێی داخە؛ ناخۆش؛ پڕ لە ناخۆشی؛ هەست جوونێن: *(a ~ sight, situation, etc.)* (ب) کەساس؛ شایستەی بەزەیی پیاهاتنەوەیە؛ کوڵۆڵ و داماو: *(a ~ person)* (٢) هەستی؛ تایبەتی بە هەست.

-pathetically *(adv.).*

pathetic fallacy, هەستی نادەمیزادانە دانەپاڵ شتی بێ گیان: *(the angry sea; a stubborn wind; a sad day)*

pathfinder (path′fĭn′dĕr, päth′fĭn′dĕr), *n.* پێشڕەو؛ ڕێی تازە دۆزەرەوە.

pathless (path′lĭs, päth′lĭs), *adj.* ڕێگەی پیادا نەبراوە؛ کەس پێیادا نەڕۆیشتووە؛ نەزانراو.

patho- (path′ō, path′ə), *Also* path-, پێشگرێکە بەمانای نەخۆشی؛ نێش‌وئازار؛ هەست: *(pathology)*.

pathogen (path′ə-jĕn), *n.* میکرۆب؛ هەر زیندەوەرێکی گەردبینی کە ببێتە هۆی نەخۆشی

pathogene (path′ə-jēn′), *n.* = pathogen.

pathogenesis (path′ə-jĕn′ə-sĭs), *n.* نەخۆشی پەیدابوون؛ نەخۆشی کەوتنەوە و پەرەسەندن.

pathogenetic (path′ō-jə-nĕt′ĭk), *adj.* (١) تایبەتی بە نەخۆشی پەیدابوون. (٢) دەبێتە هۆی نەخۆشی (میکرۆب)؛ بۆی هەیە ببێتە هۆی نەخۆشی: *(~ bacteria)*

pathogenic (path′ə-jĕn′ĭk), *adj.* = pathogenetic.

pathogeny (pə-thŏj′ə-nĭ), *n.* = pathogenesis.

pathological (path′ə-lŏj′ĭ-k'l), *adj.* *Also* pathologic, (١) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەی نەخۆشی. (٢) هی نەخۆشی؛ هۆکەی نەخۆشییە؛ لە نەخۆشییەوە پەیدادەبێ. (٣) وەک نەخۆشی وایە؛ تێکچوو؛ ڕەفتارەکەی وەک نەخۆشییەو بەدەست خۆی نییە: *(He is a ~ liar.)*.

pathologist (pə-thŏl′ə-jĭst), *n.* نەخۆشی ناس؛ زانای نەخۆشی (بەتایبەتی ئەوەی کە لە ئەزموونەی پزیشکیدا کاردەکات).

pathology (pə-thŏl′ə-jĭ), *n.* (١) زانستی نەخۆشی و پەیدابوونی و پەرەسەندنی و ئەنجامەکانی؛ نەخۆشی زانی. (٢) نیشانەکانی نەخۆشی؛ ئەنجامەکانی نەخۆشی.

pathos (pā′thŏs), *n.* (١) [Rare]، نێش‌وئازار. (٢) ئەو شتەی کە لە دیمەنێکدا یا بەسەرهاتێکدا دەبێتە هۆی هاوسۆزی و بەزەیی پیاهاتنەوە. (٣) بەزەیی پیاهاتنەوە؛ هاوسۆزی. (٤) ئەو لایانەی هونەرو بەرهەمی هونەری کە پەیوەندییان هەیە بە هەستەوە.

pathway (path′wā′, päth′wā′), *n.* = path.

-pathy (pə-thĭ), پاشگرێکە بەمانای: هەست؛ نێش‌وئازار؛ نەخۆشی؛ چارەکردنی نەخۆشی؛ دەرمانکردن: *(antipathy, osteopathy)*.

patience (pā′shəns), *n.* (١) ئارام گرتن؛ خۆگرتن؛ سەروت؛ تاقەت؛ دان بەخۆداگرتن؛ دەربڕدن. (٢) [Cheifly British]، یارییەکی کاغەزی یەک کەسییە

patient (pā′shənt), *adj.* (١) بەئارام؛ ئارامگر؛ دان بەخۆداگر. (٢) کۆڵنەدەر؛ خۆڕاگر؛ بەتاقەت؛ دەربڕ.

n. نەخۆشێکە کە لەژێر چاودێری پزیشکدا بێت؛ نەخۆش: *(There are fifty ~s in the hospital.)*

patiently (pā′shənt-lĭ), *adv.* بەئارامەوە؛ بەبێ پەلەکردن؛ لەسەرخۆ.

patina (pat′ĭ-nə), *n.* دەوری؛ قاپی دەم پل

patina (pat′'n-ə), *n.* ژەنگی سەوزکاری مس و زەرد.

patio (pä′tĭ-ō′, pat′ĭ-ō′), *n.* (١) هەیوان؛ بەرهەیوان. (٢) حەوشەی دەورگیراوی ناوەوە.

patois (pat′wä), *n.* (١) شێوەزمانی بازاڕی ناوچەیی فەرەنسی. (٢) (ا) شێوەزمانی ناوچەیی. (ب) شێوەزمانی بازاڕی یا نەخوێندەواران. (٣) شێوەزمانی تایبەتی پیشەگەرییەک.

patri- (pat′rə, pat′rĭ), پێشگرێکە بەمانای: باوک؛ باوکی: *(patrimony)*

patriarch (pā′trĭ-ärk′), *n.* (١) باوک؛ سەرگەورەی خێزان یا تیرە (وەک یەکێک لە پێغەمبەرەکانی ناوبراو لە قورئان و ئینجیل و تەورات‌دا)؛ پەتریارک (٢) دامەزرێنەر (ئاین؛ ڕێگەی ژیان؛ بازرگانی؛ کۆمەڵگا... هتد. (٣) سەرەک قەشە؛ کاربەدەستێکی گەورەی کڵێسە. (٤) پیاوێکی زۆر بەشکۆو بەتەمەن. (٥) بەتەمەنترین یا گەورەترین کەسی کۆمەڵێک یا دەستەیەک؛ سەرگەورە.

patriarchal (pā′trĭ-är′k'l), *adj.* *Also* patriarchic, (١) بەشکۆ. (٢) تایبەتی بە ڕژێمێکی کۆمەڵایەتییە کە دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی تیایدا بەدەست پیاوە: *(a ~ social system or society)*. (٣) لەژێردەستی سەرەک قەشە یا پەتریارکدایە.

patriarchate (pā′trĭ-är′kĭt), *n.* ناوچەی ژێردەستی سەرەک قەشە یا پەتریارک؛ پەتریارک نشین.

patriarchy (pā′trĭ-är′kĭ), *n.* (١) ڕژێمی باوکی؛ ڕژێمێکی کۆمەڵایەتییە بریتیە لە فەرمانڕەوایی باوک (وە نێرینەکان) بەسەر خێزان و تیرەداو منداڵ چوونەوە سەر باوکو بنەچەی باوک نەک هی دایک. (٢) فەرمانڕەوایی باوکی؛ کۆمەڵگایەکە کە لەژێر دەسەڵاتو فەرمانڕەوایی باوکدایە نەک هی دایک

patrician (pə-trĭsh′ən), *adj.* (١) بەگزادەیی؛ نەرستۆکراتی. (٢) بۆ بەگزادە دەشێ؛ لە نەرستۆکراتی دێت.

n. (١) بەگزادە یا نەرستۆکراتێیەکی ڕۆمانی. (٢) کاربەدەستێکی گەورەی ڕۆمانی لە یەکێک لە ناوچەکانی ئیمپراتۆرییەتی ڕۆمانی کۆن. (٣) خانەدان؛ خانزادە؛ بەگزادە.

patriciate (pə-trĭsh′ĭ-ĭt, pə-trĭsh′ĭ-āt′), *n.* (١) بەگزادەیی؛ پلەوپایەی بەگزادە یا خانزادە. (٢) چینی بەگزادە یا خانزادە

patricide (pat′rə-sīd′), *n.* (١) باوکی خۆکوشتن. (٢) باوکی خۆکوژ.

-patricidal *(adj.).*

patrilineal (pā′trə-lĭn′ĭ-əl, pat′rə-lĭn′ĭ-əl), *adj.* باوکی نەک دایکی (خزمایەتی، بنەچە دوزینەوە، ناو بۆ مانەوە، میراتی)؛ لەڕێی باوکەوە نەک دایکەوە.

patrimony (pat′rə-mō′nĭ), *n.* (١) میراتی لە باوکەوە یا لە باوو باپیرەوە بۆ ماوە؛ میراتی (٢) کەڵەپوور. (٣) زەوی‌وزارو شتی تری بە کڵێسە بەخشراو.

-patrimonial *(adj.).*

patriot (pā′trĭ-ət, pā′trĭ-ŏt′), *n.* کەسێکی نیشتمانپەروەر؛ نیشتمان پەرست؛ نیشتمانپەروەر.

patriotic (pā′trĭ-ŏt′ĭk), *adj.* نیشتمانی؛ نیشتمانپەروەر؛ نیشتمان پەرست.

-patriotically *(adv.).*

patriotism (pā′trĭ-ət-ĭz'm), *n.* نیشتمانپەروەری؛

نیشتمانپەروەرێتی؛ نیشتمان پەرستی

patristic (pə-tris′tik), *adj.* تایبەتی بە دامەزرێنەرو سەرۆکەکانی کۆنی کڵێسەو نووسینەکانیان

patrol (pə-trōl′), *v.t. & v.i.* پاسکردن

n. ١) پاسەوان؛ نۆبەچی؛ حەسحەس. ٢) دەستەی دیدەوانان.

-patroler *(n.).*

patrol car, ئوتومبیلی پاسەوان.

patrolman (pə-trōl′mən), *n.* پاسەوان؛ نۆبەچی؛ حەسحەس

patrol wagon, ئوتومبیلی گواستنەوەی بەند

patron (pā′trən), *n.* ١) سایەدار؛ پارێزەر؛ لایەنگر؛ پشتیوان (بەتایبەتی بە پارە). *(a ~ of the arts)*

٢) کریاری سەرومر (فرۆشگا، چێشتخانە... هتد)؛ مەعمیل.

٣) لە پۆمای کۆندا کەسێک بوو کە بەندەکەی ئازادکردبوو، بەڵام هێشتا هەر لەژێر رکێفیدا بوو.

patronage (pā′trən-ij, pat′rən-ij), *n.* ١) پشتیوان کردن بە پارە؛ سایە؛ پشتیوانی؛ پاراستن؛ لایەنگیری کەسێکی سایەدار.

٢) خۆ بە ژێر دانان لە خەڵک؛ بە جوانی لەگەڵ جوڵانەوە لەبەر لە خۆ بە کەمتر دانان. ٣) سەوداگەری سەرومر لەگەڵ فرۆشگا، چێشتخانە، میوانخانە یا شوێنکی ئازگانی تردا. ٤) کریاران؛ مەعمیلەکان؛ سەوداگەران.

٥) دامەزراندنی فەرمانبەرانی میری بە خاترو خوایشت نەک بەپێی توانا؛ دەسەلاتی نەم دامەزراندنە.

٦) ئەو نیشانەی میری کە دەبەشرێنەوە بە خاترو خوایشت.

patroness (pā′trən-is, pat′rən-is), *n.* سایەداری نافرەت

patronize (pā′trə-nīz′, pat′rə-nīz′), *v.t.* ١) پشتیوانی کردن (بەتایبەتی بە پارە)؛ هێنانە ژێر سایەی خۆوە؛ پاراستن.

٢) بە جوانی لەگەڵ جوڵانەوە لەبەر بە کەمتر دانان لە خۆ؛ بە سووک تەماشاکردنو لەگەڵ جوڵانەوە وەک خێرپێکردن. *(He often ~s his employees.)*

٣) هەمیشە لێ کڕین. *(to ~ a shop)*

-patronizer *(n.)*; **patronizingly** *(adv.).*

patron saint, پیری سایەداری شوێنێک. کەسێک، یا دەزگایەک

patronymic (pat′rə-nim′ik), *adj.* هی نازناوی باوک یا باووباپیر.

n. ١) نازناوێکە کە پێشگر یا پاشگری پێوەبێت. وەک: " Johnson " کوڕی جۆن " وە " McAdams " " کوڕی ئادەمز ").

٢) نازناو؛ سەرناو

patsy (pat′si), *n.* [Slang]. کەسێکی قەشمەری؛ گاڵتەچی خەڵک.

patten (pat′′n), *n.* ١) قاپقاپ ٢) پێڵاوی بن بەرز.

patter (pat′ēr), *v.t. & v.i.* بەپەلە یا لەبەرخۆوە وتن.

n. ١) شمووماڵی تایبەتی پیشەگەریەک (کە کەسی تر بە باشی تێی ناگات). ٢) زۆر خێرا قسەکردن؛ زمان لووسی

٣) [Colloq.]، قسەی بێ تامو هیچوپووچ؛ هەڵەوەری.

pattern (pat′ērn), *n.* ١) نموونە ٢) قاڵب

٣) نەخشە (وەک هی جل لەسەر دووڕین). *(a dress ~)*

٤) وێنە ٥) شێوازی هەمیشە دووبارەکراوە؛ بابەت. *(behavior ~s)*

٦) شێواز؛ شێوە ٧) بەشی دەستێک جل یا کراسێک لە قوماش.

v.t. ١) لەسەر نەخشەیەک کردن؛ (~ on; ~ upon; ~ after) لاسایی کردنەوەی نەخشەیەک؛ لەسەر نەخشەیەک کردن یا دەرهێنان. *(to ~ a dress on a Parisian model)*

٢) ڕازاندنەوە یا داپۆشین بە نەخشەیەک

patty (pat′i), *n.* ١) کولیچە

٢) خەڵیلەیەک گۆشتی هاڕاو یا ماسی (وەک شفتە). *(a Hamburger ~)*

pausity (pô′sə-ti), *n.* ١) ژمارەکەمی

٢) کەمی؛ کەمێتی؛ کزی؛ نەبوونی؛ بەش نەکردن.

paunch (pônch), *n.* ١) وورگی زل؛ وورگ

٢) یەکەم وورگی گیانداری کاوێژکەر.

paunchy (pôn′chi), *adj.* وورگ زل

-paunchiness *(n.).*

pauper (pô′pēr), *n.* ١) کەسێکە کە بە خێر دەژی.

٢) کەسێکی هەژار؛ کەسێکی بێ پووڵو پارە.

pauperism (pô′pēr-iz′m), *n.* ١) هەژاری؛ بێ پووڵو پارەیی.

٢) هەژاران.

pauperize (pô′pēr-īz′), *v.t.* هەژارکردن؛ بێ پووڵو پارە کردن.

pause (pôz), *n.* ١) وەستانێکی کەم؛ وەستان؛ کورتە ووچان؛ هەڵوێستانەوە. ٢) وەستانێکی هەناسەیی یا زۆر کورت لە ووتار خوێندنەوە، یا ووتووێژ... هتد. ٣) پاڕایی؛ دوودڵی.

٤) نیشانەی وەستانێکی کورت لە نووسیندا (خاڵبەندی).

v.i. ١) وەستان؛ هەڵوێستان؛ وەستان بۆ ماوەیەکی زۆر کەم؛ پاڕایی کردن.

٢) (~ on; ~ upon)، وەستانو بیرلێکردنەوە؛ لەسەر مانەوە (دروان). *(to ~ on a point)*: دڕێژەپێدان.

give one pause, بوونە هۆی پاڕایی یا دوودڵی؛ نادڵنیاکردن؛ گومان لێ پەیدابوون

pave (pāv), *v.t.* قیرتاوکردن.

pave the way (for), ڕێ بۆ خۆش کردن؛ ڕێ بۆ کردنەوە؛ ڕێ بۆ تەخت کردن.

pavement (pāv′mənt), *n.* ١) ڕوویەکی چیمەنتۆکراو یا قیرتاوکراو (وەک شۆستە). ٢) ڕێگەی قیرتاو؛ شەقامی قیرتاوکراو.

٣) قیرتاو؛ چیمەنتۆ زیخ و وورددەبەردی بەکارهێنراو لە شۆستەو ڕێگەی چاک کردندا.

pavilion (pə-vil′yən), *n.* ١) چادرێکی گەورە؛ سەیوان؛ کەپر یا ساباتێکی گەورە ٢) چەرداخی ناو باخێکی گشتی

٣) بەشی پێشانگایەک یا خانوویەکی گەورە. ٤) کرکڕاگەی گوێ.

v.t. جێکردنەوە لەناو چادر یا ژێر سایات و سەیواندا.

paving (pāv′iŋ), *n.* ١) قیرتاوکردن. ٢) ڕێی قیرتاوکراو؛ ڕووی چیمەنتۆکراو. ٣) قیرتاو؛ چیمەنتۆ زیخ و وورده بەرد.

pavis (pav′is), *n.* قەڵغانی هەمو لەش.

pavonine (pav′ə-nīn′, pav′ə-nin), *adj.* ١) وەک تاووس؛ تاووسی. ٢) ڕەنگین (وەک پەلکەڕەنگینە یا کلکی تاووس).

paw (pô), *n.* ١) چنگ؛ چنگی گیانداری چواڕێ (وەک سەگو پشیلەو شێرو پڵنگ... هتد)؛ پێی چنگدار.

٢) [Colloq.]، دەست (دەستێکی زل).

v.t. ١) چنگ لێدان؛ چنگ پیادان؛ ڕووشاندن بە چنگ.

٢) سمکۆڵ کردن: *(to ~ the ground)*.

٣) بە ناشرینانە ڕەفتار لەگەڵ نوواندن؛ هەڵگڵۆفتنەوە.

paw (pô), *n.* [Dial.], باوک.

pawl (pôl), *n.* گیرە.

pawn (pôn), *n.* ١) بارمتە؛ بارمتەی دانراو لەبری قەرز.

٢) دەست بەسەر (کە وەک بارمتە گل دەدرێنەوە).

٣) دانان بە بارمتە؛ کردن بە بارمتە.

v.t. ١) لە بارمتەدا دانان؛ خستنە ڕەهنەوە: *(to ~ jewelry)*.

٢) خستنە مەترسیەوە؛ گرەو لەسەر کردن: *(He ~ed his honor.)*

pawn (pôn), *n.* ١) داش (شەترەنج، دامە)؛ سەرباز یا پیادەی شەترەنج؛ بێ نرخترین داش. ٢) دەسکەلا؛ کەسێکی ناگرنگە کە کەسانی تر بەکاری دەهێنن و یاری پێ دەکەن بۆ هێنانەدی مەبەستی تایبەتی خۆیان: *(We are only a ~ in the game of international politics.)*

-pawner *(n.)*: **pawnor** *(n.).*

pawnage (pôn′ij), *n.* لە بارمتەدا دانان؛ کران بە بارمتە؛ بارمتەکاری

pawnbroker (pôn′brō′kēr), *n.* بارمتەگر؛ کەسێکە کە پارە دەدات بە قەرز بەرامبەر بە بارمتەیەک.

pawnshop (pôn′shop′), *n.* بارمتەخانە؛ دوکانی بارمتەگر.

pawn ticket, پەسیدی شتی بارمتەکراو.
pawpaw (pô′pô´), *n.* = papaw.
pay (pā), *v.t.* (۱) پێدان؛ دان؛ مووچە پێدان؛ کرێ پێدان؛
(Most tenants ~ their rent on time.)
(۲) دانەوە *(She paid kindness with evil.)* .
(۳) قەرزدانەوە. *(to ~ one's debts)* .
(٤) کردن (ئافەرین، ستایش)؛ پێشکەش کردن؛
(to ~ someone a compliment)
(٥) سەرلێدان. *(Let us ~ him a visit.)* .
(٦) دان (قازانج). *(The bank ~s five percent interest.)* .
(۷) هێنان؛ بەسوود بوون؛ *(It will ~ you to read this book.)* .
v.i. (۱) پێدان؛ دان؛ دانەوە
(۲) بەکەڵک بوون؛ هێنان؛ بەسوودبوون؛ *(It ~s to be honest.)* .
n. (۱) پێدان؛ دان؛ پێدران (۲) مووچە؛ کرێ. (۳) پاداشت.
(٤) کەسێک لەڕووی سەرچەوتی و سەرپاستیەوە لە قەرزدانەوەدا.
adj. (۱) هی پێدان یا پێدران (مووچە، کرێ... هتد).
(۲) بەردی بەنرخی تێدایەو بەسووە؛ *(~ gravel)* .
(۳) بە پارەیە؛ بە پارە ئیش دەکات. *(a ~ telephone)* .
in the pay of, بە کرێ گیراوە لەلایەن؛ مووچەی بۆ بڕاوەتەوە لەلایەن؛
(He is in the pay of the enemy.)
pay as you go, پارەدان لەکاتی کڕیندا نەک پێشەکی یا بە قەرز.
pay back, دانەوە (پاداشت، قەرز)؛ بۆ بژاردن.
pay down, (۱) پارەی زەق دان.
(۲) پێشەکی هەندێکی دانو نەوەی دەمێنێتەوە بە قەرز.
pay for, (۱) سزا چەشتن بەهۆی؛ ئازار خواردن بەهۆی؛
(to pay for one's mistakes, sins, etc.)
(۲) بۆ بژاردن
pay off, (۱) دانەوەی قەرز بەتەواوی؛ هەموو مووچە یا کرێ پێدان لەکاتی دەرکردندا (۲) تۆڵە لێ سەندن. (۳) پاداشت دانەوە (بە چاک یا خراپ).
(٤) پێشی کەشتی وەرگێڕان بەرەو نەو لایەی کە با بۆی هەڵدەکات.
(٥) [Colloq.]، بەرتیل پێدان.
pay one's way, بەشی خۆ دان لە خەرجی؛ منەتی کەس هەڵ نەگرتن.
pay out, (۱) پارەدان؛ پارە خەرج کردن.
(۲) گوریس شل کردن (کەشتیوانی).
pay up, قەرزدانەوە بەتەواوی؛ هەموو قەرزەکە یا پارەکە دانەوە بە یەکجار.
pay (pā), *v.t.* داپۆشین بە قیر یا مادەی تر بۆ ئاوبڕکردن (درزی کەشتی).
payable (pā′ə-b'l), *adj.* (۱) دەتوانرێ بدرێتەوە (قەرز).
(۲) دەبێ بدرێتەوە لە ڕۆژێکی دیاریکراودا. (۳) بەسوود (کانگا، بازرگانی).
payday (pā′dā´), *n.* ڕۆژی مووچە وەرگرتن یا دان؛
ڕۆژی مانگانە وەرگرتن یا دان.
payee (pā-ē′), *n.* پێدراو (پارە، قەرز، کومپیالە، بانقەنۆت).
payer (pā′ēr), *n.* بدەر (پارە، قەرز، کومپیالە، بانقەنۆت).
payload (pā′lōd´), *n.* (۱) بارگەی کرێ؛ باری بە کرێ گوێزراوە.
(هەروەها دەیشنووسرێ: " pay load ") .
(۲) (ئ) باری فڕۆکە (بە ڕێبوارو بارەوە). (ب) تەقەمەنی سەری مووشەک.
(ج) کەرەسەی زانیاری کۆکردنەوەو گەیاندنی نەستێرەی دەستکرد.
(د) کەرەسەی کەشتی هەوایی.
paymaster (pā′mas´tĕr, pā′mäs´tĕr), *n.* فەرمانبەری مووچەو کرێدەر
payment (pā′mənt), *n.* (۱) دانەوە (قەرز)؛ دان؛ درانەوە؛
(to demand ~ of a debt)
(۲) قیست؛ پارەی دراو (مانگانە)؛ *(a low monthly ~)* .
(۳) پاداشت (بە چاک یا بە خراپ)؛ سزا؛ خەڵات؛ بۆ بژاردن.
paynim (pā′nim), *n.* (۱) [Archaic]، pagan .
(۲) کەسێکی خاچ نەپەرست بەتایبەتی موسوڵمانێک.

pay-off (pā′ôf´), *n.* [Colloq.], (۱) (ا) دان؛ پێدان (مووچە، کرێ)؛ دانەوە (قەرز). (ب) کاتی دانەوە یا پێدان. (۲) پرێکەوتن (سەوداگەری).
(۳) دەسکەوتێک یا دۆڕاندنێکی چاوەڕوان نەکراو. (٤) تۆڵە؛ سزا. (٥) بەرتیل
payola (pā-ō′lə), *n.* (۱) بەرتیل دان. (۲) بەرتیل.
payroll (pā′rōl´), *n.* (۱) لیستەی مووچەی مانگانە؛ لیستەی مووچە
(۲) سەرجەمی مانگانەی دراو؛ سەرجەمی مووچەی دراو لە جارێکدا؛
(to meet a ~)
pea (pē), *n.* (۱) پۆڵکە؛ پووەکێکی تەرز فرێدەرە بەرەکەی سەوزە لە نۆک دەچن دەکرێ بە چێشت (۲) بەری ئەم پووەکە.
(۳) چەند پووەکێکی تری ئەم توخمە (وەک: نیسک و نۆک).
as like as two peas, دەقاودەق لەیەک دەچن؛ کتومت وەک یەک وان.
peace (pēs), *n.* (۱) ئاشتی. (۲) پەیمانی ئاشتی.
(۳) ئاسایش. (٤) ئاسوودەیی؛ *(~ of mind)* (٥) سازین؛ پێکەوە گونجان. (٦) بێ دەنگی؛ هێمنی.
v.i. بێ دەنگ بە!؛ بێ دەنگ بوون.
at peace, (۱) لە ئاشتیدایە؛ لە جەنگدا نییە؛ لە ناکۆکیدا نییە.
(۲) پڕ ئاسوودە؛ ئاسوودە؛ خاموش.
hold (or keep) one's peace, بێ دەنگ بوون؛ قسە نەکردن؛ دەم داخستن.
keep the peace, ئاسایش پاگرتن؛ ئاسایش پاراستن؛ ڕێگە نەدان بە پشێوی و یاسا شکاندن.
make one's peace with, ئاشتبوونەوە لەگەڵ؛ ڕێکەوتنەوە لەگەڵ.
make peace, ڕێکەوتن؛ جەنگ دوایی پێ هێنان؛ ئاشتی خستنەوە؛ شەڕوشۆڕ بڕینەوە.
peaceable (pēs′ə-b'l), *adj.* (۱) لاشەڕ؛ ئاشتیخواز.
(۲) ئاسوودە؛ پڕ ئاسوودە؛ بێ شەڕوشۆڕ.
-peaceably *(adv.).*
peace conference, کۆنگرەی ئاشتی و شەڕوشۆڕ دوایی پێ هێنان؛ کۆڕی ئاشتی.
peaceful (pēs′fəl), *adj.* (۱) ئاشتیخواز؛ لاشەڕ؛
(a ~ people, tribe, person, etc.)
(a ~ town; a ~ evining) (۲) ئاسوودە؛ پڕ ئاسوودە؛ هێمن؛ خاموش.
(۳) بەبێ شەڕوشۆڕ؛ لەڕێگەی ئاشتیەوە؛ بە ئاشتی؛
(a ~ settlement of the conflict)
-peacefully *(adv.)*; **peacefulness** *(n.).*
peacemaker (pēs′māk ĕr), *n.* ئاوبژێکەر؛ ئاشتکەرەوە.
peace offering, (۱) قوربانی بۆ سوپاس کردنی خودا.
(۲) دیاری ئاشتی؛ دیاریەکە کە پێشکەش دەکرێ بە ئاحەزێک لەپێناری ئاشتی و ئاشتبوونەوەدا
peace officer, پۆلیس؛ بانبازی ئاسایش.
peace pipe, = calumet.
peacetime (pēs′tīm´), *n.* کاتی ئاشتی؛ کاتی بێ شەڕوشۆڕ
adj. هی ئاشتی؛ تایبەتی بە کاتی ئاشتی.
peach (pēch), *n.* (۱) دارقۆخ. (۲) قۆخ. (۳) ڕەنگی قۆخ؛ ڕەنگی پرتەقاڵیی زەرد (٤) [Slang]، کەسێکی جوان و باش؛ ڕووخۆش و خۆشەویست؛ شتێکی جوان.
adj. (۱) قۆخی. (۲) ڕەنگ قۆخی؛ پرتەقاڵیی زەرد.
peach (pēch), *v.t. & v.i.* بۆ تێچاندن؛ جاسووسی بەسەرەوە کردن.
peachy (pē′chi), *adj.* (۱) قۆخی (لەڕووی ڕەنگو پێکهاتنەوە).
(۲) [Slang]، زۆر خۆش؛ نایاب؛ بێنەرد؛ *(We had a ~ time.)*
peacock (pē′kok′), *n.* (۱) تاووس.
(۲) کەسێکی بە کەشوفش و لەخۆبایی.
v.i. خۆفشکردنەوە (وەک تاووس یا عەلەشیش)؛ بە قنج و قیتی ڕۆیشتن؛ خۆنوواندن.

-peacockish *(adj.)*; peacocky *(adj.)*.

peacock blue, شینی تاووسی؛ شینی سەوزکار.

peafowl (pē′foul′), *n.* تاووس؛ مێ تاووس

pea green, سەوزی پۆلکەیی؛ سەوزی کاڵی زەردباو.

peahen (pē′hen′), *n.* مێ تاووس

peak (pēk), *v.i.* لاوازبوون؛ پووکانەوە؛ سیس بوون.

peak (pēk), *n.* (۱) قوڕتکە؛ قووچکە؛ تەوقەسەر؛ پێپە؛ *(the ~ of a cap; the ~ of a roof)* (۲) (ا) لووتکە؛ لووتکەشاخ؛ سەرلووتکە؛ سەرملە. (ب) شاخ؛ سەرشاخ. (۳) تاف؛ گەرمە؛ نەوپەڕ؛ هەڕەت *(at the ~ of his powers; the ~ of summer)*

v.t. گەیاندنە بەری نەوپەڕ

v.i. گەیشتنە بەری نەوپەڕ؛ گەیشتنە بەرزترین پلە.

adj. نەوپەڕ؛ بەرزترین پلە؛ *(~ efficiency)*. .

peaked (pēkt, pēk′id), *adj.* لووت تیژ؛ لووتکەدار؛ قووچکەدار.

peaked (pēk′id), *adj.* لاواز؛ پووکاوە؛ سیس.

peal (pēl), *n.* (۱) دەنگی زەنگ؛ دەنگی لێدانی چەند زەنگێك. (۲) دەنگێکی گەورەی درێژخایەن (تەق‌وتووقی تفەنگ، تریقانەوە یا قاقای پێکەنین، هەورەگرمە... هتد)؛ دەنگی زرنگانەوە

v.i. & v.t. زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە.

peanut (pē′nut′), *n.* (۱) پووەکی بستەی سودانی (لە تۆخمی پۆلکەو نۆکە) (۲) بستەی سودانی؛ کەلووی بستەی سودانی (۳) [Slang] کەسێکی بچووک یا بێ بایەخ‌و هیچ‌وپووچ (٤) *(pl.)* [Slang]، هەندێك پارەی زۆر کەم؛ هەندێکی زۆر کەم؛ شتێکی کەم‌و بێ نرخ‌و هیچ‌وپووچ *(He bought the car for ~s.; He paid ~s for it.)*

peanut butter, کەرەی بستەی سودانی؛ بریتییە لە بستەی هاوراوی وەك کەرە لێهاتوو کە لە نان هەڵدەسووڕێ‌و دەخورێ.

pear (pâr), *n.* (۱) دارهەرمێ (۲) هەرمێ

pearl (pûrl), *n.* (۱) مرواری (۲) . mother-of-pearl (۳) شتێکی جوان‌و بەنرخ‌و بچووك وەك مرواری. (٤) ڕەنگی مرواری؛ ڕەنگی سپی زەردکار یا خۆڵەمێشی شینکار. (٥) جۆرە چاپێکە

v.t. (۱) ڕازاندنەوە بە مرواری. (۲) وەك مرواری لێکردن لە شێوەو ڕەنگدا.

v.i. ڕاوە مرواری کردن

adj. (۱) تایبەتی بە مرواری؛ بە مرواری ڕازاوە؛ مرواریدار. (۲) مرواری ئاسا؛ لە مرواری دەچێ لە شێوە یا ڕەنگدا

cast pearls before swine, پێشکەش کردنی شتێکی جوان‌و خۆش‌و نایاب بە کەسێك کە نرخی نەزانێ.

pearl barley, جۆساوەر

pearl diver (or fisher), مرواریگر؛ ڕاوکەری مرواری.

pearl gray, خۆڵەمێشی کاڵی شینکار.

pearl millet, گاڵ؛ هەرزن

pearly (pûr′li), *adj.* (۱) لە مرواری دەچێ لە شێوەو ڕەنگدا؛ مرواری ئاسا *(~ teeth)* (۲) مرواریدار؛ بە مرواری ڕازاوە.

pearmain (pâr′mān), *n.* جۆرە سێوێکە

peart (pêrt, pûrt), *adj.* [Dial.]. (۱) کەیف خۆش؛ قنج‌وقیت. (۲) زۆرزان؛ زیرەك

peasant (pez′nt), *n.* (۱) جووتیار؛ ڕەنجبەر؛ وەرزێر؛ مسکێن (۲) لادێیی (۳) کەسێکی کێوی هیچ نەزانی کەرتێر

peasantry (pez′n-tri), *n.* (۱) جووتیاران؛ ڕەنجبەران؛ وەرزێران. (۲) باری ژیان‌و پلەوپایەی جووتیار.

peascod, peasecod (pēz′kod′), *n.* کەلووە پۆلکە

pease (pēz), *n.* . plural of pea (۲) . pea . [Obs.] (۱)

pea soup, (۱) شۆربای نیسك (۲) [Slang] ، تەمێکی چڕی زەردباو.

peat (pēt), *n.* پاشماوەی پووەکی ڕزیوی ناو زەلکاو (بۆ سووتەمەنی‌و زەوی داپۆشین‌و پەین بەکاردەهێنرێ).

peat moss, (۱) جۆرە قەوزەیەکی شۆنی زۆر تەڕە. (۲) ئەم جۆرە قەوزەیە بە ڕزیوی (وەك پەین بەکاردەهێنرێ).

pebble (peb′l), *n.* (۱) چەو؛ زیخ؛ وورده بەرد. (۲) (ا) بەردی کوارتز: بەردێکی بلووری ڕووەن بێ ڕەنگە. (ب) چاوێلکە یا گەردبینی لەم بلووڕە دروستکراو. (۳) ڕوویەکی زبری چڕوڵۆچاوی دەستکردە (وەك هی قایش‌و کاغەز).

v.t. (۱) چەریزکردن. (۲) زبرکردنی ڕووی قایش‌و کاغەز.

-pebbly *(adj.)*.

pecan (pi-kan′, pi-kân′, pē′kan), *n.* (۱) گوێزی ئەمەریکی: شێوەکەی هێلکەییەیە‌و تۆزکڵەکەی تەنکە‌و ڕەنگەکەی‌و تامەکەی وەك گوێزە (۲) دارگوێزی ئەمەریکی.

peccable (pek′ə-b'l), *adj.* بۆی هەیە گوناه یا هەڵە بکات؛ لە گوناه بەدوور نییە.

-peccability *(n.)*.

peccadillo (pek′ə-dil′ō), *n.* گوناهێکی بچووك؛ هەڵەیەکی بچووك؛ هەڵە.

peccancy (pek′ən-si), *n.* (۱) گوناهباری؛ تاوانباری. (۲) گوناه.

peccant (pek′ənt), *adj.* (۱) گوناهبار؛ گوناهکار. (۲) سنوورشکێن؛ پەیڕەوی نەکەر؛ کاری ناشرینکەر. (۳) دەبێتە هۆی نەخۆشی.

peccary (pek′ə-ri), *n.* گیانداڕێکی ئەمەریکییە لە بەراز دەچێ.

peck (pek), *v.t.* (۱) دەنووك لێدان؛ دانە بەر دەنووك. (۲) کون تێکردن؛ تێکردن: *(The bird ~ed a hole in the bread.)* (۳) چینەکردن؛ بە دەنووك هەڵگرتن.

v.i. پیادان (وەك بە دەنووك یا شتێکی نووك تیژ).

n. (۱) دەنووك لێدانێك؛ لێدان. (۲) شوێن دەنووك؛ نیشانەی دەنووك لێدان. (۳) [Colloq.]، ماچێکی خێرای وەك دەنووك لێدان.

peck at, (۱) پیادان (وەك بە دەنووك یا شتی نووك تیژ؛ دەنووك لێدان. (۲) [Colloq.]، بە قێزوبێزەوە خواردن؛ چینە تێدا کردن؛ بەناستەم لێ خواردن. (۳) [Colloq.]، هەمیشە ڕەخنەلێگرتن.

peck (pek), *n.* (۱) پێوانەیەکی دەغڵ‌ودانە بریتییە لە چواریەکی " بوشل " یەك، واتە دوو گاڵۆن (۲) دەفرێکی یەك پێنکی. (۳) [Colloq.]، برێکی زۆر (ناخۆشی، سەرئێشە).

pecker (pek′ēr), *n.* (۱) دارکۆنکەرە؛ باڵندە یا شتی دەنووك لێدەر. (۲) قوڵنگە؛ پاچ. (۳) [British Slang]، غیرەت؛ ئازایی (٤) [Vulgar]، کێر.

pecking order, گەورە‌و بچووکی؛ پێکهاتنی کۆمەڵگای مرۆڤ‌و باڵندە‌و گیاندار بەپێی گەورە‌و بچووکی‌و پلەوپایە (کە نەویش دەکەوێتە سەر دڕی‌و بەدەسەڵاتی‌و پارەداری... هتد).

pecten (pek′tən), *n.* پەردەیەکی شانەییە بەدەوری چاوی باڵندە‌و گیاندارە خشۆکەکاندا.

pectin (pek′tin), *n.* پەکتین: ماددەیەکی لیقنە لە میوەدا هەیە وەك سێو بۆ دەق پێگرتنی مرەبا‌و نەرمەلیقە‌و دەرمان‌و نارایشت بەکاردەهێنرێ

pectoral (pek′tə-rəl), *adj.* (۱) سنگی؛ سینەیی؛ تایبەتی بە سنگ (۲) بۆ نەخۆشی سی‌و سنگ بەکەڵکە. (۳) دەکرێ بە سنگەوە: *(a ~ cross)* (٤) دەروونی؛ هی هەست‌و دەروون.

n. (۱) ئەندام یا ماسولکەی سنگ. (۲) پەرەکەی سنگی. (۳) دەرمانی سنگ. (٤) سینەبەند؛ شتێکە دەکرێ بە سنگەوە بۆ جوانی.

pectoral arch (or girdle), پشتێنی سینەیی (لە بڕبڕەدارەکاندا). (لە مرۆڤیشدا پێی دەوترێ: " shoulder girdle ").

pectoral cross, خاچی سینەیی (کە سەرەك قەشە دەیکات بە سنگی‌یەوە).

pectoral fin, پەرەکەی سینەیی ماسی.

peculate (pek′yoo-lāt′), *v.t. & v.i.* پارە لرف لێدان؛ دزینی پارەو شتی پێ سپێردراو.
-peculation *(n.)*; **peculator** *(n.)*.

peculiar (pi-kūl′yēr), *adj.* (۱) تایبەتی بە (کەسێک، شتێک، شوێنێک، گەلێک... هتد)؛ جیاکەرەوە: *(a custom ~ to Americans)* . (۲) تایبەتی *(a ~ talent for distorting the truth)* . (۳) سەیر؛ ناڕاسا: *(a ~ man; ~ habits, actions, etc.)* .

n. (۱) شتێکی تایبەتی بە کەسێک (ماف). (۲) کڵێسەیەکی تایبەتی (کە بەشێک نەبێ لە کڵێسەکانی ئەو ناوچەیەی کە خۆی تێدایە، بەڵکو بەشێک بێ لە کڵێسەی ناوچەیەکی تر).
-peculiarly *(adv.)*.

peculiarity (pi-kūl′i-ar′ə-ti, pi-kūl′yar′ə-ti), *n.* (۱) شتێکی تایبەت بە خۆ؛ تایبەخۆ (۲) تایبەتێتی. (۳) شتێکی سەیر یا ناڕاسا؛ خوو‌یەک یا تایبەخۆیەکی سەیر. *(~ies of speech, dress, habit, etc.)* .

pecuniary (pi-kū′ni-er′i), *adj.* (۱) دارایی؛ پارەیی؛ پارە: *(~ considerations; a ~ loss, reward, etc.)* (۲) تایبەتی بە سزای پارە: *(a ~ offense)*

-ped, -pede (ped), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ.

pedagogic (ped′ə-goj′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە مامۆستا و پیشەی مامۆستایەتی. (۲) تایبەتی بە زیاد لە پێویست بایەخ دانی مامۆستا بە فێربوونی شتی هیچ‌وپووچ و وورد.
-pedagogical *(adj.)*; **pedagogically** *(adv.)*.

pedagogics (ped′ə-goj′iks), *n.pl.* = pedagogy.

pedagogue (ped′ə-gog′, ped′ə-gôg′), *n.* (۱) مامۆستا (هەندێ جار لەڕووی سووکی‌یەوە لەبەر زۆر گوێدان بە شتی هیچ‌وپووچ). (۲) مامۆستایەکی ووشک کە زۆر بایەخ دەدات بە شتی ناو کتێب و وورد و هیچ‌وپووچ.
-pedagoguish *(adj.)*.

pedagogy (ped′ə-gō′ji, ped′ə-goj′i), *n.* (۱) مامۆستایەتی؛ مامۆستایی؛ پیشەی مامۆستایەتی. (۲) فێرکاری؛ هونەری پەروەردە و فێرکردن (بەتایبەتی نامادەکردنی قوتابی بۆ مامۆستایەتی).

pedal (ped′′l), *adj.* (۱) هی پێ (۲) بە پایەدەر لێ دەخورێت؛ بە پایەدەر ئێش دەکات.

n. پایەدەر (پاسکیل، پیانۆ، مەکینەی جل دوورین).

v.t. & v.i. (۱) پایەدەرلێدان. (۲) پاسکیل لێخوڕین.

pedant (ped′′nt), *n.* (۱) مامۆستایەکی مێشک تەسک کە زۆر بایەخ دەدات بە فێربوونی شتی وورد و هیچ‌وپووچ و لەبەرکردنی کوێرانەی پەپڕەو. (۲) کەسێک کە هەر شتی ناو کتێب بزانێ و گوێ نەداتە شتی کردەنی. (۳) زانای خۆدەرخەر. (٤) [Obs.]، مامۆستا.

pedantic (pi-dan′tik), *adj.* زۆر بایەخدەر بە فێربوونی قوتابی بۆ شتی وورد و هیچ‌وپووچ؛ ووشک و مێشک تەسک (مامۆستا)؛ هەر شارەزای شتی ناو کتێبە.
-pedantically *(adv.)*.

pedantry (ped′′n-tri), *n.* (۱) زۆر بایەخدانی مامۆستا بە فێربوونی شتی وورد و هیچ‌وپووچ؛ مێشک تەسکی مامۆستا. (۲) خۆبادان بە پلەی زانیاری و شارەزایی خۆوە. (۳) نموونەی کردەوەیەکی یەکێک لەم دوو جۆرە کەسەی سەرەوە.

pedate (ped′āt), *adj.* (۱) پێدار؛ قاچدار. (۲) لە پێ دەچێ؛ قاچ ئاسا؛ وەک پێ کاردەکات: *(~ appendages)* . (۳) باوەشێنی (گەلا)؛ بەش بەش: *(a ~ leaf)*

peddle (ped′′l), *v.i.* (۱) دەستگیری کردن؛ چەرچێتی کردن؛ گەڕان بە کۆڵان‌دا بۆ شت فرۆشتن. (۲) خۆ خەریک کردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە.
v.t. (۱) دەستگیری کردن؛ چەرچیتی کردن؛ شت فرۆشتن مال بە مال *(~ing goods from door to door)* (۲) نەختە نەختە فرۆشتن یا بلاوکردنەوە (بەنگ، بیرۆباوەڕ، قسەی پاش مەلە): *(~ing drugs, an idea, etc.)*

peddler, pedlar (ped′lēr), *n.* دەستگیر؛ چەرچی.
peddlery, pedlary (ped′lēr-i), *n.* (۱) دەستگیری؛ چەرچێتی. (۲) فرۆتەنی دەستگیر.
peddling (ped′liŋ), *adj.* بە شتی هیچ‌وپووچەوە خەریک؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ.

-pede, -ped (pēd), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ.
pederast (ped′ə-rast′, pē′də-rast′), *n.* هەتیوباز؛ نێرباز.
pederasty (ped′ə-ras′ti, pē′də-ras′ti), *n.* هەتیوبازی؛ نێربازی.

pedestal (ped′is-t'l), *n.* (۱) بنکە (بۆ پەیکەر یا گوڵدان لەسەر دانان)؛ بن (پایە، کۆڵەکە). (۲) بناغە.
v.t. خستنە سەر بنکە؛ خستنە سەر پاڵپشت.
put (or set) on a pedestal, پەرستن؛ وەک بت پەرستن؛ شکۆپێدان لە ئەندازە بەدەر.

pedestrian (pə-des′tri-ən), *adj.* (۱) پیادە: *(~ traffic)* . (۲) ڕەشۆکی؛ بازاڕی؛ ووشک و ناخۆش (وێژە)؛ هیچ ئەزان؛ سادە: *(a ~ literary style)*

n. پیادە؛ کەسێکی پیادە.

pedestrianism (pə-des′tri-ən-iz′m), *n.* (۱) بە پێ گەڕان (بۆ تەندروستی)؛ پیادەیی؛ بە پێ ڕۆیشتن (۲) ڕەشۆکێتی؛ بازاڕێتی؛ ئەزانی؛ ووشکی و ناخۆشی؛ بێ تامی.

pedi- (ped′i), پێشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ: *(pedicure)* .
pediatric (pē′di-at′rik, ped′i-at′rik), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی منداڵان.

pediatrician (pē′di-ə-trish′ən), *n.* پزیشکی منداڵان؛ پسپۆری نەخۆشی منداڵان.

pediatrics (pe′di-at′riks, ped′i-at′riks), *n.pl.* پزیشکەوانی منداڵان.

pediatrist (pē′di-at′rist, ped′i-at′rist), *n.* = pediatrician.

pedicel (ped′i-s'l), *n.* (۱) قەدە بچکۆلە. (۲) ئەندامی ڕاگر (زیندەوەرزانی).

pedicle (ped′i-k'l), *n.* = pedicel.

pedicular (pi-dik′yoo-lēr), *adj.* (۱) نەسپێیی؛ هی نەسپێ. (۲) نەسپێ وون؛ نەسپێ تێی داوە.

pediculous (pi-dik′yoo-ləs), *adj.* نەسپێ تێی داوە.

pedicure (ped′i-kyoor′), *n.* (۱) پزیشکی پێ. (۲) قاچ چاکردنەوە. (۳) نینۆکی قاچ کردن و بڕبەنکردنی.

pedigree (ped′ə-grē′), *n.* (۱) بنەچە؛ ڕەگەز؛ ڕەچەڵەک. (۲) بنەچەی گیاندارێکی ڕەسەن (نەسپ، سەگ... هتد)؛ ڕەسەنناممەی گیاندارێک.

pedigreed (ped′ə-grēd′), *adj.* ڕەسەن (بەتایبەتی سەگ و نەسپ): *(a ~ dog)*

pediment (ped′ə-mənt), *n.* (۱) ڕووی سێگۆشەیی لاسەربان (خانووسازی یۆنانی و ڕۆژاوایی). (۲) ڕوویەکی سێگۆشەیی ڕازێنەرەوە بەسەر دەرگا یا ناگردانەوە.

pedlar (ped′lēr), *n.* = peddler.

pedo-, ped- (pē′dō, pē′də), پێشگرێکە بەمانای: منداڵ؛ بەچە.
pedodontia (pē′də-don′shə), *n.* دانسازی منداڵ.
pedology (pi-dol′ə-ji), *n.* زانستی ڕەووشت و پەروەردەکردنی منداڵ.
-pedological *(adj.)*; **pedologist** *(n.)*.

pedometer (pi-dom′ə-tēr), *n.* هەنگاوژمێر: ئامێرێکە بۆ پێوانی ئەو ڕێگەیەی بە پێ دەبڕێت.

peduncle (pi-duŋ′k'l), *n.* (۱) لاسکە گوڵ؛ لاسکە مێشوو؛ قەف. (۲) ڕیشاڵی هەستەدەماری مێشک. (۳) ئەندامێکی لاسکی یا قەفی زیندەوەری

بربڕەدار.

-peduncular *(adj.).*

pedunculate (pi-duŋ′kyoo-lit, pi-duŋ′kyoo-lāt′), *adj.* قەفدار؛ لاسکدار

Also **pedunculated,**

peek (pēk), *v.i.* سەرەتاتکێ کردن؛ بە گوڕج و دزێیەوە سەیرکردن؛ سەرەتاتکێ کردن

(to ~ at something)

n. . *(to take a ~ at)*

peekaboo (pēk′ə-bōō′), *n.* چاوشارکێ؛ یارییەکی منداڵانەیە بریتیەیە لە بە دەست دەموچاوی خۆ داپۆشین و لەپڕ هەڵماڵینی و هاوارکردنی " پیکابوو "

peel (pēl), *v.t.* توێکل لێکردنەوە؛ پاککردن؛ داماڵێن؛ توێک فڕێدان؛ توێخ لێبوونەوە؛ توێکل داماڵران

(to ~ an orange)

v.i. (١) توێک فڕێدان؛ توێخ لێبوونەوە؛ توێکل داماڵران (٢) [Slang]. خۆ ڕوورتکردنەوە.

n. توێکل؛ توێک؛ توێخ.

peel off, خۆ دابڕینی فرۆکەیەک لە پۆلەکەی بۆ بۆردوومانکردن یا نیشتنەوە

peel (pēl), *n.* قوللە (بەتایبەتی وەک یەکێک لەوانەی لەسەر سنووری ئوسکوتلەندەو ئینگلتەرە لە سەدەی شانزەدا دروستکراوە)؛ قەڵا

peeling (pēl′iŋ), *n.* توێکل؛ توێک؛ توێخ

peen (pēn), *n.* سەرە تیژەکەی چەکوش

peep (pēp), *v.i.* (١) جریکەکردن (بەچکە باڵندە)؛ جریواندن؛ جریوەکردن (٢) زیقەزیق کردن (وەک منداڵ)؛ چرکەکردن؛ جیقەکردن.

n. (١) جریکە؛ جریکەجریک؛ جریوە (٢) زیقەزیق؛ چرکە؛ دەنگی بچووکی سکاڵا

(I don't want to hear a ~ out of you.)

peep (pēp), *v.i.* (١) لە کونێکەوە سەیرکردن؛

(to ~ through the keyhole)

(٢) بە دزێیەوە و بە پەلە سەیرکردن؛ سەرەتاتکێ کردن؛

(He ~ed at her across the room.)

(٣) سەردەرهێنان؛ بەرەبەرە یا نەختێک سەردەرخستن؛

(Stars ~ed through the clouds.)

v.t. سەر پێ دەرهێنان؛ سەر پێ دەرپەڕاندن.

n. (١) سەرەتاتکێ؛ سەیرکردنێکی بە پەلەو بە دزێیەوە. (٢) کونی لێوە سەیرکردن (٣) هەڵاتن (ڕۆژ، بەرەبەیان)؛ یەکەم دەرکەوتن.

peeper (pēp′ĕr), *n.* (١) لە کونەوە و بە نیمچە دزێیەوە سەیرکەر (بەتایبەتی کەسێک کە چێژ لەوە وەربگرێ کە بە دزێیەوە سەیری دەستبازی و کێرو قۆزو جووت بوونی خەڵک بکات) (٢) [Slang]. چاو.

peeper (pēp′ĕr), *n.* (١) بۆق ٣ کەسێک یا گیاندارێکی زیقەزیقکەر

peephole (pēp′hōl′), *n.* کونە ڕۆشنە؛ کونی دەرگا (بۆ لێوە سەیرکردن)؛ کونی بە دزێیەوە لێوە سەیرکردن.

Peeping Tom, کەسێکە کە چێژ لەوە وەردەگرێ بە دزێیەوە سەیری کێرو قۆزو جووت بوونی خەڵک بکات

peep show, سنووقێکە چەند وێنەیەک یا شتی تری تیایەو کونێکیشی تیایە بە گەردینەوە بۆ لێوە سەیرکردنی وێنەکانی ناوی

peep sight, نیشانگای تفەنگ و دەمانچە.

peer (pêr), *n.* (١) کەسێکی هاوپلە؛ هاوتا (پلە، تەمەن، گرنگی، بەرامبەر بە یاسا)؛ حەریف (٢) بەگزادەی ئینگلیزی (٣) [Archaic]. هەڤاڵ؛ ناوەل

v.t. (١) هاوپلەکردن؛ هاوتاکردن (٢) بە بەگزادەکردن

peer of the realm, ئەندامێکی چینی بەگزادەی ئینگلیزی کە بە هۆی بنەچەکەیەوە مافی ئەندامێتی هەیە لە ئەنجوومەنی لۆردانی پەرلەمانیدا.

peer (pêr), *v.i.* (١) بە وردی سەیرکردن؛ باش لێ وردبوونەوە؛ باش تێڕوانین *(to ~ into a dark cave)* (٢) سەردەرهێنان؛ هەڵاتن؛ نەختێک دەرکەوتن

(The moon ~ed from behind a cloud.)

peerage (pêr′ij), *n.* (١) چینی بەگزادەی وڵاتێک (٢) پلەوپایەی بەگزادە؛ بەگزادەیی (٣) بەگزادەنامە؛ کتێبێکە بە ناوو بنەچەی بەگزادەکانەوە.

peeress (pêr′is), *n.* (١) ژنە بەگزادە. (٢) بانوو بەگزادە.

peerless (pêr′lis), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە.

peeve (pēv), *v.t.* پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ زوێرکردن.

n. (١) سکاڵا؛ *(a pet ~)* .

(٢) پەستی؛ تووڕەیی؛ زوێری؛ پێش خواردنەوە؛ *(to be in a ~)*

peeved (pēvd), *adj.* پەست؛ تووڕە؛ زوێر؛ تۆراو؛ قین هەڵساو.

peevish (pēv′ish), *adj.* (١) بە سکاڵا؛ زوێر بە سکاڵا (٢) تووڕەوتڕێ؛ تەنگەجێکڵانە؛ قیناوی.

-peevishly *(adv.)*; **peevishness** *(n.).*

peewee (pē′wē′), *n.* کەسێک یا شتێکی نزمجگار بچووک.

peg (peg), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ چوقوڵ (٢) دەمەوانە؛ تۆپەوانە (٣) دوگمەی تونداکردنەوەو ڕاگرتنی ڕێڕی کەمانچەو عوود (٤) ماوەی نێوان دوو سنگ (٥) پلە؛ نمرە (٦) قولاپ (٧) [Colloq.]، پێ؛ قاچ؛ لاق؛ بنکە (٨) [Colloq.]، ددان (٩) [British]، خواردنەوەی کحوڵی بەتایبەتی براندی.

v.t. (١) داخستن بە دەمەوانە یا تۆپەوانە. (٢) سنگ داکوتان؛ مێخ داکوتان؛ سنگ لێدان (٣) نیشانەکردن بە سنگ؛ پلە دیاریکردن بە مێخ (٤) قولاپ لێدان (٥) نرخ چەسپاندن (پارەبازی) (٦) [Colloq.]، هاوێشتن (تۆپ)؛ هەڵدان

v.i. (١) کۆشش کردن؛ هەمیشە هەوڵدانو خەریک بوون (٢) ڕاگرتن یا تۆمارکردنی سەرجەمی خاڵی براوە (یاری).

round peg in a square hole, کەسێکی نەگونجاو بۆ نەو شوێنو بارو نیشەی تێیدایە. (هەروەها " a square peg in a round hole ").

take down a peg, پلەیەک هێنانە خوارەوە؛ فیز شکاندن؛ لە پلە کەمکردنەوە

Pegasus (peg′ə-səs), *n.* (١) ئەسپی باڵدار کە بە سمکۆڵێک کانیاوی بانووخوای هۆنراوەی هەڤقوڵان (نەفسانەی یۆنانی) (٢) ئیلهامی هۆنراوەیی (٣) ناوی کۆنەستێرەیەکی باکووریە.

peg leg, [Colloq.], (١) لاقی دارین؛ لاقی تەختە (٢) کەسێکە بە لاقێکی دارینەوە.

pegmatite (peg′mə-tīt′), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنی زبری گرانیتیەیە.

peg-top (peg′top′), *adj.* هەرمێیی یا مزراحی (بەتایبەتی پانتۆڵێک کە لە سەرەوە دەڵب بێو دەرەلنگەکانی تەسک بێ).

peg top, (١) مزراح (٢) پانتۆڵی لە سەرەوە دەڵب و دەرەلنگ تەسک

peignoir (pān-wär′, pān′wär), *n.* = negligee.

pejoration (pē′jə-rā′shən, pej′ə-rā′shən), *n.* (١) دانە دواوە؛ بەناخداچوون؛ بەرەو خراپی چوون. (٢) گۆڕینی مانای ووشە بەرەو خراپی لە ماوەی چەند چەرخێکدا (زمانەوانی).

pejorative (pē′jə-rā′tiv, pi-jôr′ə-tiv), *adj.* سووکو ناشرین (ووشە)؛ لە ڕێز کەمکەرەوە (ووشە)؛ *(a ~ term)*

n. ووشەی سووکو ناشرین (کە بە کەسێک، کۆمەڵێک یا ڕەگەزێک بووترێ).

pekan (pek′ən), *n.* (١) گیاندارێکی شیردەری نەمەریکای باکوورە لە توخمی دەڵک (٢) کەولی ئەم گیاندارە.

Pekingese (pē′kiŋ-ēz′), *n.* (١) هاووڵاتیەکی پەکێن. (٢) شێوەزمانی پەکێن. (٣) سەگێکی بچووکی تووک درێژو ئاوڕیشەیی چاو دەرپۆقیوە.

pekoe (pē′kō; Brit. pek′ō), *n.* پیکۆ: جۆرە چایەکی ڕەشە.

pelage (pel′ij), *n.* تووک یا کەولی گیانداری شیردەر.

pelagic (pə-laj′ik), *adj.* زەریایی؛ ئۆقیانووسی.

pelargonium (pel′är-gō′ni-əm), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکن لە توخمی ساردۆنیا.

pelerine (pel´ə-rēn′), *n.* بەرگێکی پاڵتۆیی بێ قۆڵی دەنبی ژنانەیە.
pelf (pelf), *n.* [Rare] (١) تاڵانی. (٢) سامان؛ سامانی گڵاو؛ مااڵی دنیا.
pelican (pel′i-kən), *n.* باڵندەیەکی ئاوی گەورەی دەنووک پان و درێژە تووڕەکەیەک لەژێر ملیدایە بۆ ماسی تێکردن و خواردنی.
pelisse (pə-lēs′), *n.* پاڵتۆی فەروەی درێژی ژنانەیە.
pelite (pē′līt), *n.* بەردی گڵێ.
pellagra (pə-lā′grə, pə-lag′rə), *n.* بەخوشیبەکی درێژخایەنە نیشانەکانی زیری پێست و سك نێشەو دەمارتوندیە.
pellet (pel′it), *n.* (١) گوڵۆ؛ حەبی دەرمان؛ تۆپەڵ؛ خڕۆک؛ دەنك. (٢) گوللەتۆپی کۆن. (٣) گوللە؛ فیشەك. (٤) ساچمە.
v.t. (١) تۆپەڵکردن؛ خڕەڵدان (٢) گوللە یا ساچمە تێگرتن.
pellicle (pel′i-k'l), *n.* پێستی تەنك؛ پەردەی تەنك؛ تووێڵ.
pellitory (pel′ə-tôr´i, pel′ə-tō´ri), *n.* ڕووەکێکی پزیشکیی هەڵگەڕاوە
pell-mell, pellmell (pel′mel´), *adv.* (١) بە شێواوی؛ بە پەرش‌وبڵاوی؛ بە تێکەڵوپێکەڵی (٢) بە پەلەپرووزێ؛ بە شپرزەیی.
adj. (١) شێواو؛ پەرش‌وبڵاو؛ تێکەڵوپێکەڵ. (٢) بە پەلەپرووزێ؛ بە شپرزە.
n. شێواوی؛ پەرش‌وبڵاوی؛ تێکەڵوپێکەڵی.
pellucid (pə-lōō′sid), *adj.* (١) ڕوون؛ ڕۆشن؛ دیار. (٢) ئاسان؛ ڕوون (باس). *(a ~ explanation)*.
-pellucidity *(n.)*.
pelota (pe-lō′tə), *n.* جۆرە یارییەکی تۆپە
pelt (pelt), *v.t.* (١) پیامانێن؛ پەیتاپەیتا؛ پێدان؛ بەردەباران کردن؛ گوللەباران کردن *(to ~ someone with snowballs, eggs, etc.)*. (٢) کوتانەوە. (٣) فڕێدان؛ هاوێشتن.
v.i. (١) کوتانەوە: *(The rain is ~ing down.)*. (٢) خێرا ڕاکردن؛ خێرا ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن.
n. (١) پیامانێن؛ پیاکێشان؛ لێدان؛ زلە؛ شەپازلە. (٢) خێرایی؛ گوڕ *(running at full ~)*.
pelt (pelt), *n.* (ا) پێستە (بەتایبەتی بە تووکەکەیەوە). ب) پێستەی ئامادەکراو بۆ خۆشکردن. (٢) کەوڵ؛ فەروە. (٣) پێستی مرۆڤ
peltate (pel′tāt), *adj.* قەڵغانی (گەڵا)؛ لاسکەکەی بە ناوەڕاستەکەیە- وەیەتی نەك بە قنگەکەیەوە. *(a ~ leaf)*
pelting (pel′tiŋ), *adj.* [Archaic], هێچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ بێ نرخ؛ پارەبیس؛ پیس‌وبۆگەن؛ خوێڕی.
peltry (pel′tri), *n.* پێستەی خۆش نەکراو
pelvic (pel′vik), *adj.* سمتەجۆڵەیی؛ هی سێبەندە.
pelvis (pel′vis), *n.* سمتەجۆڵە؛ سێبەندە.
pemmican, pemican (pem′i-kən), *n.* خواردەمەنیەکی هیندیە نەمەریکاییەکانە بریتیە لە گۆشتی کوتراوی ووشك کراوەی تێکەڵاوی ڕۆن کراوو هەنگیراو
pemphigus (pem′fi-gəs, pem-fī′gəs), *n.* نەخۆشیەکە دەبێتە هۆی بڵق کردنی پێست
pen (pen), *n.* (١) پەچە؛ کۆڕ؛ گەوڕ؛ مۆڵگە؛ کۆلانە. ٢ ناژەڵی ناو پەچە یا گەوڕ؛ ناژەڵی مۆڵ خواردوو. ٣ شوێنێکی بچووکی چواردەور گیراو (وەك یاریگای منداڵی کۆڕپە). ٤ نەهنگەرگای چاککردنەوەی پاپۆڕی ژێرئاو.
v.t. کردنە پەچەوە؛ کردنە کۆڕەوە
pen (pen), *n.* (١) پێنووس؛ خامە؛ پاندان؛ قەڵەم (٢) نووکی پاندان یا پێنووس. (٣) (ا) نووسین؛ شێوازی نووسینی وێژەیی. ب) پیشەی نووسین؛ نووسەری (ج) نووسەر. (٤) [Archaic] پەڕ؛ قەفی پەڕ. ٥) قاوغی وەك پەڕی ناوەوەی هەندی گیانداری دەریایی.
v.t. نووسین: *(to ~ a letter)*.
pen (pen), *n.* [Slang], بەندیخانە.
penal (pē′n'l), *adj.* (١) سزایی؛ تایبەتی بە سزا؛ بە سزا دادەنرێ. (٢) سزا دەبڕێتەوە؛ سزایی: *(~ laws; the ~ code)*. (٣) سزای لەسەرە؛ دەبێتە هۆی سزادان: *(a ~ offense)*. (٤) هی سزادانە؛ سزایی؛ بۆ سزادان کراوە: *(a ~ colony)*.
penal code, یاسای سزایی: بریتیە لە سەرجەمی یاسای دەربارە بە جۆرەها تاوان و ئەو سزایەی بۆیان بڕیاوەتەوە.
penalize (pē′n'l-īz´, pen′'l-īz´), *v.t.* (١) بە تاوان دانان: *(to ~ drinking liquor)* (٢) سزادان.
-penalization *(n.)*.
penal servitude, خستنە بەندیخانەوە بێگار یا ئیشی گران پێ کردن.
penalty (pen′'l-ti), *n.* (١) سزا (٢) سزای پارە. (٣) سزای یاریکەر (لەبەر لەسەر پەیڕەوی نەڕۆیشتن لەکاتی یاریدا)
penance (pen′əns), *n.* تۆبە؛ تۆبەکردن؛ تۆبەکاری؛ سزای تۆبەکاری؛ پەشیمان بوونەوە و سزای خۆ وەرگرتن.
v.t. تۆبە پێکردن.
do penance, تۆبەکردن.
penates (pi-nā′tēz), *n.pl.* خوداکانی ناومااڵی ڕۆمانەکانی کۆن.
pence (pens), *n.* [British], *plural of* **penny.** (هەروەها لە ووشەی لێکدراودا بەکاردێت وەك " twopence ").
penchant (pen′chənt), *n.* ئارەزووی بەتین؛ حەز؛ بەدڵ بوون.
pencil (pen′s'l), *n.* (١) فڵچەی هونەرمەند (٢) شێوازی نیگارکێشی و لێهاتوویی هونەرمەندێك. (٣) پێنووس؛ خامە (٤) میلی کلکاری: *(an eyebrow ~)*.
(٥) (ا) کۆمەڵە تیشکی لە یەك خاڵدا بەیەکگەیشتوو (بینەواری). ب) ڕێنەی پێکهاتوو لە کۆمەڵە هێڵێکی لە یەك خاڵدا بەیەکگەیشتوو (نەندازە).
v.t. (١) نووسین؛ ڕێنەکێشان. (٢) پێنووس خستنە سەر.
pencil sharpener, قەڵەمدان؛ قەڵەمدادەر.
pend (pend), *v.i.* (١) چاوەڕێی بڕیارکردن. (٢) [Dial.]، بەندبوون لەسەر؛ کەوتنە سەر.
pendant, pendent (pen′dənt), *n.* (١) پارچە خشڵێکە کە لە ملوانکەیەك یا بازنێکەوە شۆڕ بووبێتەوە؛ گوارە. (٢) ناوێزە؛ چل چرا. (٣) پەیکەرێکی جوانی شۆڕبووەوەیە لە بنمیچێکەوە. (٤) زریزە یا ئەڵقەی کاتژمێری گیرفان. (٥) پەتی شۆڕبووەوە لە تەوەری کەشتییەوە. (٦) تاکی جووتە شتی دەقاودەق یا لەیەکچوو.
adj. شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو.
pendent, pendant (pen′dənt), *adj.* (١) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو. (٢) دەرپۆقیو. (٣) بڕیار نەدراو؛ بە لایەکدا نەکەوتوو؛ نەبڕاوەتەوە.
pending (pen′diŋ), *adj.* (١) بڕیار نەدراو؛ یەکلایی نەکراوە؛ ساغ نەکراوە. (٢) خەریکی ڕوودانە؛ نزیکی ڕوودانە.
prep. (١) لەماوەی؛ لەکاتی *(~ these discussions)*. (٢) هەتا؛ تاکو؛ تا ئەو کاتەی؛ بە چاوەڕوانی شتێکەوە هەتا ڕوودەدات *(~ his arrival)*
pendragon (pen-drag′ən), *n.* فەرماندەری گشتی؛ پێشەوا؛ شازادەی کۆنی نینگلتەرە.
pendular (pen′joo-lēr), *adj.* (١) بەندۆڵی؛ لە بەندۆڵی کاتژمێری گەورە دەچێ (٢) جۆلانێکەر (وەك بەندۆل)؛ هاتوچۆکەر؛ شەکاوە
pendulous (pen′joo-ləs), *adj.* (١) (ا) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو. ب) جۆلانێکەر (بەندۆڵی کاتژمێر)؛ هاتوچۆکەر. (٢) ڕاڕا؛ دوودڵ.
pendulum (pen′joo-ləm, pen′d'l-əm), *n.* (١) بەندۆڵی- کاتژمێر. (٢) شتێکە کە هەمیشە دێت و دەچێ وەکو جۆلانە؛ شتێکی هەمیشە

گۆڕاو. *(the ~ of public opinion)*

peneplain, peneplane (pē′nə-plān′), *n.* زەوی نەختکراو بە داشۆران یا داخورانەوە.

penetrability (pen′i-trə-bil′ə-ti), *n.* توانای پێداچوون بوون.

penetrable (pen′i-trə-bl), *adj.* کون دەکرێ؛ پێداچوونی لە تواناداایە.

penetralia (pen′ə-trā′li-ə), *n.pl.* (١) ناوجەرگە (پەرستگا)؛ ناخ؛ ناوی ناوەوە. (٢) شتی شاراوە؛ شتی پەنهانی.

penetrant (pen′ə-trənt), *adj.* تیژ؛ کوکەر؛ بڕ؛ پێداچوو.

penetrate (pen′ə-trāt′), *v.t.* (١) پێداچوون؛ کونکردن؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) پێدا بڵاوبوونەوە؛ هەموو گرتنەوە. (٣) زۆر کارتێکردن. (٤) تێگەبشتن.

v.i. (١) کونکردن؛ پێداچوون. (٢) زۆر کارکردنە سەر مێشک.

penetrating (pen′ə-trāt′iŋ), *adj.* (١) تیژ؛ بەتێز. *(a ~ sound or smell)*. (٢) قوول؛ زۆری بڕیوە. *(a ~ wound)*. (٣) زیرەک؛ ڕێ بەدییەکەر؛ تیژ. *(a ~ mind; ~ insight)*.

penetration (pen′ə-trā′shən), *n.* (١) کونکردن؛ پێداچوون؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) توانای پێداچوون یا کونکردن. (٣) قوڵی (بڕینی گوللە بۆ نیشانەکەی پاش پێکانی). (٤) مێشک تیژی؛ زیرەکی؛ ڕێ بەدییی.

penetrative (pen′ə-trā′tiv), *adj.* تیژ؛ کونکەر

penetrometer (pen′ə-trō′mə-tĕr), *n.* (١) پێوەری هێزی بڕین یا برکردنی تیشکی نێکس. (٢) پێوەری ڕادەی پێداچوونی تەنی نیمچە ڕەق.

penguin (peŋ′gwin, pen′gwin), *n.* پەنگوین باڵندەیەکی ئاوی ناوچە سەردەکانە پێی پەردەدارە ناتوانێ بفڕێ

penholder (pen′hōl′dĕr), *n.* قەڵەمدان

penicillin (pen′ə-sil′in), *n.* پەنسلین (دەرمان).

penicillium (pen′ə-sil′i-əm), *n.* پەنسلیۆم: کەپووی نان و پەنیرو میوەی گەنیو. لە هەندێ جۆرە کەپووی تایبەتی دەرمانی پەنسلین وەردەگیرێ).

peninsula (pə-nin′sə-lə, pə-nin′syoo-lə), *n.* سێلاو؛ نیمچە دوورگە

penis (pē′nis), *n.* کێر.

penitence (pen′ə-təns), *n.* تۆبە؛ تۆبەکردن؛ پەشیمانی.

penitent (pen′ə-tənt), *adj.* پەشیمان؛ تۆبەکەر.

n. تۆبەکارێک؛ کەسێکی پەشیمان.

penitential (pen′ə-ten′shəl), *adj.* تۆبەیی؛ پەشیمانی؛ تۆبەکاری.

n. (١) تۆبەکارێک؛ کەسێکی پەشیمان (٢) لیستە یا ناملکەی پەیرەوی‌یەکانی کڵێسە دەربارەی تۆبەکردن.

penitentiary (pen′ə-ten′shə-ri), *adj.* (١) تایبەتی بە تۆبەکاری؛ تۆبەیی. (٢) بۆ سزادان و ڕاستکردنەوە بەکاردێت: *(a ~ device)*. (٣) سزای لەسەرە؛ سزای ئەو کەسە دەدرێ کە بیکات: *(a ~ offense)*.

n. (١) بەندیخانە (بەتایبەتی هی تاوان و تاوانکاری ترسناک)؛ تۆبەخانە (٢) (ب) ئەنجوومەنی تۆبەکاری کڵێسەی کاسۆلیکی. (ب) کارەدەستی لێپرسراوی تۆبەکاری لە کڵێسەدا

penknife (pen′nīf′), *n.* قەڵەمبر؛ چەقۆی بچووک

penman (pen′mən), *n.* (١) ڕووسووسکار؛ لەبەرنووس؛ ڕوونووسەر (٢) خۆشنووس؛ خەتخۆش (٣) نووسەر

penmanship (pen′mən-ship′), *n.* (١) خۆشنووسی؛ خەتخۆشی؛ هونەری خۆشنووسی. (٢) شێوازێکی تایبەتی خۆشنووسی.

penna (pen′ə), *n.* پەڕی دەرەوەی باڵندە

pen name, ناوی نهێنی نووسەر؛ ئەو ناوەی نووسەر لەباتی ناوی ڕاستەقینەی خۆی بەکاری دەهێنێت.

pennant (pen′ənt), *n.* (١) باڵای سێگۆشەی باریک (کە دەکرێ بە دڕووشمی قوتابخانە. تیپی یاری. کەشتی... هتد) (٢) باڵایەکی وەها کە دەکرێ بە خەڵاتی تیپی براوە یا بە دڕووشمی بردنەوەکە.

pennate (pen′āt), *adj.* = pinnate.

pennated (pen′ā-tid), *adj.* = pennate.

penni (pen′i), *n.* پارەیەکی فنلەندیە.

penni- (pen′i), *(penniform)* پێشگرێکە بەمانای: پەڕ؛ لە پەڕ دەچێ:

penniform (pen′i-fôrm′), *adj.* وەک پەڕ؛ لە پەڕ دەچێ.

penniless (pen′i-lis), *adj.* بێ پوول و پارە؛ هەژار؛ نابووت.

pennon (pen′ən), *n.* (١) ئالای سێگۆشەیی باریکی سوارچاک. (٢) **pennant**. (٣) ئالا. (٤) پەڕ؛ باڵ.

penny (pen′i), *n.* (١) پێنس: پارەیەکی ئینگلیزی‌یە دوانزەیەکی " شلنگ " یەکە. (٢) سەنت: پارەیەکی ئەمەریکی و کەنەدایی‌یە بریتی‌یە لە سەدیەکی دۆلارێک. (٣) فلس؛ پوول؛ پارەی کەم نرخ. (٤) پارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر پارە: *(a pretty ~)*.

a penny for your thoughts, ئەم ووتەیە بە کەسێک دەووترێ کە دڵگەی لێدابێ و ناگای لە کەسانی دەوروپشتی نەمابێ بەمانای: " ئەوەی کە بیری لێ دەکەیتەوە فلسێک ناهێنێ ".

a pretty penny, [Colloq.], بڕێکی زۆر پارە؛ پارەیەکی زۆر.

penny-wise and pound-foolish, پوول بە پوول کۆی دەکاتەوە بە قڕپ دایدەنێ؛ لە شتی هیچ‌وپووچدا ووریایە و دەست بە خۆیەوە دەگرێ بەڵام لە شتی گرنگدا هیچ.

turn an honest penny, بە ئارەقی ناوچەوان پارە پەیداکردن؛ بە سەرڕاستی پارە پەیداکردن.

penny-a-line (pen′i-ə-līn′), *adj.* (١) هەر بۆ دێڕێک فلسێکی دەدرێتێ. (٢) هەرزانیەها (نووسین)؛ قەڵەم؛ ڕەشۆکی.

penny-a-liner (pen′i-ə-līn′ĕr), *n.* نووسەرێکی بە کرێ گیراوی پۆژنامە کە بۆ هەر دێڕێک فلسێک وەردەگرێ؛ نووسەری بازاڕی

penny ante, یارییەکی پۆکەرە کە گرەوی بچووکی لەسەر دەکرێ.

penny pincher, [Colloq.], پووڵەکی؛ پارەپیس؛ ڕەزیل؛ پیسکە.

pennyroyal (pen′i-roi′əl), *n.* (١) ڕووەکێکە لە توخمی نەعنا. (٢) پۆنی ئەم ڕووەکە.

pennyweight (pen′i-wāt′), *n.* کێشانەیەکی زۆر سووکە بریتی‌یە لە بیست یەکی " ئاونس " یەک یا ١٥٥٥ گرام.

penny-wise (pen′i-wīz′), *adj.* ووریا و پووڵەکی‌یە کە دێتە سەر پارەی کەم و شتی هیچ‌وپووچ.

penny-wise and pound-foolish, پوول بە پوول کۆی دەکاتەوە بە قڕپ دایدەنێ؛ لە شتی هیچ‌وپووچدا ووریایە و دەست بە خۆیەوە دەگرێ بەڵام لە شتی گرنگدا هیچ.

pennywort (pen′i-wŭrt′), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی گەلا خڕن لە درزە بەردو دیوارو زەلکاودا دەڕوێن.

pennyworth (pen′i-wŭrth′), *n.* (١) بایی پەنس یا پوولێک. (٢) کڕینی شتێک بە هەرزان؛ بایەخی شتێک بەرامبەر بەو پارەیەی پێی دراوە. *(a good ~)*

(٣) نەختێک؛ هەندێک؛ تۆزێک؛ بڕێکی کەم.

penology, poenology (pē-nol′ə-ji), *n.* زانستی بەندیخانە بەڕێوەبردن و ڕاستکردنەوەی تاوانکاران.

-penological *(adj.)*; **penologist** *(n.)*.

pensile (pen′sil), *adj.* (١) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو. (٢) هێلانەی شۆڕبووەوە کردوو.

pension (pen′shən), *n.* (١) مانگانەی خانەنشینی. (٢) بەخشیشی سەرومڕە کە کەسێکی پارەدار بۆ هونەرمەندێکی‌دەبڕێتەوە

v.t. خانەنشین کردن بە مانگانەوە.

pension off, خانەنشین کردن بە مانگانەوە؛ دەرکردن لە کارو مانگانە پێدان.

pension (pon′si-on′), *n.* پەنسیۆن: میوانخانەیەکی ئەوروپایی‌یە.

pensionary (pen′shən-er′i), *adj.* (١) هی موڕچەی خانەنشینی؛

به مووچەی خانەنشینی دانراو. (۲) بە کرێ گیراو؛ چاوەڕێی دەستی خەڵک.

n. (۱) مووچەی خانەنشینی وەرگر. (۲) بە کرێ گیراو؛ دەسکەلا.

pensioner (pen′shən-ər), *n.* (۱) خانەنشین بە مانگانەوە؛ خانەنشین. (۲) کەسێکە کە بە خێرو بەخشیشی کەسێکی تر دەژی.

pensive (pen′siv), *adj.* (۱) مات؛ لە بیری قوڵو خەمناکدا؛ *(a ~ mood)*

(۲) ماتی‌و دڵتەنگی گەیەنەر (هۆنراوە)؛ بیری قوڵو پڕ لە خەم دەرپڕ.

penstock (pen′stok´), *n.* (۱) دەرگای عەماراو ئاوێ دابینکردنی لافاو. (۲) ئاوبارە؛ بۆری ئاو یا جۆگەی ئاوبردن بۆ گەردوونە.

pent (pent), *alternative past tense and p.p. of* pen.

adj. قەتیس کراو؛ پەنگ خواردووەوە؛ گیراو؛ پێ پەست کراو؛ *(~ -up emotion)*

penta-, pent- (pen′tə), پێشگرێکە بەمانای: پێنج؛ *(pentameter, pentagon)*

pentacle (pen′tə-k'l), *n.* نەستێرەیەکی پێنج گۆشەییە وەک نیشانەیەکی جادووگەری بەکاردەهێنرێ

pentad (pen′tad), *n.* (۱) پێنج؛ ژمارە پێنج (۲) دەستە یا زنجیرەی پێنجی. (۳) چەرخێکی پێنج ساڵی.

pentadactyl (pen´tə-dak′til), *adj.* پێنج پەنجەیی.

pentagon (pen′tə-gon´), *n.* وێنەی پێنج گۆشەیی یا پێنج سووچ؛ پێنج لا

the Pentagon, پێنتاگۆن؛ بارەگای وەزارەتی بەرگری ئەمەریکا.

pentagonal (pen-tag′ə-n'l), *adj.* پێنج گۆشەیی؛ پێنج لایی

pentagram (pen′tə-gram´), *n.* (۱) pentacle.

(۲) وێنەیەکی پێنج هێڵی.

pentahedron (pen´tə-hē′drən), *n.* وێنەی بەرجەستەی پێنج لا یا پێنج ڕوو ئەندازە)

-pentahedral *(adj.).*

pentamerous (pen-tam′ər-əs), *adj.* پێنج بەشی (ڕووەکناسی، زیندەوەرناسی)

pentameter (pen-tam′ə-tər), *n.* (۱) دێڕێکی پێنج کێشی هۆنراوە. (۲) هۆنراوەی پێنج کێشی

pentangular (pen-taŋ′gyoo-lər), *adj.* پێنج گۆشەیی.

pentathlon (pen-tath′lən, pen-tath′lon), *n.* بۆزبۆڕێنی پێنجی. بۆزبۆڕێنێکی وەرزشییە بریتییە لە بەشداربوونی هەموو یاریەکەرێک لە پێنج ملەمێدا.

pentavalent (pen´tə-vā′lənt, pen-tav′ə-lənt), *adj.* پێنج-هاوهێزی (کیمیا)

pentecost (pen′ti-kôst´, pen′ti-kost´), *n.* جەژنێکی جوولەکەو خاچ پەرستانە.

pent-up (pent′up´), *adj.* قەتیس کراو؛ پەنگ خواردووەوە؛ گیراو؛ پێ پەست کراو *(~ emotion)*.

penult (pē′nult, pi-nult′), *n.* شتی بەر لە دواترین شت (بەتایبەتی بڕگەی پێش دوابڕگەی ووشەیەک).

penultimate (pi-nul′tə-mit), *adj. & n.* = penult.

penumbra (pi-num′brə), *n.* (۱) نیمچە سێبەر (لەنێوان سێبەری تەواوو ڕووناکی تەواودا). (۲) (ا) نیمچە سێبەری دەوروپشتی خاڵە ڕەشەکانی خۆر. (ب) نیمچە سێبەری دەوری مانگی گیراو. (۳) چێوە؛ دەوروپشت.

penurious (pə-nyoor′i-əs, pə-noor′i-əs), *adj.* (۱) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس؛ پوولەکی. (۲) ڕووتەنی؛ بێ بەرهەم؛ *(a ~ land)*.

penury (pen′yoo-ri), *n.* (۱) هەژاری؛ نەبوونی؛ بێ دەرامەتی. (۲) کەمی؛ بێ بەرهەمی (زەوی)؛ کەم بەرهەمی؛ قاتی؛ شت نەبوونی.

peon (pē′ən), *n.* (۱) (ا) کرێکاری نەمەریکای لاتینی (ب) کەسێکی بێنگارێنکراو؛ کەسێکە کە نیشی پێ دەکرێ لەباتی قەرزدانەوە. (۲) (ا) سەربازی پیادەی هیندی (ب) پۆلیسی هیندی. (ج) بەردەست.

peonage (pē′ən-ij), *n.* (۱) بێگارپێکردنی کەسانی قەرزار لەباتی قەرزدانەوە؛ بەکرێدانی بەند لەلایەن میرێیەوە بەو کەسانەی کە دەیانەوێ نیشیان پێ بکەن. (۲) کرێکاری؛ باری ژیانی کرێکار.

people (pē′p'l), *n.* (۱) گەل؛ نەتەوە؛ میللەت. (۲) دانیشتوانی شارێک یا شوێنێک؛ خەڵک: *(the ~ of NewYork)* . (۳) دەست‌وپێوەند.

(٤) تاقم؛ ئەندامانی کۆمەڵە، چین، یا پیشەی خۆ.

(٥) کەس‌وکار؛ خزم؛ خزم‌و کەس‌وکار؛ باوباپیر.

(٦) جەماوەر؛ خەڵک؛ بۆرەپیاوان.

(۷) هاوواڵتیان یا دەنگدەرانی وواڵتێک.

(۸) ئەم‌ونەو؛ خەڵک: *(I don't care what ~ say.)* .

(۹) توخم (گیاندار). (۱۰) مرۆڤ؛ نادەمیزاد.

v.t. ئاوەدانکردنەوە؛ خەڵک تێدا نیشتەجێکردن؛ پڕکردن لە خەڵک.

people's front, بەرەی نیشتمانی؛ بەرەی میللی.

pep (pep), *n.* [Colloq.], چوست‌وچالاکی؛ تین؛ جۆش؛ ووزە؛ زیندوویتی.

v.t. [Colloq.], (~ up), بزواندن؛ زیندووکردنەوە؛ خستنەجۆش.

peplos, peplus (pep′ləs), *n.* بەرگێکی وەک دەستماڵ یا ملپێچی ئافرەتی یۆنانی کۆنە.

peplum (pep′ləm), *n.* (۱) . peplos

(۲) بەرگێکی چرچی زۆر کورتە لە کەمەرەوە شۆڕ دەبێتەوە بەسەر تەنووردا.

pepper (pep′ər), *n.* (۱) بیبەر؛ دەلوبیبەر. (۲) ئاڵەت.

(۳) ئاڵەتی سوور.

v.t. (۱) ئاڵەت پێوەکردن. (۲) زۆر پێوەکردن (بەهارات).

(۳) تێگرتن (گوللە، پرسیار). (٤) بیرازکردن؛ کوتان؛ تێهەڵدان.

pepper-and-salt (pep′ər-'n-sôlt′), *adj.* ماش‌وبرنج (ڕەنگ): *(a ~ beard, moustache, hair)*

pepperbox (pep′ər-boks´), *n.* ئاڵەتدان (بۆ ئاڵەت کردن بە خواردنەوە).

peppercorn (pep′ər-kôrn´), *n.* (۱) دەنکە ئاڵەت.

(۲) شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ نرخ.

peppermint (pep′ər-mint´), *n.* (۱) نەعنا. (۲) ئارەقی نەعنا.

(۳) نوقڵی نەعنا.

pepper pot, (۱) . pepperbox

(۲) چەند جۆرە چێشتێکی شلەی گۆشت‌و سەوزەی تیژە.

pepper tree (or shrub), داربیبەر: دارێکی هەمیشە سەوزی گەڵا باریک‌و بچکۆلەی لق شۆڕبووەوەیە.

peppery (pep′ər-i), *adj.* (۱) ئاڵەتاوی؛ تروش؛ تیژ.

(۲) توندوتیژ (ووتار، نووسراو)؛ بڕ.

(۳) تەنگەجیکلانە؛ سەرگەرم؛ تووڕەوترۆ.

-pepperiness *(n.).*

peppy (pep′i), *adj.* [Slang], گورج‌وگۆڵ؛ چوست‌وچالاک؛ قیت؛ زیت.

pepsin (pep′sin), *n.* پێپسین: (۱) ماددەیەکی لیکاوی ترشەڵۆکە لە گەدەدا خواردەمەنی پرۆتینی دەگۆڕێ بۆ شێوەیەکی ئاسانتر بۆ هەرسکردن؛ ئاووگی هەرس. (ب) هەمان ماددە کە لە گەدەی مەڕو گوێرەکەو بەرازدا دەگیرێت‌و بۆ دەرمانی هەرس بەکاردەهێنرێ.

pepsinogen (pep-sin′ə-jən), *n.* ماددەیەکە لە لووەکانی گەدەدا ئاووگی هەرس یا پێپسینی لێوە پەیدا دەبێ (ووشەی پێشوو ببینە)

peptic (pep′tik), *adj.* (۱) یارمەتیدەری هەرس؛ بۆ هەرس باشە.

(۲) هەرسکەر. (۳) تایبەتی بە ئاووگی هەرس؛ لە ئاووگی هەرسەوە پەیدابوو (بریتی گەدەو ڕیخۆڵە): *(a ~ ucler)* .

peptize (pep′tīz), *v.t.* گۆڕین بۆ شلەیەکی لیقن.

peptone (pep′tōn), *n.* ماددەیەکە لە هەرسکردنی پرۆتێن پەیدا دەبێ.

peptonize (pep′tə-nīz´), *v.t.* لە پرۆتینەوە کردن بە " پێپتۆن " بە هۆی ئاووگی هەرسەوە.

per (pûr; *unstressed* pĕr), *prep.* (۱) بەهۆی؛ لەڕێی؛ بە: *(~ bearer)*

(۲) هەر دانەی؛ هەر یەکی؛ هەر...: *(one dollar ~ gallon; ~ person; ~ kilogram)*

(۳) لە: *(twenty ~ cent)*

(٤) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر: *(~ instructions)*

per- (pûr; *unstressed* pĕr), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بەناو؛ پێیدا: *(percolate)* (ب) بەتەواوی؛ زۆر: *(persuade)* (ج) هاوهێزی ماددەیەکی زیاتر لە ئاسایی (کیمیا).

peracid (pûr′as′id), *n.* پێراسید؛ ترشەلۆکێکە ئۆکسجینی زیاتر تێدایە لە ترشەلۆکی هاوچەشنی تر

peradventure (pûr′ăd-ven′chĕr), *adv.* [Archaic]. (۱) بۆی هەیە؛ لەوانەیە: *(~ it will rain.)* (۲) ئەڕێکەوت: *(If, ~ , he comes.)*

n. [Archaic], گومان: *(We shall win, without ~ .)*

perambulate (pĕr-am′byoo-lāt′), *v.t.* (۱) بە پێ پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێ بڕیەر؛ پێدا گەڕان؛ پیاسە پێداکردن (۲) بە پێ ڕۆیشتن؛ گەڕان؛ پیاسەکردن لە سنوور دیاریکردن یا ڕووپێوان

v.i. بە پێ ڕۆیشتن؛ گەڕان؛ پیاسەکردن

-perambulation *(n.).*

perambulator (pĕr-am′byoo-lā′tĕr), *n.* (۱) پیاسەنەر گەڕۆک؛ پیەدێری ڕووی زەوی و سنوور دیاریکەر (۲) ئامێری پێوانی دووری ڕووبێو بەکاری دەهێنێ، [Chiefly British] (۳) عەرەبانەی منداڵ

per annum (pĕr an′əm), [L.], ساڵانە؛ هەر ساڵێ؛ ساڵی

percale (pĕr-kāl′, pĕr-kal′), *n.* قوماشێکی لوتکەیە؛ چیت

per capita (pĕr kap′ə-tə), [L.], هەرکەسی سەری؛ *(~ income)* هەموو بەکێک؛ بۆ هەموو مرۆڤێک

perceivable (pĕr-sē′və-b'l), *adj.* (۱) هەستی پێ دەکرێ؛ دەبیسرێ (۲) مرۆڤ دەتوانێ تێری بکات؛ دەتوانرێ بزانرێ

perceive (pĕr-sēv′), *v.t.* (۱) تێگەیشتن؛ بینین (بە مێشک)؛ هێنانە بەرچاوی خۆ (۲) هەست پێکردن پێزانین بینین

percent, per cent (pĕr-sent′), *n.* لە سەدا؛ دەلێین لە سەدا *(ten ~)* نەوەندە وە نیشتەکەیشی نەمەیە

percentage (pĕr-sen′tij), *n.* (۱) ڕێژەی سەدی (۲) ڕێژە؛ ڕادە؛ بەش: *(only a small ~ of books are worth reading.)* (۳) کەلک؛ سوود

percentile (pĕr-sen′til, pĕr-sen′tīl), *n. & adj.* هەر یەکە لە پلەکانی ڕێژەی سەدی (ژمێرکاری)؛ پلە یا بەشی سەدی.

percentum (pĕr sen′təm), [L.]. = per cent.

percept (pûr′sept), *n.* شتێکی هەست پێکراو بە مێشک یا بە ئەندەکانی هەست؛ شتێکی هێنراوە بەرچاو (بە مێشک).

perceptible (pĕr-sep′tə-b'l), *adj.* (۱) هەست پێکراو؛ دیار؛ بە چاو بینرا و؛ پێ زانراو (بە مێشک یا بە هەست) (۲) نەوتۆ؛ زۆر؛ دیار: *(a ~ change in him)* بینراو

-perceptibility *(n.).*

perceptibly (pĕr-sep′tə-bli), *adv.* (۱) بە ئەندازەیەک کە ببینرێ یا هەستی پێ بکرێ (۲) بە جۆرێکی نەوتۆ؛ تا ڕادەیەک؛ تێجگار

perception (pĕr-sep′shən), *n.* (۱) هەست پێکردن؛ ئاگا لێ بوون؛ بینین؛ مەحاڵ (۲) شێوەو توانای تێگەیشتن یا هەست پێکردن؛ بینایی (۳) شتی هەست پێکراو یا تێگەیشتراو (٤) وا هاتنە بەرچاو؛ وا تێگەیشتن؛ وا بۆچوون (٥) ڕێ بەدەیی؛ هەست تێژی

perceptive (pĕr-sep′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە هەست پێکردنەوە؛ تێگەیشتن *(~ faculties)* (۲) هەست تێژ؛ بەهەست؛ ووردبین؛ بزان؛ ڕێ بەدەیکەر *(a ~ person)*

-perceptively *(adv.)*; **perceptivity** *(n.)*; **perceptiveness** *(n.).*

perceptual (pĕr-sep′choo-əl), *adj.* تایبەتی بە هەست پێکردن؛ دەکەوێتە سەر تێگەیشتن و هەستکردن؛ هی هاتووە بەرچاو.

-perceptually *(adv.).*

perch (pûrch), *n.* جۆرە ماسیەیەکی پوبارە.

perch (pûrch), *n.* (۱) جێی نیشتنی باڵندە (لقەدار، درەخت... هتد). (۲) (ا) جێ (بەتایبەتی جێیەکی بەرزو بەدەرەوە): *(his new ~ as president)* (ب) جێی دانیشتن یا وەستان؛ کورسی؛ شوێنی بەرز. (۳) پێوانەیەکی درێژییە بریتییە لە پێنج یاردو نیو (بەتایبەتی بۆ زەوی). (٤) پێوانەیەکی پووبەرە بریتییە لە سی یاردەو چواریەکی یاردەیەک (٥) پێوانەیەکی بەردە. (٦) شەفتی گالیسکە.

v.i. نیشتن؛ هەڵنیشتن؛ هەڵتروشکان؛ چیچکەکردن.

v.t. دانان لەسەر شوێنێکی بەرز؛ هەڵنیشاندن؛ هەڵچوچکاندن.

perchance (pĕr-chans′, pĕr-chäns′), *adv.* (۱) بەڕێکەوت. (۲) **perhaps**

perchlorate (pĕr-klôr′āt, pĕr-klō′rāt), *n.* خوێی ترشەلۆکی پێرکلۆریک.

perchloric acid, ترشەلۆکی پێرکلۆریک.

percipience (pĕr-sip′i-əns), *n.* = perception.

percipient (pĕr-sip′i-ənt), *adj.* هەست تێژ؛ ووردبین؛ بەسەرنج.

n. کەسێکی هەست تێژ یا ووردبین.

percolate (pûr′kə-lāt′), *v.t.* (۱) پاڵاوتن (۲) تێزاندن؛ دەڵاندن؛ دادان. (۳) قاوە لێنان؛ جۆشدان (قاوە): *(to ~ coffee)*

v.i. پاڵێوران.

n. شلەی پاڵێوراو.

-percolation *(n.).*

percolator (pûr′kə-lā′tĕr), *n.* جەزۆ؛ ئامێری قاوە لێنان

per contra (pĕr kon′trə), [L.], بەپێچەوانەوە.

percuss (pĕr-kus′), *v.t.* لێدان (وەک بە سەری پەنجە یا کەشک لێدانی سنگ و پشتی نەخۆش لەلایەن پزیشکەوە).

percussion (pĕr-kush′ən), *n.* (۱) لەیەکتردانی دوو شت و تەقە لێ هەڵساندنی. (۲) تەقە. (۳) تەقینەوەی باروتی فیشەک. (٤) بە سەری پەنجە یا کەشک لێدانی سنگ و پشتی نەخۆش لەلایەن پزیشکەوە. (٥) دەنگدانەوەی شەپۆلی دەنگ لە گوێدا؛ دەنگ بەر گوێ کەوتن. (٦) سەرجەمی ئامێری مۆسیقی بە دەست لێدراو یا بەیەکدا کێشراو (تەپڵ، پیانۆ، زەنگ، دەهۆل... هتد).

percussion cap, تەرەقە؛ قاوغی باروتی فیشەک.

percussion instrument, ئامێری مۆسیقی بە دەست لێدراو یا بەیەکدا کێشراو (تەپڵ، پیانۆ، زەنگ، دەهۆل... هتد).

per diem (pĕr dī′əm), [L.], (۱) هەر ڕۆژی. (۲) ڕۆژانە: خەرجییەکی ڕۆژانەیە دەدرێت بە فەرمانبەر لەسەرو مووچەکەیەوە بۆ کرێی خواردن و نووستن لەکاتی چوونە دەرەوەی شار یا وەڵاتدا بە کاروباری میری یا کۆمپانیاکەی.

perdition (pĕr-dish′ən), *n.* (۱) نەمان؛ فەوتان؛ لەناوچوون. (۲) (ا) لەعنەت لێکرانی هەتاهەتایی؛ خرانە جەهەننەم هەتاهەتا؛ چوونە دۆزەخ (ب) دۆزەخ.

perdu, perdue (pĕr-dōō′, pĕr-dū′), *adj.* شاراوە؛ نەبینراو (وەک لەناو بۆسەیەکدا)؛ لەچاو وون.

n. سەربازێک یا دەستەیەک سەرباز کە نەرکێکی پڕ مەترسیان درابێ بەسەر شانیدا.

perdurable (pĕr-door′ə-b'l, pĕr-dyoor′ə-b'l), *adj.* قایم؛ زۆر بەرگەگر؛ هەرگیز نەشکاو و پەک نەکەوتوو؛ هەرگیز نەفەوتاو.

peregrinate (per′ə-gri-nāt′), *v.i.* گەشتکردن؛ گەڕان؛

گەڕان بە وڵاتی بێگانەدا؛ کۆچەرێتی کردن.
v.t. بەناوداڕ گەڕان یا گەشتکردن.
-peregrination *(n.)*; **peregrinator** *(n.)*.
peregrine (per′ə-grin, per′ə-grīn′), *adj.* (۱) بێگانە (۲) گەڕۆک؛ کۆچەر
n. جۆرە هەڵوێەکی گەورەو خێراید.
peregrine falcon, هەڵوێەکی گەورەو خێراو پەڕ سپیو بۆرە
peremptory (pēr-emp′tēr-i), *adj.* (۱) دوا؛ نەگۆڕ (بریاری دادگا)؛ کۆتایی بێ هێنەر؛ ئیتر چەندوچۆنی لەسەر ناکرێ: *(a ~ writ)*. (۲) فەرمانی؛ بەڕەڕچی نادرێتەوە؛ دەبێ هەر ببێ؛ دوانەخراو. (۳) دیکتاتۆری؛ زۆرداری؛ توندوتیژ؛ لەخۆبایی؛ خۆبادەر: *(a ~ manner)*.
-peremptorily *(adv.)*; **peremptoriness** *(n.)*.
perennial (pə-ren′i-əl), *adj.* (۱) بە درێژایی سال هەیەو بەردەوامە. (۲) هەمیشەیی؛ درێژخایەن؛ دوایی نەهاتوو: *(~ youth)*. (۳) چار لەدوای چار سەرهەڵدەداتەوە. (٤) چەند ساڵی (ڕووەک)؛ لە دوو ساڵ زیاتر ژیاو: *(a ~ plant)*.
n. ڕووەکێکی چەند ساڵی یا لە دوو ساڵ زیاتر ژیاو.
-perennially *(adv.)*.
perfect (pūr′fikt), *adj.* (۱) تەواو؛ بێگەرد؛ بێ کەموکوڕی؛ زۆرباش؛ نموونەیی ۲. دەقاودەق: *(a ~ copy)* (۳) تەواو؛ بەبێ کەموزیاد: *(a ~ fool)* (٤) تیژەو بڕەکی لە هەمان گوڵدایە (٥) تایبەتی بە باری کرداری تەواو؛ واتە کە کارەکە تەواو کرابێ) لەکاتی دووادا (ڕێزمان)، وە ئەم باری کرداری تەواوە سێ جۆرە: past perfect (۲) simple perfect (۱) future perfect (۳)
v.t. (۱) تەواوکردن؛ بە ئەنجام گەیاندن. (۲) کەموکووڕی لێ دەرهێنان؛ ناتەواوی تێدا نەهێشتن؛ بێگەردکردن؛ چاکردن تا ئەوپەڕی ڕادە: *(He ~ed his imitation of the president.)*.
n. (۱) باری کرداری تەواو (ڕێزمان) (ژمارە پێنج ببینە) (۲) کردارێک لە باری کرداری تەواودا (ڕێزمان)
perfectible (pēr-fek′tə-b'l), *adj.* بێگەرد دەکرێ؛ دەتوانرێ بگەیەنرێ بە پلەی تەواوی یا بێ کەموکووڕی.
-perfectibility *(n.)*.
perfection (pēr-fek′shən), *n.* (۱) بێگەردکردن؛ گەیاندنە پلەی تەواوی یا بێ کەموکووڕی: *(The ~ of the machine took many months.)* (۲) پلەی تەواوی؛ بێ کەموکووڕی (۳) نموونەی بێ کەموکووڕی یا تەواوی (مرۆڤ، شت): *(She was the ~ of beauty and virtue.)*
to perfection, بەتەواوی بە ئەوپەڕی باشی یا تەواوییەوە
perfectionism (pēr-fek′shən-iz′m), *n.* (۱) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت مرۆڤ دەتوانێ بگاتە پلەی تەواوی یا بێگەردی لەبڕوی ڕەوشتو ئایدیۆلۆگەوە (۲) ڕازی نەبوون بە هەر کارێک کە لە پلەی بێگەردی یا تەواوی کەمتر بێ
perfectionist (pēr-fek′shən-ist), *n.* (۱) بڕواکەر بەو بیروباوەڕەی کە دەڵێت مرۆڤ بۆی هەیە بگاتە پلەی بێگەردی لە هەموو ڕوویەکەوە. (۲) کەسێکی ڕازی نەبوو بە هیچ کارێک یا شتێک نەگەر نەختێک ناتەواوی هەبێو لە سەدا سەد بە دڵی خۆی نەبێ.
perfective (pēr-fek′tiv), *adj.* (۱) بەڕەو باشی و تەواوی چوو (۲) تایبەتی بە باری کرداری تەواو (ڕێزمان).
n. (۱) باری تەواوی کردار (ڕێزمان) (۲) کردارێکی باری تەواو.
perfectly (pūr′fikt-li), *adv.* (۱) بەشێوەیەکی بێگەرد یا تەواو؛ بە ئەوپەڕی تەواوی یا بێگەردییەوە. (۲) بەتەواوی؛ تەواو؛ لە سەدا سەد: *(~ black)*

perfect participle, = past participle.
perfervid (pēr-fūr′vid), *adj.* زۆر بەجۆش؛ زۆر بەپەڕۆش.
perfidious (pēr-fid′i-əs), *adj.* ناپاک؛ پەیمان شکێن.
perfidy (pūr′fə-di), *n.* ناپاکی؛ پەیمان شکێنی.
perfoliate (pēr-fō′li-it, pēr-fō′li-āt′), *adj.* تایبەتی بە گەڵایەکە کە دەڵێی لاسکەکەی پێداچووە: *(a ~ leaf)*.
perforate (pūr′fə-rāt′), *v.t.* (۱) کونکردن؛ کون تێکردن. (۲) بە پیز کون تێکردن (پەڕە کاغەز یا پوول بۆ لەیەککردنەوەی بەئاسانی)
adj. پیزە کون تێکراو
-perforator *(n.)*.
perforated (pūr′fə-rāt′id), *adj.* پیزە کون تێکراو: *(a ~ sheet of paper)*
perforation (pūr′fə-rā′shən), *n.* (۱) پیزە کون تێکردن؛ پیزە کون تێکراوی (۲) پیزە کون (کە دەکرێتە پەڕەیەک کاغەزەوە).
perforce (pēr-fôrs′, pēr-fōrs′), *adv.* بەناچاری؛ لەتاواندا.
perform (pēr-fôrm′), *v.t.* (۱) کردن؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ پێ هەڵسان: *(to ~ a task)*. (۲) نووساندن یا پیشاندان (شانۆنامە، مۆسیقا، جادووگەری): *(to ~ a play)*.
v.i. نووساندن یا پیشاندان (شانۆنامە، مۆسیقا، جادووگەری): *(to ~ in a play)*
performance (pēr-fôr′məns), *n.* (۱) کردن؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ پێ هەڵسان: *(to be faithful in the ~ of one's duties)* (۲) کارێکی گرنگ؛ کارێکی جێبەجێکراو. (۳) (ا) خوێندنەوە (شانۆنامە) (ب) شێوازی خوێندنەوە. (٤) شێوەی باشو خراپی کارکردنی مەکینەیەک یا ئامێرێک؛ کاریگەری مەکینە (٥) نووساندن یا پیشاندانێکی گشتی (شانۆنامە، ئاهەنگی مۆسیقا)
performer (pēr-fôr′mēr), *n.* هونەرمەندی سەماکەر؛ گۆرانی بێژ یا شانۆ.
perfume (pēr-fūm′), *v.t.* بۆن لێدان؛ گوڵاو پێوەکردن.
n. گوڵاو؛ بۆنی خۆش؛ بۆن.
perfumer (pēr-fūm′ēr), *n.* (۱) گوڵاوفرۆش؛ بۆنفرۆش؛ فرۆشیارو دروستکەری بۆنی خۆش (۲) بۆن خۆشکەر؛ بۆندارکەر.
perfumery (pēr-fum′ēr-i), *n.* (۱) گوڵاوفرۆشی؛ گوڵاوچێتی (۲) بۆنی خۆش؛ بۆن؛ گوڵاو بەگشتی (۳) کارگە یا فرۆشگای بۆنو گوڵاو
perfunctory (pēr-fuŋk′tēr-i), *adj.* (۱) لامسەرلایی؛ ڕۆتینی؛ بە دڵ نەکراو: *(a ~ smile, examination, letter, etc.)* (۲) بێباک؛ بێ دەربەست؛ بەتەنگەوە نەهاتوو؛ لامسەرلا: *(a ~ teacher)*.
-perfunctorily *(adv.)*; **perfunctoriness** *(n.)*.
perfuse (pēr-fūz′), *v.t.* (۱) هەڵپڕژاندن؛ داپۆشین (بە شلە یا ڕووناکی)؛ لێ هەڵکێشان؛ هەموورگرتنەوە؛ سەرانسەر پێدا بڵاوکردنەوە؛ پێوەکردن. (۲) تێڕژاندن؛ تێکردن؛ پێداکردن یا پێدابردنی شلە.
-perfusion *(n.)*; **perfusive** *(adj.)*.
pergola (pūr′gə-lə), *n.* پارەوێکی تەنراوە وەک کەپر بۆ ڕووەک پێداهەڵگەڕان.
perhaps (pēr-haps′, pēr-aps′), *adv.* (۱) بەڵکو؛ ڕەنگە؛ لەوانەیە: *(P~ I'll buy it for you.; P~ we'd better go.)* بەشکو. (۲) بەرێکەوت: *(If, ~, he shouldn't come.)*
peri (pēr′i), *n.* پەری.
peri- (per′i, per′ə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بەچوارەدەوریدا: *(periscope)* (ب) نزیک؛ بەتەنیشت: *(perigee)*.
periapt (per′i-apt′), *n.* چاوەزار؛ نوشتە.
pericardiac (per′ə-kär′di-ak), *adj.* = pericardial.
pericarditis (per′i-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی دڵ.
pericardium (per′ə-kär′di-əm), *n.* پەردەی دڵ.

pericarp (per′ə-kärp′), *n.* تونکی میوه؛ قاوغ؛ ئەرگ؛ یا تویکی تۆو

perichondrium (per′ə-kon′dri-əm), *n.* پێست یا پەردەی کرێکۆک

pericranium (per′ə-kra′ni-əm), *n.* پێستی ناسکەی سەر

periderm (per′ə-dûrm′), *n.* تونکن؛ شانەکانی ژێر تونکلی قەدو ڕەگی دار و ڕووەکخۆر و پووەك

peridium (pi-rid′i-əm), *n.* بەرگ یا پێستی تەنکامی تۆزی هەندێ کەرووک

peridot (per′ə-dot′), *n.* بەردێکی بەنرخی پوونی سەوزی زەردباوە

peridotite (per′ə-dō′tīt), *n.* بەردێکی بەرخی ڕەشی قورسی ئاگرپژێنەیە

perigee (per′ə-jē′), *n.* (١) نزیکترین خاڵی سوورانەوەی مانگ یا هاتکی دەستکرد بۆ زەوی (٢) نزمترین یا نزیکترین شوێن

-perigean *(adj.).*

perigynous (pi-rij′ə-nəs), *adj.* ئەو کەکەی تەقەیەك پێکدێنێ بەدەوری بێرکەکەدا ڕووەکناسی

perihelion (per′ə-hē′li-ən), *n.* نزیکترین خاڵی سوورگەی ئەستێرەیەکی گەڕۆك لە خوڕەوە

peril (per′əl), *n.* مەترسی ترس

v.t. خستنە مەترسییەوە

perilous (per′ə-ləs), *adj.* پڕ مەترسی؛ مەترسیدار؛ سامناك

(a ~ path, course of action, etc.)

-perilously *(adv.).*

perimeter (pə-rim′ə-tĕr), *n.* (١) (ا) کەمەرە ژمارەوپێوان (ب) دێڕی ئەو کەمەردیە (٢) سنووری پارێزەرو پارێزراو (سوپا)؛ سنووری-ناسایش (٣) سنوور ***(A fence marks the ~ of the field.)*** (٤) ئامێری تاقیکردنەوەی هێزو مەودای بینایی (پزیشکەوانی)

perimetric (per′ə-met′rik), *adj.* (١) سنووری؛ کەمەردیی (٢) تایبەتی بە پێوانی هێزو مەودای بینایی

perimetry (pə-rim′ə-tri), *n.* پێوانی هێزو مەودای بینایی (پزیشکەوانی)

perimorph (per′ə-môrf′), *n.* بەردە بنووڕیکە بە چواردەوری بەردە بنووڕیکی ترەوە

perinephrium (per′ə-nef′ri-əm), *n.* پێشانی جەوری دەوروپشتی گورچیلە

perineum (per′ə-nē′əm), *n.* ناوکنی ناوچەی بەینی کلیتچکەو تووکەبەر کە کێرو قۆزو قنگ دەگرێتەوە

period (pēr′i-əd), *n.* (١) سەردەم؛ ماوە؛ دەم؛ کات؛ کاتێکی تایبەتی؛ تاو؛ قۆناغ (٢) وانە؛ کاتی وانەیەك؛ ماوەی وانەیەك؛ ***(The first ~ at our school starts at eight o'clock in the morning.)*** (٣) قۆناغی نەخۆشی؛ ماوەی نەخۆشی (٤) بێ نوێژی (٥) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان (٦) چەرخ (زەمینناسی) (٧) (ا) ڕستەی تەواو؛ ڕستەی (ڕێزمان) (ب) خاڵی کۆتایی ڕستە (ج) خاڵ کە لە کۆتایی ووشەی کورت کراوەدا بەکاردەهێنرێ لە ئینگلیزیدا؛ (N.Y. = New York; Mr. = Mister; adj. = adjective)

adj. هی سەردەمێك یا چەرخێکی تایبەتی ***(~ furniture or painting)***

periodic (pēr′i-od′ik), *adj.* (١) دەسەدەمی سەردەمی؛ ناوبەناوی جارەجاری (٢) لە سەردەمی ڕێك‌وپێکدا پوودەدات (٣) تایبەتی بە ڕستەیەك کە ماناکەی دەرناکەوێ هەتا کۆتایی‌یەکەی نەیەت.

periodical (pēr′i-od′i-kl), *adj.* (١) دەسەدەمی؛ سەردەمی؛ ناوبەناوی جارەجاری (٢) لە سەردەمی ڕێك‌وپێکدا بڵاوکراوە (گۆڤار) (٣) تایبەتی بە گۆڤار

n. گۆڤار؛ ڕۆژنامە

periodically (pēr′i-od′i-k'l-i, pēr′i-od′ik-li), *adv.* (١) لە سەردەمی ڕێك‌وپێکدا (٢) جارەبەجار؛ دەمەدەم؛ ناوبەناو

periodicity (pēr′i-ə-dis′ə-ti), *n.* سەرهەڵدانەوەی ناوبەناوی ڕێك‌وپێك (تا)

periodic sentence, ڕستەیەکە کە ماناکەی دەرناکەوێ هەتا کۆتایی‌یەکەی نەیەت.

periodontal (per′i-ə-don′t'l), *adj.* هی پووك و بێخ و ناوچەی دەوروپشتی ددان

periodontics (per′i-ə-don′tiks), *n.pl.* دانسازی پووك و بێخی ددان؛ زانستی نەخۆشی‌یەکانی پووك و بێخ و ناوچەی دەوروپشتی ددان

periosteum (per′i-os′ti-əm), *n.* پەردەی ڕەقی ئێسقان داپۆشەر

periostitis (per′i-os-ti′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی ئێسقان؛ داگیرسانی دیوی دەرەوەی ئێسقان

periotic (per′i-ō′tik, per′i-ot′ik), *adj.* (١) هی دەوروپشتی گوێ؛ کەوتووەتە دەوروپشتی گوێوە (٢) هی ئێسقانی گوێی ناوەوە

peripatetic (per′i-pə-tet′ik), *adj.* (١) [P-] ، هی فەلسەفەی ئەرستۆی یۆنانی و قوتابی‌یەکانی (٢) گەڕۆك (گوایە ئەرستۆ بە پیاسەوە کۆڕی خوێندنی گرتووە لەو باخەدا کە قوتابخانەی بووە).

n. (١) [P-] ، قوتابی‌یەکی ئەرستۆ (٢) کەسێکی گەڕۆك

peripheral (pə-rif′ĕr-əl), *adj.* (١) (ا) سنووری (ب) کەمەرەیی؛ چێوەیی (٢) تایبەتی بە دەرەوە یا پووی لەش؛ دەرەکی (تویکاری) (٣) ناگرنگ ***(a ~ point, idea, thing, etc.)*** (٤) تایبەتی بە کەرەسەی ناگرنگی لەگەڵ کۆمپیوتەر بەکارهاتوو

n. پارچەیەك کەرەسەی ناگرنگ

-peripherally *(adv.).*

periphery (pə-rif′ĕr-i), *n.* (١) کەمەر (ئەندازە)؛ چێوە (٢) (ا) سنوور؛ پەڕ (ب) ناوچەی دەوروپشتی سنوور (ج) دەوروپشت (٣) پووی وێنەی ئەندازەیی (٤) جەمسەری هەستەدەمار

periphrase (per′ə-frāz′), *n.* = periphrasis.

periphrasis (pə-rif′rə-sis), *n.* (١) دڕێژەپێدان (دووان، نووسین)؛ زۆر لەسەر شت ڕۆیشتن و مەبەست دەربڕین دان بەدەستەوە؛ قسە جوێنەوە (٢) نموونەیەکی دڕێژەپێدراوی وەهای نووسین و دووان

periphrastic (per′ə-fras′tik), *adj.* (١) دڕێژەپێدراو (دووان، نووسراو) (٢) بەکارهێنانی کرداری یارمەتیدەر یا ئامراز لەباتی گەردانی کرداری سەرەکی (ڕێزمان)؛ (وەك: " she did sing. " لەباتی " she sang. " وە " the word of his father " لەباتی " his father's word ")

-periphrastically *(adv.).*

perique (pə-rēk′), *n.* جۆرە تووتنێکی ڕەشی بۆنداری " لویزیانا " یە

periscope (per′ə-skōp′), *n.* دووربینی پاپۆڕی ژێرئاو (کە شتی سەرئاوی پێ دەبینرێ)

perish (per′ish), *v.i.* لەناوچوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ مردن؛ پزین

perishable (per′ish-ə-b'l), *adj.* زوو فەوتاو (میوە، سەوزە)؛ زوو لەناوچوو؛ زوو لە کەلك کەوتوو؛ زوو خراپ بوو ***(foods)*** (~)

n. خواردەمەنی‌یەکی زوو لە کەلك کەوتوو یا خراپ بوو

perissodactyl, perisosodactyle (pə-ris′ə-dak′til), *adj.* (١) یەك سمی؛ یەك سمدار (٢) تایبەتی بە گیانداری یەك سمی (نەسپ، کەر)

n. گیانداری یەك سمی

peristalsis (per′ə-stal′sis), *n.* چوونەوەیەکی ناوبەناوی لەخۆوەی ڕیخۆڵە کە پاڵ بە خواردەمەنی هەرس کراوەوە دەنێ بەرەو خوار

peritoneum, peritonaeum (per′i-tə-nē′əm), *n.* چەرمە- چەقاڵتە؛ پەردەی سك

peritonitis (per′i-tə-nī′tis), *n.* هەوکردنی چەرمە چەقاڵتە

periwig (per′ə-wig′), *n.* = wig.

periwinkle (per′ə-wiŋ′k'l), *n.* مۆرد

periwinkle (per′ə-wiŋ′k'l), *n.* (۱) بنج بێچوزکەی دەریایی (۲) قاقلەی نەم گیاندارە دەریاییە بچووکە.

perjure (pûr′jĕr), *v.t.* بە درۆ سوێندخواردن لە دادگادا (کە دەبێتە هۆی سزادان).

-perjurer *(n.).*

perjury (pûr′jĕr-i), *n.* بە درۆ سوێندخواردن لە دادگادا

perk (pûrk), *v.t.* (۱) ~ up . قوتکردنەوە؛ بەرزکردنەوە (۲) ~ up . زیندووکردنەوە؛ کەیف قنج کردن

(The good news ~ed him up.)

v.i. (۱) قوت بوونەوە (گوێ) (۲) بە قنجی پۆیشتن (۳) ~ up . کەیف قنج بوونەوە؛ جۆش تێکەوتن.

perky (pûr′ki), *adj.* زیت؛ چوست وچالاک؛ بەدەماخ.

permanence (pûr′mə-nənș), *n.* هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی؛ نەگۆڕان

permanency (pûr′mə-nən-si), *n.* (۱) . permanence (۲) شتێکی هەمیشەیی

permanent (pûr′mə-nənt), *adj.* هەمیشەیی؛ نەگۆڕ؛ نیجگاری؛ هەتاهەر.

n. [Colloq.], قژ لوول کردنی دەستکرد

permanent wave, قژ لوول کردنی دەستکرد.

permanganate (pĕr-maŋ′gə-nāt′), *n.* پەرمەنگەنات خوێی ترشەلوکی پەرمەنگەنیک (بۆ پاکردنەوە بەکاردێت).

permanganic acid, ترشەلوکی پەرمەنگەنیک

permeability (pûr′mi-ə-bil′ə-ti), *n.* بۆهەبوونی پێداچوون و بلاوبوونەوە

permeable (pûr′mi-ə-b'l), *adj.* پێداچوو یا پێدابلاوبووەوە (شلە)؛ شلە دادەدات

permeance (pûr′mi-ənș), *n.* پێداچوون و بلاوبوونەوە؛ هەموورگرتنەوە.

permeate (pûr′mi-āt′), *v.t. & v.i.* پێداچوون و بلاوبوونەوە؛ چوونە ناوەوە و هەموورگرتنەوە؛ پێدا بلاوبوونەوە:

(Water ~ing through the soil, membrane, etc.)

permeation (pûr′mi-ā′shən), *n.* پێداچوون و بلاوبوونەوە؛ چوونە ناوەوە و پێدا بلاوبوونەوە.

permeative (pûr′mi-ā′tiv), *adj.* توانای پێداچوون و پێدا بلاوبوونەوە هەبوون

per mensem (pĕr men′səm), [L.]. مانگانە؛ مانگی؛ هەر مانگی.

permissibility (pĕr-mis′ə-bil′ə-ti), *n.* هێشتن؛ ڕێ پێدران؛ شیاو؛ بۆ هەبوون

permissible (pĕr-mis′ə-b'l), *adj.* ڕێدراو؛ هێنراو؛ ماوە پێدراو

permission (pĕr-mish′ən), *n.* ڕێ پێدران؛ ماوەپێدان؛ ماوە.

(You have my ~ to go.)

permissive (pĕr-mis′iv), *adj.* (۱) ڕێ پێدەر؛ ماوەپێدەر (۲) هێنراو؛ ڕێ پێدراو؛ قەدەغە نەکراو (۳) بەرەڵا؛ ڕەوشت، مرۆڤ؛ جڵەوشلکەر؛ بەر بۆ بەرەڵاکەر.

(a ~ society, parent, etc.)

-permissiveness *(n.).*

permit (pĕr-mit′), *v.t.* (۱) هێشتن؛ قەدەغە نەکردن؛

(Smoking is not ~ted.)

(He is ~ted to leave.) (۲) ڕێ پێدان؛ ماوەپێدان؛

v.i. . *(I'll come if time and weather ~ .)* مەوەدان؛ ڕێ دان

n. مۆڵەت؛ بڕوانامەی ڕێ دان.

permutation (pûr′myoo-tā′shən), *n.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕینی تەواو؛ ڕێکخستنەوە. (۲) بەکێك لە شێوەکانی ڕیزە شتێکی پاش‌وپێش خراو

permute (pĕr-mūt′), *v.t.* (۱) بەتەواوی گۆڕین؛ گۆڕینی بەکجاری (۲) ڕێکخستنەوە؛ ڕیزکردنەوە.

pernicious (pĕr-nish′əs), *adj.* (۱) (۱) زیانبەخش؛ وێرانکەر. (ب) کوشندە؛ بکوژ؛ پیس (نەخۆشی). (۲) خراپ؛ ناپەسەند. *(a ~ philosophy)*

-perniciously *(adv.)*; **perniciousness** *(n.).*

pernicious anemia, کەم خوێنی زیانبەخش.

pernickety (pĕr-nik′ə-ti), *adj. Also* **persnickety,** (۱) بە قیژە بێژ؛ بە هیچ ڕازی نەبوو (۲) وورد (کار)؛ پێویست بە وورد‌ی و شارەزایی و ناسکی دەکات

perorate (per′ə-rāt′), *v.i.* (۱) ووتاری دوورودرێژ خوێندنەوە. (۲) کۆتایی هێنان بە ووتار؛ پوختەی ووتار دووپاتکردنەوەو کۆتایی پێهێنانی.

peroration (per′ə-rā′shən), *n.* بەشی کۆتایی ووتار (کە پوختەی ووتارەکەی تێدا دووبارە دەکرێتەوە).

peroxide (pĕr-ok′sīd), *n.* پێروکسید.

v.t. پێروکسید لێدان.

adj. بە پێروکسید سپی کراوە (ڤژ)

perpend (pûr′pənd), *n.* بەردێکی گەورەی ناو دیوارە لەم دیو لەدیوەوە سەر دەردەهێنێ بۆ پتەوی دیوارەکە

perpend (pĕr-pend′), *v.t. & v.i.* [Archaic]. بیرلێکردنەوە

perpendicular (pûr′pən-dik′yoo-lĕr), *adj.* (۱) ستوونی؛ ڕاست. (۲) یەکێ. (۳) [P-]، شێوازێکی خانووسازی ئینگلیزیە بە هێڵی ستوونی ناسراوە

n. هێڵی ستوونی؛ هێڵی ڕاست یا وەستاو.

perpetrate (pûr′pə-trāt′), *v.t.* کردنی کارێکی ناپەسەند؛ تاوان کردن؛ بە کارێکی خراپ هەڵسان؛ *(to ~ a crime)*

-perpetration *(n.).*

perpetrator (pûr′pə-trā′tĕr), *n.* تاوانکار؛ کاری ناپەسەند کەر.

perpetual (pĕr-pech′oo-əl), *adj.* (۱) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی. (۲) بەردەوام؛ هەمیشە بەردەوام. (۳) بە درێژایی وەرز گوڵ بە دەم.

n. پوورەکی گوڵ بە دەم بە درێژایی وەرز (بەتایبەتی گوڵەباخ).

perpetually (pĕr-pech′oō-əl-i), *adv.* (۱) هەمیشە؛ هەتاهەتا. (۲) بەردەوام؛ بەبێ وەستان.

perpetuate (pĕr-pech′oō-āt′), *v.t.* درێژەپێدان؛ هەمیشەکردن.

-perpetuation *(n.)*; **perpetuator** *(n.).*

perpetuity (pûr′pə-toō′ə-ti, pûr′pə-tū′ə-ti), *n.* (۱) هەتا-هەتایی؛ هەمیشەیی (۲) شتێکی هەمیشەیی (مورچەی خانەنشینی)

in perpetuity, هەمیشە؛ هەتاهەتا.

(to own a piece of property in perpetuity)

perplex (pĕr-pleks′), *v.t.* (۱) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ سەرسام کردن؛ حەپەساندن. (۲) ئالۆزان؛ ئالۆسکان.

perplexed (pĕr-plekst′), *adj.* (۱) سەر لێ شێواو؛ حەپەساو؛ سەرسوڕماو؛ سەر لێ تێکچوو (۲) ئالۆز؛ ئالۆسکاو.

perplexing (pĕr-plek′siŋ), *adj.* سەر لێ شێوێن؛ سەر لێ تێکەر؛ سەرسامکەر

perplexity (pĕr-plek′sə-ti), *n.* (۱) سەر لێ شێوان؛ شێواو؛ سەر لێ تێکچوون؛ سەرسوڕماوی (۲) شتێکی ئالۆزو سەرسوڕمێنەر.

perquisite (pûr′kwə-zit), *n.* (۱) سەرموچە. (۲) بەخشیش. (۳) مافی تایبەتی.

perron (per′ən), *n.* پێ پلیکانەی دەرەوە (لە بەینی قەدپاڵێکو دەرگای دەرەوەی خانوویەکدا).

perry (per′i), *n.* خۆشاوی هەرمێ.

per se (pûr′ sē′), [L.], خۆی لە خۆیدا؛ شتەکە هەر وەك خۆی و هیچی تر.

persecute (pûr′sə-kūt′), *v.t.* (۱) چەوساندنەوە (۲) بەستکردن

-**persecutive** *(adj.)*; **persecutor** *(n.)*.

persecution (pûr′sə-kū′shən), *n.* چەوساندنەوە

perseverance (pûr′sə-vêr′əns), *n.* کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ خۆڕاگرتن؛ بەردەوام بوون لەسەر؛ تاقەت

persevere (pûr′sə-vêr′), *v.i.* کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ خۆڕاگرتن؛ بەردەوام بوون لەسەر کارێکی سەخت و گران

persevering (pûr′sə-vêr′ĭng), *adj.* کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر؛ خۆڕاگر

Persia (pûr′zhə, pûr′shə), *n.* ئێران؛ وڵاتی فارس

Persian (pûr′zhən, pûr′shən), *adj.* فارسی زمان، کلتوور، گەل؛ ئێرانی

n. (١) کەسێکی فارسی یا ئێرانی (٢) زمانی فارسی؛ فارسی

Persian cat, جۆرە پشیلەیەکی تووک درێژو ناوریشمی‌یە

Persian Gulf, کەنداوی فارسی

Persian lamb, (١) بەرخی فارسی (٢) بەرگنی لوول و ڕەش یا بۆری نەم بەرخە (بۆ فەروە دروستکردن).

Persian rug (or **carpet**), قالی ئێرانی؛ ماقوور یا فەرشی ئێرانی

persiflage (pûr′si-fläzh′), *n.* گاڵتە؛ لافرتن

persimmon (pĕr-sim′ən), *n.* (١) جۆرە دارەختێکە بەرێکی پرتەقاڵی سێبەر دەگرێ نەوەندەی قۆخێک دەبێ نامەکەی لە خورما دەچێت. (٢) بەری بەم دارەختە

persist (pĕr-sist′, pĕr-zist′), *v.i.* (١) کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان. (٢) لەسەر ڕۆیشتن؛ سووربوون لەسەر؛ ووڕک گرتن. (٣) بەردەوام بوون؛ دوایی نەهاتن؛ مانەوە؛ نەبڕانەوە.

persistence (pĕr-sis′təns, pĕr-zis′təns), *n.* (١) کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان (٢) لەسەر ڕۆیشتن؛ سووربوون لەسەر؛ ووڕک (٣) بەردەوام بوون؛ دوایی نەهاتن؛ نەبڕانەوە

persistency (pĕr-sis′tən-si, pĕr-zis′tən-si), *n.* persistence.

persistent (pĕr-sis′tənt, pĕr-zis′tənt), *adj.* (١) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر (٢) سوور بەسەر؛ ووڕکگر *(~ attacks)* (٣) بەردەوام؛ بێ ووچان؛ نەبڕاوە

-**persistently** *(adv.)*.

persnickety (pĕr-snik′ə-ti), *adj.* [Colloq.] = pernickety.

person (pûr′sən), *n.* (١) کەس؛ زەلام؛ مرۆڤ؛ تاکەمیزاد (٢) کابرا *(offences against the ~)* (٣) لەش (٤) خو *(the first ~ : I, we ; the second ~ : you; the third ~ : he, she, it)* (٥) کەس (ڕێزمان)

in person, ڕووبەڕوو؛ خۆ؛ خۆ بە خۆ

persona (pĕr-sō′nə), *n.* (١) کەس؛ مرۆڤ؛ زەلام (٢) *(pl.)* کەسانی چیرۆک یا شانۆنامە

personable (pûr′sən-ə-bl), *adj.* شۆخ؛ خوێن؛ قۆز؛ ڕێک‌وپێک؛ خوو ڕەوشت خوان

personage (pûr′sən-ĭj), *n.* (١) کەسێکی ناودار (٢) کەس؛ مرۆڤ؛ زەلام (٣) کەسێکی ناو چیرۆک، شانۆنامە یا ڕۆژنامە (٤) ڕووخسار

persona grata (pĕr-sō′nə grä′tə, grā′tə), [L.], کەسێکی پەسەندکراو؛ بەتایبەتی دیپلۆماسی

personal (pûr′sən-əl), *adj.* (١) خوێی؛ تایبەتی بە کەسێک؛ کەسی؛ تایبەتی؛ هی خو *(a ~ opinion)* (٢) کەسی؛ خۆکردوو *(a ~ interview)* (٣) ناسەتی بە لەش و ڕووخساری خو *(~ hygiene)* (٤) ا. دێڕی یا دەربارەی کەسێکی تایبەتی ب. حەزکەر لە باسکردنی کاروباری تایبەتی کەسێک (بەشێوەیەکی ناشرینانە): *(He always becomes ~ in an argument.)*

(a ~ God) (٥) کەسی؛ لە مرۆڤ چوو؛ مرۆڤ ئاسایی؛

(٦) کەسی (ڕێزمان) (٧) تایبەتی بە موڵک یا شتومەکی خۆ.

n. (١) دەنگوباسێکی کەسی (لە ڕۆژنامەیەکدا). (٢) باڵوکراوەیەک دەربارەی کاروبارێکی کەسی (نە ڕۆژنامەیەکدا)

personal effects, شتومەکی خۆ؛ کەل‌وپەلی تایبەتی بە خۆ.

personality (pûr′ə-nal′ə-ti), *n.* (١) کەسێتی (٢) سەرجەم ڕەووشت و تایبەخۆی سرووشتی کەسێک: *(She has ~ .)* (٣) کەسێکی ناسراو: *(a television ~)* (٤) *(pl.)* تێبینی ناشرین یا سووک دەربارەی کەسێک.

personalize (pûr′sə-nə-līz′), *v.t.* (١) تایبەتی کردن بە کەسێک؛ بەسەر خۆدا هێنان؛ ناراستەی خۆ کردن. (٢) لەش بەبەردا کردن؛ وەک مرۆڤ داناان. (٣) ناوی خۆ لەسەر نووسین یا هەڵکەندن؛ *(~d checks, stationery, etc.)*

personally (pûr′sən-əl-i), *adv.* (١) خۆ بە خۆ؛ خۆی؛ *(He took care of the matter ~ .)* (٢) وەک کەسێک؛ خۆی؛ *(Though I dislike him ~ , I like his writings.)* (٣) بە ڕای خۆ؛ لەلایەن خۆوە؛ *(P~ , I'd rather not go.)* (٤) وەک ناراستەی خۆ کرابێت؛ *(She took his remarks ~ .)*

personal pronoun, پاناوی کەسی؛ (I, me, you, we, he, she, it, they)

personal property, شتومەکی خۆ؛ کەل‌وپەلی گواستراوەی خۆ.

persona non grata (pĕr-sōnə non grä′tə, grā′tə), [L.], کەسێکی پەسەند نەکراو؛ کەسێکی ناپەسەند یا نەویستراو (بەتایبەتی دیپلۆماسی‌یەک لە وڵاتی بێگانەدا).

personate (pûr′sən-āt′), *v.t.* (١) خۆنووساندن لە شانۆنامەدا؛ لاسایی کردنەوە (٢) گیان بەبەرداکردنی شت (وێژە)؛ وەک ئادەمیزاد سەیرکردن. (٣) بە درۆ خۆ کردن بە کەسێکی تر (بۆ خەڵەتاندن).

-**personation** *(n.)*; **personator** *(n.)*.

personification (pĕr-son′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) گیان بەبەردا کردنی شت (وێژە)؛ بە ئادەمیزاد دانان (٢) وێنەیەکی گیان بەبەرداکردنی شت لە وێژەدا: *(Flowers danced about the lawn.)* *(The old man was the very ~ of evil.)* (٣) وێنە؛ نموونە:

personify (pĕr-son′ə-fī′), *v.t.* (١) وەک ئادەمیزاد سەیرکردن؛ گیان بەبەرداکردن؛ کردن بە مرۆڤ: *(We ~ a ship by referring to it as "she".)* (٢) دەربڕینی بیرێک بە وێنەی مرۆڤ لە هونەردا. (٣) نموونە بوون؛ نوێنەری ڕێباز یا بیروڕایەک بوون؛ نوێنەری کردن: *(He - ied evil in the eyes of the world.)*

-**personifier** *(n.)*.

personnel (pûr′sə-nel′), *n.* (١) کارگەران؛ فەرمانبەران؛ سەرجەم فەرمانبەرانی دەستگایەک (٢) فەرمانگەی کارگەران؛ بەشی کاروباری فەرمانبەرانی دەستگایەک.

adj. تایبەتی بە بەشی کاروباری فەرمانبەران؛ هی کارگەرانی دەزگایەک

perspective (pĕr-spek′tiv), *n.* (١) جۆرە نیگارکێشانێکە کە بەشەکانی دیمەنەکە لە سرووشتدا چۆنە وەهایش دێتە بەرچاو لەڕووی گەورەو بچووکی و دوورو نزیکی شتەکان لەیەکتری‌یەوە (٢) وێنەیەکی وەها. (٣) دیمەن؛ دیمەنی قوول و بلاو. (٤) پەیوەندی بەشەکانی باسێک لەگەڵ یەکتری؛ بینینی نەم پەیوەندی‌یە بەباشی (٥) لاڕ؛ ڕوو. (٦) ڕا؛ بۆچوون؛ گۆشەی تەماشاکردن و هەڵسەنگاندن: *(He brings a fresh ~ to the debates.)*

perspicacious (pûr´spi-kā´shəs), *adj.* (۱) زیٖ بەدیبکەر؛ باش بۆ چوون؛ هەست‌وبیرتیژ؛ ووردبین؛ پۆشنبین؛ ژیر (۲) چاوتیژ. [Archaic]

perspicacity (pûr´spi-kas´ə-ti), *n.* (۱) زیٖ بەدیبکرن؛ باش بۆ چوون؛ هەست‌وبیرتیژی؛ ووردبینی؛ ژیری (۲) چاوتیژی. [Archaic]

perspiration (pûr´spə-rā´shən), *n.* (۱) تەڕاو دەرچوون؛ ئارەق کردنەوە (۲) تەڕاو؛ ئارەق

-perspiratory *(adj.)*.

perspire (pēr-spīr´), *v.t. & v.i.* تەڕاو دەردان؛ تەڕاو لێ نیشتن؛ ئارەق کردن؛ ئارەق دەردان.

persuadable (pēr-swād´ə-b'l), *adj.* ساز دەبێت؛ پێی دەسەلمێنرێ

persuade (pēr-swād´), *v.t.* (۱) سازکردن؛ قایل کردن؛ ڕازی کردن (۲) پێ سەلماندن.

persuasion (pēr-swā´zhən), *n.* (۱) قایل کردن؛ سازکردن؛ قایلی؛ قایل بوون؛ سازبوون (۲) پێ سەلماندن (۳) (ا) توانای قایل کردن (ب) توانای بێ سەلماندن (٤) بیروباوەڕێکی بەهێز؛ بڕوا. (٥) ئایین؛ ڕێبازی تەوانەی لەسەر هەمان ئاین یا ڕێبازن (٦) دەستە؛ کۆمەڵ؛ تاقە؛ حیزب (۷) [Colloq.] جۆر؛ چەشن؛ توخم.

persuasive (pēr-swā´siv), *adj.* پێ سەلمێنەر؛ سازکەر؛ *(a ~ person, reason, argument, etc.)*

n. [Rare]. شتی قایلکەر یا پێ سەلمێنەر.

-persuasively *(adv.)*; **persuasiveness** *(n.)*.

pert (pûrt), *adj.* (۱) بێ حەیا؛ بێ ئابڕوو؛ چەقاوەسوو؛ ڕوو هەڵماڵراو؛ ڕووقایم *(a ~ answer)* (۲) قیت؛ زیندوو؛ جوست‌وچالاک *(a ~ old lady)* (۳) شیک؛ ڕێک‌وبێک؛ جوان *(a ~ , little hat)*

-pertly *(adv.)*; **pertness** *(n.)*.

pertain (pēr-tān´), *v.i.* (۱) بەشێک بوون لە (۲) شیان؛ لێ وەشانەوە *(the conduct that ~s to a gentleman)* (۳) پەیوەندی بێوە بوون؛ *(evidence ~ing to the accident)*

pertaining to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بارەی

pertinacious (pûr´tə-nā´shəs), *adj.* (۱) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر (ڕێبان. بڕوا بە کەللەڕەقانە شوێنکەوتنی بڕوڕایەک) (۲) بەردەوام؛ نەبڕاوە؛ بەگیر *(a ~ illness)*

pertinacity (pûr´tə-nas´ə-ti), *n.* کۆڵنەدان؛ کەللەڕەقی؛ وازنەهێنان؛ بەردەوامی

pertinence (pûr´t'n-əns), *n.* پەیوەندیدار بوون

pertinency (pûr´t'n-ən-si), *n.* pertinence.

pertinent (pûr´t'n-ənt), *adj.* پەیوەندیدار بوون؛ *(~ facts, information, etc.: a ~ remark)*

perturb (pēr-tûrb´), *v.t.* (۱) شڵەژاندن؛ وروژاندن؛ پەستکردن؛ پەشۆکاندن؛ شەقاندن (۲) شێواندن؛ تێکدان.

perturbation (pûr´tēr-bā´shən), *n.* (۱) (ا) شڵەژان؛ وروژان؛ پەشۆکان؛ شەقان (ب) شێوان؛ تێکدان. (۲) شڵەژاوی؛ پەشۆکاوی؛ تێکچوون؛ پەستی. (۳) گۆڕان و تێکچوونی خولگەی ئەستێرە (بەهۆی کارێک یا هێزێکی تازەوە).

pertussis (pēr-tus´is), *n.* کۆکەڕەشە

peruke (pə-rōōk´), *n.* بارۆکە؛ کڵاوەڵ

perusal (pə-rōō´z'l), *n.* بەوردی خوێندنەوە؛ خوێندنەوەو لێکۆڵینەوە

peruse (pə-rōōz´), *v.t.* (۱) بەوردی لێکۆڵینەوە؛ [Rare] لێ وردبوونەوە (۲) خوێندنەوەو لێکۆڵینەوە بەوردی؛ بەوردی خوێندنەوە. (۳) خوێندنەوە

pervade (pēr-vād´), *v.t.* بە هەموویدا بڵاوبوونەوە؛ هەموگرتنەوە؛ پێدا بڵاوبوونەوە؛ *(A marvellous stillness ~d the city)*

pervasion (pēr-vā´zhən), *n.* بە هەموو شوێنێکدا بڵاوبوونەوە؛ هەموگرتنەوە.

pervasive (pēr-vā´siv), *adj.* بڵاوبووەوە؛ بڵاو؛ هەموو شوێنێکی گرتووەتەوە؛ *(Corruption is ~ throughout the country.)*

-pervasiveness *(n.)*.

perverse (pēr-vûrs´), *adj.* (۱) چەوت؛ بەدخوو؛ بەدڕەووشت؛ گومڕا. (۲) سوور لەسەر هەڵە؛ بەردەوام لەسەر هەڵە؛ سەرسەخت. (۳) ناڵەبار؛ ناپەسەند؛ دژوەستاو (٤) تەنگەجیکڵانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ قیناوی.

perversion (pēr-vûr´zhən, pēr-vûr´shən), *n.* (۱) چەوتی؛ بەدخوویی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی (۲) ناڵەباری؛ ناپەسەندی. (۳) شتێکی چەوت یا ناڵەبار؛ کارێکی ناپەسەند. (٤) جووت بوونێکی ناشایستە؛ سەرسەرێتی.

perversity (pēr-vûr´sə-ti), *n.* (۱) ناپەسەندی؛ ناڵەباری؛ سەرسەختی. (۲) بەدڕەووشتی؛ چەوتی؛ بەدخوویی؛ پیسی. (۳) کارێکی ناپەسەندانە؛ کارێکی خراپ و بەدڕەووشتیانە.

pervert (pēr-vûrt´), *v.t.* (۱) بەدخوکردن؛ بەدڕەووشت کردن؛ لە ڕێی ڕاست لادان؛ فێری خراپە کردن. (۲) بە هەڵە بەکارهێنان؛ بە خراپ بەکارهێنان. (۳) بە هەڵە لێکدانەوە؛ تێکدان (مانا)؛ شێواندن. (٤) پیسکردن؛ نزم کردن؛ لە پلە کەمکردنەوە.

n. سەرسەری؛ کەسێکی چەوت ڕەووشت لەڕووی جووت بوونەوە؛ ڕەووشت پیس؛ چەوتڕۆ (جووت بوون).

perverted (pēr-vûr´tid), *adj.* (۱) چەوت؛ لە ڕێی ڕاست لادەر؛ ناپەسەند. (۲) بە هەڵە لێکدراوە؛ شێوێنراو؛ تێکدراو؛ تێکچوو. (۳) سەرسەری؛ بەدڕەووشت لەڕووی جووت بوونەوە؛ چەوتڕۆ.

pervious (pûr´vi-əs), *adj.* (۱) ڕێی پێدا چوون و پێدا بڵاوبوونەوە دەدات؛ کون دەکرێ (۲) مێشک کراوە؛ کاری تێ دەکرێ (مێشک، هەڵوێست)

pesade (pə-sād´, pə-zād´), *n.* وەستانی ئەسپ لەسەر هەردوو پاشووی و بەرزکردنەوەی دەستی بە هەوادا.

pesky (pes´ki), *adj.* [Colloq.] پەستکەر؛ بێزارکەر؛ هەراسانکەر

peso (pā´sō), *n.* پەیسۆ؛ پارەی مەکسیک و هەندێ وڵاتانی نەمەریکای لاتینی.

pessary (pes´ə-ri), *n.* (۱) شانی زێ؛ دەستووری زێ (۲) شتێکە دەخرێتە زێوە بۆ منداڵ نەبوون یا ڕاگرتنی زێی لەجێ چوو

pessimism (pes´ə-miz'm), *n.* (۱) (ا) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: ئەم جیهانە خراپترین و ناپەسەندترین جیهانە. (ب) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت هێزی خراپەکاری لە هێزی چاکەکاری بەهێزترە. (۲) ڕەشبینی؛ بەدبینی؛ بەرچاوتاریکی

pessimist (pes´ə-mist), *n.* کەسێکی ڕەشبین، بەدبین یا بەرچاوتاریک.

pessimistic (pes´ə-mis´tik), *adj.* ڕەشبین؛ بەدبین؛ بەرچاوتاریک

-pessimistically *(adv.)*.

pest (pest), *n.* (۱) جانەوەری زیانبەخش. (۲) کەسێک یا شتێکی پەستکەر و زیانبەخش و ناپەسەند. (۳) [Rare]. تاعوون؛ دەردی پیس.

pester (pes´tēr), *v.t.* سەرکونکردن؛ سەرکردنەسەر؛ هەراسان کردن؛ بێزارکردن؛ پەستکردن؛ *(She kept ~ing me for money.; Flies ~ed us in the daytime and mosquitoes at night.)*

pesthole (pest´hōl´), *n.* شوێنی پیس و دەرد تێداکەوتنەوە

pesthouse (pest´hous´), *n.* [Archaic]. نەخۆشخانەی دەردی تێپەڕ؛ نەخۆشخانەی درەو دەردی پیسی زوو بڵاوبووەوە (بۆ دابڕینی)

pesticide (pes´tə-sīd´), *n.* دەرمانی جانەوەرکوژ؛ مێرووکوژە

pestiferous (pes-tif´ēr-əs), *adj.* (۱) نەخۆشی هەڵگر؛ نەخۆشی خەردەوە. (۲) دەردەدار؛ درماوی (۳) ڕەووشت پیسکەر؛ پیس؛

زیانبەخش بە کۆمەڵگا؛ بەد؛ ناپەسەند. (٤) [Colloq.]، پەستکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر

pestilence (pes′tə-ləns), *n.* (١) دەردی کاری؛ دەردی پیس؛ تاعوون. (٢) دەردکەوتنەوە. (٣) شتێکی زیانبەخش و پیس و ناپەسەند (بیرۆبا؛ ڕێبان).

pestilent (pes′tə-lənt), *adj.* (١) کوشندە؛ مکوژ. (٢) [Rare] درمی؛ تێپەڕ (دەرد). (ب) درم خەرەوە؛ دەردخەرەوە. (٣) ڕەووشت پیسکەر؛ زیانبەخش بە کۆمەڵگا؛ بەد. (٤) پەستکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر؛ ناپەسەند.

-pestilential *(adj.)*.

pestle (pes′l, pes′t'l), *n.* (١) دەسکی دەسکەوان؛ دەسکی دۆل. (٢) کوتک

v.t. & v.i. هاوین.

pet (pet), *n.* (١) گیانداری ماڵمال کە بۆ خۆشی بەخێوەدەکرێ نەک بۆ سوود (سەگ، پشیلە، باڵندە... هتد)؛ گیانداری خانەکی. (٢) کەسێکی خۆشەویست و نازکێشراو (بەتایبەتی کە بکرێ بە دەسکەلا): *(a teacher's ~)* .

(٣) شتێکی خۆش ویستراو

adj. (١) خانەکی و بو خۆشی بەخێوکراو: *(a ~ duck)* . (٢) خۆشەویست؛ زۆر خۆش ویستراو

(٣) تایبەتی؛ نموونە لەڕووی گالتەوە)؛ ئینجگار

v.t. (١) [Rare] وەک گیانداری خانەکی سەیرکردن. (٢) دەست پێداهێنان؛ یاری پێکردن: *(to ~ a child, horse, dog, etc.)* .

v.i. [Colloq.], دەستبازی کردن؛ باوەش پێداکردن و ماچ و موچ کردن؛ ماچ و موچ کردن

pet (pet), *n.* مڕومڕۆنی؛ ڕووگرژی؛ دەموچاوترشی؛ پێش خواردنەوە

v.i. مڕومڕۆنی کردن؛ ڕووگرژکردن؛ پێش خواردنەوە.

petal (pet′l), *n.* پەڕەی گوڵ.

petaloid (pet′l-oid′), *adj.* لە پەڕەی گوڵ دەچێت

petalous (pet′l-əs), *adj.* پەڕەی گوڵدار؛ پەڕەدار

petard (pi-tärd′), *n.* (١) بۆمبایەکی قوڕچەکی کونە دیوارو دەرگای پێ دەڕووخێنراو دەکرایەوە. (٢) دەمەرقاچان

hoist with one's own petard, بە داوی خۆزە بوون؛ تووشی داوی خۆ بوون و لەناوچوون.

petasos, petasus (pet′ə-səs), *n.* جۆرە تەپلەیەکی قەراغ پانی سەر پانی کونی بۆناوی‌یەکانە.

petcock (pet′kok′), *n. Also* **pet cock,** دەمەوانە؛ تۆپەوانە

petiolate (pet′i-ə-lāt′), *adj.* لاسکدار (ڕووەکناسی: زیندەوەرناسی)

petiole (pet′i-ōl′), *n.* ئەندامی لاسکی‌یی ئێوان قەفەزەی سنگ و سکی هەندێ جانەوەر

petit (pet′i), *adj.* بچووک (دادگەری)؛ ناسەرەکی. (ووشەی دوایی بەینە)

petite (pə-tēt′), *adj.* خنجیلانە؛ ناقرمت؛ بچووک و باریکەلە؛ خنجیلە

petition (pə-tish′ən), *n.* (١) سکاڵانامە. ٢) خواست

v.t. (١) سکاڵانامە پێشکەش کردن. (٢) داواکردن؛ تکاکردن.

v.i. داواکردن

petitioner (pə-tish′ən-ēr), *n.* داواکار؛ خاوەن سکاڵانامە.

petit jury, دەستەی سوێندخۆران (کە لە دوانزە کەس پێکدێت و بڕیار لەسەر داوا دەدات لە دادگادا)

petit larceny, = petty larceny.

petit mal (pə-tē′ mäl′), [Fr.], فێی سووک

petit point, تەقنی بچووک

pet name, نازناو؛ ناوێکە لە خۆشەویستیدا لە کەسێک دەنرێ؛ ناوی خۆشەویستی

petrifaction (pet′rə-fak′shən), *n.* (١) بوون بە بەرد؛ وەک بەرد لێهاتن؛ ڕەق بوون. (٢) زۆر ترسان؛ زارەترەک کردن؛ کاس بوون لە ترسدا؛ واق ووڕمان. (٣) شتێکی وەک بەرد لێهاتوو.

petrification (pet′rə-fi-kā′shən), *n.* = petrifaction.

petrify (pet′rə-fī′), *v.t.* (١) کردن بە بەرد؛ وەک بەرد لێکردن. (٢) ڕەق کردن؛ مراندن. (٣) سڕکردن لە ترسدا؛ زۆر ترساندن؛ زارەترەک کردن؛ ووڕکردن لە ترسدا؛ واق ووڕمان.

v.i. بوون بە بەرد؛ وەک بەرد لێهاتن

petro- (pet′rə), پێشگرێکە بەمانای: بەرد.

petrochemical (pet′rə-kem′i-k'l), *n.* مادەیەکی کیمیایی لە پەترۆل وەرگیراو.

adj. پەترۆکیمیایی

petroglyph (pet′rə-glif′), *n.* نەخشی سەر بەرد (هی زۆر کۆن).

petroglyphy (pi-trog′lə-fi), *n.* هونەری نەخش هەڵکەندن لەسەر بەرد.

petrographer (pi-trog′rə-fēr), *n.* زانای بەرد؛ بەردناس.

petrography (pi-trog′rə-fi), *n.* بەردناسی؛ زانستی نیشانەکردن و پۆل پۆل کردنی بەرد

petrol (pet′rəl), *n.* [British], = gasoline.

petroleum (pə-trō′li-əm), *n.* پەترۆل؛ نەوت؛ نەوت و بەنزین

petrology (pi-trol′ə-ji), *n.* زانستی پێکهاتنی بەردو بنچینەکانی؛ بەردناسی.

-petrologic *(adj.)*; **petrological** *(adj.)*; **petrologist** *(n.)*.

petronel (pet′rə-nəl), *n.* جۆرە تفەنگێکی کۆنە (سەدەی ١٥ تا ١٧).

petrosal (pi-trō′s'l), *adj.* (١) بەردین؛ زۆر ڕەق. (٢) تایبەتی بەو ئێسقانەی لای کاسەی سەرە کە دەوری گوێی ناوەوە دەدات و دەپارێزێ.

petrous (pet′rəs, pē′trəs), *adj.* = petrosal.

petticoat (pet′i-kōt′), *n.* (١) ژێرکراس. (٢) شتێکی وەک ژێرکراس. (٣) [Colloq.]، نافرەت؛ کچ؛ ژن

adj. (١) مێچکانە؛ ژنانە؛ کچانە؛ ناسک. (٢) هی ژنان؛ هی ژن؛ ژن دەیبات بەڕێوە: *(a ~ government)* .

petticoat government, فەرمانڕەوایی ژن.

pettifog (pet′i-fog′, pet′i-fôg′), *v.i.* داواکاری هیچ‌وپووچ گرتنەدەست و بە سەرچەوتانەو بێ ڕێزدانانە کارکردن (پارێزەر).

pettifogger (pet′i-fog′ēr, pet′i-fôg′ēr), *n.* پارێزەرێکی سەرچەوت و بێ ڕێزدانە کە داوای هیچ‌وپووچ دەگرێتە دەست.

-pettifoggery *(n.)*.

pettiness (pet′i-nis), *n.* هیچ‌وپووچی؛ بێ نرخی؛ شتی بچووک

pettish (pet′ish), *adj.* گەورەکردن و گیرۆگرفت دروستکردن؛ زۆر گوێدان بە شتی هیچ‌وپووچ

pettitoes (pet′i-tōz′), *n.pl.* تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیکڵانە؛ ووڕکگر؛ قینباوی.

petty (pet′i), *adj.* (١) پاچەی قاچی بەراز؛ قاچ و قوڵی بەراز بە کوڵاوی. (٢) قاچ و قوڵی منداڵ.

(~ grievances) (١) هیچ‌وپووچ؛ ناگرنگ؛ کەم؛ بچووک:

(٢) مێشک تەسک: *(a ~ outlook)* .

(٣) [Colloq.]، نزم؛ ووڕکگر لە شتی بچووک و هیچ‌وپووچ؛ بەکینە؛ ناپەسەند

(٤) بچووک (فەرمانبەر)؛ پلە نزم؛ ناسەرەکی: *(a ~ official)* .

-pettily *(adv.)*.

petty cash, دەغیلە بچکۆلە: هەندێ پارەی کەمە دەخرێتە لاوە بۆ خەرج کردن لەسەر شتی ناکاوو ناگرنگ.

petty jury, = petit jury.

petty larceny, *Also* **petit larceny,** دزیی بچووک

petty officer, دەستیاری نەفسەر (هێزی دەریایی).

petulance (pech′oo-ləns), *n.* تەنگەجیکڵانەیی؛ بێ ئارامی؛ زوو هەڵچوون؛ تووڕەوتڕۆیی

petulancy (pech′oo-lən-si), *n.* petulance.

petulant (pech′oo-lənt), *adj.* (١) [Obs.]، (ا) ڕووقایم؛ بێ شەرم (ب) بێ حەیا؛ بێ نەزاکەت (٢) تەنگەجیکڵانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ زوو هەڵچوو

petunia (pə-tōōn′yə, pə-tū′ni-ə), *n.* (۱) پاتۆنیا ڕووەکێکە گوڵی ڕەنگاوڕەنگی دەم پانی وەک پەحەتی دەگرێ. (۲) گوڵە پاتۆنیا.

pew (pū), *n.* (۱) (أ) تەختە یا کورسی درێژی پشت داری کڵێسە (ب) ڕیزە تەختە یا کورسی درێژی پشت داری کڵێسە. (۲) لۆجی کڵێسە (بەتایبەتی لە کۆندا).

pewee (pē′wē), *n.* باڵندەیەکی بچووکی مێشخۆرە

pewit (pē′wit, pū′it), *n.* = pewee. (۱) زیقاوڵە باڵندەیەکی قەراغ ئاوە

pewter (pū′tĕr), *n.* (۱) پیوتەر داڕشتەیەکە لە قەڵایی و زەرد یا مس پێکدێت ڕەنگێکی زیوی هەیە (۲) دەفری لەم داڕشتەیە دروستکراو.

peyote, peyoti (pā-ō′ti), *n.* (۱) پایۆت ماددەیەکی سڕکەرە لە تووکی بەنگ. (۲) جۆرە ڕووەکێکی بیابانە نەم جۆرە بەنگەی لێ دەردەهێنرێ.

pfennig (fen′ig), *n.* فێنیگ: باریدەیەکی ئەڵمانییە بڕێکییە لە سەدیەکی " مارک " ێک: فلسی ئەڵمانی.

phaeton (fā′ə-t'n), *n.* (۱) گالیسکەیەکی جوارپێچکەیی دوونەسپیی سەرکراوەیە (۲) جۆرە ئوتومبیلێکی سەرکراوەیە.

-phage (fāj), پاشگرێکە بەمانای بخۆر: فەوتێنەر: لەناوبەر.

phagocyte (fag′ə-sīt′), *n.* خڕۆکەی سپیبە کە بەکتریاو زیندەوەری بچووکی بێگانەی ناو خوێنو ڕیشاڵی لەش قووت دەدات و دەفەوتێنێ.

phagocytosis (fag′ə-si-tō′sis), *n.* قووتدان و فەوتاندنی بەکتریاو زیندەوەری بچووکی بێگانەی ناو خوێنو ڕیشاڵی لەش لەلایەن خڕۆکەی سپیبەوە

-phagous (fə-gəs), پاشگرێکە بەمانای بخۆر.

-phagy (fə-ji), پاشگرێکە بەمانای: خواردن

phalange (fal′ənj, fə-lanj′), *n.* = **phalanx** " ". ئێسقانی پەنجەی دەست و قاچ (پێشی دەووترێ " ").

phalanger (fə-lan′jĕr), *n.* گیاندارێکی ئوستوراڵی بچووکی تووڕەکەداری کڵک درێژی تووک نەرم و درێژە لەناو درەختدا دەژی.

phalanstery (fal′ən-ster′i), *n.* (۱) کۆمەڵگایەکی هاوبەشی هەرەوەزییە. (۲) خانووی کۆمەڵگایەکی وەها.

phalanx (fā′laŋks, fal′əŋks), *n.* (۱) دەستە لەشکر: تابوور. (۲) کۆمەڵێک خەڵکی هاوناماج: کۆمەڵەیەکی ڕێکخراو. (۳) **phalanstery**. (٤) ئێسقانی پەنجەی دەست و قاچ (پێشی دەووترێ " **phalange** ").

phalarope (fal′ə-rōp′), *n.* باڵندەیەکی قەراغ ئاوو ناوئاوی بچووکە

phallic (fal′ik), *adj.* (۱) کێری: هی کێر. (۲) تایبەتی بە کێر پەرستن (کێر وەک نیشانەی زاووزێ): *(~ worship)*.

phallus (fal′əs), *n.* (۱) (أ) کێر (ب) ئەو ڕیشاڵانەی ناوڵەمەیە کە گەورەبوون دەبنە کێر یا قیتکە. (۲) شێوەی کێر (کە دەپەرسترا وەک نیشانەی زاووزێ لە بۆنانی کۆندا). (۳) کێر لەکاتی مندااڵیدا (دەروونناسی).

phantasm (fan′taz'm), *n.* (۱) تارمایی: خیو. (۲) لەیەکجوونێکی ڕووکەشی یا درۆزنە. (۳) شێوەی شتێکی ڕاستەقینە لە مێشکدا.

phantasma (fan-taz′mə), *n.* تارمایی: خیو

phantasmagoria (fan-taz′mə-gôr′i-ə, fan′taz-mə-gō′-ri-ə), *n. Also* **phantasmagory**, (۱) شێوەی سەیر سەیرو هەمیشە گۆڕاوی وەک لە خەوو ورێنەکردندا بینراو. (۲) پیشاندانێکی وێنەو شێوەی سەیرو هەمیشە گۆڕاو: دیمەنێکی هەمیشە گۆڕاو.

phantasmal (fan-taz′m'l), *adj.* هی تارمایی: خیوی: درۆزنە: نادیار: خەیاڵی

phantasy (fan′tə-si, fan′tə-zi), *n.* = **fantasy**.

phantom (fan′təm), *n. Also* **fantom**, (۱) تارمایی: خیو: شەبەنگ. (۲) شتێکە کە هەر لە مێشکدا هەبێ: شتێکە کە لە ڕاستیدا بوونی نەبێت. بەڵام لە مێشکو خەیاڵدا بێت: خەیاڵە درۆزنە.

adj. شەبەنگی: لە تارمایی چوو: *(a ~ ship)*.

Pharaoh (fâr′ō), *n.* (۱) فیرعەون پادشای میسری کۆن (۲) زۆردار: فەرمانڕەوای زاڵم: ستەمکار.

pharaoh ant, مێرووڵەیەکی سووری زۆر بچکۆلەیە

Pharisaic (far′ə-sā′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە " فەریسی " یەکان (دووەم ووشەی دوای نەمە ببینە). (۲) [-p]: دووڕوو: دووزمان: بە سەرزاری پاکو بەناینو دڵسۆز: بەڵام لە ژێرەوەیش ساختەچی.

-pharisaical *(adj.)*; **pharisaically** *(adv.)*.

Pharisaism (far′ə-sā-iz'm), *n.* (۱) بیروباوەڕو کرداری " فەریسی " یەکان (ووشەی داهاتوو ببینە). (۲) [-p]: دووڕوویی: دووزمانی: بە سەرزاری پاکی و بەناینی و دڵسۆزی و لە ژێرەوەیش ساختەچێتی

Pharisee (far′ə-sē′), *n.* (۱) ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی جوولەکەی کۆن بوو بە کوێرانەو تووندو تیژی فەرمانی مووسایی و ئاینیی‌یان لێکدەدایەوە. (۲) [-p]: کەسێکی بە سەرزاری پاکو بەناینو دڵسۆز: بەڵام لە ژێرەوە سەرچەوت و ساختەچی: دڕوڕوو: دووزمان.

pharmaceutic (fär′mə-sōō′tik, fär′mə-sū′tik), *adj.* = **pharmaceutical**.

pharmaceutical (fär′mə-sōō′ti-k'l, fär′mə-sū′ti-k'l), *adj.* (۱) هی دەرمانگەری و دەرمانگەراز: هی دەرمانسازی. (۲) هی دەرمان. *n.* دەرمانی گیراوە: دەرمان.

pharmaceutics (fär′mə-sōō′tiks, fär′mə-sū′tiks), ***n.pl.*** زانستی دەرمانگەری: دەرمانسازی.

pharmaceutist (fär′mə-sōō′tist, fär′mə-sū′tist), *n.* = **pharmacist**.

pharmacist (fär′mə-sist), *n.* دەرمانگەر: دەرمانساز: دەرمانفرۆش.

pharmacological (fär′mə-kə-loj′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە زانستی دەرمان

pharmacologist (fär′mə-kol′ə-jist), *n.* دەرمانناس: زانای دەرمانو پێکهاتنو گرتنەوەو کارکردنی.

pharmacology (fär′mə-kol′ə-ji), *n.* زانستی دەرمان: زانستی دەرمانو پێکهاتنو گرتنەوەو کارکردنی: دەرمانگەری.

pharmacopoeia (fär′mə-kə-pē′ə), *n.* (۱) کتێبی لیستە دەرمانو چۆنیەتی بەکارهێنانیان: پەرتووکی دەرمانسازی. (۲) کۆمەڵە دەرمان

pharmacy (fär′mə-si), *n.* (۱) دەرمانگەری: دەرمانسازی: پیشەی دەرمانگەری: زانیاری دەرمانگەری. (۲) دەرمانخانە.

pharyngal (fə-riŋ′g'l), *adj.* = **pharyngeal**.

pharyngeal (fə-rin′ji-əl, far′in-jē′əl), *adj.* تایبەتی بە قوڕگ: گەرووی

pharyngitis (far′in-ji′tis), *n.* هەوکردنی قوڕگ: قوڕگ نێشە: ئاوسانی گەرو.

pharygo- (fə-riŋ′gō, fə-riŋ′gə), پێشگرێکە بەمانای: قوڕگ: گەرو.

pharyngology (far′iŋ-gol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی قوڕگ: زانستی قوڕگو نەخۆشی‌یەکانی.

pharyngoscope (fə-riŋ′gə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانین یا پشکنینی قوڕگ (پزیشکەوانی).

pharyngotomy (far′iŋ-got′ə-mi), *n.* نەشتەرگەری قوڕگ.

pharynx (far′iŋks), *n.* قوڕگ: گەرو: بینەقاقا.

phase (fāz), *n.* (۱) شێوەیەک لە شێوەکانی مانگ یا نەستێرەی گەرۆک. (۲) باری گۆڕین: بار: دۆخ: پلە: قۆناغ: *(a youthful ~ ; a ~ of history)*. (۳) ڕوو: بار: لا: بەش: *(This is but one ~ of the subject.)*. (٤) شێوە (کیمیا). (٥) یەکێک لە دۆخ یا بارەکانی گۆڕینی زیندەوەر.

v.t. بە پلەپلەکردن یا هێنانە پێشەوە: بە قۆناغ قۆناغ کردن یا بەجێهێنان

phase in, بە پلەپلەکردن: بە قۆناغ قۆناغ جێبەجێکردن یا پێشکەشکردن.

phase out, وورده وورده دوایی پێ هێنان: بەرەبەرە کۆتایی پێ هێنان.

-phasia (fā′zhə, fā′zhi-ə), پاشگرێکە بەمانای ئاتەواوی یا کەموکووڕی قسەکردن
Ph.D., = Philosophiae Doctor - Doctor or Philosophy.
pheasant (fez′nt), *n.* قڕقاول؛ باڵندەیەکی جوانی ڕەنگاوڕەنگی کلك درێژە نەوەشەی کەمەشێرێکی گەورە دەبێ.
phelloderm (fel′ə-dûrm′), *n.* چینە شانەی سەوزی نەرمی دیوی ناوەوەی تۆپکلەدارە
phellogen (fel′ə-jən), *n.* ئەو شانە یا پرستاڵانەن کە دیوی ناوەوەی تۆپکلە داریان لێ دروست دەبێ.
phen-, پێشگرێکە بەمانای: لە بەنزین دروستکراو؛ بەنزینی
phenix (fē′niks), *n.* = phoenix.
pheno- (fē′nō, fen′ə), = phen-.
phenol (fē′nôl, fē′nol, fē′nōl), *n.* فینۆل؛ ترشی کاربۆلیك؛ ئەسفەنیك
phenolic (fi-nol′ik, fi-nō′lik), *adj.* فینۆلی؛ ئەسفەنیکی.
phenology (fi-nol′ə-ji), *n.* فینۆلۆجیا زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی نێوان ئاو وهەواو گۆڕینی وەرزەکانو دیاردەی زیندەوەری وەك گول کردنو ڕاوەزێو کۆچ کردنی باڵندەو زیندەوەری تر.
-phenological *(adj.).*
phenomena (fi-nom′ə-nə), *n. plural of* phenomenon.
phenomenal (fi-nom′ə-n'l), *adj.* (١) تایبەتی بە دیاردە؛ دیاردەیی (٢) سەرنەکا؛ فێجگار زۆر؛ زۆر؛ نائاسایی و چاوەڕوان نەکراو. *(Her recovery from the car accident was ~ .)*
(٣) لەڕێی یەکێك لە هەستەکانەوە پێ زانراو.
phenomenalism (fi-nom′ə-n'l-iz′m), *n.* بیروڕایەکی فەلسەفەیە دەڵێت کە تەنها دیاردە دەزانرێتو لە دیاردەش بەوڵاوە هیچ شتێك ڕاستیتی نییەو نایشزانرێ.
-phenomenalistic *(adj.).*
phenomenology (fi-nom′ə-nol′ə-ji), *n.* (١) دیاردەناسی؛ زانستی دیاردە (٢) زانستی نیشانە هەڵدانو پۆل پۆل کردنی دیاردە بەپێ لێکدانەوەی
-phenomenological *(adj.)*; phenomenologist *(n.)*.
phenomenon (fi-nom′ə-non′), *n.* (١) پووداوێکی سەرووشتی؛ دیاردە؛ شتێك یا پووداوێکی دیارو لەبوو. *(An eclipse is a ~ of astronomy.)*
(٢) پووداوێکی سەیر؛ ڕووخسار؛ پووکەشی شتێك نەك ڕاستییەکەی
(٣) پووداوێکی سەرنەکا؛ شتێکی نائاسا.
(٤) [Colloq.] کەسێکی بنیەمت؛ کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ یەکێکی هەڵکەوتوو
phenotype (fē′nə-tīp′), *n.* (١) تایبەتمەندی دیاری توخمێك لە گیانەوەر کە لە بەرووبەرەوە پەیدابوونی نەك لە بنەچەوە بۆی مابێتەوە (٢) هەمور نەندامانی توخمێکی وەها
phew (fū, fyoo), *interj.* فیو! دەنگێکە سەرسامی، وەرسی یا ناسوودەیی دەربڕێت
phial (fī′əl), *n.* شووشەی بچووك؛ بوتڵی بچووك
philander (fi-lan′dĕr), *n.* [Rare]. = philanderer.
v.i. داوێن پیسی کردن؛ دڵداری و داوێن پیسی کردن بە لاسەرلایی.
philanderer (fi-lan′dĕr-ĕr), *n.* پیاوی داوێن پیس؛ سەرسەری؛ دڵداری لاسەرلایی؛ بیاوێکە کە هەر خەریکی داوێن پیسی و دڵداری بێباکانەیە.
philanthropic (fil′ən-throp′ik), *adj.* هی خێرەومەندی؛ خێرخوازی؛ خێری؛ دەستگیرۆیی *(a ~ organization)*
-philanthropical *(adj.).*
philanthropist (fi-lan′thrə-pist), *n.* خێرەومەند؛ بەخشندە؛ چاکەکەر؛ مرۆڤ دۆست
philanthropy (fi-lan′thrə-pi), *n.* (١) خێرەومەندی؛ خێرخوازی؛ چاکەکردن بۆ ئادەمیزاد؛ مرۆڤ دۆستی

(٢) پرۆژەی چاکە یا خێرەومەندی؛ کاری خێرخوازانە
philately (fi-lāt′l-i), *n.* پوول پۆستە کۆکردنەوەو لێکۆڵینەوەیان.
-phile (fil, fil), پاشگرێکە بەمانای: خۆشویستن؛ بەدڵ بوون؛ ویستن.
philharmonic (fil ēr-mon′ik), *adj.* (١) مۆسیقاخواز؛ حەز لە مۆسیقا کەر. (٢) تایبەتی بە کۆمەڵێکی مۆسیقاخواز یا ئۆرکێسترا.
n. (١) [P-] ، کۆمەڵەی مۆسیقاخواز؛ کۆمەڵەی سەرپەرشتیکەری ئۆرکێسترا (٢) [P-]، [Colloq.] ئۆرکێسترا؛ ئاهەنگی مۆسیقا.
philhellene (fil-hel′ēn), *n.* کەسێکی سەر بە یۆنان و گەلەکەی؛ یۆنان خواز.
philhellenic (fil ĥe-len′ik, fil ĥe-lē′nik), *adj.* یۆنان خواز؛ سەر بە یۆنانو گەلەکەی.
philhellenism (fil-hel′ən-iz′m), *n.* سەر بە یۆنانی؛ یۆنانچێتی؛ لایەنگری کردنی یۆنانو گەلەکەی؛ یۆنان خوازێتی.
-philhellenist *(n.).*
-philia (fil′i-ə), پاشگرێکە بەمانای: (أ) مەیلی بۆ هەیە: *(hemophilia)*
(ب) زۆر حەزلێکردن؛ بەشێوەیەکی نائاسایی ویستن: *(necrophilia)*
Philistine (fə-lis′tin, fil′əs-tēn′, fil′əs-tīn′), *n.* (١) فەلەستێن (کۆن). (٢) کەسێکی نەزانی پارەپەرستی مێشك تەسکی گوێ بە کلتوورو جوانیو هونەر نەدەر
adj. (١) تایبەتی بە فەلەستینی کۆن. (٢) پارەپەرست و کۆنەپەرست و هیچ نەزانو مێشك تەسك و گوێ بە کلتوورو جوانیو هونەر نەدەر.
Philistinism (fə-lis′tin-iz′m, fil′əs-tin-iz′m), *n.* هیچ نەزانی و مێشك تەسکی و پارەپەرستی و کۆنەپەرستی و گوێ نەدان بە کلتوورو جوانیو هونەر.
philo- (fil′ō, fil′ə), پێشگرێکە بەمانای: حەزلێکردن؛ دل پێوەبوون؛ ویستن؛ مەیل بۆ هەبوون (بۆ لێکۆڵینەوە): *(philosophy, philology)*
philogyny (fi-loj′ə-ni), *n.* ئافرەت خۆشویستن؛ ئافرەت پەرستی؛ ژن خۆشویستن.
philologer (fi-lol′ə-jĕr), *n.* = philologist.
philologian (fil′ə-lō′ji-ən, fil′ə-lō′jən), *n.* = philologist.
philological (fil′ə-loj′i-k'l), *adj.* فیلۆلۆجی؛ تایبەت بە زمانەوانی.
philologist (fi-lol′ə-jist), *n.* زمانەوان؛ زانای زمان.
philology (fi-lol′ə-ji), *n.* (١) حەزکردن لە خوێندنو وێژە. (٢) لێکۆڵینەوەی وێژەی کۆن یا کلاسیکی. (٣) فیلۆلۆجی؛ زمانەوانی.
philomel (fil′ə-mel′), *n.* [Poetic]. بولبول.
philoprogenetive (fil′ə-prō-jen′ə-tiv), *adj.* (١) منداڵی زۆر بووە؛ منداڵی زۆر هەیە. (٢) منداڵی خۆ خۆشویست؛ منداڵی خۆ پەرست (٣) تایبەتی بەم خۆشەویستییە
philosopher (fi-los′ə-fĕr), *n.* (١) فەیلەسوف. (٢) کەسێکە کە خۆشی و ناخۆشی کاری تێ ناکات؛ کەسێکە کە هات و نەهات بە ژیری و هێمنی وەردەگرێ. (٣) alchemist .[Obs.]
philosophers' (or philosopher's) stone, بەردی فەیلەسوفان؛ بەردی بێ مەرگی
philosophic (fil′ə-sof′ik), *adj.* (١) فەلسەفی؛ تایبەت بە فەلسەفە. (٢) ژیر؛ هێمن؛ بەجەرگو خۆڕاگر لە نەهاتیدا.
philosophical (fil′ə-sof′i-k'l), *adj.* = philosophic.
philosophize (fi-los′ə-fīz′), *v.i.* فەلسەفەکردن؛ وەك فەیلەسوف بیرکردنەوەو قسەکردن.
philosophy (fi-los′ə-fi), *n.* (١) حەزکردن لە ژیری و زانێ یا زانست. (٢) فەلسەفە؛ لێکۆڵینەوەی بنچینەکانی ڕاستی و بیرکردنەوەو ژیان و ڕەوشت و یاساکانی ژیان و جیهان و زانیاری (٣) بنچینەو یاساکانی بەشێك لە بەشەکانی زانیاری یا ژیان: *(the ~ of education; the ~ of a culture)*
(٤) هەمور بەشەکانی زانیاری زانکۆ جگە لە پزیشکەوانی و یاساناسی و ئاین

(Doctor of ~)

(٥) ڕا؛ تیۆری؛ بیروباوەڕی بنچینەیی.
(٦) لێکۆڵینەوەی ڕەوشت‌و ڕەفتاری مرۆڤ.
(٧) ژیری؛ هێمنی.

philter, philtre (fil′tĕr), *n.* (١) خواردنەوە یا نوشتەی دڵداری؛ خواردنەوەیەك یا نوشتەیەكە گوایە وا لە مرۆڤ دەكات بكەوێتە دڵداریيەوە. (٢) خواردنەوەیەكی ئەفسوونەیی.

philter, philtre *v.t.* نوشتەلێكردن؛ خواردنەوەی ئەفسوونی دڵدارێتی خستنە دڵەوە.

phiz (fiz), *n.* [Slang], ڕووخسار؛ دەموچاو.

phlebitis (fli-bī′tis), *n.* هەوكردنی خوێنهێنەر؛ ئاوسانی دەماری خوێن

phlebo- (flēb′ō, flēb′ə), *Also* **phleb-**, پێشگرێكە بەمانای: خوێنهێنەر؛ دەزوولەی خوێن؛ دەماری خوێن.

phlebosclerosis (fleb´ō-skli-rō′sis), *n.* ڕەق بوونی دیواری دەماری خوێن

phlebotomy (fli-bot′ə-mi), *n.* دەماری خوێن هەڵدڕین‌و خوێن بەردان بۆ چارەكردنی نەخۆشی.

phlegm (flem), *n.* (١) بەڵغەم. (٢) یەكێكە لەو چوار شلەیەی لەشی لێ پێكدێت‌و لە كۆندا وا بڕوابوو كە دەبێتە هۆی سستی‌و تەمەڵی. (٣) (ا) سستی؛ تەمەڵی؛ بێ باكی؛ بێ تاقەتی. (ب) هێمنی؛ لەسەرخۆیی.

phlegmatic (fleg-mat′ik), *adj.* (١) خاو؛ سست؛ تەمەڵ. (٢) لەسەرخۆ؛ هێمن؛ نەبزۆك؛ هیچ كارتێنەكەر.

phlegmy (flem′i), *adj.* (١) بەڵغەمی؛ بەڵغەماوی؛ بەبەڵغەم. (٢) [Rare]، **phlegmatic**.

phloem (flō′em), *n.* تۆنكی نەرمی لاسك یا قەدی ڕووەك (كە خواردەمەنی لێوە دێت‌و دەچێ).

phlogistic (flō-jis′tik), *adj.* (١) تایبەت بە بنچینەی ئاگرو سووتان. (٢) [Obs.]، گڕاوی؛ گرگرتوو؛ داگیرساو.

phlogiston (flō-jis′ton, flō-jis′tən), *n.* (٣) هی هەوكردن؛ هی ئاوسان یا داگیرسان (پزیشكەوانی).
بنچینەی ئاگر؛ ماددەیەكە لە كۆندا وا دەزانرا كە دەبێتە هۆی ئاگر داگیرسان‌و لە ئاگریش دەبێتەوە

phobia (fō′bi-ə), *n.* ترسێكی نێجگار زۆری بەردەوامی نابەجێ لە شتێك یا بارێك؛ زراوچوون؛ تۆقین.

-phobia (fō′bi-ə), پاشگرێكە بەمانای: ترس؛ ترسی زۆرو نابەجێ؛ زراوچوون؛ تۆقین؛ قین. *(claustrophobia)*

phobic (fō′bik, fob′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ترسی نێجگار زۆرو نابەجێ. (٢) لە شتی لێ ترساو ڕاكردوو.

Phoebe (fē′bi), *n.* (١) بانوخوای مانگ (ئەفسانەی یۆنانی) (٢) [Poetic]، مانگ.

phoebe (fē′bi), *n.* جۆرە باڵندەیەكی مێشخۆرە.

Phoebus (fē′bəs), *n.* (١) خودای خۆر (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [Poetic]، خۆر.

Phoenician (fi-nish′ən, fə-nē′shən), *adj.* فینیقی ،گەل، زمان، كلتوور).
n. (١) فینیقی؛ كەسێكی فینیقی. (٢) زمانی فینیقی.

Phoenix (fē′niks), *n.* (١) قەقنەس؛ باڵندەیەكی ئەفسانەییە پاش ئەوەی پێنج سەد سال ژیاوە خۆی سووتاندووەو لە خۆڵەمێشەكەیەوە زیندوو بووەتەوە بە گەنجی‌و جوانی تا سەرلەنوێ بژێتەوە (ئەفسانەی میسری)؛ نیشانەی نەمری (٢) كەسێكی زۆر جوان یا بلیمەت؛ كەسێكی بێ هاوتا؛ نموونەی لێهاتوویی یا جوانی. (٣) [P-]، ناوی كۆنەستێرەیەكە.

phon- (fōn), = phono-.

phonate (fō′nāt), *v.i.* بیژان؛ ووتن.

phone (fōn), *n.* دانە دەنگی ئاخاوتن؛ دەنگێك (دەنگناسی)؛ یەك دانە دەنگ.

phone (fōn), *n., v.t. & v.i.* [Colloq.], = **telephone**.

-phone (fōn), پاشگرێكە بەمانای: دەنگ؛ تایبەتی بە دەنگ: *(saxophone)*

phoneme (fō′nēm), *n.* فۆنیم: بچووكترین دەنگی زمانە كە مانای ووشەیەك لە ووشەیەكی تر جیادەكاتەوە: (تیپی " m " لە " meat " دا وە " h " لە " beat " دا هەریەكەیان فۆنیمێكن).

phonemic (fō-nē′mik), *adj.* (١) فۆنیمی؛ تایبەتی بە فۆنیم (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) تایبەتی بە فۆنیمناسی.

phonemics (fō-nē′miks), *n.pl.* فۆنیمناسی (زمانەوانی) (ووشەی پێشووتر ببینە)؛ زانستی فۆنیم.

phonetic (fə-net′ik, fō-net′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە دەنگی زمان (دەنگناسی)؛ دەنگی؛ هی شێوەی دەنگ یا تیپ. (٢) هی دەنگناسی. (٣) لەگەڵ دەنگی ووشە یا بیژانیدا گونجاو: *(~ spelling)* .

phonetically (fə-net′i-k'l-i, fō-net′ik-li), *adv.* بەپێی دەنگزانی؛ بەگوێرەی پەیرەوی زانستی دەنگ؛ بە جۆرێك كە دەنگی زمان بنوێنێ یا دەربڕێ.

phonetician (fō´nə-tish′ən), *n.* دەنگزان؛ زانای دەنگ.

phoneticist (fə-net′ə-sist, fō-net′ə-sist), *n.* = phonetician.

phonetics (fə-net′iks, fō-net′iks), *n.pl.* دەنگزانی؛ زانستی دەنگ (زمانەوانی).

phoney (fō′ni), *adj. & n.* [Slang], = phony.

phonic (fon′ik, fō′nik), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگزانی. (٢) [Rare]، بیژراو؛ ووترا‌و بە دەنگی بەرز.

phonics (fon′iks, fō′niks), *n.pl.* (١) زانستی دەنگ‌و دەنگ بیستن. (٢) [Rare]، **phonetics**
(٣) فێركردنی خوێندنەوەی زمان لەڕێی بەكارهێنانی دەنگزانیيەوە.

phono- (fō′nō, fō′nə), *Also* **phon-**, پێشگرێكە بەمانای: دەنگ: *(phonology)*

phonogram (fō′nə-gram´), *n.* فۆنۆگرام: نیشانەیەكە كە لەباتی ووشەیەك، پرگەیەك، یا دەنگێك بەكاردەهێنرێ (دەنگزانی، كورتەنووسی)

phonograph (fō′nə-graf´, fō′nə-gräf´), *n.* فۆنۆگراف؛ سنووقی قەوان لێدان؛ سنووقی گۆرانی.

-phonographic *(adj.)*; **phonographically** *(adv.)*.

phonography (fō-nog′rə-fi), *n.* (١) نووسینی ووشە بەگوێرەی دەنگەكەی؛ بەكارهێنانی نیشانەكانی دەنگزانی بۆ نووسینی ووشە. (٢) كورتەنووسی بەپێی نیشانەكانی دەنگزانی. (٣) بەكارهێنانی سنووقی قەوان لێدان بۆ دەنگ پەیداكردن.

phonological (fō´nə-loj′i-k'l), *adj.* *Also* **phonologic**, هی دەنگزانی.

phonologist (fō-nol′ə-jist), *n.* = phonetician.

phonology (fō-nol′ə-ji), *n.* (١) (ا) **phonetics** . (ب) **phonemics** . (٢) لێكۆڵینەوەی گۆڕینی دەنگی زمانێك.

phonometer (fō-nom′ə-tĕr), *n.* پێوەری تووندوتیژی‌و لەرەی دەنگ.

phonoreception (fō´nə-ri-sep′shən), *n.* گوێ لە دەنگ‌و شەپۆل دەنگ بوون.

phonotype (fō′nə-tīp´ *n.* (١) نیشانەی دەنگ لە چاپكردندا (دەنگزانی). (٢) پەرتووكێكی چاپكراوە بە نیشانەكانی دەنگزانی لەباتی تیپی ئاسایی.

phonotypy (fō′nə-tī´pi), *n.* بەكارهێنانی نیشانەكانی دەنگزانی لەباتی تیپی ئاسایی لە چاپەمەنیدا.

phony (fō′ni), *adj.* *Also* **phoney**, [Slang], ساختە؛ درۆزنە؛ ڕووكەش.
n. (١) شتێكی درۆزنە یا ساختە.

(۲) کەسێکی درۆزن، ساختەچی؛ پرووالەتباز؛ بە درۆ خۆنوێنەر
-phonily *(adv.)*; **phoniness** *(n.)*.
-phony (fō′ni, fə-ni), پاشگرێکە بەمانای دەنگ؛ دەنگی تایبەتی: *(cacophony)*
-phore (fôr, fōr), پاشگرێکە بەمانای هەڵگر *(semaphore)*.
phosgene (fos′jēn), *n.* گازێکی بێ ڕەنگی بۆن پیسە وەک گازی ژەهراوی بەکاردەهێنرێ و شووشەو خوم و جەوی و شتی پلاستیکی لێ دروست دەکرێ (پێشی دەوترێ " carbonyl chloride ").
phosphatase (fos′fə-tās′), *n.* فۆسفاتاز چەند جۆرە ئەنزیمێکە لە شانەکان و شلەکانی لەشدا هەن.
phosphate (fos′fāt), *n.* (۱) فۆسفات، کیمیا؛ (۲) جۆرە پەیزێکی فۆسفاتاوییە (۳) خواردنەوەیەکی کەف‌وکوڵاوییە لە ئاوی گازاوی و شیلەو چەند دڵۆپێک ترشی فۆسفۆرێک دروست دەکرێ.
phosphatic (fos-fat′ik), *adj.* فۆسفاتاوی؛ فۆسفاتی
phosphatize (fos′fə-tīz′), *v.t.* (۱) کردن بە فۆسفات؛ گۆڕین بۆ فۆسفات (۲) فۆسفاتاوی کردن؛ فۆسفات لێدان.
phospho- (fos′fō, fos′fə), *Also* phosph-, پێشگرێکە بەمانای فۆسفۆر
phosphor (fos′fĕr), *n.* (۱) [Poetic] ئەستێرەی بەیان؛ ئاهێ؛ کاروان کوژە؛ قینۆس. (۲) phosphorus [Archaic & Poetic] (۳) ماددەیەکە پرووناکی دەداتەوە کە تیشکی ئەتۆمی دەخرێتە سەر (فیزیا).
phosphorate (fos′fə-rāt′), *v.t.* فۆسفۆر لێدان یا تێکەڵکردن؛ فۆسفۆراوی کردن
phosphoresce (fos′fə-res′), *v.i.* شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ پرووناکی دانەوە
phosphorescence (fos′fə-res′ĕns), *n.* (۱) درەوشانەوەی فۆسفۆری؛ درەوشانەوە بەبێ گەرما لێبوونەوە (وەک پرووناکی دانەوەی فۆسفۆر). (۲) ئەم جۆرە پرووناکییە یا درەوشانەوەیە.
phosphorescent (fos′fə-res′ĕnt), *adj.* درەوشاوەی فۆسفۆری؛ درەوشاوە
phosphoric (fos-fôr′ik, fos-for′ik, fos-fō′rik), *adj.* فۆسفۆری
phosphoric acid, ترشی فۆسفۆریک (کیمیا)
phosphorism (fos′fə-riz′m), *n.* ژەهراوی بوون بە فۆسفۆر؛ ژەهری فۆسفۆر لێدران
phosphorous (fos′fĕr-əs, fos-fôr′əs, fos-fō′rəs), *adj.* فۆسفۆری (کیمیا)
phosphorus (fos′fĕr-əs), *n.* فۆسفۆر (کیمیا)
phot (fot, fōt), *n.* پێوانەیەکی پرووناکییە
photic (fō′tik), *adj.* (۱) هی پرووناکی (۲) تایبەتی بە کارتێکردنی پرووناکی بۆ سەر زیندەوەر.
photics (fō′tiks), *n.pl.* زانستی پرووناکی؛ پرووناکیزانی
photo (fō′tō), *n.* [Colloq.], photograph.
photo- (fō′tō, fō′tə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) بەهۆی پرووناکییەوە دروستکراو؛ هی پرووناکی *(photograph)*؛ (۲) فۆتۆگرافی؛ وێنەیی؛ هی وێنەکاری
photobiotic (fō′tō-bi-ot′ik), *adj.* بە پرووناکی دەژی؛ ژیانی لەسەر پرووناکی بەندە.
photochemical (fō′tə-kem′ə-kl), *adj.* تایبەتی بە کاری کیمیایی پرووناکی
photochemistry (fō′tō-kem′is-tri), *n.* کیمیای پرووناکی لقێکە لە کیمیا لە کارێگەری کیمیای پرووناکی و تیشکدەرەوەی تر دەکۆڵێتەوە (وەک لە وێنەکاریدا).
photocopy (fō′tō-kə′pi), *n.* وێنەی دەقاودەق شتی نووسراو یا چاپکراو؛ وێنەی فۆتۆگرافی شتی نووسراو *(the ~ of a letter)*.
v.t. وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی وەرگرتن: *(to ~ a document, letter, etc.)*
photodrama (fō′tə-drä′mə, fō′tə-dram′ə), *n.* = photoplay.
photoduplicate (fō′tə-dōō′plə-kit, fō′tə-dū′plə-kit), *v.t.* = photocopy.
photodynamics (fō′tō-dī-nam′iks), *n.pl.* (۱) کاریگەری پرووناکی بۆ سەر زیندەوەر. (۲) زانستی ئەم کاریگەرییە.
photo finish, پێشبڕکێیەکە ئەنجامەکەی ئەوەندە لەیەکەوە نزیکە بە وێنەی فۆتۆگرافی نەبێ نازانرێ کێ بردوویەتی‌یەوە.
photogenic (fō′tə-jen′ik), *adj.* (۱) لە پرووناکییەوە پەیدابووە. (۲) لە وێنەدا جوان دەردەچێ (مرۆڤ)؛ وێنەی لێ دێت. (۳) شەوقدەرەوە؛ پرووناکی دەرەوە.
photograph (fō′tə-graf′, fō′tə-gräf′), *n.* وێنە؛ فۆتۆگراف.
v.t. وێنەگرتن: *(to ~ a person, scene, etc.)*.
v.i. (۱) وێنەگری کردن. (۲) وێنەگیران (بەتایبەتی جوان دەرچوون لە وێنەدا): *(She ~s well.)*
photographer (fə-tog′rə-fĕr), *n.* وێنەگر (بە پیشە).
photographic (fō′tə-graf′ik), *adj.* (۱) وێنەیی؛ فۆتۆگرافی. (۲) لە وێنەگرتندا بەکارهێنراو: *(a ~ lens)*.
(۳) لە وێنە دەچێ (لە تەواوی و دەربڕینی دەقاودەقی هەموو شتدا).
(٤) شتی بە باشی و تەواوی و وردی لەبیرە: *(He has a ~ memory.)*
photographically *(adv.)*.
photography (fə-tog′rə-fi), *n.* وێنەگری؛ وێنەکاری.
photokinesis (fō′tō-ki-nē′sis, fō′tō-kī-nē′sis), *n.* جوولە یا بزوانی لە پرووناکییەوە پەیدابوو (فەسلەجە).
photokinetic *(adj.)*.
photolysis (fō-tol′ə-sis), *n.* شێبوونەوەی کیمیایی بەهۆی پرووناکییەوە.
photomap (fō′tə-map′), *n.* نەخشەی پێکهاتوو لە وێنەی لە هەواوە گیراو.
photometer (fō-tom′ə-tĕr), *n.* پرووناکی پێوەر: ئامێرێکە تووندو تێژی پرووناکی دەپێوێ.
photometric (fō′tə-met′rik), *adj.* هی پرووناکی پێوەرو پرووناکی پێوان.
photometry (fō-tom′ə-tri), *n.* (۱) پرووناکی پێوان لەپرووی تووندوتێژییەوە. (۲) ئەو بەشەی زانیاری پرووناکی و بینینە کە لە پێوانی تووندوتێژی پرووناکی دەکۆڵێتەوە.
photomicrograph (fō′tə-mī′krə-graf′, fō′tə-mī′krə-gräf′), *n.* (۱) وێنەی بە گەردبین وەرگیراو. (۲) وێنەیەکی زۆر بچووک.
photomicrographic *(adj.)*; **photomicrography** *(n.)*.
photomural (fō′tə-myoor′əl), *n.* وێنەیەکی گەورەکراوە دەنووسێنرێ بە دیوارێکەوە بۆ جوانی.
photon (fō′ton), *n.* فۆتۆن: ئەندازەی ووزەی پرووناکی.
photophilous (fō-tof′ə-ləs), *adj.* حەزکەر لە پرووناکی (رووەک)؛ لە پرووناکیدا باش گەورەبوو: *(~ plants)*.
photophobia (fō′tə-fō′bi-ə), *n.* ترسی نێجگار زۆرو نابەجێ لە پرووناکی.
photophobic (fō′tə-fob′ik), *adj.* لە پرووناکی زۆر ترساو.
photoplay (fō′tə-plā′), *n.* شانۆنامەی وێنەیی یا سینەمایی.
photosensitive (fō-tə-sen′sə-tiv), *adj.* هەستیار بۆ پرووناکی؛ پرووناکی زۆر کاری لێ دەکات.
photostat (fō′tə-stat′), *n.* (۱) فۆتۆستات: ئامێری گرتنی وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی شتی نووسراو و چاپکراو. (۲) وێنەیەکی وەها گیراو.
v.t. وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی گرتن.

-photostatic *(adj.)*.

photosynthesis (fō´tə-sin′thə-sis), *n.* بە پرۆناکی بێکهاتن: بریتیيە لە بێکهێنانی خواردەمەنی لە خانەی پرۆەکدا بە یەك پێگرتنی ئاو و گازی دووەم نۆکسیدی کاربۆن بەهۆی تیشکی خۆرو مادەی سەوزەوە.

-photosynthetic *(adj.)*; **photosynthetically** *(adv.)*.

phototaxis (fō´tə-tak′sis), *n. Also* phototaxy. جوڵەی تیشکی: حوڵانەوەیەکە کە بەهۆی پرۆناکییەوە دەبێت (زیندەوەرزانی).

phototelegraphy (fō´tō-tə-leg′rə-fi), *n.* (١) پەیوەندی تیشکی: وەك بە تیشکی پژڕانەوە بە ناوینە). (٢) ناردنی تیشکی نووسراوو وێنە.

phototherapeutics (fō´tə-ther´ə-pū′tiks), *n.pl.* = phototherapy.

phototherapy (fō´tə-ther′ə-pi), *n.* دەرمانکردنی نەخۆشی بە تیشکی پرۆناکی (بەتایبەتی نەخۆشی پێست).

photothermic (fō´tə-thûr′mik), *adj.* هی پرۆناکی و گەرمی.

phototonus (fō-tot′ə-nəs), *n.* پرۆناکی بردەڵەیی (زیندەوەرزانی): هەستیاری بۆ پرۆناکی.

phototropism (fō-tot′rə-piz′m), *n.* جوڵە بەرەو پرۆناکی: پەرەسەندن بە پرۆناکی.

photozincography (fō´tō-ziŋ-kog′rə-fi), *n.* هەڵکەندنی زینکۆگرافی: پەرەی چینکۆ بەکارهێنان لە کێشە هەڵکەندنی تیشکیدا.

phrase (frāz), *n.* (١) شێوەی دەربڕینی شێوازی دەربڕینی تایبەتی. (٢) ووتەیەکی کورت و قوت و جێگر. (٣) دەستەواژە (ڕێزمان): *(at home; in the garden; giving parties; doing my work; fresh vegetables; the same girl)* (٤) پارچەیەك مۆسیقا.

v.t. (١) دارشتن: دەربڕین (بە نووسین یا دروان)؛ ووتن: *(How do you ~ this idea?)* (٢) بەش بەش کردنی ووتارێکی خوێنراوە (بۆ وەستان پاش هەموو بەشێك). (٣) بەش بەش کردنی پارچەیەك مۆسیقا.

-phrasal *(adj.)*; **phrasally** *(adv.)*.

phraseogram (frā′zi-ə-gram´), *n.* نیشانەی دەستەواژە (کورتە نووسین)

phraseologist (frā´zi-ol′ə-jist), *n.* (١) کەسێکە کە زۆر گوێ دەدات بە شێوەی دارشتن و نووسین و دروان. (٢) کەسێکی دەستبالا لە دارشتنی ووتە و دەستەواژەدا؛ شارەزای دارشتن؛ ووشەدارێژ.

phraseology (frā´zi-ol′ə-ji), *n.* (١) شێوەی دارشتن (نووسین، دروان)؛ شێوازی نووسین و دروان؛ شێوازی دەربڕین. (٢) زمان و زاراوەی تایبەتی: *(nautical ~)*.

phrasing (frāz′iŋ), *n.* (١) دارشتن (دەستەواژە). (٢) شێوەی دارشتن؛ شێوەی دەربڕین. (٣) شێوازی ئێدانی پارچەیەك مۆسیقا

phratry (frā′tri), *n.* تیرە؛ خێڵ.

phrenetic (fri-net′ik), *adj. & n.* = frenetic.

phrenic (fren′ik), *adj.* (١) ناوپەنجکی: هی پەردەی ماسولکەیی نێوان بۆشایی سنگ و سك. (٢) مێشکی؛ تایبەتی بە مێشك.

phrenitis (fri-nī′tis), *n.* (١) هەوکردنی مێشك (کە لەرزۆتاو ووڕێنەی لەگەڵدایە). (٢) هەوکردنی ناوپەنجك؛ داگیرسانی پەردەی نێوان بۆشایی سنگ و سك

phreno- (fren′ō, fren′ə), پێشگرێنکە بەمانای: ناوپەنجك؛ پەردەی نێوان بۆشایی سنگ و سك.

phrenological (fren´ə-loj′i-k'l), *adj. Also* phrenologic, هی کاسەی سەر زانین

phrenologist (fre-nol′ə-jist, fri-nol′ə-jist), *n.* کاسەی سەر زان (ووشەی داهاتوو ببینە).

phrenology (fre-nol′ə-ji, fri-nol′ə-ji), *n.* کاسەی سەر زانی: زانستی کاسەی سەر؛ زانینی زیرەکی و سرووشتی کەسێك لەڕێی لێکۆڵینەوەی کاسەی سەریيەوە.

phrensy (fren′zi), *n. & v.t.* = frenzy.

phthalein (thal′ēn, fthal′ē-in), *n.* فسالین: جۆرە بۆیە یا خومێکە

phthalic acid, ترشی فسالیك.

phthisis (thī′sis, fthī′sis), *n.* دەردەباریکە؛ سیل

phycology (fī-kol′ə-ji), *n.* قەوزەناسی؛ زانستی قەوزە

phycomycete (fī´kō-mī-sēt′), *n.* کەپووی قەوزەیی.

phylactery (fi-lak′tēr-i, fə-lak′tri), *n.* نوشتە؛ چاوەزار؛ جادوو.

phylaxis (fi-lak′sis), *n.* بەرهەڵستی نەخۆشی؛ هێزی بەرگری نەخۆشی.

phyle (fī′lē), *n.* تیرە؛ ڕێکخراوێکی خزم و کەسوکار لە یۆنانی کۆندا.

phylesis (fī-lē′sis), *n.* پێشکەوتنی توخمی؛ گۆڕانی توخمی بەرەو بەرزی (زیندەوەرزانی)

phyletic (fī-let′ik), *adj.* ڕەگەزی؛ توخمی.

-phyll (fil), پاشگرێنکە بەمانای: گەڵا: *(chlorophyll)* .

phyllo- (fil′ō, fil′ə), پێشگرێنکە بەمانای: گەڵا: *(phyllophagous)*

phylloclade (fil′ə-kläd´), *n. Also* phylloclad, لاسکی وەك گەڵا: قەفڵێك یا لقێکی پانە کاری گەڵا دەکات.

phyllode (fil′ōd), *n.* لاسکە گەڵایەکی پانە وەك گەڵا کاردەکات

phylloid (fil′oid), *adj.* لە گەڵا دەچێ؛ وەك گەڵا وایە.

phyllome (fil′ōm), *n.* گەڵا؛ ئەندامێکی وەك گەڵا.

phyllopod (fil′ə-pod´), *n.* چەند جۆرە زیندەوەرێکی قاوغدارە پەڵی وەك گەڵای هەیە بۆ مەلەکردن.

phyllotaxy (fil′ə-tak´si), *n. Also* phyllotaxis, (١) شێوەی ڕێکخرانی گەڵا بە لاسکەوە؛ باری ڕێزبوون و ڕێك و پێکی گەڵا بە لاسکەوە. (٢) دەستوور یا شێوەو بنچینەی ئەم ڕێکخرانە

-phyllous (fil′əs), پاشگرێنکە بەمانای: ئەوەندە گەڵای پێوەیە.

phylo- (fī′lō, fī′lə), پێشگرێنکە بەمانای: تیرە؛ خێڵ؛ توخم؛ ڕەگەز: *(phylogeny)*

phylogeny (fī-loj′ə-ni), *n. Also* phylogenesis, مێژووی گۆڕان و پەرەسەندنی توخمە گیاندارێك یا پووەکێك.

-phylogenetic; phylogenic *(adj.)*; **phylogenetically** *(adv.)*.

phylon (fī′lon), *n.* توخم (زیندەوەر، پووەك).

phylum (fī′ləm), *n.* (١) توخم (زیندەوەر، پووەك) (٢) یەکێك لە خێزان یا کۆمەڵە زمانە هاوتوخمەکانی جیهان.

physiatrics (fiz′i-ə-triks), *n.pl.* = physical therapy.

physiatry (fiz′i-ə-tri), *n.* = physical therapy.

physic (fiz′ik), *n.* (١) [Rare] ، فیزیا. (٢) [Archaic]، پزیشکەوانی: زانستی دەرمان و دەرمانکاری. (٣) دەرمان؛ دەرمانی ڕەوانی.

v.t. (١) دەرمان پێدان (بەتایبەتی دەرمانی ڕەوانی). (٢) ڕەوانکردن. (٣) چاکردنەوە.

physical (fiz′i-k'l), *adj.* (١) سرووشتی؛ تایبەتی بە سرووشت: *(the ~ universe)* (٢) هی زانیاری سرووشتی؛ هی فەلسەفەی سرووشتی. (٣) بەپێی یاسای سرووشتی؛ تایبەتی بە یاسای سرووشتی: *(The force of gravity is a ~ fact.)* (٤) فیزیایی؛ ئەنجامی یاسا و هێزی فیزیاییيە (٥) تەنی؛ لەشی؛ جەستەیی: *(~ exercise)* .

n. = physical examination.

physical chemistry, کیمیای سرووشتی.

physical education, وەرزش؛ پەروەردەی جەستەیی

physical examination, تێڕوانینی پزیشکی لەش.
physical geography, جوگرافیای سروشتی.
physically (fiz′i-k'l-i, fiz′ik-li), *adv.* (١) لە باری یاسای سروشتەوە (٢) لەشی، جەستەیی؛ لەپووی لەشەوە.
(He is ~ fit for the trip.)
physical science, زانستی سروشتی (کیمیا، فیزیا، زەمیناسی).
physical therapy, چارەکردنی سروشتی؛ چارەسەرکردنی نەخۆشی و بریندار بەهۆی چارەسەری سروشتی و میکانیکییەوە (وەک وەرزش و شێلان و ئاو و گەرما و پروناکی و کارەبا) نەک بە دەرمان.
-physical therapist *(n.).*
physician (fə-zish′ən), *n.* پزیشک؛ دکتۆر.
physicist (fiz′ə-sist), *n.* زانای فیزیا. فیزیازان.
physics (fiz′iks), *n.pl.* (١) فیزیا (٢) نیشانەو یاساو کردارو کارلەیەککردنی سروشتی.
physio-, physi- (fiz′i-ō, fiz′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) سروشتی. *(physiography)*. (٢) تەنی؛ لەشی. *(physiatry)*.
physiognomic (fiz′i-og-nom′ik), *adj.* تایبەتی بە سروشت و ڕەووشتی مرۆڤ زانین بەهۆی لێ وردبوونەوەی ڕوخسارەوە؛ تایبەتی بە ڕووخسار؛ هی دەموچاو.
-physiognomical *(adj.)*: **physiognomically** *(adv.).*
physiognomy (fiz′i-og′nə-mi, fiz′i-on′ə-mi), *n.* (١) زانینی ڕەووشت و سروشتی مرۆڤ لە ڕێی لێ وردبوونەوەی ڕوخسارەوە. (٢) دەموچاو؛ ڕوخسار؛ ڕوو. (٣) تایبەتخوێی ناشکرا؛ ڕووالەت.
-physiognomist *(n.).*
physiography (fiz′i-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای سروشتی.
physiological (fiz′i-ə-loj′i-k'l), *adj. Also* physiologic, (١) فەسلەجەیی تایبەتی بە کارکردنی ئاسایی لەشی گیاندار (٢) یارمەتی کارکردنی ئاسایی ئەندامەکانی لەشی گیاندار دەدات.
-physiologically *(adv.).*
physiology (fiz′i-ol′ə-ji), *n.* (١) فسیۆلۆجی؛ زانستی کارکردنی ئاسایی ئەندامەکانی لەشی گیاندار. (٢) کتێبێک یا ووتارێکی ئەم زانستە. (٣) کارکردنی ڕێکوپێکی ئەندامەکانی لەشی گیاندار
-physiologist *(n.).*
physiotherapy (fiz′i-ō-ther′ə-pi), *n.* physical-therapy.
physique (fi-zēk′), *n.* لەشوڵار؛ بەژن و باڵا؛ شێوەی پێکهاتن و بەهێزی لەش.
phyto- (fī′tō, fī′tə), پێشگرێکە بەمانای ڕووەک؛ شینایی؛ سەوزایی؛ گژوگیا *(phytogeography)*
phytogenesis (fī′tō-jen′ə-sis), *n. Also* phytogeny, مێژووی بنچینەو گۆڕانی ڕووەک
-phytogenetic: **phytogenetical** *(adj.).*
phytogenic (fī′tō-jen′ik), *adj.* لە بنەڕەتدا لە ڕووەکەوە هاتووە؛ بنچینەکەی ڕووەک بووە (خەڵوز).
phytogeography (fī′tō-ji-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای ڕووەک لە تایبەتمەندی ڕووەک بەسەر زەویدا دەکۆڵێتەوە
phytography (fī-tog′rə-fi), *n.* زانستی نیشانەکردنی ڕووەک
phytology (fī-tol′ə-ji), *n.* [Rare], = botany.
phytophagous (fī-tof′ə-gəs), *adj.* گیاخۆر؛ بە گژوگیا دەژی
pi (pī), *n.* (١) کۆمەڵێک تیپی چاپەمەنی تێکەڵاوپێکەڵاو (٢) کۆمەڵێکی تێکەڵاوپێکەڵاو
v.t. تێکەڵوپێکەڵ کردن.
pi (pī, pē), *n.* (١) تیپی شەستەمەمی ئەلفوبێی یۆنانییە

(٢) نیشانەی ڕێژەی کەمەرەی بازنەیەک و تیرەکەیەتی.
pia mater (pī′ə mā′tĕr), [L.]. پەردەیەکی تەنکە بەدەوری مێشکو مۆخی پڕپەردا.
pianissimo (pē′ə-nis′ə-mō′), *adj. & n.* زۆر نەرم (مۆسیقا)؛ بەنەرمی.
pianist (pi-an′ist, pyan′ist, pē′ə-nist), *n.* پیانۆژەن؛ پیانۆلێدەر.
piano (pi-an′ō, pyan′ō), *n.* پیانۆ.
piano (pi-ä′nō, pyä′nō), *adj. & adv.* نەرم (مۆسیقا)؛ بەنەرمی.
n. پارچەیەک مۆسیقای نەرم
pianoforte (pi-an′ə-fôrt′, pyan′ə-fōr′ti), *n.* = piano.
piaster, piastre (pi-as′tĕr), *n.* (١) [Rare]، دۆلاری ئیسپانی. (٢) قرش (پارەی میسرو تورکیا).
piazza (pi-az′ə), *n.* (١) مەیدانی گشتی (بەتایبەتی لە شارێکی لیتالیدا)؛ گۆڕەپان (ناوشار). (٢) پارەوێنکی سەرگیراوی پایەدار. (٣) دالان؛ هەیوان.
pica (pī′kə), *n.* تیپی بچووک (چاپەمەنی)؛ قەبارەیەکی بچووکی تیپی چاپەمەنییە.
pica (pī′kə), *n.* بێزووکردن؛ بێزووکردن.
picador (pik′ə-dôr′), *n.* پیکادۆر؛ ئەسپ سوارێکە لە سەرەتای شەڕەگای ئیسپانیدا نەقیزە دەکات بە گاکەدا تاکو تووڕەی بکات و ئامادەی بکات بۆ شەڕ.
picaresque (pik′ə-resk′), *adj.* (١) هی سەرسەری و زۆڵو قوماربازو پیاوخراپ و چەتەو کردارەکانیان. (٢) تایبەتی بە جۆرە چیرۆکێکە کە لە ئیسپانیاوە داهاتووە دەربارەی پیاوی سەرسەری و زۆڵو قوماربازو چەتەو خراپەکارو کردارەکانیان: *(a ~ novel)*.
picaroon (pik′ə-rōōn′), *n.* (١) سەرسەری؛ چەتە؛ دز؛ کەسێکی زۆڵو کەڵەکچی. (٢) چەتەی دەریا. (٣) کەشتی چەتەی دەریا.
picayune (pik′i-ūn′), *n.* (١) (ا) نیوپریالی ئیسپانی کۆن (کە لە بەشی خواروو‌ی ئەمەریکا بەکاردەهێنرا). (ب) پارەیەکی پێنج فلسی؛ پارەی کەم نرخ. (٢) شتێکی بێ نرخ؛ شتێکی هیچوپووچ؛ *(not worth a ~)*.
adj. (١) هیچوپووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ. (٢) گوێ بە شتی هیچوپووچ و بێ بایەخ دەر.
picayunish (pik′i-ūn′ish), *adj.* = picayune.
piccalilli (pik′ə-lil′i), *n.* ترشیاتی سەوزە
piccolo (pik′ə-lō′), *n.* نامێزێکی مۆسیقایی بچووکە لە بابەتی فلووت یا شمشاڵ.
pice (pīs), *n.* پارەیەکی بچووکی هیندی کۆنە
piceous (pis′i-əs, pī′si-əs), *adj.* (١) بەئاسانی گڕگرتوو. (٢) ڕەش وەک قیر (زیندەوەرزانی).
pick (pik), *n.* قوڵنگ؛ پاچ.
pick (pik), *v.t.* (١) هەڵکەندن بە پاچ یا قوڵنگ (٢) کونکردن بە شتێکی نووک تیژ. (٣) (ا) کێراندن؛ هەڵکێراندن. (ب) دڕان ئاژنێن؛ لووت دەردان؛ پاکردنەوە لە شتی پیس: *(to ~ one's nose)*
(٤) ڕەنین؛ کردنەوە (گوڵ، میوە)؛ چنینەوە؛ لێکردنەوە؛ چنین: *(to ~ flowers, fruits, cotton, etc.)*
(٥) ئاوەڕووتکردن؛ پەڵێکردنەوە. (٦) بە دەنووک خواردن یا هەڵگرتن؛ هەڵگرتن؛ دەنووک لێدان؛ چنینەوە (٧) بە قێزوبێزەوە خواردن؛ کەم کەم خواردن. (٨) لێککردنەوە؛ دڕاندن؛ هەڵتەشاندن. (٩) هەڵبژاردن: *(The best swimmer was ~ed.; to ~ a winner)* (١٠) شەڕفرۆشتن: *(to ~ a fight with)*. (١١) دڕێنەوە (کەمەرکووڕی): *(He ~ed holes in their argument.)* (١٢) لێدان (گیتار، عود).

(۱۳) قفل بڕین. *(to ~ a lock)* .
(۱٤) گیرفان بڕین. *(to ~ a pocket)* .
v.i. (۱) به فێزوبیزەوە خواردن؛ بە نابەدڵیەوە خواردن. (۲) دزین.
(۳) قوڵنگ بەکارهێنان. (٤) پنین؛ کردنەوە (گوڵ، میوە، بەر).
(٥) پنران. *(Grapes ~ easily.)* .
(٦) هەڵبژاردن (بەتایبەتی بەوردی و فێزوبیزەوە)
(۷) هەمیشە بەخشەی هیچوپووچ گرتن.
n. (۱) قوڵنگ لێدان؛ بە ئامێرێکی نووک تیژ هەڵکەندن. (۲) هەڵبژاردن.
(۳) هەڵبژاردە. *(the ~ of the crop)* .
(٤) ئەو بەرەی لە یەک جاردا دەڕنرێ یا دەچنرێتەوە
have a bone to pick with someone, سکاڵا هەبوون بەرامبەر.
pick and choose, بە هەوەسی خۆ هەڵبژاردن؛ سەرپشک بوون.
pick apart (or to pieces), (۱) یەکالاکردنەوە؛ هەڵوەشاندن؛ لێک جیاکردنەوە؛ شڕو ووڕکردن؛ پارچەپارچەکردن
(۲) کەموکوڕی زۆر تێدا دۆزینەوە؛ زۆر ڕەخنەلێگرتن بە کینەو ناحەزانە؛ شڕو ووڕکردن (مەجاز). *(to pick someone's writing apart)* .
pick at, (۱) بە فێزوبیزەوە خواردن؛ بە لالووتەوە خواردن
(۲) [Colloq.]. ڕەخنەلێگرتن بە خۆڕایی؛ سەرکردنەسەر؛ مێشک بردن.
(۳) دەستکاری کردن؛ یاری پێکردن.
pick off, (۱) لێکردنەوە؛ لێ لابردن. (۲) پێکان.
pick on, (۱) هەڵبژاردن.
(۲) [Colloq.]. سەرکردنەسەر؛ کلک پێوەکردن؛ شەڕ پێ فرۆشتن؛ ڕەخنەلێگرتن. *(Everyone in the family picked on him.)* .
pick one's way, لەسەرخۆ بە ووردیایی بۆ پێشەوە چوون.
pick out, (۱) هەڵبژاردن.
(۲) دەستنیشانکردن؛ جیاکردنەوەو هەڵبژاردن (لەناو کۆمەڵێکی گەورەدا).
(۳) تێگەیشتن؛ لێکدانەوە
pick over, باشترین لێ هەڵبژاردن؛
(The orchard has been picked over.)
pick up, (۱) بە قوڵنگ زەوی هەڵکەندن.
(۲) هەڵگرتن لە زەوی بەرزکردنەوە.
(۳) (۱) فێربوون . *(to pick up a habit, language, etc.)* .
(ب) گرتن نەخۆشی؛ تووش بوون؛ هەڵگرتن. *(to pick up germs)* .
(٤) دەستکەوتن؛ دۆزینەوە؛ دۆزینەوەو وەرگرتن بە ڕێکەوت.
(٥) بۆ وەستانو سوارکردن یا هەڵگرتن; *(to pick up a hitchhiker; The train picked up passengers along the way.)*
(٦) پێ پێوەنان؛ بین پێگرتن؛ خێراکردن؛ *(The bus picked up speed after we left town.)*
(۷) چاکبوونەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا پارە لەکیس چوون)؛ دەستکەوتنەوە
(۸) هەڵسانەوە (پاش کەوتن یا ژێرکەوتن).
(۹) گرتن. *(He was picked up by the police.)* .
(۱۰) (۱) بەدی کردن؛ بینین؛ *(to pick up a star through a telescope)*
(ب) بیستن؛ گوێ لێ بوون؛ دۆزینەوە؛ *(to pick up a station on the radio)*
(۱۱) پاککردنەوە؛ خاوێن کردن (ژوور); *(Please pick up after you finish eating.)*
(۱۲) دان (کرێی میوانخانە یا چێشتخانە یا شتی تر، شتی کڕاو... هتد); *(Her husband will pick up the tab.)*
(۱۳) [Colloq.]. ناسێنو بردن لەگەڵ خۆدا؛ دۆزینەوەو ناشنایی لەگەڵ پەیداکردن (بۆ دەستبازی)؛ هەڵگرتن; *(He picked up a girl at the bar.)*

pickaback (pik′ə-bak´), *adv. Also* **piggyback.** (۱) بە کۆڵ؛ بە قەڵاندۆشکان. *(He carried the child ~ .)* .

pickaninny (pik′ə-nin´i), *n.* منداڵی قولەڕەش (لەڕووی سووکیەیەوە).
pickax (pik′aks´), *n.* پاچ؛ قوڵنگ.
v.t. & v.i. قوڵنگەکاری کردن؛ پاچکاری کردن؛ قوڵنگە بەکارهێنان؛ پاچ لێدان.
pickaxe (pik′aks´), *n., v.t. & v.i.* = pickax.
picked (pikt), *adj.* (۱) هەڵبژێراو (بەتایبەتی بەوردی). *(~ men)* .
(۲) ڕنراو؛ لێکراوە (گوڵ، میوە)؛ کراوەتەوە لە درەختەکە. *(~ fruit)* .
(۳) بە قوڵنگ هەڵکەنراو و هەڵگیراوە؛ قوڵنگکاری تێداکراو.
pickerel (pik′ĕr-əl, pık′rəl), *n.* ماسییەکی ناو ڕوباری لووت درێژی کاژێر دەڕۆقیوی ددان تیژە.
picket (pik′it), *n.* (۱) مێخ؛ سنگ؛ مێخی ئەستووری نووک تیژ (وەک هی تەیمان). (۲) سەربازی پاسەوانی نۆردوگا (بۆ پاراستنی لە هێرشی لە ناکاو).
(۳) ئەندامی ڕێکخراوێکی کرێکارانی مانگرتووە کە لەبەردەم کارگەدا ڕیز دەگرێ لەگەڵ ئەندامانی تردا بە دڕووشمەوە بۆ ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن. (ئەمە لەبەردەم فرۆشگا و دەزگای بازرگانی و فرۆگەیشدا دەبێت؛ کرێکاری مانگرتووی دڕووشم هەڵگرتوو
v.t. (۱) تەیمان کردن؛ بە سنگ یا مێخی نووک تیژ دەورەگرتن.
(۲) وڵاخ بەستنەوە بە سنگەوە. (۳) (۱) یاساوڵ دانان لەبەردەم نۆردوگادا
(ب) نۆردوگا پاراستن بە پاسەوانی بەردەرگا.
(٤) کرێکاری مانگرتوو دانان لەبەردەم کارگەدا بۆ ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن. *(to ~ a factory)* .
v.i. بەردەمی کارگە گرتن بۆ ڕێگرتن لە نیشکەران (کرێکاری مانگرتوو).
picket fence, تەیمانی سنگ یا مێخی نووک تیژ.
picket line, ڕیزی کرێکارانی مانگرتوو بە دڕووشمەوە لەبەردەم کارگەدا (بۆ پرۆپاگەندەو ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن).
picking (pik′iŋ), *n.* (۱) هەڵگرتن؛ ڕنین؛ بڕین (قفل، گیرفان).
(۲) (*pl.*) (۱) بەرماوە؛ پاشماوە.
(ب) بەشی خۆ لە تاڵانی؛ تاڵانی؛ شتی دزراو؛ دەسکەوتی ناڕەوا.
pickle (pik′l), *n.* (۱) سوێراوی ترشیات.
(۲) ترشیات؛ خەیاری ترشیات. (۳) گیراوەیەکی ترشەنۆکە (بۆ پاککردنەوەی کیمیایی کانزا لە ژەنگو پوولەکە... هتد).
(٤) گرفتاری؛ بارێکی زۆر ناخۆش یا دژوار.
v.t. ترشیات کردن؛ کردن بە ترشیات؛ خۆشکردن.
pickled (pik′ld), *adj.* [Slang]. سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل.
picklock (pik′lok´), *n.* (۱) قفڵبڕ؛ دز. (۲) ئامێری قفل بڕین.
pick-me-up (pik′mi-up´), *n.* [Colloq.], خواردنەوەیەکی کەووڵ ووریاکەرەوەیە.
pickpocket (pik′pok´it), *n.* گیرفانبڕ.
pickup (pik′up´), *n.* (۱) هەڵگرتنەوە لە زەوی.
(۲) پیکاب؛ جۆرێکە لە ئوتومبیل.
(۳) توانای بین گرتن؛ بین گرتن؛ خێراکردن؛ *(a sports car with good ~)*
(٤) [Colloq.]، بەرەو باشی چوون (بازرگانی)؛ زیادبوون. *(a ~ in sales)*
(٥) [Slang]، گرتن (بەند).
(٦) کەسێکی هەڵگیراو: (۱) ڕێبوار یا بار.
(ب) **hitchhiker**
(ج) کەسێکە کە ناشنایەتی لەگەڵ دەگیرێ بۆ دەستبازی و جووت بوون.
(۷) وەرگرتن (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).
picky (pık′i), *adj.* [Colloq.], زۆر بە قێزوبێز؛ زۆر بە ڕەخنە.
picnic (pik′nik), *n.* (۱) سەیران.
(۲) [Slang]، کارێکی ئاسان؛ ئیشێکی خۆش و ئاسان.
v.i. سەیران کردن؛ چوون بۆ سەیران.
-picnicker *(n.).*

pictograph (pik′tə-graf´, pik′tə-gräf´), *n.* (۱) وێنەیەکە کە بیرێک دەڕەبڕێ (وەک نووسینی هیرۆگلیفی). (۲) ئەم جۆرە نووسینە.

pictography (pik-tog′rə-fi), *n.* نووسینی وێنەیی؛ نووسین بە وێنە (وەک هیرۆگلیفی).

-pictographic *(adj.)*; **pictographically** *(adv.)*.

pictorial (pik-tôr′i-əl, pik-tō′ri-əl), *adj.* (۱) [Rare] تایبەت بە نیگارکێش؛ هی نیگار یا تابلۆ (۲) وێنەیی؛ لە وێنە پێکهاتوو: *(a ~ magazine)* (۳) ڕوون وەک وێنە (نووسین: نیشانەهەڵدان: باس)؛ دەڵێی بە وێنە دەربڕراوە؛ لە وێنەجوو: *(~ writing)*.

n. گۆڤارێکی لە وێنە پێکهاتوو.

picture (pik′chēr), *n.* (۱) وێنە (۲) وێنەی نموونەیی؛ نموونە؛ وێنە؛ وێنەی دەقاودەق: *(She is the ~ of her mother.; That cat is the ~ of laziness.)* (۳) شتێکی جوانو ڕێکوپێک: *(The garden was a ~.)* (٤) شتێکی ڕووتی وەک وێنە لە مێشکدا؛ بیری ڕوون. (٥) نیشانەهەڵدان؛ باس. (٦) هەموشتێک دەربارەی ڕووداوێک. (۷) تابلۆ. (۸) فیلمی سینەما.

v.t. (۱) وێنەگرتن؛ نیگارکێشان. (۲) دەرخستن بەڕوونی؛ پیشاندان. (۳) باسکردن؛ نیشانەهەڵدان (٤) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بە خەیاڵ وێنەکێشان *(to ~ something in one's mind)*

picture gallery, پیشانگای وێنە

picturesque (pik´chēr-esk′), *adj.* (۱) جوان؛ دڵگیر؛ وەک وێنە جوانە *(a ~ mountain, city, beach, etc.)* (۲) ئەنتیکەو جوان (۳) ڕوون *(~ language)*.

picture writing, (۱) نووسینی وێنەیی (وەک هیرۆگلیفی). (۲) وێنەی بەکارهێنراو لەم جۆرە نووسینەدا.

picul (pik′ul), *n.* سەنگێکی چینییە

piddle (pid′l), *v.t.* کات بەبێزدان؛ کات کوشتن

v.i. (۱) بە شتی هیچوپووچەوە خۆ خەریک کردن؛ خاوەخاوکردن: *(to ~ around)* (۲) میزکردن (بۆشەی منداڵان).

piddling (pid′liŋ), *adj.* هیچوپووچ؛ بێ فەر؛ هیچ؛ بێ بایەخ

piddock (pid′ək), *n.* جۆرە گیاندارێکی ئەرمی قاقڵەداری ئاویی.

pidgin (pij′in), *n. Also* pigeon, زمانی هەردەم؛ زمانێکی تێکەڵاوە لە دوو زمان یا زیاتر بۆ قسەپێکردن لەلایەن چەند گەلێکی جیاوازەوە.

Pidgin English, *Also* pidgin English, جۆرە زمانێکی ئینگلیزی تێکەڵاوو ڕێنکەڵاوی بازرگانییە لە ڕۆژهەڵاتی دوور.

pie (pī), *n.* (۱) جۆرە شیرینییەکە تامەکەی وەک پاقلاوەو کولیچە وایە. (۲) [Slang] شتێکی زۆر ئاسان یا خۆش و باش.

pie in the sky, خەیاڵی پڵاو؛ خەون؛ ئومێدی بۆش.

pie, pi (pī), *n.* (۱) کۆمەڵێک تیپی چاپەمەنی تێکەڵاوو ڕێنکەڵاو (۲) کۆمەڵێک شتی تێکەڵاوو ڕێنکەڵاو.

pie (pī), *n.* = magpie.

pie (pī), *n.* پارەیەکی کەم لە ئرخی کۆنی هیندی و پاکستانییە.

piebald (pī′bôld´), *adj.* پەڵەپەڵە؛ بەڵەک؛ بازوو؛ ڕەش و سپی *(a ~ horse)*

n. ئەسپی بەڵەک؛ گیانداری پەڵەپەڵە

piece (pēs), *n.* (۱) پارچە؛ بەش (۲) تیلماسک؛ پل؛ کوت؛ پەنچک؛ نەخت. (۳) وێنە؛ نموونە *(a ~ of nonsense)* (٤) بەرهەمێکی هونەری (وێژە، مۆسیقا، نیگارکێشی). (٥) ڕای خۆ؛ ڕا *(speak one's ~)*. (٦) پارە *(a ten-cent ~)*. (۷) داشی شەترەنج (۸) چەک (بەتایبەتی تفەنگ). (۹) [Dial.] ماوەیەکی کورت. (۱۰) [Vulgar Slang] ئافرەت (کە هەر بۆ جووت بوون بێ).

v.t. (۱) دانەدەم؛ خستنەسەر؛ پێکەوە دووڕین. (۲) پینەکردن؛ پێکەوەنان؛ پێکەوە نووساندن.

a piece of one's mind, [Colloq.], ڕای لەڕوو وە نادۆستانە؛ سەرزەنشت؛ قسەی خراپ: *(I gave him a piece of my mind.)*

go to pieces, (۱) پارچە پارچە بوون؛ ڕووخان. (۲) ڕووخان (مەجان)؛ پەرێشان بوون؛ شێت بوون؛ هەرەس بردن (بەهۆی خوردەو شتی ناخۆشەوە).

of a (or one) piece, چوونیەک؛ هەمان چەشن.

speak one's piece, ڕای خۆ دەربڕین؛ دەرخستنی نەوەی لە دڵدایە؛ دڵ هەڵڕشتن.

piece-dyed (pēs′dīd´), *adj.* لە خوم دراو یا بۆیەکراو پاش چنینی.

piecemeal (pēs′mēl´), *adv.* پارچە پارچە؛ نەختە نەختە؛ ووردە ووردە نەک بەیەکجاری؛ بەپچڕپچڕی: *(work done ~)*.

adj. ووردە ووردە کراو؛ پچڕپچڕ؛ نەختە نەختە کراو.

piecework (pēs′wŭrk´, *n.* کاری قۆنتەرات بە پارچە پارچە یا دانە دانە.

-pieceworker *(n.)*.

pied (pid), *adj.* (۱) پەڵەپەڵە؛ بەڵەک؛ هەمەڕەنگ؛ بازوو. (۲) جلی وەها لەبەرکردوو.

piedmont (pēd′mont), *adj.* لە بناری شاخدایە: *(a ~ stream)*. *n.* دەشت یا ناوچەی بناری شاخ.

pieplant (pi′plant´, *n.* ڕێواس.

pier (pêr), *n.* (۱) پایەی پرد؛ کۆڵەکەی پرد. (۲) شۆستەی بەندەر؛ شۆستەی درێژبووەوە بۆ ناو دەریا؛ ئەسکەلە. (۳) پایە (خانووسازی)؛ کۆڵەکە. (٤) دیواری نێوان دوو پەنجەرە یا دەرگا.

pierce (pêrs), *v.t.* (۱) پێداکردن؛ پێدابردن؛ کونکردن؛ بڕین؛ ئەنگاوتن. (۲) سمێن؛ کوناودەرکردن: *(She had her ears ~d.)*. (۳) بڕین؛ پێداچوون: *(The path ~d the wilderness.)* (٤) تێدا دەنگدانەوە: *(A shrick ~d the air.)*. (٥) تێگەیشتن: *(He ~d the heart of the mystery.)*. (٦) کارتێکردن (هەست): *(~d by anguish)*.

v.i. کونکردن؛ پێداچوون.

piercing (pêr′siŋ), *adj.* تیژ؛ بڕ.

Pietà, pietà (pyā-tä′), *n.* وێنەی مریەم لەکاتی گرتنەباوەشی لاشەی عیسا و شیوەنکردنی بەسەریدا پاش هەڵواسینی (لە پەیکەرو تابلۆدا).

pietism (pī′ə-tiz′m), *n.* (۱) ترسی خودا؛ خواپەرستی. (۲) [-P]، بیروباوەڕو ڕێبازی کۆمەڵێکی لە خواترسی ئەڵمانی سەدەی حەڤدە. (۳) لە خواترسی ڕووالەت؛ لە ئەندازە بەدەر خواپەرستی درۆ.

-pietist *(n.)*; **pietistic** *(adj.)*.

piety (pī′ə-ti), *n.* (۱) لە خودا ترسان؛ خواپەرستی. (۲) دڵسۆزی بۆ دایک و باوک و خزم و کەس و کارو خێزان؛ جگەرسۆزی (۳) کارێکی لە خواترسانە؛ ووتەی دڵسۆزانە یا لە خواترسانە. (٤) [Obs.] بەزەیی.

piezometer (pī´ə-zom′ə-tĕr), *n.* پەستان پێوەر.

piffle (pif′l), *n.* [Colloq.], شتی هیچوپووچ؛ شتی بێ بایەخ

v.t. [Colloq.], قسەی قۆپ یا هیچوپووچ کردن.

pig (pig), *n.* (۱) بەراز؛ خووک؛ مالۆس. (۲) پەڵخ؛ بەچکە بەراز. (۳) گۆشتی بەراز. (٤) [Colloq.]، کەسێکی پیس و پۆخڵی بۆگەنی چلێس (٥) (ا) پارچەیەک ئاسن یا کانزای تری داڕێژراو. (ب) قاڵبی نەم داڕشتنە.

v.i. (۱) بەچکە بەراز بوون. (۲) (it ~)، بە پیسی و پۆخڵی و چلێسی ژیان

buy a pig in a poke, شت کڕین لە نەدیدە.

make a pig of oneself, زۆر خواردن؛ زۆرخۆری کردن.

pig bed, قاڵبی لمین کە ئاسنی تێواوەی تێدا دادەڕێژرێ.

pigboat (pig′bōt´), *n.* [Navy Slang]. ژێردەریایی؛ کەشتی ژێرئاو

pigeon (pij′ən), *n.* (۱) کۆتر (۲) [Slang]. کەسێکی ساویلکە یا خۆش باوەڕ.

pigeon (pij′in), *n.* = pidgin.

pigeon breast, دەرپۆقینی ئیسکەکۆڵە (تووشی کەسانی سیلاوی دەبێ).

pigeon-breasted (pij′ən-bres´tid), *adj.* سنگ دەرپۆقیو (نەخۆشی) ؛ کۆترسنگ.

pigeon hawk, واشەی کۆترخۆر

pigeonhearted (pij′ən-här´tid), *adj.* ترسنۆک

pigeonhole (pij′ən-hōl´), *n.* (۱) کونە کوتر؛ هێلانە کۆتر (۲) تاق؛ خانەی بچووکی مێز؛ چاوی مێز.

v.t. (۱) خستنە چاوی مێزەوە. (۲) خستنە پشت گوێ؛ خستنە لاوە. (۳) ڕیزکردن؛ بە ڕێک‌وپێکی دانان؛ ڕێکخستن

pigeon-toed (pij′ən-tōd´), *adj.* پەنجە کۆتری؛ پەنجەی پێی نووشتاوەتەوە بۆ ناوەوە.

pigfish (pig′fish´), *n.* ماسی‌یەکە دەمرخێنێ کە لە ئاو دەردەهێنرێ.

piggery (pig′ĕr-i), *n.* تەوێلەی بەراز

piggin (pig′in), *n.* دۆلکە یا سەتڵێکی دارینی دەسک ستوونی‌یە.

piggish (pig′ish), *adj.* بەرازخوو پیس‌وپۆخڵ؛ چڵێس؛ سەرسەخت. **-piggishly** *(adv.)*; **piggishliness** *(n.)*.

piggy (pig′i), *n.* *Also* **piggie,** *adj.* = piggish. پەڵخ؛ بەچکە بەراز

piggyback (pig′i-bak´), *adv. & adj.* = pickaback

piggy bank, بەرازە بانق. دەفرێکە لە شێوەی بەرازدا درێژکی تێدایە پارەی وردەی لێوە تێدەخرێ‌و پاشەکەوت دەکرێ.

pigheaded (pig′hed´id), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

pig iron, ئاسنی خاو لەکاتی دەرهاتنی لە کووڕەی تووانەوەدا.

piglet (pig′lit), *n.* پەڵخ؛ بەچکە بەراز.

pigment (pig′mənt), *n.* (۱) (ا) ڕۆنگ. (ب) پەڵە؛ خاڵ (۲) مادەی ڕەنگداری خانەی گیاندارو ڕووەک (وەک کلۆرۆفیل یا سەوزینە).

pigmentary (pig′mən-ter´i), *adj.* ڕەنگی. ڕۆنگی؛ پەڵەیی؛ خاڵاوی

pigmentation (pig´mən-tā′shən), *n.* (۱) ڕەنگ بوون یا ڕەنگ پەیداکردنی ڕووەک‌و گیاندار بەهۆی ڕەنگ تێدابوونی خانەکانیان. (۲) ڕەنگ یا پەڵەی گیاندارو ڕووەک.

pigmented (pig′mən-tid), *adj.* ڕەنگدار؛ پەڵاوی؛ خاڵدار.

Pigmy (pig′mi), *adj. & n.* = Pygmy.

pignus (pig′nəs), *n.* بارمتە (یاسا).

pigpen (pig′pen´), *n.* (۱) تەوێلەی بەراز؛ پەچەی بەراز. (۲) شوێنێکی پیس‌وپۆخڵ.

pigskin (pig′skin´), *n.* (۱) پێستە بەراز. (۲) قایشی پێستە بەراز (۳) [Colloq.]. تۆپی فوتبۆڵی نەمەریکی. (٤) [Colloq.]. زین.

pigsticking (pig′stik´iŋ), *n.* ڕاوە بەراز کردن بە ڕم.

pigsty (pig′stī´), *n.* = pigpen.

pigtail (pig′tāl´), *n.* (۱) کلاوەتوونن (۲) پرچی کلاوەکراوی بە پشتی ملدا شۆڕبووەوە

pika (pī′kə), *n.* گیاندارێکی شیردەری قرتێنەری بێ کلکە لە توخمی کەرۆیشک

pike (pīk), *n.* (۱) turnpike . (۲) دەرگای باجدان لەسەر ڕێگاوبانی باجی؛ دەرگای ڕێگەنەدان لەسەر ڕێگاوبانی بە پارە پێدا ڕێبشتوو. (۳) باجی دراو لەم دەرگایەدا

v.i. [Slang], (~ along), خێرا ڕۆیشتن؛ بەپەلە پێدا ڕۆیشتن.

pike (pīk), *n.* ڕم؛ نێزە

v.t. ڕم پێداکردن؛ بە نێزە یا ڕم کوشتن

pike (pīk), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی ڕوباریی لەموز درێژو باریکی کارێز

pike (pik), *n.* نووکی ڕم یا نێزە؛ نووکی تیژ

pike (pīk), *n.* [British Dial.], (۱) لووتکەی تیژ؛ لووتکەی تیژی شاخ. (۲) شاخی لووتکە تیژ

pikeman (pīk′mən), *n.* سەربازی ڕم هەڵگر؛ ڕم هاوێژ؛ نێزەدار.

pike perch, ماسی‌یەکی لەموز درێژو باریکی کارێز دەرپۆقیوی دەدان تیژە.

piker (pī′kĕr), *n.* [Slang]. (۱) کەسێکی پارەپیسی هیچ‌وپووچ؛ کەسێکی دەست قووچاوی ترسنۆک. (۲) قومارچی یا پارەبازێکی پوولەکی‌و بچووک.

pikestaff (pīk′staf´, pīk′stăf´), *n.* (۱) داری نێزە؛ قەدی ڕم. (۲) دارەدستی نووک تیژ؛ دارەدستی نووک ئاسنی تیژ

pilaf, pilaff (pi-läf′), *n.* پلاو.

pilaster (pi-las′tĕr), *n.* پایەی لاکێشی؛ کۆڵەکەی لاکێشی.

pilau, pilaw (pi-lô′), *n.* پلاو.

pilchard (pil′chĕrd), *n.* ماسی‌یەکی بچووکە لە توخمی " ساردین "

pile (pīl), *n.* (۱) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ بەستەک؛ بارستایی (۲) لیژنەدار (کە لاشەی لەسەر دەسووتێنرێ). (۳) خانوویەکی زل؛ کۆمەڵێک خانووی گەورە (٤) [Colloq.]. ژمارەیەکی زۆر؛ فرە؛ هەندێکی زۆر. (٥) [Slang]، کۆڵێک پارە؛ پارەیەکی زۆر؛ سامان (٦) (ا) چەند پەرەیەکی کامڵایی جیاجیایە قوماش یا کاغەزی بە ترشەڵۆک تەڕکراو دەخرێتە نێوانیانەوە بۆ پێکهێنانی تەزووی کارەبا. (ب) باتری. nuclear reactor (۷)

v.t. (۱) کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ بارستەکردن؛ بەستەک کردن؛ گردکردنەوە؛ هەڵچنین. (۲) لەسەر هەڵچنین؛ لێ بارکردن.

v.i. (۱) کۆمەڵ بوون؛ کەڵەکەبوون؛ گردبوونەوە. (۲) (~ in; ~ out); بە شێواوی جوڵانەوە؛ بەیەکداهاتن‌و جوڵانەوە بە تێکەڵ‌وپێکەڵی و سەر لێ شێواوی؛ بەیەکداکەوتن

pile up, کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ کۆبوونەوە؛ کەڵەکەبوون؛ مۆل بوون؛ نیشتنە سەرێک.

pile (pīl), *n.* (۱) نەخشێکی چنراوی نەرمی سەر ڕووی قوماش (۲) تەقەڵ یا قوڵفەی نەخشێکی وەها. (۳) ووردە پەڕ؛ گەندەموو؛ کوڵک؛ نەرمەموو

pile (pil), *n.* (۱) پایەی کۆنکریت یا پۆڵایی پردو خانوو؛ کۆڵەکەی ئەستوور؛ سنگ؛ مێخ (۲) نیشانەیەکی پوازیی نووک بەرەوخوارە (دڕووشمی سوارچاکی).

v.t. (۱) کۆڵەکە یا پایەی کۆنکریتی‌و پۆڵایی داکوتان (بۆ پردو خانوو) (۲) بەهێزکردن یا پاڵپشتی کردن بە پایەو کۆڵەکە

pileate (pī′li-it, pil′i-āt´), *adj.* (۱) کڵاودار (وەک قارچک) (۲) پۆپنەداری درێژ

pileated woodpecker, دارکوتکەرەیەکی نەمەریکی پۆپنە درێژە.

pile driver (or engine), مەکینەی داکوتانی پایەو کۆڵەکە.

pileous (pī′li-əs), *adj.* تووکن؛ کوڵکن؛ گەندەموواوی

piles (pīlz), *n.pl.* مایەسیری.

pileum (pī′li-əm, pil′i-əm), *n.* تەوقەسەری باڵندە لە دەنووکەوە هەتا پشت مل.

pileus (pī′li-əs, pil′i-əs), *n.* (۱) تەپلە یا کڵاوی بێ قەراغ. (۲) کڵاوی قارچک. (۳) pileum

pilfer (pil′fĕr), *v.t. & v.i.* دزین (بەتایبەتی پارەی کەم یا شتی هیچ‌وپووچ). **-pilferer** *(n.)*.

pilferage (pil′fĕr-ij), *n.* (۱) دزی (بەتایبەتی پارەی کەم یا شتی هیچ‌وپووچ)؛ دزین. (۲) شتی دزراو.

pilgarlic (pil-gär′lik), *n.* (۱) کەسێکی سەر ڕووتاوە (۲) کەسێکی بە چاوی سووک تەماشاکراو؛ کەسێکی داماو کە جێی بەزەیی

پیدا هاتنەوەی خەڵک بێت

pilgrim (pil′grim), *n.* (١) گەڕوک؛ گەڕیدە؛ ڕەوەند؛ وێڵ (٢) حاجی (٣) P-j ، یەکێکە لەو کۆچەرە ئینگلیزانەی کە لە ساڵی ١٦٢٠ دا یەکەم ئاوایی‌یان لە ئەمەریکا دامەزراند ناویان نا " پلیمەس "

pilgrimage (pil′grə-mij), *n.* (١) حەج؛ حەج کردن؛ چوون بۆ شوێنێکی پیرۆز (٢) کەشتێکی دوورودرێژ

piliferous (pi-lif′ĕr-əs), *adj.* تووکاوی

piling (pil′iŋ), *n.* (١) پایە و کۆڵەکە داکوتان (٢) پایەکان؛ کۆڵەکەکان (٣) خانوویەک یا شتێکی لەسەر پایە دروستکراو؛ شتێکی لە پایە و کۆڵەکە دروستکراو

pill (pil), *n.* (١) حەب (دەرمان) (٢) شتێکی ناخۆشە کە مرۆڤ ناچارە بیکات یا پێی ڕازی بێت (٣) [Slang] تۆپی بێسبۆڵ و گۆڵف (٤) [Slang] کەسێکی ووشک یا بەدسرووشت و بێزارکەر

v.t. (١) دەرمان بەش بەش کردن بە شێوەی حەب (٢) کردن بە حەب

pill (pil), *v.t. & v.i.* (١) [Archaic] تاڵانکردن (٢) [Archaic or Dial] پاککردن (میوە)؛ تووێکن لێکردنەوە (٣) [Obs] سەر ڕووتاندنەوە

pillage (pil′ij), *n.* (١) تاڵانکاری؛ ڕاووڕووت؛ تاڵانکردن؛ تاڵان (٢) تاڵان؛ شتومەکی تاڵانکراو

v.t. & v.i. (١) تاڵانکردن؛ ڕاووڕووت کردن (٢) بردن بە تاڵانی

pillar (pil′ĕr), *n.* (١) کۆڵەکە؛ دێگ؛ دیرەک؛ پایە (٢) یەکێکی یادکاری لە کۆڵەکە دروستکراو (٣) شتێکی لە کۆڵەکە چوو (٤) کەسێکە کە وەک کۆڵەکەی دەستگایەک یا کۆمەڵگایەک وایە؛ پشتیوان

(the ~s of society)

v.t. کۆڵەکە دانەمەز؛ یتەوکردن؛ بەهێزکردن بە کۆڵەکە یا پایە

from pillar to post, لە تەنگ و چەڵەمەیەکەوە بۆ یەکێکی تر؛ لە بارێکی ناخۆشەوە بۆ یەکێکی تر

pillar box, [British] سووڕفی پۆستە

pillbox (pil′boks′), *n.* (١) شووشەی حەب (٢) سەنگەر (٣) تەپڵی بوولەکی پڕە تەختی ژانە

pill bug, خلیزە؛ مێرووێکە کە هەراریی دەچێ تەگەر دەستی ێ بدرێت خۆی خر دەکات وەک توپ

pillion (pil′yən), *n.* (١) دۆشەکەی پاشکۆی زین؛ بۆ کەسێک کە لە باسکۆی سوارەوە سوار دەبێت بەتایبەتی بۆ ئافرەت (٢) زینی پاشکۆی زیندە ماتۆرسکل

pillory (pil′ə-ri), *n.* چوارچێوەیەک شوێنی دەست و سەری تێدابە کە کوندا تاوانکاری پێوە دەبەسترایەوە لەبەرچاوی خەڵک بۆ شکاندن و سزادانی

v.t. ١ خستنە چوارچێوەیەکی وەهاوە بۆ سزادان ٢ دووزمانی؛ بەناوکردن؛ ڕوو هەڵماڵین بۆ کاتلەپێکردن

pillow (pil′ō), *n.* (١) سەرین؛ پشتی؛ بالیف (٢) دۆشەکەی بەخشینراو ٣ پاڵپشت

v.t. ١ سەر خستنەسەر سەرین؛ سەرنانە سەر سەرین ٢ بۆ بوون بە سەرین

v.i. سەرکردە سەر سەرین

pillowcase (pil′ō-kās′), *n.* بەرگی سەرین؛ بەرگی پشتی

pillowslip (pil′o-slip′), *n.* pillowcase.

pilose (pī′lōs), *adj.* تووکن؛ بەتایبەتی هی تەرەو وورد؛ تووکاوی

pilot (pī′lət), *n.* (١) لێخور یا ڕابەری کەشتی لە بەندەردا (٢) فروکەوان؛ فروکەچی (٣) ڕابەر؛ چاوسۆغ ڕێبەر (٤) pilot light (٥) دەمەری ڕێتوبێکەری مەکینە

v.t. ١ ڕێبەری کردن؛ پێشاندان؛ ڕێبەری کردن ٢ فروکە فڕاندن؛ فروکە لێخوڕین؛ کەشتی ڕاندن

adj. (١) ڕابەر؛ ڕێ پێشاندەر (٢) تایبەتی بە بەرنامەیەکی بچووکی تاقیکردنەوەیی ***(a ~ program)***

pilotage (pī′lət-ij), *n.* (١) ڕاندن؛ لێخوڕین (٢) کرێی ڕابەر و فڕۆکەوان و ڕانەری کەشتی

pilot balloon, بالۆنی دیاریکردنی خێرایی و ڕووی هەڵکردنی با

pilot burner, = pilot light.

pilot engine, مەکینەی ڕابەر؛ مەکینەیەکە لەپێش شەمەندەفەرەوە دەنێردرێت بۆ ئەوەی بزانرێ کە هێڵی ئاسنەکە تەواوە یا نا

pilothouse (pī′lət-hous′), *n.* ژووری ڕانەری کەشتی

pilot lamp, گڵۆپی ڕابەر؛ (١) گڵۆپێکە جێی گۆڕەری کارەبایی یا دەستگای بڕینی تەزووی کارەبایی پیشان دەدات (ب) گڵۆپێکە پیشانی دەدات کە تەزووی کارەبایی کاربکات یا نا

pilot light, (١) مۆمی فڕن؛ تروسکەیەکی هەمیشە داگیرساوە لە فڕنی گازدا بۆ داگیرساندنی فڕنەکە هەرکات ویسترا (پێشی دەوترێ: " pilot burner ") (٢) pilot lamp .

pilular (pil′yoo-lĕr), *adj.* لە حەب دەچێ؛ هی حەب؛ وەک حەب

pilule (pil′ūl), *n.* حەبی بچووک

pimento (pi-men′tō), *n.* (١) pimiento . (٢) دەرەختێکی ناوچە گەرمەکانە ئاڵەتی شیرین لە بەرەکەی دەردەهێنرێ؛ ئاڵەتی شیرین

pimiento (pi-myen′tō), *n.* جۆرە بیبەرێکی شیرینە

pimola (pi-mō′lə), *n.* زەیتوونی بیبەری شیرین تێکراو

pimp (pimp), *n.* گەواد؛ کەشیش؛ قەحبەچی

v.i. گەوادی کردن؛ کەشیشی کردن

pimpernel (pim′pĕr-nel′, pim′pĕr-nəl), *n.* پووەکێکە گوڵی سوورو سپی و شینی نەستێرەیی دەگرێت و لە ئاوهەوای ناخۆشدا گوڵەکەی دادەخات

pimping (pim′piŋ), *adj.* (١) بێ بایەخ؛ هیچوپووچ؛ ناگرنگ (٢) لاوان؛ جیقن؛ دەردەدار

pimple (pim′p'l), *n.* دوومەڵ؛ پیزۆکە؛ قنچکە؛ زیپکە

pimpled (pim′p'ld), *adj.* *Also* **pimply,** دوومەڵاوی؛ پیزۆکاوی؛ زیپکەدار

pin (pin), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ چوقۆل؛ دوورگەمە (٢) شتێکی هیچوپووچ و بێ نرخ (٣) (ا) دەرزی؛ دەرزی سەرخڕ؛ دەرزی سنجاق (ب) تەرقەی سەر (ج) گیرەی جل (د) یەخەبەند (هـ) بزمار (٤) (*pl.*) [Colloq.] لاق (٥) نیشانێکی داربنە لە گۆزەڵە دەچێ بۆ نیشان لێگرتنەوە (یاری بۆڵینگ) (٦) دووگەمەی پیانۆ ئامێری مۆسیقایی تر (٧) قولاپ (کەشتی‌یەوان) (٨) دارئاڵا (کە کونەکانی گۆڕەپانی یاری گۆڵف نیشانە دەکات)

v.t. (١) پێکەوە نووساندن؛ لێکدان (بە دەرزی یا سنگ... هتد)؛ پێکەوە بەستن؛ دەرزی لێدان (٢) دەرزی پێداکردن (٣) بەستنەوە؛ ڕاگرتن لە یەک شوێندا؛ چەسپاندن (٤) (~ on) هیوا پێ بوون (٥) [College Slang] نیشانەکردن؛ دیاریکردن (دەستگیران)

on pins and needles, بێ ئارام؛ سەرەوت نەگر؛ بەپەڕۆش؛ دەڵێی لەسەر دەرزی دانیشتووە؛ دەڵێی بەسەر دڕکەوەیە

pin one down, وا لە کەسێک کردن کە چی لە دڵیدایە بیڵێت بەبێ پێچوپەنا؛ بەستنەوەی کەسێک بە ڕایەک یا بەڵێنێکەوە؛ بە نیمچە زۆرەملێ بەڵێن یا قسەی تەواو لێ وەرگرتن

(He's hard to pin down on money matters.)

pin (something) on one, [Colloq.], خستنەپاڵ (تاوان؛ بەدکاری)؛ داڤەپاڵ؛ پێوەنووسان

(The murder was pinned on the wrong man.)

pinaceous (pi-nā′shəs), *adj.* سنەوبەری؛ هی توخمی دارسنەوبەر

pinafore (pin′ə-fōr′, pin′ə-fōr′), *n.* بەرگێکی مندالانە لە بەروانکە دەچێت

pinaster (pi-nas′tĕr, pi-nas′tēr), *n.* سنەوبەری ناوچەی دەریای ناوەڕاست

pinball (pin′bôl′), *n.* یاریەکە بە سفووقێکی لێڕ دەکرێت کە پێی دەووترێ **pinball machine** " بریتییە لە لێدانی تۆپێک بەسەر پووی مەکینەیەکدا کە پرە لە چوقڵی بچووکو نیشان

pincers (pin′sĕrz), *n.pl.* (١) گاز (٢) چنگ یا چرنووکی قرژاڵ (٣) **pincers movement**

pincers movement, مناورەیەکی سوپایی بریتییە لە هێرش بردنە سەر دوژمن لە دوو لاوە و لە پێشەوە

pinch (pinch), *v.t.* (١) چرنووک گرتن (٢) گوشین یا گرتنو نازاردان (پێڵاو) (٣) نازاردان؛ ناڕەحەت کردن. (٤) لاوازکردن؛ ووشک کردنەوە (بە برسێتی یا نازاردان). (٥) تەنگ پێ هەڵچنین (٦) [Slang]، دزین (٧) [Slang]، گرتن (بەند)؛ پەلامارداں (لەلایەن پۆلیسەوە). (٨) بەتەنیشت باوە کەشتی ڕاندن

v.i. (١) چرنووک گرتن؛ گوشین و نازاردان (٢) پیسکەیی کردن؛ ڕەزیلی کردن. (٣) تەسک بوونەوە

n. (١) چرنووک؛ چرنووک گرتن. (٢) بڕووش؛ نەختێک؛ تۆزێک. *(a ~ of salt)* (٣) ناڕێکی ناخۆش و بەئازار؛ دژواری؛ ناخۆشی. *(to feel the ~)* (٤) ناکاوی؛ تەنگانە (٥) [Slang]، دزی (٦) [Slang]، گرتن (بەند)؛ هێرشی پۆلیس

pinch bar, تۆپڵی تووک تیژ

pinchbeck (pinch′bek), *n.* (١) ئاوێزەی مس و چینکۆ (بۆ خشڵی هەرزانبەها دروستکردن) (٢) شتی هەرزانبەها.

adj. (١) لە داڕێژەی مس و چینکۆ دروستکراو (٢) هەرزانبەها.

pinchers (pin′chĕrz), *n.pl.* pincers.

pinch-hit (pinch′hit′), *v.i.* (١) لێدانی تۆپ لە ناچاری یا ناکاویدا لەبانی یاریکەرێکی تر (یاری بێسبۆل) (٢) جێگری کەسێکی تر کردن لە ناکاوی یا ناچاریدا

-pinch-hitter *(n.).*

pincushion (pin′koosh′ən), *n.* دەرزی دان: کوشنکی ڕۆر بچکۆلەیە دەرزی پێوە دەکرێت

Pindaric (pin-dar′ik), *adj.* (١) هەسەر شێوازی هۆنەری یۆنانی کۆن "پیندار" (٢) ڕێکوپێک (هۆنراوە)

pindling (pin′dliŋ), *adj.* [Dial.], بچووک؛ لاواز؛ جیقن؛ هیچوپووچ

pine (pın), *n.* (١) سنەوبەر؛ دارسنەوبەر؛ کاج (٢) داروتەختەی سنەوبەر (٣) pineapple، [Colloc.]

pine (pīn), *v.i.* (١) پووکاوە (لە برسێتی یا داخ و خەفەتدا) *(He's ~ing with hunger.)* (٢) ~ for، خۆزگە بۆ خواستن؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون؛ بۆ بەتاسەوە بوون؛ ڕۆر حەزلێکردن: *(He is ~ing for a vacation.; I am ~ing for her.)*

v.t. [Archaic], شیوەن بۆ کردن؛ خەفەت بۆ خواردن

n. [Archaic], جەوسانەوە؛ داخوخەفەت؛ تاس

pineal (pin′i-əl), *adj.* (١) شێوە سنەوبەری؛ قووچەکی وەک بەری کاج. (٢) هی لووی سنەوبەری (ووشەی دوایی ببینە).

pineal body, لووی سنەوبەری لوویەکی قووچەکی بچووکی کار بەراس وە لە مێشکی بڕبڕەدارەکاندا (پێشی دەووترێ: " pineal eye " و " pineal gland ")

pineapple (pīn′ap′l), *n.* (١) نەناناس؛ ڕووەکێکی ناوچە گەرمەکانی نەمەریکایە بەرێکی گۆشتن و ناوداری قووچەکی دەگرێ گەلاکانی درێژو تیژن. (٢) بەری ئەم ڕووەکە (کە ئەوەندەی کاڵەکێکی هاو ناوەندی دەبێ). (٣) [Slang]، بۆمبای دینامیتی دەستی؛ نارنجۆک.

pine cone, بەری قووچەکی سنەوبەر

pine needle, دەرزی سنەوبەر؛ گەلای وەک دەرزی باریک و تیژی سنەوبەر.

pinery (pīn′ĕr-i), *n.* (١) دارستانی سنەوبەر (٢) شەتڵگای نەناناس؛ باخی نەناناس

piney (pīn′i), *adj.* = piny.

pinfeather (pin′feth′ĕr), *n.* پەڕی تازە (کە بە ناستەم سەری دەرهێناو لە پێستەوە).

pinfold (pin′fōld′), *n.* تەوێلەی گیانداری بەرەڵا و وون بوو (بەتایبەتی سەگو پشیلە)

v.t. ڕاگرتن؛ بەستنەوە؛ خستنە تەوێلەوەو هێشتنەوە

ping (piŋ), *n.* گیزە یا گڤەی گوللە.

v.i. & v.t. گیزەهاتن.

ping-pong (piŋ′poŋ′, piŋ′pôŋ′), *n.* یاری تۆپی سەر مێز؛ پینگ پۆنگ.

pinhead (pin′hed′), *n.* (١) سەرەدەرزی. (٢) شتێکی بچووکو هیچوپووچ. (٣) کەسێکی بن مێشک

-pinheaded *(adj.).*

pinhole (pin′hōl′), *n.* کونی زۆر بچووک (وەک بە دەرزی کرابێ).

pinion (pin′yən), *n.* پێچکەی بچووکی دانەدار (کە دەدانەکانی گیردەبن لە دەدانی پێچکەیی گەورەتر لەکاتی خوولانەوەدا).

pinion (pin′yən), *n.* (١) باڵ. (٢) سەرباڵ؛ شاباڵ (٣) **شاپەڕ**؛ پەڕ.

v.t. (١) باڵ کردن؛ پەڕو باڵ قرتاندن (٢) باڵ بەستن (باڵندە). (٣) باڵ بەستنەوە؛ بەستنەوە؛ پێوەندکردن؛ جووڵە لێ بڕین.

pink (piŋk), *n.* (١) مێخەک. (٢) گوڵە مێخەک. (٣) مێخەکی؛ ڕەنگی مێخەک؛ ڕەنگی پەمەیی. (٤) پلەی نایاب؛ چەشنی نایاب؛ نایابی. (٥) [British]، چاکەتی سووری ڕاوکەری ڕێوی. (٦) [British]، ڕاوکەری ڕێوی. (٧) کەسێکی شیوعی، سوور، یا چەپڕەو (لەڕووی سووکیەوە).

adj. (١) پەمەیی؛ مێخەکی (٢) نەختێک سوور یا چەپڕەو.

pink (piŋk), *v.t.* (١) پێداکردن (تیغ، چەقۆ، نێزە... هتد) (٢) ڕازاندنەوەی جل بە نەخشی قەراغ گرنج گرنج. (٣) قوماش بڕین بە مەفەستی گرنج گرنج تا قەراغەکەی گرنج گرنج دەرچێ. (٤) ڕازاندنەوە

pink (piŋk), *n.* کەشتی دوا باریک.

pinkeye (piŋk′ī′), *n. Also* pink eye, هەوکردنو سوورببوونەوەی چاو

pinkie (piŋk′i), *n. Also* pinky, پەنجە تووتە؛ پەنجە بچکۆلە.

pinking shears, مقەستی گرنج گرنج (کە شتی پێ دەبڕی قەراغەکەی گرنج گرنج دەردەچێ).

pinkish (piŋk′ish), *adj.* نەختێک پەمەیی؛ هەیلەو پەمەیی.

pinko (piŋ′kō), *n.* [Slang], کەسێکی چەپڕەو یا سوور.

pinky (piŋk′i), *n.* = pinkie.

pinky (piŋk′i), *n.* کەشتی دوا باریک.

pin money, (١) پارەی وورده خەرجی کە مێرد دەیدات بە ژنەکەی. (٢) وورده خەرجی.

pinna (pin′ə), *n.* (١) کرکڕاگەی گوێ (٢) گەلایەکی بچکۆلەیە کە لەگەڵ چەند گەلایەکی بچکۆلەی تردا بە ڕیز بە لاسکە گەلایەکەوە بن (٣) پەڕ؛ باڵ؛ پەڕەی ماسی.

pinnace (pin′is), *n.* (١) بەلەمێکی بایەوانیە بۆ بەکارهێنان لەنێوان کەشتی و قەراغ دەریادا. (٢) بەلەمی کەشتی (بۆ جێبەجێکردنی کاروباری کەشتییەکە بەکاردەهێنرێ).

pinnacle (pin′ə-k′l), *n.* (١) قوللە یا بورجێکی تووک تیژ (٢) لووتکە؛ پۆپە؛ قووتکە (٣) ئەوپەڕ؛ تاف؛ نەوپەڕی بڵندی؛ بەرزترین سوێن. *(the ~ of power)*

v.t. (١) قوللەی سەر تیژ بۆ کردن (٢) خستنەسەر لووتکە. (٣) بوون بە لووتکە یا پۆپە

pinnate (pin′āt, pin′it), *adj. Also* pinnated, (١) پەڕی؛ شێوەی لە پەڕ دەچێ (٢) وورده گەلا بە ڕیز بە هەردوو دیوی لاسکەکەیەوە وەک پەڕ.

pinner (pin′ĕr), *n.* (۱) حوزه کلاویکی ژانەی کۆنە دوو چمک لەم دیوو لەو دیوەیەوە شۆڕبووەتەوە. (۲) یەکەی " pin "

pinniped (pin′i-ped´), *adj.* تایبەتی بە گیانلەبەرانی ناوی قاچ بەرەکەیی وەک مەلەکی دەریاو شێری دەریا

n. گیاندارێکی ڕەگی قاچ پەرەکەیی

pinnula (pin′yoo-lə), *n.* = pinnule.

pinnule (pin′ūl), *n.* (۱) یەکێک لەو ووردە گەڵایانەی کە بە ڕیز بە هەردوو لایەکی گەڵایەکەوەن وەک پەر. (۲) پەرەکی زۆر بچووکی هەندێ گیانداری ناوی

-pinnular *(adj.).*

pinochle, pinocle (pē′nuk´l), *n.* یارییەکی کاغەرە.

piñon (pin′yən. pēn′yōn), *n.* (۱) حوزە و تۆسنەوبەرێکە بەرەکەی دەخورێ. (۲) هەر بار یا دەنکی ئەم دارە

pinpoint (pin′point´), *v.t.* (۱) نیشانەکردن بە دەزی پێداکردن وەک شوێنێت لەسەر نەخشە؛ (۲) دەستنیشانکردن؛ پەنجە خستنەسەر؛ بەووردی و تەواوی نیشانەکردن؛ *(Our radar ~ed the attacking planes.)* (۳) بەووردی نیشان لێگرتن

n. (۱) سەری دەزی. ۲) شتی هیچوپووچ و بچووکو بێ بایەخ.

adj. (۱) ووردو تەواو؛ بێ زیادوکەم *(~ bombing)* . (۲) بچووک

pins and needles, مێروولەکەن

pin stripe, (۱ میلی قوماشی. ۲) قوماشی میلدار؛ دەستەجلی میلدار.

-pin striped *(adj.).*

pint (pīnt), *n.* پایەنت بێوانەیەکو سەنگێکە بریتیە لە هەشت یەکی گاڵۆنەک ئو شلەو شتی ووشک). (ب) دەفرێکی یەک " پایەنت " ی

pinta (pin′tə), *n.* نەخۆشیەکی پەڕۆکی پێستە دەبێتە هۆی پەیدابوونی پەڵەپەڵە بەسەر پێستەوە

pintado (pin-tä′dō), *n.* جۆرە ماسییەکی دڕێژکۆلەیە پەڵەی قاوەیی پێوەیە

pintail (pin′tāl´), *n.* (۱) جۆرە مراوییەکی مل درێژی سک سپییە پەڕەکانی ناوەڕاستی کنکی درێژن. (۲) جۆرە مریشکەکێوی‌یەکی کلک درێژە.

pintle (pin′t'l), *n.* تەوەرەی ستووسی

pinto (pin′tō), *adj.* بازوو پەڵەپەڵە بەڵەک؛ خاڵ خاڵ

n. (۱) نەسپی بەڵەک یا خاڵ خاڵ . (۲) pinto bean

pinto bean, جۆرە فاسولیایەکی قاوەیی خاڵ خاڵە

pin-up (pin′up´), *adj.* (۱) بە دیوارا هەڵواسراو؛ بە دیوارد هەڵدەواسرێ *(a ~ lamp)* .(۲ [Slang]. تایبەتی بە کچێکە کە نەوەندە جوانە وێنەکەی بە دیواردا هەڵدەواسرێ

n. [Slang], کچێکە نەوەندە جوانە وێنەکەی بە دیواردا هەڵدەواسرێ؛ وێنەیەکی بە دیوارد هەڵواسراو

pinworm (pin′wûrm´), *n.* کرمی دەرپڵەیی کرمێکی بچووکە لە ڕیخۆڵە ئستوورەو کۆمدا دەژی

piny (pīn′i), *adj. Also* piney, (۱ بڕە لە سنەوبەر؛ بە دارسنەوبەر داپۆشراو ۲ سنەوبەری؛ وەک سنەوبەر وایە

pioneer (pī´ə-nēr′), *n.* (۱ ئەندازیاری سوپایی ڕێ ئامادەکەر لەبەردەمی سوپاوە بە دروستکردنی پرد و ڕێگە کردنەوە... هتد. (۲) ڕابەر؛ بێشەنگ؛ پێشڕەو؛ وەک زانایەکی شتی تازە دادەنێر. کەسێکی چۆڵەوانی ئاوەدە نکەرەوە... هتد؛ ڕێ ئامادەکەر؛ *(a ~ in aviation)* *adj.* . *(a ~ chemist)* (۱ تایبەتی بە ڕابەرو ڕابەری؛ هی دادەنێر؛ یەکەمین. (۲) هی نەوانەی چۆڵەوانی‌یان ئاوەدان کردەوەو چارخەکەیان وەک نەوانەی نەمەریکایان ئاوەدان کردنەوە بەتایبەتی ڕۆژاوای نەمەریکا؛ *(the ~ spirit)* .

v.t. (۱ (دۆزینەوە تاوچەی تازە) (ب) ئاوەدانکردنەوەی شوێنی تازەو چۆڵەوانی ۲ ڕابەری کردن؛ دادەنان؛ پێشڕەوی کردن.

piosity (pī-os′ə-ti), *n.* لە خوداترسانی درۆ؛ لە خوداترسی ڕووالەت

pious (pī′əs), *adj.* (۱) لە خوداترس؛ خواپەرست؛ خواناس؛ زۆر بە ئاین. (۲) (ا) ئایینی. (ب) پیرۆز (۳) (ا) لە خوداترس بە درۆ؛ هەر بە درۆ بە ئاین (ب) نەنجامی بە ڕووالەت لە خوداترسی‌یەوە. (٤) [Archaic]. دڵسۆز بۆ دایکو باوکو خزمو کەس‌وکار.

pip (pip), *n.* (۱) ئاووک (سێو، هەرمێ، پرتەقاڵ)؛ دەنک. (۲) [Slang]، کەسێک یا شتێکی زۆر پەسەندکراو.

pip (pip), *n.* خاڵی سەر کاغەزی قومارو پووڵی دۆمینەو زاری تاوڵە

pip (pip), *v.i.* جریوەجریوکردن.

v.t. لە قاوغی هێلکە هاتنە دەرەوە (جووجەڵەو بێچووی باڵندە).

pip (pip), *n.* (۱) وەناقی مریشک (نیشانەکانی قەتماغەکردنی زمانو ئاو لە دەمەوە هاتنە)؛ باڵەشۆڕێ (۲) نەخۆشی‌یەکی سووکی مرۆڤ (لەپووی گاڵتەوە).

pipage (pip′ij), *n.* (۱) ئاوو نەوتو گاز گواستنەوە بە بۆری. (۲) کرێی ئەم گواستنەوەیە (۳) سەرجەمی بۆری پێکەوە بەستراو بۆ ئەم مەبەستە

pipe (pīp), *n.* (۱) شمشاڵ؛ جووزەڵە؛ زورنا؛ بلوێر. (۲) (ا) شاووری سەرکاری کەشتی‌یەوان. (ب) دەنگی ئەم شاووڕە. (۳) دەنگی گۆرانی. (٤) جریوە؛ جریوەجریو؛ خوێندنی باڵندە. (٥) بۆری (٦) بۆری ئاو لەش (بەتایبەت هی هەناسەدان). (۷) شتێک کە شێوەی لە بۆری بچێ. (۸) (ا) سەبیل؛ قلیان؛ قەندە (ب) پڕ سەبیلێک تووتن (۹) بەرمیلێک مەی یا شلەی تر (۱۲٦) گاڵۆن دەگرێ. (۱۰) پێوانەیەکی (۱۲٦) گاڵۆنی (۱۱) [Slang]، کارێکی ئاسان؛ شتی ئاسان.

v.t. (۱) شمشاڵ لێدان؛ بلوێر ژەندن؛ جووزەڵە لێدان. (۲) هاوارکردن؛ زیقەزیق کردن. (۳) شاووڕلێدان (کەشتی‌یەوانی)

v.t (۱) شمشاڵ لێدان؛ بلوێر ژەندن؛ جووزەڵە لێدان. (۲) هاوارکردن؛ زیقەزیق کردن (۳) کارتێکردن وەک بە زورنا بۆ لێدان؛ والێکردن (بە شمشاڵ لێدان). (٤) ئاوو نەوتو گاز گواستنەوە یا بۆ بردن بە بۆری. (٥) بۆری ڕاکێشان. (٦) شاوور بۆ لێدانو کۆکردنەوە (کەشتی‌یەوانی).

pipe down, [Slang], بێ دەنگ بوون؛ دەنگ نزم کردنەوە.

pipe up, (۱) دەست بە شمشاڵ یا زورنا لێدان کردن؛ دەست بە گۆرانی ووتن کردن (۲) دەنگ بەرزکردنەوە؛ زیقەزیق کردن

pipe clay, گڵی سپی.

pipe dream, [Colloq.], خەیاڵ پڵاو؛ خەون؛ ئومێدی بۆش‌و هەرگیز نەهاتەدی.

pipefish (pīp′fish´), *n.* بۆری‌یە ماسی؛ ماسی‌یەکی لە بۆری چووی پووڵەکە ڕەقی لەمۆز درێژە

pipe-fitting (pip′fit´iŋ), *n.* (۱) (ا) بۆری بەستن. (ب) بۆری دانانو چاکردن؛ بۆریکاری. (۲) قۆڵ یا پارچە بۆری‌یەکی بچووکە دوو بۆری تری پێ لێکەدەرێ.

-pipe-litter *(n.).*

pipeful (pip′fool´), *n.* پڕ سەبیلێک تووتن.

pipe-line (pip′līn´), *v.t.* (۱) گواستنەوە بە بۆری (ئاو، نەوت، گاز)؛ بە بۆری بۆ بردن. (۲) بۆری بۆ ڕاکێشان.

pipe line, (۱) بۆری (بۆ ئاوو نەوتو گاز ڕاکێشان)؛ هێڵی بۆری. (۲) هۆی گەیاندن، گواستنەوە، یا بردن: *(a ~ of information)*

pipe of peace, = calumet.

pipe organ, ئامێرێکی مۆسیقی‌یە لە بابەتی پیانۆ.

piper (pīp′ĕr), *n.* بلوێرژەن؛ زورناڵێدەر؛ شمشاڵژەن.

pay the piper, سەرانەی خۆ دان؛ شاباشی خۆ دان؛ نەنجامی کردەوەی خۆ هاتنەوە ڕێو هەڵگرتنی.

pipestone (pīp′stōn´), *n.* بەردی سەبیل: هیندی‌یە نەمەریکایی‌یەکان

قلیانیان لێ دروست دەکرد

pipette, pipet (pī-pet′, pi-pet′), *n.* مژک: بۆریەکی شووشەی پلە پلە کراوی بچووک شلەی پێ دەگوێزرێتەوە لە دەفرێکەوە بۆ دەفرێکی تر (کیمیاکەری)

piping (pip′iŋ), *n.* (۱) شمشاڵ لێدان: بلوێر ژەندن: زورنا لێدان (۲) دەنگی شمشاڵ، بلوێر، یا زورنا (۳) زیقە. (٤) کۆمەڵێک بۆری پێکەوە بەستراوە. (٥) ماددەی بۆری لێ دروستکراو. (٦) هێڵی شیرینی بەسەر کێکەوە (۷) تیلماسکی پارانەوەی پەراوێزی جل.

adj. (۱) زورناژەن: نای لێدەر: بلوێرژەن. (۲) تایبەتی بە دەنگ و ناوازی هێمن و خۆشی ئاشتیخوازانەی شمشاڵ و نای. (۳) پڕ ئاسوودەیی: هێمن (٤) زیقەزیق.

adv. چژەچژەک: کسپە نێوەهاتن: داخ: . *(~ hot)*

pipit (pip′it), *n.* باڵندەیەکی بچکۆلەیە لە کلاوکوپە دەچێ

pipkin (pip′kin), *n.* (۱) دەفرێ کانیە: مەنجەڵ: قابلەمە: قۆری. (۲) piggin

pippin (pip′in), *n.* (۱) جۆرە سێوێکی مۆری سەوزە (۲) ناوک: ڕووەکناسی: دەنک (۳) [Slang] کەسێک یا شتێکی زۆر پەسەندکراو.

pipsqueak (pip′skwēk′), *n.* کەسێک یا شتێکی بچووک و بێ بایەخ و هیچوپووچ

pipy (pīp′i), *adj.* (۱) لە بۆری دەچێت (۲) دەنگ تیژ و ناساز: زیقەزیقاوی

piquancy (pē′kən-si), *n.* مۆری: تیژی: مێشک حوڵێنی: سەیری و خۆشی

piquant (pē′kənt), *adj.* (۱) مۆر: میخوش (۲) مێشک حوڵێنێ: سەیر و خۆش (۳) [Archaic] تیژ: بڕ: بڕندە

pique (pēk), *n.* تۆران: تۆرین: پەستی و تووڕەیی بەهۆی هەست بریندارکردن یا شکاندنەوە.

v.t. (۱) تۆراندن: پەست و تووڕەکردن بە هەست بریندارکردن یا شکاندن. (۲) جوڵاندن: مێشک و هەست: . *(The portrait ~d my curiosity.)* (۳) شانازی بێوەکردن: خۆ پێوە بادان

pique oneself on (or upon), شانازی بێوەکردن: خۆ پێوە بادان *(They piqued themselves on their modish attire.)*

piqué (pi-kā′), *n.* جۆرە قوماشێکی سفتی نوکەیە

piquet (pi-ket′), *n.* یاریەکی کاغەزی دووکەسییە

piracy (pī′rə-si), *n.* (۱) چەتەیی دەریا: چەتەکاری دەریا. (۲) دزینی داهێنان یا بەرهەمی زانستی و هونەری یەکێکی ترو کردن بە هی خۆ چاپکردن و بڵاوکردنەوەی بەرهەمی نووسەر یا زانایەک بەبێ پرسی خاوەنەکەی.

piragua (pi-rä′gwə, pi-rag′wə), *n.* (۱) بەلەمێکی سەوی بچووکە کە هەڵگەندنی دارێکی نەستوورو ڕێ دروست دەکرێ (۲) بەلەمێکی بایەوانی بێ تەختە

piranha (pi-rän′yə), *n.* جۆرە ماسیەکی بچووکی چاوبرسی دڕە هێرش دەباتە سەر گیانداری ناوی گەورەو تەنانەت بۆ سەر مرۆڤیش.

pirate (pī′rit), *n.* (۱) چەتەی دەریا. ۲ کەشتی چەتەی دەریا.

v.i. & v.t. (۱) چەتەیی کردن لە دەریادا: ڕووتکردنەوە لە دەریادا (۲) بڵاوکردنەوە یا بەکارهێنانی بەرهەمێکی وێژەیی یا زانستی بەبێ پرسی خاوەنەکەی و بە بێنجەوانەی پەیڕەوی بڵگەنامەی داهێنان

-piratic; piratical *(adj.)*; **piratically** *(adv.)*.

pirogue (pi-rōg′), *n.* بەلەمێکی سەوڵی بچووکە بە هەڵکەندنی داری نەستوورو ڕێ دروست دەکرێ

pirouette (pir′ōō-et′), *n.* خوولانەوە لەسەر پەنجەی پێ یا لەسەر یەک پێ (سەمای باڵ)

v.i. خوولانەوە بەم جۆرە

piscary (pis′kə-ri), *n.* (۱) مافی ماسی گرتن لە ئاوی یەکێکی تردا (۲) شوێنی پاوەماسی: جێی ماسی گرتن

piscatology (pis′kə-tol′ə-ji), *n.* پاوەماسی زانی: هونەری ماسی گرتن

piscatorial (pis′kə-tôr′i-əl, pis′kə-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە ماسی و ماسیگرو ماسی گرتن

piscatory (pis′kə-tôr′i, pis′kə-tō′ri), *adj.* piscatorial.

Pisces (pis′ēz), *n.* (۱) کۆنەستێرەی ماسی. (۲) کەلووی ماسی (نەستێرەناسی): بورجی ماسی. (۳) توخمی ماسی لە بریرەدارەکاندا.

pisci- (pis′i), پێشگرێکە بەمانای: ماسی . *(pisciculture)*

pisciculture (pis′i-kul′chēr), *n.* ماسی پەروەردەکردن (بۆ خۆشی یا فرۆشتن)

piscina (pi-sī′nə, pi-sē′nə), *n.* جۆرێکی تەنیشت قوربانیگای کلێسە.

piscine (pis′īn, pis′in), *adj.* لە ماسی چوو: تایبەتی بە ماسی

piscivorous (pi-siv′ər-əs), *adj.* ماسیخۆر

pish (pish), *interj.* پفیو: دەنگێکە وەرسی و پەستی و تاقەت چوون دەردەبڕێ.

pisiform (pī′sə-fôrm′), *adj.* (۱) پۆڵەیی: نۆکی: لە نۆک دەچێ لە شێوەو قەبارەدا. (۲) تایبەتی بە نێسقانێکی خڕی مەچەک.

pismire (pis′mīr′), *n.* مێروولە.

piss (pis), *v.i. & v.t.* میزکردن

n. میز (ووشەیەکی ناشرینە): . *(to take a ~)*

piss off. [Slang]. تووڕەکردن: پەستکردن: تووڕەبوون: پەست بوون: *(I was pissed off at him.; She pissed me off.)*

pistachio (pis-tä′shi-ō′, pis-tash′i-ō′), *n.* (۱) داری بستە (۲) بستە (۳) تامی بستە. (٤) سەوزی کاڵ: سەوزی زەردباو.

pistil (pis′til, pis′t'l), *n.* نێرک: ئەندامی مێینەی گوڵ

pistillate (pis′tə-lit, pis′tə-lāt′), *adj.* نێرکدار (بەتایبەتی بەبێ بوونی نێرەک).

pistol (pis′t'l), *n.* دەمانچە.

v.t. دەمانچە پێوەنان: دەمانچە تێ تەقاندن.

pistole (pis-tōl′), *n.* پارەیەکی زێڕی نیسپانی یا ئەوروپایی کۆنە.

pistoleer, pistolier (pis′tə-lēr′), *n.* دەمانچەهەڵگر: دەمانچە لە قەد.

piston (pis′t'n), *n.* پستۆ: پەستێنەر: لوولەکی هاتوچۆکەر (مەکینەناسی).

piston ring, ئەڵقەی پەستێنەر

piston rod, باسکی پەستێنەر

pit (pit), *n.* ناوک (خورما، هەلووژە، قۆخ): دەنک

v.t. ناووک لێ دەرهێنان

pit (pit), *n.* (۱) چاڵ: چاڵایی: قوونگە (۲) چاڵی بێ بن (وەک تووننی بابا). (۳) دۆزەخ. (٤) تەپکە: چاڵێکە بۆ بە داوەوەکردنی گیانداری کێوی. (٥) داو: تەڵە: مەترسی شاراوە (٦) مەیدانی شەڕە کەڵەشێرو شەڕە سەگ (۷) (ا) لوولەی باکێشی کان (ب) کان: کانگە. (۸) چاڵایی لەش (وەک بن باڵ): *(an armpit)* (۹) چاڵایی پێست بەهۆی نەخۆشییەوە: وەک کونجی دەموچاو بەهۆی ئاوڵەوە. (۱۰) [British] (ا) نهۆمی یەکەمی شانۆیەک بەتایبەتی بەشی دواوەی. (ب) ئەوانەی لەم بەشەی دواوە دادەنیشن

(۱۱) چاڵایی بەردەمی شانۆ کە نۆرکێستڕای تێدا دادەنیشێ.

(۱۲) قۆڕبنێکی تایبەتی بازاڕی پارەبازی.

(۱۳) قۆڕبنی بەنزین تێکردنەوەو تایە گۆڕین لە مەیدانی پێشبڕکێی موتۆسیکلدا

v.t. (۱) خستنە چاڵەوە: لە چاڵدا هەڵگرتن (۲) چاڵ کردن.

(۳) کونج بوون: خاڵی ووردوورد تێدا هەڵکەندن (ئاوڵە): *(~ted by smallpox)*

(٤) دان به شمۆ (سەگ، کەڵەشێر، مرۆڤ، تاقم)؛ دان بەیەکدا؛ بەرامبەر یەکتر وەستاندن.

(to ~ one group against another)

v.i. چاڵ بوون؛ چاڵابی تێکەوتن؛ چاڵ چاڵ بوون؛ کونج بوون

pitch (pich), ***n.*** قیر؛ زفت؛ تەسفەلت

v.t. قیرتاوکردن؛ بە تەسفەلت سواغدان یا داپۆشین

pitch (pich), ***v.t.*** (١) هەڵدان (چادر). ***(to ~ a tent)***.

(٢) فڕێدان؛ هاوێشتن؛ هەڵدان (بەرد، توپ).

(٣) نامادەکردن و ڕێکخستن بۆ جەنگ ***(to ~ -ed battle)***.

(٤) لە بڵەیەک یا ناستێکدا دانان

(٥) توپ هاوشتن بۆ توپ لێدەر کە گووزەکەی بەدەستەوەیە (یاری بێسبۆل)

(٦) دیاریکردنی بەرزی و نزمی ناوازی مۆسیقا

v.i. (١) هەوار هەڵدان. (٢) جێگیربوون. (٣) فڕێدان (توپ)؛ هەڵدان

(٤) بە سەرد کەوتنەخوارەوە. (٥) بەرەو خوار بوونەوە؛ نەوین؛ داکەوتن.

(٦) هەڵبەزودابەزکردن (کەشتی)؛ تاسەکردن. (٧) لەتردان.

n. (١) هەڵدان؛ شێوەی هەڵدان. (٢) فڕێدانێک؛ هاوێشتنێک.

(٣) هەڵبەزودابەزی کەشتی؛ تاسە؛ لەتر. (٤) قۆزبنی چەرچی.

(Excitement was at a high (. (٥) پلە

(٦) پلەی لێژی؛ پلەی لێژی سەربان (خانووی پۆڕاوایی)؛

(the ~ of a roof)

(٧) پلەی بەرزونزمی (دەنگ، مۆسیقا، قسە... هتد). ***(the ~ of a voice)***.

(٨) [Slang]. ووتەو ووتارو پروپاگەندەیەکە بۆ سازکردن و قایل کردن و پێ سەلماندن وەک چەرچی و فرۆشیاری ترو خاوەن بیروباوەڕێک بەکاری دەهێنن بۆ ڕاکێشانی خەڵک؛ جار

pitch in, [Colloq.], (١) دەست بە کارکردن بە چالاکی؛ قۆل لێ هەڵکردن و دەست بە نیشکردن. ٢) هەرەوەزی کردن؛ هاوکاری کردن؛ یارمەتیدان؛

(We all pitched in and planted a garden.)

pitch into, [Colloq.]. هێرش بردنە سەر (بە دەم یا بە دەست)؛ پەلامارداں

pitch on (or upon), هەڵبژاردن

pitch one's tent, جێنشین بوون؛ جێگیربوون

pitch-black (pich′blak′), ***adj.*** ڕەشە وەک حەڵوور؛ زۆر ڕەش؛ ڕەشە وەک قیر.

pitch-dark (pich′därk′), ***adj.*** تاریک‌ونووتەک؛ زۆر تاریک؛ شەوەزەنگ

pitched battle, (١) شەڕی دەستەوێخەی نێوان دوو لەشکر پاش خۆ بۆ نامادەکردن و دیاریکردنی شوێنی هەردوو لەشکرەکە.

(٢) شەڕی گەرم؛ ناکۆکی زۆر خراپ

pitcher (pich′ĕr), ***n.*** (١) سوراحی. (٢) پڕ سوراحییەک.

(٣) گەلای وەک سوراحی

pitcher (pich′ĕr), ***n.*** (١) تۆپ هاوێژ (یاری بێسبۆل)

(٢) جۆرە گووزێنکی گۆڵفە کە سەرەکەی بەدوادا هەڵگەڕاوەتەوە.

pitcher plant, ڕووەکێکە گەڵاکانی لە سوراحی دەچن جانەوەر ڕادەکێشن و دەیانگرێ

pitchfork (pich′fôrk′), ***n.*** سێلک (کشتوکاڵ)

v.t. کرشە هەڵگرتن یا گوێزانەوە بە سێلک

pitchman (pich′mən), ***n.*** چەرچی؛ دەستگیر (بەتایبەتی یەکێک کە قۆزبنی حادەیەکی گرتبێ بۆ خۆی و لەبەرەوا بێ)

pitch pine, سنەوبەری جەویدار یا ڕێزدار

pitch-stone (pich′stōn′), ***n.*** بەردی ناگرێزنی ڕەشی بریقەدار

pitchy (pich′i), ***adj.*** (١) قیراوی؛ قیرلێدراو (٢) لینج (٣) ڕەش؛ تاریک

piteous (pit′i-əs), ***adj.*** (١) بەسزمان؛ جێی بەزەیی پێداهاتنەوەیە؛ داماو. (٢) [Archaic]. بەبەزەیی؛ بەهەست؛ بەڕەحم

pitfall (pit′fôl′), ***n.*** (١) داو؛ تەڵە؛ تەپکە؛ چاڵی بە ناستەم سەرگیراو بۆ گرتنی گیاندار. (٢) مەترسی شاراوە؛ داو.

pith (pith), ***n.*** (١) ناوەڕۆک (قەفی ڕووەک)؛ ناوکرۆک؛ کاکڵ. (٢) مۆخ. (٣) گەوهەر؛ کرۆک؛ پوختە. (٤) هێز؛ توانا.

v.t. (١) ناوەڕۆک لێ دەرهێنان (ڕووەک).

(٢) (ا) بڕبڕاگە یا پشت شکاندن و کوشتن. (ب) بڕبڕاگە سڕکردن بۆ تاقیکردنەوە لە تاقیگەدا.

Pithecanthropus (pith′ə-kan′thrə-pəs), ***n.*** ئادەمیزادی جاوە ئادەمیزادی کۆنی قرتێکەوتووە نیسقانەکانی لە " جاوە " دۆزراوەتەوە

pithy (pith′i), ***adj.*** (١) (ا) ناوکرۆکاوی؛ مۆخاوی. (ب) پڕ لە ناوکرۆک؛ ناودار؛ بوردوو؛ بڵ؛ پڕ مۆخ (٢) کورت و بەمانا؛ پڕ مانا؛ بەهێز؛ زمانپاراو

(a ~ style)

-pithily *(adv.)*; **pithiness** *(n.)*.

pitiable (pit′i-ə-b'l), ***adj.*** (١) بەسزمان؛ شایستەی بەزەیی پێدا هاتنەوەیە. (٢) بۆگەن؛ پیس؛ نزم؛ شایستەی بە چاوی سووک سەیرکردنە؛ ناپەسەند.

-pitiably *(adv.)*.

pitiful (pit′i-fəl), ***adj.*** (١) بەهەست؛ هاوهەست؛ بەبەزەیی

(٢) بەسزمان؛ جێی بەزەیی پێداهاتنەوەیە؛ جێی دڵ پێ سووتانە؛ جێی داخە ***(a ~ sight)***.

(٣) شایستەی بە چاوی سووک سەیرکردنە؛ پیس‌وبۆگەن؛ ناپەسەند

-pitifully *(adv.)*; **pitifulness** *(n.)*.

pitiless (pit′i-lis), ***adj.*** بێ بەزەیی؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم.

pitman (pit′mən), ***n.*** (١) کرێکاری کانگا.

(٢) باسکی لێدان (مەکینەکاری).

pitton (pit′ən), ***n.*** مێخێکی کانزاییە لە هەڵگەڕان بە شاخی بەردیندا بەکاردەهێنرێ.

pit saw, مشارێکی گەورەیە بە دوو کەس بەکاردەهێنرێ یەکێکیان لەسەر بڕەدارەکە دەوەستێ و ئەوی تریشیان لە چاڵێکدا.

pittance (pit′əns), ***n.*** (١) مووچەی کەم؛ پارەی بۆ بڕاوە (خەرجی کەم)؛ پارەی هیچوپووچ ***(He gets a mere ~ .)***.

(٢) هەندێکی کەم (خواردن؛ ئاروقە)؛ بەشی کەم؛ بڕێکی هیچوپووچ؛ شتێکی زۆر کەم.

pitted (pit′id), ***adj.*** (١) چاڵاوی؛ چاڵ چاڵ.

(٢) کونج (وەک دەموچاوی ناوڵاوی)؛

(His face was ~ with samll pox.)

pitter-patter (pit′ĕr-pat′ĕr), ***n.*** پرتەپرت (دڵ)؛ تەقەتەق؛ تەپەتەپی نەسپایی پێ؛ لێدان.

pituitary (pi-tōō′ə-ter′i, pi-tū′ə-ter′i), ***adj.*** (١) چڵمی؛ چڵم دەردەر؛ شلەی وەک چڵم دەردەر. (٢) هی لووی ژێر مێشک. (٣) تایبەتی بە جۆرە لەشێکی نیسقان زۆر نەستوورو قۆڵو لاق زۆر درێژە بەهۆی زۆر دەردانی هۆرمۆنی لووی ژێر مێشکەوە.

pituitary gland (or body), لووی ژێر مێشک.

pity (pit′i), ***n.*** (١) بەزەیی؛ بەزەیی پێداهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان؛ حەیف. (٢) هۆی بەزەیی پێداهاتنەوە یا دڵ پێ سووتان.

It's a pity!, داخی گرانم؛ دەستی شکاوم؛ داخەکەم؛ حەیفە.

out of pity, بەهۆی دڵ پێ سووتانەوە.

take (or have) pity on, دڵ پێ سووتان؛ بەزەیی پێداهاتنەوە

(They took pity on him and set him free.)

what a pity!, جێی داخە؛ حەیفە؛ داخەکەم؛ داخی گرانم.

pityriasis (pit′ə-rī′ə-sis), ***n.*** (١) نەخۆشییەکی پێستە دەبێتە هۆی تۆپک فڕێدان. (٢) نەخۆشییەکی پێستی گیانداری مااێیە دەبێتە هۆی دروستبوونی پووڵەکەی ووشکی وەک گەپی.

pivot (piv′ət), ***n.*** (١) خاڵی ڕاگر؛ ڕاگر؛ خاڵی لەسەر وەستان یا ڕاگرتن و خوولانەوە؛ تەوەر. (٢) کەس یا شتی سەرەکی کە هەمووکەس بەدەوریدا دەسووڕێتەوە؛ کەس یا شتی زۆر گرنگ و بڕیاردەری نەنجامی کارێک؛

گەوهەر؛ شوێنی بەیەکگەیشتن (٣) خوولانەوە لەسەر خاڵی پاگر یا بەدەوری تەوەرێکدا

adj. سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگ؛ تەوەری.

v.t. پاگرتن لەسەر خاڵی پاگر یا خوولانەوە بەدەوری تەوەرێکدا.

v.i. خوولانەوە لەسەر خاڵی پاگر؛ خوولانەوە بەدەوری تەوەرێکدا.

pivotal (piv′ət-'l), *adj.* (١) هی پاگر؛ هی خاڵی پاگر؛ تەوەری. (٢) سەرەکی؛ زۆر گرنگ؛ ناوجەرگەیی: *(a ~ event, act, man, etc.)* .

pixy (pik′si), *n. Also* pixie, جنۆکە؛ دیوودرنج؛ پەری.

pizza (pēt′sə), *n.* پیتزە خواردەمەنیەکی ئیتاڵییە بریتییە لە لەواشەیەک کە پەنیر و دۆشاوی تەماتە و بەهارات و گۆشتی قیمەکراو یا شتی وەک قارچک و زەیتوون و بیبەری بەسەرەوە دەکرێ و لە فڕندا دەبرژێنرێ.

pizzeria (pēt´sə-rē′ə), *n.* چێشتخانەی پیتزە؛ پیتزەخانە.

pizzicato (pit´sə-kä′tō), *adj., adv. & n.,* (ووشەی پیشوو ببینە). بە سەری پەنجە لێدراو (ئامێری مۆسیقایی ژێدار وەک عوود و گیتار).

pizzle (piz′'l), *n.* کێری گیاندار (بەتایبەتی کەڵەگا).

placable (plā′kə-b'l, plak′ə-b'l), *adj.* دڵی نەرم دەبێ؛ بەخشندە؛ لێبووردە.

-placability *(n.)*; **placably** *(adv.).*

placard (plak′ärd), *n.* بلاوەنامە (کە بە شوێنێکی گشتیدا هەڵواسرێ)؛ یافتە؛ ئاگاداری هەڵواسراو.

v.t. (١) بلاوەنامە هەڵواسین (بە دیواردا). (٢) بلاوکردنەوە لەرێی یافتە یا بلاوەنامەوە.

placate (plā′kāt, plak′āt), *v.t.* دڵ نەرم کردن؛ هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ ڕازی کردن.

-placation *(n.)*; placative *(adj.)*; **placator** *(n.).*

place (plās), *n.* (١) مەیدان (ناوشار). (٢) شەقامێکی کورت و باریک. (٣) شوێن؛ جێگە؛ جێگەبوونەوە؛ شوێن هەبوون. (٤) ناوچە؛ هەرێم؛ شوێن. (٥) (ا) شوێنی کەسێک (ب) باری ژیانی کەسێک. (٦) شار؛ شارۆچکە؛ دێ. (٧) ماڵ؛ حانە؛ خانوو. (٨) شوێن یا خانووی تەرخانکراو بۆ شتێکی تایبەتی: *(a ~ of amusement)* (٩) خاڵ یا بڕینی سەر شوێنێک یا ڕوویەک. (١٠) شوێنێکی تایبەتی لە گۆڤارو پەرتووکێکدا (لاپەرە، بەند). (١١) پلەوپایە؛ جێگە؛ پایە: *(His ~ in history is assured.)* . (١٢) خاڵ؛ پلە؛ هەنگاو *(in the first ~)* . (١٣) جۆری خوێ؛ جۆر و کاتی شیاو یا بەجێ: *(There's a time and a ~ for everything.)* (١٤) جێ؛ باری ژیان: *(If I were in your ~)* . (١٥) جێ؛ جێگری؛ لەباتی: *(He acted in ~ of his brother.)* . (١٦) پلەوپایە؛ کاربەدەستی؛ فەرمانبەری. (١٧) نەرکی سەرشان؛ نیشوکار؛ نیش. *(It is not my ~ to tell him that.)* (١٨) جێگەی دانیشتنی کەسێک لەسەر میز، کورسی... هتد. (١٩) (ا) پلە (پێشبڕکێ)؛ ئەوەندەیەمێن کەس لە بۆربۆڕێنێکدا: *(He came in second ~ .)* (ب) پلەی سووەمین (بۆربۆڕێن).

v.t. (١) دانان لە شوێنێکدا؛ خستنە شوێنێکەوە. (٢) دانان لەسەر نیش؛ دامەزراندن؛ نیش بۆ دۆزینەوە (٣) داوای شت کڕین کردن لە کۆمپانیای سەرچاوە؛ ناردنی ئەم داواکارییە: *(The bookstore ~d an order for the new books.)* (٤) ناسینەوە *(I know his face but I can't ~ him.)* . (٥) خستنەسەر لۆمە؛ دیاریکردن و لۆمەکردن *(to ~ blame)* .

(٦) پشت پێ بەستن؛ ئومێد پێ بوون؛ بڕوا پێ بوون: *(to ~ confidence in someone)*

v.i. بردنەوە بە یەکەم، دووەم، یا سێیەم (بەتایبەتی بە دووەم لە غارغارێنی ئەسپ و پاکردنی سەگدا) *(His horse ~d.)* .

give place, (١) جێکردنەوە؛ شوێن بۆ کردنەوە. (٢) ڕێگەدان؛ جێگە بۆ چۆڵ کردن.

go places, [Slang], سەرکەوتن؛ سەرکەوتوو بوون.

in place, (١) لە جێی خۆیایەتی؛ لە شوێنی خۆیدا دانراوە. (٢) شیاو؛ بەجێ؛ گونجاو؛ پەسەند.

in the first place, لەپێش هەموشتێکدا؛ یەکەم.

know one's place, خۆ لێ نەگۆڕان؛ بەپێی بەرەی خۆ پێ ڕاگیشان؛ لە سنووری خۆ تێ نەپەڕین (بەتایبەتی کەسێکی ژێردەستە).

out of place, (١) لە جێی خۆیدا نییە. (٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو.

put one in one's place, لووت شکاندن؛ لە لووت دان؛ شکاندنی کەسێکی خۆ لێ گۆڕاو.

take place, ڕوودان؛ قەومان؛ هاتنەڕوو.

take the place of, جێگرتنەوە (کەس، شت، ڕوودان).

placebo (plə-sē′bō), *n.* (١) نوێژوونزای نێوارە بۆ گیانی مردوو. (٢) دەرمانی دڵخۆشکەرە؛ دەرمانە درۆزنە: دەرمانێکە کە هەر بەناو دەرمانە دەدرێت بە نەخۆش بۆ دڵنەوایی کردنی. (٣) دڵخۆشکەرە؛ هێمن کەرەوە؛ شتێک کە دڵنەوایی پێ دەکرێ.

place-kick (plās′kik´), *n., v.t. & v.i.* شەق تێهەڵدانی توپی فوتبۆڵی ئەمەریکی پاش دانانی لەسەر زەوی.

placeman (plās′mən), *n.* [Chiefly British], فەرمانبەری میری (لەڕووی سووکیەوە).

place mat, پارچە تەنراوێکی قوماش یا ڕووشە دەخرێتە ژێر قاپی نانخواردنی هەموو کەسێکەوە لەسەر مێزی نانخواردن.

placement (plās′mənt), *n.* (١) دانان؛ دانران. (٢) ڕێکخستن؛ ڕێکخران. (٣) نیش بۆ خەڵک دۆزینەوە (لەلایەن فەرمانگەی تایبەتیەوە)؛ دامەزراندن: *(a ~ office)* .

(٤) قوتابی دانان لە پۆڵی گونجاو لەگەڵ پلەی خوێندن و توانایاندا.

(٥) (ا) دانانی توپی فوتبۆڵی ئەمەریکی لەسەر زەوی بۆ شەق تێهەڵدانی (ب) ئەم شەق تێهەڵدانە.

placenta (plə-sen′tə), *n.* (١) پەردەی منداڵ؛ وێڵاش؛ پەردەی ناوڵەمە. (٢) جێی پێوەنووسانی گەرا بە نێرکەوە (ڕووەکناسی).

-placental *(adj.).*

placentation (plas´n-tā′shən), *n.* (١) (ا) پێکهاتنی پەردەی منداڵ. (ب) شێوەی نووسانی پەردەی منداڵ بە منداڵدانەوە. (٢) شێوەی نووسانی گەرا بە نێرکەوە (ڕووەکناسی).

placer (plas′ēr), *n.* (١) خڵتەی لم یا زیخە کە زێڕو بەردی بەنرخی تری تێدایە. (٢) جێی شتنەوەی ئەم خڵتەیە بۆ لێ دەرهێنانی زێڕەکەی

placid (plas′id), *adj.* (١) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ بێ دەنگ؛ پڕ ناسوودە: *(a ~ lake; a ~ disposition)* . (٢) پاڵ لێدەرەوە؛ بێباک؛ ڕەحەت؛ لەخۆڕازی؛ هیچ کارتێنەکردوو.

-placidness *(n.)*; **placidly** *(adv.).*

placidity (plə-sid′ə-ti), *n.* (١) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ بێ دەنگی؛ پڕ ناسوودەیی (٢) پشت لێکردنەوە؛ بێباکی؛ ڕەحەتی؛ لەخۆڕازێتی.

placket (plak′it), *n.* (١) تڵیشی تەنوورە و کراس (بۆ لەبەرکردنی بەئاسانی). (٢) گیرفانی تەنوورە. (٣) [Archaic] (ا) ژێرکراس (ب) ئافرەت

plagiarism (plā′jə-riz'm, plā′ji-ə-riz'm), *n.* (١) دزینی نووسین و بیروباوەڕی نووسەر یا دانەرێکی ترو بلاوکردنەوەی بە ناوی خۆوە (٢) نووسین و بیروباوەڕی دزراو بەم شێوەیە.

plagiarist (plā′jə-rist, plā′ji-ə-rist), *n. Also* plagiarizer, دزی نووسین و بیروباوەڕی نووسەرێکی ترو کردوو بە هی خۆ

-plagiaristic *(adj.).*

plagiarize (plā′jə-rīz′, plā′ji-ə-rīz′), *v.t.* دزینی نووسین و بیروباوەری نووسەر یا داهێنەرێکی ترو بڵاوکردنەوەی بە ناوی خۆوە.
-plagiarizer *(n.).*
plagiary (plā′jə-ri, plā′ji-ə-ri), *n.* [Archaic]. = 1. plagiarism. 2. plagiarist.
plague (plāg), *n.* (١) کارەسات؛ لێقەومان؛ بەڵا. (٢) سزای خودایی. (٣) تاعوون؛ تاعوونە ڕەشە؛ دەرد. (٤) [Colloq.]، شتی ناخۆش و پەستکەر.
v.t. (١) تاعوون لێدان؛ تاعوونە ڕەشە تووش بوون؛ دەردلێدان. (٢) پەستکردن؛ هەراسان کردن؛ ئازاردان؛ تووشی ناخۆشی کردن.
plaguy (plā′gi), *adj. Also* **plaguey**, [Colloq.], پیس و ناخۆش؛ پەستکەر؛ بێزارکەر.
plaid (plad), *n.* قوماشی خانەخانە؛ قوماشێکە نەخشەی میلی لەیەکدراو یا خانەخانەی تێدایە.
adj. نەخشەی خانەخانەدار؛ خانەخانە (قوماش).
plain (plān), *adj.* (١) تەخت؛ ڕێک؛ تەختایی. (٢) بەربەرەڵا؛ بەرنەگیراو؛ کراوە: *(a ~ view)*. (٣) ڕوون؛ تێگەیشتنی ئاسانە؛ ئاسان؛ سادە: *(a ~ prose style)*. (٤) ڕاست‌وڕەوان؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ لەڕوو: *(~ talk)*. (٥) سادە؛ ساکار؛ ئاسایی: *(a ~ meal)*. (٦) نەخێنێک ناشرین؛ جوان نەبیە؛ سادە؛ ئاسایی: *(a ~ face)*. (٧) سادە؛ ئاسایی؛ خاکی؛ بەبێ کەش‌وفش: *(a ~ man)*
n. دەشت؛ دەشتایی؛ تەخت؛ تەختایی.
adv. بەڕوونی
-plainly *(adv.)*; **plainness** *(n.).*
plain-clothes man, پۆلیسی نهێنی.
plain dealing, سەرڕاستی و پاکی (لەگەڵ خەڵکدا).
plain sailing, (١) بەهەمو کەشتی ڕاندنی ئاسان. (٢) کەندوکۆسپ لە ڕێگەدا نەبوون؛ تووشی تەنگوچەڵەمە نەهاتن.
plainsman (plānz′mən), *n.* دەشتنشین؛ دانیشتووی دەشتایی.
plaint (plānt), *n.* (١) [Poetic]، شیوەن؛ شین؛ کڕووزانەوە. (٢) سکاڵا
plaintiff (plān′tif), *n.* داواچی؛ دادخواز (دادگا)؛ شکاتکەر.
plaintive (plān′tiv), *adj.* غەمگین؛ دڵگیر؛ بەسۆز؛ خەفەتاوی: *(~ music; a ~ song)*
plait (plāt), *n.* (١) توێ یا قەدی قوماش و جلی قەدکراو؛ چرچ (٢) پرچی هۆنراوە؛ پرچی کڵاوەکراو
v.t. (١) قەدکردن (قوماش، جل). (٢) پرچ هۆنینەوە؛ هۆنینەوە؛ پرچ کڵاوەکردن.
plan (plan), *n.* (١) نەخشە (٢) نەخشەی خانوو یا زەوی؛ نەخشەی نەندازەیی؛ ڕەنگ ڕشتن. (٣) نەخشەی کار؛ بەرنامەی کار؛ بەرنامە؛ پلان.
v.t. (١) نەخشەکێشان خانوو، شار، زەمین)؛ ڕەنگ ڕشتن (٢) نەخشەد نان؛ پلان دانان؛ بەرنامەدانان. (٣) نیازبوون.
v.i. نەخشەدانان
plane (plān), *n.* سوورەچنار؛ درەختێکە لە سوورەچنار دەچێ
plane (plān), *adj.* تەخت؛ ڕێک؛ ڕاست
n. (١) ڕووتەخت (٢) تەختایی؛ ڕێکی. (٣) پلە؛ ئاست *(a low ~ of culture)*. (٤) فڕۆکە. (٥) بانی فڕۆکە
plane (plān), *n.* ڕەندە (دارتاشی)؛ ڕەنە.
v.t. ساف‌ولووس کردن بە ڕەندە؛ ڕەنە بەکارهێنان؛ ڕەندەلێدان.
v.i. ڕەندە بەکارهێنان
plane (plān), *v.i.* (١) فڕین؛ خسیسکان یا خشان بە هەوادا (٢) بەناستەم فڕین یا بەرزبوونەوە فڕۆکەی ئاوی.
plane angle, گۆشەی ڕاست
plane geometry, ئەندازەی ڕووتەخت
planer (plān′ĕr), *n.* (١) ڕەندە بەکارهێنەر (٢) ڕەندە بۆ تەختەو کامڕا. ٣. پارچەیەک تەختەی ساف‌ولووسە تیپی چاپی پێ ڕێک دەکرێ.
planer tree, درەختێکی زەلکاوی بچووکە گەڵای هێلکەیی و بەری زبرو گوێز ئاسایی دەگرێ.
planet (plan′it), *n.* ئەستێرەی گەڕۆک؛ هەسارە.
plane table, مێزی ڕووپێوەری زەوی.
planetarium (plan′ə-târ′i-əm), *n.* (١) نموونەی کۆمەڵەی خۆر. (٢) ئامێری پیشاندانی شوێنی خۆرو مانگو ئەستێرەو ئەستێرە گەڕۆکەکانو خولانەوەی ئەستێرەکان لەناو گوومەزێکدا. (٣) پیشانگایەکی وەها
planetary (plan′ə-ter′i), *adj.* (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەی گەڕۆک (٢) (ا) زەمینی؛ تایبەتی بەم زەمینە. (ب) جیهانی: *(~ life)*.
planetesimal (plan′ə-tes′i-m'l), *adj.* ئەستێرەی گەڕۆکی زۆر بچووک.
planetoid (plan′ə-toid′), *n.* (١) ئەستێرەی گەڕۆکی زۆر بچووک (٢) ئەستێرەی دەستکرد؛ تەنی ئەستێرەیی.
plane tree, = **plane.**
planet-stricken (plan′it-strik′n), *adj.* (١) ئەستێرە کار- تێکردوو (ئەستێرەوانی). (٢) تۆقیو؛ زۆر ترساو.
planet wheel, ڕەڕەوەیەکی داندارە کە بەدەوری ڕەڕەوەیەکی داندارا تردا دەخوولێتەوە.
plangent (plan′jənt), *adj.* (١) هاژەی دێت (وەک دەنگی شەپۆل دەریا)؛ بە دەنگێکی زل پیادران. (٢) (ا) بەرزو دەنگدەرەوە (وەک دەنگی زەنگ) (ب) غەمبار؛ دڵگیر: *(the ~ sound of a guitar)*.
plani- (plā′ni, plan′i), *(planimeter)* پێشگرێکە بەمانای: تەخت؛ ڕێک:
planimeter (plə-nim′ə-tĕr), *n.* ڕووپێوەر؛ ئامێری پێوانی ڕووبەری ڕووتەخت.
planimetry (plə-nim′ə-tri), *n.* ڕووپێوان؛ پێوانی ڕووبەری ڕووتەخت.
planish (plan′ish), *v.t.* ئاسنو کانزای تر بە چەکوش کوتانو ڕێک‌وپێک و ساف کردن.
planisphere (plan′ə-sfĕr′), *n.* (١) نەخشەی تەنێکی خڕ یا نیوەی لەسەر ڕووبەکی تەخت. (٢) نەخشەی ئەستێرەیەک یا نیوەی.
plank (plaŋk), *n.* (١) تەختەدارێکی ئەستوورو درێژ (وەک هی ژێر هێڵی شەمەندەفەر). (٢) بناغە؛ بنچینە. (٣) یەکێک لە بەندەکانی حیزبێک، کۆمەڵەیەک، یا بەرنامەیەکی ڕامیاری
v.t. (١) بە تەختەدار داپۆشین؛ تەختەدار دانان؛ زەوی داپۆشین بە تەختەدار (٢) بڕاندنو پێشکەشکردن لەسەر تەبەق (ماسی، گۆشت). (٣) [Colloq.]، فڕێدانە سەر زەوی. (٤) [Colloq.]، (~ down; ~ out)، جرنگاندن؛ پارەدان (بە فڕێدانی)
walk the plank, بە چاوبەستراوەیی ڕێزیشتن بەسەر دەستەکی دڕێژبووەوە لە کەشتێیەوە (وەک چەتەی دەریایی لەو کەسانەیان دەکرد کە دەیانگرتن).
planking (plaŋk′iŋ), *n.* (١) زەوی داپۆشین بە تەختەدار؛ تەختەدار دانان؛ داپۆشین بە تەختەدار. (٢) تەختەدار؛ سەرجەمی تەختەدار (٣) تەختەداری خانوویەک یا چوارچێوەیەک.
plank sheer, تەختەداری دەوری پشتی کەشتی.
plankton (plaŋk′tən), *n.* ڕووەکو گیاندارە گەردبینیی ناو ئاوو سەرئاوکەوتوو.
planner (plan′ĕr), *n.* نەخشەکێش؛ بەرنامەدانەر؛ نەخشەدانەر.
plano- (plan′ō, plan′ə), *Also* **plan-**, پێشگرێکە بەمانای: گەڕۆک
plano- (pla′nō), *Also* **plani-**, پێشگرێکە بەمانای: تەخت؛ ڕێک: *(planoconcave)*
planoconcave (plā′nō-kon′kāv), *adj.* دیوێکی تەختەو

دیوێکی قوباو

planoconvex (plā′nō-kon′veks), *adj.* دیوێکی تەختەو دیوێکی قوڤن

planometer (plə-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری تەختی یا پێکی ڕوو

plant (plant, plänt), *n.* (١) نەمام؛ شەتڵ (٢) سەوزایی؛ شینایی؛ دارودرەخت. (٣) ڕووەك؛ ڕووەکی قەف یا لاسك نەرم. (٤) (ا) کارخانە؛ کارگە (ب) کەرەسەو خانوو ماکینەکانی کارگە. (٥) کەرەسەو خانووی دەستگایەك. (٦) ماکینەو ئامێری کارێك. (٧) [Slang]. فێڵوتەڵەکە؛ پیلان؛ داو؛ تەڵە. (٨) [Slang]. کەسێك یا شتێکی بە داوەوەکەر.

v.t. (١) ڕووانڈن؛ ناشتن؛ چاندن. (٢) چەسپاندن؛ تێدا دانان؛ تێدا چەسپاندن. (٣) خستنە مێشکەوە؛ لە مێشکدا چەسپاندن؛ *(to ~ the seed of doubt in someon's mind)* (٤) دامەزراندن؛ دانان لە شوێنێکدا (ئاین). (٥) دانان (ئاوایی)؛ دامەزراندن؛ ئاوادانکردنەوە. (٦) بەجێکە ماسی خستنە ئاو ئاوەوە لە شوێنێکی تر بۆ گەورەبوون و زاوزێ. (٧) تێدا ناشتن؛ تێدا ڕووانڈن؛ تێدا چاندن. (٨) [Slang]. مستەکۆڵەلێدان لە شوێنی خۆیدا. (٩) [Slang]. داو نانەوە؛ تەڵە بۆ دانان. (١٠) [Slang]. شاردنەوەی شتی دزراو.

plantain (plan′tin), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکەی لە نزیك بنی لاسکەکەیەوە گوڵی جوان بە لاسکی درێژی نووك تیژەوە دەگرێ؛ گوێ کارژۆڵ.

plantain (plan′tin), *n.* (١) جۆرێکە لە دارمێوژ. (٢) مێوژی نەم جۆرە درەختە.

plantar (plan′tēr), *adj.* بن پێیی؛ تایبەتی بە بنی پێ

plantation (plan-tā′shən), *n.* (١) ئاوایی تازە؛ ئاوچەیەکی تازە ئاوەدانکراوە. (٢) کێڵگە؛ زەوی چێنراو یا نێژراو. (٣) کێڵگەیەکی گەورەیە ئەو وەرزێرانەی نیشی تێدا دەکەن تیایشیدا دەژین؛ *(a sugar ~ ; a cotton ~)* *(a rubber ~)* (٤) زەوی وارێکی گەورەی بە درەخت نێژراو.

planter (plan′tēr, plän′tēr), *n.* (١) خاوەن کێڵگە؛ خاوەن کشتکەی گەورە. (٢) چێنەر (مرۆڤ، ماکینە)؛ ڕووێنەر؛ نێژەر؛ کشتکار؛ کشتیار. (٣) شێنجانە (گەورە یا بچووك گڵێن یا دارین بۆ گوڵ و ڕووەکی بۆنخۆش) (٤) ئاواکەرەوە (هی ئاوچەی دوورو چۆڵەوانی)

plantigrade (plan′tə-grād′), *adj.* تایبەتی بە گیاندارێك کە لەسەر هەموو بنی پێی دەڕوات (مرۆڤ، وورچ)

n. گیاندارێکی وەها

plant louse, سڕ؛ نەسپێی ڕووەك؛ نەسپێی گەنم.

plaque (plak), *n.* (١) (ا) تەختەدار یا تەختەبەردی نەخشاوی ڕازێنەرەوە (ب) تەختەدار یا تەختەبەردیکە دەنرێت بە شوێنێکەوە بۆ ڕۆژی ئەو شوێنە یا شتەی لەسەر دەنووسرێتەوە؛ تەختەدار یا تەختەبەردی یادداشت. (٢) یەخە؛ بەخەبەند یا دروشمی نەدامێتی (٣) بەڵغی ڕەق و بەردینی سەرو ڕێڕو بەبنی دڵدار (دانسازی)

plash (plash), *n.* چاڵو

plash (plash), *v.t.* & *v.i.* = splash.

-plasia (plā′zhə, plā′zhi-ə), پاشگرێکە بەمانای گەورەبوون؛ گۆڕین؛ گەشەکردن

plasm (plaz′m), *n.* = plasma.

-plasm (plaz′m), پاشگرێکە بەمانای: پرۆتۆپلازم؛ ماددەی پێکهێنەری خانەی زیندەوەر؛ ماددەی شلی خانەی ڕووەك و گیاندار.

plasma (plaz′mə), *n.* (١) جۆرە بەردێکی بەنرخ "کوارتز"ی سەوزی نیمچە ڕووبە. (٢) زەردەوای خوێن؛ پلازمای خوێن؛ بەشی ئاوی خوێن و ماست. (٣) پرۆتۆپلازم. (٤) جۆرە گازێکە ژمارەی ئایۆن و ئەلەکترۆنەکانی ئەوەندەی بەکتر (فیزیا)

plasmo- (plaz′mō, plaz′mə), = plasma.

plasmolysis (plaz-mol′ə-sis), *n.* چوونەوەیەکی پرۆتۆپلازمی خانەی زیندەوەر (لە ئەنجامی ئاو کەم بوونەوەیەدا).

plasmolyze (plaz′mə-līz′), *v.t.* مێنانەوەیەکی پرۆتۆپلازمی خانەی زیندەوەر.

-plast (plast), پاشگرێکە بەمانای: خانە؛ شانە.

plaster (plas′tēr, pläs′tēr), *n.* (١) گەچ؛ هێلم. (٢) مشەمای لە پشت کرتن بۆ نەهێشتنی ئێشوئازار.

v.t. (١) سواغدان (بە گەچ یا شتی تر)؛ گەچکاری کردن؛ ڕووکەش کردن. (٢) پێوەنووساندن؛ لێدان

plasterboard (plas′tēr-bôrd′, pläs′tēr-bōrd′), *n.* تەبەقی- گەچین: تەبەقی گەورەی گەچ هەردوو دیوی بە کاغەزی نەستوور گیراوە لە دیوی ناوەوەی دیوار دەدرێ (خانووکاری).

plaster cast, (١) قاڵبی گەچ (بۆ پەیکەر دروستکردن). (٢) ئێسکبەندی گەچ (بۆ گرتنەوەی ئێسقانی شکاو و لەجێچوو).

plastered (plas′tērd, pläs′tērd), *adj.* سەرخۆش؛ سەرمەست.

plastering (plas′tēr-iŋ, pläs′tēr-iŋ), *n.* (١) گەچکاری؛ سواغدان. (٢) سواغ؛ چینێك سواغی گەچ.

plaster of Paris, گەچی پاریس: جۆرە گەچێکە ئێسکبەندو قاڵبی پەیکەری لێ دروست دەکرێ

plastic (plas′tik), *adj.* (١) نەرم؛ شلك؛ بەئاسانی دەنووشتێنرێتەوە؛ پلاستیکی. (٢) تایبەتی بە دروستکردن؛ دروستکاری؛ *(the ~ arts)* (٣) پێکهێنەر. (٤) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بەئاسانی کاری تێ دەکرێ. (٥) ڕێك و پێکو جوان؛ پەیکەری؛ جوان دروستکراو (٦) پلاستیکی؛ لە پلاستیك دروستکراو. (٧) ڕیشاڵ پێکهێنەر (زیندەوەرناسی)

n. (١) پلاستیك؛ باغە. (٢) شتێکی پلاستیکی.

plastic arts, هونەری قاڵبکاری (وەك پەیکەرتاشی و گڵینەکاری).

plasticity (plas-tis′ə-ti), *n.* نەرمی؛ شلکی؛ بەئاسانی نووشتانەوە.

plasticize (plas′tə-sīz′), *v.t.* & *v.i.* وەك پلاستیك لێکردن؛ نەرم کردن؛ والێکردن یا لێهاتن کە بەئاسانی بنووشتێتەوە.

plasticizer (plas′tə-sīz′ēr), *n.* ماددەیەکە دەکرێتە پلاستیکەوە بۆ ئەوەی نەرمتر بێ و بەئاسانی بنووشتێنرێتەوە

plastic surgeon, نەشتەرگەری جوانکردن

plastic surgery, (ووشەی داهاتوو ببینە). نەشتەرگەری جوانکردن: نەشتەرگەری ڕاستکردنەوەو چاکردنەوەی ئەندامو ڕیشاڵی ناتەواو و کەموکوڕیدارو سووتاوی لەش

plastron (plas′trən), *n.* (١) قەڵغانی زڕێ (٢) بەرگێکی قایشی پارێزەرە شیرباز لەبەری دەکات (٣) نەخشی ڕازێنەرەوەی بەرگی کراسی نافرەت. (٤) بەرگی کراسی پیاو (٥) قاوغی ژێر سکی کیسەڵو کیسەڵی ئاوی.

-plasty (plas′ti), پاشگرێکە بەمانای: (ا) پێکهاتن؛ گەشەکردن؛ گەورەبوون. (ب) تایبەتی بە نەشتەرگەری جوانکردن.

plat (plat), *v.t.* هۆنینەوە؛ کڵاوەکردن؛ تەنین

n. [Dial.]. پرچی هۆنراوە

plat (plat), *n.* (١) پارچە زەوییەکی بچووك؛ پارچەیەك زەوی (بەتایبەتی کە خانووی لەسەر دروست کرابێ یا بکرێ) (٢) نەخشەی پارچە زەوی (خانووی لەسەر بێ یا نا)

v.t. نەخشەکێشان (پارچە زەوی)

plate (plāt), *n.* (١) پەڕەك؛ تەبەق. (٢) پەڕەی کانزا؛ تەبەقە کانزا. (٣) پارچە قەڵغان. (٤) قەڵغان؛ زڕێ. (٥) تەبەقە کانزای شت لەسەر هەڵگەنراو. (٦) قاڵب یا وێنەی تەبەقە کانزایەکی شت لەسەر هەڵگەنراو. (٧) وێنەی ئاو پەرتووك (کە لاپەڕەیەکی تەواو بگرێتەوە). (٨) قاپ و کەوچك و جەتاڵی زێڕو زیو. (٩) قاپ و کەوچك و جەتاڵی ڕووکەشکراو بە زێڕو زیو. (١٠) قاپ؛ دەوری (١١) قاپێك خواردەمەنی؛ پڕ قاپێك چێشت. (١٢) خواردەمەنی ناو قاپ.

(۱۳) ژمم. (They serve dinner at six dollars a ~ .)
(۱٤) دەفری پیتاك کۆکردنەوەی کلێسە. (۱۵) توێژی گۆشتی گا
(۱٦) پوولەکەی ماسی؛ پەڕەکی ئیسقان. (۱۷) نیگە.
(۱۸) سەرشار (باری بێسبۆل). (۱۹) تاقمە ددان.
(۲۰) ئەنوز جەمسەری گەرمی باتریو رادیۆ... هتد.
(۲۱) تەبەقە شووشەی پرووکەشکراو بە مادەیەك کە پروناکی زۆر کاری تێ دەکات (ڕێنەگری). (۲۲) کلێشە (چاپەمەنی).
(۲۳) (۱) خەڵات (بەتایبەتی کاسەی زێڕ یا زیو کە دەکرێتە خەڵاتی براوەی پێشبڕکێیەك)؛ کاسەی قارەمانێتی. (ب) پێشبڕکێ (بەتایبەتی غارغارێن).
v.t. (۱) زەرکەلتکردن؛ زیوتێگرتن؛ پرووکەش کردن (بە زێڕ، زیو... هتد).
(۲) تەبەقە کانزا تێگرتن بۆ پاراستن؛ بە پەڕەکی ئاسن داگرتنەوە بۆ قایمی و پارێزگاری کردن. (۳) کلێشە داڕشتن (چاپەمەنی).
(٤) ساف‌وڕووس و بریقەدارکردنی پەڕەی کاغەز.
plateau (pla-tō′), *n.* (۱) دەشتی بەرزو فراوان؛ دەشتایی نەختێك بەرز. (۲) قۆناغ یا باری وەك خۆمانەوە؛ سەردەم یا باری هێمن و بە ئاسوودەو کەم بازاڕی و کەم گۆڕان و شت کەم تیادا ڕووداو.
plated (plāt′id), *adj.* (۱) زێڕ پۆش؛ پەڕەکی کانزا لێدراو؛ زێڕدار. (۲) دوورو (جل‌وبەرگ) (۳) پرووکەشکراو بە زێڕو زیو... هتد؛ زەرکەش؛ زەرکفت (silver- ~ ; gold- ~).
plateful (plāt′fool′), *n.* پڕ قاپێك؛ قاپێك (a ~ of rice).
plate glass, شووشەی ئەستووری ناوێنەو پەنجەرەی گەورە.
platelet (plāt′lit), *n.* خۆزکەیەکی ناو خوێنی بڕیەدارمکانە لە خۆزکەی سوور بچووکترەو یارمەتی خوێن مەیین دەدات
platen (plat′′n), *n.* (۱) گێرەی کاغەزی مەکینەی چاپ؛ کە بڕیتێیە لە تەپەڵێك یا لوولەیەك کە کاغەزەکە پادەگرێ لەبەردەمی تیپەکاندا.
(۲) لوولەکر ئامێری پێنووس.
plater (plāt′ĕr), *n.* (۱) بکەری plate . (۲) ئەسپی غارغارێنی گەنگ.
platform (plat′fôrm′), *n.* (۱) سەکۆ؛ هەیوان.
(۲) دووانگە؛ شانۆ (بۆ دووان یا ووتار خوێندنەوە).
(۳) شۆستەی وێستگەی شەمەندەفەر.
(٤) بەرنامە؛ بەرنامەی حیزبێك یا کۆمەڵەیەك:
(The party ~ was adopted.)
platform car, فارگۆنی سەرو لا بەرەڵای شەمەندەفەری بار. (پێشی دەووترێ " flatcar ").
platina (plat′′n-ə, plə-tē′nə), *n.* [Obs. or Rare], = **platinum.**
plating (plāt′iŋ), *n.* (۱) پرووکەش کردن بە کانزا؛ کانزالێدان؛ زەرکفت کردن. (۲) چینێك پەڕەکی کانزایی؛ چینێك تەبەقی کانزایی.
(۳) زەرکەش؛ پرووکەشی تەنکی زێڕ یا زیو؛ زەرکفت.
platinic (plə-tin′ik), *adj.* پلاتینی؛ تایبەتی بە پلاتێن؛ پلاتینی تێدایە
platinize (plat′′n-īz′), *v.t.* پلاتێن لێدان؛ پرووکەش کردن بە پلاتێن.
platino-, platin-, platini-, پێشگرێکە بەمانای: پلاتێن.
platinoid (plat′′n-oid′), *adj.* لە پلاتێن دەچێ؛ پلاتینی شێوە.
n. (۱) داڕشتەیەکە لە مس و چینکۆو نیکل و تەنگستۆن پێکدێت (تەڵی کارەبای لێ دروست دەکرێ). (۲) کانزایەکە لە تۆخمی پلاتێن.
platinous (plat′′n-əs), *adj.* پلاتینی؛ پلاتینی تێدایە؛ لە پلاتێن دەچێ.
platinum (plat′′n-əm), *n.* (۱) پلاتێن؛ کانزایەکی سپی زیویی بەنرخە. (۲) خۆڵەمێشی؛ بۆر.
platinum black, تۆزی پلاتینی.
platinum blonde, (۱) ڕەنگی زەردی پلاتینی یا زیوی (بەتایبەتی هی ئاژ) (۲) ئافرەتی قژ زیوی یا پلاتینی
platitude (plat′ə-tōōd′, plat′ə-tūd′), *n.* (۱) پەڕپووتی و ووشکی و بێ تامی (ووتە). (۲) تێبینی یا ووتەی پەڕپووتو بێ تامو

هیچ‌وپووچ؛ (He speaks in ~s.) .
platitudinize (plat′ə-dōō′d′n-īz′, plat′ə-tū′d′n-īz′), *v.i.* زۆر ووتەی پەڕپووتو بێ تام بەکارهێنان لە نووسینو دووانداو.
platitudinous (plat′ə-tōō′d′n-əs, plat′ə-tū′d′n-əs), *adj.* پەڕپووتو ووشکو بێ تام (ووتە، تێبینی).
Plato (plā′tō), *n.* ئیفلاتوون: فەیلەسوفی بەناوبانگی یۆنانی.
Platonic (plə-ton′ik, plā-ton′ik), *adj.* (۱) ئیفلاتوونی: تایبەتی بە ئیفلاتوون و فەلسەفەکەی؛ لەسەر پەیڕەوی فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(۲) نەکردەنی؛ نموونەیی؛ خەیاڵی.
(۳) پاك (خۆشەویستی)؛ هی خۆشەویستی وەك خوشك و برایەتی:
(P~ love)
-platonically *(adv.).*
Platonic love, خۆشەویستی پاکی نێوان کوڕو کچ یا ژن و پیاو بەبێ جووت بوون؛ خۆشەویستی پاکی وەك هی خوشك و برایەتی.
Platonism (plā′t′n-iz′m), *n.* (۱) فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(۲) ووتەیەك یا بیرۆڕایەکی وەرگیراو لە فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(۳) فەلسەفەی خۆشەویستی پاکی نێوان ژن و پیاو.
Platonist (plā′t′n-ist), *adj.* ئیفلاتوونی.
n. ئیفلاتوونی؛ کەسێکی ئیفلاتوونی؛ پەیڕەوێکەری فەلسەفەی ئیفلاتوونی؛ قوتابی فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
Platonize (plā′t′n-īz′), *v.i.* لەسەر فەلسەفەی ئیفلاتوون ڕۆیشتن.
v.t. بەرگی ئیفلاتوونی بەبەرداکران؛ وەك فەلسەفەی ئیفلاتوونی لێکردن.
platoon (plə-tōōn′), *n.* (۱) پەل (لەشکر).
(۲) دەستە؛ تاقم (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
platter (plat′ĕr), *n.* (۱) بەڵەم (چێشت)؛ تەبەق.
(۲) [Slang]، سەرشار (باری بێسبۆل). (۳) [Slang]، گەوان.
platy- (plat′i), پێشگرێکە بەمانای: پان؛ فراوان؛ تەخت.
platypus (plat′ə-pəs), *n.* = **duckbill.**
platyrrhine (plat′ə-rin′), *adj.* *Also* **platyrrhinian,** لووت‌پانی کوونەلووت لەیەکەوە دوور.
n. کەسێك یا مەیموونێکی لووت پانی کوونەلووت لەیەکەوە دوور.
plaudit (plô′dit), *n.pl.* (۱) چەپڵە؛ چەپڵەلێدان (نیشانەی پەسەندکردن). (۲) پەسەندکردن؛ بەدڵ بوون؛ ستایش.
plausible (plô′zə-b′l), *adj.* (۱) ڕێی تێ دەچێ؛ بەجێ؛ لەوانەیە؛ لەوانەیە وا بێ یا ڕاست بێ: (a ~ excuse, story, etc.) .
(۲) پرووکەش جوان؛ دوورکوڕ؛ درۆزنە؛ بە پرواڵەت تەواو.
(۳) شایستەی بڕواپێکردنە.
-plausibility *(n.)*; plausibleness *(n.)*; plausibly *(adv.).*
plausive (plô′siv), *adj.* (۱) پەسەندکەر؛ چەپڵە بۆ لێدەر.
(۲) [Obs.]، plausible .
play (plā), *v.i.* (۱) شەکینەوە:
(Sunlight ~s on the waves.)
(۲) یاری کردن؛ گەمەکردن.
(۳) قومارکردن؛ یاری کاغەزکردن.
(٤) دەستبازی کردن؛ چاوباشڵاڵی کردن.
(۵) (with ~)، یاری پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ بەلامسەرلایی گرتن:
(to ~ with someone's emotions)
(٦) ژەندن؛ لێدان (ئامێری مۆسیقی).
(۷) دەنگدانەوە (ئامێری مۆسیقی)؛ دەنگ لێ هاتنە دەرەوە.
(۸) بەشێوەیەکی تایبەتی جووڵانەوە یا ڕەووشت بینین.
(۹) ئووانن لەسەر شانۆ؛ دەوربینین لە شانۆگەریدا.
(۱۰) بەباشی دەنوێنرێ؛ بۆ ئووانن دەگونجێ؛ باش دەژەنرێ:
(The new piano ~s well.; That drama ~s well.)
(۱۱) پیشان دەدرێ؛ دەنوێنرێ: (A new movie is ~ing tonight.) .
(۱۲) بەئاسانی و سەربەستی بزوان (پارچەکانی مەکینە).

play up to, [Colloq.], مەرایی بۆ کردن؛ خۆ لێ نزیک کردنەوە.
playa (plā′yə), *n.* (۱) کەنار ڕوبار؛ کەنار دەریا. (۲) بنی دەریاچەی ووشک بوو؛ چاڵایی‌یەکی گەورەی بیابان کە لە دوای باران بارین پڕ دەبێ لە ئاو.
playbill (plā′bil´), *n.* (۱) ئاگاداری شانۆنامەیەک؛ بڵاونامەی شانۆگەری‌یەک. (۲) بەرنامەی نووساندنی شانۆگەری‌یەک.
playboy (plā′boi´), *n.* [Colloq.], کەیفخوار؛ کەسێکە کە هەمیشە خەریکی ڕابواردنە بەتایبەتی لەگەڵ ئافرەتدا.
play-by-play (plā′bı-plā´), *adj.* کایە بە کایە؛ وردو دوورودرێژ (باس). *(a ~ description of a game)* .
player (plā′ĕr), *n.* (۱) یاریکەر؛ وەرزشەوان. *(a football ~)* . (۲) actor. (۳) مۆسیقالێدەر؛ ساز‌ژەن. (٤) قومارکەر. (٥) ئامێری پیانۆژەندن؛ ئامێری پیانۆ لێدان. (٦) بە سووک شت گرتوو؛ بێباک.
player piano, پیانۆی ئۆتۆماتیکی؛ پیانۆیەکە بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی بۆ خۆی لێدەدات
playfellow (plā′fel´ō), *n.* = playmate.
playful (plā′fəl), *adj.* (۱) حەزکەر لە یاری؛ بزێو؛ ڕووخۆش. *(a ~ child, dog, filly, etc.)* (۲) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ نوکتەباز.
playgoer (plā′gō ĕr), *n.* حەزکەر لە شانۆ؛ کەسێکە کە زوو زوو دەچێت بۆ شانۆ.
playground (plā′ground´), *n.* (۱) یاریگا (بەتایبەتی هی منداڵان). (۲) مەیدانی چالاکی بەربەرەڵا
play hooky, خۆدزینەوە لە قوتابخانە یا لە کار.
playhouse (plā′hous´), *n.* (۱) شانۆ. (۲) خانووی یاری منداڵان؛ یاریگای منداڵان (خانوو). (۳) خانووی بووکەشووشە.
playing cards, کاغەزی قومار؛ کاغەزی یاری.
playing field, وەرزشگا؛ یاریگا.
playlet (plā′lit), *n.* شانۆگەری‌یەکی کورت.
playmate (plā′māt´), *n.* هاوەڵ یاری؛ هاوڕێی یاری.
play-off (plā′ôf´), *n.* (۱) دوا یاری نێوان دوو تیپی وەرزشی بەرامبەر بۆ بردنەوەی لایەکیان. (۲) دوا یاری پاڵەوانێتی وەرزشی.
playpen (plā′pen´), *n.* یاریگای بچووکی بەناسانی گوێزراوەی منداڵی کۆرپە.
playroom (plā′rōōm´, plā′room´), *n.* ژووری یاری.
plaything (plā′thiŋ´), *n.* (۱) بووکەشووشە؛ شتی یاری پێکراو. (۲) کەسێکی یاری پێکراو
playtime (plā′tīm´), *n.* کاتی یاری‌و ڕابواردن.
playwright (plā′rīt´), *n.* شانۆگەر؛ نووسەری شانۆ؛ شانۆنامەنووس.
plaza (plaz-ə, plä′zə), *n.* گۆڕەپانی ناوشار؛ مەیدانی گشتی؛ بازاڕ.
plea (plē), *n.* (۱) بەڵگە؛ بیانوو؛ بڕوبیانوو (۲) پاڕانەوە؛ داوا؛ داواکردن؛ تکاکاری. *(a ~ for mercy)* . (۳) دادخوازی (لەلایەن گومانبارەوە لە دادگادا)؛ هەوڵی گومان یا تاوان لەسەر خۆ لابردن.
pleach (plēch), *v.t.* تەنین (خەڵفەدان)؛ هۆنینەوە.
plead (plēd), *v.i.* (۱) دادخوازی کردن (لە دادگادا)؛ بەڵگەهێنانەوە بۆ گومانبار یا دژی
(۲) وەڵام دانەوەی گومان لە دادگادا. *(to ~ not guilty; to ~ guilty)*
(۳) پاڕانەوە؛ تکاکردن. *(to ~ for mercy)* .
v.t. (۱) دادخوازی کردن (لە دادگادا). (۲) وەڵام دانەوەی گومان لە دادگادا
(۳) بەڵگەهێنانەوە کردن بە بەڵگە یا بیانوو. *(to ~ ignorance)* .
-pleader *(n.).*
pleadings (plēd′iŋz), *n.pl.* داوای داواچی‌و وەڵامی گومانبار (دادگا)

(۱۲) (~ on; ~ over)، بەردەوام بوون لەسەر؛ پەیتاپەیتا کردنەوە.
v.t. (۱) یاری کردن؛ گەمەکردن. (۲) ملەملێ کردن.
(۳) یاری‌یەکی تایبەتی بە یاریکەر کردن:
(The coach ~ed him at center.)
(٤) کردن (بۆ سەیر یا فێڵ لێکردن)؛ پێ هەڵسان: *(to ~ tricks)* .
(٥) (ا) گرەوکردن (ب) گرەو لەسەرکردن: *(~ the horses)* .
(٦) بزواندن: گێڕان؛ کارپێکردن.
(۷) بوون بە هۆ: کردن: *(~ havoc)* .
(۸) ژەندن؛ لێدان *(to ~ the piano)* .
(۹) نووساندن لە شانۆگەریدا؛ ڕۆڵ بینین لە شانۆگەریدا؛ گێڕان:
(to ~ Hamlet)
(۱۰) لاسایی کردنەوە؛ بە درۆ نووساندن؛ خۆکردن بە؛ وا خۆدەرخستن:
(to ~ soldier)
(۱۱) لەسەر شانۆ نووساندن یا ژەندن:
(They ~ed U.S. cities for three months.)
(۱۲) (~ on; ~ over)، پەیتاپەیتا لێ دەرهێنان یا فڕێدان.
n. (۱) جوولەحوول؛ جوولەی خێرا خێراو نازاد: *(the ~ of muscles)* .
(۲) سەربەستی بزواندن؛ مەودای جوولەو کار.
(۳) یاری؛ گەمە؛ وەرزش.
(٤) گاڵتە؛ یاری *(to do a thing in ~)* .
(٥) یاری کردن؛ گەمەکردن. (٦) شێوەی یاری کردن.
(۷) مناوەرەیەک یا جوولانەوەیەکی تایبەتی لە یاری‌یەکدا.
(۸) نۆبەی یاری کردن. (۹) قومار.
(۱۰) شانۆگەری؛ شانۆنامە؛ شانۆیی.
make a play for, [Colloq.], (۱) هەوڵی دڵفڕاندن دان.
(۲) زۆر هەوڵی دەستکەوتن دان.
play along, [Colloq.], بەشداری کردن لە کارێکدا ئەگەرچی بە ناپەدڵیش بێ.
play at, (۱) بەشداری تێداکردن.
(۲) بە نیوە بەدڵی کردن؛ هەر بەناو کردن؛ بە درۆوە کردن؛ بە گاڵتە گرتن؛ یاری پێکردن
play down, لە گرنگی یا بایەخ کەمکردنەوە؛ بە کەمتر پیشاندان:
(to play down one's failings)
play dumb, خۆ گێل کردن
played out, (۱) تەواوبوو؛ کۆتایی هاتوو.
(۲) ماندوو؛ پڕووکاو؛ هێز لێ بڕاو. (۳) کۆنباو؛ کۆن.
play fair, بەوێژدان بوون؛ بە سەرپاستی‌و وێژدانەوە لەگەڵ خەڵکدا جوولانەوە
play for time, هەوڵی دواخستنی شتێک دان بۆ سوود وەرگرتن لە کات.
play into the hands of, بە جۆرێک ڕەفتارکردن یا کارکردن کە ببێتە هۆی سوود گەیاندن بە ناحەز یا هاوچاو.
play off, (۱) داں بەیەکدا؛ دان بە شەڕ:
(to play off one group against another)
(۲) کایەیەکی تر یاری کردن ئەگەر دووتیپ بەرامبەر بوون تاوەکو یەکێکیان یاریەکە سباتەوە
play on (or upon), بەکارهێنانی کەسێک یا بارێک بۆ سوودی ناڕەوای خۆ: *(He played on her sympathies.)* .
play one's cards well, بە زیرەکانە جوولانەوە؛ بە وریایانە‌و لێهاتووانە شت کردن.
play out, (۱) تەواوکردن؛ هەتا دوایی‌و تەواوبوونی شتێک لەگەڵدا ماندوە یا کردن. (۲) قوتارکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە؛ تەواوکردن.
play second fiddle, خواردەستی کردن؛ پاشکۆیەتی کردن.
play up, [Colloq.], پێوەنان؛ دانەدەم؛ فشەکردن؛ زیادە خستنەسەر؛ بە گرنگتر یا بایەختر پیشاندان: *(to play up one's successes)* .
play upon words, ووشە بە دوو مانا بەکارهێنان؛ یاری بە ووشە کردن.

pleasance (plez′ns), *n.* (١) خۆشی؛ شادی؛ [Archaic] هۆی خۆشی‌و شادی. (٢) باخچه یا سەیرانگای کۆشکێك.

pleasant (plez′nt), *adj.* (١) خۆش *(a ~ evening, voice, place, etc.)* (٢) پووخۆش؛ ناسك. *(a ~ person, companion, etc.)* (٣) کەیف خۆش؛ قۆشمە.

-pleasantly *(adv.)*; **pleasantness** *(n.)*.

pleasantry (plez′n-tri), *n.* (١) قسەخۆشی؛ قۆشمەیی؛ سەیرخۆشی. (٢) قسەی خۆش؛ گاڵتەوگەپ.

please (plēz), *v.t.* (١) دڵخۆش کردن؛ دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن: *(It's difficult to ~ everybody.)* (٢) حەزکردن؛ ویستن.

v.i. (١) دڵخۆش کردن؛ دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن. *(We aim to ~ .)* (٢) ویستن؛ حەزکردن؛ هەوەس بوون. *(I'll do as I ~ .)* (٣) تکایە؛ فەرموو؛ بێ زەحمەت؛ تۆخوا! *(P~ don't forget the key.; Won't you ~ come in?; Coffee for two, ~ .; Come in, ~ .)*

if you please, تکایە؛ بە بارمتەی تۆ؛ بێ زەحمەت

please oneself. بە هەوەسی خۆ جوڵانەوە و ڕەفتارکردن؛ بە دڵی خۆ کردن؛ چی دەوێ دەیکات

pleasing (plēz′iŋ), *adj.* خۆش؛ خوان؛ دڵخۆشکەر

pleasurable (plezh′ēr-ə-b'l), *adj.* خۆش؛ دڵخۆشکەر *(a ~ experience)*

-pleasurableness *(n.)*; **pleasurably** *(adv.)*.

pleasure (plezh′ēr), *n.* (١) خۆشی؛ لەزەت؛ هەستی خۆشی (٢) حەز؛ ویست. *(What is your ~ ?)* (٣) هۆی خۆشی؛ مایەی خۆشی؛ شتی لەزەت پێدەر. (٤) ڕابواردن؛ کەیف.

v.t. [Archaic]. دڵخۆش کردن؛ ڕازی کردن؛ دڵ ڕاگرتن.

v.i. [Archaic]. پێ خۆش بوون؛ خۆشی لێ بینین.

pleat (plēt), *n.* لۆچ (تەنوورەو حلی تر. پەردە... هتد)؛ دەق یا توێی گێزوگوڵنگو بەرگ.

v.t. لۆچ لۆچ کردن (پەردە، جل‌وبەرگ)؛ دەق یا توێ تێخستن.

pleb (pleb), *n.* (١) . plebe (٢) . plebian

plebe (plēb), *n.* (١) . plebian (٢) قوتابی پۆل یەکەمی دانشگای نەفسەری‌و نەفسەری دەریایی ئەمەریکا.

plebeian (pli-bē′ən), *n.* (١) بۆرەپیاوی ڕۆمای کۆن (٢) بۆرەپیاو؛ هەرچی‌وپەرچی؛ ڕەش‌وڕووت. (٣) کەسێکی بێ نەزاکەت، ناکەس، یا کەرتر.

adj. (١) هی بۆرەپیاوی ڕۆمای کۆن (٢) بۆرەپیاوی؛ هی بۆرەپیاو. (٣) بێ نەز کەت؛ نزم؛ ناکەس؛ نەزان؛ ڕەشۆکی *(~ tastes)*

-plebeianism *(n.)*.

plebiscite (pleb′ə-sīt′, pleb′ə-sit), *n.* ڕاپرسی؛ ڕاپرسین؛ ڕاپرسی گەل.

plebs (plebz), *n.* (١) چینی ڕەش‌وڕووتی ڕۆمای کۆن؛ بۆرەپیاوانی ڕۆمای کۆن (٢) بۆرەپیاوان؛ ڕەش‌وڕووت

plectrum (plek′trəm), *n.* پەڕی گیتار و عوود لێدان.

pledge (plej), *n.* (١) بارمتە (٢) بەڵێننامە. (٣) نۆش (٤) پێشەکی ٥ بەڵێنی وەرگرتن بە نەندامی تازەی ڕێکخراوی قوتابی کۆران یا کچانی زانکۆ

v.t. (١) بارمتە دانان (٢) بەڵێندان (٣) بەڵێن لێ وەرگرتن؛ بەستنەوە بە بەڵێن (٤) بە نۆشی گیانی کەسێکەوە خواردنەوە (٥) بەڵێندان بە بوون بە نەندامی ڕێکخراوی قوتابی کۆران یا کچانی زانکۆ. (٦) بەڵێندان بە وەرگرتن بە نەندامی ڕێکخراوێکی وەها

take the pledge, سوێندخواردن یا بەڵێندان بە نێتر نەخواردنەوەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

pledgee (plej′ē′), *n.* (١) بەڵێن پێدراو؛ بەڵێن وەرگر (٢) بارمتەگر؛ بارمتەوەرگر.

pledgeor (plej′ôr′), *n.* = pledgor.

pledger (plej′ēr), *n.* بەڵێندەر.

pledget (plej′it), *n.* سارغی؛ شتی برین پێچان.

pledgor (plej′ôr′), *n.* بارمتەدانەر؛ بارمتەدەر.

-plegia (plē′ji-ə), *(paraplegia)* پاشگرێکە بەمانای: ئیفلیجی؛ گۆجی؛ گێڕی:

Pleiades (plē′ə-dēz′, plī′ə-dēz′), *n.pl.* (١) حەوت کچەکەی " ئەتلەس " کە بوون بە نەستێرە (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) کۆنەستێرەیەکە شەش ئەستێرەی بە چاو دەبینرێ.

plenary (plē′nə-ri, plen′ə-ri), *adj.* (١) تەواو؛ بێ سنوور؛ ڕەها: *(a diplomat with ~ powers)* (٢) گشتی (کۆبوونەوە)؛ فراوان؛ بۆ هەموو ئەندامان: *(a ~ meeting, session, congress, etc.)*

plenary indulgence, تەواو بەخشینی گوناهبار (ئایینی کاسۆلیکی).

plenipotentiary (plen′i-pə-ten′shə-ri), *adj.* دەسەڵاتداری گشتی؛ دەسەڵاتداری بێ سنوور.

n. باڵوێز یا نوێنەری دبلۆماسی تری دەسەڵاتداری گشتی.

plenitude (plen′ə-tōōd′, plen′ə-tūd′), *n.* (١) تەواوی؛ پڕی؛ لە هیچ کەم نەبوون. (٢) زەبەنەیی؛ زۆری؛ فرەیی؛ مشەیی

plenteous (plen′ti-əs), *adj.* (١) زەبەنە؛ زۆر؛ فرە؛ مشە. (٢) بەپیت؛ بەبەر؛ زۆر بەبەر.

plentiful (plen′ti-fəl), *adj.* (١) زۆروزەبەنە؛ زەبەنە؛ فرە؛ زۆر؛ مشە. (٢) بەپیت؛ بەبەر؛ زۆر بەبەر. *(a ~ harvest)*

-plentifully *(adv.)*; **plentifulness** *(n.)*.

plenty (plen′ti), *n.* (١) خۆش گوزەرانی. (٢) زۆروزەبەنەیی؛ مشەیی؛ زەبەنەیی.

adj. زۆروزەبەنە؛ مشە؛ فرە.

adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار: *(It's ~ hot, good, bad, etc.)* .

plenum (plē′nəm), *n.* (١) شوێنی پڕ؛ جێی پڕ (٢) پڕی؛ پڕێتی. (٣) کۆبوونەوەی هەموو ئەندامان؛ کۆبوونەوەی گشتی یا فراوان. (٤) شوێنێکە کە پەستانی گاز یا هەوا تیایدا زیاترە لە دەوروپشتەکەی

pleonasm (plē′ə-naz′m), *n.* (١) ئاخنینی قسە بە ووشەی زیادە؛ زۆر ووشە بەکارهێنان بۆ دەربڕینی بیروڕایەك. (٢) نموونەیەکی ئەم قسە ئاخنینە بە ووشەی ناپێویست. (٣) ووشەی ناپێویست؛ ووتەی زیادە.

plessor (ples′ēr), *n.* = plexor.

plethora (pleth′ə-rə), *n.* (١) زۆروزەبەنەیی؛ ئێجگار زۆری؛ زیاد لە پێویست: *(a ~ of rules and regulations)* . (٢) نەخۆشی زۆربوونی خوێن لە نەندامێك یا ناوچەیەکی لەشدا؛ نەخۆشی زۆربوونی خڕێکەی سوور لە خوێندا.

-plethoric *(adj.)*; **plethorically** *(adv.)*.

pleura (ploor′ə), *n.* پەردەی سی.

pleural (ploor′əl), *adj.* هی پەردەی سی.

pleurisy (ploor′ə-si), *n.* ئاوسانی پەردەی سی؛ سینەپاڵوی.

pleuritic (ploo-rit′ik), *adj.* پەردەی سیی ئاوساوە؛ تایبەتی بە ئاوسانی پەردەی سی.

pleuro- (ploor′ō, ploor′ə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لا؛ تەنیشت. (ب) هی پەردەی سی

pleuropneumonia (ploo′rō-nōō-mō′ni-ə, ploo′rō-nū-mō′ni-ə), *n.* جووت نەخۆشیی پزوو ئاوسانی پەردەی سی؛ ئاوسانی سیی و پەردەی سی.

plexiform (plek′sə-fôrm′), *adj.* (١) لە تۆڕ دەچێ. (٢) ئاڵۆز.

plexiglass (plek′si-glas′, plek′si-gläs′), *n.* پلاستیکێکی ڕووناکە وەك شووشەی پەنجەرە (کەلێك جار لەباتی شووشە بەکاردەهێنرێ)

plexor (plek′sēr), *n.* چەکوشێکی بچووکی سەر لاستیکی پشکنینی پزیشکی‌یە

plexus (plek′səs), *n.* (۱) کۆدەماری خوێن‌و هەستەدەماری وەک تۆڕ تەنراو. (۲) تۆڕ! شتی تەنراو یا ئاڵۆز.

pliability (plī′ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) بە ئاسانی نووشتانەوە! نەرمی! چەکوشخۆری! شلکی. (۲) بە ئاسانی ڕاهاتن (لەگەڵ باری تازەدا)! بە ئاسانی گۆڕان یا کارتێکران.

pliable (plī′ə-b'l), *adj.* (۱) نەرم! بە ئاسانی نووشتاوە! چەکوشخۆر! شلک. (۲) (ا) بە ئاسانی ڕاهاتوو یا گۆڕاو. (ب) بە ئاسانی کارتێکراو! نەرم (مرۆڤ).

-pliableness *(n.)*; **pliably** *(adv.)*.

pliancy (plī′ən-si), *n.* نەرمی (شت، مرۆڤ).

pliant (plī′ənt), *adj.* (۱) نەرم! بە ئاسانی نووشتاوە. (۲) بە ئاسانی ڕاهاتوو یا گۆڕاو! زوو کارتێکراو. (۳) ملکەچ! مەدەن.

plica (plī′kə), *n.* (۱) لۆچ (پێنست)! تۆی. (۲) نەخۆشی لۆ.

plicate (plī′kāt), *adj.* باوەشێنی (گەڵا)! لۆچ لۆچ.

plication (plī-kā′shən, pli-kā′shən), *n.* (۱) لۆچ لۆچ کردن! لۆچ تێخستن. (۲) لۆچ! تۆی! قەد. (۳) چین (زەمینناسی)! تۆی.

pliers (plī′ērz), *n.pl.* گازێکی لوت درێژە بۆ تەل گرتن‌و چەماندنەوە قرتاندن! گاز! پلایس.

plight (plīt), *n.* کێشە! بارێکی دژوار! بارێکی زۆر ناخۆش‌و مەترسیدار: *(the ~ of refugees)*

plight (plīt), *v.t.* (۱) بەڵێندان! پەیماندان. (۲) دیاریکردن (ژنهێنان)! نیشانەکردن! بەڵێنی هێنان دان.

plight one's troth, (۱) بەڵێندان! پەیماندان. (۲) بەڵێنی هێنان دان! دیاریکردن! نیشانەکردن.

plinth (plinth), *n.* (۱) بنی پایە‌و کۆڵەکە. (۲) بنی پەیکەرو گوڵدان.

plod (plod), *v.i.* (۱) هەنگاوی هێواش‌و قورس هەڵهێنانەوە! بە تەپەتەپ‌و زەحمەت‌و هێواشی ڕۆیشتن: *(to ~ on one's way)* .

(۲) ئیشی ڕوشک‌و ناخۆش کردن! ئارەق ڕشتن.

n. (۱) بە تەپەتەپ‌و هێواشی ڕۆیشتن. (۲) تەپەتەپی پێ! دەنگی پێ. (۳) هەنگاوی قورس.

plodder (plod′ēr), *n.* (۱) کەسێک کە بە تەپەتەپ‌و هێواشی دەڕوات! هەنگاوی قورس (۲) ئیشکەرێکی سست‌و بەردەوام! کەسێکی ووشک‌و سست! قوتابی سست‌و کۆششکەر.

plop (plop), *v.t. & v.i.* تەپە لێوەهاتن

n. تەپە (وەک دەنگی شتێک کە بکەوێتە ناو ئاوەوە).

plosion (plō′zhən), *n.* (۱) بێژان یا پرتاندنی تیپی وەک (p, k) لە سەرەتای ووشەدا. (۲) لەپڕ دەربەپڕینی هەوا لە ئەنجامی پرتاندنی ئەم تیپانەدا.

plosive (plō′siv), *adj.* تایبەتی بە دەنگێکە کە بێژانی پێویست دەکات بە وەستانی هەناسەو لەپڕ دەربەپڕینی هەوا لە دەمەوە (وەک تیپی: p, k, t, d) لە سەرەتای ووشەدا (دەنگزانی).

n. دەنگێکی وەها.

plot (plot), *n.* (۱) پەڵە زەوی! پارچە زەوی. (۲) نەخشەی خانوو. (۳) پیلان! داو! نەخشەیەکی نهێنی‌و ناپەسەند. (٤) نەخشەی چیرۆک، داستان، یا شانۆگەری.

v.t. (۱) نەخشەی خانوو کێشان! ڕەنگ ڕشتن! نەخشەدانان. (۲) پیلان گێڕان! نەخشەکێشان: *(to ~ someone's destruction)* . (۳) نەخشەدانان بۆ چیرۆک، داستان، یا شانۆگەری.

v.i. نەخشەکێشان! نەخشەدانان! پیلان دانان.

plottage (plot′ij), *n.* ڕووبەری پەڵە زەوی.

plotter (plot′ēr), *n.* پیلانگێڕ. پیلانبار.

plough (plou), *n., v.t. & v.i.* = plow.

plover (pluv′ēr, plō′vēr), *n.* زیقاوڵە! باڵندەیەکی گۆێ دەریای کلک کورتی بۆزە نەوەندەی کۆترێک دەبێ.

plow (plou), *n. Also* **plough,** (۱) هەوجار. (۲) بەفرماڵ. (۳) [P-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

v.t. (۱) کێڵان! زەوی کێڵان.

(۲) ڕێبێدان! بەناودا ڕۆیشتن! ڕێی خۆ کردنەوە: *(He ~ed his way through the crowd.)*

(۳) بەفرماڵین! لابردن بە بەفرماڵ.

(٤) کێڵان (مەجاز)! بەناودا ڕۆیشتن! ڕێ کردنەوە! ڕێ بڕین: *(The ship ~s the waves.)*

v.i. (۱) کێڵان! زەوی کێڵان! گاسن لێدان.

(۲) کێڵران: *(The field ~s well.)* .

(۳) هەڵدڕین! بەناودا ڕۆیشتن! ڕێکردنەوە.

(٤) بە سستی‌و بە زەحمەت ڕۆیشتن.

plow back, قازانج خستنەوە ئیش لەگەڵ مایەدا.

plow into, (۱) بە تووندی لێدان (۲) بە چوست‌و چالاکی دەستکردن بە ئیش! بەپەڕۆشەوە ئیشکردن! بە گەرمی دەستپێکردن.

plow the sands, کاری بێ سوود کردن.

plowboy (plou′boi´), *n.* (۱) جووتیار. (۲) کوڕەلادێیی.

plowland (plou′land´), *n.* (۱) ئەوەندە زەوی‌وزار کە بە هەشت گا بکێڵرێ لە ساڵێکدا. (۲) زەوی‌وزاری چێنراو! زەوی بەکارهێنراو بۆ کشتوکاڵ! زەوی شیاو بۆ کشتوکاڵ.

plowman (plou′mən), *n.* (۱) جووتیار. (۲) وەرزێر! کشتیار.

plowshare (plou′shâr´), *n.* گاسن.

ploy (ploi), *n.* فێڵ! فێڵوتەڵەکە! مناوەرە: *(The threat was merely a bargaining ~ .)*

pluck (pluk), *v.t.* (۱) قرتاندن! لێکردنەوە! ڕنین: *(to ~ a flower)* . (۲) ئاوەڕووت کردن! پەڕلێکردنەوە: *(to ~ a chicken)* . (۳) ڕاکێشان! ڕاتەکاندن! هەڵپچوڕقاندن: *(to ~ a sleeve)* . (٤) لێدان (ژێی عوود‌و گیتار)! ڕاکێشان‌و بەرەڵاکردن پەیتاپەیتا. (٥) [Slang]، خەڵەتاندن! دەستبڕین! لە خشتە بردن. (٦) [British Slang]، نەویستنی کەسێک پاش تاقیکردنەوەی.

v.i. (~ at), ڕاتەکان! هەڵپچوڕقان! ڕاکێشان.

n. (۱) ڕاتەکان! هەڵپچوڕقان! ڕاکێشان. (۲) دڵ‌و جگەر‌و سی‌ی گیاندار (بۆ خواردن). (۳) نازایی! غیرەت.

pluck up one's heart, spirit, or courage, غیرەت گرتن! خۆ گورج کردنەوە! نازابوون! زات نانەبەر خۆ.

plucky (pluk′i), *adj.* نازا! بەجەرگ! چاونەترس! دلێر.

plug (plug), *n.* (۱) دەمەوانە! تۆپەوانە! پشک. (۲) (ا) تۆپەڵە تووتنی پەستێنراو. (ب) تۆپەڵە تووتنی جوێن. (۳) پلاکی کارەبا. (٤) پلاکی ئوتومبیل. (٥) **fireplug** . (٦) [Slang]، **plug hat** .

(۷) [Slang]، شتێک یا گیاندارێکی بێ کەڵک بەتایبەتی ئەسپی پەککەوتە.

(۸) [Slang]، گوللە: *(a ~ in the back)* .

(۹) [Slang]، (ا) پروپاگەندە بۆ بڕەوپێدان‌و فرۆشتنی شتێک (بەتایبەتی کە لە زیادە بڕێنە ناو بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنەوە). (ب) بڕەودان بە کەسێک.

(۱۰) تلەبەردی گەورەی ناگرپڕێنن کە دەمی ئاگرپڕێنەکە دەگرێ.

v.t. (۱) (~ up)، بەرگرتن بە دەمەوانە! بەربەستن! گرتن (کون)! تۆپەوانە تێخستن. (۲) پلاک پێداکردن. (۳) قاشێکی بچکۆلە لە کانەک کردنەوە بۆ تاقیکردنەوەی. (٤) [Slang]، گوللە لێدان! پێکان. (٥) [Slang]، مستەکۆڵە لێدان (٦) [Slang]، بانگ بۆ دان‌و بڕەوپێدان (بەتایبەتی لەسەر ڕادیۆ‌و تەلەفزیۆن) *(to ~ a product or a cause on television)*

v.i. (۱) [Colloq.] ، بە سستی‌و بەردەوام ئیشکردن! ئارەق ڕشتن. (۲) [Slang]، گوللە تێگرتن! گوللە پێوەنان.

plug in, پلاگی کارەبا کردن بە سۆکتدا!

نامێری کارەبایی گەیاندن بە کارەبا بەهۆی پلاکەوە.
-plugger *(n.).*
plug hat, [Slang], شەپقەی قووچی ناوریشمی پیاوانە.
plug-ugly (plug′ug′li), *n.* [Slang], شەلاتی، بەتایبەتی هی بەکرێ گیراو بۆ بەچەتەرسێن کردنی خەڵک؛ سێبەندی.
plum (plum), *n.* (١) دارهەنووژە (٢) هەنووژە. (٣) مێووژی ناو کێک (٤) رەنگی هەنووژەیی؛ رەنگی ئەرخەوانی یا سووری تێر. (٥) شتێکی نایاب؛ شتێکی زۆر باش و هەڵبژاردە. وەک پلەوپایەیەکی باش بە موچەی زۆرەوە؛ خەڵات
plumage (ploōm′ij), *n.* پەڕی باندە؛ پەر.
plumate (ploō′māt, ploō′mit), *adj.* لە پەڕ دەچێت
plumb (plum), *n.* قورساییەکی قوڕقوشمە بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە بەستراوە بۆ دۆزینەوەی قووڵی ئاوو ڕاستی دیوارو شتی تر (پێشی دەوترێ plumb bob)
adj. ستوونی؛ ئاوڵی
adv. (١) بە ستوونی؛ ئاوڵییانە (٢) [Colloq.] بەتەواوی *(He is ~ exhausted.)*
v.i. (١) ڕاستەخۆ شتێکە خەرتنە خوارەوە یا نوقوم بوون (٢) ڕاستەخۆ شۆڕبوونەوە (٣) قوڕقوشمکاری کردن؛ بۆڕیکاری کردن
v.t. (١) ئامێرکردنەوەی ڕاستی دیوار بە قورساییەکی قوڕقوشمی بەستراو بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە. (٢) ~ up ڕاستکردنەوە؛ ستوونی کردن (٣) پێوانی قووڵایی؛ قووڵایی دۆزینەوە (٤) لێ وردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ تێگەشتن (٥) مۆرکردن یا داخستن بە قوڕقوشم؛ بە قوڕقوشم لەحیم کردن (٦) بۆڕیکاری کردن.
out of plumb; off plumb, ناستوونی خوار؛ لار
plumbago (plum-bā′gō), *n.* (١) graphite. (٢) نەخشەیەکی بە قەڵەم کراو (٣) گیا قوڕقوشمی
plumb bob, قورساییەکی قوڕقوشمییە بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە (بۆ پێوانی قووڵایی و ڕاستی دیوارو شتی تری وەها)
plumbeous (plum′bi-əs), *adj.* قوڕقوشمی
plumber (plum′ĕr), *n.* بۆڕیچی؛ لوولەچی
plumber's snake, تەلێکی نەستوورە بۆ پاککردنەوەی بۆڕی گیراوی زێڕاب و گەرماو
plumbery (plum′ĕr-i), *n.* (١) بۆڕیچیتی؛ لوولەکاری؛ لوولەچێتی (٢) کارگەی بۆڕی دروستکردن؛ کارخانەی لوولە دروستکردن.
plumbic (plum′bik), *adj.* قوڕقوشمی قوڕقوشمی تێدایە
plumbing (plum′ing), *n.* (١) بۆڕی دوو گاڵو زێڕابی ئاومان (٢) بۆڕیچیتی؛ لوولەکاری
plumbism (plum′biz′m), *n.* ژەهراوی بوون بە قوڕقوشم؛ ژەهری قوڕقوشم پیدان
plumb line, (١) پەتێک یا تاڵە دەزوویەکە قورساییەکی قوڕقوشم بەستراوە بە سەرەکەیەوە بۆ پێوانی قووڵایی و تاقیکردنەوەی ڕاستی دیوار (٢) هێڵی ستوونی
plumbous (plum′bəs), *adj.* قوڕقوشمی قوڕقوشمی تێدایە
plumbum (plum′bəm), *n.* قوڕقوشم
plume (ploōm), *n.* (١) (أ) بەرکی ڕل (بانندە) (ب) کۆمەڵە پەڕی ڕل (٢) پەرێکی ڕلی ڕازێنەرەوە (بەتایبەتی کە دەکرێ بە کڵاو یا تەپڵەوە). (٣) خەڵات؛ بێشانەی سەرکەوتن (٤) پەڕی نەرم؛ پەر (٥) شتێکی سووک وەک پەڕ (٦) نەندامێکی لە پەڕ چوو (زیندەوەرزانی).
v.t. (١) بە پەڕی ڕلی جوان ڕازاندنەوە؛ پەڕ پێوەکردن (٢) بە دەموچاو پەڕوباڵ ساف و ڕێک کردن (٣) خودا ڕ خۆشکردنەوە؛ خۆهەڵدان
plumelet (ploōm′lit), *n.* پەڕی بچووک
plummet (ploom′it), *n.* (١) plum bob. (٢) بارێکی قورس؛ شتێکی قورس و یەستکەم

v.i. (١) کەوتنەخوارەوە بە ستوونی و لەپڕ؛ لەپڕ بەربوونەوە؛ *(The plane ~ed to earth.)*
(٢) لەپڕ شکان (نرخ)؛ لەپڕو بەخێرایی هاتنەخوارەوە؛ داکەوتن؛ *(Prices ~ed.)*
plummy (plum′i), *adj.* (١) هەنووژەیی. (٢) پڕ لە هەنووژە. (٣) [Colloq.]، نایاب؛ زۆر باش.
plumose (ploō′mōs), *adj.* (١) پەڕاوی؛ پەڕدار. (٢) لە پەڕ دەچێ.
plump (plump), *adj.* پان‌وپۆڕ؛ خڕیلانە؛ گۆشتن؛ خڕین؛ نەختێک قەڵەو.
-plumpness *(n.).*
v.t. & v.i. (~ up; ~ out), قەڵەوکردن؛ دابەستن؛ پان‌وپۆڕ بوون.
plump (plump), *v.i.* (١) بەتوندی و لەپڕ کەوتنەخوارەوە؛ لەپڕ بەربوونەوە (٢) بەتوندی و لەپڕ بەرکەوتن یا پیادران.
v.t. بەتوندی و لەپڕ خستنەخوارەوە یا فڕێدان.
n. (١) (أ) کەوتنەخوارەوەی لەپڕو بەتوندی؛ بەربوونەوەی لەپڕ. (ب) بەقایم بەرکەوتن. (٢) دەنگی نەم کەوتنەخوارەوەیە یا بەرکەوتنە؛ تەپە؛ زرمە.
adv. (١) لەپڕ؛ بەتوندی؛ بەقایمی؛ بەقورسی. (٢) یەکسەر بۆ خوارەوە. (٣) بەبێ پێچ‌وپەنا؛ لەڕوو (قسە).
adj. یەکسەر؛ بەبێ پێچ‌وپەنا؛ لەڕوو (قسە).
plump for, (١) دەنگ بۆ دان. (٢) پاڵپشتی کردن؛ پشتیوانی گرتن
plump (plump), *n.* [Archaic or British Dial.], دەستە؛ تاقم.
plumule (ploō′mūl), *n.* (١) لاسکی ڕووەکی تازە پشکوتو (٢) ووردە پەڕ؛ نەرمە پەڕ
plumy (ploō′mi), *adj.* (١) پەڕدار؛ بە پەڕ داپۆشراو؛ بە پەڕ ڕازاوە. (٢) لە پەڕ دەچێ؛ پەڕی
plunder (plun′dĕr), *v.t.* تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن.
v.i. دزین.
n. (١) تاڵان؛ تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن (٢) تاڵانی.
-plunderer *(n.)*; **plunderous** *(adj.).*
plunderage (plun′dĕr-ij), *n.* (١) ڕووتکردنەوە؛ تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن. (٢) (أ) شت دزین لە کەشتیدا. (ب) شتی دزراو لە کەشتیدا؛ تاڵانی.
plunge (plunj), *v.t.* (١) تێخستن (ئاو، شلە، کون)؛ پێداکردن؛ تێ فڕێدان؛ خستنە ئاو؛ *(He ~d his head into the water.)* (٢) قووش کردن؛ پێوەکردن؛ تێ ترنجاندن؛ بە زۆر خستنە ئاو باڕیکەوە *(to ~ a country into war; They will ~ us into debt.)*
v.i. (١) خۆ تێ فڕێدان؛ خۆ تێخستن؛ *(to ~ into the pool, an argument, a fight, etc.)* (٢) هەڵبەزودابەزکردن؛ تاسەکردن. (٣) لێزبوونەوە (ڕێگە)؛ خڵ بوونەوە (وەک بەرەوخوارکە) (٤) [Colloq.]، سەرکێشی کردن؛ کاری پڕ مەترسی کردن؛ قومارکردن؛ گرەوکردن.
(١) شوێنی خۆ تێ فڕێدان؛ گۆماو؛ نەستێل. *n.* (٢) (أ) خۆ فڕێدانە ئاو ئاوەوە؛ بازدانە ئاو ئاوەوە (ب) مەلە. (٣) پەستانەوە (پستنی مەکینە)؛ داگرتنەوە (٤) [Colloq.]؛ قومار؛ پارەبازی؛ گرەوکردن
take the plunge, بە کارێکی تازەو گرنگ و نەنجام نەزانراو هەڵسان
plunger (plun′jĕr), *n.* (١) بازدەرەوە ئاو ئاوەوە؛ خۆ تێ فڕێدەر. (٢) [Colloq.]، سەرکێش؛ هەڵەشە؛ قومارچی؛ بێباک؛ پارەبازی بێباک (٣) پەستێنەر (پستنی مەکینە) (٤) ئامێرێکە بریتییە لە پارچەیەک پلاستیکی بۆشی وەک کووپ بەسەری دارێکەوە بۆڕی گەرماو و چێشتخانەو زێرابی گیراوی پێ دەپەستێنرێتەوە بۆ بەردانی
plunk (plunk), *v.t.* (١) لێدانی ژێی ئامێری مۆسیقی وەک عوودو گیتار

(۲) دانان یا فریدانه خواردوه بەقوندی.

v.i. (۱) زرنگانەوە ئامێری مۆسیقی. (۲) بەقایم کەوتنو تەپە لێ هەڵسان.

n. (۱) لێدان (زێی عوود و گیتار). (۲) دەنگی ئەم لێدانە. (۳) [Colloq.] پیاکێشانێکی قایم. (٤) [Slang]، دۆڵار.

pluperfect (plōō-pûr′fikt, plōō′pûr fikt), *adj.* پابوردووی دوور (ڕێزمان). *(He had finished it.; I had known it.)* .

plural (ploor′əl), *adj.* (۱) کۆ؛ کۆیی

(۲) کۆ (ڕێزمان). *(a ~ noun)* .

n. (۱) کۆ؛ کۆژمارە. (۲) کۆ (ڕێزمان)؛ کۆ شێوەی ووشە.

pluralism (ploor′əl-iz′m), *n.* (۱) فرە شێوەیی؛ هەمەجۆری؛ هەمەڕەنگی. ۲: فرەکاری؛ گرتنەدەستی زیاتر لە یەک ئیش یا فەرمانبەری لەلایەن کارەدەستێکی کلێسەوە. (۳) کۆیی. (٤) هاوژیانی فرە ڕەگەزو ئاینو بیروباوەڕ لە کۆمەڵگایەکدا. (٥) فرە ڕێنمایی و بیروباوەڕو پاستی (فەلسەفە).

pluralist (ploor′əl-ist), *n.* (۱) کارەدەستێکی کلێسەی فرە ئیش. (۲) پەیڕەویکەری " pluralism " . (ووشەی پێشوو ببینە).

-pluralistic *(adj.)*.

plurality (ploo-ral′ə-ti), *n.* (۱) کۆ؛ کۆیی فرەیی؛ زۆری. (۲) زۆر؛ فرە ڕەبەنە؛ ژمارەیەکی بێ شومار. (۳) (أ) گرتنەدەستی ئیشێك زیاتر لەلایەن کارەبەدەستی کلێسەوە. (ب) یەکێك لەو ئیشانە. (٤) زۆربە. (٥) زیادەی ئەو دەنگانەی کە دەدرێت بە براوەی هەڵبژاردنێك لەوەی کە دەدرێت بە دۆڕاوەکە

pluralize (ploor′əl-īz′), *v.t.* کۆکردن؛ مەشیوەی کۆ دەربڕین (ڕێزمان)

plus (plus), *prep.* (۱) و؛ خراوەسەر؛ کۆکراوە. *(two ~ two equals four 2+2= 4)* *(the salary ~ bonuses)* (۲) لەگەڵ؛ یش؛ هەروەها.

adj. (۱) هی ئیشانەی کۆکردنەوە؛ هی خستنەسەر؛ هی کۆ. [a ~ sign (+)] *(a grade of B ~ .)* (۲) زیادە (نمرە). *(a ~ quantity)* (۳) زیادە؛ زیاتر نەك کەمتر. *(She has personality ~ .)* (٤) [Colloq.]. زیاتریش. *(the ~ column of an account)* (٥) دەستکەوت (دەفتەرگری)؛ داهات. (٦) گەرم (کارەبا).

n. (۱) نیشانەی خستنەسەر یا کۆکردنەوە (+) . (۲) شتی خراوەسەر؛ شتی زیادە. (۳) زیادە.

plus fours, پانتۆڵی دەڵسی هەتا ئەژنۆ (بۆ وەرزش بەتایبەتی گۆڵف).

plush (plush), *n.* قوماشی کوڵکن یا تووکن

adj. (۱) کوڵکن؛ لە قوماشی کوڵکن یا تووکن دروستکراو. (۲) [Slang]. فەنتازی؛ کەشخە؛ بە تێروتەسەلانە دروستکراو (کەرەسەی-ناوماڵ) . *(a ~ carpet, house, etc.)*

plushy (plush′i), *adj.* (۱) لە قوماشی کوڵکن دروستکراو. (۲) [Slang]. فەنتازی؛ کەشخە؛ بە تێروتەسەلانە دروستکراو. *(a ~ house, office, etc.)*

-plushily *(adv.)*; plushness *(n.)*.

plus sign, نیشانەی خستنەسەر یا کۆکردنەوە (+) .

plutocracy (plōō-tok′rə-si), *n.* پلوتۆکراسی؛ (أ) پژنمی- سامانداران؛ فەرمانڕەوایی دەوڵەمەندان. (ب) چینی سامانداران.

plutocrat (plōō′tə-krat′), *n.* پلوتۆکرات (أ) دەوڵەمەندێکی چینی سامانداران. (ب) دەوڵەمەندێکی بەدەسەڵات؛ کەسێکی بەدەسەڵات کە دەسەڵاتەکەی لە سامانداریەیەوە هاتبێ. (ج) [Colloq.]، دەوڵەمەندێك.

plutocratic (plōō′tə-krat′ik), *adj. Also* plutocratical, هی- پژنم یا چینی سامانداران؛ پلوتۆکراتی

-plutocratically *(adv.)*.

Plutonic (plōō-ton′ik), *adj.* (۱) دۆزەخی؛ هی خودای دۆزەخ (ئەفسانەی یۆنانی). (۲) [-p]. تایبەتی بە چینەکانی ژێرەوەی زەوی؛ بە گەرمای چینەکانی ژێرەوەی زەوی دروست بووە؛ ئاگرپژێنی.

plutonium (plōō-tō′ni-əm), *n.* پلوتۆنیوم: توخمێکی کیمیایی‌یە لە دروستکردنی بۆمبای ئەتۆمیدا بەکاردەهێنرێ.

pluvial (plōō′vi-əl), *adj. Also* pluvian, (۱) باراناوی؛ بارانی؛ تایبەتی بە باران. (۲) بە باران دروستبووە؛ لە بارانەوە پێکهاتوو (زەمینناسی).

pluviometer (plōō′vi-om′ə-tĕr), *n.* بارانپێو؛ پێوەری باران.

pluviometry (plōō′vi-om′ə-tri), *n.* زانستی باران پێوان؛ باران پێوان.

-pluviometric *(adj.)*; pluviometrical *(adj.)*.

pluvious (plōō′vi-əs), *adj. Also* pluviose, باراناوی؛ باران زۆر لێ باریو

ply (plī), *v.t.* چەماندنەوە؛ نووشتاندنەوە؛ لوولدان؛ قەدکردن.

v.i. (۱) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ قەدکران. (۲) ملدان؛ نەرمی نواندن؛ گونجان؛ سەر بۆ نەواندن.

n. (۱) تۆی؛ تۆیژاڵ؛ قەد؛ لۆ؛ لۆچ. (۲) تانەبەن یا دەزووی لوولدراو یا کلاوەکراو لەگەڵ هی تردا. (۳) نووشتانەوە؛ چەمانەوە؛ لوول خواردن؛ لاری. (٤) مەیل؛ لاری؛ لایەنگری.

adj. تۆی تۆ؛ لۆلۆ؛ نەوەندە تۆزی هەیە. *(three- ~)* .

ply (plī), *v.t.* (۱) کردن؛ ئیشکردن؛ پێوە خەریك بوون (پیشەگەری)؛ کۆشش لەگەڵدا کردن. *(to ~ a trade)*

(۲) بە زۆر دان بەسەردا (خواردەمەنی، خواردنەوە، دیاری)؛ بە زۆر پێدان. *(He ~ied his guests with food and drink.)*

(۳) بەکارهێنان؛ ئیش پێکردن. *(to ~ one's needle)*

(٤) هاتوچۆکردن؛ پێدا ڕۆیشتن. *(Boats ~ the river.)*

(٥) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ سەر کوتکردن (بە پرسیار یا مشتومڕ).

v.i. (۱) کۆشش کردن؛ ئیشکردن؛ خەریك بوون. *(He ~ied at the weaver's trade.)*

(۲) هاتوچۆکردن بە ڕێك‌وپێکی *(The boat ~ies between the islands on a weekly schedule.)*

(۳) [Poetic]، ڕێبازێك گرتن؛ لەسەر ڕێگەیەك ڕۆیشتن.

(٤) بەرەو ڕووی یا کەشتی و بەلەم ڕاندن (بۆ ڕێگە گۆڕین).

plywood (plī′wood′), *n.* تەختەداری تەنکو پان

p.m., = post meridiem [L.]. پاش نیوەڕۆ.

pneuma (nōō′mə, nū′mə), *n.* (۱) گیان. (۲) گیانی پیرۆز (ئاچ پەرستی).

pneumatic (nōō-mat′ik, nū-mat′ik), *adj.* (۱) هەوایی؛ گازی. (۲) تایبەتی بە " pneumatics " . (۳) بە هەوای پەستێوراو کارکردوو. *(a ~ drill)* . (٤) پڕ لە هەوای پەستێوراو *(a ~ tire)* . (٥) بۆشایی هەوای تێدایە ،وەك ئیسقانی هەندێ باڵندە. (٦) سینەومەمك پڕ (۷) گیانی

n. (۱) تایە یا ڕەوڕەوەی پڕ لە هەوا. (۲) هۆی هاتوچۆی ڕەوڕەوەی پڕ لە هەوا

-pneumatically *(adv.)*.

pneumatics (nōō-mat′iks, nū-mat′iks), *n.pl.* زانستی هەوا (فیزیا)؛ هەواناسی؛ زانستی تایبەخۆ فیزیایی‌یەکانی هەوا.

pneumatic tire, تایە یا چەرخی فوتێکراو

pneumato- (nōō′mə-tō, nū′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) هەوا؛ هەڵم. (ب) هەناسەدان (ج) گیان.

pneumatology (nōō′mə-tol′ə-ji, nū′mə-tol′ə-ji), *n.* -(۱) ڕێبازو لێکۆڵینەوەی دیاردەی گیانی و بوونەوەری گیانی (۲) ڕێبازو بڕوابوون بە گیانی پیرۆز (ئاچ پەرستی).

pneumatolysis (nōō′mə-tol′ə-sis, nū′mə-tol′ə-sis), *n.*

پێکهاتنی کانزا لەژێر پەستانی زۆردا.

pneumatometer (nōō´mə-tom′ə-tĕr, nū´mə-tom′ə-tĕr), *n.* (١) پێوەری نەرکی سەر سییەکان لە هەناسەداندا. (٢) spirometer

-pneumatometry *(n.).*

pneumatophore (nōō′mə-tō-fôr´, nū-mat′ə-fôr´), *n.* (١) ئەندامی کونیلەداری هەناسەدان لە ڕەگی هەندێ ڕووەکی ناوچە گەرمەکاندا. (٢) بۆشایی پڕ لە هەوا (زیندەوەرێزانی).

pneumectomy (nū-mek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی بەشێک لە شانەکانی سی (نەشتەرگەری).

pneumo- (nōō′mō, nū′mə), پێشگرێکە بەمانای: سی.

pneumobacillus (nōō´mō-bə-sil′əs, nū´mō-bə-sil′əs), *n.* میکرۆبی بزو و نەخۆشی تری بۆری هەوا.

pneumococcus (nū´mə-kok′əs), *n.* میکرۆبی پزوو

pneumoconiosis (nū′mə-kon´i-ō′sis), *n.* نەخۆشییەکی سییە دەبێتە هۆی ڕەق بوونی شانەکانی سی لە ئەنجامی هەڵمژینی بەردەوامی تەپوتۆزی کانزاییەوە تووش دەبێ.

pneumogastric (noo´mə-gas′trik, nū´mə-gas′trik), *adj.* هی سییەکان و گەدە.

pneumonectomy (nū´mə-nek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی یەکێک لە سییەکان (نەشتەرگەری).

pneumonia (nōō-mō′nyə, nū-mō′ni-ə), *n.* سوورتانەوەی سی؛ پزوو؛ نەخۆشی هەوکردن و ڕەق بوون و ئاوتێزانی سییەکان.

pneumonic (nōō-mon′ik, nū-mon′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە سییەکان (٢) پزوودار؛ سی هەوکردوو؛ لە پزوو چوو.

pneumothorax (nōō´mō-thôr′aks, nū´mō-thō′raks), *n.* کۆبوونەوەی هەوا یا گاز لە بۆشایی پەردەی سنگ و قەفەزەی سنگدا (پزیشکەوانی)

p.o., = post office, پۆستەخانە

poach (pōch), *v.t.* هێلکە کردنە ناوی کوڵاوەوە و کوڵاندنی بێ تونکڵەکەی *(a ~ed egg)*

poach (pōch), *v.t.* (١) پێشێل کردنی زەوی. (٢) لە ناودا گرتنەوە؛ شێلان (٣) چوونە ناو زەوی خەڵکەوە بەدزییەوە بۆ ڕاوکردن یا ڕاوەماسی. (٤) ڕاوکردن لە زەوی خەڵکدا بەدزییەوە (٥) دزی کردن (بەتایبەتی ئاژەڵ و باڵندەی خەڵک دزین)؛ دزین.

v.i. (١) لە قوڕدا چەقین (٢) بوون بە قوڕوچڵپاو؛ بوون بە لیتە (٣) ڕاوکردن لە زەوی خەڵکدا بەدزییەوە.

poacher (pō′chĕr), *n.* دزی ئاژەڵ و باڵندە؛ ڕاوکەری ئاژەڵ و باڵندە لە زەوی خەڵکدا

pochard (pō′chĕrd, pō′kĕrd), *n.* جۆرە مراوییەکی سەرسوورە.

pock (pok), *n.* شوێن بڕینی ناوڵە؛ کونجی ناوڵە.

pocket (pok′it), *n.* (١) گیرفان؛ باخەڵ؛ کیسە. (٢) تووڕەکە؛ هەگبە؛ باشییل. (٣) بۆشایی. (٤) سامان؛ پارە؛ گیرفان (مەجاز). (٥) (ا) کان؛ بۆشایی ژێرزەمینی پڕ لە کانزا؛ کانگە (ب) کانزای خاو. (٦) تووڕەکەی قوڕبنی مێزی بلیارد. (٧) (ا) تەنگ پێ هەڵچنران لە هەموو لایەکەوە لە پێشبڕکێدا. (ب) کوێرەکوێرانە؛ کوێرانە دەرنەچوو. (٨) تووڕەکە یا بۆشایی ناوڵەشی گیاندار. (٩) تەروزمێکی هەوایییە کە دەبێتە هۆی لەپڕ بەربوونەوەی فڕۆکە. (پێشی دەووترێ " air pocket "). (١٠) شوێنێک یا کۆمەڵێکی چەپەو پارێزراو.

(~s of resistance, unemployment, etc.)

adj. (١) دەخرێتە گیرفانەوە. (٢) بچووک.

v.t. (١) خستنە گیرفانەوە؛ خستنە باخەڵەوە.

(٢) ئابڵووقەدان؛ دەوروەدان. (٣) دزێن؛ لرف لێدان.

(٤) مل شۆڕکردن؛ سەر دانەواندان بەرامبەر هێزش یا قسەی بە تونکڵ

(٥) شاردنەوە؛ پێشێل کردن؛ دەرنەخستن: *(~ one's pride)*.

(٦) پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردنی گەڵاڵەی یاسا لەلایەن سەرکۆماری

نەمەریکییەوە بە مۆرنەکردنی لەپێش پایەدۆست لێکردنی کۆنگرێس

have a person in one's pocket, لەژێر دەستدا بوون؛ لەژێر رکێفدا بوون؛ جڵەوی کەسێک بەدەستەوە بوون.

line one's pockets, دەوڵەمەندبوون؛ گیرفانی خۆ پڕکردن.

pocketbook (pok′it-book´), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە. (٢) کیسەی پارەو ووردەشتی ژنانە. (٣) پەرتووکی بەرگ نەرمی گیرفان، واتە، بچووک.

pocketful (pok′it-fool´), *n.* پڕ گیرفانێک.

pocketknife (pok′it-nīf´), *n.* قەڵەمێر.

pocket money, وورده خەرجی؛ پارەی خەرجی؛ خەرجی.

pocket veto, پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردنی گەڵاڵەی یاسایەک لەلایەن سەرکۆماری نەمەریکاوە بە مۆرنەکردنی لەپێش پایەدۆست لێکردنی کۆنگرێس

pockmark (pok′märk´), *n.* شوێن بڕینی ناوڵە؛ کونجیی ناوڵە.

-pockmarked *(adj.).*

pocky (pok′i), *adj.* (١) ناوڵەیی؛ کونج؛ بە شوێن بڕینی ناوڵە داپۆشراو. (٢) فەرمانگیدار؛ ناتەشەکدار؛ زیپکەیی؛ قنچکەیی.

poco (pō′kō), *adv. & n.* نەختێک؛ کەمێک؛ کەم.

poco a poco (pō′kō ä pō′kō), بەرەبەرە؛ وورده‌وورده؛ نەختەنەختە.

pococurante (pō´kō-koo-ran′ti), *adj.* بێباک؛ گوێ پێ نەدەر.

pod (pod), *n.* (١) کەلوو (پاقلە، فاسۆلیا، نۆک... هتد)؛ تونکڵ. (٢) قۆزاخە. (٣) تانکی بەنزین و خانەی چەکو شتی تری ژێر باڵی فڕۆکە

v.i. (١) قۆزاخەگرتن؛ کەلووکردن یا گرتن. (٢) ئاوسان.

v.t. لە کەلوو دەرهێنان؛ تونکڵ لێکردنەوە؛ پاککردن.

pod (pod), *n.* پۆل (باڵندە، نەهەنگ)؛ ڕەوە.

v.t. گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ مۆڵدان.

pod (pod), *n.* (١) قڵیشی ئامێری کونکەری وەک دڕەوشە. (٢) جەڕیەند؛ مافی جەڕ یا ئامێری کونکەر.

-pod (pod), پاشگرێکە بەمانای: (ا) پێ. (ب) ئەوەندە پێی هەیە: *(tripod)*.

podagra (pə-dag′rə, pod′ə-grə), *n.* بادارییی پێ.

podesta (pō-des′tə), *n.* (١) بەڕێوەبەر یا سەرەک دادپرسی شارێکی ئیتاڵی کۆن. (٢) دادپرسی شارێکی ئیتاڵی. (٣) سەرۆکی شارەوانی شارێکی ئیتاڵی لەکاتی فاشستەکاندا.

podgy (poj′i), *adj.* کورت و قەڵەو؛ کۆڵەبنەو پڕ.

podginess *(n.).*

podiatrist (pō-dī′ə-trist), *n.* پزیشکی پێ.

podiatry (pō-dī′ə-tri), *n.* پزیشکەوانی پێ.

podium (pō′di-əm), *n.* (١) بنکە؛ دیواری نزمی بنکەیی. (٢) دیواری دەوری سەکۆی ڕۆڕانبازی لە یاریگایەکی ڕۆمانی کۆندا (٣) دووانگە. (٤) سەکۆی قەراغ دیواری ناو ژووڕێک. (٥) پێ.

-podium (pō′di-əm), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ بنکە؛ پاگر.

-podous (pə-dəs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پێی هەیە.

podzol (pod′zol), *n. Also* **podsol,** خاکی سپیباو یا خۆڵەمێشی بێ پیتی ناوچە ساردەکان.

poem (pō′im), *n.* (١) هەڵبەست. (٢) شتێکی جوان وەک هەڵبەست.

poesy (pō′i-si, pō′i-zi), *n.* [Archaic], (١) poetry. (٢) poem (٣) دڕووشم. (٤) چەپکەگوڵ؛ دەستەگوڵ.

poet (pō′it), *n.* (١) هۆنەر؛ بوێژ؛ شاعیر. (٢) کەسێکە کە هەستی خۆی بەجوانی و زمانپاراوی دەردەبڕێ.

poetaster (pō′it-as′tĕr), *n.* هۆنەرێکی گەنگ، بوێژێکی هیچ‌وپووچ.
poetess (pō′it-is), *n.* بوێژی ژن، شاعیری ژن.
poetic (pō-et′ik), *adj.* (۱) هونراوەیی، بوێژی، شیعری. *(~ works)*
(۲) بۆ هونراوە شیاو، جوان‌و بەرز (ژمان، ووتە). *(~ diction)*.
(۳) لە جوانی و ڕێک‌وپێکیدا لە هۆنراوە دەچێ، قوڵ. *(a ~imagination, description, etc.)*
(٤) لێهاتوو لە هۆنراوەدا.
poetical (pō-et′i-k'l), *adj.* . poetic (۱)
(۲) ڕازاوە، نووسراو.
poeticism (pō-et′i-siz'm), *n.* ووتەیەکی هۆنەری زۆر بەکارهێنراو و پەڕپووت.
poetic justice, دادی ڕەوا، پاداشت دانەوەی چاکەو سزادانی خراپە (وەک لە چیرۆک و داستان و شانۆنامەدا پووەدەدات).
poetic license, لادانی هۆنەری، لادانی بوێژ یا هونەرمەند لە پەیڕەوی ڕێزمانی یا هونەری لەبەر پێویستی و ناچاری.
poetics (pō-et′iks), *n.pl.* (۱) ڕەخنەی وێژەیی؛ ڕەخنەی هۆنراوەیی.
(۲) ووتارێکە دەربارەی ڕەخنەی وێژەیی.
(۳) هونەری هۆنینەوە؛ هونەری بوێژی؛ هەستی شاعیری.
(٤) [P-]. ووتارێکی بەناوبانگە دەربارەی شانۆنامەی شیعری لەلایەن نەرسنوی یونانی‌یەوە.
poetize (pō′it-īz′), *v.i.* هۆنینەوە؛ هۆنراوە نووسین.
v.t. وەک هۆنراوە لێکردن؛ بە هەڵبەست دەربڕین.
poet laureate, (۱) هونەری کۆشکی پاشا (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە).
(۲) شاهۆنەری ووڵات.
poetry (pō′it-ri), *n.* (۱) هونەری هۆنراوە نووسین؛ هۆنینەوە.
(۲) هۆنراوە، شیعر.
(۳) شتێکی هۆنراوەیی لە جوانی و ڕێک‌وپێکی و بەرزی و کارتێکردندا.
(٤) گیانی بوێژی؛ هەستی شاعیری.
pogonip (pog′ə-nip), *n.* تەمی چڕ.
pogrom (pō′grəm, pō-grom′), *n.* گەلەکوستار؛ قەلاچوکردنی خەڵکی بێ تاوان بەتایبەتی هی کەمایەتی نەتەوایەتی یا ئایینی بە ڕەزامەندی میری.
pogy (pō′gi, pog′i), *n.* جۆرێکە لە ماسی.
poignancy (poin′ən-si, poin′yən-si), *n.* (۱) تیژی (تام، بۆن).
(۲) بڕی؛ هەست بزوێنەرکردن. (۳) توندوتیژی؛ بەتینی؛ بەهێزی.
poignant (poin′ənt, poin′yənt), *adj.* (۱) تیژ (تام، بۆن)؛ توون.
(۲) بڕ، توندوتیژ؛ تەوس. *(~ satire)*.
(۳) بەتین، بەهێز.
-poignantly *(adv.).*
poinsettia (poin-set′i-ə, poin-set′ə), *n.* ڕووەکێکی ڕازێنەرەوەیە گوڵی زەردو سوورو گەڵای سوور دەگرێ.
point (point), *n.* (۱) خاڵ (نووسین، چاپەمەنی)؛ نوختە.
(۲) پەڵە؛ لەکە. (۳) (ا) شوێنی یاریکەر لە یاریگادا. (ب) یاریکەر.
(٤) [British]، شوێنی وەستانی پۆلیس بۆ پاسەوانی.
(٥) کاتێکی تایبەتی؛ کات: *(At this ~ she left the room.; the ~ of death)*
(٦) پلە: *(boiling ~)*.
(۷) بەند، بەش؛ نوختە: *(He explained the problem ~ by ~ .)*.
(۸) (ا) نیشانە؛ تایبەخۆ (ب) نیشانە یا تایبەخۆی گیاندارێک (بۆ بڕیاردانی ڕەسەنی). ۹) پێوانە؛ کێشانە.
(۱۰) نووک. (۱۱) شتێکی نووک تیژ.
(۱۲) (ا) سەرە دەرزی؛ نووکە دەرزی. (ب) نەقشکاری.
(۱۳) (ا) لووتکە؛ پۆپە. (ب) لووتکەی قەدپاڵێکی درێژبووەوە بۆناو دەریا.
(۱٤) ئاست؛ ڕادە. (۱٥) سەری پێشەنگ‌و پاشەنگی لەشکر.
(۱٦) لقە شاخی ئاسکە کێوی.
(۱۷) (the ~)، ئاوەڕۆک یا پوختەی مەسەلەی باسکراو.
(۱۸) مەبەست؛ مانا؛ کەڵک: *(What's the ~ of acting like a child?)*
(۱۹) بیری سەرەکی؛ بەشی گرنگ.
(۲۰) بڕێکی سەلمێنەر؛ بڕێکی بەجێ‌و پەسەند (بۆ پاڵپشتی کردنی هەڵوێستێک): *(You have a ~ there!)* .
(۲۱) پێوانە (پارەبازی، بۆرسە)
(۲۲) ژمارە (قوتابخانە)؛ نمرە: *(A grade of "A" is worth four ~s.)* .
(۲۳) سۆکت (کارەبا).
(۲٤) (ا) یەکێک لە ۳۲ پلەی سەر قیبلەنوما.
(ب) گۆشەی نێوان دوو پلەی سەر قیبلەنوما.
(۲٥) پێوانەی تیپی چاپەمەنی.
v.t. (۱) خاڵبەندی کردنی ڕستە *(to ~ a sentence)* .
(۲) تیژکردن (پێنووس)؛ دادان (۳) تێز پێدان (ووتە، چیرۆک).
(٤) (out ~)، پیشاندان؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان: *(P~ the way.; He likes to ~ out the shortcomings of others.)*
(٥) ئاراستەکردن (چەک، پەنجە)؛ نیشان لێگرتن؛ پەنجە بۆ ڕاکێشان
(٦) پیشاندان بە وەستان‌و ڕووتێکردن (سەگی ڕاو)؛ ڕووتێکردن.
(۷) سەروبۆر بۆ کردن (ڕێزمان)
(۸) درزی نێوان چینە خشتی دیوار پڕکردنەوە بە قورقسڵ‌و چیمەنتۆ
v.i. (۱) پەنجە بۆ ڕاکێشان. (۲) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پیشاندان.
(۳) ڕووتێکران؛ ئاراستەکران (٤) وەستان‌و ڕووکردنە نێچیر (سەگی ڕاو)
(٥) [British]، گەیین (دوومەل).
(٦) بەرەو یا ڕۆیشتن (کەشتی‌یەوانی)؛ ڕووکردنە یا.
at the point of, زۆر نزیکە لە ڕووداندەوە؛ خەریکە ڕووبدات.
beside the point, پەیوەندی نییە بە باسەکەوە
in point, بەجێ؛ لە جێی خۆیایەتی.
in point of, دەربارەی؛ لە بابەت.
make a point of, لەسەر سوورِبوون؛ پێ داگرتن
on the point of, خەریکە ڕووبدات؛ نزیکە لە ڕووداندەوە.
point out, پیشاندان؛ پەنجە بۆ ڕاکێشان؛ دەستنیشانکردن
point up, بە گرنگتر پیشاندان؛ بایەخ پێدان
stretch (or strain) a point, دانە دەم؛ زیادە ڕۆیشتن؛ گەورەکردن (یاس، دەنگوباس).
to the point, بەجێ؛ پەیوەندی هەیە بە ناوەڕۆکی باسەکەوە: *| Your answer is (not) to the point. |*
point-blank (point′blaŋk′), *adj.* (۱) لەنزیکەوە (تەقەکردن): *(a ~ shot)*
(۲) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕوو *(a ~ answer)* .
adv. (۱) لەنزیکەوە (تەقەکردن)؛ ڕاستەوخۆ بە نیشان لێگرتنەوە: *(He fired the gun ~ at the burglar.)*
(۲) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕوو *(She refused ~ .)* .
pointed (poin′tid), *adj.* (۱) تیژ؛ نووک تیژ؛ نووکدار: *(a ~ arch)* .
(۲) بڕ؛ تیژ؛ ڕاستەوڕوو؛ لە جێی خۆیدایە: *(a ~ question)*
(۳) ئاراستەی کەسێک کراو؛ گیراوەتە کەسێک: *(a ~ comment)*
(٤) ناشکرا؛ لەڕوو؛ زۆر دیار: *(a ~ lack of interest)* .
pointer (poin′tĕr), *n.* (۱) پیشاندەر؛ تیژکەر
(۲) میل (کاتژمێر، تەرازوو... هتد)؛ نیشاندەر (ئامێر).
(۳) داری پیشاندەر (کە مامۆستا یا ووتاربێژ شتی پێ نیشان دەدات لەسەر تەختە یا تەختە)
(٤) سەگێکی ڕاوی گەورەی بەلەکی پێست ساف‌و تووک کورتە (کە بۆنی نێچیرەکەی کرد دەوەستێ‌و ڕووی تێ دەکات هەتا ڕاوچی‌یەکە خۆی نامادە دەکات بۆ تەقەکردن)
(٥) [Colloq.]، پێشنیازی بەکەڵک؛ تەمێ: *(to give someone a few ~s)*

(٦) [P-] (pl.) ناوی دوو ئەستێرەیە

pointillism (pwan′tə-liz′m), *n.* نیگارکێشانی حاڵ خان.

point lace, ئەخشکردن؛ ئەخشکاری؛ ئەخشاندن

pointless (point′lis), *adj.* (١) کوڵ بێ نووک.

(٢) بێ مانا؛ بێ ئەنجام؛ بێ مەبەست؛ نابەجێ؛ کەرانە؛ بێ سوود.

-pointlessly *(adv.)*; **pointlessness** *(n.).*

point of honor, سەربەرزی و ناوبانگو شەرەفی کەسێکی لەسەر بەندە.

point of view, (١) پ؛ مەئونیست. (٢) بارى سەرنج گۆشەى سەرنج

poise (poiz), *n.* (١) هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ لەنگەرگرتن؛ هاوسەنگ بوون.

(٢) سەنگینی سەلاری؛ هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری

(٣) رەوت؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن

(٤) وەستان (بەهۆی هاوسەنگییەوە)؛ نەجوواڵن (٥) پارایی؛ دوودڵی

v.t. (١) [Rare]، لێکدانەوە؛ بیرلێکردنەوە.

(٢) [Rare]، هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن

(٣) ڕاگرتن؛ لەنگەرپێگرتن

(٤) هەڵواسین؛ هەڵواسران

v.i. (١) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون؛ لەنگەرتێرتن

(٢) بەسەردا وەستان؛ بەسەرەوە ڕاگیربوون

poised (poizd), *adj.* (١) سەنگین (مرۆڤ)؛ لە خۆ دڵنیا.

(٢) یەکسان هاوسەنگ (٣) ئامادە (بۆ هێرش)

poison (poi′z n), *n.* (١) ژەهر

(٢) شتێکی زیانبەخش و ناپەسەندی پیس

v.t. (١) ژەهرخواردکردن؛ ژەهرپێدان؛ بە ژەهر کوشتن؛ دەرمانخواردکردن

(٢) ژەهرپێدان ژەهرتێکردن

(٣) پیس کردن *(Noxious fumes ~ the air.)*

(ب) تێکدان؛ فەوتاندن؛ تێکدەرپێکدان

(Jealousy ~ed their friendship.; He ~ed the atmosphere of the meeting.)

adj. ژەهراوی ژەهرین

poison gas, گازی ژەهراوی؛ گازی ژەهرین (لە جەنگدا بەکاردێن)

poison hemlock, پووەکێکی مێ پیسی ڕەگ ژەهراوییە

poison ivy, لاولاوی ژەهراوی پووەکێکی ژەهراوییە کەلاکەی بە هی لاولاو دەچێ و دەبێتە هۆی خوروویەکی نێچکار زۆر ئەگەر بەر پێست بکەوێ.

poison oak, پووەکێکی ژەهراوییە گەلای سێیەرە دەگرێت و دەبێتە هۆی خوروویەکی نێچکار زۆر ئەگەر بەر پێست بکەوێ

poisonous (poi′z n-əs), *adj.* ژەهراوی ژەهرین

poison sumac, پووەکێکی ژەهراوییە

poke (pōk), *v.t.* (١) تێوەژەندن بە دار یا ئانیشک

(P~ him in the rib.)

(٢) [Slang]، مستەکۆڵە لێدان

(٣) کون تێکردن *(She ~d a hole in her dress.)*

(٤) تێکدان (ئاگر). (٥) ئاژێنێ؛ ئاژێنەوە

(٦) پیاکردن؛ دەست تێخستن؛ تێخستن

(P~ the stake into the ground.; Don't ~ your nose into my affairs.)

v.i. (١) (~ at)، تێوەژەندن. (٢) دەست تێخستن (کاروباری خەڵک)؛ خۆتێهەڵقورتان؛ دەست کێشانە ئاو

(٣) (~ about; ~ around)، گەڕان؛ بۆ گەڕان

(٤) (~ along)، خۆ خستن بە قنگدا؛ سستی نواندن؛ خۆخڵافاندن؛ کات کوشتن بە شتی هیچوپووچەوە؛ خاوەخاوکردن

n. (١) تێوەژەندن (بە دار یا ئانیشک). (٢) [Slang]، مستەکۆڵە

(٣) کەسێکی سست یا کات کوژ بە شتی هیچوپووچەوە؛ خۆخڵافێنەر

(٤) poke bonnet. (٥) لێواری پێشەوەی تەپڵەی ژنانە

poke fun (at). گاڵتەپێکردن؛ لاقرتی پێکردن؛ پێ پێکەنین

poke (pōk), *n.* (١) گونیە؛ هەگبە؛ جەوال؛ کیسە (٢) گیرفان؛ باخەڵ

(٣) تاڵۆقی ملی مەڕ

poke bonnet, تەپڵەیەکی ژنانەیە لێوارێکی پانی لە پێشەوە هەیە.

poker (pō′kēr), *n.* یاری پۆکەر.

poker (pō′kēr), *n.* مقاش.

poker face, دەموچاوی هەست پێیشان نەدەر (وەک هی یاریکەری پۆکەر)؛ دەموچاوی بێ هەستو ساردوسڕ.

-poker-faced *(adj.).*

poky, pokey (pō′ki), *adj.* (١) سست؛ خاو؛ خۆخڵافێن.

(٢) پنتی؛ ناخاوێنو کۆنە (جل‌وبەرگ).

(٣) تەنگەبەر؛ بچووک؛ تەسک‌وتروسک: *(a ~ apartment)*

n. [Slang]، بەندیخانە.

Polack (pō′läk, pō′lak), *n.* (١) [Obs.]، پۆڵەندی؛ کەسێکی پۆڵەندی.

(٢) [Slang]، کەسێکی بنەچە پۆڵەندی (لەپووی سووکێیەوە).

adj. [Slang]، پۆڵەندی.

polar (pō′lēr), *adj.* (١) هی ئەوەری باکوورو باشوور.

(٢) ئەوەری. (٣) جەمسەردار. (٤) ناکۆک؛ ژۆر لە یەک جیاوازو نەگونجاو.

(٥) پارەبڕی؛ ڕێنمەری. (٦) سەرەکی؛ ناوچەرگەیی؛ زۆر گرنگ.

polar bear, وورچێکی سپی مەلەوانە لە ناوچەی ئەوەری باکوورد؛ دەژی.

polar circle, (١) بازنەی ئەوەری باکوور.

(٢) بازنەی ئەوەری باشوور.

polarimeter (pō′lə-rim′ə-tēr), *n.* پێوەری جەمسەرگری.

Polaris (pō-lâr′is), *n.* ئەستێرەی ئەوەری باکوور.

polariscope (pō-lar′ə-skōp′), *n.* ئامێری پیشاندانو تاقیکردنەوەی جەمسەرگری شەپۆل پووناکی.

polarity (pō-lar′ə-ti), *n.* (١) جەمسەرگری (فیزیا)؛ جەمسەرگرتن؛ جەمسەرخوازی. (٢) ناکۆکی و جەمسەرگری؛ لە جەمسەردا گردبوونەوە (لە ئەنجامی جیاوازیدا)؛ ڕاکێشران یا چوون بەرەو: *(political ~)*

(٣) ساردیو گەرمی (ئەلەکتریک).

polarization (pō′lēr-ī-zā′shən), *n.* جەمسەرگرتن؛ جەمسەرگری؛ جەمسەرخوازی.

polarize (pō′lēr-īz′), *v.t.* (١) جەمسەرپێگرتن (فیزیا).

(٢) گردکردنەوە لەم پەڕو ئەوپەڕی باسێک یا ڕاو هەڵوێستێکدا؛ بەرامبەر یەکتری وەستاندن: *(The Vietnam war ~d the American people.)*

v.i. (١) جەمسەرگرتن. (٢) لەم پەڕو ئەوپەڕو بەرامبەر یەکتر وەستان.

polar lights, شەوقی بەرەبەیانی ئەوەری باکوور.

polaroid, Polaroid (pō′lēr-oid′), *n.* کۆکەرەوەی شەپۆل پووناکی: فیلمێکە جەمسەر دەگرێ بە شەپۆل پووناکی: *(a ~ camera)*

polder (pōl′dēr), *n.* زەمینی نزمی پێکهاتوو بە پرکردنەوەی قەراغی دەریاو دەریاچە (وەک لە هۆڵەندە).

Pole (pōl), *n.* کەسێکی پۆڵەندی؛ پۆڵەندییەک.

pole (pōl), *n.* (١) تەوەر؛ دار؛ شیش؛ ستوون؛ دارئاڵا؛ ڕاگر؛ کۆڵەکە؛ دێرەک؛ میخ؛ سنگ. (٢) ئەوەری گاڵیسکە (کە ئەرکی مژان دەبینی).

(٣) (ا) پێوانەیەکە بڕیتییە لە پێنج یاردەو نیو.

(ب) پێوانەیەکە بڕیتییە لە پێنج یاردەو نیو دووجا.

v.t. (١) پاڵ پێوەنانی بەلەم بۆناو ئاو بە دار.

(٢) دار داچەقاندن بۆ ڕووەک بۆ پیاهەڵگەڕانی: *(to ~ a plant)* .

(٣) داڕپیاکردن؛ تێوەژەندن.

v.i. (١) پاڵ پێوەنانی بەلەم بۆناو ئاو بە دار.

(٢) داری بەڕەخلیسکێن بەکارهێنان بۆ خێرایی.

pole (pōl), *n.* (١) جەمسەر؛ تەوەر.

(٢) ئەوەری باکوورو باشوور؛ هەردووسەری زەوی.

(٣) (ا) جەمسەری موگناتیسی. (ب) جەمسەری کارەبایی؛ جەمسەری گەرم یا

سارد؛ جەمسەری باتری. (ج) جەمسەری شانە (زیندەوەرزانی).
(٤) یەکێک لە دوو بیر. هێز. یا هەڵوێستی نەگونجاو و ناکۆک لەگەڵ بەرامبەرەکەیدا. (٥) سەرشار؛ چەق.

poles apart, ناگونجێر پێکەوە؛ زۆر دوور یا جیاوازن لەیەکتری؛ ناسازیز پێکەوە

poleax, poleaxe (pōl′aks′), *n.* (١) تەورێ جەنگ.
(٢) تەورێ قەساب.

v.t. تەور لێدان؛ تەور پیادان؛ بە تەور خستن

pole bean, فاسوڵیا و لۆبیای بە دارا هەڵگەڕاو.

polecat (pōl′kat′), *n.* (١) مشکی خورمای بۆگەن.
(٢) skunk

pole horse, ئەسپی گالیسکە (بەتایبەتی ئەوەی کە بەتەنیشت تەوەرەکەوەیە لە گالیسکەیەکی چەند ئەسپیدا).

polemic (pō-lem′ik), *n.* (١) مشت‌ومڕ؛ چەندوچوون؛ بەرپەرچدانەوە؛ هێرش بردنە سەر بیروباوەڕ یا هەڵوێستی کەسێک و پووچکردنەوەی.
(٢) هونەری مشت‌ومڕ کردن یا چەندوچوون کردن.
(٣) مشت‌ومڕکەر؛ کەسێکی حەزکەر لە چەندوچوون کردن؛ بەرپەرچدەرەوە.

adj. Also **polemical,** (١) مشت‌ومڕی؛ چەندوچوونی؛ تایبەتی بە مشت‌ومڕ.
(٢) حەزکەر لە مشت‌ومڕ؛ چەندوچوون کەر.

-polemically ***(adv.).***

polemicist (pō-lem′ə-sist), *n. Also* **polemist,** مشت‌ومڕکەر؛ کەسێکی زەبەستبالا لە مشت‌ومڕ یا نووسینی ووتاری بەرپەرچدەرەوەو پووچکەرەوەدا.

polemics (pō-lem′iks), *n.pl.* (١) هونەری بەرپەرچدانەوەو پووچکردنەوە؛ هونەری مشت‌ومڕو چەندوچوون کردن.
(٢) ناکۆکی؛ ناڕێکی؛ ڕێ نەکەوتن؛ دەمەقاڵێ.

polemist (pol′ə-mist), *n.* = polemicist.

polestar (pōl′stär′), *n.* (١) Polaris.
(٢) بیروباوەڕی ڕێ پیشاندەر؛ بیروڕای پابەر.

pole-vault (pōl′vôlt′), *v.i.* بازدی بەرز دان بە دارەوە.

pole vault, بازدی بەرز دان بە دارەوە.

police (pə-lēs′), *n.* (١) ڕاگرتنی ئاسایشی گشتی کۆمەڵگا.
(٢) فەرمانگەی پۆلیس؛ دەزگای پۆلیس.
(٣) هێزی پۆلیس.
(٤) (*pl.*) پۆلیس؛ ئەندامانی هێزی پۆلیس.
(٥) (ا) ئاسایش و پاک‌وتەمیزی ڕاگرتنی کۆمەڵگا.
(ب) سەربازی ئاسایش و پاک‌وتەمیزی ڕاگری نۆردوگا.

v.t. (١) پاسەوانی کردن؛ چاودێری کردن؛ دابینکردن: ***(to ~ the streets).***
(٢) ئاسایش و پاک‌وتەمیزی ڕاگرتنی نۆردوگا.

police court, دادگای تاوانی بچووک.

police dog, سەگی پۆلیسی (بەتایبەتی توخمی سەگی نەڵمانی): سەگێکە بارمەتی پۆلیس دەدات لە ئیش‌وکارەکانیاندا.

police force, هێزی پۆلیس؛ ئیروی پۆلیس.

policeman (pə-lēs′mən), *n.* پۆلیس

police reporter, پۆژنامەگەری پۆلیس: دەنگوباس دەربارەی کاروباری پۆلیس کۆدەکاتەوە

police state, وڵاتی پۆلیسی: وڵاتێکە کە میری هەموو جۆرە سەربەستیەکی تێدا پێشێل کردبێ و کەس نەوێرێ دەم بکاتەوە، ئەمەش لەڕێی بەکارهێنانی پۆلیسی نهێنیەوە.

police station, پۆلیسخانە؛ فەرمانگەی پۆلیس.

policewoman (pə-lēs′woom′ən), *n.* پۆلیسی ژن

policlinic (pol′i-klin′ik), *n. Also* **polyclinic,** تیمارگەی خەستەخانە: تیمارگەیەکە کە بەشێکە لە خەستەخانەیەک ئەو نەخۆشانەی تێدا چارەسەر دەکرێ کە لە خەستەخانەکەدا نەنووستێن.

policy (pol′ə-si), *n.* (١) ژیری؛ دووربینی؛ زۆزانی.
(٢) ڕێباز؛ شێوەی ڕەفتارکردن: ***(Honesty is the best ~ .)***
(٣) پامیاری؛ ڕێبازی پامیاری: ***(This country's foreign ~).***

policy (pol′ə-si), *n.* (١) بیمەنامە؛ قۆنتەراتی بیمە.
(٢) هاییەخت؛ پیانقۆ.

policyholder (pol′ə-si-hōl′dĕr), *n.* خاوەن بیمەنامە

polio (pō′li-ō′), *n.* = poliomyelitis.

poliomyelitis (pol′ī-ō-mī′ə-lī′ə-tis), *n.* نیفلیجی مندال؛ گۆجی مندال.

Polish (pō′lish), ***adj.*** پۆلەندی (گەل، کلتوور، زمان... هتد).

n. زمانی پۆلەندی.

polish (pol′ish), ***v.t.*** (١) بۆیاخ کردن؛ بریقەپێدان؛ ساف‌ولووس کردن؛ پەرداخ کردن؛ سپیکردنەوە (مەنجەڵ). (٢) جوان و ڕێک‌وپێک کردن (ڕەووشت، پووخسار، نووسراو... هتد)؛ پوخت کردن.
(٣) باشترکردن؛ کەم‌وکووڕی لابردن.

v.i. (١) بریقەدانەوە؛ ساف‌ولووس بوون؛ بۆیەکران.
(٢) پوخت بوون؛ جوان و ڕێک‌وپێک بوون.

n. (١) بریقە؛ بریسکە؛ ساف‌ولووسی.
(٢) جوانی و ڕێک‌وپێکی؛ پوختی؛ تەپۆشی؛ ناسکی (ڕەووشت).
(٣) بۆیە؛ بۆیاخ. (٤) بۆیەکردن؛ بۆیەکران؛ بۆیاخکاری.

polish off, [Colloq.], (١) ماشینەوە؛ تەواوکردن.
(٢) بەسەردا ڕاڵبوون؛ سەرنگووم کردن؛ بەزاندن.

polish up, [Colloq.], پوخت کردن؛ باشترکردن؛ چاک کردن: ***(to polish up the speech, poem, lyrics, etc.)***

polished (pol′isht), ***adj.*** (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ ساف‌ولووس.
(٢) جوان و ڕێک‌وپێک؛ ڕەووشت جوان؛ ناسک؛ بەنەزاکەت.
(٣) بێ نەنگ؛ بێ کەم‌وکووڕی؛ زۆر تەواو یا باش.

Politburo (pə-lit′byoor′ō), *n.* لیژنەی کارگێڕی یا جێبەجێکردن (بەتایبەتی هی حیزبی شیوعی)؛ مەکتەبی سیاسی.

polite (pə-līt′), ***adj.*** (١) بەنەزاکەت؛ ناسک؛ جوان (کردەوە)؛ ڕەووشت جوان: ***(a ~ person, answer, question, etc.)***
(٢) بەرز و جوان؛ بزان؛ ڕێک‌وپێک؛ ناسک: ***(~ society)*** .

politely (pə-līt′li), ***adv.*** بەنەزاکەتەوە؛ بەجوانی؛ بەناسکی.

politeness (pə-līt′nis), *n.* نەزاکەت؛ ناسکی؛ ڕەووشت جوانی.

politesse (pol′ə-tes′), *n.* = politeness.

politic (pol′ə-tik), ***adj.*** (١) ژیر؛ دووربین؛ زیرەک.
(٢) زۆرزان؛ زۆڵ؛ داوباز. (٣) هی هەڵپەرستی؛ بە زۆرزانانە کراو.

political ،[Rare] (٤) پڕوپاگەندە کردن بۆ هەڵبژاردن.

v.i. (١) پامیاری؛ سیاسی: ***(~ parties; ~ pressure)***
(٢) قەوارەی پامیاریدار.

political economy, = economics.

political liberty, سەربەستی پامیاری.

politically (pə-lit′i-k'l-i), ***adv.*** لەڕووی پامیاریەوە.

political science, زانستی پامیاری؛ پامیاریزانی.

politician (pol′ə-tish′ən), *n.* (١) پامیار؛ سیاسەتمەدار؛ سیاسی؛ مرۆڤی سیاسەتمەدار (گەلێک جار لەپرووی سووکی‌یەوە بەکاردەهێنرێ).
(٢) (ا) ئەندامی چالاکی حیزب. (ب) نوێنەری پەرلەمان یا ئەنجومەنی هەڵبژێراوی تری پامیاری. (٣) کەسێکی هەڵپەرست و خۆپەرست.
(٤) کەسێکی شارەزا لە کارگێڕی میرید.

politicize (pə-lit′ə-sīz′), *v.i.* (١) باسی پامیاری کردن.
(٢) بەشداری کردن لە چالاکی پامیاریدا.

v.t. بەرگی پامیاری کردنەبەر؛ لە گۆشەی پامیاری‌یەوە باسکردن؛ خستنە قاڵبی پامیاری‌یەوە

politico (pə-lit′i-kō′), *n.* = politician.

politico- (pə-lit′i-kō), پێشگرێکە بەماناى: ڕامیارى و... سیاسى و

politics (pol′ə-tiks), *n.pl.* (١) زانستى ڕامیارى؛ ڕامیارێزانى؛ سیاسەت (٢) ... ڕامیارى؛ کاروبارى ڕامیارى. (٣) ... سەردێرى ووتارێک کە لەلایەن ئەرستۆى یۆنانیەوە. (٤) بەشەى ڕامیارى؛ بەشداربوون لە کاروبارى ڕامیاریدا. (٥) بیروباو هەلوێستى ڕامیارى؛ ئەندامێتى حیزبى (٦) تەکنیک و ڕێگاى ڕامیارى (٧) بیلانگێرى بەتایبەتى لەناو دەستەیەک یا کۆمەلێک یا فەرمانگەیەکدا؛ ناقەمچێتى *(company ~ ; office ~)*

polity (pol′ə-ti), *n.* (١) شێوەى فەرمانڕەوایى؛ شێوەى کارگێڕى وواڵات، کلتسە، یا ڕێکخراوێک (٢) دەوڵەت؛ قەوارەى ڕامیارى وواڵاتێک؛ مرى؛ فەرمانڕەوایى.

polka (pōl′kə), *n.* پۆلکا سەمایەکى مۆهێمىیە

v.i. سەماى پولکا کردن.

polka dot, (١) خاڵى قوماشى خان خاڵ (٢) قوماشى خان خاڵ

poll (pōl), *n.* (١) تەوقەسەر سەر؛ پشتى سەر؛ تووکەسەر. (٢) کەس کەسێک (٣) دەنگ ژماردن (هەڵبژاردن) (٤) دەنگدان (٥) سەرجەمى دەنگى دراو (هەڵبژاردن) (٦) ... (٧) poll tax شوێنى دەنگدان (٨) ڕاپرسى؛ ڕاوەڕگرتنى نموونەیەک لە هاووڵاتیان دەربارەى مەسەلەیەک. (٩) سەرە بانەکەى چەکوش.

v.t. (١) بڕینەوە؛ کورتکردنەوە. (٢) بڕینەوە (مەڕ، بزن)؛ قژ کورتکردنەوە؛ قەڵەم کردن؛ لق وپۆپ کردن. (٣) دەنگ نۆمارکردن یا کۆکردنەوە (هەڵبژاردن) *(to ~ a city)* . (٤) دەنگ وەرگرتن؛ دەنگ بۆ درانى کەسێکى نامزەدکراو. (٥) دەنگدان (هەڵبژاردن) (٦) ڕاپرسین؛ ڕاوەڕگرتنى نموونەیەک لە خەڵک دەربارەى مەسەلەیەک: *(They ~ed two thousand students.)*

v.i. دەنگدان

pollack (pol′ək), *n.* *Also* pollock, جۆرێکە لە ماسى پوونەکە ووردى کارێز دەپۆقیو

pollard (pol′ərd), *n.* (١) گیاندارى بێ شاخ (٢) دڕەختێکە کە سەرەکەى هەموو لقەکانى هەڵپاچرابێ بۆ نەوەى بە پڕى لقەکانى سەرەلندەنەوە.

v.t. هەڵپاچینى سەرو هەموو لقەکانى دڕەختێک بۆ نەوەى بە پڕى سەرەلندەنەوە

polled (pōld), *adj.* لق وپۆپ کراو؛ قەڵەم کراو؛ [Archaic] بڕاوە (مەڕ، بزن) (٢) بێ شاخ

pollee (pō-lē′), *n.* کەسێکى ڕاوەڕگیراو لە ڕاپرسیدا.

pollen (pol′ən), *n.* هەڵە

pollex (pol′eks), *n.* پەنجە گەورەى دەست

pollinate (pol′ə-nāt′), *v.t.* چاکردنى گوڵ؛ لێکدانى هەڵەو نێرێ؛ چاکردنى گوڵ

pollination (pol′ə-nā′shən), *n.* چاکردنى گوڵ؛ لێکدانى هەڵەو نێرێ

polliniferous (pol′ə-nif′ər-əs), *adj.* هەڵە هەڵگر؛ هەڵەهێنەر؛ هەڵەهەڵگر

pollinium (pə-lin′i-əm), *n.* کۆمەڵە هەڵە

pollinosis, pollenosis (pol′ə-nō′sis), *n.* = hay fever.

polliwog, pollywog (pol′i-wog′), *n.* = tadpole.

pollock (pol′ək), *n.* = pollack.

pollster (pōl′stər), *n.* ڕاپرس؛ ڕاوەڕگرى هاووڵاتیان دەربارەى مەسەلەیەک

poll tax, سەرانە؛ بەتایبەتى کە مەرجێک بێ بۆ دەنگدان

pollute (pə-lōōt′), *v.t.* (١) پیس کردن؛ چەپەڵ کردن؛ پیس وپۆخڵ کردن (ئاو و خاک): *(to ~ the air, water, environment, etc.)* (٢) پیس کردن (ڕەووشت)؛ خراپ کردن؛ تێکدان.

pollution (pə-lōō′shən), *n.* (١) پیس کردن؛ پیس وپۆخڵ کردن. (٢) پیس بوون (ئاو و خاک). (٣) پیسى. (٤) ڕەووشت پیسى؛ ڕەفتار خراپى.

pollywog (pol′i-wog′), *n.* = polliwog.

polo (pō′lō), *n.* (١) پۆلۆ؛ یارییەکە بەسەر سوارى ئەسپەوە دەکرێ بە گوورێکى درێژو تۆپێکى دارین (٢) water polo .

polo coat. پالتۆى تووکى ووشتر.

poloist (pō′lō-ist), *n.* یارێکەرى یارى پۆلۆ (ووشەى پێشووتر ببینە).

polonaise (pol′ə-nāz′, pō′lə-nāz′), *n.* (١) جۆرە کراسێکى ژنانەیە. (٢) جۆرە سەمایەکى پۆلەندییە. (٣) مۆسیقاى ئەم سەمایە

polonium (pə-lō′ni-əm), *n.* پۆلۆنیۆم: کانزایەکى تیشکدەرى ئەتۆمییە.

polo shirt, فانیلەیەکى لۆکەى قۆل کورتى تەنراوى پیاوانەیە قۆپچەیەک بە بەر ملەکەیەوەیە

poltergeist (pōl′tər-gīst′), *n.* خێونێک گوایە دەبێتە هۆى تەقەو جڕەى مێزو دەنگى سەیر سەیرى تر.

poltroon (pol-trōōn′), *n.* کەسێکى زۆر ترسنۆک.

poltroonery (pol-trōōn′ər-i), *n.* زۆر ترسنۆکى

poly- (pol′i), پێشگرێکە بەماناى: (١) زۆر؛ فرە؛ گەلێک؛ هەمە: *(polyandry)* (ب) لە پادە بەدەر؛ نێجگار زۆر: *(polyphagia)* . (ج) فرە شێوە؛ بە گەلێک شێوە یا دۆخدا تێ دەپەڕێ: *(polymorphous)*

polyandrist (pol′i-an′drist), *n.* ئافرەتى فرە مێرد؛ ژنى فرە مێرددار.

polyandrous (pol′i-an′drəs), *adj.* (١) فرە مێرددار (٢) تایبەتى بە فرەمێرددارى. (٣) فرە نێرکدار (ڕووەکناسى).

polyandry (pol′i-an′dri, pol′i-an′dri), *n.* (١) فرە مێرددارى؛ فرە مێردى. (٢) فرە نێرکدارى. (٣) جووت بوونى گیاندارێکى مێینە لەگەڵ چەند نێرینەیەکدا

polyanthus (pol′i-an′thəs), *n.* (١) گوڵە بەهارە. (٢) نێرگز.

polychromatic (pol′i-krō-mat′ik), *adj.* هەمەڕەنگى؛ ڕەنگاوڕەنگى. (١) . polychromatic

polychrome (pol′i-krōm′), *adj.* (٢) بە هەمەڕەنگ جوانکردن.

polychromy (pol′i-krō′mi), *n.* بە جوانى ڕەنگاوڕەنگ کردن (پەیکەرتاشى؛ خانووسازى).

polyclinic (pol′i-klin′ik), *n.* خەستەخانە یا تیمارگەى گشتى (کە هەموو جۆرە نەخۆشێیەکى تێدا چارەسەر دەکرێ).

polydactyl, polydactyle (pol′i-dak′til), *adj.* فرە پەنجە. (هەروەها " polydactylous ") . *n.* کەسێکە کە لە دە پەنجە زیاترى هەبێ -polydactylism *(n.)*.

polyembryony (pol′i-em′bri-ə-ni), *n.* فرە ناوڵەمەیى: پەیدابوونى دوو ناوڵەمە یا زیاتر لە یەک هێلکەدا.

polyester (pol′i-es′tər), *n.* جەوێیەکى کیمیایێیە بۆ ناوبڕکردنو شت پێکەوە نووساندن بەکاردێت.

polygamist (pə-lig′ə-mist), *n.* پیاوى فرە ژن؛ پیاوى چەند ژنە.

polygamous (pə-lig′ə-məs), *adj.* (١) فرە ژن؛ چەند ژنە. (٢) تایبەتى بە فرە ژنى (٣) (ا) گوڵى نێرەومێیە یا هەر نێرە یا مێیە بە هەمان پووەکەوەیە. (ب) گوڵى نێرەو مێیە یا هەر نێرە یا مێیە بە پووەکى جیاجیاى هەمان توخمەوەیە.

polygamy (pə-lig′ə-mi), *n.* فرە ژنى.

polygenesis (pol′i-jen′ə-sis), *n.* فرە بنەچەیى؛ هەمە سەرچاوەیى؛

پەیدابوونی توخمێك لە چەند بنەچە یا رەگەزێكەوە.

polygenetic (pol´i-jə-net′ik), *adj.* فرە بنەچە؛ هەمە سەرچاوە یا رەگەز

polyglot (pol′i-glot´), *adj.* (١) فرە زمانزان؛ چەند زمانزان (٢) بە چەند زمانێك نووسراو؛ لە چەند زمانێك پێكهاتوو.

n. (١) كەسێكی چەند زمانزان؛ فرە زمانزان (٢) پەرتووكێكی بە چەند زمانێك نووسراو (٣) چەند زمانێكی تێكەڵوپێكەڵ بوو؛ لە چەند زمانێك پێكهاتوو.

-polyglotism; polyglottism *(n.).*

polygon (pol′i-gon´), *n.* وێنەی ئەندازەیی چەند لا و چەند گۆشە؛ فرە گۆشەو فرە لا

-polygonal *(adj.).*

polygraph (pol′i-graf´, pol′i-gräf´), *n.* (١) مەكینەی وێنە لەبەردەرهێنان (٢) ئامێزی تۆمارکردنی لێدانی دڵو پەستانی خوێنو هەناسەدان نە هەمان كاتدا (٣) **lie detector** (٤) نووسەری شتی زۆرو جۆراوجۆر

polygynous (pə-lij′ə-nəs), *adj.* (١) چەند ژنە؛ فرە ژن (٢) فرە نێرکدار؛ چەند نێرەكێكی پێوەیە

polygyny (pə-lij′ə-ni), *n.* (١) فرە ژنی؛ چەند ژنە (٢) پەرینی گیاندارێكی نێر لە چەند مێینەیەك

polyhedral (pol´i-hē′drəl), *adj.* فرە پوو (ئەندازە)؛ چەند پوویی

polyhedron (pol´i-hē′drən), *n.* شێوەیەكی ئەندازی فرە پوو (ئەندازە)؛ بەتایبەتی لە شەش پوو زیاتر)

polymer (pol′i-mēr), *n.* پۆلیمەر؛ ناوێتەیەكی كیمیایی‌یە لە یەكگرتنی چەند گەردیلەیەكی هەمان ماددە پێكدێت؛ فرە بەش

polymeric (pol´i-mer′ik), *adj.* لە چەند بەشێكی چوونیەك پێكهاتوو (كیمیا)

polymerization (pol´i-mēr-ī-zā′shən), *n.* یەكگرتنی چەند گەردیلەیەك لە هەمان ماددە بۆ دروستكردنی ماددەیەكی تازە.

polymerize (pol′i-mēr-īz´), *v.t. & v.i.* یەككرتنی چەند گەردیلەیەك لە هەمان ماددە بۆ دروستكردنی ماددەیەكی تازە.

polymerous (pə-lim′ēr-əs), *adj.* فرە بەش (رووەكناسی)؛ فرە ئەندام؛ فرە شێوە.

polymorph (pol′i-môrf´), *n.* (١) (ا) بوونەوەرێكی فرە شێوە. (ب) یەكێك لەم شێوانە. (٢) (ا) ماددەیەكە كە دەبێتە بلوور بە دوو شێوە یا زیاتر (كیمیاگەری، كانزانناسی). (ب) یەكێك لەم شێوانە.

polymorphic (pol´i-môr′fik), *adj.* فرە شێوە؛ چەند شێوە

polymorphism (pol´i-môr′fiz'm), *n.* فرە شێوەیی؛ چەند شێوەیی

polymorphous (pol´i-môr′fəs), *adj.* فرە شێوە؛ چەند شێوە؛ بە چەند شێوە یا دۆخدا تێپەڕبو

Polynesian (pol´ə-nē′zhən, pol´ə-nē′shən), *adj.* پۆلینیزی (گەل، كلتوور، زمان، ... هتد).

n. (١) كەسێكی پۆلینیزی (٢) زمانی پۆلینیزی.

polynomial (pol´i-nō′mi-əl), *adj. & n.* (١) پارە زۆر (جەبر) (٢) لە دوو یان زیاتر پێكهاتوو (زیندەوەرزانی)

polynya (pol´i-ni′ə), *n.* ئاوی نە سەهۆڵ دەورگیراو (بەتایبەتی لە دەریای تەرەی باكووردا)

polyp (pol′ip), *n.* (١) گیاندارێكی سەرەتایی گوڵانەیی ئاوی‌یە وەك شیلان (٢) لووپەكە لە پەردەی لینجی لووت و میزەڵدان و كۆم دێت.

polypetalous (pol´i-pet′l-əs), *adj.* پەڕەی گوڵی جیاجیا (رووەكناسی)

polyphagia (pol´i-fā′ji-ə), *n.* (١) زۆر حەز لە خواردن كردن؛ بە هیچ شتێك تێر نەخواردن؛ زۆرخۆری هەمیشە برسی بوو (٢) هەموو جۆرە خواردەمەنی‌یەك خواردن.

polyphagous (pə-lif′ə-gəs), *adj.* هەموو جۆرە خواردەمەنی‌یەك خۆر.

polyphone (pol′i-fōn´), *n.* تیپی فرە دەنگ (وەك تیپی " C " لە ووشەی " cat " و " nice " دا).

polyphonic (pol´i-fon′ik), *adj.* (١) فرە دەنگ (دەنگناسی) (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) (ا) فرە ئاواز. (ب) فرە ئاواز پێ لێدراو (پیانۆ)

polyphonous (pə-lif′ə-nəs), *adj.* = polyphonic.

polyphony (pə-lif′ə-ni, pol′i-fō´ni), *n.* (١) چەند دەنگی؛ فرە دەنگی. (٢) فرە ئاوازی تێكەڵاو. (٣) فرە دەنگی؛ چەند دەنگ دەربڕین (دەنگزانی).

polyphyletic (pol´i-fī-let′ik), *adj.* فرە بنەچەیی.

polyploid (pol′i-ploid´), *adj.* فرە كرۆمۆسۆمی

polypod (pol′i-pod), *adj. Also* **polypodous,** فرە پێ؛ هەزارپێ

polypus (pol′i-pəs), *n.* = polyp.

polysaccharide (pol´i-sak′ə-rīd´), *n.* شەكرە هەمەجۆرەكان.

polysyllabic (pol´i-si-lab′ik), *adj.* (١) فرە برگەیی؛ لە سێ برگە زیاتر پێكهاتوو *(a ~ word)*. (٢) بە ووشەی فرە برگە ناسراوە (زمان)؛ گەلێك لە ووشەكانی لە سێ برگەو زیاتر پێكهاتوون *(a ~ language)*.

polysyllabical (pol´i-si-lab′i-k'l), *adj.* = polysyllabic.

polysyllable (pol′i-sil´ə-b'l), *n.* ووشەی فرە برگە؛ ووشەی لە سێ برگەو زیاتر پێكهاتوو.

-polysyllabicism; polysyllabism *(n.).*

polytechnic (pol´i-tek′nik), *adj.* هی فرە پیشەو زانستی؛ تایبەتی بە زانكۆ یا دانشگایەك كە هەموو جۆرە رشتەیەكی زانستی و پیشەیی تێدا بووترێتەوە *(a ~ college)*.

n. زانكۆ یا دانشگای پۆلیتێكنیكی؛ زانكۆ یا دانشگایەكە كە هەموو جۆرە رشتەیەكی زانستی و پیشەیی تێدا بووترێتەوە

polytheism (pol′i-thē-iz'm), *n.* فرە خواپەرستی؛ فرە خواناسی

polytheist (pol′i-thē´ist), *n.* فرە خواپەرست؛ كەسێكی فرە خواناس

polytheistic (pol´i-thē-is′tik), *adj.* هی فرە خواناسی؛ تایبەتی بە فرە خواپەرستی

polytypic (pol′i-tip′ik), *adj.* هی چەند جۆری؛ فرە جۆری

polyuria (pol´i-yoor′i-ə), *n.* دەڵەمێز

-polyuric *(adj.).*

polyvalent (pol´i-va′lənt, pə-liv′ə-lənt), *adj.* (١) هی چەند هاوهێزی (كیمیا) (٢) چەند دژە زیندەیی (میكرۆبناسی)؛ هی فرە میكرۆب یا دژە ژیانی

-polyvalence *(n.).*

pomace (pum′is), *n.* (١) تڵپە سێوو تری... هتد (٢) كۆژەرو تڵپەو تۆزی هاپراو

pomaceous (pō-mā′shəs), *adj.* (١) سێوی (٢) ناووكدار (سێو، هەرمێ، بەهێ)

pomade (pō-mād′, pə-mäd′), *n.* پۆنی سەر

v.t. پۆن لەسەر دان

pomander (pə-man′dēr, pō′man-dēr), *n.* (١) تۆپی پۆن خۆش: بریتی‌یە لە چەند پۆنێكی خۆش خەڵك وەك چاوەزار یا پاراستن لە نەخۆشی هەڵیان دەگرت. (٢) سنووقی نەم تۆپە پۆن خۆشە

pomatum (pō-mā′təm, pō-mä′təm), *n.* = pomade.

pome (pōm), *n.* میوەی گۆشتنی ناووكدار (سێو، هەرمێ، بەهێ)

pomegranate (pom′gran´it, pum′gran´it), *n.* هەنار

pomelo (pom′ə-lō´), *n.* = grapefruit.

Pomeranian (pom´ə-rā′ni-ən), *n.* (١) كەسێكی پۆمیرانی (كە ناوچەیەكە لە پۆڵەندە). (٢) سەگی پۆمیرانی: سەگێكی بچووكی تیسك درێژی

لووت‌و گوێ قوتە

adj. پۆمیرانی

pomiculture (pō′mi-kul′chĕr), *n.* میوە پەروەردەکردن

pomiferous (pō-mif′ĕr-əs), *adj.* بەردار؛ بەرگر؛ بەبەر

pommel (pum′′l), *n.* (١) سەری مشوورە شێر

(٢) قەڵپووزی زین؛ بەرکو

v.t. مستەکۆڵە لێدان؛ بە مشتوورە شێر لێدان

pomology (pō-mol′ə-ji), *n.* زانستی میوە پەروەردەکردن

-pomological *(adj.)*; **pomologist** *(n.)*.

pomp (pomp), *n.* (١) تەنتەنە؛ شکۆ؛ مەزنی؛ جوانی و ئایابی؛ فەنتازیتی؛ دەبدەبە ٢) حۆبادان؛ کەش‌وفش؛ کەشخە؛ فیز

(٣) pageant .[Obs.]

pompadour (pom′pə-dôr′, pom′pə-dōr′), *n.* قژداهێنانی ژن یا پیاو بەپشت

pom-pom (pom′pom′), *n.* (١) گوللەپرژێنێکی گەورەی جەنگی جیهانی یەکەمە ٢) تۆپێکی فڕۆکەشکێنی جەنگی جیهانی دووەمە

pompon (pom′pon), *n.* (١) تۆپەلە پەڕ یا ئاوریشمی جوانە بە کڵێتەی ژن‌و منداڵەوە؛ تۆپەلێکی وەهایە بەپێشەوەی کڵێتەی سەربازەوە

(٢) (أ) پرووەکێکی سەلکدارە گوڵی گەورەو هەمەڕەنگ دەگرێت

(ب) گوڵی ئەم پرووەکە

pomposity (pom-pos′ə-ti), *n.* کەش‌وفش؛ حۆبادان؛ فیز؛ تەنتەنە

pompous (pom′pəs), *adj.* (١) بەشکۆ؛ بەتەنتەنە؛ جوان‌و ئایاب

(٢) بەکەش‌وفش؛ بەفیز؛ کەشخەچی؛ لەخۆبایی؛ ترێزل

-pomposity *(n.)*; **pompously** *(adv.)*; **pompousness** *(n.)*.

poncho (pon′chō), *n.* (١) بەرگێکی نەستووری وەک بەتانیە سەری پێدا دەکرێ‌و بەسەر شان‌و پشت‌و بەرۆکدا شۆڕدەبێتەوە تا خوار ناوقەد (لە ئەمەریکای باشوور و مەکسیک لەبەردەکرێ). (٢) مشەمایەکی باڕانی وەها.

pond (pond), *n.* نەستێڵ؛ گۆماو؛ چاڵاو؛ گۆمە ئاو

ponder (pon′dĕr), *v.t.* بەوردی بیرلێکردنەوە؛ تێبینین؛ باش لێ وردبوونەوە هەڵسەنگاندن

v.i. بەوردی بیرکردنەوە تێبینین؛ باش وردبوونەوە

ponderable (pon′dĕr-ə-b′l), *adj.* (١) دەکێشرێ؛ دەپیوری هەڵدەسەنگێنرێ ٢) گرنگ؛ ئەرتۆ؛ سەنگین

-ponderability *(n.)*.

ponderosity (pon′dĕr-os′ə-ti), *n.* (١) قورسی

(٢) قەبەیی؛ زل‌و دەقوڵایی؛ سستی (لەبەر قورسی)

(٣) قورسی‌و ووشکی و ناسرووشتی (ووتار، نووسراو)

ponderous (pon′dĕr-əs), *adj.* (١) زۆر قورس؛ سەنگین

(٢) قەبە؛ زل‌و ناڤۆلا سست لەبەر قورسی؛ *(~ movement)*

(٣) قورس‌و ووشک‌و ناسرووشتی‌و ناخۆش؛ *(~ words; a ~ style)*.

pond lily, شلێڕی ئاو

pond scum, قەوزە

pone (pōn), *n.* نانی گەنمەشامی؛ کێکی گەنمەشامی

pongee (pon-jē′), *n.* قوماشی ئاوریشم بە ڕەنگی ئاوریشمی سرووشتی

poniard (pon′yĕrd), *n.* خەنجەر

v.t. خەنجەر لێدان

pons (ponz), *n.* (١) پەردە ڕێشانی نێوان ـووـ بەشی نەنداميکی نەش ٢) هەستە ڕێشانی میشک

pons asinorum, (١) تیۆری پێنجەمی "نوقلیدوس" کە دەڵێت دوو گۆشە بەرامبەرەکەی سێگۆشەیەکی جووت لا هەوتای یەکترن نەندازە. ٢) کێشەیەکی گرنگ بۆ نەوکاران

pontifex (pon′tə-feks′), *n.* نەندامی نەنجوومەنی بەرزی قەشەکانی ڕۆمای کۆن

pontiff (pon′tif), *n.* (١) pontifex ٢) سەرۆک قەشە (٣) پاپا

pontifical (pon-tif′i-k′l), *adj.* (١) سەرۆک قەشەیی؛ تایبەتی بە سەرۆک قەشە (٢) پاپایی (٣) بەشکۆ؛ بەفیز؛ بەکەش‌وفش

n. (١) *(pl.)* ، بەرگ‌و گێزۆگوڵنگی سەرۆک قەشە

٢) پەڕتووکی ئەرک‌و نەریتە ئایینییەکانی سەرۆشانی سەرۆک قەشە

pontificate (pon-tif′i-kit), *n.* پلەوپایەی سەرۆک قەشەو پاپاو ماوەکەی

v.i. ١) ئەرکی سەرۆک قەشە یا پاپا بینین

٢) فیزلێدان؛ کەش‌وفش نووساندن؛ قسەی زل کردن

pontil (pon′til), *n.* = **punty**.

ponton (pon′t'n), *n.* = **pontoon**.

pontonier (pon′tə-nêr′), *n.* ئەندازیاری پردی سەرئاوکەوتوو

pontoon (pon-tōōn′), *n.* ١) بەلەمی بن تەخت

٢) قەماغ؛ بەلەمی بن تەخت یا کونگەی فووتێکراوی ژێر پردی سەرئاوکەوتوو

٣) سەرئاوخەری فڕۆکەی ئاوی (کە وەک بەلەم یا کونگەی فووتێکراو وایە)

pontoon bridge, پردی سەرئاوکەوتووی سەردەمی (کە بەسەر چەند بەلەمێک یا چەند قەیاغێکەوەیە) پێشی دەوترێ "ponton bridge" ().

pony (pō′ni), *n.* (١) ئەسپی کورتەبالأ؛ ئەسپە بچکۆلە

٢) [Colloq.]، ئەسپی غارغارێن

٣) شتێکی بچووک (لەچاو توخمی خۆیدا)

٤) [Colloq.]، (أ) پەرداخێکی بچکۆلەی خواردنەوەی کحولی

ب) پر ئەم پەرداخە بچکۆلەیە

٥) [Colloq.]، گۆڕینێکی دەقاودەقی نووسراوێک لە زمانێکی بێگانەوە لەلایەن قوتابیەوە (بەتایبەتی بۆ قوتبەکردن)

٦) [British Slang]، بیست‌وپێنج پاوەنی ئینگلیزی

v.t. & v.i. [Slang], (~ up), قەرزدانەوە

pony express, پۆستەی خێرا بە ئەسپ

ponytail (pō′ni-tāl′), *n. Also* **pony tail,** کلکە ئەسپی؛ شێوەیەکە لە داهێنانی قژی کچ بریتییە لە بەستنەوەی قژ بە لاستیکێک‌و خستنی بە دواداو شۆڕبوونەوە

pooch (pōōch), *n.* [Slang], سەگ

poodle (pōō′d'l), *n.* سەگێکی بچکۆلەی قژ لوول‌و پڕی ناوماڵە

pooh (pōō, poo, pə), *interj.* دەنگێکە لاقرتی پێکردن‌و بە کەم دانان دەردەبڕێ

pooh-pooh (poo′pōō′), *v.t.* لاقرتی پێکردن؛ بە هیچ‌وپووچ دانان

pool (pōōl), *n.* (١) نەستێڵ؛ گۆماو؛ گۆلاو (٢) چاڵاو؛ پەنگاو

(٣) گۆمی مەلە؛ حەوزی مەلە (٤) شوێنی قوول‌و مەنگی ڕووبار

pool (pōōl), *n.* (١) سەرجەمی پارەی قومار لەسەر کراوی سەر مێزێک

٢) دەفری ئەم پارەیە (٣) یاری بلیارد

٤) کردن بەیەکی پارەی چەند کەسێک یا کۆمپانیایەک بۆ ئامانجێکی تایبەتی

٥) پارەی لێکدراوی چەند گرووپێک لەسەر ئەسپی غارغارێن

ب) سەرجەمی پارەی خراوەکاری چەند کەسێک یا کۆمپانیایەک کە قازانج‌و زیان بەش بکەن (ج) سەرجەمی پارەی چەند پارەبازێک

٥) دەستەیەک کەسانی پارە کردوو بەیەک بۆ مەبەستێکی تایبەتی

٦) قۆرخ؛ دەستەی کۆمپانیای قۆرخکار (٧) مەلەملێی شیربازی

v.t. & v.i. پارە خستنەناو سندوقێکی هاوبەشییەوە؛ بەشداربوون لە ئەرکێکی هاوبەشیدا؛ کۆمەڵێکی هەرەوەزی پێکهێنان *(to ~ our resources together)*

poolroom (pōōl′rōōm′, pōōl′room′), *n.* (١) ژووری بلیارد

(٢) ژووری گرەوکردن لەسەر ئەسپی غارغارێن یا یاری تر

pool table, مێزی بلیارد

poop (pōōp), *n.* (١) بەشی پشتەوەی کەشتی

(٢) بەرزاییەکی وەک سەکۆی بەشی دواوەی کەشتی بایەوان (کە هەندێ جار سەربانی ژوورێکی ئاو کەشتێیەک پێکدێنێت)

v.t. (١) شەپۆل لێدانی پشتەوەی کەشتی

(٢) بەرکەوتن یا لێدرانی شەپۆل لە دیوارەی کەشتی.

poop (pōōp), *v.t.* [Slang], زۆر ماندووکردن؛ لە پەلوپۆ خستن؛ هێز لێ بڕین؛ پرووکاندن.

v.i. [Slang], زۆر ماندووبوون و وازهێنان؛ هێز لێ بڕان؛ پرووکان: *(He ~ed out of the race.)*

poop (pōōp), *n.* [Slang], تڕ؛ تس؛ پیسایی؛ گوو.

poop deck, سەکۆی پشتەوەی کەشتی.

poor (poor), *adj.* (١) هەژار؛ بێ دەرامەت؛ نەبوو؛ پەشوڕووت؛ لات؛ دەسکورت (٢) گەندا؛ قەلب؛ بێ لەپ؛ پەشۆکی؛ پەڕپووت؛ خراپ. (٣) کەم *(~ crops)*. (٤) بێ پیت؛ پووتەنی؛ بێ بەر: *(~ soil)*. (٥) لاوان: لەر؛ پووکاوە؛ لات: *(a ~ body)*. (٦) ناتەواو. (٧) ناپەسەند؛ بۆگەن (ڕەووشت)؛ بەدڕەفتار: *(He is a ~ creature.)*. (٨) ناخۆش؛ خراپ: *(We had a ~ time.)*. (٩) کوڵۆل؛ داماو؛ بەسزمان؛ بەدبەخت؛ نەگبەت؛ کەساس.

the poor, هەژاران؛ پەشوڕووتە؛ خەڵکی بێ گوزەران.

poor box, سندووقی پیتاک لە کڵێسەدا.

poor farm, کێڵگەی هەژاران؛ بۆ جەوانەوەو نیش پێکردنو یارمەتیدانی هەژاران.

poor house, خانەی هەژاران؛ تەمەڵ خانە.

poor laws, یاساکانی یارمەتیدانی هەژاران

poorly (poor′li), *adv.* (١) بەخرابی؛ بەقەڵبی؛ بەناتەواوی؛ بەڕەشۆکیانە (٢) بەسووکەوە (سەیرکردن): *(I think ~ of it.)*.

adj. [Colloq.], نەخۆش؛ ناساغ

poor-spirited (poor′spir′it-id), *adj.* ترسنۆک

poor white, کەسێکی سپی بێ دەرامەت بەتایبەت وەرزێرێکی ناوچەکانی خاوڕووی ئەمەریکا

pop (pop), *n.* (١) تەقە؛ تەقەیەکی لەپڕو بچووک. (٢) تەقەی دەمانچەو تفەنگ (٣) خواردنەوەیەکی گازاوی.

v.i. (١) تەقە لێوەهاتن؛ تەقینەوە؛ تەقین (٢) لەپڕ پەیدابوون؛ لەپڕ سەردەرهێنان: *(He ~ped into the room.)*. (٣) نەبڵەق بوون: *(His eyes ~ped with interest and amazement.)* (٤) دەمانچە تەقاندن.

v.t. (١) تەقاندنەوە گەنمەشامی برژاندن؛ تەقە لێ هەڵسان (٢) دەمانچە تەقاندن (٣) تەقەلێکردن؛ گوللە پێوەنان. (٤) لەپڕ خستنە ناو (سەرەتاتکن)؛ لەپڕ لێکردن (پرسیار): *(He ~ped his head in the room.; They ~ped a question at him.)*

(٥) بە تووندی لێدان (تۆپی بێسبۆل)

adv. (١) بەتەقەوە؛ بە دەنگی تەقینەوەوە (٢) لەپڕ؛ کوتوپڕ

pop the question, خوازبێنی کردن؛ داواکردن (ژنهێنان)

pop (pop), *n.* [Slang]. باوک؛ باوە؛ بابە

pop (pop), *adj.* [Slang]. (١) هی هونەری گۆرانی بەباو *(a ~ singer)* (٢) هی هونەری بەباو؛ بەتایبەتی نیگارکێشی)

pop art, هونەری بەباو؛ بەتایبەتی نیگارکێشی)

popcorn (pop′kôrn′), *n.* گەنمەشامی برژاو؛ بڕشکەی گەنمەشامی

pope (pōp), *n.* (١) پاپا؛ سەرۆکی کڵێسەی کاسۆلیکی (٢) کەسێکی بەشکۆو بەدەسەڵاتو پلەوپایە وەک پاپا. (٣) هەندێ کڵێسەی نەرسەزکسی ڕۆژهەڵاتی.

popedom (pōp′dəm), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتی پاپا

popery (pōp′ēr-i), *n.* کاسولیکیزم (ئەرووی ناحەزیپێوە)

بیروباوەڕو نەریتی ئایینی کاسۆلیکی.

popeyed (pop′īd′), *adj.* چاوزەق؛ چاوەڕوقیو.

popgun (pop′gun′), *n.* تفەنگی تەپەدۆر.

popinjay (pop′in-jā′), *n.* (١) تووتی. (٢) نیشانێکە بریتییە لە تووتیێکی پەڕۆ بەسەر دارێکەوە. (٣) کەسێکی چەنەبازی بەفیز؛ کەسێکی لەخۆبایی زۆرۆڕۆ. (٤) دارکونکەرەی سەوز.

popish (pōp′ish), *adj.* کاسۆلیکی (لەپووی ناحەزییەوە).

poplar (pop′lēr), *n.* (١) چنار؛ سپیدار؛ عەرعەر. (٢) دارو تەختەی چنار.

poplin (pop′lin), *n.* پۆپلین؛ جۆرە قوماشێکی کەتان، خوری، یا ناوریشمە.

popliteal (pop-lit′i-əl, pop ٦ə-tē′əl), *adj.* هی پشتەوەی کلاوەی ئەژنۆ.

popper (pop′ēr), *n.* (١) تەقە لێ هەڵساو؛ ئەوەی دەتەقێنێتەوە. (٢) دەفری گەنمەشامی برژاندن.

poppet (pop′it), *n.* (١) . poppet valve (٢) پارچە دارێکی باریکە بە لاسەرووی تەنیشتی کەشتییەوە بۆ ڕاگرتنی قۆڵی سەوڵەکان (٣) (ا) [Obs.]، بووکەشووشە. (ب) [British Dial.]، گیانە (بۆ منداڵ بەکاردەهێنرێ)؛ خۆشەویست.

poppet valve, دەمەوانە؛ تۆپەوانە.

popple (pop′l), *v.i.* شەپۆلدان؛ هەڵسانو بەرزبوونەوەی شەپۆلی ئاو؛ بلقدان؛ هاتنەکول.

n. (١) ئاوی شەپۆلدار (٢) بلقەبلقی ئاوی کوڵاو.

popple (pop′l), *n.* [Colloq.], = poplar.

poppy (pop′i), *n.* (١) خەشخاش؛ پووەکی بەنگ؛ پووەکی تلیاک (٢) بەنگ؛ تلیاک (٣) سووری کاڵ.

poppycock (pop′i-kok′), *n.* [Colloq.]. قسەی قۆپ؛ قسەی هیچوپووچ.

populace (pop′yoo-lis), *n.* جەماوەر؛ خەڵک؛ گەل.

popular (pop′yoo-lēr), *adj.* (١) گشتی: *(~ opinion)*. (٢) لەناوجەرگەی گەلەوە هەڵقوڵاو *(~ legend)*. (٣) میللی؛ جەماوەری؛ نیشتمانی: *(a ~ uprising)* (٤) باو؛ بەباو؛ بەبڕەو؛ بۆ گشت کەس *(~ music)* (٥) هەرزان؛ بە خەڵک دەکرێت *(~ prices)*. (٦) بڵاو؛ باوە لەناو خەڵکدا *(a ~ misconception)*. (٧) بەبڕەو؛ ویستراو: *(a ~ magazine, song, leader, etc.)*. (٨) خۆشویستراو؛ خۆشەویست *(a ~ guy, girl, etc.)*.

popular front, بەرەی نیشتمانی

popularity (pop′yoo-lar′ə-ti), *n.* بەبڕەوی؛ بەباوی؛ خۆشویستران لەلایەن جەماوەرەوە.

popularize (pop′yoo-lə-rīz′), *v.t.* بڕەوپێدان؛ باو پێ سەندن -popularization *(n.)*.

popularly (pop′yoo-lēr-li), *adv.* لەناو خەڵکدا (وا ناسراوە)؛ لەناو جەماوەردا (وای پێ دەڵێن).

populate (pop′yoo-lat′), *v.t.* (١) تێدا جێنشین بوون (٢) ئاوەدانکردنەوە؛ خەڵک تێدا نیشتەجێکردن

population (pop′yoo-lā′shən), *n.* (١) دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەک. (٢) ژمارەی دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەک (٣) توخمێک یا بەشێکی تایبەتی دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەک *(the Japanese ~ of Hawaii)* (٤) ئاوەدانکردنەوە؛ ئاوەدان بوونەوە. (٥) سەرجەمی بوونەوەری ناوچەیەک (زیندەوەرزانی)

populism (pop′yoo-liz′m), *n.* گەل پەروەری

populist (pop′yoo-list), *n. & adj.* گەل پەروەر

populous (pop′yoo-ləs), *adj.* زۆر ئاوەدان؛ پر لە خەلک؛ چڕ؛ قەرەباڵغ.

porbeagle (pôr′bē′g′l), *n.* جۆرێکە لە کوسە یا سەگی دەریا

porcelain (pôr′s′l-in, pôrs′lin), *n.* فەخفووری؛ چینی؛ کاشی. -porcelaneous; porcellaneous *(adj.).*

porch (pôrch, pōrch), *n.* (١) هەیوان؛ بەرهەیوان؛ دالان. (٢) [Obs.]، پارەوی سەرگیراو.

porcine (pôr′sīn, pôr′sin), *adj.* بەرازی؛ لە بەراز چوو

porcupine (pôr′kyoo-pīn′), *n.* سوورچەپۆ.

pore (pôr, pōr), *v.i.* (١) چاو تێ بڕین و چاو نەترووکاندن؛ ئەبڵەق بوون (٢) بەووردی خوێندنەوە؛ بەووردی لێکۆڵینەوە؛ بەووردی تێڕوانین. *(He ~d over the book.)* (٣) بەووردی بیرلێکردنەوە: *(He ~d on the wonders of science.)*

pore (pôr, pōr), *n.* (١) کون؛ دەرو (٢) کونێلەی پێست؛ کونی پێست.

porgy (pôr′gi, pôr′ji), *n.* ماسییەکی دەریییە

poriferan (pō-rif′ēr-ən), *n.* هەرکام لە توخمی گیاندارە هەرییەکان یا نیسفەنجییەکان.

poriferous (pō-rif′ēr-əs), *adj.* (١) کونێلەدار؛ کون کوناوی (٢) هی گیاندارێک لە توخمی هەرییەکان یا نیسفەنجییەکان

pork (pôrk, pōrk), *n.* (١) بەراز (٢) گۆشتی بەراز (٣) [Slang]، پارە یا پلەوپایەیەکە کە لە میرییەوە دەست کەوتبێت بە خاتروخوایشت

pork barrel, [Slang]. پرۆژەی میری تەرخانکراو بۆ ئاوچەیەک لەبەر خاتروخوایشت

porker (pôr′kĕr, pōr′kēr), *n.* پەلخ؛ بەچکە بەرازی دابەستە

porkpie (pôrk′pi′), *n. Also* **pork pie.** (١) خەپلەی ئاوناخنراو بە گۆشتی بەراز (٢) تەپلەیەکی پیاوانەی نەرمی تەوقەسەر خڕە.

porky (pôr′ki, pōr′ki), *adj.* (١) بەرازی؛ بەرازانە (٢) قەڵەو؛ دابەستە

pornographic (pôr′nə-graf′ik), *adj.* هی وێژەو وێنەو هونەری بەرەڵا و بێ ئابڕوو دەربارەی جووت بوون.

pornography (pôr-nog′rə-fi), *n.* وێژەو وێنەو هونەری بەرەڵا و بێ ئابڕوو دەربارەی جووت بوون؛ وێنەو نووسینی هەڵئاڵراو هەرەس هەڵسێن.

-pornographer *(n.).*

porosity (pô-ros′ə-ti, pō-ros′ə-ti), *n.* (١) کونێلەداری؛ کون کوناوێتی (٢) پلەی کونێلەداری شتێک. (٣) شتێکی کونێلەدار (٤) کونێلە؛ کور

porous (pôr′əs, pō′rəs), *adj.* کونێلەدار؛ کون کوناوی

porphyry (pôr′fə-ri), *n.* جۆرە بەردێکە

porpoise (pôr′pəs), *n.* (١) بەرازی دەریا (٢) دڵفین

porridge (pôr′ij, por′ij), *n.* هەریسە؛ شۆربا

porringer (pôr′in-jĕr, por′in-jĕr), *n.* کاسەی دەسکداری شۆربا

port (pôrt, pōrt), *n.* (١) بەندەر (٢) شاری بەندەردار.

port (pôrt, pōrt), *n.* جۆرە شەرابێکی شیرینی سوورە.

port (pôrt, pōrt), *v.t.* (١) هەڵگرتن. (٢) هەڵگرتنی تفەنگ یا شیر بەلابەلایی بۆ پشکنین

n. (١) شێوەی هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەوت. (٢) شێوەی هەڵگرتنی چەک بەلابەلایی بۆ پشکنین (٣) مەبەست؛ مانا

port (pôrt, pōrt), *n.* لای چەپی کەشتی و فڕۆکە (ئەگەر لە دراوە بوەستیت و سەیری پێشەوە بکەیت)

adj. لەلای چەپی کەشتی و فڕۆکە.

v.t. & v.i. بەلای چەپدا پێچکردنەوە؛ چەرخی ئاڕوتنی کەشتی بادان بەلای چەپدا

portability (pôr′tə-bil′ə-ti, pōr′tə-bil′ə-ti), *n.* توانای گواستنەوە یا هەڵگیران بۆ هەبوون.

portable (pôr′tə-b′l, pōr′tə-b′l), *adj.* (١) هەڵدەگیرێ؛ دەگوێزرێتەوە؛ هەڵگرتەنی. (٢) دەستی؛ سووک هەڵگر؛ بەئاسانی گوێزراوە. (٣) [Obs.]، بەرگەی دەگیرێ؛ لەگەڵی دەردەبڕێ یا هەڵدەکرێت.

portage (pôr′tij, pōr′tij), *n.* (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن. (٢) کرێی گواستنەوە. (٣) گواستنەوەی بەلەم و ئازووقە بەسەر پرێی ووشکانیدا لە پووبارێکەوە بۆ پووبارێکی تر یا لە دەریاچەیەکەوە بۆ یەکێکی تر. (٤) پرێگەوبانی ئەم گواستنەوەیە.

v.t. & v.i. گواستنەوەی بەلەم و ئازووقە لە پووبارێکەوە بۆ پووبارێکی تر یا لە دەریاچەیەکەوە بۆ دەریاچەیەکی تر.

portal (pôr′t′l, pōr′t′l), *n.* (١) دەرگای گەورە (بەتایبەتی هی کۆشکێک یا شوێنێکی کەشخە)؛ دەروازە. (٢) دەرگا؛ جێی چوونەژوورەوە: *(the ~ of wisdom)* . (٣) **portal vein** .

adj. تایبەتی بەو دەمارەی خوێن دەبات بۆ جگەر.

portal-to-portal pay, کرێی کرێکار لەکاتی گەشتنیەوە بۆ کارگە هەتا کاتی پۆیشتنی.

portal vein, دەماری خوێنبەر لە سك و ڕیخۆلە و سپڵ و زراوەوە بۆ جگەر.

portamento (pôr′tə-men′tō), *n.* خشان یا کشان لە ئاوازێکەوە بۆ ئاوازێکی تر.

portance (pôr′t′ns, pōr′t′ns), *n.* شێوەی هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەوت.

portative (pôr′tə-tiv, pōr′tə-tiv), *adj.* (١) دەتوانێ هەڵبگرێ. (٢) **portable** .

portcullis (pôrt-kul′is, pōrt-kul′is), *n.* تەرزاوێکی ئاسنە دەروازەی قەڵا و شوێنی تری وەهای پێ دەپارێزرێ.

porte-cochere (pôrt′kō-shâr′), *n.* (١) پارەوی بەردەمی حەوشە. (٢) پارەو یا دالانێکی سەرگیراوە لەبەردەمی خانوویەکدا بۆ ئوتومبیل وەستان و دابەزینی خەڵک.

portend (pôr-tend′, pōr-tend′), *v.t.* نوقڵانەلێدان؛ بۆ قڕاندن؛ نیشانەی پووداننێکی خراپ بوون.

portent (pôr′tent, pōr′tent), *n.* (١) نیشانەی شتێکی بەدووم؛ نیشانەی پووداننێکی خراپ لە دواڕۆژدا. (٢) پووداننێکی ئاشایی؛ موعجیزە.

portentous (pôr-ten′təs, pōr-ten′təs), *adj.* (١) بەدووم؛ نیشانەی بەدوومیەیە. (٢) بەسام؛ بەشکۆ؛ جێی سەرسامیەیە. (٣) بەفیز؛ بەکەشوفش؛ تڕێل؛ لەخۆبایی.

porter (pôr′tĕr, pōr′tĕr), *n.* دەرگاوان.

porter (pôr′tĕr, pōr′tĕr), *n.* (١) کۆل کێش؛ کۆل هەڵگر؛ حەمال. (٢) لەپاش؛ بەردەست. (٣) بەردەستی شەمەندەفەر. (٤) جۆرێکە لە بیرە.

porterage (pôr′tĕr-ij, pōr′tĕr-ij), *n.* (١) کۆل کێشی؛ حەمالی؛ کۆل هەڵگری. (٢) کرێی کۆل کێشان.

porterhouse (pôr′tĕr-hous′, pōr′tĕr-hous′), *n.* (١) مەیخانە (بەتایبەتی کە هەندێ جار تێ گۆشتی برژاوی گایشی تێدا دەست دەکەوێ). (٢) تێ گۆشتی گا.

portfolio (pôrt-fō′li-ō′, pōrt-fōl′yō), *n.* (١) جانتای دەست. (٢) پلەوپایەی وەزیر؛ شالیاری: *(a minister without ~)* . (٣) لیستەی مواڵە و کۆمپیالە و بەنکەنۆت و بۆرسە و سەرمایەی تری وەهای کەسێک یا بانقێک.

porthole (pôrt′hōl′, pōrt′hōl′), *n.* (١) کون یا کلاوپۆشنەی لاتەنیشتی کەشتی (بۆ ڕووناکی و هەوا گۆڕین و تفەنگ لێوە تەقاندن). (٢) کونی سەنگەر (بۆ تەقە لێوەکردن). (٣) کونێکی وەها (وەک هی دەرگای فڕن)

portico (pôr′ti-kō′, pōr′ti-kō′), *n.* دالان؛ پارەوی سەرگیراو؛ هەیوان.

portiere (pôr-tyâr′, pōr′ti-âr′), *n.* پەردەی نەستووری دەرگا.

portion (pôr′shən, pōr′shən), *n.* (۱) بەش؛ هەند؛ هەندێك (۲) بەشە میراتی كەسێك (۳) جیازی‌و پارەی بووك (٤) چارەنووس؛ بەخت (٥) بەشە خۆراكی ژەمێكی كەسێك؛ قاپە خواردەمەنی: *(This restaurant serves large ~s.)*

v.t. (۱) بەش بەش كردن؛ دابەشكردن؛ بەشكردن (۲) بۆ دانان؛ بەشر پێدان (۳) بەش بۆ بەجێهێشتن لە میراتیدا.

portliness (pôrt′li-nis, pōrt′li-nis), *n.* (۱) شكۆ (۲) قەڵەوی

portly (pôrt′li, pōrt′li), *adj.* (۱) بەشكۆ؛ شكۆدار (۲) قەڵەو

portmanteau (pôrt-man′tō, pōrt-man′tō), *n.* (۱) باوەڵ؛ جانتا (۲) باوەڵی دووخانە.

portmanteau word, ووشەیەكی ئاڵێژراو لە پارچەی دوو ووشەی تر: (" smog " لە " smoke " و " fog " وەرە؛ " brunch " لە " breakfast " و " lunch " وەرە).

port of call, بەندەری ساردێدان؛ بەندەرێكە لەسەر ڕێگەی كەشتیدا بۆ وەستان‌و بار داگرتن‌و بارگردن‌و ئازووقە وەرگرتن... هتد.

port of entry, شوێنی چوونەناو وواڵتەوەی ڕێبوارو شتومەك پاش گومرگ كردن.

portrait (pôr′trāt, pōr′trit), *n.* (۱) وێنە (۲) وێنەی كەسێك بەتایبەتی هی دەموچاوی بەدەست كراو یا بە كامێرا گیراو (۳) نیشانەهەڵدان؛ وەسف.

portraitist (pôr′trāt-ist, pōr′trāt-ist), *n.* وێنەگری دەموچاو؛ وێنەگر نیگاركێشی دەموچاو؛ وێنەگر

portraiture (pôr′tri-chēr, pōr′tri-chēr), *n.* (۱) وێنەگری؛ هونەری وێنەگرتن؛ نیگاركێشی دەموچاو (۲) portrait.

portray (pôr-trā′, pōr-trā′), *v.t.* (۱) وێنەگرتن؛ وێنەكێشان؛ نیگاركێشان (۲) بیشاندان هەر وەك بە وێنە؛ نیشانەهەڵدان؛ وەسف كردن؛ باسكردن (۳) خوێندن لەسەر شانۆ.

portrayal (pôr-trā′əl, pōr-trā′əl), *n.* (۱) وێنەكێشان؛ نیشانەهەڵدان؛ پیشاندان (بە وێنە یا بە وڕتە)؛ خوێندن (۲) وێنە بە دەست كراو یا نووسراو؛ وەسف؛ باس.

portress (pôr′tris, pōr′tris), *n.* دەرگاوانی ژن.

Portuguese (pôr′chə-gēz′, pōr′choo-gēz′), *adj.* پورتوگالی (زمان، گەل، كلتوور... هتد).

n. (۱) پورتەگالی؛ كەسێكی پورتوگالی (۲) زمانی پورتوگالی

pose (pōz), *v.t.* (۱) لێكردن؛ پرسیار؛ دانان؛ پێشنیازكردن؛ خستنە بەرچاو: *(to ~ a question to; to ~ a problem for someone)*

(۲) وەستاندن بەشێوەیەكی تایبەتی بۆ وێنەكێشان یا وێنەگرتن.

v.i. (۱) وەستان یا دانیشتن بەشێوەیەكی تایبەتی بۆ وێنەگرتن: *(to ~ for a picture)*

(۲) پۆزلێدان

(۳) خۆ وا بیشاندان؛ خۆ وا خوێندن: *(He ~s as a scholar.)*.

n. (۱) وەستان یا هەڵوێستێكی تایبەتی بۆ وێنەگرتن یا وێنەكێشان (۲) پۆز؛ پۆزلێدان (۳) خۆنووساندن؛ خۆ وا پیشاندان.

pose (pōz), *v.t.* (۱) [Obs.] پرسیاركردن؛ پرسیارلێكردن (۲) سەرسوڕماندن یا شڵەژاندن بە پرسیاری قورس

poser (pōz′ĕr), *n.* خۆنوێنەر؛ خۆ وادەرخەر؛ خۆ تەسككەرەوە؛ پۆزلێدەر

poser (pōz′ĕr), *n.* پرسیاری قورس‌و سەر لێ شێوێنەر.

poseur (pō-zūr′), *n.* هەمیشە پۆزلێدەر؛ خۆنوێنەر؛ خۆ وا دەرخەر.

posh (posh), *adj.* [Colloq.], جوان‌و نایاب؛ كەشخە؛ شۆخ؛ زۆر نایاب‌و رێك‌وپێك *(a ~ house, office, etc.)*.

posit (poz′it), *v.t.* (۱) دانان؛ جێگیركردن؛ چەسپاندن (۲) وا دانان.

position (pə-zish′ən), *n.* (۱) دانان؛ جێگیركردن؛ چەسپاندن (۲) هەڵوێست؛ شێوەی وەستان یا دانان (۳) هەڵوێست؛ ڕا: *(What is his ~ on abortion?)*. (٤) شوێنی تێدابوون؛ شوێن؛ جێ: *(the ship's ~)*. (٥) شوێنی خۆی؛ شوێنی ڕاست: *(The players were in ~.)* (٦) بار (وێنە: لەم بارە، لە باری خۆیەتی... هتد): *(his favorite ~ for making love)* (۷) شوێنی باش یا ستراتیجی: *(The politicians were jockeying for ~.)* (۸) شوێنی ستراتیجی سوپایی (۹) پلەوپایەی كۆمەڵایەتی (۱۰) پلەوپایەی كار؛ فرمان؛ نیش: *(He's got a good ~.)*.

v.t. (۱) دانان لە جێیەكی تایبەتیدا (۲) [Rare]، دۆزینەوەی شوێنی شتێك؛ شوێن دیاریكردن.

positive (poz′ə-tiv), *adj.* (۱) دەستكرد؛ مرۆڤ كرد (۲) ڕێڕەو ڕەوان؛ ڕوون؛ چەسپاو: *(~ instructions)*. (۳) خۆشبین؛ ئومێدەوار: *(a ~ attitude; a ~ person)*. (٤) باش؛ بەهات: *(a ~ sign)*. (٥) بە بەڵێ؛ بە ئا؛ ئەرێ: *(a ~ answer)*. (٦) بەڕەو زۆربوون (۷) دڵنیا؛ بێ گومان؛ پشت نەستوور (۸) مەبەست باش؛ بەكەڵك؛ سوودبەخش: *(~ criticism)*. (۹) بێ گومان؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ ڕاست: *(~ proof)*. (۱۰) كردەنی (۱۱) [Colloq.]، تەواو؛ بەتەواوی: *(a ~ devil)*. (۱۲) بوونی نەخۆشی یا میكرۆب پیشان دەدات: *(The result of the cancer test was ~.)* (۱۳) گەرم (كارەبا)؛ بەهێز (فیزیا) (۱٤) باری ئاسایی یا بەراوردنەكراوی ئاوەڵناو و ئاوەڵكردار (ڕێزمان): *(good, bad, beautiful, quickly, etc.)* (۱٥) (ا) تایبەتی بە ژمارەی گەورەتر لە سفر. (ب) هی نیشانەی كۆكردنەوە (+) (ژمارەوپێوان). (۱٦) وێنەی شۆراوە (نەك جامەكەی).

n. (۱) دیاردە؛ شتی هەستپێكراو (۲) ژمارەی لە سفر گەورەتر. (۳) گەرم (كارەبا). (٤) باری ئاوەڵناو یا ئاوەڵكرداری سادە یا بەراوورد نەكراو (٥) وێنەی شۆراوە (نەك جامەكەی).

-positively *(adv.)*; positiveness *(n.)*.

positivism (poz′ə-tiv-iz′m), *n.* (۱) دڵنیایی؛ بێ گومانی (۲) سەرسەختی؛ زۆر سووربوون لەسەر بیروڕای خۆ؛ میشك تەسكی (۳) بیروڕایەكی فەلسەفەییە كە دەڵێت: تەنها دیاردەی هەستپێكراو ڕاستەو جێی پشت پێ بەستنە؛ فەلسەفەی " كۆنت "

-positivist *(n.)*; positivistic *(adj.)*.

positron (poz′ə-tron′), *n.* پۆزیترۆن: گەردیلەی خۆگرە بارستەكەی ئەوەندەی ئەلەكترۆنە (فیزیا)

posse (pos′i), *n.* (۱) دەستەیەكی چەكدارە كە سەرۆكی پۆلیسی ناوچەیەك بانگیان دەكات بۆ ناسایش ڕاگرتن (۲) دەستەیەك چەكداری خاوەن دەسەڵاتی میری؛ دەستەی پاسەوان.

in posse, لەوانەیە؛ بۆی هەیە.

possess (pə-zes′), *v.t.* (۱) خاوەن بوون؛ هەبوون؛ بوون (۲) هەبوون: *(He ~es wisdom.)*. (۳) زانین (زمان) (٤) دەسەڵات بەسەردا زۆربوون؛ دابینكردن: *(The idea ~ed him.)*. (٥) ڕاگرتن؛ ڕاگیركردن؛ ئاگاداری كردن (٦) گاین؛ جووت بوون لەگەڵ (۷) پێدان؛ كردن بە خاوەنی.

(٨) [Archaic] دەست بەسەردا گرتن؛ دەسکەوتن؛ کردن بە هی خۆ

possessed (pə-zest′), *adj.* (١) هی کەسێک؛ خاوەنی هەیە

(٢) جنۆکە دەستی لێ وەشاندووە؛ شەیتان سواری کۆڵی بووە؛ سەری لێداوە؛ دێوانە؛ شێت‌وشەیدا (٣) هێمن؛ بە وورە؛ خۆڕاگر؛ خۆگر

possessed of. هەیەتی؛ خاوەنێتی

(possessed of property; possessed of a sharp tongue)

possession (pə-zesh′ən), *n.* (١) خاوەن بوون؛ هەبوون؛ خاوەنێتی

(٢) شتی خاوەندار (٣) *(pl.)* سامان؛ سەروماڵ؛ دارایی

(٤) وڵات یا ناوچەی ژێردەستە (٥) دەست بەسەردا گرتن

(٦) هێمنی؛ خۆڕاگرتن؛ خۆگرتن؛ دان بە خۆدا گرتن

٧) جنۆکە دەست لێ وەشان؛ دێوانەیی؛ شێت‌وشەیدایی

possessive (pə-zes′iv), *adj.* (١) هی خاوەنێتی؛ هی هەبوون

(٢) هەڕکەر لە خاوەنێتی؛ هەڕکەر لە خۆشەویستی و دڵسۆزی تەواوی کەسێک (بەتایبەتی دڵدار یا ژن و مێرد) *(a ~ person, lover, woman, etc.)*

(٣) نیشانەی ماری خاوەنێتی یا هەبوونە (ڕێزمان)؛ *(John's book; boys' games; my shirt; her house; its tail; It is mine.)*

n. (١) ماری خاوەنێتی یا هەبوون (ڕێزمان) ژمارە سێ بینینە؛

(٢) دارشتنێک کە ناوی کەسێک یان شتێک بگەیەنێ

possessor (pə-zes′ər), *n.* خاوەن

possessory (pə-zes′ər-i), *adj.* (١) تایبەتی بە خاوەن؛ خاوەنێتی

(٢) خاوەن (٣) نەنجامی خاوەنێتی‌یە

posset (pos′it), *n.* خواردنەوەیەکە لە شیری گەرم و شەکرو شەراب یا بیرە پێکدێت

possibility (pos′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) لەوانە بوون؛ ڕێ تێ چوون؛ شیان؛ بۆ هەبوون؛ ڕەنگ بوون (٢) شتی ڕێ تێ چوو؛ شتی شیاو

possible (pos′ə-b'l), *adj.* (١) لەوانەیە؛ ڕێی تێ دەچێ؛ بۆی هەیە؛ ڕەنگە؛ دەشێ؛ دەگونجێ ڕووبدات (٢) لە تواناداید؛ دەتوانرێت

(٣) ڕێی پێ دەدرێت

(٤) [Colloq.] لەگەڵی دەردەبڕێ؛ چاوپۆشی لێ دەکرێت.

possibly (pos′ə-bli), *adv.* (١) بە هیچ جۆرێک *(It can't ~ work.)*

(٢) لەوانەیە؛ ڕەنگە؛ ڕێی تێ دەچێ *(It may ~ be so.)*

possum (pos′əm), *n.* [Colloq.], = opossum.

play possum. خۆ لێ گێل کردن؛ خۆ لێ کەرکردن؛ خۆ کردن بە مردوو

post (pōst), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ ستوون؛ کۆڵەکە؛ پایە

(٢) شوێنێکی بە سنگ دیاریکراو (وەک شوێنی دەستپێکردنی غارغارێن).

v.t. (١) بڵاوناما هەڵواسێ؛ بە سنگ یا دیوارد؛

(٢) جاڕدان؛ ناگ بۆ دان؛ بڵاوکردنەوە *(to ~ a reward for capturing the murderer)*

(٣) ناگادارکردنەوەی حەڵک بە نەچوونە ناو شوێنێکی قەدەغەوە بە هەڵواسینی بڵاوناماێک بە سنگێکد؛

(٤) ناونووسینی کەسێک لە لیستەی هەڵواسراو یا بڵاوکراوەدا

(٥) ناڕەزایی دەربڕین هەرامبەر بە بڵاوناما

(٦) بڵاوکردنەوەی ناوی کەشتی‌یەکی وون بوو

post (pōst), *n.* (١) پاسەوانگا؛ جێی ڕاوەستانی پاسەوان یا سەرباز

(٢) لەشکرگا؛ نۆردوگا؛ بنکەی سوپا؛ مەحفەر؛ بنکە (٣) نۆردوو

(٤) لقی ڕێکخراوی کۆنە سەربازان (٥) کەرەنای لەشکر

(٦) جێی ئیشکردنی کەسێک لەسەر مەکینەیەک

(٧) کار؛ فرمان؛ پلەوپایەی فەرمانبەر؛ *(He has served at his present ~ for three years.)*

(٨) مەڵبەندی ناڕگانی فڕۆشگای ناوچەیەکی کەم ئاوەدانی

v.t. (١) دانانی پاسەوان یا سەرباز لە شوێنی پاسەوانی‌یەکەید؛ *(Guards were ~ed at the door.)*

(٢) دانان بە سەرکردەی نۆردوگا

(٣) دەستەبەری کردن؛ دانان یا پێشکەش کردن (پارەی دەستەبەری)؛ *(to ~ bail)*

post (pōst), *n.* (١) پۆستەبەر (کە لە کۆندا بە سواری ئەسپ پۆستەی دەبرد بۆ قۆناغێک و دەیدا بە سوارێکی تر وە هەروەها هەتا دەگەیەنرایە جێی خۆی) (٢) (ا) قۆناغێکی پۆستەبەری. (ب) ئەسپی پۆستە؛ ئێستگەی ئەسپی پۆستە. (٣) [Chiefly British]، (ا) پۆستە. (ب) پۆستەخانە.

(ج) سندوقی پۆستە. (د) [Dial.]، پۆستەچی. (٤) پەڕە کاغەزی گەورە

v.i. (١) قۆناغ بە قۆناغ ڕۆیشتن (٢) خێرا ڕۆیشتن؛ بەپەلە بە ڕێگەدا ڕۆیشتن (وەک بە سواری ئەسپی خێرای پۆستەبەر).

v.t. (١) (ا) بە پۆستەدا ناردن. (ب) پەلەکردن؛ خێراکردن.

(٢) [Chiefly British]، خستنە پۆستەوە.

(٣) ناگادارکردن؛ پێ ووتن: *(He is kept well ~ed.)*

(٤) خستنە دەفتەری ژمێریاری‌یەوە (دەفتەرگری).

adv. (١) بە ئەسپی پۆستە. (٢) بە پۆستە (٣) خێرا؛ زۆر بەخێرایی.

post- (pōst), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەدوای؛ لەپاش (کات): *(postmortem; postgraduate)*

(ب) لەدواوە (شوێن)؛ لەپشتەوە *(postaxial)*

postage (pōs′tij), *n.* کرێی پۆستە؛ مزی پۆستە

postage stamp, پووڵی پۆستە

postal (pōs′t'l), *adj.* هی پۆستە؛ پۆستە

n. [Colloq.], پۆستکارت

postal card, پۆستکارت

postaxial (pōst′ak′si-əl), *adj.* کەوتووەتە پشتی تەوەری لەشەوە

postbellum (pōst′bel′əm), *adj.* دوا جەنگ (بەتایبەتی دوای شەڕی ناوخۆی ئەمەریکا).

postbox (pōst′boks′), *n.* = mailbox.

postboy (pōst′boi′), *n.* (١) پۆستەبەر؛ پۆستەچی

(٢) **postilion**

post card, پۆستکارت

post chaise, گالیسکەی چوارپێچکەیی خێرای پۆستەو ڕێبوار

postdate (pōst′dāt′), *v.t.* (١) بەرواری دواتر خستنە سەر لە هی ڕووداتی ڕاستی؛ *(to ~ a letter, petition, check, etc.)*

(٢) دواتر ڕووداتی؛ دواتر بوون لە

postdiluvian (pōst′di-lōō′vi-ən), *adj.* هی دوای لافاوەکەی نووح

n. مرۆڤی دوای لافاوەکەی نووح

poster (pōs′tər), *n.* (١) بڵاونامە هەڵواسەر

(٢) پۆستەر؛ کارتێکی گەورەیە وێنەو دڕووشم و نووسینی لەسەر کراوە؛ بڵاونامە بە وێنەوە

poster (pōs′tər), *n.* (١) ڕێبوارێ ئەسپ و گالیسکەی پۆستە، واتە، خێرا. (٢) ئەسپی پۆستە

posterior (pos-tēr′i-ər), *n.* (١) پاشان؛ لەپاشدا؛ لەدواییدا؛ لەدوای

(٢) پاشکۆ. (٣) هی دواوە (لەش)؛ تایبەتی بە پشتەوە.

n. سمت؛ قنگ؛ پاشەڵ

posteriority (pos-tēr′i-ôr′ə-ti), *n.* دواتری؛ پاشکۆیی؛ پاشەڵی؛ لە دواترەوەیی

posterity (pos-ter′ə-ti), *n.* (١) وەچاخ؛ وەچە؛ نەوەی کەسێک

(٢) نەوەی دواڕۆژ؛ پاشەڕۆژ؛ سەرجەمی بەرەکانی دواڕۆژ

postern (pōs′tərn, pos′tərn), *n.* (١) دەرگای دواوە؛ دەرگای تایبەتی. (٢) دەرگای نهێنی قەڵایەک. (٣) شوێنی دەربازبوون یا خۆشاردنەوەی نهێنی؛ شوێنی چوونەژوورەوە یا دەرەوە بەدزی‌یەوە.

adj. (١) هی دەرگای دواوە یا نهێنی. (٢) هی پشتەوە؛ هی دواوە.

(٣) کەمتر؛ پلە خوارتر. (٤) نهێنی؛ تایبەتی.

Post Exchange, فرۆشگای نۆردوگا (بۆ سەربازو نەفسەرو فەرمانبەری نۆردوگاکەو کەس‌وکاریان).

postexilian (pōst´eg-zil′i-ən, pōst´ek-sil′i-ən), *adj. Also* **postexilic,** هی سەردەمی پاش دیلێتی جوولەکە لە بابل لە سەدەی شەشەمی پێش زایندا

postfix (pōst′fiks), *n.* = **suffix.**

v.t. پاشگر پێوەنان (ڕێزمان)

postfree (pōst′frē′), *adj.* (١) بەخۆڕایی بە پۆستەدا نێردراو؛ [British] (٢)، مزی پۆستەی بەلاش هی پۆستەی بەلاش

postglacial (pōst´glā′shəl), *adj.* هی دوای چەرخی سەهۆڵ

postgraduate (pōst´graj′ōō-it, pōst´graj′ōō-āt′), *adj.* هی خوێندنی بەردی دوای دەرچوون لە زانکۆ؛ هی خوێندنی دوای بەکالۆریۆس

n. قوتابی دوای قۆناغی بەکالۆریۆس (کە بۆ ماستەر یا دکتۆرا دەخوێنێ).

posthaste (pōst′hāst´), *n.* [Archaic], پەلە

adv. زۆر بەپەلە؛ زۆر بەخێرایی

post horse, ئەسپی پۆستەو کرێ

post house, خانی ئەسپی پۆستەو کرێ

posthumous (pos′choo-məs), *adj.* (١) لەدوای مردنی باوک لەدایکبوو *(a ~ child)* .

(٢) لەدوای مردنی نووسەر بڵاوکراوە: *(a ~ book)* .

(٣) پاشەمەرگ؛ لەدوای مردن پوودار: *(a ~ award)* .

posthumously (pos′choo-məs-li), *adv.* بە پاشەمەرگ؛ لەدوای مردن *(He was honored ~ .)* .

postiche (pôs´tēsh′), *adj.* (١) دروزنە (٢) زەق و ناشرین

n. (١) شتی دروزنە یا دەستکرد. (٢) بارزکە؛ کڵاوقژ

postilion, postillion (pōs-til′yən, pos-til′yən), *n.* (١) ئەو کەسەی سواری ئەسپی دەستەچەپی پێشەوە دەبێت لە گالیسکەی چوار ئەسپیدا (٢) کەسێکە سواری ئەسپی دەستەچەپ دەبێت لە گالیسکەی دوو ئەسپی بێ گالیسکەچیدا.

postimpressionism (pōst´im-presh′ən-iz´m), *n.* ڕێبازێکی هونەرە لە بەشی دوایی سەدەی نۆزدەهەمدا پەیدابوو بریتی بوو لە دەربڕینی هونەرمەند بۆ هەستی خۆی بەرامبەر بە شت نەک پاستێتی زانستی و سروشتی ئەو شتەی کە لەو سەردەمەدا باوبوو.

-postimpressionist *(n.)*; **postimpressionistic** *(adj.)*.

postlude (pōst′lōōd´, pōst′lūd´), *n.* (١) ئاوازی نۆرگانی دوای نوێژی بەکۆملّی کڵێسە (٢) دوا ئاواز

postman (pōst′mən), *n.* = **mailman.**

postmark (pōst′märk´), *n.* مۆری پۆستە؛ نیشانەی پۆستە

v.t. مۆری پۆستە لێدان

postmaster (pōst′mas´tĕr, pōst′mäs´tĕr), *n.* (١) خانچی خانی ئەسپی پۆستە. (٢) بەڕێوەبەری پۆستەخانە.

postmaster general, بەڕێوەبەری گشتی پۆستە؛ وەزیری پۆستە

postmastership (pōst′mas´tĕr-ship´), *n.* پلەوپایەی بەڕێوەبەری پۆستەخانە

postmeridian (pōst´mə-rid′i-ən), *adj.* پاش نیوەڕۆیی؛ لە پاش نیوەڕۆدا پوودار

postmistress (pōst′mis´tris), *n.* بەڕێوەبەری پۆستەخانە (ژن).

post-mortem (pōst´môr′təm), *adj.* (١) پاش مەرگە؛ هی پاش مردن؛ لەدوای مردن پوودار

(٢) تایبەتی بە تێڕوانینی لاشە (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن).

(٣) [Colloq.]، هی (لێکۆڵینەوەی) دوای پوودانی شتەکە: *(a ~ analysis)*

n. (١) تێڕوانینی دوای مردن (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن). (٢) [Colloq.]، پاش مەرگە؛ لێکۆڵینەوەی دوای پوودانی شتێک.

postmortem examination, تێڕوانینی پاش مردن (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن).

postnatal (pōst´nā′t'l), *adj.* دوای لەدایکبوون

postnuptial (pōst´nup′shəl), *adj.* دوای ژنهێنان یا شووکردن.

post-obit (pōst´ō′bit, pōst´ob′it), *adj.* پاش مەرگ؛ لەدوای مردن پوودار یا هاتەدی

n. قەوالّەیەکە قەرزار دەیداتە خاوەن قەرز بڕێکیە لە بەڵێنی بە دانەوەی قەرزەکە پاش مردنی کەسێک کە میراتی بۆ بەجێ دەهێڵێت.

post-office (pōst′ôf´is), *adj.* هی پۆستەخانە.

post office, (١) بەڕێوەبەرایەتی پۆستە (٢) پۆستەخانە.

postoperative (pōst´op′ə-rā′tiv), *adj.* پاش نەشتەرکاری پوودار.

postorbital (pōst-ôr′bi-t'l), *adj.* کەوتووەتە پشت چاڵایی چاوەوە.

postpaid (pōst′pād′), *adj.* کرێی پۆستەکەی پێشەکی دراوە.

postpartum (pōst´pär′təm), *adj.* پاش زاین؛ پاش منداڵبوون.

postponable (pōst-pōn′ə-b'l), *adj.* دوا دەخرێت؛ بۆی هەیە دوا بخرێت.

postpone (pōst-pōn′), *v.t.* (١) دواخستن؛ پاش خستن. (٢) [Rare]، کەمتر بایەخ پێدان؛ بە ناگرنگ دانان؛ خستنە دوای شتی ترەوە لە بایەخ پێداندا.

postponement (pōst-pōn′mənt), *n.* دواخستن؛ پاش خستن

postposition (pōst´pə-zish′ən), *n.* (١) کردنی ووشەیەک یا پاشگرێک بە پاشکۆی ووشەیەکی تر (ڕێزمان). (٢) ووشەی پاشکۆ (ووشەی: " for " لە " what for? " دا و " -ward " لە " homeward " دا).

postpositive (pōst´poz′ə-tiv), *adj.* کراو بە پاشکۆ (ڕێزمان) (ووشەی پێشوو ببینە).

n. ووشەی پاشکۆ.

postprandial (pōst´pran′di-əl), *adj.* پاش نانی نێوارە.

post road, ڕێگەی پۆستە: (ا) ئەو ڕێگەیەی لە کۆندا پۆستەی لێوە دەبرا. (ب) ئەو ڕێگەیەی خانی ئەسپی پۆستەو کرێی لەسەرە.

postscript (pōst′skript´, pōs′skript´), *n.* پاشکۆی نامەو ووتارو پەرتووک؛ تێبینیێکە وەک پەراوێز دەخرێتەسەر نامەو ووتارو پەرتووک لە کۆتاییدا.

postulant (pos′choo-lənt), *n.* داواکەری نەندامێتی لە کۆمەڵێکی سۆفێتی یا خواپەرستیدا.

postulate (pos′choo-lāt´), *v.t.* (١) داواکردن؛ ویستن (٢) وادانان؛ گریمان؛ بە ڕاست دانانی شتێک بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەک

n. (١) شتی بە ڕاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەک؛ گریمانە. (٢) مەرجی پێشەکی؛ پێویستی پێشەکی. (٣) بناغە؛ بنچینە

-postulator *(n.)*.

postulation (pos´choo-lā′shən), *n.* (١) وادانان؛ گریمان؛ بە ڕاست دانانی شتێک بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەک. (٢) گریمانە؛ شتی بە ڕاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەک.

posture (pos′chĕr), *n.* (١) ڕەوت؛ شێوەی هەڵسانو دانیشتن (٢) پۆز؛ پۆزلێدان؛ هەڵوێستی نابەجێو نازکردن و خۆفشکردنەوە. (٣) دۆخ؛ بار: *(the delicate ~ of foreign affairs)* . (٤) هەڵوێست؛ باری هەست و مێشک.

v.t. پۆز پێ لێدان

v.i. پۆزلێدان؛ هەڵوێستێکی تایبەتی وەرگرتن (مێشک یا لەش).

postwar (pōst′wôr´), *adj.* پاش جەنگ

posy (pō′zi), *n.* (١) دروشمی هەڵکەنراو لەسەر ئەڵقە. (٢) گوڵ؛ چەپکە گوڵ.

pot (pot), *n.* (١) مەنجەڵ؛ قابلەمە؛ قوری *(tea~)* . (٢) کووپە؛ گڵینە. **flowerpot** . (٣) پڕ مەنجەڵێک یا قوریێک: *(a ~ of tea, rice, etc.)* (٤) شتێکی لە مەنجەڵ چوو (٥) پێک؛ جامە بادە. (٦)

(۷) [Colloq.] (۶) پارەی قومار لەسەرکراو لە جارێکدا.
(ب) هەندێکی زۆر پارە؛ پارەیەکی زۆر
(۸) pot shot [Colloq.]، (۹) marijuana [Slang]
v.t. (۱) خستنە ناو مەنجەڵەوە. (۲) هەڵگرتن لە کووپەدا.
(۳) کۆڵاندن لە مەنجەڵدا. (٤) ڕاوکردن بۆ گۆشت نەک بۆ خۆشی
(٥) [Colloq.] لە نزیکەوە ڕاوکردن یا گوللە پێوەنان
(٦) [Colloq.]، بردنەوە؛ خستنە کیسەوە؛ دەسکەوتن.
v.i. [Colloq.]. لە نزیکەوە ڕاوکردن یا گوللە پێوەنان.
go to pot, فەوتان؛ لەناوچوون؛ خراپ بوون؛ وێران بوون؛ لە کەڵک کەوتن.
The pot calls the kettke black, قەل بە قەل دەڵێت ڕووت ڕەش بێ.
potable (pō′tə-b'l), *adj.* دەخورێتەوە؛ بۆ خواردنەوە دەشێت
n.pl. خواردنەوە
potage (pô′täzh′), *n.* [Fr.], شۆربا.
potassium (pə-tas′i-əm), *n.* پۆتاسیۆم
potassium carbonate, کاربۆناتی پۆتاسیۆم
potassium nitrate, نیترانی پۆتاسیۆم.
potassium permanganate, پەرمەنگەناتی پۆتاسیۆم.
potation (pō-tā′shən), *n.* (۱) خواردنەوە. (۲) پیک؛ جامە بادە
(۳) زۆر خواردنەوە (٤) خواردنەوەی کحول.
potato (pə-tā′tō), *n.* پەتاتە
potato bettle (or bug), قاڵونچەی پەتاتە؛ قاڵونچەیەکی زەردە
میلی ڕەشی پێوەیە گەلای پەتاتە دەخوات.
potato chip, تۆزی زۆر تەنکی پەتاتەی سوورکراوەی ووشک.
potbellied (pot′bel′id), *adj.* وورگ؛ وورگ زل
potbelly (pot′bel′i), *n.* (۱) وورگی زل؛ وورگ (۲) کەسێکی وورگ
potboiler (pot′boil′ēr), *n.* بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی گەنگ
کە هەر تەنها بۆ پارە پەیداکردن دەهێنرێتە بەرهەم
potboy (pot′boi′), *n.* بادەگێڕ؛ بەردەستی مەیخانە
poteen (pō-tēn′), *n.* وێسکی قاچاغ (لە ئێرلەندا).
potence (pō′t'ns), *n.* = potency.
potency (pō′t'n-si), *n.* (۱) هێز؛ توانا؛ تین؛ ووزە.
(۲) توانای بەرەسەندن (۳) کەسێک یا شتێکی بەهێزو بەدەسەڵات.
(٤) کاریگەری دەرمان؛ بەتینی (خواردنەوەی کحول).
(٥) توانای گان کردن.
potent (pō′t'nt), *adj.* (۱) بەهێز؛ بەدەسەڵات؛ بەزەبروزەنگ
(a ~ monarch)
(۲) پێ سەلمێن؛ بەهێز *(a ~ argument, idea, etc.)*
(۳) بەتین (دەرمان، خواردنەوە)؛ بەهێز؛ کاریگەر؛ بەکار
(a ~ medicine, vaccine, drink, etc.)
(٤) بەکار (گان کردن)؛ دەتوانێ گان بکات؛ گانکەر
potentate (pō′t'n-tāt′), *n.* پاشا؛ فەرمانڕەوا
potential (pə-ten′shəl), *adj.* (۱) بەهێز؛ بەدەسەڵات.
(۲) بۆی هەیە؛ دەشێ؛ شاراوە (توانا)؛ لەوانەیە ببێ
(Every admirer is a ~ enemy.)
(۳) تایبەتی بە بارێک کە لەوانەبوون دەگەیەنێ (بە بەکارهێنانی:
(It may snow.) (ڕێزمان)؛ may, can, could
n. (۱) توانای شاراوەو بەکارنەهێنراو (۲) لەوانەبوون؛ شیان؛ بۆ هەبوون.
(۳) ووزەی نەلەکتریک (کە بە " ڤۆلت " لێکدەدرێتەوە).
potential energy, ووزەی شاراوە یا کپ (فیزیا).
potentiality (pə-ten′shi-al′ə-ti), *n.* (۱) لەوانەبوونی ڕوودان.
پەیدابوون. یا بەرەسەندن؛ بۆ هەبوونی هاتنەدی یا هاتنەڕوو.
(۲) شتێک کە توانای ئەم ڕوودانە یا هاتنەدییەی هەبێت
potentially (pə-ten′shəl-i), *adv.* لەوانەیە؛ بۆی هەیە ڕووبدات؛
توانای هاتنەدی هەیە *(a ~ dangerous situation)*
potentilla (pō′ten-til′ə), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ

ڕەنگاوڕەنگن لە توخمی گوڵەباخ.
potentiometer (pə-ten′shi-om′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی
ووزەی شاراوەی ئەلەکتریک.
pother (poth′ēr), *n.* (۱) دووکەڵ و تەپوتۆزی چڕ.
(۲) هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ناشووب. (۳) جرت‌وفرت.
v.t. & v.i. پەستکردن؛ دیق پێکردن؛ تووشی مەراق کردن.
potholder (pot′hōl′dēr), *n.* دەستگر؛ دەزگر.
pothole (pot′hōl′), *n.* (۱) چاڵی ڕێگەوبان و شەقام؛ قوولکە.
(۲) چاڵێکە گێژاو هەڵی دەکەنێ لە بەردی ناو ڕووبارەدا.
pothook (pot′hook′), *n.* (۱) قولاپی کتلی و مەنجەل پێوە هەڵواسین
بەسەر ئاگرەوە (لە شێوەی تیپی " S " دا). (۲) قولاپی کتلی و مەنجەڵی گەرم
لەسەر ئاگر پێ داگرتن. (۳) نیشانەیەکە وەک تیپی " S " کە مندالان تازە فێری
نووسین دەبێت دەینووسن.
pothouse (pot′hous′), *n.* [British], مەیخانەی ناوبانگ خراپ.
pothunter (pot′hun′ter), *n.* (۱) ڕاوکەرێکە کە نێچیر دەکوژێ بۆ
گۆشتەکەی نەک بۆ خۆشی. (۲) یاریکەرێکە کە مەبەستی تەنها خەڵات
بردنەوەیە و هیچی تر.
potion (pō′shən), *n.* قومە دەرمان یا ژەهر؛ خواردنەوە (بەتایبەتی
ژەمە دەرمان یا ژەهر).
potlatch (pot′lach′), *n.* (۱) [P-] ، ناهەنگی زستانەی ناو هەندێ
خێڵی هیندییە نەمەریکاییەکان. (ب) دیاری بەیەکتر دان لە ناهەنگێکی وەهادا.
(۲) ناهەنگ یا جەژنی دیاری بەیەکتر دان.
potluck (pot′luk′), *n.* ئەو خواردنەی خوا دابینتی (دەبێت بۆ
ناهەنگێک کە هەموو میوانێک نەخێتێک خواردن لەگەڵ خۆی دەهێنێ بۆ
بەشداری کردنی لەگەڵ میوانەکانی تردا).
potpie (pot′pī′), *n.* (۱) خواردەمەنییەکە بریتییە لە گۆشتی گا یا
مریشک و سەوزەو نانی ئەستووری دەخرێتەسەرو لە فڕندا لێ دەنرێت.
(۲) شلەی گۆشت یا مریشک.
potpourri (pō′poo-rē′, pot-poor′i), *n.* (۱) شلەی گۆشتو
سەوزە. (۲) هەندێ گوڵی جۆراوجۆری ووشک کراوەی بۆن پێوەکراوە دەخرێتە
دەفرێکەوە بۆ بۆن خۆشی دادەنرێت.
(۳) کۆمەڵە شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەمەجۆر؛ چێشتی مجەوەر.
pot roast, پارچەیەکی گەورەی گۆشتی گایە لە دەفرێکی سەرداخراودا
لەناو فڕندا لێ دەنرێت.
pot shot, (۱) گوللەی ڕاوچێیەک کە هەر بۆ گۆشت ڕاودەکات نەک بۆ
خۆشی. (۲) گوللەی ناسان؛ گوللەی لە نزیکەوە تەقێنراو.
(۳) تەقەی لامسەرلایی. (٤) هەوڵی لامسەرلایی.
potstone (pot′stōn′), *n.* بەردێکە دەفری چێشت
لێنانی لێ دروست دەکرا لە چەرخی بەرددا.
pottage (pot′ij), *n.* شلەی سەوزە یا سەوزەو گۆشت؛ شۆربای خەست.
potted (pot′id), *adj.* (۱) (ا) خواردەتە مەنجەلەوە
(ب) خواردەتە ئینجانەوە؛ لە گوڵداندا پوێنراوە *(a ~ plant)*
(۲) لە دیزە یا شووشەدا هەڵگیراوە.
(۳) [Slang]، سەرخۆش؛ کەیل.
potter (pot′ēr), *n.* گڵینەکار؛ گۆزەودیزەکەر؛ گۆزەکەر.
potter (pot′ēr), *v.i. & v.t.* [Chiefly British]، خۆ خەریک کردن بە
شتێ هیچ‌وپووچەوە.
potter's field, گۆڕستانی هەژارو بێ کەسان
potter's wheel, چەرخی گڵینەکار؛ چەرخی گۆزەودیزەکەر
pottery (pot′ēr-i), *n.* (۱) کارگەی گڵینە؛ کارگەی گۆزەکاری.
(۲) گڵینەکاری؛ گۆزەودیزەکاری. (۳) گڵینە؛ گۆزەودیزە؛ کاشی.
pottle (pot′'l), *n.* (۱) پێوانەیەکە بریتییە لە نیو گالۆن.
(۲) دەفرێکی نیو گالۆنی. (۳) ناوەڕۆکی دەفرێکی وەها.
(٤) خواردنەوەی کحول.
potty (pot′i), *adj.* [British Colloq.], (۱) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ

(۲) نەختێك سەرخۆش. (۳) شێتۆكە.

potty (pot′i), *n.* قەعدەی منداڵ.

pouch (pouch), *n.* (۱) تووڕەكە كیسە؛ كیف؛ هەمانە.
(۲) تووڕەكەی باروت‌و تەقەمەنی. (۳) كیسەی توتن.
(٤) تووڕەكەی پۆستە
(٥) تووڕەكەی پۆستەی دبلۆماسی: *(~ diplomatic)*.
(٦) شتێكی لە تووڕەكە چوو. (۷) [Scot.]، گیرفان
(۸) [Archaic]، جزدان (بەتایبەتی هی پارەی وورده).
(۹) كیس (تونكاری)؛ بۆشایی ناو لەش. (۱۰) كەلوو.
(۱۱) (ا) تووڕەكەی ژێر سكی كەنگەر. (ب) تووڕەكەی ژێر دەنووكی سەقاقوش.
(۱۲) چرچ‌ولۆچی پێستی وەك تووڕەكە داكەوتووی ژێر چاو.

v.t. (۱) خستنە تووڕەكە یا كیسەوە؛ خستنە گیرفانەوە:
(He ~ed all the money.)
(۲) وەك تووڕەكە لێكردن.
(۳) قووتدان (باڵندە، ماسی).

v.i. وەك تووڕەكە لێهاتن؛ دەرپۆقین؛ داكەوتن.

pouched (poucht), *adj.* (۱) تووڕەكەدار (وەك كەنگەرو سەقاقوش).
pouchy (۲)

pouchy (pouch′i), *adj.* دەڵپ؛ تووڕەكەیی

pouf (pōōf), *n.* (۱) پرچی فشكراوە.
(۲) بەشێ قش بووەوەی كراسی ژنانە. ottoman .

poulard, poularde (pōō-lärd′), *n.* (۱) مریشكی هێلكەدان
دەرهێنراوی دابەستراو. (۲) مریشكی دابەستە.

poult (pōlt), *n.* بەچكە قەلەموون؛ بارۆكە؛ فڕووج.

poulterer (pōl′tĕr-ĕr), *n.* [Chiefly British], بازرگان یا دەڵاڵی باڵندەی ماڵی

poultice (pōl′tis), *n.* هەویرنمەك (بۆ خستنەسەر برین).

v.t. هەویرنمەك لێنان یا خستنەسەر.

poultry (pōl′tri), *n.* باڵندەی ماڵی وەك مریشك‌و قەل‌و قازو مراوی.

pounce (pouns), *n.* (۱) چنگی باڵندەی گۆشتخۆر.
(۲) شاڵاو (وەك هەڵۆو باڵندەی تر)؛ هێرش؛ پەلامار.

v.i. (~ on; ~ upon), شاڵاو بۆ بردن؛ پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر؛ چەپۆك پیادان

pounce (pouns), *n.* (۱) تۆزی ووشك كردنەوە (بۆ مەرەكەب بڵاونەبوونەوە و ئامادەكردنی كاغەزی لە پێستەچوو بۆ لەسەر نووسین).
(۲) تۆزی خەنوو. بۆ وێنە گواستنەوە).

v.t. بەكارهێنانی نەم جۆرە تۆزە.

pound (pound), *n.* (۱) پاوەن: سەنگ یا كێشانەیەكە بریتییە لە شانزە " ئاونس " و نەختێك كەمترە لە نیو كیلۆ.
(۲) پاوەن. پارەی ئینگلیزیيە.
(۳) پاوەن. پارەی گەلێك وەڵاتی ترە وەك میسر، ئوستورالیا، نیوزیلەندا... هتد.
penny wise and pound foolish, پوول بە پوون كۆی دەكاتەوە بەقڕ دابەشێ.

pound (pound), *v.t.* (۱) هاڕین؛ وورد‌وخاش كردن.
(۲) داگرتنەوە؛ پیاكێشان پەیتاپەیتا؛ كوتانەوە؛ مستەكۆڵە لێدان پەیتاپەیتا؛ داكوتان (بزمار، سنگ)؛ پیادان
(The waves were ~ing the shore.)

v.i. (۱) (~ at; ~ on)، پیامانێن پەیتاپەیتا؛ كوتانەوە؛ لێدان؛ داگرتنەوە:
(He was ~ing on the door.)
(۲) بەهێواشی و تەپەتەپ ڕۆیشتن.
(۳) بەقایم لێدان (دڵ)؛ پلدان.

n. (۱) داگرتنەوە؛ كوتانەوە؛ پیامانینی پەیتاپەیتا.
(۲) لێدانێكی توند؛ پیامانینێكی بەقایم.
(۳) تەپە؛ دەنگی پیامانینێكی توند.

pound (pound), *n.* (۱) (ا) تەوێلە یا پەچەی ئاژەڵی بەرەڵاو وون بوو.
(ب) كولانەی سەگ‌و پشیلەی بەرەڵاو وون بوو بێ خاوەن (كە شارەوانی بەڕێوەی دەبات): *(a dog- ~)*
(۲) شوێنی هەڵگرتنی شتی دەست بەسەردا گیراو (هەتا خاوەنەكەی دێت بە شوێنیدا): *(a car ~)*
(۳) داوێ گیاندارو ماسی گرتن‌و هێشتنەوە.
(٤) بەندیخانەی سەردەمی؛ شوێنی گندانەوە یا ڕاگرتن.

poundage (poun′dij), *n.* (۱) باج یا مزی سەر شتێكە بەپێی نرخەكەی بە پاوەنی ئینگلیزی لێكدەدرێتەوە. (۲) مزی شتێكە بەپێی سەنگەكەی بە پاوەن لێكدەدرێتەوە. (۳) قورسایی بە پاوەن.

poundage (poun′dij), *n.* (۱) ڕاگرتن‌و هێشتنەوەی سەگ‌و پشیلەی بەرەڵاو وون بوو و بێ خاوەن (لە كولانەی شارەوانیدا).
(۲) (ا) كرێی دەرهێنانەوەی سەگ‌و پشیلە لە كولانەی وەهادا.
(ب) كرێی دەرهێنانەوەی شتومەكی دەست بەسەردا گیراو.

poundal (poun′d'l), *n.* پاوەندل: پێوانەیەكی هێزە (فیزیا).

pound cake, كێكی پاوەنی: كێكێكە لە هێلكەو پاوەنێك لە هەرێەكە لە كەرەسەكانی پێكدێت وەك ئارد‌و شەكرو كەرە.

pounder (poun′dĕr), *n.* شتێكە كە قورسایيیەكەی نەوەندە پاوەن بێ یا بایی نەوەندە پاوەن بێ: *(a ten- ~)*

pound-foolish (pound′fōōl′ish), *adj.* كەسێكە كە نەزانن چۆن دەست بە پارەیەكی زۆرەوە بگرێ یا چارەسەری شتێكی گرنگ بكات

pound of flesh, داوایەكی زۆر نابەجێ‌و دڵڕەقانە؛ قەرزێكە كە خاوەنەكەی سوورە لەسەر سەندنەوەی هەرچۆنێك بێت.

pound net, تۆڕی ماسی لە چەند تۆڕێك پێكهاتوو

pound sterling, پاوەنی ئینگلیزی

pour (pôr, pōr), *v.t.* (۱) تێكردن (چا، قاوە، شلە)؛ ڕۆكردن؛ هەڵڕشتن؛ ڕشتن؛ قڵپ كردنە ناو.
(۲) بەخوڕ لێوە هاتنەدەرەوە؛ زۆر ووتن؛ لافاو ئ هەڵسان (مەجاز).
(He ~ed out his tale of misfortune.; The sun ~ed down its heat.)

v.i. (۱) زۆر لێهاتن (دڵۆپە، شلە)؛ بەخوڕی لەبەر ڕۆیشتن؛ لێشاو ئ هەڵسان
(۲) ڕەمێلەكردن؛ لێزمەكردن؛ بەخوڕ بارین؛ شەستەكردن.
(۳) بەسەردا دابارین؛ بە كۆمەڵ چوونە ژوورەوە یا دەرەوە:
(People ~ed into the hall.)
(٤) (~ into)، تێڕژان (ڕووبار).

n. (۱) لێشاو. (۲) ڕەمێلە؛ لێزمە؛ شەستە باران؛ بارانێكی زۆر.

pourboire (pōōr′bwär′), *n.* [Fr.], بەخشیش.

pourparler (pōōr′pär′lā′), *n.* [Fr.], دەمەتەقێی پێش گفتوگۆ.

pourpoint (poor′point′), *n.* [Fr.], جۆرە چاكەتێكی پیاوانەی سەدانی ناوەڕاستە.

poussette (pōō-set′), *n.* [Fr.], جۆرە سەمایەكی لادێیانەیە بە كۆمەڵ دەكرێ.

v.i. سەماكردنی وەها.

pout (pout), *v.i.* (۱) لچ هەڵقورتان؛ لچ بەیەكدادان؛ لچ هەڵكردن.
(۲) پێش خواردنەوە؛ ڕووترش كردن؛ دەموچاو گرژكردن
(۳) دەرپۆقین (وەك لێو لەكاتی ماچ كردندا).

v.t. (۱) دەرپۆقاندن (دەموڵێو). (۲) بە لچ هەڵقورتانەوە ووتن.

n. (۱) لچ هەڵقورتان؛ لچ بەیەكدادان؛ لچ هەڵكردن.
(۲) (*pl.*) پێش خواردنەوە؛ دەموچاو گرژی

pout (pout), *n.* جۆرە ماسیيەكە.

pouter (pout′ĕr), *n.* (۱) كەسێكی لچ هەڵقورتاو؛ لچ بەیەكدادەر.
(۲) كۆترێ حاقوو.

poverty (pov′ĕr-ti), *n.* (۱) هەژاری؛ بێ گوزەرانی؛ بێ دەرامەتی؛ نەبوونی؛ دەستكورتی.
(۲) نەبوونی شتێكی ویستراو؛ كەمی: *(a ~ of talent)*.
(۳) كەمی؛ كزی؛ كەموكوڕی: *(the ~ of his vocabulary)*.

(٤) بی پیتی؛ قاتی؛ بێ بەری؛ ووشکانی. *(the ~ of the soil)* .

poverty-stricken (pov′ĕr-ti-strik′n), *adj.* هەژار؛ لات؛ داماو. بێ دەرامەت؛ بێ گوزەران.

POW; P.O.W., = prisoner of war. دیلی جەنگ.

powder (pou′dĕr), *n.* (١) تۆز؛ شتی هاڕاو؛ ئارد. (٢) پودرە *(bath ~)* . (٣) باروود.

v.t. (١) پودرە لێدان؛ پۆدرە پێوەکردن؛ لێ هەڵپڕژان. (٢) هاڕین

v.i. (١) هاڕان؛ هاڕین (٢) پۆدرە لە خۆ دان.

keep one's powder dry. ووریابوون؛ بۆ بەرەنگاری مەترسی)؛ هەمیشە ئامادەبوون بۆ ناکاوی

powder blue, شینی کاڵ

powdered sugar, شەکری تۆز

powder horn, کەلەشاخی باروود.

powder keg, (١) بەرمیلی باروود (٢) بارێکی ترسناک کە خەریک بێت بتەقێتەوە

powder magazine, باروودخانە؛ عەمباری باروود.

powder monkey, هەرزەکە کە باروودی دەبرد لە باروودخانەی کەشتی جەنگەوە بۆ تۆپەکانی.

powder room, ژووری تەوالێتی ژنان

powdery (pou′dĕr-i), *adj.* (١) تۆزی؛ ئاردی؛ پۆدرەیی (٢) بەئاسانی وورد وخاش دەبێ؛ دەپرۆی؛ وورد دەبێ. (٣) تەپوتۆزاوی؛ پۆدراوی

power (pou′ĕr), *n.* (١) توانا؛ تواناییەکی؛ هێز. (٢) توانایەکی تایبەتی؛ *(the ~ of hearing)* (٣) تیز هێز؛ ووزە (٤) دەسەڵات؛ دەسەڵاتداری؛ زۆر؛ زەبر؛ دەست پۆیشتن. (ب) دەسەڵاتی بەپێی یاسا پێدراو (ج) دەسەڵاتنامە (٥) ووزە (بەتایبەتی کارەبا)؛ هێزی سەرچاوەی ووزە؛ *(electric ~)* . (٦) کەسێکی بەدەسەڵات *(He is a ~ to be reckoned with.)* (٧) وولاتێکی بەدەسەڵات. *(the big ~s)* (٨) هێزی گەن؛ هێزی وولات (٩) خودا (١٠) [Archaic]. هێزی چەکدار؛ سوپا؛ هێزی دەریایی (١١) [Colloq.]. ژمارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر (١٢) هێز (ژمارەرەپێوان؛ جەبر) (١٣) پلەی گەورەکردنی گەردین (١٤) (*pl.*) حوکمڕانە لە فریشتە (ئایین)

v.t. (١) ووزە پێدان؛ بۆ بزووتن) (٢) [Colloq.]. درپێدان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە.

adj. (١) بە کارەبا نیش دەکات؛ هی کارەبایی *(~ tools)* . (٢) بەئاسانی کارپێکراو *(~ steering in an automobile)* .

in power, فەرمانڕەوایە؛ حوکمرانی دەکات

the powers above, خودا؛ خوداکان

the powers that be, فەرمانڕەوایان؛ کاربەدەستان؛ میری

powerboat (pou′ĕr-bōt′), *n.* = motorboat.

power drill, سمۆی بەئەکتریکی؛ دڕەوشەی بەئەکتریکی

powerful (pou′ĕr-fəl), *adj.* (١) بەهێز؛ بەدەسەڵات؛ دەسەڵاتدار؛ بەتوانا (٢) بەکار (دەرمان)؛ کاریگەر. (٣) قایم؛ بەهێز؛ زل

adv. [Dial.], زۆر

-powerfully *(adv.)*; **powerfulness** *(n.)*.

powerhouse (pou′ĕr-hous′), *n.* (١) نیستگەی کارەبا (٢) [Slang]. کەسێکی زۆر بەتێز و بەدەسەڵات

powerless (pou′ĕr-lis), *adj.* بێ دەسەڵات؛ بێ هێز؛ زەبوون؛ لاواز؛ دەسەڵاتی یاسایی نەدراوەتێ

power of attorney, بڕیارنامە؛ وەکالەتنامە

power plant, نیستگەی کارەبا

power politics, پامیاری زۆرکاری.

powwow (pou′wou′), *n.* (١) پزیشک و جادووگەڕو پیاوی ئایینی (لەئاو هیندیەیە نەمەریکاییەکاندا). (٢) ئاهەنگی نزاکردن بۆ سەرکەوتن لە جەنگدا، لە نەخۆشی چاکبوونەوە، یا ڕاوی باش (لەئاو هیندیەیە نەمەریکاییەکاندا). (٣) کۆڕی هیندیەیە نەمەریکاییەکان. (٤) [Colloq.]، کۆڕ

v.i. (١) (ا) ئاهەنگ گێڕان بۆ نزاکردن. (ب) کۆڕگرتن لەئاو هیندیەیە نەمەریکاییەکاندا (٢) کۆڕگرتن.

pox (poks), *n.* (١) نەخۆشی وەک ئاولەو مێکوتە. (٢) . syphilis

pozzuolana (pot′swə-lä′nə), *n. Also* **pozzolana,** پۆزوڵان: بەردێکی ئاگرپژێنەیە.

practicability (prak′ti-kə-bil′ə-ti), *n.* کردەنێتی.

practicable (prak′ti-kə-b'l), *adj.* (١) کردەنی؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت: *(a ~ plan)* . (٢) بەکاردێت؛ بەکەڵک؛ بەکاردەمێنرێ؛ *(a ~ tool)* .

-practicably *(adv.)*.

practical (prak′ti-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە کردن و چالاکی نەک خەیاڵ پلاوی و ڕەمڵ لێدان؛ کردەنی نەک خەیاڵی: *(~ knowledge)* . (٢) کردەنی؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت: *(~ proposals)* . (٣) بەکەڵک؛ بۆ بەکارهێنانە نەک بۆ جوانی: *(a ~ dress)* . (٤) هی بەکارهێنانە (بۆ مەبەستی بەکەڵک): *(~ science)* . (٥) کردارخواز؛ حەز لە شت جێبەجێکردن دەکات نەک خەیاڵ لێدان؛ کردەنی؛ بەگوێرەی بارى ژیان پیلانی خۆی دەگۆڕێ: *(a ~ man)* (٦) لەپاستیدا وایە؛ بڕیتیە لە.

practicality (prak′ti-kal′ə-ti), *n.* (١) کردەنێتی؛ کردارخوازی؛ بۆ هەبوونی جێبەجێکردنی شتێک؛ کردنخوازی نەک خەیاڵ پلاوی (٢) شتێکی کردەنی.

practical joke, تەشقەلە؛ پەنگ. *(to play a ~ on someone)*

practically (prak′tik-li, prak′ti-k'l-i), *adv.* (١) بە کردەوە؛ لەڕووی کردەنێتیەوە؛ بە کردن؛ بە کردار. (٢) لە هەمور ڕوویەکەوە؛ بە کردەوە؛ لەپاستیدا؛ بە کردار: *(He is ~ the boss.)* (٣) نزیکەی.

practice (prak′tis), *v.t.* (١) مەشق کردن؛ خۆ پێ ڕاهێنان. (٢) کردن (بە پیشە)؛ خەریک بوون (پیشەگەری): *(She ~s medicine.)* (٣) مەشق پێکردن؛ فێرکردن؛ ڕاهێنان. (٤) پەیڕەوی کردن: *(to ~ one's religion)* . (٥) [Obs.]، پیلان گێڕان

v.i. (١) مەشق کردن؛ ڕاهێنان؛ خۆ ڕاهێنان. (٢) کردن (پیشەگەری) (٣) [Obs.]، پیلان گێڕان.

n. (١) (ا) خوو: *(He makes a ~ of coming to work early.)* . (ب) نەریت: *(Tipping is the ~ in most restaurants.)* . (٢) مەشق؛ پەراوە: *(P~ makes perfect.)* . (٣) کارامەیی و شارەزایی (لەئەنجامی مەشق کردندا): *(He's out of ~ .)* . (٤) بەکارهێنان؛ خستنەکار: *(Theory is useless without ~ .)* (٥) پیشەگەری؛ خەریک بوون بە پیشەیەکەوە: *(the ~ of law)* (٦) پیلان؛ فرۆفیل. (٧) ڕێبازی بەڕێوەبردنی کاروباری دادگا.

in practice, بە کردەوە؛ بە کردار.

put into practice, جێبەجێکردن (نەخشە)؛ خستنەکار؛ ئیش پێکردن (یاسا، بیروڕا، نەخشە).

practiced (prak′tist), *adj.* (١) قاڵ؛ شارەزا (لەئەنجامی مەشق کردنەوە)؛ بڕان (٢) لە مەشقەوە فێربوو؛ لەئەنجامی ڕاهاتن یا مەشقە

practise (prak′tis), *v.t. & v.i.* = practice.

practitioner (prak-tish′ən-ĕr), *n.* (١) پیشەگەر:

(a medical ~) (۲) کەسێکە کە خەریکی خەڵک چاکردنەوەیە لەڕێی ئاینەوە (خاچ پەرستی).

prae- (prē), = pre-

praedial, predial (prē′di-əl), *adj.* هی زەوی‌وزارو حاسوو هی مولک.

praemunire (prē′myoo-nī′rē), *n.* (۱) تاوانی بێگانەپەرستی (لە ئینگلتەرەی کۆندا) ۲) تاوانبارکردنی کەسێک بەم شێوەیە. (۳) سزای ئەم تاوانە.

praenomen (prē-nō′men), *n.* ناوی یەکەمی هاوڵاتیەکی ڕۆمای کۆن

praepostor, prepostor (prē-pos′tēr), *n.* قوتابی چاودێر (لە هەندێ قوتابخانەی تایبەتی ئینگلیزیدا).

praetor (prē′tēr, prē′tôr), *n.* دادپرسی ڕۆمای کۆن

praetorian (pri-tôr′i-ən, pri-tō′ri-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە " praetor " ۲) هی پاسەوانی نیمپراتۆری ڕۆمای کۆن

n. (۱) praetor . ۲) پاسەوانی نیمپراتۆری ڕۆمای کۆن

pragmatic (prag-mat′ik), *adj.* (۱) کردەنی؛ کردەحوازی؛ تایبەتی بە جێبەجێکردن نەک خەیاڵ پڵاوی. (۲) چالاک (۳) خۆتێهەڵقورتێنەر (٤) هی کاروباری کۆمەڵ یا وڵات (٥) تایبەتی بە ڕووداو دیاردەی مێژوویی و پەیوەندییان بەیەکەوە. (٦) تایبەتی بە فەلسەفەی " pragmatism "

n. (۱) pragmatic sanction . (۲) کردەنی؛ کردنخواز. (۳) خۆتێهەڵقورتێنەر

-pragmatical *(adj.)*; **pragmatically** *(adv.)*.

pragmatism (prag′mə-tiz′m), *n.* (۱) ڕێبازی کردنخوازی نەک خەیاڵ پڵاوی ۲) فەلسەفەیەکی ئەمەریکاییە دەڵێت. کە باش و خراپی بیروڕایەک یا ڕێبازێک دەکەوێتە سەر ئەنجامەکانی.

pragmatist (prag′mə-tist), *n.* (۱) کەسێکە کە بەیێی باری ژیان و ڕێبازو کاروباری خۆی دەگونجێنێ و دەگۆڕێ؛ کردەنی؛ کردنخوازی. (۲) پەیڕەویکەری فەلسەفەی " pragmatism " .

prairie (prâr′i), *n.* دەشتی فراوانی گیاپاوی یا پووتەنی بێ دارودرەخت (بەتایبەتی هی ناوەڕاستی ئەمەریکا).

prairie breaker, جۆرە گاسنێکە خاکەکە بەتەواوی هەڵدەگێڕێتەوە.

prairie chicken, مریشکە کێوی لە دەشتەکانی ناوەڕاستی ئەمەریکادا هەیە.

prairie dog, سەگی دەشتی گیاندارێکی کرۆژەندەیە لە سمۆرە دەچێ.

prairie schooner, گالیسکەی دەشتی گالیسکەیەکی گەورەی سەرگیراوە کۆچەرەکانی زووی ئەمەریکا پێی دەچوون بۆ ناوەدانکردنەوەی بەشی ڕۆژاوای وڵاتەکە

praise (prāz), *v.t.* (۱) هەڵسەنگاندن؛ نرخ لەسەر دانان. (۲) ستایش کردن؛ پەسەندکردن؛ پیاهەڵدان؛ ئافەرین کردن. (۳) شکۆپێدار؛ مەزن کردن؛ پەرستن؛ گەورەکردن: *(to ~ God)* .

n. (۱) ستایش؛ بە ئاو و باڵدا هەڵدان؛ پەسەندکاری؛ شکۆپێدان. (۲) [Archaic] هۆی ستایش کردن. (۳) [Obs.] کەس یا شتی ستایش کراو یا شکۆپێدراو

sing one's praise (or praises), زۆر ستایش کردن؛ زۆر پیاهەڵدان

praiseworthy (prāz′wûr′thi), *adj.* جێی ستایش کردنە؛ شایستەی ستایش و شکۆپێدانە؛ زۆر پەسەندە.

-praiseworthily *(adv.)*; **praiseworthiness** *(n.)*.

praline (prä′lēn, prā′lēn), *n.* پرەیلین: شیرینی‌یەکە لە گوێز یا بادەمو شەکری کولاو دروست دەکرێت.

pram (pram), *n.* [British Colloq.], = perambulator.

prance (prans, präns), *v.i.* (۱) شاخ کردن: لەسەر پاشوو وەستان (ئەسپ)؛ جامبازەکردن. (۲) سواری ئەسپێک بوون کە شاخ بکاو هەڵتووزێنێ.

(۳) هەڵتووزان؛ جووتەلێدان بە ئاسمانداو یاری کردن.
(٤) خۆنووراندن؛ بەقنجی بە ڕێگادا ڕۆیشتن؛ خۆبادان.
(٥) خۆنووراندن و فیزلێدان بە سواری نەسپەوە.

v.t. شاخ بە ئەسپ کردن؛ وا لە ئەسپ کردن کە هەڵتووزێنێ و یاری بکات.

n. شاخ کردن؛ هەڵتووزان؛ یاری کردن؛ خۆبادان؛ جامبازە (ئەسپ).

prank (praŋk), *n.* (۱) تەشقەلە؛ پەنگ؛ گاڵتەوگەپ؛ یاری. (۲) هەڵتووزان و یاری کردنی گیاندار

prank (praŋk), *v.t.* خۆ ڕازاندنەوە (بۆ خۆ بادان بە کەش‌وفشەوە).

v.i. خۆبادان؛ خۆنووراندن بەکەش‌وفشەوە.

prankish (praŋk′ish), *adj.* (۱) گاڵتەوگەپی؛ حەزکەر لە تەشقەلە؛ قۆشمە: *(~ acts)* . (۲) لە تەشقەلە چوو؛ وەک گاڵتەوگەپ وایە.

prankster (praŋk′stēr), *n.* تەشقەلەباز.

prat (prat), *n.* [Vulgar], سمت؛ قنگ؛ کەفەل.

prate (prāt), *v.i. & v.t.* چەنەبازی کردن؛ زۆرویژی کردن؛ هەڵەوەڕی کردن.

n. چەنەبازی؛ زۆرویژی؛ هەڵەوەڕی.

pratfall (prat′fôl′), *n.* [Slang], کەوتن بە قنگدا.

pratincole (prat′iŋ-kōl′), *n.* باڵندەیەکی کەنارئاوە لە پەڕەسێلکە دەچێ.

pratique (pra-tēk′, prat′ik), *n.* بڕوانامەی تەندروستی یا کەرەنتینەی دراو بە کەشتی (کە ڕێی دەدات بچێتە ناو دەریاوە).

prattle (prat′l), *v.i. & v.t.* (۱) چەنەبازی کردن؛ زۆرویژی کردن؛ هەڵەوەڕی کردن. (۲) گڕوگاڵ کردن.

n. (۱) چەنەبازی؛ زۆرویژی؛ هەڵەوەڕی (۲) گڕوگاڵ.

prawn (prôn), *n.* کوللەی دەریا (هی گەورە)؛ ڕۆبیان.

v.i. ڕاوە کوللەی دەریا کردن.

praxis (prak′sis), *n.* (۱) خستنەکاری بیروباوەڕ؛ جێبەجێکردنی کرداری (۲) نەریت؛ دەستوور؛ پیشە؛ خوو. (۳) مەشق؛ ڕاهێنان؛ نموونەی مەشق (ڕێزمان).

pray (prā), *v.t.* (۱) پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ داواکردن: *(P~ tell me.)* . (۲) نزاکردن؛ دۆعاکردن (۳) هێنانەدی لەڕێی نزاکردن یا پاڕانەوەوە.

v.i. نوێژکردن.

prayer (prâr), *n.* (۱) نزا؛ دۆعا (۲) نزاکردن؛ دۆعاکردن. (۳) نوێژ. (٤) پاڕانەوە (لە خوا)؛ داوا. (٥) داوا؛ ئاوات.

prayer (prā′ēr), *n.* نوێژکەر.

prayer book, پەرتووکی نوێژ

prayerful (prâr′fəl), *adj.* زۆر نوێژکەر؛ لەخواترس؛ بەئاین

pre- (prē), پێشگرێکە بەمانای: (۱) بەر لە؛ لەپێش (کات): *(prewar; prearrange)*

(ب) لەبەردەم؛ لەپێش (شوێن): *(preaxial)* .
(ج) لەسەروو؛ بەرزتر؛ مەزنتر: *(pre-eminent)* .
(د) لەپێش (پلە)؛ پێشەکی: *(Preschool)* .

preach (prēch), *v.i.* (۱) پەندو ئامۆژگاری ئاینی ووتن یا خوێندنەوە (لە کڵێسە، مزگەوت). (۲) پەندو ئامۆژگاری ڕەووشتی و کۆمەڵایەتی و ئاینی ووتن بەشێوەیەکی ووشک و ناخۆش

v.t. (۱) بانگ بۆ دان؛ لایەنگری کردن (بە نووسین و بە دەم): *(He ~es morality but lives an immoral life.)*

(۲) پەندو ئامۆژگاری ئاینی ووتن یا خوێندنەوە (لە کڵێسە، مزگەوت... هتد).

preacher (prē′chēr), *n.* (۱) قەشە؛ مەلا (۲) بانگ بۆ دەر؛ پەندبێژ

preachify (prē′chə-fī′), *v.i.* [Colloq.], ئامۆژگاری کردن و پەند ووتن بەشێوەیەکی ووشک و ناخۆش و بێ تام.

preachment (prēch′mənt), *n.* (۱) ئامۆژگاری و پەندی ئاینی ووتن یا خوێندنەوە (۲) ئامۆژگاری و پەندی ڕەووشتی و کۆمەڵایەتی ووشک و ناخۆش

preachy (prē′chi), *adj.* [Colloq.], حەز لە ئامۆژگاری کردنو پەند ووتن و خەڵك خستنە سەر ڕێی خۆی و بانگدان بۆ ڕێبازێکی تایبەتی دەکات.
-preachiness *(n.).*

preamble (prē′am′b'l, prē-am′b'l), *n.* (١) پێشەکی (بەتایبەتی هی دەستوور. یاسا... هتد)؛ سەرەتا. (٢) پوودانێکی پێشەکی (کە نیشانەی ئەوەیە کە لەدوایەوە دێت)؛ سەرەتا (پوودان).

prearrange (prē′ə-rānj′), *v.t.* ڕێکخستن لەپێشەوە یا پێشەکی.

prearrangement (prē′ə-rānj′mənt), *n.* ڕێکخستنی پێشەکی یا پێش کاتی خۆی

preaxial (prē-ak′si-əl), *adj.* لەپێش ئەوەری لەشدایە (تونکاری).

prebend (preb′ənd), *n.* (١) خەڵات یا پێ بەخشراوی کڵێسە (٢) مووچەی قەشە کە لەم خەڵاتە دەدرێ. (٣) قەشەی مووچەخۆری وەها.

prebendary (preb′ən-der′i), *n.* (١) قەشەی مووچەخۆر. (٢) قەشەی هەر بەناو مووچەخۆر.

precancel (prē-kan′s'l), *v.t.* بەتاڵکردنەوەی پووڵی پۆستە پێش بەکارهێنانی.

n. پووڵی پۆستەی بەتاڵکراوە پێش بەکارهێنانی

precarious (pri-kâr′i-əs), *adj.* (١) لەسەر هەوەسی کەسێکی تر بەندە: *(a ~ allowance)* . (٢) پڕ مەترسی: *(a ~ life)* . (٣) دووبەختی: شلۆق: *(a ~ situation)* . (٤) لەسەر بنچینەیەکی پتەو دانەڕێژراوە: گومانی لێ دەکرێ: *(a ~ conclusion)*
-precariously *(adv.)*; **precariousness** *(n.).*

precative (prek′ə-tiv), *adj.* = precatory.

precatory (prek′ə-tôr′i, prek′ə-tō′ri), *adj.* پارانەوەیی؛ هی تکاکردن

precaution (pri-kô′shən), *n.* (١) وریایی پێشەکی؛ ئاگاداری (بۆ پووبەدانی شتی خراپ) (٢) کارێکە پێشەکی دەکرێ بۆ ئاگربڕکردن یا نەهێشتنی پووبەدانی شتی خراپ: *(to take ~s against flood, fire, illness, etc.)*

precautionary (pri-kô′shən-er′i), *adj.* تایبەتی بە وریایی و ئاگاداری پێشەکی؛ هی ئاگربڕکردن: *(to take ~ measures against attack)*

precautious (pri-kô′shəs), *adj.* وریا؛ ئاگادار؛ ئاگا لە خۆ بوو: *(a ~ person)*
-precautiously *(adv.)*; **precautiousness** *(n.).*

precede (pri-sēd′, prē-sēd′), *v.t.* (١) لەپێشدا بوون؛ لەپێشتردا بوون، پووبەدان، یا هاتن. (٢) لەبەردەمەوە بوون یا هاتن. (٣) لەپێشتر بوون (پلەوپایە)؛ گەورەتر یا بەرزتر بوون؛ پایەدارتر بوون. (٤) دەستپێکردن بە: پێشەکی پێشکەش کردن: *(He ~d his speech with an anecdote.)*

precedence (pri-sē′d'ns, pres′ə-dəns), *n.* (١) گرنگتر: لەپێشتر بوون (کات، شوێن، گرنگی)؛ یەکەمێتی (گرنگی): *(Financial security takes ~ over other matters.)* (٢) لەپێشتر پووبەدان و بوون بە نموونە بۆ پووداوی تری وەها لە داهاتوودا؛ پێشینەیی: *(Is there any ~ for this?)* . (٣) پایە بەرزتری؛ مەزنتری؛ گەورەتری.

precedency (pri-sē′d'n-si, pres′ə-dən-si), *n.* = precedence.

precedent (pri-sē′d'nt), *n.* پێشینە؛ پووداوێك، کردەوەیەك، یا بڕیارێکە کە دەبێتە نموونەو بەنگە بۆ پووبەدان، کردەوە، یا بڕیاری تری وەها لە داهاتوودا: *(to set a ~ ; There is no ~ for this.; That would create a ~ .)*

adj. لەپێشدا هاتوو (کات، شوێن، گرنگی).

precedential (pres′ə-den′shəl), *adj.* (١) نموونەو بەڵگەیە بۆ پووبەدانی تری وەها لە داهاتوودا. (٢) لەپێشەوە بوون (کات، شوێن، گرنگی).

preceding (pri-sēd′iŋ), *adj.* پێشوو (کات، شوێن)؛ ڕابوردوو: *(the ~ day; the ~ paragraphs)*

precentor (pri-sen′tēr), *n.* سەرتیپی ئینجیل خوێندنەوە بە دەنگەوە ئاوازەوە لە کڵێسەدا.

precept (prē′sept), *n.* (١) ئامۆژگاری (دەربارەی ڕەوشت)؛ فەرمان (هەڵسان و دانیشتن)؛ پەیڕەو (ڕەفتار): *(Example is better than ~ .)* (٢) پەند؛ ووتەی بەجێ. (٣) پەیڕەو. (٤) فەرمانی دادگا.

preceptive (pri-sep′tiv), *adj.* (١) پەیڕەوی (ڕەوشت)؛ فەرمانی. (٢) پەندی؛ فێرکەر؛ تەمێکەر.

preceptor (pri-sep′tēr), *n.* مامۆستا؛ فێرکەر.

preceptress (pri-sep′tris), *n.* مامۆستای ژن.

precession (pri-sesh′ən, prē-sesh′ən), *n.*. **precedence** (١) (٢) بەهێواشی خولانەوەی تەوەری تەنێکی خولاوە بەدەوری تەوەرێکی تردا (فیزیا). (٣) **precession of the equinoxes**

precession of the equinoxes, زووتر پۆژگەرانەوەی بەهارو پایز لە ساڵی پێشوو (ئەستێرەوانی).

precinct (prē′siŋkt), *n.* (١) حەوشەی کڵێسە. (٢) (*pl.*) ، گەڕەك. (٣) (أ) ناوچە یا گەڕەکی قزلیك پۆلیس. (ب) بنکەی پۆلیسی گەڕەك. (٤) ناوچە یا گەڕەکی هەڵبژاردن: *(election ~s)* . (٥) سنوور: *(within the city ~s)* .

preciosity (presh′i-os′ə-ti), *n.* بەقیزوبێزی لە زماندا؛ خۆ تەسك گردنەوە لە زماندا.

precious (presh′əs), *adj.* (١) بەنرخ؛ گران؛ نایاب: *(~ metals)* . (٢) بەنرخ: *(Freedom is ~ .)* . (٣) خۆشەویست. (٤) بەقیزوبێز. (٥) زۆر خراپ و ناپەسەند؛ بەد؛ زۆڵ و ناکەس بەچە. (٦) [Colloq.]، تەواو؛ زۆر؛ ئێجگار: *(a ~ liar)* .

n. کەسێکی خۆشەویست.

adv. زۆر؛ لە ڕادەبەر: *(He had ~ little money.)* .
-preciousness *(n.).*

precious stone, بەردی بەنرخ.

precipice (pres′ə-pis), *n.* (١) هەزار بە هەزار؛ قەدپانی زۆر لێژ؛ لێژگە؛ لێژایی سەخت. (٢) باری پڕ مەترسی؛ دۆخی نزیك لە کارەساتەوە.

precipitance (pri-sip′ə-təns), *n.* هەڵەشەیی؛ زۆر پەلەکردن.

precipitancy (pri-sip′ə-tən-si), *n.* = precipitance.

precipitant (pri-sip′ə-tənt), *adj.* (١) بەسەرا کەوتووە خوارەوە. (٢) هەڵەشە؛ زۆر پەلەکەر.

n. نیشتێنەر (کیمیا)؛ ماددەی نیشتێنەر.

precipitate (pri-sip′ə-tāt′), *v.t.* (١) بەسەرا فڕێدانە خوارەوە. (٢) پەلە لێکردن (پووبەدانی شتێك)؛ بوون بە هۆی پووبەدان لەپێش کاتی خۆیدا: *(He ~d the crisis.)* (٣) نیشاندن (کیمیا).

n. (٤) خەستکردنەوە؛ گۆڕینی هەڵم بۆ باران و بەفرو سەهۆڵ.

v.i. (١) نیشتن (کیمیا). (٢) خەستبوونەوە؛ گۆڕانی هەڵم بۆ باران و بەفرو سەهۆڵ.

adj. (١) بەسەرا کەوتووە خوارێ. (٢) هەڵەشە؛ سەرچڵ. (٣) لەپڕ؛ کوتوپڕ؛ زۆر خێرا.

n. نیشتوو (کیمیا)؛ ماددەی نیشتوو.
-precipitateness *(n.)*; **precipitator** *(n.).*

precipitation (pri-sip′ə-tā′shən), *n.* (١) بەسەرا کەوتنە

خواردەوە (٢) هەڵمشەیی؛ سەرچڵی. (٣) پەلەلێکردن؛ پەلە.
(٤) ا. شیتن (کیمیا). (ب) ماددەی نیشتوو.
(٥) ا. دڕان دڕین؛ بەفربارین. (ب) نەرمە باران؛ باران؛ بەفر.
(ج) چەشنێتی باران یا بەفر.

precipitin (pri-sip′ə-tin), *n.* دژەتەنێکە لە کوتان یا دەرمانی تایبەتی کردنە لەشەوە پەیدادەبێت.

précis (prā-sē′, prā′sē), *n.* کورتەی ووتار؛ پوختەی ووتار یا باس.

precise (pri-sīs′), *adj.* (١) ڕوون؛ وورد؛ دیار. *(~ concepts)* . (٢) وورد (مرۆڤ)؛ ووردکار. (٣) بێ کەم‌وزۆر؛ تەواو: *(the ~ amount)* . (٤) ڕۆر مایەخدەر بە شتی بچووک.

-preciseness *(n.).*

precisely (pri-sīs′li), *adv.* (١) بەووردی؛ بەتەواوی. (٢) بێ زیادوکەم؛ کاتەوەت؛ بەڵێ ڕۆر ڕاستە؛ وایە.

precisian (pri-sizh′ən), *n.* کەسێکی توندوتیژ (بەتایبەتی لە پەیڕەوی کردنی ئایندا).

precision (pri-sizh′ən), *n.* ووردی؛ تەواوی؛ بێ کەموزیادی. *adj.* ووردکاری؛ بۆ ووردکاری کراوە: *(~ bombing, instruments, tools, etc.)*

precisionist (pri-sizh′ən-ist), *n.* کەسێکی وورد یا ووردکار

preclinical (prē-klin′i-k'l), *adj.* هی ماوەی پێش دەرکەوتنی نیشانەی نەخۆشییەک.

preclude (pri-klōōd′), *v.t.* نەکرتنەوە؛ پێشەکی ڕێ لێ بەستنەوە؛ پێشەکی نەهێشتن. *(His attitude ~s a solution to the problem.)* .

preclusion (pri-klōō′zhən), *n.* نەکرتنەوە؛ نەهێشتن؛ پێشەکی ڕێ لێ بەستنەوە

preclusive (pri-klōō′siv), *adj.* ڕێ لێ بەستەرەوە؛ کۆسپ

precocial (pri-kō′shəl), *adj.* هی بەچکە باڵندەی زوو پێگەیشتوو؛ هی بەچکەی نەو باڵندانەی کە هەر لە هەڵهاتنەوە پەریان دەرکردووەو زیتەڵەن.

precocious (pri-kō′shəs), *adj.* (١) هەر لە کاتی خۆی پێگەیشتوو (بەتایبەتی منداڵی زیرەک). *(a ~ child)* . (٢) هەر لە کاتی خۆی هەراش بوو. (٣) لەپێش چرۆکردندا خونچە پشکوتوو.

precociously (pri-kō′shəs-li), *adv.* بە زوو ڕێ کەیبوی؛ بە زوویی هەراش بوو

precociousness (pri-kō′shəs-nis), *n.* زوو ڕێ گەیین؛ زوو هەراش بوون.

precocity (pri-kos′ə-ti), *n.* زوو ڕێ کەیین؛ زوو هەراش بوون.

preconceive (prē′kən-sēv′), *v.t.* پێشەکی هێنانە بەرچاوی خۆ؛ پێشەکی بڕیاردان یا هەڵوێست وەرگرتن: *(a ~d idea)* .

preconception (prē′kən-sep′shən), *n.* (١) پێشەکی هێنانە بەرچاوی خۆ یا بڕیاردان دەربارەی. (٢) بڕیاری نەبەکام؛ بیروڕای کاڵو کرچ. (٣) لایەنگری بە لایەکدا داتاشین

preconcert (prē′kən-sūrt′), *v.t.* پێشەکی ڕێکەوتن.

precondition (prē′kən-dish′ən), *n.* مەرجی پێشەکی. *v.t.* پێشەکی ڕاهێنان

precook (prē-kōōk′), *v.t.* پێشەکی کوڵاندن یا نیمچە کوڵاندن.

precritical (prē-krit′i-k'l), *adj.* پێش باری تەنگوچەڵەمەیی.

precursor (pri-kūr′sēr), *n.* (١) نیشانەی پێشەکی؛ نیشانەی شتی داهاتوو یا دواڕۆژ؛ پێشەنگ؛ بەرایی: *(The early snow was the ~ of a cold winter.)* (٢) پێشین (لە کارپەدەستیدا). (٣) ماددەیەکە کە لە ڕزین یا گۆڕینی کیمیایی ماددەیەکی تر پەیدا دەبێت.

precursory (pri-kūr′sə-ri), *adj.* (١) نیشانەی دواڕۆژ یا شتی داهاتوو (٢) سەرەتایی؛ پێشەکی.

predaceous, predacious (pri-dā′shəs), *adj.* = predatory.

predacity (pri-das′ə-ti), *n.* زیانەخۆری؛ ڕاوچێتی (بۆ گۆشت)؛ دڕندەیی.

predate (prē-dāt′), *v.t.* (١) بەرواری پێشتر لەسەر دانان (چەک، بڕوانامە... هتد). (٢) لەپێشدا بوون؛ لەپێشتردا ڕوودان، بوون، یا پەیدابوون: *(Hunting ~s agriculture.)*

predation (pri-dā′shən), *n.* (١) زیانەخۆری؛ گیانداری تر خواردن. (٢) تاڵانکردن؛ تاڵانکاری

predator (pred′ə-tēr), *n.* (١) زیانەخۆر؛ ڕاوچی؛ دڕندە. (٢) تاڵانکەر

predatory (pred′ə-tôr′i, pred′ə-tō′ri), *adj.* (١) تاڵانکەر؛ ڕووتکەرەوە: *(a ~ band of people)* . (٢) زیانەخۆر؛ ڕاوچی؛ دڕندە: *(A lion is a ~ animal.)* .

-predatorily *(adv.)*; **predatoriness** *(n.).*

predecease (prē′di-sēs′), *v.t.* لەپێش کەسێکی تردا یا ڕووداێکدا مردن.

predecessor (pred′ə-ses′ēr, pred′ə-ses′ēr), *n.* (١) پێشین؛ پێشتر (کارپەدەست)؛ پێشوو. (٢) شتێکە کە شتێکی تر شوێنەکەی گرتووەتەوە. (٣) باوباپیر

predestinarian (pri-des′tə-nâr′i-ən), *adj.* (١) چارەنووسی. (٢) بڕوابوو بە چارەنووس. *n.* کەسێکە کە بڕوای بە چارەنووسە

-predestinarianism *(n.).*

predestinate (pri-des′tə-nit), *v.t.* (١) لە چارە نووسین؛ وەها بۆ بڕینەوە. (٢) پێشەکی بڕیاردان. *adj.* وەها لە چارەنووسی نووسراوە؛ ئەوە چارەنووسیەتی.

predestination (pri-des′tə-nā′shən), *n.* (١) (ا) چارەنووس بۆ بڕینەوە (ئاین). (ب) چارەنووس بۆ بڕانەوە. (٢) چارەنووس؛ خواخواست

predestine (pri-des′tin), *v.t.* (١) لە چارە نووسین؛ وەها بۆ بڕینەوە. (٢) پێشەکی بڕیاردان.

predeterminate (prē′di-tūr′mə-nit), *adj.* پێشەکی بڕیاردراو

predetermination (prē′di-tūr′mə-nā′shən), *n.* (١) لە چارە نووسین؛ لە چارە نووسران. (٢) پێشەکی بڕیاردان. (٣) پێشەکی لایەنگری کردن.

predetermine (prē′di-tūr′min), *v.t.* (١) پێشەکی بڕیاردان (٢) پێشەکی لارەسەنگ کردن یا بە لایەکدا خستن؛ پێشەکی لایەنگری کردن

-predeterminer *(n.).*

predial (prē′di-əl), *adj.* = praedial.

predicable (pred′i-kə-b'l), *adj.* (١) لەسەر بنچینەیەکی تایبەتی بەندبوو یا دانراو. (٢) دورپاتکراوەتەوە؛ دیسان دان پیانراو یا ووتراوە *n.* تایبەتێک کە دەتوانرێ دانی پیا بنرێ یا نەنرێ (ژیرپێژی، زمان).

predicament (pri-dik′ə-mənt), *n.* (١) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت؛ بارێکی گیروگرفتاوی و ناخۆش. (٢) بابەت (ژیرپێژی)؛ جۆر

predicate (pred′i-kāt′), *v.t.* (١) [Rare] ، بانگ بۆ دان؛ ووتن؛ بڵاوکردنەوە. (٢) دان پیانان (تایبەتێ، نیشانە)؛ چەسپاندن: *(Let us ~ greenness of grass.)* (٣) وا گەیاندن؛ وا گرتنەوە: *(Grass ~s greenness.)* . (٤) لەسەر بناغەیەکی تایبەتی دانانی بیروڕایەک یا کردارێک. *v.i.* ووتن؛ چەسپاندن؛ ووتنەوە *n.* (١) گوزارە (ڕێزمان)؛ ئەو بەشەی ڕستەیە کە لە بکەر دەدوێ (ووشەی " blows " لە ڕستەی " The wind blows " ، لە ڕستەی " blows from the east " " The wind blows from the east "، وە " threw the ball ".

له رستهی " John threw the ball. " دا.

(۳) تایبەخۆیەکی دان پیانراو یا پیانەنراوی شتێك (زێربێژی).

adj. (۱) ناسەر بنچینەیەکی تایبەتی دانراو.

(۲) گوزارەیی (زمان): له بکەر دووا. ***(a ~ noun)*** .

predication (pred′i-kā′shən), ***n.*** (۱) دووبارە دان پیانان (زێربێژی). (۲) ناسەر بناغەیەك دانان: ناسەر شتێك بەندبوون (۳) گوزارە (زمان).

predicatory (pred′i-kə-tôr′i, pred′i-kə-tō′ri), ***adj.*** هی بانگ بۆ دان: هی پەندو ئامۆژگاری ئایینی و رەوشتی وورتن.

predict (pri-dikt′), ***v.t. & v.i.*** پێشبینی کردن: پێشبینین: موفلانە لێدان: ڤراندن.

predictable (pri-dik′tə-b'l), ***adj.*** پێشبینی دەکرێ: پێتەکی زانراو: ***(a ~ behavior, act, person, etc.)*** .

-predictability ***(n.).***

predictive (pri-dik′tiv), ***adj.*** تایبەتی بە پێشبینی کردن

predictor (pri-dik′tĕr), ***n.*** (۱) پێشبینکەر (۲) ئامێرێکی فڕۆکەشکێنە لێکی دەداتەوە کەی مووشەکەکە بتەقێنرێتە فڕۆکەی دوژمن

predilection (prē′də-lek′shən, pred′l-ek′shən), ***n.*** حەز: لایەنگری: بەلاوە باشتربوون.

predispose (prē′dis-pōz′), ***v.t.*** (۱) وائێکردن: پێشەکی ئامادەکردن بۆ لایەنگری یا کردنی شتێك:

(His good manners ~ people to like him.)

(۲) [Archa c]. پێشەکی بڕینەوە یا پێکەوتن لەسەر

predisposition (prē′dis-pə-zish′ən), ***n.*** (۱) وائێکردن: پێشەکی ئامادەبوون بۆ لایەنگری یا کردنی شتێك (۲) حەزی پێشەکی: ئارەزوو: ئامادەیی پێشەکی.

(a ~ to find fault with everybody)

predominance (pri-dom′ə-nəns), ***n.*** (۱) زاڵی (۲) زۆربەیی: زۆری: بڵاوبوونەوە

predominancy (pri-dom′ə-nən-si), ***n.*** = predominance.

predominant (pri-dom′ə-nənt), ***adj.*** (۱) بەدەسەڵاتتر لە هەموو: زاڵ (۲) دیارتر لە هەموو: زۆرتر: بەهێزتر:

(The ~ feature of his character was pride.)

predominantly (pri-dom′ə-nənt-li), ***adv.*** زۆربەی زۆری: بەزۆری ***(The country is ~ Catholic.)***

predominate (pri-dom′ə-nāt′), ***v.i.*** (۱) زاڵبوون بەسەردا: دەست بەسەردا ڕۆیشتن: جڵەو بەدەست بوون (۲) بەهێزترو زۆرتربوون لە: ***(a forest in which pine-trees ~)*** .

-predominately ***(adv.)***; **predominatingly** ***(adv.)***; **predomination** ***(n.).***

pre-eminence (prē-em′ə-nəns), ***n.*** زاڵی: دەست ڕۆیشتوبانگ پایەبەرزی

pre-eminent (prē-em′ə-nənt), ***adj.*** زاڵ: دەست ڕۆیشتوو بەناوبانگ: پایەبەرز ***(his ~ position among his colleagues)*** .

-pre-eminently ***(adv.).***

pre-empt (prē-empt′), ***v.t.*** (۱) دەستپێشکەری کردن لە کڕیندا (بەتایبەتی زەوی وزاری میری لەڕێی نیشتەجێ بوون تیایدا پێش خەڵکی تر). (۲) دەستبەسەرداگرتن لەپێش خەڵکی ترەوە

-pre-emptor ***(n.)***; **pre-emptory** ***(adj.).***

pre-emption (prē-emp′shən), ***n.*** (۱) مافی کڕین لەپێش خەڵکی تردا (بەتایبەتی هی زەوی میری بە چوونە ناوی پێش خەڵك) (ب) کڕینی زەوی بەم جۆرە (ج) زەوی بەم جۆرە کڕراو (۲) دەستبەسەرداگرتنی شتێك پێش خەڵکی تر

pre-emptive (prē-emp′tiv), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە کڕین یا مافی

کڕینی زەوی میری بە چوونە ناوی‌یەوە پێش خەڵکی تر.

(۲) هی دەستپێشکەری (بەتایبەتی هێرش بردنە سەر دوژمن):

(a ~ attack against the enemy)

preen (prēn), ***v.t.*** (۱) پەڕ پاکردنەوەو ڕێکخستن بە دەنووك.

(۲) جلی جوان لەبەرکردنو خۆ ڕازاندنەوە.

(۳) شانازی بە خۆوە کردن: زۆر لە خۆ ڕازی بوون.

v.i. بەرگی جوان لەبەرکردنو خۆ ڕازاندنەوە.

pre-establish (prē′ə-stab′lish), ***v.t.*** پێشەکی دامەزراندن.

pre-exilian (prē′ig-zil′i-ən, prē′ik-sil′i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە سەردەمی پێش دیلێتی جوولەکە لە بابل لە سەدەی شەشەمی پێش زایندا.

pre-exilic (prē′ig-zil′ik, prē′ik-sil′ik), ***adj.*** = pre-exilian.

pre-exist (prē′ig-zist′), ***v.i. & v.t.*** لەپێش کەسێك یا شتێکی تردا بوون یا ژیان.

pre-existence (prē′ig-zis′təns), ***n.*** لەپێشتردا بوون یا ژیان (بەتایبەتی گیان).

pre-existent (prē′ig-zis′tənt), ***adj.*** لەپێشتردا بوو: پێشتر لە کەسێك یا شتێکی تردا بوو.

prefabricate (prē-fab′rə-kāt′), ***v.t.*** (۱) پێشەکی دروستکردن. (۲) پێشەکی دروستکردنی بەشەکانی خانوویەك بۆ گواستنەوەو پێکەوەنانی لە شوێنێکی تر.

-prefabrication ***(n.).***

preface (pref′is), ***n.*** (۱) [P-] ، سەرەتای نوێژی کاسۆلیکی. (۲) سەرەتا (پەڕتووك، ووتار): پێشەکی.

v.t. (۱) پێشکەش کردن بە سەرەتا یا پێشەکی‌یەکەوە: بە سەرەتایەك دەستپێکردن. (۲) بۆ بوون بە سەرەتا یا پێشەکی.

prefatory (pref′ə-tôr′i, pref′ə-tō′ri), ***adj.*** سەرەتایی: تایبەتی بە هی سەرەتا یا پێشەکی.

prefect (prē′fekt), ***n.*** (۱) کاربەدەستێك یا فەرمانبەرێکی بەرزی پۆمای کۆن. (۲) کاربەدەستێکی گەورە: بەتایبەتی: (ا) کاربەدەستی بەرزی فەرەنسا. (ب) سەرۆکی پۆلیسی پاریس. (ج) بەڕێوەبەری دانشگایەکی ئایینی. (۳) قوتابی چاودێر (بەتایبەتی لە قوتابخانەی تایبەتیدا).

prefect apostolic, کەشیشی گەورەی کاسۆلیکی.

prefecture (prē′fek-chĕr), ***n.*** (۱) دەسەڵاتو پلەوپایەی فەرماندەر. (۲) جێنشینی فەرماندەر.

prefer (pri-fûr′), ***v.t.*** (۱) سکاڵاکردن: شکات کردن:

(He ~ed charges against her for theft.)

(۲) بەلاوە باشتربوون: زیاتر حەزلێکردن:

(I ~ tea to coffee.; He ~ s reading to sports.)

(۳) پلە پێدان: بەرزکردنەوە.

preferable (pref′ĕr-ə-b'l, pref′rə-b'l), ***adj.*** باشترە لە:

(Death is ~ to slavery.)

-preferability ***(n.)***; **preferableness** ***(n.).***

preference (pref′ĕr-əns, pref′rəns), ***n.*** (۱) زیاتر حەزلێکردن: بەلاوە باشتربوون: حەزی زیاتر: ***(He has a ~ for younger women.)*** (۲) مافی هەڵبژاردن: هەل یا دەسەڵاتی هەڵبژاردن:

(You have your ~ of seats in the theatre.)

(۳) شتی زیاتر حەزلێکراو: شتی زیاتر ویستراو هەڵبژێراو:

(What is your ~ ?)

(٤) خاترگرتن لە قەرزدانەوە یا قەرز پێداندا: خاترگرتنی وولاتێك لە باجی گومرگی و بازرگانی و شتی تردا.

preferential (pref′ə-ren′shəl), ***adj.*** (۱) خاترگرێ: پێشخەری: ***(The sickest patients receive ~ treatment.)***

(۲) هی لایەنگری یا جیاوازیکاری: ***(~ tariff rates)*** .

preferment (pri-fûr′mənt), ***n.*** (۱) پلە پێدان: بەرزکردنەوە.

(۲) پلەوپایەی پێدراو؛ پلەی بەرزی پێدراو.

preferred stock, بەشی هەڵبژاردە. نمو بەشانەی کۆمپانیایەکە (لە بۆرسەدا) کە دەخرێتە پێش بەشی ئاسایی لە دابەشکردنی قازانج یا سەرمایەدا)

prefiguration (prē´fig-yoo-rā´shən), *n.* (۱) نیشانەی نەوە بوون؛ بەرایی شتێك بوون؛ پێشەکی شتێك گەیاندن. (۲) نیشانەی پێشەکی؛ نمونەی پێشەکی یا یەکەم.

prefigure (prē-fig´yĕr), *v.t.* (۱) نیشانەی نەوە بوون؛ پێشەکی وا دەرخستن یا وا گەیاندن؛ نمونەی پێشەکی بوون بۆ؛ ڕێ بۆ پاکردنەوە (مەجاز). (۲) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ پێشەکی لێکدانەوە؛ پێشبینین.

prefix (prē-fiks´), *v.t.* (۱) [Rare] پێشەکی چاك کردن. (۲) دانان لەپێشی ووشەیەکدا؛ پێشگر دانان لەبەردەم ووشەدا.

n. پێشگر (ڕێزمان)؛ پێشبەند؛ پێشکۆ.

preflight (prē-flīt´), *adj.* هی پێش فڕین یا هەڵسانی فڕۆکە *(~ preparation)*

preformation (prē´fôr-mā´shən), *n.* (۱) پێشەکی پێکهێنان؛ پێشەکی پێکهاتن. (۲) بیردۆزێکی کۆنەو باونەماوە کە دەڵێت: هەموو ئەندامەکانی زیندەوەرێك هەر لە سەرەتاوە لە تۆزەکەی یا شانە بنچینەییەکەیدا هەیەو تەنها ئەوەیە پەرە دەسەنن و دەبن بە زیندەوەری هەراش

pregnable (preg´nə-b'l), *adj.* داگیر دەکرێ؛ دەتوانرێ بگیرێ (قەڵا، سەنگەر)؛ ناقایم.

pregnancy (preg´nən-si), *n.* سکپڕی؛ ماوەی سکپڕی.

pregnant (preg´nənt), *adj.* (۱) سکپڕ؛ ئاووس؛ دووگیان. (۲) داهێنەر؛ زیرەك؛ خەیاڵ فراوان؛ دانا؛ زرنگ. (۳) بەبەر؛ بەپیت. (٤) گرنگ؛ پر مانا؛ سەنگین. *(a ~ reply)*. (٥) (~ with; ~ in)؛ پڕە لە.

preheat (prē-hēt´), *v.t.* پێشەکی گەرم کردن (وەك فڕن یا تەنوور).

prehensile (pri-hen´sil, pri-hen´s'l), *adj.* گیرندە؛ دەگیرێ بە پێچ خواردن بەدەوریدا (وەك کلکی مەیموون).

prehension (pri-hen´shən), *n.* (۱) گرتن. (۲) (ا) هەستپێکردن. (ب) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.

prehistoric (prē´his-tôr´ik, prē´his-tor´ik), *adj.* *Also-* **prehistorical,** پێش مێژوو. بەر لە مێژوو.

prehistory (prē-his´tə-ri), *n.* پێش مێژوو *-prehistorian (n.).*

preignition (prē´ig-nish´ən), *n.* سووتان یا داگیرسانی پێش کاتی (مەکینە).

prejudge (prē-juj´), *v.t.* پێشەکی بریاردان؛ بریاردان پێش زانینی هەموشتێك دەربارەی مەسەلەکە یا کەسەکە.

prejudgment, prejudgement (prē-juj´mənt), *n.* بریاری پێشەکی (ووشەی پێشوو ببینە).

prejudice (prej´oo-dis), *n.* (۱) بریاری پێشەکی؛ بریاردان پێش زانینی هەموشتێك دەربارەی مەسەلەیەك یا کەسێك. (۲) لایەنگری کوێرانە؛ لایەنگری بێ ڕەوا؛ دەمارگیری؛ جیاوازی کردن لەگەڵدا: *(a ~ against foreigners)* (۳) قینی کوێرانە (دژی ڕەگەزو ناینو ناوچەو وڵاتو گەلێك شتی تر)؛ ڕەچەڵەك پەرستی. (٤) زیان (بەهۆی کردەوەو لایەنگری کوێرانەی خەڵك).

v.t. (۱) زیان لێدان (بە هۆی لایەنگری بێ ڕەوا یا بریاری پێشەکییەوە): *(His mistake ~d the outcome.)* (۲) قینی کوێرانە هەڵسانداندن؛ بوون بە هۆی لایەنگری کوێرانەو بێ ڕەوایانە.

in (or to) the prejudice of, بە جۆرێك کە زیان بگەیەنێ بە کەسێك، مافێك، یا داوایەك.

without prejudice to, بە جۆرێك کە نەبێتە هۆی زیان گەیاندن بە مافێك یا داوایەك (دادگەری).

prejudicial (prej´oo-dish´əl), *adj.* زیان گەیێن؛ تایبەتی بە لایەنگری کوێرانەو بێ ڕەوایانەو زیان لێدان.

prelacy (prel´ə-si), *n.* (۱) پلەوپایەی سەرەك قەشە. (۲) سەرەك قەشەکان. (۳) فەرمانڕەوایی سەرەك قەشەکان (لەڕووی سووکیەوە).

prelate (prel´it), *n.* سەرەك قەشە؛ کاربەدەستێکی گەورەی کڵێسە.

prelateship (prel´it-ship´), *n.* پلەوپایەی سەرەك قەشە؛ ماوەی کاربەدەستی سەرەك قەشە.

prelature (prel´ə-chĕr), *n.* (۱) پلەی سەرەك قەشە. (۲) سەرەك قەشەکان.

prelect (pri-lekt´), *v.i.* وانە ووتنەوە (لە زانکۆ)؛ ووتار خوێندنەوە. *-prelection (n.)*; *prelector (n.).*

prelibation (prē´lī-bā´shən), *n.* پێشەکی چەشتن؛ بەرکوڵی خواردنەوە؛ نۆبەرەی خواردنەوە.

preliminary (pri-lim´ə-ner´i), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکی. *(a ~ examination, report, etc.)*

n. (۱) *(pl.)* ، شتێکی پێشەکی یا ئامادەیی (کردار، هەنگاو، کاروبار). (۲) تاقیکردنەوەی سەرەتایی (پێشی دەووترێ: " prelim "). (۳) پوودانی پێش ملمڵێیەکی وەك زۆرانبازی و بۆکسبازی. (٤) *(pl.)*، پەڕەکانی پێش دەقی پەرتووکێك (چاپەمەنی).

preliterate (prē-lit´ĕr-it), *adj.* (۱) هی بەر لە پەیدابوونی نووسین. (۲) هی گەلێکی بێ شتی نووسراو؛ هی کۆمەڵێکی فێری نووسین نەبوو

prelude (prel´ūd, prē´lōōd), *n.* (۱) سەرەتا (کردار، داستان. هۆنراوەی درێژ، شانۆنامە، پوودانی داهاتوو)؛ پێشەکی. (۲) (ا) پارچەیەکی کورت مۆسیقا کە سەرەتای پارچەیەکی درێژە. (ب) پارچەیەك مۆسیقای ڕێزمانسی کورت.

v.t. (۱) بۆ بوون بە سەرەتا یا پێشەکی. (۲) دەستپێکردن یا پێشکەش کردن بە سەرەتا.

v.i. (۱) بۆ بوون بە سەرەتا. (۲) پارچەیەك مۆسیقای سەرەتایی لێدان

prelusion (pri-lōō´zhən), *n.* - prelude.

prelusive (pri-lōō´siv), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکێتی.

premature (prē´mə-tyoor´, prē´mə-choor´), *adj.* پێش کاتی خۆی؛ نەبەکام؛ پێ نەگەییو؛ زوو. *(a ~ baby; a ~ idea, proposal, etc.)*

prematurely (prē´mə-tyoor´li, prē´mə-choor´li), *adv.* پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ بە نەبەکامی. *(She died ~ .)*

premaxilla (prē´mak-sil´ə), *n.* لێسکی کاژێری سەرووی بڕبڕەدارەکان.

premedical (prē-med´i-k'l), *adj.* خوێندنی سەرەتایی یا ئامادەیی بۆ خوێندنی پزیشکەوانی.

premeditate (prē-med´ə-tāt´), *v.t.* پێشەکی بیرکردنەوەو نەخشەکێشانو پیلان گێڕان؛ بە دەسنەقەست کردن؛ تەگبیرکردن: *(to ~ a murder)*

v.i. پێشەکی بیرکردنەوە. *-premeditative (adj.)*; *premeditator (n.).*

premeditated (prē-med´ə-tāt´id), *adj.* بە دەسنەقەست کراو؛ پێشەکی تەگبیر بۆ کراو و نەخشە بۆ کێشراو: *(a ~ murder)* .

premeditation (prē-med´ə-tā´shən), *n.* (۱) نەخشەکێشانی پێشەکی؛ تەگبیر؛ تەگبیرکردن. (۲) دەسەنقەستی لە کردنی تاوانێکدا (یاسا).

premier (prē´mi-ĕr, prem´yĕr), *adj.* (۱) یەکەم؛ گرنگترین؛ سەرەکی ترین. (۲) کۆنترین؛ دێرینترین؛ پێشترین؛ زووترین.

n. سەرەك وەزیران.

première (pri-mêr´), *n.* (۱) یەکەم پیشاندانی فیلمێك یا نواندنێکی شانۆگەری. (۲) قارەمانی ژنی شانۆگەرییەك یا فیلمێك.

premiership (pri-mêr´ship, prē´mi-ĕr-ship´), *n.* سەرەك

وەزیرێتی؛ سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران.

premillenarian (prē´mil-ə-nâr′i-ən), *adj.* (١) هی یەر لە هەزار ساڵەی حوکمڕانی عیسا (٢) تایبەتی بەو باوەڕەی دەڵێت: هاتنی دووەم جاری عیسا و حوکمڕانی بۆ سەرزەمین هەزار سال دەخایەنێت

n. کەسێک کە بڕوای بەم بیروباوەڕە هەبێ

premillennialism (prē´mə-len′i-əl-iz´m), *n.* بیروباوەڕێک دەڵێت عیسا بۆ دووەم جار دێتەوە بۆ سەرزەمین پێش ئەو هەزار ساڵەی کە حوکمڕانی تێدا دەکات

premise (prem′is), *n.* (١) وەرگرتن؛ گریمانە

(٢) (*pl.*) سەرەتای تاپۆ یا قۆنتەرات (ب) مۆڵکی تاپۆکراو.

(٣) (*pl.*) خانوو؛ خانوو و حەوشەو زەوی‌وزاری دەوروپشتی.

(٤) بەکێک لە دوو گریمانە یا ڕاستی هاوکێشەیەکی ژیربێژی کە ئەنجامی لێوە وەردەگیرێ.

v.t. (١) پێشەکی ووتن؛ بە گریمانە دانان

(٢) دەستپێکردن یا پێشکەش کردن بە سەرەتا

premium (prē′mi-əm), *n.* (١) حەڵاوە؛ بەخشیش.

(٢) تێکی خۆڕایی یا نرخ داشکێنراو

(٣) بەخشیشی سەرمووچە یا نرخی ناسایی

(٤) یاریەی حگە لە قازانج کە دەدرێت بۆ وەرگرتنی قەرزێک.

(٥) مانگانەی کۆمپانیای بیمە.

(٦) جیاوازی بەهای ڕاستەقینە یا هێزی کڕینی دوو جۆر پارە کە بەناو هەمان بەهایان هەبێت.

(٧) مری فێرکردنی پیشەیەک

(٨) نامەخ؛ مایەخی زۆر.

(They put a ~ on honesty and hard work.)

at a premium, (١) گران؛ گرانتر لە بەهای ناسایی.

(The shares are selling at a premium.)

(٢) بەنرخ؛ بەنرختر لە جاران؛ بەبەرەو

(Japanese cars are at a premium now.)

put a premium on, مایەخ زۆر پێدان؛ زۆر بەنرخ دانان؛ بە گرنگ دانان.

(They put a premium on punctuality.)

premolar (prē-mō′lĕr), *adj.* هی ددانی پێش کاکیلە

n. ددانی پێش کاکیلە.

premonish (pri-mon′ish), *v.t. & v.i.* [Rare]. پێشەکی ئاگادار کردن بە ووریاکردنەوە.

premonition (prē´mə-nish′ən), *n.* (١) پێشەکی ئاگادارکردن یا ووریاکردنەوە. (٢) دڵ خەبەردان؛ پێشەکی هەستکردن بە پوودانیکی ناخۆش.

(He had a ~ of failure.)

premonitory (pri-mon′ə-tôr′i, pri-mon′ə-tō′ri), *adj.* ووریاکەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە.

(a ~ symptom)

premorse (pri-môrs′), *adj.* لەپر لەناوچوو هەر وەک قرتێنرابێ (گەڵا ڕووەک).

premunition (prē´mū-nish′ən), *n.* بەرگری پێشەکی دژی نەخۆشی پیس و کوشندە (لەڕێی کوتانەوە).

-premune *(adj.).*

prenatal (prē-nā′t'l), *adj.* هی بەر لەدایکبوون

(~ care, injuries, etc.)

-prenatally *(adv.).*

preoccupancy (prē-ok′yoo-pən-si), *n.* (١) خاوەنێتی یا مافی خاوەنێتی لەپێش خەڵکی تردا؛ گرتنەدەست پێش خەڵکی تر.

(٢) سەرقاڵی؛ خولیا

preoccupation (prē-ok´yoo-pā′shən), *n.* (١) سەرقاڵی؛ خولیا؛ پێوە گرتن. (٢) خولیا؛ هۆی خولیا یا سەرقاڵی.

(Nature was clearly their main ~ .)

preoccupied (prē-ok′yoo-pīd´), *adj.* (١) پێشەکی گیراو

(جێگە، خانوو)؛ بەتاڵ نەبیە. (٢) سەرقاڵ؛ خولیا پێوەگرتوو؛ دڵەڕاوکێ

(٣) تایبەتی بە ناوێک کە لەوەوپێش نراوە لە گیاندارێک یا پووەکێک و ناتوانرێ بنرێ لە یەکێکی تر.

preoccupy (prē-ok′yoo-pī´), *v.t.* (١) سەرقاڵ کردن؛ هەموو کات گرتن. (٢) گرتنەدەست پێش خەڵکی تر؛ گرتن یا کردن بە هی خۆ پێش خەڵکی تر (خانوو، زەوی‌وزار، جێگە... هتد).

preordain (pre´ôr-dān′), *v.t.* لە چارە نووسین؛ وا بۆ بڕیندوە؛ پێشەکی بڕیاردان.

preordination (prē´ôr-d'n-ā′shən), *n.* لە چارە نووسین؛ بڕیاری پێشەکی.

prep (prep), *adj.* [Colloq.], = **preparatory.**

n. [Colloq.], قوتابخانەی ئامادەیی.

prepaid (prē-pād′), *past tense and p.p. of* **prepay.**

adj. پێشەکی دراو: *(a ~ ticket)* .

preparation (prep´ə-rā′shən), *n.* (١) ئامادەکردن؛ ئامادەکاری؛ خۆ ئامادەکردن؛ تفاق خستن؛ سازکردن. (٢) ئامادەیی.

(٣) کارێکی ئامادەکەری. (٤) گیراوە (دەرمان؛ ئارایشت، خواردەمەنی).

preparative (pri-par′ə-tiv), *adj.* هی شت یا کاری ئامادەکەر؛ ئامادەکەری.

n. شتێکی ئامادەکەر.

preparatory (pri-par′ə-tôr´i, pri-par′ə-tō´ri), *adj.* (١)- سەرەتایی؛ پێشەکی *(a ~ step)* .

(٢) ئامادەیی (قوتابخانە، قوتابی): *(a ~ student)* .

preparatory school, قوتابخانەی تایبەتی ئامادەیی.

prepare (pri-pâr′), *v.t.* (١) ئامادەکردن؛ سازکردن؛ شیاندن؛ گەڵاڵەکردن. (٢) ئامادەکردن: *(He ~d them for the bad news.)*

(٣) تفاق بۆ خستن؛ پێکهێنان.

(٤) گرتنەوە (دەرمان؛ ئارایشت)؛ ئامادەکردن:

(to ~ the medicine; They ~d dinner.)

v.i. (١) ئامادەکردن؛ پێ بۆ خۆش کردن.

(٢) خۆ ئامادەکردن؛ خۆ خڕهەڵدان

-preparer *(n.).*

prepared (pri-pârd′), *adj.* (١) ئامادە.

(٢) گیراوە (دەرمان، ئارایشت... هتد).

-preparedly *(adv.).*

preparedness (pri-pâr′id-nis, pri-pârd′nis), *n.* ئامادەیی (بەتایبەتی بۆ جەنگ).

prepay (prē-pā′), *v.t.* پێشەکی (پارە) دان.

prepayment (prē-pā′mənt), *n.* (پارە) دانی پێشەکی.

prepense (pri-pens′), *adj.* دەسەنقەست؛ پێشەکی پیلان بۆ کراو؛ تەگبیر بۆ کراو.

preponderance (pri-pon′dēr-əns), *n.* *Also* **preponderancy.** زۆرتری؛ سەنگینتری؛ گرنگتری؛ بەبایەختری؛ گەورەتری؛ قورستری؛ بەدەسەڵاتتری: *(the ~ of evidence is against him.)*

preponderant (pri-pon′dēr-ənt), *adj.* زۆر؛ گەورەتر؛ گرنگتر؛ سەنگینتر؛ بەبایەختر؛ قورستر؛ بەدەسەڵاتتر.

-preponderantly *(adv.).*

preponderate (pri-pon′də-rāt´), *v.i.* (١) قورستربوون لە؛ سەنگینتربوون لە. (٢) لاسەنگ بوون؛ تای تەرازوو داکەوتن.

(٣) زاڵبوون؛ بەهێزتربوون لە؛ زۆرتربوون لە؛ بەدەسەڵاتتر و گرنگتربوون لە.

-preponderation *(n.).*

preposition (prep´ə-zish′ən), *n.* ئامرازی پەیوەندی (ڕێزمان)؛ ووشەی پەیوەندی: (وەک: " on, in, at " لە: " on the ground, in the air, at sea " دا).

prepositional (prep′ə-zish′ən-'l), *adj.* تایبەتی بە ئامرازی

پەیوەندی

-prepositionally *(adv.).*

prepositional phrase, دەستەواژەیەکە لە نامرازی پەیوەندیو ناوی پاشکۆ بێکەماتووەو ئەرکی ناوەڵناو یا ناوەڵکردار دەبینێ. (وەک: " of wool " و " in haste " لە " a dress of wool " و " written in haste " دا)

prepositive (prē-poz′ə-tiv), *adj.* هی ووشەی پێشگر یا بەردەم (رێزمان).

n. ووشە یا نامرازی پێشگر؛ ووشەی پێشبەند.

prepositor (prē-poz′ə-tēr), *n.* = praepostor.

prepossess (prē′pə-zes′), *v.t.* (١) [Rare] گرتنەدەست لەپێش خەڵکی تر. (٢) مێشک پرکردن؛ سەرقاڵ کردن (بە بیرەوە)؛ مێشک گرتن. (٣) پێشەکی کارتێکردن بۆ لایەنگری کەسێک یا شتێک یا دژ وەستانی. (٤) دڵفڕاندن؛ یەکسەر بە دڵدا چوون.

prepossessing (prē′pə-zes′iŋ), *adj.* جوان؛ دڵرفێن؛ ناياب.

prepossession (prē′pə-zesh′ən), *n.* (١) لایەنگری بێ ڕەوا؛ لایەنگری کوێرانە. (٢) سەرقاڵی (بە بیرێکەوە)؛ مێشک پڕی؛ مێشک پێوەگیران.

preposterous (pri-pos′tēr-əs), *adj.* نابەجێ؛ بێ مانا؛ بۆ پێکەنین باشە. *(a ~ idea, suggestion, etc.)*

prepotency (pri-pō′t'n-si), *n.* (١) زاڵی؛ دەست بەسەردا ڕۆیین؛ ڕکێف. (٢) زاڵی تایبەخۆکانی دایک یا باوک لە منداڵەکانیاندا.

prepotent (pri-pō′t'nt), *adj.* (١) زاڵ؛ دەسەڵات بەسەردا بوون؛ جڵەوگیر. (٢) تایبەخۆکانی زاڵترە لە هی هاوسەرەکەی لە منداڵەکانیاندا.

prep school, [Colloq.], = preparatory school.

prepuce (prē′pūs), *n.* پێستی سەری کێر کە لە خەتەنەکردندا دەبڕێ؛ پێستی قیتکەی ژن.

-preputial *(adj.).*

prerequisite (prē-rek′wə-zit), *adj. & n.* مەرجی پێشەکی؛ پێویستی پێشەکی

prerogative (pri-rog′ə-tiv), *n.* (١) مافی تایبەتی (لەڕێی چین)؛ بنەچە؛ پێشە یا پلەوپایەوە؛ سەرپشکی: *(the royal ~)*. (٢) بەرتری؛ لەپێشێتی؛ مافی پێشڕۆیی. (٣) لێهاتووبی زگماکی؛ بەرزتری؛ بەرزی؛ جیاوازی.

adj. هی مافی تایبەتی

presage (pres′ij), *n.* (١) نیشانەی ڕووداڵێکی دواڕۆژ (هی بەهات یا نەهات)؛ نیشانەیەکی بەدووم. (٢) دڵ خەبەردان بە ڕووداڵی ناخۆش؛ هەستکردن بە ڕووداڵێکی ناپەسەند. (٣) [Rare]، پێشبینی. (٤) مانا؛ نیشانە *(of ominous ~)*.

v.t. (١) نیشانەی ڕووداڵێکی خراپی دواڕۆژ بوون. (٢) دڵ خەبەردان بە ڕووداڵی ناخۆش؛ هەستکردن بە ڕووداڵی خراپ. (٣) پێشبینین.

v.i. (١) دڵ خەبەردان بە ڕووداڵی ناخۆش. (٢) پێشبینین.

presbyopia (prez′bi-ō′pi-ə, pres′bi-ō′pi-ə), *n.* نەخۆشی دووربینی (کە تووشی کەسانی پیر دەبێ).

-presbyopic *(adj.).*

presbyter (prez′bi-tēr, pres′bi-tēr), *n.* (١) ڕیش سپی یا گەورە پیاوی کڵێسە. (٢) قەشە.

presbyterate (prez-bit′ēr-it, pres-bit′ə-rāt′), *n.* (١) پلەو پایەی قەشە یا گەورە پیاوی کڵێسە. (٢) presbytery.

Presbyterian (prez′bə-tēr′i-ən), *adj.* (١) [p-] تایبەتی بە کارگێڕی کڵێسە لەلایەن گەورە پیاوانی کڵێسەوە. (٢) تایبەتی بە کڵێسەی " پریسبەتێری " کە لقێکە لە کڵێسەی پرۆتستانتی.

n. ئەندامی کڵێسەیەکی وەها.

-presbyterianism *(n.).*

presbytery (prez′bi-ter′i, pres′bi-ter′i), *n.* (١) ئەنجوومەنی دادگایی کڵێسەی " پریسبەتێری " یە لە قەشەکان و گەورە پیاوانی کڵێسە پێکدێت. (٢) قەشەو گەورە پیاوانی کڵێسە. (٣) کارگێڕی کڵێسە لەلایەن قەشەو گەورە پیاوانی کڵێسەوە. (٤) بەشی کڵێسەی تەرخان کراو بۆ قەشەکان. (٥) مافی قەشە (ئایینی کاسۆلیکی).

preschool (prē′skōōl′), *adj.* هی تەمەنی پێش چوونە قوتابخانە (تەمەنی ٢-٦ ساڵ)؛ هی منداڵی دایەنگە

-preschooler *(n.).*

prescience (prē′shi-əns, presh′i-ənṣ), *n.* پێشبینی؛ دووربینی

prescient (prē′shi-ənt, presh′i-ənt), *adj.* پێشبین؛ دووربین.

prescind (pri-sind′), *v.t.* (١) لەیەک جیاکردنەوە لە مێشکی خۆدا؛ یەک بە یەک سەیرکردن یا لێکۆڵینەوە. (٢) پارچە لێکردنەوە لەپڕ یا بەر لە کاتی خۆی؛ ئی لابردن.

v.i. (~ from), سەرنج ئی لابردن؛ ڕووکردن بەولاوە.

prescribe (pri-skrīb′), *v.t.* (١) ڕێ بۆ دانان؛ نەخشە بۆ کردن؛ سنوور بۆ دانان؛ فەرمان کردن؛ پەیڕەو بۆ دانان؛ بۆ دانان؛ پێ ووتن؛ بۆ بڕیندەوە؛ یاسا بۆ دانان. (٢) دەرمان بۆ نووسین (پزیشک)؛ بۆ بڕیندەوە یا بۆ دانان (دەرمان): *(The doctor ~d a new medicine for him.)* (٣) پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردن بەپێی یاسا.

v.i. (١) پەیڕەوی دانان؛ دانان؛ یاسا دانان؛ وا ووتن. (٢) دەرمان بۆ نووسین (پزیشک)؛ ڕەچەتە بۆ نووسین. (٣) (ا) شتێک بە هی خۆ دانان بە هۆی بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەک؛ دانانی مافێک بە هی خۆ پاش بەسەرچوونی ماوەکە. (ب) قەدەغەبوون؛ پووچ کران.

prescript (pri-skript′), *adj.* تەوزیمی؛ پێویست؛ دەبێ پەیڕەوی بکرێ.

n. پەیڕەو؛ فەرمان؛ یاسا؛ دەستوور (ڕەوشت).

prescriptible (pri-skrip′tə-b'l), *adj.* (١) ڕەچەتەی بۆ دەنووسرێ؛ دیاری دەکرێ (نەخۆشی): *(a ~ illness)*. (٢) پەیڕەوی بۆ دادەنرێ. (٣) مافی خاوەنێتی دەستێنرێ پاش بەدەستەوەبوون بۆ ماوەیەکی زۆر (زەوی).

prescription (pri-skrip′shən), *n.* (١) پەیڕەوی بۆ دانان؛ ڕێگە بۆ دانان؛ (٢) پەیڕەو؛ فەرمان؛ دەستوور (ڕەوشت). (٣) ڕەچەتە. (٤) دەرمانی بە ڕەچەتە پێدراو. (٥) (ا) وەرگرتنی مافی خاوەنێتی شتێک پاش بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەکی زۆر. (ب) ئەم مافی خاوەنێتییە

prescriptive (pri-skrip′tiv), *adj.* (١) پەیڕەوی دانەر؛ ڕێ بۆ دانەر. (٢) تەوزیمی؛ فەرمانی؛ دەبێ پەیڕەوی بکرێ؛ پێویستە (٣) لەسەر بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەکی زۆر بەندە (مافی خاوەنێتی، ماف). (٤) بەگوێرەی نەریت و دەستووری ڕەووشت دانراوە. (٥) پەیڕەوی بەکارهێنان دانەر (زمانەوانی).

presence (prez′'ns), *n.* (١) لە شوێنێکدا بوون؛ لە نارادا بوون؛ بوون. (٢) ئامادەبوون لە شوێنێکدا؛ هاتن: *(Your ~ will be appreciated.)*. (٣) (ا) جەناب؛ پاشا یا بەگزادەی دیار لە شوێنێکدا. (ب) کەسێکی ئامادەبوو لە شوێنێکدا. (٤) شێوەی هەڵسان و دانیشتن؛ شێوەی ڕەفتار ووتاندن؛ سەروسیما؛ سەروچاو؛ شێوەی هاتنە بەرچاوی خەڵک: *(He has a poor ~.)*. (٥) خێو. (٦) [Archaic]، کۆڕ؛ کۆڕگەل؛ کۆمەڵ. (٧) [Obs.]، **presence chamber**.

presence chamber, دیوەخانی پاشا؛ دیوەخان.

present of mind, نەشڵەژان و ڕوو بەرکردنەوە لەکاتی مەترسیدا؛ تێک نەچوون و شت لەبیر نەچوون لەناکاویدا؛ ووریایی و زیرەکی لەناکاویدا

present (prez′'nt), *n.* (١) ئێستا: *(at ~)*. (٢) (ا) **present tense**. (ب) کرداری دەم کاتی ئێستا (رێزمان).

(٢) (*pl.*) بروانامەی ناوبراو (دادگەری، یاسا): *(Be it known by these ~s.)*

adj. (١) هی ئێستا؛ تایبەتی بە ئێستا. (٢) دیار؛ ئامادە لە شوێنێکدا. (٣) [Obs.]، ووریا. (٤) [Obs.]، لەبەردەستدایە؛ نزیک. (٥) هی کرداری دەم کاتی ئێستا (ڕێزمان).

present (pri-zent′), *v.t.* (١) پێشکەش کردن. *(He was ~ed to the audience.)* (ب) پێشکەش کردنی کچ بۆ کۆمەڵ بۆ یەکەم جار لە ئاهەنگێکدا. (٢) نوواندن؛ پێشکەش کردن. *(to ~ a play)* . (٣) خەڵات پێدان یا پێشکەش کردن. *(to ~ a medal)* . (٤) پێشکەش کردن *(The new ambassador ~ed his credentials to the president.)* (٥) خستنە بەردەست (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ خستنە پێش چاو. (٦) بە چەک سڵاو بۆ کردن؛ نیشان لێگرتنەوە. (٧) پەسەندکردنی قەشە بۆ خەڵات. (٨) (ا) خستنە بەردەستی ئەنجوومەنی پەرلەمان یا دادگا بۆ لێکۆڵینەوە. (ب) تاوانبارکردن

presentable (pri-zen′tə-b'l), *adj.* (١) دەمێنێ بدرێ بە خەڵک؛ دەمێنێ پێبتان بدرێ؛ دەتوانرێ بنوێنرێ یا پێشکەش بکرێ. (٢) سەروسیما و جل‌وبەرگەکەی باشە و دەشێ پێشکەشی خەڵک بکرێ یا خەڵک ببینێ.

-presentability *(n.)*; **presentably** *(adv.)*.

presentation (prez″n-tā′shən), *n.* (١) (ا) پێشکەش کردن؛ پێشاندان. (ب) پێشکەش کردن بۆ پەسەندکردن. (٢) شتی پێشکەش کراو، پێشاندراو، یا نوێنراو. (ا) شانۆنامە. (ب) خەڵات. (٣) نوواندن یا پێشکەش کردنی کومپیالە بۆ قەرز وەرگرتنەوە. (٤) پێشکەش کردنی کەسێک بۆ کۆرێک یا کۆمەڵێک خەڵک. (٥) پەسەندکردنی قەشە بۆ خەڵات پێدان. (٦) چۆنێتی هاتنی مندال لەکاتی منداڵبووندا.

present-day (prez″nt-dā′), *adj.* چەرخی ئێستا؛ ئەم سەردەمە.

presentee (prez″n-tē′), *n.* (١) خەڵات کراو؛ خەڵات پێدراو. (٢) پێشکەش کراو؛ کەسێکی بە خەڵک ناسراو یا ناسێنراو.

presentiment (pri-zen′tə-mənt), *n.* دل خەبەردان بە ڕووداننێکی ناخۆش؛ پێش هەستی بە ڕووداننی خراپ.

presently (prez′″nt-li), *adv.* (١) پاش تۆزێک؛ پاش نەختێک؛ زوو. (٢) نێستا [Archaic or Dial.]، هەر ئێستا؛ یەکسەر؛ کوتوپڕ.

presentment (pri-zent′mənt), *n.* (١) پێشکەش کردن؛ نوواندن؛ پێشاندان. (٢) پێشانگا؛ شتی پێشاندراو. (٣) نوواندن یا پێشکەش کردنی کومپیالە بۆ قەرز وەرگرتنەوە. (٤) ڕاپۆرتی تاوانبارکردن (کە دەستەی سوێندخۆران پێشکەشی دەکات).

present participle, شێوەی ووشەیەکە لە کردار پێکدێت و تایبەخۆی کردارێشو ناوەڵناوێشی هەیە دەم کاتی ئێستا دەگەیەنێ و بە " -ing " کۆتایی دێت (ڕێزمان). (ووشەی " running " لە " running water " دا) .

present perfect, کرداری ڕانەبووردوو یا ئێستای تەواو (ڕێزمان): *(She has gone.; We have eaten.; I have read it.)*

present tense, شێوەی دەم کاتی ئێستای کردار (ڕێزمان)؛ کات یا سەردەمی ئێستای کردار: *(I play.; She laughs.; They sew.)* .

preservable (pri-zûr′və-b'l), *adj.* دەپارێزرێ؛ هەڵدەگیرێ

preservation (prez″ər-vā′shən), *n.* پاراستن؛ پارێزگاری کردن (کەلەپوور، خوو، نەریت، خواردەمەنی... هتد)؛ هەڵگرتن.

preservative (pri-zûr′və-tiv), *adj.* پارێزەر؛ شت پارێزەر. *n.* ماددەی پارێزەر دەکرێنە خواردەمەنیەوە بۆ بۆگەن نەکردنی.

preserve (pri-zûrv′), *v.t.* (١) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ هەڵگرتن

(٢) پاراستن لە بۆگەن کردن. (٣) هەڵگرتنی خواردەمەنی بۆ دواڕۆژ بە کردنە قوتووەوە یا خوێ کردنی یا ترشیات کردنی. (٤) ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن لە دۆخی خۆیدا؛ بەردەوام بوون. (٥) پاراستن یا هەڵگرتنی گیاندارو ماسی و باڵندە بۆ ڕاوی خۆ.

press (pres), *v.t.* (١) خواردەمەنی و میوە هەڵگرتن بە کردنە قوتووەوە یا خوێ کردنی یا ترشیات کردنی. (٢) ڕاگرتن یا پاراستنی شوێنی ڕاوی تایبەتی. *n.* (١) (*pl.*) ، میوەی قوتوو (وەک مربا و شتی وەها). (٢) پارێزگاری گیاندار: ناوچەیەکی قەدەغەکراوە لە ڕاوچی و ناوەدانکردنەوە بۆ پاراستنی گیاندارو ماسی و باڵندەکانی و جار بە جار ڕێگەی نەختێک ڕاوکردنی تێدا دەدرێ. (٣) خواردەمەنی پارێزەر: ماددەیەکە دەکرێتە ناو خواردەمەنیەوە بۆئەوەی بۆگەن نەکات. (٤) شتێکە کە قەدەغەی کۆمەڵێک کەسی تایبەتیە: *(Anicient Greek is the ~ of scholars.)*

preshrunk (prē′shruŋk′), *adj.* پێشەکی چۆتەوەیەک: تایبەت بە جل‌وبەرگێکە کە لەکاتی دروستکردندا دەچێتەوەیەک بۆئەوەی لەدواییدا کە شۆڕا نەچێتەوەیەک.

preside (pri-zīd′), *v.i.* (١) کۆڕگیرا؛ سەرۆکایەتی کۆڕ یا کۆبوونەوە کردن: *(He ~d at the meeting.)* . (٢) سەرگەورەیەتی کردن؛ لەلای سەرووی مێزەوە دانیشتن؛ جڵەوگیری کردن؛ سەرپەرشتی کردن. (٣) پیانۆ یا ئامێری تری مۆسیقا لێدان: *(to ~ at the piano)*

presidency (prez′i-dən-si), *n.* (١) سەرکۆماری؛ سەرکۆمارێتی. (٢) پلەوپایەو ماوەی سەرکۆمار. (٣) [P-]، سەرکۆماری ئەمەریکا. (٤) ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی کلێسەی " مۆرمەنی " .

president (prez′i-dənt), *n.* (١) سەرۆک (زانکۆ، یانە، کۆمەڵە، ڕێکخراو). (٢) [P-]، سەرکۆمار.

president-elect (prez′i-dənt-i-lekt′), *n.* سەرکۆماری تازە هەڵبژێراو (کە هێشتا نەچووەتە سەر کار).

presidential (prez″i-den′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە سەرکۆمار؛ سەرکۆماری. (٢) تایبەتی بە پرۆژەیک کە سەرکۆماری بە جیا تیایدا هەڵدەبژێرێت لە پەرلەمان وە سەرکۆمار ایێی ناپرسرێتەوە لەلایەن پەرلەمانەوە

presidentship (prez′i-dənt-ship″), *n.* سەرکۆمارێتی؛ پلەوپایەو ماوەی سەرکۆمار.

presidial (pri-sid′i-əl), *adj.* هی ئۆردوگا یا بنکەی سوپایی.

presidiary (pri-sid′i-er″i), *adj.* = presidial.

presidio (pri-sid″i-ō′), *n.* ئۆردوگا؛ لەشکرگا؛ بنکەی سوپایی؛ قەڵایەکی بە ئۆردوگا پارێزراو.

presidium (pri-sid′i-əm), *n.* پرۆزیدیۆم: (ا) چەند جۆرە ئەنجوومەنیکی فەرمانگێڕی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە. (ب) [P-]، ئەنجوومەنی بەرزی فەرمانگێڕی پەرلەمانی سۆڤیەتیە.

presignify (prē-sig′nə-fī″), *v.t.* نیشانەبوون بۆ ڕووداننێکی داهاتۆ؛ پێشەکی واگەیاندن.

press (pres), *v.t.* (١) ووشین؛ گوشین. (٢) ئاوێنگرتن؛ هەڵگوشین؛ گوشین. (٣) (ا) پەستنەوە؛ پەستانەوە؛ پەستن. (ب) لە ئوتوودا. (٤) خۆ پێوەنووساندن؛ باوەش پیاکردن؛ هەڵگوشین. (٥) ڕۆڵێکردن؛ زۆر کردنەسەر. (٦) بەگیرەنان؛ هەڵپێچان؛ گەیاندنە تین. (٧) بەزۆر دان بەسەردا: *(She ~ed the gift on her friend.)* . (٨) لێ پاڕانەوە؛ تکاکێکردن. (٩) پەنجە پیانان؛ پاڵ پێوەنان. (١٠) تەنگەتاوکردن؛ پەستکردن. (١١) هاندان. (١٢) [Archaic]، تێ ترنجان؛ کۆبوونەوە؛ کەڵەکەبوون. (١٣) [Obs.]، چەوساندنەوە.

v.i. (١) پەستنەوە؛ پەستانەوە. (٢) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن بە هەموو هێزو توانایەکەوە. (٣) درێژدان؛ ڕێ بۆ خۆ کردنەوە بەزۆر. (٤) تێ ترنجان؛ کەڵەکەبوون؛ کۆبوونەوە. (٥) بەگیرەنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان.

n. (۱) پەستاوتن؛ پەستانەوە؛ پەستن. (۲) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵک. (۳) مەکینەی گوشین. (٤) (ا) مەکینەی چاپ. (ب) چاپخانە. (ج) چاپەمەنی. (د) ڕۆژنامە؛ ڕۆژنامەو گۆڤار. (هـ) ڕۆژنامەگەری. (و) ڕۆژنامەگەران. (ز) ناوەڕۆکی ڕۆژنامە؛ ووتارو تێبینی ڕۆژنامەچیان. (٥) دۆڵاب.

go to press, دەستکردن بە لەچاپدان.

press (pres), *v.t.* (۱) بەزۆر گرتن بە سەرباز. (۲) بەشێوەیەکی جیاواز لە ئاسایی بەکارهێنان.

n. (۱) بەزۆر گرتن بە سەرباز. (۲) فەرمانی بەزۆر گرتن بە سەرباز.

press agent, ئوتێلەری بڕوپاگەندە (بۆ نەکتەرێک. کۆمپانیایەک. ڕێکخراوێک ... هتد).

press board (pres′bôrd′, pres′bōrd′), *n.* (۱) مقەبا (۲) مێزی ئوتوو

press box, لۆجی ڕۆژنامەگەران لە یاریگادا.

press conference, کۆڕی ڕۆژنامەگەری.

presser (pres′ēr), *n.* ئوتووچی

press gallery, لۆجی ڕۆژنامەگەران (لە پەرلەمان یا نەنجوومەنی تری وەهادا)

press gang, دەستەی ڕۆژەملێ بۆ بەزۆر خەڵک گرتن بە سەرباز.

pressing (pres′iŋ), *adj.* (۱) دەبێ یەکسەر جێبەجێ بکرێ؛ پەلە؛ زۆر پێویست. *(a ~ need for food and medicine)*.

(۲) بەگیرهێنەر: تەنگ پێ هەڵچنەر؛ داواکەری کۆڵنەدەر.

pressman (pres′mən), *n.* (۱) کارگەری چاپخانە. (۲) [Br ush] ڕۆژنامەچی

pressmark (pres′märk′), *n.* ناونیشانی پەرتووک: ژمارەیەک یا تیپێک لەسەر پشتی پەرتووک دەنووسرێ بۆ دیاریکردنی شوێنەکەی لە کتێبخانەدا

press release, بڵاوکراوەی ڕۆژنامەگەری.

pressroom (pres′rōōm′, pres′room′), *n.* ژووری مەکینەی چاپ لە چاپخانەدا

press secretary, سکرتێری ڕۆژنامەگەری.

pressure (presh′ēr), *n.* (۱) پەستن؛ ووشین. (۲) پەستان؛ پاڵەپەستۆ؛ تەووژم. (۳) زەبر. (٤) بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان؛ ڕۆڵێکردن؛ تەنگ پێ هەڵچنین؛ گوشار. (٥) پاڵەپەستۆ یا پەستانی کارەبایی؛ نەرکی کارەبایی. (٦) پاڵەپەستۆی هەوا. (۷) پاڵەپەستۆی سەر پووپەک (فیزیا). (۸) ئارێکی قورس و ناخۆش؛ تەنگەتاوی؛ پەستی. (۹) [Obs.] حێن نیشانە.

v.t. [Colloq.], ڕۆڵێکردن؛ بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر کردنە سەر؛ تەنگ پێ هەڵچنین *(to ~ someone into doing something)*.

pressure cooker, مەنجەڵی هەڵم

pressure guage, (۱) پێوەری پاڵەپەستۆی هەوا و هەڵمو ئاو (۲) پێوەری هێز یا تەووژمی تەقینەوەیەک

pressure group, دەستەی زۆر: دەستەیەکە بۆ زۆر خستنە سەر ئەندامانی پەرلەمان و میری بۆ لایەنگری کردنی مەسەلەیەک یا دژ وەستانی.

pressure suit, بەرگی پەستاوتن (بۆ لەبەرکردن لە کەشتی هەوایدا). (پێشی دەووترێ " pressurized suit ").

pressurize (presh′ēr-īz′), *v.t.* گونجاندنی پەستاوتن (لەئاو فڕۆکەدا)

-pressurization *(n.)*.

presswork (pres′wūrk′), *n.* (۱) کارگێڕی چاپخانە. (۲) چاپەمەنی: بەرهەمی چاپخانە.

prestidigitation (pres′tə-dij′i-tā′shən), *n.* جادووگەری: دەست سوکی جادووگەر لە فێڵبازیدا.

-prestidigitator *(n.)*.

prestige (pres-tēzh′, pres′tij), *n.* پایە بڵندی؛ پایە بەرزی؛ شکۆ؛ ڕێزو دەسەڵات و ناوداری (کە لە کردنی کاری گەورەوە بێت)

prestigious (pres-tij′əs), *adj.* پایە بڵند؛ پایەدار؛ بەشکۆ؛ بەڕێزو بەدەسەڵاتو بەناوبانگ. *(a ~ job, person, etc.)*.

prestissimo (pres-tis′ə-mō′), *adv. & adj.* زۆر بەخێرایی: فەرمان یا ئامۆژگاری سەرەک ئۆرکێسترا بۆ مۆسیقاژەن.

n. پارچەیەک مۆسیقای خێرا؛ جوولەیەکی خێرای مۆسیقای ئۆرکێسترا

presto (pres′tō), *adv. & adj.* (۱) خێرا (۲) زۆر بەخێرایی: فەرمان یا ئامۆژگاری سەرەک ئۆرکێسترا بۆ مۆسیقاژەن

n. پارچەیەک مۆسیقای خێرا؛ جوولەیەکی خێرای مۆسیقای ئۆرکێسترا

presumable (pri-zoōm′ə-b'l, pri-zūm′ə-b'l), *adj.* وادانراو؛ دەتوانرێ وادانرێ؛ بۆی هەیە وابێ.

presumably (pri-zōōm′ə-bli, pri-zūm′ə-bli), *adv.* بەناو؛ وا دادەنرێ؛ بۆی هەیە وابێ *(We were ~ on the right path.)*

presume (pri-zōōm′, pri-zūm′), *v.t.* (۱) پرکێشی کردن؛ وێران: *(to ~ to say or do something)* (۲) وازانین؛ لا وابوون؛ دڵنیابوون؛ وادانان (بەدڵنیاییەوە). *(A person is ~d innocent until proven guilty.)* (۳) وادانان: (٤) وا گەیاندن

v.i. (۱) زۆر بە شەرم شکاوی لەگەڵ جوڵانەوە؛ لە سنووری نەزاکەت چوونە دەرەوە. (۲) (~ on; ~ upon) بە ناڕەوا بەکارهێنان بۆ مەبەستو ئامانجی خۆ.

presumption (pri-zump′shən), *n.* (۱) پرکێشی؛ بێ شەرمی؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ چاوقایمی (۲) وادانان؛ گریمانی (۳) شتی وادانراو (٤) هۆی وادانان یا وا گریمان (٥) لێکدانەوە یا ڕێ بەدی کردنی بە بەڵگە (دادگەری).

presumptive (pri-zump′tiv), *adj.* (۱) هۆی بڕوا؛ هۆی وادانان یا گریمانەیی: *(~ evidence)*. (۲) وادانراو؛ وا بڕوابوو *(an heir ~)*.

presumptuous (pri-zump′chōō-əs), *adj.* (۱) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ پرکێشیکەر؛ چاوقایم؛ بێ حەیا؛ لە سنووری نەزاکەت دەرچوو؛ بە بێ شەرمانە جوڵانەوە. (۲) [Obs.] presumptive.

presuppose (prē′sə-pōz′), *v.t.* (۱) پێشەکی وادانان. (۲) پێویست بوون بە؛ وا پێویست کردن: *(A healthy body ~s healthy living.)*

presupposition (prē′sup-ə-zish′ən), *n.* (۱) پێشەکی وادانان؛ گریمانەی پێشەکی. (۲) گریمانە؛ شتی پێشەکی وادانراو.

pretence (pri-tens′, prē′tens), *n.* [British Spelling], pretense.

pretend (pri-tend′), *v.t.* (۱) واپیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانووساندن؛ واووتن: *(He ~ed ignorance of the law.)* (۲) بە درۆ واپیشاندان؛ بە درۆ وانووساندن؛ بە درۆ وا دەرخستن: *(He ~ed that he was ill.)* (۳) خۆ کردن بە؛ خۆ گۆڕین؛ خۆ وانووساندن: *(She ~ed that she was a princess.)*

v.i. (۱) (~ to) واپیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانووساندن. (۲) خۆ کردن بە؛ خۆ گۆڕین؛ خۆ وانووساندن.

pretended (pri-ten′did), *adj.* (۱) درۆزنە؛ درۆ. (۲) وا ووتراو (درۆ بێ یا ڕاست)؛ بەناو یا بەڕووالەت.

pretender (pri-ten′dēr), *n.* (۱) خۆ وادەرخەر؛ خۆ واپیشاندەر؛ ڕووالەتباز؛ خۆنوێنەر. (۲) داواکەری تەختی پاشایی بە درۆ.

pretense (pri-tens′, prē′tens), *n.* *Also* **pretence,** (۱) وا-پیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانووساندن. (۲) خۆ واپیشاندان؛ خۆ وادەرخستن. (۳) ڕووالەت؛ سەرزاری؛ ڕووالەتبازی. (٤) بەهانە؛ بیانوو. (٥) [Rare]، مەبەست؛ نیاز.

pretension (pri-ten′shən), *n.* (۱) خۆ واپیشاندان؛ خۆ وادەرخستن.

(٢) حوفشکردنەوە؛ خۆنووساندن؛ خۆبادان. (٣) کەش‌وفش؛ فیز.
(٤) پرووالەتبازی (٥) بەهانە؛ بیانوو.

pretentious (pri-ten′shəs), *adj.* (١) خۆ وابیشادەر؛ خۆ وادەرخەر. (٢) پرووالەتباز. (٣) بە کەش‌وفش؛ بەفیز؛ خۆبادەر؛ خۆفشکەرەوە؛ خۆدەرخەر

-pretentiously *(adv.)*; **pretentiousness** *(n.)*.

preter- (prē′tĕr), پێشکرێک بەمانای: بەدەر؛ لەوپەڕ؛ لەولا؛ لەردیو *(preternatural)*

preterit, preterite (pret′ĕr-it), *adj.* (١) هی دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان) (٢) [Rare]: ڕابوردوو؛ پێشوو.

n. (١) دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان). (٢) کرداری دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان).

preterition (pret′ĕr-ish′ən), *n.* (١) خستنە پشت گوێ؛ لەبیرچوون؛ گوێ پێ نەدان. (٢) ناونەبردنی میراتبەرێک لەلایەن خاوەن وەسیەتنامەوە (٣) ناونووس نەکردنی ئەوانەی دەچنە دۆزەخ و تەنها ناونووس کردنی ئەوانەی دەچنە بەهەشت لەلایەن خواوە (ئایینی " کالڤن " ی).

pretermit (prē′tĕr-mit′), *v.t.* (١) خستنە پشت گوێ؛ لەبیرچوون؛ گوێ پێ نەدان (٢) چاوپۆشین؛ چاو لێ نووقاندن.

-pretermission *(n.)*; **pretermitter** *(n.)*.

preternatural (prē′tĕr-nach′ĕr-əl), *adj.* (١) نائاسایی؛ ناوێزە. (٢) لە سەروشت بەدەر؛ سەرنائسا.

-preternaturalism *(n.)*.

pretext (prē′tekst), *n.* بەهانە؛ بیانوو؛ بروبیانوو؛ پەڵپ.

pretor (prē′tĕr, prē′tôr), *n.* = praetor.

prettify (prit′i-fī′), *v.t.* جوانکردن؛ ڕازاندنەوە

prettily (prit′l-i), *adv.* بە جوانی؛ بە ڕێک‌وپێکی.

prettiness (prit′i-nis), *n.* جوانی؛ قەشەنگی؛ ئێسک سووکی؛ دڵگیری

pretty (prit′i), *adj.* (١) جوان؛ قەشەنگ؛ ئێسک سووک. (٢) دڵگیر؛ ڕەنگین. (٣) زۆر باش (گەلێک جار بەتەرسەوە)؛ نایاب؛ چاک. (٤) تەپڕوش؛ سەرژنانی؛ کچانی. (٥) [Archaic]. ناسک؛ ووردو نایاب. (٦) [Archaic or Scot.]، ئازا؛ چارنەترس. (٧) [Colloq.]. زۆر (ژمارە، هەند، ڕادە): *(It costs a ~ penny.)*.

adv. (١) تا ڕادەیەک؛ زۆر؛ نەختێک *(~ bad, good, small, etc.)*. (٢) [Dial.]. بە جوانی؛ بە ڕێک‌وپێکی.

sitting pretty, [Slang]. تێروتەسەل؛ خۆش گوزەران؛ دەوڵەمەند.

prettyish (prit′i-ish), *adj.* نەختێک جوان یا نیسک سووک.

pretzel (pret′s′l), *n.* مەزەیەکی زۆرخوێیە لە مارمارۆکەی زۆر باریکی گرێ گرێ و نەڵقە نەڵقە دەچێ.

prevail (pri-vāl′), *v.i.* (١) بردنەوە؛ زاڵبوون؛ سەرکەوتن بەسەردا: *(We ~ed over our enemies.)*. (٢) سەرکەوتن: *(Truth will ~.; The will of the people will ~.)*. (٣) لە بڕەودابوون؛ باوبوون؛ بڵاوبوون.

prevail on (or **upon, with**), قایل کردن؛ پێ سەڵماندن؛ ڕازی کردن؛ وایلێکردن: *(We prevailed upon him not to sue her.)*.

prevailing (pri-vāl′iŋ), *adj.* (١) زاڵ؛ سەرکەوتوو؛ بەبڕەو (٢) باو؛ بڵاو *(the ~ attitude about war)*.

prevalence (prev′ə-ləns), *n.* (١) [Rare]. زاڵی؛ سەرکەوتوویی. (٢) بەباوی؛ بڵاوی

prevalent (prev′ə-lənt), *adj.* (١) [Rare]. زاڵ؛ سەرکەوتوو. (٢) بەباو؛ بەڕەو؛ بڵاو: *(~ fashions, customs, ideas, etc.)*.

prevaricate (pri-var′ə-kāt′), *v.i.* (١) ئاین‌ونوێنبازی کردن؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ ڕاستی نەدان بەدەستەوە (٢) درۆکردن.

-prevaricator *(n.)*.

prevarication (pri-var′ə-kā′shən), *n.* (١) ئاین‌ونوێن

(٢) درۆودەڵەسە.

prevenience (prē-vēn′yəns), *n.* (١) پێشڕۆیی؛ لەپێشەوە بوون. (٢) دەستپێشکەری. (٣) جێبەجێکردنی پێویستی کەسێک.

prevenient (prē-vēn′yənt), *adj.* (١) پێشڕۆ؛ لەپێشەوە. (٢) بەپیرەوەچوونی پێویستی‌یەک یا گیروگرفتێک؛ دەستپێشکەری

prevent (pri-vent′), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێنەدان؛ نەهێشتن؛ بەربەستکردن؛ کۆسپ خستنە سەر ڕێ: *(to ~ an accident; What ~ed you from coming?)*

(٢) بەپیرەوەچوونی پێویستی‌یەک، خواستێک، یا گیروگرفتێک؛ دەستپێشکەری کردن. (٣) [Archaic]، ڕابەری کردن.

preventable (pri-ven′tə-b'l), *adj.* دەتوانرێ ڕێگەی لێ بگیرێ؛ دەتوانرێ نەهێڵرێ ڕووبدات: *(War is ~.)*.

preventative (pri-ven′tə-tiv), *adj.* = preventive.

prevention (pri-ven′shən), *n.* (١) ڕێگەگرتن؛ نەهێشتن. (٢) پاراستن؛ خۆپاراستن: *(P~ is better than cure.)*.

preventive (pri-ven′tiv), *adj.* (١) بەربەستکەر؛ ئاگربڕ؛ ڕێگر: *(to take ~ steps or measures)*.

(٢) ڕێگر لە نەخۆشی؛ لە نەخۆشی پارێز.

n. (١) ئاگربڕ؛ ڕێ لێگر؛ کۆسپ. (٢) دەرمانی لە نەخۆشی پاراستن؛ هۆی لە نەخۆشی پاراستن؛ لاستیک (جووت بوون).

preview (prē-vū′), *v.t.* **Also prevue,** پێشەکی بینین (فیلم، شانۆگەری، پەپڕووک، پیشانگە)؛ لەپێش خەڵکدا بینین؛ پێشەکی پیشاندان.

n. بینینی پێشەکی (فیلم، شانۆگەری، پیشانگە، یا پەپڕووک لەلایەن دەستەیەکی بانگ کراوەوە)؛ پیشاندانی پێشەکی.

previous (prē′vi-əs, prēv′yəs), *adj.* (١) پێشوو (کات، نۆرە، ڕێز)؛ بەر لە؛ ڕابوردوو؛ پێشتر: *(the ~ day, time, occasion, etc.)*. (٢) [Colloq.]، پەلە؛ پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ هەڵەشە؛ نەبەکام.

previous to, لەپێش؛ بەر لە.

previously (prē′vi-əs-li), *adv.* لەوەوپێش؛ لەمەوبەر؛ بەر لەوە؛ لەمەوپێش.

previous question, پێشنیازێکی پەرلەمانی‌یە بۆ دەنگدانی کوتوپڕ لەسەر ئەو مەسەلەیەی کە لەبەردەستدایە.

previse (prē-vīz′), *v.t.* [Rare], (١) پێشبینین؛ پێشزانین. (٢) پێشەکی ووریاکردنەوە.

prevision (prē-vizh′ən), *n.* (١) پێشبینی؛ دووربینی. (٢) دڵ خەبەردان

prevocational (prē′vō-kā′shən-'l), *adj.* تایبەتی بە خوێندنی پێویست پێش چوونە قوتابخانەی پیشەیی.

prevue (prē′vū′), *n.* = preview.

prewar (prē′wôr′), *adj.* بەر لە جەنگ.

prexy (prek′si), *n.* [Slang], سەرۆک (بەتایبەتی هی دانشگا یا زانکۆ).

prey (prā), *n.* (١) تاڵانی. (٢) نێچیر. (٣) مرۆڤ یا شتی قوربانی؛ مرۆڤ یا شتی نێچیر: *(He was ~ to his own appetites.)*

(٤) ڕاوکردن؛ نێچیر کوشتن.

v.i. (١) تاڵانکردن؛ ڕووتکردنەوە. (٢) ڕاوکردن؛ کوشتن بۆ خواردن: *(Lions ~ on deer.)*. (٣) دەستڕێن؛ بەکارهێنان بۆ مەبەستی خۆ؛ کردن بە قوربانی بۆ مەبەستی خۆ (مەجاز): *(Dishonest businessmen ~ on their customers.)*. (٤) خراپ کارتێکردن؛ زیان لێدان؛ تێکدان: *(Remorse ~ed upon his mind.)*

Priapus (prī-ā′pəs), *n.* (١) خودای زاوزێ‌و باخ‌و باخات‌و هێزی جووت بوون‌و نەوە خستنەوەی پیاو (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی)

(۲) [-p]. کێر.

price (prīs), *n.* (۱) نەها؛ بایی (۲) نرخ؛ بایەخ؛ هێنان.
(۳) خەڵاتی کوشتن یا گرتنی کەسێك.
(٤) پارەی خەڵك پێ کڕین؛ بەرتیل؛ پارە یا شتی بەرتیل.
(Some people think that every man has his ~ .)
(٥) نرخی دەسکەوتنی شتێك: *(Freedom has its ~ .)* .

v.t. (۱) نرخ لەسەر دانان؛ نرخ بۆ دانان.
(All our goods are clearly ~d.)
(۲) نرخ پرسین یا دۆزینەوە: *(They spent hours ~ing dresses.)* .

at any price, بە هەر نرخێك بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت؛ هەرچۆنێك بێت
beyond (or without) price, نرخی لەسەر دانانرێ ئەوەندە بەنرخە.
every man has his price, هەموركەس دەتوانرێ بكڕیرێ.
priced out of the market, ئەوەندە گرانە كەس بۆی ناكڕیرێ.
price control, نرخ بۆ بڕینەوەی میری.
priceless (prīs′lis), *adj.* (۱) ئەوەندە بەنرخە نرخی لەسەر دانانرێ؛ زۆر بەنرخ (۲) [Colloq.]، سەیر؛ زۆر سەیر.
price tag, (۱) لێبڵی نرخ (كە لە فرۆتەنی دەدرێ).
(۲) نرخ؛ بەها: *(a high ~)* .

prick (prik), *n.* (۱) كوڵێكی زۆر بچووك (كە بە شتێكی نووك تیژ كرابێتە شتێك یا شوێنێكەوە).
(۲) دڕك؛ شتی نووك تیژ (نیزە، چزووی هەنگ، یاخ... هتد).
(۳) دڕك پیاكردن؛ شتی نووك تیژ پیاكردن؛ ئازێنینەوە؛ سمین.
(٤) ئازاری دڕك یا شتی تیژ پیاكران؛ ئازاری تووندوتیژ.
(٥) ئازار؛ داخ؛ نیش. *(~ of remorse)* .
(٦) [Vulgar]. (۱) كێر.
(ب) كەسێكی نایەسەند، بەدرەووشت؛ بێزاركەر یا نالەبار.

v.t. (۱) كونی بچكۆلە تێكردن؛ كون تێكردن و فشكردنەوە.
(۲) داخ كردن لە دڵدا؛ ئازاردان: *(Remorse ~ed his conscience.)* .
(۳) دڕك پیاكردن؛ سمین؛ شتی نووك تیژ پیاكردن.
(٤) نیشانەكردن بە خاڵ.
(٥) بزماردان لە گۆشتی دەست یا پاشووی ئەسپ لەكاتی نان كردندا و شەل كردنی. (٦) [Archaic]، هاندان؛ تێوەژەندن.

v.i. (۱) ئازار پێ گەیشتن. (۲) مێرووڵەكردن؛ چووزانەوە؛ مووچركە پیاهاتن. (۳) [Archaic]، ئاوزەنگی لێدان؛ غاركردن.
(٤) (~ off; ~ out)، نەمام گواستنەوە و ناشتن.
(٥) گوێ قوڵاخ كردن.

adj. گوێ قوڵاخ (سەگ).
prick up, هەڵسان؛ قیت بوونەوە.
prick up one's (or its) ears, (۱) گوێ قوڵاخ كردن؛ گوێ قوڵاخ بوون (۲) باش گوێگرتن؛ باش سەرنج پێدان.

pricket (prik′it), *n.* (۱) مۆمدان.
(۲) ئاسكە كێوی نێرینەی دووبەهارە.

prickle (prik′l), *n.* (۱) دڕك
(۲) مووچركە؛ مێرووڵەكردن؛ چووزانەوە.

v.t. (۱) دڕك پیاكردن؛ ئازێنێ؛ شتی نووك تیژ پیاكردن.
(۲) مووچركە پیاهێنان؛ چووزانەوە.

v.i. مووچركە پیاهاتن؛ چووزانەوە.

prickliness (prik′li-nis), *n.* دڕكاوی؛ تیژی؛ چووزانەوە.
prickly (prik′li), *adj.* (۱) دڕكاوی؛ تیژ (۲) چووزێنەرەوە.
prickly ash, بنچكێكی دڕكاوی گول زەردە.
prickly heat, گەرمەژنە.
prickly pear, هەنجیری دڕكاوی؛ هەرمێ دڕكاوی.
prickly poppy, خەشخاشی دڕكاوی.
pride (prīd), *n.* (۱) فیز؛ لووت بەرزی؛ خۆبادان.
(۲) شانازی؛ سەربەرزی؛ شانازی بەخۆوە كردن.
(۳) شتێكە كە جێی شانازی بێ؛ مایەی شانازی: *(His children are his ~ .)*
(٤) هەڵبژاردە؛ باشترینی كۆمەڵێك: *(the ~ of the team)* .
(٥) تیژی یا بەدەماخی ئەسپ.
(٦) هەرەت؛ تاف: *(the ~ of manhood)* .
(۷) [Archaic]، (ا) جوانی و بەشكۆیی و نایابی و شۆخی و پازاوەیی.
(ب) شتی پازێنەرەوە.
(۸) [Obs.]، هاتنەكەڵ؛ هاتنە با؛ بەبایی؛ هەوەسی جووت بوون

v.i. [Rare]. جێی شانازی بوون؛ سەر پێ بەرزكردنەوە.
pride oneself on, شانازی پێوەكردن؛ خۆ پێوە بادان؛ سەر پێ بەرزبوونەوە.

prideful (prīd′fool), *adj.* (۱) سەربەرز؛ پڕ شانازی
(۲) لووت بەرز؛ بەفیز.

-pridefully *(adv.)*; **pridefulness** *(n.)*.

prier (prī′ĕr), *n.* *Also* **pryer,** كەسێكی زۆر بەپرسیاری نابەجێ و خۆتێهەڵقورتێنەری كاروباری خەڵك.
priest (prēst), *n.* قەشە؛ كەشیش.
priestcraft (prēst′kraft´, prēst′kräft´), *n.* پیشەی قەشەیی؛ ڕێبازو پیشەی قەشەكان
priestess (prēs′tis), *n.* قەشەی ژن؛ كەشیشی ژن.
priesthood (prēst′hood), *n.* (۱) قەشەیەتی؛ كەشیشی؛ پلەوپایەی قەشە. (۲) قەشەكان؛ كۆمەڵی كەشیشان.
priestly (prēst′li), *adj.* (۱) قەشەیی؛ كەشیشی.
(۲) بۆ قەشە شیاو؛ شایستەی كەشیشە؛ قەشانە.

-priestliness *(n.)*.

priest-ridden (prēst′rid´n), *adj.* لەژێر دەستی قەشەكاندایە؛ لەژێر ڕكێفی و زەبروزەنگی قەشەكاندایە.
prig (prig), *n.* (۱) كەسێكی زۆر گوێدەر بە شتی بچووك و مێشك تەسك و بەفیز؛ كەسێكە كە هەموشت بە تۆندی بگرێ بەتایبەتی مەسەلەی ڕەوشت و پەیڕەوی كردنی ڕێبازی بە باش زانراو.
(۲) [Archaic]، كەسێكی تەپڕۆشی ژیانی لەخۆبایی.

-priggery *(n.)*; **priggish** *(adj.)*; **priggishly** *(adv.)*; **priggishness** *(n.)*.

prig (prig), *v.t.* [British Slang], دزین
v.i. [Scot. or Dial.], چەندوچۆنی كردن.
n. [British Slang], دز؛ گیرفانبڕ.

prim (prim), *adj.* سەلار؛ سەنگین؛ لە پادە بەدەر ڕێكوپێكو تۆندوتیژ لە ڕەفتار نواندندا: *(a very ~ and proper old lady)* .

v.t. & v.i. سەلاری نواندن؛ دەم داخستن و سەنگینی نواندن.
prima ballerina, سەرگەورە یا یەكەم ژنە سەماكەری بالێ.
primacy (prī′mə-si), *n.* (۱) بالادەستی؛ بەرتری؛ یەكەمی (لە بەرزی و دەسەلاتو پێشڕۆیی و نۆرەدا)؛ زاڵی؛ دەستڕۆیی بەسەر هەموو ئەوانی تری تۆخمەكەیدا. (۲) سەرەك قەشەیەتی؛ پلەوپایەو ئەركی سەرشانی سەرەك قەشە. (۳) دەسەلاتی بەرزی پاپا.
prima donna, (۱) سەرگەورە یا یەكەم گۆرانی بێژی ئۆپەرایەك.
(۲) نوانەرێكی سەرگەرمی لەخۆبایی؛ كەسێكی بەفیزی لەخۆبایی.
prima-facie evidence, بەڵگەیەكە كە ئەگەر بە درۆ نەخرێتەوە ڕاستییەك دەسەلمێنێ یا دەچەسپێنێ (دادگەری).
prima facie (prī′mə fā′shi-ē′ fā′shi), [L.], لە یەكەم بینینەوە؛ هەر لە یەكەم چاوپێكەوتنەوە؛ بەبێ لێ وردبوونەوە.
primage (prī′mij), *n.* (۱) ئەو كرێیەی خاوەن بار دەیدات بە كەشتیوانەكان بۆ بارکردن و چاودێری كردنی بارەكەی.
(۲) مزی دراو بە خاوەن كەشتی.
primal (prī′m'l), *adj.* (۱) سەرەتایی؛ كۆن؛ یەكەمین؛ پێشترین.

(۲) سەرەکی؛ گرنگترین؛ بنچینەیی

primarily (prī′mer′ə-li, prī′mĕr-ə-li), *adv.* (۱) لە سەرەتاوە؛ لەبنەڕەت؛ یەکەم جار. (۲) بەزۆری؛ بەتایبەتی؛ لە هەموو شت زیاتر.

primary (prī′mer′i, prī′mĕr-i), *adj.* (۱) سەرەتایی؛ کۆنترین؛ پێشتر: *(a ~ instinct)* . (۲) (ا) بنچینەیی؛ بناغەیی (ب) تایبەتی بە ڕەنگە بنچینەییەکان (وەک سوور، زەرد، شین و سەوز). (۳) سەرەتایی: *(a ~ school)* . (٤) سەرەکی؛ زۆر گرنگ؛ بنچینەیی: *(the ~ reason)* . (٥) چەرخی سەرەتا یا کۆن (زەمینناسی). (٦) (ا) تایبەتی بە ڕەگ یا بنچینەی کورت نەکراوەی ووشە (زمانەوانی). (ب) هی دەم کاتی نێستقا و دواپۆڕ (زمانی لاتینی و یۆنانی و سانسکریتی). (۷) هی پەڕی زل و ڕەقی پشتەوەی باڵ.

primary *n.* (۱) شتکی سەرەتایی یا بنچینەیی؛ شتێکی سەرەکی یا گرنگ. (۲) (ا) هەڵبژاردنی سەرەتایی (ب) ڕەنگی سەرەتایی (کە لە ڕەنگی تێکەوە وەرنەگیراوە). (۳) نەستێرەی گەورۆک (٤) پەڕی زل و ڕەقی پشتەوەی باڵ. (٥) کوێنکی بنچینەیی (کارەبا)

primary accent, (۱) هێز یا گیرەی سەرەکی ووشە لە وتندا (دەنگناسی). (۲) نیشانەی ئەم هێزە یا گیرەیە (کە لەم فەرهەنگەدا بە هێڵێکی بچووکی نەستووری ڕەشی خوار نیشان دراوە وەک هەر لەم ووشەیە خوێدا [prī′mer′i]).

primary cell, خانەی سەرەتایی (کارەبا)

primary color, ڕەنگی بنچینەیی (وەک سوور، زەرد، شین. سەوز)

primary school, قوتابخانەی سەرەتایی.

primate (prī′mit, prī′māt), *n.* (۱) [Rare] سەرۆک؛ سەرکەوڕە (۲) سەرەک قەشە (۳) گیانداری باڵا (وەک مرۆڤ مەیموون).

-primatial *(adj.).*

prime (prīm), *adj.* (۱) سەرەتایی؛ بنچینەیی؛ کۆنترین. (۲) سەرەک؛ سەرکەوڕە: *(~ minister)* . (۳) سەرەکی؛ گرنگترین: *(a ~ advantage)* (٤) باشترین؛ نایابترین؛ نمرە یەک: *(~ beef)* (٥) بناغەیی؛ بنچینەیی: *(the ~ reason)* (٦) تایبەتی بە ژمارەی خۆیەش (کە بەسەر هیچ ژمارەیەکدا دابەش ناکرێ تەنها خۆی و ژمارە یەک نەبێت وەک ژمارە ۳، ٥، ۷).

prime *n.* (۱) یەکەم سەعاتی ڕۆژ؛ بەرەبەیان. (۲) سەرەتا. (۳) بەهار؛ کاتی بەهار. (٤) هەرەتی هەرزەکاری؛ تافی گەنجی؛ هەرەتی گەنجی. (٥) هەرەت؛ تاف: *(He was in his ~).* (٦) باشترین بەشی شتێک. (۷) هەڵبژاردە؛ چاکترینیان. (۸) ژمارەی خۆیەش (ژمارە شەش ببینە) (۹) پلەکەوە بە یەک دەنگ (مۆسیقا).

prime *v.t.* (۱) ئامادەکردن. (۲) داگرتنەوە (چەکی ئاگرین). (۳) ترومبا خستنەکار. (٤) ئامادەکردنی ڕووبەک بۆ بۆیەکردن: *(to ~ a wall)* . (٥) وەڵامدانەوە دەنگوباس پێدان؛ فێرکردن و ئامادەکردن؛ ڕابەری کردن: *(The witness had been ~d by a lawyer.)*

prime *v.i.* ئامادەکردن (تفەنگ. ترومپا، دیوار بۆ بۆیاخ کردن، مرۆڤ... هتد).

prime cost, نرخی دروستکردن: کە تەنها کرێی کرێکارو کەرەستەی خاو دەگرێتەوە و هیچی تر.

primely (prīm′li), *adv.* [Colloq.], زۆر بە باشی؛ زۆر بە نایابی.

prime meridian, هێڵی نیوەڕۆ: هێڵێکی درێژی یەپلەکەی سفرە هێڵی درێژی لێوە دەپێورێ بە ڕوانگەی گرێنیچدا تێپەڕ دەبێ (لەنزیک لەندەن).

prime minister, سەرەک وەزیران.

prime mover, (۱) بزوێنەری یەکەم. (۲) بزوێنەر؛ جوڵێنەر. (۳) مەکینەی بزوێن. (٤) هۆی یەکەم یا سەرەتایی بزوان (فەلسەفە).

primer (prim′ĕr), *n.* (۱) پەرتووکی نزاو نوێژ. (۲) پەرتووکی ئەلف‌وبێ؛ پەرتووکی سەرەتایی (بۆ فێرکردنی نووسین و خوێندنەوە). (۳) پەرتووکی سەرەتایی (هی هەر باسێک یا زانیاریەک بێ) (٤) قەبارەیەکی تایبەتی تیپی چاپەمەنیە.

primer (prīm′ĕr), *n.* (۱) ئامادەکەر (مرۆڤ، شت)؛ سازکەر. (۲) ئاگردەری چەک؛ تەقێنەری چەک؛ پڵیتە.

prime rate, کەمترین ڕێژەی قازانج کە بانق لە قەرزارەکانی دەسەنێ.

prime ribs, گۆشتی پەراسووی گا.

prime time, کاتی هەڵبژاردە: ئەو چەند سەعاتەی ئێواران کە زۆرترین خەڵک سەیری تەلەفزیۆن دەکەن.

primeval (prī-mē′v'l), *adj.* زۆر کۆن؛ سەرەتایی؛ دێرین؛ هی سەدەکانی کۆنی پێش مێژوو.

priming (prīm′iŋ), *n.* (۱) ئامادەکاری؛ ئامادەکردن. (۲) ئاگردەری چەک؛ تەقێنەر؛ باروودی تەقێنەر؛ پڵیتە. (۳) ئامادەکردنی دیوارێک یا بنمیچێک بۆ بۆیەکردن؛ یەکەم چینی ئەم بۆیەیە

primipara (prī-mip′ə-rə), *n.* ئافرەتی سکپر بۆ یەکەم جار؛ ئافرەتی یەک سک کردوو؛ ژنی یەک منداڵ بوو.

-primiparity *(n.)*; **primiparous** *(adj.).*

primitive (prim′ə-tiv), *adj.* (۱) زۆر کۆن؛ سەرەتایی؛ دێرین. (۲) کۆن و ژنگاکی نەک مرۆڤ کرد. (۳) سادە؛ ساکار؛ سەرەتایی: *(~ weapons)* . (٤) دەشتەکی؛ کێوی؛ دواکەوتوو؛ سەرەتایی: *(~ societies)* . (٥) هی ڕەگی ووشە (زمانەوانی). (٦) هی ژمارەو شێوەی بنچینەیی کە ژمارەو شێوەی تری لێ وەردەگیرێ (ئەندازەو ژمارەوپێوان). (۷) (ا) تایبەتی بە تابلۆ یا نیگارکێشی کۆمەڵگاکانی کۆن و سەرەتایی (ب) خۆفێرکەر (هونەرمەند). (ج) تایبەتی بە نیگارکێشە ئەوروپاییەکانی دوادوای سەدەکانی ناوەڕاست (۸) سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

primitive *n.* (۱) کەسێکی کێوی یا دەشتەکی؛ کەسێکی دواکەوتوو یا هیچ نەزان. (۲) شتێکی سادە یا ساکار؛ شتێکی سەرەتایی یا پێش نەخراو. (۳) (ا) تابلۆیەکی دێرین؛ تابلۆیەک کە ژیانی کۆمەڵگا سەرەتایی یا کۆنەکان پیشان بدات. (ب) هونەرمەندی خۆفێرکەر. (٤) شێوە یا ژمارەی بنچینەیی (ئەندازەو ژمارەوپێوان). (٥) ڕەگی ووشە (ڕێزمان).

primitivism (prim′ə-tiv-iz′m), *n.* (۱) کێوێتی؛ دەشتەکێتی. (۲) شێوەی هونەری دێرین؛ نیگارکێشی کۆمەڵگا سەرەتاییەکان یا دەربارەی ئەو کۆمەڵگایانە. (۳) سادەیی؛ ساکارێتی. (٤) دەشتەکی خوازی: پێ باشتربوونی ژیانی سەرەتایی و سادە لە ژیانی پێشکەوتوو.

-primitivist *(n.)*; **primitivistic** *(adj.).*

primogenitor (prī′mə-jen′i-tĕr), *n.* باوباپیر؛ پێشینان؛ باپیرە هەرە گەورە.

primogeniture (prī′mə-jen′i-chĕr), *n.* (۱) نۆبەرەیی؛ کوڕە گەورەیی؛ کچە گەورەیی. (۲) مافی نۆبەرە (بەتایبەتی هی کوڕە نۆبەرە لە بردنی هەموو میراتەکەی باوک و دایکیدا).

primordial (prī-môr′di-əl), *adj.* (۱) زۆر کۆن؛ پێشین؛ دێرین؛ هی سەدانی کۆن. (۲) سەرەتایی؛ بنچینەیی. (۳) تایبەتی بە قۆناغی یەکەم یا سەرەتای پەرەسەندنی بوونەوەرێک.

primordium (prī-môr′di-əm), *n.* سەرەتای ئەندام یا بەشی ئەندامێکی ناوڵەمە.

primp (primp), *v.t. & v.i.* خۆ پازاندنەوە و جلی جوان لەبەرکردن؛ خۆ لە تەل دان.

primrose (prim′rōz′), *n.* (۱) گوڵە بەهارە. (۲) زەردی کاڵی هەندێ گوڵە بەهارە.

adj. (١) گوڵە بەهارەیی. (٢) زەردی کاڵ.

primrose path, ڕێبازی خۆشی پەرستی؛ ڕێبازی کەیف‌و ڕابواردن.

primula (prim′yoo-lə), *n.* = primrose.

prince (prins), *n.* (١) پاشا. [Archaic] (٢) میر؛ فەرمانڕەوای میرنشین. (٣) کوڕ پاشا؛ شازادە. (٤) پیاوێکی پایە بەرز لێهاتوو.

prince consort, مێردی بانووشا

princedom (prins′dəm), *n.* (١) میرنشین. (٢) پلە‌وپایەی میر؛ میرێتی.

princekin (prins′kin), *n.* = princeling.

princelet (prins′lit), *n.* = princeling.

princeling (prins′liŋ), *n.* شازادەی منداڵ یا هیچ‌و بێ پلە‌وپایە؛ گەنگە شازادە.

princely (prins′li), *adj.* (١) میری؛ شازادەیی؛ بەشکۆ. (٢) بەخشندە؛ دەست‌و دڵ کراوە؛ دڵ فراوان. (٣) شایستەی شازادەیە؛ شازادانە؛ نایاب.

-princeliness *(n.).*

Prince of Darkness, شەیتان

Prince of Peace, عیسا

Prince of Wales, جێنشینی پاشای ئینگلتەرە.

prince regent, جێنشینی پاشا لەکاتی منداڵی یا پیری‌و کەفتەکاری پاشادا؛ وەسی.

prince royal, کوڕە گەورەی پاشا یا بانووشا.

prince's-feather (prin′siz-fe*th*′ĕr), *n.* ڕووەکێکی جوان‌و ناسکی گوڵ سوورە

princess (prin′sis, prin′ses), *n.* (١) شازن. [Archaic] (٢) کچە پاشا؛ شازادەی کچ. (٣) ژنی میر؛ ژنی کوڕە پاشا؛ ژنی شازادە. (٤) نافرەتێکی پایە بەرز لێهاتوو.

princesse, princess (prin-ses′, prin′sis), *adj.* هی بەرگی ژنانەی تەسک‌و یەک پارچە.

princess royal, کچە گەورەی پاشا یا بانووشا.

principal (prin′sə-p'l), *adj.* یەکەم؛ گرنگترین؛ سەرەکی؛ بنچینەیی.

n. (١) (أ) سەرۆک؛ سەرگەورە؛ سەرەک. (ب) بەڕێوەبەری قوتابخانە. (ج) سەرەک نووسەر؛ نەکتەری سەرگەورە. (د) شێرباز (٢) نیرگە. (٣) (أ) دەستمایە؛ مایە؛ سەرمایە (ب) قەرزی ڕووت جگە لە سوود. (٤) (أ) بریکار (یاسا). (ب) لێپرسراوی سەرەکی قەرزێک یا نەرکێک. (ج) ناوانکار؛ یاریدەدەری تاوانکار.

principality (prin′sə-pal′ə-ti), *n.* (١) سەرەکێتی؛ [Rare] یەکەمێتی؛ بنچینەییتی. (٢) میرێتی؛ پلە‌وپایەی میر؛ دەسەڵاتی میر. (٣) میرنشین. (٤) (*pl.*) یەکێکە لە نۆ چەشن فریشتە.

principally (prin′sə-p'l-i, prin′sip-li), *adv.* بەزۆری؛ بەتایبەتی؛ لە هەموشت زیاتر

principal parts, شێوە بنچینەییەکانی کردار (ڕێزمان): *(drink, drank, drunk; go, went, gone)*

principalship (prin′sə-p'l-ship′), *n.* بەڕێوەبەرێتی قوتابخانە؛ پلە‌وپایە و نەرک‌و دەسەڵات‌و ماوەی کارکردنی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەری.

principle (prin′sə-p'l), *n.* (١) سەرچاوە (٢) ڕێسا؛ دەستوور؛ بنچینە؛ ڕێگەی بنچینەیی؛ یاسای بناغەیی. (٣) پەیڕەو؛ بیروباوەڕی ڕێباز دیاریکەر؛ بیروڕای بنچینەیی: *(the ~ of racial equality)* (٤) ڕێبازی ڕەووشت؛ بنچینەی ڕەفتارو کردار؛ ڕێسا یا دەستووری ڕەووشت: *(~s of conduct; to live up to one's ~s)* (٥) سەرڕاستی؛ ڕەووشت چاکی؛ پاکی؛ بێ پێچ‌وپەنایی: *(a man of ~)*. (٦) تایبەخۆیەکی تایبەتی ماددەیەک. (٧) یاسایەکی سڕووشتییە کە بەپێی ئەوە مەکینەیەک یا شتێک کاردەکات. (٨) ڕێگەی کارکردنی شتێک.

in principle, وەک سەرەتا؛ بەگشتی: *(I support the idea in principle.)*

on principle, بەهۆی بیروباوەڕێکی تایبەتی‌یەوە؛ لەبەر سەرڕاستی؛ بەپێی ڕێبازی ڕەووشت چاکی: *(I refused to participate on principle.)*

principled (prin′sə-p'ld), *adj.* خاوەن بیروباوەڕی ڕاست؛ سەرڕاست؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ پاک. *(a high- ~ person)* .

prink (priŋk), *v.t. & v.i.* خۆ ڕازاندنەوە؛ خۆ لە تەل دان.

print (print), *n.* (١) جێ نیشانە؛ نیشانە؛ شوێن (پێ، دەست): *(footprint; the ~ of a heel)* (٢) دامغە؛ مۆر. (٣) شتێکی دامغە لێدراو یا مۆرکراو. (٤) قوماشی نەخشاوی؛ بەرگی لەم قوماشە دروستکراو. (٥) لەچاپدران. (٦) ووشە‌و تیپی چاپکراو: *(~ uneven)* . (٧) نەخشە یا وێنەی لەقاڵبدراو یا وێنەی لەسەر وەرگیراو. (٨) چاپەمەنی؛ شتی لەچاپدراو: *(newsprint)* . (٩) گۆڤار؛ ڕۆژنامە. (١٠) چاپی ئەوەندەهەمی پەرتووکێک. (١١) وێنەی لە جامەوە وەرگیراو: *(I prefer large ~s.)* .

v.t. (١) نیشانەکردن؛ جێ نیشان بەجێهێشتن؛ مۆرکردن؛ لەقاڵبدان. (٢) لەچاپدان؛ چاپکردن؛ بڵاوکردنەوە بەلەچاپدراوی. (٣) بە جیاجیا نووسینی تیپەکان‌و لێک نەدانیان: *(P~ your name, please.)* (٤) وێنە لەسەر جام وەرگرتن. (٥) خستنە مێشکەوە

v.i. (١) چاپگەری کردن؛ لە چاپخانە کارکردن. (٢) وێنە لەسەر دەرهێنان. (٣) بە جیاجیا نووسینی تیپەکان‌و لێک نەدانیان.

in print, (١) بەلەچاپدراوی؛ بە چاپکراوی؛ لەچاپدراو. (٢) دەست دەکەوێ (شتی چاپکراو بەتایبەتی پەرتووک)؛ هێشتا هەر لە بازارد بە چاپکراوی هەیە: *(Is the book still in print?)* .

out of print, دەست ناکەوێ لەلای بڵاوکەرەوەکەی؛ تەواو بووەو نێتر ناکرێ: *(The book is out of print.)* .

printable (prin′tə-b'l), *adj.* (١) لە چاپ دەدرێ؛ وێنەی لێوە وەردەگیرێ. (٢) بۆ لەچاپدان دەشێ.

printed matter, چاپەمەنی (کە بە پۆستەدا بە هەرزانتر دەنێررێت لە نرخی ئاسایی).

printer (prin′tĕr), *n.* (١) چاپگەر؛ چاپکەر. (٢) ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر (کە بەرنامەکە بە لەچاپدراوی دەردەهێنێ).

printer's devil, شاگردی چاپخانە.

printer's mark, ناوو ناونیشانی بڵاوکەرەوە (لەگەڵ بەرواری بڵاوکردنەوە لەدامێنی لاپەڕەی یەکەم دا دەردەکەوێ).

printery (prin′tĕr-i), *n.* (١) چاپخانە. (٢) کارگەی نەخشەلێدانی قوماش.

printing (prin′tiŋ), *n.* (١) لەچاپدان؛ چاپکردن. (٢) چاپگەری؛ پیشەی چاپگەر. (٣) چاپەمەنی. (٤) سەرجەمی ژمارەی پەرتووکێکی بە یەک جار لەچاپدراو: *(the second ~ of the book)* (٥) تیپی بە جیاجیا نووسراو لێک نەدراو.

printing office, چاپخانە (بەتایبەتی هی میری).

printing press, چاپ؛ مەکینەی چاپ؛ چاپخانە.

print out, لەچاپدان (بە ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر).

print-out, شتی لەچاپدراو یا دەرهێنراو بە ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر.

print shop, فرۆشگای چاپ؛ فرۆشگایەکە شتی تێدا لە چاپ دەدرێ‌و وێنەی دەقاودەقی لێ دەردەهێنرێ‌و لێ دەفرۆشرێ.

prior (prī′ēr), *adj.* (۱) پێشتر؛ ڕابوردوو (۲) گرنگتر.

n. سەرۆک بەرستگای خاچ پەرستان.

prior to, بەر لە؛ لەپێش. *(It happened prior to my arrival.)*

priorate (prī′ēr-it), *n.* (۱) پلەوپایەی سەرۆک پەرستگا. (۲) پەرستگا

prioress (prī′ēr-is), *n.* سەرۆک پەرستگای ژنان.

priority (prī-ôr′ə-ti, prī-or′ə-ti), *n.* (۱) پێشتری؛ بەرتری؛ دێرتری؛ پێشترێتی. (۲) گرنگتری؛ مافی لەپێشتربوون؛ مافی پێش خران (لە دەسکەوتنی شتی بەسوودا)؛ یەکەمێتی. *(to have ~ over others)* . (۳) شتێکی پێش خراو (لە جێبەجێکردندا)؛ شتی بە گرنگتر دانراو.

(This is a ~)

priorship (prī′ēr-ship′), *n.* = priorate (1).

priory (prī′ēr-i), *n.* پەرستگای ژن یا پیاو.

prise (prīz), *n.* & *v.t.* هەڵێچراندن؛ جوڵاندن یا لابردن بە نوێڵ؛ هەڵتەکاندن.

prism (priz′m), *n.* (۱) سێپاڵە (تەندازە). (۲) بلوور. شوشە؛ ئاوێزە

prismatic (priz-mat′ik), *adj.* (۱) سێپاڵەیی (۲) بلووری (۳) بریقەدار؛ هەمەڕەنگ؛ بەشەوق

-prismatical *(adj.)*; **prismatically** *(adv.)*.

prison (priz′n), *n.* (۱) بەندیخانە؛ زیندان (۲) بەندکران؛ بەستراوەوە؛ خرانە زیندانەوە؛ بەندی.

v.t. خستنە بەندیخانەوە؛ خستنە زیندانەوە.

prisoner (priz′n-ēr, priz′nĕr), *n.* (۱) زیندانی؛ بەند؛ دیل؛ گیراو؛ بە دیل گیراو. (۲) گیرۆدە؛ بەستراوە.

(a ~ of love; A bad cold kept me a ~ in my room.)

prisoner of war, P.O.W., دیلی جەنگ.

prison fever, = typhus.

prissy (pris′i), *adj.* [Colloq.], (۱) بە ئازوتوور؛ بە قێزوبێز (۲) لە ڕادە بەدەر سەلار و سەنگین؛ گوێدەر بە شتی زۆر وردو هیچوپووچ.

pristine (pris′tēn, pris′tin), *adj.* (۱) وەک دڕخی جاران؛ وەک کۆز جوون بوو وەها؛ وەک جاری جارانی زوو. (۲) (۱) دەشتەکی؛ پاک؛ دەستکاری نەکراو؛ پیس نەبوو بە هۆی پێشکەوتنەوە؛ بە پاکی خۆڕاگرتوو. *(a ~ innocence)* . (ب) پاک؛ حاوێز؛ تازە؛ پوخت.

prithee (pri*th*′i), *interj.* [Archaic]. = please.

privacy (prī′və-si), *n.* (۱) گۆشەگیری؛ تایبەتێتی؛ سەربەخۆیی؛ کەم تێکەڵاوی لەگەڵ خەڵکدا.

(He likes his ~.; to disturb one's ~)

(۲) نهێنێتی.

private (prī′vit), *adj.* (۱) تایبەت بە خۆ؛ ناگشتی؛ خۆیی. *(~ property; a ~ joke)*

(۲) تایبەتی. *(a ~ school, club, etc.)* .

(۳) ناسایی. *(a ~ citizen)*

(٤) تایبەتی؛ کەسی؛ خۆیی. *(a ~ bathroom)*

(٥) نهێنی؛ بڵاونەکراوە؛ شاراوە. *(one's ~ opinion; a ~ affair)* .

(٦) نهێنی خواز *(a ~ person)*

(۷) شاراوە؛ داپۆشراو (تەندامی لەش). *(one's ~ parts)* .

n. (۱) *(pl)* گەڵوگۆن؛ گەڵوقوز. (۲) سەرباز.

in private, بەنهێنی؛ لەلاوە؛ تەنها خۆ.

private enterprise, کاری ئازاد؛ بازرگانی ئازاد یا سەربەست بەپێی ڕێژەی سەرمایەداری بەبێ جڵەوگیری میری

privateer (prī′və-tēr′), *n.* (۱) کەشتی جەنگەری کەشتیەکی میللیەیە میری پێی دەدات بۆ هێرش بردنە سەرو گرتنی کەشتی بازرگانی دوژمن لەکاتی جەنگدا. (۲) سەرەک کەشتیوانی کەشتیەکی وەها؛ کەشتیوانی کەشتیەکی وەها.

v.i. کەشتیوانی کردن لەسەر کەشتیەکی وەها.

privateersman (prī′və-têrz′mən), *n.* = privateer (2).

private first class, سەربازی یەک خەت.

privately (prī′vit-li), *adv.* بەنهێنی؛ بە دزێیەوە؛ لەلاوە؛ بەشێوەیەکی تایبەتی.

private parts, گەڵوگۆن؛ گەڵوقوز.

private school, قوتابخانەی تایبەتی؛ قوتابخانەی میللی.

privation (prī-vā′shən), *n.* (۱) [Rare] ، بێ بەش کردن؛ بێ بەشی. (۲) نەبوون؛ بێ (۳) نەبوونی؛ بێ گوزەرانی؛ دەستکورتی؛ بێ دەرامەتی؛ بێ ئاسوودەیی.

privative (priv′ə-tiv), *adj.* (۱) بێ بەش کەر. (۲) هی بێ بەش کردن یا لێ سەندنەوە. (۳) نیشانەی بێ بەش کردن یا نەبوونە (ڕێزمان).

("non-" is a ~ prefix.)

n. پێشگر یا پاشگری بێ بەش کەر؛ (پێشگر: a-, un-, non- ؛ پاشگر: -less) .

privilege (priv′′l-ij), *n.* مافی تایبەتی؛ مافی جیاوازی.

v.t. مافی تایبەتی پێدان؛ مافی جیاوازی پێدان.

privileged (priv′′l-ijd), *adj.* خاوەن مافی تایبەتی؛ مافی تایبەتی هەبوو. *(the ~ class of society)* .

privily (priv′′l-i), *adv.* بەنهێنی؛ بەدزییەوە؛ بەشێوەیەکی تایبەتی.

privity (priv′ə-ti), *n.* (۱) (ا) ئاگاداری پیلانێک یا شتێکی نهێنی‌و قەدەغە بوون. (ب) بەشداربوون لە شتێکی نهێنی دا. (۲) پەیوەندی نێوان دوو کەسی هاوسوود (کرێچی‌و خاوەن مال؛ خزمایەتی، کرێکارو خاوەن کار... هتد).

privy (priv′i), *adj.* (۱) تایبەتی؛ کەسی؛ خۆیی. (۲) [Archaic]، نهێنی؛ دزی.

n. (۱) ئاودەستخانە؛ ئاودەستی دەرەوەی ئاومال. (۲) کەسێکی پەیوەندیدار بە کەسێک یا کەسانی تردەوە (خزمایەتی، کرێچی‌و خاوەن مال... هتد).

privy to, ئاگادار؛ بەنهێنی ئاگادارکراو؛ *(I was not privy to any information about the matter.)*

privy council, (۱) [P.C.] ، ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری پاشای ئینگلتەرە. (۲) ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری؛ ئەنجوومەنی تایبەتی ڕاوێژکردن

Privy Purse, بووجەی پاشای ئینگلتەرە (کە پەرلەمان بۆی دەبڕێتەوە).

prix fixe (prē′ fēks′), [Fr.], (۱) ژەمێک خواردنی نرخ بڕواوە (لەبری ئەوەی نرخی هەر شتە بە جیا بێت). (۲) نرخی ئەم ژەمە خواردنە.

prize (prīz), *v.t.* (۱) نرخ بۆ دانان؛ نرخ لەسەر دانان؛ خەملاندن. (۲) زۆر لەلا بەنرخ بوون؛ زۆر بە بەنرخ دانان؛ لە لا خۆشەویست بوون؛ زۆر ڕێزگرتن.

n. (۱) خەڵات؛ بەخشیش؛ شاباش. (۲) شتێکە دەهێنێ هەوڵی بۆ بدەیت؛ شتێکی زۆر بەنرخ.

adj. (۱) خەڵات پێدراو؛ خەڵات کراو؛ خەڵات وەرگر. *(a ~ novel)* . (۲) شایستەی خەڵات کردنە؛ نایاب. (هەندێ جار بەتەوسەوە): *(a ~ answer)*

(۳) خەڵات؛ بە خەڵات دراو.

prize (prīz), *n.* (۱) گرتن؛ دەست بەسەردا گرتن؛ داگیرکردن. (۲) تاڵانی (بەتایبەتی کەشتی جەنگی دوژمن یا بارەکەی). (۳) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ زۆر بەسەردا بوون. (٤) [Dial.]، نوێڵ.

v.t. (۱) گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن؛ تاڵانکردن. (۲) هەڵتەکاندن؛ جوڵاندن بە نوێڵ؛ هەڵێچراندن.

prize fight, بۆکسبازی بۆ پارە.
prize fighter, بۆکسبازێکە کە بۆکسبازی پیشەیەتی‌و بۆ پارە دەیکات.
prize fighting, بۆکسباری بۆ پارە.
prize ring, (۱) مەیدانی بۆکسبازی بۆ پارە. (۲) بۆکسبازی بۆ پارە.
pro (prō), *adv. & adj.* سەر بە لایەک؛ لایەنگر.
n. (۱) کەسێکی سەر بە لایەک؛ لایەنگری مەسەلەیەکی کۆڕ لەسەر گیراو.
(۲) هۆی لایەنگری کردنی مەسەلەیەک:
(the ~s and cons of the matter)
(۳) دەنگێکە بۆ لایەنگری مەسەلەیەک.
pro (prō), *adj. & n.* [Colloq.], = **professional.**
pro- (prō), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەپێش؛ لەبەردەم. (ب) لەپێش؛ بەر لە.
pro- (prō), پێشگرێکە بەمانای (ا) بۆ پێشەوە پۆیشتن: *(progress)*. (ب) ئەبری؛ لەجیاتی: *(pronoun)*. (ج) لەسەرکردنەوە؛ لەسەرهەڵدان. (د) سەر بە؛ لایەنگریکەر: *(prolabor; pro-American)*.
proa (prō′ə), *n.* بەلەمێکی بایەوانی خێرایە.
probability (prob′ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) لەوانەبوون؛ بۆ هەبوون؛ پێ تێ چوون؛ شیان. (۲) شتێکی پێ تێ چوو؛ شتێکە کە لەوانەیە ببێ.
in all probability, زۆر لەوانەیە؛ زۆر پێی تێ دەچێ.
probable (prob′ə-b'l), *adj.* (۱) لەوانەیە؛ پێی تێ دەچێ؛ بۆی هەیە ڕووبدات؛ ڕەنگە. (۲) دەشێ؛ دەگونجێ؛ بۆی هەیە بکرێ بە بەڵگە؛ شیاو: *(~ evidence)*.
probable cause, هۆی بەجێ بۆ بە تاوانبار دانانی گومانبارێک (دادگەری).
probably (prob′ə-bli), *adv.* لەوانەیە؛ بۆی هەیە؛ دەگونجێ؛ ڕەنگە
probang (prō′baŋ), *n.* قوڕگ پاکەرەوە: شیشێکی نەرمی باریکە سەرەکەی ئیسفەنج یا لۆکەی پێوەیە بۆ شت لە قوڕگ لابردن یا دەرمان کردنی بەکاردەهێنرێ.
probate (prō′bāt), *n.* سەلماندنی ڕاستی وەسیەتنامەی مردوویەک لە دادگادا.
adj. تایبەتی بە سەلماندنی دڕووستی وەسیەتنامەی مردوویەک لە دادگادا: *(a ~ judge)*
v.t. (۱) سەلماندنی دڕووستی وەسیەتنامەی مردوویەک لە دادگادا. (۲) وەستاندنی سزای تاوانبارێکی مەترسی لێ نەکراو و خستنێیە ژێر چاودێریەوە لەباتی بەندیخانە.
probate court, دادگای سەلماندنی دڕووستی وەسیەتنامە (هەندێ جار دابەشکردنی زەوی‌وزارو خانو و مالی میراتی).
probation (prō-bā′shən), *n.* (۱) تاقیکردنەوەی لێهاتوویی کەسێک پێش دانانی لەسەر کار. (۲) وەستاندنی سزای تاوانبارێک‌و خستنەیە ژێر چاودێریەوە لەباتی بەندیخانە. (۳) ماوەی مۆڵەتدان بە قوتابیەک بۆ بەرزکردنەوەی نمرەکانی لەژێر چاودێریدا. (٤) باری کەسێکە لەژێر چاودێری وەهادا.
-probational *(adj.)*; **probationary** *(adj.)*.
probationer (prō-bā′shən-ēr), *n.* کەسێکی ژێر چاودێری (ووشەی پێشوو ببینە).
probation officer, ئەفسەری چاودێر: فەرمانبەرێکە دادگا دایدەنێ بۆ چاودێری کردنی ئەو تاوانبارانەی سزاکەیان وەستێنراوە‌و بەرەڵا کراون.
probative (prō′bə-tiv, prob′ə-tiv), *adj.* (۱) هی تاقیکردنەوە؛ تاقیکەرەوە. (۲) سەلمێنەر؛ بەڵگە پیشاندەر؛ تایبەتی بە بەڵگە پیشاندان‌و سەلماندن.
probatory (prō′bə-tôr′i, prō′bə-tō′ri), *adj.* = probative.
probe (prōb), *n.* (۱) نامێرێکی پشکنین؛ نامێرێکی پزیشکی باریکی کولە بۆ پشکنینی برین‌و بۆشایی لەش. (۲) کەشتیەکی هەوایی بە دەهاوێژرێتە بۆشایی ئاسمان بۆ کۆکردنەوەی دەنگوباسی زانیاری لەبارەی بۆشایی دەوروپشتی زەوی‌یەوە (پێشی دەووترێ: **space probe**).
(۲) لێکۆڵینەوەی وورد لە کاری چەوت‌و قەدەغە (بەتایبەتی لەلایەن کۆمیتەیەکی پەرلەمانەوە).
v.t. (۱) پشکنینی برین (وەک گەران بۆ گوللەیەکی جێگیربوو لەناو لەشدا) (۲) لێکۆڵینەوە بەووردی.
v.i. (~ into). پشکنین؛ بۆ گەران؛ لێکۆڵینەوە.
probity (prō′bə-ti, prob′ə-ti), *n.* سەرڕاستی؛ بێ پێچ‌وپەنایی؛ پاکی.
problem (prob′ləm), *n.* (۱) کێشە؛ گیروگرفت؛ دەردەسەری؛ تەنگوچەڵەمە؛ گێچەڵ؛ تەگەرە؛ ناخۆشی؛ مەسەلەی باسکراو. (۲) کێشە (ژمارەوپێوان): *(a mathematical ~)*.
adj. (۱) گیروگرفتاوی؛ کێشەدار: *(a ~ novel)*. (۲) سەرکێش؛ لاسار؛ بە ئاسانی ڕانەهاتوو: *(a ~ child)*.
problematical (prob′lə-mat′i-k'l), *adj.* (۱) گیروگرفتاوی؛ بە ئاسانی چارەسەر ناکرێ. (۲) گومانماوی؛ نامسۆگەر؛ ئەگەرونەگەری.
proboscidian (prō′bə-sid′i-ən), *adj.* تایبەتی بە گیاندارە لمۆزدارەکان (وەک فیل)؛ لمۆزدار.
n. گیانداری لمۆزدار.
proboscis (prō-bos′is), *n.* (۱) لمۆزی فیل. (۲) لمۆزی جانەوەر (بۆ مژین). (۳) لووتی زل (لەپووی گالتەوە)
procaine (prō-kān′, prō′kān), *n.* پرۆکایین: ماددەیەکە لە دەرمانی بەنج دا بەکاردەهێنرێ.
procambium (prō-kam′bi-əm), *n.* ئەو شانانەی پووەکن کە شانەی دارین‌و ئاوگ بەریان لێ دروست دەبێت.
procedural (prə-sē′jēr-əl, prō-sē′jēr-əl), *adj.* تایبەتی بە پەیڕەوی جێبەجێکردنی کاروباری پەرلەمان یا دادگا یا کۆڕێک.
procedure (prə-sē′jēr, prō-sē′jēr), *n.* (۱) شێوەی کردن؛ پەیڕەو؛ شێوەی جێبەجێکردنی کارێک. (۲) ڕێبازی کردنی شتێک. (۳) شێوەو پەیڕەوی جێبەجێکردنی کاروباری پەرلەمان، دادگا یا کۆڕێک.
proceed (prə-sēd′, prō-sēd′), *v.i.* (۱) بەردەوام بوون پاش وەستان؛ دەستپێکردنەوە: *(We then ~ed to the next town.)*. (۲) دەستکردنەوە بە قسەکردن پاش وەستان؛ تێهەڵچوونەوە. (۳) کردن؛ لەسەر پۆیشتن؛ بەردەوام بوون لەسەر؛ دەستپێکردن: *(He ~ed to eat his dinner.)*
(٤) (~ against)، شکات لێکردن؛ دان بە دادگا.
(٥) لێوە پەیدابوون؛ لێوەهاتن.
proceeding (prə-sēd′iŋ, prō-sēd′iŋ), *n.* (۱) بەردەوام بوون لەسەر؛ لەسەر پۆیشتن. (۲) کردار؛ کار. (۳) ڕێباز؛ ڕێ. (٤) *(pl.)*، سەرداگەری؛ سەودا؛ ئاڵووێر. (٥) *(pl.)*، تۆمارنامەی کۆڕی ڕێکخراوێکی زانستی یا هی تر. (٦) (ا) *(pl.)*، شکات. (ب) شکات کردن.
proceeds (prō′sēdz), *n.pl.* داهات؛ بەرهەم (سەرداگەری، چالاکی)؛ دەسکەوتی ئاڵووێر: *(The ~ from the sale of the house will be devoted to charity.)*
procephalic (prō′sə-fal′ik), *adj.* هی پێشەوەی سەر؛ ئاوچەوانی.
process (pros′es), *n.* (۱) ڕێباز؛ شێوەی جێبەجێکردنی کارێک؛ پرۆسە؛ ڕەوتی کار؛ پەیڕەوی هێنانە بەرهەمی شتێک. (۲) هەنگاوەکانی جێبەجێکردنی کارێک؛ هەنگاو یا قۆناغەکانی پێدا ڕۆیشتنی کردارێک بۆ تەواوبوونی: *(the ~ of digestion)*. (۳) کات تێپەڕبوون یا بەسەرچوون. (٤) بەردەوامی؛ پێشکەوتن؛ بزووان. (٥) (ا) شکات. (ب) فەرمانی دادگا بۆ بانگ کردنی گومانبار بۆ دادگا (ج) سەرجەمی ئەم فەرمانی بانگ کردنانە دەربارەی داواکاریەک.

(٦) زیاده نیسقان؛ زیاده گۆشت؛ نەندام یا پارچەی نەندامی زیادەی گیاندارو بووەك

v.t. (١) بە ڕێنمایکی تایبەتیدا بردن.
(٢) ئامادەکردن بە دەستکاری کردنو گۆڕینو بردن بە چەند هەنگاوێکی تایبەتیدا؛ خۆشکردن (پێستە، خواردەمەنی). *(to ~ food)*.
(٣) شکات لێکردن؛ دان بە دادگا.
(٤) فەرمان پێکردن بۆ چوونە دادگا؛ بانگ کردن بۆ دادگا.

adj. . *(~ cheese)* بەشێوەیەکی تایبەتی ئامادەکراو؛ خۆشکراو؛ ئامادەکراو.

in (the) process of, (١) وا دروست دەکرێ؛ لە ئامادەکردندایە.
(٢) لە کاتی.

process (pros′es), *v.i.* لە نمایشدا بوون؛ لە خۆپیشاندانداً بەشداری کردن

procession (prə-sesh′ən, prō-sesh′ən), *n.* (١) ڕێ ڕۆیشتن؛ بۆ پێشەوە ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتنی ڕێك‌وپێك.
(٢) نمایش؛ گەڵەڕەوت؛ خۆپیشاندان. *(a funeral ~)*.
(٣) زنجیرە.

v.i. بەشدارەوونی ڕێ ڕۆیشتن.

processional (prə-sesh′ən-′l, prō-sesh′ən-′l), *adj.* -(١) نمایشی. (٢) تایبەت بە گۆرانی ووتن بە ئاوازەوە (خاچ پەرستی).

n. (١) پەرتووکی نمایشی کڵێسە. (٢) سروودێکی ئاینی یا گۆرانییەکە لە کاتی هاتنەژوورەوەی قەشەکاندا بۆ کڵێسە لەپێش نوێژدا دەووترا.
(٣) ئاوازو مۆسیقای نمایش یا ئاهەنگێکی ئاینی... هتد.

process server, پۆلیسی یاگەیەنەری فەرمانی دادگا بەو کەسانەی کە بانگ دەکرێن بۆ دادگا (گومانبار یا شایەت).

proclaim (prō-klām′), *v.t.* (١) بانگ بۆ هەڵدان؛ جار بۆ دان *(They ~ed her queen.)*
(٢) قەدەغەکردن بە بڵاوکراوە.
(٣) بڵاوکردنەوە؛ بانگ هەڵدان؛ جاردان.
(٤) نیشانەی نەوە بوون؛ واگەیاندن؛ پیشاندان: *(Her every act ~ed her a snob.)*

proclamation (prok′lə-mā′shən), *n.* (١) بڵاوکردنەوە؛ بانگ هەڵدان؛ جاردان. (٢) بڵاوکراوە (بەتایبەتی ئەو میری یا پەسمی)؛ جار: *(the ~ of independence)*

proclivity (prō-kliv′ə-ti), *n.* ئارەزوو (بەتایبەتی بۆ کردەوەو خووی ناپەسەند)؛ حەزی زگماکی؛ مەیلی سرووشتی: *(a ~ to vice)*.

proconsul (prō-kon′s′l), *n.* (١) فەرماندەی لەشکرو بەڕێوەبەری ناوچەیەکی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی. (٢) فەرمانڕەوای ئینگلیز لە یەکێك لە وڵاتە ژێردەستەکانی ئینگلتەرە.

-proconsular *(adj.)*.

proconsulate (prō-kon′s′l-it, prō-kon′syoo-lit), *n.* ماوەی کاربەدەستی و پلەوپایەی فەرماندەی ڕۆمانی.

procrastinate (prō-kras′tə-nāt′), *v.i.* دواخستن؛ کەمتەرخەمی کردن؛ خستنە پشت گوێ؛ بە قنگدا خستن.

v.t. شت دواخستن؛ شت خستنە پشت گوێ؛ کەمتەرخەمی کردن.

procrastination (prō-kras′tə-nā′shən), *n.* کەمتەرخەمی؛ شت خستنە پشت گوێ؛ بە قنگدا خستن.

procrastinator (prō-kras′tə-nā′tēr), *n.* کەمتەرخەم؛ کار لە کاتی خۆیدا نەکەر.

procreant (prō′kri-ənt), *adj.* (١) منداڵی دەبێ؛ بەبەر؛ سك دەکات.
(٢) تایبەتی بە زاوزێ؛ هی سك‌وزا کردن.

procreate (prō′kri-āt′), *v.t.* (١) منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سك‌وزا کردن. (٢) هێنانە بەر؛ دروستکردن؛ هێنانە جیهانەوە.

v.i. منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سك‌وزا کردن.

-procreator *(n.)*.

procreation (prō′kri-ā′shən), *n.* منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سك‌وزا کردن؛ هێنانە جیهانەوە.

procreative (prō′kri-ā′tiv), *adj.* (١) منداڵی دەبێ؛ بەبەر؛ سك دەکات. (٢) زاوزێیی؛ تایبەتی بە سك‌وزا کردن: *(~ instinct)*

procto- (prok′tō, prok′tə), *(proctology)* پێشکێنکە بەمانای: کۆم؛ قنگ:

proctology (prok-tol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی کۆم.

proctor (prok′tēr), *n.* چاودێر (تاقیکردنەوەی قوتابخانەو خانەی قوتابیان یا بەشی ناوخۆ).

v.t. چاودێری کردنی تاقیکردنەوە: *(to ~ an examination)*

-proctorial *(adj.)*; **proctorship** *(n.)*.

proctoscope (prok′tə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی کۆم (پزیشکەوانی).

procumbent (prō-kum′bənt), *adj.* (١) بەسەر دەمدا پاڵ کەوتوو.
(٢) تەرز فرێدەر بەسەر زەویدا؛ بەسەر زەویدا کشان (ڕووەك).

procurable (prō-kyoo′rə-b′l), *adj.* بەئاسانی دەسکەوتوو.

procuration (prok′yoo-rā′shən), *n.* (١) بەجێهێنانی کاروباری کەسێکی تر. (٢) بڕیارنامە؛ وەکالەتنامە.
(٣) بۆ هێنان (نافرەتی سووك)؛ بۆ پەیداکردن.

procurator (prok′yoo-rā′tēr), *n.* (١) بەڕێوەبەری دارایی ناوچەیەکی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی. (٢) بڕیکار؛ وەکیل.

procure (prō-kyoor′), *v.t.* (١) پەیداکردن؛ دەسکەوتن: *(He ~d work.)*
(٢) [Rare]، بوون بە هۆ.
(٣) گەوادی بۆ کردن؛ نافرەت بۆ هێنان.

v.i. گەوادی کردن؛ نافرەت بۆ پەیداکردن یا هێنان.

procurement (prō-kyoor′mənt), *n.* (١) پەیداکردن؛ دەسکەوتن. (٢) نافرەت بۆ هێنان؛ گەوادی بۆ کردن.

procurer (prō-kyoor′ēr), *n.* (١) پەیداکەر. (٢) گەواد.

procuress (prō-kyoor′is), *n.* گەواد (ژن).

prod (prod), *n.* (١) نەقیزە.
(٢) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن؛ هان؛ پاڵ.

v.t. (١) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن. (٢) هاندان؛ پاڵ پێوەنان.

-prodder *(n.)*.

prodigal (prod′i-g′l), *adj.* (١) پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە لەبەرددەر.
(٢) دەستبڵاو؛ بەخشندە؛ دڵ فراوان؛ بەدەم. (٣) زۆروزەبەند؛ فرە؛ مشە.

n. کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی پارە لەبەرددەر.

prodigality (prod′i-gal′ə-ti), *n.* (١) پارە بەفیڕۆدان؛ بەفیڕۆدان. (٢) بەخشندەیی؛ دەستبڵاوی؛ دڵ فراوانی.
(٣) زۆروزەبەندیی؛ فرەیی؛ مشەیی.

prodigious (prə-dij′əs), *adj.* (١) زۆر زل؛ زۆر گەورە.
(٢) نائاسایی؛ سەرسوڕمێنەر. (٣) [Obs.]، بەدووم؛ نیشانەی نەهاتە.

prodigy (prod′ə-ji), *n.* (١) ڕووداوێکی نائاسایی یا لە سەروشت بەدەر؛ شتێکی سەرسوڕمێنەر. (٢) کەسێکی بلیمەت (بەتایبەتی منداڵ)؛ کەسێکی هەڵکەوتوو: *(a child ~)*.
(٣) [Archaic]، نیشانەی بەدووەی.

prodrome (prō′drōm), *n.* یەکەم نیشانەی نەخۆشی.

-prodromal *(adj.)*.

produce (prə-dōōs′, prə-dūs′), *v.t.* (١) دەرهێنان؛ دەرخستنو پێدان بۆ سەیرکردن: *(At the police officer's request he ~d his driver's license.)*
(٢) بەرهەم هێنان؛ بەرگرتن: *(This field ~s wheat.; a well that ~s oil)*
(٣) دروستکردن؛ پێکهێنان.
(٤) بوون بە هۆ؛ پەیدا بوون: *(His remarks ~d a flood of rumors.)*

(٥) ئامادەکردن و پیشاندان (فیلم، شانۆگەری)؛ دەرکردن؛ دەرهێنان:
(to ~ a film, play, etc.)

v.i. (١) بەرهەم هێنان؛ بەرگرتن. (٢) دروستکردن؛ پێکهێنان.

n. بەروبوومی کشتوکاڵی؛ سەرزەو میوەو دانەوێڵە (کە لە فرۆشگادا دەفرۆشرێ).

producer (prə-dōōs′ēr, prə-dūs′ēr), *n.* (١) بەرهەمهێنەر (بەروبوومی کشتوکاڵی، شتی دروستکراو... هتد). (٢) فرنی گازی سووتەمەنی دروستکەر (لە خەڵوز). (٣) دەرهێنەری فیلم و شانۆگەری؛ دەرهێنەر.

producer gas, گازی سووتەمەنی لە خەڵووز دروستکراو.

producer goods, producers' goods, شتومەکی بەرهەمهێن: کەرەستەی خاو و مەکینەی بەکارهێنراو بۆ دروستکردنی فرۆتەنی.

producible (prə-dōōs′ə-b'l, prə-dūs′ə-b'l), *adj.* بە بەرهەم دەهێنرێ؛ پەیدا دەکرێ.

product (prod′əkt), *n.* (١) بەرهەم؛ بەروبوم؛ شتی دروستکراو. (٢) ئەنجام: *(War is a ~ of greed.)*. (٣) مادەیەکی پەیدابوو لە ئەنجامی گۆڕانێکی کیمیایی‌یەوە. (٤) ئەنجامی لێکدان (ژمارەوپێوان).

production (prə-duk′shən), *n.* (١) هێنانە بەرهەم؛ هاتنە بەرهەم. (٢) هێنانە بەرهەمی فرۆتەنی. (٣) بەرهەم. (٤) سەرجەمی بەرهەم؛ سەرجەمی شتومەکی دروستکراو. (٥) شانۆگەری‌یەکی پێشکەش کراو لەسەر شانۆ؛ نواندنی شانۆگەری‌یەک.

productive (prə-duk′tiv), *adj.* (١) بەبێت؛ بەبڕشت: *(a ~ farm)*. (٢) بە بەرهەم؛ بەرهەمدار: *(a ~ week)*. (٣) (~ of): دەبێتە هۆی؛ لێ پەیدابوو: *(Waste is ~ of many evils.)*. (٤) بەرهەمهێنەری فرۆتەنی.

-productively *(adv.)*; **productiveness** *(n.)*.

productivity (prō′duk-tiv′ə-ti), *n.* بەبەروبوومی؛ بەپیتی؛ بەبەرهەمی؛ بەبڕشتی.

proem (prō′em), *n.* پێشەکی یا سەرەتایەکی کورت.

prof (prof), *n.* = professor.

profanation (prof′ə-nā′shən), *n.* پیس کردن (شوێنی ئایینی و پیرۆز)

profane (prə-fān′, prō-fān′), *adj.* (١) نائایینی؛ جیهانی: *(~ history, literature, art, writer, etc.)* (٢) کافر؛ خوانەناس؛ بێ ئاین؛ زمان پیس؛ بەدگو. (٣) پیس؛ ناشرین (کردەوە، زمان): *(~ language)*. (٤) ناپیرۆز؛ پیرۆز نەکراو

v.t. (١) پیس کردن (شوێنی ئایینی و پیرۆز). (٢) بۆ مەبەستی نزم و پیس بەکارهێنان؛ بە خراپانە بەکارهێنان؛ پیس کردن.

-profanatory *(adj.)*; **profanely** *(adv.)*; **profaneness** *(n.)*.

profanity (prə-fan′ə-ti, prō-fan′ə-ti), *n.* (١) کافری؛ بێ ئایینی. (٢) زمان پیسی؛ کفر؛ جوێن؛ بەدگۆیی.

profess (prə-fes′), *v.t.* (١) بەناشکرا ووتن؛ دان پیانان؛ بانگ هەڵدان. (٢) بە درۆ واپیشاندان؛ بە درۆ ووتن: *(She ~ed a gratitude she did not feel.)* (٣) پیشەگەری کردن؛ کردن: *(to ~ medicine, law, etc.)*. (٤) بڕوا پێ هێنان بە ناشکرا: *(to ~ Christianity, Islam, etc.)*. (٥) وەرگرتن بە ئەندامی پەرستگا.

v.i. (١) بەناشکرا ووتن؛ دان پیانان. (٢) بوون بە ئەندامی پەرستگایەک؛ خۆ تەرخان کردن بۆ خواپەرستی.

professed (prə-fest′), *adj.* (١) بەناشکرا دان پیانراو؛ بە دەمی خۆی ووتوویەتی: *(a ~ infidel; a ~ opponent of progress)* (٢) بە درۆ؛ هەر بەناو؛ درۆزنە: *(a ~ friend)*. (٣) خۆ تەرخان کردوو بۆ خواپەرستی: *(a ~ man)*.

professedly (prə-fes′id-li), *adv.* (١) بەناشکرا؛ بە دەمی خۆ. (٢) بەناو؛ بە درۆ؛ بە سەرزاری؛ بە ڕووالەت.

profession (prə-fesh′ən), *n.* (١) بانگ هەڵدان بە ڕاست یا بە درۆ؛ وا ووتن؛ وا پیشاندان؛ دان پیانان: *(a ~ of faith)*. (٢) (ا) بڕوا پێ هێنان بەناشکرا بە ئایینێک. (ب) ئایینی بڕواپێکراو؛ بڕوا. (٣) پیشە؛ پیشەگەری؛ نیش‌وکار؛ کار؛ پیشەیەکە کە پێویست بە خوێندنی بەرز بکات (وەک پزیشکەوانی، پارێزەری، ئەندازیاری، مامۆستایی... هتد). (٤) پیشەگەرانی پیشەیەک. (٥) خۆ تەرخان کردن بۆ خواپەرستی.

professional (prə-fesh′ən-'l), *adj.* (١) شایستەی پیشەگەرە؛ پیشەوەر؛ تایبەتی بە پیشەگەری. (٢) بۆ پارە کراو؛ کراو بە پیشە (نەک بۆ خۆشی): *(a ~ writer)*. (٣) هی پیشەگەران؛ ئەوانەی مەبەستیان پارەیە نەک ڕابواردن: *(~ sports)*. (٤) بزان؛ شارەزای ڕشتەی خۆی؛ پیشەوەر؛ پیشەزان: *(a ~ politician)*.

n. (١) پیشەوەر؛ پیشەگەر. (٢) کەسێکە کە شتی ڕابواردن دەکات بە پیشە (وەرزشکاری مووچەخۆر). (٣) پیشەوەرێکی شارەزا یا لێهاتوو؛ کەسێکی دەستبالاّ لە پیشەیەکدا: *(a true ~)*

professionalism (prə-fesh′ən-'l-iz′m), *n.* (١) پیشەگەرێتی؛ لێهاتوویی و شارەزایی لە پیشەی خۆدا؛ گیانی پیشەگەرێتی؛ بە جوانی و ڕێکوپێکی و ووردی و لێهاتوویی ئیشوکاری خۆ کردن: *(He impressed me with his ~ .)* (٢) بەکارهێنانی وەرزشکاری مووچەخۆر لە وەرزشدا؛ کردنی شتێک بە پیشەو بۆ پارە کە بەناو هەر بۆ ڕابواردن دەکرێ.

professor (prə-fes′ēr), *n.* (١) بانگ هەڵدەر بۆ هەست و نەست و بیروباوەڕی خۆ. (٢) مامۆستای زانکۆ یا دانشگا؛ پرۆفیسۆر.

professorate (prə-fes′ēr-it), *n.* پلەوپایەو ماوەی کارکردنی مامۆستا؛ مامۆستایەتی زانکۆ.

professorial (prō′fə-sôr′i-əl, prof′ə-sō′ri-əl), *adj.* تایبەت یا شایستە بە مامۆستای زانکۆ؛ مامۆستایی؛ مامۆستایانە؛ لە مامۆستا چوو *(his ~ demeanor)*

professorship (prə-fes′ēr-ship′), *n.* پلەوپایەی مامۆستای زانکۆ؛ مامۆستایەتی؛ ئەرک و کاری پرۆفیسۆر.

proffer (prof′ēr), *v.t.* پێشکەش کردن: *(to ~ friendship)*.

n. پێشکەش؛ شتی پێشکەش کراو.

proficiency (prə-fish′ən-si), *n.* شارەزایی؛ کارامەیی؛ زانین: *(~ in English)*

proficient (prə-fish′ənt), *adj.* شارەزا؛ کارامە؛ بزان: *(He is ~ in driving a car, two foreign languages, etc.)*

n. کەسێکی شارەزا یا کارامە.

profile (prō′fīl), *n.* (١) لایەکی دەموچاو؛ لاڕوو. (٢) وێنەی لایەکی دەموچاو. (٣) چێوە؛ چوارچێوەی شتێکە: *(the ~ of a distant hill)*. (٤) کورتەی ژیان؛ پوختەی ژیاننامە؛ وێنەی ڕوونکردنەوەی ژیان.

v.t. (١) وێنەی لایەکی دەموچاو کێشان. (٢) پوختەی ژیاننامە نووسین؛ نووسینی کورتەی ژیانی کەسێک.

profit (prof′it), *n.* (١) سوود؛ کەڵک؛ بەروبووم. (٢) قازانج.

v.i. (١) بەسوود بوون؛ بەکەڵک بوون. (٢) سوود لێ وەرگرتن؛ قازانج لێکردن.

v.t. سوود پێ گەیاندن؛ قازانج پێ گەیاندن: *(It ~ed him nothing.)*.

profitable (prof′it-ə-b'l), *adj.* بەسوود؛ بەکەڵک؛ سوودبەخش: *(a ~ business; ~ advice)*

-profitability; profitableness *(n.)*.

profitably (prof′it-ə-bli), *adv.* بەشێوەیەک کە سوودی لێ

وەربگیرێ

profit and loss, لێکدانەوەی قازانج‌و زیان (دەفتەرگری).

profiteer (prof′ə-tēr′), *n.* بازرگانی گرانجان‌و هەلپەرست: کەسێکە کە شت بە قازانجێکی نارەوا دەفرۆشێت لەکاتی گرانی یا جەنگدا.

v.i. قازانجی نارەوا کردن بە شت بە گران فرۆشتن لەکاتی کەمی شت یا جەنگدا.

profit-sharing (prof′it-shâr′iŋ), *adj.* هاوبەشی قازانج.

profit sharing, هاوبەشی کردنی قازانج.

profligacy (prof′lə-gə-si), *n.* (١) سەرسەرێنی؛ داوێن پیسی؛ بێ ئابرووبی. (٢) پارە لەبەرددان؛ شت بەفیڕۆدان.

profligate (prof′lə-git), *adj.* (١) سەرسەری؛ داوێن پیس؛ بەدڕەوشت؛ بێ ئابڕوو. (٢) پارە لەبەرددەر؛ شت بەفیڕۆدەر.

n. کەسێکی سەرسەری‌و داوێن پیس؛ کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر.

profluent (prof′lōō-ənt), *adj.* ڕۆڕی لەبەر دەڕوات؛ ڕەوان (ڕووبار)

pro forma (prō fôr′mə), [L.]. (١) هەر بۆ ناو کراو یا ووتراو؛ ڕووکەش: بۆتینی؛ کلێشەیی: *(a ~ reply)* .

(٢) پێشەکی نێردراو بۆ کڕیار بۆ ڕێک‌وپێکی (بارنامە): *(a ~ invoice)* .

profound (prə-found′), *adj.* (١) قوڵ

(٢) ڕەِ مانا؛ بەمانا؛ قوڵ: *(~ ideas)* .

(٣) نێجگار زۆر؛ زۆر؛ قوڵ: *(~ differences, changes, etc.)* .

(٤) لە ناخەوە؛ تووندوتیژ: *(~ grief, sorrow, etc.)* .

(٥) تەواو؛ نێجگار زۆر: *(a ~ silence)*

n. [Poetic], (١) قوڵایی بێ بن (وەک بنی دەریا)؛ چاڵی بێ بن. (٢) شتێکی قوڵ یا ڕەِ مانا.

profoundly (prə-found′li), *adv.* لە ناخی دڵەوە؛ نێجگار زۆر: *(I am ~ grateful to you.)*

profundity (prə-fun′də-ti), *n.* (١) قوڵی؛ قوڵایی. (٢) ڕەِ مانایی؛ قوڵی. *(the ~ of his ideas)* .

(٣) قوڵایی بێ بن؛ چاڵی بێ بن.

profuse (prə-fūs′), *adj.* (١) زۆرورەبەنە؛ فرەِ؛ مشە. (٢) (in ~). لە ڕادە بەدەر بەخشندە یا دڵ فراوان؛ بەخشندە: *(She was ~ in her compliments.)*

-profuseness *(n.).*

profusely (prə-fūs′li), *adv.* نێجگار زۆر: *(He was bleeding ~ .)*

profusion (prə-fū′zhən), *n.* (١) دەستبڵاوی؛ بەفیڕۆدان. (٢) زۆرورەبەنەیی؛ فرەیی.

progenitor (prō-jen′ə-tēr), *n.* باپیر؛ باپیرەگەورە؛ باوباپیر.

progeny (proj′ə-ni), *n.* نەوە؛ وەچە؛ نەتەوە.

proglottid (prō-glot′id), *n.* هەر یەکێک لە بەشەکانی کرمی شریتیی‌یە کە نەندامی نێرومێی خۆیی تێدایە‌و دەتوانێ ببێتە زیندەوەرێکی سەربەخۆ

proglottis (prō-glot′is), *n.* = **proglottid.**

prognathous (prog′nə-thəs), *adj.* *Also* prognathic. کاژێر دەرپۆقیو

-prognathism *(n.).*

prognosis (prog-nō′sis), *n.* (١) پێشبینی ماوەی خایاندنی نەخۆشی‌یەک‌و چاکبوونەوەی نەخۆشەکە. (٢) پێشبینی.

prognostic (prog-nos′tik), *n.* (١) نیشانەی دواڕۆژ. (٢) پێشبینی. (٣) نیشانەیەکە ماوەی خایاندنی نەخۆشی‌یەک دەردەخات.

adj. (١) تایبەتی بە پێشبینی. (٢) تایبەتی بە پێشبینی کردنی ماوەی خایاندنی نەخۆشی‌یەک‌و چاکبوونەوەی نەخۆشەکە.

prognosticate (prog-nos′tə-kāt′), *v.t.* (١) پێشبینی کردن. (٢) نیشانەی ئەوە بوون بۆ دواڕۆژ؛ واگەیاندن دەربارەی دواڕۆژ.

-prognostication *(n.)*; **prognosticator** *(n.).*

program, programme (prō′gram), *n.* (١) بەرنامە؛ نەخشە؛ ڕێباز؛ دەستوور. (٢) (ا) بەرنامەی ئاهەنگ، کۆڕ، یا پیشاندانێک. (ب) ئەم ئاهەنگ، کۆڕ، یا پیشاندانە خۆی.

(٣) بەرنامەی ڕادیۆ‌و تەلەفزیۆن. (٤) بەرنامەی پێژمێر یا کۆمپیوتەر.

v.t. (١) خستنە ناو بەرنامەوە. (٢) بەرنامە بۆ داناں؛ نەخشەکێشان. (٣) پرۆگرام کردنی پێژمێر؛ بەرنامە دانان بۆ کۆمپیوتەر: *(to ~ a computer)*

programmer, programer (prō′gram-ēr), *n.* (١) بەرنامە ئامادەکەری پێژمێر؛ پرۆگرام دانەری کۆمپیوتەر. (٢) بەرنامە ئامادەکەر.

program music, مۆسیقایەکە دیمەنی تایبەتی دێنێتە بەرچاوی گوێگر.

progress (prog′res, prō′gres), *n.* (١) [Archaic] گەشت؛ گەشتی پاشایی. (٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن.

v.i. پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن.

in progress, بەردەوام؛ لە ڕووداں یا کردنایە؛ دەستی پێکردووە‌و بەردەوامە: *(Work is now in progress on the project.)*

progression (prə-gresh′ən), *n.* (١) پێشکەوتن. (٢) زنجیرە (ڕووداں)؛ ڕیز؛ ڕووداںی یەک لەدوای یەک. (٣) یەک بەدوای یەکی ژمارەیی (ژمارەوپێوان).

-progressional *(adj.).*

progressive (prə-gres′iv), *adj.* (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتوو. (٢) بەرە بەرەو هەنگاو بە هەنگاو بۆ پێشەوە چوون. (٣) پێشکەوتنخواز. (٤) [P-]، ئەندامی حیزبی پێشکەوتنخواز. (٥) هەمیشە لە پێشکەوتندایە: *(a ~ people)* . (٦) نیشانەی کرداری بەردەوامەو بە (ing -) پێشان دەدرێ (ڕێزمان) *(present ~ tense)*

(٧) لە پەرەسەندندایە (نەخۆشی): *(a ~ disease)* .

(٨) بەرەو ژوور (باج): تایبەتی بە باجێک کە هەتا بێت ڕێژەکەی زیاد دەکات بە زیادبوونی دەسکەوت: *(a ~ tax)* .

n. (١) کەسێکی پێشکەوتنخواز. (٢) [P-] ئەندامی حیزبی پێشکەوتنخواز.

-progressiveness *(n.).*

progressively (prə-gres′iv-li), *adv.* بەرەبەرە زیاد دەکات؛ هەمیشە هەر لە پەرەسەندندایە: *(His disease is getting ~ worse.)*

progressivism (prə-gres′iv-iz′m), *n.* پێشکەوتنخوازی؛ بیروباوەڕی پێشکەوتنخوازان.

prohibit (prō-hib′it, prə-hib′it), *v.t.* (١) قەدەغەکردن بە یاسا؛ یاساغ کردن. (٢) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن.

prohibition (prō′ə-bish′ən), *n.* (١) قەدەغەکردن بە یاسا؛ یاساغ کردن؛ قەدەغەکران. (٢) یاسای ئەم قەدەغە کردنە. (٣) (ا) قەدەغەکردنی دروستکردن‌و فرۆشتنی خواردنەوەی کحول. (ب) [P-]، ئەم قەدەغەکردنە لە ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٢٠–١٩٣٣ .

prohibitionist (prō′ə-bish′ən-ist), *n.* (١) لایەنگری قەدەغە کردنی خواردنەوەی کحولی. (٢) [P-]، ئەندامی حیزبی قەدەغەکردنی خواردنەوەی کحولی لە ئەمەریکا.

prohibitive (prō-hib′ə-tiv, prə-hib′ə-tiv), *adj.* (١) ڕێگر؛ قەدەغەکەر؛ قەدەغەکەری (باجی زۆری سەر شتێک بۆ ئەوەی خەڵک نەیکڕێ): *(~ taxes)*

(٢) گران: *(~ prices)* .

prohibitory (prō-hib′ə-tôr′i, prə-hib′ə-tō′ri), *adj.* = prohibitive.

project (proj′ekt, proj′ikt), *n.* (١) نەخشە؛ پلان. (٢) پرۆژە.

v.t. (١) نەخشەکێشان؛ پلان دانان؛ پێشنیازکردن. (٢) هاویشتن؛ فڕێدان.

(۳) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بە خەیاڵ خۆ خستنە شوێنێکەوە:
(P~ yourselves into the world of tomorrow.)
(٤) دەرپۆقاندن؛ دەرپەڕاندن.
(٥) شەوق هاویشتنە سەر؛ پیشاندان (بە شەوق هاویشتنە سەر):
(to ~ an image on the screen)
(٦) بیر یا هەستێکی خۆ لە خۆ دوورخستنەوە (دەروونناسی).
v.i. دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەر دەرهێنان.
projectile (prə-jek′t'l), *n.* (۱) گوللە؛ مووشەک؛ فیشەکە شێتە.
(۲) شتی هاوێژراو؛ شتی فڕێدراو.
adj. (۱) بۆ هاویشتنە؛ دەهاوێژی: *(A javelin is a ~ weapon.)*
(۲) پاڵ پێوەنەر بۆ پێشەوە؛ هاوێژەر: *(~ energy)*.
projection (prə-jek′shən), *n.* (۱) هاویشتن؛ فڕێدان.
(۲) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەر دەرهێنان.
(۳) شتی دەرپۆقیو؛ چوکڵە؛ نووک، زمانە، قۆزت، لووتکە.
(٤) (ا) پیشاندانی وێنەو فیلم (بە شەوق هاویشتنە سەر).
(ب) وێنەو فیلمی وەها پیشاندراو.
(٥) نەخشەی پێشبینی دراوژۆ؛ گۆترەکاری:
(These figures are only a ~ of next year's budget.)
(٦) هەست و نەست و حەزو بیروڕای خۆ دانە پاڵ خەڵک (دەروونناسی)؛ هەستی بەش و حراپی خۆ دان بەسەر خەڵکدا.
projectionist (prə-jek′shən-ist), *n.* (۱) کارگەری مەکینەی سینەما. (۲) نەخشە دروستکەر.
projector (prə-jek′tĕr), *n.* مەکینەی سینەما؛ شەوق هاوێژ (بۆ پیشاندانی وێنەی تاک تاک یا فیلم لەسەر پەردە)؛ نامێری پیشاندان:
(a motion-picture ~)
prolan (prō′lan), *n.* پرۆلان هورمۆنێکە لە میزی ئافرەتی سکپردا هەیە
prolapse (prō-laps′), *n.* شۆڕبوونەوە یا لە جێی خۆ ترازانی نەندامی ناوەوەی لەش (وەک منداڵدان).
v.i. شۆڕبوونەوە؛ لە جێی خۆ ترازان؛ لە جێ چوون.
prolate (prō′lāt, prō-lāt′), *adj.* جەمسەر درێژکۆلە.
proleg (prō′leg′), *n.* پەڵ نەستوورو کورتی ژێر سکی هەندێ کرمۆکە.
prolegomenon (prō'li-gom′ə-non), *n.* سەرەتای پەرتووک؛ پێشەکی
prolepsis (prō-lep′sis), *n.* (۱) چاوەڕوان کردنی پەڵپو دەستپێشکەری کردن لە بەرپەرچدانەوەیدا؛ بەرپەرچدانەوەی پەلپێک پێش نەوەی پەلپکرەکە دەم بکاتەوە. (۲) باسکردنی ڕووداوێکی چاوەڕوان کراو هەر وەکو پێشەکی ڕووی دابێت.
-proleptic *(adj.)*.
proletarian (prō'lə-târ′i-ən), *n.* پرۆلیتاری؛ تایبەتی بە چینی کرێکار؛ تایبەتی بە کرێکار.
n. پرۆلیتاری؛ کرێکار.
proletariat (prō'lə-târ′i-ət), *n.* (۱) مزمترین چینی کۆمەڵی پۆزمای کۆن؛ چینی ڕەش و ڕووت. (۲) چینی کرێکار؛ پرۆلیتاریا.
proletary (prō′lə-ter'i), *n.* نەندامی چینی ڕەش و ڕووتی پۆزمای کۆن
prolicide (prō′lə-sīd′), *n.* منداڵی خۆ کوشتن (پێش یا پاش لەدایکبوون).
proliferate (prō-lif′ə-rāt′), *v.t.* پەرە پێ سەندن.
v.i. (۱) زۆر پەرەسەندن؛ بە هەموو لایەکدا تەرز فڕێدان: *(~ing cells)*.
(۲) زۆر تەشەنەکردن؛ بڵاوبوونەوە؛ زۆربوون.
proliferation (prō-lif'ə-rā′shən), *n.* تەرز فڕێدان؛ زاوزێ؛ بە هەموولایەکدا بڵاوبوونەوە؛ تەشەنەکردن:
(the ~ of nuclear weapons)
proliferous (prō-lif′ĕr-əs), *adj.* (۱) زۆربوو بە گۆپکە کردن و تەرز پەن خایاندن.
prolific (prə-lif′ik), *adj.* (۱) بەپیت؛ بەبڕشت؛ بەبەر؛ زۆر زاوزێکەر؛ زۆر بە وەجاخ. (۲) زۆر بە بەرهەم: *(a ~ writer, poet, etc.)*.
prolificacy (prə-lif′i-kə-si), *n.* بەپیتی؛ بەبڕشتی؛ زۆر بەبەری؛ زۆر بەبەرهەمی.
proline (prō′lēn, prō′lin), *n.* پرۆلین: ترشێکی نەمینیی یە لە پرۆتینیدا هەیە.
prolix (prō-liks′, prō′liks), *adj.* (۱) زۆرویژ؛ درێژدادڕ؛ دووردرێژ و ووشک (نووسراو). (۲) حەزکەر لە زۆرویژی.
-prolixity *(n.)*.
prolocutor (prō-lok′yoo-tĕr), *n.* (۱) دەم پاستی دەستەیەک، حیزبێک، یا کەسێک؛ قسەکەر بەناوی لایەکی تەرەوە. (۲) کۆڕگیر.
prologue (prō′lôg, prō′log), *n.* (۱) سەرەتای هونراوە یا شانۆگەری؛ سەروتار؛ کورتە ووتارێکە نەکتەر لە سەرەتای شانۆگەریی یەکەدا پێشکەشی دەکات. (۲) خوێندەرەوەی سەروتار.
(۳) کاری سەرەتایی (کە نیشانەی کاری دوایی تەرە)؛ پوودانی پێشەکی.
prologuize (prō′lô-gīz′), *v.i.* سەروتار خوێندنەوە.
prolong (prə-lôŋ′), *v.t.* درێژەپێدان؛ درێژکردنەوە؛ زۆر پێ خایاندن
prolongate (prə-lôŋ′gāt), *v.t.* = prolong.
prolongation (prō'lôŋ-gā′shən), *n.* (۱) درێژەپێدان؛ درێژکردنەوە. (۲) بەشی خراوەسەر؛ بەشی زیادکراو.
prolusion (prō-lōō′zhən, prō-lū′zhən), *n.* (۱) تاقیکردنەوەی سەرەتایی. (۲) ووتاری سەرەتایی؛ کورتە ووتارێکی پێشەکی بۆ ووتارێکی دووردرێژ.
prolusory (prō-lōō′sə-ri, prō-lū′sə-ri), *adj.* سەرەتایی؛ هی سەرەتا یا پێشەکی.
prom (prom), *n.* [Colloq.], ئاهەنگی سەمای دەرچوونی قوتابخانەی ناوەندی.
promenade (prom′ə-nād′, prom′ə-nād′), *n.* (۱) پیاسە؛ پیاسەی خۆنواندن. (۲) جێی پیاسەکردن؛ شەقامی گشتی پیاسەکردن.
(۳) (ا) ئاهەنگی سەما. (ب) بە ڕێز هاتنەژوورەوەی بەشدارانی ئاهەنگی سەما لە سەرەتای ئاهەنگەکەدا.
v.i. پیاسەکردن.
v.t. (۱) پیاسەکردن. (۲) خۆنواندن بە ڕەوت یا پیاسە.
promenade deck, جێی پیاسەکردنی سەر کەشتی.
Promethean (prə-mē′thi-ən), *adj.* (۱) پرۆمیسی (ووشەی دوایی ببینە). (۲) داهێنەر؛ ژیانبەخش؛ خاوەنی بیری ڕەسەن.
n. کەسێکی ژیانبەخش؛ داهێنەر؛ خاوەنی بیری ڕەسەن.
Prometheus (prə-mē′thūs, prə-mē′thi-əs), *n.* خودای ئاگردز لە ئاسمان و بە مرۆڤ بەخش (نەفسانەی یۆنانی).
promethium (prō-mē′thi-əm), *n.* پرۆمیسیۆم: توخمێکی کیمیاگەری کانزایی یە.
prominence (prom′ə-nəns), *n.* (۱) ناوبانگ؛ ناوداری. (۲) دەرپەڕین؛ دەرپۆقین. (۳) شتی دەرپۆقیو یا دەرپەڕیو؛ نووک؛ چوکڵە
prominency (prom′ə-nən-si), *n.* = prominence.
prominent (prom′ə-nənt), *adj.* (۱) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو: *(a ~ nose, chin, eye, etc.)*
(۲) زۆر لەبەرچاو؛ بەدەرەوە؛ دیار.
(۳) بەناوبانگ؛ ناودار؛ ناسراو.
promiscuity (prom'is-kū′ə-ti), *n.* (۱) بەرەڵایی جووت بوون؛ پاک‌وپیس نەکردن لە جووت بووندا. (۲) هەڕەمە؛ شتی هەمەجۆر
promiscuous (prə-mis′kū-əs), *adj.* (۱) هەڕەمە؛ هەمەجۆرە.
(۲) بەرەڵای جووت بوون؛ پاک‌وپیس نەکەری جووت بوون.

(٢) [Colloq.] لامسەرلایی.
-promiscuously *(adv.)*; promiscuousness *(n.)*.
promise (prom′is), *n.* (١) بەڵێن؛ پەیمان؛ گفت (٢) هیوا؛ دواڕۆژ؛ خۆش هیوایی؛ هیوای بهات. *(a writer of ~)* . (٣) شتی بەڵێن پێدراو.
v.i. (١) بەڵێندان؛ پەیماندان؛ گفتدان (٢) نیشانەی ئەوە بوون؛ هیوا لێکران.
v.t. (١) بەڵێن پێدان؛ گفت پێدان (٢) بەتەماکردن. (٣) پەیمان پێدان (شووکردن)؛ دیاریکردن. (٤) نیشانەی ئەوە بوون؛ هیوا لێکران. *(The clouds ~ rain.)* .
Promised Land, (١) خاکی بەڵێندراو بە جوولەکە (ئینجیل). (٢) [p- ا-]، خاکی خێروخۆشی؛ بەهەشت.
promisee (prom′is-ē′), *n.* بەڵێن پێدراو.
promiser (prom′is-ĕr), *n.* بەڵێندەر.
promising (prom′is-iŋ), *adj.* هیوای سەرکەوتن لێکراو؛ ئومێد لێکراو *(a ~ pupil)* .
promissory (prom′ə-sôr′i, prom′ə-sō′ri), *adj.* پەیمانی.
promissory note, کۆمپیالە؛ قەرزنامە.
promontory (prom′ən-tôr′i, prom′ən-tō′ri), *n.* (١) لێژگەی زەوی دڕێژبووەوە بۆ ناو دەریا یا دەریاچە. (٢) ئەندامی دەرپۆقیو یا دەرپەڕیوی لەش.
promote (prə-mōt′), *v.t.* (١) پێشخستن؛ پایە بلندکردن *(He was ~d to colonel.)* . (٢) یەرەپێدان؛ گەشەپێکردن (٣) بڕەوپێدان *(to ~ a new law)* (٤) دەرچوواندن بۆ پۆلێکی بەرزتر.
promoter (prə-mōt′ĕr), *n.* (١) بڕەوپێدەر؛ پێشخەر؛ لایەنگر (٢) پرۆپاگەندەچی؛ جارپەدەر. *(the ~ of a boxing match, beauty product, philosophy, etc.)*
promotion (prə-mō′shən), *n.* (١) پلە پێدان؛ پێشخستن؛ پایە بەرزکردنەوە. (٢) بڕەوپێدان؛ پرۆپاگەندە کردن بۆ فرۆتەنی‌یەك یا بازرگانی‌یەك؛ ئەم پرۆپاگەندەیە.
-promotional *(adj.)*; promotive *(adj.)*.
prompt (prompt), *adj.* (١) ئامادە (بۆ کار)؛ خێرا (بۆ کردنی شتێك). *(men ~ to obey, volunteer, etc.)* (٢) یەکسەر کراو؛ دوانەکەوتوو؛ زوو *(a ~ reply)*
n. (١) مۆڵەتی قەرزدانەوە. (ب) پەیمانی قەرزدانەوە لە کاتێکی تایبەتیدا. (٢) بڕخەرەوەی قەرزدانەوە؛ نامەی بڕخەرەوە (٣) بڕخەرەوەی نەکتەر لەسەر شانۆ. (ب) شتی بڕخراوەی نەکتەر.
v.t. (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان (٢) وانێکردن. (٣) بڕخستنەوە. (٤) بڕخستنەوەی نەکتەر لە پەنا پەردەی شانۆوە.
promptbook (prompt′book′), *n.* پەرتووکی بڕخەرەوە. بڕیتی‌یە لە دەقی شانۆگەری‌یەك کە کەسێك بەکاری دێنێ بۆ بڕخستنەوەی نەکتەر.
prompter (promp′tĕr), *n.* (١) هاندەر؛ بڕخەرەوە. (٢) بڕخەرەوەی نەکتەر لەسەر شانۆ.
promptitude (promp′tə-tōōd′, promp′tə-tūd′), *n.* (١) ئامادەیی (بۆ کردنی کارێك)؛ خێرایی (٢) شت لە کاتی خۆیدا کردن؛ دوانەکەوتن.
promptly (prompt′li), *adv.* یەکسەر؛ بێ دواکەوتن.
prompt note, نامەی بڕخستنەوەی قەرزار. (پێشی دەووترێ: " prompt ").
promulgate (prō-mul′gāt, prom′əl-gāt′), *v.t.* (١) بانگ بۆ هەڵدان (فەرمان، یاسا)؛ بڵاوکردنەوە. *(to ~ a decree)* (٢) خستنەکاری یاسایەك بە بڵاوکردنەوەی؛ دەرکردن (یاسا).

(٣) بڵاوکردنەوە؛ پەرە پێ سەندن. *(to ~ learning and culture)* .
-promulgator *(n.)*.
promulgation (prō′mul-gā′shən), *n.* بڵاوکردنەوە (یاسا، فەرمان، زانیاری... هتد).
pronate (prō′nāt), *v.t.* (١) پوو وەرگێڕان بەرەو خوار. (٢) بەری لەپ ڕاگرتن بۆ خوارەوە.
v.i. چەمینەوە؛ نوشتانەوە.
-pronation *(n.)*.
pronator (prō-nā′tĕr), *n.* باسکە ماسولکەی بەری لەپ بۆ خوارەوە ڕاگر.
prone (prōn), *adj.* (١) چەماوە؛ نوشتاوە. (٢) بە دەمدا ڕاکشاو؛ بە دەمدا کەوتوو یا پاڵ کەوتوو: *(~ on the ground)*
(٣) (to ~)، مەیلدار؛ بە سڕووشت وەهایە؛ زۆر بۆی هەیە: *(~ to anger, error, mischief, etc.)*
prong (prôŋ), *n.* (١) پەڵی چنگال؛ نووکی چنگاڵی خواردن یا مەکینە؛ پەڵ سیلك. (٢) نووك؛ چووکڵە. (٣) سیلك؛ شەن. (٤) پەڵی شاخی ئاسك.
v.t. (١) چنگال لێدان؛ چنگاڵ پیاکردن. (٢) زەوی کێڵان بە چنگاڵی مەکینە. (٣) بە سیلك هەڵگرتن.
pronged (prôŋd), *adj.* پەلدار؛ چنگدار: *(a three- ~ fork)* .
pronghorn (prôŋ′hôrn′), *n.* ئاسکی شاخ پەل پەل.
pronominal (prō-nom′ə-n'l), *adj.* تایبەت بە ڕاناو (ڕێزمان).
pronoun (prō′noun), *n.* ڕاناو (ڕێزمان): (I, me, you, he, she, it, they)
pronounce (prə-nouns′), *v.t.* (١) دەرکردن؛ بڵاوکردنەوە؛ دەربڕین: *(The judge ~d the sentence.)*
(٢) بڵاوکردنەوەی بارودۆخی کەسێك یا شتێك: *(He was ~d dead on arrival.)*
(٣) ووتن؛ بێژان: *(She couldn't ~ my name.)* .
v.i. (١) (on ~)؛ بڕیار دەرکردن. (٢) بێژان (زمانەوانی)؛ ووتن.
pronounced (prə-nounst′), *adj.* (١) بێژراو؛ ووتراو. (٢) دیار؛ زۆر دیار؛ ئاشکرا: *(a ~ accent)* .
pronouncement (prə-nouns′mənt), *n.* (١) بڵاوکراوەی ڕەسمی. (٢) بڕیاری ڕەسمی؛ بڕیار؛ ڕا.
pronto (pron′tō), *adv.* [Slang], یەکسەری؛ بەخێرایی.
pronunciamento (prə-nun′si-ə-men′tō), *n.* (١) بڵاوکراوەی ڕەسمی. (٢) بڵاوکراوەی یاخی بوون بە ڕووخاندنی میری.
pronunciation (prə-nun′si-ā′shən), *n.* (١) (ا) بێژان- (زمانەوانی)؛ ووتن. (ب) شێوەی بێژان یا ووتن. (٢) نووسینی ووشە بەشێوەی بێژانی یا ووتنی.
proof (prōōf), *n.* (١) چەسپاندن؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە. (٢) بەڵگە؛ نیشانە. (٣) تاقیکردنەوە. (٤) تاقیکراوە؛ دەرچوون. (٥) قایمی؛ هێزی تاقیکراوە. (٦) تیژی یا خەستی خواردنەوەی کحول. (٧) بەراوە (چاپەمەنی، وێنەگری، هەڵکەندن). (٨) بەڵگە (دادگەری).
adj. (١) کارتێنەکراو؛ بەرهەڵستیکەر؛ خۆڕاگر: *(~ against criticism)* . (٢) تاقیکەرەوەیی. (٣) خەستی‌یەکەی ئاسایی‌یە (خواردنەوەی کحولی).
-proof (prōōf), پاشگرێکە بەمانای: (ا) - بڕ: *(waterproof)* . (ب) دڕ بە؛ پارێزراو لە: *(foolproof; weatherproof)* . (ج) بەهێز یا قایم وەك: *(armorproof)* . (د) کارتێنەکردوی: *(pityproof)* .
proofread (prōōf′rēd′), *v.t. & v.i.* هەڵەبڕکردن؛ پوختەکردن (نووسراو؛ پەرتووك).

-proofreader *(n.).*
proof spirit, خواردنەوەی نیوە کحولی (لە ٥٠٪ ی کحولی پوختە).
prop (prop), *n.* (١) کۆلەکە؛ پاڵپشت؛ پایە؛ لەنگەر. (٢) کەرەسەو حل‌وبەرگو شتومەکی بەکارهێنراو بۆ دەرهێنانی فیلم یا شانۆگەری.
v.t. (١) (~ up). لەنگەرگرتن؛ پاڵپشت گرتن؛ دانەپاڵ. (٢) (~ against)، هەڵپەساردن. (٣) ڕاگیرکردن؛ پاڵپشتی کردن *(to ~ an unpopular regime)* .
propaedeutic (prō´pi-dū′tik), *adj.* سەرەتایی (خوێندن، فێرکردن)
n. باسێکی سەرەتایی؛ خوێندن یا فێرکردنی سەرەتایی.
propaedeutics (prō´pi-dū′tiks), *n.pl.* زانیاری و پەیڕەوی سەرەتایی یا بنچینەیی.
propagable (prop′ə-gə-b'l), *adj.* (١) بڵاوەکرێتەوە (بیروباوەڕ). (٢) پەرەی پێ دەسەنرێ؛ زۆر دەکرێ (لەڕێی زاوزێوە).
propaganda (prop´ə-gan′də), *n.* [P-] (١) نەنجوومەنی ئاین بڵاوکردنەوە (کە لە سەرەتا قەشە کاسۆلیکیەکان پێکدێت). (٢) دەستەی پروپاگەندە؛ دەستەی بڵاوکەرەوەی بیروباوەڕێک یا ڕێبازێک. (٣) پروپاگەندە؛ بەندوباو.
propagandist (prop´ə-gan′dist), *n.* پروپاگەندەچی؛ بەندوباوخەرەوە
adj. پروپاگەندەیی
propagandize (prop´ə-gan′dīz), *v.t.* (١) پروپاگەندە بۆ کردن؛ بڵاوکردنەوەی بیروڕایەک بە پروپاگەندە بۆ کردن (٢) پروپاگەندە ئاراستەکردن.
v.i. پروپاگەندەکردن؛ بەندوباوخستنەوە.
propagate (prop′ə-gāt´), *v.t.* (١) زاوزێ پێکردن؛ لەبەک چاک کردنو پەیوەردەکردن (گیاندار، ڕووەک). (٢) زاوزێ کردن؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن. (٣) تایبەخۆدان بە نەوە یا وەچە لەدڕێی زاوزێوە. (٤) بڵاوکردنەوە (بیروباوەڕ، دەنگوباس): *(to ~ news, ideas, etc.)* . (٥) گەیاندن: *(to ~ heat)* .
v.i. زاوزێ کردن؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن.
-propagator *(n.).*
propagation (prop´ə-gā′shən), *n.* (١) زاوزێ؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن. (٢) بڵاوبوونەوە: *(the ~ of ideas, disease, etc.)* . (٣) گەیاندن؛ نارەن.
propane (prō′pān), *n.* پرۆپین کازێکە بۆ سووتەمەنی بەکاردێت.
propel (prə-pel′), *v.t.* پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ هاندان؛ بزواندن.
propellant (prə-pel′ənt), *n.* پاڵ پێوەنەر؛ تەقێنەر (مووشەک، تفەنگ)؛ بزوێنەر.
propellent (prə-pel′ənt), *adj.* بزوێنەر؛ تەقێنەر.
n. = **propellant.**
propeller (prə-pel′ēr), *n.* پەروانە (فڕۆکە، پانکە)؛ پاڵنەر.
propene (prō′pēn), *n.* = propylene.
propensity (prə-pen′sə-ti), *n.* هەیل؛ حەزی زگماکی؛ ئارەزووی سروشتی: *(a ~ to exaggerate)* .
proper (prop′ēr), *adj.* (١) شیاو؛ گونجاو: *(the ~ tool for this job)* (٢) تایبەتی بە: *(This weather is ~ to California.)* . (٣) ڕاست؛ بێ هەڵە؛ تەواو: *(the ~ pronunciation; in ~ English)* . (٤) بەجێ؛ دروست؛ لە جێی خۆیدا؛ ڕاست: *(It was ~ for him to accept the invitation.)* (٥) ڕێک‌وپێک (ڕەووشت)؛ بەنابڕوو؛ جوان (ڕەفتار). (٦) بە مانای تەسکی ووشەکە؛ بە مانای ڕاستی: *(the population of London ~)* (٧) [Archaic or Dial.]، (ا) باش؛ نایاب. (ب) جوان؛ ئێسک سووک. (٨) [British Colloq.]، تەواو: *(a ~ scoundrel)* . (٩) [Obs.]، تایبەتی بە خۆ؛ خۆیی. (١٠) ناوی تایبەتی (ڕێزمان): *(Sardar, New York, and Karadagh are ~ names.)* (١١) بە ڕەنگی سەروشتی خۆی کراو. (١٢) تایبەتی بە ڕۆژێک یا ماهەنگێکی تایبەتی (نزا، نەریتی ئایینی).
proper fraction, کەرتی تەواو؛ کەرتی ڕاست.
properly (prop′ēr-li), *adv.* بە ڕێک‌وپێکی؛ بە جوانی؛ بە باشی؛ بە شێوەیەکی ڕاست.
proper noun, ناوی تایبەتی (ڕێزمان): *(John, Paris, etc.)* .
propertied (prop′ēr-tid), *adj.* خاوەن زەوی‌وزار؛ خاوەن موڵک.
property (prop′ēr-ti), *n.* (١) خاوەنێتی؛ خاوەنی؛ خاوەن بوون. (٢) موڵک؛ موڵکو مال؛ زەوی‌وزار؛ خانوو و زەوی‌وزار. (٣) پارچە زەوی؛ خانوویەکی تایبەتی. (٤) تایبەخۆ؛ نیشانە: *(the ~ies of a chemical compound)* (٥) کەرەسەی بەکارهێنراو لە دەرهێنانی فیلمێک یا شانۆگەرییەکدا.
prophase (prō´fāz´), *n.* پلەی یەکەمی دابەشبوونی خانەی لەش.
property tax, موڵکانە؛ باجی خانوو و زەوی‌وزار.
prophecy (prof′ə-si), *n.* (١) پێشبینی؛ نوقڵانە. (٢) پێشبینی ئایینی؛ کارو گوفتاری پێغەمبەر؛ پێغەمبەری. (٣) پەرتووکی پێشبینی
prophesy (prof′ə-sī´), *v.t.* (١) پێشبینی کردن؛ نوقڵانە لێدان. (٢) [Rare]، نیشانەی ڕووداتی داهاتوو بوون.
v.i. (١) پێشبینی؛ پێغەمبەری کردن. (٢) پەندو ئامۆژگاری ئایینی ووتنەوە یا بڵاوکردنەوە.
prophet (prof′it), *n.* (١) پێغەمبەر؛ پەیامبەر. (٢) سەرۆک یا مامۆستای ئایینی بەرز. (٣) دەم ڕاستی دەستەیەک یا ڕێبازێک. (٤) پێشبین.
the Prophet, (١) محەمەد؛ پێغەمبەری ئیسلام. (٢) پێغەمبەری مۆرمەنەکان.
prophetess (prof′it-is), *n.* پێغەمبەری ژن
prophethood (prof′it-hood´), *n.* پێغەمبەری؛ پێغەمبەرێتی.
prophetic (prə-fet′ik), *adj. Also* prophetical, (١) تایبەتی بە پێغەمبەر؛ پێغەمبەری. (٢) تایبەتی بە پێشبینی: *(a ~ utterance)* .
prophylactic (prō´fə-lak′tik, prof´ə-lak′tik), *adj.* (١) لە نەخۆشی پاراستن؛ تایبەتی بە پزیشکەوانی بەرگری. (٢) تایبەت بە بەرگری یا ڕێگرتن لە نەخۆشی.
n. دەرمانی خۆپاراستن: (ا) لاستیکی گان کردن. (ب) دەرمان یا نامێری سکپڕ نەبوون.
prophylaxis (prō´fə-lak′sis, prof´ə-lak′sis), *n.* (١) خۆ لە نەخۆشی پاراستن. (٢) دەرمان کردنی خۆپاراستن.
propinquity (prō-piŋ′kwə-ti), *n.* (١) نزیکی. (٢) خزمایەتی. (٣) لەیەکچوون؛ چوونیەکی تایبەخۆ.
propitiable (prə-pish′i-ə-b'l), *adj.* پازی دەبێ؛ ئاشت دەکرێتەوە.
propitiate (prə-pish′i-āt´), *v.t.* پازی کردن؛ ئاشتکردنەوە؛ دڵ ڕاگرتن: *(Rain had to be prayed for and priests and gods ~d.)*
propitiation (prə-pish´i-ā′shən), *n.* (١) دڵ ڕاگرتن؛ پازی کردن؛ ئاشتبوونەوە. (٢) قوربانی.
-propitiatory *(adj.).*
propitious (prə-pish′əs), *adj.* (١) بەبەزەیی؛ بەڕەحم.

(The gods were ~ .)

(۲) بهات: بهەات. *(a ~ omen)* .

(۳) باش: لەبار: شیاو. *(~ winds)* .

propolis (prop′ə-lis), *n.* مادده‌یه‌کی سریشتی‌یه هەنگ له دارو دره‌خت کۆی ده‌کاته‌وه بۆ چەسپاندنی شانه‌کانی.

proponent (prə-pō′nənt), *n.* (۱) پێشنیارکەر.

(۲) لایەنگر: پشتیوان: بانگ بۆ هەڵدەر.

proportion (prə-pôr′shən, prə-pōr′shən), *n.* (۱) ڕێژە. بەش ۲ هاوتایی: هاوسەنگی: بەرامبەری: ڕێکی.

(۳) (*pl*.) ئەندازە: پانی‌و درێژی‌و ئەستووری.

(a building of large ~s)

(٤) [Rare]. بەراوورد.

(٥) هاوڕێژەیی (ژمارەوپێوان).

v.t. (۱) هاوتاکردن: گونجاندن: هاوڕێژەکردن.

(to ~ the penalty to the nature of the crime)

(۲) ڕێک‌وپێک کردن: هاوسەنگ کردن: تاووتوێ کردن.

blow out of proportion, زل کردن: لە ئەندازە کردنە دەرەوە

(They have blown this incident out of proportion.)

in proportion to, بەگوێرەی

out of proportion, بێ ئەندازە: لە ئەندازە چووتە دەرەوە

proportional (prə-pôr′shən-l), *adj.* (۱) بەئەندازە. بەگوێرەی ئەوەیە: هاوتا: گونجاو: هاوڕێژە.

(His pay is ~ to his work.)

(۲) هاوڕێژە (ژمارەوپێوان).

n. هەند یا ژمارەی هاوڕێژە (ژمارەوپێوان)

-proportionally *(adv.)*; **proportionable** *(adj.)*; **proportionality** *(n.)*.

proportional representation, نوێنەری بەگوێرە یا بەئەندازە: نوێنەری هەموو حیزب‌و دەستەکان لە پەرلەماندا بەگوێرەی ژمو دەنگەی گەل پێیان دەدات

proportionate (prə-pôr′shən-it), *adj.* بەئەندازە: هاوتا: هاوڕێژە: گونجاو.

v.t. هاوتاکردن: گونجاندن: هاوڕێژەکردن: بەئەندازەکردن: تاووتوێ کردن.

-proportionately *(adv.)*.

proportionment (prə-pôr′shən-mənt), *n.* (۱) هاوتاکردن: تاووتوێ کردن: هاوڕێژەکردن: بەئەندازەکردن.

(۲) بەئەندازەیی: هاوتایی: هاوڕێژەیی.

proposal (prə-pō′z'l), *n.* (۱) پێشنیار ۲) خوازبێنی: داخوازی

propose (prə-pōz′), *v.t.* (۱) پێشنیارکردن

(۲) نیازبوون: بەتەمابوون.

(۳) پێشنیازی نۆش کردن. *(to ~ a toast)*

(٤) نامزەدکردن: ناودێرکردن. *(I ~ Kawa for chairman.)* .

v.i. (۱) نیازبوون: لەخشەدانان: پێشنیارکردن.

(Man ~s, God disposes.)

(۲) داخوازی کردن: خوازبێنی کردن.

(He ~d to her and she accepted.)

proposition (prop′ə-zish′ən), *n.* (۱) پێشنیار

(۲) شتی پێشنیارکراو.

(۳) [Colloq.]. مەسەلە: کاروبار: شت. *(a difficult ~)*

(٤) [Colloq.]. داوای گان لێکردن.

(٥) ووتەیەکە کە ووتەی پێشووی پشتگیری دەکات یا بە درێژی دەخاتەوە (ژێربێژی)

(٦) گریمانە (ژمارەوپێوان).

v.t. [Colloq.], داوای گان لێکردن: . *(He ~ed her.)*

-propositional *(adj.)*.

propound (prə-pound′), *v.t.* پێشکەش کردن بۆ لێکۆڵینەوە: پێشنیازکردن.

propractor, propretor (prō-prē′tēr), *n.* فەرمانڕەوای ناوچەی ئیمپراتۆرییەتی ڕۆمای کۆن.

proprietary (prə-prī′ə-ter ĭ), *n.* (۱) خاوەن مولک یا دەزگای بازرگانی (وەک: چێشتخانەو فرۆشگا... هتد): خاوەن.

(۲) دەستەی خاوەنان.

(۳) خاوەنێتی مولک‌و دەزگای بازرگانی: خاوەنی.

(٤) خاوەن‌و فەرمانڕەوای " **proprietary colony** " .

(ووشەی دوایی ببینە).

(٥) دەرمانێکە کە بەناوی کەسێک یا کۆمپانیایەکەوە تۆمارکراوە‌و هەر ئەوان مافی فرۆشتنیان هەیە

adj. (۱) تایبەت بە خاوەن یا خاوەنەکانی دەزگا بازرگانی‌یەکان.

(۲) مولکی تایبەتی کەسێک یا کۆمپانیایەک.

(۳) لە خاوەن دەزگای بازرگانی دێت: *(a ~ air)* .

(٤) خاوەنی مولک یا دەزگای بازرگانی‌یە.

(٥) مافی فرۆشتنی بەدەست کەسێک یا کۆمپانیایەکە: *(a ~ medicine)*

proprietary colony, ناوچەیەکی گەورەی ئەمەریکا پێش سەربەخۆیی کە ئینگلتەرە دەیدایە دەست دەرەبەگێک.

proprietor (prə-prī′ə-tēr), *n.* (۱) خاوەن مولک یا دەزگای بازرگانی: خاوەن. (۲) خاوەن یا دەرەبەگی " **proprietary colony** " (ووشەی پێشوو ببینە).

proprietorship (prə-prī′ə-tēr-ship′), *n.* خاوەنێتی (مولک‌و دەزگای بازرگانی).

proprietress (prə-prī′ə-tris), *n.* ژنی خاوەن مولک یا دەزگای بازرگانی.

propriety (prə-prī′ə-ti), *n.* (۱) بەجێیی: دروستی: شیان.

(۲) ئەزاکەت: ڕەفتار جوانی: گونجان لەگەڵ ڕەوشت‌و ئەریتی کۆمەڵایەتیدا

(a breach of ~)

the proprieties, ڕەوشت‌و ئەریتی کۆمەڵایەتی.

proprioceptor (prō′pri-ə-sep′tēr), *n.* شانەی هەستیاری ماسولکە‌و ماسولکەژێ که خێرا هەست دەکات بەر هەست بزوێنانەی که لە ئەندامەکانی لەشەوە دێن.

prop root, ڕەگی ڕاگیرکەری ڕووەک.

proptosis (prop-tō′sis), *n.* چاو دەرپۆقین.

propulsion (prə-pul′shən), *n.* (۱) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە.

(۲) هێزی پاڵ پێوەنەر: پاڵ پێوەنەر: هێزی پەروانەیی.

propulsive (prə-pul′siv), *adj.* پاڵ پێوەنەری: پەروانەیی.

propylaeum (prop′ĭ-lē′əm), *n.* داڵان یا ڕاڕەوی بەردەمی خانوو.

propylene (prō′pə-lēn′), *n.* گازێکی هایدرۆکاربۆنی زووگرگرە. (پێشی دەوترێ: " **propene** ") .

prorate (prō′rāt′), *v.t. & v.i.* بەشکردن یا هەڵسەنگاندن بە ئەندازە: بەشکردن بە ڕێژە: *(to ~ the insurance payment, the rent, etc.)* .

prorogation (prō′rō-gā′shən), *n.* دوایی پێ هێنان یا ناشبەتاڵ لێکردنی پەرلەمان.

prorogue (prō-rōg′), *v.t.* (۱) دوایی پێ هێنان یا ناشبەتاڵ پێکردنی پەرلەمان. (۲) [Rare]، دواخستن.

prosaic (prō-zā′ik), *adj.* (۱) (ا) پەخشانی: تایبەتی بە پەخشان نەک هۆنراوە. (ب) بێ پێچ‌وپەنایی: ڕاست‌وڕەوانی.

(۲) ئاسایی: ووشک: ووشک‌و ناخۆش: بازاڕی: سادە:

(a ~ life, person, approach, view of things, style, etc.)

-prosaically *(adv.)*.

prosaism (prō′zā-iz′m), *n.* (۱) ووشکی‌و ناخۆشی: بازاڕیتی: ڕەشۆکێتی: سادەییتی. (۲) ووتەیەکی ووشک‌و بێ تام.

proscenium (prō-sē′ni-əm), *n.* (۱) شانۆی یۆنان‌و ڕۆمای کۆن.

(۲) (ا) بەردەمی شانۆ (کە پاش پەردە دادانەوەش هەر دیارە).
(ب) پەردەی شانۆو چوارچێوەکەی.

proscribe (prō-skrīb′), *v.t.* (۱) بڵاوکردنەوەی ناوی تاوانبارێکی لە وڵات دەرکراو یا بڕیاردراو بە هەڵواسینی (لە پۆژمای کۆندا).
(۲) قەدەغەکردن: مافی پاراستنی یاسایی لێ سەندنەوە.
(۳) لە وڵات دەرکردن. (٤) ناپەزایی توند دەربڕین دەربارەی.

proscription (prō-skrip′shən), *n.* (۱) (ا) قەدەغەکردن
(the ~ of the party)

(ب) قەدەغەکران (۲) لە وڵات دەرکردن.

prose (prōz), *n.* (۱) پەخشان. (۲) ووتە یا گفتوگۆی ووشکو ناخۆش
adj. (۱) پەخشانی. (۲) سادە؛ ووشکو ناخۆش؛ ئاسایی؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی
v.t. & v.i. (۱) پەخشان نووسین.
(۲) بەشێوەیەکی سادەو ووشکو ناخۆش نووسین یا گفتوگۆکردن.

prosector (prō-sek′tēr), *n.* تۆێ تونێکەری لاشە بۆ وانەی تونێکاری.

prosecute (pros′i-kūt′), *v.t.* (۱) تا دوایی لەسەر ڕۆیشتن؛ وازنەهێنان هەتا تەواوکردن: *(to ~ a war with great vigor)* .
(۲) بەردەوام بوون لەسەر؛ بەردەوام خەریک بوون: *(P~ your studies.)* .
(۳) لە دادگا لێپرسینەوە؛ دان بە دادگا: *(to ~ a criminal)* .
(٤) داواکردن لەڕێی یاساوە.

v.i. (۱) دان بە دادگا؛ لێپرسینەوە لە دادگادا.
(۲) کاری دادخواز یا نوێنەری گشتی بینێ لە دادگا.

prosecuting attorney, دادخواز یا نوێنەری گشتی (دادگەری)

prosecution (pros′i-kū′shən), *n.* (۱) لێپرسینەوە لە دادگا؛ دان بە دادگا. (۲) دەستەی دادخواز یا داواکار (بە پارێزەرو دادخواز یا نوێنەری گشتی و شکاتکەرەوە).

prosecutor (pros′i-kū′tēr), *n.* دادخواز یا نوێنەری گشتی (دادگەری)

proselyte (pros′′l-īt′), *n.* تازە ئایین: تازە وەرگەڕاو بۆ ئایین یا حیزبی تازە؛ ئەندامی تازەی ئایینێک یا حیزبێک.

v.t. & v.i. (۱) proselylize .
(۲) بە پارە ڕاکێشانی وەرزشکار بۆ تیپی قوتابخانەی خۆ.

prosencephalic (pros′en-sə-fal′ik), *adj.* تایبەتی بە بەشی پێشەوەی مێشک

prosencephalon (pros′en-sef′ə-lon′), *n.* بەشی پێشەوەی مێشک

proser (prō′zēr), *n.* (۱) پەخشان نووس.
(۲) بەشێوەی سادەو ووشکو ناخۆش شت نووس یا گفتوگۆکەر.

prosily (prō′zə-li), *adv.* (۱) بەشێوەی پەخشان.
(۲) بە سادەیی؛ بە ووشکی و ناخۆشی.

prosit (prō′sit), *interj.* نۆش! (بەتایبەتی لەناو ئەڵمانیەکاندا)

proslavery (prō-slāv′ēr-i), *adj. & n.* لایەنگری کۆیلەیەتی.

prosodic (prə-sod′ik), *adj. Also* **prosodical,** بەپێی زانستی هۆنراوە ڕێکخستن؛ تایبەتی بە هونەری هۆنراوە.

-prosodically *(adv.).*

prosodist (pros′ə-dist), *n.* شارەزای هونەری هۆنراوە هۆنینەوە.

prosody (pros′ə-di), *n.* زانستی ڕێکخستنی هۆنراوە؛ هونەری هۆنینەوەی هۆنراوە.

prosopopoeia (prə-sō′pō-pē′ə), *n.* (۱) گیان بەبەرداکردنی کەسی مردوو و نەدیارو خەیاڵی (ڕەوانبێژی).
(۲) گیان بەبەرداکردنی شتی بێ گیان.

prospect (pros′pekt), *n.* (۱) دیمەن (۲) نەو لایەی خانوویەک یا شتێک ڕووی تێ دەکات (۳) شێوەی هاتنە بەرچاو
(٤) هیوا؛ بەتەمابوون؛ نومێدکردن.
(٥) (ا) شتی چاوەڕوانکراو؛ شتی هیوا پێ بوو؛ ئەنجام.
(ب) *(pl.)* هیوالێکراوی سەرکەوتن یا بردنەوە؛ لەوانەبوونی سەرکەوتن یا قازانج کردن. (٦) کەسێکی پیا ڕابینراو بۆ بوون بە کڕیار.
(۷) (ا) جێگەیەکە هیوای بوونی کانگەی لێ دەکرێ.
(ب) خاڵو خۆڵو چەوی تاقیکراوە بۆ کانزا. (ج) کانزا.

v.t. & v.i. بۆ گەڕان (بەتایبەتی زێڕو کانزای بەنرخی تر):
(to ~ for gold)

in prospect, چاوەڕوانکراو؛ پیا ڕابینراو:
(He's out of work and has nothing in prospect at present.)

prospective (prə-spek′tiv), *adj.* (۱) پێشبین؛ هیوابوو بە دواڕۆژ؛ پشت ئەستوور بە دواڕۆژ؛ بەتەمای دواڕۆژ بوو.
(۲) لێ ڕابینراو؛ چاوەڕوان لێکراو: *(a ~ buyer, client, etc.)*

prospector (pros′pek-tēr), *n.* کەسێکە کە بۆ زێڕو نەوت و کانزای بەنرخی تر دەگەڕێت.

prospectus (prə-spek′təs, pros-pek′təs), *n.* بڵاوکراوەی سەرەتایی: دەربارەی پرۆژەیەک، دەزگایەکی بازرگانی یا زانستی، یا کۆمپانیایەک بۆ پێناسینی بە خەڵک.

prosper (pros′pēr), *v.i.* سەرکەوتن (بەتایبەتی لەبووری ئابووریەوە)؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن:
(When business ~s, the country will ~ , too.)

v.t. پەرە پێ سەندن؛ گەشەپێکردن؛ سەرخستن.

prosperity (pros-per′ə-ti), *n.* خۆش گوزەرانی؛ گەشەکردن؛ گەشەکردنی دارایی؛ تێروتەسەلی.

prosperous (pros′pēr-əs), *adj.* (۱) سەرکەوتوو؛ گەشەکردوو؛ پەرەسەندوو؛ ئاوەدان: *(a ~ business, town, etc.)* .
(۲) خۆش گوزەران؛ تێروتەسەل؛ پارەدار؛ سەرکەوتوو.
(۳) بهات؛ لەبار؛ باش.

prostate (pros′tāt), *adj. & n.* پرۆستات (پزیشکەوانی)؛ لووی پرۆستات.

-prostatic *(adj.).*

prostatectomy (pros′tə-tek′tə-mi), *n.* لابردنی لووی پرۆستات بە نەشتەرگەری.

prostate gland, لووی پرۆستات.

prostatitis (pros′tə-tī′tis), *n.* هەوکردنی لووی پرۆستات.

prosthesis (pros′thə-sis), *n.* (۱) . prothesis
(۲) (ا) نەشتەرگەری پێنەکردن: دانانی ئەندامێکی دەستکرد لە جێی ئەندامێکی نەماوی لەشدا (وەک: لاق، قۆل، چاو، ددان... هتد).
(ب) ئەندامێکی دەستکردی وەها.

-prosthetic *(adj.).*

prosthetics (pros-thet′iks), *n.pl.* نەشتەرگەری پێنەکردن. (ووشەی پێشوو ببینە).

prosthodontics (pros′thə-don′tiks), *n. Also* prosthodontia, دانسازی پێنەکردن: پردو تاقمی ددانی لە جێی ددانی کەوتوودا

prosthodontist (pros′thə-don′tist), *n.* دانسازی پێنەکەر. (ووشەی پێشوو ببینە).

prostitute (pros′tə-tōōt′, pros′tə-tūt′), *v.t.* (۱) قەحبەیەتی کردن؛ بوون بە قەحبە. (۲) خۆفرۆشتن؛ بۆ مەبەستی سووکو هیچ‌وپووچ بەکارهێنان: *(to ~ one's abilities)* .

adj. سووک؛ نزم؛ قەحبە.

n. (۱) قەحبە؛ ئافرەتی سووک. (۲) خۆفرۆش.

prostitution (pros′tə-tū′shən), *n.* (۱) قەحبەیی.
(۲) خۆفرۆشی؛ فرۆشتن بۆ مەبەستی سووک *(the ~ of one's genius)*

prostrate (pros′trāt), *adj.* (۱) بە لەپا کەوتوو (پەرستن، ملکەچی؛ غەمباری)؛ قنگەوتلوور کەوتوو. (۲) بە دەمدا یا بە پشتدا پاکشاو. پاڵ کەوتوو.
(۳) ماندوو؛ پرووکاو؛ هێز لێ براو؛ (٤) بەزیو؛ ملکەچ؛ بێ چارە.
(٥) تەرز فرێدەر بەسەر زەویدا.

v.t. (۱) خۆخستن بە لەپا (بۆ پەرستن یا ملکەچی پیشاندان)؛ گرنووش بردن

(۲) بە زەویدا دان؛ پاڵ کەوتن؛ پاڵ خستن
(۳) بەراندن؛ بەزین؛ هێز لێ بڕین.

prostration (pros-trā′shən), *n.* (۱) حۆ بە بەپا دان (بۆ پەرستن یا ملکەچی پیشاندان)؛ پاڵ کەوتن؛ قنگەوتلوور کەوتن.
(ب) ڕیسوایی (بە کڕنووش بردن یا خۆ دان بە زەویدا).
(۲) هێز نەبران؛ ماندووێتی؛ خەفەتباری؛ بێ چارەیی.

prostyle (prō′stīl), *adj.* ڕیزە کۆلەکەی لەبەردەمدایە، وەک پەرستگای یۆنانی (خانووسازی)

n. خانوویەکە بەردەمەکەی دالانێک بێت بە ڕیزێک کۆلەکەوە.

prosy (prō′zi), *adj.* (۱) بەخشانی.
(۲) سادە؛ ووشک‌و ناخۆش؛ ڕەشۆکی؛ ناسایی.

-prosiness *(n.).*

protagonist (prō-tag′ə-nist), *n.* (۱) قارەمانی چیرۆک، داستان، یا شانۆگەری (۲) قارەمان؛ پاڵەوانی ڕێبازێک، مەسەلەیەک، یا ملەمانێیەک.

protamine (prō′tə-mēn′, prō-tə-min), *n.* پرۆتامین؛ پرۆتینی تفتی سادە.

protasis (prot′ə-sis), *n.* (۱) بەشی سەرەتای شانۆگەری یۆنانی‌و ڕۆمانی. (۲) ڕستەی مەرجی (وەک بەشی یەکەمی ئەم ڕستەیە) *(If it rains, I will stay at home.)*

protean (prō′ti-ən, prō-tē′ən), *adj.* بێ بار؛ ڕوو زوو شێوەی خۆگۆڕ؛ ڕەنگی خۆگۆڕ بەپێی کات‌و شوێن *(a ~ politician)*.

protease (prō′ti-ās′), *n.* ئەنزیمی پەلەخوردکردنی پرۆتین.

protect (prə-tekt′), *v.t.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ پاس کردن؛ ئاگاداری کردن. (۲) پاراستنی بەرهەمی خۆمالی بە دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو

protection (prə-tek′shən), *n.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری؛ پاسەوانی. (۲) پارێزەر؛ پاسەوان. (۳) پەسابۆرت. (٤) [Colloq.] بەرتیلی خۆپاراستن؛ پارەی بە زۆر لە خەڵک کێشراوە لەلایەن دەستەی شەلاتی‌و پیاوخراپەوە بۆ نازار نەدان‌و هەراسان نەکردن. (٥) پاراستنی بەرهەمی خۆمالی لەڕێی دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو.

protectionism (prə-tek′shən-iz′m), *n.* پاراستنی بەرهەمی خۆمالی لەڕێی دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو.

protectionist (prə-tek′shən-ist), *n.* پارێزەری بەرهەمی خۆمالی (بۆشەی بێشوو ببینە).

protective (prə-tek′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە پاراستن؛ بۆ پاراستن کراو. (۲) تایبەتی بە باجی سەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆمالی

protective tariff, تاریفی پارێزەر؛ باجی سەر شتومەکی هێنراو بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆمالی.

protector, protecter (prə-tek′tĕr), *n.* (۱) پارێزەر؛ پاسەوان. (۲) پێ سپێردراوی تەختی پاشایی لەکاتی منداڵی یا نەخۆشی پاشادا؛ جێنشینی پاشا

protectorate (prə-tek′tĕr-it), *n.* (۱) وڵاتی ژێردەستی جێنشینی پاشا. (۲) جێنشینێتی پاشا؛ پلەوپایەو ماوەی فەرمانڕەوایی جێنشینی پاشا. (۳) [P-] فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە لەژێر دەستی "کرۆمویل" و "ڕیچارد"ی کوڕی سالی ١٦٥٣– ١٦٥٩. (٤) پەیوەندی وڵاتێکی گەورەو بەهێز بە وڵاتێکی ژێردەستەیەوە؛ پەیوەندی پارێزەرو پاراستە.
(٥) پاراستە؛ وڵاتی ژێردەستەو پارێزراو لەلایەن وڵاتی پارێزەرەوە.
(٦) دەسەڵاتی وڵاتی پارێزەر.

protectorship (prə-tek′tĕr-ship′), *n.* پلەوپایەی جێنشینی پاشا؛ جێنشینێتی پاشا.

protectory (prə-tek′tĕr-i), *n.* هەتیوخانە؛ لانەی منداڵانی هەژار

protégé (prō′tə-zhā′), *n.* [Fr.], *feminine* protégée, کەسێک کە لەژێر سایەی کەسێکی لە خۆی بەدەسەڵاتتر؛ بێت؛ پارێزراو؛ شاگرد؛ پیاو.

proteide, proteid (prō′ti-īd′, prō′ti-id), *n.* پرۆتید؛ پرۆتین. *adj.* پرۆتیناوی؛ بە پرۆتین.

protein (prō′tē-in, prō′tēn), *n.* پرۆتین؛ ماددەیەکی پێویستە بۆ لەش لە گۆشت‌و شیرەمەنی‌و هێلکەدا هەیە.

proteinase (prō′tē-in-ās′), *n.* پرۆتیناز؛ ئەنزیمێکی پرۆتین تووێنەرەوەیە.

proteolysis (prō′ti-ol′ə-sis), *n.* شیبوونەوەی پرۆتین (وەک لەکاتی پەلەخوردکردنی خواردەمەنیدا).

protest (prə-test′), *v.t.* (۱) سووربوون لەسەر؛ بەتوندی‌و دڵنیاییەوە ووتن: *(He ~ed his innocence.)*.
(۲) ناڕەزایی دەربڕین؛ دژ وەستان؛ بێزاری دەربڕین: *(to ~ against injustice, the war, etc.)*
(۳) نیازی خۆ دەربڕین بە نەدانەوەی قەرزێک.

v.i. (۱) سووربوون لەسەر؛ بەتوندی‌و دڵنیاییەوە ووتن.
(۲) ناڕەزایی دەربڕین؛ دژ وەستان.

n. (۱) ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین.
(۲) (ا) نامەیەکە لە خاوەن قەرزەوە دەربارەی پارەی نەبوونی قەرزار بە دانەوەی قەرزەکە. (ب) نامەیەکە دەربارەی پارەی نەبوونی کەسێک بە باج دان.
(۳) نامەی ناڕەزایی ڕەسمی: *(to lodge a ~)*.

-protester *(n.)*; **protestingly** *(adv.).*

under protest, بە نابەدڵی؛ (کردنی شتێک) پاش ناڕەزایی خۆ دەربڕین: *(to do something under protest)*

protestant (prot′is-tənt), *n.* (۱) [P-]، پرۆتستانتی؛ ئەندامی کڵێسەی پرۆتستانتی. (۲) ناڕەزایی دەربڕ؛ بێزاری دەربڕ.

Protestantism (prot′is-tənt-iz′m), *n.* (۱) ئایینی پرۆتستانتی. (۲) پرۆتستانتێتی. (۳) پرۆتستانتێتی‌یەکان؛ کڵێسە پرۆتستانتێی‌یەکان.

protestation (prot′əs-tā′shən), *n.* (۱) دووپاتکردنەوە؛ سووربوون لەسەر؛ بە دڵنیایی ووتن یا بانگ بۆ دان: *(~s of friendship)*
(۲) ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین.

prothalamion (prō′thə-lā′mi-on), *n.* گۆرانی شایی.

prothalamium (prō′thə-lā′mi-əm), *n.* = **prothalamion.**

prothesis (proth′ə-sis), *n.* (۱) برگەیەک یا تیپێک خستنەسەر سەرەتای ووشە (ڕێزمان): (وەک: -be لە ووشەی beloved وە -a لە ووشەی ahead دا). (پێشی دەوترێ: " prosthesis ").
(۲) (ا) نامادەکردنی شێوی خودایی (خاچ پەرستی).
(ب) مێز یا سفرەی ئەم شێوە. (ج) جێی ئەم مێزە یا سفرەیە.

-prothetic *(adj.).*

prothonotary (prō-thon′ə-ter′i), *n.* (۱) سەرەک دادنووس.
(۲) تۆمارکەری فەرمانی پاپایی (ئایینی کاسۆلیکی).

prothoracic (prō′thô-ras′ik), *adj.* تایبەتی بە بەشی پێشەوەی سنگی جانەوەر.

prothorax (prō-thôr′aks, prō-thō′raks), *n.* بەشی پێشەوەی سنگی جانەوەر.

prothrombin (prō-throm′bin), *n.* پرۆسرۆمبین: ماددەیەکە لە خوێنداً یارمەتی مەیینی خوێن دەدات.

protist (prō′tist), *n.* پووەک یا گیانداری یەک خانەیی.

-protistant *(adj.)*; **protistology** *(n.).*

proto- (prō′tō, prō′tə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) پێشترین؛ سەرەتا؛ یەکەم: *(protoplast)*.
(ب) گرنگترین؛ یەکەمین؛ سەرەک: *(protogonist)*.
(ج) سەرەتایی؛ کۆنترین؛ یەکەم نمونەی چەشنی خۆ (زمان، گەل)؛ دێرین: *(proto- Indo- European)*

protocol (prō′tə-kol′), *n.* (۱) یەکەم تۆمارنامەی پەیمانێک یا بڕوانامەیەک. (۲) بڕوانامەی پەیمان. (۳) پرۆتۆکۆل؛ ڕەفتارو نەریت‌و دەستووری دبلۆماسی‌و فەرمانڕەوایی (بەتایبەتی هی نێوان وڵاتان).

v.i. پەیمان داڕشتن یا گەڵەکردن.

protogine (prō′tə-jin, prō′tə-jēn´), *n.* پرۆتۆجین جۆرێکە لە بەردی گرانیت لە شاخی " ئالپ " ی سویسردا هەیە.

protolithic (prō´tə-lith′ik), *adj.* تایبەتی بە سەرەتای چاخی بەردین.

protomartyr (prō´tō-mär′tĕr), *n.* یەکەم گیانبەختن (بەتایبەتی لەڕێی خاچ پەرستیدا).

protomorph (prō′tə-môrf´), *n.* شێوەی سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

-protomorphic *(adj.).*

proton (prō′ton), *n.* پرۆتۆن: پارچەیەکی ناوکی نەتۆمێیە کارەبای گەرمی لەسەرە

protonema (prō´tə-nē′mə), *n.* تەرزێکی دەزوولەیی قەوزەیە دەبێتە قەوزەی هەراش

protonotary (prō-ton′ə-tĕr′i, prō′tə-nō′tĕr-i), *n.* = **pro-thonotary.**

protopathic (prō′tə-path´ik), *adj.* تایبەت بە هەستی سەرەتایی و تەنها هەست بە شتی تووندوتیژ دەکات وەک ئازار.

protoplasm (prō′tə-plaz′m), *n.* پرۆتۆپلازم مادەی زیندووی بنچینەیی شانەی گیاندارو پووەک؛ بەشی زیندووی خانە.

-protoplasmic *(adj.).*

protoplast (prō′tə-plast´), *n.* (١) = prototype. (٢) پرۆتۆپلازمی ناوەوەی خانە؛ بەشی زیندووی خانە.

-protoplastic *(adj.).*

protostele (prō′tə-stē′li, prō′tə-stēl´), *n.* لوولەی پێدا پۆشتنی ناوەگی بەرزەڕۆ نزمەڕێی پووەک.

prototypal (prō´tə-tīp′l), *adj.* تایبەت بە یەکەم نموونە؛ هی کۆنترین نموونە؛ دێرین

prototype (prō′tə-tīp´), *n.* نموونەی یەکەمی توخمی خۆ؛ کۆنترین نموونەی شتێک؛ یەکەم مۆدێل؛ یەکەم نموونە: *(Benjamin Franklin is the real practical ~ of the American. ; the ~ of an airplane)*

prototypic (prō´tə-tip′ik), *adj.* = prototypal.

protozoan (prō′tə-zō´ən), *n.* زیندەوەرێ یەک شانەیی بە چاو نەبینراو.

adj. تایبەت بەم زیندەوەرە یەک شانەییانە.

protozoology (prō´tə-zō-ol′ə-ji), *n.* زانستی گیاندارە یەک خانەییەکان (گیاندارناسی).

protozoon (prō´tə-zō′on), *n.* = protozoan.

protract (prō-trakt′), *v.t.* (١) درێژەپێدان: دوورودرێژکردنەوە: *(a ~ed war, argument, etc.)*

(٢) نەخشەکێشان بە گۆشەپێو.

(٣) درێژکردنەوە؛ دەرپەڕاندن.

protractile (prō-trak′t'l, prō-trak′til), *adj.* *Also* **protractible,** درێژ دەکرێتەوە.

protraction (prō-trak′shən), *n.* (١) درێژەپێدان (٢) نەخشەکێشان بە گۆشەپێو.

protractive (prō-trak′tiv), *adj.* درێژەپێدەر

protractor (prō-trak′tĕr), *n.* (١) درێژەپێدەر (٢) گۆشەپێو. (٣) ماسولکەی پەل درێژکەرەوە.

protrude (prō-trōōd′), *v.t. & v.i.* دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەردەرهێنان؛ دیاربوون.

protrudent (prō-trōō′d'nt), *adj.* دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو

protrusible (prō-trōō′sə-b'l), *adj.* = protrusile.

protrusile (prō-trōō′s'l, prō-trōō′sil), *adj.* دەردەپەڕێنرێ (وەک زمان یا لەوزی فیل)؛ درێژ دەکرێتەوە.

protrusion (prō-trōō′zhən), *n.* (١) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەردەرهێنان. (٢) شتی دەرپۆقیو؛ نەندامی دەرپۆقیو؛ شتی سەردەرهێنەر؛ بەرزەک؛ چوکڵە؛ گرێ

protrusive (prō-trōō′siv), *adj.* (١) دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو؛ زۆر بەدەرەوە. (٢) خۆتێهەڵقورتێنەر؛ خۆ بەسەردا سەپێن؛ خۆنووێن.

protuberance (prō-tū′bĕr-əns), *n.* *Also* **protuberancy,** (١) هەڵتۆقین؛ دەرپۆقین؛ ئاوسان؛ کیف کردن.

(٢) ئاوساوی؛ تلۆق؛ شتی دەرپۆقیو؛ بەرزەک؛ گرێ؛ چوکڵە.

protuberant (prō-tōō′bĕr-ənt, prō-tū′bĕr-ənt), *adj.* کیف کردوو؛ ئاوساو؛ دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو؛ هەڵتۆقیو.

protuberate (prō-tōō′bə-rāt´, prō-tū′bə-rāt´), *v.i.* ئاوسان؛ تلۆق کردن؛ دەرپۆقین؛ دەرپەڕین.

proud (proud), *adj.* (١) شانازێ سەربەرز. (٢) بەفیز؛ لووت بەرز؛ لەخۆبایی. (٣) بەختیار؛ دڵخۆش؛ شاد. (٤) خۆش؛ دڵخۆشکەر. (٥) بەشکۆ؛ زۆر ڕێک‌وپێک؛ چاک؛ نایاب: *(a ~ fleet)* . (٦) خۆش ڕەوت؛ بەدەماغ؛ چالاک؛ گورچ‌وگۆڵ: *(a ~ stallion)* . (٧) [Obs.]، نازا.

-proudly *(adv.)*; **proudness** *(n.).*

proud of, شانازی پێوەکردن.

provable (prōōv′ə-b'l), *adj.* دەسەلمێنرێ؛ ساغ دەکرێتەوە؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە

prove (prōōv), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە. (٣) [Archaic]، چەشتن؛ بۆ دەرکەوتن بە تاقیکردنەوە. (٤) سەلماندن یا تاقیکردنەوەی ڕاستی ژمارەیێک (ژمارەوپێوان). (٥) پیاچوونەوە یا بژاردنی پەراوەی چاپەمەنی.

v.i. بۆ دەرکەوتن پاش تاقیکردنەوە: *(The operation ~d fatal.)* .

provenance (prov′ə-nəns), *n.* سەرچاوە؛ جێی لێوە هاتوو.

Provencal (prō´vən-säl′, prov´ən-säl′), *adj.* پرۆڤانسی؛ تایبەت بە ناوچەی " پرۆڤانس " ی فەرەنسی کە دەکەوێتە خواروو ڕۆژهەڵاتی ووڵاتەکەوە.

n. (١) شێوەزمانی پرۆڤانسی؛ پرۆڤانسی. (٢) هاووڵاتیێکی پرۆڤانس.

provender (prov′ən-dĕr), *n.* (١) ئالف؛ کا؛ کاوجۆ. (٢) [Colloq.]، خواردەمەنی (لەبووی گالتەوە).

provenience (prō-vē′ni-əns), *n.* = provenance.

proverb (prov′ĕrb), *n.* پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق

v.t. دەربڕین بە پەند.

proverbial (prə-vūr′bi-əl), *adj.* (١) وەک پەندی پێشینان. (٢) لە پەندی پێشینانداً دەبڕاوە (٣) وەک پەندی پێشینانی لێ هاتووە؛ ناسراو.

-proverbially *(adv.).*

provide (prə-vīd′), *v.t.* (١) ئامادەکردن؛ پێشەکی ئامادەکردن بۆ ئاکاوی دواڕۆژ؛ دووربینی کردن. (٢) پێدان؛ خستنە بەردەست: *(to ~ someone with money, iformation, etc.)*

(٣) مەرج دانان.

v.i. (١) پێشەکی خۆ ئامادەکردن بۆ ئاکاوی دواڕۆژ: *(to ~ against a shortage of wheat)*

(٢) مەرج دانان.

(٣) (~ for)، بەخێوکردن؛ پێویستی ژیان بۆ دابینکردن: *(to ~ for one's children)*

provided (prə-vīd′id), *conj.* بە مەرجێک؛ تەنها ئەگەر؛ ئەگەر: *(I will forgive you ~ that you apologize.)*

providence (prov′ə-dəns), *n.* (١) دووربینی؛ پێشەکی خۆ

ئامادەکردن بۆ ناکاوی دواڕۆژ (٢) دەست بە پارەوە گرتن؛ پاشەکەوت کردن.
(٣) بەزەیی خواو سرووشت؛ بەزەیی خوا؛ چاودێری کردنی خوا بۆ ئادەمیزادو
هەموو بوونەوەرێکی تری جیهان. (٤) [P-]، خودا؛ یەزدان.

provident (prov′ə-dənt), *adj.* (١) دووربین؛ بە تەنگ دواڕۆژەوە هاتوو. (٢) دەست بە پارەوە گر؛ پاشەکەوتکەر.

providential (prov′ə-den′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە بەزەیی خودایی. (٢) خواکردە؛ خوا وای داناوە.
(٣) بەخت؛ گونجاو؛ خۆش (پوودا)؛ بەختەوەر.

providing (prə-vīd′iŋ), *conj.* = provided.

province (prov′ins), *n.* (١) ناوچەی زێردەستی ئیمپراتۆریەتی پۆما لەدەرەوەی ئیتالیادا. (٢) ناوچە؛ هەرێم.
(٣) هەموو ناوچەکانی دەرەوەی پایتەخت.
(٤) مەودای شارەزایی و دەسەڵاتو ئەرک.
(٥) لقی زانیاری؛ یەکێک لە بەشەکانی زانست یا هونەر.
(٦) سەرەک قەشەنشین.

provincial (prə-vin′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە ناوچەکانی دەرەوەی پایتەخت: ناوچەیی. (٢) لادێیی؛ تایبەتی بە لادێ یا دەرەوەی شار.
(٣) بیروڕا تەسک؛ تەسکبین؛ مێشک تەسک؛ ناوچەپەرست.
(a ~ outlook, point of view, attitude, etc.)

n. (١) لادێیی؛ کەسێکی لادێیی.
(٢) کەسێکی تەسکبین؛ مێشک تەسک؛ ناوچەپەرست.

provincialism (prə-vin′shəl-iz′m), *n.* (١) لادێیەتی.
(٢) مێشک تەسکی؛ ناوچەگەرێتی؛ بیروڕا تەسکی؛ تەسکبینی.
(٣) خوو‌یەک یا نەریتێکی ناوچەگەری.
(٤) ووشەیەک یا شێوەی قسەکردنی تایبەتی بە ناوچەیەک.

provinciality (prə-vin′shi-al′ə-ti), *n.* = provincialism.

proving ground, شوێنی تاقیکردنەوەی بیروڕاو کەرەسەی تازە؛ تاقیگە.

provision (prə-vizh′ən), *n.* (١) ئامادەکردن؛ پێدان.
(٢) *(pl.)* ئازووقە؛ تفاق؛ قایمەکاری.
(٣) قایمە؛ خۆ کۆکردنەوەو ئامادەکردن بۆ شتێک یا ئاکاوێک.
(٤) خۆ ئامادەکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن.
(to make ~ for the future)
(٥) مەرج؛ بەند *(one of the ~s in the will)*.
(٦) پێشەکی دامەزراندنی کاربەدەستی بەرزی کڵێسە لەلایەن پاپاوە.

v.t. ئازووقە بۆ دان؛ تفاق خستن

provisional (prə-vizh′ən-l), *adj.* (١) سەردەمی؛ کاتی.
(a ~ government)
(٢) مەرجی؛ بە مەرجەوە.

-provisionally *(adv.)*.

provisionary (prə-vizh′ən-er′i), *adj.* = provisional.

provisioner (prə-vizh′ən-ər), *n.* ئازووقە بۆ پەیداکەر؛ تفاق بۆ هێنەر؛ ئازووقە پێدەر.

proviso (prə-vī′zō), *n.* (١) مەرجی ڕێکەوتنێک؛ بەندی مەرجی ڕێکەوتنێک. (٢) مەرج.

provisory (prə-vī′zēr-i), *adj.* (١) مەرجی (٢) سەردەمی؛ کاتی.

provitamin (prō-vī′tə-min), *n.* پرۆڤیتامین: ماددەیەکە لە لەشدا دەگۆڕێت بۆ ڤیتامین.

provocation (prov′ə-kā′shən), *n.* (١) (!) شەڕ پێ فرۆشتن؛ تووڕەکردن؛ دەمارگرتن؛ تەنگاوکردن. (ب) وورووژاندن؛ هاندان.
(٢) هۆی تووڕەیی یا وورووژاندن؛ هاندەر؛ شتی تووڕەکەر.

provocative (prə-vok′ə-tiv), *adj.* (١) شەڕ پێ فرۆش؛ تووڕەکەر *(a ~ act, gesture, etc.)*
(٢) وورووژێن؛ هەموەس هەڵسێن: *(She was wearing a ~ dress.)*

provoke (prə-vōk′), *v.t.* (١) وورووژاندن؛ کڵک پێوەکردن؛ هەست جوڵاندن. (٢) (!) شەڕ پێ فرۆشتن؛ شەڕنانەوە.
(ب) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ دەمارگرتن.
(٣) بوون بە هۆ: *(to ~ laughter)*.

provoking (prə-vōk′iŋ), *adj.* تووڕەکەر؛ پەستەکەر؛ دەمارگری؛ ڕق هەڵسێنەر.

-provokingly *(adv.)*.

provost (prov′əst), *n.* (١) سەرۆکی شارەوانی لە ئوسکوتلەندە (٢) [Obs.]، کارگێڕی بەندیخانە. (٣) سەرۆکی کڵێسە.
(٤) (!) سەرۆکی هەندێ دانشگا لە ئینگلتەرەو ئوسکوتلەندە.
(ب) کاربەدەستێکی گەورەی زانکۆی ئەمەریکی؛ سەرۆکی هەندێ زانستگای ئەمەریکی.

provost court, دادگای سوپایی تاوانی بچووکی ناوچەی داگیرکراو.
provost guard, دەستەی پۆلیسی سوپا؛ دەستەی پاسەوانی سوپا.
provost marshal, سەرەک دەستەی پۆلیسی سوپا.

prow (prou), *n.* (١) پێش یا لووتە تیژەکەی بەلەم‌و کەشتی؛ پەراسوویەندی پێشی بەلەم‌و کەشتی. (٢) پێشی شتێک یا لووتەکەی.

prow (prou), *adj.* [Archaic], ئازا؛ پاڵەوان.

prowess (prou′is), *n.* (١) ئازایی؛ پاڵەوانی؛ جوامێری.
(٢) کارێکی ئازایانە یا پاڵەوانانە.
(٣) شارەزایی؛ لێهاتوویی؛ کارامەیی.

prowl (proul), *v.i. & v.t.* دەوروخولدانی شوێنێک (بۆ دزی یا سووسەکردن)؛ گەڕان بە شوێنی قەدەغەدا.

n. دەوروخولدان (بۆ دزی یا سووسەکردن).

on the prowl, لە دەوروخولدانی شوێنێکدایە.

prowler (proul′ər), *n.* دەوروخولدەری شوێنێک (بۆ دزی یا سووسەکردن)؛ پەڕژین شکێن.

prowl car, = squad car.

proximal (prok′sə-məl), *adj.* (١) نزیکترین.
(٢) نزیکی ناوەڕاستی لەش یا بەیەکگەیشتنی پەل‌و لەش.

proximate (prok′sə-mit), *adj.* (١) نزیکترین. (٢) نزیکەی.

proximity (prok-sim′ə-ti), *n.* نزیکی (شوێن یا کات).

proximo (prok′sə-mō′), *adv. Also* **prox,** [Archaic], لە مانگی داهاتوودا: *(on the 9 th ~)*.

proxy (prok′si), *n.* (١) بریکاری؛ مافی بریکاری؛ جێگری؛ نوێنەری: *(to vote by ~)*
(٢) بڕیارنامە؛ بڕوانامەی بریکاری یا نوێنەری.
(٣) بریکار؛ نوێنەر؛ جێگر.

prude (prōōd), *n.* خۆ بە سەنگین‌و بە ئابڕوو و ڕەووشت چاک دەرخەر (بەتایبەتی ئافرەت)؛ کەسێکە کە بە سەرزاری لە ڕادە بەدەر گوێ نەداتە ڕەووشت جوانی‌و هەڵسان‌و دانیشتنی بەجێ.

prudence (prōō′d'ns), *n.* (١) دووربینی؛ وریایی‌و لەسەرخۆیی؛ ژیری. (٢) دەست بە پارەوە گرتن؛ گیری؛ پارە بەفیڕۆنەدان.

prudent (prōō′d'nt), *adj.* (١) دووربین؛ ژیر؛ وریا‌و لەسەرخۆ؛ تێگەیشتوو. (٢) دەست بە پارەوە گر؛ خەمی خۆ خۆر.

prudential (prōō-den′shəl), *adj.* (١) تایبەت بە دووربینی؛ ژیرانە‌و وریایانە. (٢) دووربین؛ وریا‌و لەسەرخۆ؛ تێگەیشتوو.

prudently (prōō′d'nt-li), *adv.* بە دووربینانە؛ بە ژیری؛ بە تێگەیشتووانە؛ بە وریایانە‌و لەسەرخۆیی.

prudery (prōōd′ēr-i), *n.* (١) خۆدەرخستن بە سەنگین‌و بە ئابڕوو و ڕەووشت جوان؛ تۆندوتیژی ڕووکەشی دەربارەی ڕەووشت؛ لە ئەندازە بەدەر گوێدان بە ڕەووشت جوانی ڕووکەشی. (٢) وێنەیەک لەم جۆرە ڕەفتارە.

prudish (prōōd′ish), *adj.* خۆ بە ڕەووشت جوان‌و بە ئابڕوو و شەرمن دەرخەر؛ شەرمن بە سەرزاری.

-prudishly *(adv.)*; **prudishness** *(n.)*.

pruinose (prōō′i-nōs′), *adj.* داپۆشراو بە تۆزی سپی (وەک تری،

هەلوژەو هەندێ گەلا.

prune (prōōn), *n.* (۱) هەلوژە رەشەی ووشک. (۲) هەلوژە (بەتایبەتی کە بتوانرێ ووشک بکرێتەوە). (۳) [Slang]. کەسێکی بەد سرووشتی خەلک لێ بێزار بوو؛ کەسێکی بە سکالا و تەنگەجێکلانەو تووپەوترۆز ناپەسەند.

prune (prōōn), *v.t.* (۱) قەڵەم کردن؛ لق وپۆپ کردن؛ باخ بڕین؛ هەڵپاچین. *(to ~ a tree, orchard, etc.)* (۲) شتی زیادەو ناپێویست لێ فڕێدان یا دەرهێنان؛ کورتکردنەوە: *(to ~ a speech)* (۲) کەمکردنەوە؛ هێنانەوەیەک: *(to ~ a budget)*.

prunella (prōō-nel′ə), *n.* جۆرە قوماشێکی خوری میل میلە.

prurience (proor′i-əns), *n. Also* pruriency, هەوەسی جووت بوون؛ تاسەی گان کردن.

prurient (proor′i-ənt), *adj.* (۱) حەشەری؛ هەمیشە هەوەسی لەسەر جووت بوون (۲) تایبەت بە هەوەسی جووت بوون: *(~ thoughts)*. (۳) هەوەس هەڵسێن؛ هەستی جووت بوون بزوێن: *(~ literature)*.

pruriginous (proo-rij′ə-nəs), *adj.* گەڕ؛ تایبەت بە گەڕی؛ ناڵۆشی.

prurigo (proo-rī′gō), *n.* گەڕی؛ خووڕ؛ نەخۆشیەکی پێستە وەک گەڕی؛ ناڵۆش.

pruritic (proo-rit′ik), *adj.* بەخووڕ؛ بەناڵۆش؛ ناڵۆشاوی.

pruritus (proo-rī′təs), *n.* خووڕی زۆر؛ ناڵۆش.

Prussian (prush′ən), *adj.* (۱) پرووسی (گەل، زمان، کلتوور). (۲) تایبەتی بە چینی سوپای پرووسیا لە باکووری ئەڵمانیا: تووندوتیژو بەزەبرو بەلێز.

n. (۱) پرووسی؛ دانیشتووی پرووسیا. (۲) زمانی پرووسی؛ شێوەزمانی ئەڵمانی ناوچەی پرووسیا.

Prussian blue, شینی توخ.

prussic acid, ترشی پرۆسیک: ترشێکی گازی ژەهراوییە بۆنی بادەمی تاڵی لێ دێت.

pry (prī), *n.* (۱) ئوێڵ. (۲) (ا) پکێف؛ دەسەڵات. (ب) دەست تێخستن.

v.t. (۱) هەڵپچراندن؛ بە ئوێڵ بەرزکردنەوە یا جوڵاندن؛ هەڵتەکاندن؛ بە ئامێرێکی نووک تیژ کردنەوە: *(to ~ open)*. (۲) بە زۆر لێ دەرهێنان (وەڵام، دەنگوباس): *(to ~ a confession out of a suspect)*

v.i. (~ into), بەدزییەوەو بەووردی تێڕوانین و پرسیاری نابەجێ و سووسەکردن: *(to ~ into other people's affairs)*.

pryer (prī′ĕr), *n.* = prier.

prying (prī′iŋ), *adj.* زۆر بە پرسیار (بەتایبەتی هی نابەجێ)؛ حەزکەر لە دەنگوباس وەرگرتن و بەشێوەیەکی سووسەیی و نابەجێ.

PS., P.S., p.s., = postscript.

psalm (säm), *n.* (۱) گۆرانی یا سرووڕی ئایینی پیرۆز. (۲) بەکێک لە گۆرانی یا سرووڕەکانی ئینجیل.

v.t. سرووڕی ئایینی خوێندن بە دەنگەوە؛ گۆرانی ئایینی ووتن.

psalmbook (säm′book′), *n.* پەرتووکی گۆرانی و سرووڕی ئایینی پیرۆز.

psalmist (säm′ist), *n.* دانەری گۆرانی و سرووڕی ئایینی.

the Psalmist, پێغەمبەر " داود " ی جوولەکە (کە دەڵێن دانەری زۆربەی گۆرانی و سرووڕەکانی ئینجیلە).

psalmody (säm′ə-di, sal′mə-di), *n.* (۱) خوێندنەوەی سرووڕی ئایینی بە دەنگەوە؛ گۆرانی ئایینی ووتن. (۲) کۆمەڵێک گۆرانی و سرووڕی ئایینی. (۳) دانان یا ڕێکخستنی گۆرانی و سرووڕی ئایینی.

-psalmodic *(adj.)*; psalmodist *(n.)*.

Psalter (sôl′tĕr), *n.* (۱) بەشی سرووڕی ئایینی ئینجیل. (۲) [p-]، psalmbook.

psalmterium (sôl-tĕr′i-əm), *n.* = omasum.

psaitery (sôl′tĕr-i, sôl′tri), *n.* (۱) سەنتوور. (۲) [P-]، Psalter.

pseudo (sōō′dō, sū′dō), *adj.* دروزنە؛ ساختە؛ درۆ؛ نیمچە: *(a ~ intellectual)*

pseudo-, pseud- (sōō′də, sū′dō), پێشگرێکە بەمانای: درۆ؛ دروزنە؛ ساختە؛ نیمچە: *(pseudonym; pseudoscience)*.

pseudomorph (sōō′də-môrf′, sū′də-môrf′), *n.* (۱) شێوەی ساختە یا ناتاسایی. (۲) کانزایەکە شێوەی لە کانزایەکی تر دەچێ.

-pseudomorphic *(adj.)*; **pseudomorphism** *(n.)*; **pseudomorphous** *(adj.)*.

pseudonym (sōō′də-nim′, sū′də-nim′), *n.* ناوی خواستراو یا دروستکراو؛ ناوی نهێنی یا درۆ.

pseudonymous (sū-don′ə-məs), *adj.* (۱) ناوی نهێنیدار؛ ناوی درۆ لێنراو (۲) بە ناوی نهێنی یا درۆوە نووسراو؛ لەژێر ناوی ساختەدا نووسراو.

pseudopod (sū′də-pod′), *n.* = pseudopodium.

pseudopodium (sū′də-pō′di-əm), *n.* پێی دروزنە: کشانی سەردەمی پرۆتۆپلازمی هەندێ زیندەوەری یەک خانەیە بۆ پێ جوڵانەوەو خواردەمەنی وەرگرتن.

pshaw (shô), *interj. & n.* ئۆف: دەنگێکە پەستی، بێزاری، لاقرتی، ناڕەزایی، بڕوا نەکردن؛ یا تاقەت نەمان دەردەبڕێت.

v.i. & v.t. دەنگێکی وەها لێوە هاتن.

psilosis (sī-lō′sis), *n.* (۱) قژ ڕووتانەوە. (۲) . sprue

psittacosis (sit′ə-kō′sis), *n.* نەخۆشی تووتی: نەخۆشیەکی درمی تووتی و باڵندەی هاوتوخمێتی بە مرۆڤ دەگات و دەبێتە هۆی تا و پزوو. (پێشی دەوترێ: " parrot fever ").

psoriasis (sō-rī′ə-sis, sə-rī′ə-sis), *n.* نەخۆشیەکی پێستە نیشانەکانی دروست بوونی پەڵەی سوورە لەسەر پێست و تۆزڤڕیدانە.

psyche (sī′ki), *n.* (۱) گیان؛ دەروون؛ ڕەوان. (۲) مێشک؛ هۆش.

psychedelic (sī′kə-del′ik), *adj.* تایبەتی بە زیەخەو بینین و ووریانەکردن؛ تایبەتی بە هەلوەسەکردن یا شتی سەیر هاتنە بەرچاو.

psychiatric (sī′ki-at′rik), *adj.* (۱) تایبەت بە پزیشکەوانی دەروون یا مێشک: *(a ~ clinic)* (۲) دەرمانی پزیشکەوانی مێشک بەکارهێن: *(~ treatment)*.

psychiatrist (sī-kī′ə-trist), *n.* پزیشکی دەروون؛ پزیشکی نەخۆشی مێشک.

psychiatry (sī-kī′ə-tri), *n.* پزیشکەوانی دەروون؛ دەروننناسی؛ پزیشکەوانی مێشک.

psychic (sī′kik), *adj.* (۱) دەروونی؛ مێشکی؛ هۆشی؛ گیانی. (۲) لە سرووشت بەدەر. (۳) هەستیار بۆ هێزی گیانی و لە سرووشت بەدەر.

n. (۱) کەسێکی هەستیار بۆ هێزی گیانی و لە سرووشت بەدەر. (۲) کەسێکی هەستیارە گوایە پردێکە لەنێوان ئەم جیهانەو جیهانی مردووان و لە سرووشت بەدەردا.

-psychical *(adj.)*; **psychically** *(adv.)*.

psycho (sī′kō), *adj. & n.* [Colloq.], = psychopath.

psycho- (sī′kō, sī′kə), پێشگرێکە بەمانای: دەروون؛ مێشک: *(psychology)*

psychoanalysis (sī′kō-ə-nal′ə-sis), *n.* شیکردنەوەی دەروونی

psychoanalyst (sī′kō-an′əl-ist), *n.* پزیشکی دەروون؛ شیکەرەوەی دەروون.

psychoanalytic (sī′kō-an′ə-lit′ik), *adj. Also* psychoanalytical, تایبەتی بە شیکردنەوەی دەروون؛ لەپووی شیکردنەوەی دەروونەوە

-psychoanalytically *(adv.)*.

psychoanalyze (sī′kō-an′ə-līz′), *v.t.* شیکردنەوەی دەروون

(to ~ someone)

psychobiology (sī´kō-bī-ol´ə-ji), *n.* (۱) زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی ڕێندەوەرزانی و دەروونناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی لەش و مێشک و چۆنێتی کارکردنە سەر یەکتری (۲) لێکۆڵینەوەی نەخۆشی دەروونی لەڕێی لێکۆڵینەوەی لەشەوە.

psychodrama (sī´kə-drä´mə), *n.* ڕێ هەڵسانی نەخۆشی دەروون بە دەربڕین یا نواندنی هۆی نەخۆشییەکەی هەر وەک لەسەر شانۆ بێت

psychogenesis (sī´kə-jen´ə-sis), *n.* (۱) پەیدابوون و پەرەسەندنی تایبەخۆی دەروونی. (۲) سەرچاوەی دەروونی کردەوەیەک یا تایبەخۆیەک.

psychogenetic (sī´kə-jə-net´ik), *adj.* = psychogenic.

psychogenic (sī´kə-jen´ik), *adj.* سەرچاوەکەی دەروونییە؛ لە مێشک یا دەروونەوە هەڵقوڵاوە.

psychognosis (sī-kog´nə-sis, sī´kog-nō´sis), *n.* دیاری کردنی نەخۆشی دەروونی یا مێشک

psychograph (sī´kə-graf´, sī´kə-gräf´), *n.* وێنەی ڕوونکردنەوەی دەروونی

psychological (sī´kə-loj´i-k'l), *adj. Also* psychologic, دەروونی؛ تایبەتی بە مێشک *(a ~ problem)*

-psychologically *(adv.).*

psychologist (sī-kol´ə-jist), *n.* دەروونزان؛ زانای دەروون

psychology (sī-kol´ə-ji), *n.* دەروونزانی؛ زانستی دەروون

psychometrics (sī´kə-met´riks), *n.* (۱) پێوانی زیرەکی و نەخۆشی مێشک (۲) نەخشەی تاقیکردنەوە و پێوانی دەروون

psychometry (sī-kom´ə-tri), *n.* (۱) فێربوون دەربارەی شتێك یا خاوەنەکەی بە دەست لێدانی نەو شتە یا لێ نزیکبوونەوە. psychometrics (۲)

psychoneurosis (sī´kō-nyoo-rō´sis), *n.* = neurosis.

psychoneurotic (sī´kō-nyoo-rot´ik), *adj.* = neurotic.

psychopath (sī´kə-path´), *n.* شێت؛ کەسێکی مێشک تێکچوو (بەتایبەتی دژ بە کۆمەڵ وەستاو)

-psychopathic *(adj.).*

psychopathy (sī-kop´ə-si), *n.* نەخۆشی مێشک مێشک تێکچوون بەتایبەتی کە دژ بە کۆمەڵ وەستانی لەگەڵ بێت.

psychophysics (sī´kō-fiz´iks), *n.pl.* دەروونزانی لەش: لقێکە لە دەروونزانی کە لە پەیوەندی نێوان لەش و مێشک دەکۆڵێتەوە.

-psychophysical *(adj.)*; **psychophysicist** *(n.).*

psychosis (sī-kō´sis), *n.* نەخۆشی مێشک؛ شێتی؛ نەخۆشییەکی مێشکە بڕیتییە لە نەگونجانی نەخۆشەکە لەگەڵ دەوروبەریدا و پەیوەندی نەمانی لەگەڵ ڕاستی دەوروپشتیدا.

psychosomatic (sī´kō-sō-mat´ik), *adj.* تایبەتی بە دەروون و لەش؛ تایبەتی بە پەیوەندی نێوان باری مێشک و لەش؛ تایبەتی بە نەخۆشییەک کە لە مێشک تێکچوونەوە تووش دەبێت: *(a ~ illness)*

n. کەسێکە کە نەخۆشییەکەی لە مێشک تێکچوونەوەیە

psychotherapeutics (sī´kō-ther´ə-pū´tiks), *n.pl.* = psychotherapy.

psychotherapy (sī´kō-ther´ə-pi), *n.* چارەکردنی نەخۆشی مێشک یا دەروون لەڕێگەی چارەسەرکردنی دەروونییەوە (وەک نواندنی موگناتیسی و شیکردنەوەی نەخۆشییەکەو هۆکانی).

-psychotherapeutic *(adj.).*

psychotherapist (sī´kō-ther´ə-pist), *n.* پزیشکی دەروون؛ چارەکەری نەخۆشی دەروون.

psychotic (sī-kot´ik), *adj.* (۱) تایبەت بە نەخۆشی تێکچوونی مێشک یا شێتییەوە. (۲) نەخۆشی مێشکی لەگەڵدایە؛ شێت.

n. مێشک تێکچوو؛ نەخۆشی مێشک یا دەروون؛ شێت.

psychro- (sī´krō, sī´krə), پێشگرێکە بەمانای: سارد؛

psychrometer (sī-krom´ə-tēr), *n.* پێوەری شێی هەوا.

P.T.A., Parent-Teacher Association, ئەنجوومەنی دایک و باوکان و مامۆستایان.

ptarmigan (tär´mə-gən), *n.* باڵندەیەکە لە کۆمەڵەی پڕۆ لە شاخە بەفرینەکاندا دەژێ و ڕەنگەکەی بەپێی وەرز دەگۆڕێت.

pteridology (ter´ə-dol´ə-ji), *n.* سەرخەسناسی.

pteridophyte (ter´ə-dō-fīt´), *n.* سەرخەس؛ ڕووەکێکی بێ گوڵی بێ تۆزە؛ ڕووەکە سەرخەسییەکان.

ptero- (ter´ō, ter´ə), پێشگرێکە بەمانای: پەڕ؛ باڵ؛ *(pterodactyl)*

pterodactyl (ter´ə-dak´t'l, ter´ə-dak´til), *n.* خشۆکی باڵدار؛ گیاندارێکی خشۆکی باڵداری قۆناخێکەوتووە.

pteropod (ter´ə-pod´), *adj.* پێ باڵ.

n. گیانداری پێ باڵ: جۆرێکە لە گیاندارە نەرمەکان کە بە هۆی لۆپەکی باڵ ئاسایی‌یەوە کە بە پێی‌یەوە بەستراوە مەلە دەکات.

pterosaur (ter´ə-sôr´), *n.* = pterodactyl.

-pterous (tēr-əs), پاشگرێکە بەمانای: باڵدار؛ نەوەندە باڵی هەیە.

pterygoid (ter´ə-goid´), *adj.* (۱) لە باڵ دەچێ؛ وەک باڵ وایە. (۲) تایبەت بە دوو ئێسقانی کاسەی سەر کە لە شێوەی باڵدان.

n. ئێسقانی وەک باڵ (تونێکاری).

ptisan (tiz´ən, ti-zan´), *n.* ئاوی جۆ: خواردنەوەیەکە.

ptosis (tō´sis), *n.* داکەوتنی پێڵووی سەرەوەی چاو بەهۆی خاوبوونەوە یا ووشکبوونەوەی ماسولکەکانی‌یەوە.

ptyalin (tī´ə-lin), *n.* نەنزیمێکە لە لیکی مرۆڤ هەندێ گیاندارد هەیە یارمەتی پەلەخوردکردنی خواردەمەنی دەدات.

ptyalism (tī´ə-liz'm), *n.* لیکنی.

pub (pub), *n.* [British Slang], مەیخانە؛ بار.

puberty (pū´bēr-ti), *n.* بلۆق بوون؛ تەمەنی بلۆق بوون.

pubes (pū´bēz), *n.* (۱) تووکەبەر. (۲) بانەگا؛ ناوچەی تووکەبەر.

pubes (pū´bēz), *n. plural of* pubis.

pubescence (pū-bes´'ns), *n.* (۱) بلۆق بوون؛ گەیشتنە تەمەنی بلۆقی. (۲) گەندەموو؛ نەرمەتووک.

pubescent (pū-bes´'nt), *adj.* (۱) بلۆق؛ بالق. (۲) گەندەمووی پێوەیە؛ بە نەرمەتووک داپۆشراوە.

pubic (pū´bik), *adj.* تووکەبەری؛ تایبەتی بە ئێسقانی بەر میزەڵدان *(~ hair)*

pubis (pū´bis), *n.* ئێسقانی ناوچەی تووکەبەر یا بەر میزەڵدان.

public (pub´lik), *adj.* (۱) گشتی؛ کراوەتەوە بۆ هەموو کەس؛ جەماوەری: *(a ~ meeting)* . (۲) گشتی؛ هەموو کەسێك بۆی هەیە یا دەتوانێت بەکاری بهێنێت: *(a ~ park, building, library, etc.)* (۳) بە ناوی گەلەوەیە؛ ڕەسمی: *(a ~ prosecution)* . (٤) گشتی؛ پەیوەندی هەیە بە هەموو کەسەوە: *(the ~ good)* . (٥) ناشکرا: *(He will make this information ~ .; It is ~ knowledge.)*

n. (۱) خەڵك؛ جەماوەر؛ گەل؛ میللەت. (۲) کۆمەڵێکی هاوبەشت یا هاوپێشە: *(the reading ~)* . (۳) دۆست گەلی کەسێکی ناسراو.

in public, بە ناشکرا؛ لە بەرچاوی خەڵك.

public address system, دەزگای بڵندگۆی جێگای گشتی.

publican (pub´li-kən), *n.* (۱) باجگر (لە ڕۆمای کۆندا). (۲) [British]، خاوەن میوانخانە یا مەیخانە.

publication (pub´li-kā´shən), *n.* (۱) بڵاوکردنەوە؛ دەنگوباس گەیاندن بە گەل؛ ئاگاداری کردن. (۲) بڵاوکردنەوە (پەرتووک، گۆڤار،... هتد)؛

لەچاپدان. (۳) (ا) شتی بڵاوکراوە؛ چاپەمەنی؛ بڵاوکراوە. (ب) پەخشنامە.

public defender, پارێزەری گشتی: پارێزەرێکە دادگا دایدەنێ بۆ گومانباری بێ پارێزەر.

public domain, (۱) زەوی‌وزاری میری؛ زەوی‌وزاری گشتی گەل. (۲) ماف یا بڕوانامەی داهێنانی هی کەس نیە بەڵکو هی هەموو گەلە: *(Shakespeare's works are in the ~ .)*

public enemy, دوژمنی گەل؛ دوژمنی گشتی.

public house, [British], (۱) مەیخانە؛ بار. (۲) میوانخانە؛ خان.

publicist (pub′li-sist), *n.* (۱) شارەزای یاسای جیهانی. (۲) ڕۆژنامەچی کاروباری گشتی. (۳) لێپرسراوی ڕاگەیاندن و چاپدان و ڕووپاگەندە.

publicity (pub-lis′ə-ti), *n.* (۱) ناشکرایی. (۲) جار، بانگ بۆ دان؛ ڕاگەیاندن؛ ڕووپاگەندە. (۳) لەناو خەڵکدا ناسران؛ ناودەرکردن (باش یا خراپ).

publicize (pub′li-sīz´), *v.t.* بانگ بۆ دان؛ جار بۆ دان؛ بڵاوکردنەوە. *(to ~ an issue)* .

publicly (pub′lik-li), *adv.* بە ناشکرا؛ لە بەرچاوی خەڵک.

public opinion, ڕای گشتی؛ بیروڕای جەماوەر؛ ڕای خەڵک.

public relations, پەیوەندی گشتی: دامەزراندن و پەرەپێدانی پەیوەندی باش لەنێوان کەسێک، کۆمپانیایەک، دەزگایەک، دەستەیەک، یا گەلێکدا

public school, (۱) قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و نامادەیی گشتی (لە ئەمەریکادا). (۲) (ا) قوتابخانەی سەرەتایی گشتی (لە جارانی ئینگلتەرەدا). (ب) قوتابخانەی نامادەیی تایبەتی بە جێی خواردن و نوستنەوە (لە ئێستای ئینگلتەرەدا).

public servant, کاربەدەستی میری؛ فەرمانبەر.

public-spirited (pub′lik-spir′i-tid), *adj.* بە تەنگ سوودی گشتی‌یەوە هاتوو؛ حەز لە کارێک دەکات کە سوودی گشتی تێدا بێت.

public utility, (۱) دەزگایەکی تایبەتی‌یە کارەکات لەپێناو خزمەت کردنی گشتییدا وە لەژێر چاودێری میریدا (وەک دەزگای ئاو، کارەبا و هاتوچۆ). (۲) (*pl.*), بەشی دەزگایەکی وەهای کەرەنت و فرۆشراو لە بازاڕی بۆرسەدا.

public works, نیشوکاری گشتی: ئەو پرۆژانەیە میری دەیکات بۆ سوودی گەل (وەک ڕێگاوبان و بەنداو... هتد).

publish (pub′lish), *v.t.* (۱) بڵاوکردنەوە؛ پەخشکردن. (۲) بڵاوکردنەوە (پەرتووک، ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ لەچاپدان.

publisher (pub′lish-ēr), *n.* بڵاوکەرەوە (مرۆڤ، کۆمپانیای چاپەمەنی).

puccoon (pə-kōōn′), *n.* (۱) ڕووەکێکی ئەمەریکی‌یە بزیەی سوور یا زەردی لێ دەردێت. (۲) ئەم جۆرە بزیەیە.

puce (pūs), *adj.* سووری تۆخ؛ ئەرخەوانی تۆخ.

n. ڕەنگی سوور یا ئەرخەوانی تۆخ.

puck (puk), *n.* خەپڵەی لاستیکی یاری هۆکی (کە لەبری تۆپ بەکاردێ).

puck (puk), *n.* جنۆکە؛ دێوودرنج.

pucka (puk′ə), *adj.* = pukka.

pucker (puk′ēr), *v.t. & v.i.* چڕوڵوچ کردن (بەرگ، ناوچەوان)؛ گرژکردن؛ ژاکاندن.

n. چڕوڵوچ؛ چڕ؛ گرژی.

puckery (puk′ēr-i), *adj.* چڕوڵوچاوی؛ ژاکاو؛ زوو چڕوڵوچی تێ دەکەوێ.

puckish (puk′ish), *adj.* بەگوێەن؛ کەتنباز؛ شەیتان؛ زیانبەخش.

pudding (pood′iŋ), *n.* (۱) ڕێخۆڵەی پڕکراو لە گۆشتی کوتراو. (۲) مەحەللەبی؛ شیرینی‌یەکە وەک مەحەللەبی.

puddle (pud′l), *n.* (۱) چاڵو (بەتایبەتی هی ناوی وەستاوی پیسی بارانا و یا پژاو)؛ گۆڵاوی بچووک؛ پەنگاو. (۲) قوپی گیراوە؛ قوپوقسڵ.

v.t. (۱) قوپاوی کردن؛ لێڵ کردن. (۲) قوپشێلان؛ قوپگرتنەوە؛ قوپوقسڵ گرتنەوە. (۳) ناوبڕکردن بە قوپوقسڵ؛ کون گرتن؛ کونبڕکردن. (٤) گۆڕینی ناسنی خاو بۆ ناسنی نەرم یا بەرگەگر. (٥) زەوی تەر کێڵان یا هەڵگێڕانەوە (وەک ئیشکردن لە گۆڵە مەڕەزەدا)

v.i. خۆ گەوزان لە قوپدا؛ شڵپەشڵپ یا یاری کردن لە قوپدا.

puddler (pud′lēr), *n.* (۱) قوپشێل؛ قوپوقسڵ گرەوە. (۲) ناسنی خاو شێل یا تێکدەر بۆ نەرم کردنی.

puddling (pud′liŋ), *n.* (۱) قوپشێلان؛ قوپوقسڵ گرتنەوە؛ قوپگرتنەوە. (۲) ناسنی خاو کردن بە ناسنی نەرم یا بەرگەگر.

puddly (pud′li, pud′l-i), *adj.* (۱) پڕ لە چاڵاوی پیس. (۲) لە چاڵاو چوو.

pudency (pū′d′n-si), *n.* ئابڕوو؛ شەرم؛ حەیا.

pudendum (pū-den′dəm), *n.* (۱) قوز؛ دەموڵچ و کونی قوز. (۲) (*pl.*)، قوز؛ کێر.

pudginess (puj′i-nis), *n.* پان‌وپۆڕی؛ خڕینی؛ کورتی و قەڵەوی.

pudgy (puj′i), *adj.* پان‌وپۆڕ؛ خڕین؛ کورت و قەڵەو.

pueblo (pweb′lō), *n.* (۱) دێ (بەتایبەتی هی هیندی‌یەکانی ئەمەریکا)؛ گوند. (۲) [-P]، هیندی ئەمەریکایی.

puerile (pū′ēr-il), *adj.* (۱) هی کاتی منداڵی. (۲) منداڵانە؛ هیچ‌وپووچ؛ لە منداڵ دەوەشێتەوە.

puerility (pū ēr-il′ɔ-ti), *n.* (۱) منداڵێتی؛ هیچ‌وپووچی؛ بۆ منداڵ شیان. (۲) کردەوەی منداڵانە.

puerperal (pū-ūr′pēr′əl), *adj.* زەیستانی؛ هی کاتی منداڵبوون.

puerperal fever, تای زەیستان؛ زەیستانە تا.

puerperium (pū ēr-pēr′i-əm), *n.* ماوەی زەیستانی؛ زەیستانێتی.

puff (puf), *n.* (۱) (ا) فوو؛ پف؛ مژ. (ب) دەنگی فوو یا پف؛ فیشکە (مەکینە). (ج) نەختێک دووکەڵ یا هەڵمی بەیەک جار دەرهاتوو. *(~s of smoke from a pipe)*

(۲) مژ؛ قوم (جگەرە): *(to take a ~)* .

(۳) ناوساوی؛ کیف؛ تلوق. (٤) کولیچەی ناوساو. (٥) کیس؛ کیسی ناو ناخنراو. (٦) قژی بژ؛ تۆپەڵە قژی گیف بووەوە. (۷) جۆرێکە لە لێفە؛ سەرەخەری ناو ناخنراو. (۸) نیسفەنجی پڕدرە (ئارایشت). (۹) فشە.

v.i. (۱) (ا) فیشکەفیشک کردن؛ فیشکاندن. (ب) فووکردن؛ پف کردن؛ دەماندن. (۲) لێ هاتنەدەرەوە (دووکەڵ، هەڵم): *(Smoke ~ed up out of the volcano.)*

(۳) هەناسەبڕکێ پێکەرتن؛ هەناسە سواربوون. (٤) (ا) باکردن؛ هەڵاتن؛ فش بوونەوە؛ گیف بوونەوە. (ب) خۆفشکردنەوە؛ خۆ گیف کردنەوە؛ سنگ دەرپەڕاندن: *(He is all ~ed up.; Be not ~ed up.)*

(٥) مژ یا قوم لە جگەرە دان.

v.t. (۱) فووڵێکردن؛ فووڵێکردن و کوژاندنەوە: *(to ~ out a candle)* . (۲) فووتێکردن؛ فشکردنەوە؛ ئاوساندن. (۳) فووتێکردن (ستایش)؛ دەماندن؛ هەڵدان: *(He ~ed out his chest with pride.; He ~ed his boss up.)*

(٤) جگەرەکێشان؛ قوم لێدان؛ مژ لێدان: *(to ~ a cigarette)* .

(٥) بژکردنەوە؛ گیف کردنەوە.

puff adder, ماری خۆ فووتێکەر.

puff ball, جۆرە قارچکێکە کە دەستی بەرکەوت دەتەقێ و تۆزی لێوە دێتەدەرەوە.

puffer (puf′ēr), *n.* (۱) فووکەر؛ مژێندەر. (۲) ماسی خۆ فووتێکەر.

puffery (puf′ēr-i), *n.* (۱) فشە. (۲) جار یا بڵاوکراوەی پڕ لە فشە.

puffin (puf′in), *n.* پەفن: باڵندەیەکی دەنووک کەڵی ڕەنگاوڕەنگی دەریای باکوورە.

puffiness (puf′i-nis), *n.* فش بوونەوە؛ ناوسان؛ باداری
puff paste, هەویری هەڵاتوو (بۆ کولیچەو شیرینی).
puffy (puf′i), *adj.* (١) پفەپفکەر؛ پف کردە.
(٢) هەناسەسوار؛ هەناسەبڕکێ پێکەوتوو.
(٣) ناوساو؛ فووتێکراو؛ باداو. (٤) قەڵەو.
pug (pug), *n.* (١) سەگێکی بچووکی تووک کورتی دەموچاو چرچ‌ولۆچی لووت کورتو هەڵگەڕاوەی کلک هەڵگەڕاوەیە. (٢) pug nose
pug (pug), *v.t.* (١) قوڕشێلان؛ قوڕگرتنەوە.
(٢) بە قور سواغدان؛ بە قوڕوقسڵ سواغدان
(٣) بە قور سواغدان بۆ دەنگبڕکردن.
n. (١) قوڕی گیراوە یا شێلراو (بۆ گۆزەودیزەو خشت دروستکردن).
(٢) مەکینەی قوڕشێلان یا گرتنەوە.
pug (pug), *n.* [Slang]. = pugilist.
pug (pug), *n.* شوێن پێی گیاندار.
v.t. شوێن پێ هەڵگرتن.
puggaree (pug′ə-rē′), *n.* = puggree.
puggree, puggry (pug′ri), *n.* سەربەستێک یا پارچە پەڕۆیەکە دەبەسترێ بە سەری کڵاوو کڵاوزرێ وە بۆ پاراستنی پشتی مل لە تیشکی خۆر.
pugilism (pū′jə-liz′m), *n.* بۆکسازی
pugilist (pū′jə-list), *n.* بۆکسباز
-pugilistic *(adj.).*
pugnacious (pug-nā′shəs), *adj.* شەڕانی؛ دڕ؛ شەڕفرۆش
pugnacity (pug-nas′ə-ti), *n.* شەڕەنگێزی؛ دڕی؛ شەڕفرۆشی
pug nose, لووتی کورتو پانو هەڵگەڕاوە؛ لووتی قوت.
pug-nosed (pug′nōzd′), *adj.* لووت کورتو پانو هەڵگەڕاوە؛ لووت قوت
pugree (pug′ri), *n.* = puggree.
puisne (pū′ni), *adj.* پلە کەمتر دادگەری).
n. دادپرسی نوێ یا یاریدەدەر.
puissance (pū′i-s'ns, pwis′'ns), *n.* [Arch. or Poetic]. هێز؛ بازوو؛ دەسەڵات
puissant (pū′i-s'nt, pū-is′'nt, pwis′'nt), *adj.* بەهێز؛ بەدەسەڵات
puke (pūk), *n., v.i. & v.t.* ڕشانەوە
pulchritude (pul′krə-tōōd′, pul′krə-tūd′), *n.* جوانی؛ جوانی پووخسارو لەشوڵار
pule (pūl), *v.i.* کڕوزانەوە؛ نووزەنووزکردن.
pull (pool), *v.t.* (١) ڕاکێشان؛ ڕاتەکاندن؛ بەکێش کردن؛ ڕاپسکاندن.
(٢) (ا) هەڵکەندن؛ هەڵکێشان؛ دەرکێشان؛ دەرهێنان:
(He had two teeth ~ed.)
(ب) کردنەوە؛ لێکردنەوە؛ ڕێنین: *(She ~ed several roses.)*
(٣) دڕاندن؛ لێکردنەوە: *(The seam of her dress is ~ed.)*
(٤) کشاندن.
(٥) لە جێ بردن؛ ڕاتەکان‌و ئازاردان:
(He ~ed a muscle in the game.)
(٦) [Colloq.]، پێ هەڵسان؛ کردن:
(They ~ed a raid, robbery, etc.)
(٧) [Dial. or Rare]، ڕیخۆڵەی باڵندە دەرهێنان
(٨) [Colloq.]، ڕاگرتن؛ دەست کێشانەوەو نیتر لێ نەدان:
(He's ~ing his punches.)
(٩) [Slang]، (ا) گرتن (بەندیخانە)
(ب) هێزش بردنەسەر لەلایەن پۆلیسەوە.
(١٠) لێدانی تۆپێک بۆ لای چەپ (یاری بێسبۆڵ‌و گۆڵف).
(١١) جڵەوگرتنی ئەسپ بۆ نەبردنەوەی غارغارێن
(١٢) وێنە لەسەر دەرهێنان (چاپەمەنی).

v.i. (١) ڕاکێشان؛ بەکێش کردن. (٢) سەرۆل لێدان. (٣) قوم.
n. (١) ڕاکێشان؛ بەکێش کردن؛ ڕاتەکان. (٢) سەرۆل لێدان. (٣) قوم.
(٤) مژ (جگەرە). (٥) هێزی پیاهەڵگەڕان؛ ئەرکی هەڵگەڕان.
(٦) ئەرکێکی گرانی بەردەوام؛ هەوڵی بەردەوام.
(٧) لێدانی تۆپ بۆ لای چەپ (بێسبۆڵ، گۆڵف).
(٨) شتی ڕاکێشراو وەک دەسکی چەکەمەجە.
(٩) [Slang]، دەسەڵاتی؛ دەسەڵاتی کارکردنە سەر بوون‌و نەبوون یا کردن‌و نەکردنی شتێک: *(Do you have any ~ with the manager?)*
pull a fast one, [Slang], فێڵ کردن؛ ساختەکردن؛ گزی کردن.
pull apart, (١) پەخنەلێگرتن.
(٢) پارچە پارچە کردن؛ لەیەک جیاکردنەوە؛ لەیەک ترازاندن؛ شیکردنەوە.
pull down, (١) ڕووخاندن؛ ڕماندن.
(٢) شکاندن؛ ڕیسواکردن؛ لووت شکاندن.
(٣) کەمکردنەوە.
pull for, [Colloq.], هاندان (تیپی یاری)؛ چەپڵە بۆ لێدان‌و هاندان‌و داوای سەرکەوتن کردن:
(They were pulling for their football team.)
pull off, [Colloq.], هێنانەدی؛ کردن؛ تێدا سەرکەوتوو بوون؛ بەجێهێنان: *(to pull off a robbery.)*
pull oneself together, غیرەت هێنانەوە بەر خۆ؛ هێز هێنانەوە بەر خۆ؛ هێمن بوونەوە؛ خۆ گورج کردنەوە.
pull one's leg, گاڵتە لەگەڵ کردن: *(Are you pulling my leg?)*
pull one's teeth, دان دەرهێنان (مەجاز)؛ والێکردن کە ئیتر نەتوانێت زیاد بکات.
pull one's weight, بەشی خۆ ئیشکردن، یارمەتیدان، یا پارە دان.
pull out, کێشانەوە؛ خۆ کێشانەوە.
pull over, [Colloq.], لادانە قەراغی ڕێگەو ڕاوەستاندنی ئوتومبیل؛ هێنانە لاوەو وەستاندن: *(I pulled over because of a flat tire.; The policeman pulled him over.)*
pull punches, بە هەموو هێزی خۆ لێ نەدان؛ خۆڕاگرتن‌و لێ نەدان.
pull things, کارکردنە سەر نەنجامی کارێک یا مەسەلەیەک بە زۆر بێ یا بە خوایشت لەگەڵ نەمانەی کارەکەیان بەدەستە.
pull the rug from under, بەرە لەژێر پێدا ڕاکێشان؛ پشت تێکردن.
pull the wool over one's eyes, چاو بەستنەوە؛ چاوبەستکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.
pull through, [Colloq.], زاڵبوون بەسەر گیروگرفتێکدا؛ چاکبوونەوە لە نەخۆشی‌یەک؛ سەرکەوتن بەسەر کۆسپێکدا.
pull together, هاوکاری کردن؛ یەکگرتن‌و یارمەتی یەکتری دان.
pull up, (١) لە ڕەگ دەرهێنان؛ هەڵکەندن؛ هەڵکێشان.
(٢) ڕاوەستاندن (لێخوڕی ئوتومبیل لەبەر هەڵەکردن)؛ لادانە قەراغی ڕێگەو وەستان؛ وەستان: *(I pulled up to check my tires.; The highway patrol pulled her up.)*
(٣) پێ گەیشتنەوە (پێشبڕکێ).
pullback (pool′bak′), *n.* (١) کێشانەوە (لەشکر)؛ کشانەوە.
(٢) کۆسپ؛ ڕاگیرکەر. (٣) نامێری ڕاکێشان.
pullet (pool′it), *n.* باڵۆکە؛ فرووج.
pulley (pool′i), *n.* خولخولۆکە؛ بەکرە.
Pullman car, فارگۆنێکی شەمەندەفەرە ژووری نووستنی تیدایە. (پێشی دەوترێ: " **Pullman** ")
pull-out (pool′out′), *n.* (١) کێشانەوە (لەشکر)؛ کشانەوە:
(a ~ of troops)

(۲) پاستکردنەوەی فڕۆکەو بە ڕێکی فڕین پاش سەربەرەوخوار فڕین.
(۳) شتێکە کە وا دروستە کراوە پاکێشرێتە دەرەوە.

pull-over (pool′ō´vĕr), *n.* بلووسێکی بێ قۆپچەیە بەسەردا لەبەر دەکرێ.

adj. بەسەردا لەبەردەکرێت.

pullulate (pul′yoo-lāt´), *v.i.* (۱) چەکەرەکردن؛ ڕووان؛ پشکوتن.
(۲) زوو زاوزێ کردن؛ زۆر زاوزێ کردن؛ بەچکە زۆر بوون.
(۳) پڕبوون لە؛ تێچڕان؛ زۆربوون؛ زۆر زۆر بوون؛ زۆر پەرەسەندن.

-pullulation *(n.).*

pull-up (pool′up´), *n.* مناوەرەیەکە بڕیتییە لە کتوپڕ بەرەو ژوور فڕینی فڕۆکە بۆ ماوەیەکی کورت پاش بە ڕێکی فڕین.

pulmonary (pul′mə-ner´i), *adj.* (۱) تایبەتی بە سی؛ هی سیپەکان. (۲) نەندامی وەک سی هەیە.
(۳) خوێنبەرو خوێنهێنەری سی.

pulmonate (pul′mə-nāt´, pul′mə-nit), *adj.* (۱) سی یا نەندامی وەک سی هەیە. (۲) تایبەتی بەو کۆمەڵە گیاندارە نەرمانەی کە نەندامێکی وەک سی یا کیسێکی هەوایی‌یان هەیە وەک قاقەڵە شەیتانۆکەی باخچە.

n. گیاندارێکی نەم کۆمەڵەیە.

pulmonic (pul-mon′ik), *adj.* (۱) . pulmonary
(۲) پزوویی؛ تایبەتی بە نەخۆشی سی.

pulmotor (pul′mō´tĕr, pool′mō´tĕr), *n.* ئامێری هەناسەدان: بۆ ئەوانەی نزیکی مردن بە هۆی خنکانەوە؛ هەناسەپێدەر.

pulp (pulp), *n.* (۱) تڵپە: تڵپەی میوە پاش گوشینی (وەک ترێ، سیو... هتد). (۲) گۆشتی میوە. (۳) ئاوەڕۆکی قەڵی ڕووەک.
(٤) کانزای خاوی هاڕاوی تێکەڵ کراو لەگەڵ ئاو.
(٥) تڵپە یا هەویری وەک کاغەز: تڵپەی دارو پەڕۆو شتی وەها کە کاغەزی لێ دروست دەکرێت. (٦) (*pl.*)، [Slang]، ئەو گۆڤار یا پەرتووکانەن کە لەسەر کاغەزی زبر چاپ دەکرێنو باسی وروژێنەریان تێدایە.

v.t. (۱) کردن بە تڵپ یا مەجبون؛ وەک تڵپ لێکردن.
(۲) گۆشت یا ئاوەڕۆک لێ دەرهێنان.

v.i. بوون بە تڵپ؛ وەک تڵپ لێهاتن.

pulpit (pool′pit), *n.* (۱) دروانگە. کلێسە، مزگەوت).
(۲) قەشە گەل؛ مەلا گەل. (۳) ئامۆژگاری ئایینی‌و ڕەوشتی کردن.

pulpous (pul′pus), *adj.* = pulpy.

pulpwood (pulp′wood´), *n.* (۱) ئەرمەداری کاغەز دروستکردن (وەک سپیدارو سنەوبەر). (۲) تڵپە دار (بۆ کاغەز دروستکردن).

pulpy (pul′pi), *adj.* گۆشتن (میوە)؛ تڵپەیی؛ خەست‌وخۆڵ.

-pulpiness *(n.).*

pulsate (pul′sāt), *v.i.* (۱) لێدان (دڵ)؛ پلدان: . *(The heart ~s.)*
(۲) پلدان (مەجان)؛ مووچرکە پیاهاتن: . *(The city ~s with life.)*
(۳) لەرزین

pulsatile (pul′sə-t′l, pul′sə-til), *adj.* (۱) لێدەدات (دڵ)
(۲) لێدەدرێ (تەپڵ).

pulsation (pul-sā′shən), *n.* (۱) دڵ لێدان
(۲) پرتە؛ لێدانێکی دڵ.

pulsator (pul-sā′tĕr), *n.* پرتەکەر (ئامێر. مەکینە)؛ لێدەر وەک دڵ.

pulsatory (pul′sə-tôr´i, pul′sə-tō´ri), *adj.* پرتەکەر؛ بە ڕێک‌وپێکی لێدەدات.

pulse (puls), *n.* (۱) دڵ لێدان. (۲) پرتە؛ پڵ؛ لێدانێکی دڵ.
(۳) لێدانی ڕێک‌وپێکی وەک دڵ.
(٤) هەست‌و ئارەزووی شاراوەی کۆمەڵێک: *(the ~ of the electorate)* .
(٥) پرتە (کارەبا).

v.i. لێدان (دڵ)؛ پلدان.

pulse (puls), *n.* (۱) دەنک یا تۆوی ئاو کەلوو (پاقلە، فاسۆلیا، نۆک، نیسک). (۲) ڕووەکی کەلوودار.

pulsimeter (pul-sim′ə-tĕr), *n.* پێوەری لێدانی دڵ.

pulsometer (pul-som′ə-tĕr), *n.* (۱) ترومپای ئاو سەرخستن.
(۲) pulsimeter

pulverable (pul′vĕr-ə-b′l), *adj.* = pulverizable.

pulverizable (pul´və-rīz′ə-b′l), *adj.* دەهاڕێنێت؛ دەشێت بهاڕێنێت.

pulverization (pul´vĕr-ī-zā′shən), *n.* (۱) وورد‌وخاش کردن؛ هاڕین. (۲) وێرانکردن؛ ڕووخان.

pulverize (pul′və-rīz´), *v.t.* (۱) هاڕین؛ وورد‌وخاش کردن؛ کوتان؛ کردن بە تۆز. (۲) وێرانکردن؛ ڕووخاندن؛ تەخت‌وتاراج تێکدان.

v.i. بوون بە تۆز؛ هاڕان.

pulverulent (pul-ver′yoo-lənt), *adj.* (۱) تۆزاوی؛ تۆزی پێوەیە. (۲) تۆزی: لە تۆز پێکهاتوو. (۳) بە ئاسانی دەپرووکێ؛ دەپرووکێ.

pulvillus (pul-vil′əs), *n.* گۆشتی نیسفەنجی پێی جانەوەر.

pulvinate (pul′vi-nāt´), *adj.* (۱) نیسفەنجی؛ نەرم.
(۲) بن ئاوساو (لاسکی گەڵا)

pulvinus (pul-vī′nəs), *n.* ئاوساوی بنی لاسکی گەڵا

puma (pū′mə), *n.* (۱) پڵنگی نەمەریکی. (۲) کەوڵی نەم گیاندارە.

pumice (pum′is), *n.* بەردەپێ: بەردێکی ڕەشی سووکی کون کونە بۆ پاکردنەوەو ساف‌ولووس کردن بەکاردەهێنرێ.

pummel (pum′′l), *n.* = pommel.

pump (pump), *n.* ترومپا؛ پەمپ.

v.t. (۱) ئاو سەرخستن بە ترومپا؛ ئاو یا شلەی تر دەرهێنان بە ترومپا.
(۲) ئاو لێ دەرهێنان؛ ئاو لێ دەرکردن. (۳) فووتێکردن؛ فشکردنەوە.
(٤) بەزۆر نزم کردنەوەو ڕژان.
(٥) قسە لێ دەرهێنان؛ دەنگوباس لێ دەرکێشان:
(to ~ a witness for information)

v.i. (۱) ترومپا بەکارهێنان. (۲) ئاو سەرخستن یا دەرهێنان بە ترومپا.
(۳) بەزۆر نزم کردن وەک دەسکی ترومپا.

pump (pump), *n.* پێڵاوی بێ قەیتان

pumpernickel (pum′pĕr-nik´l), *n.* نانی حەوینج.

pumpkin (pump′kin), *n.* (۱) کوولەکە. (۲) ڕووەکی کوولەکە.

pumpkinseed (pump′kin-sēd´, puŋ′kin-sēd´), *n.* (۱) ناوکە کوولەکە؛ دەنکە کوولەکە. (۲) جۆرە ماسی‌یەکی ئاو ڕوبارە.

pun (pun), *n.* یاری کردن بە ووشە (لەڕووی گاڵتەوە)؛ یاری کردن بە مانای جیا جیای هەمان ووشە یا بە مانای دەنگی چوونیەکی ووشەی جیاواز (بۆ گاڵتە).

v.i. & v.t. (~ on), یاری کردن بە ووشەو مانای (لەڕووی گاڵتەوە).

punch (punch), *n.* (۱) ئامێری کونکردن:
(a leather ~ ; a paper ~)
(۲) ئامێری بزمار لێدان یا دەرهێنان (بەتایبەتی کە بزمارەکە لەئاو ڕوویەکدا نوقم بکات). (۳) ئامێری کلێشە دان لە ڕوویەک؛ ئامێری وێنە هەڵکەندن یا دەرهێنان لەسەر ڕوویەک؛ نیستەمپا؛ دامغە؛ مۆر.

v.t. کون تێکردن؛ کونکردن:
(to ~ a hole in a piece of paper or leather)

punch (punch), *v.t.* (۱) نەقیزە تێوەژەندن؛ دار تێوەژەندن.
(۲) ئاژەڵ لێخورین بە نەقیزە. (۳) مستەکۆڵە لێدان؛ بۆکس لێدان.

n. (۱) مستەکۆڵە؛ بۆکس. (۲) [Colloq.]، تین؛ هێز.

pull no punches, [Slang], (۱) بە هەموو هێز مستەکۆڵە لێدان.
(۲) بە هەموو هێزی خۆ لێدان یا هێرش بردنە سەر؛ هیچ تێدا نەهێشتنەوە

pull one's punches, [Slang], (۱) بە هەموو هێز مستەکۆڵە لێ نەدان.
(۲) بە هەموو هێز لێ نەدان یا ڕەخنە نەکردن؛ شتێک تێدا هێشتنەوە.

punch (punch), *n.* خواردنەوەیەکی تێکەڵاوی ئاوی لیمۆو پرتەقاڵو میوەی تڕە گەلێک جار لەگەڵ شەراب‌و خواردنەوەی کحولی تریشدا.

punch-drunk (punch′druŋk′), *adj.* (۱) مێشکی تێکچووە بە هۆی زۆر بۆکسەوە؛ بە مستەکۆڵە ووڕکراوە. (۲) [Colloq.]، ووڕد.

punched card, کارتی کون کون و نەخشە کراو (بۆ پێژمێن).

puncheon (pun′chən), *n.* (۱) کۆڵەکەی کورت و ئەستوور (بەتایبەتی هی کانگە). (۲) مووڕەداری پان و یەک لا ساف کراو (۳) مۆری ڕەڕەنگەر.

puncheon (pun′chən), *n.* (۱) بەرمیلی گەورە (کە ۷۲ – ۱۲۰ گالۆن بگرێ). (۲) پیپ بەرمیلێکی وەها

punch in, تۆمارکردنی کاتی ئیش دەستپێکردنی کرێکار بە کاتژمێرێکی مۆردار لەسەر کارتێک.

punchinello (pun′chə-nel′ō), *n.* (۱) گاڵتەجی کورتەبالای قەڵەوی پشت کزمی لوت نووشتاوەی نمایشی بیجبیجە خانمی نیتالی. (۲) کەسێکی کورتەبالای قەڵەوی ناشرین.

punching bag, تووڕەکەی مستەکۆڵە لێدان تووڕەکەیەکی ناو ئاخنراو یا فوڕتێکراوی هەڵواسراوە بۆ مەشقی بۆکسبازی.

punch line, ووتەی مەبەست؛ ئەو ووتەیەیە کە مەبەستی نووکتەیەک دەدات بەدەستەوە.

punch out, تۆمارکردنی کاتی دەست لە ئیش هەڵگرتنی کرێکار بە کاتژمێرێکی مۆردار لەسەر کارتێک.

punch press, پەستێنەری کونکردن (مەکینەکاری).

punctate (puŋk′tāt), *adj.* خاڵ خاڵۆی؛ بەنەک؛ پڵە پڵاوی.

punctated (puŋk′tā-tid), *adj.* = punctate.

punctation (puŋk-tā′shən), *n.* (۱) خاڵ خاڵاوێتی؛ خاڵ خاڵێتی. (۲) خاڵ. (۳) خاڵ خاڵ کردن. (٤) بەیانناممەیەکی لە چەند خاڵێک پێکهاتوو

punctilio (puŋk-til′i-ō′), *n.* (۱) خاڵێکی بچکۆلەی نەزاکەت یا ڕەووشت جوانی. (۲) ڕەووشتی جوان خوازی؛ پەیڕەوی کردنی دەستووری ڕەووشت یا نەزاکەتی.

punctilious (puŋk-til′i-əs), *adj.* (۱) ڕەووشت جوان؛ بە نەزاکەت؛ زۆر بایەخدەر بە دەستووری ڕەووشت؛ ڕەووشتخواز. (۲) ووردکار؛ زۆر بایەخدەر بە شتی بچووک.

punctual (puŋk′chōō-əl), *adj.* (۱) زۆر بچووک؛ وورد. punctilious (۲).

(۳) لە ژوان دوا نەکەوتوو؛ لە کاتی خۆیدا دەیکات؛ دوا ناکەوێ؛ لە کاتی پێویستدا کراو.

-punctuality *(n.).*

punctuate (puŋk′chōō-āt′), *v.t.* (۱) خاڵبەندی کردن؛ خاڵوبۆر بۆ دانان. ۲) ناوبەناو پێ بڕین: *(lectures ~d by questions and discussions)*

(۳) دووپاتکردنەوە

v.i. نیشانەی خاڵبەندی بەکارهێنان

punctuation (puŋk′chōō-ā′shən), *n.* (۱) خاڵبەندی کردن؛ خاڵوبۆر بۆ دانان. (۲) خاڵبەندی؛ خاڵوبۆر.

punctuation mark, نیشانەی خاڵبەندی (وەک: خاڵ، جووت خاڵ، کەوانە، نیشانەی پرسیار... هتد).

puncture (puŋk′chĕr), *n.* (۱) کونکردن. (۲) پەنچەر (تایەی ئوتومبیل، پاسکیل... هتد).

v.t. (۱) پەنچەرکردن؛ کون تێکردن و فشکردنەوە: *(to ~ a tire)*. (۲) فشکردنەوە؛ هەرەس پێ هێنان؛ تەپاندن: *(His pride was ~d.)*.

v.i. پەنچەربوون؛ فش بوونەوە؛ تەپین؛ هەرەس هێنان.

-puncturable *(adj.).*

pundit (pun′dit), *n.* (۱) زانای هیندی؛ زانا. (۲) زانا (بەڕووی سووکی یا گاڵتەپێکردنەوە)

pung (puŋ), *n.* [Dial.] گالیسکە بەفرینەی یەک ئەسپی.

pungent (pun′jənt), *adj.* (۱) تیژ (تام، بۆن): *(a ~ smell, taste, etc.)*

(۲) نووک تیژ؛ بڕ؛ بەئازار.

(۳) تووندوتیژ؛ تیژ (زمان)؛ بڕ (ڕەخنە): *(~ satire, language, etc.)*.

(٤) زاخاوی مێشک دەرەوە؛ خەوڕەوێن.

-pungency *(n.)*; **pungently** *(adv.).*

puniness (pū′ni-nis), *n.* کەمی؛ بچووکی؛ هیچوپووچی؛ بێ بایەخی.

punish (pun′ish), *v.t.* (۱) سزادان (تاوانبار)؛ سزا بەسەردا دان. (۲) ئازاردان؛ بە تووندوتیژی لەگەڵدا جوڵانەوە. (۳) هیچ تێدا نەهێشتنەوە (ئازووقە).

v.i. سزا بەسەردا دان.

punishable (pun′ish-ə-b′l), *adj.* شایانی سزادانەوە؛ سزا دەدرێ؛ دەشێت سزا بدرێت: *(a ~ offense)*.

punishment (pun′ish-mənt), *n.* (۱) سزادان. (ب) سزادران. (۲) سزا. (۳) [Colloq.]، بە تووندوتیژی لەگەڵدا جوڵانەوە.

punitive (pū′nə-tiv), *adj.* تایبەت بە سزا؛ بۆ سزادان یا تەمێ کردنەوە.

-punitively *(adv.)*; **punitiveness** *(n.).*

Punjabi (pun-jä′bi), *n.* (۱) پەنجابی؛ هاووڵاتیی‌یەکی ناوچەی پەنجابی هیندی. (۲) زمانی پەنجابی.

punk (puŋk), *n.* پووشوو؛ قاو.

punk (puŋk), *n.* (۱) [Obs.]، قەحبە. (۲) [Slang] (ا) حیز. (ب) شەلاتی هەرزە. (ج) گەنجێکی نەزانی هیچوپووچ؛ کەسێکی ناڕەبار

adj. [Slang], گەنگ؛ ڕەشۆکی؛ قەڵب.

punkah, punka (puŋ′kə), *n.* پانکە.

punkie (puŋ′ki), *n.* مێشێکی بچکۆلەی گازگری ناوچە شاخاوی‌یەکانی ئەمەریکایە.

punkin (puŋ′kin), *n.* [Dial.], = **pumpkin.**

punster (pun′stĕr), *n.* *Also* **punner,** یاری بە ووشە کەر؛ یاریکەر بە ماناو دەنگی جیا جیای ووشە.

punt (punt), *n.* شەق تێهەڵدانی توپ پاش لەدەست بەردانەوەی و پێش ئەوەی بکەوێتە سەر زەوی (یاری فووتبۆلێنی ئەمەریکی).

v.t. & v.i. شەق تێهەڵدانی توپ بەم جۆرە.

punt (punt), *n.* بەلەمێکی یەک سەوڵی بن تەختی ئەمسەرو ئەوسەر ڕێنکە.

v.t. (۱) سەوڵ لێدانی ئەم جۆرە بەلەمە لە ڕوبارێ تەنگاودا بە گێرکردنی سەوڵەکە لە بنی ڕوبارەکە. (۲) هەڵگرتن لەم جۆرە بەلەمەدا.

v.i. سواڕبوونی ئەم جۆرە بەلەمە.

punt (punt), *v.i.* قومارکردن.

punty (pun′ti), *n.* شیشێکی شووشەچی: شیشێکی ئاسنە شووشەی لەسەر دروست دەکرێ.

puny (pū′ni), *adj.* (۱) کەم؛ بچووک؛ هیچوپووچ؛ بێ بایەخ. (۲) puisne، [Obs.].

pup (pup), *n.* (۱) تووتکە سەگ؛ بەچکە سەگ؛ تووتک؛ تووڵە. (۲) بەچکەی مانگای دەریا.

v.i. ترەکین.

pupa (pū′pə), *n.* بەچکە مێروو؛ کرمۆکەی ناو قۆزاخە.

pupal (pū′p′l), *adj.* تایبەت بە قۆناغی نێوان کرمۆکەو مێرووی تەواو.

pupate (pū′pāt), *v.i.* گەیشتنە قۆناغی نێوان کرمۆکەو مێرووی تەواو.

-pupation *(n.).*

pupil (pū′p′l), *n.* (۱) قوتابی سەرەتایی؛ قوتابی منداڵ. (۲) هەرزەی بیست‌ویەک ساڵ کەمتری ژێر چاودێری کەسێکی گەورە.

pupil (pū′p′l), *n.* بیلبیلەی چاو.

pupilage (pū′p′l-ij), *n.* قوتابی‌یەتی سەرەتایی؛ کاتی قوتابی‌یەتی سەرەتایی.

pupillary (pū′pə-ler′i), *adj.* تایبەت بە قوتابی قۆناغی سەرەتایی.

pupillary (pū′pə-ler′i), *adj.* تایبەت بە بیلبیلەی چاو.

puppet (pup′it), *n.* (۱) بیجبیجە خانم؛ بووکە سەماکەرە.

(٢) کەسێکە حلەوی بەدەست خەڵکەوە بێت؛ دەسکەلای دەستی خەڵک.

puppeteer (pup′i-tĭr′), *n.* یاری پێکەری بیجبیجە خانم؛ دروستکەرو یاری پێکەری بووکە سەماکەرە.

puppetry (pup′it-ri), *n.* (١) دروستکردن و یاری پێکردنی بووکە سەماکەرە. (٢) سەماکردنی بووکە سەماکەرە. (٣) ئووراندن یا پیشاندانی روشک و ناخۆش.

puppet show, ئووراندن یا پیشاندانی بووکە سەماکەرە.

puppy (pup′i), *n.* (١) تورنکە سەگ؛ بەچکە سەگ؛ تووتک؛ تووڵە سەگ. (٢) بەچکە کۆسە و هەندێ گیانداری تر. (٣) گەنجێکی ڕەووشت منداڵانە؛ هەرزەیەکی نەزانی لەخۆبایی؛ منداڵ.

puppy love, = calf love.

pur (pûr), *n., v.i. & v.t.* = purr.

purblind (pûr′blīnd′), *adj.* [Archaic] (١) کوێر؛ کوێری تەواو. (٢) نیمچە کوێر. (٣) کەمودەن؛ بێ مێشک؛ تەمەل.

purchasable (pûr′chis-ə-b'l), *adj.* (١) دەکرێت؛ بۆ کڕینە؛ لە کڕین دێت. (٢) بە بەرتیل دەکرێت؛ بەرتیل دەخوات.

purchase (pûr′chis), *v.t.* (١) کڕین. (٢) بە ئارەقی ناوچەوانی خۆ پەیداکردن. (٣) جوڵاندن یا بەرزکردنەوە بە ئامێر. (٤) کڕینی زەوی وزارو خانوو.

n. (١) کڕیاری؛ شتی کڕیاو. (٢) کڕین. (٣) دەسکەوت. (٤) بەتوندی گرتن (بۆ جوڵاندن یا نەهێشتنی خلیسکانی شت). (٥) (ا) حێی دەست تێخستن؛ جێی دەسەڵات بەسەردا شکان. (ب) نوێڵ. (ج) هۆی دەسەڵات پەیداکردن و زیادکردن. (٦) زەوی وزارو خانوو کڕین.

-purchaser *(n.).*

purchasing power, هێزی کڕین. (١) توانای شت کڕینی کەسێک بەپێی دەسکەوتەکەی. *(His ~ is up.)* (ب) بەڕێز و نزمی نرخی پارەیەک؛ توانای شت کڕین بە پارەیەک بەپێی نرخی پارەکە. *(The dollar's ~ has gone down.)*

purdah (pûr′də), *n.* (١) پەردە. (١) پەردەی جیاکردنەوەی ژن لە پیاو لە ماڵانی هیندستاندا (ب) پەچە؛ پەچە گرتنەوە؛ دەستووری پەچەی هیندی. (٢) دەستوورو نەریتی جیاکردنەوەی ژنو پیاو لە هیند.

pure (pyoor), *adj.* (١) پاڵاوتە؛ پوختە؛ ڕووت. (٢) بێگەرد؛ بێ خەوش. (٣) پاک؛ خاوێن. (٤) سادە. (٥) پەتی؛ تەواو؛ ڕووت. (٦) بێ گوناە؛ بێ تاوان. (٧) داوێن پاک؛ پاک. (٨) ڕەسەن؛ یەک ڕەگ. (٩) ڕووت *(~ science, physics, etc.)*

n. [Poetic], (the ~), شتی بێگەردو خاوێن

-pureness *(n.).*

purebred (pyoor′bred), *adj.* ڕەسەن؛ نەژاد پاک.

purée (pyoo-rā′, pyoor′ā), *n.* (١) خواردەمەنی پاڵێوراو. (٢) شۆربای خەست

v.t. پاڵاوتنی خواردەمەنی و قرێندانی تێپەکەی پاش کوڵاندنی.

purely (pyoor′li), *adv.* (١) بە خاوێنی؛ بە پاکی؛ بە پوختەیی. (٢) بەهەواوی؛ تەنها؛ هەر. *(It happened ~ by accident.)*

(٣) بە داوێن پاکی؛ بە پاکی.

purfle (pûr′f'l), *v.t.* پەراوێز ڕەنگەش کردن؛ پەراوێز ڕازاندنەوە.

n. پەراوێزی ڕەنگەش کراو یا ڕازاوە.

purgation (pûr-gā′shən), *n.* پاکردنەوە؛ خاوێن کردن

purgative (pûr′gə-tiv), *adj.* (١) پاکەرەوە؛ خاوێنکەرەوە. (٢) ڕەواکەر

n. دەرمانی ڕەوانی

purgatorial (pûr′gə-tôr′i-əl, pûr′gə-tō′ri-əl), *adj.* (١) بۆ گوناە پاکەرەوە؛ گوناە سڕەوە. (٢) تایبەت بە شوێنی گوناە پاکردنەوە (ووشەی داهاتوو ببینە).

purgatory (pûr′gə-tôr′i, pûr′gə-tō′ri), *n.* (١) جێی گوناە

پاکردنەوە؛ شوێنێکە لە ئاوەندنی بەهەشت و دۆزەخدا کە گیانی مردووی تێدا سزا دەدرێ و لە گوناە پاک دەکرێتەوە پێش چوونە بەهەشت (ئایینی کاسۆلیکی). (٢) شوێنی سزادانی سەردەمی و تاوان سڕینەوە.

adj. پاکژکەرەوە؛ خاوێنکەرەوە.

purge (pûrj), *v.t.* (١) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە. (٢) گوناە پاکردنەوە؛ گوناە لابردن. (٣) لێ لابردن (پیسی). (٤) بژارکردن؛ پاکردنەوەی حیزب یا ڕێکخراوێک لە ئەندامانی ناپاک. (٥) تاوان سڕینەوە (دادگەری)؛ تاوان لەسەر لابردن. (٦) ڕەوان کردن (پزیشکەوانی).

v.i. (١) پاکبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە (٢) سک ڕەوان بوون.

n. (١) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە (٢) دەرمانی ڕەوانی. (٣) بژارکردن یا پاکردنەوەی حیزبێک یا ڕێکخراوێک لە ئەندامی ناپاک

purification (pyoor′ə-fi-kā′shən), *n.* پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە

purificator (pyoor′ə-fi-kā′tēr), *n.* پاکەرەوە؛ پارچە قوماشی پاکردنەوەی کاسەی بادەی شێوی خودایی (خاچ پەرستی).

-purificatory *(adj.).*

purifier (pyoor′ə-fī′ĕr), *n.* خاوێنکەرەوە؛ پاکەرەوە.

purify (pyoor′ə-fī′), *v.t.* (١) پاکردنەوە؛ پوختەکردن؛ خاوێن کردنەوە. (٢) لە گوناە پاکردنەوە؛ تاوان سڕینەوە.

v.i. پاکبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە.

purine (pyoor′ēn, pyoor′in), *n.* پیورین؛ ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە.

purism (pyoor′iz'm), *n.* (١) لەسەر پەتێتی زمان سووربوون. (٢) نموونەیەکی پەتێتی زمان.

purist (pyoor′ist), *n.* (١) کەسێکی سوور لەسەر پەتێتی زمان. (٢) کەسێکی سوور لەسەر ڕەسەنی و تێکەڵاو نەکردن و بە پاکی مێشتنەوەی شت

Puritan (pyoor′ə-t'n), *n.* (١) پیوریتانی؛ ئەندامێکی کڵێسەی پرۆتستانتی ئینگلیزی سەدەی شانزە و حەفدە کە داوای چاکردنی کڵێسەو بە ووردی پەیڕەوی کردنی ڕێبازی ئایینی ڕاستەقینەیان دەکرد. (٢) [p-]، کەسێکی زۆر تووندوتیژ لە کاروباری ئایینی و ڕەووشتدا.

adj. (١) پیوریتانی؛ تایبەت بە پیوریتانیەکان و ڕێبازیان. (٢) [p-]، زۆر بە تووندوتیژی پەیڕەویکەری ڕێبازی ئایینی و ڕەووشتی

puritanical (pyoor′ə-tan′i-k'l), *adj.* (١) پیوریتانی (لەڕووی سووکیەوە) (ژمارە یەکی ووشەی پێشوو ببینە). (٢) زۆر تووندوتیژ دەربارەی کاروباری ئایینی و ڕەووشتی (بەتایبەتی سەبارەت بە جووت بوون و ئیشکردن).

-puritanically *(adv.).*

Puritanism (pyoor′ə-t'n-iz'm), *n.* (١) پیوریتانێتی؛ بیروباوەڕو ڕێبازی پیوریتانیەکان (ووشەی پێشووتر ببینە). (٢) [p-]، زۆر تووندوتیژ دەربارەی کاروباری ئایینی و ڕەووشتی (بەتایبەتی دەربارەی جووت بوون)؛ بە تووندوتیژی دژ وەستانی خۆشی بینین لە ژیاندا.

purity (pyoor′ə-ti), *n.* (١) پاکی؛ خاوێنی؛ پوختەیی. (٢) داوێن پاکی؛ پاکی ڕەووشت) (٣) پەتێتی (زمان).

purl (pûrl), *v.i.* (١) خوڕەهاتن؛ خوڕەخوڕ هاتن (٢) گێژخواردن؛ خولانەوە

n. (١) جۆگەلەی خوڕەخوڕکەر؛ جۆگەلەی گێژاوخۆر؛ گێژاو. (٢) خوڕەی ئاو؛ خوڕەخوڕی ئاو.

purl (pûrl), *v.t. & v.i.* (١) زەڕکەش کردنی تەریب. (٢) تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قولفە. (٣) بە تەقەڵی هەڵگەڕاوە چنین.

n. (١) تاڵە زێڕ یا زیوی باخواردووی زەڕکەشکاری. (٢) قولفە یا ڕیزە قولفەی ڕازێنەرەوەی تەریبی جل وبەرگ. (٣) تەقەڵ هەڵگەڕانەوە لە چنیندا.

purlieu (pûr′lōō), *n.* (١) قەراغی دارستان. (٢) پەنا؛ پەناگا؛ شوێنێکی زوو زوو سەردێدراو. (٣) *(pl.)*، سنوور؛ ڕادە.

(٤) قەراغ؛ قەراغی شار (٥) (*pl*) دەوروبەر؛ دەوروپشت.

purlin, purline (pūr′lin), *n.* نیرگە

purloin (pūr-loin′), *v.t. & v.i.* دزین؛ دزی کردن.

purple (pūr′p'l), *n.* (١) ڕەنگی ئەرخەوانی؛ ئەرخەوانی (٢) جلی ئەرخەوانی وەک نیشانەی پلەوپایەو پاشایەتی (٣) سەرەک قەشەیەتی؛ پلەوپایەی سەرەک قەشە

adj. (١) ئەرخەوانی (٢) بەشکۆ؛ پاشایانە (٣) پاراوە (نووسراو) *(a ~ passage in a book)*.

v.t. بۆیەی ئەرخەوانی کردن.

v.i. بوون بە ئەرخەوانی.

Purple Heart, دڵە ئەرخەوان؛ خەڵاتێکی ئەمەریکییە بۆ بریندارانی جەنگ

purple heart, دڵە ئەرخەوان (١) درەختێکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکا. (ب) تەختەداری ئەم درەختە کە بۆ جوانی ڕووی شتی پێ دەڕازێنرێتەوە

purple martin, جۆرە بەڕەسێلکەیەکی ئەمەریکییە

purplish (pūr′plish, pūr′p'l-ish), *adj.* وەک ئەرخەوانی

purply (pūr′pli, pūr′p'l-i), *adj.* = purplish.

purport (pūr-pôrt′, pūr-pōrt′), *v.t.* (١) بەناو مانا وابوون؛ بەناو ووتن یا واگەیاندن؛ بە ڕووکەش واپیشاندان (ووتار، نووسراو) *(a book that ~s to be an objective analysis)*

(٢) مەبەست وابوون؛ نیاز وابوون

n. (١) مانا (ووتار، نووسراو) (٢) مەبەست؛ مەرام

purpose (pūr′pəs), *v.t. & v.i.* نیازبوون؛ وا بەتەما بوون؛ وا نەخشەکردن؛ وێستن *(They ~ a further attempt.)*.

n. (١) مەبەست؛ مەرام؛ نیاز (٢) سوربوون لەسەر؛ وورە؛ دووڵی نەکردن؛ ڕاڕایی نەکردن؛ زەبر *(to be weak of ~)* (٣) ئامانج؛ ئاوات

on purpose, بە دەسەنقەست

to good purpose, بەئەنجام؛ ئەنجام گەیەنەر؛ بەکەڵک.

to little (or no) purpose, بێ ئەنجام؛ بێ کەڵک؛ بە ئەنجام نەگەیەنەر.

to the purpose, ڕێ بە ڕێ خۆیەتی؛ بۆ بە ئەنجام گەیاندن بەکەڵکە؛ پەیوەندی هەیە بە کارەکەوە

purposeful (pūr′pəs-fəl), *adj.* (١) سوورە لەسەر کارێک؛ یەک دڵ؛ بەمەبەست؛ بەوورە؛ بەدەسەنقەست *(a ~ man)*. (٢) مانابەخش؛ بەمانا؛ بەئامانج؛ بەکەڵک *(~ activities)*.

-purposefully *(adv.)*; **purposefulness** *(n.)*.

purposeless (pūr′pəs-lis), *adj.* بێ ئامانج؛ بێ مانا

-purposelessly *(adv.)*; **purposelessness** *(n.)*.

purposely (pūr′pəs-li), *adv.* بە دەسەنقەست

purposive (pūr′pəs-iv), *adj.* (١) بەئامانج؛ سوودبەخش (٢) بۆ مەبەستێکی تایبەتی کراو.

purpura (pūr′pyoo-rə), *n.* نەخۆشیەکە دەبێتە هۆی پەیدابوونی پەڵە پەڵەی ئەرخەوانی بە پێستو پەردە لینجەکانەوە.

purr (pūr), *n.* (١) مرخەمرخی پشیلە (لە خۆشیدا) (٢) دەنگێکی وەک نەم مرخەمرخە (کە نیشانەی خۆشی و ناسوودەییە)

v.i. مرخەمرخ کردن

v.t. خۆشی و ناسوودەیی دەربڕین بە مرخەمرخ کردن.

purse (pūrs), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە (٢) کیسەی پارەو ووردە شتی ژنانە؛ جانتای دەستی ژنانە (٣) دارایی؛ پارە؛ سامان (٤) خەڵاتی پارە؛ دیاری پارە (٥) شتێکە لە جزدان بچێ.

v.t. (١) خستنە جزدانەوە. [Archaic] (٢) چرچ ولۆچ کردن (بەرگ، ناوچەوان)؛ هەڵقورچان (لچ)؛ گرژکردن.

the public purse, خەزێنەی گشتی یا میللی؛ خەزێنەی وڵات.

purse-proud (pūrs′proud′), *adj.* بە سامانەکەیەوە دەنازێ؛ بە پارەکەیەوە خۆی بادەدات.

purser (pūr′sĕr), *n.* ژمێریاری کەشتی ڕێبوار.

purse strings, پەتی دەمی کیسەی پارە.

hold the purse strings, دارایی لەژێر دەستدا بوون؛ پارە بەدەست بوون.

purslane (pūrs′lin, pūrs′lān), *n.* پەلپینە.

pursuance (pĕr-sōō′əns, pĕr-sū′əns), *n.* بەردەوام بوون لەسەرو جێبەجێکردن.

pursuant (pĕr-sōō′ənt, pĕr-sū′ənt), *adj.* بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر (ڕێکەوتنێک یا شتێکی پێشوو): *(P ~ to your instructions I will send the money.)*

pursue (pĕr-sōō′, pĕr-sū′), *v.t.* (١) شوێن کەوتن (بۆ گرتن یا کوشتن)؛ ڕاوکردن؛ دواکەوتن (بۆ گرتن). (٢) لەسەر ڕۆیشتن (ڕێبار، کردەوە)؛ پەیڕەوی کردن: *(to ~ a course of action)* (٣) بە دوادا گەڕان؛ سۆراخ کردن؛ هەوڵ بۆ دان: *(to ~ pleasure)*. (٤) بەردەوام بوون لەسەر: *(to ~ one's studies, a career, etc.)* (٥) لێ نەبوونەوە؛ لە کۆڵ نەبوونەوە؛ شوێن کەوتن: *(His record as a criminal ~d him wherever he went.)*

v.i. (١) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن (بۆ گرتن یا کوشتن)؛ ڕاڤراندن. (٢) بەردەوام بوون لەسەر.

-pursuable *(adj.)*; **pursuer** *(n.)*.

pursuit (pĕr-sōōt′, pĕr-sūt′), *n.* (١) شوێن کەوتن؛ ڕاوکردن؛ ڕاڤراندن: *(The ~ was on.)*. (٢) هەوڵ؛ هەوڵ بۆ دان: *(the ~ of happiness, success, etc.)* (٣) پیشە؛ شتێک کە کاتی پێ ببرێتە سەر.

pursy (pūr′si), *adj.* (١) هەناسە کورت (بەهۆی قەڵەوییەوە)؛ زوو هەناسە لێ بڕاو. (٢) قەڵەو.

pursy (pūr′si), *adj.* (١) گرژ؛ چرچولۆچاوی. (٢) = purse-proud.

purtenance (pūr′tə-nəns), *n.* وورگو ڕیخۆڵەی گیاندار (بەتایبەتی دڵو سی و جگەر).

purulence (pyoor′ə-ləns, pyoor′yoo-ləns), *n.* (١) کێم. (٢) کێم کردن.

purulent (pyoor′ə-lənt, pyoor′yoo-lənt), *adj.* کێم کردوو؛ کێماوی.

purvey (pĕr-vā′), *v.t.* پێدان (ئازووقە، خواردەمەنی، دەنگویاس)؛ ئازووقە پێدان: *(A butcher ~s meat to his customers.)*.

purveyance (pĕr-vā′əns), *n.* (١) ئازووقە پێدان. (٢) ئازووقە. (٣) مافی ئازووقە لە خەڵک سەندن بە نرخێکی تایبەتی لەلایەن پاشای ئینگلتەرەوە.

purveyor (pĕr-vā′ĕr), *n.* (١) ئازووقەپێدەر. (٢) ئەفسەری ئازووقە پەیداکەر بۆ پاشای ئینگلیزی بە نرخێکی تایبەتی.

purview (pūr′vū), *n.* (١) دەق و مەودا و ستووری یاسایەک. (٢) مەودای دەسەڵات؛ مەودای یاسا، پلان، بڕوانامە، یا پەڕتووکێک. (٣) مەودای بینایی یا بینین؛ مەودای تێگەیشتن.

pus (pus), *n.* کێم.

push (poosh), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان؛ تەکان پێدان. (٢) بە زۆر لابردن؛ دڕپێدان. (٣) پەستاوتن؛ دەست پیانان. (٤) هاندان؛ پاڵ پێوەنان. (٥) زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلا زۆر کردن. (٦) کشاندن؛ درێژکردنەوە: *(They ~ed their trade to the East.)*. (٧) زۆرلێکردن؛ زۆر خستنە سەر: *(He was ~ed for time.)* (٨) بانگ بۆ دان (فرۆتەنی، ڕا، بیروباوەڕ)؛ بڕەوپێدان.

v.i. (١) پاڵ نان؛ تەکاندان. (٢) بە هەموو توانایەکەوە بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.

(٢) زۆر هەوڵدان؛ تەقەلا زۆر دان. (٤) دڕپێدان؛ پاڵ نان.

n. (١) پاڵ؛ تەکان؛ کوت. (٢) هەوڵێکی زۆر؛ تەقەلا. (٣) دڕپێدان؛ پاڵ نان. (٤) پەستان؛ پەستاوتن. (٥) ناکاوی. (٦) [Colloq.]، هەستی پاڵ پێوەنەر؛ هەستی هاندەر؛ هاندەر. (٧) [Slang]، دەستە؛ کۆمەڵ.

get the push, دەرکران لە نیش.

give the push, دەرکردن لە نیش.

push around, یاری پێکردن؛ بە ناشرینی ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ بە چاوی سووک تەماشاکردن.

push off, [Colloq.], ڕۆیشتن؛ دەستپێکردن (گەشت).

push on, بەردەوام بوون لەسەر؛ لەسەر ڕۆیشتن.

push out, دەرپەڕاندن؛ دەرکردن.

pushball (poosh′bôl′), *n.* (١) یارییەکە بە تۆپێکی گەورە دەکرێ کە تیرەکەی شەش پێیە هەر تیپێک هەوڵ دەدات تۆپەکە خل بکاتەوە یا پاڵی پێوەنێ بۆ ناو گۆڵی تیپەکەی تر. (٢) ئەم تۆپە.

push button, دوگمەی داگیرساندنی سوورگەی کارەبا (وەک هی زیلی کارەبا).

push-button (poosh′but′n), *adj.* بە دەست پیانان بە دوگمەیەکدا دەخرێنە کار، واتە ئاسانە؛ بە ئامێری خۆ بزوێن جێبەجێ دەکرێ.

(~ warfare)

pushcart (poosh′kärt′), *n.* عەرەبانەی دەست (وەک هی چەرچی).

pusher (poosh′ĕr), *n.* (١) پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ بەزەبر. (٢) [Slang]، فرۆشیاری بەنگ و حەشیشە بە قاچاغ.

pushing (poosh′iŋ), *adj.* (١) چالاک؛ وریا و ئیشکەر؛ پرکێش. (٢) دڕ؛ چاوقایم؛ بێ شەرم؛ دەست لە کاروباری خەڵکەوە دەر.

push-over (poosh′ō′vĕr), *n.* [Slang], (١) کاری ئاسان؛ نەرک یا کۆسپێکی ئاسان. (٢) کەسێک یا دەستەیەکی بوردەڵەو بە ئاسانی بەرێنراو.

Pushtu (push′tōō), *n.* = Pashto.

push-up (poosh′up′), *n.* مەشقێکە بۆ بەهێزکردنی ماسوولکەی شانو قۆل بریتێیە لە پاڵ کەوتن بە دەمداو خۆ بەرزو نزم کردنەوە بە دەست.

pushy (poosh′i), *adj.* بە ناشرینانەو زۆرەملێ مەبەستی خۆ هێنەرەدی.

pusillanimity (pū′s′l-ə-nim′ə-ti), *n.* ترسنۆکی

pusillanimous (pū′s′l-an′ə-məs), *adj.* ترسنۆک

puss (poos), *n.* (١) پشیلە. ووشەی منداڵ. (٢) کچ (لەبووی خۆشەویستیەوە)؛ کیژی ڕووخۆش. (٣) [British]، کەروێشک

puss (poos), *n.* [Slang], (١) دەموچاو؛ ڕووخسار. (٢) دەم.

pussley, pussly (pus′li), *n.* = purslane.

pussy (pus′i), *adj.* کیماوی

pussy (poos′i), *n.* (١) پشیلە. (٢) [Colloq.]، catkin.

pussy (poos′i), *n.* [Vulgar Slang], (١) قوز. (٢) نافرەت (بەتایبەتی کە هەر لە گۆشەی جووت بوونەوە سەیر گرێ).

pussyfoot (poos′i-foot′), *v.i.* [Slang], (١) بە ترسەوە ڕۆیشتن یا حوڵانەوە (وەک پشیلە). (٢) بە ترسەوە هەڵسان و دانیشتن و خۆ نەدان بەدەستەوە. گفت نەدان؛ شت بە قنگدا خستن و جێبەجێ نەکردن.

n. [Slang], کەسێکە کە بە ترسەوە بجوڵێتەوە و گفت نەدات و کار نەدات بەدەستەوە.

pussy willow, دارەبێ؛ بێ.

pustular (pus′choo-lĕr), *adj.* (١) دوومەڵی؛ پیزۆکەیی؛ قنچکەیی؛ مێخەکەیی. (٢) دوومەڵاوی؛ پیزۆکە یا قنچکە دەردراو.

pustulate (pus′choo-lāt′), *v.t. & v.i.* دوومەڵ دەرکردن؛ پیزۆکە دەرکردن

adj. دوومەڵاوی؛ پیزۆکە یا قنچکە دەردراو.

pustulation (pus′choo-lā′shən), *n.* (١) دوومەڵ دەرکردن؛ پیزۆکە یا قنچکە دەرکردن. (٢) **pustule**.

pustule (pus′chool), *n.* دوومەڵ؛ پیزۆکە؛ مێخەکە؛ قنچکە.

pustulous (pus′choo-ləs), *adj.* = pustular.

put (poot), *v.t.* (١) دانان؛ خستن (سەر، ژێر، ناو... هتد).

(٢) خستنە بارێک یا دۆخێکی تایبەتیەوە؛ والێکردن:

(to ~ one's room in order)

(٣) تاقیکردنەوە: *(to ~ someone to the test)*.

(٤) پێکردن

(٥) دانەپاڵ؛ والێکردن؛ خستنە سەر:

(to ~ a false interpretation or events)

(٦) بە ئەوەندە دانان؛ هەڵسەنگاندن:

(He ~ the number of dead at twenty.)

(٧) لەسەر دانان: *(to ~ a tax on cigarettes)*.

(٨) گرەوکردن.

(٩) هاویشتن؛ فڕێدان؛ هەڵدان: *(to ~ the shot)*.

(١٠) (أ) هێنانە پێشەوە (بۆ لێکۆڵینەوە یا دەنگدان):

(They ~ the issue to a vote.)

(ب) لێکردن (پرسیار): *(to ~ a question to someone)*.

(١١) دەربڕین: *(to ~ it bluntly; P~ it in plain language.)*.

(١٢) گونجاندن؛ ئاواز بۆ دانان: *(lyrics ~ to music)*.

(١٣) گوێ پێدان؛ بە گرنگ گرتن؛ خۆ بۆ تەرخان کردن:

(We must ~ our minds to it.)

v.i. ڕۆیشتن؛ چوون؛ بزووان بەرەو: *(The ship ~ into the harber.)*.

n. (١) هاویشتن؛ فڕێدان؛ هەڵدان.

(٢) مافی فرۆشتن لە ماوەیەکی تایبەتیدا و بە نرخێکی تایبەتی (پارەبازی کۆمپانیای هاوبەش)

adj. [Colloq.], جێی خۆ بەرنەدەر؛ جوڵەنەکەر؛ لە شوێنی خۆدا ماوە؛ نەبزواو: *(Stay ~ until I come.)*.

put about, (١) ڕێ گۆڕینی کەشتی؛ بە لایەکی تردا ڕۆیشتن. (٢) ڕێبار گۆڕین.

put across, [Slang], (١) بە ڕووتی پێ ڕاگەیاندن؛ تێگەیاندن؛ بە باشی پێ گەیاندن. (٢) جێبەجێکردن. (٣) بە فێڵ وتەڵەکە دەسکەوتن؛ خەڵەتاندن؛ بە چەوتی کردن.

put aside, (١) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن. (٢) (أ) خستنە لاوە؛ لابردن: *(Let us put our differences aside.)*. (ب) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن.

put away, (١) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن. (٢) [Colloq.]: (أ) خستنە لاوە؛ لابردن. (ب) کوشتن (گیانداری نەخۆش یا پیر):

(to put away a dog, horse, etc.)

(٣) [Colloq.]، ماشینەوە؛ خواردن و خواردنەوە (بەتایبەتی بڕێکی زۆر)؛ تەواوکردن.

put down, (١) کۆتاندنەوە؛ دامرکاندنەوە (ئاژاوە)؛ هاڕین (مەجان):

(to put down a rebellion)

(٢) شکاندن؛ ڕیسواکردن؛ سەرزەنشتکردن؛ تەریق کردنەوە:

(He puts everybody down.)

(٣) نووسین؛ تۆمارکردن: *(Put it down in writing.)*.

put forth, (١) دەرکردن (گەڵا، خونچە، چوون). (٢) هەوڵدان؛ زەبر خستنە سەر. (٣) پێشنیازکردن؛ خستنە بەرچاو. (٤) بڵاوکردنەوە؛ لەچاپدان. (٥) دەست بە گەشت کردن بە کەشتی؛ بەندەر بەجێهێشتن.

put forward, پێشکەش کردن (نەخشە، پێشنیاز، پلان):

(to put forward a plan, proposal, etc.)

put in, (١) لەنگەرخستن؛ گەیشتنە بەندەر؛ گەیشتن. (٢) تێخستن؛ خستنە ناو (ڕستە، گفتوگۆ، ووتار).

(٢)، [Colloq.] كات پێوە بردنە سەر؛ پێوە خەریك بوون؛
(I put in two hours yesterday.)
(٤) داخوازی یا داوا پێشكەش كردن؛ *(to put in for a vacation)* .
put in mind, بیرخستنەوە؛ بیرهێنانەوە
put into practice, خستنە كارەوە؛ تاقیكردنەوە بە كارپێكردن؛ كارپێكردن. *(to put a theory into practice)*
put it on, [Slang]. واپیشاندان؛ وانووادن؛ بە درۆ وادەرخستن
put it (or something) over on, [Colloq.], هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێكردن؛ چاو بەستنەوە؛
(Don't try to put something over on me.)
put off, (١) دواخستن
(٢) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان؛ حەز بە بینینی كەسێك نەكردن.
(٣) پەشیمان كردنەوە؛ كۆسپ خستنە ڕێ
(٤) زوێركردن؛ پەستكردن (٥) جل داكەندن
put on, (١) لەبەركردن؛ *(to put on a suit)* .
(٢) بە درۆ واپیشاندن؛ وانووادن
(٣) قەڵەوبوون؛ زیادكردن؛ *(to put on weight)*
(٤) برح بەرزكردنەوە
(٥) گرتر (وەستێنەری ئوتومبیل و شتی تر)؛ بەكارهێنان.
(٦) نووادن (شانۆ)؛ خستنە سەر شانۆ؛ پیشاندان؛ *(to put on a play)* .
(٧) دانەپاڵ ٨) لەسەر دانان (باج)؛ خستنە سەر.
put one's finger on, پەنجە خستنە سەر؛ دیاریكردن؛
(He put his finger on the cause of the trouble.)
put one's foot down, پێ داگرتن؛ سووربوون لەسەر.
put one's foot in one's mouth, بە هەڵە قسەیەكی ناپەجێ كردن؛ قسەی ناپەجێ و ناشرین كردن (بە هەڵە).
put out, (١) دەركردن ٢) چاو دەرهێنان؛ چاو هەڵكۆڵین.
(٣) كوژاندنەوە (ئاگر، گڵۆپ)؛ *(to put out a fire)* .
(٤) سەر لێ شێواندن
(٥) پەستكردن؛ تووڕەكردن؛ زوێركردن
(٦) نیسراحەت لێ تێكدان؛ ناڕەحەت كردن؛
(We hate to put you out like this.)
(٧) بڵاوكردنەوە؛ چاپكردن
(٨) خانەنشین كردن (یاریكەری بیسبۆل).
(٩) لە جێ بردن (جومگە)؛ لە جێ چوون.
(١٠) هەوڵدان؛ كۆشش كردن؛ *(We put out a lot of effort.)* .
(١١) پارە بە قەرزدان بە قازانج.
put over, (١) دواخستن.
(٢) [Colloq.]، بە فێڵوتەڵەكەو زۆرزانی جێبەجێكردن
put through, (١) بە ئەنجام گەیاندن؛ جێبەجێكردن؛ كردن.
(٢) گەیاندن بە كەسێكەوە بە تەلەفۆن (فەرمانبەری تەلەفۆن).
(The telephone operator put me through.)
(٣) تووشی ناخۆشی كردن؛ پێ كردن؛
(His children have put him through a lot.)
put to death, كوشتن؛ هەڵواسین.
put together, پێكەوەنان؛ یەكخستن؛ كۆكردنەوە.
put (up) to, پێشكەش كردن بۆ لێكۆڵینەوە یا بڕیار لەسەر دان.
put up, (١) نامزەدكردن؛ خۆ نامزەدكردن بۆ هەڵبژاردن.
(٢) دروستكردن (خانوو).
(٣) جێ كردنەوە (بۆ شەو)؛ میوانی شەو ڕاگرتن؛
(We put them up for a week.)
(٤) پارە بۆ دانان؛ پشتیوانی كردن بە پارە؛ پارەپێدان؛
(His parents will put up the money for the car.)
(٥) خستنە سندوقەوە؛ كۆكردنەوەو خستنە دەفرو سندوقەوە.
(٦) هەڵسان بە (نامۆژگاری)؛ *(to put up a notice)* .

(٧) هەڵسان (نێچیری ڕاو).
(٨) [Colloq.]، پێشەكی پلان دانان.
(٩) [Archaic]، خستنە كێڵانەوە.
put upon, ئەرك خستنە سەر شان؛ ئەرك بەسەردا دان.
put up to, هاندان (بۆ كاری خراپە)؛ فێڕی كاری ناپەسەند كردن؛ پێ كردن (كاری ناپەجێ)؛
(His mischievous classmates put him up to that.)
put up with, دەربردن؛ لەگەڵ هەڵكردن؛ لێ هەڵگرتن؛ چاوپۆشی كردن؛ قسە لێ خواردنەوە. *(How can you put up with all his insults?)* .
putamen (pū-tā′mən), *n.* ناووكی بەردینی هەندێ میوە (وەك قۆخ).
putative (pū′tə-tiv), *adj.* وادانراوە؛ واباوە؛ وازانراوە.
put-down (poot′doun´), *n.* [Slang], ڕیسواكردن؛ شكان؛ قسەی سووك؛ ڕەخنەی ناشرین.
putlog (poot′lôg´, poot′log´), *n.* دەستەكی زەمینەی تەختەبەرد یا چوارچێوەی خانوو.
put-on (poot′on´), *adj.* دروێنە؛ ناڕاستەقینە؛ درۆ؛ ڕووالەت.
n. [Slang], (١) گاڵتە؛ گاڵتەوگەپ؛ بە درۆ واپیشاندن.
(٢) شتێكە كە بۆ سەیرو گاڵتەو پێكەنین و ڕابواردن دەكرێ؛ لاسایی؛ خۆنووادنێكە كە هەر بۆ سەیر دەكرێ.
putrefaction (pū′trə-fak′shən), *n.* (١) گەنین؛ بۆگەن كردن؛ ڕزین. (٢) شتی گەنیو یا ڕزیو.
putrefy (pū′trə-fī´), *v.t. & v.i.* گەنین؛ بۆگەن كردن؛ ڕزین.
putrescence (pū-tres′ns), *n.* (١) گەنیوی؛ بۆگەنی؛ ڕزیوی.
(٢) شتی گەنیو یا بۆگەن كردوو.
putrescent (pū-tres′nt), *adj.* (١) گەنیو؛ ڕزیو؛ بۆگەن كردوو.
(٢) تایبەتی بە گەنین یا بۆگەن كردن.
putrescible (pū-tres′ə-b'l), *adj.* دەشێت بگەنێت یا بۆگەن بكات؛ دەگەنێت.
putrid (pū′trid), *adj.* (١) گەنیو؛ بۆگەن؛ ڕزیو.
(٢) پیس (ڕەوشت)؛ پیس‌وبۆگەن؛ بەدڕەفتار.
(٣) خراپ؛ ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پیس: *(~ weather)* .
-putridly *(adv.)*; **putridness** *(n.).*
putridity (pū-trid′ə-ti), *n.* (١) بۆگەنی؛ گەنیوی؛ ڕزیوی.
(٢) بەدڕەفتاری؛ پیس‌وبۆگەنی (ڕەوشت).
(٣) شتی گەنیو یا بۆگەن كردوو.
putsch (pooch), *n.* یاخی بوون (بۆ ڕووخاندنی میری).
putt (put), *n.* لێدانێكی تۆپی گۆڵف بە نەسپایی بۆ خستنێیە ناو كونەكەوە.
v.t. & v.i. لێدانی تۆپی گۆڵف بە نەسپایی بۆ نەوەی بخرێتە ناو كونەكەوە
puttee, puttie, putty (pu-tē′, put′i), *n.* گێترە.
putter (put′ĕr), *n.* (١) گووزی لێدانی تۆپی گۆڵف بە نەسپایی بۆ نەوەی بخرێتە ناو كونەكەوە. (٢) یاریكەرێك كە بەم جۆرە لە تۆپی گۆڵف دەدات.
putter (put′ĕr), *v.i.* (~ along; ~ around), خنەخن كردن؛ خۆخڵاڵاندن بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ كات كوشتن.
v.t. (~ away), كات بەفیڕدان بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ خنەخن كردن؛ خۆخڵاڵاندن.
-putterer *(n.).*
puttier (put′i-ēr), *n.* هێلم كار؛ هێلم بەكارهێنەر.
putting green, پەڵەیەكی سەوزە لە كۆتایی یاریگای گۆڵفدا كونێكی تێدایە كە یاریكەر دەبێ تۆپەكەی تێ بخات.
putty (put′i), *n.* هێلم؛ هەویری لكاندن.
v.t. بە هێلم درێ گرتن، كون پركردنەوە، یا سواغدان.
putty (put′i), *n.* = puttee.
put-up (poot′up´), *adj.* [Colloq.], پیلان بۆ كراو؛

به دڕێیەوە نەخشە کێشراو.

puzzle (puz′l), *v.t.* (١) سەرسوڕماندن؛ سەرسام کردن. (٢) (~ **out**) هەڵهێنان؛ لێکدانەوە.

v.i. سەرسوڕمان؛ سەرسام بوون؛ تێا ڕامان

n. (١) سەرسوڕمان؛ سەرسامی؛ تێا ڕامان. (٢) سەرسوڕهێنەر؛ سەرسامکەر. (٣) مەتەڵ.

-puzzler *(n.).*

puzzle out, هەڵهێنان؛ لێکدانەوە.

puzzle over, زۆر بیرلێکردنەوە.

puzzled (puz′ld), *adj.* حەپەساو؛ سەرسوڕماو؛ سەرسام.

puzzlement (puz′l-mənt), *n.* سەرسامی؛ سەرسوڕمان؛ حەپەسان.

pyelitis (pī′ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی حەوزی گورچیلە.

pyemia, pyaemia (pī-ē′mi-ə), *n.* کێم کردنی خوێن (پزیشکەوانی: کیماوی بوونی خوێن

-pyemic; pyaemic *(adj.).*

pygidium (pī-jid′i-əm), *n.* پاشبەندی مێروو. پاشەڵی مێروو.

pygmaean, pygmean (pig-mē′ən), *adj.* = pygmy.

pygmy (pig′mi), *n.* (١) کەسێک. گیاندارێک. یا ڕووەکێکی کورتەباڵا؛ کورتەبنە؛ بچووک (٢) کەسێک یا شتێکی هیچوپووچ و بێ بایەخ.

adj. (١) کورتەباڵا؛ زۆر بچووک. (٢) هیچوپووچ؛ بێ بایەخ.

pyjamas (pə-jam′əz, pə-jä′məz), *n.pl.* = pajamas.

pyknic (pik′nik), *adj.* تۆکمە؛ کورت و قەڵەو

n. کەسێکی تۆکمە

pylon (pī′lon), *n.* (١) دەروازە؛ دەرگایەکی زۆر گەورە. (٢) دەروازەی پەرستگای کۆنی میسری لە دوو قووچەک پێکهاتوو. (٣) بورجی ڕابەری (فڕۆکەوانی)؛ ستوونی نیشانەی ڕێی فڕۆکە. (٤) بورجی تەلی کارەبایی. (٥) لاقی دەستکردی سەردەمی.

pylorus (pī-lôr′əs, pə-lō′rəs), *n.* کۆنی نێوان گەدەو ڕیخۆڵەی دوانزەگرێ

-pyloric *(adj.).*

pyo- (pī′ō, pī′ə), . *(pyogenesis)* پێشگرێکە بەمانای: کێم.

pyogenesis (pī′ə-jen′ə-sis), *n.* کێم کردن (پزیشکەوانی).

pyogenic (pī′ə-jen′ik), *adj.* (١) کێم کردوو؛ کێماوی (٢) کێم پێ کردوو

pyoid (pī′oid), *adj.* لە کێم دەچێت.

pyorrhea, pyorrhoca (pī′ə-rē′ə), *n.* (١) کێم لێ هاتن؛ کێم کردنی دڕان (٢) کێم کردنی پووک؛ کێم لێ هاتنی پووک.

-pyorrheal; pyorrhoeal *(adj.).*

pyosis (pī-ō′sis), *n.* = pyogenesis.

pyr-, = pyro-.

pyralid (pī-ral′id), *n. Also* pyralidid, *adj.* پەپوولە ئاگری تایبەتی بەم جۆرە پەپوولەیە.

pyramid (pir′ə-mid), *n.* (١) قووچەک؛ پۆپ تیژ (٢) شتێکی شێوە قووچەکی (٣) قووچەک (ئەندازە)؛ وێنەی قووچەکی؛ شەش گۆشە (٤) دەرەختێکی قووچەکی.

v.t. (١) لە شێوەی قووچەکدا دروستکردن؛ وەک قووچەک کردن. (٢) پارەبازی کردن لەسەر بنچینەی قووچەک بە بەکارهێنانی قازانج بۆ کڕینی بەشی زیاتر لە باڕاپی بۆرسەدا.

v.i. (١) وەک قووچەک لێهاتن. (٢) کەڵەک بوون؛ پەرەسەندن؛ خێرا زیادبوون. (٣) پارەبازی کردن لەسەر بنچینەی قووچەک.

pyramidial (pi-ram′ə-d′l), *adj. Also* pyramidic, pyramidical, قووچەکی؛ شێوە قووچەکی.

-pyramidically *(adv.).*

pyrargyrite (pī-rär′jə-rīt′), *n.* پیرەرجیرایت. کانزایەکی ساف و

نووس و بریقەداری سوور یا ڕەشە.

pyre (pīr), *n.* (١) کەڵەکەداری لاشەی مردوو لەسەر سووتان (بەپێی نەریتی ئایینی). (٢) کەڵەکەدار یا سووتەمەنی.

pyrene (pī′rēn), *n.* دەنکی میوەی وەک سێوو هەرمێ.

pyrethrum (pī-rē′thrəm), *n.* (١) ڕووەکێکە لە توخمی گوڵە داوودی. (٢) تۆزی مێرووکوژ.

pyretic (pī-ret′ik), *adj.* (١) تا تووشکەر؛ تایبەتی بە نەخۆشی تا. (٢) تای هەیە؛ تادار.

pyretology (pir′ə-tol′ə-gi, pī′rə-tol′ə-ji), *n.* تاناسی؛ پزیشکەوانی تا.

pyrex (pī′reks), *n.* دەفرێکی شووشەیی چێشت لێنانە بەرهەڵستی گەرمی دەکات.

pyrexia (pī-rek′si-ə), *n.* [l.], = fever.

pyrexial (pī-rek′si-əl), *adj. Also* pyrexic, تادار؛ تای هەیە.

pyrheliometer (pīr-hē′li-om′ə-tēr), *n.* پێوەری گەرمی تیشکی خۆر.

pyridine (pir′ə-dēn′, pir′ə-din), *n. Also* pyridin, پیریدین: شلەیەکی زوو بسووتێ بێ ڕەنگ یا زەردی کاڵە لە قەترانی خەڵوزدا هەیە.

pyriform (pir′ə-fôrm′), *adj.* هەرمێیی؛ شێوە هەرمێیی.

pyrite (pī′rīt), *n.* پایرایت: کانزایەکی زەردە لە گۆگردو ئاسن پێکدێت.

pyrites (pə-rī′tēz, pī-rī′tēz, pī′rīts), *n.* ئاوێنەی جۆراوجۆری گۆگردو ئاسن.

pyro- (pī′rō, pī′rə), *(pyromania)* پێشگرێکە بەمانای: (١) ئاگر؛ گەرمی؛ گەرما. (ب) لە گەرمێیەوە پەیدابووە؛ بە گەرما دروست بووە.

pyrochemical (pī′rə-kem′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە کارتێکردنی کیمیایی لە گەرمای زۆردا.

pyrogenic (pī′rə-jen′ik), *adj.* (١) ئاگرین؛ بە ئاگر یا گەرما دروست بوو؛ گەرما ئ پەیدابوو. (٢) تا تووشکەر؛ لە تاوە تووش دەبێت (٣) ئاگرین؛ بە ئاگرپژێن دروست بوو (زەمینناسی).

pyrogenous (pī-roj′ə-nəs), *adj.* = pyrogenic.

pyrography (pī-rog′rə-fi), *n.* (١) کلێشە یا نەقش هەڵکەندن لەسەر تەختەدارو قایش بە شیشی سوورەوەکراو. (٢) کلێشە یا نەقشی هەڵکەنراو بەم جۆرە

-pyrographer *(n.)*; **pyrographic** *(adj.).*

pyrolysis (pī-rol′ə-sis), *n.* شیبوونەوەی کیمیایی بە گەرما.

pyrolize (pī-rol′īz′), *v.t.* شیکردنەوەی کیمیایی بە گەرما.

pyromagnetic (pī′rō-mag-net′ik), *adj.* بە کارتێکردنی گەرما و موگناتیس پووان.

pyromancy (pī′rə-man′si), *n.* پێشبینی دواڕۆژ بەهۆی گڕی ئاگرەوە (جادووگەری).

pyromania (pī′rə-mā′ni-ə), *n.* شێتی ئاگر بەردانەوە؛ خولیای ئاگر نانەوە؛ زۆر حەز لە ئاگر نانەوە کردن.

pyromaniac (pī′rə-mā′ni-ak′), *n.* *Also* pyromaniacal, کەسێکە شێتی ئاگر نانەوە بێت؛ زۆر حەزکەر لە ئاگر بەردانەوە.

adj. شێتی ئاگر بەردانەوەیە؛ خولیای ئاگر نانەوەیە.

pyrometer (pī-rom′ə-tēr), *n.* گەرمی پێوی پێوانی پلەی گەرمی زۆر بەرز (وەک هی تەنووری دەستکرد).

pyrometry (pī-rom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی پلەی گەرمی زۆر بەرز (فیزیا).

-pyrometric *(adj.)*; **pyrometrical** *(adj.).*

pyrope (pī′rōp), *n.* چەند جۆرە گەرهەرێکی سوور یا ڕەشە.

pyrophobia (pī′rə-fō′bi-ə), *n.* ترسی ئاگر.

pyrophoric (pī′rə-fôr′ik, pī′rə-for′ik), *adj.* لەخۆیەوە گڕ دەگرێ نەگەر هەوای بەرکەوێ.

pyrosis (pī-rō′sis), *n.* heartburn.

pyrostat (pī′rə-stat′), *n.* پیرۆستات: (١) زەنگی ئاگر: ئامێری وریاکردنەوە لە ئاگر بەربوونەوەدا (ب) ئامێری ڕێکخستنی گەرمی (بۆ پلەی گەرمی بەرز)

pyrotechnic (pī′rə-tek′nik), *adj.* (١) تایبەت بە فیشەکە شێتە. (٢) ئاگری شەوقدەرەوە: بریقەدار: دڵفڕێن: هەست ووروژێن: *(~ wit)* .

-pyrotechnical *(adj.)*; **pyrotechnically** *(adv.)*.

pyrotechnics (pī′rə-tek′niks), *n.pl.* (١) فیشەکە شێتە دروستکردن و بەکارهێنان (٢) نووساندن یا پیشاندانێکی فیشەکە شێتە. (٣) زیرەکی، قسەخۆشی، یا زمانپاراوی نواندن

-pyrotechnist *(n.)*.

pyrotechny (pī′rə-tek′nī), *n.* فیشەکە شێتە دروستکردن و بەکارهێنان

pyroxene (pī′rok-sēn′), *n.* پیرۆکسین: سلیکاتی مەگنیسیۆمی جۆراوجۆر کە لە بەردی ئاگرپژێنیدا هەیە

pyrrhic (pir′ik), *n.* سەمایەکی جەنگی کۆنی یۆنانە

pyrrhic (pir′ik), *n.* دوو برگەی کورت یا هێز لەسەر نەبووی تەنیشت یەک (هۆنراوە ڕێنکخستن)

adj. تایبەتی بە دوو برگەی وەها.

Pyrrhic victory, سەرکەوتنێکە کە لەدوای کوشتارێکی نێجگار زۆرەوە دێتە دی.

Pythagorean (pi-thag′ə-rē′ən), *adj.* فیساگۆرسی: تایبەتی بە بیروڕا و فەلسەفەی زانا و فەیلەسوفی یۆنانی " فیساگۆرس " .

n. فیساگۆرسی: قوتابی فیساگۆرس.

Python (pī′thon), *n.* (١) نەژدیهایەکی زۆر گەورە (نەفسانەی یۆنانی) (٢) پایسۆن: جۆرە مارێکی زۆر گەورەی ناژەهراوییە خۆی دەپێچێ لە نێچیرەکەیەوە و دەیجەرێنێ و دەیکوژێت.

pythoness (pī′thə-nis), *n.* (١) ژنە سۆفی پەرستگای " ئەپۆلۆ " لە " دیلفی " لە یۆنان. (٢) ژنە سۆفی: ژنە فاڵچی

pythonic (pī-thon′ik), *adj.* فاڵگری: پێشبینی دواڕۆژ.

pythonic (pī-thon′ik), *adj.* وەک مارێ " پایسۆن " .

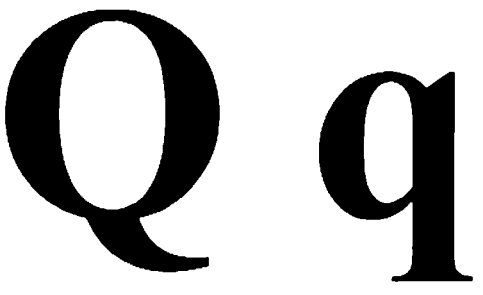
pyuria (pī-yoor′i-ə), *n.* کێم پەیدابوون لە میزدا.

pyx (piks), *n.* (١) دەفری نانە ڕەقەی شێوی خودایی (کڵێسەی کاسۆلیکی) (٢) سندووقێکە لە سکەخانەی ئینگلتەرەدا نموونەی پارەی تێدا هەڵدەگیرێ بۆ تاقیکردنەوە دژی ساختە

pyxidium (pik-sid′i-əm), *n.* کەلوپەلی قەپاغدارە کە قەپاغەکەی لێ بووەوە تۆزەکەی ناوی بەرەڵا دەبێ (ڕووەکناسی)

pyxie (pik′si), *n.* ڕووەکێکی خۆهەڵواسەری ئەمەریکییە.

pyxis (pik′sis), *n.* (١) قوتوو: سندوقی بچووک. (٢) pyxidium .

Q, q (kū), *n.* (۱) تیپی حەفدەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزیيە. (۲) دەنگی نەم تیپە " کیو ".

(۳) (ا) قاڵبی نەم تیپە (ب) نەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.

(٤) نیشانەی حەفدەهەم لە ڕیزبەندا؛ حەفدەهەم؛ حەفدەهەمین.

adj. (۱) تایبەتی بەم تیپە. (۲) حەفدەهەم؛ حەفدەهەمین.

Q (kū), *n.* (۱) شتێکە لە شێوەی تیپی " Q " یا " q " دا. (۲) ژمارە (٥٠٠)ی ڕۆمانی

qua (kwā, kwä), *adv.* وەک: *(He will testify ~ official.)*

quack (kwak), *v.i.* (۱) واقوراق کردن وەک مراوی. (۲) قسەی هیچوپووچ کردن.

n. واقواقی مراوی

quack (kwak), *n.* (۱) پزیشکی ساختە؛ پزیشکی درۆ. (۲) ژانای ساختە؛ ساختەچی؛ ساختە نوێن.

adj. ساختەچی (پزیشک)؛ ساختە (دەرمان).

v.i. ساختەچێتی کردن (بەتایبەتی لە پزیشکەوانیدا)؛ بە درۆ شت بردنە سەر.

quackery (kwak′ĕr-i), *n.* پزیشکەوانی ساختە یا درۆ؛ ساختەچێتی (بەتایبەتی لە پزیشکەوانیدا).

quackish (kwak′ish), *adj.* (۱) وەک پزیشکی ساختەچی؛ ساختە؛ درۆ. (۲) حەسوودینەر؛ خۆفشکەرەوە؛ گەزاف لێدەر.

quack-salver (kwak′sal′vĕr), *n.* = a quack.

quad (kwäd), *n.* [Colloq.], گۆزەپانی بە خانوو دەورەدراوی خوێندنگا.

quad (kwäd), *n.* [Colloq.], = quadrangle.

quad (kwäd), *n.* [Colloq.], = quadruped.

quad (kwäd), *n.* = quadrat.

quadrangle (kwäd′raŋ′g'l), *n.* (۱) چوارگۆشە (نەندازە) (۲) شوێنێکی چوارگۆشەیی چواردەور گیراو بە خانوو. (۳) خانووەکانی چواردەوری نەم شوێنە.

quadrangular (kwäd-raŋ′gyoo-lĕr), *adj.* چوارگۆشەیی

quadrant (kwäd′rənt), *n.* (۱) چارەکە بازنە؛ چارەکی بازنەیەک. (۲) ئامێرێکی چارەکە بازنەییە بۆ بەرزی پێوان (کەشتیوانی، ئەستێرەوانی).

-quadrantal *(adj.).*

quadrat (kwäd′rät), *n. Also* quad, پەڕەکێکی کانزاییە بۆشایی نێوان ووشەکانی پێ ڕێک دەخرێت (چاپەمەنی).

quadrate (kwäd′rāt), *adj.* (۱) چوارگۆشە؛ لاکێشە. (۲) هی نێسکە چوارگۆشە

(۱) چوارگۆشە؛ لاکێشە (۲) نێسکە چوارگۆشە: نێسقانێکی کەللەیە کارێزی ***n.*** سەرەوەو خوارەوەی باڵندەو ماسیو خشۆکەکان دەبەستێت بەیەکەوە

لەگەڵدا گونجان؛ ڕێککەوتن ***v.i.***

گونجاندن لەگەڵ یەکدا؛ ڕێکخستن ***v.t.***

quadratic (kwäd-rat′ik), *adj.* دووجایی.

n. = **quadratic equation.**

quadratic equation, هاوکێشەی دووجایی (بیرکاری).

quadratics (kwäd-rat′iks), *n.pl.* بەشی هاوکێشەی دووجایی (بیرکاری).

quadrature (kwäd′rə-chĕr), *n.* (۱) دووجاکردن (بیرکاری). (۲) باری دوو نەستێرەی (۹۰) پلە لە یەکتر دوور (نەستێرەناسی).

quadrennial (kwäd-ren′i-əl), *adj.* (۱) چوار ساڵ خایەن. (۲) هەر چوار ساڵ جارێک ڕوو دەدات؛ چوارساڵانە.

n. ڕووداوێکە کە هەر چوار ساڵ جارێک ڕوو بدات.

-quadrennially *(adv.).*

quadrennium (kwäd-ren′i-əm), *n.* چوار ساڵ؛ ماوەی چوار ساڵ.

quadri- (kwäd′ri), *Also* quadr-, پێشگرێکە بەمانای: چوار نەوەندە؛ چوار؛ چوار جار؛ چوارە: *(quadrilingual)*.

quadric (kwäd′rik), *adj. & n.* دووجایی (بیرکاری)

quadricentennial (kwäd′ri-sen-ten′i-əl), *n.* یادی چوارسەد ساڵە.

adj. هی یادی چوارسەد ساڵە

quadriceps (kwäd′ri-seps´), *n.* ماسولکە چوارسەرە (لە پێشی ڕانەوە).

quadrifid (kwäd′rə-fid), *adj.* چوار پارچە (گەڵا، پەڕەی گوڵ).

quadriga (kwäd-rī′gə), *n.* گالیسکەیەکی دوو پێچکەیی چوار ئەسپی پەک بە تەنیشت یەکەوەیە.

quadrilateral (kwäd´rə-lat′ĕr-əl), *n. & adj.* چوارلا (نەندازە).

quadrilingual (kwäd´rə-liŋ′gwəl), *adj.* چوار زمانە: (ا) بە چوار زمان نووسراو. (ب) چوار زمان زان.

quadrille (kwə-dril′, kə-dril′), *n.* (۱) جۆرە سەمایەکی چوار جووت کەسییە. (۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

quadrille (kwə-dril′, kə-dril′), *n.* یاریيەکی کاغەزی چوار کەسییە.

quadrillion (kwäd-ril′yən), *n.* ژمارەیەکە پێکدێت لە یەکو پانزە سفر لە بەردەمیدا (لە ئەمەریکا و فەرەنسا)، یا بیستوچوار سفر لە بەردەمیدا (لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا)

quadripartite (kwäd´rə-pär′tīt), *adj.* (۱) چوار پارچە؛ چوار پارچەیی. (۲) چوار قۆڵی: *(a ~ pact)*.

quadrisect (kwäd′rə-sekt´), *v.t.* کردن بە چوار بەشی وەک یەکەوە.

quadrisyllable (kwäd′rə-sil´ə-b'l), *n.* وشەی چوار برگەیی.

-quadrisyllabic *(adj.).*

quadrivalent (kwäd´rə-vā′lənt, kwäd-riv′ə-lənt), *adj.* چوار هاوهێزی (کیمیا).

-quadrivalence; quadrivalency *(n.).*

quadrivial (kwäd-riv′i-əl), *adj.* چوار ڕێ یان.

quadrivium (kwäd-riv′i-əm), *n.* ڕشتەی خوێندنی زانکۆی سەدانی ناوەڕاست کە پێکهاتبوو لە چوار بەش: ژمارەو پێوان، ئەندازە، مۆسیقا، ئەستێرەناسی.

quadroon (kwäd-rōōn′), *n.* کەسێکە کە چواریەکی خوێنی قولەڕەش بێت.

quadrumane (kwäd′roo-mān´), *n.* گیانداری چوار دەست: گیاندارێکە هەر چوار پەڵی وەک دەست بەکاردەهێنێ.

quadrumanous (kwäd-rōō′mə-nəs), *adj.* چوار دەست:

تایبەتی بەو گیاندارانەی کە هەر چوار پەلیان وەک دەست بەکاردەهێنن (وەک: مەیموون)

quadruped (kwäd′roo-ped´), *n.* چوارپێ؛ گیانداری چوارپێ

adj. چوارپێ؛ هی گیانداری چوارپێ

-quadrupedal *(adj.).*

quadruple (kwäd′roo-p'l, kwäd-rōō′p'l), *adj.* (١) چوار بەشە؛ چوار قۆڵی؛ چوارلایی

(a ~ alliance) (٢) چوار ئەوەندە؛ چوار قات

adv. چوار ئەوەندە؛ چوار قات.

n. ژمارە یا بڕی چوار ئەوەندە

v.t. چوار ئەوەندە زیاد کردن.

v.i. چوار ئەوەندە زیادبوون؛ بوون بە چوار قات

quadruplet (kwäd′roo-plit, kwäd-rōō′plit), *n.* (١) منداڵێکی چوار هاوڕا؛ بەچکەیەکی چوارە

(ب) (*pl.*) چوارە؛ چوار هاوڕا؛ چوار هاوسک.

(٢) چوار شتی هاوتوخم؛ چواری هاوجۆر

quadruplicate (kwäd-rōō′plə-kāt´), *v.t.* (١) کردن بە چوار ئەوەندە؛ چوار قات کردن؛ لە چوار دان. (٢) چوار وێنە لەسەر دەرهێنان

v.i. بوون بە چوار ئەوەندە؛ چوار وێنە لەبەر دەرهاتن

adj. (١) چوار ئەوەندە؛ چوار قات (٢) چوارجا (بیرکاری)

n. دانەیەک لە چوار وێنەی دەقاودەق

-quadruplication *(n.).*

quaestor (kwes′tēr, kwēs′tēr), *n.* خەزنەدار یا ژمێریاری پۆمانی کۆن

quaff (kwäf, kwaf), *v.t. & v.i.* هەڵقوڕاندن

n. (١) هەڵقوڕین. (٢) خواردنەوەی هەڵقوڕێنراو.

quag (kwäg, kwag), *n.* = quagmire.

quagga (kwag′ə), *n.* کەرێکی میل میلی قڕتیکەوتووی خواروو ئەفریقایە لە شێوەی کەرەکێوی

quaggy (kwag′i, kwäg′i), *adj.* (١) زەلکاوی؛ قوڕولیتاوی؛ لینج (٢) فشەڵ؛ شل

quagmire (kwag′mīr´, kwäg′mīr´), *n.* (١) شوێنی فشەڵ کە بە ئاسانی تێیدا بچەقیت؛ زەلکاو. (٢) تووش؛ بارێکی تووش و گیرۆدەکەر؛ تەنگوچەڵەمەی خۆ بۆ ڵ ڕزگار نەکراو.

quail (kwāl), *v.i.* زۆر ترسان؛ سڵ کردنەوە؛ ڕۆح چوون

(The bravest one ~ed.)

quail (kwāl), *n.* سوێسکە

quaint (kwānt), *adj.* (١) نەتنیکە؛ جوان و خنجیلانە؛ کۆن و خشپیلە

(a ~ house, village, etc.)

(٢) سەیر؛ ئاناسا. *(~ methods)*

(٣) نابەجێ؛ بە مێشکدا ناچێت. *(a ~ sense of honor)*

-quaintly *(adv.)*; quaintness *(n.).*

quake (kwāk), *v.i.* (١) لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ لەرزین

(The earth ~ed.)

(٢) لەرزین؛ هاتنە لەرزین؛ لەرز نیهاتن.

(He was ~ing with fear, cold, etc.)

n. (١) لەرزین؛ لەرینەوە؛ ڕاوەشان. (٢) earthquake.

Quaker (kwāk′ēr), *n.* نەدامی کۆمەڵێکی ئایینی ئینگلیزی و نەمەریکێیە کە بڕوای هەیە بە ئاشتیخوازی و سادەیی لە ڕەووشت و نەریتی ئایینی و جل و بەرگ و شتی تردا.

-Quakerism *(n.).*

Quaker gun, تفەنگە دارینە (نیشانەیە بۆ دژ وەستانی کۆمەڵی " کوەیکەرز " بەرامبەر جەنگ). (ووشەی پێشوو ببینە).

Quaker meeting, (١) کۆڕی بێ دەنگی کۆمەڵی " کوەیکەرز " (٢) کۆڕێکی قسە کەم تێدا کراو؛ کۆبوونەوەیەکی بێ دەنگ.

quaky (kwāk′i), *adj.* لەرزۆک؛ لەرەلەرکەر؛ شلۆق.

qualification (kwäl´ə-fi-kā′shən), *n.* (١) شیان.

(٢) لێهاتوویی؛ توانا؛ لە باردا بوون. (٣) مەرج. (٤) پارە؛ سنوور.

qualified (kwäl′ə-fīd´), *adj.* (١) هەموو مەرجێکی تێدایە؛ شیاو؛ شایستە. (٢) لێهاتوو؛ لە بارا بوو؛ لێزان.

(٣) سنووردار؛ کەم؛ بە مەرج؛ بە مەرجەوە:

(He gave only ~ approval.)

qualifier (kwäl′ə-fī´ēr), *n.* (١) کەسێکی شایستە؛ شیاو؛ لێهاتوو.

(٢) ووشە یا دەستەواژەی بەستەرەوە: ووشە یا دەستەواژەیەکە سنوور بۆ مانای ووشەو دەستەواژەی تر دادەنێ و دەگۆڕێ (وەک ئاوەڵناو و ئاوەڵکردار).

qualify (kwäl′ə-fī´), *v.t.* (١) پیشاندانی تایبەخۆکانی شتێک.

(٢) شیاندن یا شایستەکردن (بۆ پیشەیەک یا کارێکی دەستی یەک)

(٣) دەسەڵات پێدان؛ ماف پێدان. (٤) مەرج بۆ دانان؛ سنوور یا پارە بۆ دانان

(٥) لە توندوتیژی کەمکردنەوە؛ نەرم کردنەوە.

(٦) مانا گۆڕین یا دیاری کردن (ڕێزمان): *(Adjectives ~ nouns.)*

v.i. شیان؛ شایستە بوون؛ هەموو مەرجێک تێدا بوون:

(He didn't ~ for the job.)

qualitative (kwäl′ə-tā´tiv), *adj.* چۆنێتی؛ تایبەتی بە چەشن یا جۆر: *(There is a ~ difference between them.)*

qualitative analysis, شیکردنەوەی چۆنێتی (کیمیا).

quality (kwäl′ə-ti), *n.* (١) تایبەخۆ.

(٢) سرووشتی شت؛ گەوهەر؛ نەژاد.

(٣) چۆنێتی؛ چۆنی: *(goods of low ~.)*

(٤) نایابی؛ زۆر باشی.

(٥) (ا) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ بەگزادەیی.

(ب) خەڵکی پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ بەگزادە.

(٦) جۆری ئاوازی مۆسیقا.

adj. (١) نایاب؛ زۆر باش؛ باش:

(~ education, people, food, time, etc.)

(٢) چۆنێتی؛ هی چۆنێتی شت: *(~ control)*.

qualm (kwäm, kwôm), *n.* (١) دل تێکچوون؛ دل تێکهەڵهاتن؛ هەستی کوتوپڕ بە دل تێکهەڵهاتن، بوورانەوە، یا نەخۆشی.

(٢) هەستکردنی کوتوپڕ بە گومان یا مەترسی؛ دوودڵی؛ نادڵنیایی.

(٣) ناڕەحەتی دەروون یا ویژدان:

(He had no ~s about betraying his friend.)

qualmish (kwäm′ish, kwôm′ish), *adj.* (١) دل تێکهەڵهاتوو؛ دل تێکچوو. (٢) دەبێتە هۆی دل تێکهەڵهاتن.

(٣) بە ویژدان؛ دووڵە دەربارەی کاری خراپە کردن.

quandary (kwän′dri, kwän′də-ri), *n.* تەنگوچەڵەمە؛ گیژاو؛ نادڵنیایی و سەرسوڕمان؛ تووش.

quantify (kwän′tə-fī´), *v.t.* (١) پێوان؛ ئەندازە دیاری کردن:

(Human misery is hard to ~.)

(٢) پارە یا ئەندازە بۆ دانان (بە بەکارهێنانی ووشەی وەک: all, some, none) (ژێربێژی).

quantitative (kwän′tə-tā´tiv), *adj.* (١) هێندی؛ چەندی؛ چەندێتی. (٢) دەپێورێ.

quantitative analysis, شیکردنەوەی چەندی: لێکدانەوەو پێوانی ڕێژەی توخمەکانی ناوێتەیەک (کیمیا).

quantity (kwän′tə-ti), *n.* (١) هەند؛ بڕ؛ چەند؛ چەندی؛ پارە؛ ئەندازە. (٢) هێندێکی زۆر؛ بڕێکی زۆر: *(to buy or sell in ~)*.

(٣) هەندی بە ئەواوی پێوراوی شتێک.

(٤) تایبەخۆ یا چەندی بۆ پێوان شیاو.

quantum (kwän′təm), *n.* (١) هەند؛ چەندی؛ بڕ؛ ئەندازە. (٢) بەش.

(٣) شتێک کە بتوانرێ بپێورێ یا بژمێرێ.

(٤) بچووکترین ئەندازەی ووزە (فیزیا).

quarantinable (kwôr´ən-tēn′ə-b'l, kwär´ən-tēn′ə-b'l), *adj.* دەشێت کەرەنتینە بکرێت.

quarantine (kwôr′ən-tēn´ kwär′ən-tēn´), *n.* (١) داپرینی پزیشکی؛ کەرەنتینە؛ جیاکردنەوەی نەخۆش لە خەڵکی ساغ بۆ بەربەست کردنی نەخۆشییەکە؛ پەرکردن. (٢) شوێنی داپرین یا جیاکردنەوەی پزیشکی؛ کەرەنتینەخانە. (٣) ماوەی چل ڕۆژ.

v.t. (١) قۆرەنتین کردن؛ داپری پزیشکی کردن؛ جیاکردنەوەی پزیشکی. (٢) پەرکردن؛ جیاکردنەوە؛ داپرکردن.

quarrel (kwôr′əl, kwär′əl), *n.* (١) تیری سەر چوارگۆشەیی تیروکەوانی کۆن. (٢) تەبەقە شوشەی بچووکی چوارگۆشەیی یا لەبزینەی پەنجەرە. (٣) نەسکەنە.

quarrel (kwôr′əl, kwär′əl), *n.* (١) هۆی ناکۆکی و تێکچوون و شەڕ. (٢) دەمەقاڵێ؛ شەڕ؛ دەمەقێ؛ شەڕەقسە؛ ناکۆکی؛ تێکچوون.

v.i. (١) سکاڵاکردن؛ ڕەخنەگرتن. (٢) شەڕکردن؛ بە گژداچوون؛ شەڕ فرۆشتن؛ دەمەقێکردن؛ دەمەقاڵێ بوون؛ بەیەکداهاتن؛ شەڕەقسە کردن؛ پێکاچوون.

-quarreler; quarreller *(n.).*

quarrelsome (kwôr′əl-səm, kwär′əl-səm), *adj.* شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* تەبەقە شوشە یا خشتی لەبزینەیی یا چوارگۆشەیی

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* (١) باڵندەو گیانداری ڕاوکراو (لەلایەن ڕاوچی یا باڵندەو گیانداری ڕاوکەرەوە)؛ نێچیر. (٢) شتی ڕاو بۆ کراو؛ شتی وێستراو یا بە دوادا گەڕاو؛ نێچیر.

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* (١) کانە بەرد. (٢) سەرچاوەی دەنگوباس.

v.t. (١) بەرد دەرهێنان لە کانە بەرد. *(to ~ out a block of marble)* . (٢) کانزاکردن؛ بەرد لێ دەرهێنان. *(to ~ a hill)* (٣) بۆ گەڕان و دۆزینەوە (زانیاری، دەنگوباس). *(to ~ in old manuscripts)*

-quarrier *(n.).*

quarryman (kwôr′i-mən, kwär′i-mən), *n.* کرێکاری کانە بەرد.

quart (kwôrt), *n.* (١) چارەکە گاڵۆن. (٢) دەفری چارەکە گاڵۆنی.

quart (kärt), *n.* پێڕی چواری (کاغەزی قومارو یاری).

quartan (kwôr′t'n), *adj.* هەر چوار ڕۆژ جارێک سەرهەڵدەدات (لەڕۆژتا

n. چوار بەڕۆ لەڕۆژتایەکە هەر چوار ڕۆژ جارێ لە نەخۆشەکە دێت.

quarter (kwôr′tēr), *n.* (١) چارەک؛ چواریەک. (٢) پێوانەیەکی دەغڵودانە بریتییە لە چارەکە تەنێک. (٣) کێشانەیەکە بریتییە لە ٢٥ پاوەن لە ئەمەریکا یا ٢٨ پاوەن لە ئینگلتەرە. (٤) بست. (٥) چارەکی میل. (٦) وەرز؛ چواریەکی ساڵ؛ سێ مانگ. (٧) وەرزی خوێندن (کە سێ مانگ دەخایەنێت). (٨) چارەک (سەعات). (٩) (ا) جواریەکی دۆلار. (ب) پارەیەکی زیوی ئەمەریکاییە چواریەکی دۆلارێکە. (١٠) جواریەکی پاوەن (کێشانە). (١١) جواریەکی گیانداری سەربڕاو؛ ڕانێک و گۆشتی دەوروپشتەکەی. (١٢) (ا) لایەک لە چوار لاکەی قیبلەنوما. (ب) چواریەکی ماوەی نێوان دوو لای قیبلەنوما. (ج) چواریەکی ئاسۆی بە قیبلەنوما داپۆشراو. (د) ناوچەیەکی زەوی کە کەوتنیتە یەکێک لەم چوار بەشەی ئاسۆوە؛ ناوچەی زەمین. *(the Latin ~ in Paris)* (١٣) گەڕەک. *(living ~s; sleeping ~s)* (١٤) *(pl.)* جێگەوڕێگە؛ نشینگا. (١٥) *(pl.)* کەسێک یا دەستەیەکی دیاری نەکراو. *(This information comes from the highest ~s.)* (١٦) چارەکە یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی. (١٧) لایەکی پێڵاو لە قنگە پاژنەکەیەوە هەتا لووتەکەی. (١٨) لایەکی سمی ئەسپ. (١٩) (ا) چواریەکی ماوەی خولانەوەیەکی مانگ بە دەوری زەویدا. (ب) چارەکی یەکەمو سێیەمی مانگ (واتە ئەو کاتەی کە مانگ نیوەی دیارە). (٢٠) (ا) چواریەکی قەڵغان. (ب) دروشمی سەر چواریەکێکی قەڵغان. (٢١) دۆزمنی بەزیوو خۆبەدەستەوەداو بەخشینو نەکوشتن. *(to give or receive ~ ; to ask for ~)* (٢٢) (ا) بەشی پشتەوەی لایەکی کەشتی. (ب) پاسەوانی ئەم بەشە.

v.t. (١) چوار کەرت کردن؛ کردن بە چوار کەرتی وەک یەکەوە. (٢) بەش بەش کردن؛ کەرت کەرت کردن. (٣) حەواندنەوە (بەتایبەتی سەربان)؛ جێگەکردنەوە؛ جێگەو ڕێگە پێدان. (٤) هاتنو چوون بە شوێنێکدا بە شوێن نێچیردا (تانجی). (٥) دروشم لە قەڵغان دان.

v.i. (١) (~ at; ~ with)، جێگە کرانەوە (سەربان)؛ حەوێنرانەوە؛ جێگەو ڕێگە پێدران. (٢) بە شوێن نێچیردا گەڕان (تانجی) (٣) با هەڵکردن لە بەشی دواوەی لایەکی کەشتیەوە.

adj. چارەک؛ چواریەک

at close quarters, لە نزیکەوە

close quarters, جێگەو ڕێگەی تەنگەبەرو قەرەبالغ.

(to live in close quarters)

cry quarter, لێ پاڕانەوە بۆ بەخشین (دوژمنی بەزیوو خۆبەدەستەوەدەر).

quarterage (kwôr′tēr-ij), *n.* (١) مووچە، بەخشیش، باج. یا قیستی وەرزانە (واتە کە سانی چوار جار دەدرێ یا وەردەگیرێ). (٢) نشینگای سەرباز؛ جێی حەواندنەوەی لەشکر.

quarterback (kwôr′tēr-bak´), *n.* یاریکەری سەرەکی یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی (کە نەخشەی یاریییەکە دەکێشێو ستراتیجی بۆ دادەنێ).

quarter day, ڕۆژی سەرەتای چوار وەرزی سالانە (کە لە هەمان کاتدا کاتی قیستو کرێو مووچەی وەرزانەیە).

quarterdeck (kwôr′tēr-dek´), *n.* چارەکی پشتەوەی پشتی کەشتی (کە هی ئەفسەرەکانە)

quartered (kwôr′tērd), *adj.* (١) چوار کەرت کراو. (٢) حەوێنراوە (لەشکر)؛ جێگەو ڕێگە پێدراو.

quarterfinal (kwôr´tēr-fī′n'l), *adj.* تایبەتی بە پێشبڕکێی پێش نیمچە دوایی.

n. پێشبڕکێی پێش پێشبڕکێی نیمچە دوایی.

quarter horse, تۆخمە ئەسپێکی بەهێزو خێرایە لە غارغارێنی چارەکە میلدا.

quarter-hour (kwôr′tēr-our′), *n. Also* **quarter hour,** (١) چارەک؛ چارەک سەعات. (٢) نیشانەی چارەکێک پێشو پاش سەعات لەسەر ڕووی کاتژمێر

quarterly (kwôr′tēr-li), *adj.* (١) چارەکی وەرزی؛ سێ مانگی؛ ساڵی چوار جار ڕوو دەدات یا دەردەچێ. *(a ~ magazine)* . (٢) چوار پارچەیی؛ چوار کەرتە. (٣) کەرتێکە لە چوار؛ بەشێکە لە چوار.

adv. وەرزانە؛ وەرزی؛ سێ مانگانە؛ هەر سێ مانگ جارێک.

n.. *(a ~)* بڵاوکراوەیەکە هەر سێ مانگ جارێک دەردەچێ.

quartermaster (kwôr′tēr-mas´tēr, kwôr′tēr-mäs´tēr), *n.* (١) ئەفسەری ئازووقەو جل‌وبەرگ و خانەسازی (لە سوپادا). (٢) ئەفسەری لێپرسراوی قیبلەنوما و کۆ ئامێری ڕاندنی کەشتی (هێزی دەریایی)

quartern (kwôr′tērn), *n.* (١) چارەک؛ چواریەک. (٢) ئانێکە قورسایی چوار پاوەنە.

quarter note, چارەکە نۆتە (مۆسیقا).

quarter-phase (kwôr′tēr-fāz´), *adj.* دوو قۆناغی؛ بە دوو تەوژمی بە نۆرە یا گۆڕاو دەکرێت یا دەگەڕێت (کارەبا).

quarter-saw (kwôr′tēr-sô´), *v.t.* چوار کەرت کردنی دار لە بەری درێژی.

quarter section, پارچەیەک زەوییە پووبەرەکەی (١٦٠) بانەگا (ئەیکەر یا چارەکە میلێکی دووجا بێت.

quarter sessions, دادگای وەرزی (١) دادگایەکی ناوخۆز کەم دەسەلاتی ئینگلیزییە سالی چوار جار دەگیرێ. (ب) دادگایەکی جۆراوجۆری ئەمەریکاییە سالی چوار جار دەگیرێ.

quarter-staff (kwôr′tĕr-staf, kwôr′tĕr-stäf′), *n.* گورزێکی درێژی سەر ئاسنینە بۆ شەڕ.

quartet, quartette (kwôr-tet′), *n.* (١) چوار کەس یا شت؛ چوارە (٢) (أ) ئاوازی مۆسیقا یا گۆرانی چوارقۆڵی (ب) تیپی مۆسیقا یا گۆرانی چوار کەسی.

quartic (kwôr′tik), *adj. & n.* چوارجا (بڕکاری)

quarto (kwôr′tō), *n.* (١) پەرە کاغەزی دوو جار قەدکراو (کە لە ئەنجامدا پانی و درێژی پەڕەکان نۆ گرێ بە دوانزە گرێ دەردەچێ) (٢) پەرتووکی لەم جۆرە پەڕەیە دروستکراو

quartz (kwôrts), *n.* کوارتز بەردێکی بلووری ڕەقی نیمچە بەنرخە.

quartziferous (kwôr-t-sif′ĕr-ŏs), *adj.* کوارتزی؛ لە کوارتز پێکهاتوو؛ کوارتزی تێ دەردەهێنرێت.

quash (kwäsh), *v.t.* پووچ کردنەوە دادگەری)؛ هەڵوەشاندنەوە

quash (kwäsh), *v.t.* کوژاندنەوە (ئاژاوە، ڕاپەڕین)؛ دامرکاندنەوە؛ پێشێل کردن

quasi (kwā′sī, kwā′zī), *adv.* نەختێک یا تا ڕادەیەک لەوە دەچێت؛ ڕووالەتی . *(~ -scientific literature)*

adj. لەوە دەچێت؛ وەک؛ نیمچە؛ بەناو. *(a ~ -victory)* .

quaternary (kwə-tûr′nə-ri), *adj.* (١) چوار؛ دەستە دەستەی چوار چوار (٢) [Q.] تایبەتی بە چەرخی چوارەم (زەمینناسی).

n. (١) ژمارە چوار (٢) چوارەم؛ چوارەمین (٣) دەستەی چواری؛ چوار دانە.

quaternion (kwə-tûr′ni-ən), *n.* چوارین؛ چوارینە؛ دەستەی چوار کەسی یا شتی.

quatrain (kwät′rān), *n.* چوار خشتەکی

quatrefoil (kat′ĕr-foil′, kat′rə-foil′), *n.* (١) گوڵێکی چوار پەڕە (٢) گەڵای چوار یەلک. (٣) کڵێشەیەکی ڕازێنەرەوەیە لە شێوەی گوڵی چوار پەڕەدا یا گەڵایەکی چوار یەلکدا (خانوسازی).

quaver (kwā′vĕr), *v.i.* (١) لەرزین؛ هەڵ لەرزین؛ لەرینەوە. (٢) لەرینەوە (دەنگ، گۆرانی، مۆسیقا).

v.t. (١) بە لەرزینەوە ووتن؛ بە دەنگی لەراوەوە ووتن (٢) گۆرانی ووتن یا مۆسیقا لێدان بە شێوەیەک کە دەنگەکە بلەرێتەوە.

n. (١) دەنگی لەرزۆک؛ لەرزین یا لەرینەوەی دەنگ (٢) نۆتەیەکی مۆسیقای زۆر کورت.

quavery (kwā′vĕr-i), *adj.* لەرزۆک

quay (kē), *n.* شۆستەی بەندەر (بۆ سواربوون و دابەزین و بار کردن و بار داگرتن)؛ ئەسکەلە؛ شۆستەی کەشتی.

quayage (kē′ij), *n.* (١) مزی بەکارهێنانی شۆستەی بەندەر (٢) جێگەیەکی سەر شۆستەی بەندەر (٣) شۆستەکانی بەندەرەکان.

quean (kwēn), *n.* (١) نافرەتێکی بێ شەرم و بێ حەیا (٢) قەحبە (٣) [Scot.] کچ

queasy (kwē′zi), *adj.* (١) دل تێکەڵهاتوو؛ دل تێکچوو (٢) زوو دل تێکەڵهاتوو؛ زوو دل تێکچوو (٣) زوو دڵ تێکچوو (٤) (أ) ناپەحەتکەر (ب) ناپەحەت. (٥) بە قێزوبێز؛ بە هیچ ڕازی نەبوو.

quebracho (kā-brä′chō), *n.* (١) دەرەختێکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە تونێکڵ و دارەکەی بۆ پێستە خۆش کردن و دەرمان و خومکاری بەکاردەهێنرێت (٢) تونێکڵ و داری ئەم دەرەختە.

queen (kwēn), *n.* (١) شاژن؛ ژنە شا؛ هاوسەری پاشا (٢) بانووشا؛ پاشای ژن (٣) شاژن (لە جوانی یا لێهاتوویی)؛ شای ژنان (٤) شوێنێک یا شتێک کە باشترینی توخمەکەی بێت (٥) شاژنی پوورە هەنگ و شارە مێروولە (٦) کچ (کاغەزی قومار).

(٧) وەزیر (شەترەنج). (٨) [Slang]، لووسکە؛ حیز؛ لووسکەی ژنانی.

v.t. (١) کردن بە شاژن؛ کردن بە بانووشا. (٢) کردن بە وەزیر (لە شەترەنجدا ئەویش بە گەیاندنی سەربازێک بۆ دوا خانەی بەرامبەر).

v.i. بانووشایی کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن وەک بانووشا.

queen consort, ژنە شا؛ هاوسەری پاشای سەر تەخت.

queendom (kwēn′dəm), *n.* . **queenhood** (٢) (١) بانووشانشین.

queen dowager, بێوەژنی پاشا.

queenhood (kwēn′hood′), *n.* پلەوپایەو فەرمانڕەوایی بانووشا؛ بانووشایەتی.

queenly (kwēn′li), *adj.* (١) بانووشایی. (٢) لە بانووشا دێت؛ بۆ بانووشا دەشێت؛ جوان و ناياب.

adv. بانووشایانە.

-queenliness *(n.).*

queen mother, شاژنی دایک: بێوەژنی پاشای پێشوو وە دایکی پاشا یا بانووشای سەر تەختی ئێستا.

queen olive, جۆرە زەیتوونێکی گەورەیە ناوکێکی باریکی درێژکۆڵەی هەیە.

queen post, دێرەکێکە لەمبەرو ئەوبەرەوە دەدرێتە بەر دەستەکی سەربانی سێگۆشەیی یا جەمەلۆن.

queen's English, see " king's English ."

queen's evidence, see " king's evidence."

quer (kwĕr), *adj.* (١) (أ) ناناسا؛ سەیر؛ ئەنتیکە؛ جیاواز. (ب) ڕەوشت و خوو سەیر. (٢) گێژ؛ دل تێکەڵهاتوو؛ ناساغ: *(~ to feel)* . (٣) [Colloq.]، جێی گومانە؛ پێچوو پەنادار (مرۆڤ): *(a ~ character)* . (٤) [Colloq.]، مێشکی تەواو ئەیە؛ شێتۆکە؛ سەیر. (٥) [Slang]، ساختە؛ قەڵب. (٦) [Slang]، حیز؛ هەتیوباز.

n. [Slang], (١) پارەی قەڵب. (٢) حیز؛ هەتیوباز.

-queerly *(adv.)*; queerness *(n.).*

Queer street, [British], قەرزاری؛ هەژاری: *(to find oneself in ~)*

quell (kwel), *v.t.* (١) کوژاندنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ پێشێل کردن: *(to ~ a rebellion)* (٢) هێمن کردنەوە؛ دل هێنانەوە جێ.

quench (kwench), *v.t.* . *(Water ~ed the fire.)* (١) کوژاندنەوە: . *(He ~ed his thirst.)* (٢) تینوێتی شکاندن: (٣) ئاودانەوە (پۆڵا، تیغ).

-quenchable *(adj.)*; quencher *(n.).*

quenchless (kwench′lis), *adj.* (١) ناکوژێتەوە. (٢) تینوێتی ناشکێنێ.

quercitron (kwûr′sit-rən), *n.* (١) بەڕووی ڕەش. (٢) تووکڵی ئەم دارەبڕووە (کە ڕەنگێک یا بۆیەیەکی زەردی لێ دەردەهێنرێ بۆ بۆیەکاری و پێست خۆش کردن). (٣) ئەم ڕەنگە یا بۆیە زەردە.

querist (kwĕr′ist), *n.* پرسیارکەر.

quern (kwûrn), *n.* دەستاڕ؛ بەردەستاڕ.

querulous (kwer′ə-ləs, kwer′yoo-ləs), *adj.* (١) بە ڕەخنە؛ زۆر بە سکاڵا. (٢) سکاڵا و ڕەڕەسی و تەنگەجیکڵانەیی و نووزەنووزکەری دەگەیەنێت: *(a ~ voice)* .

-querulously *(adv.)*; querulousness *(n.).*

query (kwĕr′i), *n.* (١) پرسیار. (٢) گومان. (٣) نیشانەی پرسیار (کە لەدوای پرسیارەوە دادەنرێ یا لەدوای شتێکەوە بۆ گومان دەربڕین لە ڕاستی ئەو شتە).

v.t. (١) پرسیارلێکردن: *(to ~ a person)* .

(۲) گومان دەربڕین؛ گومان لێ بوون؛ دوودڵی دەربڕین.
(۳) گومان دەربڕین (بە دانانی نیشانەی پرسیار لە دوای شتێکەوە)؛ دانانی نەم نیشانەی پرسیارە لە دوای ووتەیەکی گومان لێکراوەوە.

v.i. (۱) پرسیارکردن (۲) گومان دەربڕین؛ گومان بوون.

quest (kwest), *n.* (۱) بۆ گەڕان؛ بە دوادا گەڕان؛ ڕاو؛ گەڕان بە دوای خواستێك یا ئاواتێکدا: *(the ~ for knowledge, gold, etc.)*.
(۲) گەشتێکە بە دوای خواستێکدا یا گێڕەڵدا (وەك هی سوارچاکانی سەدانی ناوەڕاست) (۳) ئەوانەی بەشداری نەم گەشتە دەبن.
(٤) [Rare]، لێکۆڵینەوە (دادگەری).

v.i. (۱) شوێن پێ هەڵگرتن (تانجی): *(dogs ~ing for rabbits)*.
(۲) [Rare]، بە شوێندا گەڕان؛ بۆ گەڕان.

in quest of, بۆ گەڕان؛ بە دوادا؛ بە شوێندا گەڕان: *(He went in quest of food.)*

question (kwes′chən), *n.* (۱) پرسیار؛ پرس: *(There is no ~ of his veracity.)*.
(۲) گومان؛ دوودڵی؛ نادڵنیایی: (۳) مەسەلە یا داوایەکی بەردەم دادگا.
(٤) مەسەلە؛ کێشە؛ باس؛ گیروگرفت: *(The ~ of self-determination for minorities)*
(٥) مەسەلەی باسکراو لە کۆڕێك یا پەرلەمانێکدا.
(٦) شێوەی هێنانە پێشەوەی مەسەلەیەك بۆ دەنگ لەسەر دان لە کۆڕێکدا.

v.t. (۱) پرسیارکردن؛ پرس کردن.
(۲) گومان لێکردن؛ دوودڵی لێکردن: *(I ~ whether his policy will be successful.)*
(۳) پرسیار لێکردن بە ووردی (دادگا، پۆلیسخانە): *(He was ~ed by the police.)*

v.i. پرسیارکردن.

beside the question, پەیوەندی نییە بە باسەکەوە؛ پەیوەندی نییە.

beyond (all) question, هیچ گومانی تێدا نییە؛ هیچ ناکۆکییەك نییە دەربارەی

call into question, (۱) گومان لێکردن؛ دوودڵی دەربڕین دەربارەی: *(His integrity was called into question.)*
(۲) داوای لێدوان و لێکۆڵینەوە کردن.

in question, ناوبراو؛ ئەوەی باسی لێ دەکرێت: *(Where is the man in question?)*

out of the question, هەر نابێ؛ هەر باسیشی مەکە؛ هەرگیز نابێ؛ کاری نەکردە؛ لێدوان هەڵناگرێ: *(Inviting him to the meeting is out of the question.)*

questionable (kwes′chən-ə-b'l), *adj.* (۱) جێی گومان؛ نامسۆگەر؛ گومانی تێدایە (ئەنجام).
(۲) گومانی لێ دەکرێت (ناوبانگ، پاستێتی، سەرپاستی)؛ چەوت: *(a ~ person, tactic, motive, etc.)*

questionary (kwes′chən-er´i), *n.* = questionnaire.

question mark, نیشانەی پرسیار (؟)؛ پرسەك.

questionnaire (kwes´chən-âr′), *n.* پرسیارنامە؛ پرسنامە.

queue (kū), *n.* (۱) پرچ (۲) ڕیز؛ ڕیزە خەڵك (بۆ نۆبەگرتن).

v.i. (~ up), ڕیزبوون؛ نۆبەگرتن؛ ڕیزگرتن (بۆ نۆبەگری).

quibble (kwib′'l), *n.* (۱) pun (۲) خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا (بە سەرنج ڕاکێشان بۆ شتی هیچ‌وپووچ و مانای جیا جیای قسە)؛ ئاین‌ونۆین.
(۳) ڕەخنەی هیچ‌وپووچ؛ پەڵپی بێ مانا.

v.i. (۱) خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا (بە سەرنج دان بە شتی هیچ‌وپووچ و مانای جیا جیای قسە)؛ پەڵپ و ڕەخنەی هیچ‌وپووچ گرتن و مشت‌ومڕ کردن لەسەر شتی ناگرنگ؛ ئاین‌ونۆین کردن: *(Let's not ~ about details.)*.
(۲) pun

quick (kwik), *adj.* (۱) [Archaic]، زیندوو.
(۲) (۱) خێرا؛ گورج‌وگۆڵ؛ گورج: *(a ~ walk)*.
(ب) زوو کراو؛ خێرا؛ بەدەستوبرد؛ گورج: *(a ~ reply)*.
(۳) سەرپێیی؛ پەلە؛ خێرا: *(a ~ look, visit, etc.)*.
(٤) زیرەك؛ ووریا؛ مێشك تیژ: *(a ~ mind)*.
(٥) هەست تیژ؛ هەستیار: *(a ~ sense of smell)*.
(٦) چاپك؛ بەهەڵپە؛ ووریا.
(۷) زوو هەڵدەچێت؛ سەرگەرم: *(He has a ~ temper.)*.
(۸) سکپڕ؛ بە سك؛ ئاووس.

adv. خێرا؛ بە خێرایی؛ بە پەلە.

n. (۱) زیندووان؛ زیندوو: *(the ~ and the dead)*.
(۲) گۆشتی ژێر نینۆك؛ شوێنی ناسك؛ ناوجەرگە؛ ناوکرۆکی هەست: *(Her sarcasm cut him to the ~.)*

v.t. [Archaic], بزواندن؛ زیندووکردنەوە؛ ووریاکردنەوە.

-quickness *(n.).*

quick assets, پارەی دەستی و ئەو سەرمایەیەی کە دەتوانرێت زوو بفرۆشرێ و بکرێ بە پارە

quicken (kwik′ən), *v.t.* (۱) هێنانەوە هۆش خۆ؛ ووریاکردنەوە؛ زیندووکردنەوە (۲) بزواندن؛ جووڵاندن؛ وروژاندن.
(۳) پەلەلێکردن؛ پەلەکردن؛ خێراکردن: *(to ~ the pace)*.

v.i. (۱) هۆش هاتنەوە بەر خۆ؛ ووریابوونەوە؛ زیندووبوونەوە.
(۲) جووڵانەوەی ناوڵەمە لە سکی دایکیدا؛ گەیشتنە ئەو قۆناغەی سکپڕی کە ناوڵەمە بجووڵێتەوە و نیشانەی ژیان پیشان بدات.
(۳) خێراتربوون؛ خێرابوون؛ گورجتربوون: *(The pulse ~s with fear.)*

quick-fire (kwik′fīr), *adj.* خێرا دەیتەقێنێت (چەکی ئاگرین).

quick fire, گوللەی خێرا و یەك لە دوای یەك تەقێنراو.

quick-freeze (kwik′frēz´), *v.t.* خواردەمەنی خێرا بەستن (بۆ پاراستنی تامەکەی)

quickie (kwik′i), *adj.* [Slang], کاری سەرپێیی؛ کاری پەلە (بەتایبەتی فیلمی سینەما).

quicklime (kwik′līm´), *n.* قسڵ؛ قسڵی زیندوو.

quickly (kwik′li), *adv.* (۱) خێرا؛ گورج؛ بە پەلە؛ بە گورج‌وگۆڵی؛ بە خێرایی (۲) زوو بە زوو؛ بە زووبی؛ زوو؛ بەم زووانە.

quicksand (kwik′sand´), *n.* لمی فشەل (کە بە ئاسانی پێی تێدا دادەچێ).

quickset (kwik′set´), *n.* (۱) قەڵەمی پرووەکێکە دەنێژرێ بۆ پەرژین.
(۲) پەرژینی قەڵەمی وەها.

quicksilver (kwik′sil´vĕr), *n.* جیوە.

adj. جیوەیی؛ حولحولی؛ ڕاڕا.

quick-step (kwik′step´), *n.* (۱) هەنگاوی خێرا (ڕێپشتنی سەرباز بە ڕیز)؛ ڕەوتی خێرا (۲) مۆسیقای نەم جۆرە ڕێپشتنە.
(۳) هەنگاوی خێرای سەما.

quick-tempered (kwik′tem´pērd), *adj.* سەرگەرم؛ زوو هەڵدەچێت؛ تەنگەجیکڵانە.

quick-witted (kwik′wit´id), *adj.* بۆ قسەی ئەنتیکە دانامێنێت

quid (kwid), *n.* پارچەیەك تووتن بۆ جوین.

quid (kwid), *n.* [British Slang], پاوەنی نیسترلینی یا ئینگلیزی.

quiddity (kwid′ə-ti), *n.* (۱) گەوهەری شت؛ ناوەڕۆك؛ نەژاد.
(۲) جیاوازییەکی هیچ‌وپووچ.

quid-nunc (kwid′nuŋk´), *n.* ووت‌ووات خواز؛ خۆتێهەڵقورتێنەر؛ حەز بە سووسە کەر.

quid pro quo, ئەمە بەوە؛ پاك لە پاك؛ کردنی شتێك بۆ کەسێك یا دژ بەو کەسە بەرامبەر بەو شتەی کردوویەتی.

quiescence (kwī-es′'ns), *n. Also* **quiescency,** خاموشی؛ کپی؛ بێ دەنگی؛ کش‌وماتی؛ نەبزووتن؛ وەستان؛ نەجووڵان؛ ماتی؛ هێمنی.

quiescent (kwī-es′'nt), *adj.* خاموش؛ کپ؛ کش‌ومات؛ بێ دەنگ؛

نەبزووت؛ رەستاو؛ مات؛ مردوو؛ بێ جووڵە؛ هێمن.

quiet (kwī′ət), *adj.* (۱) کپ؛ خاموش؛ کشوماتی؛ نەبزووت؛ بە ئارام (۲) بێ دەنگ؛ کپ؛ کشوماتی؛ کز. (ب) نەدوو؛ بێ دەنگ؛ کەم دوو. (۳) مەنگ؛ هێمن؛ کپ. *(a ~ sea)*. (٤) هێمن؛ نەسەرخۆ. *(a ~ disposition)*. (٥) سادەو بێ کەشوفش. *(a ~ furnishing)*. (٦) سەرکز؛ لە خۆ بایی نەبوو؛ سەلار؛ لەسەرخۆ. *(a ~ manner)*. (۷) تەریک. (۸) ئاسوودەو بێ دەنگ. *(a ~ evening at home)*. (۹) هێواش؛ بێ جووجوول. *(a ~ day at the restaurant)*.

n. بێ دەنگی؛ خاموشی؛ هێمنی؛ کشوماتی؛ ئاسوودەیی و بێ دەنگی؛ کپی.

v.t. بێ دەنگ کردن؛ هێمن کردنەوە؛ هێواش کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ خاموش کردن؛ کپ کردن.

v.i. (~ down), بێ دەنگ بوون؛ دامرکانەوە؛ هێمن بوونەوە؛ سڕەوتن؛ *(The child had been crying but soon ~ed down.)*

adv. بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.

-quietness *(n.)*.

quieten (kwī′ə-t′n), *v.t. & v.i.* [Brit. or Dial.], هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ بێ دەنگ بوون.

quietism (kwī′ət-iz′m), *n.* (۱) سوفیتی؛ ووشکە سۆفیتی (۲) ئاسوودەیی

quietly (kwī-ət′li), *adv.* بە بێ دەنگ؛ بە بێ خشپە؛ بە هێمنی؛ بە هێواشی؛ بە نەسپایی

quietude (kwī′ə-tōōd′, kwī′ə-tūd′), *n.* بێ دەنگی و ئاسوودەیی؛ هێمنی؛ بێ دەنگی؛ ئارام

quietus (kwī-ē′təs), *n.* (۱) قەرز؛ کەوە؛ تەواوکردنی نەرکی سەرشان (۲) دوایی شت؛ مردن؛ کۆتایی (۳) شتێکی کوشندە. (٤) دوایی پێهێنەر؛ دامرکێنەرەوە؛ هێمنکەرەوە

quill (kwil), *n.* (۱) پەڕی باڵندە (بەتایبەتی پەڕە گەورەو بەهێزەکان). (۲) قەڵەمی بەڕی باڵندە. (۳) پەڕە دڕکاوییەکەی سووچەڕو ڕێشک. (٤) شتی دڕووستکراو لە قەڵەمی پەڕ (وەک پێنووس و پەڕی عوود و گیتار لێدان). (٥) شمشاڵ. (٦) تەشی (۷) تونکڵە داری ووشک کراوە (دەرمانسازی)

v.t. (۱) لۆچ لۆچ کردنی قوماش. (۲) ڕستۆ و هەڵکردنە سەر تەشی.

quilling (kwil′iŋ), *n.* لۆچی دەستکردی قوماش.

quilt (kwilt), *n.* لیفە

v.t. پێکەوە دووڕین وەک لیفە

v.i. لیفە دووڕین؛ لیفەکردن

quilting (kwil′tiŋ), *n.* (۱) لیفە دووڕین؛ لیفەکردن (۲) قوماش و ناوناخنی لیفە

quinary (kwī′nə-ri), *adj.* پێنجە؛ لە پێنج پێکهاتوو.

n. پێنج دانە؛ دەستەیەکی پێنج دانەیی

quince (kwins), *n.* (۱) بەهی (۲) دار بەهی

quincuncial (kwin-kun′shəl), *adj.* پێنجی (ووشەی داهاتوو ببینە)

quincunx (kwin′kuŋks), *n.* (۱) ڕێکخستنی پێنج شت لەسەر چوارگۆشەیەک یا لاکێشەیەک بە جۆرێک کە چواریان لەسەر گۆشەکان بن و پێنجەمیشیان لە ناوەڕاستدا (۲) ڕێکخراوی پەڕەی گوڵی پێنج پەڕەیی.

quindecagon (kwin-dek′ə-gon′), *n.* پانزەگۆشە (نەندازە)؛ وێنەی پانزەلا

quindecennial (kwin′di-sen′i-əl), *adj.* (۱) پانزەسانی؛ هەر پانزە ساڵ جارێک ڕوو دەدات. (۲) پانزە ساڵ دەخایەنێت

n. یادی پانزەهەم

quinquagenarian (kwiŋ′kwə-ji-nār′i-ən), *adj.* پەنجاسالە (تەمەن؛ تەمەنی لەنێوان پەنجا و شەست ساڵدایە

n. کەسێکی پەنجاساڵە؛ کەسێکە تەمەنی لە پەنجاکاندا بێت.

quinque-, quinqu- (kwiŋ′kwə), پێشگرێکە بەمانای پێنج؛ پێنجی؛ پێنجو چەند جارەی پێنج: *(quinquevalent)*.

quinquefoliolate (kwiŋ′kwə-fō′li-ə-lit), *adj.* پێنج گەڵایی.

quinquennial (kwiŋ-kwen′i-əl), *adj.* (۱) پێنج ساڵ خایەن. (۲) پێنج ساڵی؛ هەر پێنج ساڵ جارێک ڕوو بدات.

n. (۱) شتێکی پێنج ساڵ خایەن. (۲) شتێکە هەر پێنج ساڵ جارێک ڕوو بدات

quinquennium (kwiŋ-kwen′i-əm), *n.* پێنج ساڵ؛ ماوەی پێنج ساڵ.

quinquevalent (kwiŋ′kwə-vā′lənt, kwiŋ-kwev′ə-lənt), *adj.* پێنج هاوکێشی.

-quinquevalence *(n.)*; quinquevalency *(n.)*.

quinsy (kwin′zi), *n.* ئاڵووکەوتن و کێم لێهاتنی

quint (kwint, kint), *n.* پێڕی پێنج کاغەزی.

quint (kwint), *n.* [Colloq.], = quintuplet.

quintain (kwin′tin), *n.* (۱) نیشانی تیر هاویشتن (بریتیە لە نیشانێک کە کراوە بە ستوونێکەوە). (۲) تیر هاویشتن.

quintal (kwin′t′l), *n.* (۱) کنتال؛ قینتار: کێشانەیەکە بریتیەیە لە سەد پاوەن لە نەمەریکا و سەدو دوانزە پاوەن لە ئینگلتەرە. (۲) کێشانەیەکی سەد کیلۆیی.

quintan (kwin′tən), *adj.* پێنج ڕۆژی؛ هەر پێنج ڕۆژ جارێک ڕووبەدات.

n. پێنج بەڕۆ؛ تای گەڕاوە؛ تایەکە هەر پێنج ڕۆژ جارێک سەرهەڵدەداتەوە.

quintessence (kwin-tes′ns), *n.* (۱) گەوهەر یا ماددەی پێنجەم: بەگوێرەی فەلسەفەی سەدانی ناوەڕاست پوختەترین ماددەیە (جگە لە ئاو و ئاگرو هەوا و خاک) کە ئەستێرەکان و ئاوکرۆکی هەموو شتی لێ پێکهاتووە (۲) ئاوکرۆک؛ گەوهەر؛ ناوەڕۆک؛ پوختەترین بەشی شتێک. (۳) نموونە؛ وێنە: *(She is the ~ of virtue and beauty.)*

-quintessential *(adj.)*.

quintet, quintette (kwin-tet′), *n.* (۱) دەستەی پێنجی؛ پێنجی؛ پێنج کەس یا شت. (۲) (ا) پارچەیەک مۆسیقا یا گۆرانی پێنج قۆڵی. (ب) تیپی مۆسیقا یا گۆرانی پێنج کەسی.

quintillion (kwin-til′yən), *n.* (۱) ژمارەیەکە بریتیەیە لە یەک و هەژدە سفر لە بەردەمیدا (لە نەمەریکا و فەرەنسا) (۲) ژمارەیەکە بریتیەیە لە یەک و سی سفر لەبەردەمیدا (لە ئەڵمانیا و ئینگلتەرە).

quintuple (kwin′too-p′l, kwin-tū′p′l), *adj.* (۱) پێنجی؛ پێنجە؛ پێنج دانەیی؛ پێنج خشتەکی. (۲) پێنج ئەوەندە؛ پێنج قات

n. ژمارەیەکی پێنج ئەوەندە.

v.t. & v.i. پێنج قات کردن؛ پێنج ئەوەندە لێهاتن؛ لە پێنج دان.

quintuplet (kwin′too-plit, kwin-tū′plit, kwin-tup′lit), *n.* (۱) (ا) منداڵی پێنجە؛ بەچکەیەکی پێنج هاوزا. (ب) (*pl.*) ، پێنجە؛ پێنج هاوزا؛ پێنج هاوسک. (۲) پێنج شتی هاوتوخم؛ پێنجی هاوجۆر.

quip (kwip), *n.* (۱) قسەی نەستەق؛ قسەی زیرەک؛ قسەی نەتنیکە. (۲) (ا) توانج؛ گاڵتە؛ قەشمەری. (ب) نوکتە. (۲) quibble.

(۳) شتێکی سەیرو ناناسا.

v.t. & v.i. قسەی نەستەق کردن؛ توانج گرتن؛ گاڵتەوگەپ کردن.

quipster (kwip′stēr), *n.* قسەی نەستەق کەر؛ توانج گر؛ نوکتەباز؛ گاڵتەچی.

quipu (kē′pōō, kwip′ōō), *n.* چەند پەتێکی ڕەنگاوڕەنگ و گرێ گرێیە خەڵکی " پیرۆ " جاران ژمێریاریان پێ دەکردو پوودا و یان پێ تۆمار دەکردو نامەیان پێ دەنارد.

quire (kwīr), *n., v.t. & v.i.* [Archaic], = choir.

quire (kwīr), *n.* بەستە کاغەزی بیست و چوار یا بیست و پێنج پەڕەیی.

quirk (kwûrk), *n.* (۱) (ا) خوارووخێچی؛ لاری. (ب) خوارووخێچی نووسین (بۆ ڕازاندنەوەو خۆشنووسین). (۲) ئاین و نڕین؛ خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا. (۳) نوکتە؛ قسەی نەستەق؛ قسەی خۆش؛ ووتەی نەتنیکە؛ گاڵتەبازی.

(٤) خووی سەیرو تایبەتی کەسێك: *(one of his ~s)*.
(٥) هەوەس یا کردەوەی سەیرو پێشبینی نەکراو.
(٦) درزی بنمیچ (بۆ جوانی).

-quirkiness *(n.)*; **quirky** *(adj.)*.

quirt (kwûrt), *n.* قامچی ئەسپ سوار.

v.t. قامچی لێدان.

quisling (kwiz′liŋ), *n.* وڵات فرۆش (بەتایبەتی ئەوەی هاوکاری لەگەڵ بێگانەدا بکات بۆ داگیرکردنی وڵاتەکەی خۆی)؛ خۆفرۆش؛ جاش.

quit (kwit), *v.t.* (١) قەرزدانەوە؛ ئەرك لەسەر شانی خۆ لادان.
(٢) وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ لێ گەڕان؛ دەست لێ هەڵگرتن.
(٣) بەرەڵاکردن؛ دەست لێ بەردان.
(٤) بەجێهێشتن؛ لێ کشانەوە؛ دەست لێ هەڵگرتن
(٥) دەست لە کار هەڵگرتن (لە کۆتایی پۆژدا یا بە یەکجاری)؛ واز لە ئیش هێنان.
(٦) تەرك کردن (خوو).
(٧) [Archaic]، ڕەووشت نوواندن؛ ڕەفتارکردن.

v.i. (١) پۆیشتن؛ بەجێهێشتن. (٢) وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ دەست لێ هەڵگرتن.
(٣) [Colloq.]، واز لە ئیش هێنان بە یەکجاری؛ دەست لە کار هەڵگرتن بە تەواوی.

adj. ئازاد؛ بەخشراو؛ بەرەڵا.

call it quits, ئاش بەتاڵ لێکردن؛ وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن.

quit it!, بیبڕەوە!؛ بەسیەتی!؛ ئیتر بەسیەتی!.

quitclaim (kwit′klām′), *n.* (١) واز لە مافی خۆ هێنان (بەتایبەتی مووڵك)؛ بەشی خۆ دان بە یەکێکی تر. (٢) بەڵگەنامەی وازهێنان لە مافی خۆ بۆ کەسێکی تر لە مووڵکێك یا شتێکدا.

v.t. وازهێنان لە مافی خۆ بۆ کەسێکی تر لە مووڵکێك یا شتێکدا.

quite (kwīt), *adv.* (١) بە تەواوی؛ بە یەکجاری؛ *(It's not ~ finished.)*
(٢) بە ڕاستی؛ بە بێ گومان.
(٣) [Colloq.]، زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر: *(~ good)*.

quite a few, گەلێك؛ زۆر؛ چەند؛ ژمارەیەکی نەختێك زۆر.

quitrent (kwit′rent′), *n.* *Also* **quit rent,** مزێکە دەدرێ لە باتی ئیش‌وکار (لە ڕژێمی دەرەبەگیدا).

quits (kwits), *adj.* پاك لە پاك (قەرزدانەوە، تۆڵە سەندن).

cry quits, هاوارکردنی " پاکمان لە پاك "

quittance (kwit′ns), *n.* (١) لە قەرز خۆش بوون؛ گەردن ئازادکردن لە قەرز یا ئەرکی سەرشان؛ بەخشین؛ ئازادکردن.
(٢) بەڵگەنامەی گەردن ئازادکردن لە قەرز یا ئەرکی سەرشان.
(٣) بڕاردن؛ هەق بۆ کردنەوە؛ دانەوە.

quitter (kwit′ēr), *n.* [Colloq.], زۆر دەست هەڵگر؛ زوو وازهێنەر؛ زوو ڕاکەر لە ئەرکی سەرشان؛ بەرگەنەگر.

quittor (kwit′ēr), *n.* نەخۆشی سمی ئەسپ و گیاندار

یەك سەمەکانی تر

quiver (kwiv′ēr), *v.i.* لەرزین؛ لەرینەوە؛ تەزوو بە گیاندا هاتن؛ مووچڕکە پێداهاتن.

n. لەرزین؛ لەرە؛ لەرینەوە؛ تەزوو؛ مووچڕکە.

quiver (kwiv′ēr), *n.* (١) تیردان؛ کیف یا هەگبەی تیر.
(٢) پڕ تیردانێك تیر.

have an arrow left in one's quiver, تەواو پەکی نەکەوتووە؛ هێشتا شتێکی پێ ماوە؛ لە بنی هەمانەکەی نەداوە.

qui vive? [Fr.], کێیە ئەوە؟ (تێخوڕینی پاسەوان).

on the qui vive, لەسەر پێ؛ ووریا؛ ئاگادار.

quixotic (kwik-sot′ik), *adj.* (١) دۆن کیشۆتی؛ لەسەر ڕێو شوێنی دۆن کیشۆت (٢) ناکردەنی؛ خەیاڵی؛ دوور لە ژیانی ڕاستەقینەوە؛ شێتۆکە؛ دێوانەیی؛ زۆر ڕۆمانتیکی.

-quixotical *(adj.)*; **quixotically** *(adv.)*; **quixotism** *(n.)*.

quiz (kwiz), *n.* (١) [Rare]، کەسێکی سەیر. (٢) تەشقەلە؛ پەنگ. (٣) پرسیار. (٤) تاقیکردنەوەیەکی کورت یا بچکۆلە.

v.t. (١) پەنگ پێدان؛ تەشقەلە پێکردن. (٢) پرسیارلێکردن بە وورد. (٣) تاقیکردنەوە (بەتایبەتی هی کورت یا بچووك).

quizzical (kwiz′i-k'l), *adj.* (١) سەیر؛ پێکەنینباوی؛ ئەنتیکە (٢) لاقرتێکەر بە خەڵك؛ گاڵتە بە خەڵك کەر؛ توانج گر؛ گاڵتەچی. (٣) سەرسام ماو؛ سەرسوڕماو؛ سەر لێ شێواو: *(a ~ smile)*.

quod (kwod), *n.* [British Slang], بەندیخانە.

quod vide (kwod vī′di), [L.], بیبینە (ووتەیەکی پەراوێزیپە کورت دەکرێتەوە بۆ q.v.).

quoin (koin, kwoin), *n.* (١) (ا) گۆشەی دەرەوەی دیوار. (ب) بەردی ئەم گۆشەیە (٢) بەردی بناغە؛ بەردی بنچینە. (٣) پارچە دارێك یا کانزای مێخێیە تیپی چاپەمەنی لە جێی خۆیدا پێ ڕادەگیرێ.

v.t. (١) ڕاگرتنی تیپی چاپەمەنی لە جێی خۆیدا. (٢) بەردی بناغە دانان.

quoit (kwoit, koit), *n.* (١) ئەڵقەی یاری ئەڵقەو مێخ: ئەڵقەیەکی ئاسنە دەماوێژێ بۆ ئەوەی لەسەر مێخەکە بنیشێنێتەوە.
(٢) (*pl.*) یاری ئەڵقەو مێخ.

v.i. یاری ئەڵقەو مێخ کردن.

quorum (kwôr′əm, kwō′rəm), *n.* (١) کەمترین ژمارەی ئەندامی ئەنجوومەنێکە کە دەتوانرێ کۆڕی پێ بگیررێت. (٢) دەستەی هەڵبژاردە؛ کۆڕ.

quota (kwō′tə), *n.* بەرکەوت؛ بەشی پێ بڕاو؛ بەش.

quotation (kwō-tā′shən), *n.* (١) ووتەی وەرگیراو لە سەرچاوەیەکەوە بۆ نموونە؛ ووتەی یەکسەر. (٢) وەرگرتنی ووتەی کەسێکو خستنەبەرچاوی وەك نموونە. (٣) (ا) نرخ پێ ووتن یا وەرگرتن (بۆرسە، بازرگانی).
(ب) نرخی پێ ووتراو یا وەرگیراو.

quotation mark, نیشانەی ووتەی وەرگیراو و بە نموونە هێنراوە (وەك ئەمانە ".....")؛ وێرگوڵ سەروژێر؛ وێرگوڵ هەڵگەڕاوە

quote (kwōt), *v.t.* (١) (ا) وەرگرتنی ووتە لە سەرچاوەیەکەوە وەك نموونە؛ لەبەر ووتن: *(The teacher ~ed Shakespeare.)*.
(ب) وەرگرتن لە سەرچاوەیەکەوەو بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوە (لە ووتار یا پەرتووکدا). (٢) خستنەناو وێرگوڵ هەڵگەڕاوەوە.
(٣) بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوە: *(Can you ~ me a recent instance?)*.
(٤) نرخ پێ ووتن: *(to ~ someone the price of merchandise)*.

n. [Colloq.], (١) . **quotation** (٢) . **quotation mark**

quoth (kwōth), *v.t.* [Archaic], ووتی: *(~ he.)*.

quotha (kwōth′ə), *interj.* [Archaic], ڕاستە! (لە ڕووی لاقرتی یا سەرسامەییەوە).

quotidian (kwō-tid′i-ən), *adj.* (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك پووەدەدات. (٢) هیچ‌وپووچ؛ ئاسایی.

n. تای ڕۆژانە.

quotient (kwō′shənt), *n.* ئەنجامی دابەش کردن (بیرکاری)؛ بەرکەوت.

Qur'an (kō-rän′, kō′ran), *n.* = **Koran.**

qursh (kûrsh), *n.* قرش

q.v., [L.], = **quod vide.**

R r

R, r (är), *n.* (۱) تیپی هەژدەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە (۲) دەنگی ئەم تیپە: "ئار". (۳) (ا) قانی ئەم تیپە (ب) ئەم تیپە بەچاپکراوی یا هەڵکەندراوی. (٤) نیشانەی هەژدەهەمە لەڕیزێکدا؛ هەژدەهەم.

adj. (۱) تایبەتی بەم تیپە. (۲) هەژدەهەم

R (är), *n.* (۱) شتێکە لەشێوەی تیپی " R " دا. (۲) ژمارە ۸۰ی ڕۆمانی.

rabato (rə-bā′tō, rə-bä′tō), *n.* = rebato.

rabbet (rab′it), *n.* *Also* rebate, (۱) چاڵی تێکراوی قەراغی دارو تەختە بۆ پێداکردنی زمانە. (۲) جومگەی پێکهاتوو لە زمانە کردن بە چاڵدا یا نێرومێ کردنی تەختە.

v.t. چاڵ کردنی تەختەو پێداکردنی زمانە؛ نێرومێ کردنی تەختە

v.i. پێداکردنی زمانە بە چاڵدا؛ نێرومێ کرانی تەختە.

rabbi (rab′ī), *n.* مالوومێ؛ مەلای حوولەکە

rabbin (rab′in), *n.* = rabbi.

rabbinate (rab′in-it), *n.* (۱) مالوومێ؛ پلەوپایەی مالوومی. (۲) مالووم گەل

rabbinic (rə-bin′ik), *n.* زمانی عیبری بەکارهێنراو لە نووسراوەکانی مالوومەکانی سەدەی ناوەڕاستدا

rabbinical (rə-bin′i-kˈl), *adj.* *Also* rabbinic, مالوومی؛ تایبەتی بە مالوومەکانی سەدەی ناوەڕاست و بیروباوەڕو زانیاری و زمانەکەیان.

rabbit (rab′it), *n.* (۱) کەڵە کەرۆشک. ۲) کەرۆشک.

v.i. پاوە کەرۆشک کردن.

rabbit punch, مستەکوتەی بە پشتی ملدا دراو (بۆکسبازی)

rabbitry (rab′it-ri), *n.* کەرۆشک خانە؛ شوێنی پەروەردەکردنی کەرۆشکی ماڵی

rabbit's (or rabbit) foot, پاشووی کەرۆشک کە وەک نوشتە سەیر دەکرێ و گوایە بەختی باش دەهێنێت.

rabble (rab′ˈl), *n.* قەرەباڵغی؛ کۆمەڵە خەڵکێکی دەنگەدەنگەرو دابین نەکراو؛ جەماوەری هەراوهوریاکەر.

v.t. هێرش بردنە سەر بە جەماوەر یا بە پووتەوپووتە

the rabble, پووتەوپووتە؛ بۆرەپیاوان؛ جەماوەر (لەبووی سووکی‌یەوە)؛ ڕەشۆو ڕووت گەل؛ عەلەموجەلە.

rabble (rab′ˈl), *n.* مقاشی تێکدانی ئاسنی تواوەو خاو لە کووڕەدا بۆ کردنی بە ئاسنی نەرم یا بەرگەگر

v.t تێکهەڵدانی ئاسنی تواوەو خاو لە کووڕەدا.

rabblement (rab′ˈl-mənt), *n.* هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ئاژاوە.

rabble rouser, پووتەوپووتە وروژێنەر؛ جەماوەر وروژێنەر (بۆ ئاژاوەنانەوە).

rabid (rab′id), *adj.* (۱) دابین نەکراو؛ هار. (۲) تووندوتیژ؛ بێ ئەندازە؛ لە ڕادەبەدەر: *(~ hate.)*. (۳) هار: *(a ~ dog.)*.

-rabidly (*adv.*); **rabidness** (*n.*).

rabidity (rə-bid′ə-ti), *n.* هاری (سەگ)؛ تووندوتیژی؛ هاری.

rabies (rā′bēz, rā′bi-ēz′), *n.* هاری؛ نەخۆشی هاری؛ میکرۆبی هاری.

raccoon (ra-kōōn′), *n.* ڕاکوون: گیاندارێکی ئەمەریکی تیسکنی لەنۆ درێژی گۆشتخۆرو شیردەرە بە دارا هەڵدەگەڕێ بەزۆری بە شەو دێتەدەری لەپشیلە دەچێت.

race (rās), *n.* (۱) پێشبڕکێ؛ کێ بڕکێ؛ ڕاکردن. (۲) *(pl.)* غارغارێن؛ ڕەمبازی. (۳) ملەملێ؛ بۆربۆڕێن: *(The presidential ~ .)*. (٤) بۆ پێشەوە چوون؛ ڕاکەڕاک. (٥) (ا) تەوژمی ئاو؛ خوڕاو؛ شەپۆل. (ب) ڕەوتی تەوژمە ئاو. (ج) ئاوبارە؛ جۆگەی دەستکرد. (٦) هێڵی هاتوچۆی پارچە مەکینە.

v.i. (۱) پێشبڕکێ کردن؛ ڕاکردن(بۆ بردنەوە)؛ کێ بڕکێ کردن. (۲) خێرا ڕۆیشتن یا کردن؛ ڕاکەڕاک کردن؛ پەلەکردن. (۳) خێرا خولانەوە: *(the engine is ~ing.)*.

v.t. (۱) پێشبڕکێ لەگەڵ کردن. (۲) غارغارێن پێ کردن (بۆ بردنەوە)؛ پێشبڕکێ پێ کردن: *(to ~ horses, cars)*. (۳) خێرا خولاندنەوە؛ بەنزین ڕۆر پێدان: *(don't ~ the engine.)*

race (rās), *n.* (۱) ڕەگەز؛ نەتەوە. (۲) کۆمەڵی هاوپیشەو هاوخوو. (۳) توخم؛ ڕەسەن. (٤) تام؛ چەژ.

racecourse (rās′kôrs′, rās′kōrs′), *n.* مەیانی غارغارێن یا ڕەمبازی؛ مەیانی پێشبڕکێ.

racehorse, ئەسپی غارغارێن؛ ئەسپی ڕەمبازی.

raceme (rā-sēm′, rə-sē′), *n.* چەند جۆزە گوڵێکە وەک هێشوو بەسەر لاسکێکەوە ڕیز دەبێ (وەک نێرگزە کێوی).

racer (rās′er), *n.* (۱) پێشبڕکێکەر (ئەسپ، مرۆڤ، ئوتومبیل، فڕۆکە). (۲) خێرا ڕاکەر؛ تیژ؛ خێرا. (۳) جۆرە مارێکە.

race riot, ئاژاوەی نێونەتەوەیی.

racetrack, مەیانی غارغارێن یا ڕەمبازی؛ مەیانی پێشبڕکێ.

raceway (rās′wā′), *n.* (۱) جۆگەی دەستکردی ئاو گواستنەوە؛ ئاوبارە. (۲) بۆری پاراستنی تەلی ئەلەکتریک. (۳) racetrack.

rachis (rā′kis), *n.* (۱) بڕبڕەی پشت. (۲) لاسکی گوڵی هێشووبی (وەک نێرگزی کێوی). (۳) قەفی پەڕ.

rachitis (rə-kī′tis), *n.* = rickets.

racial (rā′shəl), *adj.* (۱) ڕەگەزی؛ نەتەوەیی. (۲) لە جیاوازی نێو ڕەگەزەکانەوە هاتووە.

-racially (*adv.*).

racism (rās′iz′m), *n.* ڕەگەزپەرستی؛ بە سووک سەیرکردنی ڕەگەزی تر.

racist (rās′ist), *adj.* ڕەگەزپەرست.

rack (rak), *n.* (۱) چوارچێوەی شت تیادانان یا لەسەر دانان: (ا) ئاخور. (ب) تەل گورزە پێ بەستنەوە. (ج) سنگی جل هەڵواسین. (د) ڕەفەی دار یا ئاسن. (ھ) چوارچێوەی بۆمبا تێخراو لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا. (۲) شیشی داندار کە لەگەڵ چەرخێکی داندارا بەیەکدا دەچن و لەیەک گیردەبن (مەکینەکاری). (۳) چوارمێخە؛ خەرکەمان. (٤) تەشکەنجە؛ ئێش و ئازارێکی زۆر؛ هۆی ئێش و ئازاری پیس؛

گۆڕەوشار. مەجان)

v.t. (۱) کردن بە سنگدا (جل، شت‌ومەک)؛ خستنەسەر چوارچێوەیەک یا پەفەیەک؛ پێزکردن بەسەر چوارچێوەیەکدا.
(۲) لە چوارمێخە کێشان؛ لە خەرکەمان دان؛ گۆڕەوشار دان (مەجان).
(۳) ئێش‌و ئازاردان؛ داخ‌وسوێ کردن بەدڵەوە؛ چەوساندنەوە.
(٤) زۆر ماندووکردن؛ زۆر هەوڵدان؛ گوشین (مێشک)؛ پەستاوتن.
(to ~ one's brain to come up with an answer)
(٥) کرێ خانووی زۆر لێ سەندن؛ کرێ خانوو بەرزکردنەوە.

on the rack, لە ئەشکەنجەدایە؛ لە ئێش‌و ئازاردایە؛ لەوپەڕی ناخۆشیدا بوون.

rack one's brain (or memory), ئێجگار زۆر هەوڵدان بۆ بیرکەوتنەوە

rack (rak), *n.* ڕەوت؛ ئەرمەلوقە

v.i. ڕەوت کردن؛ ئەرمەلوقە کردن.

rack (rak), *n.* فەوتان؛ مەمان *(go to ~ and ruin)*.

rack (rak), *n.* پەلە هەوری بەردوو

v.i. بابردن (بەلە هەور).

rack (rak), *v.t.* شەراب لە خڵتە گرتنەوە.

racket (rak′it), *n.* (۱) هەراوهوریا؛ جەنجاڵ؛ دەنگەدەنگ؛ هەڵمەڵا.
(۲) بەزم‌و ڕەزم؛ کەیف‌و ڕابواردن؛ ئاهەنگ‌و خۆشی؛ زەماوەند.
(۳) [Slang] (ا) پارە پەیداکردن بە ساختەو هەڕەشەو چەوتی‌و قاچاخچێتی. (ب) ڕێی چەوت‌و ساختە بۆ پارە پەیداکردن؛ پیلانی ساختە.
(ج) پیشە یا کاسبی پارە زۆر پەیداکەر بەتایبەتی بە چەوتی؛ *(The law profession has become a ~.)*
(د) پیشە؛ کار‌و کاسبی.

v.i. (۱) هەراوهوریە کردن؛ دەنگەدەنگ کردن بە کۆمەڵ.
(۲) خەریکی ئاهەنگ‌و بەزم‌و ڕەزم بوون؛ زەماوەند کردن.

racket (rak′it), *n. Also* racquet, (۱) ڕەکێت؛ ڕەکتی تەنس‌و پینگ پۆنگ. (۲) *(pl.)* ڕاکێت؛ یاریەکە کە تەنس دەچێت بە ڕەکتی دەسک کوڕت دەکرێ لەناو ژوورێکدا.

racketeer (rak′ə-êr′), *n.* پارە پەیداکەر بە فێڵ‌و تەڵەکەو ساختەچێتی‌و هەڕەشەو قاچاخ

v.i. پارە پەیداکردن بە فێڵ‌و تەڵەکەو ساختەو هەڕەشەو قاچاخ.

rackety (rak′ə-ti), *adj.* (۱) بە دەنگ؛ بە دەنگەدەنگ؛ پڕ لە هەراو هوریا. (۲) حەز لە ئاهەنگ‌و بەزم‌و ڕەزم کەر.

rack railway, هێڵی داداری شەمەندەفەر (بۆ بەرەو ژوورکە). (پێشی دەوترێ " cog railway ").

rack-rent (rak′rent′), *n.* کرێ خانووی زۆر گران

v.t. کرێ خانووی زۆر لێ سەندن

-rack-renter *(n.)*.

raconteur (rak′on-tûr′), *n.* چیرۆکبێژی لێهاتوو؛ چیرۆک گێڕەرەوە بەخۆشی

racoon (ra-kōōn′), *n.* = **raccoon.**

racquet (rak′it), *n.* = **racket.**

racy (rās′i), *adj.* (۱) تامەزۆ بۆن خۆش (میوە، شەراب)؛ مزر؛ مەخۆش.
(۲) تووندوتیژ؛ ئیر؛ بڕندە.
(۳) بێ پەردە؛ هەڵمانراو؛ بێ ئابڕوو: *(a ~ novel, story, film, etc.)*.

radar (rā′där), *n.* ڕادار.

radar-scope, شاشەی ڕادار

raddle (rad′′l), *v.t.* چنین؛ لەیەک هەڵکێشان؛ لەیەکەوە ئالاندن

raddle (rad′′l), *n.* گڵەسوور؛ ڕەنگی ئاڵ یا سوور.

v.t. بۆیەی سوور لێدان؛ سوورکردن.

raddled (rad′′ld), *adj.* سەر لێ شێواو؛ پەشۆکاو؛ ماندوو؛ پەشێو؛ شکست؛ شێواو *(He seems ~ these days.)*.

radial (rā′di-əl), *adj.* (۱) (ا) تیشکی (ب) لە یەک شوێندا کۆبووەوە؛ بەرەو ناوچەق هاتوو؛ لەیەک شوێنەوە بڵاوبووەوە.
(۲) نیوەتیرەیی (بیرکاری)؛ وەک نیوەتیرە ڕێکخراو.
(۳) قۆڵی (تۆپکاری)؛ هی ناوچەی قۆڵ.
(٤) سیمدار (تایەی ئۆتۆمۆبیل): *(a ~ tire)*.

radian (rā′di-ən), *n.* گۆشەی نیوەتیرەیی (بیرکاری).

radiance (rā′di-əns), *n. Also* radiancy, (۱) درەوشانەوە؛ شەوق؛ ڕووناکی؛ شەوقدانەوە (۲) ووزەی تیشکاوەر (فیزیا).

radiant (rā′di-ənt), *adj.* (۱) درەوشاوە؛ بەشەوق؛ شەوقدەرەوە؛ ڕووناک؛ بریقەدار؛ تیشکدەر: *(the ~ morning)*.
(۲) پڕ لەخۆشی؛ پڕ کەیف‌و خۆشی‌و ئاسوودە؛ دەم بە پێکەنین‌و خۆش بێ *(a ~ smile, personality, etc.)*
(۳) تیشکدەرەوە؛ تیشکاوەر؛ تیشکدەر: *(~ energy.)*.

radiant (rā′di-ənt), *n.* (۱) سەرچاوەی ئەستێرەی کشاو (ئەستێرەناسی). (۲) سەرچاوەی ڕووناکی.

radiant energy, ووزەی تیشکاوەر.

radiate (rā′di-āt′), *v.i.* (۱) دانەوە (تیشک، ڕووناکی، گەرمی، خۆشی)؛ بریقانەوە؛ تیشکدانەوە؛ بریسکانەوە.
(۲) لێوەهاتن *(Heat ~ from a fire)*.
(۳) بڵاوبوونەوە لەناو چەقەوە؛ لێوە بڵاوبوونەوە: *(Highways ~ from the city .)*

v.t. (۱) تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ گەرمی یا تیشک لێ بوونەوە.
(۲) دانەوە (خۆشی، دڵنیایی)؛ لێوەهاتن: *(He ~ confidence.)*.
(۳) بڵاوکردنەوە لەناوچەقەوە
(٤) ڕووناک کردنەوە؛ شەوق دانە سەر.

adj. (۱) تیشکاوەر؛ تیشکدەرەوە.
(۲) تەڕ یا پەل فڕێدەر لەناو چەقەوە؛ لەناوچەقەوە بڵاوبوونەوە: *(~ flowers)*
(۳) ئەندام‌و پارچەکانی لەناوچەقەوە بڵاوبوونەتەوە بە ڕێک‌وپێکی (گیانەوەرناسی).

n. گیاندارێکە پەلەکانی لەناوچەقەوە بڵاوبوونەتەوە بە ڕێک‌وپێکی (وەک ماسییە نەرمەلیقە).

radiation (rā′di-ā′shən), *n.* (۱) دانەوە (تیشک، گەرمی، خۆشی).
(۲) تیشکدانەوە (فیزیا)؛ تیشکاوەری.
(۳) تیشکی نەتۆم؛ تیشک؛ ووزەی تیشک؛ ووزەی تیشکاوەر.
(٤) ڕێکخرانی پارچەکانی ئەندامێک یا ئەندامەکانی لەشێک بەجۆرێک کە هەموو لەناوچەقێکەوە هاتبن‌و لەوێش یەک بگرنەوە (لەشێوەی تەڵی تایەی پاسکیلدا).

radiator (rā′di-ā′ter), *n.* (۱) ڕادیەتەر؛ سارد‌کەرەوەی ئۆتومبیل.
(۲) ئامێری ژوور گەرمکەرەوە (بەهۆی بۆری ئاوی گەرم‌و هەڵمەوە).
(۳) سەرچاوەی تیشکاوەر (فیزیا). (٤) ئێریەڵی ئێرەر.

radical (rad′i-k′l), *adj.* (۱) بنچینەیی؛ بنەڕەتی؛ ئەوپەڕی: *(~ social changes)*
(۲) شۆڕشگێڕی؛ تووندڕەوی ڕامیاری؛ ڕادیکاڵی: *(a ~ movement)*.
(۳) پیشەیی (ڕووەکناسی)؛ بنجی؛ ڕەگی؛ بنەڕەگی.
(٤) ڕەگی (بیرکاری).

radical (rad′i-k′l), *n.* (۱) ڕەگ؛ بنج؛ بنچینە؛ ڕیشە؛ ڕەگ‌و ڕیشە.
(۲) (ا) شۆڕشگێڕ؛ چەپڕەو؛ ئەوپەڕگر؛ ڕادیکاڵی
(ب) [-R]: ئەندامی کۆمەڵێکی شۆڕشگێڕی یا چەپڕەو.
(۳) کۆمەڵێک ئەتۆم‌و بەڵای کەمەوە یەک ئەلەکترۆن (کیمیا).
(٤) (ا) ڕەگی دووجایی یا سێ جایی (بیرکاری) (ب) **radical sign**.
(٥) ڕەگی ووشە (زمانەوانی)

radicalism (rad′i-k′l-iz′m), *n.* (۱) شۆڕشگێڕیتی؛ ڕادیکاڵیتی؛ تووندڕەوی ڕامیاری؛ چەپڕەوی. (۲) بیرو باوەڕی شۆڕشگێڕیتی؛ ڕێبازو بیرو باوەڕی ڕادیکاڵیتی یا چەپڕەوی.

radically (rad′i-k′l-i, rad′ik-li), *adv.* (۱) لە بنچینەوە؛ لە ڕەگ‌و ڕیشەوە؛ لە سەرچاوەوە.

(English is ~ a Germanic language.)

(۲) بنەرەتی؛ بنچینەیی؛ زۆر؛ نەوتۆیی: *(to change something ~)*.

(۳) بەشێوەیەکی شۆڕشگێڕانە یا چەپڕەوانە.

radical sign, نیشانەی ڕەگی دووجایی یا سێ جایی (بیرکاری)

radicel (rad′ə-sel´), *n.* ڕەگۆلکە؛ ڕەگە بچکۆلە

radices (rā′də-sēz´), *n. alternative plural of* radix

radicle (rad′i-k'l), *n.* (۱) ڕەگی دەماری خوێن یا هەستە دەمار. (۲) (أ) نەو بەشەی ڕووەکی ساوا کە دەبێتە شاردگ. (ب) ڕەگۆلکە؛ ڕەگە چکۆلە.

radii (rā′di-ī´), *n. alternative plural of* radius.

radio (rā′di-ō´), *n.* (۱) بەکارهێنانی شەپۆلی ئەلەکترۆماگنتیکی بۆ ناردن و وەرگرتنی نامەی بێ تەل (۲) پەیوەندی کردن بە دەزگای بێ تەل (۳) ڕادیۆ (٤) دەزگای بێ تەل؛ بێ تەل: تەلسز (٥) (أ) بلاوکردنەوە بە ڕادیۆ یا بەبێ تەل (ب) نیستگەی ڕادیۆ (٦) نامەی بێ تەل

adj. بێ تەل؛ تەلسز

radio- (rā′di-ō, rā′di-ə), پێشگرێکە بەمانای (أ) تیشک؛ تیشکاوەر (ب) بێ تەل تەلسز (ج) قۆل (تونێلکاری) (د) بە تیشکی نەتۆم کراو (پزیشکەدانی) (ه) تیشکی نەتۆمدار

radioactive (rā´di-ō-ak′tiv), *adj.* تیشکی نەتۆمدار؛ تیشکاوەر

radioactivity (rā´di-ō-ak-tiv′ə-ti), *n.* تیشکی نەتۆمداری؛ تیشکاوەری

radio beacon, ڕابەری بێ تەل بۆ ڕێ پیشاندانی کەشتی‌یەوان و فڕۆکەوان

radiobiology (rā´di-ō-bī-ol′əji), *n.* زانستی ئیکۆلیزەی کارکردنەسەری تیشکی نەتۆم لەسەر زیندەوەر

radiobroadcast (rā′di-ō-brôd´kast, rā′di-ō-brôd´käst), *v.t. & n.* بە ڕادیۆ بلاوکردنەوە؛ بەرنامەی ڕادیۆ؛ بلاوکراوەی ڕادیۆ

-radiobroadcaster *(n.)*.

radiocast (rā′di-ō-kast, rā′di-ō-käst), *v.t. & n.* = radiobroadcast.

radiochemistry (rā´di-o-kem′is-tri), *n.* کیمیای تیشکاوەری

radio compass, قیبلەنمای بێ تەل: کەشتی‌یەوانی

radio frequency, لەرەی ڕادیۆ

radiogram (rā′di-ō-gram´), *n.* (۱) نامەی بێ تەل؛ بروسکەی بێ تەل (۲) radiograph

radiograph (rā′di-ō-graf´, rā′di-ō-gräf), *n.* وێنەی تیشکی ئێکس

v.t. وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس

-radiographic *(adj)*; **radiography** *(n.)*.

radiolocation (rā´di-ō-lō-kā′shən), *n.* شوێن دیاری کردن یا دۆزینەوەی فڕۆکەی دوژمن بە ڕادار

radiologist (rā´di-ol′ə-jist), *n.* شارەزای پزیشکەوانی تیشکاوەری؛ زانای تیشکی ئێکس و بەکارهێنانی لە پزیشکەوانیدا

radiology (rā´di-ol′əji), *n.* ڕادیۆلۆجی؛ زانیاری تیشک؛ پزیشکەوانی تیشکاوەر زانستی بەکارهێنانی ووزەی تیشکاوەر لە پزیشکەوانیدا

-radiological *(adj.)*.

radiometeorograph (rā´di-ō-mē′ti-er-ə-graf´, rā´di-ō-mē′ti-er-ə-gräf´), *n.* = radiosonde.

radiometer (rā´di-om′ə-ter), *n.* ڕادیۆمەتر؛ پێوەری خەستی ووزەی تیشکاوەری

radiometry (rā´di-om′ə-tri), *n.* پێوانی خەستی ووزەی تیشکاوەری

-radiometric *(adj.)*.

radiophone (rā′di-ō-fōn´), *n.* = radiotelephone.

radioscope (rā′di-os´kə-p), *n.* ڕادیۆسکۆپ: دەزگای تیشکی ئێکس؛ دەزگای تێڕوانین یا پشکنینی لەش بە تیشکی ئێکس.

radioscopy (rā´di-os′kə-pi), *n.* ڕادیۆسکۆپی: پشکنین یا تێڕوانینی لەش بە تیشکی ئێکس.

radiosonde (rā′di-ō-sond´), *n.* پشکنیاری بێ تەل: ئامێرێکی بێ تەلە لە بالۆنێکەوە بەردەدرێتەوە بۆ کۆکردنەوەی زانیاری دەربارەی ئاووهەوا و ئاردنەوەی بۆ سەرزەمین.

(پێشی دەووتری: " radiometerograph ").

radio spectrum, مەودای لەرەی ئەلەکترۆماگنتیکی ڕادیۆ تەلەفزیۆن و ڕادار؛ مەودای لەرەی شەپۆلی ڕادیۆ.

radio station, نیستگەی ڕادیۆ

radiotelegram (rā´di-ō-tel′ə-gram´), *n.* = radiogram.

radiotelegraph (rā´di-ō-tel′ə-graf´, rā´di-ō-tel′ə-gräf´), *n.*, ***v.t. & v.i.*** ئامێری بروسکە ناردن. نامەی بێ تەل ناردن.

-radiotelegraphic *(adj.)*.

radiotelegraphy (rā´di-ō-tə-leg′rə-fi), *n.* نامەی بێ تەل ناردن.

radiotelephone (rā´di-ō-tel′ə-fōn´), *n.* تەلەفۆنی بێ تەل؛ تەلەفۆنی تەلسز. (هەروەها " radiophone ").

v.t. & v.i. نامە ناردن بە تەلەفۆنی بێ تەل.

-radiotelephonic *(adj)* ; **radiotelephony** *(n.)*.

radiotelescope (rā´di-ō-tel′ə-skōp´), *n.* دووربینی بێ تەل؛ تەلیسکۆپی بێ تەل.

radiotherapy (rā´di-ō-ther′ə-pi), *n.* چارەکردنی تیشکاوەری؛ چارەکردنی نەخۆشی بە تیشک یا تیشکی ئێکس.

radio wave, شەپۆلی ئەلەکترۆماگنتیکی

radish (rad′ish), *n.* تووز.

radium (rā′di-əm), *n.* ڕادیۆم: کانزایەکی سپی تیشکدەرەوەیە.

radium therapy, چارەکردنی نەخۆشی بە ڕادیۆم (بەتایبەتی شێرپەنجە).

radius (rā′di-əs), *n.* (۱) تەلی پێچکەی پاسکیل؛ شتێک کە لەناوچەقەوە بێتەدەرەوە یا لەناوچەقدا یەک بگرێ. (۲) قۆل (مەکینەکاری). (۳) نیوەتیرە (ئەندازە). (٤) ناوچەیەکی بازنەیی بە چواردەوری نیوەتیرەدا: *(there was no house within a ~ of five miles.)* (٥) مەودا: *(within the ~ of my experience .)*.

(٦) (أ) ئێسقانە کورت‌و ئەستوورەکەی دیوی ناوەوەی باسک لە دیوی پەنجە گەورە. (ب) ئێسقانی باسکی گیانداری چوار پێ.

radius vector, دووری تیشکۆیی (بیرکاری، ئەستێرەوانی).

radix (rā′diks), *n.* (۱) ڕەگ (ڕووەک)؛ ڕیشە؛ بنج. (۲) بنچینە (بیرکاری). (۳) ڕەگی ووشە؛ سەرچاوە (زمانەوانی).

radome (rā′dōm´), *n.* ڕادۆم: گوومەزی پارێزەری ئێریەل (هەوایی) ڕادار (بەتایبەتی لە هەندێ فڕۆکەدا بەکاردێت).

radon (rā′don), *n.* ڕادۆن: گازێکی تیشکاوەری‌یە لە کانزای " radium " ەوە پەیدادەبێت (بۆ چارەکردنی نەخۆشی شێرپەنجە بەکاردەهێنرێت)

radula (raj′oo-lə), *n.* ئەندامێکی زمان ئاسایی گیاندارە نەرمەکانە ڕیزێک دەدانی بچووکی پێوەیە بۆ خواردەمەنی لەتکردن.

raff (raf), *n.* (۱) ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵ. (۲) [Scot. Or British Dial.]، زبل؛ پاشەڕۆک؛ شتی بۆگەنی فڕێدراو (۳) **riffraff**.

raffia (raf′i-ə), *n.* (۱) دارخورمای ڕافیە. (پێشی دەووتری: " raffia palm ") (۲) ڕیشاڵی گەڵای ئەم دارخورمایە کە سەبەتەو حەسیرو شەپقەی لێ دەچنرێ.

raffinose (raf′ə-nōs´), *n.* شەکرێکی نەختێك شیرینە لە چەوەندەرو تزوی پەمو دەردەمێنرێ.

raffish (raf′ish), *adj.* (۱) بریقەدارو هەڕژانبەها. (۲) سەرسەری؛ بێ ئابرو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی؛ بێ ڕەوشت.

raffle (raf″l), *n.* هایبەخت؛ پشك؛ پیانقۆ.

v.t. ***(~ off),*** پشك ڕاکێشان؛ خستنە هایبەختەوە.

v.i. بەشداری هایبەخت بوون.

raft (raft, räft), *n.* کەڵەك

v.t. (۱) بە کەڵەك پەڕاندنەوە یا گواستنەوە (۲) کەڵەك لێ دروستکردن؛ کردن بە کەڵەك.

v.i. بە کەڵەك پەڕینەوە یا هاتوچۆکردن.

raft (raft, räft), *n.* [Colloq.], ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر.

rafter (raf′ter, räf′ter), *n.* گورگە؛ دەستەك

raftsman (rafts′mən, räfts′mən), *n.* کەڵەکەوان؛ کەڵەکچی.

rag (rag), *n.* (۱) پەڕۆ؛ پەڕۆ پاتال؛ پاتاڵ. (۲) تڵپەی پەڕۆ کە کاغەزی لێ دروست دەکرێ. (۳) پارچە؛ کوت؛ پنچك. (٤) *(pl.)* ، شرەوپرە؛ شرە؛ جلی دڕاو؛ کۆنە. (٥) *(pl.)* ، جل‌وبەرگ (لەڕووی گاڵتەوە). (٦) [Slang]، ڕۆژنامە. (۷) دەماری مزرەمەنی.

adj. لە پەڕۆ دروستکراو: ***(a ~ doll)*** .

rag (rag), *v.t.* (۱) کلك پێوەکردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن؛ سەرخستنەسەر. (۲) سەرزەنشتکردن (۳) [British]، تەشقەلە پێ کردن؛ پەنگ پێ دان.

n. [British], تەشقەلە ؛ پەنگ

rag (rag), *n.* (۱) تەختەبەردێکی دیوێکی زبرە سەربانی بێ تەختەپۆش دەکرێت (۲) [British]، هەر جۆرە بەردێکی زبر.

rag (rag), *n.* [Slang], *n. & v.t.* = ragtime.

ragamuffin (rag′ə-muf´in), *n.* منداڵێکی پیس‌و پۆخڵی شرەوپرە لەبەر؛ کەسێکی پنتی یا شرپۆش.

rage (rāj), *n.* (۱) [Obs.] شێتی؛ شێتێتی. (۲) تووڕەییەکی نێجگار زۆر؛ شێتگیری. (۳) هێزێکی تووندوتیژ (وەك هی با و زریان). (٤) حەزی بەتێ؛ ئارەزوویەکی بەتێ؛ پەرۆشی؛ تاسە. (٥) باو؛ مۆدە؛ خولیای سەردەمی گشت کەس.

v.i. (۱) زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون. (۲) هەڵچوون (دەریا، باوبۆران...هتد)؛ وروژان: ***(The see ~d.)*** . (۳) بلاوبوونەوە (نەخۆشی)؛ تەشەنە سەندن.

ragged (rag′id), *adj.* (۱) دڕاو؛ شڕ؛ شرو وڕ؛ پەڕپووت: ***(a ~ shirt)***

(۲) پنتی؛ شرەوپرە لەبەر؛ شرۆشیتاڵ لەبەر. (۳) زبر؛ ناڕێك؛ گرنج گرنج: ***(a ~ edge)*** . (٤) بڕ؛ دانەهێنراو (قژ): ***(~ hair)*** (٥) ناتەواو؛ کەم‌وکوڕیدار: ***(a ~ style)*** . (٦) گڕ؛ ناسار ***(a ~ voice)***

-raggedly *(adv.)*; **raggedness** *(n.).*

ragged edge, قەراغ (کەندەڵان. هەزار بەهەزار، باری ناخۆش)؛ لەسەر قەراغ ***(on the ~ of poverty)*** .

ragger robin, ڕووەکێکی لاسك درێژە گوڵی سوورو سپی‌و پەمەیی دەگرێت

raglan (rag′lən), *n.* جۆرە پاڵتۆ یا چاکەتێکی دەڵبە.

ragman (rag′man´, rag′mən), *n.* پەڕۆفرۆش

ragout (ra-gōō′), *n.* ڕاگوو: شلەی گۆشت‌و سەوزە.

ragpicker (rag′pik´er), *n.* کۆنە و شرەوپرە کۆکەرەوەو فرۆش؛ شرەو کۆنەفرۆش

ragtag (rag′tag´), *n.* پووتەوپوتە؛ عەلەوجەلە؛ لاتولووت (پێشی دەوترێ: "ragtag and bobtail" لەڕووی سووکی‌یەوە).

ragmeed (rag′mēd´), *n.* گیایەکە هەڵگەکەی دەبێتەهۆی نەخۆشی هەستیاری.

ragwort (rag′wūrt´), *n.* ڕووەکێکی بەرزی گەڵا دانەدانی گوڵ زەردە.

raid (rād), *n.* (۱) هێرشی ناکاوی لەشکر؛ بەسەردادان؛ هەڵ کوتانە سەر بە لەشکرو فڕۆکەوە؛ پەلاماردانی چەتە بۆ ڕاووڕووت‌و تاڵان کردن. (۲) هێرشی پۆلیس. (۳) هێرش؛ بەسەردادان. (٤) هەوڵی پارەبازان بۆ نرخ شکاندنی "بۆرسە" بە لەپڕ فرۆشتنی بەشەکانیان.

v.t. هێرش بردنە سەر لەناکاو؛ پەلاماردان؛ بەسەردادان.

v.i. بەشداری کردنی هێرش.

raider (rād′e), *n.* (۱) هێرش بەرە سەر (بەتایبەتی کەشتی‌و فڕۆکە)؛ هێرشکەر (۲) [R-]، سەربازی شەڕی دەستەوبەخە.

rail (rāl), *n.* (۱) (ا) تەیمان؛ پەرژین؛ شوورە. (ب) شیشی تەیمان (داریا ئاسن). (۲) نەردە؛ چاغ (پێ پلیکانە). (۳) هێڵی شەمەندەفەر. (٤) شەمەندەفەر: ***(He travels by ~ .)*** . (٥) داری دەرگاو دیوار (لەسەر لا).

v.t. تەیمان کردن؛ پەرژین کردن؛ نەردە بۆ کردن (پێ پلیکانە).

rail (rāl), *v.i.* هێرش بردنە سەر بە دەم؛ بە تووندوتیژی ڕەخنەلێگرتن؛ سەرزەنشتکردن؛ زۆر گلەیی کردن؛ سکاڵا لەدەست کردن.

rail (rāl), *n.* باڵندەیەکی ناو زەلکاوی قاوەیی باڵ کورتە لە قوڵنگ دەچێ.

rail fence, تەیمانی شیشە ئاسن یا دار (کە بەسنگ قایم دەکرێ).

rail-head (rāl′hed´), *n.* (۱) کۆتایی هێڵی شەمەندەفەر؛ ئەوسەر یا کۆتایی هێڵی شەمەندەفەر. (۲) جێی بار داگرتن لە شەمەندەفەرو ناردنی بۆ لەشکر لە مەیانی جەنگدا

railing (rāl′iŋ), *n.* (۱) کەرەسەی تەیمان‌و نەردە. (۲) نەردە (پێ پلیکانە، تەلار)؛ چاغ؛ تەیمان؛ شوورە.

railroad (rāl′rōd´), *n.* (۱) هێڵی شەمەندەفەر؛ هێڵی ئاسن؛ ڕێگای ئاسن؛ ڕێگای شەمەندەفەر.

(۲) دەزگای ڕێگەی شەمەندەفەرو بەڕێوەبردنی.

v.t. (۱) شەمەندەفەر گواستنەوە. (۲) هێڵی شەمەندەفەر بۆ ڕاکێشان؛ ڕێگەی شەمەندەفەر بۆ بردن. (۳) [Colloq]، بەپەلە پاڵ پێوەنان‌و مۆرکردن بۆ ئەوەی کاتی نەوە نەبێ بە وردی ایڵی بکۆڵرێتەوە: ***(They ~ed the law through the Congress.).***

(٤) [Slang] ، بەخۆڕایی خستنە بەندیخانەوە (یا تاوان بۆ هەڵبەستن یا بەپەلە دادپرسین).

v.i. لەسەر ڕێی شەمەندەفەر کارکردن.

railroad flat, خانوویەکە ژوورەکانی وەك فارگۆنی شەمەندەفەر بە ڕیز دروستکراین.

rail-splitter, دارلەتکەری تەیمان‌و شوورە

railway (rāl′wā´), *n.* (۱) هێڵی ئاسنی شەقامەکان (بۆ پاسی ئاوشان). (۲) [British]، railroad.

(۳) هەر هێڵێکی ئاسن بۆ پێچکە بەسەردا خولانەوە.

raiment (rā′mənt), *n.* [Archaic or Poetic], جل‌وبەرگ؛ پۆشاك.

rain (rān), *n.* (۱) باران. (۲) باران بارین. (۳) (ا) کەشی بارانباری. (ب) [*pl.*] وەرزی باران. (٤) شت بارین یا کەوتنەخوارەوەی کوتوپڕ: ***(a ~ of ashes)*** .

v.i. (۱) باران بارین؛ بارین: ***(It is ~ ing.)*** . (۲) بارین (گوللە، بۆمبا...هتد)؛ هاتنەخوارەوە وەك باران؛ وەك باران بارین: ***(Bullets ~ed about him.; Tears ~ed down her cheeks.).*** (۳) باران باراندن (خودا).

v.t. (۱) ڕژاندن وەك باران. (۲) بەسەردا ڕژاندن (بەبەخشیش، ستایش)؛ پێ بەخشینی بێ شومار؛

بەسەردا باراندن (*They ~ed praises or gifts on him.*).

rain cats and dogs, ڕەمێلەکردن؛ بە لێزمە بارین؛ شەستەکردن؛ بەخۆر بارین

rain or shine, باران بێ یا هەتاو؛ هەمیشە؛ هەموو کاتێك.

rain out, دواخستنی ناهەنگێك، یارییەك، یا وەرزشێك بەهۆی بارانەوە.

rainbow (rān′bō), *n.* پەلکە ڕەنگینە؛ پەلکە زێڕینە.

adj. ڕەنگین؛ هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ.

rainbow trout, ماسییەکی ڕەنگینە؛ ماسییەکی جۆگەو پوبارە.

rain check, (١) ئەوبلێتەیە کە دەدرێت بە تەماشاکەرانی یارییەکی دواخراو یا تەواونەکراو بەهۆی بارانەوە تاکو جارێکی تر بتوانن یارییەکە ببینن بە خۆڕایی. (٢) دواخستنی پەسەندکردنی پێشنیازێك یا بانگ کردنێك؛ گفتی دووپاتکردنەوەی بانگ کردنێك یا پێشنیازێك کە ئێستە ناتوانرێ جێبەجێ بکرێت

(She invited us to dinner but we had to get a ~ because we couldn't go.; Can I get a ~ ?)

rain coat (rān′kōt´), *n.* پاڵتۆی باران.

rain drop (rān′drop´), *n.* دڵۆپە باران؛ نمە باران؛ تنۆکە باران.

rain fall (rān′fôl´), *n.* (١) باران بارین؛ باران. (٢) ماوەیەکی دیاریکراو کە تێیدا بارانێکی زۆر دەبارێت.

rain forest, دارستانی باران (دارستانی چڕو هەمیشە سەوزی ناوچە گەرمەکان کە سالی سەد گرێ "ئینچ" بارانی لێ دەبارێ بەڵای کەمەوە).

rain gauge, *Also* **gage,** باران پێو

raininess (rān′i-nis), *n.* بارانارێتی

rain maker, باران بارێن (بە بووکە بارانێ).

rain making, (١) باران باراندن (بە بووکە بارانێ). (٢) باران باراندنی دەستکرد.

rain proof (rān′prōōf´), *adj.* بارانبڕ؛ باران داناداد.

v.t. بارانبڕکردن.

rain storm (rān′stôrm´), *n.* باوبۆران؛ باو باران؛ شەستە باران؛ ڕەمێلە؛ لێزمە.

rain water, باراناو.

rainy (rān′i), *adj.* بارانارێ. (*~ weather; the ~ season*).

rainy day, ڕۆژی تەنگانە؛ ڕۆژی ڕەش.

put away (or provide) for a rainy day, پاشەکەوت کردن بۆ ڕۆژی تەنگانە؛ شت هەڵگرتن بۆ ڕۆژی ڕەش.

raise (rāz), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە. (٢) ڕاستکردنەوە؛ هەڵساندنەوە. (٣) دروستکردن: (*to ~ a monument*). (٤) پێ هەڵسان؛ بەرپاکردن؛ گێڕان (شۆڕش)؛ هاندان: *(The Indians ~d a revolt.)* (٥) زیادکردن (پلە، نرخ، هێز)؛ بەرزکردنەوە: (*He ~d his prices.*). (٦) بەرزکردنەوە (دەنگ، تووندوتیژی): (*She ~d her voice.*). (٧) باری ژیان باش کردن یا پلەوپایە بەرزکردنەوە؛ پێشخستن: *(Hard work ~d the man from poverty.)* (٨) زیندووکردنەوە؛ گیان هێنانەوە بە بەردا: (*to ~ from the dead*). (٩) بوون بەهۆ: (*The remark ~d a laugh.*). (١٠) هێنانە پێشەوە بۆ باس کردن؛ هێنانەکایەوە: *(to ~ an issue or a question in a meeting)* (١١) (ا) کۆکردنەوە (پارە)؛ پێتاك کردن: (*to ~ money for a cause*). (ب) گردکردنەوە؛ پێکەوەنان: (*to ~ an army*). (١٢) لەدەم هاتنەدەرەوە (قیژە، هاوار، وورتە). (١٣) شکاندن (نابڵووقە)؛ دوایی پێ هێنان؛ لابردن: *(We have ~d the siege.)* (١٤) هەڵهێنانی هەویر (بە هەویرترش تێکردن).

(١٥) (ا) بەخێوکردن؛ پەروەردەکردن؛ گەورەکردن؛ پێگەیاندن: *(to ~ children)* (ب) چاندن؛ پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن: (*They ~ wheat.*). (١٦) [Scot.]، تووڕەکردن؛ شێتگیرکردن. (١٧) هەڵکردن (ئاڵا، بەیداخ): (*We ~d our flag.*). (١٨) بە ساختە نرخی چەکی پارە زیادکردن. (١٩) لێ نزیکبوونەوە (لە کەشتی تر یا لە ووشکانی). (٢٠) گرەو زیادکردن. (٢١) کۆکێن و بەڵفەم هێنانەوە.

v.i. (١) [Dial.] ، لە خەو هەڵسان. (٢) [Colloq.]، کۆکێن و بەڵفەم هێنانەوە. (٣) گرەو زیادکردن (قومار).

n. (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە. (٢) مووچە بەرزبوونەوە؛ زیادە.

raise hell (or Cain, the devil, the roof, etc.), دنیا هێنانە خوارەوە؛ دنیا دان بەسەریەکدا؛ کردن بە ناخۆشی؛ ناڕاوە نانەوە.

raised (rāzd), *adj.* (١) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو؛ بەرزەك تێخراو؛ لۆچاوی. (٢) هەڵاتوو (هەویر)؛ پفەڵ؛ پفەڵ کراو.

raisin (rā′z'n), *n.* مێوژ.

raison d'être (re′zōn′ de′tr'), [Fr.], هۆی بوون؛ بەڵگە یا مەبەستی بوون.

raj (räj), *n.* فەرمانڕەوایی؛ دەسەڵاتداری.

rajah; raja (rä′jə), *n.* پاجا: شازادەی هیندی؛ میر یا فەرماندارێکی هیندی.

rake (rāk), *n.* چنگاڵ (بۆ گڕۆگیا و گەڵا کۆکردنەوەو زەوی خۆش کردن).

v.t. (١) زەوی خۆش کردن؛ تەختکردن: (*to ~ the soil smooth*). (٢) کۆکردنەوە؛ تێکدان و کۆکردنەوە: *(to ~ the leaves; to ~ out a fire)* (٣) کۆکردنەوە؛ بۆ گەڕان و کۆکردنەوە؛ پیاگەڕان بە وردی: *(to ~ through old magazines for facts)* (٤) لێ وردبوونەوە؛ چاو پیاخشاندن. (٥) تەقەڵێکردن بە درێژایی لای کەشتی یا پێژە سەربان.

v.i. (١) چنگاڵ بەکارهێنان. (٢) پشکنین؛ گەڕان؛ لێ وردبوونەوە. (٣) گسك لێدان؛ پاك کردنەوە؛ تەختکردن (زەوی)؛ کراندن.

rake up, کای کۆن بەباکردن؛ زیندووکردنەوەی شتی کۆن؛ خستنەڕووی نهێنی کۆن: (*to ~ an old charge against someone*).

rake (rāk), *n.* کەسێکی سەرسەری؛ بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

rake (rāk), *v.i.* لێڕبوون؛ خواربوون؛ لاربوونەوە (دارتاڵای کەشتی).

v.t. خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە.

n. (١) لاری؛ خواری؛ خواربوونەوە. (٢) گۆشەی نێوان تیغێك و ئەو پرووەی دەبڕێتەوە یا شتەکەی لەسەر دەبڕێتەوە.

rake (rāk), *v.i.* (١) هەڵڕین بەدوای نێچیردا (هەڵق). (٢) شوێن بۆنی نێچیر کەوتن و لووت نان بەزەوییەوە لەباتی بەهەواوە (تانجی).

rake hell (rāk′hel´), *n. & adj.* سەرسەری؛ بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

rake off (rāk′ôf´), *n.* [Slang], دەڵاڵیەك یا بەشە قازانجێك کە وەك بەرتیل وەرگیرێت.

raki; rakee (rə-kē′, rak′i), *n.* عەرەق.

rakish (rāk′ish), *adj.* (١) جوان و شۆخ و خێرا (کەشتی)؛ کەشخە و خێرا. (٢) تەرپۆش و کەیف قنج، کەشخە؛ جل قۆز؛ قۆز.

rakish (rāk′ish), *adj.* سەرسەری؛ بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

-rakishly *(adv.)*; **rakishness** *(n.)*.

rale (räl), *n.* [Fr.], خێزەی سنگ؛ خێزەخێز.

rally (ral′i), *v.t.* (١) کۆکردنەوەو ڕێکخستن (لەشکری بەزیو و ڕاکردوو). (٢) کۆکردنەوە؛ یەك پێگرتن؛ خڕکردنەوە؛ بانگ کردن بۆ یەکگرتن: *(The leader rallied his people.)*

(٣) زیندووکردنەوە؛ گورج کردنەوە؛ هۆش هێنانەوەبەر.
(He rallied his energy .)

v.i. (١) کۆبوونەوە یەکگرتن. *(The soldiers rallied.)*
(٢) یەکگرتن
(٣) هاتن بە دەنگەوە؛ دەستی یارمەتی بۆ درێژکردن؛ پشتگرتن.
(He ~ied to his defeated friend.)
(٤) هۆش هاتنەوەبەر؛ زیندووبوونەوە
(٥) لێدان و لێدانەوەی تۆپی تەنس چەند جارێك پێش بردنەوەی خاڵێك.
(٦) نرخ بەرزبوونەوە پاش شکانی بۆ ماوەیەك (بۆرسە).

n. (١) کۆبوونەوەی جەماوەری.
(There were several anti-war rallies.)
(٢) لێدان و لێدانەوەی تۆپی تەنس چەند جارێك پێش بردنەوەی خاڵێك.

rally (ral′i), *v.t. & v.i.* گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن؛ تەشمەری پێ کردن؛ پێ پێکەنین.

ram (ram), *n.* (١) بەران؛ بەختە بەران؛ بەختە.
(٢) battering-ram.
(٣) (ا) نووکی تیژی کەشتی بۆ پیاکێشانی کەشتی دوژمن.
(ب) کەشتیەك کە ئەم نووکە تیژەی هەبێ.
(٤) ترومپا؛ پەمپ
(٥) [R-]. (ا) کۆنەستێرەی بەران؛ کەلووی بەران. (ب) بورجی بەران.

v.t. (١) بە تووندی پیاکێشان؛ بە قایم پیامااڵین؛ قۆچ لێدان؛ شۆق لێدان.
(٢) داکوتان؛ بەزۆر چەسپاندن؛ بەزۆر تێخستن یا تێکردن.
(٣) بە زۆر کردن یا سەپاندن بەسەراا؛ بە زۆرەملێ بردنەسەرا؛ بە زۆر پێ کردن.
(٤) تێ ئاخنین؛ تێ ترنجاندن؛ تێ پەستن؛ داگرتنەوە؛ پەستنەوە.

Ramadan (ram′ə-dän′), *n.* ڕەمەزان؛ مانگی ڕەمەزان؛ مانگی ڕۆژوو گرتن

ramble (ram′b'l), *v.i.* (١) گەڕان؛ پیاسەکردن؛ گەڕان بەبێ مەبەست.
(٢) باززدان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (لە نووسین یان دووانداا)؛ بە پچڕپچڕ نووسین یا دووان؛ قسەی هەڵەق و مەڵەق کردن.
(٣) پێچاوپێچ کردن.
(٤) تەرز فرێدان بە هەمووڵایەکداا بە هەمووڵایەکدا بڵاوبوونەوە:
(The vines ~d over the fence.)

n. پیاسە؛ گەڕانی بێ مەبەست؛ گەڕان.

rambler (ram′bler), *n.* (١) گەڕۆك
(٢) باززدەر لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (لە نووسین و دووانداا).
(٣) گوڵی خۆمەڵنواسەر یا تەرزفرێدەر بە هەمووڵایەکدا.

rambling (ram′bliŋ, ram′b'l-iŋ), *adj.* (١) گەڕۆك
(٢) بڵاوبوونەوە؛ تەرزفرێداو؛ بڵاو و پێچاوپێچ: *(a ~ house)* .
(٣) دوورودرێژو پچڕپچڕ (نووسین، دووان)؛ باززدەر لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر.

Rambouillet (ram′boo-lā′), *n.* جۆرە مەڕێکی فەرەنسەییە بۆ خۆری و گۆشت بەخێوکەرێت.

rambunctious (ram-buŋk′shəs), *adj.* [Colloq]. سەرکێش؛ سەرچڵ؛ سەرپێچ؛ جەربەزە؛ هاروهاج؛ چەتوون؛ لاسار.

ramekin; ramequin (ram′ə-kin), *n.* (١) خواردەمەنیەکە لە وورده نان و پەنیر هێلکە دروست دەکرێت و لە فڕندا دەپێشێنرێت.
(٢) دەفری تیا پێشاندنی ئەم خواردەمەنییە.

ramification (ram′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) لق و تەرز لێ بوونەوە.
(٢) چڵ؛ لق؛ تەرز
(٣) ئەنجام؛ ئەنجامی ناپاستەوخۆ دوور: *(the ~ of an act)* .

ramiform (ram′ə-fôrm′), *adj.* (١) پەل پەل؛ لق لێ بووەوە؛ پەلدار. (٢) لە لق دەچێت؛ پەل ئاسا.

ramify (ram′ə-fī′), *v.t. & v.i.* لق لێ بوونەوە؛ لق و پۆپ فرێدان؛ بڵاوبوونەوە؛ تەرز فرێدان؛ بەش بەش بوون.

ramose (rā′mōs, rə-mōs′), *adj.* پەلدار؛ پەل پەل؛ لقدار؛ بڵاو.

ramous (rā′məs), *adj.* (١) لە لق یا پەل دەچێت.
(٢) ramose.

ramp (ramp), *n.* (١) پارەوێکی لێژە کە نهۆمەکانی خانوویەك بەیەك دەگەیەنێ. (٢) ڕێگەیەکی کورت و گەلێك جار لێژە کە دوو ڕێگەی بەرزو نزم بەیەکتری دەگەیەنێ. (٣) پێچی نەردە یا چاخ.
(٤) پارەوی سواربوونی فڕۆکەو لێ دابەزینی.

ramp (ramp), *v.i.* (١) لەسەر پاشوو ڕاوەستان و دەست بڵاوکردنەوە (وەك شێرێ پەیکەرو دروشم).
(٢) هەڵوێستێکی ترسناك و هەڕەشانە وەرگرتن.
(٣) بەڵەسەبوون؛ هەڵچوون؛ شێتگیربوون.

rampage (ram-pāj′), *n.* بەڵەسەیی؛ بەڵەسەبوون؛ وروژان و شت شکاندن و زیان دان: *(The crowd went on a ~ .)*

v.i. بەڵەسەبوون؛ شێتگیربوون؛ فەرتەنە نانەوە؛ ئاژاوە خستنەوە؛ وروژان.

rampageous (ram-pā′jəs), *adj.* بەڵەسە؛ لاسار؛ یاخی؛ شێتگیر.

rampant (ram′pənt), *adj.* (١) لە پەرەسەندندایە؛ لە گەشەکردندایە: *(~ plants)*
(٢) بڵاوبووەتەوە بە هەمووڵایەکدا؛ دابین نەکراو؛ تەشەنەکردوو:
(Crime is ~ in the city.)
(٣) بەڵەسە؛ سەرکێش؛ توندوتیژ.
(٤) لایەکی پایەکەی بەرزتر لەلاکەی تر (خانووسازی)؛ پایەیەکی بەرزتر لەپایەکەی تر (تاق).
(٥) لەسەر پاشوو وەستاوەو دەستەکانی بڵاوکردووەتەوە یەکێکیان لە سەروو ئەوی ترەوە (شێرێ پەیکەرو دروشم).

rampart (ram′pärt), *n.* (١) سەنگەر؛ قەڵا؛ شووڕە؛ بەربەست؛ بەست.
(٢) پارێزەر؛ پارێزگار؛ شتی پارێزەر؛ بەربەست:
(Courage is a ~ against troubles.)

v.t. پاراستن بە سەنگەر یا بە شووڕە.

rampion (ram′pi-ən), *n.* شێلمە کێویلە

ramrod (ram′rod′), *n.* زمەی تفەنگ؛ سمە

adj. ڕەق؛ توندوتیژ

v.t. بە زۆر کردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پەسەندکردن:
(to ~ a proposal through a committee)

ramshackle (ram′shak′l), *adj.* شەق و شڕ؛ شلۆق؛ پەرپووت:
(a ~ old building)

ramson (ram′z'n, ram′s'n), *n.* (١) سیرێکی گەڵ پانە.
(٢) ڕەگی ئەم جۆرە سیرە.

ramulose (ram′yoo-lōs′), *adj.* لقی بچکۆلەی زۆر لێ بووەتەوە؛ پەل پەل؛ چڵ چڵ.

ramus (rā′məs), *n.* لق؛ پەل (زیندەوەرزانی)؛ چڵ.

ran (ran), *past tense of* **run**.

also ran, دۆڕاو (غارغارێن، پێشبڕکێ)؛ نەبراوە.

rance (rans), *n.* مەڕمەڕی بەلجیکی (تەختەکەی سوورەو پەلەپەلەی شێن و سپی پێوەیە).

ranch (ranch), *n.* (١) کێڵگەی ڕەشەوڵاخ و ئاژەڵ و وڵاخی بەرزە (کە گەلێك جار خاوەنەکەیشی تێدا دەژی)؛ ئاژەڵگەو ماڵی خاوەنەکەی؛ پەروەردگە یا لەوەڕگای ڕەشەوڵاخ و نەسپ و ئاژەڵ.
(٢) باخ: *(a fruit ~)* .
(٣) ئەوانەی لە ئاژەڵگە کاردەکەن و دەژین.

v.i. لە ئاژەڵگا نیش کردن؛ ئاژەڵگا بردن بەڕێوە.

v.t. لەوەڕاندن؛ کردنە لەوەڕگاوە.

rancher (ran′cher), *n.* (١) (ا) خاوەن ئاژەڵگە؛ خاوەن کێڵگەی ڕەشەوڵاخ و نەسپ و ئاژەڵ. (ب) سەرکاری ئاژەڵگە.
(٢) کاوبۆی؛ گاوان. (هەروەها پێشی دەوترێ: "**ranchman**").

ranchero (ran-chā′rō), *n.* [Sp.], = **rancher**.

ranchman (ranch′mən), *n.* = **rancher**.

rancho (ran′chō, rän′chō), *n.* [Sp.]. (۱) کوخته‌ی کرێکاو گاوانی ئاژەڵگە (۲) ranch.

rancid (ran′sid), *adj.* بۆن دڕن؛ بۆنی پیسی پڕۆن کەرەی کۆن. -rancidity *(n.).*

rancor; rancour (raŋ′ker), کینە؛ کۆنە قین؛ ڕق؛ قین؛ بەدخوازی؛ کۆنە دوژمنایەتی.

rancorous; rancourous (raŋ′ker-ŏs), *adj.* بە قین؛ بە کینە؛ قین هەڵگر؛ کینەدار -rancorously *(adv.)*; rancorousness *(n.).*

rancour (raŋ′ker), *n.* [British spelling]. = rancor.

rand (rand), *n.* (۱) ناوبۆشی قنگە پاژنەی پێڵاو (۲) [Rare or Dial.] قەراغ؛ پەراوێز؛ کەنار (وەک کەناری زەوییەک کەحوتە گا یا مەکینە نایگاتێ بیکێڵێت)

(۳) پارەی نەفەرییاق باشوور.

random (ran′dŏm), *adj.* ڕێکەوت؛ کوێرانە؛ بەبێ بیرلێکردنەوەو پێڵان دان (*a ~ remark, selection, meeting, etc.)*

at random, هەرچۆنێک هەڵسووڕا؛ بە کوێرانە؛ چۆڕ ڕێکەوت وەها (*to shoot at random)*

randomly (ran′dŏm-li), *adv.* چۆڕ ڕێکەوت وەها؛ بەبێ پێڵان؛ بە ڕێکەوت؛ بە کوێرانە: [~ (or do something)] to read

randy (ran′di), *adj.* (۱) حەشەری؛ بەئاڵۆش؛ چاوچێلیس؛ چاوباز (۲) [Scot.] بێ نەزاکەت؛ بەدڕەوشت.

ranee (rä′ni), *n.* = rani.

rang (raŋ), *past tense of* ring.

range (rānj), *v.t.* (۱) ڕیزکردن (۲) هاوبۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ ڕێکخستن (۳) خو ـ ئامەپاڵ؛ لایەن گرتن (٤) نیشان گرتن؛ نیشان لێ گرتن؛ ڕیزکردنی نیشانو میلی چەک (٥) پێدا گەران؛ گەڕان: (*They ~d the woods.)* (٦) لەوەڕاندن؛ کردنە لەوەڕگاوە. (۷) ئاژۆکاوی لە لەنگەر لابردنو ڕاستکردنەوەی (بۆ ئەوەی بە ئاسانی شۆڕ بکرێتەوە بۆ لەنگەرخستن)

v.i. (۱) بەرەو لایەک درێژ بوونەوە: (*The mountains ~ toward the south.)*

(۲) گەڕان

(۳) بۆ گەڕان (ڕاو)؛ پێداگەڕان: (*The dog ~d through the woods.)*

(٤) مەودا نەوەندە بوون؛ گەیشتنە نەوەندە (دووری): (*The gun ~d half a mile.).*

(٥) لەنێوان نەوەندەو نەوەندەدا بوون؛ لەنێوان دوو سنوور یا ڕادەدا بوون: (*The children ~d in age from two to five years.)*

(٦) نیشتەنی شوێنێک بوون (ڕووەکو گیاندار)؛ لە ناوچەیەکی تایبەتیدا بوون یا ژیان

(۷) دوزینەوەی ماوە یا دووری نیشان.

n. (۱) ڕیز؛ زنجیرە (۲) پۆل؛ بابەت؛ جۆر (۳) زنجیرە شاخ؛ ڕیزە شاخ (٤) ڕێک؛ ڕاست؛ لەسەر یەک هێڵ بوون (*The tree is on ~ with the house.)*

(٥) (أ) مەودای تفەنگ و دەمانچەو چەکی تر؛ ماوەی بڕکردنی گوللە. (ب) دووری نیشان (٦) مەیانی تفەنگ تەقاندن (بۆ مەشق) (۷) مەودا؛ ڕادەی گەیشتن؛ ماوەی بڕکردن. (*the ~ of my voice)* (۸) گەڕان (۹) لەوەڕگا؛ پاوە (۱۰) حیاو ژی (یلە، کەمو زۆری)؛ ئەم پەڕو ئەوپەڕ؛ ڕادەی جیاوازی: (*The ~ of price was narrow.)*

(۱۱) ئاگردانی چێشت لێنان بە گاز یا کارەبا؛ دەزگای چێشت پێ لێنان (۱۲) نیشتەنی (ڕووەکو گیاندار)؛ شوێنی تیا پووان و ژیان. (۱۳) مەودا (ژمێرەکاری).

adj. بەرەڵا؛ نەبەستراوە؛ لە لەوەڕگادایەو بەرەڵایە: (*~ cattle)* . range finder, دووری نیشان دوزەرەوە (لە توپ و کامێراو شتی تردا)؛ بواردۆز.

ranger (rān′jer), *n.* (۱) [R-] ، (أ) سەربازی هێزش و شەڕی دەستەبەیەخە. (ب) قۆڵ؛ پاسەوان؛ حەسحەس. (۲) (أ) لێپرسراوی باخچەی گشتی (لە ئینگلتەرە). (ب) forest ranger (۳) گەڕۆک. (٤) ڕەشەوڵاخێکی بەرەڵا لە لەوەڕگادا، واتە: نەبەستراوە.

rangy (rān′ji), *adj.* (۱) گەڕۆک. (۲) لاق درێژ. (۳) فراوان؛ بلاو؛ گەورە.

rani; ranee (rä′ni), *n.* (۱) شاژنی هیندی؛ ژنە میر یا فەرماندەری هیندی. (۲) بانووشای هیندی؛ پادشای ژنی هیندی.

rank (raŋk), *n.* (۱) ڕیز؛ زنجیرە. (۲) ڕێک‌وپێکی. (۳) پلە؛ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی؛ چینی کۆمەڵ: (*They come from all ~s of life.)*

(٤) پایەداری؛ پلەوپایەی بەرز؛ بەرزی؛ شکۆ: (*a man of ~)* . (٥) پلە (سوپا، میری، کاربەدەستی): (*the ~ of captain)* (٦) پلە؛ نمرە؛ پایە: (*a poet of the first ~)* . (۷) خانەی ئاسۆیی شەترەنج.

(۸) (أ) ڕیز (سەربان، نۆتۆمبیل). (ب) *(pl.)* ، لەشکر؛ سوپا. (ج) *(pl.)*، چینی سەربان: (*He rose from the ~s.)* .

v.t. (۱) ڕیزکردن؛ خستنە ڕیزەوە؛ لەڕیزدا دانان (۲) پلە بۆ دانان؛ پۆل پۆل کردن یا ڕیزکردن بەپێی پلەوپایە: (*She ~s him above the rest.)*

(۳) پلە بەرزتربوون لە: (*A colonel ~s a captain.)* .

v.i. (۱) پلەیەکی تایبەتی هەبوون؛ نەوەندەهەم بوون لە لیستەیەکدا: (*He ~s second on the list.)*

(۲) بەرزترین پلە یا کەس بوون: (*the ~ing member of the committee)*

pull one's rank on, [Military Slang], پلەی خۆ بەکارهێنان بۆ سوود وەرگرتن یا بەسەر بەردەستدا خۆڕین.

rank and file, (۱) چینی سەرباز؛ سەربازان. (۲) ئەندامانی سادەی ڕێکخراوێک یا حیزبێک، نەک سەرکردەکانی

rise from the ranks, لە سەربازییەوە بوون بە نەفسەر وورده ووردە.

rank (raŋk), *adj.* (۱) هەموشوێنێکی گرتووەتەوە نەوەندە تەرزی فڕێداوە؛ لە ئەندازە بەدەر بەهێزەو گەورە بووە: (*~ grass, weed, etc.)* (۲) زۆر بەپیت؛ زیاد لە پێویست بەپیتە: (*~ soil)* . (۳) بۆگەن؛ بۆن دڕن. (٤) نابەجێ؛ ناشرین؛ پیس و بۆگەن؛ پیس. (٥) تەواو (لەڕووی ناپەسەندییەوە)؛ ئەوپەڕ: (*~ treason, deceit, nonsense, etc.)*

ranker (raŋk′er), *n.* [British], (۱) سەربان. (۲) ئەفسەرێک کە لە سەربازییەوە بووبێ بە ئەفسەر.

ranking (raŋk′iŋ), *adj.* بەرزترین ئەندامی ئەنجوومەنێک یا دەستەیەکە: (*the ~ing member)* .

rankle (raŋ′k'l), *v.i.* (۱) هەڵگردن؛ ناوسان؛ دوومەڵ کردن. (۲) پەنگ خواردنەوەو دڵ ئازاردان؛ هەمیشە پەستکردن یا تووڕەکردن؛ وروژاندن؛ یادکردنەوەی دەبێتە هۆی ڕق هەڵسان: (*The insult ~d .)* .

ransack (ran′sak), *v.t.* (۱) پشکنین؛ بەووردی گەڕان یا وورد‌بوونەوە. (۲) تاڵان کردن: (*They ~ed the house, village, etc.)* .

ransom (ran′sŏm), *n.* (۱) گەڕاندنەوە یا بەرەڵاکردنی دیلێک یا کەسێکی فڕێتراو بە پارە. (۲) ئەو پارەیەی دەدرێت (بۆ بەردانی دیلێک یا کەسێکی فڕێتراو). (۳) گوناە پاک کردنەوە بە قوربانی کردن یا سزا چەشتن.

v.t. (۱) پارەدان بۆ بەردانی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو.
(۲) (أ) پارە داواكردن بۆ بەردانی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو.
(ب) بەرەڵاكردنی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو پاش پارە وەرگرتن.
(۳) گوناه پاك كردنەوە بە قوربانی كردن.

rant (rant), *v.i.* (۱) هاوار هاوار كردن؛ قیژەقیژكردن وەك شێتێ؛ قسەی شێتانە كردن. (۲) [British Dial.]، بەزمو ڕەزم گێڕان.

v.t. هاوار هاوار كردن؛ قیژەقیژكردن وەك دێوانە.

n. (۱) قیژەقیژ؛ قیژەو هاوار؛ قسەی شێتانە. (۲) [British Dial.]، بەزمو ڕەزم گێڕان.

rap (rap), *v.t.* (۱) پیاكێشان؛ پیاماڵین؛ لێدان؛ تەقە لێ هەڵسان؛ لە دەرگا دان. ۲) (~ out)، لەپڕو بەپەلە لەدەم دەرپەڕان.

v.i. لێدان؛ لە دەرگا دان؛ تەقە لێ هەڵسانەوە؛ پیادان.

n. (۱) تەقە؛ تەپە. (۲) [Slang]، لۆمە؛ سەرزەنشتی؛ ڕەخنە. *(to take the ~)*.

rap (rap), *n.* (۱) پارەیەكی لێڕلەندی قەڵپە. (۲) [Colloq.]، هیچ. *(I don't care a ~ .)*

rap (rap), *v.t.* (۱) [Obs.] فراندن؛ لە دەست هەڵپڕووسكان؛ گرتن؛ پڕپیاكردن؛ بردن. ۲) دڵفراندن.

rap (rap),[Slang], *n.* دەمەتەقێ؛ قسەكردن پێكەوە بە ناشكراو بێ ترس

v.i. پێكەوە دوان بە ناشكراو بەبێ ترس *(a place where they could meet and ~)*

rapacious (rə-pā′shəs), *adj.* (۱) تاڵانكەر؛ ڕووتكەرەوە. (۲) چاوبرسی؛ برسی؛ بە هیچ تێر نەخۆر؛ چاوچنۆك. (۳) دڕندە؛ نێچیرگۆڕ؛ گۆشتخۆر؛ ڕاوكەر. *(a ~ animal, bird, etc.)*.
-rapaciously *(adv.)*; rapaciousness *(n.)*.

rapacity (rə-pas′ə-ti), *n.* (۱) تاڵانكەری. (۲) چاوبرسێتی؛ چاوچنۆكی؛ برسێتی. (۳) دڕندەیی ڕاوكردن؛ نێچیر كوشتن

rape (rāp), *n.* (۱) بە زۆر گاینی كچو ژن؛ ئافرەت زەوتكردن؛ بە زۆر گاین. (۲) (أ) ڕووتكردنەوە؛ لێ زەوتكردن؛ بەزۆر لێسەندن. (ب) هەڵگرتن؛ فراندن (ئافرەت). (۳) تاڵان كردن؛ تاڵان كردنو وێران كردن. (٤) شكاندن یاسا؛ پەڕژین شكان.

v.t. (۱) بە زۆر گاینی كچو ژن؛ زەوتكردنی ئافرەت. (۲) هەڵگرتن؛ فراندن (ئافرەت)

v.i. بە زۆر گاینی ئافرەت.

rape (rāp), *n.* شێلم

rape (rāp), *n.* تڵپە تری

rape oil, ڕۆنی شێلم

raphe (rā′fē), *n. Also* rhaphe, شوێنی بەیەككەیشتنی نەندامێكی دوو پارچە : وەك زمان؛ سیم یا شیرازە (ڕووەكناسی، گیانەوەرناسی)؛ ناوبەند

raphia (rā′fi′ə), *n.* = raffia.

rapid (rap′id), *adj.* (۱) خێرا؛ گوڕج؛ پەلە. (۲) لێز؛ سەربەرەوخوار؛ سەربەرەوڕوور

-rapidness *(n.)*.

rapid fire (rap′id-fīr′), *adj.* (۱) خێرا تەقیو *(a ~ gun)*. (۲) خێرا؛ پەلە؛ خێرا خێرا *(a ~ talk)*.

rapidity (rə-pid′ə-ti), *n.* خێرایی؛ پەلەیی

rapidly (rap′id-li), *adv.* خێرا؛ بەخێرایی؛ بە گوڕجی؛ زوو؛ بەپەلە

rapier (rā′pi-er, rāp′yer), *n.* شمشێری دووبەم؛ شیری باریك و نووك تیژ

rapine (rap′in), *n.* تاڵان كردن؛ ڕووتكردنەوە؛ ڕاوڕووت؛ تاڵانكاری

rapist (rāp′ist), *n.* بە زۆر گی؛ ئافرەت بە زۆر گێ

rapparee (rap′ə-rē′), *n.* (۱) چەتەی ئێرلەندی. ۲) چەتە؛ ڕاوڕووتكەر؛ تاڵانكەر.

rappee (ra-pē′), *n.* بڕنووتی تونددوتیژ

rapport (ra-pôrt′, ra-pōrt′), *n.* پەیوەندی نزیك؛ دۆستایەتی؛ نزیكی.

rapprochement (ra′prôsh′män′), *n.* ناشتبوونەوە؛ ڕێككەوتنەوە؛ پێكهاتن؛ پێكهاتنەوە.

rapscallion (rap-skal′yən), *n.* قوماربار؛ زۆل؛ پیاوخراپ؛ ناڕەسەن؛ ناپیاو؛ ساختەچی.

rapt (rapt), *adj.* (۱) لەخۆشیدا ئاگا لە خۆ نەماو؛ هۆش لای خۆ نەماو. (۲) شەیدا؛ گەشكەدار. (۳) بیروهۆش نەماو؛ بەتەواوی پێوە خەریك بوو؛ *(~ in thought)*. (٤) شەیدایانە؛ گەشكەدارانە. *(a ~ look)*.

raptorial (rap-tôr′i-əl, rap-tō′ri-əl), *adj.* (۱) بۆ ڕاوكردنو نێچیر گرتن شیاو؛ *(~ claws)*. (۲) تایبەتی بە باڵندەی ڕاوكەر یا گۆشتخۆر؛ هی چرنووكدارەكان.

rapture (rap′cher), *n.* (۱) نەوڕەپڕی خۆشی؛ شەیدایی؛ كامەرانی؛ گەشكە. (۲) [Rare]، لە خۆشیدا ئاگا لە خۆ نەمان.

v.t. [Poetic], شێتوشەیدا كردن؛ بەختیارگردن؛ گەشكەدارگردن.

rapturous (rap′cher-əs), *adj.* گەشكەدار؛ شەیدا؛ زۆر دڵخۆش؛ زۆر كامەران.

rara avis (rā′rə ā′vis), [L.], (۱) كەسێك یا شتێكی بێ هاوتا؛ كەسێكی سەرناسا. (۲) مەڵ دانسقە.

rare (râr), *adj.* (۱) دەگمەن؛ دانسقە؛ كەم؛ زۆر كەم دەست دەكەوێت؛ بەگران دەست دەكەوێت. (۲) بێ هاوتا؛ نایاب؛ زۆر چاك؛ *(a ~ scholar, quality, friendship, etc.)*. (۳) كەم (پاڵەپەستۆی هەوا)؛ تەنك (هەوا). *(~ air)*. (٤) [Obs.]، بلاو؛ پەرش و بلاو.
-rareness *(n.)*.

rare (râr), *adj.* نەبڕاو؛ نەكوڵاو؛ باش نەبڕاو یا نەكوڵاو؛ كاڵوكرچ؛ *(~ meat)*

rarebit (râr′bit), *n.* پەنیری تواوە بەسەر نانی برژاوەوە.

rare-earth elements, توخمە زەمینیەیە دانسقەكان (كیمیا).

raree show, (۱) خۆنوواندنی سەر شەقام. (۲) peep show

rarefaction (râr′ə-fak′shən), *n.* (۱) كەمكردنەوە یا كەم بوونەوەی پاڵەپەستۆی هەوا. (۲) تەنك كردن؛ تەنك بوون
-rarefactive *(adj.)*.

rarefied (râr′fēd′), *adj.* (۱) شاراوە؛ لێڵ؛ كەم كەس تێی دەگات. (۲) بەرز؛ بەرزو بەشكۆ؛ پاك و خاوێن.

rarefy (râr′ə-fī′), *v.t.* (۱) كەمكردنەوەی پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەنك كردن؛ لە چڕی یا خەستی كەمكردنەوە. (۲) پاك كردنەوە؛ خاوێن كردن؛ پاكژكردن؛ ناسك كردن؛ بەرزكردنەوە.

v.i. (۱) كەم بوونەوەی پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەنك بوون. (۲) خاوێن بوون؛ پاك و خاوێن بوون

rarely (râr′li), *adv.* (۱) بە دەگمەن؛ بە هەڵكەوت؛ كەم جار؛ بە دانسقە. (۲) بەجوانی و نایابی؛ بە لێهاتووانە. (۳) زۆر؛ نێجگار.

rareripe (râr′rīp′), *adj.* زۆر پێگەیيو

n. میوە یا سەوزەی پێگەیيو

rarity (rār′ə-ti), *n.* (۱) دەگمەنی؛ دانسقەیی؛ زۆر كەمی. (۲) نایابی؛ زۆر چاكی. (۳) تەنكی؛ شاشی. (٤) شتێكی دانسقەو نایاب.

rascal (ras′k'l), *n.* (۱) قوماربار؛ ساختەچی؛ زۆل؛ ناڕەسەن. (ئەم ووشەیە گەلێك جار لەڕووی خۆشەویستی و گاڵتەوە بەكاردەهێنرێت) (۲) [Obs.]، پووتە؛ پووتەوپووتەیەك.

adj. (۱) ناكەس؛ ناپاك؛ پیس؛ ناڕەسەن.

(٢) [Obs.] هی ڕووت و پووت

-rascaly *(adv.)*.

rascality (ras-kal′ə-ti), *n.* (١) قوماری ڕێژی؛ پیاوخراپی؛ ناڕەسەنی؛ ناپیاوی؛ ڕێژی؛ دڕیسەندێتی (٢) کارێکی ناپاک و نامەردانە.

rase (rāz), *v.t.* = raze.

rash (rash), *adj.* (١) هەڵەسە؛ سەرچڵ؛ سەرکێش؛ بێباک؛ جەربەزە *(a ~ person)*.

(٢) هەڵەسەت؛ کردەوەی سەرکێشانە *(a ~ act)*.

(٣) [Obs.] زوو بە ئەنجام گەیێن

-rashly *(adv.)* ; **rashness** *(n.)*.

rash (rash), *n.* (١) کەرمەزنە؛ قنچکە؛ زیپکە؛ لیر *(to break out in a ~)*

(٢) جەند ڕووداێنکی یەک لەدوای یەک؛ زنجیرە ڕووداو *(a ~ of criticism)*

rasher (rash′er), *n.* تۆزاڵێک یا تیلماسکێک گۆشتی بەرازی سوورەوەکراو.

rasorial (rə-sôr′i-əl, rə-sō′ri-əl), *adj.* (١) چێبەکی؛ gallinaceous (٢).

rasp (rasp, räsp), *v.t.* (١) لە بڕبەندان کراندن.

(٢) بەدەنگێکی گڕ یا نووساو ووتن.

(٣) بەستەکردن؛ وەرس کردن؛ زێزکردن *(The baby's crying ~ed her nerves.)*

v.i. (١) کراندن؛ هەڵ کراندن

(٢) دەنگێکی ناساز یا ناخۆش کردن؛ کرەکرکردن

n. (١) بڕبەند؛ بڕبەنگ (٢) لە بڕبەنددان.

(٣) دەنگێکی گڕو ناساز؛ دەنگی ناخۆش؛ کرەکڕ؛ دەنگی کراندن.

raspberry (raz′ber′i, raz′ber-i), *n.* (١) تووترک

(٢) [Slang] حرت.

raspy (ras′pi, räs′pi), *adj.* (١) گڕ؛ نووساو *(a ~ voice)*.

(٢) ناساز؛ دەنگ؛ ناخۆش وەک دەنگی کراندن

(٣) تەنگەحیکلانە؛ تەنگەتیلکە؛ زوو پەست دەبێت.

rat (rat), *n.* (١) مشکە کوێرە؛ جرج

(٢) [Colloq.] تۆزەلێک قژ یا قوماشە قژی ئافرەتی پڕتر پێ دەنووێنرێت.

(٣) [Slang] کەسێکی نەێنکری ناپاک. بەتایبەتی: (ا) سیخوڕ؛ جاسووس (بەتایبەتی بەسەر هاوکارەکانی‌یەوە).

(ب) کرێکاری ناباک؛ ناچێتە ناو یەکێتی کرێکارانەوە.

v.i. (١) ڕاوە مشکەکوێرە کردن (بەتایبەتی بە سەگەوە)

(٢) [Slang] پشت تێکردنی هاوڕێ و هاوکار لەکاتی تەنگانەدا (وەک چۆن گوانە جرج کەشتەی‌یەک بەجێ دەهێلێت لەپێش نوقم بوونداً)؛ ناپاکی کردن؛ پەیمان شکاندن (ب) سیخوڕی کردن؛ سووسە کردن (بەتایبەتی بەسەر هاوڕێ و هاوێڵ و هاوکارەوە) *(to ~ on one's classmates, friends, etc.)*

Rats! [Slang], قسەی مۆر قسەی هیچ و پووچ و بێ مانا.

smell a rat, [Slang], هەست بە ێیلانی پیس و ناپاک کردن.

ratable (rāt′ə-bl), *adj.* (١) هەڵ دەسەنگێنڕێ؛ ڕێژەی بۆ دانەنڕێ یا لێکدەدرێنەوە (٢) [British] باجی لەسەرە.

ratafia (rat′ə-fē′ə), *n. Also* **ratafee.** (١) خواردنەوەیەکی کحووڵی‌یە (٢) حۆرێکە لە پسکویت

ratan (ra-tan′), *n.* = rattan.

rataplan (rat′ə-plan′), *n.* دەنگی تەپڵ لێدان؛ سمی ئەسپ لەکاتی غارغارێندا یا تەقەی گوللەپڕژێن.

v.i. & v.t. دەنگێکی وەها لێنوەهاتن

rat-bite fever (or disease), تای جرج؛ بەخۆشی‌یەک لە جرج یا مشکەکوێرە گەستنەرە تووش دەبێت.

ratch (rach), *n.* = ratchet.

ratchet (rach′it), *n.* (١) گێرەو ڕەوڕەوەی دانداو (٢) گێرە (٣) ڕەوڕەوەی دانداو؛ پێچکەی دانداو.

ratchet wheel, ڕەوڕەوەی دانداو

rate (rāt), *n.* (١) تێکڕا؛ (*the ~ of speed per hour*) .

(٢) ڕێژە (*the ~ of exchange.*) .

(٣) بەها؛ نرخ (*postal ~s*) .

(٤) پلە؛ نمرە (*a first ~ musician*) .

(٥) خێرایی؛ (*He reads at a moderate ~ .*) .

(٦) بار؛ گوێرە

(٧) بابەت؛ پلەوپایە؛ جۆر (*a writer of the first ~*)

(٨) [British] مۆڵکانە؛ باجی خانووو زەوی‌وزار.

(٩) [Obs.] ، هەند؛ چەند

v.t (١) نرخ لەسەر دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن.

(٢) پلە یا نمرە بۆ دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ (*How do you ~ his work?*)

(٣) وادانان؛ دانان؛ *(He is ~d as an important national figure.)*

(٤) دیاری کردنی نرخی بار گواستنەوە.

(٥) [Colloq.] شایستەبوون؛ هەڵ گرتن؛ هێنان

v.i. (١) پلە یا نمرە بۆ دانران (٢) بەنرخ بوون

at any rate, هەرچۆنێک بێت؛ بەهەر حۆرێک بێت

at this rate, (ئەگەر) بەم گوێرەیە بێت؛ بەپێی ئەمە

rate (rāt), *v.t. & v.i.* سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان.

ratel (rā′təl, rä′təl), *n.* گیاندارێکە لە گۆزەهەڵکەنە دەچێت.

rate of exchange, ڕێژە یا بەهای پارە گۆڕینەوە

ratepayer (rāt′pā′er), *n.* [British], باجدەر

-rater (rā′ter), پاشگرێکە بەمانای نمرە ئەوەندە؛ پلە ئەوەندە *(second ~)*

rathe (rāth), *adj.* [Obs. or Poetic], (١) نامادە؛ بەپەرۆشەوە؛ خێرا؛ زوو. (٢) زوو پێگەیيو؛ زوو پشکوتوو.

rather (rath′er), *adv.* (١) خێراتر؛ زووتر

(٢) بەڵایەوە باشترە؛ زیاتر حەزی پێ دەکات. *(He would ~ go than stay.)*

(٣) وا باشترە؛ وا بەجێ ترە؛ لەباتی؛ نەک: *(I , ~ than you, should take the risk.)*

(٤) ڕاستتر وایە؛ نا بەڵکو: *(It was in the morning, or ~ , the early afternoon.)*

(٥) بەپێچەوانەوە؛ بەڵکو. *(We have not lost, ~ , we have won.)*

(٦) نەختێک؛ تۆزێک؛ ئارادەیەک: *(It is ~ cold, stupid, late, etc.)*

(٧) [British Colloq.] بەڵێ ڕاستە! وایە! بەڵێ!! بێ گومان وایە!

had rather, بەڵاوە باشتربوون؛ پێ باشتربوون. *(I had rather die than support that idea.)*

rathskeller (räts′kel′er), *n.* چێشتخانەیەکی ژێرزەمینە خواردنەوەی کحوولی تێدا دەست دەکەوێت.

raticide (rāt′ə-sīd′), *n.* مەرگەموش؛ مەرگەمشک؛ مشک کوژ.

ratification (rat′ə-fi-kā′shən), *n.* پەسەندکردن (پەیمان)؛ مۆرکردن؛ مۆرکران. *(a treaty ~)*

ratify (rat′ə-fī′), *v.t.* پەسەندکردن (پەیمان)؛ مۆرکردن: *(to ~ a treaty)*

-ratifier *(n.)*.

rating (rāt′iŋ), *n.* (١) پلە (سەربازی)

(٢) لە پلەبەکدا دانان؛ نمرە یا پلە پێدان؛ خستنە پۆلێکەوە.

(٣) خەملاندن یا داناینی هێزی مەکینە بەپێی هێزی ئەسپ.

(٤) هەڵسەنگاندنی باری دارایی کەسێک یا بازرگانی‌یەک (بۆ قەرز پێدان) *(His credit ~ is not good.)*

rating (rāt′iŋ), *n.* سەرزەنشتی؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان

ratio (rā′shō, rā′shi-ō′), *n.* (۱) ڕێژە
(In our class there is a ~ of three boys to two girls.)
(۲) ڕێژە (بیرکاری)
ratiocinate (rash′i-os′ə-nāt′), *v.i.* لێکدانەوە (زیرەکی)
-ratiocination *(n.)*; **ratiocinative** *(adj.)*.
ration (rash′ən, râ′shən), *n.* (۱) بەش
(۲) بەشی بۆ بڕاوە (خواردەمەنی، ئازووقە، ..هتد).
(۳) خۆراکی پۆژانەی سەربازی
(٤) [Military Slang]. خواردەمەنی؛ خواردن؛ خۆراک.
v.t. (۱) بەشی خۆ پێدان؛ خۆراکی پۆژانە دان بە سەرباز
(۲) بۆ بڕینەوە لەکاتی نەبوونی و جەنگدا (خواردەمەنی، شتومەک)؛ کەم پێدان؛
(to ~ food)
rational (rash′ən-′l), *adj.* (۱) مێشکی تایبەتی بەهێزی بیرکردنەوە؛
(~ powers)
(۲) بیرکەرەوە؛ ژیر؛ شت لێکدەرەوە؛
(a ~ person; Man is a ~ being.)
(۳) بەجێ؛ دەچێتە مێشکەوە؛ دروستە . *(a ~ plan, argument, etc.)*
rationale (rash′ə-nal′, rash′ə-nä′li), *n.* (۱) بەڵگە؛ بیانوو؛
(the ~ for going to war) هۆی بنچینەیی
(۲) بەڵگە پیشاندان
rationalism (rash′ən-′l-iz′m), *n.* (۱) هۆش پەرستی؛ بیرپەرستی؛ مێشک پەرستی. (۲) بیروڕایەکە کە دەڵێت بیرو هۆش سەرچاوەی زانینە نەک خودا
rationalist (rash′ən-′l-ist), *n.* هۆشو بیر پەرست؛ مێشک پەرست
-rationalistic *(adj.)*; **rationalistically** *(adv.)*.
rationality (rash′ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) بەجێیی؛ بە مێشکدا چوون؛ ژیرێتی کردەوەیەک یا بیروڕایەک (۲) بیروڕایەک یا کردەوەیەکی بەجێ.
rationalization (rash′ən-′l-ī-zā′shən), *n.* (۱) بەڵگە بۆ دۆزینەوە؛ بیانوو بۆ دۆزینەوە (۲) بەڵگە؛ بیانوو
rationalize (rash′ən-′l-ī-z′), *v.t.* (۱) وەها لێکردن کە بەجێ یا دروست بنوێنێ؛ خستنە قالبێکی بەجێ وە.
(۲) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بیانوو بۆ دۆزینەوە.
(۳) [Chiefly British]. پێشخستنی پیشەسازی.
v.i. (۱) بەشێوەیەکی دروست یا بەجێ بیرکردنەوە.
(۲) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بیانوو بۆ دۆزینەوە بۆ کردارو ڕەفتاری خۆ.
ratite (rat′īt), *adj.* تایبەتی بە مەڵی ئێسکە کۆڵە تەخت کە ناتوانن بفڕن (وەک ووشتەرمرخ)
n. مەڵی ئێسکە کۆڵە تەخت
ratline (rat′lin), *n.* (۱) پلە پەیژەی کەشتی (کە لەگوریس یا پەت دروستکراوە) (۲) پەتی تەم پلە پەیژەیە.
ratoon (ra-tōōn′), *n. Also* **rattoon,** خەڵف یا وەچی تازەی دارێکی بڕاوە (وەک قامیشە شەکرو مۆز)
v.i. خەڵف یا وەچی تازە دەرکردن.
rat race, [Slang], ڕاکەڕاک؛ هاوچاوی و پێشبڕکێی خەڵکی تەم چەرخە.
ratsbane (rats′bān′), *n.* مەرگەموش؛ ژەهری مشک.
(پێشی دەوترێ "**rat poison**").
rattan (ra-tan′), *n. Also* **ratan,** (۱) ڕاتان؛ جۆرە دارخورمایەکی خۆهەڵواسەری قەد باریک و درێژو جێرە. (۲) قەدی تەم درەختە کە زەمیلەو سەبەتەو گۆچان و شوولکی دارکاری لێ دروست دەکرێ.
(۳) شوولکی دارکاری و گۆچان و دارەستی لەم درەختە دروستکراو.
ratter (rat′er), *n.* (۱) ڕاوکەری مشکەکوێرە (مرۆڤ، پشیلە، سەگ)؛ مشکەکوێرەگر (۲) [Slang]. کەسێکی ناپاک؛ پەیمان شکێن.
rattle (rat′′l), *v.i.* (۱) شەقەشەق کردن؛ تەقەتەق کردن؛ زرنگەزرنگ هاتن؛ زرنگانەوە؛ هاڕەهاڕ
(a train ~ing along the track.; The window ~s in the wind.)

(۲) (**on** ~). چەنەبازی کردن؛ چەنەچەن کردن؛ زۆر ووتن.
v.t. (۱) شەقەشەق لێ هەڵساندن؛ تەقەتەق پێ کردن؛ زرنگەزرنگ لێ هەڵساندن
(He ~d the handle.)
(۲) لەبەرخۆوە بەپەلە ووتن؛ بەپەلە بە دەم خوێندنەوە؛ لەدەم هەڵوەرین.
(He ~d off a list of names.)
(۳) [Colloq.] . وورووژاندن ؛ پەستکردن؛ دەمارگرتن.
(The questions ~d the speaker.)
n. (۱) شەقەشەق؛ شەقە؛ تەقەتەق؛ تەقە؛ زرنگە؛ زرنگەزرنگ؛ زرنگانەوە؛ هاڕەهاڕ
(۲) شەقشەقەی منداڵ (۳) قرخە یا دەنگی گیانەڵا؛ قرخەقرخ.
(٤) زەنگوولەی ماری زەنگوولەدار. (٥) چەنەبازی؛ چەقەچەق؛ چەنەچەن
rattle brain (rat′′l-brān′), *n.* کەسێکی چەنەبازو بێ مێشک
rattle brained (rat′′l-brān′d′, *adj.* چەنەباز؛ بێ مێشک؛ زۆرویژ
rattler (rat′ler), *n.* (۱) ئەوەی دەزرنگێتەوە؛ شەقشەقە؛ ڕاوەشێنەر. (۲) **rattlesnake**. (۳) [Colloq.]، شەمەندەفەری بار.
rattle snake (rat′′l-snāk′), *n.* ماری زەنگوولەدار
rattle trap (rat′′l-trap′), *n.* (۱) شتی کۆنەو شەقوشڕو تەقەتەقەر؛ (بەتایبەتی گالیسکەو ئوتومبیل)؛ ئوتومبیلی کۆنو شەقشەقەر.
(۲) [Slang]، (أ) کەسێکی چەنەباز. (ب) دەم.
rattling (rat′liŋ), *adj.* (۱) شەقەشەقەر؛ تەقەتەقەر
(۲) [Colloq.]، گەرم (گفتوگۆ)؛ خێرا؛ *(~ conversation)*
(۳) زۆر باش؛ زۆر چاک.
adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار. *(a ~ good party)* .
rattly (rat′′l-i, rat′li), *adj.* شەقەشەقەر؛ تەقەتەقەر؛ شەقوشڕ.
rattoon (ra-tōōn′), *n.* = ratoon.
rat trap (rat′trap′), *n.* (۱) تەڵەی مشکەکوێرە.
(۲) شوێنێکی پیس و پەپوت و وێرانە. (۳) گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمە
ratty (rat′i), *adj.* (۱) مشکەکوێرەیی؛ جرجی؛ لە مشکەکوێرە دەچێت.
(۲) پڕ لە مشکەکوێرە.
(۳) [Slang]، پەپوت؛ وێرانە؛ ڕووخاو؛ لەکەلاوە دەچێ.
raucity (rô′sə-ti), *n.* (۱) ناسازی و گڕی دەنگ؛ ناخۆشی دەنگ.
(۲) سەرکێشی؛ بەلەسەیی؛ دابین نەکراوی
raucous (rô′kəs), *adj.* (۱) گڕو ناخۆش؛ ناساز؛ بەرزو ناساز؛ تووندوتیژ. *(~ voice, laughter, etc.)* .
(۲) چەتوون؛ سەرکێش؛ لاسار؛ بەلەسە؛ بێ ئاسایش. *(~ frontier town)*
-raucously *(adv.)*; **raucousness** *(n.)*.
ravage (rav′ij), *n.* (۱) وێرانکاری؛ تالأنکاری؛ وێران بوون؛ خاپوور.
(۲) *(pl.)*، لەناوچوون؛ لەناوبران؛ زیان؛ نەنجامی وێرانکاری؛
(the ~s of time, disease, etc.)
v.t. (۱) تالأن کردن؛ ڕووتکردنەوە.
(۲) وێران کردن؛ خاپوورکردن *(The invaders ~d the town.)* .
v.i. (۱) وێران کردن؛ خاپوورکردن
(۲) تێکچوون؛ داوەشان: *(a face ~d by disease)* .
rave (rāv), *v.i.* (۱) وورێنەکردن؛ قسە بزرکاندن؛ وەک شێت قسەکردن؛ قیژاندن: *(~ing like a madman)* .
(۲) بەجۆشەوە لێ دووان؛ پیاهەڵدان (مرۆڤ، شت):
(He ~d about her books.)
(۳) گرمانن؛ گرمەماتن؛ هەڵچون: *(The storm ~d in the forest.)*
v.t. وورێنە پێوەکردن؛ وورێنەکردن؛ شێتانە قسەکردن.
n. (۱) وورێنە؛ قسەی شێتانە. (۲) وورێنەکردن.
(۳) [Slang]، (أ) ستایشی بەجۆش: *(The play got ~s.)* .
(ب) دڵفڕان؛ بۆشێت بوون؛ حەزلێکردن
adj. [Colloq.], زۆر بەجۆش (ستایش):
(The film got ~ reviews.)
ravel (rav′′l), *v.t.* (۱) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن.

(٢) ڕەوینەوە (قوماش، دەزوو)؛ هەڵوەشاندنەوە؛ شیکردنەوە؛ پیشان ڕیشان کردن (٣) (~ out)، ڕوونکردنەوە؛ ناسان کردن

v.i. (١) شیبوونەوە؛ هەڵوەشان (جل، قوماش، تاڵ، دەزوو)؛ ڕەوینەوە؛ داوەشان. سووان. (٢) [Rare]، تاڵۆسکان؛ تاڵۆزان؛ شێوان (٣) هەڵ ڕوان؛ ڕووخان.

n. (١) ڕەوینەوە (دەزوو، قوماش)؛ هەڵوەشان؛ شیبوونەوە (٢) ڕیشاڵ. دەزووی هەڵوەشاو یا پچڕاوو فڕێدراو؛ تاڵی لە قوماش هەڵوەشاو. (٣) تاڵۆسکاوی؛ شتی تاڵۆزاو؛ تاڵۆزاوی؛ گرێ؛ گیرۆگرفت.

ravelin (rav′lin), *n.* سەنگەری سێگۆشەیی دەرەوە.

raveling; ravelling (rav′l-iŋ, rav′liŋ), *n.* (١) هەڵوەشان؛ شیکردنەوە؛ شیبوونەوە. (٢) تاڵی هەڵوەشاو لە قوماش؛ تاڵی جیابووەوە.

ravelment (rav′l-mənt), *n.* شێواوی؛ تاڵۆزکاوی؛ تاڵۆسکان؛ شێوان

raven (rāvən), *n.* قەڵەڕەشکە

adj. ڕەش و بریقەدار

raven (rav′ən), *v.t.* (١) ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ لرف لێدان (٢) نێچیر گرتن؛ ڕاوکردن؛ تاڵان کردن؛ بە زۆر گرتن؛ داگیرکردن.

v.i. (١) ڕاوکردن؛ گەڕان بۆ نێچیر؛ بۆ تاڵانی گەڕان (٢) ماشینەوە هەڵ لووشین؛ لرف لێدان (٣) زۆر برسی بوون؛ بە هیچ تێر نەخواردن.

n. = ravin.

ravening (rav′ən-iŋ), *adj.* (١) نێچیرکۆڕ؛ ڕاوکەر؛ گۆشتخۆر؛ درێ؛ بۆ نێچیر گەڕاو (٢) هار؛ شێت؛ شێتو هار

ravenous (rav′ən-əs), *adj.* (١) زۆر برسی. زۆرخۆر. (٢) درندە. نێچیرکۆڕ؛ گۆشتخۆر؛ ڕاوکەر (٣) چاوبرسی؛ چێلێس؛ چاوچنۆک؛ بەهیچ تێرنەخۆر. (٤) برسی (ستایش، دەسەڵات ... هتد)؛ زۆر حەزکەر؛ بەپەرۆش.

(~ for praise, power, etc.)

-ravenously *(adv.)*; **ravenousness** *(n.)*.

ravin (rav′ən), *n.* (١) ڕووتکردنەوە؛ تاڵان کردن؛ نێچیر گرتن و کوشتن. (٢) نێچیر؛ تاڵانی (٣) چاوبرسێتی؛ چێلێسێتی؛ بەهیچ تێر نەخواردن.

v.t. & v.i. = raven.

ravine (rə-vēn′), *n.* شیو؛ چەم

raving (rāv′iŋ), *adj.* (١) شێت؛ ووڕینەکەر؛ دێوانە

(a ~ maniac)

(*a ~ beauty*). (٢) [Colloq.] دڵفڕێن؛ شێت وشەیداکەر

n. قسەی بڕکار یا هەڵەق ومەڵەق؛ ووڕێنە؛ قسەی بێ مانا.

ravioli (rav′i-ō′li.), *n.* خواردنێکی نیتاڵیەیە بریتییە لە قاوغە هەویری بجووکی پڕکراو لە گۆشتی قیمە و سپیناغ و دۆشاوی تەماتە و بەهارات.

ravish (rav′ish), *v.t.* (١) هەڵگرتن؛ فراندن (کچ، ژن، شتومەک)؛ بردن (ب) لەناوبردن؛ لەدەست هەڵپرۆسکان؛ لێ سەندنەوە

(~ed from the world by death)

(٢) تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە (٣) ناڕەحەت بەزۆر گاین؛ بەزۆر سواربوون؛ بێ بن کردن. (٤) دڵفڕاندن؛ شێت وشەیداکردن؛ گەشکەپێدان.

-ravisher *(n.)*.

ravishing (rav′ish-iŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ زۆر جوان؛ خۆش

(a ~ woman, beauty, view, etc.)

ravishment (rav′ish-mənt), *n.* (١) هەڵگرتن؛ فراندن (کچ، ژن، شتومەک ... ٣) تاڵانی؛ ڕاوڕووت (٣) ناڕەحەت بە زۆر گاین؛ بێ بن کردن (٤) دڵفڕان؛ گەشکە؛ نەوپەری خۆشی

raw (rô), *adj.* (١) کاڵ؛ نەکوڵاو . *(~ meat, vegetables, etc.)* (٢) (١) خاو؛ نەپاڵێوراو؛ نەبژێرراو؛ پوختە نەکراو . *(~ material)* (ب) خۆش نەکراو (پێستە. سەوزە پێش کردنی بە ترشیات): . *(~ hide)* (٣) نەشارەزا؛ نەزان؛ کاڵ وکرچ؛ تازەکوورە.

(٤) گۆشتەوزوون نەهێناوە؛ تازە (برین)؛ پێست لێ داماڵراو (برین)؛ داگیرساو؛ هەوکردوو؛ بە ئازار. *(a ~ cut, sore, wound, etc.)*

(٥) ساردو شێدارو ناخۆش: *(a ~ wind)* .

(٦) [Colloq.]، بێ پەردە؛ هەڵماڵراو؛ بەرەڵا؛ بێ شەرم.

(٧) [Slang]، تووندوتیژو ناڕەوا:

(a ~ treatment, punishment, etc.)

(٨) لەڕوو؛ بێ پێچ وپەنا؛ بێ هیچ شاردنەوە:

(a ~ portroyal of truth)

n. برین؛ شوێنی هەوکردوو یا داگیرساو.

in the raw, (١) لەدۆخی سەرووشتیدا؛ بەبێ دەستکاری کردن؛ شتەکە خۆی چۆنە هەر وەها: *(nature in the raw)* .

(٢) ڕووت؛ ڕووتوقووت.

raw-boned (rô′bōnd′), *adj.* ڕەقەڵە؛ لەڕ؛ لات.

raw hide (rô′hīd′), *n.* (١) پێستەی خۆش نەکراوی ڕەشەوولاخ و ئاژەڵ. (٢) قامچی نەم پێستەیە.

v.t. قامچی لێدان؛ دانەبەر قامچی.

raw material, کەرەستەی خاو.

raw silk, (١) ئاوریشمی سەرووشتی. (٢) قوماشی نەم ئاوریشمە.

ray (rā), *n.* (١) تیشک؛ گرنگ؛ پرشنگ. (٢) وێنەی تیشک. (٣) تروسکە؛ تۆزقاڵ؛ نەخت؛ تۆزێک: *(a ~ of hope)* .

(٤) هێڵی لە چەقەوە هاتوو وەک نیوەتیرە (نەندازە).

(٥) گوڵەنەستێرەیی (وەک گوڵە چاوپشیلە).

(٦) (ا) نیشانی ڕاگیری پەرەی ماسی. (ب) پەڵ نەستێرەماسی.

v.i. پرشنگدانەوە؛ تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە.

v.t. (١) دانەوە (پرشنگ، تیشک، شەوق). (٢) وێنەگرتن بە تیشکی نێکس.

ray (rā), *n.* پای؛ چەند جۆرە ماسییەکی دەریاریی پانکەڵەن پەڕەکانیان پان و گەورەن و کلکێکی باریک و درێژیشیان هەیە لە قامچی دەچێت.

ray flower, گوڵەنەستێرەیی (وەک گوڵە چاوپشیلە).

rayless (rā′lis), *adj.* تاریک؛ تاریک و نووتەک؛ ڕووناکی بۆ ناچێت

rayon (rā′on), *n.* ڕایۆن: (ا) جۆرە ڕیشاڵێکی دەستکردە. (ب) تەنراوی لەم ڕیشاڵە دروستکراو؛ قوماشی " ڕایۆن".

raze (rāz), *v.t.* (١) ڕووشاندن؛ نەختێک بریندارکردن. (٢) تاشین؛ سڕینەوە؛ لێکردنەوە. (٣) تەختکردن؛ وێران کردن؛ کاول کردن؛ ڕووخاندن بەتەواوی:

(The occupation army ~d hundreds of villages.)

razor (rā′zer), *n.* گوێزانی ڕیش تاشین؛ مەکینەی ڕیش تاشین.

razor back (rā′zer-bak′), *n.* (١) بەرازە کێوی لای خواروی ئەمەریکا (لەشی باریکەو لاقی درێژەو تیغەغەی پشتی تیژە). (٢) جۆرە نەهەنگێکە. (٣) گردی لێژو لوتکە تیژ.

razor billed (rā′zer-bild′), *Also* **razorbill,** مەلێکی دەریایی ڕەشو سپی دەنوک تیغیەیە.

razz (raz), *v.t. & v.i.* [Slang], گاڵتەپێکردن؛ جڕت بۆ لێدان؛ هووها لێ کێشان.

n. [Slang], جڕت؛ هووها.

razzle dazzle (raz′l-daz′l), *n.* [Slang], بەزم وڕەزم؛ پشێوی؛ نووانددنێکە کە سەگ خاوەنی خۆی تیا ناناسێتەوە.

re (rē), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبابەت. (" in re " هەروەها).

re- (rē), پێشگرێکە بەمانای: (ا) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا باری پێشوو؛ دانەوە(repay, restore).

(ب) دووبارە؛ سەرلەنوێ؛ دیسانەوە:

(reread, reappear, replay, etc.)

reach (rēch), *v.t.* (١) دەست بۆ درێژکردن. (٢) دەست گەیشتن: . *(Can you ~ the top shelf ?)* (٣) دانە دەست؛ پێدان: . *(~ me the salt, please.)*

(٤) گەیشتن (شوێن) (We will ~ town by dark.)
(٥) پێ گەیشتن (He didn't ~ his goal.)
(٦) گەیشتنە دەست؛ پێ گەیشتن (The news ~ed me late.)
(٧) کارتێکردن؛ ڕاکێشان؛ دڵ پێ داهێنان.
(٨) پەیوەندی پێوەکردن: (I couldn't ~ her by phone.)
(٩) فریاکەوتن (The help didn't ~ them in time.)
v.i. (١) درێژکردن (دەست، قاچ)؛ ڕاکێشان.
(٢) گەیشتن (His influence ~s into other lands.)
(٣) بڕکردن (دەنگ، چاو)؛ گەیشتن. (٤) هەوڵ بۆ دان.
n. (١) درێژکردن (دەست، قاچ)؛ ڕاکێشان.
(٢) توانای گەیشتن؛ توانای دەسکەوتن: (The goal within ~)
(٣) مەود: (دەسەڵات)؛ ئەو دووریيەی کە شتێک دەیگاتێ؛ ماوەی بڕکردن:
(a short ~ ; a wide ~)
(٤) درێژایی ڕوبارێک یا جۆگەیەک لەنێوان دوو پێچدا؛ ڕاستە ڕوبار.
(٥) شوێنی بەربەرەڵا و فراوان؛ دەشت.
(٦) ئەو ڕەوەرەیە کە ئەکسلی دواوەی ئوتومبیل یا گالیسکە دەبەستێت بە پێشەکەیەوە

above reach = out of reach.
beyond reach = out of reach.
out of reach, (١) دەست نایگاتێ؛ دەستی ناگاتێ
(٢) ناتوانرێ بهێنرێتەدی؛ دوورە دەست؛ دوور؛ پێ گەیشتنی بۆ نییە.
within reach, (١) دەست دەیگاتێ؛ دەستی دەگاتێ.
(٢) دەتوانرێ بهێنرێتەدی؛ نزیک؛ نزیکە دەست؛ پێ گەیشتنی بۆ هەیە.

react (ri-akt′), *v.i.* (١) بەرپەرچی کار دانەوە
(٢) وەڵام دانەوە بەدەم یا بە کردەوە؛ هەڵوێستی خۆ پیشاندان؛ وەڵام دانەوە:
(How did she ~ to the proposal?; She ~ed positively.)
(٣) ڕۆدەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرامبەر یا بەرەو ڕوو وەستان:
(to ~ against injustice)
(٤) گەرانەوە بۆ دۆخی جاران یا کۆن.
(٥) کارلێککردن (کیمیا).

re-act (rē′akt′), *v.t.* سەرلەنوێ کردنەوە؛ جارێکی تر کردنەوە؛ دیسانەوە نوواندن.
(to ~ a scene from the play)

reactance (ri-ak′təns), *n.* بەرکەوتنی تەزووی کارەبای بە نۆرە

reaction (ri-ak′shən), *n.* (١) ڕۆدکردار؛ ڕۆکار؛ بەرپەرچی کار
(٢) وەڵام دانەوەی دەمی یا کرداری؛ وەڵام:
(There has been no ~ from the other side yet.)
(٣) کۆنەپەرستی؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی کۆن یا جاران.
(٤) گۆڕینی کیمیایی؛ گۆڕانی کیمیایی؛ کارلێککردن.
(٥) وەڵام یا ڕۆکاری لەش بەرامبەر دەرمان یا بزوێنەر (پزیشکەوانی).

reactionary (ri-ak′shən-er′i), *adj.* کۆنەپەرست
(the ~ forces, groups, etc.)
n. کۆنەپەرستێک؛ کەسێکی کۆنەپەرست.

reactionist (ri-ak′shən-ist), *n. & adj.* = reactionary.

reactivate (ri-ak′tivāt), *v.t.* خستنەوە کار؛ خستنەوە گەڕ؛ زیندووکردنەوە (مەجاز).

-reactivation *(n.).*

reactive (ri-ak′tiv), *adj.* (١) بەرپەرچدەرەوە؛ ڕۆدەستاو؛ بەرامبەر وەستاو. (٢) وەڵام دەرەوە؛ وەڵام دەر نەک دەستپێشکەریکەر.
(٣) کارلێککەر (کیمیا)

reactor (ri-ak′ter), *n.* (١) بەرپەرچدەرەوە؛ بەرامبەر وەستاو؛ ڕۆ وەستاو (٢) کەسێک کە دەرمان کاری خراپی تێ دەکات.
(٣) نامێری بەرگرتنی تەزووی کارەبای بە نۆرە.
(٤) **nuclear reactor**

read (rēd), *v.t.* (١) خوێندنەوە (٢) بەدەنگی بەرز خوێندنەوە
(٣) بۆ بەرکەوتن؛ تێگەیشتن:
(You ~ a person's character in his face.)
(٤) لێکدانەوە (خەو)؛ فاڵ گرتنەوە؛ بەخت بۆ گرتنەوە:
(to ~ someone's fortune)
(٥) پێشبینی کردنی دواڕۆژ؛ وا هاتنە بەرچاو:
(How do you ~ the future of this company.)
(٦) تێگەیشتن بە جۆرێکی تایبەتی: (How do you ~ this poem?)
(٧) نووسران یا لە چاپ دران بەشێوەیەکی تایبەتی:
(This edition ~s " show," not " shew. ")
(٨) کۆشش کردن بۆ تاقیکردنەوە: (to ~ for an exam)
(٩) پیشاندان؛ تۆمارکردن و پیشاندان:
(The thermometer ~s forty degrees.)
(١٠) خستنە دۆخێکی تایبەتیيەوە بە خوێندنەوە (وەک خەو لە خۆ خستن
(She ~ s herself to sleep.)

v.i. (١) خوێندنەوە. (٢) بەدەنگی بەرز خوێندنەوە.
(٣) (~ about; ~ of). فێربوون دەربارەی؛ خوێندنەوە دەربارەی
(٤) کۆشش کردن (قوتابخانە).
(٥) مانایەکی تایبەتی بەخشین یا دان:
(The paragraph ~s to the effect that all men are equal.)
(٦) بەجۆرێکی تایبەتی نووسران یا خوێندنەوە:
(The sentence ~ s as follows.)

read between the lines, کاغەزی سپی خوێندنەوە؛ مانا و مەبەستی شاراوە بینین یا هەستپێکردن
read into, مانای زیادە دانە پاڵ؛ بەجۆرێکی تایبەتی لێکدانەوە یا خوێندنەوە: (You are reading into the poem too much.)
read out of, دەرکردن (لە حیزب یا ڕێکخراوێک بە خوێندنەوەی ناوی دەرکراوەکە بە دەنگی بەرز بەسەر خەڵکدا).
read up on, خوێندنەوە دەربارەی.

read (red), *past tense and p.p. of* read.
adj. زانا؛ تێگەیشتوو یا فێربوو لەڕێی خوێندنەوەوە؛ زۆری خوێندووەتەوە:
(a well ~ person)

readable (rēd′ə-b'l), *adj.* (١) دەخوێنرێتەوە؛ وەها نووسراوە کە بخوێنرێتەوە (٢) خوێندنەوەی خۆش و ئاسانە
-readability *(n.)*; **readableness** *(n.)*; **readably** *(adv.).*

reader (rēd′er), *n.* (١) خوێنەر؛ خوێندەرەوە؛ خوێندەوار.
(٢) خوێنەری هەڵبەست و چیرۆک بە دەنگی بەرز لە شوێنی گشتیدا.
(٣) خوێنەری نووسراوی ئاینی بە دەنگی بەرز بۆ خەڵک لە کڵێسەدا.
(٤) (ا) خوێنەرو هەڵسەنگێنەری دەستنووس پێش چاپ کردنی بە شێوەی پەرتووک. (ب) خوێندەرەوەی پەرتووک پاش چاپ کردنی بۆ هەڵەبڕکردن
(٥) فەرمانبەرێکە کە ژمێرەری ئاو و کارەبا و گاز دەخوێنێتەوە.
(٦) یاریدەدەری مامۆستای زانکۆ (کە تاقیکردنەوە و باسی نووسراوی قوتابیيەکان دەخوێنێتەوە لەباتی مامۆستاکە و ئەرەیان دەداتێ)
(٧) [Chiefly British]. وانەبێژی زانکۆ دانشگا
(٨) پەرتووکی هەڵبژاردەی هۆنراوە و چیرۆک.
(٩) پەرتووکی خوێندەواری فێرکردن.

readership (rēd′ēr-ship′), *n.* (١) سەرجەمی خوێنەری ڕۆژنامە یا گۆڤارێک. (٢) [Chiefly British]. وانەبێژی زانکۆ دانشگا: پلەی وانەبێژی

readily (red′l-i), *adv.* (١) بەکسەر؛ خێرا؛ دەم‌ودەست.
(٢) بەدڵ (٣) بە ئاسانی.

readiness (red′i-nis), *n.* ئامادەیی.

reading (rēd′iŋ), *adj.* (١) بۆ خوێندنەوە کراوە
(٢) هەڵ لە خوێندنەوە دەکات.
n. (١) خوێندنەوە.
(٢) بە دەنگی بەرز خوێندنەوە بۆ خەڵک لە شوێنی گشتیدا (هۆنراوە. شانۆنامە.
چیرۆک): (She gave a public ~ of her poetry.)
(٣) کۆشش کردن (قوتابخانە) (٤) شتی ئامادەکراو بۆ خوێندنەوە

(٥) ژمارەی تۆمارکراوی سەر گەرمی پێو یا پەستان پێو.
(٦) شێوەی جیا جیای ووشەیەك یا رستەیەك لە هۆنراوەیەك یا شانۆنامەیەکی چەند جار لە چاپ دراوەدا.
(There were several ~s for the passage.)
(٧) لێکدانەوەیەکی تایبەتی نووسراوێك.
(What is your ~ of the poem?).

reading room, ژووری خوێندنەوە (لە کتێبخانە یا یانەیەکدا).

readjust (rē′ə-just′), *v.t.* ڕێکخستنەوە؛ گونجاندنەوە؛ ڕاهێنانەوە؛ ڕاهاتنەوە؛ چاك کردن.

-readjustment *(n.).*

readmission (rē′əd-mish′ən), *n.* وەرگرتنەوە (لە قوتابخانە یا شوێنێکدا پاش دەرکردن)؛ وەرگیرانەوە.

readmit (rē′əd-mit′), *v.t.* وەرگرتنەوە (لە قوتابخانە یا ڕێکخراوێکدا پاش دەرکردن).

ready (red′i), *adj.* (١) ئامادە
(The house is ~ for occupancy.)
(٢) ساز؛ هەر دەکات؛ شل. *(She is ~ .)*
(٣) ئامادە *(He is always ~ to blame us.)* .
(٤) کارامە؛ زیرەك؛ لێهاتوو
(٥) بەکسەر؛ دەمودەست؛ خێرا: *(a ~ answer)* .
(٦) نزیك بە دەست؛ بە دەستەوەیە؛ بە ئاسانی دەستی لێ گیر دەبێ؛
(~ cash)
(٧) [Obs.] ، لێزەیە؛ (لە وەلامی ناو خوێندنەوەدا)؛ ئامادەیە!.

v.t. ئامادەکردن
n. (١) پارەی ڕەق؛ پارەی بە دەستەوە یا نزیك بە دەست.
(٢) ئامادەیی تفەنگ بۆ تەقاندن

make ready, (١) ئامادەکردن.
(٢) جل لەبەرکردن؛ خۆ گۆڕین.

ready-made (red′i-mād′), *adj.* (١) ئامادە جل‌وبەرگ، پێلاو)؛ ئامادەستکرد *(~ suits, shoes, etc.)*
(٢) ئامادە (بیروڕا)؛ کۆن؛ هی کەسەکە خۆی نێیە بەڵکو خەڵك لەزووەوە بیری لێ کردووەتەوە؛ پەرپووت: *(~ ideas, opinions, etc.)* .

ready money, پارەی ڕەق

ready-to-wear (red′i-tə-wâr′), *adj.* جل‌وبەرگی ئامادە.

ready-witted (red′i-wit′id), *adj.* واتە بە دەست نەدرووا.
بۆ قسە دانەماو؛ زوو بیرکەرەوە؛ زیرەك؛ وریا

reaffirm (rē′ə-fûrm′),*v.t.* دووپاتکردنەوە؛ تازەکردنەوە.
(Today, we ~ our friendship.)

-reaffirmation *(n.).*

reagent (rē-ā′jənt), *n.* دەرهێری کیمیایی ماددەیەکە کە لەڕێی کارلێککردنی کیمیایی‌یەوە ماددەی تری پێ دەردەخرێ‌و تاقی دەکرێتەوە یا دەگۆڕێت.

real (rē′əl, rēl), *adj.* (١) ڕاست
(٢) ڕەسەقینە؛ تەواو: *(~ gold; a ~ cure; ~ people)* .
(٣) هی خانووبەرە؛ هی زەوی‌وزارو خانوو؛ هی سەرمایەی نەگوێزراوە؛
(~ property)
(٤) ڕاستەقینە (ژمارە، بیرکاری).
(٥) بوونی ڕاستی‌و بێ گومانی هەیە (فەلسەفە)

***n.* (the ~),** شتی ڕەست؛ شتی ڕاستەقینە
adv. [Colloq.], . *(I am ~ sorry.; to have a ~ good time)* زۆر

real (rē′əl, re-āl′), *n.* ڕیال؛ پارەیەکی ئیسپانی کۆنە.

real estate, خانووبەرە؛ خانوو زەوی‌وزار

realgar (ri-al′gər), *n.* ڕیلگار؛ کانزایەکی سووری پرتەقاڵیی بریتییە لە دووەم سونفایدی زەرنیخی فیشەکە شێتەی لێ دروست دەکرێ.

realism (rē′əl-iz′m), *n.* (١) ڕاستی پەرستن؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتن؛ کردەنی پەرستی. (٢) نوواندنی ڕاستەقینەی ژیان‌و سروشت لە هونەرو وێژەدا؛ ئەگەر چی خۆش‌و ناشیرینیش بێت؛ ڕێبازی ڕاستێتی لە هونەرو وێژەدا. (٣) فەلسەفەیەکە دەڵێت کە شت بوونی ڕاستەقینەی هەیە نەگەرچی لە ناگاو هۆشی مرۆڤیشدا نەبێ.

realist (rē′əl-ist), *n.* (١) کەسێکی ڕاستی پەرست یا ڕاستی خواز؛ ڕاست بین؛ کەسێکە کە شوێن خەیاڵ نەکەوتبێ‌و خەیاڵ پڵاو نەبێ؛ کردەنی خواز. (٢) ڕاستی پەرست لە هونەرو وێژەدا (ووشەی پێشوو ببینە). (٣) پەیڕەوێکەری فەلسەفەی ڕاستی (ووشەی پێشوو ببینە)

realistic (rē′ə-lis′tik), *adj.* (١) ڕاستی پەرست؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتوو.
(A ~ person is one who knows his limits.)
(٢) ڕاستەقینە؛ ڕاستی ژیان یا سروشت پیشاندەر.
(The film is a ~ picture of life in the country.)

-realistically *(adv.).*

reality (ri-al′ə-ti), *n.* (١) ڕاستی.
(٢) کەسێك یا شتێکی ڕاستەقینە.

in reality, لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی.

realization (rē′əl-i-zā′shən), *n.* (١) زانین؛ پێزانین؛ بۆ دەرکەوتن. (٢) هاتنەدی؛ هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیشتن. (٣) شتی بەدی هێنراو یا بەئەنجام گەیشتوو.

realize (rē′ə-līz′), *v.t.* (١) هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ بەجێ هێنان: *(to ~ one's dreams)*
(٢) زانین؛ ناگا لێ بوون؛ پێزانین؛ بۆ دەرکەوتن: *(I ~ the difficulties.)*
(٣) کۆپینەوە یا فرۆشتنی خانوو زەوی‌وزارو بانقەنۆت‌و سامانی تر بە پارەی ڕەق.
(٤) دەسکەوتن؛ هاتنەدەست: *(The company ~d a profit.)*
(٥) ئەوەندە قازانج کردن یا بۆ مانەوە (لە فرۆشتنی خانووبەرەیەکدا).

v.i. گۆڕینەوە یا فرۆشتنی خانووبەرەو بانقەنۆت بە پارەی ڕەق.

really (rē′əli, rēl′i), *adv.* (١) لە ڕاستیدا. (٢) بێ گومان. (٣) بە ڕاستی؛ تەواو؛ زۆر: *(a ~ hot day)* .

realm (relm), *n.* (١) پاشانشین؛ وڵات.
(٢) جیهان؛ مەودا:
(the ~ of imagination, science, thought, etc.)
(٣) بابەت یا توخمە ڕووەك‌و گیانداری تایبەتی بە ناوچەیەك.

real member, ژمارەی ڕاستەقینە (بیرکاری).

realtor (rē′əl-tər, rē′əl-tôr′), *n.* دەڵاڵی خانووبەرە؛ جامبازی خانوو زەوی‌وزار کڕین‌و فرۆشتن.

realty (rē′əl-ti), *n.* (١) . real estate
(٢) [Obs.]، پاکی؛ دڵسۆزی.

ream (rēm), *n.* (١) بەستە کاغەز؛ بەندە کاغەز (٤٨٠–٥١٦ پەڕە).
(٢) *(pl.)* ، بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(~s of verse)* .

ream (rem), *v.t.* (١) کون گەورەکردن. (٢) لابردنی شت بە کون تێکردن. (٣) گوشینی پرتەقاڵ‌و لیمۆ بە گوشەر.

reamer (rēm′ər), *n.* (١) کونکەر؛ نامێری کون تێکردن؛ دەمی درەوشی کارەبایی. (٢) گوشەری پرتەقاڵ‌و لیمۆ.
(٣) کونکەر (مرۆڤ)؛ گوشەر (مرۆڤ).

reanimate (rē-an′ə-māt′), *v.t.* زیندووکردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ بەهێزکردن.

-reanimation *(n.).*

reap (rēp), *v.t.* (١) دوورینەوە؛ دروێنەکردن؛ ڕنین؛ خەرمان هەڵگرتن
(٢) چنینەوە؛ دەسکەوتن؛ وەرگرتن (خەڵات): *(You ~ what you sow.)* .

v.i. (١) دوورینەوە؛ دروێنەکردن؛ ڕنین.
(٢) چنینەوە؛ دەسکەوتن؛ خەڵات وەرگرتن.

reaper (rēp′ər), *n.* (١) درەوکەر؛ سەپان؛ دروێنەکەر؛ گۆڵ.

(٢) مەکینەی دروو؛ مەکینەی دروینە.
the (Great) Reaper, مردن
reaping hook, داس
reaping machine, مەکینەی دروینە؛ مەکینەی دروو
reapportion (rē´ə-pôr′shən), *v.t.* سەرلەنوێ بەش کردن؛ سەرلەنوێ دابەش کردن.
reapportionment (rē´ə-pôr′shən-mənt), *n.* (١) سەرلەنوێ دابەش کردن؛ سەرلەنوێ بەش کران. (٢) سەرلەنوێ دابەش کردنی ژمارەی نوێنەرانی پەرلەمان بەسەر ناوچەکانی وڵات یا ناوچەیەکدا بە گوێرەی زیادو کەمی دانیشتوان بەتایبەتی دوای هەموو سەرژمێریەک لە ئەمەریکا.
rear (rêr), *n.* (١) پشتەوە؛ پشت؛ دوا؛ دواوە؛ *(the ~ of a house)*
(٢) پاشەنگ .لەشکر. مێگەل، گاگەل؛ پاشڕەو؛ قنگ (مەجاز).
(٣) [Colloq.]. سمت؛ قنگ، کەفەل.
adj. هی دواوە؛ دواوە. *(a ~ view; a ~ entrance)*.
rear (rêr), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ راستکردنەوە؛ ڕاوەستاندن؛ لەسەر پێ ڕاگرتن. (٢) دروستکردن.
(٣) پەروەردەکردن (گیاندار، ڕووەک)؛ زاوزێ پێ کردن؛ بەخێوکردن. *(to ~ children)*.
(٤) بەخێوکردن (منداڵ)؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن:
v.i. (١) لەسەر پاشوو وەستان؛ هەڵسانە سەر پاشوو.
(٢) بەرزبوونەوە (لووتکە شاخ)؛ بڵندبوونەوە.
rear admiral, پلەیەکی بەرزی ئەفسەری دەریایی یە لەژوور *" کاپتن" موو لەخوار جێگری لەدەریاوە.*
rear guard, پاشکۆی لەشکر؛ پاشڕەوی لەشکر؛ *بەتالیۆنێکە دوای لەشکر دەپارێزێ.*
rearm (rē-ärm′), v.t. & v.i. (١) سەرلەنوێ پرچەک کردنەوە. *(٢) سەرلەنوێ پرچەک کردنەوە بە چەکی چاکترو تازەتر.*
rearmament (rē-ärm′ə-mənt), *n.* سەرلەنوێ پرچەک کردنەوە
rearmost (rêr′mōst´), *adj.* هەرە دوایی؛ دواترین؛ قڕە.
rearrange (rē′ə-rānj′), v.t. (١) سەرلەنوێ ڕێکخستنەوە. *(٢) بە شێوەیەکی جیا یا نوێ ڕێکخستنەوە.*
-rearrangement (n.).
rear view mirror, ئاوێنەی دواوە پێ بینین (لەلایەن ڕانەری ئوتومبیل و ماتۆرسکیلەوە).
rearward (rêr′wôrd´), *n.* (١) حێکەی دواوە.
(٢ [Rare]. پاشەنگی لەشکر؛ پاشەڕۆی لەشکر.
rearward (rêr′wērd), *adj.* لەدواوە؛ دواوە.
adv. بۆ دواوە؛ بەرەو دواوە؛ لەدواوە.
rearwards (rêr′wērdz), *adv.* = rearward.
reason (rē′z'n), *n.* (١ بەڵگە (٢) هۆ؛ بۆنە.
(٣) مێشک؛ توانای بیرکردنەوەو لێکدانەوە. (٤) ژیری.
(٥ گریمانە .ژیربێژی).
v.i. (١ بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە.
(٢) بە شێوەیەکی بەجێ بیرکردنەوە یا پێ سەلماندن.
v.t. (١) بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە. (٢) گفتوگۆکردن؛ ووتوێژکردن؛ باس کردن.
٣) بەڵگە بۆهێنانەوە؛ ڕەواکردن.
(٤) پێ سەلماندن.
bring (a person) to reason, هێنانەوە سەر ڕێی ڕاست و بیرو کردەوەی نابەجێ پێ وازلێهێنان
by reason of, بەهۆی؛ بە بۆنەی
in reason, (١ ڕەوا. (٢) بەجێ
out of all reason, نابەجێ؛ بێ جێ؛ بێ مانا.
reason that, وا لێکدانەوە؛ لە ئەنجامدا وا بۆ دەرکەوتن.
stand to reason, دیارە؛ دەچێتە مێشکەوە؛ بەجێیە؛ ڕێی تێ دەچێ.

with reason, بێ هۆ نیە؛ لە خۆڕایی نیە؛ بە هەق.
within reason, بە ئەندازە؛ تا ڕادەیەکی بەجێ.
reasonable (rē′z'n-ə-b'l), *adj.* (١) ژیر؛ باش بیرکەرەوە؛ تێگەیشتوو. *(a ~ person)*.
(٢) بەجێ؛ دروست؛ شیاو؛ پەسەند. *(a ~ idea, plan, etc.)*.
(٣) گران نیە؛ نرخەکەی بەجێیە.
-reasonability (n.); **resonableness** *(n.)*.
reasonably (rē′z'n-ə-bli), *adv.* (١) بە ژیری؛ بە شێوەیەکی بەجێو جوان: *(to think ~)*
(٢) تا ڕادەیەک: *(I'm ~ sure.)*.
reasoning (rē′z'n-iŋ), *n.* (١) بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە؛ لێکدانەوەو گەیشتنە ئەنجام. (٢) بەڵگە.
reasonless (rē′z'n-lis), *adj.* (١) بێ مێشک؛ بێرنەکەرەوە.
(٢) نابەجێ؛ بێ جێ؛ نادروست.
reassurance (rē´ə-shoor′əns), *n.* (١) دووبارە دڵنیاکردن؛ سەرلەنوێ دڵنیابوون. (٢) دڵنیایی. (٣) سەرلەنوێ بیمەکردن.
reassure (rē´ə-shoor′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ دڵنیاکردن؛ دڵنیاکردنەوە. (٢) بیمەکردنەوە؛ دووبارە بیمەکردن.
reave (rēv), *v.t.* (١) تاڵان کردن؛ بەزۆر لێ سەندنو بردن؛ ڕووتکردنەوە. (٢) لێ سەندن؛ بێ بەش کردن.
v.i. تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە.
reave (rēv), *v.t.* [Archaic]. شکاندن؛ پارچە پارچە کردن.
rebate (rē′bāt, ri-bāt′), *v.t.* (١) (ا) بۆ گەڕاندنەوەی هەندێ لەو پارەیەی دراوە. (ب) هەندێ لە نرخ داشکاندن
(٢) [Rare]، کەمکردنەوە. (٣) [Archaic]، کول کردن (تیغ).
n. پارەی بۆ گەڕێنراوە (پاش کڕینی شتێکو پارەدان)؛ پارەی لە نرخ داشکێنراو: *(Car salesmen are giving ~s to thier customers.)*
rebato (rə-bä′tō), *n. Also* rabato.
rebec (rē′bek), *n. Also* rebeck, تەمبورە؛ ڕەبابە؛ ئامێرێکی مۆسیقی ژێدارە بە کەوان یا بە پەنجە لێدەدرێت.
rebel (reb′'l, ri-bel′), *n.* یاخی؛ شۆڕشگێر؛ سەرپێچ؛ یاخیگەر.
adj. (١) سەرکێش؛ سەرپێچ؛ مل نەدەر؛ یاخی.
(٢) هی یاخی گەران؛ هی شۆڕشگێران؛ شۆڕشگێڕی؛ شۆڕشگێر: *(the ~ forces)*
v.i. (١) یاخی بوون؛ شۆڕشگێران؛ شۆڕش کردن.
(٢) بەرهەڵستی کردن؛ درۆ وەستان؛ لێ هەڵگەڕانەوە؛ بەلەسەبوون.
rebeldom (reb′'l-dəm), *n.* (١) ناوچەی یاخیگەران؛ ناوچەی پڕگارکراو. (٢) یاخیگەران؛ شۆڕشگێران.
(٣) کارو ڕەوشتی یاخیگەران.
rebellion (ri-bel′yən), *n.* (١) یاخیگەری؛ شۆڕش؛ یاخیگەرێتی.
(٢) بەرهەڵستی؛ مل نەدان؛ درۆ وەستان؛ سەرپێچی؛ سەرکێشی
rebellious (ri-bel′yəs), *adj.* (١) یاخی؛ شۆڕشگێر.
(٢) یاخیبانە؛ شۆڕشگێرانە.
(٣) سەرپێچ؛ سەرکێش؛ بەرهەڵستیکەر؛ لێ هەڵگەڕاوە: *(a ~ child)*.
(٤) دابێن نەکراو (برین، نەخۆشی): *(a ~ growth)*.
-rebelliously (adv.); **rebelliousness** *(n.)*.
rebirth (rē-bûrth′, rē′bûrth´), *n.* (١) زیندووبوونەوە لەدوای مردن؛ لەدایکبوونەوە دوای مردن.
(٢) ژیانەوە؛ بزووتنەوە؛ زیندووبوونەوە (مەجاز): *(the ~ of the movement for independence)*
reborn (rē-bôrn′), *adj.* لەدایکبووەوە؛ زیندووبووەوە؛ تازەبووەوە.
rebound (ri-bound′, rē′bound´), *v.i.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە (پاش لە شتێک دان): *(The ball ~ed .)*.
(٢) گەڕانەوە بۆ ئەو کەسە خۆی؛ بۆ گەڕانەوە:

(Their evil deeds will ~ upon themselves.)

(۳) خۆگرتنەوە ؛ پاش ژێرکەوتن، نەخۆشی ،هتد)؛ هەڵسانەوە؛ هێز هاتنەوەبەر؛ بزووتنەوە؛ بووژانەوە. *(His spiritis ~ed.)*

(٤) [Rare, Obs.] ، دەنگدانەوە

v.t. [Rare], هەڵگەڕاندنەوە؛ گەڕاندنەوە (پاش لە شتێك دان)

n. (۱) هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە (پاش لەشت دان).

(۲) خۆگرتنەوە پاش ژێرکەوتن، نەخۆشی، تەلاق)؛ هەڵسانەوە؛ گەڕانەوە؛ بووژانەوەی خێر؛

(He married Jane on the ~ after his wife divorced him.)

rebroadcast (rē-brôd′kast´), *v.t.* (۱) سەرلەنوێ بڵاوکردنەوە

(بە ڕادیو یا تەلەفزیۆن): *(to ~ a program)* .

(۲) وەرگرتن لە نێستگەیەکی تر و بڵاوکردنەوە لەهەمان کاتدا.

n. (۱) دیسانەوە بڵاوکردنەوە. (۲) بەرنامەی سەرلەنوێ بڵاوکراوە.

(۳) بەرنامەی وەرگیراو لە نێستگەیەکی ترەوە و بڵاوکراوە لەهەمان کاتدا.

rebuff (ri-buf′), *n.* (۱) هەڵپەڕجدانەوە؛ لە لووت دان؛ لە لووت دران؛ وەڵام دان (پێشنیازی یارمەتیدان یا وەرگرتن، خوازبێنی، داواکاری).

(۲) بەرهەڵستی؛ کۆسپ؛ بەربەست.

v.t. (۱) لە لووت دان؛ بەرپەرچدانەوە؛ ڕێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ؛ وەڵام دانی کەسێك کە بیەوێ یارمەتی بدات یا وەرگرێ. خوازبێنی بکات، یا داوایەك یا پێشنیازێکی هەبێت.

(۲) بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە؛ ڕاونان؛ دەرکردن.

rebuke (ri-būk′), *v.t.* (۱) بە تووندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان. (۲) [Obs.]، (۱) بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە؛ دەرکردن؛ ڕاونان (ب) پەستانەوە؛ پێشێل کردن؛ پێپەستکردن؛ دابینکردن.

n. سەرزەنشتی تووندوتیژ؛ شکان؛ پیاهەڵشاخان.

rebus (rē′bəs), *n.* مەتەڵێکە بریتییە لە وێنەو نیشانەی وەها کە ناوەکەیان بە دەنگی ناوەکەیان ناوی ورشەی تر بگەیێنێت:

(A picture of a bedspring followed by a picture of a meadow is a ~ for springfield.).

rebut (ri-but′), *v.t.* (۱) بەرپەرجدانەوە (بە بەڵگە)؛ بەدرۆخستنەوە *(to ~ an argument, a person, etc.)*

(۲) [Obs.]بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە دواوە؛ دەرکردن

v.i. بەڵگەی پێچەوانە پێشکەش کردن بۆ پەرچدانەوە.

rebuttal (ri-but′′l), *n.* بەرپەرجدانەوە (بە بەڵگە)؛ بەرپەرچ.

rebutter (ri-but′er), *n.* (۱) بەرپەرچدەرەوە

(۲) بەرپەرچی بەهانەو بەڵگەی داواکەر لە دادگادا

recalcitrance (ri-kal′si-trəns), *n.* (۱) سەرکێشی؛ سەرپێچی؛ مل نەدان؛ کەللەڕەقی؛ بەرپەرەکانی. (۲) کردەوەیەکی سەرکێشانە یا کەللەڕەقانە.

recalcitrant (ri-kal′si-trənt), *adj.* سەرکێش؛ سەرپێچ؛ سەرسەخت؛ حەز لە بەرپەرەکانی کەر.

n. کەسێکی سەرپێچ و بەرپەرەکانیکەر.

recalcitrate (ri-kal′si-trāt´), *v.i.* سەرپێچی کردن؛ سەرکێشی کردن؛ بەرپەرەکانی کردن؛ مل نەدان.

-recalcitration *(n.).*

recalescence (rē´kə-les′′ns), *n.* بەرزبوونەوەی کوتوپڕی و سەردەمی بڵەی گەرمی و بڵێسە سەندنی ئاسن و پۆڵا لەکاتی ساردبوونەوەدا.

recall (ri-kôl′, rē′kôl´), *v.t.* (۱) بانگ کردنەوە. *(to ~ an ambassador)*

(۲) بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد

(۳) هەڵوەشاندنەوە (بڕیار)؛ سڕینەوە.

(٤) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە بیر (٥) [Poetic]، زیندووکردنەوە

n. (۱) بانگ کردنەوە: *(a ~ of their ambassador)* .

(۲) (۱) بانگ کردنەوەی سەرباز بۆ نۆردوگا (بە کەپەنا یا تەپڵ):

(to sound the ~)

(ب) بانگ کردنەوەی کەشتی (بە نیشانە).

(۳) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە یاد.

(٤) هەڵوەشاندنەوە (بڕیار)؛ سڕینەوە.

(٥) لابردنی کارەبەدەستێك یا نەندامێکی پەرلەمان پێش کاتی خۆی بە دەنگدان؛ مافی ئەم لابردنە:

(the ~ of a governer or a member of congress)

recant (ri-kant′), *v.t. & v.i.* حاشاکردن: (لە گوفتارێك یا پایەکی پێشووی خۆ)؛ پێ لە هەڵەی خۆتان و کێشانەوەی بیەوێ یا گوفتاری پابوردوو

-recantation *(n.)*; **recanter** *(n.).*

recap (rē-kap′), *v.t.* دەورە گرتنەوەی تایەی ئوتومبیل.

n. تایەی دەورە گیراو: *(to use ~s instead of new tires)* .

recap (rē-kap′), *v.t.* (*short for* **recapitulate**), کورتکردنەوە؛ ووتنەوە بە کورتی؛ دووبارەکردنەوە بە کورتی: *(to ~ the news)* .

n. کورتە؛ پوختە.

recapitalize (rē-kap´ə-t′l-īz′), *v.t.* گۆڕینی بنچینەی سەرمایەی کۆمپانیایەك.

recapitulate (rē´kə-pich′oo-lāt´), *v.t. & v.i.* کورتکردنەوە؛ دووبارەکردنەوەی کورتە یا پوختەی باسێك؛ بە کورتی ووتنەوە:

(to ~ the main points of a discussion or lecture)

recapitulation (rē´kə-pich´oo-lā′shən), *n.* (۱) کورتکردنەوە؛ دووبارەکردنەوەی کورتە یا پوختەی باسێك. (۲) کورتەی باس؛ پوختە.

(۳) پێدا ڕێشتنی ناوڵەمەیەك بە قۆناغەکانی گۆڕینی توخمەکەیدا

recapture (rē-kap′cher), *v.t.* (۱) (۱)گرتنەوە (جێی داگیرکراو)؛ داگیرکردنەوە؛ گرتنەوەدەست؛ وەرگرتنەوە؛ لێ سەندنەوە (شتی لەدەست چوو.

(ب) گرتنەوە (تاوانکار یا بەندی ڕاکردوو).

(۲) لێ سەندنەوە یا دەستبەسەرداگرتنی زیادە قازانجی کۆمپانیایەك لەلایەن میریێیەوە. (۳) هێنانەوە بەرچاوی خۆ (ڕابوردوو، بەسەرهاتی ڕابوردوو)؛ سەرلەنوێ چەشتنەوە: *(to ~ an experience or an emotion)*

n. (۱) (۱) گرتنەوە (شوێنی داگیرکراو، بەند یا دیلی ڕاکردوو)؛ سەندنەوەی شتی لەدەست چوو. (ب) گیرانەوە. (۲) تالانی سەندنەوە.

(۳) شتی لێ سەنراوە؛ شتی گەڕێنراوە یا گەڕاوە.

(٤) دەستبەسەرداگرتن یا لێ سەندنەوەی زیادە قازانجی کۆمپانیایەك لەلایەن میریێیەوە.

recast (rē-kast′), *v.t.* (۱) داڕێژتنەوە؛ داڕێژانەوە: *(to ~ a gun)* .

(۲) داڕشتنەوە (ڕستە، ووتار)؛ چاك کردن و دووبارە نووسینەوە؛ دەست لێدان *(to ~ a sentence, paragraph, speech, etc.)*

(۳) سەرلەنوێ ژماردن؛ ژمارەنەوە: *(to ~ a column of figures)*

(٤) دابەش کردنەوەی بەشەکانی شانۆنامەیەك: *(to ~ a play)*

n. (۱) داڕشتنەوە؛ سەرلەنوێ داڕشتن؛ داڕێژانەوە.

(۲) داڕێژەی تازە؛ شتی دووبارە داڕێژراو.

recede (ri-sēd′), *v.i.* (۱) کشانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ نیشتنەوە (ئاو) *(The flood water ~d.)*

(۲) (from ~) ، لێ کشانەوە؛ لێ پەشیمان بوونەوە (پەیمان، ڕێکەوتن) *(He ~d from his bargain.)*

(۳) بەدوادا داچوون (چەناگە).

(٤) بایەخ یا گرنگی کەم بوونەوە: *(to ~ into the background)*

(٥) لەبیرچوونەوە؛ دوورکەوتنەوە: *(memories of childhood ~)*

receipt (ri-sēt′), *n.* (۱) (۱) وەرگرتن. (ب) وەرگیران.

(۲) *(pl.)*، سەرجەمی شتی وەرگیراو. (۳) پەسید؛ وەرگرتن نامە.

(٤) recipe ، [Dial.].

v.t. (۱) نیشانەکردن یا کۆژاندنەوەی قەرزی دراوە.

(۲) پەسید پێدان یا بۆ نووسین.

v.i. پەسید نووسین یا پێدان.

receivable (ri-sēv′ə-b′l), *adj.* (۱) وەردەگیرێ لەباتی فرۆتەنی یا قەرزدەشێ وەرگیرێ. (۲) کاتی دانەوەیەتی (قەرز): *(accounts ~)* .

n.pl. سەرجەمی ئەو قەرزانەی کاتی دانەوەیان هاتووە.

receive (ri-sēv′), *v.t.* (۱) وەرگرتن؛ بە دەست گەیشتن؛ دەسکەوتن.
(۲) پاکێشان (سەرنج): *(She ~d a lot of attention.)* .
(۳) چەشتن (سزا)؛ خواردن (مەجان)؛ وەرگرتن:
(He ~d punishment, a severe blow, etc.)
(٤) هەڵگرتن؛ ڕاگرتن؛ کەوتنە سەر:
(The four wheels ~ the weight equally.)
(٥) پێ گەیشتن؛ پێ زانین؛ وەرگرتن: *(They ~d the news.)* .
(٦) تێگەیشتن؛ بە مێشکدا چوون؛ دان پیانان.
(۷) گرتن؛ جێ تیابوونەوە؛ وەرگرتن.
(۸) وەرگرتن (ئەندامی تازە): *(to ~ new members)* .
(۹) پێشواری کردن؛ بەپێرەوە چوون؛ بەخێرهاتن کردن؛ میوانداری کردن:
(He ~s visitors at all hours.)
(۱۰) وەرگرتن (وێنەی ڕەوشت):
(to ~ a bad (or good) impression)
(۱۱) وەرگیران؛ پەسەندکران یا نەکران:
(His new book was well ~d.)
(۱۲) بەرکەوتن (بەش).
(۱۳) گوێ لێ بوون و وەرگرتنو دان پیانان:
(to ~ an oath of allegiance)

v.i. (۱) وەرگرتن؛ گەیشتنە دەست.
(It is more blessed to give than to ~ .)
(۲) میوانداری کردن؛ پێشوازی کردن؛ بەخێرهاتن کردن.
(۳) وەرگرتنو گوێبینی شەپۆل ئەلەکترۆمۆگناتیسی بەدەنگەو وێنە (دەزگای ڕادیۆو تەلەفزیۆن)

receiver (ri-sēv′er), *n.* (۱) وەرگر
(۲) خەزنەدار؛ دەغیلەچی؛ پارەوەرگر.
(۳) کەرپار یا وەرگری شتومەکی دزراو.
(٤) تۆپ گرەوە (یاری بێسبۆل).
(٥) پێ سپێردراوی دادگەری؛ کەسێکە کە دادگا ئای دەنێ بۆ چاودێری کردنی سەرمایەی گوێزراوەو نەگوێزراوەی ناکۆکی لەسەر
(٦) دەفر کەمیا (۷) بیستۆک (تەلەفۆن)

receivership (ri-sēv′er-ship′), *n.* پێ سپێرراوێتی دادگایی
(ا) نیشوکاری پێ سپێرراوی دادگایی (ژمارە (٥)ی ووشەی پێشوو ببینە).
(ب) باری چاودێری کراتی سەرمایەی ناکۆکی لەسەر لەلایەن پێ سپێرراوی دادگاییەوە.

recency (rē′s'n-si), *n.* تازەیی ڕووداو؛ تازەیەتی.

recension (ri-sen′shən), *n.* (۱) بژارکردنی پەرتووکێک یا بەرهەمێکی وێژەیی کۆن لەڕێی بەراوردکردنی دەقو سەرچاوەی جیاجیاوە.
(۲) نووسراوێکی وەها بژارە کراو.

recent (rē′s'nt), *adj.* (۱) تازە (ڕووداو)؛ نوێ
(a ~ event, murder, scandal, fashion, etc.)
(۲) [R-]. تایبەتی بە چەرخی تازە (زەمینناسی)

recently (rē′s'nt-li), *adv.* تازە؛ لەم دواییەدا؛
(I haven't seen him ~ .) لەم چەندانەی دواییدا:

receptacle (ri-sep′tə-k'l), *n.* (۱) دەفر (سندوق، قاپ، قوتو، تەنەکە هتد). (۲) بنکی گوڵ (۳) کیف (کارەبا).

reception (ri-sep′shən), *n.* (۱) (ا) وەرگرتن؛ وەرگیران.
(ب) پێشوازی؛ پێشوازی کردن؛ پێشوازی کران؛ بەڕەو پێی چوون.
(۲) شێوەی پێشوازی یا بەخێرهاتن کران: *(a cool ~ ; a hearty ~)* .
(۳) ناهەنگی پێشوازی: *(an official ~)*
(٤) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە؛ وەرگرتن.
(٥) باش و خراپی یا ڕوون و لێڵی وەرگرتن (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن):
(The storm caused poor ~ .)

receptionist (ri-sep′shən-ist), *n.* پێشوازیکەری فەرمانگە:
(کە بە زۆری ناڤرەتە).

reception room, دیوەخان؛ ژووری میوان؛ ژووری پێشوازی.

receptive (ri-sep′tiv), *adj.* (۱) وەرگر.
(۲) کراوە (مێشک): *(a ~ mind)* .
(۳) باش وەرگر (پێشنیاز، داوا...هتد)؛ پەسەندکار؛ ئامادەیە پەسەندی بکات: *(He was ~ to our proposal.)* .
-receptively *(adv.)*; receptiveness *(n.)*; receptivity *(n.)*.

receptor (ri-sep′ter), *n.* (۱) وەرگر.
(۲) هەستە ئەندام؛ سەرە هەستە دەماری هەستکەر بە بزوێنەری وەک گەرمی، ساردی، ڕووناکی... هتد.

recess (ri-ses′), *n.* (۱) کون؛ قوژبن؛ بۆشایی؛ قوپاوی؛ تاق (لەدیواردا)؛ سووچ. (۲) *(pl.)*، شوێنی تەریک و شاراوە؛ کونج؛ شوێنی شاراوەی ناوی ناوەوە: *(a mountain ~ ; the ~es of the subconscious)* .
(۳) (ا) ووچان؛ پشوو: *(The court is in ~ . ; a school ~)* .
(٤) چالایی (ئەندامی لەش)؛ قوولایی؛ قوونکە.

v.t. (۱) خستنە کونج؛ قوژبن؛ یا چالاییەکەوە؛ خستنە کونێکەوە.
(۲) چالایی تێدا دروستکردن؛ کونج تیا کردن؛ چاڵ کردن؛ بۆش کردن.
(۳) ووچان پێدان؛ ووچان دان؛ پشوودان.

v.i. ووچان دان؛ پشوودان.

recession (ri-sesh′ən), *n.* (۱) گەڕانە دواوە؛ گەڕانەوە؛ کشانەوە.
(۲) بە ڕێز چوونەدەرەوە یا کشانەوەی قەشەو کۆڕەسی کڵێسە پاش تەواوبوونی نوێژ. (۳) چالایی؛ قوپاوی؛ کونج؛ شوێنی قوپاو.
(٤) بێ بازاڕی (ئابووریناسی)؛ بازاڕکزی؛ بازاڕ ساردی:
(The country is now in a ~ .)

recession (rē′sesh′ən), *n.* گەڕاندنەوە بۆ خاوەنی پێشوو؛ دانەوە بە خاوەنی پێشوو.

recessional (ri-sesh′ən-'l), *adj.* (۱) تایبەتی بەو مۆسیقایەی لێدەدرێت لەکاتی کشانەوەی قەشەو کۆڕەسی کڵێشە پاش تەواوبوونی نوێژ.
(۲) [British]: تایبەتی بە ووچانی پەرلەمان.

n. (۱) مۆسیقای چوونەدەرەوەی قەشەو کۆڕەسی کڵێسە پاش تەواوبوونی نوێژ.
(۲) ئەم چوونەدەرەوەیە یا کشانەوەیە.

recessive (ri-ses′iv), *adj.* (۱) گەڕاوە؛ کشاوە.
(۲) بەزیو (زگماکی ناسی)؛ بەرەو نەمان چوو: *(~ genes)* .
(۳) لە برگەی دواوە بۆ هی پێشەوە چوو (گیرە - زمانەوانی).

n. (۱) تایبەخۆی بەرەو نەمان چوو یا کشاوە (زگماکی ناسی).
(۲) زیندەوەرێک کە تایبەخۆی وەهای هەبێت.

recharge (rē-chärj′), *v.t. & v.i.* پڕکردنەوە (باتری)؛ بووژاندنەوە.
recharge one's batteries, ووچان دان و بووژانەوە؛ خۆ بووژانەوە.

réchauffé (rā′shô′fā′), *n.* [Fr.], (۱) خواردەمەنی بەرماوەی گەرم کراوە. (۲) گۆڕین و چاک کردن یا پێنەکردنی نووسراوی کۆنو پێشکەش کردنی

recherché (rə-shâr′shā′), *adj.* (۱) نایاب؛ دانسقە.
(۲) زۆر جوان و ناسک. (۳) لە ڕادە بەدەر ڕێک و پێک.

recidivism (ri-sid′ə-viz'm), *n.* گەڕانەوە بۆ دۆخ یا ڕەووشتی جاران (بەتایبەتی هی تاوانکاری)؛ گەڕانەوەی تاوانکار بۆ تاوانکاری.

recidivist (ri-sid′ə-vist), *n.* تاوانکارێک کە هەمیشە دەگەڕێتەوە بۆ تاوانکاری و چارەی نییە.
-recidivistic *(adj.)*; recidivous *(adj.)*.

recipe (res′ə-pi), *n.* (۱) ڕەچەتە (دەرمان).
(نیستە ووشەی " prescription" بەکار دەهێنرێت).
(۲) دەرمانی گیراوە یا ئامادەکراو بەگوێرەی ڕەچەتەیەک.
(۳) دەستووری ئامادەکردن و لێنانی چێشتێکی تایبەتی:
(She has a new ~ for fish.)
(٤) دەستووری کار؛ دەستووری چارەکردن؛ چارە؛ ڕێگی چارە کردن؛ سەرکەوتن؛ یا دەسکەوتنی شتێک: *(a ~ for success)* .

recipience (ri-sip′i-əns), ***n.*** ***Also*** **recipiency**, (١) وەرگرتن (٢) توانا و مەیلی وەرگرتن هەبوون.

recipient (ri-sip′i-ənt), ***n.*** وەرگر؛ وەرگرتوو. ***(the ~ of a scholarship, gift, favor, etc.)*** ***adj.*** ئامادەبە بۆ وەرگرتن؛ وەرگر.

reciprocal (ri-sip′rə-k'l), ***adj.*** (١) هی بەرامبەر؛ ئالوگۆڕ: ***(I helped him and had ~ help from him.)*** (٢) دووسەری؛ دوولایی. ***(~ love, hatred, protection, etc.)*** (٣) پێچەوانەیی؛ هەڵگەڕاوەیی (٤) یەکتری (ڕێزمان)؛ هی پەیوەندی بەرامبەر یەکتر: ***(" Each other " is a ~ pronoun.)*** ***n.*** (١) بەرامبەر؛ شتی بەرامبەر (٢) ژمارەیەکە نەنجامی دابەش کردنی یەکە بەسەر ژمارەکە خۆیدا: ***(The ~ of 7 is 1/7 .)***

reciprocate (ri-sip′rə-kāt′), ***v.t.*** (١) هێنان و بردن (مەکینە) (٢) پێدان و وەرگرتن (چاکە، خۆشەویستی، دڕمنایەتی، بڕیاوەڕ... هتد)؛ گۆڕینەوە؛ ئالوگۆڕ کردن: ***(They ~ love, enmity, etc.)*** . (٣) پێدانەوە (خۆشەویستی، چاکە، ڕق... هتد)؛ بۆ گەڕاندنەوە: ***(We ~ her affection.)*** (٤) [Rare]: بەرامبەرکردن؛ هاوتاکردن ***v.i.*** (١) هاتن و چوون (مەکینە). (٢) پێدان و وەرگرتن؛ ئالوگۆڕکردن. (٣) پێدانەوە (چاکە یا خراپە)؛ دانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە. (٤) بەرامبەربوون؛ هاوتابوون

reciprocating engine, مەکینەی هاتوچۆکەر بۆ دواوەو بۆ پێشەوە. نەک خولاوە

reciprocation (ri-sip′rə-kā′shən), ***n.*** (١) هاتن و چوون (مەکینە). (٢) پێدان و وەرگرتن (چاکە، خۆشەویستی، یارمەتی)؛ گۆڕینەوە؛ یەک بەیەک: نەمە بەوە. ***(~ is necessary in all human relashionships.)***

reciprocity (res′ə-pros′ə-ti), ***n.*** (١) پێدان و وەرگرتن (چاکە، یارمەتی)؛ گۆڕینەوە؛ چاکە دانەوە. ***(There is no ~ in their relashionship because he always gives and she always takes.)*** (٢) چاکەی بەرامبەری لە بازرگانی نێو دوو وولاتدا؛ نەمە بەوە؛ یەک بەیەک (بە تایبەتی لە کاروباری گومرگ و بازرگانیدا): ***(~ in trade)*** .

recision (ri-sizh′ən), ***n.*** هەڵوەشاندنەوە (یاسا، بڕیار)

recital (ri-sī′t'l), ***n.*** (١) بەدەنگی بەرزو لەبەر خوێندنەوە (ووتار). هەڵبەست: خوێندن (قورئان)؛ لەبەر ووتن. (٢) گێڕانەوە (چیرۆک). (٣) چیرۆکی گێڕاوە؛ چیرۆک؛ باس (٤) باسکردنی موسیقای یەک کەسی؛ سەمای یەک کەسی.

recitation (res′ə-tā′shən), ***n.*** (١) گێڕانەوە چیرۆک؛ (٢) چیرۆکی گێڕاوە؛ چیرۆک. (٣) هەڵبەست یا چیرۆک خوێندنەوە لەبەرو بەدەنگی بەرز بۆ خەڵک؛ لەبەر ووتن. (٤) هەڵبەست یا چیرۆکی لەبەر خوێنراوە بۆ خەڵک (٥) [Obs.]: نەبەر ووتنەوەی هەڵبەستو وەڵامی پرسیار لەلایەن قوتابیەوە. (ب) وانەی هەڵبەستی لەبەرکراو ووتنەوە بە دەنگی بەرز

recitative (res′ə-tā′tiv, ri-sīt′ə-tiv), ***adj.*** (١) تایبەتی بە خوێندنەوەی هەڵبەست لەبەرو بە دەنگی بەرز (٢) تایبەتی بە چیرۆک گێڕانەوە.

recitative (res′ə-tə-tēv′), ***n.*** (١) ووتن یا خوێندنەوە بەدەنگی بەرزو مۆسیقاوە (وەک ئۆپەرا). (٢) ئۆپەرا یا بەشێکی ئۆپەرا بەم جۆرە. (٣) مۆسیقای نواندنێکی وەها

recite (ri-sīt′), ***v.t.*** (١) لەبەر ووتن یا خوێندنەوە (هۆنراوە)؛ خوێندن: قورئان ***(to ~ a poem, a passage from the Koran, etc.)*** (٢) گێڕانەوە (چیرۆک)

(٣) ژماردن.

v.i. (١) لەبەر ووتن یا خوێندنەوە؛ بە دەنگی بەرزو لەبەر خوێندنەوە (٢) خوێندنەوەی هەڵبەستی لەبەرکراو یا وەڵامی پرسیاردانەوە لەبەردەمی مامۆستادا.

reck (rek), ***v.t. & v.i.*** گوێ پێدان؛ بەتەنگەوە هاتن؛ باک بوون؛ ترسان: ***(He does not ~ death.)*** .

reckless (rek′lis), ***adj.*** (١) بێ گوێ؛ بێباک؛ گوێ پێ نەدەر؛ گوێ نەگر. (٢) سەرکێش؛ سەرپێچ؛ بیرنەکەرەوە لە ئەنجامی کرداری خۆ: ***(a ~ driver; ~ driving)*** -recklessly ***(adv.).***

recklessness (rek′lis-nis), ***n.*** بێباکی؛ سەرکێشی؛ سەرپێچی؛ هەڵەشەیی؛ بێ گوێیی.

reckon (rek′ən), ***v.t.*** (١) ژماردن. (٢) وا دانان: ***(I ~ him an enemy.)*** . (٣) هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن. (٤) [Colloq.]، وازانین؛ وا بیرکردنەوە؛ لا وابوون.

v.i. (١) ژماردن. (٢) **(reckon on; reckon upon)**، پشت پێ بەستن، بەتەمابوون (١) ناکۆکی لەگەڵدا بڕینەوە؛ لێکدانەوەو خستن بەلایەکدا. reckon with, (٢) ڕەچاوکردن؛ بە گاڵتە نەگرتن: ***(He is a leader to be reckoned with.)***

reckoner (rek′ən-ĕr), ***n.*** (١) ژمێرەر؛ ژمێریار. (٢) خشتەی ژمارە؛ خشتەی بیرکاری (پێشی دەوترێ: " **ready reckoner** ").

reckoning (rek′ən-iŋ), ***n.*** (١) ژماردن. (٢) لێکدانەوە؛ هەڵسەنگاندن. (٣) حساب بڕینەوە. (٤) بڕینەوەی مەسەلەیەک و خەڵات یا سزای خۆ پێدان؛ لێ پرسینەوە. (٥) لیستەی حساب (ئوتێل، لۆقنتە). (٦) (ا) دیاری کردنی جێی کەشتی. (ب) نەم جێیە. day of reckoning, (١) ڕۆژی لێپرسینەوە؛ کاتی لێپرسینەوە. (٢) ڕۆژی قیامەت.

reclaim (ri-klām′), ***v.t.*** (١) هێنانەوە سەر ڕێی ڕاست؛ ڕاستکردنەوەی کەسێک ***(to ~ somebody from error, vice, etc.)*** (٢) زەوی‌وزار چاک کردن؛ زەوی‌وزاری لەوەوپێش بەکارنەهێنراو چاک کردن و ئامادەکردن بۆ کشتوکاڵ یا شتی تر. (٣) شتی بەکەڵک دەرهێنان لە بەرماوە یا شتی فڕێدراو. (٤) [Obs.]، مانی کردن (هەڵق).

v.i. [Obs.], هاوارکردن؛ قیژاندن.

n. چاک بوون؛ هاتنەوە سەر ڕێی ڕاست: ***(He's past ~ .)*** .

reclaim (rē′klām′), ***v.t.*** داواکردنەوە؛ داوای گەڕاندنەوەی شتێک کردن: ***(to ~ one's rights, property, position, etc.)***

reclamation (rek′lə-mā′shən), ***n.*** (١) زەوی‌وزار چاک کردن: ***(land ~)*** (٢) شتی بەکەڵک دەرهێنان لە بەرماوە یا شتی فڕێدراو.

recline (ri-klīn′), ***v.t.*** نوشتاندنەوە بە پشتدا (کورسی)؛ خستن بە پشتدا.

v.i. بەپشتدا پاڵ کەوتن؛ پاڵ دانەوە؛ ڕاکشان؛ پاڵ کەوتن.

recluse (ri-klōōs′), ***adj.*** گۆشەگیر؛ تەریک؛ لاتەریک.

n. کەسێکی گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ کەنارگر؛ ووشکەسۆفی.

reclusion (ri-klōō′zhən), ***n.*** (١) گۆشەگیری؛ کەنارگری؛ ووشکەسۆفێتی. (٢) بەندێتی تەنها؛ بەندکردنی تەنها.

reclusive (ri-klōō′siv), ***adj.*** گۆشەگیر؛ لاتەریک؛ کەنارگر: ***(a ~ person)***

recognition (rek′əg-nish′ən), ***n.*** (١) ڕێزگرتن؛ ڕێز گیران؛ ڕێز

ڕێز پێشاندان: *(in ~ of your services; to get ~)*.
(۲) بڕواپێکردن ، وڵات یا ڕژێمی تازە: *(~ of the new state)*.
(۳) هەستپێکردن؛ پێ زانین: *(~ of the danger)*.
(٤) ناسینەوە؛ شێوەکردنەوە.
(٥) سڵاو؛ چاک و جۆنی.

recognizable (rek′əg-nīz′ə-b'l), *adj.* هەستی پێ دەکرێت؛ دەناسرێتەوە؛ جیا دەکرێتەوە لە شتی تر؛ دیارە.
-recognizably *(adv.)*.

recognizance (ri-kog′ni-zəns, ri-kon′i-zəns), *n.* (۱) بەڵێنامە - کە لە گومانبار دەسەنرێ کە بێت بۆ دادگا هەر کات داواکرا؛ بەڵێن. (ب) پارەی دانراو لەگەڵ بەڵێننامەکەدا. (۲) recognition. (۳) [Obs.] نیشانە.

recognize (rek′əg-nīz′), *v.t.* (۱) ناسینەوە؛ شێوەکردنەوە: *(to ~ an old acquaintance, a tune, a voice, a place, etc.)*
(۲) وا دانان؛ بە برادەر دانان؛ سڵاوڵێکردن.
(۳) بە ڕاست یا ڕاستەقینە دانان؛ بڕواپێکردن: *(to ~ a claim)*.
(٤) هەستپێکردن؛ پێ زانین *(He ~d the danger.)*.
(٥) پێ ڵێ هان؛ دان پیانان: *(to ~ defeat)*.
(٦) بڕواپێکردن (وڵات یا ڕژێمی تازە): *(to ~ a new state)*.
(۷) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز پێشاندان: *(His services to the cause have been ~d.)*
(۸) ڕێ پێدان بۆ قسەکردن لە کۆڕدا.

recoil (ri-koil′), *v.i.* (۱) کشانە دواوە؛ گەڕانە دواوە.
(۲) هەڵ سڵەمینەوە (لە ترس، سەرسامی، یا قێزهاتنەوەدا): *(to ~ from danger)*
(۳) بە تونديی گەڕانەوەی چەکی ناگرین پاش تەقاندنی؛ بە تونديی گەڕانەوەی سپرینگ پاش پاکێشانی و بەردانی.
(٤) (recoil on; recoil upon) ، هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە بەسەر خۆدا؛ گەڕانەوە بۆ ئەو شوێنەی لێوەی هاتووە؛ بۆ گەڕانەوە: *(His evil deeds recoiled upon his own head.)*

n. (۱) بە تونديی گەڕانەوەی چەکی ناگرین پاش تەقاندنی؛ هەڵگەڕانەوەی سپرینگ: *(the ~ of a gun)*.
(ب) ماوەی ئەم گەڕانەوەیە.
(۲) هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ کشانەوە بۆ ناوخۆ.
(۳) هەڵسڵەمینەوە (لە قێز، سەرسامی، یا ترسدا).

recoilless (ri-koil′les), *adj.* ناگەڕێتەوە یا کەم دەگەڕێتەوە پاش تەقاندنی: *(a ~ gun)*.

recoin (rē-koin′), *v.t.* سەرلەنوێ لە سکە دانەوە.

recollect (rek′ə-lekt′), *v.t.* هاتنەوە بیر؛ هاتنەوە یاد.
v.i. لەبیربوون؛ لەیادبوون.

recollect (rē′kə-lekt′), *v.t.* (۱) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە.
(۲) هاتنەوە سەرخۆ؛ هێزو ووزە هاتنەوە بەر؛ هەڵسانەوە: *(to ~ oneself)*
-recollection *(n.)*.

recollection (rek′ə-lek′shən), *n.* (۱) بیر؛ یاد: *(She has a good ~ .)*
(۲) بیرەوەری *(childhood ~s)*.
(۳) یادکردنەوە؛ بیرکردنەوە؛ هاتنەوەبیر.

recommence (rē′kə-mens′), *v.t. & v.i.* دەستپێکردنەوە؛ دیسانەوە دەستپێکردن.

recommend (rek′ə-mend′), *v.t.* (۱) پێ سپاردن: *(I ~ him to your care.)*
(۲) پەسەندکردن: *(I ~ him for this job.; to ~ a book)*.
(۳) بە باش هێنانە بەرچاو: *(Honesty ~s any man.)*.
(٤) وا بەباش زانین؛ پێشنیازکردن؛ ڕاسپاردن: *(I ~ that something be done.)*

recommendation (rek′ə-men-dā′shən), *n.* (۱) پەسەند-کردن؛ پەسەندکاری. (۲) پەسەندنامە؛ نامەی پەسەندکردن: *(He gave me a letter of ~ .)*
(۳) تایبەخۆی چاک (کە کەسێک خۆشەویست دەکات یا پەسەند دەکات لای خەڵک).
(٤) پێشنیاز؛ ڕاسپاردە: *(This was his ~ .)*.
-recommendatiory *(adj.)*.

recommit (rē′kəmit′), *v.t.* (۱) خستنەوە بەندیخانەوە؛ خستنەوە شێتخانە. (۲) ناردنەوە یا گەڕانەوە بۆ ئەنجوومەنی پەرلەمان (گەلاڵەی یاسا).
-recommittal *(n.)*; **recommitment** *(n.)*.

recompense (rek′əm-pens′), *v.t.* (۱) پاداشت دانەوە (بە چاک یا بە خراپ)؛ چاکە دانەوە؛ هەق بۆ کردنەوە؛ هەق ڵێ کردنەوە؛ سزادان.
(۲) بۆ بژاردن؛ بژاردن.

n. (۱) پاداشت. (۲) بژاردن؛ شتی دراو لەجیاتی.
(۳) سزا؛ تۆڵە؛ سزای ڕەوا.

recompose (rē′kəm-pōz′), *v.t.* (۱) ڕێکخستنەوە؛ ڕێکوپێک کردنەوە. (۲) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ ووزە هاتنەوە بەر.

reconcilable (rek′ən-sīl′ə-b'l), *adj.* (۱) ناشت دەکرێنەوە. (۲) یەک دەخرێنەوە؛ دەسازێنرێن.
-reconcilability; reconcilableness *(n.)*; **reconcilably** *(adv.)*.

reconcile (rek′ən-sīl′), *v.t.* (۱) ناشتکردنەوە؛ ڕێکخستنەوە؛ ناوبژی کردن. (۲) بڕینەوە (ناکۆکی، شەڕ)؛ دوایی پێ هێنان.
(۳) گونجاندن؛ سازاندن؛ لەگەڵ یەک ڕێکخستن؛ پێکهێنان (چەند شتێکی جیاواز): *(to ~ different ideas, viewpoints, etc.)*.
(٤) (to ~) ، پێ قایل بوون (بە بارێکی ناخۆش)؛ شان دانە بەر؛ مل بۆ کەچ کردن؛ پێ ڕاهاتن؛ ڕاهێنان: *(I must ~ myself to a life of poverty.)*
-reconcilement *(n.)*; **reconciliatory** *(adj.)*.

reconciliation (rek′ən-sil′i-ā′shən), *n.* (۱) ناشتکردنەوە؛ ناشتبوونەوە؛ ڕێکخستنەوە؛ ڕێککەوتنەوە. (۲) پێکهاتن؛ سازان؛ ڕێککەوتن؛ گونجان؛ گونجاندن.

recondite (rek′ən-dīt′, ri-kon′dit), *adj.* (۱) تێگەیشتنی گرانە؛ گران؛ قورس؛ قوڵ: *(a ~ subject, author, etc.)* .
(۲) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار.

recondition (rē′kən-dish′ən), *n.* چاک کردنەوە؛ پینەکردن؛ وەک تازە لێکردنەوە.

reconnaissance; reconnaissance (ri-kon′ə-səns), *n.* سووسە؛ سووسەکردن؛ تێڕوانینی سەنگەرو لەشکری دوژمن (بە فڕۆکە یا شتی تر).

reconnoiter (rek′ə-noi′ter), *v.t. & v.i.* سووسەکردن؛ تێڕوانینی سەنگەرو لەشکری دوژمن (بە فڕۆکە یا شتی تر).
-reconnoiterer *(n.)*.

reconnoitre (rek′ə-noi′ter), *v.t. & v.i.* [British], = reconnoiter.

reconsider (rē′kən-sid′er), *v.t. & v.i.* (۱) دیسانەوە تێڕوانینو لێکۆڵینەوە (بەتایبەتی بۆ گۆڕینی بڕیارێک یا ڕایەک): *(He refused to ~ his decision.)*
(۲) سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە یا باس کردن (لە کۆڕێک یا ئەنجوومەنی پەرلەماندا).
-reconsideration *(n.)*.

reconstruct (rē′kən-strukt′), *v.t.* دروستکردنەوە؛ پێکەوەنانەوە (شتێکی شکاو).

reconstruction (rē´kən-struk′shən), *n.* (۱) دروستکردنەوە؛ پێکەوەنانەوە (شتی شکاو) (۲) ناوەدانکردنەوە؛ ناواکردنەوە.
(۳) [R-] (۱) ناوەدانکردنەوەی ناوچەی خواروی نەمەریکا لەپاش شەڕی براکوژی. (ب) ماوەی ئەم ناوەدانکردنەوەیە (سانی ۱۸٦۷-۱۸۷۷).
(٤) شتێکی سەرلەنوێ دروستکراو؛ شتێکی دوبارە پێکەوەنراو.

reconversion (rē´kən-vûr′zhən), *n.* (۱) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران (بەتایبەتی باری ئابووری و پیشەسازی وولاتێك لە شێوازی جەنگەوە بۆ ئاشتی). (۲) ماوەی ئەم گەڕاندنەوەیە یا گۆڕینە.

reconvert (rē´kən-vûrt′), *v.t. & v.i.* (۱) هەڵگەڕانەوە؛ بادانەوە بۆ دۆخی جاران؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران.
(۲) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران (بەتایبەتی باری ئابووری و پیشەسازی وولاتێك لە شێوازی جەنگەوە بۆ ئاشتی).

reconvey (rē´kən-vā′), *v.t.* دانەوە بە خاوەن یا شوێنی پێشوو

reconveyance (rē´kən-vā′əns), *n.* دانەوە بە خاوەن یا شوێنی پێشوو. *(the ~ of a house)* .

record (ri-kôrd′), *v.t.* (۱) نووسین؛ تۆمارکردن: *(to ~ the day's events)*
(۲) تۆمارکردن (بەسەر قەوان یا شریت): *(to ~ a song)* .
(۳) نیشاندان؛ پیشاندان (٤) نیشانەکردن

v.i. تۆمارکردن؛ نووسین

n. (۱) تۆمارکاری؛ نووسین؛ نووسینەوە.
(۲) تۆمارنامە؛ تومار. (۳) یادداشت.
(٤) تۆمارنامەی کۆڕی پەرلەمان، دادگا، یا نەنجوومەنێك.
(٥) ڕابوردووی کەسێك: *(He has a clean ~ .)* .
(٦) قەوان ۷: بەرزترین پلە؛ دوا پلە.

adj. هی بەرزترین پلە؛ هی پلەی هەرە بەرز: *(a ~ audience, harvest, temperature, etc.)*

break a record, دوا پلە شکاندن؛ لە هەموو نەنجامێکی پێشوو باشتربوون

go on record, ڕای خۆ دەربڕین بە ناشکراو تۆمارکردن

off the record, بە دزێیەوە؛ بەمەرجێك ناوی خاوەنەکەی نەبرێت (ووتار، بەیاننامە)؛ بۆ ناشکراکردن یا بڵاوکردنەوە نیە: *(He made these statements off the record.)*

on record, (۱) تۆمارکراو
(۲) ناشکرا؛ بڵاوکراوە؛ ناشکرا کراو.

recorder (ri-kôr′dĕr), *n.* (۱) تۆمارکەر؛ تۆمارگر؛ تۆمارکار.
(۲) نامیری تۆمارکردنی مۆسیقا لەسەر شریت. (۳) دادپرسی تاوانی بچووك.
(٤) نامێرێکی مۆسیقیێیە لە بلوێر یا فلووت دەچێ.

recording (ri-kôr′diŋ), *n.* (۱) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری (مۆسیقا).
(۲) دەنگی تۆمارکراو لەسەر قەوان و شریت (گۆرانی و مۆسیقا و ووتار).
(۳) قەوان؛ شریتی مۆسیقا.

recount (ri-kount′), *v.t.* (۱) گێڕانەوە (چیرۆك، ڕووداو): *(She ~ed the story of her escape.)*
(۲) یەك بە یەك ناوبردن؛ ژماردن؛ بە ڕیز ووتن *(She ~ed her sins.)* .

recount (rē′kount´), *v.t.* ژماردنەوە؛ دووبارە ژماردن؛ بەسەرکردنەوە.

n. ژماردنەوە (بەتایبەتی دەنگی هەڵبژاردنێك)؛ دیسانەوە ژماردن: *(He demanded a ~ of the election votes.)*

recoup (ri-kōōp′), *v.t.* (۱) دەست کەوتنەوە؛ وەرگرتنەوە (پارەو شتی لەکیس چوو یا هاوتای): *(to ~ a loss)* .
(۲) دانەوە (پارە، قەرز)؛ بژاردن؛ پێدانەوە.
(۳) داشکاندن یا گلدانەوەی نەختێك لە قەرزێك کە کاتی دانەوەی هاتبێ.

v.i. دەست کەوتنەوەی زیان؛ بۆ بژێررانی زیان.

n. دەست کەوتنەوە؛ بۆ بژێررانی زیان.

-recoupable *(adj.)*; **recoupment** *(n.)*.

recourse (rē′kôrs, ri-kôrs′), *n.* (۱) داڵدە بۆ بردن؛ پەنا بۆ بردن *(His one ~ was the law.)* .
(۲) داڵدە؛ پەنا؛ پەناگا:
(۳) مافی داواکردنەوەی قەرز یا کۆمپیالە لە دەستەبەر ئەگەر قەرزارەکە بۆی نەدرایەوە. (٤) [Obs.] بوار یا هەڵ بینینی کەسێك.

recover (ri-kuv′ĕr), *v.t.* (۱) دەست کەوتنەوە؛ سەندنەوە؛ وەرگرتنەوە: *(We ~ed our losses.)* .
(۲) بۆ بژاردن؛ بژاردن.
(۳) چاك کردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ هێز هاتنەوە بەر؛ هۆش هاتنەوە بەر: *(He ~ed himself quickly in the hospital.)*
(٤) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی).
(٥) لەدەست پزگارکردن.
(٦) دەسکەوتن لە ڕێی بڕیاری دادگاوە: *(to ~ damages)* .

v.i. (۱) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هۆش هاتنەوە بەر: *(He ~ed quickly from his illness.)*
(۲) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی): *(He still hasn't ~ed from his divorce.)*
(۳) زیان بۆ بژێرران بەپێی بڕیاری دادگا.

recover (ri-kuv′ĕr), *v.t.* بەرگ تێگرتنەوە؛ بەرگی تازە تێگرتن.

recovery (ri-kuv′ĕr-i), *n.* (۱) دەست کەوتنەوە؛ سەندنەوە.
(۲) چاکبوونەوە؛ هێز هاتنەوە بەر؛ بووژانەوە؛ هۆش هاتنەوە بەر: *(We wish you a speedy ~ .)*
(۳) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی)؛ بووژانەوە: *(the economic ~ of the country)*
(٤) (ا) ماوەی چاکبوونەوە. (ب) ماوەی هەڵسانەوە یا خۆگرتنەوە
(٥) ئەو شتەی یا هەندەی کە دەست دەکەوێتەوە.

recreancy (rek′ri-ən-si), *n. Also* **recreance,** (۱) ترسنۆکی. (۲) ناپاکی؛ نادڵسۆزی.

recreant (rek′ri-ənt), *adj.* (۱) ترسنۆك. (۲) ناپاك؛ نادڵسۆز.

n. (۱) کەسێکی ترسنۆك. (۲) کەسێکی ناپاك.

recreate (rek′ri-āt´), *v.t. & v.i.* ڕابواردن؛ زاخاوی مێشك دانەوە؛ لەش و مێشك بووژانەوە؛ یاری کردن.

recreate (rek′ri-āt´), *n.* دروستکردنەوە؛ سەرلەنوێ دروستکردن یا پێکهێنان.

recreation (rek´ri-ā′shən), *n.* (۱) ڕابواردن (وەرزش)؛ یاری؛ مێشك‌ولەش بووژانەوە: *(Everybody needs some ~ after a long day's work.)*
(۲) هۆی ڕابواردن یا کات بردنەسەر (یاری، وەرزش، پیاسە، خوێندنەوە).

recreation (rē′kri-ā′shən), *n.* (۱) دروستکردنەوە؛ سەرلەنوێ دروستکردن. (۲) شتی سەرلەنوێ دروستکراو یا پێکهێنراو

recreational (rek´ri-ā′shən-'l), *adj.* هی ڕابواردن؛ هی لەش و مێشك بووژانەوە؛ هی یاری: *(~ activities, facilities, etc.)* .

recreation room, ژوری یاری.

recreative (rek′ri-ā´tiv), *adj.* تایبەتی بە ڕابواردن یا یاری؛ بووژێنەرەوە؛ خۆش.

recrement (rek′rə-mənt), *n.* پیسی؛ گەندوگوو؛ خڵتە؛ زبڵ؛ پاشەڕۆك.

-recremental *(adj.)*.

recriminate (ri-krim′ə-nāt´), *v.i.* تاوانبارکردنی یەکتری؛ وەڵام دانەوەی تاوانبارکەر بە تاوانبارکردنی خۆی؛ گلەیی و گلەییکاری.

-recriminative*(adj.)*; **recriminatory** *(adj.)*.

recremination (ri-krim´ə-nā′shən), *n.* تاوانبارکردنی یەکتری؛ وەڵام دانەوەی تاوانبارکەر بە تاوانبارکردنی خۆی؛ گلەیی و گلەییکاری.

rec room (rek), [Colloq.], = **recreation room.**

recrudesce (rē´krōō-des′), *v.i.* سەرهەڵدانەوەی نەخۆشی.

-recrudescence; recrudescency *(n.)*; **recrdescent** *(adj.)*.

recruit (ri-krōōt′), *v.t.* (۱) سوپا بەهێزکردن بە سەربازی تازە گیراو.

(۲) گرتن به سەربازی (۳) ئەندامی تازە ڕاکێشانە ناو حیزبو ڕێکخراوەوە؛ ئەندامی تازە دۆزینەوە: هێنانە کۆڕەوە
(٤) بووژاندنەوە: چاککردنەوە؛ بەهێزکردن؛ تەندروستی باش کردن.

recruit (ri-kroōt′), *v.i.* (۱) سەربازی گرتن (۲) جێ گرتنەوە؛ کەرەسەی تازە هێنان بۆ جێ گرتنەوەی هی فەوتاو یا تەواو بوو. (۳) بووژانەوە؛ چاکبوونەوە؛ هێز هاتنەوەبەر.

recruit (ri-kroōt′), *n.* (۱) سەربازی نوێ (۲) ئەندامی نوێ.

recruitment (ri-kroōt′mənt), *n.* (۱) سەربازگرتن. (۲) ئەندامی تازە ڕاکێشان؛ هێنانە ناو کۆڕەوە

rectal (rek′t'l), *adj.* کۆمی. تایبەتی بە کۆم یا قنگ؛ هی ڕیخۆڵە ڕاستە.

rectangle (rek′taŋ′g'l), *n.* لاکێشە. بەشێوەی لاکێشە

rectangular (rek-taŋ′gyoo-ler), *adj.* (۱) لاکێشەیی (۲) گۆشە وەستاو. گۆشە ڕاست

-rectangularity *(n.)*; **rectangularly** *(adv.)*.

recti- (rek′tə, rek′ti), *Also* **rect-**, پێشگرێکە بەمانای: ڕاست

rectifiable (rek′tə-fī′ə-b'l), *adj.* ڕاست دەکرێتەوە؛ چاک دەکرێت

rectification (rek′tə-fi-kā′shən), *n.* ڕاستکردنەوە؛ چاککردنەوە

rectifier (rek′tə-fī′er), *n.* (۱) ڕاستکەرەوە؛ چاککەرەوە. (۲) ئامێری گۆڕینی تەزووی کارەبا لە تەزووی بە نۆرەوە بۆ هی ڕاستەوخۆ یا نەگۆڕ

rectify (rek′tə-fī′), *v.t.* (۱) ڕاستکردنەوە؛ چاککردنەوە؛ چارەسەرکردن: چارەکردن. *(to ~ a mistake, a situation, etc.)* . (۲) ڕاستکردنەوە (ژمارەکاری)؛ گونجاندن. (۳) دووبارە دڵۆپاندن (کیمیا)؛ سەرلەنوێ پاڵاوتن یا پوختەکردن. (٤) گۆڕینی تەزووی کارەبای بە نۆرە بۆ تەزووی ڕاستەوخۆ یا نەگۆڕ. (٥) دۆزینەوەی درێژی هێڵی چەماوە

rectilineal (rek′tə-lin′i-əl), *adj.* = rectilinear.

rectilinear (rek′tə-lin′i-ēr), *adj.* (۱) ڕاست. ڕێک (۲) لە هێڵی ڕاست پێکهاتوو

rectitude (rek′tə-tōōd′, rek′tə-tūd′), *n.* (۱) سەرڕاستی؛ ڕاستی؛ پاکی؛ ڕەووشت چاکو پاکی (۲) [Rare]. ڕاستی؛ ڕێکی.

recto (rek′tō), *n.* (۱) لاپەڕەی ڕاستی پەرتووکێکی کراوە (۲) ڕووی گەلا؛ بەری گەلا

rector (rek′tēr), *n.* (۱) قەشە (۲) سەرۆک قەشە (۳) بەڕێوەبەری دانشگا یا قوتابخانەی ئایینی (٤) بەڕێوەبەری دانشگا یا قوتابخانە؛ سەرۆکی زانکۆ

rectorate (rek′tēr-it), *n.* قەشەبەتی؛ پلەوپایەی قەشە؛ ماوەی قەشەیەتی.

rectory (rek′tĕr-i), *n.* (۱) ماڵی قەشە (۲) پلەوپایەی قەشە؛ قەشەیەتی.

rectrix (rek′triks), *n.* پەڕێکی گەورەی کلکی باڵندە.

rectum (rek′təm), *n.* کۆم؛ قنگ؛ بەشی خوارووی ڕیخۆڵە ڕاستە.

rectus (rek′təs), *n.* ماسولکەیەکی ڕاستی چاو، مل، سك، یا ڕان.

recumbent (ri-kum′bənt), *adj.* (۱) ڕاکشاو؛ پاڵ کەوتوو؛ پاڵدەرەوە *(a ~ statue)* . (۲) پاڵدەرەوە (ئەندامی زیندەوەر)؛ ڕاکشاو (زیندەوەرزانی). (۳) بێ جوڵە؛ بێ دەنگ؛ پاڵ لێدەرەوە؛ نەبزواو.

-recumbency *(n.)*; **recumbently** *(adv.)*.

recuperate (ri-kōō′pə-rāt′), *v.t.* (۱) چاککردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ تەندروستی چاك کردن. (۲) دەست کەوتنەوە؛ گەڕاندنەوە؛ سەندنەوە.

recuperate (ri-kōō′pə-rāt′), *v.i.* (۱) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هێز هاتنەوەبەر: *(He ~d quickly from the surgery.)*
(۲) خۆگرتنەوە؛ هەڵسانەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی).

recuperation (ri-kōō′pə-rā′shən), *n.* (۱) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ تەندروستی باش بوونەوە.
(۲) خۆگرتنەوە؛ هەڵسانەوە (پاش ژێر کەوتن یا شکستی).

recuperative (ri-kōō′pə-rā′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە بووژانەوە یا چاکبوونەوە *(~ powers.)* .
(۲) یارمەتی چاکبوونەوە دەدات؛ چاککەرەوە

recur (ri-kūr′), *v.i.* (۱) گەڕانەوە؛ بۆ گەڕانەوە؛ بادانەوە (بیر، دووان): *(~ing to an earlier question)*
(۲) ڕووداندەوە؛ هاتنەوە پێشەوە (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ هاتنەوە کایە؛ دووبارەبوونەوە

recurrence (ri-kūr′əns), *n.* (۳) سەرهەڵدانەوە؛ ڕووداندەوە: *(This problem ~s periodically.)* .
(۱) دووبارەبوونەوە؛ هاتنەوە کایە. (۲) هەڵدانەوە؛ سەرهەڵدانەوە؛ ڕووداندەوە. (۳) [Rare]. دانەوە، پەنا، پەنا بردنەبەر.

recurrent (ri-kūr′ənt), *adj.* (۱) سەرهەڵدەرەوە؛ زوو زوو ڕووداو؛ زۆر ڕووداو یا دووبارەبوونەوە: *(a ~ theme in his writing)*
(۲) گەڕاوە یا پێچکەرەوە بۆلای پێشوو (دەماری خوێن، هەستە دەمار)

recurring decimal, کەرتی دەیی دووبارە (بێرکاری) (وەك ۰،۲۷۸۲۷۸۲۷۸)

recurvate (ri-kūr′vit, ri-kūr′vāt), *adj.* بە پشتدا چەماوە

recurve (ri-kūrv′), *v.t. & v.i.* بە پشتدا چەمانەوە

recusancy (rek′yoo-z'n-si, ri-kū′z'n-si), *n.* یاخێتی؛ مل نەدان؛ بە گوێ نەکردن؛ سەرکێشی.

recusant (rek′yoo-z'nt, ri-kū′z'nt), *n. & adj.* (۱) یاخی؛ سەرپێچ؛ سەرکێش (۲) کاسۆلیکیەیەکی دژ بە کڵێسەی ئینگلیزی.

recuse (ri-kūz′), *v.t.* داوای کشاندنەوە کردنی دادوەر لە مەسەلەیەك کە پەیوەندی بە خۆیەوە هەبێت

recycle (ri-sī′k'l), *v.t.* پوختەکردن یا گۆڕینی پاشماوەو شتی فڕێدراو سەرلەنوێ بەکارهێنانەوەی؛ دەرهێنانی شتی بەکەڵك لە بەرماوەو پاشەڕۆو بەکارهێنانەوەی؛ سەرلەنوێ بەکارهێنانەوە: *(to ~ bottles, old newspapers, plastic material, etc.)*

red (red), *n.* (۱) ڕەنگی سوور؛ ڕەنگی ئاڵ. (۲) بۆیەی سوور یا ئاڵ. (۳) [R-]، (۱) شیوعی؛ سوور (ڕامیاری)؛ تووندڕەو. (ب) کەسێکی سەر بە یەکێتی سۆڤیەت؛ هاوواڵتیەکی یەکێتی سۆڤیەت (ج) (*pl.*) هیندیەیە سوورەکانی ئەمەریکا

red (red), *adj.* (۱) سوور؛ ئاڵ (۲) قژ سوور؛ سەر سوور. (۳) پێست سوور؛ سوور (هیندی ئەمەریکی). (٤) [R-]، (۱) شیوعی؛ تووندڕەو. (ب) سەر بە یەکێتی سۆڤیەت؛ تایبەتی بە یەکێتی سۆڤیەت.

in the red, (۱) قازانج نەکردن لە بازرگانیەکدا؛ تووشی زیان بوون لە بازرگانیدا *(The restaurant is operating in the red.)*
(۲) قەرزار.

see red, [Colloq.], تووڕەبوون؛ بڕ هەڵسان

redact (ri-dakt′), *v.t.* (۱) دارشتن (فەرماننامە، پەیڕەو، یاسا). (۲) بڕیارکردن؛ ئامادەکردن بۆ لەچاپ دان.

-redaction *(n.)*; **redactor** *(n.)*.

red admiral, جۆرە پەپوولەیەکی باڵ سوورو سپی‌یە.

red alert, ووریاکردنەوەی سوور: بەرزترین پلەی ووریایی لەشکرێکە کە چاوەڕێی هێرشی دوژمنە.

red algae, قەوزەی سوور: گیایەکی دەریایی‌یە

red-bait (red′bāt′), *v.t.* تاوانبارکردنی کەسێك بەوەی کەوا سوورە یا شیوعی‌یە.

red-bird (red′būrd′), *n.* جۆرە چۆلەکەیەکی ڕەنگاوڕەنگە.

red blood cell, خڕۆکەی سوور.

red-blooded (red′blud′id), *adj.* بەهێز؛ چوست‌وچالاك؛ نێر؛ پیاو؛ مەرد.

red-breast (red′brest´), *n.* سنگ سوورە؛ بووکە سوورە؛ باڵندەیەکی بچووکی سنگ سوورە.

red-cap (red′kap´), *n.* (١) کۆڵ هەڵگری ئیستگەی شەمەندەفەر (٢) فێرەگولە؛ فیسقەگولە؛ حەوت پەنگیلە. (٣) [British Colloq.]، پۆلیسی سوپا.

red carpet, (١) فەرشی سوور کە پادەخرێت بۆ کارپەدەست یا میوانێکی پایە بەرز ٢) نیشانەی ڕێزێکی زۆر. *(to roll out the red carpet for somebody)*

red cedar, (١) سنەوبەری سوور؛ درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی سنەوبەر ٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.

red cent, [Colloq.]. فلسە سوور؛ فلس: *(not worth a ~)*

red clover, وێنجە سوورە (ئالف).

red coat (red′kōt´), *n.* سەربازی بینگلیزی (لەکاتی شەڕی سەربەخۆی ئەمەریکادا)

Red Crescent, مانگی سوور: ڕێکخراوێکە یارمەتی لێقەوماوانی جەنگ و بومەلەرزەو لافاوو کارەساتی تر دەدات.

Red Cross, خاچی سوور: ڕێکخراوێکی جیهانیە یارمەتی لێقەوماوانی جەنگ و بومەلەرزەو لافاوو کارەساتی تر دەدات.

redd (red), *v.t.* [Colloq. or Dial.]. (~ up), ڕێکخستن: ڕێک‌وپێک کردن

red deer, ئاسکە سوورە

redden (red′′n), *v.t.* سوورکردن

v.i. سوورهەڵگەڕان؛ سوور هەڵگەڕان؛ تەریق بوونەوە

reddish (red′ish), *adj.* سوورکار؛ سوورباو؛ سوورکەلە.

reddle (red′′l), *n.* = ruddle.

reddleman (red′′l-mən), *n.* = ruddleman.

rede (rēd), *n.*[Archaic, Poetic, or Dial.], (١) تەمی؛ ئامۆژگاری (٢) تەحشە؛ پیلان. (٣) چیرۆک. (٤) لێکدانەوە (خەو).

v.t. [Archaic, Poetic, or Dial.], (١) ئامۆژگاری کردن؛ تەمی کردن (٢) لێکدانەوە (خەو). (٣) گێڕانەوە (چیرۆک).

redeem (ri-dēm′), *v.t.* (١) (ا) لە ڕەهن دەرهێنانەوە؛ کرینەوە؛ هەڵگرتنەوە. *(to ~ a watch from the pawn-shop)*

(ب) کرینەوە ؛ پاش فرۆشتن) (٢) دانەوە (قەرز)

(٣) فرۆشتن یا گۆڕینەوە بە پارە.

(٤) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ هێنانەدی (بەڵێن) *(to ~ an obligation)*

(٥) بۆ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە. *(to ~ a fault)*

(٦) ئازادکردن بە پارە؛ ڕزگارکردن بە پارە: *(to ~ a prisoner; a ~ed slave)*

(٧) (ا) گوناە پاک کردنەوە یا سڕینەوە (بەقوربانی)؛ قوربانیدان ؛ بۆ ڕزگار کردن). (ب) خۆ کردن بە قوربانی.

-redeemable *(adj.).*

redeemer (ri-dēm′er), *n.* (١) ڕزگارکەر؛ ئازادکەر (٢) [R-]. عیسا

redeliver (rē′di-liv′ēr), *v.t.* (١) دووبارە بۆ ئاردن؛ سەرلەنوێ بۆ ئاردن. (٢) بۆ بردنەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە

redemption (ri-demp′shən), *n.* (١) (ا) لە ڕەهن دەرهێنانەوە؛ کرینەوە؛ هەڵگرتنەوە. (ب) دووبارە کرینەوە (پاش فرۆشتن).

(٢) (ا) گۆڕینەوەی قەوالەو وەرگرتنی پارەکەی. (ب) قەرزدانەوە.

(٣) ڕزگارکردن بە خوێنبایی دان؛ ئازادکردن.

(٤) گوناە پاک کردنەوە (خاچ پەرستی)؛ گوناە لەسەر لابردن.

-redemtiple *(adj.)*; **redemptive** *(adj.).*

redemptioner (ri-demp′shən-ēr), *n.* کەسێکە (لەکاتی سەرەتای کۆچ کردندا بۆ ئەمەریکا) کە کرێی ڕێگەکەی بەڵێنی بوو کە گەیشتە ئەمەریکا بەردەستی بکات بە خۆڕایی بۆ ماوەیەکی تایبەتی

redeploy (rē′di-ploi′), *v.t.* گواستنەوەی لەشکر لە ناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر.

-redeployment *(n.).*

redevelop (rē′di-vel′əp), *v.t.* (١) دووبارە شۆردنەوە (وێنە). (٢) چاک کردنەوەی کەلاوە یا شوێنی پووخاو.

-redevelopment *(n.).*

red eye (red′ī′), *n.* (١) جۆرە ماسیەیەکی چاو سوورە. (٢) [Slang]، وێسکی هەرزانبەها. (٣) [Colloq.]، نیشانەی مەترسی یا سووری سەر هێڵی شەمەندەفەر.

redfin (red′fin´), *n.* پەڕەکە سوورە: جۆرە ماسیەیەکی پەڕەکە سوورە.

red fir, (١) درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی سنەوبەر دارو تەختەکەی سوورباوە. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.

red fire, ئاگرە سوورە: ماددەیەکە کە فیشەکە شێتەی لێ دروست دەکرێت گڕێکی سووری لێ دەبێتەوە.

red flag, (١) ئالای سوور؛ ئالای شۆڕش. (٢) ئالای سوور: نیشانەیەکی مەترسیە لەسەر هێڵی شەمەندەفەر بەکاردەهێنرێت. (٣) شتی تووڕەکەر؛ شتی شێتگیرکەر.

red fox, (١) ڕێوێیە سوورە. (٢) کەولی ئەم ڕێوێیە.

red-handed (red′han′did), *adj.* (١) دەست خوێناوی. (٢) بە تاوانەوە گیراو؛ لەکاتی تاوان کردندا گیراو: *(He was caught ~ .)* (٣) خوێناوی.

red head (red′hed´), *n.* (١) کەسێکی سەر سوور یا قژ سوور. (٢) جۆرە مراوییەکی ئەمەریکییە نێرینەکەی سەری سوورە. (٣) دارکونکەرەی سەر سوور.

red-headed (red′hed´id), *adj.* سەر سوور؛ قژ سوور.

red heat, پلەیەکی گەرمییە کانزا تێیدا سوور هەڵدەگەڕێت.

red herring, (١) ماسی "هیترینگ" ی دووکەڵ کراوی سوور هەڵگەڕاوە. (٢) شتێکە بەکاردەهێنرێت بۆ خلافاندنی خەڵک و نەبینینی مەسەلەیەک یا شتێکو شاردنەوەی.

red-hot (red′hot′), *adj.* (١) زۆر گەرم؛ گڕگرتوو. (٢) زۆر بەجۆش؛ زۆر تووڕە؛ ئاگرگرتوو. (٣) تازە (دەنگوباس)؛ نوێ.

red Indian, هیندی سوور؛ هیندی ئەمەریکی.

redingote (red′iŋ-gōt´), *n.* (١) پالتۆیەکی پیاوانەیە. (٢) چاکەتی درێژ یا کراسێکی ژنانەیە.

redintegrate (ri-din′tə-grāt´), *v.t.* چاک کردنەوە؛ یەکخستنەوە؛ دامەزراندنەوە.

redistribute (ri´di-strib′yoot), *v.t.* دابەش کردنەوە؛ سەرلەنوێ دابەش کردن.

-redistribution *(n.)*; **redistributive** *(adj.).*

redistrict (rē-dis′trikt), *v.t.* سەرلەنوێ دابەشکردنی ناوچەکانی هەڵبژاردن.

red lead, ئۆکسیدی قورقوشمی سوور؛ قورقوشمی سوور.

red-letter (red′let′ēr), *adj.* خۆش و لەیاد نەچوو: *(a ~ day)* .

red light, (١) نیشانەی وورياکردنەوە؛ نیشانەی مەترسی. (٢) چرای سووری سەر ڕێگاوبانی ئوتومبیل و هێڵی شەمەندەفەر کە بە نیشانەی وەستانە.

red light district, گەڕەکی قەحبەخانە.

red man = red Indian.

red meat, گۆشتی سوور (کە گۆشتی گاو مەڕو بزن دەگرێتەوە).

red neck or **red-neck,** (١) جووتیارێک یا کرێکارێکی سپی لادێکانی ناوچەکانی خواروی ئەمەریکا کە بە ڕەگەزپەرستی ناسراون (لەڕووی سووکیەوە). (٢) ڕەگەزپەرست.

redness (red′nis), *n.* سووری؛ سوورێتی؛ سوورایی.

redo (rē´dōō′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ کردنەوە؛ کردنەوە. (٢) سەرلەنوێ ڕازاندنەوە؛ نەخشاندنەوە.

red ocher, گڵه سوور

redolent (red′ə-lənt), *adj.* (١) بۆن خۆش؛ بۆن و بەرامە خۆش؛ بۆندار (*~ wine*).
(٢) بۆنی نەوە ی هاتوو: *(~ of flowers.)* .
(٣) بیرخەرەوە؛ وا پاگەیێنێ.

redouble (rē-dub′l), *v.t.* (١) دوو نەوەندە زیادکردن: *(We have to ~ our efforts.)*
(٢) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.
(٣) دەنگدانەوە.
(٤) دوو نەوەندە زیادکردنی نەو پارەیەی قوماری لەسەر دەکرێت (یاری " بریج").

v.i. (١) دوو نەوەندە زیادبوون؛ دوو نەوەندە زیادکردن.
(٢) دەنگدانەوە.
(٣) دوو نەوەندە زیادکردنی پارەی قومار لەسەر کراو (یاری " بریج").

redoubt (ri-dout′), *n.* (١) سەنگەر؛ شوورە؛ بەربەست.
(٢) قەڵا؛ مەڵبەندی پارێزراو؛ پەناگای پارێزراو.

redoubtable (ri-dout′ə-b′l), *adj.* (١) ترسناک؛ سامناک؛ نازا
(٢) شایستەی رێزە؛ گاڵتەی پێ ناکرێ: *(a ~ opponent)* .

redoubted (ri-dout′id), *adj.*[Aichaic],= **redoubtable**.

redound (ri-dound′), *v.i.* (١) کارتێکردن (بە باش یا بە خراپ)؛ یارمەتیدەر. *(Your success will ~ to the fame of the college.)* .
(٢) (~ upon) ، بۆ گەڕانەوە: *(Glory ~s upon the brave.)* .

red pencil, بژارکەر و لابردنی نەوەی ناپەسەندە (چاپەمەنی لەلایەن میرییەوە)؛ بژارکردن (وەک بە پێنووسی سوور)

red pepper, (١) ئاڵەتی سوور. (٢) بیبەری سوور.
(٣) ڕووەکی نەم جۆرە بیبەرە.

redpoll (red′pōl′), *n.* سەرسوور: جۆڵەکەیەکی سەر سوورە.

redraft (rē′draft′, rē′dräft′), *n.* گەڵاڵەی دووەم (یاسا).
v.t. گەڵاڵەکردنەوە؛ سەرلەنوێ دارشتنەوە (یاسا).

redress (ri-dres′), *v.t.* (١) ڕاستکردنەوە (بارێکی ناڕەوا)؛ چاک کردنەوە؛ مافی بۆ گەڕاندنەوە؛ چارەسەری سکاڵاکردن: *(to ~ a wrong)*
(٢) ڕاستکردنەوە (هەڵە).
(٣) بۆ بژاردن: هەق بۆ کردنەوە
n. (١) بژاردن. (٢) ڕاستکردنەوە؛ چاک کردنەوە.
(٣) هۆی چارەسەرکردن؛ ڕێی چارەکردن؛ چارە.

redskin (red′skin′), *n.* هیندی سوور؛ هیندی نەمەریکی.

red snapper, سوورە ماسی

red squirrel, سمۆرە سوورە؛ سمۆرەیەکی نەمەریکی تووک سوورباوە.

redstart (red′stärt′), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنگ خۆشی کلک سوورە.

red tape, پۆتینی میری سستی و زۆر خایانی جێبەجێکردنی کاروباری میری بەهۆی کەندو کۆسپی ناپەجێوە.

reduce (ri-dōōs′), *v.t.* (١) کەمکردنەوە؛ بچووک کردنەوە؛ کورتکردنەوە. (٢) ڕێک وپێک کردن؛ پۆل پۆل کردن. (٣) شیکردنەوە.
(٤) هاڕین؛ تواندنەوە؛ وورد کردن. (٥) هێنانە خوارەوە (پلەوپایە)؛ شکاندن.
(٦) دابینکردن؛ هێنانە ژێر رکێفەوە.
(٧) داگیرکردن؛ گرتن (شار، سەنگەر)؛ بەزاندن.
(٨) (ا) داماوکردن؛ باری ژیان تێکدان: *(He was ~d to poverty.)* .
(ب) والێکردن: *(He was ~d to stealing.)* .
(٩) لاوازکردن؛ گۆشت پێوە نەهێشتن: *(~d to skin and bone)* .
(١٠) سووک کردن (سزا)؛ هێنانە خوارەوە: *(to ~ a prisoner's sentence)*
(١١) هێنانە خوارەوە (نرخ)؛ شکاندن: *(to ~ the price of vegetables)*
(١٢) کەمکردنەوەی کەرتێک بەبێ کەمکردنەوەی نرخەکەی (بیرکاری).
(١٣) بوون بەهۆی دابەشبوونی نیوەیی شانەی زیندەوەر.
(١٤) (ا) نۆکسجین لێ دەرهێنان. (ب) هایدرۆجین تێکردن.
(ج) شتی ناکانزایی لە کانزا لابردن.
(١٥) گرتنەوە (ئیسقانی شکاو)؛ هێنانەوە جێی خۆی (ئیسقانی شکاو، نەندامی لەش).

v.i. (١) کەم بوونەوە؛ بچووک بوونەوە.
(٢) خۆ لەپەکردن بە پارێز؛ قەڵەوی کەمکردنەوە.

-reducibility *(n.)*; **reducible** *(adj.)*; **reducibly** *(adv.).*

reducer (ri-dōōs′ĕr, ri-dūs′ĕr), *n.* (١) کەمکەرەوە؛ بچووککەرەوە.
(٢) بۆرییەکی کورتە دوو بۆری قەبارە جیاوازی پێکەوە پێ دەبەسترێت.

reducing agent, هۆی کەمکەرەوە (کیمیا).

reduction (ri-duk′shən), *n.* (١) کەمکردنەوە؛ کەم بوونەوە؛ بچووک کردنەوە؛ بچووک بوونەوە؛ کورت بوونەوە.
(٢) شتی کەمکراوە؛ بچووک کراوە یا داشکاو (پەڕەی نووسراو، نرخ، ...هتد).
(٣) ڕادەی کەمکردنەوە یا بچووک بوونەوە.
(٤) دابەشبوونی نیوەیی شانەی زیندەوەر.

-reductional *(adj.).*

reductive (ri-duk′tiv), *adj.* (١) هی کەمکردنەوە؛ تایبەتی بە بچووک کردنەوە یا کورتکردنەوە. (٢) کەمکەرەوە؛ بچووککەرەوە؛ کورتکەرەوە

redundance (ri-dun′dəns), *n.* = **redundancy.**

redundancy (ri-dun′dən-si), *n.* (١) زیاد لە پێویست؛ زیادە.
(٢) دووپاتکردنەوەو دوورودرێژی (نووسراو، دووان).
(٣) شتی زیاد لە پێویست (بەتایبەتی نووسین و گفتوگۆ)؛ شتی ناپێویست.

redundant (ri-dun′dənt), *adj.* (١) لە ئەندازە بەدەر؛ زۆر؛ زیاد لەپێویست.
(٢) ناپێویست؛ دووبارەکراوە: *(a ~ word, sentence, etc.)* .
(٣) دوورودرێژ؛ زۆر ووشەی ناپێویست بەکارهێنەر: *(a ~ literary style)* .
(٤) تایبەتی بە کردارێکە کە لەیەک شێوەی ڕابوردووی زیاتر هەبێت (ڕێزمان). (وەک : *awake, dive*).

reduplicate (ri-dōō′plə-kāt′), *v.t.* (١) دوو نەوەندە کردن؛ دووبارەکردنەوە؛ وێنە لەبەر دەرکردنەوە سەرلەنوێ.
(٢) دارشتنی ووشە بە دووبارەکردنەوەی برگەیەک بە هەندێک گۆڕینەوە یا بەبێ گۆڕین: *(chit- chat)* .

v.i. دووپات بوونەوە.

adj. دووبارەکراو؛ دووپاتکراوە

-reduplication *(n.)*; **reduplicative** *(adj.).*

redwing (red′wiŋ′), *n.* سوورباڵ: باڵندەیەکی بچوکی دەنگ خۆشە.

redwood (red′wood′), *n.* (١) سوورەدار: درەختێکی زۆر بەرزو گەورەی هەمیشە سەوزە لە کالیفۆرنیا هەیە. (٢) دارو تەختەی نەم درەختە (کە بۆ خانوو کردن زۆر بەکاردەهێنرێت).

re-echo (rē-ek′ō), *v.t. & v.i.* دەنگدانەوە؛ دووبارە دەنگدانەوە.
n. دەنگدانەوە؛ دەنگدانەوەی دووبارە.

reed (rēd), *n.* (١) زەل؛ قامیش. (٢) چەپکە زەل؛ قامیشەلان. (٣) شمشاڵ. (٤) [Poetic]، تیر. (٥) نەخشێکی خانووسازییە. (٦) دەمی شمشاڵو نای.
v.t. سەربان دروستکردن لە زەل و قامیش.

reedbird (rēd′bûrd′), *n.* باڵندەیەکی بچوکی دەنگ خۆشی کۆچکەری ناو مێرگەکانە.

reedbuck (rēd′buk′), *n.* جۆرە ناسکێکی نەفەریقایی ناو قامیشەلانە.

reeding (rēd′iŋ), *n.* (١) نەخشێکی قۆڕی خانووسازییە لە قامیش دەچێت. (٢) ڕازاندنەوە بە زەل چنراو.

reed organ, ئۆرگەنی قامیش.

reed pipe, زوڕنای قامیش.

reeducate (rē-ej′oo-kāt′), *v.t.* (١) دووبارە پەروەردەکردن؛ پەروەردەکردنەوە. (٢) فێرکردنەوە؛ فێری پیشەی نوێ کردن.

-reeducation *(n.)*.

reef (rēf), *n* ***reef***

(۱) تیرەی بەردینی تەنکاوی گوێ دەریا.
(۲) چینە کانزا ؛ کانگەری؛ دەمار یا تیرە کانزا

reef (rēf), *n.* (۱) بایەوانی پێچراوە یا لوول کراو.
(۲) پێچانەوەی بەشێک لە بایەوان.

v.t. نزم کردنەوەی تەوەرەی بەلەم و کەشتی.

reefer (rēf′ēr), *n.* (۱) پێچەرەوەی بایەوانی بەلەم و کەشتی؛ کەشتیپەوان. (۲) جۆرە چاکەتێکی کەشتیپەوانانە.
(۳) جۆرە چاکەتێکی ژنانەیە. (٤) [Slang]. جگەرەی مەریوانە یا بەنگ.

reef knot, جۆرە گرێیەکە

reek (rēk), *n.* (۱) هەڵم؛ هەڵم و هاڵاو. (۲) بۆنی پیس؛ بۆگەن.
(۳) [Dial.]: دووکەڵ.

v.i. (۱) هەڵم ڵێ هەڵسان؛ دووکەڵ کردن؛ دووکەڵ ڵێ هاتن.
(۲) بۆگەن ڵێ هاتن؛ بۆن ڵێ هاتن. *(He ~s of whisky.)*.
(۳) پڕبوون لەشتی ناخۆشو ناپەسەند؛ پیا بلاوبوونەوە (شتی پیس و خراپ).

v.t. (۱) دووکەڵ تێکردن؛ دووکەڵ لێدان؛ بە دووکەڵ چاک کردن.
(۲) دووکەڵ لێوەهاتن؛ هەڵم و هاڵاو لێوەهاتن.

-reeky *(adj.)*.

reel (rēl), *v.i.* (۱) بە قنگدا کەوتن؛ لاربوونەوە؛ بە پشتدا کەوتن.
(۲) لارەولارکردن؛ بەم لاو بەولادا کەوتن؛ لەتردان (لە خۆشی، سەرخۆشی، یا پەرێشانیدا). *(He was ~ing from the bad news.)*.
(۳) خولانەوە؛ سوڕانەوە. *(The street ~ed before his eyes.)*.
(٤) گێژبوون؛ سەر خولانەوە؛ وڕبوون؛ سەر کاس بوون.

v.t. لارەولارێنکردن؛ خولاندنەوە.

n. خولانەوە؛ لارەولارکردن؛ سوڕانەوە

reel (rēl), *n.* (۱) جۆرە سەمایەکی نوسکوتلەندییە.
(۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

reel (rēl), *n.* (۱) خولخولۆکە؛ بەکرە؛ بەکرەی دەزوو.
(۲) ئەو دەروو یا تەلەی بە بەکرەیەکەوەیە؛ کلاڤە دەزوو.
(۳) هەزار یێی شریتی سینەما

v.t. (۱) هەنکردنە سەر بەکرە (دەزوو، تەل).
(۲) (in ~) ، ڕاکێشانی ماسی یا شتی تر بە هەڵکردنی تەل.
(۳) گێڕانەوە یا نووسین بە ئاسانی.

re-elect (rē′i-lekt′), *v.t.* هەڵبژاردنەوە (نوێنەر).

-reelction *(n.)*.

re-enact (rē′in-akt′), *v.t.* (۱) یاسا دانانەوە؛ دووبارەکردن بە یاسا.
(۲) نووساندنەوە؛ سەرلەنوێ نووساندنەوە (شانۆنامە؛ کردار).
(۳) دووبارەکردنەوە (کرداری ڕابوردوو)

-reenactment *(n.)*.

re-enforce (rē′in-fôrs′), *v.t. & v.i.* = re-inforce.

reenter (rē-en′tĕr), *v.t. & v.i.* (۱) دووبارە چوونەژوورەوە؛ دووبارە تێ چوون. (۲) گەڕانەوەو چوونەناوەوە.

re-entrance (rē-en′trəns), *n.* دووبارە چوونەناوەوە.

re-entry (rē-en′tri), *n.* (۱) گەڕانەوەی کەشتی هەوایی بۆناو هەوای دەوری زەمین. (۲) دووبارە هاتنەناوەوە؛ سەرلەنوێ چوونەژوورەوە.
(۳) (ا) مافی دەستپێکردنەوەی یەکەمینی لە یاری "بریج"دا.
(ب) ئەو کاغەزەی ئەم مافە دەدات بە یارێکەر
(٤) بۆ گەڕانەوەی مافی خاوەنێتی.

reeve (rēv), *n.* (۱) (ا) فەرمانڕەوایی ناوچە (لە ئینگلتەرە).
(ب) کاربەدەستی میری (لە ناوچەیەکی ئینگلتەرە)
(۲) سەرکار (۳) سەرۆکی ئەنجوومەنی شارەوانی (لە کەنەدا).

reeve (rēv), *v.t.* (۱) پەت کردن بە ئەڵقەدا (کەشتیپەوانی).
(۲) قایم کردنو بەستنەوە بە پەت بە ئەڵقەداکردنو بە دەوردا پێچانەوە.
(۳) پەت کردن بە ئەڵقەی بەکرەی شت بەرزکردنەوەدا.

reeve (rēv), *n.* مێژیەی چۆلەکەی لم.

reexamination (rē′ig-zam′ə-nā′shən), *n.* (۱) دووبارە تاقیکردنەوە؛ سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە.
(۲) سەرلەنوێ پرسیارلێکردنی شایەت (دادگا).

reexamine (rē′ig-zam′in), *v.t.* (۱) دووبارە تاقیکردنەوە؛ سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە. (۲) دووبارە پرسیارلێکردن شایەت (دادگا).

reface (rē-fās′), *v.t.* پووی تازە تێگرتن؛ سواغ دانەوە (دیوار، سەربان).

refect (ri-fekt′), *v.t.*[Obs.], خواردن و خواردنەوە پێشکەش کردن.

refection (ri-fek′shən), *n.* (۱) خواردن و خواردنەوە؛ خواردەمەنی.
(۲) تێرخواردن؛ تێربوون. (۳) ژەمێک خواردەمەنی سووک؛ ژەم.

refectory (ri-fek′tə-ri), *n.* ژوورێ نان خواردنی دانشگا یا پەرستگا.

refectory table, مێزی نان خواردنی دانشگا یا پەرستگا (کە درێژو باریکە).

refer (ri-fûr′), *v.t.* (۱) دانەپاڵ؛ کردنە مل؛ بە هۆ دانان:
(He ~red his troubles to the war.)
(۲) دان بەسەر پشک (بۆ بڕیارەوە یا ناوبژی کردن)؛ خستنە بەردەم:
(The dispute was ~red to arbitration. ; The judge ~red the case to a higher court.)
(۳) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پەنجە بۆ بردن.
(٤) ناردن بۆ پزیشکی پسپۆر:
(The doctor ~red the patient to a specialist.)
(٥) ناردن؛ ناراستەکردن:
(They ~red me to the information office.)

v.i. (۱) دەربارەی ئەوە بوون؛ لێ دووان:
(The book ~s only to fish.)
(۲) پیاچوونەوە؛ سەیرکردن بۆ بیرکەوتنەوە:
(The speaker ~red to his notes and a map.)
(۳) پاس کردن؛ ناوبردن: *(Don't ~ to the matter again.)*.

-referable *(adj.)*; referral *(adj.)*.

reference (ref′ə-rē′), *n.* (۱) سەرپشکی یاری. (۲) ناوبژیکەر؛ سەرپشک.

v.t. & v.i. سەرپشکی کردنی یاری:
(He ~d the basketball game.)

reference (ref′ĕr-əns), *n.* (۱) دان بە سەرپشک (بۆ ناوبژی کردن یا بڕیندەوە). (۲) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبارەی؛ لەلایەن:
(with ~ to his reply)
(۳) سەرنج بۆ ڕاکێشان.
(٤) پەنجە بۆ درێژکردن؛ ناوبردن.
(٥) ناوبردنی سەرچاوەیەک لە پەرتووک و ووتاردا.
(٦) سەرچاوە:
(In order to write the article, he consulted several ~s.)
(۷) ژمارەی پەراوێز (کە سەرچاوە پیشان دەدات).
(۸) پەسەندکەر؛ پاڵپشت؛ کەسێکە کە بە نووسین یا بە دەم پەسەندی ناسیاوێکی دەکات بۆ ئیش، لە زانکۆ وەرگیران، یا قەرز وەرگرتن... هتد:
(Each job applicant must give the names of three ~s.)
(۹) پەسەندنامە:
(He submitted four ~s with his job application.)

make reference to, ناوبردن؛ پەنجە بۆ درێژکردن؛ نیشانەدان بە.
with reference to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت؛ لەلایەن؛ نیشانە بە.
without reference to, بەبێ گوێ دان بە؛ بەبێ پەیوەندی بە.
reference book, پەرتووکی سەرچاوە (وەک فەرهەنگ).
reference mark, نیشانەی نیشانەدان بە شتێک لە پەراوێزدا (وەک ئەستێرە).

referendum (ref′ə-ren′dəm), *n.* (۱) ڕاپرسی؛ ڕاوەرگرتن لەڕێی دەنگدانی گشتیپەوە؛ ڕێڕاندۆم. (۲) یادنامەی نوێنەرێکی

دبلۆماسیيە بۆ وولاتەکەی خۆی بۆ ئامۆژگاری وەرگرتن.

referent (ref′ēr-ənt), *n.* (١) ووشەو مانای پەنجە بۆ درێژکراو یا مەبەست. زمانەوانی). (٢) نیشانە یا ووشەی سەرنج ڕاکێشەر (زمانەوانی).

referential (ref´ə-ren′shəl), *adj.* (١) نیشاندەر، پەنجە بۆ ڕاکێش. (٢) سەرچاوەیی.

referral (ri-fûr′əl), *n.* ناردن؛ پەسەندکراو بۆ جێبەجێکردنی کارێک لەلایەن کەسێکی تردەوە.

refill (rē-fil′), *v.t.* پڕکردنەوە؛ داگرتنەوە (چەک):

(to ~ a glass with wine)

n. (١) پڕکەرەوە (بەتایبەتی هی پێنووسی ووشک):

(a ~ for a ball-point pen.)

(٢) دووەم پڕکردنەوە یا زیاتر.

refine (ri-fīn′), *v.t.* (١) پاککردنەوە؛ پالأوتن؛ پوختەکردن؛ پاکژکردن:

(to ~ gold, sugar, oil, etc.)

(٢) ڕەووشت جوانو ناسک کردن؛ باشترکردن (ڕەفتار، زمان، شێوان؛ کەموکوڕی لێ لابردن؛ بژارکردن (مەجان):

(to ~ one's manners; to ~ a language)

(٣) لێ لابردن لەکاتی پاککردنەوەدا.

v.i. (١) پوختەبوون؛ پاکبوونەوە؛ پالأوتن.

(٢) ناسک و جوان بوون (ڕەووشت، زمان، کردەوە).

(٣) وورد بوون لە قسە یا زماندا.

refine on (or upon), چاکترکردن؛ باشترکردن؛ بەرەو باشتر بردن.

refined (ri-fīnd′), *adj.* (١) پوختە؛ پوخت؛ پالأوتە؛ پالأوتراو؛ پاککراوە (٢) ڕەووشت جوان؛ بە ڕەووشت؛ بە نەزاکەت.

(٣) وورد و جوانو ناسک.

refinement (ri-fīn′mənt), *n.* (١) پوختەکردن؛ پوختەبوون؛ پالأوتن؛ چاکبوونەوە. (٢) پوختەیی؛ پالأوتەیی.

(٣) ڕەووشت جوانی؛ جوانو ناسکی (دەموددو، ڕەفتار، زمان).

(٤) وورد‌ی (ووتە، زمان، بیر)؛ تەواوی.

(٥) نموونەی وورد‌ی و تەواوی.

(٦) چاککردن؛ بەرەو باشتر بردن یا بران.

refinery (ri-fīn′ēr-i), *n.* پالێوگە (شەکر، نەوت، کانزا...هتد)؛ کارگەی پوخت کردن: *(a sugar ~ ; oil ~)* .

refinish (rē-fin′ish), *v.t.* بۆیەکردنەوە (شتومەکی ناومال).

refit (rē-fit′), *v.t.* چاککردنەوە؛ پینەکردن: *(to ~ a ship)* .

v.i. چاککرانەوە؛ پینەکران.

n. چاککردنەوە؛ پینەکردن؛ پینە؛ گونجاندن.

reflect (ri-flekt′), *v.t.* (١) دانەوە (شەوق، گەرمی، دەنگ، وێنە)؛ بریقەدانەوە؛ شەوقدانەوە:

(A mirror ~s light.; The mirror ~ed his face.)

(٢) پیشاندان؛ دەرخستن؛ نیشانەی ئەوە بوون:

(His work ~s intelligence.)

(٣) [Rare]، نوشتاندنەوە بە پشتدا.

v.i. (١) دانەوە (شەوق، ڕووناکی، گەرمی، دەنگ)

(٢) پیشان دران؛ دەرخران؛ پیشاندان.

(٣) (~ on; ~ upon) ، بیرکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە:

(I must ~ on this matter.)

(٤) (~ on; ~ upon)، لەکەدارکردن، بەدناوکردن؛ ناوزڕاندن؛ بە خراپ پیشاندان: *(This action ~s badly on your character.)* .

reflecting telescope, تەلیسکۆپی ناوێنەدار.

reflection; reflexion (ri-flek′shən), *n.* (١) دانەوە (شەوق، گەرمی، دەنگ، وێنە)؛ بریقەدانەوە:

(the ~ of light, heat, sound, etc.)

(٢) بریقە؛ شەوق.

(٣) وێنە: *(He saw his ~ in the water.)* .

(٤) نیشانە: *(His actions are a ~ of his thoughts.)* .

(٥) بیری قوڵ؛ بیرکردنەوەی قوڵ؛ سەرنجی قوڵ: *(lost in ~)*

(٦) بیر؛ ئەنجامی بیرکردنەوەی قوڵ: *(He wrote down his ~s.)*

(٧) تێبینی.

(٨) لۆمە؛ سەرزەنشتی؛ ناوزڕان:

(to cast a ~ upon a mean's motives)

on reflection, پاش بیرلێکردنەوە بە وورد‌ی.

reflective (ri-flek′tiv), *adj.* (١) شەوقدەرەوە؛ گەرمی دەرەوە؛ دەنگدەرەوە. (٢) پیشاندەر؛ دەرخەر.

(٣) بیرکەرەوە: *(a ~ person)* .

-reflectively *(adj.)*; **reflectiveness** *(n.)*; **reflectivity** *(n.)*.

reflector (ri-flek′tēr), *n.* (١) ڕوو یا شتی بریقەدەرەوە؛ دەنگدەرەوە؛ گەرمی دەرەوە؛ تیشکدەرەوە. (٢) **reflecting telescope**.

reflex (rē′fleks), *n.* (١) (ا) بریقەدانەوە؛ تیشکدانەوە.

(ب) بریقە یا تیشکی دراوە. (٢) وێنەی ناو ناوێنە.

(٣) کرداری خۆنەویستو بێ بیرکردنەوە:

(My first reaction was just a ~ .)

adj. (١) دراوە (تیشک، بریقە، گەرمی، دەنگ).

(٢) خۆنەویستو بێ بیرکردنەوە (کردار): *(a ~ action, effect, etc.)*

(٣) تایبەتی بە گۆشەی پێچەوانە: هی گۆشەیەکە کە لە ١٨٠ پلە زیاترو لە ٣٦٠ پلە کەمتر بێ.

v.t. (١) بە دوادا نوشتاندنەوە؛ بە پشتدا چەماندنەوە.

(٢) بوون بەهۆی کرداری خۆنەویستو بێ بیرکردنەوە.

reflex camera, کامێرای ناوێنەدار.

reflexive (ri-flek′siv), *adj.* (١) بۆ خۆ گەڕاوە؛ بەسەر خۆدا هاتەوە.

(٢) (ا) تایبەتی بە کردارێکی گەڕاوەیە بۆ بکەر (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە کردارێکە کە بکەرو تەواوکەری هەمان شتن (وەک " **dressed** ") لەم ڕستەیەدا:

(She dressed herself.)

(ب) تایبەتی بە جێ ناوێکی بەکارهێنراوە وەک تەواوکەری کردارێکی وەها (ڕێزمان). (وەک " **herself** " لە ڕستەی پێشوودا).

n. کردارێک یا جێ ناوێکی بۆ خۆ گەڕاوە (ڕێزمان). (ژمارە دوو ببینە).

-reflexivvely *(adv.)*; **reflexivity** *(n.)*.

refluence (ref′lōō-əns), *n.* = **reflux**.

refluent (ref′lōō-ənt), *adj.* کشاوە (ئاوی دەریا)؛ نیشتوو

reflux (rē′fluks´), *n.* نزماو؛ ئاو کشانەوە یا گەڕانەوە؛ گەڕانەوە (شلە):

(The flux and ~ of the sea.)

reforest (rē-fôr′ist), *v.t.* دارودرەخت تێدا ڕواندنەوە.

-reforestation *(n.)*.

reform (ri-fôrm′), *v.t.* (١) چاککردن؛ ڕاستکردنەوە؛ چارکردن:

(to ~ a system)

(٢) خستنەسەر ڕێی ڕاست؛ ڕەووشت باش کردن.

v.i. ڕێی ڕاست گرتن؛ ڕاستبوونەوە؛ ڕەووشت چاک بوون؛ تۆبە کردن:

(He will never ~ .)

n. (١) چاک بوون؛ چاککردن؛ ڕاستکردنەوە؛ چارکردن:

(~ is needed in the political system.)

(٢) ڕەووشت چاک بوون؛ کەوتنەسەر ڕێی ڕاست.

reform (rē´fôrm′), *v.t.* پێکهێنانەوە؛ ڕێزبوونەوە؛ ڕێکوپێک کردنەوە؛ کۆکردنەوە.

v.i. کۆبوونەوە؛ ڕێزبوونەوە؛ یەکگرتنەوە؛ پێکهاتنەوە.

reformation (ref´ēr-mā′shən), *n.* (١) چاککردن؛ چاک بوون؛ ڕاستکردنەوە؛ چوونەسەر ڕێی ڕاست.

(٢) [R-]، بزووتنەوەی ئاینو ڕاستکردنەوەو دامەزراندنی کڵێسەی پڕۆتستانتی لە ئەورووپا لە سەدەی شانزەهەمدا.

-reformational *(adj.)*; **reformative** *(adj.)*.

reformatory (ri-fôr′mə-tôr´i), *n.* تەمێخانە (بۆ هەرزەی

تاوانکار؛ دەرگایەکە وەک بەندیخانە وایە بۆ تەمێ کردن‌و خستنەوەسەر ڕێگای ڕاستی هەڵڕۆی تاوانکار

reformed (ri-fôrmd′), *adj.* (۱) سەر ڕێگەی ڕاست خراو؛ ڕەوشت‌و کردار چاک بوو: *(a ~ criminal)*. (۲) [R-]، هی کلێسەی پرۆتستانتی

reformer (ri-fôr′mēr), *n.* (۱) چاککەرەوە؛ ڕاستکەرەوەی دەزگای کۆمەڵایەتی‌و ڕامیاری. (۲) یەکێک لە سەرۆکەکانی بزووتنەوەی ئایین‌و ڕاستکردنەوە‌و دامەزراندنی کلێسەی پرۆتستانتی لە ئەورووپادا.

reformist (ri-fôrm′ist), *n.* چاککەرەوە؛ ڕاستکەرەوەی دەزگای کۆمەڵایەتی‌و ڕامیاری

reform school, = reformatory.

refract (ri-frakt′), *v.t.* شکانەوە (تیشکی ڕووناکی- داری ناو ئاو).

refraction (ri-frak′shən), *n.* (۱) شکانەوە (تیشکی ڕووناکی- داری ناو ئاو- هتد) (۲) لادانی تیشکی ڕۆژ یا ئەستێرە لە ڕێڕەوی خۆی (ئەستێرەناسی).

-refractional *(adj.)*; **refractive** *(adj.)*.

refractometer (rē′frak-tom′ə-tēr), *n.* پێوەری شکانەوەی تیشکی ڕووناکی

refractory (ri-frak′tə-ri), *adj.* (۱) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ لاسار؛ سەرکێش. (۲) بە ئاسانی ناتوێتەوە (کانزا)؛ بەرهەڵستی گەرما دەکات. (۳) دەرمان کاری تێ ناکات (نەخۆشی)؛ چارەکردنی گرانە. (٤) بەرهەڵستی نەخۆشی دەکات؛ نەخۆش ناکەوێت.

refrain (ri-frān′), *v.i.* خۆڕاگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان؛ نەهێشتن: *(to ~ from making any hostile comment)*

v.t. [Archaic], ڕێ لێگرتن؛ ڕاگرتن؛ وەستاندن.

refrain (ri-frān′), *n.* (۱) ئەو بەشەی هەڵبەستێک کە دووبارە دەکرێتەوە؛ ئەو بەشەی گۆرانییەک کە کۆرەس دەیسەنێتەوە یا دەیڵێتەوە. (۲) مۆسیقای ئەم بەشەی گۆرانی

refrangible (ri-fran′jə-b'l), *adj.* دەشکێتەوە (تیشکی ڕووناکی)؛ دەتوانرێ بشکێنرێتەوە.

-refrangibility *(n.)*.

refresh (ri-fresh′), *v.t.* (۱) بووژاندنەوە (بە خواردن، خواردنەوە، نوستن هتد)؛ ژیانەوە؛ گەشەپێکردن. (۲) فێنک کردنەوە؛ تازەکردنەوە (هەوای ژوور). (۳) بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد: *(to ~ one's memory)*.

v.i. (۱) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ گەشەکردن. (۲) خواردن؛ خواردنەوە. (۳) تازووقەی تازە خستن.

refresher (ri-fresh′ĕr), *n.* شتی بووژێنەرەوە یا فێنککەرەوە.

adj. دەمەزردکەرەوە (مەجان)؛ تازەکەرەوە؛ بیرخەرەوە (شتی لە دەمێکەوە خوێندراو): *(a ~ course)*

refreshing (ri-fresh′iŋ), *adj.* (۱) خۆش؛ فێنککەرەوە؛ بووژێنەرەوە *(a ~ drink)*. (۲) تازە؛ لەمەوپێش نەبیستراو یا نەبینراو؛ جیا؛ ناناسا: *(a ~ point of view)*

refreshment (ri-fresh′mənt), *n.* (۱) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ گەشەپێکردن. (۲) بووژێنەرەوە (خواردەمەنی- خواردنەوە). (۳) *(pl.)*، ساردەمەنی؛ خواردن‌و خواردنەوەیەکی سووک.

refrigerant (ri-frij′ĕr-ənt), *adj.* (۱) ساردکەرەوە (۲) لەش فێنککەرەوە؛ تا کەمکەرەوە؛ تا هێنەرەخوارەوە.

n. (۱) دەرمانی تا؛ دەرمانی تا سووککەر. (۲) ماددەی ساردکەرەوە (لە بەفرخەری کارەباییدا بەکاردەهێنرێت).

refrigerate (ri-frij′ə-rāt′), *v.t.* (۱) ساردکردن (۲) خواردەمەنی و خواردنەوە ساردکردن بۆ پاراستنی.

refrigeration (ri-frij′ə-rā′shən), *n.* ساردکردنی خواردەمەنی‌و خواردنەوە بۆ پاراستنی.

refrigerator (ri-frij′ə-rā′tĕr), *n.* بەفرخەری کارەبایی؛ یەخچاڵ؛ بەفرگر؛ سەهۆڵدان.

refringent (ri-frin′jənt), *adj.* شکێنەرەوە (تیشکی ڕووناکی)؛ شکاوە.

reft (reft), *alternative past tense and p.p. of* **reave**.

adj. ڕێ سەنراو؛ بێ بەش کراو.

refuel (rē-fū′əl), *v.t.* سووتەمەنی تازە تێکردن.

v.i. سووتەمەنی تازە تێکران یا وەرگرتن.

refuge (ref′ūj), *n.* پەنا؛ دااڵدە؛ پەناگا؛ لانە؛ پەرێز.

to give refuge, دااڵدەدان؛ پەنادان.

to take refuge, پەنا بردنە بەر؛ دااڵدە بزەیێنان؛ دااڵدە بۆ بردن.

refugee (ref′yoo-jē′), *n.* پەنابەر؛ پەناهەندە؛ بێ لانە؛ ئاوارە.

refulgence (ri-ful′jəns), *n.* بریقە؛ بریسکە؛ درەوشانەوە.

refulgent (ri-ful′jənt), *adj.* بریقەدار؛ درەوشاوە؛ بریسکەدار.

refund (ri-fund′), *v.t.* پارە بۆ گەڕاندنەوە.

n. پارەی بۆ گەڕێنراوە؛ پارە بۆ گەڕاندنەوە.

refund (rē′fund′), *v.t.* (۱) سەرلەنوێ پارە پێدان؛ پاڵپشتی کردنەوە بە پارە. (۲) قەرزدانەوە بە وەرگرتنی قەرزێکی تازە

refurbish (rē-fûr′bish), *v.t.* تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە (خانوو، بەلەم).

-refurbishment *(n.)*.

refusal (ri-fū′z'l), *n.* (۱) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ ڕازی نەبوون. (۲) مافی پەسەندکردن یا نەکردن.

refuse (ri-fūz′), *v.t.* (۱) نەویستن؛ پەسەند نەکردن: *(to ~ an offer)* (۲) ڕازی نەبوون؛ نەکردن؛ بە قسە نەکردن: *(to ~ to go)*. (۳) مل نەدان. (٤) سڵ کردنەوە و باز نەدان (نەسپ).

v.i. ڕازی نەبوون؛ پەسەند نەکردن؛ نەکردن؛ نەویستن.

refuse (ref′ūs, ref′ūz), *n.* پاشەڕۆک؛ سەرکۆزەر؛ پاشماوە؛ زبڵ.

adj. نەویستراو؛ فڕێدراو.

refutable (ref′yoo-tə-b'l), *adj.* بەڕەڕێ دەدرێنەوە؛ بە درۆ دەخرێنەوە.

refutation (ref′yoo-tā′shən), *n.* بەڕەڕێدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

refute (ri-fūt′), *v.t.* بەڕەڕێدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

regain (ri-gān′), *v.t.* (۱) دەست کەوتنەوە؛ چنگ کەوتنەوە؛ وەرگرتنەوە؛ هاتنەوە دەست: *(to ~ consciousness, confidence, control, etc.)* (۲) سەرلەنوێ گەیشتنە شوێنێک؛ گەیشتنەوە.

regal (rē′g'l), *adj.* (۱) پادشایانە. (۲) جوان؛ بۆ پاشا شیاو؛ لە پاشا هاتوو.

-regally *(adv.)*.

regale (ri-gāl′), *v.t.* (۱) خۆشی پێدان؛ دڵخۆش کردن. (۲) خواردن‌و خواردنەوەی نایاب پێشکەش کردن.

v.i. خواردنی زۆرو نایاب خواردن.

n. [Obs.], (۱) خوانێکی نایاب؛ خواردن‌و خواردنەوەی زۆرو نایاب. (۲) خواردن یا خواردنەوەی هەڵبژاردە؛ جۆرە خواردنێکی نایاب. (۳) ساردەمەنی.

regalia (ri-gā′li-ə, ri-gāl′yə), *n.* (۱) مافی پاشایەتی؛ مافی پاشا. (۲) دروشم‌و نیشانەی پاشایەتی (وەک تاج‌و گورزی پاشا...هتد). (۳) گێزوگوڵنگ‌و بەرگی تایبەتی پلەوپایەیەک یا چینێکی تایبەتی: *(The general in his full ~ reviewed the troops.)* (٤) جل‌وبەرگی جوان‌و تایبەتی.

regality (ri-gal′ə-ti), *n.* (۱) پاشایەتی. (۲) پاشانشین. (۳) مافی پاشا؛ مافی پاشایەتی.

regard (ri-gärd′), *n.* (۱) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ تەماشا؛

چاو تێ بڕین. (٢) گوێ پێدان؛ باك؛ بەتەنگەوەهاتن؛ سەرنج:
(with special ~ to your saftety)
(٣) ڕێز: *(He had high ~ for his teachers.)* .
(٤) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبابەت؛ پوو: *(in ~ to your question)* .
(٥) (*pl.*) ، سلاو؛ ڕێزو سلاو:
(Please give my ~s to your brother.)

v.t. (١) چاوتێ بڕین؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن. (٢) ڕەچاوکردن؛ لێکدانەوە. (٣) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.
(٤) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز بۆ هەبوون: *(He ~s his brothers highly.)* .
(٥) وا سەیرکردن؛ وا دانان: *(I ~ this as a opportunity.)* .
(٦) پەیوەندی پێوە بوون: *(This proposal ~s your welfare.)* .
(٧) [Obs.]، بەتەنگەوەهاتن.

v.i. (١) سەیرکردن؛ چاو تێ بڕین. (٢) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.

as regards, دەربارەی؛ لەبووی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت.
in regard to, دەربارەی؛ لەبووی؛ سەبارەت بە.
with regard to = in regard to.
without regard to, بێ گوێ دان بە

regardful (ri-gärd′fəl), ***adj.*** (١) بە سەرنج؛ بە گوێ.
(٢) ڕێز پێشاندەر؛ ڕێزگر.

regarding (ri-gär′diŋ), ***prep.*** دەربارەی؛ لەبووی؛ سەبارەت بە.

regardless (ri-gärd′lis), ***adj.*** بێ گوێ دان بە؛ بێ سەرنج دان بە:
(~ of the cost)

adv. [Colloq.], لەگەڵ ئەوەشدا؛ بێ گوێ دان بە.

regatta (ri-gat′ə), ***n.*** (١) پێشبڕکێی بەلەم.
(٢) چەند پێشبڕکێیەکی بەلەم.

regelate (rē′jə-lāt′), ***v.i.*** (١) بەستنی دوو پارچە سەهۆڵ پێکەوە بە پەستانەوە (٢) توانەوە و سەرلەنوێ بەستنەوەی دوو پارچە سەهۆڵ بە پەستنەوە.

regelation (rē′jə-lā′shən), ***n.*** (١) بەستنی دووپارچە سەهۆڵ پێکەوە بە پەستنەوە (٢) توانەوە و سەرلەنوێ بەستنەوەی دوو پارچە سەهۆڵ بە پەستانەوە

regency (rē′jən-si), ***n.*** (١) پلەوپایەودەسەلاتی پێ سپێرراوی تەختی پاشایی؛ جێنشینی تەختی پاشایی. (٢) ئەنجوومەنی پێ سپێرراوی تەختی پاشایی. (٣) وڵاتێکە کە جێنشین یا پێ سپێرراوی تەختی پاشایی بیبات بەڕێوە. (٤) ماوەی پێ سپاردنی تەختی پاشایی.

regeneracy (ri-jen′ēr-ə-si), ***n.*** تازەبوونەوە؛ بووژانەوە.

regenerate (ri-jen′ēr-it, ri-jen′ə-rāt′), ***adj.*** (١) تازە لەدایك بووەوە (مەجان). (٢) تازەبووەوە؛ بووژاوە.

v.t. (١) لەدایکبوونەوە (مەجان). (٢) بووژاندنەوە؛ تازەکردنەوە؛ چاککردنەوە. (٣) دامەزراندنەوە. (٤) پڕکردنەوە (باتری). (٥) هەڵدانەوە (پووەکناسی؛ زیندەوەرزانی).

v.i. (١) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەڵدانەوە (پووەکناسی، گیانەوەرناسی). (٢) لەدایکبوونەوە (مەجان).

regeneration (ri-jen′ə-rā′shən), ***n.*** (١) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەڵدانەوە (پووەکناسی، گیانەوەرناسی). (٢) لەدایکبوونەوە (مەجان). (٣) پڕکردنەوە (باتری)؛ ووزە پێدانەوە.

regenerative (ri-jen′ə-rā′tiv), ***adj.*** (١) تازەکەرەوە؛ بووژێنەرەوە. (٢) تایبەتی بە تازەبوونەوە یا بووژانەوە.

regent (rē′jənt), ***adj.*** تایبەتی بە پێ سپێرراو یا جێنشینی تەختی پاشایی: *(prince ~)* .

n. (١) پێ سپێرراوی تەختی پاشایی؛ جێنشینی پاشا. (٢) ئەندامی ئەنجوومەنی سەرپەرشتیکەرانی زانکۆ (کە لە بەناوبانگانی کۆمەڵ دادەمەزرێت) (٣) [Obs.]، فەرمانڕەوا.

-regentship ***(n.).***

regicide (rej′ə-sīd′), ***n.*** (١) پاشاکوژ؛ پاشای وڵاتی خۆ کوژ.
(٢) پاشاکوژی؛ پاشا کوشتن.

-regicidal ***(adj.).***

regime (ri-zhēm′, rā-zhēm′), ***n.*** (١) ڕێژم؛ فەرمانڕەوایی؛ شێوەی فەرمانڕەوایی. (٢) پارێز (تەندروستی).

regimen (rej′ə-men′, rej′ə-mən), ***n.*** (١) ڕێژم؛ فەرمانڕەوایی؛ شێوەی فەرمانڕەوایی. (٢) پارێز.
(٣) [Rare]، کارتێکردنی ووشەیەك لەسەر ووشەیەکی تر (ڕێزمان).

regiment (rej′ə-mənt, rej′ə-ment′), ***n.*** (١) فەوج (سوپا).
(٢) ژمارەیەکی زۆر خەڵك. (٣) [Obs.]، فەرمانڕەوایی.

v.t. (١) فەوج پێکهێنان؛ کردن بە فەوج فەوج.
(٢) لە فەوجدا دانان؛ دامەزراندن لە فەوجدا.
(٣) ڕێکخستن؛ دەستە دەستە کردن.
(٤) هێنانە ژێر باری یەك ڕێژم یا پەیڕەو.

-regimental ***(adj.).***

regimentals (rej′ə-men′t'lz), ***n.pl.*** (١) بەرگو گێزوگوڵنگی تایبەتی بە فەوجێك. (٢) جل‌وبەرگی سوپایی.

regimentation (rej′ə-men-tā′shən), ***n.*** هێنانە ژێر باری یەك ڕێژم یا پەیڕەو؛ بە ووردی لەسەر یەك پەیڕەو ڕێشتن.

reginal (ri-jī′n'l), ***adj.*** ژنە پاشایی؛ بانووشایی؛ شاژنی.

region (rē′jən), ***n.*** (١) ناوچەی زەمین.
(٢) ناوچەی وولأت؛ ناوچە؛ هەرێم.
(٣) ناوچەی لەش؛ بەش؛ ناوچە: *(the abdominal ~)* .
(٤) مەیان (زانستی و هونەر یا چالاکی تر).

regional (rē′jən-'l), ***adj.*** (١) ناوچەیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەکی سەرزەمین. (٢) ناوخزیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەکی بچووك و ناوخۆ:
(a ~ dialect)

-regionally ***(adv.).***

regionalism (rē′jən-'l-iz'm), ***n.*** (١) ناوچەگەری؛ ناوچەپەرستی. (٢) تایبەخۆی ناوچە. (٣) ناوچەگەری لە وێژەو هونەردا.

register (rej′is-ter), ***n.*** (١) تۆمارنامە؛ لیستەی شتی تۆمارکراو.
(٢) خانەی تۆمارنامەیەك؛ دانەیەك لە ناوەڕۆکی تۆمارنامە.
(٣) تۆمارکەر؛ تۆمارکار. (٤) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٥) مەکینەی تۆمارکەر؛ مەکینەی ژمێرەر: *(a cash ~)* .
(٦) مەودای مۆسیقا یا دەنگ.

v.t. (١) تۆمارکردن.
(٢) پیشاندان: *(The thermometer ~s fifty degrees.)* .
(٣) دەربڕین؛ پیشاندان: *(His face ~ed surprise, anger, etc.)* .
(٤) تۆمارکردن (پۆستە، نامە)

v.i. (١) ناو نووسین (لە تۆمارنامەدا)؛ ناوی خۆ تۆمارکردن.
(٢) ناوی خۆ نووسین (بۆ دەنگدان لە هەڵبژاردنێکدا).

registered (rej′is-tērd), ***adj.*** (١) تۆمارکراو.
(٢) تۆمارکراو (پۆستە): *(~ mail; a ~ letter)* .
(٣) تایبەتی بە ئەسپ و سەگی ڕەسەن (کە ناوەکەیان دەنووسرێ لەناو تۆمارنامەی زاوزێ پێ کەرەکەیاندا). (٤) مۆرکراو؛ بڕواپێکراو.

registrant (rej′is-trənt), ***n.*** تۆمارکەر.

registrar (rej′i-strär′), ***n.*** تۆمارکار (زانکۆ، دادگا)؛ کاربەدەستی تۆمارکاری.

registration (rej′i-strā′shən), ***n.*** (١) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٢) دانەیەك لە ناوەڕۆکی تۆمارنامە.
(٣) سەرجەمی خەڵکی ناو تۆمارکراو.

registry (rej′is-tri), ***n.*** (١) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٢) فەرمانگەی تۆمارکاری؛ تۆمارخانە.
(٣) تۆمارنامە.
(٤) ناستنامەی کەشتی (کە بە ئالأی وولأتەکەی خاوەنیدا دیارە).

regius professor, مامۆستایەکی هەندێ زانکۆی نینگلتەرەو

نوسکوتلەندیە کە مووچەکەی لە بەخشیشێکی شاهانە بۆ ئەو زانکۆیە دەمرێت.

reglet (reg′lit), *n.* (١) تیلماسکێکی پارێزنەرەوەیە (خانووسازی). (٢) تیلماسکێکی دارە بۆ جیاکردنەوەی دێڕی تیپ (چاپەمەنی).

regnal (reg′nəl), *adj.* پاشایی، تایبەتی بە پاشا و ماوەی فەرمانڕەوایی‌یەکەی.

regnant (reg′nənt), *adj.* (١) لەسەر تەخت؛ فەرمانڕەوا: *(the King ~)* (٢) زاڵ؛ باو؛ بە برەو؛ بە باو: *(the ~ fashion)*. (٣) بلاّو؛ هەموو شوێنێکی گرتووەتەوە.

regorge (ri-gôrj′), *v.t.* (١) ڕشانەوە؛ هێنانەوە (بەدەم). (٢) [Rare]، قووتدانەوە؛ سەرلەنوێ قووتدان.

v.i. گەڕانەوە (ئاو).

regrate (ri-grāt′), *v.t.* (١) کڕینی خواردەمەنی و شتومەکی ترو فرۆشتنەوەی بە قازانج لە هەمان بازاڕدا یا لە بازاڕی دەوروپشتدا. (٢) فرۆشتنەوەی شتومەکی بەم جۆرە کڕراو بە قازانج

regress (rē′gres, ri-gres′), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە. (٢) مافی گەڕانە دواوە یا کشانەوە.

v.i. گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.

regression (ri-gresh′ən), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە. (٢) گەڕانەوە بۆ شێوەیەکی سەرەتایی (زیندەوەرزانی). (٣) دانەدواوە (دەروونناسی)؛ گەڕانەوە بۆ دۆخ یا سەردەمی ڕابووردوو.

regressive (ri-gres′iv), *adj.* (١) گەڕانەوەیی؛ کشانەوەیی. (٢) گەڕاوە دواوە؛ کشاوە؛ بەرەو دواوە ڕۆیشتوو *(~ behavior)*. (٣) ڕێژەکەی کەم دەبێتەوە بە زیادبوونی ئەو پارەیە یا سەرمایەیەی باجی لەسەر دەدرێت *(a ~ tax)*.

-**regressively** *(adv.)*; **regressiveness** *(n.)*.

regret (ri-gret′), *v.t.* (١) داخ بۆ خواردن. (٢) پەشیمان بوونەوە؛ پەشیمانی دەربڕین؛ پاشگەز بوونەوە.

n. (١) داخ؛ ئاخ‌وداخ. (٢) پەشیمانی؛ پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزی.

regretful (ri-gret′fəl), *adj.* پەشیمان؛ ئاخ و داخ هەڵکێش؛ پاشگەز.

regrettable (ri-gret′ə-bl), *adj.* جێی داخە؛ حەیف؛ جێی پەشیمانی‌یە: *(a ~ incident)*.

regrettably (ri-gret′ə-bli), *adv.* بە داخەوە؛ داخەکەم.

regroup (rē-grōōp′), *v.t. & v.i.* یەککرتنەوە؛ سەرلەنوێ کۆبوونەوە و خۆ ئامادەکردن بۆ هەنگاوی نایندە.

regular (reg′yoo-lēr), *adj.* (١) ئاسایی؛ دەستووری؛ ناجیاواز. (٢) ئاسایی؛ هەروەک خۆی یا جاران: *(He sat in his ~ place.)*. (٣) سەرومڕ؛ هەمیشەیی: *(a ~ customer)*. (٤) ڕێک‌وپێک؛ نەگۆڕ: *(a ~ pulse; ~ speed)*. (٥) دەستووری؛ لەسەر پەیڕەوێکی تایبەتی‌یە؛ بەجێ: *(~ meals)*. (٦) ڕێک‌وپێک. (٧) ئاسایی: *(a ~ doctor)*. (٨) [Colloq.]، تەواو، ئێجگار زۆر: *(a ~ nuisance)*. (٩) [Colloq.]، چاڵ؛ باش؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕووخۆش. (١٠) هی ووشکەسۆفی؛ تایبەتی بەو پیاوە ئایینی‌یانەی لە پەرستگادا دەژین: *(the ~ clergy)* (١١) ئاسایی (ڕێزمان)؛ بێ هێز (کردار): *(The verb " go" is not ~ .; " Love" is a ~ verb.)* (١٢) چوونێک (نەندازە)؛ گۆشەکان و لاکانی هەموو چوون یەکن. (١٣) یاسایی (سوپا، سەربان): *(a ~ army)*. (١٤) دڵسۆز (نەندامی حیزب)؛ پەیڕەوێکەری حیزب.

n. (١) ووشکەسۆفی. (٢) سەربازی یاسایی. (٣) [Colloq.]: کەسێکی خو و ڕەووشت نەگۆڕ. (٤) نەندامێکی پەیڕەوێکەری حیزب.

regularity (reg′yoo-lar′ə-ti), *n.* ڕێک‌وپێکی؛ چوونیەکی؛ بەپەیڕەو جێبەجێکردن.

regularize (reg′yoo-lə-rīz′), *v.t.* ڕێک‌وپێک کردن؛ بەپەیڕەو یاسا یا پەیڕەو جێبەجێکردن.

regularly (reg′yoo-lēr-li), *adv.* (١) بە ڕێک‌وپێکی. (٢) ئاوبەئاوو بە ڕێک‌وپێکی؛ هەمیشە: *(He writes his family ~ .)*

regulate (reg′yoo-lāt′), *v.t.* (١) ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ گونجاندن؛ پەیڕەو بۆ دانان: *(to ~ the heat)*. (٢) چاک کردن: *(to ~ a watch)*. (٣) بە ڕێک‌وپێکی بەڕێوەبردن: *(to ~ traffic)*.

regulation (reg′yoo-lā′shən), *n.* (١) ڕێک‌وپێک کردن؛ گونجان. (٢) پەیڕەو.

regulator (reg′yoo-lā′tēr), *n.* ڕێکخەر: (ا) ئامێری ڕێکخەر (پلەی ڕۆیشتنی ئاوو ئەلەکتریک و گاز...هتد). (ب) ڕێکخەری کاتژمێر.

regulatory (reg′yoo-lə-tôr′i, reg′yoo-lə-tō′ri), *adj.* هی ڕێکخستن؛ ڕێکخەر؛ تایبەتی بە ڕێک‌وپێک کردن.

regulus (reg′yoo-ləs), *n.* (١) ئەستێرەیەکە لە کۆنەستێرەی " شێر". (٢) (ا) ئەنتیمۆن: تۆخمێکی کیمیایی‌یە. (ب) خڵتەی کانزا. (ج) کانزای نەختێک پاک کراوە.

regurgitate (rē-gûr′jə-tāt′), *v.i.* بۆ دواوە چوون؛ تەووژم دان بۆدواوە.

v.t. هێنانەوەی خواردەمەنی لە سکەوە بۆ ئاو دەم (بۆ کاوێژکردن یا بۆ دان بە بەچکە وەک هەندێ باڵندە)؛ ڕشانەوە.

-**regurgitant** *(adj.)*; **regurgitation** *(n.)*.

rehabilitate (rē′hə-bil′ə-tāt′), *v.t.* (١) سەرمایەو پلەوپایەو ماف بۆ گەڕاندنەوە. (٢) ناوبانگی باش پێدانەوە پاش ناونزان. (٣) چاک کردنەوە (خانوو، ووڵاتی وێران کراو پاش جەنگ)؛ بووژانەوە؛ ئاوەدانکردنەوە. (٤) گەڕانەوە بۆ دۆخی باشی جاران: *(to ~ a prisoner after his release)*

-**rehabilitation** *(n.)*.

rehash (rē-hash′), *v.t.* داڕشتنی شتی کۆن بە شێوەیەکی تازە (بەتایبەتی لە پەخشان و هۆنراوەو باسی تردا).

n. (١) داڕشتنی باسی کۆن بەشێوەیەکی تازە. (٢) باسی کۆنی داڕێژراو بەشێوەیەکی تازە: *(The new article is just a ~ of old material .)*

rehearsal (ri-hûr′s'l), *n.* (١) گێڕانەوە: *(a ~ of her trouble)* (٢) تاقیکردنەوە؛ مەشق؛ پەراوە. (٣) پەراوە (شانۆنامە): *(the ~ of a play)*. in rehearsal, لە پەراوەدایە (شانۆنامە).

rehearse (ri-hûrs′), *v.t.* (١) بە دەنگی بەرز خوێندنەوە. (٢) گێڕانەوە (بەسەرهات). (٣) پەراوەکردن (شانۆنامە): *(to ~ a play)*. (٤) مەشق پێکردن؛ مەشق کردن. پەراوەکردن (شانۆنامە، ووتار...هتد).

v.i.

reich (rīk), *n.* (١) ئیمپراتۆرنشینی ئەڵمانیا لە سەدەی نۆهەمەوە هەتا سالّی ١٨٠٦ (ڕایخی یەکەم). (٢) ئەڵمانیا: (ا) ئیمپراتۆرنشینی ئەڵمانیا لە سالّی ١٨٧١– ١٩١٩ (ڕایخی دووهەم). (ب) کۆماری ئەڵمانی لە سالّی ١٩١٩– ١٩٣٣. (ج) ئەڵمانیای نازی لە سالّی ١٩٣٣– ١٩٤٥ (ڕایخی سێیەم).

reichsmark (rīks′märk′), *n.* مارکی ئەڵمانی: دراوی ئەڵمانیایە.

reify (rē′ə-fī′), *v.t.* شتی ڕووت یا بێ قەبارە بە شتی قەبارەدار دانان.

-**reification** *(n.)*.

reign (rān), *n.* (١) دەسەڵاتی شاهانە؛ دەسەڵاتی بێ سنوور؛ دەسەڵات. (٢) زاڵی؛ باڵوی؛ دەسەڵاتداری؛ بە بەرەوی: *(the ~ of fashion)*. (٣) ماوەی فەرمانڕەوایی پاشایەک. (٤) فەرمانڕەوایی: *(the ~ of terror)*. (٥) [Rare]، شانشین.

v.i. (۱) فەرمانڕەوایی کردن وەك پاشا؛ پاشایی کردن.
(۲) سەرکەوتن؛ بە برەو بوون؛ زاڵبوون: *(Peace ~s.)* .

Reign of Terror, (۱) سەردەمی تۆقاندن لەکاتی شۆڕشی فەرەنسادا لە ساڵی ۱۷۹۳-۱۷۹٤ کە سەری گەلێك کەسی تێدا پەڕێنرا.

reimburse (rē′im-bûrs′), *v.t.* (۲) [r- t-]، سەردەمی خوێن ڕژاندن و تۆقاندن.
بۆ بژاردنەوەی پارەو زیان؛ پارە پێدانەوە بە کەسێك (لەباتی ئەو پارەیەی داوێتی یا ئەو زیانەی ایێ کەوتووە) *(The company will ~ you for any loss.)* .

-reimbursable *(adj.)*; **reimbursement** *(n.)*.

reimpression (rē′im-presh′ən), *n.* لە چاپدانی دووەمی بەرتووکێك.

rein (rān), *n.* (۱) جڵەو؛ سەرکەلە.
(۲) جڵەو (مەجان)؛ هۆی دابینکردن.
(the ~s of government; the ~s of power)

v.t. (۱) جڵەوکردن (۲) دابینکردن؛ لغاوکردن (مەجان).

v.i. (۱) وەستاندن یا هێواش کردنەوە بە جڵەو.
(۲) [Rare]، ملدان (نەسپ)؛ سەرپێچی نەکردن؛ ملکەچ کردن.

draw rein, *Also* **draw in the reins,** (۱) جڵەوگرتن؛ جڵەوڕاکێشان؛ جڵەو توندکردنەوە. (۲) وەستاندن؛ هێواش کردنەوە.

give (free) rein to, جڵەو بۆ شل کردن؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ بەرەڵاکردن؛ بەدەمەوەدان.

keep a rein on, جڵەو توندکردنەوە؛ جڵەوگرتن؛ دابینکردن.

reincarnate (rē′in-kär′nāt), *v.t.* زیندووکردنەوە.

reincarnation (rē′in-kär-nā′shən), *n.* (۱) زیندووبوونەوە؛ زیندووکردنەوە. (۲) بڕوای زیندووبوونەوەی مرۆڤ پاش مردن.

reindeer (rān′dêr′), *n.* ئاسکی شاخە پەلکدار.

reinforce (rē′in-fôrs′, rē′in-fōrs′), *v.t.* (۱) بەهێزکردن (بنکەی سوپایی)؛ سەربازو چەکی تازە بۆ ناردن. (۲) زیادکردن.
(۳) داگرتنەوە (تیکی پەراوێز). (٤) توندکردنەوە؛ قایم کردن.
(٥) پتەوکردن؛ بەهێزترکردن؛ پاڵپشتی کردن:
(He ~d his argument with new evidence.)

reinforced concrete, کۆنکریتی شیش بەند.

reinforcement (rē′in-fôrs′mənt), *n.* (۱) بەهێزکردن؛ پتەوکردن؛ توندکردنەوە. (۲) شتی بەهێزکەر یا پاڵپشتیکەر.
(۳) *(pl)* ، سەربازو چەکو کەرەسەی جەنگی تازە نێراو بۆ بنکەی سوپایی یا مەیانی جەنگ بۆ بەهێزکردنی ئەو لەشکرەی لەوێیە:
(New ~s were sent to the front.)

reins (rānz), *n.pl.* (۱) گورچیلە؛ کەلەکە؛ لاقەبرغە؛ لاخواروی پشتو کەلەکە (۲) سەرچاوەی هەست (کەوا بڕوا بوو کە لەکەلەکەدایە). (۳) هەست.

reinstate (rē′in-stāt′), *v.t.* دانانەوە لەسەر کار (پاش دەرکردن)؛ وەرگرتنەوە لە قوتابخانە؛ گێڕانەوە بۆ سەر کار؛ خستنەوەکار یا گێڕانەوە (یاسا): *(to ~ a worker, student, etc.)* .

reinstatement (rē′in-stāt′mənt), *n.* دانانەوە لەسەر ئیش؛ وەرگرتنەوە لە قوتابخانە؛ گێڕانەوەی یاسا یا پەیڕەو.

reinsure (rē′in-shoor′), *v.t.* بیمەکردنەوە؛ سەرلەنوێ بیمەکردن.

-reinsurance *(n.)*.

reinvest (rē′in-vest′), *v.t.* سەرلەنوێ وەبەرهێنانی سەرمایەو قازانجەکەی؛ دووبارە خستنە ئیشی سەرمایەو قازانج.

-reinvestment *(n.)*.

reis (rās), *n.* دراوی پورتوغاڵیە.

reissue (rē-ish′ōō, rē-ish′ū), *v.t.* لە چاپ دانەوە؛ پووڵ پۆستە دەرکردنەوە.

n. (۱) پەرتووکی سەرلەنوێ لەچاپدراو.
(۲) پووڵ پۆستەی سەرلەنوێ دەرکراو

reiterate (rē-it′ə-rāt′), *v.t.* دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە:
(He ~d the same statement he made yesterday.)

-reiteration *(n.)*.

reject (ri-jekt′, rē′jekt), *v.t.* (۱) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ پازی نەبوون؛ بەدڵ نەبوون: *(to ~ an offer)* .
(۲) فڕێدان. (۳) ڕشانەوە.
(٤) بەرهەڵستی کردن؛ مل نەدان؛ لە لووت دان.

n. شت یا کەسی نەویسترا؛ شتی فڕێدراو؛ شتی بەکارنەهاتوو؛ شتی پەسەند نەکراو.

rejectamenta (ri-jek′tə-men′tə), *n.pl.* (۱) شتی بێ کەڵکو فڕێدراو؛ زبڵ. (۲) پیسایی؛ گوو.

rejection (ri-jek′shən), *n.* (۱) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ پازی نەبوون؛ پەسەند نەکران. (۲) شتی پەسەند نەکراو یا نەویسترا

rejoice (ri-jois′), *v.i.* دڵخۆش بوون؛ دڵشاد بوون؛ زۆر پێ خۆش بوون؛ خۆشحاڵ بوون: *(We ~ in your success.)* .

v.t. دڵخۆش کردن؛ دڵشاد کردن.

rejoicing (ri-jois′iŋ), *n.* خۆشی؛ کامەرانی؛ شادی؛ دڵخۆشی.

rejoin (rē-join′), *v.t.* (۱) بەیەکگەیشتنەوە؛ چوونەوە لا؛ یەکگرتنەوە یا بەیەکگەیشتنەوە پاش جیابوونەوە: *(I will ~ you soon.)* .
(۲) یەك پێگرتنەوە.

v.i. یەکگرتنەوە پاش جیابوونەوە.

rejoin (ri-join′), *v.t.* وەڵام دانەوە؛ لە وەڵامدا ووتن.

v.i. (۱) وەڵام دانەوە. (۲) وەڵام دانەوەی دادخواز (دادگا).

rejoinder (ri-join′dĕr), *n.* (۱) (!) وەڵامی وەڵام. (ب) وەڵام.
(۲) وەڵامی داوا لەسەر بۆ داخواز (دادگا).

rejuvenate (ri-jōō′və-nāt′), *v.t.* گەنج کردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ هێزی لاوی پێدانەوە؛ تازەکردنەوە (تین، ووزە، تاقەت)

-rejuvenation *(n.)*.

rejuvenescence (ri-jōō′və-nes′ns), *n.* گەنج بوونەوە.

rekindle (ri-kin′d'l), *v.t. & v.i.* داگیرساندنەوە؛ هەڵگیرسانەوە؛ تازەبوونەوە: *(to ~ a fire; Our hopes ~d.)* .

relapse (ri-laps′), *v.i.* (۱) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران.
(۲) نەخۆش کەوتنەوە پاش چاکبوونەوەیەکی کاتی؛ هەڵدانەوەی نەخۆشی؛ نەخۆش کەوتنەوە (۳) گەڕانەوە بۆ سەر خوو ڕەوشتی خراپ؛ دانەدواوە؛ بە پاشدا هاتن.

n. (۱) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران. (۲) هەڵدانەوەی نەخۆشی؛ نەخۆش کەوتنەوە. (۳) دانەدواوە؛ گەڕانەوە بۆ ڕەوشتو خووی خراپ.

relapsing fever, تای گەڕاوە؛ تای پێنج بەڕۆ؛ تای سەرهەڵدەرەوە.

relate (ri-lāt′), *v.t.* (۱) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ ووتن.
(۲) پێشاندان یا بینینی پەیوەندی نێوان دوو شت:
(to ~ theory and practice; to ~ what the government claims to what is actually happening)

v.i. (~ to). پەیوەندی لەگەڵدا بوون یا پەیداکردن؛ ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ هەڵسانو دانیشتن لەگەڵدا؛ پەیوەندی پێوە بوون:
(She can't ~ to people well.)

related (ri-lāt′id), *adj.* (۱) گێڕاوە (چیرۆك)؛ ووتراو.
(۲) پەیوەندیدار؛ پەیوەندی پێوە هەیە. (۳) خزمایەتیان هەیە.

relation (ri-lā′shən), *n.* (۱) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ ووتن. (۲) چیرۆك.
(the ~ of the individual to society; (۳) پەیوەندی؛ پەیوەستی: *the ~ of theory and practice)*
(٤) خزمایەتی. (٥) خزم؛ کەس و کار.
(٦) *(pl.)* ، دۆستایەتی؛ پەیوەندی برادەرێتی:
(His ~s with his friends are good.)
(۷) *(pl.)* ، پەیوەندی نێو وڵاتان: *(foreign and trade ~s)*
(۸) بەگوێرەی؛ بەپێی.

in (or with) relation to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت

-relational *(adj.)*.

relashionship (ri-lā′shən-ship′), *n.* (۱) پەیوەندی؛ پەیوەستی. (۲) خزمایەتی.

relative (rel′ə-tiv), *adj.* (۱) پەیوەندیدار؛ پەیوەندی پێوەیە؛ دەربارەی؛ سەبارەت بە: *(His letter was ~ to this matter.)*. (۲) هاوڕێژە؛ هاوپەیوەند: *(We ended in the same ~ positions.)*. (۳) بەراوردی؛ دەکەوێتە سەر شتی تریش نەک هەر شتەکە خۆی؛ بەگوێرەی؛ بەستراوە بەشتی ترەوە و بە تەنها هەڵ ناسەنگێنرێ؛ لە چاو: *(~ wages; " strength" , " speed", "cold", and "heat" are ~ terms.; He accepted defeat with ~ calmness.)*

(٤) تایبەتی بە ووشەی لێکدەر (ڕێزمان): (وەک ووشەی " which " لەم نیمچە ڕستەیەدا): *(the hat which you bought)*

n. (۱) ووشەی لێکدەر (ڕێزمان). (ژمارە چوار ببینە). (۲) شتی هاوڕێژە؛ شتێکی هەڵسەنگێنراو لەچاو شتێکی تردا. (۳) خزم؛ کەس‌وکار.

relative to, (۱) دەربارەی؛ لەبووی؛ سەبارەت بە. (۲) لەچاو؛ ئەگەر بەراوردی بکەیت لەگەڵ شتێکی تردا.

relatively (rel′ə-tiv-li), *adv.* لەچاو شتی تردا؛ ئەگەر بەراوردی بکەیت لەگەڵ شتی تردا: *(a ~ unimportant matter; He is ~ rich.)*

relative clause, نیمچە ڕستەی پەیوەندی: نیمچە ڕستەیەکە کە بە ڕاناوی لێکدەر دەست پێ دەکات (ڕێزمان): (وەک " who hesitates " لەم ڕستەیەدا): *(He who hesitates is lost.)*

relative pronoun, ڕاناوی لێکدەر (ڕێزمان). (وەک ڕاناوی " who " لەم ڕستەیەدا): *(He who hesitates is lost.)*.

relativism (rel′ə-tiv-iz′m), *n.* فەلسەفەی ڕێژەیی؛ بیروباوەڕێکە کە دەڵێت ڕاستی و هەڵسەنگاندنی ڕاستییەکانی ژیان دەکەوێتە سەر مروڤ خۆی و کات و شوێن و باری ژیانی؛ فەلسەفەی هاوپەیوەندی.

relativist (rel′ə-tiv-ist), *n.* (۱) پەیڕەوێکەری فەلسەفەی ڕێژەیی. (۲) زانای بیردۆزەی ڕێژەیی (فیزیا).

relativity (rel′ə-tiv′ə-ti), *n.* (۱) هاوڕێژەیی؛ بەراوردی؛ هاوپەیوەندی دوو شت یا زیاتر لەگەڵ یەکتردا؛ پەچاوکردنی شتێک لەچاو شتێکی تردا. (۲) بیردۆزەی هاوڕێژەی ئەنیشتاین دەربارەی فیزیای گەردوون (کە دەڵێت هەڵسەنگاندن و پێوانی هیچ شتێک بە تەنها ناکرێت بەڵکو بە هاوپەیوەندی لەگەڵ یا لەچاو شتی تردا.)

relator (ri-lā′tēr), *n.* چیمۆکبێژ؛ چیمۆک گێڕەوە.

relax (ri-laks′), *v.t.* (۱) شل کردن: *(He ~ed his hold.)*. (۲) جڵەوشل کردن؛ خاوکردنەوە؛ نەرم کردن: *(She ~ed her discipline of the child.)* (۳) کەمکردنەوە؛ خاوبوونەوە (هەوڵ): *(He ~ed his efforts.)*. (٤) پشوو پێدان؛ حەواندنەوە: *(to ~ the mind, muscle, etc.)*.

v.i. (۱) خاوبوونەوە (ماسولکە)؛ شل بوون. (۲) جڵەو شل بوون؛ زەبرو تووندوتیژی کەم بوونەوە. (۳) پاڵ لێدانەوە؛ پشت لێکردنەوە؛ ئارام گرتن؛ پشوودان: *(He can't ~ because he has too many thing on his mind.)*

relaxant (ri-laks′ənt), *n.* دەرمانی خاوکردنەوەو کرژی نەهێشتنی ماسولکە یا پشوودان بە مێشک.

adj. پشووپێدەر ؛ دەرمان)؛ خاوکەرەوە.

relaxation (rē′lak-sā′shən), *n.* (۱) خاوکردنەوە؛ خاوبوونەوەی کرژی نەمان *(~ muscle)*. (۲) جڵەو شل کردن؛ زەبرو تووندوتیژی کەم بوونەوە؛ خاوکردنەوە: *(a ~ of the rules)* (۳) پشوودان؛ حەوانەوە.

(٤) پاببواردن؛ کەیف‌و خۆشی: *(I play tennis for ~)*.

relay (rē′lā), *n.* (۱) (ا) دەستە ئەسپی حەساوە بۆ نۆرە پێ کردن لەگەڵ ئەسپی ماندووبوا لە گەشتێکی چەند قۆناغیدا؛ نۆرە. (ب) دەستە سەگی حەساوەی نۆرە پێ کراو لە ڕاو یا گالیسکەی بەفرێندا. (۲) دەستە کرێکاری نامادە بۆ نۆرەکردن‌و پشوودان بەوانەی ماندوون؛ شەفتی کرێکار؛ نۆرە. (۳) نامێری ووزە گوێزەرەوە و بەهێزکەر (کارەبا، مەکینەکاری). (٤) (ا) پێشبڕکێی بە نۆرە؛ دەست بەدەست گەیاندن (پێشبڕکێ). (ب) قۆناغێکی ئەم پێشبڕکێیە.

v.t. (۱) پێ گەیاندن (پەیام، دەنگ‌وباس): *(to ~ a massage)*. (۲) نۆرەکردن بە دەستە ئەسپ‌و سەگ‌و کرێکاری ماندو و جێ گرتنەوەیان بە هی حەساوە. (۳) ووزە گواستنەوەو بەهێزکردن (کارەبا، مەکینەکاری).

relay (rē′lā′), *v.t.* داناندەوە؛ سەرلەنوێ داناندن.

relay race, پێشبڕکێی بە نۆرە: بریتییە لە پێشبڕکێیەکی چەند قۆناغی کە ئەندامی تیپەکە هەریەکەیان لە قۆناغێکیدا ڕادەکەن.

release (ri-lēs′), *v.t.* (۱) بەڕەڵاکردن؛ بەردان؛ ئازادکردن: *(to ~ a prisoner)* (۲) هاویشتن (تیر، بۆمبا)؛ فڕێدان. (۳) ڕژاندن؛ لێ هێنانەدەرەوە (شلە، هەوا، گاز). (٤) بەخشین (لە قەرزدانەوە، باج دان...هتد)؛ لێ خۆش بوون. (٥) ئازادکردن (لە ناخۆشی و گیروگرفت)؛ ئارام پێدان. (٦) بڵاوکردنەوە (بەیاننامە، دەنگوباس): *(to ~ a statement)*. (۷) دەست لێ هەڵگرتن‌و دان بە کەسێکی تر (ماف، داوا).

n. (۱) بەردان؛ بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن: *(the ~ of prisoners)*. (۲) بەخشین (لە باج یا قەرزدانەوە)؛ لێ خۆش بوون. (۳) ئازادنامە؛ بەخشنامە. (٤) بەرەڵاکردن؛ بەردان. (٥) ڕژان؛ ڕژاندن؛ لێ هاتنەدەرەوە (شلە، گاز، هەوا). (٦) نامێری دەستپێکردن‌و کۆژانەوەی مەکینە. (۷) (ا) بڵاوکردنەوە (پەڕتووک، فیلم، دەنگوباس...هتد). (ب) شتی بڵاوکراوە (پەڕتووک، فیلم، دەنگوباس...هتد). (۸) (ا) دەست لێ هەڵگرتن بۆ کەسێکی تر (ماف، داوا). (ب) بەڵگەنامەی ئەم دەست لێ هەڵگرتنە.

release (rē′lēs′), *v.t.* بە کرێ دانەوە؛ بە کرێ گرتنەوە؛ سەرلەنوێ بە کرێ دان یا بە کرێ گرتن.

relegate (rel′ə-gāt′), *v.t.* (۱) دەرکردن لە وڵات؛ دەرکردن؛ ئاوارەکردن؛ شاربەدەرکردن. (۲) لە پلەو پایەیەکی نزمدا دانان؛ لە پلەی نزمدا فڕێدان. (۳) پۆل پۆل کردن؛ بابەت بابەت کردن. (٤) ئیش پێ سپاردن: *(The director ~d the work to his assistant.; to ~ authority to a subordinate)*

-relegation *(n.)*.

relent (ri-lent′), *v.i.* (۱) دڵ نەرم بوون؛ خاوبوونەوە؛ کۆڵ دان؛ دڵ دامێنان؛ لە تووندوتیژی کەم بوونەوە. (۲) [Obs.]، تووانەوە.

v.t. [obs.]. دڵ نەرم کردن؛ خاوکردنەوە؛ دڵ پێ دامێنان.

relentless (ri-lent′lis), *adj.* (۱) دڵڕەق؛ دڵ سەخت؛ تووندوتیژ؛ دڵ نەرم بوونی بۆ نەیە: *(a ~ enemy)*. (۲) کۆڵنەدەر؛ بێ ووچان؛ بێ ئامان؛ هەرگیز نەوەستاو: *(a ~ effort, storm, wind, etc.)*

relevance (rel′ə-vəns), *n.* پەیوەندی (بە باسەوە): *(What you say has no ~ to the subject.)*

relevancy (rel′ə-vən-si), *n.* = **relevance.**

relevant (rel′ə-vənt), *adj.* پەیوەندیدار (بە باسەوە)؛ پەیوەندی پێوە هەیە: *(This matter is not ~ to our discussion.)*.

reliability (ri-lī′ə-bil′ə-ti), *n.* پشت پێ بەستران؛ پشت پێ بەستن.

reliable (ri-lī′ə-b'l), *adj.* پشت پێ بەستراو؛

پشتی پێ دەبەستێ (مرۆڤ، شت).

reliably (ri-līə-bli), *adv.* (١) بە جۆرێك كە پشتی پێ ببەستێ.
(٢) بە رادەیەك كە پشتی پێ ببەستێ؛ تا پلەیەكی پشت پێ بەستراو.

reliance (ri-lī′əns), *n.* (١) پشت پێ بەستن؛ بڕوا پێ بوون.
(٢) شتی پشت پێ بەستراو.

reliant (ri-lī′ənt), *adj.* (١) پشت پێ بەست؛ پشت پێ بەستوو.
(٢) پشت بە خۆ بەست.

relic (rel′ik), *n.* (١) كۆنینە؛ پاشماوەیەكی نەریت‌و شتی كۆن:
(The death penalty is a ~ of the past.)
(٢) نوشتە؛ مووفەرك؛ پاشماوەی پیاوێكی ئایینی یا كەسێكی خۆبەختكەر كە خەڵك بیپەرستێ‌و بە مووفەرگی دانێ. (٣) یادگار.
(٤) (*pl*) ، لاشەی مردوویەك.

relict (rel′ikt), *n.* (١) بێوەژن. (٢) گیاندارێك یا پووەكێكە كە هێشتا هەر بڕی هەرچەندە توخمەكەی قڕی تێكەڵتووە.
adj. (١) تایبەتی بە گیاندارێك یا پووەكێكی وەها كە هێشتا بەردەوام بێت لەژیاندا. (٢) بێوەژن بوو؛ بێوەپیاو بوو.

relief (ri-lēf′), *n.* (١) دەروو؛ دەرفەت؛ چارە؛ ئاسوودەیی؛ بار سووك بوون. (٢) شتی ئاسوودەبەخش یا بار سووككەر.
(٣) یارمەتی (بەتایبەتی لە میریەوە بۆ هەژارو لێقەوماوان).
(٤) هانا؛ فریاكەوتن؛ (بەتایبەتی هی خەڵكی لێ قەوماو، شارێكی ئابلوقەدراو؛ یا لەشكرێكی گەمارۆدراو)؛ یارمەتی.
(٥) (ا) پشوو پێدان یا نۆرە لەگەڵ كردنی كرێكار یا پاسەوانی ماندوو.
(ب) پشوودێدەر یا نۆرە لەگەڵ كەر.
(٦) (ا) نەخشی دەرپۆقیوی پەیكەرو دیوار (پەیكەرتاشی، خانووسازی).
(ب) پەیكەری قۆرتاوی یا دەرپۆقیو. (٧) بەرزونزمی زەوی.
(٨) پەردەیەكی قۆشمەی شانۆنامە؛ بەشێكی پێكەنینباوی چڕوكێك.
(٩) چاڵوچۆڵی یا قۆرتی دەرپۆقیوی تابلۆ.
(١٠) بەرزونزمی یا چاڵوچۆڵی پوویەك.

in relief, دەرپۆقیو (خانووسازی)؛ چاڵوچۆڵی تێدایە (تابلۆ).
on relief, یارمەتی لە میریەوە وەردەگرێت لەبەر هەژاری.
(He is on relief.)

relief map, نەخشەی بەرزو نزمی پیشاندەر وەك شاخ‌و دۆڵ‌و چەم‌و پوبار

relieve (ri-lēv′), *v.t.* (١) بار سووك كردن؛ بار لە كۆڵ كردنەوە؛ سەر سووك كردن. (٢) (ا) لە ئێش‌و ئازارو ناخۆشی پزگاركردن:
(to ~ his pain)
(ب) چاككردنەوە؛ چارەكردن؛ تیماركردن.
(to ~ the poor ; to ~ a besieged city) (٣) یارمەتیدان؛ فریاكەوتن .
(٤) (ا) بەخشین (لە قەرز یا پێویستیەكی سەرشان)؛ لێ خۆش بوون.
(ب) بار لە كۆڵ كردنەوە؛ باری سەرشان لابردن.
(٥) نۆرە لەگەڵ كردنی كرێكار یا پاسەوانی ماندوو؛ پشوو پێدان:
(She ~d the nurse.)
(٦) لێ خستن؛ دەركردن؛ لابردن لەسەر كار.
(٧) لە ووشكی‌و ناخۆشی شتێك كەمكردنەوە.
(٨) میزو گوو كردن: *(to ~ oneself)* .

relievo (ri-lē′vō), *n.* = relief # 6.

religion (ri-lij′ən), *n.* (١) ئاین.
(٢) شتێكە كە بووبێت بە ئایینی كەسێك نەوەندە پەیڕەوی دەكات:
(Cleanliness was a ~ to him.)

religionism (rilij′ən-iz'm), *n.* (١) ئاین زۆر بە توندوتیژی گرتن؛ لە رادە بەدەر ئاین پەرستی. (٢) لە نەندازە بەدەر بە ئایینی سەرزاری.
-religionist *(n.).*

religiose (ri-lij′i-os′), *adj.* (١) زۆر بە ئاین؛ زۆر لەخواترس.
(٢) زۆر بە ئاین؛ بە سەرزاری.

religiosity (ri-lij′i-os′ə-ti), *n.* (١) لە نەندازە بەدەر بە ئایینی.
(٢) زۆر بە ئایینی سەرزاری؛ خۆ زۆر بە ئایندار پیشاندان.

religious (ri-lij′əs), *adj.* (١) بە ئاین؛ ئایندار.
(٢) ئایینی؛ تایبەتی بە ئاین: *(~ books)* .
(٣) تایبەتی بە كۆمەڵێكی لەخواترس یا ووشكەسۆفی؛ تایبەتی بە نەندامی كۆمەڵێكی وەها.
(٤) زۆر بە وردی پەیڕەوكەری شتێك: *(He is ~ about cleanliness.)* .
n. ووشكەسۆفی؛ پیاو یا ژنی لە پەرستگا ژیاو.
-religiously *(adv.)*; **religiousness** *(n.).*

relinquish (ri-liŋ′kwish), *v.t.* (١) وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن.
(٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ دان بەدەستەوە:
(We will not ~ any part of our country.; to ~ authority)
(٣) دەست لێ بەرەڵاكردن؛ دەست شل كردن.
-relinquishment *(n.).*

reliquary (rel′ə-kwēr′i), *n.* نوشتەخانە؛ مووفەرك خانە؛ سندووقێك یا ئارامگایەكە كە پاشماوەی پیاوێكی ئایینی تێدا هەڵدەگیرێ.

relique (rel′ik, ri-lēk′), *n.* [Archaic],= relic.

reliquiae (ri-lik′wi-ē′), *n.pl.* پاشماوەی بەردیتی گیاندارو پووەك.

relish (rel′ish), *n.* (١) (ا) تام؛ چەژ. (ب) تامێكی تایبەتی.
(٢) نەختێك؛ تۆزێك. (٣) بۆن‌و بەرامە؛ تامێكی خۆش.
(٤) جۆش؛ تاس؛ بەدڵ: *(He eats with ~ .)* .
(٥) شتێكی خۆش.
(٦) ترشیات؛ بەهارات.
v.t. (١) تام‌و بۆن‌و بەرامەی خۆش پێدان.
(٢) بەدڵ بوون؛ بە لاوە زۆر خۆش بوون؛ بە دڵەوە نووسان؛ حەزلێكردن.
v.i. تامێكی خۆش دان؛ بۆن‌و بەرامە خۆش بوون.

relucent (ri-lōō′s'nt, ri-lū′s'nt), *adj.* بریقەدار؛ شەوقدەرەوە.

reluct (ri-lukt′), *v.i.* [Rare], دڕ وەستان؛ بەرهەڵستی كردن؛ نابەدڵی پیشاندان.

reluctance (ri-luk′t'ns), *n.* (١) نابەدڵی؛ دوودڵی؛ بێ مەیلی؛ حەز پێ نەكردن؛ نەویستن. (٢) [Rare]، دڕ وەستان؛ بەرگری.
(٣) بەرهەڵستی موگناتیسی.

reluctancy (ri-luk′t'n-si), *n.* = reluctance.

reluctant (ri-lukt'nt), *adj.* (١) نابەدڵ؛ حەز پێ نەكەر؛ نەویست؛ بێ مەیل: *(He was ~ to help us.)* .
(٢) بە نابەدڵیەوە كراو؛ بە خۆشی خۆ نەكراو: *(a ~ answer)*
(٣) [Rare]، دڕ وەستاو؛ دژ بەرهەڵستیكەر.

reluctantly (ri-lukt'nt-li), *adv.* بە نابەدڵیەوە؛ بە ناحەزیەوە.

reluctivity (rel′ək-tiv′ə-ti), *n.* بەرهەڵستی موگناتیسی.

relume (rē-lōōm′, rē-lūm′), *v.t.* داگیرساندنەوە.

rely (ri-lī′), *v.i.* (١) پشت پێ بەستن؛ پێدا ڕاپەڕموون.
(٢) (~ on; ~ upon) ، بڕواپێكردن؛ پشت پێ بەستن.

remain (ri-mān′), *v.i.* (١) مانەوە؛ لێ مانەوە:
(Nothing ~ed of the village.)
(٢) مانەوە (لە شوێنێك)؛ گل خواردنەوە: *(He ~ed in the house.)* .
(٣) بەردەوام بوون لەسەر: *(He ~ed optimistic.)* .
(The old house still ~s.) (٤) مانەوە؛ نەفەوتان؛ دەربردن:
(Much ~s to be done.) (٥) مانەوە (ئیشوكار)؛ تەواو نەبوون:

remainder (ri-mān′dēr), *n.* (١) دوا ماوە؛ ماوە؛ پاشماوە؛ لێ ماوە:
(He ate the ~ of the sandwich.)
(٢) پەرتووكی بێ بازاڕی بە هەرزان فرۆشراو.
(٣) دوا ماوە (ژمارەو پێوان)؛ ماوە.
adj. ماوە؛ پاشماوە؛ دواماوە.
v.i. پەرتووك‌و شتی بێ بازاڕ فرۆشتن بە هەرزان.

remains (ri-mānz′), *n.pl.* (١) دوا ماوە؛ پاشماوە؛ ماوە؛ پاشەڕۆك.
(٢) شوێنەوار؛ جێ نیشانە؛ نیشانە.

(٣) شتی لە کۆنەوە بەجێماو (خانوو، پەیکەر... هتد).
(٤) لاشە؛ نێسک‌و پرووسک.
(٥) نووسراوی بلاّونەکراوەی لە دوا بەجێماوی نووسەرێکی مردوو.
(٦) نووسراوی لەدوا بەجێماوی نووسەرێکی کۆن.

remake (rē-māk′, rē′māk′), *v.t.* سەرلەنوێ دروستکردنەوە.
n. شتی سەرلەنوێ دروستکراو.

reman (rē-man′), *v.t.* (١) کرێکار یا سەربازی تازە بۆ ناردن.
(٢) غیرەت خستنەوە بەر؛ زات نانەوە بەر؛ وورە نانەوە بەر.

remand (ri-mand′), *v.t.* (١) ناردنەوە؛ گێڕانەوە
(٢) : ناردنەوەی بەندێك بۆ بەندیخانە (بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی داواکارییەکەی).
(ب) ناردنەوەی داوایەك لە دادگایەکی بەرزەوە بۆ هی نزم (بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی)
n. (١) : ناردنەوە بۆ بەندیخانە؛ خستنەوە بەندیخانە.
(ب) ناردنەوەی داوایەك لە دادگای بەرزەوە بۆ هی نزم.
(٢) کەسێکی نێردراوە بۆ بەندیخانە.

remanence (ri-mān′əns), *n.* (١) مانەوە؛ نەفەوتان؛ دەربڕدن.
(٢) ماوە؛ دوا ماوە؛ پاشماوە. (٣) پاشماوەی تەوژمی موگناتیسی پاش لابردنی سەرچاوەی هێزە موگناتیسییەکە (فیزیا).

-remanent *(adj.).*

remark (ri-märk′), *v.t.* (١) تێبینێ؛ بینین؛ سەرنج دان.
(٢) تێبینی کردن؛ ووتن دەربارە؛ لێ دووان؛ ووتن.
(٣) [Obs]، نیشانەکردن؛ جیاکردنەوە.
v.i. (~ on; ~ upon), تێبینی کردن؛ ووتن دەربارە؛ را دەربڕین دەربارە.
(This point has often been ~ed upon.)
n. (١) سەرنج؛ بینین؛ تێبینی. *(a place worthy of ~).*
(٢) تێبینی؛ ووتە؛ لێ دووان. *(to make a few ~s).*
(٣) remarque.

remarkable (ri-mär′kə-b'l), *adj.* (١) شایانی باسە؛ سەیر.
(٢) سەرنەسا؛ نایاب؛ ناناسایی *(a ~ person, event, etc.).*

-remarkableness *(n.).*

remarkably (ri-mär′kə-bli), *adv.* بەشێوەیەك کە شایانی باسە یا سەرنج رادەکێشێ؛ تارادەیەکی زۆر؛ بە شێوەیەکی ناناسایی؛ زۆر بە باشی.

remarque (ri-märk′), *n.* نیشانەی سەر قەراغی کلێشە (چاپەمەنی).

remediable (ri-mē′di-ə-b'l), *adj.* چارەدار؛ چارە دەکرێ؛ دەرمان دەکرێ

remedial (ri-mē′di-əl), *adj.* (١) چارەکەر؛ دەرمانکەر؛ چاککەرەوە.
(٢) بۆ لابردن یا پاستکردنەوەی کەموکوڕییەکە (بەتایبەتی هی خوێندن و نووسین) *(a ~ class in reading and writing).*

remediless (rem′ə-di-lis), *adj.* بێ چارە؛ چارەی نەبێ؛ دەرمانی نەبێ

remedy (rem′ə-di), *n.* (١) دەرمان؛ چارە؛ چار.
(٢) چارەسەر؛ چارەکردن؛ چارە
(٣) ڕێگایەکی یاسایی بۆ سەندنەوەی مافێك یا چارەکردنی ناڕەوایی‌یەك.
v.t. (١) چاککردنەوە؛ دەرمان کردن؛ چارەکردن.
(٢) چارەسەرکردن؛ پاستکردنەوە؛ چارەکردن؛ کەموکوڕی لابردن.

remember (ri-mem′bĕr), *v.t.* (١) هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە:
(He tried to ~ her name.)
(٢) لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیر نەچوونەوە.
(٣) لەبەرچاو بوون (چاکە).
(٤) : بەسەرکردنەوە (بۆ بەخشیش پێدان یا چاکە لەگەڵ کردن).
(ب) بەخشیش پێدان.
(٥) سڵاوڵێکردن: *(~ me to your father.).*
(٦) [Obs]، بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد
v.i. (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون (٢) بیرکەوتنەوە.
(٣) بیر هەبوون؛ توانای بیرکردنەوەو لەبیربوون هەبوون

remembrance (ri-mem′brəns), *n.* (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون.
(٢) بیر؛ یاد؛ ماوەی لەبیرمان؛ ماوەی لەیادبوون.
(٣) یادکردنەوە؛ ئاهەنگی یادکردنەوە.
(٤) بیرەوەری. (٥) یادگار.
(٦) *(pl.)* ، سڵاو: *(to send ~s to someone) .*

remembrancer (ri-mem′brən-sĕr), *n.* (١) بیرخەرەوە.
(٢) [Rare]، کاربەدەستی قەرز کۆکەرەوە یا وەرگرەوە (لە ئینگلتەرە).
(٣) یادگار.

remex (rē′mcks), *n.* (*pl.* remiges), شاپەر.

remind (ri-mīnd′), *v.t. & v.i.* بیرخستنەوە؛ هێنانەوە بیر؛ خستنەوە یاد: *(She ~ed me of it.) .*

reminder (ri-mīn′dĕr), *n.* بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە (نامە، شت):
(She forgot her promise, so I sent her a ~ .)

remindful (ri-mīnd′fəl), *adj.* (١) لەبیری نەچووە؛ لەیادێتی.
(٢) بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە.

reminisce (rem′ə-nis´), *v.i.* (١) یادی کۆن کردنەوە؛ بیر لەشتی کۆن کردنەوە. (٢) لەسەر شتی کۆن نووسین یا دووان.

reminiscence (rem´ə-nis′′ns), *n.* (١) یادی شتی کۆن کردنەوە؛ بیر لەکاتی کۆن کردنەوە. (٢) یاد؛ بیر.
(٣) *(pl.)* ، یادداشت؛ بیرەوەری؛ یادی کۆن.
(٤) بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە؛ شتێکە یادی شتێکی ترت دەکاتەوە.

reminiscent (rem´ə-nis′′nt), *adj.* (١) بیر لە شتی کۆن کەرەوە؛ باسی شتی کۆن کەر بە تاسەوە: *(a ~ person) .*
(٢) بیری شت یا پوودانی کۆنت دەخاتەوە؛ لە پووداو یا کاتی ڕابوردوو دەچێت:
(a scene ~ of the idyllic life in his village)

remise (ri-mīz′), *v.t.* دەست هەڵگرتن لە ماف (دادگەری).

remiss (ri-mis′), *adj.* (١) کەمتەرخەم؛ گوێ پێ نەدەر؛ بە باشی پێ هەڵ نەساو: *(to be ~ in one's duties) .*
(٢) کەمتەرخەمی پیشان دەدات؛ نیشانەی نەزانی‌و گوێ پێ نەدانە
(٣) سست؛ تەمەڵ؛ خاو.

-remissness *(n.).*

remissible (ri-mis′ə-b'l), *adj.* دەبەخشرێت (گوناە، تاوان)؛ لێ خۆش بوون یان لێبوردنی هەیە.

remission (ri-mish′ən), *n.* (١) لێبوردن (گوناە، تاوان)؛ بەخشین: *(the ~ of sins)*
(٢) لێ خۆش بوون (قەرز، باج، سزا)؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان
(٣) کەم بوونەوە (گەرمی، ساردی)؛ کزبوون.
(٤) سووك بوون؛ (نەخۆشی، ئازار)؛ کەم بوونەوە (تووندوتیژی نەخۆشی)؛ کزبوون؛ وەستان: *(a ~ of his fever, cancer, etc.) .*

remit (ri-mit′), *v.t.* (١) لێ خۆش بوون (گوناە)؛ بەخشین؛ لێبوردن:
(God will ~ sin.)
(٢) (أ) لە قەرز خۆش بوون؛ باج لێ سەندن.
(ب) سزا لەسەر لابردن؛ لە سزا خۆش بوون.
(٣) کەمکردنەوە (هەوڵ)؛ خاوبوونەوە: *(He ~ted his efforts.) .*
(٤) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران؛ خستنەوە شوێنی خۆی؛ وەك خۆی لێ کردنەوە.
(٥) ناردنەوەی داواکارییەك بۆ دادگایەکی نزمتر بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی.
(٦) دانی مەسەلەیەك بە دەزگا یا کەسێکی شارەزا بۆ لێکۆڵینەوەی.
(٧) قەرزدانەوە؛ پارەدان؛ پارە ناردن:
(Please ~ this amount by the due date.)
(٨) دواخستن (بۆ لێکۆڵینەوەی تر).
(٩) [Rare]، ناردنەوەی بۆ بەندیخانە.
v.i. (١) کزبوون؛ کەم بوونەوە. (٢) دانەوە (قەرز)؛ پارە پێدان؛ پێدان.

-remitable *(adj.)*; **remittor** *(n.).*

remittal (ri-mit′′l), *n.* = remission.

remittance (ri-mit′'ns), *n.* ١) پارە ناردن بە پۆستەدا؛ بارەدان؛ قەرزدانەوە. ٢) پارەی نێردراو؛ پارەی دراوە؛ قەرزی دراوە.

remittance man, کەسێکی لاوورگەیە کە لەدەرەوەی وڵات دەژی بەو پارەیەی کە کەس‌وکاری بۆی دەنێرن.

remittent (ri-mit′'nt), *adj.* پچڕ پچڕ (تا)؛ ناوبەناو؛ دەمدەمی: *(~ fever)*

n. تای دەمدەمی؛ تای ناوبەناو.

remitter (ri-mit′ēr), *n.* ١) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران. ٢) ناردنەوەی داواکارییەك بۆ دادگایەکی نزم بۆ لێکۆڵینەوەی. ٣) خانووو زەوی‌وزار گرتنەدەست بەپێی تاپۆیەکی کۆنی دروست نەك تاپۆی تازەی نادروست.

remnant (rem′nənt), *n.* ١) دواماوە؛ پاشماوە؛ ماوە؛ پاشەڕۆك. ٢) ژمارەیەکی کەمی دواماوە: *(~s of enemy troops)* . ٣) نیشانەی شتێکی کۆنی بە زۆری فەوتاو؛ پاشماوەی شتی کۆن؛ پاشماوەی پابووردوو: *(~s of former glory)* . ٤) سەرەمەقەست.

remodel (rē-mod′'l), *v.t.* ١) داڕشتنەوە؛ سەرلەنوێ داڕشتن. ٢) تازەکردنەوە (خانوو)؛ چاك کردن؛ دەست پیاهێنانی خانوو: *(He ~s houses for a living.)*

remonstrance (ri-mon′strəns), *n.* سکالا؛ ناڕەزایی؛ دژ وەستان؛ بێزاری.

remonstrant (ri-mon′strənt), *adj. & n.* ناڕەزایی دەربڕ؛ سکالاکەر؛ دژوەستاو؛ بێزاری دەربڕ.

remonstrate (ri-mon′strāt), *v.t.* ١) ناڕەزایی دەربڕین؛ بێزاری خۆ دەربڕین؛ سکالاکردن؛ دژ وەستان. ٢) [Obs.]، پێشاندان؛ خستنەڕوو.

v.i. ناڕەزایی خۆ دەربڕین؛ بێزاری دەربڕین؛ دژ وەستان.

remonstration (rē´mon-strā′shən), *n.* ناڕەزایی؛ سکالا؛ ناڕەزایی دەربڕین؛ بێزاری دەربڕین.

remonstrative (ri-mon′strə-tiv), *adj.* هی ناڕەزایی؛ هی بێزاری دەربڕین؛ سکالایی.

remontant (ri-mon′tənt), *adj.* وەرزی جارێك زیاتر دەپشکوێ (وەك هەندێ گوڵ).

n. گوڵێکە کە وەرزی جارێك زیاتر دەپشکوێ.

remora (rem′ə-rə), *n.* جۆرە ماسییەکی بچووکە بەمۆی خەپلەیەکی مژۆکی سەر سەریەوە خۆی دەنووسێنێ بە جلەو کەشتی‌و ماسی گەورەوە.

remorse (ri-môrs′), *n.* ١) پەشیمانی؛ کاڵمك بە ئەژنۆ شکان. ٢) بەزەیی؛ هاوسۆزی؛ دڵنەرمی.

remorseful (ri-môrs′fəl), *adj.* پەشیمان.

remorseless (ri-môrs′lis), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ ناپەشیمان.

-remorselessly *(adv.)*; **remorselessness** *(n.).*

remote (ri-mōt′), *adj.* ١) دوور؛ دوورە دەست. ٢) دوورو چەپەك؛ چەپەك؛ تەریك؛ پەڕ: *(a ~ village)* . ٣) کۆن؛ دوور (پابوردوو یا دواڕۆژ): *(the ~ past)* . ٤) دوور لە باسەوە؛ پەیوەندی کەمە بەباسەکەوە: *(a point ~ from the subject)*

٥) دوور (خزم): *(a ~ cousin.)* . ٦) دوورە پەرێز؛ گۆشەگیر: *(~ and cold in his manner)* . ٧) کەم: *(a ~ resemblance; a ~ possibility, chance, etc.)* . ٨) ناسەرەکی؛ ناڕاستەوخۆ: *(the ~ causes of depression)* .

-remotely *(adv.)*; **remoteness** *(n.).*

remote control, ١) دەستکاری کردن لە دوورەوە؛ بەڕێوەبردنی فڕۆکەو مووشەك‌و تەلەفزیۆن لە دوورەوە بەمۆی شەپۆلی بێ تەلەوە. ٢) ئامێری ئەم دەستکاری کردنە یا بەڕێوەبردنە.

remotion (ri-mō′shən), *n.* ١) لابردن؛ گواستنەوە. ٢) [Obs.]، ڕێبشتن؛ چوون.

remount (rē-mount′), *v.t. & v.i.* سواربوونەوە.

n. ئەسپی نوێرە پێ کراو لەگەڵ ئەسپی ماندوودا.

removable (ri-mōōv′ə-b'l), *adj.* لادەبرێت؛ دەتوانرێ بجوولێنرێ؛ دەگوێزرێتەوە.

-removability *(n.).*

removal (ri-mōōv′'l), *n.* ١) لابردن؛ لابران. ٢) لێ خستن؛ دەرکردن لە ئیش یا سەرۆکایەتی؛ لابردن لە کاربەدەستی: *(the minister's ~ from office)*

٣) (ا) گواستنەوە؛ جوڵان. (ب) گوێزانەوە (مال)؛ گواستنەوە.

remove (ri-mōōv′), *v.t.* ١) لابردن؛ گواستنەوە؛ جوڵاندن. ٢) داکەندن: *(~ your coat.)* . ٣) لێ خستن؛ لە ئیش دەرکردن؛ لە سەرۆکایەتی لابردن: *(to ~ from power)*

٤) کوشتن. ٥) نەهێشتن؛ لابردن؛ لەناوبردن: *(to ~ the causes of war)* ٦) لێ لابردن؛ لێ جیاکردنەوە؛ لێکردنەوە: *(to ~ the dirt from)* .

n. ١) لابردن؛ جوڵان؛ گواستنەوە. ٢) هەنگاو: *(We are but one short ~ from war.)* . ٣) [British]، گواستنەوە (مال، خانوو)؛ گوێزانەوە.

removed (ri-mōōvd′), *adj.* ١) دوور (پلەی خزمایەتی): *(My first cousin's child is my first cousin once ~ .)*

٢) دوور؛ پەیوەندی کەمە یا نییە؛ جیاواز.

remover (ri-mōōv′ēr), *n.* ١) لابەر؛ لێکەرەوە: *(a paint ~)* . ٢) گواستنەوەی داواکارییەك لە دادگایەکەوە بۆ دادگایەکی تر.

remunerate (ri-mū′nə-rāt′), *v.t.* پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن: *(to ~ a person for his services)*

-remunerative *(adj.).*

remuneration (ri-mū´nə-rā′shən), *n.* ١) پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن. ٢) پاداشت؛ خەڵات.

renaissance (ren′ə-säns´, ren′ə-zäns´), *n.* ١) بووژانەوە؛ لەدایکبوونەوە؛ بزووتنەوە؛ وریابوونەوە؛ پاپەڕین. ٢) [R-]، (ا) بزووتنەوەی هونەرو وێژەو زانیاری لە ئەوروپادا لە سەدانی چواردەو پانزەو شانزەدا؛ بزووتنەوەی ئەوروپا. (ب) سەردەمی بزووتنەوە یا پاپەڕینی ئەوروپا. (ج) شێوازی هونەرو وێژەو خانووسازی ئەم سەردەمە (د) هەر جۆرە بزووتنەوە یا پاپەڕینێکی وەها.

adj. [R-], ١) تایبەتی بە شێوازی هونەرو وێژەی سەردەمی بزووتنەوە یا پاپەڕینی ئەوروپا: *(~ painting; the ~ mind)* . ٢) وەك شێوازی خانووسازی سەردەمی بزووتنەوەی ئەوروپا.

renal (rē′n'l), *adj.* گورچیلەیی؛ تایبەتی بە گورچیلەکان.

renascence (ri-nas′'ns), *n.* = renaissance.

renascent (ri-nas′'nt), *adj.* بووژاوە؛ گەشاوە؛ تازە لەدایکبووەوە.

rencontre (ren-kon′tēr), *n.* = rencounter.

rencounter (ren-koun′tēr), *v.t. & v.i.* ١) بەرەنگاری دوژمن بوون لە شەڕدا؛ ڕووبەڕوو وەستان. ٢) بەرێکەوت تووش هاتن.

n. ١) تووش بوونێکی دوژمنانە؛ بەرەنگاربوون. ٢) بە ڕێکەوت تووش بوونی برادەرێك.

rend (rend), *v.t.* ١) دڕاندن؛ پارچە پارچە کردن؛ پچڕاندن. ٢) بە زۆر لێ سەندن؛ لە دەست هەڵپرووسکاندن؛ پڕپیاکردن‌و فڕاندن. ٣) تێکدان؛ شێواندن: *(screams that ~ the silence)* . ٤) پچڕاندن (دل)؛ دل دەرهێنان؛ داخ‌و خەفەتی زۆر پێدان؛ شەق پێ بردن.

v.i. شەق بردن؛ دڕان؛ هەڵدڕین.

render (ren′dēr), *v.t.* ١) پێشکەش کردن (بۆ پەسەندکردن؛

لێکۆڵینەوە، داوای قەرز لێکردن)؛ دان (پاپۆر):
(~ an account of your actions.; to ~ a bill)
(٢) (up ~) ، دان بەدەستەوە؛ دەست لێ هەڵگرتن ؛ وازلێهێنان:
(They ~ed up the town to the enemy.)
(٣) دانەوە لەباتی (چاکە، خراپە): *(to ~ good for evil)* .
(٤) دانەوە: پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە: *(I ~ back your gold.)* .
(٥) دان؛ بۆ کردن: دانەوە لەباتی: *(to ~ thanks, obedience, etc.)* .
(٦) والێکردن:
(The heat ~s me helpless.; It ~s the machine useless.)
(٧) (ا) یارمەتیدان: *(to ~ help)*
(ب) کردن ، کار، خزمەت)؛ پێشکەش کردن: *(to ~ a service)* .
(٨) نیشانە هەڵدان؛ پێشکەش کردن بە نووسین
(٩) نووساندن (شانۆنامە)؛ بە دەنگی بەرز خوێندنەوە (هەڵبەست، ووتار)؛ مۆسیقالێدان: *(The actors ~ed "Hamlet" very well.)* .
(١٠) گۆڕین؛ بە زمانێکی تر دەربڕین
(١١) چەورێو پیو لێکردنەوە بە تووساندنەوە.
(١٢) قیست دان یا قەرزدانەوە بە شێوەی پارە، شتوومەک، یا خزمەت.
(١٣) سواغ دان : چینی یەکەم)

n. (١) قیست؛ خزمەت کردن یا شت پێدان لەباتی کرێ خانوو.
(٢) یەکەم سواغ؛ چینە سواغی یەکەم.

rendezvous (rän′də-vo͞o´), *n.* (١) جێگای بەیەککەیشتن (لەسەر بەڵێنێکی پێشوو)؛ شوێنی کۆبوونەوە؛ جێ ڕووان.
(٢) شوێنی خەڵک کۆبوونەوە بۆ ڕابواردن، سەیران، یا وەرزش...هتد.
(٣) ڕووان؛ یەکگرتن (بە نهێنی وەک دوو دڵدار، یا بە ناشکرا)؛ کۆبوونەوە .
v.i. کۆبوونەوە (بەپێی بەڵێنێکی پێشوو)؛ یەکگرتن لە جێیەکی تایبەتیدا.
v.t. کۆکردنەوە لە جێگەیەکی تایبەتیدا (سەربان، کەشتی...هتد).

rendition (ren-dish′ən), *n.* (١) نووساندن (شانۆنامە)؛ مۆسیقالێدان؛ پێشکەش کردن (شانۆنامە، مۆسیقا)؛ شێوەی نەم نووساندنە یا مۆسیقالێدانە:
(the ~ of a dramatic role or a piece of music)
(٢) گۆڕین (زمانەوانی)؛ شێوەی گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر؛ ئەنجامی نەم گۆڕینە.
(٣) [Archaic]. دان بە دەست دوژمنەوە؛ دەست هەڵگرتن.

renegade (ren′ə-gād´), *n.* (١) لە ئایینی خۆ هەڵگەڕاوە؛ کەسێکە کە واز لە ئایینی خۆی دێنێ بۆ ئایینێکی تر.
(٢) ناپاک؛ لە حیزب، گەل، یا ڕێبازی خۆ هەڵگەڕاوە.

renegado (ren´ə-gā′dō), *n.* = **renegade.**

renege (ri-nig′, ri-nēg′), *v.i.* (١) پەیمان شکاندن؛ پەشیمان بوونەوە لە بەڵێنێک؛ لە پەیمان کشانەوە: *(to ~ on a promise)* .
(٢) پەیڕەو نەکردنی پەیڕەوی یاری (یاری کاغەزو قومار).

v.t. [Archaic], حاشاکردن
-reneger *(n.).*

renew (ri-no͞o′, ri-nū′), *v.t.* (١) تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە.
(٢) دەستپێکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.
(٣) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە؛ ووتنەوە:
(~ one's objection; ~ a promise)
(٤) ناووقە یا تفاقی تازە خستن.
(٥) تازەکردنەوە (قۆنتەرات): *(to ~ a lease)*

v.i. (١) تازەبوونەوە؛ نوێ بوونەوە. (٢) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.

renewable (ri-no͞o′ə-b'l, ri-nū′ə-b'l), *adj.* تازە دەبێتەوە؛ دێتەوە جێی (شتی بەکارهێنراو): *(Electricity is a ~ energy.)* .

renewal (ri-no͞o′əl, ri-nū′əl), *n.* (١) (ا) تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە. (ب) تازەبوونەوە؛ نوێ بوونەوە:
(a ~ of hope, determination, etc.)
(٢) شتی تازەکراوە یا تازەبووەوە.

reni- (ren′i, rē′ni), *Also* **reno-** پێشگرێکە بەمانای: گورچیلە.

reniform (ren′i-fôrm´, rē′ni-fôrm´), *adj.* لە گورچیلە دەچێت.
renin (rē′nin), *n.* ئەنزیمێکە گورچیلە دەریدەدات دەبێتە هۆی زیادبوونی پەستانی خوێن.
renitent (ri-nī′t'nt, ren′ə-t'nt), *adj.* (١) ڕەق؛ بەرهەڵستیکەر.
(٢) سەرسەخت؛ کەللەڕەق.
-renitency *(n.).*

rennet (ren′it), *n.* (١) پەردەی چوارەم گەدەی گوێرەکە.
(٢) مادەیەکە لەم پەردەیە دەردەهێنرێت بۆ شیر مەیاندن (لە پەنیر دروستکردندا بەکاردێت). (٣) **rennin**.

rennin (ren′in), *n.* ئەنزیمێکە لە پەردەی چوارەم گەدەو ناوکی گوێرەکە دەردەهێنرێت بۆ شیر مەیاندن.

renounce (ri-nouns′), *v.t.* (١) دەست لێ هەڵگرتن (ماف، ئاین، حیزب، بیروباوەڕ)؛ وازلێهێنان:
(to ~ one's citizenship, religion, party, right, etc.).
(٢) حاشالێکردن: *(He ~d his son.)* .
(٣) واز لە خۆشی ژیان هێنان؛ کەنار گرتن: *(to ~ the world)*

v.i. دەست لە ماف هەڵگرتن.
-renouncement *(n.)*; **renouncer** *(n.).*

renovate (ren′ə-vāt´), *v.t.* (١) چاککردنەوە (خانوو)؛ تازەکردنەوە:
(to ~ a building)
(٢) بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە.
-renovator *(n.).*

renovation (ren´ə-vā′shən), *n.* چاککردنەوە (خانوو)؛ تازەکردنەوە.

renown (ri-noun′), *n.* (١) ناوبانگ؛ ناوداری؛ ناو.
(٢) [Obs.]، واتەوات.

v.t. [Obs.], ناو پێ دەرکردن؛ ناودارکردن؛ ناوبانگ پێدان.

renowned (ri-nound′), *adj.* بەناوبانگ؛ ناسراو؛ بەناو؛ ناودار.

rent (rent), *n.* (١) کرێ؛ کرێ خانوو. (٢) بەروبوومی زەوی‌وزار؛ بەرهەم.

v.t. (١) بە کرێ گرتن (خانوو، زەوی، ئامێر).
(٢) (out ~) ، بە کرێ دان (خانوو، زەوی، ئامێر).

v.i. بە کرێ دان.
for rent, بۆ کرێ.

rent (rent), *past tense and past participle of* **rend.**

adj. دڕاو؛ شەق بردوو؛ درز بردوو.

rent (rent), *n.* (١) کون (جلی دڕاو)؛ درزی زەوی.
(٢) دابەش بوون (حیزب یا کۆمەڵ)؛ دووبەرەکی؛ جیابوونەوە.

rental (ren′t'l), *n.* (١) کرێ؛ کرێ خانوو. (٢) دەسکەوت (کرێ).
(٣) خانووی بەکرێ دراو؛ خانووی کرێ: *(They have several ~s.)* .

adj. بۆ کرێ؛ هی کرێ: *(a ~ property)* .

rente (ränt), *n.* [Fr.], (١) داهاتی سالانە؛ دەسکەوتی سالانە.
(٢) *(pl.)*، (ا) سەرجەمی قەرزی میری فەرەنسا. (ب) قازانجی ئەم قەرزە.

renter (ren′tĕr), *n.* (١) کرێچی؛ کرێ گرتە.
(٢) بە کرێدەر؛ خاوەنی خانووی کرێ.

rent-free (rent′frē′), *adj.* بەبێ کرێ؛ بە خۆڕایی.

renunciation (ri-nun´shi-ā′shən), *n.* (١) دەست لێ هەڵگرتن (ماف، ئاین، بیروباوەڕ، ڕێبان)؛ وازلێهێنان؛ حاشالێکردن:
(~ of pleasures, one's religion, rights, belief, etc.)
(٢) بەیاننامەی دەست لێ هەڵگرتنێکی وەها.

reopen (rē-ō′p'n), *v.t. & v.i.* (١) سەرلەنوێ کردنەوە.
(٢) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.

reorder (rē-ôr′dĕr), *n.* داوای دووبارە (لە بازرگان یا دەڵاڵەوە بۆ هەمان شت).

v.t. (١) دووبارە داواکردن (لە بازرگان یا دەڵاڵ بۆ هەمان شت).
(٢) ڕێک‌وپێک کردنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێکخستن.

v.i. داواکردنی شتوومەک دووبارە.

reorganization (rē´ôr-gən-ī-zā′shən), *n.* (۱) ڕێکخستنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێک‌وپێک کردن. (۲) ڕێکخستنەوەی کۆمپانیایەک لەسەر بنچینەی تازە (بەتایبەتی باش نابووت بوون).

reorganize (rē-ôr′gə-nīz´), *v.t. & v.i.* ڕێکخستنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێک‌وپێک کردن.

reorient (rē-ôr′i-ent´, rē-ō′ri-ent´), *v.t. & v.i.* ڕاهێنانەوە؛ پێ ڕاهاتنەوە؛ ڕاهاتنەوە.

-reorientation *(n.).*

rep (rep), *n.* جۆرە قوماشێکی لۆکە، خوری، یا ناوریشمی هێڵدارە.

rep (rep), *n.* [Colloq.], = representative.

repackage (ri-pak′ij), *v.t.* سەرلەنوێ پێچانەوە لە بەرگێکی تازەترو جوانتردا.

repaid (ri-pād′), *past tense and past participle of* repay.

repair (ri-pâr′), *v.t.* (۱) چاککردنەوە؛ چاک کردن: *(to ~ a car, bicycle, window, etc.)*

(۲) بووژاندنەوە؛ چاک کردنەوە: *(to ~ one's health)* .

(۳) ڕاستکردنەوە؛ چاک کردن: *(to ~ a mistake)* .

(٤) بۆ بڕاردن.

n. (۱) چاک کردنەوە؛ چاک کردن

(۲) *(pl)* ، نیش‌و کاری چاک کردنەوە؛ چاک کردنەوە: *(The ~s on the house are not finished yet.)*

(۳) دۆخی شت لەڕووی چاک کردنەوە: *(The house is in bad ~ .)* .

beyond repair, چارەی نەبێ؛ بێ چارەیە؛ کار لەکار ترازاوە.

repair (ri-pâr′), *v.i.* (۱) چوون: *(to ~ to the parlor)* .

(۲) زوو زوو بۆ چوون: *(They ~ed daily to the park.)* .

(۳) [Obs.]، گەڕانەوە.

n. (۱) چوون؛ بۆ چوون بە گەشت. (۲) شوێنی زوو زوو سەردانێدراو.

repairable (ri-pâr′ə-b'l), *adj. Also* reparable, چار دەکرێت؛ چاک دەکرێتەوە

repairman (ri-pâr′man´), *n.* چاککەرەوە؛ کەسێکە کە پیشەی چاک کردنەوەی شتی شکاوە.

repand (ri-pand′), *adj.* قەراغ شەپۆل (گەڵا): *(a ~ leaf)* .

reparable (rep′ēr-ə-b'l), *adj.* = repairable.

reparation (rep´ə-rā′shən), *n.* (۱) چاک کردنەوە؛ چاک کرانەوە.

(۲) بژاردن؛ قەرەبوو: *(to make ~ for)* .

(۳) *(pl.)* ، بژاردنی جەنگ (کە وڵاتی دۆڕاو بە وڵاتی سەرکەوتووی دەدات): *(war ~s)*

reparative (ri-par′ə-tiv), *adj.* (۱) هی چاک کردن؛ چاک کردنەوەیی. (۲) تایبەتی بە بۆ بژاردن.

repartee (rep′ēr-tē´, rep′ār-tē´), *n.* (۱) وەڵامی قوت‌و نەستەق. (۲) دەمەتەقێی قوت‌و نەستەق. (۳) بەهرەی وەڵامی قوت‌و خێرا دانەوە.

repartition (rē´pär-tish′ən, rē´pēr-tish′ən), *n.* (۱) دابەش کردن؛ بەشکردن. (۲) سەرلەنوێ دابەشکردن؛ بەشکردنەوە.

v.t. دابەشکردنەوە؛ بەشکردنەوە.

repass (rē-pas′, rē-päs′), *v.t. & v.i.* بە لادا تێپەڕبوونەوە (بەتایبەتی لە گەڕانەوەدا)؛ تێپەڕبوون.

repassage (rē-pas′ij), *n.* (۱) بە لادا تێپەڕبوونەوە؛ تێپەڕبوون. (۲) گەڕانەوە؛ مافی گەڕانەوە یا تێپەڕبوون.

repast (ri-past′, ri-päst′), *n.* (۱) (ا) ژەم. (ب) ژەمێک خواردەمەنی. (۲) [Archaic]. (ا) نان خواردن. (ب) کاتی نان خواردن. (۳) [Obs.]، خواردەمەنی؛ خواردن.

repatriate (rē-pā′tri-āt´), *v.t. & v.i.* ناردنەوە بۆ نیشتمانی خۆ (دیلی جەنگ، پەنابەر): *(Prisoners of war were ~d.)* .

n. کەسێکی گەڕێنراوە بۆ وڵاتی خۆی.

repatriation (rē-pā´tri-ā′shən), *n.* گەڕاندنەوە بۆ وڵاتی خۆ (دیلی جەنگ، پەنابەر).

repay (ri-pā′), *v.t.* (۱) قەرزدانەوە. (۲) پاداشت دانەوە. (۳) بژاردن. (٤) سەردانەوە: *(to ~ a visit)* .

-repayable *(adj.)*; **repayment** *(n.).*

repeal (ri-pēl′), *v.t.* (۱) هەڵوەشانەوە (یاسا)؛ لابردن؛ سڕینەوە: *(The law was ~ed.)*

(۲) [Obs.]، بانگ کردنەوە (کەسێکی دەرکراو بۆ دەرەوەی وڵات).

n. هەڵوەشاندنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن.

repeat (ri-pēt′), *v.t.* (۱) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە: *(to ~ a statement)*

(۲) لەبەر ووتن.

(۳) ووتنەوە؛ بۆ سەندنەوە: *(He ~ed it after her.)* .

(٤) پێ ووتن؛ درکاندن: *(to ~ a secret)* .

(٥) سەرلەنوێ کردنەوە: *(to ~ an operation)* .

(٦) قسە ووتنەوە: *(He ~s himsself.)* .

v.i. (۱) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.

(۲) ڕوودانەوە؛ دووبارەبوونەوە: *(Experiences ~ .)* .

n. (۱) دووبارە (کردن، ووتن)؛ دووبارەکردنەوە. (۲) شتی دووبارەکراوە (۳) (ا) پارچەیەک مۆسیقای دووبارەکراوە. (ب) نیشانەی ئەم دووبارەکردنەوەیە.

repeated (ri-pēt′id), *adj.* دووبارەکراوە؛ دووپاتکراوە

repeatedly (ri-pēt′id-li), *adv.* جار لەدوای جار؛ گەلێک جار؛ جارەهای جار.

repeater (ri-pēt′ēr), *n.* (۱) دووبارەکەرەوە (مرۆڤ، شت)؛ دووپاتکەرەوە. (۲) کاتژمێری سات لێدەر. (۳) **repeating firearm**. (٤) دووبارە تاوانکار: تاوانکارێک کە لەوەو پێش هەمان تاوانی کردووە یا لەهەمان بەندیخانەدا بووە.

(٥) دووبارە دەنگدەر لەهەمان هەڵبژاردندا بە ساختە.

(٦) قوتابیەک کە وانەیەک وەردەگرێتەوە یا سااڵێک دووبارە دەکاتەوە لەبەر دەرنەچوون. (۷) **reepeating decimal**.

repeating decimal, کەرتی دەیی دووبارە یا سووڕاوە (بیرکاری). (هەروەها پێشی دەوترێ: " circulating decimal " و " recurring decimal ").

repeating firearm, چەکی ئاگرینی دووبارەیی؛ تفەنگ یا دەمانچەیەکە کە چەند گوللەیەکی پێ دەتەقێنرێت بێ داگرتنەوە

repel (ri-pel′), *v.t.* (۱) بەرهەڵستی کردن‌و گەڕاندنە دواوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دەرەوە؛ بە زۆر گەڕاندنە دواوە.

(۲) نەویستن؛ پێ ڕازی نەبوون؛ پەسەند نەکردن: *(to ~ an offer, a suitor, etc.)*

(۳) دوورخستنەوە؛ بەرهەڵستی کردن: *(It ~s insects.)* .

(٤) قێز لێ هاتنەوە؛ بوون بەهۆی بێزهاتنەوە دوورکەوتنەوە: *(The odor ~s me.)*

(٥) لێ دوورخستنەوە: *(A plastic coating ~s moisture.)* .

(٦) تێکەڵاو نەبوون: *(water ~s oil)* .

v.i. (۱) بەرهەڵستی کردن‌و گەڕاندنە دواوە؛ دەرکردن.

(۲) بوون بەهۆی قێز لێ هاتنەوە.

repellence (ri-pel′əns), *n.* (۱) بەرهەڵستی کردن‌و پاڵ پێوەنان بۆ دەرەوە؛ بە زۆر گەڕاندنە دواوە.

(۲) توانای ئەم بەرهەڵستی کردن‌و گەڕاندنە دواوەیە.

repellency (ri-pel′ən-si), *n.* = repellence.

repellent (ri-pel′ənt), *adj.* (۱) بەرهەڵستیکەرو پاڵ پێوەنەر بۆ دەرەوە. (۲) بۆگەن؛ پیس. (۳) ناوبڕ؛ ناو کارتێنەکەر.

n. شتێکی بەرهەڵستیکەر: (۱) قوماشی ناوبڕ یا ناو کارتێنەکەر.

(ب) دەرمانی مێشوولەو مێشوومەگەز دوورخەرەوەیە (لە پێست دەدرێ).
(ج) دەرمانی ئاوساوی و تلۆق.

repent (ri-pent′), *v.i.* (۱) پەشیمان بوونەوە:
(He ~ed of his severity)
(۲) تۆبەکردن (ئایین).

v.t. (۱) تۆبەکردن (ئایین)
(He ~ed his generosity.) (۲) پەشیمان بوونەوە:

repent (rē′pənt), *adj.* (۱) خۆهەڵواس (پووەکناسی)؛ پێدا هەڵگەڕاو.
(۲) خشۆک (زیندەوەرزانی)

repentance (ri-pen′təns), *n.* (۱) پەشیمانی؛ تۆبە:
(He showed his ~ .)
(۲) پەشیمان بوونەوە؛ تۆبەکردن.

repentant (ri-pen′tənt), *adj.* تۆبەکار؛ تۆبەکەر؛ پەشیمان.
-repentantly *(adv.).*

repercussion (rē′pĕr-kush′ən), *n.* (۱) گەڕانەوە؛ هەڵبەزینەوە.
(۲) دەنگدانەوە. (۳) ئەنجامی ناڕاستەوخۆ (بەتایبەتی هی ناپەسەند):
(The explosion of the first atomic bomb had ~s all over the world.)
-repercussive *(adj.).*

repertoire (rep′ĕr-twär′, rep′ĕr-twôr′), *n.* سەرجەمی ئەو شانۆنامەو دەورو گۆرانیەیانەی تیپێکی شانۆگەری، نووانەرێک. گۆرانی بێژێک، یا مۆسیقاژەنێک هەمیشە ئامادەیە بۆ پێشکەش کردنی.

repertory (rep′ĕr-tôr′i, rep′ĕr-tō′ri), *n.* (۱) عەمار (بەتایبەتی هی شتی بەکەڵک و نا خواردەمەنی) *(a ~ of useful information)* .
(۲) شتی ناو عەمارێکی وەها؛ شتی هەڵگیراو.
(۳) repertoire.

repertory theatre, شانۆیەکە کە تیپێکی شانۆگەری هەمیشەیی سەرومبر شانۆنامەی تێدا پێشکەش دەکات.

repetend (rep′ə-tend′), *n.* (۱) ژمارەی دووبارەبووەوەی کەرتی دەیی دووبارە یا سووراوە (بیرکاری). (۲) دەنگی دووبارەکراوە (مۆسیقا).

repetition (rep′ə-tish′ən), *n.* (۱) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە؛ دووبارەکرانەوە؛ ووتنەوە. (۲) لەبەر ووتنەوە (هەڵبەست).
(۳) وێنەی دەقاودەق.

repetitious (rep′ə-tish′əs), *adj.* دووبارەکراوە (بە جۆرێک کە ببێتە هۆی بێزاربوون یا بێ تاقەت بوون)؛ دووپاتکراوە.
-repetitiously *(adv.)*; repetitiousness *(n.).*

repetitive (ri-pet′ə-tiv), *adj.* دووبارەکراوە؛ دووپاتکراوە
-repetitively *(adv.)*; repetitiveness *(n.).*

rephrase (rē-frāz′), *v.t.* داڕشتنەوە (رستە، ووتە، وەڵام، پرسیار)؛ بە شێوەیەکی تر یا جیا داڕشتنەوە و ووتن:
(to ~ a question, answer, statement, etc.)

repine (ri-pīn′), *v.i.* (~ at), سکاڵاکردن؛ بێزاری دەربڕین؛ ناڕەزایی دەربڕین

replace (ri-plās′), *v.t.* (۱) خستنەوە شوێنی خۆی؛ لە شوێنی خۆی دانانەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران.
(۲) جێ گرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە یا پڕکردنەوە:
(The automobile has ~d the horse.)
(۳) گۆڕین *(to ~ a worn tire)* .
(٤) گەڕاندنەوە؛ دانەوە: *(to ~ embezzled funds)* .

replacement (ri-plās′mənt), *n.* (۱) جێ گرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە یا پڕکردنەوە. (۲) جێ گرەوە؛ شوێن پڕکەرەوە؛ جێگر:
(The director retired, but his ~ hasn't begun work yet.)
(۳) سەربازی جێ گرەوە.

replay (ri-plā), *v.t.* لێدانەوە (شریت، قەوان).

n. (۱) لێدانەوە؛ بێدرانەوە *(a ~ of the tape)* .

(۲) شتی لێدراوە.

repleader (rē-plēd′ĕr), *n.* (۱) دادخوازی دووبارە (دادگەری).
(۲) مافی دادخوازی دووبارە. (۳) فەرمانی دادگا بە دووبارە دادپرسینەوە.

replenish (ri-plen′ish), *v.t.* (۱) پڕکردنەوە (بە ئازووقەی تازە)؛ شتی تازە بۆ هێنان لەباتی ئەوەی بەکارهێنراوە:
(to ~ the stock of goods)
(۲) سووتەمەنی تازە بۆهێنان؛ سووتەمەنی تازە تێخستن.
-replenishment *(n.).*

replete (ri-plēt′), *adj.* (۱) پڕ:
(a home ~ with every comfort;
History is ~ with examples of injustice.)
(۲) تێر؛ ئێجگار تێر.
-repleteness *(n.).*

repletion (ri-plē′shən), *n.* (۱) پڕی؛ پڕێتی.
(۲) تێری: *(He ate to ~ .)* .

replevin (ri-plev′in), *n.* (۱) گەڕانەوەی شتوومەکی بە ناڕەوایی سەنراو بۆ خاوەنەکەی. (۲) فەرمانی دادگا دەربارەی ئەم گەڕاندنەوەیە.

v.t. گەڕاندنەوەی شتوومەکی بە ناڕەوایی دەستبەسەرداگیراو بۆ خاوەنەکەی.

replevy (ri-plev′i), *n.* = replevin.

replica (rep′li-kə), *n.* (۱) وێنەی دەقاودەقی بەرهەمێکی هونەری وەک پەیکەر یا تابلۆ بەتایبەتی بە دەستی هونەرمەندەکە خۆی.
(۲) وێنەی دەقاودەق.

replicate (rep′li-kit, rep′li-kāt′), *adj.* نوشتاوە بە پشتدا (وەک گەلا).

v.t. (۱) نوشتاندنەوە بە پشتدا.
(۲) وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان؛ وێنە لەبەرگرتنەوە؛ دووبارەکردنەوە.
(۳) [Rare]، وەڵام دانەوە.

replication (rep′li-kā′shən), *n.* (۱) نوشتانەوە بە پشتدا؛ توێ.
(۲) وەڵام؛ وەڵام دانەوە. (۳) وەڵامی دادخواز بۆ گومانبار (دادگەری).
(٤) دەنگدانەوە. (٥) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە. (٦) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان

reply (ri-plī′), *v.i.* (۱) وەڵام دانەوە.
(۲) تەقەلێکردنەوە یا پەلاماردانەوەی دوژمن:
(They ~ied to the enemy's fire.)
(۳) دەنگدانەوە. (٤) وەڵام دانەوەی گومانبار (دادگەری).

v.t. وەڵام دانەوە؛ لە وەڵامدا ووتن.

n. (۱) وەڵام؛ وەڵام دانەوە. (۲) کردارێکە کە وەڵامی کردارێکی پێشترە.
(۳) وەڵامی بەرپەرچدانەوەی دادخواز بۆ گومانبار (دادگەری).
-replier *(n.).*

report (ri-pôrt′, ri-pōrt′), *n.* (۱) ڕاپۆرت دان؛ ووتن.
(۲) ڕاپۆرت نووسین (ڕۆژنامەگەری). (۳) بڵاوکردنەوە.
(٤) سکاڵاکردن دەربارە؛ دەنگوباس گەیاندن بە کاربەدەستان؛ ڕاپۆرت لەسەر یا لە دژ نووسین:
(to ~ an accident, a burglary, etc.)

v.i. (۱) ڕاپۆرت نووسین؛ ڕاپۆرت ئامادەکردن.
(۲) ڕۆژنامەگەری کردن.
(۳) هاتن بۆ ئیش؛ چوون بۆ کارکردن: *(to ~ for duty)* .

n. (۱) واتەوات؛ قاو: *(~ has it that you are married.)* .
(۲) ئاوبانگ؛ ناو: *(a man of good ~)* .
(۳) ڕاپۆر؛ ڕاپۆرت؛ دەنگوباس: *(a ~ of a battle.)* .
(٤) ڕاپۆری پەسمی؛ ڕاپۆرت.
(٥) *(pl.)*، تۆمارنامەی داواکاری و بڕیاری دادگا.
(٦) تەقە؛ دەنگ؛ دەنگی تەقینەوە: *(the ~ of a gun)* .
-reportable *(adj.).*

reportage (ri-pôrt′ij, ri-pōrt′ij), *n.* ڕیپۆرتاج: تێڕوانینێکی ڕۆژنامەگەری.

report card, پاپۆری قوتابخانە؛ پاپۆرێکە دەربارەی نمرەو رەوشتی قوتابی کە قوتابخانەکەی ساڵی چەند جارێك دەینێرێ بۆ دایکو باوکی.

reportedly (ri-pôr′tid-li), *adv.* گوایە؛ وەك دەڵێن؛ دەڵێن.

reporter (ri-pôr′tĕr, ri-pōr′tĕr), *n.* (١) تۆمارکەری کۆڕی دادگاو پەرلەمان *(a court ~)*.

(٢) ڕاپۆرنووسی ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن؛ پەیامنێری ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن *(a newspaper ~ ; a news ~)*.

-reportorial *(adj.)*.

repose (ri-pōz′), *v.t.* پاڵخستن؛ پاڵکەرتن؛ حەوانەوە: *(~ yourself on the bed.)*

v.i. (١) پاڵکەوتن؛ ڕاکشان. (٢) حەوانەوە؛ حەسانەوە؛ پشوودان. (٣) حەوانەوە یا ڕاکشان لە گۆڕدا: *(He ~s at the Saiwan cemetery.)*

(٤) (in ~) ، پشت پێ بەستن *(The land ~s in the dusk.)*.

(٥) بە ێ دەنگی ماندوە یا درێژبوونەوە: *(~ yourself on the bed.)*

(٦) پاڵ پێوەدان؛ کەوتنە سەر؛ لەسەر وەستان.

n. (١) پاڵکەوتن؛ ڕاکشان. (٢) (ا) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (ب) نوستن.

(٣) ئاسوودەیی (٤) هێمنی؛ لەسەرخۆیی.

(٥) کپی؛ بێ دەنگی؛ کشوماتی؛ ئاسایش؛ ناشتی؛ خامۆشی.

(٦) یەك نەوایی؛ یەك دانی؛ پێکەوە گونجان.

repose (ri-pōz′), *v.t.* (١) دانان

(٢) (in ~) ، بڕواپێکردن.

reposeful (ri-pōz′fəl), *adj.* هێمن؛ بێدەنگ؛ خامۆش.

reposit (ri-pōz′it), *v.t.* (١) هەڵگرتن؛ عەمارکردن؛ دانان بۆ دواڕۆژ.

(٢) [Rare]. خستنەوە شوێنی خۆی؛ گەڕاندنەوە بۆ جێی خۆی.

-reposition *(n.)*.

repository (ri-poz′ə-tôr′i, ri-poz′ə-tō′ri), *n.* (١) سندوق؛ چەکەمەج؛ دۆلاب؛ شوێنی شت هەڵگرتن.

(٢) [Rare]. موزەخانە.

(٣) عەمار؛ دوکان؛ کۆگا. (٤) گۆڕ.

(٥) عەمار؛ مەجان؛ سەرچاوە: *(The old professor was a ~ of knowledge.)*

(٦) ڕازگر؛ ڕازپۆش

repossess (rē′pə-zes′), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتنەوە: *(The bank ~ed his house.)*

(٢) بۆ گەڕاندنەوە؛ پێدانەوەی شتی خۆ: *(They ~ed him of his house.)*

-repossession *(n.)*.

repoussé (rə-pōō′sā′), *adj.* [Fr.], (١) نەخش و کلێشەی دەرپۆقیو (کانزاکاری) (٢) بە نەخش و کلێشەی دەرپۆقیو و ڕازاوە.

n. نەخش و کلێشەی دەرپۆقیو.

reprehend (rep′ri-hend′), *v.t.* (١) سەرزەشتکردن.

(٢) ڕەخنەلێگرتن؛ لۆمەکردن.

reprehensible (rep′ri-hen′sə-b'l), *adj.* شایستەی سەرزەنشتکردنە؛ ناشرین؛ خراپ؛ ناپەسەند؛ پیس (کردەوە، ڕەوشت): *(a ~ act)*

-reprehensibility *(n.)*; **reprehensibly** *(adv.)*.

reprehension (rep′ri-hen′shən), *n.* سەرزەنشتی؛ سەرزەنشتکردن

reprehensive (rep′ri-hen′siv), *adj.* هی سەرزەنشتی؛ تایبەتی بە سەرزەنشتی کردن.

represent (rep′ri-zent′), *v.t.* (١) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ هێنانە بەرچاو (٢) باس کردن؛ نیشانە هەڵدان.

(٣) نیشانەی نەوە بوون؛ واگەیاندن؛ دەربڕین.

(٤) بڕیتی بوون لە: *(A cave ~ed home to these people.)*.

(٥) نواندن (شانۆنامە)؛ پێشکەشکردن.

(٦) نوێنەری کردن (دادگەری)؛ بریکاری کردن: *(A lawyer ~ed each side.)*

(٧) نوێنەری کردن (لە پەرلەماندا یا وولاتێکی تردا وەك باڵیۆز)؛ نوێنەربوون *(He ~s his district well in paliament.)*

(٨) نموونە بوون بۆ؛ بوون بە نموونە بۆ.

-representable *(adj.)*.

representation (rep′ri-zen-tā′shən), *n.* (١) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوەیەك. (٢) وێنە.

(٣) بەیان؛ بەیاننامە. (٤) نموونەکاری.

(٥) نوێنەری: *(They have no ~ in the parliament.)*

(٦) نوێنەران (پەرلەمانی و دبلۆماسی).

(٧) نواندن (شانۆنامە)؛ پێشکەشکردن لەسەر شانۆ.

-representational *(adj.)*.

representative (rep′ri-zen′tə-tiv), *adj.* (١) هی پیشاندان یا ڕوونکردنەوە. (٢) هی نوێنەری کردن.

(٣) نوێنەری: *(a ~ assembly)*.

(٤) دەستووری؛ نوێنەری: *(a ~ government)*

(٥) نموونەیی: *(NewYork is not a ~ American city.)*

n. (١) نموونە. (٢) نوێنەر (پەرلەمانی یا دبلۆماسی)

(٣) [R-]، ئەندامی کۆنگرێس " ئەنجوومەنی نوێنەران" ی ئەمەریکی یا پەرلەمانی یەکێك لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

repress (ri-pres′), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن؛ نەهێشتن؛ خۆڕاگرتن: *(to ~ a laugh)*.

(٢) کوژاندنەوە؛ دامرکاندنەوە: *(to ~ a rebellion)*.

(٣) (ا) پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ پەستنەوە؛ پەستکردن: *(to ~ a people's hopes)*

(ب) چەوساندنەوە.

(٤) کردن بەژێرەوە (هەستو یادی ناخۆش)؛ شاردنەوە (هەست)؛ پێپەست کردن؛ ناشکرا نەکردن.

-repressible *(adj.)*.

repressed (ri-prest′), *adj.* پێشێل کراو؛ پێپەست کراو؛ شاراوە (هەست)؛ بە ژێرەوە کراو؛ پەستراوە.

repression (ri-presh′ən), *n.* (١) پێشێل کردن؛ پێپەست کردن.

(٢) چەوساندنەوە؛ زۆرداری؛ زەبروزەنگ.

(٣) شاردنەوە (هەست)؛ کردن بە ژێرەوە (هەستو ئارەزووی نابەجێ)

repressive (ri-pres′iv), *adj.* پێشێلکەر؛ پێپەستکەر؛ چەوسێنەرەوە؛ زۆردارانە: *(~ measures taken by the government)*

-repressiveness *(n.)*.

reprieve (ri-prēv′), *v.t.* (١) وەستاندن یا دواخستنی سزا (بەتایبەتی هی هەڵواسینی تاوانکارێك). (٢) ڕزگارکردن لە ناخۆشیەك؛ دواخستنی کارەساتێك

n. (١) (ا) سزای هەڵواسینی تاوانکارێك دواخستن یا وەستاندن.

(ب) فەرمانی ئەم دواخستن یا وەستانە.

(٢) ڕزگاری سەردەمی لە ناخۆشی یا کارەسات؛ مۆڵەت؛ پشوو: *(They got a temporary ~ from bombing.)*

reprimand (rep′rə-mand′), *n.* سەرزەنشی؛ پیاهەڵشاخان.

v.t. سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان.

reprint (rē-print′), *v.t.* لە چاپ دانەوە (بەبێ گۆڕین یا دەستکاری).

n. (١) (ا) چاپی دووەمی پەرتووك یا گۆڤار (بەبێ گۆڕین).

(ب) ووتارێك یا بەشێکی لە گۆڤارو پەرتووك وەرگیراوو بەجیا لەچاپدراو.

(٢) پووڵ پۆستەی دەکراو لەسەر پووڵێکی کۆن هەر بۆ هەڵگرتن نەك بەکارهێنان.

(٣) لەچاپ دانەوە.

reprisal (ri-prī′z'l), *n.* (١) داگیرکردنی خاکی دوژمن بە خەڵکەکەیەوە

بۆ تۆڵەسەندن. (٢) تۆڵە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.

reprise (ri-prīz′, rə-prēz′), *n.* دووبارەکردنەوە (مۆسیقا)؛ گەڕانەوە بۆ سەرەتای پارچەیەک مۆسیقا.

reproach (ri-prōch′), *v.t.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) گلەیی کردن. (٣) شەرمەزاری بەسەردا هێنان.

n. (١) شەرمەزاری؛ سەرشۆڕی. (٢) سەرزەنشتی؛ پیاهەڵشاخان.

reproachful (ri-prōch′fəl), *adj.* (١) پڕە لەسەرزەنشتی؛ لە سەرزەنشتی یا پیاهەڵشاخان دەچێت. *(a ~ tone of voice)* . (٢) [Obs.]، جێی شەرمەزاریە؛ بافتی سەرزەنشتکردنە

-reproachfully (adv.); reproachfulness (n.).

reproachless (ri-prōch′lis), *adj.* گلەیی لەسەر نییە؛ خراپەی نەکردووە؛ شایانی سەرزەنشتی نییە

reprobate (rep′rə-bāt´), *adj.* (١) بێ ناموس؛ نزم؛ بەدرەفتار؛ ناپەسەند. (٢) ناخر شەڕ؛ خوانەناس؛ خواگرتوو.

n. کەسێکی بێ ناموس و بەدرەفتار.

v.t. (١) ناڕەزایی دەربڕین دەربارەی؛ بێزاری دەربڕین دەربارەی؛ دژ وەستان. (٢) نەویستن.

-reprobation *(n.).*

reproduce (rē´prə-dōōs′, rē´prə-dūs′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ هێنانە بەرهەم؛ هێنانەوە بەرهەم. (٢) منداڵبوون؛ بەچکەکردن؛ زاووزێ کردن. (٣) بووژاندنەوە (ئەندامی فەوتاوی لەش)؛ زیندووکردنەوە. (٤) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ وێنە لەسەر دەرکردن. (٥) هێنانەوە بەرچاو. (٦) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە. (٧) پێشکەش کردنەوە لەسەر شانۆ؛ نوواندنەوە

v.i. (١) منداڵبوون؛ بەچکەکردن؛ زاووزێ کردن؛ سک وڕا کردن: *(Rabbits ~ faster than other animals.)*

(٢) وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنران؛ وێنە لەسەر دەرکران.

-reproducer *(n.)*; **reproducible** *(adj.).*

reproduction (rē´prə-duk′shən), *n.* (١) هێنانەوە بەرهەم. (٢) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە. (٣) زاووزێ؛ زاووزێ کردن؛ بەچکەکردن؛ سک وڕا.

reproductive (rē´prə-duk′tiv), *adj.* (١) دروستکەرەوە؛ تازەکەرەوە؛ بە بەرهەم هێنەرەوە. (٢) هی منداڵبوون؛ هی زاووزێ. *(~ organs)* .

-reproductively (adv.); reproductiveness (n.).

reproof (ri-prōōf′), *n.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) سەرزەنشتی؛ پیاهەڵشاخین.

reprovable (ri-prōōv′ə-b'l), *adj.* بافتی سەرزەنشتکردنە؛ شایانی سەرزەنشتێیە.

reproval (ri-prōōv′'l), *n.* = reproof.

reprove (ri-prōōv′), *v.t.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) ڕەخنەلێگرتن. (٣)[Obs.]، بەڕەچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە. (٤) [Obs.]، پێ سەلماندن.

reptant (rep′tənt), *adj.* پیاهەڵگەڕاو (ڕووەک)؛ خشۆک (گیاندار).

reptile (rep′til, rep′tīl), *n.* (١) گیانداری خشۆک (کە مارومارمێلکەو تیمساح و کیسەڵ دەگرێتەوە)؛ خشۆک؛ خشندە. (٢) کەسێکی نزم و پیس و بۆگەن.

adj. (١) خشۆک؛ خشندە. (٢) تایبەتی بە گیاندارە خشۆکەکان. (٣) پیس و بۆگەن؛ نزم (مرۆڤ، کردەوە)؛ نهێنگر (مرۆڤ).

reptilian (rep-til′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە گیاندارە خشۆکەکان؛ هی خشندەکان. (٢) خشۆک؛ خشندە. (٣) نزم؛ پیس و بۆگەن؛ بەدخوا؛ نهێنگر (مرۆڤ).

n. گیانداری خشۆک.

republic (ri-pub′lik), *n.* (١) کۆمار. (٢) وڵاتی کۆماری؛ وڵاتێکە کە پڕێمی کۆماری هەبێ.

republican (ri-pub′li-kən), *adj.* (١) کۆماری؛ تایبەتی بە پڕێمی کۆماری. (٢) کۆمارخواز؛ سەر بە پڕێمی کۆماری.

(٣) [R-]، تایبەتی بە حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

n. (١) کەسێکی کۆمارخواز؛ کەسێکی سەر بە پڕێمی کۆماری. (٢) [R-]، ئەندامی حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

republicanism (ri-pub′li-kən-iz′m), *n.* (١) پڕێمی کۆماری؛ کۆمارێتی. (٢) بیروباوەڕو فەلسەفەی پڕێمی کۆماری. (٣) پەیڕەوکردنی ئەم بیروباوەڕو فەلسەفەیە. (٤) [R-]، بیروباوەڕو فەلسەفەو ڕێبازی ڕامیاری حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

republicanize (ri-pub′li-kən-iz´), *v.t.* پڕێمی کۆماری دامەزراندن؛ ڕاکێشان بۆ بیروباوەڕو فەلسەفەو ڕێبازی کۆماری؛ کردن بە کۆماری.

republication (rē´pub-li-kā′shən), *n.* (١) سەرلەنوێ بڵاوکردنەوە. (٢) پەرتووک یا گۆڤاری دووبارە بڵاوکراوە.

republic of letters, (١) نووسەران؛ بوێژان. (٢) وێژە.

repudiate (ri-pū′di-āt), *v.t.* (١) حاشالێکردن؛ پەیوەندی پێچران لەگەڵدا: *(to ~ one's son, wife, former friends, etc.)*

(٢) وازلێهێنان (بیروباوەڕ)، حاشالێکردن: *(to ~ one's former beliefs)*

(٣) دان پیانەنان (قەرز)؛ حاشالێکردن؛ نەدانەوە: *(to ~ a debt)* .

-repudiator *(n.).*

repudiation (ri-pū´di-ā′shən), *n.* (١) حاشالێکردن؛ پەیوەندی پێوە نەهێشتن. (٢) دان پیانەنان (قەرز)؛ حاشالێکردن؛ نەدانەوە.

repugn (ri-pūn′), *v.t. & v.i.* [Rare or Obs.], بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن.

repugnance (ri-pug′nəns), *n.* (١) نەگونجان لەگەڵ یەک. (٢) قین؛ ڕق؛ زوێر ڕق لێ بوون؛ بێز لێ هاتنەوە.

repugnancy (ri-pug′nən-si), *n.* = repugnance.

repugnant (ri-pug′nənt), *adj.* (١) نەگونجاو لەگەڵ؛ ناکۆک: *(actions ~ to his words)*

(٢) بەرهەڵستیکەر؛ بەربەرەکانیکەر: *(~ forces)* .

(٣) پیس؛ بۆگەن؛ قێز لێ بووەوە؛ ناپەسەند؛ ناشرین (کردەوە): *(a ~ odor, act, attitude, person, etc.)*

repulse (ri-puls′), *v.t.* (١) بەرهەڵستی کردن و پاڵ پێوەنانە دواوە؛ گەڕاندنەوە دواوە (هێرش)؛ هەڵبڕین (دوژمن)؛ بەربەستکردن: *(to ~ an attack)*

(٢) لە لووت دان؛ شکاندن؛ پەسەند نەکردن؛ نەویستن؛ سارد بوون لەگەڵدا

n. (١) بەرهەڵستی؛ بەرگری؛ هەڵبڕینی دوژمن. (٢) ساردی نوواندن لەگەڵدا؛ نەویستن؛ شکاندن.

repulsion (ri-pul′shən), *n.* (١) بەرهەڵستی؛ هەڵبڕینی دوژمن؛ پاڵ پێوەنانی دوژمن بۆ شوێنی خۆی. (٢) ڕق؛ تین؛ قین لێ بوون؛ بێز؛ قێز لێ هاتنەوە. (٣) لەیەک دوورکەوتنەوە (فیزیا).

repulsive (ri-pul′siv), *adj.* (١) پاڵ پێوەنەر؛ دوورخەرەوە؛ بەرهەڵستیکەر. (٢) بۆگەن؛ پیس؛ ناشرین (ڕووخسار، کردەوە)؛ قێز لێ بووەوە

reputable (rep′yoo-tə-b'l), *adj.* (١) جێی بڕوایە؛ بەڕێز؛ بڕواپێکراو؛ بەناو؛ بە بایەخ. (٢) سەنگین (ووشە)؛ هەموو کەس بەکاری دەهێنێ (ووشە).

-reputability *(n.).*

reputation (rep´yoo-tā′shən), *n.* (١) ناوبانگ؛ ناو؛ ناوداری. (٢) ناوبانگی باش؛ ناوی باش. (٣) بەوە ناسران؛ بە شتێک ناو دەرکردن: *(He has a ~ of being a thief.)*

repute (ri-pūt′), *v.t.* وایاتان؛ بەوە ناسران: *(He is ~d to be stingy.)*

n. (١) ناوبانگ؛ ناو: *(a city of bad ~)* .
(٢) ناوبانگی باش؛ ناوی باش: *(a man of ~)* .

reputed (ri-pūt′id), *adj.* وا ناسراو؛ وا دانراو: *(the ~ author of a book)*

reputedly (ri-pūt′id-li), *adv.* گوایە؛ بەناو.

request (ri-kwest′), *n.* (١) داواکردن
(٢) داخوازی؛ داوا؛ خواست؛ تکا.

v.t. (١) داواليکردن؛ داواکردن؛ داخوازی کردن. (٢) تکاکردن.

by request, لەسەر داخوازی جەماوەر؛ لەسەر داوا.

requiem (rē′kwi-əm), *n.* (١) (ا) نوێژو ئزای جەماوەری بۆ گیانی مردوویەك یا مردووان (ئایینی کاسۆلیکی)؛ یادکردنەوە یا بیرەوەری مردوو.
(ب) مۆسیقای لێدراو لەم کاتەدا.
(٢) لاوانەوە بۆ گیانی مردوو؛ لاوانەوە؛ شیوەن؛ شین.

require (ri-kwīr′), *v.t.* (١) داواکردن؛ لەسەر سوورپوون: *(They ~ obedience.)*
(٢) فەرمان دان؛ داواليکردن؛ پێ ووتن: *(They ~d them to be present.)*
(٣) پێویست کردن؛ پێویست بوون؛ ویستن: *(A hungry man ~s food.)*

v.i. داواکردن؛ زۆرکردن.

required (ri-kwīr′d), *adj.* پێویست

requirement (ri-kwīr′mənt), *n.* (١) داواکاری
(٢) مەرج؛ مەرجی پێشەکی؛ پێویستی: *(the ~s for college entrance)*
(٣) پێویستی؛ شتی پێویست؛ ویستەمەنی.

requisite (rek′wə-zit), *adj.* پێویست؛ زۆر پێویست: *(The ~ supplies for a journey.)*

n. شتی پێویست؛ پێویستی؛ ویستەمەنی.

requisition (rek´wə-zish′ən), *n.* (١) داوا؛ داواکردن.
(٢) داخوازی بەسمی دەزگایەکی میری یا کۆمپانیایەك بۆ کەرەسەو شتوومەك: *(a ~ for supplies and equipment)*
(٣) مەرج؛ مەرجی سەرەکی؛ پێویست: *(the ~ of college degree)* .
(٤) داواکردنی گەڕاندنەوە یا دانەوە دەستی تاوانکارێك (لە وولاتێکەوە بۆ وولاتێکی تر)

v.t. (١) داواکردن؛ لێ سەندن: *(~ food for troops)* .
(٢) داواليکردن

requital (ri-kwīt′l), *n.* (١) داواکردن؛ داواکاری؛ داواليکران.
(٢) (ا) پاداشت؛ خەلات. (ب) تۆڵە.

requite (ri-kwīt′), *v.t.* (١) بۆ گەڕاندنەوە (چاکە، خۆشەویستی)؛ پاداشت دانەوە: *(to ~ another's love)* .
(٢) تۆڵە سەندنەوە؛ تۆڵە لێکردنەوە.

reredos (rēr′dos), *n.* پەردە یا تیغە دیواری پشت قوربانیگا (کلێسە).

reroute (rē-rōōt′, rē-rout′), *v.t.* بە ڕێگەیەکی تردا ناردن؛ بە ڕێیەکی جیاوازدا ناردنەوە.

rerun (rē-run′), *v.t.* پیشاندانەوە (فیلمی سینەما)؛ دووبارە پیشاندان.

n. پیشاندانەوەی فیلمێکی سینەمایی یا بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنی.

resalable (rē-sāl′ə-b'l), *adj.* دەفرۆشرێتەوە.

resale (rē-sāl′, rē′sāl´), *n.* فرۆشتنەوە.

rescind (ri-sind′), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (یاسا)؛ پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن: *(to ~ a law)* .

-rescinable *(adj.).*

rescission (ri-sizh′ən, ri-sish′ən), *n.* هەڵوەشانەوە (یاسا)؛ پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن.

rescissory (ri-sis′ə-ri, ri-siz′ə-ri), *adj.* تایبەتی بە یاسا هەڵوەشاندنەوە یا پووچ کردنەوە.

rescript (rē′skript), *n.* (١) فەرمانی ئیمپراتۆری پۆما یا پاپا؛ وەڵامی ئیمپراتۆری پۆما یا پاپا دەربارەی پرسیارێك یا داخوازیيەك.
(٢) فەرمان. (٣) (ا) نووسینەوە؛ دووبارە نووسین.
(ب) شتێکی سەرلەنوێ نووسراو.
(٤) فەرمانی دادگا بۆ دادنووس یا هی دادگای بەرز بۆ دادگای نزم دەربارەی داواکاریيەك.

rescue (res′kū), *v.t.* (١) ڕزگارکردن؛ فریاکەوتن؛ هاتن بە هاوارەوە.
(٢) بە زۆر دەرهێنان لە بەندیخانە؛ بە زۆر شت سەندنەوە.

n. (١) ڕزگارکردن؛ ڕزگاری؛ فریاکەوتن.
(٢) بە زۆر لە بەندیخانە ڕزگارکردن؛ بە زۆر شت سەندنەوە.

research (ri-sūrch′, rē′sūrch), *n.* لێکۆڵینەوە؛ کەشکردن؛ لێکۆڵینەوەی زانستی.

v.i. لێکۆڵینەوە؛ کەشکردن.

researcher (ri-sūrch′ēr, rē′sūrch′ēr), *n.* لێکۆڵەرەوە؛ کەشکار.

resect (ri-sekt′), *v.t.* (١) دانیشاندنەوە.
(٢) کورسی تازە تێخستن؛ کورسی تازەکردنەوە.

reseau (rā-zō′), *n.* (١) تۆڕی نەقش لەسەر کراو.
(٢) پەردە یا تۆڕی ڕەنگاوڕەنگ (وێنەگەری).

resect (ri-sekt′), *v.t.* بڕین یا لابردنی بەشێکی نەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری

resection (ri-sek′shən), *n.* بڕین یا لێکردنەوەی پارچەیەك لە نەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری

reseda (ri-sē′də), *n.* (١) ڕووەکێکە گوڵی بۆن خۆش دەگرێ.
(٢) ڕەنگی سەوزی خۆڵەمێشی یا زەیتوونی.

resemblance (ri-zem′bləns), *n.* (١) لێکچوون؛ لێکردن؛ هاوشێوەیی. (٢) وێنە. (٣) [Obs.]، لەوانە بوون؛ بۆ هەبوون.

resemble (ri-zem′b'l), *v.t.* (١) لێ چوون؛ لێکردن؛ لێکچوون؛ هاوشێوە بوون: *(He ~s his father.)* .
(٢)[Archaic]، بەڕاوردکردن؛ لەیەك چووواندن.

resend (rē-send′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ ناردن یا ناردنەوە.
(٢) گەڕاندنەوە؛ ناردنەوە.

resent (ri-zent′), *v.t.* ڕق لێ بوون؛ لێ پەست بوون؛ ناڕەزایی دەربڕین؛ بەدڵ نەبوون: *(He ~s criticism.; He ~s her indifference toward him.)*

resentful (ri-zent′fəl), *adj.* کینە لە دڵ؛ کینەدار؛ قین لە دڵ؛ داخ لە دڵ.

-resentfully *(adv.)*; **resentfullness** *(n.).*

resentment (ri-zent′mənt), *n.* ڕق؛ قین؛ کینە؛ قین لێ بوون؛ لێ ڕبوون؛ ناڕەزایی.

reservation (rez´ēr-vā′shən), *n.* (١) هەڵگرتن (بۆ داهاتوو)؛ خستنە لاوە؛ هێشتنەوە. (٢) شتی هەڵگیراو یا هێڵراوە؛ یەدەك؛ سپێر.
(٣) مەرج؛ دووڵی: *(She accepted the invitation with mental ~s.)*
(٤) شوێن یا ناوچەیەکی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی: *(an Indian ~ ; a military ~)*
(٥) (ا) قۆرخ کردن (ژووری ئۆتێل، کورسی فڕۆکە...هتد)؛ جێ گرتن؛ جێ یا بلیت بۆ هەڵگرتن یا داتان: *(We made ~ at this hotel.)* .
(ب) جێی قۆرخ کراو یا هەڵگیراو (لە ئۆتێل، فڕۆکە، شەمەندەفەر، یا چێشتخانەدا). (ج) بلیتی نەم قۆرخ کردنە یا جێ گرتنە.

reserve (ri-zūrv′), *v.t.* (١) هەڵگرتن بۆ داهاتوو؛ گلدانەوە.
(٢) قۆرخ کردن؛ هەڵگرتن یا داتان بۆ کەسێکی تایبەتی یا مەبەستێکی تایبەتی؛ گرتن (جێگە، کورسی) (٣) بۆ خۆ هەڵگرتن؛ دان بەخۆ: *(I ~ the right to disagree.)*

n. (١) یەدەك؛ سپێر؛ شتی هەڵگیراو بۆ داهاتوو (ئازووقە، قایمەکاری).
(٢) هەڵگیران بۆ داهاتوو؛ خزانە لاوە. (٣) مەرج؛ دووڵی.

(٤) هەستو بیروپای خۆ لە خەڵك شاردنەوە.
(٥) شەرمنی؛ خۆگرتن؛ سەنگینی؛ بێ دەنگی.
(٦) سەرمایەی هەڵگیراو بۆ تەنگانە لەلایەن بانق یا دەزگای ترەوە؛ قایمەکاری.
(٧) رەوی پارێزراو یا شوێنی دانراو بۆ مەبەستی تایبەتی: *(a forest ~)* .
(٨) *(pl.)* ، هێزی چەکداری تەنگانە.

reserve (ri-zûrv′), *adj.* *(a ~ supply of food)* . هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ؛ دانراو بۆ تەنگانە:
in resrve, هەڵگیراو بۆ کاتی خۆی؛ دانراو بۆ کەسێك یا کاتێکی تایبەتی.
without resrve, بەبێ مەرج.

reserved (ri-zûrvd′), *adj.* (١) قۆرخ کراو؛ گیراو (جی)؛ دانراو بۆ کەسێك یا مەبەستێکی تایبەتی (٢) شەرمن؛ بێ دەنگ.

reservist (ri-zûr′vist), *n.* سەربازی هێزی چەکداری تەنگانە.

reservior (rez′ër-vwär´, rez′ër-vôr´), *n.* (١) عەمارا؛ نەستێل؛ ئەستێرك (٢) تانکی؛ دەفری شلە. (٣) کیس یا تووڕەکە (زیندەوەرزانی).
(٤) عەمار (مەجان)؛ کۆگا؛ جێی شت کۆمەڵ بوون؛ بڕێکی زۆر:
(a ~ of good will)

reset (rē-set′), *v.t.* (١) دووبارە گرتنەوە (نێسقانی شکاو)؛ چاك کردنەوە *(to ~ a broken arm)*
(٢) ڕاستکردنەوە (کاتژمێر)؛ دانانەوە لەسەر کاتی ڕاست
(to ~ an alarm oclock)

n. (١) گرتنەوەی نێسقانی شکاو.
(٢) نیسقنی شکاوی دووبارە گیراوە؛ شتی سەرلەنوێ چاك کراو یا پێکخراو.
(٣) ڕووەکی دووبارە نێژراو

reship (rē-ship′), *v.t.* (١) دووبارە ناردن بە کەشتی.
(٢) گواستنەوە بۆ کەشتێیەکی تر.

v.i. (١) سواری کەشتی بوونەوە؛ دووبارە بە کەشتی ڕێشتن.
(٢) ناوی خۆ دوسین بۆ کارکردن لەسەر گەشتی ناینەدەی کەشتی بازرگانی (کەشتیو ن)

-reshipment *(n.).*

reshuffle (rē-shuf′l), *v.t.* (١) دووبارە تێکەڵاوکردنەوە (کاغەزی یاری یا قومار (٢) گۆڕین (نەنجوومەنی وەزیران)؛ پێکخستنەوە.

n. *(a cabinet ~)* . گۆڕان نەنجوومەنی وەزیران)؛ پێکخستنەوە:

reside (ri-zīd′), *v.i.* (١) نیشتەجێ بوون (بۆ ماوەیەکی زۆر)؛ تێدا ژیان؛ دانیشتن: *(He still ~s in the same house.)* .
(٢) تێدابوون (تایبەخۆ)؛ هەبوون بە زگماکی.
(٣) بە دەست بوون؛ درانە دەست؛ پێ سپێردران (دەسەڵات):
(The real power ~s in the people.)

residence (rez′i-dəns), *n.* (١) ژیان لە شوێنێك؛ ماوەی نەم ژیانە؛ نیشتەجێیی *(His ~ in Europe matured him.)* .
(٢) نیشتەجێیی کاتی قوتابیتی لە زانکۆدا؛ ماوەی نەم نیشتەجێیەیە.
(٣) مال؛ نیشتەجێ؛ نشینگە. (٤) خانووبەرە؛ کۆشك
(٥) ماوەی ژیان لە خانوویەك یا شوێنێکدا.

residency (rez′i-dən-si), *n.* (١) مال؛ خانە؛ نشینگە؛ (٢) نشینگە یا بارەگای نوێنەری دبلۆماسی (بەتایبەتی لە وڵاتی ژێردەستەدا).
(٣) ماوەی فێربوونی پسپۆری پزیشك.

resident (rez′i-dənt), *adj.* (١) نیشتەجێ؛ نیشتەنی؛ دانیشتووی شوێنێك. (٢) پزیشکی نیشتەجێ:
(a ~ physician in a hospital)
(٣) ناوکی؛ شاراوە.
(٤) ناکۆچەر (بالندە)؛ نیشتەنی بە درێژایی سال.

n. (١) نیشتەجێ؛ نیشتەنی؛ دانیشتووی هەمیشەیی شوێنێك.
(٢) نوێنەری دبلۆماسی (بەتایبەتی لە وڵاتی ژێردەستەدا).
(٣) بالندەی نیشتەنی یا ناکۆچەر. (٤) جێگر.

residential (rez´i-den′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە مال.
(٢) بۆ تێدا ژیان دەشێت؛ نیشتەجێیی؛ هی نیشتەنی: *(a ~ district)* .

residual (ri-zij′ōō-əl), *adj. & n.* (١) پاشماوە؛ پاشەڕۆك؛ دواماوە.
(٢) ژمارەی دواماوە پاش لێ دەرکردن (ژمارەو پێوان).
(٣) هەڵەی ژماردن (ژمارەو پێوان)؛ هەڵەی چاك نەکراو.
(٤) *(pl.)* ، ئەو مزەی دەدرێ بە نووانەرێکی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی هەر جارێك بەرنامەکە پێشان بدرێتەوە.

residuary (ri-zij′ōō-er´i), *adj.* هی دواماوە؛ هی پاشماوە.

residue (rez′ə-dōō´, rez′ə-dū´), *n.* (١) پاشماوە؛ دواماوە؛ ماوە؛ پاشەڕۆك. (٢) خڵتە. (٣) پاشماوەی میراتی پاش دابەشکردنی بەسەر میراتبەرو خاوەن قەرزدا

residuum (ri-zij′ōō-əm), *n.* پاشماوە؛ دواماوە؛ پاشەڕۆك؛ خڵتە.

resign (ri-zīn′), *v.t.* (١) دەست هەڵگرتن (لە ماف یا داوایەك).
(٢) وازهێنان لەکار؛ دەست لە ئیش هەڵگرتن بە تەواوی.
(٣) زۆر لە خۆ کردن بۆ پازی بوون بە شتێك؛ بە ناچاری پێ پازی بوون
(You have to ~ yourself to do without luxuries.)

v.i. واز لە کار هێنان بە ڕەسمی؛ دەست لە ئیش هەڵگرتن:
(He ~ed from the presidency.)

resign oneself, بە ناچاری پێ قایل بوون؛
(to ~ oneself to a life of poverty) . مل بۆ کەچ کردن لە ناچاریدا:

resign (rē-sın′), *v.t.* سەرلەنوێ مۆرکردن؛ نیمزاکردنەوە.

resignation (rez´ig-nā′shən), *n.* (١) واز لە کار هێنان بە ڕەسمی؛ دەست هەڵگرتن لە ئیش بە یەکجاری. (٢) بەیاننامەی ئەم وازهێنانە؛ وازنامە.
(٣) پێ قایل بوونی ناچاری؛ ملکەچی ناچاری؛ مل نان؛ شان دانەبەر؛ ماتەمینی

resigned (ri-zīnd′), *adj.* ملکەچ بە ناچاری؛ ملدەر؛ ماتەمین؛ شان دەرەبەر: *(~ed to one's fate)* .

resile (ri-zīl′), *v.i.* خۆگرتنەوە؛ گەڕانەوە شێوەی پێشوو؛ شێوەی خۆ وەرگرتنەوە؛ هەڵسانەوە.

resilience (ri-zil′i-əns, ri-zil′yəns), *n.* (١) شێوەی خۆ وەرگرتنەوە؛ نەرمی؛ بەرگەگرتن.
(٢) توانای خۆگرتنەوە؛ توانای هەڵسانەوە (پاش تێکشکان یا ژێرکەوتن)؛ جێپێ؛ توانای گەڕانەوە بۆ دۆخی چاکی جاران:
(These people are known for their ~ .)

resiliency (ri-zil′i-ən-si, ri-zil′yən-si), *n.* = **resilence.**

resilient (ri-zil′i-ənt, ri-zil′yənt), *adj.* (١) لاستیکی؛ نەرم؛ شێوەی خۆ وەرگرەوە. (٢) زووهەڵساوە (پاش تێکشکان یا ژێرکەوتن)؛ جێپ بەرگەگر؛ نەبەزیو.

resin (rez′in), *n.* (١) جەوی؛ شیلەیەکی لینجە لە هەندێك دارودرەخت دێت کە بریندار دەکرێ یا دەبڕێ.
(٢) ماددەیەکی کیمیایی گیراوەیە وەك جەوی وایە.

v.t. جەوی لێدان؛ جەوی لێخشاندن.

resinate (rez′′n-āt´), *v.t.* جەوی تێکردن.

resiniferous (rez´′n-if′ĕr-əs), *adj.* جەوی لێ دەدرێت؛ جەوی لێ دێتە بەرهەم.

resinoid (rez′′n-oid´), *adj.* تایبەتی بە جەوی؛ لە جەوی دەچێت؛ جەوی تێدایە.

n. ماددەیەك وەك جەوی.

resist (ri-zist′), *v.t.* بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن؛ خۆگرتن؛ مل نەدان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ بەربەرەکانی کردن؛ دژ وەستان؛ خۆڕاگرتن

n. ماددەیەکە لە پرووپەك دەدرێ بۆ ڕێ گرتن لە خوراندە.

resistance (ri-zis′təns), *n.* (١) بەرهەڵستی؛ بەرگری؛ مل نەدان؛ بەربەرەکانی؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ خۆڕاگرتن.
(٢) توانای بەرگری؛ توانای بەربەرەکانی.
(٣) [R-]، هێزی بەرگری دژ بە داگیرکەرانی وڵات.

resistant (ri-zis′tənt), *adj.* بەرگر؛ بەرهەڵستیکەر؛ مل نەدەر.

n. مرۆڤ یا شتی بەرگر.

resistible (ri-zis′tə-b'l), *adj.* بەرگری دەکرێ؛ بەری دەگیرێ؛ بەرهەڵستی دەکرێ.

-resistibility *(n.).*

resistive (ri-zis′tiv), *adj.* بەرگر؛ بەرهەڵستیکەر؛ بەرگریکەر.

-resistivity *(n.).*

resistless (ri-zist′lis), *adj.* (١) بەرگری ناکرێ؛ بەرهەڵستی ناکرێ. (٢) بەرهەڵستی نەکەر؛ بەرگری نەکەر؛ توانای بەرهەڵستی نییە.

resistor (ri-zis′tēr), *n.* ئامێری بەرهەڵستی بازنەی کارەبا.

resoluble (rez′ə-loo-b'l, rez′'l-yoo-b'l), *adj.* چارەسەر دەکرێ؛ دەبڕێتەوە.

-resolubility *(n.).*

resolute (rez′ə-lōōt′, rez′'l-ūt′), *adj.* سوور لەسەر؛ نەگۆڕ؛ دوودڵی نەکەر.

-resolutely *(adv.)*; **resoluteness** *(n.).*

resolution (rez′ə-lōō′shən, rez′'l-ū′shən), *n.* (١) بڕیاردان. (٢) یەك لاکردنەوە؛ خستن بەلایەکدا. (٣) بڕیار؛ بڕیارنامە. (٤) سووربوون لەسەر؛ نەگۆڕان؛ دوو دڵی نەکردن. (٥) چارەسەری؛ چارەکردن؛ ئەنجام؛ بە ئەنجام گەیاندن. (٦) نیشتنەوە (ئاوساوی، تا).

resolvable (ri-zol′və-b'l), *adj.* چارەسەر دەکرێ؛ چارەی بۆ دەدۆزرێتەوە.

resolve (ri-zolv′), *v.t.* (١) شیکردنەوە. (٢) گۆڕان؛ بوون بە:

(The discussion ~d itself into an argument.)

(٣) بڕیار پێدان؛ والێکردن؛ والێکردن کە بڕیار بدات. (٤) بڕیاردان: *(We ~d to go.)* . (٥) (ا) چارەکردن؛ چارەسەرکردن: *(to ~ a problem)* . (ب) لابردن (گومان، دوودڵی)؛ ڕەواندنەوە؛ نەهێشتن. (٦) بڕیاردان بە دەنگ لەسەر دان؛ خستن بە لایەکدا؛ بڕینەوە؛ یەکلاکردنەوە. (٧) [Obs.] توواندنەوە. (٨) بوون بەهۆی نیشتنەوە (ئاوساوی، تا). (٩) پیشاندانی هەموو بەشەکانی بە جیا و بە ڕوونی.

v.i. (١) یەکلابوونەوە؛ بە لایەکدا کەوتن. (٢) بڕیاردان؛ گەیاندنە ئەنجام.

n. (١) لەسەر سوربوون؛ نەگۆڕان؛ دوودڵی نەکردن: *(They lack ~ .)* . (٢) بڕیار (٣) بڕیاری ڕەسمی ئەنجوومەنێك وەك پەرلەمان.

resolved (ri-zolvd′), *adj.* سوورە لەسەری؛ نەگۆڕ؛ دوودڵی نەکەر.

-resolvedly *(adv.).*

resolvent (ri-zol′vənt), *adj. & n.* (١) تونێنەرەوە. (٢) دەرمانی ئاوساوی نیشتنەوە.

resonance (rez′ə-nəns), *n.* زرنگانەوە؛ زرنگەزرنگ؛ دەنگدانەوە.

resonant (rez′ə-nənt), *adj.* (١) زرنگانەوە؛ لەرلەراوی (دەنگ)؛ لەرزۆك: *(a deep ~ voice)* . (٢) دەنگدەرەوە: *(~ walls)* .

resonate (rez′ə-nāt′), *v.i.* زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە؛ زرنگەزرنگ کردن.

resonator (rez′ə-nā′tēr), *n.* ئامێری زرنگانەوە؛ ئامێری دەنگدەرەوە.

resorb (ri-sôrb′), *v.t.* (١) هەڵمژینەوە؛ دووبارە هەڵمژین. (٢) توواندنەوەو گۆڕین و هەڵمژینی خواردەمەنی.

-resoption *(n.).*

resort (ri-zôrt′), *v.i.* (١) بۆ چوون (بەتایبەتی بۆ سەیران یا گەشت)؛ چوون بۆ سەیرانگا:

(People ~ to parks and beaches in the summer.)

(٢) پەنا بۆ بردن؛ پەنا دانەبەر؛ دالدە بۆ بردن:

(He ~ed to extreme measures.)

n. (١) سەیرانگا؛ هاوینەهەوار؛ زستانە هەوار؛ گەشتگا: *(a winter ~)* . (٢) شوێنی کۆبوونەوە یا یەکگرتن: *(a popular place of ~)* . (٣) دالدە؛ پەنا؛ پەناگا؛ چارە.

(٤) کەسێك یا شتێکی دالدە بۆ براو؛ پەنا بۆ براو: *(a last ~)* .

resound (ri-zound′), *v.i.* (١) زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە. (٢) دەنگێکی زل لێوە هاتن. (٣) دەنگدانەوە (مەجان)؛ ناو دەرکردن:

(His bravery ~ed all over the country.)

v.t. (١) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (٢) بە دەنگی بەرز ووتن. (٣) پیاهەڵدان؛ ستایش کردن بە دەنگی بەرز.

-resounding *(adj.)*; **resoundingly** *(adv.).*

resource (ri-sôrs′, rē′sōrs), *n.* (١) داهات؛ دەرامەت. (٢) *(pl.)* ، سامان، سەرمایە. (٣) سامانی وڵات؛ سەرچاوەی سامان:

(Our natural ~s include coal and petroleum.)

(٤) هۆی جێبەجێکردن؛ هۆی فریاکەوتن؛ چارە؛ ڕێی ڕاپەڕاندنی کار. (٥) *(pl.)* ، شێوەی کات بردنەسەر؛ شێوەی ڕابواردن. (٦) شارەزایی؛ لێ زانین؛ بلیمەتی؛ زۆرزانی.

resourceful (ri-sôrs′fəl, ri-sōrs′fəl), *adj.* زۆرزان؛ لێهاتوو (بەتایبەتی لەکاتی تەنگانەدا)؛ کارامە؛ هەرگیز دانامێنێ بۆ هەرچ شتێك بیەوێ بیکات.

-resourcefully *(adv.)*; **resourcefulness** *(n.).*

respect (ri-spekt′), *v.t.* (١) ڕێزگرتن؛ ڕێزلێنان؛ ڕێزلێگرتن. (٢) بەتەنگەوەهاتن: *(R~ his privacy.)* . (٣) پەیوەندی پێوەبوون.

n. (١) ڕێز: *(They have great ~ for him.)* . (٢) بەتەنگەوەهاتن:

(One must have ~ for the felling of others.)

(٣) شێوەی ڕێز پیشاندان. (٤) ڕوو؛ لا؛ بار:

(In this ~ you are wrong.; They differ in two ~s.)

(٥) دەربارە؛ سەبارەت بە: *(with ~ to your problem)* .

in every respect, لە هەموو ڕوویەکەوە.

in respect of, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت ئەوەوە.

in respect that, لەبەر؛ بەهۆی.

pay one's last respects, چوون بۆ پرسەی کەسێك.

pay one's respects, ڕێز پیشاندان بە سەرلێدان؛ چوون بۆ لا بۆ ڕێزلێگرتن: *(He paid his respects to the mayor.)* .

respectability (ri-spekt′tə-bil′ə-ti), *n.* (١) بەڕێزی؛ بەڕێزێتی؛ ڕێز لێ گیران؛ پایەداری؛ سەنگینی؛ بایەخداری. (٢) خەڵکی بەڕێز؛ بەڕێزان؛ ڕێز لێ گیراوان. (٣) *(pl.)* ، ئەو نەریتە کۆمەڵایەتییانەی بەڕێزی پیشان دەدەن.

respectable (ri-spek′tə-b'l), *adj.* (١) بەڕێز؛ ڕێزدار؛ سەنگین؛ ڕێز لێ گیراو؛ پایەدار؛ شایانی ڕێزە. (٢) پەسەند؛ بەجێ؛ دروست؛ باش: *(a ~ hotel ; ~ behavior)* . (٣) باش؛ خراپ نییە؛ پەسەند:

(His work was ~ , but not outstanding.)

(٤) قەبارەدار؛ گەورە؛ زۆر؛ گاڵتەی پێ ناکرێ (ژمارە، قەبارە):

(a ~ number, amount, etc.)

(٥) خراپ نییە؛ باش؛ بەکاردێت: *(a ~ suit of clothes)* .

-respectably *(adv.).*

respectful (ri-spekt′fəl), *adj.* ڕێزگر؛ نیشانەی ڕێزگرتنە:

(a ~ person ; ~ behavior)

-respectfully *(adv.).*

respecting (ri-spek′tiŋ), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت.

respective (ri-spek′tiv), *adj.* (١) هەریەکە هی خۆی؛ جیا؛ تایبەتی بە هەریەکێك:

(The two women stood by their ~ husbands.;

They went back to their ~ rooms.)

(۲) [Obs.]. لایەنگر

(۳) [Obs.]. بەرێز؛ شایانی رێزە.

(٤) [Obs.]. بەگوێ.

respectively (ri-spek′tiv-li), *adv.* بەرودو؛ یەک لەدوای یەک؛ بە رێز؛ بە سەرە

(The first, second, and third prizes went to John, Mary, and George ~ .)

respiration (res′pə-rā′shən), *n.* هەناسەدان.

respirator (res′pə-rā′ter), *n.* (۱) شتێکە دەکرێتە دەم و لووت بۆ هەڵمەژینی شتی پیس (لە کرێشەو شتی وەها دروست دەکرێ).

(۲) [British] ئامێری هەناسەپێدان. gas mask.

respiratory (ri-spir′ə-tôr′i, res′pĕr-ə-tōri), *adj.* تایبەتی بە هەناسەدان.

respire (ri-spīr′), *v.i.& v.t.* هەناسەدان.

respite (res′pit), *n.* (۱) دواخستن بەتایبەتی هی سزای هەڵواسین.

(۲) مۆڵەت (لە نیش، نەخۆشی، کارەسات)؛ پشوو؛ ماوەی هێمنی و خامۆشی:

(a ~ from pain, work, etc.)

v.t. (۱) مۆڵەت پێدان (کار، نەخۆشی، ئازار، کارەسات)؛ پشوو پێدان.

(۲) دواخستنی سزا (بەتایبەتی هی هەڵواسین).

resplendence (ri-splen′dəns), *n. Also* resplendency. بریقە، بریسکە؛ درەوشانەوە.

resplendent (ri-splen′dənt), *adj.* بریقەدار؛ بریسکەدار؛ درەوشاوە؛ زۆر جوان و نایاب.

respond (ri-spond′), *v.i.* (۱) وەڵام دانەوە.

(He ~ed to their appeal for help.) (۲) بەدەنگەوەهاتن:

(۳) [Obs. or Rare]. هاوتابوون؛ بەرامبەربوون.

(٤) لێپرسینەوە (دادگەری)؛ بەرپرسیاربوون.

v.t. وەڵام دانەوە.

n. (۱) پایەی تاق (خانووسازی).

(۲) خوێندنەوەی ئینجیل بە دەنگ و ناوازەوە لەلایەن کۆرەسی کڵێسەوە.

respondence (ri-spon′dəns), *n. Also* repondency. وەڵام؛ وەڵام دانەوە.

repondent (ri-spon′dənt), *n.* (۱) وەڵام دەرەوە؛ بەدەنگەوەهاتوو.

(۲) شکات لێکراو ؛ بەتایبەتی لە مەسەلەی تەڵاق و بەشکردنی سەرمایە دوای تەڵاق.

adj. وەڵام دەرەوە؛ بەدەنگەوەهاتوو.

response (ri-spons′), *n.* (۱) وەڵام؛ وەڵام دانەوە.

(۲) بەدەنگەوە هاتن؛ وەڵام دانەوە (لە ئەنجامی بزوێنەرێکی دەرەوەدا).

(۳) بۆ سەندنەوەی ووتەی قەشە لەلایەن کۆمەڵی نوێژکەران یا کۆرەسی کڵێسەوە

responsibility (ri-spon′sə-bil′ə-ti), *n.* (۱) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیاری (۲) پێویستی سەرشان؛ لە ئەستۆدا بوون.

responsible (ri-spon′sə-b'l), *adj.* (۱) بەرپرسیار؛ لێپرسراو:

(He is ~ for the car.)

(He has a ~ position.) (۲) لێپرسراو؛ کاربەدەست؛ شت بەدەست.

(۳) هۆی ڕوودانێک یا بارێکی تایبەتی؛ سووچدار

(He is ~ for what happend.)

(She is a ~ person.) (٤) (ا) پشت پێ بەستراو؛ جێی بڕوایە.

(ب) تێگەیشتوو؛ ژیر.

(ج) پشتی پێ دەبەسترێ کە قەرزی خۆی بداتەوە و پێویستی سەرشانی جێبەجێ بکات؛ سەرڕاست.

-responsibly *(adv.)*.

responsion (ri-spon′shən), *n.* (۱) وەڵام؛ وەڵام دانەوە.

(۲) (pl.). یەکەم تاقیکردنەوەی سێ تاقیکردنەوە بۆ بڕوانامەی بەکالۆریۆس لە زانکۆی ئۆکسفۆرد.

responsive (ri-spon′siv), *adj.* (۱) وەڵام دەرەوە.

(۲) بەدەنگەوەهاتوو؛ بەهەست؛ بە هاوارەوە هاتوو؛ هاوسۆز؛ هاوهەست:

(a ~ audience)

-respensively *(adv.)*; respensiveness *(n.)*.

responsory (ri-spon′sə-ri), *n.* بۆ سەندنەوەی ووتەی قەشە لە کڵێسەدا.

res publica (rēz pub′li-kə), [L.], کۆمار؛ میری؛ وڵات.

rest (rest), *n.* (۱) (ا) نوستن؛ ڕاکشان؛ پاڵدانەوە. (ب) ماندوێتی دەرچوون.

(۲) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (۳) پشوو؛ ووچان.

(٤) ئاسوودەیی؛ مێشک حەسانەوە.

(٥) حەسانەوەی مردن؛ کشوماتی یا خامۆشی مردن.

(٦) وەستان؛ نەجوڵان؛ نەبزوان.

(۷) جێی حەوانەوە؛ جێی وەستان (لە کاتی گەشتدا)؛ خان.

(۸) شوێنی لەسەر ڕاگیر بوون، وەستان، یا دانان؛ پاڵپشت.

(۹) وەستانێکی کەم (مۆسیقا، دێڕی هۆنراوە).

v.i. (۱) (ا) ماندوێتی دەرچوون (بە نوستن). (ب) نوستن؛ ڕاکشان.

(۲) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (۳) پشوودان؛ ووچان گرتن.

(٤) مردن؛ حەوانەوە بە مردن.

(٥) بێ دەنگ بوون؛ وەستان؛ سرەوتن؛ جووڵە لێ بڕان؛ نەبزوان.

(٦) نوستن (مەجان)؛ ماندوە بەبێ دەست لێدان: *(Let the matter rest.)* .

(۷) پاڵ پێوە دان؛ کەوتنە سەر؛ پاڵدانەوە.

(۸) لە شوێنێکدا بوون: *(The fault ~s with him.)* .

(۹) لەسەر بەندبوون؛ کەوتنە سەر:

(Our future ~s on your shoulders.)

(۱۰) ناراستەکردن؛ لەسەر گیرسانەوە (مەجان)؛ چاو تێ بڕین:

(His eyes ~ed on her picture.)

(۱۱) بە بەیاری مانەوە؛ نەکێڵران.

(۱۲) دوایی پێ هاتنی داواکارییەک (دادگەری).

v.t. (۱) (ا) حەواندنەوە؛ حەساندنەوە. (ب) پشوودان؛ ووچان گرتن

(۲) دانان؛ خستنەسەر: *(~ your head on the pillow.)* .

(۳) لەسەر دانان؛ کردن بە بنچینە بۆ:

(He ~ed his argument on trivialities.)

(٤) ناراستەکردن؛ چاو خستنەسەر؛ چاو تێ بڕین.

(٥) وەستاندن.

(٦) دوایی پێ هێنانی داواکارییەک (دادگەری):

(The State ~s its case.)

at rest, (۱) نورستوو. (۲) جووڵە لێ بڕاو.

(۳) لە ئاسوودەدایە؛ پڕ ئاسوودە؛ بێبەک.

(٤) مردوو.

lay to rest, ناشتن (مردوو):

(He was laid to rest last week.)

rest (rest), *n.* (۱) (ا) ماوە؛ پاشماوە. (ب) ئەوانی تر؛ ئەوانەی ماونەتەوە.

(۲) [British]، پارەی زیادە یا هەڵگیراو.

v.i. (۱) بەردەوام بوون لەسەر؛ وەها مانەوە؛ بوون:

(~ assured that we will go.)

(۲) [Obs.]، لەدوا مانەوە؛ پاشماوە مانەوە.

restate (rē-stāt′), *v.t.* (۱) ووتەوە؛ دووبارە ووتن؛ سەرلەنوێ ووتنەوە.

(۲) بە شێوەیەکی تازە ووتن؛ داڕشتنەوە و ووتنەوە.

-restatement *(n.)*.

restaurant (res′tə-rənt, res′tə-ränt′), *n.* چێشتخانە.

restauranteur (res′tə-rə-tūr′), *n.* خاوەن چێشتخانە؛ کارگێڕی چێشتخانە.

restful (rest′fəl), *adj.* (۱) حەوێنەرەوە؛ ئاسوودەبەخش.

(۲) پڕ ئاسوودە؛ بێ ئێش و ئازار؛ حەساوە:

(The patient spent a ~ night.)

-restfully *(adv.)*; **restfulness** *(n.)*.

restitution (res´tə-tōō′shən, res´tə-tū′shən), *n.* (۱) دانەوەی شتێك بە خاوەنەکەی خۆی. (۲) بۆ بژاردن. (۳) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران. (٤) شێوەی خۆ وەرگرتنەوەی شتێکی لاستیکی پاش قوپاندنی.

restive (res′tiv), *adj.* (۱) لاتراسکە بەستۆ (ئەسپ)؛ مانگر. (۲) سەرکێش؛ کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ لاسار. (۳) بێ ئارام؛ نەسرەوتوو؛ بێ سەروت.

restless (rest′lis), *adj.* (۱) بێ ئارام؛ بێ سەروت؛ جیوەتێکراو (مەجاز). (۲) بێ خەوانەوە؛ بێ خەو: *(a ~ night)*. (۳) هەرگیز نەوەستاو: *(the ~ sea)*. (٤) بێزار؛ ناڕازی.

-restlessly *(adv.)*; **restlessness** *(n.)*.

restock (rē-stok′), *v.t.* شتوومەکی تازە بۆ هێنان (دووکان، کۆگا)؛ شوێن پرکردنەوەی شتوومەکی فرۆشراو یا بەکارهێنراو.

restoration (res´tə-rā′shən), *n.* (۱) دانانەوە؛ دانراوەوە؛ دامەزراندنەوە. (۲) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا پێشوو. (۳) چاك کردنەوە (خانوو، شتی ناومال): *(the ~ of a house, a piece of furniture, etc.)* (٤) چاکبوونەوە؛ لە نەخۆشی هەڵسانەوە؛ بووژانەوە. (٥) شتێکی چاککراوە یا پێنەکراوە.

the Restoration, (۱) گەڕانەوەی ڕژێمی پاشایەتی بۆ ئینگلتەرە ساڵی ١٦٦٠ بە پاشایەتی چارلسی دووەم. (۲) ماوەی پاشایەتی چارلسی دووەم لە ساڵی ١٦٦٠–١٦٨٥.

restorative (ri-stôr′ə-tiv, ri-stō′rə-tiv), *adj.* (۱) چاککەرەوە (دەرمان)؛ بووژێنەرەوە؛ هۆش هێنەرەوە بەر خۆ. (۲) تازەکەرەوە؛ گەڕێنەرەوە بۆ دۆخی جاران؛ دامەزرێنەرەوە. *n.* دەرمانی هۆش هێنەرەوە بەر خۆ؛ دەرمانی چاککەرەوە.

restore (ri-stôr′, ri-stōr′), *v.t.* (۱) دانەوە بە خاوەنی خۆی؛ بۆ گەڕاندنەوە. (۲) چاك کردنەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا باری پێشوو: *(to ~ a building, painting, etc.)* (۳) دانانەوە لەسەر پلەوپایەی خۆی؛ گەڕاندنەوە بۆ پلەی پێشوو: *(to ~ a king to his throne)* (٤) بووژاندنەوە؛ چاك کردنەوە: *(to ~ someone to health)*. (٥) سەندنەوە؛ دەمەزراندنەوە؛ هێنانەوە: *(to ~ one's rights ; to ~ decency to the government)*

restrain (ri-strān′), *v.t.* (۱) ڕاگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستکردن؛ ڕێ لێگرتن. (۲) جڵەوگرتن؛ دابینکردن؛ گرتن. (۳) خستنە بەندیخانەوە یا شێتخانەوە؛ گرتن. (٤) سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە.

restraint (ri-strānt′), *n.* (۱) ڕاگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ ڕێ لێگرتن. (۲) سەربەستی لێ سەندنەوە؛ بێ سەربەستی؛ بەستنەوە. (۳) ڕاگر؛ ڕاگیرکەر؛ کۆسپ؛ تەگەرە. (٤) هەستی خۆ شاردنەوە؛ هەست دەرنەخستن یا پێشێل کردن.

restrict (ri-strikt′), *v.t.* سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە؛ کەمکردنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغەکردن: *(The government ~ed his movements.)*.

restricted (ri-strik′tid), *adj.* (۱) بەستراوە؛ سنوور بۆ دانراو. (۲) قەدەغەکراو؛ قەدەغەیە بۆ هەندێ پەگەز، کەس...هتد: *(a ~ hotel , neighborhood, etc.)*

restriction (ri-strik′shən), *n.* (۱) سنوور بۆ دانان؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغە کردن؛ بەسترانەوە. (۲) سنوور؛ کۆسپ؛ قەدەغە: *(to place ~s on foreign trade)*.

restrictive (ri-strik′tiv), *adj.* (۱) بەستەرەوە؛ ڕێ لێگر؛ دەست بەستەرەوە؛ قەدەغەیی: *(~ regulations)*. (۲) بەستەرەوە (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە دەستەواژەیەك یا پاڕستەیەك کە پێویستە بۆ مانای ڕستەکەو دەیبەستێتەوە: (لە ڕستەی:

People *who read a great deal* have large vocabularies.

" *who read a great deal* " پاڕستەی بەستەرەوەیە).

rest-room (rest′rōōm´, rest′room´), *n.* ئاودەستخانە (بەتایبەتی لە شوێنی گشتیدا)؛ ئاودەست؛ پێشاو. (هەروەها " rest room ").

result (ri-zult′), *v.i.* (۱) لێوە پەیدابوون؛ ئەنجام لێ بوونەوە: *(Learning ~s from study.)* (۲) بوون بە هۆ: *(The discussion ~ed in new action.)*.

n. بەرهەم؛ بەر.

resultant (ri-zul′t'nt), *adj.* لێوە پەیدابوو؛ ئەنجامی ئەوەیە. *n.* (۱) ئەنجام؛ سەرەنجام. (۲) هێز (فیزیا).

resume (ri-zōōm′, ri-zūm′), *v.t.* (۱) وەرگرتنەوە: *(He ~d his seat.)* (۲) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە: *(to ~ work)*.

v.i. دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە؛ سەرهەڵدانەوە؛ هەڵدانەوە.

-resumble *(adj.)*.

résumé (rā′zoo-mā´, rez′ōō-mā´), *n.* (۱) کورتە؛ پوختە. (۲) کورتەی ژیننامە؛ کورتەی خوێندن و پیشەو کاری ڕابوردوو (کەسێك کە بۆ ئیش دەگەڕێ دەیداتە خاوەن کار).

resumption (ri-zump′shən), *n.* دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە؛ دەستپێکرانەوە.

resupinate (ri-sōō′pə-nāt´, ri-sū′pə-nāt′), *adj.* هەڵگەڕاوە یا لە سەربەرەوخوار چوو (وەك هەندێ گوڵ).

resupine (rē′soo-pīn′, rē′syoo-pīn´), *adj.* لەسەر پشت پاڵکەوتوو.

resurge (ri-sûrj′), *v.i.* سەرهەڵدانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەڵچوون.

resurgence (ri-sûr′jəns), *n.* سەرهەڵدانەوە؛ سەر بەرزکردنەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بووژانەوە: *(a ~ of nationalistic feelings)*.

resurgent (ri-sûr′jənt), *adj.* سەرهەڵدەرەوە؛ زیندووبووەوە؛ بووژاوە.

resurrect (rez´ə-rekt′), *v.t.* (۱) زیندووکردنەوە؛ مردوو زیندووکردنەوە. (۲) بووژاندنەوە: بزواندنەوە؛ هێنانەوە بەرچاو؛ هێنانەوە پێشەوە.

v.i. زیندووبوونەوە.

resurrection (rez´ə-rek′shən), *n.* (۱) زیندووبوونەوەی مردوو. (۲) بزووتنەوە؛ بووژانەوە؛ زیندووبوونەوە (مەجاز).

the Resurrection, (۱) زیندووبوونەوەی عیسا پاش هەڵواسینی. (۲) زیندووبوونەوەی مردووان لە ڕۆژی قیامەتدا.

resurrectionist (rez´ə-rek′shən-ist), *n.* (۱) مردوو لەگۆڕ دەرهێنەر بۆ فرۆشتنی و یەکالاکردنەوەی؛ لاشەدز. (۲) شتی کۆن و لەبیرچوو زیندووکەرەوە. (۳) بروادار بە زیندووبوونەوەی مردوو و ڕۆژی قیامەت.

resurvey (rē´sĕr-vā′), *v.t.* سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە؛ پیاچوونەوە.

n. دووبارە لێکۆڵینەوە؛ پیاچوونەوە.

resuscitate (ri-sus′ə-tāt´), *v.t.* هەناسە هێنەرەوەبەر؛ هۆش هێنانەوەبەر (پاش لە هۆش خۆ چوون).

v.i. هەناسە هاتنەوەبەر؛ هۆش هاتنەوە بە بەردا.

resuscitation (ri-sus´ə-tā′shən), *n.* هۆش هێنانەوەبەر (پاش لە هۆش خۆ چوون یا بوورانەوە)؛ هەناسەپێدانەوە.

resucitator (ri-sus′ə-tā´tĕr), *n.* هۆش هێنەرەوەبەر (ئامێر، مرۆڤ)؛ هەناسەپێدەرەوە.

ret (ret), *v.t.* خۆشەکردن؛ خووساندن (بۆ جیاکردنەوەی ڕیشاڵی ڕووەکی گوش لە قەدەکەی).

retable (ri-tā′b'l), *n.* ڕەفەی پشت قوربانیگا (بۆ شت لەسەر دانان).

retail (rē′tāl), *n.* وورده‌فرۆشی: تاکفرۆشی.
adj. هی وورده‌فرۆشی: . *(The ~ price is a dollar.)*
v.t. (۱) وورده‌فرۆشی کردن؛ تاکفرۆشی کردن. (۲) گێڕانه‌وه (چیرۆك، ده‌نگوباس).
v.i. به تاك فرۆشران: . *(These books ~ at a dollar.)*

retailer (rē′tāl-ēr, ri-tāl′ēr), *n.* وورده‌فرۆش؛ تاکفرۆش؛ دانه‌فرۆش.

retain (ri-tān′), *v.t.* (۱) گلدانه‌وه بۆ خۆ؛ بۆ خۆ هێشتنه‌وه؛ هێلانه‌وه. (۲) له ماڕنك یا دۆخێکدا هێشتنه‌وه. (۳) به‌رده‌وام بوون له کردن یا به‌کارهێناندا. (٤) له‌بیرمان؛ له‌بیر نه‌چوونه‌وه؛ له هێشکدا مانه‌وه: *(to ~ information, knowledge, etc.)* (٥) گرتن (پارێزەر)؛ ڕاگرتن به پاره: *(to ~ a lawyer)* . (٦) ڕاگرتن (کارەکەر، به‌رده‌ست).

retainer (ri-tān′ēr), *n.* (۱) هێڵه‌ره‌وه (مرۆڤ، شت). (۲) پیاوی ده‌ره‌به‌گێك، خانزاده‌یەك، یا سه‌رگه‌وره‌ی خێڵێك. (۳) (ا) که‌مه‌ربه‌ست؛ به‌رده‌ستی ناومالْ؛ کارەکەر. (ب) مووچه‌خۆر؛ کرێکار. (٤) دروزنك یا ڕێڕەوێکه که شتێکی تێدا ده‌خوڵێته‌وه‌و تێدا ڕاده‌گیرێ.

retainer (ri-tān′ēr), *n.* (۱) گرتن (پارێزەر، ڕاوێژکار)؛ ڕاگرتن به‌کرێ. (۲) مزی پارێزەر.

retaining wall, دیواری به‌ربه‌ستکەر (له پەنا گردی هەڕەس بردووەدا).

retainment (ri-tān′mənt), *n.* هێشتنه‌وه؛ گلدانه‌وه؛ هێڵانه‌وه؛ مانه‌وه

retake (rē-tāk′), *v.t.* (۱) گرتنه‌وه (شوێنی داگیرکراو)؛ گه‌ڕاندنه‌وه بۆ خۆ: *(to ~ a captured town)* . (۲) وێنه‌گرتنه‌وه.
n. (۱) گرتنه‌وه؛ سه‌ندنه‌وه (۲) وێنه‌ی دووباره گیراو.

retaliate (ri-tal′i-āt′), *v.i. & v.t.* تۆڵه‌کرده‌وه؛ تۆڵسه‌ندنه‌وه.

retaliation (ri-tal′i-ā′shən), *n.* تۆڵه؛ تۆڵه‌کردنه‌وه؛ تۆڵسه‌ندنه‌وه.

retaliatory (ri-tal′i-ə-tôr′i, ri-tal′i-ə-tō′ri), *adj.* تایبه‌تی به تۆڵه‌کردنه‌وه.

retard (ri-tärd′), *v.t.* دواخستن؛ پاش خستن؛ هێواش کردنه‌وه؛ کۆسپ له‌به‌رده‌مدا دانان: *(to ~ progress)* .
v.i. دواکه‌وتن؛ هێواش بوونه‌وه
n. دواکه‌وتن

retardate (rē′tär-dā′t), *n.* که‌سێکی مێشك ناته‌واو؛ که‌سێکی به زگماکی بێ مێشك.

retardation (rē′tär-dā′shən), *n.* (۱) دواخستن؛ هێواش کردنه‌وه؛ پاش خستن. (۲) دواخران. (۳) کۆسپ؛ شتی دواخەر. (ب) ماوەی دواخستن. (٤) هێواش کردنه‌وه (مۆسیقا). (٥) مێشك ناته‌واوی؛ که‌وده‌نی؛ بێ مێشکی به زگماکی.

retarded (rē′tär-did′), *adj.* مێشك ناته‌واو؛ که‌وده‌ن؛ بێ مێشك به زگماکی

retch (rech), *v.i.* هێڵنج هێنان؛ ڕشانه‌وه

rete (rē′tē), *n.* تۆڕی ده‌زووله خوێن یا هەسته ده‌مار

retene (rē′tēn, ret′ēn), *n.* ڕاتین: هایدرۆکاربۆنێکی بلووریيه (کیمیا).

retention (ri-ten′shən), *n.* (۱) هێشتنه‌وه؛ گلدانه‌وه. (۲) هێڵانه‌وه؛ مانه‌وه له له‌شدا (وەك میزر شتی تر). (۳) (ا) له‌بیرمان؛ له‌بیر نه‌چوونه‌وه؛ له‌بیرمانه‌وه *(~ of information)* . (ب) توانای له‌بیرمان یا له‌بیر نه‌چوونه‌وه.

retentive (ri-ten′tiv), *adj.* (۱) هێڵه‌ره‌وه؛ توانای هێشتنه‌وه هەبوون. (۲) بیرتیژ؛ شت له‌بیرنه‌چوو؛ تیژ (بیر): *(a ~ memory)*

retentivity (rē′ten-tiv′ə-ti), *n.* (۱) هێزی هێڵانه‌وه یا مانه‌وه (۲) مانه‌وه‌ی موگناتیسێتی پاش بڕینی سه‌رچاوه‌ی موگناتیسی کردنه‌که.

retiary (rē′shi-er′i), *adj.* (۱) تەونی؛ تایبەتی به تەون یا تۆڕ. (۲) تەون دروستکەر (وەك جالجالۆکه).

reticence (ret′ə-s'ns), *n.* بێ ده‌نگی؛ که‌م دوویی؛ نه‌دوویی؛ دەم نووقاوی.

reticency (ret′ə-s'n-si), *n.* = **reticence.**

reticent (ret′ə-s'nt), *adj.* که‌م دوو؛ نه‌دوو؛ بێ ده‌نگ؛ دەم نووقاو. **-reticently** *(adv.).*

reticle (ret′i-k'l), *n.* تۆڕی وورده تەلی تەلیسکۆپو ئامێری بینینی تره.

reticular (ri-tik′yoo-lēr), *adj.* (۱) له تۆڕ یا تەون ده‌چێت. (۲) ئالۆز؛ ئالۆسکاو.

reticulate (ri-tik′yoo-lit), *adj.* تەون ئاسا: *(~ veins of a leaf)*
v.t. وەك تۆڕ یا تەون دروستکردن؛ وەك تۆڕ لێکردن.
v.i. وەك تۆڕ یا تەون لێهاتن.

reticulation (ri-tik′yoo-lā′shən), *n.* تۆڕ؛ تەون.

reticule (ret′i-kūl′), *n.* (۱) جانتای تۆڕ ئاسایی دەستی ژنانه. (۲) **reticle.**

reticulum (ri-tik′yoo-ləm), *n.* (۱) تۆڕ؛ تەون. (۲) [R-]، ئاوی کۆ ئەستێرەیەکه. (۳) شانه‌ی تۆڕ ئاسایی (زیندەوەرزانی). (٤) دووەم گەدەی گیانداری کاوێژکەر.

retiform (rē′ti-fôrm′, ret′i-fôrm′), *adj.* تەون ئاسایی؛ وەك تۆڕ.

retina (ret′'n-ə, ret′i-nə), *n.* تۆڕی چاو؛ تۆڕینه. **-retinal** *(adj.).*

retinitis (ret′'n-ī′tis, ret′i-nī′tis), *n.* هەرکردنی تۆڕی چاو.

retino-, retin- (ret′'n-ə), پێشگرێکه بەمانای: تۆڕی چاو.

retinoscope (ret′'n-ə-skōp′, ret′i-nə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی تۆڕی چاو (پزیشکەوانی). (هەروەها پێشی دەوترێ: "skiascope").

retinoscopy (ret′'n-os′kə-pi, ret′i-nos′kə-pi), *n.* تێڕوانین یا پشکنینی تۆڕی چاو (پزیشکەرانی). (هەروەها "skiascopy"). **-retinoscopic** *(adj.).*

retinue (ret′'n-ōō, ret′i-nū′), *n.* دەست‌وپێوەند.

retire (ri-tīr′), *v.i.* (۱) خۆکشانەوه بۆ شوێنێکی پەنا و بێ دەنگ؛ چوون بۆ حەوانەوه. (۲) چوونه جێگا؛ نوستن: *(to ~ to the bedroom)* . (۳) کشانەوه (جەنگ). (٤) خۆ خانەنشین کردن؛ خۆ لێ خستن؛ لێکەرتن؛ دەست لەئیش هەڵگرتن بەهۆی پیرییەوه: *(He ~d from teaching last year.)* .
v.t. (۱) کشاندنەوه؛ کێشانەوه؛ کێشانه دواوه: *(to ~ the troops from an action)* (۲) کێشانەوه له بازاڕ (وەك پاره). (۳) خانەنشین کردن؛ لێ خستن؛ دەست پێ هەڵگرتن له ئیش: *(They ~d several generals.)*

retired (ri-tīrd′), *adj.* (۱) گۆشەگیر؛ لاتەریك: . *(a ~ life)* (۲) خانەنشین؛ لێکەوتوو؛ نیشته‌مالْ؛ مالْ نشین: *(a ~ officer)* . (۳) هی خانەنشین؛ هی مالْ نشینان: *(~ pay)* . (٤) کشاوه.

retirement (ri-tīr′mənt), *n.* (۱) خۆکشانەوه. (۲) خانەنشینی؛ لێکەوتن؛ مالْ نشینی. (۳) گۆشەگیری؛ لاتەریکی؛ تەنهایی. (٤) پەنا؛ کونجی بێ دەنگ؛ پەناکا.

retiring (ri-tīr′iŋ), *adj.* گۆشەگیر؛ لاتەریك؛ شەرمن؛ نەدوو؛ بێ دەنگ.

retook (rē-took′), *past tense of* **retake.**

retool (rē-tool′), *v.t. & v.i.* (۱) تازەکردنەوەی ئامێرو مەکینەی کارخانه (بۆ دروستکردنی شتی جیا). (۲) ڕێکخستنەوه؛ سه‌رله‌نوێ ڕێکخستن.

retort (ri-tôrt′), *v.t.* (۱) دانەوە (خراپە، جوێن، بەدگۆیی)؛ گەڕانەوە یا کشاندنەوەی داشی شەترەنج.
کردنەوە بەرامبەر (بەتایبەتی کاری خراپ): *v.t.*
(to ~ an affront upon a person) (۱) فەرمانی لەشکر کشانەوە دان بە تەپڵ یا کەڕەنا لێدان. **beat a retreat,**
(۲) بەڕەچدانەوە؛ وەڵامی ڕەق دانەوە. (۲) کشانەوە؛ ڕاکردن؛ بەزین و کشانەوە.
بەڕەچدانەوە؛ وەڵامی ڕەق دانەوە؛ وەڵامی کوتوپڕ دانەوە (بەتایبەتی (۳) دەست هەڵگرتن لەکارێك؛ دەست لێ بەردانبوون.
وەڵامێکی ڕەق و زیرەکانە) *v.i.*
retort (ri-tôrt′), *n.* بەڕەڕێ؛ بەڕەڕچدانەوە؛ وەڵامی کوتوپڕو ڕەق و زیرەکانە. *n.*
شووشەی مل خوار (کیمیا). (۱) کەمکردنەوە (خەرجی)؛ **retrench** (ri-trench′), *v.t.*
retortion (ri-tôr′shən), *n.* (۱) چەماندنەوە بە پشتدا؛ دەست بەپارەوە گرتن (۲) لێ لابردن (بەشی پەتووك یا ووتارێك)؛
بەپشتدا وەرگەڕان. لێ بڕین یا کردنەوە.
(۲) تۆڵەکردنەوە (بەتایبەتی لە هاوڵاتیانی وڵاتێکی تر لەلایەن میریەوە). کەمتر خەرج کردن؛ دەست بە پارەوە گرتن. *v.i.*
retouch (rē-tuch′), *v.t.* (۱) دەستکاری کردن بۆ چاك کردن (تابلۆ، (۱) خەرجی کەمکردنەوە؛ **retrenchment** (ri-trench′mənt), *n.*
نووسراو؛ پەیکەر). (۲) چاك کردنی جام یا وێنە بە دەستکاری کردنی دەست بە خۆوە گرتن. (۲) سەنگەری دواوە یا دووەم ڕیز؛ خەندقی پشتەوە
(وێنەگەری) **retribution** (ret′rə-bū′shən), *n.* (۱) (ا) سزای ڕەوا؛ تۆڵە.
(۱) دەستکاری کردن بۆ چاك کردن. *n.* (ب) پاداشت.
(۲) شتێکی زیادکراو یا لابراو لەم دەستکاری کردنەدا. (۲) پاداشتی ئەوەو دنیا (هی کاری خراپ یا باش).
(۳) وێنەیەکی دەستکاری کراوو چاك کراو. **retributive** (ri-trib′yoo-tiv), *adj. Also* retributory, هی سزای ڕەوا؛ هی پاداشتی کاری خراپ یا چاك.
retrace (ri-trās′), *v.t.* (۱) پاشەوپاش گەڕانەوە: **retrievable** (ri-trēv′ə-b'l), *adj.* دەهێنرێتەوە؛ دەگەڕێنرێتەوە؛ دەسەنرێتەوە؛ دەست دەکەوێتەوە
(He ~d his steps.)
(۲) پیاچوونەوە لە سەرەتاوە (بە چیرۆکێکدا). **retrieval** (ri-trēv′'l), *n.* (۱) سەندنەوە؛ گەڕاندنەوە؛ هێنانەوە؛ دەست کەوتنەوە؛ هاتنەوەبیر. (۲) لەوانەبوونی هێنانەوە بۆ لای خۆ؛
(۳) پیاچوونەوە لە مێشکدا یا بەچاو. دەست کەوتنەوە، یا بیرکەوتنەوە: *(beyond ~)* .
retrace (rē´trās′), *v.t.* بەسەر هێڵەکانیدا چوونەوە (وێنە، نەخشە) **retrieve** (ri-trēv′), *v.t.* (۱) سەندنەوە؛ دەست کەوتنەوە؛ هێنانەوە؛ گەڕاندنەوە بۆلای خۆ. (۲) بووژاندنەوە؛ تازەکردنەوە؛ بۆ گەڕانەوە:
retract (ri-trakt′), *v.t. & v.i.* (۱) کشاندنە دواوە یا ناوەوە: *(He ~d his spirits.)*
کێشانەوە *(A snail can ~ its horns.)* . (۳) ڕاستکردنەوە (هەڵە)؛ چاك کردن؛ بژاردن.
(۲) کێشانەوە؛ پاشگەز بوونەوە: *(to ~ a statement, offer, etc.)* . (٤) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوەبیر.
-retractable; retractible *(adj.).* (٥) دۆزینەوەی نێچیری بریندارکراو یا کوژراو و هێنانەوەی بۆلای ڕاوچی
retractile (ri-trak′t'l), *adj.* (۱) دەتوانرێ بکشێنرێتەوە؛ دەکشێتەوە: (تانجی و سەگی ڕاو).
(Cats have ~ claws.) دۆزینەوەی نێچیری بریندارکراو یا کوژراو و هێنانەوەی بۆلای ڕاوچی *v.i.*
(۲) هی کشانەوە: *(~ power)* . (تانجی و سەگی ڕاو).
-rectractility *(n.).* **retriever** (ri-trēv′ēr), *n.* (۱) هێنەرەوە؛ سەندەرەوە؛ گەڕێنەرەوە بۆ خۆ. (۲) سەگی نێچیرهێنەرەوە: جۆرە سەگێکی ڕاوە نێچیری
retraction (ri-trak′shən), *n.* (۱) کشانە دواوە یا ناوەوە؛ کێشانەوە؛ بریندارکراو یا کوژراو دەدۆزێتەوەو دەیهێنێتەوە بۆ لای ڕاوچییەکە.
کێشرانەوە (۲) کێشانەوە (ووتە، بەڵێن)؛ پاشگەزبوونەوە. **retro-** (ret′rō), پێشگرێکە بەمانای: بۆ دواوە؛ پشتەوە؛ بەرەودوا:
(۳) توانای کشانەوە. (retroactive)
retractive (ri-trak′tiv), *adj.* کێشەرەوە؛ تایبەتی بە کێشانە دواوە یا ناوەوە. **retroact** (ret′rō-akt´), *v.i.* (۱) بەڕەچی کار دانەوە
(۲) کارکردنەسەر ڕووداوی ڕابوردوو (یاسا)؛ بۆ دوایشەوە کارکردن
retractor (ri-trak′tēr), *n.* (۱) کێشەرەوە؛ ماسولکەی ئەندامی لەش **retroaction** (ret´rō-ak′shən), *n.* (۱) بەڕەچی کار دانەوە.
کێشەرەوە. (۲) ئامێری ڕاکێشانی نەملاو نەولای بڕین لەکاتی نەشتەرکاریدا (۲) کارتێکردنی یاسا بۆسەر ئەو شتانەی پێش دەرچوونی یاساکە ڕوویداوە.
بۆ هێشتنەوەی بە کراوەیی. **retroactive** (ret´rō-ak′tiv), *adj.* ئەو شتانەش دەگرێتەوە کە پێش
retral (rē′trəl), *adj.* (۱) هی پشتەوە یا دواوەی لەش. دەرچوونی یاساکە ڕوویداوە؛ بەرەو دوایش کارکەن:
(۲) بۆ دواوە؛ بۆ پشتەوە *(a ~ law or agreement)*
retread (rē´tred′), *v.t.* لاستیکی تازە تێگرتنی تایەی ئوتومبیل. **-retroactive.**
n. تایەی لاستیکی تازە تێگیراو. **retroactively** (ret´rō-ak′tiv-li), *adv.* بە جۆرێك کە ئەو شتانەش
retread (rē-tred′), *v.t.* پێدا ڕۆیشتنەوە (ڕێ، ڕێبان): بگرێتەوە کە لەوەوپێش ڕوویداوە (یاسا): *(The law applies ~ .)*
(to ~ a path) **retrocede** (ret′rō-sēd´), *v.i.* گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
retreat (ri-trēt′), *n.* (۱) کشانە دواوە؛ کشانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ بەزین؛ پاشەوپاش گەڕانە دواوە. (۲) کشانەوە بۆ پەناگا یا کونجی حەوانەوە. *v.t.* پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە.
(۳) پەناگا؛ پەنا؛ قەڵەندەرگا؛ جێی خۆشاردنەوە. **retrocession** (ret´rō-sesh′ən), *n.* (۱) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
(٤) ماوەی بەسەربراو لە پەناگایەکدا (بەتایبەتی بۆ خواپەرستن یا بیرکردنەوە). (۲) پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە.
(٥) لانە (بۆ شێتو سەرخۆش و نەخۆش... هتد)؛ شێتخانە. **retroflex** (ret′rə-fleks´), *adj.* (۱) بە دوادا نوشتاوەتەوە؛ بە پشتدا چەماوەتەوە. (۲) بە لێدانی سەری زمان لە ئاسمانەی دەم دەبێژرێ
(٦) (ا) کشانەوە (لەشکر)؛ تێکشکان؛ بە زۆر کشانەوە؛ بەزین و کشانەوە. (دەنگناسی).
(ب) نیشانەی نەم کشانەوەیەی لەشکر. **-retroflexed** *(adj.)*; **retroflexion ; retroflection** *(n.).*
(ج) دەنگی تەپڵ یا کەڕەنا لە ئێوارادا بۆ ئالا داگرتن. **retrogradation** (ret´rō-grā-dā′shən), *n.* (۱) کشانەوە؛ بۆ دواوە گەڕانەوە؛ پاشەوپاش ڕۆیشتن. (۲) دانەدواوە؛ نشوستی هێنان؛
(د) ناهەنگی نەم ئالا داگرتنە. بەناخداچوون؛ بەرەو نەمان چوون.
v.i. (۱) کشانەوە (لەشکر)؛ تێکشکان: *(The army ~d.)* .
(۲) بە دوادا چوون (چەناگە، ناوچەوان)؛ بە پشتدا کەوتن.

retrograde (ret′rə-grād′), *adj.* (۱) گەڕاوە؛ بۆ دواوە چوو؛ کشاوە. *(a ~ motion)* (۲) هەڵگەڕاوە؛ بەپێچەوانە (زین)؛ پاش‌وپێش خراو. (۳) بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر دەگەڕێنەوە؛ دەداتە دواوە؛ هەتا بێت خراپتر دەبێ. (٤) بە پێچەوانەی زەمینەوە دەسوڕێنتەوە (ئەستێرەناسی). (٥) [Obs.]، دژ

v.i. (۱) گەڕانەوە؛ بۆ دواوە چوون. (۲) دانەدواوە (ڕەووشت، توانا)؛ خراپتربوون؛ نشوستی هێنان؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر. (۳) بە پێچەوانەی زەمینەوە سوورانەوە (ئەستێرەناسی).

retrogress (ret′rə-gres′), *v.i.* (۱) دانەدواوە؛ بەرەو خراپی چوون؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر. (۲) گەڕانەوە؛ کشانەوە؛ گەڕانە دواوە.

retrogression (ret′rə-gresh′ən), *n.* (۱) نشوستی هێنان؛ دانەدواوە؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتن؛ بەناخدا‌چوون. (۲) گەڕانەوە بۆ دۆخی سەرەتایی‌و کەم ئاڵۆزی (زیندەوەرزانی).

retrogressive (ret′rə-gres′iv), *adj.* لە بەناخدا چوونداید؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتوو؛ نیشانەی گەڕانەوەی پێوە دیارە بۆ دۆخی سەرەتایی.

retrorse (ri-trôrs′), *adj.* نوشتاوەتەوە بۆ دواوە یا خوارەوە؛ چەماوە.

retrospect (ret′rə-spekt′), *n.* بیر لە شتی ڕابووردوو کردنەوە؛ یادکردنەوەی ڕووداوی ڕابووردوو.

v.i. & v.t. [Rare], بیر لەشتی ڕابووردوو کردنەوە؛ یادی ڕابووردوو کردنەوە.

in retrospect, کە سەیری ڕابووردوو دەکەیت یا ئێی دەکۆلێتەوە؛ ئەگەر بە چاوی نێستە سەیری ڕابووردوو بکەیت.

retrospection (ret′rə-spek′shən), *n.* بیرکردنەوە لە شتی ڕابووردوو؛ یادکردنەوەی ڕابووردوو.

retrospective (ret′rə-spek′tiv), *adj.* (۱) سەیری ڕابووردوو کەر؛ لە ڕابووردوو کۆڵەرەوە؛ هی تێڕوانینی ڕابووردوو. (۲) سەیری دواوەکەر؛ ناراستەی پشتەوە کراو. (۳) retroactive.

(٤) تایبەتی بە پێشانگایەکە کە بەرهەمی ڕابوردووی هونەرمەندێك پێشان دەدات: *(a ~ exhibit)*.

n. پێشانگەیەکە کە بەرهەمی ڕابوردووی هونەرمەندێك پێشان دەدات.

retrousse (ret′rōō-sā′), *adj.* قنج (لووت)؛ سەرەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە (لووت).

retroversion (ret′rə-vûr′zhən, ret′rə-vûr′shən), *n.* (۱) بە پشتدا خوارکردنەوە؛ بە دوادا کەوتن یا لاربوونەوە. (۲) بە پشتدا خوارببوونەوە؛ بە پشتدا چوون یا کەوتن.

retry (rē-trī′), *v.t.* دووبارە دادپرسینەوە.

retsina (ret′si-nə), *n.* ڕێتسینا جۆرە شەرابێکی یۆنانییە.

rettery (ret′ə-ri), *n.* جێی خۆشەکردن یا خووساندنی ڕووەکی گوش بۆ جیاکردنەوەی ڕیشاڵەکان لە قەدی ڕووەکەکە.

return (ri-tûrn′), *v.i.* (۱) گەڕانەوە؛ هاتنەوە؛ ڕۆیشتنەوە. (۲) گەڕانەوە سەر (باس، بیر): *(Let's ~ to the subject.)*. (۳) گەڕانەوە بۆ خاوەنی پێشوو. (٤) وەڵام دانەوە.

v.t. (۱) گەڕاندنەوە؛ ناردنەوە؛ هێنانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە؛ هاووردنەوە؛ خستنەوە جێی خۆی. (۲) دانەوە (چاکە، دیدەنی): *(to ~ a favor; to ~ a visit)* (۳) بەرهەم بوون؛ بەروبووم هەبوون؛ بەرگرتن. (٤) ڕاپۆردان؛ بڵاوکردنەوە. (٥) هەڵبژاردنەوە (نوێنەری پەرلەمان)؛ گەڕاندنەوە بۆ پەرلەمان. (٦) چەك خستنەوە کیفەکەی. (۷) پاشەوپاش گەڕاندنەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دواوە. (۸) لێدانەوە (تۆپی باڵە یا تەنس)؛ گەڕاندنەوە.

n. (۱) گەڕانەوە؛ هاتنەوە؛ ڕۆیشتنەوە. (۲) گەڕاندنەوە؛ هێنانەوە؛ ناردنەوە. (۳) شتی گەڕێنراوە یا نێررراوە. (٤) پووداندەوە؛ دووبارەبوونەوە؛ گەڕانەوە: *(On his birthday they wished him many happy ~s of the day.)* (٥) چاکە دانەوە؛ خراپە دانەوە؛ چاکە؛ پاداشت. (٦) (ا) قازانج یا دەسکەوتی ئاڵوگۆڕیەك. (ب) (*pl.*) ، قازانج؛ دەسکەوت. (ج) دەسکەوت یا قازانجی دانەیەك. (۷) (ا) پێڕ (دیوار، ڕێگە، هێڵ...هتد). (ب) ماوە یا شتی نێوان دوو پێڕ. (۸) وەڵام. (۹) ڕاپۆڕ: (ا) ڕاپۆڕی باری دارایی کۆمپانیایەك. (ب) (*pl.*) ، ڕاپۆڕی نەتجامی هەڵبژاردن: *(election ~s)*. (۱۰) (ا) گەڕاندنەوەی فەرمانێکی دادگا لەلایەن کەسێکەوە پاش مۆرکردنی. (ب) ڕاپۆڕی مۆرکراو لەلایەن کاربەدەستی هەڵبژاردن یا باجەوە. (۱۱) (ا) لێدانەوەی تۆپی تەنس یا باڵە؛ گەڕاندنەوەی تۆپێکی وەها. (ب) تۆپی گەڕێنراوە.

(۱) هی گەڕانەوە (بلیت)؛ هی چوون‌و هاتنەوە: *(a ~ ticket)*. *adj.* (۲) لە نەنجامی کارێکی بەرامبەردا کراو: *(a ~ visit)*.

(۳) گەڕاوە. (٤) گەڕێنراوە؛ نێرراوە؛ هێنراوە.

in return, بەرامبەر بە؛ لە پاداشتدا.

returnable (ri-tûr′nə-b'l), *adj.* (۱) دەگەڕێنرێتەوە (فرۆتەنی). (۲) پێویستە یا دەبێ بگەڕێنرێتەوە.

return ticket, (۱) بلیتی گەڕانەوە. (۲) بلیتی هەردووسەر؛ بلیتی دووسەرە.

retuse (ri-tōōs′, ri-tūs′), *adj.* سەرەکەی خڕە یا کولە‌و نەختێکی کەلە (گەلا).

retype (rē-tīp′), *v.t.* دووبارە چاپ کردن؛ چاپ کردنەوە.

reunify (rē-ū′nə-fī′), *v.t.* یەك پێگرتنەوە؛ یەکگرتنەوە؛ کردنەوە بە یەك.

-reunification *(n.)*.

reunion (rē-ūn′yən), *n.* (۱) یەك پێگرتنەوە؛ کردنەوە بە یەك؛ یەکگرتنەوە؛ بوونەوە بە یەك. (۲) بەیەککەوتنەوە (بەتایبەتی هی خێزانێك یا دەرچووانی پۆلی قوتابخانەیەك پاش ماوەیەکی زۆر)؛ بە یەك شادبوونەوە: *(a family ~ ; a class ~)*

reunionist (rē-ūn′yən-ist), *n.* یەکگرتن خوازی کڵێسەی ئینگلیزی‌و کاسۆلیکی.

reunite (rē′yoo-nīt′), *v.t.* یەك پێگرتنەوە؛ کردنەوە بە یەك.

v.i. یەکگرتنەوە؛ بوونەوە بە یەك.

rev (rev), *n.* [Colloq.], خولانەوەی مەکینە.

v.t. [Colloq.], بین پێدان (مەکینە)؛ بەنزین زۆر پێدان‌و خێرا خولاندنەوە؛ بین پێ گرتن: *(~ the engine up.)*.

v.i. [Colloq.], بین گرتن؛ خێرا خولانەوە.

Rev. = **Reverend.**

revalue (rē-val′ū), *v.t.* نرخی تازەی بەرزتر دانان بۆ پارە.

-revaluation *(n.)*.

revamp (rē-vamp′), *v.t.* (۱) چاك کردنەوە؛ تازەکردنەوە؛ پینەکردن. (۲) پێڵاو پینەکردن. (۳) بژارەکردن؛ داڕشتنەوە.

revanchism (rē-van′chi-z'm), *n.* سەندنەوەی شوێنی داگیرکراو لەلایەن وڵاتی دووژمنەوە.

reveal (ri-vēl′), *v.t.* (۱) دەرخستن؛ پیشاندان؛ خستنەڕوو. (۲) درکاندن؛ ئاشکراکردن: *(to ~ a secret)*.

reveille (rev′ə-li), *n.* (۱) کەرەنا یا تەپڵی سەرباز لە خەو هەڵسان. (۲) یەکەم ڕیزبوونی بەیانیان.

revel (rev′'l), *v.i.* (۱) بەزم‌وڕەزم گێڕان؛ ڕابواردن؛ زەماوەند گێڕان؛ خۆش ڕابواردن. (۲) خۆشی لێ بینین؛ زۆر حەزلێکردن: *(He ~s in sports.)*

n. بەزم‌وڕەزم؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ ڕابواردن.

revelation (rev′ə-lā′shən), *n.* (۱) درکاندن؛ ئاشکراکردن (نهێنی).

(۲) شتی ناشکراکراو یا درکێنراو.
(۳) (ا) خۆ ناشکراکردنی خودا و نەخشەکانی بۆ ئادەمیزاد.
(ب) ئەوەی ناشکراکراوە.
(ج) نینجیل (کە مەبەستو نەخشەکانی خودای تێدا ئاشکراکراوە).
(٤) [R-]. دوانەشی نینجیل

reveler; reveller (rev′l-ēr), *n.* بەزم گێڕ: زەماوەندکەر؛ ئاهەنگکەر

revelry (rev′l-ri), *n.* بەزم‌وڕەزم؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ کەیف‌و سەما.

revenant (rev′ə-nənt), *n.* (۱) کەسێکی گەڕاوە پاش ماوەیەکی زۆر. (۲) خێو؛ گیانی گەڕاوەی مردوو.

revenge (ri-venj′), *v.t.* تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن.

n. (۱) تۆڵە. (۲) تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن. (۳) حەز لە تۆڵەسەندنەوە کردن؛ کینە لەدڵی.

be revenged, تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن.

revengeful (ri-venj′fəl), *adj.* حەزکەر لە تۆڵەسەندنەوە؛ کینە لەدڵ؛ ڕق هەڵگر.

revenue (rev′ə-nōō′, rev′ə-nū′), *n.* (۱) داهات؛ بەروبووم؛ مووڵکانە؛ دەسکەوت. (۲) سەرچاوەی داهات. (۳) داهاتی باج‌و گومرگ‌و شتی وەهای میری. (٤) دەزگای داهات کۆکردنەوەی میری.

reverberant (ri-vūr′bēr-ənt), *adj.* دەنگدەرەوە

reverberate (ri-vūr′bə-rāt′), *v.t.* (۱) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (۲) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە.

v.i. (۱) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (۲) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە. (۳) گەڕانە دواوە؛ هەڵبەزینەوە.

-reverberative *(adj.)*; **reverberator** *(n.)*.

reverberation (ri-vūr′bə-rā′shən), *n.* (۱) (ا) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (ب) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە. (۲) دەنگی دراوە؛ زرنگە؛ شەوقی دراوە.

reverberatory (ri-vūr′bēr-ə-tôr′i), *adj.* (۱) دراوە (دەنگ. گەرمی). ۲) تایبەتی بە دەنگدانەوە یا گەرمی دانەوە. (۳) تایبەتێبە بە کورەیەک کە کانزای خاوی تێدا دەتوێنرێتەوە بەهۆی ئەو گەرمی‌یەی بنمیچی کورەکە دەیداتەوە.

n. کوورەی تووانندنەوەی کانزای خاو بەهۆی گەرمای بنمیچی کوورەکە.

revere (ri-vêr′), *v.t.* زۆر ڕێزگرتن؛ پەرستن: *(They ~ their parents.; to ~ a saint)*

revere (ri-vêr′), *n.* = revers.

reverence (rev′ēr-əns), *n.* (۱) ڕێزێکی زۆر؛ پەرستن. (۲) نیشانەی ڕێزی نێجگار زۆر یا پەرستن (وەک کڕنووش بردن). (۳) ڕێزی زۆر گیران؛ پەرستن. (٤) [R-]، بەڕێز: نازناوی قەشەو سەرەک قەشەیە: *(His ~ , the bishop ; your ~)*

v.t. زۆر ڕێزگرتن؛ پەرستن.

reverend (rev′ēr-ənd), *adj.* (۱) [R-] : بەڕێز: نازناوی قەشەو سەرەک قەشەیە: *(~ Jackson)*. (۲) تایبەتی بە قەشەو سەرەک قەشەکان.

n. [Colloq.], قەشە.

reverent (rev′ēr-ənt), *adj.* زۆر بەڕێز؛ بەڕێز؛ ڕێزگر.

reverential (rev′ə-ren′shəl), *adj.* ڕێزگر؛ ڕێز پیشاندەر: *(to be ~ toward somebody)*

-reverentially *(adv.)*.

reverie (rev′ēr-i), *n. Also* **revery,** (۱) زیندەخەو؛ زەخەو؛ دانغە: *[I was lost in (a) ~ .]* (۲) خەیاڵ پلاوی؛ خۆ خەڵەتاندن؛ بیری ناکردەنی. (۳) ناوازێکی خۆش

revers (rə-vêr′, rə-vâr′), *n. Also* **revere,** یەخەی چاکەت (بەتایبەتی هی ژنانە).

reversal (ri-vūr′s'l), *n.* (۱) هەڵگەڕانەوە؛ پاش‌وپێش خستن؛ گۆڕینی بەرودوا. (۲) پاش‌وپێش خران. (۳) پووچ کردنەوە یا هەڵگەڕانەوەی بڕیاری دادگایەک لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە.

reverse (ri-vūrs′), *adj.* (۱) وەرچەرخاو؛ پاش‌وپێش کراو؛ بەرودوا؛ ئاوەژوو؛ هەڵگەڕاوە. (۲) پێچەوانە؛ بە پێچەوانەی شێوەی ئاسایی‌یەوە (۳) بۆ دواوە بەر (گێڕی مەکینە)؛ بۆ دواوە بزوێن: *(a ~ gear)* .

n. (۱) پێچەوانە؛ دژ. (۲) پشتی پارە (کە پەیکی دەڵێن " خەت "). (۳) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان؛ وەرچەرخان؛ ئاوەژووبی. (٤) نشوستی؛ نەهاتی؛ تێکشکان. (٥) (ا) گێڕی گەڕانەوە دواوەی ئوتومبیل‌و مەکینەی تر. (ب) باری ئەم گێڕە. (٦) بزوانی پێچەوانە.

v.t. (۱) وەرگەڕاندن؛ وەرچەرخاندن؛ وەرگێڕان؛ گێڕانەوە. (۲) ئاوەژووکردن؛ هەڵگەڕاندنەوە. (۳) پاش‌وپێش خستن؛ ئالوگۆڕکردنی جێگە؛ بەرودواخستن. (٤) گۆڕینی تەواو. (٥) پووچ کردنەوە یا هەڵگەڕاندنەوەی بڕیارێک (دادگەری).

v.i. (۱) وەرگەڕان؛ وەرچەرخان؛ پێچکردنەوەو بۆ دواوە ڕۆیشتن؛ گێڕانەوە؛ بە پێچەوانە ڕۆیشتن. (۲) گێڕی ئوتومبیل‌و مەکینەی تر؛ گۆڕین بۆ گێڕی گەڕانە دواوە.

reversely (ri-vūrs′li), *adv.* (۱) بە وەرگەڕاوی؛ بە وەرچەرخاوی؛ بە ئاوەژووبی؛ بە پاش‌وپێش خراوی. (۲) بە پێچەوانەی ئەوەوە؛ لەلایەک یا لە سەرێکی ترەوە.

reversible (ri-vūr′sə-b'l), *adj.* (۱) دووڕوو (جل‌وبەرگ)؛ بە ئاوەژووبش لەبەر دەکرێ؛ بەڕوپشت دەکرێ. (۲) هەڵدەگەڕێنرێتەوە؛ دەتوانرێ بگۆڕێ یا بووچ بکرێتەوە؛ وەردەگێڕرێ. (۳) شێوە یا بارەکەی دەگۆڕێت (فیزیا، کیمیا).

n. جل‌وبەرگی دووڕوو (بلووس، کراس...هتد).

-reversibility; reversibleness *(n.)*; **reversibly** *(adv.)*.

reversion (ri-vūr′zhən, ri-vūr′shən), *n.* (۱) وەرگەڕان؛ وەرچەرخان. (۲) گەڕانەوە بۆ دۆخ یا بارو خوونەریت‌و بیروباوەڕی جاران. (۳) (ا) گەڕانەوە بۆ دۆخ یا شێوەی سەرەتایی (زیندەوەرزانی). (ب) دەرکەوتنەوەی تایبەخۆی پێشینان لە ئەوەی نیستەدا. (ج) زیندەوەرێک یا کەسێکە کە ئەم تایبەخۆی پێشینانەی تێدا دەرکەوێتەوە (٤)[Obs.]، ماوە؛ پاشماوە. (٥) (ا) گەڕانەوەی خانوو یا زەوی‌وزارێکی بەخشراو بۆ خاوەنەکەی جارانی‌و میراتبەرەکانی (ب) زەوی‌وزار یا خانوویەکی وەها. (ج) مافی گەڕانەوەی خانو و زەوی‌وزارێکی وەها بۆ خاوەنەکەی یا بردنی لەلایەن میراتبەرەکانی‌یەوە.

reversionary (ri-vūr′zhən-er′i, ri-vūr′shən-er′i), *adj.* *Also* **reversional,** تایبەتی بە گەڕانەوەی خانو و زەوی‌وزارێکی بەخشراو بۆ خاوەنەکەی زووی.

reversioner (ri-vūr′zhən-ēr, ri-vūr′shən-ēr), *n.* ئەو کەسەی خانو و زەوی‌وزارێکی بەخشراوی بۆ دەگەڕێنرێتەوە پاش تەواوبوونی ماوەی بەخشینەکە؛ میراتبەری ئەم کەسە.

revert (ri-vūrt′), *v.i.* (۱) گەڕانەوە بۆ دۆخ یا باری جاران؛ گەڕانەوە بۆ خوو ئەریتی جاران: *(to ~ to childhood)* . (۲) (ا) گەڕانەوە بۆ دۆخی سەرەتایی (زیندەوەرزانی). (ب) تایبەخۆی پێشینانی فەوتاو تیا دەرکەوتنەوە. (۳) گەڕانەوەی خانو و زەوی‌وزار یا پارە بۆ خاوەنەکەی جارانی یا بۆ میری

-revertible *(adj.)*.

revery (rev′ēr-i), *n.* = reverie.

revest (rē-vest′), *v.t.* پێدانەوە (خانو و زەوی‌وزار، دەسەڵات،

پلەوپایە؛ بۆ گەڕاندنەوە؛ دامەزراندنەوە یا دانانەوە (لەسەر کار).

revet (ri-vet′), *v.t.* ڕاگرتن یا بەربەستکردنی کەندەڵانێک یا بەستوویەک لە کەڵەکە بەرد، دیوار، یا چیمەنتۆ.

revetment (ri-vet′mənt), *n.* ١: کەڵەکە بەرد یا کیسە لمی بەربەستکەری کەنەڵانێک یا شتێک؛ (٢) دیواری بەربەستکەر.

review (ri-vū′), *n.* (١): بیاچوونەوە؛ دووبارە لێکۆڵینەوە. (٢): چاو پێداخشاندنێکی گشتی؛ ڕاپۆرتکی گشتی: *(a ~ of last year's events)*

(٣): بیرکردنەوە لە شتی ڕابوردوو؛ بیاچوونەوەی پووداتی ڕابوردوو. (٤): بیاچوونەوەی بڕیاری دادگا: *(a ~ of a lower court's decision)* . (٥): هەڵسەنگاندن یا شەنوکەوکردن (بەرهەمێکی هونەری، پەرتووک، شانۆنامە ..هتد)؛ ووتاری هەڵسەنگێنەر یا شەنوکەوکەر؛ ووتاری ڕەخنەیی: *(A ~ of his book appeared in several papers and ~s)*

(٦): گۆڤاری ڕەخنەیی: گۆڤارێکە ووتاری هەڵسەنگێنەر یا شەنوکەوکەری پەرتووک و بەرهەمی هونەری و شتی تازە دۆزراوەی تێدا بڵاودەکرێتەوە: *(a literary ~ ; a scientific ~)*

(٧): بیاچوونەوەی وانە: *(a ~ of a lesson, chapter, etc.)* .

(٨): revue

(٩): تێڕوانینی خۆپیشاندانێکی سوپایی: *(a ~ of the troops by the commander-in-chief)*

v.t. (١) بیاچوونەوە؛ دووبارە لێکۆڵینەوە. (٢) سەیرکردن یا لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو. (٣) بیاچوونەوە لە مێشکدا. (٤) تێڕوانینی خۆپیشاندانی سوپا: *(The general ~ed his troops.)* . (٥) هەڵسەنگاندن (پەرتووک، شانۆنامە، بەرهەمی هونەری ..هتد)؛ شەنوکەوکردن. (٦) بیاچوونەوەی بڕیاری دادگا (لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە). (٧) بیاچوونەوەی وانە: *(to ~ a lesson , chapter, etc.; to ~ the material before the test)*

v.i. هەڵسەنگاندن (پەرتووک، شانۆنامە ..هتد)؛ شەنوکەوکردن؛ ووتاری ڕەخنەیی نووسین

reviewal (ri-vū′əl), *n.* بیاچوونەوە؛ لێکۆڵینەوەی دووبارە.

reviewer (ri-vū′ər), *n.* شەنوکەوکەر؛ هەڵسەنگێنەر (پەرتووک، شانۆنامە، بەرهەمی هونەری.. هتد)؛ نووسەری ووتاری ڕەخنەیی بۆ ڕۆژنامەوگۆڤار

revile (ri-vīl′), *v.t.* جنێو پێدان؛ جنێو پێدان؛ سووک کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن.

v.i. جنێو دان؛ جنێو دان

-reviler *(n.)*.

revilement (ri-vīl′mənt), *n.* (١) جنێودان؛ جنێودان؛ سووک کردن (٢) جنێو؛ جنێو؛ قسەی سووک.

revisal (ri-vīz′l), *n.* بیاچوونەوەو چاکردن؛ بژارەکردن؛ بژارەکران

revise (ri-vīz′), *v.t.* (١) بیاچوونەوەو ڕاستکردنەوە (دەستنووس)؛ بژارەکردن؛ پوختەکردن. (٢) گۆڕین؛ بیاچوونەوەو گۆڕین؛ دەستکاری کردن: *(They ~d their estimates.)*

n. (١) بژارەکردن؛ بژارە؛ بیاچوونەوەو ڕاستکردنەوە؛ شتی بژارەکراو یا ڕاستکراوە. (٢) شتێکی لەچاپدراو کە بژارە دەکرێتەوە بۆ دووەم جار.

-reviser; revisor *(n.)*.

revised (ri-vīzd′), *adj.* بژارەکراو؛ پوختەکراو؛ چاککراو: *(a ~ edition)*

revision (ri-vizh′ən), *n.* (١) بیاچوونەوەو چاک کردن؛ پوختەکردن؛ بژارەکردن؛ ڕاستکردنەوە. (٢) وێنەی بژارەکراو یا پوختەکراو (پەرتووک، دەستنووس ؛ وێنەی چاککراو یا ڕاستکراوەی نووسراوێک.

-revisional ; revisionary *(adj.)*.

revisionism (ri-vizh′ən-iz′m), *n.* دەستکاری کردن؛ بزووتنەوەی دەستکاری کردنو گۆڕین (بەتایبەتی هی ڕێبازی مارکسی–لینینی لەلایەن هەندێک لە کۆمیونیستەکانەوە).

revisionist (ri-vizh′ən-ist), *n.* دەستکارێکەر یا چاککەر (بەتایبەتی کۆمیونیستێک بۆ ڕێبازی مارکسی–لینینی).

adj. هی دەستکاریکەرانی ڕێبازی مارکسی–لینینی؛ تایبەتی بە دەستکاری کردنی ئەم ڕێبازە.

revisit (ri-vizit′), *v.t.* سەرلێدانەوە؛ دووبارە سەرلێدان.

n. سەرلێدانەوە.

revisory (ri-vī′zə-ri), *adj.* هی بیاچوونەوەو گۆڕین؛ دەسەڵاتی بیاچوونەوەو دەستکاری کردن پێدراو: *(a ~ committee)* .

revitalize (ri-vī′t'l-īz′), *v.t.* بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە؛ زیندووکردنەوە.

-revitalization *(n.)*.

revival (ri-vī′v'l), *n.* (١) بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە؛ زیندووکردنەوە. (٢) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بزووتنەوە: *(the ~ of an old custom)*

(٣) پێشکەش کردنێکی تازە پاش یەکەم پێشکەش کردن یا نوواندن بە ماوەیەکی زۆر (شانۆنامە، فیلم): *(a ~ of his play, film, etc.)* .

(٤) هەناسە هاتنەوەبەر؛ هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هێنانەوەبەر؛ ژیاندنەوە.

(٥) بزووتنەوەی هەستی ئایینی.

(٦) کۆبوونەوەیەک یا چەند کۆبوونەوەیەکی جەماوەری بۆ بزووتنەوەی هەستی ئایینی: *(to hold a ~)* .

revivalism (ri-vīv′'l-iz'm), *n.* بزووتنەوەی هەستی ئایینی.

revivalist (ri-vīv′'l-ist), *n.* (١) بانگ بۆ هەڵدەری بزووتنەوەی هەستی ئایینی. (٢) بووژێنەرەوە یا زیندووکەرەوەی خوونەریت و بیرباوەڕی کۆن.

revive (ri-vīv′), *v.i.* (١) بووژانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ ژیانەوە؛ گەش بوونەوە: *(Flowers ~ in water.)* .

(٢) هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هاتنەوەبەر؛ هەناسە هاتنەوەبەر؛ زیندووبوونەوە

(٣) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە: *(Our hopes ~d.)* .

(٤) باو پەیداکردنەوە؛ بزووتنەوە؛ گەشەکردن: *(customs which ~)* .

v.t. (١) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ ژیاندنەوە. (٢) هۆش هێنانەوەبەر؛ هێنانەوە هۆش خۆ؛ هەناسە هێنانەوەبەر. (٣) پەرە پێ سەندن؛ برەوپێدان؛ گەشەپێکردن. (٤) باو پێ پەیداکردنەوە؛ زیندووکردنەوە (خوونەریتی کۆن). (٥) خستنەوە مێشک؛ هێنانەوە بیر. (٦) پیشاندان یا نوواندن پاش ماوەیەکی زۆر دوای یەکەم پیشاندان (شانۆنامە، فیلم): *(to ~ a play)* .

revivify (ri-viv′ə-fī′), *v.t.* بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ گەشەپێدان؛ ژیاندنەوە.

-revivification *(n.)*.

reviviscence (rev′ə-vis′'ns), *n. Also* reviviscency, گەش بوونەوە؛ بووژانەوە؛ تازەبوونەوە؛ زیندووبوونەوە.

-reviviscent *(adj.)*

revocable (rev′ə-kə-b'l), *adj. Also* revokable, پووچ دەکرێتەوە؛ هەڵدەوەشێنرێتەوە.

-revocability *(n.)*.

revocation (rev′ə-kā′shən), *n.* پووچ کردنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە (یاسا، قۆنتەرات): *(the ~ of a contract, law, etc.)* .

revokable (rev′ə-kə-b'l), *adj.* = revocable.

revoke (ri-vōk′), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (یاسا، قۆنتەرات؛پەیمان، ماف)؛ پووچ کردنەوە: *(to ~ a license, contract,etc.)*

v.i. یاری نەکردن لە کاتێکدا کە یاریکەر وەرەقەی باشی پێ بێت بۆ یاری کردن (قومارو یاری کاغەز).

n. یاری نەکردنی یاریکەر هەرچی چەند وەرەقەی باشی پێ بێت بۆ یاری کردن.

revolt (ri-vōlt′), *n.* شۆڕش؛ یاخی بوون.

v.i. (۱) شۆڕش گێڕان؛ شۆڕش کردن؛ یاخی بوون: *(The people ~ed against their rulers.)*

(۲) دڵ لێ تێکەڵهاتن؛ قێزلێهاتنەوە؛ بێزلێهاتنەوە؛ زۆر پێ پەست بوون: *[Human nature ~s at (from, against) such a crime.]*

v.t. دڵ تێکەڵهێنان؛ زۆر پەستکردن؛ قێزلێکردنەوە: *(The scene ~ed him.)*

revolting (ri-vōl′tiŋ), *adj.* (۱) لە شۆڕشدایە؛ شۆڕشگێڕ؛ یاخی. (۲) پیس؛ بۆگەن؛ دڵ تێکەڵهێنەر: *(a ~ act, behavior, scene, etc.)* .

revolute (rev′ə-lōōt´, rev′ə-lūt´), *adj.* نوشتاوەتەوە بە پشتدا یا بۆ خوارەوە (وەك سەرو قەراغی هەندێ گەلا).

revolution (rev´ə-lōō′shən, rev´ə-lū′shən), *n.* (۱) خولانەوە؛ سوورانەوەی زەمین و ئەستێرەکان. (۲) ماوەی سوورانەوەیەك یا خولانەوەیەکی ئەستێرەی گەڕۆك. (۳) خولانەوە (مەکینەکاری)؛ سوورانەوە. (٤) خول؛ سوور؛ چەرخە. (٥) گۆڕینێکی تەواو: *(a ~ in modern Physics)* . (٦) شۆڕش.

revolutionary (rev´ə-lōō′shən-er´i, rev´ə-lū′shən-cr´i), *adj.* (۱) شۆڕشگێڕ؛ شۆڕشگێڕانە. (۲) خولاوە؛ سوورپاوە.

n. شۆڕشگێڕ؛ کەسێکی شۆڕشگێڕ.

revolutionist (rev´ə-lōō′shən-ist, rev´ə-lū′shən-ist), *n.* شۆڕشگێڕ.

revolutionize (rev´ə-lōō′shən-īz´, rev´ə-lū′shən-īz´), *v.t.* (۱) لە ڕەگەوە گۆڕین؛ بە تەواوی گۆڕین؛ زۆر گۆڕین: *(The automobile has ~d American life.)*

(۲) [Rare]. شۆڕش گێڕان؛ شۆڕش کردن؛ هەڵگێڕانەوەی ڕژێمی وڵات.

revolve (ri-volv′), *v.t.* (۱) بیرلێکردنەوە.

(۲) خولاندنەوە؛ سوورانەوە؛ چەرخاندنەوە.

v.i. (۱) خولانەوە؛ سوورانەوە؛ چەرخانەوە: *(The earth ~s around the sun.)*

(۲) دوا بەدوای یەك هاتن و چوون؛ یەك لەدوای یەك هاتن و چوون؛ نۆبەکردن: *(the ~ing seasons)*

revolver (ri-vol′vēr), *n.* (۱) دەمانچەی بەکرەدار؛ شەش تیر. (۲) خولاوە (مرۆڤ، شت).

revolving (ri-vol′viŋ), *adj.* خولاوە؛ سوورپاوە؛ چەرخاوە.

revolving door, دەرگای خولاوە؛ دەرگای سوورپاوە.

revolving fund, پارەیەکە دانراوە بۆ بە قەرزدان (لەلایەن بانقەوە)، وە هەر کە قەرزێك درایەوە پارەکە دەخرێتەوە شوێنی خۆی وە هەروەها.

revue (ri-vū′), *n.* نواندنی لاقرتێیی: پیشاندانێکی لاقرتێیانەی سەر شانۆیە بریتیە لە مۆسیقا و گۆرانی و سەما و گلتوگۆ بۆ گاڵتەکردن بە باو و ڕووداو و خوونەریتی ئەو سەردەمە.

revulsion (ri-vul′shən), *n.* (۱) کشانە دواوە؛ خۆ لێ کشانەوە؛ لێ دوورکەوتنەوە. (۲) (ا) گۆڕینێکی کوتوپڕی و تەواوی هەست. (ب) قێ لێ بوونەوە؛ قێزلێهاتنەوە؛ دڵ لێ تێکەڵهاتن (بەتایبەتی لە ڕقدا). (۳) چاك کردنەوەی ئەندامێکی نەخۆشی لەش بە دەرمان کردنی ئەندامێکی تر.

revulsive (ri-vul′siv), *adj.* هی دەرمانی چاککەرەوەی ئەندامێکی نەخۆشی لەش بە چارەکردنی ئەندامێکی تر.

n. دەرمانێکی وەها.

reward (ri-wôrd′), *n.* پاداشت؛ خەڵات؛ بەخشیش.

v.t. پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن؛ بەخشیش پێدان.

rewire (rē-wīr′), *v.t. & v.i.* (۱) تەلی کارەبای تازە لێدان یا تێخستن (خانوو. مەکینە). (۲) بڕووسکە ناردن دووبارە؛ بڕووسکە لێدانەوە.

reword (rē-wūrd′), *v.t.* (۱) داڕشتنەوە؛ ووتنەوە یا نووسینەوە بە وشەی جیا: *(to ~ a sentece, statement, etc.)* .

(۲) دووبارەکردنەوە (بە هەمان وشە)؛ دووپاتکردنەوە.

rewirte (rē-rīt′), *v.t. & v.i.* (۱) نووسینەوە؛ سەرلەنوێ نووسینەوە.

(۲) داڕشتنەوە و نووسینەوە بە شێوەیەکی جیا؛ دەستکاری کردن و نووسینەوە: *(to ~ a paper, article, etc.)*

(۳) داڕشتنەوەی دەنگوباسی وەرگیراو بە شێوەیەك کە بۆ بلاوکردنەوە بشێت (ڕۆژنامەگەری).

n. ووتارێکی سەرلەنوێ داڕێژراو.

Rex (reks), *n.* پاشا؛ شا.

rezone (rē-zōn′), *v.t.* سنووری تازە دانان بۆ گەڕەکەکانی ناوچەیەك یا شارێك.

rhabdomancy (rab′də-man´si), *n.* دۆزینەوەی ئاو و کانزای ژێرزەمین بە داری خەمڵ لێدان.

rhapsodic (rap-sod′ik), *adj. Also* **rhapsodical,** لە ئەندازە بەدەر بەجۆش (نووسراو، ووتار، دووان).

-rhapsodically *(adv.).*

rhapsodist (rap′sə-dist), *n.* (۱) خوێنەرەوەی داستان بە دەنگی بەرز (لە یۆنانی کۆندا). (۲) نووسەر یا گلتوگۆکەری زۆر بەجۆش.

rhapsodize (rap′sə-dīz´), *v.i.* هەستی خۆ دەربڕین زۆر بەجۆش لە نووسین یا گفتوگۆدا وەك دیوانە.

v.t. زۆر بەجۆشەوە و بە دەنگی بەرز خوێندنەوەی داستان و هەڵبەست.

rhapsody (rap′sə-di), *n.* (۱) داستانێك یا بەشێکی داستانێکی بە دەنگی بەرز خوێنراوە لە یۆنانی کۆندا. (۲) داستان یا هەڵبەستێکی تازەی بەجۆشی بە دەنگی بەرز خوێنراوە. (۳) بەجۆشەوە هەستی خۆ دەربڕین لە نووسین و گفتوگۆدا؛ نووسین و گفتوگۆی زۆر بەجۆش. (٤) پارچەیەك مۆسیقای بەجۆشی سەرپێیی و لەسەر شێوازێکی تایبەتی دانەنراو.

go into rhapsodese over, هەستی بەجۆش و گەشکەیی خۆ دەربڕین.

rhatany (rat′ə-ni), *n.* (۱) جۆرە گیایەکی پزیشکیە. (۲) ڕەگی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە.

rhea (rē′ə), *n.* ووشترمرێکی خواروو: جۆرە ووشترمرێکی بچووکە توانای فڕینی نییە و لەباتی دوو پەنجە سیانی هەیە.

rheo- (rē′ō, rē′ə), پێشگرێکە بەمانای: تەووژم؛ تەزوو (rheostat).

rheology (ri-ol′ə-ji), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی تەووژم و شێوە گۆڕینی مادەدە.

rheometer (ri-om′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی تەووژمی کارەبا یا خوێن.

rheoscope (rē′ə-skōp´), *n.* ئامێری تاقیکردنەوەی بوون و نەبوونی تەزووی کارەبا.

rheostat (rē′ə-stat´), *n.* ئامێری ڕێکخستنی هێزی تەزووی کارەبا.

rhesus (rē′səs), *n. Also* **rhesus monkey,** جۆرە مەیمونێکی کلك کورتی قاوەیی هیندیەیە.

rhetor (rē′tēr, rē′tôr), *n.* (۱) مامۆستای ڕەوانبێژی. (۲) ڕەوانبێژ؛ ووتاربێژ.

rhetoric (ret′ə-rik), *n.* (۱) هونەری ڕەوانبێژی؛ هونەری زمانپاراوی. (۲) پەرتووکێك یا باسێك دەربارەی ڕەوانبێژی. (۳) هونەری ووتاربێژی. (٤) پەخشان؛ پەخشانی نووسین. (٥) زیادەڕۆیی و پێ لێ هەڵنێرین و زۆر پازاوەیی زمان لە نووسین و دواندا؛ قسەی زل و بۆش.

rhetorical (ri-tôr′i-k'l, ri-tor′i-k'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە ڕەوانبێژی؛ بەپێی ڕەوانبێژی یا زمانپاراوی. (۲) زیاتر بە تەنگ ڕووالەت و زیادەڕۆیی و کارکردنەسەر خەڵکەوە دێت لە ناوەڕۆك و ڕاستی قسە (نووسین، دووان، ووتاربێژی)؛ پازاوە و بۆش (زمان): *(a ~ statement)* .

-rhetorically *(adv.).*

rhetorical question, پرسیارێکە کە چاوەڕوانی وەڵام نییە؛ پرسیارێکە کە دەکرێت تەنها بۆ کارکردنەسەر گوێگر نەك بۆ وەڵام وەرگرتن.

rhetorician (ret´ə-rish′ən), *n.* (۱) مامۆستای ڕەوانبێژی؛

زانای ڕەوانبێژی. (٢) نووسەر یا ووتاربێژێکی زمانپاراو؛ ڕەوانبێژ.
(٣) کەسێکە کە حەز لە قسەی زل دەکات؛ قسە زل؛ زیادەڕۆ لە گفتوگۆدا.

rheum (rōōm), *n.* (١) چلم. فرمێسک؛ لیک. (٢) هەڵامەت.

rheumatic (rōō-mat′ik), *adj.* (١) ڕۆماتیزمی؛ هی باداری.
(٢) بادار؛ تێداو؛ ڕۆماتیزمی هەیە؛ ڕۆماتیزمی تووش بووە.

n. (١) کەسێکی بادار؛ کەسێکە ڕۆماتیزمی تووش بووبێت.
(٢) (*pl*) [Colloq.]، ئێش و ئازاری باداری.

rheumatic fever, تای ڕۆماتیزمی.

rheumatism (rōō′mə-tiz′m), *n.* (١) باداری؛ ڕۆماتیزم؛ سووتانەوەی جومگە. (٢) **rheumatic fever**.

rheumatoid (rōō′mə-toid′), *adj.* *Also* **rheumatoidal,** (١) ڕۆماتیزمی؛ لەباداری دەچێت؛ هی باداری.
(٢) بادار؛ نەخۆشی ڕۆماتیزمی هەیە.

rheumatoid arthritis, جومگە سووتانەوە؛ باداری درێژخایەن.

rhin- (rīn), = **rhino.**

rhinal (rī′n'l), *adj.* تایبەتی بە لووت.

rhinencephalon (rī′nen-sef′ə-lon′), *n.* بەشی هەستی بۆن کردن لە میشکدا.

rhinestone (rīn′stōn′), *n.* بەردی ڕاین بەردێکی دەستکردی بریقەدارە لە شووشە دڕووست دەکرێ لاسایی ئەڵماسی پێ دەکرێتەوە.

rhinitis (rī-nī′tis), *n.* سووتانەوەی لووت (بەتایبەتی هی پەردەی ناوەوە)

rhino (rī′nō), *n.* [Colloq.], = **rhinoceros.**

rhino- (rī′nō, rī′nə), *Also* **rhin-,** پێشگرێکە بەمانای: لووت.

rhinoceros (rī-nos′ĕr-əs), *n.* کەرکەدن یەکەئەشاخ.

rhinology (rī-nol′ə-ji), *n.* زانستی لووت و نەخۆشیەکانی.

rhinoplasty (rī′nə-plas′ti), *n.* نەشتەرکاری لووت جوانکردن.

rhinoscope (rī′nə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی لووت.

rhinoscopy (rī-nos′kə-pi), *n.* تێڕوانینی لووت (پزیشکەوانی).

rhizo- (rī′zō, rī′zə), *Also* **rhiz-,** پێشگرێکە بەمانای: ڕەگ: **(rhizopod)**

rhizobium (rī-zō′bi-əm), *n.* جۆرە بەکتریایەکە لە شیش دەچێ.

rhizogenic (rī′zə-jen′ik), *adj.* ڕەگ لێ پەیدابوو (وەک هەندێ شانە)

rhizogenous (rī-zoj′ə-nəs), *adj.* = **rhizogenic.**

rhizoid (rī′zoid), *adj.* لە ڕەگ دەچێ

n. ئەندامی دەزوولەیی لە ڕەگ چووی قەوزە (کە بەهۆیەوە دەنووسێ بە بەردو شتی تردە).

-rhizoidal *(adj.).*

rhizomatous (rī-zom′ə-təs, rī-zō′mə-təs), *adj.* قەدی ناو ناو زەوی یا بەسەر زەوییەوەی لە ڕەگ چووی هەیە.

rhizome (rī′zōm), *n.* قەدی ناو زەوی یا بەسەر زەوییەوەی ڕووەکێک کە لە ڕەگ دەچێت.

rhizomorphous (rī′zə-môr′fəs), *adj.* لە ڕەگ دەچێ

rhizophagous (rī-zof′ə-gəs), *adj.* بە ڕەگ ژیاو.

rhizopod (rī′zə-pod′), *n.* زیندەوەری قاچ ڕەگی یەک شانەیی.

-rhizopodan; rhizopodous *(adj.).*

rhizopus (rī′zə-pəs), *n.* کەپووی لەڕەگ چوو (کە کەپووی نانیش دەگرێتەوە

rhizotomy (rī-zot′ə-mi), *n.* بڕینی ڕەگی: دەماری بڕبڕاگە لەبەر ئازار (نەشتەرکاری).

rhodium (rō′di-əm), *n.* ڕۆدیۆم کانزایەکی سپی زیویە.

rhodo- (rō′dō, rō′də), *Also* **rhod-,** پێشگرێکە بەمانای گوڵ: سوورە وەک گوڵ (**rhodolite**)

rhodochrosite (rō′də-krō′sīt), *n.* بەردەپەمەیی.

rhododendron (rō′ə-den′drən), *n.* جۆرە دەوەنێکی هەمیشە سەوزە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

rhodolite (rō′də-līt′), *n.* ڕۆدۆلیت: جۆرە بەردێکی بەنرخی سوور یا پەمەیییە.

rhodonite (rō′də-nīt′), *n.* ڕۆدۆنیت: جۆرە کانزایەکی شووشەیی باووری پەمەیی یا سوورە بۆ جوانی بەکاردەهێنرێت.

rhodora (rō-dôr′ə, rō-dō′rə), *n.* جۆرە دەوەنێکی ئەمەریکی گوڵ ئەرخەوانییە.

rhomb (romb, rom), *n.* = **rhombus.**

rhombencephalon (rom′ben-sef′ə-lon′), *n.* بەشی پشتەوەی میشک. (پێشی دەوترێ " **hindbrain** ").

rhombic (rom′bik), *adj.* *Also* **rhombical,** لەبزینەیی (ئەندازە).

rhombohedron (rom′bə-hē′drən), *n.* ئاوێزەی شەش گۆشەیی (ئەندازە).

-rhombohedral *(adj.).*

rhomboid (rom′boid), *n.* وێنەی لەبزینەیی.

adj. لەبزینەیی (ئەندازە).

-rhomboidal *(adj.).*

rhombus (rom′bəs), *n.* لەبزینە (ئەندازە).

rhonchus (roŋ′kəs), *n.* خێزەخێز.

-rhonchal ; rhonchial *(adj.).*

rhubarb (rōō′bärb), *n.* (١) ڕێواس.
(٢) [Slang]، مشت‌ومڕ؛ دەمەقاڵێ؛ کێشە مەکێش.

rhumb (rum, rumb), *n.* (١) یەکێک لە پلەکانی قیبلەنمای کەشتیی‌یەوان. (٢) **rhumb line**.

rhumba (rum′bə), *n.* = **rumba.**

rhumb line, ڕێڕەوی کەشتی.

rhyme (rīm), *n.* (١) هاوکێشەیی یا هاوەدەنگی دوا ووشەی دێڕی هۆنراوە؛ کێش. (٢) هاوکێشەیی پارچە هۆنراوەیەک یا هەڵبەستێک.
(٣) هۆنراوەی هاوکێشە.
(٤) ووشەی دوا دەنگ لەیەکچوو: *(love, above ; witty, pretty)*

v.i. (١) دەنگ لەیەکچوون؛ هاوکێشەبوون: *("More" ~s with "door".)*
(٢) هەڵبەستی هاوکێشە نووسین؛ بەکارهێنانی هاوکێشەیی یا هاوەدەنگی دوا ووشەی دێڕ لە هۆنراوەدا.

v.t. (١) هاوکێشە کردن (هۆنراوە)؛ هاوەدەنگ کردن.
(٢) بەکارهێنانی ووشەی هاوکێشە یا هاوەدەنگ.

without rhyme or reason, بێ مانا؛ هیچ‌وپووچ و بێ مانا؛ ناچێ بە مێشکدا؛ نابەجێ.

rhymer (rīm′ĕr), *n.* *Also* **rimer,** دانەری هۆنراوەی هاوکێشە (لەڕووی سووکی‌یەوە)؛ گەنگە هۆنەر.

rhyme scheme, نەخشەی کێشی هۆنراوە.

rhymester (rīm′stēr), *n.* *Also* **rimester,** گەنگە هۆنەر؛ بوێژی هیچ‌وپووچ.

rhynchocephalian (riŋ′kō-sə-fā′li-ən), *adj.* تایبەتی بە گیاندارێکی خشۆکی قڕتێکەوتوو.

n. یەکێک لەم گیاندارە خشۆکە قڕتێکەوتووانە.

rhyolite (rī′ə-līt′), *n.* بەردێکی ئاگرڕژێنی‌یە لە گرانیت دەچێت.

rhythm (rith′m, rith′əm), *n.* (١) ڕێک‌وپێکی؛ بە ڕێک‌وپێکی ڕووداندن و ڕووداندنەوە: *(the ~ of speech, of the heart, of an engine, of dancing, of the seasons, etc.)*
(٢) پێکەوە گونجانی هەموو بەشەکانی بەرهەمێکی هونەری: *(the ~ of a picture, a statue, a building, etc.)*
(٣) هاوئاوازی؛ نەزمی مۆسیقا.

(٤) بەنرخ؛ بە بایەخ: *(a ~ prize)* .
(٥) گرانبەها؛ گران: *(~ gifts)* .
(٦) جوان‌و پارە زۆر تێچوو؛ نایاب؛ کەشخە: *(a ~ banquet)* .
(٧) (أ) چەور؛ زۆر شیرین؛ قورس: *(~ foods, pastries, etc.)* .
(ب) خۆش‌و باش بوو: *(~ wine)* .
(٨) (أ) پڕو بەهێز (دەنگ): *(a ~ voice)* .
(ب) تێژ (ڕەنگ): *(~ colors)* .
(ج) زۆر خۆش (بۆن).
(٩) بەپیت (خاک): *(a ~ soil)* .
(١٠) زەبەنە؛ زۆرو زەبەنە؛ بێ شومار.
(١١) [Colloq.]، سەیر؛ پێکەنینباوی.

the rich, دەوڵەمەندان؛ زەنگینان؛ ساماندارانی؛ پارەداران.

-richness *(n.).*

riches (rich′iz), *n.pl.* سامان؛ سەرمایە.

richly (rich′li), *adv.* (١) بە تێڕوتەسەلی؛ تێرو تەسەلانە؛ دەوڵەمەندانە. (٢) زۆر؛ بە تەواوی؛ نێجگار زۆر: *(a punishment ~ deserved)* .

rick (rik), *n.* گوریزەی گزرە (بەتایبەتی کە خرابێتە ژێر چەرداخ یا ناو کایەنەوە بۆ باران لێ نەدان)؛ بەستەک.

rickets (rik′its), *n.* نێسکەنەرمە (نەخۆشی)؛ گێڕی.

rickety (rik′i-ti), *adj.* (١) نەخۆشی نێسکەنەرمەی هەیە؛ گێڕ؛ نێسکەنەرمەدار. (٢) نێسکەنەرمەیی؛ لە نێسکەنەرمە دەچێت *(~ diseases, symptoms, etc.)*
(٣) قرچۆک؛ شەق‌وشڕ؛ شلۆق: *(a ~ old house, tree, chair, etc.)* .
(٤) لاواز؛ بێ هێز؛ بێ تین: *(a ~ old man)* .
(٥) ناڕێک‌وپێک (بزووتنەوە، جوولان).

ricochet (rik′ə-shā′, rik′ə-shet′), *n.* هەڵبەزینەوەو گەڕانەوەی گوللە پاش لێدانی ڕوویەکی تەخت؛ بەسەردا بازددان؛ بەسەردا هەڵبەزینەوە؛ بەسەردا تێپەڕبوون.

v.i. هەڵبەزینەوەو گەڕانەوەی گوللە پاش لێدانی ڕوویەکی تەخت؛ بەسەردا بازددان یا هەڵبەزینەوە: *(The bullet ~ed from the wall.)* .

rictus (rik′təs), *n.* (١) کونی دەمی مرۆڤ گیاندارو دەنووکی باڵندە؛ دەم؛ بۆشایی دەم. (٢) درز؛ کەلێن؛ کەلەبەر؛ دەلاقە.

rid (rid), *v.t.* ڕزگارکردن؛ لێ ڕزگارکردن؛ لە کۆڵ کردنەوە؛ پاکردنەوە: *(to ~ oneself of debt; ~ yourself of superstitions.)*

be rid of, لێ ڕزگاربوون؛ لەکۆڵ بوونەوە: *(We will be glad to be rid of him.)*

get rid of, (١) خۆ لێ ڕزگارکردن؛ لە کۆڵ کردنەوە؛ دەست پێوەنان؛ لابردن؛ نەهێشتن: *(to get rid of red-tape, an unwelcome visitor, etc.)* .
(٢) سەرنگوم کردن؛ سەرکردن بە گۆمدا؛ کوشتن؛ لەناوبردن.

rid (rid), *archaic past tense and p.p. of* **ride.**

ridable (rid′ə-b'l), *adj.* (١) بۆ سواربوون دەشێت؛ باشە بۆ سواربوون: *(a ~ horse)*
(٢) دەبڕێ (ڕێگە)؛ بۆ پیاڕۆیشتن دەشێت: *(a ~ path)*

riddance (rid′ns), *n.* خۆ لێ ڕزگارکردن؛ لێ ڕزگاربوون؛ لە کۆڵ کردنەوە.

good riddance, لەوە بەولاتر چی!؛ نەوچاتر لە کۆڵمان بووەوە!؛ بابڕوا ملی بشکێت!

ridden (rid′n), *past participle of* **ride.**

adj. پڕە لە؛ پڕ؛ هەمووی گرتووەتەوە؛ لەژێر ڕکێفیدایە: *(fear- ~ ; disease- ~ ; grief- ~)*

riddle (rid′l), *n.* (١) مەتەڵ
(٢) کەسێک یا شتێکی سەرسوڕمێنەرە کە لێ تێگەیشتنی گران بێت وەک مەتەڵ.

v.t. مەتەڵ هەڵێنان.

v.i. مەتەڵ داهێنان؛ بە مەتەڵ قسەکردن، واتە بە ناڕوونی.

riddle (rid′l), *n.* بێژنگی گون گەورە (بۆ بێژانەوەی چەو).

(٤) (أ) کێش (هۆنراوە)؛ ڕێک‌وپێکی یا نەزمی هۆنراوە.
(ب) جۆرە کێشێکی تایبەتی هۆنراوە.

rhythmical (rith′mi-k'l), *adj. Also* **rhythmic,** هاوئاواز؛ کێشدار (هۆنراوە)؛ نەزمدار؛ پێکەوە سازاو یا گونجاو؛ ڕێک‌وپێک.

-rhythmically *(adv.).*

rhythmics (rith′miks), *n.pl.* زانستی نەزمی هۆنراوە؛ زانستی هاوئاوازی یا نەزمی مۆسیقا.

rhythmist (rith′mist), *n.* کەسێکی گوێ سووک بۆ نەزمی هۆنراوەو مۆسیقا.

rhythm method, ڕێگەیەکە بۆ سکڕ نەبوون بڕیتییە لە جووت نەبوون لەو کاتانەدا کە هێلکە ئامادەیە بۆ چاکبوون‌و سکڕبوون.

rialto (ri-al′tō), *n.* (١) بازاڕ.
(٢) [-R]، گەڕەکی شانۆی شاری نیویۆرک (وە هەندێک جار شاری تریش).

riant (rī′ənt), *adj.* دەم بە پێکەنین؛ دڵشاد؛ ڕووخۆش.

rib (rib), *n.* (١) پەراسوو؛ ئێسقانی پەراسوو. (٢) پەراسوویەک گۆشت.
(٣) هاوسەر؛ ژن؛ خێزان؛ ژنی مێرددار. (٤) تیرە یا بەرزایی قوماشی چنراو.
(٥) پەراسوو (کەشتی، بانی فڕۆکە، چەتن)؛ تیرە.
(٦) دەستەکی تاق (خانووسازی). (٧) دەماری سەرەکی گەڵا.

v.t. (١) قایم کردن یا داگرتنەوە بە پارچەیەکی پەراسوویی.
(٢) پارچەی پەراسوویی تێخستن.
(٣) [Slang]، گاڵتەپێکردن؛ لاقرتی پێکردن

ribald (rib′əld), *adj.* زمان پیس؛ بێ ئابڕوو (قسە، زمان).

n. کەسێکی زمان پیس.

ribaldry (rib′əld-ri), *n.* زمان پیسی؛ قسەی پیس.

riband (rib′ənd, rib′ən), *n.* [Archaic], شریتی جوانی.

ribband (rib′band′, rib′ənd, rib′ən), *n.* تەختەدار یا ئاسنێکی درێژە بەکاردەهێنرێت بۆ چەسپاندنی پەراسووەکانی کەشتی لەکاتی دروستکردنیدا.

ribbing (rib′iŋ), *n.* (١) پەراسوو بە گشتی
(٢) جۆری ڕێکخستنی پەراسوو یا تیرە (وەک لە بەلەمێکدا).
(٣) [Slang]، گاڵتە؛ لاقرتی.

ribbon (rib′ən), *n.* (١) (أ) شریتی جوانی یا ڕازاندنەوە.
(ب) شریتی شت پێ بەستنەوە
(٢) *(pl.)* . تاڵ (جلی دراو)؛ شیتاڵ *(a garment torn to ~s)*
(٣) شریتی نامێری چاپ کردن.
(٤) (أ) شریتی ڕەنگاوڕەنگی خەڵات (کە دەدرێت لە سنگ یا قۆڵ بۆ شانازی).
(ب) شریتی مەدالیای سوپا (کە دەدرێت لە سنگ).
(٥) *(pl.)* . [Colloq.]، جڵەو

v.t. (١) بە شریت ڕازاندنەوە. (٢) شیتاڵ شیتاڵ کردن.

ribbonfish (rib′ən-fish′), *n.* ماسیی‌یە شریتی.

riboflavin (rī′bə-flā′vin), *n.* ڕیبۆفلەیڤن: ڤیتامینێکە لە شیرو هێلکەو جگەرو میوەو سەوزەدا هەیە.

rib cage, قەفەزەی سنگ.

ribgrass (rib-gras′), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکەی لە ڕم دەچێت‌و لاسکەکانی گوڵی چووکی سپی دەگرن.

ribwort (rib′wūrt′), *n.* = ribgrass.

rice (rīs), *n.* (١) مەڕەزە (٢) برنج.

rice-paddy (rīs-pad′i), *n.* گۆلە مەڕەزە؛ جارە مەڕەزە.

ricebird (rīs′bŭrd′), *n.* جۆرێکەی گۆلە مەڕەزە.

rice paper, کاغەزی برنج: کاغەزێکی تەنکە لە گەڵای مەڕەزە دروست دەکرێت.

rich (rich), *adj.* (١) زەنگین؛ دەوڵەمەند؛ ساماندار؛ پارەدار؛ دارا؛ سەرمایەدار؛ خۆش گوزەران.
(٢) سەرمایەی سرووشتی زۆرە: *(a ~ country)* .
(٣) پڕە لە؛ زۆری تێدایە: *(~ in minerals)* .

v.t. (۱) بێژانەوە؛ لە بێژنگ دان.
(۲) کون کون کردن؛ وەک بێژنگ لێکردن:
(Bullets ~d the automobile.)
(۳) ڕەخنەلێگرتن؛ کەموکوڕی تێدا دۆزینەوە.
ride (rīd), *v.i.* (۱) سواربوون (ئەسپ، ئوتومبیل...هتد).
(۲) هەڵگیران یا بران بە سواری شتێکەوە.
(۳) ڕۆیشتن لەسەر: *(The automobile rode on the rims.)* .
(٤) (ا) سەرناوکەوتن. (ب) لەنگەرگرتن.
(٥) بە ئاسماندا ڕۆیشتن وەک سەرناو کەوتبێ.
(٦) ڕۆیشتن (ئوتومبیل، ئەسپ)؛ چۆنێتی ڕۆیشتن:
(The car ~s smoothly.)
(۷) چوونەسەرو لێ تێپەڕبوون؛ بەیەکداچوون.
(۸) [Slang]، وازلێهێنان؛ دەست تێوەنەدان:
(I'll let the matter ~ a jew months.)
v.t. (۱) سواربوون؛ لێخوڕین: *(to ~ a horse, a bicycle, etc.)* .
(The ship ~s the waves.; (۲) (ا) سواربوون:
The child rode the merry-go-round.)
(ب) خستنەسەر؛ لەسەر دانان؛ ڕاگیرکردن لەسەر.
(۲) بە ڕێگەیەک یا شوێنێکدا ڕۆیشتن (بە ئەسپ یا بە ئوتومبیل...هتد).
(٤) سوارکردن
(٥) بەشداربوون لە غارغارێن یا پێشبڕکێی ئوتومبیلدا:
(He rode a race with me.)
(٦) لەنگەرپێگرتن.
(۷) سواری سەر بوون؛ دەستبەسەرداگرتن: *(ridden by doubts)* .
(۸) [Colloq.]، گاڵتەپێکردن؛ لاقرتی پێکردن؛ تیز پێوەکردن؛ پێ پێکەنین.
(۹) بە سەرپێیی دانان و دانەدەم (مۆسیقای جان).
n. (۱) گەشت (بە سواری ئەسپ، ئوتومبیل، پاسکیل)؛ چەرخە؛ سواربوون.
(۲) ڕێچکەی سواری؛ ڕێی وواڵخ.
(۳) سواربوونێکی چەرخ و فەلەک و شتی وەها لە سەیرانگادا.
go for a ride, گەڕان (بە سواری ئوتومبیل یا ئەسپ)؛ چوون بۆ گەڕان یا گەشتێکی کورت
ride down, (۱) لێدان و دان بەزەویدا (بە سواری).
(۲) گرتنەوە؛ پێ گەیشتنەوە. (۳) زاڵبوون بەسەردا؛ بەزاندن.
(٤) ڕەتاندن؛ زۆر ماندووکردنی ئەسپ.
ride out, (۱) سەرناوکەوتن و بەرگەگرتنی زیان بەبێ زیانی زۆر.
(۲) بەرگەی ناخۆشی و نەهاتی گرتن؛ دەربردن لەکاتی کارەساتدا؛ هیچ لێ نەهاتن
take for a ride, [Slang]. (۱) بردن بە ئوتومبیل و کوشتن (لەسەر شێوەی شەلاتی و چەتە)؛ بردن و سەرنگووم کردن
(۲) هەڵخەڵەتاندن؛ دەستبڕین.
rider (rīd′ĕr), *n.* (۱) سوار (ئەسپ، پاسکیل، ماتۆرسکیل)؛ ئەسپ سوار.
(۲) پاشکۆی بروانامە یا پاپۆرێک.
(۳) بەندی خراوەسەر گەڵاڵەی یاسا وەک پاشکۆ بۆ مۆرکردنی.
(٤) پارچەی بەستراو بە شتێکی تردوە.
ridge (rij), *n* (۱) تیرەغەی پشتی وواڵخ؛ پشتی گیاندار.
(۲) بەرزایی (شەپۆل، زەوی)؛ لووتکە؛ پۆپ؛ سەردێراو؛ بەرزەک.
(۳) تیغەشان؛ تیرەغە؛ لووتکە (شاخ. بەرد)؛ ئاوڕێژان؛ قەراغ:
(a mountain ~)
(٤) هێڵی قۆقز (وەک هی سەر جل یا شتی تر).
(٥) تیرەغە یا شوێنی لێکدانی دوو دیوی سەربانی لێژ (خانووسازی ڕۆژئاوایی):
(a ~ of a roof)
v.t. & v.i. لێکدان و تیرەغە لێ دروستکردن؛ وەک تیغەشان لێهاتن؛ هێڵی ڕۆیی پێکهێنان
ridgepiece (rij′pēs´), *n.* = ridgepole.
ridgepole (rij′pōl´), *n.* تیرگە (لەسەربانی خانووی ڕۆژئاواییدا).
ridicule (rid′i-kūl´), *n.* لاقرتی؛ گاڵتەپێکردن؛ گاڵتەکاری؛ پێ پێکەنین.
v.t. گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتی پێکردن.
ridiculous (ri-dik′yoo-ləs), *adj.* بۆ پێکەنین باشە؛ بێ مانا؛ شایستەی لاقرتێیە؛ هیچ وپووچ.
riding (rīd′iŋ), *adj.* (۱) سواربوو؛ سوار؛ ئەوەی سوار دەبێ.
(۲) بۆ سواربوون بەکاردەهێنرێت؛ هی سواری:
(a ~ costume ; ~ horses)
riding crop, قامچی ئەسپ سوار.
riding habit, بەرگی سواری (بەتایبەتی هی ئافرەت).
riding school, ڤوتابخانەی ئەسپ سواری
rife (rīf), *adj.* (۱) باڵو؛ بە هەمووشوێنێکدا باڵووبووەتەوە؛ هەموشوێنێکی گرتووەتەوە:
(Disease is ~ among them.; Gossip was ~ .)
(۲) زۆر؛ زەبەند.
(۳) پڕە لە: *(The report was ~ with error.)* .
riffle (rif′l), *n.* (۱) (ا) لێژایی ناو ڕووبار؛ تیرەبەردی ناو ڕووبار (کە دەبێتە هۆی پەیدابوونی خۆڕاو). (ب) خۆڕاو؛ ڕێژاو؛ قەڵبەزە.
(۲) دەستە کاغەزی یاریو قومار تێکەڵاوکردن بە پەنجە گەورەی هەردوو دەست.
v.t. & v.i. (۱) بوون بە خۆڕاو یا ڕێژاو.
(۲) هەڵدانەوەی پەڕەی پەڕتووک خێرا خێرا بە پەنجە گەورە.
(۳) تێکەڵاوکردنی دەستە کاغەزی یاریو قومار بە پەنجە گەورەی هەردوو دەست.
riffraff (rif′raf´), *n.* (۱) ڕووتەڕووتە؛ لاتولووت.
(۲) زێل؛ گەنوگوو؛ شتی بۆگەنی فڕێدراو.
rifle (rī′f'l), *v.t.* درزکردنی لوولەی تفەنگ.
v.i. تفەنگ تەقاندن.
n. (۱) تفەنگ. (۲) (*pl.*) ، دەستە سەربازی تفەنگ لە شان.
rifle (rī′f'l), *v.t.* (۱) تاڵان کردن.
(۲) ڕووتکردنەوە؛ پشکنین و ڕووتکردنەوە.
(۳) بڕین (مال، خەزنە)؛ گسک لێدان: *(to ~ a safe, house, etc.)* .
(٤) دزین؛ تاڵان کردن.
rifleman (rī′f'l-mən), *n.* (۱) سەربازی تفەنگدار یا تفەنگ لە شان.
(۲) تفەنگچی؛ نیشان شکێن.
riflebird (rī′f'l-bûrd´), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی باڵندەی بەهەشت.
rifle pit, خەندەق یا سەنگەری تفەنگچی.
rifler (rī′flĕr), *n.* تاڵانکەر؛ دزا ڕووتکەرەوە؛ چەتە.
rifle range, (۱) تفەنگ هاوێژ؛ ماوەی بڕکردنی گوللەی تفەنگ.
(۲) نیشانگا؛ مەیانی تفەنگ تەقاندن.
riflery (rī′f'l-er´i), *n.* (۱) تفەنگچێتی؛ نیشان شکێنی؛ دەست ڕاستی.
(۲) تەقەی تفەنگ: *(the sound of distant ~ .)* .
rifling (rī′fliŋ), *n.* (۱) درزکردنی ناو لوولەی تفەنگ.
(۲) درزی ناو لوولەی تفەنگ.
rift (rift), *n.* (۱) درز؛ قڵیش؛ تڵیش.
(۲) ناکۆکی؛ ناخۆشی نێوان دوو کەس، کۆمەڵ، یا وواڵت؛ ناڕێکی:
(There is a ~ between them.)
v.i. شەق بردن؛ درزبردن؛ قڵیش بردن؛ پچڕان؛ هەڵتلیشان.
v.t. شەق پێ بردن؛ درز پێ بردن؛ قڵیشاندن؛ هەڵتلیشاندن.
rig (rig), *v.t.* (۱) بایەوان و کەرەسەی تر ئامادەکردن بۆ کەشتی و دانانی.
(۲) ئامادەکردن بە کەرەسەو هەموشتەوە:
(~ged out and ready for action)
(۳) (~ up)، بەپەلە ئامادەکردن.
(٤) [Colloq.]، جل لەبەرکردن؛ ڕازاندنەوە:
(She was ~ged out in her best dress.)
(٥) ساختەکردن؛ ئەنجامی پێشبڕکێیەک بڕیاردان پێشەکی بە ساختە:

(to ~ an election; to ~ prices, a boxing match, etc.)

n. (۱) شێوەی وەستان و ڕێکخستنی بایەوان و ستوونی کەشتی. (۲) کەرەسە؛ کەرەسەی کار. (۳) کەرەسەی بیری نەوت هەڵکەندن. (٤) گالیسکە (بە نەسپێکانەوە). (٥) [Colloq.]، جلی سەیرو نەتێکە.

rigamarole, = rigmarole.

rigger (rig′ēr), *n.* (۱) کارگەی بایەوان و ستوون و کەرەسەی تری کەشتی. (۲) کارگەی لێکدانی پارچەکانی باڵی فڕۆکەو پێکهێنانی.

(۳) کرێکاری سەر بەکرەو مەکینەی شتی قورس بەرزکردنەوە (خانووسازی).

(٤) داربەست (خانووسازی)؛ تەختەبەندی دەوری خانوو لەکاتی دروستکردنیدا.

rigging (rig′iŋ), *n.* (۱) پەت و زنجیری بایەوان و ستوونی کەشتی. (۲) کەرەسەی کار؛ کەرەسە.

right (rīt), *adj.* (۱) ڕاست (هێڵ)؛ ڕێک: *(a ~ line)* .

(۲) وەستاو (گۆشە): *(a ~ angle)* .

(۳) ڕەوا؛ ڕاست؛ باش؛ پەسەند؛ بەجێ؛ سەرڕاست؛ پاک: *(~ conduct)* .

(٤) ڕاست؛ تەواو؛ بێ هەڵە؛ دروست: *(the ~ answer)* .

(٥) باش؛ بەهات؛ گونجاو؛ شیاو.

(٦) دیوی خۆی؛ ئەو دیوەی کە دەبێ لە دەرەوە بێت (قوماش، جل): *(the ~ side of cloth)*

(۷) (أ) تەواو (مێشک). (ب) ژیر؛ مێشک تەواو.

(۸) تەندروست؛ چاک.

(۹) ڕاست (دۆخ، بار)؛ ڕێک‌وپێک؛ باش؛ دروست: *(Make thing ~ again.)*

(۱۰) ڕاست (لا، دیو): *(the ~ side)* .

(۱۱) ڕاستڕەو (ڕامیاری)؛ گۆڕەپەرست.

(۱۲) [Archaic]، ڕاستەقینە.

n. (۱) ڕاستی و دروستی؛ بەجێیی؛ پەسەندی؛ باشی؛ ڕەوایی.

(۲) داد.

(۳) ماف: *(It was his ~ to say what he thought.)* .

(٤) لای ڕاست؛ دیوی ڕاست.

(٥) (أ) دەستی ڕاست (بۆکسبازی). (ب) مستەکۆڵەیەک بە دەستی ڕاست.

(٦) [R-]، حیزب یا ڕێکخراوێکی ڕاستڕەو؛ حیزب و ڕێکخراوە ڕاستڕەوەکان؛ هەڵوێستی ڕاستڕەوی.

adv. (۱) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ ڕاستەوڕاست: *(Go ~ home.)* .

(۲) بە باشی؛ بە چاکی؛ بە ڕێک‌وپێکی.

(۳) بە تەواوی.

(٤) یەکسەر؛ هەر ئێستە؛ دەمودەست: *(Come ~ now.)* .

(٥) بەڕێی یاسا؛ ڕەوا.

(٦) بە ڕاستی؛ بەبێ هەڵە.

(۷) لەلای ڕاستەوە؛ دیوی ڕاست.

(۸) زۆر: *(He knows ~ well.; the ~ honorable ; the ~ reverend)*

v.t. (۱) ڕاستکردنەوە؛ خستنەوەسەر باری ڕاستی خۆی: *(We ~ed the boat and started rowing.)*

(۲) ڕاستکردنەوە؛ هەڵە ڵێ دەرهێنان؛ چاک کردن.

(۳) ڕێک‌وپێک کردن.

(٤) بۆ بژاردن؛ تۆڵەسەندن؛ ڕاستکردنەوە (ناڕەوایی): *(to ~ a wrong)* .

v.i. ڕاستبوونەوە؛ بە ڕاستی یا لەسەر باری خۆ وەستان.

all right, باشە؛ چاکە؛ با وابێ!.

by right (or rights), نەگەر نەوەی ڕەوایەو ڕاستە بووترێ یا بکرێ.

in one's own right, بە شانو باهووی خۆ؛ بەبێ یارمەتی کەسێکی تر: *(She is a queen in her own right.; She won the election in her own right.)*

in the right, ڕاست؛ ڕاست بوون: *(He is in the right and you are in the wrong.)*

right away (or off), یەکسەر؛ هەرئێستە: *(Come right away.)*

rightabout-face (rīt´ə-bout′fās´), *n.* (۱) وەرگەڕان؛ پێچکردنەوەی تەواو. (۲) گۆڕینی تەواوی بیروباوەڕ؛ وەرگەڕان (هەڵوێست)؛ هەڵگەڕانەوە.

right angle, گۆشەی وەستاو (واتە ۹۰ پلە).

righteous (rī′chəs), *adj.* (۱) ڕاست (مرۆڤ)؛ ڕێکەی ڕاست گر؛ لەسەر ڕێی ڕاستە؛ دروست: *(a ~ man)* .

(۲) ڕەوا (مەسەلە، ماف، کردەوە)؛ ڕاست: *(a ~ act)* .

-righteously *(adv.).*

righteousness (rī′chəs-nis), *n.* ڕەوایی کردارێک یا مەسەلەیەک؛ ڕاستی؛ ڕێکەی ڕاست: *(his ~ ; the ~ of our cause)* .

rightful (rīt′fəl), *adj.* (۱) ڕەوا.

(۲) هی ڕاستی خۆی؛ خاوەن ماف؛ مافدار: *(Return the watch to its ~ owner.; the ~ king)*

-rightfully *(adv.)*; **rightfulness** *(n.).*

right-hand (rīt′hand´), *adj.* (۱) هی لای ڕاست؛ ڕاست؛ بەری ڕاست: *(on the ~ side of the street)* .

(۲) هی دەستی ڕاست؛ بە دەستی ڕاست.

(۳) زۆر پشت پێ بەستراو؛ دەستە ڕاست (مەجاز): *(my ~ man; the king's ~ man)*

-right hander *(n.).*

right-handed (rīt′han′did), *adj.* (۱) ڕاستلەر؛ ڕاستە؛ دەستی ڕاست بەکارهێنەر. (۲) بە دەستی ڕاست کراو.

(۳) بۆ دەستی ڕاست کراوە؛ بۆ بەکارهێنان بە دەستی ڕاست دروستکراوە.

(٤) لە چەپەوە بۆ ڕاست سووڕاوە یا ڕۆیشتوو؛ وەک دەستی کاتژمێر وەرچەرخاو.

rightism (rīt′iz′m), *n.* ڕاستڕەوی (ڕامیاری).

rightist (rīt′ist), *n.* ڕاستڕەو؛ کەسێکی ڕاستڕەو (ڕامیاری).

adj. ڕاستڕەو: *(a ~ party, organization, person, etc.)* .

rightly (rīt′li), *adv.* (۱) بە ڕەوایی؛ بە شێوەیەکی ڕەوا.

(۲) بە ڕێک‌وپێکی؛ بە جوانو باشی. (۳) بە ڕاستی؛ بەبێ هەڵە

right-minded (rīt′mīn′did), *adj.* خاوەن بیروڕای ڕاست و بەجێ.

rightness (rīt-nis), *n.* ڕاستی؛ تەواوی؛ بێ هەڵەیی؛ ڕەوایی؛ ڕێکی.

right of search, مافی پشکنین (هی کەشتی وڵاتێکی بێ لایەن بۆ شتی قاچاغ لەکاتی جەنگدا).

right of way, *Also* **right-of-way,** (۱) مافی تێپەڕبوون لەپێشدا: مافی تێپەڕبوونی ئوتومبێلێک یا کەشتێیەک لەپێش ئەوی تردا لە چوار ڕێیانێکدا. (۲) مافی تێپەڕبوون: (أ) مافی تێپەڕبوون بە زەوی یا حەوشەی کەسێکی تردا بۆ گەیشتنە زەوی یا ماڵی خۆ.

(ب) ڕێگەو ڕێچکەی بەکارهێنراو بەم شێوەیە.

(۳) پارچە زەوی دەستبەسەرداگیراو بۆ ڕاکێشانی هێڵی شەمەندەفەرو ڕێگەو کارەبا.

right triangle, سێگۆشەی گۆشە وەستاو.

right-wing (rīt′wiŋ´), *adj.* ڕاستڕەو (ڕامیاری)؛ هی لقی ڕاستڕەوی حیزبێک.

right wing, لقی ڕاستڕەوی حیزبێک یا ڕێکخراوێک؛ حیزبێک یا ڕێکخراوێکی ڕاستڕەو.

right-winger *(n.).*

rigid (rij′id), *adj.* (۱) ڕەق؛ نانوشتێتەوە؛ سەخت: *(a ~ bar)* .

(۲) چەسپیو؛ نەجوڵاو.

(۳) توندوتیژ؛ بە زەبروزەنگ: *(~ regulations)* .

(٤) لەڕێ لانەدەر؛ ڕەق؛ کەللەڕەق؛ نەگۆڕ: *(a ~ person, teacher, parent, etc.)*

rigidity (ri-jid′ə-ti), *n.* (۱) ڕەقی؛ سەختی.

(٢) توندوتیژی؛ رەقی؛ سەرسەختی.

rigmarole (rig′mə-rōl´), *n. Also* rigamarole, (١) قسەی هیچوپووچ و بێ مانا؛ قسەی هەلەق و مەلەق؛ قسەی قۆپ.
(٢) شێوەی کاری ئاڵۆسکاو و بێ مانا.

rigor (rig′ēr), *n. Also* rigour, (١) توندوتیژی؛ زەبروزەنگ: *(the ~ of martial law)*
(٢) باری ناخۆشی ژیان؛ ناخۆشی؛ گرفتاری؛ دژواری: *(the ~s of life)* .
(٣) سەختی ئاووهەوا.
(٤) کارێکی دڵڕەقانە یا بێ بەزەییانە؛ کارێکی چەوسێنەوە.
(٥) ووشکبوونی ڕیشاڵو نەندامی لەش.
(٦) لەرزین (نەخۆشی)؛ مووچڕکە.

rigorism (rig′ĕr-iz'm), *n.* توندوتیژی (ڕەووشت، هەڵوێست، بڕیار)؛ زەبرو زەنگ.

-rigorist *(n.).*

rigor mortis, ووشکبوون یا ڕەق بوونی لەش لەپاش مردن.

rigorous (rig′ĕr-əs), *adj.* (١) توندوتیژ؛ ڕەق؛ بەزەبر: *(~ laws; a ~ person)*
(٢) سەخت (ئاووهەوا): *(a ~ climate)* .
(٣) ڕەق؛ توندوتیژ: *(~ standards)* .

-rigorously *(adv.)*; **rigorousness** *(n.).*

rigour (rig′ĕr), *n.* = rigor.

rile (rīl), *v.t.* [Colloq. or Dial.], (١) لێڵ کردن؛ تێکهەڵدانی شلە بە خڵتەوە و لێڵ کردنی. (٢) تووڕەکردن؛ پەستکردن؛ وروژاندن.

rill (ril), *n.* جۆگەلە.

rill; rille (ril), *n.* خەندقی دوورودرێژو چەم و دۆڵی سەر ڕووی مانگ.

rillet (ril′it), *n.* جۆگەلەی بچووک.

rim (rim), *n.* (١) قەراغ (بەتایبەتی هی شتێکی خڕ)؛ لێوار: *(the ~ of a bowl)*
(٢) چوارچێوەی ئاسنینی ڕەوڕەوە یا چەرخ کە تایەکەی دەخرێتە سەر؛ ئەڵقە: *(the ~ of a tire)*

v.t. (١) کردن بە ئەڵقەیەک بە دەوریدا
(٢) خولانەوە بە دەوری قەراغەکەیدا (وەک تۆپی "گۆڵف" بە دەوری کونەکەدا).

rime (rīm), *n. , v.i. & v.t.* = rhyme.

rime (rīm), *n.* زوقمی سەرگیاو دارودەرەخت.

v.t. بە زوقم داپۆشینی گیاو لق و پۆپی دار.

rimer (rīm′ēr), *n.* = rhymer.

rime riche, هاوکێشەیی یا هاودەنگیەکی دوا ووشەکانی دێرە هەڵبەست کە ووشەی وەها بەکاردێنێ کە دەنگیان چوون یەکەو مانایان جیاوازە: (وەک " write, right " یا " night, knight ").

rimester (rīm′stēr), *n.* = rhymester.

rimose (rī′mōs, rī-mōs′), *adj.* قڵیش قڵیش؛ درزاوی؛ تڵیش تڵیش.

rimple (rim′p'l), *n.* چرچ؛ لۆچ

v.t. & v.i. چرچ ولۆچ کردن؛ چرچ ولۆچ بوون.

rimy (rīm′i), *adj.* زوقماوی؛ بە زوقم داپۆشراو.

rind (rīnd), *n.* تۆکڵ (میوە).

rinderpest (rin′dēr-pest´), *n.* تاعوونی ڕەشەوڵاخ و مەڕوبزن.

ring (riŋ), *v.i.* (١) زرنگانەوە؛ زەهاتن
(٢) دەنگدانەوە؛ وا دەرکەوتن: *(Her promises rang false.)* .
(٣) زەنگ لێدان؛ لێدان (زەنگ).
(٤) زەنگ بۆ لێدان؛ بانگ کردن بە زەنگ: *(She rang for the maid.)* .
(٥) دەنگدانەوە؛ دەنگ لێوە هاتن: *(The room rang with merriment.)*
(٦) زرنگانەوە (گوێ؛ مێشک).

v.t. (١) زەنگ لێدان؛ لێدان (زەنگ). (٢) بانگ بۆ دان.
(٣) پارە تاقیکردنەوە بە زرنگانەوەی؛ جرنگانەوە؛ زرە لێ هەڵساندن

(٤) (**up** ~)، تەلەفۆن بۆ کردن: *(I'll ~you up tonight.)* .

n. (١) دەنگی زەنگ؛ زرە.
(٢) (ا) دەنگێکی وەک هی زەنگ؛ قاقا؛ هاڕە: *(the ~ of laughter)* .
(ب) دەنگێکی زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە.
(٣) دەنگێکی تایبەتی؛ نیشانە: *(the ~ of pride)* .
(٤) کۆمەڵە زەنگ. (٥) زەنگ لێدان.
(٦) زەنگ یا دەنگی تەلەفۆن.
(٧) تەلەفۆن؛ پەیوەندی بە تەلەفۆن: *(Give me a ~.)* .

ring down the curtain, (١) پەردەی شانۆ هێنانە خوارەوە؛ شانۆنامە کۆتایی پێ هێنان. (٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان.

ring in, (١) دەستپێکردن (وەک بە زەنگ لێدان)؛ بانگی دەستپێکردن دان (وەک بە کاتژمێر)؛ نیشانەکردن: *(to ring in the new year)*
(٢) [Slang]، بە ساختە هێنانە ژووروەوە.

ring the bell, سەرکەوتن.

ring up, تۆمارکردنی نرخی فرۆتەنی بە مەکینەی تۆمارکردن و ژماردنی فرۆشگا لەلایەن دەغیلەچییەوە: *(to ring up an item)* .

ring up the curtain, (١) پەردەی شانۆ کردنەوە یا بەرزکردنەوە؛ دەست بە شانۆنامە کردن. (٢) دەستپێکردن.

ring (riŋ), *n.* (١) ئەموستیلە؛ ئەنگوستیلە؛ مستیلە.
(٢) ئەڵقە: *(a key ~)* .
(٣) ئەڵقەی پێنج لووڵ. (٤) شێوەیەکی خڕ.
(٥) بازنە؛ چەرخ؛ خڕۆک. (٦) ئابڵووقە؛ ئەڵقە.
(٧) ئەڵقەی قەدی دار (کە تەمەنی دارەکە پێشان دەدات).
(٨) ئەڵقەی هەڵپەڕکێ.
(٩) دەستەیەک یا تاقمێکی خۆپەرست (لە بازرگانی یا پامیاریدا).
(١٠) گۆڕەپانی خڕ (بۆ بۆڕبۆڕێنو نواندن): *(a circus ~)* .
(١١) مەیانی بۆکسبازی.
(١٢) بۆکسبازی؛ پیشەی بۆکسبازی: *(the ~)* .
(١٣) شوێنی بلیت کڕینو گەروکردن لەسەر غارغارێن و بۆڕبۆڕێنی تردا.
(١٤) بۆڕبۆڕێن یا ملەملێ (بەتایبەتی هی پامیاری وەک خۆ هەڵبژاردن بۆ پەرلەمان یا سەرەک کۆمار): *(He tossed his hat in the ~.)* .

v.t. (١) دەورەدان؛ ئابڵووقەدان.
(٢) وەک ئەڵقە لێکردن؛ خڕکردن؛ کردن بە ئەڵقە.
(٣) ئەڵقە کردنە لووتەوە (کەڵەگا، بەران).
(٤) ئاژەڵ خڕکردنەوە.
(٥) هاویشتنی ئەڵقەیەک یا تاڵێک بۆ کردنی بە مێخێکدا.
(٦) لێکردنەوەی ئەڵقەی قەدی دارێک لە دارەکە.

ringbolt (riŋ′bōlt´), *n.* بڕغو یا بزماری ئەڵقە بە سەرەوە.

ringbone (riŋ′bōn´), *n.* زیادە نێسقانی مووچە یا مەچەکی ئەسپ (کە دەبێتەهۆی شەڵی).

ringdove (riŋ′duv´), *n.* کۆتری خەت لەمل؛ کۆتری خاڵ لە مل.

ringed (riŋd), *adj.* (١) مستیلە لە دەست؛ دیاریکراو (ژنهێنان)؛ مارەکراو؛ نیشانەکراو. (٢) بە ئەڵقە ڕازاوە؛ بە ئەڵقە نیشانەکراو.
(٣) دەورەدراو؛ ئابڵووقەدراو.
(٤) وەک ئەڵقە لێ هاتوو.

ringent (rin′jənt), *adj.* (١) داچەقیو؛ کراوە.
(٢) لێو کراوە (کۆپەڕەی هەندێ گوڵ).

ringer (riŋ′ēr), *n.* (١) ئاڵ یا ئەڵقەی هاوێژراو بەسەر مێخێکدا بۆ پیاکردنی. (٢) هاویشتنێکی وەها.

ringer (riŋ′ēr), *n.* (١) زەنگ لێدەر.
(٢) [Slang]، (ا) ئەسپێک یا یاریکەرێکی بە ساختە بەشدارکراو لە پێشبڕکێیەکدا. (ب) کەسێکی کتومت لە کەسێکی تر چوو: *(He's a ~ for his father.)*

ring finger, پەنجەی نەموستیلە.

ringleader (riŋ′lēd ˊēr), *n.* سەردەستە، بەتایبەتی هی یاخی بوونێك، کۆمەڵێکی نەبنی، ناشووبێك، یا تاقمێکی شەلاتی)؛ سەرگەورە؛ سەرکردە.

ringlet (riŋ′lit), *n.* (١) نەلقەی بچووك. (٢) نەلقەی پرچ.

ringmaster (riŋ′mas ˊtēr, riŋ′mäs ˊtēr), *n.* سەرکار یا بەڕێوەبەری سێرك.

ring-neck (riŋ′nek ˊ), *n.* باڵندەی خاڵ لە مل یا خەت لە مل.

ring-necked (riŋ′nekt ˊ), *adj.* خەت لە مل یا خاڵ لە مل (باڵندە، گیاندار)

ringside (riŋ′sīd ˊ), *n.* تەنیشتی مەیان یا نەلقەی بۆکسبازی؛ (ا) کورسیەیە نزیکەکانی مەیان یا نەلقەی بۆکسبازی و سێرك. (ب) شوێنێکە کە بە ئاسانی پووداوێکی لێوە ببینرێ؛ شوێنی نزیك لە پووداوێکەوە.

ringtoss (riŋ′tôs ˊ), *n.* یارییەکە بریتییە لە هاویشتنی نەلقەی گوریس یا پەت بۆسەر مێخێك بۆ پیاکردنی.

ringworm (riŋ′würm ˊ), *n.* جۆرە نەخۆشییەکی پێستە.

rink (riŋk), *n.* (١) یاریگای سەهۆڵ خلیسکێ؛ مەیانی بەفرە خلیسکێ (لە ژوورەوە). (٢) زەمینەیەکی لووسی تەختەیە بۆ لەسەر خلیسکان. (٣) خانووی مەیانی سەهۆڵ خلیسکێ.

rinse (rins), *v.t.* (١) ئاو تێوەردان؛ ئاو تێ ڕادان (٢) (ا) بەردەشۆرکردن؛ شۆردنەوە. (ب) شتن (سەر، لەش)؛ شۆردن.

n. (١) ئاو تێوەردان؛ ئاو تێ ڕادان. (٢) ئاوی ئاو تێوەردان یا شۆردنەوە.

rinsing (rin′siŋ), *n.* (١) (ا) چلکاو؛ ئەو ئاوەی شتی پێ شۆراوە یا تێوەردراوە. (ب) خلتە. (٢) ئاو تێوەردان؛ ئاو تێ ڕادان؛ شۆردنەوە.

riot (rī′ət), *n.* (١) ناشووب؛ ناژاوە؛ فەرتەنە؛ هەراو فەرتەنە؛ فیتنە. (٢) قاقای پێکەنین؛ تەقینەوە (پێکەنین). (٣) زەبەنەیی (ڕەنگ)؛ زۆری؛ زۆر زەبەنەیی. (٤) (ا) زەماوەندی بەرەڵا؛ بەزم‌وڕەزم؛ ئاهەنگی دەنگەدەنگاوی. (ب) بەرەڵایی؛ سەرسەرێتی. (٥) [Slang]، کەسێك یا شتێکی زۆر سەیرو پێکەنیناوی؛ کەسێکی زۆر قۆشمە. *(He is a ~.; This television show is a ~.)*

v.i. (١) ناژاوە نانەوە؛ ناشووب گێڕان؛ فەرتەنە خستنەوە. (٢) (ا) بەزم‌وڕەزم گێڕان؛ زەماوەندکردن؛ ئاهەنگی دەنگەدەنگاوی گێڕان. (ب) سەرسەرێتی کردن؛ بە بەرەڵایی‌یانە ژیان. (٣) جڵەو بۆ خۆ شل کردن.

v.t. (~ away), پارە بە بەردا دان؛ پارە یا کات بەفیڕۆدان بە شێتانە.

run riot, (١) بەرەڵابوون؛ بەڵەسەبوون؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن بە تەواوی. (٢) بە زۆر زەبەنەیی پەروان؛ تەرز فڕێدان بە هەموولایەکدا؛ ئێجگار زۆر بوون.

read the riot act to, داوالێکردن بە بڕیارەوەی ناشووب نەگینا سزادان.

riotous (rī′ət-əs), *adj.* (١) ناشوباوی؛ ناژاوەیی؛ فەرتەنەیی. (٢) ناشووبگێڕ؛ ناژاوەچی. (٣) دەنگەدەنگاوی؛ بە دەنگی بەرزو غەلبەغەلبەوە. (٤) سەرسەرێ؛ بەرەڵا؛ بێ ئابڕوو. (٥) زۆر بە بڕشت‌و چڕو سەوزو پاراو.

rip (rip), *v.t.* (١) دادڕین؛ داتلێشاندن؛ هەڵتلێشاندن؛ هەڵدڕین. (٢) (~ off ; ~ out)، لێکردنەوە؛ لێ دڕین؛ لێ ڕاندن. (٣) ڕاندن؛ ڕان؛ دڕین. (٤) داتلێشاندن (داروتەختە)؛ قڵیشاندن؛ بڕینەوە؛ لەتکردن.

v.i. (١) ڕان؛ هەڵتلێشان؛ لێکبوونەوە؛ دادڕان. (٢) [Colloq.]، بە خێڕاو تۆندوتیژی جووڵانەوە. (٣) [Colloq.]، (~ into)، هێرش بردنە سەر (بە دەم)؛ بە تۆندی ڕەخنەلێگرتن. *(He ~ped into his opponent's record.)*

n. (١) ڕاوی؛ شوێنی ڕاو؛ ڕان. (٢) ڕاندن؛ لێکردنەوە؛ داتلێشان.

rip into, [Colloq.], هێرش بردنە سەر (بەدەم)؛ بە تۆندی ڕەخنەلێگرتن.

rip out, [Colloq.], بە تووڕەیی‌یەوە ووتن؛ قیژاندن.

rip (rip), *n.* خۆڕاو یا گێژاوێك کە لە بەیەکگەیشتنی دوو شەپۆل پەیدادەبێت. *(a ~ tide)*.

rip (rip), *n.* [Colloq.], (١) کەسێکی سەرسەری؛ کەسێکی بەرەڵاو بێ ڕەوشوشت. (٢) ئەسپێکی پیرو بێ کەڵك. (٣) شتێکی بێ کەڵك.

riparian (ri-pâr′i-ən, rī-pâr′i-ən), *adj.* هی قەراغ ڕوبارو دەریاچە؛ لە قەراغ ڕوبارو دەریاچە ژیاو یا کراو.

rip cord, (١) پەتی پەڕەشووت کردنەوە (بە ڕاکێشانی لەکاتی نزم بوونەوەدا). (٢) پەتی ڕاکێشراو بۆ بەرەڵاکردنی گازی باڵون بۆ نزم بوونەوە.

ripe (rīp), *adj.* (١) گەییو (میوە، دانەوێلە). (٢) گەییو؛ پڕ؛ تەروپڕ. *(~ lips)*. (٣) پێگەیشتووە؛ ماوەیەکی تەواوی بەسەردا ڕۆیشتووە؛ کۆن: *(~ cheese, wine, etc.)* (٤) بەسااڵدا کەوتوو؛ بەتەمەن: *(a person of ~ years)*. (٥) ئامادە: *(~ for mischief)*. (٦) کاتی خۆیەتی؛ کاتێتی: *(The time is ~ for action.)*. (٧) گەییو (دووەماڵ).

-ripely *(adv.)*; **ripeness** *(n.)*.

ripen (rīp′ən), *v.i. & v.t.* پێگەیێن؛ گەیین؛ پێگەیشتن (میوە، دانەوێلە): *(Let the apples ~ before you pick them.)*.

riposte, ripost (ri-pōst′), *n.* (١) هێرشێکی لەپڕو خێرا (شیربازی)؛ شیر پیاکردنی خێرا. (٢) وەاڵمێکی خێراو تۆندوتیژ.

v.i. (١) هێرش بردن بە شیر بە خێرا. (٢) وەاڵم دانەوە بە تۆندوتیژی‌و بە خێرا.

ripple (rip′ l), *v.i.* (١) شەپۆڵی بچووك بچووك دان. (٢) کەوێشکەکردن (گەنم‌و جۆز گیا)؛ بە شێوەی شەپۆڵی بچووك بچووك جووڵانەوە. (٣) خۆڕەخۆڕەاتن؛ خۆڕەماتن.

v.t. (١) شەپۆڵی بچووك بچووك تێخستن. (٢) کەوێشکەپێکردن؛ جووڵاندنەوە بە شێوەی شەپۆل. (٣) خۆڕەخۆڕ لێ هەڵساندن.

n. (١) شەپۆڵی بچووك؛ وورده شەپۆل. (٢) کەوێشکەکردن؛ جووڵانەوەیەکی وەك شەپۆڵی بچووك. (٣) خۆڕەی ئاو؛ خۆڕەخۆڕی ئاو. (٤) خۆڕاوێکی بچووك؛ ڕێژاوێکی بچووك.

ripple (rip′ l), *n.* چیکەنە (بۆ تۆزی پەموو کەتان دەهێنان یا جیاکردنەوە).

v.t. جیاکردنەوەی تۆزی پەمو و کەتان.

ripplet (rip′lit), *n.* شەپۆلێکی زۆر بچووك.

ripply (rip′li), *adj.* (١) خۆڕەخۆڕاوی. (٢) شەپۆڵاوی.

riprap (rip′rap ˊ), *n.* (١) کەڵەکە بەرد؛ بستووی بەرد. (٢) بەردە شکاوی کەڵەکە بەرد.

v.t. کەڵەکە بەرد هەڵچنین یا درووستکردن؛ بە کەڵەکە بەرد پاڵپشتی کردن یا بەهێزکردن.

ripsaw (rip′sô ˊ), *n.* مشاری ددان زل.

ripsnorter (rip′snôr ˊtēr), *n.* [Slang], کەسێك یا شتێکی سەرناسا لە ئایاوی و بەهێزی‌و تۆندوتیژیدا.

riptide (rip′tīd ˊ), *n.* دوو شەپۆڵی بەیەکدادەرو گێژاو درووستکەر

rise (rīz), *v.i.* (١) هەڵسانە سەر پێ؛ ڕاستبوونەوە؛ هەڵسان؛ هەستان. (٢) لەخەوهەڵسان. (٣) زیندووبوونەوە: *(He rose from the grave.)*. (٤) شۆڕش کردن؛ یاخی بوون؛ ڕاپەڕین؛ لێ هەڵسان: *(The people rose against the King.)* (٥) دوایی بە کۆڕ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان: *(The legislature rose for vacation.)* (٦) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە. (٧) هەڵهاتن (ڕۆژ، مانگ...هتد)؛ هەاڵتن: *(The moon rose.)*. (٨) بەرزبوونەوە؛ هەڵسان (ئاو، لافاو): *(The river rose rapidly.)*. (٩) پلەوپایە بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن؛ بەرزبوونەوە لە کۆمەڵدا؛ پێشکەوتن؛

دەسەلات زۆر پەیداکردن.
(١٠) قیت بوونەوە؛ رەق بوون؛ رەپ بوون؛ هەڵسان.
(١١) بەرزبوونەوە؛ بەرەوژوورببوونەوە. *(The hills ~ steeply)* .
(١٢) هاتنەسەر ئاو (ماسی)؛ سەر لە ئاو هێنانەدەرەوە؛ هاتنەسەر پووی ئاو.
(١٣) بەرزبوونەوە (دەنگ)
(١٤) زیادبوون (پلە، بڕ، ژمارە، نرخ...هتد)؛ زیادکردن؛ بەرزبوونەوە.
(١٥) گەورەبوون (دەنگ)؛ بەرزبوونەوە.
(١٦) بەرزبوونەوە (کەیف)؛ بەهێزتربوون؛ کەیف خۆش بوون:
(His spirits rose.)
(١٧) هەڵاتن (هەویر). (١٨) دەرکەوتن؛ سەردەرهێنان.
(١٩) دەستپێکردن. (٢٠) هەڵقوڵان. (٢١) پوودان
(٢٢) هاتنە بەرچاو. (٢٣) هاتنە بەرگوێ.
(٢٤) دروستکران: *(A house is ~ing on the hill.)* .

v.t. (١) هەڵساندن (بالندە لە هێلانەوە یا ماسی بۆسەر ئاو بۆ ڕاوکردن).
(٢) دەرخستن لە ئاسۆوە.

n. (١) هەڵهاتن (مانگ، ڕۆژ)؛ هەڵاتن. (٢) بەرزبوونەوە؛ بۆ سەرەوە چوون.
(٣) پلەوپایە بەرزبوونەوە؛ بەرزبوونەوە لە کۆمەڵدا.
(٤) هاتنەسەر ئاو (ماسی)؛ سەر بەرزکردنەوە بۆسەر پووی ئاو.
(٥) زیندووبوونەوە. (٦) گرد؛ بەرزایی.
(٧) بەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورە. (٨) ئاو هەڵسان
(٩) بەرزی؛ پلەی بەرزی (پێ پیلکە).
(١٠) بەرزبوونەوەی دەنگ؛ دەنگ گەورەبوون
(١١) زیادبوون (ژمارە، هەند، پلە، نرخ)؛ بەرزبوونەوە؛ زیادکردن.
(١٢) سەرچاوە؛ شوێنی هەڵقوڵان؛ هەڵقوڵان
(١٣) [British]: مووچە یا پۆژانە بەرزبوونەوە

get a rise out of, [Slang], تووڕەکردن و هاندان بۆ کردنی شتێکی تایبەتی؛ وروروژاندن و تیز پێوەکردن و پق هەڵساندن
give rise to, بوون بەهۆی
rise to, لێهاتوویی خۆ پیشاندان: *(He rose to the occasion.)* .

riser (rīz′ĕr), *n.* (١) لە خەو هەڵساو؛ هەڵساو:
(an early ~ ; a late ~)
(٢) ئەو بەشەی ڕەستاو یا ستوونی پێ پیلکەیەکە کە دوو پێ پیلکە بەیەک دەگەیەنێ: ئەو بەشەی نێوان دوو پێ پیلکەیەکە وەک پێ پیلکەکەی لەسەر ڕاوەستایێ وایە

risibility (riz′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) توانای پێکەنین؛ حەز لە پێکەنین
(٢) تایبەتی بە پێکەنین (٣) سەیر؛ قۆشمە؛ مرۆڤ هێنەرە پێکەنین.

risible (riz′ə-b'l), *adj.* (١) حەز لە پێکەنین کەر.
(٢) تایبەتی بە پێکەنین (٣) سەیر؛ قۆشمە؛ مرۆڤ هێنەرە پێکەنین.

rising (rīz′iŋ), *adj.* (١) بەرزبوونەوە؛ بەرەوژوورببوونەوە؛ لە خەو هەڵساو: *(a ~ tide)* لە بەرزبوونەوەدایە.
(٢) لە تەمەن گەورەبوون و پێگەیشتندایە *(the ~ generation)* .

prep. [Colloq.], (١) نەختێک زیاتر لە
(He was ~ fifty.) (٢) [Dial.]. خۆی داوە لە؛ نزیکەی نەوەندەیە

n. (١) ڕایەڕین؛ شۆڕش؛ یاخی بوون
(٢) نووک؛ چوکلە؛ بەرزایی؛ شتی دەربڕوقیو
(٣) [Dial.]. دوومەڵ.

risk (risk), *n.* (١) مەترسی (٢) سەرچڵی؛ خۆ دان بە دەم مەترسییەوە بەبێ لێکدانەوە؛ پرکێشی (٣) (أ) لەوانەبوونی زیان لێکەوتن (بیمە).
(ب) مەترسی بیمەکردنی کەسێک یا شتێک

v.t. (١) خستنە مەترسییەوە: *(We ~ed our lives.)* .
(٢) پرکێشی کردن؛ خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ نامادەبوون بۆ هەرچ شتێک کە ڕووبدات *(to ~ failure)*

run (or take) a risk, خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ ژیانی خۆ خستنە مەترسییەوە.

risky (ris′ki), ***adj.*** پڕ مەترسی؛ دووبەختی؛ مەترسیدار؛ ترسناک.
risotto (rē-sôt′tô), *n.* خواردەمەنییەکە بڕێکییە لە برنجی بە گۆشتاو لێنراو و تێکەڵاوکراو لەگەڵ پەنیری جتراودا.
risqué (ris-kā′), ***adj.*** بێ شەرم (جل‌وبەرگ، کردەوە، سوعبەت، گفتوگۆ)؛ بێ پەردە؛ هەڵمارلراو: *(a ~ joke)* .

rite (rīt), *n.* (١) نەریتی ئایینی.
(٢) بەندوباو و نەریتی کۆمەڵایەتی: *(the ~s of courtship)* .
(٣) بەندوباو و نەریت؛ خوونەریت.
(٤) [R-]، لقی ئایینی (خاچ پەرستی).
(٥) [R-]، شێوەو نەریتی خوداپەرستی و نوێژو نزای تایبەتی بە کڵێسەیەک.

ritual (rich′o͞o-əl), ***adj.*** هی بەندوباو و نەریت: *(a ~ dance)* .

n. (١) خوور نەریتی ئایینی و کۆمەڵایەتی و...هتد.
(٢) پەیرەوکردنی خوور نەریتی ئایینی و کۆمەڵایەتی.
(٣) پەپتووکی خوور نەریتی ئایینی. (٤) سەرجەمی خوور نەریت.

ritualism (rich′o͞o-əl-iz′m), *n.* (١) پەیرەوکردنی نەریت؛ خوور نەریت خوازی. (٢) لێکۆڵینەوەی نەریتی ئایینی.

ritualist (rich′o͞o-əl-ist), *n.* (١) زانای خوور نەریت.
(٢) نەریت خواز؛ بە وردی پەیرەوکەری نەریت.

ritualistic (rich′o͞o-ə-lis′tik), ***adj.*** (١) نەریتی؛ تایبەتی بە خوور نەریت. (٢) نەریت خواز؛ بە وردی پەیرەوکەری خوور نەریت.
-ritualistically ***(adv.).***

ritzy (rit′si), ***adj.*** [Slang], کەشخە (شوێن)؛ جوان و ئایاب؛ فەنتازی:
(a ~ hotel)

rivage (riv′ij), *n.* کەنار دەریاو پووبار.
rival (rī′v'l), *n.* (١) هاوچاو؛ خەنیم؛ ڕکەبەر. (٢) شان لە شان دەر؛ هاوتا.
(٣) [Obs.]، ئاوەڵ؛ هاو؛ هاوکار.

adj. هی هاوچاو؛ هی هاوچاوی.

v.t. (١) هاوچاوی لەگەڵ کردن؛ هاوچاوبوون؛ مەلەملێ کردن.
(٢) شان لە شان دان؛ هاوتابوون:
(He ~ed his father in intelligence.)

v.i. [Archaic], هاوچاوی لەگەڵ کردن؛ مەلەملێ کردن.

rivalry (rī′v'l-ri), *n.* هاوچاوی؛ هاوچاوکەری؛ مەلەملێ.
rive (riv), *v.t.* (١) پارچە پارچە کردن؛ دڕاندن؛ لێک جیاکردنەوە؛ کەرتکردن؛ هەڵتەلێشاندن؛ هەڵقەلێشاندن. (٢) شەق پێ بردن (دڵ)؛ پچڕاندن:
دڵ دەرهێنان: *(to ~ the heart with grief)* .

v.i. شەق بردن؛ پچڕان؛ لێک جیابوونەوە؛ هەڵقەلێشان.

riven (riv′n), *alternative past participle of* **rive.**

adj. شەق بردوو؛ پچڕاو؛ قەلێشاو؛ دڕاو؛ کەرت کەرت.

river (riv′ĕr), *n.* (١) ڕووبار؛ زێ؛ چەم.
(٢) هەندێکی زۆر لە شتێک کە وەک ئاوی ڕووبار لەبەری بڕوات؛ جۆگە (مەجاز)
(a ~ of tears)
sell down the river, فرۆشتن (مەجاز)؛ دەستبڕین؛ ناپاکی لەگەڵ کردن (لە فرۆشتنی بەندی قولەڕەشەوە لە ئاوچەی خواروی ڕووباری "میسیسیپی" هاتووە).

river (rīv′ĕr), *n.* قەلێشینەر؛ شەق پێ بەر؛ پارچەپارچەکەر.
river bank, قەراغی ڕووبار؛ کەناری ڕووبار.
river bed, زەمینەی ڕووبار؛ بنی ڕووبار (کە ڕووبارەکەی بەسەردا دەڕوات).
riverhead (riv′ĕr-hed′), *n.* سەرچاوەی ڕووبار.
river horse = hippopotamus.

riverine (riv′ĕr-īn′, riv′ĕr-in), ***adj.*** (١) هی قەراغ ڕووبار؛ هی ئەم بەرو ئەوبەری ڕووبار؛ لە دەوروپشتی ڕووبار.
(٢) ڕووباری؛ تایبەتی بە ڕووبار.

riverside (riv′ĕr-sīd′), *n.* قەراغی ڕووبار؛ کەناری ڕووبار.

adj. لە قەراغی ڕووبار.

rivet (riv′it), *n.* بزماری پەرچدراو؛ بزماری پەرچ.

v.t. (۱) به بزماری پەرچ قایم کردن. (۲) پەرچدانەوەی سەری بزمار. (۳) چەسپاندن؛ قایم کردن؛ به قایم بەستنەوە. (٤) (~ on ; ~ upon) ، چاو تێ برین؛ گوێ باش پێدان؛ سەرنج پێدان. (٥) بە تەواوی سەرنج راکێشان؛ بە تەواوی خەریک کردن.

riviere (rē-vyer′), *n.* ملوانکەی ئەلماس یا بەردی بەنرخی تر.

rivulet (riv′yoo-lit), *n.* جۆگەلە

roach (rōch), *n.* = cockroach.

roach (rōch), *n.* جۆرە ماسیەکی ڕوبارە.

roach (rōch), *n.* (۱) کاکۆڵی داهێنراو لە ناوچەوانەوە بە پشتدا یا لە لاجانگەوە بۆ سەرەوە. (۲) قنگەجگەرەی مەڕیوانە.

v.t. (۱) قژداهێنان بە پشتدا یا بۆ سەرەوە. (۲) بڕینی یاڵی ئەسپ.

road (rōd), *n.* (۱) ڕێ؛ ڕێگە؛ ڕێگا؛ ڕێووبان.

(the ~ to success, fortune, etc.) (۲) ڕێبار؛ ڕێ؛ ڕێگە: .

(۳) ڕێی ئاسن؛ هێڵی شەمەندەفەر.

(pl) (٤) لەنگەرگای کەشتی لە کەنارێ دەریادا.

roadstead ") ڕێشی دەوروبرێ ").

on the road, (۱) بەڕێوە ؛ وەک تیپی شانۆگەری کە هەر ڕۆژە شانۆنامەکەیان لە شارێک دەنوێنن).

(۲) هەمیشە هاتوچۆکەر (وەک فرۆشیاری گەڕۆک)؛ بەڕێوە.

(۳) گەڕۆک؛ ڕەوەند؛ وێڵ

take to the road, (۱) کەوتنەڕێ؛ دەست بە گەشت کردن؛ ڕێگە دانەبەر. (۲) [Archaic]. بوون بە چەتە

road agent, چەتە

roadbed (rōd′bed´), *n.* (۱) (ا) بنچینەی ڕێگەی ئاسن؛ بناغەی ژێر هێڵی شەمەندەفەر. (ب) ووردە بەردو چەوی ژێر هێڵی شەمەندەفەر. (۲) بناغەو ڕووی ڕێگەووبان.

roadblock (rōd′blok´), *n.* (۱) ڕێ بەست (کە ڕێی پێ دەگیرێ لەلایەن سوپا و هێزی پۆلیسەوە). (۲) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ.

road hog, ئوتومبیلچی چاوبرسی؛ ئوتومبیلچییەکە کە ڕێگەکە هەمووی داگیردەکات و ناهێڵێت کەس بێشی کەوێت چونکە لە ناوچەقی ڕێگەکەوە ئ دەخورێت

roadhouse (rōd′hous´), *n.* خان؛ کاروان سەرا؛ چێشتخانەو مەیخانە یا یانەیەکی سەر ڕێگای دەرەوەی شارە.

road metal, ووردە بەردو بەردی شکاوی ڕێ پێ چەوڕێژکراو یا نامادەکراو بۆ قیرتاوکردن

road runner, باڵندەیەکی کلک زۆر درێژی کلاو لەسەری بەڵەکاری تیژڕەوی خواروو ڕۆژاوای ئەمەریکایە لەباتی فڕین پادەکات و حەز لە ڕێگە پەرینەوە دەکات بە ڕاکردن.

roadside (rōd′sīd´), *n.* قەراغەڕێ؛ لاڕێ

adj. . (a ~ restaurant, gas station, etc.) هی قەراغەڕێ؛ هی لاڕێ:

roadstead (rōd′sted´), *n.* لەنگەرگای کەشتی لەکەناری دەریادا. (ڕێشی دەوروبرێ " roads ").

roadster (rōd′stēr), *n.* (۱) ئوتومبیلێکی سەرکراوەیە بە کورسیەکی دوو سێ کەسیەوە (۲) ئەسپی سواری ڕێگەووبان. (۳) پاسکیل.

roadway (rōd′wā´), *n.* (۱) ڕێگە؛ ڕێ (۲) سەرەڕێ؛ ئەو بەشەی ڕێگە کە ئوتومبیلی پێدا دەڕوات

roam (rōm), *v.i.* گەڕان؛ سووڕانەوە؛ گەڕان بەبێ مەبەست.

v.t. پێدا گەڕان؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێدا سووڕانەوە:

(to ~ the fields, streets, etc.)

n. گەڕان؛ سووڕانەوە؛ جادە پێوان.

roan (rōn), *adj.* کوێت یا شێ بە پەڵەپەڵەی سپیەوە (ئەسپ).

n. (۱) ڕەنگی قاوەیی سووڕکار بە پەڵەپەڵەی سپیەوە. (۲) ئەسپی کوێت یا شێ بە پەڵەپەڵەی سپیەوە.

roar (rôr, rōr), *v.i.* (۱) نەڕاندن؛ قوڕاندن؛ نەڕەکردن؛ قوڕەکردن؛ بۆڕاندن .(The lion ~ed.)

(۲) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ بۆڕاندن (لە ئازاردا).

(۳) بە دەنگی بەرزو خیزەخیزەوە هەناسەدان (ئەسپ).

(٤) گرمەگرم کردن؛ گرمەهاتن؛ بە دەنگی زل قسەکردن یا پێکەنین.

(٥) گرمەهاتن (هەورەگرمە، ئوتومبیل، تفەنگ، دەبابە، زریان...هتد)؛ ووڕەهاتن؛ هاژەهاژ هاتن:

(The tanks ~ed down the road.; The storm ~ed.)

(٦) دەنگدانەوە.

v.t. بە نەڕە ووتن؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ گرماندن؛ نەڕاندن:

(He ~ed a welcome.)

n. (۱) نەڕە؛ نەڕەنەڕ؛ قوڕە؛ بۆڕە:

(The ~ of a lion, tiger, bull, etc.).

(the ~ of laughter) (۲) قاقای پێکەنین: .

(۳) گرمە (هەورەگرمە، دەبابە، زریان، شەپۆل)؛ هاڕە؛ هاژەهاژ؛ هاژە

roaring (rôr′iŋ, rōr′iŋ), *n.* (۱) نەڕاندن؛ بۆڕەبۆڕ هاتن؛ قوڕەکردن؛ بۆڕان. (۲) نەڕە؛ بۆڕە؛ قوڕە؛ گرمە؛ گرمەگرم.

adj. (۳) ئەخۆشیەکی ئەسپە دەبێتە هۆی هەناسەدان بە گرانو بە دەنگی بەرز (۱) بە دەنگی بەرز وەک نەڕە یا بۆڕە؛ دەنگەدەنگاوی.

(a ~ business) (۲) [Colloq.]، زۆر سەرکەوتوو (بازرگانی)؛ گەرم (بازار):

roast (rōst), *v.t.* (۱) برژاندن (گۆشت، بەڕوو، گوێز)؛ گۆشت برژاندن.

(۲) پیشاندن؛ گۆشت پیشاندن (۳) ووشک کردنەوە یا برژاندن (قاوە). (٤) زۆر گەرم کردن؛ دانەبەر گەرمای بەتین. (٥) پوختەکردنی کانزای خاو بە تواندنەوەی لە کووڕەدا. (٦) خۆ گەرم کردنەوە لەبەر ئاگردان. (۷) [Colloq.]، گالتەپێکردن یا ڕەخنەلێگرتن بە تووندوتیژی (گەلێک جار لەڕووی براوەڕێیەوە هەر بۆ ڕابواردن).

v.i. (۱) گۆشت برژاندن؛ گۆشت پیشاندن. (۲) برژێنران؛ برژان؛ پیشان (۳) زۆر گەرم بوون؛ داخ بوون.

n. (۱) گۆشتی برژاو؛ پارچەیەک گۆشتی برژاو یا پیشاو. (۲) پارچەیەک گۆشتی ئامادەکراو یا بەکارهاتوو بۆ برژاندن یا پیشاندن (۳) برژاندن؛ برژان؛ پیشاندن؛ پیشان.

(a steak ~) (٤) [Colloq.]، سەیرانێکە کە گۆشتی تێدا ببرژێنرێت: .

adj. برژاو؛ پیشێنراو؛ برژێنراو: (~ beef) .

roaster (rōs′tĕr), *n.* (۱) برژێنەر (مرۆڤ، ئامێر). (۲) تاوە یا دەفرێکی تری گۆشت تێدا پیشێنراو. (۳) مریشک یا بەچکە بەرازی بۆ برژاندن بەکارهاتوو

rob (rob), *v.t.* (۱) ڕووتکردنەوە؛ ڕووتاندنەوە:

(The thief ~bed me of my money.)

(They ~bed us of our freedom.) (۲) ئ سەندن؛ ئ بێ بەش کردن: .

(to ~ a bank) (۳) بڕین (مال، بانق): .

(٤) تاڵان کردن؛ دزین؛ بە تاڵان بردن.

v.i. ڕووتکردنەوە؛ دزین؛ دزێتی کردن.

robalo (rob′ə-lō´, rō′bə-lō´), *n.* جۆرە ماسیەکی دەریایی لەمەریکێیە.

roband (rob′ənd), *n.* پەتی بایەوان پێ بەستنەوە.

robber (rob′ĕr), *n.* جەردە؛ چەتە؛ خەڵک ڕووتکەرەوە؛ دز؛ مااڵو شوێنی تر بڕ.

robbery (rob′ĕr-i), *n.* جەردەیی؛ چەتەیی؛ چەتەگەری؛ ڕووتکردنەوە؛ دزی؛ مااڵو شوێنی تر بڕین:

(There are bank robberies every day.)

robe (rōb), *n.* (۱) عەبا (دادپرسی؛ قەشە؛ ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیانی زانکۆ)؛ جبە؛ کەوا؛ ڕۆب. (۲) ڕۆبی گەرماو یا خۆ ووشک کردنەوە. (۳) کراسی ژنانەی ڕازاوە. (٤) (pl.)، جلوبەرگ.

v.t. & v.i. عەبا کردنەبەر؛ جبە، کەوا، یا ڕۆب لەبەرکردن.

robin (rob′in), *n.* سنگ زەردە؛ بووک سوورە؛ باڵندەیەکی بچووکی

سەنگ سووری مەیلەو زەردە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.

roble (rō′blā), *n.* داربەروویی کالیفۆرنیا (گەلاکەی جیاوە وەک چەرم و بەڕووی باریکەلەو نووک تیژ دەگرێ) (پێشی دەووترێ: " white oak ").

roborant (rob′ə-rənt), *adj.* بەهێزکەر، دەرمان) هی هێز.

n. دەرمانی هێز.

robot (rō′bət, rob′ət), *n.* (۱) مرۆڤی ئۆتۆماتیکی؛ مرۆڤی بە جەپەنگو خودکارە؛ مرۆڤی مەکینەیی. (۲) کەسێکە کە هەر وەک مەکینە کاردەکات و هیچ بیر ناکاتەوە؛ کەسێکی وەک مەکینە لێ هاتوو؛ واتا بێ بیر

-robotism *(n.)*; robotistic *(adj.)*.

robust (rō-bust′, rō′bust), *adj.* (۱) بەهێز؛ بەهێزوبازوو؛ تێکسمراو؛ چوارشانە: *(a ~ young fellow)*. (۲) سەخت؛ گران *(~ labor)*. (۳) (ا) قایم؛ بەهێز؛ بەرگەگر: *(a ~ plastic)*. (ب) بەهێز؛ چەسپیو؛ قایم: *(a ~ faith)*. (٤) بێ پەردە؛ هەڵمانراو *(~ stories)*. (٥) بەهێز؛ لەرو *(~ language)*. (٦) سەنگین و تووندوتێژ: *(a ~ wine, coffe, etc.)*.

-robustly *(adv.)*; robustness *(n.)*.

robustious (rō-bus′chəs), *adj.* (۱) بەهێز؛ تێکسمراو؛ چوارشانە. (۲) دەنگ زل؛ نەختێک بێ نەزاکەت و دەنگەدەنگکەر

roc (rok), *n.* سیمرخ بالندەیەکی نەفسانەیی یا قرتێکەوتووی زۆر بەهێزو گەورەیە

rocambole (rok′əm-bōl′), *n.* ڕووەکێکە لە سیر دەچێت

rochet (roch′it), *n.* جبە یا عەبای سەرەک قەشە

rock (rok), *n.* (۱) بەرد؛ تەنەبەرد؛ تاشەبەرد؛ گابەرد؛ وورد بەرد (۲) شتێکی سەخت و قایمو چەسپیو (پالپشت، بناغە، پشتیوان). (۳) rock fish (٤) rock dove. (٥) [Chiefly British]، جۆرە نوقوڵێکی ڕەقە. (٦) [Slang]، (ا) *(pl.)*، پارە؛ پارچەیەک پارە (ب) نەڵماس؛ گەوهەرێکی وەک نەڵماس.

on the rocks, (۱) لە شکستیدایە؛ خەریکە تێکدەچێت یا دەفەوتێت؛ خەریکە هەرەس دەبات (مەجاز)؛ لە نەماندایە؛ شلۆقە: *(Their marriage is on the rocks.)* (۲) نابووت؛ بێ پووڵو پارە. (۳) یەکسەر بە سەهۆڵەوە، واتا بەبێ ڕوونکردنەوە (ویسکی): *(whisky on the rocks)*

rock (rok), *v.t.* (۱) ڕاژەندن (لە بێشکە یا جۆلانێدا)؛ جۆلانێ پێکردن: *(She ~ed the baby to sleep.)* (۲) ڕاوەشاندن؛ هێنانە لەرزین: *(The explosion ~ed the building.)*. (۳) شڵەقاندن؛ شڵەژاندن؛ ئاسایش تێکدان: *(The scandal ~ed the town.)* (٤) شوێندنەوەی کانزای خاو بە ڕاوەشاندنی.

v.i. (۱) ڕاژەندن؛ ڕاژەنێ؛ جۆلانێ پێکران. (۲) ڕاوەشان؛ لەرزین؛ لەرینەوە. (۳) شوێنەوەی کانزای خاو لە ڕاوەشێنەردا

n. (۱) ڕاژەندن؛ ڕاژەنێ. (۲) لەرزین؛ لەرینەوە؛ لەرزەلەرز.

rock-and-roll (rok′n-rōl′), *n.* (۱) مۆسیقای " ڕۆک ئەند ڕۆڵ " (۲) سەمای " ڕۆک ئەند ڕۆڵ ".

rockaway (rok′ə-wā′), *n.* گالیسکەیەکی سووکی تەنیشت کراوەی چوارێنچکەیی

rock bass, ماسییەکی ڕوباری نەمەریکییە

rock-bottom (rok′bot′əm), *adj.* زۆر نزم (نرخ)؛ زۆر هەرزان: *(~ prices)*

rock bottom, بنی بنەوە؛ نزمترین پلە: *(He is at ~ psychologically and financially.)*

rock-bound (rok′bound′), *adj.* بە بەرد دەوری دراوە.

rock cod, جۆرە ماسییەکی بچووکە لە دەروپشتی بەردا دەژی.

rock crystal, بلووری بەردین: جۆرە کریستاڵێکی ڕوونو بێ ڕەنگە.

rock dove, *Also* **rock pigeon,** کۆترە کێویلە.

rocker (rok′ēr), *n.* (۱) بێشک ڕاژەن. (۲) کورسی ڕاژەندن. (۳) ئەسپە دارینەی ڕاژەندن (بۆ سواربوونی منداڵان). (٤) یەکێکە لەو دوو تەختەدارە چەماوەی بێشکە یا کورسی ڕاژەندنی لەسەر ڕادەژێنرێت. (٥) دەفرێکی لەرزۆکە بۆ شۆردنەوەو جیاکردنەوەی نانتوون یا کانزای تر لە لمو خۆڵ. (٦) ئامێری ئامادەکردنی تەبەقە کانزا بۆ شت لەسەر هەڵکەندنی. (۷) [R-]، ئەندامی دەستەیەکی هەرزەی شەلاتی ماتۆرسکیل سواری ئینگلیزی.

rockery (rok′ēr-i), *n.* = rock garden.

rocket (rok′it), *n.* مووشەک؛ فیشەکە شێتە.

v.i. (۱) وەک فیشەکە شێتە چوون بە ئاسماندا. (۲) وەک فیشەکە شێتە چوون بە هەوادا (باڵندەی ڕاوکراوی هەڵسێنراو).

rocket (rok′it), *n.* (۱) کووزەڵە. (۲) ڕووەکێکی گوڵ سپیو پەمەیی و زەردو ئەرخەوانییە.

rocketeer (rok′it-ēr′), *n.* مووشەکناس؛ مووشەک هاوێژ؛ زانای مووشەک دروستکردن و هاویشتن.

rocket launcher, مووشەک هاوێژ (ئامێر).

rocketry (rok′it-ri), *n.* مووشەکناسی؛ زانیاری مووشەک دروستکردن و هاویشتن.

rockfish (rok′fish′), *n.* ماسییەکە لە دەروپشتی بەردا دەژی.

rock garden, باخچەی ناوبەرد: باخچەیەکە بە گوڵو بەرد ڕازێنرابێتەوە؛ گوڵستانێکە لە ناوچەیەکی بەردیندا . (پێشی دەووترێ: " rockery ")

rocking chair, کورسی ڕاژێنە.

rocking horse, ئەسپە ڕاژێنە (بۆ سواربوونی منداڵان).

rock oil, [Chiefly British], نەوت؛ پەترۆڵ.

rock pigeon, = rock dove.

rock-ribbed (rok′ribd′), *adj.* (۱) بەردین؛ بەردەڵانی؛ بەردانی. (۲) سەرسەخت؛ ڕەق؛ نەگۆڕ؛ لەپێ خۆ لانەدەر.

rock salt, بەردە خوێ.

rock weed, گیای بەسەر بەردەوە ڕواوی کەناری دەریا.

rocky (rok′i), *adj.* (۱) بەردەڵانی؛ بەردانی؛ بەردەڵان. (۲) بەردین؛ لە بەرد پێکهاتوو. (۳) (ا) چەسپیو وەک بەرد؛ قایم. (ب) بێ بەزەیی؛ ڕەق؛ سەخت: *(a ~ heart)*.

-rockiness *(n.)*.

rocky (rok′i), *adj.* (۱) شۆڵ؛ لەرزۆک؛ دەڵەڕێتەوە: *(a ~ table)*. (۲) [Slang]، گێژو بێ هێز؛ لەتر دەدات.

-rockiness *(n.)*.

rococo (rə-kō′kō), *n.* (۱) شێوازێکی خانووسازی و جوانکاریی بریتییە لە ئەندازە بەدەر ڕازاندنەوە و نەخشو نیگار بەکارهێنان. (۲) شێوازێکی وێژەیە بریتییە لە ڕازانەوەی لە ڕادە بەدەر.

adj. لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە؛ زۆر نەخشو نیگاراوی (خانووسازی)؛ زەقو بێ تام.

rod (rod), *n.* (۱) خەڵف؛ تووڵ؛ لق. (۲) ئەوە؛ ڕەچە؛ لقی خێزانێک یا هۆزێک. (۳) دار؛ شیش؛ میل: *(a curtain ~)*. (٤) (ا) داری دارکاری؛ داری فەلاقە. (ب) سزا؛ سزادان. (٥) (ا) گورزی پاشا؛ گورزی فەرمانڕەوا. (ب) دەسەڵات؛ فەرمانڕەوایی؛ زۆرداری؛ زۆردارەکی. (٦) داری ڕاوەماسی: *(a fishing ~)*. (۷) باسک (پێوان). (۸) پێوانەیەکی پێنج یاردو نیویی (بەتایبەتی بۆ زەوی)؛ میلی زەوی پێو (۹) [Slang]، دەمانچە؛ دەمانچەی بەکرەدار.

(۱۰) میکروبی دریژکۆلە. (۱۱) شانەی دریژکۆلەی تۆپی چاو.

spare the rod, سزا نەدان؛ لێ نەدان؛ دارکاری نەکردن.

rode (rōd), *past tense and archaic p.p. of* **ride.**

rodent (rō′d'nt), *adj.* (۱) کرۆژندە؛ قرتێنەر

(۲) تایبەتی بە کرۆژندەکان.

n. گیانداری کرۆژندە یا قرتێنەر (مشک، کەرۆشک، سمۆرە...هتد).

rodeo (rō′di-ō′), *n.* (۱) گردکردنەوەی ڕەشەوولاخ و مۆڵدانیان بۆ سمێر و شتی وەها. (۲) مۆڵگەی ڕەشەوولاخ؛ پەچە.

(۳) نووساندن یا بۆربۆرێنێکی " کاوبۆی" نەمەریکییە کە بریتییە لە سواری ئەسپ و کەڵەگای تۆپرو کەمەندکردنی پارێزو کەڵەگای تۆپرو شتی تری وەها.

rodman (rod′mən), *n.* یاریدەدەری زەوی پێو (میلی زەوی پێوانەکە هەڵدەگرێت).

rodomontade (rod′ə-mon-tād′), *n.* فشە؛ فیشاڵ؛ قسەی زل؛ خۆهەڵکێشان؛ لاف و گەزاف

adj. فشەچی؛ فشەباز

v.i. گەزاف لێدان؛ فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ لاف لێدان.

roe (rō), *n.* گەرای ماسی

roe (rō), *n.* = roe deer.

roebuck (rō′buk′), *n.* نێرە ئاسک.

roe deer, *Also* roe, ئاسک؛ جۆرە ئاسکێکی بچووکە.

roentgen (rent′gən), *n.* یۆنتجن یەکەی پێوانەی تیشکی ئێکس.

roentgenize (rent′gə-nīz′), *v.t.* دانەبەر تیشکی ئێکس؛ تیشکی ئێکس لێدان

roentgeno- (rent′gən-ō, rent′gən-ə), پێشگرێکە بەمانای: تیشکی ئێکس

roentgenogram (rent′gən-ō-gram′), *n.* وێنەی تیشکی ئێکس

roentgenography (rent′gən-og′rə-fī), *n.* وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس.

roentgenology (rent′gə-nol′ə-ji), *n.* تیشکی ئێکس ناسی؛ بەکارهێنانی تیشکی ئێکس بۆ دیاری کردن و چارەکردنی نەخۆشی.

roentgenotherapy (rent′gən-ō-ther′ə-pi), *n.* چارەکردنی نەخۆشی بە تیشکی ئێکس.

rogation (rō-gā′shən), *n.* (۱) (*pl*) ، ڕۆژانی نوێژ لە خودا پارانەوەی سێ ڕۆژ پێش یادی بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان (خاچ پەرستی).

(۲) (*pl*) پێشنیازکردنی گەلاڵەی یاسایەک لەلایەن فەرمانڕەوایەکی ڕۆمای کۆنەوە لەبەردەم جەماوەردا. (ب) گەلاڵەی ئەم یاسایە.

Roger (roj′ĕr), *interj. Also* roger, (۱) ووتەیەکە لە پەیوەندی کردن بە دەزگای بێ تەلدا بەکاردەهێنرێت بەمانای " گەیشت" یا " وەرگیاوە"، واتە پەیامەکەت گەیشت یا وەرگیرا. (۲) [Slang]، باشە !؛ چاکە!؛ بەڵێ باشە!؛ ئێ.

rogue (rōg), *n.* (۱) کەسێکی دەربەدەر؛ خانە بە کۆڵ؛ وێڵ؛ بێ لانە؛ ڕەوەند. (۲) دەغەڵ؛ کەسێکی بەکارو پیس؛ پیاوخراپ؛ ناکەس.

(۳) قوماربازی کەڵەکباز؛ سەرسەری (لەڕووی گاڵتەوە)؛ کەتنبار.

(٤) گیاندارێکی چەمووش یا سەرکێش بەتایبەتی فیلێک کە لە ڕەوەکەی دابڕابێت (٥) زیندەوەرێکی گەنگتر لە تۆخمەکەی (بەتایبەتی ڕووەک).

v.t. (۱) دەستڕێن؛ ساختەلێکردن؛ خەڵەتاندن؛ بە ساختە لێ کێشانەوە؛ گڕی لێکردن (۲) لە ڕەگ دەرهێنان یا فەوتاندنی نموونە گەنگەکانی تۆخمە ڕووەکێک؛ بڕارکردنی تۆخمی خراپ؛ بڕارکردنی ڕووەکی خراپ یا گەنگ بۆ پاراستنی تۆخمەکەی

v.i. وێڵ بوون؛ ژیانێکی دەربەدەری و بێ لانەیی بردنەسەر؛ قوماربازی کردن.

roguery (rō′gə-ri), *n.* (۱) ساختەچێتی؛ دەستڕێن؛ فێڵبازی؛ خەڵەتاندن (۲) قوماربازی؛ گۆبەنکاری؛ کەتنبازی.

rogues' gallery, وێنەی تاوانکاران لە پۆلیسخانەدا.

roguish (rō′gish), *adj.* (۱) پیس؛ ناپاک؛ بێ وێژدان؛ دەغەڵ؛ ناکەس.

(۲) ڕۆڵو قوماربازی؛ جەربەزە؛ کەتنبازی هاروهاج؛ تەشقەلەبازی.

roil (roil), *v.t.* (۱) لێڵ کردن (بە تێکهەڵدانی شلەو خڵتەکەی بنی).

(۲) تووڕەکردن؛ زویرکردن؛ پەستکردن.

roily (roi′li), *adj.* (۱) لێڵ. (۲) تووڕە؛ زویر؛ هەڵچوو؛ تەنگەجیکلانە.

roister (rois′tēr), *v.i.* (۱) بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان؛ ڕۆڵێدان؛ کەشخەکردن (۲) بەزم گێڕان؛ کردن بە بەزم‌وڕەزم.

-roisterer *(n.)*; **roisterous** *(adj.).*

role (rōl), *n.* (۱) دەوری نوێنەرێکی شانۆنامەیەک: *(the leading ~ . He played an important ~ in the rebellion.)*

(۲) ڕۆڵ؛ دەور.

roll (rōl), *v.i.* (۱) خولانەوە؛ سوورانەوە.

(ب) خل بوونەوە؛ گلۆربوونەوە؛ تەپاوتل کردن؛ تل دان.

(۲) گەران؛ سوورانەوە.

(۳) تێپەڕین؛ ڕابوردن: *(The years ~ed by.)*

(٤) خولانەوە (نەستێرەی گەڕۆک، نەستێرە).

(٥) شەپۆل دان؛ هەڵبەزودابەزی ئاو.

(٦) گرمەگرم هاتن؛ تەقینەوە: *(Thunder ~s.)*

(۷) بەرزو نزم بوونەوەی دەنگ.

(۸) گرمۆڵەبوون؛ هەڵکران؛ لوول بوون؛ کلاڤەکردن: *(The string ~ed into a tight ball.)*

(۹) هەڵگەڕانەوە (چاو): *(Her eyes ~ed.)*

(۱۰) (ا) بەملاو بەولادا کەوتن؛ لەنجەولارکردن: *(The ship ~ed.)*

(ب) بە لەنجەولار ڕۆیشتن؛ لەنجەولارکردن.

(۱۱) پان بوونەوە لەژێر باگردێندا.

(۱۲) بە ئاسانی و خێرا بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن: *(Now we're ~ing.)*

(۱۳) تەقەلێدان؛ سەرمەوقولات دان.

(۱٤) خۆگەوزان؛ تەپاوتل کردن.

v.t. (۱) تل کردنەوە؛ خل کردنەوە؛ تلاندنەوە؛ تەپاوتل پێکردن؛ تل پێدان.

(۲) خولاندنەوە؛ سوورانەوە. (۳) تەپڵ لێدان خێرا خێرا.

(٤) زمان لوول دان لەکاتی بێژانی هەندێ تیپدا: *(He ~s his r's.)*

(٥) خستنەکار (کامێرا)؛ خولاندنەوە (فیلمی کامێرا): *(~ the camera.)*

(٦) ڕاژەندن؛ لارەولارپێکردن؛ لەنجەولارپێکردن: *(The waves ~ed the ship along.)*

(۷) هەڵگێڕانەوە: *(She ~ed her eyes.)*

(۸) پێچانەوە؛ لوول دان؛ خڕ هەڵدان: *(He ~ed a cigarette.)*

(۹) نان کردنەوە؛ پان کردنەوە (بە تیرۆك و شتی وەها).

(۱۰) زار هەڵدان (تاوڵەو دۆمینە).

(۱۱) ڕاخستن؛ داخستن (بەرە). (۱۲) بابۆڵە کردن.

(۱۳) [Slang]، ڕووتکردنەوەی سەرخۆشێک یا کەسێکی بێ دەسەڵات.

n. (۱) خل بوونەوە؛ تل بوونەوە؛ تل؛ تلاوتل کردن؛ تەقلە. (۲) لوولە (کاغەز). (۳) شتی لوولەکراو (فیلمی کامێرا)؛ تۆپ (قوماش، کاغەز)؛ گوورزە: *(a ~ of film)*

(٤) لیستەی ناو. (٥) بابۆڵە (نان)؛ مارمارە.

(٦) بەکرە؛ باگردێن؛ خولخولۆکە.

(۷) لەنجە؛ لەنجەولار؛ لارەولار. (۸) تەپڵ لێدان.

(۹) دەنگدانەوە (هەورەگرمە)؛ تۆپ تەقاندن)؛ گرمەگرم.

(۱۰) بەرزو نزمی دەنگ.

(۱۱) بەرزایی زەوی؛ بەرزو نزمی زەمین.

(۱۲) [Slang]، بابۆڵە (پارە)؛ سەفتە: *(a ~ of ten dollar bills)*

roll back, (۱) نرخ داشکان و گەڕاندنەوە بۆ ڕادەی نزمی جاران: *(to roll back gas prices)*

(۲) گەڕاندنە دواوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دواوە.

roll in, (۱) گەیشتن یا هاتن (بەتایبەتی ژمارەیەکی زۆر): *(The tanks rolled in.)*

(۲) [Colloq.]، هەڵە تێداکردن (مەجاز)؛ زۆر هەبوون (پارە): *(He is rolling in money.)*

roll out, (١) پان کردنەوە؛ تەخت کردن. (٢) ڕاخستن؛ داخستن (بەڕە).
(to roll out the red carpet for a guest)
roll round, گەڕانەوە (وەرز).
(Winter rolled round again.)
roll up, (١) لوول کردن؛ پێچانەوە؛ گرمۆڵەکردن. (٢) هەڵکردن (قۆڵ، پانتۆڵ). *(Roll up your sleeves.)* . (٣) کەڵەکەکردن؛ کەڵەکەبوون؛ کۆمەڵ بوون؛ زۆربوون.
(His debts were rolling up.)
(٤) [Colloq.]، بە ئوتومبیل گەیشتن.

rollback (rōl′bak), *n.* نرخ داشکان؛ گەڕانەوەی بۆ ڕادەی نزمی جاران.

roll call, ناو خوێندنەوە (قوتابی، سەربان، کۆپ)؛ بەسەرکردنەوە (بۆ ئەوەی بزانرێ کێ دیارەو کێ‌یش دیار نییە).

roller (rōl′ēr), *n.* (١) بکەری roll (٢) بەکرە؛ خولخولۆکە (٣) باگردین. (٤) گوورزەی سارغی. (٥) شەپۆلێکی زل هەڵناوساو کە خۆی دەکێشێت بە کەناری دەریادا. (٦) (/) کۆتری تەقلەباز. (ب) باڵندەیەکە تەقلە لێدەدات لەکاتی فڕیندا.

roller coaster, هێڵێکی ئاسنی بەرزو نزمی پێچ پێچە گالیسکەی سەرکراوەی بچووکی بە تیژی بەسەردا دەڕوات خەڵک سواری دەبێت بۆ خۆشی لە باخچەی چەرخ‌وفەلەکدا.

roller-skate (rōl′ēr-skāt), *v.i.* لەسەر بەستەڵەک خلیسکان بە پێڵاوی پێچکەدارەوە.

roller skate, پێڵاوی پێچکەداری سەهۆڵ خلیسکێ.

roll film, فیلمی هەڵکراو لەسەر بەکرە؛ فیلمی کامێرا.

rollick (rol′ik), *v.i.* زەماوەندکردن؛ یاری کردن؛ خۆش ڕابواردن؛ بەزم‌وڕەزم گێڕان.
n. بەزم‌وڕەزم؛ زەماوەند؛ یاری؛ ڕابواردن.

rollicking (rol′ik-iŋ), *adj.* خۆش (کات؛ ڕابواردن).
(We had a ~ time.)

rollick-some (rol′ik-səm), *adj.* = rollicking.

rolling pin, تیرۆک

roll-over (rol-ō′vēr), *n.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ تەقلە؛ نەم دیو نەدیو کردن. (٢) وەرگەڕان (ئوتومبیل).

roly-poly (rō′li-pō′li), *adj.* کورت‌و قەڵەو؛ پان‌وپۆڕ.
n. (١) کەسێکی کورتەبنەو قەڵەو (بەتایبەتی منداڵ)؛ زیندەوەرێکی پان‌وپۆڕ. (٢) [Chiefly British]، جۆرێکە لە کێک.

Romaic (rō-mā′ik), *adj.* (١) هی یۆنانی نوێ. (٢) هی زمانی یۆنانی نوێ.
n. زمانی یۆنانی نوێ

romaine (rō-mān′), *n. Also* romaine lettuce, کاهوو

Roman (rō′mən), *adj.* (١) ڕۆمانی؛ تایبەتی بە ڕۆمای کۆن‌و تازەو دانیشتووەکانی (٢) کاسۆلیکی (٣) [-r]، هی جۆرە تیپێکی ڕاست‌و باریکەڵەیە (چاپەمەنی).
n. (١) نیشتەجێیەکی ڕۆمای کۆن یا تازە؛ هاونیشتمانێیەکی ڕۆمانی. (٢) زمانی نیتاڵی شاری ڕۆما. (٣) لاتینی؛ زمانی لاتینی. (٤) کەسێکی کاسۆلیکی. (٥) [-r] ، جۆرە تیپێکی ڕاست‌و باریکەڵەیە (چاپەمەنی).

roman à clef (rô´mäⁿ´ nä klā′), [Fr.], چیرۆکێکە دەربارەی خەڵک‌و ڕووداوی ڕاستەقینە کە ناوو شتی تری دەگۆڕێ بۆئەوەی خەڵک‌و شوێنەکان نەناسرێنەوە

Roman alphabet, ئەلف‌وبێی ڕۆمانی کۆن (کە زۆربەی ئەلف‌وبێی زمانە تازەکانی ئەورووپای لێوە وەرگیراوە).

Roman candle, جۆرێکە لە فیشەکە شێتە.

Roman Catholic, (١) هی کڵێسەی کاسۆلیکی. (٢) کەسێکی کاسۆلیکی.

Roman Catholic Church, کڵێسەی کاسۆلیکی.

Roman Catholicism, ئایینی کاسۆلیکی.

Romance (rō-mans′, rō′mans), *adj.* تایبەتی بەو زمانانەی کە لە لاتینی‌یەوە وەرگیراون وەک ئیسپانی، پورتوغاڵی، فەرەنسی، ئیتاڵی‌و چەند زمانێکی تر: *(~ languages.)* .
n. ئەم زمانانە.

romance (rō-mans′), *n.* (١) ڕۆمانس: چیرۆکێکی هۆنراوەیی یا پەخشانی کۆنە دەربارەی دڵداری‌و کرداری ناڕایانەو جوامێرانەی سوراچاکان. (٢) چیرۆکێکی دڵداری‌و کرداری جەربەزانە. (٣) وێژەی ئەم جۆرە چیرۆکە پێکهاتوو. (٤) هەستی دڵداری‌و کاری خۆشی‌و جەربەزانە؛ خۆشی ئەم جۆرە هەستە. (٥) زیادەڕۆیی؛ شت هەڵبەستن؛ دروزنی؛ درۆزنەیی. (٦) دڵداری؛ خۆشەویستی. (٧) پارچەیەک مۆسیقای دڵداری.
v.i. (١) " ڕۆمانس" نووسین؛ چیرۆکی دڵداری نووسین یا گێڕانەوە. (٢) بە زمانی دڵدارانە دووان. (٣) زیاد ڕۆیشتن لە بیرکردنەوەو خەیاڵ لێداندا. (٤) [Colloq.]، دڵداری کردن؛ چاوباشقاڵی کردن؛ دەستبازی کردن؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان.
v.t. [Colloq.], دڵداری لەگەڵ کردن؛ دەستبازی کردن؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان.

Roman Empire, ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی؛ شاهەنشانشینی ڕۆمانی.

Romanesque (rō´mə-nesk′), *n.* (١) شێوازێکی خانووسازی‌یە لە سەدانی یانزەو دوانزەدا باوبوو بریتی‌یە لە بەکارهێنانی تاقی خڕو گوومەزو دیواری زۆر ئەستوور. (٢) شێوازێکی نیگارکێشی وەک ئەمە.
adj. تایبەتی بەم جۆرە شێوازی خانووسازی‌و نیگارکێشی‌یە.

Romanian (rō-mā′ni-ən, rō-mān′yən), *adj.* تایبەتی بە گەل‌و زمان‌و کلتووری ڕۆمانیا؛ ڕۆمانیایی.
n. (١) هاونیشتمانی‌یەکی ڕۆمانیا؛ ڕۆمانیایی. (٢) زمانی ڕۆمانیایی

Romanize (rō′mən-īz′), *v.t.* (١) کردن بە ڕۆمانی؛ وەک ڕۆمانی لێکردن. (٢) کردن بە کاسۆلیک؛ وەرگەڕاندن بۆ ئایینی کاسۆلیکی (٣) گۆڕین بۆ ئەلف‌وبێی ڕۆمانی، واتە لاتینی؛ بە تیپ یا ئەلف‌وبێی ڕۆمانی نووسین.
v.i. (١) وەرگرتن یا پەیڕەوکردنی نەریت‌و یاسای ڕۆمانی. (٢) بوون بە کاسۆلیک.

Roman numerals, ژمارەی ڕۆمانی.
(I = 1, II = 2, M = 1000, C = 100, X = 10, V = 5).

romantic (rō-man′tik), *adj.* (١) ڕۆمانتیکی:
(a ~ story, scene, etc.)
(a ~ idea, scheme, etc.) (٢) خەیاڵی؛ ناکردەنی؛ خەیاڵ پلاوی:
(٣) ڕۆمانتیکی؛ هەستی ڕۆمانتیکی هەیە؛ حەز لە دڵداری‌و شوێن خەیاڵ کەوتن دەکات: *(a ~ girl, youth, man, etc.)* .
(٤) هەستی ڕۆمانتیکی یا دڵداری‌و خەیاڵی خۆش دروستکەر:
(a ~ place, atmosphere, etc.)
(٥) ڕۆمانتیکی: تایبەتی بە بزووتنەوەی ڕۆمانتیکی لە وێژەو هونەردا.
n. (١) کەسێکی ڕۆمانتیکی؛ کەسێکی هەست ناسک‌و حەز لە دڵداری‌و خەیاڵ کەر. (٢) پەیڕەوێکەری ڕێبازو شێوازی ڕۆمانتیکی لە وێژەو هونەردا. (٣) *(pl.)* ، هەست و نیشانەی ڕۆمانتیکی.
-romantically *(adv.)*.

romanticism (rō-man′tə-siz′m), *n.* (١) هەستی ڕۆمانتیکێتی؛ ڕۆمانتیکێتی؛ هەست‌و ڕەووشت‌و کردەوەو هەڵوێستی ڕۆمانتیکی. واتە دڵداری‌و شوێن خەیاڵ‌و هەست کەوتن‌و ناکردەنێتی. (٢) [-R]، بزووتنەوەی ڕۆمانتیکی: ڕێبازو شێوازێکە لە وێژە (بەتایبەتی لە هۆنراوەو هونەردا) لە دوادوای سەدەی هەژدەهەم‌و سەدەی نۆزدەهەمدا پەرەی سەند دژی " کلاسیکی نوێ" وە بریتی بوو لە خۆ ڕزگارکردن لە

شێوازو ناسی کۆن و پەپووت و گوێ دان بە هەستی هۆنەرو سرووشت.

romanticist (rō-man′tə-sist), *n.* ڕۆمانتیکی؛ پەیڕەویکەری ڕۆمانتیکیی؛ فەلسەفەی ڕۆمانتیکی لە وێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە).

romanticize (rō-man′tə-sīz′), *v.t.* بەرگی ڕۆمانتیکی لەبەرکردن؛ بە ڕۆمانتیکیی‌یانە نواندن یا پیشاندان.

v.i. بیری ڕۆمانتیکی کردنەوە؛ ڕۆمانتیکی‌یانە بیرکردنەوە یا شت بینین.

Romany (rom′ə-ni), *n.* (١) قەرەج؛ کاولی (٢) زمانی قەرەجەکان.

adj. قەرەجی؛ تایبەتی بە قەرەجەکان و زمانەکەیان.

Romish (rōm′ish), *adj.* کاسۆلیکی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

romp (romp), *n.* (١) یاری و سەماو گاڵتەوگەپ؛ یاری و سەماکردن و ڕابواردن و تریق و هووڕ. (٢) کچی حەز لە یاری کەر؛ کچو منداڵی یاریکەر. (٣) [Slang]، غارغارێن بردنەوە بە ئاسانی؛ پێشبڕکێ بردنەوەی ئاسان (ئەسپ).

v.i. (١) یاری و سەماو گاڵتەوگەپ کردن (بەتایبەتی کچو منداڵ). (٢) [Slang]، غارغارێن بردنەوە بە ئاسانی.

romper (rom′pĕr), *n.* (١) منداڵی یاریکەر؛ یاری و سەماکەر (بەتایبەتی کچو منداڵ). (٢) (*pl.*)، بەرگی سەرتاپای یاری منداڵان.

rompish (rom′pish), *adj.* حەز لە یاری کەر (کچو منداڵ).

rondeau (ron′dō, ron-dō′), *n.* (١) هەڵبەستێکی سیانزە دێڕی دوو کێشەیی‌یە (وە هەندێ جاریش دە دێڕی‌یە). (٢) **rondo**.

rondel (ron′d'l, ron′del), *n.* پارچە هەڵبەستێکی چوارە دێڕی‌یە.

rondo (ron′dō, ron-dō′), *n.* پارچەیەک مۆسیقایە کە ناوازەی سەرەکی‌یەکەی ناوبەناو دووبارە دەکرێتەوە.

rondure (ron′jĕr), *n.* [Poetic], (١) بازنە؛ نەڵقە؛ چەمەری. (٢) خڕی؛ بازنەیی؛ نەڵقەیی.

rontgen (ront′jən), *n.* = **roentgen**.

rood (rōōd), *n.* (١) نەو سێدارەیەی عیسای پێوە هەڵواسرا. (٢) خاچ (هی ناو کڵێسە یا هەر شوێنێکی تر). (٣) پێوانەیەکی ئینگلیزی‌یە بریتی‌یە لە پێنج یاردو نیو هەتا هەشت یارد. (٤) پێوانەیەکی ڕووی زەوی‌یە بریتی‌یە لە چوارێکی " ئەیکەر" یا بانەگایەک (" ئەیکەر" یەک چوارهەزارو چل‌وهەشت مەترە دووجایە).

roof (rōōf, roof), *n.* (١) سەربان (٢) ماڵ؛ لانە. (٣) پۆپە؛ تەوقەسەر؛ سەر. *(the ~ of the world)*. (٤) ناسمانەی دەم؛ سەر. *(the ~ of the mouth; the ~ of a bus)*.

v.t. سەربان بۆ کردن؛ سەرگرتن (خانوو)؛ سەربان گرتن.

go through (or hit, or raise) the roof, (١) کردن بە هەرا (چەپڵەلێدان. ناهەنگ، تووڕەیی). (٢) زۆر تووڕەبوون؛ زۆر سکاڵاکردن بە دەنگی بەرز.

under a person's roof, لە ماڵی یەکێکدا بوون (میواندارى؛ دانەدان).

under one roof, لە هەمان ماڵدا؛ لە هەمان شوێندا.

roofer (rōōf′ĕr, roof′ĕr), *n.* وەستا یا کرێکاری سەربان؛ سەربان چاککەر یا دروستکەر.

roofing (rōōf′iŋ, roof′iŋ), *n.* (١) سەربان دروستکردن یا چاککردن؛ سەرگرتنی خانوو. (٢) سەربان. (٣) کەرەسەی سەربان؛ داروپەردوو.

roofless (rōōf′lis, roof′lis), *adj.* (١) بێ سەربان. (٢) لانەوان؛ دەربەدەر؛ بێ ماڵ و شوێن؛ بێ لانە.

rooftree (rōōf′trē′, roof′trē′), *n.* (١) تیرگە (٢) سەربان. (٣) ماڵ؛ لانە.

rook (rook), *n.* (١) قەڵەڕەشکە؛ قاژ؛ قاژۆ. (٢) گزیکەر؛ ساختەچی (قومار).

v.t. & v.i. گزی کردن؛ ساختەکردن (قومار).

rook (rook), *n.* قەڵا (شەترەنج).

rookery (rook′ĕr-i), *n.* (١) شوێنی هێلانەکردن و بەچکەکردنی قاژۆ؛ هێلانەخانەی قەڵەڕەش. (٢) مۆڵگەی هەندێ گیاندار وەک مانگای دەریا؛ هێلانەخانەی پەنگوین.

(٣) خانوویەکی پەپووتی گەرەکێکی هەژار کە چەند خێزانێکی تێدا دەژی

rookie (rook′i), *n.* (١) سەربازی تازە گیراو. (٢) یاریکەری تازە (بێسبۆل). (٣) نەوکار؛ نوێکار؛ تازەکووڕە؛ فەریک؛ نەشارەزا.

rooky (rook′i), *adj.* پڕە لە قاژ.

room (rōōm, room), *n.* (١) جێ؛ شوێن؛ جێگەوڕێگە: *(We have enough ~ for one more person in our house.)* (٢) بوار؛ دەرفەت؛ ڕێ؛ جێ؛ بۆ هەبوون؛ هەل: *(There's ~ for improvement in your work.; There is ~ for doubt.)* (٣) ژوور؛ هۆدە. (٤) (*pl.*)، شوێنی ژیان؛ خانە. (٥) ئەوانەی لە ژوورێکدان؛ خەڵکی ناو ژوورێک: *(The whole ~ was silent.)*

v.i. تێدا ژیان؛ تێدا دانیشتن یا نیشتەجێ بوون؛ تێدابوون.

v.t. جێگەردنەوە؛ جێگەوڕێگە پێدان؛ لانە پێدان.

make room, جێگەردنەوە؛ جێ بۆ چۆڵ کردن؛ ڕێ دان: *(Make room for the guests.)*

room and board, خواردن و نوستن (بە پارە یا بەخۆڕایی لە شوێنێکدا): *(The school provides ~ for free.)*.

roomer (rōōm′ĕr, room′ĕr), *n.* = **lodger**.

roomette (rōōm-et′, room-et′), *n.* ژوورێکی بچکۆلەی نوستن لە قارگۆنی شەمەندەفەردا.

roomful (rōōm′fool′, room′fool′), *adj.* (١) پڕ ژوورێک؛ ئەوەندەی ژوورێک بیگرێت (مرۆڤ، شت). (٢) سەرجەمی ئەو کەسانە یا شتانەی لە ژوورێکدان؛ خەڵکو شتی ناو ژوورێک.

roominess (rōōm′i-nis, room′i-nis), *n.* فراوانی یا گەورەیی شوێنێک (ژوور، خانوو، کورسی، پارەو).

rooming house, خانوویەکە ژوورەکانی بە جیاجیا دراون بەکرێ (پێشی دەوترێ " loding house ").

roommate (rōōm′māt′, room′māt′), *n.* هاوژوور؛ هاوماڵ؛ هاونشین.

roomy (rōōm′i, room′i), *adj.* فراوان؛ گەورە: *(a ~ apartment, house, place, etc.)*

roorback, roorbach (roor′bak), *n.* بوختان یا درۆودەڵەسە هەڵبەستن (بەتایبەتی بۆ ناوزڕاندن لە هەڵبژاردنێکدا).

roost (rōōst), *n.* (١) (ا) شوێنی نیشتنی مریشک و کەڵەشێرو باڵندەی تر. (ب) نیشتنگای باڵندە؛ جێ‌یەکە کە شوێنی گەنێک باڵندەی تێدابێتەوە بۆ نیشتن. (٢) نەو کۆمەڵە مریشک و کەڵەشێر یا باڵندەیەی تر کە پێکەوە دەنیشن. (٣) لانە؛ خانە.

v.i. (١) نیشتن (مریشک و کەڵەشێرو باڵندەی تر). (٢) حەوانەوە (بۆ شەوێک)؛ جێی خۆ خۆش کردن بۆ شەوێک.

come home to roost, هاتنەوە ڕێکەی کارێکی خراپ بۆ ئەو کەسەی کردارەکە دەکات؛ بە زیان گەڕانەوەی کارێکی خراپ بۆ کەسەکە خۆی

rule the roost, جڵەو بە دەستەوە بوون؛ سەرگەورەیی کردن؛ ئیشوکاری کۆمەڵێک بە دەستەوە بوون.

rooster (rōōs′tĕr), *n.* کەڵەشێر؛ کەڵەباب.

root (rōōt, root), *n.* (١) ڕەگ؛ بنج؛ ڕیشە. (٢) ڕەگ (ددان، قژ؛ بنج. (٣) سەرچاوە؛ ڕەگەو ڕیشە؛ بنج و بناوان؛ بناغە؛ بنچینە: *(the ~ of the problem; to get to* [at] *the ~ of the matter)* (٤) بنەچە؛ بن و بنچینە؛ باوباپیر. (٥) ڕەگی ووشە (زمانەوانی): *(the ~ of verb)*. (٦) ڕەگ (بیرکاری): *(4 is the square ~ of 16 .)*.

put down roots, = **take root**.

root and branch, هەموری بە تەواوی.
root out (or up), لە ڕەگەو ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ بە تەواوی فەوتاندن یا نەهێشتن.
take root, (١) ڕەگ داکوتان؛ ڕووان؛ بنج بەستن؛ بنج داکوتان؛ خۆگرتن. (٢) چەسپین؛ جێی خۆ گرتن؛ جێگیربوون.
root (rōōt, root), *v.t.* بە لەوز هەڵکەندن (بەران).
***v.i.* (~ through),** (١) بۆ گەران؛ پشکنین؛ پێداگەران. (٢) [Colloq.]. کۆشش کردن بۆ پارە پەیداکردن؛ نیش زۆر کردن.
(to ~ for a team) (٣) [Slang] (~ for)، هاندانو چەپڵە بۆ لێدانی تیمێکی یاری یا پێشبڕکێکەرێك.
(to ~ for a candidate) (٤) [Slang] (~ for)، پشت گرتن؛ پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان.
rootage (rōōt′ij, root′ij), *n.* (١) ڕەگ داکوتان؛ بنج داکوتان؛ جێگیربوون؛ چەسپین. (٢) ڕەگ؛ ڕەگەکانی ڕووەکێك.
root beer, خواردنەوەیەکە لە ڕەگی هەندێ ڕووەك دروست دەکرێ.
rootlet (rōōt′lit, root′lit), *n.* ڕەگۆلکە؛ ڕەگی بچکۆلە.
rootstalk (rōōt′stôk´, root′stôk´), *n.* = rhizome.
rootstock (rōōt′stok′, root′stok′), *n.* (١) ڕەگی متوربەکردن. (٢) rhizome
rooty (rōōt′i, root′i), *adj.* (١) ڕەگاوی؛ ڕەگی زۆرە. (٢) ڕەگی؛ لە ڕەگ دەچێت.
rope (rōp), *n.* (١) گوریس؛ پەت؛ تەناف. (٢) *(pl.)* تەنافی مەیانی بۆکسبازی. (٣) پەتی سێدارە. (٤) هەڵواسین؛ کردن بە سێدارەدا. (٥) lasso. (٦) شتێکی وەك پەت؛ زنجیرە؛ ڕیز: ***(a ~ of pearls)***.
v.t. (١) بە گوریس یا بە پەت بەستنەوە؛ بەستنەوە. (٢) پێکەوە بەستنەوە (شاخەوانی). (٣) (~ in ; ~ off ; ~ out)، بە تەناف دەورگرتن؛ تەناف بەدەوردا گێڕان. (٤) کەمەندکردن: گرتنەوەی نەسپو ڕەشەوولاخی بەڕەڵا بە پەتی قوڵفدار.
give one rope, [Colloq.], پەت بۆ شل کردن؛ ڕێ بۆ بەرەڵاکردن؛ سەربەستی پێدان لە نیش کردندا.
know the ropes, [Colloq.], شارەزای شتێك یا نیشوکارێك بوون بە تەواوی؛ زۆر لێ زانین؛ هەمووشت فێربوون دەربارەی کارێك.
rope in, [Slang], هەڵفریوان؛ ڕاکێشان؛ بەفریودان.
the end of one's rope, هیوا براو؛ بێ هیوا؛ ناچار؛ پەرێشان؛ هیچ بە دەستەوە نەماو: ***(He is at the end of his rope.)***.
ropedancer (rōp′dan´sĕr, rop′dän´sĕr), *n.* تەنافباز
ropy (rōp′i), *adj.* (١) لینج (٢) گوریسی؛ تەنافی.
roque (rōk), *n.* پۆك: یارییەکە بە تۆپی تەختە دەکرێت
roquet (rō-kā′), *v.t. & v.i. & n.* لە تۆپی یارێکەرێکی تر دان.
rosaceous (rō-zā′shəs), *adj.* (١) گوڵی؛ لە توخمی گوڵە. (٢) لە گوڵ دەچێت؛ گوڵی؛ گوڵ ئاسا. (٣) پەمەیی.
rosary (rō′zə-ri), *n.* (١) گوڵستان؛ گوڵزار؛ گوڵدان. (٢) تەزبیح. (٣) (ا) تەزبیحی نزاکردن. (ب) [R-]، نزای بە تەزبیح کراو.
rose (rōz), *n.* (١) گوڵەباخ؛ گوڵ. (٢) ڕووەکی گوڵ ئاسا. (٣) ڕەنگی پەمەیی و پەمەیی تۆخ و سوور. (٤) ڕەنگی کوڵمی سوور. (٥) rosette (٦) بۆنی گوڵاوی؛ گوڵاو؛ بۆن. (٧) ئاوپژێن؛ گوڵاوپژێن. (٨) ئەتماس. (٩) compass card. (١٠) rose window.
adj. پەمەیی؛ پەمەیی تۆخ؛ سوور.
bed of roses, خۆش گوزەرانی؛ تێروتەسەلی؛ ژیانی خۆش و ئاسوودە.
under the rose, بە دزییەوە؛ بە نهێنی؛ بە پەنهانی.
rose (rōz), *past tense of* rise.
roseate (rō′zi-it, rō′zi-āt′), *adj.* (١) پەمەیی؛ ڕەنگ پەمەیی. (٢) گوڵی؛ لە گوڵ پێکهاتوو؛ بە گوڵ کراو.

(٣) خۆشبین؛ بەرچاو ڕووناك؛ دەم بە پێکەنین.
rose-bay (rōz′bā´), *n.* (١) ژاڵە. (٢) جۆرە دەوەنێکی هەمیشە سەوزە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ.
rose-bud (rōz′bud´), *n.* خونچە؛ خونچە گوڵ.
rose-bush (rōz′boosh´), *n.* دار گوڵەباخ؛ دارگوڵ؛ گوڵەباخ.
rose-colored (rōz′kul´ĕrd), *adj.* (١) پەمەیی؛ ڕەنگ پەمەیی. (٢) خۆشبین؛ بەرچاو ڕووناك؛ خۆش بینراو.
rose fever, نەخۆشی هەستیاری لە بۆنی هەڵاڵەی گوڵەوە تووش بوو (دەبێتە هۆی پژمینو هەناسەتەنگیو ئاو بە لووتو چاوەوا هاتنەخوارەوە).
rose-fish (rōz′fish´), *n.* ماسییەکی دەریایی پرتەقاڵی سوورکارە.
rosemary (rōz′mâr′i, rōz′mĕr-i), *n.* بنچکێکی هەمیشە سەوزی بۆن خۆشە لە توخمی جاترە گەڵاکانی دەزوولەیین دەکرێنە چێشتەوەو بۆنی خۆشیشیان لێ دەردەهێنرێت.
roseola (rō-zē′ə-lə), *n.* گەرمەژنە؛ سوورێژەی نەڵمانی.
rosery (rōz′ĕr-i), *n.* گوڵستان؛ گوڵزار.
rosette (rō-zet′), *n.* (١) گوڵپەند (بۆ بە یەخەدا کردن لە شریتو شتی وەها دروست دەکرێ)؛ یەخەبەندی گوڵ ئاسا. (٢) شتێکی ڕازێنەرەوە لە شێوەی گوڵدا. (٣) نەخشونیگاری گوڵ گوڵی (خانووسازی). (٤) کۆپەرە (ڕووەکناسی).
rose water, گوڵاو.
rose window, پەنجەرەیەکی خڕە شووشەیەکی بە نەخشی گوڵی ڕازاوەتەوە.
rosewood (rōz′wood´), *n.* (١) تەختەیەکی ڕەقو بەنرخی سوورکارە لە هەندێ درەختی ناوچە گەرمەکان دەست دەکەوێت کەرمەسەی ناوماڵی لێ دروست دەکرێت. (٢) درەختی ئەم تەختەدارە.
rosily (rō′z'l-i), *adv.* (١) بە ڕووخۆشی؛ بە دەم بە پێکەنینەوە؛ بە خۆشییەوە. (٢) بە ڕەنگی پەمەیی.
rosin (roz′'n, roz′in), *n.* جەوی یا ڕێسینی سنەوبەر بۆ چەورکردنی کەوانەی کەمانچەو بۆیە دروستکردن بەکاردێت.
v.t. چەورکردن بەم جەوییە.
-rosiny *(adj.).*
rosiness (rō′zi-nis), *n.* (١) پەمەییێتی. (٢) گەشی؛ ڕەوایی؛ جوانیو باشی (بار یا دۆخی شت). (٣) گوڵ ئاسایەتی.
rosinweed (roz′'n-wēd´, roz′in-wēd´), *n.* گیای جەویدار.
rostellate (ros′tə-lāt´, ros′tə-lit), *adj.* دەنووکی بچکۆلەدار.
rostellum (ros-tel′əm), *n.* ئەندامێکە لە دەنووکی بچووك دەچێت (لە هەندێك جانەوەری وورد و گوڵدا).
roster (ros′tĕr), *n.* (١) لیستەی ناو (قوتابخانە...هتد). (٢) لیستەی ناوی ئەفسەرو سەربازان.
rostrate (ros′trāt), *adj.* لەنووکدار؛ دەنووکدار.
rostrum (ros′trəm), *n.* (١) (ا) لووتی کەشتی جەنگی ڕۆمانی کۆن (بۆ لێدانی کەشتی دوژمن). (ب) دوانگای گشتی کۆنی ڕۆما (کە بە لووتی کەشتی داگیرکراوی دوژمن دەڕازێنرایەوە). (٢) (ا) دوانگا. (ب) دوانگەی ئایینی. (ج) ووتاربێژی. (٣) دەنووك؛ لەنوز؛ ئەندامی دەنووك ئاسایی (لە گیاندارو ڕووەکدا).
rosy (rō′zi), *adj.* (١) پەمەیی؛ سوور؛ لە گوڵ دەچێت: ***(~ cheeks)***. (٢) گوڵی؛ گوڵ گوڵی؛ بە گوڵ ڕازاوە. (٣) گەش؛ خۆشبین؛ پڕ هیوا؛ ڕووناك: ***(a ~ future ; ~ expectations ; to paint a ~ picture of life)***
rot (rot), *v.i.* (١) گەنین؛ بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ داوەشان. (٢) (~ off ; ~ away)، ڕزین؛ داڕزان؛ داڕزین؛ ڕزان؛ پووکانەوە. (٣) پیسو بۆگەن بوون (ڕەووشت، کردار...هتد)؛ بەناخداچوون.
v.t. (١) بۆگەن کردن؛ داڕزاندن؛ ڕزاندن؛ داوەشاندن.

ret (٢)

n. (١) گەنین؛ ڕزان؛ ڕان؛ داوەشان؛ بۆگەن کردن.
(٢) شتی گەنیو؛ شتی بۆگەن کردوو؛ شتی داڕزاو.
(٣) نەخۆشییەکی مەڕومالاتە دەبێتە هۆی پووکانەوە.
(٤) نەخۆشییەکی ڕووەکە دەبێتە هۆی کەڕوو هەڵهێنان و گەنین.
(٥) [Slang] قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆپ.

rota (rō′tə), *n.* (١) نۆرە؛ نۆرەکردن
(٢) roster [R-] (٣)، دادگای پیاچوونەوەی کلێسەی کاسۆلیکی.

rotarian (rō-târ′i-ən), *n.* ئەندامی یانەی "ڕۆتەری".

rotary (rō′tə-ri), *adj.* (دووەم ووشەی داوا سەیرکە).
سووڕاوە؛ خولاوە؛ بە دەوری تەوەردا سووڕاوە یا خولاوە؛ گەردوخول *(~ motion)* .

n. مەکینەی سووڕاوە؛ پارچەی خولاوە.

Rotary club, یانەی ڕۆتەری ڕێکخراوێکی جیهانییە زۆربەی ئەندامەکانی بازرگان و پیشەگەرانن ساڵی ١٩٠٥ لە " شیکاگۆ " دامەزرێنرا بۆ خزمەتی ئەندامەکانی و پەرە پێ سەندنی لەیەکتر نزیکبوونەوەی گەلان.

rotary engine, مەکینەی سووڕاوە؛ مۆتۆری خولاوە.

rotate (rō′tāt), *v.i.* (١) سووڕانەوە (بەدەوری تەوەردا)؛ خولانەوە؛ سووڕخواردن؛ چەرخان. (٢) نۆرەکردن؛ نۆبەکردن؛ جێگۆڕکێ کردن.

v.t. (١) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە؛ سووڕپێدان؛ چەرخاندن.
(٢) نۆرەپێکردن؛ نۆبەپێکردن؛ جێگۆڕکێ پێکردن:
(They ~d the troops.; The farmer ~d crops.)

adj. چەرخی (وەک کۆپەپەری هەندێ گوڵ).

-rotatable *(adj.).*

rotation (rō-tā′shən), *n.* (١) سووڕانەوە؛ خولانەوە؛ گەردوخول:
(the daily ~ of the earth)
(٢) خول؛ سووڕ؛ یەک خول.
(٣) نۆرە؛ نۆبە؛ جێگۆڕکێ؛ نۆرەکاری: *(a ~ of duties)* .

-rotational *(adj.).*

rotative (rō′tə-tiv), *adj.* (١) گەردوخول؛ سووڕاوەیی؛ خولاوەیی؛ خولاوە. (٢) بە نۆرە کراو؛ بەرودوایی.

rotator (rō′tā-tĕr, rō-tā′tĕr), *n.* خولێنەرەوە (بەتایبەتی ماسولکەیەکە کە ئەندامێکی لەش دەخولێنێتەوە)؛ سووڕێنەرەوە.

rotatory (rō′tə-tôr′i, rō′tə-tō′ri), *adj.* (١) خولاوە؛ سووڕاوە؛ گەردوخول. (٢) خولێنەرەوە؛ سووڕێنەرەوە.
(٣) نۆبەکار؛ بەرودوا هاتوو؛ نۆرەکار.

rote (rōt), *n.* (١) لەبەرکردن بەبێ تێگەیشتن؛ دەرخ کردن:
(to learn by ~)
(٢) ڕۆتین؛ لەسەر یەک شێوان.

by rote, لەبەر؛ کردنی شتێک بە ڕۆتین و بەبێ بیرلێکردنەوە:
(to do something by rote)

rote (rōt), *n.* دەنگی شەپۆل شکانەوە؛ هاژەهاژی شەپۆل کێشان بە قەراغی دەریادا.

rote (rōt), *n.* ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری کۆنە لە عوود دەچێت.

rotgut (rot′gut′), *n.* [Slang], گەندە وێسکی؛ خواردنەوەی خراپ.

rotifer (rō′ti-fĕr), *n.* گیاندارێکی پێچکەیی ناوی گەردبینییە.

-rotiferal; rotiferous *(adj.).*

rotiform (rō′tə-fôrm′), *adj.* چەرخی؛ پێچکەیی.

rotisserie (rō-tis′ĕr-i), *n.* (١) چێشتخانەی گۆشتی برژاو.
(٢) گۆشت برژێنی خولاوە

rotl (rot′l), *n.* ڕەتڵ: کێشانەیەکە بریتییە لە پاوەندێک

rotogravure (rō′tə-grə-vyoor′, rō′tə-grā′vyoor), *n.* (١) لەچاپدانی ڕۆتوگرافی، واتا بە خولانەوە.
(٢) وێنە یا شتی لەچاپدراو بەم شێوەیە.

rotor (rō′tĕr), *n.* (١) ڕۆتەر. بەشی خولاوەی مەکینە؛ ئەو بەشەی مەکینە کە دەسووڕێتەوە. (٢) پەروانە؛ پەڕەی پەروانەی هێلیکۆپتەر.

rotor ship, جۆرە کەشتییەکی بایەوانە.

rototill (rō′tə-til′), *v.t.* زەوی و چیمەن و باخچە کێڵان بە مەکینەی خولاوە.

rototiller (rō′tə-til′ĕr), *n.* زەوی کێڵی خولاوە (چیمەن و باخچەی پێ هەڵدەگیرێنرێتەوە).

rotten (rot′n), *adj.* (١) گەنیو؛ داوەشاو؛ پیس (هێلکە، خواردەمەنی)؛ کرمی؛ کرمۆڵ. (٢) بۆگەن؛ بۆن کردوو. (٣) ڕزیو؛ خوراوەتەوە.
(٤) پیس و بۆگەن (مرۆڤ؛ ڕەوشت، کردار، ڕێڕەو...هتد)؛ بەد؛ ناپاک:
(a ~ government, system, etc.)
(٥) خراپ؛ زۆر خراپ؛ ناخۆش: *(a ~ day, trip, time, etc.)* .

rotten borough, (١) ناوچەیەکی ئینگلیزیە کە هەرچی چەند ژمارەی دانیشتووەکانی زۆر کەم بوون نوێنەری پەرلەمانی خۆی هەبوو (لەپێش ساڵی ١٨٣٢). (٢) ناوچەیەکە کە زیاتر لە بەشی خۆی نوێنەری هەبێت لە پەرلەماندا.

rottenstone (rot′n-stōn′), *n.* بەردێکی کلسی داڕزاوە بۆ ساف کردن بەکاردێت.

rotter (rot′ĕr), *n.* [Chiefly British Slang], کەسێکی پیس و بۆگەن و بێ فەڕ.

rotund (rō-tund′), *adj.* (١) خڕ.
(٢) خڕین؛ خڕومڕ؛ خڕوپڕ؛ گۆشتن؛ خڕکەلە: *(a ~ little man)*
(٣) پڕو بەهێز (دەنگ)؛ دەنگدەرەوە؛ بڵند (دەنگ): *(~ speech)* .

rotunda (rō-tun′də), *n.* (١) خانووی خڕوگوومەزدار؛ هۆڵێک یا ژوورێکی خڕی گەورەیە کە گوومەزێکی بەسەرەوە بێت.
(٢) هۆڵ یا ژووری گەورەی بنمیچ بەرز.

rotundity (rō-tun′də-ti), *n.* (١) خڕی؛ خڕێتی.
(٢) قەڵەوی؛ خڕومڕی؛ خڕینەیی. (٣) شتێکی خڕو دەرپۆقیو.

roturier (rô′tür′yā′), *n.* بۆرەپیاو.

rouble (rōō′b'l), *n.* = ruble.

roue (rōō-ā′), *n.* پیاوێکی سەرسەری و حەشەری؛ داوێن پیس.

rouge (rōōzh), *n.* (١) سووراو (ئارایشت).
(٢) تۆزێکی سوورە خشڵ و شووشەو کانزای بێ ساف و لووس و بریقەدار دەکرێت.

v.t. سووراو لێدان؛ سووراوکردن؛ سوورکردن.

v.i. سووراوکردن؛ سووراو بەکارهێنان.

rouge et noir, [Fr.], سوورو ڕەش: جۆرێکە لە قوماری کاغەز.

rough (ruf), *adj.* (١) زبر: *(a ~ surface)* .
(٢) سەخت (ڕێگە)؛ قۆرتاوی؛ ناڕێک؛ ناخۆش: *(a ~ road)* .
(٣) تیسکن؛ کوڵکن؛ تووکن: *(an animal with a ~ coat)* .
(٤) (ا) سەخت (ناوروهوا)؛ ناخۆش: *(~ weather)* .
(ب) هەڵچوو (دەریا)؛ شەپۆلدار؛ زریاناوی؛ شەپۆلاوی: *(~ sea)* .
(ج) شەڕەشەقاوی؛ بە زرمەزڵ: *(~ play)* .
(٥) بێ نەزاکەت؛ دڕ؛ تووندوتیژ؛ تەنگەتیلکە:
(~ manners ; a ~ temper)
(٦) ناسان: *(~ sounds)* .
(٧) تیژ: *(~ wine)* .
(٨) نەزان؛ ڕەشۆکی؛ کاڵوکرچ (مرۆڤ؛ ڕەفتاری کۆمەڵایەتی)؛ کەرتێ:
(~ men)
(٩) سەخت (ژیان)؛ ناخۆش؛ ناهەموار؛ بەبێ پێویستییەکانی ژیان:
(a ~ life)
(١٠) خاو (کانزا، خشڵ)؛ چاک نەکراو: *(~ jewels)* .
(١١) ڕەشەک؛ گەڵاڵە؛ ناپوخت؛ گەڵاڵەنووس:
(a ~ draft, copy, sketch, etc.)
(١٢) نزیکەیی؛ گۆتەرە: *(a ~ estimate)* .
(١٣) قورس؛ گران: *(~ work)* .
(١٤) [Colloq.] ، ناخۆش؛ دژوار: *(a ~ day, time, etc.)* .

(۱) زەوی ناڕێک‌وپێک؛ زەمینی قۆرتاوی. (۲) باری ناخۆش یا ناهەموار.
n. (۲) [Chiefly British]، کەسێکی سێبەندی، زرتەبۆز، یا بێ نەزاکەت.
(٤) نەو بەشەی یاریگای گۆلف کە چیمەنەکەی نەبڕابێت.

adv. بە توندوتیژی؛ توندوتیژانە.

v.t. (۱) زبرکردن
(۲) (~ up) ، بە توندوتیژی لەگەڵ جوولانەوە (بەتایبەتی لەکاتی یاریدا)؛ لێدان؛ هەڵگۆفتنەوە. (۳) گەلاڵەکردن.

v.i. (۱) زبربوون.
(۲) ڕەفتاری درو زرتەبۆزانە نواندن؛ بە توندوتیژی ڕەفتارکردن.

in the rough, بە خاوی (کانزا)؛ بە ناپوختی
rough it, هەڵ کردن بەبێ گەلێک پێویستی ژیان.
(to rough it on a camping trip)

roughage (ruf′ij), *n.* خواردەمەنی زبر: وەک سەوزەو تونکڵی میوەو دانەوێلە ؛ کە بۆ هەرس کردن باشن).

rough-and-ready (ruf′n-red′i), *adj.* (۱) زۆر باش نییە، بەڵام کاری پێ ڕایی دەکرێت. *(~ methods)* .
(۲) ڕەشۆکی‌و کەرتڕە بەڵام کار جێبەجێ دەکات. *(~ fellow)* .

rough-and-tumble (ruf′n-tum′b'l), *adj.* بێ سەروبن؛ ناڕێک‌وپێک؛ بەرەڵاو توندوتیژ؛ زرتەبۆزانە. *(a ~ fight, scuffle, etc.)* .

n. پێکاهەڵپڕژان؛ شەڕە مستەکۆڵە؛ بەیەکدادان؛ زرەوکوت؛ شەڕەشەق.

rough copy, گەلاڵەنووس؛ ڕەشنەک؛ گەلاڵە.
rough draft, ڕەشنەک؛ گەلاڵەنووس؛ گەلاڵە.

rough-dry (ruf′drī′), *v.t.* جل شۆردن‌و ووشک کردنەوە بەبێ ئوتولێدان

adj. جلی شۆراو و ووشک کراوەی ئوتو لێ نەدراو.

roughen (ruf′n), *v.t. & v.i.* زبرکردن؛ زبربوون

roughcast, (۱) گەچ یا قوڕو قسڵی زبرە بۆ سواغدانی دیواری دەرەوە.
(۲) گەلاڵە. گەلاڵەنووس؛ ڕەشنەک.

v.t. (۱) سواغدانی دیواری دەرەوە بە گەچ یا قوڕو قسڵی زبرو ناپوختە.
(۲) گەلاڵەکردن؛ گەلاڵەنووس کردن.

rough-hew (ruf′hū′), *v.t.* (۱) گەلاڵەکردن (بەرد، دار).
(۲) گەلاڵەنووس کردن؛ گەلاڵەکردن.

rough-house (ruf′hous′), *n.* [Slang], زرەزڵ؛ شەڕەشەق
(بەتایبەتی هی ناومال)

v.t. & v.i. [Slang], زرەزڵ کردن؛ شەڕەشەق کردن.

roughish (ruf′ish), *adj.* (۱) نەختێک زبر
(۲) نەختێک توندوتیژ (ڕەفتار)

roughly (ruf′li), *adv.* (۱) بە توندوتیژی؛ بە ناشرینانە. (۲) نزیکەی.

roughneck (ruf′nek′), *n.* [Slang], کەسێکی دڕ؛ پیاوێکی شەڕەنگێزو کەرتڕ.

roughrider (ruf′rīd′ĕr), *n.* (۱) سوارێکە کە جوانووە ئەسپ‌و ماین دەگرێ؛ جوانوو هێنەرەبەر بار. (۲) سوارێکی لێهاتوو؛ سوارێکە کە سواری ئەسپی چەموڕش یا سەرکێش دەبێت.

roughshod (ruf′shod′), *adj.* نالەکانی چوقوڵی پێوەیە بۆ ئەوەی نەخلیسکێ *(a ~ horse)* .

ride roughshod over, بە توندوتیژی لەگەڵدا جوولانەوە.

rouleau (rōō-lō′), *n.* (۱) بابۆڵەی پارەی وورد (لە کاغەزێکی نەختێک ئەستوورەوە دەپێچرێتەوە). (۲) شریتی لە کلاو یا شەپقەوە پێچراو.

roulette (rōō-let′), *n.* (۱) ڕۆلێت جۆرێکە لە قومار
(۲) چەرخێکی بچووکی داندارە دەخولێنرێتەوە بەسەر ڕوویەکدا بۆ کون تێکردنی بە ڕیز وەک پەڕەی پووڵ پۆستە) یا نیشانە لەسەر هەڵکەندنی (وەک پەڕەی کانزا). (۳) ڕیزە کونی پەڕەی پووڵ پۆستە.

round (round), *adj.* (۱) (ا) خڕ (ب) بازنەیی؛ ئەڵقەیی؛ چەمەری
(۲) لوولەیی (۳) کەوانەیی.
(٤) خڕومڕ؛ خرکەلە؛ خڕو پڕ. *(a ~ little person)*

(٥) بازنەیی؛ ئەڵقەیی: *(a ~ dance)* .
(٦) (ا) تەواو؛ بێ کەمو زیاد: *(a ~ dozen)* .
(ب) تەواوکراو؛ تەواوبوو.
(۷) دووسەرە (گەشت)؛ چوون‌و هاتنەوە؛ نەمسەرو نەوسەر: *(a ~ trip)*
(۸) تەواو (ژمارە)؛ بێ کەرت؛ خشت.
(۹) خڕ (ژمارە)؛ ژمارەی وەک دەیی‌و سەدی‌و هەزاری: *(500 is a ~ number for 498 and 503.)*
(۱۰) نزیکەیی؛ نزیکە لە ڕاستی‌یەوە: *(a ~ guess)* .
(۱۱) زۆر؛ ئیجگار زۆر؛ بێ شومار: *(a ~ sum)* .
(۱۲) ڕێک‌وپێک: *(a ~ style of writing)* .
(۱۳) دەنگێکی سازو دەنگدەرەوە بڵند.
(۱٤) خێرا؛ گورج‌وگۆڵ: *(a ~ pace)* .
(۱٥) قسە لەپوو؛ قسە نەشارەوە.
(۱٦) بەبێ دوودڵی؛ بەبێ ڕاڕایی: *(a ~ oath)* .

n. (۱) شتێکی خڕ، بازنەیی، یا لوولەیی.
(۲) پلە پەیژە؛ داری نێوان دوو قاچی کورسی.
(۳) سمتی گاو مانگا؛ گۆشتی ڕان. (٤) خڕی؛ ئەڵقەیی.
(٥) کۆمەڵە خەڵک؛ کۆڕ. (٦) سووڕ؛ خول؛ چەرخە.
(۷) سەمای ئەڵقەیی.
(۸) زنجیرە؛ چەند شتێک یا ڕووداوێکی یەک لەدوای یەک: *(a ~ of dinner parties)*
(۹) مەودا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ؛ هەموو: *(the ~ of human beliefs)*
(۱۰) (ا) (*pl.*) ، چەرخە؛ چەرخەکردن؛ پێداگەڕان‌و هاتنەوە؛ گەڕانی پاسەوان بە ناوچەکەی خۆیدا: *(The watchman made his ~s.)*
(ب) (*pl.*)، گەڕانی پزیشک بەسەر نەخۆشەکانیدا: *(The doctor will make his ~s soon.)*
(۱۱) خواردنەوە گێڕان بەسەر هەموو ئەوانەی لە شوێنێکدان؛ خواردنەوەیەکی بەم جۆرە دراو بە تاقمێک خەڵک.
(۱۲) تەقەیەک (تفەنگ، دەمانچە، توپ). (۱۳) گوللە.
(۱٤) چەپڵە ڕێزان: *(a ~ of applause)* .
(۱٥) [British]، قاش؛ پارچە نان.
(۱٦) چەند تیرێکی هاوێژراو لە دوورییەکی تایبەتی‌یەوە.
(۱۷) کایە (بۆکسبازی)؛ جار (قومار، یاری)؛ کەرەت؛ نۆرە.
(۱۸) گۆرانی‌یەکی کورتە لەلایەن چەند کەسێکەوە دەووترێت‌و دەووترێتەوە.

v.t. (۱) خڕکردن؛ خڕ هەڵدان.
(۲) بە لێوخڕی ووتن (وەک تیپی " O ").
(۳) قەڵەوکردن؛ خڕوپڕکردن. (٤) تەواوکردن؛ خشت کردن.
(٥) پێداگەڕان یا سووڕانەوە؛ چەرخە پێداکردن: *(We ~ed the island.)*
(٦) پێچکردنەوە؛ وەرچەرخان: *(He ~ed the corner.)* .
(۷) دەوەردان؛ ئابڵوقەدان.
(۸) چەرخاندن؛ چەرخەپێکردن؛ خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە.

v.i. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ چەرخەکردن.
(۲) پێچ پیادان؛ وەرچەرخان؛ پێچکردنەوەو دەربازبوون: *(The fleeing cat suddenly ~ed.)*
(۳) خڕبوون؛ خڕ هەڵدران.
(٤) خڕومڕبوون؛ قەڵەوبوون؛ خڕبونەوە.
(٥) (~ into)، بوون بە: *(The talk ~ed into a plan.)* .

adv. (۱) بە خڕی؛ بە ئەڵقەیی؛ بە بازنەیی.
(۲) دیسانەوە گەڕانەوە؛ دووبارە هاتنەوە: *(The autumn came ~ once more.)*
(۳) بە چواردەوریدا؛ بەدەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا.
(٤) بە کەمەرهەیدا؛ چێوەکەی.
(٥) بە هەموولایەکدا: *(The meadows extended ~.)* .
(٦) نزیک؛ هی نەو نزیکە یا دەوروپشتە:

(He visited all the people ~ .)
(٧) له هەموو شوێنێك؛ لێرەو لەوێ: *(The child played ~ .)* .
(٨) بەدەوری خۆیدا: *(The wheel spun ~ .)* .
(٩) پێچ؛ وەرچەرخان؛ بە پێچەوانە: *(He turned ~ .)* .
prep. (١) بەدەوریدا: *(The rope was tied ~ the tree.)* .
(٢) بە تەراغەکەیدا.
(٣) بەچواردەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا؛ بە هەموولایەکدا.
(٤) نزیك؛ دەوروپشت: *(farms ~ the city)* .
(٥) بە هەموولایەکیدا؛ پیایدا: *(He went ~ the museum.)* .
(٦) هەمیشە؛ شەو و ڕۆژ: *(He worked ~ the clock.)* .
(٧) لە هەموو شوێنێك؛ لێرەو لەوێ: *(The child played ~ the room.)* .
(٨) بەدەوریدا (خولانەوە): *(The wheel goes ~ an axle.)* .
go (or make) the rounds, (١) بلاوبوونەوە بەناو خەڵکدا (قاو، دەنگوباس). (٢) چەرخەکردن (پاسەوان)؛ سەرلێدان؛ پێداگەڕان (بۆ چاودێری):
[*The watchman (or the doctor) made his rounds.* **]**
in the round, شانۆکەی لە ناوەڕاستی شانۆخانەکەدایەو خەڵك بەدەوریدا دادەنیشن: *(theatre in the round)* .
round about, (١) بە چواردەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا.
(٢) بە پێچەوانەوە؛ بە وەرچەرخاوی.
(٣) نزیکەی: *(It will cost round about ten dollars.)* .
round off (or out), (١) خشت کردن (ژمارە)؛ کەرت لێ لابردن بە بەرزکردنەوە بۆ ژمارەی نایندە: *(to round off the expenses to the nearest dollar)*
(٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن: *(to round off a paragraph well)*
round up, (١) خڕکردنەوە (ڕەشەوڵاخ، ئاژەڵ)؛ ڕاپێچان؛ کۆکردنەوە. (٢) [Colloq.]، ڕاپێچ کردن؛ ڕاپێچان؛ دەورەدان و گرتن؛ گرتن: *(The demonstrators were rounded up.)*
round (round), *v.t. & v.i.* [Obs.], چرپاندن بە گوێدا.
roundabout (round′ə-bout´), *adj.* ناڕاستەوخۆ؛ بە پێچاوپێچ؛ پێچاوپێچاوی و دوورودرێژ: *(~ methods ; a ~ trip)* .
n. (١) ڕێگەی پێچاوپێچ؛ ووتاری ناڕاستەوخۆو دوورودرێژ.
(٢) چاکەتێکی کورتی تەسکی پیاوانەو کوڕانەیە.
(٣) [Chiefly British] ، **merry-go-round** .
round dance, (١) سەمای ئەڵقەیی (وەك هەڵپەڕکێی کوردی)؛ هەڵپەڕکێ. (٢) جۆرە سەمایەکی دووکەسیی‌یە ژن و پیاوێك دەیکەن بەدەوری ژوورێکی گەورەدا.
rounded (roun′did), *adj.* (١) خڕ؛ خڕ هەڵدراو؛ خڕکراو.
(٢) بە خڕکردنی هەردوو لێو دەبێژێ (وەك " O ").
(٣) خشت (ژمارە)؛ خشت کراو؛ نزیکەیی. (٤) تەواو؛ هاوتا.
roundel (roun′d'l), *n.* (١) شتێکی خڕ یا بازنەیی.
(٢) شتێکی کەوانەیی خانوو پێ ڕازێنەرەوە (شووشەی پەنجەرە، تاق، قوژبن، تەبەق ... هتد). (٣) پەنجەرەیەکی خڕی بچکۆلە. (٤) **rondeau** .
(٥) سەمای ئەڵقەیی؛ هەڵپەڕکێ.
roundelay (roun′də-lā´), *n.* (١) گۆرانی یا بەستەیەکە کە پارچەیەکی هەر دەوترێ و دەوترێتەوە. (٢) مۆسیقای ئەم گۆرانیە‌یە.
(٣) سەمای ئەڵقەیی؛ هەڵپەڕکێ.
rounder (roun′dēr), *n.* (١) پاسەوانی چەرخەکەر.
(٢) ئامێری خشت کردنی قوژبن و قەراغ دارو دیوار (خانووسازی)؛ ڕەندە.
(٣) (*pl.*) ، یارییەکی ئینگلیزی‌یە لە " بێسبۆڵ " دەچێت.
(٤) [R-]، [British]، قەشەی گەڕۆك یا چەرخەکار.
(٥) [Colloq.]، سەرسەرییەکی سەرخۆش و پارە لەبەرد دەر؛ تاوانکار.
Roundhead (round′hed´), *n.* سەرخڕ. ئەندامێکی حیزبی دژ بە پڕێمی پاشایەتی لە ئینگلتەرە لەکاتی شەڕی براکوژی ئینگلیزیدا لە سالی ١٦٤٢-١٦٥٢

roundhouse (round′hous´), *n.* (١) خڕە خانوو (فارگۆنی شەمەندەفەری تێدا مۆڵ دەدرێ و چاك دەکرێ و جێگۆڕکێ پێ دەکرێ).
(٢) ژوورێکە لە پشتەوەی بەشی حەوانەوەی کەشتی‌یەوانەکان.
(٣) [Slang]، مستەکۆلەیەکی لابەلایی.
roundish (roun′dish), *adj.* نەختێك خڕ.
roundlet (round′lit), *n.* بازنەی بچووك؛ شتێکی خڕی بچووك.
roundly (round′li), *adv.* (١) بە خڕی.
(٢) (أ) بە توندوتیژی؛ بە تووندی: *(He was ~ rebuked.)*
(ب) بە تەواوی.
round robin, (١) سکالانامەیەکی مۆرکراوە بە شێوەیەکی بازنەیی بۆ ئەوەی نەزانرێ کێ لە پێشەوە مۆری کردووە. (٢) بۆڕبۆڕێنێکە هەریەکە لەوانەی بەشداری تێدا دەکەن لەگەڵ هەموو ئەوانەی تردا بۆڕبۆڕێن دەکەن.
(٣) نامەیەکی بلاوکراوەیە بەسەر چەند کەسێکدا کە هەرکەسە تێبینی خۆی لەسەر دەنووسێت پاش خوێندنەوەی.
roundsman (roundz′mən), *n.* (١) چاودێری پاسەوان؛ سەرکاری پاسەوان. (٢) دابەشکەری فرۆتەنی بەسەر ئەو فرۆشگا تاکفرۆش و مالأنەدا کە داوای ئەو فرۆتەنێیانەیان کردووە.
round steak, تۆی گۆشتی ڕانی گا.
round-table (round′tā´b'l), *adj.* بەدەوری مێزێکی خڕدا (کۆڕ): *(a ~ discussion)*
Round Table, (١) خڕ مێزی پاشای نەفسانەیی ئینگلیزی " ئارسەر".
(٢) پاشا " ئارسەر" و سوارچاکەکانی.
(٣) [-r -t]، کۆڕێکی چەند کەسی.
round-trip (round′trip´), *adj.* دووسەرە (گەشت): *(a ~ ticket)*
round trip, گەشتی دووسەرە؛ چوون و هاتنەوە. (پێشی دەووترێ: " **return trip** ").
round-up (round′up´), *n.* (١) خڕکردنەوە یا ڕاپێچانی گاگەل.
(٢) گاگەل خڕکراوە یا ڕاپێچ کراو.
(٣) گاوان یا کاوبۆی نەسپ سواری گاگەل ڕاپێچکەر.
(٤) ڕاپێچ کردن؛ ڕاپێچان: *(a ~ of suspected persons)*
round-worm (round′wũrm´), *n.* کرمی لوولەیی (لە ڕیخۆلەی مرۆڤ و گیانداری تردا دەژی).
roup (rōōp), *n.* (١) وەناقی مریشك (نیشانەکانی ئاو لە چاو و لووت هاتن و دەنگ نووسانە) (٢) دەنگ گڕی؛ دەنگ نووساوی؛ دەنگ نووسان.
rouse (rouz), *v.t.* (١) هەڵساندن (بانگدەو نیچیری تر لە هێلانەو گونەکانیان بۆ ڕاوکردنیان). (٢) وروژاندن؛ تووڕەکردن؛ جم و جووڵ تێخستن؛ بزووتنەوە. (٣) ڕاپەڕاندن؛ لە خەو هەڵساندن. (٤) ڕاکێشان (کەشتیوانی).
v.i. (١) هەڵسان (لە هێلانەو گون)؛ هەڵفڕین. (٢) لەخەوهەڵسان؛ ڕاپەڕین (٣) بزووتنەوە؛ جم و جووڵ تێکەوتن؛ ڕاپەڕین؛ خرووشان.
n. (١) هەڵسان؛ لەخەوهەڵسان؛ ڕاپەڕین.
(٢) کەڕەنا یا تەپڵی سەربازی لەخەوهەڵسان.
rousing (rouz′iŋ), *adj.* (١) گەرم؛ بەجۆش؛ هەست جوونێن: *(a ~ speech, welcome, etc.)*
(٢) گەرم (بازار): *(a ~ business)* .
(٣) [Colloq.]، سەرنەساو، سەرسوڕمێنەر؛ گەورە (درۆ).
roust (roust), *v.t.* ڕاپەڕاندن؛ دەرپەڕاندن (لەجێی نووستن).
roustabout (roust′ə-bout´), *n.* (١) کرێکاری لەنگەرگای کەشتی و بەلەم لە بەندەردا؛ کرێکاری سەر کەشتی. (٢) کرێکاری سێرك.
(٣) کرێکاری نەوکار یا نەشارەزا (لە بیرە نەوت یا ئاژەڵگادا).
rout (rout), *n.* (١) ڕووتەوبووتە؛ جەماوەر؛ خەڵکی ڕەش و ڕووت.
(٢) ئاشووب؛ ئاژاوە. (٣) ڕافڕان (لەشکری شکاو)؛ ڕاکردن؛ ڕاوونران؛ بەپەلە کشانەوە لە مەیانی جەنگ بەهۆی بەزینەوە.
(٤) بەزینێکی تەواو (لەشکر)؛ لەشکر شکان؛ دۆڕانی تەواو.
(٥) [Archaic or Poetic]، (أ) دەستە؛ تاقم. (ب) دەست و پێوەند.

(٦) [Archaic]، ناهەنگ (بەتایبەتی هی خەڵکی ناسراوی کۆمەڵ لە نێوارەدا).

rout (rout), *v.t.* (١) ڕافراندن (لەشکر)؛ ڕاونان؛ قاودان؛ دەربەڕاندن.
(٢) بەزاندن بە تەواوی؛ شکاندن (لەشکر).

rout (rout), *v.i.* (١) بە لەوز خاڵ و خۆڵ هەڵگێڕانەوە بۆ خواردن گەڕان (بەران). (٢) پشکنین؛ پێداگەڕان

v.t. (١) هەڵگەڕاندنەوەی خاک و خۆڵ بە لەوز بۆ خواردن (بەران).
(٢) (~ out) ، پشکنین و دۆزینەوە؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین.
(٣) ناو دەرهێنان؛ بۆش کردن؛ ڵێ دەرهێنان؛ دەرهێنان
(٤) دەربەڕاندن (لە جێ، ماڵ، کون، جێی خۆشاردنەوە)؛ دەرکردن.

route (rōōt), *n.* (١) (أ) ڕێگە؛ ڕێ؛ ڕێباز؛ ڕێرەو.
(ب) ڕێگاوبانی دەرەوەی شار؛ شارێ. (٢) ڕێگەیەکی ڕێک‌وپێکی بە ئاسایی هاتوچۆ پێداکراو؛ هێڵی هاتوچۆ (شەمەندەفەر، فڕۆکە، پاس).
(٣) (أ) دابەشکردنی فڕۆتەنی لەلایەن کرێکارێکەوە بەسەر ئەو ماڵو فڕۆشگایانەدا کە داوایان کردووە (ڕۆژنامە، شیر...هتد).
(ب) ڕێگەی ئەم دابەشکردنە. (ج) کرێیارەکانی ئەم دابەشکردنە.
(٤) فەرمانی گواستنەوەی لەشکرو ڕێگەوبانی ئەم گواستنەوەیە.

v.t. ناردن بە ڕێگەیەکی تایبەتیدا؛ لە ڕێیەکی تایبەتی‌یەوە ڕەوانەکردن:
(The travel agency ~d them to Paris by way of New York.)

router (rout′ĕr), *n.* ڕەنە (دارتاشی)؛ ئامێری خشت کردن و ساف و لووس کردن.

routine (rōō-tēn′), *n.* (١) ڕۆتین؛ جێبەجێکردنی کار لەسەر یەک شێوازو بەبێ هیچ گۆڕینێک. (٢) خۆنووساندنێکی یەک شێوازی سەر شانۆیەکە هەر پیشان دەدرێو دەدرێتەوە.

adj. ڕۆتینی؛ لەسەر یەک شێوازو بەبێ گۆڕین.
-routinely *(adv.)*; **routinism** *(n.)*; **routinist** *(n.)*.

routinize (rōō-tēn′īz′), *v.t.* کردن بە ڕۆتین؛ لەسەر یەک شێواز کردن و کردنەوە.

roux (rōō), *n.* ڕوو بڕیتی‌یە لە ئاردی سووڕەوەکراو لە ڕۆنی هەڵقرچاودا.

rove (rōv), *v.i.* گەڕان بە هەموولایەکدا؛ سووڕانەوە.
v.t. پیاگەڕان؛ پیا سووڕانەوە: *(He ~d the woods.)* .
n. گەڕان بە هەموولایەکدا؛ سووڕانەوە.

rove (rōv), *v.t.* (١) شیکردنەوە پێش پستن (خوری، لۆکە).
(٢) کردن بە کوندا (ڕیشاڵی خوری و لۆکە).
n. ڕیشاڵی لووڵ و درێژی لۆکە و کەتان.

rove (rōv), *alternative past tense and p.p. of* reeve.

rove beetle, قاڵونچە گەڕۆک: قاڵونچەیەکی درێژکۆڵەی گەندەخۆری خێرایە

rover (rōv′ĕr), *n.* (١) گەڕۆک؛ مرۆڤی گەڕۆک.
(٢) (أ) نیشانی بە ڕێکەوت هەڵبژێراو (تیر هاویشتن) (ب) تیرهاوێژی دوور.

rover (rōv′ĕr), *n.* (١) چەتەی دەریا. (٢) کەشتی چەتەی دەریا.

row (rō), *n.* (١) ڕیز *(a ~ of house, trees, etc.)* .
(٢) ڕیزە کورسی (سینەما، قوتابخانە، شانۆ).
(٣) شەقامێکە کە هەردوو بەری ڕیزە خانوو بێت

v.t. (~ up), ڕیزکردن.
hard (or **long**) **row to hoe,** نیشی گران؛ کاری سەخت.

row (rō), *v.t.* (١) سەوڵ لێدان. (٢) گواستنەوە بە بەڵەمی سەوڵ.
(٣) بەکارهێنانی کەسێک بۆ سەوڵ لێدان.
(٤) بەشداری کردنی بۆربۆڕێنی سەوڵ لێدان.

v.i. (١) سەوڵ لێدان. (٢) بە سەوڵ ڕاندن یا لێخوڕین.
n. (١) سەوڵ لێدان. (٢) (أ) گەشتی سەوڵ لێدان. (ب) دووری نەم گەشتە.

row (rou), *n.* (١) دەمەقاڵێ؛ شەڕ.
(٢) دەنگەدەنگ؛ هەراوزەنا؛ هەراهەرا.

v.i. [Colloq.], شەڕکردن؛ بەشداربوون لە دەمەقاڵێ یا هەراوزەنادا.

v.t. [Colloq.], سەرزەنشتی کردن؛ بە تووندی ڕەخنەلێگرتن.

rowan (rō′ən, rou′ən), *n.* دارەختێکی گوڵ سپی و بەر سوورە.

(پێشی دەووتری: " **rowanberry** ").

rowboat (rō′bōt′), *n.* بەڵەمی سەوڵ.

rowdy (rou′di), *n.* کەسێکی دڕ، چەتوون، شەڵاتی... هتد.
adj. چەتوون؛ دڕ: *(a ~ person, audience, etc.)* .
-rowdily *(adv.)*; **rowdiness** *(n.)*; **rowdyism** *(n.)*.

rowdyish (rou′di-ish), *adj.* نەختێک دڕو شەڕانی و چەتوون.

rowel (rou′əl), *n.* چوقوڵی ئاوزەنگی.
v.t. ئاوزەنگی لێدان؛ تێوەژەندن.

rowen (rou′ən), *n.* گزرە گیای دووهەمی هەمان وەرز (کە سەرهەڵدەداتەوە پاش یەکەم دووڕینەوەی).

rower (rō′ĕr), *n.* سەوڵ لێدەر.

rowlock (rō′lok′, rul′ək), *n.* [Chiefly British], = **oarlock.**

royal (roi′əl), *adj.* (١) پاشایی؛ تایبەتی بە پاشا:
(the ~ family; a ~ edict)
(٢) شانشینی؛ پاشایی: *(a ~ fleet)* .
(٣) شایانە؛ زۆر نایاب؛ شایانی پاشایە؛ شاهانە: *(a ~ treatment)* .
(٤) بەشکۆ؛ شایانە: *(a ~ air, bearing, etc.)* .
(٥) زۆر گەورە؛ زۆر نایاب.
n. جۆرە کاغەزێکی گەورەیە بۆ چاپ.

royal blue, شینی تۆخی نەختێک سووربار.

royalism (roi′əl-iz′m), *n.* (١) پاشایەتی؛ ڕژێمی پاشایی.
(٢) شاخوازی؛ شاویستی؛ پاشاخوازی.

royalist (roi′əl-ist), *n.* شاخواز؛ شاویست؛ پاشاخواست:
(أ) [R-]، پالپشتیکەری ئینگلیزەکان و ئینگلتەرە لە شۆڕشی ئەمەریکادا.
(ب) پالپشتیکەری ئینگلیزەکان و ئینگلتەرە لە شۆڕشی ئەمەریکادا.
(ج) پالپشتیکەری بۆربۆنەکانی فەرەنسە.

royal jelly, هەنگوینی شایانە: خواردنی کرمۆکەی هەنگ و بانووشای پووڕە هەنگ.

royally (roi′əl-i), *adv.* شایانە؛ بە جۆرێک کە بۆ شا بشێت:
(We were treated ~ by everyone.)

royal palm, دارخورمای شایانە؛ دارخورمایەکی درێژە بۆ ڕازاندنەوە.

royal purple, ئەرخەوانی شایانە: ئەرخەوانی‌یەکی تۆخی شینکارە.

royalty (roi′əl-ti), *n.* (١) شایەتی؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی شا.
(٢) شا؛ شازادە؛ شازادان. (٣) شانشین.
(٤) تایبەخۆی شایانە؛ شکۆ؛ بەرزی؛ مەزنی.
(٥) (*pl.*) ، مافی شا.
(٦) (أ) مافی پاشا بەسەر زەوی‌وزار یا سامانی ژێرزەمینی بەخشراو
(ب) باج یا مزی نەم شتە بەخشراوانە.
(٧) (أ) مز؛ بەشی نووسەر لە داهاتی پەرتووکی فرۆشراو و هی دەرهێنەرو نووانەری فیلمی سینەما بۆ پیشاندانی فیلمەکەیان.
(ب) مز؛ بەشی داهێنەر لە داهاتی ئەو شتەی کە دای هێناوە.

-rrhea; -rrhoea; -rhea; -rhoea (rē′ə), پاشگرێکە بەمانای: ڵێ هاتن (شلە)؛ ڵێ هاتنەدەرەوە: *(gonorrhea; diarrhea)* .

rub (rub), *v.t.* (١) لێخشاندن؛ لێخستن؛ پیاهێنان؛ ڵێ سووان.
(٢) هەنووز؛ تێهەڵسوون؛ شێلان.
(٣) (~ together) ، لەیەکخشاندن؛ لەیەکخستن.
(٤) هەڵگڵۆفتن؛ هەڵوڵین؛ کڕاندن؛ هەڵکڕاندن.
(٥) خوراندن. (٦) ڕووشاندن.
(٧) (~ out ; ~ off ; ~ away) ، لێکردنەوە (پیسی، چڵک)؛ ڵێ لابردن؛ ڵێ فڕێدان؛ سڕینەوە.

v.i. (١) لێخستن؛ کڕان؛ هەڵکڕان؛ پیاهێنان.
(٢) (~ on ; ~ against) ، بەرکەوتن؛ لێکەوتن؛ لێخشان:
(The tire ~s against the fender.)
(٣) ڕووشان؛ برینداربوون.
(٤) (~ off ; ~ out) ، لێبوونەوە (پیسی، چڵک...هتد)؛ سڕانەوە.

(٥) بەردەواە بوون بەلأم بە گران؛ بە گران بۆ پێشەوە پۆیشتن.

n. (١) لێخستن؛ لێخستن؛ لێخشان.

(٢) هەنوون؛ تێهەڵسوون؛ لێدان (بۆیە... هتد).

(٣) خوران. (٤) پووشاوی؛ شوێنی پووشاو یا بریندار.

(٥) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ ناڕێکی؛ قۆرت.

(٦) گیروگرفت؛ گێچەڵ؛ کێشە؛ تەنگوچەڵەمە: *(Aye, there's the ~ .)* .

(٧) لاقرتی؛ سەرزەنشتی؛ گالتەپێکردن.

rub down, (١) شێلان؛ هەنوون

(٢) ساف و لووس کردن (بە لێخستن)؛ ڕێك کردن.

rub it in, [Slang], بڕین کولاندنەوە (مەجان)؛

پەیتا پەیتا خستنەوە بەری کەم‌وکووڕی و هەڵەی کەسێك.

rub off, لێکردنەوە (بە لێخستن)؛ لێبوونەوە؛ سڕینەوە.

rub out, (١) سڕینەوە؛ لێکردنەوە (بە لێخستن)؛ لێبوونەوە؛ لێکرانەوە. (٢) [Slang]. کوشتن.

rub (a person) the wrong way, پەستکردن؛ تووڕەکردن؛

دەمارگرتن؛ دەماری خراپ گرتن.

rubadub (rub′ə-dub´), ***n.*** دەنگی تەپڵ

rubasse (rōō-bas′, rōō-bäs′), ***n.*** پۆباس. جۆرێکە لە بەردی " کوارتز" ڕەنگەکەی سوورێکی تۆخە.

rubber (rub′ĕr), ***n.*** (١) (ا) لێخەر؛ لێدەر (بۆیە... هتد)؛ لێخشێنەر.

(ب) پشت شێل (بە پیشە)؛ لەش شێل.

(٢) ئامێری هەڵکڕاندن یا ساف و لووس کردن (بڕیەند، شتی زێر).

(٣) لاستیك؛ شیرە لاستیك. (٤) لاستیکی خەت کوژاندنەوە.

(٥) (*pl.*) ، کاڵۆش (پێلاو). (٦) [Slang]، لاستیکی گان.

(٧) ئەو پارچە لاستیکە لاکێشەیی‌یەیە کە یاریکەری بێسبۆڵ لەسەری پاڵدەوەستێ لەکاتی تۆپ هاوێشتندا.

adj. لاستیکی؛ بکێش.

v.t. [Slang], مل درێژکردن یا ئاوڕدانەوە بۆ سەیرکردنی شتێك.

rubber (rub′ĕr), ***n.*** (١) یاری یا بۆڕبۆڕێنێکی سێ لایەیی یا پێنج لایەیی‌یە ئەو کەسە یا تیپەی زۆربەی کایەکان بەرنتەوە یاری‌یەکە دەباتەوە.

(٢) کایەی بردنەوە؛ کایەی بڕانەوە.

rubber band, پێبەستی لاستیك؛ لاستیکی پێ بەستن.

rubber check, [Slang], چەکی گەڕاوە بۆ خاوەنەکەی لەلایەن بانقەوە بەبێ گۆڕینەوەی (لەبەر نەبوونی پارە لە حسابی ئەو کەسەدا).

rubberize (rub′ĕr-īz´), ***v.t.*** لاستیك تێگرتن؛ لاستیك تێخستن؛

شیرە لاستیك تێکردن.

rubberneck (rub′ĕr-nek´), ***n.*** [Slang], گەشتیارێکی نەبڵەقی زۆر حەز بە سووسەو پرسیار کەر.

adj. [Slang], هی گەشتیاران؛ هی گەشتیاری.

v.i. [Slang], مل درێژکردن یا ئاوڕدانەوە بۆ سەیرکردنی شتێك؛ نەبڵەق بوون (گەشتیار).

rubber plant, (١) داری لاستیك.

(٢) پووەکێکی گەلأ زۆر پان و گەورە و بریقەدارو لاستیکی و لاسك درێژی پازێنەرەوەیە

rubber-stamp (rub′ĕr-stamp´), ***v.t.*** (١) مۆرکردن؛ مۆر لێدان.

(٢) [Colloq.]، مۆرکردن یا پەسەندکردن بە پۆتینی و بێ بیرکردنەوە.

rubber stamp, (١) مۆر.

(٢) کەسێك؛ نەنجوومەنێك؛ یا پەرلەمانێکە کە شت مۆر دەکات یا پەسەند دەکات بە پۆتینی و بەبێ بیرکردنەوە:

(Their parliament is nothing but a ~ .)

(٣) مۆرکردن یا پەسەندکردنی هەر بەناوڕ پۆتینی و بێ بیرکردنەوە.

rubbery (rub′ĕr-i), ***adj.*** لاستیکی؛ بکێش؛ کشاو؛ جێ.

rubbish (rub′ish), ***n.*** (١) زبڵ؛ سەرکۆزەر؛ پاشماوە؛ پاشەڕۆك.

(٢) قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆپو بێ مانا.

rubbishy (rub′ish-i), ***adj.*** (١) پاشەڕۆکی؛ زبڵی؛ سەرکۆزەری.

(٢) پڕە لە پاشەڕۆك؛ زبڵاوی. (٣) بێ فەڕ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.

rubble (rub′l), ***n.*** (١) وورد بەرد؛ بەردی نەقارێی نەکراو؛ بەردە شکاو.

(٢) دیواری وورد بەردو بەردی نەقارێی نەکراو؛ بەردکاری (بە بەردی شکاو).

(٣) خۆڵ و داروبەردی خانووی وێران کراو؛ داروپەردووی خانووی ڕووخاو؛ کەلاوە.

-rubbly ***(adj.).***

rubblework (rub′l-wūrk´), ***n.*** بەردکاری (بە بەردە شکاو)؛ دیواری بەردە شکاو و بەردی نەقارێی نەکراو.

rubdown (rub′doun´), ***n.*** لەش شێلانی توند.

rube (rōōb), ***n.*** [Slang], لادێیی‌یەکی سادەو نەزان.

rubefacient (rōō´bə-fā′shənt), ***adj.*** پێست سوورکەرەوە.

n. شتێکی پێست سوورکەرەوە (وەك مشەمای لە پشت گیراو بۆ ئێش و ئازار).

rubella (rōō-bel′ə), ***n.*** دڕکە؛ سوورێژەی ئەڵمانی.

rubellite (rōō-bel′īt), ***n.*** تورمالینی سوور؛ بەردێکی بەنرخی سوور یا پەمەیی‌یە

rubeola (rōō-bē′ə-lə), ***n.*** (١) . measles (٢) . rubella

rubescent (rōō-bes′nt), ***adj.*** ڕەنگ سوورهەڵگەڕاو (لە شەرمدا یا تەریق بوونەوەدا).

-rubescence ***(n.).***

Rubicon (rōō′bi-kon´), ***n.*** (١) ڕوبیکۆن: ڕووبارێکە لە باکووری ئیتالیا. (٢) سنوور.

cross (or pass) the Rubicon, لە ڕووبارێ ڕۆبیکۆن پەڕینەوە؛ بڕیارێك دان کە هەڵوەشانەوەی نەبێت.

rubicund (rōō′bi-kund´), ***adj.*** سوور (دەموچاو)؛ دەموچاو گەش و سوور.

rubicundity (rōō´bi-kun′də-ti), ***n.*** سووری و گەشی (دەموچاو).

rubidium (rōō-bid′i-əm), ***n.*** ڕووبیدیۆم: توخمێکی کیمیایی زیوی‌یە لە " پۆتاسیۆم " دەچێت.

rubied (rōō′bid), ***adj.*** یاقووتی؛ سووری تۆخ.

rubiginous (rōō-bij′ə-nəs), ***adj.*** ژەنگی؛ قاوەیی سووركار.

rubious (rōō′bi-əs), ***adj.*** یاقووتی؛ سوور.

ruble; rouble (rōō′b'l), ***n.*** ڕۆبڵ: پارەی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە.

rubric (rōō′brik), ***n.*** (١) سەرباس؛ سەردێڕ یا یەکەم تیپی بە سوور نووسراو یا چاپکراو؛ سەرووتار.

(٢) ئامۆژگاری بە سوور نووسراوی ناو نامیلکەی نوێژو نزای کڵێسە

(٣) سەرباسی بە سوور نووسراوی پاشا. (٤) شێواز؛ ڕێباز.

adj. (١) بە سوور نووسراو.

(٢) [Archaic]، سوور، سوورکار.

-rubrical ***(adj.).***

rubricate (rōō′bri-kāt´), ***v.t.*** (١) بە سوور نیشانەکردن یا ڕازانەوەی پەرتووك؛ بە تیپی سوور نووسین یا چاپ کردن. (٢) ئامۆژگاری پێدان یا بۆ ئامادەکردن دەربارەی نوێژو نزا و نەریتی ئایینی تر لە کڵێسەدا.

-rubrication ***(n.)***; **rubricator** ***(n.).***

rubrician (rōō-brish′ən), ***n.*** زانای ئامۆژگاری نوێژو نزا و نەریتی ئایینی لە کڵێسەدا.

ruby (rōō′bi), ***n.*** (١) گەوهەری شەوچرا؛ گەوهەری سوور؛ یاقووت.

(٢) شتی لە یاقووت دروستکراو. (٣) سووری تۆخ.

(٤) شتێکی یاقووتی یا سوور (شەراب).

(٥) [British]، جۆرە تیپێکی چاپەمەنی‌یە بە قەوارەیەکی تایبەتی.

adj. سووری تۆخ.

ruck (ruk), ***n.*** (١) کۆمەڵ؛ بارست.

(٢) کۆمەڵێکی هەمەچێزە یا هەمەڕەنگ (٣) جەماوەری هەڕەمە.

(٤) کۆمەڵە نەسپی بەجێماو (غارغارێن).

ruck (ruk), ***v.t.*** (١) چڕوڵوڕ کردن؛ ژاکاندن.

(٢) (**up** ~) ، شێواندن، تێکدان.

v.i. (۱) چرچ‌ولۆچ بوون؛ ژاکان. (۲) شێوان؛ تێکچوون.
n. چرچ‌ولۆچ؛ ژاکاوی.

rucksack (ruk′sak′), *n.* تووره‌که‌ی شان.

ruckus (ruk′əs), *n.* [Dial. or Colloq.], گەرەلاوژە؛ پشێوی؛ هەراوزەنا؛ هەراوهوریا.

ruction (ruk′shən), *n.* ناژاوە؛ شەڕو هەرا.

rudd (rud), *n.* ماسی‌یەکی پوباری‌یە.

rudder (rud′ēr), *n.* (۱) دەستاژووی کەشتی؛ سوکان یا دەسکی لێخوڕینی کەشتی. (۲) بەشێکی کلکی فڕۆکەیە یارمەتی لێخوڕین یا فڕینی فڕۆکەکە دەدات. (۳) پارەر؛ چاوساغ؛ ئاراستەکەر؛ هۆی ڕانومایی

ruddle (rud′l), *n. Also* reddle, raddle, بۆیەی سوور.
v.t. بۆیەی سوور لێدان؛ سوورکردن.

ruddock (rud′ək), *n.* سنگ زەردە؛ بووکەسوورە؛ باڵندەیەکی بچووکە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.

ruddy (rud′i), *adj.* (۱) سوورو گەش (پێست، دەموچاو). *(a ~ complexion)*
(۲) سوور؛ سوورکار
-ruddily *(adv.)*; **ruddiness** *(n.)*.

ruddy duck, مراوی‌یەکی ئەمەریکی‌یە.

rude (rōōd), *adj.* (۱) کێوی؛ نەزان؛ کاڵوکرچ (مەجان)؛ ساکار؛ سەرەتایی. *(~ men, methods, etc.)*
(۲) ناڕێک‌وپێک؛ ناپوخت؛ ناکارامە؛ خاو؛ باش نەکراو. *(~ path, drawing, style, plan, etc.)*
(۳) بەهێز؛ بەتین؛ باش. *(~ health)*.
(٤) بێ ئەزاکەت؛ کەرتێ؛ قسە سوێڕ؛ قسەی ڕەق. *(a ~ remark, reply, person, etc.; ~ behavior)*
(٥) ناساز (دەنگ)؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناکۆک. *(~ tones)*.
(٦) تووندوتیژ؛ داچڵەکین؛ دڵ خوڕپێن؛ سەرسوڕمێن. *(a ~ awakening; a ~ shock)*
-rudely *(adv.)*; **rudness** *(n.)*.

ruderal (rōōd′ə-r′l), *adj.* لەناو زبڵ و زەوی بەرەڵادا ڕووا.
n. ڕووەکێک کە لە شوێنی وەهادا بڕوێت.

rudesby (rōōdz′bi′), *n.* [Archaic], کەسێکی بێ ئەزاکەت و بێ ڕەوشت و ناکەس

rudiment (rōō′də-mənt), *n.* (۱) بنچینەکان؛ سەرەتاکان. *(the ~s of art, science, etc.)*
(۲) *(pl.)* سەرەتا؛ چەکەرە (مەجان)؛ سەرەتای شتێک کە لەوانەیە پەرە بسێنێ. *(the ~s of social behavior in children)*
(۳) ئەندامێکی پەرەنەسێنی بێ ئەرکی لەش (مەمکی پیاو)؛ ئەندامی گەورە نەبوو؛ جێ نیشانەی ئەندامێکی وەها

rudimentary (rōō′də-men′tēr-i), *adj.* (۱) سەرەتایی؛ بنچینەیی *(~ knowledge; ~ rules of behavior)*.
(۲) ساوا؛ تازە پەیدابوو یا سەرهەڵداو
(۳) گەورە نەبوو یا پەرەنەسێن (ئەندامی لەش)؛ تەنها جێ نیشانەکەی دیارە؛ کوێر بووەتەوە *(a ~ organ)*.
-rudimentarily *(adv.)*; **rudimentariness** *(n.)*.

rue (rōō), *v.t.* پەشیمان بوونەوە؛ تۆبەکردن؛ داخ بۆ خواردن؛ پاشگەزبوونەوە
v.i. پەشیمان بوونەوە؛ داخ بۆ خواردن.
n. [Archaic], (۱) پەشیمانی؛ داخ؛ پاشگەزی. (۲) بەزەیی؛ بەزەیی پیاهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان.

rue (rōō), *n.* ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی بۆن خۆشی گەلا تاڵی پزیشکی‌یە.

rueful (rōō′fəl), *adj.* (۱) جێی داخ و خەفەتە. (۲) دڵتەنگ؛ دڵگیر؛ خەفەتبار؛ ماتومەلوول.
-ruefully *(adv.)*; **ruefulness** *(n.)*.

rufescent (rōō-fes′′ns), *adj.* سوورکار.

ruff (ruf), *n.* (۱) ملیوانی لۆچ لۆچاوی یا فشەڵ (پیاوو ژن لە سەدەی شانزەو حەڤدەدا لە ملیان دەکرد). (۲) پەڕو تووکی دەوری ملی باڵندەو گیانداری شیردەر (شێر). (۳) نێرینەی چۆلەکەی لم (لە وەرزی جووت بوونداپەڕی جوان لە ملی دێت وەک هی کەڵەشێرە مێیەکانی پێیان دەووترێ " reeve "). (٤) جۆرە کۆترێکی پەڕ لە ملە.

ruff (ruf), *n.* [Obs.], (۱) جۆرە یاریەکی کاغەزە. (۲) فڕێدان یا یاری پێکردنی کاغەزی براوە.
v.t. & v.i. یاری پێکردنی کاغەزی براوە یا دەستی براوە.

ruff; ruffe (ruf), *n.* ماسی‌یەکی بچووکی پوباری‌یە.

ruffed grouse, مامرە کێوی‌یەکی مل پەڕاوی کلک باوەشێنی‌یە.

ruffian (ruf′i-ən, ruf′yən), *n.* کەسێکی دڕندەو یاخی؛ سێبەندی؛ شەلاتی.
adj. دڕندە؛ یاخی؛ سێبەندی.
-ruffianism *(n.)*; **ruffianly** *(adv.)*.

ruffle (ruf′′l), *v.t.* (۱) شەپۆلی بچووک بچووک تێخستن؛ کەرووێشکەپێکردن؛ ژاکاندن؛ شێواندن: *(The wind ~s the surface of the water.)*
(۲) ژاکاندن؛ چرچ‌ولۆچ کردن؛ فشکردنەوەی جل‌و بەرگ بە شێوەی شەپۆل بۆ جوانی. (۳) فشکردنەوە (پەڕی باڵندە).
(٤) پەستکردن؛ دڵ شکاندن؛ دڵ گرتن: *(Nothing ~s her.)*
(٥) (ا) پەڕەپەڕەکردن. (ب) تێکەڵکردن (دەستە کاغەزی یاری‌و قومار).
v.i. (۱) ژاکان؛ چرچ‌ولۆچ بوون؛ فش بوونەوە.
(۲) پەست بوون؛ دڵ گیران؛ دڵ شکان.
n. (۱) تیرە نەقشی قوماش؛ ژاکاوی یا لۆچی دەسەنقەست (جل‌وبەرگ، قوماش). (۲) فش بوونەوەی پەڕی باڵندە. (۳) پەستی؛ دڵ گیران؛ دڵ شکان. (٤) شەپۆل؛ شێوان (ڕووی شتێک).

ruffle (ruf′′l), *n.* تەپڵ لێدانێکی نزم و بەردەوام.
v.t. & v.i. تەپڵ لێدان بە دەنگی نزم و بەردەوام.

ruffle (ruf′′l), *v.i.* (۱) کردن بە هەرا؛ هەراوزەناکردن؛ شەڕکردن. (۲) خۆفشکردنەوە؛ خۆبادان؛ کەشوفش کردن؛ پۆزلێدان.
n. هەراوهوریا؛ هەراوزەنا.

rufous (rōō′fəs), *adj.* ژەنگی؛ سووری قاوەیی.

rug (rug), *n.* (۱) بەرە؛ مافوور؛ قاڵی؛ ڕاخەر؛ فەرش؛ ژێرەخەر؛ پەلاس؛ پارچە. (۲) [British Chiefly]، سەرەخەری خوری یا بەتانیەی بچووک (بەتایبەتی بۆ دان بەسەر ئەژنۆدا).
pull the rug (out) from under, دەستبەرداربوون؛ فڕۆشتن (مەجان)؛ بەرە لەژێر پێ دەرهێنان.
sweep under the rug, کردن بە ژێرەوە (شتی ناپەسەند)؛ داپۆشین؛ شاردنەوە.

ruga (rōō′gə), *n.* چرچ‌ولۆچ (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی).

rugate (rōō′gāt, rōō′git), *adj.* چرچ‌ولۆچاوی.

Rugby (rug′bi), *n.* ڕەگبی: فوتبۆلێنی ئینگلیزی؛ جۆرێکە لە یاری شەق شەقێن. (پێشی دەووترێ: " Rugby football ").

rugged (rug′id), *adj.* (۱) ناڕێک؛ سەخت؛ قۆرتاوی؛ بەرزو نزماوی؛ چاڵ‌وچۆڵاوی: *(~ ground; ~ mountains)*.
(۲) چاڵ‌وچۆڵاوی؛ ناڕێک‌وپێک؛ بەهێزو پیاوانە (ڕووخسار): *(a ~ face)*.
(۳) زریاناوی؛ باوبۆراناوی؛ سەخت: *(~ weather)*.
(٤) ناساز؛ ناخۆش: *(~ tones)*.
(٥) سەخت؛ ناخۆش؛ تووندوتیژ: *(a ~ life; a ~ climate)*.
(٦) کێوی‌یانە؛ کەرتڕانە؛ نەزان (ڕەوشت)؛ بێ ئەزاکەت: *(~ manners)*.
(۷) بەهێز؛ تەندروست.
-ruggedly *(adv.)*; **ruggedness** *(n.)*.

rugose (rōō′gōs, rōō-gōs′), *adj. Also* rugose, چرچ‌ولۆچاوی؛

دەماراوی (گەلا)؛ زبر: *(a ~ leaf)* .

-rugosity *(n.).*

ruin (rōō′in, rōō′n), *n.* (۱) پووخان (خانوو)؛ ڕمان.

(۲) *(pl.)* . کەلاوە؛ وێرانە؛ کاول.

(۳) (ا) شوێنی وێران کراو یا کاول کراو؛ شوێنی پووخاو یا فەوتاو:

(The bombed city was a ~ .)

(ب) کەسێکی پووخاو یا فەوتاو.

(٤) فەوتان؛ ڕووخان؛ وێران بوون؛ تێکچوون؛ کاول بوون؛ لە کەڵک کەوتن؛ هەرەس بردن (مرۆڤ).

(٥) فەوتان (مرۆڤ)؛ مایەپووچی؛ نابووتی.

(٦) نابرووچوون (کچ)؛ حەیاچوون؛ کون کران.

(۷) فەوتێنەر؛ وێرانکەر؛ هۆی فەوتان یا تێکدان:

(Gambling was his ~ .)

v.t. (۱) وێران کردن؛ کاول کردن؛ فەوتاندن؛ پووخاندن؛ تێکدان؛ لە کەڵک خستن؛ بەرپاکردن:

(It will ~ the crops.; to ~ a plan, a meal, one's chance, one's life, etc.)

(۲) مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن.

(۳) کون کردن (کچ)؛ نابرووبردن.

v.i. وێران بوون؛ فەوتان؛ کاول بوون؛ مایەپووت بوون.

ruinate (rōō′ə-nāt′), [Archaic], *v.t. & v.i.* = **ruin**.

adj. = **ruined**.

ruined (rōō′ind), *adj.* وێران کراو؛ کاول بوو؛ فەوتاو؛ مایەپووت؛ نابووچوو

ruination (rōō′ə-nā′shən), *n.* (۱) (ا) وێران کردن؛ فەوتاندن؛ تێکدان؛ کاول کردن؛ لە کەڵک خستن. (ب) وێران؛ فەوتاو؛ فەوتاوی؛ مایەپووتی؛ تێکچوون. (۲) فەوتێنەر؛ وێرانکەر؛ کاولکەر؛ نابووتکەر:

(Drinking was his ~ .)

ruinous (rōō′in-əs, rōō′n-əs), *adj.* (۱) وێران بوو؛ فەوتاو؛ پووخاو؛ کەڵک نەماو؛ کاول. (۲) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر؛ زیانبەخش:

(~ floods)

rule (rōōl), *n.* (۱) پەیرەو (۲) دەستوور؛ یاسا؛ ڕێسا.

(۳) پێوانە؛ کێشانە

(٤) شتێک کە بە ئاسانی ڕووبدات؛ ڕێبازی ئاسایی:

(Famine and disease are the ~ following war.)

(٥) فەرمانڕەوایی؛ حوکمڕانی؛ فەرمانداری: *(the ~ of King George)* .

(٦) پاسته. [Obs.] (۷) ڕەفتار، ڕەووشت.

(۸) فەرمانی دادپرس؛ فەرمانی دادگا.

(۹) تیرە ئاسنێکی باریکە بۆ هێڵ ڕاکێشان (چاپەمەنی).

v.t. (۱) ڕابەری کردن؛ بردن بەڕێوە؛ ڕاندن.

(۲) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ لەژێر بار یا دەسەڵاتدا بوون.

(۳) کەمکردنەوە؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ بەستنەوە.

(٤) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن؛ بردن بەڕێوە:

(The King ~d the country.)

(٥) گرنگترین بەش بوون.

(٦) بڕیار لەسەردان (دادپرس، دادگا).

(۷) بە ڕاستە ڕاکێشان.

v.i. (۱) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن.

(۲) لە پلەیەکی تایبەتیدا بوون (نرخ): *(Prices ~ low.)* .

(۳) بڕیار لەسەردان (دادپرس، دادگا):

(The court has not ~d on the matter yet.)

as a rule, بە ئاسایی؛ بە گشتی؛ بە زۆری

rule out, ڕێ نەدان بە قسە لێکردن یا ڕووداتی شتێک؛ بڕیاردان بە نەبوونی شتێک:

(He ruled out any compromise or negotiation.)

rule of thumb, پەیڕەو یا ڕێگەی کردنی شتێکە کە مرۆڤ بە تاقیکردنەوە شارەزای بووە نەک لە ڕێی زانستەوە.

ruler (rōōl′ĕr), *n.* (۱) فەرمانڕەوا؛ فەرماندەر. (۲) ڕاستە.

ruling (rōōl′iŋ), *adj.* (۱) فەرمانڕەوا؛ فەرماندەر:

(the ~ party, class, etc.)

(۲) زاڵ؛ بەدەسەڵات.

n. (۱) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن؛ جڵەوگرتن.

(۲) بڕیاری دادپرس یا دادگا:

(A ~ by the court is expected today.)

(۳) بە ڕاستە ڕێوان؛ ڕاستە بەکارهێنان؛ بە ڕاستە هێڵ کێشان.

(٤) هێڵی بە ڕاستە کێشراو.

rum (rōōm), *n.* (۱) ڕەم: جۆرە خواردنەوەیەکی کحولییە.

(۲) خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

rum (rum), *adj.* [Slang], (۱) باش؛ نایاب.

(۲) [Chiefly British]، سەیر؛ ناوێزە؛ نائاسایی؛ جیا.

(۳) هیچوپووچ؛ گەند: *(a ~ joke)* .

rum (rum), *n.* = **rummy**.

Rumanian (rōō-mā′ni-ən), *adj. & n.* = **Romanian**.

rumba (rum′bə), *n.* (۱) ڕومبا: سەمایەکی بەجۆشی کوبایی و قولەڕەشیپە. (۲) سەمایەکی لاساییکەرەوەی ئەم سەمایەیە.

(۳) مۆسیقای ئەم سەمایە.

rumble (rum′b'l), *v.i.* (۱) گرمەگرم هاتن؛ گرمووهووڕ هاتن؛ گرماندن: *(Thunder ~s.)* .

(۲) بە گرمووهووڕ ڕۆیشتن؛ گرمەهاتن؛ گرمەگرم کردن:

(The truck ~d down the street.)

(۳) [Slang]، شەڕە گەڕەک کردن.

v.t. (۱) گرمە ێ هەڵساندن.

(۲) بە گرمەگرم وروتن یا دەربڕین؛ هاوارکردن؛ گرماندن.

(۳) سافو لووس کردنی پارچەیەکی کانزایی لە بەرمیلێکی سووڕاوەدا.

n. (۱) گرمە؛ گرمەگرم؛ گرمووهووڕ؛ هاڕە.

(۲) کورسی پشتەوەی گالیسکە (بۆ شتومەک یا بەردەست).

(۳) کورسییەکی وەهای پشتەوەی ئوتومبیل.

(٤) بەرمیلێکی خولاوەیە بۆ ڕێک کردن یا سافو لووس کردنی پارچەی کانزایی

(٥) [Slang]، شەڕە گەڕەک؛ شەڕی تاقمە شەلاتی.

-rumbly *(adj.).*

rumen (rōō′min), *n.* گەدەی یەکەمی گیانداری کاوێژکەر.

ruminant (rōō′mə-nənt), *adj.* (۱) کاوێژکەر.

(۲) هی گیانداری کاوێژکەر؛ کاوێژکەری (۳) بیرکەرەوە.

n. گیانداری کاوێژکەر.

ruminate (rōō′mə-nāt′), *v.i. & v.t.* (۱) کاوێژکردن.

(۲) بیرلێکردنەوە.

-ruminative *(adj.)*; **ruminator** *(n.).*

rumination (rōō′mə-nā′shən), *n.* (۱) کاوێژ؛ کاوێژکردن.

(۲) بیرکردنەوە.

rummage (rum′ij), *n.* (۱) پرووپیت؛ وورده باوبەت؛ شتی هەمەڕەنگ یا هەڕەمە. (۲) پشکنین؛ بە وورددی گەڕان. (۳) **rummage sale**.

(٤) [Obs.]، (ا) شێوەی ڕێکخستنی باری کەشتی. (ب) عەمار.

v.t. (۱) پشکنین؛ بە وورددی پیاگەڕان:

(to ~ a ship for contraband)

(۲) (~ up ; ~ out) ، خستنەڕوو (بە پشکنین یا بۆ گەڕان)؛ دەرخستن.

v.i. پشکنین؛ بە وورددی گەڕان:

(The burglars ~d through all his belongings.)

rummage sale, (۱) فرۆشتنی هەڕەمە: فرۆشتنی شتوومەکی هەڕەمەی کۆنەو تازەی ناومانو جلوبەرگ (بۆ پارە کۆکردنەوەو دان بەخێر).

(۲) فرۆشتن یا هەڕاجی هەڕەمەی فرۆشگا.

rummer (rum′ēr), *n.* پەرداخ یا کوپێکی گەورە.
rummy (rum′i), *adj.* [Chiefly British Slang], سەیر؛ جیا؛ ناوێزە؛ ناناسا.
n. ڕەمی؛ جۆرە یارییەکی کاغەزە.
rummy (rum′i), *n.* [Slang], سەرخۆش؛ کەسێکی سەرخۆش.
rumor (rōō′mēr), *n. Also* **rumour,** ووت‌وو؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ دەبدەبە؛ تەحا تەحا؛ بەندوباو؛ قاوەقاو.
v.t. قاو خستنەوە؛ قاو بلاوکردنەوە.
rumour (rōō′mēr), *n. & v.t.* = **rumor.**
rump (rump), *n.* (١) کەفەڵی گیاندار؛ پاشەڵ؛ سمت. (٢) پارچە گۆشتی ڕانی گا. (٣) سمتە جۆڵەی باڵندە. (٤) سمتی مرۆڤ؛ کەفەڵ؛ گووپی سمت؛ گووپی قنگ؛ قنگ. (٥) پاشماوە؛ پاشەڕۆک. (٦) پاشەڕۆکی پەڕلەمان (کە نەندامە بنەڕەتییەکانی زۆربەیان نەماین یا دەرکراین).
rumple (rum′p'l), *n.* چڕوڵوچ؛ ژاکاوی.
v.t. & v.i. چڕوڵوچ کردن؛ ژاکاندن.
rumpus (rum′pəs), *n.* [Colloq.], هەراوزەنا؛ هەراهەرا؛ هەراو بەزم؛ شەڕ؛ شەڕو هەرا؛ دەنگەدەنگ.
rumpus room, ژوورێ یاری (لە ژێرخاندا).
rumrunner (rum′run′ēr), *n.* (١) قاچاخچی مەی‌و ئارەق. (٢) کەشتی و بەلەمی قاچاخچێتی ڕەها.
run (run), *v.i.* (١) ڕاکردن (٢) خێرا ڕۆیشتن؛ چوون بە دەم یا هاوارەوە: *(We ~ to her aid.)* . (٣) بەرەڵابوون؛ ڕێ لێ نەگیران؛ بە سەربەستی گەڕان. (٤) هەڵهاتن؛ دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ خۆدزینەوە. (٥) (~ up to ; ~ down to ; ~ over to) ، بە پەلە چوون بۆ شوێنێکی نزیک بۆ ماوەیەکی کەم: *(Let's ~ over to her house.)* (٦) (ا) بۆربۆڕێن کردن؛ پێشبڕکێ کردن: *(His horse ran in the race.)* . (ب) خۆ نامزەدکردن (هەڵبژاردن)؛ خۆ پاڵاوتن لە هەڵبژاردنێکدا: *(He will ~ in the next election.)* (٧) تەواوکردنی غارغارێنێک یا پێشبڕکێیەک لە پلەیەکی تایبەتیدا: *(My horse ran last.)* (٨) کۆچ کردن (ماسی)؛ بە کۆمەڵ بە مەلە ڕۆیشتن: *(The Salmon ~ every year.)* (٩) هاتوچۆکردن بە ڕێک‌وپێکی: *(The bus ~s every hour.; The train ~s between Washington and New York.)* (١٠) بلاوبوونەوە (دەنگوباس). (١١) خۆ پیاهەڵگەڕان؛ پیاهەڵگەڕان؛ تەرز فڕێدان: *(The vine ~s over the porch.)* (١٢) گەڕانەوە بۆ چەندەها ساڵ؛ درێژبوونەوە بۆ ماوەیەکی کۆن لە ڕابوردوودا: *(His family live ~s back many generations.)* (١٣) هەمیشە بزووتن؛ هەرگیز نەوەستان: *(His tongue ran on and on.)* (١٤) هەڵوەشان: *(Her stocking ~ .)* . (١٥) گەڕان (مەکینە)؛ کارکردن: *(The washing machine is ~ning.; Her car ~s well.)* (١٦) هاتنەوە بە بیردا؛ هاتنەوە بە مێشکدا جار لە دوای جار: *(Thoughts ran in his head.)* (١٧) پێدا ڕۆیشتن؛ ڕۆین (ئاو، خوێن، شلە): *(Blood ~s in his veins.)* . (١٨) تووانەوە و لەبەر ڕۆیشتن: *(The butter ran .)* . (١٩) (ا) بلاوبوونەوە (شلە)؛ ڕۆین. (ب) ڕەنگ دانەوە (قوماش، جل). (٢٠) پڕبوون لە (فرمێسک، خوێن، شلە)؛ لێ هەڵنیشتن: *(Her eyes ran with tears.)* (٢١) (ا) لێهاتن (کێم، چڵم، ئاو)؛ پیا هاتنەخوارەوە: *(His nose is raning.)* (ب) ئاو لێچوون (بەلووعە)؛ ئاو دزین؛ ئاو لێهاتن. (٢٢) تێپەڕبوون (کات)؛ بوون بە؛ بەسەرچوون‌و بوون بە: *(The days ran into weeks.)* (٢٣) (ا) بەردەوام بوون؛ بە بەردەوام پیشان دران یا پێشکەش کران: *(The play ran for a year.)* (ب) خایاندن؛ پێ چوون: *(The movie ~s for two hours.)* . (٢٤) کار پێ کران: *(The law ~s for ten years.)* . (٢٥) درێژبوونەوە: *(The fence ~s through the woods.)* . (٢٦) تووش بوون؛ تێکەوتن (قەرز، گیروگرفت): *(He always ran into trouble.; We ran into debt.)* (٢٧) بە شێوەیەک بوون: *(The proverb ~s like this.)* . (٢٨) بە بنەچە بۆ مانەوە: *(Humor ~s in his family.)* . (٢٩) بە نرخێکی تایبەتی بوون؛ لە ڕادەیەکی تایبەتیدا بوون. (١) پیا ڕاکردن یا ڕۆیشتن بە خێرایی: *(to ~ streets)* . *v.t.* (٢) پێشبڕکێ کردن؛ بۆربۆڕێن کردن: *(He ran a race.)* . (٣) خۆ دان بە دەم مەترسی‌یەوە؛ پڕکێشی کردن: *(to ~ a risk)* . (٤) پیا ڕۆیشتن؛ شکاندن (ئابلووقە)؛ بڕین (چرای سووری سەر ڕێگە): *(The ship ran the blockade.; The driver ran a red light.)* (٥) ڕاوکردن؛ دووکەوتن؛ ڕاڤراندن. (٦) دووربینەوە؛ تەقەڵ لێدان. (٧) ملەملێ لەگەڵ کردن. (٨) (ا) بەشداری پێکردنی نەسپ لە غارغارێنداً؛ پێشبڕکێ پێکردن (ب) نامزەدکردن؛ پاڵاوتن (بۆ هەڵبژاردن): *(The party will ~ a new candidate in the next election.)* (٩) کارپێکردن؛ خستنە ئیش (مەکینە، ئوتومبیل)؛ خستنەگەڕ: *(to ~ a motor, engine, etc.)* (١٠) تووش کردن: *(His action ran us into difficulties.)* . (١١) (ا) گواستنەوە (بە کەشتی یا ئوتومبیل)؛ بردن؛ گەیاندن. (ب) قاچاخچێتی کردن؛ بە قاچاخ دەرکردن: *(He ~s rifles.)* . (١٢) پیاکردن: *(She ran a pin into her thumb.)* . (١٣) تێکردن: *(to ~ water into a tub)* . (١٤) لەبەر ڕۆیشتن (شلە)؛ لێ هەڵنیشتن؛ لێهاتن؛ پیا ڕۆیشتن: *(The gutters ~ blood.)* (١٥) (ا) بەردەوام بوون: *(They ran the film for a month.)* . (ب) دەستپێکردن‌و دەوام پێدان: *(He ran a bill at the store.)* . (١٦) بلاوکردنەوە (ڕۆژنامە، تەلەفزیۆن): *(to ~ an advertisement, a story, etc.)* (١٧) ڕاکێشان (ڕێگە)؛ بردن: *(to ~ a road into the hills)* . (١٨) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن؛ گێڕان (کار): *(to ~ a household, hotel, restaurant, corporation, etc.)* (١٩) کردن (تاقیکردنەوە)؛ پێ هەڵسان: *(to ~ a test)* . (٢٠) کێشان (هێڵ)؛ ڕاکێشان. (٢١) تووانەوە و پوختەکردن (کانزای خاو). (٢٢) لێهاتن (تا)؛ تووش بوون: *(He is ~ing a fever.)* . (٢٣) داڕشتن. (٢٤) بردنەوە (یاری بلیارد). (١) (ا) ڕاکردن؛ خێرایی وەک ڕاکردن. (ب) غار. *n.* (٢) ڕاکردن. (٣) (ا) ماوە یا دووری ڕاکردنێک. (ب) ماوە یا کاتی پێویست بۆ نەم ڕاکردنە: *(a two minute's ~ from the bus-stop)* (٤) گەشتێکی کورت‌و خێرا؛ سەردانێکی گورج؛ چوون: *(a ~ into town)* . (٥) (ا) دابەشکردنی فرۆتەنی بەسەر ئەو مالّو فرۆشگایانەدا کە داوایان کردووە؛ ئەو ڕێگەیەی لەم دابەشکردنەدا دەگیرێ: *(The milkman finished his ~ .)*

(ب) خەلاّت بردنەوە: *(He ran away with several prizes.)* .

run down, (١) پەککەوتن (مەکینە)؛ وەستان.

(٢) کردن بە ژێرەوە:

(The policeman ran down a few demonstrators with his motorcycle.)

(٣) ڕاونان و گرتن یا کوشتن؛ ڕاوکردن؛ شوێن کەوتن و دۆزینەوە و گرتن

(٤) شکاندن (مرۆڤ)؛ ئاو پیس کردن؛ خراپە ووتن؛ بە سووکی ئاوبردن؛ سووک کردن: *(He was trying to run her down.)* .

(٥) (ا) ماندووکردن؛ ماندووبوون و تەندروستی خراپ بوون.

(ب) پەڕپووت کردن؛ چاک نەکردن و فەرامۆش کردن و تێکوپێکدان

(The tenants ran down the house.)

(٦) خێرا خوێندنەوە؛ بە پەلە چاو پێداخشان

run for it, دەربازبوون؛ هەڵهاتن؛ ڕاکردن

run in, (١) خستنەناو یا سەر (نووسینی زیادە)؛ تێ ترنجاندن.

(٢) [Slang]، گرتن؛ گرتن و خستنە بەندیخانەوە.

(٣) لەچاپدان بەبێ جیاکردنەوە بە بەند بەند.

run into, (١) بە ڕێکەوت تووش بوون؛ پێ گەیشتن:

(I ran into some friends in the store.)

(٢) خۆ پیادان؛ بەرکەوتن؛ بەیەکدادان.

(٣) لێدان (ڕێگە)؛ لەیەکترداڕان.

(٤) تووش بوون: *(to run into difficulties, debts, etc.)*

run off, (١) بە پەلە ڕۆیشتن؛ ڕاکردن

(٢) وێنە لەسەر دەرکردن؛ لەچاپدان:

(to run off ten copies on the Xerox machine)

(٣) نووسینەوە یا خوێندنەوەی لیستە ئاو بە خێرا.

(٤) دزین و بۆ دەرچوون؛ فراندن؛ ڕاکردن:

(He robbed a bank and ran off with a lot of money.)

(٥) دووبارەکردنەوەی هەڵبژاردن لەنێوان دوو کەسدا کە لە هەموو نەوانی تر دەنگیان زیاتر هێناوە: *(There will be a run-off election.)* .

run on, (١) لەچاپدان بەبێ جیاکردنەوە بە بەند بەند.

(٢) لەیەکدرانی چەند ڕستەیەک بە هەڵە بەبێ وەستان (ڕێزمان).

(٣) لەسەر ڕۆیشتن؛ قسەکردن بەبێ وەستان

run out, تەواوبوون؛ بەسەرچوون (کات)؛ دوایی هاتن؛ هیچ نەمان:

(Time ran out.)

run out of, لێ بڕان (ئاروقە، شتومەک، کەرەسە)؛ هیچ پێ نەمان:

(We ran out of time and money.)

run over, (١) کردن بە ژێرەوە:

(He almost ran her over with his car.)

(٢) هەڵچوون؛ لێ ڕژان؛ لەبەر ڕۆیشتن.

(٣) پیاچوونەوە بە پەلە؛ پەراوەکردن.

(٤) لێ تێپەڕبوون.

run the show, جڵەو بە دەست بوون؛ بەڕێوەبردن.

run through, (١) بەفیڕدان (پارە)؛ لەناوبردن؛ بە بادان.

(٢) لێدان (چەقۆ، شیر)؛ پیاکردن؛ کون کردن.

(٣) پیاچوونەوە بە پەلە؛ پەراوەکردن. (٤) هێڵ پیاهێنان (نووسراو).

run up, (١) بەرزکردنەوە؛ هەڵکردن: *(to run up a flag)* .

(٢) دڕووستکردن بە پەلە. (٣) کۆکردنەوە (ژمارە).

(٤) زیادە خەرجی کردن؛ زیادکردن (حساب، خەرجی):

(He ran up a big bill at the hotel.)

run up against, تووش بوون:

(to run up against difficulties)

run upon, (١) خۆ پیادان؛ لێدان:

(The ship ran upon a rock.)

(٢) دۆزینەوە بە ڕێکەوت؛ تووش بوون؛ پێ گەیشتن.

runabout (run′ə-bout′), *n.* (١) گەڕۆک؛ کەسێک کە دەسوورێتەوە

(ب) ڕێگەی هاتوچۆی ڕێکوپێکی هۆی هاتوچۆ.

(ج) ماوەی نەم ڕێگەیە (کات و دووری).

(٦) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن (بەتایبەتی هی ئاسمان).

(٧) چۆنێتی درێژبوونەوەی دەماری دارو تەختەو بەرد.

(٨) زنجیرە *(a ~ of good luck ; a ~ of dry summers)* .

(٩) زنجیرە (شانۆنامە پێشکەش کردن):

(The play had a ~ of a year.)

(١٠) چەند نۆتە یا ئاوازێکی مۆسیقای خێرا خێرا و یەک لەدوای یەکە.

(١١) تێکچڕان (مەعمیلی بانق بۆ پارە وەرگرتن)؛ هێرش:

(There was a ~ on the bank.)

(١٢) درێژبوونەوە؛ بەردەوامی.

(١٣) لێشاو؛ بەرزاو؛ ئاو هەڵنیشتن؛ تەووژم.

(١٤) جۆگەلەی خێرا.

(١٥) (ا) لەسەر ڕۆیشتن (شلە)؛ ڕۆیشتنی ئاو یا شلەی تر.

(ب) هەندی نەم ڕۆیشتنە.

(١٦) (ا) گەرانی کارخانە یا مەکینەیەک بۆ ماوەیەکی تایبەتی.

(ب) بەرهەمی نەم ماوەیە.

(١٧) (ا) بابەت (شتومەک)؛ چەشن؛ جۆر (مرۆڤ، گیاندار...هتد).

(ب) بابەتی ڕەمەکی یا بازاڕی؛ جۆری ئاسایی.

(١٨) (ا) بۆری؛ ڕێ؛ ڕێچکە؛ جۆگە.

(ب) کۆڵ: لانە؛ پەچە: *(a chicken ~ ; a rabbit ~)* .

(١٩) بەرەلایی؛ سەربەستی سووڕانەوە یا گەڕان:

(We had the ~ of his yard.)

(٢٠) ڕەوە: گەل (مێگەل، گاگەل).

(٢١) ڕێی کۆچ یا گەرمیان و کوێستان کردن؛ ئاوچەی تێدابوون و هاتوچۆکردن:

(٢٢) (ا) گەلە ماسی کۆچکەر (بۆ گەراکردن).

(ب) کۆچ کردنی ڕەهای ماسی.

(٢٣) تاڵی هەڵوەشاو یا ڕەویوە (قوماش و جلی تەنراو)؛ هەڵوەشانەوە؛ ڕەوینەوە

(٢٤) بەرەو نیشان چوون و نیشان لێگرتنی فڕۆکەی بۆمباهاوێژ:

(a bombing ~)

(٢٥) لە تۆپ دانی یەک لەدوای یەکو بردنەوە (یاری بلیارد).

adj. (١) تووانە

(٢) داڕێژراو: *(~ metal)* .

(٣) پاڵاوتە؛ پاڵێوراو؛ پوخت: *(~ honey)* .

(٤) قاچاخ: هی قاچاخ: *(~ liquor)* .

a run for one's money, (١) ملەمانێی گران؛ بە ئاسانی دەست نەکەوتن. (٢) خۆشی لێ وەرگرتن؛ شت لێ دەست کەوتن.

in the long run, لە مەودای دووردا؛ لە دواییدا:

(He may win now, but in the long run he will lose.)

on the run, (١) ڕاکردوو؛ ڕافرێنەراو؛ شکاوەو لە ڕاکردندایە:

(We have the enemy on the run now.)

(٢) ڕاکەڕاک دەکات؛ هەڵپە دەکات بە هەموولایەکدا:

(I have been on the run all day.)

(٣) قاچاخ (مرۆڤ)؛ ڕاکردوو: *(The thief is on the run.)* .

run across, تووش بوون بە ڕێکەوت؛ پێ گەیشتن.

run after, (١) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن؛ بەدوادا ڕاکردن.

(٢) [Colloq.]، شوێن کەوتن بۆ بوون بە برادەر؛ داوای برادەرێتی لێکردن؛ ڕاکردن بەدوادا

run along, ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ کەوتنەڕێ.

run an errand, کارێکی سەرپێیی بچووک کردن (چوونە بازاڕ یا بانق).

run away with, (١) دزین؛ بردن (٢) ڕەدووکەوتن.

(٣) بە پەلە پەسەندکردن (پیرۆپا، پلان).

(٤) خۆ بۆ نەگیران؛ هەڵچوون: *(His temper ran away with him.)* .

(٥) (ا) بۆڕپێدان؛ بۆڕبۆڕێن بردنەوە.

به شوێن ڕابواردندا؛ ڕاکەڕاککەر (٢) گالیسکەیەکی سووکی یەک کورسی سەرکراوە. (٣) ئۆتومبیلێکی سووکی سەرکراوەی یەک کورسی. (٤) بەڵەمێکی بچووکی ماتۆڕدار

runagate (run′ə-gāt′), *n.* (١) کەسێکی هەڵهاتوو یا قاچاخ؛ کەسێکی ڕاکردوو. (٢) گەڕۆک؛ ئاوارە؛ دەربەدەر.

run-around (run′ə-round′), *n.* *Also* **run-round**, (١) دەستی دەستی پێکردن؛ بەدەمەوەگرتن؛ ئاێن‌وئێن؛ ڕاستی بەدەستەوەنەدان؛ بیانوو: *(to get the ~ from someone; to give someone the ~)* (٢) خانەیەکی چاپکراو بە تەسکی بەدەوری وێنەیەکدا (وەک لە فەرهەنگدا).

runaway (run′ə-wā′), *n.* (١) کەسێکی یاخی یا هەڵهاتوو؛ ڕاکردوو؛ هەڵاتو؛ تۆراو. (٢) ئەسپی بەڵەسە یا پەت پچڕێن.

(٣) ڕاکردن؛ هەڵهاتن؛ هەڵاتن؛ تۆران؛ یاخی بوون؛ بەڵەسەیی.

(٤) بردنەوەیەکی ئاسان؛ سەرکەوتنێکی ئاسان‌و یەکلایی.

adj. (١) ڕاکردوو. بەڵەسە؛ پەت پچڕێن؛ تۆراو: *(a ~ teenager ; a ~ horse)* (٢) هی ڕاکەر؛ هی ڕاکردوو: *(a ~ marriage)* (٣) بە ئاسانی براوە (بۆربۆڕێن، پێشبڕکێ). (٤) ڕوو بەرزبوونەوە (ئرخ): *(~ prices ; a ~ inflation)* .

runcinate (run′si-nit, run′si-nāt′), *adj.* گوێچکە نارێک‌و بە پشتدا کەوتوو (گەلا).

rundle (run′d'l), *n.* (١) پلە پەیژە (٢) چەرخ؛ ڕەوڕەوە؛ پێچکە

rundlet (rund′lit), *n.* (١) بەرمیلی بچووک (٢) پێوانەیەکی شلەی کۆنە بریتیە لە هەژدە گاڵۆن.

run-down (run′doun′), *adj.* (١) قورمیش نەکراوو وەستاو (کاتژمێر). (٢) ماندوو؛ لە پەل‌وپۆ کەوتوو؛ بێ هێزو ناتەندروست (لەبەر زۆر ئیش کردن)؛ لاواز. (٣) پەڕپووت؛ چاک نەکراوو گوێ پێ نەدراو؛ ڕووخاو: *(a ~ building)*

n. کورتە؛ پوختە.

rune (rōōn), *n.* (١) ڕوون: تیپی ئەلف‌وبێێەکی کۆنی ئەسکەندناڤی‌و ئەتەرە ئەڵمانیەکانی تەرە (٢) هەڵبەست. مەتەڵ؛ یا شتێکی تری بەم ئەلف‌وبێیە نووسراو. (٣) نیشانە یا شێوە نووسینێکی ئەفسوونەیی. (٤) [Poetic]. هەڵبەستی فنلەندی. (ب) هەڵبەستێکی ئەسکەندیناڤی کۆن. (ج) [Poetic]. هەڵبەست؛ گۆرانی.

-runic *(adj.).*

rung (ruŋ), *n.* (١) پلە پەیژە (٢) داری نێوان دوو قاچی کورسی؛ داری پاڵپشتی کورسی. (٣) تەڵ پێچکەی پاسکیل (٤) پلە

rung (ruŋ), *past participle and rare past tense of* ring.

run-in (run′in′), *adj.* تێ ترنجاو (ووتەی زیادەی ناو شتی نووسراو یا چاپکراو).

n. (١) ووتەی زیادەی تێ ترنجاو یا خراوە ناو شتی چاپکراو یا نووسراو. (٢) [Colloq.]. شەڕ؛ دەمەقاڵێ؛ مشت‌ومڕ؛ شەڕە قسە؛ دەمەقڕێ: *(She had a ~ with her boss.)*

runlet (run′lit), *n.* جۆگەلە

runnel (run′'l), *n.* (١) جۆگەلە (٢) ناوەڕۆ؛ ناوەڕۆگە.

runner (run′ĕr), *n.* (١) (ا) ڕاکەر (ب) هەڵهاتوو؛ ڕاکردوو؛ قاچاخ. (٢) پەیامبەر. (٣) (ا) قاچاخچی. (ب) بەڵەم یا کەشتی قاچاخچی. (٤) مەکینەچی؛ بەڕێوەبەر (ئامێر). (٥) فەرمانبەر (بانق). (٦) (ا) مەڕە یا قاڵی باریکی ڕاڕەو (ب) سەرمێزی باریکی جوان (کە هەر بەشێکی میزەکە دابپۆشێ). (٧) تاڵی هەڵوەشاو؛ تانێک کە ڕەوبینێتەوە. (٨) (ا) تەرزی خشۆکی ڕەگ داکوتاو (هەر ڕەگێکی دەبێتە ڕووەکێکی تازە). (ب) ڕووەکێکی وەها (وەک شلیلک). (٩) ڕووەکی پیاهەڵگەڕاوی تێوەتاڵۆ. (١٠) ئێی پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ. (١١) نەو بەشەی ئامێرێک یا مەکینەیەکە کە بەشێکی تری پێدا دێت‌و دەچێت یا دەخلیسکێ. (١٢) ئەو پارچە درێژەی بنی گالیسکەی سەهۆڵە کە لەسەری دەخلیسکێ. (١٣) دارێژگە. (١٤) جۆرە ماسییەکە.

runner-up (run′ĕr-up′), *n.* هاوبڕکێکەری دوای براوە؛ هاوبڕکێکەری دووەم؛ براوەی دووەم.

running (run′iŋ), *n.* (١) ڕاکردن. (٢) توانای ڕاکردن. (٣) هاوبڕکی؛ بۆڕبۆڕێن: *(in the ~)* . (٤) بەڕێوەبردن؛ گێڕان؛ ئیش پێکردن؛ خستنەکار: *(the ~ of a machine)* (٥) (ا) ڕەوت (شلە)؛ ڕەوانی (ئاو)؛ ڕۆێن؛ لەبەر ڕۆێن. (ب) پادەی شلەی لەبەر ڕۆیین.

adj. (١) ڕاکەر؛ خێرا ڕۆیشتوو. (٢) هی ڕاکردن: *(a ~ race)* . (٣) ڕەوان (ئاو)؛ نەوەستاو؛ ڕۆیین: *(~ water)* . (٤) پێکەوە نووساو (نووسین). (٥) تووارە. (٦) کێم لێهاتوو: *(a ~ sore)* . (٧) هەڵگەڕاو (ڕووەک)؛ خشۆک. (٨) لە گەڕدایە؛ ئیش دەکات (مەکینە): *(a ~ engine)* . (٩) بە درێژی (پێوانە): *(a ~ foot)* . (١٠) بەردەوام: *(a ~ fend between the two sides)* . (١١) یەک لەدوای یەک: *(for seven days ~)* . (١٢) زاڵ. (١٣) هی ئێستە؛ بەردەوام: *(a ~ account)* . (١٤) خلیسکاو؛ شل؛ نەچەسپیو: *(a ~ knot)* . (١٥) بە ڕاکردن کراو: *(a ~ jump)* .

in the running, لە هاوبڕکێکەدایە؛ لەوانەیە ببیاتەوە.

out of the running, لە هاوبڕکێکەدا ئەیە؛ لەوانە ئەیە ببیاتەوە (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ، غارغارێن، یاری).

running board, چەملەغی ئۆتومبیل.

running gear, بەشە جووڵاوەکان یا ئیشکەرەکانی ئوتومبیل‌و شتی تری خۆبزوێن (وەک گێڕو نەکسل‌و مەکینەو پێچکەکانی).

running head, سەرباسی دووبارەکراوەیە لە لاسەرووی هەموو لاپەڕەیەکدا یا هەر لە تەوقەسەری لاپەڕەی چەپ.

running mate, (پێشی دەوترێ: " running title "). ئاوەڵی هاوبڕکێ: (ا) نەسپی هاونیلە. (ب) نەسپێکە کە خێرایی بۆ ئەسپێکی تری غارغارێن دادەنێ یا دەبڕێتەوە. (ج) کەسێکە کە ناودێر کرابێ بۆ پلەوپایەیەکی جێگری لەگەڵ کەسێکی تردا بۆ پلە سەرەکێیەک (وەک جێگری سەرەک کۆمارو سەرەک کۆمار لە هەڵبژاردنێکدا): *(Jonson was Kennedy's ~ in the 1960 election.)*

running stitch, ڕیزە تەقڵی وورد.

running title, = running head.

running water, ئاوی بەلووعە؛ ئاوی ڕەوان.

runny (run′i), *adj.* (١) ئاو بە لووتدا هاتنەخوارەوە؛ چڵماوی: *(a ~ nose)* (٢) زۆر شل؛ شل: *(~ yogurt, soup, etc.)* .

run-off (run′ôf′), *n.* (١) باراناوو بەفراوی هەڵنەمژراوی بەرەو جۆگەو ئاوەڕۆ چوو. (٢) چڵکاوو پیسایی کارگە. (٣) کایەی بڕیاردەر؛ دوا کایەی بۆڕبۆڕێن، یاری، یا هەڵبژاردنێکە کە کەس نەیبردبێتەوە و بەرامبەر بن: *(Since no one has won the election outright, there will be a ~ .)*

run-of-the-mill (run′əv-thə-mil′), *adj.* بازاڕی؛ ڕەمەکی؛ ئاسایی؛ سادە (نموونە).

run-on (run′on′), *adj.* ١) بەند بەند نەکراو (چاپەمەنی). ٢) پێکەوە بەستراو بە هەڵەو بەبێ وەستان (ڕێزمان): *(a ~ sentence)* .

n. ١) شتی چاپکراوی بەند بەند نەکراو و جیانەکراوە. ٢) ڕستەیەکە کە لە لێکدانی چەند ڕستەیەک پێکهاتووە بە هەڵە (ڕێزمان).

runt (runt), *n.* ١) (أ) کورتەبنە (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەک). (ب) بچووکترین بەچکەی بە یەک سک زار. ٢) گا و مانگای بچووک.

-runtiness *(n.)*; **runty** *(adj.)*.

runway (run′wā´), *n.* ١) جۆگە؛ ناوەڕۆ؛ ناوەڕۆگە. ٢) ڕێگەی شتی پێچەکەدار. (٣) ڕێچکەی ئاسکو گیاندارێ تر. ٤) ڕاڕەوی گەڕانەوەی تۆپی " بۆلینگ " پاش خل کردنەوەی. ٥) ڕاڕەوی نێوان شانۆو شانۆخانە. (٦) ڕاڕەوی فڕین و نیشتنەوەی فڕۆکە. ٧) کۆڕ؛ پەچە؛ کولانە مریشک.

rupee (rōō-pē′), *n.* ڕووپێ؛ پارەی هیندو پاکستانە.

rupture (rup′chēr), *n.* ١) شەق بردن؛ پچڕان؛ شەقو پەق بوون؛ دادڕان. ٢) پەیوەندی پچڕان (مرۆڤ، وڵات)؛ پەیوەندی بڕان: *(a ~ in their relations)*

٣) قۆڕی

v.t. & v.i. ١) شەق پێ بردن؛ پچڕاندن؛ شەق بردن؛ لێک جیاکردنەوە. ٢) قۆڕبوون

rural (roor′əl), *adj.* ١) ـیەتی؛ هی لادێ؛ هی دەرەوەی شار؛ دەشتەکی. ٢) لادێیی؛ هی خەڵکی لادێ. ٣) کشتوکاڵی.

-ruralism *(n.)*; **ruralist** *(n.)*.

rurality (roo-ral′ə-ti), *n.* ١) لادێیەتی؛ دەشتەکێتی؛ سادەیی. ٢) تایبەخۆیەکی لادێ؛ دیمەنی لادێ؛ ڕەفتاری لادێیانە.

ruralize (roor′əl-īz´), *v.t.* وەک لادێ لێکردن.

v.i. چوونە لادێ؛ لەلادێ ژیان بۆ ماوەیەک.

-ruralization *(n.)*.

ruse (rōōz), *n.* فێڵ؛ تەڵەکەبازی؛ کەڵەک؛ پەنگ؛ تەڵەکە؛ درۆ؛ ساختە؛ پیلان.

rush (rush), *v.i.* ١) بەلەکردن؛ بە پەلە شت کردن. ٢) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان. ٣) (~ into) ، بە پەلەو سەرکێشانەو بێباکانە کردن: *(to ~ into marriage)*

٤) بە پەلە هاتن یا چوون؛ لە پڕ تێپەڕبوون یا ڕۆیشتن.

v.t. ١) بەپەلە بردن، ناردن، کردن، یا ڕۆیشتن: *(They ~ed him out of the room.)*

٢) پەلەلێکردن: *(Don't ~ me.)* .

٣) (أ) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان. (ب) گرتن لە هێرشێکی وەهادا.

n. ١) پەلە. ٢) وروژم؛ وروژم بردنی خەڵک بۆ شوێنێک بەدوای پارە یا ئیشدا: *(the gold ~)*

٣) ڕاکەڕاک؛ پەلەپەل؛ پەلە: *(the ~ of modern life)* .

٤) هێرش؛ پەلامار.

٥) بوونی قوتابی تازەی هەندێک زانکۆو دانشگای نەمەریکی بە نەندام لە یاسەی تایبەتی زانکۆکەدا بە جەماوەری.

٦) قەرەبالغی؛ شپرزەیی و قەرەبالغی.

٧) بردنی توپ بەناو تیپی بەرامبەردا (فوتبۆڵی نەمەریکی).

٨) *(pl.)* ، وێنەی پەلەی بەشێک لە فیلمێکی تازە گیراو بۆ بینینی لەلایەن دەرهێنەر یا سەرپەرشتیاری فیلمەکەوە.

adj. ١) هی پەلە: دەبێ بە پەلە جێبەجێ بکرێ؛ پەلە: *(~ orders)* .

٢) قەرەبالغ: *(~ hour)* .

with a rush, بە پەلە؛ لە پڕ.

rush (rush), *n.* ١) زەل: پووەکێکە لقەکانی دەکرێن بە حەسیر و سەبەتەو کورسی. ٢) پووەکێکی زەلکاوەکانە وەک زەل. ٣) شتی هێچ‌وپووچ و بێ بایەخ.

rush hour, کاتی قەرەبالغی ڕێگەوبانو شەقامەکانە لە ئوتومبیل بەهۆی خەڵک چوون بۆ نیش یا هاتنەوەوە

rush-hour (rush′our), *adj.* هی کاتی قەرەبالغی ڕێگە (ووشەی پێشوو ببینە): *(~ traffic)* .

rusk (rusk), *n.* ١) چۆرەک. ٢) جۆرێکە لە پسکویت.

russet (rus′it), *n.* ١) ڕەنگی قاوەیی؛ قاوەیی. ٢) قوماشێکی قاوەیی زبرە. ٣) جۆرە سێوێکی زستانەی قاوەیی سوورکاری تۆخ‌ڵ نەستوورە.

adj. ١) قاوەیی. ٢) لە جۆرە قوماشێکی زبری قاوەیی دروستکراوە.

Russian (rush′ən), *adj.* ڕوسی (گەل، زمان، کلتوور...هتد).

n. ١) ڕوسی؛ هاونیشتمانیەکی ڕوسیا. ٢) زمانی ڕوسی.

rust (rust), *n.* ١) ژەنگ. ٢) دانە دواوە؛ کەروو هەڵهێنانی مێشک (مەجاز)؛ تەمەڵی؛ خووی خراپ. ٣) ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووڕکار. ٤) ژەنگی دانەوێڵە: نەخۆشیەکە ژەنگ بە دانەوێڵە هەڵدەهێنێ.

v.i. & v.t. ١) ژەنگ لێدان (دانەوێڵە). ٢) ژەنگ گرتن؛ ژەنگ هەڵهێنان؛ ژەنگ لێدان. ٣) دانە دواوە؛ ژەنگ هەڵهێنان (مەجاز)؛ کەروو هەڵهێنان: *(His mind had ~ed.)*

٤) ڕەنگی ژەنگ گرتن یا لێدان.

adj. ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووڕکار.

-rustily *(adv.)*; **rustiness** *(n.)*.

rust-colored (rust′kul´ērd), *adj.* ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووڕکار.

rustic (rus′tik), *adj.* ١) دێهاتی؛ هی لادێ؛ لادێیی؛ دەشتەکی؛ هی دەرەوەی شار. ٢) (أ) سادە؛ خاکی. (ب) گێل؛ نەزان؛ هیچ نەدیو. ٣) لە دارو تەختەی تۆخڵاوی و زیر دروستکراو: *(~ furniture)* ٤) لەهی لادێ دەچێ لە سادەیی و خاکێتی و خنجیلەیی و کۆنباویدا: *(a ~ house, hotel, restaurant, etc.)*

n. لادێیی؛ کەسێکی سادەو نەزان و گێلۆکەو کێوی.

-rustical *(adj.)*; **rustically** *(adv.)*.

rusticate (rus′ti-kāt´), *v.i.* ١) چوونە لادێ. ٢) لەلادێ ژیان.

v.t. ١) ناردنە لادێ؛ بە زۆر لەلادێ دانان. ٢) [British]، دەرکردنی قوتابی لە زانکۆ یا دانشگا بۆ ماوەیەک. ٣) بە شێوەیەکی سادەو خنجیلەو کۆنباو لادێیانە دروستکردن (خانووسازی).

-rustication *(n.)*; **rusticator** *(n.)*.

rusticity (rus-tis′ə-ti), *n.* ١) سادەیی؛ خاکێتی؛ نەزانی؛ گێلۆکەیی؛ کێوێتی. ٢) ژیانی لادێ؛ لادێیەتی. ٣) کردەوەی لادێیانە؛ تایبەخۆ یا خووی لادێیانە.

rustle (rus′l), *v.i. & v.t.* ١) (أ) بۆ گەڕان؛ هەوڵ بۆدان؛ کۆشش کردن. (ب) بۆ خواردن گەڕان؛ خواردن لێ سەندن؛ بۆ ئالف گەڕان. ٢) (أ) ڕاپێچانی ڕەشەوولاخ. (ب) ڕەشەوولاخ دزین.

rustler (rus′lēr), *n.* [Colloq.], ١) کەسێکی چالاکو هەوڵدەر. ٢) ڕەشەوولاخ دز.

rustless (rust′lis), *adj.* بێ ژەنگ؛ ژەنگی پێوە نەبێ.

rust-proof (rust′prōōf´), *adj.* ژەنگ نەگر؛ ژەنگ هەڵنەهێن.

rusty (rus′ti), *adj.* ١) ژەنگاوی؛ ژەنگن؛ ژەنگدار.

(٢) له ژەنگەوە پەیدابووە.
(٣) ژەنگی هەڵهێناوە (مەکینە)؛ باش کارنەکەر لەبەر ژەنگ.
(٤) ژەنگن (مەجاز)؛ شەقوشڕ؛ ئەوەندە باش نییە چونکە ماوەیەکە خراوەتە پشت گوێ و بەکار نەهاتووە:
(His geometry is ~ .; My French is a little ~ .)
(٥) ژەنگی: ئاوەیی سوورکار.
(٦) ڕەنگ چووەوە یا تێکچوو؛ پەڕیووت.

rut (rut), *n.* (١) شوێن پێچکەی نوتومبیل و ماتۆرسکیل.
(٢) قڵیش: ئاودێر: دێڕاو؛ کەندە؛ کەندێ.
(٣) ڕۆتین: ڕاهاتن بە کردنی شتێک یا بیرکردنەوە بە شێوەیەک و بۆ نەگۆڕان:
[*to get in* (or into) *a* ~].

rut (rut), *n.* (١) ئارەزووی پەرین؛ ئارەزووی ئاسک و حوشتر و بەران و سابرێن. هتد بۆ پەرین. (٢) هاتنە تەگە؛ هاتنە با.
(٣) ماوەی نەم بەبابوونە.

v.i. ئارەزوو هەڵسان بۆ پەرین (کەلە ئاسک، بەران، سابرێن... هتد).
v.t. سواربوون؛ پەرین؛ جووت بوون.

rutabaga (rōō′tə-bā′gə), *n.* سەلکی ڕووەکێکە شێوەو تامەکەی لە شێلم دەچێت؛ شێلمە زەردە.

ruth (rōōth), *n.* [Archaic], (١) بەزەیی: بەزەیی پیاهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان. (٢) داخ و خەفەت؛ پەشیمانی.

ruthenic (rōō-then′ik), *adj.* پوتینیۆمی: ووشەی داهاتوو ببینە).

ruthenium (rōō-thē′ni-əm), *n.* پوتینیۆم: تۆخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی یە (کیمیاگەری).

ruthful (rōōth′fəl), *adj.* [Archaic], (١) دڵتەنگ: ماتومەلوول؛ خەفەتبار. (٢) بە بەزەیی؛ دڵنەرم؛ بەڕەحم.
(٣) دڵ پڕی دەسووتێ؛ بافتی بەزەیی پیاهاتنەوەیە.

ruthless (rōōth′lis), *adj.* بێ بەزەیی؛ دڵ سەخت؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم.

rutilant (rōō′ti-lənt), *adj.* [Rare], درەوشاوە؛ بریقەدار.

ruttish (rut′ish), *adj.* بەخرۆش؛ بەئالۆش؛ بەبا.

rutty (rut′i), *adj.* قڵیش قڵیشاوی: کەندڕاوی؛ درزاوی:
(a ~ road)

-ruttiness *(n.).*

rye (rī), *n.* (١) حەوێنج. (٢) ویسکی حەوێنج.

rye (rī), *n.* پیاوە قەرەج

rye grass, زیبزانە؛ مرور.

rye whiskey, ویسکی حەوێنج

S s

S, s (es), *n.* (۱) تیپی نۆزدەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) بەنگی نەم تیپە " ئێس ".

S (es), *n.* (۱) ژمارە " ۷ " یا " ۷۰ "ی پۆمانی.

adj. (۱) شتێکە لەشێوەی تیپی " S " دا. (۲) تایبەتی بەم تیپە. (۲) نۆزدەهەم؛ نۆزدەهەمین لە تیپی " S " دەچێت.

sabadilla (sab′ə-dil′ə), *n.* (۱) پووەکێکی تۆو ژەهراوی ناوچە گەرمەکانە. (۲) تۆوی نەم پووەکە.

sabbatarian (sab′ə-târ′i-ən), *adj.* شەممەیی: تایبەتی بە پۆژی شەممە. واتە پۆژی حەوانەوەی جوولەکە.

n. (۱) شەممەیی: پەیرەویکەری نەریتی حەوانەوە لە پۆژی شەممەدا (وەک جوولەکە). (۲) خاچ پەرستێکە کە پۆژی یەک شەممان دەحەوێنەوە. (۳) کەسێکە کە نەریتی حەوانەوەی پۆژی شەممە (لای جوولەکە) یا یەک شەممە (لای خاچ پەرستان)ی بە تووندوتیژی گرتبێ.

-Sabbatarianism *(n.).*

Sabbath (sab′əth), *n.* (۱) شەممە پۆژی حەوانەوە و خواپەرستی‌یە لای جوولەکە؛ شەممانە. (۲) یەک شەممە: پۆژی حەوانەوە و خواپەرستی لای خاچ پەرستان. (۳) [s-]، ماوەی حەوانەوە.

adj. تایبەتی بە شەممە؛ تایبەتی بە کاتی حەوانەوە.

Sabbatical (sə-bat′i-k'l), *adj.* (۱) شەممەیی؛ تایبەتی بە پۆژی شەممە، واتە پۆژی حەوانەوە لای جوولەکە. (۲) [s-]، هی ماوەی حەوانەوە: *(a ~ leave)* .

n. [s-], = sabbatical year.

sabbatical year, (۱) وەرزی پشوودان یا بە بەیار هێشتنەوەی زەوی‌وزارە هەر حەوت سالێ جارێک لای جوولەکە لە کۆندا. (۲) سالی پشوودان: سالێک یا شەش مانگە دەدرێت بە مامۆستای زانکۆ هەر حەوت سالێ جارێک بۆ پشوودانو لێکۆڵینەوە... هتد. (پێشی دەوترێ: " sabbatical leave ").

saber, sabre (sā′bēr), *n.* (۱) شمشێر. (۲) شمشێری شمشێربازی.

v.t. شمشێر لێدان؛ بە شمشێر کوشتن یا بریندارکردن.

saber rattling, شمشێر پاوەشاندن (نێو وڵاتان)؛ هەڕەشە؛ هەڕەشەلێکردن بە جەنگ.

saber-toothed (sā′bēr-tōōtht′), *adj. Also* sabre-toothed, ددان شمشێری؛ تایبەتی بە گیانداری کەلَبە درێژو چەماوەی وەک شمشێر.

saber-toothed tiger, پڵنگێکی قڕتێکەوتووە.

sable (sā′b'l), *n.* (۱) (ا) سەموورە: گیانەوەرێکە لە توخمی دەڵەک کەوڵەکەی بەنرخە. (ب) کەوڵی سەموورە. (۲) (ا) ڕەش؛ ڕەنگی ڕەش. (ب) (*pl.*)، جلی ڕەش؛ بەرگی شین یا زاری. (۲) قاوەیی تۆخ؛ ڕەنگی قاوەیی تۆخ.

adj. (۱) لە کەوڵی سەموورە دروستکراوە. (۲) ڕەش؛ هی جل‌وبەرگی شین. (۳) تاریک؛ ڕەش؛ دڵتەنگکەر.

sabot (sab′ō, sab′ət), *n.* (۱) قاپ قاپ. (۲) سۆل.

sabotage (sab′ə-tij), *n.* (۱) تێکوپێکدانی دەسەنقەست (وەک هی کەرەسەو بەرهەمی کارخانە لەلایەن کرێکاری مانگر یا بێزارەوە). (۲) تێکوپێکدانو وێران کردن (هی وڵات لەلایەن نۆکەرانی بێگانە یا خەڵکی یاخی‌یەوە لەکاتی جەنگدا بەتایبەتی هی پردو کارخانەو هێڵی شەمەندەفەر... هتد) (۳) تێکوپێکدانی نەخێنی پیلان یا کارێک. (٤) کاری وێرانکەر یا تێکوپێکدەر.

saboteur (sab´ə-tūr′), *n.* [Fr.], تێکوپێکدەر؛ وێرانکەر (ووشەی پێشوو ببینە).

sabra (sabra), *n.* جوولەکەی لە فەلەستین یا ئیسرائیل لەدایکبوو.

sabre (sā′bēr), *n.& v.t.* = saber.

sabulous (sab′yoo-ləs), *adj.* *Also* sabulose, لماوی؛ لمی

sac (sak, sôk), *n.* تووڕەکە (لە گیاندارو پووەکدا).

sacaton (sak′ə-tōn´), *n.* گیایەکە بۆ گزرەو لەوەڕ.

saccate (sak′āt), *adj.* (۱) لە تووڕەکە دەچێ (۲) تووڕەکەدار (پووەکناسی، گیانەوەرناسی).

sacchar- (sak′ēr), = saccharo.

saccharate (sak′ə-rāt´), *n.* خوێی ترشی شەکر (کیمیا).

saccharic acid, ترشی شەکر (کیمیا).

saccharimeter (sak´ə-rim′ə-tēr), *n.* پێوەری پادەی شەکر لە ناوێتەیەکدا.

saccharin (sak′ə-rin), *n.* ساکەرین: ناوێتەیەکی بلووری‌یە چوارسەد ئەوەندەی شەکر شیرینترە (لەباتی شەکر بەکاردەهێنرێت لەلایەن ئەوانەوە کە نەخۆشی شەکرەیان هەیە).

saccharine (sak′ə-rin, sak′ə-rīn´), *adj.* (۱) شەکری؛ لە شەکر دەچێت؛ شەکری تێدایە. (۲) نێچگار شیرین؛ زۆر شیرین و بێ تام؛ *(a ~ voice, smile, etc.)*

-saccharinely *(adv.)* ; **saccharinity** *(n.).*

saccharize (sak′ə-rīz´), *v.t.* کردن بە شەکر" گۆڕین بە شەکر.

saccharo- (sak′ə-rō, sak′ə-rə), *Also* sacchar-, پێشگرێکە بەمانای: شەکر.

saccharoid (sak′ə-roid´), *adj. Also* saccharoidal, لە کەڵە شەکر دەچێت (بەرد)؛ کەڵەشەکری؛ بلووری و دانار داتان.

saccharometer (sak´ə-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری پادەی شەکر لە ناوێتەیەکدا.

saccharose (sak′ə-rōs´), *n.* سوکەڵۆز: شەکری قامیشی شەکرو چەوەندەر.

sacculate (sak′yoo-lāt´), *adj. Also* sacculated, تووڕەکەیی؛ لە پیزە تووڕەکەی بچووک دەچێت.

saccule (sak′ūl), *n.* (۱) تووڕەکەی بچووک. (۲) تووڕەکەی گوێی ناوەوە.

sacculus (sak′yoo-ləs), *n.* = saccule.

sacerdotal (sas´ēr-dō′t'l), *adj.* (۱) قەشەیی: تایبەتی بە قەشەو

فەرمانی (٢) تایبەتی بە دەسەلاتی قەشە وەک ناوبژیکەری نێوان خواو

sacerdotalism (sas´ĕr-dō′t'l-iz'm), *n.* بڕوابوون بە دەسەلاتی نادەمیزاد

قەشە وەک ناوبژیکەری نێوان خواو نادەمیزاد.

sachem (sā′chəm), *n.* سەرەک خێڵی هیندی ئەمەریکی.

sachet (sa-shā′), *n.* تووڕەکەی بۆدرەی بۆندار: دەخرێتە ناو جلی هەڵگیراوەوە لەناو دۆڵاب‌و جانتادا بۆ بۆن خۆشی.

sack (sak), *n.* (١) گونیە: تووڕەکە؛ جەوالّ؛ هەگبە؛ توربە؛ کیسە؛ جاخ؛ فەردە (٢) گونیە یا تووڕەکەو شتەکەی ناوی.

(٣) گونیەیەک شت؛ پڕ تووڕەکەیەک؛ پڕ فەردەیەک.

(٤) چاکەتێکی دەڵبی ژنانەو منداڵانەیە.

(٥) [Slang]، لە نیش دەرکردن: *(to get the ~)*.

(٦) [Slang]، جێی نوستن:

(I'm very tired, so I'm going to hit the ~ .)

v.t. (١) کردنە گونیەوە؛ خستنە تووڕەکەوە.

(٢) [Slang]، لە نیش یا کار دەرکردن: *(He ~ed several generals.)*.

hit the sack, [Slang], چوونە جێ (بۆ نوستن)؛ چوون بۆ نوستن؛ نوستن.

sack (sak), *n.* تاڵان (بەتایبەتی هی شاری داگیرکراو)؛ تاڵانکردن؛ ناشبگیر.

v.t. تاڵانکردن؛ ناشبگیرکردن؛ بڕین (ماڵ؛ بانق... هتد).

sack (sak), *n.* جۆرێکە لە مەی.

sackbut (sak′but′), *n.* (١) ئامێرێکی مۆسیقی کۆنە لە کەڕەنا دەچێت.

(٢) ئامێرێکی مۆسیقی ژێداری کۆنە.

sack cloth, (١) جانفاس؛ گوش؛ قوماشی گونیە؛ گونیە.

(٢) قوماشێکی زبرە بۆ جلی شیوەن‌و پەشیمانی (لە مووی بزن دروست دەکرا).

sackful (sak′fool´), *n.* (١) پڕ تووڕەکەیەک؛ پڕ گونیەیەک.

(٢) بڕێکی زۆر؛ زۆر.

sacking (sak′iŋ), *n.* جانفاس؛ گوش؛ قوماشی گونیە؛ گونیە

sack race, پێشبڕکێی ناو گونیە: (هەرکەسە دەچێتە ناو گونیەیەکەوە و بە قونەقون دەڕوات).

sacque (sak), *n.* چاکەتی دەڵبی ژنانەو منداڵانە.

sacral (sā′krəl), *adj.* پەیوەندار؛ تایبەتی بە نەریتی ئایینی.

sacral (sā′krəl), *adj.* سمتەجۆڵەیی

sacrament (sak′rə-mənt), *n.* (١) نەریتی ئایینی پیرۆز (خاچ- پەرستی). (٢) [the S-]، شێوی خواهانە (کڵێسە).

(٣) (أ) نانە ڕەقەو مەی پیرۆزکراوی ئەم شێوە. (ب) نانە ڕەقەی ئەم شێوە.

(٤) شتێکی پیرۆزە بەمانا (٥) نیشانە. (٦) پەیمان (وەک هی مارەبڕین).

sacramental (sak´rə-men′t'l), *adj.* (١) هی نەریتی ئایینی پیرۆز.

(٢) پیرۆز *(a ~ duty)*.

n. نەریتی ئایینی پیرۆز؛ شتێکی بەکارهێنراو لە نەریتی ئایینی پیرۆزدا (وەک خاچ، ئاوی پیرۆز هتد).

sacramentalism (sak´rə-men′t'l-iz'm), *n.* ئەو بیرۆباوەڕەیە کە دەڵێت پەیڕەوکردنی نەریتە ئایینییە پیرۆزەکان پێویستە بۆ چوونە بەهەشت.

-sacramentalist *(n.)*.

sacrarium (sə-krâr′i-əm), *n.* (١) نزرگە؛پەرستگا یا شوێنی دانان‌و هەڵگرتنی شتی پیرۆز وەک بت (پۆمای کۆن)

(٢) ئاوچەی دەوروپشتی قوربانیگا (کڵێسە)

sacred (sā′krid), *adj.* (١) پیرۆز

(A mosque is a ~ building.)

(٢) ئایینی *(~ music; a ~ song)*.

(٣) پیرۆز *(a ~ promise)*.

-sacredly *(adv.)*; sacredness *(n.)*.

sacred College, کۆڕی پیرۆز ئەنجوومەنی کاردینالەکان (ئایینی کاسۆلیکی)

sacred cow, مانگا پیرۆزە کەسێک یا شتێکی لە ژوور ڕەخنەوە. واتە کە کەس نەتوانێ ڕەخنەی لێ بگرێ (لەبووی لاقرتێ‌و کلک پێوەکردنەوە).

sacrifice (sak′rə-fīs′), *n.* (١) قوربانی:

(He killed an ox as a ~ .)

(٢) خۆبەختکردن: *(He gave his life as a ~ for his country.)*

(٣) لەخۆبوردن: *(Parents often make ~s.)* .

(٤) زیان (لە فرۆشتنی شتێکدا بە کەمتر لە نرخی کڕینەکەی).

v.t. (١) کردن بە قوربانی؛ قوربانی کردن.

(٢) بەختکردن: *(He ~d his life to save the drowning child.)* .

(٣) بە زیان فرۆشتن؛ بە کەمتر فرۆشتن لە نرخی کڕینەکەی.

v.i. کردن بە قوربانی؛ قوربانی کردن.

the supreme sacrifice, گیان بەخشین.

sacrificial (sak′rə-fish′əl), *adj.* هی قوربانی؛ تایبەتی بە خۆبەختکردن.

-sacrificially *(adv.)*.

sacrilege (sak′rə-lij), *n.* (١) دزینی شتی پیرۆزو ئاینی یا بڕینی پەرستگا و پیس کردنی؛ کفر؛ کاری دژ بە ئاین:

(Robbery of a church is a ~ .)

(٢) بە سووک تەماشاکردن، پیس کردن، یا ڕێز نەگرتنی شتی پیرۆز؛ کفر (مەجاز).

sacrilegious (sak´ri-lē′jəs, sak´ri-lij′əs), *adj.* (١) دژ بە شتی پیرۆزو ئاینی؛ تایبەتی بە پیس کردن‌و ڕێزنەگرتن‌و بە سووک تەماشاکردنی شتی پیرۆزو ئاینی: *(a ~ act)* .

(٢) پیسکەرو ڕێزنەگری شتی پیرۆز؛ بە سووک تەماشاکەری شتی ئاینی‌و پیرۆز؛ کافر.

-sacrilegiously *(adv.)*; sacrilegiousness *(n.)*.

sacrist (sā′krist), *n.*= sacristan.

sacristan (sak′ris-tən), *n.* (١) کلیلداری عەماری دەفری پیرۆزو جلی قەشە لە کڵێسەدا. (٢) مجەوری کڵێسە.

sacristy (sak′ris-ti), *n.* ژووری دەفرو شتی تری پیرۆزو جلی قەشە لە کڵێسەدا. (هەروەها " Vestry ").

sacro- (sā′krō, sā′krə), پێشگرێکە بەمانای: (أ) سمتەجۆڵە. (ب) سمتەجۆڵەیی

sacroiliac (sā´krō-il′i-ak´), *adj.* سمتەجۆڵەیی؛ هی سمتەجۆڵە.

sacrosanct (sak′rō-saŋkt´), *adj.* زۆر پیرۆز (مرۆڤ، شوێن، یاسا، دەزگا... هتد)؛ نابێ دەستکاری بکرێ؛ تێک بدرێت؛ یا سنووری بشکێنرێت

-sacrosanctity *(n.)*.

sacrum (sā′krəm), *n.* سمتەجۆڵە؛ ئێسقانی جەمسەری هەردوو سمتی گیاندار.

sad (sad), *adj.* (١) خەفەتبار؛ خەمبار؛ غەمگین؛ مات؛ ماتومەلوول؛ دڵتەنگ؛ پەست. (٢) دڵگیر؛ ناخۆش؛ خەفەتاوی: *(a ~ song ; ~ news)* .

(٣) ڕەنگ تاڵ؛ ڕەشتاڵە. (٤) [Slang]، زۆر خراپ.

(٥) [Dial]، قورس (شیرینی)؛ تونەوتۆڵ؛ پەستراوە.

sadden (sad′n), *v.t.* دڵتەنگ کردن؛ خەفەتبارکردن؛ پەستکردن.

v.i. دڵتەنگ بوون؛ خەفەت پێ خواردن؛ پەست بوون؛ پێ ناخۆش بوون.

saddle (sad′l), *n.* (١) زین. (٢) زینی پاسکیل.

(٣) پشتی وواڵخی بەرزە. (٤) تیرەغەی نێوان دوو لووتکە.

(٥) (أ) پارچەیەک گۆشتی پشتی مەڕ (بە بڕبڕەو پەراسووەوە).

(ب) بەشی دواوەی پشتی کەڵەشێر.

v.t. (١) زین کردن؛ زین لێکردن

(٢) ئەرکی قورس خستنەسەر؛ باری قورس لێ نان:

(He is ~d with ten children and heavy debts.)

v.i. زین کردن؛ زین لێکردن؛ سواربوون.

in the saddle, جڵەو بەدەست؛ زاڵ؛ دەست ڕێبیو؛ شت بەدەست.

saddle-bag (sad′l-bag´), *n.* شەلتە؛ خورج؛ هەگبە.

saddle-bow (sad′l-bō´), *n.* قەڵبووزی زین؛ بەرکۆ.

saddle-cloth (sad′l-klôth´), *n.* لبادی ژێر زین.

saddle horse, ئەسپی سواری.
saddler (sad′lēr), *n.* زیندروو؛ زینفرۆش.
saddlery (sad′lēr-i), *n.* (۱) زیندرووێتی؛ پیشەی زیندروو. (۲) زین و لغاوو پەشمەو زینەبەندو قایشی ئەسپ. (۳) دووکانی زیندروو.
saddle-tree (sad′l-trē´), *n.* چوارچێوەی زین.
sadiron (sad′ī´ērn), *n.* ئوتوی قورس.
sadism (sad′iz'm, sā′diz'm), *n.* (۱) سادیزم: خۆش بینین لە ئازاردان و زەبر بەسەردا نووساندن و دڵ سەختی کردن لەگەڵ هاوسەری خۆدا. (۲) سادیزم: خۆش بینین لە ئازاردان و دڵ سەختی نووساندن لەگەڵ خەڵکدا.
sadist (sad′ist, sā′dist), *n.* سادی خۆشی بین لە ئازاردان و دڵ سەختی نووساندن لەگەڵ هاوسەری خۆو خەڵکدا.
sadistic (sa-dis′tik, sā-dis′tik), *adj.* سادی؛ تایبەتی بە سادی؛ سادیبیانە؛ خۆشی بین لە ئازاردانی خەڵک: *(a ~ person, act, etc.)* .
-sadistically *(adv.).*
sad sack [Slang], کەسێکی نەزان و ناکارامە (بەتایبەتی سەربان).
safari (sə-fä′ri, suf′ə-rē´), *n.* (۱) گەشت (بەتایبەتی هی پاو لە پۆژاوای نەفەریقا)؛ گەشتی پاو. (۲) پاوچی و کەرەسەی نەم پاوە.
safe (sāf), *adj.* (۱) بێ مەترسی؛ مەترسی لێ ناکرێ؛ بێ ترس. (۲) سەلامەت؛ زیانی لێ نەکەوتووە؛ ئازاری نەبووە: *(The soldiers have returned ~ from the war.)* (۳) بێ وەی؛ سەلامەت؛ بێ مەترسی: *(a ~ place)* . (٤) زیان نەبەخش؛ ناتوانێ زیان بگەیێنێ: *(A murderer is only ~ when he is in prison.)* (٥) ژیر؛ دوربین؛ وریا. (٦) پشتی پێ دەبەسترێ. (۷) مسۆگەر؛ مەترسی (دۆڵەنی) لێ ناکرێ: *(He has a ~ seat in the parliament.)*
n. (۱) دۆلاب یا سندوقی ئاسن؛ دۆلابی پارەو شتومەکی بەنرخ؛ قاسە. (۲) دۆلابێکی سارد بۆ خواردەمەنی تێداهەڵگرتن: *(a meat ~)* . (۳) سندووق. (٤) [Slang]، لاستیک (جووت بوون).
-safely *(adv.)* ; safeness *(n.).*
safe-breaker (sāf′brā´kēr), *n.* دۆلابی ئاسنبڕ؛ دۆلابی ئاسنشکێن (بۆ دزی).
safe-conduct (sāf′kon′dukt), *n.* (۱) ڕێ پێدانی تێپەڕبوونی بێ مەترسی (بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا). (۲) بەڵگەی نووسراوی ئەم ڕێ پێدانە. (۳) پاس کردن و پاسەوانی کردنی ئەم تێپەڕبوونە.
v.t. (۱) ڕێ پێدان بە تێپەڕبوون بە سەلامەتی (بە ئاوچەی دوژمندا). (۲) پاراستن لەکاتی ئەم تێپەڕبوونەدا.
safe-cracker (sāf′krak´ēr), *n.* = safe-breaker.
safe-deposit box, سندوقی سپاردەی ئەمین (بۆ پارەو خشڵو شتومەکی بەنرخ دانان لە بانق یا شوێنێکی قایم و بێ ترسدا).
safeguard (sāf′gärd´), *n.* (۱) مەرجێکی پارێزەر یا دڵنیاکەر لە قۆنتەرات یا پەیمانێکدا. (۲) پارێزەر (شت، مرۆڤ)؛ پارێز: *(Clean food is a ~ against disease.)* (۳) ڕێ پێدانی تێپەڕبوون بەبێ مەترسی. (٤) پاسەوان(قافلە).
(٥) ئامێری دڵنیایی دژ بە پووداوی کوتوپڕی مەکینەیەک؛ زمانەی دڵنیایی.
v.t. پاراستن؛ مسۆگەرکردن؛ پاس کردن: *(to ~ a place, an achievement, etc.)*
safe-keeping (sāf′kēp′iŋ), *n.* پاراستن؛ پاس کردن.
safety (sāf′ti), *n.* (۱) سەلامەتی؛ ئاسوودەیی؛ بێ وەیی؛ پارێزگاری؛ بێ مەترسی. (۲) ئامێر یا زمانەی دڵنیایی دژی پووداوی کوتوپڕی مەکینەیەک. (۳) [Slang]. لاستیک (جووت بوون).
adj. پارێز؛ پارێزەر؛ هی پاراستن؛ هی پارێزگاری: *(~ measures)* .

safety belt, پشتێنی سەلامەتی (لە ئوتومبیلو فڕۆکەدا). (پێشی دەوترێ " seat belt ").
safety glass, شووشەی بێ زیان (کە وورد و خاش نابێ و بۆ جامی ئوتومبیل... هتد بەکاردەهێنرێت).
safety island, ناوچەیەکە لەسەر شەقامدا قەدەغەیە بۆ ئوتومبیل و بۆ پیادە دانراوە. (پێشی دەوترێ: " safety zone ").
safety lamp, (۱) چرای سەلامەتی (لە کانگەدا). (۲) فانۆس؛ لۆکس.
safety lock, (۱) قفڵی سەلامەتی: قفڵێکە کە هەر بە کلیلەکەی خۆی دەکرێتەوە و نابڕێ. (۲) قفڵی سەلامەتی چەکی ئاگرین.
safety match, شقارتەی بێ زیان.
safety pin, دەرزی سنجاق.
safety razor, گوێزانی بێ زیان (ڕیش تاشین).
safety valve, (۱) زمانەی دڵنیایی یا سەلامەتی (مەنجەڵی هەلم.... هتد). (۲) کەلێن (بۆ دەرچواندنی هەست و جۆشی زیادە)؛ دەرەتان؛ هۆی دەربڕین.
safety zone, – safety island.
safflower (saf′lou´ēr), *n.* پۆنی گوڵەبەڕۆژە.
saffron (saf′rən), *n.* (۱) زەعفەران. (۲) پووەکی زەعفەران. (۳) زەردی پرتەقاڵی؛ ڕەنگی زەعفەران.
safranin (saf′rə-nin), *n.* = safranine.
safranine (saf′rə-nēn´), *n.* سافرانین: ماددەیەکی سووری مەیلەو پرتەقاڵیە ڕەنگی پێ دەکرێت.
sag (sag), *v.i.* (۱) نەوین؛ داکەوتن؛ داتەپین: *(The ceiling has ~ged.)* (۲) شۆڕبوونەوە؛ داکەوتن. (۳) لاوازبوون؛ هێز لێ بڕان؛ داتەپین؛ داکەوتن؛ خاوبوونەوە: *(His energies has ~ged.)* (٤) شکان (نرخ، بازاڕ). (٥) لە ڕێ لادان (کەشتی).
v.t. نەواندن؛ داتەپاندن.
n. (۱) نەوین؛ داکەوتن؛ داتەپین. (۲) ڕادەی نەوین یا داکەوتن. (۳) شوێنی نەوین یا داتەپین. (٤) لە ڕێ لادان.
saga (sä′gə), *n.* (۱) داستانی شەڕوشۆڕی نەسکەندنیافی. (۲) داستانی شەڕوشۆڕ؛ چیرۆکی نازایی؛ چیرۆکی دوورودرێژ.
sagacious (sə-gā′shəs), *adj.* (۱) دانا؛ زیرەک؛ زرنگ؛ ژیر؛ زانا؛ دوربین. (۲) [Archaic]، بۆن تیژ.
sagacity (sə-gas′ə-ti), *n.* دانایی؛ زیرەکی؛ زرنگی؛ ژیرێتی؛ زانایی؛ دوربینی.
sagamore (sag′ə-môr´, sag′ə-mōr´), *n.* سەرەک تیرەیەکی خواردەستی هیندی نەمەریکی.
saga novel, چیرۆکی پشتاوپشتی خێزانێک.
sage (sāj), *adj.* (۱) دانا؛ ژیر؛ دوربین؛ زانا. (۲) دانایانە؛ ژیرانە؛ دوربینانە: *(a ~ comment)* . (۳) [Obs.]، گرنگ.
n. کەسێکی دانا یا ژیر (بەتایبەتی کەسێکی بەتەمەنداچوو).
sage (sāj), *n.* پووەکێکە لە توخمی جاترە (دەکرێتە چێشتەوە).
sage grouse, باڵندەیەکی کێوێیە لە مریشک دەچێت بەڵام گەورەترە. (مێیەکەی پێی دەوترێ: " sage hen ").
sagittal (saj′i-t'l), *adj.* (۱) تیری؛ تیر ئاسا؛ لە تیر دەچێت. (۲) تایبەتی بە هێڵی لێکدانی نێسقانی کاسەی سەر.
Sagittarius (saj´i-târ′i-əs), *n.* (۱) کۆنەستێرەی تیرو تیرهاوێژ (نەستێرەوانی). (۲) بورجی تیرو تیرهاوێژ (نەستێرەوانی)
sagittate (saj′i-tāt´), *adj.* تیری؛ تیرئاسا؛ لەتیر دەچێت: *(~ leaves)*

sagittiform (sə-jit′ə-fôrm´, saj′i-tə-fôrm´), *adj.* = **sagittate.**

sago (sā′gō), *n.* نیشاستەیەکی تۆزە لە کرۆکی قەدی هەندێ دارخورما دەردەهێنرێت.

sago palm, دارخورمای " ساگۆ ": لە ناوچە گەرمەکانی ناسیادا دەڕوێت.

saguaro (sə-gwä′rō, sə-wä′rō), *n.* جۆرێکە لە " کاکتەس " (هەنجیری درکاوی) بە ئاسماندا هەڵدەچێت، بەرێکی زەرد دەگرێت لە ئەریزۆنا لە پۆژاوای نەمەریکادا دەڕوێت

said (sed), *past tense and past participle of* **say.**

adj. ناوبراو؛ لەوەوپێش ناوبراو

sail (sāl), *n.* (١) بایەوان. (٢) بایەوان بەگشتی. (٣) گەشتی بایەوان؛ بەلەمی با؛ گەشتی بەلەم یا گەشتی. (٤) شتێکی لە بایەوان چوو (وەک پەروانەی ناشەبا). (٥)

v.i. (١) بە ناودا پۆیشتن بەهۆی بایەوانەوە (گەشتی، پێبوار). (٢) دەست بە گەشت کردن بە گەشتی با. (٣) پاندن بە بایەوان یا پەروانە. (٤) فڕین بەبێ خشپە. (٥) بەجوانی و لەنجەولار پۆیشتن. (٦) [Colloq.]، خێرا تێپەڕبوون. (٧) [Colloq.]، دەست بە کارکردن بە چالاکانە. (~ in).

v.t. (١) بە ناودا پۆیشتن؛ گەشتی ناوی کردن. (٢) گەشتی یا بەلەم پاندن.

in sail, بایەوانەکانی کراونەتەوە، واتە گەشتیەیەکە یا بەلەمەکە لە پۆیشتندایە

make sail, (١) کردنەوەی بایەوان. (٢) دەستکردن بە گەشتی ناوی.

sail against the wind, (١) دژی با پۆیشتن (گەشتی)؛ بەڕەو با چوون. (٢) لە بارێکی دژواردا کارکردن؛ ناخۆشی و گیروگرفت بۆ خۆ دروستکردن.

sail into, [Colloq.], (١) بە چالاکانە دەستپێکردن (نیشوکار). (٢) بە تووندوتیژی سەرزەنشتکردن؛ هێرشی خراپ بردنە سەر.

set sail, (١) بایەوان کردنەوەو ئامادەکردن بۆ گەشت. (٢) دەست بە گەشت کردن؛ کەوتنەڕێ.

take in sail, بایەوان شۆڕکردنەوە یا هەڵکردن.

under sail, لە پۆیشتندایە (گەشتی و بەلەمی با)؛ بایەوانەکانی کراونەتەوەو بەرزکراونەتەوە.

sailboat (sāl′bōt´), *n.* بەلەمی با؛ گەشتی با.

sail-cloth (sāl′klôth´, sāl′kloth´), *n.* قوماشی بایەوان

sailer (sāl′ēr), *n.* بەلەمی با؛ گەشتی با؛ گەشتی بایەوان.

(a swift ~)

sail-fish (sāl′fish´), *n.* جۆرە ماسیەیەکی دەریایی گەورەیە.

sailing (sāl′iŋ), *n.* (١) گەشتی ڕانی؛ شێوەو خێرایی گەشتی ڕانی. (٢) دەست بە گەشتی دەریایی کردن

adj. (١) بە با لێخوڕراو؛ هی بایەوانی. (٢) هی گەشتی ڕانی.

(~ orders) .

sailor (sāl′ēr), *n.* (١) گەشتیەوان؛ دەریاوان؛ زەریاوان. (٢) سەربازی هێزی دەریایی. (٣) پێبواری دەریا بەتایبەتی لەپووی تووش بوون یا تووش نەبوونی گێژی دەریاوە. (٤) جۆرێکە لە کڵاوی پووش.

adj. گەشتیەوانی؛ وەک هی گەشتیوان.

-sailorly ***(adv.).***

sailor's-choice (sāl′ērz-chois´), *n.* هەڵبژاردەی گەشتیەوان: جۆرێکە لە ماسی

sain (sān), *v.t.* (١) نیشانەی خاچ بەسەردا لێدان. (٢) دۆعا بۆ کردن.

sainfoin (sān′foin), *n.* پووەکێکە بۆ ئالف بەکاردێت.

saint (sānt), *n.* (١) پیاوچاک (ئاین)؛ کەسێکی پیرۆز؛ پیر (ئاین). (٢) کەسێکی پیرۆزی مردووە کە خاچ پەرستان دایان نابێ بە " پیاوچاک ".

adj. پیرۆز

v.t. بە " پیاوچاک " دانان (خاچ پەرستی).

sainted (sān′tid), *adj.* (١) بۆ پیاوچاک دەشێت (٢) پیرۆز. (٣) بە پیاوچاک دانراو.

sainthood (sānt′hood´), *n.* (١) پیاوچاکێتی (ئاین)؛ پلەوپایەی " پیاوچاک "؛ پیری (ئاین). (٢) پیاوچاکان بەگشتی.

saintliness (sānt′li-nis), *n.* پیاوچاکێتی (ئاین)؛ پاکی و پیرۆزی.

saintly (sānt′li), *adj.* پیاوچاکانە؛ بۆ پیاوچاک شیاو؛ پاک و پیرۆزە.

saintship (sānt′ship), *n.* = **sainthood.**

saith (seth), *archaic third person singular, present indicative of* **say.**

sake (sāk), *n.* (١) لەپێناو؛ لەبەر؛ بۆ:

(for the ~ of money, peace, humanity, his family, etc.)

(٢) لەبەر؛ لەبەرخاتری؛ سوود: ***(for your ~)*** .

sake (sä′ki), *n.* ساکی: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری یاباندیە لە عەرەق دەچێت.

saker (sā′kēr), *n.* هەڵۆ.

salaam (sə-läm′), *n.* سەلام؛ سڵاو.

v.t. & v.i. سڵاولێکردن.

salability; saleability (sāl´ə-bil′ə-ti), *n.* فرۆخت؛ بڕەو؛ بازاڕ هەبوون.

salable; saleable (sāl′ə-b'l), *adj.* دەفرۆشرێت؛ بە فرۆخت؛ دەتوانرێ بفرۆشرێت.

salacious (sə-lā′shəs), *adj.* (١) بەئالۆزش (جووت بوون)؛ حەشەری؛ بەهەموەس. (٢) بێ شەرم؛ هەڵمأڵراو؛ ڕووت؛ هەوەس هەڵسێن؛ بێ پەردە:

(a ~ book, novel, poem, picture, etc.)

-salaciously ***(adv.)***; **salaciousness** ***(n.).***

salacity (sə-las′ə-ti), *n.* (١) بەئالۆشی؛ حەشەرێتی. (٢) هەڵمأڵراوی؛ بێ پەردەیی؛ بێ شەرمی.

salad (sal′əd), *n.* زەڵاتە.

salad days, کاتی گەنجی و ساویلکەیی و بەرەڵایی.

salad dressing, خۆشاوی زەڵاتە؛ ترشی و خوێ و سرکاوی زەڵاتە.

salamander (sal′ə-man´dēr), *n.* (١) مارمێلکەیەکی نەفسانەییە (کە گوایە توانیوێتی لەناو ئاگردا بژی). (٢) گیانەڵکی لە ئاگردا ژیاو (نەفسانە). (٣) کەسێکە کە زۆر حەز لە گەرما دەکات؛ گەرماخواز. (٤) دەفرێکە بەرگەی ئاگر بگرێ (مقاش، دەفری چێشت لێنانی ناو تەنوور). (٥) قوپناویلکە؛ مارمێلکە.

salami (sə-lä′mi), *n.* سەڵامی: گۆشتی بەهارات پێوەکراوی توێ توێی بەرازە.

sal-ammoniac, کلۆریدی نەمۆنیا (کیمیا)؛ کلۆریدی نەوشادر.

salaried (sal′ə-rid), *adj.* (١) مووچەخۆر: ***(a ~ person)*** . (٢) بەمووچەوە: ***(a ~ position)***

salary (sal′ə-ri), *n.* مووچە؛ مانگانە.

sale (sāl), *n.* (١) فرۆشتن. (٢) فرۆخت؛ بڕەو؛ بازاڕبوون یا نەبوون. (٣) هەڕاج. (٤) نرخ داشکان؛ نرخ داشکاوی: ***(The shirts are on ~ .)*** .

for (or on) sale, بۆ فرۆشتن:

(Is this house for sale?)

salcability (sāl´ə-bil′ə-ti), *n.* = **salability.**

saleable (sāl′ə-b'l), *adj.* = **salable.**

sales-clerk (sālz′klûrk´), *n.* فرۆشیار (پیاو یا ژن).

sales-girl (sālz′gûrl´), *n.* = **saleslady.**

sales-lady (sālz′lā´di), *n.* [Colloq.], فرۆشیاری ژن؛ ئافرەتی فرۆشیار.

salesman (sālz′mən), *n.* فرۆشیار.

salesmanship (sālz′mən-ship´), *n.* (١) فرۆشیاری؛ پیشەی فرۆشیار. (٢) لێهاتوویی فرۆشیاری.

salesperson (sālz′pûr´s'n), *n.* فرۆشیار (پیاو یا ژن).

sales-room (sālz′rōōm´, sālz′room´), *n.* فرۆشگا.

sales-talk, (۱) هاندان‌و پێ سەلماندنی کەسێك بۆ کڕین. (۲) ووتوێژێکە بۆ هاندانی کەسێك بۆ کردنی شتێك.

sales tax, باجی فرۆتەنی

saleswoman (sālz′woom′ən), *n.* = saleslady.

salic law, یاسای سالی (کە تیرەیەکی فەرەنگی کۆنن): (۱) ماف نەدان بە ئافرەت بۆ میراتی زەوی‌وزار بردن. (ب) ماف نەدان بە ئافرەت بۆ چوونە سەر تەختی پاشایی.

salience (sā′li-əns, sāl′yəns), *n.* *Also* **saliency,** (۱) (ا) بازنە. (ب) فیچقە. (۲) دەرپۆقین؛ شتی دەرپۆقیو؛ چوقڵە؛ نووکە؛ لووتکە؛ دەرپەرین. (۳) ئاشکرایی؛ لەبەرچاوی؛ زۆر دیاربوون.

salient (sā′li-ənt, sāl′yənt), *adj.* (۱) (ا) بازدەر؛ قونەکەر؛ هەڵتووزین (ب) فیچقەکەر. (۲) دەرپۆقیو؛ دەرپەرپو (گۆشە). (۳) دیار؛ لەبەرچاو؛ ئاشکرا؛ لەپوو.

n. (۱) سەری دەرپۆقیوی سەنگەر (۲) گۆشەی دەرپۆقیو؛ بەشی دەرپەرپو.

salientian (sā′li-en′shi-ən, sā′li-en′shən), *adj.* تایبەتی بە گیانداری تەرووشکی قونەکەر؛ قونەکەر.

n. گیانداری قونەکەر (وەك بۆق).

saliferous (sə-lif′ēr-əs), *adj.* خوێی تێدایە؛ خوێی لێ دەردەهێنرێت.

salify (sal′ə-fī′), *v.t.* (۱) سوێرکردن؛ خوێ تێکردن. (۲) گۆڕین بۆ خوێ؛ کردن بە خوێ.

salina (sə-lī′nə), *n.* (۱) نەستێڵی خوێیاوی؛ گۆم یا زەلکاوی خوێیاوی. (۲) کانەخوێ؛ شوێنی خوێ دروستکردن (بە کوڵاندنی ئاوەکە).

saline (sā′līn), *adj.* (۱) خوێیاوی؛ سوێر؛ خوێدار. (۲) هی خوێی کانزایی (کیمیا).

n. (۱) گۆم یا نەستێڵی خوێیاوی؛ کانەخوێ. (۲) خوێی کانزایی. (۳) گیراوەی سوێر (پزیشکەوانی).

salinity (sə-lin′ə-ti), *n.* سوێری؛ خوێیاوێتی.

salinometer (sal′i-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری پلەی خوێ لە گیراوەیەکدا.

saliva (sə-lī′və), *n.* لیك؛ لیکاو؛ ئاوی دەم.

salivary (sal′ə-ver′i), *adj.* لیکی؛ لیکاوی؛ تایبەتی بە لیك.

salivate (sal′ə-vāt′), *v.t.* لیکی زۆر پێ دەردان.

v.i. لیك دەردان؛ ئاوتێزانە دەم.

-salivation *(n.)* ; **salivator** *(n.).*

sallet (sal′it), *n.* جۆرە کڵاوزرێیەکە لەسەدەی پانزدەدا لەسەردەکرا

sallow (sal′ō), *adj.* ڕەنگ زەرد؛ ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو.

v.t. ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاندن.

sallow (sal′ō), *n.* (۱) شۆڕەبی (۲) شوول یا باریکە لقی شۆڕەبی.

sally (sal′i), *n.* (۱) هێرش (لەلایەن هێزی ئابلوقەدراوەوە)؛ پەلامار. (۲) هەڵمەت؛ هەڵپە؛ لەپڕ دەرپەرین. (۳) قسەی قوت؛ نوکتە؛ قسەی نەنتیکە یا قۆشمە. (٤) گەشت.

v.i. (۱) لەپڕ دەرپەرینە دەرەوە. (۲) هێرش بردنە سەر دوژمن (لەلایەن هێزی ئابلوقەدراوەوە)؛ پەلاماردان. (۳) لە دەرگا یا کون هاتنەدەرەوە (٤) (~ forth ; ~ out)، دەست بە گەشت کردن؛ کەوتنەڕێ.

salmagundi; salmagundy (sal′mə-gun′di), *n.* (۱) جۆرە زەڵاتەیەکە لە تیلماسکە گۆشت‌و هێلکەی کوڵاو‌و پیازو ماسی بچووك دروست دەکرێت. (۲) شتی تێکەڵ؛ شتی هەڕەمە.

salmi; salmis (sal′mi), *n.* گۆشتی باڵندەی کێوی بە بەهارات‌و مەی لێنراو

salmon (sam′ən), *n.* (۱) سەلموون: جۆرە ماسیەیەکی سوورە؛ ماسیەیە خاتوونە (۲) ڕەنگی سووری پرتەقاڵی.

salmonberry (sam′ən-ber′i), *n.* (۱) ڕووەکێکە لە تووترك دەچێت (۲) بەری لە تووترك چووی نەم ڕووەکە.

salmonoid (sal′mə-noid′), *adj.* (۱) سەلموونی؛ لە ماسی سەلموون دەچێت. (۲) لە توخمی سەلموونە.

n. ماسیەیەکە لە توخمی سەلموون.

salmon pink, پەمەیی سەلموونی؛ سووری پرتەقاڵی.

salon (sə-lon′), *n.* (۱) سالۆن؛ دیوەخان؛ سالۆنی حەوانەوە یا چاوەڕێ کردن. (۲) کۆڕی دیوەخان (بەتایبەتی هی هونەرمەندو بوێژو نووسەران لە دیوەخانی یەکێکیاندا). (۳) پێشانگای تابلۆ. (٤) خانە (وەك: سەرتاشخانە)؛ سالۆن: *(a beauty ~)* .

saloon (sə-lōōn′), *n.* (۱) سالۆن؛ دیوەخان؛ سالۆنی حەوانەوە یا چاوەڕێ کردن. (۲) مەیخانە؛ بار. (۳) [British]، نوتومبیلی سالۆن؛ قەمەرە.

saloon-keeper (sə-lōōn′kēp′ēr), *n.* مەیخانەچی.

salpingitis (sal′pin-jī′tis), *n.* هەوکردنی بۆری " فالوبی " و " ئۆستاکی "، واتە هی گوێ.

salpinx (sal′piŋks), *n.* (۱) بۆری فالوبی. (۲) بۆری ئۆستاکی، واتە هی گوێ.

salsify (sal′sə-fī′), *n.* ڕووەکی گوێچکەماسی: ڕووەکێکە ڕەگەکەی گۆشتێو سپی‌و درێژە دەخورێت.

sal soda, کاربۆناتی سۆدیۆم (کیمیا).

salt (sôlt), *n.* (۱) خوێ؛ نمەك. (۲) تام؛ تام‌وبۆی تێژ. (۳) قسەی قوت‌و نەنتیکە‌و تێژ؛ گاڵتەی بڕ؛ قسەی سوێر. (٤) پارێزەر؛ پاککەرەوە. (٥) خوێدان. (٦) [Colloq.]، کەشتێیەوانی قاڵ

adj. (۱) خوێیاوی؛ خوێدار. (۲) خوێ کراو؛ بە خوێ پارێزراو. (۳) سوێر. (٤) تێژ؛ بڕ؛ قوت (قسە).

v.t. (۱) خوێ پێوەکردن؛ خوێ تێکردن. (۲) سوێرکردن؛ خوێ کردن بۆ پاراستن (وەك قاوورمە). (۳) بەهارات پێوەکردن (مەجاز): *(He ~ed his conversation with wit.)*

not worth one's salt, بێ فەڕ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.

salt away (or down), (۱) سوێرکردن‌و هەڵگرتن. (۲) [Colloq.]، پاشەکەوت کردن؛ هەڵگرتن (پارە).

salt of the earth, باشترین کەس یا خەڵك؛ نموونەی باشی‌و دڵپاکی‌و پیاوەتی: *(Those people are the salt of the earth.)*

with a grain of salt, بڕوا زۆر پێ نەکردن؛ گومان لێ بوون؛ بەگومانەوە: *(You have to take what he says with a grain of salt.)*

worth one's salt, بە بایەخ؛ کارامە؛ جێی بڕوایە.

saltant (sal′tənt), *adj.* سەماکەر؛ هەڵپەرکێکەر؛ بازدەر.

saltarello (sal′tə-rel′ō), *n.* (۱) سەمایەکی بەجۆشی ئیتاڵییە. (۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

saltation (sal-tā′shən), *n.* (۱) سەما؛ بازدە؛ قونە. (۲) گۆڕینێکی کوتوپڕی. (۳) پل دان (دەماری خوێن). (٤) گۆڕینێکی بنچینەیی (گیاندار یا ڕووەك).

saltatorial (sal′tə-tôr′i-əl, sal′tə-tō′ri-əl), *adj.* (۱) تایبەتی بە قونەکردن یا بازدان. (۲) قونەکەر؛ بازدەر.

saltatory (sal′tə-tôr′i, sal′tə-tō′ri), *adj.* (۱) قونەکەر؛ بازدەر. (۲) زوو زوو دەگۆڕێ.

salt-cellar (sôlt′sel′ēr), *n.* خوێدان.

salted (sôl′tid), *adj.* (۱) سوێرکراو؛ خوێ کراو (بۆ هەڵگرتن وەك قاوورمە). (۲) [Colloq.]، قاڵ؛ کارامە؛ شارەزا؛ سەردەرچوو.

salter (sôl′tēr), *n.* (۱) خوێ فرۆش؛ خوێ دروستکەر. (۲) گۆشت‌و ماسی سوێرکەر.

saltern (sôl′tērn), *n.* = saltworks.

saltigrade (sal′ti-grād′), *adj.* لاقی بۆ قونەکراوە؛ قونەکەر.

saltiness (sôl′ti-nis), *n.* سوێری.

saltish (sôl′tish), *adj.* نەختێك سوێر.
salt lick, بەردە خوێیەکە کە گیاندار دەیلێسنەوە.
salt marsh, زەلکاوی خوێیاوی
saltpeter ; saltpetre (sôlt′pē´tĕr), *n.* بەردەخوێ؛ نەترانی پۆتاسیۆم‌و سۆدیۆم.
salt rheum, نەخۆشی پیست (بەتایبەتی بیرۆ).
salt shaker, خوێدان
salt-water (sôlt′wô´tĕr, sôlt′wät´ĕr), *adj.* هی ئاوی سوێر؛ لە ئاوی سوێردا ژیاو. *(~ fish)* .
salt water, سوێر‌او؛ ئاوی دەریا.
saltworks (sôlt′wŭrks´), *n.* کارگەی خوێ؛ شوێنی خوێ دروستکردن (لە پرێی گولاندنی خوێ ئاوەکەوە).
salt-wort (sôlt′wŭrt´), *n.* نەسپوون. جۆرە گیایەکە سایبوونی لێ دروست دەکرێ
salty (sôlt′ti), *adj.* (١) سوێر؛ زۆرخوێ (٢) بۆنی دەریای لێ دێت (٣) قوت (قسە)؛ تیژ؛ بڕندە.
salubrious (sə-lōō′bri-əs, sə-lū′bri-əs), *adj.* سازگار
-salubriousness *(n.).*
salubrity (sə-lōō′brə-ti, sə-lū′brə-ti), *n.* سازگاری؛ بۆ تەندروستی باش بوون.
saluki (sə-lōō′ki), *n.* سەلووتی تانجی؛ جۆرێکە لە سەگی ڕاو.
salutary (sal′yoo-ter´i), *adj.* (١) سازگار؛ بۆ تەندروستی باشە. (٢) باش؛ بەسوود؛ بەکەڵك. *(a ~ effect)* .
-salutariness *(n.).*
salutation (sal´yoo-tā′shən), *n.* (١) سڵاو؛ سڵاولێکردن؛ بەخێرهاتن کردن؛ درووە. (٢) سڵاوی سەرەتای نامە (وەك: Dear Sir,).
salutatorian (sə-lōō´tə-tôr′i-ən), *n.* قوتابی بەخێرهاتنکەر؛ ووتاری بەخێرهاتنی خوێندەوە؛ قووتابیەکە ووتاری بەخێرهاتن دەخوێندێتەوە لە ئاهەنگی دەرچوون. (بەگشتی قوتابی دووەم ئەم ووتارە دەخوێندێتەوە. ووشەی " valedictorian " ببینە).
salutatory (sə-lōō′tə-tôr´i), *adj.* بەخێرهاتنی.
n. ووتاری بەخێرهاتن: کە ئەو قوتابیەیەی بە دووەم دەرچووە دەیخوێندێتەوە لە ئاهەنگی دەرچوونی زانکۆ زانستگادا.
salute (sə-lōōt′, sə-lūt′), *v.t.* (١) سڵاولێکردن؛ بەخێرهاتن کردن. (٢) سەلام بۆ کردن (سەربان)؛ سەلام کردن؛ سەلام سەندنەوە. (٣) شکۆپێدان؛ ڕێزگرتن؛ ئافەرین کردن (٤) بەپیرەوەچوون؛ خۆ پێشکەش کردن
v.i. (١) سڵاوکردن؛ بەخێرهاتن کردن (٢) سەلام کردن (سەربان).
n. (١) سڵاو؛ بەخێرهاتن؛ دروود (٢) سەلام (سەربان). (٣) تەقەی توپ (بۆ بەخێرهاتن کردنی ڕەسمی) (٤) بەیداخ نەواندن (بۆ ڕێز پێشاندان).
salvable (sal′və-b'l), *adj.* (١) ڕزگار دەکرێ؛ دەتوانرێ ڕزگار بکرێ (٢) ڕزگار دەکرێ لە فەوتاندن؛ دەرباز دەکرێت.
salvage (sal′vij), *n.* (١) ڕزگارکردنی کەشتی‌و بارەکەی‌و کەشتیەوانەکانی لە مەترسی وەك ئاگرو نوقم بوون‌و داگیرکردن. (٢) مز یا کرێی ئەم ڕزگارکردنە. (٣) کەشتی‌و بارو کەشتیەوانی ڕزگارکراو (٤) هێنانە سەرەوە یا دەرهێنانی کەشتی نوقوم بو. (٥) (ا) دەربازکردنی شتومەك لە مالڕ شوێنی ترى سووتاودا. (ب) شتومەکی دەربازکراوی وەها. (ج) مز یا کرێی ئەم دەربازکردنە. (د) دەسکەوتی فرۆشتنی ئەم شتومەکە (٦) بەکارهێنانی شتومەکی دەربازکراو لە فەوتاندن.
v.t. (١) ڕزگارکردن (لە فەوتاندن، نوقوم بوون یا وەرگەڕانی کەشتی، ئاگر، لافاو. بومەلەرزە ... هتد). (٢) هێنانە سەرەوە یا دەرهێنانی کەشتی نوقوم بوو‌و وەرگەڕاو. (٣) بەکارهێنانی شتی دەربازکراو (لە ئاگرو لافاو‌و شتی وەها)
-salvageable *(adj.)* ; **salvager** *(n.).*
salvation (sal-vā′shən), *n.* (١) ڕزگارکردن؛ ڕزگاربوون؛ ڕزگاری. (٢) هۆی ڕزگاری؛ هۆی ڕزگارکردن: *(~ is his Hard work.)* . (٣) ڕزگارکردن یا ڕزگاربوون لە گوناه (ئاین)؛ گوناه پاك کردنەوە؛ گوناه لەبەر لابردن.
Salvation Army, لەشکری ڕزگاری: ڕێکخراوێکە بۆ یارمەتیدانی هەژاران‌و ئاین بڵاوکردنەوە.
salve (sav, säv), *n.* (١) مەڵهەم. (٢) دەرمانی خەم ڕەوێن؛ خەم ڕەوێن؛ دڵنەوایی: *(Her kind words were a ~ for his sunken heart.)* (٣) مەرایی.
v.t. (١) مەڵهەم لێدان. (٢) خەم ڕەواندنەوە؛ دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن. (٣) مەرایی.
salve (salv), *v.t.* = **salvage.**
salver (sal′vĕr), *n.* سینی؛ دەفری پەل.
salvia (sal′vi-ə), *n.* گوڵە مریەمی: ڕووەکێکی بۆن خۆشە لە توخمی نەعنا.
salvo (sal′vō), *n.* (١) دەسڕێژ؛ هاڕەی گوللە. (٢) گوللە یا مووشەکی یەك لەدوای یەك تەقێنراو. (٣) هاڕەی چەپڵە یا قاقای پێکەنین. (٤) کۆمەڵ یا ڕیزە پرسیار
salvo, خۆبەدەستەوەنەدان؛ بیانوو؛ ڕاکردن لە ئەرك؛ خۆدزینەوە؛ دوودڵی
salvor (sal′vĕr), *n. Also* **salver,** کەشتی یا مرۆڤی ڕزگارکەر (لە نوقوم بوون، سووتان، لافاو...هتد).
samara (sam′ə-rə, sə-mâr′ə), *n.* بەرێکی ووشکی یەك دەنکەیی تۆکلەکەی لە شێوەی باڵدایە وەك بەری دارەڕەش.
samaritan (sə-mar′ə-t'n), *n.* (١) سامری: هاونیشتمانیەکی " سامرە " لە فەلەستێن (٢) کەسێکی دڵپاکە کە هەمیشە یارمەتی خەڵك دەدات.
adj. تایبەتی بە " سامرە " و دانیشتووانەکانی.
samarskite (sə-mär′skīt), *n.* سەمەرسکایت: کانزایەکی بریقەداری ڕەشە ئاسن‌و یورانیۆم‌و هەندێ کانزای تری تێدایە.
samba (sam′bə, säm′bə), *n.* سەمایەکی بەرازیلییە لە بنچینەدا ئەفەریقاییە.
v.i. سەمای " سامبە " کردن.
sambar (sam′bĕr, säm′bĕr), *n.* جۆرە ئاسکێکی زل یاڵداری شاخ سێپەلە.
sambo (sam′bō), *n.* سامبۆ: کەسێکی دوورەگ بەتایبەتی هی قولەڕەش‌و هیندی ئەمەریکایی یا قولەڕەش‌و ئەوروپایی.
same (sām), *adj.* (١) هەمان؛ یەك (کات، شوێن): *(They died on the ~ day.)* (٢) چوونیەك؛ هاو؛ وەك یەك: *(He eats the ~ food every day.)* . (٣) ئەگۆڕاو؛ وەك جاران: *(He looks the ~ as ever.)* . (٤) ئاوبراو؛ پێشووتر ئاوبراو.
pron. (the ~), (١) هەمان کەس، شت، یا پووداو. (٢) کەسێکی زووتر ئاوبراو.
adv. (the ~), هەمان شێوە؛ هەمان جۆر: *(He walks the ~ as his father.)*
all the same, (١) لەگەڵ ئەوەشدا. (٢) بێ بایەخ؛ ناگرنگ؛ هیچ.
just the same, (١) بە هەمان شێوە. (٢) لەگەڵ ئەوەشدا.
sameness (sām′nis), *n.* (١) چوونیەکی؛ وەك یەکی؛ لەیەکچوون. (٢) یەك ئەوایی؛ ئەگۆڕان.
samisen (sam′i-se´), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی سێ ژێیی یاباندییە.
samoan (sə-mō′ən), *adj.* سامۆیی؛ تایبەتی بە گەل‌و کلتووری " سامۆا" کە بریتیە لە کۆمەڵە دووڕگەیەك لە زەریای هیندیدا
n. (١) هاونیشتمانی " سامۆا ".

(۲) زمانی " سامۆوا "ی‌پێ‌دەکان.
samovar (sam′ə-vär´, säm´ə-vär′), *n.* سەماوەر.
samp (samp), *n.* لەپەی گەنمەشامی (خواردنێکی هیندی ئەمەریکی‌یە).
sampan (sam′pən), *n.* جۆرە بەلەمێکی سەولّو بایەوانی چینی و یابانی‌یە.
sample (sam′p'l, säm′p'l), *n.* نموونە؛ وێنە؛ بەرکول:
(a ~ of his work)
v.t. (۱) بەرکول کردن؛ خوێ چەشتن؛ تاقیکردنەوە.
(۲) نموونە لێ وەرگرتن.
sampler (sam′plēr, säm′plēr), *n.* (۱) نموونە کۆکەرەوەو تاقیکەرەوە. (۲) ئامێری نموونە وەرگرتن یا کۆکردنەوەو تاقیکردنەوە. (۳) پارچە قوماشی نەخش‌ونیگار لەسەر کراو.
sampling (sam′pliŋ), *n.* (۱) نموونە کۆکردنەوەو تاقیکردنەوە. (۲) شێوەی ئەم کۆکردنەوەو تاقیکردنەوەیە. (۳) نموونە؛ وێنە.
samurai (sam′oo-rī´), *n.* سامورای: (۱) چینی سوپای یابان لەکاتی دەرەبەگیدا. (ب) ئەندامێکی ئەم چینە؛ جەنگاوەری یابانی.
sanative (san′ə-tiv), *adj.* [Rare], چاککەرەوە (نەخۆشی)؛ سازگار.
sanatorium (san´ə-tôr′i-əm, san´ə-tō′ri-əm), *n.* *Also-* **sanatarium,** (۱) بووژانگە: جێیەکی سازگاوە بۆ بووژانەوەی نەوانەی لە نەخۆشی هەڵساوانەتەوە یا ئەوانەی تووشی نەخۆشی قورس بوون.
(۲) خەستەخانەی نەخۆشی قورس (وەک سیل).
sanatory (san′ə-tôr´i, san′ə-tō´ri), *adj.* سازگار؛ بۆ تەندروستی باش؛ چاککەرەوە.
sanbenito (san´bə-nē′tō), *n.* (۱) بەرگێکی گونیەیە کافری تۆبەکار لەبەری دەکرد لەکۆندا. (۲) بەرگێکی وەهای پەشە بە وێنەی شەیتانو گڕی ئاگرەوە ئەو کافرانەی سزای هەڵواسینیان بەسەردا درابوو لەبەریان دەکرد.
sanctified (saŋk′tə-fīd´), *adj.* (۱) پیرۆز؛ پیرۆزکراو.
(۲) **sanctimonious**.
sanctify (saŋk′tə-fī´), *v.t.* (۱) تەرخان کردن بۆکاری پیرۆز؛ پیرۆزکردن. (۲) پاک کردنەوە (لە گوناە)؛ گوناە پاک کردنەوە.
(to ~ a marriage) (۳) پیرۆزکردن لەڕووی ئایینەوە.
(٤) چەسپاندنو پیرۆزکردنی نەریتێک؛ بە پیرۆز دانان.
-sanctification *(n.)* ; **sanctifier** *(n.)*.
sanctimonious (saŋk´tə-mō′ni-əs), *adj.* بە ڕووالەت زۆر خواپەرست؛ دووڕوویی ئایینی.
sanctimony (saŋk′tə-mō´ni), *n.* زۆر خواپەرستی ڕووالەت؛ دووڕوویێتی ئایینی؛ پیرۆزی درۆ.
sanction (saŋk′shən), *n.* (۱) دەسەڵات پێدان؛ ڕێ پێدان. (۲) پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن؛ هاندان. (۳) سزا. (٤) یاسا؛ فەرماننامە. (٥) *(pl.)*. سزای دراو بەسەر وڵاتێکدا لەلایەن وڵاتانی ترەوە:
(to impose economic ~s on a country)
v.t. (۱) دەسەڵات پێدان؛ مۆرکردن. (۲) پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن؛ هاندان؛ ڕێ پێدان.
sanctity (saŋk′tə-ti), *n.* (۱) پیاوچاکی؛ پاکی. (۲) پیرۆزی؛ پیرۆزێتی:
(the ~ of a church, mosque, temple).
(۳) بە پیرۆز دانران:
(the ~ of life).
(٤) شتێکی پیرۆز.
sanctuary (saŋk′chōō-er´i), *n.* (۱) (ا) پەرستگا؛ شوێنێکی پیرۆز. (ب) ناوجەرگەی پەرستگا یا شوێنی پیرۆز. (ج) نزرگە؛ مەزارگە. (۲) پەنا؛ پەناگا؛ پارێزگا؛ ئارامگە. (۳) دالّدە. (٤) پارێزگای بالّندەو گیاندار: جێیەکە تەرخان کراوە بۆ ژیان‌و زاوزێ کردنی ئەو گیاندارو بالّندانەی تیایدان‌و ڕاوکردنی تێدا قەدەغەیە.
sanctum (saŋk′təm), *n.* (۱) شوێنێکی پیرۆز. (۲) خەلوەتخانە؛ خەلوەت؛ خەلوەتگا؛ ژووری تایبەتی بە خۆ.
sanctum sanctorum (saŋk′təm saŋk-tôr′əm), (۱) شوێنێکی زۆر پیرۆز؛ ناوجەرگەی شوێنێکی پیرۆز. (۲) شوێنێکی تەنهایی و تایبەتی بە خۆ (لەڕووی گاڵتەوە).
sand (sand), *n.* (۱) لم. (۲) *(pl.)*، کەنار دەریای لمین؛ شوێنی لمین. (۳) لمی کاتژمێری لم.
(٤) *(pl.)*، نەختانّە کات؛ چرکە؛ تۆزە کات:
(the ~ of life).
(٥) [Slang]، نازایی؛ غیرەت. (٦) ڕەنگی لم.
v.t. (۱) لم پێوەکردن؛ لم هەڵپڕژاندن بەسەردا.
(۲) ساف‌ولووس کردن بە سمارتە؛ سمارتە لێدان.
(۳) لم تێکەڵاوکردن؛ لم تێکردن.
(٤) بە لم داپۆشین. (٥) پڕکردن لە لم.
sandal (san′d'l), *n.* (۱) سۆل؛ کالە؛ پێڵاوی سەرپێی؛ نەعل. (۲) قایشی سۆل.
sandal (san′d'l), *n.* = **sandalwood.**
sandalwood (san′d'l-wood´), *n.* (۱) داروتەختەی سەندەل (کە سەخت و ڕەنگ کراوەو بۆن خۆشە). (۲) درەختی سەندەل.
sandarac (san′də-rak´), *n.* (۱) (ا) جۆرە درەختێکە لە توخمی سنەوبەر. (ب) جەوی ئەم درەختە.
(۲) **realgar**.
sandarac tree, جۆرە درەختێکی باکووری ئەفریقایە لە توخمی سنەوبەر دارەکەی بۆن خۆشەو جەوی دەردەدات.
sandbag (sand′bag´), *n.* (۱) تووڕەکە لم؛ کیسە لم؛ گونیە لم. (۲) تووڕەکەیەکی بچووکو باریکەلەیە پڕە لە لم (کە وەک چەک بەکاردەهێنرێت).
v.t. (۱) تووڕەکە لم بەدەور یا لەبەردەمدا دانان (بۆ پاراستن لە لافاو ... هتد)؛ بەربەستکردن بە کیسە لم. (۲) تووڕەکەی بچووکو باریکەلەی پڕ لە لم پیادان.
(۳) [Colloq.]، بەزۆر شت پێ کردن.
sand bar, بستو یا بەرزایی لمی کەنار دەریا و ڕوبار (کە بەهۆی بەرزاو نیشتاوەوە دروست دەبێت).
sandblast (sand′blast´, sand′bläst´), *n.* (۱) تەوژمی هەوا یا هەڵمی تێکەڵ بە لم (کانزاو شووشەو دیواری پێ پاک دەکرێتەوەو ساف‌ولووس دەکرێت). (۲) مەکینەی ئەم پاک کردنەوەو ساف کردنە.
v.t. پاک کردنەوەو ساف‌ولووس کردن بە تەوژمی هەواو لمی تێکەڵ بە لم.
sand-blind (sand′blīnd´), *adj.* نیمچە کوێر؛ چاوکز.
sand-box (sand′boks´), *n.* سندووقە لم (بۆ یاری منداڵان یا کردن بە هێڵی شەمەندەفەرەوە بۆ نەخلیسکان).
sand-cast (sand′kast´, sand′käst´), *v.t.* کانزا داڕشتن لە قاڵبی لمدا.
sand crack, قڵیشی سمی ئەسپ (دەبێتە هۆی شەل).
sand dollar, ژیشکی دەریا؛ گیاندارێکی خەپلەیی پانکەڵەیە حەز بە ناو لم دەکات.
sand eel, = **sand launce.**
sander (san′dēr), *n.* (۱) ساف‌ولووسکەر بە سمارتە؛ سمارتەکەر؛ سمارتەلێدەر. (۲) مەکینەی سمارتەکەر؛ مەکینەی ساف‌ولووسکەر بە سمارتە. (۳) لم بلاوکەرەوە.
sanderling (san′dēr-liŋ), *n.* جۆرێکە لە چۆلەکەی لمی بچکۆلە.
sand flea, کێچی ناو لم.
sand fly, مێشی ناو لم.
sand-glass (sand′glas´, sand′gläs´), *n.* = **hourglass.**
sand grouse, هامری لم.
sand hopper, = **sand flea.**
sand launce, *Also* **sand launce** or **sand eel,** مارماسی لم.
sand-lot (sand′lot´), *adj.* تایبەتی بە یاری ناو لم یا دەشتی بەرەڵا (بەتایبەتی هی منداڵان):
(~ baseball).
sandman (sand′man´), *n.* پیاوێکی ئەفسانەیی‌یە گوایە منداڵ خەواڵوو دەکات بە لم پڕژاندنە ناو چاوی‌انەوە.

sandpaper (sand′pā′pēr), *n.* سمارته: کاغەزی سمارته.
v.t. سمارتەکردن: سمارتەلێدان: ساف‌ولووس کردن بە سمارتە.
sandpiper (sand′pīp′ēr), *n.* چۆلەکەی لم: باڵندەیەکی بچووکی دەنووک درێژو رێکە لە کەناری دەریادا دەژی.
sandstone (sand′stōn′), *n.* بەردە لم: لمی وەک بەرد لێ هاتوو.
sandstorm (sand′stôrm′), *n.* گەردەلوول: گێژەڵوکەی لم: گێژەڵوکە.
sand-table (sand′tā′b'l), *n.* (١) مێزێکی قەراغ بەرزە لمی لەسەر پۆدەکرێ بۆ یاری منداڵان. (٢) مێزێکی لم لەسەرە نەخشەی لەسەر دەکرێ بۆ مناوەرەی سوپایی فێرکردن (٣) مێزێکی خلیسکی خوارە کانزای تێکەڵاو بە لمی دەکرێتە سەر بۆ جیاکردنەوەی.
sandwich (sand′wich), *n.* ساندویچ: بابۆڵە: تێشوو.
v.t. (١) ترنجاندنە نێوان دوو شت یا کەسەوە: خستنە نێوانەوە وەک بەزۆر: *(to be ~ed between two things or persons)*
(٢) جێکردنەوە لە شوێنێکی تەسکدا بە ناستەم.
sandwich-man, (١) کەسێکە کە تەختەیەکی ناگاداری هەڵواسیوە بە سنگیدا و یەکێکیش بە پشتیدا و دەگەڕێ بە شەقامەکاندا، واتە خۆی وەک ساندویچ لێکردووە. (٢) ساندویچ فرۆش: بابۆڵە درووستکەر.
sandy (san′di), *adj.* (١) لماوی: لمانی: لمی.
(٢) شلۆق: نەچەسپیو: بێ بناغە: خۆ ڕانەگر. (٣) ڕەنگ لمی.
-sandiness *(n.).*
sane (sān), *adj.* (١) ژیر: بەمێشک: *(a ~ person)* .
(٢) بەجێ: دروست: *(a ~ policy)* .
sang (saŋ), *alternative past tense of* **sing.**
sangaree (saŋ′gə-rē′), *n.* جۆرێکە لە مەی
sang-froid (sän′frwå′), *n.* هێمنی: تێک نەچوون: بێ بناغە: خۆ ڕانەگر: لەسەرخۆیی: بەجەرگی
sanguinaria (saŋ′gwi-nâr′i-ə), *n.* پووەکێکە خوێناوی: پووەکێکە لە توخمی خاشخاش ڕەگەکەی گەورەیە بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت.
sanguinary (saŋ′gwi-ner′i), *adj.* (١) خوێنین: خوێناوی: خوێن ڕژێن تیا ڕێژراو: *(a ~ battle)* .
(٢) خوێناوی: بە خوێن داپۆشراو.
(٣) خوێنڕێژ: خوێنخۆر: پیاوکوژ: *(a ~ ruler)*
-sanguinarily *(adv.)* ; **sanguinariness** *(n.).*
sanguine (saŋ′gwin), *adj.* (١) سوور (کوڵە. پێستی دەموچاو. پووخسار. (٢) سوور: ڕەنگ سوور: خوێنی.
(٣) بەجۆش: زووهەڵچوو: بەسۆز. (٤) خۆش بین: بە هیوا: دڵخۆش.
sanguinary (٥)
-sanguinely *(adv.)* ; **sanguineness** *(n.).*
sanguineous (saŋ-gwin′i-əs), *adj.* (١) خوێناوی: خوێنی تێدایە.
(٢) سوور: خوێنی (٣) خوێنین: تایبەتی بە خوێن ڕشتن.
(٤) خۆش بین: بە هیوا: پشت نەستوور.
sanguinolent (saŋ-gwin′ə-lənt), *adj.* خوێناوی: خوێنی پێوەیە
sanicle (san′i-k'l), *n.* پووەکێکی لاسک درێژە لە توخمی مەعدەنووس بۆ تەندروستی و دەرمان باشە.
sanics (sā′ni-ēz′), *n.* کێم و خوێن بە تێکڵاوی.
-sanious *(adj.).*
sanitarian (san′ə-târ′i-ən), *adj.* تایبەتی بە پاک‌وتەمیزی و تەندروستی
n. تەندروستی ژن: ژانای تەندروستی.
sanitarium (san′ə-târ′i-əm), *n.* = sanatorium.
sanitary (san′ə-ter′i), *adj.* (١) هی تەندروستی: تەندروستی: *(the ~ conditions are poor)*
(٢) پاک‌وتەمیز: خاوێن

sanitary engineer, تەندازیاری تەندروستی: تەندازیارێکە سەرپەرشتی زێراب و ئاو دەکات.
sanitary napkin, دەسماڵی تەندروستی: پەڕۆیەکە بۆ هەڵمژینی خوێنی نافرەت لەکاتی بێ نوێژیدا.
sanitation (san′ə-tā′shən), *n.* (١) تەندروستی گشتی: بە پاک‌وتەمیزی ڕاگرتنی زێراب و ئاوی ئاوشارو شتی وەها.
(٢) دەرکردن یا فڕێدانی پیسایی و چڵکاوی ئاو زێراب.
sanity (san′ə-ti), *n.* (١) ژیری: مێشک تەواوی.
(٢) بەجێیی و درووستی بڕیارو کردەوەی مرۆڤ.
sank (saŋk), *alternative past tense of* **sink.**
sannup (san′up), *n.* هیندیێەکی ئەمەریکی خێزاندار.
sans (sanz), *prep.* [Archaic or Poetic], بەبێ: بێ: *(~ teeth)* .
sanscrit (san′skrit), *n.* = **sanskrit.**
sansculotte (sanz′koo-lot′, sanz′kyoo-lot′), *n.* بێ پانتۆڵ:
(ا) شۆڕشگێڕێکی فەرەنسەیە لەکاتی شۆڕشی فەرەنسیدا (ووتەیەکی سووکە نرابووە پاڵ شۆڕشگێڕەکانەوە کە گوایە ڕەش و ڕووت و بێ پانتۆڵن).
(ب) شۆڕشگێڕ.
-sansculottic *(adj.)* ; **sansculottism** *(n.).*
sansei (san′sā, sän′sā), *n.* *Also* **sansei,** ئەوەی کۆچەری یابانی لە ئەمەریکا: ئەمەریکایی بە بنەچە یابانی.
sansevieria (san′sə-vi-ē′ri-ə), *n.* پووەکێکە لە توخمی شلێر گەڵاکانی ئەستوورو ڕەق و ڕم ئاسایین.
Sanskrit (san′skrit), *n.* سانسکریت: زمانی وێژەی کلاسیکی، واتە کۆنی هیند.
adj. سانسکریتی: تایبەتی بە زمانی سانسکریت.
Santa (san′tə, san′ti), *n.* = **Santa Claus.**
adj. پێوەژ: پیاوچاک. (نازناوێکە بەتایبەتی بۆ شار): *(Santa Barbara, Santa Fe, etc.)*
Santa Claus; Santa Klaus (san′tə klôz′), سانتەکلۆز: بەگوێرەی ئەریتی خاچ پەرستان پیاوچاکێکە دیاری بۆ منداڵان دەهێنێت لە لە جەژنی کریسمەسدا.
santonin ; santonine (san′tə-nin), *n.* ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە (کیمیا).
sap (sap), *n.* (١) ئاووگ: ئاووک: ئاوکی بەرزەڕێ و نزمەڕێی پووەک و داودەرخت. (٢) ئاوی ژیان: خوێن.
(٣) تین: زیندەگی: زیندوێتی: چوستوچالاکی: گڤ‌وگوڕ: هێز.
(٤) **sapwood** . (٥) [Slang]، کەسێکی بێ مێشکی ساویلکەی بوردەڵە.
sap (sap), *n.* لەغەمێکی تەسک و دوورودرێژە لێ دەدرێت بۆ گەیشتنە بنکەی دوژمن.
v.t. (١) بنکەن کردن.
(٢) هێز لێ بڕین: بێ تین کردن: ووشک کردنەوە: لاوازکردن: *(The heat ~ped his strength.)*
v.i. (١) لەغەم لێدان: خەندەق لێدان.
(٢) گەیشتنە بنکەی دوژمن بە لەغەم.
sapajou (sap′ə-jo͞o′), *n.* مەیموون: جۆرە مەیموونێکە.
sapanwood ; sappanwood (sə-pan′wood′), *n.* (١) جۆرە دارەختێکی ئاوچە گەرمەکانە بۆیەیەکی سووری لێ دەردەهێنرێت.
(٢) داری ئەم دارەختە.
saphead (sap′hed′), *n.* [Colloq.], کەسێکی بێ مێشک و ساویلکە.
sapheaded (sap′hed′id), *adj.* [Colloq.], بێ مێشک: کەر: گەوج: ساویلکە.
saphena (sə-fē′nə), *n.* یەکێکە لە دوو دەماری گەورەی خوێن لەلاقدا.
-saphenous *(adj.).*
sapid (sap′id), *adj.* (١) بەتام: تامو بۆن خۆش.
(٢) خۆش (بۆ ژاخاوی مێشک).

-sapidity *(n.)*.
sapience (sā′pi-əns), *n.* *Also* **sapiency**, دانایی؛ ژیری؛ زانایی.
sapient (sā′pi-ənt), *adj.* دانا (هەندێك جار لەپووی لاقرتیوە)؛ ژیر؛ زانا
sapless (sap′lis), *adj.* (١) ووشك و برنگ؛ سیس؛ بێ ئاووگ. (٢) بێ هێز؛ سست؛ لاواز؛ بێ تاقەت؛ بێ تین؛ مردوو (مەجاز).
sapling (sap′liŋ), *n.* (١) نەمام. (٢) لاو؛ گەنج. (٣) بەچکە تانجی.
sapodilla (sap´ə-dil′ə), *n.* (١) درەختێکی هەمیشە سەوزی ئاوچە گەرم و تەرەکانی نەمەریکایە. (٢) بەری ئەم درەختە.
saponaceous (sap´ə-nā′shəs), *adj.* سابوونایی؛ سابوونی.
saponifiable (sə-pon´ə-fī′ə-b'l), *adj.* دەکرێ بە سابوون.
saponify (sə-pon′ə-fī′), *v.t.* کردن بە سابوون.
v.i. بوون بە سابوون.
-saponifier *(n.)*; **saponification** *(n.)*.
saponin (sap′ə-nin), *n.* سابۆنین. ماددەیەکی سابوونایی یە لە دارسابوونداً (کیمیا).
sapor ; sapour (sā′pēr, sā′pôr), *n.* بۆن و بەرامە؛ بۆن؛ تام.
-saporous *(adj.)*.
sapota (sə-pō′tə), *n.* = sapodilla.
sappanwood (sə-pan′wood´), *n.* = sapanwood.
sapper (sap′ēr), *n.* ئەندازیاری سوپا (بەتایبەتی هی ئینگلیزی).
sapphire (saf′īr), *n.* (١) گەوهەری شین؛ یاقووتی شین. (٢) ڕەنگی ئەم بەردە بەنرخە.
adj. شینی ئاسمانی؛ شینی یاقووتی؛ شینی مەیلەو سەوز.
sapphirine (saf′ēr-in, saf′ə-rīn´), *adj.* شینی یاقووتی؛ شینی ئاسمانی
n. سلیکاتی مەگنیسیۆم و فالۆزنی شین یا سەوز.
sapphism (saf′iz'm), *n.* = lesbianism.
sappy (sap′i), *adj.* (١) تەڕوبڕ؛ ئاودار. (٢) بەتین؛ زیندوو؛ بە گف‌وگوڕ؛ چوست‌وچالاك؛ بەهێز. (٣) [Slang]، هیچ‌وپووچ؛ بێ تام؛ بێ مانا.
-sappily *(adv.)* ; **sappiness** *(n.)*.
sapremia , sapraemia (sə-prē′mi-ə), *n.* = septicemia.
sapro- ;sapr- (sap′rō, sap′rə), پێشگرێکە بەمانای: ڕزیو؛ گەنیو؛ مردوو. پووکانەوە؛ پوان. *(saprogenic)*.
saprogenic (sap´rə-jen′ik), *adj.* *Also* **saprogenous**, (١) پووکێنەرەوە؛ دەبێتە هۆی ڕزان یا گەنین. (٢) لە پووکانەوە یا ڕزینەوە هاتووە.
saprolite (sap′rə-līt´), *n.* بەردی ڕزیو یا پووکاوە.
saprophagous (sə-prof′ə-gəs), *adj.* بۆگەخۆر؛ شتی گەنیو خۆر
saprophyte (sap′rə-fīt´), *n.* زیندەوەرێك یا پووەکێکە کە لەسەر شتی گەنیو پووکاوە دەژی.
-saprophytic *(adj.)*.
sapsucker (sap′suk´ēr), *n.* ئاووگ هەڵمژە. دارکونکەرەیەکە ئاووگی دار هەڵدەمژێت
sapwood (sap′wood´), *n.* ئەو چینە ئاوگدارە نەرمەی قەدی درەختە کە لەژێر تویکڵەکەوەیە.
saraband (sar′ə-band´), *n.* سەربەند. (ا) سەمایەکی ئیسپانی جوانە (ب) مۆسیقای ئەم سەمایە.
saracen (sar′ə-s'n), *n.* (١) عەرەب (٢) موسڵمان (بەتایبەتی لەکاتی شەڕی خاچ پەرستیدا).
sarcasm (sär′kaz'm), *n.* (١) تەوس. لاقرتی. (٢) لاقرتی کردن؛ بە تەوسەوە ووتن.
sarcastic (sär-kas′tik), *adj.* (١) بە تەوس؛ بە لاقرتی؛ بە تەوسەوە. *(a ~ statement)* (٢) جەز بە لاقرتی کەر؛ قسە بە تەوس. *(a ~ person)*.
-sarcastically *(adv.)*.
sarcenet (särs′net), *n.* قوماشێکی ئاوڕیشمی نەرم و تەنکە.
sarco- ; sarc- (sär′kō, sär′kə), پێشگرێکە بەمانای: گۆشت. *(sarcology)*
sarcocarp (sär′kə-kärp´), *n.* (١) گۆشتی میوەی ئاوکدار (قۆخ، هەڵوژە). (٢) گۆشتی میوە؛ کرۆکی میوە.
sarcology (sär-kol′ə-ji), *n.* تۆپکاری ڕیشاڵە نەرمەکانی لەش.
sarcoid (sär-koid′), *adj.* گۆشتی؛ گۆشت ئاسا؛ لە گۆشت چوو.
sarcoma (sär-kō′mə), *n.* سندانی شێرپەنجەیی ڕیشاڵە لێکدەرەکانی لەش.
sarcomatosis (sär-kō´mə-tō′sis), *n.* تەنینەوەی سندانی شێرپەنجەیی بە ڕیشاڵە لێکدەرەکانی لەشدا.
sarcophagus (sär-kof′ə-gəs), *n.* دارتەرمی بەردین.
sarcous (sär′kəs), *adj.* (١) گۆشتی؛ لە گۆشت پێکهاتوو. (٢) ماسولکەیی؛ لە ماسولکە پێکهاتوو.
sard (särd), *n.* سەرد: جۆرێکە لە یاقیقی ڕووناکی سووری پرتەقاڵی.
sardine (sär-dēn′), *n.* ساردین؛ جۆرە ماسییەکی زۆر بچکۆلەیە دەکرێتە قوتووەوە.
sardius (sär′di-əs), *n.* = sard.
sardonic (sär-don′ik), *adj.* لاقرتێیی؛ بە تەوسەوە؛ لاقرتێکەر. *(a ~ smile, tone of voice, etc.)*
-sardonically *(adv.)*.
sardonyx (sär′də-niks), *n.* جۆرێکە لە یاقیق هێڵی سوورو پرتەقاڵی یان قاوەیی و سپی تەریبی تێدایە
sargasso (sär-gas′ō), *n.* جۆرێکە لەگیای دەریایی
sarge (särj′), *n.* [Colloq.] = sergeant.
sari (sä′rē), *n.* ساری: کراسی ئافرەتی هیندی.
sark (särk), *n.* [Scot. or Archaic], = shirt.
sarmentose (sär-men′tōs), *adj.* تەرزی باریکەو درێژ فڕێدەری ڕەگ داکوتاو وەك شلیك.
sarong (sə-rôŋ′, sä´rôŋ′), *n.* بەرگێکی ژنانەو پیاوانەی دوورگەکانی پاسیفیکە بڕیتییە لە قوماشێکی ڕەنگاوڕەنگی لەخۆوە پێچراو وەك پەشتەمان یا تەنوورە.
sarracenia (sar´ə-sē′ni-ə), *n.* پووەکێکی زەلکاوی نەمەریکییە گەڵاکانی لە سوراخی دەچن جانەوەر دەگرن وەك تەڵە بۆ خۆراکی پووەکەکە.
sarsaparilla (särs´pə-ril′ə), *n.* (١) پووەکێکی ئاوچە گەرمەکانی نەمەریکایە ڕەگەکانی بۆن خۆشن و گەڵاکانی لە دڵ دەچن. (٢) ڕەگی ووشك کراوەی ئەم پووەکە (بۆ تام و بۆن خۆش کردن بەکاردێت). (٣) خواردنەوەیەکی شیرینە ئەم بۆن و بەرامەیەی تێکراوە.
sartor (sär′tēr), *n.* بەرگدروو (ووشەیەکی وێژەیی و قۆشمەیی).
sartorial (sär-tôr′i-əl, sär-tō′ri-əl), *adj.* (١) بەرگدرووییؤ هی بەرگدروان و پیشەکەیان. (٢) بەرگی؛ تایبەتی بە جل‌وبەرگ (بەتایبەتی هی پیاوان). (٣) تایبەتی بە ماسولکەی بەرگدروو (ووشەی داهاتوو ببینە).
sartorious (sär-tôr′i-əs, sär-tō′ri-əs), *n.* ماسولکەی بەرگدروو؛ ماسولکەیەکی باریك و درێژە بە درێژایی پێشەوەی ڕان.
sash (sash), *n.* پشتێن.
sash (sash), *n.* چوارچێوە خلیسکەی دەرگاو پەنجەرە.
sashay (sa-shā′), *v.i.* [Colloq.], (١) بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان. (٢) هەنگاوتان لە سەمادا بە شێوەی خلیسکان.
n. [Colloq.], گەشت؛ گەڕان؛ سەیران.
saskatoon (sas′kə-tōōn´), *n.* ساسکەتوون: دەوەنێکی نەمەریکایی گوڵ سپیە بەرەکەی دەخورێت.
sass (sas), *n.* [Colloq.], بێ شەرمی؛ چاوقایمی؛ قسە پێ ووتنەوە؛

له گەورەی خۆ هەڵگەڕانەوە.

sassaby (sas′ə-bi), *n.* جۆرە ئاسکە کێوییەکی گەورەی ئەفەریقاییە.

sassafras (sas′ə-fras´), *n.* (۱) ساسافراس. جۆرە درەختێکی ئەمەریکی گوڵ زەردی بەردارە. (۲) تۆپکڵی ووشک کراوەی ئەم درەختە (بۆ پزیشکەوانی و تام خۆش کردن بەکاردەهێنرێت).

sassy (sas′i), *adj.* [Colloq.]. (۳) ئەم تامو بۆنو بەرامەیە.

(۱) بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ بزێوو دەم هەراش. *(a ~ child)*.

(۲) زەق و بێ شەرمانە (جل‌وبەرگ).

-sassily *(adv.)*; sassiness *(n.)*.

sassy (sas′i), *n.* درەختێکی ئەفەریقایی تۆپکڵو دار ژەهراوییە. (پێشی دەوترێ: " sassy bark ").

sassywood (sas′i-wood´), *n.* = sassy.

sat (sat), *past tense and past participle of* sit.

satan (sā′t'n), *n.* شەیتان

satanic (sā-tan′ik, sə-tan′ik), *adj.* شەیتانی. شەیتانانە

-satanical *(adj.)* ; satanically *(adv.)*.

Satanism (sā′t'n-iz'm), *n.* شەیتان پەرستی

satchel (sach′əl), *n.* جانتای دەست. جانتای قوتابی.

sate (sāt), *v.t.* (۱) تێرکردن

(۲) ئینتەلا پێکردن: لە ئەندازە بەدەر تێرکردن؛ لەبەرچاو خستن (بەهۆی زۆر پێدانەوە).

sat (sat, sāt), *archaic past tense and past participle of* sit.

sateen (sa-tēn′), *n.* ساتین. قوماشێکی لووسی لۆکەیە لە ئاوڕیشم دەچێت

satellite (sat′ə-līt´), *n.* (۱) بەردەست؛ کلك (مرۆڤ)؛ دواکەوتە؛ پاشکۆ؛ کلکەلەقێکەر. (۲) ئەستێرەیەکی گەڕۆکی بچووکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا دەسووڕێتەوە؛ مانگ. (۳) مانگی دەستکرد. (٤) وڵاتی پاشکۆ (کە زێردەستەی وڵاتێکی گەورەترە لە خۆی‌و لە قسەی دەرناچێ)؛ کلك (وڵات)

satiability (sā´shi-ə-bil′ə-ti, sā´shə-bil′ə-ti), *n.* تێری؛ تێربوون. تێرخواردن.

satiable (sā′shi-ə-b'l, sā′shə-b'l), *adj.* تێر دەبێت؛ تێر دەخوات؛ تێر دەکرێت؛ تێربوونی بۆ هەیە.

-satiableness *(n.)* ; satiably *(adv.)*.

satiate (sā′shi-āt´), *adj.* تێر؛ تێرو تەسەل؛ مر.

v.t. (۱) تێرکردن. (۲) لەبەرچاو بردن (بە زۆر تێرکردن)؛ زۆر مرکردن.

-satiation *(n.)*.

satiety (sə-tī′ə-ti), *n.* (۱) تێری. تێربوون. مربوون.

(۲) لەبەرچاوکەوتن (لەبەر زۆر تێری)؛ زۆر تێری؛ زۆر مری.

satin (sat′'n), *n.* قوماشی ئاوڕیشم.

adj. ئاوڕیشمی. ساف‌ولووس.

satinet ; satinette (sat′'n-et′), *n.* (۱) قوماشی ئاوڕیشمی تەنك‌و گەنگ. (۲) قوماشێکی نەستووری لۆکەو خوریە.

satinwood (sat′'n-wood´), *n.* (۱) دارو تەختەیەکی ساف‌ولووسە کەرەسەی ئاوماڵی لێ دروست دەکرێت.

(۲) درەختێکی " ماهۆگەنی " یە دارو تەختەکەی زۆر ساف‌ولووسە.

satiny (sat′'n-i), *adj.* ئاوڕیشمی. ساف‌ولووس‌و بریقەدار.

satire (sat′ir), *n.* (۱) هەڵبەست یا چیرۆکی لاقرتی‌و داشۆری‌و دەمەلاسکی‌و پلارهاوێژی. (۲) (أ) وێژەی وەها (ب) هونەری نووسینی ئەم جۆرە وێژەیە

(۳) بەکارهێنانی لاقرتی، دەمەلاسکی، یا قسەی بە تۆپکڵ لە دووان یا نووسیندا؛ پلارهاویشتن

satiric (sə-tir′ik, sa-tir′ik), *adj.* = satirical.

satirical (sə-tir′i-k'l, sa-tir′i-k'l), *adj.* لاقرتیی. دەمەلاسکەیی؛ پلارهاوێژی؛ *(a ~ poem, piece of writing, etc.)*.

-satirically *(adv.)* ; satiricalness *(n.)*.

satirist (sat′ə-rist), *n.* (۱) نووسەری هەڵبەست یا چیرۆکی لاقرتی‌و پلارهاویشتن. (۲) لاقرتیکەر؛ پلارهاوێژ.

satirize (sat′ə-rīz´), *v.t.* لاقرتی پێکردن؛ پلار تێگرتن؛ گاڵتەپێکردن؛ دەمەلاسکی کردن.

satisfaction (sat´is-fak′shən), *n.* (۱) دڵ ئاوخواردنەوە؛ ڕەزامەندی؛ ڕازی کردن؛ ڕازی بوون.

(۲) (أ) گوناه یا تاوان پاککردنەوە بە سزا چەشتن (ئایین).

(ب) بۆ بژاردن (ج) قەرزدانەوە؛ ئەرکی سەرشان بەجێهێنان.

(۳) هۆی ڕەزامەندی؛ هۆی دڵ ئاوخواردنەوە.

give satisfaction, (۱) ڕازی کردن؛ قایل کردن؛ دڵ ئاو پێ خواردنەوە.

(۲) ڕازی بوون بە شێربازی لەگەڵ کردن یا زۆران لەگەڵ گرتن.

to one's (own) satisfactizzon, بە دڵی خۆ.

satisfactorily (sat´is-fak′tēr-ə-li), *adv.* بە باشی؛ بە ڕێك‌وپێکی. *(to do a job ~)*.

satisfactory (sat´is-fak′tēr-i), *adj.* باش؛ تام ئاوەندی؛ پەسەند. *(to get a ~ grade on a test ; to do a ~ job)*

-satisfactoriness *(n.)*.

satisfy (sat′is-fī), *v.t.* (۱) (أ) ڕازی کردن. (ب) ئارەزوو شکاندن.

(۲) پەیڕەوی کردن. (۳) دڵنیا کردن.

(٤) (أ) دانەوە (قەرز) (ب) ئەرکی سەرشان بەجێهێنان.

(٥) بۆ بژاردن.

v.i. ڕازی بوون؛ دڵ ئاوخواردنەوە؛ دڵنیابوون.

satrap (sā′trap, sat′rəp), *n.* (۱) فەرمانڕەوای ئاوچەیی ئێرانی کۆن. (۲) فەرمانڕەوای خواردەست یا ئاسەرەکی بەزەبروزەنگ.

satrapy (sā′trə-pi, sat′rə-pi), *n.* (۱) دەسەلاتو پلەوپایەیەی فەرمانڕەوای ئاوچەیی ئێرانی کۆن؛ فەرمانڕەوایەکی وەها.

(۲) ئاوچەیەکی ئێرانی کۆن

saturant (sach′ēr-ənt), *n.* ماددەی تێرکەر یا تێراوکەر

saturate (sach′oo-rāt´), *v.t.* (۱) تێرکردن؛ تێراوکردن؛ پاراوکردن؛ لە ئەندازە بەدەر تێکردن

(۲) خووساندن؛ لە شلە هەڵکێشان؛ سەرانسەر یا هەموو گرتنەوە.

(۳) پڕکردن؛ زۆر پڕکردن؛ زۆر تێکردن.

(٤) تێدا تووانەوە هەتا بتوانرێ (کیمیا)؛ یەق پێکردنەوە (کیمیا).

adj. (۱) تێراو؛ پڕ؛ پاراو؛ تێر. (۲) تۆخ (ڕەنگ).

-saturable *(adj.)* ; saturability *(n.)* ; saturator *(n.)*.

saturated (sach′oo-rāt´id), *adj.* (۱) تێراو؛ پاراو؛ تێر؛ پڕ (هەڵمژین). (۲) خووساو.

saturation (sach´oo-rā′shən), *n.* (۱) (أ) تێراوی؛ تێری؛ پاراوی؛ پڕی (هەڵمژین)؛ خووسان. (ب) تێراوکردن؛ پاراوکردن؛ پڕکردن؛ تێرکردن.

(۲) یەق کردنەوە (کیمیا). (۳) پاراوی موگناتیسی.

(٤) پووبی یا تۆخی ڕەنگ. (٥) پڕکردنی بازاڕ لە فرۆتەنێیەك.

(٦) داگرتنەوەی نیشانێك بە بۆمبا یا مووشەك‌و لەناوبردنی.

saturation point, پلەی تێراوی، پاراوی، یا پڕی؛ پلەی یەقکردنەوە.

Saturday (sat′ēr-di), *n.* شەممە.

Saturn (sat′ērn), *n.* (۱) خودای کشتوکاڵ (نەفسانەی ڕۆمانی).

(۲) ساتۆرن: دووەم گەورەترین ئەستێرەی گەڕۆکە و شەشەمە لە دووریەوە لە خۆر؛ ئەستێرەیەکی بەیانییە دوای نیوەشەو هەڵدێت.

(۳) قورقوشم.

saturnalia (sat´ēr-nā′li-ə), *n.* (۱) ئاهەنگی خودای ڕۆمانی " ساتۆرن ". (۲) ئاهەنگی بەرەڵا.

Saturnian (sə-tūr′ni-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە خودای ڕۆمانی " ساتۆرن" لە چەرخەکەی پێی دەوترا " سەردەمی زێڕین".

(۲) خۆش گوزەرانی؛ خۆشی‌و ئاسوودەیی.

(۳) تایبەتی بە ئەستێرەی گەڕۆکی " ساتۆرن ".

saturniid (sə-tûr′ni-id), *n.* جانەوەرێکی باڵدارە لە پەپوولە دەچێت.

saturnine (sat′ĕr-nīn´), *adj.* (۱) سست، خاو؛ بەرچاو تاریک؛ پووگرژ؛ موز؛ بەست؛ بەدبین؛ نەدوو. (۲) (ا) قورقوشمی. (ب) ژەهری قورقوشم لێدراو.

saturnism (sat′ĕr-niz´m), *n.* ژەهری قورقوشم لێدان.

satyr (sat′ĕr, sā′tĕr), *n.* (۱) بوونەوەر یا دەعبایەکی حەشەری سەرخۆشی دارستانە لە ئەفسانەی یۆناندا گوێی قوتە و شاخەکانی کورتن سەرو لەشی لەهی مرۆڤ دەچێت و لاقی لە هی بزن. (۲) پیاوێکی حەشەری؛ پیاوی بەخۆش؛ پیاوی کێرچڵیس. (۳) جۆرێکە لە پەپوولەی باڵ قاوەیی.

-satyric ; satyrical *(adj.).*

satyriasis (sat´ə-rī′ə-sis), *n.* حەشەرێتی بی ئەندازەی پیاو؛ زۆر بەخۆشی (پیاو).

satyromaniac (sə-tir´ōmā′ni-ak´), *n.* پیاوی زۆر حەشەری.

sauce (sôs), *n.* (۱) سۆس، ساس. (۲) میوەی هاڕپاو لێنراو. (۳) ئاوی شلە. (٤) مەزە زیادکەر؛ خۆشکەر؛ تام پێدەر؛ تام خۆشکەر. (٥) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ بێ شەرمی. (٦) [Dial]، سەوزە. (۷) [Slang] مەی؛ عەرەق.

sauce-box (sôs′boks´), *n.* [Colloq.], منداڵێکی چەقاوەسوو یا بێ حەیا

saucepan (sôs′pan´), *n.* مەنجەڵۆکەی دەسکدار.

saucer (sô′sĕr), *n.* ژێرپیالە، ژێر کووپ.

saucy (sô′si), *adj. Also* sassy, (۱) بێ شەرم، بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ لە گەورەی خۆ هەڵگەڕاوە. (۲) قنج‌وقیت؛ بەجۆش؛ بزنۆ. (۳) تەپۆش.

-saucily *(adv.)* ; **sauciness** *(n.).*

sauerkraut (sour′krout´), *n. Also* sour-crout, ترشیاتی کەلەرم (خواردنێکی نەڤامایی).

sauger (sô′gĕr), *n.* جۆرە ماسیەکی ڕوباری نەمەریکییە

sauna (sou′nä), *n.* سۆنە. گەرماوی هەڵم.

saunter (sôn′tĕr), *v.i.* پیاسەکردن؛ لۆڵۆڕ ڕۆیشتن.

n. پیاسە؛ لۆڵ لۆڕ ڕۆیشتن.

saurel (sô′rəl), *n.* ماسیەکی دەریاییە.

saurian (sô′ri-ən), *adj.* مارمێلکەیی؛ تایبەتی بە مارو مارمێلکەو تیمساح و دایناسۆر

n. مارمێلکەو نوخمەکەی کە تیمساح و دایناسۆریش دەگرێتەوە بەپێی پۆل پۆل کردنی کۆن

sauro- (sô′rō, sô′rə), *Also* saur-, پێشگرێکە بە ماناى مارمێلکە. *(sauropod)*

sauropod (sô′rə-pod´), *n.* جۆرێکە لە دایناسۆر کە گیاندارێکی زل قرتێکەرتووە

adj. تایبەتی بەم گیاندارەو توخمە قرتێکەرتووەکەی

-sauropodous *(adj.).*

saury (sô′ri), *n.* جۆرە ماسیەکی دەریایی باریکەڵەی لەوز درێژە

sausage (sô′sij), *n.* گۆشتی قیمەکراوی بەهارات پێوەکراوی وەک مارمارە لێکراو

sauté (sō-tā′), *adj.* سوورەوەکراو

v.t. سوورکردنەوە (پیاز). *(to ~ some onions)* .

n. خواردەمەنی سوورەوەکراو

sauterne (sō-tûrn′), *n. Also* sauternes, جۆرێکە لە شەرابی سپی

savage (sav′ij), *adj.* (۱) دڕندە. *(a ~ tiger, person, etc.)* . (۲) کێوی؛ سەرەتایی؛ دەشتەکی؛ بێ شارستانی. *(a ~ tribe)* . (۳) بێ نەزاکەت؛ کەرتر؛ هیچ نەزان. (٤) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی (٥) تووڕەوتیژ؛ تەنگەجێکڵانە.

n. (۱) کەسێکی دەشتەکی و هیچ نەزان؛ کەسێکی کێوی و بێ شارستانی. (۲) کەسێکی دڕندە و بێ بەزەیی. (۳) کەسێکی بێ نەزاکەت و ڕەشۆکی.

-savagely *(adv.)* ; **savageness** *(n.).*

savagery (sav′ij-ri), *n.* (۱) کێوێتی؛ دەشتەکێتی؛ بێ شارستانێتی. (۲) دڕندەیەتی؛ دڕندەیی. (۳) کردەوەی دڕندانە. (٤) دڕندە گەل؛ گیانداری دڕندە بەگشتی.

savagism (sav′ij-iz′m), *n.* = savagery.

savanna, savannah (sə-van′ə), *n.* (۱) دەشتی ڕووت‌وقووتی بێ دارودرەخت (بەتایبەتی لە نزیکی ناوچە گەرمەکان). (۲) لەوەڕگای کەم دارودرەخت (بەتایبەتی لە ناوچە گەرمەکانی زەویدا).

savant (sə-vänt′, sav′ənt), *n.* زانا؛ دانا.

save (sāv), *v.t.* (۱) ڕزگارکردن (لە مەترسی). *(to ~ a person from drowing)*

(۲) پاراستن؛ هێشتنەوە بۆ دواڕۆژ.

(۳) پاشەکەوت کردن؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە؛ کۆکردنەوە (پارە):

(She ~s half of her salary.; We have to ~ up some money for the trip.; We should ~ some of this meat for tomorrow.)

(٤) بۆ گەڕاندنەوە؛ بۆ هێشتنەوە؛ لە کیس نەدان:

(This train ~s several hours.; That will ~ me a lot of trouble.)

(٥) ڕزگارکردن (لە گوناە):

(Christ came into the world to ~ sinners.)

v.i. (۱) پاشەکەوت کردن؛ پارە کۆکردنەوە؛ پارە هەڵگرتن. (۲) ڕزگارکردن. (۳) پاراستن. (٤) ماندوو؛ لەناو نەچوون. (٥) ڕزگارکردن (لە گوناە).

-savable ; savaeble *(adj.).*

save (sāv), *prep.* بێجگە لە؛ جگە لە:

(No man enjoys self-reproach ~ a masochist.)

conj. (۱) جگە لە؛ بێجگە لە. (۲) [Archaic]، تەنها؛ نەگەر لەبەر نەوە نەبێت:

(I am fine ~ that I have a cold.)

save-all (sāv′ôl´), *n.* (۱) گشت پارێزەر (نامێر). (۲) بەرگی ئاوڕامانی دەرەوە (وەک هی کرێکار)

saver (sāv′ĕr), *n.* پاشەکەوتکەر؛ لەکیس نەدەر *(labor ~ ; time ~)* . (ئەم ووشەیە لە ووشەی ناوێنەدا بەکاردەهێنرێت):

savin; savine (sav′in), *n.* (۱) جۆرە سەروویەکی پەل بڵاوی کورتە سەروی کێوی. (۲) پۆنی ئەم سەروە (دەکرێت بە دەرمان).

saving (sāv′iŋ), *adj.* (۱) ڕزگارکەر؛ پارێزەر. (۲) پاشەکەوتکەر؛ پارە کۆکەرەوە یا هەڵگر. (۳) بێجگەلێکەر. (٤) بۆ گەڕێنەرەوە؛ بۆ هێڵەرەوە

(۱) ڕزگارکردن؛ پاراستن. *n.*

(۲) پاشەکەوت کردن؛ پارە هەڵگرتن یا کۆکردنەوە.

(۳) بۆ گەڕانەوە؛ بۆماندوو. *(a ~ of 10%)* .

(٤) *(pl.)*. پارەی نوستوو؛ پارەی مۆڵ؛ پارەی پاشەکەوت کراو یا هەڵگیراو

(٥) دەرهاویشتن؛ بێجگەکاری؛ نەگرتنەوە.

saving (sāv′iŋ), *prep.* (۱) دوور لە ڕووت؛ لەگەڵ ڕێزمدا (بۆ ئێوە). (۲) جگە لە؛ بێجگە لە.

conj. جگە لە؛ بێجگە لە

saving account, حسابی پاشەکەوت (لە بانقدا).

saving bank, بانقی پاشەکەوت.

savior, saviour (sāv′yĕr), *n.* (۱) ڕزگارکەر؛ ئازادکەر. (۲) [S-]، عیسا. *(The ~)*

savoir-faire (sav′wär-fär′), *n.* [Fr.]. سەلیقە؛ لێهاتوویی کۆمەڵایەتی؛ دانایی کۆمەڵایەتی

savor , savour (sā′vĕr), *n.* (١) تام؛ بۆن‌و بەرامە؛ بۆن؛ چەژ؛ چەش (ب) تامی تایبەتی؛ بۆن‌و بەرامەی تایبەتی. (٢) تایبەخۆ. (٣) ئیشانە [Archaic] ٤، ناوبانگ؛ ناو.

v.i. (١) بۆنێکی تایبەتی لێهاتن؛ تامێکی تایبەتی بوون. *(Italian cooking ~s of garlic.)* (٢) لەوەچوون؛ لێکردن؛ لێچوون؛ وەک ئەوە وابوون. (٣) دەرخستن؛ ئیشانەی ئەوە بوون.

v.t. (١) تامێکی تایبەتی پێدان. (٢) تامێک یا بۆن‌و بەرامەیەکی تایبەتی هەبوون. (٣) لەوەچوون؛ ئیشانەی ئەوە بوون؛ دەرخستن. (٤) بە دڵەوە نووسان؛ پێ خۆش بوونی تام‌و بۆنی شتێک؛ بەدڵ بوون؛ بە خۆشی‌یەوە چەشتن. *(He ~ed the wine.)*

savorless ; savourless (sā′vĕr-lis), *adj.* بێ تام؛ بێ تام‌و بۆن‌و بەرامەی تایبەتی.

savory; savoury (sā′vĕr-i), *adj.* (١) تام‌و بۆن‌و بەرامە خۆش. (٢) تووڕ؛ مڕ؛ تیژ. (٣) خۆش؛ پەسەند. (٤) بەجێ؛ لەپووی ئەریتی کۆمەڵایەتی‌یەوە؛ دروست؛ پەسەند؛ بەڕێز.

n. [British], بەرخۆراک؛ مەزە؛ پاش خۆراک.

savory (sā′vĕr-i), *n.* جاترە کێویلە.

savoy (sə-voi′), *n.* جۆرێکە لە کەلەرمی گەلاّ چڕوڵوچ.

savvy (sav′i), *v.i.* [Slang], سەر لێ دەرجوون؛ لێ زانین؛ تێگەیشتن.

n. [Slang], سەلیقە؛ دانایی؛ ژیری؛ تێگەیشتن.

adj. [Slang], زۆرزان؛ دانا؛ زیرەک؛ لێهاتوو؛ سەردەرچوو.

saw (sô), *n.* مشار.

v.t. (١) بە مشار بڕینەوە؛ بڕینەوە. (٢) بە مشار پڕک‌وپێک کردن. (٣) بژواندن بە شێوەی مشارکاری.

v.i. (١) بە مشار بڕینەوە؛ بڕینەوە. (٢) بڕانەوە *(This wood ~s easily.)*

saw (sô), *n.* پەند؛ قسەی پێشینان؛ قسەی نەستەق.

saw (sô), *past tense of* see.

sawbuck (sô′buk′), *n.* (١) ئەسپی مشارکاری. (٢) [Slang]، پارەی دە دۆلاری.

sawdust (sô′dust′), *n.* نارەدە دار.

sawfish (sô′fish′), *n.* ماسی‌یەکی دەریایی دڕندەیە لەژەکەی لە مشار دەچێت.

sawfly (sô′flī′), *n.* مێشە مشاری؛ جۆرە مێشێکە قورتمی مێیەکەی لە مشار دەچێت قەدی پووەکی پێ دەبڕێ‌و گەراکەی تێ دەخات.

sawgrass, گیا مشاری گیایەکە قەراغی گەلاّکانی لە مشار دەچێت.

sawhorse (sô′hôrs′), *n.* ئەسپی مشارکاری؛ چوارچێوەیەکی دارینە داری لەسەر دەبڕێتەوە بە مشار.

saw log, دارێکە ئەوەندە زلە بڕێتەوە بکرێ بە تەختەدار.

saw-mill (sô′mil′), *n.* (١) کارگەی مشارکاری؛ فابریقەی دار بڕینەوە بۆ کردنی بە تەختەدار. (٢) مەکینەی مشارکاری.

sawn (sôn), *alternative past participle of* saw.

saw-toothed (sô′tōōtht′), *adj.* دەنووک مشاری

sawyer (sô′yĕr), *n.* (١) دارڕەوە بە مشار؛ مشارکەر. (٢) قالۆنچەیەکە کرمۆکەکەی کون دەکاتە داری زیندوو و مردوو‌وەدەخواتەوە.

sax (saks), *n.* [Colloq.], = **saxaphone.**

saxatile (sak′sə-til), *adj.* = **saxicoline.**

saxhorn (saks′hôrn′), *n.* ساکسهۆرن؛ ئامێرێکی مۆسیقی‌یە لە بابەتی زورنا.

saxicoline (sak-sik′ə-lın′, sak-sik′ə-lin), *adj.* لەسەر بەرد دەڕوێت؛ بەردنشین (زیندەوەرزانی)

saxicolous (sak-sik′ə-ləs), *adj.* = saxicoline.

saxifrage (sak′si-frij), *n.* پووەکێکی بچووکی گوڵ رەنگاوڕەنگە لە دەوروپشت‌و لەسەر بەرد دەڕوێت‌و گەلاّکانی بە تۆپەڵ لە بنەکەیدا دەڕوێن.

Saxon (sak′s'n), *n.* (١) ساکسۆنی: ئەندامی خێڵێکی ئەڵمانی‌یە کە لە سەدەی پێنجەم‌و شەشەمی پاش زایندا لەگەڵ " ئانگلزەکان " و " جووتەکان " ئینگلتەرەیان داگیرکرد‌و ئەم ئینگلتەرەیەی ئێستایان پێکهێنا. (٢) کەسێکی ئەنگلۆساکسۆنی. (٣) هاوولاّتی‌یەکی ناوچەی ساکسۆنیای ئەڵمانی. (٤) زمانی ساکسۆنی کۆن. (٥) شێوەزمانی ئەڵمانی ناوچەی ساکسۆنیا.

adj. (١) ساکسۆنی: تایبەتی بە ساکسۆنی‌یەکان‌و زمان‌و کلتوورەکەیان (٢) ئەنگلۆ- ساکسۆنی؛ ئینگلیزی. (٣) ساکسۆنیایی: تایبەتی بە ناوچەی ساکسۆنیای ئەڵمانی.

Saxonism (sak′s'n-iz'm), *n.* ووشەیەک یا ووتەیەکی ئینگلیزی‌یە کە سەرچاوەکەی ئەنگلۆ- ساکسۆنی بێت.

Saxony (sak′sə-ni), *n.* (١) جۆرە قوماشێکی خوری ساف‌وڵووسە. (٢) ڕێس یا تەنزاوی ئەم قوماشە.

saxophone (sak′sə-fōn′), *n.* ساکسەفۆن: ئامێرێکی مۆسیقی‌یە لە بابەتی زورنا.

-saxophonist *(n.).*

saxtuba (saks′tōō′bə, saks′tū′-bə), *n.* ساکستوبە: " ساکسهۆرنی" یەکی گەورەیە (ووشەی " saxhorn " ببینە).

say (sā), *v.t.* (١) ووتن؛ بێژان. (٢) دەربڕین؛ قسەکردن. (٣) بە دڵنیایی‌یەوە ووتن: *(I wish I could ~ when it will happen.)* (٤) بە دەنگی بەرز ووتن؛ لەبەر ووتن؛ کردن: *(~ your prayers.)* . (٥) نزیکەی؛ بڵێ ئەوەندە: *(He is ~ forty.; It is ~ worth a dollar.)* (٦) وا ووتن: *(People ~ she is a loose woman.)* .

v.i. ووتن؛ بێژان؛ پادەربڕین.

n. (١) ووتە؛ فەرموودە؛ قسەی کەسێک؛ ووتراو. (٢) هەڵ ڕای خۆ دەربڕین: *(You've had your ~.)* . (٣) دەسەڵاتی بڕیاردان: *(He has the ~ in this matter.)*

go without saying, ئاشکرایە؛ دیارە؛ ووتنی ناوێ.

that is to say, واتە.

sayid; sayyid (sā′yid), *n.* سەید؛ ئەوەی پێغەمبەر.

saying (sā′iŋ), *n.* (١) ووتن؛ بێژان. (٢) پەند؛ قسەی پێشینان؛ گوفتار.

say-so (sā′sō′), *n.* [Colloq.], (١) ووتەی بێ بەڵگە؛ ووتەی لامسەرلایی یا بێ بناغە. (٢) بڕیار؛ فەرمان؛ ووتە: *(He left the hospital on the ~ of his doctor.)* (٣) ماف یا دەسەڵاتی دوا بڕیاردان: *(He has the ultimate ~ on what is to be taught.)*

scab (skab), *n.* (١) قەتماغەی برین؛ بزماتە. (٢) گەپی مەڕومالاّت؛ گەپی؛ کەچەڵی. (٣) ئەخۆشی‌یەکی پووەکە لە گەپی دەچێت. (٤) [Slang]، گەسێکی گەپی پیسی بۆگەن. (٥) (ا) کرێکارێکە کە نایەوێت ببێت بە ئەندامی ڕێکخراوی کرێکاران (ب) کرێکارێکە کە بەشداری مان گرتن ناکات. (ج) کەسێکە کە لەجێی کرێکاری مان گرتوو کارەکات.

v.i. (١) قەتماغە بەستن. (٢) گەپبوون. (٣) کارکردن لەجێی کرێکاری مان گرتوو.

scabbard (skab′ĕrd), *n.* کێلانی خەنجەر و شیرو نێزە؛ کیف.

v.t. خستنە کێلانەوە؛ خستنە کیفەوە.

scabble (skab′'l), *v.t.* بەرد داتاشین یا گەلاّلەکردن

scabby (skab′i), *adj.* (١) قەتماغە بەستن (برین)؛ قەتماغە بەستوو. (٢) گەپ؛ کەچەڵ؛ کرێشاوی. (٣) پیس‌وبۆگەن؛ نزم؛ ناپیاو.

-scabbily *(adv.)* ; **scabbiness** *(n.)*.
scabies (skā′bi-ēz´, skā′bēz), *n.* گەری، نەخۆشی گەری
scabietic (skā´bi-et′ik), *adj.* گەرِ
scabiosa (skā´bi-ō′sə), *n.* سکابیۆزا: گوڵەگەری؛ پووەکێکە گوڵی ڕەنگاورەنگ دەگرێت نێرەکەکەی زۆر بەدەرەوەیە.
scabious (skā′bi-əs), *adj.* (١) گەرِ (٢) لە گەری دەچێت؛ تایبەتی بە گەری.
scabious (skā′bi-əs), *n.* = scabiosa.
scabrous (skā′brəs), *adj.* (١) زبر؛ گرنج گرنجاوی. (٢) ئالۆز؛ سەخت (کێشە)؛ پێویست بە وردی‌و ژیری دەکات بۆ چارەکردنی. (٣) بێ پەردە؛ بەرەڵا (ڕەووشت)؛ هەڵمانراو: *(a ~ novel)*.
scad (skad), *n.* = saurel.
scads (skadz), *n.pl.* [Colloq.], ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵێکی زۆر؛ گەلێک. *(~ of people, money, etc.)*.
scaffold (skaf′ld, skaf′ōld), *n.* (١) داربەست (خانوکاری)؛ داربەند (٢) سێدارە؛ قەتارە. (٣) شانۆ یا سەکۆی دارینی سەردەمی بۆ شت پیشاندان. (٤) چوارچێوەی بەرز. (٥) کەرەسەی داربەست.
v.t. (١) داربەست بۆ کردن؛ داربەندکردن (خانووسازی)؛ داربەست دانان. (٢) خستنەسەر چوارچێوە یا سەکۆی سەردەمی بۆ پیشاندان.
scaffolding (skaf′l-diŋ), *n.* (١) کەرەسەی داربەست (خانووسازی). (٢) داربەست؛ کۆمەڵە داربەست.
scagliola (skal-yō′lə), *n.* مەرمەرە دروزنە؛ بەردێکە لە گەچ‌و تۆزی مەرمەر دروست دەکرێت.
scalable (skāl′ə-b'l), *adj.* مرۆڤ دەتوانێ پیایدا هەڵبگەڕێ؛ پێدا هەڵگەڕانی لە توانای مرۆڤدایە.
scalade (skə-lād′), *n.* [Obs.], = escalade.
scalage (skāl′ij), *n.* (١) لێ داشکانی قەوارەو پانی‌و درێژی‌و نرخ (بەهۆی چوونەوەیەک یا کرژبوون‌و زیانی چاوەڕوان لێکراوەوە). (٢) ڕادەی لێ داشکانی دارو تەختەی خانوکاری (بەهۆی چوونەوەیەک‌و ووشکبوونەوەوە).
scalar (skāl′ēr), *adj.* پلە پلەیی؛ پەیژەیی.
n. ڕادەی یا هەندی بە ژمارە دەربڕاو وەک قەوارەو درێژی‌و پلەی گەرما.
scalare (skə-lêr′), *n.* جۆرێکە لە ماسی.
scalariform (skə-lar′ə-fôrm´), *adj.* پەیژەیی؛ پلە پلەیی؛ نمرە نمرەیی
scalawag (skal′ə-wag´), *n. Also* **scallawag**, (١) ناپەسەند؛ پیس؛ ناڕەسەن؛ قوماربار (٢) گیاندارێکی گول، بچووک، یا بێ ئالیک‌و لاواز. (٣) نەدامێکی سپی حیزیی کۆماری لە ناوچەی خواروی ئەمەریکا لە دوای شەڕی براکوژی ئەمەریکا (لەپووی سووکیەوە).
scald (skôld), *v.t.* (١) داپلۆخاندن؛ داخ کردن یا سووتاندن بە ئاوی گەرم یا هەڵم. (٢) هێنانە کوڵان. (٣) ئاوی لەکوڵ بەکارهێنان بەتایبەتی بۆ: (أ) خاوێنکردنەوەی ئامێر لە میکرۆب. (ب) دامالێنی پێستی میوە.
v.i. داپلۆخان؛ سووتان بە ئاوی گەرم یا هەڵم.
n. (١) ئاوچەی داپلۆخیو؛ شوێنی بە ئاوی گەرم یا هەڵم سووتاو. (٢) سپی بوون یا هەڵقرچانی گەڵا‌ر شانەی پووەک بەهۆی کەپوو یا گەرمای زۆرەوە.
scald (skôld, skäld), *n.* = skald.
scalding (skôld-iŋ), *adj.* (١) زۆر گەرم؛ لەکوڵ؛ داخ: *(~ water)* (٢) سووتێنەر؛ داخکەر؛ هەڵقرچێنەر: *(the ~ sun)*. (٣) تووندوتیژ (ڕەخنە)؛ ببڕ؛ بڕندە؛ تیژ: *(a series of ~ editorials)*.
scale (skāl), *n.* (١) پەیژە؛ پێ پلیکانە. (ب) هۆی سەرکەوتن بۆ سەرەوە. (٢) پلە؛ پیزە پلە؛ نمرە: *(the ~s of a thermometer)*. (٣) پێوەر؛ پێوانە؛ ئامێری پلە پلە (بۆ پێوان)؛ پاستەی نیشانەکراو. (٤) (أ) پێوانەی نەخشە: *(a ~ of one inch to a mile)*. (ب) هێڵی پیشاندەری ئەم پێوانەیە. (٥) (أ) ڕێژە. (ب) پلە. (٦) ڕشتەی پێوانە یا ژمارەنێکی پلە پلە. (٧) هەڵگەڕان بە دیواری قەڵا یا سەنگەردا (بۆ گرتنی). (٨) کلیلی ناوازی مۆسیقا.
v.t. (١) پێدا سەرکەوتن؛ پێدا هەڵگەڕان؛ بە پەیژە پێدا سەرکەوتن. (٢) پلە پلە کردن. (٣) پێوان.
(٤) داشکان بەپێی ڕێژەیەک یا پێوەرێکی تایبەتی: *(Prices were ~d down five percent.)*
v.i. (١) پێدا هەڵگەڕان؛ پێدا سەرکەوتن. (٢) بەرزبوونەوە پلە پلە.
on a large (or small) scale, تا ڕادەیەکی زۆر یا کەم؛ بە نەندازەیەکی زۆر یا کەم؛ لە چوارچێوەیەکی فراوانەوە یا تەسکدا.
scale (skāl), *n.* (١) پووڵەکە ماسی. (٢) پووڵەکەی پێستی گیاندارە خشۆکەکان (وەک مار، تیمساح... هتد). (٣) پووڵەکەی لاق‌و قاچی باڵندە‌و باڵی جانەوەر. (٤) تۆزخە پێستی ووشکبووەوەی لە لەش بووەوە؛ تۆزک؛ کاژ. (٥) پووڵەکە.
(٦) پەردەیەکی تەنکە بەسەر کانزای ژەنگ هەڵهێناوەوە دروست دەبێت. (٧) پووڵەکە یا قەتماغەی ڕەقی وورد وورد بووی ناو کتڵی و بەرمیلی ئاو گەرم کردن. (٨) گوێچکە گەڵای بچووکی دەوری خونچە. (٩) مێرووی پووڵەکەیی: ئاوی ڕووەک هەڵدەمژێت‌و دەیفەوتێنن.
v.t. (١) پووڵەکە لێکردنەوە؛ ماسی پاک کردن: *(to ~ a fish)*. (٢) داتاشین؛ داڕووشاندن؛ تۆێ تۆێ کردن؛ کڕاندن.
v.i. (١) تۆزک فڕیدان؛ تۆزخ لێ بوونەوە: *(The paint is ~ing off that old house.)* (٢) بە پووڵەکە داپۆشران.
scalc (skāl), *n.* (١) تای تەرازوو. (٢) (*pl.*) تەرازوو.
v.t. (١) کێشان (بە تەرازوو). (٢) قورسایی یا کێشی ئەوەندە بوون (٣) تاوتوێ کردن؛ بەراوردکردن؛ هاوتا یا هاوسەنگ کردن.
v.i. کێشران.
the scales, بورجی تەرازوو (ئەستێرەوانی).
turn the scales, بڕیاردان؛ خستن بە لایەکدا.
scale insect, مێرووی پووڵەکەیی: مێرووێەکی بچووکە ئاوی ڕووەک هەڵدەمژێت‌و دەیفەوتێنێت.
scalene (skā-lēn′), *adj.* (١) لا جیاواز (گۆشە) (٢) تایبەتی بە ماسولکەی نێوان بڕبڕەی پشت‌و دوو پەراسووی سەرەوە.
scalepan (skāl-pan), *n.* تاقەرازوو.
scaler (skāl′ēr), *n.* ژمێرەری ئەلەکترۆنی
scaling ladder, پەیژەی هەڵگەڕان بە دیواری قەڵا‌ر سەنگەر‌و شوێنی سەختدا.
scall (skôl), *n. Also* **scald**, کەچەڵی؛ تۆنکی پێست فڕیدان.
scallawag (skal′ə-wag´), *n.* = scalawag.
scallion (skal′yən), *n.* تەرەپیاز.
scallop (skäl′əp, skal′əp), *n.* (١) جۆرێکە لە گوێچکەماسی قاقلە باوەشێنی. (٢) گۆشتی ئەم گوێچکەماسییە. (٣) پەڕەکانی قاقلەی ئەم گوێچکەماسییە (کە گەورەکانیان بۆ چێشت لێنان لە فڕندا بەکاردەهێنرێن) (٤) چوکڵەی قەراغی گرنج گرنجی نەقش‌و نیگاری جل‌وبەرگ.
v.t. (١) قەراغ بڕین بە گرنج گرنجی. (٢) ماسی‌و خواردەمەنی تر لێنان لە فڕندا هەتا جوان سوورەبێتەوە.
scallywag (skal′i-wag´), *n.* = scalawag.
scalp (skalp), *n.* (١) بێخی سەر؛ چەرمی سەر؛ بێخ.

(٢) پارچەیەک چەرمی سەری دوژمن کە هیندیەکانی ئەمەریکا هەڵیاندەواسی وەک نیشانەو یادگاری سەرکەوتن بەسەر دوژمنەکەیاندا
(٣) نیشانەی سەرکەوتن؛ یادگاری سەرکەوتن.
(٤) [Colloq.] قازانجێکی کەمە لە کڕینو فرۆشتنەوەی بلیتو شتی وەهادا دەست دەکەوێت

v.t. (١) چەرمی سەر گرتنەوە.
(٢) ساختەلێکردن؛ دەستبڕین؛ ڕووتکردنەوە
(٣) [Colloq.] کڕینو فرۆشتنەوەی شتومەک بۆ قازانجێکی کەمو خێرا.
(٤) [Colloq.] کڕینو فرۆشتنەوەی بلیتی یاریو شانۆخانە بۆ قازانج لە بازاڕی ڕەشدا.

v.i. [Colloq.] کڕینو فرۆشتنەوەی بلیتی یاریو شانۆخانە لە بازاڕی ڕەشدا بۆ قازانجی خێرا

scalpel (skal′pəl), *n.* چەقۆی نەشتەرگەر.

scalper (skal′pĕr), *n.* [Colloq.]. کەسێکە کە بلیتی شانۆخانەو یاری بە هەرزان دەکڕێتو بەگران دەیان فرۆشێتەوە لە بازاڕی ڕەشدا.

scalp lock, کاکۆلێکە هەندێ هیندی ئەمەریکایی بە تەوقەسەرە تاشراوەکەیانەوە دەیهێڵنەوە لە ڕقی دوژمن

scaly (skāl′i), *adj.* (١) پووڵەکەدار؛ پووڵەکاوی؛ بە پووڵەکە داپۆشراو (وەک پێستی ماسی). (٢) تۆپک فرێدەر؛ تووڕ لێ بووەوە؛ کڕێشاوی؛ کڕێش هەڵهێناو. (٣) مێرووی پووڵەکەیی تێی داوە (ڕووەکناسی). (٤) [Slang] بێ نرخ؛ پیس و بۆگەن (مرۆڤ).

scaly anteater, = pangolin.

scammony (skam′ə-ni), *n.* (١) ڕووەکێکی خۆهەڵواسی گەلاّ تیری گوڵ سپیەیە. (٢) جەوی ڕەگی ئەم ڕووەکە (بۆ ڕەوانی بەکاردەهێنرێت)

scamp (skamp), *n.* (١) کەسێکی بێ نرخی سەرسەری؛ کەسێکی ناپەسەندی بەدکار
(٢) مندالێکی قوماربازی شەیتان؛ لاوێکی کەتن بازی بە گۆیەن

-scampish *(adj.).*

scamp (skamp), *v.t.* بە لامسەرلایی و بێباکانە کردن

-scamper *(n.).*

scamper (skam′pĕr), *v.i.* بە پەلەپرۆزێ ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن؛ ڕاکردن؛ تێ تەقاندن.

n. ڕۆیشتنی پەلەپرۆزێ؛ ڕاکردن؛ تێ تەقان؛ ڕۆیشتنی پەلەپرۆزێ

scampi (skam′pi), *n.* کوللەی دەریایی گەورە

scan (skan), *v.t.* (١) شیکردنەوەی دێڕی هەڵبەست بەپێی کێشەکەی.
(٢) بە تەنکی بەرز هۆنراوە خوێندنەوە بۆ دۆزینەوەی کێشەکەی.
(٣) لێ وردبوونەوە (لە ناوچەیەکی بچووک).
(٤) چاوگێران بە پەلە بە ناوچەیەکی گەورەدا لەمسەر بۆ نەوسەر.
(٥) (ا) بە شەوقی تەلەکترۆنی پێداگەران بۆ وێنەگرتن یا ناردنی وێنەیەک (تەلەفزیۆن). (ب) بە ڕادار بۆ شتێک گەران.
(ج) گەران بە شریتی موگناتیساوی یا کارتی تایبەتیدا بۆ زانیاری تایبەتی.
(٦) چاوپیاخشاندن؛ بە پەلە خوێندنەوە؛ پەڕە پەڕە کردن

v.i. (١) شیکردنەوەی دێڕی هەڵبەست بەپێی کێشەکەی.
(٢) گونجاسی دێڕی هەڵبەست لەگەڵ کێشێکی تایبەتیدا.
(٣) خوێندنەوە بە تێشکی تەلەکترۆنی.

n. (١) لێ وردبوونەوە؛ تێ ئواڕین (٢) بینایی؛ مەودای بینایی

scandal (skan′d'l), *n.* (١) کردەوەی ناپرووبەر؛ کاری ناوزڕاو؛ مرۆڤی ناپرووبەر (٢) ناپرووچوون؛ ڕیسوایی؛ شەرمەزاری؛ ڕیسوابوون؛ حەیاچوون (٣) بەدگۆیی؛ لەپاش مڵە بە خراپە باس کردن؛ ناو پیس کردن. (٤) کەسێکی ڕیسوا یا ناپرووچوو.

v.t. (١) بەدگۆیی کردن؛ ناو پیس کردن
(٢) scandalize. [Obs.]

scandalize (skan′d'l-īz′), *v.t.* (١) دڵ داخوڕاندن یا ئاق وڕماندن (٢) بە کردەوەی ناشرین و ناپەسەند ناو پیس کردن؛ ناپرووبردن؛ ڕیسوا کردن. [Archaic]

scandal-monger (skan′d'l-muŋ′gĕr), *n.* کەسێکە کە قاری خراپ دەخاتەوە و ناوی خەڵک پیس دەکات؛ بەدگۆ؛ ناپرووبەر.

scandalous (skan′d'l-əs), *adj.* (١) ناپرووبەر؛ ڕیسواکەر؛ ناشرین؛ حەیابەر: *(her ~ behavior)* .
(٢) بوختانی: بڕیتیە لە ووتەوواتی ناپرووبەر: *(~ rumor)*
(٣) هەڵە لە بوختان کەر؛ هەڵە لە دەنگوباسی ناپرووبەر کەر.

scandal sheet, ڕۆژنامەی ناپرووبەر: ڕۆژنامە یا گۆڤارێکە کە هەمیشە دەنگوباسی ناپرووبەرو بوختانی و ناو پیسکەر بڵاودەکاتەوە.

scandent (skan′dənt), *adj.* خۆهەڵواسەر (ڕووەک): *(a ~ vine)* .

scandian (skan′di-ən), *adj.* ئەسکەندیناڤی

Scandinavian (skan´də-nā′vi-ən), *adj.* ئەسکەندیناڤی (گەل، زمان، کلتور...هتد).

n. (١) کەسێکی ئەسکەندیناڤی؛ ئەسکەندیناڤیەک.
(٢) زمانە ئەسکەندیناڤیەکان (کە بەشێکن لە زمانە ئەڵمانیەکانی سەروو).

scandium (skan′di-əm), *n.* سکاندیۆم: تۆخمێکی کانزایی سووکی ڕەنگ زیویە.

scanner (skan′ĕr), *n.* (١) پشکنەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) ئامێری پشکنینی لەش (پزیشکەوانی).
(٣) ئامێری ئەلەکترۆنی خوێندنەوەو نێردن.

scanning (skan′iŋ), *n.* پشکنین و دۆزینەوەو بڵاوکردنەوەی دەنگو وێنە بە ئامێری ئەلەکترۆنی (ڕادیۆو تەلەفزیۆن).

scansion (skan′shən), *n.* شیکردنەوە یا بەش بەش کردنی هۆنراوە بەپێی کێشەکانی.

scansorial (skan-sôr′i-əl), *adj.* (١) بۆ پیاهەڵگەڕان کراوە یا دەشێت (وەک قاچی باڵندە). (٢) پیاهەڵگەڕاو؛ توانای پیاهەڵگەڕانی هەیە

scant (skant), *adj.* (١) کەم؛ بەش ناکات؛ نەختێک؛ کز: *(a ~ these miles)* .
(٢) نەختێک کەمتر لە: *(~ of breath)* .
(٣) کەم پێ هان؛ پێ نەمان.

v.t. (١) ڕەزیلی لەگەڵ کردن؛ بەرچاوتەنگی کردن؛ پیسکەیی نوواندن؛ نەوەندە پێ نەدان. (٢) سنوور بۆ دانان؛ کەم پێدان. (٣) کەمکردنەوە (٤) گوێ پێ نەدانو ڕێز لێ نەگرتن؛ سەرنج پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان

scant of, کەم پێ بوون؛ نەوەندە پێ نەمان.

-scantly *(adv.)* ; **scantness** *(n.).*

scantily (skan′t'l-i), *adv.* کەم؛ بە ناتەواوی؛ بە ناستەم: *(She was ~ dressed.)*

scantling (skant′liŋ), *n.* (١) کەم؛ هەندێک یا بڕێکی کەم.
(٢) پانیو دڕێژی کەرەسەی خانوو (وەک خشتو بەردو دارو تەختە).
(٣) پارچەیەک داری بچووکی خانوو؛ دەستەک.
(٤) دیرەک؛ کۆڵەکەی باریک.

scanty (skan′t), *adj.* (١) کەم؛ بە ناستەم بەش دەکات.
(٢) بەش ناکات؛ زۆر کەم؛ بچووک؛ ناتەواو: *(a ~ crop of rice; a ~ dress)*

-scantiness *(n.).*

scape (skāp), *n.* (١) لاسکە گوڵێکی ڕووتە کە یەکسەر لە ڕەگەکەوە لە زەوییەوە هاتبێتە دەرەوە وەک چاران چەقیلەو گوڵاّلە.
(٢) قەفی پەڕی باڵندە. (٣) قەدی کۆڵەکەو پایە.

'scape; scape (skāp), *n., v.t. & v.i.* [Archaic], = escape.

scapegoat (skāp′gōt´), *n.* (١) بزنی گوناە خراوە مل (تەورات و ئینجیل)؛ بزنی قوربانی (بۆ بەڵاّ گێڕانەوە)؛ بزنی تاوان هەڵگر.
(٢) قۆچی قوربانی: کەسێکە کە تاوانو لۆمەو بەدکاری کەسێکی تر یا کۆمەڵێکی دەخرێتە مل.

scape-grace (skāp′grās´), *n.* کەسێکی بێ ئاموسی بەدڕەفتار.

scaphoid (skaf′oid), *adj.* بەڵەمی؛ لە بەڵەم چوو (بەتایبەتی ئێسقانی مەچەکو قولەقاچ).

n. ئێسقانی بەڵەمی.

scapolite (skap′ə-līt′), *n.* سکاپۆلیت: سلیکاتی ئەلەمنیۆم؛ کالسیۆمی شەوقدار.

scapose (skā′pōs), *adj.* (١) لاسکی ڕووتی یەکسەر لە زەوییەوە دەرهاتووە دەگرێت (وەک گوڵاڵەو چاران چەقیلە) (٢) لەم لاسکە ڕووتە دەچێت. (٣) لە لاسکێکی ڕووتی وەها پێکهاتوو.

scapula (skap′yoo-lə), *n.* دەفەی شان (پێشی دەوترێ: " shoulder blade ").

scapular (skap′yoo-lĕr), *adj.* تایبەتی بە دەفەی شان.

n. (١) کراس یا چاکەتێکی بێ باڵی دەڵبی ووشکەسۆفیە. (٢) دوو پارچە قوماشی بچووکی بە بەن پێکەوە بەستراون لەژێر جلەوە لەبەردەکرێن بەسەر سنگەو پشتەوە لەلایەن هەندێ کاسۆلیکەوە وەک نیشانەی لە خواترسی (٣) (ا) **scapula** (ب) پەڕی سەرشانی باڵندە. (٤) سارغی سەرشان (نەشتەرکاری).

scapulary (skap′yoo-lĕr′i), *n. & adj.* = scapular.

scar (skär), *n.* (١) جێ برین؛ جێ نیشانەی برین، سووتاوی یا برین؛ جێی کۆنە برین؛ بزماتە. (٢) جێ نیشانەی گەڵاوڵق لە دارو درەخت کردنەوە؛ بریندارى دواى نەم لێکردنەوەیە (٣) (ا) پاشماوەی ناڕاری هەستیو داخو خەفەت لە منشکو دەروونداا پاشماوەی برینو سووتانی هەستی. (ب) نیشانەی بەردەوامی داخوخەفەتو ناخۆشی (وەک چڕچوڵۆچی ناوچەوان).

v.t. (١) بریندارکردن بە جۆرێک جێ نیشانەکەی هەر بمێنێ؛ داخ کردن. (٢) ناڕاردان بە جۆرێک لە پیری نەچێتەوە؛ ناڕارێکی هەستی وا دان کە نیشانەکەی هەربمێنێ: *(The rape ~red her for life.)*

v.i. نیشانەی برین، سووتاوی، یا برین پێوەمانەوە؛ جێی برین یا سووتاوی پێوە دیاربوون.

scar (skär), *n.* (١) قەد شاخی بەردانی؛ کەندەڵانی بەردین؛ لێژایی بەردین. (٢) بەردی سەردەرهێناوی ناو دەریا.

scarab (skar′əb), *n.* (١) قاڵونچە ڕەشە: کەڵە قاڵونچەیەکی باڵدارە میسریەبە کۆنەکان بە پیرۆزیان دادەنا. (٢) گەوهەرێک یا خشڵێک کە وێنەی ئەم قاڵونچەیەی لەسەر هەڵکەندرابێ (بۆ جوانی یا نوشتە).

scarabaean (skar′ə-bē′ən), *n. & adj.* = scarabaeid.

scarabaeid (skar′ə-bē′id), *adj.* قاڵونچەیی؛ هی توخمی قاڵونچە.

n. قاڵونچە: کە گەلێک جۆر دەگرێتەوە وەک قاڵونچە ڕەشەو گووخلینکەو قاڵونچە یاباني هتد).

scarabaeoid (skar′ə-bē′oid), *adj.* = scarabaeid.

scarabaeus (skar′ə-bē′əs), *n.* = scarab.

scaraboid (skar′ə-boid′), *adj.* قاڵونچەیی

scaramouch (skar′ə-mouch′), *n.* ترسنۆکێکی فشەچی؛ کەسێکی بەدکاری خۆهەڵکێش.

scarce (skârs), *adj.* (١) کەم؛ بەش ناکات؛ کز؛ قات: *(Vegetables are ~ in winter.)* (٢) دەگمەن: دانسقە

make oneself scarce, [Colloq.], خۆ کەم دەرخستن؛ خۆ پێشان نەدان: خۆ دوورخستنەوە لە خەڵک.

-scarceness *(n.).*

scarcely (skârs′li), *adv.* (١) بە ناستەم؛ بە حاڵ: *(He can ~ write a paragraph.)* (٢) بە دەگمەن؛ بەگران: *(That's ~ true.)* (٣) وانییە: نەء

scarcement (skârs′mənt), *n.* ڕەفەی دیوار یا قەد شاخ

scarcity (skâr′sə-ti), *n.* (١) کەمی: کەمێنی؛ کزی؛ بەش نەکردن؛ قاتی؛ قاتوقڕی *(the ~ of food and medicine)* (٢) دانسقەیی؛ دەگمەنی؛ کەم پوودان.

scare (skâr), *v.t.* (١) ترساندن؛ تۆقاندن (٢) [~ away ; ~ off]، ترس خستنەبەر؛ ترساندنو ڕاونان: *[The dog ~d the thief away* (or off) .]

v.i. ترسان؛ تۆقین؛ ترس نیشتنەبەر.

n. ترس؛ ترسێکی گشتی: *(a war ~) .*

scarecrow (skâr′krō′), *n.* (١) داهۆڵ. (٢) ترسی بۆش؛ شتێکە کە هەر بە شێوە ترسناک بێ بەڵام لە ڕاستیدا وانەبێ. (٣) کەسێکی لاوازی جلی کۆنەو شڕوڕ لەبەر.

scarehead (skâr′hed′), *n.* [Colloq.], سەرووتاری گەورەو وورووژێنەری ڕۆژنامە.

scaremonger (skâr′muŋ′gēr), *n.* کەسێکە کە قاوی ترسناک دەخاتەوە؛ کەسێکی دەم بە هاوار؛ ترس خەرەوە.

scarf (skärf), *n.* (١) ملپێچ؛ لەچک؛ سرکەیی؛ ملبەند. (٢) سەرمێزی باریک.

v.t. ملپێچ لە مل کردن؛ لەچک کردنەسەر.

scarf-skin (skärf′skin′), *n.* تونکی پێست؛ ڕووی پێست؛ تووێژاڵی سەرووی پێست.

scarify (skär′ə-fī′), *v.t.* (١) ڕووشاندنی پێست (وەک لە کوتاندا)؛ بە ئاستەم هەڵدڕینی یا هەڵتەپشانی پێست (نەشتەرکاری). (٢) بە تووندی ڕەخنەلێگرتن؛ هێرشی تووندوتیژ بردنەسەر. (٣) هەڵگێڕانەوەی زەوی؛ کێڵان. (٤) پێستی تۆو هەڵدڕین بۆ زوو چەکەرەکردن یا ڕووان.

-scarifier *(n.)* ; **scarification** *(n.).*

scarious (skär′i-əs), *adj.* تەنکو پێست ئاسایی و ووشک: *(~ bracts)*

scarlatina (skär′lə-tē′nə), *n.* – scarlet fever.

scarlatinoid (skär-lat′ə-noid′), *adj.* سووڕەتایی؛ لە سووڕەتا دەچێت.

scarlet (skär′lit), *n.* (١) ڕەنگی ئاڵ؛ ئاڵ؛ سووڕئاڵ؛ سووری گەش. (٢) قوماش یا جلوبەرگی ئاڵ.

adj. (١) ئاڵ؛ سووڕئاڵ؛ سووری گەش. (٢) قەحبەیی؛ سووک؛ داوێن پیسی.

scarlet fever, سووڕەتا: نەخۆشیەکی درمە دەبێتە هۆی ئاوسانی گەرو و پەیدابوونی پەڵەی سوور لەسەر پێست.

scarlet letter, تیپە سووڕە: تیپێکی ئاڵە لە کۆندا ژنی زیناکەروقەحبە دەبوایە بەسەر جلەکانیانەوە لەبەریان بکردایە.

scarlet runner, لۆبیای ئاڵ (گوڵەکەی ئاڵە).

scarlet woman, قەحبە؛ ئافرەتی داوێن پیس.

scarp (skärp), *n.* (١) لێژایی؛ لێژگە؛ قەدپاڵ: کەندەڵان (٢) لێژگەی دەوروپشتی سەنگەر؛ دیواری ناوەوەی خەندەق.

v.t. (١) لێژکردن؛ قەدپاڵ دروستکردن؛ وەک کەندەڵان لێکردن. (٢) کەندەڵان بە دەوروپشتدا دروستکردن.

scar tissue, بزماتە؛ شوێن برینی گۆشتەوزوون هێناوە.

scary (skâr′i), *adj.* [Colloq.], (١) ترسناک؛ سامناک؛ پڕ مەترسی. (٢) ترسنۆک.

scat (skat), *n.* مۆڵگانە؛ باجی زەوی‌وزار.

scat (skat), *v.i.* [Colloq.], بڕۆ! ؛ لاچۆ لێرە! ؛ ڕۆیشتن.

scat (skat), *n.* گۆرانی جازی بێ مانا.

v.i. گۆرانی جازی بێ مانا ووتن.

scat (skat), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕوباری پانکەڵە، خڕ، خاڵ خاڵ، یا بەڵەکە (بەتایبەتی بۆ جوانی لە هەوزو پیشانگادا دادەنرێ).

scat (skat), *n.* پیسایی یا پشقڵی گیاندار (بەتایبەتی گیاندارى کێوی ڕاو).

scathe (skāth), *v.t.* [Archaic of Dial.], (١) سووتاندن؛ داخ کردن؛ ئازاردان؛ بریندارکردن. (٢) بە تووندی ڕەخنەلێگرتن؛ بە تووندی سەرزەنشتکردن

n. [Archaic of Dial.], ئازاردان؛ سووتان؛ داخ کردن؛ ئازار.

scathing (skāth′iŋ), *adj.* تووندوتیژ؛ ببڕ؛ بڕندە: *(a ~ article ; ~ remarks, criticism, etc.)*

scato- (skat′ō, skat′ə), پێشگرێکە بەمانای: گوو؛ پیسایی: *(scatology)*

scatology (skə-tol′ə-ji), *n.* (١) گووناسی؛ لێکۆڵینەوەی گوو.

(۲) حولیابوونی گوو و گووکردن
(ب) چارەکردنی نەم نەخۆشی خولیایی‌یە (دەروونناسی).
(۳) زۆر نووسین یا دووان لەسەر باسی پیس‌و بێ پەردە لە وێژەدا
-scatological ; scatologic *(adj.)* **; scatologist** *(n.).*

scatophogus (skat′ə-fə-gəs´), *adj.* شتاکەخۆر، وەک گوو خانەکە؛ پشکل خۆر.

scatter (skat′ĕr), *v.t.* (۱) پەرژاندن؛ تۆزدان.
(ب) لێ هەلپەرژاندن؛ بێزانەوە (۲) پرش‌و بلاوکردنەوە؛ بلاوکردنەوە؛ بلاوەپێکردن؛ پەرەوازەکردن؛ پەخشکردن (۳) بەفیڕۆدان (٤) شکاندنەوە (تیشک، گەرد)؛ دانەوە (فیزیا)

v.i. پەرش‌و بلاوبوونەوە؛ بلاوبوونەوە؛ بلاوەلێکردن؛ پەرەوازەبوون.

(The crowd ~ed.)

n. (۱) پەرش‌و بلاوبوونەوە؛ پەرەوازەبوون؛ پەرت‌و بلاوکردنەوە.
(۲) نەوەی پەرت‌و بلاو دەکرێتەوە یا پەرەوازە دەبێت.

scatterbrain (skat′ĕr-brān´), *n.* کەسێکی بیر لە لای خۆ نەبوو؛ داڵفەجی؛ نادەمیزادی بیربلاو

scatterbrained (skat′ĕr-brānd´), *adj.* بێ هۆش؛ بیربلاو؛ داڵفەجی

scattered (skat′ĕrd´), *adj.* پەرش؛ پرش‌و بلاو؛ پەخش

scattergood (skat′ĕr-good´), *n.* کەسێکی بارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی دەستبلاو.

scattering (skat′ĕr-iŋ), *n.* (۱) پەرش‌و بلاوکردنەوە
(ب) پەرش بوونەوە؛ پرش‌و بلاوبوونەوە (۲) پەرش‌و بلاوی؛ پرشی.
(۳) پەرش بوونەوەی ڕووناکی (فیزیا)

adj. پەرش‌وبلاو؛ پرش؛ پەخش

scatter rug, بەرە یا فەرشی بچووک (بۆ ڕاخستن لە شوێنێکی بچووکی بەتاڵی ماڵدا؛ زیاتر دەووترێ " throw rug ").

scaup (skôp), *n.* جۆرە مراوی‌یەکی پەڕەش‌و سپی‌یە

scavenge (skav′inj), *v.t.* (۱) کەسکاندن؛ کۆلاڕ‌و شەقام؛ پاک کردنەوە
(۲) موشەکردن؛ گەڕان بۆ خواردن لە بەرماوەی فڕێدراوەدا
(۳) بۆ شتی بەکەڵک هاتوو گەڕان لەناو کۆمەڵە شتی فڕێدراوەدا
(٤) لابردنی گازی سووتاو لە مەکینەی سووتانی ناوەکی
(٥) پاک کردنەوەی کانزای تووا‌وە (کانزاناسی)

v.i. موشەکردن؛ بۆ خواردن گەڕان لەناو بەرماوەی فڕێدراوەدا؛ چڵکاوخواردن؛ گەنگەخواردن؛ گیانەوەری مردارەوەبوو خواردن

scavenger (skav′in-jĕr), *n.* (۱) زبڵڕێژ؛ خۆڵڕێژ
(۲) گیاندار یا ماڵندەی مردارەوەبووخۆر؛ گیانداری گەنگەخۆر؛ گەندەخۆر
(۳) چڵکاوخۆر؛ موشەکەر؛ بەرماوەخۆر؛ گەنگەخۆر
(٤) ماددەی پاککەرەوە (کیمیا)

scenario (si-nâr′i-ō´, si-nä′ri-ō´), *n.* (۱) سیناریۆ؛ کورتەی چیرۆکی شانۆنامە یا نۆڤەرایەک (ب) کورتەی چیرۆکی فیلمی سینەما؛ نەخشەی فیلمی سینەما (ج) کورتەی زنجیرەی ڕووداوی گرینامەیی؛ نەخشەی زنجیرە ڕووداوی هێشتا ڕوونەداو.

scenarist (si-nâr′ist, si-nä′rist), *n.* نووسەری نەخشە یا کورتەی چیرۆکی فیلمی سینەما

scend (send), *n.* بەرزبوونەوەی کەشتی بە شەپۆل؛ پاڵی شەپۆل.

v.i. بەرزبوونەوەی کەشتی بە شەپۆل؛ پاڵنانی شەپۆل

scene (sēn), *n.* (۱) جێی ڕووداێک؛ شوێنی ڕووداوی شتێک

(the ~ of the crime)

(۲) شوێنی ڕووداو، ڕووداوەکانی شانۆنامە، نۆڤەرا، یا فیلمێکی سینەما؛

(The ~ of "Hamlet" is Denmark.)

(۳) پەردە (شانۆنامە)؛ دیمەن (شانۆگەری)
(٤) بەشێکی شانۆنامە، فیلم، یا چیرۆک
(٥) دیمەن و کەرەسەی دەوروپشت‌و ناو شوێنی ڕووداوی بەشێکی شانۆنامە، نۆڤەرا، یا فیلم. (٦) دیمەن؛ وێنە.
(۷) هەڵچوون یا تووڕەبوون لەبەرچاوی خەڵک؛ تەقینەوە؛ هەستی بەتین پیشاندان؛ *(He made a ~ before the guests.; to make a ~)*.
(۸) [Obs.]، شانۆ

behind the scenes, بە نهێنی؛ بە دزی‌یەوە.

scenery (sēn′ĕr-i), *n.* (۱) دیمەن و وێنەی دەوروپشتی شوێنی ڕووداوی بەشێکی شانۆنامە، نۆڤەرا، فیلم. (۲) دیمەن یا وێنەی دەشت‌ودەر.

scenic (sē′nik, sen′ik), *adj.* (۱) (۱) شانۆیی؛ هی نووادن یا خۆدەرخستن. (ب) هی دیمەنی دەروپشت‌و سەر شانۆ.
(۲) جوان (دیمەن، ڕێگە)؛ دڵگیر؛ دیمەنی جوان. *(a ~ route)*

scent (sent), *v.t.* (۱) بۆن کردن.
(۲) وا هەستکردن؛ بۆن کردن (مەجاز).
(۳) بۆنی خۆش لێ هاتن؛ پرکردن لە بۆنی خۆش.
شوێنی بۆن کەوتن (ڕاو).

v.i. بۆن؛ بۆنی تیژ (۲) هەستی بۆن کردن.

n. (۳) بۆنی خۆش؛ گوڵاو؛ بۆن‌وبەرامە.
(٤) بۆن؛ بۆنی گیاندارێکە کە لەدوای خۆیەوە جێی دەهێڵێت‌و تانجی‌و سەگی ڕاو بەهۆیەوە شوێنی دەکەون.
(٥) شوێن بۆن یا شوێنەوار (ڕاو)
(٦) توانایەکی تایبەتی‌یە بۆ دۆزینەوەو پێزانینی شت؛ توانای بۆن کردن (مەجاز): *(a ~ for news)* .

scented (sent′id′), *adj.* (۱) هەستی بۆن کردنی هەیە
(۲) بۆنی خۆشدار. (۳) بۆندار.

scentless (sent-lis), *adj.* بێ بۆن: *(~ flowers)* .

scepter; sceptre (sep′tĕr), *n.* (۱) گورزی شا؛ گورزی پاشایی.
(۲) دەسەڵاتی پاشایی.

v.t. دەسەڵاتی پاشایی پێدان

sceptic (skep′tik), *n. & adj.* = skeptic.

scepticism (skep′tə-siz′m), *n.* skepticism.

sceptre (sep′tĕr), *n. & v.t.* [British spelling], = scepter.

schedule (skej′ool), *n.* (۱) خشتە؛ لیستە
(۲) خشتەی کات (بەتایبەتی هی هاتن‌وچوونی شەمەندەفەرو پاس‌و فڕۆکە).
(۳) بەرنامە؛ بەرنامەی کارو کاتی جێبەجێکردنی

v.t. (۱) خشتە ئامادەکردن؛ لیستە گرتن. (۲) خستنە ناو خشتەوە.

(His speech is ~d for next Monday.) (۳) کاتی تایبەتی بۆ دانان:

schema (skē′mə), *n.* نەخشە؛ وێنەی پیشاندەر

schematic (skē-mat′ik), *adj.* نەخشەیی؛ هی ڕەنگ ڕشتن؛ هی نەخشەکێشی.

-schematically *(adv.).*

schematism (skē′mə-tiz′m), *n.* نەخشە؛ شێوە یا بنچینەی نەخشەکێشی.

schematize (skē′mə-tīz´), *v.i. & v.t.* نەخشەکێشان؛ ڕێکخستن بەپێی نەخشەیەک.

-schematization *(n.).*

scheme (skēm), *n.* (۱) نەخشە؛ ڕێ دانان.
(۲) ڕێکخستنێک؛ پەیڕەو؛ جۆری لێکدان‌و ڕێکخستن: *(a color ~)* .
(۳) پیلان؛ داو؛ نەخشەی نهێنی‌و ناپەسەند: *(a ~ to steal money)*
(٤) نەخشە یا پرۆژەی گرینامەیی. (٥) وێنەی پیشاندەری ئەستێرەوانی

v.t. (۱) نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛ ڕێ دانان.
(۲) پیلان گێڕان؛ نەخشەی نهێنی‌و ناپەسەند کێشان؛ داونانەوە؛ پیلان دانان

(They ~d the bank robbery together.)

v.i. (۱) نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛ ڕێ دانان.
(۲) پیلان گێڕان؛ پیلان دانان:

(They ~d to overthrow the government.)

schemer (skēm′ĕr), *n.* پیلانگێڕ؛ پیلانباز؛ داونێرەرەوە؛ فێڵباز.

scheming (skēm′iŋ), *adj.* فێڵباز؛ بیلانباز؛ پیلانگێڕ؛ حەز لە داونانەوە کەر.

schilling (shil′iŋ), *n.* شلنگ پارەی نەمسایە.

schipperke (skip′ĕr-ki), *n.* جۆرە سەگێکی ڕەشی بچووکی تووک کورتی گوێ قوتی بێ کلکە.

schism (siz′m), *n.* (١) دووبەرەکی (بەتایبەتی هی ئایینی وە لە خاچ پەرستیدا)؛ دابەشبوونی ئایینی؛ لێکجیابوونەوە؛ بەش بەش بوون. (٢) تاوانی دووبەرەکی خستنەوە؛ تاوانی دووبەرەکی خوازی یا دابەش کردن. (٣) کۆمەڵێکی جیابووەوە بەهۆی دووبەرەکییەوە؛ تیرە یا تاقمی ئایینی.

schismatic (siz-mat′ik), *adj.* (١) هی دووبەرەکی؛ تایبەتی بە بەش بەش بوونی ئایینی. (٢) دووبەرەکی خواز (ئاین). *n.* کەسێکی دووبەرەکی خواز؛ بەشدارێبووی دووبەرەکێتی ئایینی. **-schismatical** *(adj.).*

schist (shist), *n.* بەردێکی بلووریيە بە ئاسانی توێ توێ دەکرێت.

schistose (shis′tōs), *adj.* بە ئاسانی توێ توێ دەکرێ (ووشەی پێشوو ببینە).

schistosome (shis′tə-sōm′), *n.* جۆرە کرمێکی خۆرەیە لە خوێنی شێردەرو باڵندەدا دەژی و دەبێتە هۆی نەخۆشی ڕیخۆڵە و جگەر.

schistous (shis′təs), *adj.* = schistose.

schizo- (skiz′ō, skiz′ə), *Also* **schiz-**, پێشگرێکە بەمانای: دووقاقە؛ دووفلیقانە؛ دووبەش؛ دووقڵیش؛ تلیش: *(schizophrenia)*.

schizo (skiz′ō, skiz′ə), *adj. & n.*, [Colloq.], = schizophrenic.

schizocarp (skiz′ə-kärp′), *n.* بەری لەت بوو (ڕووەکناسی)؛ بەری دوو کەرت بوو یا شەق بردوو. **-schizocarpous** *(adj.).*

schizogenesis (skiz′ə-jen′ə-sis), *n.* زاوزێی دووکەرت بوون (زیندەوەرناسی).

schizoid (skiz′oid), *n.* کەسێکی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ مرۆڤی شیزۆفرینیایی؛ شێتە و ژیرە. *adj.* جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ شیزۆفرینیایی؛ دووبار.

schizomycete (skiz′ō-mī-sēt′), *n.* بەکتریا؛ وورد زیندەوەر.

schizomycosis (skiz′ō-mī-kō′sis), *n.* نەخۆشی لە بەکتریاوە تورش بوو

schizophrene (skiz′ə-frēn′), *n.* کەسێکی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ کەسێکی شیزۆفرینیایی؛ شێتە و ژیرە.

schizophrenia (skiz′ə-frē′ni-ə), *n.* شیزۆفرینیا؛ جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ شێتەوژیرە.

schizophrenic (skiz′ə-fren′ik), *adj.* شیزۆفرینیایی؛ جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ دووبار؛ شێتە و ژیرە. *n.* کەسێکی شیزۆفرینیایی؛ مرۆڤی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ مرۆڤی جووت کەسێتی یا دووبار.

schizophyte (skiz′ə-fīt′), *n.* بەکتریا یا وورد زیندەوەرێکە کە زاوزێی دووکەرتی دەکات.

schizopod (skiz′ə-pod′), *n.* گیانداری پێ قڵیشدار: جۆرە گیانداڕێکی ناوی قاقلەدارە لە کوللەی دەریا دەچێت. *adj.* تایبەتی بەم جۆرە گیاندارە.

schizothymia (skiz′ə-thī′mi-ə), *n.* شیزۆفرینیای مام ناوەندی؛ نەخۆشی جووت سرووشتی یا کەسێتی مام ناوەندی (ڕەوانناسی)؛ گۆشەگیری. **-schizothymic** *(adj.).*

schmuck (shmuk), *n.* [Slang], کەسێکی کەودەنی هیچ نەزانی لەخۆبایی کەرتڕی هیچوپووچ.

schnapper (shnap′ĕr, snap′ĕr), *n.* = snapper.

schnapps (shnäps, shnaps), *n.* شناپز (١) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری هۆڵەندییە. (ب) هەر جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری بەتین.

schnauzer (shnou′zĕr), *n.* شناوزەر: جۆرە سەگێکی ئەڵمانی لەموێ درێژە.

schnook (shnōōk), *n.* کەسێکی ساویلکەو بێ مێشک؛ کەسێکی بە ئاسانی هەڵخەڵەتاوی خۆشباوەڕ.

schnorrer (shnôr′ĕr), *n.* [Slang], سوالکەر؛ مفتەخۆر؛ لاکوت؛ مشەخۆر.

schnozzle (shnoz′l), *n.* [Slang], لووت؛ کەپوو

scholar (skol′ĕr), *n.* (١) زانا؛ زانیار (لە هەر ڕشتەیەکدا بێ). (٢) قوتابیيەکە کە یارمەتی دارایی لە دەزگایەکەوە وەردەگرێ بۆ خوێندن. (٣) قوتابی؛ خوێندکار. (٤) خوێندەوار؛ کەسێکە کە بتوانێ بنووسێ و بخوێنێتەوە.

scholarly (skol′ĕr-li), *adj.* (١) هی زانایان؛ تایبەتی بە زانیاران؛ شایستەی زانایانە. (٢) تێگەیشتوو؛ زانا؛ بزان. (٣) زانستخواز؛ کۆششکەر. (٤) زانایانە؛ وورد و باش لێکۆڵراوە: *(a ~ article, journal, etc.)*. **-scholarliness** *(n.).*

scholarship (skol′ĕr-ship′), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی زانستی؛ فێربوون؛ خوێندن؛ زانایی. (٢) زانیاری؛ زانست. (٣) یارمەتیيەکی دارایيە دەدرێت بە قوتابی لێهاتوو لەلایەن زانستگا یا دەزگایەکی تردەوە بۆ خوێندن: *(He has a university ~ .)*. (٤) دەزگایەکە ئەم جۆرە یارمەتییە دەدات بە قوتابی هەڵکەوتوو.

scholastic (skə-las′tik), *adj.* (١) هی قوتابی و قوتابخانەو زانکۆ ماموستا و خوێندن؛ هی پەروەردەو فێربوون؛ ئەکادیمی؛ هی زانستی: *(~ aptitude, activity, manners, etc.)*. (٢) تایبەتی بە زانایانی فەلسەفەو ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست. (٣) ووشک و تەسک و بە توند گیراو. (٤) هی قوتابخانەی ناوەندی: *(~ football games)*. *n.* (١) قوتابی؛ زانا؛ زانیار. (٢) زانای فەلسەفەو ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست. (٣) زانای وورد و ووشک و لە ڕادەبەدەر شت بە تۆندگر. **-scholastically** *(adv.).*

scholasticism (skə-las′tə-siz′m), *n.* فەلسەفەو ژیربێژی و ئاین بەو شێوەیەی کە لە زانکۆکانی سەدانی ناوەڕاستدا دەووترایەوە.

scholiast (skō′li-ast′), *n.* شیکەرەوە یا لێکدەرەوەی کۆنی نووسراوە کلاسیکییەکان (بەتایبەتی کە تێبینییەکانی لەسەر پەراوێزی پەرتووکەکان دەنووسی)؛ تێبینی نووس لەسەر پەراوێزی پەرتووکە بەتایبەتی هی نووسراوی کۆن. **-scholiastic** *(adj.).*

scholium (skō′li-əm), *n.* (١) تێبینی پەراوێز (بەتایبەتی لەسەر دەقی نووسراوێکی کۆنی لاتینی یا یۆنانی). (٢) تێبینی (پیرکاری).

school (skōōl), *n.* (١) (ا) قوتابخانە؛ خوێندنگا. (ب) فێرگە: *(a dancing ~)*. (ج) زانکۆ؛ زانستگا. (د) قوتابخانەی ئایینی و ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست. (٢) خانوو و پۆل و تاقیگەی قوتابخانەیەک. (٣) سەرجەمی قوتابی و ماموستای قوتابخانەیەک: *(The ~ was given a holiday.)*. (٤) وەرزی خوێندن: *(~ begins in September.)*. (٥) خوێندن؛ فێربوون: *(He never finished ~ .)*. (٦) قوتابخانە (مەجاز)؛ فێرگە: *(the ~ of hard knocks)*. (٧) بەشێکی زانکۆ: *(the ~ of liberal arts)*. (٨) ڕێباز یا قوتابخانەیەکی بیری یا هونەری... هتد؛ پەیڕەوکەرانی ئەم ڕێبازە یا قوتابخانەیە؛ دەستە یا کۆمەڵی هاوبیر. (٩) شێوازێکی تایبەتی ژیان: *(a gentleman of the old ~)*.

(۱) فێرکردن؛ پەروەردەکردن. (۲) مەشق پێکردن؛ ڕاهێنان. (۳) [Archaic]. سەرزەنشتکردن.

v.t.

هی قوتابخانە؛ قوتابخانە: (**a ~ holiday**) .

adj.

school (skōōl), ***n.*** پۆلە ماسی یا گیانداری ئاوی تر (بەتایبەتی کە پێکەوە مەلە بکەن).

پێکەوە مەلەکردن یا خواردەمەنی خواردن (ماسی، نەهەنگ...هتد).

v.i.

school age, (۱) تەمەنی چوونە قوتابخانە

(۲) تەمەنی قوتابێتی؛ سالانی قوتابێتی.

school board, ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی قوتابخانە.

school-book (skōōl′book´), ***n.*** پەرتووکی قوتابخانە.

school-boy (skōōl′boi´), ***n.*** قوتابی کور

adj. تایبەتە بە قوتابی کور

school-child (skōōl′chīld´), ***n.*** قوتابی منداڵ

school-girl (skōōl′gūrl´), ***n.*** قوتابی کچ

adj. تایبەتە بە قوتابی کچ

school-house (skōōl′hous´), ***n.*** خانووی قوتابخانە

schooling (skōōl′iŋ), ***n.*** (۱) خوێندن؛ خوێندەواری؛ چوونە قوتابخانە؛ فێربوونی قوتابخانە.

(۲) شارەزایی (کە لە کارکردنەوە هاتبێ). (۳) کرێی خوێندن

(٤) مەشق پێکردن (ئەسپ)؛ مەشق پێکردن و فێرکردن (ئەسپ و سوار).

(٥) [Archaic]. سەرزەنشت

school-ma'am (skōōl′mäm´), ***n.*** [Colloq.]= **school-marm.**

school-man (skōōl′mən), ***n.*** (۱) ماموستای فەلسەفەو ئایینو زێربێژی زانکۆیەکی سەدەی ناوەڕاستی ئەوروپی. (۲) ماموستا؛ زانا.

school-marm (skōōl′märm´), ***n.*** [Colloq.]. ماموستای ژن (بەتایبەتی یەکێک کە بایەخ بدات بە شتی هیچ‌وپووچ و بە توند شت بگرێ و بە زەبروزەنگ و کۆنەپەرست بێت). (لەڕووی لاقرتی و سووکی‌یەوە بەکاردێت).

school-master (skōōl′mas´tēr), ***n.*** (۱) ماموستا

(۲) بەڕێوەبەری قوتابخانە. (۳) سووڕە ماسی.

school-mate (skōōl′māt´), ***n.*** هەڤاڵی قوتابخانە؛ هاوقوتابخانە.

school-mistress (skōōl′mis´tris), ***n.*** (۱) ماموستای ژن.

(۲) بەڕێوەبەری قوتابخانەی ژن

school-room (skōōl′rōōm´, skōōl′room´), ***n.*** پۆل؛ ژووری قوتابخانە

school-teacher (skōōl′tēch´ēr), ***n.*** ماموستا

school-yard (skōōl′yärd´), ***n.*** حەوشەی قوتابخانە.

school-year, ساڵی خوێندن

schooner (skōōn′ēr), ***n.*** (۱) کەشتی دوو ستوونی.

(۲) [Colloq.]. گالیسکەی سەرداپۆشراو.

(پێشی دەووتری " prairie schooner ")

(۳) پەردەخی گەورەی بیرە.

schorl (shôrl), ***n.*** تورمالینی ڕەش بەردێکی نیمچە بەنرخە

schottische, schottish (shot′ish), ***n.*** (۱) جۆرە سەمایەکە.

(۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

schwa (shwä), ***n.*** شووا (دەنگناسی): (ا) دەنگی تیپە بزوێنی مێز نەخراوە سەری " ذ " یە (وەک دەنگی "a" لە "ago" وە "e" لە "agent" وە "i" لە "sanity" دا)

(ب) نیشانەی "ə" کە نیشانەی دەنگی " ذ " ە لە ئەلفوبێی دەنگناسی جیهانیدا

sciatic (sī-at′ik), ***adj.*** دەست و لاق و هەستە دەمارەکانیان

(~ pains; ~ nerve)

sciatica (sī-at′i-kə), ***n.*** نێشو ناڕاری هەستە دەمارەکانی سمت و لاق

sciatic nerve, هەستە دەماری سمت و لاق

science (sī′əns), ***n.*** (۱) زانین (۲) زانیاری؛ زانست (۳) شارەزایی (بەتایبەتی کە لەکارکردنەوە بێت)؛ کارسازی؛ پسپۆری.

(٤) چالاکی‌یەکە کە پێویستی بە لێکۆڵینەوەو ڕێبازی تایبەتی بێت.

science fiction, چیرۆکی زانستی خەیاڵی (بەتایبەتی کە لەسەر داهێنراوە زانستی‌یەیە چاوەڕوان کراوەکانی دواڕۆژ دانرابێ).

-science-fiction ***(adj.).***

sciential (sī-en′shəl), ***adj.*** (۱) زانیاری؛ زانستی؛ زانست ئ پەیدابوو.

(۲) شارەزا؛ کارساز؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ بزان.

scientific (sī´ən-tif′ik), ***adj.*** زانستی؛ هی زانیاری:

(~ study, classification, analysis, etc.)

scientifically (sī´ən-tif′i-k'l-i), ***adv.*** بەپێی زانست؛ لەڕووی زانیاری‌یەوە؛ زانستانە.

scientific method, ڕێگای زانستی (لە لێکۆڵینەوەدا کە بریتی‌یە لە تێبینی و تاقیکردنەوە...هتد)؛ ڕێبازی زانستی.

scientism (sī′ən-tiz'm), ***n.*** (۱) زانایەتی: بیروباوەڕو شێوەی کارو هەڵوێستی زانایان. (۲) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە شێوەی لێکۆڵینەوەیەکی زانستی دەتوانرێ پەیڕەوی بکرێت لە هەموو جۆرە لێکۆڵینەوەیەکی نازانستیشدا (گەلێک جار لەڕووی سووکی‌یەوە بەکاردەهێنرێت).

scientist (sī′ən-tist), ***n.*** زانا؛ زانیار.

scilicet (sil′i-set´), ***adv.*** واتا؛ واتە.

scimitar, scimiter (sim′ə-tēr), ***n.*** شمشێر؛ شێری چەماوەی یەک دەم.

scincoid (siŋ′koid), ***adj.*** شەوگەردی.

n. شەوگەرد: گیاندارێکی ناوچە گەرمەکانە لە توخمی مارمێلکە.

scintilla (sin-til′ə), ***n.*** (۱) پریشک؛ پزیسک؛ پڕژ.

(۲) نەختاڵێ؛ تۆزێک؛ تۆسکاڵ؛ نەخت.

scintillant (sin′tə-lənt), ***adj.*** (۱) پریشکەاوێژ؛ پڕژەڕێندەر.

(۲) بریقاوە؛ درەوشاوە.

scintillate (sin′tə-lāt´), ***v.i.*** (۱) پریشک لێبوونەوە؛ پڕژ فڕێدان؛ پزیسک هاویشتن. (۲) درەوشانەوە؛ بریقانەوە؛ شەوقدانەوە.

(۳) زیرەکی نواندن؛ زۆنگی پیشاندان یا ئ بوونەوە: ***(to ~ witticisms)***

v.t. پریشک لێبوونەوە؛ پڕژ هاویشتن؛ درەوشانەوە؛ بریقەهاتنەوە.

-scintillating ***(adj.)*** ; **scintillatingly** ***(adv.).***

scintillation (sin´tə-lā′shən), ***n.*** (۱) پریشک لێبوونەوە؛ پڕژ هاویشتن. (۲) پریشک؛ پڕژ؛ پزیسک.

(۳) زۆنگی؛ زیرەکی؛ قسەی قووت کردن یەک لە دوای یەک.

(٤) درەوشانەوەی ئەستێرە.

(٥) بریقە (فیزیا). (٦) چاوداگیرساندن.

scintillation counter, ئامێری هەستپێکردن و ژماردنی تیشکاوەری (فیزیا)؛ تیشکژمێر.

sciolism (sī′ə-liz'm), ***n.*** زانایی درۆ؛ گەزافی زانایی لێدان بە درۆ زانایی پووکەش.

sciolist (sī′ə-list), ***n.*** زانای درۆ؛ گەزافی زانایی لێدەر بە درۆ زانای پووکەش.

-sciolistic ***(adj.).***

scion (sī′ən), ***n.*** (۱) چووز؛ قەڵەم (موتوربە)؛ تەرز؛ خەڵف؛ پەل؛ گۆزێکەی پەیوەستکردن. (هەروەها دەیشنووسرێ " cion ").

(۲) نەوە؛ وەچاخ؛ بەرە؛ وەچە.

scirrhus (skir′əs), ***n.*** سندانی شێرپەنجەیی ڕەق.

-scirrhoid ; scirrhous ***(adj.).***

scissile (sis′il), ***adj.*** بە ئاسانی دەبڕێ؛ توێ توێ دەکرێ یا بەش بەش دەکرێ.

scission (sizh′ən, sish′ən), ***n.*** بڕین؛ بڕینەوە؛ کەرت بوون؛ هەڵتلیشان؛ قلیشاندن؛ جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون؛ پارچە پارچە بوون

scissor (siz′ēr), ***v.t.*** بە مقەست بڕین.

scissors (siz′ērz), ***n.pl.*** (۱) مقەست.

(۲) (ا) مەشقی مقەستی: مەشقێکی تەنافبازیيە لاقی پیاو تێیدا دەکرێتەوە و دادەخرێت وەك مەقەست. (ب) **scissors hold**

scissors hold, گرتنێکە لە زۆرانبازیدا کە یەکێك لە زۆرانبازەکان ئەوی تریانی تێدا دەگرێ لەنێوان لاقەکانیدا.

scissors kick, جوولانەوەیەکە لە مەلەکردنی سەرلادا کە لاقی مەلەوان تێیدا دەکرێتەوە و دادەخرێ وەك مقەست.

scissortail (siz′ĕr-tāl´), *n.* کلك مقەستی: بالندەیەکی مێشگرە کلکی لە مقەست دەچێت.

scissure (sizh′ĕr, sish′ĕr), *n.* قڵیش (دەستکرد یا سرووشتکرد)؛ قڵیش؛ دروفاق

sciuroid (sī-yoor′oid), *adj.* (۱) سمۆرەیی: لە سمۆرە دەچێت (۲) لە کلکی سمۆرە دەچێت (ڕووەکناسی)؛ بڕ (وەك گوڵە جۆ).

sclaff (sklaf, skläf), *v.i. & v.t.* لە ڕەوی خشاندنی گوڕزی "گۆڵف" پێش لێدانی توێەکە.

n. ئەم جۆرە لێدانە.

sclera (sklêr′ə), *n.* پەردەیەکی سپی ڕەقە چاو دادەپۆشێ بێجگە لە کۆرنیا

scleriasis (skli-rī′ə-sis), *n.* ڕەق بوونی ڕیشاڵ (زیندەوەرزانی)

scleritis (skli-rī′tis), *n.* هەوکردنی پێستی چاو.

sclero-, scler- (sklêr′ō, skler′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) ڕەق *(sclerometer)*. (۲) تایبەتی بە "**sclera**"

scleroderma (sklêr´ə-dûr′mə), *n.* پێست ڕەقی (پزیشکەوانی)؛ نەستوورەوون و ڕەق بوونی پێست.

sclerodermatous (sklêr´ə-dûr′mə-təs), *adj.* (۱) پێست ڕەق (۲) پێست بە پووڵەکەی ڕەق داپۆشراو.

scleroid (sklêr′oid), *adj.* ڕەق (ڕێوارناسی)؛ ڕەق بوو.

scleroma (skli-rō′mə), *n.* ڕەق بوونی شانەی لەش؛ پەڵەیەك شانەی ڕەق

sclerometer (skli-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری ڕەقی کانزا.

sclerosed (skli-rōst′, sklêr′ōzd), *adj.* ڕەق بوو (شانەی لەش بە نەخۆشی)

sclerosis (skli-rō′sis), *n.* (۱) ڕەق بوونی شانەی پووەك (وەك لە پێکهاتنی دارەکەیدا). (۲) (ا) ڕەق بوون و ووشکبوونەوەی شانەو ئەندامو دەماری نەش و لەکارکەوتنی. (ب) نەخۆشی نەم شانەو دەمار ڕەق بوونە. **-sclerosal** *(adj.)*.

sclerotic (skli-rot′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە نەخۆشی ڕەق بوونی شانەو دەماری لەش؛ نەم نەخۆشیيەی لەگەڵە (۲) تایبەتی بە "**sclera**".

n. = **sclera.**

sclerotium (skli-rō′shi-əm), *n.* ڕیشاڵە ڕەقەی خواردەمەنی تێدا هەڵگیراوی هەندێ کەرووێ

sclerotomy (skli-rot′ə-mi), *n.* نەشتەرکاری بەردەی سپی چاو.

sclerous (sklêr′əs), *adj.* ڕەق: ڕەق بوو: ئێسقانی؛ وەك ئێسقان لێ هاتوو

scoff (skôf, skof), *n.* (۱) لاقرتی: گاڵتە؛ گاڵتەپێکردن؛ گاڵتەپێکران (۲) کەسێك یا شتێکی لاقرتی پێکراو؛ شتی گاڵتەپێکراو.

v.t. لاقرتی پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین

v.i. **(~ at),** لاقرتی پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین

scold (skōld), *n.* ئافرەتی دەم پیس؛ ژنی جوێن فرۆشو زمان پیس.

v.t. سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان؛ شکاندن؛ ڕەخنەلێگرتن.

v.i. (۱) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخین؛ شکاندن؛ ڕەخنەلێگرتن؛ پیاهەڵکانین (۲) جوێن فرۆشتن؛ قسەی پیس کردن.

scolding (skōld′iŋ), *n.* سەرزەنشت؛ پیاهەڵشاخان؛ پیاهەڵکانین؛ شکاندن؛ شکان. *(to give someone a ~)*

scolex (skō′leks), *n.* سەری کرمی شریتی

scoliosis (skō´li-ō′sis), *n.* *Also* **scolioma,** چەوتی لایی ناڕاستایی بڕبڕەی پشت؛ چەمانەوەی تەنیشتی بڕبڕەی پشت.

scollop (skol′əp), *n. & v.t.* = **scallop.**

scolopendrid (skol´ə-pen′drid), *n.* هەزارپێ.

scombroid (skom′broid), *n.* جۆرە ماسیيەکی دەریاییيە.

sconce (skons), *n.* مۆمدانی قەد دیوار؛ مۆم هەڵگری قەد دیوار.

sconce (skons), *n.* (۱) سایەبان؛ کووخ؛ پەناگا؛ پەنا؛ لانە. (۲) کڵاوزرێ؛ کڵاوی ئاسن (۳) [Colloq.]، (ا) سەر؛ کەللە؛ کەللەسەر (ب) مێشك؛ زیرەکی؛ سەلیقە. (٤) سەنگەر؛ قەڵا.

v.t. (۱) سەنگەر بۆ کردن؛ بە سەنگەر پاراستن. (۲) پاراستن.

sconce (skons), *v.t.* سزای پارە (بەتایبەتی لە زانکۆی ئۆکسفۆرد لەسەر ڕەوشتی ناشرین).

n. ئەم سزایە.

scone (skōns), *n.* جۆرێکە لە بسکویت یا کێك.

scoop (skōop), *n.* (۱) چەمچە؛ ئاوگردان؛ کەوگیر (۲) کەوچکی ئاردو شەکرو دانەوێڵە دەرهێنان لە دەفرێك. (۳) کەوچکی دۆندرمە تێکردن. (٤) کەوچکی نەشتەرگەری. (٥) خاکەنازی گەورەی مەکینەی هەڵکەندنو ڕامااڵین. (٦) کەوچك یا خاکەناز لێدان؛ بە کەوچك یا خاکەناز ڕامااڵین. (۷) پڕ چەمچە، کەوگیر، کەوچك، یا خاکەنازێك؛ پڕ کەوچکێك (۸) بۆشایی؛ بۆشاییيەکی هەڵکەنراو. (۹) [Colloq.]، قازانجێکی گەورە لە ڕێی پارەبازییەوە. (۱۰) [Slang]، (ا) دەنگوباسێکە کە ڕۆژنامەگەرێك یەکەم کەس بێت دەستی کەوتبێ بە ڕێکەوت یا بە لێهاتوویی خۆی. (ب) دەنگوباسی وورووژێنەر (۱۱) [Slang]، کورتە یا درێژەی دەنگوباسێك؛ ڕووداوێك یا بارێك.

v.t. (۱) تێکردن یا دەردان (بە کەوچك، چەمچە، خاکەناز). (۲) **(~ out)**، هەڵکەندن و دەردان؛ بۆش کردن. (۳) بەتاڵکردنەوە؛ لێ دەرهێنان؛ هیچ تێدا نەهێشتن. (٤) **(~ up)**، کۆکردنەوە؛ ڕامااڵین؛ خڕکردنەوە؛ پەلاماردان و ڕامااڵین؛ هەڵهێنجان. (٥) [Slang]، بلاوکردنەوەی دەنگوباسێکی ووروژێنەر لە پێش ڕۆژنامەکانی تردا؛ دەستپێشکەری کردن لە بلاوکردنەوەی دەنگوباسێکدا

scoopful (skōōp′fool´), *adj.* پڕ چەمچەیەك؛ پڕ کەوگیرێك؛ پڕ کەوچکێك؛ پڕ خاکەنازێك.

scoot (skōōt), *v.i.* [Colloq.], بە پەلە ڕۆیشتن؛ بە هەڵەداوان ڕۆیشتن؛ تێ تەقاندن؛ بۆی دەرچوون

n. [Colloq.], بە هەڵەداوان ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن یا بۆی دەرچوون.

scooter (skōōt′ĕr), *n.* (۱) پاسکیلێکی منداڵانەیە بە یەك پێ لێ دەخوڕرێ. (۲) ماتۆرسکیلی بچووك. (۳) بەلەمی بن تەخت (بۆ سەر ئاو یا سەهۆڵ) (٤) بەلەمی تیژڕەو

scop (skop, skōp), *n.* هۆنەرەی ئەنگلۆ–ساکسۆنی؛ شایەری ئینگلیزی کۆن

scope (skōp), *n.* (۱) ڕادەی تێگەیشتن؛ مەودای بینین؛ توانا بەسەردا شکان: *(beyond the ~ of child's understanding)* (۲) مەودا: *(the ~ of a history book)* (۳) هەل؛ بوار. (٤) ماوەی بڕکردنی مووشەك (٥) درێژی؛ ماوەی بڕکردنی شتێك (وەك گوریس) (٦) [Archaic]، ئامانج؛ مەبەست.

-scope (skōp), پاشگرێکە بەمانای: تێڕوانین؛ بینین؛ سەیرکردن؛ هی تێڕوانین؛ دۆزەرەوە *(telescope)*.

scopolamine (skō-pol′ə-mēn´), *n.* سکۆپۆلامین: ماددەیەکی قلیەیيیە لە هەندێ ڕووەك وەردەگیرێ. (دەرمانی نووستنی لێ دروست دەکرێت.

scopoline (skō′pə-lēn´, skō′pə-lin), *n.* سکۆپۆلین: ئاوێتەیەکی بێ ڕەنگە بۆ سڕکردن و نووراندن بەکاردەهێنرێت.

scopula (skop′yoo-la), *n.* تۆپەڵە موو (بە هەندێك جانەوەرەوە).
-scopulate *(adj.).*
-scopy, پاشگرێکە بەمانای تێڕوانین؛ تێبینین؛ پشکنین
(microscopy)
scorbutic (skôr-bū′tik), *adj.* نەخۆشی نەسکەرپووتی هەیە؛ تایبەتی بەم نەخۆشییەیە؛ نەسکەرپووتی. (ووشەی " scurvy " ببینە).
-scorbutical *(adj.).*
scorch (skôrch), *v.t.* (١) سووتاندن؛ هەڵقرچاندن؛ هەڵکەروواندن؛ بڕژاندن. (٢) هەست بریندارکردن؛ داخ کردن؛ بریندارکردن (بە ڕەخنەو هێرشی توندوتێژ). (٣) سووتاندنو وێرانکردنی شوێنێك (پێش نەوەی دوژمن بیگرێت).
v.i. (١) سووتان؛ داخ بوون؛ هەڵقرچان.
(٢) [Colloq.]. ئوتومبیل لێخوڕین زۆر بەخێرایی.
n. سووتاوییەکی ڕووکەشی؛ سووتانێکی کەم؛ هەڵکەروواز؛ هەڵقرچان.
scorched-earth policy, سووتاندنو وێرانکردنی ناوچەیەك پێش نەوەی دوژمن بیگرێت.
scorcher (skôr′chēr), *n.* (١) سووتێنەر؛ هەڵکەروونێنەر؛ داخکەر.
(٢) [Colloq.]. ڕۆژێکی زۆر گەرم.
(٣) ڕەخنەی توندوتێژ؛ ووتەی هەست بریندارکەر؛ توانجی بڕ.
(٤) ئوتومبیل لێخوڕی زۆر خێرا؛ ڕانەری ئێجگار خێرا.
score (skôr, skōr), *n.* (١) (أ) ڕووشان؛ ڕووشاوی؛ نیشانەی کەڵ.
(ب) هێڵی سەرەتا یا کۆتایی پێشبڕکێ.
(ج) هێڵی ڕاکێشراو بە تەباشیر یا لەسەر تەختە بۆ حساب ڕاگرتن.
(٢) حسابی قەرز. *(to run up a ~)*
(٣) قین؛ کونە قین؛ ڕق؛ سکاڵا. *(to pay off an old ~)*.
(٤) هۆ؛ هۆی ڕاپێوەنەر.
(٥) خاڵ (پێشبڕکێ، وەرزش)؛ سەرجەمی خاڵی براوە.
(to keep ~; The ~ is 8 to 3 .)
(٦) نمرە (تاقیکردنەوە). *(His ~s were high on two of the tests.)*.
(٧) (أ) بیست (کەس، شت...هتد).
(ب) (*pl*). ژمارەیەکی زۆر؛ ژمارەیەکی بێ شومار؛ گەلێك. *(~s of men)*.
(٨) [Colloq.]. کارێك یا چالاکییەکی سەرکەوتوو؛ بردنەوە؛ سەرکەوتن.
(٩) [Colloq.]. ڕاستی بارێك یا شتێك بە ڕێکوپەوانی؛ ئاگا لە شت بوون.
(to know the ~)
(١٠) (أ) پارچەیەك مۆسیقای نووسراوە
(ب) مۆسیقای فیلمێکی تۆشمە
v.t. (١) نیشانەکردن (بە هێڵ پیاهێنان یا بڕین یا هەڵکەندن)؛ کەل کردن؛ ڕووشاندن (بۆ نیشانە). (٢) هێڵ بەژێردا هێنان؛ بە پێنووس هێڵ پیاهێنان.
(٣) (~ out) . پووچکردنەوە بە هێڵ پیاهێنان.
(٤) ژمارە ڕاگرتن بە هێڵ یا نیشانە؛ حساب ڕاگرتن
(٥) نیشانەکردن بۆ حساب ڕاگرتن.
(٦) (أ) بردنەوە (نەوەندە خاڵ لە یارییەکدا)؛ خاڵ گرتن.
(He ~d five points for his team.)
(ب) تۆمارکردنی خاڵی براوە.
(٧) زۆر بە تووندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ بە تووندی ڕەخنەلێگرتن.
(٨) نمرە لەسەردانان (تاقیکردنەوە)؛ هەڵسەنگاندن. *(to ~ a test)*.
(٩) نمرە هێنان (قوتابی)؛ وەرگرتن (نمرە).
(She ~d high on all her exams.)
(١٠) پێشکەوتن؛ بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ دەسکەوتن.
(١١) ناژێنینەوەی گۆشت بە چەقۆ (بۆ ناووخوێ هەڵمژین و باش بڕژان).
(١٢) نووسین؛ ڕێکخستن؛ یا دانانی پارچە مۆسیقا
v.i. (١) خاڵ بردنەوە (پێش بڕکێ، یاری).
(٢) تۆمارکردنی خاڵی براوەی پێش بڕکێیەك.
(٣) سەرکەوتن؛ پێشکەوتن؛ بردنەوە
(٤) ڕووشاندن؛ هێڵ پیاهێنان؛ کەل کردن؛ نیشانەکردن (بە هێڵ).
keep (the) score, حساب ڕاگرتن
on the score of, بە هۆی؛ لەبەر.
on that score, (١) (أ) لەبەر ئەوە؛ بە هۆی ئەوەوە.
(ب) لەو ڕووەوە؛ لەبارەی ئەوەوە؛
(You have nothing to worry about on that score.)
pay off (settle) old scores, تۆڵەکردنەوە (بۆ کۆنە قین)؛ تۆڵەسەندنەوە.
pay (wipe off) scores, قەرزدانەوە.
run up a score, کەوتنە ژێر قەرزەوە؛ قەرزاربوون.
score-board, تەختەی تۆمارکردنی خاڵی براوە (پێشبڕکێ، یاری).
score-card, (١) کارتی تۆمارکردنی خاڵی براوە (پێشبڕکێ، یاری).
(٢) کارتێکە ناوو نەرکی یاریکەرانی لەسەر نووسراوە (بۆنەوەی هەر سەیرکەرێك بیەوێ خاڵە براوەکانی هەر یاریکەرێکی لەسەر بنووسێ).
score-keeper, تۆمارکەری خاڵی براوە (یاری، پێشبڕکێ).
scorer (skôr′ĕr, skōr′ĕr), *n.* (١) تۆمارکەری خاڵی براوە (یاری، پێشبڕکێ). (٢) خاڵ بەرەوە؛ گۆڵکەر؛ یاریکەری خاڵ بەرەوە.
scoria (skôr′i-ə, skō′ri-ə), *n.* (١) خڵتەی کانزا (پاش تواندنەوەو پوختکردنی)؛ تڵپە یا سەرکەفی کانزا. (٢) تڵپەی ناگرپژێن؛ ووردە پارچەی ناگرپژێن؛ ناگرپژێنی شلی ژیلەمۆیی.
-scoriaceous *(adj.).*
scorify (skôr′ə-fī′, skō′rə-fī′), *v.t.* پوختەکردنی کانزاو خڵتە لێ لابردنی (بە تواندنەوە).
-scorification *(n.).*
scorn (skôrn), *n.* (١) لاقرتی؛ گاڵتە؛ بە چاوی نزم سەیرکردن؛ پێ پێکەنین؛ بە سووك تەماشاکردن؛ لچ لێ هەڵقورتان؛ ڕق.
(٢) گاڵتەچی؛ جێی پێ پێکەنین یا بە سووك سەیرکردن.
v.t. بە چاوی نزم سەیرکردن؛ لاقرتی پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ بە سووك تەماشاکردن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ لچ لێ هەڵقورتان.
v.i. [Obs.]. گاڵتە پێ هاتن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.
laugh to scorn, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.
scornful (skôrn′fəl), *adj.* گاڵتەپێکەر؛ لچ هەڵقورتێنەر؛ بە سووك سەیرکەر؛ گاڵتە پێ هاتوو؛ لاقرتێچی.
-scornfully *(adv.)* ; **scornfulness** *(n.).*
scorpaenoid (skôr-pē′noid), *adj.* هی ماسی دووپشکی.
n. ماسی دووپشکی.
Scorpio (skôr′pi-ō´), *n.* (١) کۆنەستێرەی دووپشك؛ کەلووی دووپشك. (٢) بورجی دووپشك (نەستێرەوانی).
scorpioid (skôr′pi-oid´), *adj.* (١) دووپشکی. (٢) هی توخمی دووپشك. (٣) کلك هەڵگەڕاوە یا چەماوە وەك دووپشك
scorpion (skôr′pi-ən), *n.* (١) دووپشك. (٢) قامچی چوقڵەدار (ئینجیل). (٣) [S-] - Scorpio .
scorpion fish, ماسییە دووپشکی (بڕبڕەکەی ژەهراوییە).
scorpion fly, جانەوەرە دووپشکی (نەندامی زاوزێی نێرەکانیان لە چۆڵی دووپشك دەچێ و بەژێر سکییەوەیە).
Scorpius (skôr′pi-əs), *n.* کۆنەستێرەی دووپشك.
Scot (skot), *n.* (١) ئوسکوتلەندی؛ کەسێکی ئوسکوتلەندی. (٢) هاونیشتمانی ئوسکوتلەندە.
scot (skot), *n.* باج.
pay scot and lot, ئەرکی دارایی سەرشان جێبەجێکردن بە تەواوی؛ هەموو دانەوە (قەرز، باج)؛ باجی خۆ دان بە تەواوی؛ هەموو دان.
scot and lot, باجێکی ئینگلیزی کۆنی ناوچەییەیە بەپێی توانا دەدرا.
Scotch (skoch), *adj.* (١) ئوسکوتلەندی (گەل، زمان، کلتوور...هتد). (٢) [Slang]، پوولەکی؛ پیسکە؛ ڕەزیل.
n. (١) زمانی ئوسکوتلەندی؛ ئوسکوتلەندی. (٢) وێسکی ئوسکوتلەندی؛ وێسکی.
the Scotch, گەلی ئوسکوتلەندی.

scotch (skoch), *v.t.* ١) ڕووشان؛ کەل کردن؛ بڕین. ٢) بڕیندارکردن؛ پەل شکاندن؛ پەکخستن. ٣) دامرکاندنەوە (قار، نەخشە، پیلان)؛ پووچکردنەوە؛ پەرچدانەوە؛ پێشێل کردن.

n. ١) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ تڵیش. ٢) هێڵی یاری خەت خەتێن.

scotch (skoch), *v.t.* ڕاگرتن بۆ خل نەبوونەوە (تایەی ئوتومبیل و شتی تر بە بەرد، خشت، یا پارچە دار خستنەبەری لە بەرهوخوارکەدا).

n. پارچە بەرد، خشت، یا دارێکە کە دەخرێتە بەر تایەی ئوتومبیل یا شتی تر بۆ خل نەبوونەوە یا نەخزانی.

Scotchman (skoch′mən), *n.* = Scot = Scotsman.

Scotch tape, شریتی ئوسکوتلەندی: شریتێکی سرێشاوی باریکە و تەنکە بۆ شت پێکەوەنووسان و قایم کردن

Scotch terrier, = Scottish terrier.

Scotch verdict, ١) بڕیاری دادگای بە لایەکدا نەخراو یا ناتەواو. ٢) بڕیاری یەکلا نەکراوە؛ بڕیاری نیوە ناتەواو

Scotch whisky, وێسکی ئوسکوتلەندی؛ وێسکی.

scoter (skō′tēr), *n.* مراوی‌یەکی دەریایی ناوچەکانی تەوەری باکوورە.

scot-free (skot′frē′), *adj.* ١) باج نەدەر؛ بەخشراو لە باج؛ باجی لەسەر نەبێت. ٢) سزا نەدراو؛ زیان نێ نەکەوتوو؛ هیچ نێ نەماتوو یا نەکراو.

(The criminal got off ~ .; to go ~ despite an offense)

Scotia (skō′shə, skō′shi-ə), *n.* [Poetic], ئوسکوتلەندە.

scotia (skō′shə, skō′shi-ə), *n.* بەخشێکی پازێنەرەوەی قوپاوە بە بنی پایەوە.

Scotland Yard, ١) شەقامێکی کورتە لە لەندەن. ٢) پۆلیسخانەی لەندەن؛ بارەگای پۆلیسی لەندەن. ٣) پۆلیسی لەندەن بەتایبەتی بەشی پشکنین یا لێکۆڵینەوەی تاوان.

scoto- (skōt′ō, skō′tə), پێشگرێکە بەمانای: تاریکی؛ تاریکایی.

scotoma (skə-tō′mə), *n.* ناوچەی تاریکی بینایی؛ ناوچەی نەبینراوی مەودای بینایی.

Scots (skots), *adj.* ئوسکوتلەندی.

n. زمانی ئوسکوتلەندی

Scotsman (skots′mən), *n.* = Scot.

Scotticism (skot′ə-siz′m), *n.* وتەیەک یا زاراوەیەکی ئوسکوتلەندی.

Scottish (skot′ish), *adj.* ئوسکوتلەندی (گەل، زمان، کلتوور...هتد).

n. زمانی ئوسکوتلەندی.

the Scottish, ئوسکوتلەندی‌یەکان

Scottish terrier, سەگێکی ڕاوی بچووکی لاق کورتی تووک لوولی لمۆ نەستووری گوێ قوتە (پێشی دەوترێ: " Scotch terrier ").

scoundrel (skoun′drəl), *n. & adj.* ناکەس؛ نزم؛ ناپەسەند.

-scoundrelly *(adv.).*

scour (skour), *v.t.* ١) (ا) مەنجەڵ سپیکردنەوە (مسگەری)؛ پاک کردنەوە (بە تەڵی ناسن، ساباون... هتد)؛ هەڵگڵۆفین؛ لێخستن؛ بریقە پێ هەڵساندن: *(to ~ pots and pans)* . ب) (~ off)، ژەنگ یا بەڵغ لێکردنەوە. ٢) جۆمالّ کردن؛ ناو پیاکردن و ڕامالین (زێراب). ٣) سك و ڕیخۆڵە داشۆرین؛ ناوسك پاک کردنەوە. ٤) بڕاردن (گەنم پێش هاڕینی). ٥) لێ پاک کردنەوە؛ نەمێشتن؛ سەرنگوم کردن؛ گسك لێدان (مەجان):

(The navy ~ed the sea of enemy ships.)

v.i. ١) مەنجەڵ سپیکردنەوە (مسگەری)؛ پاک کردنەوە (بە تەڵی ناسن، لێخستن، ساباون...هتد). ٢) سکچوون (مەڕومالآت)؛ تووشی بەڵەڕیە بوون؛ تووشی زەحیری بوون.

n. ١) پاک کردنەوە؛ مەنجەڵ سپیکردنەوە؛ بریقە پێ هەڵساندن؛ بەڵغ لێکردنەوە. ٢) ماددەی بەڵغ و پیسی لێکردنەوە؛ ماددەی شت پاک کردنەوە. ٣) شوێنی جۆمالّ کراو یا پاک کراوە. ٤) (*pl.*)، بەڵەڕیێ؛ سکەشۆڕێ (مەڕومالآت)؛ شۆڕی؛ زەحیری مەڕومالآت.

scour (skour), *v.t.* بە پەلە بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان بە پەلە؛ پشکنین: *(He ~ed the library for the book.)*

v.i. بە پەلە پێداگەڕان؛ بە شپرزەیی بۆ گەڕان یا پشکنین.

scourge (skūrj), *n.* ١) قامچی. ٢) هۆی سزادان یا چەوساندنەوە. ٣) هۆی ناخۆشی؛ کارەسات؛ بەڵا؛ دەردی سەری:

(After the ~ of war usually comes the ~ of disease.)

v.t. ١) قامچی لێدان؛ فەلاقەکردن. ٢) ئازاردان؛ سزادان؛ چەوساندنەوە؛ بە تونڈی ڕەخنەلێگرتن.

scouring rush, کلکە نەسپ: ڕووەکێکی لاسك بۆشە گەلآکانی پوولەکارین کانزاو تەختەو دەفریان پێ پاک دەکرێتەوە.

scourings (skour′iŋz), *n.pl.* ١) خلتەو بەڵغ و پیسایی (کە لە دەفرێک دەکرێتەوە بە پاک کردنەوەی). ٢) سەرکۆزەر (وەک داڕوجان و شتی تر کە لە گەنم بژار دەکرێت پێش هاڕینی).

scouse (skous), *n.* = lobscouse.

scout (skout), *n.* ١) سووسەکەر؛ پێشەنگی سووسەکەر (سەربان، کەشتی، فڕۆکە). ٢) سووسەکردن؛ سووسە؛ دیدەوانی؛ دەنگوباس دزین. ٣) دیدەوان؛ ئەندامی تیپی دیدەوانی. ٤) [Slang]، لاو؛ کابرا؛ زەلام. ٥) بەدواداگەڕاوی کەسانی لێهاتوو بۆ تیپی یاری و شانۆگەری و سینەما.

v.t. ١) سووسەکردن؛ دەنگوباس لێ دزین. ٢) سەرنج پێدان؛ تێبینین و هەڵسەنگاندن (بۆ وەرگرتن لە تیپی وەرزشدا یا بۆ شانۆگەری و سینەما). ٣) (around ~)، بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان.

v.i. ١) سووسەکردن؛ دەنگوباس دزین. ٢) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ سۆراخ کردن:

(to ~ around for some firewood)

scout (skout), *v.t.* ٣) دیدەوانی کردن؛ ئەندامێتی تیپی دیدەوانی کردن (کۆر یا کچ). گاڵتە پێ هاتن (بیروباوەڕ، پێشنیار)؛ بە هیچ و پووچ دانان؛ پێ پێکەنین؛ بە هیچ دانان.

scouting (skout′iŋ), *n.* دیدەوانی کردن (کۆر یا کچ)؛ ئەندامی تیپی دیدەوانی بوون.

scout-master (skout′mas′tēr, skout′mäs′tēr), *n.* سەرتیپی دیدەوانی.

scow (skou), *n.* بەڵەمێکی بن تەختی گۆشە ڕێکی گەورەی بار بار گواستنەوەیە.

scowl (skoul), *v.i. & v.t.* مۆن بوونەوە؛ پێش خواردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ خێسەکردن.

n. مۆنی؛ مۆن بوونەوە؛ مڕومۆنی؛ پێش خواردنەوە؛ خێسە؛ مۆڕبوونەوە

-scowler *(n.)* ; **scowlingly** *(adv.).*

scrabble (skrab′l), *v.i.* ١) چینەکردن؛ چنگەکڕێ کردن. ٢) پەلەقاژێ کردن؛ پەل کوتان. ٣) بە قڵی‌وبڵی نووسین؛ بە لامسەرلایی نووسین.

v.t. ١) بە پەلە کۆکردنەوە یا پەیداکردن؛ بە چنگەکڕێ گردکردنەوە ٢) بە قڵی‌وبڵی نووسین.

n. ١) چینە؛ چنگەکڕێ؛ چینەکردن. ٢) پەیداکردن یا گردکردنەوە بە پەلە. ٣) نووسینی قڵی‌وبڵی؛ نووسینی لامسەرلایی و بێ مانا. ٤) پەلەقاژێ؛ پەل کوتان.

scrabble (skrab′l), *n.* یاری ووشە دروستکردن یا پێکەوەنان.

scrag (skrag), *n.* ١) مرۆڤ یا گیانداری ڕەقەڵەو لەڕو لاواز. ٢) ڕووەك یا دەرەختی باریکەڵەو گەشە نەکردوو. ٣) ملی مەڕو گوێزەکە؛ گۆشتی مل. ٤) [Slang]، ملی مرۆڤ

v.t. [Slang], مل بادان و کوشتن؛ هەڵواسین؛ مل هەڵکێشان؛ خنکاندن.

scraggly (skrag′li), *adj.* بژو شاخەنەکراو (ڕیش)؛ پاک ڕانەگیراو؛ خوارو خێچ و قەراغ تیژ (بەرد)؛ ناڕێک؛ شکاو

scaraggy (skrag′i), *adj.* (١) بژو شاخەنەکراو (ڕیش)؛ پاک ڕانەگیراو؛ خوارو خێچ و قەراغ تیژ (بەرد)؛ ناڕێک؛ شکاو. (٢) ڕەقەڵە؛ لەرولاواز؛ ڕیوەڵە؛ سیسەڵە.

-scraggily *(adv.)* ; **scragginess** *(n.).*

scram (skram), *v.i.* [Slang], لاچۆ لێرە؛ بۆ سەگ و پشیلە دەرکردن)؛ بڕۆ دەرەوە؛ ! لاچۆ!

scramble (skram′b'l), *v.i.* (١) بە جێگەکرێ پیاهەڵگەڕان؛ بە دەستوپێ پیاهەڵگەڕان بە پەلە. (٢) پاڵەپەستۆکردن بۆ بردن یا دەسکەوتنی شتێک؛ شەڕ لەسەر کردن.

(The players ~d for the ball.)

(٣) بە پەلە هەڵسان بۆ بەرەوبڕی دانەوەی پەلاماری کوتوپڕی فڕۆکەی دوژمن لە ناسماندا

v.t. (١) تێکەڵ کردن بە پەلەو لامسەرلایی؛ تێکەڵوپێکەڵ کردن؛ بەسەرپەکدادان. (٢) (~ up)، بە پەلە شێواندن بەسەرپەکدا؛ بە پەلە کۆکردنەوەو هەڵسانی فڕۆکە بۆ بەرەنگاربوونی فڕۆکەی دوژمن (لە هێرشی ناکاو و کوتوپڕدا). (٣) هێلکە سوورکردنەوە بە تێکەڵاوکردنی زەردینەکەی و سپێنەکەی (هەندێک جار بە نەختێک شیرەوە). (٤) تێکدانی بەرنامەی تەلەفزیۆنی (بۆ نەوەی وەرنەگیرێ بەبێ ئامێری تایبەتی).

n. (١) پیاهەڵگەڕانێکی گران بە چنگەکرێ یا بە دەستو پێ. (٢) پاڵەپەستۆ (بۆ شتێک کە هەموو کەسێکی تر بیەوێ)؛ شەڕ لەسەرکردن.

-scrambler *(n.).*

scrambled eggs, هێلکەی نەختێک سوورەوەکراوی زەردینەو سپێنەی تێکەڵاوکراو (هەندێک جار بە شێرەوە).

scrannel (skran′'l), *adj.* [Archaic], (١) ڕەقەڵە؛ باریکەڵە؛ لاواز؛ بچووک؛ گەشە نەکردوو (٢) ناسازو کز (دەنگ)؛ ناخۆش.

scrap (skrap), *n.* (١) پارچەی بچووک؛ نەخت؛ تۆز.

(a ~ of paper)

(٢) پارچەیەک شتی نووسراو. (٣) پارچە نوتومبیلی شکاو؛ ئاسنی لەتوپەت؛ سکراپ. (٤) وورده شتومەکی بێ فەڕی کۆنی فڕێدراو؛ سەرەمقەست؛ شرە؛ وورده پارچە؛ شتی لەتوپەت. (٥) *(pl.)* بەرماوە؛ پاشماوە (خواردەمەنی)؛ وورده نان و خواردنی تری بەرماوە. (٦) *(pl.)*، چڕێک. (٧) *(pl.)*، وێنەو پارچە ڕۆژنامەو نووسراوی تری یادگار (کە دەنووسێنرێ بە لاپەڕەکانی بەڕاوێکەوە بۆ یاداشت).

adj. فڕێدراو؛ بێ فەڕ؛ بەرماوە؛ بەکارنەماو.

v.t. (١) هەلوەشاندن یا پارچە پارچە کردنو هەندێ لە پارچەکانی بەکارهێنانو فڕێدانی نەوانی تر (نوتومبیل)؛ سکراپ کردن. (٢) فڕێدان (لەبەر کۆنی و بێ کەڵکی).

(You ought to ~ that old bicycle and buy a new one.)

-scrapper *(n.).*

scrap (skrap), *n.* [Slang], شەڕ؛ دەمەقاڵێ

v.i. [Slang], شەڕکردن؛ دەمەقاڵێ بوون.

scrap-book (skrap′book´), *n.* پەرتووکێکی وورده شت؛ پەرتووکێکی لاپەڕە سپێیە وێنەو پارچە ڕۆژنامەو نووسراوی تری پێوە دەنووسێنرێ بۆ هەڵگرتنی بۆ یادگار.

scrape (skrāp), *v.t.* (١) لێخشاندن بە توند؛ لێکستن؛ شتی زبر لێخستن بۆ پاک کردنەوە (وەک تەلی ئاسن لە مەنجەڵ). (٢) کراندن (وەک بنی مەنجەڵ بە کەوچک). (٣) (~ off ; ~ out ; ~ from)، لێکردنەوە (بەڵغ، ژەنگ، پیسایی)؛ پاک کردنەوە؛ داتاشین؛ ڵ لابردن بە شتی زبر لێخستن.

(to ~ grease from pots and pans)

(٤) ڕووشاندن

(٥) بە ئاستەم لێخشاندن؛ بە ئاستەم بەرکەوتن. (٦) چنگەکرێ کردن؛ بە چنگ هەڵکەندن یا دەردان. (٧) (~ together ; ~ up)، بە کۆلەمەرگی کۆکردنەوە؛ بە چنگەکرێ پەیداکردن یا دەسکەوتن؛ هەڵکراندن.

(He ~d up some money.)

v.i. (١) کراندنو پاک کردنەوە (بە شتی زبر)؛ لێخستنو پاک کردنەوە. (٢) کراندن؛ دەنگێکی ناخۆش لێ پەیداکردن (وەک دەنگی بنکر کراندنو دان جێکردنەوە). (٣) بە کۆلەمەرگی کۆکردنەوە؛ بە چنگەکرێ پەیداکردن یا دەسکەوتن. (٤) بە کۆلەمەرگی ژیان. (٥) قاچ خشاندنە دواوە لەکاتی کرنووش بردندا.

n. (١) کراندن؛ هەڵکران. (٢) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ شوێنی ڕووشاو یا کرێنراو. (٣) کرەکر؛ دەنگی کراندن یا لێخشان. (٤) تەنگوچەڵەمە؛ باری دژواری خۆ کرد.

bow and scrape, کرنووش بردن؛ زۆر ملکەچی کردن؛ کلکەلەقێ کردن یا دەربردن.

scrape a living, بە کۆلەمەرگی ژیان؛ بە مەمرەو مەژی ژیان.

scraper (skrāp′ēr), *n.* (١) کرێنەر؛ مرۆڤی دەفرکرێنەرو پاککەرەوە. (٢) ئامێر یا شتی پێ کراندنو پاک کردنەوە.

scraping (skrāp′iŋ), *n.* (١) کراندن؛ کراندنو پاک کردنەوە؛ لێکردنەوە (بەڵغ، پیسی...هتد). (٢) کرەکر؛ دەنگی کراندن. (٣) *(pl.)*، شتی کرێنراو و پاک کراوە؛ شتی کۆکراوە بە چنگەکرێ

scrap iron, ئاسنی لەتوپەت؛ ئاسنی بەکارهێنراو یا فڕێدراو.

scrapper (skrap′ēr), *n.* [Slang], شەڕکەر؛ شەڕەنگێز؛ شەڕانی.

scrapple (skrap′'l), *n.* خواردەمەنیەکە بریتیە لە پارچە گۆشتی بەرازی تێکەڵاوکراو لەگەڵ ناردی گەنمەشامی و سوورەوەکراو بە تۆی توێ.

scrappy (skrap′i), *adj.* (١) لەتوپەت؛ سەرەمقەستی؛ پارچە پارچە؛ کەرت کەرت؛ لەت لەت. (٢) پچڕ پچڕ.

(~ thinking)

scrappy (skrap′i), *adj.* [Slang], شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.

scratch (skrach), *v.t.* (١) ڕووشاندن. (٢) چنگ لێدان؛ ڕنین (بە چنگ وەک پشیلە). (٣) چینەکردن؛ چنگەکرێ کردن؛ بە چنگ هەڵکەندن. (٤) خوراندن؛ هەڵکران. (٥) کراندن؛ لێخستن؛ پیاهێنان بە کرەکر.

(He ~ed a match on the wall.)

(٦) بە قڵەو بڵی نووسین؛ بە لامسەرلایی نووسین. (٧) ڕەش کردنەوە (نووسین)؛ هێڵ پیاهێنان و کوژاندنەوە. (٨) (~ up)، بە چنگەکرێ کۆکردنەوە؛ هەڵکراندن. (٩) کشانەوە یا ناو کوژاندنەوە (غارغارێن، پێشبڕکێ).

v.i. (١) چنگ لێدان؛ ڕنین (بە چنگ وەک پشیلە). (٢) چینەکردن؛ چنگەکرێ کردن. (٣) خوراندن؛ هەڵکران. (٤) بە کۆلەمەرگی دەربردن؛ بە چنگە کرێ ژیان. (٥) کراندن؛ پیاهێنان بە کرەکر. (٦) کشانەوە یا ناو کوژانەوە (پێشبڕکێ، غارغارێن).

n. (١) (ا) ڕووشاوی؛ ڕووشان. (ب) هێڵی ڕووشێنەر. (٢) بڕینێکی زۆر کەم (بە چنگ لێدان یا شتی تیژ). (٣) کرەکر؛ دەنگی کراندن. (٤) نووسینی قڵەوبڵی؛ نووسینی لامسەرلایی. (٥) هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ (ڕاکردن). (٦) (ا) لێدانێکی باشی ڕێکەوت (بلیارد). (ب) لێدانی هەڵە (بلیارد). (٧) یاریکەری کشاوە یا ناو کوژاوە. (٨) دان (کە ڕۆژەکرێت بۆ مریشکو کەڵەشێرو بااندەی تر بۆ چینەکردن) (پێشی دەووترێ: " scratch feed "). (٩) [Slang]، پارە.

adj. (١) لە سەرەتاوە یا نووکەوە دەستپێکەر (یاریکەر).

(٢) ڕێکەوت: *(a ~ shot)* .
(٣) سەرێێی: لامسەرلایی؛ هەر چۆن ڕێکەوێ وەها: *(a ~ team)* .
from scratch, لە نووکەوە؛ لە سەرەتاوە؛ لە هیچەوە؛ لە سفرەوە.
scratch along, بە کولەمەرگی ژیان؛ بە مەمرەومەژی ژیان.
scratch one's head, سەری خۆ خوراندن (لە سەرسامی یا حەپەساندا)؛ سەرسوڕمان.
up to scratch, (١) ئامادەیە بۆ پێشبڕکێ.
(٢) [Colloq.]، ئامادەیە بۆ هەموشتێك؛ لە دۆخێکی باشدایە.
(٣) [Colloq.]، بەپێی پێویستە؛ هاوتایە؛ لێهاتوو.
scratch hit, لێدانی ڕێکەوتی باش (بێسبۆل).
scratch line, (١) هێڵی پێشبڕکێ دەستپێکردن (ڕاکردن).
(٢) هێڵێکە کە پێشبڕکێکەر ئابێ لەێ تێپەڕبێت.
scratch paper, کاغەزی ڕەشنووس.
scratch sheet, پەڕەی نەسپە کشێنراوەکان لە غارغارێندا.
scratch test, تاقیکردنەوەیەکە بۆ زانینی هەستیاری نەخۆشێك بەرامبەر هەندێك دەرمان بریتێیە لە بە ئاستەم کوتانی نەخۆشەکە بە دەرمانێك کە هەستیاری پەیدادەکات.

scratchy (skrach′i), *adj.* (١) قڵی وڵەیانە؛ تێکەڵاوپێکەڵاو؛ بە نەزانانەو لامسەرلایی کراو (نیگار، وێنە): *(a ~ drawing)* .
(٢) کەرەکر لێوەهاتوو؛ کەرەکرکەر: *(a ~ record, pen, etc.)* .
(٣) لامسەرلایی؛ بێ سەروبن؛ ناڕێك‌وپێك.
(٤) زبر (کالا)؛ لەش هێنەرە خوروو: *(~ cloth)* .

scrawl (skrôl), *v.t. & v.i.* بە پەلەو تێکەڵاوپێکەڵاوی نووسین؛ بە ناڕێك‌وپێکی نووسین.
n. نووسینی قڵی‌وبڵی؛ نووسینی ناڕێك‌وپێك‌و بێ سەروبن.
-scrawniness *(n.)*.

screak (skrēk), *v.i. & n.* = screech.

scream (skrēm), *v.i.* (١) قیژاندن (لە ترس، تووڕەیی، یا ئازاردا)؛ هاوارکردن؛ قیژەکردن؛ شیراندن؛ زریکاندن؛ قاوقیژکردن.
(٢) بە دەنگی بەرز شێنانە پێکەنین؛ بە قاقا پێکەنین.
(٣) قسەکردن یا نووسین بە تووندوتیژی.
(٤) سەرنج زۆر ڕاکێشان؛ بوون بە هۆی تۆقان یا سەرسوڕماندن.
v.t. بە هاوارەوە ووتن؛ قیژاندن؛ شیراندن.
n. (١) قیژە؛ هاوار؛ قیژەقیژ؛ شیرە؛ قیرە؛ زریکە؛ قاوقیژ.
(٢) [Colloq.]، کەسێکی زۆر سەیرخۆش؛ کەسێکی زۆر قۆشمە.

screamer (skrēm′ĕr), *n.* (١) قیژەکەر؛ قیژەکەر؛ هاوارکەر.
(٢) [Slang]، کەسێك یا شتێکی زل، لێهاتوو، یا بەهێز... هتد.
(٣) [Slang]، کەسێکی زۆر قۆشمە؛ کەسێکە کەوا لە خەڵك دەکات بپچڕێن لە پێکەنیندا. (٤) [Slang]، نیشانەی سەرسامی (ڕێزمان، خاڵبەندی).
(٥) [Slang]، سەردێڕێکی وورووژێنەری ڕۆژنامە.
(٦) قیژەکەر: باڵندەیەکی ئاوی ئەمەریکای باشووری قیژەی ناسازی دەکات.

screaming (skrēm′iŋ), *adj.* (١) قیژەکەر؛ هاوارکەر؛ قیژەقیژکەر.
(٢) زەق. سەرنج ڕاکێش؛ تووندوتیژ. (٣) زۆر قۆشمە؛ زۆر خۆش‌و پێکەنیناوی.

scree (skrē), *n.* (١) چەو؛ وورد بەرد؛ زیخی درشت.
(٢) کۆمەڵە وورد بەرد یا چەوی دامێنی کەنەڵانێك یا لێژگەیەك.

screech (skrēch), *v.i.* (١) شریخەکردن؛ قیژان؛ هاوارکردن؛ زریکەکردن.
v.t. شریخە ێ هەڵسان؛ هاوارکردن؛ زریکە ێ هەڵسان؛ قیژاندن.
n. شریخە؛ زریکە؛ قیژە؛ هاوار.
-screecher *(n.)* ; screechy *(adj.)*.

screech owl, بایەقووش؛ کونەپەپوو.

screed (skrēd), *n.* (١) ووتارێکی دوورودرێژو ووشك‌و ناخۆش (بەتایبەتی هی سکاڵاکاری). (٢) نووسراوێکی پەخشانی دوورودرێژو ووشك.
(٣) پارچەیەك تەختەی باریکە بە نەستووریی نەو سواغەی دەدرێ لە دیوار ناوبەناو دەخرێتە سەر دیوارەکە وەك نیشانەیەك بۆ نەوەی نەستووری سواغەکە وەك یەك دەرچێت (٤) نامێرێکە نیشی ماڵە دەکات (بۆ ساف کردنی سواغی

چیمەنتۆ).

screen (skrēn), *n.* (١) پەردە؛ بەربەست؛ پارێزەر؛ داپۆشەر؛ شوورە؛ تیغە دیواری جیاکەرەوە. (٢) بێژنگ؛ هێڵەك؛ تەڵی بێژنگ‌و هێڵەك.
(٣) تەڵی پەنجەرە؛ تەیمانەی پەنجەرە.
(٤) پەردەی سینەما‌و تەلەفزیۆن‌و ڕادار؛ پەردەی وێنە لەسەر پیشاندان
(٥) فیلمی سینەمایی بەگشتی؛ هونەری سینەما‌و فیلم.
(٦) (ا) پێشەنگی لەشکر (بۆ پاراستنی لەشکرەکە).
(ب) تاقمە کەشتیێیەکی جەنگی بچووکە بەدەوری گەلە کەشتی باردا بۆ پاراستنی. (٧) نامێری بەربەست (فیزیا).
v.t. (١) شاردنەوە (بە پەردە)؛ داپۆشین؛ پاراستن.
(٢) بێژانەوە؛ لە بێژنگ دان؛ وورد‌و درشت لەیەك جیاکردنەوە.
(٣) پاك‌و پیس کردن؛ جیاکردنەوە (بەپێی پێوانەیەکی تایبەتی وەك لێهاتوویی، کارامەیی، پلەی مەترسی...هتد)؛ لە بێژنگ دان (مەجاز):
(to ~ applicants for a job ; Passengers entering a country are ~ed by customs officials.)
(٤) تەڵ لێدان (پەنجەرە).
(٥) فیلمی سینەما پیشاندان (بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە پێش پیشاندانی بۆ جەماوەر)؛ وێنە پیشاندان لەسەر پەردە.
(٦) وێنەگرتن بۆ فیلمی سینەما.
(٧) گۆڕینی چڕوك یا شانۆنامەو گونجاندنی بۆ فیلمی سینەما پیشان دران (فیلمی سینەما بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە)؛ بۆ پیشاندان شیان *v.i.*

screening (skrēn′iŋ), *n.* (١) سەرکۆزەر؛ کۆتەڵ.
(٢) تەڵی پەنجەرەو دەرگا.
(٣) پیشاندانی فیلمی سینەما (بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە).

screen-land (skrēn′land´), *n.* سینەماچێتی؛ جیهانو پیشەی فیلمی سینەما دروستکردن.

screen-play (skrēn′plā´), *n.* چڕوکی سینەما (هەندێك جار یەکسەر بۆ فیلمی سینەما دەنووسرێ‌و هەندێك جاریش لە چڕوك‌و شانۆنامەو داستانەوە وەردەگێڕرێ). (پێشی دەووترێ: "scenario").

screw (skroo), *n.* (١) جەڕ؛ پێچ؛ بورغ؛ بورغی.
(٢) جەڕبادان؛ جەڕاندن؛ بادان؛ پێچ پیادان. (٣) پەروانە.
(٤) [Chiefly British]، (ا) کەسێکی پیسکە یا پوولەکی.
(ب) سەوداکەرێکی پوولەکی زۆرزان.
(٥) [British]، پاکەتە توتن.
(٦) [British]، ئەسپێکی پیری پەککەوتوو.
(٧) [Slang]، پاسەوانی بەندیخانە.
(٨) [British Slang]، مووچە.
(٩) [Vulgar Slang]، (ا) گان؛ جووت بوون.
(ب) ئەو کەسەی لەگەڵی جووت دەبیت؛ هاوجێ: *(She is a good ~ .)*
v.t. (١) جەڕاندن؛ جەڕبادان؛ بادان.
(٢) قایم کردن بە جەڕ؛ ووشین؛ بە جەڕ بەستنەوە یا تووندکردن.
(٣) تێکدان؛ شێواندن؛ چڕوڵۆچ کردن؛ خواروخێچ کردن (دەموچاو)
(to ~ one's face up)
(٤) زۆرلێکردن؛ بەگرمێنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان.
(٥) بە زۆر لێسەندن؛ لێ کێشانەوە (پارە)؛ فێڵ لێکردن؛ گزی لێکردن.
(٦) [Slang]، (up ~)، تێکدان (کار)؛ بە خراپی‌و ناڕێك‌وپێکی کردن:
(He ~s up everything he does.)
(٧) [Vulgar Slang]، گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.
v.i. (١) بە دەوری؛ بە جەڕ پێکەوە دەبەستری: *(The lid ~s on.)* .
(٢) بە دەخوات وەك جەڕ؛ پێچی پێ دەدرێت؛ پێچ دەخوات.
(٣) بە زۆرو بە فێڵ پارە لێسەندن یا کێشانەوە.
(٤) [Vulgar Slang]، گان کردن؛ گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.

have a screw loose, [Slang], شێتە؛ سەری لێداوە؛ ڕەووشتی سەیر دەنوێنێ؛ سەیرە: *(He has a screw loose.)* .

put the screws on (or to), زۆرلێکردن؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان؛

بەگیرهێنان؛ تەنگ پێ هەڵچنین
screw out of, [Slang]. بە زۆرو بە فێڵ پارە لێسەندن یا کێشانەوە.
screw up, [Slang]. تێکدان (کار)؛ بە نەزانانەو ناڕێکوپێکی شت کردن.
screwball (skrōō′bôl´), *n.* (١) تۆپی لابەلا ڕۆیشتوو (یاری بێسبۆل). (٢) [Slang]. کەسێکی سەیرو هەوەسبازو حولحولی و شێتۆکە.
adj. سەیر؛ شێتۆکە؛ هەوەسباز؛ حولحولی؛ مێشک سووک.
screw bean, لۆبیای پێچ پێچۆکە (ا) درەختێکە کەلووی پێچ پێچۆکە دەگرێت بۆ ئالیکی وولاخ. (ب) بەری ئەم درەختە.
screw-driver (skrōō′drīv´ĕr), *n. Also* screw driver. (١) جەربادەر (٢) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە ڤۆدکا و ئاوی پرتەقاڵ دەکرێت.
screw eye, جەرێکی ئەڵقەدارە قفڵو شتی تری پێیادەکرێت
screw hook, جەرێك یا ئاسنێکی قوڵاپدارە دەرگاو پەنجەرەی پێ دادەخرێت.
screw jack, = jackscrew.
screw pine, چەند جۆرە دەوەنو درەختێکی ئاوچە گەرمەکانن گەڵاکانیان پێچ پێچۆکەیی و ڕەگەکانیشیان بەدەرەوەیە.
screw propeller, پەروانە
screw thread, ددانی پێچ پێچۆکەی جەرِ.
screwy (skrōō′i), *adj.* [Slang]. (١) شێتۆکە؛ شێت؛ مێشك سووك؛ مێشك تێکچوو (٢) نابەجێ؛ بێ مانا؛ ناچێت بە مێشکدا؛ سەیر.
scribal (skrīb′l), *adj.* (١) تایبەتی بە نووسەر (٢) تایبەتی بە نووسینەوە؛ لە ئەنجامی نووسینەوەدایە *(a ~ error)*
scribble (skrib′l), *v.t.* (١) بە پەلەو لامسەرلایی نووسێ؛ بە قڵی بڵی نووسێ. *(He ~d a note on a piece of paper.)*
(٢) بە نووسێو شتی بێ ماناو قڵی بڵی کاغەز ڕەشکردنەوە
v.i. بە پەلەو لامسەرلایی نووسێ؛ بە قڵی بڵی نووسێ.
n. (١) نووسینی قڵی بڵی؛ نووسینی پەلەو لامسەرلایی و بەحاڵ سەر لێ دەرکراو. (٢) نیشانەو هێڵی بێ مانای کاغەز پێ ڕەشکراوە. (٣) بەرهەمێکی وێژەیی هیچ وپووچ
scribbler (skrib′lĕr), *n.* (١) قڵی بڵی نووس؛ کەسێکی دەسخەت ناخۆش (٢) نووسەرێکی گەندو هیچ وپووچ
scribe (skrīb), *n.* (١) نووسەر (بەتایبەتی ڕۆژنامەچی). (٢) دەستنووسیار؛ نووسیار؛ دەستنووس نووسەرەوە بە جوانی. (٣) نووسەری فەرمانگە؛ میرزا. (٤) scriber. (٥) دادگەر یا ژانای ئایینی جوولەکەی کۆن.
v.t. (١) نیشانەکردنی بەردو خشتو دار بە ئامێرێکی نووك تیژ لەو شوێنەدا کە دەبڕێتەوە (٢) نووسین؛ لەسەر نووسین.
v.i. دەستنووس نووسینەوە (بە پیشە پێش پەیدابوونی چاپەمەنی)؛ دەستنووسیاری کردن.
scriber (skrīb′ĕr), *n.* ئامێرێکی نووك تیژە بۆ نیشانەکردنی بەردو خشتو دار بە هێڵێك لەو شوێنەدا کە دەوێستێ ببڕێتەوە.
scrim (skrim), *n.* کالایەکی نەختێك شاشی لۆکەیە (بۆ پەردەو بەرگ تێگرتن)
scrimmage (skrim′ij), *n.* (١) پێکاهەڵپژان؛ شەڕەشەق؛ زرمەوکوت؛ زۆرانبازی (٢) مەشقی نێوان هەمان تیپ لەپێش یاریدا.
scrimp (skrimp), *v.t.* (١) بە کەمەوکوڕی دروستکردن لەبەر ڕەزیلی؛ زۆر دەست بە شتەوە گرتنو بە باشی دروست نەکردن (٢) ڕەزیلی (لەگەڵ) کردن؛ پیسکەیی کردن؛ بەرچاوتەنگی کردن
v.i. ڕەزیلی کردن؛ پیسکەیی کردن؛ بەرچاوتەنگ بوون
adj. کەم (بەهۆی بەرچاوتەنگییەوە)؛ بەش ناکات.
scrimpy (skrim′pi), *adj.* (١) کەم (بەهۆی بەرچاوتەنگییەوە)؛ بەش ناکات (٢) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس
-scrimpily *(adv.)* ; **scrimpiness** *(n.).*
scrimshaw (skrim′shô´), *n.* (١) نەقش‌ونیگار دروستکردن لەسەر سەدەف و گوێچکەماسی (لەلایەن کەشتیوانەوە لە گەشتی دووردا).

(٢) سەدەف و ئێسقانی نەهەنگو گوێچکەماسی نەقش‌ونیگار لەسەرکراو بەم جۆرە. (٣) کارێکی ووردی بە شارەزایانە کراو.
v.t. & v.i. نەقش‌ونیگار دروستکردن لەسەر سەدەف و گوێچکەماسی.
scrip (skrip), *n.* [Archaic], جانتای بچووکی دەست؛ جزدان؛ هەگبە یا کەشکۆڵی بچووك.
scrip (skrip), *n.* (١) پارچە نووسراوێك؛ لیستە؛ خشتە؛ بروانامە؛ ڕەسید. (٢) پارچە کاغەزێکی بچووك (بەتایبەتی کە شتی تێدا نووسرابێت). (٣) قەوارەی دارایی. (٤) پارەی کاغەزی لە دۆلار کەمتر (بەتایبەتی کە لە ناکاودا دەرکرێت بۆ کاتێکی سەردەمی).
script (skript), *n.* (١) (ا) دەسخەت؛ دەستنووس؛ نووسین. (ب) نووسینی پێکەوەلکاو. (ج) ئەلفوبێ. (٢) (ا) چاپی وەك دەسخەت. (ب) شتێکی چاپکراو. (٣) دەقی یەکەمی بەڵگەنامەیەك (نەك وێنەکەی). (٤) دەقی چیرۆکی فیلمی سینەمایی یا شانۆ؛ بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن.
v.t. نووسین و ئامادەکردنی چیرۆکی سینەما.
scriptorium (skrip-tôr′i-əm, skrip-tō′ri-əm), *n.* ژووری نووسینەوەی دەستنووس (لە پەرستگای ووشکەسۆفێیانی خاچ پەرستاندا).
scriptural (skrip′chĕr-əl), *adj.* (١) نووسراو؛ تایبەتی بە شتی نووسراو. (٢) [S-]، ئینجیلی؛ بەپێی ئینجیل؛ لە ئینجیلدایە.
-scripturally *(adv.).*
Scripture (skrip′chĕr), *n. Also* Scriptures, (١) دەستنووس؛ شتی نووسراو؛ بڕوانامە. (٢) [S-]، ئینجیل؛ ئینجیل و تەورات (پێی دەووترێ: " **Holy Scripture** " وە " **the Holy Scriptures** ").
(٣) [S-] [Rare]، بەندێك یا بەشێکی ئینجیل.
(٤) پەرتووکێکی ئایینی پیرۆز.
scrivener (skriv′nĕr, skriv′n-ēr), *n.* [Archaic]. (١) نووسیار؛ دەستنووس نووسەرەوە بە جوانی؛ نووسەر. (٢) **notary** .
scrobiculate (skrō-bik′yoo-lit), *adj.* چاڵوچۆڵاوی (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی)؛ دێراودار؛ چڕوپڕ چاوی؛ چاڵ چاڵاوی.
scrod (skrod), *n.* بەچکە ماسی " کۆد "؛ ماسییەکی دەریایی گۆشت تورتە.
scrofula (skrof′yoo-lə), *n.* دەردەباریکە؛ سیلی لووی لمفاوی مل؛ دیق (پێشی دەووترێ: " **King's evil**" و " **struma** ").
scroll (skrōl), *n.* (١) لوولە کاغەز یا کاغەزی زەڵو پێستەی شت لەسەر نووسراو (بەتایبەتی بڕوانامە). (٢) پەرتووکی کۆنی لەسەر لوولە کاغەزو کاغەزی زەڵو پێستە نووسراو (٣) لیستەی ناو (کە لەسەر لوولە کاغەز نووسرابێت). (٤) (ا) نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکەی پایەی یۆنانی کۆن (خانووسازی) (ب) نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکەی ئیمزا ڕازێنەوە. (٥) سەری پێچ پێچۆکەی کەمانچە.
v.t. (١) لوولەکردن؛ پێچانەوە. (٢) بە نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکە ڕازاندنەوە.
v.i. لوولەکردن.
scroll saw, مشاری تەختە بڕینەوە بە پێچ پێچۆکەیی بۆ جوانی.
scroll-work (skrōl′wûrk′), *n.* نەقش‌ونیگاری ڕازێنەوەی پێچ پێچۆکە.
scrooge (skrōōj), *n.* کەسێکی پیسکە، بەرچاوتەنگ، یا ڕەزیل.
scrotal (skrō′t'l), *adj.* هی کیسەی گون.
scrotum (skrō′təm), *n.* کیسەی گون؛ پێستی گون.
scrounge (skrounj), *v.t. & v.i.* [Slang], ناخونەك کردن؛ موشەکردن؛ دزین؛ سوالکردن؛ بە دزیو سوالو مەرایی دەربردن؛ مڕوموش کردن.
-scrounger *(n.).*
scrub (skrub), *n.* (١) (ا) دارودەوەنی باریکەلە یا ڕیوەڵە. (ب) کۆمەڵێك دارودەوەنی گەنگو باریکەلەو بەیەکداچوو.

(ج) پەلە زەوی داپۆشراو بەم جۆرە داروودەوەنە.
(۲) گیانەوەر، پووەك، یا شتێكی گەنگو ناڕەسەن‌و ناشرین.
(۳) كەسێكی كورتەبەنەو بێ بایەخ.
(٤) (ا) گەنگ یاریكەری وەرنەگیراو لە تیپی وەرزشدا.
(ب) دەستەیەك یاریكەری وەها.

scrub (skrub), *v.t.* (۱) بە قایم فڵچەو سابوون لێخستن یا كڕاندن بۆ پاك كردنەوە؛ هەڵگڵۆفین بە توند: *(to ~ pots and pans, floors, etc.)* .
(۲) پاك كردنەوە بە كڕاندن‌و فڵچە لێخستن؛ پیسی لێكردنەوە بەم جۆرە.
(۳) بە توند لێخستن یا هەڵكڕاندن.
(٤) گاز پاك كردنەوە (لەڕێی كیمیاگەرییەوە).
(٥) [Slang]. هەڵوەشاندنەوە؛ پووچكردنەوە؛ نەكردن: *(to ~ a plan, meeting, etc.)*

v.i. پاك كردنەوە بە فڵچەو سابوون لێخستن بە قایم یا هەڵكڕاندن.

n. (۱) پاك كردنەوە بە فڵچەو سابوون لێخستن بە قایم یا هەڵكڕاندن.
(۲) كەسێكە كە نیشی قورس‌و وورشەو ناخۆش دەكات‌و بە كولەمەرگی دەڕێ.

scrubber (skrub′ĕr), *n.* (۱) پاككەرەوەی زەمینەی خانووو كەشتی بە فڵچەو سابوون. (۲) فڵچەی زبر (بۆ بەڵغەو شتی پەق هەڵكڕاندن لە دەفرو زەمینە هتد). (۲) ئامێری گاز پاك كردنەوە (كیمیاگەری).

scrub brush, فڵچەی زبر؛ فڵچەی كڕاندن

scrubby (skrub′i), *adj.* (۱) كورتەبنە؛ ڕیوەڵە؛ بچووك؛ گەند.
(۲) لە داروودەوەنی بچووك‌و ڕیوەڵە پێكهاتوو؛ بە داروودەوەنی ڕیوەڵە داپۆشراو.
(۳) پەڕیووت؛ پیس‌وپۆخڵ؛ هیچ‌وپووچ؛ كەم؛ بچووك.

scrub oak, داربەروو كورتەبالأی ئەمەریكی

scrub pine, جۆرە كاژ یا سنەوبەرێكی ڕیوەڵەو كورتەبالأی ئەمەریكییە بەرە قووچەكییەكەی دڕكاریە.

scrub-woman, *n.* = charwoman.

scruff (skruf), *n.* پشتی مل؛ چەرمی پشت مل (بۆ ڕاكێشان وەك بزنێو مەڕو مرۆڤ): *(to take by the ~ of the neck)* .

scruffy (skruf′i), *adj.* شرووڕ؛ پیس‌وپۆخڵ؛ چەپەڵ؛ پنتی؛ قژبژو دانەهێنراو.

-scruffily *(adv.)* ; **scruffiness** *(n.).*

scrummage (skrum′ij), *n. Also* **scrum,** هەڵونستێكە لە یاری "ڕەگبی" نینگلیزیدا بریتییە لە وەستانی یاریكەرەكانی هەردوو تیپەكە بەرامبەر یەكتری‌و سەردانەواندنیان‌و شەڕەشان كردن لەگەڵ یەكتری بۆ سەندنی توپەكە

scrumptious (skrump′shəs), *adj.* [Slang], زۆر خۆش (خواردەمەنی)؛ نایاب: *(a ~ meal, dinner, etc.)* .

scrunch (skrunch), *v.t. & v.i.* (۱) كرۆشتن؛ داكرمان؛ هاڕین (۲) ; ~ up ; شان كووڕكردن؛ كۆماندە.

n. خرمەخرم؛ خرمە؛ دەنگی كرۆشتن؛ خرم‌وهووڕ؛ داكرمان.

scruple (skroo′p'l), *n.* (۱) نەختان؛ تۆسكال؛ نەخت.
(۲) كێشانەیەكی كۆنی بچووكی ڕۆمانەكانە.
(۳) كێشانەیەكی زۆر بچووكی دەرمانگەرییە بریتییە لە قورسایی بیست دەنكە گەنم یا ۱.۲۹٥ گرام
(٤) دوودڵی (دەربارەی كردن یا نەكردنی كارێك لەبەر بەویژدانی)؛ ڕاڕایی؛ ویژدان *(a man of ~s ; He has no ~s.)* .

v.t. & v.i. دوودڵی كردن دەربارەی كردن‌و نەكردنی كارێك بەهۆی ویژدانەوە؛ ترسان یا سڵ كردنەوە (لەبەر بەویژدانی).

scrupulosity (skroo´pyoo-los′ə-ti), *n.* (۱) بەویژدانی؛ دوودڵی یا ڕاڕایی (دەربارەی كردن یا نەكردنی شتێك لەبەر بەویژدانی).
(۲) كارێكی بەویژدانانە؛ نموونەیەكی بەویژدانانە.

scrupulous (skroo′pyoo-ləs), *adj.* (۱) بەویژدان؛ پاك؛ ڕاست.
(۲) وورد (لە نیشوكاردا)؛ بەویژدان لە نیشوكاردا: *(a ~ worker, judge, person, etc.)*

-scrupulousness *(n.).*

scrupulously (skroo′pyoo-ləs-li), *adv.* بەویژدانانەوە (لەڕووی وورد‌ی‌و پاكی‌یەوە لە نیشوكاردا)؛ زۆر وورد: *(He did his job ~ .)*

scrutable (skroo′ti-b'l), *adj.* لێكدەدرێتەوە؛ تێگەیشتنی بۆ هەیە لەڕێی لێ وورد‌بوونەوەو لێكۆڵینەوەوە.

scrutinize (skroo′t'n-īz´), *v.t.* لێ وورد‌بوونەوە؛ بە وورد‌ی تێڕوانین یا پشكنین؛ بەوورد‌ی لێكۆڵینەوە.

scrutiny (skroo′t'n-i), *n.* (۱) لێ وورد‌بوونەوە؛ لێكۆڵینەوە بە وورد‌ی؛ پشكنین؛ بە وورد‌ی تێڕوانین. (۲) سەیركردنێكی وورد. (۳) چاود‌ێری كردن (٤) تێڕوانین‌و دەنگ ژماردن (هەڵبژاردنی گشتی).

scuba (skoo′bə), *n.* ئامێری هەناسەد‌انی مەلەوانی ژێر ئاو.

scud (skud), *v.i.* (۱) بە تیژی ڕۆیشتن؛ خێرا ڕۆیشتن یا پاكردن؛ بە خشپە ڕۆیشتن (هەر وەك شتێك پاڵی پێوە بنێت).
(۲) بە هێزی با ڕۆیشتن (كەشتیوانی)؛ ڕافڕێنران بە با؛ پاڵ پێوەنران بە با.

n. (۱) بە تیژی ڕۆیشتن؛ بە خشپە چوون؛ پاكردن؛ ڕافڕان.
(۲) (ا) هەور یا بارانی بابردوو؛ باران بە باوە.
(ب) تاوە بارانێكی سووك‌و كوتوپڕ.

scudo (skoo′dō), *n.* پارەیەكی زێڕ یا زیوی ئیتاڵی كۆنە.

scuff (skuf), *v.t.* (۱) پێ لەزەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.
(۲) سووانەدنی ڕووی زبر؛ سووانەدن‌و تەنك كردنی ڕووی شتێك.
(۲) بە ناستەم بەركەوتن یا لێخشان لە ڕۆیشتندا.

v.i. پێ لە زەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.

n. (۱) دەنگی قاچ ڕاكێشان بە زەویدا؛ پێ لە زەوی خشان لە ڕۆیشتندا
(۲) پەلەیەك یا شوێنێكی سواو و تەنك بوو. (۳) سۆل.

scuffle (skuf′'l), *v.i.* (۱) بەیەكدا هەڵپڕژان؛ بەیەكداهاتن؛ شەڕە مستەكۆڵە كردن؛ لەیەكتردان؛ چوون بەگژ یەكدا.
(۲) پێ لە زەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.

n. (۱) شەڕە مستەكۆڵە؛ بەیەكدا هەڵپڕژان؛ لەیەكتردان؛ بەگژ یەكدا چوون
(۲) پێ لە زەوی خشان لە ڕۆیشتندا.

scull (skul), *n.* (۱) سەوڵی پشتەوەی بەلەم.
(۲) یەكێكە لە دوو سەوڵی كورت كە هەمان سەوڵ لێدەر بەكاری دەهێنێت
(۳) بەلەمێكی سەوڵی پێشڕكێی سووك‌و باریكە (بۆ یەك سەوڵ لێدەر یا دوو).

v.i. & v.t. سەوڵ لێدان؛ بەلەم ڕاندن بە سەوڵ.

scullery (skul′ĕr-i), *n.* ژووری قاپ‌وقاچاخ شۆردن‌و هەڵگرتن.

scullion (skul′yən), *n.* [Archaic], بەرد‌ەستی چێشتكەر؛ قاپ شۆر؛ شاگردی چێشتكەر.

sculpin (skul′pin), *n.* (۱) جۆرە ماسی‌یەكی د‌ەریایی بێ پوولەكەی سەر زل دەم پانە. (۲) جۆرە ماسی‌یەكی هەمان شێوەی پووبارە.

sculptor (skulp′tĕr), *n.* پەیكەرتاش؛ پەیكەرساز

sculptress (skulp′tris), *n.* پەیكەرتاشی ژن.

sculpture (skulp′chĕr), *n.* (۱) پەیكەرتاشی؛ پەیكەرسازی.
(۲) پەیكەر.

v.t. (۱) پەیكەرتاشین؛ پەیكەر دروستكردن.
(۲) بە شێوەی پەیكەر پیشاندان یا دەربڕین. (۳) بە پەیكەر ڕازاندنەوە.
(٤) گۆڕین یا داتاشینی ڕووی زەوی بە خوڕانەوە (سرووشت)؛ وەك پەیكەر لێكردن.

-sculptural *(adj.)* ; **sculpturally** *(adv.).*

sculpturesque (skulp′chə-resk´), *adj.* پەیكەری؛ لە پەیكەر دەچێت؛ جوان‌و ڕێك‌وپێك؛ شۆخ: *(She has a ~ figure.)*

scum (skum), *n.* (۱) كەفی پیس (لە ئەنجامی كوڵاندنی شتێك یا ترش بوونید). (۲) خڵتەو پیسی كانزای تووا‌وە.
(۳) خڵتە؛ بەڵغ؛ پیسایی؛ گەنگوگوو؛ تڵیە؛ سەركۆزەر.
(٤) كەسێك یا خەڵكی پیس‌و بۆگەن‌و بێ نرخ؛ خڵتەی كۆمەڵ؛ گەندوگووی كۆمەڵ: *(They are the ~ of the earth.; the ~ of society)*

v.t. کەفی پیس لێگرتن.
v.i. کەف کردن (بەتایبەتی هی پیس).
-scummy *(adj.).*
scumble (skum′b'l), *v.t.* (۱) (أ) لە زەقی ڕەنگێك یا تابلۆیەك کەمکردنەوە بە لێدانی ڕەنگێکی نەختێك تاریك یا مردوو. (ب) لێدانی نەم ڕەنگە تاریکە یا مردووە (نیگارکێشی). (۲) کەمکردنەوەی زەقی هێڵو ڕەنگی وێنەیەکی دەستی بە پەنجە لێخستنو ماندنی ڕەنگە زەقەکە.
n. (۱) چینە بۆیەی نەختێك تاریك یا مردووی لە تابلۆی ڕەنگ زەق دراو بۆ کەمکردنەوەی نەو زەقییە. (۲) کەمکردنەوەی زەقی تابلۆ بەم جۆرە.
scup (skup), *n.* جۆرە ماسیەکی دەریایی.
scupper (skup′ēr), *n.* کونی ئاوەڕۆی تەنیشتی کەشتی.
v.t. [British Slang], لەپڕ پەلامارداندو قەلاچۆکردن؛ پەکخستن؛ بەزاندن؛ نوقوم کردن (کەشتی و کەشتیوانەکانی)؛ فەوتاندن.
scuppernong (skup′ēr-nôŋ′), *n.* (۱) جۆرێکە لە ترێ سپیەکەی ئەمەریکی. (۲) شەرابی نەم ترێیە.
scruf (skŭrf), *n.* (۱) کرێشی سەر. (۲) تۆزێکی ووشکەوەبووی گیاندارو ڕووەك؛ کرێش؛ تۆزێ ووشکبووەوە.
scurfy (skŭr′fi), *adj.* کرێشاوی (سەر)؛ بە تۆزێکی ووشکەوەبوو داپۆشراو؛ تۆزاوی.
scurrile, scurril (skŭr′il), *adj.* [Archaic]. = scurrilous.
scurrility (skɔ-ril′ə-ti), *n.* (۱) دەم پیسی؛ جوێن فرۆشی؛ بەدگۆیی. (۲) جوێن؛ قسە یا کاری خراپ (هەندێك جاریش ناڕەوا).
scurrilous (skŭr′i-ləs), *adj.* (۱) دەم پیس؛ جوێن فرۆش؛ بەدگۆ؛ نزم (ڕەوشت). (۲) پیس؛ پڕ لە قسەی پیس؛ ناشرین (زمان)؛ نزم.
(The newspapers made a ~ attack on the prime minister.)
-scurrilously *(adv.)* ; **scurrilousness** *(n.).*
scurry (skŭr′i), *v.i.* بە هەڵەداوان ڕۆیشتن؛ هاتنوچوون بە جرتوفرتو پەلەپرووزێ؛ بە شپرزەیی شت کردن؛ هەڵپەکردن؛ ڕاکەڕاك کردن.
n. (۱) ڕۆیشتن بە هەڵەداوان؛ شپرزەیی؛ هەڵپە؛ ڕۆیشتنی پەلەپەڵو جرتوفرتانە؛ ڕاکەڕاك. (۲) دەنگی نەم ڕۆیشتنە بە پەلەپەڵو هەڵەداوان. (۳) تاوە باران یا بەفری کورت. (٤) پێشبڕکێ یا غارغارێنێکی کورت.
scurvy (skŭr′vi), *adj.* نامەرد؛ پیس؛ نزم؛ بێ ناموس.
(a ~ trick, fellow, etc.)
n. نەسکەڕیوت نەخۆشیەکە لە کەمی ڤیتامین " سی " و سەوزەو میوە خواردنەوە تووش دەبێت و دەبێتە هۆی بێ هێزی و کەم خوێنی و نەرم بوونو ناوسانو خوێن لێهاتنی پووك.
scurvy grass, گیای نەسکەڕیوت: گیایەکی گەلاّ تانە بۆ چاکردنەوەی نەخۆشی نەسکەڕیوت بەکاردەهێنرا لە کۆندا.
scut (skut), *n.* کلکی کورتو ڕەپ (وەك هی کەرێشکەو ئاسك).
scuttage (skū′tij), *n.* باجی بریتی یا " بەدەل " باجێکە لەباتی سەربازی کردن دەدرا لە ڕۆژمی دەرەبەگێتیدا.
scutate (skū′tāt), *adj.* (۱) قەڵغانی (وەك هەندێ گەلاّ کە لە ئاوەڕاستەکەیەوە بە لاسکەکەیەوە نووساوە لەباتی قنگەکەی، واتە بنەکەی). (۲) پوولەکەیی؛ بە پوولەکەی تیژو ڕەق داپۆشراو (زیندەوەرزانی)؛ قاوغدار.
scutch (skuch), *v.t.* شیکردنەوەی لۆکەو جیاکردنەوەی لە تۆزەکە؛ هەلاجی کردن.
n. جێکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی لۆکە لە تۆزەکەی.
scutcheon (skuch′ən), *n.* . scute (۲) . escutcheon (۱)
scute (skūt), *n.* قاوغ (وەك هی کیسەڵ)؛ پوولەکەی تیژو گەورەی سەر لەشی هەندێك لە گیاندارە خشۆکەکان.
scutellate (skū′t'l-āt′), *adj. Also* **scutellated.** (۱) پوولەکەیی؛ بە پوولەکەی تیژو ڕەق داپۆشراو. (۲) قەڵغانی (ڕووەکناسی).
scutellation (skū′t'l-ā′shən), *n.* بە پوولەکە داپۆشران (وەك لاقی باڵندە)؛ پوولەکەی وەها بەگشتی.
scutellum (skū-tel′əm), *n.* (۱) پوولەکە یا قاوغی هەندێك جانەوەر. (۲) گەلاّ یا ئەندامێکی تری قەڵغانیی ڕووەك.
scutiform (skū′ti-fôrm′), *adj.* = scutate.
scutter (skut′ēr), *v.i. & n.* [Brtitish Colloq.], = scurry.
scuttle (skut′'l), *n.* (۱) بەرچنە؛ زەمیلەی بن تەسك و دەم فراوان؛ سەبەتە. (۲) دۆڵکەی خەڵووز.
scuttle (skut′'l), *v.i. & n.* بە هەڵەداوان ڕاکردن (بەتایبەتی لە مەترسی)؛ بە پەلەپرووزێ و جرتوفرت ڕۆیشتن؛ ڕاکەڕاك کردن.
scuttle (skut′'l), *n.* (۱) کونی کلاّوەدار یا قەپاغدار (لە دیوارێك یا سەربانێکدا). (۲) کونی سەرقاپدار (لە لاتەنیشتی کەشتی یا زەمینەکەیدا). (۳) کلاّوەی کونێکی وەها؛ سەرقاپ؛ سەردەم.
v.t. (۱) کون کردنە بنی کەشتی یا بەلەم. (۲) نوقوم کردنی کەشتی یا بەلەم بەم جۆرە.
scuttle-butt (skut′'l-but′), *n.* (۱) فوارەی ئاو خواردنەوە لە کەشتیدا. (۲) بەرمیلە ئاوی خواردنەوە لە کەشتیدا. (۳) [Slang]، ووتووات؛ بەندوباو؛ قاو؛ قاوەقاو.
scutum (skū′təm), *n.* (۱) قەڵغانی دارینی قایش تێگیراوی ڕۆمانی کۆن. (۲) [-S] کەلووی قەڵغان: ئاوی کۆنەستێرەیەکە. (۳) قاوغ (کیسەڵ، گیانداری ئاوی و خشۆك)؛ پوولەکەی ئەستوورو تیژ؛ قەڵغان.
Scylla (sil′ə), *n.* سیلە: بەردێکی ترسناکە لە دیوی نیتالیا لە گەروئاوی " مەسینا " بەرامبەر گێژاوی " کاربیدس ".
between Scylla and Charybdis, لەنێوان دوو ناگردا بوون؛ لەنێوان دوو مەترسیدا بوون؛ دارێك بەدەستەوەبوون هەردوو سەری گواوی بێت.
sea (sē), *n.* (۱) (أ) زەریا؛ ئۆقیانووس. (ب) دەریا. (ج) دەریاچەی شیرین. (۲) باری دەریا (لەڕووی هێمنی یا زریاناوییەوە):
| *a calm* (or ***rough***, or ***high***) ***sea*** |.
(۳) شەپۆلی زۆر زل.
(٤) شتێکە کە لە گەورەییدا لە دەریا بچێت؛ شتی بێ بن:
(a ~ of debt, troubles, etc.)
(٥) کەشتیوانی؛ ژیانی کەشتیوانی.
at sea, (۱) (أ) لە دەریادا. (ب) لە گەشتی دەریادا. (۲) حەپەساو؛ واق ووڕماو؛ سەرسوڕماو؛ وڕ؛ سەرسام ماو؛ سەر لێ شێواو.
follow the sea, کەشتیوانی کردن؛ بوون بە کەشتیوان.
go to sea, (۱) بوون بە کەشتیوان؛ کەشتیوانی کردن. (۲) چوون بۆ گەشتی دەریایی؛ گەشتی دەریایی کردن.
put to sea, دەست بە گەشتی دەریایی کردن؛ بەندەر بەجێهێشتن؛ ڕۆیشتن.
sea anchor, لەنگەرێکی سەرناوکەوتووە بەدوای کەشتییەوە بۆنەوەی کەشتییەکە لانەدات لەڕێی خۆی. (پێشی دەوترێ: " drift anchor "،" drag anchor "، " drogue ").
sea anemone, گوڵاڵەی دەریا: گیاندارێکی لیقنی نەبۆزکی دەریاییە لە گوڵ دەچێت بە بەردەوە دەنووسێت کە دەستی لێوە دەدەیت خۆی کرژ دەکات و خۆی دەهێنێتەوەیەك.
sea bass, ماسییەکی ڕەشتاڵەی دەریایی پوولەکە زل دەم پانە لە دەریای ئەتڵەنتیکدا هەیە.
sea bird, باڵندەی دەریایی: لەناو یا لەنزیك دەریاوە دەژی.
sea biscuit, پسکویتە ڕەقە.
sea-board (sē′bôrd′, sē′bōrd′), *n.* کەناری دەریا؛ ئاوچەو زەمینی تەنیشت دەریا.
adj. کەنار دەریایی.
sea-borne (sē′bôrn′), *adj.* دەریایی؛ بە دەریادا گوێزراوە، گەیێنراو، یا هەڵگیراو: *(trade ~) .*
sea bread = sea biscuit.
sea breeze, سروەی دەریا؛ شنە یا کزەبای دەریا.
sea calf, گوێزەکەی دەریا؛ مانگای دەریا.

sea coast, کەناری دەریا؛ ناوچەی تەنیشت دەریا.
sea cow, (۱) مانگای دەریا (۲) کەرکەدەنی دەریا. (۳) فیلی دەریا.
sea cucumber, خەیاری دەریا؛ گیاندارێکی دەریاییە لە خەیار دەچێت پێستەکەی دڕکاوییە گەنێك شاخی هەستیار بەدەوری دەمییەوە.
sea devil, (۱) devilfish. (۲) angelfish.
sea dog, (۱) dog fish. (۲) sea calf. (۳) کەشتیوانی شارەزا.
sea duck, مراوی دەریایی لە کەناری دەریادا دەژی.
sea eagle, سیسارکی دەریا؛ چەند جۆرە باڵندەیەکی ماسی خۆرن.
sea elephant, فیلی دەریا
sea fan, باوەشێنی دەریا؛ شیلانێکی باوەشێنیە.
sea-farer (sē′fâr´ĕr), *n.* کەشتیوان؛ دەریاوان.
sea-faring (sē′fâr´iŋ), *adj.* دەریاوانی؛ تایبەتی بە کەشتیوان یا دەریاوان
n. (۱) پیشەی دەریاوان؛ دەریاوانی؛ کەشتیوانی. (۲) گەشتکردن بە دەریادا؛ گەشتی دەریا.
sea fight, جەنگی دەریایی؛ شەڕی دەریایی
sea-food, *Also* **sea food,** ماسی و گوێچکەماسی؛ خواردنی دەریایی.
sea-fowl (sē′foul´), *n.* (۱) باڵندەی دەریایی؛ هەر باڵندەیەك کە لە دەریا یا نزیك دەریا بژی. (۲) باڵندەی دەریایی بەگشتی.
sea front, بەردەمی دەریا ئەو بەشەی شارێکە کە یەکسەر بەتەنیشت دەریاوەیە؛ بەشی کەناری دەریای شار.
sea gauge, قوواڵیی پێویست بۆ سەرئاوکەوتنی کەشتی.
sea-girt (sē′gûrt´), *adj.* بە دەریا دەورەدراو.
sea-going (sē′gō´iŋ), *adj.* (۱) بۆ گەشتی دەریا کراوە؛ گەشتی ناو دەریای پێ دەکرێت. (۲) sea-faring.
sea-green (sē′grēn´), *adj.* سەوزی شینکار
sea gull, باڵندەیەکی ناوی سپی قاچ پەردەدارە نەختێك لە کۆتر گەورەترە لە کەناری دەریادا دەژی. (هەروەها " gull " .)
sea hog, = porpoise.
sea horse, (۱) نەسپی دەریا؛ ماسییەکی دەریایی بچووکە سەری لە هی ئەسپ دەچێت و پووڵەکەکانی ڕەقن وەك ئێسقان. (۲) Walrus. (۳) گیانەوەرێکی نەفسانەییە نیوەی نەسپە و نیوەی ماسی. (٤) شەپۆلی گەورە
seal (sēl), *n.* (۱) مۆر؛ ئیمزا؛ دامغە.
(۲) لۆك؛ مۆری سوور؛ مێوی مۆرکردن.
(۳) ئامێری هەواڵبر یا گازبر.
(٤) پەیمان؛ بەڵێن.
(٥) نیشانە (بەڵێن یا مۆرکردن):
(Their handshake was a ~ of friendship.)
(٦) پووڵ پارێزنەرەوە: *(a Christmas ~)*.
v.t. (۱) مۆرکردن؛ مۆرلێدان؛ ئیمزاکردن؛ دامغەلێدان.
(۲) داخستن؛ لۆك کردن؛ مۆرکردن. (۳) پەسەندکردن (بە مۆرکردن).
(٤) پێدان؛ بەڵێن پێدان؛ بۆ دانان:
(He has ~ed his estate to his son.)
(٥) دوا بڕیار لەسەردان؛ خستن بە لایەکدا بە جۆرێك کە هەڵوەشانەوەی نەبێت؛ بڕینەوە *(His fate was ~ed.)*
(٦) (ا) بڕینەوە (ژنهێنان)؛ مۆرکردن. (ب) دان بەشوو.
set one's seal to, (۱) مۆرکردن؛ مۆری خۆ لێدان؛ ئیمزاکردن.
(۲) پەسەندکردن.
under seal, مۆرکراو؛ لۆك کراو.
seal (sēl), *n.* (۱) مانگای دەریا؛ گوێرەکە یا پەڵخی دەریا؛ گیاندارێکی شیردەری ماسی خۆرە پێستەکەی لووسە هەر چوارپەڵ پەردەدارن لە سەوڵ دەچن. (۲) کەوڵ یا پێستەی نەم گیاندارە.
(۳) چەرمی دڕووستکراو لەم کەوڵە.
v.i. مانگای دەریا ڕاوکردن.

sea lavender, چاران چەقیلەی دەریا؛ لە زەلکاوی سوێردا دەڕوێت.
sea legs, توانای بە ڕێکی ڕۆیشتن بەسەر کەشتیدا و بەملا ئەولادا نەکەوتن لەکاتی زریاندا.
sealer (sēl′ĕr), *n.* (۱) مۆرکەر؛ لۆککەر؛ داخەر
(۲) بۆیەیەکە لە دیوار دەدرێت پێش بۆیەکردنەوەی کون‌وکەلەبەر.
(۳) فەرمانبەرێکە پێوانەو کێشانە تاقی دەکاتەوەو پاستەکانیان مۆر دەکات، واتە پەسەند دەکات.
sealer (sēl′ĕr), *n.* (۱) ڕاوچی مانگای دەریا
(۲) کەشتی ڕاوی مانگای دەریا.
sealery (sēl′ĕr-i), *n.* (۱) ڕاوی مانگای دەریا.
(۲) جێ ڕاوی مانگای دەریا.
sea lettuce, کاهووی دەریا. گیایەکی دەریاییە گەڵاکەی دەخورێت.
sea level, ئاستی دەریا: لە پێوانی بەرزیو قوواڵیدا بەکاردەهێنرێت.
sealng wax, مۆڕی سوور (بۆ شت مۆرکردن)؛ لۆك.
sea lion, شێرێ دەریا.
seal ring = **signet ring.**
seal-skin (sēl′skin´), *n.* (۱) پێستەی مانگای دەریا.
(۲) بەرگی دڕووستکراو لەم پێستەیە.
seam (sēm), *n.* (۱) تیك (دڕوومان)؛ شیرازە.
(۲) (ا) هێڵی لێکدانی دوو شت (وەك تەختەدار)؛ هێڵ یا شوێنی نێو لێواری دوو شتی لێکدراو. (ب) شوێنی برین دوورینەوە.
(ج) بزماتە؛ شوێن برین؛ جێی کۆنە برین.
(۳) درز؛ قڵیش؛ چرچ. (٤) چینە خەڵووز، بەرد، یا کانزا.
v.t. (۱) تیك گرتن؛ شیرازە گرتن؛ هەڵدوورین.
(۲) نیشانەکردنی نێوان دوو شت بەهێڵ؛ چرچ کردن
(۳) تەریب زەرکەش کردن؛ تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قوڵفە.
v.i. (۱) درزبردن؛ شەق بردن؛ قڵیش بردن.
(۲) [Dial.]، دوورینەوە.
(۳) تەریب زەرکەش کردن؛ تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قوڵفە.
sea-maid, *Also* **sea-maiden,** بانوخوای دەریا.
seaman (sē′mən), *n.* (۱) کەشتیوان؛ دەریاوان
(۲) سەربازی هێزی دەریایی.
seaman-like (sē′mən-līk´), *adj.* وەك کەشتیوانێکی باش؛ بۆ کەشتیوان شیاو.
seamanship (sē′mən-ship´), *n.* کەشتیوانی؛ دەریاوانی؛ پیشەی کەشتیوان.
sea-mark (sē′märk´), *n.* (۱) نیشانەی بەرزاو (لە کەناردەریادا).
(۲) نیشانێکی زۆر لەبەرچاو لە کەناردەریادا بۆ ڕابەری کەشتیوانان (وەك چراخان یا منارەی کەنار دەریا).
sea mew = **sea gull.**
seamless (sēm′lis), *adj.* (۱) یەك پارچە؛ بێ تیك (۲) نەگۆڕ.
seamstress (sēm′stris), *n.* بەرگدرووی ژن.
seamy (sēm′i), *adj.* (۱) تەقەڵۆ کەموکوڕییەکانی هەموو دیارە (وەك دیوی ژێرەوەی جلوبەرگ)؛ تەقەڵەکانی بەدەرەوەیە.
(۲) ناشرین؛ ناپەسەند؛ پیس؛ خراپ: *(the ~ side of life)*
séance (sā′äns), *n.* (۱) کۆڕ؛ کۆبوونەوە.
(۲) کۆڕگرتن لەگەڵ گیانی مردوودا؛ دانیشتنێکە بۆ گفتوگۆ لەگەڵ گیانی مردووانداً.
sea otter, دەلەکی دەریا: گیاندارێکی دەریایی شیردەری پەل تەنراوی قاوەیی‌یە کەولەکەی بەنرخە.
sea-plane (sē′plān´), *n.* فڕۆکەی ئاوی: لەسەر ئاو دەنیشێتەوەو دەفڕێ.
sea-port (sē′pôrt´, sē′pōrt´), *n.* بەندەر.
sea power, (۱) هێزی دەریایی.
(۲) ووڵاتێکی بەهێز لە دەریادا؛ ووڵاتێکە کە هێزی دەریایی گەورەی هەبێت

sea-quake (sē′kwāk´), *n.* بوومەلەرزەی دەریا؛ لە بنی دەریادا پووەدات

sear (sêr), *adj.* هەڵقرچاو؛ ووشک؛ ووشکەوەبوو؛ سیس؛ هەڵپەروکاو.

v.t. (١) ووشک کردنەوە. (٢) هەڵقرچاندن؛ هەڵکەروزان؛ سووتاندن؛ برژاندن. (٣) داخ کردن. (٤) هەست مراندن؛ پەق کردن (دڵ، هەست).

v.i. هەڵقرچان؛ هەڵکەروزان؛ سیس بوونەوە؛ ووشکبوونەوە.

n. شوێنی داخ کراو؛ سووتاوی؛ شوێنی سووتاو؛ جێ داخ.

sear (sêr), *n.* قفڵی دڵنیایی یا سەلامەتی تفەنگ

sea raven, قەلەڕەشی دەریا؛ ماسییەکی گەورەی دەریایی بێ پوولەکەی سەر زل دەم پانە لە " sculpin " دەچێت.

search (sûrch), *v.t.* (١) پشکنین؛ گەڕان؛ بۆ گەڕان:

(They ~ed the house for weapons.)

(٢) پشکنین (مرۆڤ).

(٣) لێ وورد بوونەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ گەڕان:

(He ~ed his soul for the answer.)

(٤) پیاچوون؛ لێوە چوونەژوورەوە.

v.i. بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ گەڕان

n. (١) پشکنین؛ گەڕان؛ بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ لێکۆڵینەوە؛ لێ وورد بوونەوە. (٢) وەستاندنی کەشتی وولاتێکی بێ لایەن بۆ شتی قاچاخ لەلایەن کەشتی وولاتێکەوە کە لە جەنگدا بێت. (ووشەی " right of search " ببینە).

in search of, بە شوێندا یا دوادا گەڕان بە هیوای دۆزینەوە؛ بە شوێندا؛ بەدوادا

search out, بۆ گەڕان و دۆزینەوە؛ بەدوادا گەڕان؛ سۆراخ کردن:

(to search out an old friend)

searching (sûr′ching), *adj.* (١) وورد. پشکنین.

(٢) تیژ. جاو؛ دەڵێی بۆ شت دەگەڕێت: *(~ eyes ; a ~ look)* .

(٣) سارد. تیژ: *(the ~ wind)* .

search-light (sûrch′lit´), *n.* (١) تیشکی پشکنین؛ چرای پشکنین.

(٢) ئامێری سەرچاوەی ئەم تیشکە.

search party, تاقمی پشکنین؛ تاقمی پشکنین (بۆ کەسێک یا شتێکی ون بوو)

search warrant, فەرمانی پشکنین (کە دادپرس دەیدات بە پۆلیس بۆ پشکنینی ماڵێک، خانوویەک...هتد).

sea robber = pirate.

sea robin, جۆرە ماسییەکی سوورکاوە

sea room, فراوانی دەریا: ئەوەندە جێگە کە بەشی ڕانین و پێچکردنەوەی کەشتی بکات

sea rover, (١) کەشتی چەتەی دەریا. (٢) pirate .

sea-salt (sē′sôlt´), *n.* خوێی دەریا

seascape (sē′skāp´), *n.* (١) دیمەنی دەریا.

(٢) وێنە یا تابلۆی دیمەنێکی دەریا.

sea scout, دیدەوانی دەریا

sea scorpion = sculpin.

sea serpent, ماری دەریا: (أ) گیاندارێکی گەورەیە لە مار دەچێت و گوایە لە دەریادا دەژی بەڵام هەرگیز بە تەواوی نەبینراوە. (ب) ماری ژەهراوی دەریا.

sea shell, قاڵەی زیندەوەری دەریا.

sea-shore (sē′shôr´, sē′shōr´), *n.* کەناری دەریا

sea-sick (sē′sik´), *adj.* تووشی سەرەگێژەی دەریا بووە (بەهۆی سواربوونی کەشتی و بەلەمەوە).

sea-sickness (sē′sik´-nis), *n.* سەرەگێژەی دەریا؛ سەرەخولی دەریا.

sea-side (sē′sīd´), *n.* کەناری دەریا؛ ناوچەی قەراغ دەریا.

adj. لە کەناری دەریادا؛ تایبەتی بە قەراغ دەریا.

sea snake, (١) ماری ژەهراوی دەریا. (٢) . sea serpent

season (sē′z'n), *n.* (١) وەرز: یەکێکە لەچوار وەرزی سال.

(٢) کڕ؛ کەش: *(the planting ~ ; the harvest ~)* .

(٣) کاتی پوودانی شتێک؛ باشترین کات بۆ پوودانی شتێک؛ هەرەت؛ وەرز؛ کڕ *(the fish ~ ; the orange ~)*

(٤) سەردەم؛ ماوەیەکی کورت؛ ماوە.

(٥) کاتی جەژنێکی تایبەتی؛ کاتێکی تایبەتی: *(the Christmas ~ ; the holiday ~)*

v.t. (١) ترش و خوێ کردن؛ بەهارات پێوەکردن.

(٢) زیادەپێوەنان بۆ خۆشی و سەرنج ڕاکێشان (چێژک، دەنگوباس)؛ بەهارات پێوەکردن (مەجاز)

(٣) وازلێهێنان هەتا باش دەگات یا خۆش دەبێت (قاوورمە، شەراب، ترشیات).

(٤) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ فێربوون: *(He was ~ed to the hard life.)*

(٥) هێمنکردنەوە (ووتار. ووتە)؛ لە تووندوتیژی کەمکردنەوە: *(~ your remarks with discretion.)*

v.i. گەیین (خواردن و خواردنەوە، شەراب، باسترمە، قاوورمە...هتد)

for a season, بۆ ماوەیەک؛ سەردەمێک.

in good season, زوو؛ نەختێک پێش کاتی خۆی بۆ دوانەکەوتن.

in season, (١) وەرزی خۆیەتی؛ کڕێتی؛ کاتی خۆیەتی؛ هەرەتێتی: *(Crops are in season now.)*

(٢) لەکاتی خۆیدا؛ کاتی خۆیەتی؛ لە کاتێکی باشدا.

in good season (٣)

(٤) بەبا؛ بەکەڵ؛ بەتگە؛ هاتنە تگە.

in season and out of season, هەمیشە؛ هەموکاتێک.

out of season, بەسەرچووە؛ وەرزی نەیە؛ کاتی خۆی نەیە: *(Apples are out of season.)*

seasonable (sē′z'n-ə-b'l), *adj.* (١) لەگەڵ نەو وەرزەدا گونجاو؛ ئاسایی بە بۆ نەو وەرزە؛ چۆن چاوەڕوان دەکرێ لەو وەرزەدا وەها. *(We've had ~ weather.)*

(٢) لەکاتی خۆیدا؛ بەجێ؛ بۆ نەو کاتە باش: *(He gave his foolish friend some ~ advice.)*

-seasonably *(adv.).*

seasonal (sē′z'n-əl), *adj.* وەرزی؛ دەمدەمی؛ بەگوێرەی وەرز: *(Fruit-picking is a ~ occupation.)*

seasoning (sē′z'n-iŋ), *n.* (١) بەهارات؛ داوودەرمان؛ ترش و خوێ: *(Salt and pepper are ~s.)*

(٢) داوودەرمان تێکردن؛ ترش و خوێ کردن.

season ticket, بلیتی وەرزی: بلیتێکە کە بۆ درێژایی وەرزێک هەر باشە بۆ شتی وەک سینەما و شانۆنامەو پاس و شەمەندەفەر...هتد.

season squirt, فیچقە دەریا: گیاندارێکی بچووکی دەریایی نەبزۆکە فیچقە ئاو دەهاوێژێ کە دەستی لێوەدرا.

sea-strand, = sea-shore.

sea swallow, پەرەسێلکەی دەریا: باڵندەیەکە نەوەندەی کۆترێکە.

seat (sēt), *n.* (١) شوێنەی دانیشتن (وەک لە سواربوونی نەسپدا).

(٢) جێی دانیشتن؛ جێ. (٣) کورسی؛ تەختەی دانیشتن؛ تەخت.

(٤) کەفڵ؛ قنگ؛ سمت (٥) قنگی پانتۆڵ یا شەروال.

(٦) جێ قنگی کورسی؛ جێی قنگ خستنەسەری کورسی.

(٧) نەندامێتی پەرلەمان یا ئەنجوومەنێک: *(He has a ~ on the commission, in parliament, etc.)*

(٨) بن؛ بنی شت.

(٩) شوێنی خستنەسەری بنی شتێک؛ جێ بن.

(١٠) مەڵبەند؛ بارەگا؛ شوێن؛ پایتەخت: *(The ~ of government ; A university is a ~ of learning.)*

(١١) پایتەخت.

(١٢) نشینگە؛ مانْ؛ خانووبەرە.

v.t. (١) دانیشاندن (٢) جێگەبوونەوە: *(The stadium ~s 10000 people.)* .
(٣) کورسی تیادانان؛ کورسی پێنەکردن یا بەرگ تێگرتنەوە. (٤) دامەزراندن (لەسەر کار)؛ دانان؛ خستنەسەر.

be seated, دانیشتن. *(Please be seated.)*

seat oneself, دانیشتن. *(Please seat yourself.)*

take a seat, دانیشتن. *(Won't you take a seat?)*

win a seat, بردنەوە (هەڵبژاردنی پەرلەمان، نەنجوومەنی شارەوانی)

seat belt, پشتێنی سەلامەتی (لە فڕۆکەو ئوتومبیلدا)؛ پشتێنی کورسی. (پێشی دەوترێ: " safety belt ").

seater (sēt′ĕr), *n.* شتێکە کە نەوەندە کورسی یا جێی دانیشتنی تێدانیێت (فڕۆکە، ئوتومبیل): *(a two ~ ; a four ~)* .

seating (sēt′iŋ), *n.* (١) کورسی تێدا دانان. (٢) بەرگی کورسی. (٣) شێوەی دانانو ڕێکخستنی کورسی یا دانیشتنی خەڵک لە شوێنێکدا. (٤) ا بنی شت. (ب) جێی بن لەسەر دانان

sea trout, جۆرە ماسییەکی دەریاییە

sea urchin, ژیشکی دەریا

sea wall, بەربەستی شەپۆل؛ دیواری پاراستنی کەناری دەریا لە خورانەوەی بە شەپۆل

sea-ward (sē′wĕrd), *n.* لای دەریا؛ لای بەرەو دەریا

adj. (١) بەرەو دەریا (٢) لە دەریاوە هەڵکردوو (با)

adv. بەرەو دەریا

seawards (sē′wĕrdz), *adv.* = seaward.

seaware (sē′wâr´), *n.* = seaweed.

seaway (sē′wā´), *n.* (١) ڕێگەی دەریایی (٢) ڕۆیشتنی کەشتی بە دەریادا؛ بۆ پێشەوەچوونی کەشتی. (٣) دەریا؛ دەریای فراوان. (٤) دەریای هەڵچوو یا زریاناوی. (٥) ڕێگەی ئاوی، زێ، یا جۆگەیەکی گەورەیە کە لە دەریا جیابووەتەوەو بەکاردەهێنرێ بۆ هاتوچۆی کەشتی

seaweed (sē′wēd´), *n.* گیای دەریا؛ قەوزەی دەریا

sea wolf, (١) گورگی دەریا؛ چەند جۆرە ماسییەکی گەورەی دڕن. (٢) pirate

sea-worthy (sē′wûr´*th*i), *adj.* گەشتی بۆ چوونە دەریا؛ بەرگەی گەشتی دەریاو شەپۆلی تووندوتیژ دەگرێ؛ قایم؛ باشە بۆ گەشت: *(a ~ vessel or ship)*

-sea-worthiness *(n.).*

sea-wrack, = seaweed.

sebaceous (si-bā′shəs), *adj.* (١) چەور؛ بڕۆنی؛ بڕۆن ئاسا. (٢) بڕۆن دەردەر (لوو)؛ چەوری بڕێژن. (ووشەی دوایی ببینە).

sebaceous gland, لووی چەوری (چەوری دەردەدات لە پێستدا)

seborrhea, seborrhoea (seb′ə-rē′ə), *n.* نەخۆشی چەوری زۆر دەردانی لووی چەوریی لە پێستدا

sebum (sē′bəm), *n.* ماددەیەکی چەورە لووی چەوری دەریدەدات لە پێستدا

secant (sē′kənt, sē′kant), *adj.* بڕ؛ بڕەر.

secco (sek′kô), *n.* وێنەکێشانی سەر گەچی ووشک

secede (si-sēd′), *v.i.* جیابوونەوە لە وڵات؛ کشانەوە لە حیزب، ڕێکخراو، یا کۆمەڵێک: *(to ~ from a country)* .

secern (si-sûrn′), *v.t.* (١) لێک جیاکردنەوە؛ جیاوازی بینێ (لە مێشکدا). (٢) [Rare] دەردان؛ ڕژان (لوو)

secernent (si-sûrn′ənt), *adj.* ڕژێن (لوو)؛ دەردەر.

secernement (si-sûrn′mənt), *n.* دەردان؛ ڕژان (لوو)

secession (si-sesh′ən), *n.* (١) جیابوونەوە لە وڵات (٢) [S-]. جیابوونەوەی وڵاتەکانی بەشی خواروی ئەمەریکا لە ساڵی ١٨٦٠دا کە بووە هۆی شەڕی براکوژی ئەمەریکی.

secessionism (si-sesh′ən-iz′m), *n.* جیابوونەوەخوازی (ناوچەیەک لە وڵاتێک)؛ بیروباوەڕی جیابوونەوەخوازیو جیابوونەوەخوازان.

secessionist (si-sesh′ən-ist), *n.* جیابوونەوەخواز؛ داواکاری جیابوونەوەی ناوچەکەی خۆی لە وڵات.

seclude (si-klōōd′, si-klūd′), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ تەریک کردن؛ لێ بڕان؛ دابڕکردن. (٢) داپۆشین؛ لە خەڵک شاردنەوە.

secluded (si-klōōd′id, si-klūd′id), *adj.* (١) تەریک؛ چەپەک؛ دوور: *(a ~ meeting place)* .
(٢) گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ تەنها؛ شاراوە.

-secludedness *(n.).*

seclusion (si-klōō′zhən), *n.* (١) (ا) جیاکردنەوە؛ تەریک کردن؛ دابڕین. (ب) گۆشەگیری؛ گۆشەنشینی؛ تەنهایی؛ خەڵوەت.
(٢) شوێنێکی تەریک یا چەپەک.

seclusive (si-klōō′siv), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ تەریککەر؛ دابڕکەر. (٢) گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ حەز لە تەنهایی کەر.

second (sek′ənd), *adj.* (١) دووەم؛ دووەمین.
(٢) تر؛ هی تر؛ زیادە: *(We all took a ~ helping. ; for the ~ time)*
(٣) یەکێکی تری وەها؛ وێنە؛ هاوتا: *(There has been no ~ Shakespeare.)*
(٤) دووەم (پلە، بایەخ، باشی، دەسەڵات...هتد)؛ نمرە دوو.
(٥) خواردەست؛ خوارتر (پلە، دەسەڵات، چاکی...هتد)؛ شاگرد
(٦) نزمتر (مۆسیقا).

n. (١) دووەم؛ دووەمین. (٢) کەسێک یا شتێکی دووەم.
(٣) *(pl.)*، فرۆتەنی نمرە دوو؛ شتومەکی مام ناوەندی یا کەمووکوڕیدار.
(٤) یاریدەدەر (بۆکسبازی، شیربازی)؛ شاگرد.
(٥) پاڵپشتی (پێشنیازێک بۆ دەنگ لەسەردانی لە کۆڕێکی پەرلەمانی یا تردا).
(٦) گێڕی دووەم (مەکینەی ئوتومبیل...هتد).

v.t. (١) یاریدەدان (بۆکسبازی، شیربازی)؛ شاگردی کردن.
(٢) پاڵپشتی کردن؛ پشتگرتن.
(٣) پەسەندکردن (پێشنیازێک بۆ دەنگ لەسەردانی لە کۆڕێکی پەرلەمانی یا تردا)؛ لایەنگرتن: *(to ~ a motion or proposal)* .

adv. دووەم (پلە)؛ دووەمین.

second (sek′ənd), *n.* چرکە (کات)؛ هەناسە؛ شەست یەکی ساتێک.

Second Advent = Second Coming.

secondary (sek′ən-dĕr´i), *adj.* (١) دووەم (پلە، نمرە)؛ ناسەرەکی؛ کەم بایەخ. (٢) ناوەندی؛ ناوەنجی؛ ئامادەیی: *(~ school)* .
(٣) ناسەرچاوەیی؛ ناسەربەخۆ: *(a ~ source)* .
(٤) تایبەتی بە پەڕی ناسەرەکی یا ژێربال؛ هی ووردەپەڕ.

n. (١) کەسێک یا شتێکی ناسەرەکی؛ کەم بایەخ؛ نمرە دوو...هتد
(٢) یاریدەدەر؛ خواردەست؛ ژێردەستە.
(٣) ئەستێرەیەکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا دەسووڕێتەوە؛ مانگ.
(٤) یاریکەری پشتەوە (فوتبۆڵی نەمەریکی).
(٥) پەڕی ژێر باڵ؛ ووردەپەڕ.

secondary accent, گیرەی ناسەرەکی (دەنگناسی)؛ گیرەیەکی سووکە لە ووشەیەکی چەند برگەییدا (وەک گیرەی سەر برگەی یەکەم لە ووشەی " elementary " دا).

secondary color, ڕەنگی ناسەرەکی: ڕەنگێکە بە تێکەڵکردنی هاوتایی دوو ڕەنگی سەرەکی پێکدێت.

secondary education, خوێندنی ناوەندی؛ پەروەردەی ناوەندی (کە قوتابخانەی ناوەندی دەگرێتەوە).

secondary school, قوتابخانەی ناوەندی؛ قوتابخانەی ئامادەیی.

second-best (sek′ənd-bĕst′), *adj.* دووەم (پلە، باشی)؛ نمرە دوو: *(He is the ~ writer, poet, player, singer, etc.)* .

second childhood = senility.

second-class (sek′ənd-klas′), *adj.* (۱) نمرە دوو؛ پەشۆکی؛ خواردەستە. *(a ~ citizen)* .
(۲) هی گەشتی نمرە دوو. *(a ~ railway carriage)* .
(۳) هی پۆستەی نمرە دوو (وەک بۆ پۆژنامەو گۆڤار...هتد).
adv. (۱) نمرە دوو (گەشت)؛ بە نمرە دوو. *(We traveled to Europe ~ .)*
(۲) بە پۆستەی نمرە دوو. *(You can mail the magazine ~ .)* .
Second Coming, دووەم هاتنی عیسا بۆ ئەم جیهانە (ئینجیل).
second cousin, نامۆزا؛ پووزا؛ خاڵۆزا.
second fiddle, (۱) (ا) کەمانچەی ناسەرەکی تیپی مۆسیقا.
(ب) ئەم کەمانچەییە؛ کەمانچی ناسەرەکی.
(۲) (ا) دەوری ناسەرەکی (دڵداری، کاروبار)؛ خواردەستی؛ ژێردەستەیی.
(ب) کەسێکە کە ئەم دەورە دەبینێ؛ کەسێکی ناسەرەکی.
to play (or be) second fiddle, دەوری ناسەرەکی یا نمرە دوو بینین (دڵداری، کاروبار)؛ خواردەستەبوون؛ گرنگ نەبوون.
second-guess (sek′ənd-ges′), *v.t.* (۱) پەخنە لە بریار یا بریاردەر پاش ئەنجام دەرکەوتن.
(۲) پەمێ لێدان؛ هەڵێنانی نیازو کرداری کەسێک پێشەکی پەخنەگرتن لە بریار یا بریاردەر پاش ئەنجام دەرکەوتن.
v.i.
second-hand (sek′ənd-hand′), *adj.* (۱) ناڕاستەوخۆ *(~ information)*
(۲) نیوداشت؛ کۆنە؛ کۆن. *(a ~ car)* .
(۳) هی کۆنە یا نیوداشت (فرۆشگا). *(a ~ clothing store)* .
adv. ناڕاستەوخۆ. *(I heard the news ~ .)* .
second hand, دەستی چرکەژمێر (کاتژمێر).
second hand, کەسێک یا سەرچاوەیەکی ناسەرەکی یا ناڕاستەوخۆ: *(to hear something at ~)*
second lieutenant, ئەفسەری یەک ئەستێرە
secondly (sek′ənd-li), *adv.* دووەم، هۆ یا ئەنجام ژماردن.
second mate, یاریدەدەری دووەمی کاپتن (کەشتی).
second mortgage, پەهنی دووەمی خانوو.
second nature, خوویەک یا کردەوەیەکە ئەوەندە چەسپیوە وەک تایبەخوی زگماکی لێ هاتووە.
second person, پێژەی کەسی دووەم (پێزمان)؛ پێژەی کەسی بروبەرو یا قسەبۆکراو: (وەک: " you do " لەم پستەیەدا: " You do not know. ").
second-rate (sek′ənd-rāt′), *adj.* (۱) نمرە دوو؛ دووەم (پلە، چاکی، نایەخ هتد)
(۲) گەند؛ خراپ؛ پەشۆکی؛ بازاڕی. *(a ~ actor)* .
second self, گیانی دووەم. کەسێکە ئەوەندە نزیکە لە کەسێکی ترەوە وەک ئەوی لێ هاتووە.
second sight = clairvoyance.
second-story man, [Slang]. دزێکە کە لە پەنجەرەی نهۆمی دووەمەوە دەچێتە ژوورەوە.
second thoughts, ڕاگۆڕین (لە ئەنجامی زیاتر بیرکردنەوە لە شتێک): *(I have ~ about going on the trip.)*
second wind, (۱) هەناسە هاتنەوەبەر (پاش هەناسە لێ بڕان لە یاری یا ڕاکردندا). *(to get a ~)* .
(۲) هێز هاتنەوەبەر (بۆ هەر کۆششێک).
secrecy (sē′krə-si), *n.* (۱) نهێنێتی؛ پەنهانی؛ دزێتی.
(۲) نهێنی ڕاگرتن؛ نهێنی نەدرکاندن؛ نهێنیبازی؛ پەنهانبازی.
secret (sē′krit), *adj.* (۱) نهێنی؛ پەنهان.
(۲) تەرێک؛ چەپەک؛ دوور؛ گۆشەگیر؛ گۆشەنشین.
(۳) نهێنیباز؛ پەنهانباز؛ نهێنی خۆ بە کەس نەووت.
(٤) لێل؛ نەزانراو؛ نادیار.
(٥) شاراوە؛ نەبینراو: *(a ~ drawer)* .
(٦) نهێنکار؛ نهێنی: *(a ~ society; a ~ agent)* .
n. (۱) شتێکی نهێنی؛ پەنهان؛ نهێنی؛ ڕاز.
(۲) شتێکی لێل یا شاراوەو هەموو کەس تێی نەگەیشتوو.
(۳) مەڵامەت؛ هۆی شاراوە یا نەزانراو: *(~s of success)* .
(٤) [S-]، نوێژێکە لەژێر لێوەوە دەکرێ (خاچ پەرستی).
in secret, = secretly.
secret agent, سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس؛ ڕازدۆز.
secretarial (sek′rə-târ′i-əl), *adj.* سکرتێری؛ تایبەتی بە سکرتێری فەرمانگە.
secretariat (sek′rə-târ′i-it), *n.* *Also* secretariate, (۱)- سکرتاریەت: *(~ of the United Nations)* .
(۲) بارەگا یا مەڵبەندی سکرتاریەت.
secretary (sek′rə-ter′i), *n.* (۱) سکرتێری فەرمانگە.
(۲) سکرتێر (حیزب، پێکخراو، ئەنجوومەن...هتد)؛ ڕازگر؛ ڕازدار.
(۳) وەزیر (لە ئەمەریکادا)؛ شالیار.
(٤) مێزی نووسین کە دۆڵابێکی بەسەرەوە بێت بۆ پەرتووک.
secretary bird, باڵندەیەکی ئەفەریقایی گەورەی مل و لاق درێژی گۆشتخۆرە چەند شتێکی وەک قەفی پەڕ لە پڕپنەکەیەوە هاتووەتەدەرەوە لەسەر جانەوەرو گیاندارە خشۆکەکان دەژی.
secretary-general (sek′rə-ter′i-jen′ēr-əl), *n.* سکرتێری گشتی؛ ڕازگری گشتی.
secretary of state, وەزیری دەرەوە (ئەمەریکا).
secretaryship (sek′rə-ter′i-ship′), *n.* سکرتارێتی؛ ڕازداری؛ ڕازگری؛ پلەوپایەی سکرتێر.
secrete (si-krēt′), *v.t.* (۱) شاردنەوە.
(۲) دەردان (هۆرمۆن، تەڕاو، جەوی...هتد)؛ تێ ڕژاندن؛ ڕژاندن؛ لە لەش کردنەدەرەوە.
secretin (si-krē′tin), *n.* هۆرمۆنێکە لە ڕیخۆڵەدا یارمەتی دەردانی پەنکریاس دەدات.
secretion (si-krē′shən), *n.* (۱) شاردنەوە: *(the ~ of stolen goods)*
(۲) دەردان (هۆرمۆن، تەڕاو، جەوی، شیلە...هتد)؛ تێ ڕژان؛ ڕژان: *(the ~ of hormone)*
(۳) شتی دەردراو (هۆرمۆن، جەوی، ئارەق، میز، لیک...هتد).
secretive (si-krē′tiv), *adj.* (۱) نهێنباز؛ پەنهانباز؛ هەستو نەستی خۆ بۆ خەڵک نەدرکێن؛ نەکراوە: *(a ~ person)* .
(۲) secretory .
secretly (si-krē′t-li), *adv.* بە نهێنی؛ بە پەنهانی؛ بە دزێیەوە.
secretor (si-krēt′ēr), *n.* لووی هۆرمۆن دەردەر؛ هۆرمۆن ڕژێن؛ ئەندامی دەردەر.
secretory (si-krē′tə-ri), *adj.* دەردەر (هۆرمۆن، لیک، جەوی، شیلە...هتد)؛ تایبەتی بە دەردان یا تێ ڕژان؛ تێ ڕژێن.
n. لووی هۆرمۆن دەردەر یا تێ ڕژێن؛ ئەندامی دەردەر.
secret service, (۱) سووسەیی؛ جاسووسی؛ سیخوڕی.
(۲) [S- S-]، پۆلیسی نهێنی: دەزگایەکی پۆلیسو ناسایشە ئەرکی پاراستنی سەرکۆماری ئەمەریکا و خێزانەکەی و میوانە بێگانە گەورەکانی سەرەک کۆماری پێ سپێردراوە.
sect (sekt), *n.* (۱) تاقمی هاوبیروباوەڕ؛ دەستە؛ تیرە.
(۲) تاقم یا کۆمەڵی ئایینی؛ تیرە یا دەستەی ئایینی.
sect (sekt), *n.* = section.
sectarian (sek-târ′i-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە تیرە یا تاقمی ئایینی.
(۲) سەر بە تاقم یا تیرەی ئایینی؛ تیرەگەر؛ تاقم خواز.
(۳) مێشک تەسک؛ بیرتەسک؛ کوێرباوەڕ (ئاین).
n. (۱) کەسێکی لە کڵێسە یا ئاین هەڵگەڕاوە.

(٢) ئەندامی تیرە یا تاقمێکی ئایینی.
(٣) کەسێکی بیرتەسک یا کوێربارەو (ئایین).

sectarianism (sek-târ′i-ən-iz′m), *n.* (١) تیرەگەری (ئایین)؛ سەر بە تیرەی ئایینی بوون. (٢) بیروباوەڕی تیرەگەری ئایینی.

sectarianize (sek-târ′i-ən-īz´), *v.t.* تیرەتیرەکردنی ئایینی؛ جیاکردنەوە یا بەش بەش کردنی ئایینی.

sectary (sek′tə-ri), *n.* (١) sectarian. (٢) [-S]، کەسێکی لە کلێسە هەڵگەڕاوە یا جیابووەوە (بەتایبەتی پرۆتستانتێک).

sectile (sek′til), *adj.* بە ئاسانی بە چەقۆ دەبڕێ یا قاش دەکرێ.
-sectility *(n.).*

section (sek′shən), *n.* (١) قاش کردن؛ بەش کردن؛ بڕین؛ پارچە پارچە کردن. (٢) بەش؛ پارچە؛ کەرت. (٣) قاش؛ کووڵ. (٤) توێ (بۆ لێکۆڵینەوە بە گەردبین)؛ برگە؛ پارچەی زۆر تەنک. (٥) بەند (نووسراو)؛ پارچە (نووسراو). (٦) خانە؛ بەش؛ شەقڵ. (٧) پۆل (زیندەوەرزانی). (٨) بەشێکی زەویی بریتییە لە (٦٤٠) بانەگا یا نەیکەر. (٩) لق (سوپا. هێزی دەریایی)؛ پەل. (١٠) ناوچە. (١١) (أ) فارگۆنی نووستنی دوو نهۆمیی شەمەندەفەر. (ب) شەمەندەفەری هەمان خشتە لەگەڵ شەمەندەفەرێکی تردا.

v.t. (١) قاش کردن؛ بەش کردن؛ بەش بەش کردن؛ بڕین؛ پارچە پارچە کردن؛ کەرتکردن. (٢) شانە جیاکردنەوە (تونێکاری).

sectional (sek′shən-'l), *adj.* (١) ناوچەیی. (٢) خانە خانە؛ خانە خانەیی؛ پارچە پارچە. (٣) برگەیی؛ قاشی؛ پارچەیی.

n. کەرەسەیەکی ناوماڵی خانە خانەیە کە دەتوانرێ هەمووی پێکەوە یا بە جیا بەکاربهێنرێ.

sectionalism (sek′shən-'l-iz'm), *n.* ناوچەگەرێتی؛ ناوچەپەرستی

sectionalize (sek′shən-'l-īz´), *v.t.* (١) خانە خانە کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ بەش بەش کردن. (٢) بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە؛ ناوچە ناوچە کردن

sector (sek′tēr), *n.* (١) کەرتە بازنە. (٢) ئامێری گۆشەپێوان و کێشە لێکدانەوە (نەندازە). (٣) ناوچەی سوپایی؛ کەرتی سوپایی. (٤) گەرەک؛ ناوچەی شار؛ گوزەر؛ ناوچە.

v.t. بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە؛ بەش بەش کردن؛ کەرت کەرت کردن.
-sectorial *(adj.).*

secular (sek′yoo-lēr), *adj.* (١) جیهانی؛ نائایینی؛ تایبەتی بەم جیهانە: *(~ music ; ~ schools)*. (٢) نەبەستراو بە پەرستگاوە؛ لە دەرەوەی پەرستگا ژیاو: *(~ clergy)*. (٣) سەدەیی؛ هەر سەد ساڵ جارێک پرووەدات. (٤) زۆرخایەن؛ لە چەرخێکەوە بۆ چەرخێک ماوەتەوە. (٥) گوێ بە ئاین نەدەر.

n. (١) قەشە یا ووشکەسۆفی لە دەرەوەی پەرستگادا ژیاو. (٢) [()bs.]، کەسێکە کە نە قەشە بێتو نە پەیوەندیشی هەبێ بە ئاینەوە.

secularism (sek′yoo-lēr-iz'm), *n.* (١) جیهان پەرستی؛ گوێ بە ئاین نەدان و پەیڕەوی نەکردنی؛ لە ئاین دابڕان (٢) جیاکردنەوەی ئاین لە کاروباری میری و جیهانی بەتایبەتی پەروەردەو فێرکردنی قوتابیان

-secularist *(n.)* ; **secularistic** *(adj.).*

secularity (sek´yoo-lar′ə-ti), *n.* (١) جیهان پەرستێتی؛ لە ئاین دابڕان؛ گوێ بە ئاین نەدان و پەیڕەوی نەکردنی. (٢) کاروبارێک یا شتێکی جیهانی.

secularize (sek′yoo-lə-rīz´), *v.t.* (١) لەژێر دەسەلاتی ئاینەوە کلێسەدا دەرهێنان و کردن بە هی گەل؛ خاوەنێتی لە کلێسە سەندنەوە.

(٢) لە ئاین دابڕین؛ لە ئاین جیاکردنەوە؛ لە ئاین کردن. (٣) بە بیروباوەڕی جیهان پەرستی گۆڕین؛ گۆڕین بۆ جیهان پەرستی (کاروباری میری و گەل).
-secularization *(n.).*

secund (sē′kənd, sek′ənd), *adj.* هەر بە یەک لاوەیە (وەک هەندێک گوڵ).

secundine (sek′əndīn´, sek′ən-din), *n.* (١) دیواری دووەم یا ناوەوەی تۆزە چکۆلە (پووەکناسی). (٢) (*pl.*)، after birth # 1.

secure (si-kyoor′), *adj.* (١) دڵنیا. (٢) بێ مەترسی؛ سەلامەت؛ مەترسی لێ ناکرێ. (٣) پارێزراو. (٤) قایم؛ توند؛ چەسپیو؛ قایم کراو: *(. ~ the knot)*. (٥) بێ گومان؛ مسۆگەر. (٦) [Archaic]، بێباک؛ زۆر پشت ئەستوور.

v.t. (١) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ پاس کردن. (٢) داخستن؛ قایم کردن؛ توندکردن؛ باش قایم کردن: *(He ~d the doors and windows.)* (٣) دەستەبەری کردن؛ بەڵێندان (بە دانەوەی قەرز): *(to ~ a loan)*. (٤) دەسکەوتن؛ پەیداکردن؛ مسۆگەرکردن: *(We've ~d a cottage for the summer.)*

v.i. دڵنیابوون؛ مەترسی نەبوون.
-securable *(adj.)* ; **securely** *(adv.).*

security (si-kyoor′ə-ti), *n.* (١) ئاسایش؛ سەلامەتی. (٢) دڵنیایی؛ ئاسوودەیی. (٣) بێباکی؛ زۆر پشت ئەستووری. (٤) پاراستن؛ پارێزگاری؛ پاسداری. (٥) (أ) دەستەبەری (قەرزدانەوە). (ب) دەستەبەر. (٦) بارمتە. (٧) (*pl.*)، قەوانەی دارایی.

Security Council, ئەنجوومەنی ئاسایش (لە کۆمەڵی نەتەوە-یەکگرتووەکان).

security deposit, بارمتەی دڵنیایی: خاوەن مال لە کرێچی دەسەنێت بۆ چاکردنەوەی شتی شکاو و بژاردنی هەر زیانێک کرێچییەکە لە خانووەکەی بدات.

sedan (si-dan′), *n.* (١) قەمەرە. **sedan chair** (٢)

sedate (si-dāt′), *adj.* لەسەرخۆ؛ هێمن؛ سەنگین.

sedate (si-dāt′), *v.t.* دەرمانی هێمنکەرەوە پێدان؛ هێمنکردنەوە؛ دەرمانی ئازارکوژ پێدان؛ دامرکاندنەوە.

sedation (si-dā′shən), *n.* (١) هێمنکردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ ئازارکوشتن؛ ئازار مراندن. (٢) ئازار بڕان؛ هێمنی؛ بێ ئازاری؛ ئارام؛ دامرکان

sedative (sed′ə-tiv), *adj.* ئازارکوژ؛ هێمنکەرەوە؛ ئازارمرێن.

n. دەرمانی هێمنکەرەوە؛ دەرمانی ئازارکوژ یا ئازارمرێن.

sedentary (sed′'n-ter´i), *adj.* (١) پێویستی زۆر بە دانیشتن هەیە (کار): *(a ~ job)*. (٢) هەمیشە دانیشتوو؛ نەجوول؛ وەرزش نەکەر. (٣) نیشتەجێ؛ نیشتەنی: *(~birds)*. (٤) نەبزۆک؛ جێگیر؛ نەجوول؛ چەسپیو (وەک هەندێک گیانداری قاقڵەداری خۆ بە بەردەوە نووسێنەر).

-sedentarily *(adv.)* ; **sedentariness** *(n.).*

sedge (sej), *n.* زەل؛ زەلە ووردە؛ قەرەم.

sedilia (si-dil′i-ə), *n.* سێ کورسیی‌یە لە خوار قوربانیگای کلێسەوە بۆ دانیشتنی قەشەکان.

sediment (sed′ə-mənt), *n.* (١) تڵپە؛ خڵتە؛ نیشتوو؛ تڵپ (٢) قوپرولیتە (کە ئاوو یا بای دەمانێ).

sedimentary (sed´ə-men′tēr-i), *adj.* (١) تڵپەیی؛ قوپرولیتەیی؛

خڵتەیی (۲) نیشتوویی؛ لە نیشتنی قوڕولیتەو بەردی ڕامانڕاوەوە پێکهاتووە.

sedimentation (sed´ə-men-tā´shən), *n.* نیشتن (قوڕولیتە). تڵپە)؛ ڕامانڕاو نیشتنی قوڕولیتەو بەرد. هتد

sedition (si-dish´ən), *n.* (۱) هاندان بۆ یاخی بوونو شۆڕش کردن (بەقسەو نووسین)؛ فیتدان (۲) [Rare]، یاخی بوون؛ ڕاپەڕین؛ شۆڕش.

seditionary (si-dish´ən-er´i), *adj.* = seditious.

n. هاندەری یاخیبەتی

seditious (si-dish´əs), *adj.* (۱) (ا) حەز بە هاندانی یاخیبەتی (ب) تاوانی هاندانی یاخیبەتی خراوەتپاڵ (ج) یاخی؛ ملنەدەر؛ سەرکێش. (۲) تایبەتی بە هاندانی یاخیبەتی؛ هاندان: *(~ writings)*.

-seditiously *(adv.)* ; **seditiousness** *(n.)*.

seduce (si-dōōs´, si-dūs´), *v.t.* (۱) هەڵفریواندن؛ تەفرەدان؛ لەخشتەبردن؛ فریودان (۲) تاوکردن؛ سازکردن (بۆ جووت بوون).

-seducer *(n.)* ; **seduceable** ; **seducible** *(adj.)*.

seducement (si-dōōs´mənt), *n.* = seduction.

seduction (si-duk´shən), *n.* (۱) (ا) لەخشتەبردن؛ تەفرەدان؛ هەڵفریوان (ب) تاوکردن؛ سازکردن (بۆ جووت بوون). (ج) تاوکران. (۲) (ا) شتی پێ لەخشتەبردن یا هەڵفریوان. (ب) شتی پێ تاوکردن؛ هۆی تاوکران؛ تاوکەر (شت).

seductive (si-duk´tiv), *adj.* تاوکەر؛ جوان؛ دڵڕفێن؛ هەڵفریوێن؛ لەخشتەبەر؛ بەهۆی ڕووالەتی جوانەوە؛ فریودەر: *(a ~ woman, offer, idea, life, style, etc.)*

-seductively *(adv.)* ; **seductiveness** *(n.)*.

seductress (si-duk´tris´), *n.* ئافرەتی پیاو تاوکەر.

sedulity (si-dū´lə-ti, si-dōō´lə-ti), *n.* کۆشش؛ کۆڵنەدان؛ هەوڵو تەقەلا

sedulous (sej´oo-ləs), *adj.* کۆششکەر؛ هەوڵدەر؛ کۆڵنەدەر؛ تەقەلاکەر

sedum (sē´dəm), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی هەمەساڵەن گەڵاو لاسک گۆشتنو گوڵی سپی و زەرد و سوور دەگرن

see (sē), *v.t.* (۱) بینین؛ چاوپێکەوتن؛ سەیرکردن؛ بەدی کردن. (۲) تێگەیشتن؛ هێنانە بەرچاوی خۆ: *(I can't ~ your point.)*. (۳) بەمێشکدا چوون؛ پەسەندکردن: *(I can't ~ him as president.)*. (٤) بۆ دەرکەوتن؛ زانین: *(~ what they want.)* (٥) چەشتن؛ بەسەرداهاتن؛ بینین: *(She had seen better days.; They have seen the results of two wars.)* (٦) تێڕوانین؛ لێ وردبوونەوە؛ سەیرکردن: *(The doctor had better ~ this lump.)* (۷) دڵنیابوون بە کردنی کارێک بە باشی: *(~ that he does the job properly.)* (۸) ڕەوانەکردن؛ لەگەڵ چوون؛ لەتەکدا چوون *(I'll ~ you to the door.; He will ~ her to her house.)* (۹) تووش هاتن؛ بینین؛ چاوپێکەوتن: *(Have you seen your brother recently?)* (۱۰) چوونە لا؛ سەرلێدان (بۆ ڕاوێژکردن): *(You had better ~ a lawyer.)* (۱۱) پێشوازی لێکردن؛ ڕێ دان بۆ دیدەنی: *(He is too ill to ~ you.)*. (۱۲) بینین؛ چوون *(Have you seen the new movie?)*.

v.i. (۱) چاو بینین؛ توانای بینین هەبوون. (۲) چاوبڕکردن؛ بەدی کردن؛ بینین: *(I can't ~ that far.)*. (۳) تێگەیشتن. (٤) بۆ گەڕان؛ چاو وردکردنەوە؛ گەڕان. (٥) بیرکردنەوە *(Let me ~ , where did I put it?)*.

interj. سەیرکە!؛ تەماشاکە!

see about, (۱) لێکۆڵینەوە؛ تێڕوانین. (۲) ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ چاودێری کردن.

see into, (۱) لێکۆڵینەوە؛ تێڕوانین. (۲) باش تێگەیشتن؛ بە تەواوی بۆ دەرکەوتن یا بینین (ڕاستو دروێ شتێک یا کەسێک).

see off, بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن (لە فڕۆکەخانە یا لێستگەی شەمەندەفەر...هتد): *(We saw him off at the airport.)*.

see through, (۱) باش تێگەیشتن؛ بە تەواوی بۆ دەرکەوتن یا بینینی دروێ ڕاستی کەسێک یا شتێک: *(I can see through his lies now.)* (۲) بەردەوام بوون لەسەرو دەست لێ هەڵنەگرتن هەتا تەواوکردن: *(to see a project through)* (۳) یارمەتیدانو دەست لێ بەر نەدان هەتا دوایی: *(to see someone through a difficulty)*

see to, چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن.

see (sē), *n.* (۱) سەرەک قەشەنشین؛ ناوچەی لێپرسراوی سەرەک قەشە؛ مەڵبەندی سەرەک قەشە. (۲) پلەوپایەو دەسەڵاتی سەرەک قەشە؛ سەرەک قەشەیەتی (۳) [Obs.]، تەخت.

the Holy See, (۱) پۆپا (کە پاپا سەرەک قەشەیەتی). (پێشی دەوترێ: " See of Rome ")؛ (۲) پاپایەتی؛ دەسەڵاتی پاپا؛ دامودەزگای پاپا.

seed (sēd), *n.* (۱) تۆو؛ ناوک؛ دەنک. (۲) تۆو بەگشتی. (۳) سەرچاوە؛ تۆو (مەجاز): *(Oppression sows the ~s of revolt.)* (٤) بنەچە. (٥) نەوە؛ وەچە؛ ومجاخ. (٦) تۆماو؛ تۆوی نێر؛ تۆم؛ تۆو.

seed oyster (۷) بنەوک لێ دەرهێنان.

v.t. (۱) تۆودان؛ تۆو چاندن؛ تۆوکردن؛ تۆو وەشاندن. (۲) ناووک لێ دەرهێنان. (۳) تۆودانی هەور بە ماددەی کیمیایی بۆ باران بارین: *(to ~ the clouds)*. (٤) هەڵبژاردنو پلە بۆ دانانی وەرزشکار.

v.i. (۱) پێگەیشتن و تۆوکردن. (۲) تۆوکردن؛ تۆو فڕێدان؛ پیربوون (ڕووەک). (۳) تۆو چاندن؛ تۆودان.

go to seed, (۱) تۆوکردن؛ تۆو فڕێدان. (۲) پیرەڵۆ بوون؛ ووشک بوون؛ فەوتان؛ بەکارنەمان.

seedbed (sēd´bed´), *n.* شەتڵگا.

seed-case (sēd´kās´), *n.* کەلوو؛ بەرگە تۆو؛ قاوغە تۆو.

seed coat, تۆپکی تۆو؛ پێستی تۆو.

seeder (sēd´ēr), *n.* (۱) نامێری تۆودەر یا تووەشێن. (۲) نامێری ناوک دەرهێنەر (لە مێووژ...هتد).

seedling (sēd´liŋ), *n.* (۱) نەمام (کە لە تۆوەوە بێت)؛ شەتڵ. (۲) درەختێکی بچکۆلە؛ نەمام.

seedman (sēd´mən), *n.* = seedsman.

seed oysters, بەچکە گوێچکەماسی.

seed pearl, مرواری زۆر بچکۆلە.

seed plant, ڕووەکی تۆودار.

seeds-man (sēdz´mən), *n.* (۱) تۆودەر؛ تۆووەشێن. (۲) تۆوفرۆش.

seed-time (sēd´tīm´), *n.* وەرزی تۆو چاندن.

seed vessel, کەلوو؛ قاوغەتۆو؛ بەرگە تۆو. (پێشی دەوترێ: " seed capsule " وە " pericarp ").

seedy (sēd´i), *adj.* (۱) ناوکی زۆرەو؛ پڕە لەتۆو: *(This orange is too ~.)* (۲) لە تۆو دەچێت. (۳) پیرەڵۆ؛ فەوتاو؛ تۆوکردوو؛ ووشک. (٤) (ا) پنتی؛ شڕپۆش؛ جل دڕاو.

(ب) شەروور؛ دراو؛ پەرپووت.
(٥) بەدناو؛ ناوبانگ خراپ؛ پیس؛ پیس و پۆخڵ: *(a ~ hotel)* .
(٦) نەخۆش؛ ماندوو؛ بێ تاقەت.

seeing (sē′iŋ), *n.* (١) بینایی؛ هەست یا توانای بینین. (٢) بینین.
adj. چاوی دەبینێ؛ دەبینێ؛ چاوساغ: *(a ~ person)* .
conj. بەهۆی؛ لەبەرئەوەی: *(~ that you don't know it yourself, I will tell you.; ~ no other course is open to us, we have to compromise.)*

Seeing Eye, سەگی چاوساغ: سەگێکە فێردەکرێت ببێت بە چاوساغی کەسێکی کوێر (پێشی دەوترێ: " Seeing Eye dog ").

seek (sēk), *v.t.* (١) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
(٢) چوون بۆ لا؛ چوون بەرەو؛ بۆ چوون: *(He sought the woods for peace.)*
(٣) خواستن؛ داخوازی کردن.
(٤) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن (بۆ دەستکەوتن)؛ کۆشش بۆ کردن: *(to ~ wealth, fame, anonymity, etc.)*
(٥) هەوڵدان: *(He sought to appease his enemies.)* .
v.i. (١) بە شوێندا گەڕان؛ بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
(٢) [Obs.] سەرلێدان، چوون بۆ لا.
-seeker *(n.)*.

seel (sēl), *v.t.* (١) چاوبەستکردنی بەچکە باز (ڕاوکردن).
(٢) چاوبەستکردن؛ چاوبەستنەوە.

seem (sēm), *v.i.* (١) وادیاربوون؛ لەوەچوون؛ وادەرکەوتن: *(He ~s glad to see us.)*
(٢) وا بۆ دەرکەوتن؛ لا وابوون؛ وا زانین: *(I ~ to hear voices.)* .
(٣) وا بوون: *(There ~s no point in going.)* .

seeming (sēm′iŋ), *adj.* سەرزاری؛ ڕووالەتی؛ لەبەرچاو؛ دیار: (In spite of his ~ friendship he wouldn't give me any help.)
n. ڕووالەت؛ ڕووکەش.

seemingly (sēm′iŋ-li), *adv.* لەوە دەچێت؛ بە ڕووالەت؛ وا دیارە.

seemly (sēm′li), *adj.* (١) بەحەیا؛ شیاو؛ جوان (کردەوە)؛ پەسەند: *(~ behavior)* .
(٢) جوان؛ شۆخ؛ دڵفڕێن؛ دڵگیر.
adv. بە ڕێک‌وپێکی؛ بە شێوەیەکی جوان‌و بەجێ.
-seemliness *(n.)*.

seen (sēn), *past paarticiple of* see.

seep (sēp), *v.i.* دەڵێن: تێزان؛ ئاودادان؛ ناوەزێ کردن؛ تکەکردن.
n. شوێنێکە کە ناو یا نەوت بدەڵێنێ؛ شوێنی ناو یا نەوت دەڵێن یا تێزاو.

seepage (sēp′ij), *n.* (١) دەڵان؛ ناوەزێ؛ تێزان؛ تکەکردن؛ تکە؛ ئاودز.
(٢) ئاو و شلەی دەڵێو؛ چاڵە ئاو؛ نەوت؛ یا پیسایی تێزاو.

seer (sē′ĕr, sêr), *n.* (١) بینەر.
(٢) پێشبین؛ نوقڵانەلێدەر؛ دواڕۆژ بین؛ ئەوی دەقڕێنێ.

seeress (sêr′is), *n.* پێشبینی ژن؛ نوقڵانەلێدەری ژن.

seersucker (sêr′suk´ĕr), *n.* شیرو شەکر: کالایەکی لۆکەی تەنکی میل میلە

see-saw (sē′sô´), *n.* (١) زەرزانیق یاریەکی منداڵانەیە بریتیە لە دارێکی درێژ کە ناوەڕاستەکەی دەخرێتەسەر شتێکی نەختێک بەرز دوو منداڵ سواری نەمسەرو ئەوسەری دەبن هەر دەمەی یەکێکیان بەرزدەبنەوە.
(٢) یاری کردن بەم جۆرە؛ جۆڵانێی وەها؛ جۆڵانەکردن.
(٣) بەرزونزم بوونەوە؛ دۆڕان‌و بردنەوە؛ هاتن‌وچوون؛ ناکۆکیەکە کە هەر لایەک دەمێک تێیدا سەرکەوتووبێت: *(a ~ battle)* .
adj. بەرزونزم بووەوە؛ هەر دەمە بە جۆرێک؛ هەمیشەگۆڕ.
v.t. & v.i. جۆڵانێ کردن (وەک لەسەر زەرزانیق)؛ هاتن‌وچوون؛ هەردەمە بە جۆرێک بوون.

seethe (sēth), *v.t.* (١) کوڵاندن.
(٢) خووساندن؛ کردنە ئاوەوە؛ توقم کردن.
v.i. (١) کوڵان؛ هاتنەجۆڵ؛ (٢) بڵقە بڵق کردن؛ هاتنەجۆش؛ کەف کردن.
(٣) شێتگیربوون؛ کەف چاندن (لە تووڕەییدا)؛ قوشقی بوون: *(He was ~ing with anger.)*
n. کوڵان؛ هاتنەجۆش (بە هەموو مانایەک).

see-through, کون کون؛ شاش: *(a ~ dress)* .

segment (seg′mənt), *n.* (١) بەش؛ کەرت؛ پارچە؛ لق.
(٢) پارچەی بازنە (نەندازە). (٣) (ا) پەل یا جومگەیەکی گیاندارێکی لەش پەل پەل یا کەرت کەرت (وەک: دووپشک، جاڵجاڵۆکە...هتد).
(ب) پەلکی نێوان دوو جومگە. (ج) قڵیش؛ تڵیش.
v.t. & v.i. بەش بەش کردن؛ کردن بە پارچە پارچەوە؛ پەل پەل کردن.
-segmentary *(adj.)*.

segmental (seg-men′t'l), *adj.* (١) بەش بەش؛ پارچە پارچە.
(٢) وەک پارچەی بازنە (نەندازە).
(٣) پەل پەل (وەک لەشی دووپشک، جاڵجاڵۆکە...هتد)؛ جومگە جومگەیی.
-segmentally *(adv.)*.

segmentation (seg´mən-tā′shən), *n.* (١) بەش بەش بوون؛ پارچە پارچە کردن؛ کەرت کەرت بوون.
(٢) دووکەرت بوونی شانە (زیندەوەرزانی)؛ داقڵیشان؛ داتڵیشان

sego (sē′gō), *n. Also* **sego lily,** شلێڕی سپیگۆ: ڕووەکێکی ئەمەریکییە گوڵەکەی زەنگوڵەیی‌یە.

segregate (seg′ri-gāt´), *v.t.* (١) لێ جیاکردنەوە؛ جیاکردنەوە لەوانی تر. (٢) بە زۆر جیاکردنەوە لە نەتەوەکانی تر؛ ڕەگەزپەرستی لەگەڵ کردن؛ لێک جیاکردنەوە: *(to ~ blacks from whites)*
v.i. (١) لەوانی تر جیابوونەوە؛ لێ جیابوونەوە.
(٢) ڕەگەزپەرستی کردن؛ دابڕین.
adj. جیاکراوە؛ دابڕاو.
-segregative *(adj.)* ; **segregator** *(n.)*.

segregated (seg′ri-gāt´id), *adj.* جیاکراوە (بەپێی ڕەگەز)؛ جیا؛ هی ڕەگەزپەرستی: (Blacks used to go to ~ schools in America.)

segregation (seg´ri-gā′shən), *n.* (١) جیاکردنەوە؛ جیابوونەوە لەوانی تر؛ جیاکرانەوە (بەپێی ڕەگەز، چین، نێرومێیی...هتد)
(٢) ڕەگەزپەرستی؛ جیاکاری

segregationist (seg´ri-gā′shən-ist), *n.* ڕەگەزپەرست

seidel (zī′d'l, sī′d'l), *n.* پەرداخی گەورەی بیرە.

seigneur (sān′yĕr), *n.* دەرەبەگ.

seignior (sēn′yĕr), *n.* (١) دەرەبەگ؛ ئاغا.
(٢) نازناوێکی ئیتاڵی‌یە وەک " کاك " .

seigniorage (sēn′yĕr-ij), *n.* مزی سکەی ئاڵتوون‌و زیو لێدان.

seigniory (sēn′yĕr-i), *n.* (١) پلەوپایەو دەسەڵاتی دەرەبەگ.
(٢) ناوچەی ژێردەستی دەرەبەگێک؛ موڵکی دەرەبەگ.
(٣) دەستە دەرەبەگ (بەتایبەتی لە ئیتاڵیای سەدانی ناوەڕاستدا).

seine (sān), *n.* تۆڕی گەورەی ڕاوەماسی.
v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بەم تۆڕە گەورەیە.

seise (sēz), *v.t.* دەستبەسەرداگرتن؛ دەست بەسەردا کێشان.

seisin (sē′zin), *n.* = seizin.

seism (sē′zim), *n.* = earthquake.

seismal (siz′məl, sīs′məl), *adj.* = seismic.

seismic (sīz′mik, sīs′mik), *adj.* (١) بوومەلەرزەیی؛ تایبەتی بە بوومەلەرزەوە. (٢) بەهۆی بوومەلەرزەوەیە؛ لە ئەنجامی بوومەلەرزەوەیە. (٣) بوومەلەرزەی تێدا دەبێت.
-seismical *(adj.)* ; **seismically** *(adv.)* ; **seismicity** *(n.)*.

seismism (sīz′miz'm, sīs′miz'm), *n.* دیاردەی بوومەلەرزە

seismo- (sīz′mə, sīs′mə), پێشگرێکە بەمانای: بوومەلەرزە. (seismogram)

seismogram (sīz′mə-gram´, sīs′mə-gram´), *n.* وێنە یا نەخشەی تۆمارکراو بە ئامێری بوومەلەرزەپێو.

seismograph (sīz′mə-graf´, sīs′mə-graf´), *n.* بوومەلەرزە پێو (ئامێر).

-seismographer *(n.)* ; **seismographic** *(adj.).*

seismography (sīz-mog′rə-fi, sīs-mog′rə-fi), *n.* زانستی بوومەلەرزە پێوان؛ بوومەلەرزە پێوان.

seismologist (sīz-mol′ə-ji-st, sīs-mol′ə-ji-st), *n.* زانای بوومەلەرزە؛ بوومەلەرزەناس.

seismology (sīz-mol′ə-ji, sīs-mol′ə-ji), *n.* بوومەلەرزەزانی؛ زانیاری بوومەلەرزە

-seismologic *(adj.)*; **seismological** *(adj.)*; **seismologically** *(adv.).*

seismometer (sīz-mom′ə-tĕr, sīs-mom′ə-tĕr), *n.* = **seismograph.**

seismoscope (sīz′mə-skōp´, sīs′mə-skōp´), *n.* ئامێری تۆمارکەری ڕووداو و کاتی ڕوودانی بوومەلەرزە.

-seismoscopic *(adj.).*

seize (sēz), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتن؛ دەست بەسەردا کێشان (٢) زەوتکردن؛ داگیرکردن. (٣) گرتن (شتی قاچاخ، شار، شوێن)؛ گەمارۆدان. (٤) گرتن (مرۆڤی گومانبار یا تاوانکار). (٥) لەپڕ لێدان (نەخۆشی)؛ کوتوپڕو خراپ کارتێکردن؛ لەپڕ گرتن و خستن (نەخۆشی). (٦) پرپێداکردن؛ پەلامارداندا؛ بە توند بەدەست گرتن. (٧) تێگەیشتن؛ بە مێشکدا چوون. (٨) هەلهێنان؛ بە هەل زانین. *(to ~ the opportunity)* .

(٩) پەت پێکەوەبەستن وەک گوریس یا چەپک (کەشتیوانی).

-seizer *(n.)* ; **seizor** *(n.).*

seizin (sēz′in), *n.* (١) خاوەنێتی تەواوی خانووو زەوی‌وزار بە درێژایی ژیانی خاوەنەکەی (٢) خانووو زەوی‌وزارێکی نەم بابەتە.

seizing (sēz′iŋ), *n.* (١) پەت پێکەوەبەستن وەک چەپک یا گوریس (کەشتیوانی). (٢) نەو پەتەی دەستەیەک یا گوریسەیەک پەتی پێکەوە دەبەسترێت.

seizure (sē′zhĕr), *n.* (١) دەستبەسەرداگرتن؛ گرتن. (The police ordered the ~ of the stolen goods.)

(٢) فێ؛ فێ لێهاتن؛ لەپڕ نەخۆش کەوتن (بەتایبەتی فێو دڵ وەستان).

selachian (si-lā′ki-ən), *n.* تۆخمە ماسی‌یەکە کۆسەو نەستێرە ماسی و سەگەماسی دەگرێتەوە.

adj. تایبەتی بەم تۆخمە ماسی‌یە.

seldom (sel′dəm), *adv.* بە دەگمەن؛ بە هەڵکەوت؛ بە دانسقە.

select (sə-lekt′), *adj.* (١) هەڵبژاردە. (٢) نایاب؛ زۆرچاک. (٣) بە ووردی هەڵبژێراو. *(a ~ group)* . (٤) بە قێزوبێز؛ بەفێز؛ لەخۆبایی.

v.t. & v.i. هەڵبژاردن

selectee (sə-lek´tē′), *n.* هەڵبژێراو (بۆ سەربازی)؛ کەسێکی تازەگیراو بە سەرباز.

selection (sə-lek′shən), *n.* (١) هەڵبژاردن؛ هەڵبژێران. (٢) دەستەی هەڵبژێراو؛ دەستە؛ شتی هەڵبژێراو؛ هەڵبژاردە. (~s from Shakepeare ; That shop has a good ~ of fruits.)

(٣) هەڵبژاردنی سەروشتی یا دەستکرد (زیندەوەرزانی)؛ بڕیتێیە لە مانەوەو دەربردنی هەندێک تۆخمو فەوتانی هەندێکی تر.

selective (sə-lek′tiv), *adj.* (١) هەڵبژێری؛ تایبەتی بە هەڵبژاردن. (٢) هەڵبژێر؛ پاک‌وپیسکەر؛ بەقێزوبێز (٣) بە باشی و سافی وەرگر (ڕادیۆ).

selective service, سەربازگرتن

selectivity (sə-lek´tiv′ə-ti), *n.* (١) باش هەڵبژاردن؛ پاک‌و پیس کردن. (٢) پلەی بە باشی و سافی وەرگرتن (ڕادیۆ).

selectman (sə-lekt′mən), *n.* ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی هەندێک لە شارەکانی ناوچەی پۆژهەلاتی ئەمەریکا.

selector (sə-lek′tĕr), *n.* هەڵبژێر (مرۆڤ، شت)؛ پاک‌وپیسکەر.

selenic (si-lē′nik, si-len′ik), *adj.* سیلینی (کیمیا)؛ هی ترشی سیلینیۆم.

selenic acid, ترشی سیلینیۆم (کیمیا).

selenite (sel′ə-nīt´), *n.* سلنیات؛ گەچی بلووری.

selenium (si-lē′ni-əm), *n.* سیلینیۆم؛ توخمێکی گۆگردی ناگانزایی‌یە (کیمیا).

selenography (sel´i-nog′rə-fi), *n.* جوگرافیای مانگ؛ لێکۆڵینەوەی ڕووی مانگ.

-selenographer *(n.)* ; **selenographic** *(adj.).*

selenology (sel´i-nol′ə-ji), *n.* مانگناسی (ئەستێرەوانی)؛ لێکۆڵینەوەی مانگ لەڕووی ئەستێرەوانی‌یەوە.

-selenologic *(adj.)*; **selenologist** *(n.).*

self (self), *n.* (١) خۆ؛ خود؛ کەس؛ دەروون. (٢) سەروشتی خۆیی؛ کەسێتی؛ تایبەخۆی کەسێک. (٣) سوودی خۆ؛ خۆخۆیی؛ من مۆکی؛ خۆ: *(thinking of ~ alone)*

pron. خۆم؛ خۆت؛ خۆی.

adj. (١) هەمان؛ دەقاودەق. (٢) یەک جۆر؛ یەک؛ وەک ئەو شتەی تۆ کە لەگەڵی بەکاردەهێنرێت (جل‌وبەرگ): *(a ~ scarf, lining, etc.)*

self- (self), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بە خۆکرد؛ خۆ: *(~ restraint)* . (ب) خۆکرد؛ خۆکردە: *(~ appointed)* . (ج) بۆ خۆ؛ هەر خەمی خۆ بوون: *(~ centered)* . (د) بۆ خۆ (نێرراو)؛ بە خۆ کراو: *(~ addressed ; ~ content)*

self-abandonment (self′ə-ban′dən´mənt), *n.* خۆشی پەرستی؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ خۆ بەرەڵاکردن.

self-abasement (self′ə-bās′mənt), *n.* خۆ سووک کردن؛ خۆ ڕیسواکردن.

self-abnegation (self′ab-ni-gā′shən), *n.* بەتەنگ خۆوە نەهاتن؛ گوێ بە سوودی خۆ نەدان لەبەر هی خەڵک.

self-absorption (self′əb-sôrp′shən), *n.* هەر خەمی سوودی خۆ بوون؛ لەبیرچوونەوەی هەموشتێکو هەر خەریکی خۆ بوون.

self-abuse (self′ə-būs′), *n.* (١) خۆ سووک کردن؛ خۆ شکاندن؛ لە خۆ کەمکردنەوە. (٢) دەسپەڕ.

self-acting (self′ak′tiŋ), *adj.* خۆبزوێن؛ نۆتۆماتیکی.

self-acceptance, خۆ پەسەندکردن؛ خۆ لا باش بوون.

self-addressed (self′ə-drest′), *adj.* ناونیشانی خۆ لەسەر نووسراو (پۆستە): *(a ~ envelope)* .

self-aggrandizement, خۆ زل کردن؛ ناوی خۆ زل کردن؛ خۆفشکردنەوە؛ بۆ ناو پەیداکردن کراوە.

self-appointed (self′ə-poin′tid), *adj.* خۆدانەر: (a ~ leader)

self-assertion (self′ə-sûr′shən), *n.* لەسەر مافی خۆ سووربوون؛ ملکەچ نەکردن.

self-assertive (self′ə-sûr′tiv), *adj.* سوور لەسەر مافی خۆ؛ مل شۆڕنەکەر.

-self-assertively *(adv.)* ; **self-assertiveness** *(n.).*

self-assurance (self′ə-shoor′əns), *n.* بڕوا بە خۆ بوون؛ بە خۆدا ڕاپەڕموون.

self-assured (self′ə-shoord′), *adj.* بڕوا بە خۆ بوو؛ بە خۆدا ڕاپەڕموو؛ پشت نەستوور.

self-centered (self′sen′tērd), *adj.* خۆپەرست؛ خۆویست؛ منمنۆکێکەر

self-collected (self′kə-lek′tid), *adj.* = **self-possessed**

self-colored (self′kul′ērd), *adj.* (١) یەك ڕەنگی (٢) ڕەنگی خۆیەتی (کالا).

self-command (self′kə-mand′, self′kə-mänd′), *adj.* = **self-control.**

self-complacency (self′kəm-plā′s'n-si), *n.* زۆر لە خۆ ڕازی بوون (لەبووی ڕەخنەوە).

self-complacent (self′kəm-plā′s'nt), *adj.* زۆر لە خۆ ڕازی (لەبووی ڕەخنەوە)

self-composed (self′kəm-pōzd′), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ.

self-conceit (self′kən-sēt′), *n.* لەخۆبایی بوون؛ بەفیزی؛ فیز؛ لووت بەرزی؛ تڕێل.

self-conceited (self′kən-sēt′id), *adj.* لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لووت بەرز؛ تڕێل.

self-confidence (self′kon′fə-dəns), *n.* بڕوا بە خۆ کردن؛ بە خۆدا ڕاپەڕموون

self-confident (self′kon′fə-dənt), *adj.* بڕوا بە خۆ کەر؛ بە خۆدا ڕاپەڕموو

self-conscious (self′kon′shəs), *adj.* (١) شەرمن؛ وا دەزانێت هەموو کەس هەر سەیری ئەو دەکات و بەمە تەریق دەبێتەوە. (٢) لەتەریق بوونەوە دێت: *(a ~ cough)* . (٣) زۆر سەرنج بە کردەوە و هەڵسان و دانیشتنی خۆی دەدات؛ زۆر ئاگای لە خۆیەتی.

self-contained (self′kən-tānd′), *adj.* (١) نەپێنباز؛ هەست و نەستی خۆ نەدرکێن؛ نەکراوە. (٢) خۆڕاگر؛ خۆدابینکەر؛ هێمن. (٣) هەموو پارچەکانی لە شوێنێکدان (مەکینە). (٤) سەربەخۆ؛ پێویستی بە هیچ کەسێك یا شتێکی تر نیە چونکە خۆی هەموو پێویستیەیەکی تێدایە: *(a ~ community)* .

self-content (self′kən-tent′), *adj.* لە خۆی ڕازیبە؛ بە بەشی خۆی قایلە.

n. لە خۆ ڕازی بوون؛ بە بەشی خۆ قایل بوون.

-self-contentment *(n.).*

self-contradiction (self′kon′trə-dik′shən), *n.* دژ بە خۆ بوون؛ لەگەڵ خۆ نەگونجان

self-contradictory (self′kon′trə-dik′tēr-i), *adj.* دژ بە خۆ؛ لەگەڵ خۆ نەگونجاو: *(a ~ statement, idea, etc.)* .

self-control (self′kən-trōl′), *n.* خۆڕاگرتن؛ خۆدابینکردن؛ دان بە خۆدا گرتن؛ خۆگرتن.

self-deceit (self′di-sēt′), *n.* = **self-deception.**

self-deception (self′di-sep′shən), *n.* خۆ خەڵەتاندن؛ خۆ بەهەڵەدابردن.

self-defense (self′d-fens′), *n.* خۆپاراستن (لە هێرش).

self-denial (self′di-nī′əl), *n.* خۆنەویستی؛ بەتەنگ خۆشی خۆوە نەهاتن؛ گوێ نەدان بە سوودو خۆشی خۆ.

-self-denying *(adj.).*

self-destruction (self′di-struk′shən), *n.* خۆ کوشتن

self-destructive (self′di-struk′tiv), *adj.* خۆکوژ؛ خۆخۆڕ؛ خۆ لەناوبەر؛ خۆ فەرتێنەر.

self-determination (self′di-tūr′mə-nā′shən), *n.* (١) مافی بڕیاردان بۆ خۆ. (٢) مافی چارەنووس؛ چارەنووسی خۆ نووسین؛ خودموختاری؛ خۆیی بوون.

self-devotion (self′di-vō′shən), *n.* خۆبەختکردن

self-discipline (self′dis′ə-plin), *n.* خۆدابینکردن؛ خۆگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ دان بە خۆدا نان.

self-doubt, گومان لە (توانای) خۆ کردن.

self-driven (self′driv′'n), *adj.* خۆبزوێن؛ ئۆتۆماتیکی.

self-educated (self′ej′oo-kāt′id), *adj.* خۆ پەروەردەکەر؛ خۆ فێرکەر

self-effacement (self′i-fās′mənt), *n.* خۆ دەرنەخستن؛ حەز لە خۆ دەرخستن نەکردن؛ بێ فیزی.

self-employed, ئیش بۆ خۆ کەر؛ خاوەن ئیشی خۆ.

self-employment, ئیش بۆ خۆ کردن.

self-esteem (self′ə-stēm′), *n.* (١) ڕێز لە خۆ نان. (٢) شانازی بە خۆوە کردن.

self-evident (self′ev′i-dənt), *adj.* ناشکرا؛ دیار؛ ڕوون؛ بەڵگە نەویست.

self-examination (self′ig-zam′ə-nā′shən), *n.* لە بیرواو ڕەوشت و هەستی خۆ وردبوونەوە یا کۆڵینەوە.

self-exiled, ئاوارەی خۆکردە؛ خۆ ئاوارەکەر.

self-explaining (self′ik-splān′iŋ), *adj.* **self-explanatory.**

self-explanatory (self′ik-splan′ə-tôr′i), *adj.* ڕوونکردنەوەی ئاوێت؛ خۆ ڕوونکەرەوە؛ ناشکرا؛ ڕوون.

self-fertilization (self′fûr′t'l-ī-zā′shən), *n.* پەرینی خۆیی؛ چاك کردنی خۆیی؛ خۆ پەرین.

self-fulfillment (self′fəl-fil′mənt), *n.* ئاواتی خۆ هێنانەدی بە کۆششی خۆ

self-government (self′guv′ēr-mənt), *n.* (١) خۆدابینکردن؛ خۆڕاگرتن. (٢) سەربەخۆیی ئاوخۆ؛ ئۆتۆنۆمی. (٣) خۆ بەڕێوەبردن؛ دیموکراسی.

self-hardened (self′här′d'nd), *adj.* خۆڕەقکەر (پۆلا).

self-heal (self′hēl′), *n.* ڕووەکی دەرمانکەر یا چاککەرەوە.

self-help (self′help′), *n.* یارمەتی خۆ دان؛ کەوتنەفریای خۆ.

selfhood (self′hood), *n.* (١) کەسێتی؛ خۆیەتی. (٢) خۆپەرستی؛ خۆخۆیی؛ من منی.

self-importance (self′im-pôr′t'ns), *n.* خۆ بە زل زانین

self-important (self′im-pôr′t'nt), *adj.* خۆ بە زل زان.

self-imposed (self′im-pōzd′), *adj.* بەسەر خۆدا سەپێن؛ بەسەر خۆدا دەر: *(~ isolation, deadline, etc.)* .

self-improvement (self′im-prōōv′mənt), *n.* خۆ پێشخستن؛ خۆ باشترکردن؛ خۆ پەرە پێ سەندن.

self-induced (self′in-dōōst′, self′in-dūst′), *adj.* (١) خۆکرد؛ خۆ لە خۆ کەر: *(a ~ wound)* . (٢) خۆهاندەر (کارەبا).

self-induction (self′in-duk′shən), *n.* خۆهاندان (کارەبا)؛ هاندانی خۆیی.

self-indulgence (self′in-dul′jəns), *n.* بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن.

self-indulgent (self′in-dul′jənt), *adj.* بەر بۆ خۆ بەرەڵاکەر؛ جڵەو بۆ خۆ شلکەر.

self-inflicted (self′in-flik′tid), *adj.* خۆ بە خۆ کرد؛ خۆکرد (a ~ wound)

self-interest (self′in′tēr-ist, self′in′trist), *n.* (١) سوودی خۆ؛ چاکە یا قازانجی خۆ. (٢) **selfishness** .

selfish (sel′fish), *adj.* خۆپەرست؛ منمنۆکێکەر؛ خۆویست.

selfishness (sel′fish-nis), *n.* خۆپەرستی؛ خۆخۆیی؛ منمنۆکی؛

خۆویست

self-knowledge (self′nol′ij), *n.* خۆناسین

توانا و ناتوانا و سروشتی خۆ زانین

selfless (self′lis), *adj.* خۆنەپەرست؛ بەتەنگ خۆوە نەهاتوو

self-loading (self′lōd′iŋ), *adj.* خۆداگرەوە (چەکی ئاگرین)

self-love (self′luv′), *n.* خۆ خۆشویستن؛ خۆویستن

self-made (self′mād′), *adj.* (١) خۆدروستکەر؛ خۆکرد؛ خۆکەر

(٢) خۆپێگەیێنەر؛ سەرکەوتوو بە کۆششی خۆ نەک بەیارمەتی خەڵک

(a ~ man)

self-mastery (self′mas′tēr-i, self′mäs′tēr-i), *n.* self-control.

self-opinionated (self′ə-pin′yən-āt′id), *adj.* (١) کەللەڕەق؛ سەرسەخت. (٢) لەخۆبایی؛ لووت بەرز

self-pollination (self′pol′ə-nā′shən), *n.* چاک کردنی خۆیی (ڕووەکناسی)؛ پەڕینی خۆیی

self-pollution (self′pə-lōō′shən), *n.* دەسپەڕ

self-portrait (self′pôr′trāt), *n.* وێنەی خۆ کێشراو (بە فڵچە یا نووسین)؛ وێنەی خۆی بە دەستی خۆ کراو

self-possessed (self′pə-zest′), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ

-self-possession *(n.)*.

self-preservation (self′prez-ēr-vā′shən), *n.* خۆپاراستن (لە مەترسی و زیانو مردن... هتد)؛ خۆپارێزی

self-propelled (self′prə-peld′), *adj.* خۆپاڵنەر؛ خۆهاوێژ؛ پاڵ بە خوڕە نەر

self-protection (self′prə-tek′shən), *n.* – self-defense.

self-realization (self′rē-əl-ı-z ā′shən), *n.* خۆ بەدی هێنان؛ بەدی هێنانی تواناو لێهاتوویی خۆ

self-recording (self′ri-kôr′diŋ), *adj.* خۆ تۆمارکەر (ئامێر)

self-regard (self′ri-gärd′), *n.* بەتەنگ خۆوە هاتن

self-reliance (self′ri-lı′əns), *n.* پشت بە خۆ بەستن

self-reliant (self′ri-lī′ənt), *adj.* پشت بە خۆ بەست

self-renunciation (self′ri-nun′si-ā′shən), *n.* بەتەنگ خۆوە نەهاتن؛ گوێ بە سوود و چاکەی خۆ نەدان (لەبەر خاتری خەڵک)

self-reproach (self′ri-prōch′), *n.* لۆمەی خۆ کردن

-self-reproachful *(adj.)*.

self-respect (self′ri-spekt′), *n.* ڕێزی خۆ گرتن

self-respecting (self′ri-spek′tiŋ), *adj.* ڕێزی خۆ گر

self-restraint (self′ri-strānt′), *n.* self-control.

self-righteous (self′rī′chəs), *adj.* خۆ بە ڕاست و پاکو چاک زان؛ خۆ بە چاکترو پاکترو ڕاستتر دانەر لە خەڵک

-self-righteously *(adv.)* ; self-righteousness *(n.)*.

self-rising (self′rız′iŋ), *adj.* خۆهەڵهاتوو (بەبێ هەویرترش وەک هەندێک ئاردو هەویر)

self-rule (self′rōōl), *n.* self-government.

self-sacrifice (self′sak′rə-fīs′), *n.* خۆبەختکردن؛ خۆ کردن بە قوربانی؛ لەخۆبوردن

self-sacrificing (self′sak′rə-fīs′iŋ), *adj.* خۆبەختکەر؛ لەخۆبوردوو؛ خۆ بە قوربانیکەر

self-same (self′sām′), *adj.* هەمان

self-satisfaction (self′sat-is-fak′shən), *n.* لە خۆ ڕازی بوون؛ دڵ بە خۆ خۆش بوون

self-satisfied (self′sat′is-fīd′), *adj.* لە خۆ ڕازی؛ دڵ بە خۆ خۆش

self-seeker (self′sēk′ēr), *n.* کەسێکی خۆپەرست؛ کەسێک کە هەر شوێن سوودی خۆی بکەوێتو هەر بەتەنگ خۆیەوە بێت

self-seeking (self′sēk′iŋ), *adj.* خۆپەرست؛ هەر شوێن سوودی خۆ کەوتوو؛ هەر بەتەنگ خۆوە هاتوو: *(a ~ person)*

self-service (self′sūr′vis), *n.* خزمەت یا بەردەستی خۆ کردن (لە چێشتخانەو بەنزیخانە... هتد)دا.

adj. تایبەتێیە بە شوێنێک کە کڕیار خۆی خزمەت یا بەردەستی خۆی تێدا بکات؛ خۆکەر: *(a ~ cafeteria, gas station,etc.)*.

self-sown (self′sōn′), *adj.* خۆچێن (وەک تۆوێک کە بەهۆی با و ئاوەوە تۆو دەدرێت و دەڕوێت نەک بە دەست).

self-starter (self′stär′tēr), *n.* خۆخەرەکار (مەکینە).

self-styled (self′stīld′), *adj.* خۆ وەها ناوی وەها لەخۆ نەر: (a ~ revolutionary, guardian of democracy, etc.)

self-sufficiency (self′sə-fish′ən-si), *n.* خۆ بەس بوون؛ سەربەخۆیی ئابووری؛ پێویست بە کەسی تر نەبوون؛ پێویست بە یارمەتی کەسی تر نەبوون.

self-sufficient (self′sə-fish′ənt), *adj.* (١) سەربەخۆیی دارایی؛ پێویستی بە کەس و هیچی تر نێیە لە دەرەوە؛ خۆبژێن: *(an agriculturally ~ region)*

(٢) لەخۆبایی؛ بە خۆ ناز.

self-support (self′sə-pôrt′, self′sə-pōrt′), *n.* خۆ فێرکردن؛ خۆ ژیاندن.

-self-supported *(adj.)*.

self-supporting (self′sə-pôr′tiŋ), *adj.* خۆ بەخێوکەر؛ خۆبژێن.

self-sustaining (self′sə-stā′iŋ), *adj.* = self- supporting.

self-taught (self′tôt′), *adj.* خۆ فێرکەر.

self-torture (self′tôr′chēr), *n.* خۆ چەوساندنەوە؛ خۆ ئازاردان.

self-will (self′wil′), *n.* سەرسەختی؛ کەللەڕەق.

self-willed (self′wild′), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

self-winding (self′win′diŋ), *adj.* خۆ قوڕمیشکەر.

sell (sel), *v.t.* (١) فرۆشتن؛ فرۆتن (٢) بازرگانی پێوەکردن.

(٣) (ا) دانەوەی کەسێک بە دوژمنەکانی بۆ پارە؛ دانەوە دەست.

(ب) وڵات فرۆشتن. (٤) خۆفرۆشتن.

(٥) بڕەوپێدان: *(Publicity ~s a product.)*.

(٦) (on ~) پێ سەلماندن (پایەخ یا چاکی شتێک):

(He was sold on the idea, scheme, product, etc.)

(٧) [Slang]، هەڵخەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ ساختەلێکردن.

v.i. (١) فرۆشتن؛ فرۆتن.

(٢) فرۆخت هەبوون؛ بەبڕەوبوون: *(an item that ~s well)*.

(٣) بە نەوەندە فرۆشران؛ بەو نرخە فرۆشران:

(Shirts ~ for ten dollars.)

(٤) پەسەندکران؛ بەدڵ بوون: *(Do you think the idea will sell?)*.

n. (١) فرۆشتن؛ شێوازی فرۆشتن؛ فرۆشیاری: *(hard ~)*.

(٢) [Slang]، فێڵ؛ ساختە.

sell off, هەموو فرۆشتن (بەتایبەتی بە هەرزان)؛ ساغ کردنەوە.

sell oneself, (١) خۆفرۆشتن.

(٢) [Colloq.]، بایەخ و لێهاتوویی خۆ پێ سەلماندن:

(You have to sell yourself at a job interview.)

sell out, (١) فرۆشتن؛ هەموو فرۆشتن (بەشی کۆمپانیا):

(He sold out his share of the business and retired.)

(٢) هەموو فرۆشتن؛ هیچ نەمان: *(We are sold out of small sizes.)*

(٣) [Colloq.]، ناپاکی کردن (بەرامبەر بە بیروڕا یا برادەر)؛ خۆفرۆشتن

sell up, (١) هەموو فرۆشتن.

(٢) [British]، (ا) فرۆشتنی هەموو شتی کەسێکی نابووت بۆ قەرزدانەوە

(ب) فرۆشتنی هەموو شتوومەکی کەسێک.

seller (sel′ēr), *n.* (١) فرۆشیار؛ فرۆشەر؛ فرۆش.

(٢) فرۆتەنی. بەتایبەتی بەگوێرەی فرۆخت یا بەبرەو و بێ برەوی):
[*a best* (or *good* or *poor*) ~]

seller's market, بازاڕی فرۆشیار: دۆخێکی بازارە کە بۆ فرۆشیار چاکە لەبەر کەمی فرۆتەنی. (هەروەها: " sellers' market ").

selling (sel′iŋ), *adj.* . *(the ~ price of a house)* (١) هی فرۆشتن. (٢) فرۆش. (٣) بەفرۆخت؛ بەبرەو.

sell-off, نرخ شکانێکی لەپڕو زۆر فرۆشتن (پارەبازی).

sell-out (sel′out′), *n.* (١) هەموو فرۆشتن. (٢) نامەنگێکە کە هەموو بلیتەکانی فرۆشرابێت: *(a ~ concert)* . (٣) کەسێکی خۆفرۆش؛ ناپاک (بەرامبەر بە بیروپای زووی ئەو کەسە خۆی).

seltzer (selt′sēr), *n.* کاناوی کەف‌وکولاوی؛ جۆرێکە لە کاناو.

selvage, selvedge (sel′vij), *n.* (١) پەراوێزی داگیراوەی کالاو بەپەو قاڵی (بۆ هەڵنەوەشانەوە). (٢) کونە قفڵ

selves (selvz), *n. plural of* self.

semantic (sə-man′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە مانای جۆراوجۆرو گۆڕینی مێژوویی مانای ووشە. (٢) بەپێی زانستی " semantics " .

semanticist (sə-man′tis-st), *n.* ماناناسی جۆراوجۆری ووشەو گۆڕانی مێژوویی ئەم مانایانە (زمانەوانی).

semantics (sə-man′tiks), *n.pl.* (١) زانستی گۆڕان‌و هەمەمانایی ووشە؛ ماناناسی جۆراوجۆری ووشەو گۆڕانی مێژوویی ئەم مانایانە. (٢) زانستی پەیوەندی نیشانەو مانای (دەروونناسی، ژیریێزی).

semaphore (sem′ə-fôr´, sem′ə-fōr´), *n.* (١) دەزگای نیشانەدان بە چراو ئالاو بالی خۆبزوێن (وەک هی پێگەی شەمەندەفەر). (٢) جۆرێکە لە نیشانەدان بە دوو ئالا هەریەکەی بە دەستێکەوە. *v.t. & v.i.* نیشانەدان بەم شێوەیە.

semasiology (si-mā´si-ol′ə-ji), *n.* = semantics.

sematic (si-mat′ik), *adj.* وورپاکەرەوە (وەک ڕەنگی هەندێک ماری ژەهراوی)؛ هی ئاگاداری مەترسی

semblable (sem′blə-b'l), *adj.* (١) چوونیەک. (٢) شیاو؛ گونجاو (٣) پرواڵەتی؛ درۆزنە؛ ڕووکەشی.

n. (١) شتی چوونیەک. (٢) لەیەکچوون؛ چوونیەکی.

semblance (sem′bləns), *n.* (١) پرواڵەت؛ ڕووکەش؛ ڕووخسار: *(He bears the ~ of an angel and the heart of a devil.)* (٢) نەخت؛ نەختان؛ تۆز. (٣) وێنە. (٤) لەیەکچوون؛ لەیەکچوونی ڕووکەشی.

semé (sə-mā′), *adj.* بە نەخشی وورد ووردی وەک نەستێرە یا گوڵ یاڵاوە (دروشمی خانەدانی‌و سوارچاکی).

semeilogy (sē´mī-ol′ə-ji), *n.* = semiology.

semeioic (sē´mī-ot′ik), *adj.* = semiotic.

semen (sē′mən), *n.* تۆماو؛ تۆوی پیاو؛ ئاوی پیاوو گیاندار.

semester (sə-mes′tēr), *n.* (١) نیوسان؛ شەش مانگ. (٢) وەرزی نیوسانەی زانکۆو قوتابخانە؛ وەرزی قوتابخانە.

semi- (sem′i, sem′ə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) نیو؛ نیوە: *(semidiameter)* (ب) نیمچە *(semicivilized)* . (ج) نیو؛ دووجار لە ماوەیەکی تایبەتیدا: *(semiannually)* .

semiannual (sem´i-an′ū-əl), *adj.* (١) هەر نیو سان جارێک؛ نیوسالانە: *(a ~ journal)* . (٢) نیوسالی (ڕووەک)؛ نیو سان دەژی: *(a ~ plant)* .

-semiannually *(adv.).*

semi-automatic (sem´i-ô´tə-mat′ik), *adj.* (١) نیو- ئۆتۆماتیکی مەکینە؛ نیمچە ئۆتۆماتیکی (٢) نیو ئۆتۆماتیک (چەکی ئاگرین).

n. چەکێکی ئاگرینی نیو ئۆتۆماتیک

semibreve (sem′ə-brēv´), *n.* ئۆتەیەکی تەواوی مۆسیقا.

semi-centennial (sem´i-sen-ten′i-əl), *adj.* (١) نیوسەدەیی؛ هەر پەنجا سان جارێک ڕووبەدات؛ پەنجا ساڵە. (٢) پەنجا سان خایەن.

n. یادی پەنجا ساڵە

semi-circle (sem′ə-sūr´k'l), *n.* (١) نیو بازنە. (٢) شتێکی نیوبازنەیی؛ چەند شتێکی بە شێوەی نیوبازنەیی پێکخراو.

semi-circular (sem´ə-sūr′kyoo-lēr), *adj.* نیوبازنەیی.

semi-circular canal, بۆری نیوبازنەیی گوێچکەی ناوەوە.

semi-civilized (sem´ə-siv′l-īzd´), *adj.* نیمچە شارستانی.

semi-colon (sem′ə-kō´lən), *n.* وێرگوڵی خاڵدار؛ خاڵ‌وبۆر.

semi-conductor (sem´i-kən-duk′tēr), *n.* نیمچە گەیێنەر (کارەبا).

semi-conscious (sem´ə-kon′shəs), *adj.* نیمچە هۆشیار؛ نیو بەهۆش؛ نیمچە بێ هۆش.

semi-diameter (sem´i-dī-am′ə-tēr), *n.* نیوەتیرە (نەندازە).

semi-diurnal (sem´i-dī-ūr′n'l), *adj.* نیوڕۆژ: (ا) نیوڕۆژ دەخایەنێت (زەستێرەناسی). (ب) هەر دوانزە سات جارێک ڕووبەدات (بەرزاوو نیشتاو)؛ هەر نیوبڕۆژ جارێک ڕووبەدات.

semi-dome (sem′ə-dōm´), *n.* نیمچە گوومەز؛ نیوە گوومەز.

semi-elliptical (sem´i-i-lip′ti-k'l), *adj.* نیمچە هێلکەیی.

semi-final (sem´ə-fī′n'l), *adj.* نیمچە هەرەدوایی (پێشبڕکێ، یاری).

n. پێشبڕکێی نیمچە هەرەدوایی.

semi-fluid (sem´ə-flōō′id), *adj.* نیمچە شلە.

n. ماددەی نیمچە شلە.

semi-formal (sem´ɔ-fôr′m'l), *adj.* (١) نیمچە ڕەسمی: (a ~ occasion, reception, party, etc.) (٢) بۆ بۆنەیەکی نیمچە ڕەسمی شیاو.

semi-glass, نیمچە بریقەدار (بۆیە)

semi-liquid, نیمچە شلە.

semi-lunar (sem´i-lōō′nēr), *adj.* وەک مانگی یەک شەوە؛ دەمە ماسولکەیی؛ کەوانەیی.

semi-lunar bone, ئێسقانی کەوانەیی (ئەژنۆ).

sem-lunar valve, زمانەی کەوانەیی (دڵ)؛ کەوانە زمانە.

semi-monthly (sem´ə-munth′li), *adj.* نیومانگی؛ هەر نیو مانگ جارێک دەردەچێت.

n. گۆڤارێکی نیومانگی؛ گۆڤارێکی دووهەفتەیی.

adv. نیومانگی؛ دووهەفتەیی؛ هەر نیو مانگ جارێک.

seminal (sem′ə-n'l), *adj.* (١) تۆماوی؛ تۆواوی؛ تۆوی: (~ fluid) (٢) زاوزێکەری: *(~ power)* . (٣) تۆوی؛ تۆوی پەرەسەندنی دواپۆژی تێدایە؛ شتی لێ دەبێتەوە؛ سەرچاوەیی: *(~ ideas, minds, etc.)* .

seminar (sem′ə-när´), *n.* سیمینار: (ا) کۆڕی خوێندن؛ پۆلێک لە قوتابیانی زانکۆ کە لە باسێک دەکۆڵنەوە بە سەرپەرشتی مامۆستا؛ کۆڕسی زانکۆ. (ب) باسی ئەم کۆڕە. (ج) ژووری گرتنی ئەم کۆڕە.

seminarian (sem´ə-när′i-ən), *n.* قوتابی زانستگای ئایینی.

seminary (sem′ə-ner´i), *n.* (١) سەرچاوە؛ کانگا (مەجاز): (Slums are ~ies of crime.) (٢) زانستگای بەرزی تایبەتی کڵێسا. (٣) قوتابخانەی ئایینی (بۆ پەروەردەکردنی قەشە). (٤) seminar .

semination (sem´ə-nā′shən), *n.* (١) بڵاوکردنەوە. (٢) تۆو وەشاندن؛ تۆودان؛ تۆوچاندن.

seminiferous (sem´ə-nif′ēr-əs), *adj.* (١) تۆودەگری؛ تۆوی تێدایە. (٢) تۆماوی؛ تۆواوی؛ تۆماو دروست دەکات یا دەگەیێنێت

seminivorous (sem´ə-niv′ēr-əs), *adj.* تۆوخۆر؛ بە تۆو ژیاو
semi-nomad, نیمچە کۆچەر.
-semi-nomadic *(adj.).*
semi-official (sem´i-ə-fish′l), *adj.* نیمچە ڕەسمی
semiology (sē´mī-ol′ə-ji), *n. Also* **semeiology,** (١) (ا) زمانی نیشانە؛ زانستی نیشانە. (ب) نیشانە بەکارهێنان (ڕێگەی شەمەندەفەر).
(٢) symptomatology.
semiotic (sē´mī-ot′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە نیشانەو زمانی نیشانە (٢) تایبەتی بە نیشانەی نەخۆشی.
semi-palmate (sem´ə-pal′māt), *adj.* نیمچە لەپی (وەک پەنجەی پێی نیوە تەنراوی هەندێک باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو). (هەروەها " semi-palmated ").
semi-parasitic (sem´ə-par´ə-sit′ik), *adj.* نیمچە لاوورگە (زیندەوەرزانی: ڕووەکناسی)؛ نیمچە مشەخۆر.
semi-permanent, نیمچە هەمیشەیی
semi-permeable (sem´ə-pūr′mi-ə-b'l), *adj.* نیمچە دەڵنەر؛ نیمچە دەڵێر؛ هەندێک شتی پێدا دەچێت (پەردە).
semi-political (sem´i-pə-lit′i-k'l), *adj.* نیمچە ڕامیاری
semi-porcelain (sem´ə-pôr′sə-lin), *adj.* وەک فەخفوری وایە؛ لەچینی دەچێت
semi-postal, نیمچە پۆستەیی؛ تایبەتێیە بە پووڵێکی پۆستە کە لە نرخی خۆی بە گرانتر دەفرۆشرێ بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ پرۆژەی خێرخوازی.
semi-precious (sem´ə-presh′əs), *adj.* نیمچە بەنرخ(بەرد. گەوهەر)؛ نەختێک بەنرخ *(a ~ stone or gem)* .
semi-private (sem´ə-prī′vit), *adj.* نیمچە تایبەتی (ژووری خەستەخانەی دووجێکەیی): *(a ~ room in a hospital)* .
semipro (sem′i-prō´), *adj. & n.* [Colloq.], = **semiprofessional.**
semi-professional, (١) هی یاریکەرێکە کە نیمچە سەرمەڕ بۆ پارە یاری دەکات هەر وەک پیشەی بێت. (٢) لەم جۆرە یاریکەرانە پێکهاتوو (تیپ)؛ هی ئەم جۆرە یاریەیە
n. (١) یاریکەرێکە کە بە نیمچە سەرمەڕ بۆ پارە یاری دەکات. (٢) کەسێکە کە نیش‌وکارەکەی وەک پیشە وایە
semiquaver (sem′ə-kwā´vēr), *n.* = sixteenth note.
semiskilled (sem′ə-skild´), *adj.* (١) نیمچە کارامە (a ~ worker)
(٢) پێویست بە کرێکاری نیمچە کارامە دەکات.
semi-solid (sem´ə-sol′id), *adj.* نیمچە ڕەق؛ نیمچە توند
n. شتی نیمچە توند یا نیمچە پتەو (هەویر، جەلاتین).
Semite (sem′īt, sē′mīt), *n.* سامی کەسێکی سامی (کە جوولەکەو عەرەب و ئاشووری و فینیقی و بابلی... هتد دەگرێتەوە). (ئێستە بەتایبەتی " جوولەکە" دەگرێتەوە).
Semitic (sə-mit′ik), *adj.* (١) سامی؛ هی ئەتەوە سامییەکان. (٢) هی زمانە سامییەکان (وەک عەرەبی، عیبری... هتد).
Semitics (sə-mit′iks), *n.pl.* سامیناسی لێکۆڵینەوەی زمانو وێژەو کلتووری ئەتەوە سامییەکان.
Semitism (sem′ə-tiz'm, sē′mə-tiz'm), *n.* (١) زاراوە یا ووشەی سامی (٢) سامێتی؛ تایبەخۆر خور و نەریتی سامی (٣) لایەنگری جوولەکە.
semi-tone (sem′ə-tōn´), *n.* نیو ئاوازی مۆسیقا. (پێشی دەوترێ " half tone " و " half step ").
semi-transparent, نیمچە ڕۆشن؛ شتی نەختێک لێوە دەبینرێ.
semi-tropical (sem´ə-trop′i-k'l), *adj.* نیمچە گەرم؛ نەختێک لە هی ناوچەکانی پشتێنەی زەوی دەچێت (~ weather, fruits, etc.)

semi-vowel (sem′ə-vou´əl), *n.* تیپی نیمچە بزوێن (وەک " y " لە " yoke "دا و " w " لە " wall "دا).
semi-weekly (sem´ə-wēk′li), *adj.* نیوەهەفتەیی.
n. گۆڤارێکی نیوەهەفتەیی؛ شتێکە کە هەر نیوەهەفتە جارێک یا هەفتەی دووجار ڕووبدات.
adv. هەفتەی دووجار؛ هەر نیوەهەفتە جارێک.
semi-yearly (sem´ə-yêr′li), *adj.* نیوسالی؛ شەش مانگ.
n. گۆڤارێکی نیوسالی؛ شتێکە کە هەر شەش مانگ جارێک یا سالی دووجار ڕووبدات.
adv. سالی دووجار؛ هەر شەش مانگ جارێک.
semolina (sem´ə-lē′nə), *n.* بڕوێش.
semper (sem′pēr), *adv.* [L.], = always.
semper fidelis (fi-dē′lis, fi-dā′lis), [L.], هەمیشە دڵسۆز.
semper paratus (pə-rā′təs), [L.], هەمیشە ئامادە.
sempiternal (sem´pi-tūr′n'l), *adj.* = eternal.
sempiternity (sem´pi-tūr′nə-ti), *n.* = eternity.
sempstress (sem′stris, semp′stris), *n.* = seamstress.
sen (sen), *n.* پارەیەکی کەم نرخی یابانییە.
senary (sen′ēr-i), *adj.* شەشی.
senate (sen′it), *n.* (١) ئەنجوومەنی ڕیش سپیان؛ ئەنجوومەنی سەرگەورەکان. (٢) ئەنجوومەنی هەرە بەرزی پڕمای کۆن. (٣) ئەنجوومەنی یاسادانەران. (٤) [S-]، (ا) ئەنجوومەنی " سەرووی" کۆنگرێسی ئەمەریکا. (ب) لقی " سەرووی " پەرلەمانی گەلێک لە دوولأتە یەککڕتووەکانی ئەمەریکا. (ج) ئەنجوومەنی " سەرووی" پەرلەمانی کەنەداو فەرەنساو هەندێک دوولأتی تر (٥) شوێنی کۆبوونەوەی ئەم ئەنجوومەنە. (٦) ئەنجوومەنی بەرزی زانکۆ (کە لە مامۆستاکان پێکدێت).
senator (sen′ə-tēr), *n.* سەنەتۆر: ئەندامی ئەنجوومەنی " سەرووی" کۆنگرێسی ئەمەریکا؛ نوێنەری لقی " سەرووی" پەرلەمان.
senatorial (sen´ə-tôr′i-əl, sen′ə-tō′ri-əl), *adj.* سەنەتۆری: (ا) تایبەتی بە سەنەتۆرو ئەنجوومەنی سەنەتۆران؛ بۆ سەنەتۆر شیاو. (ووشەی " senate " ببینە) (ب) لە سەنەتۆرەکان پێکهاتووە. (ج) مافی هەڵبژاردنی سەنەتۆرێکی هەیە (ناوچەی هەڵبژاردن).
senatorship (sen′ə-tēr-ship´), *n.* سەنەتۆرێتی؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی سەنەتۆر.
send (send), *v.t.* (١) (ا) ناردن (شتومەک): (The medicine was sent by plane.)
(ب) ناردن (نامە، پۆستە، بروسکە)؛ ڕەوانەکردن.
(٢) دەربڕین بۆ ناردن؛ ناردن: *(She ~s her love.)* .
(٣) (ا) پەیام پیا ناردن؛ ناردن بە پەیامبەری: *(to ~ an envoy)* .
(ب) ناردن (بۆ خوێندن، کار...هتد): *(His father ~ him to college.)* .
(ج) دەرکردن: *(~ the guard away.)* .
(د) والێکردن کە بڕۆن؛ پێ چۆڵ کردن: (The news sent them hurrying home.)
(٤) لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ دەرچوون؛ دانەوە: (The explosion sent a cloud of smoke high in the air.)
(٥) هاویشتن؛ فڕێدان: *(He sent the ball over the trees.)* .
(٦) والێکردن: *(The noise will ~ him out of his mind.)* .
(٧) بوون بەهۆی ڕووداو.
v.i. ناردن (پەیام، پەیامبەر).
send (one) about his business, دەرکردن.
send away, دوورخستنەوە؛ دەرکردن؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە.
send away for, داواکردن بە پۆستە.
send back, ناردنەوە؛ گەڕانەوە.
send down, [British], لە زانکۆ دەرکردن (قوتابی).

send flying, (۱) دەرکردن (۲) ڕافراندن؛ ڕاونان. (۳) پرش‌و بلأوکردنەوە بە هەموولایەکدا.

send for, (۱) ناردن بە دوادا؛ ناردن بە شوێندا؛ داوای هاتنی کەسێک کردن (۲) داواکردن (بە پۆستە یا تەلەفۆن).

send forth, لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ بوونەوە (ڕووناکی، دووکەڵ، تۆز).

send in, ناردن؛ دانەدەست؛ بۆ ناردن:

(Send in your request now.)

send off, (۱) ناردن (نامە، دیاری). (۲) دەرکردن (۳) بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن؛ ڕایی کردن.

send out, (۱) ناردن بە هەموولایەکدا؛ ناردن:

(to send out Christmas cards)

(۲) لێ بوونەوە (ڕووناکی، گەرمی).

(۳) دەرکردن (گەڵا، ڕەگ، یا تەرزەی تازە).

send (someone) packing, دەرکردن (بەتایبەتی لەپڕ).

send up, (۱) نارەنە سەرەوە.

(۲) [Colloq.] خستنە بەندیخانەوە.

send (send), *n. & v.t.* = scend.

sendal (sen′d'l), *n.* سێندل: کالایەکی ناوڕیشمی تەنکە.

sender (sen′dĕr), *n.* نێرەر؛ بنێر؛ پەیامنێر.

send-off (send′ôf´), *n.* (۱) بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن (۲) ئاواتەخوازی سەرکەوتن بۆ کردن (لە دەستپێکردنی کارێکدا).

(۳) دەستپێکردن؛ یارمەتیدانی دەستپێکردن؛ ڕایی کردن؛ خستنەسەر ڕێ.

senectitude (sə-nes′n-tə-tūd´), *n.* پیری؛ پیرێتی

senescence (sə-nes′'ns), *n.* پیربوون؛ پیری؛ پیرێتی.

senescent (sə-nes′'nt), *adj.* پیر؛ بەساڵداچوو.

seneschal (sen′ə-shəl), *n.* سەرکاری دەرەبەگ.

senhor (se-nyôr′), *n.* سنیۆر: نازناوی پیاوی پورتوگاڵیی (وەک " کاک ").

senhora (se-nyôrä), *n.* سنیۆرا: نازناوی ئافرەتی مێرددارە پورتوگاڵیە. (وەک " خاتوون " ، " خاتوو " ، " خانم " ، " خان ").

senhorita (se´nyô-rē′tä), *n.* سنیۆریتا: نازناوی کچی پورتوگاڵیی (وەک " خانم " ، " خان ").

senile (sē′nīl, sē′nil), *adj.* (۱) پیر؛ بەساڵداچوو.

(۲) خڵەفاو؛ مێشک سووک (بەهۆی پیرییەوە).

(۳) بەتەواوی خوراوەتەوە (زەمینناسی).

senility (sə-nil′ə-ti, sē-nil′ə-ti), *n.* (۱) پیرێتی؛ پیری.

(۲) خڵەفان؛ خڵەفاوی؛ مێشک سووکی (لە پیریدا).

senior (sēn′yēr), *adj.* (۱) گەورەتر لە تەمەندا؛ پیرتر (بەتایبەتی باوکو کوڕێک کە هەمان ناویان هەبێت).

(۲) سەرگەورە؛ بالأتر؛ بەپلەوپایەتر؛ سەرەک: *(~ clerk, senator, etc.)* .

(۳) تایبەتی بە دوا ساڵی قوتابخانەی ناوەندی‌و زانکۆ: *(the ~ class)* .

n. (۱) کەسێکی بەتەمەنتر.

(۲) سەرەک؛ کەسێکی بالأتر یا بەپلەوپایەتر؛ کەسێکی کۆنتر لەکارێکدا.

senior citizen, کەسێکە لە تەمەنی خانەنشینی‌و ژوورتردا بێت؛ هاوڕاتی پیر یا بەتەمەن.

senior high school, قوتابخانەی ئامادەیی؛ قوتابخانەی ناوەندی بەرز (کە پۆڵ دەو یانزەو دوانزە، واتە چوارو پێنجو شەش دەگرێتەوە).

seniority (sēn-yôr′ə-ti, sēn-yŏr′ə-ti), *n.* (۱) تەمەن گەورەتری (لە کەسێک یا چەند کەسێکی تر). (ب) سەرەکێتی؛ سەرگەورەیی؛ بەپلەوپایەتری؛ بالأتری. (۲) لەپێشتربوون لە هاوکاران (بەهۆی زۆری خزمەتەوە)؛ کۆنتری لە ئیشوکاردا.

senna (sen′ə), *n.* (۱) ڕووەکێکی پاقلەیی گوڵ زەردو سوورە.

(۲) گەڵای ئەم ڕووەکە (کە بۆ مەبەستی پزیشکی وەک ڕەوانی بەکاردێت).

sennet (sen′it), *n.* دەنگی زۆرنا (لە هاتنەسەر شانۆو ڕۆیشتنی نەکتەری شانۆنامەی ئینگلیزی " ئیلیزابیسی"دا لێدەدرا).

sennit (sen′it), *n.* (۱) گوریسی هۆنراوە (کەشتیوانی).

(۲) پووش‌و گیاو گەڵای دارخورمای هۆنراوە (بۆ شەپقە دروستکردن).

señor (se-nyôr′), *n.* سنیۆر: نازناوی پیاوە لە زمانی ئیسپانیدا (وەک " کاک ").

señora (se-nyô′rä), *n.* سنیۆرا: نازناوی ئافرەتی مێرددارە لە زمانی ئیسپانیدا (وەک " خاتوون " ، " خاتوو " ، " خانم " ، " خان").

señorita (se´nyô-rē′tä), *n.* سنیۆریتا: نازناوی کچە لە زمانی ئیسپانیدا (وەک " خان" ، " خانم").

sensate (sen′sāt), *adj. Also* sensated, هەستپێکراو.

sensation (sen-sā′shən), *n.* (۱) هەست:

(Hearing, seeing, touching, tasting and smelling are ~s.)

(۲) هەستکردن: *(a ~ of cold)* .

(۳) موورچرکە؛ تەزوو.

(٤) وروووژانی گشتی؛ هەرا؛ جۆش: *(The news caused a great ~ .)* .

(٥) هۆی ئەم وروووژان یا هەراوهوریایە؛ پووداتێکی وروووژێنەر.

sensational (sen-sā′shən-'l), *adj.* (۱) هەستی.

(۲) (ا) هەست جوڵێنەر؛ وروووژێنەر: *(a ~ story; ~ news)* .

(ب) لە شتی وروووژێنەر یا هەست جوڵێن دروا: *(a ~ magazine)* .

(۳) نایاب؛ زۆرباش؛ دڵفڕێن.

-sensationally *(adv.)*.

sensationalism (sen-sā′shən-'l-iz'm), *n.* (۱) وروووژانخوازی (لە هونەرو وێژەو ڕۆژنامەگەریدا).

(۲) هەست پەرستی: بیروباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت: پێزانین‌و وەرگرتن‌و فێربوونی هەموشت لەڕێی هەستەوەیە.

sensationalist (sen-sā′shən-'l-ist), *n.* (۱) هوونەرمەند یا نووسەری وروووژێنەر. (۲) پەیڕەوێکەری بیروباوەڕی هەستی (ووشەی پێشوو ببینە).

sense (sens), *n.* (۱) هەست؛ هۆش.

(۲) (*pl.*)، هەستەکان.

(۳) (ا) هەستی هەڵسەنگاندن (ژمارەکی یا فێربوو): *(a ~ of timing)* .

(ب) هەستی تێگەیشتن یا زانین: *(a ~ of humor)* .

(ج) هەستی مەترسی کردن.

(د) هەستی دەروونی: *(a ~ of guilt)* .

(٤) (*pl.*)، هۆش؛ توانای بیرکردنەوەو بڕیاری ڕاست دان.

(٥) مانا؛ پوختەی باس؛ کرۆک:

(Few people grasped the ~ of his remarks.)

(٦) بەجێیی؛ دروستی: *(There is some ~ in what he says.)* .

(۷) هەڵوێستو ڕای گشتی تاقمێک یا کۆڕێک:

(What is the ~ of the meeting?)

v.t. (۱) هەستپێکردن؛ پێزانین؛ دەرک پێکردن:

(He ~d our hostility.)

(۲) [Colloq.]، تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.

bring a person to his senses, هێنانەوە هۆش خۆ؛ واز لە کردەوەی شێتانەو بێ مێشکانە پێ هێنان.

in a sense, لە لایەکەوە؛ لە ڕوویەکەوە؛ لە سەرێکەوە؛ تا ڕادەیەک.

make sense, بەجێ بوون؛ مانا بەخشین؛ بە مێشکدا چوون.

make sense of, سەر لێ دەرچوون؛ لێ تێگەیشتن

senses, هۆش؛ بیروهۆش: *(come to your senses!)* .

senseless (sens′lis), *adj.* (۱) بێ هۆش؛ بوراوە؛ لە هۆش خۆ چوو.

(۲) بێ مێشک؛ کەر. (۳) بێ مانا؛ نابەجێ؛ نادروست؛ بێ سەروبن:

(a ~ act, plan, idea, etc.)

-senselessly *(adv.)* ; **senselessness** *(n.)*.

sense organ, ئەندامی هەست (چاو، گوێ...هتد).

sense perception, (۱) شت فێربوون یا پێزانین بەهۆی یەکێک لە هەستەکانەوە. (۲) ئەم توانایە.

sensibility (sen´sə-bil′ə-ti), *n.* (۱) هێزی هەست؛ توانای پێزانین؛ هۆش. *(the ~ of the skin)*
(۲) هەست تێژی؛ هەست تووندی. *(the ~ of a painter to color)*
(۳) هەستیاری؛ بەهەستی. *(~ to kindness)*
(٤) *(pl.)* هۆش و هەست؛ هەست جوولان؛ هەست بەرزی. *(The sufferings of the refugees shocked our ~ies.)*
(٥) دڵ ناسکی
(٦) *(pl.)* هەست ناسکی دەربارەی چاک‌وخراپی یا جوان‌و ناشرینی...هتد. *(Her ~ies are quickly offended.)*

sensible (sen′sə-b'l), *adj.* (۱) هەستپێکراو؛ زۆر. *(a ~ rise in tempreature)*
(۲) هەستی پێ دەکرێ؛ پێی دەزانرێ (لەپێی یەکێک لە هەستەکانەوە). *(~ phenomena)*
(۳) بەئاگا؛ ئاگادار؛ هەستیار. *(He was ~ to their grief.)*
(٤) بەهۆش؛ لەهۆش خۆ نەچوو؛ هۆشیار.
(٥) (ا) بەجێ؛ پەسەند؛ دروست؛ شیاو. *(a ~ idea, plan, etc.)*
(ب) ژیر؛ تێگەیشتوو. *(a ~ fellow)*

-sensibleness *(n.)* ; **sensibly** *(adv.)*.

sensitive (sen′sə-tiv), *adj.* (۱) هەستی؛ هۆشی؛ تایبەتی بە هەستەکان. (۲) هەستدار؛ هەستەوەر؛ هۆشیار؛ هەستیار.
(۳) تێژ (هەست). *(a ~ ear)*.
(٤) ناسک (برین). (٥) هەست بەرز؛ بەهەست.
(٦) دڵ ناسک؛ هەست ناسک؛ ناسک هەست
(۷) زۆر هەستیار یا ناسک (بۆ گەرمی، ساردی، ڕووناکی). *(Photographic film is ~ to light.)*
(۸) بێ بار؛ بگۆڕ؛ هەمیشە دەگۆڕێ. *(a ~ stock market)*

-sensitively *(adv.)* ; **sensitiveness** *(n.)*.

sensitive plant, ڕووەکی شەرمن. ڕووەکێکی قەف دڕکاوی گوڵ نەرخەوانیە گەلاکەی لوول دەبێت هەر کە دەستی لێوەدەدرێت.

sensitivity (sen´sə-tiv′ə-ti), *n.* (۱) هەستیاری؛ بەهەستی؛ هۆشیاری؛ هەستەوەری. (۲) دڵ ناسکی؛ ناسک هەستی.
(۳) پلەی هەستیاری یا ناسکی بۆ ڕووناکی (وێنەگەری).

sensitize (sen′sə-tīz´), *v.t.* (۱) هەست تێژکردنەوە؛ هەستیارکردن (پزیشکەوانی). (۲) هەستیارکردنی فیلم بۆ ڕووناکی (وێنەگەری).
v.i. هەست تێژبوونەوە؛ هەستیاربوون.

-sensitization *(n.)* ; **sensitizer** *(n.)*.

sensitometer (sen´sə-tom′ə-tēr), *n.* هەستیاری پێوەر (هی چاو یا فیلم بۆ ڕووناکی).

sensor (sen′sēr), *n.* ئامێری هەستکار (فیزیا).

sensorial (sen-sôr′i-əl, sen-sō′ri-əl), *adj.* = sensory.

sensorimotor, *adj. Also* sensomotor, هەستی- بزوێنی. تایبەتی بە هەستکردن‌و بزوان لە هەمان کاتدا (هەستە دەماغ).

sensorium (sen-sôr′i-əm, sen-sō′ri-əm), *n.* (۱) بەشی هەستیاری مێشک. (۲) کۆنەندام یا دەزگای هەستیاری لەش.

sensory (sen′sēr-i), *adj.* (۱) هەستی؛ هۆشی؛ تایبەتی بە پێنج هەستەکەی ناوەمیزاد. (۲) هەست یا سەرنج گەیێنەر لە نەندامی هەستەوە بۆ مێشک

sensual (sen′shōō-əl), *adj.* (۱) هەستی؛ لەشی؛ هی خۆشی لەش نەک مێشک *(~ pleasures)*.
(۲) (ا) تایبەتی بە خۆشی جووت بوون. (ب) بەئاڵوش؛ حەشەری.
(ج) هەوەس هەڵسێنەر؛ بەرەڵا؛ جوان‌و پان‌و پڕو هەوەس هەڵسێز.

sensualism (sen′shōō-əl-iz'm), *n.* (۱) زۆر سەرکردنەسەر خۆشی لەش؛ زۆر بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن‌و خەریکبوونی خۆشی لەش‌و جووت بوون.
(۲) خۆشی هەست پەرستی؛ بیروباوەڕێکە کە دەڵێت خۆشی لەش‌و هەست باشترین شتە لەژیاندا؛ خۆشی لەش پەرستی.

(۳) هەست پەرستی؛ ئەو بیروباوەڕە فەلسەفەییەیە کە دەڵێت: پێزانین‌و وەرگرتن‌و فیزبوونی هەموشت لەپێنی هەستەوەیە.

sensualist (sen′shōō-əl-ist), *n.* (۱) خۆشی لەش‌و هەست پەرست؛ بەر بۆخۆ بەرەڵاکەرو هەمیشە خەریکبووی جووت بوون‌و خۆشی تر.
(۲) پەیڕەوێکەری " sensualism " .

-sensualistic *(adj.)*.

sensuality (sen´shōō-al′ə-ti), *n.* (۱) خۆشی لەش پەرستی؛ بەر بۆخۆ بەرەڵاکردن‌و سەرکردنەسەر خۆشی لەش‌و جووت بوون
(۲) چاوباشقالی؛ بەئاڵوشی؛ کێرچلێسی.

sensualize (sen′shōō-əl-īz´), *v.t.* خستنەسەر پێنی خۆشی هەست‌و لەش پەرستی.

-sensualization *(n.)*.

sensuous (sen′shōō-əs), *adj.* (۱) هەستی؛ تایبەتی بە هەست. (۲) خۆش؛ دڵگیر. *(the ~ beauty of a spring day)*
(۳) حەز بە خۆشی هەست دەکات؛ هەست تێژ؛ هۆشیار.

-sensuously *(adv.)* ; **sensuousness** *(n.)*.

sent (sent), *past tense and past participle of* **send.**

sentence (sen′təns), *n.* (۱) بڕیاری دادگا. (۲) سزای دادگا. (۳) ڕستە. (٤) [Archaic]، پەند؛ پەندی پێشینان.
v.t. سزا بۆ بڕینەوە (لەلایەن دادگاوە)؛ سزادان؛ سزا بەسەردا دان. *(He was ~d to death.)*

sentence stress, هێزی ڕستە: ئەو هێزەیە دەخرێتەسەر هەندێک ووشەی ڕستە لە بێژاندا (ڕێزمان)؛ گیرەی ڕستە.

sentential (sen-ten′shəl), *adj.* (۱) ڕستەیی.
(۲) تایبەتی بە سزای دادگا.

sententious (sen-ten′shəs), *adj.* (۱) کورت‌و پڕ مانا.
(۲) پڕ لە پەندی پێشینان.
(۳) (ا) ووشک‌و پڕ لە پەند؛ پڕ لە ئامۆژگاری ووشک. *(a ~ speech)*
(ب) حەز لە ئامۆژگاری‌و پەندی ووشک کەر. *(a ~ speaker)*

sentience (sen′shəns, sen′shi-əns), *n.* (۱) هەستداری؛ بەهەستی؛ هەستکردن. (۲) هۆشی؛ هۆشیاری.

sentient (sen′shənt, sen′shi-ənt), *adj.* هەستیار؛ هەستدار؛ بەهەست؛ هۆشیار.
n. (۱) کەسێکی هەستدار یا هۆشیار. (۲) مێشک.

sentiment (sen′tə-mənt), *n.* (۱) هەست:
(Patriotism has been called a noble ~ .)
(۲) ڕا؛ هەڵوێست؛ بیروباوەڕ: *(What are his ~s about abortion?)*.
(۳) هەستداری؛ بەهەستی؛ سۆز؛ هەست.
(٤) دەربڕینی سۆز یا هەست لە هونەرو وێژەدا.
(٥) هەست ناسکی؛ سۆزی لە ڕادەبەدەر.
(٦) ئەو هەستەی ووتەیەک دەری دەبڕێ‌و جیایە لە ووتەکە خۆی

sentimental (sen´ tə-men′t'l), *adj.* (۱) بەسۆز؛ پڕ لە هەستی جوان‌و ناسک: *(~ music)*.
(۲) ناسک هەست (بە جۆرێک کە گریانی بێت بۆ گەلێک شت)؛ سۆزبەرست؛ سۆزدار: *(a ~ person)*.
(۳) تایبەتی بە سۆز یا هەست؛ سۆزی؛ هەستی: *(a ~ reason)*

sentimentalism (sen´tə-men′t'l-iz'm), *n.* (۱) سۆزبەرستی؛ هەست پەرستی؛ هەست ناسکی؛ سۆزداری. (۲) بیرێک یا ووتەیەکی بەسۆز

sentimentalist (sen´tə-men′t'l-ist), *n.* کەسێکی سۆزبەرست؛ هەست ناسک؛ بەسۆز.

sentimentality (sen´tə-men-tal′ə-ti), *n.* (۱) سۆزبەرستی؛ هەست ناسکی؛ سۆزداری؛ بەسۆزی لە ڕادەبەدەر. (۲) بیرێک یا ووتەیەکی بەسۆز

sentimentalize (sen´tə-men′t'l-īz´), *v.i.* سۆزبەرستانە

پەروشت ووتدن یا بە چاوێکی سۆزیەرستانە سەیرکردن.
(He ~s the past.)

sentinel (sen′ti-n'l), *n.* پاسەوان؛ شەوگەر؛ پاساول؛ نۆبەچی.

v.t. (۱) پاسەوانی کردن. (۲) پاسەوان پێدان؛ پاسەوان بۆ ناردن.
(۳) پاسەوان دانان؛ دانان بە پاسەوان لە شوێنێکدا.

stand sentinel, پاسەوانی کردن.

sentry (sen′tri), *n.* (۱) پاسەوان (بەتایبەتی هی بەردەرگا)؛ پاساول؛ شەوگەر؛ حەسحەس؛ نۆبەچی. (۲) پاسەوانی؛ شەوگەری؛ حەسحەسی.

sepal (sē′p'l, sep′'l), *n.* پەڕەی تەختەگوڵ.

sepaloid (sep′'l-oid´), *adj.* لە پەڕەی تەختەگوڵ دەچێت.

-sepalous (sep′'l-əs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پەڕە بە تەختەگوڵەکەیەوەیە: *(trisepalous)*

separability (sep´ĕr-ə-bil′ə-ti), *n.* توانای جیابوونەوە؛ جیابوونەوە بۆ بوون.

separable (sep′ĕr-ə-b'l), *adj.* دەشێت جیاکرێتەوە؛ جیادەکرێتەوە؛ جیادەبێتەوە.

separate (sep′ə-rāt´), *v.t.* (۱) (ا) جیاکردنەوە؛ بەش بەش کردن؛ لێککردنەوە؛ بڕین. (ب) لەیەک دوورخستنەوە.
(ج) بڵاوەپێکردن؛ دڕدان؛ درێندان. (د) لێک جیاکردنەوە (پۆستە).
(۲) پاڵدوپیس کردن. (۳) لێ دەرهێنان (ئاوێتە)؛ دەرهێنان.
(٤) دابڕکردن (ژن و مێرد بە بڕیاری دادگا)؛ لەیەک کردن؛ لەیەک جیاکردنەوە:
(He was ~d from his wife last month.)
(٥) دەرکردن (بەتایبەتی لە سوپا)؛ لێ خستن.
(٦) لێک جیاکردنەوە؛ بەش کردن: *(The wall ~s the two houses.)* .

v.i. (۱) لێ جیابوونەوە؛ جیابوونەوە؛ کشانەوە:
(He has ~ from the party.)
(۲) لێ بوونەوە؛ لێ پچڕان.
(۳) جیابوونەوە؛ پەیوەندی نەمان؛ دابڕبوون.
(٤) جیابوونەوە (ژن و مێرد)
(٥) لێ جیابوونەوە: *(Cream ~s from milk.)* .

adj. (۱) جیا؛ دابڕاو؛ پەیوەندی پچڕاو. (۲) گۆشەگیر؛ تەنها.
(۳) سەربەخۆ. (٤) جیاواز؛ لەوانی تر ناچێت.
(٥) تایبەتی؛ تایبەتی بە خۆ؛ جیا:
(The children have ~ bedrooms.)

n. (۱) شتێکی جیا یا جیاواز.
(۲) پارچە جلێکی بە جیا کڕیاوو لەگەڵ شتی جیا لە خۆیدا لەبەرکراو، واتە: دەستە جل نەبێت (چاکەت، پانتۆڵ، تەنوورە... هتد).
(۳) ووتارێکی لە پەرتووک دەرهێنراوو بە جیا بڵاوکراوە.

-separateness *(n.)*; **separately** *(adv.)*.

separation (sep´ə-rā′shən), *n.* (۱) (ا) جیاکردنەوە؛ لێک کردن: لێک جیاکردنەوە. (ب) جیابوونەوە؛ لێک بوون؛ لێک بڕان.
(۲) جودایی؛ دووری؛ دوورێتی. (۳) شوێنی لەیەک جیابوونەوە.
(٤) بۆشایی؛ کەلەبەر؛ کەلێن. (٥) تەلاق.
(٦) جیابوونەوەی ژن و مێرد (بە ڕێکەوتنی خۆیان یا بە فەرمانی دادگا).
(۷) دەرکردن (لە کار یا سوپا).

separatism (sep′ə-rā´t-iz'm), *n.* جیابوونەوەخوازی (لە وڵات، کلێسە .هتد)؛ جیابوونەوەگەری.

separationist (sep´ə-rā′shən-ist), *n.* = separatist.

separatist (sep′ə-rā´tist), *n.* جیابوونەوەخواز (لە وڵات، کلێسە)؛ جیاپەرست؛ جیابوونەوەگەر

-separatistic *(adj.)*.

separative (sep′ə-rā´tiv), *adj.* جیاکەرەوە؛ جیاکەرەوەیی

separator (sep′ə-rā´tĕr), *n.* (۱) جیاکەرەوە (مرۆڤ، شت).
(۲) ئامێری جیاکەرەوە (بەتایبەتی شیر لە چەوری).

separatory (sep′ĕr-ə-tôr´i, sep′ĕr-ə-tō´ri), *adj.* separative.

Sephardi (si-fär′di), *n.* [*pl.* Sephardim], سەرفادی: جوولەکەی پۆرتوگاڵ؛ جوولەکەیەکی ئیسپانیاو پورتوگاڵ.

-Sephardic *(adj.)*.

sepia (sē′pi-ə), *n.* (۱) cuttlefish.
(۲) بۆیەیەکی قاوەیی تۆخە لە شڵە ڕەشە مەرەکەبێیەکەی کە ئەم گیاندارە ئاوییە دەریدەدات دەگیرێتەوە. (۳) ڕەنگی قاوەیی سووڕکار.
(٤) نیگارێکە بەم ڕەنگە کرابێت.

adj. (۱) هی ئەم گیاندارە ئاوییە (۲) قاوەیی سووڕکار.

sepiolite (sē′pi-ə-līt´), *n.* = meerschaum.

sepoy (sē′poi), *n.* سوپایی: سەربازێکی هیندی لە سوپای ئینگلیزیدا.

seppuku (se´pōō′koo), *n.* = hara-kiri.

seps (seps), *n.* (۱) مارێکی ژەهراوییە.
(۲) skink.

sepsis (sep′sis), *n.* خوێن پیسی (نەخۆشی)؛ بۆگەن بوونی خوێن؛ ژەهراوی بوونی خوێن.

sept (sept), *n.* خێڵ؛ هۆز؛ تیرە.

Sept- (sept), = September.

septa (sep′tə), *n. plural of* septum.

septal (sep′t'l), *adj.* پەردەیی؛ دیواری.
(ووشەی " septum " ببینە).

septarium (sep-târ′i-əm), *n.* بەردەگەچی درز درزاوی بە کاربۆناتی کالسیۆم پڕکراوە.

septate (sep′tāt), *adj.* پەردەی جیاکەرەوەدار (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ بە پەردە جیاکراوە.

septem- (sep′tem), پێشگرێکە بەمانای: حەوت؛ حەوتەم: *(septempartite)*

September (sep-tem′bĕr, səp-tem′bĕr), *n.* *Abbr.* Sept., ڕەزبەر؛ مشتاخان؛ مانگی نۆهەمی ساڵنامەی ڕۆژاوایی.

septempartite (sep´tem-pär′tīt), *adj.* حەوت بەشی؛ حەوت پارچەیی.

septenarius, دێڕە هۆنراوەیەکی لاتینی یا یۆنانی حەوت خشتەکی.

septenary (sep′tə-ner´i), *adj.* (۱) ژمارە حەوت؛ حەوتی.
(۲) حەوت دانەیی؛ حەوت کەسی؛ دەستەی حەوتی.
(۳) septennial.

n. (۱) حەوت؛ ژمارە حەوت
(۲) حەوت ساڵ؛ ماوەی حەوت ساڵی (بە دەگمەنیش حەوت هەفتەیی یا ڕۆژی).
(۳) دێڕە هۆنراوەی حەوت خشتەکی.

septennial (sep-ten′i-əl), *adj.* (۱) حەوت ساڵ خایەن؛ حەوت ساڵی؛ حەوت ساڵانە. (۲) هەر حەوت ساڵ جارێک ڕووەدات یا دەکرێت؛ حەوت ساڵی؛ حەوت ساڵانە.

n. ڕووداوێکی حەوت ساڵی؛ شتێکە هەر حەوت ساڵ جارێک ڕووبدات.

-septennially *(adv.)*.

septentrion (sep-ten′tri-ən), *n.* [Archaic], باکوور؛ ناوچەکانی باکوور.

-septentrional *(adj.)*.

septet, septette (sep-tet′), *n.* (۱) دەستەی حەوت کەسی یا شتی.
(۲) (ا) ئاوازی حەوت ئامێری یا حەوت گۆرانی بێژی.
(ب) ئەم حەوت مۆسیقاژەنە یا گۆرانی بێژە؛ تیپی مۆسیقای حەوت کەسی.

septi-, sept- (sep′ti), پێشگرێکە بەمانای: (ا) حەوت؛ حەوتەم: *(septilateral)*
(ب) بۆگەن؛ ڕزیو: *(septicemia)* .
(ج) پەردەی جیاکەرەوە؛ دیواری ناوبەین.

septic (sep′tik), *adj.* (۱) بۆگەن؛ پیس.
(۲) بۆگەنکەر؛ پیسکەر؛ ڕزێنەر.

n. ماددەی بۆگەنکەر یا پیسکەر.

septicemia, septicaemia (sep´tə-sē′mi-ə), *n* بۆگەن بوونی خوێن؛ ژەهراوی بوونی خوێن. (هەروەها پێشی دەووترێ: " saremia " و " blood poisoning " وشەی " sepsis " ببینە).

septicidal (sep´tə-sī′d'l), *adj.* قڵیشاوەتەوە بە درێژایی پەردە یا دیوارەکەی (میوە. تۆو، کەلوو)؛ شەق بردوو. *(a ~ fruit)* .

septicity (sep-tis′ə-ti), *n.* (١) بۆگەنی؛ پیسی.

(٢) (أ) بۆگەن بوون؛ پیس بوون.

(ب) بۆگەنکەری؛ پیسکەری.

septic sore throat, = strep throat.

septic tank, تانکی پیسایی؛ تانکی ئاوەدەست (پیسایی توالێت و شتی تری تێدا کۆدەبێتەوە و دەپزێنرێ).

septilateral (sep´tə-lat′ēr-əl), *adj.* حەوتلا

septillion (sep-til′yən), *n.* سێپتیلیۆن: (أ) ژمارەیەکە بریتییە لە یەکو بیست وچوار سفر (لە ئەمەریکا و فەرەنسا).

(ب) ژمارەیەکە بریتییە لە یەکو چل‌ودوو سفر (لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا).

septimal (sep′ti-məl), *adj.* حەوتی؛ تایبەتی بە ژمارە حەوت.

septuagenarian (sep´chōō-ə-ji-nâr′ri-ən), *adj.* کەسێکی حەفتا ساڵە؛ کەسێکە تەمەنی لەنێوان حەفتا و هەشتا ساڵدا بێت.

adj. (١) حەفتا ساڵە؛ تەمەن نێوان حەفتا و هەشتا ساڵی؛ حەفتایی.

(٢) تایبەتی بە خەڵکی تەمەن حەفتا ساڵ.

septum (sep′təm), *n.* پەردەی حیاکەرەوە (گیانەوەرناسی؛ پووەکناسی)؛ دیواری ناوبەین: *(The nostrils are divided by a ~ .)* .

septuple (sep′tōō-p'l, sep-tū′p'l), *adj.* (١) حەوت؛ لە حەوت پێکهاتوو. (٢) حەوت ئەوەندە.

v.t. لە حەوت دان؛ حەوت ئەوەندە کردن.

septuplet (sep′tōō-p'l-it´, sep-tū′p'l-it´), *n.* (١) حەوت دانە؛ حەوت. (٢) یەکێک لە حەوت منداڵی بە یەک سک لەدایکبوو.

(٣) *(pl)* حەوتە؛ حەوت منداڵی بە یەک سک لەدایکبوو.

sepulcher, sepulchre (sep′l-kĕr), *n.* (١) گۆڕ؛ قەبر

(٢) جێی شتی بێرۆز هەڵگرتن (بەتایبەتی لە قوربانیگای کڵێسەدا).

v.t. ناشتن؛ گۆڕکردن.

the Holy sepulcher, گۆڕی عیسا.

sepulchral, (١) تایبەتی بە گۆڕ؛ تایبەتی بە ناشتن.

(٢) لە گۆڕ دەچێت؛ تاریک‌و نووتەک؛ ناخۆش

(٣) غەمگین (دەنگ، ئاوان)؛ دڵگیر.

sepulchre (sep′l-kĕr), *n.* [British spelling], = sepulcher.

sepulture (sep′l-chĕr), *n.* (١) ناشتن؛ گۆڕکردن

(٢) [Archaic]، sepulcher.

sequacious (si-kwā′shəs), *adj.* (١) شوێن کەوتوو؛ گوێ‌ڕایەڵ؛ حەز بە شوێن کەوتن یا پاشکۆیەتی کەر؛ ملکەچ؛ لاساییکەرەوە؛ کلکی.

(٢) بە ڕێزو ڕێک‌وپێکی کراو.

-sequaciously *(adv.)* ; **sequacity** *(n.)*.

sequel (sē′kwəl), *n.* (١) پاشکۆ؛ پاشینە؛ پاشبەند.

(٢) پاشکۆی بەرهەمێکی وێژەیی یا چیرۆکی. (٣) ئەنجام.

sequela (si-kwē′lə), *n.* ئەخۆشی پاشکۆ: ئەخۆشییەکە کە لە ئەخۆشییەکی تردەوە داکەوتبێتەوە.

sequence (sē′kwəns), *n.* (١) بەردوایی؛ پستە؛ یەک لەدوای یەک.

(٢) ڕیز؛ سەرە.

(٣) زنجیرە (بەتایبەتی هی شتی نەپچڕاوی چوونیەک): *(a sonnet ~)* .

(٤) سێ کاغەزی یەک لەدوای یەکی پێڕێک (قومار، یاری).

(٥) ئەنجام (٦) زنجیرە وێنەی نەپچڕاوی فیلمێکی سینەما.

(٧) سروودی ئایینی (کڵێسە).

in sequence, بەردوا؛ بە ڕیز؛ بەردوای یەکتری.

sequent (sē′kwənt), *adj.* (١) داهاتوو؛ ئایندە؛ هی دوایی؛ لە دوا (٢) ئەنجامی.

n. ئەنجام.

sequential (si-kwen′shəl), *adj.* (١) sequent .

(٢) زنجیرەیی؛ بەردوایی.

sequester (si-kwes′tēr), *v.t.* (١) جیاکردنەوە (لە خەڵک)؛ دوورخستنەوە: *(The judge ~ed the jury.)* .

(٢) دەستبەسەرداگرتنی شتوومەک (هەتا قەرزدانەوە).

(٣) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میرییەوە).

(٤) کشانەوە بۆ کونجێک:

(He ~s himself in his study every afternoon.)

sequestered (si-kwes′tērd), *adj.* جیاکراوە؛ جیا؛ گۆشەگیر؛ پەناگر؛ دوور؛ چەپە.

sequestrate (si-kwes′trāt), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میرییەوە). (٢) [Archaic]، sequester .

-sequestrator *(n.)*.

sequestration (si-kwes′trā′shən), *n.* (١) جیاکردنەوە؛ دابڕین؛ دوورخستنەوە. (٢) (أ) دەستبەسەرداگرتن (هەتا قەرزدانەوە).

(ب) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میرییەوە).

sequestrectomy (sē´kwes-trek′tə-mi), *n.* لێکردنەوەی تەڵەزمە ئێسقانی مردوو لە ئێسقانی زیندوو (نەشتەرگەری).

sequestrum (si-kwes′trəm), *n.* تەڵەزمە ئێسقانی مردووی جیابووەوە لە ئێسقانی زیندوو.

sequin (sē′kwin), *n.* (١) پارەیەکی نائتونی ئیتاڵی کۆنە.

(٢) پوولەکە (کە جل‌وبەرگی ژنانی پێ دەڕازێنرێتەوە).

sequined, sequinned, بە پوولەکە ڕازاوە؛ پوولەکاوی.

sequoia (si-kwoi′ə), *n.* سکۆیا: جۆرە درەختێکی زۆر زل کالیفۆرنیایە لە توخمی کاج

serac (sā′rak′), *n.* بارستایی‌یەکی زل سەهۆڵە بەسەر ڕوباری سەهۆڵەوە.

seraglio (si-ral′yō, se-räl′yō), *n.* کۆشکی سوڵتان یا پاشای تورکی؛ سەرا.

serai (sə-rä′i), *n.* سەرا؛ کۆشکی سوڵتان یا پاشای تورکی.

serape, sarape (se-rä′pi), *n.* = poncho 1.

seraph (ser′əf), *n.* سێڕاف: فریشتەیەکە لە بەرزترین چینی فریشتە (ئاین).

-seraphic ; seraphical *(adj.)* ; **seraphically** *(adv.)*.

seraphim (ser′ə-fim´), *n. alternative plural of* **seraph.**

Serb (sûrb), *n. & adj.* = Serbian.

Serbian (sûr′bi-ən), *adj.* سربی (گەل، کلتوور، زمان)؛ تایبەتی بە سربیا.

n. (١) سربی؛ هاونیشتمانی‌یەکی سربیا (لە یۆگۆسلاڤیا).

(٢) زمانی سربی؛ سربی.

sere (sêr), *n.* ئەو گۆڕپانانەیە کە بەسەر ڕووەکێکدا دێت لە سەرەتاوە تا دوایی.

sere (sêr), *adj.* [Poetic], سیس؛ هەڵقرچاو؛ هەڵپووکاو؛ ووشکەوەبوو. (ووشەی " sear " ببینە).

serenade (ser´ə-nād′), *n.* ئاوازێکی مۆسیقایە دڵدارێک بە شەو بۆ دڵدارەکەی لێ دەدات لەبەر پەنجەرەیەکدا.

v.t. & v.i. ئاوازی مۆسیقالێدان بۆ دڵدار بە شەو لەبەر پەنجەرەیەکدا؛ گۆرانی بۆ ووتن؛ لاواندنەوە.

serenata (ser´ə-nä′tə), *n.* (١) پارچەیەک مۆسیقا و گۆرانییە دەربارەی ژیانی لادێ. (٢) پارچەیەک مۆسیقای نۆرکسترایە.

serendipity (ser´ən-dip′ə-ti), *n.* بەهرەی شتی خۆش‌و باش دۆزینەوە بە ڕێکەوت.

serene (sə-rēn′), *adj.* (١) سایەقە؛ ڕوون: *(a ~ sky)* .

(٢) ئاسوودە؛ هێمن؛ کپ؛ کشومات؛ خامۆش؛ بێ دەنگ؛ پڕ ئاسوودە:

(a ~ look, smile, temper, life, etc.)

(۲) [S-]. خاوەن شکۆ؛ بەڕێز؛ نازناوی ئەندامانی هەندێ خێزانی شازادەی ئەوروپایی‌یە *(His ~ Highness)* .

n. [Rare or Poetic], ئاسمانی ڕوون؛ سایەقەی سامال؛ دەریای ڕوون.

-srenely *(adv.)* ; **sereneness** *(n.).*

srenity (sə-rən′ə-ti), *n.* (۱) ئاسوودەیی؛ هێمنی؛ خامۆشی؛ ڕێ ئاسوودەیی؛ کێپ؛ کشوماتی؛ بێ دەنگی.

(۲) ڕوونی (ئاسمان، ئاو)؛ پۆشنی.

(۳) [S-]. بەڕێزی نازناوی ئەندامانی هەندێ خێزانی شازادەی ئەوروپایی‌یە.

serf (sûrf), *n.* (۱) بەندە؛ کۆیلە؛ بەند.

(۲) مسکین. (۳) کەسێکی چەوساوە.

serfage (sûr′fij), *n.* = **serfdom.**

serfdom (sûrf′dəm), *n.* (۱) بەندەگی؛ بەندایەتی؛ کۆیلەیی؛ بەندەگەری؛ ڕژێمی بەندایەتی (۲) مسکێنی.

serfhood (sûrf′hood′), *n.* بەندگەل؛ بەندان.

serge (sûrj), *n.* سەرج؛ کالایەکی خوری قایمە (دەستە جلی لێ دروست دەکرێت)

sergeant (särʹjənt), *n.* (۱) بەردەستی دەرەبەگ لەکاتی جەنگدا. (۲) **sergeant-at-arms** . (۳) چاوەشی پۆلیس. (٤) چاوەش (سوپا).

sergent-at-arms (särʹjənt-ət-ärmzʹ), *n.* ئەفسەری ئاسایش (لە دادگا یا ڕۆوری پەرلەماندا)؛ لێپرسراوی ئاسایش (لە هەمان شوێندا).

sergeant fish, جۆرە ماسی‌یەکی میلدارە.

sergeant major, باش چاوەش.

serial (sêrʹi-əl), *adj.* (۱) زنجیرەبەست؛ بە ڕیز؛ یەک لەدوای یەک؛ ڕیز: *(~ numbers)* .

(۲) زنجیرەیی (چیرۆک، پەرتووک)؛ بە زنجیرە بلاوکراوە.

(۳) تایبەتی بە بلاوکراوەی زنجیرەیی

n. (۱) (ا) چیرۆک یا پەرتووکی زنجیرەیی (لە گۆڤاردا یا لەسەر تەلەفزیۆن). (ب) ئەلقەیەکی ئەم زنجیرەیە. (۲) گۆڤار.

serialize (sêrʹi-ə-līz′), *v.t.* بلاوکردنەوە لە شێوەی زنجیرەدا.

serially (sêrʹi-əl-i), *adv.* بە ڕیز؛ یەک لەدوای یەک

serial number, ژمارەی زنجیرەیی؛ ژمارە لە زنجیرەدا؛ ژمارە: (~s are given to soldiers and engines to indentify them.)

seriate (sêrʹi-it), *adj.* زنجیرەبەستوو؛ ڕیز ڕیز؛ ڕیزکراو؛ بە ڕیز ڕێکخراو.

seriatim (sêr′i-āʹtim, ser′i-āʹtim), *adv.* = **serially.**

sericeous (si-rishʹəs), *adj.* (۱) ئاوریشمی.

(۲) تووکن (گەڵو میوەو بەن)؛ تووکی نەرمدار؛ تووکاوی.

sericin (serʹi-sinʹ), *n.* مادەدەیەکی لینجی جەلاتینی‌یە لە ئاوریشم دەردەهێنرێت

sericulture (serʹi-kul′chēr), *n.* کرمی ئاوریشم پەروەردەکردن بۆ بەرهەمهێنانی ئاوریشم.

seriema (ser′i-ēʹmə, ser′i-āʹmə), *n.* (۱) باڵندەیەکی بەرازیلی‌یە لە توخمی قولنگ (۲) باڵندەیەکی ئەرجەنتینی وەک ئەم باڵندەیەیە بچووکتر.

series (sêrʹiz), *n.pl.* (۱) زنجیرە؛ ڕیز؛ ڕستە؛ چەند: (a ~ of accidents, victories, defeats, etc.)

(۲) زنجیرە شتی پەیوەندیدار؛ ڕستە.

(۳) زنجیرە (ژمارەو پێوان)؛ زنجیرەبەست.

(٤) زنجیرە ووشە یا ووتەی هاوتای ڕستەیەک (ڕێزمان).

serif (serʹif), *n.* کلکە تیپ. هێڵێکی باریکە وەک کلک دەکرێ بۆ سەر یا ژێری هەندێ تیپی وەک M یا S (چاپەمەنی).

serin (serʹin, sêrʹin), *n.* باڵندەیەکی زەردی ئەوروپایی‌یە لە توخمی فینسقە

serine (serʹēn, sêrʹin), *n.* ترشێکی نەمێنی‌یە لەگەڵێک پرۆتینەدا هەیە (کیمیا)

serious (sêrʹi-əs), *adj.* (۱) تووندگیر؛ سەنگین؛ تووندوتیژ؛ سوور لەسەر مەبەست؛ مەنگ: *(a ~ man)* .

(۲) مۆن؛ مڕومۆن؛ گرژ؛ مڕومۆچ: *(a ~ face)* .

(۳) (ا) ڕاستی نەک گاڵتە؛ بەدڵ؛ بێ گاڵتە.

(ب) کاریگەر؛ کۆششکەر؛ بە دڵ هەوڵدەر: *(a ~ worker)* .

(٤) گرنگ؛ سەخت: *(a ~ matter)* .

(٥) ترسناک؛ پڕ مەترسی؛ سامناک؛ ستەم؛ مەترسیدار؛ پەرێشان: (a ~ illness, situation, etc.)

seriously (sêrʹi-əs-li), *adv.* (۱) بەدڵ؛ بە ڕاستی؛ بە گەرمی؛ بەبێ گاڵتە؛ بە تووندی؛ بە دڵ و بە گیان

(۲) بە شێوەیەک کە مەترسی لێ بکرێ: *(He is ~ ill.)* .

seriousness (sêrʹi-əs-nis), *n.* (۱) بە تووندی گرتن؛ سووربوون لەسەر مەبەست. (۲) بە ڕاست بوون نەک بە گاڵتە. (۳) مەترسی؛ ترسناکی؛ سامناکی.

in all seriousness, بەبێ گاڵتە؛ بە ڕاستی‌یەوە؛ بەدڵ؛ بە تووندی.

serjeant (särʹjənt), *n.* [British spelling], = **sergeant.**

sermon (sûrʹmən), *n.* (۱) پەندو ئامۆژگاری ئایینی (کە لە مزگەوتو کڵێسەدا مەلا یا قەشە دەیخوێنێتەوە)؛ ووتاری ئایینی.

(۲) پەندو ئامۆژگاری دەربارەی پەفتارو ئەرکی سەرشان (بەتایبەتی هی ووشکو ناخۆش).

-sermonic; ermonical *(adj.).*

sermonize (sûrʹmə-nīz′), *v.t. & v.i.* (۱) پەندی ئایینی خوێندنەوە (لە مزگەوت یا کڵێسەدا). (۲) ئامۆژگاری کردن (بەتایبەتی بە جۆرێک کە بۆنی سەرزەنشتی لێ بێت)؛ تەمێ کردن.

-sermonizer *(n.).*

Sermon on the Mount, پەندی سەر شاخەکە: پەندو ئامۆژگاری‌یەکەی عیسایە بۆ خەڵکەکەی (کە ناوکرزکی ئایینی خاچ پەرستی‌یە)

sero- (sêrʹō, sêrʹə), پێشگرێکە بەمانای: زەردای خوێن: (serology)

serology (si-rolʹə-ji), *n.* زانستی زەردای خوێن.

-serologic ; serological *(adj.)* ; **serologist** *(n.).*

serosa, = **serous membrane.**

serosity (si-rosʹə-ti), *n.* (۱) شلەی ناو جومگەکانی لەش.

(۲) لە زەردای خوێن چوون.

serotine (serʹə-tin, serʹə-tīnʹ), *adj.* درەنگ گوڵ کردوو؛ درەنگ پێنگەیشتوو (پووەک).

serotinous (si-rotʹə-nəs), *adj.* = **serotine.**

serous (sêrʹəs), *adj.* (۱) لە زەردای خوێن دەچێت؛ ئاوی تێدایە.

(۲) شل؛ ئاوی.

serous membrane, پەردەی تەنکی شلە دەردەری بۆشایی ناولەش.

serow (serʹō), *n.* جۆرێکە لە بزنە کێوی.

serpent (sûrʹpənt), *n.* (۱) مار؛ ماری؛ ژەهراوی؛ نەژدیها.

(۲) کەسێکی ناپاک و نەێنگرو نۆینباز.

(۳) فیشەکە شێتەیەکی مار ئاسایی، واتە پێچ پێچۆکە.

(٤) شەیتان (ئینجیل). (٥) ئامێرێکی دارینی فووپیاکردنی مۆسیقای کۆنە.

serpentine (sûrʹpən-tēn′, sûrʹpən-tīn′), *adj.* (۱) مارین؛ ماری؛ لەمار دەچێت. (۲) ناپاک؛ نۆینباز؛ فێڵباز؛ پیس.

(۳) پێچ پێچۆکە؛ لوول.

n. بەردەمار: بەردێکی سەوزی پنکەپنکەیە وەک کاژی مار.

serpiginous (sêr-pijʹə-nəs), *adj.* بلاوبووەوە (وەک هەندێک نەخۆشی پێست)؛ خشۆک؛ تەشەنەکەر. (ووشەی دوایی ببینە).

serpigo (sêr-pīʹgō), *n.* نەخۆشی‌یەکی پێستی تەشەنەکەرە.

serranid (serʹə-nidʹ), *n.* جۆرە ماسی‌یەکە قەراغی پووڵەکەکانی تیژڕ گرنج گرنجن.

adj. تایبەتی بەم جۆرە ماسی‌یە.

serranoid (ser′ə-noid′), *adj. & n.* = serranid.

serrate (ser′āt, ser′it), *adj. Also* serrated, گرنج گرنج؛ دانەدار؛ دان داناوی؛ مشاری؛ *(~ leaves ; a ~d knife)*.

serration (se-rā′shən), *n.* (۱) گرنج گرنجی؛ دانەداری؛ دان دانی؛ مشارێتی. (۲) ددان (وەك هی مشارو چەقۆی دەم مشاری)؛ گرنج؛ نووك. (۳) پیزە ددان (مشار، دەمی چەقۆی مشاری).

serried (ser′id), *adj.* چڕ (پیزە سەرباز یا درەخت)؛ تێکچڕاو؛ تێکترنجاو

serriform (ser′ə-fôrm′), *adj.* = serrate.

serrulate (ser′oo-lāt′), *adj. Also* serrulated, ددانی وردی هەیە (وەك هەندێك مشار)؛ گرنجەکانی وردن.

serrulation (ser′yoo-lā′shən), *n.* (۱) ددانی وردداری (وەك هەندێك مشار)؛ گرنج وردی؛ ددان وردی. (۲) یەکێك لەم ددان یا گرنجە وردانە. (۳) پیزە ددان یا گرنجی وورد.

serry (ser′i), *v.t.* تێخزان؛ تێکچڕان؛ تێ ترنجان.

serum (sêr′əm), *n.* (۱) زەردەاوی خوێن؛ بریتییە لە شلاوی خوێن کە خڕۆکە سوورو سپیەکانی تێدا نییە. (۲) whey. (۳) شلاوی سەوزەوات.

serval (sûr′vəl), *n.* پشیلە پلنگ؛ پشیلە کێوییەکی لاق درێژی بەلەکە، واتە پنکەپنکەیە

servant (sûr′vənt), *n.* (۱) بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی. (۲) بەندە؛ کۆیلە. (۳) civil servant. (٤) نۆکەر؛ *(your obedient ~)*.

serve (sûrv), *v.t.* (۱) بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن؛ نۆکەری کردن. (۲) (ا) ئامادەکردنو پێشکەش کردن *(He ~d tea to his guests.)*. (ب) بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا؛ خواردن بۆ هێنان. (ج) نان تێکردن؛ خواردن تێکردن: *(She will ~ dinner at seven.)*. (۳) خزمەت کردن (کرێبار لە فرۆشگادا)؛ یارمەتیدان؛ داوا جێبەجێکردن: (to ~ the customer, the public, etc.) (٤) (ا) برەوپێدان؛ خزمەت کردن: (He ~d his country as a great statesman.) (ب) پەرستن؛ خزمەت کردن: *(He ~s God, not man.)*. (٥) سەربازی کردن؛ شەڕ بۆ وولات کردن *(He ~d two years in jail.)*. (٦) کات بردنەسەر (بەندیخانە، سوپا)؛ (۷) کار هەڵسوڕاندن؛ پێ هەڵسان؛ ئەرك بینین؛ خزمەت کردن؛ کردن: (He ~d three terms in Congress.) (۸) شیان؛ بەس بوون؛ باش بوون؛ گونجان: (One nail will ~ my purpose.) (۹) بەکارهێنران: *(One hospital ~s the entire city.)*. (۱۰) لێ پەرین: *(The buck ~d the doe.)*. (۱۱) ئیش بۆ کردن؛ بۆ باش بوون: (His cunning ~d him well. ; My memory ~s me well.) (۱۲) تۆڵەلێکردنەوە: *(Punish her ; it will ~ her right.)*. (۱۳) بە شێوەیەکی تایبەتی ڕەفتار لەگەڵ کردن. (۱٤) پێ ڕاگەیاندن (فەرمانی دادگا بەتایبەتی داوالێکردن بۆ هاتنە دادگا). (۱٥) سێرف لێدان (یاری تەنس و باڵە). (۱٦) بە تەل دەورگرتنی پەت یا گوریس بۆ قایمی. (۱۷) تفەنگ تەقاندن یا چاك کردنەوە.

v.i. (۱) بەردەستی کردن؛ بوون بە بەردەست یا خزمەتکار؛ بوون بە نۆکەر. (۲) لە سوپادا بوون؛ سەربازی کردن: *(He ~d in the army.)*. (۳) کار هەڵسوڕاندن؛ ئەرك بینین: (to ~ on a committee ; She ~s in Congress now.) (٤) بەکارهێنران؛ بەکارهاتن. (٥) شیان؛ بەس بوون؛ بەکارهاتن: *(This nail is too short to ~)*.

(٦) بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا. (۷) گونجان؛ باش بوون بۆ. (۸) سێرف لێدان (یاری تەنس و باڵە). (۹) یارمەتیدانی قەشە لە بەرنوێژیدا.

n. سێرف (یاری تەنس و باڵە)؛ نۆبەو ماف و شێوەی سێرف لێدان.

serve one right, شایستەی ئەو سزایەیە کە دراوە؛ سزاکەی پڕ بە پڕی خۆیەتی؛ هەقی خۆیەتی.

server (sûr′vēr), *n.* (۱) یاریدەدەری قەشە لە بەرنوێژیدا. (۲) سێرف لێدەر (یاری تەنس و باڵە). (۳) (ا) بەردەستی چێشتخانە. (ب) بەردەست؛ خزمەتکار. (٤) سینی (بۆ چا و خواردەمەنی).

service (sûr′vis), *n.* (۱) خزمەت؛ خزمەتگوزاری؛ خزمەتکاری؛ خزمەتچێتی. (۲) مووچەخۆری میری؛ فەرمانبەری؛ فەرمانبەرێتی: *(public ~)*. (۳) (ا) سوپا؛ هێزی چەکدارو سەربازو ئەفسەرەکان. (ب) هێزە چەکدارەکانی ئەمەریکا: *(He was in the ~ for three years.)* (٤) کار هەڵسوڕان؛ کارگوزاری؛ خزمەت؛ خزمەتگوزاری: *(professional ~s ; repair ~)* (٥) [Rare or Archaic]، ڕێزو دڵسۆزی (بۆ دڵداریك)؛ دەربەست. (٦) خواپەرستی (لەپرێی نوێژو پڕاڤو ئیشی چاکەوە). (۷) (ا) نوێژی بە کۆمەڵ. (ب) نەریتی ئاینی یا کۆمەڵایەتی: *(Church ~ ; marriage ~)*. (۸) چاکە؛ پیاوەتی؛ یارمەتی. (۹) سوود؛ کەڵك. (۱۰) شێوە یا چاڵو خراپی بەردەستی (چێشتخانە، ئوتێل، چایخانە): (The food was good but the ~ was poor.) (۱۱) تاقمی کەوچك و چەتاڵی سەر مێزی نانخواردن: *(breakfast ~)* (۱۲) بەرژەوەندی؛ کارگوزاری؛ خزمەتگوزاری: (telephone ~ ; electric ~ ; postal ~) (۱۳) شێوەی پێشکەش کردنی ئەم خزمەتگوزارییە. *(Our telephone ~ is good.)* (۱٤) باش و خراپی ئەم خزمەتگوزارییە: (۱٥) ئەو خزمەتەیە کە فرۆشیار پێشکەشی دەکات بە کڕیار (وەك بۆ بژاردن و چاك کردنەوەی فرۆتەنی خراپ و شکاو...هتد). (۱٦) (ا) سێرف (یاری تەنس و باڵە)؛ نۆرەو شێوەی سێرف لێدان. (ب) تۆپ لەکاتی سێرف لێداندا. (۱۷) لێ پەرین؛ لێچوونی گیانداری نێر لە مێ. (۱۸) پێ ڕاگەیاندنی فەرمانی دادگا (بە هاتن بۆ دادگا). (۱۹) تەلی پێچراو بەدەوری پەت و گوریسدا بۆ قایمی (کەشتیوانی).

adj. (۱) بەکەڵك؛ بەسوود؛ خزمەتی پێ دەکرێت. (۲) بۆ بەردەست و نیشکەرانی دەزگایەکە نەك بۆ خەڵك: (a ~ elevator, entrance, etc.) (۳) سوپایی؛ هی سوپا؛ تایبەتی بە هێزی چەکداران.

v.t. (۱) پێشکەش کردنی پێویستییەك بە خەڵك؛ خزمەت کردنی خەڵك: (One telephone company ~s the entire city.) (۲) چاك کردنەوە (مەکینەکاری)؛ چاك کردن؛ بەردەوامی پێدان؛ سازکردن (مەکینە)؛ ڕۆن و پلاك...هتد گۆڕین (ئوتومبیل): *(to ~ a car)*. (۳) لێ پەرین؛ لێچوون (گیانداری نێر لە مێ).

at one's service, (۱) ئامادەبوون بۆ بەردەستی کردن و یارمەتی و هاوکاری: *(I am at your service.)*. (۲) ئامادەبوون بۆ بەکارهێنان؛ لەبەردەستدابوون.

of service, بەکەڵك؛ سوودبەخش: | *Is he* (it) *of any service to you?* |

service (sûr′vis), *n.* دارێکە بەرێکی بچووکی خڕ یا هەرمێیی دەگرێت و دەخورێت.

serviceable (sûr′vis-ə-b'l), *adj.* (۱) بەکەڵك؛ بەسوود؛ باش؛

بەکاردەهێنری. (٢) بەرگەگر؛ قایم: (a ~ fabric) .
(٣) [Archaic]، گوێ پایەڵ؛ خزمەتگوزار؛ کارگوزار.

-serviceability *(n.)* ; **serviceably** *(adv.).*

service cap, تەپڵەی سوپایی؛ شەپقەی ئەفسەرو سەربار.

service elevator, ئەسانسێری بەردەستو جانتاو شتومەک (نوتێڵو دەزگای تری وەها).

service entrance, دەزگای بەردەستو کرێکارو شتومەک (نوتێل، چێشتخانە، فرۆشگای گەورە...هتد).

service charge, مزی بەردەستی یا خزمەت (چێشتخانە، دەزگای بازرگانی)

service dress, بەرگی سەربازو ئەفسەر.

serviceman (sūr′vis-man´), *n.* (١) سەرباز؛ ئەفسەر
(٢) مەکینەو ئامێر سازکەر یا چاککەرەوە: (a telephone ~) .

service station, . gas station (١)
(٢) کارخانە یا دووکانی ئامێری ئەلەکتریکو مەکینەی شکاوو چاک کردنەوەو پارچە کڕین ...هتد.

service tree, دارێکە بەرێکی بچووکی خڕ یا هەرمێیی دەگرێتو دەخورێت.

serviette (sūr´vi-et′), *n.* دەسەسڕی خوان؛ دەستمانی سفرە.

servile (sūr′v'l), *adj.* (١) بەندەیی؛ کۆیلەیەتی؛ تایبەتی بە بەندە: (a ~ class ; a ~ revolt)
(٢) بۆ بەندە شیاو؛ وەک هی کۆیلە؛ بەردەستی *(~ work)* .
(٣) ملکەچ؛ ڕیسوا؛ چاوشۆڕ؛ نۆکەرئاسا: *(~ flattery ; a ~ attitude)* .
(٤) [Archaic]، زێردەستە؛ نانازاد.

-servilely *(adv.)* ; **serviliness** *(n.).*

servility (sēr-vil′ə-ti), *n.* بەندایەتی؛ کۆیلەیەتی؛ ڕیسوایی؛ سەرشۆڕی؛ ملکەچی؛ چاوشۆڕی.

serving (sūr′viŋ), *n.* (١) بەردەستی؛ بەردەستی کردن؛ خزمەت؛ نۆکەری (٢) نەوندە خواردن یا خواردنەوەیە کە کەسێک بۆ خۆی تێ دەکات یا بۆی تێ دەکرێت بە جارێک؛ بەشی کەسێک (خواردن یا خواردنەوە): (The food is enough for four - s)

adj. هی خواردن تێکردن؛ هی خواردن تیاخواردن یا پێشکەش کردن: (a ~ dish)

servitor (sūr′və-tēr), *n.* بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی؛ نۆکەر.

servitude (sūr′və-tōōd´, sūr′və-tūd´), *n.* (١) بەندەگەری؛ بەندایەتی؛ کۆیلەیی.
(٢) بێگار؛ کاری زۆرەملێ (بۆ سزادان): (penal ~) .
. sasement (٣)

sesame (ses′ə-mē´), *n.* کونجی

sesamoid (ses′ə-moid´), *adj.* لە کونجی دەچێت (تونکاری)؛ کونجیی.

n. ئێسقانێک یا کرکراگەیەکی وەک کونجی.

sesqui- (ses′kwi), پێشگرێکە بەمانای: یەکو نیوێک: (sesquicentennial)

sesquicentennial (ses´kwi-sen-ten′i-əl), *adj.* سەدوپەنجا سالی

n. یادی سەدوپەنجا سالە.

sesquipedal (ses-kwip′i-d'l, ses′kwi-pē′d'l), *adj.* = **sesquipedalian.**

sesquipedalian (ses´kwi-pə-dā′li-ən), *adj.* (١) پێ و نیوێک درێژە (٢) زۆر درێژ (ووشە).
(٣) ووشەی زۆر درێژ بەکارهێنەر؛ ووشەی زۆر درێژی تێدایە.

n. ووشەیەکی درێژ.

sessile (ses′il), *adj.* (١) (ئەندامی) یەکسەر بە شتێکەوە نووساوە بەبێ مل یا کلک (گیانەوەرناسی). (ب) چەسپیو؛ ناجوڵێت؛ نەبزۆک (گیانەوەرناسی).

(٢) بنەکەی یەکسەر بە قەفەکەوە نووساوە (گەڵا، گوڵ)؛ پێ لاسک: (~ leaves, flowers, etc.)

session (sesh′ən), *n.* (١) کۆبوونەوەیەک (ئەنجوومەنی پەرلەمان، دادگا...هتد)؛ دانیشتنێک؛ کۆڕێک: *(the morning ~ of Congress, the court, etc.)*
(٢) چەند کۆبوونەوەیەک یا کۆڕێکی ئەنجوومەنێک؛ زنجیرە کۆڕ.
(٣) سەردەمی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنێک؛ کایە، خول، یا ماوەی دانیشتنی ئەنجوومەنێک.
(٤) وەرزی قوتابخانە؛ ئەو کاتەی قوتابخانەی تێدا کراوەتەوە (ڕۆژ یا ساڵ: (the summer ~)
(٥) تاقمێک کە بۆ مەبەستێکی تایبەتی کۆبوونەوە؛ کۆڕ: (a gossip ~) .
(٦) دادگای تاوان (لە ئەمەریکا): *(the court of ~s)* .
(٧) ماوەی چالاکیەکی تایبەتی؛ کایە؛ نۆرە؛ کۆڕ: *(a recording ~)*

-sessional *(adj.)* ; **sessionally** *(adv.).*

in session, لە کۆڕگرتندایە؛ لە کۆبوونەوەدایە؛ گیراوە (کۆڕ)؛ کراوەتەوە (قوتابخانە):

[The court (Congress) *is in session.; School is in session from September to June.; School is in session from 8:00 A.M. to 3:00 P.M.]*

sesterce (ses′tūrs), *n.* سێستەرس: پارەیەکی کەم بایەخی ڕۆمانی کۆنە وەک فلس.

sestertium (ses-tūr′shi-əm), *n.* سێستەرتیەم: پارەیەکی ڕۆمانی کۆنە هەزار " سێستەرس" ە.

sestet (ses-tet′, ses′tet), *n.* (١) . sextet #2
(٢) شەش دێڕی دوایی " سۆنێت" ە. (" سۆنێت" بریتیەیە لە هۆنراوەیەکی چواردە دێڕی کە لە ئیتالیاوە داهاتووە).

sestina (ses-tē′nə), *n.* هۆنراوەی شەشی: هۆنراوەیەکە لە شەش بەش پێکهاتووە هەر بەشەیشی لە شەش دێڕ؛ شەش خشتەکی

set (set), *v.t.* (١) دانیشاندن؛ دانان.
(٢) (ا) کرکەوتن (مریشک)؛ کڕ.
(ب) هێلکە خستنە ژێر مریشکی کڕەوە یا ناو مەکینەی هەڵهێنانەوە
(٣) خستنەسەر؛ لەسەردانان: *(~ the book on the table.)*
(٤) خستنە جێی خۆی: *(He ~ the wheel on the axle.)* .
(٥) خستنەسەر شوێنێکی تایبەتی (لەش): (He ~ his hand on my shoulder.)
(٦) پێوەنان؛ لێدان: *(She ~ a match to the paper.)* .
(٧) (ا) نووسین؛ تۆمارکردن؛ خستنەسەر کاغەز: *(~ it down on paper.)* .
(ب) ئیمزاکردن.
(٨) کردن؛ والێکردن؛ تێ بەردان: *(He ~ the house on fire.)* .
(٩) چاک کردن؛ چاک کردنەوە؛ ڕاستکردنەوە؛ سازاندن؛ ڕێکخستن.
(١٠) نانەوە (تەڵە، داو، کاتژمێری وورياکردنەوە): (to ~ a trap, an alarm clock, etc.)
(١١) بایەوان هەڵدان یا کردنەوە: *(to ~ the sails)* .
(١٢) ڕاستکردنەوە؛ لەسەر ژمارەیەکی تایبەتی دانان (ڕادیۆ، کاتژمێر...هتد)؛ چاک کردن: *(to ~ a watch, an alarm clock, a radio dial, etc.)*
(١٣) ددانی مشار ڕاستکردنەوە.
(١٤) سفرە ڕاخستن؛ ئامادەکردن (مێزی نانخواردن): *(to ~ the table)*
(١٥) ئێسقان گرتنەوە؛ ئێسکبەندکردن؛ گرتنەوە: *(to ~ a bone)* .
(١٦) چەسپاندن (ڕا، بڕیار...هتد).
(١٧) دەق پێ بەستن (محەللەبی)؛ مەیاندن.
(١٨) گەوهەر خستنە نەموستیلە یا کاتژمێرەوە.
(١٩) تیادانان؛ تێخستن؛ تیا چەسپاندن: (~ the glass in the window.)
(٢٠) قژلوولکەر لە قژ دان؛ تەوقەلێدان.
(٢١) پاڵ پێوەنان.

(۷) شێوەی وەستانی ئەندامێکی لەش.
(۸) کەرەسەو دیمەنو هەموو ئەو شتانەی شانۆی پێ ئامادە دەکرێ:
(He designed the ~ .)
(۹) شەتڵ؛ قەڵەم.
(۱۰) تاقم (بەتایبەتی هی هاوپیشە یا هاوخوو)؛ دەستە؛ کۆمەڵ:
(the jet ~ ; a ~ of smugglers)
(۱۱) (ا) دەستە (شت)؛ تاقم؛ پۆل: ***(to arrange in ~s)*** .
(ب) تاقمە ئامێر: ***(a carpentry ~)*** .
(ج) دەستە پەرتووک یا گۆڤاری نووسەرێک لەسەر هەمان باس.
(د) تاقمە قاپو کەوچکو چەتاڵ: ***(a ~ of dishes)*** .
(هـ) تاقمە ددان.
(۱۲) دەزگا (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ...هتد)؛ ئامێر: ***(a television ~)*** .
(۱۳) دەستە (یاری تەنس).

all set, [Colloq.], ئامادە.
set about, دەستپێکردن.
set against, (۱) هاوتاکردن. (۲) بەراوردکردن.
(۳) لێ هاندان؛ کردن بەگژدا؛ تێ بەردان:
(to set one group or person against another)
set apart, (۱) خستنەلاوە؛ هەڵگرتن (بۆ دواڕۆژ).
(۲) جیاکردنەوە؛ لێک جیاکردنەوە.
(۳) خستنە بەرچاو (بە جیاکردنەوە)؛ دەرخستن.
set aside, (۱) (ا) خستنەلاوە؛ هەڵگرتن (بۆ دواڕۆژ).
(ب) بۆ تەرخان کردن (پارە، کات)؛ بۆ دانان. (۲) جیاکردنەوە.
(۳) فڕێدان؛ نەویستن. (٤) پووچ کردنەوە.
set back, (۱) کاتژمێر گەڕاندنە دواوە. (۲) گەڕاندنە دواوە.
set down, (۱) دانان؛ خستنەسەر:
(Set it down on the table.)
(۲) تۆمارکردن؛ نووسین؛ خستنەسەر کاغەز.
(۳) دابەزاندن. (٤) وادانان.
(٥) دانەپاڵ؛ خستنەپاڵ.
set forth, (۱) ڕووتن؛ بێژان. (۲) بڵاوکردنەوە.
set in, (۱) دەستپێکردن (ڕووداو).
(۲) بەرەو قەراغ دەریا هەڵکردن؛ بەرەو کەنار دەریا چوون (ئاو، با).
set off, (۱) خستنەسەر نیشۆ؛ خستنەسەر ڕێ؛ دەستپێکردن.
(۲) ڕەهاڵێکردن کە دیار بێت یا سەرنج ڕاکێشێ؛ باش دەرخستن
(۳) ڕازاندنەوە.
(٤) بەرامبەرکردن؛ بەرامبەر وەستان.
(٥) تەقاندن؛ تەقاندنەوە: ***(to set off a bomb)*** .
set on, (۱) هاندان؛ تێ کردن؛ تێ بەردان:
(She set her dog on them.)
(۲) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
set out, (۱) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ دیاری کردن.
(۲) نەخشەکێشان (شار، باخچە...هتد).
(۳) پێشاندان (بۆ فرۆشتن)؛ خستنەپێش چاو.
(٤) ناشتن (شەتڵ).
(٥) دەستپێکردن (گەشت)؛ کەوتنەڕێ؛ ملی ڕێ گرتن.
set to, (۱) دەستپێکردن؛ دەست بە ئیش کردن. (۲) دەست بە شەڕ کردن.
set up, (۱) (ا) ڕاستکردنەوە؛ بە پێوە دانان.
(ب) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە.
(۲) هەڵدان (چادر، دەوار)؛ دروستکردن (خانوو)؛ پێکەوەنان.
(۳) دامەزراندن؛ دروستکردن؛ دانان:
(to set up a government in exile)
(٤) دەستپێکردن.
(٥) پارەپێدان (بۆ دانانی بازرگانیەک یا کاسبیەک)؛ دامەزراندن:
(to set someone up in a business)

(۲۲) ڕووتێکردن: ***(He ~ his face toward home.)*** .
(۲۳) (ا) دانان؛ دیاری کردن: ***(to ~ a goal)*** .
(ب) مێشک خستنەسەر؛ دڵ خستنەسەر:
(to ~ one's mind or heart on somebody or something)
(۲٤) (ا) دانان (لە شوێنێک یا لەسەر کارێکی تایبەتی):
(We ~ sentris at all the gates)
(ب) دامەزراندن؛ دانان (لەسەر ئیش).
(ج) سنوور بۆ دانان. ***(to ~ limits)*** .
(د) کات بۆ دانان یا دیاری کردن: ***(We have ~ a date fot the ship.)*** .
(هـ) دوا کات بۆ دانان: ***(to ~ a deadline)*** .
(و) دانان (یاسا، پەیڕەوی)؛ چەسپاندن: ***(to ~ regulations)*** .
(۲٥) (ا) بوون بە نموونە بۆ خەڵک: ***(to ~ an example for others)*** .
(ب) ڕێگە بۆ (خەڵک) دانان؛ شێواز دیاری کردن:
(The President ~s the tone.)
(۲٦) (ا) نەرک بەسەردادان؛ کار بۆ دانان
(ب) دەس بە نیش کردن.
(۲۷) (ا) لەسەردانان (نرخ، کرێ)؛ بۆ بڕینەوە: ***(to ~ the price)*** .
(ب) بڕینەوە (سزا) ***(The judge ~ the fine at fifty dollars.)*** .
(۲۸) خستنەلاوە بۆ هەڵهاتن (هەویر).
(۲۹) دانان (نەخشە، پیلان، ڕێ ، هتد).
(۳۰) ڕووکردنە جێی نیچیر (سەگی ڕاو).
(۳۱) (ا) ناواز بۆ دانان: ***(to ~ the words to music)*** .
(ب) ووشە نووسین یا دانان بۆ ناواز.
(۳۲) تیپ بۆ دروستکردن (چاپەمەنی)
(۳۳) (ا) دانانی ڕووداوی شانۆنامە لە شوێنێکدا:
(Shakepeare ~ the scene in Venice.)
(ب) ڕێکخستنی دیمەن بە جۆرێکی تایبەتی.
(ج) ئامادەکردن (شانۆ): ***(to ~ the stage)*** .

v.i. (۱) کڕکەوتن (مریشک، باڵندە).
(۲) مەیین؛ خۆگرتن؛ دەق بەستن؛ دەق گرتن:
(The cement ~ after several hours.)
(۳) گرتن (خوم، بۆیە)؛ گرتنەخۆ.
(٤) (~ out ; ~ forth ; ~ off ; ~ forward) ، دەستپێکردن (گەشت)؛ کەوتنەڕێ. (٥) هەڵکردن یا چوون بەرەو.
(٦) ئاوابوون: ***(The sun ~s in the west.)***
(۷) کزبوون؛ کەم بوونەوە؛ کەم کردن؛ بەناخداچوون.
(۸) وەستان (جل)؛ پێ کردن (جل‌وبەرگ): ***(The jacket ~s well.)*** .
(۹) [Dial]. دانیشتن
(۱۰) بەرگرتن؛ پێکهاتنی بەر لەدوای لەیەکدان (ڕووەکناسی).
(۱۱) بەرەو جێی نیچیر ڕوانین (سەگی ڕاو).
(۱۲) کەوتنە شوێنێکی تایبەتیەوە؛ لە شوێنێکدا بوون:
(The village is ~ among rolling hills and green fields.)

adj. (۱) دانراو؛ دیاریکراو: ***(a ~ time)*** .
(۲) بڕیاردراو؛ بڕیارلەسەر؛ چەسپێنراو (بەپێی پەیڕەو یا یاسا).
(۳) دەسەنقەست؛ بەمەبەست
(٤) هیچی تازەی تێدا نیە؛ دانراوو نەگۆڕاو: ***(a ~ speech)*** .
(٥) حێگیر؛ چەسپیو؛ نەجوڵ؛ نەبزۆک.
(٦) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ سوور لەسەر.
(۷) توند؛ مەیبو؛ دەق گرتوو.
(۸) ئامادە (بۆ دەستپێکردن بە پێشبڕکێ): ***(~ get)*** .
(۹) پێکهاتوو؛ دروستکراو؛ پێکهێنراو.

n. (۱) بەرەو جێی نیچیر سەیرکردنی سەگی ڕاو.
(۲) مەیین؛ دەق گرتن؛ بەستن؛ توندبوون. (۳) ڕێ؛ ڕێباز؛ ڕوو.
(٤) مەیز؛ ئارەزوو. (٥) نوشتانەوە؛ خواربوون؛ چەمینەوە.
(٦) شێوەی وەستان یا پێ کردن (جل‌وبەرگ)

seta (sē′tə), *n.* (۱) تووکی زبر یا تیژ (زیندەوەرزانی)؛ تیسک؛ درک؛ پڕ.

setaceous (si-tā′shəs), *adj.* (۱) تیسکن؛ درکاوی؛ تووکی زبردار؛ پڕدار. (۲) له تووکی زبر چوو؛ له درک دەچێت.

setback (set′bak´), *n.* (۱) نوشوستی؛ تێکشکان؛ دانەدواوە. (۲) :(۱) گەڕانە دواوەی دیوار. (ب) گەڕانە دواوەی لاسەرووی دیواری باڵەخانە (کە دەبێتە هۆی تەسکبوونەوەی باڵەخانەکە).

set chisel, (۳) دووری خانوو لە شەقامەوە (بەپێی یاسا).

seti- (sē′ti), ئەسکەنەی دەم پان. پێشگرێکە بەمانای: تیسک؛ تووکی زبر؛ درک: (setiferous)

setiferous (si-tif′ĕr-əs), *adj.* درکاوی؛ تیسکن؛ تووکی زبردار.

setiform (sē′tə-fôrm´), *adj.* = setiferous.

setline (set-līn′), *n.* زنجیرە قولاپێکی پاوەماسییە (بەلەمێك پایدەکێشێت بەدوای خۆیدا). (پێشی دەووترێ: "trawl line" ، "trawl" ، "trotline").

set-off (set′ôf′), *n.* (۱) لەبری؛ لەجیاتی؛ بەرامبەر؛ پارسەنگ. (۲) شتێك یا دۆخێکە کە لەبەر جیاوازێتی لەگەڵ شتێك یا دۆخێکی تردا زیاتر دەیخاتە بەرچاو. (۳) شتی رازێنەرەوە. (٤) :(۱) داوای بەرامبەر (لەلایەن قەرزارێکەوە بۆ خاوەن قەرز). (ب) بڕینەوەی قەرزارییەك بەم جۆرە.

setose (sē′tōs, si-tōs′), *adj.* = setaceous.

set-screw (set′skrōō´), *n.* (۱) بورغووی ڕاگیرکردن؛ بورغوبەکی بێ سەرە دەکرێت بە دووشتدا بۆ نەجوولانیان. (۲) بروغووی ڕاگیرکردنی کرێی زەمبەلەك یا سپرینگ.

settee (se-tē′), *n.* (۱) تەختەی دانیشتنی درێژی پاڵپشتدار. (۲) قەنەفەی بچووك یا مام ناوەندی.

setter (set′ĕr), *n.* (۱) دانەر؛ ڕێکخەر. *(a ~ of rules)* . (۲) جۆرە سەگێکی ڕاوی تیسکنە.

setting (set′iŋ), *n.* (۱) دانان؛ چەسپاندن؛ چاك کردن؛ سازاندن؛ ڕێکخستن. (۲) جوارچێوەی گەوهەر تێخراو (وەك لە نەموستیلەیەکدا). (۳) دەوروبەر (هی چیرۆك، شانۆنامە، مرۆڤ)؛ جێ؛ شوێن و کات و دەوروپشتی شتێك یا پووداوێك. (٤) دیمەن و دەوروبەری شانۆ و فیلم. (٥) ئاوازی دانراو بۆ فیلم یا هۆنراوە. (٦) هێلکەی ژێر مریشکە بەکێ. (۷) ئاوابوون.

settle (set′l), *n.* تەختەی دانیشتنی درێژی پاڵپشت بەرزی قوڵ.

settle (set′l), *v.t.* (۱) ڕێك وپێك کردن؛ ڕێکخستن. (۲) جێگیرکردن؛ چەسپاندن؛ باش دانان. (۳) جێنشین کردن؛ نیشتەجێ کردن:

(The firm has ~d its employees in nearby houses.)

(٤) ناوەدانکردنەوە: *(America was ~d by Europeans.)* . (٥) نیشاندن؛ نیشتن: *(The rain will ~ the dust.)* . (٦) پاڵاوتن؛ پوختەکردن. (۷) هێمنکردنەوە؛ ئارام پێدان؛ هێنانەوە سەرخۆ:

(This medicine will ~ your stomach.)

(۸) [Colloq.]، سەرکوتانەوە؛ بە سەروپۆتەلاکدا کێشان؛ لێدان. (۹) چەسپاندن؛ پتەوکردن. (۱۰) دامەزراندن (لەسەر ئیش، کاسبی، ژن بۆ هێنان). (۱۱) بڕینەوە (ناکۆکی)؛ خستن بە لایەکدا؛ یەکلایی کردنەوە؛ ڕێکخستن:

(to ~ an argument, a dispute, disagreement, etc.; They've ~d their differences.)

(۱۲) بڕیاردان (ناکۆکییەك لە دەرەوەی دادگا). (۱۳) دانەوە (قەرز)؛ دان.

set upon, پەلامارداڵ؛ هەڵمەت بردنە سەر؛ هێرش بۆ بردن.

set *v.i.* (۱) جێگیربوون؛ وەستان؛ نیشتنەوە؛ گیرسانەوە:

(The bird ~d on the wire.)

(۲) گرتنەوە؛ داپۆشین؛ بەسەرا دابارین:

(Darkness ~d on the troubled city.)

(۳) جێنشین بوون؛ نیشتەجێبوون؛ گیرسانەوە؛ نیشتنەوە (مەجاز):

(They ~d in California.)

(٤) نیشتن؛ نەوین؛ داکەوتن: *(The bridge ~d at one end.)* . (٥) نیشتن (خلتە، تڵپە):

(The sediments ~d at the bottom of the cup.)

(٦) ڕوون بوونەوە (بە نیشتنی خلتە)؛ پوختەبوون. (۷) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ دامرکانەوە؛ ئارام گرتن. (۸) (~ with ; ~ on ; ~ upon)، ڕێکەوتن؛ بڕیاردان؛ بڕینەوە (ناکۆکی). (۹) قەرزدانەوە. (۱۰) چەسپین؛ جێگیربوون؛ جێی خۆ گرتن؛ دەق گرتن.

settle down, (۱) جێنشین بوون؛ نیشتەجێ بوون؛ جێگیربوون؛ دامەزراندن و لە ڕاکەڕاك کەوتن (پاش ژنهێنان)؛ دامرکاندنەوە؛ دانیشتن:

(He is now married and settled down.)

(۲) (ا) ئارام گرتن؛ پاڵ لێدانەوە. (ب) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ دامرکانەوە. (۳) بەدڵ دەست بە ئیش کردن یا گوێگرتن: *(to settle down to work)* .

settle for, پێ ڕازی بوون؛ پێ قایل بوون.

settle upon (or on), (۱) بڕیار لەسەردان. (۲) مووڵك پێدان یا پێ بەخشین.

settled (set′ld), *adj.* (۱) بڕیاری لەسەر دراوە؛ بڕاوەتەوە:

(a ~ matter)

(۲) جێگیر؛ چەسپیو؛ نەگۆڕ.

settlement (set′l-mənt), *n.* (۱) جێگیربوون؛ چەسپین. (۲) دامەزران (لەسەر کار، ژنهێنان، کاسبی...هتد)؛ جێی خۆ گرتن لە ژیاندا. (۳) ناوەدانکردنەوە؛ ناوەدان بوونەوە: *(the ~ of a large area)* . (٤) ناوەدانی؛ خەڵکی ناوەدانییەك. (٥) دێیەکی چەپە؛ ناوایییەکی تەریك. (٦) ڕێکەوتن (ناکۆکی)؛ بڕینەوە. (۷) پاکردنەوە (قەرز)؛ دانەوە (قەرز)؛ ڕێکەوتن لەسەر قەرز یا داوایەك. (۸) (ا) مووڵك بەخشین بە کەسێك. (ب) مووڵکی بەخشراو. (۹) دەزگای کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری گەرەکی هەژاران. (۱۰) نیشتن (خانوو، پرد)؛ نەوین.

settler (set′lĕr), *n.* (۱) بڕیاردەر؛ شت بڕینەوە. (۲) ناوەدانکەرەوە؛ نیشتەجێی ناوچەیەکی تازە ناوەدانکراوە؛ نیشتەنی ناوایی تازە.

settlings (set′liŋz), *n.* خلتە؛ نیشتوو؛ تڵپە؛ تڵپە.

set-to (set′tōō´), *n.* (۱) شەڕە مستەکۆڵە؛ شەڕ؛ بەیەکداهاتن. (۲) مشتومڕی گەرم.

set-up (set′up´), *n.* (۱) شێوەی ڕێکخستن (کەرەسە، مەکینە، شوێن...هتد)؛ نەخشە؛ ڕێك وپێکی. (۲) بەژن و باڵا؛ قەڵافەت؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن. (۳) (*pl.*) [Colloq.]، کەرەسەی پێکی خواردنەوەی کحول دروستکردن (وەك سەهۆڵ و ئاوی سۆدە...هتد). (٤) [Slang]، (ا) پێشبڕکێیەکی بە ئاسانی یا بە ساختە براوە (بەپێی ڕێکخستنی پێشەکی)؛ پێشبڕکێیەکە پێشەکی نەنجامەکەی زانرابێت (لەبەر ساختە تێداکردن و بە دەسەنقەست دۆڕاندنی لایەك)؛ پێشبڕکێی ساختە. (ب) نەرکێکی بە دەسەنقەست ئاسان کراو؛ کارێکی ئاسان.

seven (sev′n), *n.* حەوت: ژمارە حەوت.

sevenfold (sev′n-fōld´), *adj.* (١) حەوتی: حەوت بەشی؛ حەوت بەشە؛ حەوت ئەندامی. (٢) حەوت ئەوەندە.

adv. حەوت ئەوەندە.

seven seas, *Also* Seven Seas, هەموو دەریاکانی جیهان.

seventeen (sev´n-tēn′), *n. & adj.* حەڤدە.

seventeenth (sev´n-tēnth′), *n.* (١) حەڤدەهەم؛ حەڤدەهەمین. (٢) حەڤدەیەک.

adj. (١) حەڤدەهەم؛ حەڤدەهەمین. (٢) حەڤدەیەک.

seventeen-year locust, کوللەیەکی ڕۆژهەلاتی ئەمەریکایە بە کرمۆکەیی لەژێر زەویدا بۆ سیانزە هەتا حەڤدە ساڵ دەژی ئینجا هەراش دەبێت و بۆ ماوەیەکی زۆر کورت لەسەر زەوی دەژی.

seventh (sev′nth), *n.* (١) حەوتەم: حەوتەمین. (٢) حەوت یەک. (٣) (ا) ناوازێکی حەوت ئەوەندە بەرزتر یا نزمتر لە ئاوازێکی تر. (ب) ناوازێکی حەوت پلەیی.

adj. (١) حەوتەم؛ حەوتەمین. (٢) حەوت یەک.

seventh-day (sev′nth-dā´), *adj.* (١) ئەی حەوتەم ڕۆژ: واتە شەممە. (٢) شەممەوان: ئیش ناکات، واتە پشوو دەدات (بەهۆی ئاینەوە).

seventh heaven, (١) ئاسمانی حەوتەم. (٢) ئەوپەڕی شادمانی و ناسوودەیی: *(I am in the ~ .)*

seventhly (sev′nth-li), *adv.* حەوتەم (لە ژمارەدنی هۆ یا خاڵدا).

seventieth (sev′n-ti-ith), *adj. & n.* (١) حەفتاهەم؛ حەفتاهەمین. (٢) حەفتایەک.

seventy (sev′n-ti), *n.* حەفتا

adj. حەفتا

the seventies, حەفتاکان (لە تەمەنی کەسێکدا یا لەسەدەیەکدا).

seven-up (sev′n-up´), *n.* جۆرە یارییەکی کاغەزە.

sever (sev′ēr), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ لێک جیاکردنەوە؛ بەش کردن؛ کەرتکردن. (٢) بڕینەوە؛ لێکردنەوە؛ پچڕاندن: *(to ~ a rope with a knife)*

(٣) پچڕاندن (پەیوەندی): بڕین: *(to ~ diplomatic relations)* .

v.i. (١) جیابوونەوە؛ دابەشبوون. (٢) بڕینەوە؛ پچڕان.

-severable *(adj.).*

several (sev′ēr-əl, sev′rəl), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز (They went their ~ ways.)

(٢) چەند؛ هەندێک: *(~ of the windows were broken.)* .

n. چەند کەسێک یا شتێک

severally (sev′ēr-əl-i, sev′rəl-i), *adv.* (١) بە جیا؛ بە جیا جیا (٢) یەک لەدوای یەک

severalty (sev′ēr-əl-ti, sev′rəl-ti), *n.* (١) جیاوازی؛ جیایی. (٢) مولکی خۆ: زەوی‌وزارو خانووی یەک خاوەن. (٣) خاوەنێتی خۆ: خاوەنێتی بێ هاوبەش.

severance (sev′ēr-əns), *n.* (١) بڕینەوە؛ لێک کردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ دابڕین (٢) جیابوونەوە؛ بڕانەوە؛ پچڕان (پەیوەندی).

severance pay, بەخشیشی لە ئیش خستن: ئەو پارەیەیە کە دەدرێت بە مووچەخۆرێک لەکاتی دەرکردن یا دوایی پێ هێنانی کارەکەیدا.

severe (sə-vēr′), *adj.* (١) مۆن: گرژ: *(~ looks)* .

(٢) تووندوتیژ؛ بەزەبر؛ دڵڕەق: *(~ treatment)* .

(٣) سەخت: ئاووهەوا): *(a ~ winter; ~ weather)* .

(٤) گران: قورس؛ سەخت: *(a ~ test of his ability, patience, etc.)* .

(٥) سادە؛ ساکار: خاکی: ناڕازاوە: *(a ~ style)* .

(٦) ناخۆش: تیژ *(~ pain)* .

-severeness *(n.).*

severely (sə-vēr′li), *adv.* بە تووندوتیژی؛ بە دڵڕەقانە؛ بە تووندی.

(You will be ~ punished.)

severity (sə-ver′ə-ti), *n.* (١) تووندوتیژی؛ بەزەبری. (٢) دڵڕەقی. (٣) مۆنی؛ گرژی؛ مڕومۆنی. (٤) سەختی: *(the ~ of a climate)* . (٥) ترسناکی؛ مەترسی لێکران: *(the ~ of an illness)* . (٦) سادەیی؛ خاکێتی؛ ساکاری. (٧) شتێکی تووندوتیژ (سزا).

sew (sō), *v.t.* دووڕین؛ دووڕینەوە: *(to ~ a dress)* .

v.i. دروومان کردن؛ جل دووڕین.

sew up, (١) دووڕینەوە. (٢) [Colloq.]، بڕینەوە بە سەرکەوتوویی و باشی (ڕێکەوتن، پەیمان). (٣) [Colloq.]، قۆرخ کردن (بازاڕ).

sewage (soō′ij, sū′ij), *n.* پیسایی زێراب؛ پیساوی زێراب؛ زێراباو؛ گەنداو.

sewer (soō′ēr, sū′ēr), *n.* زێراب؛ ئاوەڕۆی ژێر زەمین.

sewer (sō′ēr), *n.* جلدروو.

sewer (sōō′ēr, sū′ēr), *n.* سەرەک بەردەستی خوان (لە سەدانی ناوەڕاستدا).

sewerage (sōō′ēr-ij, sū′ēr-ij), *n.* (١) کۆمەڵە زێرابی لێکدراو. (٢) دەرکردنی گواو و پیساو بە زێرابدا. (٣) sewage

sewing (sō′iŋ), *n.* (١) جل دووڕین؛ جل دروون؛ دروومان. (٢) بەرگی دووراو؛ کاڵای ئامادە بۆ دروون.

sewing circle, تاقمی جل دووڕین: تاقمە ژنێکن پێکەوە جل دەدوورن (بەتایبەتی بۆ کاری خێرخوایی).

sewing machine, مەکینەی جل دووڕین.

sewn (sōn), *alternative past participle of* sew.

sex (seks), *n.* (١) زایەندە؛ ڕەگەز (نێر بێت یا مێ)؛ توخم. (٢) نێرو مێیی؛ ئەو تایبەتخوڕیانەی کە نێرو مێ لەیەک جیادەکاتەوە (٣) پاکێشانی نێرومێ بۆ یەکتری. (٤) جووت بوون؛ جووت گرتن: *(He had ~ with her.)* .

the fair (or gentle, weaker) sex, زایەندەی جوان؛ ڕەگەزی جوان؛ ئافرەت؛ ژن.

the sterner (or stronger) sex, زایەندەی بەزەبر یا بەهێز؛ پیاو.

sex- (seks), *Also* **sexi-,** پێشگرێکە بەمانای: شەش: (sexpartite)

sexagenarian (sek´sə-ji-nâr′i-ən), *adj.* لە تەمەنی شەست ساڵیدایە؛ شەست ساڵە.

n. کەسێکی شەست ساڵە؛ مرۆڤێکی تەمەن شەست ساڵو بەرەو ژوور

sexagenary (seks-aj´ə-ner′i), *adj.* (١) شەستی؛ تایبەتی بە ژمارە شەست. (٢) بە شەست شەست زیاد دەکات. (٣) **sexagenarian** .

n. کەسێکی شەست ساڵە.

sexagesimal (sek´sə-jes′i-m'l), *adj.* شەستی؛ تایبەتی بە ژمارە شەست.

n. کەرتی شەستی (بیرکاری).

sex appeal, پاکێشانی زایەندەی/یا ڕەگەزی؛ دڵفڕێنی؛ جوانی؛ پاکێشانی جووت بوون.

sexcentenary (seks´sen-ten′ə-ri), *adj.* شەش سەد ساڵی؛ شەش سەدی.

n. یادی شەش سەد ساڵی.

sex chromosome, کرۆمۆسۆمی ڕەگەز: ئەو کرۆمۆسۆمەیە کە بڕیاری نێرومێیی زیندەوەر دەدات.

sexed (sekst), *adj.* (١) ڕەگەزێکی تایبەتی‌یە؛ نێرە یا مێیە. (٢) باری زایندەیی لە پلەیەکی تایبەتیدایە (زۆر، کەم، یا مام ناوەندی)؛ پاکێشانی ڕەگەزی کەمە یا زۆرە...هتد.

sexennial (sek-sen′i-əl), *adj.* (۱) شەش سالی؛ شەش سال خایەن. (۲) هەر شەش سال جارێك پرووبەدات؛ شەش سالی؛ شەش سالانە.

sex hygiene, تەندروستی زایندەیی؛ پاك‌وتەمیزی پەگەزی یا جووت بوون (بۆ چاکەی دوو کەسەکە خۆیان‌و کۆمەڵیش).

sexi- (sek′si), = sex-.

sexily (sek′si-li), *adv.* بە شێوەیەکی هەوەس هەڵسێنانە؛ بە خرۆشانانە

sexiness (sek′si-nis), *n.* پلەی دڵفڕێنی؛ ڕادەی خرۆشان یا هەوەس هەڵسێنی.

sexism (sek′s-iz′m), *n.* (۱) دژایەتی نافرەت؛ لایەن نەگرتنی ژن؛ چەوسانەوەو دژ وەستانی نافرەت. (۲) جیاکردنەوەو هەڵسەنگانی نابەجێیانەو ناڕەزووکارانەی خەڵك بەگوێرەی نێرو مێیی و هیچی تر.

sexless (seks′lis), *adj.* (۱) بێ ڕەگەز؛ نە نێرەو نە مێ. (۲) بێ هەستی جووت بوون؛ سارد؛ بێ ئارەزوو؛ مردوو.

sexology (sek-sŏl′ə-ji), *n.* زانستی زاووزێ؛ زایندەزانی.

sexpartite (seks-pär′tīt), *adj.* شەش بەشی

sext (sekst), *n.* (۱) چوارەم نوێژی حەوت نوێژی ڕۆژانەی خاچ پەرستان (کە لە ساتی شەشی ڕۆژدا دەکرێ واتە لە نیوەڕۆدا). (۲) کاتی نەم نوێژە، واتە ساتی شەش کە نیوەڕۆ دەگرێتەوە.

sextain (seks′tān), *n.* شەش خشتەکی؛ بەشێکی شەش دێڕی هۆنراوە.

sextan (seks′tən), *adj.* شەش ڕۆژی؛ شەش ڕۆژ جارێك ڕووبەدات.

n. شەش بەڕۆ؛ تایەکە هەر شەش ڕۆژ جارێك سەر لە نەخۆشەکە دەدات.

sextant (seks′tənt), *n.* (۱) ئامێری پێوانی دووری گۆشەیی؛ ئامێری دیاری کردنی کەشتی لە دەریادا لەڕێی پێوانی بەرزی گۆشەیی ئەستێرەوە (کەشتێیەوان بەکاری دەهێنن). (۲) [Rare]، شەش یەکە بازنە.

sextet, sextette (seks-tet′), *n.* (۱) دەستەی شەشی (مۆزە، شت)؛ تاقمی شەشی. (۲) (ا) ئاوازی شەش کەسی یا ئامێری. (ب) تیپی مۆسیقای شەش کەسی؛ شەش کەسی تیپەکە.

sextillion (seks-til′yən), *n.* سیکستلیۆن (ا) ژمارەیەکە بریتێیە لە یەك‌و بیست‌ویەك سفر (لە ئەمەریکا‌و فەرەنسا). (ب) ژمارەیەکە بریتێیە لە یەك‌و سی‌وشەش سفر (لە ئینگلتەرەوئەڵمانیا).

sexton (seks′tən), *n.* مجەور

sextuple (seks′too-p'l, seks-tū′p'l), *adj.* (۱) شەشی؛ شەش بەشی. (۲) شەش ئەوەندە. (۳) کێشەی شەش دەنگی (مۆسیقا).

n. شەش ئەوەندە.

v.t. & v.i. شەش ئەوەندە کردن؛ شەش ئەوەندە زۆربوون.

sextuplet (seks′too-plit, seks-tū′plit), *n.* (۱) (ا) مندانێکی شەش هاوڕا؛ یەکێك لە شەش مندانی بە یەك سك لەدایکبوو. (ب) (*pl.*)، شەشە؛ شەش مندانی بە یەك سك لەدایکبوو. (۲) دەستەی شەشی (بەتایبەتی هی هاوجۆر).

sexual (sek′shōō-əl), *adj.* (۱) ڕەگەزی؛ زایەندی. (۲) ئەندامی جووت بوونی هەیە؛ یا نێرە یا مێ. (۳) جووت بوونی؛ هی هەوەس یا هەستی جووت گرتن؛ گاناوی. (٤) زاووزێیی؛ تایبەتی بە سەکسوزا.

sexual intercourse, گان؛ جووت بوون. (لە کۆندا پێشی دووترا: " sexual commerce ").

sexuality (sek´shōō-al′ə-ti), *n.* (۱) زایەندییەتی؛ ڕەگەزێتی؛ جیاکارانەو بەپێی نێرو مێیی. (۲) بەئاڵۆشی؛ جۆش‌وخرۆشی؛ خولیای جووت بوون. (۳) بار یا پلەی ئارەزووی جووت بوون.

sexually (sek′shōō-əl-i), *adv.* (۱) لەڕووی زایەندە یا ڕەگەزەوە. (۲) لەڕووی جووت بوونەوە. (۳) بە جووت بوون؛ بە گان؛ بە گاین. (٤) لەڕووی زاووزێوە؛ بە سەکسو زا.

sexual organs, ئەندامی جووت بوون؛ ئەندامی زاووزێ؛ کێڵو قوز.

sexual relations, جووت بوون؛ گان.

sexual selection, هەڵبژاردنی زایەندەیی؛ هەڵبژاردنی چاکترین هاوسەر بۆ زاووزێ.

sexy (sek′si), *adj.* [Slang], هەوەس هەڵسێن؛ هەستی جووت بوون ووروژێنەر؛ بە جۆش‌وخرۆش؛ هێنەرە ئالۆش: (a ~ woman, dress, look, etc.)

sh (sh), *interj.* بێ دەنگ بە!، ووسکوت بە!؛ ووس!.

shabby (shab′i), *adj.* (۱) پەڕپووت؛ لە کەلاوە دەچێت؛ پیس‌وپۆخڵ؛ کەند: *(a ~ house, ~ surrounding)* . (۲) دراو؛ شڕ؛ شڕووڕ: *(~ clothes)* . (۳) پنتی؛ شڕپۆش؛ شڕە لەبەر. (٤) هیچ‌وپووچ؛ بێ فەڕ؛ کەم. (٥) (ا) بەد؛ پیس (ڕەفتار)؛ ناپەسەند: *(a ~ trick)* . (ب) ناڕەوا؛ ناشرین (ڕەفتار): (a ~ treatment of one's parents, friends, employees, etc.)

-shabby *(adv.)* ; **shabbiness** *(n.).*

shabuoth (shä-vōō′ōth), *n. Also* **shavuot,** جەژنی خەرمان هەڵگرتن (لای جولەکە).

shack (shak), *n.* کۆخته؛ زنج؛ قۆخته.

shack up, [Slang], (۱) شەوبردنە سەر. (۲) (~ **with**)، لەگەڵدا ژیان؛ بوون بە هاوماڵ یا هاوسەر: (She shacked up with him.)

shackle (shak′l), *n.* (۱) پێوەند؛ کۆت. (۲) کۆسپ؛ بەربەست؛ تەوق. (۳) ئامێری بەیەککەوەبڵنەر.

v.t. (۱) پێوەندکردن؛ زنجیر کردنە پێ؛ کۆت کردنە قاچ. (۲) پێکەوەبەستن؛ لێکدان. (۳) بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن

shadblow (shad′blō´), *n.* = **shadbush.**

shadbush (shad′boosh´), *n.* گۆیژۆکە: دەختێکی بەرداری بچووکە گوڵێکی سپی‌و بەرێکی ئەرخەوانی ڕەشکار دەگرێت.

shaddock (shad′ək), *n.* (۱) مزرە میوەیەکە لە توخمی کەبات‌و لیمۆ. (۲) دەختی ئەم میوەیە.

shade (shād), *n.* (۱) سێبەر؛ سەهەند؛ فێنکایی. (۲) تاریکی؛ تاریکایی. (۳) (*pl.*)، شوێنێکی چەپە یا تەریك. (٤) تاریکایی (ڕێنە، تابلۆ، نیگار). (٥) پلەی جیاوازی ڕەنگێك (بەگوێرەی ڕووناکی و تاریکی): *(~s of blue)* (٦) (ا) جیاوازییەکی کەم؛ نەختێك جیاوازی: *(~s of opinion)* . (ب) نەخت؛ تۆز؛ تۆسکاڵ: *(a ~ of humor in his voice)* . (۷) [Poetic]، تارمایی؛ خیۆ؛ شەبەنگ. (۸) (ا) کڵاوەی لەمپا یا چرا: *(a lamp ~)* . (ب) پەردە: *(a window ~)* .

v.t. (۱) بەری خۆر لێگرتن؛ سێبەر بۆکردن؛ پاراستن (لە گەرمی یا ڕووناکی): (~ your eyes from the sun.) (۲) داپۆشین؛ شاردنەوە. (۳) تاریك کردن؛ لێڵ کردن. (٤) تاریك کردن (ڕێنە، تابلۆ، نیگار)؛ ڕەنگ تاریك کردن. (٥) نەختێك گۆڕین؛ بە ناستەم گۆڕین. (٦) نەختێك کەمکردنەوە (نرخ).

v.i. نەختێك گۆڕان؛ تۆسکاڵی گۆڕان (ڕەنگ، ڕادە).

shading (shād′iŋ), *n.* (۱) بەری خۆر یا ڕووناکی گرتن؛ پاراستن لە خۆر یا ڕووناکی؛ سێبەر (بۆ) کردن. (۲) تاریکی‌و ڕووناکی پێشاندان لە ڕێنەو تابلۆ دروستکردندا. (۳) جیاوازییەکی کەم؛ نەختێك جیاوازی (چۆنێتی، جۆر...هتد).

shadow (shad′ō), *n.* (۱) سێبەر؛ سێبەری کەسێك یا شتێك.

(٢) تارمایی ٣) (*pl.*)، تاریک‌و لێڵی دوای ڕۆژاوا؛ تاریکی.
(٤) (ا) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەم؛ بەرچاو تاریکی (ب) شتی دڵتەنگکەر.
(٥) تاریکایی وێنە یا نیگارێک.
(٦) وێنەی ئاوێنە؛ وێنە.
(٧) (ا) شتی نەدیو یا نەبینراو؛ شەبەنگ (ب) خێو
(٨) نیشانە؛ نوقڵانە؛ نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ
(Coming events cast their -s before.)
(٩) نەخت؛ تۆسکاڵ: *(without a ~ of doubt)* .
(١٠) پاشماوە؛ هەر بەناو ماو.
(١١) هاوەڵ؛ هاوڕێی هەمیشە لەگەڵ وەک سێبەر؛ ناوەڵ.
(١٢) سیحر؛ ڕۆلیسی نهێنی(کە هەمیشە بەدوای یەکێکەوە بێت وەک سێبەر).
(١٣) پەناگا؛ پەنا؛ پارێزگا
v.t. (١) (ا) بەری ڕووناکی یا گەرمی لێگرتن؛ لە گەرمی یا ڕووناکی پاراستن.
(ب) پاراستن ٢) سێبەر بەسەردا کێشان؛ سێبەر بەسەردا کردن.
(٣) تاریک کردن؛ ناخۆش کردن؛ والێکردن کە بەرچاو تاریک بکات.
(٤) (~ forth)، پێشبینی کردن؛ نوقڵانەلێدان
(٥) تاریک کردنی وێنەو تابلۆو نیگار.
(٦) بەدزییەوە شوێن کەوتن: *(The detective ~ed the suspect.)* .
adj. هەر بەناو؛ وێنەیی:
(a ~ government in exile ; a ~ cabinet)
shadow-boxing (shad′ō-bok´siŋ), *n.* بۆکسبازی خەیاڵی؛ بۆکسبازی لەگەڵ بەرامبەرێکی نەدیودا بۆ مەشق کردن.
shadow-graph (shad′ō-graf´), *n.* (١) . shadow play
(٢) وێنەی تیشکی ئێکس.
shadowless (shad′ō-lis), *adj.* (١) بێ سێبەر
(٢) بێ تاریکایی یا سێبەر (وەک ڕوویەکی ڕووناک).
shadow play, شانۆنامەی تارمایی: شانۆگەرییەکە بریتییە لە پیشاندانی تارمایی نوورێنەرو بووکە سەماکەرەکان لەسەر پەردە.
shadowy (shad′ō-i), *adj.* (١) سێبەری: لە سێبەر دەچێت؛ سەهەندی.
(٢) تاریک؛ پڕ لە سێبەر.
(٣) (ا) لێڵ؛ نەدیار؛ کز
(ب) نەناسراو؛ نەناس: *(a ~ person, organization, etc.)* .
(٤) نەدیو؛ نەبینراو.
-shadowiness *(n.).*
shady (shād′i), *adj.* (١) سێبەردار؛ بە سێبەر.
(٢) سێبەر؛ سێبەری لەسەرە: *(the ~ side of the street)* .
(٣) لێڵ؛ بەنهانی؛ تاریک.
(٤) [Colloq.]. ناپاک، گومانلێکراو؛ گومانی؛ چەوت:
(a ~ deal, transaction, person, etc.)
keep shady, [Slang]. خۆشاردنەوە؛ خۆ دەرنەخستن.
on the shady side of, گەورەتر لە (تەمەن)؛ پیرتر لە:
(He is on the shady side of forty.)
shaft (shaft), *n.* (١) قەدی ڕم‌و تیر (٢) ڕم؛ نێزە؛ تیر.
(٣) (ا) موشەک (ب) بڕووسکە؛ تریشقە. (ج) توانج (د) تیشک.
(٤) (ا) [Rare]. قەدی درەخت؛ لاسک؛ قەفی ڕووەک (ب) قەفی پەڕ.
(ج) لوولاقە؛ قامیشە (نێسقان). (د) قەدی مۆمدان.
(ھ) پایە؛ ستوون؛ ئەو بەشەی پایەیە کە لەنێوان سەرەکەی‌و بنەکەیایە؛ پایەی سەرقووچکە. (و) دارئاڵا
(ز) دەسک (تەور، خاکەناز، بێل): *(the ~ of an axe)* .
(٥) (ا) خانووی باریکی بەرز
(ب) یەکێک لەو دوو میلەیە کە لەم دیوو ئەو دیوی ئەسپی گالیسکەوەیە بۆ بەستنەوەی بە گالیسکەکەوە
(ج) ستووی مەکینە (بۆ بزواندنی)؛ شەفت
(the drive ~ of an engine)
(٦) (ا) شیش؛ تەوەر؛ تەوەرە

(ب) لوولە. (ج) ستوون.
(٧) ڕێڕەوی ئەسانسێر: *(an elevator ~)* .
(٨) باکێش (بۆ هەواگۆڕین لە تونێل، کانی، یا ژێرزەمیندا): *(a mine ~)*
(٩) لوولەی باکێش (بۆ هەواگۆڕین یا گەرم کردنی خانوو).
(١) " **shaft** " بۆکردن یا پێوەبەستن. **v.t.**
(٢) [Slang]، بە ناڕەوایانە ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ خەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ ناپیاوی لەگەڵ کردن؛ بە دڵڕەقانە لەگەڵ جوولانەوە: *(He was ~ed.)* .
shafting (shaf′tiŋ), *n.* (١) چەند ستوونێکی مەکینە (کە پێکەوە ئێش دەکەن بۆ ووزە گواستنەوە). (٢) کەرەسەی دروستکردنی ئەم ستوونانە.
shag (shag), *n.* (١) قژ یا خوری چنگ لەیەکداوو پەستراوە؛ قژی درێژو بژ. (٢) تیسک؛ کوڵک؛ ڕیشەڵ.
(٣) کالای تیسکن‌و زبر؛ قاڵی کوڵکن؛ قوماشی تووکن.
(٤) شتێکی ئاڵۆسکاوو تێکەڵوپێکەڵ.
(٥) توتنی شیتاڵ شیتاڵ کراو؛ توتنی باش وورد نەکراو واتە درشت.
v.t. (١) کوڵکن کردن؛ تیسکن کردن؛ بژکردن.
(٢) [Slang]، ڕاکردن بەدوای تۆپداو گرتنەوەی (یاری بێسبۆڵ)
shag (shag), *n.* = cormorant.
shag (shag), *n.* جۆرە سەمایەکە.
v.i. سەماکردن بەم جۆرە.
shagbark (shag′bärk′), *n.* (١) درەختێکی نەمەریکای باکوورە تووکەلەکەی تەڵاشدارو ڕیشاڵدارە بەرەکەی دەخورێت. (٢) داری نەم درەختە
(٣) بەری ئەم درەختە.
shaggy (shag′i), *adj.* (١) تیسکن (فەرش، سەگ)؛ کوڵکن؛ تووکن؛ تووکن‌و زبر. (٢) بژو درێژو دانەهێنراو؛ چنگی داوەتە یەک؛ ئاڵۆسکاو؛ شێواو:
(~ hair)
(٣) پنتی؛ شڵوشێواو؛ شڵوشۆڵ؛ شرپۆش؛ قژ بژو دانەهێنراو.
-shaggily *(adv.)* ; **shagginess** *(n.).*
shagreen (shə-grēn′), *n.* (١) قایشێکی گرنج گرنج‌و زبرە لە پێستەی خۆش نەکراوی نەسپ‌و حوشترو ماڵگای دەریا دەکرێت.
(٢) پێستە زبرەکەی کۆسەو سەگەماسی (کە بۆ شت ساف‌ولووس کردن‌و قایش بەکاردەهێنرێت).
shah (shä), *n.* شا؛ پاشا؛ پاشای ئێران.
shake (shāk), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ لەراندنەوە؛ لەقاندن؛ شەکاندنەوە؛ ڕاتەکاندن. (٢) هەڵتەکاندن؛ تەکاندن؛ لێکردنەوە: *(to ~ the dust out)* .
(٣) هێنانە لەرزین: *(The tremor shook the building.)* .
(٤) لاوەلارپێکردن؛ لەنجەپێکردن؛ لەترپێدان.
(٥) پەشۆکان؛ تێکدان (هەست)؛ ووڕە پێ بەردان؛ دەمار جوولاندن؛ پەستکردن؛ شێواندن: *(He was visibly shaken by the news.)* .
(٦) ڕاوەشاندن: *(to ~ one's fist)* .
(٧) شڵەقاندن. (٨) تەوقە لەگەڵ کردن.
(٩) (~ **off**)، خۆ لێ ڕزگارکردن؛ لە کۆل خۆ کردنەوە: *(to ~ off a cold)*
(١٠) ڕاوەشاندن (زاری تاوڵەو دۆمینە).
(١١) دەنگ لەراندنەوە (مۆسیقاو گۆرانی).
(١٢) بادان (سەما)؛ باپێدان.
v.i. (١) لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ لەقین؛ شەکانەوە؛ شەکینەوە.
(٢) لەرزین؛ هەڵ لەرزین؛ هاتنە لەرزین: *(He was ~ing with fear.)* .
(٣) لەتردان؛ لاوەلارکردن؛ لەنجەکردن.
(٤) تەوقەکردن. (٥) دەنگ لەرینەوە (مۆسیقاو گۆرانی).
n. (١) لەرە؛ لەرەلەر؛ لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ بادان؛ باپێدان.
(٢) لەرزین؛ لەرزە؛ لەرزەلەرز. (٣) قڵیش (بەرد، دار).
(٤) [Colloq.]، **earthquake** .
(٥) [Slang]، هەناسە (کات)؛ کاتێکی زۆر کەم: *(I'll be there in a ~.)* .
(٦) لەرزە (مۆسیقاو گۆرانی)؛ لەرە.
(٧) خواردنەوەیەکی تێکەڵاوو شڵەقێنراو: *(a milk ~)* .
-shakable; shakeable *(adj.).*

give (a person or thing) the shake, [Slang], خۆ لێ ڕزگارکردن (لە کەسێک یا شتێکی ناپەسەند)؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە.

get a fair (or good) shake, [Slang], بە وێڕدانەوە ڕەفتار لەگەڵدا کران؛ مافی خۆ پێدران؛ بە یەک چاو وەک خەڵکی تر سەیرکران.

no great shakes, [Slang], ئاسایی؛ لێ نەهاتوو؛ ڕەشۆکی؛ لەوانی تر باشتر نییە.

shake down, (١) تەکاندن (دڕەخت بۆ خستنی بەرەکەی). (٢) باش پشکنین؛ باش لێ وردبوونەوە یا گەڕان. (٣) (أ) جێنشین بوون بە سەردەمی. (ب) لەسەر جێگەیەکی سەردەمی نوستن. (٤) (أ) ڕاهاتن بەدەوروبەری تازە. (ب) جێگیربوون. (٥) هێنانەخوارەوە؛ کەمکردنەوە. (٦) [Slang]، پارە لێ کێشانەوە (بە هەڕەشە یا بە فێڵوتەڵەکە)؛ ڕووتکردنەوە.

shake hands, تەرقەکردن

shake off, خۆ لێ ڕزگارکردن (کەسێک یا شتێکی ناپەسەند)؛ لەکۆڵ خۆ کردنەوە.

(I can't seem to be able to shake off this cold.)

shake out, (١) لێ دەرهێنان بە ڕاوەشاندن (وەک خۆێ لە خوێدانا). (٢) تەکاندن (پێڵاو، بەرە). (٣) چڕچڕولۆچ لێ دەرکردن بە ڕاوەشاندن.

shake up, (١) شڵەقاندن؛ ڕاوەشاندن و تێکەڵ کردن. (٢) وروژاندن؛ تێکدان؛ شێواندن. (٣) دڵ داخوڕیاندن؛ ڕاچڵەکاندن؛ ڕاتەکاندن. (٤) [Colloq.]، لە بناغەوە ڕێکخستنەوە؛ بە تەواوی گۆڕین:

(to shake up the government)

the shakes, [Colloq.], لەرز؛ لەرزوتا.

shake-down (shāk′doun′), *n.* (١) جێگەی نوستنی ساکارو سەردەمی (وەک حەسیری سەر زەوی). (٢) [Slang]، پارە لێ کێشانەوە (بە زۆر یا بە فێڵوتەڵەکە)؛ ڕووتکردنەوە. (٣) پشکنینی وورد (مرۆڤ، شوێن). (٤) ماوەی ڕاهاتن (بە کارێک یا دەرووبەر).

adj. [Colloq.], بۆ تاقیکردنەوەو ڕاهاتنە:

(the ~ of a new battleship)

shaken (shāk′ən), *past participle of* **shake.**

shaker (shāk′ēr), *n.* (١) ڕاوەشێنەر؛ لەرێنەرەوە. (٢) دەفری ڕاوەشێن (خوێدان، بێژنگی لەرزۆک...هتد): (*a salt ~*) . (٣) مەکینەی شڵەقاندن یا ڕاوەشاندن و تێکەڵ کردن: (*a cocktail ~*) .

shaker (shāk′ēr), *n.* لەرزۆک؛ بادەر. ئەندامی کۆمەڵێکی ئایینییە لە ئینگلتەرە دەستی پێکرد بروای بە پێکەوە ژیان و هاوبەشی موڵک و ڕەبەنی هەیە. ناوەکەی لە خۆیادان و سەماکردنەوە هاتووە لەکاتی ئاهەنگی ئایینیدا).

Shakespearean; Shakespearian (shāk-spēr′i-ən), *n.* شکسپیری؛ تایبەتی بە شکسپیر و نووسینەکانی و شێوازی نووسینەکانی؛ شێوازەکەی لە هی نووسینەکانی شکسپیر دەچێت.

n. شکسپیرزان؛ ژانای نووسینەکانی بۆژۆ شانۆگەر و نووسەری بەناوبانگی ئینگلیزی " شکسپیر ".

Shakespearean sonnet, هەڵبەستێکی چوارینە دێڕییە لە سێ چوار خشتەکی و یەک دوو خشتەکی پێکدێت. (پێشی دەوترێ " Elizabethan sonnet " و "English sonnet").

shake-up (shāk′up′), *n.* گۆڕین یا ڕێکخستنەوەیەکی بنچینەیی (میری یا دەزگایەک): (*a cabinet ~ ; a government ~*) .

shakiness (shāk′i-nis), *n.* لەرزۆکی؛ شلۆقی

shaking (shāk′iŋ), *n.* (١) لەرزین (٢) لەرز؛ لەرزوتا؛ مەلاریا.

shaking palsy, = Parkinson's disease.

shako (shak′ō), *n.* تەپڵەیەکی سوپایی لوولەکییە پەرێک دەکرێت بە قەراغی تەرقەسەرەکەیەوە.

shaky (shāk′i), *adj.* (١) لەرزۆک: . (*a ~ hand*) (٢) شلۆق؛ لەق؛ لەق‌ولۆق: . (*a ~ table, roof, house, etc.*)

(٣) پشت پێ نەبەستراو؛ شلۆق: (*a ~ truce, alliance, etc.*) (٤) قڵیشاو (دارودرەخت). (٥) پەشۆکاو؛ شڵەژاو.

-shakily (*adv.*).

shale (shāl), *n.* بەردی گڵێن

shale Oil, نەوتی بەرد.

shall (shal), *v.* (١) کردارێکە نیشانەی کاتی داهاتووە (ڕێزمان)؛ لە ئایندەدا:

(I ~ be fifty next year. ; We ~ go home tomorrow.)

(٢) کردارێکە سەردەمی دواڕۆژ دەگەیێنێت بە چەند مانایەک (ڕێزمان):

(أ) بەڵێن: (*Your service ~ be rewarded.*) .

(ب) مسۆگەری؛ هەر دەبێ ببێ: (*That day ~ come.*)

(ج) فەرمان: (*Thou shalt not kill.*) .

(د) پێویستە (یاسا)؛ دەبێ:

(The penalty ~ not exceed two years in prison.)

(٣) ئایا (پرسیار دەربارەی دواڕۆژ):

(~ we meet again next week?)

shalloon (sha-lōōn′, shə-lōōn′), *n.* قوماشێکی خوری میل میلە (بۆ بەری جل بەکاردەهێنرێت).

shallop (shal′əp), *n.* = dinghy.

shallot (shə-lot′), *n.* (١) سەوزەیەکە لە توخمی پیازە سەلکەکەی لە هی سیر دەچێت و تامەکەیشی لەنێوان سیرو پیازدایە بە سەوزی لە تەرەپیاز دەچێت. (٢) تەرەپیاز؛ فیسقە.

shallow (shal′ō), *adj.* (١) تەنکاو؛ تەنک؛ قوڵ نییە:

(~ water ; a ~ river, stream, etc.)

(٢) پەل (قاپ، دەفر)؛ پان (دەفر):

(a ~ plate, dish, container, etc.)

(٣) تێ نەگەیشتوو؛ تەنک (مێشک)؛ پووکەشی:

(a ~ person, mind, etc.)

n. تەنکاوی ڕوبارێک، گۆمێک، یا دەریاچەیەک.

v.t. & v.i. تەنک کردن؛ تەنکاوبوون.

shalt (shalt), شێوەی کەسی دووەمی تاکی سەردەمی ڕانەبردووی کرداری " **shall** " ە. (لەگەڵ " **thou** " بەکاردەهێنرێت):

(Thou shalt not kill.)

sham (sham), *n.* (١) فێڵ؛ کەڵەک؛ تەڵەکەبازی؛ فێڵوتەڵەکە. (٢) شتی قەڵب یا دروزنە؛ شتی ڕووکەش. (٣) کەسێکە بە درۆ خۆی بە کەسێک یا جۆرێکی تر پیشان بدات. (٤) بەرگێکی ڕازاوەی لاسایی.

adj. قەڵب؛ ساختە: . (*~ pearls*)

v.t. (١) هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن (٢) بە درۆ وا پیشاندان.

v.i. بە درۆ خۆ وا پیشاندان.

shaman (shä′mən, sham′ən), *n.* شامان: (أ) کەشیشی جادووگەر؛ پزیشکی جادووگەر (ووشەی دوایی ببینە). (ب) پزیشکی جادووگەری هیندییە نەمەریکاییەکان.

shamanism (shä′mən-iz′m), *n.* (١) شامانێتی: بیروباوەڕێکی ئایینی هەندێک گەلانی باکووری ئاسیایە دەڵێت: جیهان پڕە لە فریشتەی باش و خراپ وە ئەمانە دەتوانرێ کاریان تێ بکرێ بۆ سوودی مرۆڤ لەڕێی کەشیشی جادووگەرەوە. (٢) ئایینێکی هیندییەکانی ئەمەریکایە لەمە دەچێت

-shamanistic *(adj.).*

shamble (sham′b'l), *v.i.* بە ڕێوە ڕۆیشتن بە شڵوشێواوی و تەمەڵانەو پێ بە زەویدا خشان.

n. ڕەوت یا بەڕێوە ڕۆیشتنێکی شڵوشێواو و تەمەڵانە.

shambles (sham′b'lz), *n.pl.* (١) دووکانی گۆشتفرۆش؛ فرۆشگای گۆشت. (٢) قەسابخانە؛ کوشتارخانەی ئاژەڵ. (٣) شوێنی خوێن ڕشتن؛ کوشتارخانە. (٤) وێرانە؛ کەلاوە؛ شوێنێ شێواو و بەسەرێکدا دراو:

(The children left the house in a ~ .; The earthquake left the town in a ~ .)

shame (shām), *n.* (١) شەرم؛ نابڕوو؛ پەردەی شەرم؛ ناموس؛ حەیا *(Have you no ~ ?)* .
(٢) مایەی ڕیسوایی و ڕووڕەشی.
(٣) ڕووڕەشی؛ ڕیسوایی؛ نابڕووچوون؛ سەرشۆڕی؛ شەرمەزاری: *(He brings ~ upon his name.)*
(٤) نائومیدی؛ دڵ شکستی: *(It's a ~ you can't come to the picnic.)*

v.t. (١) شەرمەزارکردن.
(٢) سەرشۆڕی هێنان بەسەردا؛ نابڕووبردن؛ حەیابردن؛ ڕیسواکردن.
(٣) (~ into ; ~ out of)، شەرمەزارکردن بۆ پێ کردنی شتێک: *(He was ~d into an apology.)*

for shame! نابڕووت بێ!؛ حەیات بێ!؛ حەیا چوونە!؛ داوەشینە!.
put to shame, (١) شەرمەزارکردن.
(٢) بەڕاندن؛ لێ بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بۆڕپێدان.
shame on you !, داوەشێیت!؛ نابڕووت چێ!؛ حەیات چێ!.

shamefaced (shām′fāst´), *adj.* (١) شەرمن؛ بە نابڕوو؛ بە حەیا.
(٢) شەرمەزار؛ ڕووڕەش؛ چاوشۆڕ.
-shamefacedly *(adv.)* ; **shamefacedness** *(n.)*.

shameful (shām′fəl), *adj.* (١) شەرمەزارکەر؛ ڕووڕەشکەر؛ حەیابەر؛ زۆر ناشرین (ڕەوشت، کردار)؛ نابڕووبەر؛ شوورەیی: *(~ behavior ; a ~ act)*
(٢) [Archaic]، شەرمەزار؛ ڕووڕەش؛ چاوشۆڕ.
-shamefully *(adv.)*; **shamefulness** *(n.)*.

shameless (shām′lis), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ نابڕوو؛ بێ حەیا؛ بێ ناموس؛ ڕووهەڵماڵراو. (٢) ناشرین (کردەوە)؛ ڕووڕەشکەر؛ بێ شەرمی دەگەیەنێت.
-shamelessly *(adv.)* ; **shamelessness** *(n.)*.

shammy (sham′i), *n.* = **chamois.**

shampoo (sham-pōō′), *v.t.* (١) هەنوون؛ شێلان.
(٢) سەرشتن بە شامپوو.

n. (١) شتنی سەر بە شامپوو.
(٢) شامپوو؛ سابوونێکی تایبەتیە بۆ سەرشتن.

shamrock (sham′rok), *n.* سێپەرە گیایەکە لە سێپەرە دەچێت (دروشمی ئێرلەندەیە).

shandrydan (shan′dridan´), *n.* [Dial], (١) گالیسکەیەکی دوو پێچکەیی بەک ئەسپیە. (٢) گالیسکە یا ئوتومبیلێکی شەقڕشڕ.

shandygaff (shan′di-gaf´), *n.* خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە بیرەو زەنجەفیل پێکدێت.

shanghai (shaŋ´hī′, shäŋ′hī′), *v.t.* (١) سەرخۆشکردنی کەسێک و فڕاندنی بۆسەر کەشتیەک بۆ ئیش پێکردن وەک کەشتیەوان.
(٢) فریودان؛ هەڵفریوان؛ لەخشتەبردن؛ تەفرەدان؛ بە فێڵوتەڵەکەو هەڕەشە شت پێکردن.

shangri-La (shaŋ′gri-lä´), *n.* یوتوپیا بەهەشتی سەرزەمین؛ شوێنێکی خۆش و پڕ ناسوودەو تەریک.

shank (shaŋk), *n.* (١) لووڵاق؛ ئەو بەشەی لاقە کە لەنێوان ئەژنۆو پاژنەی پێدایە (لە مرۆڤ وولاخدا). (٢) لاق.
(٣) پارچەیەک گۆشتی لووڵاق (گا، مەڕ). (٤) قەدی بزمارو دەرزی.
(٥) لاسکی ڕووەک؛ قەف. (٦) قەفی قولاپی ماسی. (٧) دەسکە سەبیل.
(٨) قەدی کلیل. ئەو بەشەی لەنێوان قنگەکەی و دانەکانیدایە.
(٩) دەسکی کەوچک.
(١٠) (ا) ئەو بەشە تەسکەی بنی پێڵاوە کە لەنێوان پاژنەکەی و پانایی پەکەیدایە.
(ب) پارچەیەک ناسنە دەخرێتە ناو پێڵاوەوە بۆ ڕاستکردنەوەی ئەم بەشەی پێڵاو. (١١) قەدی دەرەوشەو ئامێری کونکەری تر (١٢)، [Colloq.]، (ا) دوا بەشی یا دوادوایی شتێک (بەتایبەتی کات): *(the ~ of the journey)*
(ب) بەشی یەکەم یا باشترینی کاتێک: *(the ~ of the evening)*
v.i. ووشکبوون و لە لاسک کەرتنەخوارەوە (گوڵ).

shan't (shant, shänt), = **shall not.**

shantey (shan′ti, shän′ti), *n.* = **chantey.**

shanty (shan′ti), *n.* = **shack.**

shantyman (shan′ti-mən), *n.* کۆخنشین (بەتایبەتی دارکەر).

shanty-town (shan′ti-toun´), *n.* شاری کۆخ؛ گەرەکی قۆختە؛ زنجخانە.

shape (shāp), *n.* (١) شێوە؛ وێنە. (٢) شێوەی کەسێک.
(٣) قەدو بالا؛ بیچم.
(٤) شێوەی درۆ؛ بەرگ (مەجاز): *(an enemy in the ~ of a friend)*
(٥) تارمایی؛ خیۆ؛ شەبەنگ. (٦) قاڵب.
(٧) جۆر؛ شێوە: *(~ of dangers)* .
(٨) شێوەی ڕێک‌وپێک؛ ڕێک‌وپێکی: *(His story began to take ~ .)* .
(٩) دەق.
(١٠) [Colloq.]، بار (بەتایبەتی هی تەندروستی)؛ دۆخ: *(The injured man was in bad ~ .; You are in good ~ .)*

v.t. (١) دروستکردن؛ شێوەپێدان؛ ڕێکخستن؛ دەق پێ بەستن.
(٢) داڕشتن؛ ڕێک‌وپێک کردن.
(٣) گونجاندن؛ شیاندن: *(~ your plans to your abilities.)*
(٤) ڕێباز بۆ دیاری کردن؛ بڕیاری شێوەی ژیان بۆ دان: *(The war ~d their lives.; His teachers ~d his character.)*
(٥) [Obs.]، فەرمان دان؛ بڕیاردان.

v.i. (١) گونجان؛ شیان.
(٢) [Rare]، ڕوودان.
(٣) ڕێکهاتن؛ شێوەیەکی تایبەتی وەرگرتن؛ بەرەو پێشەوە چوون: *(Our plans are ~ing well.)*

shape up, [Colloq.], (١) شێوەیەکی تایبەتی وەرگرتن.
(٢) بەرەو باشی چوون؛ باشتربوون.
(٣) ڕەوشتی خۆ چاک کردن یا گۆڕین؛ هاتنە سەر ڕێی ڕاست: *(From this day on you're going to shape up or shape out.)*
take shape, ڕێکهاتن؛ پەرەسەندن؛ بەرەو پێشەوە چوون.

shapeless (shāp′lis), *adj.* (١) بێ شێوە؛ بێ دەق؛ لە هیچ ناچێت.
(٢) ناشرین؛ نارێک‌وپێک.
-shapelessly *(adv.)* ; **shapelessness** *(n.)*.

shapely (shāp′li), *adj.* شێوە جوان؛ قەدو بالا جوان؛ ڕێک‌وپێک؛ خڕومڕ؛ خڕین: *(a ~ fugure)* .
-shapeliness *(n.)*.

shard (shärd), *n. Also* **sherd,** (١) پارچەی شکاوی شوورشە یا کانزا.
(٢) بەرگی تەنکی دەرەوەی باڵی قالۆنچە.
(٣) کیفی ڕەق (گیانەوەرناسی)؛ قاوغ.

share (shâr), *n.* (١) بەش؛ پشک؛ بەرکەوت.
(٢) بەشی تەواوی خۆ: *(Everyone has done his ~ of work.)*
(٣) یەک بەشی کۆمپانیای هاوبەشی.

v.t. (١) بەش کردن؛ دابەش کردن.
(٢) هاوبەشی کردن؛ بەش کردن لەگەڵدا: *(~ the candy with your playmates.)*

v.i. (~ in), بەشداربوون تێدا؛ بەشداری کردن تێدا.
go shares, بە هاوبەشی کردن؛ پێکەوە وەک یەک بەشداربوون.
on shares, هاوبەشی کردن لە سوودو زیانیشدا.

share (shâr), *n.* = **plowshare.**

sharecrop (shâr′krop′), *v.t. & v.t.* بەشێک لە بەرهەمی کشتوکاڵ بردن لەبری ئیش.

sharecropper (shâr′krop´ēr), *n.* وەرزێرێکە کە بەشێک لە بەرهەمی کشتوکاڵەکەی دەبات لەبری نیشەکەی

shareholder (shâr′hōl´dēr), *n.* بەشدار، لە کۆمپانیای هاوبەشیدا؛ خاوەن بەش؛ هاوبەش

shark (shärk), *n.* (١) دەستبڕ؛ ساختەچی؛ جامباز؛ تەڵەکەباز (٢) [Slang]. شارەزا؛ بزان؛ زانای ڕشتەیەکی تایبەتی

v.t. [Archaic], دەستبڕین؛ بە جامبازی دەست کەوتن

v.i. دەستبڕی کردن؛ بە ساختەچێتی ژیان

shark (shärk), *n.* سەگەماسی؛ کۆسە؛ جۆرە ماسییەکی گەورەو دڕی ماسی خۆرە هەندێکیشیان پەلامارێ مرۆڤ دەدەن

sharkskin (shärk′skin´), *n.* (١) پێستی کۆسە (٢) قایشێکە لە پێستی کۆسە دروست دەکرێت (٣) قوماشێکی لووسی نەخت‌ێک بریقەدارە

sharp (shärp), *adj.* (١) تیژ؛ بڕ *(a ~ knife)* . (٢) ووردوخاش؛ تیژ (٣) تیژ (پێچ، لۆڤە)؛ *(a ~ turn)* . (٤) دیار؛ زۆر دیار؛ لەبەرچاو؛ ئێجگار؛ *(a ~ difference, contrast, etc.)* (٥) زیرەک؛ دانا؛ زرنگ؛ تیژ؛ *(a ~ mind, person, etc.)* . (٦) (أ) وورپا (ب) تیژ؛ *(~ eyes)* . (٧) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ زۆڕباز؛ زۆڵ (٨) بڕ، ووشە، ڕەخنە؛ توندوتیژ؛ *(He had some ~ words for him.; ~ criticism)* (٩) توند (هێرش)؛ توندوتیژ (١٠) سارد؛ بڕ؛ تیژ؛ *(a ~ wind)* . (١١) تیژ (ئازار)؛ زۆر؛ بڕنە؛ *(a ~ pain)* (١٢) تیژ (تام، بۆن)؛ تووند (١٣) بەرزو ناساز (دەنگ)؛ تیژ (١٤) بەنێ؛ بریقاوە؛ زۆر ڕووناک؛ *(a ~ flash of light)* . (١٥) (أ) شۆخ؛ قۆز؛ تەڕپۆش؛ جوان (ب) کەشخە (جل‌وبەرگ)؛ جوان؛ ڕێک‌وپێک؛ *(a ~ jacket, suit, dress, etc.)* (١٦) بێ دەنگ (تیپ)؛ دەنگناسی (١٧) بەرزتر لە ناسایی (مۆسیقا و گۆرانی)

n. (١) دەرزی دروومانی نووک زۆر باریک‌و تیژ (٢) [Colloq.]، زانا؛ شارەزا؛ بزان (٣) [Colloq.]، sharper . (٤) (أ) ناوازێکی بەرزتر لە ناسایی (ب) نیشانەی نەم جۆرە ناوازە

v.i. مۆسیقاڵێدان یا گۆرانی وتن بە دەنگی بەرزتر لە پێویست

adv. (١) لەبڕ؛ بە پەلە؛ خێرا (٢) بە وورپایی (٣) بە تیژی (٤) بەرزتر لە هی ڕاست یا پێویست (ئاواز) (٥) تەواو (کات)؛ بە تەواوی؛ بەبێ کەمو زیاد؛ *(She came at seven o'clock ~ .)*

-sharply *(adv.)* ; **sharpness** *(n.).*

sharp-eared (shärp′êrd´), *adj.* (١) گوێ قوت؛ گوێ ڕەپ (٢) گوێ سووک

sharp-edged (shärp′ejd´), *adj.* تیژ؛ دەم تیژ؛ بڕ

sharpen (shär′p'n), *v.t.* تیژکردن (چەقۆ، گوێزان، پێنووس)؛ دادان (پێنووس)؛ تیژکردنەوە

v.i. تیژبوون

sharper (shär′pēr), *n.* دەستبڕ (بەتایبەتی قومارچی)؛ گزێکەر؛ ساختەچی؛ فێڵباز

sharp-eyed (shärp′id´), *adj.* (١) چاوتیژ (٢) وورپا؛ هۆشیار؛ بە سەرنج

sharpie (shär′pi), *n.* (١) جۆرە بەلەمێکی بایەوانی باریک‌و درێژ بن تەختی ڕاوەماسییە (٢) [Colloq.]، کەسێکی وورپا و زیرەک‌و قسە قوت

sharp-nosed (shärp′nōzd´), *adj.* (١) لووت تیژوباریک (٢) نووک تیژ؛ لووتکەدار؛ سەرتیژ (٣) هەستی بۆن کردنی تیژە

sharp-set (shärp′set´), *adj.* (١) بە پەرۆش؛ زۆر برسی (٢) ئامادەیە بۆ بڕین یا بڕینەوە (مشار...هتد)

sharp-shooter (shärp′shōōt´ēr), *n.* نیشانچی؛ نیشان شکێن

sharp-sighted (shärp′sīt´id), *adj.* = sharp-eyed.

sharp-tongued (shärp′tuŋd´), *adj.* دەم درێژ؛ زمان درێژ؛ زمان پیس

sharp-witted (shärp′wit´d), *adj.* زیرەک؛ مێشک تیژ؛ مێشکی وەک ددانی مارە

shatter (shat′ēr), *v.t.* (١) ووردوخاش کردن؛ *(to ~ a window)* . (٢) وێران کردن؛ تێکدان؛ فەوتاندن؛ تێک‌وپێکدان؛ لەناوبردن؛ *(to ~ one's hopes, nerves, etc.)* (٣) [Obs.]، پەرش‌و بڵاوکردنەوە

v.i. (١) ووردوخاش بوون؛ شکان (٢) تێکچوون؛ فەوتان؛ وێران بوون

n. (١) ووردوخاش بوون؛ شکان (٢) *(pl.)*، پارچە پارچە؛ پارچەی ووردوخاش؛ وورد پارچە؛ *(The broken vase lay in ~s.)* (٣) ووردوخاشی؛ شکاری

shatter-proof (shat′ēr-prōōf´), *adj.* ووردوخاش نابێ؛ *(~ glass)*

shave (shāv), *v.t.* (١) تاشین (دار)؛ ڕەندەکردن (٢) تاشین (ڕیش)؛ تەراش کردن (٣) ڕووشاندن (٤) بڕین (چیمەن، گیا) (٥) [Colloq.]، نرخ داشکاندن؛ نرخ هێنانەخوارەوە (٦) بە نرخێکی کەمتر لە ناسایی کڕین (سەوداگەری)

v.i. (١) تەراش کردن؛ ڕیشی خۆ تاشین (٢) بە چنگەکڕێ دەربردن (پارەبازی)

n. (١) (أ) ڕەندە (ب) مەکینەی ڕیش تاشین (٢) تەڵاش؛ نارەد مشار؛ پرووشەدار (٣) تەراش؛ ڕیش تاشین؛ *(a sharp razor means a good ~)* (٤) [Colloq.]، زۆر لێ نزیکبوونەوە بەبێ لێدان یا بەرکەوتن

a close shave, [Colloq.], بە حاڵ دەربازبوون؛ بە حاڵ ڕزگاربوون

shaveling (shāv′liŋ), *n.* (١) کەسێکی سەرتاشراو یا پاک کراو بەتایبەتی کەشیش (لەڕووی سووکی‌یەوە) (٢) لاو؛ گەنج؛ هەرزە

shaven (shāv′n), alternative past participle of **shave.**

adj. (١) تاشراو (٢) باش کورتکراوەتەوە

shaver (shāv′ēr), *n.* (١) تەراشکەر؛ ڕیش تاش (٢) مەکینەی ڕیش تاشین؛ *(an electric ~)* . (٣) [Archaic]، دەستبڕ؛ تەڵەکەباز؛ ساختەچی (٤) [Colloq.]، لاو؛ گەنج؛ هەرزە؛ منداڵ

shave-tail (shāv′tāl´), *n.* (١) هێستری تازە گیراو (٢) ئەفسەری یەک ئەستێرەی تازە (لەڕووی سووکی‌یەوە)

shaving (shāv′iŋ), *n.* (١) (أ) ڕیش تاشین؛ تەراش کردن؛ تاشین (ب) ڕەندەکردن؛ تاشین (دار) (٢) تەڵاش؛ نارەد مشار؛ وورد تونکڵ؛ پرووشەدار؛ پرووش (پەنیر، کاغەز)؛ *(wood ~)*

shaving brush, فڵچەی ڕیش تاشین

shaving cream, سابوونی ڕیش تاشین

shaw (shô), [Archaic or Dial], بێشە؛ بێشەڵان؛ چرستان؛ زەبەنگ

shaw (shô), *n.* گەڵا و لاسکی شێڵم و پەتاتە...هتد

shawl (shôl), *n.* دەستماڵ؛ چارۆکەی سەرشان؛ شاڵ

shawm (shôm), *n.* ئامێرێکی فووپیاکردنی مۆسیقی کۆنە

shay (shā), *n.* [Colloq.], = chaise.

she (shē, shi), *pron.* (١) ئەو (ژن و گیانداری مێ)

she- (shē), *n.* (۱) ژن؛ گیانداری مێینه؛ مێینه؛ ما. (۲) ئەو ژنەی کە بەمانای مێ؛ مێینە؛ ما. *(Our dog is a ~ .)*

(~ - ass ; ~ - cat ; ~ - bear) پێشگرێکە بەمانای مێ؛ مێینە؛ ما.

sheaf (shēf), *n.* (۱) جەپک؛ دەسک؛ دەستە؛ مەڵۆ؛ قول؛ گوورزە (۲) پر تیردانێک تیر. (۳) بەستەک (کاغەز)؛ دەستە. *(a ~ of papers)*

v.t. مەڵۆکردن؛ گوورزەکردن؛ چەپک چەپک کردن؛ پێچانەوە؛ بەستن.

shear (shêr), *v.t.* (۱) بڕینەوە (مەر، بزن، خوری). (۲) تووک یا بەرگن لێکردنەوە؛ تاشین (۳) بڕینەوە. (٤) لێ سەندنەوە (ماف، دەسەلات)؛ بێ بەش کردن. (٥) [Dial.] دوورینەوە (بە داس)؛ درووێنەکردن.

v.i. (۱) (أ) بڕنگ بەکارهێنان؛ بڕینەوە؛ قەڵەم کردن (ب) بە داس دوورینەوە. (۲) لەبەکبوونەوە؛ شەق بردن (۳) پیدا ڕۆیشتن؛ بڕین (مەجاز) *(The plane ~ed through the clouds.)*

n. (۱) (أ) بڕنگ؛ مەقەستی گەورە (ب) پەلێکی بڕنگ یا مقەست (۲) ئامێری بڕینەوە (بەتایبەتی هی تەبەقە کانزا). (۳) بڕینەوە (مەر، بزن، کانزا...هتد). (٤) بەرگر؛ مەڕوبزنی بڕیاوە. (٥) بڕینەوەیەک. واتە ساڵێک. ڕێگەیەکە بۆ دیاری کردن یا ژماردنی تەمەنی مەڕ *(a sheep of three ~s)* . (٦) shearing stress

-shearer *(n.)*.

shearing (shêr′iŋ), *n.* (۱) بڕینەوە (مەر، بزن) (۲) بەرگر؛ ئەو خوری‌و مووەی لە بڕینەوەیەکدا لە مەڕ یا بزن دەکرێتەوە.

shearing stress, ئەرکی سەر دوو پارچە ئاسنی لەیەککەوتوو لەکاتی کارکردن. (وەک دوو پەلی بڕنگ).

shear legs, *Also* **shear-legs,** مەکینەی شتی قورس بەرزکردنەوە.

shearling (shêr′liŋ), *n.* (۱) مەڕی یەک جار بڕیاوە؛ شەک؛ بەرخی یەک ساڵە. (۲) پێستەی شەک یا بەرخ بە بەرگنەکەیەوە.

shears (shêrz), *n.pl.* (۱) بڕنگ؛ مقەستی گەورە (۲) ئامێری کانزاو شتی تر بڕینەوە. **shear-legs**

shear-water (shêr′wô′tĕr), *n.* ئاوبڕ باڵندەیەکی دەریایی ڕەشو سپی دەنووک نوشتاوەی باڵ درێژە ئەوەندەی کۆترێک دەبێت کە دەفڕێت لەوە دەچێت کە بەسەر ئاوەکەدا بخشێت یا بیڕێت.

sheatfish (shēt′fish′), *n.* ماسییەکی زۆر گەورەی ڕوباری ئەورووپاییە (هەندێکیان سەدوپەنجا کیلۆ دەبن).

sheath (shēth), *n.* (۱) کێلاڤ؛ کیف. (۲) بەرگ. (۳) کراسی تەسکی ئافرەت.

v.t. خستنە کێلانەوە

sheath-bill (shēth′bil′), *n.* دەنووک کێلانی باڵندەیەکی دەریایی سپی ئاوچەکانی تەوەری باشوورە کیفێک بە ژێر دەنووکییەوەیە.

sheathe (shēth), *v.t.* (۱) خستنە کێلانەوە (۲) بەرگ تێگرتن؛ داپۆشین (بۆ پاراستن). (۳) کردن بە گۆشتدا (شیر) (٤) چرنووک کێشانەوە ئاو کیفەوە

sheathing (shēth′iŋ), *n.* (۱) (أ) خستنە کێلانەوە. (ب) بەرگ تێگرتن. (۲) بەرگ

sheath knife, چەقۆی کیفدار

sheave (shēv), *n.* پێچکەی قەراغ چاڵ (وەک هی خولخولۆکە)

sheave (shēv), *v.t.* چەپک کردن؛ گوورزەکردن؛ پێچانەوە؛ بەستن

sheaves (shēvz), *n. plural of* **sheaf** *and* **sheave.**

shebang (shə-baŋ′), *n.* [Slang], کاروبار؛ دەزگا؛ شت؛ هەرامە. (بەتایبەتی لەم دەستەواژەیەدا: **the whole shebang**).

shebeen (shi-bēn′), *n.* [Irish and Scot.], مەیخانەی قاچاغ.

shed (shed), *n.* سایەبان؛ چەرداخ؛ کەپر؛ کەپری ئاژەڵ؛ زنج؛ سابات.

shed (shed), *v.t.* (۱) ڕژاندن (خوێن، فرمێسک)؛ ڕشتن؛ ڕژان: *(to ~ blood, tears, etc.)*

(۲) لێ بوونەوە؛ بلاوکردنەوە؛ دانەوە؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(He ~s confidence wherever he goes.)*

(۳) نەگرتنە خۆ؛ لێ دوورخستنەوە؛ پێوە نەنووسان: *(A duck's feathers ~ water.)*

(٤) فڕێدان (تووک، کاڤ)؛ وەرین؛ لێ بوونەوە؛ ڕووتانەوە: *(to ~ skin)*

v.i. (۱) فڕێدان (تووک، کاڤ)؛ ڕووتانەوە. (۲) وەرین: *(All the leaves have ~ .)*

n. = watershed.

shed blood, خوێن ڕشتن؛ کوشتن.

she'd (shēd),= she had, she would.

shedder (shed′ĕr), *n.* (۱) تووک یا کاڤ فڕێدەر؛ قڕ یا تووک ڕووتاوە. (۲) قڕانگو کوللەی دەریا لەکاتی قاوغ فڕێداندا یا دوای.

shedding (shed′iŋ), *n.* (۱) کاڤ یا تووک فڕێدان. (۲) تووک یا کاڤو شتی تری فڕێدراو یا لێ بووەوە.

she-devil, ئافرەتی بەدخوای کینەداری دڵڕەق.

sheen (shēn), *n.* (۱) تریفە؛ بریقە؛ بریسکە. (۲) جلی بریقەدار؛ بەرگی بریسکەدار.

adj. [Poetic]. بریقەدار؛ بریسکەدار؛ بە تریفە؛ جوان.

v.i. [Poetic], بریقەدانەوە؛ بریسکەدان

sheeny (shēn′i), *adj.* بریقەدار؛ بریسکەدار.

sheep (shēp), *n.* (۱) مەڕ؛ پەز. (۲) پێستە مەڕ. (۳) کەسێکی ملکەچ‌و ترسنۆک‌و بێ دەسەلات‌و بێ مێشک‌و سەرکز.

make sheep's eyes at, بە شەرمەوە بە خۆشەویستانەو دڵدارانە سەیرکردن.

sheepberry (shēp′ber′i, shēp′bĕr-i), *n.* دارەختێکی گوڵ سپی بەر تووترکەییە.

sheepcote (shēp′kot′), *n.* = sheepfold.

sheep-dip (shēp′dip′), *n.* گیاوەیەکی کیمیایییە مەڕی تێهەڵدەکێشرێت بۆ کوشتنی گەنەو زێو جانەوەری ترو پاکردنەوەی.

sheep dog, *Also* **(sheep-dog),** *n.* سەگی شوان: سەگێکی گەورەی هێمنی تیسك درێژە فێری بەدیارەوەبوون‌و پاسەوانی مێگەلە. (پێشی دەووترێ: " Old English sheepdog ").

sheepfold (shēp′fōld′), *n.* پەچە؛ کۆز.

sheepherder (shēp′hûr′dĕr), *n.* شوان. (هەروەها " shepherd ").

sheepherding (shēp′ĕrd′iŋ), *n.* مەڕ لەوەڕاندن؛ شوانی کردن.

sheepish (shēp′ish), *adj.* (۱) شەرمن؛ زوو تەریق بووەوە؛ کەم ڕوو: *(a ~ look)* (۲) ترسنۆک؛ مااڵی؛ ملکەچ.

-sheepishly *(adv.)* ; **sheepishness** *(n.)*.

sheep-kill (shēp′kil′), *n.* = sheep laurel.

sheep laurel, مەڕکوژە: دەوەنێکی هەمیشە سەوزی ژەهراوییە مەڕ دەکوژێ. (پێشی دەووترێ: " lambkill ").

sheep's eyes, سەیرکردنی شەرمانەو خۆشەویستانە: *(She was making ~ at him.)*

sheepman (shēp′man′, shēp′mən), *n.* (۱) مەڕ بەخێوکەر. (۲) sheepherder .

sheep run, = sheepwalk.

sheepshank (shēp′shaŋk′), *n.* (۱) لوولاقە مەڕ. (۲) گرێی پەت کەرتکردنەوە.

(٣) [Scot.]. شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی ناسک، بێ هێز، یا باریکەڵە.

sheepshead (shēps′hed´), *n.* (١) کەڵەی مەڕ (بۆ خواردن).
(٢) کەسێکی کەڕو بێ مێشک؛ کەسێکی هیچ‌وپووچ.
(٣) ماسی‌یەکی دەریایی گەورەی سەر زلی بازووە.

sheep-shearer (shēp′shêr´ĕr), *n.* (١) مەڕ بڕەرەوە.
(٢) برنگ؛ مەکینەی مەڕ بڕینەوە.

sheep-shearing (shēp′shêr´iŋ), *n.* (١) مەڕ بڕینەوە.
(٢) کاتی مەڕ بڕینەوە. (٣) ئاهەنگی مەڕ بڕینەوە.

sheepskin (shēp′skin´), *n.* (١) پێستە مەڕ بە کوڵکەکەیەوە.
(٢) پێستەی نووسین؛ کاغەزی پێستە.
(٣) [Colloq.]. بڕوانامەی قوتابخانە؛ دبلۆم.

sheep sorrel, ترشۆکە. گیایەکی کێویلەیە گەڵاکەی لە سلق دەچێت تامەکەی ترشە.

sheepwalk (shēp′wôk´), *n.* لەوەرگای مەڕ.

sheer (shêr), *v.i.* لە ڕێ لادان (کەشتی)؛ لادان.
v.t. لە ڕێ بێ لادان.
n. (١) لە ڕێ لادان (کەشتی)؛ لادان.
(٢) ڕادەی لاربوونەوەی کەشتی (کە لە لاوە ببینرێ).

sheer away (or off), جیابوونەوە (لە تاقمە خەڵک)؛ بەجێهێشتن؛ لە باس لادان یا گۆڕین (لەبەر ناخۆشی باسەکە).

sheer (shêr), *adj.* (١) ڕۆر تەنک (کاڵا)؛ پۆشن.
(٢) تەواو؛ بێ کەم‌وزیاد؛ هەر؛ تەنها؛ پووت.
(It was ~ folly, ignorance, etc..; a ~ accident; a ~ waste of time)
(٣) هەزار بە هەزار؛ سەخت؛ ستوونی؛ ڕۆر لێڕ؛ یەکسەر چووە بە ئاسماندا.
(a ~drop; a ~ cliff)
adv. (١) بە تەواوی؛ بەبێ کەم‌وزیاد؛ پووت؛ هەر؛ تەنها.
(٢) یەکسەر بۆ خوارەوە؛ بە لێڕی؛ بە ستوونی؛ بە هەزار بە هەزاری.
n. کالای ڕۆر تەنک؛ بەرگی لەم کالایە دروستکراو.

sheer legs, = shear legs.

sheet (shēt), *n.* (١) سەر دۆشەک؛ بەرگە دۆشەک؛ چەرچەف؛ متیل.
(٢) [Poetic]، بایەوان.
(٣) (ا) پەڕە (کاغەز)؛ تەبەق. *(a ~ of paper)* .
(ب) ڕۆژنامە.
(٤) پەڕە (ئاسن)؛ تەبەق (سەهۆڵ، شوورشە)؛ تەختە (دار، شوورشە):
(a ~ of ice, glass, iron, plywood, etc.)
(٥) تەختەبەرد (زەمینناسی).
(٦) تەبەقە پوول (پێش جیاکردنەوەیان لەیەک).

sheet (shēt), *n.* داپۆشین (بە متیل، تەبەقە شوورشە، سەهۆڵ یا ئاسن)؛ بەرگ تێگرتن.
v.t. پەتی بایەوان
v.i. درێژبوونەوەی پەتی بایەوان لە ایەکدا.

three sheets to the wind, [Colloq.], سەرخۆش.

sheet anchor, (١) لەنگەری گەورەی تەنگانەی کەشتی.
(٢) دوا پەنا؛ دوا دالدە؛ کەسێک یا شتێکە کە لە تەنگانەدا دەکەوێتە فریا.

sheet bend, قولفە گرێ. بریتییە لە گرێدانی پەتێک بە قولفەکەیەوە (کەشتیوانی)

sheet glass, تەبەقە شوورشە؛ تەختە شوورشە.

sheeting (shēt′iŋ), *n.* (١) بەرگ تێگرتن؛ بە تەختەدار یا تەبەقە کانزا یا قوماش داپۆشین. (٢) لۆکەو کەتانی چەرچەف لێ دروستکراو.
(٣) پەڕەی تێگیراو؛ بەرگ (تەبەقە ئاسن، تەختەدار، متیل...هتد):
(copper ~)

sheet iron, تەبەقە ئاسن.

sheet metal, پەڕەی کانزایی؛ تەبەقە کانزا.

sheet music, مۆسیقای چاپکراو لەسەر پەڕەی بەند نەکراو.

sheik, sheikh (shēk, shāk), *n.* (١) (ا) شێخ

(ب) سەرەک خێڵی عەرەبی. (٢) [Slang]، پیاوی قۆزی ژن بۆ شێت بوو؛ ژنکۆژ.

sheikdom, sheikhdom (shēk′dəm), *n.* شێخ نشین.

sheitan (shi-tän′), *n.* = shaitan.

shekel (shek′l), *n.* (١) کێشانەیەکی بابلی و جوولەکەی کۆنە.
(٢) پارەیەکی ئالتوون یا زیوی جوولەکەی کۆنە.
(٣) [Slang] (*pl.*)، پارە (بەتایبەتی هی ووردە).

sheldrake (shel′drāk´), *n.* جۆرە مراوی‌یەکی ڕەش‌وسپی‌یە.

shelf (shelf), *n.* (١) ڕەفە؛ تاق.
(٢) شتی سەر ڕەفە؛ ئەوەندە شتومەک کە جێی ببێتەوە لەسەر ڕەفەیەک.
(٣) تەختەبەری سەردەرهێناو لە کەندەڵانێکەوە وەک ڕەفە.
(٤) ڕەفە یا تیرەیەکی بەردینی تەنکاوی گوێ دەریا.
(٥) تەختەبەردی ژێر زێخ وگڵ (کانگەری).

on the shelf, بێکار (پیاوی پیر، کچی قەیرە)؛ بێ کەڵک؛ خراوەتە پشت گوێ؛ خراوەتە لاوە؛ بەکارنەماو.

shell (shel), *n.* (١) قاوغ (کیسەڵ، گوێچکەماسی)؛ لەپکە؛ قاقلە؛ سەدەف.
(٢) تونکڵ (هێلکە، پاقلە، گوێز، بادەم، تۆو)؛ قاوغ؛ قاپۆر؛ قاڵۆر.
(٣) بەرگێک یا شتێکی لە قاوغ چوو: (ا) چوارچێوە یا قاوغی خانوو.
(ب) قاوغی پاقلاوەو کێک و کولیچە.
(ج) قاوغی بەڵەم و کەشتی. (د) گوێچکە.
(٤) شتێکی بۆش و پروالەتی (کردار، هەڵوێست...هتد)؛ شتی بێ ناوەڕۆک یا ناونا‌خن. (٥) بەڵەمی سەوڵی باریک و درێژی پێشچەکێ.
(٦) بۆمبا. (٧) قاوغە فیشەک؛ قاپۆر؛ قاوغە گوللە.
(٨) گوێچکەماسی؛ گیانداری دەریایی نەرمی قاوغدار.
v.t. (١) تونکڵ لێکردنەوە؛ پاک کردن:
(to ~ peas, shrimp, etc.)
(٢) دەنکی گەنمەشامی کردنەوە لە گوڵەشامی.
(٣) بۆمباران کردن؛ بۆمبا پێوەنان؛ تۆپ پێوەنان.
v.i. تونکڵ لێ بوونەوە: *(Peanuts ~ easily).*

come out of one's shell, شەرم شکان و چوونە ناو خەڵکەوە؛ لە قاوغی خۆ هاتنەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە بۆناو کۆمەڵ.

retire into one's shell, چوونە ناو قاوغی خۆوە؛ شەرم گرتن؛ لە کۆمەڵ کشانەوە.

shell out, [Colloq.], پارەدان؛ جرنگاندن؛ دانەدەست:
(He shelled out a large sum of money.)

she'll (shēl), = she shall, she will.

shellac, shellack (shə-lak′), *n.* (١) جەوی " لەک" ی پانێوراو.
(ووشەی " lac " ببینە). (٢) بۆیەیەکی ڕوونە لە "لەک"و کحوول پێکدێت:
شلاووکی " لەک".
v.t. (١) شلاووک یا جەوی " لەک" لێدان.
(٢) [Slang]، زۆر بە باشی لێ بردنەوە (یاری)؛ بۆڕێیدان؛ باش بەزاندن.
(٣) [Slang]، پەیتا پەیتا لێدان؛ بە بێ بەزەییانە دارکاری کردن یا بیرازکردن.

shellacking (shə-lak′iŋ), *n.* [Slang], (١) دارکاری کردن؛ بیرازکردن؛ بە قامچی لێدان. (٢) بە تەواوی بەزاندن؛ باش بۆڕێیدان

shell-back (shel′bak´), *n.* (١) کەشتیوانی قاڵ یا شارەزا.
(٢) کەسێکە کە کەمەرەی زەوی بڕیبێ بە کەشتی.

shell-bark (shel′bärk´), *n.* = shagbark.

shell bean, جۆرە لۆبیایەکە کە هەر ناوکەکەی دەخورێت نەک قاوغەکەی.

shell-fire (shel′fīr´), *n.* تۆپ پێوەنان؛ بۆمباباران (بە تۆپ).

shell-fish (shel′fish´), *n.* گیانداری ناوی قاوغدار (گوێچکەماسی، قرژانگ، کوللەی دەریا...هتد).

shell game, پیلانێکە بۆ خەڵەتاندن و گزی لێکردن و دەستبڕینی کڕیارو سەوداگەر؛ گزی؛ دەستبڕین.

shell jacket, جۆرە چاکەتێکی کورت و تەسکە بۆ بۆنەی نیمچە ڕەسمی.

shell-proof (shel′prōōf´), *adj.* بۆمبا کارتێنەکەر؛ دژی بۆمبا.

shell shock, مێشک تێکچوونی سەربازە لە جەنگدا بەهۆی بۆمباباران

بەردەوامەوە

-shell-shocked *(adj.).*

shelly (shel′i), *adj.* (١) بە گوێچکەماسی یا قاقلە داپۆشراو. (٢) قاوغی؛ قاقلەیی؛ قاقلەدار.

shelter (shel′tēr), *n.* (١) پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ دالدە: *(to take ~ ; to give ~ to somebody)* (٢) پارێزگاری؛ پاراستن.

v.t. . (to ~ someone) دالدەدان؛ پەنادان؛ گرتنەخۆ؛ جێکردنەوە؛ پاراستن: *v.i.* دالدە بۆ بردن؛ پەنا بۆ بردن.

shelter tent, چادرێکی بچکۆلەی دوو کەسیە. (پێشی دەووترێ: " pup tent ").

shelty, sheltie (shel′ti), *n.* = shetland sheep dog, shetland pony.

shelve (shelv), *v.i.* لێڕبوون؛ بەرەوخواربوونەوە.

v.t. (١) ڕەفە بۆ کردن؛ ڕەفە بۆ دروستکردن. (٢) خستنەسەر ڕەفە. (٣) (ا) خستنەلاوە؛ دواخستن؛ خستنە پشت گوێ: *(to ~ a plan, project, discussion, etc.)* (ب) خانەنشین کردن؛ لە ئیش دەرکردن؛ لێ خستن.

shelves (shelvz), *n. plural of* shelf.

shelving (shel′viŋ), *n.* (١) کەرەستەی ڕەفە. (٢) ڕەفە بەگشتی؛ ڕەفەکان. (٣) شت خستنەسەر ڕەفە؛ ڕێکخستن لەسەر ڕەفە. (٤) (ا) لێژکە؛ لێژایی؛ لێژی. (ب) پلەی لێژی.

Shemite (shem′it), *n.* = Semite.

Shemitic (shem-it′ik), *adj.* = Semitic.

shenanigan (shi-nan′i-gən), *n.* [Colloq.], قسەی هیچوپووچ و بێ مانا؛ فێڵبازی؛ فێڵ و تەڵەکە؛ کەتن؛ تەڵەکەبازی؛ خەڵەتان؛ تەشقەلە؛ چەوتی.

sheol (shē′ōl), *n.* (١) جێی مردووان (ئینجیل). (٢) [-s-] [Colloq.]، دۆزەخ؛ جەهەننەم.

shepherd (shep′ērd), *n.* (١) شوان (" sheepherder " هەروەها). (٢) ڕابەری ئایینی (مەلا، قەشە... هتد)؛ ڕابەری کڵێسە.

v.t. (١) شوانی کردن؛ بەدیارەوەبوونی ڕانەمەڕ. (٢) ڕابەری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگا لێ بوون.

the Good Shepherd, عیسا

shepherd dog, = sheep dog.

shepherdess (shep′ērd-is), *n.* شوانی ژن؛ کچە شوان.

shepherd's check, (١) نەخشێکی میل میلی ڕەش و سپیە. (٢) قوماشێکی میل میلی ڕەش و سپیە. (پێشی دەووترێ: " shepherd's plaid ")

shepherd's purse, گیایەکی گوڵ سپیە کەلووی سێگۆشەیی وەک دڵ دەگرێ

sherbet (shūr′bət), *n.* (١) شەربەت؛ خۆشاو. (٢) شیرینیەکە لە دوندرمە دەچێت

sherd (shūrd), *n.* = shard.

shereef (shə-rēf′), *n.* = sherif.

sherif (shə-rēf′), *n.* (١) شەریف؛ نەوەی پێغەمبەر. (٢) شەریف؛ فەرمانڕەوای مەککە

sheriff (sher′if), *n.* (١) سەرۆکی پۆلیسی سواری دەرەوە و ناوشار کە ئاسایشی ناوچەکەو جێبەجێکردنی فەرمانەکانی دادگای پێ سپێردراوە). (٢) سەرۆکی شارەوانی و دادگەری ناوچەیەکی نینگلتەرەیە

sherris (sher′is), *n.* [Archaic]. = sherry.

sherry (sher′i), *n.* (ا) شەرابێکی ئیسپانی خەستە (گەلێک جار شیرینە. (ب) شەراب یا مەیەکی وەها

she's (shēz), = she is, she has.

Shetland pony, ئەسپی کورتەبالای شێتلاند: ئەسپێکی کورتەبالای بەهێزو کلک درێژە (لە "شێتلاند"ەوە هاتووە کە دوورگەیەکی نزیک ئۆسکوتلەندەیە).

Shetland sheep dog, سەگی شوانی شێتلاند. (ووشەی پێشوو وە " sheep dog " ببینە).

shew (shō), *n., v.t. & v.i.* = show.

shewbread (shō′bred′), *n.* = showbread.

Shiah, Shia (shē′ə), *n.* (١) شیعە (ئیسلام)؛ لقی شیعە. (٢) Shiite.

shibboleth (shib′ə-ləth), *n.* (١) تاقیکردنەوە (نایابی جوولەکە). (٢) تاقیکردنەوە (بەتایبەتی بۆ ناسینەوەو جیاکردنەوەی کەسێک). (٣) دڕووشم و نیشانەیەکی تایبەتی کۆمەڵێک، تاقمێک، یا حیزبێک.

shied (shīd), *past tense and past participle of* shy.

shield (shēld), *n.* (١) زرێ؛ قەڵغان. (٢) پارێزەر (مرۆڤ، شت)؛ هۆی پاراستن. (٣) قەڵغانێکە کە دووشمی هۆزێکی پێوەیە. (٤) شتێکی لە قەڵغان چوو. (٥) گوللەبەند یا بەربەستێکی ئاسنی تۆپ یا تۆپ هاوێژە (بۆ پاراستنی تۆپچیەکان). (٦) پەردە یا بەربەستی پاراستن (مەکینەکاری) (٧) بەربەستی ئارەق: شتێکی هەڵمژ یا لاستیکیە لە بن قۆڵی کراس و چاکەتدا لەبەردەکرێت بۆ پاراستنی لە ئارەق. (٨) قاوغ (کیسەل). (٩) بەربەستی ئەتۆم: دیوارێکی قورقوشمی یا چیمەنتۆیە بەدەوری فڕنی ئەتۆمیدا بۆ بەربەستکردنی تیشک (فیزیا).

v.t. (١) پاراستن بە زرێ. (٢) پاراستن؛ پارێزگاری کردن. (٣) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ بەرچاوگرتن: *(to ~ from view)*

v.i. بوون بە زرێ بۆ؛ پاراستن.

shielding (shēld′iŋ), *n.* (١) کۆختەی دەشت و شاخی شوانان. (٢) [British Dial.]، هاوینە لەوەڕگای شاخ و کێو.

shier (shī′ēr), *n.* ئەسپی سرک: ئەسپێکە کە زووزوو هەڵدەسڵەمێتەوە.

shift (shift), *v.t.* (١) گۆڕین (لە شوێنێک، کەسێک، یا بارێکەوە بۆ یەکێکی تر)؛ گواستنەوە؛ لادان؛ خستنەسەر: *(Don't ~ the responsibility.; to ~ the blame on to someone else; to ~ the scenes)* (٢) گۆڕینەوە؛ جێگۆڕکێ پێکردن؛ ئاڵوگۆڕکردن. (٣) گێڕ گۆڕین (ئوتومبیل). (٤) گۆڕینی دەنگ (زمانەوانی).

v.i. (١) گۆڕان (شێوە، جێ، سرووشت، ڕێبان)؛ جوواڵن؛ لە ڕێ لادان. (٢) دەربردن بەبێ یارمەتی کەس؛ هەڵ کردن؛ پشت بە خۆ بەستن؛ خۆ بەخێوکردن: *(You must ~ for yourself now.)* (٣) سەرچەوتی کردن؛ ئۆینبازی کردن؛ فێڵبازی کردن؛ ساختەکردن. *(Our new car ~s automatically.)* (٤) گێڕ گۆڕین. (٥) [Archaic or Dial.]، جل گۆڕین؛ خۆگۆڕین.

n. (١) گۆڕین؛ گۆڕان: *(a ~ in foreign policy)* . (٢) (ا) پیلانی ڕێکارکردن (بەتایبەتی لە تەنگانەیەک). (ب) فێڵ و تەڵەکە؛ فێڵبازی؛ ئاین و ئۆین؛ ساختە؛ خۆ دەربازکردن (٣) گۆڕینەوە؛ جێگۆڕکێ کردن؛ ئاڵوگۆڕ. (٤) نۆرە؛ نۆبە؛ نۆبەت؛ سەرە؛ شەفت. (٥) تاقمە کرێکاری شەفتێک؛ تاقمە کارگەری بە یەک نۆرە ئیش کردوو؛ شەفت: *(Three members of the night ~ were absent.)* (٦) گۆڕانی ڕووی یا هەڵکردن. (٧) [Archaic or Dial.]، جل گۆڕین؛ خۆگۆڕین. (٨) [Rare] chemise. (٩) جێگۆڕکێی یاریکەر (فوتبۆڵی نەمەریکی) (١٠) گێڕی ئوتومبیل گۆڕین. (١١) جوواڵنی زەوی لە دەروبەری قڵیشی گەورەی زەمیندا (زەمینناسی) (١٢) جێی پەنجە یا دەست گۆڕین لەسەر کەمانچەو ئامێری تر (١٣) دەنگ گۆڕین (زمانەوانی).

make shift, (١) دەربردن لە دۆخی ناهەمواردا؛ بە چنکەکرێ هەڵ کردن

بەبێ یارمەتی کەس.
(٢) نەوێرێ هەوڵدان؛ هەتا لە تواناددا بێ کۆشش کردن.
-shifter *(n.).*
shiftless (shift′lis), *adj.* (١) تەمەڵ؛ لەش گران.
(٢) لێ نەهاتوو؛ دەستەپاچە؛ ناکارامە.
-shiftlessly *(adv.)*; **shiftlessness** *(n.).*
shifty (shif′ti), *adj.* (١) چەرت؛ فێڵباز؛ سەرچەوت؛ ناپاک؛ پشت پێ نەبەستراو؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو.
(~ eyes; a ~ character or person)
(٢) کارامە؛ لێهاتوو؛ زۆرزان.
-shiftily *(adv.)*; **shiftiness** *(n.).*
Shiism (shē′iz′m), *n.* شیعەیەتی
Shiite (shē′īt), *n.* شیعەیەک؛ کەسێکی شیعە.
shikar (shi-kär′), *n.* ڕاو
v.t. & v.i. ڕاوکردن.
shikari; shikaree (shi-kä′rē), *n.* ڕاوچی؛ ڕاوکەر؛ ڕاوەر یا چاوساغی هیندی ڕاوکەران.
shill (shil), *n.* [Slang], داو (مەجان)؛ تەڵە؛ کەسێکە کە چەرچی یا قومارچی یا خاوەن تیاترۆو پیشانگا بەکاری دەهێنێت بە خۆپیشاندان بە کڕیار یا سەرداگەر بۆ ڕاکێشانی خەڵکی ترو هاندانیان بۆ کڕین یا بەشداری کردن.
shillelagh, shillalah (shi-lā′lə, shə-lā′li), *n.* کوتەک؛ دار
shilling (shil′iŋ), *n.* (١) شلنگ؛ پارەیەکی وورەی ئینگلتەرەیە بیست یەکی پاوەنێکە. (٢) شلنگ؛ پارەی هەندێک وڵاتی نەفەریقایە وەک کینیا
shilly-shally (shil′i-shal′i), *adv.* بە ڕاڕایی؛ بە دوودڵی
adj. دوودڵ؛ ڕاڕا.
n. دوودڵی (بەتایبەتی دەربارەی شتێکی هیچوپووچ)؛ ڕاڕایی.
v.i. (١) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
(٢) خۆ بە شتی هیچوپووچەوە خەریک کردن.
-shilly-shallier *(n.).*
shily (shī′li), *adv.* = shyly.
shim (shim), *n.* پوازێکی دار یا ئاسنە بۆشایی پێ پڕدەکرێتەوەو شتی پێ ڕاست دەکرێتەوە وەک کورسی و مێزی لاڕەسەنگ؛ ناواخن؛ پشتیوانە.
v.t. پڕکردنەوە یا ڕاستکردنەوە بە پواز؛ ناو ئاخنین.
shimmer (shim′ēr), *v.i.* (١) درەوشانەوە؛ تروسکانەوە؛ وورشانەوە؛ بریسکەهاتن ئاوبەئاو. (٢) کەوێنشکەکردن.
n. وورشە؛ وورشە وورش؛ بریسکە؛ تروسکە؛ درەوشانەوە.
-shimmery *(adj.).*
shimmy (shim′i), *n.* (١) لەرینەوەی یا یاری کردنی پێچکەی ئوتومبیل. (٢) شیمی. سەمایەکی جازی نەمەریکییە بادانی زۆر تێدایە.
chemise .[Dial. or Colloq.] (٣)
v.i. (١) لەرینەوە؛ لەرزین. (٢) سەمای (شیمی) کردن
shin (shin), *n.* (١) لوولاق
(٢) پارچە گۆشتی بەشی خواروو لوولاقی پێشەوەی ڕەشەوڵاخ.
v.t. (١) بە دار یا گوریسدا هەڵگەڕان بە هەردوو دەست و قاچ.
(٢) شەق لە لوولاق هەڵدان؛ شەق هەڵدان لە لوولاقە.
shin-bone (shin′bōn′), *n.* ئێسقانی لوولاق؛ لوولاقە ئێسقان.
shindig (shin′dig), *n.* (١) ناهەنگی سەماو هەڵپەڕکێ
(٢) ناهەنگ؛ زەماوەند
shindy (shin′di), *n.* (١) هەر وزەن؛ هەراوهوریا؛ هەرا
shindig .(٢)
shine (shīn), *v.i.* (١) بریقدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریسکەدانەوە؛ درەوشاندەوە. *(The Sun was ~ing.)*
(٢) دەرکەوتن. لەناو کۆمەڵدا؛ شەوقدانەوە. مەجان.

(He dose not ~ in conversation.)
(٣) زۆر باش دیاربوون؛ گەشانەوە؛ پرشنگدانەوە.
v.t. (١) شەوق لێدان؛ داگیرساندن؛ *(~ your flashlight over here.)* .
(٢) بۆیاخ کردن (پێڵاو)؛ بریقە لێ هەڵسان؛ *(~ your shoes.)* .
n. (١) بریقە؛ شەوق؛ پرووناکی؛ بریسکە؛ پرشنگ؛ وورشە.
(٢) (١) بۆیاخ کردنی پێڵاو وبریقە لێ هەڵسانی.
(ب) بریقەی پێڵاوی بۆیاخ کراو.
(٣) سایەقە؛ هەتاو؛ *(rain or ~)* .
(٤) (*pl.*) [Colloq.]، تەشقەلە؛ پەنگ؛ تەپن.
(٥) [Slang]، هەراوزەنا؛ هەراوهوریا. (٦) [Slang]، وێسکی
rain or shine, باران بێ یا سایەقە؛ باران بێ یا هەتاو؛ هەموو کات؛ هەمیشە.
shine up to. [Slang], خۆ لێ بردنە پێشەوە.
take a shine to, [Slang], یەکسەر چوونە دڵەوە؛ بەدڵ بوون؛ خۆشویستن
shiner (shīn′ēr), *n.* (١) شتی بریقاوە؛ کەسێکی دەرکەوتوو لە کۆمەڵدا.
(٢) ماسییەکی بچووکی پووڵەکە زیویە.
(٣) [Slang]، چاوشین بوونەوەو خوێن تێزان (بەهۆی مستەکۆڵە لێدانەوە.
shingle (shiŋ′g'l), *n.* (١) زیخ و چەوی درشتی کەنار دەریا؛ ووردە بەردی گوێ دەریا. (٢) چەوو زیخی درشت؛ ووردە بەرد.
(٣) کەنار دەریای داپۆشراو بە چەوو زیخی درشتو ووردە بەرد
shingle (shiŋ′g'l), *n.* (١) (١) تەختەدارێکی بچووکە تێهەڵکێش دەکرێو سەربانی پێ دەگیرێ (هەندێک جاریش دیواری دەرەوە.
(ب) پارچە نەسبێستۆسی بەکارهێنراو بۆ هەمان مەبەست.
(٢) قژ تاشینی کورتی نافرەت.
(٣) [Colloq.]، تەختەی ناوو ئاونیشانی بەردەمی فەرمانگەی پزیشکو پارێزەر... هتد. *(to hang out a ~)* .
v.t. (١) سەربان گرتن بە تەختەداری بچووکی تێهەڵکێش کراو.
(٢) قژ زۆر کورتکردنەوە.
hang out one's shingle, فەرمانگە کردنەوە (پزیشک، پارێزەر).
shingles (shiŋ′g'lz), *n.* نەخۆشییەکە دەبێتە هۆی برین لێ هاتنو تلۆق کردنی پێست.
shingly (shiŋ′gli), *adj.* زیخاوی؛ ووردە بەرداوی.
shining (shin′iŋ), *adj.* (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ شەوقدەرەوە.
(٢) گەش؛ سەرنج ڕاکێش؛ دەرکەوتوو؛ بەناوبانگ.
(a ~ example of courage)
shin-leaf (shin′lēf′), *n.* پووەکێکی لاسک درێژە گەڵای خڕ بە بە بنەکەیەوەیەو گوڵی سپی دەگرێت.
shinny, shinney (shin′i), *n.* (١) شێوەیەکە لە یاری (هۆکی) مندااڵن. (٢) گورزی نەم یاریە.
v.i. کردنی نەم یاریە.
shinny (shin′i), *v.i.* [Colloq.], (~ up), هەڵگەڕان بە دارو پەتدا بە هەردوو دەستو قاچ
shin-plaster (shin′plas′tĕr, shin′pläs′tĕr), *n.* (١) مشەمای لە پێست گرتن. (٢) پارەی کاغەزی بێ نرخ.
shiny (shīn′i), *adj.* (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ بریقاوە.
(٢) ساف و لووس. (٣) پروناک؛ هەتاو؛ سایەقە.
-shininess *(n.).*
ship (ship), *n.* (١) کەشتی گەورە؛ کەشتی؛ پاپۆڕ
(٢) کەشتی بایەوان؛ کەشتی چارۆکەدار.
(٣) کەشتیوان و نەفسەری کەشتییەک. (٤) فڕۆکە.
v.t. (١) بارکردنە سەر کەشتی؛ هێنان یا خستنەسەر پاپۆڕ.
(٢) ناردن یا گواستنەوە (بەهەر هۆیەکی گواستنەوە بێت):
(We ~ped the cattle by rail.)
(٣) ناوتێچوونی کەشتی (لە زریاندا).

(٤) خستنه شوینی خوی لەسەر کەشتی: *(~ the oars.)*.
(٥) بە کرێ گرتن بۆ نیش کردن لەسەر کەشتی
(٦) [Colloq.]، دوورخستنەوە؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ پزگارکردن.

v.i. (١) سواری کەشتی بوون؛ دەست بە گەشتی دەریا کردن؛ گەشتکردن بە کەشتی (٢) نیش کردن لەسەر کەشتی؛ بەکرێ گیران بۆ نیشی سەر کەشتی

when one's ship comes home (or in), کاتی دەوڵەمەندبوونی کەسێک کە ناوات جێبەجێ دەبێت؛ کاتی بە ئامانج گەیشتن.

-ship (ship), پاشگرێکە بەمانای: (١) بار؛ دۆخ؛ چۆنێتی: *(friendship)*

(ب) پلەوپایە: *(professorship; kingship)*
(ج) کەسێکی خاوەن ئەم پلەوپایەیە: *(lordship)*.
(د) کارامەیی؛ توانا؛ لێزانین: *(penmanship; leadership)*.

ship biscuit, = hardtack.

shipboard (ship′bôrd´, ship′bōrd´), *n.* (١) کەشتی؛ پاپۆر. (٢) [Obs.]، لاتەنیشتی کەشتی.

on shipboard, لەناو کەشتیدا؛ لەسەر پاپۆر

shipbuilder (ship′bil´dēr), *n.* وەستای کەشتی؛ کەشتی دروستکەر.

ship-building (ship′bil′diŋ), *n.* کەشتی دروستکردن.

adj. هی کەشتی دروستکردن

ship canal, جۆگەی کەشتی پێدا ڕۆیشتن

ship chandler, بازرگانی کەرەسەو شتومەکی کەشتی.

ship-load (ship′lōd´), *n.* باری تەواوی کەشتی؛ پڕ کەشتیێک.

shipman (ship′mən), *n.* (١) کەشتیوان (٢) shipmaster

shipmaster (ship′mas´tēr, ship′mäs´tēr), *n.* ڕانەری کەشتی؛ کەشتی ڕانەر؛ ئاڕۆەری کەشتی؛ سەرۆکی کەشتی.

ship-mate (ship′māt´), *n.* هاوکەشتیوان؛ ناوەڵ کەشتیێوان.

shipment (ship′mənt), *n.* (١) شتومەک گواستنەوە؛ شتومەک نارد‌ن (بە هۆیەکی هاتوچۆدا)؛ بار نارد‌ن (٢) بارگە؛ بار؛ باری گوێزراوە

ship money, باجی کەشتی باجێکی کۆنی ئینگلیزی بوو لەسەر بەندەرەکانی ئینگلتەرە بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ دروستکردنی کەشتی جەنگ (دەمێکە لابراوە).

ship of the line, کەشتی جەنگی گەورە.

ship-owner (ship′ōn´ēr), *n.* خاوەن کەشتی.

shippable (ship′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بنێردرێت یا بگوێزرێتەوە

shipper (ship′ēr), *n.* بارگەنێر (خاوەنی بارگەکە خۆی یا بریکارەکەی)؛ کارگێڕی بارگە نارد‌ن

shipping (ship′iŋ), *n.* (١) بارگە نارد‌ن یا گواستنەوە؛ نارد‌ن یا گوێزانەوەی شتومەک. (٢) کەشتی گەڵ ووڵاتێک یا بەندەرێک (بەتایبەتی لەڕووی ئەو بارەوە کە دەتوانن هەڵی بگرن). (٣) [Obs.]، گەشتی دەریایی

shipping clerk, فەرمانبەری بارگە نارد‌ن؛ کارگەری بار نارد‌ن.

shipping room, ژووری بارگە کردن‌و نارد‌ن (لە کارگەیەک یا دەزگایەکدا)

ship-shape (ship′shāp´), *adj.* ڕێک‌وپێک؛ پاک‌وتەمیز.

adv. بە ڕێک‌وپێکی؛ بە پاک‌وتەمیزی؛ بە جوانی.

ship's papers, بەڵگەنامەی کەشتی

ship-way (ship′wā´), *n.* (١) چوارچێوەی کەشتی لەسەر دروستکردن (٢) ship canal

ship-worm (ship′wūrm´), *n.* کرمی کەشتی گیاندارێکی کرم ئاسایی قاڵەدارە داری ژێر ئاو دەخواتەوە و زیانی پێ دەگەیێنێت (وەک هی بەڵەم و کەشتی).

ship-wreck (ship′rek´), *n.* (١) لاشەی کەشتی نوقوم بوو یا وەرگەڕاو. (٢) کەشتی وەرگەڕان؛ کەشتی شکان؛ کەشتی نوقوم بوون. (٣) ژێرکەوتن؛ تێکشکان؛ شکستی؛ ماڵ وێرانی؛ فەوتان.

v.t. (١) کەشتی وەرگەڕاندن، شکاندن، یا نوقوم بوون. (٢) ژێرخستن؛ تێکشکاندن؛ ماڵ وێران کردن؛ فەوتاندن.

ship-wright (ship′rīt´), *n.* وەستای کەشتی؛ کەشتی چاککەرەوە

ship-yard (ship′yärd´), *n.* شوێنی کەشتی دروستکردن‌و چاک کردنەوە.

shire (shīr), *n.* (١) ناوچە (ئینگلتەرە)؛ هەرێم. (٢) ناوچەیەک یا هەرێمێکی ئینگلیزی.

shire horse, بارگیری ئینگلیزی.

shirk (shūrk), *v.t.* خۆدزینەوە لە ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی سەرشان فەرامۆش کردن یا بەجێ نەهێنان: *(to ~ one's duty or responsibility)*

v.i. خۆدزینەوە لە ئەرکی سەرشان.

n. کەسێکە کە خۆی بدزێتەوە لە ئەرکی سەرشان‌و جێبەجێی نەکات.

shirr (shūr), *v.t.* (١) لۆچ کردن‌و تیک کردنی قوماش بە ڕیز (بۆ ڕازاندنەوەی). (٢) هێلکە بڕژاندن (بەبێ تونکەکەی).

n. چەند لۆچێکی هاوڕێکی تیک کراوی کالاّ.

shirring (shūr′iŋ), *n.* = shir.

shirt (shūrt), *n.* (١) کراس. (٢) undershirt . (٣) shirtwaist

keep one's shirt on, [Slang], بە هێمنی مانەوە؛ خۆ تێک نەدان.

lose one's shirt, [Slang], لەکیس چوونی هەموشت؛ داتانی هەموو سامان: *(He lost his shirt on that business deal.)*.

shirting (shūr′tiŋ), *n.* قوماشی کراس.

shirt-sleeve (shūrt′slēv´), *adj.* (١) خاکی؛ سادە؛ ساکار. (٢) خۆماڵی؛ سەرەتایی؛ ڕەشۆکی؛ سادە: *(~ philosophy)*.

shirt-waist (shūrt′wāst´), *n.* کراسی تا ناوقەد هاتووی ژنانە (لەگەڵ تەنووڕە لەبەردەکرێت).

shish-kebab, گۆشتی برژاو؛ کەباب.

shit (shit), *v.i.* [Vulgar], گووکردن؛ پیسایی کردن.

v.t. [Vulgar], خەڵەتاندن؛ لەخشتەبردن؛ فێل لێکردن.

n. [Vulgar]. (١) گوو؛ پیسایی. (٢) گووکردن؛ پیسایی کردن. (٣) شتی بێ نرخ؛ شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ فەر. (٤) [Slang]، قسەی قۆپ؛ قسەی هیچ‌وپووچ. (٥) [Slang]، کەسێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ نرخ. (٦) [Slang]، هێزووین؛ بەنگ.

interj. [Vulgar Slang], گووی تێ بێ!؛ بە زیاد نەبێ!؛ بە زیادم نەکرد!.

shittah (shit′ə), *n.* ***Also*** **shittah tree,** دارجەوی.

shittim (shit′im), *n.* ***Also*** **shittim wood,** دارو تەختەی دارجەوی.

shivaree (shiv´ə-rē′), *n.* ***Also*** **charivari,** ژەماوەندی مۆسیقای لاسایی: بریتێیە لە زوپرنالێدان‌و تەقەتەق کردن بە کتڵو مەنجەڵ لەبەردەم لەبەردەم ژووری بووک‌و زاوادا.

shive (shīv), *n.* (١) تەڵەزم. (٢) کۆزەر. (٣) تەپەدۆرێکە باریک بێت بۆ دەمی شووشەکە.

shiver (shiv′ēr), *n.* پارچە شووشەی شکاو؛ تەڵەزم.

v.t. & v.i. وورد‌وخاش بوون؛ پارچە پارچە بوون.

shiver (shiv′ēr), *v.i.* لەرزین؛ هەڵەرزین؛ گیان لەرزین؛ لرفەلرف هاتن.

v.t. شەکاندنەوەی بایەوان (بە ڕووی کردنە با).

n. لەرزین؛ لرفە؛ لرفەلرف؛ تەزوو؛ موچرک.

shivery (shiv′ēr-i), *adj.* قرچۆک؛ بە ئاسانی دەشکێت‌و وورد‌وخاش دەبێت.

shivery (shiv′ēr-i), *adj.* (١) لەرزیو؛ هەڵ لەرزیو.

(٢) لەرزلێهێنەر؛ سارد؛ ترسناك؛ ترسێنەر.

shoal (shōl), *n.* (١) گەلە؛ ڕەوە؛ پۆل.

(٢) گەلەماسی؛ ماسی گەل؛ پۆلە ماسی.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ مۆل خواردن؛ گردبوونەوە.

shoal (shōl), *n.* (١) تەنکاو (ڕووبار، دەریا، دەریاچە)؛ تەنکایی.

(٢) بستو یا بەرزایی ناو ئاو (کە باش نابینرێ و دەبێتە هۆی مەترسی بۆ بەلەم و کەشتی). (٣) مەترسی و کەندوکۆسپی شاراوە.

v.i. بوون بە تەنکاو؛ تەنکایی پێکهێنان.

v.t. (١) تەنکاوکردن

(٢) بەرەو تەنکاو ڕێبشتن (کەشتی)؛ لە تەنکایی نزیکبوونەوە.

shoat (shōt), *n. Also* shote, پەڵخ؛ بەچکە بەرازی تازە لە شیر بڕیاوە.

shock (shok), *n.* (١) لێدان؛ بەیەکداکێشان؛ بەیەکدادان

(٢) (ا) ڕاتەکان؛ ڕاوەشان: *(the ~ of an earthquake)* .

(ب) ئەنجامی ئەم ڕاتەکانە.

(٣) (ا) ڕاتەکانی مێشک؛ پشێوی مێشک لە ئەنجامی لێدانێک یا ڕاوەشاندنێک؛ مێشک شڵەقان. (ب) هۆی ئەم ڕاتەکانە.

(٤) ڕاتەکانی کارەبایی: *(to get an electric ~)* .

(٥) (ا) دڵەخۆڕپی؛ خوڕپە؛ ڕاچڵەکین؛ ڕاچڵەکان؛ دڵ داخوڕیان؛ کسپەی دڵ؛ ووڕی (ب) هۆی ئەم دڵەخوڕپێیە یا ڕاچڵەکانە.

(٦) داخرانی دەماری خوێنبەر بۆ لەشی بەهۆی مەبینی خوێنەوە.

v.t. (١) ڕاتەکاندن؛ ڕاوەشاندن؛ لەپڕو بە توند لێدان.

(٢) دڵ داخوڕیاندن؛ ووڕکردن؛ ووشکبوون؛ زۆر پەستکردن؛ قێز لێ هاتنەوە؛ کسپە هێنان بە دڵدا: *(He ~ed us all by his horrible behavior.)* .

(٣) تەزووی کارەبایی لێدان؛ ڕاتەکاندن بە تەزووی کارەبا.

v.i. [Archaic or Poetic], بە توند بەیەکدادان.

shock (shok), *n.* مەڵۆ؛ گوورزە؛ شارا.

v.t. & v.i. مەڵۆکردن؛ گوورزەکردن.

shock (shok), *n.* (١) تۆپەلێکی بڕۆ چڕو ئاڵۆسکاو (قژ، تووك).

(٢) سەگی تیسکن

adj. بڕۆ چڕو ئاڵۆسکاو (قژ).

shocker (shok′ĕr), *n.* شتێکی دڵ داخوڕپێنەر (بەتایبەتی چیرۆکێکی ووروژێنەر).

shocking (shok′iŋ), *adj.* (١) دڵ داخوڕپێن؛ هەست ڕاتەکێن؛ زۆر ناخۆش: *(the ~ news of his death)* .

(٢) زۆر ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ پیس و بۆگەن؛ زۆر نابەجێ و ناشرین: *(~ behavior)*

(٣) زەق *(~ pink)* .

shock tactics, (١) هێرشی لەپڕو بەزەبرو ووڕکەر (سوپا).

(٢) کاری لەپڕو تووندوتێژ.

shock therapy, چارەکردن بە دڵ داخوڕپان یا ڕاتەکاندن (بەهۆی ڕاتەکانی کارەبایی یا دەرمانەوە). (پزیشکەوانی دەروون).

(هەروەها پێشی دەوترێ: " **shock treatment** ").

shock troops, سەربازی هێرشی لەپڕ.

shock wave, شەپۆلی پانەپەستۆیی یا ڕاتەکێن: (ا) تەقینەوە.

(ب) ڕاتەکانێکە بەهۆی گۆڕانی پەستاوتنی هەواوە.

(ج) ڕاتەکانی تووندوتێژ؛ ڕاوەشانی بەزەبر (مەجان): *(~s of rebellion)* .

shod (shod), *past tense and past participle of* shoe.

adj. (١) پێڵاو لەپێ؛ پێڵاودار. (٢) تایەی لەڕێڕدایە؛ تایەدار.

(٣) نال کراو.

shoddy (shod′i), *n.* (١) (ا) ڕیسی گەندە خوری (کە لە ڕیشاڵ و کالاو فەرشی کۆن دەکرێت). (ب) تەنراوی خوری گەندی لەم ڕیسە دروستکراو.

(٢) شتوومەکی هەرزانبەها؛ گەندە شت؛ شتی جەڵەبی.

adj. (١) گەند؛ جەڵەبی؛ قەڵپ؛ لە شتی گەندو کۆنە دروستکراو؛ هەرزانبەها؛ ڕەشۆکی. (٢) بە پەلەو لامسەرلایی کراو؛ قەڵپ (کار)؛ خراپ؛ ناکارامە (کار): *(~ construction, workmanship, etc.)*

(٣) پەڕپووت؛ ڕووخاو.

-shoddily *(adv.)*; **shoddiness** *(n.)*.

shoe (shōō), *n.* (١) پێڵاو؛ کەوش؛ قۆندەرە؛ کڵاش. (٢) نال.

(٣) شتێکە کە نەرکی پێڵاو یا نال ببینێ و ئەیپارێزێ:

(ا) نالی سەری دارەدەست. (ب) کەوشی ئیستۆپ (ئوتومبیل).

(ج) بنی پایەو پاڵپشتی تر. (د) پێستە یا دەرەوەی تایە؛ تایە.

(هـ) کەوشی گالیسکە بەفرینە.

v.t. (١) پێڵاو بۆ کردن؛ کەوش بۆ کردن.

(٢) نال کردن: *(to ~ a horse)* .

(٣) داپۆشین (بۆ پاراستن یا جوانی)؛ بن گرتن؛ دەورەگرتن.

be in another man's shoes, لە جێی یەکتر بوون؛ لە باتی کەسێکی تر بوون:

(If I were in your shoes, I would keep quiet.)

fill one's shoes, جێگە گرتنەوە:

(no one can fill his shoes.)

the shoes is on the other foot, شتەکە یا بارەکە بە تەواوی بەپێچەوانەی ئەوی تردە.

where the shoe pinches, ئەو شوێنەی پێڵاو دەیگرێ. واتە: سەرچاوەی نێش و ئازارو ناخۆشی و دەردی سەری.

shoe-bill (shōō′bil′), *n.* باڵندەیەکی ئاوی دەنووك پانە لە حاجی لەقلەق دەچێت.

shoe-black (shōō′blak′), *n.* بۆیاخچی (پێڵاو).

shoe-horn (shōō′hôrn′), *n.* پاژنەمەڵکێش؛ پاژنەکێش؛ کەرەتە.

shoe-lace (shōō′lās′), *n.* قەیتانی قۆندەرە؛ بەنی پێڵاو.

shoe-maker (shōō′mākĕr), *n.* پێڵاودروو؛ کەوشدروو؛ قۆندەرەچی.

-shoe-making *(n.)*.

shoer (shōō′ĕr), *n.* نالبەند.

shoeshine (shōō′shīn′), *n.* (١) بۆیاخ کردن (پێڵاو).

(٢) بریقەی پێڵاوی بۆیاخ کراو. (٣) **shoeblack** .

shoestring (shōō′striŋ′), *n.* (١) پارەیەکی کەم؛ سەرمایەیەکی کەم.

(٢) **shoelace** .

adj. وەك قەیتان بڕیاوە یا کراوە؛ باریك و درێژ؛ قەیتانی: *(~ potatoes)* .

on a shoestring, بە پارەیەکی زۆر کەم؛ بە سەرمایەیەکی کەم: *(The company started on a shoestring.)*

shoetree (shōō′trē′), *n.* قاڵبی پێڵاو (بۆ ڕاستکردنەوەی).

shofar (shō′fär, shō′fĕr), *n. Also* shophar, کەڵەشاخی بەران.

shogun (shō′gōōn′, shō′gun′), *n.* فەرمانداری زۆر بەدەسەڵاتی یابانی کۆن.

shogunate (shō′gōōn-āt′, shō′gun-it), *n.* (١) پلەوپایەو دەسەڵاتی "شۆگەن" (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) "شۆگەن" نشین.

shone (shōn), *alternative past tense and p.p. of* shine.

shoo (shōō), *interj.* (١) کشە! (بۆ مریشك و پشیلە دەرکردن)؛ کش!؛ خته!؛ خت. (٢) لاچۆ!؛ بچۆرە دەرەوە!؛ لاچۆ لێرە!.

v.i. & v.t. کشەلێکردن؛ کش لێکردن؛ دەرکردن.

shoo-in (shōō′in′), *n.* [Colloq.], پێشبڕکێکەرێك یا نامزەدکراوێکە کە بردنەوەی مسۆگەر بێت: *(a ~ candidate)* .

shook (shook), *n.* (١) کەرەسە یا پارچەکانی پێکهوەنانی سندووق و بەرمیل...هتد. (٢) مەڵۆ؛ گوورزە؛ شارا.

shook (shook), *past tense of* shake.

shook-up (shook′əp′), *adj.* [Slang], شڵەژاو؛ پەشۆکاو؛ پەشێواو.

shoon (shōōn), *n.pl.* [Archaic or Dial], *plural of* shoe.

shoot (shōōt), *v.t.* (١) خێرا پێدا ڕۆیشتن یا بڕین:

(He ~s the rapids in his canoe.)

(٢) هەڵڕشتن (وەك بۆ ناو بۆری یا جۆگەیەکی لێژ).

(۳) هاویشتن (لەنگەر، تۆڕەماسی)؛ فڕێدان؛ هەڵدان.
(٤) هێنان و بردن (کێلوون یا سووڕگی دەرگا).
(٥) ڕەنگینکی تر لێدان یا پیاهێنان و ڕەنگ گۆڕین.
(٦) تەرز فڕێدان؛ چووزکردن؛ چووز هاویشتن.
(۷) (ا) هاویشتن (تیر، مووشەک)؛ هەڵدان؛ تەقاندن (گوللە، فیشەکەشێنتە)؛ تێگرتن. (ب) هاویشتن (تیشک)؛ دانەوە (تیشک)؛ هاوێژان.
(۸) تێگرتن (پرسیار)؛ لێ کردن؛ بەسەردا داباراندن (پرسیار):
(They were ~ing questions at him.)
(۹) تەقەکردن؛ تەقاندن (تفەنگ، دەمانچە...هتد)؛ پێوەنان (تیر، گوللە)؛ ئاگردان. *(to ~ a gun, pistol, rocket, etc.)* .
(۱۰) کوشتن (بە گوللە، مووشەک ...هتد)؛ بریندارکردن؛ پێکان؛ لێدان:
(He shot her dead.)
(۱۱) ڕاوکردن (لە ئاوچەیەک یا پەڵەیەک زەوی تایبەتیدا).
(۱۲) بەرزی ئەستێرە پێوان: *(to ~ a star)* .
(۱۳) وێنەگرتن (بە کامێرای فیلم گرتن) *(to ~ a picture, film, etc.)* .
(۱٤) [Slang]، پێدان؛ دانەدەست (لەسەر مێزی نانخواردن)؛ ناردن:
(~ the salt to me.)
(۱٥) (ا) هاویشتن بەرەو گۆڵ (تۆپی باسکەو باڵە)؛ هەڵدان؛ فڕێدان.
(ب) خاڵ گرتن؛ نەوەندە خاڵ گرتن؛ بردنەوە
(ج) تێل کردن (هەڵماتێن).
(د) یاری کردن (بلیارد، گۆڵف) *(to ~ pool)* .
v.i. (۱) لەپڕ دەرچوون (تیر)؛ بە تیژی ڕۆیشتن؛ تێ تەقان.
(۲) بە تووندوتیژی و لەپڕ هەستپێکران (ئێش و نازار، گەرمی).
(۳) سەردەرهێنان (لووتکە).
(٤) تەرز فڕێدان؛ لەپڕو زۆر چووز هاویشتن.
(٥) تەفەنگ تەقاندن.
(٦) تەقین: *(The gun won't ~ until it is cocked.)* .
(۷) (ا) وێنەگرتن (هی دیمەنێک بە کامێرا).
(ب) دەست بە فیلم گرتن کردن؛ کامێراکە نیش پێکردن بۆ فیلم گرتن.
(۸) ڕاوکردن (بە تفەنگ): *(He fishes but he dosen't ~.)* .
(۹) (ا) تۆپ هەڵدان بەرەو باسکە یا گۆڵ.
(ب) یاری کردن (بلیارد، گۆڵف):
(He has been ~ing poorly for some time.)
(۱۰) کشان (ئەستێرە).
n. (۱) ڕاو؛ ڕاوە گەشت. (۲) ڕووان؛ چەکەرەکردن؛ گەورەبوون.
(۳) جەکەرە؛ تەرز؛ چووز؛ گەڵاو خەڵفی تازە؛ گۆپکە (٤) وەچە؛ وەچ.
(٥) خوڕاو؛ ڕێژاو؛ قەڵبەزە
(٦) پلووسک؛ بۆری یا جۆگەی نەختێک لێژ (بۆ پیا ناردن و گواستنەوەی شت).
(۷) تەزوو (ئێش و نازار)؛ مووچرک؛ نازاری وەک بە دەرزی ئاژنینەوە.
(۸) ماوەی نێوان سەوڵ لێدان.
interj. [Slang], (۱) ووشەیەکە بەمانای: فەرموو چی دەڵێی بیڵێ ئامادەم گوێت لێ بگرم. (۲) ووتەیەکە بریتی جوانە بۆ "shit" وە بێزاری و ناڕەزایی دەردەبڕێ

shoot at (or for), هەوڵ بۆ دان.
shoot down, خستنەخوارەوە (بە تەقە یا فڕۆکەشکێن):
(to shoot down a plane)
shoot for (or at), هەوڵ بۆ دان.
shoot it out, شەڕە دەمانچە یا تفەنگ کردن هەتا بەزین یا کوشتن.
shoot off one's (or at the) mouth, [Slang]. دەم دراوی کردن؛ زمان نەوەستان؛ دەم نەوەستان
shoot up, (۱) زۆر زوو بالاکردن؛ بالا زیادکردن خێرا.
(Their son shot up in no time.)
(۲) زۆر تەقە (لێ) کردن
(۳) [Colloq]، تۆقاندنی خەڵک یا شار بە تەقەکردن بە هەمووڵایەکدا.
(٤) [Slang]، شرینقەی بەنگ لێدان

shoot through with, پڕە لە.
shooter (shoot′ĕr), *n.* (۱) تەقەکەر؛ تیرهاوێژ
(۲) (ا) هەڵمات.
(ب) دەمانچەی چەند گوللەخۆر: *(a six ~)* .
shooting gallery, مەیانی سەرگیراوی نیشانچێتی؛ تەقەخانە؛ جێی تەقەکردن.
shooting iron, [Slang], چەکی ئاگرین.
shooting star, (۱) ئەستێرەی کشاو.
(۲) ڕووەکێکی گەڵا لاکێشی گوڵ سپی و سوورە.
shop (shop), *n.* (۱) دووکان؛ فرۆشگا؛ کۆگا.
(۲) کارگە؛ کارخانە؛ دووکانی پیشەگەری:
(a carpenter ~ ; a machine ~)
(۳) دەزگای پیشەسازی یا بازرگانی: *(to set up ~)* .
(٤) (ا) ژووری پیشەسازی لە قوتابخانەیەکدا؛ پۆلی پیشەگەری.
(ب) ڕشتەی پیشەسازی؛ هونەری پیشەگەری.
v.i. (۱) شت کڕین لە بازاڕ؛ شت کڕین:
(We were ~ing in the mall yesterday.)
(۲) بۆ شت گەڕان و کڕین: *(to ~ for a house, car, etc.)* .
set up shop, (۱) دووکان دانان؛ دووکانی پیشەسازی یا بازرگانی کردنەوە؛ دەست بە کاسبی کردن. (۲) خۆ دامەزراندن و دەست بە کارکردن.
shut up shop, (۱) دووکان هەڵگرتن (بۆ شەو)؛ دووکان داخستن.
(۲) دووکان داخستن (بە هەمیشەیی یا بە تەواوی)؛ دەست لە ئیش یا کاسبی هەڵگرتن (بە تەواوی).
talk shop, باسی پیشەی خۆ کردن.
shophar (shō′fär, shō′fĕr), *n.* = **shofar.**
shop-keeper (shop′kēp′ĕr), *n.* دووکاندار؛ خاوەن فرۆشگا؛ ووردەفرۆش.
shop-lifter (shop′lif′tĕr), *n.* دووکان دز؛ دووکان بڕ؛ کەسێکە کە شت دەدزێ لە فرۆشگا لەکاتی یا بە ناوی شت کڕینەوە (ئەمە لە فرۆشگای ڕێژاواییدا دەبێ کە شتومەک بە ناشکرا پیشان دراوەو لەبەردەستی کڕیاردان).
shop-lifting (shop′lif′tiŋ), *n.* دووکان دزین (ووشەی پێشوو ببینە).
shopman (shop′mən), *n.* (۱) . **shopkeeper**
(۲) کارگەری فرۆشگا.
shopper (shop′ĕr), *n.* (۱) کڕیار؛ ئەوانەی دەچنە بازاڕ.
(۲) کڕیار بۆ خەڵک؛ کەسێکی بە کرێ گیراوە بۆ شت کڕین بۆ خەڵک
(۳) کڕیاری بەراوردکەر: کارگەڕێکە فرۆشگایەک بە کرێی دەگرێ بۆ بەراوردکردنی نرخی شتومەکی فرۆشگا هاوچاوەکانی.
shopping (shop′iŋ), *n.* شت کڕین لە بازاڕ؛ چوونە بازاڕ.
shopping center, بازاڕ؛ تاقمە فرۆشگایەکی جۆراوجۆرە لە هەمان ناوچەدا. (پێشی دەوترێ: "shopping plaza").
shop steward, نوێنەری یەکێتی کرێکارانی کارگەیەک یا دەزگایەک.
shop-talk (shop′tôk′), *n.* (۱) زاراوەو زمانی تایبەتی پیشەیەک.
(۲) دەمەتەقێ یا گفتوگۆی دەربارەی پیشەوکارو کاسبی خۆ
shop-worn (shop′wôrn′, shop′wōrn′), *n.* پیس و چڕوپڕ؛ بووەو ڕەنگەکەی چووەتەوە بەهۆی هەڵواسینەوە لە جامخانەی فرۆشگادا
shore (shôr, shōr), *n.* (۱) گۆێ دەریا؛ کەنار دەریا. (۲) ووشکانی.
in shore, نزیک کەنار دەریا؛ لەناو ئاودا بەڵام بەڕەو گۆێ دەریا.
off shore, (۱) لەناو ئاودا بەڵام نزیک گۆێ دەریا؛ لەوڵای قەراغ دەریاوە:
(off-shore oil drilling)
(۲) نزیک کەنار دەریا.
on shore, لەسەر ووشکانی؛ لەسەر قەراغ دەریا.
shore (shôr, shōr), *n.* پاڵپشت (بەتایبەتی هی بەلەمو کەشتی دەرەوەی ئاو)؛ کۆڵەکە.

v.t. (~ up), (١) كۆنەكە دانەبەر. (٢) پالپشتی كردن؛ یارمەتیدان: *(to ~ up a country's economy)* .

shore (shôr, shōr), *archaic past tense and p.p. of* shear.

shore bird, باڵندەی كەنار دەریا.

shore dinner, شێوی كەنار دەریا: ژەمە خواردنێكە لە ماسی و گیانداری دەریایی تازە گیراو پێكهاتبێ.

shore leave, پشووی ووشكانی یا كەنار دەریا: ڕێ پێدانی كەشتیوانانە بۆ چوونە ناوشار بۆ پشوو.

shore-less (shôr′lis, shōr′lis), *adj.* [Poetic], بێ پایان؛ بێ سنوور

shore line, سنووری دەریا و دەریاچە و ڕوبار؛ هێڵی قەراغ ئاو.

shore patrol, پاسەوانی كەنار دەریا (كە بەشێكە لە هێزی پاسەوانی كەناری دەریا).

shore-ward (shôr′wērd, shōr′wērd), *adv.* بەرەو كەنار دەریا.

adj. بەرەو كەنار دەریا چوو.

shoring (shôr′iŋ, shōr′iŋ), *n.* (١) كۆنەكە دانەبەر؛ پاڵپشت یا دار دانە بەر. (٢) پاڵپشتی كردن؛ شێوەی پاڵپشتی.

shorn (shôrn, shōrn), *alternative past participle of* shear.

short (shôrt), *adj.* (١) كورت؛ كول. (٢) نرم. كورتە بنە؛ كورت (بەرزی)؛ گول. (٣) كورت (كات)؛ كەم (كات). (٤) كورت (یاد، بیر)؛ بیر كورت: *(a ~ memory)* . (٥) كورت (چێژك؛ ووتار). (٦) (أ) كورت(وەڵام). (ب) قسەپەق (لەبەر كورتی)؛ سەرگەرم؛ تەنگەجیكلانە. (٧) ناتەواو؛ كەم؛ كەمتر لە پێویست؛ كەم یا كورت دەهێنێ؛ كورت: *(We are ~ ten dollars. ; a ~ measure)* (٨) ناگەتە جێی خۆی؛ نەگەیشتوو؛ كورت؛ نزیك: *(He fired a shot that fell ~ .)* (٩) قرچۆك؛ ناسك؛ بە ئاسانی وورد و خاش دەبێ یا دەپرووێ. (١٠) (أ) لەكاتی سەوداگەرییەكەو فرۆشتنەكەدا شتەكەی نییە بەڵام چاوەڕێی دەكات. (ب) تایبەتی بەم جۆرە فرۆشتنو سەوداگەری و پارەبازییە. (١١) (أ) كورت (بڕگە) (دەنگناسی، هەڵبەست). (ب) هێڕی لەسەر نییە (بڕگە) (هۆنراوە).

n. (١) شتێكی كورت. بەتایبەتی: (أ) بڕگەیەك یا دەنگێكی كورت (لە تەنیشت یەكێكی درێژەوە). (ب) فیلمێكی كورت. (ج) ماسی بچووك (كە بەپێی یاسا نابێ ڕاو بكرێت). (د) گوللەیەكی كورت هێناو یا نەگەیشتووە نیشان. (٢) (أ) فرۆشیارێكە كە شتێك دەفرۆشێت بێ نەوەی شتەكەی ببێت لە عەمباردا بە هیوای قازانج كردن لە نرخ داشكان. (ب) شتێكی بەم جۆرە فرۆشراو؛ سەوداگەرییەكی وەها. (٣) (*pl*) (أ) پانتۆڵی كورتی تا سەر نەژنۆ. (ب) پانتۆڵی كورتی وەرزش و یاری. (ج) دەرپێی كورتی پیاوانە. (٤) (*pl*) پاشماوە (لە نەنجامی شت دروستكردندا)؛ زبڵ؛ سەركۆزەر. (٥) short circuit . short-stop (٦) .

adv. (١) لەبڕ؛ كوتوپڕ. (٢) بە قسەی ڕەق؛ بە ناشرینانە. (٣) بە كورتی (٤) كورتتر لەوەی پێویستە؛ بە جۆرێك كە كورت بهێنێ: *(He cut the board off too ~ .)* (٥) نەختێكی مابوو؛ نەوەندەی نەمابوو: *(We were stopped just ~ of disaster.)* (٦) بەبێ نەوەی نەو شتەی هەبێ لە عەمباردا كە دەیفرۆشێ.

fall (or come) short, كەم بوون؛ كورت هێنان؛ كەم هێنان؛ بەس نەبوون.

for short, بۆ كورتی (زمانەوانی)؛ بۆ مەبەستی كورتكردنەوە.

in short, بە كورتی؛ بە كورتی یەكەی؛ كە درێژەی پێ نەدەین.

in short order, خێرا؛ دەستوبرد؛ زوو؛ یەكسەر

run short, لێ ڕان؛ بەش نەكردن؛ بەس نەبوون *(Our supplies ran short.; We ran short of oil.)*

short for, شێوەیەكی كورتە بۆ (زمانەوانی). *(Benjamin called "Ben" for short.)*

short of, (١) كەمتر لە؛ كورتتر لە *(something short of a mile)* (٢) لێ بڕان؛ بەش نەكردن؛ پەككەوتن لەسەر؛ بەس نەبوون: *(to be short of money, supplies, breath, etc.)* (٣) كەم هێنان؛ كورت هێنان؛ نەگەیشتن (نامانج، نیشان): *(We are still a mile short of our destination.)*

short on, [Colloq.], كەم هەبوون؛ نەبوون؛ بێ.

shortage (shôr′tij), *n.* كەمی؛ ناتەواوی؛ بەش نەكردن؛ كەم هێنان: *(a ~ of rice; food ~s)*

shortbread (shôrt′bred′), *n.* بسكویتێكی ناسكە زوو هەڵدەپرووێ.

shortcake (shôrt′kāk′), *n.* جۆرە كێكێكی ئیسفەنجی ناسكە (گەنێك جار بە دۆندرمەوە دەخورێ).

shortchange (shôrt′chānj′), *v.t. & v.i.* [Colloq.], (١) كەمتر پارەپێدانەوە لەوەی پێویستە (پارە وواردكردنەوە، كڕین و فرۆشتن)؛ بە ناتەواوی پارەپێدانەوە. (٢) گێژی كردن؛ فێڵ كردن؛ ساختەكردن

short-circuit (shôrt′sūr′kit), *v.t. & v.i.* (١) فیوز سووتاندن. (٢) ڕێ لێگرتن؛ كۆسپ خستنەسەر ڕێ.

short circuit, (١) خوڵی كورت (كارەبا). (٢) فیوز سووتاندن.

shortcoming (shôrt′kum′iŋ), *n.* كەموكوڕی؛ كەموكورتی؛ ناتەواوی؛ خەوش؛ نەنگی.

short-cut (shôrt′kut′), *n.* (١) قەدبڕ؛ كورتە ڕێ (٢) ڕێگەی پاشەكەوت كردن، بەفیڕۆنەدان، لەكیس نەچوون، یا كورتكردنەوە (كات، ئەرك، خەرجی... هتد).

short division, كورتە دابەش كردن (ژمارەو پێوان).

shorten (shôr′t′n), *v.t.* (١) كورتكردنەوە؛ كول كردنەوە؛ كورتتر كردنەوە. (٢) هەڵكردنی بایەوان (بۆ كەمكردنەوەی كاری یا لەسەر بایەوانی بەلەمو كەشتی). (٣) كەمكردنەوە (تووندوتیژی، هێز... هتد) (٤) ڕۆن كردنە هەویرەوە.

v.i. كورت بوونەوە؛ كول بوونەوە؛ كورتتر بوونەوە.

shortened form, شێوەی كورتكراوە (زمانەوانی): (وەك " auto " بۆ " automobile ").

shortening (shôr′t′n-iŋ, shôrt′niŋ), *n.* (١) كورتكردنەوە؛ كول كردنەوە. (٢) شێوەی كورتكراوە (زمانەوانی)؛ كورتە (ووشە) (٣) ڕۆن (چێشت لێنان)؛ چەوری.

shortfall (shôrt′fôl′), *n.* (١) كەمی؛ ناتەواوی؛ كەم هێنان؛ كورت هێنان. (٢) ڕادەی كەمی یا ناتەواوی. (٣) كەم هێنانی بووجە یا پارە؛ كورت هێنانی بووجە.

short-hand (shôrt′hand′), *n.* كورتەنووسی؛ كورتكردنەوەی نووسین لە ڕێی نیشانە بەكارهێنانەوە لەباتی ووشە.

adj. (١) كورتەنووسی بەكارهێنن. (٢) بە كورتی نووسراو (لە ڕێی نیشانە بەكارهێنانەوە).

short-handed (shôrt′han′did), *adj.* كرێكاری تەواوی نییە؛ پێویستی بە كارگەری تردە.

short-horn (shôrt′hôrn′), *n.* شاخ كورت: جۆرە مانگایەكی شاخ كورت و چەماوەیە (بۆ گۆشتیش و شیریش بەخێوەدەكرێ).

shortish (shôr′tish), *adj.* نەختێك كورت.

short-legged (shôrt′leg′id, shôrt′legd′), *adj.* لاق كورت.

short line, هێڵ یا ڕێی كورت (شەمەندەفەر).

short-lived (shôrt′līvd′), *adj.* (١) جوانە مەرگ؛ تەمەن كورت. (٢) كەم خایەن؛ سەردەمی؛ زوو لەناوچوو؛ زۆر نەخایەن.

shortly (shôrt′li), *adv.* (١) بە كورتی. (٢) بەم زووانە؛ لەم نزیكانەدا: *(He will arrive ~ .)* .

(٣) لەپر؛ کوتوپر (٤) بە قسەی پەق؛ بە ناشرینی.

shortness (shôrt′nis), *n.* کورتی؛ کورتینتی

short order, خواردەمەنی پەلە؛ خواردەمەنیەکی بە پەلە ئامادەکراو (لە چێشتخانەدا)

-short-order *(adj.).*

in short order, خێرا؛ بە پەلە

short-range (shôrt′rānj′), *adj.* (١) بۆ ماوەیەکی کورتە (نەخشە، پیلان)؛ کورت (ماوە). *(~ plans)*

(٢) کورت مەودا؛ هەر بۆ مەودایەکی کورت کراوە. دەگات یا بڕدەکات.

short rib, تۆی گۆشتی لاپەراسووی گا.

short sale, جۆرە فرۆشتنێکی بەشی کۆمپانیای هاوبەشیەیە کە فرۆشیار هێشتا بەشەکانی نەبێ، بەڵام بەتەمابێ دەستی کەوێ پێش کاتی خۆی بە هەرزان (یارەبازی).

short short story, چیرۆکی ئێجگار زۆر کورت (کە تەنها لاپەرەیەک بێت).

short shift, (١) (ا) مۆڵەت پێدانی پێش کوشتن یا مردن (ب) [Archaic]. ماوەپێدان پێش هەڵواسین بۆ دان بە گوناهدا نان.

(٢) خستنە پشت گوێ؛ گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ ناهاوسۆزی.

(٣) ماوە پێ نەدان؛ بێ بەزەییێتی؛ دڵڕەقی.

make (or give) short shift of, هیچ گوی پێ نەدان؛ لە کۆل خۆ کردنەوە؛ سەرکردن بە گۆمدا بە پەلە

short-sighted (shôrt′sīt′id), *adj.* (١) نزیکبین؛ کورتبین

(٢) کورتبین (مەجاز)؛ بیر لە دوارۆژ نەکەرەوە؛ دوورنەبین؛ دووربینی نەیەو ناکات. *(a ~ plan, person, etc.)*

-short-sightedly *(adv.)*; **short-sightedness** *(n.).*

short snort, [Slang]. پێکێکی بە پەلە.

short-spoken (shôrt′spō′k'n), *adj.* (١) نەدوو؛ کەم دوو؛ کەم وێژ ٢) قسە بەق (لەبەر کورتی).

short-stop (shôrt′stop′), *n.* یاریکەری بەرگر؛ یاری بێسبۆل.

short story, کورتە چیرۆک. چیرۆکی کورت؛ چیرۆک

short-tempered (shôrt′tem′pērd), *adj.* تەنگەجێکڵانە؛ سەرگەرم؛ تووڕەوتڕێ؛ زوو تووڕە دەبێ.

short-term (shôrt′tûrm′), *adj.* ماوە کورت (قەرز)؛ دەبێ زوو بدرێتەوە. *(a ~ loan)*

short ton, تەنی ئەمەریکی (بڕێکیەیە لە دووهەزار پاوەن).

short wave, شەپۆلی کورت (ڕادیۆ)

short-wave (shôrt′wāv′), *adj.* هی شەپۆلی کورت (ڕادیۆ).

short-winded (shôrt′win′did), *adj.* (١) زوو هەناسەی لێ دەبڕێ؛ زوو هەناسەی سوار دەبێ. (٢) کورت و پچڕپچڕ (نووسراو).

shorty (shôr′ti), *n.* [Colloq.]. کورتە بالا؛ کورتە بنە؛ کولە بالا.

shot (shot), *n.* (١) تەقە (٢) گوللە؛ فیشەک؛ گوللە توپ.

(٣) (ا) مەودای گوللەو مووشەک. (ب) مەودا؛ ماوەی بڕکردن یا گەیشتن.

(٤) هەوڵی پێکاندن یا تێگرتن.

(٥) (ا) هەوڵ. (ب) گۆڕەکاری؛ قەبڵاندن؛ هەڵهێنان (مەتەڵ).

(٦) تێبینیەیەکی تووندوتیژ.

(٧) هاویشتن؛ توپ؛ لێدان؛ هەڵدان (مووشەک). *(a moon ~)*

(٨) توپی ئاسنی قورسی هاوێژراو (یاری، وەرزش).

(٩) (ا) قورقوشمی ساچمە. (ب) ساچمەی تفەنگ.

(١٠) تەقینەوە؛ تەقە؛ تەقەمەنی بەکارهێنراو بۆ تەقینەوەیەک (کانزاکاری).

(١١) نیشانچی؛ نیشان شکێن؛ دەست ڕاست. *(He's a good ~ .)*

(١٢) وێنە

(١٣) خەرجی بەتایبەتی لە مەیخانەو تیاترۆدا؛ بەشە خەرجی کەسێکە کە دەبێت ببات. *(to pay one's ~)*

(١٤) [Colloq.]. پێکی یەکسەر، واتە تێکەڵاونەکراو؛ قوم (خواردنەوەی کحولی یەکسەر نەک تێکەڵاو).

(١٥) [Colloq.]، شرینقە؛ دەرزی. *(The doctor gave the patient a ~ .)*

(١٦) [Colloq.]، شتی گرەو لەسەرکراو (لەڕووی بردنەوەوە سەیرکردن). *(That horse is a twenty-to-one ~ .)*

(١٧) پێوانەیەکی زنجیرو پەتە بریتیەیە لە پانزە شەش پێ (کەشتیوانی).

(١٨) big shot ،[Slang].

a long shot, (١) هەوڵدانێکە کە لەوانە ئەیە سەرکەوێ.

(٢) [Colloq.]، گرەونکە کە زۆر لەوانەیە بدۆڕێ.

(٣) [Colloq.]، کەسێک یا شتێکە کە هیچ لەوانە نەبێ سەرکەوێ.

have (or take) a shot at, [Colloq.], دەستی خۆ پێ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە.

like a shot, (١) خێرا؛ زوو. (٢) لەپر؛ کوتوپر.

shot in the arm, بووژانەوە؛ پاڵ؛ پاڵ پێوەنان؛ یارمەتی؛ برەوپێدان.

shot in the dark, (١) بە کوێرانە تێگرتن؛ بە کوێرانە خەملاندن؛ گۆڕەکاری. (٢) هەوڵدانێکە کە هیچ لەوانە نەبێ سەرکەوێ.

shot (shot), *past tense and past participle of* **shoot.**

adj. (١) (ا) شەپۆلاوی و پەنگاوپەنگ (کاڵا، ئاوریشم)؛ پەنگ شەپۆلاوی. (ب) جیاواز؛ هەمەڕەنگ؛ دوو ڕەنگ.

(٢) [Colloq.]، فەوتاو؛ پەککەوتوو؛ لە کەڵک کەوتوو؛ زۆر ماندوو. *(His nerves are ~ .)*

(٣) [Colloq.]، سەرخۆش؛ کەیل.

(٤) [Colloq.]، ژێرکەوتووە؛ هەڵی لە دەست چووە؛ تازە دەستی لێ بشۆ. *(His chances are ~ .)*

shote (shōt), *n.* = **shoat.**

shotgun (shot′gun′), *n.* تاپۆ.

adj. (١) هی ساچمەزەن. (٢) بە زۆرەملێ؛ بە زۆر.

(٣) مەودایەکی زۆر فراوان دەگرێتەوە بە "شەلم کوێرم ناپارێزم"

shotgun marriage or **wedding,** ژنهێنان یا شایی زۆرەملێ (لەبەر سکپڕی کچەکە).

shotput (shot′poot′), *n.* (١) بژێوێنی هاویشتنی تۆپی قورسی ئاسن (وەرزش). (٢) هاویشتنێکی وەها.

(٣) ئەم تۆپە قورسە ئاسنە (پێشی دەووترێ: "shot").

shotten (shot′'n), *adj.* (١) تازە گەرای کردووە لەبەرئەوە بۆ خواردن ئەوەندە باش نەیە (ماسی). *(~ herring)*

(٢) [Archaic]، بێ نرخ؛ بێ فەڕ؛ بێ بڕەو.

should (shood), *v.* (١) کردارێکی یاریدەدەرە بەم مانایە: (ا) پێویستە؛ دەبێ. *(Children ~ obey their parents.)*

(ب) دەبێ؛ هەڵبەت. *(Since they left yesterday they ~ arrive here today.)*

(ج) شوێنەی ڕابوردووی " shall " ە لە گۆڕینی ووتەی ڕاستەوخۆوە بۆ ناڕاستەوخۆ. *(I said I ~ be home by ten o'clock.)*

(د) بۆ نەزاکەت و داوای دوودڵی بەکاردەهێنرێت. *(I ~ think he'd like to be invited to our meeting.)*

(هـ) مەرجی دوارۆژ. *(If I ~ go, would you be there ?)*

(و) مەرجی ڕابوردوو. *(I ~ have gone, but you never asked me.)* .

shoulder (shōl′dēr), *n.* (١) شان.

(٢) *(pl.)*، هەردوو شانو ناوشان (بەتایبەتی بە مەجاز بۆ ئەرک هەڵگرتن).

(٣) پارچە گۆشتی شان. (٤) شانی جل‌وبەرگ.

(٥) شتێکی دەرپەڕیو وەک شان. (٦) شانی سەنگەر.

(٧) لاشانی ڕێگە؛ قەراغە ڕێ.

v.t. (١) درێژدانی جەماوەر بە شان. *(He ~ed his way through the crowd.)*

(٢) (ا) هەڵگرتن بە شان.

(ب) خستنەسەر شانی خۆ؛ شان دانەبەر؛ شان پێوەنان؛ هەڵگرتن (مەجاز). *(to ~ one's responsibility)*

v.i. به شان پال پێوەنان؛ به شان درێژدان؛ شان پێوەنان.
cry on someone's shoulder, سکالای خۆ لا کردن؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن و چاوەڕێی هاوسۆزی لێکردن؛ چوونەلا بۆ هاوسۆزی یا هاوخەمی
put one's shoulder to the wheel, شان دانەبەر کار؛ شان پێوەنان؛ کۆشش کردن.
rub shoulders with, شان لە شان خستن (بەتایبەتی هی کەسانی بەناوبانگ)؛ جوونە ناو خەڵکەوە (بەتایبەتی هی ناودار)؛ تێکەڵاوی خەڵک بوون.
shoulder to shoulder, (۱) بەتەنیشت یەکەوە؛ بەلای یەکەوە. (۲) شان بە شانی یەکتر؛ هاوکاری کردن بۆ هەمان ئامانج.
[*to stand* (or work) *shoulder to shoulder*]
straight from the shoulder, (۱) یەکسەر لە شانەوە هاتوو (مستەکۆلە. لێدان). (۲) ڕاستەوڕوو؛ بەبێ هیچ شاردنەوە؛ لەڕوو؛ بە ئاشکرا.
turn (or give) a cold shoulder to, (۱) سارد‌بوور لەگەڵدا؛ بە ساردی ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ گوێ پێ نەدان. (۲) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان.
shoulder blade, دەفەی شان
shoulder girdle, = pectoral girdle.
shoulder knot, نەخشەگرێی سەر شان (بۆ جوانی یا نیشانە ئەفسەرو هەندێ پیشەگەر دەیدروون بەسەر شانیاندا).
shoulder pad, قەنەواچە
shoulder patch, پینە یا نیشانەی سەر باڵی ئەفسەرو سەربازو پۆلیس
shoulder strap, قایشی شان جانتا هەڵگرتن).
shouldest (shood′ist), = **shouldst.**
shouldn't (shood′nt), = **should not.**
shouldst (shoodst), [Archaic], شێوەی ڕابوردووی کرداری "shall" ە بۆ کەسی دووەم بەمانای " پێویست بوو" (لەگەڵ "thou" بەکاردێت) (ڕێزمان): *(Thou ~ have been there.)* .
shout (shout), *n.* قیژە؛ قیرە؛ شێرە؛ هاوار؛ نەڕاندن؛ هەرا.
v.t. & v.i. قیژاندن؛ قیراندن؛ هاوارکردن؛ نەڕاندن.
shout (someone) down, بە دەنگی بەرزتر قیژاندن بەسەر کەسێکی تردا و بێ دەنگ کردن یا قسە پێ بڕین.
shove (shuv), *v.t. & v.i.* (۱) پاڵ پێوەنان بە توند. (۲) پاڵ نان بە ناشرینانەو بێ نەزاکەتانە؛ پاڵەپەستۆکردن؛ درێژدان. (۳) [Colloq.]: تێخستن؛ خستنە ناو: *(~ it in the drawer.)* .
n. پاڵی قایم؛ پاڵ.
shove it, [Vulgar Slang], بیخەرە قنگتەوە؛ بیبڕەوە خۆت. (وەڵامی کەسێکە کە شتێکی بدرێتێ و بەدڵی نەبێ).
shove off, (۱) پاڵ بە بەڵەمەوە نان بۆ ناو ئاو (بۆ دەست بە گەشت کردن). (۲) [Colloq.]: (ا) ڕۆیشتن؛ چوون. (ب) بڕۆ!! لاچۆ لەبەر چاوم؛ لاچۆ لێرە!. (۳) [Slang]: کوشتن.
shovel (shuv′l), *n.* (۱) خاکەناز. (۲) **shovelful** . **shovel hat** .
v.t. (۱) بە خاکەناز گواستنەوە یا فرێدان؛ ڕامااڵین یا پاک کردنەوە بە خاکەناز. (۲) خاکەنازکاری کردن؛ هەڵکەندن و ڕێک کردن بە خاکەناز. (۳) زۆر تێکردن؛ تێدا هەڵڕشتن: *(He ~ed sugar into his coffee.)* .
shovelbill (shuv′l-bil′), *n.* = **shoveler # 2.**
shovel-board (shuv′l-bôrd′), *n.* = **shuffleboard.**
shoveler, shoveller (shuv′l-ēr), *n.* (۱) خاکەناژکار؛ ڕامااڵەر بە خاکەناز. (۲) دەنووک خاکەناز: مراوییەکی دەنووک خاکەنازییە. (پێشی دەوترێ: " **shovelbill** ").
shovelful (shuv′l-fool′), *n.* پڕ خاکەنازێک.
shovel hat, شەپقەی خاکەنازیی جۆرە شەپقەیەکی ڕەقی تەرقەسەر نزمی لێوار پانو هەڵگەڕاوەیە (قەشەی ئینگلیز دەیکەنە سەریان)
shovel-head (shuv′l-hed′), *n.* (۱) سەر خاکەنازی کۆسەیەکی بچووکە. (۲) جۆرە ماسییەکی لووت پانە.
shoveller (shuv′l-ēr), *n.* = **shoveler.**
shovelnose (shuv′l-nōz), *n.* جۆرە ماسییەکی لەوز پانی ڕوباری میسیسیپییە. (پێشی دەوترێ: " **shovelnosed sturgeon** ").
shovel-nosed (shuv′l-nōzd′), *adj.* سەرپان؛ دەنووک پان؛ لەوز پان؛ لووت پان.
show (shō), *v.t.* (۱) پیشاندان؛ نیشاندان؛ خستنە بەرچاو؛ خستنەڕوو؛ خستنە پێش چاو. (۲) نووراندن لە پیشانگادا (تابلۆ، گوڵ، گیاندار). (۳) ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن: *(The bellboy ~ed him to his room.)* (٤) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پیشاندان: *(We ~ed him the sights.)* . (٥) پیشاندان (هەست، هەڵوێست)؛ دەرخستن: *(The judge ~ed mercy to the prisoners.)* (٦) ڕوونکردنەوە؛ پیشاندان: *(He has ~n the difference between them.)* (۷) سەلماندن؛ دەرخستن: *(Scientists have ~n that it is possible.)* (۸) نووراندن؛ دەرخستن: *(He has ~n himself to be reliable.)* (۹) نیشاندان؛ تۆمارکردن: *(A barometer ~s the air pressure.)* (۱۰) پێدان (خەڵات)؛ لەگەڵ کردن (چاکە). (۱۱) خستنە بەرچاو؛ وا ووتن؛ وا پیشاندان (دادگەری): *(to ~ cause)* .
v.i. (۱) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو؛ کەوتنەڕوو؛ هاتنە بەرچاو. (۲) سەرنج ڕاکێشان؛ دیاربوون: *(The scratch won't ~ .)* . (۳) وا دەرکەوتن؛ ڕووالەتێکی تایبەتی هەبوون: *(It ~s poorly in this light.)* (٤) سێبەم بوون (غارغارێن، پێشبڕکێی سەگ). (٥) خۆنووراندن (شانۆگەری)؛ نووراندن.
n. (۱) پیشاندان؛ دەرخستن: *(a ~ of passion)* . (۲) پیشاندانێکی جوان و سەرنج ڕاکێش. (۳) کەش‌وفش؛ خۆدەرخستن؛ تەنتەنە؛ خۆبادان. (٤) ڕووکەش؛ ڕووالەت: *(Her sympathy was mere ~ .)* . (٥) کەسێک یا شتێکی سەیرو سەرنج ڕاکێش. (٦) پیشانگا (تابلۆ، هونەر): *(an art ~)* . (۷) پیشاندان (شانۆ، سینەما، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ بەرنامە: *(The ~ begins at 8:00 o'clock.)* (۸) [Colloq.]، کار؛ کردار؛ پرۆژە؛ ئەنجام. (۹) پلەی سێیەم (غارغارێن، پێشبڕکێی سەگ): *(win, place, and ~)* . (۱۰) [Military Slang]، جەنگ؛ هێرش.
for show, بۆ خۆدەرخستن؛ بۆ خۆنووراندن؛ بۆ سەرنج ڕاکێشان.
show a person the door, دەرکردن؛ کردنە دەرەوە.
show in, بردنە ژوورەوە؛ ڕێی ژوورەوە پیشاندان.
show off, (۱) نووراندن؛ پیشاندان بە جۆرێک کە سەرنج ڕاکێشێ. (۲) خۆبادان؛ خۆنووراندن؛ خۆفشکردنەوە؛ کەشخەکردن؛ خۆدەرخستن.
show out, ڕێی دەرەوە پیشاندان.
show up, (۱) دەرخستن (کەم‌وکووڕی)؛ دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو؛ پیشاندان. (۲) دیاربوون؛ لەبەرچاوبوون؛ باش دەرکەوتن. (۳) سەرهەڵدان؛ هاتن؛ دەرکەوتن. (٤) [Colloq.]، زۆر باشتربوون لە.
show bill, ئاگاداری (کە هەڵدەواسرێ بە شوێنێکدا).
show biz, [Slang], = **show business.**
showboat (shō′bōt′), *n.* بەڵەمی شانۆگەری؛ بەڵەمی نووراندن؛ بەڵەمێکە شانۆنامەی تێدا پێشکەش دەکرێ لەسەر ڕوبار.
show-bread (shō′bred′), *n. Also* **shewbread,** نەو دوانزە هەویرترش تێنەکراوەیە کە لە کلێسەی جوولەکەدا هەموو شەممەیەک دادەنرێت
show business, هونەری سینەماو شانۆو تیاتروو تەلەفزیۆن.
showcase (shō′kās′), *n.* (۱) جامخانە (فرۆشگا)؛ شووشەبەندی کۆگا.

(۲) پیشانگای جوان‌و ریک‌وپێک
v.t. پیشاندان به حوانی‌و ریک‌وپێکی (وەك لە پیشانگادا).
showdown (shō′daun´), *n.* (۱) دەست خستنەروو (یاری پۆکەر)؛ کاغەزی یەکەم دەست‌تەنەروو. (۲) دەرکەوتنی راستی شتێك یا باریك.
(۳) بڕیاری یەکلایی‌کەرەوەی ناکۆکیەك بە پرووبەپرووی یەك وەستان؛ پوودانێکە کە دەبێتە هۆی بەرەنگاری بوونی یەکتری‌و بڕیارەوەی ناکۆکیەك؛ دەست خستنەپروو (مەجاز).
shower (shō′ēr), *n.* پیشاندەر
shower (shou′ēr), *n.* (۱) ئاوە بارانی یا تەرزە).
(۲) بڕژ؛ پرژان؛ هەڵپرژان.
(۳) لێشاو (مەجاز)؛ ژمارەیەکی زۆر؛ وورووژم. *(a ~ of complaints)* .
(٤) ئاهەنگێکە دەکرێ بۆ بووك پێش گواستنەوەی یا بۆ ئافرەت پێش منداڵ بوونی لەلایەن ژنەکانی برادەریەوە دیاری دەدەنێ: *(a bridal ~)* .
(٥) دووش: ئاوپرژێنی گەرماو: ئاوپرژێن: *(to take a ~)* .
v.t. (۱) ئ هەڵپرژاز: ئاوپرژێن کردن؛ ئاو ئ هەڵپرژاندن.
(۲) هەڵرشتن بەسەردا؛ بەسەردا هەڵپرژان:
(He ~ed gifts up on us.; to ~ with gifts)
v.i. (۱) هەڵپرژان؛ بە تاو باریں
(۲) خوشتن بە دووش؛ خۆشۆردن بە ئاوپرژێنی گەرماو:
(She ~s once a day.)
-showery *(adj.)*.
shower bath, (۱) ئاوپرژێنی گەرماو؛ خۆشتن بە دووش؛ دووش.
(۲) گەرماوی دووشدار؛ سەرشۆرکی دووشدار.
showgirl (shō′gûrl), *n.* کچی سەمەکەر یا گۆرانی بێژی شانۆنامەی مۆسیقایی
showing (shō′iŋ), *n.* (۱) پیشاندان؛ خستنە بەرچاو:
(a ~ of evidence)
(۲) پیشانگا.
showman (shō′mən), *n.* (۱) کارگێڕی پیشاندانێکی سەر شانۆ؛ دەرهێنەری شانۆنامە. (۲) کەسێکە بە جوانی شت دەنوێنێ یا پێشکەشی دەکات
showmanship (shō′mən-ship´), *n.* (۱) هونەری کارگێڕی پیشاندانێکی سەر شانۆ. (۲) هونەری شت بە جوانی نووانڈن یا پێشکەش کردن.
show-me (shō′mē), *adj.* گومانکەر؛ بە گومان؛ بڕوا بە هیچ نەکەر جگە لە شتی بینراو.
shown (shōn), *alternative past participle of* **show**.
show-off (shō′ôf´), *n.* (۱) خۆدەرخستن؛ خۆنووانڈن؛ خۆبادان؛ کەشخەکردن؛ خۆقشکردنەوە. (۲) خۆدەرخەر؛ خۆبادەر؛ کەشخەچی؛ خۆنوێن؛ خۆقشکەرەوە
show of hands, دەست هەڵبرین یا بەرزکردنەوە (بۆ دەنگدان لە کۆبونکدا یا لە نەنجوومەنێکدا وەك هی پەرلەمان).
show-piece (shō′pēs´), *n.* (۱) شتێکی پیشان دراو لە پیشانگادا. (۲) نموونەی باش یا نەنتیکە؛ نموونەی جوان‌و نایاب بۆ پیشاندان.
show place, شوێنێکە کە خەڵك بۆی دەچن لەبەر جوانی‌و نەنتیکەیی‌و گرنگی میژوویی هتد
show-room (shō′rōōm´, shō′room´), *n.* پیشانگە
show window, جامخانە
showy (shō′i), *adj.* (۱) جوان‌و دڵگیر؛ بازاوە؛ جوان نوێن:
(~ flowers)
(۲) زەق؛ زەنگ؛ بریقەدارو هەرزانبەهاو زەق؛ سەرنج ڕاکێش بە ناشرینی.
(۳) خۆنوێن؛ خۆدەرخەر؛ بە کەش‌وفش؛ سەرنج ڕاکێش.
-showily *(adv.)*; **showiness** *(n.)*.
shrank (shraŋk), *alternative past tense of* **shrink**.
sharpnel (sharp′nəl), *n.* (۱) بۆمبای تەقەزمدار: بۆمبایەکە کە دەتەقێتەوە تەقەزمەکانی پرش‌و بڵاودەبنەوە (۲) تەقەزمی بۆمبا: تەقەزمی ئاسنی بۆمبا.
shred (shred), *n.* (۱) پرزۆڵە؛ شیتاڵ؛ ڕیشاڵە.
(۲) تۆز؛ نەخت؛ دەنك؛ نەختاڵ:
(There's not a ~ of truth in it.; a ~ of evidence)
v.t. شیتاڵ شیتاڵ کردن؛ وونجڕ وونجڕ کردن؛ پرزۆڵە پرزۆڵە کردن.
-shreder *(n.)*.
shrew (shrōō), *n.* (۱) گیاندارێکە لە مشك دەچێت لووتی درێژە مێش‌و مەگەز دەخوات. (پێشی دەووترێ: " **shrew mouse** ").
(۲) ژنی زمان پیسی بێ حەیای تووڕەو تۆزی چەقاوەسوو.
shrewd (shrōōd), *adj.* (۱) زۆرزان؛ زیرەك؛ سەردەرچوو؛ زیرەك‌و قوماربار؛ شەیتان؛ دانا: *(a ~ businessman, polician, etc.)*
(۲) [Archaic]، (ا) تیژ؛ بڕ. (ب) فێڵباز؛ تەڵەکەباز.
(۳) [Obs.]، (ا) بەدخوا؛ بەد؛ ناپەسەند. (ب) ئۆینبار؛ کەتنچی
shrewish (چ).
shrewish (shrōō′ish), *n.* زمان پیس‌و بێ حەیاو تووڕەوتیژو چەقاوەسوو (ئافرەت).
shrew-mouse (shrōō′mous´), *n.* = **shrew #1.**
shriek (shrēk), *v.i. & v.t.* قیژاندن؛ شریخاندن؛ شیراندن؛ زریکاندن؛ زیڕاندن.
n. قیژە؛ قیژەقیژ؛ شریخە؛ شیرە؛ زریکە؛ قیژوهووڕ؛ زیرە.
shrievalty (shrēv′l-ti), *n.* (۱) پلەوپایەو دەسەلاتی تایبەتی بە " **sheriff** " . (۲) ناوچەی ژێر دەسەلاتی " **sheriff** "
shrieve (shrēv), *n.* [Obs.], = **sheriff.**
shrift (shrift), *n.* [Archaic], (۱) دان بە گوناهدا؛ نان لەبەردەمی قەشەدا. (۲) گوناه بەخشین لەلایەن قەشەوە (پاش گوێگرتن لە دان بە گوناهدا نان).
shrike (shrīk), *n.* باڵندەیەکی دەنووك نوشتاوەی پەڕو باڵ ڕەش‌و سپی‌و بۆری کلك درێژە (لەسەر جانەوەرو باڵندەی بچووك‌و بۆق دەژی)
shrill (shril), *adj.* (۱) بەرزو تیژو ناساز (دەنگ): *(a ~ voice)* .
(۲) [Archaic or Poetic]، تیژ؛ بڕ.
v.i. & v.t. قیژاندن؛ شیراندن؛ دەنگی تیژو بەرزو ناساز لێوەهاتن.
-shrilly *(adv.)*; **shrillness** *(n.)*.
shrimp (shrimp), *n.* (۱) کوللەی دەریا؛ ڕۆبیان: گیاندارێکی دەریایی قاوغ نەرمە دەخوڕێ. (۲) [Colloq.]، کەسێکی بچووك‌و هیچ‌وپوچ
shrine (shrīn), *n.* (۱) دەفری شتی پیرۆز (وەك نێسقانی پیاوچاك)؛ قوتو یا سندووقی موقەبڕك. (۲) نزرگە؛ گۆڕی پیاوچاك؛ پەرستگا.
(۳) پیرۆزگا؛ شوێنی پیرۆز.
v.t. هەڵگرتن لە دەفرێکدا وەك شتی پیرۆز؛ بە پیرۆز دانان؛ وەك شت یا جێگەی پیرۆز سەیرکردن.
shrink (shriŋk), *v.i.* (۱) چوونەوەیەك (جل‌وبەرگ)؛ هەڵچوون؛ هەڵقرچان؛ کرژبوون؛ بچووك بوونەوە:
(Woolen clothes often ~ when they are washed.)
(۲) کەم بوونەوە؛ کزبوون. *(Our resources are ~ing.)* .
(۳) سڵ کردنەوە؛ سڵەمینەوە؛ خۆکشانەوە؛ خۆ ئ لادان؛ دوودڵی کردن:
(A shy man ~s from meeting strangers.)
v.t. چواندنەوەیەك: کرژکردن (جل‌وبەرگ)؛ بچووك کردنەوە (بە هەڵچواندن)
(You can ~ this shirt by washing it in hot water.)
n. (۱) چوونەوەیەك؛ کرژبوون؛ بچووك بوونەوە؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون
(۲) [Slang]، پزیشکی دەروون؛ دەروونناس
-shrinkable *(adj.)*.
shrinkage (shriŋk′ij), *n.* (۱) چوونەوەیەك؛ هەڵچوون؛ کرژبوون؛ هەڵقرچان؛ بچووك بوونەوە.
(۲) کەم بوونەوە؛ کزبوون: *(a ~ of the export trade)* .
(۳) پادەی کەم بوونەوەی کێشی ڕەشەووڵاخ لە زیندوێتیەوە بۆ فرۆشتنی بە گۆشتی.

shrive (shrīv), *v.t.* (۱) گوێگرتنی قەشە لە دان بە گوناهدا نانی گوناهبارێکو بەخشینی (ئایینی کاسۆلیکی). (۲) [Archaic or Rare]، پێ لە گوناه نان‌و بەخشران (ئایینی کاسۆلیکی).

shrivel (shriv′l), *v.i.* (۱) هەڵقرچان؛ چرچ‌ولۆچ بوون؛ سیس بوونەوە؛ تێ قوپان؛ چوونەوەیەک؛ پووکانەوە: *(The leaves ~led up in the heat.)*

(۲) لاوازبوون؛ بێ هێز بوون؛ سیس بوونەوە؛ پەککەوتن؛ چوونەوەیەک (مەجاز): *(Their spirits ~led in the repressive atmosphere.)*

v.t. هەڵقرچاندن؛ سیس کردنەوە؛ پووکاندنەوە؛ چرچ کردن.

shriven (shriv′n), *altrtnative past participle of* **shrive**.

shroff (shrof), *n.* (۱) بانقچی؛ پارە گۆڕەوە؛ "سەراف".

(۲) پاک‌و پیسکەری پارەی ووردە؛ تاقیکەرەوەی پارەی ووردە بۆ دۆزینەوەی نەوەی قەڵبە.

v.t. تاقیکردنەوەی پارەی ووردەو جیاکردنەوەی نەوەی قەڵبە؛ پاک‌و بیس کردنی پارەی ووردە.

Shropshire (shrop′shir), *n.* جۆرە مەڕێکی گەورەی دەموچاو رەشی بێ شاخی ئینگلیزییە (لەناوچەی "شروپشر" ەوە هاتووە).

shroud (shroud), *n.* (۱) کفن.

(۲) پۆش؛ بەردە؛ پۆشاک؛ تارا؛ پەنا: *(a ~ of darkness, mist, etc.)* .

(۳) پەتی داری بەلەم‌و کەشتی بایەوان.

v.t. (۱) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ بەرچاوگرتن: *(mountains ~ed in mist)*

(۲) کفن کردن

(۳) [Archaic]، پاراستن؛ پەنادان.

v.i. [Archaic], پەنا بو بردن

shrub (shrub), *n.* دەوەز؛ بنچک.

shrub (shrub), *n* خواردنەوەیەکی کحووایی‌یە لە براندی یا رەم‌و خۆشاو شەکر پێکدێت.

shrubbery (shrub′ĕr-i), *n.* (۱) دەوەنەکان؛ دەوەن‌و بنچکەکان.

(۲) شوێنی دەوەناوی.

shrubby (shrub′i), *adj.* (۱) دەوەناوی؛ بە دەوەن داپۆشراو.

(۲) لە دەوەن دەچێت؛ لە بنچک دەچێت.

-shrubbiness *(n.).*

shrug (shrug), *v.t. & v.i.* شان هەڵتەکاندن (لەپووی سەرسامی، گوێ بێ نەدان، بێباکی، گاڵتەپێهاتن، یا ناچاریی‌یەوە).

n. (۱) شان هەڵتەکان. (۲) چاکەتێکی کورتی ژنانەیە هەتا ناوقەد.

shrug off, (۱) بە بێباکانە وەرگرتن؛ بە لامسەرلایی گرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانان: *(He shruged off his financial difficulties.)* .

(۲) لە کۆل خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: *(shrugging off sleep)* .

(۳) جل لەبەر خۆ داکەندن بە زەحمەت‌و بە پێچ بە لەشدا هێنان.

shrunk (shruŋk), *alternative past tense and p p. of* **shrink**.

shrunken (shruŋk′n), *alternative p.p. of* **shrink**.

adj. هەڵقرچاو؛ چووەوەیەک؛ تێ قوپاو؛ پووکاوە.

shuck (shuk), *n.* (۱) تۆپکل؛ کەلوو؛ تۆپک.

(۲) قاوغ (گوێچکەماسی)؛ قاقلە.

(۳) [Colloq.] *(pl)*، شتێکی هیچ‌وپووچ یا بێ نرخ؛ شتێکی بێ فەر: *(not worth ~s)*

v.t. (۱) پاکردن؛ تۆپکل لێکردنەوە؛ تۆپک لێ فڕێدان؛ قاوغ لێکردنەوە.

(۲) لەبەر داکەندن؛ فڕێدان؛ داکەندن: *(He ~ed his clothes.)* .

not worth shucks, بایی هیچ نییە؛ بێ قەرە؛ بێ نرخ‌و هیچ‌وپووچە.

shucks (shuks), *interj.* ووتەیەکە لەپووی بێزارییەوە وەک: بە زیاد نەبێ!؛ ئەی خوا بە زیادی نەکات!؛ ئەی خوا ببڕێ.

shudder (shud′ĕr), *v.i.* (۱) لەرزین؛ مووچڕک پیاهاتن؛ تەزوو پیاهاتن: *(They ~ed at the thought of hard work.)* .

(۲) لەرینەوە.

n. لەرز؛ لەرزین؛ مووچڕک؛ تەزوو؛ لەرە.

shuffle (shuf′l), *v.t.* (۱) (ا) قاچ ڕاکێشان بەسەر زەویدا لە ڕۆیشتندا: *(to ~ one's feet)*

(ب) پێ لە زەوی خشان یا بە ناستەم بەرزکردنەوە لە سەمادا.

(۲) تێکەڵ کردنی کاغەزی یاری یا قومار.

(۳) تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن؛ بەسەرێەکدادان.

(٤) (ا) گوێزانەوە؛ جێگۆڕکێ پێکردن. (ب) ڕێکخستنەوە؛ گۆڕین.

(٥) شاردنەوە؛ تێخستن یا لێ دەرهێنان بە ناقۆلایی یا بە فێڵبازی.

v.i. (۱) قاچ ڕاکێشان بە زەویدا لە ڕۆیشتندا.

(۲) خۆدزینەوە (لە ئەرک) بە درۆودەلەسەو فێڵ‌وتەڵەکە؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ بەسەر خەڵکدا دان (ئەرک): *(to ~ off responsibility onto others; He has ~ out of responsibility time and time again.)*

(۳) فێڵبازی کردن؛ خۆپەراندنەوە بە فێڵبازی؛ ناپاکی کردن؛ ساختەکردن

(٤) جێگۆڕکێ پێکردن جار لەدوای جار؛ هەمیشە هەڵوێست یا جێ گۆڕین

(٥) تێکەڵ کردن (کاغەزی یاری‌و قومار، دۆمینە).

(٦) بە ناقۆلایی جل لەبەرکردن یا داکەندن.

n. (۱) تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن.

(۲) خۆدزینەوە (بە درۆودەلەسەو فێڵبازی)؛ خۆپەراندنەوە (بە فێڵ‌وتەڵەکە)؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ چەوتی؛ سەرچەوتی.

(۳) قاچ خشاندن بە زەویدا لە ڕۆیشتندا؛ ڕەوتێکی وەها.

(٤) پێ ڕاکێشان بە زەویدا لە سەماکردندا.

(٥) (ا) تێکەڵ کردن (کاغەزی یاری‌و قومار، دۆمینە).

(ب) نۆبەی یاریکەرێک بۆ ئەم تێکەڵ کردنە.

(٦) گۆڕین؛ جێگۆڕکێ؛ ڕێکخستنەوە.

-shuffleness *(n.).*

shuffle off, لە کۆل خۆ کردنەوە؛ سەر بە گۆمدا کردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن

shuffleboard (shuf′l-bôrd′), *n. Also* shovelboard, (۱) یاریەکە بریتی‌یە لە پاڵ پێوەنان یا خلیسکاندنی خەپڵەی دارین بە گورزێکی دەم پان بەسەر ڕوویەکی تەخت‌و ساف‌و لووسی خانە خانە کراو ژمارە لەسەر دانراودا. (۲) ئەم ڕووە تەخت‌و ساف‌ولووسەی کە ئەم یاریی‌یەی لەسەر دەکرێ.

shun (shun), *v.t.* خۆ لێ لادان؛ لێ تەکینەوە؛ خۆ لێ دوورخستنەوە؛ لێ دوورکەوتنەوە.

shunpike (shun′pīk), *n.* لاڕێیەکە دەگیرێ بۆ نەدانی مزی ڕێگەو کرێی لە پرد پەرینەوە

shunt (shunt), *v.t. & v.i.* (۱) لە ڕێ لادان؛ لادان؛ خستنەلاوە.

(۲) گۆڕین (شەمەندەفەرێک لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر)؛ خستنەسەر هێڵێکی تر. (۳) گۆڕینی نەختێک لە تەزووی کارەبا بۆ خولێکی کارەبای تر

(٤) خۆدزینەوە (لە ئەرک)؛ خستنەلاوەو جێبەجێ نەکردن (ئەرک).

n. (۱) لادان؛ خستنەلاوە.

(۲) سویچی گۆڕینی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر؛ گۆڕینێکی وەها.

(۳) هێڵی خولێکی کارەباییە بۆ لادانی نەختێک لە تەزووی کارەبایی لە خولی سەرەکی.

shush (shush), *interj.* بێ دەنگ بە!؛ ببیرەوە!؛ قسە مەکە!؛ دەمت داخە!.

v.t. بێ دەنگ کردن؛ دەم کوت کردن؛ دەم داخستن.

shut (shut), *v.t.* (۱) داخستن (دەرگا، پەنجەرە، پەردە)؛ قفڵدان.

(۲) پێوەدان؛ جووت کردن (دەرگا).

(۳) داخستن (کون)؛ گرتن (کون)؛ کپ کردن.

(٤) چوونژوورەوەو هاتنەدەرەوە لێ قەدەغەکردن؛ ڕێ لێگرتن.

(٥) لێک نان (دەم، لێو)؛ داخستن (چەتر، دەم).

v.i. داخران.

adj. داخراو (دەرگا، پەنجەرە، پەردە).

n. (۱) داخستن؛ کاتی داخستن.

(۲) هێڵی لەحیم کردنی دوو پارچە کانزا؛ شوێنی لەحیم کراو

shut down, (۱) هێنانە خوارەوەو داخستن (شووشەی پەنجەرە)؛ سەرنانەوە. (۲) داهاتن (شەو)؛ بەرچاوگرتن.
(۳) داخستن یا داخران بۆ سەردەمێك (کارگە، قوتابخانە، دەزگا)؛ *(to shut down a factory; Many schools have shut down.)*
(٤)[Colloq.]. دوایی پێ هێنان؛ پەکخستن؛ کەمکردنەوە.
(٥) پەککەوتن یا لەکارکەوتن (مەکینە، کۆمپیوتەر).

shut in, دەورەدان؛ جواردەورگرتن؛ بەرچاوگرتن: *(a house shut in by trees)*

shut off, (۱) کوژاندنەوە (چرا، کارەبا).
(۲) گرتنەوە (ئاو؛ داخستن (ڕێگە).

shut out, (۱) ڕێی چوونەژوورەوە لێ گرتن (خەڵك، دەنگ)؛ لێ قەدەغەکردن؛ ڕێی بەشداربوون لێ گرتن: *(to shut out noise, opposition political parties, immigrants, etc.)*
(۲) ڕێ نەدان بە تیپی بەرامبەر بۆ خاڵ گرتن.

shut up, (۱) هەموو دەرگا و پەنجەرە داخستن: *(to shut up a house)*
(۲) داخستن (فرۆشگا)؛ هەڵگرتن (دووکان). *(to shut up a shop)* .
(۳) (ا) خستنە شوێنێکی باشەوە بۆ پاراستن.
(ب) کردنە ژوورەوە؛ دەرگا لەسەر داخستن؛ خستنە بەندیخانەوە.
(٤) (ا) دەم کوت کردن؛ بێ دەنگ کردن. (ب) دەم کوت بوون؛ دەم داخستن.
(ج) *(interj.)* . دەمت داخە!؛ بیبڕەوە!؛ لەوە زیاتر قسە مەکە!.

shut-down (shut′doun´), *n.* (۱) داخستنی سەردەمی کارگە.
(۲) پەککەوتن (مەکینە)؛ لەکارکەوتنی سەردەمی (کۆمپیوتەر، مەکینە).

shut-eye (shut′ī´), *n.* [Slang]. نوستن؛ خەوتن.

shut-in (shut′in´), *n.* نەخۆشێکی کەفتەکار؛ نەخۆشی لە جێگەدا کەوتوو.
adj. (۱) کەفتەکار؛ کەفتە؛ لە جێگەدا کەوتوو. (۲) گۆشەگیر (دەروونناسی).

shut-off (shut′ôf´), *n.* (۱) وەستێنەر؛ کۆژێنەرەوە؛ کلیل یا سویچی کوژاندنەوە یا وەستاندن. (۲) وەستان؛ کوژانەوە؛ گرتنەوە (ئاو).

shut-out (shut′out´), *n.* (۱) داخستنی کارگە لەلایەن خاوەنەکەیەوە بۆ سەپاندنی مەرجەکانی بەسەر کرێکارەکاندا. (پێشی دەوترێ: "lockout").
(۲) (ا) ڕێ نەدان بە تیپی بەرامبەر بۆ خاڵ گرتن (وەرزش).
(ب) یارییەکە کە تیپی بەرامبەر ڕێی نادرێ هیچ خاڵ بگرێ.

shutter (shut′ĕr), *n.* (۱) داخەر (مرۆڤ؛ شت).
(۲) دەروازەی پەنجەرە: چوارچێوەیەکە لەودیوی پەنجەرەوە وەك دەرگا وایە کە دادەخرێ پووناکی لە پەنجەرەکە دەبڕێ.
(۳) شتی دایۆشەر یا داخەر (پەردە، سەرقاپ، دەرگا ..هتد).
(٤) دەرگای کامێرا: بۆ ڕێ دان بە پووناکی یا بەرگرتنی داخستن
v.t. زۆر حەز لە کامێرا کەر

shutterbug (shut′ĕr-bug´), *n.* [Colloq.].

shuttle (shut′l), *n.* (۱) مەکۆ (حۆلایی)
(۲) نامێری نەسسەرو نەوسەر کەر.
(۳) پاس. شەمەندەفەر، یا فڕۆکەیەکە کە هاتوچۆ دەکات لەنێوان دوو شوێنی نەختێك نزیکدا بە ڕێك‌وپێکی و زوو زوو (٤) نەسسەرو نەوسەر کردن؛ هاتوچۆکردن بە ڕێك‌وپێکی و زوو زوو لەنێوان دوو شوێنی نزیکدا.
v.t. & v.i. نەسسەرو نەوسەر کردن (پاس، شەمەندەفەر، فڕۆکە، مرۆڤ)؛ هاتوچۆکردن (بەتایبەتی لەنێوان دوو شوێنی نزیکدا).

shuttle bus, پاسێکە نەسسەرو نەوسەر دەکات لەنێوان دوو شوێنی نزیکدا.

shuttlecock (shut′l-kok´), *n.* (۱) توپی پەڕ.
(۲) یاری توپی پەڕ (بە ڕەکت دەکرێت).

shuttle train, شەمەندەفەرێکە نەسسەرو نەوسەر دەکات لەنێوان دوو شوێنی نزیکدا.

shy (shī), *adj.* (۱) شەرمن؛ بە شەرم؛ کەم ڕوو؛ بێ ڕوو.
(۲) سەرك. (۳) وورپا؛ بە ئاگا؛ بە گومان؛ گوێ قوڵاغ (مەجان).
(٤) [Slang]، قەرزار (لە یاری پۆکەردا).
(٥) [Slang]، کەم؛ کورت؛ کورت دەهێنێت؛ کەم دەهێنێت: *(It's two inches ~ .)*
(٦) کەم بەر (درەخت)؛ بێ پیت؛ کەم پیت.
v. i. (۱) سڵەمینەوە؛ هەڵسڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکان: *(The horse shied at the scarecrow.)*
(۲) لاتریسك لێ بەستن؛ خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوور گرتن: *(to ~ away from crowded areas)*
n. سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکان.
-shyly *(adv.).*
fight shy of, خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوور گرتن؛ توخن نەکەوتن؛ لێ تەکینەوە.
shy (shī). *v.t. & v.i.* لابەلا هاویشتن: *(He shied a stone over the wall.)*
n. (۱) هاویشتن (بەتایبەتی لابەلا)؛ تێ گرتن؛ فڕێدان.
(۲) [Colloq.]، هەوڵدان؛ تاقیکردنەوە. (۳) [Colloq.]، توانج؛ پلار

Shylock (shī′lok´), *n. Also* **Shylok,** خاوەن قەرزێکی بێ بەزەیی دڵڕەقی لە کەس‌و لە هیچ خۆش نەبووە.

shyness (shī′nis), *n.* (۱) شەرم؛ شەرمنی؛ کەم ڕوویی؛ بێ ڕوویی.
(۲) سرکی.

shyster (shī′stĕr), *n.* [Slang], پارێزەرێکی چاوبرسی‌و بێ ویژدان‌و سەرچەوت‌و بە پێچ‌وپەنایە.

sialagogic (sī´ə-lə-goj′ik), *adj.* یارمەتی لیك دەردان دەدات.

sialagogue (sī-al′ə-gog´), *n.* دەرمانی لیك پێ دەردان.

siamang (sē′ə-maŋ´, syä′maŋ), *n.* جۆرە مەیمونێکی گەورەی "سۆمەترە"یە.

Siamese cat, پشیلەی سیامی: جۆرە پشیلەیەکی تووك کورتی بۆری چاو شینی سەرو قاچ‌و کلك ڕەشە.

Siamese twins, هاوزای سیامی؛ هاوزای پێکەوەنووساو.

sib (sib), *n.* (۱) (ا) خزم؛ خزمێك. (ب) خزمان؛ خزم‌و کەس‌وکار؛ خزم‌وخوێش. (۲) **sibling** .
adj. (۱) خزم؛ خزمی هاوخوێنی.
(۲) [Rare]، نزیك؛ پەیوەندیدار.

Siberian (sī-bêr′i-ən), *adj.* سیبرییەیی؛ تایبەتی بە سیبریە.
n. هاوڵاتیەکی سیبریە؛ کەسێکی سیبرییەیی.

sibilance (sib′l-əns), *n. Also* **sibilancy,** (۱) دڕانە دەم یەك (دەنگناسی). (۲) دەنگی دراوە دەم یەك وەك: (سس، شش)؛ فیشکە؛ فیکە.

sibilant (sib′l-ənt), *adj.* فیشکە؛ لە فیشکە چوو؛ فیشکەکەر.
n. دەنگی فیشکەیی یا نیشانەی دەنگێکی وەها (وەك: **ch, z, sh, s**).

sibilate (sib′l-āt´), *v.t. & v.i.* فیشکەکردن؛ وەك فیشکە بێژان؛ بە فیشکە وڕتن.
-sibilation *(n.).*

sibling (sib′liŋ), *n.* خوشك یا برا؛ خوشك‌و برا؛ خوشك؛ برا.

sibyl (sib′l), *n.* (۱) ژنی پێشبین (ئەفسانەی یۆنان‌و ڕۆمان)؛ ژنی جادووگەر. (۲) ژنی فاڵچی یا فاڵگر؛ ئافرەتی پێشبین یا پێشزان؛ جادووگەر (ژن).

sibylic, sibyllic (si-bil′ik), *adj.* = sibylline.

sibylline (sib′l-īn´, sib′l-in), *adj.* (۱) تایبەتی بە جادووگەر.
(۲) پێشبین؛ هی جادووگەری؛ پێشزان؛ هی پێشبینی.

sic (sik), *adv.* وەهایە؛ وایە؛ خۆی بەم جۆرەیە: نیشانەیەکی چاپەمەنییە لەناو کەوانەی گۆشەداردا دەنووسرێ لەدوای پستەیەك یا ووتەیەکی هەڵەی لە سەرچاوەیەکەوە وەرگیراوەوە بەمانای "ئەگەرچی ئەم پستەیە هەڵەیش بێ لە دەقەکەیدا وایەو هیچ دەستکاری نەکراوە".

sic (sik), *v.t. Also* **sick,** (۱) سەگ تێکردن؛ کس کس لە سەگ کردن؛ هاندان. (۲) پەلاماردان.

sicative (sik′ə-tiv), *n.* مادەی ووشککەرەوەی بۆیەو مەرەکەب؛ ووشککەرەوە.

adj. ووشککەرەوە.

Sicilian (si-sil′i-ən, si-sil′yən), ***adj.*** تایبەتی بە دوورگەی سیسیلی و خەڵکەکەی؛ سیسیلیایی.

n. ١) هاوواڵتیيەکی دوورگەی سیسیلی. ٢) شێوە زمانی ئیتاڵی دوورگەی سیسیلی.

sick (sik), ***adj.*** ١) نەخۆش؛ بیمار؛ خەستە؛ دەردەدار؛ ناساغ. ٢) خەریکە دەرشێتەوە؛ دڵ تێکەڵهاتوو؛ هێڵنجدەر. ٣) تایبەتی بە نەخۆش یا نەخۆشی: ***(~ leave)***. ٤) زۆر پەست؛ پەرێشان؛ دڵتەنگ؛ تێکچوو. ٥) لەبەرچاوکەرتوو (لەبەر زۆری)؛ بێزار: ***(to get ~ of a food, place, activity, person, etc.)*** ٦) پەککەوتوو (کەشتی)؛ پێویستی بە چاک کردنەوەیە. ٧) بەپەرۆش؛ بەتاسەوە؛ بیری دەکات: ***(He is ~ for the hills.)***. ٨) ڕەنگ زەرد؛ زەردەهەڵگەڕاو؛ ڕەنگ پەڕیو؛ بێ ڕەنگ. ٩) مێشک نەخۆش؛ شێت. ١٠) ا. پیتی نەماوە (زەوی)؛ بەکەڵکی هەندێ کشتوکاڵ نەماوە: ***(wheat- ~ soil)*** ب) جانەوەری گەردبین تێی داوە (زەوی): ***(a ~ field)***.

n. ***(the ~)***, نەخۆشان؛ نەخۆشەکان؛ نەخۆش گەل.

sick (sik), ***v.t. Also*** sic, ١) پەلاماردان (سەگ)؛ ڕاونان. ٢) سەگ تێکردن؛ کس کس لێ کردن: ***(He ~ed his dog on us.)***.

sick bay, خەستەخانەی کەشتی.

sick-bed (sik′bed′), *n.* جێگەی نەخۆش.

sick call, ١) ڕێزبوونی ڕۆژانەی ئەو سەربازانەی پێویستیان بە دەرمان کردنە. ٢) بانگەوازی ئەم ڕێزبوونە.

sicken (sik′n), *v.i.* ١) نەخۆش کەوتن. ٢) وەرس بوون؛ بێزاربوون؛ دڵی لێ تێکەڵهاتن.

v.t. ١) نەخۆش خستن. ٢) زۆر پەستکردن؛ دڵ تێکەڵهێنان: ***(Cruelty ~s me.)***.

sickening (sik′n-iŋ), ***adj.*** ١) نەخۆشخەر؛ دڵ تێکەڵهێنەر؛ هێڵنج پێدەر. ٢) پیس و بۆگەن؛ زۆر پەستکەر؛ قێزهێنەرەوە.

-sickeningly ***(adv.)***.

sick headache, = migraine.

sickish (sik′ish), ***adj.*** ١) نەختێک نەخۆش؛ نەختێک دڵ تێکەڵهاتوو. ٢) نەختێک دڵ تێکەڵهێنەر یا قێزهێنەرەوە؛ نەختێک پەستکەر.

sickle (sik′l), *n.* ١) داس؛ داسوولکە. ٢) [S-]، شەش ئەستێرەن لە شێوەی داسدا لە کەلووی شێر (نەستێرەوانی).

sick leave, ووچانی ناساغی؛ پشووی ناساغی.

sicklebill (sik′l-bil′), *n.* دەنووک داس: هەر باڵندەیەکە دەنووکی نوشتاوە بێت وەک داس.

sickle feather, پەڕی داسی: پەڕێکی درێژو نوشتاوەی کلکی کەڵەشێرە.

sickly (sik′li), ***adj.*** ١) هەمیشە نەخۆش؛ نەخۆش؛ دەردار؛ لاواز. ٢) هی نەخۆشییەوە؛ لە نەخۆشییەوەیە: ***(a ~ complexion)***. ٣) ناساز؛ ناسازگار: ***(a ~ climate)***. ٤) ا) ڕەنگ زەردو لاواز؛ ڕەنگ پەڕیو؛ بێ ڕەنگ. ب) کۆنۆڵ؛ داماو؛ کەساس؛ مەراقاوی: ***(a ~ smile)***. ج) لاواز؛ جیقن: ***(a ~ plant)***. ٥) ا) دڵ تێکەڵهێنەر؛ قێز هێنەرەوە؛ پیس و بۆگەن: ***(a ~ odor)***. ب) لە ڕادە بەدەر بەسۆز؛ سۆز پەرست بەشێوەیەکی بێ تامو مندااڵنە.

-sickliness ***(n.)***.

sickness (sik′nis), *n.* ١) نەخۆش کەوتن؛ ناساغی؛ دەردەداری؛ بیماری. ٢) نەخۆشی؛ دەرد. ٣) دڵ تێکەڵهاتن؛ هەست بە ڕشانەوە کردن.

sick-room (sik′rōōm′, sik′room′), *n.* ژووری نەخۆش.

sic passim (sik pas′im), [L.], وەهایە لە هەموو شوێنێکدا (پەرتووک، ووتار...هتد). (نیشانەیەکی چاپەمەنی یا ڕوون کردنەوەیە بەمانای ئەوەی کە فلان ووتە بە هەمان شێوە بەکارهێنراوە لە سەرانسەری نووسراوێکدا).

siddur (sid′oor), *n.* پەرتووکی نزاو نوێژی جوولەکە.

side (sīd), *n.* ١) لا (لەش)؛ لا کەلەکە؛ لاقەد؛ کەلەکە؛ لاتەنیشت: ***(I usually sleep on my left ~ .)*** ٢) (ا) لا؛ دیو. (ب) تەنیشت؛ تەک. ٣) لا (نەندازە)؛ پەل: ***(A square has four ~s.)***. ٤) دیو (کاغەز، کاڵا، بەرگ)؛ ڕوو؛ ڕووکار: ***(Write on one ~ of the paper.)*** ٥) ڕوو؛ بار: ***(the cruel ~ of him)***. ٦) لاقەد یا لای کەشتی. ٧) قەد پاڵ؛ پاڵ (گرد، شاخ)؛ قەد؛ لێژایی. ٨) گوێ (ڕوبار، دەریاچە، نەستێل)؛ قەراغ؛ کەنار؛ ڕۆخ. ٩) لایەن: ***(Explain your ~ of the argument.; to take someon's ~)*** ١٠) لا (ناکۆکی). ١١) لا (بنەچە). ١٢) [British Slang]، لووت بەرزی؛ فیز.

adj. ١) لاتەنیشتی؛ لایی: ***(a ~ door, entrance, etc.)*** ٢) لایەڵا؛ لەلاوە؛ بە تیلەی چاو: ***(a ~ glance, view, etc.)*** ٣) ناسەرەکی؛ ناگرنگ: ***(a ~ issue)***. ٤) زیادە؛ زیاد لە شتە سەرەکییەکەیش: ***(a ~ benefit)*** ٥) لا (لا ڕێ، لا کۆڵان): ***(a ~ street; a ~ road)***.

v.t. ١) لا بۆ کردن؛ لا بۆ دڕووستکردن: ***(to ~ a barn)*** ٢) [Colloq.]، خستنە لاوە؛ فڕێدانە لاوە.

on the side, [Colloq.], ١) لەلاوە؛ جگە لە پیشە سەرەکییەکەی: ***(He also earns some money on the side.)*** ٢) جگە یا زیاد لە شتە سەرەکییەکە؛ لەلاوە.

side against, دژ وەستان؛ لایەن نەگرتن.

side by side, پێکەوە؛ شان بەشانی یەک؛ لەگەڵ یەکدا.

side with, لایەن گرتن؛ لایەنگیری کردن؛ لەسەر کردنەوە؛ پاڵپشتی کردن

take sides, لایەنی لایەک گرتن؛ لایەنگیری لایەک کردن.

this side (of), نەختێکی گەڕاوەتەوە لە؛ چەپی گەڕاوەتەوە لە: ***(this side of madness)***

side arms, چەکی کەمەر (دەمانچە، شمێر؛ نێزە)؛ چەکی لاتەنیشت

side-board (sīd′bôrd′, sīd′bōrd′), *n.* ١) دۆڵابی کەوچک و چەتاڵ و قاپی نان خواردن. ٢) چەملەغ.

side-burns (sīd′būrnz′), ***n. pl.*** لاجانگ.

side-car (sīd′kär′), *n.* ١) گالیسکەیەکی یەک کەسیيە بە تەنیشت ماتۆرسکیلەوە. ٢) جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری تێکلاوە.

sided (sīd′id), ***adj.*** ئەوەندە لایی؛ ئەوەندە لای هەیە: ***(four- ~)***

side dish, خواردەمەنی ناسەرەکی یا لەلاوە (کە لەگەڵ خواردەمەنییە سەرەکییەکەدا پێشکەش دەکرێ).

side effect, ئەنجامی لابەلایی یا ناسەرەکی ناپەسەند (هی دەرمانێک)

side glance, ١) سەیرکردنێکە بە تیلەی چاو. ٢) ئاوهێنانێکی ناڕاستەوخۆ.

side-kick (sīd′kik′), *n.* [Slang], هاوڕێی گیانی بە گیانی؛ هاودەم.

side light, ١) ڕووناکی لەلاوە هاتوو. ٢) دەنگوباسی لابەلایی یا ڕێکەوت. ٣) پەنجەرە یا کونی لا دیوار. ٤) یەکێکە لە دوو چرای لاتەنیشتی کەشتی (یەکێکیان سوورەو یەکێکیان

سەرن.

side-line (sīd′līn´), *n. Also* side line, (۱) هێڵی لاتەنیشت: (۱) هێڵی سنووری یاریگا. (ب) (*pl.*) ناوچەی دەوروپشتی ئەم هێڵی سنوورە (کە سەیرکەرانی یاری تیا دادەنیشن یا دەوەستن):

(to watch from the ~s) (ج) هێڵی لقی (ڕێگەی شەمەندەفەر، بۆری... هتد). (د) پەتی پێوەندی ووڵاخ.

(۲) چەند فرۆتەدێرێکە کۆمپانیایەک دەیفرۆشێ لەسەرپاری فرۆتەدێرێ سەرەکێیەکانیەوە. (۳) ئیشێکە کە کەسێک لە سەرپاری پیشەکەیەوە دەیکات.

sideliner (sīd′līn´ēr), *n.* کردنەدەرەوەی یاریگا؛ قەدەغەلێکردنی یاری: سەیرکەر لە دوورەوە؛ کەسێکە کە هەر لە دوورەوە تەماشا دەکاتو بەشداری شت نابێ و ناچێتە ناو شتەوە.

v.t. *(He was ~d by his injury.)*

sideling (sīd′liŋ), *adj.* (۱) لاببەلا؛ خوار؛ لار. (۲) لێژ.

adv. بە لاببەلایی؛ بە خواری.

sidelong (sīd′lôŋ´), *adv.* (۱) بە لاببەلایی؛ بە خواری. (۲) لەسەر لا؛ بە لادا.

adj. (۱) لێژ؛ بەرەو خوارکە. (۲) لاببەلا؛ خوار؛ بە تیلەی چاو. (۳) نا ڕاستەوخۆ (تێبینی).

side-man (sīd′mən), *n.* ئەندامی تیپێکی مۆسیقای جاز.

side-piece (sīd′pēs´), *n.* پارچەی تەنیشت؛ لا پارچە.

sidereal (sī-dêr′i-əl), *adj.* (۱) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەو کۆنەستێرە. (۲) بەپێی سووڕانەوە دەپێورێت؛ بەهۆی ئەستێرەوە پێوراو (کات). *(~ time)*

(۳) بەگوێرەی ئەستێرە؛ دەربارەی ئەستێرە.

sidereal day, ڕۆژی ئەستێرەیی (بڕێتییە لە ٢٣ سات و ٥٦ خولەک و ٤،٠٩ چرکە).

sidereal hour, ساتی ئەستێرەیی (بڕێتییە لە بیست و چوار یەکی ڕۆژی ئەستێرەیی).

sidereal month, مانگی ئەستێرەیی (بڕێتییە لە ٢٧ ڕۆژو ٧ سات و ٤٣ خولەک و ٥،١١ چرکە).

sidereal time, کاتی ئەستێرەیی: کاتی پێوراو بەپێی ڕۆژی ئەستێرەیی

sidereal year, ساڵی ئەستێرەیی: ئەو کاتەی کە پێویستە بۆ یەک سووڕانەوەی تەواوی زەمین بە دەوری خۆردا بەپێی ئەستێرە ئەبزۆکەکان (کە بڕێتییە لە ٣٦٥ ڕۆژو ٦ سات و ٩ خولەک و ٥٤،٩ چرکە).

sidero- (sid′ēr-ō, sid′ēr-ə), *Also* sider-, پێشگرێکە بەمانای: ئاسن *(siderolite)*.

sidero- (sid′ēr-ō, sid′ēr-ə), *Also* sider-, پێشگرێکە بەمانای: ئەستێرە *(siderostat)*.

siderosis (sid´ə-rō′sis), *n.* هەوکردنی سی: ئەخۆشیەکی سییە لە هەڵمژینی تۆزی ئاسنەوە تووش دەبێ.

siderostat (sid′ēr-ō-stat´), *n.* ئاوێنەیەکە لەگەڵ ئەستێرەیەکدا دەسووڕێتەوە بۆ شەوق دانەوە بۆ سەر تەلیسکۆپێک.

sidesaddle (sīd′sad´l), *n.* زینی ژنانە: بۆ هەردوو لاق خستنە دیوێکی وڵاخەکە (بۆ ئافرەتی تەنووڕە لەبەر).

side show, (۱) پیشاندانێکی لەلاوە: پیشاندانێک یا نووانێکی ئاسەرەکی و زیادەیە وە لە سەرپاری نووانەنە سەرەکییەکە (بەتایبەتی لە "سێرک" دا). (۲) پرووداوێکی ئاسەرەکی و لەلاوە (هەندێ جار بۆ خلافاندن).

sideslip (sīd′slip´), *v.i.* خلیسکان بە لایەکدا.

n. (۱) خلیسکان بە لادا (ئوتومبیل)؛ خلیسکانی تەنیشتی. (۲) فڕین بە لایەکداو نزم بوونەوە لە هەمان کاتدا (فڕۆکە).

sidesplitting (sīd′split´iŋ), *adj.* شەق پێ بەر لە پێکەنیندا.

side-step (sīd′step´), *v.i.* (۱) هەنگاونان بە لایەکدا. (۲) لێ ڕاکردن (بڕیار، کێشە)؛ خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان.

v.t. (۱) خۆلادان (بۆکسبازی)؛ لەبەردەم لاچوون: *(to ~ a blow)* (۲) لێ ڕاکردن؛ خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان: *(to ~ an issue, awkward questions, etc.)*

side step, (۱) هەنگاوی لایی یا تەنیشتی (بۆکسبازی). (۲) پلەی لایی؛ پلەی تەنیشتی.

side stroke, مەڵەی لەسەر لا.

sideswipe (sīd′swīp´), *v.t.* لێدان لەکاتی بە تەنیشتدا ڕێشتن؛ لە تەنیشت دان (لەکاتی بەلادا ڕێشتندا): *(to ~ a car)*.

n. لێدانی تەنیشتی لە کاتی بەلادا ڕێشتندا.

sidetrack (sīd′trak´), *v.t. & v.i.* (۱) گۆڕین یا لابردن بۆسەر هێڵی نا سەرەکی (شەمەندەفەر).

(۲) (ا) لە باس لادان؛ لە ڕێ لادان؛ سەرنج ڕاکێشان و خلاڤاندن. (ب) دواخستن (باس، بڕیار)؛ لێ ڕاکردن؛ خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دزینەوە. (۳) پلە نزم کردنەوە.

n. هێڵی تەنیشتی یا ناسەرەکی (شەمەندەفەر). (پێشی دەوترێ: "siding").

sidewalk (sīd′wôk´), *n.* شۆستەی پیادەڕێ (لەمبەرو ئوبەری شەقامدا).

sideward (sīd′wērd), *adj.* تەنیشتی؛ لایی؛ بەرەو تەنیشت.

adv. لە تەنیشتەوە؛ بەرەو تەنیشت؛ لایی؛ لەلاوە.

sidewards (sīd′wērdz), *adv.* = **sideward.**

sideway (sīd′wā´), *adj. & adv.* = **sideways.**

n. = **byway.**

sideways (sīd′wāz´), *adv.* (۱) لەلاوە؛ لە تەنیشتەوە؛ لە لایەکەوە؛ بەرەو لایەک. (۲) لایەکی پووی کردووەتە پێشەوە (نەک پێشەکەی)؛ لایەکی بەرەو پێشەوەیە. (۳) لاببەلا؛ بەلادا؛ لەسەر لا.

adj. بەرەو تەنیشت؛ لە تەنیشتەوە؛ لە لاوە.

side-wheel (sīd′hwēl´), *adj.* پەڕوپەوەی سەول لێدان بە تەنیشتیەوەیە (بەڵەمی هەڵم). (ووشەی "paddle wheel" ببینە)

side-wheeler (sīd′hwēl´ēr), *n.* بەڵەمێکی هەڵمە پەڕوپەوەی سەول لێدان بەم دیوو ئەودیویەوە بێ.

side wind, (۱) بای تەنیشتی. (۲) هۆی ناڕاستەوخۆ؛ ڕێی لابەلایی: *(The announcement reached us by a ~.)*

side-winder (sīd′wīn´dēr), *n.* (۱) جۆرە مارێکی زەنگوڵەداری ژەهراوی بچووکە. (۲) [Colloq.]، مستەکۆلەیەکی قوندی تەنیشتی

sidewise (sīd′wīz´), *adj. & adv.* = **sideways.**

siding (sīd′iŋ), *n.* (۱) تەختەداری دیوی دەرەوەی دیواری خانووی دارین. (۲) هێڵێکی شەمەندەفەری کورتە بەستراوە بە هێڵێکی سەرەکییەوە. (پێشی دەوترێ "sidetrack").

sidle (sīd′l), *v.i.* لەسەر لا ڕێشتن بە ترسەوە، بە دزییەوە یا بە شەرمەوە.

n. ڕێشتن لەسەر لا بە ترسەوە، بەدزییەوە، یا بە شەرمەوە.

siege (sēj), *n.* (۱) ئابلوقە (شار، قەڵا)؛ گەمارۆ؛ ئابلووقەدان؛ گەمارۆدان: *(The city is under ~.)*.

(۲) هەوڵێکی بەردەوامی بێ کۆڵ دان (بۆ سەرکەوتن بەسەر شتێکدا). (۳) ماوەیەکی درێژ خایەن (بەتایبەتی هی ناخۆشی و دژواری و نەخۆشی). (٤) [Obs.]، (ا) کورسی. (ب) تەختی پاشایی. (٥) [Obs.]، پلەوپایە؛ پلە.

v.t. ئابلوقەدان (شار، قەڵا)؛ گەمارۆدان.

lay siege to, ئابلووقەدان؛ گەمارۆدان.

sienna (si-en′ə), *n.* (۱) خاکێکی قاوەیی زەردکارە ئاسن و مەنگەنیزی تێدایە. (۲) بۆیەیەکی قاوەیی سووڕکارە لە سووتاندنی ئەم خاکەوە وەردەگیرێ (پێی دەوترێ "burnt sienna").

(۳) ڕەنگی ئەم خاکە یا ئەم بۆیەیە.

sierra (si-er′ə), *n.* (۱) ڕیزە شاخێکی تەرقە سەر کەلە وەک دانی مشار ۲. جۆرە ماسیەکی دەریایی.

siesta (si-es′tə), *n.* سەرخەوی پاش نیوەڕۆ؛ سەرخەو شکاندنی پاش نیوەڕۆان

sieve (siv), *n.* بێژنگ؛ هێلەک؛ کەو.

v.t. & v.i. بێژانەوە؛ لەبێژنگدان؛ تەتەلەکردن.

sieve tube, بۆری هێلەکی بۆریەکە لە قەدی دارو درەختدا دیوارەکەی لە شانەی تەنکو کون کون پێک هاتووە خواردەمەنی دەبات.

sift (sift), *v.t.* (۱) بێژانەوە؛ لەبێژنگدان؛ تەتەلەکردن.

(۲) بەسەردا بێژانەوە: *(to ~ sugar on to the cake)* .

(۳) پشکنین؛ لێ وردبوونەوە؛ تاقیکردنەوە؛ تێڕوانین؛ پیاگەڕان:

(to ~ evidence)

(٤) پاڵوپیس کردن؛ پوختەکردن؛ لێک جیاکردنەوە:

(He ~ed fact from fiction.)

v.i. (۱) بێژانەوە؛ لەبێژنگدان

(۲) پیدا ڕۆیشتن (هەر وەک بە بێژنگدا):

(the soldiers, ~ing through the forest)

(۳) (~ through)، بەوردی تێڕوانین؛ پشکنین؛ باش لێ وردبوونەوە؛ پێدا گەڕان:

(The rescue workers ~ed through the rubble looking for survivors.)

sifter (sif′tēr), *n.* هێلەک

(a flour- ~)

(ووشەی "sieve" یش ببینە).

siftings (sif′tiŋz), *n.pl.* (۱) شتی بێژراوە؛ شتی لەبێژنگدراو.

(۲) سەرکۆزەر؛ کۆزەر؛ کۆتەل.

sigh (sī), *v.i.* (۱) هەناسە (ی سارد) هەڵکێشان؛ ئاخ و داخ هەڵکێشان؛ ئاهی سارد هەڵکێشان. (۲) دەنگێکی وەک ئاخ و داخ لێوە هاتن؛ شنە کردن؛ ووژەووژ هاتن؛ یا لووڕەلوور کردنی با بەناو درەختدا:

(trees ~ing in the wind)

(۳) (~ for)، ئاخ و داخ بۆ هەڵکێشان؛ بۆ بە تاسەوە بوون؛ ئاواتە خواز بوون بۆ.

v.t. (۱) هەناسە (ی سارد) هەڵکێشان؛ ئاخ و داخ هەڵکێشان.

(۲) بە هەناسەی سارد هەڵکێشانەوە کات بردنە سەر:

(He ~ed his youth away.)

(۳) [Rare]، ئاخ و داخ بۆ هەڵکێشان؛ شین بۆ کردن؛ بۆ لاواندنەوە.

n. هەناسەی سارد؛ ئاهی سارد؛ کسپەی دەروون؛ ئاه؛ ئاخ؛ ئاخ و داخ.

sight (sīt), *n.* (۱) (ا) دیمەن. (ب) دیمەنێکی جوان و نەتیکە؛ دیمەنی سەرنابسا. *(The dawn was a ~ to behold.)* .

(ج) (*pl.*) دیمەنێک یا شتێکە کە شایستەی بینین بێ:

(the ~s of the city)

(۲) بینین. (۳) پشکنین؛ تێ ڕوانین؛ لێ وردبوونەوە.

(٤) تەماشا؛ سەیر؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن.

(٥) نیشان لێ گرتنەوە؛ تێڕوانین بە ئامێر. (٦) بینایی؛ دییدە؛ هەستی بینین.

(۷) هاتنە بەرچاو؛ هەستپێکردن؛ بینین بە مێشک.

(۸) مەودای بینایی. (۹) (ا) پا. (ب) [Obs.]، ڕێ بەدەیی.

(۱۰) چوکڵە نیشانی تفەنگو دەمانچە (بۆ نیشان گرتنەوە).

(۱۱) [Colloq.]، دیمەنێکی سەیرو ناشرین:

(Our house was a ~ after the party.; She is a ~ without her makeup.)

(۱۲) [Colloq.]، زۆر (ژمارە، هەند).

v.t. (۱) تێڕوانین (بە ئامێر)؛ چاودێری کردن؛ سەیرکردن:

(to ~ a target)

(۲) بەدی کردن؛ چاوپێکەوتن؛ بینین.

(۳) نیشان لێ گرتنەوە (بەهۆی چوکڵە نیشانەوە).

(٤) چوکڵە نیشان چاکردن یا ڕێکخستن (تفەنگ، دەمانچە).

(٥) چوکڵە نیشان چاکردن یا ڕێکخستن (تفەنگ، دەمانچە).

v.i. (۱) نیشان لێ گرتنەوە (بەهۆی چوکڵە نیشانەوە).

(۲) بە وردی سەیرکردن.

a sight for sore eyes (or for the gods), [Colloq.], کەسێک یا شتێکە زۆر پێ خۆشحاڵ بیت بە بینینی.

at first sight, هەر لە یەکەم چاوپێکەوتنەوە؛ تەنیا بە چاوپێکەوتنێک

at (or on) sight, (۱) هەر کە بینرا؛ کوتوپڕ کە بینرا.

(۲) هەر کە داوا کرایەوە (قەرز، بازرگانی).

catch sight of, (۱) بەدی کردن؛ بینین. (۲) سەیرکردن بە پەلە.

know (a person) by sight, هەر بە دەموچاو یا ڕووخسار ناسین.

lose sight of, (۱) لە چاو وون بوون. (۲) لەبیرچوونەوە؛ ڕەچاو نەکردن؛ لێک نەدانەوە؛ بایەخ پێ نەدان.

out of sight, (۱) لەبەرچاو نەبێ؛ نابینرێ.

(۲) دوور؛ دەس نایگاتێ.

(۳) [Colloq.]، زۆر بەرز (نرخ، پلەی چاکی)؛ هیچ نایگاتێ؛ دەستی ناگاتێ

(Prices are out of sight.)

out of sight, out of mind, ئەوی لەبەر چاو نەما نامێنێ لە یاد؛ ئەوی لەبەر چاوان نەمێنێ لەبەر دڵانیش نامێنێ.

sight unseen, بەبێ بینینی شتەکە پێشەکی.

sight draft, چەکێک یا حەوالەیەکە کە هەر پێشکەش کرا دەبێ بدرێ.

sighted (sīt′id), *adj.* بینایی دار بە جۆرێکی تایبەتی:

(far- ~ ; near- ~)

sightless (sīt′lis), *adj.* (۱) کوێر. (۲) نەبینراو

-sightlessly *(adv.)*; sightlessness *(n.)*.

sightly (sīt′li), *adj.* (۱) جوان؛ دڵگیر.

(۲) بەسەر دیمەنێکی جوانا دەڕوانێ.

-sightliness *(n.)*.

sight-seeing (sīt′sē′iŋ), *n.* گەڕان بەناو شاردا بۆ بینینی دیمەنی جوان و شوێنی خۆش و نەتیکە.

adj. تایبەتی بە گەڕانی ناو شار بۆ بینینی دیمەنی جوان و شوێنی خۆش و نەتیکە.

sight-seer (sīt′sē′ēr), *n.* گەشتکەرێکە کە بەناو شاردا دەگەڕێ بۆ بینینی دیمەنی جوان و شوێنی خۆش و نەتیکەی شارەکە.

sigil (sij′əl, sig′əl), *n.* (۱) مۆر؛ دامغە.

(۲) نیشانەیەکە کە گوایە هێزێکی سەرناسا و جادوویی هەیە (جادووگەری؛ نەستێرەوانی).

sigill (sij′əl, sig′əl), *n.* مۆر؛ دامغە.

sigma (sig′mə), *n.* هەژدەهەمین تیپی ئەلف وبێی یۆنانییە بەرامبەری تیپی " S "ی ئینگلیزییە.

sigmate (sig′māt), *adj.* لە تیپی " S " دەچێت.

sigmoid (sig′moid), *adj.* (۱) لە تیپی " S " دەچێت.

(۲) هی "sigmoid flexture".

sigmoid flexture, (۱) دوا پێچی ڕیخۆڵە گەورە (پێش گەیشتنی بە کۆم). (۲) پێچێکی وەک تیپی "S". (زیندەوەرزانی).

sign (sīn), *n.* (۱) نیشانە:

(A black arm band is a ~ of mourning)

(۲) نیشانە؛ هێما: *(A nod is a ~ of approval.)* .

(۳) نیشانە: *(The ~ " ? " indicates a question.)* .

(٤) نیشانە؛ ئاگاداری؛ نیشانەی بڵاونامە؛ دڕووشم؛ نیشاندەر.

(٥) شوێن پێ؛ جێ شوێن؛ نیشانەی بوونی شتێک یا زیندەوەرێک لە شوێنێکدا (وەک پشکل، شوێن پێ... هتد): *(Deer ~s were plentiful.)*

(٦) نیشانە: *(He showed no ~ of friendship.)* .

(۷) (ا) ڕووداوێکی سەرناسایی (وەک "موعجیزە").

(ب) نیشانەی ڕووداڵی دواڕۆژ؛ نوقڵانە.
(٨) یەکێک لە دوانزە کەلوو، برج؛ یا چەرخەکان (ئەستێرەوانی).
(٩) نیشانەی ئەخۆشی.
v.t. (١) نیشانەی خاچ لە خۆ دان؛ نیشانەی خاچ لێدان بۆ پیرۆزکردن.
(٢) ئیمزا کردن؛ مۆر کردن؛ پەنجە پیانان؛ سم پیانان.
(٣) (أ) قۆنتەرات لەگەڵ کردن؛ بەکرێ گرتن (بە ئیمزا کردنی قۆنتەراتێك):
(He ~ed a new player.)
(ب) (on) ئیش بۆ خۆ دۆزینەوە بە قۆنتەرات ئیمزاکردن.
(٤) نیشاندان؛ دەربڕین بە نیشان:
(He ~ed his approval with a nod.)
v.i. (١) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن؛ پەنجە پیانان.
(٢) نیشانەکردن؛ پیشاندان بە نیشانە
sign away (or over), پێدان بە ئیمزاکردن؛ پێ بەخشین بە مۆرکردن.
(He signed his house away (or over) to his heirs.)
sign off, (١) دوایی پێ هێنانی بەرنامەی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن (لە کۆتایی ڕۆژدا). (٢) [Slang]، دەم داخستن؛ ئیتر قسە نەکردن؛ قسە وەستان.
sign on, بەکرێ گرتن (بە قۆنتەرات ئیمزاکردن)؛ ئیش پێدان (یا بۆ خۆ دۆزینەوە)و قۆنتەرات ئیمزا کردن:
(They signed him on as a foreman.;
I signed myself on as a field hand.)
sign up, (١) ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی.
(٢) ناوی خۆ نووسین لەسەر لیستەیەك (بۆ کردنی کارێکی خۆویست).
signal (sig′n'l), *n.* (١) نیشانە. (٢) بانگەواز؛ ئاگاداری.
(٣) نیشانەی ئاگاداری، مەترسی، فەرمان... هتد:
(A red light is a stop ~ .)
(٤) نیشانەی ئەلەکترۆنیکی یا ئەلەکتریکی.
adj. (١) دیار؛ سەرنج ڕاکێش؛ دەرکەوتوو.
(٢) بۆ نیشانە یا نیشانە پێدان بەکارهێنراو.
v.t. (١) نیشانە پێدان؛ پێ ڕاگەیاندن بە نیشانە یا هێما؛ بە نیشانە پێ ووتن: *(He ~ed his men to turn back.)*
(٢) بە نیشانە دەربڕین. (٣) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوە بوون:
(His death ~ed the end of an era.)
v.i. نیشانەدان؛ بە نیشانە ڕاگەیاندن.
-signaler; signaller *(n.).*
signalize (sig′n'l-īz´), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ دەرخستن بە گەورەیی.
(٢) پیشاندان بە ڕوونی؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان.
(٤) چرای ئەلەکتریکی هاتوچۆی ئوتومبیل دانان لەسەر ڕێ.
signally (sig′nəl-i), *adv.* بە دەرکەوتوویی؛ بە دیاری؛ بە جۆرێ کە سەرنج ڕاکێشێ.
signalman (sig′n'l-man´, sig′n'l-mən), *n.* نیشاندەر (هێڵو ئینسگەی شەمەندەفەر)؛ کرێکاری نیشاندەر.
signalment (sig′n'l-mənt), *n.* نیشانە هەڵدانی ڕوخسار (هی کەسێك کە پۆلیس بە دوایا بگەڕێ).
signatory (sig′nə-tôr´i, sig′nə-tō´ri), *adj.* ئیمزاکەر (بەتایبەتی هی پەیمان)
(~ powers) وڵات یا نوێنەری ئیمزاکەر (بەتایبەتی هی پەیمانێك لەگەڵ وڵاتانی تر یا نوێنەرەکانیاندا).
n. (١) ئیمزا. (٢) ئیمزا کردن
sinature (sig′nə-chēr), *n.* (٣) نیشانەی تایبەتی؛ نیشانەی تایبەخۆ. (٤) نیشانە (مۆسیقا).
(٥) ئەو بەشەی ڕەچەتەیە کە ڕێشك ئامۆژگاری تێدا دەنووسن دەربارەی بەکارهێنانی دەرمانەکەوە.
(٦) ناواز یا نیشانەی تایبەتی بە بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن.

(٧) نیشانە (چاپەمەنی): بریتیە لە ژمارەیەك یا تیپێك کە لە لاخواروی یەکەم لاپەڕەی بەشەکانی کتێبێك چاپ دەکرێ بۆ ڕێك خستنی لە بەرگ تێ گرتندا.
signboard (sīn′bôrd´, sīn′bōrd´), *n.* تەختەی ئاگاداری؛ یافتە؛ شتی دروشم لەسەر نووسراو.
signet (sig′nit), *n.* (١) مۆر؛ دامغە.
(٢) جێ مۆر؛ نیشانەی مۆر یا دامغە.
v.t. مۆر کردن؛ مۆر لێدان؛ دامغە لێدان.
signet ring, ئەموستیلەیەکی مۆر: ئەموستیلەی مۆر هەڵکەندراوە لە دەستیش دەکرێ و مۆرێشی پێ دەکرێ (پێشی دەوترێ: "seal ring").
significance (sig-nif′ə-kəns), *n.* (١) گرنگی؛ گرنگێتی؛ بایەخ. (٢) مەبەست؛ مانا. (٣) مانای شاراوە؛ مەبەستی ناڕاستەوخۆ.
significancy (sig-nif′ə-kən-si), *n.* = **significance.**
significant (sig-nif′ə-kənt), *adj.* (١) گرنگ؛ زۆر گرنگ؛ بە بایەخ؛ بایەخدار. (٢) بە مانا؛ پڕ مانا؛ بە مەبەست؛ مانا بەخش.
(٣) مانای شاراوەی هەیە
signification (sig´nə-fī-kā′shən), *n.* (١) مانا؛ مەبەست؛ گرنگی. (٢) وا گەیاندن؛ نیشانە.
significative (sig-nif′ə-kā´tiv), *adj.* = **significant.**
signify (sig′nə-fī´), *v.t.* (١) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوە بوون.
(His rags ~ his poverty.)
(٢) پیشاندان (بە نیشانە یا ووتە)؛ دەرخستن:
(~ "yes" by raising your hand.)
v.i. گرنگ بوون؛ مانا بەخشین؛ بەبایەخ بوون.
-signifier *(n.).*
signior (sēn′yôr, sēn′yōr), *n.* = **signor.**
sign language, زمانی کەڕو لاڵ؛ پەنجە دوویی؛ زمانی نیشانە؛ زمانی دەست‌و چاو.
sign manual, ئیمزای پاشا لە لاسەرووی فەرمانێکی پاشایی‌یەوە.
sign of the cross, نیشانەی خاچ (کە لە خۆ دەدرێت لەکاتی نوێژو نزا کردن‌و ناوهێنانی عیسادا بە دەس خستنە سەر ناوچەوان‌و هێنانە خوارەوەی بۆ سەر سنگ‌و بردنی بۆ سەر شانی چەپ‌و شانی ڕاست لە شێوەی خاچدا).
sign of the zodiac, یەکێکە لە دوانزە نیشانەی کەلوو، برج، یا چەرخەکان (ئەستێرەوانی).
signor (sē-nyôr′), *n.* سنیۆر؛ پیاوی ئیتاڵی؛ کاك (هاوتای "Mr." ە).
signora (sē-nyô′rä), *n.* سنیۆرا؛ ئافرەتی ئیتاڵی؛ خانم؛ خان (هاوتای "Mrs." ە).
signore (sē-nyô′re), *n.* سنیۆر: (أ) پیاو. (ب) جەناب. (هاوتای "Sir" ە).
signorina (sē´nyô-rē′nä), *n.* سنیۆرینا: کچی ئیتاڵی؛ خان؛ خانم. (هاوتای "Miss" ە).
signorino (sē´nyô-rē′nô), *n.* سنیۆرینۆ: لاوێکی ئیتاڵی (بەتایبەتی پلەوپایەدار). (هاوتای "Master" ە).
signory (sēn′yēr-i), *n.* = **seigniory.**
signpost (sīn′pōst´), *n.* (١) ڕێ نما؛ نیشانەی سەر ڕێگە (بۆ ڕێ پیشاندانی ڕێبوار)؛ ڕێ نیشاندەر؛ ستوونی نیشانە ڕێ.
(٢) نیشانە؛ نیشاندەر؛ ڕابەر.
Sikh (sēk), *n.* سیخی؛ کەسێکی سیخی؛ پەیڕەوی کەری سیخێتی.
adj. سیخی؛ تایبەتی بە سیخەکان.
Sikhism (sēk′iz'm), *n.* سیخێتی؛ ئاین‌و بیرو‌باوەڕی سیخەکانی هیندستان.
silage (sī′lij), *n.* ئالفی سەوزی هەڵگیراو و پارێزراو لە عەمباردا.

silence (sī′ləns), *n.* (١) خاموشی؛ کپی؛ کپێتی؛ بێ دەنگی: *(the ~ of night)*
(٢) قوڕوقەپ؛ بێ دەنگی؛ قسە نەکردن؛ نەدوان: *(He listened in ~ .)* (٣) لێ بێ دەنگ بوون؛ باس نەکردن؛ پەنهانێتی. (٤) پەیوەندی پێوە نەکردن. (٥) لە بیرچوونەوە؛ ئاو نەبران.

v.t. (١) دەم کوت کردن؛ بێ دەنگ کردن: *(to ~ one's critics)*
(٢) کپ کردنەوە؛ پێ شێل کردن؛ خەفە کردن (مەجاز). (٣) خپ کردن؛ دەنگ لێ بڕین؛ بەزاندن: *(to ~ the enemy's guns)*

interj. بێ دەنگ!؛ بێ دەنگ بە!؛ بێ قسە!

silencer (sī′lən-sĕr), *n.* (١) بێ دەنگ کەر (مرۆڤ، شت)؛ کپکەرە. (٢) بێ دەنگ کەری تفەنگ و دەمانچە؛ ئامێری دەنگ مردن. (٣) [Chiefly British]، بێ دەنگ کەری گرمەی ئوتومبیل.

silent (sī′lənt), *adj.* (١) لال؛ بێ زمان؛ قسە نەکەر. (٢) نەدوو؛ کەم دوو؛ بێ دەنگ. (٣) کپ؛ خاموش؛ کش‌ومات؛ خپ؛ کپ. (٤) دەرنەبڕاو؛ نەووترا. (٥) بێ دەنگ؛ باس نەکەر؛ لێ نەدووا: *(The report was ~ on this matter.)*
(٦) بێ ئیش‌وکار؛ بێ دەنگ؛ لەکار کەوتوو: *(The machines have been ~ for a year.)*
(٧) بێ دەنگ (دەنگناسی): (وەک تیپی 'b' لە 'doubt' وە 'k' لە 'knife' دا).

(a ~ film) (٨) بێ گفتوگۆ (فیلم)؛ بێ دەنگ:

-**silently** *(adv.)*; **silentness** *(n.)*.

silent butler, بەردەستی بێ زمان: دەفرێکی سەرقاپداری دەسکدارە قنگە جگەرەو وورە زبڵی تێ دەکرێ؛ زبڵدانی سووتوو قنگە جگەرە.

silent partner, هاوبەشی بێ دەنگ: هاوبەشێکە کە بەشداری سەرەو کاری نیشەکە یا بازرگانییەکە ناکات؛ هاوبەشی نوستوو.

silents (sī′ləntS), *n. pl.* فیلمە بێ دەنگەکان؛ فیلمە بێ گفتوگۆکان.

silenus (sī-lē′nəs), *n.* (١) بوونەوەرێک یا دەعبایەکە لە شێوەی پیاوێکی ڕیشداری سەرخۆشی پووخۆشی گوێ قوتی کلک دار کە لاق و سمی لە هی بزن دەکات (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) بوونەوەرێک یا دەعبایەکی دارستانە وەک "satyr" (ئەفسانەی یۆنانی).

silesia (sī-lē′shi-ə, sə-lē′shə), *n.* کالایەکی لۆکە یا کەتانی تەنکە (بۆ بەری جل‌وبەرگ بەکاردەهێنرێ).

silex (sī′leks), *n.* (١) بەردی سلیکات.
(٢) شووشەیەکی گەرما کار تێ نەکەرە.

silhouette (sil′oo-et′, sil′ə-wet′), *n.* تارمایی؛ شەبەنگ؛ وێنەی تاریک.

v.t. وەک تارمایی پیشاندان؛ بە تارمایی دەرخستن یا نووانن.

silica (sil′i-kə), *n.* سلیکا: دووەم ئۆکسیدی سلیکۆن

silica gel, جێڵی سلیکا: سلیکایەکی لینجی مژکە.

silicate (sil′i-kit, sil′i-kāt′), *n.* سلیکات (کیمیا).

siliceous (sə-lish′əs), *adj.* سلیکۆنی (کیمیا).

siliciferous (sil′i-sif′ĕr-əs), *adj.* سلیکایی: سلیکای تێدایە؛ سلیکای لێ دەردێت؛ لەگەڵ سلیکادا یەکی گرتووە.

silicify (sə-lis′ə-fī′), *v.t.* گۆڕین بۆ سلیکا؛ سلیکا تێ کردن.

v.i. گۆڕان بۆ سلیکا؛ بوون بە سلیکا.

silicon (sil′i-kən), *n.* سلیکۆن: توخمێکی ناکانزایی کیمیایی‌یە لە سرووشتدا زۆرە (کیمیا).

silicone (sil′ə-kōn′), *n.* سلیکۆن: ئاوێتەیەکی سلیکۆنی ئۆرگانیکی‌یە بەرهەڵستی گەرمی و ساردی و ئاو و کارەبا دەکات.

silicosis (sil′ə-kō′sis), *n.* نەخۆشی‌یەکی سی‌یەکانە نیشانەکەی هەناسە لێ بڕانە لە هەڵمژینی تۆزی سلیکاوە بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ تووش دەبێ (وەک لە کانە بەردا).

silique (si-lēk′, sil′ik), *n.* بەرێکی کەلوویی دوو بەشە پەردەیەک لەنێوانیدایە لە یەکیان جیا دەکاتەوە کە بەرمکە گەیی (لە تۆخمی خەرتەلەدا) -siliquose; siliquous *(adj.)*.

silk (silk), *n.* (١) ئاوریشم. (٢) کالای ئاوریشم؛ دەزووی ئاوریشم. (٣) جل‌وبەرگی ئاوریشم. (٤) *(pl.)*، بەرگی تایبەتی نەسپ سواری غارغارێن و بۆکسبازو تەنافباز. (٥) پڕی گوڵە گەنمەشامی.

adj. ئاوریشمی؛ ئاوریشم.

v.i. پڕ دەرکردن (گوڵە گەنمەشامی).

hit the silk, [Slang], بە پەڕەشووت لە فڕۆکە هاتنە خوارەوە.

silkaline, silkalene (sil′kə-lēn′), *n.* کالایەکی لۆکەی تەنکو نەرمی نەختێ بریقەدارە لە ئاوریشم دەچێ.

silk cotton, = **kapok.**

silk-cotton tree, دەرەختێکی ئاوچە گەرمەکانە تۆوەکەی بە ڕیشاڵی ئاوریشمی داپۆشراوە. (ووشەی "ceiba" ببینە).

silken (sil′k'n), *adj.* (١) ئاوریشمی؛ ئاوریشم؛ لە ئاوریشم دروست کراو. (٢) ئاوریشم لەبەر. (٣) نەرمو لووس و بریقەدارە وەک ئاوریشم؛ ئاوریشمی.

(~ flattery) (٤) (ا) زمان لووس؛ دەم لووس:

(a ~ touch) (ب) جوان و نایاب؛ خۆخ. (ج) نەرم:

silk hat, کڵاوی ئاوریشم: کڵاوێکی لوولەکی بە ئاوریشم یا قەیفە داپۆشراوە (پیاوان لە بۆنەی ڕەسمیدا لەسەری دەکەن).

silk-stocking (silk′stok′iŋ), *adj.* (١) پۆشتە؛ خۆخ؛ تەپۆش.
(٢) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران؛ بەگزادە.

n. (١) کەسێکی دەوڵەمەند یا خۆش گوزەران. (٢) [Colloq.] Whig.

silk-weed (silk′wēd′), *n.* گیا ئاوریشم.

silk-worm (silk′wûrm′), *n.* کرمی ئاوریشم.

silky (sil′ki), *adj.* (١) ئاوریشمی؛ ئاوریشم؛ لە ئاوریشم دروست کراو. (٢) ساف‌ولووس و نەرم وەک ئاوریشم.
(٣) بە گەندەمو داپۆشراو (گەڵا). (٤) زمان لووس؛ دەم لووس.

-silky *(adv.)*; **silkiness** *(n.)*.

sill (sil), *n.* (١) (ا) چوارچێوەی ژێر پەنجەرە. (ب) چوارچێوەی بەردەرگا؛ داری دەرماڵ؛ داری ژێر دەرگا. (٢) تەختە بەردی ئاگر پژێنتی نێوان بەردی تر (زەمین ناسی).

sillabub (sil′ə-bub′), *n.* = **syllabub.**

silliness (sil′i-nis), *n.* (١) گەوجی؛ بێ مێشکی؛ کەرێتی.
(٢) بێ مانایی؛ هیچ‌وپووچی.
(٣) ڕەوشت یا کردەوەی گەوجانەو هیچ‌وپووچانە.

silly (sil′i), *adj.* (١) گەوج؛ بێ مێشک؛ کەر؛ گێل.
(٢) منداڵانە (ڕەووشت، کردەوە)؛ هیچ‌و پووچ؛ پڕوپووچ؛ بێ مانا؛ نابەجێ؛

(a ~ person, idea, reason, answer, etc.) شایستەی پێکەنینە:
(٣) [Colloq.]، گێژ (بە لێدان)؛ ووڕ. (٤) [Archaic]، بێ هێز؛ لاواز.
(٥)[Archaic]، ساویلکە؛ خۆش بڕوا.

n. [Colloq.], کەسێکی گەوج‌و هیچ‌وپووچ.

silo (sī′lō), *n.* (١) (ا) عەماری ئاڵف؛ عەماری ئاڵفی سەوز؛ خانوویەکی لوولەیی‌یە ئاڵفی تێدا هەڵ دەگیرێ. (ب) چاڵی ئاڵف.
(ج) عەماری دەغڵ‌ودان؛ کەنوو؛ سایلۆ؛ دەغڵدانی لوولەیی.
(٢) عەماری ژێرزەمینی مووشەک.

silt (silt), *n.* لیتە.

v.i. (~ up), پڕ بوون لە لیتە؛ بە لیتە داپۆشران.

v.t. (~ up) , پڕ کردن لە لیتە؛ بە لیتە داپۆشین.

-silty *(adj.)*.

silurid (sə-loor′id, sī-lyoor′id), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی ئاو پوبارە.

silva (sil′və), *n. Also* sylva, (۱) دارودرەختی ناوچەیەك؛ دارستانی ناوچەیەك. (۲) پەرتوکێکە دەربارەی دارو درەخت یا دارستانی ناوچەیەك.

silvan (sil′vən), *adj. & n.* = **sylvan.**

silver (sil′vēr), *n.* (۱) زیو. (۲) پارەی زیو. (۳) قاپوقاچاخی زیو؛ دەفری زیو؛ کەوچك و چەتالی زیو. (٤) رەنگ زیوی؛ خۆڵەمێشی.

adj. (۱) زیوین؛ لە زیو دروست کراو؛ بە زیو داپۆشراو؛ زیو لێ دراو. *(~ thread)* (۲) بنچینەکەی زیویە (پارەی وولاتێك). *(the ~ standard)* (۳) لایەنگیری بەکارهێنانی زیو دەکات بۆ بنچینەی پارە. (٤) زیوی (رەنگ)؛ خۆڵەمێشی. *(a ~ tongue)* (٥) زمان پاراو؛ رەوانبێژ؛ بە دەموپل. *(a ~ wedding anniversary)* (٦) هی یادی بیست و پێنجەم.

v.t. (۱) زیو لێدان؛ بە زیو داپۆشین. *(trees ~ed with snow)* (۲) وەك زیو لێ کردن؛ وەك زیو لێ هاتن.

v.i. لە زیو چوون؛ وەك زیو لێ هاتن.

silver age, چەرخی زیوی (کە وەك چەرخی زێڕین گرنگ نییە).

silver bell, درەختێکی گوڵ سپی‌ی زەنگولەیی شۆڕبووەوەیە.

silver-bell tree, = **silver bell.**

silver-berry (sil′vēr-ber′i), *n.* تووی زیویی. دەوەنێکی گوڵ بۆن خۆش و گەلاو بەر زیویی‌یە.

silver bromide, بڕۆمیدی زیو؛ ئاوێتەیەکی زۆر ناسکە بەرامبەر بە ڕووناکی لە وێنەگرتندا بەکاردەهێنرێ.

silver certificate, قەوانەی زیویی؛ جاران ئەمەریکا دەری دەکرد.

silver chloride, کلۆریدی زیویی؛ تۆزێکی سپی‌یە کە ڕووناکی بەرکەوت ڕەش دادەگیرسێ (لە وێنە گرتندا بەکاردەهێنرێت)

silver cord, پەیوەندی بەینی دایك و منداڵ.

silver fish (sil′vēr-fish′), *n.* (۱) ماسی‌یە زیویی (۲) جانەوەرێکی بێ باڵی پوولەکە زیویی شاخ درێژی کڵك زبرە حەز لەشوێنی تاریك و شێدار دەکات و لەسەر شەکرو نیشاستە دەژی زیان بەبەرگی پەرتووك وجل وبەرگ دەگەیێنێ.

silver fox, (۱) ڕێوی‌یەکی ئەمەریکی تووك ڕەشە سەری تووکەکانی خۆڵەمێشی‌یە (۲) کەولی ئەم ڕێوی‌یە.

silver gilt, زیوی زەرکەش کراو.

silver-gray (sil′vēr-grā′), *adj.* بۆری زیویی

silver-haired (sil′vēr-hârd′), *adj.* سەرسپی

silvering (sil′vēr-iŋ), *n.* (۱) زیو لێدان. (۲) چنینی زیویی لە شت دراو. (۳) بریقەی زیویی.

silver iodide, تۆزێکی زیویی بێ بۆنە ڕەش دادەگیرسێ هەر کە ڕووناکی بەرکەوت (لە وێنە گرتن و شتی تردا بەکاردەهێنرێت).

silver lining, (۱) قەراغی سپی یا ڕووناکی هەور. (۲) تروسکی ڕووناکی لە کاتی تاریکی یا ناخۆشیدا؛ ئومێدەواری لەکاتی لێ قەومان و نەگبەتیدا.

silverly (sil′vēr-li), *adv.* ڕەنگی زیویی؛ دەنگی زیویی.

silvern (sil′vērn), *adj.* [Archaic or Poetic], زیویی؛ لە زیو دەچێ.

silver nitrate, نیتراتی زیو.

silver plate, قاپی زیو؛ قاپ و کەوچك و دەفری زیو لێ دراو

silver screen, (۱) پەردەی سینەما؛ پەردەی زیویی (۲) (the ~). سینەما.

silver side (sil′vēr-sīd′), *n.* **silver sides.**

silver sides (sil′vēr-sīdz′), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی بچووکە هێڵی زیویی بە تەنیشتەکانی‌یەوەیەتی.

silversmith (silvēr-smith′), *n.* زیوگەر؛ زەرەنگەر.

silver standard, بەکارهێنانی زیو وەك پێوەری پارە.

silver-tongued (sil′vēr-tuŋd′), *adj.* زمان پاراو؛ ڕەوانبێژ؛ بە دەموپل.

silver-ware (sil′vēr-wār′), *n.* کەوچك و چەتالو چەقۆی زیو یا زیو لێ دراو.

silver wedding, یادی بیست و پێنج ساڵەی ژن هێنانو شوو کردن.

silver-wedd (sil′vēr-wēd′), *n.* گیا زیویی؛ ڕووەکێکی لاسك درێژی گوڵ زەردی گەلاّ زیویی‌یە لە ژێرەوە.

silvery (sil′vēr-i), *adj.* (۱) زیویی؛ ڕەنگو بریقەی زیویی. *(a ~ tone)* (۲) دەنگ دەداتەوە وەك زیو؛ دەنگێکی نەرم و ڕوونی هەیە: (۳) زیوین؛ زیو لێ دراو؛ بە زیو داپۆشراو؛ زیویی تێدایە.

silviculture (sil′vi-kul′chēr), *n.* دارستان ناسی؛ زانستی دارستان پەروەردەکردن.

s'il vous plaît (sēl′ vōō′ ple′), [Fr.], تکایە.

sima (sima), *n.* چینی ژێرەوەی تونێڵی زەمین (زەمین ناسی).

simian (sim′i-ən), *adj.* مەیمونی (بەتایبەتی هی لە مرۆڤ چوو وەك شمپانزی و گۆریلاو نۆرانگەتانگ).

n. مەیموون.

similar (sim′ə-lēr), *adj.* (۱) لەیەك چوو؛ چوون یەك؛ هاوجۆر؛ هاوچەشن؛ یەك چەشن. (۲) هاوشێوە (نەندازە)؛ یەك شێوە.

similarity (sim′ə-lar′ə-ti), *n.* (۱) لەیەك چوون؛ چوون یەکی؛ هاوشێوەیی؛ هاوچەشنی؛ یەك چەشنی. (۲) وێنەیەك یا نموونەیەکی نەم لێك چوونە؛ لەیەك چوونێك: *(There are two ~ies between them.)*

similarly (sim′ə-lēr-li), *adv.* بە هەمان شێوە؛ بە هەمان جۆر؛ هەروەها.

simile (sim′ə-lē′), *n.* لێك چووان (زمانەوانی. ڕەوانبێژی)؛ لێك چواندن (بە بەکارهێنانی "as" وە " like "): *(He is as brave as a lion.; Childhood is like a passing dream.)*

similitude (sə-mil′ə-tōōd′, sə-mil′ə-tūd′), *n.* (۱) وێنەی دەقاودەق (مرۆڤ، شت)؛ هاو؛ هاوتا. (۲) شێوە؛ وێنە. (۳) [Rare] simile. (٤) لەیەکچوون؛ چوونیەکی؛ هاوشێوەیی.

simitar (sim′ə-tēr), *n.* = **scimitar.**

simmer (sim′ēr), *v.i.* (۱) بە هێواشی کوڵان بەبێ بڵق دان؛ وردە وردە کوڵان بەبێ هاتنەکوڵ؛ مێرووڵەکردن. *(to ~ with rage)* (۲) پیش خواردنەوە؛ لە ژێرەوە زۆر تووڕەبوون.

v.t. بە هێواشی کوڵاندن بەبێ هێنانە کوڵ؛ وردە وردە کوڵاندن لەسەر ئاگرێکی کز.

n. بە هێواشی کوڵاندن بەبێ هاتنەکوڵ: *(Keep the soup at a ~.)*

simmer down, (۱) ئاگری خواردەمەنی کزکردن بۆ تونگکردنەوەی خواردەمەنی‌یەکە؛ نەختێك ساردبوونەوەی خواردەمەنی و توندبوونەوەی: *(Let the food simmer down.)* (۲) ساردبوونەوە؛ هێمن بوونەوە: *(He was very angry at first, but he simmered down later.)*

simnel (sim′nəl), *n.* [British], (۱) جۆرە نانێکی ڕەقە. (۲) جۆرە کێکێکە (لە ئاهەنگی وەك کریسمەسدا دەخورێ).

simoleon (sə-mō′li-ən), *n.* [Slang], دۆلار.

simoniac (si-mō′ni-ak′), *n.* کەسێکە کە پلەوپایەی کڵێسە دەکرێ و دەیفرۆشێ بە پارە، واتە، بە بەرتیل.

-simoniacal *(adj.).*

simonist (sī′mə-nist, sim′ə-nist), *n.* = **simonaic.**

simonize (sī′mə-nīz′), *v.t.* پاکردنەوەو بریقە لێ هەڵسان (بە مۆم تێهەڵسوون) (ئوتومبیل).

simon-pure (sī′mən-pyoor′), *adj.* پوخت؛ پوختە؛

گزی‌و فێڵی تیا نەبێت؛ پاک؛ ڕاستەقینە.

simony (sī′mə-ni, sim′ə-ni), *n.* کڕین‌و فرۆشتنی پلەوپایەی کڵێسە بە پارە، واتە، بە بەرتیل.

simoom (si-mōōm′), *n. Also* simoon, سمووم: بایەکی گەرمی بەهێزی تەپوتۆزاویە.

simp (simp), [Slang], = simpleton.

simper (sim′pēr), *v.i.* بزەهاتن: بزە لێوە هاتن بە مانا، بە درۆ، یا بە تەوسەوە.

n. بزە: زەردەخەنەی بە مانا، بە درۆ، یا بە تەوسەوە.

simple (sim′p'l), *adj.* ١. تاک: تەنها؛ ناتێکەڵاو؛ ناتاڵۆز: *(a ~ sentence)*

٢. بێ پێچوپەنا؛ ئاشکرا: *(a ~ pattern)*.

٣. ئاسان؛ سووک: *(a ~ task, question, etc.)*.

٤. ئاڕاستەوە؛ ساکار؛ سادە: *(~ food; a ~ style of architecture)*.

٥. ڕووت؛ بێ کەم‌وزیاد؛ پەتی؛ تەواو: *(Here are the ~ facts.)*.

٦. بێ فرۆفێڵ؛ پاک؛ ڕاست؛ دڵپاک.

٧. خاکی؛ بێ فیز؛ بێ هەوا؛ سادە؛ بێ ناز: *(a ~ man)*.

٨. (ا) یەلەوپایە نزم. (ب) ئاسایی. (٩) ناگرنگ.

١٠) ساویلکە؛ گێل؛ بە سزمان؛ خۆش بڕوا. (١١) [Dial.]، بێ مێشک.

١٢) (ا) ناناوێنتە (کیمیا). (ب) سەرەتایی (کیمیا). (١٣) بێ مەرج (یاسا).

n. ١) کەسێکی ساویلکە یا گێل؛ کەسێکی خۆش بڕوا.

٢. (ا) گیای پزیشکی (ب) دەرمانی لەم گیایە دەرهێنراو.

٣. شتێکی سادەو ناناڵۆز.

٤) [Archaic]، کەسێکی بنەچە هەژار؛ کەسێکی پلەوپایە نزم.

simple equation, هاوکێشەی سادە (بیرکاری).

simple fraction, کەرتی ئاسایی (بیرکاری).

simple-hearted (sim′p'l-här′tid), *adj.* دڵپاک؛ بێ فرۆفێڵ؛ سادە؛ دڵساف.

simple interest, قازانجی سادە؛ قازانجی ڕووت؛ نەو قازانجەیە کە دەدرێ تەنها لەسەر مایەی نەو پارەیەی لە بانقدا دادەنرێ نەک لەسەر قازانجەکە. (ووشەی " compound interest " ببینە).

simple machine, مەکینە یا ئامێرێ سادە: خولخولۆکە، نوێڵ؛ دەرنەفیس؛ ڕەوڕەوە؛ ڕەندە... هتد.

simple-minded (sim′p'l-min′did), *adj.* ١) ساویلکە؛ خۆش بڕوا؛ دڵپاک؛ دڵساف. (٢) گێل؛ گەوج؛ کەر.

٣. مێشک سووک؛ بێ مێشک.

-simple-mindedly *(adv.)*; simple-mindedness *(n.)*.

simple sentence, ڕستەی سادە (ڕێزمان)؛ سادە ڕستە. (*The boy ran.; She sang a song.* وێنە).

simpleton (sim′p'l-tən), *n.* کەسێکی حەپۆل، ساویلکە، کەر، نەزان، یا بێ مێشک.

simplex (sim′pleks), *adj.* ١) تاک؛ یەک پارچە؛ ناناڵۆز؛ سادە.

٢. تایبەتی بە شێوەیەکی تەلەگراف ناردنە کە تەنها یەک نامە دەنێرێ لە هەمان کاتدا.

simplicity (sim-plis′ə-ti), *n.* ١) ناناڵۆزی؛ بێ پێچوپەنایی.

٢. ئاسانی؛ سووکی.

٣. خاکێتی؛ سادەیی؛ ساکارێتی: *(the ~ of country life)*.

٤. دڵپاکێتی؛ دڵپاکی؛ دڵسۆزی؛ بێ فێڵوتەڵەکەیی.

٥ ساویلکەیی؛ گێلی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی.

simplification (sim′plə-fi-kā′shən), *n.* ١. ئاسان کردن.

٢. ئەنجامی ئەم ئاسان کردنە.

simplify (sim′plə-fī′), *v.t.* ئاسان کردن.

-simplifier *(n.)*.

simply (sim′pli), *adv.* ١ بە ئاسانی؛ بەبێ پێچوپەنا؛ بە ڕوونی؛ بە سادەیی.

(٢) هەر؛ تەنها؛ بێ کەم‌و زیاد: *(His answer was ~ this.)*

(٣) تەواو؛ بە تەواوی: *(This is ~ unacceptable.)*

simulacrum (sim′yoolā′krəm), *n.* (١) وێنە.

(٢) وێنەی درۆ؛ وێنەی ناتەواو؛ لاسایی.

simulant (sim′yoo-lənt), *adj.* لاساییکەرەوە (زیندەوەرزانی)؛ خۆ بە شتی تر پیشاندەر.

simular (sim′yoo-lēr), *n.* = simulator.

adj. (١) درۆ؛ ساختە. (٢) لاساییکەرەوەی شتێک.

simulate (sim′yoolāt′), *v.t.* (١) بە درۆ وا پیشاندان؛ وا نوواندن؛ بە ڕوالەت وا دەرخستن: *(to ~ an interest)*.

(٢) لاساییکردنەوە (بەشێوە یا کردەوە)؛ خۆ وەک شتێکی تر پیشاندان: *(The insect ~d a twig.)*

adj. درۆ؛ ساختە؛ لاسایی؛ ڕووالەت.

simulation (sim′yoo-lā′shən), *n.* (١) بە درۆ وا پیشاندان؛ وا نوواندن؛ ڕووالەت. (٢) لێکچوونی درۆ؛ لاسایی.

simulator (sim′yoo-lāt′ēr), *n.* لاساییکەرەوە (مرۆڤ، شت، مەکینە)

simulcast (sī′məl-kast′, sī′məl-käst′), *v.t.* بڵاوکردنەوەی بەرنامەیەک بە ڕادیۆو تەلەفزیۆن لە هەمان کاتدا.

n. بەرنامەیەکی بڵاوکراوە بە ڕادیۆو تەلەفزیۆن لە هەمان کاتدا.

simultaneity (sī′m'l-tə-nē′ə-ti), *n.* هەمان کاتێتی (ڕووداو)؛ یەک کاتی؛ پێکەوەیی

simultaneous (sī′m'l-tā′ni-əs), *adj.* هاوکات؛ هەمان کات (ڕووداو)؛ یەک کات؛ لە یەک کاتدا ڕووداو؛ پێکەوە ڕووداو.

simultaneously (sī′m'l-tā′ni-əs-li), *adv.* لە یەک کاتدا؛ لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە.

sin (sēn), *n.* گوناه؛ گوناح؛ تاوان (بەتایبەتی دژی بیروباوەڕو نەریتی ئایینی‌و کۆمەڵایەتی).

v.i. & v.t. گوناه کردن؛ گوناح کردن؛ تاوان کردن (دژی ئاین).

since (sins), *adv.* (١) لەو کاتەوە تا ئێستا؛ لەو ساوە تا ئێستا. *(He came last Friday and has been here ever ~.)*

(٢) لەوساوە؛ لەو کاتەوە: *(He was injured a year ago but has ~ fully recovered.)*

(٣) لەمەوپێش؛ لەپێش ئێستاوە: *(She disappeared many years ~.)*

prep. لە (کات)؛ لەو کاتەوە؛ لە کاتێکی ڕابوردووەوە تا ئێستا: *(We have been walking ~ one o'clock.)*

conj. (١) ئەوەتەی؛ ئەوەتای؛ لەوساوە؛ لەوکاتەوە. (٢) لەبەرئەوەی؛ چونکە: *(~ we have no money, we can't buy it.)*.

ever since, لەو ساوە؛ لەو کاتەوە: *(He came here ten years ago and has lived here ever since.)*

long since, دەمێکە.

sincere (sin-sêr′), *adj.* (١) دڵسۆز؛ دڵپاک؛ ڕاست؛ پاک؛ جگەرسۆز؛ بێ فرۆفێڵ. (٢) ڕاستەقینە؛ ڕاست؛ بێ ڕووالەت.

(٣) [Archaic]، پوخت؛ پوختە؛ گزی‌و فێڵی تێدا نەکراوە.

(٤) [Obs.]، ساغ.

sincerely (sin-sêr′li), *adv.* بە دل؛ بە دڵپاکی؛ بە ڕاستی.

sincerity (sin-ser′ə-ti), *n.* دڵسۆزی؛ دڵپاکی؛ ڕاستی؛ جگەرسۆزی.

sinciput (sin′si-put′), *n.* (١) لاسەرووی کەللەی سەر (کە ناوچەڕانیش دەگرێتەوە). (٢) ناوچەوان.

-sinciputal *(adj.)*.

sinc (sīn), *n.* گیرفانی گۆشە: ڕێژەی لای بەرامبەری گۆشەکە بۆ ڕێژەی سێ گۆشەکە (بیرکاری).

sine (sī′ni), *prep.* [L.], بەبێ.

sinecure (sī′ni-kyoor′, sin′ə-kyoor′), *n.* پلەوپایەی بێکار؛

مووچەی بەلاش: (ا) پلەوپایەیەکی کڵێسەیە کە مووچە دەدات بە خارمنەکەی بەبێ ئەوەی هیچ نیشتیک بکات. (ب) پلەوپایەیەکە کە خارمنەکەی مووچەی پێ وەردەگرێ بەبێ ئەوەی هیچ نیش بکات.

-sinecurism *(n.)*; **sinecurist** *(n.)*.

sine die (sī′ni dī´ē), [L.], هەتا کاتێکی دیاری نەکراو؛ بەبێ دانانی کاتێک (بۆ کۆبوونەوە): *(The parliament adjourned ~ .)* .

sine qua non (sī′ni kwān non′), [L.], مەرجێکی بنچینەیی؛ شتێکی زۆر پێویست؛ بەبێ ئەوە نابێ؛ مەرجی پێویست.

sinew (sin′ū), *n.* (۱) ژێ (تونکاری)؛ ماسوولکەژێ؛ (۲) مازوو؛ باهوو؛ هێزی بازوو؛ هێز؛ ماسوولکە (۳) سەرچاوەی هێز.

v.t. بەهێز کردن.

sinewy (sin′yoo-wi), *adj.* (۱) ژێیی (تونکاری)؛ ماسوولکە ژێیی (۲) پڕ لە ماسوولکە (پارچە گۆشت) (۳) بازووردار؛ باهوودار؛ ماسوولکەدار؛ بەهێز: *(~ shoulders)* . (٤) بەهێز؛ بەتێ؛ بە ووزە: *(a ~ style of writing)* .

sinfonia (sin´fə-nē′ə), *n.* [It.], = symphony.

sinful (sin′fəl), *adj.* گوناهبار؛ گوناهکار؛ گوناه؛ کفر؛ کافر؛ بەد؛ بەدکار؛ پیس؛ زۆر خراپ: *(a ~ person, act, feeling, etc.)* .

-sinfully *(adv.)*; **sinfullness** *(n.)*.

sing (siŋ), *v.i.* (۱) گۆرانی ووتن؛ سۆزەکردن؛ سۆزکردن. (۲) (۱) ~ of). گۆرانی پیاهەڵدان؛ گۆرانی بەسەردا هەڵدان؛ پیاهەڵدان؛ شیعر پیاهەڵدان: *(He sang of his beloved homeland.)* . ب: هۆنینەوە. (۳) خوێندن (مەل)؛ جریکاندن؛ جریکەجریک کردن. (٤) زیزەکردن؛ گڤەکردن (گوللە، مووشەک)؛ فیکەکردن (کتلی)؛ ویزەویزکردن؛ زرنگانەوە (گوێ): *(The kettle was ~ing on the fire.)* . (٥) کران بە گۆرانی (هەڵبەست)؛ باش بوون بۆ کردن بە گۆرانی. (٦) زۆر دڵ خۆش کردن؛ زۆر پێ خۆش بوون: *(a sight to make one's heart ~)* (۷) [Slang]، دان بە تاوانێکدا نان (بە تایبەتی بۆ خەڵک پێوەکردن).

v.t. (۱) بە گۆرانی ووتن؛ کردن بە گۆرانی؛ گۆرانی ووتن؛ گۆرانیەک ووتن. (۲) وەک گۆرانی خوێندنەوە (قورئان، نوێژی بەکۆمەڵ لە کڵێسەدا)؛ سروود خوێندنەوە. (۳) گۆرانی پێداهەڵدان؛ گۆرانی بەسەرداهەڵدان؛ پێداهەڵدان؛ شیعر بەسەردا هەڵدان: *(They all ~ his praises.)* . (٤) کردنەخەو بە گۆرانی؛ لایلایە بۆ کردن: *(to ~ a child to sleep)* .

n. (۱) گفە (گوللە)؛ فیکە (کتلی)؛ زیزەزیز؛ ویزەویز. (۲) [Colloq.]، گۆرانی (ووتن) بە کۆمەڵ؛ گەلە گۆرانی.

sing., = singular.

singable (siŋ′ə-b'l), *adj.* دەکرێت بە گۆرانی؛ دەتوانرێ بووترێ بە گۆرانی

singe (sinj), *v.t.* هەڵکڕووزاندن (تووک، قژ، پەڕ، پڕی گوڵە گەنمەشامی و گەنە ... هتد)؛ هەڵپڕووزاندن؛ هەڵکزاندن؛ هەڵپڕووکاندن.

n. (۱) هەڵکڕووزان؛ هەڵکزان؛ هەڵپڕووزان؛ هەڵپڕووکان. (۲) هەڵکڕووزاوی؛ هەڵکزاوی

singer (siŋ′ēr), *n.* (۱) گۆرانی بێژ؛ شایەر (۲) مەلی دەنگخۆش. (۳) هۆنەر؛ شاعیر

single (siŋ′g'l), *adj.* (۱) تاک؛ یەک؛ تەنها یەکێک. (۲) تەنها؛ بە تەنها؛ بە تەنیا. (۳) یەک کەسی؛ یەک خێزانی: *(a ~ room, bed, house, etc.)* . (٤) [British]، گەند (پیرە)؛ پووس. (٥) دوو کەسی؛ تەنیا لەنێوان دوو کەسدایە: *(~ combat)* . (٦) (۱) ڕەبەن؛ سەڵت؛ زگورتی: *(a ~ man or woman; to remain ~)* . ب) هی ڕەبەن؛ تایبەتی بە سەڵت یا زگورتی: *(a ~ life)* . (۷) یەک پارچەیی؛ یەک بەشی. (۸) یەک ڕیزی (پەڕەی گوڵ). (۹) دڵپاک؛ ڕاست؛ دڵسۆز؛ پاک. (۱۰) جیاوازی نەکردن لە بەیندا؛ بە یەک (یا هەمان) چاو سەیری شت کردن: *(Judge with a ~ eye.)*

(۱۱) **simplex** .

v.t. (~ out), جیاکردنەوە (لە خەڵک یا شتی تر): *(to ~ somebody out for punishment, praise, etc.)*

n. (۱) کەسێک؛ شتێک؛ یەک کەس یا شت. (۲) لێدانێکە کە هەر دەگاتە بنکەی یەکەم (یاری بێسبۆڵ). (۳) یاری دوو کەسی (کۆڵف). (٤) (*pl.*) یاری دوو کەسی (تەنس).

single-action (siŋ′g'l-ak′shən), *adj.* تایبەتی بە چەکێکی ئاگرین کە دەبێ بە دەست بهێنرێتە سەر پێ بۆنەوەی بتەقێنرێ؛ تاکە تەقەیی.

single-breasted (siŋ′g'l-bres′tid), *adj.* یەک ڕیز دوگمەی پێوەیە (چاکەت): *(a ~ jacket)* .

single combat, جەنگی یەک کەسی (لەنێوان دوو کەسی چەکداردا).

sigle entry, دەفتەرگری یەکلایی.

-sigle-entry *(adj.)*.

single file, ڕیزی یەکی (مرۆڤ، سەرباز، چوارپێ؛ شتومەک)؛ تاکە ڕیز: *(The men were marching ~ .)* . (پێشی دەووترێ: " **Indian file** ").

single-foot (siŋ′g'l-foot′), *n.* ڕەوتێکی نەسپە کە هەر جارەی دەسێک یا پاشوویەکی بە جیا دادەنێ.

v.i. بەم جۆرە ڕەوت کردن.

single-handed (siŋ′g'l-han′did), *adj.* (۱) یەک دەستی هەیە یا بەکاری دەهێنێ؛ تاک دەستە. (۲) بە یەک دەست بەکاردەهێنرێ؛ بۆ یەک دەست کراوە؛ یەک دەستی: *(a ~ sword)* . (۳) بە تەنیا؛ بە تاقی تەنها؛ هەر تەنها خۆ؛ بەبێ یارمەتی کەس.

-sinle-handedly *(adv.)*.

single-hearted (siŋ′g'l-här′tid), *adj.* دڵپاک؛ دڵسۆز؛ پاک؛ ڕاست؛ یەک بار؛ یەک دڵ.

single-minded (siŋ′g'l-mīn′did), *adj.* (۱) دڵپاک؛ دڵسۆز؛ پاک؛ ڕاست؛ یەک بار؛ یەک دڵ. (۲) یەک مەبەست؛ یەک ڕا؛ هەر خولیای یەک مەبەست یا یەک ڕایە؛ هەر یەک شت مەبەستێتی.

single-phase (siŋ′g'l-fāz′), *adj.* تاک بار (کارەبا)؛ تاک تەزووی گۆڕاو یا بەنۆبەی کارەبایی.

single-stick (siŋ′g'l-stik′), *n.* (۱) کوتەک؛ گورز؛ داربکە لە شێر دەچێ بۆ یاری. (۲) یاری داربازی (لە شێر بازی دەچێ).

single-sticker (siŋ′g'l-stik′ēr), *n.* [Colloq.], بەلەمی بایەوانی تاک داری.

singlet (siŋ′glit), *n.* [British], فانیلەی ژێرەوەی پیاوان.

single tax, (۱) تاکە باج: کۆکردنەوەی هەموو داهاتی میری لە تاکە باجێک بەتایبەتی لەسەر زەوی‌وزار. (۲) نەم باجە.

singleton (siŋ′g'l-tən), *n.* (۱) کاغەزی تاک (لە دەستی یاریکەر یا قومارکەردا). (۲) کەسێکی جیا؛ شتێکی جیا؛ تاقانە؛ منداڵی تاقانە؛ منداڵی بە تاکانە لەدایکبوو.

single-track (siŋ′g'l-trak´), *adj.* (۱) تاکە ڕێ؛ تاکە هێڵ (شەمەندەفەر): *(a ~ railroad)* . (۲) تەسک (مێشک): *(a ~ mind)* .

single-tree (siŋ′g'l-trē´), *n.* = whiffletree.

singly (siŋ′gli), *adv.* (۱) بە تەنها؛ تەنها. (۲) یەک لەدوای یەک؛ یەک یەکو بە ڕیز؛ یەک بە یەک؛ تاک تاک؛ دانە دانە: *(They entered the room ~ .)*

(۳) بە تاقی تەنیا؛ بە تەنیا؛ هەر تەنها خۆ؛ بە بێ یارمەتی کەس. (هەروەها " **single-handed** ").

sing-song (siŋ′sôŋ´, siŋ′soŋ´), *n.* (۱) هۆنراوەی یەک نەوا. (۲) ئاوازی یەک نەوا.

adj. یەک نەوا؛ یەک ئاواز.

هۆنراوە خوێندنەوە یا گۆرانی ووتن بە دەنگێکی یەک نەوا.
v.t. & v.i.

singular (siŋ′gyoo-lĕr), *adj.* (۱) تەنها؛ بێ هاوتا؛ یەک.
(۲) (ا) حیا؛ جیاواز.
(ب) [Obs.] تایبەتی بە کەسێک؛ هی خۆ؛ کەسی؛ تایبەتی.
(۳) سەیر؛ ناسا؛ . *(What a ~ remark!)*
(٤) سەرناسا؛ نایاب؛ سەرنج ڕاکێش؛ هەڵکەوتوو.
(a woman of ~ beauty)
(٥) تاک (ڕێزمان). (٦) تایبەتی بە یەک شت (ژێربێژی).
تاک (ڕێزمان)؛ بار یا ڕێژەی تاک.
n.
(The ~ of "women" is "woman".)

singularity (siŋ´gyoo-lar′ə-ti), *n.* (۱) تاکێتی؛ جیاوازی؛ تاکی.
(۲) تایبەخۆیی؛ تایبەخۆ؛ شتێکی تایبەتی بە خۆ (نەریت، خوو).
(۳) شتێکی جیا؛ ناناسا؛ یا هەڵکەوت.

singularize (siŋ′gyoo-lə-rīz´), *v.t.* جیاکردنەوە؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان بە تەنها؛ تایبەتی کردن.

singularly (siŋ′gyoo-lar´ə-li), *adv.* بە شێوەیەکی تایبەتی؛ بەتایبەتی؛ ئێجگار.

Sinicism (sin′ə-siz'm), *n.* شتێکی تایبەتی بە چینیەکان (خوو، نەریت، نەریتی زمان...هتد).

sinister (sin′is-tēr), *adj.* (۱) چەپ؛ لای چەپ
(۲) بە لای چەپی دڕووشمی (سەر قەڵغانی) کەسێکەوە نراوە (نیشانەیەکە بۆ نیشاندانی نەوەی کە ئەو کەسە زۆڵە.)
(۳) بەد؛ ناپەسەند؛ ناحەز؛ پیس؛ بەدکار: . *(a ~ face, person, etc.)*
(٤) بەیووم؛ خراپ؛ نەهات؛ نامەد: . *(a ~ beginning, sign, etc.)*

sinistral (sin′is-trəl), *adj.* (۱) هی چەپ؛ هی لای چەپ؛ پووی کردووەتە لای چەپ. (۲) چەپلەر؛ چەپە.
(۳) تایبەتی بە گوێچکەماسیەک یا قاقلەیەکی پێچ خواردوو بەلای چەپدا.

sinistro- (sin′is-trō, sin′is-trə), *Also* **sinistr-**, پێشگرێکە بە مانای: لە چەپەوە؛ چەپلەر؛ بەرەو لای چەپ: . *(~ - dextral)*

sinistro-dextral (sin´is-trō-deks′trəl), *adj.* لە چەپەوە بۆ ڕاست (وەک جوولانی دەست لە نووسینی ئینگلیزیدا).

sinistrorse (sin′is-trôrs´, sin′is-trôrs´), *adj.* بەرەوبووەتەوە بە پێچ لوولی لە ڕاستەوە بۆ چەپ (ڕووەک): . *(a ~ vine)*

sinistrous (sin′is-trəs), *adj.* بەیووم؛ نەهات؛ نامەد.

Sinitic (si-nit′ik), *n.* چینی؛ یەکێکە لە دوو لقی زمانە چینی تیبەتیەکان کە هەموو شێوە زمانەکانی چین دەگرێتەوە.
adj. چینی (وڵات، گەل، زمان)؛ تایبەتی بە چین و چینیەکان.

sink (siŋk), *v.i.* (۱) نوقوم بوون (لە ئاو، قوڕ، بەفردا)؛ ژێر ئاو کەوتن؛ ڕووچوون:
(The ship sank.; Wood does not ~ in water.)
(۲) بەربوونەوە؛ کەوتنەخوارەوە:
(The ballon sank to the earth.; She sank into a chair.)
(۳) وون بوون؛ لەچاو وون بوون:
(The moon sank behind a cloud.)
(٤) نەوین؛ نیشتن (بناغە، سەربان، ناستی ئاو)؛ داچوون؛ داکەوتن:
(The roof has sunk.; The foundation is ~ing.)
(٥) دامرکانەوە (ئاگر، با، دەنگ)؛ کزبوون؛ هێمن بوونەوە؛ کەم بوونەوە.
(٦) شکان (نرخ)؛ داشکان؛ هاتنەخوارەوە: . *(Prices are ~ing.)*
(۷) چوون بە قوواڵدا (چاو، دەموچاو).
(۸) داکەوتن؛ کەوتن؛ ڕووخان (مەجان):
(His heart sank at the thought of failure.)
(۹) نزیکی مردن بوونەوە؛ هەرەس بردن (تەندروستی)؛ داچوون:
(He is ~ing rapidly.)
(۱۰) دانەدواوە؛ بە ناخدا چوون؛ نشوستی هێنان؛ داچوون (پلەوپایە)؛ بەرەو دواوە چوون (کۆمەڵ).
(۱۱) پیاچوون؛ پیا چوونەخوارەوە:
(Water ~s rapidly through topsoil.)
(۱۲) لە مێشکدا چەسپ بوون؛ لە دڵدا چەسپ بوون.
(۱) نوقوم کردن؛ ژێر ئاو خستن: *v.t.*
(High waves sank the boat.; He sank his spade in the ground.)
(۲) داخستن؛ نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە:
(She sank her head in her hands.)
(۳) هەڵکەندن (بیر، کان، نیشان).
(٤) کەمکردنەوە؛ کزکردن (دەنگ).
(٥) پارە خستنەکار؛ بە بەرهەمهێنان.
(٦) لە کیس چوون (لە ئەنجامی پارە خستنەکارەوە)؛ دۆڕاندن:
(He sank a fortune in that fraud.)
(۷) شاردنەوە (بەڵگە)؛ دەرنەخستن؛ پێشان نەدان.
(۸) دانەوە (قەرز).
(۹) ڕیسواکردن؛ سووک کردن؛ شکاندن (پلە، ناموس، بایەخ).
(۱) زێراب؛ چاڵە گوو. *n.*
(۲) شوێنێکی پیس‌وبزگەن؛ سەرچاوەی سووکی و بەدڕەوشتی
(۳) دەستشۆڕ؛ حەوزۆچکەی دەستشۆرین یا قاپ شۆرین: . *(a kitchen ~)*
(٤) چاڵایی (بەتایبەتی کە ئاوی تێدا کۆبێتەوە).
بەتەواوی چوونە مێشکەوە؛ sink in, [Colloq.],
بەتەواوی هەستپێکردن یا تێگەیشتن:
(The news of his death hasn't sunk in yet.)

sinker (siŋk′ĕr), *n.* (۱) نوقومکەر؛ ژێرئاوخەر.
(۲) قورسایی‌یەکی وەک قوڕقوشمە تۆپی ڕاوەماسی و قولاپی پێ نوقوم دەکرێ لە ئاودا. (۳) [Colloq.], **doughnut** .

sink-hole (siŋk′hōl´), *n.* (۱) ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕۆگە.
(۲) چاڵاو (بەتایبەتی لە شوێنێکی بەردەڵانیدا و ئاوەکەیشی لێوە بچێتە خوارەوە بۆ ژێرزەمین).

sinking fund, پارەیەکە دەخرێتە لاوە بۆ قەرزدانەوە.

sinless (sin′lis), *adj.* بێ گوناه؛ بێ گوناح؛ بێ تاوان.

sinner (sin′ĕr), *n.* گوناهبار؛ گوناحکار؛ تاوانکار.

Sino- (sī′nō, sin′ō), پێشگرێکە بەمانای: (ا) چینی (گەل، زمان): *(Sinology)*
(ب) چینی و: . *(Sino-Japanese)*

Sinologue (sī′nə-lôg´, sin′ə-lôg´), *n.* چیننناس؛ زانای زمان و وێژەو نەریت و کلتووری چین.

Sinology (sī-nol′ə-ji, si-nol′ə-ji), *n.* چیناسی؛ لێکۆڵینەوەی زمان و نەریت و وێژەو کلتووری چین.

sinter (sin′tĕr), *n.* (۱) خڵتەی کانزایی کانیاو.
(۲) تۆپەڵی ناکانزایی لەسەر یەک کەڵەکە بووی چنگ دەرە یەک
تۆپەڵ کردن؛ کەڵەکەبوون لەسەر یەک. *v.i. & v.t.*

sinuate (sin′ū-it), *adj.* (۱) چاڵ‌وچۆڵاوی؛ خواروخێچ؛ پێچاوی؛ پێچ خواردوو؛ پێچ پێچ. (۲) قەراغ چاڵ‌وچۆڵاوی یا خواروخێچ (گەڵا).
پێچ خواردن؛ چاڵ‌وچۆڵ تێکەوتن. *v.i.*
-sinuately *(adv.)*; **sinuation** *(n.)*.

sinuosity (sin´ū-os′ə-ti), *n.* (۱) پێچ پێچی؛ چاڵ‌وچۆڵاوێتی.
(۲) پێچ (بەتایبەتی چەند دانەیەک)؛ بادانەوە؛ لۆفە. (۳) شتێکی پێچاوپێچ؛ شتێکی چاڵ‌وچۆڵ؛ پێچ لوولی؛ یا پێچاوی.

sinuous (sin′ū-əs), *adj.* (۱) پێچاوپێچ؛ خواروخێچ؛ پێچاوی.
(۲) چەوت؛ سەرچەوت؛ ناپاک؛ فێڵباز. (۳) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.
(٤) قەراغ پێچاوی یا خواروخێچ.
-sinuously *(adv.)*; **sinuousness** *(n.)*.

sinus (sī′nəs), *n.* (۱) پێچ. (۲) بۆشایی.

(٢) (ا) هەردوو بۆشاییيەکەی بەينی لووت‌و کاژێری سەروو؛ بۆشاییيەکانی ناو نێسقانەکانی لووت. (ب) دەماری خوێنی پیس بەر. (ج) بەشێکی فراوان بووی بۆری حوێن. (٤) چاڵایی بەينی دوو گوێچکەی گەڵا. (٥) بۆری دوومەل. (٦) sinusitis.

sinusitis (sī´nəs-ī′tis), *n.* ناوسانی بۆشاییيەکانی ناو نێسقانەکانی لووت.

sip (sip), *v.t. & v.i.* قوم لێدان؛ مژێدان.

n. (١) قوم لێدان؛ مژێدان. (٢) قوم؛ مژ؛ چۆڵ.

siphon (sī′fən), *n.* سیفۆن؛ لوولەی سیفۆن؛ وشترگەروو؛ پێمژە.

v.t. بە سیفۆن هەڵمژین یا پاکێشان؛ سیفۆن کردن؛ هەڵمژین؛ دەرهێنان.

v.i. بە سیفۆندا تێپەڕین؛ بە لوولەی سیفۆندا چوون.

siphon bottle, شووشەی سیفۆن؛ بوتڵی سیفۆن؛ سیفۆن.

sippet (sip′it), *n.* (١) پارچەیەک نانی باش برژاوی تێ ووشراوە ناوشلەوە. (٢) پارچەیە نانی سووڕەوەکراوی قاپ پێ پارێزراوە. (٣) پارچە؛ کوت؛ پەنجک.

sir (sûr), *n.* (١) جەناب؛ قوربان!؛ گەورەم! (*Yes, ~.*). (٢) [S-]. ناونانی سوارچاک‌و پیاوی گەورەی تری نینگلیزە: (*~ Walter Raleigh*) (٣) [Obs.]. ناوێکە خەڵکی پێ بانگ دەکرێ وەک: "نەفەندی"، "جەنابی فلان کەس" (*~ judge; ~ knight; ~ priest*). (٤) [Obs.]. پیاوێکی گەورە یا پلەوپایەدار؛ لۆرد.

sirdar (sĕr-där′, sûr′där), *n.* (١) سەردار؛ سەرۆک. (ب) نەفسەرێکی گەورە. (ج) سەرۆکی بەردەستەکان. (٢) فەرماندەی ئینگلیزی سوپای میسری کۆن.

sire (sīr), *n.* (١) (ا) کەسێکی گەورە یا پلەوپایەدار. (ب) ناوێکە بۆ بانگ کردنی پاشا بەمانای " (جەنابی) خاوەن شکۆ ": (وەک: " your majesty " وایە). (٢) [Poetic]. باوک، باب، باووباپیر. (٣) باوکەی گیاندارێک (بەتایبەتی هی مالّی وەک ئەسپ). (٤) [Archaic]. پیاوێکی گەورە یا پایەدار.

v.t. بوون بە باوکەی جوانوو؛ لێ بوونەوە (جوانوو)؛ لێ بوون؛ خستنەوە.

siren (sī′rən), *n.* (١) بووکێکی دەریایی ئەفسانەیی دەنگ خۆشە سەری ئافرەت‌و لەشی مەلی هەیە کەشتیيەوانی فریوە دەدا بە سۆزی خۆشی هەتا کەشتیيەکەیان دەشکا لە کەنار دەریای بەردەڵانیداو دەمردن (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) ژنی هەڵفریوێن؛ ئافرەتێکە کە جوانیيەکەی بەکاردەهێنێ بۆ فریوەدان (٣) فێکەی ووریاکردنەوە (ئاگر، بۆمباران، تەمی کەنار دەریا... هتد) (*an air-raid ~ ; a fire ~ ; a tornado ~*). (٤) گیاندارێک لە توخمی قوڕناویلکە لاقی دواوەی نییە.

adj. دڵفرێن؛ تاوکەر؛ فریودەر؛ هەڵفریوێن.

sirenian (sī-rē′ni-ən), *n.* یەکێکە لە کۆمەڵە گیاندارێکی دەریایی شیردەری گیاخۆری گەورە وەک مانگای دەریا.

sirloin (sûr′loin), *n.* پارچەیە گۆشتی گای نایابی لاسەرووی کەلەکەیە.

sirocco (sə-rok′ō), *n.* (١) بایەکی گەرمی ناخۆشە لە بیابانەکانی سەروو‌ی ئەفەریقاوە هەڵ دەکات بەرەو خواروو‌ی ئەوروپا. (٢) بایەکی گەرم‌و بۆخەو ناخۆش.

sirrah (sir′ə), *n.* [Archaic], کوڕە!؛ کابرا! (بۆ بانگ کردنی کەسێک بە سووکی)

sirree, siree (sĕr), *n.* [Colloq.] = sir.

sir-reverence (sûr′rev′ĕr-əns), *interj.* [Obs.]. دوور لە ڕووی تۆ؛ دوور لە ڕووی نێوە.

sirup (sir′əp, sûr′əp), *n.* = syrup.

sis (sis), *n.* [Colloq.], = sister.

sisal (sī′sil, sis′l), *n.* (١) ڕیشانێکی قایمە گوشی لێ دروست دەکرێ (لە گەڵای ڕووەکێکی مەکسیکیيەوە وەردەگیرێ). (٢) ڕووەکێکە ئەم ڕیشاڵەی لێوە دەست دەکەوێ. (پێشی دەوترێ: " sisal hemp ").

siskin (sis′kin), *n.* باڵندەیەکە لە فیسقەگوڵە دەچێ.

sissified (sis′ə-fīd´), *adj.* سەرژانی؛ کچانی؛ ژنانی.

sissify (sis′ə-fī´), *v.t.* کردن بە سەرژانی؛ کردن بە کچانی.

sissy (sis′i), *n.* [Colloq.], (١) کوڕێک یا پیاوێکی سەرژانی؛ ژنانی؛ کچانی. (٢) کەسێکی ترسنۆک؛ تڕکەن؛ تسکەن؛ شلە شاری. (٣) خوشک

sister (sis′tĕr), *n.* (١) خوشک. (٢) ژنِ خوشک. (پێی دەوترێ: " half sister ").

(٣) (ا) خوشک: ئافرەتێکە کە نەندامی هەمان ڕێکخراو، پیشە، یا ڕەگەز بێ. (ب) ئافرەتێکی برادەرە کە وەک خوشک تەماشا کرێ. (٤) (ا) **nun**. (ب) ناوێکە بۆ بانگ کردنی " **nun** " یک.

(٤) شتێکی هاوتوخم‌و هاوشێوەی بە من دانراوە: (*~ ships*). (٥) [British]، سەرەک پەرستار یا نەخۆشەوان؛ سستەر.

(٦) [Colloq.]، ئافرەت؛ کچ؛ ژن. (بۆ بانگ کردن یا ناوبردن بەکاردەهێنرێ هەندێ جار لە ڕووی سووکی یا پێکەنینەوە).

adj. خوشکی؛ خوشک؛ وەک خوشک وایە؛ وەک خوشک وان.

sisterhood (sis′tĕr-hood´), *n.* (١) خوشکێتی؛ خوشکایەتی؛ پەیوەندی خوشکایەتی. (٢) ڕێکخراوێکی ئافرەتان. (٣) ڕێکخراوێکی ئایینیی ئافرەتان (بەتایبەتی هی پەرستگا نشینەکان).

sister-in-law (sis′tĕr-in-lô´), *n.* (١) ژن خوشک. (٢) براژن.

sisterly (sis′tĕr-li), *adj.* خوشکانە؛ خوشکی: (*~ love*).

adv. هەر وەک خوشکێک؛ خوشک چۆنە وەها.

-sisterliness *(n.).*

sistrum (sis′trəm), *n.* ئامێرێکە دەزرنگێتەوە بە ڕاوەشاندن (میسرییەکانی کۆن بۆ مەبەستی ئایینی بەکاریان دەهێنا).

Sisyphean (sis´ə-fē′ən), *adj.* (١) سیسیفەسی: وەک "سیسیفەس" کە بەپێی ئەفسانەی یۆنانی لە دوای مردن خوداکان سزایان دا بە پاڵ پێوەنانی تڵەبەردێک بۆ سەر تەوقی سەری گردێک وە هەر کە گەیشتە نەوێ بەردەکە خل دەبووەوە و دەبوایە دیسانەوە پاڵی پێوە بنایەتەوە وە هەتا هەتا بەم جۆرە.

(٢) قورس‌و ناخۆش‌و دوایی نەهاتوو (ئەرک، کار): (*~ labor*).

sit (sit), *v.i.* (١) دانیشتن؛ قنگدانەوە. (٢) هەڵنیشتن؛ نیشتن (مەل). (٣) کرکەوتن. (٤) دامەزراندن یا جێگەی خۆ گرتن (پەرلەمان، دادگا، ئەنجوومەن)؛ تێدا دانیشتن وەک ئەندام: (*to ~ in Parliament; to ~ on a jury, committee, etc.*) (٥) کۆڕگرتن؛ گیران؛ گرتن: (*The court will not ~ this month.*). (٦) دانیشتن لە بەردەم نیگارکێش یا وێنەگردا بۆ وێنەگرتن: (*He is ~ting for his portrait.*) (٧) [British]، دانیشتن بۆ تاقیکردنەوە: (*to ~ for an exam*). (٨) دانیشتن؛ کارنەکردن؛ خۆلستنەوە. (٩) لە شوێنێکدا بوون؛ کەوتنە: (*The old house has been ~ting here for a hundred years.*) (١٠) لێ هاتن (بەرگ)؛ بەبەرکردن؛ پێ کردن؛ شیان: (*The hat doesn't ~ well.*) (١١) لێ هاتن (پلەوپایە). (١٢) لەسەر شان یا مێشک بوون؛ بار بوون بەسەرەوە: (*care that ~s on the mind*) (١٣) **babysit**.

v.t. (١) دانیشاندن؛ خۆ دانیشاندن: (*~ yourself on that chair.*) (٢) خۆگرتن بە سواری نەسپەوە؛ سواریبوون: (*to ~ a horse well*).

sit back, پاڵ لێ دانەوە؛ پشت لێ کردنەوە؛ پێ لێ ڕاکێشان.

sit by, سەیرکردن بەبێ خۆتێهەڵقورتان.

sit down, دانیشتن؛ قنگدانەوە.

sit in on, تێدا دانیشتن؛ بەشداریبوون تێدا؛ ئامادە بوون.

(to sit in on a class)

sit on (*or* upon), (۱) ئەندام بوون تێدا (ئەنجوومەنی سوێندخواردن، لێژنە) *(to sit on a committee)*. (۲) [Colloq.]، پێچەستکردن؛ کپکردنەوە؛ شاردنەوە؛ ناشکرا نەکردن؛ کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس). (۳) [Colloq.]، بە تونەی سەرزەنشتکردن.

sit out, (۱) چاوەڕێ کردن یا ماندوو هەتا دوایی هاتن؛ نەجوولان تا کۆتایی شتەکە *(to sit out a speech, storm, etc.)*. (۲) زیاتر دانیشتن لە؛ زۆرتر ماندوو لە. (۳) دانیشتن و تێدا بەشدار نەبوون (هەڵپەڕکێ، یاری).

sit tight, کرکەوتن مەجان؛ چاوەڕێ کردنی دوایی هاتنی شتێک و نەجوولان؛ نەبزوان؛ خۆڕاگرتن

sit up, (۱) بە قنگەوە دانیشتن. (۲) بە ڕێکی یا ڕەپی دانیشتن. (۳) نەنوستن هەتا درەنگتر لە (یا دوای) کاتی نوستنی ئاسایی. (٤) وورياوونەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین.

sitar (sitar), *n.* سیتار ئامێرێکی مۆسیقی هیندیە.

sit-com (sit′kəm´), *n.* = situation comedy.

sit-down-strike (sit′down´), مانگرتنی دانیشتن: مانگرتنێکە بریتیە لە دانیشتنی کرێکارەکان لە کارگەکەیاندا بەجێ نەهێشتنی هەتا جێبەجێکردنی داواکانیان. (هەروەها "sit-down").

site (sīt), *n.* شوێن خانوو؛ شوێنی ڕوودانی شتێک؛ شوێنێکی دانراو بۆ دروستکردنی خانوو یا پرۆژەیەک؛ جێ؛ جێگە: *(a camp ~ ; a building ~ ; a prehistoric burial ~ ; a launching ~).*

v.t. لە شوێنێکدا دروستکردن یا دامەزراندن.

sith (sith), *adv., conj., prep.* [Archaic], = since.

sit-in (sit′in´), *n.* مانگرتن بە دانیشتن لەو دەزگایەدا کە مانگرەکان تێیدا دەژین یا کاردەکەن.

sito- (sī′tō, sī′tə), *Also* sitio-, پێشگرێکە بە ماناى: خواردەمەنی؛ خواردن *(sitophobia)*.

sitology (sī-tol′ə-ji), *n.* خواردەمەنی و خواردنناسی؛ زانستی خواردەمەنی و خواردنی ڕێک‌وپێک.

sitomania (sī´tə-mā′ni-ə), *n.* نەخۆشی زۆر حەز لە خواردن کردن.

sitophobia (sī´tə-fō′bi-ə), *n.* ترسی خواردەمەنی (نەخۆشی).

sitten (sit′n), *obsolete past participle of* sit.

sitter (sit′ēr), *n.* مریشکە بەکێ.

sitting (sit′iŋ), *n.* (۱) دانیشتن؛ شێوەی دانیشتن. (۲) کۆبوونەوە؛ کۆڕ. (۳) ماوەی دانیشتن؛ دانیشتنێک (بۆ ماوەیەکی تایبەتی): *(He read the story in two ~s.)*. (٤) (ا) کرکەوتن (ب) ژمارەی نەو هێلکانەی مریشکێک لەسەریان کۆ دەکەوێ. (٥) کورسی کڵێسە.

adj. (۱) کۆ؛ بەکۆ؛ کرکەوتوو: *(a ~ hen)*. (۲) لەکاتی کاربەدەستیدا (دادپرس)؛ لە کاتی فەرمانبەرێتیدا: *(a ~ judge)*. (۳) بە ئاسانی نیشان لێ گیراو یا لێ دراو؛ نەجوولاو: *(a ~ target)*. (٤) هی دانیشتن: *(a ~ position)*.

sitting duck, [Colloq.], نیشانی ئاسان (مرۆڤ، شت)؛ نێچیری ئاسان

sitting room, دیوەخان؛ ژووری دانیشتن.

situate (sich′ōō-it), *adj.* = situated.

v.t. (۱) شوێن بۆ داڕان؛ خستنە جێیەکی تایبەتیەوە؛ خستنە (۲) خستنە دۆخێک یا بارێکی تایبەتیەوە.

situated (sich′ōō-āt´id), *adj.* (۱) کەوتووەتە؛ لەوێدایە؛ کەوتووەتە شوێنێکی تایبەتیەوە: *(The village is ~ in a valley.)*. (۲) لە دۆخێک یا بارێکی تایبەتیدایە: *(Having three children and little money, she is badly ~ .)*

situation (sich´ōō-ā′shən), *n.* (۱) شوێنی شتێک (نەگەر بەراوورد کرێ لەگەڵ شتی تردا)؛ نەو شوێنەی شتێکی تێدایە. (۲) شوێن؛ جێ؛ جێگا. (۳) هەڵوێست. (٤) بار؛ دۆخ؛ چۆنێتی؛ چۆنێتی بار. (٥) باری ڕووداوەکانی چیرۆکێک یا شانۆنامەیەک. (٦) کار؛ پلەوپایە؛ ئیش.

situation comedy, زنجیرە بەرنامەیەکی قۆشمەی تەلەفزیۆن یا ڕادیۆیە کە قۆشمەییەکەی لە پەیوەندی و ڕووداوەکانی بەینی کەسەکانی بەرنامەکە یا چیرۆکەکەدایە. (هەروەها "sit-com").

situs (sī′təs), *n.* شوێن (بەتایبەتی شوێنی ئاسایی ئەندامێکی لەش یا ڕووەک)؛ جێ؛ جێگە.

sitz bath (sits), (۱) گەرماوی دانیشتن: گەرماوێکە مرۆڤ تیا دادەنیشێ هەتا ناوقەدی بۆ مەبەستی پزیشکەوانی. (۲) گەرماو کردن لەم جۆرە حەوزە بچووکەدا.

six (siks), *adj.* شەش.

n. (۱) شەش. (۲) شتێکی شەش بەشی یا پارچەیی.

at sixes and sevens, [Colloq.], تێکەڵوپێکەڵ؛ شێواو.

sixfold (siks′fōld´), *adj.* (۱) شەش بەشی؛ شەش پارچەیی. (۲) شەش ئەوەندە.

adv. شەش ئەوەندە

six-footer (siks′foot´ēr), *n.* کەسێکی شەش پێ بااڵ.

six-gun (siks′gən), *n.* = revolver.

six-pack (siks′pak), *n.* پاکەتێک خواردنەوەی شەش قاپی یا قوتوویی (بەتایبەتی بیرە).

six-pence (siks′pəns), *n.* [British], (۱) شەش "پێنس". (۲) پارەیەکی شەش "پێنس"ی‌یە.

six-penny (siks′pen´i, siks′pən-i), *adj.* (۱) بە شەش "پێنس"ە؛ بایی شەش "پێنس"ە. (۲) هەرزانبەها؛ هەرزان.

six-shooter (siks′shōōt´ēr), *n.* شەش تیر؛ دەمانچەی بەکەرەدار. (هەروەها "revolver").

sixteen (siks´tēn′), *adj. & n.* شانزە.

sixteenth (siks´tēnth′), *adj.* (۱) شانزەهەم؛ شانزەیەم. (۲) شانزە یەک.

n. (۱) شانزەهەم؛ شانزەیەمین. (۲) شانزە یەک.

sixteenth note, ناوازی شانزەیەکی: ناوازێکی کورتی مۆسیقایە کە شانزەیەکی کاتی ناوازێکی تەواوی پێ دەچێ. (هەروەها "semiquaver").

sixth (siksth), *n. & adj.* (۱) شەشەم؛ شەشەمین. (۲) شەش یەک.

sixthly (siksth′li), *adv.* شەشەم (ژمارەی لیستە).

sixth sense, هەستی شەشەم؛ توانای لەخۆوە هەستپێکردن یا پێ زانین؛ توانای هەڵهێنان.

sixtieth (siks′ti-ith), *n. & adj.* (۱) شەستەم؛ شەستەمین. (۲) شەست یەک.

sixty (siks′ti), *n. & adj.* شەست.

the sixties, شەستەکان؛ لە بەینی شەست و شەست و نۆدا (تەمەن، سەدە، چەرخ).

sixty-four dollar question, [Colloq.], گرنگترین و گرانترین پرسیار.

sizable, sizeable (sīz′ə-b'l), *adj.* گەورە؛ قەبارەدار؛ زۆر (هەند، ژمارە)؛ زۆ.

-sizableness *(n.)*; **sizably** *(adv.)*.

sizar (sīz′ēr), *n.* قوتابی یارمەتی (پارە) پێدراو لەلایەن زانکۆوە (زانکۆی کامبرج).

size (sīz), *n.* (۱) قەبارە؛ قەوارە؛ بارست؛ بارستایی؛ گەورەیی؛ قەبەیی؛ زۆ؛ ئەندازە. (۲) نمرە (پێڵاو، جل‌وبەرگ)؛ ژمارە؛ پێوانە؛ ئەندازە: *(He wears ~ nine shoes.)*. (۳) (ا) پادە؛ ئەندازە؛ گەورەیی؛

(The ~ of this undertaking is incredible.)

(ب) گەورە؛ زل.

(٤) توانا؛ پێ شکان؛ هێز بەسەرا شکان.

(The presidency is too big for the ~ of him.)

(٥) [Colloq.]. بار یا دۆخی ڕاستەقینە؛ چۆنێتی.

(That's the ~ of it.)

(٦) [Obs.]. بەشی بۆ بڕاوە (خواردەمەنی).

v.t. (١) بە گوێرەی قەبارە یا قالبێکی تایبەتی دروستکردن. (٢) ڕێکخستن بەپێی گەورەو بچووکی؛ بەپێی قەوارە هاوپۆل کردن.

of a size, یەک نمرەن؛ هاوقەبارە؛ ئەوەندەی یەک.

size up, (١) هەڵسەنگاندن؛ (٢) شیار؛ گونجان.

(to size up a person, situation, etc.)

size (sīz), *n.* ماددەیەکی لینجە (بۆ کون‌و چاڵ‌وچۆڵی پڕکردنەوە). (هەروەها "sizing").

v.t. لێدانی نەم ماددەیە؛ پڕکردنەوە یا داپۆشین بەم ماددەیە.

-size (sīz), *n.* = -sized.

sizeable (sīz′ə-b'l), *adj.* = sizable.

-sized (sīzd), *Also* –size, پاشگرێکە بەمانای: نمرە نەوەندە؛ قەبارەکەی یا نەندازەکەی نەوەندەیە: *(small- ~ ; life- ~)*.

sizing (sīz′iŋ), *n.* (١) ماددەیەکی لیقە (کون‌و چاڵ‌وچۆڵی پێ پڕ دەکرێتەوە). (هەروەها "size").

(٢) لێدانی نەم ماددەیە؛ پڕکردنەوە بەم ماددەیە.

sizzle (siz′l), *v.i.* (١) جرە‌جڕکردن (خواردەمەنی سوورەوەکراو)؛ جڕەجڕکردن؛ قرچەقرچ لێوەهاتن؛ کسپە لێوەهاتن؛ کسپەکردن.

(٢) زۆر نوورەوون؛ شێتگیربوون؛ قوشقی بوون

n. جڕەجڕ؛ جڕەجڕ؛ قرچەقرچ؛ کسپە؛ جزە؛ قرچە

sizzler (siz′l-ēr), *n.* (١) سوورکەرەوە؛ قرچە قرچ لێ هەڵسێن؛ جڕەجڕ لێ هەڵسێن. (٢) [Colloq.]. ڕۆژێکی زۆر گەرم.

sizzling (siz′liŋ), *adj.* جڕەجڕکەر؛ قرچەی دێت؛ زۆر گەرم.

[*The food is ~ (hot).*]

skald (skôld, skäld), *n.* *Also* scald, بوێژ یا هۆنەرێکی ئیسکەندیناڤی کۆن.

-skaldic *(adj.).*

skat (skät), *n.* یارییەکی کاغەزە.

skate (skāt), *n.* (١) (ا) ئاسنێکی باریکە دەدرێ لە بنی پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ (ب) پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ.

(٢) پێڵاوێکی پێچکەدارە بۆ خلیسکانی سەر ڕووی لووس.

v.i. خلیسکان لەسەر بەستەڵەک بە پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ وە؛ سەهۆڵ خلیسکێ کردن؛ خلیسکان لەسەر ڕوویەکی لووس بە پێڵاوی پێچکەدارەوە

skate on thin ice, لە بارێکی ناسک‌و مەترسیدارو شلۆقدا بوون.

skate (skāt), *n.* جۆرە ماسیەیەکی دەریایی پانکەڵەی پەڕە پانی کلك درێژە لە توخمی " ray ".

skate (skāt), *n.* [Slang]. (١) نەسپێکی پیری پەککەوتوو؛ نەسپێکی قۆڵتر (٢) کەسێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ؛ کەسێکی بە چاوی سووک تەماشاکراو.

skate-board (skāt-bôrd), *n.* تەختەخلیسکە؛ تەختەیەکی پێچکەدارە بۆ خلیسکان لەسەر شەقام‌و شۆستە‌و ڕووی تەخت.

skater (skāt′ēr), *n.* (١) سەهۆڵ خلیسکێکەر؛ کەسێکە لەسەر ڕووی لووس (وەک شەقام) دەخلیسکێ بە پێڵاوی پێچکەدارەوە یا بەسەر تەختەی پێچکەدارەوە (٢) water strider

skating rink, یاریگای سەهۆڵ خلیسکێ؛ مەیانی سەهۆڵ خلیسکێ (لە ژوورەوە)

skatole, skatol (skat′ōl), *n.* ناوێنەیەکی بۆگەن لە بۆگەن کردنی پرۆتینەوە پەیدا دەبێ (لە ڕیخۆڵە‌و گووو هەندێ ڕووەکدا هەیە‌و بە دەستکردیش دروست دەکرێ).

skean (skēn), *n.* خەنجەری ئێرلەندی‌و ئوسکوتلەندی.

skedaddle (ski-dad′'l), *v.i.* [Colloq.], ڕاکردن؛ تێ تەقان؛ بە پەلە دەربازبوون.

n. [Colloq.], ڕاکردن؛ تێ تەقان؛ بە پەلە دەربازبوون.

skee (skē), *n. & v.i.* = ski.

skeet (skēt), *n.* جۆرێکە لە trapshooting .

skeg (skeg), *n.* (١) بەشی پشتەوەی نیرگەی ژێر بەلەم‌و کەشتی بە درێژی؛ ئەو بەشەی ئەم نیرگەیە کە ستوونی دەستاژووی کەشتی لەسەر ڕاوەستاوە (٢) پەڕەیەکە لە دواوەی دیوی ژێرەوەی تەختەی شەپۆل خلیسکێی کەنار دەریا.

skein (skān), *n.* (١) کەڵافە دەزوو؛ کڵافە. (٢) کاکۆڵ؛ تیتك؛ گێسوو؛ تۆپەڵە موو؛ کڵافەی کلکی ئەسپ. (٣) پۆلە مەڵ کێوی.

skeletal (skel′ə-t'l), *adj.* تایبەتی بە پەیکەری ئێسك؛ هی ئێسکبەند؛ ئێسکبەندی؛ لە ئێسکە پەیکەر دەچێ.

skeleton (skel′ə-t'n), *n.* (١) پەیکەری ئێسك؛ ئێسکە پەیکەر؛ کۆئەندامی ئێسکی؛ ئێسکبەند؛ ئێسك. (٢) قاوغ؛ قاڵۆ؛ قاقلە؛ قاپۆر. (٣) کەسێك یا گیاندارێکی ڕەقەڵە؛ کەسێکی پووکاوە؛ کەسێکی لەبڕولاواز. (٤) چوارچێوە (کەشتی، خانوو، ...هتد)؛ چوارچێوەی بۆش. (٥) نەخشە (چیرۆك، پرۆژە)، پێلان.

adj. (١) ئێسکبەندی؛ وەك ئێسکەپەیکەر؛ لە قاوغ دەچێ. (٢) زۆر کەم؛ پووکاوە؛ هیچ نەماو. (٣) تەنها چوارچێوەکەی ماوە؛ ژمارەکەی زۆر کەم کراوەتەوە: *(a ~ staff)*.

a skeleton at the feast, کەسێکە یا (ڕووداوێکە) کە بەری دڵی خەڵك دەگرێ لە کاتێکی خۆشیدا؛ کەسێکە کە هۆی تاریکی و ناخۆشی‌یە لە ئاهەنگێکدا.

a skeleton in the closet, شتێکی ئاپڕووبەرو شەرمەزاری‌یە کە لە خەڵك دەشارێتەوە (دەبارەی ئەندامی خێزانێك، دەزگایەك،...هتد).

skeletonize (skel′ə-t'n-īz´), *v.t.* (١) پووکاندنەوە؛ لەڕولاوازکردن؛ ووشك کردنەوە (لەش). (٢) نەخشەکێشان بە کورتی. (٣) ژمارە کەمکردنەوە (فەرمانبەرانی دەزگایەك).

skeleton key, ڕەقەڵە کلیل: کلیلێکە کە گەلێك قفڵ دەکاتەوە.

skep (skep), *n.* (١) زەمیلە یا سەبەتەیەکی خڕ. (٢) پڕ زەمیلە یا سەبەتەیەکی وەها.

(٣) پووڕە هەنگ (بەتایبەتی هی پووش)؛ پلووڕە هەنگ؛ پووڕە.

skeptic (skep′tik), *n.* (١) ئەندامی ڕێکخراوێکی فەلسەفەیی یۆنانی کۆنی بێ بڕوا یا بەگومان (دەبارەی زانینی شتەوە). (٢) کەسێکی بێ بڕوا (فەلسەفە)؛ کەسێکی دوودڵ یا گوماندار (فەلسەفە). (٣) کەسێکی بێ باوەڕ، گوماندار، یا دوودڵ. (٤) کەسێکی بێ بڕوا (ئاین بەتایبەتی خاچ پەرستی).

skeptical (skep′tə-k'l), *adj.* (١) بێ بڕوای فەلسەفەیی؛ هی گوماندارانە (فەلسەفە). (٢) بێ بڕوا؛ دوودڵ؛ بەشك؛ گومانداڕ؛ بەگومان؛ بەدگومان. (٣) بێ بڕوا (ئاین).

skepticism (skep′tə-siz´m), *n.* (١) گومانداری (فەلسەفە): بیروباوەڕێکی فەلسەفەیی‌یە کە دەڵێت دەبێ بە گومانەوە سەیری ڕاستێنی هەموو جۆرە زانین‌و زانیاری‌یەك بکەین. (٢) بێ بڕوایی؛ دوودڵی؛ بەگومانی؛ شك. (٣) بێ باوەڕی (بە ئاین بەتایبەتی خاچ پەرستی)؛ بێ بڕوایی.

skerry (sker′i), *n.* دوورگەیەکی بەردەڵانی بچووك؛ بەرد یا تیرەی بەردینی تەنکاوی گوێ دەریا.

sketch (skech), *n.* (١) نیگار؛ وێنەی بە دەست کراو؛ گەڵاڵەی نیگار. (٢) نەخشە (پەڕتووك، پرۆژە)؛ گەڵاڵە. (٣) (ا) چیرۆك یا ووتارێکی کورت؛ باسێکی کورت. (ب) پارچە ناوازێکی کورت (بەتایبەتی هی پیانۆ)

(ج) پەردەیەك یا شانۆنامەیەكی كورتی قۆشمە یا لاقرتیی.
(٤) [Colloq.]، كەسێكی سەیر خۆش؛ كەسێكی نەنتیكە.
v.t. نەخشەكێشان؛ بەكورتی باس كردن؛ گەڵاڵەكردن.
v.i. نیگاركێشان
sketch-book (skech′book´), *n.* (١) دەفتەری نیگاركێشان.
(٢) دەفتەری باسی وێژەیی كورت (چیرۆك؛ شانۆنامەی كورت).
sketchy (skech′i), *adj.* (١) گەڵاڵەیی؛ نەخشەیی؛ سەرەتایی.
(٢) ناتەواو؛ ڕووكەشی.
-sketchily *(adv.)*; **sketchiness** *(n.)*.
skew (skū), *v.i.* (١) خواربوون؛ لادان؛ بەلادا ڕۆیشتن.
(٢) [Dial.]، بە تیلەی چاو سەیركردن؛ بە لایەكی چاو تەماشاكردن.
v.t. (١) خوارکردن؛ لابەلاكردن؛ بەلادابردن.
(٢) شێواندن؛ چەوت كردن؛ تێكدان.
adj. (١) خوار؛ لار؛ لابەلا. (٢) شێواو؛ تێكدراو؛ چەوت. (٣) لابەلا (نەندازە).
n. (١) لاری؛ خوارى. (٢) بەشی لار یا خوار؛ پێچ.
skew arch, تاقی حوار (خانووسازی).
skew-back (skū′bak′), *n.* ڕوویەكی لارە كە پایەی تاقی كەوتووەتە سەر.
skew-bald (skū′bôld´), *adj.* پەڵەپەڵە (ئەسپ)؛ پنكە پنكە؛ بەڵەك.
skewer (skū′ēr), *n.* شیشی كەباب؛ سیخ.
v.t. لە شیش دان؛ بە شیشەوە كردن.
skewness (skū′nis), *n.* (١) لاری؛ خوارى؛ چەوتی.
(٢) [Rare]، لاری (ڕێزمەكاری)؛ خوارى.
ski (skē), *n.* پێڵاوی بەفرەخلیسكێ (كە بریتیيە لە پارچەیەك دار یا كانزای نەختێك درێژ كە پێڵاوی پێوە دەبەسترێ)و بەفرەخلیسكێی پێ دەكرێ)
v.i. بەفرەخلیسكێ كردن.
skiagram (skī′ə-gram´), *n. Also* **skiagraph,** وێنەی تیشكی نێگس وەرگیراو؛ وێنەی سێبەر یا تارمایی.
skiagraphy (skī-ag′rə-fi), *n.* وێنەگرتن بە تیشكی نێگس؛ وێنەی سێبەر یا تارمایی گرتن.
skiascope (skī′ə-skōp´), *n.* = **retinoscope.**
skiascopy (skī-as′kə-pi), *n.* = **retinoscopy.**
skid (skid), *n.* (١) تەختەی (یا جوڕتە تەختەی) بارى قورس لەسەر خل كردنەوە (٢) چوارچێوەی پێچكەداری بار گواستنەوە.
(٣) (*pl.*)، چوارچێوەیەكی تەختەیە دەنرێ بە قەد كەشتیيەوە بۆ پاراستنی لەكاتی باداگرتندا. (٤) ئامێری خلیسكانی فڕۆكە لەكاتی نیشتنەوەیدا.
(٥) ئامێری داخستن یا قفڵدانی ڕەوڕەوەی ئوتومبیل و خلیسكاندنی پێچكەكانی. (٦) خلیسكان (ئوتومبیل، مرۆڤ)؛ هەڵخلیسكان.
v.t. (١) داخستن یا قفڵدانی ڕەوڕەوەی ئوتومبیل و خلیسكاندنی ئوتومبیلەكە. (٢) گواستنەوە بە چوارچێوەی پێچكەدار.
(ب) خلیسكاندن لەسەر تەختە (بار)
v.i. (١) خلیسكان بەلادا (وەك ئوتومبیل لەسەر سەهۆڵ):
(The car ~ded ten feet.)
(٢) خلیسكانی پێچكەی ئوتومبیل لەبەر نەسووڕانەوەی پێچكەكان.
(٣) خلیسكان (فڕۆكە). (٤) كەوتنەخوارەوە بە تووندو بە خێرا.
on the skids, [Slang]، لە بەناخ چوونداید؛ لە شكستیدایە؛ لە نشوستیدایە.
skiddoo (ski-dōō′), *v.i.* [Slang]. ڕۆیشتن؛ ببڕۆ! لاچۆ لێرە!.
skid fin, پەرەكەی تەنیشتی باڵی سەرەوەی فڕۆكەی (بۆ هاوسەنگی).
skid-proof (skid′prōōf´), *adj.* ناخلیسكێ (پێچكەی ئوتومبیل)؛ شتی لەسەر ناخلیسكێ (ڕێگە).
skid row, [Slang]، گەڕەكی دەربەدەران: ناوچەیەكە خەڵكی وێڵ و خانە بە كۆمەڵ و عەرەق خۆرو ناوارەی تێدا دەژی.
skier (skē′ēr), *n.* بەفرەخلیسكێكەر.

skiff (skif), *n.* (١) بەلەمێكی سەوڵی سووك و بچووكە.
(٢) بەلەمێكی بایەوانی بچووكە.
skiing (skē′iŋ), *n.* بەفرەخلیسكێ.
skijoring (skē′jôr´iŋ, skē-jō′riŋ), *n.* بەفرەخلیسكێ بە پاكێشان: وەرزشێكە بریتیيە لە پاكێشانی بەفرە خلیسكێكەر بە ئەسپ یا ئوتومبیل.
ski jump, (١) بازدی بەفرەخلیسكێ: بازدێكە بەفرەخلیسكێكەر دەیدات (٢) لێژگە یا سەر بەرەوخوارەی ئەم بازدە.
ski lift, ئەسانسێر (یا بەرزكەرەوەی) بەفرەخلیسكێ: بۆ گواستنەوەی بەفرەخلیسكێكەران بۆ سەر تەوقەسەری گردو شاخی بەفرەخلیسكێ (پێشی دەووترێ " **ski tow** ").
skilful (skil′fəl), *adj.* = **skillful.**
skill (skil), *n.* (١) كارامەیی؛ شارەزایی؛ پسپۆری؛ كارسازی؛ وریایی.
(٢) [Obs.]، زانیاری؛ زانین؛ تێگەیشتوویی؛ تێگەیشتن.
v.i. گرنگ بوون؛ قەی كردن.
skilled (skild), *adj.* (١) كارامە؛ شارەزا؛ كارزان؛ بزان؛ لێهاتوو (لە پیشەیەكدا). (٢) كارامەیی دەوێ؛ پێویست بە كارسازی یا شارەزایی دەكات: *(~ labor)* .
skillet (skil′it), *n.* تاوە.
skillful, skilful (skil′fəl), *adj.* كارامە؛ كارساز؛ شارەزا؛ قال.
skilling (skil′iŋ), *n.* پارەیەكی نەسكەندیناڤی كۆنی كەم بایەخە (وەك فلس).
skim (skim), *v.t.* (١) سەرتوێژ یا چەوری لێ گرتن (شیر)؛ لێ لابردن:
(He ~med the milk of its cream.)
(٢) لێ گرتن (كەف و كوڵ و پیسایی)؛ لێ لابردن.
(٣) داپۆشین (بە چینێكی تەنك): *(a pond ~med with ice)* .
(٤) چاو پیاخشاندن؛ بە پەلە خوێندنەوە:
(to ~ a magazine, book, etc.)
(٥) (ا) بەخێرا بەسەردا ڕۆیشتن یا خلیسكان؛ پیاخشاندن؛ بە ئاستەم بەركەوتن. (ب) هاوێشتن بە جۆرێك كە بە ئاستەم بەر سەرەكەی بكەوێ یا بخلیسكێ بەسەریا (بەرد بەسەر ئاو یا سەهۆڵدا):
(He ~med a stone across the pond.)
v.i. (١) پێداخشان؛ بەسەردا خشان؛ بە خشپە بەسەردا تێپەڕبوون؛ بەسەردا كشان؛ ڕووشان. (٢) (**~ over; ~ through**)، چاو پیاخشاندن (نووسراو)؛ بە پەلە خوێندنەوە: *(to ~ over an article)* .
n. (١) سەرتوێژ لێ گرتن یا لێ لابردن. (٢) شتی سەرتوێژ لێ گیراو (وەك شیر).
(٣) توێژاڵ؛ توێژی تەنك؛ سەرتوێژ.
(٤) [Obs.]، كەفی پیس؛ پیسی سەرئاوكەوتوو.
adj. (١) سەرتوێژ لێ گیراو یا لابراو: *(~ milk)* .
(٢) لە شیری سەرتوێژ لێ گیراو دروستكراوە: *(~ cheese)*
skimble-scamble (skim′b′l-skam´b′l), *adj.* پڕپڕپڕو بێ مانا؛ هەڵەق مەڵەق.
skimmer (skim′ēr), *n.* (١) كەفگیر؛ كەوگیر.
(٢) (ا) باڵندەیەكی كەنارەدریایی باڵ درێژی دەنووك مقەستیيە لە فڕیندا بەسەر ئاوەكەدا دەكشێ بە شوێن خواردندا. (ب) **water strider**
(٣) شەپقەیەكی لێوار پانە. (٤) جۆرێكە لە كراسی كراوە.
skim milk, شیری چەوری لێ گیراو؛ شیری سەرتوێژ لێ لابراو؛ شیری ڕوون. (هەروەها " **skimmed milk** ").
skimming (skim′iŋ), *n.* [pl.], كەف و كوڵی لە شلە گیراو؛ سەرتوێژی لێ لابراو یا گیراو.
skimp (skimp), *adj.* [Colloq.], كەم؛ بە ناستەم بەش دەكات.
v.t. [Colloq.], (١) بە كەم و كوڕی و خراپی دروستكردن لەبەر پارەپیسی.
(٢) پیسكەیی كردن؛ ڕەزیلی كردن؛ زۆر دەست بە پارەوە گرتن؛ بەرچاوتەنگی كردن.
v.i. [Colloq.], زۆر دەست بە پارەوە گرتن؛ پیسكەیی كردن؛ كەم خەرج كردن؛ بەرچاوتەنگی كردن:

(to ~ on the budget; We ~ed to save money.)

(ووشەی " scrimp " یش ببینە).

skimpy (skim′pi), *adj.* (١) کەم: کەمو کوڕ؛ ناتەواو (٢) بەستەنە: بە چاوتەنگ؛ بەزیل؛ پوولەکی.

-skimpily *(adv.)*; **skimpiness** *(n.).*

skin (skin), *n.* (١) پێست؛ چەرم. (٢) کەوڵ؛ پێستە (٣) تەپک: تونج؛ تونکل؛ تونک یا بەرگی کەشتی و فڕۆکە. (٤) کوندە؛ مەشکە؛ تووڕەکە یا کیسەی چەرم. (٥) [Slang] کەسێکی پیسکە یا ڕەزیل؛ پوولەکی؛ بەرچاوتەنگ. (٦) [Slang] دەسبڕ؛ ساختەچی.

v.t. (١) کەوڵ کردن؛ پێست دامالێن؛ پێست گرتنەوە. (٢) بە پێست داپۆشین. (٣) تونکل لێکردنەوە؛ پاکردن؛ تونک لێکردنەوە. (٤) [Slang] دەسبڕین؛ ڕووتکردنەوە؛ پارە لێ کێشانەوە؛ ساختەلێکردن. (٥) پێست بڕیندارکردن؛ بڕین؛ تونک ڕووشاندن یا بڕیندارکردن.

v.i. (١) گۆشتەوزوون هێنانەوە؛ سارێژبوون؛ هاتنەوەیەکی بڕین (٢) تونک فڕیدان؛ تونک لێ بوونەوە؛ کاڵ فڕیدان. (٣) [Slang] : ~ out). دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ بۆی دەرچوون؛ تێ تەقاندن.

be no skin off one's back, [Slang], کار تێ نەکردن؛ باک نەبوون؛ دەربەست نەهاتن

by the skin of one's teeth, بە ناستەم؛ بە حاڵ

(We escaped capture by the skin of our teeth.)

get under one's skin, (١) تووڕەکردن؛ زوێر پەستکردن؛ وەرس کردن؛ ڕق هەڵساندن (٢) بوون بە خولیا؛ زوێر خووپێوەگرتن.

have a thick skin, بەهیچ پەست نەبوون؛ بەرگەی هەموو ڕەخنەو هێرشێک گرتن؛ بەهیچ تووڕە نەبوون؛ هەست ناسک نەبوون

have a thin skin, دڵ ناسک؛ زوو پەست بوون؛ بەرگەی ڕەخنەو هێرش نەگرتن.

in (*or* with) a whole skin, [Colloq.], بەبێ بریندارى؛ بە ساغى.

save one's skin, خۆ ڕزگارکردن (لە مردن یا زیانێکى گەورە)؛ لە مردن ڕزگاربوون.

skin alive, (١) کەوڵ کردن بە زیندوێتى؛ چەرمى سەر گرتنەوە. (٢) [Colloq.]، بەتوندى ڕەخنەلێگرتن؛ سزادان؛ سەرزەنشتکردن. (٣) [Colloq.]، باش بەزاندن؛ بۆڕێبدان؛ لێ بردنەوە.

skin-deep (skin′dēp′), *adj.* (١) قوڵ نیە (بڕین، برین)؛ تەنها هەر پێستەکەی بڕیوە یا پیاچووە: *(a ~ cut)* . (٢) قوڵ نیە؛ تەنک؛ پووکەش: *(Beauty is ~ .)* .

adv. پووکەشى؛ بە ڕووکەشى کراو.

skin-dive (skin′dīv′), *v.i.* مەلەکردن لەژێر ئاودا.

skin diving, مەلەى ژێر ئاو (بە ئامێرى هەناسەدانەوە).

-skin diver *(n.).*

skin flick, [Slang], فیلمى ڕووت

skin-flint (skin′flint), *n.* = miser.

skin-full (skin′fool′), *n.* (١) پر مەشکەیەک. (٢) [Colloq.]، ئەوەندەى کە پیاو بۆى بخورێتەوە (عەرەق). (٣) [Colloq.]، زۆر؛ هەندێکى زۆر؛ ئەوەندەى کە بەرگەى بگیرێ.

skin game, [Colloq.], (١) قومارێک یا یارییەکە کە لەسەر گڕى بەندە. (٢) دەسبڕى؛ ساختە؛ گڕى؛ قومارباز؛ جامباز؛ فریوباز.

skin graft, پێنەکردنى پێست؛ پێنەکردنى بەشێکى لەش بە پێستى بەشێکى ترى بە نەشتەرکارى

skink (skiŋk), *n.* شەوگەر؛ گیاندارێکى ئاوچە گەرمەکانە لە توخمى مارمێلکە

skinned (skind), *adj.* پێستەکەى فلانە ڕەنگە: *(a dark- ~ person)*

skinner (skin′ēr), *n.* (١) پێست خۆشکەر؛ پێستە فرۆش؛ کەولکەر. (٢) دەسبڕ؛ ساختەچى؛ قوماربان؛ فریوباز.

skinny (skin′i), *adj.* (١) پێستى؛ لە پێست دەچێ؛ پەردەیى (لەش). (٢) لەڕ؛ ڕەقەڵە؛ لەڕوڵاواز؛ لات؛ ڕێبوولە؛ سیسەنە.

-skinniness *(n.).*

skinny-dip (skin′i-dip′), *v.i.* [Colloq.], مەلەکردن بە ڕووتى.

-skinny-dipper *(n.)*; **skinny-dipping** *(n.).*

skin test, پێست تاقیکردنەوە بۆ هەستیارى (پزیشکەوانى).

skin-tight (skin′tīt′), *adj.* تەسک (جل‌وبەرگ)؛ تەنگ.

skip (skip), *v.i.* (١) بازدان؛ لە خۆشیدا بە قونەقون ڕۆیشتن بەڕێوە؛ قونەکردن (لە خۆشیدا): *(The girls ~ped gaily by.)* . (٢) بەسەردا بازدان یا هەڵبەزینەوە. (٣) پەڕاندن؛ بووارىن؛ بەسەردا تێپەڕبوون. (٤) پۆل پەڕاندن (قوتابخانە)؛ دەرچووانى بە پۆل پەڕاندنەوە (٥) [Colloq.]، بە پەلەو بەدزییەوە ڕاکردن؛ تێ تەقاندن؛ بە دزییەوە بۆ دەرچوون.

v.t. (١) بەسەردا بازدان؛ بازدان. (٢) پەڕاندن؛ بەسەردا تێپەڕبوون (بەبێ بینین، سەرنج پێدان، یا خوێندنەوە)؛ بووارىن. (٣) بەسەردا تێپەڕاندن. (٤) [Colloq.]، بە پەلەو بە دزییەوە ڕاکردن؛ بۆ تێ تەقاندن؛ دەربازبوون.

n. (١) قونەقون کردن (لە خۆشیدا)؛ لە خۆشیدا بە قونە ڕۆیشتن بەڕێوە. (٢) پەڕاندن؛ بووارىن؛ بەسەردا تێپەڕبوون بەبێ سەرنج پێدان.

ski pants, پانتۆڵى بەفرەخلیسکێ (لە ڕانکو شەروالى کوردى دەچێ).

skip-jack (skip′jak′), *n.* (١) ماسى بازدەر: چەند جۆرە ماسییەکن بازد ددەن بەسەر ئاوداو لەسەر ئاو یارى دەکەن. (٢) قالۆنچەى خۆهەڵگیڕەوە

skipper (skip′ēr), *n.* (١) بازدەر (مرۆڤ، شت). (٢) . **saury** پەپوولەیەکى بچکۆلەى تیژە. (٤) جانەوەرى بازدەر

skipper (skip′ēr), *n.* (١) ئاڕووەرى کەشتى بچووک؛ ڕانەرى بەلەمو کەشتى بچووک. (٢) پێشڕەو؛ ڕابەر؛ سەردار؛ سەرۆک؛ سەردار؛ سەرگەورە.

skirl (skŭrl), *v.t. & v.i.* [Scot. & Dial.], زوڕنا لێدان؛ دەنگى ناسازى وەک زوڕنا لێوە هاتن.

n. دەنگى زوڕنا؛ دەنگێکى ناسازى وەک زوڕنا.

skirmish (skŭr′mish), *n.* (١) بەیەکداهاتن؛ ووردە شەڕ؛ بەرەنگارى یەکتر بوونو بەیەکدادان (پەڵى لەشکر)؛ لێدان. (٢) کێشمەکێش؛ مشتومڕ؛ ناکۆکى؛ دەمقڕە.

v.i. (١) وردە شەڕکردن (لقى لەشکر)؛ بەیەکدادان؛ لێکدان. (٢) مشتومڕ؛ دەمقڕە لەگەڵ کردن.

-skirmisher *(n.).*

skirr (skŭr), *v.i.* (١) هەڵفڕین؛ بە پەلە ڕاکردن یا هەڵفڕین؛ تێ تەقاندن؛ دەربازبوون: *(Birds ~ed off from the bushes.)* (٢) بە پەلە ڕۆیشتن؛ خێرا ڕۆیشتن؛ فڕین؛ چوون.

v.t. (١) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ سوڕاخ بۆ کردن؛ سووڕانەوە. (٢) (!) بەسەردا تێپەڕین (بە تیژی). (ب) بەسەردا تێپەڕاندن یا بردن

n. ووڕەوڕ؛ فڕەفڕ؛ ووڕە

skirt (skŭrt), *n.* (١) چمکى کراس و کەواو تەنوورەیە کە لە کەمەر بەخوارەوە دادەپۆشێ. (٢) تەنووڕە؛ کراسى تا سەر ئەژنۆ. (٣) شتێکى شۆڕبووەوەیە کە لە تەنووڕە بچێ (وەک چمکى شتى شۆڕ بووەوە لە زین). (٤) (*pl.*) قەراغ شار؛ پەراوێز؛ چمک؛ ناوچەى نزیک سنوور (٥) [Slang]، کچ؛ ئافرەت؛ ژن.

v.t. (١) بە قەراغدا دڕێژبوونەوە؛ دەورەدان؛ دەورگرتن. (٢) بە دەوردا ڕۆیشتن (نەک بە ناودا)؛ بە قەراغدا ڕۆیشتن: *(to ~ a city, the woods, etc.)* (٣) خۆ لێ لادان (پرسیار، باسى ناخۆش)؛ بە دەوردا سووڕانەوە؛ لێ دوورکەوتنەوە: *(The president ~ed the subject.)* .

v.i. بە دەوردا بوون یا دڕێژبوونەوە؛ بە قەراغیدا سووڕانەوە؛ لە قەراغەکەیدا بوون *(The path ~s along the edge of the pond.)*

ski run, لێژگەی بەفرەخلیسکن؛ ڕێڕەوی بەفرەخلیسکن.
skit (skit), *n.* (۱) توانج؛ توانج تێگرتن؛ قسە تێگرتن. (۲) نووسراوێکی کورتی قۆشمە یا لاقرتێیی. (۳) شانۆنامەیەکی کورت یا پەردەیەکی قۆشمە یا لاقرتێیی.
ski tow, = ski lift.
skitter (skit′ēr), *v.i.* (۱) وەک تیر بەسەردا تێپەڕبوون (بەتایبەتی بەسەر ئاودا)؛ بە تیێژی بەسەردا ڕێشتن؛ خلیسکان؛ خشان بەسەردا. (۲) یاری پێ کردنی قولاپی ڕاوەماسی و ڕاوەشاندنی و ڕاتەکانی بۆ سەرووی ئاوەکە
v.t. بەسەردا خلیسکاندن؛ بەسەردا تێپەڕکردن بە تیێژی.
skittish (skit′ish), *adj.* (۱) سەرکەش؛ تۆڵ. *(a ~ horse)* . (۲) بەتاڵ؛ بەتاڵوڕووز؛ مەکرباز؛ بە مەکر؛ مەکرکەر. (۳) بێ بار؛ دوودڵ؛ پشت پێ نەبەستراو.
skittle (skit′l), *n.* (۱) یاری ninepins کە لە یاری bowling دەچێت. (۲) هەر یەکێک لە نۆ نیشانەکەی ئەم یارییە.
all beer and skittles, هەمووی هەر خواردنەوە و ڕابواردنە؛ هەر ڕابواردنە
skive (skīv), *v.t.* پێستە تاشین؛ تۆ تۆ کردنی پێستە.
skiver (skīv′ēr), *n.* (۱) پێستێکی تەنکە (بۆ بەرگی پەرتووک). (۲) پێستە تاش؛ پێستە تونکەر. (۳) چەقۆیەک یا شتێکی تیێژە بۆ پێستە تاشین یا تۆ تۆ کردن.
skivvy (skiv′i), *n.* [Slang], (۱) فانیلەی زێڕەوەی پیاوان (بەتایبەتی هی کەشتیوان). (۲) *(pl.)* دەرپێ و فانیلە. (۳) کارەکەر (لەڕووی سووکیێیەوە).
skoal (skōl), *interj.* نۆش!
skua (skū′ə), *n.* باڵندەیەکی دەریایی گەورەی گۆشت خۆری ڕاوکەرە.
skul-duggery (skul-dug′ēr-i), *n.* [Colloq.], فێڵبازی؛ تەڵەکەبازی؛ زۆرزانی.
skulk (skulk), *v.i.* (۱) خۆ مات دان؛ خۆ مت کردن. (۲) بە ترس و لەرزەوە ڕێشتن؛ بە خشپە جوولانەوە؛ بە دزێیەوە گەڕان. (۳) خۆ لە ئەرکی سەرشان دزینەوە؛ ڕاکردن لە ئەرک. (۱) (ب) کەسێکی بە خشپەو ترس و لەرز گەڕاوە. (ب) کەسێکی ڕاکردوو لە ئەرکی سەرشان. (۲) تاقمی گیاندارێ بە دزێیەوە گەڕاو (بەتایبەتی ڕێوی).
skull (skul), *n.* (۱) کاسەی سەر؛ کەللە؛ کەللەی سەر؛ قاپۆڵ؛ کاپۆڵ. (۲) مێشک (بەتایبەتی بێ مێشکی): *(thick ~; empty ~)* .
skull and crossbones, کەللە و ئێسقانی چەپ و ڕاست لەیەکدراو: وێنەی کەللەیەکی سەرو دوو ئێسقانی چەپ و ڕاست لەیەکدراوە کە نیشانەی مردن و مەترسییە (لە کۆندا دەکرا بە نالای چەتەی دەریاییەوە ئێستا لە دەفری ژەهر دەدرێ بۆ ئاگاداری).
skull-cap (skul′kap′), *n.* (۱) کلاو بەتایبەتی هی تەسک بۆ ناومال). (۲) تەوقە سەر (۳) جۆرە ڕوومکێکە گوڵەکەی لە کلاوزێ دەچێ.
skunk (skuŋk), *n.* (۱) دەڵەک (۲) [Colloq.] کەسێکی پیسی بۆگەنی ناپەسەند.
v.t. [Slang], (۱) لێ بردنەوە (بەتایبەتی بە ڕێگە نەدان بە بردنەوەی هیچ خاڵێک لە یاریدا)؛ بۆڕ پێدان؛ بەزاندن. (۲) گزی کردن؛ فێڵ کردن؛ پارە نەدان.
skunk cabbage, کەلەرمە بۆگەنە.
sky (skī), *n.* (۱) ئاسمان. (۲) گەردوون. (۳) ئەوپەڕی بەرزی؛ پلەی زۆر بەرز؛ ئاسمان (مەجاز): *(reaching for the ~)* . (٤) (۱) شێوەی ئاسمان. *(blue ~)* . (ب) ئاووهەوا. (٥) [Obs.] پلە هەور؛ هەور.
v.t. (۱) شەق لە توپ هەڵدان بە ئاسماندا؛ هاوێشتن بە ئاسماندا. (۲) زۆر بە بەرزی هەڵواسینی وێنەیەک لە پێشانگادا.
out of a clear sky, لەپڕ؛ لە ناکاو
to the skies, (۱) ئیجگار زۆر؛ ئەوپەڕ؛ *(praised to the skies)*
(۲) بۆ ئاسمان؛ بەرەو ئاسمان.
sky blue, شینی ئاسمانی.
-sky-blue *(adj.).*
sky-borne (skī-bôrn), *adj.* بە فڕۆکە گوێزراوە: *(~ troops)*
sky-cap (ski′kap′), *n.* کۆل هەڵگری فڕۆکەخانە
sky-dive (skī′dīv), *v.i.* یاری خۆ فڕێدانە خوارەوە لە فڕۆکەوە بە پەڕەشوورت (لە بەرزایی شەش هەزار پێ وە).
-sky-diver *(n.)*; **sky-diving** *(n.).*
Skye terrier, سەگێکی بچووکی باڵا و گوێ کورتی تیسك درێژە.
sky-ey (skī′i), *adj.* (۱) [Poetic] ، ئاسمانی (ڕەنگ)؛ شینی ئاسمانی (۲) بەرز؛ بڵند.
sky-high (skī′hī′), *adj.* زۆر بەرز؛ بڵند
sky-jack (skī′jak′), *v.t.* فڕۆکە ڕفاندن بە زۆر (بەتایبەتی فڕۆکەیەك کە بە هەواوە بێ). (هەروەها " highjack ").
skylark (skī′lärk′), *n.* کلاوکوڕە.
skylight (skī′līt′), *n.* کلاوپەنجەرە؛ پەنجەرەی سەربان.
skyline (skī′līn′), *n.* (۱) ئاسۆ. (۲) دیمەنی خانووەکانی شار یا ڕیزە شاخێك بە قەد ئاسمانەوە.
sky pilot, [Slang], = clergyman.
sky-rocket (skī′rok′it), *n.* فیشەکەشێتە.
v.i. لەپڕ بەرزبوونەوە (نرخ؛ فرۆخت، ناوبانگ، پلەوپایە): *(The price of food has ~ed.; Home sales have ~ed.)*
v.t. لەپڕ بەرزکردنەوە.
sky-scraper (skī′skrāp′ēr), *n.* خانووی زۆر بەرز؛ باڵەخانەی سەر لە ئاسمان دەر.
sky-ward (skī′wērd), *adv. & adj.* بەرەو ئاسمان؛ بۆ سەرەوە.
sky-wards (skī′wērdz), *adv.* = sky-ward.
sky-way (skī′wā′), *n.* هێڵی ئاسمانی؛ هێڵی فڕۆکە.
sky-writing (skī′rīt′iŋ), *n.* (۱) نووسین بە قەد ئاسمانەوە (بەهۆی هەڵمێکی باش دیار کە لە فڕۆکەیەکەوە دێتە دەرێ). (۲) ئەو ڕوشانەی بەم شێوەیە دەنووسرێن.
-sky-writer *(n.).*
slab (slab), *n.* (۱) تەختە بەرد؛ تاشە بەرد؛ تاتە بەرد؛ زەمینەی کۆنکریتی: *(a ~ of concrete)* . (۲) قاشێکی پان و ئەستوور (پەنیر، کێك). (۳) توێکی لە دار بڕاوە بە خێرا. (٤) [Slang]، بنکە یا سەرشاری تۆپ هاوێژی یاری بێسبۆل.
v.t. (۱) کردن بە تەختە بەرد؛ تۆ تۆ کردن. (۲) تۆ بڕینەوە لە دارێك بە خێرا. (۳) تەختە ڕێژ کردن؛ زەمینە داڕشتن بە کۆنکریت.
slab (slab), *adj.* [Archaic], خەست و لینج *(~ porridge)*
slabber (slab′ēr), *v.i. & v.t., n.* = slobber.
slab-sided (sla-sīd′id), *adj.* [Colloq.], (۱) لاتەخت؛ ڕووتەخت. (۲) درێژو باریك؛ ڕیبووڵە؛ باریکەڵە؛ ڕەقەڵە.
slack (slak), *adj.* (۱) سست؛ خاو؛ خاووخلیچك؛ هێواش؛ تەمەڵ؛ شڵەپەتە. (۲) مەنگ؛ وەستاو (ئاو، تەورژمی ئاوو کارەبا)؛ هێواش. (۳) بێ بازاڕ؛ خاو (بازرگانی)؛ کز: *(a ~ period in car sales)* . (٤) شل؛ شڵوشۆڕ؛ نەجەڕێنتراو؛ توند نەکراو: *(a ~ rope)* . (٥) شل؛ بە ئاسانی کارتێکراو. (٦) کەمتەرخەم؛ فەرامۆش کار؛ بێباك؛ لامسەرلا؛ بێ گوێ یانە کراو: *(a ~ workman; ~ book-keeping)*
v.t. (۱) شل کردن؛ خاوکردنەوە؛ شل کردنەوە (گوریس، گرێ، ژێ). (۲) فەرامۆش کردن؛ کەمتەرخەمی کردن؛ گوێ پێ نەدان؛ لامسەرلایی کردن.

(۳) قسل کوژاندنەوە یا مراندن

v.i. خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ هێواش بوونەوە.

adv. بە شل‌وشۆڕی؛ بە شلی؛ بە دواکەوتوویی.

n. (۱) بەشێکی شل یا نەجەڕێنراو؛ بەشێکی خاو یا شۆڕبووەوە.

(to pull in the ~ of a rope) (۲) شلی؛ بەجەڕێنراوی؛ شل‌وشۆڕی. *(There was ~ in the rope.)*

(۳) وەستان (ئاو، تەورۆم)؛ مەنگی.

(٤) بێ بازاری؛ بازار کزی؛ کزی؛ سست.

(٥) برگەی هێز نەخراوە سەر (هەڵبەست).

-slackly *(adv.)*; **slackness** *(n.)*.

slack off, خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ ساردبوونەوە؛ فەرامۆش کردن؛ شل کردنەوە؛ شل بوون

slack up, هێواش کردنەوە؛ خاوکردنەوە (شەمەندەفەر).

slack (slak), *n.* خاک‌وخۆڵی خەڵووز.

slack (slak), *n.* (۱) (ا) دۆڵێکی بچووک (ب) چاڵایی ناوەڕاست یا قەدگرد (۲) زۆنگاو؛ زەلکاو.

slack-baked (slak′bāk´t), *adj.* (۱) نەبڕژاو (نان). (۲) نەبەکار، کاڵ و کرچ؛ کاڵ (مەجاز).

slacken (slak′ən), *v.i.* (۱) سست بوون؛ هێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ پشت ساردبوونەوە؛ ساردبوونەوە.

(۲) کزبوون (بازرگانی، فرۆشت)؛ ساردبوونەوە

(۳) شل بوونەوە (گوریس، پەت)؛ شل بوون؛ خاوبوونەوە.

v.t. (۱) هێواش کردنەوە؛ کەمکردنەوە (تووندوتیژی، خێرایی)؛ شل کردن (جڵەو، زەبروزەنگ). (۲) شل کردن (پەت، گرێ)؛ شل کردنەوە.

slacker (slak′ēr), *n.* پاکردوو لە نەرکی سەرشان (بەتایبەتی لە سەربازی لەکاتی جەنگدا).

slacks (slaks), *n.pl.* پانتۆڵ (ژنانەو بیاوانە).

slack water, (۱) ماوەی نێوان بەرزاوو نیشتاو (کە ئاوی کەناردەریا هێمن دەبێتەوە). (۲) ئاوی مەنگ یا وەستاو.

slag (slag), *n.* (۱) تڵیەو سەرکەف‌و خڵتەی کانزا (کە لە تواندنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو دەمێنێتەوە). (۲) خڵتەو کەفی ئاگرپژێن.

v.t. & v.i. بوون بەتڵیەو سەرکەف

-slaggy *(adj.)*.

slain (slān), *past participle of* **slay**.

slake (slāk), *v.t.* (۱) تینوێتی شکاندن؛ تێرکردن؛ دامرکاندنەوە (ئارەزوو) (۲) کوژاندنەوە (ئاگر)؛ کپکردن؛ دامرکاندنەوە. (۳) قسل کوژاندنەوە یا مراندن (٤) ئاودان؛ تەرکردن؛ فێنک کردنەوە. (٥) هێمن کردنەوە؛ کەمکردنەوە؛ هێواش کردنەوە

v.i. (۱) (ا) کوژانەوە (قسل)؛ مران‌و پڕوان (قسل). (ب) شکان (تینوێتی). (۲) خاوبوونەوە؛ هێواش بوونەوە؛ هێمن بوونەوە

slalom (slä′lōm), *n.* (۱) بەفرەخلیسکن بە ڕێبازێکی پێچ پێچۆکەی لێژدا. (۲) پێش برکێی بەفرەخلیسکێی وەها. (۳) ڕێبازی پێچاوپێچ یا پێچ پێچۆکە

v.i. بەفرەخلیسکن کردن بە ڕێبازێکی پێچ پێچۆکەدا

slam (slam), *v.t.* (۱) بە قایم داخستن (دەرگا)؛ *(Don't ~ the door.)* شەقە لێ هەڵسانن لەکاتی داخستندا

(۲) تێ فڕێدان؛ خستنە ناو بە قایم‌و بە دەنگی بەرز؛ بە توند دانان؛ *(He ~med the box into the cupboard.)*

(۳) بەیەکدادان؛ پەیاکێشان؛ بەتوند پێیادان.

(٤) [Colloq.]، بەتوندوتیژی ڕەخنەلێگرتن؛ بە دەم هێرش بردنە سەر.

v.i. (۱) بە قایم داخران؛ شەقە لێ هەڵسان لەکاتی داخستندا.

(۲) بە توند لێدان یا پێیادان.

n. (۱) بە توند و دەنگی بەرز داخستن؛ داخران بە شەقە لێ هەڵسانەوە.

(۲) شەقە؛ تەقەی گەورە؛ دەنگی زل (کە لەم داخستنەوە بێت).

(۳) [Colloq.]، ڕەخنەی توندوتیژ؛ هێرش

slam (slam), *n.* هەموو بردنەوە (یاری کاغەز)؛ بردنەوەی تەواو.

slam-bang (slam′baŋ´), *adv.* [Colloq.], (۱) خێراو بە دەنگی بەرز؛ لە پڕو بە دەنگی بەرز؛ بە توند. (۲) بە هەڵەشەیی؛ سەرکێشانە؛ سەرپێچانە.

slander (slan′dēr), *n.* (۱) بوختان.

(۲) بەدگۆیی؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ قسە شوێن خستن.

v.t. بوختان بۆ هەڵبەستن؛ لەکەدارکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ بەدگۆیی کردن.

-slanderer *(n.)*.

slanderous (slan′dēr-əs), *adj.* (۱) بوختان؛ هی ناو زڕاندن یا لەکەدارکردن: *(a ~ statement)*.

(۲) بوختانکەر؛ ناوپیسکەر؛ ناوخراپکەر؛ بەدگۆ؛ لەکەدارکەر.

slang (slaŋ), *n.* (۱) زمانی تاوانکاران‌و دەربەدەران.

(۲) زمانی پیشەیەکی تایبەتی (نێستا پێی دەوترێ " **jargon** " یا " **shoptalk** "). (۳) زمانی ناوبازاڕ؛ زمانی سەرجادە، واتە هی گفتوگۆ نەک نووسین.

v.i. & v.t. زمانی ناوبازاڕ بەکارهێنان؛ قسەی ناشرین پێ ووتن.

-slangily *(adv.)*; **slanginess** *(n.)*.

slangy (slaŋ′i), *adj.* (۱) لە زمانی ناوبازاڕ دەچێ نەک هی نووسین؛ پڕە لە زمانی سەرجادە. (۲) هەڵ لە بەکارهێنانی زمانی ناوبازاڕ دەکات؛ زۆر زمانی سەر جادە بەکاردەهێنێ.

slant (slant), *v.t.* (۱) خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە؛ چەوت کردن (۲)[Colloq.]، بە لایەکدا خستن (دەنگوباس، پاستی)؛ شێواندن؛ گۆڕین؛ تێکدان: *(to ~ the news, the truth, etc.)*.

v.i. خوارپوونەوە؛ لاربوون؛ نارێک بوون؛ بەلادا‌کەوتن.

n. (۱) لاری؛ خواری؛ چەوتی؛ لێژی؛ بەرەوخوار. (۲) [Colloq.]، لایەنگری؛ پای تایبەتی؛ هەڵوێست: *(to give the news a ~)* (۳) [Colloq.]، سەیرکردنێکی کورت‌و پەلە؛ تەماشایەکی گوڕج

adj. لار؛ خوار؛ نارێک؛ بەرەو خوار.

slantways (slant′wāz´), *adv.* = **slantwise**.

slantwise (slant′wīz´), *adv.* بە خواری؛ بە لاری؛ بە چەرتی؛ بە ناڕێکی.

adj. خوار؛ لار؛ نارێک؛ چەوت.

slap (slap), *n.* (۱) زلله؛ شەقازلە؛ شەپازلە؛ شەپلاخ.

(۲) ڕووشکاندن (بە قسە یا کردەوە)؛ شکاندن؛ ڕیسواکردن: *(a ~ in the face.)*

v.t. (۱) زللەلێدان؛ شەپازلە لێدان؛ شەپلاخ پیامالێن.

(۲) بە لامسەرلایی یا بە توند تێ کردن؛ پێوەدان (وەک نان بە تەنوورەوە). *(She ~ped the butter into the pan.)*

adv. [Colloq.], (۱) لەپڕ؛ لە ناکاو.

(۲) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ: *(He ran ~ into the wall.)*.

-slapper *(n.)*.

slap down, (۱) قەدەغەکردن؛ ڕێ لێ بڕین؛ ڕێ پێ نەدان.

(۲) دامرکاندنەوە؛ کوژاندنەوە؛ نەهێشتن؛ پێشێل کردن.

slap-bang (slap′baŋ´), *adj. & adv.* [Colloq.], = **slap-dash**.

slap-dash (slap′dash´), *n.* (۱) لامسەرلایی؛ پەلە؛ کوتوپڕی؛ هەڵەشەیی. (۲) شتێکی بە هەڵەشەو لامسەرلایی کراو؛ شتی بێ سەروبن: *(His book is mere ~ .)*

adv. بەلامسەرلایی‌و بەپەلە؛ بێ دەربەستانە؛ بە هەڵەشانە؛ بێ سەروبنانە.

adj. لامسەرلاو پەلە؛ هەڵەشە؛ بێ دەربەست؛ بێ سەروبن.

slap-happy (slap′hap´i), *adj.* [Slang], (۱) گێژی مستەکۆڵە؛ ووڕ (هەروەک بە مستەکۆڵە وای لێ هاتبێ). (۲) شەڵ‌وپەت؛ بێ مێشک؛ سەرمەست.

slap-jack (slap′jak´), *n.* یارییەکی کاغەزی ئاسانە.

slap-stick (slap′stik´), *n.* (۱) دوو دارن سەرێکیان پێکەوە بەستراوە
کە بە شتێکدا دران شەقەیان لێ هەڵدەستێ (لە کۆندا نەکتەر بەکاریان دەهێنا
بۆ تەقە لێ هەڵسانی پیامالینێك). (۲) شانۆنامەی شەقەرتەقە: شانۆنامەیەکی
قۆشمەیە پڕە لە زرمەزڵ و کردەوەی هیچ‌وپووچ و منداڵانە.
adj. تایبەتی بەم جۆرە شانۆنامەیە.

slash (slash), *v.t.* (۱) هەڵدڕین بە تووندو بە گوڕ لێ گرتنەوە بە چەقۆ
یا تیغی تر؛ هەڵقڵیشاندن بەم جۆرە؛ دڕاندن. (۲) بڕین؛ هەڵدڕین:
(He fell on the broken glass and ~ed his arm.)
(۳) قامچی لێدان؛ فەلاقەکردن؛ بیرازکردن.
(٤) داقڵیشان یا تڵیشانی جل‌وبەرگ بۆ جوانی (بۆ دەرخستنی شتی ژێرەوە).
(٥) زۆر کەمکردنەوە (بووجە، مووچە، نرخ)؛ زۆر داشکاندن:
(Our budget has been ~ed.; We have ~ed our prices.)
(٦) بە تووندی ڕەخنەلێگرتن.
v.i. بە تووند پیامالێن بە چەقۆ یا شتێکی تیژی تر.
n. (۱) بە تووند لێدان بە چەقۆ یا شتێکی تری تیژ.
(۲) تڵیش (بەم لێدانە)؛ قڵیش؛ هەڵدڕان.
(۳) تڵیشی جل‌وبەرگ (کە بە دەسنقەست بۆ جوانی تێی دەکرێ)؛ داقڵیشاوی.
(٤) (أ) شوێنێکی کراوەیە لە دارستانێکدا چڵ‌وچێوی داری بڕاوەی تێدا
کۆمەڵ دەکرێ. (ب) ئەم چڵ‌وچێوو لق‌و پۆپە.

slash (slash), *n.* زۆنگاوی نزم؛ زەلکاو.

slashing (slash′iŋ), *adj.* (۱) تووندوتیژ؛ توند؛ بەزەبر.
(۲) چوست‌و چالاك؛ بە گڤ‌وگوڕ؛ بەتین.
(۳) [Colloq.]، گەورە؛ زل؛ زۆر گەورە؛ زۆر: *(a ~ success)* .
n. تڵیش؛ قڵیش؛ هەڵتڵیشان.

slash pine, (۱) کاجی زەلکاو؛ دارسنەوبەری زۆنگاو.
(۲) دارو تەختەی ئەم کاجە.

slat (slat), *n.* (۱) تیرەدار یا کانزایەکی باریك‌و تەنك‌و درێژ.
(۲) [Slang] (*pl*)، پەراسوو.
v.t. بە تیرەدار یا کانزای باریك‌و تەنك‌و درێژ دروستکردن؛
نەم جۆرە تیرەدارە لێدان.

slat (slat), *v.i.* شەکانەوە (وەك جلی سەر تەناف)؛ ڕاوەشان.
v.t. [Dial.], (۱) بە توند هاویشتن یا فڕێدان. (۲) لێدان؛ پیامالێن؛ پیادان.
n. [Dial.], پیامالێن؛ پیادانێکی قایم.

slate (slāt), *n.* (۱) تەختە بەردێکە بە ئاسانی تووژاڵی لێ دەکرێتەوە.
(۲) (أ) تووژاڵێکی وەها لێکراوە (بەتایبەتی بۆ سەربان گرتن‌و شت لەسەر
نووسین). (ب) تووژاڵە بەردی نووسین (بۆ منداڵان).
(۳) ڕەنگی بۆری شینکار (کە ڕەنگی نەم تەختەبەردانەیە).
(٤) لیستەی نامزەدکراوان (بۆ هەڵبژاردن)؛ لیستەی هەڵبژێراوان:
(a ~ of candidates)
(٥) ڕابوردووی کەسێك؛ تۆماری ڕەفتاری ڕابوردوو:
(She has a clean ~ .)
v.t. (۱) بە تەختەبەردی تەنك داپۆشین (سەربان).
(۲) نامزەدکردن (بۆ هەڵبژاردن، دانان لەسەر کار. نووساندن لە شانۆنامەو
فیلمدا)؛ هەڵبژاردن
(He is ~d for the position of director of communications.)
a clean slate, ڕابوردووی پاك:
(He has a clean slate.)
start with a clean slate, بە پەی تازە دەستپێکردنەوە (هەجار)
سەرەتایی بە پاکی دەستپێکردنەوە

slate (slāt), *v.t.* [Colloq.], (۱) بە هایە لێدان بە توندوتیژی سزادان.
جنێو لێدان. (۲) زۆر سەرزەنشت کردن؛ بە تووندوتیژی ڕەخنەلێگرتن.

slater (slāt′ēr), *n.* (۱) سەرپاکەر بە تەختەبەردی تەنك
.wood louse (۲

slather (sla*h*′ēr), *n.* [Dial. or Colloq.], سەنگی زۆر؛
بڕێکی زۆر.

v.t. [Dial or Colloq.], هەندێکی زۆر بەکارهێنان؛ زۆر بەکارهێنان.

slating (slāt′iŋ), *n.* (۱) سەرپان گرتن بە تەختەبەردی تەنك؛
تەختەبەردی تەنك لەسەر دانان. (۲) تەختەبەردی تەنك بەگشتی (خانووسازی).

slattern (slat′ēm), *n.* (۱) ئافرەتی چەپەڵ؛ ژنی پیس‌و پۆخڵ.
(۲) قەحبە؛ ئافرەتی سووك.

slatternly (slat′ērn-li), *adj.* (۱) چەپەڵ؛ پیس‌و پۆخڵ؛ چەپەڵانە.
(۲) قەحبانە؛ وەك قەحبە.

-slatternliness *(n.)*; **slatternly** *(adj.)*.

slaty (slāt′i), *adj.* (۱) تەختەبەردی؛ تووژاڵە بەردی.
(۲) بۆری شینکار (وەك ڕەنگی تەختەبەرد).

slaughter (slô′tēr), *n.* (۱) سەربڕین (مەڕومااڵت).
(۲) کوشتن بە درندانە. (۳) کوشتار؛ قەلاچۆ؛ کوشت‌و کوشتار؛ کوشتنی
خەڵکێکی زۆر بە درندانە؛ خوێن ڕشتن.

v.t. (۱) سەربڕین (ئاژەڵ).
(۲) قەلاچۆکردن؛ کوشتنی خەڵکێکی زۆر بە درندانە؛ خوێن ڕشتن.

slaughter-house (slô′tēr-hous´), *n.* کوشتارخانە؛
قەسابخانە.

slaughterous (slô′tēr-əs), *adj.* خوێنڕێژ؛ بکوژ.

slave (slāv), *n.* (۱) کۆیلە؛ بەندە؛ قول.
(۲) گیرۆدە؛ گرفتار: *(a ~ to alcohol)* .
(۳) کەسێکی زۆر کۆششکەر؛ زۆر ڕەنجدەر؛ کەسێکی زۆر نیشکەر.
(٤) slave ant

v.i. زۆر ڕەنج دان؛ خۆکوشتن (مەجان)؛ زۆر ئیش کردن.
v.t. [Rare]. کردن بە کۆیلەی خۆ؛ خستنە ژێر دەستی خۆوە.

slave ant, مێروولەی کۆیلە: مێروولەیەکە توخمە مێروولەی تر
گرتبێتیان‌و ئیشی پێ بکەن وەك بەندە.

slave driver, (۱) سەرکاری کۆیلەکان.
(۲) سەرکاری بێ بەزەیی؛ سەرکارێکە کە زۆر ئیش بە بەردەستەکانی بکات.

slave-holder (slāv′hōl´dēr), *n.* خاوەن کۆیلە؛ بەندەدار.

slave-holding (slāv′hōl´diŋ), *adj.* هی خاوەن کۆیلە.
n. کۆیلەداری؛ بەندەداری؛ خاوەن کۆیلەیی.

slave-making ant, جۆرە مێروولەیەکە دەمن بەسەر شارە
مێروولەی توخمی تردا و کرمۆکەیان دەدزێ و پەروەردەیان دەکەن و دەیان کەن
بە کۆیلەی خۆیان (هەروەها " slave maker ").

slaver (slāv′ēr), *v.i.* (۱) لیك لە دەم هاتن؛ ئاو لە دەم هاتن.
(۲) قسەی هیچ‌و پووچ‌و بێ تام کردن.
v.t. لیك بەسەردا ڕژان.
n. (۱) لیك؛ ئاوی دەم. (۲) قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ تام؛ قسەی قۆز.

slaver (slāv′ēr), *n.* (۱) کەشتی کۆیلە.
(۲) کۆیلەفرۆش؛ بازرگانی بەندە.

slavery (slāv′ēr-i), *n.* (۱) کۆیلەیی؛ بەندایەتی؛ بەندەگی؛
بەندەیی؛ نۆکەرێتی؛ بەندێتی. (۲) گیرۆدەیی؛ گرفتاری.
(۳) ڕەنج؛ کۆشش؛ ڕەنجی زۆر؛ ڕەنج کێشان

slave ship, کەشتی کۆیلە (کە لە کۆیلە فرۆشیدا بەکاردەهێنرا).

Slave State, یەکێکە لەو پێنج ووڵاتەی ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا
(کە زۆربەیان ئای خواروەوەن) کە کۆیلە مڕۆشیان تێدابوو لە پێش شەڕی
ناوخۆیی ئەمەریکادا.

slave trade, کۆیلەفرۆشی (بەتایبەتی ئەوانەی هێنانی ئەفەریقا
بۆ ئەمەریکا و ڕۆژئاوا)؛ بەندە کڕین و مڕۆشتن؛ بەندە بازرگانی.

slavey (slā′vi), *n.* [British Colloq.], کارەکەر.

Slavic (slā′vik, sla*h*′ik), *adj.* سڵاڤی؛ تایبەتی بە سڵاڤییەکان و
زمانەکانیان
n. زمانی سڵاڤی کە بەشێکە لە زمانە هیندی ئەوروپییەکان.

slavish (slā′vish) *adj.* (۱) ملکەچ؛ بەندە؛ چاوترس؛

نۆکەرئاسا (۲) بۆ بەندە شیاو؛ بەندەیی؛ زۆردار؛ ستەمکار؛ چەوسێنەرەوە.
(۳) لاساییکەرەوە؛ کوێرانە شوێن کەوتوو.
(a ~ adherence to a model)
(٤) قورس و ناخۆش (کار).
-slavishly *(adv.)*; slavishness *(n.)*.
slavocracy (slāv-ok′rə-si), *n.* بەندەدارو بەندەیی خوازان (لە ئەمەریکادا لە پێش شەڕی ناوخۆدا).
Slavonian (slə-vō′ni-ən), *adj.* (۱) سلاڤۆنی؛ تایبەتی بە سلاڤۆنیا و دانیشتووەکانی. (۲) سلاڤی.
n. (۱) سلاڤۆنی؛ هاوڵاتیێکی سلاڤۆنیا. (۲) سلاڤی (مرۆڤ). (۳) زمانە سلاڤیەکان.
Slavonic (slə-von′ik), *adj.* (۱) سلاڤۆنی (۲) سلاڤی.
n. زمانە سلاڤیەکان.
slaw (slô), *n.* زەڵاتەی کەلەرم (بە وورد جنراوی).
slay (slā), *v.t.* (۱) کوشتن؛ سەربڕین.
(۲) [Obs.]، لێدان.
sleave (slēv), *n.* (۱) (ا) تانە ناوریشمی خاوی جیابووەوە. (ب) ناڵۆسکاوی؛ ناڵۆسکان.
v.t. ڕەواندنەوە؛ خاوکردنەوە.
sleazy (slē′zi, slā′zi), *adj.* (۱) تەنک و بەرگە نەگر (کاڵا)؛ سووک (قوماش)؛ بێ کەڵک: *(a ~ fabric)*.
(۲) بازاڕی؛ هەرزانبەها؛ گەمنە.
(۳) هیچ‌وپووچ: *(a ~ excuse)*.
(٤) سووک (ڕەووشت)؛ نزم (مرۆڤ، ڕەفتار):
(a ~ character, behavior, etc.)
-sleazily *(adv.)*; sleaziness *(n.)*.
sled (sled), *n.* (۱) گالیسکە بەفرینە (بە ئەسپ یا سەگ ڕادەکێشرێت).
(۲) ئەسپە بەفرینە (چوارچێوەیەکە بۆ یاری منداڵان).
v.t. بە گالیسکە بەفرینە گواستنەوە.
v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون.
-sledder *(n.)*.
sledding (sled′iŋ), *n.* (۱) بە گالیسکە بەفرینە ڕۆیشتن؛ سواری گالیسکە بەفرینە بوون. (۲) باری سواربوونی گالیسکە بەفرینە (لەڕووی ناووهەوا بەفرەوە) (۳) [Colloq.]، دۆخ، بار، قورسی و ناسانی کار:
(The ~ gets tougher every year in this business.)
sledge (slej), *n.* پیک؛ چەکوشی قورس. (هەروەها " sledge-hammer ").
v.i. & v.t. پیک پیادان؛ پیککاری کردن.
sledge (slej), *n., v.i. & v.t.* = sled.
sledge-hammer (slej′ham′ĕr), *n.* پیک؛ چەکوشێکی قورسی کلک درێژە بە هەردوو دەست بەکار دەهێنرێ بەردو چیمەنتۆی پێ دەشکێنرێ (هەروەها " sledge ")
v.t. پیک لێدان؛ چەکوشی قورس پیادان؛ بە توند لێدان
adj. بەزەبر؛ توندوتێژ؛ بە زەبروزەنگ؛ توند:
(~ blows, arguments, style, etc.)
sleek (slēk), *adj.* (۱) ساف‌وڕووس؛ بریقەدار؛ شەوقدار: *(~ dark hair)* (قژ پێست بریقاوە).
(۲) پۆشتەوپەردەخ؛ تەرپۆش؛ بەش‌ولار جوان؛ تێرونەرم
(۳) گەش بە کەشتەکردنەوە (٤) پێتەوپێک جوان بەهەم (شتوو قژ
(٥) زەق ووس زەمزەن ڕۆزان مێبەن (هەروەها " slick ")
v.t. ساف‌ووس کردن؛ تیف تیەمان؛ بڕیاج کردن بریەق ن هەستن
-sleekly *(adv.)*; sleekness *(n.)*.
sleep (slēp), *n.* (۱) نوستن خەوتن؛ خەوێکردن
(۲) خەوی نوستن
(۳) زەمانە

(ب) سڕبوون؛ مێروولەکردن: *(My leg has gone to ~ .)*
(ج) لە هۆش خۆ چوون؛ بوورانەوە.
(د) مردن: *(to put a pet dog to ~)*.
(٤) داخستنی پەڕەی هەندێ گوڵ لە شەودا.
v.i. (۱) نوستن؛ خەوتن؛ خەولێکەوتن.
(۲) سڕبوون؛ بۆ زستان (مار)؛ بوورانەوە؛ مردن؛ لە هۆش خۆ چوون.
(۳) داخران بە شەو (پەڕەی هەندێ گوڵ، گەڵا).
v.t. (۱) نوستن بە جۆرێکی تایبەتی؛ خەولێکەوتن؛ خەوتن:
(He slept the ~ of the just.)
(۲) جێی نووستن تێدابوونەوە: *(This cabin will ~ four.)*
(۳) لەبیرخۆبردنەوە بە نووستن: *(He went home to ~ it off.)* .
go to sleep, (۱) نوستن؛ خەولێکەوتن (۲) سڕبوون؛ مێروولەکردن.
put to sleep, (۱) کردنە خەو.
(۲) سڕکردن (بە دەرمان)؛ بەنج کردن (بۆ نەشتەرکاری).
(۳) کوشتن (بە دەرمان بەتایبەتی گیانداری پیرو نەخۆش و نەویستراو):
(She put her old cat to sleep.)
sleep around, [Colloq.], چوونە جێ لەگەڵ هەموو کەسێکدا؛ جووت بوون لەگەڵ هەمووکەس؛ بەرەڵابوون.
sleep away, (۱) بە نووستن بردنە سەر:
(He slept away his vacation.)
(۲) لە بیری خۆ بردنەوە یا خۆ لێ ڕزگارکردن بە نووستن.
sleep in, (۱) لە شوێنی نیش کردندا نووستن (بەردەستی ناوماڵ، کارەکەر). (۲) درەنگ لە خەو هەڵسان (بە دەسنقەست)؛ هەتا درەنگ نووستن:
(I sleep in on week-ends.)
sleep off. لەبیرخۆبردنەوە یا خۆ لێ ڕزگارکردن بە نووستن:
(He was drunk so he went to bed to sleep it off.)
sleep on (or over) a question, بڕیار نەدان تا ڕۆژی دوایی؛ بڕیار دواخستن تا ڕۆژی دوایی؛ لەسەر نووستن.
sleep with, چوونە جێ لەگەڵ؛ جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە لا.
sleeper (slēp′ĕr), *n.* (۱) کەسێک یا گیاندارێکی نووستوو یا خەوتوو (بە تایبەتی بە جۆرێکی تایبەتی): *(She is a light (heavy) ~ .)*.
(۲) [British]، داری ئەستووری لەسەر زەمین ڕاخراو (وەک نیرگەی ژێر هێڵی شەمەندەفەر). (۳) فارگۆنی نووستن لە شەمەندەفەردا. (٤) جۆرێکە لە ماسی. (٥) کەسێک یا شتێکە کە لە پڕ دەرووی لێ دەکرێتەوە و سەر دەکەوێ و بڕەو دەسەنێ (ئەسپی غارغارێن، پەڕتووک، فرۆتەنی...هتد).
sleepiness (slēp′i-nis), *n.* خەوالوێتی؛ خەومنوچکێن؛ خەوهاتن؛ وەنەوزەکوتن.
sleeping bag, تووڕەکەی خەو (وەک لێفەیەکە کە قەراغەکەی زریزەی پێوەیە بۆ تێدا نووستن بە تایبەتی لە دەرەوەی ماڵ).
sleeping car, فارگۆنی نووستن لە شەمەندەفەردا.
sleeping partner, [British], = silent partner.
sleeping pill, حەبی نووستن؛ حەبی نوێنەر؛ حەبی خەو.
sleepint sickness, نەخۆشی نووستووبی؛ خەوە نەخۆشی: ڕمێکە تووشی خەڵکی ناوچە گەرمەکانی ئەفەریقا دەبێ نیشانەکانی تا دوازی و لەرزین و خەوالوێتی یە هەندێ جاریش کوشندەیە.
sleepless (slēp′lis), *adj.* (۱) بێ خەو؛ خەو ڕۆیو؛ بێ نارام؛ خەو لێ نەکەوتوو
(۲) هەمیشە بە جموجوڵ؛ هەرگیز نەوەستاو: *(the ~ wind)* .
(۳) هەمیشە ووریا؛ هەمیشە بەئاگا یا هوشیار.
-sleeplessly *(adv.)*; sleeplessness *(n.)*.
sleep-walker (slēp′wôk′ĕr), *n.* کەسێکە کە لە کاتی خەوتنا بەگەڕ دێ.
-sleep-walk *(v.i.)*.
sleep-walking (slēp′wôk′iŋ), *n.* ئەو نەخۆشی نووستنا بەسەر هەڵدێ

sleepy (slēp′i), *adj.* (١) خەوالوو؛ خەوی دێت.
(٢) نوستوو؛ مردوو (مەجاز)؛ خاموش؛ بێ دەنگ: *(a ~ little town)* .
(٣) حەولێخەر؛ نوێنەر.
-sleepily *(adv.)*.
sleepy-head (slēp′i-hed´), *n.* کەسێکی خەوالوو.
sleet (slēt), *n.* (١) تەرزەلووکە؛ تەرزە. (٢) زوقم.
v.i. تەرزەلووکە بارین
-sleety *(adj.)*.
sleeve (slēv), *n.* (١) سەرقۆل؛ سەردەست؛ قۆل (کراس، چاکەت).
(٢) کەفێکی لوولەکراوەیە سەری بۆرییەکی تێ دەخرێ؛ ئەلقەیەکە سەری بۆرییەکی تێ دەخرێ.
v.t. (١) سەرقۆل بۆ کردن؛ سەردەست بۆ کردن.
(٢) سەری بۆری کردن بە ئەلقە یا کیفی لوولەکیدا.
laugh up one's sleeve, لەبەر خۆوە پێکەنین؛ بە سەیر هاتنەبەرچاو.
up one's sleeve, فێڵ لە ژێر سەردا هەبوون؛ فێڵ بەدەستەوە بوون:
(He must have some trick up his sleeve.)
wear one's heart on one's sleeve, هەستی خۆ بە ئاشکرا دەربڕین (بەتایبەتی هی دڵداری یا خۆشەویستی)؛ هیچ نەشاردنەوە؛ لەپووبوون.
sleeved (slēvd), *adj.* قۆلدار: *(short- ~)* .
sleeveless (slēv′lis), *adj.* بێ قۆل (بەرگ): *(a ~ sweater)* .
sleigh (slā), *n.* گالیسکە بەفرینە (بۆ خەڵکو بار گواستنەوە بەسەر بەفردا).
v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون؛ گالیسکە بەفرینە لێخوڕین.

sleigh bells, زەنگی ئەسپی گالیسکە بەفرینە.
sleight (slīt), *n.* (١) فێڵبازی؛ فێڵو تەڵەکە؛ تەڵەکەبازی؛ زۆرزانی.
(٢) فێڵ؛ تەڵەکەبازی. (٣) کارامەیی؛ شارەزایی؛ ووریایی؛ کارسازی.
sleight of hand, (١) دەست سووکی جادووگەر؛ فێڵبازیو ووریاییو زۆرزانی جادووباز. (٢) فێڵێک لە فێڵەکانی جادووگەر؛ فێڵی بێ ئەزانراو.
slender (slen′dĕr), *adj.* (١) باریکەڵە؛ قەد باریک؛ باریک؛ لەرِ؛ سووکەڵە: *(She has a ~ body.)* .
(٢) کەم؛ کز: *(~ wages, earning, etc.)* .
(٣) کەم؛ بێ بنچینە؛ کز: *(~ hope; only a ~ chance for success)* .
slenderize (slen′dĕr-īz´), *v.t. & v.i.* لەرکردن؛ لەرِبوون؛ قەد باریک کردن.
slept (slept), *past tense and past participle of* **sleep**.
sleuth (slōōth), *n.* (١) **sleuth-hound** .
(٢) [Colloq.] **detective** .
v.i. پۆلیسێتی نهێنی کردن.
sleuth-hound (slōōth′hound´), *n.* (١) حەژە سەگێکی بۆن تیژ؛ بۆ شوێن پێ هەڵگرتن و دۆزینەوەی تاوانکار؛ سەگی چەش.
(٢) [Colloq.] **detective** .
slew (slōō), *n.* = slough.
slew (slōō), *n., v.t. & v.i.* = slue.
slew (slōō), *n.* [Colloq.], ژمارەیەکی زۆر؛ بڕێکی زۆر. هەروەها " **slue** ".

slew (slōō), *past tense of* slay.
slice (slīs), *n.* (١) قاش؛ کووز؛ برگە؛ توێ؛ تونژاڵ؛ پارچە: *(a ~ of apple)* .
(٢) بەش؛ بڕ: *(He spent a large ~ of his winnings.)* .
(٣) جەقۆیەکی دەم پان و تەنک و نەرمە.
(٤) شیشێکی دەم پانە بۆ مەرەکەب بلاوکردنەوە (چاپکاری).
(٥) تۆپ لێدانێکە کە بەڵی ڕاستدا بچێ یا بەڵای چەپدا (یاری گۆڵف).
v.t. (١) قاش کردن؛ جنێ؛ توێ توێ کردن.
(٢) (~ off; ~ from; ~ away) قاش لێکردنەوە؛ لێکردنەوە.
(٣) هەڵدڕین (هەر وەک بە چەقۆ): *(The plow ~d the land.)* .
(٤) بەش کردن؛ دابەش کردن؛ بەش بەش کردن.
(٥) مەرەکەبی چاپکاری بڵاوکردنەوە یا پرۆیەک کڕاندن و پاک کردنەوە بە شیشێکی دەم پان. (٦) لێدانی توێی گۆڵف بەجۆرێک کە بەڵای ڕاستدا بڕوات (بۆ ڕاستڵە) یا بەڵای چەپدا (بۆ چەپڵە).
v.i. توێی گۆڵف لێدان بەجۆرێک کە بەڵای ڕاستدا بچێ یا بەڵای چەپدا.
slice bar, شیشە ئاسنێکی دەم پانە (بۆ ناگردان پاکردنەوە).
slicer (slīs′ĕr), *n.* (١) قاشکەر (مرۆڤ).
(٢) ئامێرێکی قاش کردن یا توێ توێ کردن.
slick (slik), *v.t.* (١) ساف و لووس کردن؛ بریقە لێ هەڵسان.
(٢) [Colloq.]: (~ up) جوان و ڕێک و پێک کردن؛ تەڕپۆش کردن؛ شۆخ کردن
adj. (١) ساف و لووس؛ بریقەدار؛ شەوقدار؛ بریقاوە.
(٢) خلیسک؛ خز: *(a ~ road)* .
(٣) بە توانا؛ لێهاتوو؛ زیرەک؛ زرنگ؛ زانا؛ دانا.
(٤) [Colloq.]: فرۆفێڵاوی؛ فێڵاوی؛ زۆرزانانە.
(٥) زمان لووس؛ زۆرزان: *(a ~ businessman)* .
(٦) [Colloq.]: بە ڕووکەش جوان و باش:
(a ~ book, magazine, etc.)
(٧) [Slang]: نایاب، باش، خۆش.
n. (١) ڕوویەکی خز؛ شوێنێکی خلیسک؛ پەڵەیەک ڕۆنی سەر ڕووی ئاو یا ڕێگە کە خزی دەکات (٢) ڕەندە؛ ئەسکەنە.
(٣) [Slang]: گۆڤارێکی لەسەر کاغەزی چاک و ساف و لووس چاپکراوو کەم بایەخی وێژەییەیە.
adv. زیرەکانە؛ بە زۆرزانانە؛ بە لێهاتووانە؛ بە جوان و ڕێک و پێکی
slicken-side (slik′n-sīd´), *n.* ڕوویەکی ساف و لووسی بەرد (کە بە لێخستنی سرووشتی وای لێ هاتبێ).
slicker (slik′ĕr), *n.* (١) پاڵتۆی باران.
(٢) [Colloq.]: کەسێکی قومارباز و ساختەچی.
slid (slid), *past tense and past participle of* **slide**.
slidden (slid′n), *alternative past participle of* **slide**.
slide (slid), *v.i.* (١) خلیسکان؛ هەڵخلیسکان؛ خزان.
(٢) پێ هەڵخلیسکان؛ قاچ خزان (٣) کشان.
(٤) بەبێ خشپە ڕۆیشتن؛ بە دزییەوە یا بە ماتەمات ڕۆیشتن
(٥) لە دەست هەڵخلیسکان.
(٦) دەستکاری نەکردنی شتێک و وازلێهێنانی بۆنەوەی چی لێ دێت ئێی نێت:
(Let it ~ .; He let his affairs ~ .)
(٧) خزان بە دەسنقەست (یاری بێسبۆڵ).
v.t. (١) خلیسکاندن؛ خزاندن؛ هەڵخلیسکاندن
(٢) (~ in; ~ into) بە دزییەوە و بە بێ خشپە تێخستن:
(He ~ the money into her hand.)
n. (١) خلیسکان؛ خزان؛ هەڵخلیسکان.
(٢) شوێنی قنگەخلیسکن. (٣) لوولەخلیسکە (یاری مندالان)؛ خلیسکە.
(٤) (ا) بەشی ئامێرێک یا مەکینەیەک کە لە کاتی کارکردندا دێت و دەچێ بە خلیسکان. (ب) میلی تفەنگو دەمانچە. (٥) وێنەی لەسەر پەردە پیشاندراو بە شەوق هاوێژ. (٦) تەختە شووشەی شت لەسەر دانان بۆ تێڕوانینی بە گەردبین. (٧) (ا) هەرەس دان (بەرد، خۆڵ، بەفر، سەهۆڵ)؛ هەرەس بردن (ب) بەردو خۆڵو سەهۆڵی هەرەس بردوو.
let side, خستنە پشت گوێ؛ فەرامۆش کردن.
slide fastener, = zip-fastener.
slide Knot = slip-Knot.
slide rule, ڕاستەی ژمارە ڕاگر؛ ڕاستە خلیسکە.
slide valve, زمانە خلیسکە؛ دەمەوانە خلیسکە.
slide-way (slīd′wā´), *n.* ووێە خلیسکە؛ خلیسکە.

sliding (slīd′iŋ), *adj.* خڕ، خلیسک؛ دەخلیسکێ؛ دەگۆڕێ؛ بگۆڕ
sliding door, دەرگا خلیسکە
sliding scale, پێوانە خلیسکە؛ پێوانەیەکە دەگۆڕێ بە گوێرەی دۆخ و بارى شت (مووچە، کرێ، نرخ، باج ... هتد.). *(the ~ of taxes)*
slight (slīt), *adj.* (١) باریکەڵە؛ باریک؛ قەد باریک؛ لەپ؛ سووکەڵە
(٢) ناسک؛ بەرگەنەگر؛ بە تڕ بەنگە؛ لاواز؛ چرووک
(٣) ناسەنگیر؛ نێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ
(٤) کەم؛ سووک؛ نەخت. *(a ~ fever, illness, etc.)*.
v.t. (١) بە لامسەرلایی کردن؛ بە خراپی یا ناڕێک‌وپێکی کردن
(٢) ڕێز نەگرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە سووک سەیرکردن. *(to ~ a person)*.
(٣) بایەخ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان؛ بە هیچ‌وپووچ تەماشاکردن؛ بە لامسەرلایی گرتن.
n. ڕێز نەگرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە سووک سەیرکردن؛ کارێکە ڕێز نەگرتن بگەیێنێ
-slightness *(n.)*.
not in the slightest, هیچ؛ بە هیچ جۆرێک؛ بە هیچ چۆنێک
slighting (slīt′iŋ), *adj.* ڕێزنەگر؛ ڕێز نەگرتن دەگەیێنێ؛ بە سووک سەیرکەر.
slightly (slīt′li), *adv.* (١) بە لامسەرلایی؛ بەبێ گوێپانە؛ بێباکانە.
(٢) قەد باریکانە؛ باریکەڵانە. *(She is ~ built.)*.
(٣) نەخنیک؛ تۆزێک. *(~ ill, overweight, better, etc.)*.
slily (slī′li), *adv.* = **slyly**.
slim (slim), *adj.* (١) قەد باریک؛ باریک؛ باریکەڵە. *(a ~ figure)*.
(٢) کەم؛ کز. *(~ pickings; a ~ possibility)*.
(٣) [Dial.] فێڵباز؛ تەڵەکەباز.
v.t. قەد باریک کردن؛ لەپکردن.
v.i. قەد باریک بوون؛ کەم بوونەوە (قورسی، قەڵەوی).
-slimness *(n.)*.
slime (slīm), *n.* (١) قوڕی لینج؛ ملتە؛ شتی لینج یا لیقن.
(٢) مادەیەکی لینجە ماسی‌و قاقلەجنۆکە... هتد. دەری دەدەن.
(٣) پیسی؛ شتی لینج یا لیقن‌و پیس؛ لیقەی پیس.
v.t. (١) بە شتی لینج یا قوڕی لینج داپۆشین؛ ملتە کردن بەسەردا؛ شتی لینج لێدان. (٢) شتی لینج لێکردنەوە؛ پاکردنەوە (ماسی).
slime mold, کەپوودە لینجە
slim-jim (slim-jim), *n.* کەسێکی ڕیوەڵە؛ کەسێکی زۆر قەد باریک
slimsy (slim′zi), *adj. Also* **slimpsy**, [Colloq.], ناسک؛ تەنک؛ بەرگەنەگر؛ چرووک؛ هیچ‌وپووچ
slimy (slīm′i), *adj.* (١) لینج؛ لیقن
(٢) بە شتی لینج یا لیقن داپۆشراو؛ مادەی لینج یا لیقن دەردەم.
(٣) پیس؛ پیس‌و بۆگەن.
-slimily *(adv.)*; **sliminess** *(n.)*.
sling (sliŋ), *n.* (١) قۆچەقانی؛ بەردەقانی.
(٢) **slingshot** هاوێشتن؛ هاوێژان؛ فڕێدان.
(٤) (١) پەت یا گوریسی شت بەرزو نزم کەرەوە؛ سلنگ. (ب) قایشی تفەنگ.
v.t. (١) بەرد هاوێشتن بە قۆچەقانی
(٢) هاوێشتن؛ هاوێژان؛ فڕێدان. (٣) بەرزو نزم کردنەوە بە گوریس یا پەت
(٤) داکەوتن (وەک جۆلانێ)؛ شۆڕبوونەوە.
-slinger *(n.)*.
sling, (sliŋ), *n.* سلنگ؛ خواردنەوەیەکی مەستکەرە.
sling-shot (sliŋ′shot′), *n.* دارو لاستیک
slink (sliŋk), *v.i.* بە دزێیەوە هاتن و چوون؛ بەبێ خشپە جوڵانەوە یا ڕۆیشتن (لە شەرمدا).
slink (sliŋk), *v.t.* بەراوێتەبوون (بەتایبەتی مانگا)؛ بەر فڕێدان.
n. گوێرەکەی بەراوێتە؛ گوێرەکە یا بەچکەی لەبارچوو.
adj. لەبارچوو (بەتایبەتی گوێرەکە).

slinky (sliŋ′ki), *adj.* (١) بێ خشپە؛ بە دزێیەوە؛ بەبێ دەنگ. *(~ movements)*
(٢) [Slang]، جوان‌و شۆخ‌و شەنگ (بەتایبەتی لە جووڵانەوەدا). *(a ~ evening gown)*
-slinkily *(adv.)*; **slinkiness** *(n.)*.
slip (slip), *v.i.* (١) بە دزێیەوە یا بەبێ دەنگ دەرچوون؛ بە بێ خشپە ڕۆیشتن؛ دەربازبوون. *(He ~ped out of the house.)*.
(٢) (أ) بەبێ دەنگ‌و بە خێرا ڕۆیشتن؛ کشان.
(ب) خێرا تێپەڕبوون بەبێ ڕێزانین. *(The years ~ped away. Time ~ped by.)*
(٣) لە دەست دەرچوون. *(Don't let this opportunity ~ .)*.
(٤) گۆڕان لە بارێک یا دۆخێکەوە بۆ یەکێکی تر.
(٥) (أ) خزان‌و کەوتنەخوارەوە؛ خزان. *(The plate ~ped from her hand.)*
(ب) هەڵخلیسکان؛ خلیسکان؛ پێ دەرچوون؛ ساتەمکردن؛ ساتەمەدان.
(٦) ترازان؛ لە جێ چوون. (٧) هەڵەکردن.
(٨) دانە دواوە (تەندروستی، مێشک... هتد)؛ بەناخداچوون. *(He has been ~ping for several years.)*
(٩) شکان (نرخ، بازار، مووچە، کرێ)؛ کەم بوونەوە؛ داچوون؛ کزبوون. *(Both prices and wages have ~ped.)*
v.t. (١) تێخستن (بە خلیسکاندنە ناو شتەکەوە)؛ پیاکردن؛ خستنە ناو. *(He ~ped the bolt through the hole.)*
(٢) گورچ لەبەرکردن یا داکەندن: | *to ~ on (off) one's clothes* |
(٣) بەبێ دەنگ یا بە دزێیەوە تێخستن؛ بەبێ خشپە خستنە ناو. *(He ~ped in a cutting remark.; to ~ a coin into a child's hand; They ~ped some kind of drug into her drink.)*
(٤) (أ) لەبیرچوونەوە؛ لەبیرنەمان. *(It ~ped her mind.)*.
(ب) هەڵەکردن؛ پێ نەزانین؛ هەست پێ نەکردن.
(٥) بەرەڵابوون؛ دەربازبوون.
(٦) بەرەڵاکردن (تانجی لە کاتی ڕاودا). *(to ~ greyhounds)*
(٧) بواردن (تەقەڵ)؛ گرێ نەدان (دروومان)
(٨) بەر فڕێدان؛ بەراوێتەبوون. (هەروەها " slink ").
n. (١) (أ) لێزگەیەکی قەراغ ئاوە بەڵەمی لێوە دەخرێتە ناو ئاوو لێوە دەهێنرێتە دەرێ. (ب) لێزگەیەکی قەراغ ئاوە کەشتی لەسەر دروست دەکرێ و چاک دەکرێتەوە. (٢) ڕست؛ پەتی سەگ؛ هەوسار؛ جڵەو. (٣) ژێر کراس.
(٤) جلی منداڵ؛ بەرگێکی منداڵە لە بەروانکە دەچێ.
(٥) بەرگە سەرین؛ بەرگە پشتی.
(٦) خلیسکان؛ خزان؛ هەڵخزان؛ ساتەم؛ قاچ دەرچوون.
(٧) لادان (لە ڕێبازی ناسایی و چاک).
(٨) هەڵە؛ هەڵەی زمان یا پێنووس؛ لە دەم دەرچوون. *(a ~ of the tongue)*
(٩) پوودانێکی ناخۆش؛ ڕێکەوتنێکی ناپەسەند.
(١٠) پادەی کەم‌وکووڕی کاری مەکینەیەک.
(١١) (أ) یاری کردن (مەکینە)؛ شلۆقی؛ جێی خۆ نەگرتن.
(ب) ترازان؛ لە جێ چوون. (١٢) هەرەس؛ قڵیشانەوە؛ ترازان (بەرد، زەمین).
a slip of the tongue, لە دەم دەرچوون؛ لە زمان ترازان؛ هەڵەی زمان یا پێنووس
give someone the slip, خۆ لێ دەربازکردن؛ خۆ لێ دزینەوە؛ لە دەست ڕاکردن.
let slip, لە دەم ترازان؛ لە دەم دەرچوون؛ لە زمان ترازان.
slip over, زۆر گوێ پێ نەدان؛ بە لامسەرلایی گرتن.
slip up, [Colloq.], (١) هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون.
(٢) بۆ سەر نەگرتن؛ تێکچوون؛ سەرنەکەوتن.
slip (slip), *n.* (١) قەڵەم (موتوربەکردن)؛ گوێچکەی پەیوەست کردن؛ چوون؛ خەڵف. (٢) گەنجێکی قەد باریک یا بچووک؛ خەڵف (مەجاز).

(٢) کەسێکی قەد باریک؛ کەسێکی باریکەلە.
(٤) تیرەدار؛ پارچە تەختەدارێکی درێژو تەنک‌و باریک.
(٥) پارچە کاغەزێکە شتێکی لەسەر نووسرا بێ یا ئامادە کرا بێ؛ پارچە کاغەز: *(an order ~)* .
(٦) تەختەی دانیشتنی کلێسە.

slip (slip), *v.t.* قەڵەم لێدان؛ قەڵەم لێکردنەوە بۆ موتوربەکردن.
slip (slip), *n.* قوپی شل (گڵینەکاری).
slip cover, (١) بەرگە کورسی‌و قەنەفەیەکە کە پێوەی نەدووراوەو لادەبرێ (٢) بەرگی دەرەوەی پەرتووک کە لە بەرگە رەقەکەیەوە گیراوە.
slip-knot (slip′not´), *n.* گرێ خلیسکە. (هەروەها " **slide Knot** ").
slip noose, قولفە گرێ خلیسکە.
slip-on (slip′on´), *adj.* (١) بە ئاسانی لەبەر دەکرێ‌و دادەکەندرێ.
(٢) بەسەردا لەبەر دەکرێ (وەک بلووس‌و کراسی بێ قۆپچە).
n. بەرگێکی بەسەردا لەبەرکراو (وەک بلووس‌و کراسی بێ قۆپچە).
slip-over (slip′ō´vĕr), *n. & adj.* = slip-on.
slippage (slip′ij), *n.* (١) (ا) خلیسکان؛ خزان؛ هەڵخزان.
(ب) خزان (گێڕی ئوتومبیل)؛ ترازان؛ لە جێی خۆ دەرچوون؛ یاری کردن.
(٢) ڕادەی ئەم خزانە، ترازانە، یا یاری کردنە.
(٣) بێ تینی بەهۆی ئەم خزانە یا یاری کردنەوە.
slipper (slip′ĕr), *n.* سۆڵ؛ نەعل؛ پێڵاوی ناومال: *(bedroom ~s)*
slippered (slip′ĕrd), *adj.* سۆڵ لەپێ
slippery (slip′ĕr-i, slip′ri), *adj.* . *(a ~ road)* (١) خڕ؛ خلیسک
(٢) دەستی لێ گیر نابێ لەبەر لیقنی یا لینجی (وەک ماسی)؛ لووس.
(٣) پشت پێ نەبەستراو؛ هەمیشە گۆڕاو؛ بێ بار؛ فێڵباز؛ قوماربار؛ جێی بروا نەیە (٤) [Obs.]، سووک یا ناشرین (ڕەوشت)؛ ئابڕووبەر.
slippery elm, (١) درەختێکی بۆن خۆشە تونکەڵەکەی ناوەوەی مەڵحەمی لێ دروست دەکرێ. (٢) تونکڵی ناوەوەی ئەم درەختە کە مەڵحەمی لێ دروست دەکرێ.
slippy (slip′i), *adj.* [Dial. or Colloq.]. = slippery.
slip-sheet (slip′shēt´), *n.* پەڕەیەک کاغەزی سپی‌یە دەخرێتە نێوان دوو پەڕەی تازە لە چاپ دراوەوە بۆ لەکەدار نەبوونیان بە مەرەکەبی یەکتر.
v.t. & v.i. لاپەڕەیەکی سپی خستنە نێوان دوو لاپەڕەی تازە چاپ کراوەوە.
slip-shod (slip′shod´), *adj.* (١) (ا) سۆڵ لەپێ؛ پێڵاوی پاژنە سوار لەپێ. (ب) پاژنە سواو (پێڵاو)؛ کۆنە؛ کۆن.
(٢) (ا) بێ دەربەست؛ پنتی؛ پیس‌و پۆخڵ؛ بە تەنگەوە نەهاتوو؛ لامسەرلا؛ بێباک (ب) بە لامسەرلایی کراو؛ تێکەڵ‌و پێکەڵ؛ بێ سەرو بن؛ خراپ (کار)؛ قەڵب (کار) *(~ work, writing, etc.)*
slip-slop (slip′slop´), *n.* [Colloq.]. (١) خواردنەوەی مەستکەری پووڵو بێ تام؛ شۆربای پووڵو بێ تام. (٢) قسەو نووسینی هیچ‌وپووچ‌و بێ تام
slip-stitch (slip′stich´), *n.* تەقەڵی شاشی ژێرەوە،ڕاتە، نەبینراو.
slip-stream, هەوای پان پێوەنراو بۆ دراوە بە پەروانەی هێزکە.
slipt (slipt), *archaic or poetic past tense of* **slip.**
slip-up (slip′up´), *n.* [Colloq.]. هەڵە
slip-way (slip′wā´), *n.* لێژگەیەکە کە کەشتیگا یا قەراغ ئاوی بۆ دروستکردن‌و چاکردنەوەی کەشتی‌و بەهەر کەشتی خستنە ئاو دروو ئێوە دەرهێنانە دەرەوە (هەروەها " **slip # 1** ").
slit (slit), *v.t.* (١) هەڵدڕین لە درێژی؛ هەڵدڕین‌و کردنەوە.
(٢) ترس ئۆن خۆش یە بڕینەوە بە پارچەی تیژ یان بە ئامێری تر.
(٣) ...
(The ~ under the door lets in light. The ~ in her skirt.)
slither (slith′ĕr), *v.i.* (١) خزان؛ خلیسکان؛ هەڵخزان.
(٢) ...

v.t. هەڵخزاندن؛ هەڵخلیسکاندن.
n. خزان؛ خلیسکان؛ کشان وەک مار.
slithery (slith′ĕr-i), *adj.* (١) خڕ؛ خلیسک.
(٢) لە خلیسکان یا کشان دەچێ: *(walk ~)* .
sliver (sliv′ĕr), *n.* (١) تەڵەزم (دار، بەرد، بۆمبای تەقیو).
(٢) تاڵە موو، خوری، لۆکە، یا کەتانی خاو، ڕیشاڵ.
v.t. تەڵەزم تەڵەزم کردن؛ تەڵەزم لێکردنەوە.
v.i. بوون بە تەڵەزم؛ تەڵەزم لێبوونەوە.
slivovitz (sliv′ə-vits´), *n.* خواردنەوەیەکی مەستکەری وڵاتە سلاڤی‌یەکانە.
slob (slob), *n.* [Dial.], (١) قوپ.
(٢) شوێنێکی قوپو چڵپاوی؛ شوێنێکی لیتاوی.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی گەلحۆی پنتی پیس‌وپۆخڵی بێزارکەری نەزانی شت بە ناڕێک‌وپێکیکەر.
slobber (slob′ĕr), *v.i.* (١) لیک لە دەم هاتن؛ لیک دەردان.
(٢) بە سۆزەوە قسەکردن؛ هەستی بەسۆز دەبڕین (دڵداری).
v.t. لیکاوی کردن؛ پیس کردن بە لیک یا خواردنی لە دەمەوە کەوتەخوارەوە: *(The baby has ~ed his coat.)*
n. (١) لیک. (٢) قسەو نووسینی زۆر بەسۆزو منداڵانە.
slobber over someone, زۆر هەستی خۆشەویستی بەرامبەر دەربڕین؛ پەرستن؛ ناوی دەم بۆ تکان.
slobbery (slob′ĕr-i), *adj.* (١) لیقن؛ تەڕو ناخۆش؛ لینج؛ لیکاوی؛ لیکن. (٢) بەسۆزو منداڵانە (دووان، نووسین).
sloe-eyed (slō′īd´), *adj.* چاو ڕەش‌و گەورە.
sloe gin, جن: خواردنەوەیەکی مەستکەرە.
slog (slog), *v.t. & v.i.* = slug.
slog (slog), *v.i.* (١) بە هێواشی‌و بە زەحمەت ڕۆیشتن بەڕێوە؛ هەنگاوی هێواش‌و وورد هەڵهێنانەوە.
(٢) ڕەنج دان؛ زۆر ئیش کردن؛ ئارەق ڕشتن.
n. (١) ئیشی زۆرو گران؛ ڕەنج.
(٢) ڕۆیشتنێکی دوورو درێژو گران‌و ماندووکەر.
-slogger *(n.).*
slogan (slō′gən), *n.* (١) هاواری جەنگی خێڵە نوسکوتلەندی‌یەکانی کۆن. (٢) دروشم (بەتایبەتی هی حیزب، ڕێکخراو، دەزگا...هتد)؛ ئاڵا.
(٣) دروشمی دەزگایەکی بازرگانی بۆ شت فرۆشتن.
sloid, slojd (sloid), *n.* = sloyd.
sloop (slōōp), *n.* بەلەمی بایەوانی یەک ستوونی یا دار.
sloop of war, بەلەمی بچووکی جەنگ.
slop (slop), *n.* (١) لیتاو؛ لیتە؛ قوپو لیتە.
(٢) چاڵاوی پیس؛ ئاوو شلەی ڕژاو یا هەڵڕژاو.
(٣) شۆربا و خواردەمەنی تری پووڵو بێ تام.
(٤) *(pl.)* بەرماوە (کە دەدرێ بە گیاندار)؛ پاشماوە.
(٥) *(pl.)* ملتەی پاشماوەی خواردنەوەی مەستکەر دروستکردن.
(٦) *(pl.)* گوو؛ پیسایی.
(٧) نووسین‌و دروانی لە ئەندازە بەدەر بە سۆزو بێ تام.
(٨) [Slang]، کەسێکی گەلحۆی پنتی پیس‌و پۆخڵی شت بە ڕێک‌وپێکی نەکەر.
v.t. (١) ڕژان؛ هەڵڕژاندن. (٢) ڕژان (لەبەر پیری دەفری شلە).
(٣) (**over** ~) لە پادە بەدەر بە سۆزەوە دووان.
(٤) بە هەنگاوی وورد‌و قورس‌و هێواش ڕۆیشتن (وەک بەناو قوپدا).
v.i. (١) ڕژاندن (بە خوارکردنەوەی دەفری شلە).
(٢) شلە یا ئاو پێاکردن؛ ئاوو شتی شل بەسەردا ڕژاندن.
(٣) نان تێکردن بە نەزانانەو ئاقۆلایانە. (٤) بەرماوە دان بە چوارپێ.
slop over, (١) ڕژان؛ ڕژاندن؛ بەسەردا ڕژاندن.
(٢) [Colloq.]. لە ئەندازە بەدەر بە سۆزەوە دووان.

slop (slop), *n.* (۱) جل و بەرگو پێخەفی دابەش کراو بەسەر کەشتیواندا. (۲) (*pl.*) پانتۆڵو پانتۆڵی کورتی دەڵب (لە سەدەی شانزەدا لەبەردەکرا). (۳) بەرگی ناودامانی دەرەوەی دەڵب. (٤) (*pl.*) جلی فەردە؛ جل و بەرگی نامادەی هەرزان.

slope (slōp), *n.* (۱) لێژگە؛ لێژایی؛ لێژی؛ قەد پاڵ؛ قەد شاخ؛ قەد گرد؛ پاڵ؛ بەرەو خوارکەو؛ بەرەوژوورکە. (۲) ئەندازەی ئەم لێژییە.

v.i. لێژبوونەوە؛ بەرەوخوارەبوونەوە؛ بەرەوژوورەبوونەوە؛ خوارەبوونەوە.

v.t. خوارکردنەوە؛ لێژکردنەوە.

sloping (slōp′iŋ), *adj.* بەرەو خوار؛ بەرەو ژوور؛ خوار؛ لار.

sloppy (slop′i), *adj.* (۱) قوڕاوی. (۲) شتی پیس لێ هەڵپڕژاو؛ پیس؛ لەکەدار (بە شلە پژان بەسەردا). (۳) ڕوون و بێ تام: *(a ~ stew)* . (٤) [Colloq.]، پیس‌وپۆخڵ؛ پیس؛ پنتی؛ شل‌وشێواو؛ ناڕێك‌وپێك. (٥) [Colloq.]، بە لاسەرلایی کراو؛ تێکەڵوپێکەڵ؛ بێ سەروبن؛ خراپ (کار): *(~ work, writing, etc.)* . (٦) [Colloq.]، لە ئەندازە بەدەر بەسۆزو مندالانە: *(~ sentiment)* .

-sloppily *(adv.)*; **sloppiness** *(n.)*.

slop-shop (slop′shop´), *n.* فرۆشگای جلی نامادەو هەرزان؛ فرۆشگای جلی فەردە.

slop-work (slop′wūrk´), *n.* (۱) جلی نامادەو هەرزان یا فەردە دروستکردن (۲) ئەم جۆرە جلە بەگشتی. (۳) کاری بێ سەروبن؛ کاری تێکەڵوپێکەڵ یا ناڕێك‌وپێك.

slosh (slosh), *v.t.* (۱) تێکدان (شلە)؛ ژەندن؛ پاوەشاندن. (۲) پاوەشاندن لە شلەیەکدا؛ بە توند بزواندن لەناو شلەیەکدا: *(~ clothes in soapy water.)*

v.i. بە شڵپە شڵپ بە لیتاودا ڕۆیشتن.

n. شڵپەشڵپ؛ شڵپە؛ دەنگی شڵپەشڵپ.

slot (slot), *n.* قڵیش؛ تڵیش؛ درز؛ کون (وەك ئەو کونەی مەکینەی شت فرۆش کە پارەی وەردەی تێ دەخرێ).

v.t. قڵیش تێکردن؛ تڵیش تێکردن؛ کون بۆ کردن.

slot (slot), *n.* شوێن پێی گیاندار (بەتایبەتی ئاسك)؛ سمی ئاسك.

v.t. شوێن پێ هەڵگرتن.

sloth (slōth, slôth, sloth), *n.* (۱) تەمەڵی؛ سستی؛ خاوی؛ لەش قورسی (۲) گیاندارێکی شیردەری سستی چنگداری ئەمەریکای باشووری لەناو درەختدا دەژی.

sloth bear, وورچێکی هیندستانی تیسك درێژی چنگ درێژو سپێیە.

slothful (slōth′fəl, slôth′fəl, sloth′fəl), *adj.* تەمەڵ؛ سست؛ خاو؛ لەش قورس.

slot machine, مەکینەی شت فرۆشتن یا قومار کە لە درزێکەوە پارەی وەردەی تێ دەخرێ تاکو ئیش بکات.

slouch (slouch), *n.* (۱) کەسێکی تەمەڵو لێ نەهاتوو؛ کەسێکی گێلۆکە یا ناکارامە. (۲) شان داچەکان؛ شان داچەکاری؛ شان داکەوتن. (۳) داکەوتن (وەك لێوارى شەپقە)؛ شۆڕبوونەوە؛ داچەکان.

v.i. (۱) شان داچەکان؛ بە شان داچەکانەوە وەستان، دانیشتن. یا ڕۆیشتن بەرێوە. (۲) داکەوتن (لێوارى شەپقە)؛ داچەکان.

v.t. داچەکاندن

slouch hat, سەپقەیەکی نەرمی قەراغ پان و داچەکاوە.

slouchy (slouch′i), *adj.* شان داچەکاو

-slouchily *(adv.)*; slouchiness *(n.)*.

slough (slou), *n.* (۱) چاڵەڤ؛ چاڵە ڤوڕلیتە. (۲) گەنداو؛ زەلکاو؛ زۆنگاو؛ ئەستێلی پیس. (هەروەها " slew " وە " slue ").

(۳) دڵپەستی؛ دڵتەنگی؛ کۆست کەوتن؛ بێ هیوایی. (٤) بەناخداچوون؛ نزمی؛ ڕیسوایی.

sloughy (sluf′i), *adj.* کاژی؛ وەك کاژە مار؛ هی شانەی مردوو؛ هی تونکی مردوو.

sloughy (slou′i), *adj.* زۆنگاوی؛ گەناوی؛ قوڕاوی.

Slovak (slō′vak, slō-vak′, slō′väk), *n.* (۱) سلۆڤاکی؛ کەسێکی سلۆڤاکی. (۲) زمانی سلۆڤاکی.

adj. سلۆڤاکی؛ تایبەتی بە سلۆڤاکیاو گەل و زمانەکەی.

Slovakian (slō-vä′ki-ən, slō-vak′i-ən), *n. & adj.* = Slovak.

sloven (sluv′ən), *n.* کەسێکی پنتی و پیس و پۆخڵ؛ کەسێکی شل و شێواو و پیس.

Slovene (slō-vēn′, slō′vēn), *n.* (۱) سلۆڤینی؛ هاوڵاتیەکی سلۆڤینیا لە یۆگوسلافیا. (۲) زمانی سلۆڤینی.

adj. سلۆڤینی؛ تایبەتی بە سلۆڤینیاو گەل و زمانەکەی. (هەروەها " Slovenian ").

slovenly (sluv′ən-li), *adj.* (۱) چەپەڵ؛ پیس و پۆخڵ؛ پنتی؛ پۆخڵ. (۲) **slipshod** .

-slovenliness *(n.)*; **slovenly** *(adv.)*.

slow (slō), *adj.* (۱) گێل؛ گەوج؛ دەبەنگ؛ کەودەن؛ نازیرەك؛ بێ مێشك؛ کۆل. (۲) خاو؛ خاوخلیچك؛ سست؛ خاویلکە. (۳) (ا) مێواش؛ لەسەرخۆ: *(a ~ runner)* . (ب) مێواش؛ کات زۆر دەبات: *(a ~ train, journey, etc.)* . (٤) لە دوا (کاتژمێن): *(My watch is five minutes ~ .)* . (٥) دواکەوتوو؛ لەکاتی خۆیدا نەکراو. (٦) سارد (بازار): *(a ~ market)* . (۷) کۆنباو؛ کۆنەپەرست. (۸) ووشك‌و ناخۆش: *(a ~ party, afternoon, etc.)* . (۹) زۆری پێ دەچێ؛ لەسەرخۆ: *(~ growth)* .

v.t. (۱) مێواش کردنەوە؛ خاوکردنەوە؛ مێواشتر کردنەوە. (۲) (~ up; ~ down) دواخستن؛ پێ لێ گرتن؛ کۆسپ خستنە ڕێ.

v.i. (~ up; ~ down), مێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ مێواشتر بوونەوە.

-slowness *(n.)*.

slow-down (slō′doun´), *n.* مێواش کردنەوەی دەستەقەستکاری کارگەیەك لەلایەن کرێکارەکان یا خاوەن کارەوە.

slowly (slō′li), *adv.* بە مێواشی؛ لەسەرخۆ؛ بە شێنەیی؛ وردە وردە؛ بەرەبەرە.

slow match, پڵیتە یا فیووزی مێواش سووتاو (بۆ تەقاندنەوەی تەقەمەنی).

slow-motion (slō′mō´shən), *adj.* (۱) مێواش. (۲) تایبەتی بە فیلمی مێواش کراوە.

slow-poke (slō′pōk´), *n.* [Slang], کەسێکی خاوخلیچك.

slow-witted (slō′wit′id), *adj.* کۆل؛ کەودەن؛ بێ مێشك؛ گێل.

slow-worm (slō′wūrm´), *n.* = blindworm.

sloyd (sloid), *n. Also* sloid, slojd, شێوەیەکی سویدی‌یە بۆ مێرمێنی ئامێر بەکارهێنان و سەنعەتکاری بەمۆی تەختەکاری و دڕنانەوە

slub (slub), *n.* (۱) گرێی پیس؛ بە گرێ وەستانی دەزوو. (۲) پنس؛ پیس.

v.t. بادان (خوری، هوی، ئاوریشم)

slubber (slub′ər), *v.t.* (۱) پیس کردن؛ لەکاری کردن؛ شت بەسەردا ژاندن و لەکەدار کردن (۲) بە لاسەرلایی و فەزڵات خرێ؛ تێکدان؛

خراب کردن

sludge (sluj), *n.* (۱) قور، هی سەرزەمین یا بنی ئەستێلو پوبار؛ لیتە. (۲) حلتە؛ بەلغ (۳) پارچە سەهۆلی شکاوی سەرئاو.

-sludgy *(adj.).*

slue (slōō), *v.t. & v.i. Also* **slew,** بادان؛ یا پێدان؛ سووڕاندنەوە؛ خوولاندنەوە.

n. (۱) بادان؛ یا پێدان؛ سووڕانەوە؛ خوولانەوە. (۲) ئەو بارەی کە شتێکی بۆ یا بەدرێ یا دەسووڕێنرێتەوە.

slue (slōō), *n.* = slough.

slue (slōō), *n.* = slew.

slug (slug), *n.* (۱) مۆلە گیاندارێکی نەرمی لینجە لە کۆمەڵەی شەیتانۆکە گڕۆگیا و ڕووەکی باخچە دەخوات. (۲) کرمۆکەی نەرمو لووسی هەندێ جانەوەر. (۳) [Colloq.] کەسێکی تەمەڵو تەوەزەل؛ گیاندارێک یا ئوتومبیلێکی خاو.

slug (slug), *n.* (۱) گوللە؛ فیشەک؛ ساچمە. (۲) پارچە کانزایەکە ئەوەندەی پارەیەکی وورد دەبێت و لەباتی پارە بە قاچاخی دەخرێتە ناو مەکینەی شت فرۆشتنەوە. (۳) تۆپەلە کانزا یا شووشەی ئامادەکراو بۆ شت لێ دروستکردن. (٤) پەڕە کانزای تەنک و باریک بۆ دڕێ جیاکردنەوە (چاپکاری).

slug (slug), *n.* [Slang], پێکی یەکسەری خواردنەوەی مەستکەر.

slug (slug), *v.t.* [Colloq.], مستەکۆلە لێدان؛ بە توند مستەکۆڵە پیاکێشان.

n. [Colloq.], مستەکۆڵە؛ مستەکۆڵەی توند.

slugabed (slug′ə-bed´), *n.* کەسێکی تەمەڵی درەنگ لەخەوهەڵساو.

sluggfest, (۱) شەڕە مستەکۆڵەی درندانە. (۲) یاری "بێسبۆڵ"ی بە تین یا چوستو چالاک.

sluggard (slug′ērd), *n.* کەسێکی تەمەڵو تەوەزەڵو خاو تەمەڵ؛ خاو؛ سست؛ هێواش.

adj.

sluggish (slug′ish), *adj.* (۱) خاو؛ سست؛ خاوخلیچک؛ بێ تاقەت؛ تەمەڵ (۲) سارد (بازار)؛ بێ جموجوڵ؛ کز (بازار).

(a ~ economy, market, etc.)

sluice (slōōs), *n.* (۱) بەنداوی دەرگادار. (۲) دەرگای بەنداو یا بەست (بۆ دابینکردنی ئاوی پوبار، دەریاچە یا ئەستێل). (هەروەها " sluice gate ") (۳) ئاوی دابینکراو بەم جۆرە دەرگایە. (٤) جۆگە (بەتایبەتی هی ئاوی زیادە). (٥) جۆگەی لێژ بۆ شۆردنەوەی لم و خۆڵی زێڕاوی یا دارو دەستەک گواستنەوە.

v.t. (۱) ئاوی عەماراو یا دەریاچە بەرەڵاکردن لە دەرگاوە. (۲) ا. شۆردنەوەی لم و خۆڵی زێڕاوی بە ئاوی خۆپ. (ب) شۆردن بە ئاوی خۆپ؛ ئاوی خۆپ پیاکردن؛

(The sailors ~d the deck with hoses.)

(۳) دارو دەستەک گواستنەوە بە جۆگەی خۆپ.

v.i. لێوەهاتن (ئاو)؛ بە جۆگە یا دەرگای عەماراودا ڕۆیشتنی ئاو.

sluice-way (slōōs′wā´), *n.* جۆگەی دەستکرد.

slum (slum), *n.* گەرەکی هەژاران؛ گەرەکێکی قەرەبالغی پەرپووتی پیس و پۆخڵی گوێ پێ نەدراوە

v.i. سەردان لەم جۆرە گەرەکە؛ چوونە گەرەکێکی وەها: *(go ~ming)* .

slumber (slum′bēr), *v.i.* (۱) نوستن؛ خەوتن؛ چاو چوونەخەو؛ کەوێشکەخەوکردن (۲) خامۆش بوون؛ کپ بوون؛ سڕبوون؛ نەجوڵانەوە.

v.t. بە خەو بردنەسەر؛ بە نوستن بردنەسەر.

n. (۱) نوستن؛ خەو؛ کەوێشکەخەو (۲) خامۆشی؛ کپی؛ سڕی؛ نەجوڵان.

slumberous (slum′bēr-əs), *adj.* (۱) خەوالوو (۲) ا. خامۆش؛ کپ؛ بێ دەنگ؛ نوستوو؛ هێمن (ب) لە نوستن دەچێ (۳) خەولێخەر؛ نوێنەر.

slumbrous (slum′brəs), *adj.* = slumberous.

slump (slump), *v.i.* (۱) لە پڕ کەوتن؛ داکەوتن؛ تلیسانەوە (مەجان)؛ هەرەس بردن (مەجان).

(Tired from his walk, he ~ed into a chair.)

(۲) نوقوم بوون لەناو قوپاو؛ زەلکاو، یا بەفردا؛ پێ داچوون؛ داچوون.

(۳) لەپڕ شکان (نرخ، بازار)؛ لە پڕ چوونەخوارەوە (نرخ)؛ بەناخداچوون.

(٤) شان داچەکان.

n. (۱) لە پڕ کەوتن؛ لە پڕ کەوتنەخوارەوە.

(an economic ~) (۲) لە پڕ شکان یا چوونەخوارەوە (نرخ)؛ بێ بازاڕی.

slung (sluŋ), *past tense and past participle of* **sling.**

slung-shot, پارچەیەک ئاسن یا بەردی بەستراوە بە سەری قایشێکەوەو وەک چەک بەکاردەهێنرێت.

slunk (sluŋk), *past tense and p.p. of* **slink # 1.**

slunk (sluŋk), *alternative past tense and p.p. of* **slink # 2.**

slur (slûr), *v.t.* (۱) بە پەلە بەسەردا ڕێشتن یا باسکردن؛ بە کورتی باسکردن؛ پەڕاندن؛ زۆر گوێ پێ نەدان.

(He ~red over the dead man's faults and spoke chiefly of his virtues.)

(۲) ووشە قووتدان یا پەڕاندن لە قسەکردندا؛ زمان تێکئاڵان؛ زمان تەتەلەکردن.

(۳) [Dial.]، لەکەدارکردن؛ پیس کردن.

(٤) لەکەدارکردن (چاپکاری)؛ پەڵەدارکردن.

(٥) سووک کردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ ناو لەکەدارکردن.

(٦) (ا) دوو گۆرانی جیا ووتن یا دوو ئاوازی مۆسیقای جیا لێدان بەبێ وەستان. (ب) نیشانەکردنی نۆتەی مۆسیقا.

n. (۱) بە پەلە یا بە کورتی باسکردن؛ درێژە پێ نەدان. (۲) ووشەی قووتدراو یا پەڕێنراو لە قسەکردندا. (۳) پەڵە؛ لەکە؛ لکە. (٤) لەکەداری؛ لەکە؛ سووک کردن؛ ناوسووکی؛ ناوپیسی. (٥) (ا) ئاوازی جیاوازی لێکدراو یا تێهەڵکێشراو. (ب) نیشانەی نەم لێکدانە یا تێهەڵکێشانە.

slurp (slûrp), *v.t. & v.i. & n.* هەڵقوڕاندن (شۆربا، شلە)؛ هەڵلوڕشین

slurry (slûr′i), *adj.* چیمەنتۆی شل؛ گەچاو؛ قوپرولیتە؛ قوپاو؛ پارچەی ووردی نەتواوەی ناو ئاو.

slush (slush), *n.* (۱) بەفرو سەهۆڵی نیوە چووەوە؛ لیتاو؛ لیتەی بەفرو سەهۆڵ. (۲) قوپرولیتە؛ لیتە؛ قوپرو چڵپاو. (۳) پاشماوەی ڕۆنی چێشت لێنانی ناو کەشتی. (٤) ڕۆنی مەکینە چەورکردن (بۆ ژەنگ نەگرتن). (٥) نووسین و قسەی لە ئەندازە بەدەر بەسۆز.

v.t. (۱) مەکینە چەورکردن بە ڕۆن (بۆ ژەنگ نەگرتن). (۲) (~ up) درزو کونی دیوار پڕکردنەوە بە قوپرو قسڵ؛ گەچ لێدان؛ بە قوپرو قسڵ پینەکردن. (۳) داشۆڕین بە سۆندە (زەمینەی کەشتی)؛ شۆردن بە ئاوی خۆپ. (٤) قوپاو لێ هەڵپڕژاندن؛ لیتاوی بەفر لێ هەڵپڕژاندن.

v.i. بەناو لیتاو یا بەفرو سەهۆڵی چووەوەدا ڕۆیشتن.

slush fund, (۱) دەسکەوتی فرۆشتنی پاشماوەی شتومەکی کەشتی کە وورد شتی پێ دەکرێنت بۆ کەشتیوانەکان. (۲) (ا) سندووقی بەرتیل: ئەو پارەیەیە کە تەرخان کراوە لەلایەن دەسگایەکەوە بۆ بەرتیل دان بە کاربەدەستان و بۆ کاری قەدەغەی تری وەها. (ب) پارەیەکە کە فەرمانبەرانی دەسگایەک لە خۆیانی کۆ دەکەنەوە بۆ ناهەنگ گێڕان و سەیران و...هتد.

slushy (slush′i), *adj.* (۱) لیتاوی؛ بە لیتاوی بەفرو سەهۆڵ داپۆشراو: *(~ street)*

(۲) لە لیتاوی بەفر دەچێ؛ نیمچە تووانەوە؛ لە بەفرو سەهۆڵی نیوە تواوە دەچێ: *(~ snow; a ~ mixture)* .

(۳) هیچوپووچ و بەسۆز لە ئەندازە بەدەر: *(a ~ novel)* .

slut (slut), *n.* (۱) ئافرەتی پیس و پۆخڵ؛ ژنی چەپەڵ. (۲) مەحبە؛ فڵقێ؛ ئافرەتی سووک.

(٣) کچێکی چەقاوەسوو. بێ حەیا، یا چاوقایم (لەڕووی گاڵتەوە).
(٤) دێڵ: دەڵەسەگ؛ سەگی مێ

sluttish (slut′ish), *adj.* (١) جەپەڵ. پیس‌وپۆخڵ.
(٢) قەحبانە: سووک؛ لە قەحبە دەچێ.

sly (slī), *adj.* (١) فێڵباز: تەڵەکەباز؛ ئۆینباز؛ زۆرزان؛ زۆل.
(٢) نهێنباز: پەنهانباز؛ لە ژێرەوە شت کەر. (٣) بە گۆبەن؛ کەتنباز.

on the sly, بە دزێیەوە؛ لە ژێرەوە؛ بە نهێنی.

slyly, slily (slī′li), *adv.* بە دزێیەوە؛ لە ژێرەوە؛ بە نهێنی؛ بە زۆڵانە.

slype (slīp), *n.* پارەو یا دالانی نێوان کڵێسەو مااڵی قەشە.

smack (smak), *n.* (١) تام: بۆرو بەرامە؛ تامێکی کەم؛ چەژ.
(٢) نەختێک: تۆزێک؛ تۆسکاڵێک.

v.i. (١) تامێکی تایبەتی هەبوون؛ تام لەوە چوون:
(The medicine ~s of sulphur.)
(٢) (~ of) بۆنی نەوە لێ هاتن (مەجاز)؛ لەوەچوون؛ وا گەیاندن:
(This ~s of foul play.)

smack (smak), *n.* (١) شەقەی لێو: ماچ؛ تام کردنی شتی مزرو خۆش‌و تووند؛ شڵپەی لێو.
(٢) ماچی شەقە لێ هەڵسێنراو؛ شەقەی ماچ: *(~ on the lips.)* .
(٣) زلە: شەقازلە؛ شەپازلە؛ شەپلاخ.
(٤) شەقەی زلە؛ شەقەی قامچی یا شوول لێدان.

v.t. (١) شەقە لە لێو هەڵسانەن (لە تام کردنی شتی مزرو خۆش‌و تووندا):
(to ~ one's lips)
(٢) ماچ کردن و شەقە لە لێو هەڵسانەن؛ شەقە لە لێو هەڵسانەن لە ماچ کردندا.
(٣) شەقەی زلە هاتن؛ شەپازلە یا قامچی لێدان‌و شەقە لێ هەڵسانەن:
(to ~ a naughty child)

v.i. شەقە لێ هەڵسان؛ شڵپە لێ هەڵسان.

adv. (١) بە شەقە: بە شڵپە: *(The child fell ~ on her hand.)* .
(٢) یەکسەر: ڕاستەوخۆ: *(The car went ~ into the wall.)* .

smack (smak), *n.* (١) بەڵەمی مایەوانی یەک ستووندار.
(٢) بەڵەمێکی ڕاوەماسییە کە حەوزێکی تێدا بێ بۆ تێخستنی ماسییەکان‌و نەمردنیان

smacker (smak′ĕr), *n.* (١) ماچێکی زل: ماچی شەقە لێ هەڵسێنراو.
(٢) شەپازلە: زلە: شەقازلە؛ شەپلاخ. (٣) [Slang]، دۆلار.

smacking (smak′iŋ), *adj.* بەتێز؛ قایم؛ خێرا؛ توند.
(a ~ breeze)

small (smôl), *adj.* (١) بچووک؛ بچووک (لە چار شتی هاوجۆردا):
(a ~ animal, town, room, audience, etc.)
(٢) (ا) کەم: *(a ~ income, amount, etc.)* .
(ب) کەم (ژمارە): *(a ~ number of people)* .
(٣) بچووک (لە ڕووی سەرمایەوە):
(a ~ business, businessman, farmer, etc.)
(٤) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ شایانی باس نەبە.
(٥) بچووک (پلەوپایە)؛ ئاسایی؛ گەند (پلەوپایە)
(٦) مێشک تەسک؛ ناپیاو؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ: *(~ people)*
(٧) کز (دەنگ)؛ نەرم (دەنگ)؛ نەسپایی. (٨) ڕوون (خواردنەوە).

adv. (١) بە پارچەی بچووک بچووک: *(Cut it up ~ .)* .
(٢) بە دەنگی نزم
(٣) هیچ‌و پووچانە: بە ڕادەیەکی کەم؛ بە ترس‌و لەرزەوە؛ کەم.

n. (١) شتێکی بچووکتر لەوانی تر.
(٢) (*pl.*) ووردەشت: شتی وورد. (٣) small-clothes (*pl.*).

-smallness *(n.).*

feel small, تەریق بوونەوە: شەرمەزاربوون؛ ڕووڕەش بوون؛ ڕیسوابوون.

no small, زۆر؛ نێجگار زۆر؛ کەم نا.
(There was no small excitement about the news.)

smallage (smôl′ij), *n.* کەڕەوزە کێویلە

small arms, چەکی بچووک (وەک تفەنگ‌و دەمانچە).

small beer, (١) بیرەی خراپ؛ بیرەی ڕوون.
(٢) کەسێک یا شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ؛ شتی ناگرنگ.

small capital, تیپی گەورەی قەبارە بچووک.

small change, (١) پارەی وورددەی کەم نرخ؛ وورددەی کەم نرخ.
(٢) شتی هیچ‌وپووچ‌و کەم بایەخ.

small-clothes (smôl′klōthz′), *n.pl.* (١) پانتۆڵی کورت‌و تەسکی پیاوانە (لە سەدەی هەژدەهەمەدا بەباو بوو).
(٢) [British]، وورد جل (وەک قانیلەو دەرپێ‌و دەسەسڕ... هتد) (هەروەها " smalls ").

small fry, (١) ماسی بچووک؛ بەچکە ماسی.
(٢) منداڵی وورد؛ منداڵی بچووک؛ منداڵ.
(٣) کەس یا شتی هیچ‌وپووچ‌و ناگرنگ.

small game, نێچیری ڕاوی بچووک.

small hours, کاتی دوای ساتی دوانزەی نیوەشەو؛ دوای نیوەشەو.

smallish (smôl′ish), *adj.* نەختێک بچووک؛ تۆزێک بچووک.

small intestine, ڕیخۆڵە بچکۆلە.

small-minded (smôl′min′did), *adj.* بیرتەسک؛ تێنەگەیشتوو؛ خۆپەرست؛ هیچ‌وپووچ.
-small-mindedly *(adv.)*; **small-mindedness** *(n.).*

small of the back, چاڵایی لاخواروی پشت لەسەرو سمتەوە.

small potatoes, [Colloq.], (١) کەسێک یا شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ. (٢) کەسان یا شتی هیچ‌وپووچ‌و ناگرنگ.

small-pox (smôl′poks′), *n.* ئاوڵە.

small stores, وورده بابەت؛ فرۆتەنی وەک تووتن‌و جگەرەو سابوون
که له دوکانی کەشتیدایه بۆ فرۆشتن به کەشتیەوانەکان.

small-sword (smôl′sôrd′, smôl′sōrd′), *n.* شێری شێربازی.
که بریتیيه له شیشێکی باریکەڵەی دەسکدار.

small talk, دەمەتەقێ دەربارەی شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.

small-time (smôl′tīm′), *adj.* [Slang], هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ بچووک؛ هیچ: *(~ hoodlums)* .

smalt (smôlt), *n.* (١) بۆیەی شین. (٢) ڕەنگی شین؛ شین.

smaltite (smôl′tīt), *n. Also* **smaltine,** کانزایەکی سپی‌و زیویيه

smalto (zmäl′tô), *n.* (١) شووشەی ڕەنگاوڕەنگ.
(٢) پارچەیه لەم شووشەیه.

smaragd (smar′agd), *n.* زەمڕووت: بەردێکی بەنرخی سەوزە.

smarmy, بەسەرزاری بە دەربەستەوە هاتوو؛ لەخۆڕازی‌و خۆپەرەپێشەوە: *(a ~ magazine article)* .

smart (smärt), *v.i.* (١) چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ کزانەوە؛ برژانەوە؛ گل کردن: *(Iodine ~s when it is put on a cut.)* .
(٢) هەست بە چووزانەوە کردن؛ هەست بە ئازار کردن؛ ئازار گەیین
(٣) سوێ چەشتن؛ پەشیمان بوونەوە؛ تووشی ئەشکەنجە بوون.
(٤) (~ for) سزا چەشتن؛ سزا خواردن.

n. سوێ؛ ئەشکەنجە؛ ئازار؛ ئێش‌و ئازار.

adj. (١) (ا) زیرەک؛ زرنگ؛ دانا: *(a ~ person)* .
(ب) زیرەکانە؛ دانایانە: *(a ~ answer)* .
(٢) خێرا؛ گووڕج: *(a ~ pace)* .
(٣) زۆرزان؛ سەردەرچوو؛ وورپا؛ چاپک؛ گوستاخ: *(a ~ businessman)* .
(٤) پۆشتەوپەرداخ؛ شۆخ (جل‌وبەرگ)؛ تەپڕۆش؛ قۆز: *(a ~ dress)* .
(٥) بەباو؛ مۆدە؛ شۆخ: *(a ~ restaurant)* .

-smartness *(n.).*

smart aleck (smärt-al′ik), [Colloq.], کەسێکە کە شانازی بە زۆزانی خۆیەوە دەکات‌و خەڵک پەست دەکات؛ کەسێکی خۆ بە زیرەک دانەرو بە تەوسەوە قسەکەر.

-smart-alecky *(adj.)*.

smarten (smär′t'n), *v.t.* (۱) پۆشتەوپەرداخ کردن؛ تەپڕۆش کردن. (۲) خێراکردن؛ پێ هەڵگرتن؛ خێراتر ڕۆیشتن: *(~ the pace)* .

v.i. (~ up), خۆ پۆشتەوپەرداخ کردن.

smart money, (۱) پارەی پێدراو لە بڕیتی بڕیندارببوون یا نەخۆش کەوتن لە کاتی ئیشدا؛ بۆ بژاردنی نەخۆشی یا بڕیندارببوونی کاتی کار. (۲) زیادە بۆ بژاردنێکی وەها (لە سزای بێ دەربەستیدا). (۳) پارەی گرەو لەسەر کراوی کەسێک کە زۆربەی کات براوەیە.

smart set, خەڵکی تێکەیشتوو زیرەڵو تەپڕۆش.

smart-weed (smärt′wēd´), *n.* ڕووەکێکی زەڵکاوی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە گەڵاکەی تامی تووڕو تیژە.

smarty, smartie (smär′ti), *n.* = smart aleck.

smash (smash), *v.t.* (۱) وورد‌وخاش کردن؛ شکاندن؛ هەپروز بە هەپروون کردن. (۲) پیامااڵین؛ بە توند پیادان؛ هاویشتن؛ بە توند لێدان یا پیاکێشان: *(~ed his fist on the table.)* (۳) بە توند لێدانی تۆپی تەنس بەسەر سەردا‌و کێشانی بە زەویدا. (٤) هارین؛ جێق دەرهێنان؛ پان‌وپلیش کردنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ بەزاندن؛ تێکشکاندن؛ ڕاڤراندن.

v.i. (۱) بە قایم بۆپێشەوەچوون؛ بە توندو بە دەنگی بەرز بەرەوپێشەوەچوون. (۲) وورد‌وخاش بوون؛ هەپروون بە هەپروون بوون؛ شکان؛ پارچە پارچە بوون. (۳) بە توند لێدانی تۆپی تەنس بەسەر سەردا‌و کێشانی بەزەویدا. (٤) پلیشانەوە؛ جێق دەرهاتن؛ پان‌وپلیش بوونەوە؛ تێکشکان. (٥) (~ up) نابووت بوون؛ مایە پووت بوون.

n. (۱) دەنگی وورد‌و خاش بوون؛ هارە؛ شەقە؛ تەقە. (ب) وورد‌وخاش بوون؛ وورد‌وخاشی؛ وورد‌وخاش کران. (۲) تێکشکان؛ بەزین؛ فەوتان؛ شکستی. (۳) ژێرکەوتن؛ نابووتی؛ مایەپووتی. (٤) بەیەکدادان بە دەنگی بەرز‌و بە توند؛ تەپە؛ دەنگی پیاکێشان؛ پیاکێشان. (٥) خواردنەوەیەکی مەستکەرە (لە براندی‌و نەعناو شەکر دروست دەکرێ). (٦) بە توند لێدانێکی تۆپی تەنس بەسەر سەردا‌و کێشانی بەزەویدا. (۷) [Colloq.]، زۆر سەرکەوتوو.

adj. [Colloq.], زۆر سەرکەوتوو.

adv. بە شەقە یا تەقەیەکی زل؛ بە تەپەیەکی زل.

smashed (smash′t), *adj.* [Slang], سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل.

smashing (smash′iŋ), *adj.* (۱) تەواو بەزین؛ وورد‌وخاشانە؛ تەواو: *(a ~ defeat)* (۲) دەنگدەرەوە؛ زۆر جوان‌و سەرکەوتوو: *(The play was a ~ success.; a ~ performance)*

smash-up (smash′up´), *n.* (۱) ڕووخانی تەواو؛ بەزین؛ تێکشکان؛ هەرەس بردن؛ بەناخداچوون. (۲) کارەسات؛ شکستی. (۳) لێدانی زۆر بە قایمی دوو ئوتومبێل‌و شکانیان.

smatter (smat′ēr), *v.t.* (۱) دووان بە زمانێک بە ناتەواوی؛ قسەکردن بە زمانێک بە نارەوانی (۲) بە لامسەرلایی فێربوونی شتێک؛ هەر بە ناو یا بە ڕووکەشی فێربوون؛ بە گاڵتەگرتنی فێربوونێک.

v.i. چەنەبازی کردن؛ چەنەدان؛ هەڵموەڕی کردن.

n. زانینێکی کەم یا لامسەرلایی؛ زانینی ناتەواو یا ڕووکەشی.

smattering (smat′ēr-iŋ), *n.* زانینێکی کەم یا لامسەرلایی؛ زانینی ناتەواو یا ڕووکەشی.

smear (smêr), *v.t.* (۱) لەکەدارکردن؛ لەکاوی کردن؛ پیس کردن. (۲) شتێکی لینج؛ چەور؛ یا پیس لێدان‌و بەسەردا بڵاوکردنەوە. (۳) ناو لەکەدارکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ ناو سووک کردن. (٤) [Slang]، فەوتاندن؛ تێکشکاندن؛ نەهێشتن؛ سڕینەوە؛ لەناودان؛ بەرگرتن.

v.i. پیس بوون؛ لەکەدارببوون؛ لەکاوی بوون.

n. (۱) لەکە؛ پەڵە. (۲) دڵۆپی شلە (وەک خوێن) کە دەخرێتە ژێر گەردبینەوە بۆ تێڕوانین (۳) ناوزڕان؛ ناو لەکەدارکردن؛ ناو پیس بوون؛ بوختان. (٤) (۱) [Obs.]، مەلحەم. (ب) ماددەیەکە کە لە ڕووەک دەدرێ یا بڵاودەکرێتەوە بەسەریدا.

smear-case (smêr′kās´), *n.* = cottage cheese.

smeary (smêr′i), *adj.* (۱) لەکاوی؛ پەڵەدار؛ لەکەدار. (۲) پیسکەر؛ لەکەدارکەر.

-smeariness *(n.)*.

smell (smel), *v.t.* (۱) بۆن کردن. (۲) هەستپێکردن؛ بۆن کردن (مەجاز): *(They ~ed trouble and ran.)* . (۳) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن (بۆئەوەی بزانێ بۆگەنە یان نا): *(~ the milk and tell me if it's sour.)*

v.i. (۱) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن. (۲) بۆن هاتن؛ بۆنێکی تایبەتی لێ هاتن: *(The bread ~s fresh.)* (۳) بۆگەن لێوەهاتن؛ بۆن هاتن؛ بۆگەن کردن؛ بۆنی پیس لێوەهاتن. (٤) (~ of) (۱) بۆن لێ هاتن: *(His breeth ~s of garlic.)* (ب) بۆنی خراپ لێوەهاتن (مەجاز)؛ ناپاکی‌و ناپەسەندی گەیاندن: *(His plan ~s of treachery.)* (٥) [Slang]، بایەخ نەبوون؛ هیچ تیا بەستە نەبوون؛ بەکەڵک نەهاتن

n. (۱) هەستی بۆن کردن (۲) بۆن؛ بۆن‌وبەرامە. (۳) بۆن کردن. (٤) نیشانە؛ بۆن (مەجاز)؛ وا گەیاندن.

smell out, (۱) بە بۆن دۆزینەوە؛ دۆزینەوە بە بۆن کردن. (۲) بۆ گەڕان بە وورد‌ی‌و دۆزینەوە.

smeller (smel′ēr), *n.* (۱) مرۆڤ یا گیانداری بۆنکەر؛ بۆنکەر. (۲) شتی بۆندار؛ شتی بۆگەن. (۳) کەسێکە ئیشی نەوەیە تامو چاک‌و خراپی شت تاقی بکاتەوە بە بۆن کردنی شتەکە. (٤) نەندامی هەستیار؛ شاخی هەستیاری جانەوەر. (٥) [Slang]، لووت.

smelling bottle, شووشەی نەوشادر (ووشەی دوایی ببینە).

smelling salts, خوێی بۆن کردن؛ نەوشادری بۆنی خۆش پێوەکراوە بۆ هێنانەوە هۆش خۆی خەڵکی بووراوەو چاکردنەوەی سەر ئێشە.

smelly (smel′i), *adj.* بۆگەن؛ بۆندار.

smelt (smelt), *n.* جۆرە ماسیەیەکی بچووکی پەنگ زیویە.

smelt (smelt), *v.t.* تووانەوەی کانزای خاو‌و پوختەکردنی.

v.i. تووانەوەو پوختەکرانی کانزای خاو.

smelt (smelt), *alternative past tense and p.p. of* **smell.**

smelter (smel′tēr), *n.* (۱) تونێنەرەوەی کانزای خاو (مرۆڤ). (۲) کووڕە یا کارگەی تووانەنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو.

smeltery (smel′tēr-i), *n.* کارگەی تووانەنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو.

smew (smū), *n.* جۆرە مراوی‌یەکە.

smidgen (smij′in), *n. Also* **smidgeon, smidgin,** [Colloq.], تۆزێک؛ نەختانێک؛ نەختێک.

smilax (smī′laks), *n.* جۆرە ڕووەکێکی خۆمەڵواسەرە.

smile (smīl), *v.i.* (۱) زەردەخەنەگرتن؛ خەنین؛ خەنینەوە؛ بسکەهاتن؛ بزەهاتن. (۲) بە سەیر هاتنەبەرچاو؛ بزەگرتن. (۳) (۱) جوان دیار بوون؛ خەنینەوە (مەجاز): *(hillsides ~ing in the sunlight)* (ب) بۆ پێکەنین (مەجاز)؛ بە چاوێکی باش سەیرکردن؛ بەهات بوون؛ پەسەندکردن: *(Fortune ~d on us.)* .

v.t. (۱) بە زەردەخەنە دەربڕین. (۲) گۆڕین یا کارتێکردن بە زەردەخەنە.

n. (۱) زەردەخەنە؛ بسکە؛ بزە؛ خەنین؛ خەنینەوە. (۲) زەردەخەنەگرتن؛ بسکەهاتن؛ خەنینەوە. (۳) ڕوخسارێکی جوان یا دڵگیر؛ باری جوان‌و گەش.

-smiler *(n.)*; **smilingly** *(adv.)*.

smile away, بە زەردەخەنە لابردن؛ بە خەنین نەهێشتن یا سڕینەوە:

(to smile away grief, tears, anger, etc.)

smile on (or upon), بەچاوی ناش سەیرکردن؛ بەهات بوون بۆ.

(Fortune smiled on her.)

smirch (smûrch), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ پیس کردن؛ لەکاوی کردن.

(٢) ناو لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ناوزڕاندن.

n. (١) لەکە. پەڵە. پەڵەی پیس. (٢) لەکە (ناوبانگ)؛ لەکەداری.

smirk (smûrk), *v.i.* بزەهاتن. زەردەخەنە گرتن بەتەوسەوە، بە دزووە. یا بە لەخۆبایی بوونەوە

n. بزە؛ زەردەخەنەی بەتەوسەوە، بە دزووە، یا بە لەخۆبایی بوونەوە.

smirky (smûrk′i), *adj.* بە بزەوە؛ بە زەردەخەنەی بەتەوس یا دزووە:

(a ~ face)

smite (smīt), *v.t.* (١) (ا) بە توند لێدان؛ بە قایم پیاکێشان یا پیامانێن (بە تیغ یا بە دەس).

(ب) لێدان (بە جۆرێکی تایبەتی): *(The Lord will ~ him dead.)* .

(٢) تووش بوون *(~ with disease)* .

(٣) کوشتن؛ فەوتاندن؛ سزادان؛ تێکشکان؛ هێرش بردنەسەر.

(٤) کارتێکردن: لە پڕ هەست جووڵاندن.

(٥) دڵفڕاندن؛ کەوتنە خۆشەویستی‌یەوە:

(She has smitten him with her charms.; ~ with love)

v.i. لێدان بە قایم؛ بە توند پیاکێشان یا پیامانێن.

smith (smith), *n.* (١) ئاسنکوت؛ ئاسنگەر؛ زەرەنگەر:

(gold ~ ; silver ~)

(٢) blacksmith.

smithereens (smi*th*′ə-rēnz′), *n.pl.* [Colloq.], وورده پارچه

smithers (smi*th*′ērz), *n. pl.* [Colloq.], = **smithereens**.

smithery (smith′ēr-i), *n.* (١) زەرەنگەری؛ ئاسنگەری؛ ئاسنکاری.

(٢) smithy.

smithsonite (smith′sən-īt′), *n.* سمیسۆنیت: کانزایەکی سپی یا زەردکاری چینکۆیی‌یە.

smithy (smith′i), *n.* دووکانی ئاسنگەر؛ ئاسنگەرخانە؛ دووکانی ئاسنگەری.

smitten (smit′n), *alternative p.p. of* **smite**.

adj. (١) بە قایم لێدراو؛ بە توند پیاکێشراو.

(٢) تووش بوو: شکست؛ پێوەبوو؛ زۆر خراپ تێکەوتوو.

(٣) [Colloq.]، زۆر کەوتۆتە خۆشەویستی کەسێکەوە؛ زۆر لە دڵداریدایە؛ دڵفڕێنراو

smock (smok), *n* (١) بەرگێکی تەنک و نەختێک دەڵبی دەرەوەیە لەسەر لەسەر جلەوە لەبەر دەکرێ لەکاتی نیش کردندا بۆ پیس نەبوونی جلەکان.

(٢) chemise ،[Archaic].

v.t. (١) نەم حۆزە بەرگە لەبەرکردن.

(٢) لۆچ کردن و تیککردنی جل‌وبەرگ بە ڕیز بۆ جوانی.

smock frock, بەرگێکی سەر جلە کرێکاری ئەوروپایی لەبەری دەکەن (ووشەی پێشوو ببینە).

smocking (smok′iŋ), *n.* لۆچ کردن و تیککردنی جل‌وبەرگ بە ڕیز بۆ جوانی.

smog (smog), *n.* دووکەڵی ئوتومبیل و کارگە؛ دووکەڵی پیس.

smoggy (smog′i), *adj.* دووکەڵاوی؛ پڕە لە دووکەڵی ئوتومبیل و کارگە.

smoke (smōk), *n.* (١) دووکەڵ

(٢) شتێکی دووکەڵ ئاسا (وەک هەڵم و هاڵاو).

(٣) حگەرە کێشان؛ مارەی جگەرە کێشانێک:

(Do we have time for a ~ ?)

(٤) حگەرە؛ سەبیل.

(٥) شتێکی بێ سوود یا بێ ئەنجام: *(Our plans went up in ~ .)* .

(٦) شتی لێنکەر.

v.i. (١) دووکەڵ کردن؛ دووکەڵ لێوەهاتن

(٢) دووکەڵ کردن بەشێوەیەکی خراپ (زۆڕا، ناگردان):

(The firepalce ~s badly.)

(٣) دووکەڵ زۆر کردن (چرا). (٤) تەپ و تۆز لێ هەڵسانەوە (بە خێرا ڕۆیشتن).

(٥) جگەرەکێشان؛ جگەرە خواردن.

v.t. (١) لەکەدارکردن بە دووکەڵ؛ دووکەڵاوی کردن؛ ڕەش کردن.

(٢) دووکەڵ کردن (گۆشت، ماسی)؛ بە دووکەڵ ئامادەکردن و پاراستن (وەک قاوورمە). (٣) قانگدان؛ قاودان؛ دەرپەڕاندن.

(٤) جگەرەکێشان؛ جگەرە خواردن.

(٥) [Archaic]، هەستپێکردن؛ دەرک پێکردن:

(He ~ed the trick at once.)

(٦) [Obs.]، گاڵتەپێکردن؛ کلک پێوەکردن.

smoke out, قانگدان؛ قاودان؛ دەرپەڕاندن.

smoke bomb, بۆمبای دووکەڵ (جەنگ).

smoke-house (smōk′hous′), *n.* کارگەی گۆشت و ماسی دووکەڵ کردن؛ دووکەڵخانە.

smoke-jack (smōk′jak′), *n.* ئامێری سوورانەوەی شیشی گۆشت بڕژاندنی کووڕە.

smoke-jumper, ئاگرکوژێنەرەوەیەکە کە بە پەرەشووت دێتە خوارەوە بۆ کوژاندنەوەی ئاگری دارستان.

smokeless (smōk′lis), *adj.* بێ دووکەڵ؛ دووکەڵ نەکەر.

smokeless powder, باروتی بێ دووکەڵ.

smoker (smōk′ēr), *n.* (١) جگەرەکێش؛ جگەرەخۆر.

(٢) فاگۆنی جگەرەکێشان لە شەمەندەفەردا.

(پێشی دەوترێ: " smoking car ").

(٣) ئامەنگ یا کۆڕی پیاوان (چونکە لە کۆندا جوان نەبوو لەبەرچاوی نافرەت جگەرە بکێشرێ).

smoke screen, پەردە دووکەڵ (بۆ شاردنەوەی ڕاستی‌یەک، نهێنی‌یەک، یا جم‌وجوولی لەشکرێک لە دوژمن)؛ چاوبەست.

smokestack (smōk′stak′), *n.* دووکەڵکێش.

smoke tree, دەرەختێکە گوڵە پەرەدارەکانی لە دووکەڵ دەچێ.

smoking car, فاگۆنی جگەرەکێشانی شەمەندەفەر. (هەروەها " smoker ").

smoking jacket, چاکەتێکی جگەرەکێشانی پیاوانە: چاکەتێکی نەختێک دەڵبی ئێوارانی پیاوانەیە جاران پیاو لەبەری دەکرد لە ماڵەوە لە کاتی جگەرەکێشاندا بۆ پاراستنی جلەکانی لە بۆنی دووکەڵ.

smoking room, ژووری جگەرەکێشان (لە ئوتێڵ و یانەدا).

smoking-room (smōk′iŋ-rōōm), *adj.* بێ پەردە (قسە، نوکتە، چێوک)؛ هەڵماڵراو.

smoky (smōk′i), *adj.* (١) زۆر دووکەڵکەر:

(a ~ fire, fireplace, etc.)

(٢) لە دووکەڵ دەچێ؛ دووکەڵی: *(a ~ haze)* .

(٣) دووکەڵاوی؛ پڕە لە دووکەڵ: *(a ~ room)* .

(٤) دووکەڵاوی؛ ڕەنگ و تامو بۆنی لە دووکەڵ دەچێ.

(٥) دووکەڵ ڕەشی کردووە؛ دووکەڵ لێی داوە یا پیسی کردووە.

-**smokily** *(adv.)*; **smokiness** *(n.)*.

smolder (smōl′dēr), *v.i. Also* **smoulder,** (١) سووتان و دووکەڵ کردن بەبێ گڕ لێبوونەوە. (٢) خەفەبوون؛ بە خەفەیی مانەوە.

(٣) پیش خواردنەوە؛ لە ژێرەوە تووڕەبوون و ڕق لێ بوونەوە:

(For years hatred ~ed in his heart.)

n. چڕە دووکەڵی ئاگری بێ گڕ؛ ئاگری خەفەکراو.

smolt (smōlt), *n.* بەچکە ماسی " سەڵموون".

smooch (smōōch), *v.t. & n.* = **smudge**.

smooch (smōōch), *v.i.* [Slang], ماچ کردن.

n. [Slang], ماچ.

smooth (smōōth), *adj.* (١) (ا) ساف و ڕوس: *(a ~ suface)* .

(ب) سوو؛ ساف. ***(a ~ tire)*** .
(٢) تەخت. (٣) بێ تووك؛ لووس‌وپووس؛ لووس. ***(a ~ cheek)*** .
(٤) شل. يەك دان (تووندوتۆڵی شلە)؛ بە تۆپەڵ نەوەستاوە. ***(a ~ paste)*** .
(٥) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ مەنگ. ***(a ~ seas)*** .
(٦) ئاسان؛ بێ تەنگوچەڵەمە؛ بێ ناڕەحەتی؛ ڕێك‌وپێك.
(~ progress; ~ sailing)
(٧) لەسەرخۆ؛ هێمن. ***(a ~ temper)***
(٨) خۆش (ئام)؛ تووڕو تێژ نەبە.
(٩) ساز (دەنگ). خۆش؛ يەك نەوا.
(١٠) زمان لووس؛ خۆ بەرە پێشەوە؛ ڕێك‌وپێك (ڕەووشت).
(~ words; a ~ manner; a ~ talker)
(١١) [Slang]، زۆر خۆش (كات). ***(a ~ time)*** .
(١٢) [Slang]، لێهاتوو؛ ڕێك‌وپێك؛ جوان‌و باش. ***(a ~ dancer)*** .
(١٣) لەيەك ناكەوێ (مەكینەكاری).
v.t. (١) تەحت كردن. (٢) (ا) ساف‌ولووس كردن؛ ساف كردن.
(ب) چرچ‌ولۆچ تێدا نەهێشتن یا لێ لابردن. (٣) ئاسان كردن؛ كەندو كۆسپ لەبەردەم لادان. (٤) هێمن كردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ. (٥) جوان‌و ڕێك‌وپێك.
adv. بە ئاسانی و ڕێك‌وپێكی؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.
n. (١) شتێكی ساف‌ولووس؛ پرووپەكی ساف‌ولووس یا تەخت.
(٢) ساف‌ولووسكاری؛ تەخت كردن.
smooth away, ئاسان كردن؛ كەندو كۆسپ لە ڕێدا لابردن.
(to smooth away obstacles to a plan)
smooth down, هێمن كردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.
smooth over, چاو لێ پۆشین؛ زۆر بە گرنگ دانەنان؛ زۆر گوێ پێ نەدان.
smoothbore (smo͞o*th*′bôr´, smo͞o*th*′bōr´), ***adj.*** لووله ساف (تفەنگ
n. تفەنگی لووله ساف.
smoothen (smo͞o*th*′n), ***v.t.*** ساف‌ولووس كردن
v.i. ساف‌ولووس بوون
smooth-faced (smo͞o*th*′fāst´), ***adj.*** (١) دەموچاو لووس؛ بێ ڕیش‌و سمێڵ؛ تیف تیفەدراو. (٢) ساف‌ولووس؛ ***(a ~ tile)*** .
(٣) ڕووئەتباز؛ دڕۆزنە؛ بە سەرزاری دڵسۆز
smooth muscle, ماسوولكەی لەخۆوە كارکردوو یا ئۆتۆماتیكی (وەك ماسوولكەی ڕیخۆڵەو میزەڵدان‌و دەزوولە خوێن).
smooth-shaven (smo͞o*th*′shāv´n), ***adj.*** خۆ تیف تیفەكردوو؛ دەموچاو پەرداخ كردوو؛ ڕیش جوان تاشیو.
smooth-spoken (smo͞o*th*′spō´k'n), ***adj.*** قسەخۆش؛ زمان لووس؛ زمانپاراو؛ قسەزان.
smooth-tongued (smo͞o*th*′tuŋd´), ***adj.*** زمان لووس؛ دەم لووس.
smorgasbord (smôr′gəs-bôrd´), ***n.*** خوانی جۆراوجۆری یەك نرخ چێشتخانەیەكە خواردەمەنی هەمەچەشنی لەسەر خوان تێدا دادەنرێ‌و هەركەس چەندی پێ بخۆرێ دەیخوات بە يەك نرخ‌و بەردەستی خۆیشی دەكات.
smote (smōt), *alternativ past tense and p.p. of* smite.
smother (smu*th*′ĕr), ***v.t.*** (١) (ا) هەناسە لێ بڕین. (ب) خنكاندن.
(٢) ناگر خەفەكردن (٣) داپۆشین؛ بەسەردا بلاوكردنەوە.
(a dish of liver ~ed in onions; a grave ~ed in flowers; to ~ a child with kisses)
(٤) شاردنەوە؛ كردن بە ژێرەوە. ***(to ~ a yawn, one's anger, etc.)*** .
v.i. (١) هەناسە بۆ نەدران؛ خنكان؛ هەناسە لێ بڕان.
(٢) شاردنەوە؛ بەژێرەوە كران؛ كپ كرانەوە.
(٣) [Dial.]. سووتان‌و دووكەڵ كردن بە بێ گڕ لێبوونەوە.
n. (١) چرە دووكەڵ؛ تەپ‌و تۆز یا هەڵمی چڕ.
(٢) [Archaic]، ناگرێكە كە لە ژێرەوە بسووتێ‌و دووكەڵ بكات بەبێ گڕ لێبوونەوە؛ ناگری خەفەكراو. (٣) لە ژێرەوە كوڵان؛ پیشان؛ پیش خواردنەوە.

(٤) پشێوی؛ تێكەڵ‌وپێكەڵی.
-smothery ***(adj.)***.
smoulder (smōl′dĕr), ***n.*** = **smolder.**
smudge (smuj), ***n.*** (١) لەكە؛ پەڵە. (٢) ناگری چڕە دووكەڵاوی.
(٣) چڕە دووكەڵ (بۆ قانگدانی مێشوولە‌و جانەوەری تر یا داروبەرخت پاراستن لە زوقم‌و سەرما).
v.t. (١) قانگدانی جانەوەر بە چڕە دووكەڵ؛ چڕە دووكەڵ كردن بە باخدا بۆ پاراستنی لە زوقم‌و سەرما‌وسۆڵە. (٢) لەكەدارکردن (وەك لاپەڕەيەك بە مەرەكەبی لاپەڕەيەكی تری تازە نووسراو یا چاپكراو)؛ پیس كردن.
v.i. (١) بڵاوبوونەوەی لەكەيەك. (٢) لەكەدار‌بوون؛ پیس بوون؛ لەكاوی بوون.
smudgy (smuj′i), ***adj.*** لەكەدار (وەك بە مەرەكەب)؛ پیس؛ لەكاوی.
-smudgily ***(adv.)***; **smudginess** ***(n.)***.
smug (smug), ***adj.*** (١) جوان‌و ڕێك‌وپێك؛ شۆخ؛ تەپڕۆش.
(٢) زۆر لەخۆ ڕازی؛ هەست بە هیچ پێویستی‌و مەترسی‌و كەم‌وكوڕیەك نەكەر.
-smugly ***(adv.)***; **smugness** ***(n.)***.
smuggle (smug′l), ***v.t.*** (١) بە قاچاخ هێنان‌و بردن:
| to ~ goods into (*or* out of) the country |
(to ~ a letter out of prison) (٢) بە دزییەوە بردن یا دەركردن.
v.i. قاچاخچێتی كردن
smuggler (smug′lĕr), ***n.*** (١) قاچاخچی. (٢) كەشتی قاچاخچێتی.
smut (smut), ***n.*** (١) هێیس (٢) لەكە؛ پەڵە.
(٣) قسە یا نووسینی پیس‌و ناشرین؛ نووسراوی بێ شەرمانە‌و نزم‌و پیس
(٤) سن (كە لە دەغڵ‌ودان دەدات‌و ڕەشی دەكات).
v.t. پیس كردن؛ لەكاوی كردن؛ لەكەدارکردن.
v.i. پیس بوون؛ لەكاوی بوون
-smuttily ***(adv.)***; **smuttiness** ***(n.)***; **smutty** ***(adj.)***.
smutch (smuch), ***v.t.*** لەكاوی كردن؛ پیس كردن؛ لەكەدارکردن.
n. (١) لەكە؛ پەڵەی پیس؛ پەڵە. (٢) چڵك‌و پیسی ووشك بووەوە؛ بەڵغ.
-smutchy ***(adj.)***.
snack (snak), ***n.*** (١) بەش. (٢) ناوگیر: نەو خواردەمەنییەیە كە لە بەینی دوو ژەمدا دەخوێ بە سەرپێیی‌یەوە
v.i. ناوگیركردن؛ نەختێك شت خواردن بە سەرپێیی‌یەوە لە بەینی دوو ژەمدا.
snack-bar (snak-bar), ***n.*** چێشتخانەیەكە خواردنی سووكی سەرپێیی پێشكەش دەكات.
snaffle (snaf′l), ***n.*** لغاو.
v.t. لغاوكردن.
snafu (sna-fōō′, snaf′oō), ***adj.*** [Military Slang], بە تەواوی شێواو؛ زۆر شێواو یا تێكچوو.
v.t. [Military Slang], شێواندن؛ بەتەواوی تێكدان یا شێواندن.
n. [Military Slang], بارێكی بەتەواوی شێواو یا تێكچوو.
snag (snag), ***n.*** (١) چوقوڵ؛ چوقوڵی لقی بڕاوە؛ كۆلكەداری تێژ.
(٢) كۆتەرەدار یا لقەداری ژێرئاوی ڕوبارو دەریاچە (كە دەبێتە هۆی مەترسی بۆ بەلەم پێدا ڕۆیشتن) (٣) **snaggle tooth** .
(٤) دڕان یا هەڵوەشانەوەی كاڵا.
(٥) تەگەرە؛ قۆرت یا كۆسپی چارەڕوان نەكراو. ***(Our plan hit a ~ .)***
v.t. (١) چوقوڵ لێدان؛ دڕان یا هەڵوەشانەوە بە چوقوڵ بەركەوتن.
(٢) تەگەرە تێخستن؛ تەگەرە تێكەوتن؛ قۆرت خستنەڕێ.
(٣) ڕوبار یا دەریاچە پاكردنەوە لە كۆتەرەدارو لقەدار.
-snaggy ***(adj.)***.
snaggle-tooth (snag′l-tōōth´), ***n.*** (١) ددانی دەرپۆقیو.
(٢) ددانی خوار یا شكاو
-snaggletoothed ***(adj.)***.
snail (snāl), ***n.*** (١) شەیتانۆكەی باخچە؛ قاقلەجنۆكە؛ گیاندارێكی نەرمی لینجی قاقلەدارە گڕۆگیاو ڕووەكی باخچە دەخوات؛

پێچ پێچۆکە (٢) کەسێک یا گیاندارێکی زۆر خاوخلیچک یا هێواش؛ کەسێکی خاو یا تەمەڵ

at a snail's pace, زۆر بە هێواشی؛ زۆر خاو یا هێواش

snail-paced (snāl′pāst´), *adj.* زۆر هێواش؛ زۆر خاو؛ *(~ progress)*

snake (snāk), *n.* (١) مار. (٢) کەسێکی ناپاک‌و نەپێنگر (٣) تەنێکی تەستووری زۆر درێژە دەکرێ بەناو بۆری‌و زێرابی گیاوادا بۆ بەرەڵاکردنی

v.i. بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن وەک مار؛ وەک مار کشان یا خشان

v.t. [Colloq.]. (١) ڕاکێشان (بەتایبەتی بە پەت یا زنجیر). (٢) ڕاتەکاندن (٣) وەک مار بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ کشان وەک مار.

snake-bird (snāk′būrd´), *n.* مارە مەل؛ مەلێکی دەریایی ماسی خۆری مل پێچاوپێچ و درێژۆ دەنووک تیژو درێژی ناوچە گەرمەکانە.

snake-bite (snāk′bit´), *n.* مار پیوەدان؛ مار گەستن؛ گازە مار

snake charmer, مارگر ماربان.

snake dance, مارە سەما. (١) جۆرە سەمایەکی دوو سالانەی تیرەی "هۆپی" هیندیەیە نەمەریکاییەکانە بریتیەیە لە یاری کردن بە ماری زەنگۆلەدار لەکاتی سەماکەدا (ب) خۆپیشاندانێکە خەڵک دەستی یەکتری تێدا دەگرن‌و پێچاوپێچ وەک مار دەڕۆن

snake fence, = worm fence.

snake-head (snāk′hed´), *n.* = turtlehead.

snake in the grass, دوژمنی نەبینی؛ برادەری ناپاک؛ مەترسی نەبینراو

snake-mouth (snāk′mouth´), *n.* دەمەمارانە؛ ڕووەکێکی گوڵ پەمەیی گەڵا نێزەییە.

snake pit, شێتخانە

snake-root (snāk′rōōt´, snāk′root´), *n.* (١) گیامارانە؛ ڕووەکێکە گوایە ڕەگەکەی دەرمانە بۆ مار پێوەدان. (٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە.

snake-skin (snāk′skin´), *n.* (١) پێستە مار. (٢) جەرم‌و قایشی لە پێستە مار دروستکراو

snake-stone (snāk′stōn´), *n.* (١) مەردە مارانە؛ بەردێکە گوایە دەرمانە بۆ مار گەستن. (٢) whetstone

snake-weed (snāk′wēd´), *n.* مارەگیا؛ چەند جۆرە ڕووەکێکە گوایە دەرمانن بۆ مار گەستن.

snaky (snāk′i), *adj.* (١) ماری؛ ماربن؛ تایبەتی بە مار. (٢) پێچاوپێچ. (٣) ناپاک؛ نەپێنگر؛ ژەهراوی؛ پیس؛ نەپێنبان. (٤) ماراوی؛ پڕە لە مار.

snap (snap), *v.i.* (١) قەپ پێدا‌کردن؛ قەپاڵ لێدان؛ قەپ لێدان؛ *(The animal ~ped at the meat.)* (٢) ~ at پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ بە پەڕۆشەوە وەرگرتن یا پەلاماردان؛ *(We ~ped at the invitation.)* (٣) ~ at بە ناشرینی‌و توندوتیژی وەڵام دانەوە یا قسە لەگەڵ کردن. (٤) لە پڕ قرتان یا پچڕان بە دەنگێکی بەرز؛ لە پڕ ترازان؛ لێک ترازان. (٥) ڕووخان (هەستە دەمار، مێشک، بەرهەڵستی)؛ پسان؛ هەڕەس بردن. (٦) قرچەقڕچ کردن (داری ناو ئاگر)؛ تەقەتەق هاتن؛ تەقینەوە؛ شەقە لێ هەڵسان؛ قرتەکردن *(The fire is ~ping.; The whip ~ped loudly.)* (٧) قرتە لێ هەڵسان لەکاتی داخستندا؛ تەقە لێوەهاتن؛ *(The lock ~ped shut.)* (٨) بە خێراو ڕێک‌وپێکی جوولانەوە. *(The soldiers ~ped to attention.)* (٩) کرانەوەو داخران خێرا خێرا (وەک چاو لەکاتی شڵەژان‌و پەشۆکاندا).

v.t. (١) پڕ پێداکردن؛ پەلاماردان؛ قەپ پێداکردن؛ قۆستنەوە. (٢) قرتاندن؛ لێک ترازاندن بە دەنگی بەرز؛ پچڕاندن‌و قرتە لێ هەڵساندن. (٣) ~ out یێ وەڕین (مەجان)؛ بە ناشرینی‌و توندوتیژی قسە لەگەڵ کردن.

(٤) چەقەنەلێدان؛ بستەلێدان: *(He ~ped his fingers.)* (٥) قرتە لێ هەڵساندن لەکاتی داخستندا؛ داخستن بە قرتە: *(He ~ped the safety before putting the gun away.)* (٦) تێگرتن (وەک دارولاستیک): *(He ~ped her with a rubber band.)* (٧) وێنەگرتن: *(She ~ped a picture for us.)*

n. (١) قەپ؛ قەپاڵ. (٢) پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ قۆزینەوە؛ پەلامار. (٣) قرتان؛ پچڕان بە دەنگی بەرز؛ لێک ترازان‌و قرتەکردن. (٤) شەقە؛ قرتە؛ قرچە: *(We heard the ~ of the whip.; the ~ of a broken branch in the forest)* (٥) وەڕە (مەجان)؛ وەڵام یا قسەی ناشرین؛ حەپە (مەجان). (٦) ماوەیەکی کورت (تەنها بۆ سەرماوسۆڵە): *(We had a cold ~ last month.)* (٧) قرتێنە: *(the ~ of a bracelet)*. (٨) چەقەنە؛ بستە. (٩) داخستنێکە کە قرتەی لێوەبێت (وەک هی قفڵ). (١٠) بسکویتێکە زەنجەفیلی تێ دەکرێ. (هەروەها " gingersnap ") (١١) snapshot. (١٢) [Colloq.]، تین؛ چوست‌و چالاکی؛ گڤ‌وگوڕ؛ ووزە: *(The performance seemed to have no ~.)* (١٣) [Slang]، شتێکی ناسان؛ کارێکی ناسان؛ کارێکی سووک. (١٤) [Slang]، کەسێکی بە ئاسانی کارتێکراو یا شت پێ سەلمێنراو.

adj. (١) سەرپێیی (بڕیار)؛ بڕی لێ نەکراوەتەوە؛ پەلە: *(a ~ decision)*. (٢) قرتە لێ هەڵساو لەکاتی داخستندا. (٣) [Slang]، ئاسان؛ سووک: *(a ~ assignment, job, etc.)*

adv. بە قرتە؛ بە قرتەوە؛ بە شەقە.

not a snap, بە هیچ جۆرێک؛ هیچ.

snap (a person's) head off, سەرلێکردنەوە؛ زۆر بە تووڕەیی‌و توندوتیژی‌یەوە قسە لەگەڵ کردن؛ زۆر لێ تووڕە بوون.

snap once's finger at, بە سووک تەماشاکردن؛ بەهیچ دانان؛ گوێ پێ نەدان؛ ڕێز نەگرتن.

snap out of it, زوو هەڵسانەوە (لە نەخۆشی یا دڵتەنگی)؛ زوو خۆگرتنەوە یا هاتنەوە سەرخۆ؛ چاکبوونەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: *(We hope he will snap out of his depression.)*

snap bean, لۆبیای سەوز.

snap-brim (snap′brim´), *n.* شەپقەیەکە لێوارەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە لە پشتەوە و داکەوتووە بۆ خوارەوە لە پێشەوە.

snap-dragon (snap′drag´ən), *n.* ڕووەکێکە گوڵی سپی‌و زەردو سوورو ئەرخەوانی دەگرێت.

snapper (snap′ēr), *n.* (١) بکەری " snap ". (٢) snapping turtle. (٣) snapping beetle.

snapping beetle, قالۆنچەی تەقەتەقکەر: قالۆنچەیەکە کە دەستی تێوەدرا یا کەوت بەسەر پشتدا خۆی ڕادەتەکێنێ‌و تەقەتەقی لێوەدێت

snapping turtle, کیسەڵی ئاوی گازگر؛ کیسەڵێکی ئاوی‌یە کاژێری بەهێزە بە توند قەپ لە نێچیرەکەی دەگرێ.

snappish (snap′ish), *adj.* (١) گازگر (سەگ)؛ دڕ (٢) تووڕە؛ بن نەزاکەت؛ زمان پیس؛ تووڕەوتڕێ؛ بە کورتی‌و ناشرینانە وەڵام دەرەوە.

-snappishly *(adv.)*; snappishness *(n.)*.

snappy (snap′i), *adj.* (١) بەتین؛ گورج‌وگۆڵ؛ چوست‌وچالاک؛ خێرا: *(a ~ reply, coversation, pace, etc.)*. (٢) snappish. (٣) ساردو خۆش؛ نەختێک سارد: *(a ~ day)*. (٤) [Colloq.]، شۆخ، تەپڕۆش: *(a ~ dresser)*.

-snappily *(adv.)*; snappiness *(n.)*.

make it snappy, [Slang]. خێراکە؛ پەلەکە.

snap-shot (snap′shot´), *n.* (۱) تەقەی بێ نیشان گرتنەوە.
(۲) وێنەی سەرپێیی (بە کامێرا). (۳) دیمەنێکی بە پەلە یا بۆ ماوەیەکی کورت بینراو. وێنەی ئەم دیمەنە لە مێشکدا.

snare (snâr), *n.* (۱) تەڵە، داو، تەپکە
(۲) ژنێکە دەورو بنی تەپڵی پێ دەگیرێ بۆ باشتر دەنگدانەوەی.
(۳) snare drum.
(٤) قوڵفەی تەلێکە بۆ دوومەڵ دەرهێنان (نەشتەرکاری).

v.t. کردن بە تەڵەوە؛ بە تەڵە گرتن؛ کردن بە داوەوە.

snare drum, تەپڵێکی بچووکی دووسەرێیە دەورەکەی و بنەکەی بە ژێ دەگیرێ بۆ باشتر دەنگدانەوەی.

snarl (snärl), *v.i.* (۱) مڕاندن؛ دان لێ جێرکردنەوە (وەک سەگ)؛ مڕەمڕکردن. (۲) بە تووڕەیی و توندوتیژی و ناشرینی لەگەڵ دووان؛ وەک سەگ پێ وەڕین یا حەپەکردن (مەجاز): *(He ~ed at us.)*.

v.t. بە تووڕەیی و توندوتیژی و ناشرینی وتن؛ وەک حەپە یا وەڕەی سەگ وتن *(He ~ed his contempt.)*.

n. (۱) مڕە، مڕەمڕ، دڕان جێرکردنەوە.
(۲) ووتەی توندوتیژ و ناشرینی بە تووڕەیی ووترا؛ وەڕە (مەجاز)؛ حەپە.

snarl (snärl), *v.t.* (۱) ئاڵۆسکاندن (دەزوو، پەت، قژ، قولاپی پاوەماسی)؛ ئاڵۆزان؛ تێکنالان و گرێ تێخستن.
(۲) شێواندن؛ ئاڵۆزان؛ بەیەکداچوون و تێکنالان: *(Traffic is ~ed.)*.

v.i. ئاڵۆسکان؛ تێکنالان و گرێ تێکەوتن؛ بەیەکداچوون.

n. (۱) ئاڵۆسکاوی، شتی تێکنالاو یا بەیەکداچوو و گرێ تێکەوتوو؛ گرێ کوێرە *(The child's hair is full of ~s.)*.
(۲) بارێکی ئاڵۆسکاو؛ ئاڵۆسکان و شێوانی کاروبار؛ ئاڵۆزی؛ تەنگوچەڵەمە.

snarly (snär′li), *adj.* تووڕەوتڕ؛ زمان پیس؛ بە خەڵک دەوەڕێ (مەجاز).

snarly (snär′li), *adj.* ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆسکاو و گرێ تێکەوتوو؛ ئاڵۆز؛ شێواو.

snatch (snach), *v.t.* (۱) لە دەست هەڵپڕوسکاندن؛ لە دەست فڕاندن؛ پڕ پێداکردن و بردن؛ پەلاماردان و فڕاندن؛ لە دەست ڕاپسکان؛ قۆستنەوە: *(He ~ed the purse from her hand in broad daylight.)*
(۲) بە هەڵ ڕاخین و بردن یا کەڵک لێ وەرگرتن؛ هەل هێنان و کردن: *(He ~ed a few hours of rest.)*
(۳) [Slang]، فڕاندن (مرۆڤ): *(The kid was ~ed as he left school.)*

v.i. (~ at), پەلاماردان؛ پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ هەوڵی گرتن یا بردن دان.

n. (۱) پڕ پێداکردن؛ لە دەست هەڵپووسکان؛ لێ فڕاندن؛ پەلاماردان و بردن.
(۲) ماوەیەکی کورت؛ ماوەیەکی کەم: *(a ~ of sleep)*.
(۳) نەخێتک؛ تۆرێک؛ تۆسکاڵ؛ کەمێک: *(~es of gossip)*.
(٤) [Slang]، فڕاندن (مرۆڤ). (٥) [Slang]، قوز، کوز.

snatch at, (۱) پڕ پێداکردن؛ پەلاماردان بۆ گرتن: *(He snatched at the purse, the rope, etc.)*
(۲) بە پەرۆشەوە وەرگرتن یا پێ قایل بوون؛ قۆستنەوە؛ قۆزینەوە: *(She snatched at the chance to go on a trip to Europe.)*

snatch-block, بەکرەیەکە کە دەتوانرێ لە لایەکیەوە بکرێتەوە بۆ هەڵکردن یا توندکردنەوەی گوریسی شل (کەشتیەوانی).

snatchy (snach′i), *adj.* پچڕپچڕ؛ نارێک وپێک؛ دەمدەمی.

snath (snath), *n. Also* snathe, دەسکە داس

snazzy (snaz′i), *adj.* [Slang], زۆر جوان و نایاب؛ شۆخ (شت)؛ قۆز؛ کەشخە: *(a ~ dress, suit, jacket, pair of shoes)*.

sneak (snēk), *v.i.* (۱) بە دزییەوە هاتن و چوون؛ بەبێ خشپە ڕۆیشتن، چوونەناو، یا چوونەدەرەوە: *(to ~ in or out of a place)*.
(۲) ترسنۆکی نواندن؛ بە نهێنی و ترسنۆکانە ڕەفتارکردن.
(۳) [Slang]، سووسەکردنی قوتابی بەسەر ئاوەڵەکانیەوە بۆ مامۆستا.

v.t. (۱) بە دزییەوە پەراندنەوە یا بردن؛ بە قاچاخی بردن؛ بە نهێنی بردن یا دەربازکردن: *(He ~ed the jewels across the border.; She ~ed him into the country in the car trunk.)*
(۲) [Colloq.]، دزین.

n. (۱) کەسێکی نهێنبازو ترسنۆکو ناڵەبار؛ ناگری بن کا؛ قوماربار.
(۲) جووتانەوەیەکی بێ خشپە یا بە دزییەوە.
(۳) sneakers ،[Colloq.] *(pl.)*.
(٤) [Slang]، قوتابی سووسەکەر بەسەر ئاوەڵەکانیەوە بۆ مامۆستا

adj. بە دزییەوە کراو یا پیلان بۆ کراو: *(a ~ attack)*.

sneak out of, خۆ لێ دزینەوە (ئەرکی سەرشان)؛ خۆ لە ئیش شاردنەوە؛ خۆ دەربازکردن.

sneaker (snēk′ēr), *n.* [Colloq.] *(pl.)*, پێڵاوی لاستیک (کە بۆ یاری یا وەرزش لەپێ دەکرێ) (پێشی دەووترێ: " tennis shoes ")

sneaking (snēk′iŋ), *adj.* (۱) ترسنۆکانە؛ بە دزییەوە؛ نهێنی (لەڕووی سووکیەوە). *(a ~ manner)*.
(۲) نهێنی؛ پێ لێ نەنراو؛ شاراوە: *(a ~ fondness for stealing)*.
(۳) بەرە بەرە لەزیادبووندایە.

sneaking suspicion, نەختێک گومان کە وورده وورده پەرە دەسێنێ.

sneak preview, پیشاندانێکی فیلمی سینەما بە دزییەوە بۆ هەڵسەنگاندنی ڕای خەڵک پێش پیشاندانی گشتی بۆ هەموو کەس.

sneaking thief, دزێکە کە شت دەدزێ بێ نەوەی دەرگاو پەنجەرە بشکێنێ بەڵکو بە چوونەژوورەوە لە دەرگاو پەنجەرەی کراوەوە؛ دزێکە کە بە دزییەوە شت دەدزێ نەک بە زۆر.

sneaky (snēk′i), *adj.* نهێنگر؛ قوماربار؛ ترسنۆک و نهێنباز؛ ناگری بن کا؛ بە دزییەوە و بە نامەردانە کراو.

-sneakily *(adv.)*; **sneakiness** *(n.)*.

sneer (snêr), *v.i.* (۱) گاڵتەپێکردن؛ لاقرتی پێکردن؛ قەشمەری پێ هاتن؛ لچ لێ هەڵقورتان.
(۲) لاقرتی پێکردن لە نووسین و دووانداو.

v.t. بە لاقرتی وە ووتن؛ گاڵتەپێکردن؛ بە لچ لێ هەڵقورتانەوە دەربڕین.

n. (۱) گاڵتە پێ هاتن؛ لاقرتی پێکردن؛ لچ لێ هەڵقورتان.
(۲) لاقرتی؛ قسەی بە تەوسەوە یا قەشمەری.

-sneerer *(n.)*; **sneerful** *(adj.)*; **sneeringly** *(adv.)*.

sneeze (snēz), *v.i.* پژمین.

n. پژمە؛ پژمین.

not to be sneezed at, گاڵتەی پێ ناکرێ؛ کەم نییە؛ بە کەم دانانرێ؛ گاڵتە نییە: *(A salary of thirty thousand dollars a year is not to be sneezed at.)*

sneeze-weed (snēz′wēd´), *n.* گیاپژمە: ڕووەکێکی زبرە مرۆڤ دەهێنێتە پژمە.

sneeze-wort (snēz′wūrt´), *n.* گیا بڕنووتی: ڕووەکێکی بۆن تیژی گوڵ سپیەیە گەڵاکەی بڕنووتی لێ دڕووست دەکرێ.

sneezy (snēz′i), *adj.* (۱) زۆر دەپژمێ. (۲) مرۆڤ دەهێنێتە پژمین.

snell (snel), *adj.* [Dial.], (۱) خێرا؛ گورج وگوڵ.
(۲) زیرەک؛ زرنگ. (۳) تیژ (با)؛ سارد؛ سەخت: *(A ~ wind smote us.)*
(٤) توندوتیژ.

snell (snel), *n.* ژێهەکی کورتە قولاپی پاوەماسی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکیەکەوە.

snick (snik), *n.* (۱) لەلە؛ تلیش؛ بڕینێکی کەم؛ کەل.
(۲) لێدانی توپ بە لابەلایی (یاری کریکێت).

v.t. (۱) بڕین بە ئاستەم؛ کەل کردن؛ لەکەکردن؛ درزتێکردن.
(۲) لێدانی توپ بە لابەلایی (یاری کریکێت). (۳) بە توند لێدان یا پیاکێشان.

snick (snik), *n.* قرتە؛ تەقە.

v.t. & v.i. قرتەکردن؛ تەقە لێ هەڵسان.

snicker (snik′ēr), *v.i.* (۱) بە دزییەوە و بە بێ دەنگ پێکەنین؛ پێ پێکەنین بە بێ دەنگ؛ بزەگرتن (لەڕووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە): *(The class ~ed at the teacher's mistake.)*
(۲) حیلاندن.

n. پێکەنینێکی بێ دەنگ و بە دزێیەوە؛ بزە (لەبووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە.

snickersnee (snik′ĕr-snē′), *n.* چەقۆی ژن (بەتایبەتی کە وەک چەک بەکاربهێنرێ)؛ کێرد.

snide (snīd), *adj.* [Slang], بێ زنواتج. لاپاڵ. قسەی بە تەوسەوە)؛ ناشرین یە لەبووی سووکێیەوە ووتراو. *(a ~ remark)* .

sniff (snif), *v.i.* (۱) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن (بە جۆرێك کە مشەی لووت بێت؛ لووت بۆ بردن بۆ بۆن پێوەکردن؛ مشەهاتن.

(۲) (~ at) . گاڵتەپێکردن(لەڕێی بۆن پێوەکردن و مشەی لووت هاتنەوە)؛ بە سووکی سەیرکردن؛ لاقرتی پێکردن. (۳) بۆن پێوەکردن لەبەر بۆن خۆشی.

v.t. (۱) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن؛ مشەمش کردن

(۲) تاقیکردنەوە بە بۆن پێوەکردن

(۳) هەستپێکردن؛ بۆن کردن (مەجاز)؛ گومان پەیداکردن.

(We ~ed danger in the man's manner.)

n. (۱) بۆن کردنێك؛ مشەی لووت لە کاتی بۆن پێوەکردندا؛ مشەمش.

(۲) شتێکی بۆن کراو؛ شتێکی هەستپێکراو یا دۆزراوە لە ڕێی بۆن کردنەوە؛ بۆن

sniffle (snif′l), *v.i.* چڵم هەڵ لووشین؛ مشەمش کردن؛ مشەی لووت هاتن.

n. مشەمش؛ مشەی لووت؛ چڵم هەڵ لووشین و دەنگەکەی.

the sniffles, [Colloq.], (۱) هەلامەت.

(۲) چڵم هەڵ لووشین و مشەمشی دوای گریان.

sniffy (snif′i), *adj.* [Colloq.], کەشخەچی؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ بە سووك سەیری خەڵك و شت کەر.

snifter (snif′tĕr), *n.* (۱) پەرداخی دەم تەسکی خواردنەوەی مەستکەر (بۆ هێشتنەوەی بۆنەکەی). (۲) [Slang]، پێکێکی بچووکی خواردنەوەی مەستکەر

snigger (snig′ĕr), *n. v.t. & v.i.* = snicker.

sniggle (snig′l), *v.i. & v.t.* ڕاوە ماڕماسی کردن (بە قولاپ خستنە کونەکانیانەوە)

snip (snip), *v.t. & v.i.* بە مەقەست بڕینەوە؛ بە مەقەست هەڵدڕین.

n. (۱) بڕینێکی کەم بە مەقەست. (۲) دەنگی بە مەقەست بڕین یا بڕینەوە. (۳) (*pl.*) سەرەمەقەست؛ والأ. (ب) پارچەی بچووك. (٤) (*pl.*) مەقەستی قورسی تەبەقە کانزا بڕینەوە. (٥) [Colloq.]. هەرزەیەکی بچووك و بێ بایەخ؛ شتێکی بچووك و هیچوپووچ. (٦) [Slang]. کارێکی ئاسان؛ شتێکی بە ئاسانی جێبەجێکراو؛ ئیشی سووك.

snipe (snīp), *n.* (۱) قوراوینکە؛ قوراویلە؛ باڵندەیەکی دەنووك درێژی ناو زەلکاوە. (۲) تەقەیەکە لە شوێنێکی نهێنیەوە لە دوژمن بکرێت. (۳) [Slang]. قنگە جگەرە.

v.i. (۱) ڕاوکردنی قوراویلە؛ تەقە لە قوراویلە کردن

(۲) تەقە لە دوژمن کردن لە شوێنێکی نهێنیەوە (بە مشت لێ گرتنەوە).

sniper (snīp′ĕr), *n.* نیشانچی؛ نیشان شکێن. (ا) سەربازێکی نیشانچیەکە کە نیشان لە دوژمن دەگرێتەوە کە دوورەوە؛ نیشانگر لە دوورەوە. (ب) کەسێکە کە تەقە دەکات لە شوێنێکی نهێنیەوە.

snippet (snip′it), *n.* (۱) پارچەیەکی بچووك؛ سەرەمەقەست. (۲) [Colloq.]. کەسێکی گەنجی بچووکی بێ بایەخ؛ کەسێکی هیچوپووچ.

snippety (snip′it-i), *adj.* (۱) پچڕپچڕ؛ لە شتی پارچە پارچە یا سەرەمەقەست دروستکراو. (۲) [Colloq.]، snippy

snippy (snip′i), *adj.* (۱) پچڕپچڕ؛ لە شتی پارچە پارچە یا سەرەمەقەست دروستکراو. (۲) [Colloq.]. ووشك و بێ نەزاکەت؛ بێ حەیا؛ قسە ووشك و ڕەق.

snitch (snich), *v.t.* [Slang], دزین (بەتایبەتی شتی کەم نرخ).

v.i. [Slang], (۱ دزی کردن بەتایبەتی هی شتی کەم نرخ).

(۲) (~ on). خەبەرلێدان؛ دەنگوباس ڕاگەیاندن دژی کەسێك.

(to ~ on somebody)

n. [Slang], خەبەرلێدەر؛ دەنگوباس ڕاگەیێنەر دژی کەسێك؛ سیخوڕ.

snivel (sniv′l), *v.i.* (۱) چڵم بە لووتدا هاتنەخوارەوە.

(۲) **sniffle** . (۳) فنگەفنگ کردن؛ گریان و چڵم هەڵ لووشین.

(٤) کڕوزانەوە؛ نووزانەوە؛ نووزەنووزکردن.

(٥) گریان بە درۆوە (بۆ هاوسۆزی پیشاندان یا خەفەتباری نواندن).

n. (۱) چڵمی بە لووتدا هاتەخوارەوە؛ چڵم.

(۲) چڵم هەڵ لووشین؛ مشەمش کردن؛ دەنگی چڵم هەڵ لووشین.

(۳) گریانی درۆ؛ نووزانەوە؛ نووزەنووز؛ کڕوزانەوە.

-sniveler; sniveller *(n.)*.

snob (snob), *n.* (۱) کەسێکی بێ سامان و بێ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی.

(۲) کەسێکە کە زۆر بایەخ دەدات بە پارەداری و پلەوپایەی کۆمەڵایەتی و هەمیشە خۆی دەباتە پێشەوە لەوانەی لە خۆی دەوڵەمەندترو پلەوپایە بەرزترن.

(۳) کەسێکە کە خۆی بە زلترو باشتر دادەنێ لە خەڵك؛ کەسێکی لووت بەرز، لەخۆبایی، بەفیز ...هتد.

snobbery (snob′ĕr-i), *n.* خۆ بە زلترو باشتر دانان لە خەڵك؛ لووت بەرزی؛ لە خۆ بایی بوون؛ خەڵك لە خۆ بە کەمتر دانان.

snobbish (snob′ish), *adj.* خۆ بە زلترو باشتر دانەر لە خەڵك؛ لووت بەرز؛ کەشخەچی؛ لەخۆبایی؛ لە کەسێکی لووت بەرز هاتوو.

-snobbishly *(adv.)*; snobbishness *(n.)*.

snobbism (snob′i-z'm), *n.* = snobbery.

snobby (snob′i), *adj.* = snobbish.

snood (snōōd), *n.* (۱) گێسووبەندی کچ؛ شریتێکە کچان دەیان بەست بە دەوری سەریاندا. (۲) تۆڕی قژی ئافرەت تێخستن لە دواوە.

(۳) ژێرەکی کورتە قولاپی ڕاوەماسی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکییەکەوە

v.t. قژ بەستنەوە و ڕاگرتن بە گێسووبەند یا تۆڕ.

snook (snoōk), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریاییە

snooker (snōōk′ĕr), *n.* یاریەکە وەك بلیارد.

snoop (snōōp), *v.i.* [Colloq.], سووسەکردن؛ چاو پێداگێڕان بە دزێیەوە؛ بە دزێیەوە تێڕوانینە شت و شوێنی کەسێکی تر (بۆ مەبەستی خراپ): *(He was ~ing around her house.)* .

n. [Colloq.], (۱) سووسەکەر؛ کەسێکە کە بە دزێیەوە چاو دەگێڕێ بە شت یا جێگەی کەسێکی تردا بۆ مەبەستێکی خراپ. (۲) چاو پێداگێڕانێکی وەها.

snoopy (snōōp′i), *adj.* [Colloq.], سووسەکەر؛ حەز لە چاو پێداگێڕانی شت و جێگەی خەڵك دەکات بە دزێیەوە بە مەبەستی خراپ.

snoot (snoōt), *n.* [Colloq.], (۱) (ا) لووت.

(ب) **snout** . (۲) دەموچاو.

(۳) دەموچاوی خۆ ناشرین کردن بۆ گاڵتەپێکردن یا قێز لێ هاتنەوە.

(٤) **snob** .

snooty (snoōt′i), *adj.* [Colloq.], (۱) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ خۆ لە خەڵك بە زلترو باشتر دانەر! تڕێل.

(۲) لووت بەرزو تڕێلانە: *(~ stare)* .

-snootily *(adv.)*; snootiness *(n.)*.

snooze (snōōz), *n.* سەرخەو؛ کەرێشکەخەو؛ قنگەخەو.

v.i. سەرخەو شکاندن؛ قنگەخەوکردن.

snore (snôr, snōr), *v.i.* پرخاندن؛ پرخەهاتن؛ پرخەپرخەکردن.

n. پرخە؛ پرخەپرخ.

snorkel (snôr′k'l), *n.* (۱) ئامێڕی هەوای پاك وەرگرتن و هی پیس دەرکردنی ژێر دەریا. (۲) بۆری هەناسەدانی مەلەوانی ژێرئاو (کە سەرەکەی بەسەر ئاوەوەیە).

v.i. مەلەکردن لە ژێرئاودا بەمۆی بۆری هەناسەدانەوە.

snort (snôrt), *v.i.* (۱) (ا) پڕماندن؛ پڕمەکردن؛ کورکەکورك کردن؛ کورکاندن: *(The horse ~ed at our approach.)* .

(ب) مرخەمرخ کردن؛ مرقەمرق کردن؛ مرخەهاتن.

(۲) تووڕەیی و ناڕەزایی و لاقرتی دەربڕین بە مرقەیەك.

(*The motor ~ed and stopped.)* . (٢) دەنگێکی وەک مرقە لێوەهاتن:

(٤) [Colloq.]، دانە مرقەی پێکەنین.

v.t. (١) پرماندن؛ پرمەکردن؛ کورکەکورک کردن. (٢) بە پرمە یا مرخە دەربڕین.

(٣) بە لووت هەڵمژین یا کێشانی کۆکایین: *(to ~ cocaine)* .

n. (١) پرمە؛ مرقەمرق؛ مرخە.

(٢) [Slang]. پێکێکی بچووکی خواردنەوەی مەستکەر کە بە یەک قوم بخورێتەوە.

snot (snot), *n.* (١) چڵم.

(٢) [Slang]. کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخ.

snotty (snot′i), *adj.* (١) چڵمن؛ پیس.

(٢) [Slang]، (ا) پیس و بۆگەن؛ بێ نرخ. (ب) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ تڕێڵ.

snout (snout), *n.* (١) لمۆز؛ قەپۆز.

(٢) لوولە (مەسینە، لوولینە، کتلی... هتد).

(٣) [Slang]، لووت؛ لووتی زل؛ کەپوو.

snout beetle, قالۆنچەی لمۆزدار (دانەوێڵە و میوە دەخوات).

snow (snō), *n.* (١) بەفر (٢) بەفر بارین.

(٣) (ا) شتێکی وەک بەفر. (ب) خاڵی سپی سەر تەلەفزیۆن.

(٤) [Poetic]، سپێتی. (٥) [Slang]، کۆکایین؛ هێروویین.

v.i. بەفر بارین

v.t. (١) بە بەفر داپۆشین؛ ڕێ لێ گیران بە بەفر؛ ڕێ لێ بڕان بە بەفر:

(They were ~ed in after the blizzard.)

(٢) پرشۆ بلاوکردنەوە.

(٣) [Slang]. کارتێکردن و پێ سەڵماندن بە مەرایی و قسەی زل و درۆ؛ ڕاکێشانە لای خۆ بە قسەی زل و جوان و مەرایی.

snow-ball (snō′bôl´), *n.* (١) تۆپەڵە بەفر.

(٢) ڕووەکێکی گوڵ سپی‌یە.

v.i. (١) کەڵەکەبوون؛ لەسەر یەک کۆمەڵ بوون؛ هەمیشە و خێرا زیادبوون (قەبارە، گرنگی، مەترسی). (٢) تۆپەڵە بەفر هاویشتن.

v.t. تۆپەڵە بەفر تێگرتن؛ تۆپەڵە بەفر پێدادان.

snowbank (snō′baŋk´), *n.* کلیلە کۆمەڵە بەفرێک کە با پێچی دابێ و کۆی کردبێتەوە بە قەدپاڵێکەوە یا لە شیوێکدا.

snow-berry (snō′ber´i, snō′bĕr-i), *n.* (١) ڕووەکێکە بەری سپی و خڕ دەگرێ. (٢) بەری ئەم ڕووەکە.

snow-bird (snō′būrd´), *n.* (١) باڵندەیەکی بچووکە لە توخمی فیسقە پشتی بۆزەو بەرسنگی سپی‌یە. (٢) [Slang]، خووگری کۆکایین و هێروویین.

snow-blind (snō′blīnd´), *adj.* بەفرکوێر: کوێری سەردەمی بەهۆی بەفرکوێری (ڕوشەی پێشوو سەیرکە).

snow-blindness, لە چاودانی تیشکی ڕۆژی سەر بەفرەوە.

snow-bound (snō′bound´), *n.* بەفرکوێری (ڕوشەی پێشوو سەیرکە).

ڕێ لێ گیران بە بەفر؛ لە بەفردا چەقین.

snow-broth (snō′brôth´), *n.* (١) لیتاو؛ بەفراو.

(٢) خواردنەوەی مەستکەری سارد.

snow bunting, باڵندەیەکی بچووکی ناوچە باکوورە بەفرینەکانە لە توخمی فیسقەیە. (هەروەها " snow-flake ").

snow-bush (snō′boosh´), *n.* دەوەنێکی گوڵ سپی‌یە.

snow-cap (snō′kap´), *n.* کڵاوە بەفری سەر لووتکەی شاخ یا پۆپەی دار.

snow-capped (snō′kapt´), *adj.* بەفرگرتوو (لووتکەی شاخ، پۆپەی دار)؛ بە بەفر داپۆشراو: *(~ mountains)* .

snow-clad (snō′klad´), *adj.* [Poetic]. بەفرگرتوو؛ بە بەفر داپۆشراو.

snow-drift (snō′drift´), *n.* (١) کلیلە؛ بەفرێکی زۆرە کە با لە پەنابەکدا پێچی دابێ و کۆی کردبێتەوە؛ کەڵەکە بەفر.

(٢) بەفرێکە کە با پێچی بداو ڕای مالێ

snow-drop (snō′drop´), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵ سپی و شۆڕبووەوەیە. (٢) گوڵی ئەم ڕووەکە. (٣) گوڵانە؛ گوڵە نیسان.

snow-fall (snō′fôl´), *n.* (١) بەفر بارین.

(٢) تێکڕای بەفری باریو لە ماوەیەک یا ناوچەیەکی تایبەتیدا.

snow-flake (snō′flāk´), *n.* (١) کوڵۆ بەفر؛ ڕووشە بەفر.

snow bunting (٢) . **snow-drop** (٣)

snow-goose (snō′gōōs´), *n.* قازە بەفرینە (لە ناوچە باکووڕە بەفرینەکان دەژی پەڕو باڵی سپی‌یەو سەری باڵەکانی ڕەشە).

snow job, [Slang], کارتێکردن و پێ سەڵماندن و ڕاکێشانە لای خۆ بە قسەی زل و فیشاڵ و مەرایی؛ قسەی زل و فیشاڵ و مەرایی:

(He did a ~ on the manager and got a job.)

snow leopard, پڵنگە بەفرینە؛ پڵنگی سپی.

snow line (or **limit**), داماڵنی شاخێک یا ناوچەیەکی هەرگیز بەفر نەچووەوە.

snow-man (snō′mən´), *n.* شێرەبەفرینە.

snow-mobile (snō′mō´b'l), *n.* ئۆتومبیلی بەفر.

snow plant, ڕووەکێکی نەمەریکی بێ گەڵای گوڵ سوورو شۆڕبووەوەیە لە دارستانە کاژەکاندا دەڕوێت لە بەهاردا پێش تووانەوەی بەفر

snow-plow (snō′plou´), *n.* بەفرماڵ (بەفری شەقامو ڕێگەوبانو ڕێی شەمەندەفەری پێ دەماڵرێ).

snow pudding, محەللەبی سپی: لە سپینەی هێلکەی شڵەقاو شەکرو جەلاتین دروست دەکرێ.

snow-shed (snō′shed´), *n.* سایەبانی سەر هێڵی شەمەندەفەر (بۆ نەوەی بەفر دای نەپۆشێ).

snow-shoe (snō′shōō´), *n.* پێڵاوی بەفر

v.i. پێڵاوی بەفر لەپێکردن.

snow-slide (snō′slīd´), *n.* هەڕەسدانی بەفر.

snow-storm (snō′stôrm´), *n.* بەفرێکی زۆر بە بایەکی قایمەوە؛ بەفروبا؛ زریانی بەفر.

snow tire, تایەی بەفر (بۆ نەخلیسکانی ئوتومبیل لەسەر بەفرو سەهۆڵ).

snow-white (snō′hwīt´), *adj.* سپی وەک بەفر؛ چوپ؛ لە سپێتیدا لە بەفر دەکات.

snowy (snō′i), *adj.* (١) بەفراوی؛ بە بەفر داپۆشراو؛ بەفرگرتوو: *(a ~ valley)*

(٢) بەفرین؛ بەفری؛ بە بەفر کراو.

(٣) (ا) سپی؛ سپی وەک بەفر؛ بەفری. (ب) پاک؛ خاوێن.

snub (snub), *v.t.* (١) قسە پێ بڕین بە ناشرینانە؛ سەرزەنشتکردن؛ شکاندن. (٢) (ا) وەستاندن؛ لە جووڵانەوە خستن (وەک گوریسێک یا پەتێک بە پێچانەوەی بە دەوری سنگێکدا) (ب) لە پڕ وەستاندن یا بەستنەوە (وەک ووڵاخێک یا بەلەمێک بە گوریس بە دەوری سنگێکدا).

(ج) ڕاگرتن؛ وەستاندن؛ دابینکردن: *(to ~ a vibration)*

(٣) لە لووت دان (بە ڕێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ)؛ شکاندن؛ بە ناشرینی و سووکی لەگەڵ ڕەفتارکردن بەتایبەتی کە ئەم جۆرە ڕەفتارە چاوەڕوان نەکرابێ:

(They ~bed the ambassador by not inviting him to the party.)

(٤) کوژاندنەوە بە پلیشاندنەوە: *(to ~ out a cigarette)* .

n. (١) لە لووت دان؛ شکاندن؛ کردەوەیەکی ناشرینانە و چاوەڕوان نەکراو بەرامبەر بە یەکێک: *(He considered it a ~.)* .

(٢) وەستان؛ دابینکردن؛ ڕاگرتن.

adj. (*Also* snubbed), هەڵگەڕاوە (لووت)؛ قوت: [a ~ (or snubbed) nose].

snubber (snub′ĕr), *n.* (١) شتی پێ وەستێنەر یا پێ بەستراوە (گوریس، پەت). (٢) **shock absorber** .

snubby (snub′i), *adj.* (١) کورت و هەڵگەڕاوە (لووت)؛ قوت (لووت). (هەروەها " snub ") (٢) **snub-nosed** .

(٢) خەلك شكين؛ لە لووتى خەلك دەر (بە پێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ).
snub-nosed (snub′nōzd´), *adj.* لووت كورت و هەڵگەڕاوە؛ لووت قوت.
snuff (snuf), *n.* سەرە سووتاوو رەشەكەی پلیتە مۆم
v.t. (١) پرپر یا قرتاندنی سەرە رەشو سووتاوەكەی پلیتە مۆمو چرا. (٢) مۆم كوژاندنەوە بە دەست یا بە " snuffers "
snuff out, (١) كوژاندنەوە (مۆم، چرا). (٢) دوایی پێ هێنان (ژیان)؛ كوژاندنەوە؛ نەهێشتن؛ كۆتایی پێ هێنان؛ لەناو بردن.
(an accident that snuffed out a life)
snuff (snuf), *v.t.* (١) بۆن كردن؛ هەڵمژین. (٢) بۆن پێوەكردن.
v.i. (١) بۆن كردن؛ پرمان. (٢) [Rare]، برنووتی هەڵمژین؛ برنووتی كردنە لووتەوە.
n. (١) بۆن كردن؛ دەنگی بۆن پێوەكردن؛ مشەمش. (٢) (ا) برنووتی (ب) نەختێك برنووتی كە لە یەك جاردا بە لووت هەڵدەمژێنرێ. (٣) تۆزی بە لووت هەڵمژێنراو (دەرمان. كۆكایین). (٤) بۆن؛ بۆن و بەرامە.
up to snuff, [Colloq.]. (١) باش؛ پەسەند (تەندروستی، چۆنێتی)؛ لێهاتوو؛ بڕە بەرێ. (٢) ووریا؛ هۆشیار؛ بە ئاسانی ناخەڵەتێ
snuff-box (snuf′boks´), *n.* قوتووی برنووتی
snuffers (snuf′ĕrz), *n.pl.* شتێكی وەك یەك وەك مەقەست مۆمی پێ دەكوژێنرێتەوە.
snuffle (snuf′l), *v.i.* (١) مشەمش كردن؛ مشانن؛ هەناسەبڕكێ پێكەوتن (وەك سەگ). (٢) بە لووت قسەكردن یا گۆرانی ووتن؛ منگەمنگ كردن. (٣) [Rare]، نووزەنووزكردن؛ نووزانەوە؛ كرووزانەوە بە درۆ.
v.t. بە منگەمنگ ووتن؛ بە لووت ووتن
n. (١) مشەمش؛ مشانن؛ هەناسەبڕكێ. (٢) منگە منگ؛ دەنگی بە لووت كراو. (٣) [Rare]، نووزەنووز، كرووزانەوەی درۆ.
the snuffles, لووت گیران؛ لووت گیراوی؛ هەڵامەت.
snuffy (snuf′i), *adj.* (١) لە برنووتی دەچێ. (٢) برنووتی بەكاردەهێنێ. (٣) برنووتی پێوەیە؛ پیس بووە بە برنووتی؛ لەكاوی بووە. (٤) ناپەسەند.
snug (snug), *adj.* (١) گەرم و گوڕە و لە ناسوودەدایە؛ ئاسوودەدار.
(They looked so ~ sitting there together by the fireplace.)
(٢) بچووك و خنجیلە و خۆش. *(a ~ cottage, apartment, etc.)*
(٣) بەس؛ بەش دەكات (دەسكەوت)؛ باش. *(a ~ income)*
(٤) چەسپ؛ پڕ بە بەر؛ پڕ بە پڕی خۆیەتی (بەرگ). *(a ~ jacket)*
(٥) چاك دروستكراو (كەشتی)؛ پتەو؛ قایم؛ بەرگەی زیان دەگرێ.
(٦) شاراوە؛ نەبینراو.
adv. بە ئاسوودەیی و گەرم و گوڕی.
v.i. [Dial.], = snuggle.
v.t. (١) پڕ بەبەركردن (جل و بەرگ). (٢) خۆش و گەرم و گوڕو پێك و پێك كردن.
(to ~ the cottage for winter)
(٣) شاردنەوە. (٤) قایم كردن.
snug down, خۆ ئامادەكردن بۆ زیان (بە هەڵگرتنی بایەوان و قایم كردنی بەستنەوەی شتی نەچەسپاوی ناو كەشتی).
snuggery (snug′ĕr-i), *n.* شوێنێك یا شتێكی خۆش و بە ئاسوودە
snuggle (snug′l), *v.i. & v.t.* خۆتێهەڵسوون و چوونە باخەڵەوە بۆ گەرم و گوڕی و خۆشەویستی؛ لێ نزیكبوونەوە بۆ گەرم و گوڕی.
(She ~d up to him.)
so (sō), *adv.* (١) بەم جۆرە؛ ئاوا؛ وەها؛ وەك ئەوە.
(Hold the bridle ~ .)
(٢) (ا) ئەوەندە. *(Why are you ~ late? It is not ~ hot today.)* (ب) زۆر؛ ئێجگار؛ ئەوەندە. *(They are ~ happy together.)*
(٣) لەبەرئەوە. *(They were late, and ~ didn't go.)*
(٤) نزیكەی. *(He won fifty dollars or ~ .)*
(٥) هەروەها؛ - یش. *(She enjoys music, and ~ dose he.)*
(٦) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە. *(I did ~ tell the truth!)*
(٧) كەوابوو؛ وا دیارە. *(~ you realy don't like my haircut.)*
(٨) [Colloq.]، ئێجگار زۆر. *(She ~ wants to go.)*
conj. (١) بۆئەوەی؛ تاكو؛ تا.
| He died ~ (that) we might be free.|
(٢) لەبەرئەوە. *(It was late, ~ we went home.)*
(٣) بەمەرجێك كە.
pron. (١) بەو جۆرە؛ وەها.
(He was a poor man, but he did not remain ~ .)
(٢) نزیكەی.
interj. كەواتە؛ كەوابوو؛ وا دیارە.
(~ you've lost your job!)
and so on (or forth), وە هەروەها؛ وە هی تریش؛ هەتا دوایی.
so as, (١) بۆئەوەی؛ تاكو. (٢) بەمەرجێك كە.
so what? [Colloq.], جا چی بووە؟؛ چش !؛ ئینجا چیە؟؛ جا با وا بێ!.
soak (sōk), *v.t.* (١) خووساندن؛ باش تەركردن؛ نوقوم كردن لە ناو یا شلەدا. (٢) (ا) (~ up) ، هەڵمژین (ناو، شلە).
(Blotting paper ~s up ink.)
(ب) (up ~) وەرگرتن؛ هەڵمژین (مەجاز). *(I ~ed up the sunshine.)*
(٢) (up ~) بە مێشك وەرگرتن؛ بە ئاسانی تێگەیشتن؛ چوون بە مێشكدا.
(٤) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە؛ مەست بوون.
(٥) [Slang]، پیامالێن؛ زەمە لێ هەڵسان؛ مستەكۆڵە لێدان.
(٦) [Slang]، پارە زۆر لێسەندن؛ پووتكردنەوە (مەجاز).
(The government ~ed the taxpayers.)
(٧) [Slang]، سەرخۆش كردن؛ مەستكردن.
(٨) [Slang]، بارمتەكردن؛ لە بارمتەدا دانان.
v.i. (١) خووسان؛ زۆر باش تەپبوون.
(٢) چوونەناو؛ تێ چوون. *(The fact ~ed into his head.)*
(٣) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە؛ سەرخۆش بوون.
n. (١) خووسان؛ زۆر باش تەپبوون؛ خووسێنران.
(٢) خووساوی. (٣) ئاو یا شلەی شت تێدا خووسان.
(٤) [Slang]، كەسێكی مەست یا سەرخۆش.
(٥) [Slang]، زۆر خواردنەوە؛ مەست بوون؛ مەستی.
(٦) [Slang]، لە بارمتەدا بوون یا دانران. *(~ in)* .
(٧) [Slang]، مستەكۆڵەی قایم؛ مستەكۆڵە.
soak out, لێ دەرهێنان بە خووساندن. *(to soak the dirt out)*
soakage (sōk′ij), *n.* (١) خووسان؛ خووسێنران. (٢) ئاو و شلەی هەڵمژراو؛ ئاو و شلەی لێ چوو یا دەڵێو.
so-and-so (sō′n-sō´), *n.* (١) ئەمو ئەو؛ فلان و فیسار؛ فلانە كەس؛ یارق: *(Never mind what ~ says.; Tell me to do ~ .)* .
(٢) [Colloq.]، جوێنی ناونەبراو؛ ووشەیەكە لە باتی جوێن وەك: سەگباب، ناپیاو، بێ شەرەف... هتد: *(That ~ .; He's a real ~ .)* .
soap (sōp), *n.* (١) سابوون؛ پێشۆر. (٢) كانزا خوێی ترشەڵۆكی چەور. (٣) [Slang]، پارەی بە بەرتیلدا دراو. (٤) **soap opera** .
v.t. (١) سابوون لێدان؛ سابوون لێخستن. (٢) مەرایی كردن.
no soap, [Slang], (١) پێشنیارەكە پەسەند نەكرا؛ شتەكە ڕێ نەكەوت یا سەری نەگرت. (٢) بێ سوود؛ بێ كەڵك؛ سەرنەكەوتوو
soap-bark (sōp′bärk´), *n.* (١) دارە سابوونی؛ درەختێكە گەڵاكەی وەك چەرم وایە و گوڵی سپی دەگرێ و قەدەكەی شتی پاك كردنەوەی لێ

دروست دەکرێ (۲) داری ئەم درەختە.

soap-berry (sōp′ber´i, sōp′bĕr-i), *n.* (۱) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە بەرەکەی لە سابوون دەچێ. (۲) بەرە نەرمە سابوونیی‌یەکەی ئەم درەختە

soap-box (sōp′boks´), *n.* (۱) سندوقی سابوون. (۲) سندوقی ووتاربێژ: سندوقێکە ووتاربێژ لەسەری پادەوەستێ لەسەر شەقامو لە شوێنی گشتیدا ووتار بۆ خەڵک دەدات.

adj. تایبەتی بەم جۆرە ووتارو ووتاربێژانە.

v.i. ووتاردان بۆ خەڵکی سەر شەقامو ناو شوێنی گشتی.

soap bubble, (۱) بلقە سابوون. (۲) شتێکی سەردەمی یا کەم خایەن.

soapiness (sōp′i-nis), *n.* سابوونێتی؛ لە سابوون چوون.

soap opera, شانۆنامەی زنجیرەیی سەر رادیۆ یا تەلەفزیۆنی بەسۆزە دەربارەی ژیانی کۆمەڵایەتی و خێزانی و دڵداری هتد.

soap plant, ڕووەکە سابوون: هەر جۆرە ڕووەکێکە ڕەگو بەرو گەڵاکەی لەباتی سابوون بەکاربهێنرێت یا سابوونی لێ دروست بکرێ.

soap-stone (sōp′stōn´), *n.* بەردە سابوون بەردێکی خۆڵەمێشی مەیلەو سەوزی نەرمە زوو وورد دەبێ؛ پۆدرە (هەروەها " **steatite** ").

soap-suds (sōp′sudz´), *n.pl.* کەفە سابوون؛ سابووناو.

soap-wort (sōp′wŭrt´), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکەی شێلەیەکی سابوونی لێ دێتەدەرەوە کە بریندار دەکرێ.

soapy (sōp′i), *adj.* (۱) سابووناوی؛ سابوونی تێدایە؛ سابوون دایپۆشیوە. (۲) سابوونی؛ لە سابوون دەچێ. (۳) [Slang]. (ا) لووس؛ خڕ؛ چەور؛ ڕۆناوی. (ب) زمان لووس؛ مەراییکەر.

soar (sôr, sōr), *v.i.* (۱) بەرز فڕین؛ فڕین بە ئاسماندا؛ باڵ گرتن. (۲) بە ئاسماندا کشان (فڕۆکە). (۳) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە؛ فڕین (مەجاز)

n. (۱) بەرز فڕین؛ باڵ گرتن؛ فڕین. (۲) ئەو بەرزی‌یەیە کە فڕۆکە یا باڵندە دەیگاتێ لە فڕیندا؛ مەودای فڕین.

sob (sob), *v.i.* (۱) گریان بە کۆڵ؛ هەنسکدان؛ هەنسکەهەنسکدان؛ دانە پڕمەی گریان. (۲) دەنگێکی وەک هەنسکەهەنسک لێوەهاتن.

v.t. (۱) بە هەنسکەوە ووتن؛ بە گریانەوە ووتن. (۲) خەو لە خۆ خستن بە گریان و هەنسکدان:

(The child ~bed herself to sleep.)

n. (۱) هەنسکدار؛ دانە پڕمەی گریان؛ بە کۆڵ گریان. (۲) هەنسک؛ هەنسکەهەنسک؛ پڕمەی گریان؛ گریانێکی بە کۆڵ.

sober (sō′bĕr), *adj.* (۱) ڕۆر کەم خواردنەوەی مەستکەر دەخواتەوە. (۲) سەرخۆش نەبێ؛ نامەست؛ بەهۆش؛ بەئاگا. (۳) سەنگین؛ سەلار؛ ئاغر؛ لەسەرخۆ؛ هێمن. (٤) خاکی (جل‌وبەرگ)؛ ڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ نەبێ؛ سادە. (٥) بە بێ زیادەڕۆیی‌وەنان؛ بە بێ گۆڕین یا شێواندن؛ لە ڕاستیدا چۆنە وەها:

(the ~ truth)

v.t. & v.i. (~ up; ~ down), هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ هۆش هاتنەوەبەر (پاش مەستی یا سەر لێ تێکچوون).

sober-minded (sō′bĕr-mīn´did), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ سەرخۆش نەبێ

sobriety (sō-brī′ə-ti), *n.* (۱) ئاسەرخۆشی؛ نامەستی؛ هۆش بەخۆ بوون؛ ڕۆر نەخواردنەوە. (۲) هێمنی؛ سەلاری؛ ئاغری؛ سەنگینی؛ لەسەرخۆبوون.

sobriquet (sō′bri-kā´), *n. Also* soubriquet, ناوی نهێنی؛ ناوی خواستراو.

sob sister, [Slang]. (۱) ژنە ڕۆژنامەچی‌یەکە کە چیرۆکی بەسۆز دەنووسێ. (۲) کەسێکی لە ئەندازە بەدەر بەسۆز یا سۆزبەرست.

sob story, چیرۆکێکی پڕ لە ڕوودانی ناخۆشە بۆ کەسێک دەگێڕێتەوە بۆ هەست ڕاکێشانی و هاوسۆزی بەرەیی پێداهاتنەوە:

(After failing the test, she told her teacher a ~ in order to make him change her grade.)

socage (sok′ij), *n.* بە کرێ گرتنی زەوی دەرەبەگی ئینگلیزی سەدانی ناوەڕاست یا بە پارە یا بەرامبەر بە ئیش کردن بۆ دەرەبەگەکە.

so-called (sō′kôld´), *adj.* بەناو؛ هەر بەناو؛ وا ناوبراو؛ وا ناسراو:

(He is a ~ liberal.)

soccer (sok′ĕr), *n.* فتبۆلێن؛ تۆپ تۆپین؛ یاری شەق شەقێن؛ تۆپی پێ .

sociability (sō´shə-bil′ə-ti), *n.* کۆمەڵخوازی؛ خەڵک خوازی؛ حەزکردن بە تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکدا.

sociable (sō′shə-b'l), *adj.* (۱) کۆمەڵخواز؛ خەڵک خواز؛ حەزکەری تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکدا: *(a ~ person)* . (۲) ڕووخۆش؛ ڕووکراوە (۳) خۆش؛ تایبەتی بە کاتێکی براوەسەر بە قسەی خۆش و ڕابواردن لەگەڵ خەڵکدا: *(a ~ evening)* .

n. ئامەنگێکی کۆمەڵایەتی ئەندامانی کڵێسەیەک یا کۆمەڵێکە. (هەروەها " **social** ")

-sociableness *(n.)*; sociably *(adv.)*.

social (sō′shəl), *adj.* (۱) کۆمەڵایەتی؛ کۆمەڵی؛ تایبەتی بە کۆمەڵ:

(~ life; ~ reform; ~ problems)

(۲) کۆمەڵگایی؛ لە کۆمەڵگادا دەژی: *(Modern man is ~ .)*

(۳) تایبەتی بە چینە بەرزەکانی کۆمەڵ: *(She is a ~ climber.)*

(٤) ڕووخۆش؛ ڕووکراوە: *(a ~ nature)* .

(٥) بۆ یەکگرتن و کات پێکەوە ڕابواردن دانراوە؛ کۆمەڵایەتی: *(a ~ club)* .

(٦) تایبەتی بە فەرمانبەری کۆمەڵایەتی: *(a ~ worker)* .

(۷) بە کۆمەڵ دەژین؛ کۆمەڵخواز: *(The ant is a ~ creature.)*

(۸) بە کۆمەڵ دەڕوێن (ڕووەکناسی). (۹) **socialist** .

(۱۰) هی نێوان هاوپەیمانان (جەنگ).

n. ئامەنگێکی کۆمەڵایەتی ئەندامانی کڵێسەیەک یا کۆمەڵێکە. (هەروەها " **sociable** ").

social climber, خۆ نزیککەرەوە لە کەسانی پلەوپایەداری کۆمەڵ.

social contract (or **compact**), پەیمانی کۆمەڵایەتی: کە دەڵێت دەبێ میری بە ڕەزامەندی گەل فەرمانڕەوایی بکات. (فەلسەفەی " ڕۆسۆ")

social disease, نەخۆشی جوت بوون (وەک سووزەنەکو فەڕەنگی).

social evil, (۱) شتێکە کە مەترسی بێ بۆ ئاسوودەیی کۆمەڵ (وەک هەژاری، بەنگ فرۆشتن... هتد). (۲) قەحبەیی

socialism (sō′shəl-iz'm), *n.* هاوبەشێتی؛ هاوبەشایەتی؛ سۆشیالیزم.

socialist (sō′shəl-ist), *n.* (۱) سۆشیالیست؛ هاوبەشیخواز. (۲) [S-]، ئەندامی حیزبێکی سۆشیالیستی.

adj. (۱) سۆشیالیستی؛ تایبەتی بە بیرو باوەڕی سۆشیالیستی و سۆشیالیستەکان. (۲) لایەنگری سۆشیالیزم.

socialistic (sō´shə-lis′tik), *adj.* سۆشیالیستی؛ سەر بە بیرو باوەڕی سۆشیالیستی یا هاوبەشێتی: *(~ ideas and programs)*

-socialistically *(adv.)*.

socialite (sō′shə-līt´), *n.* [Colloq.]. ئەندامێکی ناسراوی چینی تێروتەسەڵ و باوخوازی کۆمەڵ.

sociality (sō´shi-al′ə-ti), *n.* (۱) (ا) ڕووخۆشێتی؛ ڕووخۆشی؛ ڕووکراوەیی. (ب) نموونەیەکی ئەم ڕووخۆشێتی‌یە. (ج) مەیلی پێکەوە ژیان لە کۆمەڵگادا.

socialize (sō′shə-līz´), *v.t.* (۱) کردنی خانووبەرەو کۆمپانیا و کارگەو هۆی بەرهەمهێنان بە موڵکی گەل لەڕێی خستنیانە ژێردەستی میری‌یەوە؛ لەسەر بنچینەی سۆشیالیستی ڕێکخستن؛ کردن بە موڵکی هەموو کەس (۲) گونجاندن لەگەڵ پێویستی کۆمەڵدا. (۳) فێری هەڵسان و دانیشتن کردن لەگەڵ خەڵکدا؛ فێری کۆمەڵخوازی کردن.

v.i. [Colloq.], بەشداربوون لە چالاکی کۆمەڵایەتیدا؛ هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ خەڵکدا.

socialized medicine, چارەکردنی تەندروستی گشتی لەلایەن میریەوە؛ گرتنە ژێردەستی چارەکردنی گشت نەخۆشان لەلایەن میریەوە (بە بودجەی گشتی).

socially (sō′shəl´i), *adv.* (١) لەرووی کۆمەلایەتیەوە: *(~ pleasnat)* (٢) بەلای کۆمەلەوە؛ بە رای کۆمەل: *(~ acceptable)* . (٣) لەناو کۆمەلدا؛ لەرووی پلەوپایەی کۆمەلایەتیەوە: *(~ prominent)* .

social register, لیستەی ناسراوانی کۆمەل.

social science, زانستی کۆمەلایەتی

social scientist, زانای کۆمەلایەتی.

social security, دەستەبەری کۆمەلایەتی.

social service, = social work.

social studies, لێکۆڵینەوەی کۆمەلایەتی: وانەیەکی قوتابخانەیە دەربارەی پێوەندی کۆمەلایەتی کە مێژوو و جوگرافیا و زانستی کۆمەلایەتی دەگرێتەوە

social work, ئیشوکاری کۆمەلایەتی: بریتیە لە یارمەتیدانو خزمەتکردنی هەژاران و کەفتەکاران و لێقەوماوان.

social worker, کارگەری ئیشوکاری کۆمەلایەتی. (روشەی پێشنیو ببینە)

societal (sə-sī′ə-t'l), *adj.* کۆمەلی؛ هی کۆمەل یا کۆمەڵگا: *(~ forces)*

society (sə-sī′ə-ti), *n.* (١) کۆمەل؛ کۆمەڵگا. (٢) ناوەڵی؛ هاوەڵی؛ هاودەمی: *(I do not seek his ~ .)* . (٣) یانە؛ کۆمەڵە؛ ڕێکخراو: *(a medical ~)* . (٤) چینی خۆش گوزەرانی کۆمەل؛ چینی بەرز و پلەوپایەداری کۆمەل: *(All ~ attended the concert.)* (٥) خوو و نەریت و کاروباری نەم چینە.

society column, خانەی پلەوپایەداران و ناودارانی کۆمەل لە ڕۆژنامەدا (کە دەنگوباسی ئەم چینە بڵاودەکاتەوە).

socio- (sō′si-ō, sō′shi-ə), پێشگرێکە بە مانای: کۆمەل؛ کۆمەلایەتی: تایبەتی بە کۆمەڵگا: *(~ -economic)* .

socio-economic, کۆمەلی- ئابووری: کۆمەلی و ئابووری: *(the ~ conditions in the country)*

sociologist (sō´si-ol′ə-jist, sō´shi-ol′ə-jist), *n.* کۆمەڵناس؛ زانای کۆمەل؛ زانای کۆمەڵناسی.

sociology (sō´si-ol′ə-ji, sō´shi-ol′ə-ji), *n.* کۆمەڵناسی؛ زانستی کۆمەل؛ زانستی کۆمەلایەتی.

-socilogical *(adj.)*; **sociologically** *(adv.)*.

sociometry (sō´shi-om′ə-tri), *n.* هەڵسەنگاندن و پێوانی پەیوەندی کۆمەلایەتی نەندامانی کۆمەڵێکی تایبەتی.

sock (sok), *n.* (١) پێڵاوی سووکی نوواندنی شانۆنامەی قۆشمە (کۆمیدیا) ی یۆنانی و ڕومانی کۆن (٢) شانۆنامەی قۆشمە؛ کۆمیدیا. (٣) گوزەری کورت؛ گوزەری پیاوانە.

sock (sok), *v.t.* [Slang], (١) مستەکۆڵەی قایم لێدان؛ مستەکۆڵە پیامانێ؛ زەمە ل هەڵسان. (٢) خستنەناو؛ تێخستن؛ تێدادانان: *(He ~ed all his money in the bank.)*

n. [Slang], مستەکۆڵە

adv. [Slang], ڕاستەوخۆ؛ یەکسەر

sock it to, [Slang]. بە تووندوتیژی قسە لەگەل کردن؛ بە تووندوتیژی لەگەلدا جوواندنەوە؛ خەڵەتاندن و پارە زۆر لێسەندن (سەرداگەری)؛ هێرش بردنە سەر (هەمور ڕووبەکەوە)

sockdolager (sok-dol′ə-jēr), *n.* (١) شتێکی بە تێز و تووندوتیژ شت بەکلاکەرەوە. مستەکۆڵە. ووتە. (٢) شتێکی زۆر زل لەچاو توخمەکەیدا.

socket (sok′it), *n.* چاڵیک یا بوشایی‌یەکە کە شتێکی تێ دەخرێت یا تێخراوە (وەک چاڵی نێسکی کڵۆت، ئەو چاڵاییەی‌ەی گڵۆپی تێ دەخرێت یا پلاکی کارەبای تێ دەخرێت، چاڵی چاو...هتد).

v.t. چاڵی وەها بۆ کردن؛ خستنە چاڵ یا بۆشایی وەهاوە.

sock-eye (sok′ī´), *n.* سەلموونی سوو: جۆرێکە لە ماسی.

socle (sok′'l, sō′k'l), *n.* بنی دەرپۆقیوی پایەو دیوارو پەیکەر.

Socratic (sō-krat′ik), *adj.* سوقراتی؛ تایبەتی بە فەلسەفەی سوقرات.

n. (١) قوتابی سوقرات (٢) فەیلەسوفی یۆنانی پەیرەوکەری سوقرات

sod (sod), *obsolete past tense of* seethe.

sod (sod), *n.* (١) چیمەن (٢) چینی سەرەوەی خاک بە چیمەنەکەیەوە. (٣) پارچەیە لەم خاکو چیمەنە. (٤) خاکی نیشتمان؛ نیشتمان.

v.t. داپۆشینی خاکی پروت بە چیمێنکی تەنک لە خاکو چیمەن (کە وەک بەرە بەسەریدا پا دەخرێو دەستبەجێ وەک چیمەن دەنوێنێ لە شوێنە تازەکەدا).

under the sod, لە گۆڕدایە؛ نێژراوە؛ مردووەو لەژێر خاکدایە.

sod (sod), *n.* [British Slang], کەسێکی بێ نرخ؛ کەسێکی خوێڕی و بۆگەن.

soda (sō′də), *n.* (١) کاربۆناتی سۆدیۆم. (٢) بیکاربۆناتی سۆدیۆم؛ سۆدەی نان. (٣) هایدرۆکسایدی سۆدیۆم. (٤) ئاوی گازاوی یا کەفوکوڵدار. (٥) سۆدە: خواردنەوەیەکە لە ئاوی کەفوکوڵاوی و شیلە دروست دەکرێ.

soda ash, کاربۆناتی سۆدیۆمی ناپوخت.

soda fountain, (١) فرۆشگای سۆدەو خواردنەوەی گازاوی تر. (٢) دەفری بەلووعەداری سۆدە.

soda jerk, کارگەری فرۆشگای سۆدەو خواردنەوەی گازاوی تر.

sodality (sō-dal′ə-ti), *n.* (١) دۆستایەتی؛ هاودەمی؛ ناوەڵێتی. (٢) کۆمەڵە؛ یەکێتی. (٣) کۆمەڵەی کاسۆلیکی.

soda pop, سۆدە: خواردنەوەیەکە لە ئاوی گازاوی و شیرینی و تامی دەستکرد پێکدێت لە قوتودا دەفرۆشرێ.

soda water, ئاوی سۆدە؛ ئاوی گازاوی (بە تەنها دەخورێتەوە یا تێکەڵاوی خواردنەوەی مەستکەر دەکرێ).

sodden (sod′'n), *obsolete past participle of* seethe.

adj. (١) خوساو؛ تێراو: *(the ~ ground)* . (٢) هەویراوی؛ نەبرژاو (نان، بسکویت): *(~ biscuits)* . (٣) گێژوونژ (لە مەستیدا)؛ وڕ؛ حۆل (لەبەر سەرخۆشی). (٤) بێ مێشک؛ گەمژە؛ گەلحۆ؛ دەبەنگ: *(~ minds)* . (٥) [Archaic]، کۆلو.

v.t. خووساندن؛ تێراوکردن؛ زۆر تەپکردن.

v.i. خووسان؛ تێراوبوون؛ زۆر تەپبوون.

sodium (sō′di-əm), *n.* سۆدیۆم (کیمیا).

sodium bicarbonate, = baking soda.

sodium bromide, بڕۆمیدی سۆدیۆم: ئاوێتەیەکی سپی بلووریی‌یە لە دەرمان و وێنەکاریدا بەکاردێت (کیمیا).

sodium carbonate, کاربۆناتی سۆدیۆم (کیمیا)؛ سۆدەی شتن.

sodium chlorate, کلۆراتی سۆدیۆم (کیمیا).

sodium chloride, کلۆریدی سۆدیۆم؛ خوێ.

sodium hydroxide, سۆدەی داخکەر. (پێشی دەووترێ " sodium hydrate " وە " caustic soda ").

sodium nitrate, نیتراتی سۆدیۆم (کیمیا).

Sodomite (sod′əm-īt´), *n.* (١) نیشتەنی‌یەکی شاری " Sodom " ی فەلەستینی کۆن (کە خوا وێرانی کرد لەبەر بێناموسی خەڵکەکەی) (٢) [S-]، نێرباز؛ هەتیوباز؛ نێرگێ.

sodomy (sod′əm-i), *n.* نێرگایین؛ نێربازی؛ هەتیوبازی؛ ووڵاخ گایین؛ گیانەوەر گایین.

soever (sō-ev′ēr), *adv.* (١) هەرچۆنێک بێت؛ تا هەر ڕادەیەک بێت: *(how dark -- the night may be)* (٢) بە هیچ جۆرێک؛ هیچ: *(no rest ~)* .

-soever (sō-ev′ĕr), پاشگرێکە بە مانای: هەر؛ هیچ؛ بە هیچ.
sofa (sō′fə), *n.* قەنەفە
sofa bed, قەنەفەی چەرپایەیی: قەنەفەیەکە دەکرێتەوە بۆ لەسەر نووستن وەک چەرپایە
soffit (sof′it), *n.* دیوی ژێرەوەی گۆی سەبانەو پێ پلیکانەو تاق.
soft (sôft), *adj.* (١) نەرم؛ نەرم‌ونۆل؛ شل. (ب) فشەڵ؛ فش‌وفۆل؛ فش.
(٢) نەرم؛ بە ئاسانی دەبڕێتەوە: *(~ wood)* .
(٣) نەرم؛ شل: *(~ butter)* .
(٤) ساف‌ولووس: *(a ~ skin)* .
(٥) ترش‌و تووڕو تاڵو تیژ نییە.
(٦) مەست نەکەر؛ ئاکحول: *(~ drinks)* .
(٧) سار (ئاو): *(~ water)* .
(٨) لەسەرخۆ؛ هێواش؛ نەرم: *(a ~ breeze)* .
(٩) ئاسک (مرۆڤ)؛ بەرگەی هیچ ناگرێ؛ شلەپەتێ: *(a ~ man)* .
(١٠) ئاسان؛ سووک: *(a ~ job)* .
(١١) (ا) هێمن؛ لەسەرخۆ. (ب) دڵ نەرم؛ نەرم (سرووشت): *(a ~ heart)* .
(ج) بوردەڵە؛ بێ هێز.
(د) [Colloq.]، ساویلکە؛ مێشک سووک: *(~ in the head)* .
(١٢) بە زێر پشتیوانی نەکراو (پارە، سکە).
(١٣) (ا) شەوقەکەی ئازاری چاو نادات؛ نەرم؛ زەق نییە (ڕەنگ)؛ کز:
(a ~ light, color, etc.)
(ب) هێواش؛ نزم؛ ساز (دەنگ): *(~ music; a ~ voice)* .
(١٤) نەرم (وەک دەنگی "س" وە "ج") (دەنگناسی):
(C is ~ in " city " but hard in " cat ".
G is ~ in " German " but hard in " get ".)
(١٥) فشەڵ؛ فش؛ فشۆڵ:
(His support among the people is very ~ .)
adv. بەهێواشی؛ لەسەرخۆ؛ بە نەسپایی.
n. شتێکی نەرم؛ بەشێک یا نەندامێکی نەرم.
interj. [Archaic], (١) بێ دەنگ بە!، قسە مەکە!
(٢) هێواش کە! بووەستە!
soft-ball (sôft′bôl′), *n.* (١) جۆرێکە لە یاری تۆپ تۆپێن (بە تۆپێکی نەرم دەکرێ‌و بە دەس دەهاوێژرێ). (٢) تۆپە نەرمەکەی ئەم یارییە.
soft-boiled (sôft′boild′), *adj.* دەڵەمە (هێلکە): کەم کوڵاو (هێلکە):
(~ eggs)
soft coal, = bituminous coal.
soft drink, سارد‌ەمەنی؛ خواردنەوەی ناکحووڵی.
soften (sôf′n), *v.t.* (١) نەرم کردن؛ فشەڵ کردن؛ نەرم‌ونۆل کردن؛ شل کردنەوە. (٢) هێمن کردنەوە؛ لە تووندوتیژی کەم کردنەوە.
(٣) (~ up) ، بەرهەڵستی کەم کردنەوە؛ بێ هێز کردن (سوپا).
v.i. نەرم بوون؛ فش بوون؛ شل بوونەوە.
-softener *(n.).*
soft goods, = dry goods.
soft-head (sôft′hed′), *n.* کەسێکی بێ مێشک؛ کەسێکی ساویلکە، گێل یا گەلحۆ
soft-headed (sôft′he′did), *adj.* بێ مێشک؛ ساویلکە؛ گێل؛ گەلحۆ.
soft-hearted (sôft′här′tid), *adj.* دڵنەرم؛ بەبەزەیی؛ هاوسۆز.
softie (sôf′ti), *adj.* - softy.
softish (sôf′tish), *adj.* نەختێک نەرم.
softly (sôft′li), *adj.* بە هێواشی؛ بە نەسپایی؛ بە نەرمی؛ بە بێ دەنگ؛ بە بێ خشپە؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.
softness (sôft′nis), *n.* نەرمی؛ نەرم‌ونۆڵی؛ فشەڵی؛ هێواشی؛ دەنگ کزی؛ ناتووندوتیژی
soft palate, ناسمانەی نەرمی دەم؛ مەڵاشوو؛ دوا مەڵاشوو (پێشی دەووترێ " velum ")
soft pedal, (١) پایەدەری دەنگ کزکردنی پیانۆ.
(٢) کپکەرەوە (ئامێر)؛ خامۆشکەر.
soft-pedal (sôft′ped′l), *v.t.* (١) دەنگی پیانۆ کزکردن بە پایەدەر.
(٢) لە توندوتیژی کەمکردنەوە؛ بە هێمنی‌و لەسەرخۆیی پێشکەش کردن
(to ~ an issue)
soft sell, [Colloq.], شت فرۆشتن بەبێ هەڵپێچان‌و بەگیرهێنانی کڕیارەکە.
soft-shell (sôft′shel′), *adj.* قاووغ نەرم (قرژانگ)
n. قرژانگی قاووغ نەرم
soft-shelled (sôft′sheld′), *adj.* قاووغ نەرم.
soft-shelled crab, قرژانگی قاووغ نەرم
soft-shelled turtle, کیسەڵی ئاوی قەڵغان نەرم.
soft-shoe (sôft′shōō′), *n.* نەرمە پێڵاوێکی بێ ناڵچەیە بۆ سەمای " tap dance "
soft shoulder, قەراغی قیرتاو نەکراو و نەرمی ڕێگەوبان.
soft-soap (sôft′sōp′), *v.t.* (١) سابوونی نەرم لێدان
(٢) [Colloq.]: مەرایی؛ قسە مێچکە بۆ کردن.
soft soap, (١) سابوونی نەرم.
(٢) [Colloq.]، مەرایی؛ قسە مێچکە.
soft-spoken (sôft′spō′k'n), *adj.* (١) (ا) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ قسە نەرم. (ب) بە هێمنی‌و نەرمی ووتراو.
(٢) قسە خۆش؛ زمان شیرین؛ قسەزان.
software (sôft′wâr′), *n.* بەرنامە یا پرۆگرامی کۆمپیوتەر:
(computer ~)
soft-wood (sôft′wood′), *n.* (١) داری نەرم؛ دارو تەختەی بە ئاسانی بڕواوە (وەک کاژ). (٢) درەختی دار نەرم (وەک کاژ یا سنەوبەر)
softy, softie (sôf′ti), *n.* [Colloq.], (١) کەسێکی زۆر دڵنەرم‌و بەسۆز. (٢) کەسێکی بوودەڵە‌و سەرژانی؛ شلەشاری؛ کوونی
soggy (sog′i), *adj.* (١) (ا) خووساو؛ زۆر تەر؛ تێراو: *(a ~ lawn)* .
(ب) بڵ (چێشتی برنج)؛ هەویراوی؛ نەبرژاو: *(~ bread)*
(٢) قورس‌و ووشک‌و ناخۆش (نووسراو): *(~ prose)* .
-soggily *(adv.)*; **sogginess** *(n.).*
soigné (swâ′nyā′), *adj.* [Fr.], (١) جوان‌و ڕێک‌وپێک‌و باش ڕاگیراو:
(a ~ restaurant)
(٢) تەپۆش؛ شۆخ؛ ڕێک‌وپێک. (هەروەها " soignée " بۆ مێ).
soil (soil), *n.* (١) خاک؛ گڵ؛ خۆڵ؛ چینی سەرەوەی زەمین کە شتی تێدا دەڕوێ. (٢) جۆری خاک یا زەوی (ڕووتەنی، خاکی لماوی...هتد):
(sandy ~ ; barren ~)
(٣) نیشتمان؛ خاک؛ وڵات: *(native ~ ; foreign ~)* .
(٤) زەوی؛ کشتوکاڵ؛ زەوی‌و ژیانی کشتوکاڵی: *(a man of the ~)* .
(٥) شوێن یا دۆخی باش بۆ شت پەروەردەکردن: *(a breeding ~)* .
soil (soil), *v.t.* (١) پیس کردن (بەتایبەتی دیوی دەرەوە یا ڕووی شت)؛ لەکەدارکردن؛ لەکەلێدان (٢) ڕیسواکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناوشکاندن؛ ناوبانگ پیس کردن. (٣) ناپرووبردن؛ دامێن پیس کردن؛ ناموس شکاندن.
v.i. پیس بوون؛ لەکەداربوون؛ ناوزڕان؛ ناموس چوون.
n. (١) پیسی؛ پیس بوون. (٢) لەکە؛ پەڵە. (٣) ناموس چوون؛ ناپرووچوون (٤) شیاکە؛ پەین. (٥) گوو؛ پیسایی؛ پیسی؛ گووا.
soil (soil), *v.t.* (١) قەرسیل دان بە مەڕومااڵت.
(٢) ئاو سکی مەڕومااڵت پاکردنەوە بە قەرسیل.
soilage (soil′ij), *n.* قەرسیل (کە دەدرێ بە مەڕومااڵت).
soil pipe, بۆری پیسایی ئاودەست.
soilure (soil′yoor), *n.* (١) پیس کردن؛ پیس بوون؛ لەکەدارکردن.
(٢) لەکە؛ پەڵە؛ پیسی.
soiree, soirée (swä-rā′), *n.* ئاهەنگی شەو.
sojourn (sō′jûrn), *v.i.* نیشتەجێ بوون بۆ سەردەمێک؛ لە شوێنێک

ژیان یا مانەوە بۆ سەردەمێك

n. نیشتەجێیی سەردەمی؛ ژیان یا مانەوەی سەردەمی لە شوێنێكدا.

-sojourner *(n.)*.

soke (sōk), *n.* (١) مافی دادپرسین لە ناوچەیەكدا. (٢) ئەو ناوچەیەی دادگایەك مافی دادپرسینی تێدا هەیە.

Sol (sol), *n.* (١) خۆر؛ ڕۆژ (٢) خودای خۆر لای ڕۆمانە كۆنەكان. (٣) زێر؛ ئالتوون

sol (sōl), *n.* پارەی وڵاتی "پیرۆ" یە.

solace (sol′is), *n.* دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی كردن؛ دڵنەوایی.

v.t. (١) دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی كردن. (٢) كەمكردنەوە.

solar goose, = gannet.

solar (sō′lēr), *adj.* (١) خۆری؛ ڕۆژی؛ تایبەتی بە خۆر. (٢) لە خۆرەوە پەیدابوو؛ خۆری؛ هی خۆر: *(~ energy)*. (٣) لە تیشكی ڕۆژەوە دێت؛ هەتاوی: *(~ heating)*. (٤) لەسەر سوڕانەوەی زەمین بە دەوری ڕۆژدا دەپێوڕێ: *(~ day)*

solar day, ڕۆژی بیست‌وچوار ساتی (لە نیوەڕۆوە بۆ نیوەڕۆ یا لە نیوەشەوەوە بۆ نیوەشەو)

solar house, خانووی هەتاوی: خانوویەكە ڕووی دەرەوەی ڕۆژی شووشەیە بۆ سوود لە تیشكی هەتاو وەرگرتن لە گەرم كردنی خانووەكەدا.

solarium (sō-lâr′i-əm), *n.* ژووری هەتاو؛ ژووری ڕوو لە خۆر: ژوورێكە هەتاوی ڕۆر تێ بكەوێ بۆ چارەكردنی نەخۆشی وەك لە خەستەخانەدا.

solarize (sō′lə-rīz´), *v.t.* (١) دانەبەر تیشكی خۆر؛ هەتاولێدان. (٢) زیاتر لە پێویست دانەبەر تیشكی ڕۆژ (وێنە).

-solarization *(n.)*.

solar plexus, (١) هەستە دەماری بەشی سەرەوەی گەدە. (٢) [Colloq.] لاسەرووی گەدە؛ دەمی گەدە.

solar system, كۆمەڵەی خۆر: خۆرو هەموو ئەو ئەستێرانەی بەدەوریدا دەسووڕێنەوە.

solar year, ساڵی خۆری (كە ٣٦٥ ڕۆژە)

solatium (sō-lā′shi-əm), *n.* دڵنەوایی دوای هەست بریندارکردن

sold (sōld), *past tense and past participle of* sell.

solder (sod′ēr), *n.* (١) دارێژە یا داڕشتەی لەحیم (٢) بەند: پەیوەندی؛ پەیوەست: پێكەبەست

v.t. (١) لەحیم كردن (٢) پەیوەستكردن: كردن بە یەك: پێكەوەبەستن.

v.i. (١) لەحیم بوون (٢) یەكگرتن: بوون بە یەك: پەیوەست بوون.

-solderer *(n.)*.

soldier (sōl′jēr), *n.* (١) سەربار (٢) كەسێكە كە لە سوپادا بێ سەرباز یا ئەفسەر (٣) كەسێكە كە بۆ سەركەوتنی مەسەلەیەك تێدەكۆشێت. (٤) مێروولەی سەرباز: مێروولەیەكی بەهێزە وەك سەرباز شارە مێروولەكە دەپارێزێ

v.i. سەربازی كردن.

v.t. (١) سەربازی كردن (٢) خۆ لە ئیش‌وكار دزینەوە (بە بیانووی نەخۆشی و شتی وەهاوە)؛ بە درۆ ئیش كردن یا خۆ نەخۆش خستن.

soldierly (sōl′jēr-li), *adj.* سەربازانە: بە شێوەیەك كە لە سەرباز بێت؛ نازایانە

soldier of fortune, سەربازی بە كرێ گیراو

soldiery (sōl′jēr-i), *n.* (١) سەربازگەل: سەربازان. (٢) دەستەیەك سەرباز؛ تاقمە سەرباز. (٣) زانستی سوپایی.

soldo (sol′dō), *n.* پارەیەكی كەم نرخی ئیتالیایە.

sole (sōl), *n.* (١) بنی پێ: بن پێ؛ بنی قاچ؛ بەری پێ. (٢) بنە پێڵاو؛ بنی پێڵاو (٣) بنی هەندێ شت (وەك گوڕیی یاری گۆڵف: هەوجار هتد)

v.t. (١) بن تێگرتن (بەتایبەتی بنی تازە). (٢) بنی گوڕی گۆڵف خستنەسەر زەوی لە كاتی ئامادەبوونداً بۆ لێدانی توێەكە.

sole (sōl), *adj.* (١) تەنها؛ تاقە كەس: *(She is her parents' ~ survivor.)* (٢) هەر؛ تایبەتی بە كەسێك؛ دەزگایەك، یا شتێك؛ تەنها؛ تاك. *(The Court has the ~ right to decide.)* (٣) [Archaic]؛ بێ كەس؛ تەنها خۆ؛ تەنیا؛ كەسی لە دەور نێیە. (٤) شوێنەكردوو.

sole (sōl), *n.* جۆرێكە لە ماسی.

solecism (sol′ə-siz′m), *n.* (١) بە هەڵە زمان بەكارهێنان (بەتایبەتی هەڵەی ڕێزمانی). (٢) لە سنووری ڕەووشت‌و نەریتی جوان دەرچوون؛ بێ نەزاكەتی. (٣) هەڵە

-solecist *(n.)*; **solecistic** *(adj.)*.

solely (sōl′li), *adv.* (١) بە تەنها؛ بە تاقی تەنیا: *(She went ~ on her way.)* (٢) هەر؛ تەنها هەر؛ بە تەنها: *(We are ~ to blame.)*. (٣) تەنها؛ بەتەواوی؛ هەر: *(He reads ~ for enjoyment.)*

solemn (sol′əm), *adj.* (١) پیرۆز: *(a ~ oath)*. (٢) بەشكۆ؛ بە توند گیراو؛ شكۆدار: *(a ~ occasion, ceremony, etc.)* (٣) سەنگین؛ مۆن؛ مەنگ: *(a ~ face)*. (٤) دڵتەنگكەر؛ ڕەش؛ ترسناك؛ دڵگیر.

-solemnly *(adv.)*; **solemness** *(n.)*.

solemnify (sə-lem′nə-fī´), *v.t.* شكۆپێدان؛ پیرۆزكردن.

solemnity (sə-lem′nə-ti), *n.* (١) شكۆ؛ بەشكۆیی: *(the ~ of the occasion)* (٢) ڕووداوێكی بەشكۆ بڵند. (٣) سەنگینی؛ مەنگی.

solemnize (sol′əm-nīz´), *v.t.* (١) یادكردنەوە بە پێی نەریت (بەتایبەتی شتێكی ئاینی پیرۆز). (٢) پیرۆزكردن بە پێی نەریتی ئاینی‌و كۆمەڵایەتی: *(to ~ a marriage; The marriage was ~d.)* (٣) شكۆپێدان؛ سەنگین كردن.

-solemnization *(n.)*.

solenoid (sō′lə-noid´), *n.* تەلی مارپێچی نەلەكتریكی موگناتیساوی.

-solenoidal *(adj.)*.

solfa (sōl′fä´), *n.* (١) سۆلفا: بڕگەكانی كێشەی ئاوازی مۆسیقا كە بریتین لەمانە: do, re, mi, fa, sol, la, ti. (٢) بەكارهێنانی ئەم بڕگانە لە مۆسیقاڵێدان‌و گۆرانی ووتندا.

v.t. & v.i. مۆسیقاڵێدان‌و گۆرانی ووتن بەپێی بڕگەكانی كێشەی مۆسیقا.

-solfatist *(n.)*.

solfatara (sôl´fä-tä′rä), *n.* كون یا درزێكی ئاگرپژێنیە كە هەر هەڵم‌و گازی گۆگردی لێوە دێتەدەرێ.

solfeggio (sol-fej′ō, sol-fej′i-ō), *n.* *Also* **solfége,** (١) مەشقی گۆرانی بەپێی "سۆلفا" (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) "سۆلفا" بەكارهێنان لە گۆرانی خوێندنەوە یا ووتندا.

solicit (sə-lis′it), *v.t.* (١) داواڵێكردن؛ لێ پاڕانەوە؛ تكاڵیكردن: *(We ~ your support.; He ~ed them for help.)* (٢) هاندان بۆ كاری خراپەكردن (بەتایبەتی كاری بەدڕەووشتی یا قەدەغە)؛ تەفرەدان؛ فریودان. (٣) داوای گان لێكردن (بەتایبەتی كە قەحبەیەك داوا لە پیاو بكات)؛ داوای چوونە جێ كردن لەگەڵدا.

v.i. داواكردن؛ پاڕانەوە؛ تكاكردن.

solicitation (sə-lis´ə-tā′shən), *n.* (١) داوا؛ تكا؛ پاڕانەوە؛ خواست؛ داواكاری؛ داواكردن. (٢) تەفرە؛ هاندانی كاری خراپە؛ فریودان.

solicitor (sə-lis′ə-tēr), *n.* (١) داواكار (یارمەتی؛ شت كڕین‌و فرۆشتن...هتد)؛ دەڵاڵ؛ داواكەر. (٢) پارێزەر (لە نینگلتەرە). (٣) پارێزەری شار یا دەسگایەكی میری؛ پارەری یاسایی میری.

solicitor general, پارێزەری گشتی میری؛ پارەری یاسایی گشتی

میری.

solicitous (sə-lis′ə-təs), *adj.* (۱) بەدەربەست؛ بەتەنگەوەماتوو: *(He was ~ of his employees' welfare.)* (۲) بەپەرۆش؛ حەزپێکەر: *(She was ~ to make friends.)* (۳) بەمەراق؛ مەراقدار؛ خەمخۆر؛ بەخولیا؛ دڵەڕاوکێیەتی: *(to be ~ about one's health)*

solicitude (sə-lis′ə-tōōd´, sə-lis′ə-tūd´), *n.* (۱) نیگەران نۆد بەتەنگەوەماتن؛ زۆر بەدەربەستەوەبوون. (۲) (*pl.*) هۆی مەراق؛ دڵەڕاوکێ؛ خەم؛ دڵەڕەزێ؛ بەپەرۆشەوەبوون.

solid (sol′id), *adj.* (۱) تونددوتۆڵ؛ نەرم یا شل نییە؛ توند: *(When water becomes ~ , we call it ice.)* (۲) ڕەق؛ پتەو؛ بۆش نییە؛ سەخت: *(A bar of iron is ~ .)* (۳) پتەو؛ قایم: *(a ~ foundation; to be on ~ ground)* (٤) پوخت؛ شتی گەندی تێکەڵاو نەکراوە؛ ساغ: *(~ gold)* (٥) بەهێز؛ پتەو؛ چەسپاو: *(a ~ building; ~ arguments; a ~ business firm)* (٦) گشتی؛ هەموو؛ بەش بەش نەکراو: *(a ~ vote for peace)* (۷) تەندار (ئەندازە)؛ قەبارەدار: *(a ~ figure; ~ geometry)* (۸) تەواو؛ بەبێ کەموکوڕی: *(~ satisfaction)* (۹) یەک پارچە؛ پچڕپچڕ نییە: *(a ~ line of fortification; " Everyman " is a ~ word.)* (۱۰) بەردەوام؛ بەبێ وەستان: *(He talked for two ~ hours.)* (۱۱) یەک ڕەنگ؛ سادە (قوماش): *(The fabric is ~ red.)* (۱۲) سفت (۱۳) چڕ: *(~ fog)* (۱٤) ڕاستەقینە. (۱٥) [Colloq.]، پشت پێ بەستراو. (۱٦) باش و پتەو و سەرکەوتوو؛ چەسپیو: *(a ~ relationship)* (۱۷) [Slang]، زۆر باش و سەرکەوتوو: *(a ~ dance band)*

n. (۱) شتێکی تونددوتۆڵ یا پتەو؛ شتێکی چەسپیو. (۲) شتێکی تەندار (ئەندازە)؛ شێوەیەکی بە قەبارە یا بەرجەستە.

-solidly *(adv.)*; **solidness** *(n.).*

solid angle, گۆشەی تەندار؛ گۆشەی بە قەوارە.

solidarity (sol´ə-dar′ə-ti), *n.* پشتگیری؛ کۆمەک؛ یەککەوتن؛ یەکگرتن؛ یەکێتی؛ هاوکاری.

solid geometry, نەندازەی تەندار.

solidify (sə-lid′ə-fī´), *v.t.* پتەوکردن؛ چەسپاندن؛ یەک پێگرتن. *v.i.* پتەوبوون؛ چەسپان؛ جێگیربوون؛ یەکگرتن؛ بەستن (ئاو)؛ یەک بەستن. **-solidification** *(n.).*

solidity (sə-lid′ə-ti), *n.* (۱) پتەوی؛ سەختی؛ قایمی؛ چەسپان. (۲) دروستی (دارایی، ڕەووشت، مێشک)؛ ساغ و باشی؛ پتەوی؛ بێ کەموکوڕی.

solidus (sol′i-dəs), *n.* (۱) پارەیەکی زێڕی ڕۆمانی کۆنە. (۲) هێڵی لار (/) (وەک نەوەی ڕۆژ و مانگ و ساڵ جیاوەکاتەوە لە بەرواردا).

soliloquist (sə-lil′ə-kwist), *n.* خۆدوێنەر؛ خۆدوێن؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆکەر.

soliloquize (sə-lil′ə-kwīz´), *v.i.* لەبەر خۆوە ووتن؛ خۆ دووماندن؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆ کردن (لەسەر شانۆ)؛ بە خۆ ووتن.

soliloquy (sə-lil′ə-kwi), *n.* (۱) خۆ دووان؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆکردن (لەسەر شانۆ). (۲) گفتوگۆی لەگەڵ خۆدا کراو (شانۆنامە)؛ ووتەی کەسێکی شانۆنامە کە بە تەنها لەسەر شانۆ لەبەر خۆیەوە دەیڵێت و هەست و نەستی خۆی بۆ گوێ گرەکان تێدا دەردەخات.

solipsism (sol′ip-siz′m), *n.* (۱) بیرۆباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت مرۆڤ دەتوانێ تەنها هەر هەست بە بەسەرهاتی خۆی بکات و هیچی تر. (۲) بیرۆباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت تەنها شت کە لە پاستیدا هەبێ هەر گیانی مرۆڤ خۆیەتی.

-solipsist *(n.).*

solitaire (sol′ə-târ´, sol′ə-târ´), *n.* (۱) گۆشەنشین؛ گۆشەگیر؛ ووشکەسۆفی. (۲) تاقە ئەڵماسی ئەموستیلە. (۳) یاریەیەکی کاغەزی یەک کەسییە.

solitary (sol′ə-ter´i), *adj.* (۱) تەنیا؛ تەنها؛ تاک و تەنیا. (۲) تەنها یەکێک؛ تاک: *(a ~ case of measles)* . (۳) هی تەنیایی؛ هەست بە تەنیایی کەر؛ تەنیا (هەست): *(a ~ life)* . (٤) چۆڵ؛ چەپە؛ دوورە دەست: *(a ~ place)* . (٥) بە تەنیا کراو.

n. (۱) کەسێکی گۆشەگیر؛ ووشکە سۆفی. (۲) **solitaryconfinement** .

solitary confinement, زیندانی کردنی تەنیایی؛ بەندکردن بە تەنیا.

solitude (sol′ə-tōōd´, sol′ə-tūd´), *n.* (۱) تەنیایی؛ ژیانی تەنهایی؛ گۆشەگیری. (۲) شوێنێکی چۆڵ و دوورە دەست.

solleret (sol′ēr-et, sol′ēr-et´), *n.* پێڵاوزرێ (کە بەشێکە لە قەڵغانی کۆن)؛ پێڵاوی ئاسن.

solmization (sol´mī-zā′shən), *n.* بەکارهێنانی برگەکانی کێشەی مۆسیقا لە مۆسیقاڵێدان و گۆرانی ووتندا. (ووشەی " **solfa** " ببینە).

solo (sō′lō), *n.* (۱) پارچەیەک مۆسیقا یا گۆرانییەکی یەک کەسی. (۲) فرینی فڕۆکەوان بە تەنیا. (۳) خوێنووادنێکی تەنیا (سەما، شانۆنامە، مۆسیقا ...هتد)؛ کارێکی تاکەکەسی. (٤) یاری کاغەزی تاکەکەسی

adj. تەنیا (مۆسیقا، گۆرانی، سەما، فرین، شانۆ... هتد)؛ بە تەنها کراو: *(a ~ flight in an airplane; a ~ performance)*

adv. بە تەنیا (فرین، خوێنواندن...هتد): *(to fly ~)* .

v.i. بە تەنها فرینی فڕۆکەوان (بەتایبەتی کە یەکەم جاری بێت بەبێ مامۆستا).

soloist (sō′lō-ist), *n.* کەسێکە کە بە تەنیا کارێک دەکات بەتایبەتی: (ا) گۆرانی بێژ یا مۆسیقاژەنی تەنیا. (ب) فڕۆکەوانێکە کە بە تەنیا بفڕێ بەبێ کەس.

so long, [Colloq.], = **good-by.**

solstice (sol′stis), *n.* گەڕانەوەی ڕۆژ (لە زستان و هاویندا)؛ خۆرگەڕانەوە: *(summer ~ ; winter ~)* .

solstitial (sol-stish′əl), *adj.* (۱) هی ڕۆژگەڕانەوە (بەتایبەتی هی هاوین). (۲) لە کاتی ڕۆژگەڕانەوەدا ڕووەدات.

solubility (sol´yoo-bil′ə-ti), *n.* (۱) توانای توانەوە؛ توانەوە بوون. (۲) چەندی یا هێندی شتێک کە لە هەندێکی تایبەتی شلەدا دەتوێتەوە

soluble (sol′yoo-b'l), *adj.* (۱) دەتوێتەوە؛ بۆی هەیە بتوێتەوە: *(Sugar is ~ in water.)* (۲) چارەسەر دەکرێ؛ چارە دەکرێ؛ لێکدەدرێتەوە: *(a ~ puzzle, problem, etc.)*

-solubleness *(n.)*; **solubly** *(adv.).*

solute (sol′ūt, sō′lōōt), *n.* ماددەی تواوە.

adj. (۱) تواوە. (۲) جیا (ڕووەکناسی).

solution (sə-loo′shən, sə-lū′shən), *n.* (۱) چارەسەرکردن؛ چارەکردن؛ لێکدانەوە. (۲) چارەسەر؛ چارە: *(the ~ of a problem, mystery, stc.)* . (۳) تواندنەوە. (٤) توانەوە. (٥) گیراوە؛ ئاووک؛ شلاووک: *(a ~ of sugar and water)* . (٦) مەڵوەشانەوە؛ پارچەپارچەبوون؛ لێکجیابوونەوە؛ دوایی پێ هاتن.

solvable (sol′və-b'l), *adj.* (۱) چارەسەر دەکرێ؛ چارەی هەیە. (۲) دەتوێتەوە؛ هەڵدەوەشێنرێتەوە؛ دوایی پێ دەهێنرێت.

-solvability *(n.).*

solve (solv), *v.t.* (۱) چارەسەرکردن؛ چارەکردن؛ هەڵهێنان (مەتەڵ): *(to ~ a problem, puzzle, etc.)* (۲) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری یا ژمارەو پێوان).

solvency (sol′vən-si), *n.* (۱) توانابوونی قەرزدانەوە؛ سەرمایە زیاتر هەبوون لە قەرز. (۲) توانای شت تووادنەوە (ئاو، شلە).

solvent (sol′vənt), *adj.* (۱) توانای هەیە هەموو قەرزێکی بداتەوە؛ سەرمایەی زیاترە لە قەرز: *(The company is ~ .)* . (۲) توانای شت تووادنەوەی هەیە؛ دەتوێنێتەوە؛ تویێنەرەوە.

n. (۱) شلەی تویێنەرەوە. (۲) چارەسەر؛ چارە؛ چارەکەر

soma (sō′mə), *n.* لەش؛ تەن.

Somali (sō-mä′li, sə-mä′li), *n.* (۱) هاوڵاتیی‌یەکی سۆمال. (۲) زمانی سۆمالی‌یەکان.

somatic (sō-mat′ik), *adj.* (۱) لەشی؛ تەنی؛ تایبەتی بە لەش. (۲) هی دیواری دەرەوەی لەش نەک هەناو؛ هی چوارچێوەی تەن.

somatic cell, خانەی لەشی (بۆ جیاکردنەوەی لە خانەی زاووزێ " germ cell ").

somato- (sō′mə-tō, sō′mə-tə), *Also* **somat-,** پێشگرێکە بەمانای: لەشی؛ تایبەتی بە لەش: *(somatology)* .

somatology (sō´mə-tol′ə-ji), *n.* (۱) لەشناسی؛ زانستی لەش (هی هەموو زیندەوەر). (۲) لەشی مرۆڤ ناسی؛ زانستی لەشی مرۆڤ (کە یەکێکە لە زانستی مرۆڤ)

-somatologic; somatological *(adj.).*

somatoplasm (sō′mə-tə-plaz′m), *n.* (۱) پرۆتۆپلازمی خانەی لەش. (۲) خانەی لەش.

somatopleure (sō′mə-tə-ploor´), *n.* دیواری لەش (ناولەمەناسی).

somber, sombre (som′bĕr), *adj.* (۱) تاریک و ناخۆش؛ دڵتەنگکەر: *(a ~ January day)* . (۲) : پووکڕژ؛ گرژ؛ بەرچاو تاریک؛ کۆستکەوتوو؛ مۆن؛ دڵتەنگ: *(a ~ face)*

(ب) خەفەتاوی؛ دڵگیر؛ بە توند گیراو.

(۳) ڕەش و تاریک و دڵتەنگکەر (جل‌وبەرگ، ڕەنگ).

sombrero (som-brâr′ō), *n.* شەپقەیەکی پووش یا قوومامشی لبادی مەکسیکی و ئیسپانیایە لێوارەکەی زۆر پان و گەورەیە.

sombrous (som′brəs), *adj.* [Archaic], = somber.

some (sum), *adj.* (۱) هێند؛ هەندێک؛ بڕ: *(~ people never change their minds.)*

(۲) : چەند؛ هەند؛ ژمارەیەک؛ بڕێک: *(~ guests are here already.)* .

(ب) نەختێک؛ تۆزێک؛ هەندێک: *(Give me ~ water.)* .

(۳) نزیکەی. *(~ twenty of them were injured.)* .

(٤) [Colloq.]، شایانی باسە؛ سەیر؛ سەر ناسا (هەندێک جار بە تەوسەوە): *(That was ~ party, fight, dinner, etc.)*

pron. (۱) هەندێک کەس؛ چەند کەسێک: *(~ will agree, other will not.)*

(۲) ژمارەیەک یا بڕێکی تایبەتی.

adv. (۱) نزیکەی *(~ fifty persons)* . (۲) [Colloq.]، نەختێک؛ تاڕادەیەک: *(The snow is ~ deeper than yesterday.)*

-some (səm), پاشگرێکە بەمانای: مەیلەو؛ - ئاسا: *(lonesome; tiresome)*

-some (səm), پاشگرێکە بەمانای: بە ژمارەیەکی تایبەتی: *(threesome)*

-some (sōm), پاشگرێکە بەمانای: لەش؛ تەن *(chromosome)* .

somebody (sum′bud´i, sum′bəd-i), *n.* کەسێکی گەورە یا گرنگ *(He thinks he is ~ .)*

pron. کەسێک؛ زەلامێک؛ یەکێک. *(There's ~ at the door.)* .

someday (sum′dā´), *adv.* ڕۆژێک لە ڕۆژان (لە داهاتوودا)؛ ڕۆژێک دێت کە

somehow (sum′hou´), *adv.* هەرچۆنێک بێ؛ بە هەر شێوەیەک بێ؛ بە هەر جۆرێک بێ: *(~ they have solved the problem.; ~ we lost our way.)*

somehow or other, = somehow.

somcone (sum′wun´, sum′wən), *pron.* = somebody.

some-place (sum′plās´), *adv.* [Colloq.], = somewhere.

somersault (sum′ĕr-sôlt´), *n.* سەرمەوقوڵات؛ تەقلە؛ تەقلەبازی.

v.i. سەرمەوقوڵاتدان؛ تەقلەلێدان؛ تەقلەبازی کردن.

somerset (sum′ĕr-set´), *n. & v.i.* = somersault.

something (sum′thiŋ), *n.* (۱) شتێک: *(There is ~ I want to show you.)*

(۲) کەسێکی گەورە یا گرنگ.

adv. نەختێک؛ تاڕادەیەک.

sometime (sum′tīm´), *adv.* (۱) لە کاتێکی دیاری نەکراودا؛ ڕۆژێک لە ڕۆژان: *(~ in summer)* . (۲) ڕۆژێک لە ڕۆژان لە داهاتوودا؛ لە کاتێکی دیاری نەکراوی داهاتوودا: *(I'll visit you ~ .)*

(۳) [Rare]، sometimes .

(٤) [Archaic]، پێشوو؛ هی پێشوو یا جاران.

adj. پێشوو؛ هی پێشوو یا جاران: *(Mr. X, the ~ professor of English)*

sometimes (sum′tīmz´), *adv.* (۱) جار جار؛ هەندێک جارا؛ جار نەجار؛ ناوبەناو: *(We go there ~ .)* .

(۲) [Obs.]، جاران؛ هی پێشوو یا جاران.

some-way (sum′wā´), *adv. Also* some way, = somehow.

someways (sum′wāz´), *adv.* [Colloq.], = someway.

some-what (sum′hwät´, sum′wət), *n.* (۱) نەختێک؛ تاڕادەیەک: *(He is ~ of a fool.)* .

(۲) کەسێکی گەورە یا گرنگ؛ شتێکی گرنگ.

adv. نەختێک؛ تاڕادەیەک؛ تۆزێک: *(It's ~ difficult.)*

somewhere (sum′hwâr´), *adv.* (۱) شوێنێک؛ لە شوێنێکی دیاری نەکراودا. (۲) (~ about; ~ in); لە نزیک (کات، ڕادە، هەند): *(~ about seven o'clock)*

n. شوێنێکی دیاری نەکراو.

somewheres (sum′hwârz´), *adv.* ئەم ووشەیە زمانەوانان بە هەڵەی دادەنێن، بەڵام هەندێک کەس هەر بەکاری دەهێنن لەباتی ووشەی " somewhere " .

somewhither (sum′hwi*th*´ĕr), *adv.* [Archaic], بەرەو شوێنێک؛ بۆ لایەکی دیاری نەکراو.

somite (sō′mīt), *n.* (۱) پەلک؛ بەشێکی لەشی گیانەوەرە لە باری درێژی. (۲) بەشێک یا پەلکێکی وەهای ناوڵەمیە.

somnambulant (som-nam′byoo-lənt), *adj.* خەوگەڕ؛ خەوڕۆ.

somnambular (som-nam′byoo-lar), *adj.* هی خەوگەڕی؛ تایبەتی بە خەوڕۆیی یا خەوگەڕان.

somnambulate (som-nam′byoo-lāt´), *v.i.* بەدەم خەوەوە گەڕان؛ لە کاتی نوستندا گەڕان یا ڕۆیشتن؛ خەوگەڕان.

-somnambulation *(n.).*

somnambulator (som-nam′byoo-lāt´ĕr), *n.* = somnambulist.

somnambulism (som-nam′byoo-liz′m), *n.* خەوگەڕی؛ خەوڕۆیی؛ بەدەم خەوەوە گەڕان یا ڕۆیشتن.

somnambulist (som-nam′byoo-list), *n.* خەوگەڕ؛ خەوڕۆ؛ کەسێکە کە بەدەم خەوەوە دەگەڕێ یا دەڕوا.

-somnambulistic *(adj.)*.

somni- (som-ni), *Also* somn-, پێشگرێکە بە مانای: نوستن؛ خەوتن *(somniferous)*.

somniferous (som-nif′ĕr-əs), *adj.* نوێنەر؛ خەولێخەر.

somnific (som-nif′ik), *adj.* = somniferous.

somniloquist (som-nil′ə-kwist), *n.* وورێنەکەر.

somniloquy (som-nil′ə-kwi), *n.* وورێنە؛ وورێنەکردن.

somnolence (som′nə-ləns), *n.* خەوالوێتی؛ خەوبردنەوە؛ وەنەوزەکوتن؛ خەوهاتن.

somnolency (som′nə-lən-si), *n.* = somnolency.

somnolent (som′nə-lənt), *adj.* (١) خەوالوو (٢) خەولێخەر؛ نوێنەر.

son (sun), *n.* (١) کوڕ؛ منداڵی نێرینە. (٢) ا. son-in-law (ب) زێکوڕ. (٣) پۆڵە. (٤) کوڕم!؛ پۆڵە!.

the Son, عیسا

sonance (sō′nəns), *n.* (١) دەنگداری؛ دەنگدارێتی؛ دەنگ هاتن (٢) [Obs.]. ا. دەنگ. (ب) ئاواز.

sonant (sō′nənt), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگ. (٢) دەنگدار (٣) دەنگدار (دەنگزانی).

n. تیپی دەنگدار (دەنگزانی).

sonar (sō′när), *n.* کورتەی سێ ووشەیە: **[sound navigation ranging]** ئامێری دۆزینەوەو دیاریکردنی شوێنی شتی ژێرئاو (وەک ژێردەریایی و پۆلە ماسی) بەهۆی شەپۆلی دەنگەوە لە شتەکەوە بۆ ئامێرەکە.

sonata (sə-nä′tə), *n.* سۆناتە ئاوازێکی مۆسیقی یەک ئامێریی یە (پیانۆ) یا دوو ئامێری (پیانۆو کەمان).

sonatina (son′ə-tē′nə, sō′nə-tē′nə), *n.* سۆناتەیەکی کورت (ووشەی پێشوو ببینە)

sonde (sond), *n.* ئامێرێکە دەنێررێتە ئاسمان بۆ لێکۆڵینەوەی بارو جەوجوڵی هەوا.

sone (sōn′), *n.* پێوانەی دەنگ.

song (sôŋ), *n.* (١) گۆرانی؛ هونەری گۆرانی ووتن: ***(He broke into ~ .)*** (٢) گۆرانی؛ گۆرانیێک؛ بەستە. (٣) ا. هونراوە؛ شیعر (ب) هونراوەی بۆ گۆرانی شیاو. (٤) خوێندنی مەل؛ دەنگی خۆشی مەل: ***(the ~ of the lark)*** .

for a song, زۆر بە هەرزان؛ زۆر بە کەم: ***(sold for a song)*** .

nothing to make a song about, ئەوە ناهێنێ؛ هیچوپووچ.

song and dance, (١) گۆرانی و سەمای سەر شانۆ. (٢) [Colloq.]، قسەی دوورودرێژە بۆ خۆپەراندنەوە یا بیانووهێنانەوە. (٣) [Colloq.]، قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆپ.

song-bird (sôŋ′bûrd´), *n.* (١) مەل دەنگخۆش. (٢) ئافرەتی گۆرانی بێژ.

songful (sôŋ′fool), *adj.* خۆش ئاواز؛ خۆش؛ ساز (دەنگ).

songless (sôŋ′lis), *adj.* (١) بێ گۆرانی (٢) گۆرانی نەبێژ.

song sparrow, چۆلەکەیەکی دەنگخۆشی نەمەریکییە.

songster (sôŋ′stĕr), *n.* (١) گۆرانی بێژ (٢) song-writer . (٣) مەل دەنگخۆش.

song thrush, مەلێکی دەنگخۆشە لە توخمی ڕیشۆلە.

song-writer (sôŋ′rīt´ĕr), *n.* گۆرانی نووس؛ گۆرانی دانەر؛ ئاوازی گۆرانی دانەر.

sonic (son′ik), *adj.* (١) دەنگی؛ دەنگ: ***(a ~ wave)*** . (٢) خێرایی‌یەکەی ئەوەندەی هی دەنگە.

sonic barrier, بەربەستی دەنگ: زیادبوونی بەرهەڵستی هەوا بەرامبەر بە فڕۆکەیەک کە خێرایی‌یەکەی نزیک بووبێتەوە لە خێرایی دەنگ (پێشی دەووترێ: " sound barrier ").

sonic boom, تەقینەوەیەکی دەنگ: تەقینەوەیەکی دەنگی زلە دەبیسترێ کاتێک کە شەپۆلی پاڵەپەستۆیی لە فڕۆکەیەکەوە کە خێرایی‌یەکەی لە هی دەنگ زیاتر بێت دەگاتە نزیک زەوی.

son-in-law (sun′ĭn-lô´), *n.* زاوا؛ مێردی کچ.

sonnet (son′it), *n.* هەڵبەستێکی چوارەدێرییە دوو جۆری هەیە: " Petrarchan sonnet " و " Shakespearean sonnet " (هەردوو ووشەکە ببینە)

v.t. & v.i. ئەم جۆرە هەڵبەستە پیاهەڵدان؛ ئەم جۆرە هەڵبەستە لەسەر نووسین.

sonneteer (sən´ə-tēr′), *n.* (١) هۆنەری هەڵبەستی چوارەدێری (ووشەی پێشوو) (٢) هۆنەری گەند یا هیچوپووچ.

v.t. & v.i. هەڵبەستی چوارەدێری هۆنینەوە.

sonny (sun′i), *n.* کوڕم!؛ پۆڵە!؛ کوڕی خۆم!.

son of a bitch, (S.O.B.), [Vulgar Slang], دایک حیز؛ حیزباب؛ ناکەس بەچە؛ زۆل؛ کوڕی قەحبە؛ نامەرد.

son of a gun, [Slang], (١) هەی زۆلی قوماربازا؛ ئەی ساختەچی!؛ بیژۆ!؛ کەڵەکچی!؛ ئەی سەگە! (ئەم ووتەیە جوێن ئامێزییە بەڵام بۆنی جوێنی لێ نایێت). (٢) ووتەیەکە لەبەرخۆوە دەووترێ بە شتێک کە دیقی پیاو دەرکات لەبەرئەوەی کە ئیش ناکات یا شکاوە یا ناکەوێتەکار.

Son of God, عیسا.

sonometer (sō-nom′ə-tĕr), *n.* (١) ئامێری پێوانی لەرەو بەرزو نزمی دەنگ. (٢) audiometer

sonorant (sō-nôr′ənt, sō-nŏ′rənt), *n.* تیپی دەنگدار (دەنگزانی)

sonority (sə-nôr′ə-ti, sə-nor′ə-ti), *n.* دەنگدانەوە.

sonorous (sə-nôr′əs), *adj.* (١) دەنگدەرەوە؛ دەنگدار. (٢) بڵند (دەنگ)؛ گەورە؛ زل: ***(a ~ voice)*** . (٣) دەنگەکەی خۆشە بۆ گوێ؛ دەنگەکەی کاردەکاتە سەر مرۆڤ: ***(a ~ style of writing, prose, etc.)***

-sonorously *(adv.)*; **sonorousness** *(n.)*.

sonship (sun′ship), *n.* کوڕی؛ فرزەندی (کوڕ)؛ پەیوەندی نێوان کوڕو دایک‌و باوک.

soon (sōōn), *adv.* (١) بەم زووانە؛ پاش ماوەیەکی کەم؛ لەم نزیکانەدا: ***(Do come to see us ~ .)*** (٢) بە زووترین کات؛ بە بێ دواکەوتن: ***(I'll come as ~ as possible.)*** (٣) زوو؛ پێش کاتی خۆی: ***(You come so ~ .)*** (٤) بەدڵ؛ بە خۆشی خۆ: ***(I would just as ~ stay home as go.)*** . (٥) [Obs.]، یەکسەر؛ دەستبەجێ.

as soon as, هەر کە؛ کوتوپڕ کە؛ یەکسەر کە.

had sooner, بە لایەوە باشترە.

sooner or later, نێستە بێ یا لە دواڕۆژدا؛ زوو بێ یا درەنگ؛ شتەکە هەر دەبێ ببێ یا هەر ڕووەدات تەنها درەنگ‌و زوویی کەوتووە.

sooner (sōōn′ĕr), *n.* [Slang], (١) کەسێکە کە لە پێش خەڵکی تردا گەیشتە ناوچە ڕۆژئاوایی‌یەکانی نەمەریکا بۆ ناوەدانکردنەوەی وە بەم شێوەیە باشترین زەوی بۆ خۆی هەڵبژارد. (٢) کەسێکە کە شتێکی دەست دەکەوێ بە ناڕەوایانە چونکە لە پێش کاتی خۆیدا خۆی بۆ دەکوتێ‌و دەستی بەسەردا دەکێشێ. (٣) [S-]، نیشتەجێی‌یەکی وڵاتی " ئۆکلاهۆما " ی نەمەریکی.

soot (soot, sōōt), *n.* هێس؛ خڵتە یا سووتووی دووکەڵی ئاو لوولە ڕۆپا؛ خڵتە یا پاشەڕۆکی خەڵووز

v.t. پیس کردن یا ڕەش کردن بەم خڵتەیە.

sooth (sōōth), *adj.* [Archaic], (١) ڕاست؛ ڕاستەقینە. (٢) نەرم؛ خۆش؛ شیرین.

n. ڕاستی.

in sooth, [Archaic], = truly.

soothe (sōōth), *v.t.* (١) دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ لاواندنەوە؛

هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ (٢) ئازار کەمکردنەوە؛ ئازار کوشتن یا بڕین؛ ئارام دان. *(to ~ an aching tooth)*

v.i. ئارام بەخشین؛ هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.

soothfast (sōōth′fast´), *adj.* [Archaic]. (١) ڕاستگۆ؛ پاک؛ سەرڕاست؛ دڵسۆز. (٢) ڕاست؛ ڕاستەقینە.

soothing (sōōth′iŋ), *adj.* ئازارکوژ (دەرمان، قسەی خۆش)؛ ئارام بەخش؛ دڵخۆشکەر؛ خۆش؛ هێمنکەرەوە؛ ئارام گر. *(a ~ medicine; ~ words)*

soothly (sōōth′li), *adv.* [Archaic]. = truly.

soothsay (sōōth′sā´), *v.i.* پێشبینین؛ پێشبینی کردن؛ فاڵ گرتنەوە؛ نوقڵانەلێدان؛ قڕاندن

n. نوقڵانە؛ پێشبینی؛ فاڵ.

soothsayer (sōōth′sā´ĕr), *n.* پێشبین؛ فاڵچی؛ فەتاح فاڵ؛ فاڵگر. هەروەها ووشەی " fortuneteller " ی.

soothsaying (sōōth′sā´iŋ), *n.* (١) پێشبینی؛ فاڵ گرتنەوە؛ نوقڵانەلێدان؛ قڕاندن (٢) نوقڵانە؛ فاڵ؛ پێشبینیێک.

sooty (soot′i, sōōt′i), *adj.* (١) لە جلتە یا سووتوی دووکەڵی ئاو لوولە ڕۆیا دەچێ؛ هێسی. (٢) ڕەشۆ پیس بووە بەهۆ جلتەیە یا بە جلتەی خەڵووز. (٣) ڕەش؛ ڕەشباو

sop (sop), *n.* (١) ئاسی خوورساوی ئاو گۆشتاو؛ ئاسی گوشراوە ئاو شیرو گۆشتاوەوە. (٢) (أ) شتێکە دەدرێ بە کەسێک بۆ دەمکوت کردنی یا بۆ دڵ ڕاگیشانی. هتد. (ب) بەرتیل. (٣) milksop.

v.t. (١) خوورساندن؛ لە ئاودا نوقم کردن؛ تەرکردن؛ گوشینە ئاو ئاو یا شلەوە. (٢) (~ up) ، هەڵمژین (ئاو، شلە). *(She ~ped up the water with a towel.)*

v.i. (١) دەڵاندن؛ ئاوتێزان؛ تێزان. (٢) خووسان؛ زۆر تەربوون.

sophism (sof′iz'm), *n.* دەمەن بە ئاشی؛ بیروڕا گفتوگۆی بە ڕووالەت باش و جوانی لە ڕاستیدا لەنگ و بە هەڵەدابەر؛ بەهەڵەدابردن (بە گفتوگۆی بەسەرزاری جوان و چاڵ)؛ سۆفستی.

sophist (sof′ist), *n.* (١) یەکێک لە مامۆستا زیرەکە زمانبازەکانی کۆنی یۆنان کە لە گفتوگۆی بە سەرزاری جوان و ڕاستدا کەس دەرەقەتی نەدەدان. (٢) کەسێکی زانا یا تێگەیشتوو؛ زانا. (٣) زمانبازێکە کە بە گفتوگۆی بە سەرزاری جوان و ڕاست خەڵک بە هەڵەدا دەبات

sophister (sof′is-tēr), *n.* قوتابی پۆلی دووەم یا سێیەمی هەندێ زانکۆی ئینگلیزی.

sophistic (sə-fis′tik), *adj. Also* **sophistical,** (١) سۆفستی (ووشەی " sophism " ببینە)؛ دەمەن بە ئاشی. (٢) زیرەکانەو بە سەرزاری دروست و بەجێ بەڵام لە ڕاستیدا بەهەڵەبەر. *(~ reasoning; a ~ argument)*

-sophistically *(adv.).*

sophisticate (sə-fis′tə-kāt´), *v.t.* (١) گۆڕین لە بارێکی سروشتی و سادەوە بۆ بارێکی ناسرووشتی و دەستکردانە؛ چاوکردنەوە؛ کردن بە دنیادیدە. (٢) بەهەڵەدابردن؛ پیس کردن. (٣) ڕوونکردنەوە؛ شل کردنەوە؛ فێڵ تێداکردن؛ ناپوختەکردن. (٤) گۆڕینی دەقی نووسراوێک بەبێ پرسی خاوەنەکەی؛ تێکدان یا شێواندنی دەقی نووسراوێک

v.i. دەمەن بە ئاشی کردن.

n. کەسێکی دنیادیدە؛ کەسێکی لە دنیا شارەزاو تێگەیشتوو.

sophisticated (sə-fis′tə-kāt´id), *adj.* (١) دنیادیدە؛ لە دنیا شارەزا؛ تێگەیشتوو؛ بزان؛ پێشکەوتوو. *(a ~ person)*. (٢) شارەزایانە کراوە؛ بەرز؛ مێشک ڕادەکێشێ. *(a ~ novel)*. (٣) پێشکەوتوو (کەرەسە، ئامێر)؛ ناسادە؛ ئاڵۆز. *(a ~ equipment, electronic devices, etc.)* (٤) ڕوونکراوەتەوە؛ ناپوخت؛ فێڵی تێداکراوە *(a ~ oil)*

sophistication (sə-fis´tə-kā′shən), *n.* (١) ڕوونکردنەوە؛ فێڵ تێداکردن؛ ناپوختەکردن. (٢) دنیادیدەیی؛ شارەزایی دنیا و ژیان؛ تێگەیشتن؛ سەردەرچوون لە کاروباری ژیان: *(He has no ~).* (٣) پێشکەوتن (ئامێر، پیشەسازی)؛ ئاڵۆزی؛ ناناسانی.

sophistry (sof′is-tri), *n.* = sophism.

sophomore (sof′ə-môr´, sof′ə-mōr´), *n.* (١) قوتابی پۆلی دووەمی زانکۆ قوتابخانەی ئاوەندی. (٢) کەسێکە کە زۆر بە زانایی و زیرەکی و شارەزایی خۆیەوە دەنازێ بە شێوەیەکی منداڵانە بەڵام لە ڕاستیدا نە زانایە و نە زیرەک و نە شارەزا.

adj. تایبەتی بەهم جۆرە کەسانە.

sophomoric (sof´ə-môr′ik), *adj. Also* **sophomorical,** تایبەتی بە کەسێک کە زۆر بە زانایی و زیرەکی و شارەزایی خۆیەوە دەنازێ بە شێوەیەکی منداڵانە بەڵام لە ڕاستیدا نە زانایە و نە زیرەک و نە شارەزا

-sophomorically *(adv.).*

-sophy (sə-fi), پاشگرێکە بەمانای: ژیری؛ زانین؛ بیری قوول: *(philosophy)*

sopor (sō′pĕr), *n.* خەوی لە ئەندازە بەدەر قوڵ؛ خەوی زۆر قورس؛ ووپی؛ کاسی

soporiferous (sop´ə-rif′ĕr-əs), *adj.* = soporific.

soporific (sop´ə-rif′ik, sō´pə-rif′ik), *adj.* (١) خەولێخەر (دەرمان)؛ نوێنەر. (٢) هی خەو؛ خەوئاوێتی.

n. دەرمانی خەو؛ دەرمانی نوستن.

sopping (sop′iŋ), *adj.* خووساو؛ زۆر تەر؛ تێراو؛ ئاوی لێ دەتکێ

soppy (sop′i), *adj.* (١) sopping . (٢) باراناوی. (٣) [British]، بەسۆز

soprano (sə-pran′ō, sə-prä′nō), *n.* (١) بەرزترین دەنگی گۆرانی ئافرەت و کوڕ. (٢) سۆپرانۆ: گۆرانی بێژێکی ئافرەت یا کوڕی دەنگ بەرز (ئۆپەرا). (٣) دەوری گۆرانی بێژێکی وەها.

sora (sō′rə), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنووک کورتی زەلکاوەکانە.

sorb (sôrb), *n.* (١) درەختێکە لە توخمی سێو. (٢) بەری ئەم درەختە.

sorb (sôrb), *v.t.* هەڵمژین

sorcerer (sôr′sĕr-ĕr), *n.* جادوگەر؛ جادوباز؛ ئەفسونکار؛ ئەفسونباز؛ ئەفسونگەر.

sorceress (sôr′sĕr-is), *n.* جادوگەری ئافرەت؛ ئەفسونبازی ئافرەت.

sorcerous (sôr′sĕr-əs), *adj.* هی جادوگەری؛ هی ئەفسونباز یا ئەفسونگەر.

sorcery (sôr′sĕr-i), *n.* جادوو؛ جادوگەری؛ جادوبازی؛ ئەفسونبازی.

sordid (sôr′did), *adj.* (١) پیس و پۆخڵ؛ پیس. (٢) پەڕیوت؛ پیس و ناخۆش؛ کوڵۆڵ: *(~ neighborhoods)* (٣) نزم؛ پیس و بۆگەن؛ بەد (ڕەفتار): *(a ~ life)*. (٤) زۆر چاوبرسی؛ پارەپیس؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ بەهەڵپە (بۆ پارە).

-sordidly *(adv.)*; **sordidness** *(n.).*

sordino (sôr-dē′nō), *n.* شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی ئامێرێکی مۆسیقی.

sore (sôr, sōr), *adj.* (١) (أ) بە ئێش؛ دەیەشێت؛ ئازاراوی؛ ناسۆر: *(a ~ tooth, muscle, etc.)*

(ب) لە ئێش و ئازاردایە.

(٢) هەست ناسک؛ دڵ ناسک؛ زوو تووڕە دەبێ.

(٣) خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵگیر: *(Our hearts are ~ for them.)*.

(٤) ئێجگار زۆر؛ زۆر پەرێشان: *(to be in ~ need for help)*.

(٥) ناخۆش (باس)؛ برین کولێنەوە: *(a ~ subject)*.

(٦) [Colloq.]، زیر؛ زویر؛ تووڕە: *(to feel ~ about something)*.

n. (١) برین؛ ناسۆر. (٢) هۆی ئازارو ناخۆشی و پەستی و زوێری.

adv. [Archaic]. = sorely.

-soreness *(n.)*.

sorehead (sôr′hed´, sōr′hed´), *n.* [Slang], کەسێکی تووڕەو تڕۆز کینە هەڵگرو بۆڵەبۆڵکەر.

sorely (sôr′li, sōr′li), *adv.* (١) بە جۆرێك کە بگاتە تینی ئەو کەسە؛ تاپادەیەك کە بیێتەهۆی ئێش‌و ئازار: *(His patience was ~ tried.)* . (٢) ئێجگار زۆر؛ زۆر؛ بە پەرێشانانە: *(Help is ~ needed.)* .

sore throat, قوڕگ ئێشە؛ گەروو چووژانەوە؛ قوڕگ هاتنەوەیەك.

sorghum (sôr′gəm), *n.* (١) گەنمەشامی شیرین (دۆشاوی ئ دەردەهێنرێ‌و دەیشدرێ بە ناژەڵ وەك ئالف). (٢) دۆشاوی ئەم گەنمەشامیەیە شیرینە. (٣) شتێکی زۆر بەسۆز.

sorgo (sôr′gō), *n.* جۆرێکە لە گەنمەشامی شیرین (بەزۆری بۆ دۆشاو و شەکر پەروەردە دەکرێ).

soricine (sôr′i-sīn´, sor′i-sīn´), *adj.* لە گیاندارێك دەچێ وەك مشك وایە

sorites (sō-rī′tēz), *n.* زنجیرە بیروباوەڕو ئەنجامی پێك‌وپێك‌و بەجێ (ژیربێژی).

sororal (sə-rôr′əl), *adj.* خوشکانە؛ وەك خوشك.

sororate (sə-rô´rā′t), *n.* ژن خوشکی خۆ هێنان (پاش مردنی ژنەکە یا ئەگەر ژنەکە منداڵی نەبێت).

sororicide (sə-rôr′ə-sīd´, sə-ror′ə-sīd´), *n.* (١) خوشکی خۆ کوشتن. (٢) خوشکی خۆ کوژ.

sorority (sə-rôr′ə-ti, sə-ror′ə-ti), *n.* پێکخراوێکی کۆمەڵایەتی کچانی زانکۆیە ئەندامەکانی پێکەوە دەژین لە خانوویەکی گەورەدا.

sorosis (sə-rō′sis), *n.* یانە یا پێکخراوی ئافرەتان.

sorrel (sôr′əl, sor′əl), *n.* ترشۆکە گیایەکی ترشە گەڵاکەی لە سڵق دەچێ دەکرێتە زەڵاتەوە.

sorrel (sôr′əl, sor′əl), *n.* (١) قاوەیی سوورباو. (٢) ئەسپی سووربۆ؛ سووربۆ.

sorrel tree, دارەختێکی ئەمەریکی هەمیشە سەوزی تونێکڵ ئەستووری گوڵ سپی بەر بۆری گەڵا تاڵە.

sorrow (sor′ō, sôr′ō), *n.* (١) خەم‌وخەفەت؛ دەردی دڵ؛ سوێ؛ داخ؛ پەژارە. (٢) هۆی داخ‌وخەفەت؛ لێقەومان؛ ئەهات؛ ئەگبەتی. (٣) خەمباری؛ دڵگیری؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی.

v.i. خەم خواردن؛ خەفەت خواردن؛ سوێ چوون بە دڵدا.

sorrowful (sor′ō-fəl, sôr′ō-fəl), *adj.* (١) خەفەتبار؛ خەمبار؛ دڵگیر؛ دڵتەنگ؛ غەمگین. (٢) خەفەت پێدەر؛ مایەی خەم؛ ناخۆش؛ دڵگیر.

-sorrowfully *(adv.)*; sorrowfulness *(n.)*.

sorry (sôr′i, sor′i), *adj.* (١) خەمبار؛ بە داخەوە؛ پێی ناخۆشە: *(I am ~ to hear that your mother is dead.)*

(٢) پەشیمان؛ داوای لێبوردن کردن: *(If you say that you're ~ , we'll forgive you.)*

(٣) ببورە؛ داخەکەم: *(I am ~ to be late.)* .

(٤) گەندە؛ هیچ‌وپووچ؛ خراپ: *(a ~ excuse; a ~ exhibition of acting)*

(٥) ناخۆش؛ خراپ؛ دڵپەستکەر: *(~ news; a ~ state of affairs; a slum is a ~ place)*

-sorrily *(adv.)*; sorriness *(n.)*.

sort (sôrt), *n.* (١) بابەت؛ توخم؛ چەشن. (٢) جۆر؛ چەشن: *(Remarks of the ~ will get you trouble.)* . (٣) شێوە (ڕەفتار ئووتن)؛ شێواز؛ ڕێ؛ چۆنێتی: *(He spoke in a queer ~ .)*

(٤) *(pl.)* ، تیپ (چاپکاری).

v.t. (~ out), هاوپۆل کردن؛ پاك‌وپیس کردن؛ جیاکردنەوە؛ بابەت بابەت کردن.

v.i.]Archaic], (١) هاودەمی کردن؛ لەگەڵدابوون. (٢) لەگەڵدا گونجان.

-sorter *(n.)*.

of sorts, (١) جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن (٢) گەندە؛ خراپ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ فەر؛ قەڵپ؛ هەر بەناو؛ هیچ. (هەروەها " of a sort "):

| we had a vacation (dinner, party, celebration, reunion) of sorts.|

out of sorts, (١) زیر؛ زویر؛ تووڕە؛ پەست. (٢) [Colloq.]، نەختێك نەخۆش؛ ناساغ.

sort of, [Colloq.], تاڕادەیەك؛ نەختێك:

(I sort of thought this would happen.; He is sort of mad, crazy, happy, tired, etc.)

sort out, جیاکردنەوە؛ پۆل پۆل کردن؛ پاك‌وپیس کردن.

sortie (sôr′ti), *n.* (١) هێرشی لەشکری گەمارۆدراو بۆ سەر لەشکری گەمارۆدەر. (٢) ئەو هێزەی ئەم هێرشە دەکات. (٣) هێرشێکی فڕۆکەی جەنگ: *(Their bombers flew fifty ~s a day.)*

sortilege (sôr′ti-lij), *n.* (١) بەخت لێکدانەوە بە پیانۆ. (٢) جادوگەری؛ جادوبازی؛ جادوو؛ ئەفسونبازی.

S O S (es′ō′es′), (Save Our Souls!), (١) ڕزگارمان کەن!؛ فریامان کەون!. شفرەی جیهانییە بۆ داوای فریاکەوتن لەلایەن کەشتی‌و فڕۆکەوە لەکاتی تەنگانەدا. (٢) بانگەوازی فریاکەوتن.

so-so (sō′sō´), *adj. & adv.* نە باشەو نە خراپ؛ خراپ نییە؛ مام ناوەندی.

sot (sot), *n.* کەسێکی هەمیشە سەرخۆش.

soteriology, بیروباوەڕی ئایینی ڕزگاری لە ڕێی عیساوە.

sotol (sō′tōl, sō-tōl′), *n.* دارەختێکی بیابانی ئەمەریکییە.

sottish (sot′ish), *adj.* (١) وورِ لە مەستیدا؛ حۆل؛ گەلحۆ. (٢) مەست؛ سەرخۆش.

sotto voce, بە چرپە؛ لە ژێر لێوەوە؛ بە دەنگێکی زۆر نزم.

sou (sōō), *n.* پارەیەکی کۆنی فەرەنسی کەم نرخە.

soubrette (sōō-bret′), *n.* (١) (ا) کارەکەرێکی بەناز تەڵەکەباز بێ حەیای شانۆنامەی پێکەنیناوی‌و ئۆپەرایە. (ب) ئافرەتێك کە ئەم دەورە دەبینێ. (٢) کچێکی چاوباشقاڵی هیچ‌وپووچ.

soubriquet (sōō′bri-kā´), *n.* = sobriquet.

souchong (sōō′shôŋ´), *n.* جۆرە چایەکی ڕەشی چینە.

soufflc (sōō′f'l), *n.* دەنگێکی نەرمە وەك بە بیستۆکی پزیشك دەبیسترێ.

soufflé (sōō´flā′, sōō′flā), *adj.* سووك‌و پفەڵ (چێشت لێنان)؛ قشەڵ: *(cheese ~)* .

n. چەند جۆرە خواردەمەنییەکن سپێنەی هێلکەی شڵەقاویان تێ دەکرێ پێش لێنان تاکو پفەڵ یا قشەڵ‌و سووك دەرچن.

sough (suf. sou), *n.* ووژەووژی با بەنار درەختدا (کە لە نانە یا هەناسە هەڵکێشان دەچێ بەتایبەتی کاج یا سنەوبەر)؛ ئەم لووڕە لووڕە یا شنەیە.

v.i. ووژەووژ هاتنی با بەنار درەختدا؛ لووڕەلووڕکردن؛ شنە هاتن.

sought (sôt), *past tense and past participle of* seek.

soul (sōl), *n.* (١) گیان؛ گیانی نادەمیزاد. (٢) گیانی مردوو. (٣) دەروون. (٤) نەژاد؛ ناوکرۆك؛ گرنگترین بەش؛ ناوجەرگە: *(Brevity is the ~ of wit.)*

(٥) سەرۆك؛ گرنگترین کەس؛ گیان‌و دڵ (مەجاز): *(He was the ~ of the revolution.)*

(٦) نموونە؛ وێنە: *(She is the ~ of kindness.)* .

(٧) کەس؛ مرۆڤ: *(I didn't see a ~ there.)* .

soul brother, [Slang], برادەری قوڵەڕەش.

soul food, چەند جۆرە خواردنێکی تایبەتیە بە قوڵەڕەشەکانی ئەمەریکا

soulful (sōl′fəl), *adj.* هەست قوڵ؛ هەست بەرز؛ بەهەست؛ بەسۆز.

-soulfully *(adv.)*; soulfulness *(n.)*.

soulless (sōl′lis), *adj.* بێ هەست؛ هەست مردوو؛ خۆپەرست؛ بێ دڵ‌و گیان.

sound (sound), *n.* (١) دەنگ. (٢) شەپۆلی دەنگ. (٣) دەنگی تایبەتی: *(the ~ of aircraft overhead)*. (٤) تەقەورەقە؛ دەنگ؛ تەقە. (٥) دەنگی قسە. (٦) مەودای دەنگ: *(within ~ of the guns)*. (٧) شێوەی هاتنەبەر گوێ: *(We liked the ~ of his report.)*. (٨) دەنگەدەنگ؛ گەرەلاوژە. (٩) [Archaic]. ووتووێژ؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ دەنگ.

v.i. (١) دەنگ لێوەهاتن؛ دەنگ هاتن. (٢) وادیاربوون (بە دەنگی شتەکەدا)؛ لەوەچوون: *(Her voice ~s troubled.; That plan ~s reasonable.)*

v.t. (١) دەنگ لێوەهێنان (٢) لێدان (دەنگ)؛ بانگ کردن؛ بانگ هەڵدان؛ بڵاوکردنەوە: *(He ~ed the alarm.; The clock ~s the hour.)* (٣) بێژان؛ وتن؛ بە دەنگی بەرز ووتن. (٤) ناهەنگ بۆ گێڕان. (٥) تاقیکردنەوەی دەنگی سنگ‌و دڵ بە بیستۆکی پزیشک.

sound off, (١) قیژاندن؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ هاوارکردن. (٢) [Slang]، ڕای خۆ بە تووندی دەربڕین؛ لاف لێدان بە دەنگی بەرز.

sound (sound), *adj.* (١) پتەو؛ نەرزیو؛ باش؛ بێ کەم‌و کووڕی: *(a ~ timber)* (٢) ساغ؛ تەندروست؛ چاک؛ نەخۆش نەیە: *(of ~ mind and body)*. (٣) مەترسی نابووتی لێ ناکرێ؛ چەسپیو؛ پتەو؛ *(a ~ business, bank, economy, etc.)* (٤) بەجێ؛ لەسەر بنچینەیەکی ڕاست دانراوە؛ دروست: *(a ~ method; ~ judgement)* (٥) پتەو؛ قایم؛ چەسپیو: *(a ~ foundation)*. (٦) پشت پێ بەستراو. (٧) قوول (خەو)؛ خۆش (خەو): *(a ~ sleep)*. (٨) پاک (ڕەووشت، مرۆڤ)؛ ڕاست؛ دروست؛ جوان (ڕەفتار). (٩) تەواو؛ چاک: *(a ~ flogging, beating, etc.)*. (١٠) لەسەر نەریتی کۆن ڕێشتوو؛ کۆنەپەرست. (١١) یاسایی؛ دروست (لە ڕووی یاساوە).

-soundly *(adv.)*; soundness *(n.)*.

sound (sound), *n.* (١) کەنداوی پان؛ گەروناوی پان. (٢) کەنداو یا پەلی دەریایی درێژبووەوە بۆ ناو ووشکانی. (٣) هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوای ماسی. (پێشی دەوترێ " air bladder ").

sound (sound), *v.t.* (١) پێوانی قووڵی ئاو. (٢) لێکۆڵینەوە و پشکنینی بنی دەریا. (٣) (~ out) ، بۆ دەرکەوتن یا لێ دەرهێنانی بیروڕای کەسێک بە پرسیاری لابەلایی *(to ~ somebody out about a subject)*. (٤) پشکنینی برین‌و بۆشایی لەش بە ئامێرێکی باریک‌و کول (پزیشکەوانی).

v.i. (١) قووڵی ناو پێوان. (٢) چوونە ژێر ئاوەوە. (٣) دۆزینەوەی شتێک بە پرسیاری لابەلایی؛ قسە لێ دەرهێنان.

n. (١) پێوان (قووڵی ئاو). (٢) ئامێرێکی باریک‌و کولە بۆ پشکنینی برین‌و بۆشایی لەش (پزیشکەوانی).

sound barrier, = sonic barrier.

sound board, = sounding board.

sound camera, کامێرای دەنگی کامێرایەکە کە دەنگیش تۆمار دەکات لە هەمان کاتدا کە وێنە دەگرێ.

sound effects, دەنگی لاسایی دەستکردی بەرنامەی ڕادیۆ‌و تەلەفزیۆن و شانۆنامە‌و فیلم (وەک دەنگی هەورەتریشقە‌و گیانەوەر‌و لێدان‌و ئوتومبیل... هتد).

sounder (soun′dēr), *n.* پێوەری قووڵی ئاوی دەریا (ئامێر، مرۆڤ).

sounder (soun′dēr), *n.* ڕەوە بەرازی کێوی.

sounding (soun′diŋ), *adj.* (١) دەنگدار؛ دەنگی لێوەدێت. (٢) دەنگ دەداتەوە. (٣) فشەچی؛ زل (قسە).

sounding (soun′diŋ), *n.* (١) پێوانی قووڵایی ئاوی دەریا و دەریاچە بە پەتێک کە شتێکی قورس بە سەرێکیەوە بەستراوە. (٢) قووڵایی بەم شێوەیە پێوراو. (٣) *(pl.)* ، قووڵاییەکی لە ٦٠٠ پێ زیاتر کە دەتوانرێ وەها بپێورێ

sounding board, (١) تەختەی دەنگدەرەوە (لە ئامێرێ مۆسیقادا بۆ زیادکردن‌و پوونی دەنگەکەی). (٢) قووچکەی دەنگدەرەوە (بۆ گەورەکردن‌و ئاراستەکردنی دەنگی قسەکەر لە دوانگەوە بۆ گوێگرەکان). (٣) کەسێک یا تاقمە کەسێکە کە باش‌و خراپی بیروڕایەکیان پێ تاقی دەکرێتەوە پێش بڵاوکردنەوەی بەسەر هەموو خەڵکدا. (٤) بڵاوکەرەوەی بیروڕا

sounding lead, قورقوشمی بەستراو بە سەرێکی پێوەری قووڵایی ئاوەوە.

sounding line, هێڵی پێوەر: پەتێکە سەرێکی قورقوشمی پێوە بەستراوە قووڵایی ئاوی دەریا و دەریاچەی پێ دەپێورێ. (هەروەها " lead line ").

soundless (sound′lis), *adj.* بێ دەنگ؛ کپ.

soundly (sound′li), *adv.* (١) بە ڕێک‌وپێکی؛ بە بێ هەڵە: *(He reasons ~.)* (٢) بە قورسی (نوستن)؛ بە جۆرێک کە بە ئاسانی خەبەری نەبێتەوە: *(He sleeps ~.)* (٣) بە تەواوی: *(The enemy was defeated ~.)*.

sound-proof (sound′prōōf′), *adj.* دەنگپڕ؛ دەنگی بۆ نایەت؛ دەنگ بەربەستکەر: *(a ~ room, material, etc.)*.

v.t. دەنگپڕکردن؛ بەربەستی دەنگ لێ کردن: *(to ~ a room, studio, etc.)*

sound track, هێڵی دەنگ: ئەو بەشەی قەراغی شریتی سینەمایە کە دەنگەکەی لەسەر تۆمار دەکرێت.

soup (sōōp), *n.* (١) شۆربا. (٢) [Slang]، نیتراتی گلیسرین. (٣) [Slang] تەم‌ومژی چڕ (هەندێک جار بە بارانەوە). (٤) [Slang]، تین (مەکینە)؛ ووزە.

in the soup, [Slang], پەرێشان؛ لە تەنگوچەڵەمەدایە؛ لە ناخۆشیدایە.

soup up. [Slang], تین پێدان (مەکینە)؛ بەهێزترکردن.

soupcon (sōōp′sōn′), *n.* تۆزێک (تام)؛ نەختانێک.

soup kitchen, چێشتخانەی هەژاران: شوێنێکە بە خۆڕایی خواردەمەنی تێدا دەدرێ بە هەژارەکان.

soup-spoon (sōōp′spōōn′), *n.* کەوچکی شۆربا.

soupy (sōōp′i), *adj.* (١) شۆربایی؛ شلە وەک شۆربا؛ لە شۆربا دەچێ. (٢) تەماوی؛ تەم‌ومژاوی. (٣) [Colloq.]، بەسۆز.

sour (sour), *adj.* (١) ترش. (٢) ترشاو؛ بزپکاو؛ بۆگەن: *(~ milk)*. (٣) تووڕەوتڕۆ؛ زیز؛ پەست؛ پووترش؛ پروناخۆش؛ ڕقاوی؛ پووگرژ: *(a ~ temper; Failure made him ~.)* (٤) خراپ؛ گەندە؛ داوێتێیە دواوە: *(His game has gone ~.)*. (٥) ناخۆش؛ تێکچوو: *(Their relashionship went ~.)*. (٦) زۆر ترش (خاک). (٧) کەریتاوی (بەنزین)؛ ناوێتەی گۆگردی تێدایە.

n. (١) شتی ترش. (٢) خواردنەوەیەکی مەستکەری ترش: *(a whisky ~)*.

v.t. پوو ترش‌و تاڵ کردن؛ تووڕەوتڕۆکردن؛ ڕقاوی کردن؛ تێکدان؛ خراپ کردن: *(Continued adversity had ~ed his temper.)*.

v.i. (١) ترشان؛ بزپکان؛ بۆگەن کردن. (٢) (أ) پوو ترش‌و تاڵ بوون؛ ڕقاوی بوون. (ب) تێکچوون (پەیوەندی برادەری)؛ ناخۆش بوون.

(Their relashionship –ed after that incident.)

source (sôrs, sōrs), *n.* (۱) سەرچاوە (ڕووبار، چەم، ئاو). (۲) سەرچاوە

(Books are a ~ of knowledge.; The news comes from a reliable ~ .)

(۳) هۆ. (٤) سەرچاوە (باس). (٥) بنچ وبناوان؛ ڕەگ و ڕیشە؛ ڕیشە؛ سەرەتا.

sour cherry, بەڵاڵووک

sour-crout (sour′krout), *n.* = sauerkraut.

sourdine (sōōr-dēn′), *n.* (۱) ئامێرێکی مۆسیقای کۆنە. (۲) شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی کەمانچە.

sour-dough (sour′dō´), *n.* (۱) هەوێر ترش. (۲) کەسێکە کە بە دوای زێڕدا گەڕاوە لە ڕۆژاوای ئەمەریکا و کەندا؛ نیشتەجێیەکی کۆنی نەم ناوچانە (بەتایبەتی کە بە تەنیا ژیابێ).

sour grapes, شتێکە کە کەسێک لە نرخی کەم دەکاتەوە چونکە دەستی نایگاتێ (زێڕی دەمی نەدەگەیشتە ترێ دەیوت ترشە).

sourish (sour′ish), *adj.* نەختێک ترش

sour-puss (sour′poos´), *n.* [Slang], کەسێکی هەمیشە ڕووترش یا ڕووگرژ؛ کەسێکی بەرچاو تاریک و ڕووناخۆش.

sousaphone (sōō′zə-fōn´, sōō′sə-fōn´), *n.* سووزەفۆن: ئامێرێکی مۆسیقایە.

souse (sous), *n.* (۱) سەرو پێی ترشیاتکراوی بەران. (۲) سویراوی ترشیات. (۳) نوقوم کردن لە سوێراوی ترشیاتدا؛ خستنەناو ئاوی ترشیاتەوە. (٤) [Slang] کەسێکی مەست یا سەرخۆش.

v.t. (۱) ترشیات کردن؛ کردن بە ترشیات؛ ترشیات گرتنەوە؛ خستنە ناوی ترشیاتەوە. (۲) نوقوم کردن؛ خستنە ناو شلەوە؛ تەرکردن. (۳) سەرخۆش کردن؛ مەستکردن.

v.i. زۆر نەڕیوون؛ خووسان.

souse (sous), *n.* شاڵاو؛ وەک هی هەڵێ؛ لە پڕ بەسەردادان.

v.t. & v.i. (~ on; ~ upon), شاڵاو بۆ بردن، وەک واشە یا هەڵێ؛ لە پڕ بەسەردادان

soused (soust), *adj.* [Slang], مەست؛ سەرخۆش.

soutache (sōō′tåsh´), *n.* شرێنێکی هۆنراوەی ڕازێنەرەوەیە.

soutane (sōō-tän′), *n.* چاکەتی فەشەی کاسۆلیکی.

south (south), *n.* (۱) باشوور؛ خوارو. (۲) ناوچەیەکی باشووری. (۳) [S-] ناوچەی تەوەرەی باشووری؛ هەرێمی خوارووی زەمین.

adj. (۱) باشووری؛ خوارو؛ هی خوارو. (۲) هی باشوور؛ لە باشوورەوە هەڵکردوو یا هاتوو: *(a ~ wind)* . (۳) [S-] خوارو؛ باشوور: *(~ America)* .

adv. بەرەو خوار؛ بەرەو باشوور.

the South, (۱) هەرێمی باشووری ئەمەریکا. (۲) کۆنفیدراسیۆنی وڵاتە باشوورەکانی ئەمەریکا لە شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.

south-bound (south′bound´), *adj.* بەرەو خوار؛ بەرەو خوار ڕۆیشتوو: *(a ~ train)* .

south-east (south´ēst′), *n.* (۱) خوارووی ڕۆژهەڵات. (۲) هەرێمی خوارووی ڕۆژهەڵات.

adj. (۱) بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات؛ هی خوارووی ڕۆژهەڵات. (۲) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

adv. لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات.

south-easterly (south´ēs′tēr-li), *adj. & adv.* (۱) هی خوارووی ڕۆژهەڵات؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات: *(a ~ direction)* . (۲) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

south-eastern (south´ēs′tērn), *adj.* (۱) هی خوارووی ڕۆژهەڵات؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات. (۲) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)*

south-eastward (south´ēst′wērd), *adv. & adj.* بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات.

n. هەرێم یا شوێنێکی خوارووی ڕۆژهەڵات.

-sout-eastwardly *(adv.)*.

sout-eastwards (south´ēst′wērdz), *adv.* = south-eastward.

souther (sou*th*′ēr), *n.* بای باشوور؛ بای وەشت؛ گەردا و یا گەردەلوولی باشووری.

southerly (su*th*′ēr-li), *adj.* (۱) هی باشوور؛ بەرەو باشوور. (۲) لە باشوورەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

adv. (۱) بەرەو باشوور. (۲) لە باشوورەوە.

southern (su*th*′ērn), *adj.* (۱) هی باشوور؛ بەرەو باشوور. (۲) لە باشوورەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* . (۳) [S-]، هی باشووری ئەمەریکا یا هەر شوێنێکی تر.

n. نیشتەجێیەکی ناوچەکانی باشوور؛ باشووری (مرۆڤ).

southerner (su*th*′ēr-nēr), *n.* (۱) کەسێکی باشووری؛ نیشتەجێیەکی ناوچەی باشوور. (۲) [S-]، نیشتەجێیەکی هەرێمە باشوورەکانی ئەمەریکا؛ خەڵکی باشوور؛ کەسێکە کە لە باوو باپیرەوە نیشتەجێی ناوچە باشوورەکانی ئەمەریکا بووبێ.

southern lights, = aurora australis.

southernly (su*th*′ērn-li), *adj. & adv.* = southerly.

southernmost (su*th*′ērn-mōst´), *adj.* ئەوپەڕی باشوور.

southernwood (su*th*′ērn-wood´), *n.* دارەختە باشووری: دارەختێکی گوڵ زەردی گەڵا بۆن خۆشە (هەندێک جار لە بیرە دوورستکردندا بەکاردەهێنرێ).

southing (sou*th*′iŋ), *n.* (۱) بەرەو باشوور چوون. (۲) جیاوازی هێڵی پانی نێوان دوو خاڵ بەهۆی بەرەو باشوور ڕۆیشتنەوە (کەشتیێوانی).

southland (south′lənd, south′land´), *n.* (۱) زەمینی باشوور. (۲) هەرێمی باشووری وڵاتێک.

southmost (south′mōst), *adj.* = southernmost.

southpaw (south′pô´), *n.* [Slang], یاریکەری چەپلەر (بەتایبەتی هی بەیسبۆل).

adj. [Slang], چەپلەر.

South Pole, تەوەری باشوور.

southron (su*th*′rən), *n.* (۱) کەسێکی باشووری (بەتایبەتی ئوسکوتلەندیێک بە نینگلیزێک وا دەڵێ). (۲) کەسێکی خەڵکی خوارووی ئەمەریکا.

adj. باشووری.

southward (south′wērd), *adj. & adv.* بەرەو باشوور؛ بەرەو خوار.

n. ناوچەیەکی باشووری.

southwardly (south′wērd-li), *adj. & adv.* (۱) بەرەو باشوور؛ بەرەو خوار. (۲) لە باشوورەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

southwards (south′wērdz), *adv.* = southward.

southwest (south´west′), *n.* (۱) باشووری خۆراوایی. (۲) ناوچەیەکی باشووری خۆراوایی.

adj. (۱) هی باشووری خۆراوایی؛ بەرەو باشووری خۆراوایی. (۲) لە باشووری خۆراوایییەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

adv. لە باشووری خۆراوایییەوە؛ بەرەو باشووری خۆراوایی.

southwester (south´wes′tēr), *n.* (۱) گەردەلوولی باشووری خۆراوایی. (۲) کڵاوی ناودانەدەری کەشتیێوان.

southwesterly (south´wes′tĕr-li), *adj. & adv.* (۱) هی باشووری خۆراوا؛ بەرەو باشووری خۆراوا: *(a ~ direction)* . (۲) لە باشووری خۆراواوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* .

southwestern (south´wes′tĕrn), *adj.* (۱) هی باشووری خۆراوا؛ بەرەو باشووری خۆراوا. (۲) لە باشووری خۆراواوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)* . [S-] (۳) تایبەتی بە هەرێمی باشووری خۆراوای ئەمەریکا

southwestward (south´west′wĕrd), *adv. & adj.* بەرەو باشووری خۆراوایی

n. ناوچەیەکی باشووری خۆراوایی

southwestwardly (south´west′wĕrd-li), *adj. & adv.* (۱) بەرەو باشووری خۆراوایی. (۲) لە باشووری خۆراوایی‌یەوە هەڵکردوو: *(a ~ wind)*

southwestwards (south´west′wĕrdz), *adv.* = southwestward.

souvenir (sōō´və-nēr′, soo′və-nēr´), *n.* یادگار

sou'wester, souwester (sou-wes′tĕr), *n.* = southwester.

sovereign (sov′rin, sov′ĕr-in, suv′rən), *adj.* (۱) بەرزترین؛ بەدەسەڵاتترین؛ زاڵترین: *(~ ruler)* . (۲) سەربەخۆ؛ سەربەست: *(a ~ state)* . (۳) ناباب؛ بەرز؛ باشترین: *(~ virtue)* . (٤) زۆرباش؛ زۆر بەکار: *(a ~ remedy for skin diseases)* . (٥) پاشایانە؛ لە پاشا هاتوو؛ تایبەتی بە پاشا.

n. (۱) پادشا؛ پاشا؛ خاوەن شکۆ. (۲) پارەیەکی زێڕی ئینگلیزی‌یە نرخی پاوەندێکە.

sovereignly *(adv.).*

sovereignty (sov′rin-ti, suv′rən-ti), *n.* (۱) پادشایەتی؛ دەسەڵات و پلەوپایەی پادشا. (۲) بەرزترین دەسەڵات (لە وڵاتدا)؛ دەسەڵاتی بەرز. (۳) سەربەخۆیی؛ سەربەستی؛ سەروەری: *(~ state)* . (٤) وڵاتێکی سەربەخۆ. (٥) دەسەڵات *(to have ~ over)* .

soviet (sō′vi-it, sō′vi-et´, sō´vi-et′), *n.* سۆڤیەت. ئەنجومەنی کرێکارو جوتیاران

adj. (۱) سۆڤیەتی؛ تایبەتی بە ئەنجومەنی کرێکارو جوتیاران. [S-] (۲) هی یەکێتی سۆڤیەت

sovietism (sō′vi-it-iz'm), *n.* سۆڤیەتیزم: فەرمانڕەوایی ئەنجومەنی کرێکارو جوتیاران؛ شیوعیزم

sovietize (sō´vi-ə-tīz′), *v.t.* گۆڕین بۆ سۆڤیەت؛ شیوعی‌کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن بە هی سۆڤیەتی

-sovietization *(n.).*

sovran (sov′rən, suv′rən), *adj. n.* = sovereign.

sow (sou), *n.* (۱) مانۆس؛ بەرازی مێ. (۲) (۱) حۆگەی ئاسنی تواوە بردن لە کوورەوە بۆ قاڵبی داڕشتن. (ب) داڕێژەی ئاو جۆگەیەکی وەها.

sow (sō), *v.t.* (۱) تۆوداڕشتن؛ چاندن (تۆو)؛ وەشاندن. (۲) ئاشتن؛ زەوی چاندن. (۳) بڵاوکردنەوە: ئاشتن (مەجاز): *(to ~ the seeds of hatred)* .

-sower *(n.).*

sow-belly (sou′bel´i), *n.* [Colloq.], گۆشتی بەرازی سوێرکراو

sow bug, = wood louse.

sown (sōn), *alternative past participle of* sow.

sow thistle, پووەکێکی گوڵ زەردی گەڵا درکاوی‌یە

sox (soks), *pl of* sock.

soy (soi), *n.* (۱) سۆی خۆشاوی سۆی (کە لە لێنانی ماسی و گۆشت و هەندێ سەوزەدا بەکاردەهێنرێت). (۲) soybean .

soya (soi′ə, sō′yə), *n.* [British], = soy.

soybean (soi′bēn´), *n.* (۱) پووەکێکە لە لۆبیا دەچێ و بەرێکی وەک لۆبیا دەگرێ لە کەلوودا. (۲) بەری ئەم پووەکە (ئاردو پڕۆ و خۆشاوی لێ دەردەهێنرێ و بە ساغیش لێ دەنرێ).

spa (spä), *n.* (۱) گەپاوا؛ کاناو. (۲) گەپاوخانە؛ سەیرانگای گەپاو.

space (spās), *n.* (۱) بۆشایی؛ جێی بەتاڵ؛ جێی چۆڵ. (۲) ماوە (شوێن)؛ جێ؛ شوێن. (۳) جێوپێ؛ جێیەک کە بەش بکات؛ جێ: *(We couldn't find a parking ~ .)* (٤) جێ (فرۆکە، شەمەندەفەر، کەشتی... هتد)؛ جێی گیراو؛ جێی دانیشتن؛ کورسی. (٥) (ا) ماوە؛ کات: *(not enough ~ between arrival and departure)* (ب) ماوەیەکی کەم: *(for a ~)* . (٦) بۆشایی ئاسمان؛ ئاسمان؛ بۆشایی ئاسمانی. (پێشی دەووترێ: " outer space "). (۷) بۆشایی نێوان هێڵی مۆسیقا. (۸) پارچە کانزای نێوان دوو تیپ (چاپکاری). (۹) [Obs.]، کاتی دانراو بۆ شتێک.

v.t. بۆشایی خستنە بەینەوە؛ جیاکردنەوە لە یەک بە بۆشایی.

space-craft (spās′kraft´, spās′kräft´), *n.sing & pl.* کەشتی ئاسمانی؛ کەشتی بۆشایی. (هەروەها " space-ship ").

space flight, فڕین بە بۆشایی ئاسماندا.

spaceless (spās′lis), *adj.* (۱) بێ سنوور؛ بەر بەرەڵا. (۲) هیچ جێگەی نەگرتووە.

spaceman (spās′mən), *n.* (۱) ئاسمانگەڕ؛ کەشتیڤانی کەشتی ئاسمانی. (۲) کەسێک کە لە یەکێک لە ئەستێرەکانەوە هاتبێ بۆ سەرزەمین (لە چیرۆکی هەڵبەستی زانستیدا).

space-ship (spās′ship´), *n.* کەشتی ئاسمانی؛ کەشتی بۆشایی.

space shuttle, کەشتی ئاسمانی هاتوچۆکەر لە نێوان زەمین و نیشتگەی ئاسمانیدا (بۆ هێنان و بردنی ئاسمانگەڕەکان).

space station, نیشتگەی ئاسمانی؛ نیشتگەی بۆشایی.

space suit, دەستە جلی ئاسمانی (ئاسمانگەڕ لەبەری دەکات)؛ قاتە جلی ئاسمانگەڕ.

space walk, پیاسەی ئاسمانی: چوونەدەرەوەی ئاسمانگەڕ لە کەشتی‌یەکەی لە ئاسماندا.

spacial (spā′shəl), *adj.* = spatial.

spacing (spās′iŋ), *n.* (۱) بۆشایی جێهێشتن لە نێوان دوو شتی زنجیرەیەکدا (وەک ووشەی ناو پستە)؛ ڕێکخستنی زنجیرەیەک بە بەجێهێشتنی ئەم بۆشایی‌یانە. (۲) بەردوا ڕێکخستنی زنجیرە پروداو (لەپووی کاتەوە). (۳) بۆشایی نێوان دوو شتی زنجیرەیەک (وەک ووشەکانی پستە).

spacious (spā′shəs), *adj.* (۱) فراوان؛ گەورە (شوێن): *(a ~ house, room, hall, etc.)* (۲) بەرفراوان؛ خۆش گوزەران: *(a ~ existence)* .

spackle (spā′k'l), *n.* هێلم یا گیراوەیەکە وەک هەویر (درزو کونی دیواری پێ پڕدەکرێتەوە).

v.t. درزو کونی دیوار پڕکردنەوە بەم جۆرە گیراوەیە.

spade (spād), *n.* (۱) بێل؛ بێلچە. (۲) شتێکە لە بێلچە بکات.

v.t. & v.i. بێلکاری کردن؛ هەڵکەندن بە بێل.

call a spade a spade, بە ڕێک و ڕاست ووتن بەبێ پێچوپەنا؛ پێچوپەنا تێ نەخستن؛ قسە لەپووبوون.

spade (spād), *n.* (۱) ماچە (کاغەزی یاری و قومار). (۲) *(pl.)* ، دەستەیەک کاغەزی وەها. (۳) کاغەزێکی وەها.

spadefish (spād′fish´), *n.* ماسی‌یەکی خڕکەڵەی پەڕەک تیژی دەریایی‌یە

spadeful (spād′fool´), *adj.* پڕ بێلچەیەک

spadework (spād′wŭrk´), *n.* (۱) بێلکاری.

(٢) کاری ئامادەیی قورس؛ هەوڵو کۆششی زۆر (کە پێویستە بۆ ئامادەکردن یا کەڵەکردنی کار).

spadix (spā′diks), *n.* جۆرە ڕووەکێکە لە نێرک دەچێ پەڕەیەکی وەک ڕەحەتی بە دەوریەوەیە.

spaghetti (spə-get′i), *n.* (١) سپاگێتی: خواردەمەنیەکی ئیتاڵیە وەک مەکەرۆنی باریکو درێژ وایە. (٢) لوولەی دابڕکەر: لوولەیەکە تەل نەلەکتریکی ڕووتی تێ دەخرێ.

spahi, spahee (spä′hē), *n.* سپایی: سەربازی سوارەی لەشکری عوسمانی.

spake (spāk), *archaic past of* **speak**.

spall (spôl), *n.* تەڵەزمە بەرد.

v.t. شکاندن؛ تەڵەزم لێکردنەوە؛ پرواندن.

v.i. شکان؛ تەڵەزم لێبوونەوە؛ پروان؛ شەق بردن.

span (span), *n.* (١) : ا: بست؛ قولانچ.

(ب) پێوانەیەکە بریتیەیە لە نۆ گرێ یا ئینچ.

(٢) : ا: ڕادە؛ نەندازە یا دووری نێوان دوو سنوور.

(ب) ماوە یا درێژی نێوان دوو کۆڵەکە یا پایە. *(the ~ of an arch)*.

(٣) ماوەی نێوان دوو پایە یا کۆڵەکە (پرد): *(a bridge of four ~s)*.

(٤) درێژی نێوان سەری هەردوو باڵی فڕۆکە.

(٥) ماوەیەکی کورت: *(the ~ of a life)*.

(٦) جووت (گا: هێستر، ئەسپ، کەر... هتد).

v.t. (١) بە بست پێوان. (٢) بە دەست دەورەدان (وەک لە پێوانا بە بست).

(٣) درێژبوونەوە بە سەردا (وەک پرد)؛ بەسەردا تێپەڕبوون؛ گرتنەوە: *(The bridge ~s the river.)*

(٤) بەسەردا درێژکردنەوە (پرد)؛ پرد بە سەرەوە دروستکردن.

span (span), *archaic past tense of* **spin**.

spandrel (span′drəl), *n.* ئەو شوێنە سێگۆشەییەی نێوان کەوانەی تاقێکو گۆشە وەستاوەکەی دەورێتی.

spang (spaŋ), *adv.* [Colloq.], بەتەواوی؛ بە بێ کەمو زیاد: *(~ in the middle of the table)*

spangle (spaŋ′g'l), *n.* (١) ئێرو زەنگیانە؛ زەنگیانە؛ مرووو؛ پوولەکە (بۆ جل ڕازاندنەوە). (٢) شتێک یا شوێنێکی بریقاوە: *(a ~ of sunlight)*.

v.t. بە پوولەکە ڕازاندنەوە؛ ئێرو زەنگیانە پێوەکردن.

v.i. درەوشانەوە؛ بریقانەوە

-spangly *(adv.)*.

Spaniard (span′yērd), *n.* ئیسپانی؛ هاوڵاتیێکی ئیسپانیا؛ کەسێکی ئیسپانی.

spaniel (span′yəl), *n.* (١) جۆرە سەگێکی قاچ کورتی تووک لوول‌و درێژی گوێ زل‌و داکەوتووی کلک کورتە. (٢) کەسێکی ملکەچی مەراییکەری حەز لە نۆکەری کەر.

Spanish (span′ish,), *adj.* ئیسپانی (گەل، کلتوور، زمان).

n. ئیسپانی؛ زمانی ئیسپانی.

the Spanish, ئیسپانیێکان.

Spanish-American (span´ish-ə-mer′ə-kən), *adj.* (١) ئیسپانی-ئەمەریکی: تایبەتی بە وڵاتە ئیسپانی ئەمەریکاییەکان‌و گەلەکانیان (وەک مەکسیک‌و ئەمەریکای ناوەڕاست).

(٢) ئیسپانی-ئەمەریکی: تایبەتی بە ئەمەریکایی بنەچە ئیسپانی.

n. (١) هاوڵاتیێکی وڵاتە ئیسپانییە ئەمەریکاییەکان.

(٢) ئەمەریکایی بنەچە ئیسپانی.

Spanish fly, قالونچەیەکی سەوزە وورد دەهاوێنرێت‌و بۆ دەرمان بەکاردێت.

Spanish Inquisition, دادگای پشکنین‌و لێکۆڵینەوەی ئیسپانی: دادگایەکی کاسۆلیکی بوو لە ئیسپانیا لە سەدەی پانزە بۆ سزادانی لە ئاین وەرگەڕاوەکان کە زۆر بە توندوتیژی ناسرابوو.

Spanish rice, برنجی ئیسپانی: قوڵی برنجی بە تەماتەو پیازو بیبەری سەوزی جنراوو بەهارات لێنراو.

Spanish mackerel, جۆرێکە لە ماسی.

spank (spaŋk), *v.t.* بە قنگدا کێشان یا ماڵین (بەتایبەتی منداڵ بۆ سزادان): *(She ~s her children when they misbehave.)*

v.i. بە پەلە ڕۆیشتن؛ بۆ تێتەقاندن؛ بە تیژو بە قنجی ڕۆیشتن.

n. بە قنگدا ماڵین یا کێشان.

spanker (spaŋ′kēr), *n.* (١) بە قنگدا کێشەر.

(٢) [Colloq.]، ئەسپی خێرا؛ ئەسپی تیژڕەو.

(٣) بایەوانی دواوە (کەشتیێکەوانی).

spanking (spaŋ′kiŋ), *adj.* (١) خێرا؛ تیژڕەو.

(٢) خێراو بەهێز (با، سروە). (٣) [Colloq.]، چاک‌و گەورەو بەتێن‌و بەهێز.

spanner (span′ēr), *n.* [British], سپانە.

span-new (span′nōō′, span′nū′), *adj.* [Dial.], = **brand-new**.

spar (spär), *n.* کانزایەکی بریقەدارە کە بە ئاسانی پەڕە پەڕە دەکرێ.

spar (spär), *n.* (١) ستوون یا داری بایەوان (کەشتیێکەوان).

(٢) پەراسوی ڕاگری باڵی فڕۆکە لە باری درێژی.

spar (spär), *v.i.* (١) بە چنگ شەڕکردن (کەڵەشێر).

(٢) شەڕە بۆکس کردن؛ بۆکسبازی کردن.

(٣) شەڕە دەنووک کردن (مەجان)؛ مشتومڕکردن؛ پلار هاویشتن؛ لە یەک خوێندن.

n. (١) بۆکسبازی؛ شەڕە بۆکس.

(٢) مشتومڕ؛ شەڕە دەنووک (مەجان)؛ پلار هاویشتن.

sparable (spar′ə-b'l), *n.* بزماری بێ سەری بچووک (پێڵاودروو بەکاری دێنێت).

spare (spâr), *v.t.* (١) بەخشین؛ نەکوشتن؛ ڕزگارکردن؛ هێشتنەوە: *(to ~ someone's life)*

(٢) ناخۆشی نەدانە بەر؛ بە تووشەوە نەکردن: *(We have ~d you the trouble.)*

(٣) گلدانەوە؛ ڕاگرتن؛ بەکار نەهێنان: *(We will ~ no effort.)*

(٤) توانای دەست لێ هەڵگرتن بوون: *(I can't ~ the money or the time.)*

adj. (١) یەدەک؛ زیادە: *(a ~ room; a ~ tire, part, etc.)*.

(٢) بەتاڵ (کات)؛ زیادە: *(~ time)*.

(٣) کەم: *(a ~ meal)*.

(٤) لەڕ؛ لەرولاواز؛ ڕەقەنە: *(a tall, ~ man)*.

n. (١) تایەی سپێر: *(I have a ~ in the trunk.)*.

(٢) (أ) خستنی هەر دە نیشانەکەی یاری بۆلینگ بە دوو یاری

(ب) خاڵی گیراو بەم لێدان‌و خستنە.

-sparely *(adv.)*; **spareness** *(n.)*.

spare-rib (spâr′rib´), *n.* پەراسوی بەراز (کە زۆربەی گۆشتەکەی لێ دەکرێتەوە نەوسا لێدەنرێ).

sparge (spärj), *v.t. & v.i.* (١) لێ هەڵپرژان.

(٢) شڵەقاندن یا ژەندنی شلە بە تێکردنی هەوای پەستێنراو.

sparing (spâr′iŋ), *adj.* (١) گیر؛ دەست قووچاو؛ پیسکە.

(٢) کەم. (٣) بەخشندە.

-sparingly *(adv.)*.

spark (spärk), *n.* (١) پریشک؛ پزیسک؛ پرژ. (٢) تروسکە.

(٣) تۆزێک؛ نەختێک؛ تۆسقاڵێک: *(a ~ of interest)*.

(٤) زیتی؛ ووریایی؛ زیندوویی: *(There is no ~ in him.)*

v.i. (١) پریشکدانەوە؛ پرژڵێبوونەوە.

(٢) پریشک لێبوونەوە (مەجان)؛ بە جۆشەوە بەدەنگەوەهاتن.

بزواندن؛ جم‌وجوول تێخستن؛ پریشک لێ هەڵساندن.

v.t. (١) لاوێکی شۆخ؛ گەنجێکی قۆز؛ جوامێر.

(٢) دڵدار؛ یار.

spark (spärk), *n.* دڵداری لەگەڵ کردن؛ چاو باشقاڵی لەگەڵ کردن.

v.t. & v.i. [Colloq.], دڵداری لەگەڵ کردن؛ چاو باشقاڵی لەگەڵ کردن.

spark arrester, (١) پریشکێر (لە دووکەڵ کێشدا).

(٢) پریشك كۆ (كارەبا).

spark coil, كۆیلی پریشك لێبووەوە.

spark gap, بۆشایی نێوانی كارەبا

sparkle (spär′k'l), *v.i.* (١) پریشكدان وەك پرژدانەوە

(٢) پرشنگدانەوە؛ درەوشانەوە: بریقەدانەوە.

(٣) شەوقدانەوە (مەجاز)؛ زرنگی و دانایی پیشاندان: *(Her wit ~d.)*.

(٤) كەف وكۆل لێ هاتنەدەرەوە (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

v.t. تیف نیفەدان؛ بریقە لێ هەڵساندن؛ شەوق پێدانەوە.

n. (١) پریشك. (٢) بریقە؛ پرشنگ؛ تیف تیف؛ درەوشانەوە.

(٣) كف وگڕ؛ زیندوێتی؛ گورج وگۆڵی. (٤) كەف وكۆل (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

sparkler (spär′klēr), *n.* (١) كەسێكی زێت و بە كف وگڕ.

(ب) [Colloq.]. چاری بریقاوە (٢) فیشەكشێتەی هێواش و پرپشكدەرەوە.

(٣) [Colloq.]. نەڵماس.

sparkling (spär′kliŋ), *adj.* (١) درەوشاوە؛ بریقاوە؛ پرشنگدار؛ تیف نیفەدار (٢) بە كف وگڕ؛ زێت؛ گورج وگۆڵ؛ زرنگ.

(٣) بە كەف وكۆل (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

spark plug, پلاكی نوتومبیل و مەكینەی تر.

sparling (spär′liŋ), *n.* جۆرە ماسییەكی نەوروپایی.

sparring partner, هاوەمشقكەری بۆكسباز.

sparrow (spar′ō), *n.* پاساری؛ چۆلەكە

sparrow-grass (spar′ə-gras′), *n.* [Colloq.]. = asparagus.

sparrow hawk, واشە؛ جۆرە هەڵۆیەكی بچووكە.

sparse (spärs), *adj.* تەنك؛ قژ ڕیش؛ دەغڵودان... هتد)؛ پرش وبڵاو؛ كەم؛ شاش. *(a ~ beard, crop, population, etc.)*.

-sparsely *(adv.)*; **sparseness** *(n.)*.

sparsity (spär′sə-ti), *n.* كەمی؛ پرش وبڵاوی؛ شاشی؛ تەنكی (چڕی).

Spartan (spär′t'n), *adj.* (١) سپارتەیی: تایبەتی بە " سپارتە " ی كۆن و كەڵ و كلتوورەكەی. (٢) دڵێر؛ بەجەرگ؛ نازا؛ جەنگاوەر؛ تووندوتیژ؛ ساكار؛ سادە؛ سەخت؛ بەرگەی ناخۆشی گر؛ پارە بەفیڕۆنەدەر؛ گێر.

n. (١) هاوڵاتییەكی " سپارتە " ی كۆن.

(٢) كەسێكی دڵێرو تووندوتیژو گێرو بێباك و بەجەرگ و سادەو پارە بەفیڕۆنەدەر.

-Spartanism *(n.)*.

spar varnish, بۆیاخی تەختەو داری ناودانەدەر یا ناوبر.

spasm (spaz′m), *n.* (١) بەگیرەوستانی ماسولكە؛ كرژبوونی ماسولكە؛ مووچڕ؛ دەمارگیران. (٢) جموجوونێكی لەپڕو ناناسایی؛ جۆش؛ هەست هاتنەجۆش؛ جۆش هەڵسان؛ جرت وفرت؛ خرۆشان.

spasmodic (spaz-mod′ik), *adj.* (١) مووچركی؛ لە بەگیرەوستان یا كرژبوونی ماسولكە دەچێ

(٢) پچڕپچڕ؛ كوتوپڕ؛ ناوبەناو و لەپڕ؛ ناوبەناو *(~ rifle fire)*.

(٣) زۆر هەڵچوو؛ لە پڕ خرۆشاو (هەست، مرۆڤ)؛ شێتەو ژیرە

-spasmodical *(adj.)*; spasmodically *(adv.)*.

spastic (spas′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە كرژبوون یا بەگیرهاتنی ماسولكە ٢) بەگیرهاتوو؛ كرژ (٣) ماسولكەكانی كرژ دەبن یا بەگیر دێن.

n. كەسێكی ماسولكە كرژبوو یا بەگیرهاتوو؛ كەسێكی ماسولكە ووشك بوو یا نیفلیج

-spastically *(adv.)*.

spat (spat), *n.* [Colloq.]. (١) زلە شەپازنە؛ شەقازلە

(٢) دەمەقاڵێ؛ شەڕە قسە؛ ناكۆكی

v.i. (١) زللەلێدان؛ شەپازلەلێدان (٢) مشت ومڕكردن؛ شەڕە قسە كردن؛ دەمەقاڵێ بوون

v.t. زللەلێدان؛ شەقازلەلێدان

spat (spat), *n.* پارچەیەك چەرم یا كالایە لە لاسەروی پێڵاوو قنگە پاژنەكەیەوە دەپێچرێ بۆ پاراستنی.

spat (spat), *alternative past tense and p.p. of* spit.

spat (spat), *n.* (١) گەرا یا هێلكەی گوێچكەماسی.

(٢) (ا) بەچكە گوێچكەماسی بەگشتی. (ب) بەچكە گوێچكەماسی گەرادانان (گوێچكەماسی)؛ گەراخستن.

v.i. گەرادانان (ماسی، گوێچكەماسی)؛ گەراخستن.

spate (spāt), *n.* (١) لافاوی لەپڕ. (٢) ڕەهێڵە؛ شەستەباران.

(٣) لافاو هەڵسان: *(The river is in ~.)*.

(٤) لێشاو (ووشە، ووتە).

spathaceous (spə-thā′shəs), *adj.* پەڕەیەكی وەك ڕەحەتی بەدەوری گوڵەكەیەوەیە.

spathe (spāth), *n.* پەڕەیەكی وەك ڕەحەتی بە دەوری هەندێ گوڵەوە كە لە نێرك دەچن.

spathose (spath′ōs), *adj.* = spathaceous.

spatial (spā′shəl), *adj.* (١) تایبەتبە جێگە؛ هی جێ یا شوێن.

(٢) بوونی هەیە لە جێگەدا؛ جێگەگرتوو.

-spatially *(adv.)*.

spatio-temporal (spā´shi-ō-tem′pēr-əl), *adj.* جێگەیی-كاتی: بوونی هەیە لە جێگەیش و كاتیشدا.

spatter (spat′ēr), *v.t.* (١) لێ هەڵپژان (ئاو، قوڕاو، بۆیە، شلە... هتد)؛ پیس كردن (بە لێ هەڵپژان):

(The car ~ed us with mud as it passed.)

(٢) ئاوڕشێن كردن؛ پرش وبڵاوكردنەوە: *(to ~ water)*.

(٣) ئاوزڕاندن؛ ئاو پیس كردن؛ بەدناوكردن؛ لەكەداركردن.

v.i. (١) فیچقەكردن. (٢) بارین؛ بە پرژ هاتنەخوارەوە؛ پرژانە خوارەوە

n. (١) هەڵپرژان؛ ئاوپرژێن؛ ئاوڕشێن. (٢) دەنگی لێ هەڵپژان.

(٣) (ا) پرژ؛ دڵۆپ؛ پریشك؛ جێ پرژ؛ پەڵە. (ب) نەختێك؛ كەمێك؛ تۆزێك

(a ~ of applause)

spatter-dock (spat´ēr-dok′), *n.* شلێژی ئاوی.

spatula (spach′oo-lə), *n.* كەوگیر؛ ئامێرێكی دەم پانە وەك كەوگیر شتی پانكەڵەی ئار تارەی پێ هەڵدەگێرێتەوە وەك هێلكەوڕۆن)؛ ئامێرێكە وەك چەقۆی دەم پان و كول (بۆ شت تێكەڵاوكردن).

spavin (spav′in), *n.* نەخۆشییەكە تووشی ڕەفیسكی ئەسپ دەبێ و دەبێتەموێی شەڵین.

-spavined *(adj.)*.

spawn (spôn), *v.t. & v.i.* (١) گەرادانان (ماسی، بۆق، گوێچكەماسی)؛ گەراخستن. (٢) خستنەوە (بەچكەی زۆر) (لەڕووی سووكییەوە)؛ لێبوونەوە؛ هێنانە دنیاوە؛ هێنانەبەر.

n. (١) گەرا (ماسی، گوێچكەماسی، بۆق)؛ هێلكە ماسی.

(٢) بەچكە (لەڕووی سووكییەوە)؛ نەوە. (٣) ئەنجام؛ بەرهەم؛ بەر

spay (spā), *v.t.* نەزۆك كردن (بە دەرهێنانی هێلكەدان بەتایبەتی سەگ و پشیلە)؛ دەرهێنانی هێلكەدانی گیاندار: *(to ~ a cat)*.

speak (spēk), *v.i.* (١) قسەكردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.

(٢) دەربڕین؛ ووتن؛ بێژان: *(Actions ~ louder than words.)*.

(٣) ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە.

(٤) گفتوگۆكردن؛ دووان.

(٥) دەنگ لێبوونەوە؛ دەنگدانەوە: *(The guns ~ sharply.)*

v.t. (١) دەربڕین؛ بێژان:

(He ~s the sentiments of us all.)

(٢) قسەپێكردن؛ پێ دووان؛ قسەكردن: *(She ~s several languages.)*

(٣) ووتن. (٤) قسە بۆ كردن؛ ووتار بۆ دان.

so to speak, دەتوانێ وا بڵێین؛ دەتوانرێ بخرێتە ئەو قاڵبەوە.

speak for, (١) بەناوی كەسێك یا كۆمەڵێكەوە قسەكردن؛ قسەكردن لەباتی.

(٢) داواكردن؛ قۆرخ كردن؛ گرتن:

(You can't ask her to marry you because she is spoken for)

speak of, لێ دووان؛ ئاوهێنان؛ باس كردن؛ دەربارە دووان؛ قسە لێكردن.

speak one's mind, ڕای خۆ دەربڕین بە ئاشكرا.

speak out (or up), (١) بە دەنگی بەرز قسەكردن.

(۲) به ناشکرا قسەکردن؛ بە بێ ترس و دڵەڕاوکێ پرسیار دەربڕین؛ لەڕوو قسەکردن.

speak well for, چاکە وتن؛ لای چاکە دەرخستن.

to speak of, شایانی باسە

speakeasy (spēk′ēz´i), *n.* [Slang], مەیخانەی قاچاغ.

speaker (spēk′ēr), *n.* (۱) قسەکەر؛ وێژەر؛ دوێنەر؛ دووانەر.
(۲) وتارێژ؛ وتارخوێن؛ ووتاربێژی لێهاتوو.
(۳) [S-]، سەرۆکی ئەنجومەنی یاسایی؛ سەرۆکی پەرلەمان (بەتایبەتی کۆنگرێسی ئەمەریکا کە پێی دەووترێ: " Speaker of the House ").
(٤) پەرتووکی پەروانبێژی. (٥) loudspeaker.

speakership (spēk′ēr-ship´), *n.* سەرۆکایەتی پەرلەمان؛ سەرۆکایەتی کۆڕ؛ پلەوپایەی سەرۆکی پەرلەمان.

speaking (spēk′iŋ), *adj.* (۱) قسەکەر.
(ب) بە زمانێکی تایبەتی قسەکەر یا دروا: *(English- ~ countries.)*.
(۲) حوان دەربڕ یا پیشاندەر؛ باش دەرخەر: *(a ~ face)*.
(۳) لە شتە ڕاستەقینەکە دەچێ؛ لێچوو: *(a ~ likeness)*.

n. (۱) ناخاوتن؛ دووان؛ قسە؛ قسەکردن.
(۲) ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە. (۳) ووتار؛ شتی بێژراو.

on speaking terms, قسەیان هەیە پێکەوە؛ قسەیان نەبڕیوە؛ قسە نەکەن؛ ناش‌وماشیان نەکردووە: *(They have not been on speaking terms for a year.)*

speaking tube, بۆری ناخاوتن؛ بۆ دووان لە نێوان ژوورەکانی خانوویەکدا

spear (spēr), *n.* (۱) ڕم؛ نێزە. (۲) سەرە ڕم؛ نووکی نێزە.
(۳) ڕمی پاوەماسی. (٤) spearman. (٥) تاڵە گیای درێژ؛ چڵە گیا.

v.t. (۱) ڕم لێدان؛ نێزە پێداکردن. (۲) ماسی گرتن بە ڕمی پاوەماسی.

v.i. (۱) پێداچوون وەک ڕم؛ سمێن.
(۲) چڵی تازە دەرکردن؛ چرۆکردنو بوون بە چڵێکی درێژ.

spear-fish (spēr′fish´), *n.* ڕمە ماسی. ماسیەکی دەریایی گەورەیە لەنۆزنکی درێژی هەیە لە ڕم دەکات.

spearhead (spēr′hed´), *n.* (۱) سەرە ڕم؛ نووکی نێزە.
(۲) پێشەنگ (لەشکر، هێرش، کار)؛ ڕابەر (کار)؛ سەری ڕم (مەجاز).

v.t. وەک سەری ڕم پێشەنگی کردنی هێرشێک یا کارێک: *(The paratroopers ~ed the invasion.; He ~ed the reorganization of the company.)*

spearman (spēr′mən), *n.* ڕمبار؛ ڕم هاوێژ؛ ڕم هەڵگر.

spearmint (spēr′mint´), *n.* نەعنا؛ جۆرێکە لە نەعنا؛ پۆنی نەعنا.

spear side, باوکی؛ لەلای باوکییەوە؛ لە بنەچەی باوکەوە: *(the ~ of the family)*

(بەراوردی کە لەگەڵ ووشەی: " distaff side ").

special (spesh′əl), *adj.* (۱) تایبەتی؛ جیا: *(The play requires a ~ stage.)*
(۲) ئاڤاسا؛ سەرئاسا؛ تایبەتی.
(۳) نزیک (برادەر)؛ تایبەتی: *(a ~ friend)*.
(٤) تایبەتی (بە کەسێک، پێکەوتنێک، مەبەستێک... هتد): *(by ~ permission; a ~ edition of the newspaper)*
(٥) دیاریکراو؛ تایبەتی.

n. (۱) شتێک یا ڕووداوێکی تایبەتی. (۲) بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی یا ڕادیۆی تایبەتی. (۳) ژمارەیەکی تایبەتی ڕۆژنامە یا گۆڤار.
(۳) شتێکی بەتایبەتی گیراو (شەمەندەفەر، پاس ... هتد).
(٤) نرخ داشکانێکی تایبەتی بە فرۆتەنیەک.

special delivery, پۆستەی خێرا؛ پۆستەی تایبەتی.

specialism (spesh′əl-iz'm), *n.* (۱) پسپۆڕی؛ شارەزایی لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا. (۲) ڕشتەی پسپۆڕی؛ ڕشتەی شارەزایی؛ ڕشتە.

specialist (spesh′əl-ist), *n.* پسپۆڕ؛ شارەزای ڕشتەیەکی تایبەتی؛ کارزان: *(an eye ~ ; a ~ in gynecology)*.

speaciality (spesh′i-al´ə-ti), *n.* (۱) تایبەخۆی تایبەتی؛ نیشانەی تایبەتی. (۲) (*pl.*): چۆنێتی؛ وورده تایبەخۆی شتێک یا بارێک؛ وورده تایبەتیەکانی شتێک. (۳) specialty.

specialization (spesh´əl-i-zā′sh-ən), *n.* (۱) پسپۆڕی؛ شارەزایی بوون یا پەیداکردن لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا؛ ڕشتە: **| His (field of) ~ is biology. |**
(۲) (ا) ڕاهاتنی مرۆڤ یا زیندەوەر بە دەوروبەری تازە؛ ڕاهاتنی ئەندامی لەش بە ئەرکی تازە. (ب) زیندەوەر یا مرۆڤی وەها ڕاهاتوو.

speacialize (spesh′ə-līz´), *v.t.* (۱) ناونووس کردن؛ دیاریکردن؛ ناوهێنان بەتایبەتی لەک بە گشتی: *(~ your accusation)*.
(۲) (ا) لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا پسپۆڕی پەیداکردن: *(He ~d his study.)*.
(ب) بۆ مەبەستێک یا ئامانجێکی تایبەتی کۆششی کردن. (۳) ڕاهێنان
(٤) ناونووس کردنی چەک گۆڕەوە یا پارەپێدراو.

v.i. (۱) پسپۆڕی پەیداکردن لە ڕشتەیەکدا؛ شارەزابوون لە شتێکدا: *(He ~s in languages, sales, medicine, management, etc.)*
(۲) ڕاهاتن بە ئەرک و بارو دەوروبەری تازە (ئەندامی لەش).

specially (spesh′əl-i), *adv.* (۱) بۆ مەبەستێکی تایبەتی؛ هەر بۆ ئەوە: *(I came here ~ to see you.)*.
(۲) بەتایبەتی.

specialty (spesh′əl-ti), *n.* (۱) تایبەخۆی تایبەتی؛ تایبەخۆ؛ نیشانەی تایبەتی. (۲) ڕشتە؛ پسپۆڕی؛ شارەزایی لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا. *(Art is her ~ .)*
(۳) تایبەتێتی.
(٤) شتێکی خۆش و نایاب و بەتایبەتی کراو (لەچاو توخمەکەیدا): *(What is this restaurant ~ ?; Fried chicken was her mother's ~ .)*
(٥) قۆنتەرات یا پەیمانێکی لۆک کراو.

specie (spē′shi), *n.* پارەی وورده.

in specie, (۱) بە پارەی وورده
(۲) هەمان جۆر؛ بە هەمان شێوە (ڕەفتار): *(He was ready to return insult in ~ .)*

species (spē′shiz), *n.* (۱) (ا) توخم؛ ڕەگەز. (ب) ئەندامی توخمێک یا ڕەگەزێک. (۲) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.
(۳) [()bs.]، ڕووخسار؛ شێوە؛ ڕووالەت؛ شێوەی هاتنە بەرچاو.
(٤) specie، [()bs.].
(٥) (ا) شێوەی شەرابو نانە ڕەقەی شێوی قوربانی (کلێسەی کاسۆلیکی).
(ب) نەم شەرابە یا نانە ڕەقەیە

the species, ڕەگەزی مرۆڤ؛ توخمی نادەمیزاد.

specific (spi-sif′ik), *adj.* (۱) تایبەتی؛ وورد؛ دیاریکراو؛ بێ کەمو زیاد: *(Be ~ in your description.; ~ order, directions, instructions, etc.; a ~ use of the word; for no ~ reason)*
(۲) تایبەتی بە ڕەگەزێک یا توخمێک: *(~ characteristics)*.
(۳) تایبەخۆی شتێکە.
(٤) هی جۆرێکی تایبەتی؛ تایبەتی؛ هی بابەتێکی تایبەتی؛ جۆری؛ بابەتی.
(٥) (ا) دەرمانی نەخۆشییەکی تایبەتیە؛ چارەیەکی تایبەتییە.
(ب) لە میکرۆبێکی تایبەتییەوە تووش دەبێ یا دەکەوێتەوە.

n. (۱) دەرمانێکی تایبەتی بە نەخۆشییەک.
(۲) شتێکی تایبەتی بە بارێک یا مەبەستێک.
(۳) (*pl.*)، چۆنێتی؛ وورده تایبەخۆکانی بارێک، ڕووداوێک یا مەسەلەیەک: *(I don't know the ~s of the case.)*

specifically (spi-sif′i-k'l-i, spi-sif′ik-li), *adv.* بەتایبەتی؛ بەشێوەیەکی تایبەتی؛ بە بێ کەمو زیاد.

specification (spes´ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) دیاریکردن؛ ناونووس کردن؛ تایبەتی کردن. (۲) (*pl.*)، چۆنێتی؛ تایبەخۆکانی شتێک بە

وردی؛ چۆنێتی شتێك به وردی؛
(Here are the ~s for the new building.)
(۳) شتێکی دیاریکراو یا نیشانەکراو

specificity (spes´ə-fis′ə-ti), *n.* تایبەتێتی؛ وردی

specify (spes′ə-fī′), *v.t.* (۱) دیاریکردن؛ پەسەند بۆ پاکێشان؛ ناونووس کردن؛ پوونکردنەوە بە وردی (چۆنێتی)؛ نیشانەکردن؛ دانان.
(۲) کردن بە مەرج (چۆنێتی کار)؛ دیاریکردن یا دانان بە مەرج

specimen (spes′ə-mən), *n.* (۱) نموونە
(۲) [Colloq.]. نموونە مرۆڤیکی تایبەتی؛ نموونەی تایبەتی؛
(an unsavory ~)
(۳) [Colloq.]. نموونە میز (بۆ تاقیکردنەوەی پزیشکی).

speciosity (spē´shi-os′ə-ti), *n.* (۱) دوورکوتی؛ بەپووکەش جوانی. ۲) درۆزنە؛ لەپوو دروستی و وەکی تر نادروستی

specious (spē′shəs), *adj.* (۲) شتێکی دوورکۆڵ یا درۆزنە
(۱) دوورکۆڵ؛ بە پووکەش جوان؛ بە پووکەش دڵڕفین. (۲) درۆزنە؛ لەپوو بەجێو لە پاستیدا نابەجێو ناپەسەند؛ هەر بە پووڵەت چاك دەنوێنێو پاستیەکەی وا نیە؛
(~ reasoning, logic, etc.; a ~ argument)
(۳) [Obs.]. جوان؛ دڵگیر.

-speciously *(adv.)*; speciousness *(n.)*.

speck (spek), *n.* (۱) لەکە؛ پەڵە؛ خاڵ؛ کونج؛ شڵ.
(۲) تۆزێك؛ نەختێك؛ گەردیلە؛ کاکڵە (هەور)؛
(I have a ~ of dust in my eye.)
(۳) پەڵە (میوەی گەنیو یا سنگاناوی)؛ خاڵ.

v.t. پەڵەپەڵوی کردن؛ لەکەدارکردن

speckle (spek′l), *n.* خاڵ؛ پەڵە؛ لەکە

v.t. پەڵەپەڵوی کردن؛ خاڵ خاڵاوی کردن؛ لەکەدارکردن.

speckled (spek′ld), *adj.* (۱) خاڵ خاڵاوی؛ کونج؛ بەڵەکاوی؛ بەڵەك؛ خاڵ خاڵ. *(a ~ bird)* .
(۲) تێکەڵ؛ مەرەمە؛ هەمەڕەنگ.

specs (speks), *n.pl.* [Colloq.], specification #2.

spectacle (spek′tə-k'l), *n.* (۱) دیمەنێکی سەرنج پاکێش؛ شتێکی سەرنج پاکێشو جوان *(The sunset was a ~ .)*
(۲) پیشاندانێك یا خۆنوواندنێکی سەرنج پاکێش؛ نمایش.
(۳) شتێکی سەیرو سەرنج پاکێشە کە مایەی تەریق بوونەوە بێت؛
(He became drunk and made a ~ of himself at the party.)
(٤) *(pl.)* . چاویلکە
(گەلێك جارێش دەووترێ: " a paire of spectacles ").
(٥) *(pl.)* . چاو ؛ مەجان؛ بینینی شتێك بە چاوێکی تایبەتی یا بە هۆیەکی تایبەتێیەوە کە کاریکاتە سەر شێوەی هاتنە بەرچاوی نەو شتە؛ هۆی بینێنێك کە کاریکاتە سەر بیروپای سەیرکەر. (٦) *(pl.)* ، شتێکی لە چاویلکە چوو.

spectacled (spek′tə-k'ld), *adj.* (۱) چاویلکە لەچاو.
(۲) نیشانەی وەك چاویلکەی پێوەیە (زیندەوەرزانی).

spectacular (spek-tak′yoo-lər), *adj.* (۱) تایبەتی بە دیمەنی جوانو سەرنج پاکێش. (۲) زۆر جوانو سەرنج پاکێش؛
(a ~ display of fireworks)
(۳) سەرسوڕمێن؛ زۆر سەرنج پاکێش؛ سەرناسا؛
(a ~ rescue operation, success, number, sight, etc.)

n. بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی درێژو سەرناساو سەرنج پاکێش.

-spectacularly *(adv.)*.

spectator (spek′tā-tər, spek-tā′tər), *n.* تەماشاکەر ؛ ئاری.
وەرزش. پێشبڕکێ. خۆنوواندن . . هتد)؛ سەیرکەر

specter, spectre (spek′tər), *n.* (۱) خێو؛ تارمایی
(۲) شتێکی ترسناکی لەبەرچاو؛
(the ~ of war, hunger, death, etc.)

spectral (spek′trəl), *adj.* (۱) خێوی؛ لە خێو یا تارمایی دەچێ.
(۲) شەبەنگی.

-spectrality *(n.)*; spectrally *(adv.)*.

spectre (spek′tər), *n.* [British Spelling], = specter.

spectro- (spek′trə, spek′trō), پێشگرێکە بەمانای: شەبەنگی:
(spectrograph, spectroscope)

spectrogram (spek′trə-gram´), *n.* وێنەی شەبەنگ

spectrograph (spek′trə-graf´), *n.* (۱) وێنەگری شەبەنگ
(فیزیا). (۲) وێنەی شەبەنگ.

spectrology (spek-trol′ə-ji), *n.* شەبەنگناسی؛ لێکۆڵینەوەی شەبەنگ.

spectometer (spek-trom′ə-tər), *n.* شەبەنگ پێو؛ پێوەری شەبەنگ

spectroscope (spek′trə-skōp´), *n.* دووربین و تێڕوانێنو لێکۆڵینەوەی شەبەنگ.

-spectroscope; spectroscopical *(adj.)*; spectroscopically *(adv.)*;

spectroscopy (spek´trə-skō′pi), *n.* تێڕوانێنو لێکۆڵینەوەی شەبەنگ بە دووربین.

spectrum (spek′trəm), *n.* (۱) شەبەنگ. (۲) مەودا؛ زنجیرە؛ مەودا یا پستەی فراوان: *(the whole ~ of 20th century thought)* .

spectrum analysis, شیکردنەوەی شەبەنگی.

specular (spek′yoo-lər), *adj.* (۱) ئاوێنەیی.
(۲) بە ئامێڕی تێڕوانینی پزیشکی دەکرێت.

speculate (spek′yoo-lāt´), *v.i.* (۱) (ا) بیرکردنەوە؛ بیرلێکردنەوە.
(ب) ڕەمل لێدان؛ گۆتڕەکاری کردن. (۲) جامبازی کردن؛ پارەبازی کردن.

speculation (spek´yoo-lā′shən), *n.* (۱) (ا) بیرکردنەوە؛ بیرلێکردنەوە. (ب) ڕەمل لێدان؛ نوقڵانە؛ پێشبینی؛ گۆتڕەکاری.
(۲) جامبازی؛ پارەبازی. (۳) کاروکاسبی پارەبازی.

speculative (spek′yoo-lə-tiv), *adj.* (۱) (ا) بیرکردنەوەیی.
(ب) نوقڵانەیی؛ گۆتڕەیی؛ هی ڕەمل لێدان. (۲) تایبەتی بە جامبازی یا پارەبازی
(۳) پڕ مەترسی (پارەبازی)؛ ترسناك؛ مەترسیدار؛ نامسۆگەر؛ دووبەختی
(٤) هەڵە لە کاروکاسبی دووبەختیو پارەبازی کەر.

-speculatively *(adv.)*; speculativeness *(n.)*.

speculator (spek′yoo-lā´tər), *n.* جامباز؛ پارەباز.

speculum (spek′yoo-ləm), *n.* (۱) ئاوێنەی کانزایی (کە لە ئامێڕی بینینی وەك دووربیندا بەکار دەهێنرێت).
(۲) ئامێڕی فراوان کردنو تێڕوانینی پزیشکی (هی کونو بۆشایی لەش).
(۳) (ا) پەڵەی ڕەنگاوڕەنگی سەربانی هەندێ بالندە بەتایبەتی مراوی.
(ب) پەڵەی پۆشنی سەربانی هەندێ پەپوولە.

sped (sped), *alternative past tense and p.p. of* speed.

speech (spēch), *n.* (۱) قسە؛ قسەکردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.
(۲) توانای قسەکردن یا ئاخاوتن. (۳) شێوەی قسە یا ئاخاوتن.
(٤) ووتە؛ گوفتار. (٥) ووتار. (٦) شێوە زمان؛ زمان.
(۷) زانستی ئاخاوتن یا دووان: *(a college course in ~)* .
(۸) [Archaic]، ووتووات؛ قاو؛ بەندوباو؛ مقۆمقۆ.

speech disorder, ناڕێکی یا ناتەواوی قسەکردن (بەهۆی لاڵی و زمان گیرانەوە).

speechify (spē′chə-fī´), *v.t.* ووتاردان (لەپووی لاقرتی پێکردنەوە).

speechless (spēch′lis), *adj.* (۱) لاڵ؛ بێ زمان.
(۲) زمان بەستراو (لە سەرسامی یا ترسدا)؛ دەم چووە کلیلە.
(۳) بێ دەنگ؛ قوپوقەپکەر.
(٤) باس ناکرێ بە دەم: *(~ admiration, terror, etc.)* .

speechlessly *(adv.)*; speechlessness *(n.)*.

speechmaker (spēch′māk´ər), *n.* ووتارێژ (گەلێجار لەپووی

لاقرتی وه.

speed (spēd), *n.* (۱) خێرا ڕۆیشتن؛ تیژڕەوی؛ بە گوڕ ڕۆیشتن.
(۲) پلەی خێرایی؛ خێرایی؛ گوڕ: *(What was his ~?)* .
(۳) گیڕ *(This car has five ~.)* .
(٤) پلەی هەستیاری فیلم بۆ ڕووناکی؛ ڕووناکی بڕ.
(٥) [Archaic]، سەرکەوتن؛ بەخت: *(She wished him good ~.)* .
v.i. (۱) پەلەکردن؛ زۆر خێرا لێخوڕین یا ڕۆیشتن؛ گورج کردن.
(۲) [Archaic]، (ا) دەربردن؛ هەڵکردن.
(ب) بەخت هەبوون یا نەبوون؛ بەختەوەری؛ بەدبەختی. (ج) بەختەوەری.
v.t. (۱) سەرخستن؛ یارمەتیدان؛ بردەوپێدان؛ پێشخستن.
(۲) داوای سەرکەوتن بۆ کردن.
(۳) (ا) پەلەکردن؛ خێراکردن. (ب) بە پەلە ناردن؛ خێرا ناردن.
(٤) (ا) زۆر خێرا ئوتومبیل لێخوڕین؛ گوڕپێدان؛ تاودان.
(ب) دانانی مەکینەیەک لەسەر خێرایی‌یەکی تایبەتی.

speed up, خێراکردن؛ پەلەکردن؛ تاودان؛ ڕاپەڕاندن؛ گوڕگرتن.
speed-boat (spēd′bōt´), *n.* بەلەمی ماتۆڕی خێرا.
speed bump, کۆسپی سەر شەقام (بۆ هێواش کردنەوەی ئوتومبیل)؛ تاسە
speeder (spēd′ĕr), *n.* خێراکەر؛ خێرا لێخوڕی ئوتومبیل.
speedily (spē′d'l-i), *adv.* خێرا؛ بە گورج‌وگۆڵی؛ بە خێرایی؛ بەپەلە.
speeding (spēd′iŋ), *n.* خێرا لێخوڕین (ئوتومبیل، ماتۆڕسکیل)؛ خێراکردن.
speed limit, نەوپەڕی خێرایی (بەپێی یاسا لەسەر ڕێگاوبان).
speedometer (spi-dom′ə-tĕr), *n.* خێرایی ژمێر (ئوتومبیل)؛ خێرایی پێو
speedster (spēd′stĕr), *n.* ئوتومبیلێکی دوو کورسی خێرایە
speed trap, داوی خێرایی بەشێکە لە ڕێگەوبان کە پۆلیس زۆر ئوتومبیلی تێدا دەگرن بە خۆشاردنەوە لە قەراغ ڕێدا.
speed-up (spēd′up´), *n.* خێراکردن (بەتایبەتی لە بەرهەمی کارگەدا بەبێ مووچە زیادکردن)؛ تاودان.
speedway (spēd′wā´), *n.* (۱) ڕێگای پێشبڕکێی ئوتومبیل.
(۲) ڕێگای خێرا.
speedwell (spēd′wel), *n.* ڕووەکێکە گوڵی شین‌و سپی‌و مۆر دەگرێ.
speedy (spēd′i), *adj.* (۱) خێرا؛ تیژڕەو.
(۲) زوو؛ خێرا؛ بەبێ دواکەوتن:
(a ~ reply; I wish you a ~ recovery.)
spelaean, spelean (spi-lē′ən), *adj.* (۱) ئەشکەوتی؛ لە ئەشکەوت دەچێ. (۲) لە ئەشکەوتدا ژیاو.
speleology (spē´li-ol′ə-ji), *n.* (۱) لە ئەشکەوت کۆڵینەوە.
(۲) ئەشکەوت دۆزینەوە؛ بۆ ئەشکەوت گەڕان
spell (spel), *n.* (۱) نوشتە؛ جادوو. (۲) دڵ ڕاکێشانێکی لە ئەندازە بەدەر.
(۳) حاڵ. حاڵ لێ هاتن؛ بێ هۆشی
cast a spell on, نوشتەلێکردن؛ دڵفڕاندن؛ جادووبەندکردن.
under a spell, نوشتەلێکراو؛ دڵفڕێنراو؛ جادوولێکراو.
spell (spel), *v.t.* (۱) هێجەکردن.
(How do you ~ your name?)
(۲) پێکهێنان (تیپ‌و ووشە)؛ لێ پێکهاتن: *(C-A-T ~s cat.)* .
(۳) بوون بە هۆ؛ وا گەیاندن؛ مایەی ئەوە بوون: *(Laziness ~s failure.)* .
v.i. بە ڕاستی هێجەکردن.
spell out, (۱) زۆر بە هێواشی خوێندنەوە؛ تیپ تیپ خوێندنەوە؛ بە زەحمەت خوێندنەوە. (۲) باش ڕوونکردنەوە؛ بە وردی ڕوونکردنەوە:
(They spelled out the terms of the agreement.)
spell (spel), *v.t.* (۱) نوێەکردن. (۲) پشوو بە نەسپ دان.
v.i. پشووداں.
n. (۱) نورەکاری؛ نوێەی کەسێکی تر کردن؛ نە جێی کەسێکی تر کارکردن.

(۲) نۆرە؛ نۆبە: *(His ~ as a guard was a short one.)*
(۳) سەردەم؛ ماوە؛ ماوەیەکی کورت؛ تاو: *(a ~ of depression)* .
(٤) سەردەمێك ناوەهەوای تایبەتی: *(a cold ~ in January)* .
(٥) [Colloq.]، تاو؛ ماوەیەکی کورت، تایبەتی، یا دیاری نەکراو:
(Sit a ~.)
(٦) [Colloq.]، ماوەیەکی کورت (ڕێگە).
(۷) [Colloq.]، تاوە نەخۆشی یا بێ تاقەتی.
(۸) [Australian]، پشوو.
spell-bind (spel′bīnd´), *v.t.* دڵفڕاندن؛ نوشتەلێکردن؛ جادووبەندکردن.
spell-binder (spel′bīn´dĕr), *n.* [Colloq.], ووتاربێژی دڵفڕێن؛ ووتاربێژێکە کە سەرنجی گوێگرەکانی بە تەواوی ڕادەکێشێ.
spell-bound (spel′bound´), *adj.* تەلیسماوی؛ جادووبەندکراو؛ نوشتەلێکراو؛ دڵفڕێنراو.
spell down, بۆڕبۆڕێنی حوێجەدا.
spell-down (spel′doun´), *n.* بۆڕبۆڕێنی حوێجە.
(هەروەها " spelling bee ").
speller (spel′ĕr), *n.* (۱) حوێجەکەر. (۲) کتێبی حوێجە فێرکردن.
spelling (spel′iŋ), *n.* (۱) حوێجە؛ حوێجەکردن.
(۲) حوێجەی ڕاست؛ ڕێنووس.
(۳) شێوەی حوێجەکردن.
spelling bee, بۆڕبۆڕێنی حوێجە.
spelling book, کتێبی حوێجە فێرکردن
spelt (spelt), *alternative past tense and p.p. of* **spell.**
spelt (spelt), *n.* جۆرە گەنمێکی دەنك ڕەقە
spelter (spel′tĕr), *n.* زینك (بەتایبەتی داڕێژەی زینك)؛ داڕشتەی توتیا.
spelunker (spi-luŋ′kĕr), *n.* ئەشکەوتناس؛ لێکۆڵەرەوەو دۆزەرەوەی ئەشکەوت.
spelunking (spi-luŋ′kiŋ), *n.* ئەشکەوتناسی؛ لێکۆڵینەوەو دۆزینەوەی ئەشکەوت.
spence, spense (spens), *n.* [Archaic or Dial.], = **pantry.**
spencer (spen′sĕr), *n.* (۱) پالتۆیەکی کورتی پیاوانەیە.
(۲) چاکەتێکی کورتی ژنانەیە.
spencer (spen′sĕr), *n.* **trysail.**
spend (spend), *v.t.* (۱) بەکارهێنان‌و هیچ نەهێشتنەوە؛ تەواوکردن؛ ماندووکردن:
(He spent his energy quickly.; His fury was spent .)
(۲) خەرج کردن؛ پارە خەرج کردن.
(۳) کات بردنەسەر؛ بەسەربردن: *(They spent an hour together.)*
(٤) بەفیڕۆدان؛ بە بادان.
v.i. (۱) خەرج کردن؛ پارە خەرج کردن.
(۲) [Obs.]، ماندووبوون؛ پەککەوتن؛ بەفیڕۆچوون.
spendable (spen-də′b'l), *adj.* بە دەستەوەیە بۆ خەرج کردن:
(~ money)
spender (spen′dĕr), *n.* دەستبلاو؛ خواردە.
spending money, = **pocket money.**
spend-thrift (spend′thrift), *n.* کەسێکی دەستبلاو؛ کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر.
adj. دەستبلاو؛ خواردە؛ پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە بەبادەر.
Spenserian (spen-sēr′i-ən), *adj.* سپێنسەری: تایبەتی بە هۆنەری ئینگلیزی " نیدمەند سپینسەر "و هۆنراوەکانی.
n. (۱) لاساییکەرەوەی " سپێنسەر " .
(۲) **Spenserian stanza** .
Spenserian stanza, بڕگەی هۆنراوەی سپێنسەری (کە بریتییە لە نۆ دێر)؛ بڕگەی نۆ خشتەکی.

spent (spent), *past tense and p.p. of* **spend.**

adj. (۱) ماندوو؛ پەککەوتوو؛ هیلاك؛ پرووکاو. (۲) بەکارهێنراو و تەواوکراو؛ هیچ نەماو؛ تێن تێدا نەماو.

sperm (spûrm), ***n.*** تۆماو؛ تۆو؛ تۆ.

-sperm (spûrm), پاشگرێکە بەمانای: تۆو؛ تۆماو.

spermaceti (spûr´mə-set′i, spûr´mə-sē′ti), ***n.*** ماددەیەکی سپی مێویە لە پۆنی سەری نەهەنگ دەردەهێنرێ (نارایشت‌و مۆم‌و مەلحەمی لێ دروست دەکرێت).

-spermal (spûr′m'l), = **-spermous.**

spermary (spûr′mēr-i), ***n.*** گۆن

spermatic (spĕr-mat′ik), ***adj.*** (۱) تۆماوی؛ تۆوی. (۲) گۆنی؛ هی گۆن

spermatic cord, گونەوێنە؛ بۆری تۆماو

spermatic fluid, = **semen.**

spermatium (spēr-mā′shi-əm), ***n.*** تۆوی نەزۆکی قەوزەی سووڕو هەندێ کەپوو.

spermato- (spûr′mə-tō, spûr′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای تۆو؛ تۆماو ***(spermatogenesis)***

spermatocyte (spûr′mə-tə-sīt′), ***n.*** شانەی نێو تۆو

spermatogenesis (spûr´mə-tə-jen′ə-sis), ***n.*** پێکهاتنی تۆو.

spermatogonium (spûr´mə-tə-gō′ni-əm), ***n.*** (۱) شانەی تۆو. (۲) **spermogonium**

spermatophore (spûr′mə-tə-fôr´), ***n.*** تۆو هەڵگر: کیسەی تۆوی هەندێ زیندەوەر (وەك کرمی جومگە جومگەیی‌و گیاندارە نەرمە قاووغدارە دەریاییەکان).

spermatophyte (spûr′mə-tə-fīt´), ***n.*** پرووەکی تۆودار

spermatorrhea, spermatorrhoea (spûr´mə-tə-rē′ə), ***n.*** تۆو چوون: تۆماو لێ هاتن بەبێ ناوهاتنەوە: تۆماو دەڵاندن.

spermatozoa (spûr´mə-tə-zō′ə), ***n. plural of*** **spermatozoon.**

spermatozoid (spûr´mə-tə-zō′id), ***n.*** شانەی تۆوی قەوزەو هەندێ پرووەکی تر

spermatozoon (spûr´mə-tə-zō′on), ***n.*** تۆو: تۆم: تۆوی تۆماو

spermic (spûr′mik), ***adj.*** تۆوی؛ تۆماوی؛ تۆمی.

spermine (spûr′mēn, spûr′min), ***n.*** سپێرمین: ماددەیەکی تفتە لە تۆماو و هەوێن‌و هەندێ شانەی گیاندارا هەیە.

spermo- (spûr′mə), = **spermato-**

spermogonium (spûr´mə-gō′ni-əm), ***n.*** تۆودان یا کیسەی تۆوی قەوزەو پرووەکی تری وەها

sperm oil, پۆنی نەهەنگ: لە سەری توخمە نەهەنگێك دەردەهێنرێت.

spermophile (spûr′mə-fīl´, spûr′mə-fil), ***n.*** چەند جۆرە گیاندارێکی کرۆژەندەن وەك سمۆرە زیان لە دەغڵ‌ودان دەدەن.

spermous (spûr′məs), ***adj.*** تۆوی؛ تۆماوی.

-spermous (spûr′məs), پاشگرێکە بەمانای نەوەندە تۆوی هەیە ***(monospermous)***

sperm whale, نەهەنگی سپێرم جۆرە نەهەنگێکی داندارى زل سەرزل‌و چوارگۆشەیی‌یە پۆنێکی تایبەتی لە سەری دەردەهێنرێ (هەروەها " cachalot ").

sperry-lite (sper′i-līt´), ***n.*** کانزایەکی سپی بلووری پلاتینیی‌یە

spew, spue (spū), ***v.t.*** (۱) ڕشانەوە: هێنانەوە. (۲) بە نوندی پرژاندن یا هاوێشتن؛ فیچقەکردن: ***(volcanoes ~ing lava into the air)***

v.i. (۱) ڕشانەوە: هێنانەوە. (۲) لێشاو لێ هەڵسان: ڕژێ لێ هاتنەدەرەوە؛ لافاو لێ هەڵسان: فیچقەکردن. (۳) دەڵاندن

n. ڕشانەوە.

sphagnum (sfag′nəm), ***n.*** جۆرێکە لە قەوزە.

sphalerite (sfal′ĕr-īt´), ***n.*** کریستیدی زینك.

sphene (sfēn), ***n.*** سفین: سلیکاتی کالسیۆم‌و تیتانیۆم.

sphenic (sfē′nik), ***adj.*** مێخی؛ پوازی.

spheno -, sphen -, پێشگرێکە بەمانای: مێخی؛ شێوە پوازی: ***(sphenogram)***

sphenodon, گیانەوەرێکی خشۆکە لە مارمێلکە دەچێ.

sphenogram (sfē′nə-gram´), ***n.*** تیپی بزماری.

sphenography (sfi-nog′rə-fi), ***n.*** نووسینی بزماری.

sphenoid (sfē′noid), ***adj.*** (۱) مێخی؛ بزماری؛ پوازی. (۲) وەك یا تایبەتی بە ئێسقانی مێخیی بن کاسەی سەر.

n. ئێسقانی مێخی بن کاسەی سەر.

sphenoidal (sfi-noi′d'l), ***adj.*** = **sphenoid.**

spheral (sfĕr′əl), ***adj.*** (۱) خڕ؛ خڕۆکەیی؛ گۆیی. (۲) پێك‌وپێك؛ بە ئەندازە؛ ڕێك.

sphere (sfĕr), ***n.*** (۱) خڕۆك؛ گۆ (وەك گۆی زەوی). (۲) ئەستێرە؛ ئەستێرەی گەڕۆك. (۳) ئاسمان. (٤) چینی کۆمەڵایەتی؛ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی؛ پیشە؛ دەروبەر؛ جیهان (ژیان)؛ مەودا: ***(one's ~ of life, activity, knowledge, etc.)*** (٥) ناوچەی دەسەڵات؛ مەودای دەسەڵات؛ ناوچەی ژێر دەست: ***(a British ~ of influence)***

v.t. (۱) خڕکردن؛ کردن بە خڕۆك. (۲) خستنەناو ناوچەیەکەوە؛ کردن بە بەشێك لە ناوچەیەك. (۳) دەورەدان؛ گرتنەوە.

-sphere (sfĕr), پاشگرێکە بەمانای: خڕ؛ خڕۆکەیی؛ گۆیی: ***(stratosphere)***

spheric (sfer′ik), ***adj.*** = **spherical.**

spherical (sfer′i-k'l), ***adj.*** (۱) خڕ؛ خڕۆکە؛ گۆیی. (۲) ئاسمانی؛ ئەستێرەیی.

spherical angle, گۆشەی خڕۆکە.

sphericity (sfi-ris′ə-ti), ***n.*** خڕ؛ خڕۆکە؛ گۆیی.

spherics (sfer′iks), ***n.pl.*** (۱) ئەندازەی خڕۆکە. (۲) زانیاری سێگۆشەکانی خڕۆکە.

spheroid (sfĕr′oid), ***n.*** تەنی خڕۆکە؛ تەنی نیمچەخڕ.

adj. **spheroidal.**

spheroidal (sfi-roi′d'l), ***adj.*** خڕۆکە؛ نیمچەخڕ.

spherometer (sfi-rom′ə-tĕr), ***n.*** پێوەری خڕۆکەیی تەن؛ پێوەری خڕی.

spherular (sfer′oo-lĕr), ***adj.*** = **spherical.**

spherule (sfer′ōōl), ***n.*** گچکە خڕۆك؛ گۆی گچکەلە.

sphery (sfĕr′i), ***adj.*** (۱) ئاسمانی. (۲) ئەستێرەیی.

sphincter (sfiŋk′tĕr), ***n.*** ماسولکەی هێنەرەوەیەك یا داخەر: ماسولکەیەکە کونی لەش دەهێنێتەوەیەك‌و دەیکاتەوە بەپێی پێویستی لەش.

sphinx (sfiŋks), ***n.*** (۱) سفینکس: (ا) دەعبایەکی نەفسانەیی‌یە لەشی شێرو سەری مرۆڤ یا بەران یا هەڵۆی هەیە (نەفسانەی میسری). (ب) پەیکەری ئەم دەعبایە. (ج) [S-] ، پەیکەری " نەبولەول " لە میسر. (د) دەعبایەکی نەفسانەیی بااڵدارە لەشی شێرو سەرو سنگی ئافرەتی هەیە (نەفسانەی یۆنانی). (ھ) [S-]، دەعبایەکی نەفسانەیی بوو لە دووریانەیەکدا لە یۆنان کە مەتەڵی دادەهێنا لە ڕێبواران‌و ئەوەی بۆی هەڵنەهێنرایە دەیکوشت (۲) کەسێکی بە ئاسانی نەناسراو (لەبەر دەرنەبڕینی بیروباوەڕی خۆی)؛ کەسێکی نائاشکرا وەك مەتەڵ.

sphragistics (sfrə-jis′tiks), ***n.pl.*** لێکۆڵینەوەی مۆری هەڵکەنراو

sphygmic (sfig′mik), ***adj.*** هی دڵ لێدان؛ هی پرتەی دڵ.

sphygmo- (sfig′mō, sfig′mə), پێشگرێکە بەمانای: دڵ لێدان؛

(sphygmograph) پرتەی دل

sphygmogram (sfig′mə-gram´), *n.* وێنەی پیشاندەری دل لێدان

sphygmograph (sfig′mə-graf´), *n.* وێنەکەری دل لێدان؛ پیوەر و نەخشەکەری دل لێدان

-sphygmographic *(adj.)*; **sphygmography** *(n.)*.

sphygmoid (sfig′moid), *adj.* لە دل لێدان دەچێ؛ لە پرتەی دل دەکات.

sphygmomanometer (sfig´mō-mə-nom′ə-tēr), *n.* پیوەری پەستانی خوێنی خوێنبەر.

sphygmometer (sfig-mom′ə-tēr), *n.* پێوەری دل لێدان

sphygmus (sfig′mus), *n.* دل لێدان؛ پرتەی دل. (هەروەها پێی دەوترێ: " pulse ").

spic, spick (spik), *n.* [Slang]. مەکسیکی یا ئیسپانی (لەپووی سووکیەوە).

spica (spī′kə), *n.* ١) چوقۆ؛ پڕ؛ دڕک. ٢) پێ بەستی پێچ لوولی (نەشتەرگەری). [S-] ٣) گەشترین ئەستێرەی کەلووی کچە (ئەستێرەوانی).

spicate (spī′kāt), *adj.* گوڵەگەنمی؛ وەک گوڵە گەنم پێکخراوە (بووەکناسی، گیانەوەرناسی).

spice (spīs), *n.* ١) داوودەرمان؛ بەهارات. ٢) بۆن و بەرامەی داوودەرمان؛ بۆنی تووند و تیژ. ٣) تام خۆشکەر؛ تێن پێدەر؛ خۆشکەر. ٤) بەخت؛ تۆسکان؛ تۆن: *(There was a ~ of envy in her tone.)* .

v.t. ١) داوودەرمان تێکردن؛ بەهارات پێوەکردن. ٢) خۆش کردن (باس، چیرۆک، دەنگوباس)؛ بەهارات پێوەکردن (مەجاز).

spiceberry (spīs′ber´i), *n.* چەند جۆرە بنچک و بووەکێکن بەری بەهارات دەگرن.

spicery (spīs′ēr-i), *n.* ١) داوودەرمان؛ بەهارات. ٢) تووند و تیژی؛ مزری؛ شتێکی تووند و تیژ؛ بۆن و بەرامەی بەهارات. ٣) [Obs.] داوودەرمانخانە.

spick-and-span (spik′n-span′), *adj.* ١) تازە و نفت و نوێ ٢) زۆر پاک و تەمیز؛ خاوێن؛ بێگەرد.

spicular (spik′yoo-lēr), *adj.* = spiculate.

spiculate (spik′yoo-lāt´), *adj.* ١) لە دڕک دەچێ؛ دڕکی. ٢) دڕکاوی؛ بە دڕک داپۆشراو.

spicule (spik′ūl), *n.* *Also* spicula, ١) دڕک (گیانەوەرناسی). ٢) دڕک (بووەکناسی).

spiculum (spik′yoo-ləm), *n.* = spicule.

spicy (spī′si), *adj.* ١) تووند و تیژ؛ کەسکوون؛ مزر. ٢) خۆش؛ تام خۆش (٣) بەهارات دێنێتە بەرهەم. ٤) توند و تیژ؛ گەرم (کەللە، گفتوگۆ): *(a ~ temper)* . ٥) بێ شەرم (گفتوگۆ، سوعبەت)؛ بێ پەردە؛ هەڵمانڕاو: *(~ gossip, language, etc.)*

-spicily *(adv.)*; **spiciness** *(n.)*.

spider (spī′dēr), *n.* ١) جانجانۆکە ٢) کەسێکی جانجانۆکەیی (لە ڕووخسار و سروشت و ڕەفتار). ٣) trivet . ٤) تاوەی سێپایی؛ تاوەی سێپادار. ٥) مالەی زەوی خۆش کردن؛ ئامێرێکە نیشی مالەی پێ دەکرێ

spider crab, قژانگە جانجانۆکەیی: قژانگێکی پەل باریک و درێژە.

spider monkey, مەیموونێکی ئەمەریکای ناوەڕاست و باشووری باریکەلەی پەل درێژ باریک و کلک درێژە

spider web, هێلانە جانجانۆکە.

spider-wort (spī′dēr-wūrt´), *n.* ڕووەکێکە گوڵی سێپەڕەی شێن و ئەرخەوانی دەگرێ.

spidery (spī′dēr-i), *adj.* ١) جالجانۆکەیی. ٢) باریک و درێژ (وەک پەلی جانجانۆکە). ٣) جالجانۆکاوی؛ جالجانۆکە تێی داوە.

spiegel (spē′g'l), *n.* *Also* spiegel iron, = spiegeleisen.

spiegeleisen (spē′g'l-ī´z'n), *n.* ئاسنی داڕشتەی مەنگەنیزاوی.

spiel (spēl), *n.* [Slang], ڕوتار یا قسەی دوورودرێژ (بۆ پێ سەلماندن): *(He gave her a long ~ about coming to work on time.)*

v.i. [Slang]. قسە بۆکردنی وەک ڕوتاردان بە دوورودرێژی (بۆ پێ سەلماندن).

spier (spī′ĕr), *n.* = spy.

spiffy (spif′i), *adj.* [Slang]. تەڕپۆش؛ شۆخ؛ جوان؛ قۆز؛ کەشخە: *(a ~ jacket, suit, dress, etc.)*

spigot (spig′ət), *n.* ١) دەمەوانە؛ تۆپەوانە ٢) بەلووعە؛ لوولەی مەسینە و لوولێنە. ٣) لوولە نێرینە: لوولەیەکی باریکە دەکرێ بە لوولەیەکی گەورەترەوە.

spike (spik), *n.* ١) چوقۆلە ئاسن یا دار (وەک نووکە تیژەکەی شیشی محاجەرە)؛ نووکی تیژ؛ قەڵبە؛ دڕک. ٢) بزماری زۆر گەورە؛ سنگ ٣) شتێکی درێژو باریک و نووک تیژ (وەک شاخی گیاندار). ٤) (*pl.*) ، چوقۆلە ئاسنی بنی پێڵاوی یاری بۆ نەخلیسکان (ئەمە لە ئاڵچە جیایە). ٥) (*pl.*) ، پێڵاوی بن چوقڵاوی. ٦) کەپسە (یاری بالە) ٧) بەچکە ماسی mackerel .

v.t. ١) بزماری زل لێدان؛ بە بزماری زل لێکدان یا قایم کردن. ٢) شیشی نووک تیژ پێداکردن؛ چوقۆلە ئاسن پێداکردن؛ بە قەڵبە یا چوقۆڵدا دان؛ بە شیشی نووک تیژدا دان. ٣) پەکخستنی تۆپ بە شیش کردن بە لوولەکەیدا. ٤) تەگەرە تێخستن؛ تەگەرەلێدان؛ کۆسپ خستنەبەر. ٥) کەبسەلێدان (یاری بالە). [Slang] ٦)، عەرەق یا کحولی تر کردنە خواردنەوەوە. ٧) یاریکەرێکی تر بربندارکردن بە چوقۆلی بن پێڵاو (یاری بێسبۆل).

spike (spīk), *n.* ١) گوڵە گەنم و جۆ (٢) هێشووە گوڵی درێژکۆڵە؛ هێشووە گوڵێکی درێژکۆڵەیە کە هەموو لاسکەکەی داپۆشیوە.

spiked (spīk′t), *adj.* ١) گوڵەگەنمی؛ لە گوڵە گەنم و جۆ دەکات؛ لە هێشووە گوڵی درێژکۆڵە دەکات. ٢) نووک تیژ؛ دڕکاوی؛ چوقڵاوی؛ قەڵبەدار.

spike heel, پاژنەی بەرزو تیژ (پێڵاوی ژنان).

spikelet (spīk′lit), *n.* هێشووە گوڵی درێژکۆڵەی بچکۆلە؛ گوڵە گەنم و جۆی بچکۆلە.

spikenard (spīk′nērd, spīk′närd), *n.* ١) مەڵحەمێکی بۆن خۆشی دێرینە. ٢) ڕووەکێکی هیندیەیە ئەم مەڵحەمەی لێ دەردەهێنرا. ٣) ڕووەکێکی ئەمەریکی گوڵ سپی و بەر ئەرخەوانیەیە ڕەگەکەی بۆنی خۆشە.

spiky (spīk′i), *adj.* چوقۆلاوی؛ نووک تیژ؛ قەڵبەدار؛ دڕکاوی.

spile (spīl), *n.* ١) دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ پشک؛ جۆرنەی بەرمیل. ٢) لوولەیەکی باریک و بچووکە دەکرێت بە قەدی هەندێ درەختدا بۆ لێوە هاتنەدەرەوەی ئاوگەکەی وەک پلووسک. ٣) کۆڵەکە: سنگ؛ میخ؛ پایە.

v.t. ١) کۆڵەکە دانەبەر: پاڵپشتکردن. ٢) لوولەی باریک و بچووک کردن بە هەندێ درەختدا بۆ دەرهێنانی ئاوگەکەی. ٣) دەرهێنانی ئەم ئاوگە بەم شێوەیە. ٤) دەمەوانە تێخستن؛ گون گرتن بە دەمەوانە یا تۆپەوانە

spill (spil), *v.t.* ١) ڕشتن (شلە، شتی وورد وەک شەکرو چا). ٢) خوێن ڕشتن: *(to ~ blood)*. ٣) هەڵڕشتن؛ پرشن و بڵاوکردنەوە. ٤) داگرتن یا هەڵکردنی بایەوان لەبەر تەووژمی با. ٥) [Obs.]، (ا) کوشتن. (ب) تێکەوپێکدان؛ فەوتاندن؛ نەهێشتن. (ج) بەفیڕۆدان. ٦) [Colloq.]، درکاندن؛ دەرخستن: *(to ~ a secret)* ٧) [Colloq.]، خستنەخوارەوە (نەسپ سوار): *(The horse ~ed his rider.)*

v.i. ١) ڕێژران؛ هەڵڕێژران؛ ڕژان.

(۲) ڕژانە ناو؛ تێڕژان: *(Crowds ~ed into the streets.)* .
(۳) کەوتنەخوارەوە (لە ئەسپ، پاسکیل ... هتد).
n. (۱) ڕشتن؛ ڕژان؛ هەڵڕێژران (۲) شتی ڕژاو؛ ئەوەندەی کە دەڕژێت.
spillway (۳)
(٤) [Colloq.] کەوتنەخوارەوە (لە ئەسپ، پاسکیل ... هتد).
spill the beans, جارلێدان؛ نهێنی درکاندن
spill (spil), *n.* (۱) ئەڵەرم (دار، بەرد). (۲) لوولە کاغەزی ئاگرپێکردنەوە. (۳) دەمەرانە؛ تۆپەوانە؛ پشك (٤) شیشی کورت؛ بەڕوولەدار.
spillway (spil′wā´), *n.* ئاوەڕۆ
spilt (spilt), *alternative past tense and p.p. of* spill.
spilth (spilth), *n.* (۱) ڕشتن؛ ڕژان؛ هەڵڕشتن
(۲) (۱) شتێکی زۆری ڕژاو. (ب) شتی فڕێدراو؛ بەرماوە.
spin (spin), *v.t.* (۱) ڕستن؛ خەرەك پستن؛ هۆنینەوە
(۲) چنین (هێلانەی جانەوەر).
(۳) ~ out ، درێژەپێدان (چیرۆك گێڕانەوە)؛ بە وردی گێڕانەوە.
(٤) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە؛ خەرەك ڕستن (هەجان).
(٥) خولاندنەوە؛ چەرخ پێدان؛ سووڕاندنەوە؛ خول پێدان.
(to ~ a wheel, top, etc.)
v.i. (۱) ڕستن؛ خەرەك ڕستن؛ هۆنینەوە. (۲) چنین (جانەوەر).
(۳) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ خول خواردن؛ خولدان؛ پەنتەڕناش کردن
(٤) سەرحولانەوە؛ سەر سووڕخواردن؛ گێژبوون. (٥) خێرا بڕوان.
n. (۱) خول؛ سووڕ. (۲) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ خول خواردن؛ پەنتەڕناش کردن.
(۳) خێرا ڕۆیان
(٤) گەڕان یا گەشتێکی کورت بە ئوتومبیل؛ چەرخە؛ سواریی ئوتومبیل.
(٥) خولانەوەی فڕۆکەو بەربوونەوەی بەسەردا
spinach (spin′ich, spin′ij), *n.* سپێناغ
spinal (spī′n'l), *adj.* موورەگەیی؛ تایبەتی بە بڕبڕەی پشت
n. سڕکردنی بەشی لاخواروی لەش (نەشتەرگەری).
spinal canal, بۆری بڕبڕە
spinal column, بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگەی پشت؛ بڕبڕە؛ موورەگەی پشت.
spinal cord, مۆخی بڕبڕە
(پێشی دەووترێ: " spinal marrow ").
spindle (spin′d'l), *n.* (۱) تەشی (۲) پێوانەیەکی ڕێس یا بەنە
(۳) دووخ؛ تەوەری خولانەوە؛ ستون یا شیشی سووڕانەوە.
(٤) hydrometer .
(٥) کەسێك یا شتێکی باریکەلە.
(٦) شیشێکی بچووکی ئووك تیژی سەرمێزە کاغەزی پێوە دەکرێ.
adj. (۱) لە تەشی دەچێ. (۲) دایکی؛ لە بنەچەی دایکەوە.
(ووشەی " distaff side " ببینە)
v.i. (۱) باریکەو درێژبوونەوە. (۲) بوون بە لاسکێکی باریکەو درێژ
v.t. (۱) باریکەو درێژکردنەوە.
(۲) کردن بە شیشێکی ئووك تیژداو کون تێکردن (کاغەز).
spindle-legged (spin′d'l-legd´), *adj.* لاق باریکەو درێژ
spindle-legs (spin′d'l-legz´), *n.pl.* (۱) لاقی باریکەو درێژ
(۲) [Colloq.] کەسێکی لاق باریکەو درێژ.
spindle-shanked (spin′d'l-shaŋkt´), *adj.* = spindle-legged.
spindle-tree, دارتەشی دارەختێکە لقەکانی تەشی لێ دروست دەکرێ
spindling (spin′dliŋ), *adj.* = spindly.
n. کەسێکی باریکەو درێژ؛ کەسێکی باریکەلە
spindly (spin′dli), *adj.* (۱) باریکەو درێژ؛ باریکەلە؛ باریک.
(۲) گول؛ ڕیوەڵە؛ لاواز
spin-drift (spin′drift´), *n.* پرژی شەپۆل
spine (spīn), *n.* (۱) بڕبڕە؛ بڕبڕاگەی پشت؛ بڕبڕەی پشت؛

موورەگەی پشت. (هەروەها " spinal column ").
(۲) بڕبڕە (هەجان)؛ پشت. (۳) دڕك. (٤) (۱) دڕك (ژێشك، پەڕەی ماسی)
(ب) چوقوڵە ئێسقان؛ ئووکە ئێسقان. (٥) بڕبڕەی کتێب.
spinel, spinelle (spi-nel′, spin′l), *n.* کانزایەکی ڕەقی ڕەنگ جۆراوجۆرە.
spineless (spīn′lis), *adj.* (۱) بێ بڕبڕاگە. (۲) بڕبڕە نەرم؛ بڕبڕە لاواز. (۳) بێ دڕك (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)
(٤) ترسنۆك؛ بێ غیرەت؛ بوودەڵە.
spinescent (spī-nes′'nt), *adj.* (۱) دڕکاوی.
(۲) خەریکە دڕکاوی دەبێت.
spinet (spin′it), *n.* (۱) ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری کۆنە.
(۲) جۆرە پیانۆیەکی بچووکە.
spiniferous (spī-nif′ĕr-əs), *adj.* دڕکاوی؛ دڕك دەگرێ.
spinifex (spin′i-feks´), *n.* جۆرە گیایەکی ئوستورالی لاسك ڕەق و ئووك تیژ وزبرە.
spinnaker (spin′ə-kĕr), *n.* بایەوانێکی سێگۆشەیی زلە.
spinner (spin′ĕr), *n.* (۱) ڕێسەر؛ هۆنەرەوە؛ خەرەك ڕێس.
(۲) دانێکی ڕاوەماسی خولاوەیە. (۳) قەپاغ یا کلاوەی پەروانەی فڕۆکە
spinneret (spin′ĕr-et´), *n.* ئەندامی هێلانەڕێسی جانەوەکە؛ ئەندامی ئاوڕیشم هەڵێنچی کرمی ئاوڕیشم.
spinnery (spin′ĕr-i), *n.* خەرەکخانە؛ کارگەی خەرەك ڕستن.
spinney (spin′i), *n.* [British], بێشەلانی بچووك؛ چەموچوخورد.
spinning (spin′iŋ), *n.* ڕستن؛ خەرەك ڕستن؛ خەرەك ڕێسی.
adj. هی خەرەك ڕستن؛ هی ڕستن.
spinning jenny, جۆرە خەرەکێکی کۆنە.
spinning wheel, خەرەك؛ چەرخی خەرەك.
spin-off (spin′ôf´), *n.* ئەنجامی لابەلا؛ بەرهەمی ناسەرەکی لابەلایی.
spinose (spi′nōs), *adj.* دڕکاوی؛ بە دڕك داپۆشراو.
spinosity (spī-nos′ə-ti), *n.* (۱) دڕکاوێتی.
(۲) تێبینی هەست بریندارکەر؛ پلاری بڕندە. (۳) دڕك؛ پارچەی تیژ.
spinous (spī′nəs), *adj.* (۱) دڕکاوی؛ بە دڕك داپۆشراو.
(۲) لە دڕك دەچێ؛ دڕکی.
spinster (spin′stĕr), *n.* (۱) تەشی ڕێس؛ ئافرەتی خەرەك ڕێس.
(۲) قەیرە کچ؛ گەورە کچ
spinsterhood (spin′stĕr-hood´), *n.* قەیرەکچێتی؛ گەورەکچێتی.
spinthariscope (spin-thar′i-skōp´), *n.* ئامێری تیرۆانینی تیشکی ئەلفا.
spinule (spī′nūl, spin′ūl), *n.* دڕکۆڵە؛ دڕکی بچکۆلە.
spinulose (spin′yoo-lōs´, spīn′yoo-lōs´), *adj.* (۱) دڕکۆڵەدار؛ بە دڕکی بچووك داپۆشراو. (۲) لە دڕکۆڵە دەکات؛ وەك دڕکی بچووك وایە.
spiny (spīn′i), *adj.* (۱) دڕکاوی؛ بە دڕك داپۆشراو.
(۲) گیرۆگرفتاوی؛ قورس؛ ناخۆش؛ ئاڵۆز؛ تەنگوچەڵەماوی.
(۳) بڕبڕەیی؛ لە بڕبڕاگە دەچێ.
-spininess *(n.).*
spiny anteater, = echidna.
spiny-finned (spīn′i-find´), *adj.* پەڕەك دڕکاوی.
spiny lobster, کوللەی دەریای دڕکاوی.
spiracle (spi′rə-k'l, spi′rə-k'l), *n.* (۱) کونی هەوا.
(۲) کونی ئاگرپژێن. (۳) (۱) کونی هەناسەدانی جانەوەری وەك جانەوەکە.
(ب) کونە لووتی نەهەنگ (کە هەناسەی لێوە دەدات و فیچقەکەی لە دوورەوە دەبینرێت).
-spiracular *(adj.).*
spiral (spī′rəl), *adj.* پێچ لوول؛ مارپێچی؛ پێچاوپێچ؛ زەمبەلەکی؛ پێچ پێچۆکە.
n. (۱) شتی پێچاوپێچ؛ زەمبەلەك؛ پێچ لوول؛ مارپێچ.

(٢) فریسی پێچ لوول؛ کەوتنەخوارەوە یا بەرزبوونەوەیەکی پێچ پێچۆکەیی.
(٣) تۆپ هاویشتنێک یا شەق تێهەڵدانێکی پێچ لوول.
v.i. بەرزبوونەوەی پێچ لوول: . *(Prices have ~ed.)*
v.t. بەرزکردنەوەی پێچ لوول؛ بردنە سەرەوەی پێچ پێچۆکەیی:
(The war ~ed prices to new heights.)
-spirally *(adv.)*.
spirant (spī′rənt), *n. & adj.* = fricative.
spire (spīr), *n.* (١) زەمبەلەک: شتی پێچ لوول. (٢) پێچ.
(٣) سەرە پێچ لووڵییەکەی گوێچکەماسی و شەیتانۆکە.
spire (spīr), *n.* (١) لاسکە گیا: تەڵە گیا.
(٢) دەنووک؛ لووتکە؛ پۆپ؛ سەری تیژ. (٣) مینارە.
v.i. هەڵچوون بە ناسماندا و بەرەبەرە باریک بوونەوە (وەک مینارە).
spired (spīrd), *adj.* (١) مینارەدار: . *(a ~ church)*
(٢) لووتکەدار؛ نووک تیژ؛ سەر باریک: . *(~ cedars)*
spiriferous (spī-rif′ĕr-əs), *adj.* پێچ پێچۆکەیی (گوێچکەماسی).
spirillum (spī-ril′əm), *n.* بەکتریای پێچ پێچۆکەیی.
spirit (spir′it), *n.* (١) گیان. (٢) ووزە؛ هۆش؛ دەروون؛ ڕەوان؛ دەماری.
(٣) خێو (باش یا خراپ)؛ پەری؛ دێوودڕنج.
(٤) کەس: . *(She was a brave ~.)*
(٥) *(pl.)* تاقەت؛ کەیف؛ دەماخ؛ ووزە؛ تین: . *(He was in high ~s.)*
(٦) جۆش؛ گڤ‌وگۆڕ؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی: . *(Answer with ~.)*
(٧) کرۆک؛ مانای ڕاستەقینە؛ ناوکرۆک:
(He followed the ~ if not the letter of the law.)
(٨) هەڵوێستی باو؛ هەڵوێستو تایبەخۆز هۆش‌و گیانی چەرخێک یا
سەردەمێک: . *(the ~ of the age; the ~ of Renaissance)*
(٩) *(pl.)* : خواردنەوەی مەستکەری قورس؛ عەرەق؛ خواردنەوەی کحوڵی.
(١٠) ماددەیەکی ڕەنگ چەسپێنە (خومکاری). (١١) ئیسپرتۆ.
(١٢) کرۆک (کیمیا).
v.t. (١) هێنانە جۆش؛ زیندووکردنەوە؛ ووزە بەرزکردنەوە؛ گورج کردنەوە؛
باڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ هاندان.
(٢) : (~ away; ~ off) ، فڕاندن (بەتایبەتی بە دزییەوە و لەپڕ)؛ لەپڕ بردن:
(He was put in a car and ~ed off to the mountains.)
adj. (١) گیانی؛ دەروونی؛ هۆشی. (٢) هی ئیسپرتۆ.
(٣) بە ئیسپرتۆ نیش دەکات: . *(a ~ lamp)*
in spirits, بە کەیف؛ بە دەماخ؛ بە ووزە؛ زیت.
out of spirits, خەمبار؛ دڵتەنگ؛ بێ تاقەت؛ پەست؛ بێ دەماخ؛
بێ کەیف؛ بێ ووزە.
the Spirit, (١) گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی). (٢) خودا؛ خوا.
spirited (spir′i-tid), *adj.* (١) گیان‌و هۆش‌و هەڵوێست‌و سرووشتی
تایبەتیدار: . *(evil- ~ ; mean- ~ ; fine- ~)*
(٢) خۆش ڕەوت؛ چوست‌وچالاک؛ گورج‌وگۆڵ؛ زیت؛ بەتین؛ بە دەماخ:
(a ~ horse)
(٣) گەرم؛ بەجۆش: . *(a ~ discussion)*
-spiritedly *(adv.)*; **spiritedness** *(n.)*.
spiritism (spir′i-tiz'm), *n.* = spiritualism.
spirit lamp, چرای ئیسپرتۆ.
spiritless (spir′it-lis), *adj.* بێ تین؛ سست؛ خاو؛ بێ ووزە؛
مردوو (مەجاز)؛ بێ تاقەت؛ پەست؛ مات؛ دڵتەنگ.
spirit level, تەرازووی خانووسازو دارتاش؛ تەرازووی وەستا؛ شاوول
(هەروەها " level ").
spirits of hartshorn, ناوی نەوشادر؛ ناوی ئەمۆنیا.
spirits of turpentine, ڕۆنی تەرپەنتین.
spirits of wine, spirit of wine = alcohol.
spiritual (spir′i-chōō-əl, spir′i-chool), *adj.* (١) گیانی
(٢) نایتی: کلێسەیی. (٣) پیرۆز (٤) خێوی؛ ئەوەودنیایی؛ سەر سرووشتی.

(٥) گوێ بە شتی هۆش‌و گیانی و دەروونی‌و نایتی‌و ئەوەودنیایی دەدات
نەک بە کاروباری نەم جیهانە: . *(a ~ person)*
n. (١) گۆرانیەیەکی نایتی قولەپەشە.
(٢) *(pl.)* ، کاروباری نایتی؛ کاروباری کلێسەیی.
-spiritually *(adv.)*; **spiritualness** *(n.)*.
spiritualism (spir′i-chōō-əl-iz'm), *n.* (١) بڕوابوون بە گفتوگۆ
کردن لەگەڵ گیانی مردووواندا. (٢) گفتوگۆ لەگەڵ گیانی مردووواندا.
(٣) گیان پەرستی: بیروبڕوایەک کە دەڵێت کرۆکی ڕاستی لە گیان‌و شتی
نەبینراودایە. (٤) spirituality .
-spiritualist *(n.)*; **spiritualistic** *(adj.)*.
spirituality (spir´i-chōō-al′ə-ti), *n.* (١) گیانخوازی؛
گیان پەرستی؛ گوێ دان بە هۆش‌و گیان‌و دەروونی‌و ئەوەودنیایی نەک بە
خۆشی نەم جیهانە؛ سۆفیتی. (٢) قەشە گەل. (هەروەها " spiritualty ").
(٣) *(pl.)* ، موڵک‌و سامان‌و شتومەکی کلێسە یا قەشەیەک.
(هەروەها " spiritualty ").
spiritualize (spir′i-chōō-ə-līz´), *v.t.* (١) پاککردنەوە لە
بیرو باوەڕو هەڵوێستی جیهان پەرستی؛ پاکژکردن؛ پوختەکردن؛
لە گیانخوازی نزیک کردنەوە. (٢) مانای بەرز یا گیان خوازی پێدان.
-spiritualization *(n.)*.
spiritualty (spir′i-chōō-əl-ti), *n.* = spirituality # 2 & 3.
spirituel, spirituelle (spir′i-chōō-el´), *adj.* مێشک تیژ؛
ووریا؛ هۆشیار؛ قسە قوت.
spirituous (spir′i-chōō-əs), *adj.* کحوڵی: . *(~ liquors)*
spiro- (spī′rō, spī′rə), پێشگرێکە بەمانای: هەناسەدان؛ هەناسە:
(spirograph)
spiro- (spī′rō, spī′rə), پێشگرێکە بەمانای: پێچ لوول؛ پێچ پێچی:
(spirochete)
spirochete, spirochaete (spī′rə-kēt´), *n.* بەکتریا یا میکرۆبی
پێچاوپێچ (وەک هی ناتەشەکەو تای گەڕاوە یا پێنج بەڕۆ).
spirochetosis, spirochaetosis (spī´rə-ki-tō′sis), *n.*
نەخۆشی میکرۆبی پێچاوپێچ (وەک ناتەشەک، تای گەڕاوە یا پێنج بەڕۆ،
دەردی مریشک ... هتد).
spirograph (spī′rə-graf´), *n.* تۆمارکەری هەناسە؛
وێنەکەری هەناسە.
spirogyra (spī´rə-jī′rə), *n.* قەوزەی پێچ لوول.
spiroid (spī′roid), *adj.* پێچ لوول؛ پێچاوپێچ؛ زەمبەلەکی؛ لوول.
spirometer (spī-rom′ə-tĕr), *n.* هەناسەپێو؛ پێوەری هەناسەدان.
spirometry (spī-rom′ə-tri), *n.* هەناسە پێوان.
spirt (spûrt), *n., v.t. & v.i.* = spurt.
spiry (spīr′i), *adj.* پێچاوپێچ؛ پێچ لوول؛ مارپێچی؛ لوول.
spiry (spīr′i), *adj.* مینارەیی؛ لووتکەدار؛ لووتکە تیژ.
spit (spit), *n.* (١) شیشی گۆشت برژان؛ شیشی کەباب؛ دارێکە ئەوەندەی
دەستەکێکی باریک دەبێ مەڕو گیانەوەری تری بە یەک پارچە پێوەدەکرێ‌و
دەبرژێنرێ. (٢) تیرە زەوییەکی درێژبووەوەیە بۆ ناو ئاو.
v.t. لە شیش دان؛ کردن بە شیشەوە.
spit (spit), *v.t.* (١) تف کردنەوە.
(٢) بە تووڕەییەوە ووتن: . *(to ~ out an insult)*
(٣) ئاگر پێوەنان؛ داگیرساندن: . *(to ~ a fuse)*
v.i. (١) تف کردن. (٢) تف لێکردن. (٣) پڕووشەکردن (بەفرو باران).
(٤) فسەفس کردن (وەک پشیلە لەکاتی شەڕدا).
n. (١) تف کردن؛ تف کردنەوە. (٢) تف. (٣) لیکی هەندێ جانەوەر.
(٤) تاوە باران یا بەفر؛ پڕووشە بەفر یا باران.
(٥) [Colloq.]، وێنە؛ وێنەی دەقاودەق.
spit and image, [Colloq.]. وێنەی دەقاودەق.
spit it out, هەڵڕشتنی ئەوەی لە دڵدایە.

spit on (or at), تف لێکردن؛ بە چاوی سووک سەیرکردن؛ نەویستن.
spital (spit′l), *n.* (١) خەستەخانەی کەپرۆکول. (٢) شوێنێکی پیس.
spitball (spit′bôl´), *n.* (١) تۆپەلە کاغەزی گرمۆلەکراو وەک تۆپ هاوێژراو. (٢) تۆپی بنیسبۆل بە تف تەرکردنو هاویشتن.
spitch-cock (spich′kok´), *n.* مارماسی بەکالاکراوە یا پارچە پارچە کراو و برژێنراو.
spit curl, کاکۆڵی لوولی نووسێنراو بە ناوچەوان، لاجانگ، یا پووەتەوە.
spite (spīt), *n.* (١) کینە؛ قین؛ ڕق. (٢) [Archaic]، پەستی؛ لێ پەست بوون.
v.t. (١) قین لێ بوون؛ ڕق لێ بوون. (٢) [Archaic]، پەستکردن؛ داخ کردن بە دڵەوە.
cut off one's nose to spite one's face, [Colloq.], لە ڕقی دەموچاوی لووتی خۆی دەبڕێتەوە؛ هەر بۆنەوەی زیان لە کەسێکی تر بدات زیان لە خۆیشی دەدات؛ لە قینی یەکێکی تر زیان لە خۆیشی دەدات.
in spite of, (١) سەرەڕای نەوەیش؛ لەگەڵ نەوەشدا. (٢) لە ڕقی؛ لە قینی
out of (or from) spite, لە ڕقدا؛ لە قیندا؛ لە قینی نەوەدا.
spiteful (spīt′fəl), *adj.* کینەوی؛ قین لە سەک؛ قینەوی؛ ڕق هەڵگر؛ بە کینە؛ داخ لە دڵ
spitfire (spit′fīr´), *n.* کەسێکی تووڕەوتڕۆ (بەتایبەتی ژن)؛ کەسێکی سەرگەرم یا زووهەڵچوو
spitter (spit′ĕr), *n.* (١) تفکەر؛ تفکەرەوە؛ لیکن. (٢) [Colloq.], spitball # 2.
spitter (spit′ĕr), *n.* (١) گۆشت برژێن؛ گۆشت لە شیش دەر. (٢) بەچکە ئاسکێکی تازە شاخ دەرکردوو.
spitting image, = spit and image.
spittle (spit′l), *n.* (١) تف؛ لیک. (٢) لیکی هەندێ جانەوەر.
spittle-bug (spit′l-bug´), *n.* جانەوەرێکی قونەکەرە کرمۆکەکەی لیک دەردات و دەوری خۆی پێ دەدات
spittle insect, = spittle-bug.
spittoon (spi-tōōn′), *n.* دەفری تف تێکردن؛ تف دان.
spitz dog (spits), جۆرە سەگێکی بچووکی سپی لەموز باریکی تووک نەرم و درێژە
spiv (spiv), *n.* [British Slang], کەسێکی بێکاری قوماربازی مفتخۆر؛ کەسێکە کە هەر بە قوماربازی و دەسبڕین دەژی؛ جامباز.
splanchnic (splaŋk′nik), *adj.* هەناوی
splanchnology (splaŋk-nol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی هەناو.
splash (splash), *v.t.* (١) لێ هەڵبڕژاندن (ئاو، قوڕاو، شلە). (٢) هەڵبڕژان. (٣) شلپە لێ هەڵساندن؛ شلپەشلپ پێکردن:
(Stop ~ing your feet in the puddles.)
(٤) دڕپێدان بە شلپەشلپ؛ پێدا ڕۆیشتن بە شلپەشلپ.
v.i. (١) هەڵبڕژان
(Rain ~ed against the window.) (٢) بەسەردا هەڵبڕژان.
(a brook ~ing over rocks) (٣) شلپە لێوەهاتن.
(٤) شلپەشلپ کردن؛ بە شلپە پێدا ڕۆیشتن:
(The child ~ed into the water.)
n. (١) شلپە؛ شلپەشلپ؛ دەنگی شلپە؛ شلپە لێ هەڵسان. (٢) پرژە ئاو؛ پرژ. (٣) پەڵە؛ لەکە؛ جێی پرژە ئاو، قوڕاو، یا شلە.
make a splash, [Colloq.], دەنگدانەوە (بە کردنی کارێکی سەرنج ڕاکێش)؛ سەرنج ڕاکێشان:
(She made a splash with her new film.)
splash-board (splash′bôrd´, splash′bōrd´), *n.* (١) شووڕەی لە پرژاو و قوڕوچڵپاو پاراستن (ئوتومبیل، بەلەم). (٢) دەرگای داخستنی ئاوەڕۆ.
splashdown (splash′doun), *n.* نیشتنەوەی کەشتی هەوایی لەسەر ئاو.
splasher (splash′ĕr), *n.* (١) شلپەشلپکەر؛ پرژێنەر (٢) شووڕەی پاراستن لە پرژاو و قوڕوچڵپاو
splash guard, پارچە لاستیکی دواوەی تایەی ئوتومبیل (بۆ هەڵنەپرژانی قوڕوچڵپاو).
splashy (splash′i), *adj.* (١) شلپەکەر؛ شلپەشلپکەر. (٢) شلپەشلپاوی؛ بە ئاسانی هەڵدەپرژێ؛ قوڕوچڵپاوی. (٣) پەڵەپەڵاوی؛ بە پەڵەی ڕەنگاوڕەنگ داپۆشراو. (٤) [Colloq.]، سەرنج ڕاکێش؛ خۆبادەر؛ خۆنوێن؛ دەنگدەرەوە (مەجاز):
(The band made a ~ appearance.)
-splashily *(adv.)*; **splashiness** *(n.).*
splat (splat), *n.* تیغەدار یا تەختەی پشتی کورسی.
splat (splat), *n.* شەقە (وەک هی زللە).
splatter (splat′ĕr), *n., v.t. & v.i.* = spatter.
splay (splā), *n.* (١) گۆشەی خوار یا کراوە (بەتایبەتی هی دەرگاو پەنجەرە بۆ پانی). (٢) کراوەیی؛ فراوانی؛ داچەقان.
adj. (١) داچەقاو؛ کراوە: *(~ knees)* . (٢) پان؛ فراوان؛ تەخت. (٣) ناقۆڵا؛ ناشرین؛ قەڵب؛ گێل.
v.t. (١) کردنەوە؛ فراوان کردن؛ داچەقاندن. (٢) بە خواری کردن (گۆشەی دەرگاو پەنجەرە). (٣) لە جێ چوون (ئێسقانی گیانەوەر).
v.i. داچەقاندن؛ خوارکردنەوە.
splay-foot (splā′foot´), *n.* پێی پان و تەخت و دەرپۆقیو.
splay-footed (splā′foot´id), *adj.* پێ پان و تەخت و دەرپۆقیو
spleen (splēn), *n.* (١) سپڵ. (٢) کینە؛ قین؛ ڕق. (٣) [Archaic]، پەستی؛ ماتومەلوولی؛ دڵتەنگی. (٤) [Obs.]، هەوەس؛ نارەزووی کاتی.
spleenful (splēn′fəl), *adj.* کینەوی؛ قیندار؛ کینەدار؛ قین لە سەک؛ تووڕە؛ تووڕەوتڕۆ.
spleenish (splēn′ish), *adj.* = spleenful.
spleenwort (splēn′wŭrt´), *n.* قەیتەران؛ گیاسپڵ.
spleeny (splēn′i), *adj.* = spleenful.
splen- (splēn, splen), *Also* **spleno-** , پێشگرێکە بەمانای: سپڵ: *(splenectomy)*
splendent (splen′dənt), *adj.* (١) گەش؛ ڕووناک؛ بریقەدار؛ بریقاوە. (٢) زۆر جوان و نایاب. (٣) بەناوبانگ؛ بەناو.
splendid (splen′did), *adj.* (١) ڕەونەقدار؛ زۆر گەش؛ شەوقدار؛ بریقاوە؛ بەڕەونەق. (٢) زۆر جوان و نایاب و شۆخ: *(~ jewelry)* . (٣) بەشکۆ؛ مەزن؛ بەرز: *(a ~ deed, victory, etc.)* . (٤) زۆر چاک؛ زۆر نایاب؛ زۆرباش: *(a ~ idea, opportunity, etc.)* . (٥) زۆر خۆش و نایاب: *(What ~ weather !)* .
-splendidly *(adv.)*; **splendidness** *(n.).*
splendiferous (splen-dif′ĕr-əs), *adj.* [Colloq.], زۆر جوان و شۆخ و نایاب (لەڕووی گاڵتەوە یا بە تەوسەوە).
splendor (splen′dĕr), *n.* (١) زۆر گەشی؛ ڕەونەق؛ بریقە؛ شەوق. (٢) زۆر جوان و نایابی. (٣) مەزنی؛ شکۆ؛ بەرزی. (٤) شتێکی جوان و نایاب و مەزن.
-splendorous; splendrous *(adj.).*
splendour (splen′dĕr), *adj.* [Brit. Spelling], = splendor.
splenectomy (spli-nek′tō-mi), *n.* سپڵ دەرهێنان (نەشتەرکاری).
splenetic (spli-net′ik), *adj.* (١) هی سپڵ؛ سپڵی. (٢) تووڕەوتڕۆ؛ کینەوی؛ ڕقاوی؛ بەکینە؛ داخ لە دڵ. (٣) [Obs.]، ماتومەلوول؛ پەست؛ کەساس.
-splenetical *(adj.)*; **splenetically** *(adv.).*
splenic (splen′ik, splē′nik), *adj.* سپڵی؛ نزیکی سپڵ؛ لە سپڵدا.
splenitis (spli-nī′tis), *n.* سپڵ ئاوسان.
splenius (splē′ni-əs), *n.* ماسولکەی ئەم دیوو ئەودیوی پشتی مل.

spleno- (splē′nō, splen′ə), – splen-.

splenomegaly (splē´nō-megə′li), *n.* گەورەبوونی سپڵ؛ سپڵ ناوسان

spleuchan (splōō′khən), *n.* کیسەی پارە یا توتن.

splice (splīs), *v.t.* (۱) پێکەوەلکاندن (فلیم، تەل)؛ لێکدان؛ پێکەوەنووساندن (ب) لێکدانی سەرە گوریس (بە چنین یا تێهەڵکێشان).
(۲) پێکەوەنووساندن یا لێکدانی سەرە دارو تەختە بە تێهەڵکێشان.
(۳) [Slang] جووت پێگرتن (ژنهێنان‌و شووکردن)؛ مارەکردن؛ بەیەکگەیاندن.
n. (۱) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ بەیەکگەیاندن؛ بەندکردن.
(۲) جەمسەری بەیەکگەیاندن؛ شوێنی لێکدان

spline (splīn), *n.* (۱) تیغەدار یا کانزای درێژو تەرم.
(۲) زمانە (مەکینەکاری). (۳) ئەو کونەی زمانەی پێدا دەکرێ.
v.t. (۱) زمانە پێداکردن. (۲) کون تێکردن بۆ زمانە پێداکردن.

splint (splint), *n.* (۱) تووڵ (زەمیلەو سەبەتە چنین).
(۲) ئێسکبەند؛ ئێسکگرە؛ ئەو گەچەیە دەگیرێتە ئێسقانی شکاو بۆ گرتنەوەی.
(۳) تیغە کانزا؛ تەبەقە کانزا.
(٤) ناوسانی ئێسقانی مووچەی ئەسپ؛ بڕینێک کە لەم ئێسقانە بێت.
v.t. ئێسقان گرتنەوە (بە گەچ تێگرتن).

splint bone, ئێسقانی تەڵەزمی: دوو ئێسقانی بچووکن لەم دیوو ئەم دیوی مووچەی ئەسپ.

splinter (splin′tĕr), *v.t.* پارچەپارچەکردن؛ تەڵەزم لێکردنەوە؛ قڵیشاندن
v.i. (۱) پارچەپارچەبوون؛ تەڵەزم لێبوونەوە؛ بوون بە تەڵەزم؛ تەڵەزم؛ قڵیشان.
(۲) جیابوونەوە (حیزب، کۆمەڵ)؛ بەش بوون؛ دووبەرەکی تێکەوتن.
n. (۱) تەڵەزم (دار، بەرد، شووشە: کانزا).
(۲) تاقمی جیابووەوە (لە حیزب، پێکخراو، کۆمەڵ... هتد)؛ لقی جیابووەوە. (هەروەها " splinter group ").

-splintery *(adj.).*

split (split), *v.t.* (۱) قڵیشاندن؛ دوولەتکردن:
(He was ~ting a log.)
(۲) شەق پێ بردن؛ یەکلاکردنەوە؛ شەق کردن؛ دوولەتکردن؛ لەتکردن؛ کەرتکردن؛ نەت لەت کردن. (۳) بەش کردن؛ دابەشکردن؛ هاوبەشی کردن:
(to ~ a meal; They ~ the cost of the trip.)
(٤) بەش بەش کردن (حیزب، کۆمەڵ... هتد)؛ پارچەپارچەکردن؛ دووبەرەکی نانەوە (٥) (ا) داقڵیشانی نەتوم؛ داقڵیشانی گەردیلە.
(ب) جیاکردنەوەی ناوێتە (کیمیا).
v.i. (۱) قڵیشان؛ لەت بوون؛ دوولەت بوون:
(This kind of wood ~s easily.)
(۲) شەق بردن؛ قڵیش بردن؛ قڵیش تێ بوون؛ داقڵیشان؛ یەکلابوونەوە؛ تەقین (۳) دووبەرەکی تێکەوتن؛ بەش بەش بوون؛ پارچەپارچەبوون؛ جیابوونەوە لە یەکتری: *(to ~ into factions)*.
(٤) [Colloq.]، بەش کردن؛ دابەشکردن؛ هاوبەشی کردن:
(Winners ~ .)
(٥) [Slang]، پۆیشتن؛ بەجێهێشتن:
(This meeting is boring, let's ~ .)
n. (۱) قڵیشان؛ داقڵیشان؛ شەق بردن؛ هەڵقڵیشان.
(۲) (ا) قڵیش؛ تڵیش؛ درز. (ب) دووبەرەکی؛ جیابوونەوە:
(Is there a ~ in the organization?)
(۳) تەڵەزم؛ لەتکە. (٤) چینێکی پێستە. (٥) تووڵ (سەبەتەو زەمیلە چنین).
(٦) شریتێکە لە دۆندرمەو مۆزی لەتکراو شیلە... هتد پێکدێت.
(۷) . *(pl.)* نەژنۆ داچەقان هەتا لە زەوی دەدەن‌و کەسەکەیش هەر بە قنگەوە دانیشتبێ. (۸) [Colloq.]، (ا) شووشەیەکی بچکۆلە شەراب‌و ئاوی کەف‌و کوڵاوی. (ب) نیو پێنە. (ج) شانزە یەکی گاڵۆنێک.
(۹) [Slang]، بەش (تاڵانی).
adj. (۱) قڵیشاو؛ داقڵیشاو؛ لەت بوو.

(۲) پارچە پارچە؛ بەش بەش؛ دابەش بوو؛ جیابووەوە؛ ناڕێک؛ ناکۆک
-splitter *(n.).*
split hairs, جیاوازی ووردو ناگرنگ دۆزینەوە؛ لەسەر جیاوازی‌و شتی هیچ‌وپووچ مشت‌ومڕکردن.
split off, لێکردنەوە (بە قڵیشاندن)؛ لێبوونەوە؛ قڵیشان؛ هەڵقلیشان.
split the difference, بەش کردنی جیاوازی نرخ بە نیوەیی (لەنێوان کڕیارو فرۆشیاردا)؛ ڕێکەوتن بە بەش کردنی جیاوازی نرخ بە نیوەیی
split up, (۱) دابەش کردن؛ بەش کردن.
(۲) جیابوونەوە (ژن‌و مێرد، هاوبەشی):
(The couple split up a year ago.)
split infinitive, چاووگی جیاکراوە (ڕێزمان):
(to really believe; to gradually change his ways)
split pea, نیسکی سەوز؛ لەتکە نیسک.
split personality, کەسێتی دوونیمە (ڕەوانناسی)؛ دوونیمەیی؛ دوو سروشتی؛ هەمەکەسێتی؛ دووڤاقەیی.
split second, نیو چرکە (کات)؛ هەناسەیەک؛ کاتێکی زۆر زۆر کەم.
split ticket, کاغەزی دەنگدانی تێکەڵ: دەنگدان بۆ نوێنەری چەند حیزبێک لەسەر هەمان کاغەزی دەنگدان.

splitting (split′iŋ), *adj.* (۱) زۆر بە ئێش‌و ئازار (سەرئێشە)؛ خەریکە سەر شەق پێ دەبات؛ تیژ: *(a ~ headache)* .
(۲) زۆر خێرا. (۳) شەق پێ بەر: *(a ~ laugh)* .

splotch (sploch), *n.* پەڵە (بۆیە، ڕەنگ، مەرەکەب)؛ لەکە.
v.t. پەڵاوی کردن؛ لەکاوی کردن؛ پیس کردن.
-splotchy *(adj.).*

splurge (splŭrj), *n.* (۱) خۆنووراندن؛ خۆپادان؛ خۆدەرخستن؛ کەش‌وفش.
(۲) پارە زۆر خەرج کردن؛ دەست لە خۆ بەردان.
v.i. (۱) خۆپادان؛ خۆدەرخستن؛ خۆنووراندن؛ کەش‌وفش کردن.
(۲) پارە زۆر خەرج کردن؛ دەست لە خۆ بەردان: *(We ~d on our trip.)* .

splutter (splut′ĕr), *v.i.* (۱) قرچەقرچ کردن‌و پرڕ لێبوونەوە (ڕۆنی سووڕەوکراو، ئاگر)؛ پریشک فڕێدان. (۲) بە پەلەو بە پەشۆکاوی دووان.
v.t. (۱) بە پەلەو بە پەشۆکاوی بێژان. (۲) لێ هەڵبڕژان؛ پژیسک هاویشتن
n. (۱) قرچەقرچ؛ پرڕ هاویشتن؛ پریشک لێبوونەوە. (۲) شڵپە.

spodumene (spoj′oo-mēn´), *n.* سپۆدیومین: کانزایەکی سەوزباو یا پەمەیی‌یە وەک بەردی بەنرخ بەکار دەهێنرێت.

spoil (spoil), *v.t.* (۱) فەوتاندن؛ ترشاندن؛ لەکەڵکخستن؛ بۆگەن پێکردن (خواردەمەنی)؛ پووچ کردن. (۲) تێکدان (ئاهەنگ، ڕابواردن)؛ لێ تێکدان:
(The rain ~ed our picnic.; to ~ a party, a meal, someone's fun, etc.)
(۲) بەدەمەوەدان؛ نازکێشان؛ نازپێدان؛ بەدخووکردن.
(٤) [Archaic]، (ا) ڕووتکردنەوە؛ بەزۆر لێسەندن
(ب) تاڵان کردن.
(ج) داگیرکردن؛ دەستبەسەرداگرتن.
(۱) گەنین؛ ترشان؛ بزڕکان؛ پیس بوون؛ بۆگەن کردن؛ بۆن کردن.
(۲) [Colloq.]، (~ for) ، بەپەرۆشەوەبوون بۆ؛ زۆر ویستن؛ حەزکردن
(He's ~ing for a fight.)
(۳) [Archaic]، تاڵان کردن؛ دزین.
n. (۱) (*pl.*) ، تاڵانی؛ دەسکەوتی جەنگ: *(the ~s of war)* .
(۲) (*pl.*)، دەسکەوتی لابەلایی کەسێک یا حیزبێکی براوە (وەک خەڵک دامەزراندن لەسەر کار... هتد). (۳) [Archaic]، تاڵان کردن؛ دزین
(٤) شتی دزراو یا تاڵان کراو؛ شتی دزی یا تاڵانی.
(٥) خۆڵ‌و بەردی فڕێدراو لە کاتی زەمین هەڵکەندندا.
(٦) [Obs.]، زیان؛ لە کەڵک کەوتن؛ فەوتان؛ تێکچوون.
(۷) فرۆتەنی خراپ دروستکراو یا تێکچوو لە کاتی دروستکردندا

spoilage (spoil′ij), *n.* (۱) گەنین؛ بۆن کردن؛ ترشان؛ خراپ بوون؛ بزڕکان. (۲) خواردەمەنی گەنیو یا ترشاو؛ شتی خراپ بوو یا لە کەڵک کەوتوو.

spoiler (spoil′ĕr), *n.* (۱) تالانکەر؛ دز (۲) شتێکە خواردەمەنی بترشێنێ یا شت لە کەڵک بخات. (۳) تەپەقێکی درێژی سەر بالی فڕۆکەیە (پارەتی فڕین دەدات) (٤) خۆشی لە خەڵک تێکدەر (بەتایبەتی ئاهەنگ و ڕابواردن؛ شت تێکدەر؛ گێرەشێوێن.

spoilsman (spoilz′mən), *n.* هەڵپەرستێکە کە پارەتی حیزبێکی سەرکەوتوو دەدات بۆ دەسکەوتی خۆی.

spoilsport (spoil′spôrt´, spoil′spōrt´), *n.* خۆشی لە خەڵک تێکدەر

spoils system, بەش کردنی پلەوپایەی میری لەنێوان ئەندامانی حیزبی براوەدا؛ هەر وەک تاڵانی.

spoilt (spoilt), *alternative past tense and p. p. of* spoil.

spoke (spōk), *n.* (۱) تەڵ پێچکە (پاسکیل). (۲) پلەی پەیژە (۳) یەکێک لەو دەسکانەی سەریان دەرهێناوە لە چەرخی ئاژووتنی کەشتییەوە. (٤) شیشێکە دەکرێ بە پێچکەیەکدا بۆ ئەوەی نەخولێتەوە.

v.t. (۱) تەڵ بە پێچکەوە کردن. (۲) شیش کردن بە پێچکەدا بۆ ئەوەی نەخولێتەوە

put a spoke in a person's wheel, پیلان پووچ کردن؛ پیلان تێکدانی کەسێک

spoke (spōk), *past tense or archaic p. p. of* speak.

spoken (spō′kən), *past participle of* speak.

adj. (۱) بێژراو؛ بە زار ووتراو؛ ووتراو. (۲) بەشێوەیەکی تایبەتی بێژراو: *(harsh- ~ ; soft- ~)*.

spokesman (spōks′mən), *n.* قسەکەر بە ناوی کۆمەڵ؛ میری. یا دەستەیەکەوە؛ دەم ڕاستی کۆمەڵ. دەستە. حیزب. یا کۆڕێک.

spokeswoman (spōks′woom´ən), *n.* قسەکەری ژن بە ناوی کۆمەڵی یا دەستەیەکەوە.

spoliate (spō′li-āt´), *v.t.* تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە.

spoliation (spō´li-ā′shən), *n.* (۱) تاڵان کردن (بەتایبەتی کەشتی بێ لایەن لە کاتی جەنگدا)؛ ڕووتکردنەوە؛ دەستبەسەرداگرتن (۲) تاڵان کران؛ ڕووتکرانەوە؛ دەستبەسەرداگیران (۳) فەوتاندن یا کۆڕین (بەتایبەتی بەڵگەی یاسایی)؛ لەناوبردن؛ بەتەواوی تێکدان

-spoliator *(n.).*

spondaic (spon-dā′ik), *adj. Also* **spondaical.** تایبەتی بە "سپۆندی" (ووشەی داهاتوو ببینە).

spondee (spon′dē), *n.* سپۆندی دوو برگەی یەک لە دوای یەکی درێژ یا هێز لەسەری هۆنراوەیە وەک ووشەی: " heartbreak ".

spondylitis (spon´də-lī′tis), *n.* ئاوسانی بڕبڕەی پشت

sponge (spunj), *n.* (۱) نیسفەنج؛ گیاندارێکی دەریایی نەبزوکە بە کۆمەڵ دەژی ۲ نیسفەنج. (۳) شتێکی وەک نیسفەنج: (ا) تۆزپەڵە سارغی ئاشتەرکاری. (ب) جۆرە کێکێکی نەرمە وەک نیسفەنج. (ج) هەویر. (د) کانزای وەک پلاتین. (٤) مشەخۆر؛ مفتخۆر؛ لاکوت؛ هەوانتەخۆر (٥) [Colloq.] چاوچنۆکی؛ چاوبرسی؛ زۆرخۆر؛ زۆرخۆرەوە (٦) sponge bath

v.t. (۱) سڕین یا پاکردنەوە بە نیسفەنج (۲) (~ out; ~ off; ~ away) نەهێشتن؛ سڕینەوە؛ لابردن. (۳) (~ up) هەڵمژین بە نیسفەنج یا هەر وەک بە نیسفەنج. (٤) لاکوتی کردن؛ مفتخۆری کردن؛ مشەخواردن.

v.i. (۱) نیسفەنج لە دەریا کۆکردنەوە. (۲) هەڵمژین وەک نیسفەنج. (۳) (~ on) لاکوتی بەسەرەوە کردن؛ مفت خواردن؛ مشە خواردن.

throw (or toss) in the sponge, [Colloq.], دەستەڵکرتن؛ وازهێنان؛ بەزین؛ بۆردان؛ کۆڵدان.

sponge bath, خۆشتن بە نیسفەنج یا پەڕۆی تەڕ بەبێ ئاو بەرکەوتن.

sponge cake, کێکی نیسفەنجی کێکێکی نەرمی کون کونە

sponger (spun′jĕr), *n.* (۱) نیسفەنجی دەریا کۆکەرەوە (مرۆڤ. کەشتی). (۲) بە ئیسفەنج پاکەرەوە یا خاوێنکەر. (۳) مشەخۆر؛ لاکوت؛ مفتخۆر.

sponginess (spun′ji-nis), *n.* ئیسفەنجێتی؛ وەک ئیسفەنج وابوون؛ نەرمی.

sponging house, گرتووخانەی قەرزاران؛ شوێنێکە جاران لە ئینگلتەرەدا قەرزارانی تێ دەخرا هەتا قەرزەکەیان دەدایەوە یا دەخرانە بەندیخانەوە.

spongy (spun′ji), *adj.* ئیسفەنجی: (ا) نەرم؛ سووک؛ لاستیکی. (ب) کون کون (ج) هەڵمژ.

sponsion (spon′shən), *n.* (۱) دەستەبەری؛ دەستەبەری کردن. (۲) بەڵێن (بەتایبەتی کە لە باتی کەسێکی تر درابێ). (۳) بەڵێنێکە دەدرێ یا ئەرکێکە دەبێنرێ لەلایەن کەسێکەوە بە ناوی وڵاتەکەیەوە بێ ئەوەی ئەو دەسەڵاتەی هەبێ.

sponson (spon′sən), *n.* (۱) ڕەفەی قەراغی کەشتی و دەبابەیە بۆ تۆپ لەسەر دانان. (۲) دەفرێکی پڕ هەوایە بە چوارچێوەی فڕۆکەی ئاوی‌یەوە بۆ لەنگەرگرتن.

sponsor (spon′sĕr), *n.* (۱) دەستەبەر؛ کەفیل. (۲) چاودێری منداڵ لە ئاهەنگی بوون بە خاچ پەرستو لە ئاو هەڵکێشاندا بۆ پێوژی. (۳) سەرپەرشت؛ مرۆڤ یا دەسگای سەرپەرشتکەر؛ چاودێریکەر؛ بەڵێن بۆ دەر. (٤) خاوەن پێشنیار (پەرلەمان، ڕێکخراو، کۆڕ)؛ پێشکەشکەری پێشنیار. (٥) سەرپەرشتی بەرنامە: دەسگایەکی بازرگانی‌یە سەرپەرشتی بەرنامەی تەلەفزیۆن یا ڕادیۆ دەکات بە کڕینی کات بۆ ڕیکلامگەندە کردن بۆ فرۆتەنی‌یەکانی لە کاتی بڵاوکردنەوەی بەرنامەکەدا.

v.t. سەرپەرشتی کردن؛ چاودێری کردن: *(to ~ a television program ; to ~ a resolution in Congress; to ~ a foreign student)*

sponsorship (spon′sĕr-ship´), *n.* سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ سایە.

spontaneity (spon´tə-nē′ə-ti), *n.* (۱) سەرپێیەتی؛ لەخۆوەیی؛ لەبەربوورەیی؛ بێ خۆ ئامادەکردن. (۲) کارێکی سەرپێیی.

spontaneous (spon-tā′ni-əs), *adj.* (۱) سەرپێیی؛ لەبەربوورە؛ بێ ئامادەکردن؛ بێ بیرلێکردنەوە: *(a ~ speech, remark, act, etc.)* (۲) خۆکرد؛ لە خۆوەکراو بە بێ یارمەتی کەسی تر؛ هەر لە خۆوە؛ خۆیی *(~ movement characteristic of living things)* (۲) لە خۆوە ڕواو؛ نەنێژراو؛ کێوی.

-spontaneously *(adv.)*; **spontaneousness** *(n.).*

spontaneous combustion, سووتانی خۆیی؛ لەخۆوە سووتان

spontoon (spon-tōōn′), *n.* ڕمێکی کورت؛ ڕمۆکە.

spoof (spōōf), *n.* (۱) پەند؛ تەشقەڵە؛ فریو؛ هەڵفریوان؛ ساختە؛ گاڵتەبازی. (۲) لاسایی بە گاڵتەپێکردنەوە (بەرنامەی تەلەفزیۆنی ... هتد)؛ لاساییکردنەوە؛ داشۆرین؛ لاقرتی.

v.t. & v.i. (۱) هەڵفریواندن؛ تەشقەڵە پێکردن؛ پەند پێدان؛ ساختە لەگەڵ کردن. (۲) لاساییکردنەوە بە گاڵتەپێکردنەوە (بەرنامەی تەلەفزیۆن، فیلم)؛ داشۆرین؛ لاقرتی پێکردن.

spook (spōōk), *n.* [Colloq.], (۱) خێو. (۲) سیخوڕ؛ جاسووس.

v.t. (۱) سەردانی خێو بۆ شوێنێک. (۲) تۆقاندن؛ زراوبردن؛ داچڵەکاندن و ترساندن (ڕەشەوڵاخ).

spooky (spōōk′i), *adj.* (۱) (ا) خێوی؛ لە خێو دەچێ. (ب) ترسناک؛ سامناک؛ سامدار: *(a ~ place, atmosphere, sound, etc.)* (۲) سەرک؛ زوو داوەچڵەکێ.

-spookily *(adv.)*; **spookiness** *(n.).*

spool (spōōl), *n.* (۱) بەکرە (ی دەزوو یا شریتی سینەما... هتد)؛ چەرخ؛ خولخولۆکە. (۲) پڕ بەکرەیەک (۳) شتێکی لە بەکرە چوو.

v.t. هەڵکردنە سەر بەکرە.

spoon (spōōn), *n.* (۱) کەوچک. (۲) شتێکە لە کەوچک بچێ بەتایبەتی: (ا) دانەخۆرەی کانزایی ڕاوەماسی. (پێشی دەوترێ: " spoon bait ").
(ب) سەوڵی دەم قوپاو. (۳) گوڕزی دەم کەوچکی یاری گۆڵف.

v.t. (۱) بە کەوچک تێکردن؛ هەڵهێنجان (بە کەوچک).
(۲) لە تۆپ دان هەر وەک خواردەمەنی هەڵهێنجان بە کەوچک، واتە بۆ سەرەوە. یاری گۆڵف) (۳) ئاو هەڵکەندن؛ وەک کەوچک لێکردن.

v.i. (۱) ڕاوەماسی کردن بە دانەخۆرەی لە کەوچک چوو.
(۲) لە تۆپ دان هەر وەک خواردەمەنی هەڵهێنجان، واتە بۆ سەرەوە (یاری گۆڵف) (۳) [Colloq.]، ماچ وموچ کردن؛ دەستبازی کردن

born with a silver spoon in one's mouth, لە خێزانێکی دەوڵەمەند لەدایکبوون؛ بە خواپێداوی هاتنە دنیاوە؛ بە دەوڵەمەندی لەدایکبوون.

spoon-bill (spōōn′bil´), *n.* (۱) کەوچکە دەنوکی. باڵندەیەکی گەورەی قەراغ ئاوە سەری دەنوکی پانە لە کەوچک دەچێ.
(۲) مراوی‌یەکی دەنووک خاکەنازی‌یە. (هەروەها " shoveler ").
(۳) puddlefish . (٤) دەنوکی کەوچکی.

spoon bread, نانەکەوچکی جۆرە نانێکی گەنمەشامی‌یە لە هەویر دەچێ دەبێ بە کەوچک تێ کرێ.

spoon-drift (spōōn′drift´), *n.* = spindrift.

spoonerism (spōōn′ĕr-iz'm), *n.* جێگۆڕکێ پێکردنی تیپ‌و دەنگی سەرەتای دوو وشە لە قسەکردندا (وەک:
" Let me sew you to your sheet. " لە باتی:
" sons of toil " یان " Let me show you to your seat. " لەباتی:
" tons of soil ").

spooney (spōōn′i), *n.* = spoony.

spoonfed (spōōn′fed´), *adj.* (۱) بە کەوچک نان کراو بە دەمەوە.
(۲) (ا) نازدار؛ نازکێشراو؛ شت زۆر بۆ ئاسان کراو.
(ب) ڕێ پێ نەدراو بۆ نیش کردنی خۆ بە خۆ.

spoonfeed (spōōn′fēd´), *v.t.* (۱) نان کردن بە دەمەوە بە کەوچک.
(۲) (ا) بە نازداری بەخێوکردن؛ نازکێشان.
(ب) شت زۆر بۆ ئاسان کردن؛ هەموو شت بۆ کردن.

spoonful (spōōn′fool´), *n.* پڕ کەوچکێک؛ کەوچکێک.

spoony, spooney (spōōn′i), *n.* (۱) دڵدارێکی هۆش لای خۆ نەماو؛ دڵدارێکی ڕەوشت مندالانە. (۲) کەسێکی زۆر بەسۆزو شێتۆکە.

adj. (۱) بۆ شێت بوو (دڵدار)؛ شێت‌وشەیدا.
(۲) بەسۆزو شێتۆکە؛ مێشک سووک.

spoor (spoor, spôr, spōr), *n.* شوێن پێی گیانەوەری کێوی ڕاوکراو.

v.t. & v.i. شوێن پێ هەڵگرتن.

sporadic (spô-rad′ik, spō-rad′ik), *adj.* تاک‌وتەرا؛ جار جار؛ تاک‌وتووک؛ ناوەناو؛ پچڕپچڕ؛ کەم کەم.

-sporadically *(adv.)*; **sporadicalness** *(n.).*

sporangium (spô-ran′ji-əm), *n.* تووڕەکەی تۆزی قەوزەو کەپوو (هەروەها " spore case ").

spore (spôr, spōr), *n.* سپۆر تەنێکی یەک خانەیی‌یە دەبێت بە زیندەوەر وەک لە میکرۆبی لەرزۆتاو قەوزەو کەپووەا تۆز.

v.i. گرتنو هێنانەبەری ئەم تۆزە یا تەنە یەک خانەیی‌یە.

spore case, = sporangium.

sporocyst (spôr′ə-sist´, spōr′ə-sist´), *n.* تووڕەکەی تۆز (زیندەوەرزانی).

sporogenesis (spôr´ə-jen′ə-sis, spō´rə-jen′ə-sis), *n.* (۱) زۆربوون لە ڕێی بوونی تەنی یەک شانەیی بە زیندەوەر.
(۲) دروستبوونی تۆز یا تەنی یەک خانەیی وەک لە هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەپووەا

sporophore (spôr′ə-fôr´, spō′rə-fôr´), *n.* ئەندامی تۆزهەڵگری هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەپوو.

sporophyte (spôr′ə-fīt´, spō′rə-fīt´), *n.* ئەوە یا بەرەی تۆزگری هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەپوو.

sporozoan (spôr´ə-zō′ən, spō´rə-zō′ən), *n.* زیندەوەرێکی یەک خانەیی لاکوتە (وەک میکرۆبی لەرزۆتاو تای تەکساسی کە تووشی ڕەشە وواڵغ دەبێ).

adj. تایبەتی بەم جۆرە زیندەوەرە.

sporran (spor′ən, spôr′ən), *n.* جزدانێکی جزدانی ئوسکوتلەندی: فەروەیە لەبەردەمی پشتێنەوە شۆڕدەبێتەوە.

sport (spôrt, spōrt), *n.* (۱) یاری؛ ڕابواردن؛ خۆشی؛ شتێکی خۆشە کاتی پێوە ڕاببوێرێ. (۲) وەرزش.
(۳) (ا) گاڵتەچی؛ گاڵتەپێکراو. (ب) شتی یاری پێکراو.
(٤) [Colloq.]، قومارچی؛ قومارکەر.
(٥) [Colloq.]، کەسێکی خۆبادەرو دەستبڵاو؛ کەسێکی خۆدەرخەر یا خۆنوێنەر. (٦) [Obs.]، دەستبازی؛ دڵداری؛ چاوباشقاڵی.
(۷) گیاندارێک یا پووەکێکی جیاواز لە توخمەکەی.

v.t. [Colloq.], لە ئەندازە بەدەر دەرخستن یا نووادن؛ زۆر خۆبادان: ***(He is ~ing a loud suit.)***

v.i. (۱) یاری کردن؛ ڕابواردن؛ کات بردنەسەر بە خۆشی‌و ڕابواردن.
(۲) وەرزش کردن؛ یاری کردن. (۳) (ا) گاڵتەکردن؛ گاڵتەوگەپ کردن.
(ب) گاڵتەپێکردن؛ گاڵتە پێ هاتن؛ بە سووک یا گاڵتە دانەبەر.
(٤) [Archaic]، دەستبازی کردن؛ چاوباشقاڵی کردن؛ دڵداری کردن
(٥) جیابوون لە توخمی خۆ (گیانەوەرناسی، پووەکناسی).

adj. (۱) هی وەرزش؛ بۆ وەرزش شیاو.
(۲) سەرپێی (جل‌وبەرگ)؛ سپۆرت؛ خاکی: ***(a ~ shirt, jacket, etc.)***

in (or for) sport, بە گاڵتەوە؛ هەر بۆ گاڵتە.

make sport of, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

sportful (spôrt′fəl, spōrt′fəl), *adj.* (۱) خۆش؛ سەیر.
(۲) حەز لە یاری کەر؛ یاری باز. (۳) هەر بۆ خۆشی‌و یاری‌و گاڵتە کراو

-sportfully *(adv.)*; **sportfulness** *(n.).*

sporting (spôr′tiŋ, spōr′tiŋ), *adj.* (۱) وەرزشی؛ هی یاری.
(۲) وەرزشکار؛ حەزکەر لە وەرزش؛ یاریکەر. (۳) بە ویژدان.
(٤) قوماری؛ هی گرەوکردن لەسەر غارغارێنی ئەسپ‌و یاری ... هند.

sporting house, [Colloq.], (۱) قومارخانە. (۲) قەحبەخانە.

sportive (spôr′tiv, spōr′tiv), *adj.* (۱) حەز لە یاری کەر.
(۲) وەرزشی؛ حەز لە وەرزش کەر. (۳) گاڵتە؛ بە گاڵتەوە.
(٤) [Obs.]، بەرەڵا؛ حەز لە دەستبازی‌و چاوباشقاڵی کەر.

-sportively *(adv.)*; **sportiveness** *(n.).*

sports (spôrts, spōrts), *adj.* هی وەرزش؛ بۆ وەرزش شیاو؛ سەرپێی (جل‌وبەرگ)؛ خاکی؛ سپۆرت: ***(~ clothes)*** .

sports car; sport car, ئۆتومبیلی سپۆرت: ئۆتومبیلی بچووکی دوو کەسی سەرکراوەی نزم‌و خێرا.

sportsman (spôrts′mən, spōrts′mən), *n.* (۱) وەرزشکار (بەتایبەتی ڕاوچی‌و ڕاوەماسیکەر)؛ وەرزشیار.
(۲) کەسێکی بەویژدان‌و بەنەزاکەتە کە شت بە ئاسانی دەگرێ‌و بە بەشی خۆی قایلە بەبێ بۆڵەبۆڵ کردن؛ کەسێکی سپۆرت.

-sportsmanly *(adj.).*

sportsmanlike (spôrts′mən-līk´, spōrts′mən-līk´), *adj.* لە ڕەووشتی جوانی وەرزشکار دەچێت؛ لە ڕەفتاری ڕێک‌وپێکی وەرزشیار دەکات.

sportsmanship (spôrts′mən-ship´, spōrts′mən-ship´), *n.* (۱) وەرزشکاری؛ وەرزشیاری؛ حەز لە وەرزش کردن.
(۲) ڕەفتاری جوان‌و بەویژدان‌و نەزاکەت‌و قایل بوون بە بەشی خۆ بەبێ بۆڵەبۆڵ کردن؛ ڕەفتاری وەرزشیاری؛ ڕەووشتی جوان.

sportswear (spôrts′wâr, spōrts′wâr´), *n.* جل‌وبه‌رگی وەرزش.

sportswoman (spôrts′woom´ən, spōrts′woom´ən), *n.* وەرزشکاری ژن؛ وەرزشیاری ژن

sporty (spôr′ti, spōr′ti), *adj.* (۱) وەرزشی؛ بۆ وەرزش شیاو.
(۲) سەربڕیی (جل‌وبەرگ)؛ وەرزشی؛ خاکی.
(۳) بەرەڵا؛ سەرسەری؛ بێ ئابڕوو.
(٤) زەق (جل‌وبەرگ)؛ بۆ خۆنواندن لەبەرکراو.

-sportily *(adv.)*; **sportiness** *(n.)*.

sporulate (spôr′yoo-lāt´), *v.i.* کەرت کەرت بوونی شانەو بوونی هەر کەرتێك بە زیندەوەرێکی تازە.

sporulation (spôr´yoo-lā′shən), *n.* زیادبوون یا زاوزێ کردن لە ڕێی کەرت بوونی شانەوە و بوونی هەر کەرتێك بە زیندەوەرێکی تازە.

spot (spot), *n.* (۱) خاڵ؛ پنك؛ پەڵە؛ نیشانە: *(a blue tie with red ~s)*
(۲) پەڵە؛ لەکە؛ پیسی.
(۳) لەکە (ناوبانگ، ڕەوشت)؛ ئەنگ: *(the only ~ on her name)* .
(٤) جێ؛ شوێن؛ جێگە؛ جێگا: *(This is the very ~ where we met.)* .
(٥) ماسیيەکی دەریایی‌یە خاڵێکی ڕەش بە پشت شانی‌یەوەیەتی.
(٦) [British Colloq.]، نەخت؛ تۆز.
(۷) [Slang]، **spotlight**.
(۸) [Slang]، پلەوپایە؛ شوێن: *(He has a good ~ with that company.)*
(۹) [Slang]، کاتی ئیش کردن یا دەرکەوتنی کەسێك لە بەرنامەیەکدا.

v.t. (۱) خاڵ خاڵاوی کردن؛ نیشانەکردن بە خاڵی بچووك.
(۲) لەکەدارکردن؛ پیس کردن. (۳) نیشانەکردن بۆ دواڕۆژ
(٤) دانان لە جێیەکی تایبەتیدا.
(٥) لەکە لێکردنەوە؛ پەڵە لێ لابردن؛ پاکردنەوە.
(٦) [Colloq.]، بەدی کردن؛ بینین؛ ناسینەوە: *(to ~ a mistake; I ~ted her in the crowd.)*

v.i. (۱) پیس بوون؛ پەڵە گرتن. (۲) لەکاوی کردن؛ پیس کردن.

adj. (۱) (ا) ئامادە (بۆ دان): *(~ cash)* .
(ب) یەکسەر بە پارەی ڕەق دراو. (ج) تەنها بە پارەی ڕەق سەوداکراو.
(۲) هەرچۆنێك گونجا وەها کراو؛ هەر بۆ نموونە کراو؛ بە بێ ئاگاداری کردن: *(to make ~ checks of their records)*
(۳) (ا) لە نیستگەیەکی ڕادیۆی ناوخۆوە بڵاوکراوە
(ب) خراوەتە نێوان بەرنامە ڕادیۆیی‌یەکانەوە (بڵاوکراوەی بازرگانی).

hit the high spots, [Colloq.], تەنها خاڵە گرنگەکان باس کردن.

hit the spot, [Colloq.], جێی خۆ گرتن؛ لەکاتو شوێنی خۆیدا بوون؛ پێکان: *(The hot meal I had at your house hit the spot.)* .

in a spot, [Slang], لە گیروگرفتدا؛ لە تەنگوچەڵەمەدا؛ لە باری خراپدا.

on the spot, (۱) لە جێگەی ناوبراودا.
(۲) یەکسەر؛ دەم‌وەدەست؛ بەبێ دواکەوتن.
(۳) [Slang]، لە تەنگوچەڵەمەدا؛ لە کێشەی خراپدا.
(٤) تەنگەتاو؛ بەگیرهێنان؛ تەریق کردنەوە (بەتایبەتی بە پرسیار یا داوای ئابەجێ لەکاتی ئابەجێدا): *(She put him on the spot.)* .
(٥) لە مەترسی کوشتندا.

touch a (or one's) sore sport, [Colloq.], دەمارگرتن: بڕین کولانەوە.

spotless (spot′lis), *adj.* (۱) خاوێن؛ پاك. *(a ~ room, house, plate, etc.)*
(۲) پاك (ناوبانگ)؛ بێ لەکە؛ بێ ئەنگ: *(a ~ reputation, name, etc.)* .

spotlight (spot′līt´), *n.* (۱) ڕووناکی زۆر بەتینی سەر شانۆ؛ ڕووناکی‌یەکی بە شەوق. (۲) گڵۆپ یا چرای شەوق هاوێژ؛ شەوق هاوێژ.
(۳) زۆر دەرکەوتوویی؛ زۆر لە بەرچاوی خەڵکدا بوون؛ پلەو پایەیەك یا شوێنێکی سەرنج ڕاکێش: *(He was in the political ~ for a long time.)*

v.t. (۱) ڕووناك کردنەوە؛ شەوق خستنەسەر؛ باش دەرخستن.
(۲) سەرنج بۆ ڕاکێشان: *(to ~ an event, item, etc.)* .

spotted (spot′id), *adj.* (۱) بەڵەك؛ خاڵدار؛ کونج؛ کونج کونج؛ خاڵاوی؛ پەڵەپەڵاوی. (۲) لەکەدار؛ لەکاوی؛ پیس.

spotted adder, = milk snake.

spotted fever, پەڵە تا: پەتایەکە تاو سەرئێشەو پەڵەی سووری سەر پێستی لەگەڵدایە (وەك ڕەشەگرانەتا).

spotter (spot′ēr), *n.* (۱) نیشانەکەر (بۆ ئاسینەوە)؛ دیاریکەر.
(۲) سووسە بەتایبەتی: (ا) دیاریکەری سەنگەری دوژمن.
(ب) گوێ قوڵاخی فڕۆکەی هاتوو: *(Aircraft ~)* .
(۳) چاودێر یا سووسەی کار ناپاکی (وەك دزی) فەرمانبەرانی دەسگایەك (بەتایبەتی بانق). (٤) کارگەی پەڵە لابەر (ئوتوخانە).
(٥) شت دانەر لە جێی خۆیدا یا باشدا.

spot test, (۱) تاقیکردنەوەی دەم‌ودەست بۆ ئەنجامی دەم‌ودەست.
(۲) تاقیکردنەوەی چەند نموونەیەك هەرچۆنێك گونجا بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن

spotty (spot′i), *adj.* (۱) بەڵەك؛ کونج؛ پنك پنك؛ پەڵە پەڵاوی: *(a ~ skin)*
(۲) پچڕپچڕ؛ ناڕێك‌وپێك: *(his ~ class attendance)* .
(۳) باشی‌یەکەی جیاوازە لە بەشێکەوە بۆ بەشێکی تر؛ ناڕێك‌وپێك؛ هەمووی وەك یەك باش نەبە: *(a ~ piece of work)* .

-spottily *(adv.)*; **spottiness** *(n.)*.

spousal (spou′z'l), *n.* (۱) ژن و مێردایەتی؛ هاوسەری.
(۲) *(pl.)*، شایی.

adj. هی شایی؛ هی ماڕەیی.

spouse (spouz, spous), *n.* هاوژین؛ هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.

v.t. [Archaic], (۱) ژنهێنان؛ هێنان؛ شووپێکردن. (۲) ماڕەکردن؛ دان بە شوو.

spout (spout), *n.* (۱) لوولە (قۆری، مەسینە، لووڵینە). (۲) فیچقە.
(۳) پلووسك. (٤) پەیژەیەکی کارەبایی بچووکە بارمتەگر زوو بەکاری دەهێنا بۆ بردنە سەرەوەی شتی بارمتەکراو بۆ عەمارکردنی.
(٥) [Slang]، بارمتەخانە؛ دووکانی بارمتەگر.

v.t. (۱) فیچقەپێکردن: *(A whale ~ed water high in the air.)* .
(۲) بە دەنگی بەرز و لەخۆ بایی‌یانەوە وتن؛ لاف لێدان و نەبڕینەوە.
(۳) [Slang]، بارمتەکردن.

v.i. (۱) فیچقەکردن. (۲) بە خڕ لەبەر ڕێشتن.
(۳) قسەکردن و نەبڕینەوە بە کەش‌وقشێکەوە؛ دەم نەوەستان وەك جیکەنە؛ زۆرویژی کردن لە شێوەی ووتار خوێندنەوەدا.

up the spout, [Slang], (۱) لە بارمتەدایە؛ بارمتەکراوە.
(۲) ماڵ وێران؛ دەسکورت؛ بێ پارە؛ فەوتاو؛ پەرێشانە بۆ پارە.

spraddle (sprad′'l), *v.t.* & *v.i.* [Dial. or Colloq.], لاق بڵاو- کردنەوە (بۆ سواربوون یا قاچ هەڵهێنانەوە بەسەر شتێکدا).

sprag (sprag), *n.* (۱) کۆڵەکەی سەربانی کانگەی خەڵووز.
(۲) پارچەیەك دار، بەرد، یا ئاسنە دەخرێتە بەر پێچکەی ئوتومبیلەوە بۆ خل نەبوونەوەی.

sprain (sprān), *v.t.* لە خرتکە بردن؛ پێ لە خڕکە چوون؛ لە جێ بردن؛ ترازان.

n. لە خرتکە چوون؛ لە خڕکە چوون؛ لە جێ چوون؛ ترازان.

sprang (spraŋ), *alternative past tense of* **spring**.

sprat (sprat), *n.* (۱) جۆرە ماسیيەکی بچووکی ئەورووپایی‌یە لە تۆخمی "هێرینگ". (۲) کەسێکی بچووك یا هیچ‌وپووچ.

sprawl (sprôl), *v.i.* (۱) لەپەڕوو کەوتن؛ پاڵ کەوتن یا دانبشتن و دەست و پەل لێ ڕاکێشان؛ خۆ لێ ڕاکێشان. (۲) بە زەویدا کشان یا بە گاگۆڵکن ڕۆیشتن بە ناشرینی و ناقۆلایی. (۳) بە هەمووڵایەکدا بڵاوبوونەوە بە ناڕێك- پێکی (شار، دەسخەت)؛ تەرز ڕێڕەوان (مەجاز).

v.t. پاکشاندن و دەست‌وپەل بلاوکردنەوە؛ بلاوکردنەوە یا پەرە پێسەندن بە ناوێک‌وپێکی.

n. (۱) لەپەڕوو پاکشان؛ پاکشان و دەست‌وپەل بلاوکردنەوە. (۲) بلاوبوونەوە یا گەورەبوون بە ناوێک‌وپێکی (شار)؛ پەرەسەندن بە لامسەرلایی: *(~ urban)*.

-sprawler *(n.)*; **sprawly** *(adj.)*.

sprawling (sprôl′iŋ), *adj.* بلاو (شار)؛ بە هەموولایەکدا کشاو، پەرەسەندوو، یا بلاوبووەوە؛ زۆر گەورە: *(a ~ city)*.

spray (sprā), *n.* (۱) ئاوڕشێن؛ ئاوپرژێن؛ ئاوپژێن؛ پرژ؛ پرش. (۲) شلەی پرژێنراو (گولاو، دەرمانی جانەوەر کوشتن، شلەی شت پاکردنەوە). (۳) تۆرومپای شلەو دەرمان پرژێنەر؛ پرژێنەر. (٤) شتێکە لە ئاوپرژێن بکات: *(a ~ of gunfire)*.

v.t. (۱) ئاوڕشێن کردن؛ ئاوپرژێن کردن. (۲) لێ هەڵپرژان؛ لێ پرژان؛ بە تۆرومپای هەڵپرژێن لێدان یا پێوەکردن: *(He ~ed paint on the wall.)*

v.i. هەڵپرژان؛ هەڵپژان.

spray (sprā), *n.* (۱) خەڵف (بەتایبەتی بە گوڵ و خونچەوە)؛ لقی بچکۆلەی گەڵادار. (۲) گوڵبەندێکە لە شێوەی نەم خەڵفەدا (بۆ سەر تەرم و شتی وا). ۳) شتی پازێنەرەوە لە شێوەی نەم خەڵفەدا (یەخەبەند، خشڵ).

sprayer (sprā′ēr), *n.* هەکینەی هەڵپرژێن (بۆیە، دەرمان)؛ تۆرومپای پرژێنەر.

spray gun, تۆرومپای پرژێنەر

spread (spred), *v.t.* (۱) کردنەوە؛ یەکالاکردنەوە؛ ڕاخستن. (۲) خستنەڕوو؛ پیشاندان؛ دەرخستن؛ ڕووادن. (۳) داچەقاندن؛ ڕاکێشان: *(to ~ one's legs)*. (٤) بلاوکردنەوە؛ پەخشکردن؛ پرش و بلاوکردنەوە. (٥) تێهەڵسوون؛ لێدان؛ بەسەردا بلاوکردنەوە: *(She ~ butter on the toast.)* (٦) درێژەپێدان؛ دابەشکردن بەسەر کاتێکی درێژدا: *(The bank ~ the payments on the loan over two years.)* (۷) بلاوکردنەوە (دەنگوباس، نەخۆشی، قاو)؛ تەشەنەپێدان: *(Radio ~s news quickly.; She loves to ~ rumors.; Unsanitary conditions ~ disease.)* (۸) دابۆشین (۹) سفرە ئامادەکردن؛ مێزی خواردن ڕازاندنەوە. (۱۰) لەیەک دوورخستنەوە؛ لەیەک جیاکردنەوە؛ بلاوکردنەوە؛ بلاوەپێکردن. (۱۱) سەر یانکردنەوە (بزمار)

v.i. (۱) کرانەوە؛ کشان؛ فراوان بوون؛ داچەقان. (۲) پرش و بلاوبوونەوە؛ بلاوبوونەوە؛ دابەشبوون. (۳) بلاوبوونەوە (دەنگوباس، قاو)؛ دەنگدانەوە؛ تەشەنەکردن: *(The news ~ quickly.)* (٤) لەیەک دوورکەوتنەوە؛ بلاوەلێکردن؛ بلاوبوونەوە. (٥) تێهەڵسوونی ئاسانە؛ بە ئاسانی بە سەردا بلاوەکرێتەوە.

n. (۱) کرانەوە؛ کشان؛ پرش و بلاوبوونەوە؛ بلاوبوونەوە؛ پەخشان؛ تەشەنە. (۲) ڕادەی کرانەوە یا بلاوبوونەوە؛ ڕادەی بلاوکرانەوە. (۳) پانایی؛ شوێنێکی بەر بەرەڵا و فراوان. (٤) (ا) دور لاپەڕەی نەمیەرو نەوبەری ڕۆژنامە یا گۆڤار. (ب) نووسراوێک کە چەند خانەیەک یا لاپەڕەیەک لەمسەرەوە بۆ ئەوسەر بگرێتەوە. (٥) سەرمێز؛ سەرجێ. (٦) شتی لە نان تێهەڵسوون (کەرە، مرەبا). (۷) [Colloq.]، خوانی ڕازاوە بە خواردنی هەمەچەشنە؛ جەژن. (۸) [Colloq.]، خۆنووادن؛ کەش‌وفش؛ خۆدەرخستن. (۹) درێژی بانی فڕۆکە (۱۰) پێڕ (قومار، یاری).

spread oneself thin, خەریکی کردنی گەلێک شت بوون لە هەمان کاتدا (بە شێوەیەک کە ئەو کەسە نەتوانێ هیچیان بە باشی بکات و خۆیشی زۆر ماندوو بکات).

spread eagle, (۱) وێنەی سیسارکی باڵو لاق کراوە (کە دروشمی ئەمەریکایە). (۲) وێنەیەکی وەها لە یاری سەمۆڵ خلیسکێدا.

spread-eagle (spred′ē′g′l), *adj.* (۱) لە وێنەی سیسارکی باڵو لاق کراوە دەکات. (۲) [Colloq.]، لاف لێدەری جەنگاوەر (بەتایبەتی لە نیشتمان پەروەریدا)؛ خۆهەڵکێش.

v.t. پەل پێ بلاوکردنەوە (بۆ سزا یا بۆ فەلاقەکردن).

v.i. لاف لێدان (بەتایبەتی لە نیشتمان پەروەریدا)؛ گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان.

spreader (spred′ēr), *n.* (۱) چەقۆی گەرەو مرەبا لە نان هەڵسوون. (۲) مەکینەی تۆزدان؛ مەکینەی پەین بلاوکردنەوە بە زەویدا.

spree (sprē), *n.* (۱) ئاهەنگ و زەماوەند؛ بەلەسەیی؛ کەیف و یاری و هەراهەرا. (۲) خواردنەوەیەکی زۆر؛ سەرخۆشی؛ مەستی. (۳) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن: *(She went on a buying ~.)*.

sprig (sprig), *n.* (۱) خەڵف؛ چڵ؛ چووڵ؛ لقی بچووک. (۲) نەخشی سەر کاڵا لە شێوەی خەڵفێکی گەڵا و گوڵداردا. (۳) بزماری بچووکی بێ سەر (٤) هەرزە. (٥) وەجاخ؛ نەوە؛ وەچە؛ بەرە (لەڕووی گاڵتەوە). (۱) خەڵف لێکردنەوە؛ لق لێکردنەوە. (۲) ڕازاندنەوە بە نەخشەی خەڵفی گوڵ و خونچەدار. (۳) بە بزماری بچووکی بێ سەر قایم کردن یا لەیەکدان.

-sprigy *(adj.)*.

spright (sprīt), *n.* = sprite.

sprightly (sprīt′li), *adj.* چوست‌وچالاک؛ گورج؛ زیندوو؛ زیت؛ دڵخۆش؛ بەجۆش.

adv. بە خۆشی و گورج‌وگۆڵی؛ بە چوست‌وچالاکی؛ بەجۆشەوە.

-sprightliness *(n.)*.

spring (spriŋ), *v.i.* (۱) (ا) هەڵبەزینەوە؛ هەڵبەزانەوە؛ بازدان؛ قونەکردن؛ قەڵەمبازدان. (ب) لە پڕ هەڵسانە سەر پێ؛ لە پڕ بەرزبوونەوە: *(He sprang to his feet.)* (ج) گەڕانەوە بۆ قەبارەی پێشووی خۆ پاش گوشین یا پەستانەوە (د) هاتن بەسەر زماندا؛ هاتن بە دەمدا. (۲) (ا) پشکوتن؛ تەقین (تۆوی ڕووا)؛ لێوە دەرهاتن: *(The plant ~s from a seed.)* (ب) لەوەوە هاتن؛ لەوەوە پەیدابوون: *(This error ~s from faulty reasoning.)* (ج) لە پڕ پەیدابوون؛ قوت بوونەوە؛ لە پڕ هاتنەڕوو: *(Cities and towns ~ up.)* (د) لە بنەچەیەکی تایبەتی‌یەوە هاتن: *(He ~s from a famous stock.)* (هـ) [Archaic]، دەرکەوتن (ڕۆژ، بەرەبەیان)؛ ڕۆژبوونەوە. (۳) تەقینەوە (مین)؛ تەقین. (٤) قوپان؛ درز تێ بوون؛ شەق بردن؛ خوارببوون؛ نوشتانەوە. (٥) لە هەموشتێکی دەوروپشت بەرزتربوون: *(The church steeple ~s high above the town.)*

v.t. (۱) هەڵساندن (لە شوێنی نیشتندا): *(We sprang a covey of quail.)* (۲) بازد بەسەردادان: *(He sprang the wall.)*. (۳) داخستن (بە بازد بە سەردادان): *(The fox sprang the trap.)* (٤) نوشتاندنەوە؛ خوارکردن؛ درزتێکردن؛ شکاندن؛ قوپاندن. (٥) تەقاندنەوە (مین)؛ تەقاندن. (٦) لەپڕ بلاوکردنەوە؛ لە پڕ ووتن؛ لە دەم دەرپەڕان: *(When will you ~ the news of your marriage?)* (۷) [Slang]، لە بەندیخانە بەرەڵاکردن بە دەستەبەری کردن.

n. (۱) (ا) بازد؛ قەڵەمبازد؛ بازدان؛ ماوەی بازد. (ب) هەڵبەزینەوە؛ گەڕانەوەی سپرینگ بۆ باری پێشووی خۆی پاش گوشین یا پەستانەوە (ج) توانای نەم گەڕانەوەیە؛ لاستیکیتی؛ جێری.

(۲) زەمبەلەک؛ سپرینگ. (۳) کانی؛ کانیاو؛ کارێز؛ سەرچاوە
(٤) سەرچاوە؛ بنچینە. (٥) بەهار.
(He was in the ~ of his life.) (٦) سەرەتا؛ بەهار (مەجاز).
(۷) قویاوی؛ خواری؛ شکاوی؛ درز؛ لاری.
(۸ [Archaic]، بەرەبەیان؛ پۆژبوونەوە.
(۹ [Scot.]، گۆرانیەکی خۆش؛ سەمایەکی بەجۆش.
(۱۰) پایەی ژێر تاق (کە تاقەکە لێوەی بەرز دەبێتەوە).

adj. (۱) بەهاری؛ لە بەهاردا نێژراو یا چێنراو؛ بۆ بەهار.
(۲) جێر؛ لاستیکی؛ وەک سپرینگ وایە لە هەڵبەزینەوە و گەڕانەوە بۆ باری پێشووی پاش گووشین یا پەستانەوە؛ زەمبەلەکی.
(a ~ mattress) (۳) سپرینگدار؛ هی سپرینگ؛ بە سپرینگ کراو.
(~ water) (٤) هی کانیاو؛ هی کانی؛ لە کارێزەوە هاتوو.

springal (spriŋ′əl), *n.* [Archaic], لاو؛ هەرزە؛ کوڕ؛ پیاوی گەنج
springald (spriŋ′əld), *n.* [Archaic], = springal.
spring beauty, چەند جۆرێکە لە گوڵە بەهارە.
spring-board (spriŋ′bôrd´, spriŋ′bōrd´), *n.* (۱) تەختەی بازە (تەنافبازی). (۲) = diving board.
(۳) جێی گوڕگرتنەوەو دەرپەڕین؛ جێی دەستپێکردن؛ سەرەتای کار.
springbok (spriŋ′bok´), *n.* ئاسکێکی نەفرێقایی‌یە قەڵەمبازی بەرز دەدات
springbuck (spriŋ′buk´), *n.* = springbok.
spring chicken, (۱) باپرکە
(۲ [Slang]، باپرکە؛ لاوێکی ساویلکە؛ کچێکی گەنج و نەشارەزا؛ هەرزە.
(At her age, she's no ~ .)
spring-cleaning (spriŋ′klēn´iŋ), *n.* پاکردنەوەیەکی زۆرباش؛ پاکردنەوەیەکی تەواو.
springe (sprinj), *n.* تەڵە؛ داو
v.t. کردن بە تەڵەوە؛ کردن بە داوەوە.
v.i. تەڵە بۆ نانەوە؛ داو بۆ نانەوە.
springer (spriŋ′ĕr), *n.* (۱) بازدەر؛ قەڵەمبازدەر.
(۲) = springer spaniel (۳) = springbok
(٤) = grampus (٥) = spring chicken
(٦) (ا) پایەی ژێر تاق (کە تاقەکە لێوەی بەرز دەبێتەوە). (ب) بنچینەی تاق.
springer spaniel, قەڵەمبازدەر؛ سەگێکی پاوی قەڵەمبازدەری گوێ شۆڕی قووک نەرمە.
spring fever, تا بەهارە؛ هەستی سستی و تەمەڵی یا بێ ئارامی سەرەتای بەهار.
springhalt (spriŋ′hôlt´), *n.* = stringhalt.
spring-house (spriŋ′hous´), *n.* خانوچکەی سەر جۆگەلە (بۆ خواردەمەنی بە ساردی ڕاگرتن وەک " یەخچاڵ ").
springlet (spriŋ′lit), *n.* کانیەکی بچکۆلە.
spring lock, قفڵی سپرینگدار
spring-tail (spriŋ′tāl´), *n.* کلک زەمبەلەکی؛ جانەوەرێکی بێ باڵە
دوو کلکی زەمبەلەکی هەیە بۆ قوتەکردن.
spring-tide (spriŋ′tīd´), *n.* = spring-time.
spring-tide, (۱) بەرواری بەرز (لە سەرەتاو لە ناوەڕاستی مانگدا
ڕوودەدات). (۲) لێشاو (هەست)؛ لافاو (مەجاز).
spring-time (spriŋ′tīm´), *n.* (۱) بەهاران؛ دەمی بەهار.
(هەروەها " spring-tide "). (۲) دەمەدەمی شت؛ سەرەتا؛ بەهار (مەجاز).
springy (spriŋ′i), *adj.* (۱) لاستیکی؛ جێر؛ لە سپرینگ دەچێ؛ هەڵبەز
(۲) کانیاوی زۆرە؛ پڕە لە کانی.
-springily *(adv.)*; **springiness** *(n.)*.
sprinkle (spriŋ′k'l), *v.t.* (۱) ئاوڕشێن کردن؛ ئاوپرژێن کردن؛ پرژاندن؛ پرش و بڵاوکردنەوە (۲) لێ هەڵپژاندن؛ پێوەکردن (بەهارات، خوێ
(He ~ some salt on his salad.) هتد)

v.i. (۱) پرژان؛ هەڵپرژان.
(It ~ all day on-and-off.) (۲) بارین (نەرمە بارانی تاوتاو).
n. (۱) ئاوپرژێن؛ ئاوڕشێن؛ پرژان؛ پرژ.
(۲) نەرمە باران؛ نمەنمی باران؛ پرژە باران.
sprinkler (spriŋ′klēr), *n.* (۱) پرژێن؛ ئامێری پرژاندن؛ ئاوپرژێن.
(۲) ئاوپرژێنی ئاگر (ووشەی داهاتوو ببینە).
sprinkler system, (۱) ئاوپرژێنی ئاگر: چەند ئاوپرژێنێکی ئاگر کوژێنەرەوەیە لەناو خانوودا بە ئوتۆماتیکی دەکەونە ئیش لەکاتی ئاگر بەربوونەوەدا. (۲) ئاوپرژێنی چیمەن: چەند ئاوپرژێنێکی پێکەوەبەستراون بۆ چیمەن ئاودان بە شێوەیەکی ئوتۆماتیکی.
sprinkling (spriŋ′kliŋ), *n.* (۱) نەختێک؛ تۆزێک؛ کەمێک.
(۲) پرژ. (۳) ژمارەیەکی کەمی پرش و بڵاوکراوە هەرچۆنێک بێت.
(٤) هەڵپرژان؛ پرژان.
sprint (sprint), *v.i.* بەوپەڕی خێرایی ڕاکردن بۆ ماوەیەکی کورت؛ زۆر بە گوڕ ڕاکردن.
v.t. دووری بڕین بە ڕاکردنی زۆر خێرا.
n. (۱) ڕاکردنێکی زۆر خێرای کورت. (۲) پێشبڕکێیەکی بە گوڕی کورت
(۳) ماوەیەکی کورتی چالاکی نووراندن؛ گوڕ؛ هەڵپە.
-srinter *(n.)*.
sprit (sprit), *n.* دار بایەوان.
sprite (sprīt), *n.* (۱) جنۆکە؛ دێوودرنج.
(۲ [Archaic]، خێو.
sprocket (sprok′it), *n.* (۱) دانی چەرخ (وەک هی پاسکیل)
(۲) **sprocket wheel**.
sprout (sprout), *v.i.* (۱) چەکەرەکردن؛ سەوزبوون؛ پشکوتن؛ ڕووان.
(۲) پەرەسەندن؛ سەردەرهێنان؛ خێرا.
v.t. (۱) چەکەرەپێکردن؛ ڕووراندن. (۲) چەکەرە لێکردنەوە.
n. (۱) چەکەرە؛ چووز. (۲) وەچە؛ چووز؛ وەجاخ؛ نەوەی تازە.
(۳) **Brussels sprouts**.
spruce (sprōōs), *n.* (۱) درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی کاژ.
(۲) دارو تەختەی ئەم درەختە سنەوبەریە. (۳) ڕەنگی سەوزی ڕەش داگیرساو.
spruce (sprōōs), *adj.* شۆخ؛ تەپۆش؛ شۆخ و شەنگ؛ جوان پۆش؛ پێک‌وپێک.
v.t. (~ up), شۆخ کردن؛ تەپڕۆش کردن؛ جوان پۆشین.
v.i. (~ up), خۆ شۆخ کردن؛ خۆ جوان و پێک‌وپێک کردن؛ خۆ لە تەل دان:
(They ~ up a bit before the dinner party.)
-sprucely *(adv.)*; **spruceness** *(n.)*; **sprucey** *(adj.)*.
sprue (sprōō), *n.* نەخۆشی‌یەکی ناوچە گەرمەکانە نیشانەکانی شۆڕی و خوێن کەمی و قوڕگ نێشەن.
sprue (sprōō), *n.* (۱) کونی کانزای تواوە کردنەناو داڕێژگەوە.
(۲) کانزای لەکیس چوو لەم داڕشتنەدا.
sprung (spruŋ), *p.p. and alternative past tense of* **spring**.
spry (sprī), *adj.* گورج‌وگۆڵ؛ چوست‌وچالاک.
spud (spud), *n.* (۱) بێلەکان.
(۲ [Colloq.]، پەتاتە.
v.t. (۱) بە بێلەکان هەڵکەندن؛ بڕارکردن. (۲) بیرە نەوت هەڵکەندن
spue (spū), *v.t. & v.i.* = spew.
spume (spūm), *n.* کەفی پیس؛ کەف و پیسایی سەرئاوکەوتوو.
v.t. & v.i. کەفی پیس کردن و سەرئاوکەوتن.
-spumous; spumy *(adj.)*.
spumone, spumoni (spo-mō′ni), *n.* دۆندرمەیەکی ئیتالی چێن چینە.
spun (spun), *past tense and p.p. of* **spin**.
adj. هۆنراوە؛ ڕێسراو.
spunk (spuŋk), *n.* (۱) پووشوو؛ قاو.

(٢) [British Dial.]، پزیسك؛ پریشك؛ كلپه؛ تروسكه.
(٣) [Colloq.]، غیرەت؛ نازایی؛ به جەرگی.
v.i. (١) كلپەكردن؛ داگیرسان. (٢) غیرەت گرتن؛ ناگرگرتن.
spunky (spuŋ′ki), *adj.* [Colloq.], نازا؛ بەغیرەت؛ بەجەرگ.
-spunkily *(adv.)*; **spunkiness** *(n.)*.
spun silk, ڕیسی ئاوریشم
spun yarn, چەند گوریسێکی تێکەوەئاڵێنراو (کەشتیپەوانی).
spur (spûr), *n.* (١) هامزە؛ ئاسنی پاژنەی سوار؛ چوقوڵی ئاوزەنگی.
(٢) هان؛ هاندان؛ بزوێن؛ نەقیزە.
(٣) (أ) چوقوڵی سەر باڵ‌ولاقی هەندێ پەلەوەر.
(ب) بزماری زێر پێڵاوی دارکەر (بۆ هەڵگەڕان بەسەر داری بەرزدا).
(ج) چوقوڵە ئاسنێکە دەبەسترێ بە لاقی کەڵەشێری شەڕەوە (بۆ بریندارکردنی کەڵەشێرەکەی تر). (د) قەڵبەدار؛ لقە داری کورت‌وسەر تیژ؛ چوقوڵەدار (کە هێشتا هەر بە دارەکەوە بێت).
(٤) لوتکە؛ پەل (شاخ).
(٥) (أ) پانپشتی دەرپۆقیوی دیوار.
(ب) دارێکی کورتە وەك کۆڵەکە دراوێتە بەر شتێك.
(٦) **spur track**.
v.t. (١) ئاوزەنگی لێدان.
(٢) هاندان؛ نەقیزە تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە.
(٣) چوقوڵە ئاسن پێوەکردن یا لێدان.
(٤) بریندارکردن بە چوقوڵە ئاسن (شەڕە کەڵەشێر).
v.i. ئاوزەنگی لێدان؛ پەلەکردن؛ خێراکردن.
on the spur of the moment, لەپڕ؛ بەبێ بیرلێکردنەوە لە پێشەوە؛ هەر کە هات بە خەیاڵدا.
(They decided to get married on the spur of the moment.)
win one's spurs, ناو (بۆ خۆ) دەرکردن؛ سەرکەوتن بۆ یەکەم جارو خۆ چەسپاندن.
spurge (spûrj), *n.* ڕووەکێکی گەڵا گۆشتنە شێلەیەکی سپی تاڵی تێدایە.
spur gear, *Also* **spur wheel,** چەرخی داندار.
spurious (spyoor′i-əs), *adj.* (١) زۆل.
(٢) ساختە؛ دروزنە؛ درۆ؛ قەڵب.
(٣) بە ساختە خراوەتە سەری یا بۆی زیادکراوە (نووسراو، بەڵگەنامە).
(٤) درۆزنە؛ نە ڕووالەتدا لە یەك دەچن نەك لە سروشتدا (ڕووەکناسی).
-spuriously *(adv.)*; **spuriousness** *(n.)*.
spurn (spûrn), *v.t.* (١) شەق تێهەڵدان؛ لەقەلێدان (لەڕووی سووکیەوە)؛ فڕێدانە ئەولاوە. (٢) نەوێستن بە قێزەوە؛ بە لالووتەوە نەوێستن؛ لەقەلێدان (مەجاز)؛ پێ بازی نەبوون؛
(She ~ed him.; He ~ed their offer.)
v.i. بە قێزەوە نەوێستن؛ بە لالووتەوە پێ بازی نەبوون؛ قێز لێ هاتنەوە؛ لەقەلێدان (مەجاز).
n. (١) لەقە؛ شەق. (٢) نەوێستنێکی بە لالووتەوە؛ بە قێزەوە پێ بازی نەبوون.
spurred (spûrd), *adj.* ئاوزەنگی لەپێ؛ ئاوزەنگیدار.
spurrer (spûr′ĕr), *n.* ئاوزەنگی لێدەر؛ هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر.
spurrier (spûr′i-ĕr), *n.* ئاوزەنگیچی
spurry, spurrey (spûr′i), *n.* ڕووەکێکی گوڵ سپی گەڵا دەزوولەیی.
spurt (spûrt), *v.t.* فیچقەکردن؛ پژان؛ بە خوێرولەپر لێوە هاتنەدەرەوە.
v.i. (١) فیچقەکردن؛ بە خوێر لەپر لێ هاتن؛ پرژان؛ هەڵقوڵان؛ دەرپەڕین.
(٢) لەپڕ گورج‌وگۆڵی نواندن؛ لەپڕ خێراکردن؛ لەپڕ بینگرتن؛
(The runners ~ in the last lap.)
n. (١) فیچقە؛ هەڵقوڵان؛ بە خوێر لێ هاتن.
(٢) گورج‌وگۆڵیەکی لەپڕ؛ گڤ‌وگوڕێکی کورت‌و لەپڕ.
spur track, هێڵێکی کورتی شەمەندەفەری لە هێڵە سەرەکییەکە جیابووەوە

spur wheel, = **spur gear.**
sputnik (spoot′nik, sput′nik), *n.* سپوتنیك: مانگی دەستکردی سۆڤێتی.
sputter (sput′ĕr), *v.i.* (١) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕان لەکاتی قسەکردنی پەلەو بەجۆشدا. (٢) بە پەلەو پەشۆکاوی قسەکردن.
(٣) قرچەقرچ کردن‌و پرژێنبوونەوە (ڕۆنی سووڕەوەکراو)؛ پریشك لێبوونەوە (ئاگر).
v.t. (١) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕاندن لە کاتی قسەکردندا بە پەلەو بەجۆشەوە. (٢) بە پەلەو پەشۆکاوی ووتن.
(٣) پرتەپرت کردن؛ تەقینەوەو کوژانەوە (مەکینە).
(The engine ~ a few times and died.)
n. (١) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕیو لە کاتی قسەکردندا بە پەلەو شڵەژاوی. (٢) قرچەقرچی ڕۆنی سووڕەوەکراو.
(٣) تف‌و خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕیو؛ پرژی ڕۆنی سووڕەوەکراو.
(٤) قسەی پەلەو تێکەڵاوپێکەڵاو؛ گفتوگۆی گەرم‌و شێواو.
sputum (spū′təm), *n.* (١) تف؛ لیك. (٢) بەڵغەم؛ تف‌و بەڵغەم.
spy (spī), *v.t.* (١) سووسەکردن؛ جاسووسی کردن.
(٢) بەدی کردن؛ بینین. (٣) پشکنین؛ لێ ووردبوونەوە؛ تێڕوانین.
(٤) (~ **out**) ، بۆ دەرکەوتن (لە ئەنجامی پشکنین یا لێ ووردبوونەوەدا).
v.i. (١) سووسەکردن؛ جاسووسی کردن؛ سیخوڕی کردن.
(٢) چاودێری کردن. (٣) پشکنین؛ لێ ووردبوونەوە؛ باش تێڕوانین.
n. (١) سیخوڕ؛ جاسووس؛ ڕازبەر.
(٢) سووسەیی؛ سیخوڕی؛ جاسووسی.
spy-glass (spī′glas´, spī′gläs´), *n.* دووربینی بچووك
squab (skwäb, skwôb), *n.* (١) بەچکە کۆترو باڵندەی تری باڵەفڕە نەبوو. (٢) کەسێکی کورتەبنەو قەڵەو؛ کەسێکی خڕینە.
(٣) دۆشەکەڵە (بەتایبەتی هی ناو ئۆتومبیل)؛ کوشنگ. (٤) قەنەفە.
adj. (١) تازە هەڵهاتوو یا باڵەفڕە نەبوو. (٢) کورتەبنەو قەڵەو؛ خڕینە.
squabble (skwäb′l, skwôb′l), *v.i.* شەڕکردن لەسەر شتی هیچ‌وپووچ؛ دەمقڕە کردن؛ بەیەکداهاتن.
v.t. تێکەڵوپێکەڵ کردنی تیپی ڕێنکخراو (چاپکاری).
n. دەمقڕە؛ دەمەقاڵێ؛ شەڕە قسە؛ ناکۆکی؛ شەڕ لەسەر شتی هیچ‌وپووچ.
-squabbler *(n.)*.
squabby (skwäb′i, skwôb′i), *adj.* کورتەبنەو قەڵەو.
squad (skwäd, skwôd), *n.* (١) پەل (سوپا).
(٢) تاقم (وەرزش... هتد)؛ دەستە؛ کۆمەڵە.
v.t. (١) تاقم دروستکردن؛ تاقم تاقم کردن؛ دەستەدەستەکردن.
(٢) خستنە تاقمێکەوە.
squad car, ئۆتومبیلی پاسەوانی و سووسەی پۆلیس (بە تەلسزو تەلەفۆنەوە). (پێشی دەوترێ " **cruiser** " وە " **prowl car** ").
squadron (skwäd′rən, skwôd′rən), *n.* (١) گەلە کەشتی جەنگ.
(٢) لق (لەشکری سوارە). (٣) پۆل (فڕۆکەی جەنگ).
(٤) کۆمەڵە؛ پوورە؛ ژمارەیەکی زۆر؛ گەلە:
(~s of flies danced up and down.)
v.t. پۆل پۆل کردن؛ تاقم پێکهێنان؛ دەستەدەستەکردن.
squalid (skwäl′id, skwôl′id), *adj.* (١) پیس‌وپۆخڵ؛ پیس و ناخۆش؛ پیس‌و بۆگەن. *(a ~ house, neighborhood, etc.)*
(٢) کەساس؛ داماو؛ کوڵۆڵ؛ ناخۆش؛ ڕەش‌و ڕووت.
-squalidity *(n.)*; **squalidly** *(adv.)*; **squalidness** *(n.)*.
squall (skwôl), *n.* (١) گەردەلوولێکە بە باران یا بەفرەوە؛ بایەکی زۆر قایمە بە بەفر یا بارانەوە.
(٢) [Colloq.]، پشێوی؛ هەراوهوریا؛ بگرەو بەردە؛ ئاشووب.
v.i. بایەکی زۆر قایم هەڵکردن (بە باران یا بەفرەوە)؛ گەردەلوول هەڵکردن.
squall (skwôl), *v.i.* & *v.t.* قیژاندن؛ هاوارکردن؛ زریکان.

n. قیژە؛ هاوار. زریکە

squally (skwôl′i), *adj.* (١) گەردەلوولاوی؛ قایم (با)؛ باو باراناوی. (٢) [Colloq.] ناشوباوی؛ ناشاسوودە.

squalor (skwäl′ĕr, skwôl′ĕr), *n.* پیس‌وپۆخلی. پیس‌و بۆگەنی؛ کەساسی. داماوی؛ پیسی‌و ناخۆشی؛ رەش‌و رووتی.

(to live a life of ~)

squama (skwā′mə), *n.* پوولەکە. کیانەوەرناسی؛ پووەکناسی)؛ تۆپک. کاژ

squamate (skwā′māt), *adj.* پوولەکاوی. پوولەکەدار؛ بە پوولەکە داپۆشراو.

(~ reptiles) .

squamation (skwə-mā′shən), *n.* (١) پوولەکەداری. (٢) شێوەی رێکخرانی پوولەکە (ماسی).

squamo- (skwā′mō, skwā′mə), پێشگرێکە بەمانای پوولەکە.

squamosal (skwə-mō′s'l), *adj.* (١) squamous. (٢) تایبەتێ بە ئێسقانی هەردوولای کاسەی سەر.

n. ئێسقانی هەردوولای کاسەی سەر.

squamose (skwā′mōs, skwə-mōs′), *adj.* = squamous.

squamous (skwā′məs), *adj.* (١) پوولەکەدار. پوولەکاوی؛ لە پوولەکە بێکهاتوو. (٢) تایبەتی بە ئێسقانی پوولەکەیی هەردوو کاسەی سەر.

squamulose (skwam′yoo-lōs′), *adj.* بە پوولەکەی بچکۆلە داپۆشراو. پوولەکەی بچکۆلەدار.

squander (skwän′dĕr, skwôn′dĕr), *v.t. & v.i.* (١) بە بادان. (پارە)؛ بەفیڕۆدان. بەربادکردن؛ لەناودان؛ *(to ~ one's money)* . (٢) [Obs.]. پرش‌و بلاوکردنەوە.

n. پارە بەبادان. پارە بەفیڕۆدان. دەستبلاوی.

square (skwâr), *n.* (١) چوارگۆشە (ئەندازە). (٢) شتێکی چوارگۆشەیی. (٣) گۆڕەپانی ناوشار؛ مەیان؛ *(the town ~)* . (٤) ڕیزە خانووی بەینی چوار شەقام. (پێشی دەووترێ: " block ").

(٥) دووری نەم ڕیزە خانووە لە شەقامێکەوە بۆ شەقامێکی تر.

(٦) دەستە سەربازی بە چوارگۆشەیی ڕیز بوو.

(٧) گۆشەی پێوان (ئەندازیاری. دارتاشی... هتد).

(٨) خانە (شەترەنج؛ دامە... هتد).

(٩) دووجا. بیرکاری)؛ *(9 is the ~ of 3 .)* .

(١٠) [Slang]. کەسێکی کۆنەپەرست (لە بیرۆباوەڕو جل‌وبەرگ‌و هەڵوێستی کۆمەڵایەتیدا)؛ کەسێکە کە شوێن مۆدە نەکەوێ.

(١١) [Obs.]. پێوانە؛ پەیڕەو.

v.t. (١) کردن بە چوارگۆشە؛ وەک چوارگۆشە لێکردن؛ بە چوارگۆشەیی بڕین. (٢) بە ڕاستی ڕاگرتن؛ ڕاستکردنەوە *(~ your shoulders.)* . (٣) بڕینەوە (حساب، دەفتەرگری)؛ ڕاستکردنەوە:

(We have ~ed accounts.)

(٤) قەرزدانەوە و حساب بڕینەوە یا بڕێک کردن:

(This money will ~ him.)

(٥) وەک یەک لێکردن؛ هاوتاکردن (خاڵی یاری یا پێشبڕکێ).

(٦) تاقیکردنەوە بۆ ڕێک‌و ڕاستی (ئەندازە)؛ ڕاستکردنەوە.

(٧) بەراوردکردن؛ تاقیکردنەوە بە بەراوردکردن.

(٨) گونجاندن؛ سازاندن؛ لەگەڵدا گونجاندن یا ڕێکخستن؛

(I can't ~ what he does with what he says.)

(٩) دووجاکردن (بیرکاری).

(١٠) [Slang]. بەرتیل پێدان.

v.i. (١) بە ڕاستی وەستان؛ بێ کردن لە باری ڕاستی. (٢) لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ ڕێکەوتن:

(His actions do not ~ with his words.)

(٣) هاوتابوون (خاڵی یاری گۆڵف).

adj. (١) چوارگۆشەیی؛ چوارگۆشە. (٢) بەشێوەی گۆشەی وەستاو. (٣) ڕێک؛ ڕاست. (٤) هەمووی دراوەتەوە (قەرز)؛ پاک لە پاک؛ پاک (قەرز).

(٥) پاک (سەوداگەری)؛ ڕەوا؛ بێ گزی‌و فێڵوتەڵەکە: *(a ~ deal)* .

(٦) ڕاستەوڕاست؛ بەبێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاست‌و ڕەوان؛ ڕێک‌و ڕەوان:

(a ~ answer, refusal, etc.)

(٧) پان‌و تۆکمە.

(٨) دووجایی (بیرکاری).

(٩) چوارگۆشە (پێوانە): *(three ~ feet; five ~ inches)* .

(١٠) [Colloq.]، تێرکەر؛ ئارەزووشکێن؛ باش؛ بەری دڵ گر: *(a ~ meal)*

(١١) [Slang]، کۆنەپەرست (لەڕووی بیرۆڕا جل‌وبەرگ‌و هەڵوێستی کۆمەڵایەتی‌یەوە)؛ شوێن مۆدە نەکەوتوو.

adv. (١) بە ڕاست‌و ڕەوانی؛ بە ڕێک‌و ڕاستی؛ بەبێ پێچ‌وپەنا.

(٢) (ا) ڕووبەڕوو؛ بەرامبەر. (ب) لەسەر گۆشەی ڕاست.

(٣) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ: *(She ran ~ into the wall.)* .

(٤) بەبێ ترس‌و لەرز؛ ڕووبەڕوو؛ بەتوندی:

(She looked him ~ in the eye and told him to get lost.)

(٥) بە چوارگۆشەیی؛ لە شێوەی چوارگۆشەدا.

on the square, (١) لەسەر گۆشەی ڕاست؛ لەسەر گۆشەی وەستاو؛ ڕێک.

(٢) پاک؛ سەر ڕاست؛ بێ گزی‌و فێڵوتەڵەکە؛ ڕێک‌و ڕاست.

(٣) بە پاکی؛ بە ڕاست‌و ڕەوانی؛ بە ڕێک‌و ڕاستی؛ بەبێ پێچ‌وپەنا

out of square, (١) لەسەر گۆشەی ڕاست دێیە؛ ناڕێک.

(٢) [Colloq.]. نەگونجاو. (٣) [Colloq.]، بە هەڵە.

square away, (١) ڕاستکردنەوەی بایەوانی کەشتی‌و ئامادەبوون بۆ ڕۆیشتن. (٢) هەمووشتێک ئامادەو ڕێک‌وپێک کردن.

(٣) هەڵوێستی شەڕ وەرگرتن (بۆکسبازی).

square off, خۆ ئامادەکردن بۆ شەڕ یا لێدان (بۆکسبازی).

square the circle, (١) چوارگۆشەکردنی بازنە؛ دۆزینەوەی چوارگۆشەیەک کە ڕووبەرەکەی نەوەندەی هی بازنەیەک بێ.

(٢) هەوڵدانی کردنی شتێکی زۆر گران.

square up, (١) پاک لە پاک کردن؛ پاک کردنەوە (قەرز)؛ دانەوە.

(٢) ڕووبەڕوو وەستان (بۆ شەڕ).

square bracket, کەوانەی گۆشەدار. (وەک ئەم دووانە []).

square dance, سەمای چوارگۆشەیی: سەمایەکی نەمەریکی چوار ژن‌و چوار پیاویە بە چوارگۆشەیی.

square circle, مەیانی بۆکسبازی.

square deal, [Colloq.], سەوداگەرییەکی بێ گزی‌و پێچ‌وپەنا؛ ڕێکەوتنێکی بەوڕۆانانە؛ ڕەفتار لەگەڵ کردنی سەر ڕاستانەو بێ پێچ‌وپەنا.

square meal, ژەمە خۆراکێکی باش‌و تێرکەر.

square root, ڕەگی دووجا (بیرکاری).

square shooter, کەسێکی پاک‌و سەرڕاست‌و بەوڕۆان.

square-shouldered (skwâr′shōl′dĕrd), *adj.* چوارشانە.

square-toed (skwâr′tōd′), *adj.* (١) لووت پان یا چوارگۆشەیی (پێڵاو). (٢) کۆنەپەرست؛ ڕێک‌وپێک؛ لە پادە بەدەر سڵکەڕەوە لە ڕەفتاردا

square-toes (skwâr′tōz′), *n.* کەسێکی کۆنەپەرست‌و لە پادە بەدەر ڕێک‌وپێک‌و سڵکەڕەوە.

squarish (skwâr′ish), *adj.* وەک چوارگۆشەیە.

squash (skwäsh, skwôsh), *v.t.* (١) فلیقاندنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ جێق دەرهێنان؛ هاپین. (٢) دامرکاندنەوە (شۆڕش، بەرهەڵستی)؛ کوژاندنەوە؛ پێشێل کردن. (٣) دەمکوت کردن (بە قسەی ڕەق)؛ بەزاندن.

v.i. (١) پلیشانەوە؛ فلیقانەوە؛ جێق دەرهاتن. (٢) شڵپە هاتن. (٣) درپێدان؛ بە زۆر خۆ پێداکردن.

n. (١) شتێکی بە ئاسانی فلیقێنراوە یا پلیشێنراوە. (٢) تڵپە؛ تڵپ؛ ملتە. (٣) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ جێق دەرهاتن. (٤) دەنگی فلیقانەوە. (٥) [British]، خۆشاوی لیمۆی تێکەڵاو بە شتی تر: *(a lemon ~)* (٦) سکواش: یاریەکە لە تەنس‌و تۆپینی دەست دەچێت.

adv. به دەنگێکی وەک فلیقانەوە یا پلیشانەوە.

squash (skwäsh, skwôsh), *n.* (۱) کوولەکە؛ کوولەکەی مل باریک. (۲) ڕووەکی کوولەکە

squash bug, مێرووی کوولەکە؛ مێرووێکی زیانبەخشە بۆ کوولەکەو ڕووەکی تر

squashy (skwäsh′i, skwôsh′i), *adj.* (۱) نەرم و نۆل. *(~ cushions)* (۲) تەڕو نەرم؛ لیقن. (۳) بۆ زۆر گەییو؛ بوردوو. *(~ melons)*.

-squashily *(adv.)*; **squashiness** *(n.)*.

squat (skwät, skwôt), *v.i.* (۱) هەڵتروشکان؛ هەڵتووتان؛ بە چیچکانەوە دانیشتن. (۲) دەستبەسەرداگرتنی خانوو زەوی‌وزاری چۆل بەبێ تاپوو بەبێ کرێدان. (۳) داگیرکردنی زەوی‌وزاری میری بە نیازی تاپۆ کردنی

v.t. خۆهەڵتروشکان؛ خۆهەڵتووتان.

adj. (۱) هەڵتروشکاو؛ هەڵتووتاو؛ بە چیچکانەوە دانیشتوو. (۲) () نرم. (ب) کورت و ئەستوور یا قورس.

n. هەڵتروشکان؛ هەڵتووتان؛ بە چیچکانەوە دانیشتن.

squatter (skwät′ĕr, skwôt′ĕr), *n.* (۱) کەسێکی هەڵتروشکاو یا بە چیچکانەوە دانیشتوو. (۲) (ا) کەسێکە کە دەست بەسەر خانوو زەوی‌و زاری چۆلدا دەگرێ‌و تێیدا دادەنیشێ بەبێ کرێ‌و بەبێ تاپۆ؛ داگیرکەری خانووی چۆل (ب) داگیرکەری زەوی‌وزاری میری بە نیازی تاپۆکردنی.

squatty (skwät′i, skwôt′i), *adj.* (۱) نزم؛ داکەوتوو. (۲) کورت و ئەستوور.

squaw (skwô), *n.* (۱) ژنێکی هیندی ئەمەریکی. (۲) ژن؛ ئەووی گاڵتەوە؛ ئافرەت

squaw-fish (skwô′fish´), *n.* ماسی‌یەکی ڕوباری باریک و درێژکۆلەیە

squawk (skwôk), *v.i.* (۱) فیراندن (وەک مریشک و تووتی)؛ قیرەقیرکردن. (۲) [Slang]. سکاڵاکردن بە تووندوتیژی؛ بۆڵەبۆل کردن

n. (۱) قیرە؛ قیرەقیر. (۲) [Slang]. سکاڵای تووندوتیژ؛ بۆڵەبۆل.

squaw man, پیاوێکی سپی‌یە کە ژنی هیندی ئەمەریکی هێنابێ.

squeak (skwēk), *v.i.* (۱) جووکەجووک کردن (وەک مشک)؛ جیکەجیک هاتن؛ زیقەزیق کردن. (۲) جیرەجیرکردن (دەرگا)؛ جیرەهاتن؛ جیراندن (۳) [Slang]، نهێنی درکاندن؛ خەبەرلێدان؛ تووش کردن. (٤) بە ناستەم سەرکەوتن یا دەربازبوون؛ بە ناستەم دەرچوون.

v.t. (۱) زیقەزیق کردن؛ بە زیقەزیقەوە ووتن. (۲) جیرە لێ هەڵساندن (دەرگا).

n. (۱) جیکە؛ جووکە؛ زیقە؛ جیرە. (۲) بە ناستەم ڕزگاربوون.

narrow (or close, near) squeak, [Colloq.], بە ناستەم دەربازبوون؛ بە ناستەم ڕزگاربوون

squeaky (skwēk′i), *adj.* جووکەجووککەر؛ زیقەزیقاوی؛ جیرەجیرکەر. *(a ~ floor, door, table, pair of shoes, etc.)*

-squeakily *(adv.)*; **squeakiness** *(n.)*.

squeal (skwēl), *v.i.* (۱) قیژاندن؛ زیقاندن؛ زریکاندن؛ جیقەجیق کردن. (۲) [Slang]. خەبەرلێدان؛ تووش کردن؛ پێوەکردن: *(He ~ on his classmates to the teacher.)* (۳) سکاڵاکردن؛ بۆڵەبۆل کردن.

v.t. (۱) قیژاندن؛ شیراندن؛ زریکاندن. (۲) زریکە لێ هەڵسان: *(~ing the tires)*.

n. قیژە؛ زریکە؛ شیرە؛ جیقەجیق.

-squealer *(n.)*.

squeamish (skwēm′ish), *adj.* (۱) زوو دڵ تێکچوو؛ دڵ تێکەڵهاتوو؛ زوو دەرشێتەوە. (۲) خۆی بە سەنگین دادەنێ‌و بیزی لە گەلێک ڕەووشت دەبێتەوە؛ زوو زوێر دەبێ لە ڕەوشتێک کە لای ناشرین بێ؛ بەقیزوبیز (مەجاز).

(۳) بەقیزوبیز

squeegee (skwē′jē, skwē-jē′), *n.* *Also* **squilgee,** (۱) لاستیکی شووشە سڕین (۲) خولخولۆکەی لاستیک؛ وێنەگرو وێنەهەڵکەن بەکاری دەمێنن بۆ سڕین.

squeeze (skwēz), *v.t.* (۱) ووشین؛ گوشین؛ ناو لێ گرتن؛ هەڵگوشین: *(to ~ a lemon dry)* (۲) لێ دەرهێنان بە گوشین یا بادان: *(She ~ water from the clothes.)* (۳) بە زۆر لێسەندن؛ ڕووتکردنەوە. (٤) گوشین؛ ووشین: *(to ~ a person's hand)*. (٥) چەوساندنەوە یا زۆر بۆ هێنان (بە داخوازی یا باجی ناڕەوا... هتد)؛ زۆرلێکردن؛ بەگیرهێنان (٦) باوەش پیاکردن؛ هەڵگوشین؛ هەڵگلۆفتن. (۷) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان (بە شتێکی نەرم خستنەسەر شتێکی ڕەق و پەستانەوە). (۸) [Colloq.]، بە زۆر پێ کردن؛ زۆرلێکردن. (۹) بە زۆر خۆ پیاکردن؛ درێبێدان و بە زۆر چوونەژوورەوە؛ بە زۆر تێ چوون؛ تێ ترنجاندن

v.i. (۱) گوشران؛ ووشران؛ پسان؛ فلیقانەوە (مەجاز). (۲) زۆر خستنەسەر؛ زۆرکردن. (۳) (~ in; ~ out; ~ through), بە زۆر خۆ پیاکردن؛ درێبێدان و بە زۆر چوونەژوورەوە؛ بە زۆر تێخستن؛ تێ ناخنین؛ پەستن؛ پەستانەوە؛ تێ ترنجان: *[to ~ (one's way) through a crowd; Can I ~ in?]* (٤) بە ناستەم بردنەوە، دەرچوون، سەرکەوتن یا دەربازبوون: *(The bill barely ~ed through.; We barely ~ed by.)*

n. (۱) گوشین؛ ووشین؛ هەڵگوشین. (۲) (ا) باوەش پیاکردن؛ هەڵگلۆفتن؛ هەڵگوشین (ب) دەست گوشین (۳) (ا) تێ ترنجان؛ تێ ناخنین؛ سیخناخ؛ پەستن. (ب) جەنجاڵ؛ قەرەباڵغی‌یەکی ئێجگار زۆر. (٤) وێنەی دەقاودەق (کە بە پەستانەوەی شتێکی نەرم بە سەر شتێکی ڕەقەوە دەردەهێنرێ). (٥) (ا) گوشراو؛ خۆشاو. (ب) نەخت؛ تۆسقاڵ؛ تۆز (٦) [Colloq.]، زۆر بۆ هێنان؛ زۆرلێکردن (ڕووتکردنەوە)؛ بەگیرهێنان؛ زۆر.

-squeezable *(adj.)*; **squeezer** *(n.)*.

squeeze play, بەگیرهێنان بۆ پارە یا شتی تر لێسەندن؛ زۆر بۆ هێنان (بۆ ڕووتکردنەوە یا ئامانجی تری خۆ بەجێهێنان).

squelch (skwelch), *n.* (۱) شڵقە؛ شڵقەشڵق؛ فلقەفلق (وەک دەنگی بە لیتاودا ڕۆیشتن). (۲) تۆپەڵە شتی فلیقاوە. (۳) وەڵامی تووندوتیژو دەمکوتکەر؛ دەمکوت؛ قوڕوقەپ پێکەر؛ پیاهەڵشاخان.

v.t. (۱) فلیقاندنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ هارین؛ شێڵان و جیق دەرهێنان. (۲) (ا) کوژاندنەوە (شۆڕش، ئاشووب)؛ پێشێل کردن. (ب) دەمکوت کردن؛ قوڕوقەپ پێکردن.

v.i. (۱) شڵقەشڵق لێوەهاتن؛ فلقەفلق هاتن؛ فلقەکردن. (۲) بەناو لیتاو یا قوڕاودا ڕۆیشتن و شڵقەشڵق لێ هەڵسان؛ بە پێڵاوی تەرەوە ڕۆیشتن و فلقە لێ هەڵسان.

-squelcher *(n.)*.

squib (skwib), *n.* (۱) (ا) فیشەکەشێتە. (ب) فیشەکەشێتەیەکە کە دەسووتێ بەڵام ناتەقێتەوە. (۲) داشۆرین؛ شۆرین (بە قسە).

v.i. & v.t. (۱) فیشەکەشێتە تەقاندن؛ تەقینەوە. (۲) داشۆرین؛ باش شۆردن (بە دەم).

squid (skwid), *n.* سکوید: گیاندارێکی دەریایی نەرمی دە پەڵی قاوغدارە دەخورێت و بۆ دانەخۆرەی ڕاوەماسیش بەکاردێت.

squiggle (skwi′g′l), *v.t. & v.i.* بە قڵی‌وبڵی نووسین یا نیگارکێشان؛ بە خواروخێچ نووسین یا وێنەکێشان.

n. هێڵێکی خواروخێچ؛ نووسینی قڵی بڵی.

squiggly (skwig′li), *adj.* خواروخێچ.

squill (skwil), *n.* (۱) ڕووەکێکە لە توخمی شلێر. (۲) سەلك یا پیازۆکەی نەم ڕووەکە (بۆ دەرمان بەکاردێت).

squilla (skwil′ə), *n.* چەند جۆرە گیاندارێکی قاووغداری دەریایی کون هەڵکەنن لە تەنکاودا.

squinch (skwinch), *n.* کەوانە یا تاقی قوڕبنی ژوور.

squint (skwint), *v.i.* (١) جاو هێنانەوەیەک‌و سەیرکردن؛ سەیرکردن بە دزێکی جاو؛ چاو نیمچە نووقان‌و سەیرکردن (٢) بە تیلەی جاو سەیرکردن (٣) خێل بوون. (٤) لابەنگری کردنی لایەک؛ حەز بە لایەک کردن؛ بەرەو لایەک چوون. (٥) لە ڕێ لادان؛ لە ڕێبازێکی تایبەتی لادان.

v.t. دزێک لە چاوا هێشتنەوەو تن نواڕین.

n. (١) بە تیلەی چاو سەیرکردن؛ بەدل نەبوون. (٢) بە دزێکی چاو تەماشاکردن (٣) مەیل؛ حەز (٤) مەیل یا حەزی چەوت. (٥) خێڵی؛ خێلێتی.

adj. (١) بە تیلەی چاو سەیرکەر؛ ناڕازی (٢) خێل؛ چاو تیل؛ چاو چەپ‌و ڕاست

squint-eyed (skwint′īd′), *adj.* (١) خێل؛ چاو تیل؛ چاو چەپ‌و ڕاست (٢) بە تیلەی چاو سەیرکەر؛ ناحەز؛ کینەوی؛ بەدخوا.

squire (skwīr), *n.* (١) قەفار هەڵگری سوارچاک (کە بە ناسایی کوڕێکی خانەدان بووە)؛ بەردەستی سوارچاک. (٢) (ا) بەردەستی پیاوێکی گەورە. (ب) جوامێر؛ جوامێری هاودەمی خاتوونێک (کە بە ناسایی پیاوێکی دڵسۆز بووە بۆی (٣) ناغا؛ کوێخا؛ دەرەبەگ؛ نازناوی خاوەن زەوی‌وزارێکی ئینگلیزیبە (٤) دادپرس (لە نەمەریکادا).

squirearchy (skwīr′är-ki), *n.* (١) چینی ناغاو دەرەبەگ؛ ناغاگەل. (٢) ڕژێمی ناغاو دەرەبەگان

squireling (skwīr′liŋ), *n.* دەرەبەگی بچووک.

squirm (skwûrm), *v.i.* (١) پێچ‌و لوول خواردن (وەک لەشی کرم‌و مار لە خشاندا یا لە بەگیرهاتندا)؛ خۆ کرژکردن؛ تلانەوە (وەک بە نێش‌و ئازارەوە). (٢) خۆبادان‌و خۆ کرژکردن لە تەریقی‌و شەرمەزاریدا؛ ناڕەحەتی‌و بێ ئارامی پیشاندان

n. پێچ‌و لوول خواردنی لەش؛ تلانەوە (وەک بە نێش‌و ئازارەوە)؛ خۆ کرژکردن. **-squirmy** *(adj.).*

squirrel (skwûr′əl, skwûrl), *n.* (١) سمۆرە. (٢) کەوڵی سمۆرە.

squirrel monkey, سمۆرە مەیموونێکی بچووکی تووک نەرمی کلک درێژی دەموچاو سپی لووت ڕەشی نەمەریکای خواروو.

squirt (skwûrt), *v.t.* & *v.i.* (١) فیچقەکردن؛ بە فیچقە هاتنەدەرەوە. (٢) تەرکردن بە فیچقە (مرۆڤ، شت)؛ ئاو لێ هەڵپرژان؛ فیچقە پیاکردن.

n. (١) فیچقە (ئامێر). (٢) فیچقە پیاکردن؛ لێ هەڵپرژان. (٣) فیچقە ئاو. شلەی بە فیچقە هاتەدەرەوە. (٤) [Colloq.] هەرزەیەکی بێ حەیاو بێ نەزاکەت؛ کەسێکی هیچ‌وپووچی لووت بەرز

squirt gun, (١) دەمانچەی ئاو (٢) ئامێری هەڵپرژێن

squish (skwish), *v.t.* & *v.i.*, *n.* [Dial.] = squash.

sri (shrē), *n.* گەورەم. وشەی بانگ کردنی هیندییە.

stab (stab), *v.t.* (١) چەقۆلێدان؛ خەنجەرلێدان (٢) پیاکردن (چەقۆ، خەنجەر)

v.i. (١) چەقۆلێدان؛ خەنجەرلێدان. (٢) پلدان؛ نە نێش‌و ئازارا بوون (وەک لە چەقۆلێدانەوە).

n. (١) بڕینی چەقۆلێدان (٢) پیاکردن (چەقۆ، خەنجەر)؛ لێدان. (٣) نێش‌و ئازاری تیژ‌و کوتوپڕ. (٤) [Colloq.] هەوڵ؛ تاقیکردنەوە: *(to take a ~ at a question)*. **-stabber** *(n.).*

stabile (stā′bil, stab′il), *adj.* (١) نەبزوک؛ نەبزووت؛ جێ نەگۆڕ؛ جێگیر؛ چەسپاو (٢) گەرما کاری تێ ناکات؛ نەگۆڕ

stability (stə-bil′ə-ti), *n.* (١) جێگیری؛ چەسپاوی؛ چەسپان؛ هیچ کار تێ نەکردن (٢) (ا) مەگۆڕان (مرۆڤ)؛ خۆڕاگرتن. (ب) پشت بێ بەستران (٣) ناسایش؛ ناسوودەیی؛ ئارامی.

stabilize (stā′bə-līz′, stab′ə-līz′), *v.t.* (١) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ قایم کردن. (٢) چەسپاندن (نرخ)؛ لە گۆڕان کەمکردنەوە. (٣) لەنگەرگرتن یا ڕاگیرکردنی فڕۆکە.

v.i. جێگیربوون؛ چەسپان.

-stabilization *(n.).*

stabilizer (stā′bə-līz′ĕr, stab′ə-līz′ĕr), *n.* (١) چەسپێنەر؛ جێگیرکەر. (٢) لەنگەری فڕۆکە؛ ئامێری ڕاگیرکردن‌و لەنگەرگیری فڕۆکەوکەشتی. (٣) (ا) ماددەیەکە دەکرێتە تەقەمەنیی‌یەوە بۆ نەوەی هەر لە خۆیەوە نەتەقێتەوە. (ب) ماددەیەکە دەکرێتە ماددەی تری کیمیاوی‌یەوە بۆ ڕاگرتنی لە دۆخی خۆیدا.

stable (stā′b'l), *adj.* (١) جێگیر؛ چەسپاو؛ چەسپیو؛ قایم. (٢) خۆڕاگر؛ نەگۆڕ (مرۆڤ)؛ پشت پێ بەستراو؛ یەک دل. (٣) ئارام؛ ناسوودە. (٤) نەگۆڕ؛ بەردەوام؛ هەمیشەیی. (٥) لەنگەرگیر؛ لەنگەرگر. (٦) شی نەبووەوە (کیمیا)؛ دانەوەشاو؛ نەگۆڕ.

stable (stā′b'l), *n.* (١) تاوڵە؛ تەویلە؛ گەوڕ. (٢) ووڵاخی تاوڵە؛ گشت ووڵاخی تەویلەیەک. (٣) گشت نەسپی غارغارێنی کەسێک. (٤) مەیتەرەکانی نەسپی غارغارێنی تاوڵەیەک.

v.t. کردنە تاوڵەوە؛ لە تاوڵە یا گەوڕدا ڕاگرتن.

v.i. لە تاوڵەدا بوون؛ کرانە تاوڵەوە یا گەوڕەوە.

stableboy (stā′b'l-boi′), *n.* هەرزەی تاوڵە؛ منداڵی بەردەستی تاوڵە.

stableman (stā′b'l-man′, stā′b'l-mən), *n.* مەیتەر

stabling (stā′bliŋ), *n.* (١) تاوڵە؛ تاوڵەکان؛ گەوڕ. (٢) جێی ڕاگرتنی نەسپ لە تاوڵەدا؛ جێگەو ڕێگەی ناو تەویلە.

stablish (stab′lish), *v.t.* [Archaic], = establish.

staccato (stə-kä′tō), *adj.* (١) پچڕپچڕ (مۆسیقا): *(a series of ~ notes)* (٢) پچڕپچڕ؛ یەک لە دوای یەک؛ پەستا پەستا: *(a ~ outburst of rage, gunfire, etc.)*

n. شتی پچڕپچڕ (گفتوگۆ، مۆسیقا، تەقەی تفەنگ).

stack (stak), *n.* (١) مەڵۆ؛ خەرمان؛ شارا؛ گووزە. (٢) بەستەک؛ کۆمەڵ؛ لیژنە؛ کەڵەک؛ بەند: *(a ~ of books, papers, etc.)* (٣) سێ تفەنگی هەڵسپێڕراو وەک سێپا. (٤) پێوانەیەکی دارو خەڵووزی ئینگلیزیبە. (٥) (ا) ڕیزە دووکەڵ کێشی سەر سەربان. (هەروەها " smoke-stack "). (ب) دووکەڵ کێشی سەر کەشتی؛ مەکینەی خۆ بزوێن... هتد. (٦) ڕیزە ڕەفەی کتێب (لە کتێبخانەدا). (٧) *(pl.)*، بەشی کتێب هەڵگرتنی کتێبخانەیەک. (٨) [Colloq.]، کەڵەک؛ ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵە.

v.t. (١) کەڵەکەکردن؛ بەستەک کردن؛ هەڵچنین (لیژنە دار، بەرد، کتێب، خشت)؛ کۆمەڵ کردن. (٢) بارکردن؛ لێ بارکردن. (٣) گزی کردن (قومار، یاری کاغەز).

stack up, (١) کردنە ئەوەندە (ژمێرە)؛ ئەوەندەبوون؛ کۆکردنەوە. (٢) هاوتابوون؛ خۆ لەقەرەدان؛ شان لە شان دان.

stack the cards; stack the deck, (١) بە دزێیەوە ڕێکخستنی کاغەزی یاری‌و قومار بۆ گزی کردن؛ گزی کردن. (٢) پێشەکی ڕێکخستنی شتێک یا کارێک بە ناڕەوایی بۆ سەرخستن یا ژێرخستنی لایەک لە ناکۆکی یا پێشبڕکێیەکدا.

staddle (stad′l), *n.* (١) جێ خەرمان‌و شارا؛ بنی خەرمان‌و شارا یا گزرە (بەتایبەتی کە لەسەر بەرزەکێک کەڵەکە کرابێ). (٢) پاڵپشت؛ کۆلەکە

stadholder (stad′hōl′dĕr), *n. Also* stadtholder, (١) فەرمانڕەوای کۆنی هەرێمێکی هۆڵەندە. (٢) سەرەک دادوەری هۆڵەندە.

stadia (stā′di-ə), *n.* (١) دووری پێو (ڕووپێوی)؛ شیشی دووری پێو. (٢) دووری پێوان بە شیشی دووری پێو.

stadia (stā′di-ə), *n. plural of* stadium.

stadiometer (stā′di-om′ə-tĕr), *n.* (١) ئامێری پێوانی کۆشە؛

گۆشەپێوەر (۲) ئامێری پێوانی هێڵی چەماوەو پچڕپچڕ.

stadium (stā′di-əm), *n.* (۱) خولگەی ڕاکردن یا پێشبڕکێن (لە یۆنانی کۆندا دەورەی دراپبو بە پلەپلەی دانیشتن). (۲) پێوانەیەکی یۆنانی کۆنە (بریتیبە لە ۶۰۷ یێ ز). (۳) یاریگای پلەپلە (بۆ دانیشتنی سەیرکەران)؛ وەرزشگای سەرکراوەی پلە دار یا تەلاندار. (٤) قۆناغی نەخۆشی.

stadtholder (stat′hōl′dĕr), *n.* = stadholder.

staff (staf, stäf), *n.* (۱) (ا) دارەدەست؛ گۆچان. (ب) کوتەک؛ گورز (ج) دارتاڵ. (د) گورزی پاشاو پیاوی گەورەی تر. (ھ) [Archaic]، قەدی ڕم یا نێزە. (و) داری پێوان.

(۲) پاڵپشت؛ پشتیوان. *(He was a ~ to the whole group.)*.

(۳) دەستەی فەرمانبەران؛ دەستەودایەرە.

(٤) دەستەیەک فەرمانبەرانی تایبەتی:

(a teaching ~ ; office ~ ; maintenance ~)

(٥) دەستە هێڵی ئاسۆیی کاغەزی مۆسیقا لەسەر نووسین (کە پێنج هێڵن).

adj. هی دەستەی فەرمانبەران.

v.t. فەرمانبەر بۆ دانان؛ کارگەر بۆ تەرخان کردن؛ فەرمانبەر پێدان.

staff (staf, stäf), *n.* گەچ (خانووسازی)

staffer (staf′ĕr), *n.* فەرمانبەر؛ ئەندامی دەستەی فەرمانبەرانی دەسگایەک

staff of life, نان.

staf sergeant, چاوەش

stag (stag), *n.* (۱) نێرە ئاسک. (۲) پەختە؛ گیانداری خەساو

(۳) (ا) پیاوێکە کە بە تەنها دەچێتە ئاهەنگ، واتە، ژن لەگەڵ خۆی نابات.

(ب) ئاهەنگی پیاوان.

adj. تەنها بۆ پیاوان (ئاهەنگ)؛ هی پیاوان: *(a ~ party)*.

v.t. [Slang], شوێن کەوتن بۆ سووسەکردن؛ سووسەکردن؛ جاسوسی بەسەرەوە کردن.

v.i. چوونە ئاهەنگ بە تەنها، واتە، بەبێ ژن لەگەڵ خۆ بردن.

go stag, [Colloq.], بە تەنها چوونە ئاهەنگ، واتە، ژن لەگەڵ خۆ نەبردن.

stage (stāj), *n.* (۱) سەکۆ؛ بەرزەک

(۲) داربەست (خانووسازی)؛ داربەند؛ ئەسکەلە (خانووسازی). (۳) نهۆم.

(٤) ئەو بەشەی گەردبینە کە شتی لەسەر دادەنرێ بۆ تێڕوانینو لێکۆڵینەوەی.

(٥) شانۆ

(٦) شانۆگەری؛ پیشەی شانۆگەریو نووساندن.

(۷) شوێنی ڕووداو: *(Europe has been the ~ for many wars.)*.

(۸) کاروان سەرا؛ شوێنی لادانی بەینی دوو قۆناغە ڕێ.

(۹) قۆناغ؛ قۆناغە ڕێ

(۱۰) (ا) **stagecoach** (ب) پاس.

(۱۱) پلە؛ قۆناغ: *(an advanced ~ of cancer)*.

(۱۲) بەشێکی مووشەک. (۱۳) چین (زەمینناسی).

v.t. (۱) پێشکەش کردن یا پیشاندان لەسەر شانۆ: *(to ~ a play)*. (۲) پێ هەڵسان؛ کردن؛ ڕێکخستن:

(to ~ a demonstration, an invasion, attack, etc.)

v.i. (۱) بۆ پیشاندان لەسەر شانۆ شیان: *(The play ~s well.)*.

(۲) بە گالیسکەی قۆناغ قۆناغ هاتوچۆکردن.

by easy stages, بە قۆناغی بچووک بچووک ووردە ووردە؛ لەسەرخۆ.

stage-coach (stāj′kōch′), *n.* گالیسکەی گەشتی قۆناغ قۆناغ: گالیسکەیەکی هاتوچۆیە بۆ خەڵکو پۆستە گواستنەوە بە ڕێکوپێکی.

stage-craft (stāj′kraft′, stāj′kräft′), *n.* شانۆگەری؛ پیشەی شانۆگەری؛ هونەری شانۆنامە نووسینو پێشکەشکردن.

stage direction, (۱) نامۆژگاری شانۆ: نامۆژگاری دەربارەی نووساندنی شانۆنامەو کرداری نوێنەرەکان (کە لە دەقی شانۆنامەکەدا دەنووسرێت)

(۲) سەربەرشتی کردنی نووساندنی شانۆنامە.

stage director, کارگێڕی شانۆ

stage door, دەرگای پشتەوەی شانۆ

stage fright, ترسی شانۆ.

stage-hand (stāj′hand′), *n.* کارگەری شانۆ: کەسێکە ئیش لەسەر دیمەنو ڕاچراو شتی تری شانۆ دەکات کە پێویستە بۆ پێشکەشکردنی شانۆنامەیەک.

stage manager, کارگێڕی شانۆ.

stager (stāj′ĕr), *n.* (۱) کەسێکی قاڵ یا شارەزا.

(۲) [Archaic]، نوێنەر؛ نەکتەر.

stage-struck (stāj′struk′), *adj.* شێتی شانۆ؛ زۆر حەز بە نوێنەری یا نەکتەری دەکات.

stage whisper, (۱) چپەی شانۆیی: چپەیەکی سەر شانۆی بیستراو لەلایەن گوێگرەکانەوە. (۲) چپەی بیستراو (لەلایەن خەڵکی تریشەوە)

stagey (stāj′i), *adj.* = stagy.

staggard (stag′ĕrd), *n.* *Also* **staggart,** نێرە ئاسکێکی چوارسالە.

stagger (stag′ĕr), *v.i.* (۱) لەتردان؛ بەملاو بەولادا کەوتن؛ لارەولارکردن؛ بە لارەولار ڕۆیشتن؛ لابەلا ڕۆیشتن.

(۲) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.

v.t. (۱) لەتر پێدان (وەک بە مستەکۆڵە پیاکێشان)؛ بەملاو بەولادا خستن.

(۲) واق ووڕماندن؛ حەپەساندن؛ سەرسوڕماندن.

(۳) بە لابەلا ڕێزکردن یا ڕێکخستن؛ لەم دیوو لەو دیوی هێڵێکەوە ڕێزکردن بە جۆرێک کە پێچاوپێچ یا لابەلا بنوێنێ:

(Theatre seats are ~ed for clear viewing.)

(٤) بەین تێخستن؛ تێکەهڵکێشان بە جۆرێک کە بەینی تێ بکەوێ:

(Employees' vacation periods have been ~ .)

n. (۱) لەتر؛ لەتردان؛ بەملاو بەولادا کەوتن؛ لارەولارکردن.

(۲) ڕێزی پێچاوپێچ؛ بزوانی پێچاوپێچ یا نەملاو نەولا.

(۳) (*pl.*) ، سەرەخوارێی نەسپو ڕەشەوڵاخ.

stagger-bush (stag′ĕr-boosh′), *n.* بنچکێکی ژەمراوییە ڕەشەوڵاخ تووشی سەرە خوڵ دەکات.

staggering (stag′ĕr′iŋ), *adj.* ئێجگار زۆر؛ بێ شومار؛ واق ووڕمێن؛ سەرسوڕمێن: *(The death rate among children was ~ .)*.

stag-hound (stag′hound′), *n.* تانجی ڕاوە ئاسک.

staging (stāj′iŋ), *n.* (۱) تەختەبەندی سەردەمی؛ چوارچێوەی لەسەر وەستان؛ بەرزەک. (۲) کارگێڕیی گالیسکەی هاتوچۆ.

(۳) گەشتکردن بەم جۆرە گالیسکانە.

(٤) شانۆنامە پێشکەش کردن یا نووساندن.

staging area, شوێنی کۆبوونەوەو ئامادەکردنی لەشکر پێش هێرش بردن.

stagnancy (stag′nən-si), *n.* وەستان (ئاو)؛ وەستاوی؛ پەنگخواردنەوە.

stagnant (stag′nənt), *adj.* (۱) وەستاو (ئاو)؛ ڕاوەستاو؛ پەنگخواردووەوە: *(~ water)*.

(۲) بۆگەن (ئاو بەهۆی پەنگخواردنەوەوە)؛ پیس.

(۳) مردوو (مەجان)؛ خاو؛ سست؛ نەبزوک؛ سارد (بازاڕ)؛ هێواش:

(a ~ mind; a ~ economy)

stagnate (stag′nāt), *v.i.* بۆگەن کردن (بەهۆی پەنگخواردنەوەوە)؛ لە چالاکی کەوتن؛ سست بوون: *(The water ~s.; The mind ~s)*

v.t. بۆگەن پێکردن.

stagnation (stag-nā′shən), *n.* (۱) بۆگەن کردن (بەهۆی پەنگ خواردنەوەوە)؛ نەبزۆکی؛ سستی؛ خاوی؛ مردن (مەجان).

(۲) دۆخی بۆگەن کردن یا نەبزۆکی.

stagy, stagey (stāj′i), *adj.* (۱) شانۆیی؛ هی خۆنواندن.

(۲) دەستکرد؛ بۆ پۆزلێدان یا خۆدەرخستن کراوە؛ دروزنە؛ ڕووالەتی

staid (stād), *archaic past tense and p.p. of* stay

adj. (۱) نەگۆڕ؛ جێگیر؛ چەسپاو.

(۲) سەلار؛ سەنگین؛ خۆڕاگر؛ ئاغر؛ ڕێکوپێک.

stain (stān), *v.t.* (۱) لەکەدارکردن؛ پیس کردن؛ پەڵە لێدان.
(۲) ناو پیس کردن؛ لەکەدارکردن. (۳) ڕەنگ کردن؛ بۆیەکردن.
(٤) ڕەنگ کردنی شتی وورد و بێ ڕەنگ (بۆ تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی بە گەردبین).
v.i. ڕەنگ گرتن
n. (۱) پەڵە؛ لەکە. (۲) لەکە؛ ناو پیسی؛ ناوزپان.
(۳) (ا) ڕەنگ (بۆ ڕەنگ کردنی دارو تەختەو قوماش)؛ بۆیە.
(ب) ڕەنگ. بۆ ڕەنگ کردنی شت بۆ تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی بە گەردبین).
stained glass, شووشەی ڕەنگ کراو (وەک هی پەنجەرەی کڵێسەو هەندێ خانوو)
stainless (stān′lis), *adj.* (۱) بێ لەکە؛ بێنگەرد؛ بێ پەڵە؛ پاک.
(۲) ژەنگ نەگر؛ ژەنگ هەڵنەمێن؛ نەخوراوە (کانزا).
stainless steel, پۆڵای ژەنگ نەگر؛ پۆڵای ژەنگ هەڵنەمێن.
stair (stâr), *n.* (۱) staircase. (*pl.*)
(۲) پلەی پێ پلیکانە؛ پلەی قاڵدرمە.
staircase (stâr′kās´), *n.* پێ پلیکانە؛ پێ پیلکە؛ قاڵدرمە.
stairhead (stâr′hed´), *n.* تەوقەسەری پێ پلیکانە
stairway (stâr′wā´), *n.* = staircase.
stairwell (stâr′wel´), *n.* بیری پێ پلیکانە: ئەو بۆشاییەیە کە پێ پلیکانەی خانوویەکی چەند نهۆمی تێدایە؛ قوڵکەی پێ پلیکانە.
stake (stāk), *n.* (۱) سنگ؛ مێخ؛ سنجووق؛ بەروولەی دەوار.
(۲) سنگ یا داری تاوانکار پێوە بەستنەوەو سووتاندن.
(۳) سووتاندنی تاوانکار بە بەستنەوەی بە سنگێک یا ستوونێکەوە.
(٤) شیش سنگی پشت لۆڕی و فارگۆنی پشت بەتاڵ بۆ ڕاگرتن و نەکەوتنە خوارەوەی بار.
(٥) (*pl*) پارەی گرەو لەسەرکراو؛ گرەو:
(The gamblers were playing for high ~s.)
(٦) (*pl*) خەڵات (پێشبڕکێ).
(۷) پێشبڕکێیەک کە براوە خەڵاتی تیا وەرگرێ.
(۸) بەش یا سوود (لە سەرکەوتنی پرۆژەیەکی دارایی مەترسیدار؛ دەسگایەک. کارێک، یا وڵاتێکدا): *(to have a ~ in a company).*
(۹) grubstake .[Colloq.]
v.t. (۱) نیشانەکردن و کردن بە هی خۆ (شوێن، سنوور).
(۲) قایم کردن (بە سنگ)؛ چەسپاندن؛ دار دانە بەر بۆ پاڵپشتی.
(۳) بەستنەوە (بە سنگ یا دارەوە).
(٤) (~ in; ~ out)؛ سنوور گرتن؛ شووڕە بۆ کردن؛ پەرژین کردن.
(٥) گرەو لەسەرکردن؛ خستنە مەترسییەوە:
(He ~ his wealth on the outcome of this race.)
(٦) grubstake .[Colloq.]
at stake, لە مەترسیدایە؛ مەترسی لێ دەکرێ:
(Our lives were at stake.)
pull up stakes, [Colloq.], گواستنەوە (مال، دەوار، هەوار، کارو کاسبی... هتد).
stake body, لۆڕی سەر بەتاڵی دەور بە شیش یا سنگ گیراو بۆ نەکەوتنە خوارەوەی بار.
stake-holder (stāk′hōl´dēr), *n.* گرەوگر کەسێکە پارەی گرەو لەسەر کراوی لا دادەنرێت تا ئەنجامی گرەوەکە دەردەکەوێت.
stake out, چاودێری کردن لەلایەن پۆلیسەوە.
stalactitle (stə-lak′tīt, stal′ək-tīt´), *n.* ستالاکتایت
چلوورەیەکی کلسیەیە لە بنمیچ و بەرزاییەکانی ئەشکەوتەوە شۆڕدەبێتەوە.
stalag (stal′ag), *n.* ئۆردوگای زۆرەملێی ئەڵمانی بۆ دەستبەسەرانی جەنگ لە سەربازو ئەفسەرییاران.
stalagmite (stə-lag′mīt, stal′əg-mīt´), *n.* ستالاگمایت
چلوورەیەکی کلسیەیە لە بنی ئەشکەوتدا پەیدادەبێت (هەندێک جار بە چلوورە کلسیەیە شۆڕبووەکان " ستالاکتایت " دەگات).
stale (stāl), *adj.* (۱) (ا) کۆن و بێ تام؛ کەف‌وکوڵ نەماو: *(~ beer).*
(ب) کۆن (نان)؛ کۆن و ڕەق: *(~ bread).*
(ج) پیس؛ نۆکسجینی کەمەو؛ وەستاو: *(~ water or air).*
(د) بۆ کۆنی لێ دێت؛ بۆگەن.
(۲) کۆن؛ سووا؛ بێ تام؛ پەڕیووت: *(a ~ joke; ~ gossip).*
(۳) لاواز؛ هێز پێ نەماو؛ بێ گڤ‌وگوڕ.
(٤) پەڕیووت یا لە کارکەوتوو بەهۆی کات زۆر بەسەردا تێپەڕبوونەوە:
(a ~ debt)
v.t. & v.i. کۆن بوون؛ بێ تام بوون؛ بۆ کۆن لێ هاتن؛ پەڕیووت بوون.
stale (stāl), *v.i.* میزکردن (ئەسپ و ڕەشەوڵاخ).
n. میز (ئەسپ و ڕەشەوڵاخ).
stalemate (stāl′māt´), *n.* (۱) شا چەقێن (شەترەنج)؛ یاری پێش " کش شا " . (۲) گیرخواردن (گفتوگۆ)؛ چەقین؛ وەستان؛ ڕێک نەکەوتنی دوو لا لە گفتوگۆداو گیرخواردنیان:
(The negotiations have reached a ~ .)
v.t. (۱) گیرپێخواردنی شا (شەترەنج).
(۲) گیرپێخواردن (گفتوگۆ)؛ وەستاندن؛ ڕاوەستاندن.
stalk (stôk), *v.i.* (۱) بە قنج‌وقیتی و بە فیزەوە ڕۆیشتن:
(He ~ed out of the room in anger.)
(۲) تەشەنەکردن؛ پێدا ڕۆیشتن یا بڵاوبوونەوە:
(Famine ~ed through the land.)
(۳) بەبێ خشپە شوێن کەوتن؛ بە دزێیەوە دواکەوتن.
v.t. (۱) بەبێ خشپە شوێن کەوتن (نێچیری ڕاو، دوژمن، سووسە)؛ بە دزێیەوە دواکەوتن: *(to ~ a deer).*
(۲) پێدا بڵاوبوونەوە؛ گرتنەوە: *(Terror ~ed the streets.).*
n. (۱) ڕۆیشتنی قنج‌وقیت و بەفیز.
(۲) بەبێ خشپە شوێن کەوتن (نێچیر، دوژمن، سووسە).
-stalker *(n.).*
stalk (stôk), *n.* لاسک؛ لاسق؛ قنچک؛ قەف؛ دارک؛ قەد.
-stalky *(adj.).*
stalking-horse (stôk′iŋ-hôrs), *n.* (۱) ئەسپێکە یا شتێکە لە ئەسپ بچێ کە ڕاوچی خۆی لە پەنادا دەشارێتەوە.
(۲) بیانوو؛ بەڵگە؛ شتێکە مەبەستی ڕاستەقینەی پێ بشارێتەوە.
(۳) کەسێکی نامزەدکراوە لە هەڵبژاردنێکدا بۆ داپۆشینی کەسێکی گرنگتر یا بەش بەش کردنی نەو دەنگانەی بەرامبەرەکەی وەری دەگرێت.
stall (stôl), *n.* (۱) تەوێلە؛ تاوڵە؛ گەور.
(۲) خانەی وڵاخێك لە تەوێلەیەکدا. (۳) (ا) قەفەزەی سەردەمی بازاڕ؛ کانتین.
(ب) تەختە یا کورسی پێشەوەی کڵێسە.
(ج) [British]، کورسی بەردەمی شانۆ.
(٤) کیفی پەنجە (لە لاستیک دروست دەکرێ بۆ پاراستنی پەنجە).
(٥) هێواش بوونەوەی فڕۆکەو کۆژانەوەی بە ئاسمانەوە.
(٦) وێستگە یا مۆڵگەی ئوتومبیلێك.
v.t. (۱) کردنە تەوێلەوە؛ دابەستن (بەران). (۲) چەقین (لە قور یا بەفردا).
(۳) ڕاوەستاندن؛ وەستاندن. (٤) لەپڕ کۆژانەوەو وەستانی مەکینەی فڕۆکە.
v.i. (۱) کرانە تەوێلەوە؛ لە تاوڵەدا بوون. (۲) چەقین (لە قور و بەفردا).
(۳) ڕاوەستان؛ وەستێنران؛ وەستان؛ چەقین.
(٤) کوتوپڕ کۆژانەوەو وەستانی ئوتومبیل؛ پەککەوتن؛ وەستان؛ چەقین:
| The car (or engine) ~ed but I started it again. |
(٥) وەستانی مەکینەی فڕۆکە لەبەر هێواش ڕۆیشتنی.
stall (stôl), *v.i.* بە فێڵوتەڵەکە دواخستن یا وەستاندن؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ بە دەمەوە گرتن.
v.t. (~ off), بە فێڵوتەڵەکە دواخستن یا ڕاگرتن؛ بە دەمەوە گرتن؛ ڕاگرتن بە خۆ لێ دزینەوە:
(He could no longer ~ off his creditirs.)
n. بە دەمەوە گرتن؛ فێڵوتەڵەکەیەکە بۆ خۆدزینەوە لە نەرکێکی ناخۆش یا دواخستن و ڕاگرتنی شتێکی ناخۆش.

stall-fed (stôl′fed´), *adj.* داپەستراو (بەران)؛ داپەستە.
stall-feed (stôl′fēd´), *v.t.* (١) داپەستن (بەران)؛ قەڵەوکردنەوە (٢) گژوە پێدان.
stallion (stal′yən), *n.* نەسپی بەڕێز.
stalwart (stôl′wĕrt), *adj.* (١) تێکسمراو؛ تۆکمە؛ بەهێز. (٢) ئازا؛ قارەمان. (ب) پشت پێ بەستراو؛ یەک دڵ؛ چالاک؛ نەگۆڕ؛ لانەدەر؛ دوو دڵ نەکەر؛ یەک بار؛ بەڕوا. *(a ~ supporter of freedom)*
n. (١) کەسێکی تێکسمراو یا تۆکمە؛ کەسێکی بەهێز. (٢) لایەنگرێکی نەگۆڕ یا بەڕواو دوودڵی نەکەر (بەتایبەتی هی حیزبێك یا مەسەلەیەکی پاڵیاری).
stamen (stā′mən), *n.* نێرەندامی گوڵ؛ نێرەك.
stamina (stam′ə-nə), *n.* بەرگەگرتن (مرۆڤ)؛ کێش؛ بەکێشی؛ تین؛ هێز.
staminal (stam′ə-nəl), *adj.* (١) بەکێش؛ بەتین؛ بەرگەگر. (٢) نێرەکی؛ تایبەتی بە نێرەندامی گوڵ.
staminate (stam′ə-nit, stam′ə-nāt´), *adj.* (١) نێرەکیان پێوەیە بەڵام نێرکیان پێوە نییە (گوڵ)؛ هەر نێرەندامیان هەیە. (٢) نێرەکدار؛ نێرەندامی هەیە.
staminode (stam′ə-nō´d), *n.* *Also* staminodium. نێرەندامی بێ بەر یا بێ.
stammel (stam′′l), *n.* [Obs.]. (١) کالایەکی خوری زبری سوورە بۆ جلی ژێرەوە. (٢) ڕەنگی سووری ئەم کالایە.
stammer (stam′ĕr), *v.t. & v.i.* لاڵ بوون؛ زمان گیران؛ زمان تێکەڵوپێکەڵ بوون؛ زمان لاڵ بوون.
n. لاڵی؛ زمان گیران؛ زمان گیری.
-stammerer *(n.)*; **stammeringly** *(adv.)*.
stamp (stamp), *v.t.* (١) بە قایم پێ پیاناں؛ پێشێل کردن. (٢) (ا) پێ دان بە زەویدا بە تووند؛ زەوی کوتانەوە بە قاچ؛ پێ کوتان بە زەویدا بە قایم؛ تەپە لێ هەڵسان. *(He ~ the floor in anger.)* . (ب) (~ out) ، پێشێل کردن؛ پێ لەقەڵێدان؛ هارین؛ کوژاندنەوە؛ پێ پیاناں؛ پلیشاندنەوە. *(to ~ out a revolt)* . *(to ~ out a cigarette; to ~ out a revolt)* . (٣) لەسەر هەڵکەندن (ناو، نیشانە):
(He ~ his initials into the leather.)
(٤) نیشانەلێدان.
(٥) وەك نەخش تێدا هەڵکەندران:
(The incident was ~ in her memory.)
(٦) مۆرکردن (بڕوانامە)؛ مۆرلێدان؛ دامغەلێدان؛ پوول لێدان؛ شەقڵ کردن.
(٧) [Dial.]، هارین (کانزای خاو).
v.i. (١) پی دان بە زەویدا بە قایم؛ زەوی کوتانەوە بە قاچ؛ پێ کوتان بە زەویدا. (٢) بە تەپەتەپ پۆیشتن؛ تەپەی پێ هاتن.
n. (١) پێ دان بە زەویدا؛ پێ کوتان بە زەویدا. (٢) مەکینەی هارینی کانزای خاو. (٣) دارێژگە؛ قاڵب. (٤) دارێژە؛ شتی لە قاڵب دراو یا بە قاڵب دروستکراو. (٥) مۆر؛ دامغە؛ ئیستەمپا؛ شەقڵ. (٦) (ا) پوول (هی میری یا بازرگانی): *(trading ~s)* . (ب) پوولی پۆستە: *(postage ~)* . (٧) نیشانە؛ نیشانەی تایبەتی:
(The book bears the ~ of its author's genius.)
(٨) تایبەخۆ؛ چەشن؛ جۆر.
stampede (stam-pēd′), *n.* (١) پاڵەپەستۆیەکی لەپڕ بۆ ڕاکردن یا دەربازبوون (ڕەشەوڵاخ). (٢) پاڵەپەستۆی لەپڕ.
v.t. لەپڕ کردن بە پاڵەپەستۆ بۆ دەربازبوون.
stamper (stam′pĕr), *n.* (١) بەتاڵکەرەوەی پوولی پۆستە. (٢) شەقڵکەر؛ نیشانەکەر. (٣) دارێژ؛ لەقاڵبدەر. (٤) مەکینەی بەردو کانزای خاو هارین یا وورد‌کردن.

stamping ground, [Colloq.], هەوارگە؛ شوێنێکی پەسەندی یەکگرتنی ئاسایی خەڵك یا گیاندار؛ مۆڵگە؛ شوێنێکە کە کەسێك حەزی لێ دەکات‌و هەمیشە بۆی دەچێ.
stamp mill, (١) کارگەی هارین یا وورد‌کردنی کانزای خاو. (٢) مەکینەی هارین یا وورد‌کردنی کانزای خاو.
stance (stans), *n.* (١) شێوەی وەستانی مرۆڤ یا گیاندار (بەتایبەتی هی یاریکەر لەکاتی لە توپ دانا)؛ هەڵوێست. (٢) هەڵوێست (بەرامبەر بە مەسەلەیەك):
(What is his ~ on independence for minotrties?)
stanch (stanch), *v.t.* (١) خوێن وەستاندن؛ بەرگرتن. (٢) خوێنی برین وەستاندن؛ خوێن گرتنەوە؛ خوێن وەستاندنەوە. (٣) [Archaic or Dial.]، کەمکردنەوە؛ کوژاندنەوە؛ شکاندن (تینوێتی)
v.i. خوێن وەستان.
adj. = staunch.
stanchion (stan′shən), *n.* (١) کۆڵەکە؛ دیرەك. (٢) یەکێکە لەو شیشە ستوونیانەی مانگای پێ دەبەستێتەوە لە گەڕدا
v.t. (١) کۆڵەکە دانەبەر. (٢) بەستنەوەی ووڵاخ بە شیشی ستوونییەوە.
stand (stand), *v.i.* (١) (ا) بە پێوە وەستان؛ وەستان؛ ڕاوەستان
(ب) بەاڵیەکی تایبەتی هەبوون بە پێوە: *(He ~s six feet.)*
(ج) هەڵسانە سەر پێ؛ بەرزبوونەوە. (د) ڕەپ بوون؛ هەڵسان (کێر)
(٢) بە جۆرێکی تایبەتی وەستان؛ لە شوێنێکی تایبەتیدا وەستان:
(to ~ aside)
(٣) هەڵوێستێکی تایبەتی هەبوون یا نووانـدن: *(to ~ fim on an issue)*
(٤) لە باڕێك یا هەڵوێستێکی تایبەتیدا بوون: *(He ~s accused.)*
(٥) ڕێیەکی تایبەتی گرتن لە دەریادا.
(٦) [Obs.]، دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
(٧) لە پلەیەکی تایبەتیدا بوون: *(She ~s first in her class.)*
(٨) لە باڕێکی تایبەتیدا بوون: *(He ~s to make quite a profit.)*
(٩) [British]، خۆ نامزەدکردن یا پاڵاوتن (هەڵبژاردن).
(١٠) (ا) ڕاوەستان؛ لەسەر بنکە یا بن وەستان:
(A clock ~ on the mantle.)
(ب) لە شوێنێکی تایبەتیدا بوون: *(The house ~ on a hill.)*
(١١) (ا) نەبزوان؛ وەستان؛ جووڵە نەکردن:
(The car ~ in the garage for a week.)
(ب) پەنگخواردنەوە؛ وەستان؛ قەتیس بوون:
(tears ~ing in her eyes)
(١٢) وا بوون؛ گونجان؛ سازان: *(it ~s to reason)* .
(١٣) (ا) لە شێوەیەکی تایبەتیدا بوون:
(to copy a passage exactly as it ~s)
(ب) هێشتا هەر دروست بوون؛ هەر وەك خۆ مانەوەو نەگۆڕان
(The law still ~s.; The order given last week still ~s.)
(١٤) توانای پەڕین هەبوون (ئەسپ).
v.t. (١) (ا) نەفەوتان؛ مانەوە؛ سەرکەوتوو بوون؛ دەربردن:
(This book will ~ the test of time.)
(ب) بەرگەگرتن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن: *(He ~s pain well.)* .
(ج) هەز لە چارە کردن؛ لەگەڵدا دەربردن:
(She can't ~ her boss.; I can't ~ that guy.)
(د) لە توانادا بوون: *(He can ~ another drink.)* .
(هـ) ئارام گرتن.
(٢) بەرگەگرتن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن: *(to ~ a siege)*
(٣) مل بۆ دان؛ پێ کران؛ نۆشین؛ بەسەرداهاتن: *(to ~ trial)*
(٤) پێ هەڵسان؛ کردن (پاسەوانی)؛ ئەرك بینین: *(to ~ guard)* .
(٥) وێرکردن؛ پارەدان.
(٦) وەستاندن لەسەر پێ؛ ڕاوەستاندن؛ ڕاستکردنەوە.
n. (١) وەستان؛ ڕاوەستان؛ مانەوە لە شوێنێکدا.

stand on one's own feet, پشت به خۆ بەستن (لە کارو بیرکردنەوەیشدا)؛ سەربەخۆبوون؛ پێویست بە کەس نەبوون.

stand out, (۱) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین. (۲) زۆر دیاربوون؛ زۆر لەبەرچاوبوون. (۳) بە تووندی بەرهەڵستی کردن.

stand over, (۱) دواخستن. (۲) چاودێری کردن بە وردی.

stand to. (۱) ئیش کردن بەبێ وەستان. (۲) ئامادەبوون. (۳) وازنەهێنان؛ دەست هەڵنەگرتن؛ کۆڵنەدان. (٤) بەڵێن نەشکان؛ بەڵێن ڕاگرتن.

stand up, (۱) هەڵسانە سەر پێ: *(Everyone stood up when the King came in.)*

(۲) بەرگەگرتن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن: *(That statement does not stand up on examination.)*

(۳) [Slang]، نەچوون بۆ ژوانێك (بەتایبەتی بە دەسەنقەست): *| She stood him up. |*

stand up for, لایەنگیری کردن؛ لەسەرکردنەوە؛ پشتگیری کردن.

stand up to, (۱) لە ڕووبا وەستان؛ بەرەنگاربوون؛ بەڕەو ڕوو وەستان بەبێ ترس. (۲) بەرهەڵستی کردن؛ خۆڕاگرتن.

take the stand, گەواهی یا شایەتیدان؛ بەڵگە پێشکەش کردن لە دادگادا (گومانبار، داواچی، شایەت): *| The defendant (witness, plaintiff) will take the stand tomorrow. |*

standard (stan′dērd), *n.* (۱) ئاڵا؛ بەیداخ؛ دروشم. (۲) پێوانە؛ پێوەر؛ ئەندازە؛ تەرازوو؛ پێوانەی گشتی: *(~s of weight and measure are set by the government.)*

(۳) بنچینەی سکە: *(the gold ~).*

(٤) ئەندازەی زێڕ، زیو، یا کانزای تر لە پارەدا.

(٥) نموونە؛ وێنە؛ مۆدێل

(٦) پلە: *(the ~ of living).*

(۷) کۆڵەکە؛ پایە؛ پاڵپشت؛ ستوونێکە بۆ شت خستنەسەر.

(۸) پەڕەی گەورەی گوڵ.

(۹) [British]، پلە (قوتابخانەی سەرەتایی)؛ پۆل.

(۱۰) درەختی هەڵچوو بە ئاسماندا بێ ئەوەی داری بدرێتە بەر.

adj. (۱) نموونەیی؛ وێنەیی؛ مۆدێل.

(۲) باش؛ چاك: *(~ reference books).*

(۳) (۱) ئاسایی؛ ناتایبەتی؛ باو: *(the ~ model of an automobile).*

(ب) ئاسایی؛ باو؛ ناتایبەتی: *(~ procedures, measures, ingredients, etc.)*

(٤) پەتی (زمان)؛ هی وێژەو نووسین: *(~ English; the ~ language)*

(٥) قەبارەی ئاسایی‌یە (تیپی چاپەمەنی).

standard-bearer (stan′dērd-bâr´ēr), *n.* (۱) ئاڵاهەڵگر؛ ئاڵادار؛ بەیداخ هەڵگر. (۲) پێشەوا (حیزب، ڕێکخراو، کۆمەڵە)؛ سەرۆك؛ ڕابەر: *(the ~ of the Democratic Party in the next election)*

standardization (stan´dēr-dī-zā′shən), *n.* (۱) پێوان؛ پێوانە. (۲) بەیەککردنی گشت ئەندازەکان؛ بەیەك ئەندازە کردن.

standardize (stan′dēr-dīz´), *v.t.* (۱) یەك ئەندازە کردن؛ بەیەککردنی هەموو ئەندازەکان؛ وەك یەك لێکردنی ئەندازەکان: *(to ~ tests, textbooks, procedures, etc.)*

(۲) پێوان؛ ئەندازە گرتن.

Standard English, ئینگلیزی پەتی؛ ئینگلیزی وێژەیی و نووسین؛ زمانی ئینگلیزی بەکارهێنراو لەلایەن زۆربەی پۆشنبیرانەوە زۆربەی کات.

standard language, زمانی پەتی؛ زمانی وێژەیی و نووسین؛ زمانی بەکارهێنراو لەلایەن زۆربەی پۆشنبیرانەوە زۆربەی کات.

standard of living, پلەی ژیان.

standard time, کاتە زستانە؛ کاتی ڕەسمی وڵاتێك.

stand-by (stand′bī´), *n.* (۱) کەسێکی پشت پێ بەستراو؛ (۲) (۱) وەستان و بەرەنگاربوون؛ وەستان بۆ بەرهەڵستی کردن. (ب) بەرهەڵستی.

(۳) جێی وەستان: *(He took his ~ at the rear.)*

(٤) هەڵوێست؛ ڕا؛ بیروڕا: *(I have made my ~ clear.)*

(٥) (۱) بەرزەکی لەسەر وەستانی تەماشاکەرانی خۆپیشاندانێك؛ سەکۆی لەسەر وەستانی تیپی مۆسیقا: *(a reviewing ~)*

(ب) تەلانی سەیرکەران لە یاریگادا

(ج) سەیرکەرانی یاریەك.

(د) شوێنی وەستان یا دانیشتنی شایەت لە دادگادا (۵) دووانگە

(٦) (۱) وەستانی تیپی شانۆگەری گەڕۆك بۆ شانۆنامە پێشکەش کردن: *(a one-night ~)*

(ب) شاری تێدا ڕاوەستانی تیپێکی گەڕۆکی وەها

(۷) سایەبار یا کوختەی دارینەی فرۆشگا؛ فرۆشگای بچووکی سەرەڕێ؛ کانتین؛ قەفەزە دووکان: *(a newspaper ~ ; a vegetable ~ ; a hamburger ~)*

(۸) وێستگەی ئوتومبیلی کرێ *(a taxi ~).*

(۹) دۆلاب؛ چوارچێوەی شت تیا دانان؛ ڕیزە ڕەفە: *(a music ~).*

(۱۰) ڕیزە دەرخت یا ڕووەکی بەرز؛ پەڵە درەخت *(a ~ of pine).*

(۱۱) ڕاوەستان؛ هەڵوێست؛ شێوەی وەستان؛ پۆز

(۱۲) [Obs or Dial.]، دەستە؛ تاقم؛ پۆل.

make a stand, (۱) هەڵوێستی بەرگری وەرگرتن؛ بەرگری کردن؛ بەرهەڵستی کردن (۲) لایەنگری لایەك یا بیروڕایەك کردن؛ لایەنگیری خۆ نیشاندان (۳) وەستان؛ ڕاوەستان.

stand a chance, سەرکەوتن بۆ هەبوون؛ ئومێدی سەرکەوتن لێ کران؛ ئومێدی بەرکەگرتن لێ کران.

stand by, (۱) چاوەڕێ کردن بە ئامادەیی؛ ئامادەبوون؛ چاوەڕێ کردن. (۲) پشت گرتن؛ لایەنگیری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان؛ پشت بەرنەدان: *(to stand by someone in time of need)*

(۳) ڕاگرتن بەڵێن؛ نەشکاندن (بەڵێن): *(to stand by one's word).*

(٤) خۆ تێ نەگەیان؛ تەماشاکردن و هیچ نەکردن؛ لەلاوە وەستان و هیچ نەکردن: *(He stood by while a crime was being committed.)*

stand down, جێی خۆ بەجێهێشتن و چوونە نەو لاوەی شایەت پاش تەواوبوونی شایەتی‌یەکەی.

stand for, (۱) نیشانەی نەوەبوون؛ واگەیاندن: *(P.O. stands for post office.)*

(۲) پشتیوانی کردن؛ لایەنگری کردن: *(to stand for free trade).*

(۳) [British]، خۆ نامزەدکردن؛ خۆهەڵبژاردن بۆ: *(to stand for parliament)*

(٤) [Colloq.]، ڕێگەدان؛ چاوپۆشی کردن؛ لێبوردن؛ دەربردن: *(I can't stand for that kind of behavior.)*

stand in for, جێگرتنەوەی کەسێکی تر؛ لەباتی کەسێکی تر کارکردن؛ جێگری کردن: *(The Vice President will stand in for the President.)*

stand in, (۱) جێگری کردنی نوێنەری سینەما و شانۆ لەکاتی ئامادەکردنی کەرەسەی وەك کامێراو ڕووناکی و... هتد (۲) جێگری کردن

stand in line, لە ڕیزدا وەستان؛ نۆرەگرتن

stand off, (۱) خۆ دوور ڕاگرتن؛ لە دوورەوە وەستان؛ لێ دوورکەوتنەوە (۲) ڕوو بێ نەدان (۳) پەیڕەوی نەکردن.

(٤) خۆ لێ دەربازکردن؛ خۆنەدان بەدەستەوە.

(٥) دوور لە کەنار دەریاوە ڕۆیشتن (کەشتی).

stand on, (۱) کەوتنە سەر نەوە؛ لەسەر نەوە ڕاوەستان. (۲) سوورڕوون لەسەر؛ داواکردن؛ گوێ پێدان: *(to stand on ceremony).* (۳) لە ڕێ لا نەدان (کەشتی)؛ ڕێ نەگۆڕین.

stand one's ground, (۱) جێی خۆ بەرنەدان یا جێ نەهێشتن (جەنگ)؛ بەرهەڵستی کردن؛ نەجوولان؛ خۆنەدان بەدەستەوە؛ نەبەزین. (۲) سوورڕوون لەسەر هەڵوێستو ڕای خۆو خۆڵنەدان؛ نەبەزین.

لایەنگرێکی دڵسۆزو ئامادە. (٢) بریکار: شتێکی هەمیشە ئامادەیە بۆ بەکارهێنانی لە بریتی شتێکی تر؛ جێگری هەمیشە ئامادە.

standee (stan-dē′), *n.* کەسێکی بە پێوە وەستاو لەبەر بێ جێگەیی.

stand-in (stand′in´), *n.* (١) جێگری نوێنەری سینەماو شانۆ لەکاتی ئامادەکردنی کامێراو چراو شتی تردا. (٢) جێگر.

standing (stan′diŋ), *n.* (١) هەڵسانە سەر پێ؛ پاوەستان؛ وەستان؛ بە پێوە وەستان. (٢) جێی وەستان؛ وێستگە. (٣) ناوبانگ؛ ناو؛ پلەوپایەو پێزو ناوی باش.

[*a man (lawyer, writer) of high ~ ; to be in good ~*]

(٤) ماوەی بوون؛ کۆن‌و تازەیی (نەریت، خوو، ناکۆکی، ئەندامێتی... هتد).

[*a custom (law, dispute, record) of long ~*]

adj. (١) (ا) بە پێوە وەستاو؛ بە پێوە پاوەستاو؛ لەسەر پێ.

(the ~ audience)

(ب) بە پێوە؛ نە بڕاوەتەوە. ***(~ corn, grain, timber, etc.)*** .

(٢) بە پێوە کراو بەبێ گۆڕ بەستنەوە. ***(a ~ jump)*** .

(٣) لەگەڕکەوتوو؛ کار پێ نەکراو؛ لەکارکەوتوو؛ کارنەکەر.

(a ~ engine, factory, etc.)

(٤) وەستاو (ئاو). ***(~ water)*** .

(٥) (ا) هەمیشەیی؛ ناسەردەمی؛ بەردەوام.

(a ~ invitation to dinner; a ~ army; a ~ offer)

(ب) هێشتا هەر دروستەو کاری پێ دەکرێ. ***(a ~ rule)*** .

(ج) جێگیر؛ نەبزۆک؛ نەجوواڵێنراو؛ نەبزووت.

standing army, سوپای هەمیشەیی؛ لەشکری هەمیشەیی نەک تەنها لەکاتی جەنگدا.

standing committee, لێژنەی هەمیشەیی (بەتایبەتی هی پەرلەمان).

standing order, (١) فەرمانی هەمیشەیی (سوپا). (٢) (*pl.*) پەیڕەوی هەمیشەیی (پەرلەمان).

standing room, جێی پاوەستان (پاش گیرانی هەموو کورسییەکان لە شانۆ، یاریگا، یا هۆی هاتوچۆدا... هتد).

standish (stan′dish), *n.* [Archaic], = **inkstand.**

stand-off (stand′ôf´), *n.* (١) خۆ دوور ڕاگرتن؛ خۆ لێ دوور ڕاگرتن؛ خۆ لێ دوور ڕاگیران. (٢) پارسەنگ؛ هاوتاکەر. (٣) بەرامبەری (پێشبڕکێ، یاری)؛ بەرامبەربوون؛ هاوتابوون.

adj. = **standoffish.**

standoffish (stand′ôf′ish), *adj.* دوورەپەرێز؛ ڕووپێنەدەر؛ گۆشەگیر؛ سارد؛ خۆ دوور ڕاگر.

stand oil, ڕۆن کەتانی داخ کراوو خەستکراوە (لە بۆیەدا بەکاردێت).

stand-out (stand′out´), *n.* (١) کەسێکی هەمیشە نەگونجاو لەگەڵ بڕیارو ڕای کۆمەڵدا؛ گێرەنەکەر. (٢) کەسێکی دەرکەوتوو لێهاتوو.

stand-pat (stand′pat´), *adj.* [Colloq.], کۆنەپەرست؛ نەگۆڕ؛ حەز بە گۆڕین نەکەر.

stand-patter (stand′pat´ĕr), *n.* [Colloq.], کەسێکی کۆنەپەرست؛ کەسێکی دژ بە گۆڕین.

stand-point (stand′point´), *n.* (١) جێی لێوە ڕوانین؛ شوێنی لێوە سەیرکردنی شتێک. (٢) هەڵوێست؛ ڕا؛ بیروڕا؛ ڕوو (نەڵێین: لەم ڕووەوە)؛ شێوەی تێڕوانین و هەڵسەنگاندن.

stand-still (stand′stil´), *n.* چەقین؛ وەستان؛ گیرخواردن:

(to come to a ~)

stand-up (stand′up´), *adj.* (١) پاوەستاو؛ بە پێوە وەستاو (مليوان)؛ نە نوشتانەوە. (٢) ڕەق وەستاو (مليوان)؛ نە نوشتانەوە: ***(a ~ collar)*** . (٣) بە پێوە کراو؛ بەسەر پێوە:

(a ~ meal, drink, etc. ; a ~ comedian)

stang (staŋ), *archaic past tense and p.p. of* **sting.**

stanhope (stan′hōp, stan′əp), *n.* گالیسکەیەکی سووکی سەرکراوەی یەک کورسی دوو یا چوار پێچکەیی.

stank (staŋk), *alternative past tense of* **stink.**

stannary (stan′ĕr-i), *n.* [British], کانە تەنەکە؛ کارگەی تەنەکە پوختەکردن.

stannum (stan′əm), *n.* تەنەکە (کانزا)؛ قەڵایی.

stanza (stan′zə), *n.* بڕگەی هۆنراوە (هەندێک جار چوارخشتەکێیەو هەندێک جار زیاتر)؛ بڕگەی هەڵبەست.

stapelia (stə-pē′li-ə), *n.* ڕووەکێکی گوڵ ئەستێرەیی زەرد یا ئەرخەوانی بۆگەنە.

stapes (stā′pēz), *n.* ئێسکە ئاوزەنگی: یەکێکە لە سێ ئێسکی بچووکی گوێی ناوەڕاستی گیانداری شیردەر. (هەروەها " **stirrup bone** ").

staphylo- (staf′i-lō, staf′i-lə), *Also* **staphyl,** (١) پێشگرێکە بەمانای: (ا) زمانە بچکۆلە. (ب) هێشووییە.

staphylococcus (staf´i-lə-kok′əs), *n.* میکرۆبێکی هێشووییە (دەبێتە هۆی کێم دروستبوون لە دوومەڵدا).

staphyloplasty (staf´i-lə-plas′ti), *n.* نەشتەرگەری زمانە بچکۆلەو مەڵاشوو.

staple (stā′p'l), *n.* (١) بەرهەم یا فرۆتەنی سەرەکی ناوچەیەک یا وڵاتێک. (٢) کەرەسەی سەرەکی شتێک؛ ماددەی پێکهێنەری سەرەکی شتێک.

(Politics is the ~ of his conversation.)

(٣) کەرەسەی خاو.

(٤) فرۆتەنی یا خواردەمەنی هەمیشە پێویست‌و بەکارهێنراو؛ فرۆتەنی سەرەکی: ***(Flour, sugar, and salt are ~s .)*** .

(٥) (ا) پێشاڵی لۆکەو کەتان‌و خوری (لە پووی درێژی‌و چاکی‌یەوە).

(ب) درێژی‌و نمرەی چاکی تایبەتی ڕیشاڵێکی وەها.

(٦) [Archaic]، بازاڕی سەرەکی.

adj. (١) هەمیشە پێویست‌و بەکارهێنراو (فرۆتەنی، خواردەمەنی):

(Rice, wheat, and sugar are ~ foods.)

(٢) سەرەکی (بەرهەم، فرۆتەنی):

(Coffee is the ~ product of Brazil.)

(٣) سەرەکی؛ گرنگترین؛ ناسایی: ***(~ topics of gossip)*** .

v.t. جیاکردنەوەی لۆکەو کەتان بەپێی درێژی‌و چاکی ڕیشاڵەکانی.

staple (stā′p'l), *n.* (١) دەرزی‌یەکی دوو سەرەیە بۆ شت پێ دان لە دیوارو پووی تر. (٢) دەرزی‌یەکی وەهایە بۆ کتێب‌و دەفتەر لێکدان؛ دەرزی کتێب.

v.t. لێکدان بە دەرزی وەها؛ لە دیواردان بە دەرزی وەها:

(to ~ papers together)

stapler (stā′plĕr), *n.* (١) فرۆشیار یا دەڵاڵی فرۆتەنی‌و خواردەمەنی هەمیشە پێویست‌و بەکارهێنراو. (٢) خوری‌و لۆکەو کەتان جیاکەرەوە.

stapler (stā′plĕr), *n.* مەکینەی دەرزی (بۆ پەڕەو کاغەز لێکدان)؛ دەرزی دان.

star (stär), *n.* (١) ئەستێرە؛ هەسارە. (٢) شێوەی ئەستێرە. (٣) نیشانە، دڕووشم، یا شێوەیەکی ئەستێرەیی. (٤) نیشانەیەکی بچکۆلەی ئەستێرەیی‌یە لە پەراوێزی کتێبدا بەکار دەهێنرێت؛ ئەستێرۆچکە. (هەروەها " **asterisk** "). (٥) ئەستێرەی گەڕۆک. (٦) (ا) کەلوو (ئەستێرەناسی، بەتایبەتی لەپووی کارکردنە سەر بەختی مرۆڤەوە)؛ برج؛ کۆ ئەستێرە. (ب) (*pl.*) چارەنووس؛ بەخت. (٧) کەسێکی لێهاتوو ناودار لە پیشەیەکدا (بەتایبەتی وەرزش):

(a basketball ~)

(٨) نوێنەری سەرەکی فیلمێکی سینەما؛ نوێنەرێکی بەناوبانگی سینەمایی بەتایبەتی کە دەوری قارەمانی ببینێ لە فیلمێکدا.

v.t. (١) بە ئەستێرە ڕازاندنەوە؛ نیشانەکردن بە ئەستێرە. (٢) نمرە بۆ دانانی شتێک بە ئەستێرە؛ هەڵسەنگاندنی شتێک بە ئەستێرە بۆ دانان. (٣) ئەستێرۆچکە لەسەردانان (پەراوێزی کتێب). (٤) پێشکەش کردنی نوێنەرێکی سینەمایی لە دەوری قارەمانیدا.

(۱) زۆر بە جوانی کردن؛ بە لێهاتووانە پێ هەڵسان؛ درەوشانەوە (مەجاز)؛ زۆر بەباشی خوێندنەوە. (۲) دەوری قارەمانی بینین لە فیلمێک یا شانۆنامەیەکدا.

adj. (۱) زۆر دەرکەوتوو یا لێهاتوو؛ زۆر باش و سەرکەوتوو: ***(a ~ performer)*** (۲) نەستێرەیی.

starboard (stär′bŏrd, stär′bôrd´, stār′bōrd´), ***n.*** لای پاستی کەشتی و فڕۆکە (نەگەر لە دواوە بوەستیت و سەیری پێشەوە بکەیت).

adj. لای پاست؛ دەستە پاست.

adv. بە لای پاستدا؛ بە دەستە پاستدا.

v.t. & v.i. وەرچەرخان بەلای پاستدا (دەستاڕووی کەشتی)؛ بادان یا وەرگەڕان بە دەستە پاستدا.

starch (stärch), ***n.*** (۱) نیشاستە. (۲) ***(pl.)**** خواردەمەنی نیشاستەیی. (۳) ڕەوشتی ڕەق؛ ڕەفتاری ووشک و بەفیز؛ سەرسەختی؛ کەللەڕەقی. (٤) [Colloq.] تێن؛ ووزە؛ گڕ و گوڕ؛ چوست و چالاکی.

v.t. ڕەق کردن بە نیشاستە (ملیوانی کراس)؛ نیشاستە لێدان.

starchy (stär′chi), ***adj.*** (۱) نیشاستەیی (خواردەمەنی)؛ نیشاستەی تێدابە: ***(~ foods)*.** (۲) بە نیشاستە ڕەق کراو (ملیوانی کراس). (۳) ڕەق، ڕەفتار؛ ووشک و بەفیز؛ کەللەڕەق؛ ووشک.

-starchiness ***(n.).***

star-crossed (stär-krôs′t), ***adj.*** چارە ڕەش؛ نەگبەت؛ نەستێرەکۆڕ (نەستێرەوانی): ***(A pair of ~ lovers take their life.)*.**

stardom (stär′dəm), ***n.*** (۱) پلەوپایەی نوێنەری سینەمای بەرز؛ نوێنەرێتی ڕەزی سینەما: ***(The young actress finally attained ~ .)*** (۲) گشت نوێنەرانی بەرزی سینەما

star dust, (۱) تۆزەستێرە؛ کۆمەڵە نەستێرەی زۆر دوور بە چاو نەبینراو بە جیا جیا (۲) جوانی دڵفڕێن و شەیداکەر؛ هەستی دڵداری و شەیدایی؛ مەستێتی (مەجاز).

stare (stâr), ***v.i.*** (۱) (ا) چاو تێ بڕین. (ب) چاوزەقکردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ زەق زەق تەماشاکردن. (۲) زۆر دیاربوون؛ زۆر دەرکەوتن یا لەبەرچاوبوون؛ زەق زەق دیاربوون. (۳) ڕاوەستان (قژ).

v.t. (۱) زەق زەق تەماشاکردن؛ چاو تێ بڕین. (۲) کارتێکردن بە زەق زەق تەماشاکردن: ***(We ~d her into confusion.)***

n. (۱) چاو تێ بڕین؛ چاو تێ بڕینێک. (۲) چاوزەقکردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ زەق زەق سەیرکردن.

stare down, چاو پێ شۆڕکردن (بە خێسەلێکردن)؛ چاوشکاندن؛ بۆڕپێدان بە چاو تێ بڕین.

stare one in the face, (۱) ڕووبەڕوو سەیرکردن؛ ڕووبەڕوو وەستان و سەیرکردن؛ چاو بڕینە چاو. (۲) بەبەر چاوەوە بوون؛ لەبەرچاوبوون؛ خۆ بۆ لێ نەشارانەوە.

starets (stär′its), ***n.pl.*** ڕابەری ئایینی (کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی)

star-fish (stär′fish´), ***n.*** نەستێرە ماسی.

star-flower (stär′flou´ĕr), ***n.*** گوڵە نەستێرەیی؛ ڕووەکێکە گوڵی پێنج پەڕەیی وەک نەستێرە دەگرێ.

stargaze (stär′gāz´), ***v.i.*** (۱) چاو بڕینە نەستێرە؛ تەماشای نەستێرە کردن (نەستێرەوانی) (۲) daydream

stargazer (stär′gāz´ĕr), ***n.*** (۱) چاوبڕە نەستێرە، بەتایبەتی: (ا) نەستێرەوان؛ نەستێرەناس (ب) ئاسمانناس؛ گەردوونناس. (۲) جۆرە ماسیەکە چاوی لە تەوقی سەرپایەتی.

stargazing (stär′gāz´ĭŋ), ***n.*** (۱) چاوبڕینە نەستێرە؛ تێڕوانینی نەستێرە (۲) خەیاڵ پڵاوی؛ دائەفەچێتی؛ زەفەخەو بینین.

star grass, گیا نەستێرە: چەند جۆرە گژوگیایەکن گوڵی نەستێرەیی دەگرن.

stark (stärk), ***adj.*** (۱) ڕەق (وەک لاشەی مردوو). (۲) دیار؛ زۆر لەبەرچاو: ***(a tree ~ in the snow)*** . (۳) (ا) چۆڵوهۆڵ؛ دڵتەنگکەر؛ چۆڵ؛ چۆڵەوانی؛ ڕووتەنی. (ب) ڕەق و تەق؛ ڕووت و قووت (ژوور): ***(a ~ white room)*** . (٤) **stark-naked** . (٥) تەواو؛ بێ کەمو زیاد: ***(~ madness, terror, nonsense, etc.)*** . (٦) توندوتیژ؛ سەخت؛ ناخۆش: ***(the ~ realities of life)*** . (۷) [Archaic]، بەهێز؛ بەتین.

adv. (۱) بە توندوتیژی؛ بە تووندەوە؛ بە هەموو هێزێکەوە. (۲) بەتەواوی؛ بەبێ کەمو زیاد: ***(~ mad; ~ naked)*** .

stark-naked (stärk′nāk′id), ***adj.*** ڕووت و قووت.

starless (stär′lis), ***adj.*** بێ نەستێرە؛ تاریک و نووتەک: ***(a ~ night)***

starlet (stär′lit), ***n.*** (۱) نەستێرۆچکە؛ نەستێرە بچکۆلە. (۲) [Colloq.]، کچە نوێنەرێکی سینەمایی یە کە ئامادە دەکرێ بۆ بینینی دەوری قارەمانی.

starlight (stär′līt´), ***n.*** شەوقی نەستێرە.

adj. (۱) شەوق نەستێرەیی. (۲) بە شەوقی نەستێرە ڕووناک بووەتەوە.

starlike (stär′līk´), ***adj.*** (۱) ڕووناکە وەک نەستێرە؛ شەوقدارە وەک نەستێرە. (۲) شێوە نەستێرەیی.

starling (stär′liŋ), ***n.*** ڕیشۆلە.

starlit (stär′lit´), ***adj.*** بە شەوقی نەستێرە ڕووناک بۆتەوە

star-of-Bethlehem (stär′əv-beth′li-əm), ***n.*** ڕووەکێکە لە توخمی شلێر.

Star of David, نەستێرەی داود: دڕووشمی جوولەکەیە.

starred (stärd), ***adj.*** (۱) بە نەستێرە نەخشێنراو یا ڕازێنراوە. (۲) نەستێرە کاری تێکردووە (نەستێرەوانی). (۳) وەک نوێنەری سینەمایی پێشکەش کراو یا پێ ناسراو.

starry (stär′i), ***adj.*** (۱) بە نەستێرە نەخشێنراو یا ڕازێنراوە. (۲) گەش؛ بریقەدار؛ درەوشاوە: ***(~ eyes)*** . (۳) شێوە نەستێرەیی؛ نەستێرەیی. (٤) نەستێراوی؛ پڕ لە نەستێرە؛ نەستێرەدار: ***(a ~ night)*** . (٥) تایبەتی بە نەستێرە؛ نەستێرەیی.

-starriness ***(n.).***

starry-eyed (stär′i-īd´), ***adj.*** خەیاڵ پەرست؛ خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پڵاو؛ ساویلکە.

Stars and Bars, ئاڵای بە نەستێرەو میل نەخشێنراو؛ ئاڵای وڵاتەکانی لای خواروی نەمەریکا بوو کە لە شەڕی براکوژیدا جیابوونەوە لە نەمەریکا.

Stars and Stripes, ئاڵای بە نەستێرەو میل نەخشێنراو: ئاڵای نەمەریکا.

star saphire, یاقووتی شینی نەستێرەیی.

star shell, بۆمبای نەستێرەیی: بۆمبایەکە لە ئاسماندا دەتەقێتەوە بە گەشی بۆ ڕووناک کردنەوەی سەنگەری دوژمن.

star-spangled (stär′spaŋ´g'ld), ***adj.*** بە نەستێرە نەخشێنراو یا ڕازێنراوە.

Star-Spangled Banner, (۱) ئاڵای بە نەستێرە نەخشێنراو: ئاڵای نەمەریکا (هەروەها " stars and stripes "). (۲) سروودی نیشتمانی نەمەریکا.

start (stärt), ***v.i.*** (۱) ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین؛ هەڵسلەمینەوە؛ ڕاچەنین؛ هەڵەزینەوە؛ ڕاپەڕین. (۲) ترازان؛ شڵۆق بوون. (۳) دەرپۆقێ؛ دەرپەڕین. (٤) دەستپێکردن؛ کەوتنەڕێ: ***(We ~ed at six o'clock.)*** (٥) کەوتنەکار؛ کەوتنە جموجوڵ.

(٦) دەستپێکردن؛ پەیدابوون. *(How did the war ~ ?)*.

v.t. (١) راچڵەکاندن؛ داچڵەکاندن؛ هەڵساندن (ڕاو)؛ ڕاپەڕاندن. *(We ~ed three birds at one time.)*

(٢) ترازاندن؛ شلۆق کردن؛ جوواندن.

(٣) خستنەگەڕ (ئوتومبیل، مەکینە)؛ خستنەکار؛ خستنە نیش. *(to ~ a car, an engine, etc.)*

(٤) هێنانەکایەوە (باس)؛ هێنانە پێشەوە.

(٥) کردنەوە (بەلوعە، بۆری).

(٦) دەستپێکردن. *(We ~ed work early this morning.)*.

(٧) نیشانەی دەستپێکردن دان (پێشبڕکێ). *(to ~ runners in a race)*.

(٨) (ا) داڵان؛ دامەزراندن؛ کردنەوە (قوتابخانە)؛ بەردی بناغە داڵان؛ درووستکردن. *(to ~ a school, movement, an organization)*.

(ب) کردنەوە (ئاگر)؛ داگیرساندن. *(to ~ a fire, fight, war, etc.)*.

(٩) خستنەسەر نیش؛ دامەزراندن. *(to ~ a person in life, business, etc.)*

n. (١) ڕاچڵەکێن؛ ڕاپەڕین؛ هەڵسەمینەوە؛ ڕاتەکان.

(٢) جم‌وجوڵی لەپڕو کەم خایەن. *(by fits and ~s)*.

(٣) پارچەی ترازاو؛ ترازان.

(٤) (ا) دەستپێکردن.

(ب) سەرەتا؛ نووک؛ بنەڕەت؛ جێ یا کاتی دەستپێکردن. *(from the ~)*.

(٥) نیشانەی دەستپێکردنی پێشبڕکێ.

(٦) هەڵ دەستپێکردن.

start out, (١) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت).

(٢) دەستپێکردن (کار، پرۆژە، پیشە، نەریت... هتد).

start up, (١) ڕاچڵەکێن؛ داچڵەکێن؛ هەڵسلەمینەوە؛ ڕاپەڕین.

(٢) لەپڕ دەرکەوتن یا قوت بوونەوە؛ لەپڕ پەیدابوون یا سەردەرهێنان.

(٣) خستنەگەڕ؛ خستنەکار: *(to start up a motor, car, etc.)*.

starter (stär′tĕr), *n.* (١) دەستپێکەر (٢) بەشداری پێشبڕکێ.

(٣) نەو کەسەیە نیشانەی دەستپێکردنی پێشبڕکێ دەدات.

(٤) نامێری مەکینە خستنەگەڕ؛ نامێری خۆ خستنەگەڕ.

(٥) کارگێری خستنە ڕێی پاس‌و فڕۆکە... هتد. (٦) هەوێن.

star thistle, جۆرێکە لە کەرتەشی.

starting post, جێی غارغارێن دەستپێکردن؛ سەرەتای غارغارێن.

startle (stär′t'l), *v.t.* (١) ڕاچڵەکاندن؛ هەڵسلەماندنەوە؛ ڕاپەڕاندن؛ داچڵەکاندن (٢) دڵ داخوڕپاندن؛ سەرسوڕماندن؛ پەشۆکاندن؛ سەرسام کردن

v.i. (١) ڕاچڵەکان؛ هەڵسلەمینەوە؛ سڵکردنەوە؛ ڕاچەنین

(٢) دڵ داخوڕیان؛ سەرسوڕمان؛ سەرسام مان.

n. (١) (ا) ڕاچڵەکین؛ هەڵسلەمینەوە؛ سڵکردنەوە.

(ب) دڵ داخوڕیان؛ دڵەخوڕپن؛ خوڕیە. (٢) شتی ڕاچڵەکێن یا داخوڕپێن.

startling (stär′tliŋ), *adj.* دڵ داخوڕپێن؛ سەرسوڕمێنەر. *(~ news; a ~ revelation)*

starvation (stär-vā′shən), *n.* (١) برسێتی؛ لە برسا مردن.

(٢) لە برسا مراندن

starve (stärv), *v.i.* (١) لە برسا مردن

(٢) بێ بەش بوون؛ زۆر پێویستی پێ بوون.

(٣) [Colloq.]، زۆر برسی بوون؛ برسی بوون.

(٤) [Archaic]، لە سەرما یا مردن؛ زۆر سەرمابوون.

v.t. (١) لە برسا مراندن.

(٢) برسی کردن‌و زۆر بۆ هێنان یا بەزۆر پێ کردن: *(They ~d the city into submission.)*

starve for, بۆ برسی بوون؛ بۆ پەرێشان بوون؛ زۆر پێویستی پێ بوون: *(He is starving for affection.)*

straveling (străv′liŋ), *adj.* (١) برسی (٢) هەژار (٣) گەنگ؛ کەم

n. کەسێک یا گیاندارێکی برسی؛ کەسێک یا گیاندارێکی لە برسا لاوازو پووکاوە.

stash (stash), *v.t. & v.i.* شاردنەوە بۆ ڕۆژی تەنگانە)؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە: *(to ~ away some money, food, etc.)*.

n. شتی شاراوەی بەنرخ (پارە، خواردەمەنی... هتد).

stasis (stā′sis, stas′is), *n.* (١) (ا) وەستانی خوێن؛ خوێن ڕاوەستان.

(ب) ڕێخۆڵە گیان؛ قەبزی. (٢) نەبزوان؛ جووڵە نەکردن؛ نەجووڵان؛ لەنگەرگرتن.

-stasis (stā′sis, stas′is), پاشگرێکە بەمانای: (ا) وەستان.

(ب) لەنگەر گرتن؛ نەبزوان

-stat (stat), پاشگرێکە بەمانای: ڕاگیرکەر (لە پلەیەکی تایبەتیدا): *(thermostat)*

state (stāt), *n.* (١) بارودۆخ؛ چۆنێتی: *(His affairs are in a bad ~ .)*

(٢) بارودۆخێکی هەستی تایبەتی: *(a ~ of melancholy)*.

(٣) [Obs. or Rare]، (ا) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی.

(ب) پلەوپایەی بەرز؛ بەرزی؛ گەورەیی.

(٤) گەڵافی سامانداریتی؛ جۆری ژیانی دەوڵەمەندان؛ کەش‌وفش‌و سامانی خۆ نیشاندان؛ شکۆ. (٥) [S-]، پەرلەمانی هەندێ وڵات.

(٦) [S-]، وڵات (٧) [S-]، میری؛ فەرمانڕەوایی؛ دەوڵەت.

(٨) [S-]، یەکێک لە وڵاتەکانی نەمەریکا.

(٩) کاروباری میری بەرز. *(matters of ~)*

v.t. ووتن؛ ڕوونکردنەوە؛ دەربڕین *(She ~ the facts. He ~ his views.)*

lie in state, خستنەڕووی لاشەی کەسێکی گەورە بۆ بینینی لەلایەن گەلەوە پێش ناشتنی.

the States, [Colloq.], = The United States.

State attorney, State's attorney, پارێزەری گشتی میری (دادگەری).

state capitalism, ڕژێمی سەرمایەداری دەوڵەت.

State college, دانشگای میری؛ کۆلیجی میری.

state-craft (stāt′kraft´, stāt′kräft´), *n.* بەڕێوەبردنی کاروباری میری.

stated (stāt′id), *adj.* (١) دیاریکراو؛ ناوبراو؛ بڕیار لەسەردراو.

(٢) ووتراو؛ ڕوونکراوە؛ دەربڕاو؛ ناشکراکراو

State flower, دروشمی گوڵی یەکێک لە وڵاتەکانی نەمەریکا؛ گوڵی ویلایەت.

statehood (stāt′hood), *n.* بوون بە یەکێک لە وڵاتەکانی نەمەریکا.

State-house (stāt′hous´), *n.* بارەگای پەرلەمانی یەکێک لە وڵاتەکانی نەمەریکا.

stateless (stāt′lis), *adj.* بێ وڵات؛ ئاوارە. *(a ~ person)*.

stately (stāt′li), *adj.* (١) بەشکۆ؛ شۆخ؛ جوان‌و گەورەو خۆش: *(a ~ mansion)*

(٢) لەسەرخۆو سەلارانە؛ مێواش‌و بەشکۆوە: *(a ~ pace)*.

-stateliness *(n.)*.

statement (stāt′mənt), *n.* (١) ووتن؛ دەربڕین؛ ڕوونکردنەوە.

(٢) ووتە؛ ووتار؛ گوفتار؛ قسە؛ بڵاوکراوە؛ فەرموودە؛ ڕاگەیاندن.

(٣) ڕاپۆرتی حسابی بانق؛ قەرز یا بیمە.

state of the art, دوا پلەی پێشکەوتنی ڕشتەیەک یا زانیاریەک لە سەردەمێکی تایبەتیدا.

state of war, لە جەنگدا بوون؛ باری جەنگ

state-room (stāt′room´, stāt′room´), *n.* ژووری نووستنی تایبەتی لە شەمەندەفەرێک یا کەشتیەکدا.

State's attorney, = State attorney.

state's evidence, بەڵگە یا شایەتی میری دژی تاوانکارێک (هەندێک جار لەلایەن هاوتاوانێکی خۆیەوە) (دادگەری).

turn state's evidence, شایەتیدان بۆ میری دژی تاوانکارێک (گەلێک جار لەلایەن هاوتاوانێکیەوە) (دادگەری)

statesman (stāts′mən), *n.* کارپەدەستی بەرزی لێهاتووی میری

-statesmanly *(adj.).*

statesmanlike (stāts′mən-līk′), *adj.* (۱) بۆ کاربەدەستی بەرزی میری شیاو؛ تایبەتی بە کاربەدەستێکی وەها. (۲) وەک کاربەدەستی بەرزی میری.

statesmanship (stāts′mən-ship′), *n.* لێهاتوویی لە چارەسەرکردنی کاروباری گرنگی میریدا؛ توانا و کارامەیی کاربەدەستی بەرزی میری.

state socialism, سۆشیالیزمی دەوڵەت: دەستبەسەرداگرتن و بەڕێوەبردنی گشت هۆی بەرهەمهێنان لەلایەن میریەوە.

State university, زانکۆی میری

state-wide (stāt′wīd′), *adj.* لە سەرتاپای وڵاتێکی ئەمەریکادا

static (stat′ik), *adj.* (۱) وەستاو؛ نەجوڵاو؛ نەبزووت؛ لەنگەرگرتوو؛ جێگیر. (۲) (ا) نەگۆڕ. (ب) مردوو (مەجاز).

(۳) هی تەزووی کارەبای وەستاو.

(٤) هی خشەخش یا ووژەووژی ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

n. خشەخش (ڕادیۆو تەلەفزیۆن)؛ ووژەووژ.

statics (stat′iks), *n.pl.* زانیاری لێکۆڵینەوەی تەنە وەستاوەکان

station (stā′shən), *n.* (۱) ئێستگە؛ وێستگە؛ جێی وەستان.

(۲) وێستگەی پاسەوان.

(۳) فەرمانگە؛ خانە؛ مەڵبەند.

(a police ~ ; a fire ~ ; a postal ~)

(٤) وێستگە. *(a bus ~ ; a railway ~)*

(٥) بنکەی هێزی دەریایی؛ بنکەی سوپایی. *(a naval ~)*.

(٦) ئێستگە (ڕادیۆو تەلەفزیۆن). *(a radio ~ ; a television ~)*.

(۷) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی. *(He married below his ~ .)*.

(۸) پەروەردگەی مەڕو ڕەشەووڵاخ (لە ئوستورالیا)

(۹) [Archaic]. جێگیری؛ نەبزووتن.

v.t. دانان لە شوێنێکدا (بۆ کارکردن)؛ جێی کار بۆ دیاریکردن.

(When he was in the military, he was ~ in Germany.)

stationary (stā′shən-er′i), *adj.* (۱) جێگیر. نەبزۆک؛ نەبزووت؛ نەجوڵاو. (۲) نەگۆڕ (نرخ، بار، دۆخ)؛ کەمو زیاد نەکەر؛ هەر وەک خۆ ماوە.

(۳) نیشتەجێ؛ کۆچ نەکەر؛ نیشتەمێنی.

n. کەسێک یا شتێکی جێگیر یا نەبزۆک

stationary engine, مەکینەی هەڵمی جێگیر.

stationary engineer, ئەندازیاری مەکینەی هەڵمی جێگیر.

station break, پشوری ئێستگە پشوویەک یا وەستانێکی کورتی بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆنە بۆ بڵاوکردنەوەی ناوی ئێستگەکە؛ بڵاونامەی بازرگانی و هی تری بڵاوکراوە لە کاتی ئەم پشووەدا.

stationer (stā′shən-ĕr), *n.* (۱) کتێب فرۆش؛ کتێب بڵاوکەرەوە یا چاپکەر. (۲) کەرەسەی نووسین فرۆش.

stationery (stā′shən-er′i), *n.* (۱) کەرەسەی نووسین؛ پێویستی نامە نووسین. (۲) فرۆشگای کەرەسەی نووسین؛ فرۆشگای پێویستی نامە نووسین و قوتابخانە.

station house, ئێستگەخانە؛ پۆلیسخانە؛ ئێستگەی ئاگر کوژاندنەوە.

station-master (stā′shən-mas′tĕr), *n.* کارگێڕی نیشگەی شەمەندەفەر

station wagon, ئوتومبیلی ستێشن.

statistic (stə-tis′tik), *adj.* ژمێریی؛ تایبەتی بە ژمێرەکاری.

n. (۱) یەک دانە یا ماددەی ژمێرە. (۲) ژمێرەناسی؛ ژمێرەکاری.

-statistical *(adj.)*; **statistically** *(adv.).*

statistician (stat′is-tish′ən), *n.* ژمێرەناسی؛ ژمێرەناس؛ زانای ژمارەکاری.

statistics (stə-tis′tiks), *n.pl.* (۱) ژمێرەناسی؛ زانستی ژمێرە. (۲) ژمێرەکاری؛ ژمێرە

statocyst (stat′ə-sist′), *n.* تووڕەکەی لەنگەر یا هاوتایی (لە گیانەوەری بێ بڕبڕەدا).

stator (stā′tĕr), *n.* بەشی جێگیری مەکینە کە بەشێکی تری مەکینەکەی تێدا یا بە دەوردا دەخولێتەوە.

statoscope (stat′ə-skōp′), *n.* (۱) پەستانپێوی ووشک؛ بارۆمەتری کانزایی. (۲) پەستانپێوی ووشکی بەرزی پێوەری فرۆکە.

statuary (stach′ōō-er′i), *n.* (۱) پەیکەر بە گشتی؛ پەیکەر گەل. (۲) پەیکەرکاری؛ پەیکەرگەری؛ پەیکەر دروستکردن. (۳) پەیکەرتاش؛ پەیکەرکار.

adj. پەیکەری؛ بۆ پەیکەر شیاو؛ تایبەتی بە پەیکەر.

statue (stach′ōō, stach′oo), *n.* پەیکەر.

Statue of Liberty, پەیکەری ئازادی (لە نیویۆرک).

statuesque (stach′ōō-esk′), *adj.* پەیکەری؛ لە شۆخ و شەنگی و جوانی و ڕێکوپێکیدا لە پەیکەر دەچێت. *(a ~ figure, body, etc.)*

statuette (stach′ōō-et′), *n.* پەیکەرە چکۆلە.

stature (stach′ĕr), *n.* (۱) بالا؛ قەدوبالا؛ قەڵافەت. (۲) پلەوپایە؛ پایە بەرزی؛ پایە؛ پلە. *(a man of ~; moral ~)*.

status (stā′təs, stat′əs), *n.* (۱) بارێ مرۆڤێک (لە چاوی یاسادا): *(Her ~ is that of a married woman.; the ~ of a minor.)*

(۲) پلەوپایە (بەتایبەتی هی کۆمەڵایەتی)؛ پایە.

(۳) پلەوپایەی بەرز؛ پایە بەرزی؛ گەورەیی.

(٤) بار؛ دۆخ: *(a ~ report; the ~ of their relationship)*.

status quo (stā′təs kwō′, stat′əs kwō′), بارێ ئێستە؛ بارودۆخی ئەو کاتە؛ بارودۆخی ئێستا.

status quo ante (stā′təs *or* stat′əs kwō an′ti), بارێ پێش ئێستە؛ بارودۆخی پێش ئێستا.

statute (stach′oot), *n.* (۱) پەیڕەو: *(the ~ of a university, corporation, etc.)*

(۲) یاسا؛ یاسای وڵات. (۳) فەرمانی میری یا فەرمانڕەوا.

statute book, تۆمارنامەی یاساکان.

statute law, یاسا؛ یاسای لە لایەن پەرلەمانەوە دانراو.

statute mile, میلی ئاسایی (کە بریتییە لە ٥،٢٨٠ پێ یا ١٧٦٠ یارد).

statute of limitations, یاسای ماوە دانانی دادخوازی: یاسایەکە دەڵێت کە تاوان لێکراو دەبێ لە ماوەیەکی تایبەتیدا دادخوازی بکات نەگینا مافەکەی دەسووتێ.

statutory (stach′oo-tôr′i, stach′oo-tō′ri), *adj.* (۱) یاسایی؛ هێزی یاسایی هەیە. (۲) یاسا ڕێگەی داوە؛ بەپێی یاسایە؛ یاسایی.

(۳) سزای لەسەرە بەپێی یاسا؛ بەپێی یاسا سزا دەدرێ.

staunch (stônch, stänch), *adj.* (۱) (ا) ئاوبڕ؛ ئاونەدز. (ب) پتەو؛ قایم؛ بەهێز؛ باش دروستکراو.

(۲) دڵسۆز؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕاست؛ یەک دڵ؛ نەگۆڕ.

(a ~ ally; a ~ supporter of human rights)

v.t. = **stanch.**

stave (stāv), *n.* (۱) تیرەی بەرچنەو سەبەتەو بەرمیل؛ تووڵ. (۲) دار؛ کوتەک؛ داردەست. (۳) پلە پەیژە. (٤) بڕگەی هۆنراوە. (هەروەها " stanza ").

(٥) هێڵی ئاسۆیی کاغەزی مۆسیقا. (هەروەها " staff ").

v.t. (۱) کون تێکردن؛ قوپاندن. (۲) تیرە بۆ کردن.

v.i. کون تێ بوون (بەڵەم)؛ قوپان.

stave in, کون تێکردن؛ قوپاندن.

stave off, لە خۆ لادان؛ خۆ لێ پاراستن؛ دوور ڕاگرتن؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ دواخستن:

(The murderer staved off arrest by running away.)

staves (stāvz), *n. alternative pl. of* **staff.** *and pl. of* **stave.**

stay (stā), *n.* گوریسی قایم کردنو ڕاگیرکردنی دارکەشتی.

v.t. (۱) قایم کردنو ڕاگیرکردنی دارکەشتی بە گوریس.

(۲) گۆڕینی گۆشەی دارکەشتی بە جێگۆڕینی گوریسەکانی.

stay (stā), *n.* (۱) پالپشت؛ کۆلەکە؛ پشتەك.
(۲) ملیوانە بەند؛ تیرەیەکی رەقە بۆ ڕاگرتنی ملیوان و کەمەربەند... هتد.
(۳) (*pl*) ، کەمەربەند؛ پشتێنی سك و کەلەکە؛ کۆرسیە.
(٤) پشتیوان؛ پشتگیر: *(He is the main ~ of his family.)* .

v.t. (۱) پالپشتی کردن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ ڕاستکردنەوە.
(۲) دڵنەوایی کردن؛ ووڕە دانەبەر؛ پشتیوانی کردن.
(۳) (~ on ; ~ upon) ، کردن بە بناغە یا پالپشت؛ پێ ڕاگیرکردن؛ پشتگیری پێ کردن.

stay (stā), *v.i.* (۱) مانەوە؛ لە شوێن یا دۆخی خۆدا مانەوە؛ نەگۆڕان:
(She ~ed at home.; The weather ~ed bad for a week.; These clothes won't ~ white.)
(۲) مانەوە بۆ ماوەیەکی کورت؛ گل خواردنەوە؛ بەنگ بوون:
(We ~ed at a hotel for two days.)
(۳) وەستان؛ ڕاوەستان؛ نەجوواڵان
(٤) ڕاوەستان بۆ ماوەیەکی کورت؛ چاوەڕێ کردن؛ خۆ دواخستن:
(~ a little before continuing on your trip.)
(٥) [Colloq.]، خۆڕاگرتن؛ کۆڵنەدان؛ لە ڕێ لانەدان:
(to ~ the course)
(٦) [Colloq.]، دوانەکەوتن (پێشبڕکێ)؛ گرتنەوە.
(۷) [Archaic]، لەسەر هەڵوێستی خۆ سوربوون؛ هەڵوێستی خۆ نەگۆڕین؛ خۆ نەدان بەدەستەوە.

v.t. (۱) وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنەسەر ڕێ
(۲) دواخستن (فەرمانی دادگا): *(to ~ an execution)* .
(۳) [Rare]، کۆڵاندنەوە (ئاشووب)؛ دامرکاندنەوە.
(٤) تینوێتی شکاندن؛ ئارەزوو شکاندن.
(٥) مانەوە هەتا دوایی هاتنی ماوەیەکی تایبەتی:
(He ~ed the week out.)
(٦) [Archaic]، چاوەڕێ کردن.

n. (۱) (ا) وەستان؛ وەستێنران. (ب) وەستانێکی کورت؛ ڕاوەستانێکی کەم.
(۲) دواخستن (فەرمانی دادگا)؛ ڕاگرتن:
(The man was given a ~ of execution.)
(۳) (ا) مانەوە بۆ ماوەیەك.
(ب) ماوەی ئەم مانەوەیە: *(She had a long ~ in the hospital.)* .
(٤) [Colloq.]، خۆڕاگرتن؛ بەرگەگرتن؛ دەربردن.
(٥) [Archaic]، وەستان؛ چەقین؛ جوواڵە نەکردن.
(٦) [Obs.]، (ا) کۆسپ (ڕێ). (ب) دابینکاری؛ ڕاگرتن.

staying power, بەرگەگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ دەربردن؛ کۆڵنەدان.
stay-sail (stā′sāl), *n.* بایەوانی ڕاگیرکەر.
stead (sted), *n.* (۱) لە جێی؛ لەجیاتی؛ لەبریتی؛ جێ:
(If you can't come to the meeting, send her in ~ .)
(۲) سوود؛ کەڵك.
(۳) [Archaic or Dial]، جێ؛ شوێن.

v.t. [Archaic], بۆ بەسوودبوون؛ بۆ بەکەڵك بوون.
stand (one) in good stead, بەسوودبوون (بەتایبەتی لەکاتی تەنگانەدا)؛ بەکەڵك بوون؛ کەڵك هەبوون.

steadfast (sted′fast´, sted′fäst´), *adj.* (۱) بەردەوام؛ نەگۆڕ؛ جێگیر *(a ~ gaze)* .
(۲) پشت پێ بەستراو؛ دڵسۆز؛ یەك دڵ؛ نەگۆڕ.
-steadfastly *(adv.)*; **steadfastness** *(n.)*.

steading (sted′iŋ), *n.* [Scot. & Dial.]. (۱) خانووی ناو کێڵگە.
(۲) جێ خانوو

steady (sted′i), *adj.* (۱) جێگیر؛ پتەو؛ قایم:
(a ~ foundation, table, etc.)
(۲) (ا) بەردەوام؛ هەمیشە؛ نەگۆڕ *(a ~ gaze; a ~ rise in prices)* .
(ب) سەرومڕ؛ هەمیشەیی *(a ~ job)*

(۳) نەگۆڕ (ڕەووشت، مرۆڤ)؛ پشت پێ بەستراو.
(٤) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ خۆڕاگر: *(~ nerves)* .
(٥) شت بە توند گر؛ سەنگین.
(٦) لارەولارنەکەر (کەشتی لە زریاندا)؛ بە ڕاستی و ڕێك‌وپێکی ڕۆیشتوو.

interj. (۱) هێمن بە!؛ خۆت ڕاگرە!؛ بەردەوام بە لەسەر کارەکەت!.
(۲) کەشتیەکە لێخورە بە هەمان شێوە بەبێ لادان و ڕێ گۆڕین (فەرمانی سەرەك کەشتیەوان).

v.t. جێگیرکردن؛ ڕاگیرکردن؛ چەسپاندن؛ لەنگەرگرتن: *(to ~ a boat)* .

v.i. جێگیربوون؛ ڕاگیربوون؛ لەنگەرگرتن.

n. [Slang], دڵداری سەرومڕ؛ دڵدار؛ یار؛ دەنك.
-steadily *(adv.)*; **steadiness** *(n.)*.
go steady, [Colloq.], یاری کەسێك بوون بە سەرومڕی؛ دڵداری کردن بە سەرومڕی لەگەڵ یەك کەسدا:
(They have been going steady for a year.)

steak (stāk), *n.* (۱) تۆێ گۆشتی گا (بۆ برژاندن).
(۲) تۆێ گۆشتی گای برژاو.

steal (stēl), *v.t.* (۱) دزین.
(۲) بە دزێیەوە سەیرکردن؛ بە دزێیەوە کردن: *(He ~s a look.)*
(۳) بە دزێیەوە لێسەندن؛ بردن بە نەێنی؛ لێ دزین (مەجاز):
(He ~s her heart.)
(٤) بە دزێیەوە چوونەناو.

v.i. (۱) دزی کردن.
(۲) بە دزێیەوە هاتن یا ڕۆیشتن؛ بەبێ خشپە یا بە ئەسپایی هاتن‌وچوون.

n. (۱) دزی؛ دزین.
(۲) شتێکی زۆر هەرزان؛ تۆڵکە (مەجاز):
(That shirt at that price is a ~ .)

stealing (stēl′iŋ), *n.* (۱) دزی؛ دزی کردن.
(۲) (*pl.*) ، شتی دزراو؛ تاڵانی.

adj. دزێ؛ ئەوەی کە دەدزێ.

stealth (stelth), *n.* (۱) جووڵانەوەی نەێنی؛ کارکردنی نەێنی؛ کاری نەێنی؛ ڕەفتاری نەێنی. (۲) نەێنێتی؛ دزێتی؛ بێ خشپەیی؛ بێ چرکەیی.
(۳) [Obs.]، دزی.
(٤) [Obs.]، بە نەێنی ڕۆیشتن؛ بە دزێیەوە ڕۆیشتن.

stealthily (stel′thə-li), *adv.* بە دزێیەوە؛ بە نەێنی؛ بەبێ خشپە؛ بە ماتەمات؛ بەبێ چرکە.

stealthy (stel′thi), *adj.* نەێنی؛ بە دزێیەوە کراو؛ پەنهان.
-stealthiness *(n.)*.

steam (stēm), *n.* (۱) هەڵم؛ هاڵۆ؛ هەڵموهاڵۆ.
(۲) هێزی هەڵم: *(Many sailing vessels were converted to ~ .)* .
(۳) [Colloq.]، تین؛ هێز؛ ووزە: *(to lose ~)* .

adj. (۱) هەڵمی؛ هەڵم؛ بە هەڵم لێخوڕاو یا گەرم کراو. (۲) هەڵمبەر (بۆری).
(۳) هەڵم لێدراو.

v.i. (۱) هەڵم لێ هەڵسان؛ هەڵموهاڵۆ لێ هەڵسان؛ هاتنەکول.
(۲) وەك هەڵم بەرزبوونەوە. (۳) بە هەڵم داپۆشران (پەنجەرە، شووشە).
(٤) بە هەڵم کارکردن؛ بە هەڵم ڕۆیشتن.
(٥) تووڕەبوون:
(He was ~ing over the insult he had received.)

v.t. (۱) هەڵم بەکارهێنان (بۆ پاکردنەوە، سەوزە لێنان یا کوڵاندن... هتد)
(۲) هەڵم لێ هەڵسان؛ هەڵموهاڵۆ لێوە بەرزبوونەوە.
let (or blow) off steam, [Colloq.], هەستی خۆ دەربڕین (بەتایبەتی ناڕەزایی و سکاڵا)؛ هەڵڕشتنی ئەوەی لە دڵدایە.

steam-boat (stēm′bōt´), *n.* = **steamship.**
steam-boiler, مەنجەڵی هەڵمی.
steam engine, مەکینەی هەڵم.
steamer (stēm′ēr), *n.* . steamship (۱) . steam engine (۲)

(٢) دەفرێکە کە شتی تێدا لە هەڵم دەدرێت.

steam fitter, فیتەر یا مەکینەچی بۆری هەڵم.

steam heating, گەرمکردنەوە بە هەڵم؛ گەرمی هەڵم.

steam iron, نوتووی هەڵم

steam-roller, (١) باگردێنی هەڵم. (٢) هێزێکی تووند بێ بەزەیی؛ هێزو دەسەڵاتێکی بەزەبرو دڵڕەق.

v.t. (١) ڕێگە کوتانەوەو ڕێک کردن بە باگردێنی هەڵم. (٢) پلیشاندنەوە؛ هارین؛ بە دڵڕەقانە پێشێل کردن؛ بەبێ بەزەیی‌یانە بەزاندن: ***(He ~ed the opposition.)*** (٣) بەزۆر یاسا مۆرکردن بە نەندامانی پەرلەمان؛ بە زۆر شت پێ کردن؛ ڕای خۆ بە زۆر سەپاندن بەسەر خەڵکدا.

v.i. بەزۆر شت پێ کردن؛ بەزۆر سەپاندن بەسەردا؛ بە تووندوتیژی ڕەفتار نواندن

adj. زۆرەملێ؛ هی زۆرداڕەکی یا زۆر: ***(~ tactics)*** .

steamship (stēm′ship´), ***n.*** کەشتی هەڵم.

steam shovel, مەکینەی زەوی هەڵکەندنی هەڵم.

steam table, مێزی هەڵم مێزێکە لە چێشتخانەدا دەفری گەورەی پڕ لە خواردەمەنی کوڵاوی لەسەر دادەنرێ‌و لە ژێرەوە بە هەڵم خواردنەکە بە گەرمی دەهێڵرێتەوە

steam-tight (stēm′tīt´), ***adj.*** هەڵمبڕ. ***(a ~ valve)*** .

steam turbine, تەربینە یا مەکینەی هەڵم.

steamy (stēm′i), ***adj.*** (١) هەڵمی. (٢) بە هەڵم داپۆشراو؛ پڕ لە هەڵم؛ پڕ هەڵم (٣) هەڵمی لێوە دێتەدەرەوە؛ هەڵمووهاڵاو لێ هەڵساو.

-steamily ***(adv.)***; **steaminess** ***(n.).***

steapsin (sti-ap′sin), ***n.*** ستیپسن نەنزیمێکە لە ئاوکی پەنکریاسدا چەوری دەگۆڕێ بۆ گلیسرین‌و ترشەلۆک.

stearic (sti-ar′ik, stêr′ik), ***adj.*** چەوری؛ لە چەوری‌یەوە وەرگیراو؛ هی چەوری.

steatite (stē′ə-tīt´), ***n.*** = **soapstone.**

steatopygia (stē´ə-tō-pī′ji-ə, stē´ə-tō-pij′i-ə), ***n.*** سمت زل بەهۆی چەوری کۆبوونەوەوە (بەتایبەتی لە ژنی قولەڕەشدا).

stedfast (sted′fast´, sted′fäst´), ***adj.*** = **steadfast.**

steed (stēd), ***n.*** (١) ئەسپ؛ ئەسپی سواری. (٢) [Archaic]، ئەسپی خۆش ڕەوت؛ ئەسپی بە دەماخ.

steel (stēl), ***n.*** (١) پۆلا؛ (٢) جۆرە پۆلایەکی تایبەتی. (٣) شتی پۆلایین: (ا) شیر؛ خەنجەر. (ب) ئەستێ. (ج) تیرەیەکی پۆلاییینە بۆ کەمەربەند ڕەق کردن. (د) شیشی چەقۆ تیژکردنەوە. (ه) سەختی؛ ڕەقی؛ هێز؛ پتەوی؛ پۆلایانە: ***(sinews of ~ ; nerves of ~)*** (٥) ***(pl)***، نرخی بەشی کۆمپانیای پۆلا (پارەبازی).

adj. پۆلایین؛ ڕەق؛ سەخت.

v.t. (١) پۆلا لێدان؛ بە پۆلا داپۆشین. (٢) وەک پۆلا لێکردن؛ سەختکردن؛ ڕەق کردن؛ هەست مراندن یا کوشتن.

steel blue, شینی پۆلایی

steel engraving, (١) نەخشی هەڵکەنراو لەسەر تەبەقی پۆلا. (٢) وێنەی لەم نەخشەیە وەرگیراو. (٣) شێوازی نەم نەخش هەڵکەندنو وێنەگرتنە.

steel-head (stēl′hed´), ***n.*** سەرپۆلایی: جۆرە ماسی‌یەکە.

steel mill, کارگەی پۆلا.

steel wool, تەلی باریکی پۆلایین (بۆ پاکردنەوەو ساف‌ولووس کردنی دەفری وەک مەنجەڵ).

steel-work (stēl′wūrk´), ***n.*** (١) شتومەکی پۆلایین. (٢) چوارچێوەی پۆلایین. (٣) ***(pl.)*** ، **steel mill**.

steel-worker (stēl′wūr´kēr), ***n.*** کرێکاری کارگەی پۆلا.

steely (stēl′i), ***adj.*** (١) پۆلایین؛ لە پۆلا دروستکراو. (٢) پۆلایی؛ لە پۆلا دەچێ لە ڕەنگ‌و سەختیدا.

steel-yard (stēl′yärd´), ***n.*** لەپان.

steenbok (stēn′bok´), ***n.*** ***Also*** **steinbok,** ئاسکێکی بچووکی ئەفەریقایی‌یە.

steep (stēp), ***adj.*** (١) لێژ: ***(a ~ hill)*** . (٢) [Colloq.]، (ا) زۆر گران؛ زۆر بەرز: ***(~ prices)*** . (ب) لە ئەندازە بەدەر؛ ئەوپەڕی؛ زیادەڕۆ: ***(a ~ statement)*** . (٣) [Obs.]، بەرز (شاخ)؛ بلند.

n. لێژایی؛ لێژگە؛ سەربەڕەو خوارە.

-steepy ***(adv.)***; **steepness** ***(n.).***

steep (stēp), ***v.t.*** (١) نوقوم کردن (لە ئاو یا شلەی تردا). (٢) خووساندن.

n. (١) نوقوم کردن؛ نوقوم بوون؛ خووسان. (٢) شلەو ئاوی شت تێدا خووسان یا نوقوم کردن.

v.i. نوقوم کران؛ خووسان.

steeped in, پڕە لە؛ تێدا نوقم بووە؛ هەمووی گرتۆتەوە: ***(steeped in hatred)***

steepen (stēp′n), ***v.t.*** لێژکردن.

v.i. لێژبوون؛ لێژبوونەوە.

steeple (stē′p'l), ***n.*** (١) قوللەی کڵێسە. (٢) لووتکەی قوللەی کڵێسە.

steeple-chase (stē′p'l-chās´), ***n.*** (١) غارغارێنی دەشت. (٢) غارغارێنی بەسەر جۆگەو کەندو کۆسپدا بازددان. (٣) ڕاکردن یا پێشبڕکێی دەشت‌ودەر.

-steeple-chaser ***(n.).***

steeple-jack (stē′p'l-jak´), ***n.*** کارگەرێکە قوللەی کڵێسەو شوێنی ترو دووکەڵکێشی چاک دەکاتەوەو بۆیە دەکات بە پیاهەڵگەڕانیانا

steer (stēr), ***v.t.*** (١) لێخوڕین؛ ڕاندن؛ ئاژوتن. ***(to ~ a ship, boat, automobile, etc.)*** (٢) لێخوڕان؛ بۆ لێخوڕین باش بوون یا خراپ بوون: ***(The car ~s easily.)*** (٣) ڕێ بۆ دانان؛ بردن بەرێوە؛ ڕێی تایبەتی گرتن.

n. [Slang], ئامۆژگاری یا سووسەی بەکەڵک؛ پێشنیاری بەسوود.

steer clear of, لێ دوورکەوتنەوە؛ خۆ لێ دوورخستنەوە.

steer (stêr), ***n.*** (١) پارێنی خەساو. (٢) جوانەگا.

steerage (stêr′ij), ***n.*** (١) ئاژووتن؛ ڕاندن؛ ڕابەری. (٢) هەرزانترین جێی کەشتی ڕێبواران.

steering column, ستوونی دەستاژو یا سوکان.

steering committee, لێژنەی ڕابەری؛ لێژنەی بەڕێوەبردن.

steering gear, ئامێری ئاژووتن یا لێخوڕین.

steering wheel, دەستاژوو؛ سوکان؛ چەرخی ئاژووتن؛ ستێرن.

steersman (stêrz′mən), ***n.*** ڕانەری کەشتی‌و بەلەم.

steeve (stēv), ***v.t.*** بار ئاخنینە ناو کەشتی‌یەوە بە داری قولاپاوی یا ئامێری بەرزکردنەوە.

n. داری قولاپاوی یا ئامێری بەرزکردنەوەی وەها.

steeve (stēv), ***n.*** گۆشەی داری پێش کەشتی.

v.t. & v.i. بە لاری داناتی داری پێش کەشتی.

stegosaurus (steg´ə-sô′rəs), ***n.*** گیاندارێکی خشۆکی گەورەی قڕتێکەتووە. لە توخمی " دایناسۆر " .

stein (stīn), ***n.*** (١) گڵێنەی بیرە خواردنەوە. (٢) کۆچەڵە یا پەرداخی بیرە.

steinbok (stīn′bok´), ***n.*** = **steenbok.**

stela (stel′ə), ***n.*** (١) کێڵ. (٢) بەرد یا تەبەقی شت لەسەر هەڵکەنراو (کە دەنرێ بە قەد دیوارەوە).

stele (stē′li), ***n.*** (١) کێڵ. (٢) بەرد یا تەبەقی شت لەسەر هەڵکەنراو (کە دەنرێ بە قەد دیوارەوە). (٣) ئاوەڕۆکی قەف‌و ڕەگی ڕووەک.

-stelar ***(adj.).***

stellar (stel′ēr), *adj.* (۱) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرە. (۲) لە ئەستێرەچوو؛ ئەستێرەیی. (۳) هی فارەمانی فیلمی سینەما: *(~ names)*.

stellate (stel′it, stel′āt), *adj.* (۴) (ا) سەرەکی: *(the ~ role in a play)*. (ب) نایاب؛ زۆر باش. ئەستێرەیی؛ شێوە ئەستێرەیی.

stelliform (stel′i-fôrm´), *adj.* = stellate.

stellular (stel′yoo-lēr), *adj.* (۱) ئەستێرەیی. (۲) بە پەڵەی ئەستێرەیی ڕەنگاوڕەنگ داپۆشراو.

stem (stem), *n.* (۱) (ا) قەف؛ لاسک؛ قالۆر؛ دارک؛ دەمار. (ب) قەد. (۲) (ا) قنچک (گەڵا؛ گوڵ). (ب) لاسکە مۆز. (۳) دەسک (پەرداخ یا بادەی مەی). (۴) (ا) قەفی تیپ. (ب) قەفی نۆتەی مۆسیقا. (۵) پێشی کەشتی؛ پێشەڵی کەشتی و بەلەم. (۶) ڕیشە (ووشە)؛ بنکە (ووشە). (۷) (ا) لق (خێزان، خێڵ)؛ پەل. (ب) بنەچە؛ بنەماڵە؛ باوباپیر.

v.t. (۱) قنچک کردن (میوە)؛ قنچک لێکردنەوە. (۲) قنچک بۆ کردن (گوڵی دەستکرد). (۳) دڕپێدان؛ بۆ پێشەوە ڕۆیشتن بە گران.

v.i. لێوەهاتن یا هەڵقوڵان؛ لێوە پەیدابوون؛ لێ کەوتنەوە: *(Poverty ~s from war.)*

from stem to stem, (۱) لەم سەری کەشتییەوە بۆ ئەو سەری. (۲) سەرانسەر؛ سەرتاسەر.

stem (stem), *v.t.* (۱) بەربەستکردن (ڕووبار، لێشاو، لافاو)؛ بەرگرتن. (۲) وەستاندن؛ گرتنەوە: *(to ~ the flow of blood)*. (۳) کون ناخنین؛ کون پرکردنەوە؛ داخستن.

v.i. وەستان (بەفرەخلیسکێ)؛ خۆگرتنەوە.

n. وەستان (بەفرەخلیسکێ)؛ شێوەی وەستان.

stemmed (stemd), *adj.* (۱) دەسکدار (پەرداخ، کاسە): *(a thin- ~ goblet)*

(۲) قنچک کراو (میوە).

stemmer (stem′ēr), *n.* قنچککەر؛ لاسک لێکەرەوە: *(a fruit ~ ; a tobaco ~)*

stemware (stem′wâr), *n.* پەرداخ و کاسەی دەسکدار.

stench (stench), *n.* بۆگەن؛ بۆن دڕن؛ بۆنێکی پیس.

stencil (sten′s'l), *v.t.* بە ستێنسڵ نووسین یا نیشانەکردن.

n. ستێنسڵ؛ کاغەزە مۆمینەی چاپ.

-stenciler; stenciller *(n.)*.

steno- (sten′ō, sten′ə), پێشگرێکە بەمانای: بچووک؛ تەنک؛ تەسک؛ کورتکراوە: *(stenography)*

stenograph (sten′ə-graf´, sten′ə-gräf´), *v.t.* کورت نووسین؛ بە نیشانە نووسین؛ بە کورتی نووسین.

n. (۱) نوسینی کورتکراوە؛ نووسراوی نیشانەیی. (۲) نیشانەی کورتنووسی. (۳) ئامێری کورتنووسی؛ ئامێری نیشانەنووسی.

stenographer (stə-nog′rə-fēr), *n.* کورتنووس؛ نیشانەنووس.

stenographist (stə-nog′rə-fist), *n.* = stenographer.

stenography (stə-nog′rə-fi), *n.* کورتنووسی؛ نیشانەنووسی.

-stenographic; stenographical *(adj.)*; **stenographically** *(adv.)*.

stenosis (sti-nō′sis), *n.* هاتنەوەیەکی بۆری (پزیشکەوانی).

stenotopic (sten′ə-tô´pik), *adj.* بە ئاسانی ڕانەهاتوو لەگەڵ دەوروبەردا (زیندەوەرزانی).

stenotype (sten′ə-tīp´), *n.* (۱) نیشانەی دەنگێک یا ووشەیەکە لە کورتەنووسیدا. (۲) ئامێری کورتەنووسی؛ ئامێری نیشانەنووسی.

stenotypy (sten′ə-tīp´i), *n.* جۆرێکە لە کورتەنووسی.

stentorian (sten-tôr′i-ən, sten-tō′ri-ən), *n.* زۆر بەرز (دەنگ).

step (step), *n.* (۱) هەنگاو. (۲) ماوەیەکی کورت: *(The hotel is just a ~ from here.)*. (۳) ڕەوت. (۴) دەنگی پێ. (۵) شوێن پێ؛ جێ پێ. (۶) پلە پەیژە؛ پێ پلیکە؛ پا پلیکە؛ پلەی پێ پلیکانە. (۷) *(pl.)* ، (ا) پێ پلیکانە؛ قاڵدرمە. (ب) [British]، پەیژەی نوشتاوە. (۸) (ا) ڕەفەی کانگاو کانە بەرد. (ب) بنکەی دارکەشتی. (۹) پلە؛ نمرە؛ قۆناغ. (۱۰) هەنگاو؛ کردار: *(Let me explain the next ~ .)*.

v.i. (۱) هەنگاوی دووبارەکراوە (سەما). (۱) هەنگاونان؛ هەنگاو هەڵهێنانەوە. (۲) ڕۆیشتن بۆ ماوەیەکی کورت. (۳) هەنگاونان لە سەماکردندا. (۴) بە گورجی جووڵانەوە. (۵) چوون بەسەردا؛ چوونەناو: *(He ~ed into a small fortune.)*. (۶) (ا) پێ پیانان: *(He accidently ~ed on my foot.)*. (ب) پێ پیانان؛ پێ لێ داگرتن: *(He ~ed on the accelerator.)*.

v.t. (۱) هەنگاونان؛ هەنگاو هەڵهێنانەوە. (۲) پێ دانان. (۳) بە هەنگاو پێواندن. (۴) (ا) پێ پلیکە بۆ کردن؛ پێ پلیکانە لێ هەڵکەندن: *(He ~ed the hill leading to his house.)*

(ب) پلە پلەکردن. (۵) قایم کردن یا داچەقاندنی دارکەشتی لە بنکەکەیدا.

in step, (۱) بە ڕێز؛ بە ڕێک‌وپێکی و پێکەوە (سەما، پێ ڕۆیشتن، ڕەوتی سەربان). (۲) گونجاو (لەگەڵ دەوروبەری خۆدا)؛ سازاو.

keep step, لە ڕیز دەرچوو؛ نەگونجاو؛ نەسازاو.

out of step, پلە پلە؛ وردەوردە؛ بەرەبەرە؛ هەنگاو بە هەنگاو.

step by step, (۱) واز لە کار هێنان؛ دەستبەرداربوون لە کار: *(She stepped down as prime minister last year.)*

step down, (۲) هێنانە خوارەوە؛ داشکاندن؛ پلە نزم کردنەوە؛ کەمکردنەوە. خۆتێهەڵقورتاندن؛ کەوتنە بەینەوە؛ دەست تێخستن.

step in, پەلە کە؛ خێرا کە؛ پێی پیانێ.

step on it, [Colloq.], (۱) چوونەدەرەوە (لە ژوورێک بۆ ماوەیەکی کەم).

step out, (۲) [Colloq.]، چوونەدەرەوە بۆ ڕابواردن. (۳) بە هەنگاوی گەورەو بە گورجی ڕۆیشتن. (۴) خۆکشاندنەوە؛ وازهێنان؛ دەستهەڵگرتن.

step up, (۱) هاتنە پێشەوە؛ چوون بەرەو: *(She stepped up to the microphone.)*

(۲) پێشکەوتن؛ بەرەو پێشەوە چوون. (۳) وردەوردە زیادکردن؛ پێ لێ هەڵبڕین: *(They stepped up their attacks on the enemy.)*

take steps, هەنگاوی پێویست نان (بۆ جێبەجێکردنی کارێک).

watch one's steps, (۱) ئاگا لە بەر پێی خۆ بوون؛ ووریای بەر پێ خۆ بوون. (۲) [Colloq.]، ووریابوون؛ ئاگاداربوون.

step-brother (step′bruth´ēr), *n.* کوڕی باوەپیاو یا باوەژن.

step-child (step′chīld´), *n.* زڕکۆ؛ زڕکێ؛ هەنەزا؛ منداڵی مێرد یا ژن.

step-dame (step′dām´), *n.* [Archaic], = step-mother.

step-daughter (step′dô´tēr), *n.* زڕکێ؛ هەنەزا (کچ)؛ کچی مێرد یا ژن.

step-down (step′doun´), *adj.* پلە پلە کەم کراوە؛ کەم بوونەوەی پلە پلە؛ چوونەوەیەک: *(a ~ gear)*.

step-father (step′fä´thēr), *n.* باوەپیاو؛ زڕباوک؛ زڕباب.

step-ins (step′inz´), *n.pl.* (۱) دەرپێی کورتی ژێرەوەی دەڵبی ژنانە. (۲) پێڵاوی پاژنە نزم؛ سۆل؛ نەعل.

step-ladder (step′lad´ēr), *n.* پەیژەی نوشتاوە.

stepmother (step′muth´ēr), *n.* باوەژن؛ زڕدایک.

step-parent (step′pâr´ənt), *n.* باوەژن؛ باوەپیاو.
steppe (step), *n.* دەشتی پاژو ڕووتەنی؛ دەشت.
stepper (step′ĕr), *n.* (۱) کەسێکی بە قنج‌وقیت‌و ڕێک‌وپێک ڕۆیشتوو. (۲) [Slang] سەماکەر.
stepping-stone (step′iŋ-stōn´), *n.* (۱) بەردە باز. (۲) هۆی گەیشتنە ئامانج.
step-sister (step′sis´tĕr), *n.* زەخوشک؛ کچی باوەژن یا باوەپیاو.
step-son (step′sun´), *n.* زەکور؛ هەنەز؛ (کور)؛ کوڕی مێرد یا ژن لە شوویەک یا نە ژێنکی تر.
step-up (step′up´), *adj.* بە پلە پلە زیادکردوو.
n. بە پلە پلە زیادکردن
step-wise (step′wīz´), *adv.* پلە پلەیی؛ بە پلە پلە نیشانەکراو.
-ster (stĕr), پاشگرێکە بەماناى: (۱) بکەر؛ دروستکەر. *(trickster)* (ب) بەشدار *(gangster)*. (ج) کەسێکی تایبەتی *(youngster, oldster)*.
stercoraceous (stûr´kə-rā′shəs), *adj.* شیاکەیی؛ پیتاڵەیی؛ گوویی
stercorous (stûr′kə-rəs), *adj.* = stercoraceous.
stere (stêr), *n.* مەترە سێجا
stereo (ster′i-ō), *n.* ستێریۆ؛ نامیر یا شێوەی لێدانی مۆسیقاو گۆ‌ڤ لێبوونی بە دوو بلندگۆ.
stereo-, stere- (ster′i-ō, stêr′i-ə), پێشگرێکە بەماناى: پتەو؛ سێڵایی *(stereoscope; stereography)*
stereobate (ster′i-ə-bāt´, stêr′i-ə-bāt´), *n.* بناغەی خانوو؛ بنچینە؛ بنکەی پایە
stereochemistry (ster´i-ə-kem′is-tri), *n.* کیمیای تەندار؛ لە ڕێک‌وپێکی گەردیلەکان دەکۆڵێتەوە کە گەرد، واتە " مۆلیکیول " پێکدێنن.
stereography (ster´i-og′rə-fi), *n.* ستێریۆگرافی دروستکردنی وێنەی تەندار لەسەر ڕووی تەخت (تەندازەی تەندار)
-stereographic; stereographical *(adj.)*; **stereographically** *(adv.)*.
stereometry (ster´i-om′ə-tri, stêr´i-om′ə-tri), *n.* پێوانی قەوارەو پانی و درێژی وێنەی تەندار.
-stereometric; stereometrical *(adj.)*; **stereometrically** *(adv.)*.
stereophonic (ster´i-ə-fon′ik), *adj.* ستێریۆفۆنی ؛ مۆسیقا)؛ تایبەتی بە دەنگێک کە بە " ستێریۆ " تۆمار کرابێ و لێ بدرێتەوە، واتە دەنگی دوولایی
stereoscope (ster′i-ə-skōp´), *n.* سیتێریۆسکۆپ؛ نامێرێک وێنە بە تەندازی بۆ چاو دەردەخات.
stereoscopic (ster´i-ə-skop′ik), *adj.* *Also* stereoscopical, (۱) ستێریۆسکۆپی سێڵایی. (۲) تایبەتی بە ستێریۆسکۆپ‌و بەکارهێنانی.
-stereoscopically *(adv.)*.
stereoscopy (ster´i-os′kə-pi), *n.* (۱) بینینی وێنە بە سێڵایی (۲) دروستکردن‌و بەکارهێنانی ستێریۆسکۆپ.
-stereoscopist *(n.)*.
stereotype (ster′i-ə-tip´), *n.* (۱) قاڵب (چاپەمەنی)؛ کڵیشە. (۲) ووشە شێواو؛ ووشەی نموونە.
(The American Indian is often portrayed as a ~.; He is the ~ of a salesman.)
v.t. (۱) (ا) ووشەی شێواو دروستکردن دەربارەی؛ نموونەیەکی نەگۆڕ یا یەک‌ڕەوا حستنە مێشکی خۆوە دەربارەی ڕەگەزێک، چینێک، پیشەیەک، بابەتێ شت... هتد؛ وەک کڵیشە لێکردن (ب) دووبارەکردنەوە بەبێ هیچ گۆڕینێک. (۲) لەسەر کڵیشە دەرهێنان؛ لەسەر قاڵب چاپ کردن یا دروستکردن.

-stereotyper *(n.)*; **stereotypic; stereotypical** *(adj.)*.
stereotyped (ster′i-ə-tīpt´, stêr′i-ə-tīpt´), *adj.* (۱) ووشکە
نموونەیی؛ ووشکە شێوازی؛ کڵیشەیی؛ دووبارەکراو بەبێ گۆڕین؛ یەک قاڵبی.
(۲) لەسەر یەک کڵیشە دەرهێنراو؛ لەسەر یەک قاڵب چاپکراو.
stereotypy (ster′i-ə-tīp´i, stêr′i-ə-tīp´i), *n.* (۱) کڵیشە (ا) دروستکردن؛ قاڵب دروستکردن. (ب) لەسەر کڵیشە دەرهێنان؛ لەسەر قاڵب چاپ کردن. (۲) دووبارەکردنەوەی ڕاو نەریت‌و خوو بەبێ گۆڕین (دەروونناسی)؛ کڵیشەیی ڕەفتار.
sterile (ster′l, ster′il), *adj.* (۱) نەزۆک؛ وەجاخ کوێر؛ بێ وەجاخ؛ زێ.
(۲) بێ بەر؛ بێ پیت؛ ووشکانی؛ ڕووتەنی: *(~ land, soil, etc.)*.
(۳) ووشک؛ ناخۆش: *(a ~ lecture, style, etc.)*.
(٤) بێ ئەنجام؛ بێ بەر؛ بێ سوود: *(a ~ policy)*.
(٥) لە میکرۆب پاکراوە؛ خاوێن؛ بێ میکرۆب؛ خاوێن کراو.
sterility (stə-ril′ə-ti), *n.* (۱) نەزۆکی؛ بێ وەجاخی؛ زێی.
(۲) بێ بەری؛ بێ ئەنجامی؛ بێ سوودی.
sterilization (ster´ə-lī-zā′shən), *n.* پاکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێنکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن.
sterilize (ster′ə-līz´), *v.t.* (۱) نەزۆک کردن (بەتایبەتی بە نەشتەرکاری)؛ لە زاوزێ خستن؛ وەجاخ کوێرکردنەوە.
(۲) پاکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن؛ پاکژکردنەوە.
sterilizer (ster′ə-līz´ĕr), *n.* میکرۆبکۆ؛ خاوێنکەر؛ پاککەرەوە.
sterling (stûr′liŋ), *n.* (۱) پارەیەکی زیوی ئینگلیزی کۆنە.
(۲) ئەستەرلینی؛ پاوەنی ئینگلیزی.
(۳) پارەی ئینگلیزی زێڕ یا زیو.
(٤) **sterling silver** (ا) (ب) پێوەستی سەر مێزی ئانخواردنی لە زیو دروستکراو (وەک کەوچک و چنگاڵ).
adj. (۱) ئەستەرلینی؛ تایبەتی بە پارەی ئینگلیزی.
(۲) لە زیوی پوخت دروستکراو.
(۳) ڕەسەن؛ نایاب؛ زۆر چاک؛ بێگەرد؛ پاک؛ پوخت: *(a man of ~ principles)*
stern (stûrn), *adj.* (۱) تووندوتیژ؛ بە زەبروزەنگ؛ سەخت؛ ڕەق (ڕەفتار): *(~ measures, treatment, etc.)*
(۲) مڕۆمۆن؛ مۆن؛ چارە ترش؛ گرژ؛ ڕووگرژ: *(a ~ face, look, etc.)*.
(۳) کۆڵنەدەر؛ بێ بەروا: *(~ purpose)*.
stern (stûrn), *n.* (۱) پاشەڵی کەشتی و بەلەم؛ پشتەوەی کەشتی و بەلەم.
(۲) پاشەڵ؛ بەشی پاشەوە یا دواوە.
sternal (stûr′n'l), *adj.* تایبەتی بە ئێسکەکۆڵە؛ هی ئێسقانی بەرسنگ.
stern chase, شوێن کەوتن یا ڕاڤراندنی کەشتیێک بۆ کەشتیێکی تر ڕۆڵە لە نزیکەوە.
stern chaser, تۆپی پاشەڵی کەشتی (کە دەنرێ بەو کەشتیێی دوایەوە کە پای دەفڕێنن یا شوێنی کەوتووە).
sternforemost (stûrn´fôr′mōst, stûrn´fôr′məst), *adj.* (۱) بۆ دواوە؛ بەرەو دواوە (بەجۆرێک کە پشتی کەشتیێکە پڕی لەپێشەوە بێت).
(۲) بە ناڤۆڵایی؛ بە ناڕەحەتی.
sternmost (stûrn′mōst, stûrn′məst), *adj.* (۱) نزیکترین لە پاشەڵی کەشتیێکەوە؛ لە هەرە دوای پاشەڵی کەشتیێکەوە.
(۲) لە دوای دواوە؛ دواترین؛ هەرە دوا.
sternpost (stûrn′pōst´), *n.* ستوونی پاشەڵی کەشتی (کە دەستاڕوی کەشتیێکەی لەسەرە).
stern sheets, بەشی دواوەی بەلەمی سەر بەتاڵ.
sternum (stûr′nəm), *n.* ئێسکەکۆڵە؛ ئێسقانی بەرسنگ؛ پڕمین؛ پڕمە.
sternutation (stûr´nyoo-tā′shən), *n.* مادەیەکە کە دەبێتەهۆی

پژمین‌و ڕشانەوە (وەک گازی ژەهراوی).

sternutatory (stĕr-nū′tə-tôr′i, stĕr-nū′tə-tō′ri), *adj.* مرۆڤ هێنەرە پژمیر (وەک بڕنووتی).

n. شتێکە کە مرۆڤ دێنێتە پژمین (وەک بڕنووتی‌و ئالەت).

sternward (stûm′wĕrd), *adj. Also* **sternwards,** بەرەو پاشەڵی کەشتی.

adj. لە بەشی دواوەی کەشتی‌و بەڵەمدا؛ لە پاشەڵی کەشتیدا.

sternway (stûm′wā′), *n.* بۆ دواوە ڕۆیشتنی کەشتی.

sternwheeler (stûrn′hwēl′ĕr), *n.* بەڵەمی چەرخدار بەڵەمێکی هەڵمە بە چەرخێکی سەوڵ لێدەری بەستراو بە پشتەکەیەوە دەڕوات.

steroid (ster′oid), *n.* ستێرۆید: جەند جۆرە هۆرمۆنێکن بۆ لەش بەهێزکردن

sterol (ster′ōl, ster′ol), *n.* ماددەیەکی کحولی پتەوە لە شانەی ڕوەک‌و گیاندارا: هەیە وەک کۆلیسترۆل.

stertor (stûr′tĕr), *n.* پرخە؛ پرخەبڕخ

stertorous (stûr′tə-rəs), *adj.* پرخەکەر؛ پرخەپرخەکەر.

stet (stet), [L.], مەی گۆڕە: وەک خۆی بیهێڵەرەوە؛ دەستی لێ مەدە: نیشانەیەکە لە دەستنووسی هەڵەبڕکراودا دەنووسرێ بۆ هێشتنەوەی ووشەیەک یا بەندێکی لابراو یا بە هەڵە دانراو و چاک کراو.

v.t. دانانی نیشانەیەکی وەها لەسەر ووشەو ڕستەو بەندی دەستنووسی هەڵەبڕکراو

stetho- (steth′ō, steth′ə), *(stethoscope)* پێشگرێکە بەمانای: سنگ؛ سینە:

stethoscope (steth′ə-skōp′), *n.* بیستۆکی پزیشک

stethoscopy (ste-thos′kə-pi), *n.* بیستۆکی پزیشک بەکارهێنان؛ تێڕوانینی بەخۆش بە بیستۆک

-stethoscopic; stethoscopical *(adj.)*; **stethoscopically** *(adv.)*.

stevedore (stē′və-dôr′, stē′və-dōr′), *n.* بارکەرو بارهاگری کەشتی: حەمانی کەشتی.

v.t. بارکردن‌و داگرتنی کەشتی.

stevedore's knot, گرێی حەمانی کەشتی. جۆرە گرێیەکە.

stew (stōō, stū), *v.t. & v.i.* (۱) کوڵاندن بە ئاگری کز، واتە بە هێواشی. (۲) [Colloq.] دڵەڕاوکێ کردن؛ مەراق خواردن.

n. (۱) *(pl)* قەحبەخانە؛ کەللەچی. (۲) (ا) چێشتی شلە؛ شلە؛ شلە‌و گۆشت. (ب) هەڕەمە؛ شتی تێکەڵ. (۳) [Colloq.] دڵەڕاوکێ؛ دڵەخورتە؛ مەراق؛ بێ ئارامی. (٤) [Obs.] مەنجەڵی شلە.

stew in one's juice, ئاخۆشی زۆر چەشتن بەهۆی کاری خۆکردەوە.

steward (stōō′ĕrd, stū′ĕrd), *n.* (۱) سەرکار؛ چاودێر؛ کارگێڕی کاروباری مانەوەی پیاوێکی گەورە. (۲) کارگێڕی دارایی کەسێک یا دەسگایەک. (۳) بەردەستی ئاو فڕۆکەو کەشتی.

v.i. سەرکاری کردن؛ کارگێڕی کردن؛ چاودێری کردن

stewardess (stōō′ĕr-dis, stū′ĕr-dis), *n.* (۱) سەرکاری ئافرەت؛ کارگێڕی ژن. (۲) ئافرەتی بەردەستی ئاو فڕۆکەو کەشتی.

stewardship (stōō′ĕrd-ship′, stū′ĕrd-ship′), *n.* سەرکارێتی؛ سەرکاری؛ چاودێری؛ کارگێڕی

stewed (stōōd, stūd), *adj.* (۱) کوڵاو؛ کوڵێنراو. (۲) [Slang] سەرخۆش؛ مەست.

stew-pan (stoo′pan′, stū′pan′), *n.* مەنجەڵی شلە

sthenia (sthi-nī′ə, sthē′ni-ə), *n.* بەتینی؛ بەهێزی

sthenic (sthen′ik), *adj.* بەتین (نەخۆشی)؛ بەتەشەنە

stibine (stib′ĕn, stib′in), *n. Also* **stibin,** ئەستیبین: گازێکی بێ ڕەنگی ژەهراوییە

stibium (stib′i-əm), *n.* antimony.

stich (stik), *n.* دێڕە هەڵبەست.

stichomythia (stik′ə-mith′i-ə), *n.* گفتوگۆی یەک دێڕی بە نۆبەی دووکەسی (شانۆنامەی یۆنانی کۆن)

-stichomythic *(adj.)*.

stichomythy (sti-kom′ə-thi), *n.* – stichomythia.

stick (stik), *n.* (۱) (ا) چیلکە؛ چڵ‌وچێو؛ چڵ؛ لق. (ب) داری سووتان. (ج) دارەدەست؛ دار؛ شوولک؛ لیس؛ تێلا. (۲) لاسک. (۳) شتێکی لە دار چوو. (٤) داری یاری: *(a hockey ~)*. (٥) پیاکردن (بە تیغ یا داری نووک تیژ). (٦) لکان. (۷) نەختێک خواردنەوەی سەرخۆشکەر (وەک براندی) کە بکرێتە خواردنەوەیەکەوە. (۸) ڕیزە بۆمبای هاوێژراو لە فڕۆکەوە. (۹) [Archaic]. وەستان؛ کۆسپ. (۱۰) [Colloq.]، کەسێکی دڵ مردوو و ووشک‌و بێ تاقەت‌و کەوەن (۱۱) *(pl.)*، [Colloq.]، شوێنێکی دوورەدەست‌و چەپەک؛ لادێ: *(They live way out in the ~s.)* (۱۲) دارکەشتی.

v.t. (۱) کوێن کردن؛ کون تێکردن. (۲) کوشتن (بە تیغ لێدان). (۳) پیاکردن‌و کون کردن (بە چەقۆ، دەرزی... هتد). (٤) (ا) پێوەنان؛ لێدان‌و پێوە نووساندن (وەک بە دەرزی)؛ پیاکردن (ب) ڕازاندنەوە بە شت پیاکردن: *(a coat stuck with medals)* (٥) پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ پیانووساندن؛ لێدان: *(~ the poster on the wall.)* (٦) پیاکردن؛ پیا چەقاندن (۷) (ا) ڕێ لێگرتن؛ گلدانەوە؛ بەنگ کردن. (ب) چەقین؛ گیرخواردن: *(The wheels were stuck in the mud.; I was stuck in the town.)* (۸) [Colloq.]، تێخستن؛ دانان؛ خستنەناو: *(~ the shirt in the suitcase.; ~ it in the drawer.)* (۹) [Colloq.]، سەر سوڕمان؛ سەرسام بوون؛ سەر لێ شێواندن. (۱۰) خستنەسەر دار یا پیا هەڵسپاردن (تەرزی ڕووەک). (۱۱) شتی لینج لێدان؛ لینج کردن؛ سرێشاوی کردن. (۱۲) [Slang]، (ا) بە فڕوفێڵ پارە یێ خەرج کردن یا لێ کێشانەوە (ب) بەگران شت یێ فرۆشتن؛ زۆر لێسەندن. (۱۳) [Slang]، (ا) خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن؛ ساختەلێکردن. (ب) باری گران بەسەردادان. (۱٤) [Slang]، دەربردن؛ هەڵکردن؛ بەرگەگرتن.

v.i. (۱) پێوەنووسان (وەک بە بزماو). (۲) پێوەلکان؛ پێوەنووسان (۳) مانەوە لە شوێنێکدا. (٤) پێکەوە مانەوە؛ واز لە یەک نەهێنان: *(Friends ~ together.)* (٥) بەجێ نەهێشتن؛ لێ دوورنەکەوتنەوە: *(He ~s to the trail.)* (٦) کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ بەردەوام بوون لەسەر: *(She ~s to her work.)* (۷) دوودڵی نەکردن؛ ڕا نەگۆڕین: *(He ~s to his decision.)* (۸) (ا) چەقین: *(My shoe stuck in the mud.)*. (ب) گیرخواردن؛ تێک ئاڵوزان: *(The gears stuck.)*. (ج) چەقین (مەجاز)؛ وەستان: *(The bill is stuck in committee.)*. (۹) سەر سوڕمان؛ سەرسام بوون؛ سەر لێ شێواندن (۱۰) سڵکردنەوە: *(He'll ~ at nothing.)* (۱۱) (~ out ; ~ up) ، سەر دەرهێنان؛ دەرپۆقین: *(Her head was ~ing out of the window.)*

be stuck on, [Colloq.], (۱) تێدا گیرخواردن. (۲) گیرۆدەبوون (دڵداری)؛ دڵفڕان

stick around, [Slang], دوور نەکەوتنەوە؛ مانەوە؛ نەڕۆیشتن

stick by, دەستبەردار نەبوون؛ پشت بەرنەدان؛

(to stick by one's friends)

stick it out, [Colloq.], کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ دەست هەڵنەگرتن؛ بەرگەگرتن

stick out, (۱) دەرپۆقین؛ زۆر بەدەرەوەبوون (۲) دەرهێنان؛ دەرپەڕاندن.

stick up, [Slang], بڕین ئانێ فڕۆشگا)؛ ڕووتکردنەوە.

stick up for, [Colloq.], لەسەرخۆدانەوە؛ پشت گرتن:

(You have to stick up for your friends.)

the sticks, [Colloq.], لادێی شوێنی دوورەدەست و چەپەک.

sticker (stik′ĕr), *n.* (۱) کەسێک یا شتێک کە پێوە دەنووسێ. (۲) درک؛ پەیکوڵە. (۳) نیشانەی لینج (بۆ لکاندن بە ڕووبەکەوە). (٤) کەسێکی کۆڵنەدەر؛ کەسێکی سوور لەسەر مەبەست؛ هەتەر. (٥) [Colloq.]، گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمە.

stickiness (stik′i-nis), *n.* لینجی

sticking plaster, مشەمای لە پشت یا لە برین گرتن؛ پلاستەر.

sticking point, جێی چەقین (مەجان)؛ گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمە.

stick insect, چبلکە مێروو.

stick-in-the-mud (stik′n-*the*-mud´), *n.* [Colloq.], کەسێکی ووشک و کۆنەپەرست و دڵ مردوو.

stickle (stik′l), *v.i.* (۱) مشت‌ومڕی کەللەڕەقانە کردن لەسەر شتی هیچ‌وپووچ. (۲) پەڵپی هیچ‌وپووچ گرتن؛ پارایی کردن یا ترسان لەبەر بەوێژدانی.

stickleback (stik′l-bak´), *n.* ماسییەکە درکنە ماسییەکی بچووکی بێ پوولەکەی پشت درکاوی دەریایی و ڕوباریە.

stickler (stik′lĕr), *n.* (۱) کەسێکی شت زۆر بە توند گرتوو؛ سوور لەسەر مەبەست: *(He is a ~ for discipline, obedience, etc.; a ~ for neatness)*

(۲) شتێکی قورس یا گیروگرفتاوی؛ شتی ئاڵۆز یا سەرسوڕهێنەر. (۳) [Colloq.]، کەسێکی کۆڵنەدەر.

stick-pin (stik′pin´), *n.* دەرزی نۆینباخ.

stick-seed (stik′sēd´), *n.* پەیکوڵ گیای پەیکوڵ گر.

stick-tight (stik′tīt´), *n.* گیایەکە بەرەکەی باریکە وەک دەرزی بە شتەوە دەنووسێ.

stick-to-it-ive-ness (stik´to͞o′it-iv-nis), *n.* کۆڵ نەدان؛ هەتەری؛ سووربوون لەسەر مەبەست؛ وازنەهێنان.

stick-up (stik′up´), *n.* [Slang], = **holdup.**

stick-weed (stik′wēd′), *n.* = **ragweed.**

sticky (stik′i), *adj.* (۱) سرێشاوی؛ پێوە دەلکێت؛ پێوەی دەنووسێت. (۲) لیقن؛ لینج: *(a ~ floor)* . (۳) بۆخە؛ شێدار (ناووهەوا)؛ تەڕوگەرم. (٤) (ا) ناخۆش. (ب) گیروگرفتاوی؛ دژوار؛ سەخت.

-stickily *(adv.)*; **stickiness** *(n.).*

stiff (stif), *adj.* (۱) (ا) ڕەق. (ب) ڕەپ؛ قنج. (۲) بەگیروەستاو؛ ڕەق: *(~ muscles)* . (۳) کرژ. (٤) ووشک و بەفیز. (٥) توند؛ خەست؛ خەست‌وخۆڵ. (٦) سوور لەسەر مەبەست؛ سەرسەخت؛ هەتەر؛ کۆڵنەدەر. (۷) توند؛ بەهێز؛ قایم؛ تیژ: *(a ~ current, wind, etc.)* . (۸) (ا) خەست (مەی). (ب) بەتێ (دەرمان): *(a ~dose of medicine)* . (۹) توند و تیژ؛ سەخت؛ قورس: *(~ penalties)* . (۱۰) گران (نەرک)؛ قورس؛ سەخت: *(a ~ assignment; a ~ climb)* . (۱۱) گران (نرخ)؛ بەرز: *(~ prices)*

adv. (۱) بە ووشکی (ڕەووشت). (۲) بەتەواوی؛ زۆر؛ ئێجگار: *(~ bored)* .

n. [Slang], (۱) لاشە. (۲) کەسێکی ووشک و بەفیز. (۳) کەسێکی مەست؛ سەرخۆش. (٤) زەلام؛ کەس؛ کابرا؛ پیاو: *(He's a lucky ~)* .

(٥) ئاوارە؛ کەسێکی بێ لانە یا خانە بەکۆڵ؛ هەژاری گەڕۆک.

(٦) کەسێکی بەخشیش نەدەر؛ گیر.

-stiffly *(adv.)*; **stiffness** *(n.).*

stiffen (stif′n), *v.t.* ڕەق کردن؛ توندوتیژکردن.

v.i. ڕەق بوون؛ بەگیروەستان.

stiff-necked (stif′nekt′), *adj.* کەللەڕەق؛ سەرسەخت.

stifle (stī′fl), *v.t.* (۱) خنکاندن؛ هەناسە لێ بڕین. (۲) (ا) دامرکاندنەوە؛ خەفەکردن؛ کپ کردن: *(She ~d her sobs.)* . (ب) پێشێل کردن؛ مراندن؛ ڕێ لێگرتن: *(to ~ free speech, the opposition, etc.)*

v.i. (۱) خنکان. (۲) هەناسە لێ بڕان.

stifle (stī′fl), *n.* جومگەی پاشوری ئەسپ و سەگ... هتد، کە بەرامبەر بە ئەژنۆ وایە لە مرۆڤدا.

stifling (stī′fliŋ), *adj.* خنکێنەر؛ هەناسەبڕ؛ تەنگ؛ ناخۆش (هەوا، باری ژیان... هتد): *(The air was ~.; a ~ atmosphere)*

stigma (stig′mə), *n.* (۱) نیشانەی داخ کردن (کە لە پێستی تاوانکارو بەند دەدرێت)؛ داخ. (۲) لەکە؛ نیشانەی شوورەیی یا ناوپیسی (۳) خاڵ. (٤) (ا) نیشانەی بریندار یا نەخۆشی کۆن. (ب) شوێنی خوێن لێ هاتووی پێست (بەهۆی هیستیریاوە). (٥) تەرقەسەری نێرک (پووەکناسی). (٦) (*pl.*)، نیشانەی وەک برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی.

stigmata (stig′mə-tə), *n.pl.* نیشانەی وەک برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی.

stigmatic (stig-mat′ik), *adj. Also* **stigmatical,** (۱) (ا) لەکاوی؛ لەکەدار؛ ناوپیس. (ب) لەکەدارکەر؛ ناوپیسکەر. (۲) تایبەتی بە " **stigmata** " .

stigmatism (stig′mə-tiz′m), *n.* (۱) بە لەشەوە بوونی برینێک وەک برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی. (۲) باش بینی؛ تووش نەبوونی نەخۆشی پرش بینی چاو.

stigmatize (stig′mə-tīz´), *v.t.* (۱) داخ کردن؛ نیشانەکردن بە داخ کردن. (۲) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ڕووڕەش کردن. (۳) برینی وەک برینەکانی عیسا لە پێست هێنان.

-stigmatization *(n.).*

stile (stīl), *n.* (۱) پلیکانەی دیوارو شوورە. (۲) **turnstile** .

stile (stıl), *n.* چێوی ستوونی چوارچێوەی دەرگاو پەنجەرە.

stiletto (sti-let′ō), *n.* (۱) خەنجەری بچووک. (۲) سووژن.

v.t. بە خەنجەر کوشتن؛ خەنجەرلێدان.

still (stil), *adj.* (۱) بێ دەنگ؛ خاموش؛ کپ.

(۲) وەستاو؛ نەبزوک؛ نەجوواو؛ ڕاوەستاو.

(۳) هێمن؛ مەنگ (ئاو)؛ خاموش: *(the ~ water of the lake)* .

(٤) بێ کەف‌وکوڵ (وەک مەی).

(٥) هی وێنەی نەبزوک (بە پێچەوانەی وێنەی فیلمی سینەما و ڤیدیۆوە): *(a ~ picture)*

n. (۱) بێ دەنگی؛ خاموشی؛ کپی.

(۲) وێنەی نەبزوک (بە پێچەوانەی وێنەی فیلمی سینەما یا ڤیدیۆوە).

(۳) [Colloq.]، وێنەی شتی بێ گیان یا نەبزوک.

(٤) [Colloq.]، **still alarm** .

adv. (۱) هێشتا؛ تا ئێستا؛ تا ئەو(ئەم) کاتە؛ تا ئەوسا: *(He is ~ busy.; Will he ~ be there?; She was ~ home when I left.)*

(۲) تەنانەت؛ – یش: *(It was cold yesterday, but today it is ~ colder.)*

(۳) لەگەڵ ئەوەشدا؛ کەچی: *(He is old and ~ he is able to run.)*

v.t. (۱) بێ دەنگ کردن؛ کپ کردن؛ خاموش کردن.

(۲) وەستاندن؛ ڕاوەستاندن.
(۳) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.

v.i. وەستان؛ ڕاوەستان؛ لە جوولە کەوتن؛ دامرکاندنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ بێ دەنگ بوون؛ خامۆش بوون.

-stillness *(n.).*

still (stil), ***n.*** (۱) شووشەی دڵۆپاندن؛ ئامێری دڵۆپاندن. (۲) کارگەی دڵۆپاندن.

v.t. & v.i. [Obs.], دڵۆپاندن

still alarm, ئاگادارکردنی بێ دەنگ: ووریاکردنەوەیەکی ئاگر بەربوونەوەیە بە تەلەفۆن لەباتی زەنگی ئاگاداری ئاگر.

still-birth (stil′bûrth´), ***n.*** (۱) ئاوڵەمە لەبارچوون؛ منداڵ لەبارچوون؛ بە مردوویی لەدایکبوونی منداڵ. (۲) منداڵی بە مردوویی لەدایکبوو؛ ئاوڵەمەی لەبارچوو.

still-born (stil′bôrn´), ***adj.*** بە مردوویی لەدایکبوو؛ لەبارچوو.

still-hunt (stil′hunt´), ***v.t. & v.i.*** بە نهێنی ڕاوکردن یا شوێن کەوتن.

still hunt, (۱) ڕاوکردنی نهێنی؛ ڕاوی دزی (وەک بە خۆ داگرتن). (۲) [Colloq.]، شوێن کەوتنی نهێنی مەبەستێک؛ هەوڵی نهێنی.

stilly (stil′i), ***adj.*** [Poetic], بێ دەنگ؛ خامۆش؛ کپ؛ هێمن.

adv. بە بێ دەنگ؛ بە خامۆشی؛ هێمنانە؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.

stilt (stilt), ***n.*** (۱) دارشەقی درێژ (بۆ بە ئاودا پەڕینەوە یا بۆ یاری). (۲) کۆڵەکە یا دیرەکی خانووی بە هەواوە، واتە کە لەسەر زەوی نەبێت؛ کۆڵەکەی شتی بە بەرزەوە دانراو.

(The henhouse is placed on ~s.)

(۳) باڵندەیەکی زەلکاوی دەنووک و لاق درێژە.

v.t. بە بەرزەوە دانان لەسەر کۆڵەکە یا دیرەک.

stilted (stil′tid), ***adj.*** (۱) بە بەرزەوە دانراو لەسەر کۆڵەکە یا نیرگە (خانووسازی). (۲) ووشەو پڕ لە ووشەی زل بۆ فیز (نووسین، گفتوگۆ)؛ بە تەنتەنە ***(a ~ writing style; ~ speech)*** .

-stiltedly *(adv.)*; **stiltedness** *(n.).*

stimulant (stim′yoo-lənt), ***adj.*** خەڕەوێن؛ ووریاکەرەوە؛ بزوێنەر؛ زاخاوی مێشک دەرهوە؛ وورووژێنەر؛ هاندەر.

n. (۱) شتی ووریاکەرەوە یا بزوێنەر؛ شتی هاندەر: ***(Coffee and beer are ~s.)***

(۲) دەرمانی ووروژێنەر یا بزوێنەر.

stimulate (stim′yoo-lāt´), ***v.t.*** (۱) هاندان؛ بزواندن؛ جۆشدان؛ بووژاندنەوە؛ جم‌وجوول تێخستن: ***(to ~ the economy)*** . (۲) ووروژاندن (دەرمان)؛ هوشیارکردنەوە؛ هەوەس هەڵساندن.

v.i. بوون بەهۆی هاندان یا بزوان.

-stimulater; stimulator *(n.).*

stimulation (stim´yoo-lā′shən), ***n.*** هاندان؛ بزوان؛ جۆشاندن؛ هوشیارکردنەوە؛ هەوەس هەڵسان؛ ووروژان.

stimulative (stim´yoo-lā′tiv), ***adj.*** هاندەر؛ بزوێنەر؛ وورووژێنەر؛ ووریاکەرەوە.

n. شتی هاندەر یا بزوێنەر.

stimulus (stim′yoo-ləs), ***n.*** (۱) بزوێنەر؛ هاندەر؛ هوشیارکەرەوە؛ وورووژێنەر؛ هەوەس هەڵسێن؛ پاڵنەر. (۲) دەرمانی بزوێنەر یا هوشیارکەرەوە.

stimy (stī′mi), ***n. & v.t.*** = stymie.

sting (stiŋ), ***v.t.*** (۱) پێوەدان (جانەوەری چزووداں). (۲) چووزاندنەوە. (۳) ئازاردان؛ ئێش و ئازاردان (هەست، میشک): ***(Her words stung him bitterly.; His conscience stung him sharply.)***

(٤) هاندان؛ پاڵ پێوەنان: ***(His words stung her into action.)*** . (٥) [Slang]، خەڵەتاندن (سەوداگەری)؛ ساختەلێکردن؛ گزی لێکردن: ***(He got stung on that deal.)***

v.i. (۱) پێوەدان (جانەوەری چزووداں)؛ پیاچوون (دڕک). (۲) چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ گل کردن: ***(Iodine ~s.; His leg stung from the nettles.)***

n. (۱) پێوەدان. (۲) توانای پێوەدان. (۳) هان؛ شتی هاندەر یا پاڵنەر (٤) (ا) چووزانەوە؛ ئازاری پێوەدان. (ب) نێش و ئازار؛ ئازار (هەست، لەش): ***(the ~ of the wind, hunger, defeat, a whip, etc.)*** (٥) چزوو. (٦) دڕک.

stingaree (stiŋ′ə-rē´, stiŋ′ə-rē´), ***n.*** = sting ray.

stinger (stiŋ′ēr), ***n.*** (۱) پێوەدەر؛ چووزێنەرەوە. (۲) جانەوەری پێوەدەر (هەنگ، زەردەواڵە، دووپشک). (۳) چزوو. (٤) [Colloq.]، (ا) ڕەخنەی هەست بربێندارکەر؛ ووتەی بێ‌ڕێ. (ب) لێدانی بە ئازار. (٥) جۆرێکە لە کۆکتێل یا خواردنەوەی مەستکەر.

stinginess (stin′ji-nis), ***n.*** پیسکەیی؛ گیری؛ پوولەکیتی؛ ڕەزیلی.

sting-ray (stiŋ′rā´), ***n.*** ماسی‌یەکی گەورەیە دوو چزووی ژەهراوی هەیە لە ژێر کلکیدا. (هەروەها " stingaree ").

stingy (stin′ji), ***adj.*** (۱) ڕەزیل؛ پارە پەرست؛ گیر؛ دەست قووچاو؛ پوولەکی؛ ڕژد؛ چرووک؛ بەرچاوتەنگ. (۲) کەم؛ کز: ***(A rain though ~ has began to fall.)*** .

-stingily *(adv.).*

stingy (stiŋ′i), ***adj.*** پێوەدەر (جانەوەری چزووداں)؛ چووزێنەرەوە؛ بڕ؛ بە ئازار؛ تووندوتیژ.

stink (stiŋk), ***v.i.*** (۱) بۆگەن (ێ) هاتن؛ بۆنی پیس لێوەهاتن. (۲) (ا) زۆر ناپەسەند یا بەدبوون. (ب) ئاوبانگ زۆر خراپ بوون. (۳) [Slang]، ئێجگار زۆر هەبوون: ***(He is ~ing with wealth.)*** . (٤) [Slang]، زۆر خراپ یا گەندبوون: ***(The movie ~s.)*** .

n. بۆگەن؛ بۆنی پیس.

raise a stink, [Slang], بۆڵەبۆڵو سکاڵاکردن بە ناشکرا؛ کردن بە هەرا.

stink out, قاندان؛ بە بۆنی پیس دەرپەڕاندنە دەرەوە.

stinkard (stiŋk′ērd), ***n.*** [Obs. or Rare], = stinker.

stink-bug (stiŋk′bug´), ***n.*** جانەوەری بۆگەن.

stinker (stiŋk′ēr), ***n.*** (۱) کەسێکی بۆگەن. (۲) [Slang]، کەسێکی زۆر پیس و بێ نرخ و نالەبار. (۳) [Slang]، شتێکی زۆر قورس و ناخۆش: ***(The exam was a real ~ .)***

stink-horn (stiŋk′hôrn´), ***n.*** قارچکە بۆگەنە.

stinking (stiŋk′iŋ), ***adj.*** (۱) بۆگەن. (۲) [Slang]، زۆر مەست؛ زۆر سەرخۆش.

adv. ئێجگار زۆر؛ زۆر: ***(He got ~ drunk.)*** .

stinking smut, نەخۆشی‌یەکی گەنمە لە " سن " دەچێ.

stink-pot (stiŋk′pot´), ***n.*** (۱) کووپەلە بۆگەنە: گڵینەیەکی پڕ لە سووتەمەنی دووکەڵ بۆگەناوی‌یە (جاران لە جەنگدا بەکاردەهێنرا). (۲) [Slang]، کەسێکی بێ نرخی نالەبار.

stink-stone (stiŋk′stōn´), ***n.*** بەردێکە بۆنێکی پیسی لێ دێت ئەگەر بشکێنرێ یا دەستی لێ بخرێ.

stink-weed (stiŋk′wēd´), ***n.*** گیا بۆگەنە.

stink-wood (stiŋk′wood´), ***n.*** (۱) دارەختە بۆگەنە: دارەختێکە دارو بۆگەن.

stinky (stiŋ′ki), ***adj.*** (۱) بۆ بڕینەوە (بەش، هەند، یا ژمارە بەتایبەتی کەمو نابەجێ)؛ سنوور بۆ دانان؛ کەم بۆ دانان. (۲) [Archaic]، وەستاندن؛ دوایی پێ هێنان.

stint (stint), ***v.t.*** (۱) ڕەزیلی کردن؛ پیسکەیی کردن؛ چرووکی کردن: ***(Don't ~ on the food.; They ~ed for years in order to save money.)***

(٢) [Archaic]، وەستان؛ دوایی پێ هاتن.

n. (١) سنوور (هەند، ژمارە): *(to give without ~)*.

(٢) هەند یا بەشی بڕاوە؛ بەشی بەرکەوتوو یا بۆ دانراو: *(to exceed one's ~)*

(٣) ئەرک؛ کاری پێ سپێردراو.

(٤) [Obs.]، وەستان.

stint (stint), *n.* جۆرە باڵندەیەکی بچووکی کەنار دەریایە.

stipe (stīp), *n.* لاسک؛ قەف؛ قنچک.

stipel (stī′p'l), *n.* گوێچکە گەلای بچکۆلەی بن گەڵایەکی بچووک.

stipend (stī′pend), *n.* (١) مووچە (٢) پارەیەکە بۆ کەسێک بڕاوەتەوە و ناوبەناو دەیدرێتێ (بەتایبەتی بۆ قوتابیەک)

stipendiary (stī-pen′di-er´i), *adj.* (١) مووچەخۆر؛ بۆ مووچە نیشکەر (٢) بە مووچە یا پارە کراو (نیشوکار) (٣) مووچەیی.

n. کەسێکی مووچەخۆر.

stipes (stī′pēz), *n.* (١) قەف؛ لاسک؛ قنچک (٢) بەشی دووەمی شەویلگەی سەرەوەی جانەوەرو گیانداری قاوغدار.

stipple (stip′'l), *v.t.* بە خاڵ خاڵ وێنەکێشان یا هەڵکەندن.

n. (١) شێوەی بە خاڵ خاڵ وێنەکێشان یا هەڵکەندن (٢) نەخامی نەم کارە؛ وێنەی بە خاڵ خاڵ کێشراو یا هەڵکەندراو.

stipular (stip′yoo-lèr), *adj.* تایبەتی بە گوێچکە گەڵا یا قنچکە بن گەڵای تر

stipulate (stip′yoo-lāt´), *v.t.* (١) خستنە پەیمانەوە؛ پەیماندان؛ بەڵێندان (لە پەیماند) (٢) مەرج دانان

v.i. (١) مەرج دانان (٢) پەیمان بەستن.

stipulate (stip′yoo-lit, stip′yoo-lāt´), *adj.* گوێچکە گەڵای بچووکدار (وشەی "stipule" ببینە).

stipulation (stip´yoo-lā′shən), *n.* (١) مەرج دانان (٢) پەیمان بەستن؛ بەڵێندان. (٣) مەرج.

-stipulatory *(adj.)*.

stipule (stip′ūl), *n.* یەکێکە لە دوو گوێچکە گەڵای بچووکی بن گەڵا یا لاسکەکەی

stir (stûr), *v.t.* (١) تێکدان؛ بەتایبەتی بە نەسپایی؛ تێکهەڵدان. *(She ~ed the soup.)*

(٢) جوڵاندن: *(He ~ed the log.)*.

(٣) وورباکردنەوە؛ لەخەوهەڵساندن؛ بزواندن؛ خستنە جموجوڵ.

(٤) شڵەقاندن؛ تێکەڵاوکردن. (٥) هەست جوڵاندن

(٦) (~ up)، وروژاندن؛ خستنە جۆش

v.i. (١) جوڵانەوە *(The patient hasn't ~ed for an hour.)*.

(٢) هەڵسورکەوت کردن؛ جمان. (٣) ڕوودان.

(٤) خرۆشان وروژان؛ هاتنەجۆش.

(٥) تێکدران؛ تێکەڵ بوون *(The mixture ~s easily.)*.

n. (١) تێکدان؛ تێکهەڵدان

(٢) پشێوی؛ ئاشوب؛ هەراوزەنا؛ بەزم *(The crowd was in a ~.)*.

(٣) هاتنەجۆش؛ جۆش؛ وروژان؛ جموجوڵ.

(٤) جوولە

-stirer *(n.)*.

stir (stûr), *n.* [Slang]. بەندیخانە

stir crazy, [Slang], بێ ئارامی بەندیخانە یا بەستراوەوە؛ بێ سەروەتی قەتیس بوون

stirk (stûrk), *n.* پارێز

stirps (stûrps), *n.* (١) بەرە؛ وەچە؛ نەوە؛ وەجاخ؛ بەرەباب. (٢) باپیرەگەورەی هۆز یا بەرە.

stirring (stûr′iŋ), *adj.* (١) چالاک؛ گورج وگۆڵ؛ زیندوو؛ بزۆک. (٢) وروژێنەر؛ بزوێنەر؛ هاندەر *(~ music; a ~ call to arms)*.

stirrup (stûr′əp, stir′əp), *n.* (١) ئاوزەنگی (٢) شتێکی وەک ئاوزەنگی.

stirrup bone, = stapes.

stirrup cup, (١) کاسەی ئاوزەنگی: پەرداخێک مەیە سوار دەیخواتەوە پێش ڕۆیشتنی. (٢) کاسەی خواحافیزی؛ بادەنۆشی خواحافیزی

stirrup leather, قایشی ئاوزەنگی.

stitch (stich), *n.* (١) تەقەڵ. (٢) گرێ قوڵفە؛ گرێ؛ قوڵفەی بە تەقەڵ کراو. (٣) تەقەڵی تایبەتی. (٤) ئازارێکی لە پڕو تیژی کەلەکە یا پشتە؛ لانێشە (٥) [Colloq.]، نەخت؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ هیچ: *(He hasn't done a ~ of work.)*

v.t. تەقەڵ لێدان؛ دووڕینەوە؛ دووڕین.

v.t. (١) دووڕین؛ تەقەڵ لێدان؛ دووڕینەوە. (٢) لێکدان.

stitch-wort (stich′wûrt´), *n.* چەند جۆرە گیایەکی نزم و گوڵ سپی و نەستێرەیین.

stithy (stith′i, stith′i), *n.* (١) دەزگا؛ دەسگا. (٢) دووکانی ئاسنگەر؛ ئاسنگەرخانە.

stiver (stī′vēr), *n.* (١) ستایڤەر: پارەیەکی هۆڵەندی کەم نرخە. (٢) شتێکی کەم نرخ یا هیچوپووچ؛ نەختێک.

stoa (stō′ə), *n.* دالانی پایەدار؛ ڕاڕەوی سەرگیراوی پایەدار.

stoat (stōt), *n.* گیاندارێکە لە توخمی دەڵەک.

stoccado (sto-kä′dō), *n.* [Archaic], *Also* **staccata**, پیاکردن یا لێدان (تیغێکی نووک تیژ وەک شیر).

stock (stok), *n.* (١) قەد (درەخت). (٢) [Archaic]، (أ) کۆتەرە؛ بنکەدار؛ پاشماوەی قەدی دار پاش بڕینەوەی. (ب) موورەدار؛ بڕەدار؛ کۆتەرەدار. (٣) (أ) کەسێکی دەبەنگ یا گەلحۆ (ب) شتێکی مردوو یا بێ هەست. (٤) (أ) ئەو قەدی درەخت یا ڕووەکە کە بە موتوریە دەکرێ. (ب) ئەو ڕووەکەی قەڵەمی لێ دەکرێتەوە. (٥) **rhizome** (٦) چەند جۆرە ڕووەکێکن لە توخمی خەرتەلە. (٧) (أ) باپیرە گەورە. (ب) وەچە؛ بەرە؛ نەوە. (ج) توخم. (د) ڕەگەز؛ نەتەوە. (ھ) کۆمەڵە زمانی هاوبنچینە. (٨) بنکە یا سنگی دەزگای ئاسنگەر (٩) (أ) دەسکی قامچی و داری ڕاوەماسی. (ب) چوارچێوەی ڕەندە. (ج) هەوجار. (د) قۆناغە تفەنگ. (١٠) (*pl.*)، ئامێرێکی سزادانی کۆنە بریتیبە لە چوارچێوەیەک کە پێی تاوانکاری تێدا دەبەسترایەوە و هەندێک جاریش دەستو مەچەکیشی. (١١) (*pl.*)، چوارچێوەی کەشتی لەسەر دروستکردن. (١٢) (أ) کەرەسەی خاو: *(paper ~)*. (ب) گۆشتاو (کە چێشتی پێ لێ دەنرێ). (١٣) (أ) وڵاخ و ڕەوەسەو مەکینەی کێڵگەیەک. (ب) مەڕومااڵت؛ ئاژەڵ؛ گاوگۆتاڵ. (ج) سەرجەمی کەلوپەلی فرۆشگایەک یا عەمارێک. (د) بەشی دەستە کاغەزی نەدراوی یاری. (١٤) (أ) سەرمایەی بەسوود هێنراوی کۆمپانیای پارەبازی. (ب) بەشی خاوەن بەشی کۆمپانیایەکی وەها. (ج) قەوانەی نەم بەشە (١٥) (أ) هەڵسەنگان. (ب) بایەخ؛ بڕوا؛ بایەخ پێدان: *(I put little ~ in his testimony.)*

(١٦) تیپی شانۆنامەی نیشتەجێ. (١٧) ملپێچی قەشە.

v.t. (١) قۆناغە تفەنگ بۆ دروستکردن؛ هەوجار بۆ کردن. (٢) (أ) ڕەشەووڵاخ و مەڕومااڵت پەیداکردن و هێنان بۆ کێڵگەیەک. (ب) فرۆشگا پڕکردن لە فرۆتەنی. (٣) ئازووقەخستن؛ عەمارکردن؛ شتومەک خستنە دووکانەوە بۆ کڕیار؛ هەڵگرتن. (٤) (أ) وێنجەو سێپەڕەو گیا چاندن. (ب) لەوەڕاندن. (٥) [Obs.]، خستنە چوارچێوەوە بۆ سزادان.

v.i. (١) تەرز فڕێدان. (٢) (~ up)، ئازووقەخستن؛ عەمارکردن بۆ دواڕۆژ؛ کەڵەکەکردن.

adj. (١) هەمیشە دەست دەکەوێ (فرۆتەنی)؛ هەمیشە لە عەماردا هەیە: *(~ items; ~ sizes in shoes)*

(٢) ئاسایی؛ هەمیشە بەکاردەهێنرێت؛ شتێکی تازە نییە؛ کۆن و هیچ‌وپووچ؛ پەپووت

(a ~ joke, argument, speech, remark, comparison)

(٣) تایبەتی بە تیپی شانۆگەری نیشتەجێ.

(٤) هی ژاوژێ؛ بۆ ژاوژێیە *(a ~ mare)*.

(٥) بۆ بەخێوکردنی مەڕومالاتە؛ تایبەتی بە ئاژەڵ بەخێوکردن:

(~ farming)

in stock, هەیە لە فرۆشگادا؛ دەست دەکەوێ بۆ کڕین و فرۆشتن.

on the stocks, لە دروستکردندایە (کەشتی).

out of stock, لە فرۆشگادا نەماوە؛ دەست ناکەوێ بۆ کڕین و فرۆشتن؛ تەواو بووە؛ نەماوە.

take stock, (١) بەسەرکردنەوەی کەلوپەلی فرۆشگا. (٢) هەڵسەنگاندن.

take stock in, (١) بەش کڕین لە کۆمپانیایەکدا (پارەبازی). (٢) [Colloq.]، بایەخ پێدان؛ بڕوا پێ بوون.

stockade (sto-kād′), *n.* (١) سەنگەر (کە بریتی بێ لە تەیمانێک کە لە شیشە داری داچەقیو پێکهاتبێ). (٢) پەچە. (٣) گرتوخانەی تەیمان کراو.

v.t. تەیمار کردن؛ بە تەیمان دەورگرتن یا پاراستن؛ بە شیش دار دەورگرتن.

stock-broker (stok′brō´kēr), *n.* دەڵاڵی پارەبازی.

stock-brokerage (stok′brō´kēr-ij), *n.* دەڵاڵخانەی پارەبازی.

stock car, (١) فارگۆنێکی ئاژەڵ. فارگۆنێکی شەمەندەفەرە بۆ گواستنەوەی ئاژەڵ. (٢) ئوتومبیلی ئاسایی گۆڕاو بۆ پێشبڕکێ.

stock certificate, قەوارەی بەش لە کۆمپانیای هاوبەشی.

stock company, (١) کۆمپانیای هاوبەشی. (٢) تیپی شانۆگەری نیشتەجێ.

stock dove, کۆترە کێویلە؛ کۆترێ دەشتەکی؛ کۆترە باریکە.

stock exchange, بازاڕی پارەبازی؛ بۆرسە؛ بازاڕی ئاڵوگۆڕی بەشی کۆمپانیای هاوبەش.

stock farm, ئاژەڵگە؛ پەروەردگای ئاژەڵ.

stock fish, ماسی وشک کراوەی خوێ نەکراو.

stock-holder (stok′hōl´dēr), *n.* (١) بەشداری کۆمپانیای هاوبەش؛ خاوەن بەشی کۆمپانیای هاوبەش. (٢) خاوەن ئاژەڵ؛ ئاژەڵ بەخێوکەر؛ شوان؛ گاوان.

stockinet (stok′i-net´), *n.* کالای گۆزەوی و دەرپێ.

stocking (stok′iŋ), *n.* (١) گۆزەوی درێژ؛ گۆزەوی. (٢) شتێکی وەک گۆزەوی.

in one's stocking feet, بە گۆزەوییەوە؛ بە گۆزەوی لە پێدابوونەوە؛ بەبێ پێڵاو.

stock-in-trade, (١) کەلوپەلی فرۆشگا. (٢) کەرەسەی پیشەسازی. (٣) کەرەسەی جێبەجێکردنی کارێک.

stockish (stok′ish), *adj.* گەلەجۆ؛ گەلۆز؛ کەردەن؛ بێ مێشک؛ کەر.

stock-jobber (stok′job′ēr), *n.* دەڵاڵی بازاڕی پارەبازی (هەندێک جار لەرووی سووکییەوە).

stockman (stok′mən, stok′man´), *n.* (١) خاوەن ئاژەڵ؛ ئاژەڵ بەخێوکەر؛ شوان؛ گاوان. (٢) کارگەری عەمار.

stock market, (١) بازاڕی پارەبازی. (٢) ئاڵوگۆڕی بازاڕی پارەبازی. (٣) نرخی بەشی کۆمپانیای هاوبەشی (لە بازاڕی پارەبازیدا).

stockpile (stok′pīl´), *n.* ئارووقە؛ شتی عەمارکراو (خواردەمەنی، کەل‌وپەل. حبەخانە، چەک، دەرمان... هتد).

v.t. & v.i. کەڵەکەکردن؛ عەمارکردن؛ ئارووقەخستن.

stockpot (stok′pot´), *n.* (١) مەنجەڵی گۆشتاو. (٢) دەفری شتی هەڕەمە.

stockroom (stok′rōōm´, stok′room´), *n.* عەمار گەنجینە.

stocky (stok′i), *adj.* تۆکمە تێکسمراو؛ کورت و نەستوورو پڕ (مرۆڤ، گیانەوەر، ڕووەک)

-**stockiness** *(n.)*.

stockyard (stok′yärd´), *n.* پەچە (بەتایبەتی بۆ ڕاگرتنی سەردەمی جەڵەبی ئاژەڵ و گاوگۆتان و ئەسپ پێش سەربڕینیان یا فرۆشتنیان).

stodgy (stoj′i), *adj.* (١) قورس و ناخۆش (خواردەمەنی). (٢) تۆکمە؛ تێکسمراو؛ قەبە. (٣) پڕ؛ سیختاخ؛ ناخنراو.

(a ~ book, novel, lecture, etc.) (٤) ووشک و ناخۆش:

-**stodgily** *(adv.)*; **stodginess** *(n.)*.

stogie, stogy (stō′gi), *n.* (١) ستوجی: سیگارێکی باریک و درێژو هەرزانبەهایە. (٢) پێڵاو یا جزمەیەکی قورسە.

Stoic (stō′ik), *n.* (١) پەیڕەوی فەلسەفەیەکی یۆنانی کۆنە کە دەڵێت: پووداوانەکانی ژیان هەمووی لەسەر ویستی خودایەوەدەبێ مرۆڤ بە بەجەرگانە شانی بداتە بەر بەبێ نەرەی خۆشی و ناخۆشی کاری تێ بکات (٢) [s-]، کەسێکی بێباک یا بەجەرگ؛ بەرگەگری ناخۆشی.

adj. بێباک؛ بەجەرگ؛ بەرگەگر (ناخۆشی).

stoical (stō′i-k'l), *adj.* بێباک؛ بەجەرگ؛ بەرگەگر (ناخۆشی)؛ دەربڕدوو.

-**stoically** *(adv.)*.

stoichiometry (stoi´ki-om′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی یەکگرتنی کیمیایی.

Stoicism (stō′i-siz'm), *n.* (١) فەلسەفەیەکی یۆنانیی کۆنە دەڵێت: دەبێ مرۆڤ بە بەجەرگانە شان بداتەبەر پووداوانەکانی ژیان و خۆشی و ناخۆشی هیچ کاری تێ نەکات. (٢) [s-]، بێباکی؛ بەجەرگی؛ بەرگەگرتن (ناخۆشی).

stoke (stōk), *v.t. & v.i.* (١) ئاگر خۆش کردن؛ ئاگر جۆشدان. (٢) سەرەوکاری تووڕ یا ئاگردان کردن.

stokehold (stōk′hōld´), *n.* ژووری ئاگر لێوە خۆش کردنی تووڕ و بەرمیلی ئاو کوڵاندنی کەشتی.

stokehole (stōk′hōl´), *n.* (١) (أ) دەرگای تووڕ یا ئاگردان. (ب) بەردەمی دەرگای تووڕ یا ئاگردان. (٢) stokehold.

stoker (stōk′ēr), *n.* (١) تووڕچی (کەشتی)؛ ئاگر خۆشکەر. (٢) ئامێری خەڵووز کردنە تووڕ یا ئاگردانەوە.

stole (stōl), *n.* (١) کراسی ئاودامانی دەڵبەر ژن (لە پۆڵەی کۆندا). (٢) پارچە تەنراوێکی درێژی نەقشاوییە قەشە دەیدات بەسەر شانێک یا هەردوو شانیدا لەکاتی بەرنوێژی کردندا. (٣) کۆڵوانە.

stole (stōl), *past tense of* **steal.**

stolen (stōl′ən), *past participle of* **steal.**

stolid (stol′id), *adj.* بێ هەست؛ هەست مردوو

-**stolidity**; **stolidness** *(n.)*; **stolidly** *(adv.)*.

stolon (stō′lon), *n.* (١) تەرزێکە بەسەر زەویدا دەخشێ و ڕەگ دادەکوتێ و دەبێتە ڕووەکێکی سەربەخۆ. (٢) پەڵی هەندێ گیانداری وەک شیلانە کە بەچکەی تازەی لێ دەبێتەوە.

stoma (stō′mə), *n.* (١) کونیلەی پێستی هەندێ ڕووەک (بۆ هەناسەدان). (٢) کونیلەیەکە لە گیانداری سەرەتاییدا ئیشی دەم دەبینێ.

stomach (stum′ək), *n.* (١) گەدە. (٢) وورگ؛ سك. (٣) ئارەزووی خواردن.

(They had no ~ for fighting.) (٤) ئارەزوو.

(٥) [Obs.]، نازایی؛ پرکێشی؛ نەترسان؛ بەجەرگی.

(٦) [Obs.]، لووت بەرزی؛ فیز.

v.t. (١) خواردن؛ هەرس کردن؛ توانای خواردن و هەرس کردن هەبوون. (٢) چاوپۆشی کردن؛ خۆگرتن؛ دان بە خۆدا گرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ دەبردن لەگەڵدا:

(He cannot ~ cruelty to animals.; She cannot ~ him.)

(٣) [Obs.]، پێ ناخۆش بوون؛ تووڕەبوون؛ قێن لێ بوونەوە.

stomach-ache (stum′ək-āk´), *n.* سك ئێشە.

stomacher (stum′ək-ēr), *n.* تەنراوێکی نەقشاوی یا خشڵاوی جوانە جاران ژن لەبەریان دەکرد بەسەر سنگ و سکیاندا لەسەر بەرگی تەرەوە.

stomachic (stō-mak′ik), *adj. Also* **stomachal,** (١) گەدەیی

(٢) یارمەتی هەرس کردن دەدات؛ بۆ هەرس باشە؛ بۆ گەدە باشە.

n. دەرمانی هەرس؛ دەرمانی گەدە.

-stomachical ***(adj.).***

stomach pump, ترومپای گەدە (بۆ هەڵهێنجانی خواردەمەنی ناو گەدە لە ئەنجامی ژەهر لێدانداا... هتد).

stomata (stō′mə-tə, stom′ə-tə), ***n.*** *plural of* **stoma.**

stomatal (stom′ə-t′l, stō′mə-t′l), ***adj.*** کونیلەیی؛ کونیلەدار (ووشەی " stoma " ببینە).

stomatic (stō-mat′ik), ***adj.*** (١) دەمی؛ تایبەتی بە دەم. (٢) کونیلەیی. (ووشەی " stoma " ببینە).

stomatitis (stō´mə-tī′tis, stom´ə-tī′tis), ***n.*** هەوکردنی دەم.

stomato- (stom′ə-tō, stō′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای: دەمی؛ دەم؛ تایبەتی بە دەم؛ ***(stomatology)*** .

stomatology (stō´mə-tol′ə-ji), ***n.*** زانستی دەم و نەخۆشی‌یەکانی.

stomatopod (stom′ə-tō-pod´), ***n.*** گیانداری پێ دەمی؛ چەند جۆرە گیاندارێکی ئاوی قاقڵەدارن پەلەکانیان کونیلەی وەک دەمی پێوەیە.

stomatous (stom′ə-təs, stō′mə-təs), ***adj.*** کونیلەدار (ووشەی " stoma " ببینە).

stomodaeum, stomodeum (stō´mə-dē′əm), ***n.*** دەمی ناوڵەمە

stomp (stomp), ***n., v.t. & v.i.*** [Dial.], = **stamp.**

-stomy, پاشگرێکە بەمانای: کون کردنە نەندامێک بە نەشتەرکاری.

stone (stōn), ***n.*** (١) بەرد؛ کوچک. (٢) (ا) بەردی خانوو. (ب) بەردی چەخماخچی؛ هەستان. (ج) کێلەبەرد. (د) تەختەبەرد. (٣) شتێکی بەرد ئاسا: (ا) تەرزە. (ب) گون. (ج) ئاوکە خورما و قۆڕ. (٤) بەردی بەنرخ. (٥) کێشێکی ئینگلیزی‌یە بریتی‌یە لە چواردە پاوەند. (٦) بەردی گورچیلە. (٧) مێزنێکی سەر لووسو بەردینە تیپی چاپەمەنی لەسەر رێک دەخرێ.

v.t. (١) بەردەباران کردن؛ بەرد پێدان؛ بە بەرد کوشتن. (٢) تەختەبەرد کردن؛ بەردرێژکردن. (٣) هەستان لێدان؛ تیژکردن (بە زیرە یا هەستان). (٤) ئاوک لێ دەرهێنان (قۆڕ، گێلاس، خورما). (٥) [Obs.]، ڕەق کردن؛ وەک بەرد لێکردن.

adj. (١) بەردین؛ بەرد. ***(a ~ wall)*** . (٢) گڵینە.

cast the first stone, یەکەم بەرد هاویشتن؛ یەکەم کەس بوون لە ڕەخنەگرتن، سەرزەنشتی کردن، یا هێرش بردندا.

leave no stone unturned, هەموو هەوڵێک دان؛ زۆر هەوڵدان؛ بە هەموو جۆرێک هەوڵدان.

stone- (stōn), پێشگرێکە بەمانای: زۆر؛ بەتەواوی: ***(stone-blind)*** .

Stone Age, دەوری بەرد؛ چەرخی بەردین.

stone-blind (stōn′blīnd´), ***adj.*** کوێری تەواو.

stone-broke (stōn′brōk´), ***adj.*** [Slang], نابووتی تەواو؛ مایە پووت.

stone-chat (stōn′chat´), ***n.*** جۆرە باڵندەیەکە لە توخمی ڕیشۆلە.

stone-crop (stōn′krop´), ***n.*** = **sedum.**

stone-cutter (stōn′kut´ĕr), ***n.*** (١) بەردتاش (٢) ئامێری بەرد تاشین یا ڕێک‌وپێک کردن.

stone-deaf (stōn′def´), ***adj.*** کەپی تەواو؛ کەپ.

stone-fruit, میوەی ناوکدار (قۆڕ، گێلاس).

stone marten, (١) دەڵەک. (٢) پێستە دەڵەک.

stone-mason (stōn′mā´s'n), ***n.*** بەردتاش؛ بەنا؛ بیناساز.

-stonemasonry ***(n.).***

stone parsley, سەوزەیەکی بۆن خۆشە لە توخمی مەعدەنووس دەکرێتە چێشتەوە

stone's throw, بەردهاوێژ؛ بەردهاوێژ؛ ماوەیەکی زۆر نزیک.

stone-wall, ***n.*** (١) کەڵەک؛ شوورەی کەڵەک (بە دەوری زەوی‌یەکدا). (٢) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ.

stone-wall, ***v.i. & v.t.*** کۆسپ لە ڕێگەدا دانان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ خۆدزینەوە (لە پرسیارێک)؛ هاوکاری لەگەل نەکردن.

stone-ware (stōn′wâr´), ***n.*** گڵینەی بەردین؛ دەفری گڵینەی سووڕەوەکراو.

stone-work (stōn′wŭrk´), ***n.*** (١) بەردتاشی؛ بەردبڕی؛ بەردکاری. (٢) خانووی بەرد؛ دیواری بەرد؛ بەشی بەردینی خانوو: ***(The first storey is ~ .)*** (٣) (*pl.*) ، شوێنی بەردتاشین.

-stone-worker ***(n.).***

stone-wort (stōn′wŭrt´), ***n.*** قەوزەی ناو بەرد (کە گەڵێک جار گەچاوی‌یە).

stony (stō′ni), ***adj.*** (١) بەردەڵانی؛ بەردانی؛ بەردەڵان. (٢) ڕەق. (٣) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی. (٤) بێ هەست؛ سارد؛ هەست مردوو: ***(a ~ face)*** . (٥) تۆقێنەر؛ سڕکەر: ***(a ~ fear)*** . (٦) [Poetic]، بەردین.

-stonily ***(adv.)***; **stoniness** ***(n.).***

stony-hearted (stō′ni-här′tid), ***adj.*** دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.

stood (stood), *past tense and past participle of* **stand.**

stooge (stōōj), ***n.*** (١) قەشمەر؛ نوێنەرێک کە دەبێتە دەسکەلای نوێنەرە سەرەکی‌یەکە بۆ پێکەنین. (٢) دەسکەلا؛ نۆکەر؛ کەسێکی بەکارهێنراو لەلایەن کەسێکی ترەوە. (٣) سیخوڕ؛ جاسووس.

v.i. [Colloq.], بوون بە قەشمەر؛ بوون بە دەسکەلا؛ بوون بە سیخوڕ.

stook (stōōk, stook), ***n.*** [British], مەڵۆ.

stool (stōōl), ***n.*** (١) ئەسکەمل؛ ئەسکەملی؛ کورسی بێ پشت. (٢) ئاوەدەستخانە؛ ئاوەدەست. (٣) گووکردن. (٤) گوو؛ پیسایی. (٥) کۆتەرەداری چووز دەرکردوو؛ ڕەگی چووز دەرکردوو. (٦) چەپکە چووزێکی وەها. (٧) تەڵە؛ داو. (٨) باڵندەی ڕاو (وەک کەوو سوێسکە).

v.i. (١) چووز دەرکردن (کۆتەرەدار). (٢) گووکردن؛ پیسایی کردن. (٣) [Colloq.]، سووسەیی کردن؛ سیخوڕی کردن.

stool pigeon, (١) کۆتری ڕاو: باڵندەیەکە وەک کەوو سوێسکە کە بۆ ڕاو بەکاردەهێنرێت. (٢) کەسێکە وەک داو خەڵکی پێ دەگیرێ. (٣) [Colloq.]، سیخوڕ؛ جاسووس.

stoop (stōōp), ***v.i.*** (١) چەمینەوە؛ دانەوینەوە؛ کۆمانەوە؛ خۆ نوشتانەوە. (٢) شان داچەکان. (٣) خۆ نزم کردنەوە (ڕەووشت)؛ خۆ سووک کردن: ***(He ~ed to begging and stealing.)*** (٤) [Rare]، ملکەچ کردن؛ کڕنووش بردن. (٥) شاڵاوبردن (باڵندەی گۆشتخۆر)؛ لەپڕ بەسەردا دان.

v.t. (١) چەماندنەوە؛ نوشتاندنەوە. (٢) [Archaic]، نزم کردنەوە (ڕەفتار)؛ سووک کردن.

n. (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە (٢) شان داچەکان. (٣) خۆ سووک کردن؛ نزمی؛ نزم بوونەوە (ڕەووشت). (٤) ملکەچی؛ کڕنووش. (٥) شاڵاو (باڵندەی گۆشتخۆر).

stoop (stōōp), ***n.*** (١) سەکۆی پێ پیلکەداری بەردەرگا. (٢) دالانی بەردەرگا.

stoop (stōop), ***n.*** = **stoup.**

stop (stop), ***v.t.*** (١) گرتنەوە (خوێن، شلە، ئاو)؛ وەستاندن. (٢) بەرگرتن؛ بەردەم گرتن؛ ڕێگرتن؛ بەربەستکردن. (٣) پرکردنەوە (کون، کەلێن)؛ گرتن (کون). (٤) سەرنانەوە (شووشە)؛ داخستن (دەفر، شووشە)؛ دەم نانەوە (٥) (ا) پەنجە خستنەسەر کونی ئامێری مۆسیقای فووپیاکەر.

(ب) ئاوارێکی تایبەتی لێدان بەم داخستنە.
(٦) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ ڕاگرتن؛ ڕێ نەدان؛ ڕێی ڕۆیشتن نەدان؛ ڕاوەستاندن؛ دەست هێنانە ڕێ.
(٧) (ا) بەرهەڵستی کردن. (ب) بەزاندن؛ بۆڕپێدان. (ج) نامەگرتن.
(٨) وەستان: *(He ~ed talking.)* .
(٩) براندنەوە؛ بڕینەوە؛ دوایی پێ هێنان: *(~ that noise.)* .
(١٠) وەستاندن (مەکینە)؛ کوژاندنەوە.
(١١) دەست ئان بە ژێی کەماندا (بۆ لێدانی ئاوازێکی تایبەتی).
(١٢) خالبەندی کردن (ڕێزمان).
(١٣) وەستاندن (کار)؛ ڕێ لێگرتن (مرۆڤ لە کردنی شتێك)؛ نەهێشتن.
(He asked the bank to ~ payment on the check.) (١٤) وەستاندنی گۆڕینەوەی چەك:

v.i. (١) وەستان (جوولە). (٢) وەستان (کار)؛ وازلێهێنان.
(٣) وەستان (مەکینە)؛ کوژانەوە. (٤) بەرگیران (بۆری، ئاوەڕۆ... هتد)؛ گیران؛ بەر بەستران؛ پەنگخواردنەوە. (٥) گل خواردنەوە؛ ڕاوەستان؛ مانەوە؛ لادان.

n. (١) وەستان؛ ڕاوەستان. (٢) کۆتایی؛ دوایی؛ دوایی هاتن.
(٣) لادان (گەشت)؛ مانەوە؛ ڕاوەستان؛ گلخواردنەوە. (٤) وێستگە (پاس).
(٥) دەمەوانە؛ پلاك. (٦) داوای وەستانی چەك لەلایەن خاوەنەکەیەوە بۆ نەگۆڕینەوەی لەلایەن بانقەوە (٧) خال (خالبەندی)
(٨) (ا) بەنجە خستنەسەر کونی ئامێرێکی فووپیاکەر بۆ لێدانی ئاوازێکی تایبەتی (ب) کونێکی پەنجە خراوەسەر.
(٩) (ا) وەستانی هەوا لە بێژانی هەناوی تێپیدا (دەنگناسی).
(ب) تێپیکی وەها (وەك: d, t, g, k, b, p)

put a stop to, وەستاندن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ بڕینەوە؛ ڕاوەستاندن.
stop off, وەستان لە شوێنێك بۆ ماوەیەکی کورت لەسەر ڕێگادا بۆ شوێنێکی تر؛ لادان:
(I stopped off at her house on my way to the store.)
(١) مانەوە بۆ ماوەیەك. (٢) لادان لەکاتی گەشتدا بۆ پشوودان؛ مانەوە یا وەستان لە بەینی دوو قۆناغە ڕێدا؛ بارخستن:
(Are you going to stop over in Europe on your way home?)

stopcock (stop′kok´), ***n.*** بەلووعە؛ قفڵی ئاو یا شلەی تر.
stope (stōp), ***n.*** چاڵی پێ پیلکەیی کانگا.
v.t. & v.i. کانزای خاو دەرهێنان لە چاڵێکی وەها.
stop-gap (stop′gap´), ***n.*** چارەی سەردەمی؛ بریکاری سەردەمی: *(~ measures, solutions, etc.)*
stop light, (١) چرای وەستانی هاتوچۆی ئوتومبیل لە ڕێگەوباندا (کە سوورە) (٢) چرای وەستانی پشتی ئوتومبیل (کە دادەگیرسێت بە پێنان بە وەستێنەردا)
stop order, فەرماندان بە دەڵاڵی پارەبازی بە کڕین یا فرۆشتنی بەشی کەسێك یا کۆمپانیایەك بە نرخێکی تایبەتی.
stop-over (stop′ō´vĕr), ***n.*** (١) لادان لە کاتی گەشتدا بۆ پشوودان؛ وەستان یا لادانی بەینی دوو قۆناغە ڕێدا؛ بارخستن.
(٢) شوێنی نەم لادان یا وەستانە.
stoppage (stop′ij), ***n.*** (١) وەستان؛ وەستێنران؛ ڕاوەستان.
(٢) بەرگیران (شلە)؛ گیران (بۆری)؛ بەردەم داخران.
stop payment, چەك ڕاگرتن: فەرمانێکە لە خاوەن چەکەوە بۆ بانق بۆ نەگۆڕینەوەی چەکێك کە نیمزای خۆیی پێوە بێ.
stopper (stop′ĕr), ***n.*** (١) وەستێنەر (مرۆڤ، ئامێر، شت).
(٢) دەمەوانە؛ تەپەدۆز؛ تۆپەوانە؛ پشك.
v.t. دەم ئاوەوە (بە دەمەوانە) دەم گرتن؛ داخستن؛ گرتن.
stoppel (stop′′l), ***n.*** دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ تەپەدۆز؛ پشك. (هەروەها " stopper ")
v.t. دەم ئاوەوە (بە دەمەوانە)؛ دەم گرتن؛ داخستن؛ گرتن.
stop sign, نیشانەی وەستان (هاتوچۆی ئوتومبیل).
stop watch, کاتژمێری کات ڕاگرتن: کاتژمێرێکە دەتوانرێ بوەستێنرێ و بخرێتەوە ئیش لە چرکەیەکدا بۆ کات ڕاگرتنی پێشبڕکێ بەکاردەهێنرێ

storage (stôr′ij, stō′rij), ***n.*** (١) عەمارکردن؛ کۆکردنەوە؛ هەڵگرتن؛ خستنە بارخانەوە. (٢) عەمار؛ گەنجینە؛ کۆگا؛ بارخانە.
(٣) کرێی عەمارکردن. (٤) پرکردنەوەی باتری.
storage battery, باتری پرکراوە.
storax (stō′raks), ***n.*** (١) چەند جۆرە درەختێکن جەوێیەکی بۆن خۆشیان لێ دەردێت. (٢) جەوی ئەم درەختانە.
(٣) شیلەیەکی بۆن خۆشە لە هەندێك لەم درەختانە دەردێت و دەکرێ بە دەرمان.
store (stôr, stōr), ***n.*** (١) ئازووقە؛ قایمەکاری؛ یەدەك.
(٢) فرۆشگا؛ دووکان؛ کۆگا (٣) عەمار؛ بارخانە.
(٤) ژمارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر؛ فرە.

v.t. (١) ئازووقەخستن؛ قایمەکاری کردن؛ هەڵگرتن یا خستنەلاوە بۆ دواڕۆژ.
(٢) پرکردن؛ پرکردنەوە؛ تێخستن؛ پێدان.
(٣) عەمارکردن؛ خستنە بارخانەوە.

in store, (١) هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ (٢) هێشتا ماوە کە ڕوو بدات.
set no great store by, بایەخ پێ نەدان؛ بە هیچ وپووچ دانان؛ لەلا بێ نرخ بوون.
set store by, بایەخ پێدان؛ لەلا بەنرخ بوون؛ بە گرنگ دانان.
store-house (stôr′hous´, stōr′hous´), ***n.*** عەمار؛ بارخانە.
store-keeper (stôr′kēp´ĕr, stōr′kēp´ĕr), ***n.*** دوکاندار؛ دوکانچی.
store-room (stôr′rōōm´, stōr′room´), ***n.*** گەنجینە؛ عەمار.
storey (stôr′i, stō′ri), ***n.*** [British], نهۆم؛ قات.
storied (stôr′id, stō′rid), ***adj.*** (١) ڕازاوەتەوە بە نەخشەی مێژوویی و داستانیەوە: *(~ tapestry)* .
(٢) بەناوبانگە لە مێژوو یا داستاندا.
storied (stôr′id, stō′rid), ***adj.*** چەند نهۆمی؛ چەند قاتی؛ ئەوەندە نهۆمی هەیە: *(three- ~)* .
storiette, کورتە چیرۆك.
stork (stôrk), ***n.*** حاجی لەقلەق؛ لەقلەق
stork's-bill (stôrks′bil´), ***n.*** ڕووەکێکە بەرەکەی لە دەنووك دەچێت.
storm (stôrm), ***n.*** (١) زریان؛ گەردا و؛ باوبۆران؛ گەردەلوول.
(٢) لێزمە باران؛ بەفر، باران، یا تەرزەیەکی زۆر.
(٣) بای زۆر بەهێزو تیژ (٦٤–٧٢ میل لە ساتێکدا).
(٤) گوللە باران؛ تۆپ باران: *(a ~ of bullets)* .
(٥) هەڵچوون؛ لێشاو؛ وروژم. *(a ~ of criticism)* .
(٦) پشێوی (کۆمەڵایەتی یا ڕامیاری)؛ ئاشووب.
(٧) هێرشی سەر سەنگەر؛ پەلامارداندا؛ هەڵمەت.

v.i. (١) کردن بە باوبۆران؛ کردن بە زریان؛ باران یا بەفر زۆر بارین: *(It ~ed last night.)*
(٢) هەڵچوون؛ شێتگیربوون؛ زۆر تووڕەبوون؛ قوشقی بوون.
(٣) زۆر بە تووڕەیی و بەپەلە چوونەدەرەوە، ڕۆیشتن یا هاتنەژوورەوە.
(She ~ed into the room.; He ~ed out of the office.)

v.t. (١) هێرش بردنەسەر بەبێ پەرواو بە تووندوتیژی: *(They ~ed him with questions.)*
(٢) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان؛ پەلاماردانو گرتن: *(The police ~ed the building and captured the thieves.)*

storm-bound (stôrm′bound´), ***adj.*** ڕێ لێ گیراو بەهۆی باوبۆرانەوە؛ لە شوێنی تر دابڕاو یا پچڕاو بەهۆی بەفرو بارانەوە.
storm cellar, ژوورێ ژێرزەمینی گەردا و یا گێژەڵووکەی بەهێز.
storm center, (١) ناوچەرگەی زریان.
(٢) ناوچەرگەی ئاشووب یا پشێوی.
storm door, دەرگای باوبۆران: دەرگایەکە لەدەرەوەی دەرگای دەرەوە بۆ پاراستن لە باوبۆران.

storm petrel, باڵندەیەکی بچووکی پەش‌و سپی دەریایی‌یە (گوایە نیشانەی زریانە).

storm-proof (stôrm′prōōf´), *adj.* باوبۆران کارتێنەکەر.

storm-trooper, زریانە سەربازێ چەکداری هێزی چەکداری نازی‌یەکانی ئەڵمانیا (کە بە تووندوتیژی ناسرابوون).

storm window, پەنجەرەی زریان؛ پەنجەرەیەکە لەدەرەوەی پەنجەرەی ناساوی‌یەوە بۆ پاراستن لە باو سەرما وسۆڵەی زستان.

stormy (stôr′mi), *adj.* (۱) زریاناوی؛ باوبۆراناوی؛ سەخت. *(a ~ day ; a ~ sea)*

(۲) بەحۆش؛ گەرم (گفتوگۆ)؛ تووندوتیژ؛ بێ ئاسوودە. *(a ~ argument; a ~ relationship)*

-stormily *(adv.)*; storminess *(n.)*.

stormy petrel, گێرەشێوێن؛ ئاژاوەچی؛ سەر بە گۆزبەنگ؛ ئاشووبگێڕ.

story (stôr′i, stō′ri), *n.* (۱) چیرۆک گێرانەوە؛ هۆنینەوە.

(۲) ا. چیرۆک؛ داستان؛ سەرگووزشتە؛ سەرگووشتە. (ب) کورتە چیرۆک.

(۳) ڕووداوەکانی چیرۆکێک یا شانۆنامەیەک.

(٤) قاو. ووت‌ووات؛ مقۆمقۆ؛ بەندوباو. (٥) [Colloq.]، درۆ.

(٦) [Archaic]، مێژوو

(۷) ا. چیرۆک یا دەنگوباس (لە ڕۆژنامە یا ڕادیۆو تەلەفزیۆندا)؛ بەسەرهات.

ب) کەسێک یا بەسەرهاتێک کە شایانی باسە لە ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆندا.

v.t. (۱) باس کردن؛ هۆنینەوە؛ گێڕانەوە لە چیرۆکێکدا.

(۲) ڕازاندنەوە بە تابلۆو نەخشەی مێژوویی.

story, storey (stôr′i, stō′ri), *n.* (۱) نهۆم؛ قات.

(۲) هەموو ژوورەکانی نهۆمێک. (۳) چین.

story-teller (stôr′i-tel´ĕr, stō′ri-tel´ĕr), *n.* (۱) چیرۆک بێژ؛ چیرۆک گێڕەوە (۲) [Colloq.]، درۆزن.

story-writer, چیرۆک نووس

stotinka (stô-tiŋ′kà), *n.* پارەیەکی بولغاری بچووکە.

stound (stound), *n.* (۱) ساتێک؛ ماوەیەکی کەم.

(۲) [Obs. or Dial.]، ئێش؛ ئازار.

stoup (stōōp), *n. Also* stoop, (۱) (ا) کاسە؛ پەرداخ؛ کووپ.

(ب) پر بەرداخێک یا کاسەیەک. (۲) [Scot.]، سەتڵ.

(۳) جۆرە یا حەوزی بچووکی پیرۆزی بەردەمی کڵێسە.

stout (stout), *adj.* (۱) ئازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ. (۲) گۆشتنەدەر.

(۳) ا. بەهێز؛ تۆکمە؛ تێکسەراو.

(ب) قایم؛ پتەو؛ تۆکمە. *(a ~ wall)* .

(٤) تووندوتیژ؛ قایم؛ بەهێز؛ توند؛ بەتین. *(a ~ wind; a ~ attack)* .

(٥) قەڵەو؛ کەتە؛ خڕوپڕ؛ پان‌وپۆڕ؛ گۆشتن.

n. (۱) کەسێکی قەڵەو. (۲) جل‌وبەرگی کەسێکی قەڵەو.

(۳) بیرەیەکی بەتینی قاوەیی‌یە.

-stoutly *(adv.)*; stoutness *(n.)*.

stout-hearted (stout′här´tid), *adj.* نازا؛ بەجەرگ؛ دلێر؛ چاونەترس

stove (stōv), *n.* (۱) (ا) ڕۆپا. (ب) چێشت لێنەر (هی گاز یا کارەبا)

(۲) (ا) کن؛ کووڕەی گۆزەو دیزە سووڕکردنەوە

(ب) ژووری گەرمی شەتڵ و ڕووەک پێ گەیاندن.

stove (stōv), *alternative past tense and p.p. of* stave.

stove-pipe (stōv′pīp´), *n.* (۱) لوولە زۆپا

(۲) [Colloq.]، کڵاوێکی ئاوڕیشمی درێژکۆڵەی پیاوانەیە (پێشی دەوترێ " stove-pipe hat ").

stover (stō′vĕr), *n.* (۱) لاسکە گەنمەشامی (کە دەدرێ بە ئاژەڵ وەک ئالف). (۲) [British Dial.]، ئالف

stow (stō), *v.t.* (۱) پێچانەوەو هەڵگرتن بە ڕێک‌وپێکی؛ هەڵگرتن؛ هەمارکردن. *(He ~ed various articles in his knapsack.)*

(۲) پرکردن بە ڕێک‌وپێکی. (۳) جێ تێدابوونەوە (دەفر؛ ژوور... هتد).

(٤) [Obs.]، حەواندنەوە؛ جێکردنەوە؛ لانەدان.

(٥) [Slang]، بڕینەوە؛ وەستاندن: *(~ the chatter.)* .

(٦) [Slang]، ماشینەوە؛ هەل لووشین.

stow away, (۱) خستنەلاوە؛ شاردنەوە؛ هەڵگرتن لە جێیەکی باشدا.

(۲) بە قاچاخی سواری کەشتی‌و شەمەندەفەر بوون بۆ کرێ نەدان یا هەڵهاتن؛ خۆشاردنەوە لە کەشتی‌و شەمەندەفەردا بۆ ئەم مەبەستە.

stowage (stō′ij), *n.* (۱) پێچانەوەو هەڵگرتن بە ڕێک‌وپێکی؛ هەمارکردن.

(۲) هەمار؛ بارخانە؛ جێی شت هەڵگرتن. (۳) شتی هەمارکراو یا هەڵگیراو

(٤) کرێی هەمارکردن یا هەڵگرتن.

stowaway (stō′ə-wā´), *n.* ڕێبواری قاچاخ؛ کەسێکە کە بە قاچاخی سواری کەشتی‌و شەمەندەفەر دەبێ‌و خۆی دەشارێتەوە بۆ کرێ نەدان یا هەڵهاتن.

strabismal (strə-biz′m'l), *adj.* = strabismic.

strabismic (strə-biz′mik), *adj.* (۱) تایبەتی بە خێلی. (۲) خێلی.

strabismus (strə-biz′məs), *n.* خێلی؛ خێلێتی.

strabotomy (strə-bot′ə-mi), *n.* چاککردنەوەی خێلی (نەشتەرکاری).

straddle (strad′l), *v.t.* (۱) گەل بڵاوکردنەوە (لە دانیشتن، وەستان، پێشتن، یا سواربوونداً؛ لاق بڵاوکردنەوە؛ سواربوون: *(to ~ a horse)*

(۲) گرتنەوە؛ پەل بەسەردا کێشان: *(Our land ~s five countries.)*

(۳) دوودڵی کردن؛ خۆ ساغ نەکردنەوە بە لایەکدا؛ لەگەل هەردوو لادا بوون *(to ~ an issue)*

v.i. (۱) گەل بڵاوکردنەوە (لە دانیشتن، وەستان، پێشتن، یا سواربوونداً؛ لاق بڵاوکردنەوە. (۲) پەل فڕێدان بە هەموولایەکدا.

(۳) خۆ ساغ نەکردنەوە بە لایەکدا؛ لایەنگیری هەردوو لای مەسەلەیەک کردن؛ پاڕایی کردن.

n. (۱) گەل بڵاوی؛ قاچ بڵاوکردنەوە. (۲) ماوەی بەینی گەلی بڵاو.

(۳) [Colloq.]، پاڕایی؛ خۆ ساغ نەکردنەوە بەسەر هیچ لایەکدا؛ پانپشتی هەردووڵا کردن. (٤) ماقی کڕین‌و فرۆشتن (پارەبازی).

strafe (strāf, străf), *v.t.* بۆردومان کردن؛ بۆمباران کردن.

n. بۆردومان؛ بۆمباران.

straggle (strag′l), *v.i.* (۱) لە ڕێ لادان؛ سەرگەردان بوون؛ ڕێ وون کردن؛ وون بوون؛ لە کۆمەڵ دابڕان؛ لە کاروان بەجێمان؛ لێ جیابوونەوە.

(۲) پێدا بڵاوبوونەوە بە ناڕێک‌وپێکی؛ پرش‌و بڵاوبوونەوە: *(weeds ~ing over a garden; trees ~ing over the countryside)*

n. کۆمەڵێکی پرش‌و بڵاوو ناڕێک‌وپێک (مرۆڤ، شتومەک... هتد).

-straggler *(n.)*.

straggly (strag′li), *adj.* پرش‌و بڵاوو ناڕێک‌وپێکی؛ بە ناڕێک‌وپێکی ڕەواو یا بڵاوبوونەوە: *(a ~ beard)* .

straight (strāt), *adj.* (۱) ڕاست؛ ڕێک: *(a ~ line, road, etc.)* .

(۲) (ا) ڕێک؛ نەنوشتاوە؛ قنج: *(a ~ back)* .

(ب) خاو (قژ؛ لوول نەیە: *(~ hair)* .

(۳) ڕاست‌و ڕەوان؛ بێ لادان؛ ڕێک: *(a ~ course)* .

(٤) ڕێک‌وپێک: *(Put your room ~ .)* .

(٥) (ا) سەرڕاست؛ ڕاستڕۆ؛ پاک ڕەووشت.

(ب) [Colloq.]، پشت پێ بەستراو (دەنگوباس)؛ ڕاست.

(٦) وورد؛ ڕێک‌وپێک. (۷) لەڕوو؛ قسە لەڕوو.

(۸) ڕوون نەکراوەتەوە؛ یەکسەر؛ پوخت: *(~ whisky)* .

(۹) بەبێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەڕاست؛ ڕاست‌و ڕەوان: *(a ~ answer)* .

(۱۰) تێکڕا (نرخ): *(The apples are ten cents ~ .)* .

(۱۱) بە ڕیز (پێڕی کاغەزی قومار).

adv. (۱) بە ڕاستی؛ لەسەر هێڵێکی ڕاست؛ بە ڕێکی؛ ڕێک: *(to walk ~)* .

(۲) بە ستوونی؛ بە قنجی؛ بە ڕێک وەستاوی.

(۳) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ: *(The doctors went ~ to the hospital.)*

n. (۱) ڕاستی؛ ڕێکی.

(۲) (۱) بەشی ڕاستەو ڕێکی مەیانی پێشبڕکێ (بەتایبەتی دوا قۆناغ).
(ب) پێڕی بە پێڕی کاغەزی قومار.

go straight, [Colloq.], واز لە تاوانکاری هێنان؛ هاتنە سەر ڕێی ڕاست

keep a straight face, نەهاتنە پێکەنین؛ پێ نەکەنین؛ خۆ تێک نەدان.

straight away (or off), یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

-straightly *(adv.)*; **straightness** *(n.)*.

straight angle, گۆشەی ڕاست، واتە ۱۸۰ پلە.

straight-arm (strāt′ärm´), *v.t.* پاڵ پێوەنانی یاریکەری تیپی بەرامبەر بە قۆل درێژکردنەوە بە ڕاستی (فوتبۆلی ئەمەریکی).

n. ئەم جۆرە پاڵە

straight-away (strāt′ə-wā´), *adj.* (۱) ڕاست؛ ڕێک

(۲) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

n. مەیانی پێشبڕکێی ڕاست، واتە ناخوارووخێچ.

adv. یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

straight-edge (strāt′ej´), *n.* ڕاستە. پارچەیەک تەختە یا ئاسنە قەراغێکی ڕاستە بۆ ڕاکێشانو تاقیکردنەوەی هێڵی ڕاست بەکاردەهێنرێ.

straighten (strāt′′n), *v.t.* ڕاستکردنەوە.

v.i. ڕاستبوونەوە

straight face, دەموچاوی هەست پێشان نەدەر.

-straight faced *(adj.)*.

straight-forward (strāt´fôr′wĕrd), *adj.* (۱) ڕاست؛ ڕێک؛ بێ خوارخێچی؛ ڕاستەوخۆ؛ ڕێکوڕەوان.

(۲) ڕاستەڕوو؛ بێ پێچوپەنا؛ بێ دڕوو دەلەسە.

(a ~ answer, explanation, etc.)

(۳) ڕوون؛ ئاسان؛ دیار.

adv. بە ڕێکو ڕاستی؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ پێچوپەنا.

straight-forwards (strāt´fôr′wĕrdz), *adv.* = **straight-forward.**

straight-line (strāt′līn´), *adj.* (۱) ڕاست (هێڵ)؛ ڕاستو ڕێک.

(۲) لە هێڵی ڕاست پێکهاتوو.

straight-out (strāt′out′), *adj.* (۱) ڕێکوڕەوان.

(۲) ناشکرا؛ بێ پێچوپەنا. (۳) تەواو؛ بەتەواوی.

straightway (strāt′wā´), *adv.* یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ دواکەوتن؛ ڕاستەوڕاست

strain (strān), *v.t.* (۱) توند ڕاکێشان؛ شەتەکدان؛ زۆر ڕاکێشان یا کشاندن؛ زۆر توندکردنەوە. (۲) ڕەتاندن؛ ماندووکردن؛ ئەرک زۆر خستنەسەر.

(۳) ئازاردان؛ لە جێ بردن: *(He ~ed a muscle climbing.)* .

(٤) ڕاکێشان لە سنووری خۆی زیاتر؛ لە تام کردنەدەرەوە؛ لە سنوور دەرکردن؛ زۆر کشاندن: *(He ~ed the rule to his own advantage.)* .

(٥) پاڵاوتن؛ پوختکردن؛ لەبێژنگدان.

(٦) گرتنە باوەش؛ باوەش پیاکردن.

(۷) خوارووخێچ کردن یا شێوە تێکدان بە زەبر خستنەسەر.

(۸) [Obs.] زوڵمکردن؛ زۆر خستنەسەر.

v.i. (۱) زۆر هەوڵدان؛ زۆر خۆ ماندووکردن؛ زۆر کۆششی کردن؛ زۆر لەخۆکردن: *(She ~ed to win.)*

(۲) کڕبوون (۳) لە ژێر زەبرێکی زۆردا بوون؛ ئەرک لەسەر بوون.

(٤) توند ڕاکێشان؛ کشان. (٥) پاڵاوتران؛ پوخت بوون.

n. (۱) توند ڕاکێشان؛ کشان؛ زۆر ڕاکێشران؛ شەتەک؛ کڕژی.

(۲) هەوڵ و کۆششێکی زۆر؛ ماندووبوونێکی زۆر.

(۳) لە جێ چوون (ماسولکە، جومگە). (٤) خوارخێچی لەژێر زەبردا.

(٥) زەبر. (٦) بارێکی قورس؛ ئەرکێکی گران و ماندووکەر (هەموو جۆرێک):

(a ~ on his financial resources)

strain at, (۱) بە توند پاڵ پێوەنان؛ بە توند ڕاکێشان؛ زۆر پێوە ماندووبوون یا خەریک بوون. (۲) سڵ لێکردنەوە؛ نەچوونە ژێر بار.

strain (strān), *n.* (۱) مندال خستنەوە؛ مندال بوون. (ب) مندال.

(۲) بنەچە؛ باوباپیر؛ بنەماڵە. (۳) وەچە؛ نەوە؛ بەرە.

(٤) نەوەی جیاواز. (٥) جۆر؛ چەشن: *(a ~ of flu)* .

(٦) تایبەخۆی زگماکی.

(۷) دەمار؛ نیشانە: *(a ~ of cruelty, madness, etc.)* .

(۸) شێواز (نووسین، گفتوگۆ، کردار): *(He wrote in an angry ~ .)*

(۹) (*pl.*) ، ئاواز؛ پارچە مۆسیقا.

strained (strān′d), *adj.* (۱) بەزۆر کراو؛ بە خۆشی خۆ نەکراو.

(۲) ناکۆک؛ ناخۆش (پەیوەندی):

(~ relations between the two countries)

strainer (strān′ĕr), *n.* (۱) ئامێری شەتەکدان یا توندکردنەوە.

(۲) پاڵێوک؛ پاڵێوگە؛ پاڵوێنە؛ چاپاڵێو.

strait (strāt), *adj.* (۱) تەنگ؛ تەسک (جل‌وبەرگ).

(۲) [Archaic]، توندوتیژ (ڕەووشت)؛ بەویژدان؛ ڕاست (ڕەفتار)؛ تەسکبین

(۳) (۱) قورس؛ ناخۆش؛ گران. (ب) کەم (دەرامەت).

n. (۱) ڕێیەکی تەسک.

(۲) (*pl.*)، گەروئاو (دوو دەریا بەیەک دەگەیێنێ)؛ تەنگاو؛ دڕنال.

(۳) (*pl.*) ، ناخۆشی (دەرامەت، باری ژیان)؛ پەریشانی؛ نەبوونی؛ تەنگانە:

(in desperate ~s ; a man in financial ~s)

(٤) [Rare]، isthmus .

straiten (strāt′′n), *v.t.* (۱) تەسک کردنەوە؛ هێنانەوەیەک.

(۲) تووشی ناخۆشی کردن؛ بێ دەرامەت بوون؛ تووشی هەژاری و نەبوونی بوون:

(in ~ed circumstances)

strait jacket, *Also* **straight jacket,** (۱) چاکەتی شێت‌و تاوانکاران: بەرگێکە وەک چاکەت دەکرێتە بەری شێت‌و تاوانکاران بانێان دەبەستێتەوە بۆ نەوەی زیان بە خەڵک و خۆیان نەگەیەنن. (۲) کۆت

v.t. بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن.

strait-laced (strāt′lāst´), *adj.* (۱) (ا) شەتەکدراو (کەمەربەند)؛ تەسک. (ب) جلی تەسک لەبەرکەر. (۲) توندوتیژ (ڕەووشت)؛ تەسکبین؛ توند

strake (strāk), *n.* تاکە دارو تەختە یا تەبەقە کانزایەکە کە کەشتی لێ دروستکراوە بە درێژایی کەشتیێکە.

stramineous (strə-min′i-əs), *adj.* (۱) کایی؛ بەڵمی؛ لە پووش یا بەڵم دەچێ. (۲) زەردباو؛ ڕەنگ کایی.

stramonium (strə-mō′ni-əm), *n.* (۱) داتورە: ڕووەکێکی ژەهرینە گوڵێکی سپی‌و بەرێکی دڕکاوی دەگرێت. (۲) گەڵای ئەم ڕووەکە (کە دەکرێت بە دەرمان‌و وەک بەنگ بەکاردەهێنرێت).

strand (strand), *n.* کەنار دەریا؛ ڕۆخی دەریا.

v.t. & v.i. (۱) دان بە ڕۆخی دەریادا چەقێ یا پەککەوتن (کەشتی).

(۲) گیرخواردن؛ چەقێن (مەجاز)؛ قەتیس بوون؛ پەککەوتن:

(He went away leaving his family ~ed.; He was ~ed in a strange city with no money.)

strand (strand), *n.* (۱) تاڵە گوریس یا پەتک؛ تەل؛ یەکێک لەو تاڵ یا تەلانەی بە دەرێن لەگەڵ هی تردا بۆ هۆنینەوەی گوریس‌و پەتک.

(۲) تاڵە موو؛ تاڵە قژ؛ لیسپ؛ لۆی پرچی هۆنراوە؛ تەل: *(a ~ of hair)*

v.t. (۱) هۆنینەوە (گوریس، پەت، پرچ). (۲) پێچراندن (گوریس، پەت، تەل).

strand line, ڕۆخی دەریا (بەتایبەتی ئەو هێڵە یا ئاستەی بەرزاو لێوەی کشاوەتەوە).

strange (strānj), *adj.* (۱) بێگانە؛ نامۆ؛ دەرەکی؛ جیا.

(۲) نەناسراو؛ نەزانراو؛ نەبیستراو؛ تازە؛ نادیدە. (۳) سەرنەساو؛ نانەسا.

(٤) سەیر؛ نەتێکە. (٥) گۆشەگیر؛ دوورەپەرێز.

(٦) نەشارەزا؛ نەزان؛ ناکارامە؛ تازە: *(He was ~ to the job.)* .

adv. بەشێوەیەکی سەیر.

-strangely *(adv.)*; **strangeness** *(n.)*.

stranger (strān′jĕr), *n.* (۱) بێگانە؛ نامۆ؛ ئاوەکی؛ ئاوارە؛ غەوارە.

(۲) میوان. (۳) نەناسیاو؛ نەناس.

(٤) نەشارەزا؛ تازەکوورە؛ تازە؛ نەزان. *(He is a ~ to hate.)* .

strangle (straŋ′g'l), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن.
(٢) پێشێل کردن؛ پێپەستکردن؛ کپکردنەوە؛ سەرکوتکردن؛ خەفەکردن.
(٣) بەستنەوە
v.i. خنکان؛ تاسان.

strangle hold, (١) گرتنێکی هەناسەلێبڕ (زۆرانبازی).
(٢) هێزنکی هەناسەلێبڕ یا خەفەکەر؛ هێزنکی خنکێنەر یا کپکەرەوە؛ کۆت:
(Tarrifs put a ~ on trade.)

strangles (straŋ′g'lz), *n.* تای نەسپ.

strangulate (straŋ′gyoo-lāt′), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن.
(٢) هێنانەوەیەکو پڕی هاتوچۆی خوێنو شلەی تر گرتن (پزیشکەوانی)؛ گرتن؛ بەرگرتن
v.i. (١) خنکان؛ تاسان. (٢) گیران؛ بەرگیران

strangulation (straŋ′gyoo-lā′shən), *n.* (١) خنکان؛ تاسان.
(٢) گیران (بۆری خوێن، ڕیخۆلە، بۆری میز... هتد)؛ بەرگیران.

strangury (staŋ′gyoo-ri), *n.* میزەچۆرکی بە ئازارەوە.

strap (strap), *n.* (١) قایش؛ پشتێن. *(a watch- ~)* .
(٢) پارچە تەل یا پەتکی شت پێ بەستنەوە
(٣) قایشی جرمە هەڵگێشان؛ قایشی سەر شان
(٤) چەرمی چەقۆ گوێزان تیژکردنەوە. (پێشی دەووترێ: " strop ").
(٥) قامچی.
v.t. (١) بەستنەوە یا توندکردنەوە بە قایش؛ بەستنەوە.
(٢) قامچی لێدان؛ بە قامچی لێدان. (٣) گوێزانوچەقۆ تیژکردنەوە بە قایش.

strap-hanger (strap′haŋ′ĕr), *n.* سواری دەست بە قایشەوە گر: سوارێکە کە خۆی هەڵدەواسێ بە قایشی بنمیچی پاسەوە بە پێوە لەبەر بێ جێگەیی

strapless (strap′lis), *adj.* (١) بێ قایش
(٢) تایبەتی بە کراسی ژنانەی شان ڕووت

strappado (strə-pā′dō, strə-pä′dō), *n.* (١) جۆرێکە لە سزادان بریتییە لە بەستنەوەی مەچەکی کەسێک بە قایشو هەڵواسینی بە دارێکەوە بە جۆرێک کە بە هەواوە بمێنێتەوە. (٢) کەرەسەی ئەم سزادانە.

strapped (strap′it′), *adj.* دەستکورت؛ بێ پارە؛ بێ دەرامەت:
(He is often ~ for cash.)

strapper (strap′ĕr), *n.* (١) مەیتەر
(٢) [Colloq.]، کەسێکی درێژی تێکسمراو؛ کەسێکی زل یا تۆکمە.

strapping (strap′iŋ), *adj.* [Colloq.], درێژو تێکسمراو؛ زل؛ تۆکمە؛ چوارشانە.

strass (stras), *n.* شووشەیەکی قورقوشمی بریقەدارە خشڵی دەستکردی لێ دروست دەکرێ.

strata (strā′tə, strat′ə), *alternative plural of* **stratum**.

stratagem (strat′ə-jəm), *n.* (١) فێڵوتەڵەکەی جەنگ.
(٢) فێڵ؛ فێڵوتەڵەکە.

strategic (strə-tē′jik), *adj. Also* **strategical,** (١) ستراتیجی؛ تایبەتی بە ستراتیجی. (٢) سوودبەخش. (٣) پێویست؛ گرنگ.
-strategically *(adv.).*

strategics (strə-tē′jiks), *n.pl.* = strategy.

strategist (strat′ə-jist), *n.* ستراتیجیزان؛ لێهاتوو لە ستراتیجدا.

strategy (strat′ə-ji), *n.* (١) ستراتیجی جەنگ؛ لەشکرگێڕی؛ دانانی پیلانی جەنگو لەشکر بەڕێوەبردن. (٢) پیلانێکی ستراتیجی.
(٣) زانایی پیلان دانانو بەڕێوەبردن (بەتایبەتی بەکارهێنانی فێڵوتەڵەکە)؛ شارەزایی پیلان دانان؛ پیلان گێڕی.

strath (strath), *n.* چەمی پانو تەخت؛ دۆڵی پان.

strathspey (strath′spā′), *n.* (١) سەمایەکی نوسکوتلەندییە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە

strati- (strat′ə), *(stratiform)* پێشگرێکە بەمانای: چین .

straticulate (strə-tik′yoo-lit, strə-tik′yoo-lāt′), *adj.* چین چینیاوی تەنک (زەمینناسی).

stratification (strat′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) چین چین کردن.
(٢) چین چینیاوی. (٣) چین (زەمینناسی).

stratiform (strat′ə-fôrm′), *adj.* چین چین؛ چین چینیاوی.

stratify (strat′ə-fī′), *v.t.* (١) (ا) چین چین کردن؛ بە چین چین دانان.
(ب) کردن بە چین چینی کۆمەڵایەتییەوە. (٢) تۆو هەڵگرتن یا پاراستن بە خستنە نێوان چینی لمی شێداروخاڵو شتی وەهاوە.
v.i. (١) پێکهاتن بە چین چین. (٢) بەش بوون بە چین چینەوە (کۆمەڵ).

stratigraphy (strə-tig′rə-fī), *n.* (١) شێوەی ڕیزبوونو ڕێکخستنی چینەکانی زەمین؛ شێوەی ڕێکخستنی چینەکانی بەردی چین چین.
(٢) چیننناسی: زانستی لێکۆڵینەوەی ڕیزبوونو ڕێکخستنی چینەکانی زەمینو بەردی چین چین (زەمینناسی).
-stratigraphic; stratigraphical *(adj.)*; **stratigraphically** *(adv.).*

stratocracy (strə-tok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی سوپا.

stratocumulus (strā′tō-kū′myoo-ləs), *n.* هەوری ڕەشی چین چین لەسەر یەک کەڵەکەبوو (بەتایبەتی لە زستاندا).

stratosphere (strat′ə-sfêr′, strā′tə-sfêr′), *n.* ستراتۆسفیر: بەشی لاسەرووی بۆشایی ئاسمان (کە لە حەوت میل لەسەرو زەمینەوە دەست پێ دەکات).
-stratospheric *(adj.).*

stratum (strā′təm, strat′əm), *n.* (١) چین (زیندەوەرزانی، زەمینناسی)؛ تۆزۆ؛ تۆزۆڵ؛ تۆی.
(٢) چین (کۆمەڵ)؛ پلە: *(the highest ~ of society)* .

stratus (strā′təs), *n* ستراتەس: جۆرە هەورێکی نزمی ڕەنگ خۆڵەمێشی چین چینە.

straw (strô), *n.* (١) پووش؛ پووشکە؛ بەڵم؛ کا. (٢) تاکە پووشێک.
(٣) قامیش: لوولەیەکی باریک (بۆ خواردنەوە هەڵمژین).
(٤) شتێکی هیچوپووچو بێ نرخ.
adj. (١) زەردی کاڵ؛ ڕەنگ پووشی. (٢) لە پووش دروستکراو؛ پووش.
(٣) هیچوپووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ.

a straw in the wind, نوقڵانە؛ نیشانەی شتی داهاتوو یا ڕوودانی دواڕۆژ.

catch (or clutch, grasp) at a straw, پەنابردن بۆ هەر شتێک کە نومێدی پزگاری لێ بکرێت.

not worth a straw, پووشکەیە نامێنێت؛ بێ نرخە؛ هیچوپووچە.

the last straw, دوا سەربار؛ دوا تێ؛ سەرباری پشت شکێن (مەجاز).

to make bricks without straw, هەڵسان بە کارێک بەبێ کەرەسەی پێویست.

strawberry (strô′ber′i, strô′bĕr-i), *n.* شلێک؛ چیلک.

strawboard (strô′bôrd′, strô′bōrd′), *n.* مقەبای پووش.

straw boss, [Colloq.], یاریدەدەری کارگێڕ یا سەرکار.

straw color, ڕەنگی زەردی کاڵ.

straw hat, کڵاوی پووش.

strawmat, حەسیر.

straw man, (١) داهۆڵ؛ داهۆڵی پووش.
(٢) بەڵگەی بۆش: بەڵگەیەکی بۆشی هەڵبەستراوە بە دەسەنقەست هەر بۆ بەدرۆخستنەوەی و پێ سەلماندنی مەبەستێکی تایبەتی؛ پێشکەشکەری ئەم بەڵگە بۆشە. (٣) شایەتی بەدرۆخراوە یا دروزن.
(٤) کەسێکی هیچوپووچو بێ بایەخ؛ کەسێکی هیچ.

straw vote, ڕاوەرگرتنی نموونەیەک لە هاوڵاتیان دەربارەی مەسەلەیەک

straw wine, شەرابێکی خەستو شیرینە لە ترێی لەسەر پووش هەڵخراوو ووشک کراوە دروست دەکرێ.

straw worm, کرمێکە قەفی گەنمو دەغڵودانی تر دەخوات.

stray (strā), *v.i.* (۱) له ڕێ لادان؛ وون بوون؛ ڕێ وون کردن؛ وێڵ بوون؛ تەرەبوون؛ لە کۆمەڵ دابران؛ بڕبوون. (۲) لە ڕێی ڕاست لادان؛ ڕێی هەڵە گرتن؛ ڕێی خراپ گرتن؛ گومڕابوون؛ خراپەکردن.
(۳) لە باس لادان؛ لادان.
(Their thoughts ~ed as she entered the room.)

n. (۱) کەسێک یا گیاندارێکی وێڵ یا وون؛ گیانداری بەرەڵا؛ خوێڕی؛ تەرە، یا بێ خاوەن؛ بەتایبەتی سەگ و پشیلە. (۲) (*pl.*) ، ووژەوردی پادیۆ

adj. (۱) وێڵ؛ وون؛ خوێڕی؛ بەرەڵا؛ گومڕا؛ بێ خاوەن؛ تەرە.
(a ~ cat, dog, etc. ; a ~ bullet)
(۲) ئاوبەناو؛ ڕێکەوت.
(We caught only a few ~ words.)

streak (strēk), *n.* (۱) تەکە یا پەڵەیەکی باریک و درێژ؛ نیشانەی درێژکۆڵە؛ هێڵی ڕەنگ جیاواز لە دەوروبەرەکەی.
(~s of mud) .
(۲) بروسکە. (۳) چێن (کانزا)
(٤) تۆیژی چەوری یا بەزی گۆشت.
(٥) تایبەخۆ؛ دەمار؛ نیشانە.
(a nervous ~ ; a mean ~ ; a ~ of cruelty, madness, etc.)
(٦) [Colloq.]، زنجیرە؛ ڕستە؛ چەند ڕووداوێکی یەک لە دوای یەک.
(a long ~ of bad luck)

v.t. (۱) نیشانەکردن بە هێڵ؛ هێڵ پیاهێنان. (۲) پەڵە لێدان.

v.i. (۱) پەڵاوی بوون؛ هێڵ پیاهاتن؛ نیشانە لێ دەرکەوتن.
(۲) بریقەدانەوە؛ بریسکەدانەوە. (۳) خێرا ڕۆیشتن یا کارکردن؛ پەلەکردن لە شتدا. (٤) ڕاکردن بەناو خەڵکدا بە ڕووتی (هەر بۆ سەیر).

like a streak, زۆر خێرا (ڕۆیشتن، کارکردن) تیژ؛ وەک بروسکە.

streaky (strē′ki), *adj.* (۱) مبلدار؛ هێڵ هێڵ؛ پەڵاوی.
(۲) ئاوبەناو (۳) ناڕێک؛ جیا؛ هەمووی وەک یەک باش نەبێ.
-streakily *(adv.)*; **streakiness** *(n.)*.

streaker (strē′kĕr), *n.* [Slang], کەسێکە کە بە ڕووتی بەناو خەڵکدا ڕادەکات.

stream (strēm), *n.* (۱) جۆگە؛ جۆگەلە؛ چەم؛ ڕوباری بچووک.
(۲) تەوژم؛ لێشاو؛ *(a ~ of cold air; a ~ of light)* .
(۳) ڕیز؛ زنجیرە؛ *(a ~ of cars)* .
(٤) مۆدە؛ ڕێڕەوی باو؛ ڕێباز.

v.i. (۱) ڕۆیشتن (وەک ئاو بەناو جۆگەدا)؛ پیا ڕۆیشتن.
(۲) لێوەهاتن؛ بە لێشاو لێ هاتنەدەرەوە؛ لافاو لێ هەڵسان (مەجاز).
(eyes ~ing with tears)
(۳) بە کۆمەڵ ڕۆیشتن؛ کشان؛ پێکەوە بە جەماوەر ڕۆیشتن.
(Hundreds of people were ~ing by our house in panic.)
(٤) تەشەنەکردن؛ خێرا بڵاوبوونەوە؛ ووروژم بردن.
(٥) شەکانەوە.
(٦) شەوقدانەوە؛ شەوق لێبوونەوە؛ پرشنگدانەوە.

v.t. (۱) دەردان؛ لێوەهاتن. (۲) هەڵکردن (ئاڵا)؛ شەکاندنەوە.

stream (strēm), *n.* (۱) ئاڵایەکی باریک و درێژ.
(۲) پارچە پەڕۆیەکی باریک و درێژی شۆڕبووەوە.
(۳) (۱) شەوقی ئاسۆ. (ب) (*pl.*) aurora borealis .
(٤) سەرباسێکی ڕۆژنامەیە کە لەسەری لاپەڕەکەوە هەتا نەوسەری بگرێتەوە.

streamlet (strēm′lit), *n.* جۆگەلە؛ جۆگەلەی بچووک.

streamline (strēm′līn′), *n.* (۱) ڕێباز؛ ڕێڕەو.
(۲) شێوەی شتێک لەڕووی بەرهەڵستی‌یەوە بۆ هەوا.

adj. تایبەتی بە شێوەیەک کە بەرهەڵستی هەوا نەکات، واتە باش بڕوات.
(a ~ boat)

v.t. (۱) وەها دروستکردن بە جۆرێک کە بەرهەڵستی هەوا نەکات و باش بڕوات.
(۲) ڕێکخستن بە گوێرەی چەرخی تازە؛ تازەکردنەوە.
(۳) ڕێکخستن بە شێوەیەکی باشتر و بەسوودتر و کاریگەرتر لە جاران؛ چاکترکردن *(The company has ~d its operations.)* .

streamlined (strēm′līnd′), *adj.* (۱) بەرهەڵستی هەوا نەکەر، واتە باش بڕوات.
(۲) بەشێوەیەکی تازە ڕێکخراو بۆ کاریگەری و ئاسانی و بەسوودی.
(a ~ office)

stream of consciousness, (۱) زنجیرەی بیرو بەسەرهاتی نەپچڕاوی مرۆڤێک (دەروونناسی). (۲) شێوازێکی چیرۆک نووسینە بریتی‌یە لە تۆمارکردنی هەموو هەست و نەستێکی قارەمانی چیرۆکەکە بەبێ پچڕاندن ئەگەرچی پەیوەندیشیان بە چیرۆکەکەوە و بە یەکتری‌یەوە زۆر نەبێ

street (strēt), *n.* (۱) شەقام؛ جادە.
(۲) سەرچەقی جادە؛ سەر جادە: *(Don't play in the ~ .)* .
(۳) ئەو خەڵکەی لەمبەرو نەوبەری شەقامێک کاردەکەن و دەژین.
(The whole ~ contributed, protested, marched, etc.)

street-car (strēt′kär′), *n.* تڕام؛ شەمەندەفەری ناوشار؛ پاسی ناوشاری وەک شەمەندەفەر.

street railway, هێڵی تڕام؛ هێڵی پاسی ناوشاری وەک شەمەندەفەر.

street urchin, منداڵی بێ لانەی سەرجادە؛ منداڵی بێکەس و بەرەڵا.

street-walker (strēt′wôk′ĕr), *n.* قەحبەی سەرجادە.

strength (streŋth, streŋkth), *n.* (۱) هێز؛ تین؛ ووزە؛ پەک؛ هەناو؛ توانا؛ زەبر. (۲) بەرگەگرتن؛ جێری.
(۳) بەرگری؛ بەرهەڵستی؛ هێزی بەرگری کردن.
(٤) تین (دەرمان)؛ کاریگەری.
(٥) تووندوتیژی (دەنگ، بۆن)؛ بەرزی (دەنگ)؛ تۆخی (ڕەنگ).
(٦) هێز: *(The batallion is at full ~ .)* .
(۷) پاڵپشت؛ پشتگیری.
(۸) نرخ بەرزبوونەوە (پارەبازی).

on the strength of, بەهۆی (ئەوەوە)؛ لەسەر (ئەوە).

strengthen (streŋ′thən, streŋk′thən), *v.t.* بەهێزکردن؛ بەهێزترکردن؛ قایم کردن؛ چەسپاندن.

v.i. بەهێزبوون؛ بەهێزتربوون؛ چەسپان.

strenuous (stren′ū-əs), *adj.* (۱) گران؛ سەخت؛ قورس.
(a ~ task; ~ exercise)
(۲) چالاک؛ بەجۆش؛ بەتین.
-strenuousity *(n.)*; **strenuously** *(adv.)*; **strenuousness** *(n.)*.

strep throat, قوڕگ نێشە؛ نەخۆشی‌یەکی درمی قوڕگە. (بەروەها " septic sore throat ").

strepto- (strep′tə), پێشگرێکە بەمانای: زنجیرەی پێچاوپێچ.

streptococcus (strep′tə-kok′əs), *n.* بەکتریایەکی خڕ یا هێلکەیی‌یە بە جووت جووت و بە زنجیرە دەردەکەوێ.

streptomycin (strep′tə-mī′sin), *n.* ستڕێپتۆمایسین: دەرمانێکە دژە زیندەکانە لە " پەنسلین " دەچێ.

streptothricin (strep′tə-thrī′sin), *n.* دەرمانێکی دژە زیندەکانە لە هەندێ کەڕوو دروست دەکرێ.

stress (stres), *n.* (۱) (۱) پەستان (مەکینەکاری)؛ هێز یا ئەرکی سەر ڕوویەک؛ پەستاوتن. (ب) تووندوتیژی ئەم پەستانە یا ئەرکە.
(۲) بایەخ؛ گرنگی؛ بە گرنگی گرتنی شتێک: *(the misplaced ~ on money)*
(۳) ئەرک (لەسەر هەست، مێشک یا لەش)؛ دەمارگرژی؛ دەمارگیری؛ ناخۆشی: *(Worry over his job and his wife's health put him under a great ~ .)*
(٤) هێز (مۆسیقا).
(٥) گیرە (ڕێزمان)؛ هێز: *(In "children" the ~ is on the first syllable.)*
(٦) (۱) هێز (هونەراوە)؛ گیرە. (ب) بڕگەی هێز لەسەر یا گیراو.

v.t. (۱) پەستان؛ پەستاوتن؛ هێز یا ئەرک خستنەسەر (مەکینەکاری).
(۲) بە گرنگ دانان؛ بایەخ پێدان؛ بە توند گرتن؛ دووپاتکردنەوە.
(He ~ed the importance of hard work, honesty, loyalty,

etc.)

(۲) نەرك خستنەسەر (مێشك، هەست، لەش)؛ پەستكردن؛ باری ناخۆش خستنەسەر شان؛ مەراق پێدان.

(٤) هێز خستنەسەر (رێزمان، هۆنراوە)؛ گرتن (برگە).

(In "truthful" you ~ the first syllable.)

-stress (stris), پاشگرێکە نیشانەی مێینەیە

stretch (strech), *v.t.* (۱) درێژکردنەوە؛ راکێشان؛ پانکردنەوە؛ کشاندن لاستیك. (۲) راکێشان (باڵ، قاچ، لاق)؛ پەل لێ راکێشان.

(to ~ one's legs)

(۳) راکشان؛ پاڵکەوتن.

(٤) (ا) کرژکردن (ماسولکە). (ب) لە جێ بردن؛ توند راکێشان.

(٥) زۆر لەخۆکردن؛ زۆر پاڵ بەخۆوە نان؛ زۆر هەوڵدان.

(to ~ every nerve to win)

(٦) (ا) بەش پێ کردن؛ پێ دەربردن.

(to ~ the budget by careful spending)

(ب) زۆرتر کردن بە پووتکردنەوە؛ بەشی زیاتر پێ کردن.

(to ~ a meal by thinning the soup)

(۷) درێژەپێدان (باس).

(۸) (ا) بەدەمەوەدان. *(He ~ed the rules to suit his purpose.)* .

(ب) پێوەنان؛ زیادە پێوەنان؛ زیادە پۆیشتن.

(She ~ed the facts a little.)

(۹) [Slang]. بەزەویدادان (زۆرانبازی، بۆکسبازی)؛ راخستن (مەجاز).

(۱۰) [Archaic or Dial.]. هەڵواسین؛ بە پەتەوە کردن

(۱۱) [Slang or Dial.]. راکشاندن بۆ ناشتن

v.i. (۱) (ا) درێژبوونەوە. (ب) کشان؛ راکێشران؛ راکێشان؛ کێش هاتن.

(۲) راکێشان؛ دەست بۆ راکێشان.

(۳) (~ out) ، راکشان؛ پەل لێ راکشان؛ خۆ راکشان.

(٤) کشان: *(Rubber ~es easily.)* .

(٥) [Slang]. هەڵواسران؛ بە پەتەوە کران.

n. (۱) درێژبوونەوە؛ درێژکردنەوە؛ کشان؛ راکێشان.

(۲) ماوەی سەرومڕ؛ ماوەیەکی بەردەوام؛ سەردەم.

(a ~ of three months)

(۳) [Slang]. ماوەی سزای بەندیخانە.

(٤) ماوەی کشان؛ پادەی کشان یا درێژکرانەوە.

(٥) شوێنێکی فراوان و بەر بەرەڵا یا کراوە؛ زەوی درێژبووەوە؛ درێژایی؛ پانتایی.

(a ~ of land, highway, beach, empty fields)

(٦) لایەکە لە دوو لا پاست و درێژەکەی مەیانی غارغارێن.

adj. بکش؛ لاستیك

stretcher (strech′ēr), *n.* (۱) (ا) دارێکە لە باری پاڵ خراوی چوارچێوەیەك پادەگرێ. (ب) قاڵبی پێڵاو پاستکردنەوە یا کشان؛ چوارچێوەی جل کشان. (ج) خشتێك یا بەردێکە لە باری درێژی خراپێتە دیوارەوە (۲) دەستەبەرەی نەخۆش.

stretcher-bearer (strech′ēr-bâr´ēr), *n.* دەستەبەری نەخۆش هەڵگر.

stretch-out (strech′out´), *n.* زیادە بە کرێکار کردن بە پارەیەکی کەم یا بە خۆڕایی.

stretchy (strech′i), *adj.* بکش؛ لاستیکی

-stretchiness *(n.).*

strew (strōō), *v.t.* (۱) پرش و بڵاوکردنەوە؛ تۆزدان؛ پرژاندن.

(۲) داپۆشینی پرووێك بە پرش و بڵاوکردنەوەی شت بەسەریدا.

(۳) پەرش و بڵاوبوونەوە.

stria (strī′ə), *n.* (۱) درزی باریك؛ درز؛ قڵیشی بچووك.

(۲) میلی باریك (بەتایبەتی کە هاوڕێکی چەند میلێك یا هێڵێکی تر بێ).

striate (strī′āt), *v.t.* (۱) درزتێکردن؛ قڵیش قڵیش کردن.

(۲) میل میل کردن.

adj. (۱) درزاوی؛ قڵیشاو. (۲) میل میل.

striated (strī′āt-id), *adj.* (۱) درزاوی؛ قڵیشاو. (۲) میل میل.

striation (strī-ā′shən), *n.* (۱) درز تێدابوون. (۲) میل میلێتی. (۳) stria .

stricken (strik′ən), *past participle of* **strike.**

adj. (۱) بریندار؛ پێکاو؛ گوللە لێدراو؛ لێدراو؛ بەرکەوتوو.

(۲) تووش بوو (نەخۆشی، برین، پیری، خەم، نەگبەتی)؛ گرفتار؛ کەفتەکار؛ نەخۆش. (۳) پڕ؛ لیپاولیپ.

strickle (strik′l), *n.* (۱) پێککەر؛ ئامێرێکی پاستە دانەوێڵەی زیادەی پێ لا دەبرێ بۆ لێوان لێو کردنی پێوانەکە؛ دارماڵ.

(۲) ئامێری داس تیژکردن. (۳) ئامێری ڕێك‌وپێك کردنی داڕشتەی لم.

v.t. ڕێك کردن بە ئامێری ڕێك کردن؛ دارماڵ کردن.

strict (strikt), *adj.* (۱) (ا) توندوتیژ: *(~ orders, standards, etc.)*

(ب) بە زەبروزەنگ؛ بەزەبر؛ توندوتیژ: *(a ~ teacher, father, etc.)* .

(۲) (ا) تەواو؛ نێجگار: *(~ secrecy)* .

(ب) بەتوندگر؛ توندوتیژ؛ بە ووردی و بە توندی پەیڕەوێکەر: *(a ~ Moslem)*

(۳) تەسك (مانا): *(in the ~ sense of the word)* .

(٤) باریك و ڕەق و بۆ سەرەوە هەڵچوو (ڕووەکناسی).

(٥) [Archaic]، (ا) نزیك (پەیوەندی). (ب) تەسك؛ تەنگ.

-strictness *(n.).*

strictly (strikt′li), *adv.* بە توندوتیژی؛ بە ووردی؛ بە تەواوی؛ بە توندی.

stricture (strik′chēr), *n.* (۱) ڕەخنەی توند؛ سەرزەنشتی.

(۲) پەیڕەو شتی توندوتیژ پێ لێگر یا بەستەرەوە: *(moral ~s)* .

(۳) [Obs.]، توندوتیژی. (٤) هاتنەوەیەکی بۆڕی لەش.

stride (strīd), *v.i.* (۱) هەنگاوی گەورە نان؛ بە هەنگاوی گەورە گەورە ڕۆیشتن (بەتایبەتی بە خێرا یا بە فیزەوە).

(۲) هەنگاوێکی گەورە بەسەردا هەڵهێنانەوە: *(to ~ over a ditch)* .

(۳) (ا) لنگێ لەم دیو و لنگێ لەو دیوەوە دانان (وەك سواریبوونی ئەسپ)؛ دانیشتن یا وەستان بەم جۆرە. (ب) وەستان بە لاق بڵاوی.

v.t. (۱) هەنگاوێکی گەورە بەسەردا هەڵهێنانەوە.

(۲) پێدا ڕۆیشتن بە هەنگاوی گەورە (هەر وەك پێوانی شوێنێك بە هەنگاو): *(They ~ the street.)*

(۳) دانیشتن یا وەستان بە گەل بڵاوی؛ لاق خستنە ئەم دیوو ئەودیوی شتێکەوە لە دانیشتن یا وەستاندا.

n. (۱) هەنگاوی گەورە نان یا هەڵهێنانەوە. (۲) هەنگاوی گەورە.

(۳) هەنگاوی گیانداری چوارپێ. (٤) ماوە یا درێژی ئەم جۆرە هەنگاوە.

(٥) (*pl.*) ، پێشکەوتن.

hit one's stride, گەیشتنە پلەی ئاسایی چالاکی و کاریگەری خۆ.

make great strides, زۆر پێشکەوتن؛ هەنگاوی گەورە یا باش نان بۆ پێشەوە.

take in one's stride, بە ئاسانی کردن؛ بە ئاسانی جێبەجێکردن یا ئەنجام دان.

stridence (strī′d'ns), *n. Also* **stridency,** بەرزی و تیژی و ناسازی (دەنگ).

strident (strī′d'nt), *adj.* بەرز و تیژ ناساز (دەنگ).

-stridently *(adv.).*

stridor (strī′dēr), *n.* (۱) دەنگێکی تیژ ناساز.

(۲) دەنگێکی ناخۆشی هەناسەدانە وەك خیزە یا لوورە (پزیشکەوانی).

stridulate (strij′oo-lāt′), *v.i.* جریوەجریوێنکی ناساز کردن (وەك هەندێك جانەوەر).

-stridulation *(n.).*

stridulous (strij′oo-ləs), *adj.* جریوەجریوی؛ تیژ ناساز.

strife (strīf), *n.* (١) ناکۆکی؛ ڕقەبەری؛ ڕقەبەرایەتی؛ دووبەرەکی. (٢) [Archaic] هەوڵ؛ کۆشش؛ خەبات.

strigil (strij′əl), *n.* (١) ئامێرێکی دەم چەماوەیە یۆنانی و ڕۆمانەکان بەکاریان دەهێنا بۆ سڕینی پێست لە دوای گەرماو یا وەرزش کردن. (٢) نەخشێکی شەپۆلی خانوو ڕازێنەرەوەی ڕۆمانییە.

strigose (strī′gōs, stri-gōs′), *adj.* (١) درکاوی (گەڵا)؛ تووکەکەی تیژە (ڕووەکناسی). (٢) درزاوی (گیانەوەرناسی)؛ قلیش قلیش.

strike (strīk), *v.t.* (١) پێدان؛ پێماڵین؛ لێدان؛ زەمە لێ هەڵسان؛ پیاکێشان *(to ~ someone with hand)*.
(ب) پیاکێشان؛ لێدان: *(He ~ the nail with a hammer.)*.
(ج) لێدان (سکە): *(A mint ~s coins.)*.
(٢) ماسی گرتن بە ڕاتەکاندن یا ڕاکێشانی قوڵاپەکە.
(٣) لێدان (ئامێری مۆسیقا): *(to ~ a key)*.
(٤) لێدان (کاتژمێر).
(٥) پێدان؛ بە توند بەرکەوتن؛ پێماڵین: *(She ~ her elbow against the door.)*
(٦) لێدان (شقارتە)؛ داگیرساندن: *(He struck a match.)*.
(٧) لێدان: *(The stone struck his head.; The lightning struck the chimney.)*
(٨) هێرش بردنە سەر؛ دەست وەشاندن.
(٩) (ا) لێدان؛ بەرکەوتن: *(The light struck the window.)*.
(ب) بەر گوێ کەوتن؛ بیستن.
(١٠) دۆزینەوە (لەپێ): *(They struck oil.)*.
(١١) دەرکەوتن: *(What a sight struck my eyes.)*.
(١٢) (ا) هاتن بە میشکدا یا بە خەیاڵدا: *(The idea just struck me.)*.
(ب) ڵەفڕاندن.
(ج) وا بۆ دەرکەوتن؛ وا دیاربوون: *(That ~s me as rather silly.)*.
(د) لە پڕ وا لێ هاتن: *(He was struck dumb.)*.
(هـ) هەست جووڵاندن: *(The scream ~ terror in my heart.)*.
(١٣) (ا) بەستن (پەیمان)؛ ڕێکەوتن؛ پێکهاتن: *(to ~ a bargain)*.
(ب) گەیشتنە: *(to ~ a balance)*.
(١٤) داگرتن (ئاڵا؛ بایەوان)؛ هێنانەخوارەوە؛ نزم کردنەوە.
(١٥) لابردنی دانەوێڵەی زیادەی پێوانەیەک بە ئامێرێکی ڕاست بۆ ڕێک کردنی لەگەڵ لێواری پێوانەکە. (ووشەی " strickle " ببینە).
(١٦) هەڵوێستێکی تایبەتی وەرگرتن (١٧) ڕەگ داکوتان.
(١٨) [Slang]. لێ قەرزکردن؛ داواڵێکردن.
(١٩) [Obs.]، جەنگاندن؛ جەنگ کردن؛ شەڕکردن.
(٢٠) سڕینەوە؛ لابردن: *(He ~ her name from the list.)*.
(٢١) (ا) لابردنی کەرەسەی پەردە (شانۆگەری).
(ب) چرا کزکردن یا کوژاندنەوە (شانۆگەری).

v.i. (١) پێدان؛ پێماڵین؛ لێدان؛ پیاکێشان.
(٢) هێرش بردن؛ دەست وەشاندن: *(The enemy ~ at dawn.)*.
(٣) (ا) لێدان (کاتژمێر، زەنگ): *(The clock is ~ing.)*.
(ب) بانگ بۆ دان بە لێدانێکی وەها: *(Three o'clock had struck.)*.
(٤) پێدان؛ پیاکێشان؛ لێدان: *(The ball struck against the house.)*
(٥) داگیرسان: *(This match won't ~.)*.
(٦) دان خواردن (ماسی لە ڕاوەماسیدا). (٧) پێوەدان (ماں).
(٨) چوونەژوورەوە؛ پیاچوون: *(The wind struck through the cracks.)*
(٩) (~ on; ~ upon)، دۆزینەوە: *(We struck on the right combination.)*
(١٠) بایەوان داگرتن یا نزم کردنەوە.
(١١) ئاڵا داگرتن (نیشانەی بەزین).
(١٢) مان گرتن: *(The workers struck yesterday.)*.

(١٣) ڕووان؛ ڕەگ داکوتان.
(١٤) لادان بەرەو؛ ڕۆیشتن بەرەو شوێنێکی تازە: *(They struck north.)*.
(١٥) تێ تەقاندن؛ بە تیژ ڕۆیشتن.

n. (١) لێدانێک؛ پیاکێشانێک؛ پیاماڵینێک؛ پیادانێک.
(٢) **stickle**.
(٣) مانگرتن: *(a miner's ~ ; The teachers went on a ~.)*
(٤) لە پڕ دۆزینەوەی نەوت، کانزا... هتد.
(٥) شانس گرتنێکی باش؛ سەرکەوتنێکی لە پڕو پارەیەکی زۆر دەسکەوتن
(٦) دان خواردنی ماسی و یاری کردن بە قوڵاپەکە.
(٧) ژمارەی پارەی سکە لێدراو بە جارێک.
(٨) هێرشی فڕۆکەی بۆمباهاوێژ (بەتایبەتی بۆ سەر نیشانێکی تایبەتی
(٩) لێ نەدانی تۆپی یاری "بێسبۆڵ" کە بە هەڵە دەژمێردرێ
(١٠) لێدانی هەموو نیشانەکان لە یاری "بۆڵینگ"دا و خستنە خوارەوەیان.
(١١) کۆسپ؛ بارێکی نەهات، ناڵەبار، یا ناهەموار: *(His ethnic background was a second ~ against him.)*

be struck with, سەرنج ڕاکێشران؛ دڵفڕان: *(He was struck with his beauty and intelligence.)*

have two strikes against one, [Colloq.], لە بارێکی ناهەموار یا ناڵەباردا بوون.

(out) on strike, مانیان گرتووە

strike down, (١) لێدان و خستن؛ پیاکێشان و بەزەویدادان. (٢) خستن (نەخۆشی)؛ کەفتەکارکردن.

strike dumb, واق ووڕماندن؛ سەرسام کردن؛ سەرسوڕماندن.

strike in, قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە.

strike it rich, (١) لە پڕ نەوت یا کانزای بەنرخ دۆزینەوە. (٢) لە پڕ دەوڵەمەندبوون؛ لە پڕ پارەیەکی زۆر دەسکەوتن.

strike off, (١) لێکردنەوە؛ بڕین؛ پەڕاندن (سەر): *(to strike off a person's head.)*
(٢) سڕینەوە؛ لابردن؛ لێ دەرهێنان.
(٣) چاپ کردن.

strike out, (١) دەست لێ وەشاندن؛ لێدان. (٢) دانان؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان. (٣) سڕینەوە؛ لابردن؛ کوژاندنەوە (ئاو).
(٤) دەستپێکردن (کار، ڕۆیشتن).
(٥) دەرکردن (یاریکەری بێسبۆڵ لەبەر سێ هەڵەکردن).

strike up, (١) دەستپێکردن (گۆرانی وتن، مۆسیقا لێدان). (٢) دەستپێکردن (برادەری)؛ پێکهێنان: *(The two boys struck up a friendship.)*

strike-bound (strīk′bound′), *adj.* مانگرتن دایخستوە یا نیشی ڕاگرتووە (کارگە).

strike-breaker (strīk′brāk′ĕr), *n.* مانگرتن شکێن: کەسێک کە لە جێی کرێکاری مانگر کارەکات بۆ ڕووچ کردنەوەی مانگرتنەکە.

strike-out (strīk′out′), *n.* لە یاری دەرکردنی تۆپ لێدەری بێسبۆڵ لەبەر سێ هەڵە

striker (strīk′ĕr), *n.* (١) مانگر؛ کرێکاری مانگر.
(٢) شاگرد ئاسنگەر؛ ئاسنکوت.
(٣) بزماری تەقە (چەکی ئاگرین).
(٤) چەکوشی کاتژمێر. (٥) سەربازی بەردەستی نەفسەر.
(٦) ڕم هاوێژی ڕاوە نەهەنگ.

striking (strīk′iŋ), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ سەرسوڕهێنەر: *(a woman of ~ beauty)*

string (striŋ), *n.* (١) بەن؛ دەزوو؛ کشتەک؛ ڕایەڵ؛ تاڵ؛ تاڵە دەزوو یا بەن؛ تەل؛ سیم. (٢) قەیتان. (٣) ڕست؛ چەند شتێکی لە کشتەک یا تەل هەڵکێشراو یا هۆنراوە (موروو، دەنکە تەزبیح... هتد): *(a ~ of beads)*.
(٤) ڕیز؛ زنجیرە؛ ڕست: *(a ~ of houses)*.
(٥) دەستەیەک یاریکەری بەپێی توانا ڕیزکراو؛ نمرە؛ پلە:

(The second ~ will play today.)

(٦) (ا) ژێ (ئامێری مۆسیقا).

(ب) (*pl*) . هەموو ئامێری ژێداری نۆرکسترایەك.

(ج) (*pl*) . ئەوانەی ئامێری ژێدار دەژەنن.

(٧) (ا) [Obs.]، ماسولکەی ژێ یا هەستەدەماری گیاندار.

(ب) ڕیشاڵ (بەتایبەتی هی کەلووی لۆبیای سەوز).

(٨) [Colloq.]، مەرجی شاراوە: *(a gift with no ~s attached)* .

(٩) (ا) سنگی ئەردە. (ب) stringcourse

(١٠) هێڵی سەر مێزی بلیارد (کە لە سەرەتای هەموو یارییەکەوە تۆپی دەسکەلای لێوە تێ دەگیرێتە تۆپەکانی تر)

(١١) سەرجەمی ئەسپی کەسێك (غارغارێن یا پێشبڕکێی ئەسپ).

v.t. (١) هۆنینەوە (تەزبیح، مرووی)؛ پستکردن (بامیە، گەڵا توتن).

(٢) بە بەت بەستنەوە یا توندکردنەوە؛ بە پەتا کردن؛ هەڵواسین.

(٣) ژێ سازکردن یا توندکردنەوەی ئامێری ژێدار.

(٤) توندکردنەوە؛ قایم کردن

(٥) وورووژان؛ هێنانەجۆش؛ شڵەژاندن؛ دەمار کرژکردن.

(٦) ڕیشاڵ ێ دەرهێنان (لۆبیای سەوز)

(٧) ڕیرکردن (٨) کشاندن؛ ڕاکێشان

(٩) (~ along)، فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.

v.i. (١) وەك دەرو یا بەن ێ هاتن؛ تاڵ تاڵ وەستان.

(٢) ڕیزبوون؛ زنجیرە بەستن؛ کشان لە شێوەی هێڵێکدا.

harp on one string (or harp on the same string), هەر ووتنو ووتنەوەی باسێك و نەبڕینەوەی؛ هەر یەك شت لەسەر زمان بوون.

pull strings, دەسەڵاتی خۆ بەکارهێنان بە دزییەوە بۆ کارکردنەسەر نەنجامی شتێك

string along, (١) شوێن کەوتن؛ پاشڕەوی کردن؛ پاشکۆیی کردن.

(٢) بەتەماکردنی شتێك یا کارێك کردنو بۆ نەکردن؛ بە دەمەوە گرتن.

(٣) خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ ساختەلێکردن.

string up, [Colloq.]. هەڵواسین؛ بەپەتەوەکردن.

string bean, (١) برە لۆبیا

(٢) لۆبیای سەوز؛ کەلووە لۆبیا.

(هەروەها پێشی دەوترێ: " **snap bean** ").

(٣) [Slang]. کەسێکی قەد باریکو بااڵبەرز.

string-board (striŋ′bôrd´, striŋ′bōrd´), *n.* تەختەی قەراغ پلەی پێ پێلکە

stringcourse (striŋ′kôrs´, striŋ′kōrs´), *n.* نەخشێکی باریکی خشت، بەرد، یا دارە بە دەوری دیواری خانوویەکدا.

stringed (striŋd), *adj.* (١) ژێدار (ئامێری مۆسیقا)

(٢) بە ئامێری ژێدار لێدراو *(~ music)* .

(٣) بە بەن یا تەل بەستراوە یا پێچراوەتەوە؛ کراوە بە تەلەوە؛ بە تەل هۆنراوەتەوە

stringed instrument, ئامێری ژێدار.

stringency (strin′jən-si), *n.* (١) توندوتیژی

(٢) پارە کەمی (لە بانق یا بازاڕدا بۆ قەرزدان بە خەڵك)

(٣) بە هێزی بەڵگە (بۆ پێ سەلماندنی شتێك)

stringent (strin′jənt), *adj.* (١) توندوتیژ (یاسا، پەیڕەو، مەرج): *(~ laws against smoking)*

(٢) گیر (بازاڕی پارە)؛ بێ پارەو قەرزنەدەر (بانق، میری... هتد)؛ سەخت (باری دارایی وواڵتو بانقو بازاڕ).

(٣) پێ سەلمێنەر (بەڵگە)؛ بەهێز (بەڵگە): *(~ arguments)* .

stringer (striŋ′ĕr), *n.* (١) بکەری string .

(٢) (ا) نیرگە؛ دەستەك. (ب) stringboard

(ج) داری درێژی ژێر هێڵی شەمەندەفەر (لە باری درێژی)

(٣) کەسێکی پلە نەوەندەی تیپێك: *(a second- ~)* .

(٤) نوێنەری ڕۆژنامەیەك لە دەرەوەی شار یا وواڵت

string-halt (striŋ′hôlt´), *n.* شەڵو بەگیوەستانی پاشووی ئەسپ (هەروەها " **spring-halt** ").

string piece (striŋ′pēs´), *n.* پارچە دارێکی درێژە چوارچێوەیەك پادەگرێ.

string quartet, (١) تیپێکی مۆسیقای چوارکەسی ئامێری ژێدارە.

(٢) مۆسیقای تیپێکی وەها.

string tie, بۆینباخێکی زۆر باریکە وەك تاڵە بەن هەندێك جاریش دووقاتە.

stringy (striŋ′i), *adj.* (١) دەزووبی؛ باریك‌ودرێژ؛ تەڵی.

(٢) ڕیشاڵی؛ لە ڕیشاڵ پێکهاتوو. (٣) جێ؛ ڕیشاڵ یا دەمار جێ (گۆشت).

(٤) لینج؛ یەکگرتوو: *(~ syrup)* .

-stringiness *(n.).*

strip (strip), *v.t.* (١) (ا) ڕووتکردنەوە.

(ب) جل داکەندن؛ جل لەبەر داکەندن: *(He ~ed the shirt from his back.)*

(٢) (ا) لێسەندن؛ بێ بەش کردن؛ لێسەندنەوە: *(to ~ a persons of his honors, titles, etc.)*

(ب) ڕووتکردنەوە؛ تاڵان کردن.

(٣) دامااڵین؛ پێست یا تونکڵ لێکردنەوە.

(٤) (ا) ڕنێن (میوە، گەڵا... هتد)؛ لێکردنەوە؛ ڕووتکردن: *(We ~ed the fig tree.; The locusts ~ed the fields.)*

(ب) ڕووتکردن؛ ێ لابردن: *(We ~ed the room of furniture.)* .

(٥) ڕووتکردن (چەکی ئاگرین بۆ پاکردنەوەی)؛ هەڵوەشاندن.

(٦) دان سووراندن (پێچ‌وموزە، ڕەڕەوی دانداری): *(to ~ a nut, bolt, screw, etc.)*

(٧) دۆشینی مانگا تا دوا دڵۆپ؛ چۆڕاندنەوەی گوانی مانگا.

(٨) لێکردنەوەی دەماری ناوەڕاستی گەڵا توتن لە گەڵاکە خۆی

(٩) جیاکردنەوەی توخمەکانی ئاوێتەیەك لە یەکتری.

v.i. (١) خۆ ڕووتکردنەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران

(٢) تونك ڕێدان؛ تونج لێبوونەوە.

n. = striptease.

strip (strip), *n.* (١) تیلماسك؛ تیلمە؛ تیرە؛ پارچەی باریکو تەنکو درێژکۆڵە (دار، قوماش، گۆشت، زەوی... هتد)؛ توێ؛ تووێڵ؛ قاش.

(٢) **comic strip** .

(٣) فڕگە؛ شوێنی فڕینو نیشتنەوەی فڕۆکە. (هەروەها پێی دەڵێن: " **air strip** " وە " **landing strip** ").

(٤) ڕیزە پووڵ (سێ یا زیاتر).

v.t. کردن بە پارچە پارچەی باریکو تەنکو درێژکۆڵەوە؛ قاش کردن؛ توێ توێ کردن.

stripe (strīp), *n.* (١) میل (قوماش)؛ هێڵ.

(٢) شوێنی قامچی لێدان؛ نیشانەی هەڵتۆقاوی سەر پێست (وەك قامچی)

(٣) لێدان (بە قامچی... هتد).

(٤) هێڵی سەر باڵی سەربازو پۆلیس.

(٥) نیشانەی تایبەتی. (٦) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.

v.t. میل میل کردن؛ هێڵ پیاهێنان.

striped (strīpt, strī′pid), *adj.* میلدار (قوماش)؛ میل میل؛ بەڵەك؛ بازوو.

striped bass, جۆرە ماسییەکی بازووە.

striper (strīp′ĕr), *n.* (١) باڵیان: سەربازێکە کە چەند هێڵ یا نیشانێك بەسەر قۆڵیەوە بێت. (٢) [Colloq.]، **stripe bass** .

stripling (strip′liŋ), *n.* لاو؛ هەرزە؛ گەنج؛ جوان.

strip mining, کانزاکردن لە ڕووی زەویدا لەباتی قوواڵیی زەوی (بەتایبەتی خەڵووز)؛ ڕووتکردنی ڕووی زەوی بە کانزاکردن.

stripper (strip′ĕr), *n.* [Slang], ئافرەتی خۆڕووتکەرەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران. (هەروەها " **striptease** ")

stript (stript), *rare past tense and past participle of* **strip.**

striptease, *Also* strip tease, خۆ ڕووتکردنەوەی ئافرەت پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران.

stripteaser, ئافرەتی خۆڕووتکەرەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەرچاوی تەماشاکەران. (هەروەها " stripper ").

stripy (strīp′i), *adj.* بەڵەك؛ بازوو؛ میلدار.

strive (strīv), *v.i.* (١) کۆشش کردن؛ هەوڵدان؛ ڕەنج دان: *(They ~ to win.)*

(٢) خەبات کردن *(to ~ against oppression)*.

(٣) [Obs.]، مەلەملێ کردن.

strobila (strob′i-lə), *n.* لەشی کەرت کەرتی وەك کرمی شریتی.

strobile (strob′il), *n.* بەری قوچکەیی تۆوداری وەك بەری کاج.

stroboscope (strob′ə-skōp′), *n.* ئامێری پێوانی خێرایی سوورانەوە و لەرینەوە.

-stroboscopic *(adj.)*; **stroboscopical** *(adj.)*.

strode (strōd), *past tense of* **stride.**

stroke (strōk), *n.* (١) لێدان (تەور، قامچی... هتد)؛ پێدان. (٢) (أ) کارێکی توندو لەپڕی ئەنجام بەخش وەك لێدان: *(a ~ of lightning)*

(ب) کارێکی ئەنجام بەخش بەتایبەتی هی خۆش: *(a ~ of luck)*.

(٣) مێشك وەستان؛ مێشك ووشك بوون؛ سەکتەی مێشك؛ شەپلە؛ گۆجی؛ ئیفلیجی. ٤) (أ) هەوڵێکی سەرکەوتوو. (ب) ئەنجامی هەوڵێکی وەها. (٥) (أ) دەنگی لێدانی کاتژمێر. (ب) کات یا ساتی ئەم لێدانە: *(He arrived at the ~ of nine.)*.

(٦) (أ) لێدان بە دەست، گوڕز، یا ڕاکێت (یاری تەنس، گۆلف، بلیارد... هتد). (ب) بال هەڵهێنانەوە (مەلە، سەول لێدان): *(the ~ of a swimmer, rower, etc.)*

(ج) جۆرو خێرایی ئەم بال هەڵهێنانەوەیە: *(a slow ~)*.

(٧) هێل یا نیشانە (بە پێنووس یا ئامێری تر).

(٨) لێدانی دل.

(٩) دەست پێدانەوێنان؛ لێخشان؛ پیاخشان.

(١٠) کایە (مەکینەکاری).

(١١) کارێك یا بیرێکی لێهاتووانە: *(a ~ of genius)*.

(١٢) (أ) سەول لێدەری پشتەوەی بەلەم (کە خێرایی بەلەمەکەی بەدەستە). (ب) جۆری ئەم سەول لێدەرە.

v.t. (١) دەست پێدانەوێنان؛ بە ئەسپایی لێخشان: *(He ~ her hair, back, etc.)*

(٢) دانانی خێرایی سەول لێدان.

stroke oar, (١) سەولی پشتەوەی بەلەم. (٢) سەول لێدەری پشتەوەی بەلەم (کە خێرایی بەلەمەکەی بەدەستە).

stroll (strōl), *v.i.* پیاسەکردن؛ گەڕان: *(to ~ in the park)*.

v.t. پیاسە پێدانکردن؛ پێدانگەڕان: *(to ~ the streets)*.

n. پیاسە؛ گەڕانێکی لەسەرخۆ: *(to go for a ~)*.

stroller (strōl′ĕr), *n.* (١) پیاسەکەر. (٢) نوێنەری گەڕۆك (شانۆگەری). (٣) لانەواز؛ خانە بە کۆڵ؛ گەڕۆك؛ گەڕیدە؛ ڕەبەن؛ وێڵ. (٤) ڕەوڕەوەی مندال. (٥) گالیسکە یا عەرەبانەی مندال.

stroma (strō′mə), *n.* (١) شانەی پێکهێنەری چوارچێوەی ئەندامێك یا خانەیەك. (٢) چوارچێوەی بێ ڕەنگی خڕۆکەی سووری خوێن.

-stomatic *(adj.)*.

stromeyerite (strō′mī′ĕr-īt′), *n.* سترۆمایرایت. کانزایەکی بریقەداری خۆڵەمێشی‌یە.

strong (strôŋ), *adj.* (١) (أ) بەهێز: تۆکمە (ب) تەندروست؛ بەگوڕ. (٢) ڕەووشت بەرز؛ ووردە بەرز: *(a man of ~ character)*. (٣) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ زیرەك: *(He's ~ in chemistry.)*. (٤) قایم؛ پتەو؛ بەرگەگر: *(a ~ wall)*. (٥) زۆر بەرگەگر (مێرش)؛ خۆڕاگر؛ بە ئاسانی نەگیراو (سەنگەر): *(a ~ fort)*

(٦) بەهێز: *(a ~ army)*.

(٧) لە ژمارەیەکی تایبەتی پێکهاتووەو نەختێك زیاتریش: *(an army of 6,000 ~)*

(٨) توندوتیژ؛ بەزەبر: *(~ measures)*.

(٩) خەست؛ خەلیس؛ سەنگین: *(a ~ drink, coffer, tea, beer, etc.)*

(١٠) توندوتیژ؛ بەهێز؛ تیژ: *(a ~ light, smell, etc.)*.

(١١) بۆگەن؛ بۆن تیژ

(١٢) بەرز؛ قایم *(a ~ voice)*

(١٣) (أ) بەتین؛ گەرم؛ زۆر: *(~ affection)*

(ب) پێ سەلمێنەر؛ توند: *(~ opinion)*.

(ج) توندوتیژ؛ ڕەق: *(~ criticism, language, words, etc.)*

(١٤) بەزەبر؛ زاڵ: *(a ~ personality)*.

(١٥) زۆر دیار؛ نەوتۆ؛ زۆر: *(a ~ resemblance between the two)*.

(١٦) توند؛ قایم؛ بەتین: *(a ~ wind)*.

(١٧) بەتین (بازاڕی پارە بازی... هتد)؛ نرخ لە چوونە سەرەوەدایە: *(a ~ market)*

(١٨) بەهێز (کردار- ڕێزمان)؛ نایاسایی؛ نادەستووری: *("Swim", "go", and "write" are ~ verbs.)*

(هەروەها پێشی دەوترێ: " irregular ")

adv. بە توند؛ بە قایم؛ بە توندوتیژی؛ بە هێزەوە؛ ئێجگار؛ زۆر.

strong-arm (strôŋ′ärm′), *adj.* [Colloq.], زۆرەملێ؛ زۆرداریکی: *(~ tactics)*

v.t. [Colloq.], زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێ کردن

strong-box (strôŋ′boks′), *n.* سندوقی قایمی شتی بەنرخ

strong drink, خواردنەوەی مەستکەری خەست

strong-hold (strôŋ′hōld′), *n.* قەڵا؛ سەنگەر.

strongly (strôŋ′li), *adv.* بەتوند؛ زۆر: *(I ~ advise you not to go.)*

strongman (strôŋ′mən), *n.* (١) بەدەسەلاتترین کەسی ڕێکخراوێك. (٢) دیکتاتۆر

strong-minded (strôŋ′min′did), *adj.* (١) مێشك تیژ (٢) ڕای تۆندی خۆی هەیە؛ کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ بە ئاسانی واز لە بیروڕای خۆ ناهێنێ.

-strong-mindedly *(adv.)*; **strong-mindedness** *(n.)*.

strong-willed (strôŋ′wild′), *adj.* = **strong-minded.**

strongyle, strongyl (stron′jil), *n.* جۆرە کرمێکی خڕی مشەخۆڕی زیانبەخشە لە لەشی مرۆڤو گیاندارا دەژی.

strontia (stron′shi-ə), *n.* ئۆکسیدی سترۆنتیۆم (کیمیا).

strontium (stron′shi-əm), *n.* سترۆنتیۆم: توخمێکی کانزاییە (کیمیا)

strop (strop), *n.* (١) قایش. (٢) چەرمی چەقۆ گوێزان تیژکردنەوە

v.t. تیغ تیژکردنەوە بە چەرم.

strophanthin (strō-fan′thin), *n.* سترۆفانتین: ئاوێنەیەکی سپی یا زەردباوی ژەهراوی‌یە بۆ ووریاکردنەوەی دل بەکاردەهێنرێت

strophe (strō′fi), *n.* (١) سترۆفی: (أ) گەرانەوەی دەستەی گۆرانی چیرۆکی شانۆگەری بۆنانی لە لای ڕاستی شانۆوە بۆ لای چەپ (ب) نەو بەشەی چیرۆکی شانۆگەری‌یە کە ئەم دەستە گۆرانی‌یە دەڵێن لە چونیان لە لای ڕاستی شانۆوە بۆ لای چەپ. (٢) برگەی هەڵبەست.

-strophic; strophical *(adj.)*.

strophulus (strof′yoo-ləs), *n.* مەلاریای مندال.

strove (strōv), *alternative past tense of* **strive.**

struck (struk), *past tense and past participle of* **strike.**

adj. داخراوه بەهۆی مانگرتنەوە.

structural (struk′chēr-əl), *adj.* (۱) هی پێکهاتن؛ تایبەتی بە پێکهوەنان (۲) پێویستە بۆ دروستکردن (خانووسازی).
(۳) تایبەتی بە گۆڕینی بەردو چینی سەرەوەی زەمین (زەمیناسی).
(٤) تایبەتی بە پێکهاتنی لەشی زیندەوەر.

-structurally *(adv.).*

structural steel, پۆلای خانووکردن.

structure (struk′chēr), *n.* (۱) شێوەی پێکهوەنان یا پێکهاتن؛ شێوەی دارشتن. (۲) شتی دروستکراو؛ خانوو؛ پرد.
(۳) پێکهاتن؛ دارشتن. *(the ~ of society)*.
(٤) شتی پێکهاتوو لە چەند بەشێك.

v.t. پێکهێنان؛ پێکهوەنان؛ دروستکردن؛ ڕێکخستن.

structured (struk′chērd), *adj.* بە شێوەیەکی تایبەتی پێکهاتوو یا ڕێکخراو؛ ڕێکخراو؛ بە پێی پەیڕەو ڕێکخراو
(a ~ environment, class, society, etc.)

strudle (strōō′d'l), *n.* شیرینیەکە دریتیەیە لە میوەی سێو یا پەنیری خراوە ناو پارچە نانی هەویرو لێنانی لەناو فڕندا.

struggle (strug′l), *v.i.* (۱) ڕۆڕان گرتن؛ نەمبازبوون؛ کێش مەکێش. (۲) تێکۆشان؛ هەوڵدان؛ کۆشش کردن؛ خەبات کردن؛ هەڵپەکردن؛ پەلەقاژێ کردن. *(She ~d to succed in business.; They ~d for freedom all their lives.)*

n. (۱) تێکۆشان؛ خەبات؛ هەوڵ؛ کۆشش؛ تێکۆشین. (۲) ڕۆڕانبازی؛ ڕۆڕان؛ ناکۆکی؛ شەڕ؛ کێش مەکێش.

strum (strum), *v.t. & v.i.* (۱) بارێ بە ژێی ئامێری مۆسیقا کردن؛ بە لامسەرلایی یا نەزانانە ئامێری ژێدار لێدان.
(۲) ناواز لێدان بەم شێوەیە

struma (strōō′mə), *n.* (۱) هەڵئاوسانێکی بنی هەندێ قەوزەیە. (۲) scorfula (ا) goiter (ب).

-strumose; strumous *(adj.).*

strumpet (strum′pit), *n.* قەحبە؛ ئافرەتی سووك.

strung (struŋ), *past tense and alternative p.p. of* string.

strut (strut), *v.i.* خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە وەك عەلەشیش لە ڕۆیشتندا؛ بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ بە قنج‌وقیتی ڕۆیشتن بەڕێوە.

v.t. پاڵپشت دانەبەر؛ لەنگەرگرتن.

n. (۱) خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە وەك عەلەشیش لە ڕۆیشتندا؛ بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن. (۲) پاڵپشت؛ کۆڵەکە؛ گۆشەی پاڵپشت.

struthious (strōō′thi-əs), *adj.* ووشترمەڵ؛ تایبەتی بە ووشترمەڵ و باڵندەی نەفڕی تر.

strychnine, strychnin (strik′nin), *n.* ستركنین؛ ماددەیەکی ژەهراویە.

stub (stub), *n.* (۱) بنکەدار؛ بنك؛ کۆتکەدار؛ کۆتەرە؛ پاشماوەی قەدی درەخت دوای بڕینەوە؛ بنج (۲) قنچك؛ قنگ (جگەرە، پێنووس؛ کۆلکە؛ کۆڵك؛
(the ~ of a tail, cigar, tree root, pencil, etc.)
(۳) چوکنە؛ نوکی دەرپۆقیو.
(٤) قەڵەمێکی کۆڵ؛ قەڵەمی نووك کورت‌و کۆڵ.
(٥) stub nail.
(٦) قنگە چەك‌و بلیت.

v.t. (۱) لە ڕەگ‌و ڕیشە دەرهێنانی گیا.
(۲) زەوی پاکردنەوە لە بنکە دارو بنجە گیا... هتد بە لە ڕەگ دەرهێنانیان.
(۳) پێ لە شت هەڵکەوتن؛ قاچ بەرکەوتن. (٤) قنگە جگەرە کوژاندنەوە بە پێ.

stubble (stub′l), *n.* (۱) پەڕێز؛ پاشماوە یا بنجی ناو زەوی دەغڵودان پاش دروێنە؛ کۆتەرەی گەنم‌و جۆو گەنمەشامی
(۲) شتی کورتەباڵای تیژ؛ ڕیشی زبر (پاش نەتاشینی بۆ چەند ڕۆژێك):
(a ~ of beard)

stubbly (stub′li), *adj.* (۱) لە پەڕێز دەچێت؛ بە کۆتەرەی دەغڵودان داپۆشراوە (۲) کورت‌و تیژ.

stubborn (stub′ĕrn), *adj.* (۱) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە؛ سەرکێش؛ چەمووش؛ مانگر؛ سەرپێچ؛ پق نەستوور.
(۲) کۆڵنەدەر؛ بەردەوام.
(۳) (ا) ڕەق (زەوی): *(~ soil)*.
(ب) گران (کار، کێشە)؛ بە زەحمەت چارەسەرکراو.

-stubbornly *(adv.)*; **stubbornness** *(n.).*

stubby (stub′i), *adj.* (۱) (ا) کورت‌و نەستوور؛ کۆتەرەیی: *(~ fingers)*
(ب) کۆڵ؛ کورت‌و کۆڵ.
(۲) کورت‌و چڕ (ڕیش، قژ).
(۳) بە شتی کورت‌و چڕ داپۆشراو.

stub nail, بزماری کورت‌و نەستوور.

stucco (stuk′ō), *n.* (۱) گەچ؛ قەڵو گەچ. (۲) گەچکاری.

v.t. گەچکاری کردن؛ بە گەچ سواغ دان: *(to ~ a wall)*.

stuccowork (stuk′ō-wūrk´), *n.* گەچکاری.

stuck (stuk), *past tense and p.p. of* **stick.**

stuck-up (stuk′up′), *adj.* [Colloq.], لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز؛ بە کەش‌وفش.

stud (stud), *n.* (۱) قرتێنە؛ قرتێنکە؛ دوگمە یا تەرەقەی قەڵغان.
(۲) دیرەك؛ داری بە پێوەی دیوار (لە خانووی داردا)؛ داری پاوەستاوی چوارچێوەی خانوو. (۳) سنگ (بە دیوارەوە)؛ پاڵپشت.
(٤) بورغو و پێچو مۆرەی سەر دەرپۆقیوی مەکینە.

v.t. (۱) بە قرتێنکە یا دوگمە ڕازاندنەوە.
(۲) بە سەردا بڵاوبوونەوە بە پڕی: *(Rocks ~ the hillside.)*.
(۳) پێدا بڵاوکردنەوە بە تێروتەسەلی.
(٤) دیوار دروستکردن بە دیرەك یا داری پاوەستاو؛ دیرەك دانەبەر.

stud (stud), *n.* (۱) ڕەوکە ئەسپی پەڕاندن
(۲) جێی بەخێوکردن یا ڕاگرتنی نەم ئەسپانە. (۳) ئەسپی پەڕاندن.

studbook (stud′book´), *n.* تۆمارنامە یا کتێبی بنەچەی ئەسپ (بەتایبەتی هی ئەسپی غارغارێن).

studding (stud′in), *n.* (۱) (ا) چوارچێوەی دارینی خانوو.
(ب) سەرجەمی دیرەك یا داری چوارچێوەی دیوار.
(۲) قرتێنەو دوگمەی ڕوویەك.

studding-sail (stud′iŋ-sāl´), *n.* بایەوانێکی تەنکە لە دەرەوەی بایەوانی سەرەکیدا.

student (stōō′d'nt, stū′d'nt), *n.* (۱) قوتابی؛ شاگرد؛ خوێندکار.
(۲) لێکۆڵەرەوە: *(a ~ of human behavior, history, etc.)*.

student body, هەموو قوتابیانی قوتابخانەیەك یا زانکۆیەك.

student government, ڕێکخراوی قوتابیانی قوتابخانە یا زانکۆ؛ یەکێتی قوتابیان.

studentship (stōō′d'nt-ship´, stū′d'nt-ship´), *n.* -(۱) قوتابیەتی. (۲) [British]، بەخشیشی قوتابی (بۆ خوێندن).

student teacher, قوتابی مامۆستا: قوتابیەکی دوا سالی زانکۆیە وانە دەڵێتەوە لەژێر سەرپەرشتی مامۆستایەکدا.

studhorse (stud′hôrs´), *n.* ئەسپی پەڕین

studied (stud′id), *adj.* (۱) باش لێکۆڵراوە؛ بە وردی لێکۆڵراوە.
(۲) دەسەنقەست: *(~ indifference)*.
(۳) [Rare]، زانا؛ بزان؛ دانا.

studio (stōō′di-ō´, stū′di-ō´), *n.* ستۆدیۆ: (ا) کارخانەی هونەرمەندا؛ جێی کاری نیگارکێشو وێنەگرو پەیکەرتاش... هتد؛ وێنەگا؛ وێنەخانە.
(ب) جێی فێربوون یا فێرکردنی هونەرێك؛ هونەرخانە: *(a dance ~)*.
(ج) فیلم خانە؛ جێی فیلم گرتنو ئامادەکردن.
(د) ژووری لێوە بڵاوکردنەوەی بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

(ھ) studio apartment .

studio apartment, ستۆدیۆی ژیان: ژوورێکە ھەموو پێویستیەکی وەک چێشتخانەو ئاودەستی تێدایە بۆ تیا ژیان

studio couch, قەنەفەیەکە دەکرێتەوە بۆ لەسەر نوستن.

studious (stōō′di-əs, stū′di-əs), *adj.* (١) کۆششکەر؛ سەعیکەر: *(a ~ student)*

(٢) زۆر نیشکەر؛ ھەوڵدەر. (٣) بەتەنگەوەھاتوو.

[Rare] (٤)، دەسنقەست.

(٥) ھانی کۆشش کردن یا سەعی کردن دەدات (دەروبەر).

studwork (stud′wūrk´), *n.* (١) شتی بە قرتێنەو دوگمە ڕازاوە.

(٢) چوارچێوەی دارینی خانوو (بەتایبەتی دیرەکەکانی ناو دیوارەکان).

study (stud′i), *n.* (١) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ کۆشش؛ سەعی.

(٢) لێکۆڵینەوە؛ بە ووردی تێڕوانین:
(After ~ of the matter the judge gave his decision.)

(٣) لقێکی زانست؛ ڕشتە.

(٤) (*pl.*) . خوێندن: *(He is doing well in his studies .)* .

(٥) (ا) ووتاری نووسراوە؛ باس. (ب) گەڵاڵەی چیرۆک، وێنە... ھتد.

(ج) پارچەیەک مۆسیقای کورت (بۆ مەشق).

(٦) مەبەست؛ نیاز؛ ویستن:
(Her constant ~ is to do a job well.)

(٧) بیرکردنەوە

(٨) ژووری خوێندنەوەو نووسین... ھتد لە ماڵێکدا:
(He spends a lot of time in his ~ .)

(٩) شاگرد (شانۆگەری- بەتایبەتی لەڕووی بەتوانایی ئەو کەسەوە):
(He is a quick ~ .)

v.t. (١) خوێندن: *(She ~ies history.)* .

(٢) (ا) لێکۆڵینەوە *(I shall ~ your problem.)* .

(ب) تێڕوانین؛ لێ وردبوونەوە: *(He ~ies the map.)* .

(٣) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ سەعی کردن. (٤) لەبەرکردن.

(٥) ویستن؛ مەبەست بوون.

v.i. (١) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ سەعی کردن.

(٢) خوێندن؛ چوونە قوتابخانە. (٣) بیرکردنەوە.

study hall, (١) ژووری خوێندنەوە (لە قوتابخانەدا).

(٢) ساتی تەرخانکراو بۆ خوێندنەوە یا سەعی کردن (لە قوتابخانەدا).

stuff (stuf), *n.* (١) کەرەسەی خاو (کە شتی لێ دروست دەکرێ).

(٢) ناوکرۆک؛ کرۆک. (٣) (ا) ماددە؛ شت. (ب) ھێن.

(٤) کاڵا (بەتایبەتی ھی خوری)؛ قوماش.

(٥) (ا) شتومەکی ناومال. (ب) کەلوپەلی کەسی. (ج) شت؛ شتومەک؛ کەل‌وپەل.

(٦) شتی خواردنەوە یا قوتدان (بەتایبەتی دەرمان).

(٧) شتی فڕێدراو؛ شتی بێ نرخ یا ھیچ‌وپووچ

(٨) قسەی ھیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆپ.

v.t. (١) (ا) پرکردن (ب) ئاخنین (دۆشەک، قەنەفە، لێفە).

(ج) مۆمیاکردن (بااندە، گیاندار).

(د) پرکردنی قەڵو مریشک لە برنج‌و بەھارات... ھتد پێش لێنانی بە فڕن:
(to ~ a turkey)

(٢) (ا) ئاخنین؛ سیخناخ کردن؛ تێ ترنجاندن؛ تێ پەستن.

(ب) زۆر خواردن؛ وورگ ئاخنین.

(٣) پرکردن؛ ئاخنین: *(He ~ed his head with facts.)* .

(٤) پرکردنی سنوقی دەنگدان بە کاغەزی دەنگدانی ساختە.

(٥) (ا) بەربەستکردن؛ داخستن (کون). (ب) قورگ‌و لووت گیران (ھەڵامەت).

(٦) تێخستن؛ خستنەناو.

v.i. زۆر خواردن؛ بە پەلە خواردن.

stuffed shirt, [Slang], کەسێکی لەخۆبایی‌و بەفیزی ھیچ‌وپووچ.

stuffing (stuf′iŋ), *n.* (١) ئاخنین؛ زۆر تێکردن؛ زۆر خواردن؛ زۆر پرکردن. (٢) (ا) ناوئاخنی دۆشەک‌و قەنەفە‌و لێفە.

(ب) ناوئاخنێکە دەکرێتە ناو قەڵو مریشکەوە پێش خستنەناو فڕنەوە (کە بریتیە لە برنج‌و کاکڵە گوێزو بەھارات).

stuffy (stuf′i), *adj.* (١) ھەوا پیس: *(a ~ room)* .

(٢) گیراو (لووت بەھۆی ھەڵامەتەوە): *(a ~ nose)* .

(٣) [Colloq.]، (ا) ووشک (مەجان)؛ ناخۆش: *(a ~ dinner party)* .

(ب) ووشک (مرۆڤ).

(٤) [Colloq.]، بیرتەسک؛ کۆنەپەرست.

(٥) [Colloq.]، توندوتیژ (ڕەووشت)؛ خۆ بە ڕاست زان.

(٦) [Colloq.]، مۆن؛ گرژ؛ مڕومۆن.

-stuffily *(adv.)*; **stuffiness** *(n.)*.

stull (stul), *n.* کۆڵەکەی کانگە

stultify (stul′tə-fī´), *v.t.* (١) بە گەوج، بێ مێشك، یا ھیچ نەزان پیشاندان؛ گەرجی یا بێ مێشکی دەرخستن؛ گاڵتەپێکردن.

(٢) پووچکردنەوە؛ بێ کەڵك کردن؛ بێ نرخ کردن.

(٣) بەڵگەھێنانەوە بۆ شێنێتی یا مێشك ناتەواوی (دادگا).

-stultification *(n.)*; **stultifier** *(n.)*.

stum (stum), *n.* (١) خۆشاوی نەترشاو یا نیمچە ترشاوی تری.

(٢) شەرابێکە کە ئەم خۆشاوەی تێ کرابێ.

v.t. خۆشاوی نەترشاوی تری کردنە شەرابەوە.

stumble (stum′b'l), *v.i.* (١) پێ ھەڵکەوتن؛ چورتمدان؛ ساتمەکردن؛ سەرسمدان؛ نووچدان. (٢) لەتریردن (لە پیری یا لاوازیدا)؛ بە لارەولار ڕۆیشتن

(٣) زمان ھاتن بەیەکدا؛ بە سەر لێ شێواوی‌و نەزانانە کردن:
(He ~d through his recitation.)

(٤) ھەڵەکردن؛ تاوان کردن؛ خراپەکردن.

(٥) بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بە ڕێکەوت دەسکەوتن:
(I ~d on an answer.)

v.t. چورتم پێدان؛ نووچ پێدان؛ ساتمە پێدان.

n. (١) ساتمە؛ چورتم؛ سەرسمدان؛ پێ ھەڵکەوتن؛ نووچ.

(٢) ھەڵە؛ تاوان؛ کاری خراپە.

stumblebum (stum′b'l-bum´), *n.* [Slang], (١) بۆکسبازێکی لێ نەھاتوو. (٢) کەسێکی لێ نەھاتوو ناکارامە.

stumbling block, کۆسپ؛ قۆرت؛ تەگەرە.

stump (stump), *n.* (١) بنکەدار؛ بنك؛ پاشماوەی قەدی درەخت دوای بڕینەوە؛ کۆتکەدار؛ بنج.

(٢) پاشماوەی ئەندامێکی بڕاوە (لاق، باڵ)؛ بنخ (دان)؛ کۆتەرە.

(٣) قنچك؛ قنك (جگەرە، قەڵەم)؛ پنك: *(the ~ of a pencil)* .

(٤) کەسێك یا گیاندارێکی قەڵەوو کورتەباڵا؛ کەسێکی خرپنە.

(٥) دووانگە؛ جێی ووتاربێژانی ڕامیاری: *(to go on the ~)* .

(٦) تەپەی پێ

(٧) لوولەیەك کاغەز یا لاستیکە لە وێنەیەکی بە قەڵەم یا بۆیە کراو دەخرێ بۆ ڕێك‌وپێك کردنی. (٨) بەرەنگاری.

(٩) (*pl.*) [Colloq.]، لاق؛ لاقەکان. (١٠) لاقی دەستکرد.

v.t. (١) بڕینەوە (درەخت، لاق، باڵ)؛ وەك کۆتەرە لێکردن؛ قرتاندن‌و بنخ بەجێھێشتن. (٢) بنکەدارو بنجە گیاو دەوەن لە ڕەگ ھەڵکێشان؛ زەوی پاکردنەوە لە کۆتەرە. (٣) گەڕان بە ناوچەیەکداو ووتاردان.

(٤) [Colloq.]، لە تۆخی‌و زەقی وێنەی کێشراو کەمکردنەوە.

(٥) [Colloq.]، پەنجەی پێ لێ ھەڵکەوتن؛ پێ لێ ھەڵکەوتن.

(٦) [Colloq.]، واق ووڕماندن؛ سەرسوڕماندن.

(٧) [Colloq.]، بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.

v.i. (١) بە تەپەتەپ‌و ناڕێك‌وپێکی ڕۆیشتن بەڕێوە.

(٢) گەڕان‌و ووتاری ڕامیاری دان.

on the stump, [Colloq.], گەڕان‌و ووتاری ڕامیاری دان.

up a stump, [Colloq.], پەشۆکاو؛ شڵەژاو؛ واق ووڕماو؛ سەر لێ شێواو.

stumpage (stump′ij), *n.* (١) داری بە پێوە پێش بڕینەوەی.

(۲) نرخی ئەم دارە. (۳) مافی بڕینەوەی ئەم دارە (بۆ خانووکردن).

stumpy (stum′pi), *adj.* (۱) پڕە لە کۆتەرە (۲) کورتەبنە؛ کورت‌و ئەستوور.

-stumpiness *(n.).*

stun (stun), *v.t.* (۱) گێژکردن؛ بە لێدان)؛ ووڕکردن؛ تاسن پێ بردنەوە؛ لە هۆش خۆ بردن. (۲) کەڕکردن (بۆ سەردەمێکی کورت)؛ کاس کردن. (۳) حەپەساندن؛ واق ووڕماندن؛ زۆر سەرسوڕماندن؛ ووڕکردن.

(He ~ed his nation with his resignation.)

n. (۱) ووڕی کاسی؛ حەپەسان؛ واق ووڕمان. (۲) پوودانێك یا لێدانێکی ووڕکەر.

stung (stuŋ), *past tense and p.p. of* **sting.**

stunk (stuŋk), *p.p. and alternative past tense of* **stink.**

stunner (stun′ēr), *n.* (۱) ووڕکەر؛ کاسکەر؛ کەڕکەر؛ حەپەسێنەر. (۲) کەسێکی زۆر جوان‌و شۆخ‌و شەنگ؛ کەسێکی دڵفڕێن. [Colloq.]

stunning (stun′iŋ), *adj.* (۱) ووڕکەر؛ کاسکەر؛ کەڕکەر؛ حەپەسێنەر. (۲) زۆر جوان‌و شۆخ‌و شەنگ؛ دڵفڕێن. [Colloq.]

-stunningly *(adv.).*

stunsail, stuns'le (stun′s'l), *n.* = **studdingsail.**

stunt (stunt), *v.t.* ڕێی پەرەسەندن یا گەشەکردن لێ گرتن؛ ڕێ نەدان بە کەوڕەبوون یا گەشەکردنی ئاسایی.

n. (۱) ڕێی پەرەسەندن یا گەشەکردن لێ گرتن. (۲) ڕێگر لە گەشەکردن یا گەورەبوون. (۳) نەخۆشی‌یەکی پووکە دەبێتەهۆی گەشەنەکردن؛ کورتەبنە. (٤) نەخۆشی‌یەکە ڕێی گەورەبوون یا گەشەکردنی پووەك دەگرێ.

stunt (stunt), *n.* [Colloq.], کارێکی سەرئاسای بۆ سەرنج ڕاکێشان‌و خۆدەرخستن. کارێکی نازایانە کردن بۆ سەرنج ڕاکێشان‌و خۆدەرخستن.

v.i. کەسێکە بەکاری ترسناکی فیلمێك (وەك بازدان‌و کەوتن) هەڵدەستێت لەباتی ئەستێرە سینەمایی‌یەکە خۆی.

stunt man, پەرستگایەکی بوودایی‌یە لە شێوەی گووەزدا

stupa (stōō′pə), *n.* پەڕۆیەکی تەڕو گەرمی هەندێ جار دەرمان لێدراوە دەخرێتەسەر ئەندامێکی لەش بۆ ئازار کەمکردنەوە.

stupe (stōōp, stūp), *n.* سڕکەر

stupefacient (stū´pə-fā′shənt), *adj.* دەرمانی سڕکەر.

n.

stupefaction (stōō´pə-fak′shən, stū′pə-fak′shən), *n.* (۱) ووڕی گێژی؛ سڕی؛ ووڕکردن؛ ووڕبوون؛ کاس بوون؛ حەپەسان. (۲) واق ووڕمان؛ زۆر سەرسوڕمان.

stupefy (stōō′pə-fī´, stū′pə-fī´), *v.t.* (۱) ووڕکردن؛ کاس کردن؛ سڕکردن (۲) واق ووڕماندن؛ زۆر سەرسوڕماندن.

-stupefier *(n.).*

stupendous (stōō-pen′dəs, stū-pen′dəs), *adj.* (۱) زۆر سەیر؛ سەرسوڕمێنەر؛ واق ووڕمێنەر؛ زۆر سەرنج ڕاکێش. (۲) زۆر گەورە؛ زۆر زل؛ مەزن؛ بێ شومار.

stupid (stōō′pid, stū′pid), *adj.* (۱) ووڕ؛ کاس؛ گێژ. (۲) کەر؛ گەوج؛ کەودەن؛ بێ مێشك؛ جلفڕ؛ دەبەنگ؛ گەلۆ. (۳) بێ مانا؛ نابەجێ؛ بێ مێشکانە؛ هیچ‌وپووچ. *(a ~ idea)* . (٤) ووشك؛ ناخۆش *(a ~ job, story, party, etc.)* .

n. کەسێکی کەر، بێ مێشك، گەوج، یا کەودەن.

-stupidly *(adv.)*; **stupidness** *(n.).*

stupidity (stōō-pid′ə-ti, stū-pid′ə-ti), *n.* (۱) کەرێتی؛ گەوجی؛ کەودەنی؛ بێ مێشکی؛ دەبەنگی؛ جلفڕی. (۲) کارێك، ووتەیەك، یا بیرێکی کەرانە؛ شتێکی بێ مێشکانە؛ کردەوەیەکی گەوجانە.

stupor (stōō′pĕr, stū′pĕr), *n.* (۱) ووڕی؛ کاسی؛ گێژی. (۲) بێ هۆشی؛ بێ ئاگایی؛ سڕی.

-stuporous *(adj.).*

sturdy (stŭr′di), *adj.* (۱) بەمێز؛ بەتین؛ چووست‌وچالاك؛ تۆکمە. (۲) (ا) بەرگەگر (هێرش)؛ قایم؛ توند؛ بەمێز: *(a ~ defense)* . (ب) چەسپیو؛ نەگۆڕ: *(a ~ policy)* .

-sturdily *(adv.)*; **sturdiness** *(n.).*

sturdy (stŭr′di), *n.* سەرەخۆڵ یا سەر گێژخواردنی مەڕ.

sturgeon (stŭr′jən), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی گەورەیە گەراکەی دەخورێت وە پێی دەوترێ کاڤیار.

stutter (stut′ĕr), *v.t. & v.i.* زمان گرتن؛ زمان گیران.

n. زمان گیری؛ لاڵی؛ لاڵەپەتەیی.

-stutterer *(n.)*; **stutteringly** *(adv.).*

sty (stī), *n.* (۱) تەوێلەی بەراز؛ گەوڕی بەراز. (۲) شوێنێکی زۆر پیس‌وپۆخڵ.

v.t. v.i. لە شوێنێکی زۆر پیس‌وپۆخڵدا حەوانەوە.

sty , stye (stī), *n.* سیچکە سلاوە؛ قنچکە سلاو؛ قنچکە سلاوە.

Stygian (stij′i-ən), *adj. Also* **stygius,** (۱) (ا) تاریك‌و نووتەك؛ ناخۆش؛ دڵپەستکەر. (ب) دۆزەخی. (۲) نابێ بشکێنرێ (پەیمان؛ سوێند).

stylar (stī′lĕr), *adj.* (۱) دەرزی ئاسا (ووشەی داهاتوو ببینە). (۲) تایبەتی بە نەندامی باریکی نێرك.

style (stīl), *n.* (۱) ئامێرێکی نووك تیژە پێشینان شتیان پێ دەنووسی لەسەر تەبەقی مۆم. (۲) (ا) [Obs.]، پێنووس، قەڵەم. (ب) دەرزی قەوان لێدان. (ج) ئامێری هەڵکەندن یا هەڵکۆڵینی شت لەسەر دارو تەختەو کانزا. (د) دەرزی یا میل (کاتژمێر... هتد). (هـ) نەندامی باریکی نێرك، واتە، من نەندامی گوڵ (پووەکناسی). (۳) (ا) شێوەی نووسین یا داڕشتن؛ شێواز. (ب) شێواز (هونەر)؛ شێوەی هێنانەدی بەرهەمێکی هونەری: *(the Renaissance ~ ; the modern ~)* (٤) شێواز جوانی‌و چاکی؛ نایابی شێواز: *(This auother lacks ~ .)* (٥) شێواز؛ شێوەی کردنی هەر کارێك. (٦) مۆدە؛ باوی تازە؛ تازە بابەت. (۷) شۆخ‌وشەنگی؛ ڕێك‌وپێکی‌و جوانی؛ جوان پۆشی‌و ڕەفتاری. (۸) نازناو: *(He is entitled to the ~ of "Mayor.")* .

v.t. (۹) جۆر؛ چەشن. (۱۰) شێواز (چاپەمەنی). (۱) پێ ووتن؛ وەها ناونان یا ناوبردن: *(Abraham Lincoln was ~d the Great Emancipator.)* (۲) شێواز دانان. (۳) شێواز گونجاندن (چاپەمەنی).

stylebook (stīl′book´), *n.* پاپەری شێواز (چاپەمەنی).

stylet (stī′lit), *n.* (۱) خەنجەری بچووك (هەروەها " stiletto ".) (۲) ئامێرێکی پزیشکی باریك‌و کولە بۆ تێڕوانینی برین. (۳) نەندامی چوقوڵ یا دڕك ئاسایی (گیانەوەرناسی).

styliform (stīl′i-fôrm´), *adj.* باریك‌ودرێژ (گیانەوەرناسی)؛ چوقوڵ ئاسایی؛ نووك تیژ.

stylish (stīl′ish), *adj.* شۆخ؛ تازە بابەت؛ تەرپۆش؛ نوێ باو؛ بە پێی دوا مۆدە: *(a very ~ gown, dress, suit, etc.)* .

stylist (stīl′ist), *n.* (۱) شێوازناس (نووسین)؛ شێوازدار؛ شێوازدانەر؛ شێوازدارشتی لێهاتوو؛ نووسەرێکە کە زۆر بایەخ بە شێواز دەدات‌و خاوەنی شێوازی خۆیشی‌یەتی. (۲) شێواز دانەری جل‌وبەرگ؛ نەخشەکاری جل‌وبەرگ... هتد.

stylistic (stī-lis′tik), *adj.* شێوازی؛ تایبەتی بە شێواز.

-stylistically *(adv.).*

stylistics (stī-lis′tiks), *n.pl.* شێوازناسی.

stylite (stī′līt), *n.* ووشکە سۆفی‌یەکی خاچ پەرستی سەدانی ناوەڕاستە کە لەسەر تەوقەسەری کۆڵەکە یا پایە دەژیا.

stylize (stīl′īz), *v.t.* لەسەر شێوازێکی تایبەتی دانان؛

لەگەل شێوازێکی تایبەتیدا گونجاندن.

-stylization ***(n.)***.

stylo- (stī′lō, stī′lə), ***Also*** **styl-**, پێشگرێکە بەمانای: تێژ؛ نووک تێژ؛ نووکدار: ***(stylograph)***.

stylobate (stī′lə-bāt´), ***n.*** بنک یا بناغەی ڕیزە پایە. (خانوسازی یۆنان‌و ڕۆمان).

stylograph (stī′lə-graf´, stī′lə-gräf´), ***n.*** پاندان؛ قەڵەم پاندان

stylography (stī-log′rə-fi), ***n.*** نووسین، هەڵکۆڵین، یا نەخشە کردن بە ئامێرێکی نووک تێژ.

-stylographic; stylographical ***(adj.)***.

styloid (stī′loid), ***adj.*** باریک‌و نووک تێژ (بەتایبەتی ئێسقان) (تۆێکاری)؛ دەرزی ئاسایی.

stylotite (stī′lə-līt´), ***n.*** پایەیەکی بچکۆلەی درزاوی بەردە قسل (زەمینناسی).

stylus (stī′ləs), ***n.*** (١) ئامێری باریک‌و نووک تێژ (نووسین، هەڵکۆڵین). (٢) (ا) ئامێری درزکردنە قەوانەوە. (ب) دەرزی قەوان لێدان.

stymie (stī′mi), ***n.*** ***Also*** **stimy**, (١) ڕاوەستانی تۆپی یاریکەرێک لە بەینی تۆپی یاریکەرێکی ترو کونی گۆڵەکەدا (گۆڵف). (٢) تۆپێکی وەها وەستاو. (٣) کۆسپ؛ قۆرت. (٤) بارێکی تەنگوچەڵەمەیی؛ بارێکی شڵۆق یا ناهەموار.

v.t. (١) ڕێ لە تۆپی یاریکەری تر گرتن (گۆڵف). (٢) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە بەردەم.

stymy (stī′mi), ***n. & v.t.*** = **stymie.**

stypsis (stip′sis), ***n.*** خوێن وەستانەوە

styptic (stip′tik), ***adj.*** ***Also*** **styptical**, (١) خوێن وەستێنەرەوە بە هێنانەوەیەکی دەماری خوێن. (٢) خوێن وەستێن.

styrax (stir′aks), ***n.*** = **storax.**

styrene (stī′rēn, stēr′ēn), ***n.*** ستایرین شلەیەکی بێ ڕەنگ یا زەردباوی بۆن خۆشە لاستیک‌و پلاستیکی لێ دروست دەکرێ.

styrofoam (stī′rə-fōm´), ***n.*** ستایرۆفۆم جۆرێکە لە پلاستیکی قایم.

Styx (stiks), ***n.*** ستیکس ڕووبارێکی دۆزەخە (نەفسانەی یۆنانی).

suable (sōō′ə-b'l, sū′ə-b'l), ***adj.*** بۆی هەیە بدرێ بە دادگا؛ دەشێت بۆ دادخوازی.

-suability ***(n.)***.

suasion (swā′zhən), ***n.*** سەلماندن؛ پێ سەلماندن.

suave (swāv), ***adj.*** ناسک (ڕەووشت)؛ زمان شیرین؛ ڕەووشت جوان؛ زمان لووس؛ بە نەزاکەت.

-suavely ***(adv.)***; **suaveness; suavity** ***(n.)***.

sub (sub), ***n.*** [Colloq.], (١) **submarine**. (٢) **subordinate**. (٣) **substitute**.

v.i. کارکردن لە بریتی کەسێک؛ جێگرتن؛ بریکاری کردن.

sub (sub), ***n.*** [Colloq.], ساندوێچ؛ جۆرێکە لە ساندوێچ.

sub- (sub, səb), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەژێر؛ لەبن؛ خوارو. (٢) لە خوار (پلە)؛ نزمتر: ***(subprincipal)***. (٣) کەمتر لە؛ نیمچە: ***(subhuman, subtropical)***. (٤) لق؛ بەش؛ کەرت؛ ئاسەرەکی: ***(subdivision)***.

subacid (sub-as′id), ***adj.*** (١) نەختێک مز؛ نەختێک ترش (میوە). (٢) نەختێک تووندوتێژ یا بڕ (ووتە).

subacute (sub´ə-kūt′), ***adj.*** (١) نیمچە تێژ (گۆشە). (٢) نیمچە تووندوتێژ (نەخۆشی).

subaerial (sub´âr′i-əl, sub´ā-ēr′i-əl), ***adj.*** ژێرهەوایی؛ کەوتووەتە سەر ڕووی زەمین یا نزیکی ڕووی زەمین؛ لە ڕووی زەمیندا ڕوودەدات.

subagent (sub-ā′jənt), ***n.*** نوێنەری نوێنەر؛ بریکاری بریکار.

subalpine (sub-al′pīn, sub-al′pin), ***adj.*** (١) تایبەتی بە دامێنی شاخی "ئالپ". (٢) (ا) هی دامێنی شاخ. (ب) لە دامێن یا قەدی شاخدا دەڕوێت.

subaltern (səb-ôl′tērn), ***adj.*** (١) ژێردەست؛ نزمتر؛ لەژێر (پلە‌وپایە) (٢) [British]، لە خوار ئەفسەری سێ ئەستێرەوە. (٣) تایبەتی (ژێربێژی)؛ ئاسەرەکی.

n. (١) کەسێکی ژێردەست. (٢) ئەفسەری خوار کاپتن. (٣) بیرێکی ئاسەرەکی یا پاشکۆ.

subantarctic (sub´ant-ärk′tik), ***adj.*** تایبەتی بە ناوچەی نزیک تەوەری باشوورەوە.

subaqueous (sub-ā′kwi-əs, sub-ak′wi-əs), ***adj.*** (١) بۆ ژێر ئاو کراوە یا دەشێت ژێرئاوی. (٢) لەژێر ئاودا دەژی؛ لەژێر ئاودا پێکدێت یا ڕووبەدات.

subarctic (sub-ärk′tik), ***adj.*** تایبەتی بە ناوچەی دەوروپشتی تەوەری باکووری.

subarid (sub-ar′id), ***adj.*** نەختێک ووشکانی.

subatomic (sub-at′əm), ***adj.*** کەرتە گەردیلەیی؛ کەرتە نەتۆمی.

subaudition (sub´ô-dish′ən), ***n.*** (١) تێگەیشتنی ووتە یا بیری نەووترا یا دەرنەبڕراو (بە لێکدانەوە). (٢) ووتە یا بیری وەها.

subaverage (sub′av´ēr-ij), ***adj.*** لە خوار مام ناوەندی‌یەوە؛ لە مام ناوەندی کەمتر: ***(~ minds; a ~ education)***.

subbase (sub′bās´), ***n.*** بنی بنک (خانووسازی).

subbasement (sub′bās´mənt), ***n.*** نهۆم یا ژووری ژێر ژێرخان.

subbranch (sub′branch´), ***n.*** لقی لق.

subcaliber (sub-kal′ə-bēr), ***adj.*** (١) پێوانە بچووکتر (گوللەیەک کە بچووکتر بێ لە لوولەی ئەو تفەنگەی پێی تەقێنراوە). (٢) تایبەتی بەم جۆرە گوللەیە.

subcelestial (sub′sə-les´chəl), ***adj.*** (١) ژێرئاسمانی؛ زەمینی (٢) ئاسایی؛ سادە

subcellar (sub′sel´ēr), ***n.*** ژێرزەمینی ژێرزەمین.

subchaser, = **submarine chaser.**

subclass (sub′klas´, sub′kläs´), ***n.*** کەرتە چێ؛ لقە چێ.

subclinical (sub-klin′i-k'l), ***adj.*** نیشانەکانی دیار نەبە بۆ پشکنینی پزیشکی (نەخۆشی): ***(a ~ infection)***.

subcommittee (sub′kə-mit´i), ***n.*** لیژنەی لقی؛ لیژنەی ئاسەرەکی.

subconscious (sub-kon′shəs), ***adj.*** (١) هەست پێ نەکراو؛ کەم هەستپێکراو؛ پێ نەزانراو (هەست): ***(her ~ motives)***. (٢) لە مێشکدایە بەبێ ئاگای کەسەکە خۆی؛ شاراوە؛ هۆشی ناخ یا ناوەوە یا شاراوە: ***(the ~ self)***

n. هەست‌و نەستی شاراوە؛ هەست‌و بیری شاراوە؛ هۆش‌و هەستی ناخ یا ناوەوە.

-subconsciously ***(adv.)***; **subconsciousness** ***(n.)***.

subcontinent (sub-kon′tə-nənt), ***n.*** نیمچە کیشوەر.

subcontract (sub-kon′trakt), ***n.*** کەرتە قۆنتەرات؛ بەڵێننامەی ئاسەرەکی یا لقی.

v.t. & v.i. قۆنتەرات دان بە قۆنتەراتچی بچووکتر لە خۆ (لەلایەن قۆنتەراتچی گەورە یا سەرەکی‌یەوە)؛ قۆنتەرات وەرگرتن لە قۆنتەراتچی گەورەتر لە خۆ (لەلایەن قۆنتەراتچی بچووکەوە).

subcontractor (sub′kon´trak-tēr), ***n.*** قۆنتەراتچی بچووک (کە قۆنتەرات لە قۆنتەراتچی گەورە وەردەگرێ)؛ بەڵێنداری ئاسەرەکی (خانووکاری... هتد).

subcutaneous (sub´kū-tā′ni-əs), ***adj.*** ژێرپێستی؛ لەژێر پێستدایە.

sub-department (sub′di-pärt´mənt), ***n.*** لقی لق؛ نیمچە بەش؛ لقی ئاسەرەکی؛ بەشی ئاسەرەکی.

subdividable, بەش بەش دەکرێت؛ دەشێت بکرێ بە بەشی بچووکتر‌ەوە.

subdivide (sub′də-vīd´), ***v.t.*** (١) بەش کردن بە بەشی بچووکتر‌ەوە؛ دیسانەوە بەش بەش کردنی شتێکی لەوەوپێش بەش کراو.

(٢) بەش کردنی زەوی بە پارچەی بچووکترەوە بۆ فرۆشتنی بە ئاسانی.

subdivision (sub′də-vizh′ən), *n.* (١) بەش کردن بە بەشی بچووکترەوە؛ سەرلەنوێ بەش بەش کردن. (٢) پارچە (زەوی بەش کراو)؛ کەرت؛ بەش؛ لق

subdominant (sub-dom′ə-nənt), *adj.* نیمچە ژال (ئاوازی مۆسیقا).

subdue (səb-dōō′, səb-dū′), *v.t.* (١) (ا) داگیرکردن؛ خستنەژێر دەست یا پکێنەوە؛ بەزاندن. (ب) ژاڵبوون بەسەردا؛ دابینکردن؛ لە بەرگری خستن. *(They caught the criminal and ~d him.)* .

(٢) دابینکردن؛ دامرکاندنەوە؛ کوژاندنەوە. *(to ~ her foolish fears)* .

(٣) کشتوکاڵ تێداکردن؛ کشتکردن. *(to ~ the land)* .

(٤) کەمکردنەوە (دەنگ، ڕەنگ، ڕووناکی)؛ کزکردن: *(a ~d light; to ~ unwanted sound)*

-subdual *(n.)*; **subduable** *(adj.)*; **subduer** *(n.)*.

subeditor (sub-ed′i-tĕr), *n.* یاریدەدەری سەرنووسەر؛ خواردەستی سەرنووسەر.

suberin (sōō′bĕr-in, sū′bĕr-in), *n.* مادەیەکی چەورە لە تونکلی درەختی تەپەدۆردا هەیە.

suberize (sōō′bə-rīz′, sū′bə-rīz′), *v.t.* وەک تەپەدۆر لێکردن (ڕووەکناسی).

-suberization *(n.)*.

suberose (sōō′bə-rōs′, sū′bə-rōs′), *adj.* *Also* **suberous**, تەپەدۆری.

subfamily (sub′fam′ə-li, sub-fam′ə-li), *n.* تیرە (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەک).

subgenus (sub-jē′nəs), *n.* ڕەگەز (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەک).

subglacial (sub-glā′shəl), *adj.* لەژێر ڕوباری سەهۆڵدایە.

subgroup (sub′grōōp′), *n.* کەرتە کۆمەڵ؛ لقە تیرە.

subhead (sub′hed′), *n.* (١) سەرووتاری ناسەرەکی: سەرووتاری بچوک. (٢) یاریدەدەری بەڕێوەبەری قوتابخانە

subheading (sub-hed′iŋ), *n.* = **subhead # 1.**

subhuman (sub-hū′mən), *adj.* (١) بۆ مرۆڤ ناشێت: *(~ conditions of life; ~ treatment)*

(٢) لە مرۆڤ کەمتر (لە پلەی پێشکەوتندا)؛ لە مرۆڤ خوارتر: *(the ~ primates)*

subinfeudation (sub′in-fyoo-dā′shən), *n.* (١) سەرلەنوێ بەکرێدانی زەوییەکی بە کرێ گیراو لە دەرەبەگ لەلایەن کرێگرتەی یەکەمەوە.

(٢) خاوەنێتی وەها. (٣) زەوییەکی وەها بەکرێدراو.

subirrigate (sub-ir′ə-gāt′), *v.t.* ئاودانی زەوی‌وزار لە ژێرزەمینەوە (بەهۆی بۆری کون کوناوی بە ژێرزەمیندا ڕاکێشراو).

subjacent (sub-jā′s'nt), *adj.* (١) ژێرەوە؛ هی ژێرەوە

(٢) خوارتر بەڵام نەک یەکسەر لە ژێردا.

subject (sub′jikt), *adj.* (١) ژێردەستە؛ بەندە: *(~ peoples)* .

(٢) (to ~) . بۆی هەیە؛ لەوانەیە: *(He is ~ to fits of anger.)* .

(٣) (to ~) : مەترسی ئەوەی لێ دەکرێ؛ دەشێت وەهای لێ بێت: *(He is ~ to censure.)*

(٤) (to ~) . دەکەوێتە سەر؛ بەستراوە بە؛ بەو مەرجەیە: *(The plan is ~ to his approval.)*

n. (١) لاشەی یەکاڵکراوە بۆ لێکۆڵینەوە.

(٢) باس (گفتوگۆ، نووسین، لێکۆڵینەوە).

(٣) ڕشتە؛ بابەتی خوێندن: *(Mathematics is his favorite ~ .)* .

(٤) هۆ *(a ~ for great sorrow.)* .

(٥) بکەر (ڕێزمان) (ووشەی " he " و " they " و " the book " لەم ڕستانەدا) *(He is here. They did not come. The book is on the table.)*

(٦) پێشنیازی بەڵگە بۆ هێناوە (بۆ سەلماندن یا پووچکردنەوە) (ژیربێژی).

(٧) (ا) کرۆک؛ ماک. (ب) مێشک و گیان و مایەتی (فەلسەفە).

v.t. (١) خستنەژێر. (٢) خستنە بەردەم؛ پێشکەش کردن.

(٣) خستنەژێر دەستەوە؛ هێنانە ژێر پکێفەوە؛ مل پێ کەچ کردن.

(٤) (to ~) والێکردن؛ دانەبەر؛ خستنە مەترسییەوە: *(His weakness ~ed him to many diseases.)*

(٥) (to ~) پێ چەشتن؛ پێ کردن؛ بەسەرداهێنان: *(to ~ someone to insult, ridicule, criticism, etc.)*

subjection (səb-jek′shən), *n.* (١) خستنەژێر دەستەوە؛ مل پێ کەچ کردن؛ هێنانەژێر بار.

(٢) کەوتنەژێر دەستەوە یا پکێفەوە؛ ملکەچی.

subjective (səb-jek′tiv), *adj.* (١) دەروونی؛ دەکەوێتە سەر دەروون و هەست و بیری کەسی نەک هۆی پاستەقینەی دەرەکی؛ خۆیی؛ کەسێتی: *(a ~ judgment; a ~ interpretation of the story)* .

(٢) دەکەوێتە سەر هەست و نەست و بیروڕای هونەرمەندەکە یا نووسەرەکە.

(٣) بار یا شێوەی بکەر (ڕێزمان).

(٤) تەنها نەخۆشی هەستپێکردوو (نیشانەی نەخۆشی).

(٥) کەسی؛ خۆیی؛ ناوەکی؛ تەنها کەسەکە خۆی پێی دەزانێ (دەروونناسی).

-subjectively *(adv.)*; **subjectiveness** *(n.)*.

subjectivism (səb-jek′tiv-iz′m), *n.* خۆپەکێتی؛ خودی: بیرێکی فەلسەفەیە دەڵێت: هەموو زانیارییەک دەکەوێتەسەر هەست و بەسەرهاتی خۆ

subjectivity (sub′jek-tiv′ə-ti), *n.* (١) تێڕوانینی هەموشتێک لە گۆشەی هەست و بیروڕای خۆوە؛ خۆیەتی؛ خۆپەکێتی.

(٢) گوێدان تەنها بە هەست و نەست و بیری خۆ.

(٣) دەرکەوتنی هەست و بیرو کەسێتی هونەرمەند لە بەرهەمەکانیدا.

subject matter, باس؛ بابەت.

subjoin (səb-join′), *v.t.* خستنەسەر لە دواوە؛ کردن بە پاشکۆ.

subjoinder (səb-join′dĕr), *n.* پاشکۆ.

sub judice (sub jōō′di-si), [L.], لە بەردەم دادپرسیدایە؛ لە دادگادایە؛ هێشتا بڕیاری لەسەر نەدراوە.

subjugate (sub′joo-gāt′), *v.t.* (١) داگیرکردن؛ خستنەژێر دەستی خۆوە. (٢) مل پێ کەچ کردن؛ سەر پێ دانەواندن؛ کردنە بەند.

-subjugator *(n.)*.

subjugation (sub′joo-gā′shən), *n.* (١) (ا) داگیرکردن. (ب) مل پێ کەچ کردن؛ کردنە بەند.

(٢) ملکەچی؛ بەندێتی؛ بەندی؛ داگیرکران؛ ژێردەستەیی.

subjunctive (səb-juŋk′tiv), *adj.* تایبەتی بە باری مەرج، گومان، شیان، یا ناواتەخوازی (ڕێزمان).

n. (١) باری مەرج، گومان، شیان، یا ناواتەخوازی (ڕێزمان).

(٢) کردارێکە لەم بارەدا (ڕێزمان).

subkingdom (sub′kiŋ′dəm, sub-kiŋ′dəm), *n.* تیرە (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەک).

sublease (sub′lēs′), *n.* (١) بەکرێدان لەلایەن کرێچییەوە (خانوو، زەوی‌وزار). (٢) کرێنامەی لە کرێچی یەکەمەوە دراو بە کرێچی دووەم.

v.t. (١) بەکرێدانی خانوو یا زەوی لەلایەن کرێگرتەوە.

(٢) بە کرێ گرتنی خانوو یا زەوی لە کرێچی.

sublet (sub-let′, sub′let′), *v.t.* (١) بەکرێدانی خانوو لەلایەن کرێچییەوە بە کرێچییەکی تر.

(٢) ئیشوکار دان بە قۆنتەراتچی بچووک لەلایەن قۆنتەراتچی گەورەوە.

(٣) [Colloq.]، خانووی بە کرێ گیراو لە کرێچی.

sublieutenant (sub′lū-ten′ənt), *n.* ئەفسەری یەک ئەستێرە (هێزی دەریایی).

sublimate (sub′lə-māt′), *v.t.* (١) پوختەکردنی مادەی ڕەق بە گەرم کردنی و خەستکردنەوەی هەڵمەکەی (کیمیا).

(٢) پاکردنەوە (ڕەوشت)؛ خاوێن کردن؛ جوان کردن (ڕەفتار، کردەوە).

(٣) بەرزکردنەوە؛ پەستنەوەی حەزو ئارەزووی نزمو ناپەسەند (بەتایبەتی جووت بوون و دەربڕینیان لە ڕێی ڕەووشتو کرداری جوانو بەرزەوە (دەروونناسی).

v.i. بەرزبوونەوە؛ دەربڕان لە ڕێی ڕەووشتی بەرزەوە (ئارەزووی نزم یا ناپەسەند)

adj. مەزن؛ بەرز (ڕەووشت، کردەوە).

sublimation (sub´lə-mā′shən), *n.* (١) پوختەکردن؛ پاکردنەوە؛ خاوێن کردن (٢) بەرزکردنەوە؛ دەربڕینی حەزو ئارەزووی نزمو ناپەسەند (وەک جووت بوون) لە ڕێی ڕەووشتو کرداری بەرزو جوانەوە (دەروونناسی). (٣) ئەنجامی ئەم خاوێن کردنەوەیە؛ حەز یا ئارەزووی بەرزو جوان کراو.

sublime (sə-blīm′), *adj.* (١) مەزن؛ بەرز. *(~ poetry)* . (٢) زۆر جوان؛ بەشکۆ؛ مەزن. *(Switzerland has ~ scenery.)* . (٣) نایاب؛ زۆر خۆش. *(a ~ dinner)* . (٤) [Archaic]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی. (٥) [Archaic]، بەرز.

***n.* (the ~),** نموونەی مەزنی و بەرزی و جوانی و خۆشی.

v.t. (١) مەزن کردن؛ بەرزکردنەوە؛ شکۆپێدان. (٢) پاکردنەوەی ماددەیەکی ڕەق بە گەرم کردنی و خەستکردنەوەی هەڵمەکەی (کیمیا)

-sublimely *(adv.)*; sublimeness *(n.).*

subliminal (sub-lim′ə-n'l, sub-lī′mə-n'l), *adj.* (١) هەستی پێ ناکرێ (لەبەر کەمی). (٢) هی ناڕاگا؛ هی ناڕاگایی؛ کاردەکاتە سەر مرۆڤ بەبێ ئەوەی بە خۆی بزانێ: *(~ advertising; the ~ mind)* .

sublimity (sə-blim′ə-ti), *n.* (١) مەزنی؛ بەرزی؛ شکۆ؛ بەشکۆیی؛ جوانی (٢) شتێکی مەزن، بەرز، یا بەشکۆ.

sublingual (sub-liŋ′gwəl), *adj.* ژێر زمانی (زمانەوانی)؛ لەژێر زمانەوە

sublunar (sub-lōō′nēr), *adj.* = sublunary.

submachine gun, گوللەپرژێن؛ شەستێر؛ ڕەشاش.

submarginal (sub-mär′ji-n'l), *adj.* (١) نزیک پەراوێز؛ نزیک قەراغ. (٢) بێ پیت؛ بێ سوود. (٣) کەمتر لە پەڕی ئەم پەڕی پێویست: *(~ economic conditions)* .

submarine (sub′mə-rēn´), *adj.* هی ژێردەریا؛ تایبەتی بە ژێرئاو یا ژێردەریا

n. (١) گیاندار یا ڕووەکی ژێرئاو (٢) ژێردەریایی؛ کەشتی جەنگی ژێرئاو.

v.t.* هێرش کردنە سەر بە ژێردەریایی.

submarine chaser, ڕاونەری ژێردەریایی؛ بەلەمێکی بچووکە بۆ ڕاونانو هێرش بردنە سەر ژێردەریایی.

submariner (sub′mə-rēn´ĕr), *n.* نەفسەر یا دەریاوانی ژێردەریایی

submaxilla (sub´mak-sil′ə), *n.* کاژێڕی خوارەوە؛ شەویلگی خوارەوە؛ نیسقانی شەویلگەی خواروو.

submaxillary (sub′mak′si-ler´i), *adj.* (١) هی کاژێڕ یا شەویلگی خواروو؛ هی کاژێڕی خواروو. (٢) هی لیکەڕژێن (کە لەژێر کاژێڕی خواروودایە).

n. ئەندامی ژێر کاژێڕی خواروو (وەک لیکەڕژێن، دەمارە خوێن... هتد).

submerge (səb-mūrj′), *v.t.* (١) نوقوم کردن؛ کردن بە ژێر ئاوەوە. (٢) بە ئاو داپۆشین؛ داپۆشین. *(Flood ~d the town.)* .

v.i. نوقوم بوون؛ بوون بە ژێر ئاوەوە؛ چوونە ژێر ئاو (ژێردەریایی).

submerged (səb-mūrjd′), *adj.* (١) نوقوم بوو؛ نوقوم بە ئاو داپۆشراو (٢) لە ژێر ئاودا دەڕوێت یا دەژی. (٣) بەناخداچوو لە هەژاری و نەگبەتیدا (٤) شاراوە؛ داپۆشراو.

submergence (səb-mūr′jəns), *n.* نوقوم بوون؛ داپۆشران؛ بوون بەژێر ئاوەوە.

submerse (səb-mūrs′), *v.t.* = submerge.

submersed (səb-mūrst), *adj.* (١) نوقوم بوو؛ بە ئاو داپۆشراو. (٢) لەژێر ئاودا دەژی؛ ژێرئاوی: *(~ weeds)* .

submersible (səb-mūr′sə-b'l), *adj.* (١) دەخرێتە ژێر ئاوەوە. (٢) لەژێر ئاودا کار دەکات

n. ژێردەریایی.

submersion (səb-mūr′shən, səb-mūr′zhən), *n.* نوقوم کردن؛ لە ئاودا نوقوم بوون؛ بوون بە ژێر ئاوەوە.

submicroscopic (sub´mī-krə-skop′ik), *adj.* بە گەردبین نابینرێ؛ لە بچووکیدا بە میکرۆسکۆپ نابینرێ.

subminiature, زۆر بچکۆلە.

submiss (səb-mis′), *adj.* [Archaic], = submissive.

submission (səb-mish′ən), *n.* (١) خۆ بەدەستەوەدان؛ ملدان؛ مل کەچ کردن. (٢) ملکەچی؛ مل شۆڕی؛ سەرشۆڕی؛ خۆ بەدەستەوەدان. (٣) پێشکەش کردن (بۆ بڕیاردان یا لێکدانەوە).

submissive (səb-mis′iv), *adj.* ملکەچ؛ مل شۆڕ؛ خۆ بەدەستەوەدەر بە ئاسانی.

submit (səb-mit′), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (بۆ لێکۆڵینەوە یا بڕیاردان)؛ پێدان: *(to ~ a report)* . (٢) مل (بۆ) کەچ کردن؛ سەر بۆ دانەواندن؛ ملدان؛ کۆڵدان؛ خۆ بەدەستەوەدان (٣) پێشنیازکردن؛ ڕا دەربڕین.

v.i. خۆ بەدەستەوەدان؛ مل کەچ کردن؛ ملدان؛ کۆڵدان.

submittal *(n.).*

submontane (sub-mon′tān), *adj.* (١) لە دامێنی شاخدایە. (٢) دامێنە شاخی یا گردی (٣) ژێر شاخ.

submultiple (sub-mul′ti-p'l), *n.* ژمارەی بەسەردا بەشکراو بەبێ دواماوە: *(3 is the ~ of 12.)* .

subnormal (sub-nôr′m'l), *adj.* خوار ئاسایی (بەتایبەتی لە زیرەکیدا).

n. کەسێکی خوارئاسایی.

-subnormality *(n.).*

suboceanic (sub´ō-shi-an′ik), *adj.* ژێر زەریایی؛ هی ژێر بنی ئۆقیانووس.

suborder (sub′ôr´dēr, sub-ôr′dēr), *n.* لقی تیرە (پۆل پۆل کردنی گیانەوەرو ڕووەک).

subordinate (sə-bôr′də-nit), *adj.* (١) خوارتر (پلە)؛ پاشکۆ؛ ئاسەرەکی: *(a ~ position)* . (٢) خواردەست؛ بەردەستە؛ ژێردەستە. (٣) ملکەچ؛ خۆ بەدەستەوەدەر (٤) (ا) ئاسەرەکی (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە ساڕستەی ئاسەرەکی یا پاشکۆ: *(a ~ clause)*

(ب) ئامرازی لێکدەری دەستپێکەری ئەم جۆرە ساڕستەیە (کە پێیان دەوترێ: " **subordinate conjunction** ").

(دوو ووشەی دوای ئەمە ببینە).

n. کەسێکی خواردەست؛ کەسێک یا شتێکی ئاسەرەکی یا پاشکۆ.

v.t. (١) بەبێ بایەختر دانان؛ بە پلە کەمتر یا نزمتر دانان؛ خستنە پلەیەکی نزمترەوە؛ بە ناگرنگتر دانان: *(to ~ work to pleasure; to ~ passion to reason)*

(٢) خستنەژێر دەستەوە؛ دابینکردن.

subordinate clause = dependent clause.

subordinate conjunction, ئامرازی لێکدەری دەستپێکەری ساڕستەی ئاسەرەکی (ڕێزمان): (وەک: who, that, which, if, etc.).

subordination (sə-bôr´də-nā′shən), *n.* (١) خواردەستی؛

ژێردەستەیی؛ خواردەست کردن. (۲) ناسەرەکێتی؛ پاشکۆیەتی (ڕێزمان).
(۳) ملکەچی؛ گوێ ڕایەڵی.

suborn (sə-bôrn′), *v.t.* (۱) هاندان بۆ تاوان کردن؛ کاری خراپە یا قەدەغە پێ کردن. (۲) (ا) درۆ پێ کردن؛ هاندان بۆ شایەتی درۆدان. (ب) بەرتیل پێدان بۆ شایەتی درۆدان لە دادگا.

-subornation *(n.).*

suboxide (sub-ok′sīd, sub-ok′sid), *n.* نۆکسیدی کەم نۆکسجین (کیمیا).

subphylum (sub-fī′ləm), *n.* بەش (پۆل پۆل کردنی زیندەوەر).

subplot (sub′plot´), *n.* پیلانی ناسەرەکی چیرۆک؛ پیلانە بچکۆلەی چیرۆک

subpoena, subpena (sə-pē′nə, səb-pē′nə), *n.* یادنامەی بانگکردنە دادگا. فەرمانێکە بۆ بانگکردنی کەسێک بۆ دادگا یا کۆمیتەیەکی پەرلەمان بۆ لێپرسینەوە یا شایەتیدان.

v.t. فەرمان پێ کردن بۆ چوونە دادگا یا کۆمیتەیەکی پەرلەمان بۆ لێپرسینەوە یا شایەتیدان؛ بانگکردن بۆ ئەم مەبەستە.

subprincipal (sub-prin′sə-p'l), *n.* (۱) یاریدەدەری بەڕێوەبەری قوتابخانە. ۲: کۆڵەکەی بچووک (لە چوارچێوەیەکدا).

subregion (sub′rē´jən), *n.* کەرتە ناوچە (لەڕووی دابەشبوونی گیاندارو ڕووەکەوە).

subreption (səb-rep′shən), *n.* (۱) ڕاستی نەوتن بۆ سوودی خۆ؛ ڕاستی شاردنەوە؛ درۆکردن. (۲) سوود وەرگرتن لەم ڕاستی شاردنەوەیە.

subrogate (sub′rə-gāt´), *v.t.* گۆڕینەوەی کەسێک بە کەسێکی تر (بەتایبەتی خاوەن قەرز).

subrogation (sub´rə-gā′shən), *n.* گۆڕینەوەی خاوەن قەرزێک بە خاوەن قەرزێکی تر.

sub rosa (sub rō′zə), [L.], بە نهێنی، بە دزییەوە.

subscapular (sub-skap′yoo-lĕr), *adj.* ژێر دەفەی شان (تۆنکاری).

n. ماسولکە یا دەماری خوێنی ژێر دەفەی شان.

subscribe (səb-skrīb′), *v.t.* (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) لایەنگیری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ پەسەندکردن.
(۳) بەڵێندان بە کۆمەک کردن؛ پارەدان (پێتاک):
(He ~s large sums to charities.)

v.i. (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) پەسەندکردن؛ لایەنگیری کردن؛ ڕا لەگەڵ بوون
(He ~s to the view that all men are created equal.)
(۳) بەڵێنی پێتاکدان؛ کۆمەک کردن: *(She ~s to charities.)*
(٤) بەشداربوونی ڕۆژنامەو گۆڤار بە ئابوونە:
(to ~ to a newspaper or magazine)

-subscriber *(n.).*

subscription (səb-skrip′shən), *n.* (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) بڕوانامەی ئیمزاکراو. (۳) (ا) بەشداری (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ هاوبەش بوون.
(ب) ئابوونە. (٤) پەسەندکردن؛ لایەنگیری
(٥) (ا) پێتاک کۆکردنەوە؛ کۆمەک بۆ کردن. (ب) پێتاک؛ باربوو.

subsection (sub-sek′shən, sub′sek´shən), *n.* کەرتە بەش؛ پارچەی پارچە

subsequence (sub′si-kwəns), *n. Also* subsequency. (۱) پاشکۆیی؛ دوابەدوایی؛ دوابەدوا هاتن. (۲) پاشکۆ؛ ڕووداتی دوابەدوا.

subsequent (sub′si-kwənt, sub′si-kwent´), *adj.* داهاتوو؛ دوایی؛ دوابەدوا

subsequent to, دوابەدوای؛ لە دوای؛ لە پاش

subsequently (sub′si-kwənt-li), *adv.* لەپاشا؛ لەپاشانا؛ پاشان؛ پاش ئەوە؛ دوای ئەوە؛ دوابەدوای ئەوە

subserve (səb-sûrv′), *v.t.* یارمەتیدان؛ بۆ بەکەڵک بوون

subservience (səb-sûr′vi-əns), *n. Also* subserviency, (۱) بۆ بە کەڵک بوون؛ سوود. (۲) خواردەستێتی؛ ژێردەستێتی؛ پاشکۆیەتی
(۳) ملکەچی؛ نۆکەری؛ ڕەوشتی نۆکەرانە؛ گوێ ڕایەڵی لەڕادەبەدەر.

subservient (səb-sûr′vi-ənt), *adj.* (۱) بەکەڵک؛ سوود لێ وەرگیراو. (۲) خواردەست؛ ژێردەستە. (۳) ملکەچ؛ کڕنووشبەر؛ زۆر گوێ ڕایەڵ.

-subserviently *(adv.).*

subshrub (sub′shrub´), *n.* بنچک.

subside (səb-sīd′), *v.i.* (۱) نیشتن (خڵتە).
(۲) (ا) نیشتنەوە (لافاو؛ پڵەی ئاو). (ب) بەناخداچوون.
(۳) دامرکانەوە؛ هێمن بوونەوە؛ کزبوون؛ کەمبوونەوە؛ سووک بوون؛ هێواش بوونەوە: *(The storm ~d.; Violence has ~d.)*
(٤) وورده وورده دانیشتن؛ نوقوم بوونە ناو کورسی.

-subsidence *(n.).*

subsidiary (səb-sid′i-er´i), *adj.* (۱) یاریدەدەری؛ پاشکۆیی: *(~ details)*
(۲) ناسەرەکی؛ لقی: *(a ~ company)*
(۳) هی دەستگیرۆیی؛ هی یارمەتی پارە: *(a ~ payment to an ally)*

n. (۱) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت)؛ ناسەرەکی.
(۲) subsidiary company.

subsidiary company, کۆمپانیای پاشکۆ: کۆمپانیایەکە کە لە نیوەی سەرمایەکەی زیاتر هی کۆمپانیایەکی تر بێ. (پێشی دەوترێ: " subsidiary ").

subsidize (sub′sə-dīz´), *v.t.* (۱) یارمەتیدان بە پارە (بەتایبەتی لە میریەوە بۆ کۆمپانیایەک یا وڵاتێکی تر).
(۲) پاڵپشتی یا یارمەتی لایەک کڕین بە پارە؛ بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

-subsidization *(n.)*; **subsidizer** *(n.).*

subsidy (sub′sə-di), *n.* یارمەتی پارە؛ کۆمەک (پارە)؛ بەتایبەتی:
(ا) لە میریەوە بۆ کۆمپانیایەک یا کەسێک. (ب) لە میریەوە بۆ وڵاتێکی تر.
(ج) لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر.
(د) لە پەرلەمانی ئینگلیزیەوە بۆ پاشای ئینگلتەرە.

subsist (səb-sist′), *v.i.* (۱) بەردەوام بوون؛ مان؛ بەردەوام بوون لە ژیاندا. (۲) گوزەران (پێ) کردن؛ پێ ژیان؛ ژیان؛ پێ دەربردن:
(to ~ on vegetables; Some families ~ on very little.)
(۳) لەوە پێکهاتن؛ لەوەدابوون؛ تێدابوون.
(٤) پێ تێ چوون؛ بەجێ بوون؛ بە مێشکدا چوون؛ پاست بوون.

v.t. ژیاندن؛ بەخێوکردن.

subsistence (səb-sis′təns), *n.* (۱) بوون؛ مان؛ بەردەوام بوون.
(۲) تێدابوون؛ پێکهاتن؛ لەوەدابوون. (۳) (ا) گوزەران؛ گوزەران کردن؛ ژیان (بەتایبەتی هی کولەمەرگی یا مەمرەوەژی).
(ب) هۆی گوزەران؛ دەرامەت.
(٤) پێ تێ چوون؛ بەجێبی؛ بەجێ بوون؛ بە مێشکدا چوون؛ پاست بوون.

subsistent (səb-sis′tənt), *adj.* (۱) ماوە؛ مێشتا دەژی یا هەیە؛ مێشتا بەردەوامە؛ هەیە. (۲) بوونی لەوەدایە؛ مانەوەی لەوەدایە.

subsoil (sub′soil´), *n.* ژێرخاک؛ چینی ژێرخاک.

v.t. هەڵگێڕانەوەی ژێرخاک.

subsolar (sub-sō′lĕr), *adj.* (۱) ژێرخۆری؛ هی ژێر ڕۆژ
(۲) جیهانی؛ سادە؛ ناسایی. (۳) هی کەمەرەی زەوی.

subsonic (sub′son´ik), *adj.* کەمتر لە خێرایی دەنگ؛ لە خوار خێرایی دەنگەوە.

subspecies (sub-spē′shiz, sub′spē´shiz), *n.* کەرتە توخم (هاوپۆل کردنی زیندەوەر)؛ لقە توخم.

substance (sub′stəns), *n.* (۱) مادەدە؛ شت: *(Iron is a hard ~ .)*
(۲) ناوەڕۆک؛ ناوکرۆک؛ ماک؛ نەژاد.
(۳) ڕاستی شت (فەلسەفە).

(٤) پتەوی؛ قەبارە؛ سەنگینی؛ بایەخ.
(٥) سامان (*a man of ~*).
in substance, (١) لە ناوەرۆکدا؛ لە بارەی شتە گرنگەکانەوە. (٢) لە ڕاستیدا
substandard (sub-stan′dĕrd), *adj.* (١) ناتەواو؛ خراپ؛ ناپەسەند. (٢) ناپەسەند (شێوە زمان، زمان).
substantial (səb-stan′shəl), *adj.* (١) قەبارەدار (٢) ڕاستەقینە (*a ~ building*). (٤) زۆر؛ گەورە؛ زل؛ نەرمتۆ؛ فرە (*a ~ meal; a ~ salary*). (٥) گرنگ؛ بنچینەیی (*There are ~ differences between them.*) (٦) تا ڕادەیەکی زۆر؛ تەواو (*We are in ~ agreement.*). (٧) دەوڵەمەند؛ سامانداز.
n.pl. (١) پێویستی‌یەکان؛ شتە گرنگەکان. (٢) شتە پتەوەکان.
substantially (səb-stan′shə-li), *adv.* (١) بەتوند؛ بەهێز؛ بەقایم. (٢) لە ڕاستیدا (٣) تا ڕادەیەکی زۆر؛ بە زۆری.
substantiate (səb-stan′shi-āt´), *v.t.* (١) (ا) قەبارە پێدان (ب) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ پتەوکردن. (٢) کردن بە ڕاستەقینە. (٣) سەلماندن بە بەڵگە؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە (*to ~ an allegation*).
substantiation (səb-stan´shi-ā′shən), *n.* (١) بەڵگە بۆهێنانەوە؛ سەلماندن بە بەڵگە؛ چەسپاندن. (٢) بەڵگە
substantival (sub´stən-tī′v'l), *adj.* ناوی؛ لە بریتی ناو
substantive (sub′stən-tiv), *adj.* (١) سەربەخۆ (٢) هەندێکی زۆر؛ نەرمتۆ؛ ئێجگار زۆر؛ زۆر؛ فرە. (٣) ڕاستەقینە. (٤) گرنگ؛ بنچینەیی؛ ناوەڕۆکی. (٥) پتەو؛ چەسپیو؛ جێگیر. (٦) تایبەتی بە کرداری بوون (ڕێزمان) (*the ~ verb "to be"*). (٧) لە جێی ناو بەکارهێنراو (ڕێزمان).
n. (١) شتێکی پتەو، چەسپیو، یا ڕاستەقینە. (٢) (ا) ناو (ڕێزمان) (ب) دەستە وشەی بەکارهێنراو لە جێی ناو (ڕێزمان).
-substantively *(adv.)*; **substantiveness** *(n.)*.
substation (sub′stā´shən), *n.* (١) ئێستگەی لقی (کارەبا). (٢) پۆستەخانەی بچووک.
substitutent (sub´stə-tōō′tənt), *n.* بریتی کار گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکە کە لەباتی گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکی تر بەکاردەهێنرێ لە ناوێتەیەکی کیمیاییدا
adj. تایبەتی بە گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکی وەها.
substitute (sub′stə-tōōt´, sub′stə-tūt´), *n.* (١) بریکار؛ بریتی (مرۆڤ، شت، گیاندار)؛ جێگر؛ شتی لەباتی. (٢) وشەی بریکار (ڕێزمان)؛ وشەی بەکار هێنراو لەباتی وشەیەکی تر (وەک پاناو یا وشەی " did " لەم ڕستەیەدا: (*She shouted and so did he.*)
v.t. (~ for), جێگرتنەوە؛ بریکاری کردن؛ نیش کردن لەباتی: (*He ~s for teachers when they get sick.*)
substitution (sub´stə-tōō′shən, sub´stə-tū′shən), *n.* (١) گۆڕینەوە (مرۆڤ، شت... هتد)؛ بریکاری؛ خستنە جێ؛ جێ گرتن. (٢) بریکار، شت یا مرۆڤی جێگر؛ بریتی کار.
substitutive (sub′stə-tōō´tiv, sub′stə-tū´tiv), *adj.* (١) هی بریکاری؛ تایبەتی بە گۆڕینەوە یا جێگرتنەوە. (٢) جێگرەوە؛ بریکار؛ بۆی هەیە جێی کەسێک یا شتێکی تر بگرێتەوە.
substrate (sub′strāt), *n.* ماددەی نەنزیە یا هەوێن کارتێکردوو.
substratosphere (sub-strat′ə-sfĭr´), *n.* خوار ستراتۆسفیر. چینی خواروی بۆشایی ناسمانە کە لە سێ میلو نیو لە زوور زەمینەوە دەستپێدەکات هەتا حەوت میل)
substratum (sub-strā′təm, sub′strat´əm), *n.* (١) بناغە؛ بنچینە؛ چینی ژێرەوە. (٢) subsoil.
(٣) شوێنی ژیانی زیندەوەر (*The soil is the ~ of most seed plants.*)
(٤) ماددەی نەنزیم یا هەوێن کارتێکردوو.
(٥) ماددەی شت لێ پێکهاتوو
substruction (sub-struk′shən), *n.* = substructure.
substructure (sub-struk′chĕr), *n.* (١) بناغە؛ بنچینە؛ چینی ژێرەوە. (٢) بناغەی هێلی شەمەندەفەر.
subsume (səb-sōōm′, səb-sūm′), *v.t.* هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن لەگەڵ بابەتێکی گەورەتردا؛ گرتنەوە بە ڕێسا یا پەیڕەوێکی گشتی.
subsumption (səb-sump′shən), *n.* (١) هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن. (٢) شتی هاوپۆل کراو یا هاوبابەت کراو لەگەڵ پۆلێکی گەورەتردا (بەتایبەتی ڕیزوپا یا گریمانە).
subteen (sub′tēn), *n.* هەرزەی لە سیانزە سال منداڵتر (بەتایبەتی کچ).
subtemperate (sub-tem′pĕr-it), *adj.* (١) خوار مام ناوەندی (ناووهەوا)؛ فێنکتر لە ناوەهەوای مام ناوەندی: (*a ~ climate*). (٢) تایبەتی بە ناوچە فێنکترەکانی هەرێمی مام ناوەندی خرۆکی زەوی.
subtenancy (sub-ten′ən-si), *n.* (١) بە کرێ گرتن لە کرێچی. (٢) ماوەی ئەم بە کرێ گرتنە
subtenant (sub-ten′ənt), *n.* کرێچی کرێچی؛ کرێ چێیەکە کە خانوو بە کرێ دەگرێت لە کرێ چێیەکی تر.
subtend (səb-tend′), *v.t.* (١) درێژبوونەوە بە ژێردا. (٢) بەرامبەربوونو سنوور بۆ داناان: (*Each side of a triangle ~s the opposite angle.*)
subter- (sub′tĕr), پێشگرێکە بەمانای: لەژێر؛ لەژێرەوە؛ بەنهێنی؛ کەمتر لە.
subterfuge (sub′tĕr-fūj´), *n.* فێڵوتەڵەکە؛ فێڵبازی؛ بیانوو؛ فێڵوتەڵەکەی خۆ پەراندنەوە یا دەربازکردن لە شتێکی ناخۆش.
subternatural (sub´tĕr-nach′ĕr-əl), *adj.* خوار سروشت.
subterranean (sub´tə-rā′ni-ən), *adj.* (١) ژێرزەمینی؛ لەژێر ڕووی زەمیندا. (٢) نهێنی؛ شاراوە.
subterraneous (sub´tə-rā′ni-əs), *adj.* = subterranean.
subtile (sut′'l, sub′til), *adj.* = subtle.
subtility (səb-til′ə-ti), *n.* = subtlety.
subtilize (sut′'l-īz´, sub′t'l-īz´), *v.t. & v.i.* (١) ناسک کردن؛ هەڵکشاندن؛ بەرزکردنەوە؛ پوختەکردن. (٢) بەوردی و زۆرزانانە لێکدانەوە
-subtilization *(n.)*.
subtilty (sut′'l-ti, sub′t'l-ti), *n.* = subtlety.
subtitle (sub′tī´t'l), *n.* (١) سەرباسی بچووک (پەرتووک، شانۆگەری)؛ سەرباسی لقی یا ناسەرەکی. (٢) سەرباسی یەکەم لاپەڕەی پەرتووک. (٣) (ا) نووسینی سەر پەردەی سینەمای فیلمی بێ دەنگ (کە چیرۆکو گفتوگۆی فیلمەکە ڕوون دەکاتەوە). (ب) گفتوگۆی گۆڕاو بۆ زمانێکی ترو نووسراو لەسەر پەردەی سینەما.
subtle (sut′'l), *adj.* (١) تەنک؛ ناسک. (٢) (ا) بە ناستەم هەستی پێ دەکرێ؛ هەستی پێ ناکرێ؛ ناسک: (*a ~ fragrance*) (ب) وورد؛ بە ناستەم هەستی پێ دەکرێ؛ شاراوە؛ نادیار: (*There are ~ differences between the two styles.*) (٣) زیرەک؛ بزان؛ لێهاتوو؛ کارامە: (*a ~ scholar*). (٤) زۆرزانانە کراوە؛ کارامانە کراوە: (*a ~ argument*). (٥) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ زۆرزان؛ ئۆینباز؛ قومارباز. (٦) ئاڵۆز؛ گران؛ قورس: (*a ~ problem*). (٧) نهێنگر (مەجاز)؛ لەژێرەوە زیانبەخش؛ پیس: (*a ~ poison*)
-subtleness *(n.)*; **subtly** *(adv.)*.

subtlety (sut′l-ti), *n.* (۱) ناسکی، تەنکی؛ ووردی. (۲) زیرەکی؛ زۆرزانی؛ بیرتیژی. (۳) جیاوازییەکی زۆر کەم یا بە ناسنامە هەستپێکراو.

subtract (səb-trakt′), *v.t.* لێ دەرکردن (ژمێرە)؛ لێ داشکاندن.

subtraction (səb-trak′shən), *n.* لێ دەرکردن (ژمێرە)؛ لێ داشکان

subtractive (səb-trak′tiv), *adj.* (۱) هی لێ دەرکردن (ژمێرە). (۲) لێ دەرکەر؛ داشکێنەر.

subtrahend (sub′trə-hend′), *n.* ژمارەی دەرکراو.

subtropical (sub-trop′i-k'l), *adj.* نزیک پشتێنەی زەوی؛ تایبەتی بە ناوچە نیمچە گەرمەکان.

subtropics (sub-trop′iks), *n.pl.* ناوچەکانی نزیک پشتێنەی زەوی؛ ناوچە نیمچە گەرمەکان.

subulate (sōō′byoo-lit, sū′byoo-lāt′), *adj.* درەوشەیی

suburb (sub′ĕrb), *n.* (۱) گەڕەکی قەراغ شار؛ قەراغ شار (۲) (*pl*) ناوچەی سەرپەڕ، قەراغ، یا سنوور.

the suburbs, قەراغ شار؛ گەڕەکەکانی قەراغ شار.

suburban (sə-bûr′bən), *adj.* (۱) لە قەراغ شار دانیشتوو؛ قەراغ شاری. هی گەڕەکی قەراغ شار. (۲) تایبەتی بە قەراغ شار.

n. = sububanite.

suburbanite (sə-bûr′bən-īt′), *n.* دانیشتووی گەڕەکی قەراغ شار؛ قەراغ شاری؛ کەسێکی قەراغ شاری

suburbia (sə-bûr′bi-ə), *n.* (۱) قەراغ شار؛ گەڕەکەکانی قەراغ شار؛ خەڵکی قەراغ شار بەگشتی. (۲) چینی دانیشتوانی قەراغ شار.

suburbicarian (sə-bûr′bi-kâr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە بەکێك لە شەش گەڕەکەکەی قەراغ ڕۆما.

subvene (səb-vēn′), *v.t.* دەزگیرۆیی کردن؛ کۆمەك کردن.

subvention (səb-ven′shən), *n.* (۱) یارمەتی پارە؛ کۆمەك؛ دەزگیرۆیی (۲) بەخشیش (لە میریەوە یا لە دەسگایەکەوە).

subversion (səb-vûr′zhən, səb-vûr′shən), *n.* (۱) ڕووخان؛ ڕووخاندن (ڕژێم، دەسگا)؛ ڕمان؛ تێکدان: *(~ of the system)* . (۲) [Obs.] ڕووخێنەر؛ تێکدەر.

subversive (səb-vûr′siv), *adj.* ڕووخێنەر؛ تێکدەر: *(~ activities against the government)*

n. کەسێکی ڕووخێنەر یا تێکدەر؛ گێرەشێوێن.

subvert (səb-vûrt′), *v.t.* (۱) ڕووخاندن لە ناوەوە (ڕژێم، دەسگا)؛ تێکدان؛ تێکوپێکدان؛ ڕماندن: *(to ~ the government, economic system, etc.)*

(۲) تێکدان (ڕەوشت)؛ بن کەن کردن؛ خراپ کردن؛ پیس کردن.

subway (sub′wā′), *n.* (۱) ڕێی ژێرزەمین. (۲) شەمەندەفەری ژێرزەمین.

succedaneum (suk′si-dā′ni-əm), *n.* = substitute.

succedent (sək-sid′ənt), *adj.* داهاتوو؛ دوایی

succeed (sək-sēd′), *v.i.* (۱) لە دواوە هاتن؛ دوابەدوا هاتن. (۲) جێگرتنەوە (فەرمانڕەوایی، تەختی پاشایی): *(The vice president ~s in case of the president's death.)*

(۳) سەرکەوتن؛ سەرگرتن؛ دەرچوون (قوتابی). [Obs.] (٤) بۆ ماندوە (میراتی)؛ بۆ جێمان؛ بەسەردا کەوتن.

v.t. (۱) جێگرتنەوە (فەرمانڕەوایی، تەختی پاشایی)؛ چوونە شوێن: *(He ~ed his father to the throne.)*

(۲) لە دواوە هاتن؛ دوابەدوا هاتن

success (sək-ses′), *n.* (۱) ئەنجام. (۲) سەرکەوتن؛ سەرگرتن؛ دەرچوون (قوتابی). (۳) ڕادەی سەرکەوتن: *(What ~ did he have?)* . (٤) سامان و پلەوپایە دەستکەوتن. (٥) کەسێکی سەرکەوتوو؛ شتێکی سەرکەوتوو.

successful (sək-ses′fəl), *adj.* (۱) سەرکەوتوو. (۲) سامان و پلەوپایە دەستکەوتوو.

-successfully *(adv.)*; successfulness *(n.)*.

succession (sək-sesh′ən), *n.* (۱) (ا) جێنشینی؛ جێگرتنەوە (تەختی پاشایی): *(He is next in ~ to the throne.)* . (ب) مافی ئەم جێنشینییە (ج) جێنشین. (۲) بەرودوایی. (۳) زنجیرە: *(a ~ of victories, defeats, etc.)* . (٤) میرات بردن؛ میرات بۆ ماندوە.

-successional *(adj.)*; successionally *(adv.)*.

in succession, بەرودوا؛ یەك لەدوای یەك.

successive (sək-ses′iv), *adj.* (۱) بەرودوا؛ یەك لەدوای یەك: *(three ~ days)*

(۲) بەرودوایی؛ یەك لەدوای یەکی.

-successively *(adv.)*; successiveness *(n.)*.

successor (sək-ses′ĕr), *n.* جێنشین؛ جێگر؛ ئەوە.

succinct (sək-siŋkt′), *adj.* (۱) کورت و پوون: *(a ~ style)* . (۲) [Archaic]، (ا) دەورە گیراو (وەك بە پشتێن). (ب) تەسك (جل و بەرگ)

-succinctly *(adv.)*; succinctness *(n.)*.

succinic acid, ترشی سەکسینیك (کیمیا).

succor (suk′ĕr), *v.t. Also* **succour,** فریاکەوتن؛ یارمەتیدان؛ دەست گرتن.

n. (۱) فریاکەوتن؛ یارمەتی؛ دەستگیرۆیی؛ فریا. (۲) فریاگوزار؛ فریاخەر؛ کەس یا شتی فریاکەوت.

succory (suk′ĕr-i), *n.* = chicory.

succotash (suk′ə-tash′), *n.* چێشتی گەنمەشامی و فاسۆلیا.

succour (suk′ĕr), *n.* = succor.

succuba (suk′yoo-bə), *n.* = succubus.

succubus (suk′yoo-bəs), *n.* مێچەك شەیتانێکە گوایە لەگەڵ پیاوی نوستوودا جووت دەبێ (فۆلکلۆر).

succulence (suk′yoo-ləns), *n. Also* **succulency,** تەڕوبڕی؛ ئاووگداری و گۆشتنی (ڕووەك).

succulent (suk′yoo-lənt), *adj.* (۱) تەڕوبڕ؛ ئاودار؛ خۆشاودار؛ پڕ لە ئاو. (۲) خۆش. (۳) ئاودار؛ تەڕوبڕو گۆشتن؛ ئاو دەگرێتە خۆی: *(~ plants)* .

succumb (sə-kum′), *v.i.* (۱) خۆ بەدەستەوەدان؛ ملدان: *(He ~ed to her persuasion.)*

(۲) مردن؛ خۆ بەدەستەوەدان: *(He ~ed to cancer.)* .

succuss (sə-kus′), *v.t.* ڕاوەشاندن (نەخۆش).

-succussion *(n.)*.

such (such), *adj.* (۱) (ا) وەها؛ وا؛ وەك ئەوە: *(~ happiness was all he wished.)*

(ب) وەها؛ هەمان جۆر؛ ئاوەها: *(hats, coats, and ~ objects)* .

(۲) وەك ئەوانە؛ وەها: *(~ people are never satisfied.)* .

(۳) ئەوەندە؛ ئەوتۆ؛ زۆر؛ وەها: *(~ luck!)* .

adv. (۱) ئەوەندە؛ ئەوتۆ: *(~ long paragraphs)* . (۲) زۆر؛ ئەوتۆ: *(She has not been in ~ good health lately.)* . (۳) وەها.

pron. (۱) ئەمە؛ ئەوە؛ ئاوەها؛ وەك ئەمانە: *(~ is my reward.; ~ are the results.)*

(۲) شتی وەها: *(pencils and papers and ~)* .

and such, وە هەروەها؛ وە شتی وەها: *(tools, instruments, and such)*

as such, (۱) وەها: *(If you act like a child, you must be treated as such.)*

(۲) له خۆیدا؛ خۆی له خۆیدا؛
(Money as such will seldom bring happiness.)
such as, وەکو؛ وەك؛ بۆ وێنە؛ . *(a plan such as this)*
such and such, . *(~ a place)* نەمەونەوە؛ وەها و وەها؛ فلاّن‌وفلاّن؛
suchlike (such′līk´), *adj.* وەك؛ وەکو؛ وەك نەمە؛ چوونیەك؛ وەها.
pron. کەس یا شتی وەها.
suck (suk), *v.t.* (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) مەمك مژین.
(۳) پەنجە مژین. (٤) مژین‌و چۆڕاندنەوە یا ووشك کردن.
v.i. (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) مەمك مژین. (۳) ملچەملچ کردن.
n. (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) ملچەملچ؛ دەنگی مژین یا مەمك مژین.
(۳) [Colloq.]، قوم؛ نەوەندەی بە جارێك هەلدەمژرێ.
(ب) [Colloq.]، خەڵەتاندن؛ هەڵخەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.
suck in, [Slang],
sucker (suk′ĕr), *n.* (۱) هەلمژ (مرۆڤ، شت)؛ مژوك.
(۲) ماسیەیە هەلمژە. (۳) (ا) بۆری هەلمژین. (ب) پەستێنی تروپای هەلمژین.
(ج) نەندامی مژین یا خۆ پێوە پاگرتنی هەندێ جانەوەر (شمیتانۆکەی باخچە، زاروو). (٤) کەسێکی ساویلکە یا خۆش بڕوا.
(٥) lollipop . (٦) وەچ (تووتن، دروەخت...هتد).
v.t. وەچ کردن
v.i. وەچ دەردان
suckfish (suk′fish´), *n.* = remora.
sucking (suk′iŋ), *adj.* شیرخۆر؛ شیرەخۆرە.
suckle (suk″l), *v.t.* (۱) شیر (پێ) دان؛ مەمك (پێ) دان.
(۲) خواردن. (۳) پەروەردەکردن؛ گەورەکردن؛ بەخێوکردن.
v.i. مەمك خواردن؛ شیر خواردن.
suckler (suk′lĕr), *n.* = (1) mammal. (2) suckling.
suckling (suk′liŋ), *n.* شیرەخۆرە؛ مەمك خۆرە.
sucrose (sōō′krōs, sū′krōs), *n.* شەکری قامیشی شەکرو چەوەندەر.
suction (suk′shən), *n.* (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) (ا) هێزی مژین
(ب) هێزی ڕاکێشان (کە دەبێتەهۆی نووسان بە پووبەکەوە).
adj. مژوك
suction pump, تروميای مژوك.
suctorial (suk-tôr′i-əl, suk-tō′ri-əl), *adj.* (۱) مژوك.
(a ~ organ, mouth, etc.)
(۲) نەندامی مژۆکدار. (۳) بە مژین ژیاو (جانەوەر).
Sudanese (sōō´də-nēz′), *n.* سودانی؛ هاونیشتمانیێکی سودان.
sudarium (sōō-dâr′i-əm, sū-dâr′i-əm), *n.* دەسمەسڕی تەڕاو سڕین لە دەموچاو.
sudatorium (sōō´də-tôr′i-əm, sū´də-tō′ri-əm), *n* ژوورێ ئارەق کردنەوە (بە گەرمای ووشك).
sudatory (sōō′də-tôr´i, sū′də-tō´ri), *n.* =
(1) sudatorium. (2) sudorific.
sudd (sud), *n.* تۆپەڵە گیای سەرئاوکەوتووی ڕوباری نیلی سپی (کە گەلێك جار ڕێ لە کەشتی دەگیرێ).
sudden (sud″n), *adj.* (۱) کوتوپڕ؛ ناکاو. (۲) خێرا.
all of a sudden, لە ناکاو؛ لەپڕ؛ لەپڕا؛ لەپڕێکا.
-suddenness *(n.).*
sudden death, مەرگی لە ناکاو؛ مەرگی لەپڕ؛ مەرگی لەپڕ یا کوتوپڕ.
suddenly (sud″n-li), *adv.* لەپڕ؛ لەناکاو؛ لەپڕێکا.
sudoriferous(sū´də-rif′ĕr-əs), *adj.* ئارەق دەردەر.
(~ glands; a ~ duct)
sudorific (sōō´də-rif′ik, sū´də-rif′ik), *adj.* ئارەق پێکەر؛ ئارەق پێ دەردەر. *(a ~ herb)* .
n. دەرمانی ئارەق پێکەر.
suds (sudz), *n.pl.* (۱) کەفی سابون. (۲) سابوناو.
(۳) [Slang]، بیرە.
sudsy (sud′zi), *adj.* کەفاوی.
sue (sōō, sū), *v.t. & v.i.* (۱) تکالێکردن؛ داواليکردن؛ ڕێ پارانەوە.
(۲) [Archaic]، دڵخواستن؛ دڵداری لەگەڵ کردن.
(۳) دادخواستن؛ دادخوازی کردن؛ شکات (لێ) کردن.
suede, suède (swād), *n.* (۱) چەرمی نەرم.
(۲) قوماشی چەرم ئاسا نەرم.
suet (sōō′it, sū′it), *n.* بەز؛ پیو.
-suety *(adj.).*
suffer (suf′ĕr), *v.t.* (۱) چەشتن (ناخۆشی، ئازار)؛ تووش بوون؛ ئۆشین؛ سزا کێشان. *(to ~ pain; to ~ death, martyrdom, etc.)* .
(۲) بەسەرداهاتن؛ پێدا ڕۆیشتن (گۆڕین). *(to ~ a change of staff)* .
(۳) ڕێ پێدان؛ هێشتن؛ ماوەدان. *(He could not ~ criticism.)* .
(٤) دەربردن؛ هەل کردن.
v.i. (۱) چەشتن (ئازار، ناخۆشی، دەرد)؛ چەوسانەوە؛ خەموخەفەت خواردن؛ تووش بوون. *(She ~ed in silence.; He ~s from headaches.)* .
(۲) زیان لێکەوتن. *(His business ~ed during his illness.)* .
(۳) سزا خواردن؛ سزا کێشان؛ سزا چەشتن.
-sufferer *(n.).*
sufferable (suf′ĕr-ə-b′l, suf′rə-b′l), *adj.* بەرگە دەگیرێ؛ چاوپۆشی لێ دەکرێ؛ ایڵی دەبووری؛ لەگەڵی دەردەبرێ یا هەل دەکرێ.
sufferance (suf′ĕr-əns, suf′rəns), *n.* (۱) توانای ئازار چەشتن؛ توانای دەربردن لەگەڵ ئازارو ناخۆشیدا. (۲) قایل بوونی ناچاری؛ ڕێ پێدانی ناچاری؛ هێشتن. (۳) [Archaic]، suffering .
(٤) [Archaic]، ئازام؛ دەربردن.
suffering (suf′ĕr-iŋ, suf′riŋ), *n.* (۱) چەوسانەوە؛ ناخۆشی‌و ئازار چەشتن؛ مەینەتی کێشان؛ ئەشکەنجە؛ سوێ؛ زوخاو خواردن.
(۲) ئازار؛ هۆی چەوسانەوەو ناخۆشی.
suffice (sə-fīs′, sə-fīz′), *v.i.* (۱) بەس بوون؛ بەش کردن:
(These rations will ~ until next week.)
(۲) توانین؛ لە تواناا بوون:
(No words will ~ to convey my grief)
v.t. بەس بوون؛ بەش کردن.
sufficiency (sə-fish′ən-si), *n.* (۱) بەش کردن؛ بەس بوون.
(۲) شتی بەش کردوو.
sufficient (sə-fish′ənt), *adj.* (۱) بەش کردوو؛ بەس؛ بەسە؛ بەش دەکات: . *(~ provisions for a month)*
(۲) [Archaic]، بەتوانا؛ لێهاتوو.
-sufficiently *(adv.).*
suffix (suf′iks), *n.* پاشگر (ڕیزمان)؛ پاشبەند؛ پاشکۆ: (وەك: darkness لە -ness ، badly لە -ly ، walked لە -ed دا).
v.t. خستنەسەر؛ پاشگر خستنەسەر.
-suffixal *(adj.).*
suffixion (sə-fik′shən), *n.* خستنەسەر (پاشگر)؛ خرانەسەر (پاشگر)، پاشکۆ.
suffocate (suf′ə-kāt´), *v.t.* (۱) خنکاندن؛ تاساندن؛ هەناسە لێ بڕین.
(۲) هەوای پاك لێ بڕین.
(۳) مراندن؛ ڕێی کەشە لێ گرتن:
(The rigid atmosphere ~d her creativity.)
v.i. (۱) خنکان؛ تاسان. (۲) هەناسە بۆ نەدران.
suffocation (suf´ə-kā′shən), *n.* (۱) خنکاندن؛ تاساندن.
(۲) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان.
suffocative (suf′ə-kā´tiv), *adj.* خنکێنەر؛ تاسێنەر؛ هەناسەلێبڕ.
suffragan (suf′rə-gən), *n.* یاریدەدەری سەرەك قەشە
adj. یاریدەدەر.

suffrage (suf′rij), *n.* (۱) نزا؛ له خودا پاڕانەوە. (۲) دەنگ بۆ دان؛ لایەنگیری کردن (بە دەنگ بۆ دان). (۳) مافی دەنگدان؛ مافی هەڵبژاردن: *(universal ~)*. (٤) دەنگدان؛ هەڵبژاردن.

suffragette (suf′rə-jet′), *n.* داواکەری مافی دەنگدانی ژنان

-suffragettism *(n.)*.

suffragist (suf′rə-jist), *n.* داواکەری مافی دەنگدانی ئافرەتان.

suffuse (sə-fūz′), *v.t.* داپۆشین؛ پیدا یا بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ هەموگرتنەوە؛ تێگرتن: *(Her eyes were ~d with tears.; The sky was ~d with deep colors.)*

suffusion (sə-fū′zhən), *n.* (۱) داپۆشین؛ پێدا بڵاوبوونەوە. (۲) شتی پێدا بڵاوبووەوە یا داپۆش (بەتایبەتی ڕەنگ).

Sufi (sōō′fi), *n.* سۆفی.

Sufism (sōō′fiz'm), *n.* سۆفێتی؛ ڕێبازی سۆفێتی.

sugar (shoog′ēr), *n.* (۱) شەکر (۲) هەندێ شەکر؛ کوڵێزەیەک شەکر. (۳) مەرایی؛ قسەی شیرین. (٤) [Slang]، پارە (٥) [Slang]، یار؛ یاری شیرین

v.t. (۱) شەکر بێوەکردن؛ شەکر تێکردن؛ شەکر لێ هەڵپڕژاندن (۲) شیرین کردن (۳) لا خۆش کردن؛ لە بەرچاو شیرین کردن.

v.i. بوون بە شەکر.

sugar beet, چەوەندەری شەکر

sugar bowl, شەکردان

sugar cane, قامیشی شەکر.

sugarcoat (shoog′ēr-kōt′), *v.t.* (۱) بە شەکر داپۆشین یا دەورەگرتن (۲) لە بەرچاو شیرین کردن؛ لا خۆش یا جوان کردن؛ لە ناخۆشی یا ناشرینی کەمکردنەوە: *(He tried to ~ an unpleasant truth.)*

sugar corn, گەنمەشامی شیرین.

sugar daddy, [Slang]. پیاوێکی پیری دەوڵەمەندە کە پارە زۆر خەرج دەکات لە کچێکدا بۆ هاوڕەمی و هاوسەرێتی.

sugared (shoog′ērd), *adj.* (۱) شەکر پێوەکراو؛ شەکر تێکراو (۲) لا شیرین کراو؛ لا خۆش کراو.

sugarhouse (shoog′ēr-hous′), *n.* کارگەی شەکرو شیلەی دارەکەوت

sugar loaf, (۱) کەللە شەکر (۲) تەپۆلکەی قووچکەیی.

sugar maple, دارەکەوتی شەکرو شیلەی لێ دەردەمێنرێ.

sugar-plum (shoog′ēr-plum′), *n.* جۆرێکە لە نوقول.

sugary (shoog′ēr-i, shoog′ri), *adj.* (۱) شەکری؛ شیرین (۲) شیرین و خۆش بە ڕووانەت (ووشە، ووتە): *(~ words)*.

-sugariness *(n.)*.

suggest (səg-jest′), *v.t.* (۱) پێشنیازکردن (۲) وا گەیاندن؛ وا پیشاندان: *(His skinny body ~s bad health.)*. (۳) وا پێویست کردن.

suggestible (səg-jes′tə-b'l), *adj.* (۱) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بە ئاسانی خەڵک کاری تێ دەکات (۲) دەشێت پێشنیاز بکرێ.

-suggestibility *(n.)*.

suggestion (səg-jes′chən), *n.* (۱) پێشنیازکردن (۲) پێشنیاز (۳) وا گەیاندن؛ وا پیشاندان (٤) نیشانەی کەم: *(There was a ~ of boredom in her tone.)*. (٥) (ا) بیر خستنە میشکەوە یا پێ ڕاگەیاندن (تووانی موگناتیسی). (ب) بیرێکی وەها پێ ڕاگەیانراو.

suggestive (səg-jes′tiv), *adj.* (۱) (ا) وا دەگەیەنێت؛ وا پێشنیاز دەکات (ب) نیشاندەر؛ وا نیشان دەدات: *(~ of a past era)*. (۲) بێ شەرم (جل‌وبەرگ، کردەوە، گفتوگۆ؛ هەڵمانراو؛ لەبوو.

-suggestively *(adv.)*; **suggestiveness** *(n.)*.

suicidal (soo′i-sī′d'l, sū′i-sī′d'l), *adj.* (۱) خۆکوشتەنی تایبەتی بە خۆکوشتن. (۲) مەیلی خۆکوشتنی هەیە. (۳) زیانبەخش بۆ خۆ؛ ترسناک.

suicide (sōō′i-sīd′, sū′i-sīd′), *n.* (۱) خۆکوشتن: *(to commit ~)*. (۲) زیان گەیاندنە خۆ؛ زیان لە خۆ دان. (۳) خۆکوژ؛ کەسێکی خۆکوژ.

v.i. [Colloq.], خۆکوشتن.

sui generis (sū′ī jen′ĕr-is, sōō′ī jen′ĕr-is), [L.], بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ یەکتا.

sui juris (sū′ī jōō′ris, sōō′ī joor′is), [L.], دەتوانێت کاروباری خۆی بەرێ بەرێوە (لەڕووی تەمەن‌و مێشک تەواوییەوە).

suint (sōō′int, sū′int, swint), *n.* چەوری خوری مەڕ؛ ناڕەقی بەرگن.

suit (sōōt, sūt), *n.* (۱) دەستە جل؛ قاتە جل؛ قاتێک بەرگ. (۲) دەستە؛ پۆل. (۳) پێڕ (کاغەزی یاری‌و قومار). (٤) دادخوازی؛ داواکاری. (٥) خواستنامە؛ سکاڵانامە. (٦) دڵخواستن؛ دڵداری لەگەڵ کردن؛ دڵ ڕاکێشان.

v.t. (۱) (ا) گونجان؛ شیان؛ سازان؛ لووان. (ب) لێ هاتن؛ بۆ باش بوون: *(The dress ~s you.)*. (۲) گونجاندن؛ سازاندن. (۳) قایل بوون؛ دل پێ خۆش بوون؛ بەدڵ بوون: *(Nothing ~s him today.)* (٤) [Rare]، جل لەبەرکردن؛ پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر.

v.i. گونجان؛ شیان؛ لەباربوون؛ سازان؛ لووان؛ بۆ دەستدان؛ پێکەوتن؛ بەبەرکردن؛ لێ هاتن.

bring suit, دادخواستن؛ دادخوازی کردن.

follow suit, (۱) بە کاغەزی هەمان پێڕ یاری کردن یا دابەزین. (۲) لەسەر ڕێ‌وشوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ لاساییکردنەوە؛ پەیڕەوی (کەسێک) کردن.

suit oneself, بە هەوەسی خۆ هەڵسان‌و دانیشتن؛ بە کەیفی خۆ شت کردن.

suitability (sōōt′ə-bil′ə-ti, sūt′ə-bil′ə-ti), *n.* گونجان؛ لەباربوون؛ شیان؛ بەکارهاتن.

suitable (sōōt′ə-b'l, sūt′ə-b'l), *adj.* گونجاو؛ شیاو؛ لەبار؛ باش؛ بەکار هاتوو؛ بەجێ.

-suitableness *(n.)*; **suitably** *(adv.)*.

suitcase (sōōt′kās′, sūt′kās′), *n.* جانتای جل؛ باوول؛ باوەل.

suite (swēt), *n.* (۱) دەست‌وپێوەند؛ تاقمی فەرمانبەرو بەردەست. (۲) دەستە؛ تاقم. (۳) دەستە ژووری پێکەوەبەستراو و پێکەوە بەکارهێنراو (بەتایبەتی لە نوتێلدا): *(a hotel ~)*. (٤) تاقمە کورسی‌و قەنەفەو مێز... هتد. (٥) پارچە مۆسیقای دانراو بۆ تاقمە سەمایەک.

suiting (sōōt′iŋ, sūt′iŋ), *n.* کاڵا (بۆ دەستە جل).

suitor (sōō′tĕr, sū′tĕr), *n.* (۱) خاوەن خواستنامە یا سکاڵانامە؛ داواکەر. (۲) دادخواز؛ داواکەر؛ داواچی. (۳) خوازبێنیکەر؛ داواکەر.

sukiyaki (soo′ki-yä′ki), *n.* سوکیاکی: چێشتێکی یابانییە لە گۆشت‌و پیازو سەوزەی سوورەوەکراو پێکدێت.

sulcate (sul′kāt), *adj.* درزدرزاوی (زیندەوەرزانی)؛ چڕوڵۆچاوی؛ دێڕاو دێراوی.

-sulcated *(adj.)*; **sulcation** *(n.)*.

sulcus (sul′kəs), *n.* درز (بەتایبەتی درزی بەینی چاڵ‌و چۆاڵییەکانی سەر ڕووی مێشک).

sulf-, sulph- (sulf), پێشگرێکە بەمانای: گۆگردی؛ گۆگردی تێدایە؛

گۆگردداوی

sulfate (sul′fāt), *n.* گۆگردات؛ کبریتات.

v.t. (۱) گۆگرد لێدان؛ گۆگردداوی کردن. (۲) گۆڕین بۆ گۆگرد.

v.i. گۆگرداوی بوون

sulfide (sul′fīd), *n.* گۆگردید؛ کبریتید.

sulfone (sul′fōn), *n.* سەلفۆن (کیمیا).

sulfonic acid, ترشی سەلفۆنی (کیمیا).

sulfur (sul′fēr), *n.* گۆگرد؛ کبریت

v.t. گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن.

sulfurate (sul′fyoo-rit, sul′fə-rit), *adj.* گۆگردی؛ گۆگرداوی.

v.t. گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن.

-sulfuration *(n.).*

sulfur dioxide, دووەم ئۆکسیدی گۆگرد.

sulfureous (sul-fyoor′i-əs), *adj.* = **sulfurous.**

sulfuric (sul-fyoor′ik), *adj.* گۆگردیی (کیمیا).

sulfuric acid, ترشی گۆگردیک (کیمیا)؛ ترشی کبریتیک.

sulfurize (sul′fyoo-rīz´, sul′fēr-īz´), *v.t.* گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن

-sulfurization *(n.).*

sulfurous, sulphurous (sul-fyoor′əs, sul′fēr-əs), *adj.* (۱) گۆگردی؛ گۆگرداوی. (۲) لە گۆگرد سووتانەوە دێت.

(۳) ناگرین؛ دۆزەخی. (٤) گەرم؛ توندوتیژ؛ سەخت.

sulfurous acid, ترشی گۆگردۆز (کیمیا)؛ ترشی کبریتۆز.

sulfury, sulphury (sul′fēr-i), *adj.* (۱) گۆگردی.

(۲) ناگرین؛ دۆزەخی.

sulk (sulk), *v.i.* پیش خواردنەوە؛ خۆ مرۆمۆن کردن؛ دەموچاوی خۆ گرژکردن؛ تۆران.

n. (۱) (*pl*)، مرۆمۆنی؛ تۆران؛ تۆراوی؛ پیش خواردنەوە؛ پووگرژی.

(۲) کەسێکی مرۆمۆن یا پووگرژ؛ کەسێکی تۆراو.

sulky (sul′ki), *adj.* (۱) مرۆمۆن؛ مرۆمۆچ؛ پووگرژ؛ مۆن؛ پیش خواردەوە (۲) تاریک؛ تال؛ گرژ؛ ناخۆش. *(a ~ day; ~ weather)* .

n. گالیسکەی دوو پێچکەیی یەک نەسپی یەک کەسی.

-sulkily *(adv.)*; **sulkiness** *(n.).*

sullen (sul′ən), *adj.* (۱) مرۆمۆن؛ پووگرژ؛ پیش خواردەوە؛ تووڕە؛ بەرچاو تاریک؛ مۆن؛ پەست. (۲) دڵگیر؛ پەستکەم؛ ناخۆش؛ تاریک.

(۳) سست؛ خاو؛ هێواش. *(a ~ march)* .

(٤) ترسناک؛ تاڵ (ڕەنگ). *(~ clouds)* .

-sullenly *(adv.)*; **sullenness** *(n.).*

sully (sul′i), *v.t.* (۱) پیس کردن؛ شێواندن.

(۲) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناوبانگ)؛ خراپ کردن.

(to ~ a reputation, someone's name or honor, etc.)

v.i. پیس بوون؛ تێکچوون؛ لەکەداربوون؛ خراپ بوون.

n. لەکە؛ لکە؛ پەڵە؛ پیسی.

sulph- (sulf), = sulf-.

(ئەو ووشانەی کە بە " sulph " دەستپێدەکەن لەژێر " sulf " دا بۆیان بگەڕێ).

sulphur (sul′fēr), *n.* (۱) گۆگرد.

(۲) جۆرە یەپوولەیەکی زەردی بچووکە.

(۳) ڕەنگی زەردی سەوزکار.

sulphate (sul′fāt), *n., v.t. & v.i.* = **sulfate.**

sulphur-bottom (sul′fēr-bot´əm), *n.* گەمەرەتریر نەهەنگ

ڕەنگەکەی بۆرێکی شینکارە

sulphur (sul′fēr), *n.* = **sulfur.**

sulphur dioxide = **sulfur dioxide.**

sulphuric (sul-fyoor′ik), *adj.* = **sulfuric.**

sulphurize (sul′fyoo-rīz´, sul′fēr-īz´), *v.t.* = **sulfurize.**

sulphurous (sul-fyoor′əs, sul′fēr-əs), *adj.* = **sulfurous.**

sulphurous acid = **sulfurous acid.**

sultan (sul′t'n), *n.* (۱) سوڵتان.

(۲) [S-]، جۆرە مریشکێکی پەڕەپێیە.

(۳) مەلیکی کێوی‌یە لە توخمی قوڵنگ.

sultana (sul-tan′ə, sul-tä′nə), *n.* (۱) ژنە سوڵتان؛ هاوسەری سوڵتان. (۲) دۆستی سوڵتان، پاشا، یا کوڕە پاشا.

(۳) مەلێکە لە توخمی قوڵنگ. (٤) کشمیش.

sultanate (sul′t'n-it, sul′t'n-āt´), *n.* (۱) سوڵتانێتی؛ پلەوپایەو دەسەلاتی سوڵتان. (۲) سوڵتان نشین.

sultaness (sul′t'n-is), *n.* ژنە سوڵتان؛ هاوسەری سوڵتان.

sultanship (sul′t'n-ship´), *n.* = **sultanate.**

sultry (sul′tri), *adj.* (۱) گەرمو شێدار. *(a ~ day)* .

(۲) زۆر گەرم؛ گراوی. *(the ~ sun)* .

(۳) (ا) هەڵچوو؛ ناگر گرتوو (هەست، تووڕەیی).

(ب) ووروژێن؛ هەوەس هەڵسێن.

(a ~ dance, glance, blonde, dancer, etc.)

sultrily *(adv.)*; **sultriness** *(n.).*

sum (sum), *n.* (۱) هەند (پارە)؛ بڕ (پارە).

(They paid a great ~ for the painting.)

(۲) کۆ؛ سەرجەم؛ ئەنجامی گشتی.

(That is the ~ of our experience.)

(۳) کورتە؛ پوختە؛ کرۆک. *(the ~ of the debate)* .

(٤) بەرزترین خاڵ؛ ئەوپەڕ؛ لووتکە؛ پۆپە.

(They reached the ~ of human happiness.)

(٥) ئەنجامی کۆکردنەوە؛ کۆ؛ سەرجەم.

(٦) ژمارە کۆکراوەکان.

(۷) [Colloq.]، کێشەی ژمێرە.

v.t. (~ up), (۱) کۆکردنەوە (ژمێرە)؛ سەرجەم دۆزینەوە.

(۲) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە.

(The judge ~med up the evidence.)

v.i. (~ to), کردنە ئەوەندە؛ سەرجەم ئەوەندە بوون.

in sum, بە کورتی؛ بە کورتی‌یەکەی.

sumac, sumach (shōō′mak, sōō′mak), *n.* (۱) سماق؛ ترشی سماق؛ ترش. (۲) دارسماق.

(۳) گەڵای دارسماقی ووشک کراوەو کوتراو.

Sumerian (sōō-mêr′i-ən, sū-mêr′i-ən), *adj.* سۆمەری.

n. (۱) سۆمەری؛ کەسێکی سۆمەری. (۲) زمانی سۆمەری؛ سۆمەری.

summa cum laude (sum′ə kum lô′di), [L.], بە نمرەی زۆر بەرز؛ بڕوانامەی قوتابی زۆر لێهاتووی زانکۆ: *(He graduated ~ .)* .

summarily (sum′ə-rə-li, su-mer′ə-li), *adv.* بەپەلە؛ خێرا؛ بەبێ چاوەڕێ کردن.

summarize (sum′ə-rīz´), *v.t.* کورتکردنەوە (باس)؛ پوختەکردن.

-summarization *(n.).*

summary (sum′ə-ri), *adj.* (۱) کورتکراوە (باس)؛ کورت؛ پوختە

(۲) پەلە؛ خێرا؛ بێ دواخستن یا چاوەڕێ کردن؛

(~ punishment, executions; a ~ dismissal)

n. کورتە (باس)؛ پوختە.

summation (sum-ā′shən), *n.* (۱) کۆکردنەوە (ژمێرە).

(۲) کۆ؛ سەرجەم؛ ئەنجامی کۆکردنەوە.

(۳) کورتە (بەتایبەتی داوایەک پێش دوایی پێ هێنانی لە دادگادا)؛ پوختە

summer (sum′ər), *n.* (۱) هاوین.

(۲) ساڵ؛ وەرز. *(a youth of sixteen ~s)*

(۳) کاتی پەرەسەندن.

adj. هاوینی؛ هاوینە . *(a ~ job; ~ crops)*

v.i. هاوین بردنەسەر . *(They ~ed at the beach.)*

v.t. بەخێوکردن لە هاویندا (ئاژەڵ)؛ پاگرتن و لەوەڕاندن و حەواندنەوە لە هاویندا *(~ing the herd in the south meadow)*

summer (sum′ĕr), *n.* (١) نیرگە؛ دەستەک. (٢) lintel. (٣) بەردی سەر پایە (کە داری سەر پەنجەرەو دەرگا یا تاقی لەسەر دادەنرێ).

summer-house (sum′ĕr-hous´), *n.* ساباتی ناوباخ؛ کەپر.

summer house, خانووی هاوینەهەوار

summer-sault (sum′ĕr-sôlt´), *n. & v.i.* = somersault.

summer school, قوتابخانەی هاوینە.

summerset (sum′ĕr-set´), *n. & v.i.* = somersault.

summer solstice, پۆژگەرانەوەی هاوین (ووشەی " solstice " ببینە).

summer squash, کوولەکە هاوینە کوولەکەی زەرد یا سەوز کە بە ناسکی دەخوڕێ

summertime (sum′ĕr-tīm´), *n.* هاوین؛ وەرز یا کاتی هاوین.

summery (sum′ĕr-i), *adj.* هاوینە؛ هاوینەیی؛ هاوینی.

summit (sum′it), *n.* (١) لوتکە (شاخ)؛ پۆپ؛ قوڕچکە؛ تەوقەسەر. (٢) نەوبەر پلەوپایە)؛ بەرزترین پلە (٣) بەرزترین پلەی کاربەدەستی؛ کۆنگرەی بەرز. *(The two leaders will hold a ~ .; a meeting at the ~)*

summon (sum′ən), *v.t.* (١) بانگکردن (بۆ کۆبوونەوە یا کۆڕگرتن). (٢) فەرمان پێدان بە هاتن؛ بانگکردن. (٣) بانگکردن بۆ دادگا *(The debtor was ~ed.)* . (٤) داوای حۆ بەدەستەوەدان لێ کردن. (٥) (~ up)، کۆکردنەوە (بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ نەرکێك)؛ خۆ گورج کردنەوە؛ وورە نانەبەر خۆ *[He ~ed (up) his courage, energy, strength, etc.]*

summoner (sum′ən-ĕr), *n.* بانگکەر بۆ دادگا.

summons (sum′ənz), *n.* (١) (ا) فەرمانی بانگکردن بۆ دادگا. (ب) بروانامە یا بەڵگەنامەی ئەم فەرمانە. (٢) فەرمانی هاتن یا بانگکردن.

v.t. [Colloq.], فەرمانی بانگکردن بۆ دادگا دانەدەست.

summum bonum (sum′əm bō′nəm), [L.], خێرەومەندی بەرزی گشتی؛ بەرزترین خێرەومەندی.

sump (sump), *n.* (١) (ا) چاڵو. (ب) چاڵە گو؛ چاڵە پیسایی (٢) دەفری ڕۆن تێدا کۆبوونەوەی مەکینە (٣) چاڵی ئاو تێدا کۆبوونەوەی کانگا (کە ئاوبەئاو ایێی دەردەدرێت).

sumpter (sump′tĕr), *n.* بارگیر؛ یابو؛ هێستر؛ وڵاخی بار.

sumptuary (sump′chōō-er´i), *adj.* (١) هی پارە خەرج کردن؛ هی دەست بە خەرج کردنەوە گرتن. (٢) تایبەتی بە ڕێك‌وپێك کردن و سنوور بۆ دانانی ڕەووشت: *(~ laws)* .

sumptuous (sump′chōō-əs), *adj.* ڕۆر خۆش و نایاب و پازاوەو گران و تێروتەسەلانە *(~ banquets; a ~ meal)* .

sun (sun), *n.* (١) خۆر؛ ڕۆژ؛ ئافتاو. (٢) هەتاو؛ تیشکی ڕۆژ؛ گەرمی ڕۆژ: *(Don't sit in the direct ~ .)* . (٣) شتێکی خۆر ئاسایی لە ڕووناکی و گەرمی و مەزنیدا. (٤) ڕۆژێك [Poetic]، سااڵێك. (٥) [Poetic]، ڕۆژئاوا. (٦) [Archaic]، خۆرهەڵاتن؛ خۆرئاوابوون

v.t. لەبەر خۆردا دانان؛ خستنەبەر خۆر؛ دانەبەر خۆر؛ هەڵخستن لەبەر خۆر؛ ووشك کردنەوە لەبەر خۆر

v.i. خۆهەڵخستن لەبەر خۆر؛ لەبەر خۆر دانیشتن یا پاڵکەوتن

a place in the sun, پلەوپایەیەکی باش یا بەرز؛ دۆخ یا باری لەبار

from sun to sun, [Archaic], لە خۆرهەڵاتەوە بۆ خۆرئاوا

under the sun, لە جیهاندا

sun bath, خۆهەڵخستن لەبەر خۆر بە ڕووتی.

sun-bathe (sun′bāth´), *v.i.* خۆهەڵخستن لەبەر خۆر بە ڕووتی.

sun-beam (sun′bēm´), *n.* تیشکی خۆر.

sun-bird (sun′bûrd´), *n.* باڵندەیەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی دەنگخۆشی ناوچە گەرمەکانە.

sun bittern, باڵندەیەکی قەراغ ئاوە لە توخمی قوڵنگ.

sun-bonnet (sun′bon´it), *n.* کڵاوی بەرخۆری ژنانە (کە قەراغەکەی پانە بۆ سێبەرکردن بۆ دەموچاو و پشت مل).

sunbow (sun′bō´), *n.* [Poetic], = rainbow.

sun-burn (sun′bûrn´), *n.* خۆڕبردن؛ گەرمابردن؛ خۆزانگاز.

v.t. & v.i. خۆڕبردن؛ گەرمابردن؛ خۆزانگاز بوون؛ گڕە لێدان.

sunburst (sun′bûrst´), *n.* (١) لەپڕ خۆر دەرکەوتن (وەك لەناو هەورەوە)؛ لەپڕ هەتاو دەرکەوتن. (٢) یەخەبەندێکە لە شێوەی خۆری تیشکدەرەوەدا.

sundae (sun′di), *n.* شیرینیێکە بریتییە لە دۆندرمەو گوێزو میوەی شیلە بەسەراکراودا.

sun dance, خۆڕە سەما: سەمایەکی ئایینی هیندیێیە ئەمەریکاییێیەکانە بە بۆنەی ڕۆژگەرانەوەی هاوینەوە.

Sunday (sun′di), *n.* یەك شەممە؛ یەك شەمو.

adj. (١) یەك شەممەیی. (٢) باشترین (لە لەبەرکردنی باشترین جلەوە هاتووە لە ڕۆژی یەك شەممەدا بۆ چوونە کڵێسە): *(~ suit)* . (٣) بە هەوەس نەك بە پیشە: *(~ athletes)* .

Sunday best, [Colloq.], باشترین جل‌وبەرگی کەسێك (کە ڕۆژی یەك شەممان لەبەری دەکات بۆ چوونە کڵێسە): *(He was dressed in his ~ .)*

Sunday-go-to-meeting (sun′di-gō′tə-mēt′iŋ), *adj.* [Colloq.], بۆ یەك شەممان باشە لەکاتی چوونە کڵێسەدا (جل‌وبەرگ، ڕەووشت)؛ باشترین.

Sunday punch, (١) تووندترین مستەکۆڵە: مستەکۆڵەیەکە کە بەرامبەر دەدات بە زەویداو ئیتر هەڵناستێتەوە (بۆکسبازی). (٢) لێدانێکی زۆر بەهێز: *(He is saving his ~ for the end of the campaign.)*

Sunday school, (١) قوتابخانەی یەك شەممە: قوتابخانەیەکی ئایینی منداڵانە بەشێکە لە کڵێسە تەنها یەك شەممان دەکرێتەوە. (٢) مامۆستا و قوتابیانی ئەم جۆرە قوتابخانەیە.

sun deck, هەیوانی بەرخۆر: هەیوانێکی تەختەداری بەرخۆرە بۆ دانیشتن و خۆهەڵخستن لەبەر هەتاو.

sunder (sun′dĕr), *v.t.* لێ پچڕاندن؛ لێکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ کەرتکردن.

v.i. پارچەپارچە بوون؛ جیابوونەوە؛ کەرت بوون.

in sunder, پارچەپارچە؛ کەرت کەرت؛ جیا؛ جیا جیا.

sunderance (sun′dĕr-əns, sun′drəns), *n.* لێکپچڕان؛ لەیەکبوونەوە؛ لێك جیابوونەوە.

sun-dew (sun′dōō´, sun′dū´), *n.* ڕووەکێکی قەف باریکە گەڵاکانی بە تووکی لینج داپۆشراون مێشو مەگەزی پێ دەگرن.

sundial (sun′dī´əl, sun′dīl´), *n.* کاتژمێری خۆر.

sun disk, خەپڵەی خۆر: خەپڵەیەکە دوو باڵو دوو ماری پێوەیە نیشانەی " ڕا" یە خودای خۆری میسری کۆن.

sun-dog (sun′dôg´), *n.* (١) parhelion. (٢) پەلکە ڕەنگینەی بچووك.

sundown (sun′doun´), *n.* خۆرئاوابوون؛ خۆرئاوا؛ کاتی خۆرئاوابوون (هەروەها " sunset ").

sun-dried (sun′drīd´), *adj.* بە هەتاو ووشك کراوە.

sundries (sun′driz), *n.pl.* شتی هەمەجۆر؛ وورد شتی جۆراوجۆر.

sun-drops (sun′drops´), *n.* چەند ڕووەکێکی گوڵ زەردن گوڵەکانیان بە ڕۆژ بە کراوەیی دەمێننەوە.

sundry (sun′dri), *adj.* جۆراوجۆر؛ هەمەجۆر؛ گەلێك.
(~ items of clothing)
all and sundry, هەموو کەس.
sunfast (sun′fast´, sun′fäst´), *adj.* بە هەتاو ناچێتەوە (ڕەنگ).
(~ dyes)
sunfish (sun′fish´), *n.* خۆرە ماسی: (ا) ماسییەکی بچووکی پۆباریی. (ب) ماسییەکی گەورەی دەریایی کورتە.
sunflower (sun′flou´ĕr), *n.* گوڵەبەڕۆژە.
sung (suŋ), *past participle and rare past tense of* **sing.**
sunglass (sun′glas´, sun′gläs´), *n.* = **burning glass.**
sunglow (sun′glō´), *n.* زەردو سووری ئاسمان کاتی خۆرهەڵاتن و خۆرئاوابوون.
sun god, خودای خۆر؛ خۆری بە خودا دانراوو پەرستراو.
sunk (suŋk), *p.p. and alternative past tense of* **sink.**
sunken (suŋk′ən), *alternative past participle of* **sink.**
adj. (ا) نوقوم؛ نوقوم بوو؛ ژێرئاوکەوتوو: *(a ~ ship)* . (ب) نزمتر لە دەوروبەرەکەی: *(a ~ rock, garden, meadow, etc.)* . (پ) قوپاو؛ چاڵ تێکەوتوو: *(~ cheeks)* .
sunless (sun′lis), *adj.* (ا) تاریك؛ تیشکی ڕۆژی تێ ناکەوێ. (ب) دڵگیر؛ غەمگین.
sunlight (sun′līt´), *n.* تیشکی ڕۆژ؛ ڕووناکی ڕۆژ؛ هەتاو.
sunlit (sun′lit´), *adj.* خۆرتێکەوتوو؛ خۆر ڕووناکی کردووەتەوە.
sunn (sun), *n.* (ا) ڕووەکی گوش. (ب) پیشاڵی قەدی ئەم ڕووەکە (کە گوش و گونیەو پەتی لێ دروست دەکرێ). (هەروەها " sunn hemp " و " Bombay hemp ").
Sunna, Sunnah (soon′ə), *n.* سوننە (ئیسلام).
Sunni (soon′i), *n.* (ا) سوننەکان؛ پەیڕەویکەرانی سوننە. (ب) موسڵمانێکی سوننی؛ سوننی.
adj. سوننی
Sunnite (soon′īt), *n.* موسڵمانێکی سوننی؛ سوننی.
sunny (sun′i), *adj.* (ا) هەتاو؛ سایەقە: *(a ~ day)* . (ب) خۆر یا هەتاوی تێ دەکەوێ: *(a ~ room)* . (پ) خۆش بێ؛ بەرچاو ڕوون؛ بەختیار؛ کراوە؛ ڕووخۆش: *(a ~ smile, disposition, etc.)*
-sunnily *(adv.)*; **sunniness** *(n.).*
sunny side, (ا) دیوە هەتاوەکەی. (ب) دیوە باش و جوانەکەی.
sunny-side up, هەر دیوێکی سووربکراوەتەوە (هێلکەوبڕێن).
sun parlor, ژوورێکی هەتاو: ژوورێکە پەنجەرەی گەورەی تێدابێت و خۆری زۆر تێ بکەوێت.
sunrise (sun′rīz´), *n.* (ا) خۆرهەڵاتن؛ ڕۆژهەڵاتن؛ زەردەکەوتن؛ هەتاو کەوتن. (ب) سەرەتا.
sun-roof (sun′rōōf´, sun′roof´), *n.* سەری کراوەی ئوتومبیل؛ سەری ڕووناکی ئوتومبیل.
sun-room (sun′rōōm´, sun′room´), *n.* = **sun parlor.**
sunset (sun′set´), *n.* (ا) خۆرئاوابوون؛ ڕۆژئاوابوون؛ زەردەپەڕ؛ خۆراوا؛ ڕۆژاوا. (ب) ئاوابوون؛ دوایی دوایی؛ پیری؛ کۆتایی (ژیان).
sunshade (sun′shād´), *n.* چەتری خۆرەتاو؛ چەتری سەر دەرگا و پەنجەرە؛ سایەبان.
sunshine (sun′shīn´), *n.* (ا) خۆرەتاو؛ هەتاو؛ ڕووناکی ڕۆژ؛ تیشکی ڕۆژ. (ب) سەرچاوەی خۆشی و کامەرانی.
-sunshiny *(adj.).*
sunspot (sun′spot´), *n.* پەڵەی سەر خۆر.
sunstroke (sun′strōk´), *n.* خۆرلێدان؛ خۆربردن؛ گەرمابردن؛ گرە لێدان.
sunstruck (sun′struk´), *adj.* خۆربردوو؛ گرەلێداو؛ گەرمابردوو؛ خۆرلێدراو.
sun tan, (ا) ڕەشکەلە بوونی پێست لە ئەنجامی خۆرەتاو بەرکەوتندا. (ب) ڕەنگی قاوەیی یا ڕەشتاڵە.
sun-up (sun′up´), *n.* = **sunrise.**
sunward (sun′wĕrd), *adv.* بەرەو خۆر.
adj. ڕوو لە خۆر؛ ڕووی لە خۆرە.
sunwards (sun′wĕrdz), *adv.* = **sunward.**
sunwise (sun′wīz´), *adv.* = **clockwise.**
sup (sup), *v.t. & v.i.* قوم لێدان.
n. قوم.
sup (sup), *v.i.* شێوکردن؛ نانی ئێوارە خواردن.
v.t. نانی ئێوارە پێدان.
super (sōō′pĕr, sū′per), *n.* (ا) کەسێکی زیادە (بەتایبەتی نوێنەرێکی ناسەرەکی بێ گفتوگۆی فیلمێك). (ب) [Colloq.]، ئەندازەی زۆر گەورە. (پ) **superintendent** . (ت) قوماشێکی کون کونی مێواوی‌یە بەرگی پەڕتووکی پێ دەگیرێ.
adj. نایاب؛ زۆر چاك.
v.t. بەرگی پەڕتووك قایم کردنەوە بە قوماشی مێواوی.
super- (sōō′pĕr, sū′pĕr), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەسەر؛ لەسەروو؛ پێشگرێکە بەمانای: *(superstructure)* (ب) سەر؛ بەرزتر (پلە)؛ بالاتر: *(superintendent, supervisor)* (پ) (ا) زۆرتر؛ فرەتر؛ زیاتر لە: *(superabundance)* . (ب) گەورە؛ گەورەتر؛ باشتر: *(supermarket)* . (ت) زۆر؛ ئێجگار: *(superheat)* . (ج) زیادە؛ سەر؛ سەرباج: *(supertax)* .
superable (sōō′pĕr-ə-b'l, sū′pĕr-ə-b'l), *adj.* پیاو دەتوانێ زاڵ ببێ بەسەریدا.
superabound (sōō′pĕr-ə-bound´, sū′pĕr-ə-bound´), *v.i.* (ا) ئێجگار زۆربوون؛ فرە بوون؛ بێ شومار بوون. (ب) لە ئەندازە بەدەربوون.
superabundance (soo´pĕr-ə-bun′dəns, sū´pĕr-ə-bun′dəns), *n.* (ا) ئێجگار زۆری؛ ئێجگار فرەیی؛ مشەیی. (ب) زیادە؛ ناپێویست.
superabundant (sōō´pĕr-ə-bun′dənt, sū´pĕr-ə-bun′dənt), *adj.* ئێجگار زۆر؛ فرە؛ مشە؛ بێ شومار.
superannuate (soo´pĕr-an′ū-āt′, sū´pĕr-an′ū-āt′), *v.t.* (ا) خانەنشین کردن (لەبەر پیری یا نەخۆشی). (ب) خستنەلاوە لەبەر کۆنی یا بەکارنەهاتن.
superannuated (sōō´pĕr-an′ū-āt′id, sū´pĕr-an′ū-āt′id) , *adj.* (ا) خانەنشین کراو (لەبەر پیری یا نەخۆشی). (ب) کۆن؛ باونەماو. (پ) پەڕیوت؛ سواو.
superannuation (sōō′pĕr-an´ū-ā′shən, sū′pĕr-an´ū-ā′shən), *n.* (ا) خانەنشینی؛ خانەنشین کردن؛ خانەنشین کران. (ب) مووچەی خانەنشینی.
superb (soo-pûrb′, syoo-pûrb′), *adj.* (ا) مەزن؛ بە شکۆ؛ شۆخ؛ جوان؛ کەشخە. (ب) نایاب؛ زۆرباش: *(a ~ view, job, voice, etc.)* .
-superbly *(adv.)*; **superbness** *(n.).*
supercargo (sōō´pĕr-kär′gō, sū′pĕr-kär′gō), *n.* لێپرسراوی کارگەی کەشتی.
supercharge (sōō′pĕr-chärj´, sū′pĕr-chärj´), *v.t.* ووزەی مەکینە زیادکردن.

superciliary (soo´pĕr-sil′i-er´i, sū´pĕr-sil′i-er´i), *adj.* تایبەتی بە برۆ

supercilious (sōō´pĕr-sil′i-əs, sū´pĕr-sil′i-əs), *adj.* بەفیز؛ لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ تەپڵ.

superduper (sōō′pĕr-dōōp′ĕr, sū′pĕr-dōōp′ĕr), *adj.* [Slang], زۆر باش؛ نایاب

superego (sōō´pĕr-ē′gō, sū′pĕr-eg′ō), *n.* منی بەرز (دەروونناسی)؛ ویژدانی هەستی بێ ناگا یا شاراوە.

supereminent (sōō´pĕr-em′ə-nənt, sū′pĕr-em′ə-nənt), *adj.* زۆر پایە بەرز؛ زۆر بەناوبانگ؛ زۆر بەرز

-supereminence *(n.)*; **supereminently** *(adv.)*.

supererogate (sōō´pĕr-er′ə-gāt´, sū´pĕr-er′ə-gāt´), *v.i.* زیاد لە پێویست کردن (کاری چاکە)

supererogation (sōō′pĕr-er´ə-gā′shən, sū′pĕr-er´ə-gā′shən), *n.* زیاد لە پێویست کاری باش کردن؛ کارێکی وەها

supererogatory (soo´pĕr-i-rog′ə-tôr´i, sū´pĕr-i-rog′ə-tō´ri), *adj.* (١) زیاد لە پێویست (٢) زیادە؛ ناپێویست

superfamily (sōō′pĕr-fam´ə-li, sū′pĕr-fam´ə-li), *n.* تیرەی بەرز یا گەورە (پۆل پۆل کردنی زیندەوەر).

superfecundation (sū′pĕr-fek´ən-dā′shən), *n.* فرە چاکردن؛ چاکردنی دوو هێلکە یا زیاتر بە دوو جار جووت بوونی یەک لەدوای یەک

superfetate (sōō´pĕr-fē′tāt, sū´pĕr-fē′tāt), *v.i.* سەرلەنوێ سکپربوونی سکی پر، واتە هی سکێک کە ناوڵەمەی تێدابێت.

-superfetation *(n.)*.

superficial (sōō´pĕr-fish′əl, sū´pĕr-fish′əl), *adj.* (١) پووکەش؛ (*a ~ wound)* .

(٢) سەرپێیی؛ لامسەرلایی؛ پووکاری؛ (*a ~ analysis)* .

(٣) هیچوپووچ؛ بێ بایەخ.

(٤) سەرزاری؛ پووالەت؛ (*a ~ smile)* .

-superficially *(adv.)*; **superficialness** *(n.)*.

superficiality (sōō′pĕr-fish´i-al′ə-ti, sū′pĕr-fish´i-al′ə-ti), *n.* (١) پووکەشێتی؛ پووالەتێتی؛ سەرزارێتی؛ هیچوپووچی.

(٢) شتێکی پووکەش یا هیچوپووچ.

superficies (sōō´pĕr-fish′i-ēz´, sū´pĕr-fish′ēz), *n.* (١) پووی دەرەوە. (٢) پووالەت؛ پووخسار.

superfine (sōō′pĕr-fīn´, sū′pĕr-fīn´), *adj.* (١) زۆر وورد؛ زۆر ناسک. (٢) زۆرباش و نایاب (فرۆتەنی).

superfluity (sōō´pĕr-flōō′ə-ti, sū´pĕr-flōō′ə-ti), *n.* (١) زیادەیی؛ زیادبوون (٢) زیادە؛ ئەوەندەی کە زیادەیە.

(٣) شتی زیادە؛ شتی ناپێویست.

superfluous (soo-pūr′flōō-əs,syoo-pūr′flōō-əs), *adj.* زیادە؛ ناپێویست؛ زیاتر لە پێویست.

superheat (sōō′pĕr-hēt´, sū′pĕr-hēt´), *v.t.* زۆر گەرم کردن

n. زۆر گەرم بوون.

superhighway (sōō′pĕr-hī′wā′, sū′pĕr-hī′wā′), *n.* شارێ (لەدەرەوەی شار)

superhuman (sōō´pĕr-hū′mən, sū′pĕr-hū′mən), *adj.* (١) لە سرووشت بەدەر؛ خودایی؛ لە سەروو مرۆڤەوە (*~ beings)* .

(٢) لە توانای مرۆڤ بەدەر؛ قارەمانانە: (*a ~ effort)* .

superimpose (sōō´pĕr-im-pōz′, sū´pĕr-im-pōz′), *v.t.* خستنەسەر؛ بەسەردا سەپاندن.

-superimposition *(n.)*.

superincumbent (sū′pĕr-in-kum′bənt), *adj.* (١) لەسەر

پاوەستاو؛ لەسەر دانراو؛ قورسایی خەرەسەر. (٢) بەسەرەوە هەڵواسراو.

superinduce (sū´pĕr-in-dūs′), *v.t.* (١) زیادکردن؛ خستنەسەر (زیادە). (٢) بوون بە هۆ؛ وەهاڵێکردن.

-superinduction *(n.)*.

superintend (sū′pĕr-in-tend´), *v.t.* سەرپەرشتی کردن؛ بەڕێوەبردن؛ چاودێری کردن.

-superintendence *(n.)*; **superintendency** *(n.)*.

superintendent (sū´pĕr-in-ten′dənt), *n.* سەرپەرشتیار؛ بەڕێوەبەر؛ چاودێر.

adj. تایبەتی بە سەرپەرشتی کردن؛ تایبەتی بە بەڕێوەبردن یا چاودێری کردن

superior (sə-pēr′i-ĕr, soo-pēr′i-ĕr), *adj.* (١) بەرزتر؛ سەروتر. (٢) لە ڕووترەوە نووسراو. (٣) بە پلەوپایەتر؛ بەرزتر؛ مەزنتر؛ گەورەتر.

(٤) زۆرتر (نرخ، بایەخ، هەند، هێز)؛ گەورەتر. (٥) نایاب؛ زۆر چالاک.

(٦) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی. (٧) گشتی تر (ووشە، بیر).

(٨) لە خۆرەوە دوورترە لە زەوی (وەک هەندێ ئەستێرەی گەڕۆک).

(٩) لە سەروو ئەندامێکی ترەوەیە (پووەکناسی).

n. (١) کەسێکی پایە بەرز؛ کەسێکی مەزن یا بەرز.

(٢) چاودێری پەرستگا (خاچ پەرستی).

superior to, (١) بەرزترە لە؛ بەرزتر. (٢) گەورەتر.

(٣) کاری تێ ناکات: (*He is superior to flattery.)* .

superior court, دادگای بەرز.

superiority (sə-pēr´i-ôr′ə-ti, soo-pēr´i-or′ə-ti), *n.* بەرزی؛ بەرزتری؛ مەزنتری؛ گەورەتری؛ باشتری؛ نایابتری.

superiority complex, خۆ بە زل زانی؛ خۆ بە زل دانان؛ خۆ بە باشترو گەورەتر دانان لە خەڵک.

superjacent (sōō´pĕr-jā′s'nt, sū´pĕr-jā′s'nt), *adj.* لەسەر پاوەستاو؛ لەسەر دانراو.

superlative (soo-pūr′lə-tiv, syoo-pūr′lə-tiv), *adj.* (١) هەرە بەرز؛ مەزنترین؛ بەرزترین (پلەوپایە، جۆر، پلە).

(٢) پتر لێ هەڵپاو؛ لە ڕادە بەدەر؛ زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر.

(٣) پلەی باڵا (ڕێزمان):

(smallest, easiest, hardest, most beautiful)

n. (١) پێڤە؛ لووتکە؛ سەرا؛ ئەوپەڕ.

(٢) شتێکی بەرز یا پلە بەرز؛ شتێکی مەزن.

(٣) (ا) باری پلەی باڵا (ڕێزمان).

(ب) ووشەیەکە لە پلەی باڵادا (ڕێزمان):

(smallest, biggest, loudest, etc.)

superlunar (sū´pĕr-lū′nĕr), *adj.* = superlunary.

superlunary (sū´pĕr-lū′nĕr-i), *adj.* (١) لە سەروو مانگەوە؛ لەولای مانگەوە. (٢) ئاسمانی؛ نازەمینی.

superman (sōō′pĕr-man´, sū′pĕr-man´), *n.* (١) مرۆڤی مەزن یا نموونەیی (بەگوێرەی فەلسەفەی " نیتشە " ی ئەڵمانی).

(٢) کەڵەپیاو؛ کەسێکە کە هێزی لە مرۆڤ بەدەری هەبێت.

supermarket (sōō′pĕr-mär´kit, sū′pĕr-mär´kit), *n.* بازاڕی گەورە (خواردەمەنی)؛ کەڵە بازاڕ؛ فرۆشگای گەورە.

supernal (sōō-pūr′n'l, sū-pūr′n'l), *adj.* (١) ئاسمانی.

(٢) بەرز؛ مەزن؛ بەشکۆ؛ بڵند.

supernatant (sū´pĕr-nā′tənt), *adj.* سەرئاوکەوتوو.

supernatural (sōō´pĕr-nach′ĕr-əl, sū´pĕr-nach′ĕr-əl), *adj.* (١) لە سرووشت بەدەر؛ لە سەروو سرووشتەوە. (٢) سەرئاسا.

n. شتی لە سرووشت بەدەر؛ دیاردەی سەرئاسا.

supernaturalism (sōō´pĕr-nach′ĕr-əl-iz′m, sū´pĕr-na-

ch'ĕr-əl-iz'm), *n.* (۱) له سروشت بەدەری؛ سەرسروشتی. (۲) بڕوابوون بە هێزی لە سروشت بەدەر.

-supernaturalist *(n.)*; **supernaturalistic** *(adj.)*.

supernormal (sū´pĕr-nôr′m'l), *adj.* لە ماف ناوەندی ژوورتر؛ لە ناسایی بەدەر.

supernumerary (sū´pĕr-nū′mĕr-er´i), *adj.* (۱) سەربار؛ زیادە (۲) زیاتر لە پێویست؛ ناپێویست. *n.* (۱) کەسێك یا شتێکی زیادە؛ شتی ناپێویست یا سەربار. (۲) نەکتەری زیادە (کە لەگەڵ جەماوەرێکدا دەردەچێت لە فیلمێکدا بەبێ گفتوگو).

superparasite (sū´pĕr-pâr′ə-sīt´), *n.* مشەخۆرێکە کە لەسەر مشەخۆرێکی تر دەژی.

superphysical (sū´pĕr-fiz′i-k'l), *adj.* لە فیزیا بەدەر؛ یاسای فیزیا ناگرێتەوە.

superpose (sū′pĕr-pōz´), *v.t.* (۱) خستنەسەر؛ لەسەر دانان. (۲) جووت کردن (نەندازە).

superpower (sōō′pĕr-pou´ĕr, sū′pĕr-pou´ĕr), *n.* زل هێز؛ وڵاتی زل هێز.

supersaturate (sū´pĕr-sach′oo-rāt´), *v.t.* زۆر تێرکردن (کیمیا)؛ زۆر تێرئاو یا پاراوکردن (کیمیا).

-supersaturation *(n.)*.

superscribe (sū′pĕr-skrīb´), *v.t.* (۱) لە لاسەرو یا دەرەوەی شتێکدا نووسین یا هەڵکەندن. (۲) ناوو ناونیشان لەسەر نووسین (نامە).

superscript (sū′pĕr-skript´), *adj.* لە سەروەوە نووسراو. *n.* تیپێك؛ ژمارەیەك، یا نیشانەیەکە کە لە لای سەرو و پاستی یەکێکی تردەوە نووسرابێت

superscription (sū´pĕr-skrip′shən), *n.* (۱) لە لاسەرو یا دەرەوەی شتێکدا نووسین یا هەڵکەندن. (۲) ناوو ناونیشانی نامە یا پرپاسکەو شتی نووسراو لەژوورو یا دەرەوەی پووپەکدا. (۳) لاسەروی پەچەتە کە روشەی " پەچەتە " ی لەسەر نووسراوە.

supersede (sōō´pĕr-sēd′, sū´pĕr-sēd′), *v.t.* (۱) خستنەلاوە؛ لابردن؛ بەتاڵکردنەوە. (۲) شوێن گرتنەوە؛ چوونە جێگەی.

-supersedure *(n.)*; **supersession** *(n.)*.

supersedeas (sū´pĕr-sē′di-as), *n.* فەرمانی پاوەستاندنی بڕیاری دادگا (وەك بڕیاری سزادان).

supersensible (sū´pĕr-sen′sə-b'l), *adj.* لە هەست بەدەر.

supersensitive (sū′pĕr-sen′sə-tiv), *adj.* لە نەندازە بەدەر بەهەست؛ نێجگار زۆر هەستیار؛ زۆر ناسك هەست.

supersensory (sū´pĕr-sen′sə-ri), *adj.* لە هەست بەدەر؛ هەست پێ نەکراو.

supersonic (sōō´pĕr-son′ik, sū´pĕr-son′ik), *adj.* لە دەنگ خێراتر.

supersonics (sū´pĕr-son′iks), *n.pl.* زانستی دیاردەی لە دەنگ خێراتر یا بەدەر.

super transport, فڕۆکەی لە دەنگ خێراتر.

superstar (sōō′pĕr-stär´, sū′pĕr-stär´), *n.* ئەستێرەی سینەما یا یاریکەری بەناوبانگ؛ نەکتەر یا یاریکەری زۆر بەناوبانگ.

superstition (sōō´pĕr-stish′ən, sū´pĕr-stish′ən), *n.* پڕو پووچ؛ نەفسانە؛ باوەڕی پڕوپووچ.

superstitious (sōō´pĕr-stish′əs, sū´pĕr-stish′əs), *adj.* (۱) نەفسانەیی؛ تایبەتی بە بڕوباوەڕی پڕوپووچ. (۲) بڕوادار بە نەفسانە؛ شوێن نەفسانە کەوتوو.

superstratum (sū´pĕr-strā′təm), *n.* چینی سەروو؛ چینی سەر چینێکی تر

superstructure (sū′pĕr-struk′chĕr), *n.* (۱) خانووی سەرەوە؛ شتێکی دروستکراو یا پێکهاتوو لەسەر شتێکی تر. (۲) نەو بەشەی خانوو کە لەسەر بناغەکەیەوەیەتی؛ بەشی لاسەرووی خانوو. (۳) بەشی لاسەرووی کەشتی (بەتایبەتی کەشتی جەنگ). (٤) هێڵی ناسنی شەمەندەفەرو دارەکانی ژێری.

supertax (sōō′pĕr-taks´, sū′pĕr-taks´), *n.* سەرباج.

supervene (sōō´pĕr-vēn′, sū´pĕr-vēn′), *v.i.* (۱) لە زیادە یا چاوەڕوان نەکراوی پووداو. (۲) پووداو.

supervention (sū´pĕr-ven′shən), *n.* (۱) لە زیادە پووداو؛ بێ چاوەڕوان کراوی پووداو. (۲) پووداوێکی چاوەڕوان نەکراو یا زیادە.

supervise (sōō′pĕr-vīz´, sū′pĕr-vīz´), *v.t.* چاودێری کردن؛ سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن.

supervision (sū´pĕr-vizh′ən), *n.* سەرەوکاری؛ چاودێری؛ سەرپەرشتی.

supervisor (sōō′pĕr-vī´zĕr, sū′pĕr-vī´zĕr), *n.* سەرکار؛ سەرپەرشتیار؛ چاودێر.

supervisorship (sū´pĕr-vī′zĕr-ship´), *n.* پلەوپایەی چاودێر یا سەرپەرشتیار.

supervisory (sū´pĕr-vī′zə-ri), *adj.* تایبەتی بە سەرپەرشتی یا چاودێری.

supinate (sōō′pə-nāt´, sū′pə-nāt´), *v.t. & v.i.* بەری دەست بۆ سەرەوە پاگرتن یا هەڵگێڕانەوە؛ باسك بە جۆرێك پاگرتن کە لەپی دەست ڕووی بۆ سەرەوە بێت.

-supination *(n.)*.

supine (sōō-pīn′, sū-pīn′), *adj.* (۱) لەسەر پشت ڕاکشاو؛ بە پشتدا پاڵکەوتوو. (۲) ڕوو بۆ سەرەوە (بەری لەپ). (۳) [Poetic]، بە پشتدا کەوتوو. (٤) سست؛ خاو؛ بێ تین؛ بێ ووزە؛ بێ تاقەت. *n.* ناوی لە کردارەوە هاتوو (ڕێزمان).

supper (sup′ĕr), *n.* نانی ئێوارە؛ شێو.

supplant (sə-plant′, sə-plänt′), *v.t.* (۱) جێگەگرتنەوە (بەزۆر یا بە پیلان)؛ لابردن یا دەرکردنو شوێن گرتنەوە: *(The prime minister was ~ed by his rival.)* (۲) (ا) جێگەگرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە: *(Cars are ~ing pack animals.)* (ب) لە ڕەگ دەرهێنان و بەشێکی تر جێگە پڕکردنەوە.

supple (sup′'l), *adj.* (۱) نەرم؛ نەرمونۆڵ: *(a ~ body)* . (۲) جڕ؛ بەکێشمان. (۳) گونجاو: *(a ~ mind)* . (٤) زوو کارتێکراو. (۵) مەراییکەر؛ سەرشۆڕ؛ ملکەچ. *v.t.* نەرمونۆڵ کردن؛ نەرم کردن؛ وەك لاستیك بکش کردن. *v.i.* نەرم بوون؛ وەك لاستیك لێهاتن.

-supplely *(adv.)*; **supply** *(adv.)*.

supplement (sup′lə-mənt), *n.* (۱) پاشکۆ؛ سەربار؛ تەواوکەر. (۲) گۆشەی تەواوکەر. *v.t.* خستنەپاڵ؛ خستنەسەر؛ تەواوکردن: *(He ~ed his income by doing odd jobs.)*

supplemental (sup´lə-men′t'l), *adj.* = supplementary.

supplementary (sup´lə-men′tĕr-i), *adj.* پاشکۆیی؛ سەرباری؛ زیادە.

supplementary angle, گۆشەی تەواوکەر.

suppletory (sup′lə-tôr´i, sup′lə-tō´ri), *adj.* = supplementary.

suppliance (sup′li-əns), *n.* [Rare], = supplication.

suppliant (sup′li-ənt), *n.* تکاکەر؛ داواکەر؛ لێ پارەرەوە. *adj.* تایبەتی بە تکاکردن یا لێ پارانەوە.

supplicant (sup′lə-kənt), *adj.* تایبەتی بە تکاکردن یا پارانەوە.

n. تکاکەر؛ داواکەر.

supplicate (sup′lə-kāt′), *v.t.* (۱) نزاکردن؛ لێ پاڕانەوە. (۲) دەستەوداوێن بوون؛ داواکردن؛ تکاکردن

v.i. پاڕانەوە؛ تکاکردن

supplication (sup′lə-kā′shən), *n.* پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ تکا؛ داواکردن؛ دەستەوداوێن بوون.

-supplicatory *(adj.).*

supplier (sə-plī′ər), *n.* پێدەر پێشکەشکەر؛ بۆ هێنەر؛ خواست بۆ بەیداکەر.

supply (sə-plī′), *v.t.* (۱) پێدان؛ پێشکەش کردن: *(We ~ all materials.)*

(۲) بۆ بژاردن. *(Friends have ~ied their loss.)*

(۳) بریکاری کردن؛ نیشکردن لەباتی یا لە جێی.

v.i. نیشکردن لەباتی یا لە جێی؛ بریکاری کردن

n. (۱) پێدان؛ پێشکەش کردن (۲) (*pl.*) ، نازووقە؛ تفاق. (۳) نەو فرۆتەدێیەی کە هەیە بۆ کرین بە نرخێکی تایبەتی. (٤) بریکار (مامۆستا ، قەشە)؛ جێگر. (٥) [Obs.]. یارمەتی؛ یاریدە.

support (sə-pôrt′, sə-pōrt′), *v.t.* (۱) ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ هەڵگرتن. (۲) پشتیوانی کردن؛ یارمەتیدان؛ پاڵپشتی کردن؛ لەنگەرگرتن. (۳) پەسەندکردن؛ لایەنگری کردن؛ ڕا لەسەر بوون. (٤) بەخێوکردن؛ ژیاندن؛ دەستگیرۆیی کردن: *(He ~s his wife and children.)*

(٥) لایەنگری کردن (بەڵگە)؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە: *(The evidence ~s his claim.)*

(٦) هەل کردن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن. (۷) (۱) خۆنواندن (شانۆ). (ب) ڕۆڵێکی ناسەرەکی بینین لەگەڵ نەکتەرێکی سەرەکیدا (شانۆ، فیلم).

n. (۱) یارمەتی؛ پشتیوانی؛ لایەنگری؛ پشتگیری. (۲) پایە؛ پاڵپشت؛ کۆڵەکە. (۳) گوزەران؛ دەرامەت؛ هۆی گوزەران.

supportable (sə-pôr′tə-b'l, sə-pōr′tə-b'l), *adj.* خوی لەبەردا پادەگیرێت؛ هەڵدەگیرێت؛ لەگەڵی دەردەبڕێت

supporter (sə-pôr′tər, sə-pōr′tər), *n.* (۱) پشتگیر؛ پشتیوان؛ لایەنگر؛ پاڵپشتیکەر. (۲) ڕاگر (وەک ئاوگەلبەندی وەرزشکان).

supportive (sə-pôr′tiv, sə-pōr′tiv), *adj.* یارمەتیدەر؛ لایەنگر؛ پشتیوان؛ تایبەتی بە پشتیوانی یا لایەنگری: *(~ evidence for the charges)*

supposable (sə-pōz′ə-b'l), *adj.* وا دادەنرێت؛ گریمانی.

suppose (sə-pōz′), *v.t.* (۱) گریمان؛ وا دانان: *(S~ A equals B.)* (۲) وا هاتنەبەرچاو؛ وا دانان؛ وا زانین؛ وا تێگەیشتن. *(S~ I write him first.)* (۳) وا دانان

(٤) وا گەیاندن.

(٥) وا پێویست کردن؛ وا بەتەمابوون: *(I am ~d to be there at eight o'clock.)*

v.i. گریمار؛ وا دانان.

supposed (sə-pōzd′), *adj.* وا دانراو؛ هەر بەناو؛ بە درۆ وا دانراو؛ گوایە و دانراو.

supposedly (sə-pōz′id-li), *adv.* گوایە؛ کە گوایە؛ بەناو.

supposition (sup′ə-zish′ən), *n.* (۱) وا دانان؛ گریمانکاری (۲) گریمانە؛ گریمان؛ شتی بە پاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەک.

-suppositional *(adj.).*

supposititious (sə-poz′ə-tish′əs), *adj.* (۱) ساختە؛ دروزنە؛ درۆ؛ ڕووکەش؛ قەڵب (۲) گریمانەیی.

suppositive (sə-poz′ə-tiv), *adj.* (۱) گریمانەیی. (۲) مەرجی (ڕێزمان)؛ ئەگەرەکویی؛ گریمانەیی.

(if, assuming, provided)

suppository (sə-poz′ə-tôr′i, sə-poz′ə-tō′ri), *n.* شاف؛ دەستوور.

suppress (sə-pres′), *v.t.* (۱) (۱) کۆڕاندنەوە (شۆڕش، ناشووب)؛ دامرکاندنەوە؛ پێشێل کردن؛ سەرکوتکردن؛ پێبەست کردن. (ب) قەدەغەکردن. (۲) کپکردنەوە؛ خەفەکردن؛ کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس)؛ ناشکرا نەکردن؛ گردن بەژێر لێوەوە؛ دەرنەبڕین: *(I ~ed a laugh.; Newspapers have ~ed the story.)*

(۳) ڕێگەنەدان بە بڵاوکردنەوە.

(٤) وەستاندن.

(٥) شاردنەوە؛ کپکردن؛ دەرنەبڕین: *(to ~ an emotion)*.

-suppresser; suppressor *(n.)*; **suppressible** *(adj.).*

suppression (sə-presh′ən), *n.* (۱) کۆڕاندنەوە؛ سەرکوتانەوە؛ پێشێل کردن؛ پێبەستکردن. (۲) کپکردن (هەست)؛ خەفەکردن؛ شاردنەوە

suppressive (sə-pres′iv), *adj.* (۱) پێشێلکەر؛ پێبەستکەر؛ خەفەکەر؛ کپکەرەوە. (۲) تایبەتی بە پێشێل کردن یا کپکردن.

suppurate (sup′yoo-rāt′), *v.i.* کێم کردن.

suppuration (sup′yoo-rā′shən), *n.* کێم کردن.

supra- (sōō′prə, sū′prə), پێشگرێکە بەمانای: لەسەروو؛ لەژوور؛ لەسەر؛ بەدەر.

supraliminal (sū′prə-lim′i-n'l), *adj.* پێ زانراو (هۆش).

supramolecular (sū′prə-mə-lek′yoo-lēr), *adj.* هەمەگەردی؛ چەندگەردی.

suprarenal (sōō′prə-rē′n'l, sū′prə-rē′n'l), *adj.* تایبەتی بە سەر یا ژوور گورچیلە (پژێنی نەدرینالین).

n. پژێنی نەدرینالین.

supremacy (sə-prem′ə-si, soo-prem′ə-si), *n.* زاڵیتی؛ زاڵی؛ بەرزی؛ دەستبااڵیی؛ دەست بەسەردا پۆیشتن؛ دەسەاڵتی بەرز.

supreme (sə-prēm′, soo-prēm′), *adj.* (۱) زاڵ؛ باڵاترین؛ بەرز؛ بەدەسەاڵتترین؛ هەرە بەرز؛ بەرزترین. (۲) نایابترین؛ باشترین؛ بەرزترین. (۳) ئەوپەڕ؛ هەرە.

-supremely *(adv.)*; **supremeness** *(n.).*

Supreme Being, خودا.

Supreme Court, دادگای بەرز.

sur- (sûr), پێشگرێکە بەمانای: سەر؛ ژوور؛ زیادە؛ سەربار: *(surface, surcharge)*

sura (soor′ə), *n.* سوورەت (قورئان).

surah (soor′ə), *n.* سورات: قوماشێکی ناوڕیشمی هیندیەیە.

sural (soor′əl, syoor′əl), *adj.* لوولاقی.

surbase (sûr′bās′), *n.* نەقشی بن دیوارو پایە.

surcease (sûr′sēs′), *v.t. & v.i.* [Archaic], دوایی هاتن؛ وەستان؛ کۆتایی هاتن.

n. [Archaic], دوایی؛ کۆتایی.

surcharge (sûr-chärj′), *v.t.* (۱) پارە زۆر لێسەندن؛ زیاد لێسەندن. (۲) زۆر بارکردن؛ باری قورس لێنان؛ باری زیادە لێنان. (۳) زۆر پرکردن. (٤) دامغەدان لە پووڵی پۆستە (بۆ پیشانانی نرخی زیادەی).

n. (۱) سەرباج؛ باجی زیادە. (۲) پارەی زیادە لێسەنراو؛ مزی زیادە؛ نرخی زیادە. (۳) باری قورس؛ سەربار؛ باری زیادە. (٤) دامغەی لێدراو لە پووڵی پۆستە (بۆ پیشاندانی نرخی زیادەی).

surcingle (sûr′siŋ′g'l), *n.* (۱) قەیاسە؛ تەنگە. (۲) کەمەربەندی کەوای قەشە.

surcoat (sûr′kōt′), *n.* پالتۆی سەر تەلفان.

surculose (sûr′kyoo-lōs′), *adj.* وەچاوی؛ وەچدار؛ وەچ دەرکردوو.

surd (sûrd), *adj.* (۱) کوێر (ڕەگ- بێکاری).

(٢) بێ دەنگ (تیپی زمان).

n. (١) ڕەگەکوێرە (بەرکاری). (٢) تیپی بێ دەنگ (زمان).

sure (shoor), ***adj.*** (١) [Obs.] . بێ مەترسی؛ مەترسی لێ ناکرێت.

(٢) هەمیشە سەرکەوتوو؛ مەترسی سەنەکەوتنی لێ ناکرێت:

(a ~ method; a ~ remedy)

(٣) پشت بێ بەستراو.

(٤) بێ گومان؛ ڕاست. ***(~ proof of his innocence)*** .

(٥) چەسپیو؛ پتەو: ***(~ convictions)*** .

(٦) دڵنیا ***(Are you ~ of your facts?; ~ of victory)*** .

(٧) هەر دەبێت ببێت. (٨) مسۆگەر: ***(He is ~ to lose.)*** .

(٩) هەمیشە دەی پێکێت: ***(a ~ aim)*** .

adv. [Colloq.], بێ گومان: دڵنیا

for sure, بێ گومان: بەبێ گومان.

make sure, دڵنیابوون: دڵنیا بەا.

sure enough, [Colloq.], بێ گومان: هەر وەک چاوەڕوانی لێ دەکرا.

to be sure, بێ گومان: گومانی تێدا نییە.

sure-enough (shoor′i-nuf′), ***adj.*** [Colloq.], ڕاستەقینە؛ ڕاست: ڕەسەن.

sure-fire (shoor′fīr´), ***adj.*** [Colloq.], سەرکەوتنی مسۆگەرە.

sure-footed (shoor′foot′id), ***adj.*** پێ هەڵنەکەوتوو؛ پێ دانەچوو؛ هەڵەنەکەر: کاری خۆ زانیو؛ پشت نەستوور.

surely (shoor′li), ***adv.*** (١) بە دڵنیایی: بە پشت نەستووری.

(٢) بێ گومان ***(S~ you don't believe that!)*** .

surety (shoor′ti, shoor′ə-ti), ***n.*** (١) بڕوا بە خۆ بوون؛ بڕوا بە خۆ کردن. (٢) بێ گومانی؛ دڵنیایی. (٣) دەستەبەری. (٤) دەستەبەر.

surf (sūrf), ***n.*** شەپۆلی کەنار دەریا.

v.i. ئاوەخلیسکێ کردن بە تەختە بەسەر شەپۆلی کەنار دەریادا؛ شەپۆل خلیسکێ کردن.

surface (sūr′fis), ***n.*** (١) ڕوو (زەندازە).

(٢) ڕووالەت؛ ڕووکەش؛ ڕووکار. (٤) **airfoil** .

adj. ڕووالەتی؛ ڕووکەشی؛ لەڕوو؛ سەرزاری؛ هەر لەڕوو:

(~ politness; ~ impressions)

v.t. (١) ڕووی تایبەتی بۆ کردن؛ دیوی دەرەوەی چاکردن؛ ساف و لووس کردن؛ ڕێک کردن. (٢) هێنانە سەر ئاو (ژێردەریایی).

v.i. (١) کان کردن لە نزیک ڕووی زەویدا. (٢) هاتنە سەر ئاو (ژێردەریایی)؛ سەر ئاو کەوتن. (٣) سەر دەرهێنان؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن.

on the surface, لەڕوو؛ بە ڕوو؛ بە سەرزاری؛ بە ڕووالەت.

surface plate, = planometer.

surfbird (sūrf′būrd´), ***n.*** باڵندەیەکی بچووکی کڵک پانی کەناردەریایە.

surfboard (sūrf′bôrd´, sūrf′bōrd´), ***n.*** تەختەی ئاوەخلیسکێ (لە کەناری دەریادا)؛ تەختەی شەپۆل خلیسکێ: تەختەیەکی باریک و درێژو سووکە بۆ سواربوونی شەپۆلی شکاوەی کەنار دەریا.

surfboat (sūrf′bōt´), ***n.*** بەلەمی شەپۆلی: بەلەمێکی سووک و قایمە لە دەریای هەڵچوو و شەپۆلی زلدا بەکار دێت.

surf-duck, = scoter.

surfeit (sūr′fit), ***n.*** (١) ئێجگار زۆر؛ زەبەنە؛ لە ئەندازە بەدەر.

(٢) زۆر خواردن؛ زیادەخۆڕی؛ زۆر تێرخواردن.

(٣) ئینتەلا؛ سک ئێشان بەهۆی زۆر خواردنەوە.

(٤) لەبەرچاو کەوتن (لەبەر زۆرو زەبەنەیی).

surfer (sūrf′ēr), ***n.*** شەپۆل خلیسکێکەر؛ ئاوەخلیسکێکەری کەنار دەریا.

surf-fish, ماسییەکی بچووکی کەناری دەریای پاسیفیکە.

surficial (sūr´fish′əl), ***adj.*** هی سەر ڕووی زەوی.

surfing (sūrf′iŋ), ***n.*** یاریی شەپۆل خلیسکێ؛ یاری ئاوەخلیسکێی کەنار دەریا.

surge (sūrj), ***n.*** (١) شەپۆلی گەورە؛ شەپۆلی بەتین.

(٢) لێشاو؛ لافاو؛ وروژم: ***(the ~ of the sea; a ~ of pity, anger, etc.)***

(٣) تەووژم (نەهەکتریک).

v.i. (١) شەپۆلدان.

(٢) لێشاو بردن؛ وروژم هێنان؛ وەک لافاو هەڵسان:

(A big crowd ~d out of the stadium.)

(٣) هەڵچوون (هەست)؛ هاتنە جۆش.

(٤) شل بوونەوەی پەتی چەرخی لەنگەر هەڵکردنی کەشتی.

v.t. شل کردنەوەی پەتی چەرخی لەنگەر هەڵکردنی کەشتی.

surgeon (sūr′jən), ***n.*** نەشتەرگەر؛ نەشتەرکار؛ برینساز.

surgeoncy (sūr′jən-si), ***n.*** پلەی نەشتەرگەر؛ پلەی نەشتەرکار؛ برینکار.

surgeon-fish (sūr′jən-fish´), ***n.*** ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگی ناوچە گەرمەکانە دڕکێکی وەک تیر بە بنی کلکییەوەیەتی.

Surgeon General, (١) سەرەک پزیشک (سوپای ئەمەریکی و بەڕێوەبەرێتی پزیشکەوانی).

(٢) [s- g-] ، نەندامی تیپی پزیشکی (سوپای ئینگلیزی).

surgery (sūr′jēr-i), ***n.*** (١) نەشتەرگەری؛ نەشتەرکاری؛ برینکاری.

(٢) ژووری نەشتەرگەری؛ تاقیگەی نەشتەرکار.

(٣) فەرمانگەی پزیشک (ئینگلتەرە).

surgical (sūr′ji-k'l), ***adj.*** (١) هی نەشتەرگەری و نەشتەرگەران.

(٢) لە ئەنجامی نەشتەرگەرییەوەیە.

-surgically ***(adv.).***

surly (sūr′li), ***adj.*** (١) مۆن؛ مڕومۆن؛ مڕومۆچ؛ گرژ؛ ووشک (مەجان)؛ ڕووگرژ. (٢) [Rare or Obs.]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی.

-surlily ***(adv.)***; **surliness** ***(n.).***

surmise (sēr-mīz′), ***n.*** گۆتەرە؛ وا دانان؛ وا زانین؛ وا تێگەیشتن.

v.t. & v.i. وا زانین؛ وا دانان؛ وا تێگەیشتن؛ وا بۆچوون.

surmount (sēr-mount′), ***v.t.*** (١) زیاتر بوون لە؛ لێ تێپەڕین.

(٢) زاڵبوون بەسەردا؛ بەسەردا سەرکەوتن. (٣) پیادا هەڵگەڕان.

(٤) بە تەرقەسەرەوە بوون؛ بە پۆپە یا سەرەوە بوون.

(٥) خستنەسەر؛ دانان لەسەر.

-surmountable ***(adj.).***

surmullet (sēr-mul′it), ***n.*** جۆرێکە لە ماسی.

surname (sūr′nām´), ***n.*** (١) سەرناو؛ لەقەب؛ ناوی هۆز. (٢) نازناو.

v.t. نازناو لێ نان؛ لەقەب لێ نان.

surpass (sēr-pas′, sēr-päs′), ***v.t.*** (١) باشتر بوون لە.

(٢) زیاتر بوون لە؛ تێپەڕ بوون؛ بۆڕ پێدان.

surpassing (sēr-pas′iŋ, sēr-päs′iŋ), ***adj.*** بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ ئێجگار زۆر: ***(monuments of ~ magnificence)*** .

surplice (sūr′plis), ***n.*** جبەیەکی سپی قەشەیە

surplus (sūr′plus, sūr′pləs), ***n.*** شتی زیادە؛ زیادە؛ سەرباقی؛ شتی ناپێویست.

adj. زیادە؛ زیاد لە پێویست.

surplusage (sūr′plus-ij), ***n.*** (١) زیادە؛ شتی ناپێویست.

(٢) ڕێسە؛ قسە درێژکردنەوە. (٣) شتی بێ پەیوەندی بە باسەکەوە (دادگەری).

surprint (sūr′print´), ***v.t.*** چاپکردن لەسەر شتێکی چاپکراوەوە.

n. شتێکی چاپکراو لەسەر شتێکی چاپکراوی تردەوە.

surprisal (sēr-prī′z'l), ***n.*** (١) لەپڕ بەسەردادان.

(٢) سەرسوڕمان؛ سەرسامی؛ ناکاوی.

surprise (sēr-prīz′), ***v.t.*** (١) لە ناکاو چوون بەسەردا؛ لەپڕ چوون بەسەردا. (٢) ناشبگیرکردن؛ لە ناکاو بەسەردادان؛ لەپڕ هێرش بردنە سەرو داگیرکردن. (٣) سەرسوڕماندن؛ سەرسام کردن.

(٤) لە ناکاو بە فێل نهێنی لێ دەرهێنان یا کاری نەویستراو پێ کردن.

n. (١) هێرشی لە ناکاو؛ ناکاوی؛ بەسەردادانی لەپڕ.

(٢) سەرسامی، سەرسوڕمان؛ سەرسوڕماوی.
(٣) شتی سەرسوڕمێن یا سەرسامکەر

take by surprise, (١) لە ناکاو چوون بەسەردا؛ لەپڕ بەسەردادان (٢) سەرسام کردن، سەرسوڕماندن.

(His insane reaction took us completely by surprise.)

surprisedly (sēr-prīz′id-li), *adv.* بە سەرسامیەوە؛ بە سەرسوڕمانەوە

surprising (sēr-prīz′iŋ), *adj.* سەیر؛ سەرسوڕمێن؛ سەرسوڕمێنەر. **-surprisingly** *(adv.).*

surreal (sə-rē′əl), *adj.* سریالی (هونەر، بارودۆخ... هتد)؛ لە ڕاستی ناچێت

surrealism (sə-rē′əl-iz′m), *n.* سریالیزم؛ سریالی؛ هونەری سریالی؛ لە ڕاستی نەچوو (هونەر). **-surrealist** *(n.)*; **surrealistic** *(adj.)*; **surrealistically** *(adv.).*

surrebutter (sūr´ri-but′ēr), *n.* *Also* **surrebuttal,** وەڵامی داواچی بۆ داوا لەسەر لە دادگادا

surrejoinder (sūr´ri-join′dēr), *n.* وەڵامی داواچی بۆ داوا لەسەر لە دادگادا

surrender (sə-ren′dēr), *v.t.* (١) بە دەستەوەدان؛ دان بەدەستەوە: *(They ~ed the city to the enemy.)*
(٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان: *(We shall never ~ our liberty.)* .
(٣) کۆڵدان. (٤) دانەوە؛ پێدانەوە.

v.i. خۆ بەدەستەوەدان

n. (١) بەدەستەوەدان (٢) خۆ بەدەستەوەدان. (٣) وازهێنان؛ دەستهەڵگرتن.

surreptitious (sūr´əp-tish′əs), *adj.* نهێنی؛ پەنهان؛ پەنهانی؛ بە دزێیەوە **-surreptitiously** *(adv.)*; **surreptitiousness** *(n.).*

surrey (sūr′i), *n.* گالیسکەی چوارپێچکەی دوو کورسی

surrogate (sūr′ə-gāt´), *n.* (١) بریکار؛ جێگر؛ نوێنەر؛ بریتی (٢) دادپرسی وەسیەتنامەو میراتی بەش کردن.

v.t. (١) لە جێ دانان؛ خستنەجێ؛ کردنە بریکار. (٢) لە جێی خۆ دانان؛ کردنە نوێنەری خۆ

surround (sə-round′), *v.t.* (١) دەوردان؛ چواردەورگرتن؛ چواردەورەدان: *(The house is ~ed by a wall.)* .
(٢) گەمارۆدان؛ ئابڵوقەدان؛ دەورگرتن؛ دەورەدان.

surroundings (sə-round′iŋs), *n.pl.* دەوروبەر؛ دەوروپشت *(The house is in beautiful ~ .)*

surtax (sūr′taks′), *n.* سەرباج

v.t. سەرباج لێسەندن؛ سەرباج لەسەر دانان.

surtout (sēr-tōōt′, sēr-tōō′), *n.* پاڵتۆی درێژو تەسکی پیاوانە

surveillance (sēr-vā′ləns, sēr-vāl′yəns), *n.* (١) چاودێری پۆلیس؛ سووسەگەری *(The suspects were under police ~ .)* .
(٢) چاودێری؛ سەرکاری؛ سەرپەرشتی.

surveillant (sēr-vā′lənt, sēr-vāl′yənt), *n.* چاودێر (پۆلیس)؛ سووسەگەر

survey (sēr-vā′), *v.t.* (١) هەڵسەنگاندن؛ لێ وردبوونەوەو هەڵسەنگاندن. (٢) لێ وردبوونەوە؛ بە وردی سەیرکردن. (٣) پیاچوونەوە؛ باس کردن یا سەیرکردن بە گشتی: *(He ~ed the international situation.)*
(٤) پووپێوان؛ پێوان (زەوی)؛ ئەندازەگرتن.

n. (١) لێ وردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوەی گشتی؛ هەڵسەنگان. (٢) پیاچوونەوە یا سەیرکردنی گشتی. (٣) پووپێوی؛ پێوان (زەوی)؛ ئەندازەگرتن. (٤) زەوی پێوراو (٥) نەخشەی ئەم پێوانە.

surveying (sēr-vā′iŋ), *n.* پووپێوی؛ زەوی پێوی؛ پێوان.

surveyor (sēr-vā′ēr), *n.* زەوی پێو؛ پووپێو؛ پێوەر؛ ئەندازەگر.

surveyor's level, تەرازووی زەوی پێو یا پووپێو.

surveyor's measure, پێوانەی زەوی پێو یا پووپێو.

survival (sēr-vī′v'l), *n.* (١) مان؛ مانەوە؛ نەفەوتان؛ بەردەوام بوون؛ ژیان؛ بەردەوامی. (٢) شتی ماوە یا نەفەوتاو دوای نەمانی شتی تر.

survival of the fittest, مانی چاکتر؛ مانی ئەو زیندەوەرەی کە باشتر لەگەڵ سروشتو دەوروبەریدا خۆی دەگونجێنێت.

survive (sēr-vīv′), *v.t.* (١) مان؛ مان لە دوا یا زیاتر لە؛ بەردەوام بوون لەدوای. (٢) مان (بەتایبەتی دوای کارەساتێك)؛ نەفەوتان؛ لەناونەچوون: *(They ~d the car accident, shipwreck, etc.)*

v.i. (١) مان؛ نەفەوتان؛ مانەوە؛ ژیان. (٢) دەربردن؛ هەڵکردن.

survivor (sēr-vī′vēr), *n.* *Also* **surviver,** ماو؛ کەسێکی ماو (پاش نەمانی ئەوانی تر)؛ نەفەوتاو؛ خۆپارێز؛ نەمر: *(He was the sole ~ of the accident.)*

susceptibility (sə-sep´tə-bil′ə-ti), *n.* (١) بۆ هەبوون؛ توانا. (٢) *(pl.)* ، هەست. (٣) زوو کارتێکران؛ هەستیاری؛ بە ئاسانی گۆڕان.

susceptible (sə-sep′tə-b'l), *adj.* (١) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بەرهەڵستی نەکەر. (٢) زوو دەیگرێ (نەخۆشی گرتن)؛ بەرگە ناگرێ: *(He's ~ to colds.)*
(٣) هەستیار؛ زوو هەستی دەجووڵێ: *(~ to flattery)* .

susceptible of, بۆی هەیە.

susceptible to, بە ئاسانی کاری تێ دەکرێ؛ زوو دەیگرێ (نەخۆشی): *(susceptibe to tuberculosis)*

susceptive (sə-sep′tiv), *adj.* (١) زوو کاری تێ دەکرێ. (٢) زوو وەرگر؛ وەرگر؛ کراوە. **-susceptiveness** *(n.)*; **susceptivity** *(n.).*

suslik (sus′lik), *n.* (١) گیاندارێکی کرۆژەندەیە لە سمۆرە دەچێ. (٢) کەوڵی ئەم گیانەوەرە.

suspect (sə-spekt′), *v.t.* (١) گومان لێکردن؛ گومان کردن؛ بەدگومانی لێکردن. (٢) گومانی تاوان لێکردن؛ گومانی تاوانباری لێ هەبوون. (٣) لا وابوون؛ وا زانین؛ وا دانان.

adj. گومان لێکراو.

n. کەسێکی گومان لێکراو (بەتایبەتی بۆ تاوانباری)؛ گومانبار؛ گومانی تاوانکاری لێکراو؛ گومانی.

suspend (sə-spend′), *v.t.* (١) دەست کێشانەوە لە کار؛ دەرکردن بۆ سەردەمێك؛ لە نیش وەستاندن: *(to ~ a student from school)*
(٢) وەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن: *(to ~ physical activity)* .
(٣) ڕاگرتن (بڕیار)؛ وەستاندن؛ لەکارخستن؛ هێشتنەوە لە باری خۆیدا: *(to ~ a sentence; to ~ judgment)*
(٤) هەڵواسین؛ ڕاهێڵان؛ داهێڵان؛ شۆڕکردنەوە: *(to ~ a lamp from the ceiling)*
(٥) لە هەوادا ڕاگرتن بەبێ هیچ (وەك تەپوتۆز).
(٦) بە چاوەڕوانی هێشتنەوە؛ بەتەماکردن.

v.i. (١) وەستان؛ دواکەوتن. (٢) پارە نەدانەوە؛ قەرز نەدانەوە.

suspenders (sə-spen′dērz), *n.pl.* (١) ئاسنی پانتۆل. (٢) [British]، پووزەوانە؛ گێرە؛ ئاسنی گۆزەوی.

suspense (sə-spens′), *n.* (١) لە نەگەڕو نەگەردا بوون؛ نامسۆگەری؛ نەگەرونەگەری. (٢) بەتەمابوون بە دڵەڕاوکێوە؛ چاوەڕێ کردن بەبێ ئارامی یا دڵخورتەوە. (٣) ڕاگرتن (ڕووداو)؛ دواخستن.

suspense account, حسابی سەردەمی (دەفتەرگرتن).

suspension (sə-spen′shən), *n.* (١) (أ) دەست کێشانەوە لە نیش؛ دەرکردن لە کار یا قوتابخانە بۆ سەردەمێك. (ب) وەستان (قەرز یا پارەدانەوە). (ج) ڕاگرتن (بڕیار)؛ ڕاوەستان. (٢) هەڵواسین؛ ڕاهێڵان. (٣) ئامێزی شت پێدا هەڵواسراو یا ڕاهێڵراو. (٤) سپرینگی ژێر ئوتومبیل.

(٥) هەڵواسران: باری ماددەیەکە کە گەردەکانی لەناو شلەیەکدا وەستاین بێ نەوەی بتوێنەوە.

suspension bridge, پردی هەڵواسراو.

suspension point, خاڵی لابردن: سێ خاڵە کە نیشانەی لابردنی چەند ووشەیەکن لە دەقی نووسینێکدا.

suspensive (sə-spen′siv), *adj.* (١) وەستێنەر؛ ڕاگر؛ ڕاگیرکەر. (٢) دوودڵ؛ ڕادار.

suspensor (sə-spen′sĕr), *n.* = suspensory.

suspensory (sə-spen′sə-ri), *adj.* (١) ڕاگر؛ ڕاگیرکەر؛ پێبەست: *(a ~ muscle or bandage)* (٢) دواخەر؛ وەستێنەر (بڕیار)؛ ڕاوەستێن. *n.* ماسولکە؛ بریندێچ، یا شتی ڕاگیرکەر.

suspicion (sə-spish′ən), *n.* (١) گومان؛ بەدگومانی؛ دڵ پیسی. (٢) نەخت؛ نەختان؛ تۆز؛ تۆسقاڵ. *v.t.* [Dial or Colloq.], گومان لێکردن؛ بەدگومانی لێکردن؛ گومان لێ بوون.

above suspicion, گومانی لێ ناکرێ؛ پاک (مرۆڤ).

on suspicion, بەهۆی گومان لێکراوەوە؛ لەسەر گومان.

under suspicion, گومان لێکراو؛ گومانی لێ دەکرێ؛ بەدگومانی لەسەرە.

suspicious (sə-spish′əs), *adj.* (١) جێی گومانە؛ گومانی لێ دەکرێ؛ گومان لێکراو: *(~ behavior)* . (٢) بە گومان؛ گوماناوی؛ گومانکەر؛ دڵ پیس: *(He has a ~ nature.; ~ of strangers)*

suspiration (sus´pi-rā′shən), *n.* هەناسەی سارد؛ هەناسەی پڕ ناخ وداخ

suspire (sə-spīr′), *v.i.* [Poetic], هەناسەی سارد هەڵکێشان.

sustain (sə-stān′), *v.t.* (١) درێژەپێدان؛ بەردەوام کردن: *(to ~ an argument)* (٢) پێویستی ژیان پێدان؛ یارمەتیدان. *(Food ~s life.)* . (٣) دەوام پێدان؛ درێژەپێدان؛ ڕاگرتن: *(Can this light shelf ~ the weight of all these books?)* (٤) بەرگەگرتن؛ ڕاگرتن (قورسایی)؛ هەڵگرتن: (٥) پاڵپشتی کردن؛ هاندان. (٦) دەربردن؛ هەڵکردن؛ خۆڕاگرتن. (٧) چەشتن (ناخۆشی، ناڕاز)؛ نۆشین؛ تووش بوون: *(He ~ed injuries in the accident.)* (٨) پەسەندکردن؛ بە ڕەوا دانان: *(The court ~ed her claim.)* . (٩) چەسپاندن؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە.

sustained (sə-stānd′), *adj.* درێژخایەن؛ بەردەوام؛ یەک بین.

sustaining program, بەرنامەی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنی بێ بڵاونامەی بازرگانی.

sustenance (sus′ti-nəns), *n.* (١) (ا) هۆی گوزەران؛ هۆی ژیان. (ب) گوزەران؛ ژیان. (٢) خواردەمەنی؛ خواردن؛ نازووقە؛ بژێو. (٣) (ا) پاڵپشتی کران؛ یارمەتی دران. (ب) پێویستی ژیان پێدران. (٤) هۆ یا سەرچاوەی بەهێزی و پشتیوانی و یارمەتی و بەردەوامی.

sustentation (sus´ten-tā′shən), *n.* (١) پاراستن؛ هێشتنەوە؛ ڕاگیران؛ خایان؛ پاڵپشتی کران. (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە.

sustention (sə-sten′shən), *n.* خایاندن؛ درێژەپێدان؛ دەوام پێدان.

susurrant (soo-sūr′ənt, syoo-sūr′ənt), *adj.* چرپەکەر؛ خشەخشکەر.

susurrate (soo-sūr′āt, syoo-sūr′āt), *v.i.* چرپەکردن.

susurration (sōō′sə-rā′shən, sū′sə-rā′shən), *n.* چرپە؛ خشپە.

susurrous (soo-sūr′əs, syoo-sūr′əs), *adj.* = susurrant.

sutler (sut′lĕr), *n.* چەرچی نۆردوگا؛ دەستگێڕی سوپا؛ دوکانداری نۆردوگا

sutra (sōō′trə), *n.* (١) (ا) پەند (ئایینی بوودی). (ب) کۆمەڵە پەندێکی وەها. (٢) گفتوگۆکانی بوودا.

sutta (soot′ə), *n.* = sutra.

suttee (su-tē′, sut′ē), *n.* (١) بێوەژنێکی هیندی‌یە کە خۆی فڕێ دەداتە ناو ئاگری مێردە مردووەکەیەوە و خۆی دەسووتێنێ. (٢) ئەم جۆرە خۆسووتاندنە.

-sutteeism *(n.)*.

suture (sōō′chĕr, sū′chĕr), *n.* (١) دووڕینەوە (بڕین). (٢) شیرازە. (٣) (ا) لێکدانی دوو ئێسقان بەتایبەتی هی کەللەسەر. (ب) هێڵی ئەم لێکدانە. (٤) (ا) هێڵی لێکدانی دوو بەشی پووەک. (ب) هێڵی نێوانی لێواری دوو لەتی کەلوو یا میوە. (٥) (ا) دەزووی بڕین دووڕینەوە. (ب) بڕین دووڕینەوە. (ج) تەقەڵی ئەم بڕین دووڕینەوە. *v.t.* دووڕینەوە (بڕین).

suzerain (sōō′zə-rin, sū′zə-rān´), *n.* (١) دەرەبەگی گەورە؛ دەرەبەگ. (٢) وڵاتێکی دەسەڵاتدارە بەسەر وڵاتێکی لە خۆی بچووکتردا لە

suzerainty (sōō′zə-rin-ti, sū′zə-rān´ti), *n.* دەسەڵاتداری (وڵاتێک بەسەر وڵاتێکی لەخۆی بچووکتر بێ دەسەڵاتتردا)؛ ژوورەدەستی؛ دەسەڵات.

svelte (svelt), *n.* قەد باریک و جوان؛ باریکەلە؛ شۆخ‌وشەنگ؛ بالا باریک.

swab (swäb), *n.* (١) زەمینەسڕ؛ گسکی نیسفەنج یا پەڕۆ (بۆ سڕینی زەمینەی کەشتی و شوێنی تر). (٢) (ا) پارچەیەک لۆکە، پەڕۆ، یا نیسفەنجە بە سەری دارکێکەوە بۆ دەرمان لێدان یا پاکردنەوەی ئەندامێکی لەش. (ب) ئەو شتە پیسی‌یەی وەها لە ئەندامێکی لەش لادەبرێ. (٣) فڵچەی پاکردنەوەی لوولەی دەمانچەو تفەنگ. (٤) [Slang]، کەسێکی گەلحۆی هیچ‌وپووچ. *v.t.* دەرمان لێدان یا پاکردنەوە بە پارچەیەک لۆکە، پەڕۆ یا نیسفەنج.

swabber (swäb′ĕr), *n.* (١) بەکارهێنەری پارچە لۆکە یا نیسفەنج بۆ دەرمان لێدان یا پاکردنەوەی ئەندامی لەش. (٢) بەکارهێنەری گسکی نیسفەنج یا پەڕۆ. (٣) کەسێکی گەلحۆی هیچ‌وپووچ.

swaddle (swäd′l), *n.* مەڵۆتکە پێچ. *v.t.* (١) مەڵۆتکەپێچانەوە. (٢) پێچانەوە؛ بەستنەوە.

swaddling clothes, (١) پەڕۆی مەڵۆتکە پێچانەوە. (٢) بەرگی منداڵی ساوا. (٣) سەردەمی ساوایەتی.

swag (swag), *v.i.* (١) لەنجەکردن؛ لارەولارکردن؛ لەنجەولارکردن. (٢) داکەوتن؛ نەوین؛ داتەپین. (٣) گەڕان بە کەشکۆڵ یا تووڕەکەی شانەوە. *n.* (١) کەشکۆڵ؛ تووڕەکەی شان. (٢) لەنجە؛ لارەولار؛ لەنجەولار. (٣) [Slang]، تاڵانی؛ ماڵی تاڵانی؛ شتومەکی دزراو.

swage (swāj), *n.* (١) قاڵبی ئاسنگەری. (٢) ئامێری نوشتانەوەو ڕێک‌وپێک کردنی کانزا. *v.t.* ڕێک‌وپێک کردنی کانزا بە قاڵب و چەکوش و ئامێری تایبەتی.

swage-block, قاڵبی کون کوناوی پێچ پێچاوی ئاسنگەری.

swagger (swag′ĕr), *v.i.* (١) بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ پۆزلێدان؛ بە کەشخەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان. (٢) فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە؛ لاف‌وگەزاف لێدان کارتێکردن بە فشەو لاف‌وگەزاف و خۆهەڵکێشان. *n.* (١) ڕۆیشتنی کەشخە یا کەش‌وفش؛ خۆبادان لە ڕۆیشتندا؛ پۆز. (٢) لاف‌وگەزاف؛ فشە؛ خۆهەڵکێشان.

-swaggerer *(n.)*; **swaggeringly** *(adv.)*.

swagger stick, دارەستی ئەفسەر.

Swahili (swä-hē′li), *n.* (١) سەواحیلی: یەکێکە لە دانیشتوانی گەلی "زنجبار" لە ڕۆژهەڵاتی ئەفەریقا. (٢) زمانی سەواحیلی: زمانی بازرگانی و ڕەسمی گەلێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەفەریقایە.

swain (swān), *n.* [Poetic or Archaic], (١) لاوی لادێ؛ گەنجی لادێ؛ لادێیی. (٢) شوانی گەنجی دڵدار. (٣) دڵدار.

swale (swāl), *n.* زەلکاو؛ زۆنگاو؛ چاڵایی تەپ.
swallow (swäl′ō), *n.* پەڕەسێلکە
swallow (swäl′ō), *v.t.* (۱) قووتدان؛ هەڵ لووشین.
(۲) هەڵ لووشین (مەجاز)؛ ماشینەوە.
(۳) پاشگەزبوونەوە؛ کێشانەوە (وورتە)
(٤) قسە ڵێ خواردنەوە؛ ڵێ قوبوول کردن؛ *(He had to ~ their insults.)*
(٥) بڕواپێکردن بێ پرسیار؛ گومان ڵێ نەکردن؛ *(a hard story to ~)*
(٦) پێ پەستکردن؛ شاردنەوە؛ دەرنەبڕین؛ *(He had to ~ his pride.)*
v.i. قووتدان
n. (۱) قووتدان (۲) قوم؛ ئەوەندەی بە یەک جار قووت دەدرێ.
(۳) قوڕگ؛ گەروو؛ سوڕێنچکە.
swallow-tail (swäl′ō-tāl′), *n.* (۱) (ا) کلکی پەڕەسێلکە.
(ب) شتێکە کە لە کلکی پەڕەسێلکە بکات.
(۲) [Colloq.]: چاکەتی کلک پەڕەسێلکەیی.
(۳) پەپوولەی کلک پەڕەسێلکەیی.
swallow-tailed (swäl′ō-tāld′), *adj.* کلک پەڕەسێلکەیی. واتە دووفلیقانە
swallow-tailed coat, چاکەتی درێژی کلک پەڕەسێلکەیی. واتە دووفلیقانە
swam (swam), *past tense of* **swim.**
swami (swä′mi), *n. Also* **swamy.** سوامی؛ ڕابەر یا مامۆستای ئایینی هیندی
swamp (swämp, swômp), *n.* زەلکاو؛ زۆنگاو؛ گەناو؛ زۆنگ.
adj. زەلکاوی؛ لە زەلکاودا دەژی؛ هی زۆنگاوە.
v.t. (۱) نوقوم کردن؛ کردن بەژێر ئاوەوە؛ داپۆشین بە ئاو.
(۲) کردن بە ژێر باری گرانو دەردی سەریەوە؛ پەرێشان کردن؛ بوون بەژێرەوە؛
(He was ~ed with work.; Heavy debts ~ed them.)
(۳) نوقوم کردن بە پرکردنی لە ئاو (بەلەم، کەشتی)
v.i. نوقوم بوون؛ بوون بەژێر ئاوەوە؛ ژێرئاوکەوتن.
swamper (swämp′ēr, swômp′ēr), *n.* (۱) دانیشتووی زەلکاو؛ زۆنگاوی؛ نیشتەجێی زۆنگاو. (۲) زەلکاو پاکەرەوە؛ دارستان پاکەرەوە یا هەڵپاچ. (۳) [S-]: کرێکار؛ بەردەست (وەک لە چێشتخانەیەکدا).
(ب) سەکنی لۆری.
swamp fever, = malaria.
swamp-land (swämp′land′, swômp′land′), *n.* = **swamp.**
swampy (swäm′pi, swôm′pi), *adj.* (۱) زەلکاوی؛ لە زەلکاو پێکهاتوو (۲) زەلکاوی؛ لە زەلکاو دەچێ.
-swampiness *(n.).*
swan (swän, swôn), *n.* (۱) قوو؛ باڵندەیەکی ئاوییە لە قاز دەچێ.
(۲) گۆرانی بێژی دەنگخۆش؛ هۆنەری لێهاتوو.
(۳) [S-]: کۆنەستێرەی قوو؛ ئاوی کۆنەستێرەیەکە.
swan dive, قووە مەلە جورە خۆ فڕێدانە ئاو ئاوێکە بریتییە لە لاڕو باڵ درێژکردنەوە بۆ دواوەو پشت چەماندنەوە بە دوادا.
swang (swaŋ), [Rare], *past tense of* **swing.**
swanherd (swän′hūrd′, swôn′hūrd′), *n.* شوانە قوو؛ قوو پەروەردەکەر.
swank (swaŋk), *n.* [Slang]. (۱) خۆنوواندن؛ کەشوفش؛ کەشخە؛ خۆدەرخستن (۲) لاف وگەزاف؛ گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان.
adj. [Slang], (۱) خۆ زۆر دەرخەر یا نوێنەر (جلوبەرگ).
(۲) زیت؛ چالاک؛ بە گڤ وگوڕ.
v.i. [Slang], خۆنوواندن؛ خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە؛ خۆهەڵکێشان
-swankily *(adv.)*; **swankiness** *(n.)*; **swanky** *(adj.).*
swannery (swän′ĕr-i, swôn′ĕr-i), *n.* پەروەردگەی قوو؛ جێی قوو پەروەردەکردن.

swan's-down (swänz′doun′), *n. Also* **swansdown,** (۱) وورده پەڕی قوو؛ نەرمە پەڕی قوو. (۲) قوماشێکی خوری یا لۆکەی نەرمی ئەستووری تورکنە (جلوبەرگی منداڵی ساوای ڵێ دروست دەکرێ).
swan-skin (swän′skin′), *n.* (۱) پێستە قوو (بە پەڕەکەیەوە). (۲) جۆرە قوماشێکی خوری یا لۆکەیە.
swan song, (۱) خوێندنی قوو: دوا خوێندنی قووە پێش مردنی (ئەفسانە). (۲) دوا بەرهەم یا کاری کەسێکە پێش مردن یا خانەنشینی.
swap (swäp, swôp), *v.t. & v.i.* [Colloq.], ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە.
n. [Colloq.], ئاڵوگۆڕکاری؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕی.
sward (swôrd), *n.* مێرگ؛ چیمەن؛ زەوی گیا داپۆشیو.
sware (swâr), *archaic past tense of* **swear.**
swarm (swôrm), *n.* (۱) پوورە؛ پووڕە هەنگ.
(۲) پووڕە هەنگێکە کە پووڕە کۆنەکە جێ دەهێڵن بۆ یەکێکی تازە.
(۳) گەلە؛ پۆل؛ کۆمەڵ؛ ژمارەیەکی زۆر. (٤) کۆمەڵە جانەوەر.
(٥) کۆمەڵە خەڵک؛ جەماوەر؛ جەماوەری وورووژاو.
v.i. (۱) فڕین بە کۆمەڵ (پووڕە هەنگ)؛ پووڕەدان.
(۲) تێ وورووژان؛ تێ مرۆکان؛ تێ وورووکان؛ پێوە نیشتنەوە؛ خووڕوشان
(۳) جەمەهاتن؛ تێچڕان؛ زۆر پربوون لە.
v.t. تێ وورووژاندن؛ تێچڕاندن؛ تێ جماندن؛ پڕکردن.
-swarmer *(n.).*
swart (swôrt), *adj.* [Dial. or Poetic], = swarthy.
swarth (swôrth), *n.* [Dial.], = sward.
adj. = swarthy.
swarthy (swôr′*th*i, swôr′thi), *adj.* ڕەشکەڵە؛ ڕەشباو؛ دێز؛ ڕەشتاڵە.
-swarthily *(adv.)*; **swarthiness** *(n.).*
swash (swäsh, swôsh), *v.i.* (۱) شڵپە لێوەهاتن؛ پیامااڵین و دەنگی شڵپە لێوەهاتن. (۲) بە کەشوفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان؛ بە فیزەوە ڕۆیشتن
v.t. شڵپە ڵێ هەڵسادن؛ شڵپەشڵپ پێ کردن؛ دەنگی وەک ئاو لە دەم وەردان لێوەمێنان.
n. (۱) جۆگە ئاوێکی خوڕە لە پشت بەستوە لمێکەوە نزیک کەنار دەریا. (۲) بەستووی شەپۆل بەسەردا شکاوە. (۳) شڵپەی ئاو؛ شڵپەشڵپی شەپۆلە ئاو. (٤) خۆ بادان؛ بە فیزەوە ڕۆیشتن؛ بە کەشوفشەوە ڕۆیشتن.
swashbuckle (swäsh′buk′l, swôsh′buk′l), *v.i.* خۆبادان؛ فشەفش کردن؛ خۆهەڵکێشان؛ گەزاف لێدان.
swashbuckler (swäsh′buk′lēr, swôsh′buk′lēr), *n.* فس پاڵەوان؛ کەسێکی خۆبادەر یا خۆهەڵکێش؛ کەسێکی فشەچی یا بە کەشوفش؛ گەزاف لێدەر.
swashbuckling (swäsh′buk′liŋ), *adj.* فشەچی؛ گەزاف لێدەر؛ خۆبادەر؛ خۆهەڵکێش.
n. فشەکردن؛ گەزاف لێدان؛ خۆبادان؛ خۆهەڵکێشان.
swasher (swäsh′ēr, swôsh′ēr), *n.* = swashbuckler.
swash letters, تیپی گەورەی لاری کلکدار.
swastika, swastica (swäs′ti-kə), *n.* (۱) نیشانەی خاچی چەماوە (کە نیشانەی هیندییە ئەمەریکییەکانو هەندێ لە گەلانی هیندستانو یابانە). (۲) نیشانەی حیزبی نازی ئەڵمانی.
swat (swät), *v.t.* پیامااڵین؛ پیاکێشان؛ لێدان؛ زەمە ڵێ هەڵسان.
n. پیامااڵینێکی لەپڕ؛ پیاکێشان یا زەمە ڵێ هەڵسانێکی لەپڕ.
swatch (swäch), *n.* نموونە قوماش؛ نموونە.
swath (swäth, swôth), *n.* (۱) ئەو جێگەیەی بە یەک قول بە داس دەدوورێتەوە. (۲) [Rare]: یەک لێدانی داس لە ماکۆداندا.
(۳) پرێزە گیا یا گەنمی دوورواوە بە داس یا مەکینەی چیمەن بڕین.

(٤) ریز؛ هێل.

cut a wide swath, خۆدەرخستن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ خۆنواندن.

swathe (swāth), *v.t.* (١) پێچانەوە؛ پێچانەوە بە سارغی.
(٢) پێبەست یا سارغی تێوەپێچان. (٣) دەورەدان؛ دەورگرتن.
n. پێبەست؛ سارغی.

swatter (swät′ĕr, swôt′ĕr), *n.* (١) لێدەر؛ پیاکێشەر؛ ئەو کەسەی کە پیادەمالێت. (٢) مێش کوژ (هەروەها " fly swatter ").

sway (swā), *v.i.* (١) لارەولارکردن؛ لەنجەولارکردن؛ شەکێنەوە؛ شەکانەوە. *(The branches of the tree ~ed in the wind.)* .
(٢) لەتردان؛ کەوتن بە لایەکدا؛ لاربوونەوە بە لایەکدا.
(٣) لایەنگری کردن؛ ڕا لەگەڵ لایەک بوون. (٤) دەسەڵات بەسەردا بوون.
v.t. (١) لارەولارپێکردن؛ شەکاندنەوە؛ لەراندنەوە؛ لەنجەولارپێکردن.
(٢) خستن بە لایەکدا؛ لارکردنەوە.
(٣) کارتێکردن؛ ڕا ڕاکێشان؛ ڕا پێ گۆڕین.
(His speech ~ed thousands of votes.; His threats will not ~ us.)
(٤) [Archaic]، (ا) گوورزی دەسەڵات بەکارهێنان.
ب. دەسەڵات بەسەردابوون؛ جڵەوگرتن؛ خستنە ژێر ڕکێفەوە.
٥) up ~)، بەرزکردنەوەی دارکەشتی.
n. (١) لەنجەولار؛ لارەولار؛ شەکانەوە. (٢) هێز؛ کارتێکەران؛ کار؛ تەووژم.
(٣) مەیل (ڕا)؛ لایەنگیری.
(٤) دەسەڵات؛ جڵەو؛ ڕکێف.
(The country is under the ~ of a dictator.)

hold sway over, دەسەڵات بەسەردابوون؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ جڵەو بەدەستەوەبوون

sway-back (swā′bak´), *n.* پشت پسانی وولاخ (بەهۆی باری قورسەوە)

sway-backed (swā′bakt´), *adj.* پشت پساو (بەهۆی باری قورس).

swear (swâr), *v.i.* (١) سوێند خواردن.
(٢) بەڵێندان؛ گفتدان؛ سوێند خواردن. (٣) جوێندان؛ جنێودان.
(٤) گەواهیدان پاش سوێند خواردن (دادگا).
v.t. (١) سوێند خواردن. (٢) بەڵێندان؛ گفتدان؛ سوێند خواردن.
(٣) سوێند خواردن.

swear at, جوێن پێدان؛ جنێو پێدان.

swear by, ١) سوێند خواردن بە سەری کەسێک یا شتێکی پیرۆز.
(٢) بڕوا زۆر پێ بوون.

swear in, سوێنددان؛ سوێندخواردن:
(The new minister was sworn in yesterday.)

swear off, بەڵێندان بە وازلێهێنان یا دەست لێ بەردار بوون.

swear-word (swâr′wūrd´), *n.* جوێن؛ جنێو.

sweat (swet), *v.i.* (١) ئارەق کردن؛ ئارەق کردنەوە؛ ئارەق دەردان.
(٢) ئارەق کردنەوە (گەڵا تووتن)؛ یەق کردنەوە؛ ترشان. (٣) دەڵاندن.
(٤) [Colloq.]، ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛ ماندووبوون.
v.t. (١) ئارەق کردن؛ ئارەق کردنەوە؛ ئارەق دەردان. (٢) ئارەق پێ کردن.
(٣) یەق پێ کردنەوە: *(The tobacco leaves are being ~ed.)* .
(٤) ئارەقاوی کردن؛ بە ئارەق تەرکردن.
(٥) (~ out)، خۆ لێ ڕزگارکردن یا چاکبوونەوە بە ئارەق کردنەوە:
(He is ~ing out his cold, flu, etc.)
(٦) کانزا گەرم کردن و بەشێک لێ دەرهێنان. (٧) لەحیم کردن.
(٨) ئێش زۆر پێ کردن؛ ئارەق زۆر پێ ڕشتن؛ ڕەنج زۆر پێدان؛ ڕەتاندن؛ زۆر ماندووکردن. (٩) چەوساندنەوەی کرێکار بە ئێشی زۆرو کرێی کەم.
(١٠) لێکردنەوەی بەشێک لە پارە بە لێکخستن.
(١١) قسە لێ دەرهێنانی دیل و گومانبار بە ئازاردان و چەوساندنەوە.
n. (١) ئارەق. (٢) دڵۆپی ئارەق. (٣) یەق کردنەوە.
٤) دڵەڕاوکێ (کە دەبێتەهۆی ئارەق کردنەوە)؛ بێ ئارامی؛ بێ ئارامی و پەرۆشی.

(٥) ڕەنج؛ ئارەق ڕشتن؛ ئارەقی ئاوچەوان؛ ماندووێتی؛ ڕەتاندن.

sweat blood, (١) زۆر ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛ زۆر هەوڵدان.
(٢) لە دڵەڕاوکێدا بوون؛ بە پەرۆش بوون؛ بێ ئارام بوون.

sweat (something) out, [Slang], (١) چارەڕێ کردن (لە ڕێزێکدا یا بۆ شتێک). (٢) بە تەمای شتێک بوون بە دڵەڕاوکێوە؛ بە بێ ئارامی چارەڕێ کردن.

sweatband (swet′band´), *n.* (١) شریتی ئارەق: پارچەیەک قوماش یا چەرمە دەکرێ بە بەری کڵاو بۆ ئارەق هەڵچنین.
(٢) سەرپێچ: پارچەیەک قوماشە بە ناوچەوانەوە دەپێچرێتەوە بۆ ئارەق هەڵچنین.

sweat-box (swet′boks´), *n.* (١) سندوقی یەق کردنەوەی پێستە؛ جێی میوە ترشاندن. (٢) (ا) ژووری لێپرسینەوە.
(ب) ژووری ئازاردان لە بەندیخانەدا.

sweater (swet′ĕr), *n.* (١) زۆر ئارەقکەر. (٢) دەرمانی ئارەق پێکەر.
(٣) بلووز؛ فانیلەی ئەستووری سەرەوە.
(٤) خاوەن ئیشێکە کە کرێکارەکانی زۆر ئیش پێ دەکات بە کرێیەکی کەم.

sweat gland, ئارەق ڕژێن؛ ئارەقە لوو.

sweat shirt, بلووسی تەنکی لۆکەی ئارەق هەڵچن (بۆ وەرزش لەبەر دەکرێ بەتایبەتی)

sweat shop (swet′shop´), *n.* کارگەی ئارەق ڕشتن: کارخانەیەکە کە کرێکارەکانی زۆربان ئیش پێ دەکرێ بە کرێیەکی کەم.

sweat suit, دەستێک پانتۆڵ و بلووزی لۆکەیە بۆ وەرزش.

sweaty (swet′i), *adj.* (١) ئارەقاوی؛ ئارەق کردوو.
(٢) ئارەقی؛ لە ئارەق دەچێ: *(a ~ odor)* .
(٣) ئارەق پێکەر
(٤) گران؛ قورس: ماندووکەر: *(~ work)* .
-sweatily *(adv.)*; **sweatiness** *(n.)*.

swede (swēd), *n.* = **rutabaga.**

Swede (swēd), *n.* سوێدی؛ هاوڵاتی سوێدی.

Swedish (swē′dish), *adj.* سوێدی (ووڵات، گەل، زمان... هتد).
n. سوێدی؛ زمانی سوێدی.

Swedish massage, شێلانی سوێدی.

Swedish movements, جوڵانەوەی سوێدی؛ وەرزشی سوێدی.

Swedish turnip, = **rutabaga.**

sweeny (swē′ni), *n.* ووشکبوونی ماسولکەی شانی ئەسپ.

sweep (swēp), *v.t.* (١) گسک لێدان؛ ماڵین.
(٢) بە ناستەم پیاهێنان یا پیاخشاندن:
(Her dress swept the ground.)
(٣) (ا) بە پەلە پیا ڕۆیشتن؛ هەموورگرتنەوە؛ پیا هاتنوچوون:
(Armed bands ~ the countryside.)
(ب) پیاخشان بە پەلە: *(His eyes swept the room.)* .
(٤) (ا) ڕامالێن؛ ڕادان؛ ڕامال دان.
(ب) ڕامالێن (مەجاز)؛ خۆ لەبیربردنەوە:
(Love swept him off his feet.)
(٥) جۆمال کردن؛ ڕامالینی بنی ڕوبار.
(٦) (ا) هەموو یارییەکان بردنەوە؛ هەموو خەڵاتەکان بردنەوە
(ب) زۆر بە باشی بردنەوە؛ هەموو بردنەوە:
(The Democrats swept the election.)
v.i. (١) گسک لێدان؛ ماڵین.
(٢) پێدا ڕۆیشتن بە هێمنی و جوانی؛ پێدا خشان:
(The planes ~ across the sky.; Her fingers swept over the string.)
(٣) بەسەر زەویدا خشان بە دوای خۆدا (کراسی درێژ).
(٤) درێژبوونەوە بە جوانی.
n. (١) گسکدان؛ ماڵین. (٢) وەشانێن (تەور، تەوراس... هتد)؛ دەست داهێنانەوە پەیتاپەیتا و بە ڕێکوپێکی: *(the ~ of a scythe)* .

(٣) بەسەر زەویدا خشان (کراسی درێژ).
(٤) مەودا: *(They came within the ~ of our guns.)* .
(٥) پانتایی *(a long ~ of meadow)* .
(٦) هێڵ: پێچ
(٧) گسکدەر: *(a chimney ~)* .
(٨) *(pl.)* ، خۆڵ و زبڵی گسکدراو.
(٩) هەموو بردنەوەی تەواو.
(١٠) سەوڵی درێژ. (١١) **sweepstakes** .

sweeper (swēp′ĕr), *n.* (١) گسکدەر (٢) گسک.

sweeping (swēp′iŋ), *adj.* (١) گسکدەر؛ پاککەرەوە (٢) بڵاو. (٣) گشتی؛ گشتگرەوە: *(~ changes; ~ generalizations; a ~ statement)*
(٤) تەواو *(a ~ victory)* .

n. (١) *(pl.)* ، خۆڵ و زبڵی گسکدراو (٢) گسکدان؛ مااڵێن.

sweepstakes (swēp′stāks´), *n. Also* **sweepstake,** (١) پیانۆ؛ هایبەخت (٢) پێشبڕکێیەکە، بەتایبەتی غارغارێنی ئەسپ، بۆنەوەی بزانرێ کێ پیانۆکە دەباتەوە. (٣) خەڵاتی ئەم جۆرە پیانتقزیە.

sweet (swēt), *adj.* (١) شیرین.
(٢) (ا) خۆش (تام، دەنك، بۆن، ڕووخسار... هتد).
(ب) خۆش (قسە)؛ ساز: *(~ praise)* .
(ج) ناسك (ڕەوشت)؛ ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنین: *(a ~ girl)* .
(د) [Slang]. باش؛ چاك؛ پەسەند.
(٣) سار ، ئاو: *(~ water)* .
(٤) تازە؛ بۆگەن نەکردوو. (٥) بۆ کشتوکاڵ باشە (خاك).
(٦) ترش وگۆگردی تێدا نییە (کیمیا). (٧) ساز (مۆسیقای جاز).

n. (١) شیرینی؛ شیرینێتی
(٢) *(pl.)* حەڵوا؛ شیرینی؛ خواردەمەنی شیرین.
(٣) *(pl.)* خۆشی؛ بەسەرهاتێکی خۆش. (٤) [Colloq.]، پەتاتەی شیرین.
(٥) یار؛ دڵدار؛ دەنك؛ کەسێکی زۆر خۆشەویست

adv. بەخۆشی (ڕەفتار)؛ بە جوانی و ناسکی.

-sweetly *(adv.)*.

be sweet on, حەزلێکردن (دڵداری)؛ خۆشویستن؛ دڵ پێوەبوون.

sweet alyssum, ڕووەکێکی گوڵ سپی بۆنخۆشە.

sweet-and-sour, ترش و شیرین.

sweet basil, ڕێحانە.

sweet bay, جۆرێکە لە درەختی دەفنە.

sweet-brier, sweet-briar (swēt′brī´ĕr), *n.* گوڵەباخێکی خۆهەڵواسی گەاڵ بۆن خۆشی قەد درکاوییە.

sweet clover, سێبەرە. گیایەکی دەشتەکی گەاڵ سێ پەلکەییە گوڵەکەی ڕەنگاوڕەنگ و بۆن خۆش و شیرینە.

sweet corn, گەنمەشامی شیرین.

sweeten (swē′t'n), *v.t.* (١) شیرین کردن؛ شەکر تێکردن.
(٢) خۆش کردن؛ جوان و ڕێك و پێك کردن. (٣) هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن.
(٤) لە بەرچاو شیرین کردن (سەوداگەری).

sweetening (swē′t'n-iŋ, swēt′niŋ), *n.* (١) شیرین کردن.
(٢) شتی شیرینکەر؛ شیرینکەر.

sweet flag, ڕووەکێکی زەلکاوی گەاڵ تیژ و باریك و درێژە ڕەگەکەی دەخورێت

sweetheart (swēt′härt´), *n.* (١) یار؛ دڵدار؛ دەنك.
(٢) کەسێکی باش و ناسك و ڕووخۆش و دڵ فراوان.

sweetie (swē′ti), *n.* [Colloq.], = **sweetheart.**

sweetie-pie (swē′ti-pī´), *n.* [Colloq.], = **sweetheart.**

sweeting (swē′tiŋ), *n.* (١) جۆرێکە لە سێوی شیرین.
(٢) [Archaic]، **sweetheart** .

sweetish (swē′tish), *adj.* (١) نەختێك شیرین. (٢) زۆر شیرین.

-sweetishly *(adv.)*; **sweetishness** *(n.)*.

sweet marjoram = **marjoram.**

sweetmeat (swēt′mēt´), *n.* شیرینی؛ ماجوومی؛ حەڵوا؛ جۆرێکە لە شیرینی.

sweetness (swēt′nis), *n.* (١) شیرینی؛ شیرینێتی.
(٢) ناسکی و ڕووخۆشی و لەسەرخۆیی.

sweet oil, ڕۆنی زەیتوون

sweet pea, ڕووەکێکی خۆهەڵواسی گوڵ ڕەنگاوڕەنگی بۆن خۆشە لە تۆخمی پۆڵکەیە.

sweet potato, پەتاتەی شیرین.

sweet-shop (swēt′shop´), *n.* دووکانی شیرینی؛ دووکانی حەڵوا.

sweet-talk (swēt′tôk´), *v.t. & v.i.* مەڕایی کردن؛ زمان لووسی کردن.

n. مەڕایی؛ زمان لووسی.

sweet tooth, زۆر حەز لە شیرینی کردن.

sweet william, حوسنی یوسف؛ جۆرە گوڵێکە؛ جۆرێکە لە میخەك.

swell (swel), *v.i.* (١) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن؛ باکردن؛ هەڵتۆقین.
(٢) هەڵسان (شەپۆل، ئاو)؛ بەرزبوونەوە.
(٣) پڕبوون لە (شانازی، تووڕەیی، خۆ بە زل زانی)؛ فش بوونەوە
(٤) زیادبوون (هەست): *(Anger ~ed in him.)* .
(٥) زۆربوون (ژمارە، قەوارە، هێز)؛ زیادبوون: *(Our ranks ~ed to over a thousand.)*
(٦) بەرزبوونەوە (دەنگ).

v.t. (١) (ا) ئاوساندن؛ هەڵئاوساندن؛ هەوپێکردن؛ فووتێکردن؛ هەڵتۆقاندن.
(ب) زیادکردن (ڕادە، پلە، ژمارە، قەبارە... هتد).
(ج) فشکردنەوە؛ پڕکردن لە (شانازی، تووڕەیی)؛ هەڵدان.
(د) زیادکردن (دەنگ)؛ زل کردن.

n. (١) (ا) هەڵئاوساوی؛ ئاوسانی؛ بلۆق؛ تلۆق.
(ب) شەپۆلی هەڵساو پێش شکانەوەی. (ج) گردی خڕ.
(٢) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن.
(٣) زیادبوون (قەبارە، پلە، ژمارە، ڕادە)؛ زۆربوون.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی تەپۆش؛ کەسێکی زۆر ڕێك و پێك لە جل و بەرگیدا
(٥) (ا) وورده وورده بەرزبوونەوەی دەنگی ئاوازی مۆسیقا و نزم بوونەوەی.
(ب) ئامێری بەرزو نزم کردنەوەی دەنگی ئامێری مۆسیقای وەك ئۆرگەن.

adj. (١) تەپۆش؛ زۆر ڕێك و پێك لە جل و بەرگدا.
(٢) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك؛ زۆر باش: *(a ~ girl, guy, etc.)* .

swelled head, [Colloq.], زۆر لەخۆبایی بوون؛ خۆ زۆر بە زل زانین؛ فیز؛ کەش و فش.

swell-fish (swel′fish´), *n.* جۆرە ماسیەیەکە فوو دەکاتە خۆی.

swelling (swel′iŋ), *n.* (١) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن.
(٢) ئاوساوی؛ هەڵئاوساوی؛ ئەندامێکی هەوکردوو.

adj. ئاوساو؛ هەڵئاوساو؛ هەوکردوو.

swelter (swel′tĕr), *v.i.* لە گەرمادا پیشان؛ گەرمابردن؛ زۆر گەرمابوون و ئارەق کردنەوە.

v.t. (١) پیشاندن لە گەرمادا؛ ئارەق زۆر پێ کردن لە گەرمادا.
(٢) [Archaic]، دەردان (ژەهر)؛ لێ هاتنەدەرەوە.

n. (١) پیشان لە گەرمادا؛ زۆر گەرمابوون؛ گەرمابردن.
(٢) گەرمای نێچگار زۆرو ناخۆش.

sweltering (swel′tĕr-iŋ), *adj.* (١) زۆر گەرم و ناخۆش.
(٢) گەرمابردوو؛ زۆر ئارەق کردوو و پیشاو لە گەرمادا.

sweltry (swel′tri), *adj.* = **sweltering.**

swept (swept), *past tense and past participle of* **sweep.**

swerve (swûrv), *v.i.* لە ڕێ لادان؛ لادان بە لایەکدا؛ پێچکردنەوە: *(The driver ~d to the right.)*

v.t. لە ڕێ لادان؛ پێچ پێکردنەوە.

n. (۱) لادان به لایەکدا؛ پێچکردنەوە (۲) شتی لادەر یا پێچکەرەوە.

swift (swift), *adj.* (۱) خێرا؛ تیژڕەو؛ تیژ (ڕۆیشتن).
(۲) گورج؛ دوا نەخراو؛ یەکسەر؛ خێرا (ڕوودان).
(a ~ retort, reply, punishment, etc.)
adv. خێرا؛ بە خێرایی؛ بە گورجی.
n. (۱) خولخولۆکە؛ بەکرە.
(۲) پەڕەسێلکەی کێوی؛ بالندەیەکە لە توخمی پەڕەسێلکە.
(۳) جۆرە مارمێلکەیەکی خێرایە.
-swiftly *(adv.)*; **swiftness** *(n.)*.

swig (swig), *v.t. & v.i.* [Colloq.], هەڵقوڕاندن بە پەلە؛ هەڵ لووشین؛ بە قومی زل خواردنەوە؛ ماشینەوە.
n. [Colloq.], قومی زل (بەتایبەتی مەی).
-swigger *(n.)*.

swill (swil), *v.t.* (۱) زۆر خواردنەوە بە پەلەو بە قومی زل زل؛ ماشینەوە؛ هەڵ لووشین (۲) ئاوی زۆر تێوەردان؛ شۆردن بە ئاوی زۆر.
(۳) بەرماوە دان بە گیانەوەر (بەتایبەتی بەرازی مالّی).
v.i. هەڵ لووشین (مەی)؛ زۆر خواردنەوە بە پەلەو بە قومی زل زل.
n. (۱) بەرماوەی دراو بە بەرازی مالّی و زیندەوەری تر.
(۲) بەرماوە؛ زبل. (۳) قومێکی زل لە مەی.

swim (swim), *v.i.* (۱) مەلەکردن.
(۲) خشکان؛ خلیسکان؛ وەک مەلەکردن پێدا ڕۆیشتن.
(۳) سەرناوکەوتن. (٤) بە ئاو داپۆشران.
(٥) پڕبوون لە *(eyes ~ming with tears)*.
v.t. (۱) بە مەلە بڕین؛ بە مەلە پێدا ڕۆیشتن: *(to ~ a river)*.
(۲) بە زۆر مەلەپێکردن.
n. (۱) مەلە؛ مەلەکردن. (۲) ماوەی مەلەکردن. (۳) دووری مەلەکردن.
in the swim, ئاگاداری باوی کۆمەڵ (جل‌وبەرگ، ڕای خەڵک، ژیانی کۆمەڵایەتی... هتد)

swim (swim), *n.* سەرەخوڵ؛ سەرەسووڕی؛ گێژی؛ ووپی؛ *(Her head was in a ~ .)*
v.i. (۱) سەر گێژبوون؛ گێژبوون؛ تووشی سەرەخوڵ بوون.
(۲) خولانەوە یا سووڕخواردن لەبەرچاو؛ *(The room swam before her eyes.)*

swimmer (swim′ēr), *n.* مەلەوان؛ ئاوباز؛ مەلەکەر.
swimmeret (swim′ēr-et´), *n.* لاقی مەلەی زیندەوەری قاقلەدار.
swimming (swim′iŋ), *n.* مەلە؛ مەلەکردن؛ ئاوبازی.
adj. (۱) مەلەکەر؛ مەلەکار. (۲) مەلەیی؛ بۆ مەلە بەکارهاتوو؛ هی مەلە.
(۳) پڕ لە ئاو یا فرمێسک: *(~ eyes)*.

swimming (swim′iŋ), *n.* گێژی؛ ووڕی؛ سەرەخوڵی.
adj. گێژ؛ شت لەبەرچاو خولاوە

swimming bladder, هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوای ماسی.
swimming hole, گۆمی ئاو ڕوبار.
swimmingly (swim′iŋ-li), *adv.* زۆر بە باشی و سەرکەوتوویی و ئاسانی.

swimming pool, گۆمی مەلە
swimsuit (swim′sūt´), *n.* جلی مەلە؛ مایۆ؛ بەرگی مەلە.
swindle (swin′d'l), *v.t.* دەسڕین؛ هەڵخەڵەتاندن و پارە لێ کێشانەوە؛ پارە لێ کێشانەوە بە فێڵ؛ فێڵ لێکردن؛ فریودان (بۆ پارە لێ کێشانەوە)؛ چاوبەستکردن؛ لەخشتەبردن؛ گزی کردن.
n. دەسڕین؛ خەڵەتاندن و پارە لێ کێشانەوە؛ جامباز؛ گزیکەر.
swindler (swin′dlēr), *n.* دەسڕ؛ فریوباز (بۆ پارە لێ کێشەرەوە)؛ جامباز.

swine (swīn), *n.* (۱) *(pl.)* بەران؛ مالۆس؛ خووک.
(۲) کەسێکی بۆگەن و بێ ئرخ و بەدو چاوبرسی

swine-herd (swīn′hūrd´), *n.* شوانە بەران؛ بەراز پەروەردەکەر.

swine-pox, [Archaic], ئاوڵەی بەران.

swing (swiŋ), *v.i.* (۱) ئەمبەرو ئەوبەر کردن؛ لەرینەوە؛ هاتن‌وچوون وەک جۆلانێ؛ ئەملاو ئەولا کردن؛ لەنجەکردن.
(۲) دەست‌و لاق ڕاوەشاندن لە ڕۆیشتندا
(۳) خولانەوە بە دەوری تەوەرەیەکدا؛ سووڕخواردن؛ سووڕانەوە:
(The door swung open.)
(٤) هەڵواسران (تاوانبار)؛ بە پەتەوە کران.
(٥) جۆلانێ کردن؛ دیلانێ کردن.
(٦) [Slang]، ڕابواردن (بەتایبەتی بە شێوەیەکی بەرەڵایی لە جووت بوونداً)؛ سووڕدان؛ سەماکردن.
v.t. (۱) (ا) وەشاندن (تەور، تەوراس، شیر)؛ ڕاوەشاندن.
(ب) پیادان؛ بەرزکردنەوەو خستنەسەر:
(He swung the bag onto his back.)
(۲) جۆلانێ پێ کردن؛ دیلانێ پێ کردن؛ هاتووچۆ پێ کردن وەک جۆلانێ.
(۳) خولاندنەوە بە دەوری تەوەرێکدا؛ سووڕاندنەوە:
(He swung the door open.)
(٤) هەڵواسین بە جۆرێک کە بە ئاسانی هاتوچۆ بکات وەک جۆلانێ.
(٥) مەبەست بەجێهێنان؛ بە ئەنجام هێنان؛ کردن؛ سەرکەوتوو بوون تێدا:
(I think we can ~ the election.)
(٦) مۆسیقا لێدان لەسەر شێوازی "سوینگ" (کە جۆرێکە لە "جاز").
n. (۱) ئەمبەرو ئەوبەر کردن؛ لەرانەوە؛ هاتن و چوونی وەک جۆلانێ.
(۲) مەودای ئەم هاتن‌وچوونە یا ئەمبەرو ئەوبەر کردنە.
(۳) جۆری وەشاندن یا داهێنانەوە (گوریزی گۆلف و بەیسبۆل).
(٤) خول؛ سووڕ؛ یا پێدانێک.
(٥) پیاماڵینێک؛ مستەکۆڵە؛ شەپلاخ.
(٦) سەربەستی کردنی کارێک بە هەوەسی خۆ:
(He gave us full ~ in the matter.)
(۷) ڕاوەشانی دەست‌و قاچ لە ڕۆیشتندا.
(۸) ڕێزەوی کارێک یا مەسەلەیەک. (۹) گۆڕ.
(۱۰) کێشی مۆسیقا و هەڵبەست. (۱۱) جۆلانێ؛ دیلانێ؛ جۆلانە.
(۱۲) (ا) مۆسیقای جاز یا "سوینگ". (ب) کێشی نەم مۆسیقایە.
(۱۳) [Colloq.]، بەرزو نزمی نرخی بازار.
adj. (۱) تایبەتی بە مۆسیقای "سوینگ".
(۲) ڕاڕا؛ دوودل؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو لەملاوە بۆ ئەولا:
(The ~ vote will decide the outcome of the election.)
-swingable *(adj.)*.
in full swing, بە تەواوی لە گەڕدایە؛ بە تەواوی و باشی کار دەکات؛ لەوپەڕی جم‌وجووڵ یا ئیش کردندایە:
(Oil production is in full swing.)

swing bridge, پردی جووڵاوە؛ پردێک دەکرێتەوە بە لایەکدا بۆ تێپەڕبوونی کەشتی گەورە.
swinge (swinj), *v.t.* [Archaic], لێدان؛ بیرازکردن؛ قامچی لێدان.
swingeing (swin′jin), *adj.* [Colloq.], (۱) زۆر زل؛ زۆر گەورە.
(۲) نایاب؛ زۆر باش.

swinging door, دەرگای خولاوە: دەرگایەکە بە دەوری خۆیدا دەسووڕێتەوە بۆ کردنەوەو داخستنی.
swinger (swin′jēr), *n.* [Slang], (۱) کەسێکە کە شوێن مۆدەو باوی ڕۆژگار دەکەوێت؛ کەسێکە کە هەمیشە بەدوای ڕابواردندا دەگەڕێت.
(۲) کەسێکی بەرەڵا (جووت بوون)؛ کەسێکی داوێن پیس.
swingle (swiŋ′g'l), *n.* داری کەتان و پەمو پاککردنەوە.
swingle-tree (swiŋ′g'l-trē´), *n.* = whiffletree.

swing shift, [Colloq.], نۆبە یا شەفتی بەینی بەیانیان و شەو لە کارگەیەکدا، واتە هی ئێواران لە کاتژمێری چوارەوە بۆ نیوەشەو.
swinish (swīn′ish), *adj.* بەرازی؛ پیس؛ بۆگەن؛ چاوبرسی؛ جانەوەری.
swink (swiŋk), *v.i.* [Archaic], ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛

ئەرکی گران بسێنن

n. [Archaic], ڕەنج؛ ئارەق ڕشتن؛ ئەرکی گران و ناخۆش.

swipe (swīp), *n.* (۱) دەسك (وەك هی ترومپای بیر).

(۲) [Colloq.], پیاماڵێنێکی توند؛ لێدانێکی قایم؛ زەمە.

v.t. (۱) بە توند لێدان؛ بە توند پیاماڵین.

(۲) [Slang] لەرف لێدان؛ پیاکێشان؛ دزین؛ پیادان.

v.i. [Colloq.], پیاماڵین بە قایم؛ بە توند لێدان یا پیاکێشان.

swipes (swīps), *n.pl.* [British Slang], بیرەی کەند یا خراپ.

swirl (swûrl), *v.i.* (۱) خولانەوە (وەك گێژاو یا گەردەلوول)؛ سوورپانەوە.

(۲) سەر گێژبوون؛ سەرخولانەوە.

v.t. خولاندنەوە؛ سوورانەوە

n. (۱) خولانەوە؛ سوورپانەوە. (۲) گێژاو؛ گەردەلوول

(۳) شتێکی لوول (وەك قژ)؛ شتی خول خواردوو یا پێچ پێچۆکە.

-swirly *(adj.).*

swish (swish), *v.i.* خشە لێوەهاتن؛ وورشە لێوەهاتن (جلی تازە).

v.t. (۱) خشە لێوەهێنان؛ وورشە لێوەهێنان.

(۲) دارکاری کردن؛ قامچی لێدان

n. (۱) خشە وورشە. (۲) (ا) داری لێدان؛ داری فەلاقە

(ب) لێدانێك بە پیاماڵینێك بە داری فەلاقە.

Swiss (swis), *adj.* سویسری (گەل، کلتوور).

n. هاووڵاتی سویسرە؛ سویسری.

the Swiss, سویسرییەکان؛ گەلی سویسرە.

Swiss chard, سلق.

Swiss cheese, جۆرە پەنیرێکی سپی کون کوناوییە.

switch (swich), *n.* (۱) شوولە؛ شوولە داری دارکاری.

(۲) سەرە تووکنەکەی کلکی گا و مانگا (۳) پرچی دەستکرد.

(٤) پیاماڵینێکی لەپڕو قایم بە شوولەدار یا قامچی.

(٥) سویچی کارەبا؛ کلیلی کارەبا.

(٦) کلیلی گۆڕینی هێڵی شەمەندەفەر. (۷) گۆڕین؛ ئاڵوگۆڕ.

v.t. (۱) لێدان بە شوولەدار؛ لێدان بە قامچی. (۲) ڕاتەکاندن یا ڕاوەشاندن.

(۳) گۆڕین؛ لابردن؛ لادان.

(٤) (~ on; ~ off) ، داگیرساندن و کوژاندنەوەی گڵۆپ و ئامێری کارەبایی.

(٥) گواستنەوەی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر بە کلیلی گواستنەوە؛ ئاڵوگۆڕ پێکردن.

(٦) [Colloq.], گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن: *(We ~ed places.)* .

v.i. (۱) گواستنەوە یا گۆڕان لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر (شەمەندەفەر)؛ ئاڵوگۆڕپێکردن. (۲) گۆڕین؛ گۆڕان؛ لابردن.

switchback (swich′bak´), *n.* (۱) هێڵی شەمەندەفەر یا ڕێگەی پێچاوپێچی بە بەرەوژوورەکە هەڵگەڕاودا (۲) [British], **roller coaster** .

switch-blade knife, چەقۆیەکی گەورەیە بە دوگمە دەکرێتەوە و دادەخرێ

switchboard (swich′bôrd´, swich′bōrd´), *n.* کلیلبەند (ئەلەکتریك، تەلەفۆنخانە).

switch-knife = switch-blade knife.

switchman (swich′mən), *n.* گۆڕەر کارگەڕی شەمەندەفەر گۆڕین لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر.

switchyard (swich′yärd´), *n.* گۆڕینگەی شەمەندەفەر؛ گۆڕەپانی گۆڕینی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر.

Switzer (swit′sĕr), *n.* (۱) سویسری

(۲) سەربازێکی بەکرێ گیراوی سویسری.

swivel (swiv′l), *n.* (۱) ئەلقەی خولاوەی زنجیرێك.

(۲) تەوەری کورسی خولاوە (۳) **swivel gun**

v.t. (۱) خولاندنەوە بە دەوری خۆدا؛ چەرخاندن. (۲) تەوەری خولانەوە بۆ کردن.

v.i. خولانەوە بە دەوری خۆدا

swivel chair, کورسی خولاوە.

swivel gun, تۆپێکە دەخولێنرێتەوە بە دەوری خۆیداو تەقەی پێ دەکرێ.

swizzle (swiz′l), *n.* سویزل: کۆکتێلێکە لە خواردنەوەی مەستکەرو لیمۆو شەکر پێکدێت.

swizzle stick, داری تێکهەڵدانی "سویزل" (ووشەی پێشوو ببینە).

swob (swob), *n. & v.t.* = swab.

swollen (swō′lən), *alternative past tense of* **swell.**

adj. هەڵئاوساو؛ ئاوساو؛ هەوکردوو؛ هەڵتۆقیو.

swoon (swōōn), *v.i.* بووڕانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.

n. بووڕانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.

swoop (swōōp), *v.t.* (~ up), پڕپیاکردن؛ شاڵاو بۆ بردن؛ ڕفاندن.

v.i. (~ down; ~ upon), شاڵاو بۆ بردن؛ خۆ پیادان (وەك هەڵۆ یا واشە)؛ لەپڕ بەسەردادان؛ پڕ پیاکردن:

(The hawk ~ed down on its prey.)

n. لەپڕ بەسەردادان؛ پڕپیاکردن؛ شاڵاو.

swop (swop, swôp), *n., v.t. & v.i.* = swap.

sword (sôrd, sōrd), *n.* (۱) شیر؛ شمشێر.

(۲) (ا) هێزی سوپایی. (ب) سوپا؛ سەربازێتی. (ج) شەڕ؛ جەنگ.

at sword's points, شیرو تیر لەیەك دەسوون؛ ئامادەن بۆ شەڕ لەگەڵ یەکتر.

cross swords, (۱) شەڕکردن. (۲) مشتومڕی تووندوتیژ کردن.

put to the sword, کوشتن؛ کوشتن بە شیر.

sword bayonet, سونگی؛ سونگییەکە لە شێوەی شیردا.

sword-bill (sôrd′bil´, sōrd′bil´), *n.* دەنووك شیری: جۆرە باڵندەیەکی بچووکی ئەمەریکای باشووری دەنووکێکی زۆر درێژی هەیە.

sword cane, کیفێکە لە شێوەی داردەستدا شیری تێدا دەشارێتەوە.

sword-craft (sôrd′kraft´, sōrd′kräft´), *n.* (۱) شێربازی.

(۲) تەکتیکی جەنگ؛ پیلانی جەنگ.

sword dance, شێوە سەما.

sword-fish (sôrd′fish´, sōrd′fish´), *n.* شێوە ماسی: ماسییەکی دەریایی گەورەی لەوز درێژە.

sword grass, گیا شیری: چەند جۆرە گیایەکن تەڵەکانیان لە شیر دەچێ.

sword knot, قوڵپەی مشتووی شیر.

sword-play (sôrd′plā´, sōrd′plā´), *n.* شێربازی.

swordsman (sôrdz′mən), *n. Also* **swordman,** شێرباز؛ شمشێرباز؛ شمشێروەشێن.

swordsmanship (sôrdz′mən-ship´), *n.* شێربازی؛ شمشێربازی.

swordtail (sôrd′tāl´, sōrd′tāl´), *n.* ماسییەکی بچووکی ڕەنگاو-ڕەنگی ڕوباریەیە بۆ جوانی بەخێوەدەکرێ.

swore (swôr, swōr), *past tense of* **swear.**

sworn (swôrn, swōrn), *past participle of* **swear.**

adj. سوێند لەسەر خوراو.

swot (swot), *n. & v.t.* = swat.

swum (swum), *p.p. and archaic past tense of* **swim.**

swung (swuŋ), *p.p. and alternative past tense of* **swing.**

swung dash, ئەم نیشانەیە (~) کە لە چاپەمەنیدا بەکاردەهێنرێت لەباتی ووشەیەك یا بەشی ووشەیەکی لەوەوپێش نووسراو بۆ جێگە کەم کرتن.

Sybarite (sib′ə-rīt′), *n.* (۱) هاووڵاتییەکی "سیباریس" کە شارێکی کۆنی یۆنانی بوو لە لاخواروی ئیتاڵیا.

(۲) [s-]، خۆشی پەرست؛ کەسێکە کە زۆر حەز لە خۆشی و ڕابواردن دەکات.

-sybaritic; sybaritical *(adj.)*; **sybaritically** *(adv.).*

sycamine (sik′ə-min, sik′ə-mīn´), *n.* شاتوو.

sycamore (sik′ə-môr´, sik′ə-mōr´), *n.* (۱) هەمنجیری فرعەون.

هەمنجیرە تو. (۲) درەختێکە لە سوورەچنار دەچێ؛ سوورەچنار.

syce (sīs), *n.* مەیتەر (بەتایبەتی لە هیند).
sycee (sī-sē′), *n.* پارەیەکی زیوی چینی کۆنە.
syconium (sī-kō′ni-əm), *n.* میوەی گۆشتنی وەک هەنجیر.
sycophancy (sik′ə-fən-si), *n.* مەراییکاری؛ مەرایی؛ کاسەلێسی؛ کلکەلەقێ؛ مفتخۆری.
sycophant (sik′ə-fənt), *n.* مەراییکەر؛ کلکەلەقێکەر؛ پرووباز؛ کاسەلێس؛ مفتخۆر.
-sycophantic; sycophantical *(adj.)*; **sycophantically** *(adv.)*
sycosis (sī-kō′sis), *n.* نەخۆشیەکی پێستە بە زۆری تووشی دەموچاو دەبێت دەبێتە هۆی سووربوونەوەو قنچکە لێ هاتنی بنجی پیش.
syenite (sī′ə-nīt´), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنەیە.
syllabary (sil′ə-ber´i), *n.* ئەلف‌وبێی بزمێیی: خشتەیەک یا شێوازێکی ئەلف‌وبێیە کە هەر یەکەی بزمێک دەردەبڕێ یا دەنوێنێ.
syllabi (sil′ə-bī´), *plural of* syllabus.
syllabic (si-lab′ik), *adj.* (١) بزمێیی (زمان)؛ تایبەتی بە بزمێ.
(٢) تایبەتی بە تیپێکی نەبزوێن کە خۆی بە تەنها وەک بزمێیەک دەوورتڕێ.
(وەک " *l* " لە ووشەی " **riddle** " دا).
(٣) بزمێ بزمێو بە پووتی دەوورتڕێ یا دەخوێنرێتەوە.
(٤) تایبەتی بە جۆرە هۆنراوەیەک کە دێرەکانی بە ژمارەی بزمێ بزمێکراون.
n. دەنگی بزمێیی؛ تیپی بزمێیی.
-syllabically *(adv.)*.
syllabicate (si-lab′i-kāt´), *v.t.* = syllabify.
syllabication (si-lab´i-kā′shən), *n.* = syllabification.
syllabification (si-lab´ə-fi-kā′shən), *n.* بزمێکاری؛ ووشە بەشکردن بە بزمێوە؛ ووشە بزمێ بزمێ کردن.
syllabify (si-lab′ə-fī´), *v.t.* بزمێ بزمێ کردنی ووشە؛ بەشکردنی ووشە بە بزمێوە.
syllabism (sil′ə-biz′m), *n.* (١) ئەلف‌وبێی بزمێیی بەکارهێنان؛ بەکارهێنانی ئەلف‌وبێیەک کە هەر یەکەیان بزمێیەک دەردەبڕن.
(٢) بەش بوون بە بزمێ بزمێوە.
syllabize (sil′ə-bīz´), *v.t.* = syllabify.
syllable (sil′ə-b′l), *n.* (١) بزمێی دەنگ (زمان).
(٢) بزمێی ووشە؛ کەرتە ووشە. (٣) وورتە؛ نەختە دەنگێک؛ فزە.
v.t. & v.i. بە بزمێ بزمێ وتن.
syllabub (sil′ə-bub´), *n.* = sillabub.
syllabus (sil′ə-bəs), *n.* (١) بەرنامەی وانە یا کۆرسی وەرزێکی پرۆگرامی وانە یا کۆرس. (٢) پێشەکی بڕیاری دادگا.
syllogism (sil′ə-jiz′m), *n.* (١) لێکدانەوەی پێوانەیی (ژیربێژی).
(٢) ئەنجام لێکدانەوە لە گشتیەوە بۆ تایبەتی.
(٣) ئەنجام لێکدانەوەیەک کە بە پرووڵەت پزمێکوپێکەو لە پاستیدا چەوتە.
syllogist (sil′ə-jist), *n.* شارەزای ئەنجام لێکدانەوەی پێوانەیی.
syllogistic (sil´ə-jis′tik), *adj.* هی لێکدانەوەی پێوانەیی.
-syllogistical *(adj.)*; syllogistically *(adv.)*.
syllogize (sil′ə-jīz´), *v.t.* لێکدانەوەی پێوانەیی (ژیربێژی).
sylph (silf), *n.* (١) بوونەوەرێکی ئەفسانەیی ناو هەوایە.
(٢) کچ یا ژنێکی قەد باریک‌و شۆخ.
sylva (sil′və), *n.* = silva.
sylvan (sil′vən), *adj.* *Also* silvan, (١) دارستانی.
(٢) نیشتەجێی دارستانە؛ لە دارستاندا دەبیترێ یا هەیە.
(٣) دارستاناوی؛ بێشەڵانی؛ داروودرەختاوی.
n. (١) نیشتەجێی دارستان. (٢) فریشتەی دارستان؛ پەروەردگاری دارستان.
sylvanite (sil′vən-īt´), *n.* سلڤانیت: جۆرە کانزایەکە.
sylvite (sil′vīt), *n.* سلڤیت: جۆرە کانزایەکە.
sym- (sim), = syn-.
symbiont (sim′bī-ont´, sim′bi-ont´), *n.* زیندەوەرێکە کە لەگەڵ زیندەوەرێکی تردا دەژی بۆ سوودی هەردووکیان؛ زیندەوەری هاوەستەبەر یا هاوسوود.
symbiosis (sim´bī-ō′sis, sim´bi-ō′sis), *n.* پێکەوە ژیانی دوو زیندەوەری جیا بۆ سوودی هەردووکیان؛ سوود گەیاندن بە یەکتر.
symbiotic (sim´bī-ot′ik), *adj.* *Also* symbiotical, سوودگەیێن بە یەکتر؛ هاوسوود؛ هاوەستەبەری؛ بۆ هەردوولا باشە:
(a ~ relationship)
symbol (sim′b′l), *n.* (١) نیشانە؛ هێما؛ دروشم:
(The dove is a ~ of peace.)
(٢) نیشانەی نووسراو؛ هێمای نووسراو.
v.t. نیشانەی ئەوەبوون؛ نیشانەی بوون بۆ؛ نیشانەدان.
symbolic (sim-bol′ik), *adj.* *Also* symbolical, (١) تایبەتی بە نیشانە؛ نیشانەیی. (٢) نیشانەیی؛ هێمایی. (٣) نیشانە بەکارهێن.
-symbolically *(adv.)*.
symbolism (sim′b′l-iz′m), *n.* (١) نیشانەکاری (بەتایبەتی لە هونەردا)؛ نیشانەگەری؛ شت دەربڕین بە نیشانە (هونەر، وێژە، کردەوە...هتد).
(٢) کۆمەڵە نیشانە؛ نیشانەگەل. (٣) مانای نیشانەیی.
(٤) دەستەی نیشانەکاران (هونەر، وێژە).
(٥) بیروباوەڕو بۆچوونی دەستەی نیشانەکاران.
symbolist (sim′b′l-ist), *n.* (١) نیشانەکار؛ نیشانەگەر.
(٢) نیشانەکار (هونەر، وێژە).
(٣) نیشانەزان؛ کەسێکی لێهاتوو لە نیشانە لێکدانەوەدا.
-symbolistic *(adj.)*; **symbolistically** *(adv.)*.
symbolize (sim′b′l-īz´), *v.t.* (١) نیشانە بوون بۆ؛ نیشانەی ئەوە بوون؛ ئەوە گەیاندن. (٢) بە نیشانە دەربڕین؛ نیشانە بەکارهێنان؛ بە نیشانە نووساندن (٣) کردن بە نیشانە؛ وەک نیشانە سەیرکردن.
-symbolization *(n.)*.
symbology (sim-bol′ə-ji), *n.* (١) نیشانەی لێکۆڵینەوەو لێکدانەوە.
(٢) نیشانەکاری؛ نیشانەگەری؛ نیشانە بەکارهێنان بۆ مەبەست دەربڕین.
symmetalism (sim-met′l-iz′m), *n.* شێوازێکی سکە یا پارەی پەقە بریتیەیە لە دوو کانزا بەکارهێنان.
symmetrical (si-met′ri-k′l), *adj.* *Also* symmetric, پێک؛ پێکوپێک؛ بە ئەندازە؛ هاوتا؛ بەرامبەر؛ گونجاو.
-symmetrically *(adv.)*.
symmetrize (sim′ə-trīz´), *v.t.* پێکوپێک کردن؛ بە ئەندازە کردن؛ بەرامبەرکردن؛ هاوتاکردن.
symmetry (sim′ə-tri), *n.* پێکوپێکی؛ پێکی؛ هاوتایی؛ بەرامبەری؛ گونجان.
sympathetic (sim´pə-thet′ik), *adj.* (١) هاوسۆز؛ دل پێ سووتاو؛ هاوهەست. (٢) گونجاو (لەگەڵ هەست‌و بیروڕادا)؛ شیاو؛ هاو جەزو ڕەفتار.
(٣) [Colloq.]، پەسەندکەر؛ لایەنگر.
-sympathetical *(adj.)*; sympathetically *(adv.)*.
sympathetic ink, مەرەکەبی نەبینراو؛ مەرەکەبی نهێنی.
sympathize (sim′ə-thīz´), *v.i.* (١) هاوسۆزی کردن؛ هاوڕا بوون؛ هاوهەستی لەگەڵ کردن. (٢) دل پێ سووتان؛ هاوخەمی کردن؛ بەشداری خەم بوون؛ بەزەیی پیاهاتنەوە: *(He ~s with poor people.)* .
(٣) گونجان؛ پەسەندکردن.
sympathy (sim′pə-thi), *n.* (١) هاوسۆزی؛ هاوهەستی؛ هاوسۆزایەتی. (٢) گونجان؛ پزمێکوتن؛ کۆکی؛ چوونیەکی.
(٣) دل پێ سووتان؛ هاوخەمی؛ بەشدارێتی خەم؛ بەزەیی.
(٤) هاوهەستی نەدامانی لەش (بە جۆرێک کە ئازارو نەخۆشی نەدامێک ببێتە هۆی هەمان ئازار لە نەدامێکی تردا).
sympathy (or sympathetic) strike, مانگرتنی لایەنگیری. مانگرتنی کرێکارانی کارگەیەک بۆ پشتگیری کردنی کرێکارانی مانگرتووی کارگەیەکی تر.

sympetalous (sim-pet′l-əs), *adj.* = **gamopetalous.**

symphonic (sim-fon′ik), *adj.* ١) سیمفۆنی؛ لە سیمفۆنی دەچێ (٢) هاوئاواز؛ ساز؛ هاوڕەنگ؛ یەك ئاواز.

symphonic poem, هەڵبەستی سیمفۆنی: سیمفۆنییەکی درێژە لەسەر هەڵبەستێك دانراوە.

symphonious (sim-fō′ni-əs), *adj.* هاوئاواز؛ یەك ئاواز؛ ساز؛ هاوڕەنگ.

symphonist (sim′fŏn-ist), *n.* سیمفۆنی دانەر؛ سیمفۆنی ساز.

symphonize (sim′fə-nīz´), *v.t.* یەك ڕەنگ کردن؛ هاوڕەنگ کردن

symphony (sim′fə-ni), *n.* ١) هاوئاوازی؛ هاوئاوازی؛ یەك ڕەنگی (٢) هاوڕەنگی؛ یەك ڕەنگی (٣) سیمفۆنی: ئاوازێکی درێژخایەنی مۆسیقایە کە ئۆرکسترا ایڵی دەدات. (ب) ئۆرکیسترا. (ج) [Colloq.]: ئاهەنگی سیمفۆنی.

symphony orchestra, ئۆرکێستر؛ ئۆرکێستڕای سیمفۆنی؛ تیپێکی مۆسیقای گەورەیە بۆ سیمفۆنی لێدان.

symphysis (sim′fə-sis), *n.* (١) پەیوەست بوونی دوو ئێسقانی جیا: (وێکاری). (ب) جێی ئەم پەیوەست بوونە. (٢) پەیوەست بوونی دوو ئەندامی ڕووەك.

sympodium (sim-pō′di-əm), *n.* قەدە دارێکە کە لە چەندەها لق پێکهاتووە (وەك دارمێو).

symposiac (sim-pō′zi-ak´), *adj.* کۆڕی؛ تایبەتی بە کۆڕ

n. = **symposium.**

symposiarch (sim-pō′zi-ärk´), *n.* (١) کورگێر. (٢) ئاهەنگێڕ.

symposium (sim-pō′zi-əm), *n.pl.* **symposiums,** **symposia,** (١) ئاهەنگ‌وکۆڕی لێکۆڵینەوە (لە یۆنانی کۆندا). (٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوەیەکە بۆ بەڕاوردکردن‌و لێکۆڵینەوەی بیروڕا. (٣) چەند بیروڕا یا ووتارێکە دەربارەی باسێکی تایبەتی.

symptom (simp′təm), *n.* نیشانەی نەخۆشی؛ نیشانە

symptomatic (simp´tə-mat′ik), *adj.* (١) نیشانەیی؛ تایبەتی بە نیشانە. (٢) نیشانەی فلان نەخۆشییە. (٣) نیشانەی ئەوەیە؛ ئەوە دەگەیەنێ.

symptomatology (simp´təm-ə-tol′ə-ji), *n.* نیشانەناسی (پزیشکەوانی)؛ زانستی نیشانەی نەخۆشی. (هەروەها " **semiology** " ببینە).

syn- (sin), پێشگرێکە بەمانای: (ا) پێکەوە. (ب) لە هەمان کاتدا.

synaesthesia (sin´əs-thē′zhə, sin´əs-thē′zhi-ə), *n.* = **synesthesia.**

synagogue (sin′ə-gŏg´), *n.* ***Also*** **synagog,** کۆبوونەوەی جوولەکە بۆ نوێژ و خوا پەرستن یا ئاین خوێندن؛ کۆڕی ئایینی جوولەکە. (٢) کەنیشتە؛ پەرستگای جوولەکە.

synapse (si-naps′), *n.* جێی لێکدانی هەستە دەمار.

synapsis (si-nap′sis), *n.* (١) جووت بوونی کرۆمۆسۆم (زیندەوەرزانی). (٢) **synapse** .

synchro (siŋ′krə), *n.* = **selsyn.**

synchro- (siŋ′krə), پێشگرێکە بەمانای: هاوکات.

synchronal (siŋ′krə-nəl), *adj.* = **synchronous.**

synchronic (sin-kron′ik, siŋ-kron′ik), *adj.* = **synchronous.**

synchronism (siŋ′krə-niz´m), *n.* (١) ڕووداوی هاوکاتی؛ هاوکاتی (٢) ڕێکخستنی مێژووی: لیستەکردنی ڕووداو و کەسانی مێژوویی بەپێی کاتی ڕووداندیان.

-synchronistic; synchronistical ***(adj.).***

synchronize (siŋ′krə-nīz´), *v.i.* هاوکات بوون؛ لە هەمان کاتدا ڕووداندن.

v.t. (١) هاوکات کردن (کاتژمێر، چاڵاکی، کردەوە ...هتد). (٢) هاوکات یا هاوسەردەم کردنی ڕووداندن. (٣) هاوکات کردنی گفتوگۆ وێنەی فیلمی سینەما.

syndrome

-synchronization ***(n.).***

synchronized (siŋ′krə-nīzd´), *adj.* هاوکاتی؛ هاوکات.

synchronizer (siŋ′krə-nīz´ĕr), *n.* ئامێری هاوکاتکەر؛ هاوکاتکەر.

synchronous (siŋ′krə-nəs), *adj.* (١) هاوکات؛ هاوکاتی. (٢) هەمان کات پێ چوو؛ هاوکات خایەن؛ هاوماوە.

synchrony (siŋ′krə-ni), *n.* ڕووداندن یا بژوانی هاوکات.

synchroscope (siŋ′krə-skōp´), *n.* دۆزەرەوەی هاوکاتی دوو مەکینە.

syncopate (siŋ′kə-pāt´), *v.t.* (١) (ا) کورتکردنەوەی ووشە بە لابردنی تیپی ناوەوەی. (ب) لابردنی تیپ یا دەنگی ناوەوەی ووشە (بۆ کورتی). (٢) گۆڕینی دەنگی هێز خراوەسەر (مۆسیقا). (٣) ئاڵوگۆڕکردنی هێزی سەر دەنگەکانی پارچەیەك مۆسیقا.

-syncopator ***(n.).***

syncopation (siŋ´kə-pā′shən), *n.* (١) ووشە کورتکردنەوە بە لابردنی تیپی ناوەڕاستی. (٢) پارچەیەك مۆسیقایە کە هێزی سەر دەنگەکانی ئاڵوگۆڕ کرابێ. (٣) **syncope** .

syncope (siŋ′kə-pi, sin′kə-pē´), *n.* (١) لابردنی تیپ یا دەنگ لە ناوەڕاستی وشە (وەك " **wooster** " لەباتی " **worcester** ") (٢) لەهۆش خۆ چوون؛ بوورانەوە. (٣) **syncopation** .

syncretism (siŋ′krə-tiz´m), *n.* (١) گونجاندن یا سازاندنی بیروباوەڕی ئایینی‌و فەلسەفی جیاواز لەگەڵ یەکتریدا. (٢) یەکگرتنی دوو شێوەی جیاوازی دوایی پێهێنانی ووشە (ڕێزمان).

-syncretistic; syncretic ***(adj.)*****; syncretist** ***(n.).***

syncretize (siŋ′krə-tīz´), *v.t. & v.i.* سازاندن (بیروباوەڕی ئایینی‌و فەلسەفی جیاوان؛ گونجاندن؛ پێکهێنان.

syncrisis (siŋ′kri-sis), *n.* بەراوردکردن (ڕەوانبێژی).

syndactyl, syndactyle (sin-dak′til), *adj.* ***Also*** **syndactylous,** پەنجە پەیوەست؛ دوو پەنجە یا زیاتر کە لە یەکیان داوە بە پەردە (زیندەوەرزانی). *n.* باڵندە یا گیاندارێکی پەنجە پەیوەست.

-syndactylism ***(n.).***

syndesmosis (sin´des-mō′sis), *n.* ئێسقان پەیوەستی.

-syndesmotic ***(adj.).***

syndetic (sin-det′ik), *adj.* (١) بەیەك گەیێن (ڕێزمان). (٢) بەیەك گەیێنراو (ڕێزمان). (٣) هی بەیەك گەیێن.

syndic (sin′dik), *n.* (١) نوێنەری بازرگانی زانکۆیەك یا کۆمپانیایەك. (٢) فەرمانبەری میری (وەك دادوەری ئاسایش).

-syndical ***(adj.).***

syndicalism (sin′di-k'l-iz'm), *n.* دەستبەسەرداگرتنی دەسگا پیشەسازی‌و میریەکان لەلایەن یەکێتی کرێکارانەوە لە ڕێی مانگرتنەوە بۆ بەڕوای ئەم دەستبەسەرداگرتنە.

-syndicalist ***(adj. & n.)*****; syndicalistic** ***(adj.).***

syndicate (sin′di-kit), *n.* (١) سیندیکیت: (ا) یەکگرتنی چەند دەسگایەکی بازرگانیەیە بۆ دەستبەسەرداگرتنی بازار. (ب) ئەنجوومەنێکە کارێك یا سەوداگەرییەکی پێ سپێررواوە. (ج) ڕێکخراوەی دەسبڕان‌و ڕاوو ڕووتکەران. (د) یەکگرتنی دەستەیەکە کە سەرمایەداران بۆ بەدیهێنانی پرۆژەیەك. (٢) دەسگای ووتار فرۆشتن بە ڕۆژنامەو گۆڤاری جۆراوجۆر. (٣) ئەنجوومەن‌و دەستەی فەرمانبەرانی میری (وەك دادوەری ئاسایش).

v.t. (١) پێکهێنانی "سندیکیت" (ژمارە یەك ببینە). (٢) ووتار فرۆشتن بە ڕۆژنامەو گۆڤاری جۆراوجۆر.

v.i. بوون به " سیندیکیت".
-syndication *(n.)*; **syndicator** *(n.)*.
syndrome (sin′drōm, sin′drə-mē´), *n.* (۱) کۆمەڵە نیشانەی هاوکات (نەخۆشی لەش یا دەروون). (۲) نیشانەکانی بارودۆخ یا پووداوێکی تایبەتی کە نایەسەند.
syne (sīn), *adv., conj., & prep.* [Scot.], لە کاتەوە؛ لە؛ لەمەوپێش.
synecdoche (si-nek′də-ki), *n.* جۆرێکە لە مەجاز بریتیی‌یە لە بەکارهێنانی بەشێک لەباتی هەموو یا بە پێچەوانەوە (پەوانبێژی).
(وەک " bread " بۆ " food " وە " army " بۆ " soldier ").
syneresis (si-ner′ə-sis), *n.* لێکدانی دوو تیپە بزوێنو بوونیان بە یەک دەنگ (دەنگناسی).
synergetic (sin´ēr-jet′ik), *adj. Also* **synergic**, هاوکاریکەر؛ پێکەوە نیشکەر: *(~ muscles)* .
synergism (sin′ēr-jiz′m), *n.* (۱) هاوکاری (دوو نەندامی لەش یا دەرمان بۆ ئەنجامێک کە هیچ کامیان بە تەنها ناتوانن باش بیهێننە دی).
(۲) هاوکاری خواستی مرۆڤ خۆیو میهرەبانی خودا بۆ نوێ کردنەوەو بووژانەوەی مرۆڤو باری ژیانی.
synergist (sin′ēr-jist), *n.* (۱) نەندامی لەش یا دەرمانی هاوکار.
(۲) بروادارێ هاوکاری خواستی مرۆڤو میهرەبانی خودا بۆ نوێ بوونەوەی باری ژیانی مرۆڤ.
-synergistic; synergistical *(adj.)*.
synergy (sin′ēr-ji), *n.* = synergism.
synesis (sin′ə-sis), *n.* جیاوازی ژمارەو ڕێکەوتنی مانای دوو وشەی ڕستە (ڕێزمان): *(If anyone arrives, tell them to wait.)* .
synesthesia, synaesthesia (sin´əs-thē′zhə), *n.* هاوهەستی هاوکاتی جووڵانی یەکێک لە هەستەکانی مرۆڤ بە جووڵێنەری هەستێکی تر (وەک چۆن بیستنی دەنگێک دەبێتەهۆی ڕەنگ هێنانە بەرچاوی خۆ).
syngamy (siŋ′gə-mi), *n.* جووت بوونی دوو زیندەوەری یەک خانەیی بۆ زاوزێ.
-syngamic; syngamous *(adj.)*.
syngenesis (sin-jen′ə-sis), *n.* زاوزێ.
synizesis (sin´ə-zē′sis), *n.* لێکدانی دوو تیپە بزوێن (دەنگناسی)؛ لێکدانی دوو بڕگە بە لێکدانی تیپە بزوێنەکانیان.
synod (sin′əd), *n.* (۱) کۆڕی کڵێسە؛ کۆڕی کاربەدەستانی کڵێسە. (۲) کۆڕ.
-synodal *(adj.)*.
synodical (si-nod′i-k'l), *adj. Also* **synodic**, (۱) تایبەتی بە کۆڕی کڵێسە؛ کڵێسەیی (کۆڕ)؛ کۆڕی. (۲) نزیکبوونەوە یا جووت بوونی دوو ئەستێرەی گەڕۆک؛ ماوە یا کاتی نێوان دوو نزیکبوونەوەی وەها (وەک هی مانگو ڕۆژ).
synoecious (si-nē′shəs), *adj.* نێرو نێرەکی هەردووک پیوەیە (ڕووەکناسی)
synonym (sin′ə-nim), *n.* (۱) وشەی هاوواتا؛ وشەی هاومانا یا هاومەبەست. (۲) **metonym** .
(۳) ناوی کۆن یا باونەماو (زیندەوەرزانی).
-synonymic; synonymical *(adj.)*.
synonymity (sin´ə-nim′ə-ti), *n.* هاوواتایی؛ هاومانایی؛ هاومانایەتی.
synonymize (si-non′ə-mīz´), *v.t.* هاوواتا کردن؛ وشەی هاومانا بۆ دۆزینەوە.
synonymous (si-non′ə-məs), *adj.* هاوواتا؛ هاومانا؛ هاومەبەست.
synonymy (si-non′ə-mi), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی ووشە هاوواتاکان.
(۲) (ا) لیستەی وشەی هاوواتا. (ب) لیستە کردنی وشەی هاومانا.

(۳) لیستەی مێژوویی ناوەکانی توخمێک (زیندەوەرزانی).
(٤) هاوواتایی؛ هاومانایی؛ هاوواتایەتی.
synopsis (si-nop′sis), *n.* کورتە: *(the ~ of a story, play, novel, etc.)*
synoptic (si-nop′tik), *adj.* (۱) کورتەیی؛ تایبەتی بە کورتە.
(۲) هاوڕا؛ لە هەمان بارێ سەرنجەوە نووسراو (سێ بەشەکەی یەکەمی ئینجیل).
-synoptical *(adj.)*; **synoptically** *(adv.)*.
synostosis (sin-os´tō′sis), *n.* پەیوەستی دوو ئێسقانی ئێسکی.
synovia (si-nō′vi-ə), *n.* شلەیەکی لینجی چەورکەرە پەردەی جومگەو ژێ ماسولکەیی‌یەکان دەری دەدەن.
synovitis (sin´ə-vī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی جومگەو ژێ ماسولکەیی‌یەکان.
synsepalous (sin-sep′l-əs), *adj.* = gamosepalous.
syntactical (sin-tak′ti-k'l), *adj. Also* **syntactic**, تایبەتی بە ڕستە داڕشتن؛ هی ڕستەسازی.
-syntactically *(adv.)*.
syntactics (sin-tak′tiks´), *n.* زانستی نیشانە؛ نیشانەناسی.
syntax (sin′taks), *n.* (۱) ڕێکوپێکی؛ ڕێزکردنی ڕێکوپێک.
(۲) ڕستەسازی (ڕێزمان)؛ ڕستە داڕشتن؛ چۆنێتی ڕستە داڕشتنو پێشاندانی پەیوەندی نێوان ووشەکانی ڕستە.
synthesis (sin′thə-sis), *n.* (۱) پێکهێنان؛ یەکخستن؛ یەکگرتن.
(۲) شتی پێکهاتوو لە چەند شتێکی تر.
(۳) پێکهاتنی ناوێتەی کیمیایی؛ ناوێتەی ناسادە.
(٤) لێکدانەوە یا ئەنجامکاری لە بەشێکەوە بۆ گشت وە لە سادەوە بۆ ناسادە (فەلسەفە)
-synthesist *(n.)*.
synthesize (sin′thə-sīz´), *v.t.* یەکخستن؛ یەک پێگرتن؛ کۆکردنەوە؛ پێکهێنان لە چەند پارچە یا بەشێک.
synthetic (sn-thet′ik), *adj.* (۱) پێکهێنراو؛ یەکخراو.
(۲) دڕووستکراو لە چەند شتێک بەشێوەیەکی کیمیایی.
(۳) دەستکرد؛ ناسرووشتی.
(٤) پێشگرو پاشگری زۆرە (زمان)؛ پڕە لە ووشەی لێکدراو.
-synthetical *(adj.)*; **synthetically** *(adv.)*.
synthetize (sin′thə-tīz´), *v.t.* = synthesize.
sypher (sī′fēr), *v.t.* نێرەومێیە کردن یا سواری یەکتری کردنی قەراغی تەختە بۆ سفتو سافی.
syphilis (sif′ə-lis), *n.* ناتەشەک؛فەرەنگی؛ ناگرە؛ سفلس.
syphilitic (sif´ə-lit′ik), *adj.* فەرەنگیدار؛ ناتەشەکدار.
n. فەرەنگیدار؛ ناگرەدار؛ کەسێکە کە فەرەنگی یا ناگرەی هەبێ
syphiloid (sif′ə-loid´), *adj.* لە فەرەنگی یا ناگرە دەچێ.
syphilology (sif´ə-lol′ə-ji), *n.* زانستی فەرەنگی یا ناگرە (پزیشکەوانی).
-syphilologist *(n.)*.
syphilous (sif′ə-ləs), *adj.* = syphilitic.
syphon (sī′fən), *n., v.i., v.t.* = siphon.
Syriac (sēr′i-ak´), *adj.* سریانی.
n. سریانی؛ زمانی سریانی.
Syrian (sēr′i-ən), *adj.* سووری.
n. (۱) سووری؛ هاوڵاتی‌یەکی سووری. (۲) شێوە زمانی عەرەبی سوریا
syringa (sə-riŋ′gə), *n.* لەیلاق؛ چەند جۆرە ڕووەکێکن گوڵەکانیان بۆنیان خۆشە.
syringe (sə-rinj′, sir′inj), *n.* شرینقە؛ سرنج؛ دەرزی.
syringomyelia (sə-riŋ´gō-mī-ē′li-ə), *n.* نەخۆشی‌یەکی مۆخی بڕبڕەیە.
syrinx (sir′iŋks), *n.* (۱) نەندامی خوێندنی باڵندە.

Eustachian tube (٣) . panpipe (٢)

-syringeal *(adj.).*

syrup (sir′əp, sūr′əp), *n.* خۆشاو؛ دۆشاو؛ شیلە؛ شیلەی شیرین؛ شەکراو

syrupy (sir′əp-i, sūr′əp-i), *adj.* (١) زۆر شیرین؛ *(~ coffee, tea, etc.)*

(٢) خۆشاوی؛ دۆشاوی؛ شیرەیی.

(٣) بەسۆز؛ لە پادە بەدەر ناسك یا شیرین: *(a ~ poem; ~ manners)* .

syssarcosis (sis′är-kō´sis), *n.* پەیوەست بوونی دوو ئێسقان بە ماسولکە.

systaltic (sis-tal′tik), *adj.* پلدەر؛ دەچێتەوەیەك و دەکشێت بە نۆبە (وەك دل).

system (sis′təm), *n.* (١) کۆمەڵە. *(the solar ~)* .

(٢) جیهان

(٣) لەش: *(Greasy food is bad for one's ~ .)* .

(٤) کۆمەڵە بیرورایەکی یەکخراو.

(٥) ڕێبازی پەیرەو؛ دەستووری کار؛ نەخشە؛ ڕێگە؛ شێوە: *(a good ~ of teaching English)*

(٦) ڕژێم: *(The political ~ is to blame.)* .

(٧) کۆنەندامی لەش؛ لەش: *(the digestive ~)* .

(٨) دەسگا. (٩) ڕێك و پێکی.

(١٠) چەند ڕێگەیەکی هاتوچۆی بەیەکداچوو: *(the railway ~)* .

systematic (sis´tə-mat′ik), *adj. Also* **systematical,** (١) ڕێك و پێك؛ پەیڕەوی؛ لەسەر پەیڕەو ڕۆیشتوو: *(a ~ approach to solving a problem.)*

(٢) پۆل پۆل کەری (زیندەوەرزانی).

-systematically *(adv.).*

systematics (sis´tə-mat′iks), *n.pl.* زانستی هاوپۆل کردن؛ هاوپۆلکاری.

systematism (sis′təm-ə-tiz´m), *n.* (١) هاوپۆلکاری؛ پۆل پۆل کردن. (٢) لەسەر پەیڕەو یا ڕێبازێك ڕۆیشتن.

-systematist *(n.).*

systematize (sis′təm-ə-tīz´), *v.t.* ڕێکخستن؛ ڕێکخستن بەپێی پەیڕەوێك؛ ڕێزکردن؛ پۆل پۆل کردن؛ ڕێك و پێك کردن.

-systematization *(n.).*

systemic (sis-tem′ik), *adj.* هەموو لەش دەگرێتەوە؛ بە هەموویدا بڵاوبووەتەوە (ڕێکخراو؛ دەزگا).

systemize (sis′təm-īz´), *v.t.* = systematize.

systole (sis′tə-lē´), *n.* (١) چوونەوەیەکی دل؛ کرژبوونی دل. (٢) کورتکردنەوەی برگەیەکی درێژ.

-systolic *(adj.).*

syzygy (siz′ə-ji), *n.* (١) لەیەك نزیکبوونەوەی مانگ و ڕۆژ؛ بەرامبەری مانگ و ڕۆژ. (٢) جووتێ شتی هاوپەیوەندی دار.

T t

T, t (tē), *n.* (١) تیپی بیستەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. (٢) دەنگی ئەم تیپە: " تی " . (٣) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەندراوی. (٤) بیستەم: نیشانەی بیستەمە لە پێزنکدا.

adj. (١) تایبەتی بەم تیپە (٢) بیستەم؛ بیستەمین.

T (tē), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی T دا. (٢) ژمارە (١٦٠)ی ڕۆمانی.

adj. لە تیپی " T " دەچێت.

to a T, بەتەواوی؛ کت‌ومت؛ دەقاودەق.

't, شێوەی کورتە بۆ " it " : (do't; 'tis; 'twas) .

tab (tab), *n.* (١) قوڵفە (بۆ شت هەڵواسین یا ڕاکێشان). (٢) چمکی ڕازێنەرەوەی جل‌وبەرگ. (٣) گۆنجکە کارت یا کاغەزی سەر دەرهێناو (فایلکاری). (٤) [Colloq.] لیستەی حساب (چێشتخانە). (٥) ڕوویەکی بچووکە بە باڵی فڕۆکەوە بۆ هاوسەنگی یا لەنگەرگرتن.

keep tab (or tabs) on, چاودێری کردن (بۆ جڵەو گرتن)؛ سووسە بە سەرەوە کردن؛ حساب بۆ ڕاگرتن.

tabanid (tab'ə-nid), *n.* خەرەنگەز؛ خەرەنگێز؛ مێشەکەرانە.

tabard (tab'ērd), *n.* (١) جۆرە چاکەتێکی دەڵبە. (٢) جبەیەکی قۆڵ کورتی نەخشێنراوە سوارچاکان لەسەر قەڵغانەکانیانەوە لەبەریان دەکرد.

tabaret (tab'ēr-it), *n.* قوماشێکی ئاوڕیشمی میل میلە.

Tabasco (tə-bas'kō), *n.* سۆسێکی تووندە.

tabby (tab'i), *n.* (١) ئاوڕیشمی شەپۆلدار. (٢) پشیلەی خۆڵەمێشی میلی ڕەشدارە. (٣) پشیلەی مێی ماڵی. (٤) گەورە کچ؛ قەیرە کچ. (٥) ئافرەتی غەیبەتچی.

adj. (١) نیشانەی شەپۆل لێدان (ئاوڕیشم).

v.t. نیشانەی شەپۆل لێدان (ئاوڕیشم).

tabernacle (tab'ēr-nak'l), *n.* (١) (ا) لانەی سەردەمی (وەک چادر)؛ چادر؛ دەوار (ب) خانوو؛ ماڵ؛ نشینگە. (٢) لەشی مرۆڤ (وەک ئارامگەی ڕۆیان). (٣) کەنیشتە؛ پەرستگای جوولەکە. (٤) قوڕبنی پەیکەر یا شتی کۆنی پیرۆز. (٥) (ا) پەرستگای مۆرمۆنەکان. (ب) کڵێسەی گەورە. (٦) دەفری نانی پیرۆزی شێوی قوربانی (خاچ پەرستی).

v.i. (١) لە لانەی سەردەمیدا ژیان؛ لە چادردا دانیشتن. (٢) بۆ سەردەمێک مانەوە؛ تێدا نیشتەجێ بوون یا مانەوە.

-tabernacular *(adj.)*.

tabes (tā'bēz), *n.* (١) دەردە باریکە؛ سیل؛ پووکانەوە. (٢) tabes dorsalis .

-tabetic *(adj.)*.

tabes dorsalis, نەخۆشی‌یەکی بڕبڕەی پشتە.

tabla (tab'lə), *n.* تەپڵ.

tablature (tab'lə-chēr), *n.* (١) نیشانەکاری‌یەکی کۆنی مۆسیقا لێدانە بۆ دیاری کردنی ئەو پەنجەو ژێیانەی پێویستە بەکاربهێنرێن. (٢) تەختە بەرد یا ڕوویەکی نەخش لەسەر هەڵکەنراو یا نیگار لەسەر کێشراوە.

table (tā'b'l), *n.* (١) تەختە بەرد، دار، یا ئاسن (بۆ نەخش لەسەر هەڵکەندن). (٢) مێز؛ مێزی نان خواردن؛ خوان؛ سفرە. (٣) مێزی ڕازاوە بە خواردەمەنی. (٤) خواردەمەنی سەر مێزێکی وەها. (٥) دانیشتووانی سەر مێزێکی وەها. (٦) خشتە؛ لیستە: ***(the multiplication ~)*** . (٧) tableland . (٨) مێزی ئیش. (٩) شانەی ڕەقی دیوی ناوەوەو دەرەوەی کەللەی سەر. (١٠) stringcourse . (١١) (ا) لایەکی تەختەی تاوڵە. (ب) [Obs.]، تاوڵە؛ نەرد. (١٢) چین (زەمینناسی). (١٣) (ا) دیوی تەختی سەرەوەی بەردی بەنرخ. (ب) بەردی بەنرخی وەها. (١٤) بەری دەست؛ بەری لەپ.

v.t. (١) [Rare] ، خشتەکردن؛ لیستەکردن؛ خشتە بۆ کردن. (٢) خستنە سەر مێز. (٣) دواخستن (باسێک لە کۆڕ یا پەرلەماندا)؛ پاش خستن.

on the table, دواخراوە بۆ دواڕۆژ (باسێک لە کۆڕ یا پەرلەماندا).

turn the tables, هەڵگێڕانەوەی بارودۆخێک بەتەواوی (لە خراپەوە بۆ باش یا لە ژێرکەوتنو دۆڕانەوە بۆ سەرکەوتنو بردنەوە).

tableau (tab'lō, tab-lō'), *n.* (١) (ا) وێنە؛ تابلۆ. (ب) باسێکی ڕوونی وێنە ئاسایی. (٢) بارودۆخێکی وورووژێنەرو کوتوپڕی. (٣) tableau vivant .

tableau vivant (tå'blō' vē'vän'), [Fr.], خۆنوواندنێکی بێ جوولەی سەر شانۆیە بە جلی ڕازاوەوە.

table-cloth (tā'b'l-klôth'), *n.* سەرمێز؛ سفرە.

table d'hôte (tä'b'l dōt'), (١) مێزی نان خواردنی نوتێل یا چێشتخانە. (٢) خۆراکی ڕۆژانەی نوتێل یا چێشتخانە بە نرخێکی تایبەتی

tableland (tā'b'l-land'), *n.* دەشتی بەرزو بەر بەرەڵا.

table linen, سەرمێزو دەستەسڕی کاغەز.

table salt, خوێی سەرمێز؛ خوێی چێشت؛ خوێ.

table-spoon (tā'b'l-spōōn', tā'b'l-spoon'), *n.* (١) کەوچک؛ کەوچکی چێشت. (٢) پڕ کەوچکێکی چێشت.

table-spoonful (tā'b'l-spōōn'fool, tā'b'l-spoon-fool'), *n.* پڕ کەوچکێکی چێشت.

tablet (tab'lit), *n.* (١) تەختە بەرد، دار، یا ئاسن. (٢) تەختە بەرد، دار، یا ئاسنی شت لەسەر هەڵکەنراوو هەڵواسراو. (٣) پەڕەی تەنکی کاغز، سەدەف، یا دار بۆ لەسەر نووسین. (٤) دەستەیەک لەم پەڕانە. (٥) تیانووس؛ پەڕاو؛ دەفتەر. (٦) قاڵب (سابوون‌و شتی وەها). (٧) حەب؛ دەنکە دەرمان: ***(an aspirin ~)*** .

table talk, گفتوگۆی سەر نان خواردن.

table tennis, تێنسی سەرمێز؛ پینگ پۆنگ. (هەروەها: " ping-pong ").

tableware (tā'b'l-wâr'), *n.* پێویستی سەر مێزی نان خواردن (کەوچک‌و چنگاڵ‌و قاپ)؛ قاپ‌وقاچاخ.

table wine, مەی سەر مێزی نان خواردن؛ ئەو جۆرە شەرابەیە کە لەگەڵ خواردندا بخورێتەوە (کە پلەی کحوولەکەی کەمە).

tabloid (tab′loid), *n.* (۱) حەب؛ دەنکە دەرمان. (۲) پۆژنامەیەکی بچووکی پڕ لە وێنەو دەنگویاسی وورووژێنەر.
adj. کورت؛ کورتکراوە
taboo (tə-bo͞o′, ta-bo͞o′), *n.* (۱) قەدەغەکردن لەبەر پیرۆزی یا خراپی (کار، شت، کردەوە، خەڵک)؛ حەرام کردن. (۲) شت یا کاری قەدەغەکراو؛ شتی پیرۆز یا خراپی حەرام کراو. (۳) قەدەغەکاری (بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی).
adj. (۱) قەدەغەکراو (لەبەر پیرۆزی یا خراپی)؛ حەرام؛ حەرام کراو. (۲) قەدەغە بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی.
v.t. (۱) قەدەغەکردن (لەبەر پیرۆزی یا خراپی) (۲) قەدەغەکردن بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی.
tabor (tā′bēr), *n.* تەپڵی بچووک
v.i. تەپڵی بچووک لێدان
taboret (tab′ə-rit, tab′ə-ret′), *n.* (۱) تەپڵی بچووک (۲) کورسی بێ پشت؛ نەسکەملی. (۳) تەپڵەکێکی جوان. (٤) چواچێوەی نەقشکاری
tabour (tā′bēr), *n. & v.i.* = tabor.
tabouret (tab′ə-ret′, tab′ēr-it), *n.* = taboret.
tabret (tab′rit), *n.* (۱) تەپڵی بچووک (۲) [Obs.] تەپڵچی؛ تەپڵی بچووک لێدەر.
tabular (tab′yoo-lēr), *adj.* (۱) ڕوو تەخت؛ تەخت. *(~ rock)* (۲) (ا) خشتەکراو؛ ڕێکخراو لە شێوەی خشتەدا. (ب) بە خشتە ژمێردراوە یا لێکدراوەتەوە.
tabula rasa (tab′ū-lə rā′sə), [L.], (۱) تەختە بەرد، دار، یا کانزای هیچ لەسەر هەڵنەکەنراو؛ تەختەی ڕووت یا پاک (۲) مێشکی ساف وەک هی منداڵ (کە هێشتا هیچی تێدا نەبیە).
tabulate (tab′yoo-lāt′), *v.t.* (۱) ژماردن؛ لێکدانەوە (۲) ساف کردن؛ تەخت کردن.
adj. (۱) ڕووتەخت؛ تەخت. (۲) لە پەڕە یا تەبەقی تەنک و ناسۆیی پێکهاتوو.
-tabulation *(n.).*
tabulator (tab′yoo-lā′tēr), *n.* (۱) ژمێریار (۲) پێژمێر؛ نامێری ژماردن. (۳) نامێری خانەکردن یا خشتەکردنی ژمارە لە چاپکەردا.
tacamahac (tak′ə-mə-hak′), *n.* (۱) جۆرێکی بۆن تیژە (لە مەڵحەم و بۆرددا بەکاردێت) (۲) دارێکە وەک چنار یا سپیدار (نەم جۆرە جۆرێیە دەردەدات)
tachometer (tə-kom′ə-tēr), *n.* تاکژمەتر؛ پێوەری خێرایی خولانەوە.
-tachometric *(adj.)*; **tachometry** *(n.).*
tachy- (tak′i), *(tachymeter)* پێشگرێکە بەمانای خێرا
tachycardia (tak′i-kär′di-ə), *n.* دڵەکوتن
tachygraphy (ta-kig′rə-fi), *n.* کورتەنووسی بەتایبەتی هی یۆنان و ڕۆمانەکان).
tachylyte, tachylite (tak′i-līt′), *n.* تاکلیت؛ جۆرێکە لە بازاڵتی شووشەیی ڕەش
tachymeter (ta-kim′ə-tēr, tə-kim′ə-tēr), *n.* نامێری ڕووپێوی خێرای دووری و بەرزی
-tachymetry *(n.).*
tacit (tas′it), *adj.* (۱) بێ دەنگ (۲) نەووتراو؛ نەدرکێنراو بەڵام وا پاگەیێنراو
(~ consent, aggrement, approval, etc.)
taciturn (tas′ə-tūrn′), *adj.* نەدوو؛ کەم دوو؛ قسەنەکەر؛ هەمیشە بێ دەنگ.
-taciturnity *(n.)*; **taciturnly** *(adv.).*
tack (tak), *n.* (۱) بزماری کورتی سەرپان.
(۲) (ا) تەقەڵ (بەتایبەتی هی درێژو سەردەمی). (ب) لێکدان؛ پێکەوە نووسانی سەردەمی. (۳) پێکەی پێچاوپێچ. (٤) پێبازی نوێ؛ پێبازی جیا لە ڕابوردوو. (٥) خواردەمەنی؛ خۆراک (٦) (ا) پەتی دابەستنی چمکی بایەوان. (ب) نەم چمکە دابەستراوە. (۷) (ا) پێبازی کەشتی. (ب) گۆڕینی پێبازی کەشتی. (ج) بەرەو ڕووی با ڕێشتنی کەشتی. (د) ڕێشتنی پێچاوپێچی کەشتی.
v.t. (۱) پێوە نووساندن بە بزماری کورتی سەرپان. (۲) پێکەوە دوورینەوە؛ لێکدان بە تەقەڵی زل و سەردەمی. (۳) خستنە سەر (پاشکۆ)؛ بۆ زیادکردن؛ پێوەنان.
(~ an amendment to the bill)
(٤) (ا) گۆڕینی پێبازی کەشتی بەرەو با. (ب) مناوەرە پێکردنی کەشتی لە ڕاندنا بەرەو با.
v.i. (۱) بە پێچاوپێچ ڕێشتن. (۲) ڕێباز گۆڕین لەڕێ؛ لەڕێ هەڵوێستە گۆڕین و ڕێگەی تازە گرتنەبەر. (۳) گۆڕینی ڕێگەی کەشتی.
tackle (tak′l), *n.* (۱) کەرەسە (تامێر): *(fishing ~)* .
(۲) گوریس و خولخولۆکە (بۆ بەرزکردنەوە و هێنانە خوارەوەی شت). (۳) بەرەنگاربوون و وەستانی یاریکەری بەرامبەر (فوتبۆڵی نەمەریکی). (٤) نەم یاریکەرە. (٥) گوریسی بایەوان و دارکەشتی.
v.t. (۱) زینکردن. (۲) گرتن؛ بە دەست گرتن. (۳) چارەسەرکردن؛ هەوڵی چارەکردن دان؛ خەریکی چارەکردن بوون؛ کردن:
(to ~ a problem, job, etc.)
(٤) بەرەنگاربوون و وەستاندنی تۆپ (فوتبۆڵی نەمەریکی).
v.i. بەرەنگاربوون و وەستاندنی تۆپی بە دەستی تیپی بەرامبەرەوە.
tacky (tak′i), *adj.* لینج؛ سڕێشاوی.
-tackiness *(n.).*
tacky (tak′i), *adj.* [Colloq.], (۱) پەپووت؛ کۆنە؛ پیس و پۆخڵ. (۲) ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ نابەجێ؛ هیچ و پووچ. (۳) زەق؛ بریقەدار و هەرزان بەها.
-tackiness *(n.).*
taco (ta′kō), *n.* تاکۆ: جۆرە ساندویچێکە بریتیە لە نانی ڕەقی ئاخنراو بە شتی وەک گۆشتی قیمە یا پەنیر... هتد.
taconite (tak′ə-nīt′), *n.* تاکۆنیت: بەردی ناسن؛ ناسنی خاو.
tact (takt), *n.* (۱) هەستی بەرکەوتن؛ هەستی دەست لێدان. (۲) سەلیقە؛ هەست و هۆشی کۆمەڵایەتی ڕاست؛ لێهاتوویی لە کاروباری کۆمەڵایەتی و دیبلۆماسیدا؛ چارەکردنی گیروگرفت بە جوانی و ژیری
(An ambassador must have great ~ .) بێ زوێرکردنی کەس:
tactful (takt′fəl), *adj.* بە سەلیقە؛ گیروگرفت چارەکەر بە جوانی و ناسکی و ڕێک و پێکی: *(a ~ reply; a ~ person)* .
-tactfully *(adv.)*; **tactfulness** *(n.).*
tactic (tak′tik), *n.* تەکتیک.
adj. = tactical.
tactical (tak′ti-k'l), *adj.* (۱) تەکتیکی؛ تایبەتی بە تەکتیکی سوپایی. (۲) تەکتیکزان؛ بە تەکتیک.
-tactically *(adv.).*
tactician (tak-tish′ən), *n.* (۱) تەکتیکزان؛ بە تەکتیک؛ شارەزای تەکتیکی جەنگ. (۲) بەڕێوەبەری لێهاتوو.
tactics (tak′tiks), *n.pl.* (۱) تەکتیکی جەنگزانی؛ هونەری تەکتیکی جەنگ. (۲) ڕێگە (بۆ هێنانەدی مەبەستێک)؛ ڕێی لێهاتووانە.
tactile (tak′t'l, tak′til), *adj.* (۱) هەستپێکراو؛ دەست بەرکەوتوو؛ دەست ئ گیربوو. (۲) تایبەتی بە هەستی دەست لێدان؛ تایبەتی بە هەستی بەرکەوتن.
-tactility *(n.).*
taction (tak′shən), *n.* بەرکەوتن؛ دەست لێدان.
tactless (takt′lis), *adj.* بێ سەلیقە؛ نەزان (نەریتی کۆمەڵایەتی و

tactual (tak′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە هەستی دەست لێدان یا بەرکەوتن

tad (tad), *n.* منداڵ؛ کور

tad (tad), *n.* بەخشێك؛ تۆزێك

(She looked a ~ bigger than him.)

tadpole (tad′pōl′), *n.* سەرمێکوتە.

tad (tad), *n.* ١. کێشانەیەکی بچووکی چیژییە. ٢. پارەیەکی چینییە.

taenia (tē′ni-ə), *n.* ١. سەرپێچ. ٢. نیلماسکی شریتی لەش (تونکاری). ٣. تیرە (خانووسازی). ٤. کرمی شریتی

taeniacide (tē′ni-ə-sīd′), *n.* کرمی شریتی کوژ (دەرمان).

taeniasis (ti-nī′ə-sis), *n.* نەخۆشی کرمی شریتی.

taffarel, tafferel (taf′ə-rel′, taf′ĕr-əl), *n.* ١. لاسەرووی پشتی کەشتی. ٢. **taffrail**.

taffeta (taf′i-tə), *n.* تافتە: قوماشێکی ناوریشمیی بە (بۆ جلی ژنانە).

taffrail (taf′rāl′), *n.* مەردەی پشتی کەشتی.

taffy (taf′i), *n.* ١. جۆرە حیقلاتەیەکە. ٢. مەرایی؛ زمان لووسی.

tafia (taf′i-ə), *n.* خواردنەوەیەکی مەستکەرە.

tag (tag), *n.* ١. چمکە جلێکی دراوی شۆڕبووەوە. ٢. چمکی شۆڕبووەوە. ٣. سووکی قەیتانی پێڵاو. ٤. پارچە پەڕۆیەکی پەنگینە بە داری پاوەماسیی‌یەوە. ٥. نیشانە (کە دەنرێ بە فڕۆتەنی‌یەکەوە نرخ و قەبارەو شتی وەهای تێدا دەنووسرێت؛ کارتی ناوو ناونیشان و ناوەڕۆك (کە لە شتێك دەدرێ). ٦. کۆتایی پەنگینی ووتار یا چیرۆك. ٧. بەندێکی کورتە لە کۆتایی وەهادا بەکاردەهێنرێت. ٨. دوا ووشەکانی گۆرانی‌یەك یا ووتەی نوێنەرێك. ٩. دوا بەش؛ کۆتایی؛ دوادوایی. ١٠. قوڵفە (بە جلێکەوە بۆ هەڵواسینی یا بە جزمەوە بۆ هەڵکێشانی). ١١. نووسینی پاڵاوە. ١٢. (أ) کاکۆڵ؛ پرچی لوول؛ تیتك؛ گێسوو. (ب) تۆپەڵە بەرگن یا خوری لوول و لەیەك نالاو. ١٣. [Obs.]، جەماوەری پەش و پووت. ١٤. یاری‌یەکی منداڵانەیە لە چاوشارکێن دەچێت بەبێ چاو بەستنەوە:

(to play ~) *v.t.* ١. نیشانەکردن؛ کارتی ناوو ناونیشان و ناوەڕۆك لێدان. ٢. کۆتایی پێ هێنانی ووتارێك یا ووتەیەکی پەنگین. ٣. گرتنەوە یا دەست لێدان (لە یاری منداڵانی وەك چاوشارکێدا). ٤. [Colloq.]، خۆ پێدا هەڵواسین؛ دواکەوتن و لە کۆڵ نەبوونەوە.

tagalong (tă-gä′lonŋ), *n.* خۆهەڵواس.

tag day, خۆ هەڵواسین؛ شوێن کەوتن و لێ نەبوونەوە؛ هەمیشە لەگەڵدا بوون یا بوون بە پاشکۆ.

tag end, ڕۆژی پیتاك کۆکردنەوەو کارت دان بە پارەدەرەکان.

١. چمکی شۆڕبووەوە؛ کلك. ٢. کۆتایی؛ دوا شت.

taiga (tī′gə), *n.* داڕستانی کاج.

tail (tāl), *n.* ١. کلك. ٢. کلکە نەسپ (کە لە بەردەمی پاشاوە هەڵدەگیرا). ٣. کلکی نەستێرەی کشاو. ٤. خورگ؛ قنگ؛ کلێنچکە؛ پشتەوە؛ پاشبەند. ٥. (*pl.*)، خەت (شێرو خەت): *(heads or ~s)*. ٦. پرچی هۆنراوەی درێژ. ٧. (أ) ڕیزە خەڵکی چاوەڕوانکەر (ب) دەستوپێوەند. ٨. (*pl.*) (أ) [Colloq.]، چاکەتی کلك پەڕەسێلکەیی، واتە دووفلیقانە (ب) جلی ڕەسمی پیاوانەی شەو. ٩. دامێنی جۆگە یا ئەستێرك. ١٠. پشتی فڕۆکە؛ کلکی فڕۆکە ١١. دامێنی پەڕە. ١٢. دوا دێڕی کۆرتی بڕگەیەکی هەڵبەستە. ١٣. [Colloq.]، شوێن پێ: *(The hounds were on his ~ .)* ١٤. [Colloq.]، سووسە؛ سیخوڕ (کە دوای کەسێك کەوتبێ). ١٥. [Vulgar Slang]، ئافرەت؛ ژن.

v.t. ١. کلك بۆ کردن: *(to ~ a kite)* . ٢. کلك بڕین؛ کلك قرتاندن. ٣. لە دوایەوە ڕۆیشتن؛ بە دوادا هاتن. ٤. لێکدان؛ پێکەوەبەستن: *(~ two ideas together)* . ٥. سەری نێرگە یا خشت خستنە دیوارەوە. ٦. شوێن کەوتن (سووسە)؛ دواکەوتن (بۆ چاودێری).

v.i. ١. (~ **out**)، بڵاوەپێکردن. ٢. سەر خرانە ناو دیوارەوە ٣. [Colloq.]، دواکەوتن؛ لە دواوە چوون یا هاتن. ٤. (أ) لە زەوی دان بە پشتدا (کەشتی، بەلەم). (ب) ڕووکردنە شوێنێك (کەشتی).

adj. ١. لە دواوە؛ لە پشتەوە. ٢. لە دواوە هاتوو: *(a ~ wind)* .

turn tail, ڕاکردن (لە ترسدا).

with the tail between the legs, بە بەزیوی؛ بە شکاوی؛ بە ترسەوە.

tail (tāl), *n.* دانان یا دیاریکردنی میراتی‌یەك بۆ چەند نەوە یا میراتبەرێك و هیچ کەسی تر

tailboard (tāl′bôrd′, tāl′bōrd′), *n.* دەرگای دواوەی گالیسکەی بار یا پیکاب (کە لادەبرێ یا دادەگیرێ بۆ بارکردن و داگرتن)

tail coat, چاکەتی کلك پەڕەسێلکەیی، واتە دووفلیقانەی شۆڕ.

tail dive, کەوتنە خوارەوەی فڕۆکە بە قنگدا.

tail end, ١. کەفەڵ؛ قنگ. ٢. دوا بەش؛ بەشی هەرە دوا؛ پاشبەند؛ بنکڕ (مەجاز). ٣. کۆتایی.

tail-gate (tāl′gāt′), *n.* = **tailboard.**

v.t. شوێنی ئوتومبیلێکی تر کەوتن زۆر لە نزیکەوە: *(to ~ someone)* .

v.i. ئوتومبیل لێخوڕین بەم جۆرە.

tailing (tāl′iŋ), *n.* ١. سەرکۆزەر؛ گەندە ٢. ئەو بەشەی خشتێکی دەرپۆقیوە کە لەناو دیواردا جێگیر بووە.

tail lamp, = **tail-light.**

taille (tāl), *n.* ١. سەرانەی پاشا یا دەرەبەگی فەرەنسای کۆن. ٢. کەمەری کراس؛ چۆنیەتی بە بەرکردنی کراس.

tail-light (tāl′līt′), *n.* چرای پشتی ئوتومبیل. (هەروەها: " **tail lamp** ").

tailor (tā′lĕr), *n.* جلدروو؛ بەرگدروو.

v.i. بەرگدرووێتی کردن؛ جل دوورین.

v.t. ١. جل دوورین؛ بەرگ دروون. ٢. جلی دەستکرد بە بەرگرتن؛ جل بۆ کردن. ٣. دروستکردن یا گونجاندن بەپێی پێویستی و مەبەستی تایبەتی؛ بە تایبەتی کردن: *(a speech ~ed to a special audience.* *She ~s her novels to popular tastes.)*

tailor-bird (tā′lĕr-bûrd′), *n.* مەلە جلدروو: مەلێکی بچووکە گەلا دەدوورێت پێکەوە بە ڕیشاڵو هێلانەی لێ دروست دەکات.

tailoring (tā′lĕr-iŋ), *n.* ١. (أ) جلدرووێتی؛ پیشەی بەرگدروو. (ب) کارامەیی جلدروو. ٢. دروستکردن و گونجاندنی شتێك بەگوێرەی پێویستی و مەبەستێکی تایبەتی.

tailor-made (tā′lĕr-mād′), *adj.* ١. دەستدروو؛ دەستکرد: *(a ~ suit)* ٢. جوان دووراو؛ جوان و شۆخ (جلی ژنانە). ٣. بۆ مەبەستێك یا پێویستی‌یەکی تایبەتی دروستکراو؛ دەستکرد: *(a ~ house, bed, chair, job, etc.)*

tailor's chalk, سابوون یا کەچی جلدروو (بۆ جل نیشانەکردن).

tail-piece (tāl′pēs′), *n.* (۱) پاشبەش؛ پشکۆ؛ کلك؛ دوابەش. (۲) ژیبەند پارچەیەك تەختەداری سیگۆشەی بچووکە لە لای خواروو ئامێری وەك کەمانچەوە سەری زێکانی پێوە دەبەستێتەوە. (۳) دەستەکێکە سەرێکی لەناو دیواردا بێت. (٤) نەخش و نیگاری بچووکی کۆتایی بەندێکی پەرتووك.

tail pipe, بۆری بەخرۆسی ئوتومبیل.

tail plane, لەنگەری فروکە کە بە پشتەکەیەوەیەتی.

tail-race (tāl′rās′), *n.* (۱) لا خواروو جۆگەی ئاوی ئاش. (۲) ئاوەڕۆی ئاوی ئاش. (۳) جۆگەی خلتەو پاشماوەی کانگا.

tail-spin (tāl′spin′), *n.* (۱) کەوشە خوارەوەی فڕۆکە بەسەرداو بە کلك حولانەوە (۲) وورە بەردان؛ پووخان (دەروون)؛ پشێوی؛ شپرزەیی.

tail wind, پشتە با؛ بایەکە کە لە دوای فڕۆکەو کەشتیەوە هەڵدەکات

tain (tān), *n.* (۱) پەڕەکی تەنەکە. (۲) پەڕەکی تەنەکەی لە پشتی ئاوێنە دراو.

taint (tānt), *v.t.* (۱) لەکەدار کردن؛ ناو پیس کردن؛ بەدناو کردن: *(Her reputation was forever ~ed.)* (۲) تێکدان پیس کردن؛ خراپ کردن. *(Greed ~ed his mind.)* . (۳) نووشی نەخۆشی کردن. (٤) [] پەنگ کردن؛ پەنگ لێدان.

v.i. پەنگ تێکبوون خراپ بوون؛ پیس بوون؛ تێکچوون.

n. (۱) لەکە؛ پیسی ناوپیسی. (۲) سەرچاوەی پیسی؛ هۆی خراپی؛ میکرۆب (مەجاز) (۳) [] پەنگ

take (tāk), *v.t.* (۱) گرتن؛ داگیرکردن: *(~ an enemy fortress.)* . (۲) گرتن بە تەڵە؛ بە تەڵەوە گرتن؛ پاوکردن. (۳) گرتن (داشی شەترەنج)؛ بردنەوە: *(to ~ your oponent's queen)* . (٤) دەست بە سەردا گرتن؛ زەوت کردن؛ لێ سەندن (٥) گرتنەوە (تۆپ لە یاریدا) (٦) گرتن بە دەست؛ گرتن: *(T~ your oponent's hand.)* . (۷) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون: *(He took a cold.)* . (۸) هاتن بە سەردا لەپڕ؛ گرتن. *(They'll never ~ him unawares.)* . (۹) لێدان؛ پیادان؛ پیاکێشان (۱۰) دڵفڕاندن؛ دڵ ڕاکێشان: *(He was completely taken by her.)* . (۱۱) خواردن؛ خواردنەوە؛ هەناسە هەڵکێشان: *(T~ a deep breath. She hasn't taken any food in days.)* (۱۲) لەش دانە بەر؛ وەرگرتن؛ خستنە بەر: *(T~ some sun.)* . (۱۳) وەرگرتن؛ هێنانە ناو؛ هێنان: *(to ~ a new partner into the firm)* (۱٤) جووت بوون لەگەڵ؛ گاین. *(Abraham took his slave girl.)* . (۱٥) گرتنەخۆ سەرپەرشتی کردن یا بەخێوکردن. (۱٦) کڕین *(We always ~ season tickets.)* . (۱۷) (ا) گرتنە ئەستۆی خۆ: *(I'll ~ the blame.)* . (ب) چوونە ژێر؛ گرتنە ئەستۆ؛ پێ هەڵسان: *(He took chairmanship of the committee.)* (ج) بەڵێندار؛ پەیماندار. (د) بردن (کات)؛ پێچوون: *(He took extra time to do the job properly.)* (هـ) وەرگرتن؛ قبوڵکردن؛ کردن بە هی خۆ. (و) پێویست بوون؛ ویستن؛ وەرگرتن: *(Intransitive verbs ~ no direct object.)* (۱۸) بردنەوە؛ بردن *(Our candidate took forty states.)* . (۱۹) بەزاندن؛ لێ بردنەوە: *(Our team took theirs four to one.)* . (۲۰) (ا) هەڵبژاردن؛ هەڵگرتن. *(T~ any card.)* (ب) بەکارهێنان (ئامێر)

(ج) بە کرێ گرتن؛ گرتن: *(T~ a taxi.)* .

(د) پەنا بردنە بەر؛ بەکارهێنان؛ چوونە ناو: *(T~ shelter in the event of an air raid.)*

(۲۱) گرتن؛ تێدا دانیشتن: *(T~ a seat.)*

(۲۲) تێچوون؛ پێویست کردن: *(It ~s money to live in that town.)*

(۲۳) بۆ ماندەوە؛ لێوە وەرگرتن: *(She took her shyness from her mother.)*

(۲٤) وەرگرتن (لە سەرچاوەیەکەوە).

(۲٥) (ا) نووسین؛ خستنە سەر کاغەز: *(T~ a letter.)* . (ب) گرتن: *(T~ a picture of us.)* .

(۲٦) (ا) دەربردن؛ وەرگرتن؛ قبووڵکردن: *(He can't ~ criticism. I can't ~ it any more.)*

(ب) بەرگەگرتن؛ بەرهەڵستی کردن: *(The dam took the heavy flood waters.)*

(ج) بڕواکردن: *(I'll ~ your word.)* .

(د) لەسەر ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن.

(هـ) وەرگرتن؛ گرتن: *(to ~ something lightly; He ~s things in stride.)*

(۲۷) کردن: *(T~ a bath, walk, etc.)* .

(۲۸) (ا) ڕێ پێدان؛ لێوە هاتنە ژوورەوە: *(The boat took in a lot of water but remained afloat.)*

(ب) جێ کردنەوە؛ گرتن؛ جێ تێدا بوونەوە: *(We can't ~ more than twenty guests.)*

(ج) گرتن (ڕەنگ).

(۲۹) (ا) وا تێگەیشتن؛ وا لێکدانەوە؛ وا دانان: *(She took my silence for disapporval.)*

(ب) وا دانان؛ بەوە دانان: *(They took him for a fool.)* .

(ج) بە ئەوەندە دانان.

(د) هەستکردن: *(I ~ pleasure to inform you.)* .

(۳۰) بردن؛ هێنان: *(Don't forget to ~ your umbrella.)*

(۳۱) بردن: *(This bus ~s you past the museum.)* .

(۳۲) لابردن: *(T~ these dishes from here.)* .

(۳۳) دەرهێنان: *(The dentist took two molars.)* .

(۳٤) فەوتاندن؛ کوشتن: *(The forest took these plants.)*

(۳٥) لێ دەکردن (ژمارەوپێوان).

(۳٦) وەرگرتن؛ خوێندن: *(T~ a biology course.)* .

(۳۷) خەڵەتاندن؛ دەستپڕین؛ گێ کردن؛ فێڵ کردن: *(You were taken.)*

(۳۸) خایاندن؛ پێچوون؛ بردن (کات): *(The trip will ~ two hours.)* .

v.i. (۱) سەندن؛ وەرگرتن؛ بردن؛ بوون بە خاوەن.

(۲) لەپەك گیربوون (دانی زنجیر یا پێچکە).

(۳) ڕەگ داکوتان؛ ڕووان؛ سەوزبوون: *(Have the seeds taken?)* .

(٤) گرتن (ئاگر): *(The fire took rapidly.)* .

(٥) سەرکەوتن؛ گرتن؛ کاریگەربوون؛ باش بوون: *(The smallpox vaccination took. The dye ~s well.)*

(٦) بە دڵی خەڵك بوون؛ سەرکەوتوو بوون؛ پەسەند کران: *(The movie never took with the public.)*

(۷) (~ from)، لێ کەم کردنەوە؛ زیان پێ گەیاندن: *(The rumors ~ from his public image.)*

(۸) وا لێ هاتن؛ بوون؛ نەخۆش کەوتن: *(He took sick.)* .

(۹) چوون؛ بۆ چوون؛ چوون بەرەو: *(I took to the open road.)* .

n. (۱) (ا) وەرگرتن؛ گرتن؛ سەندن؛ بردن. (ب) شتی وەرگیراو یا براو.

(۲) ژمارەی تێچیری ڕاوکراو بە یەك جار (وەك مەڵو ماسی و گیانداری چواربێ): *(the day's ~ of fish)*

(۳) دەسکەوت (بەتایبەتی لە بازرگانیەك)؛ قازانج.

(٤) [Slang]، سەرجەمی دەرگانە یا پارەی بلیتی یاریەك.

(٥) (ا) پەردەیەکی فیلم کە بگیرێ بەبێ وەستانی کامێراکە.
(ب) وەرگرتنی ئەم پەردەیە.
(٦) [Slang]، هەوڵ! جار: *(He got the answer on the third ~).*
take aback, سەرسوڕمان: حەپەسان! واق ووڕمان.
take a back seat, دەوری ناگرنگ بینین!
پێگەدان بە خەڵکی تر بۆ پێشڕەوی کردن.
take advantage of, (١) هەل هێنان! سوود لێ وەرگرتن.
(٢) بەکارهێنان بۆ سوود یا ئامانجی خۆ! سوودی ناڕەوا لێ وەرگرتن!
بەکارهێنان
(to take advantage of somebody when he is down)
take after, (١) چاولێکردن.
(٢) لێچوون! لێکردن (بە شێوە یا بە کردەوە)! چوونەوە سەر:
(He takes after his father.)
take amiss, (١) بەهەڵەداچوون! هەڵەکردن.
(٢) بە هەڵە تێگەیشتن و زوێر بوون یا پێ ناخۆش بوون.
take apart, (١) هەڵوەشاندنەوە! هەڵوەشان! لێک جیاکردنەوە.
(٢) لێکۆڵینەوە بە وردی (بەتایبەتی بۆ کەموکوڕی دەرخستن).
(٣) [Colloq.]، شڕو وڕ کردن! بیرازکردن! زۆر بە تووندوتیژی لەگەڵدا
جوڵانەوە
take at one's word, بڕواپێکردن
take back, (١) وەرگرتنەوە! سەندنەوە! بردنەوە.
(٢) پاشگەزبوونەوە! کێشانەوە.
take care, وریا بوون! ئاگا لە خۆ بوون.
take care of, چاودێری کردن! ئاگا لێ بوون! بەخێوکردن!
سەرپەرشتی کردن.
take charge, گرتنە ئەستۆی خۆ! گرتنە ژێر دەستی خۆ! گرتنەدەست.
take down, (١) داگرتن: هێنانە خوارەوە. (٢) (ا) بڕینەوە (دارو درەخت).
(ب) ڕووخاندن. (ج) هەڵوەشاندن! هەڵوەشاندنەوە! لێک کردنەوە.
(٣) دامالین. (٤) لە لووت دان! شکاندن.
(٥) تۆمارکردن! نووسین! نووسینەوە! خستنە سەر کاغەز.
take effect, (١) کارپێکردن! خرانە کار:
(The salary increase takes effect next month.)
(٢) ئەنجام بوون! ئەنجام دەرکەوتن.
take five (or ten), پشوویەکی کورت دان (بۆ پێنج یا دە خولەک).
take for, (١) بەوە دانان! وا سەیرکردن:
(They took him for a fool.)
(٢) وا زانین بە هەڵە! بە هەڵە وا دانان.
(٣) [Slang]، گزی لێکردن! لێ کێشانەوە.
take (someone) for a ride, [Slang], (١) فڕاندن و کوشتن.
(٢) دەستبڕین! ساختەلێکردن! گزی لێکردن! فێڵ لێکردن.
take for granted, (١) بە ڕاست و دروست دانان.
(٢) نرخ نەزانین! بە هیچ دانان! بایەخ پێ نەدان.
take in, (١) وەرگرتن. (٢) هەڵکردن (بایەوانی بەلەم و کەشتی).
(٣) کورت کردنەوە (جل و بەرگ). (٤) گرتنەوە! هێنانە ناوخۆوە.
(٥) تێگەیشتن. (٦) گزی کردن! فێڵ کردن! دەستبڕین.
(٧) سەرلێدان! چوون (گەشت)! بینین: *(We took in all the sights.)*
take in vain, سوێند بە درۆ خواردن (بەتایبەتی بە خودا).
take it, (١) وا زانین! بڕوا وا بوون! وا دانان.
(٢) [Colloq.]، دەربردن! خۆڕاگرتن (لەبەر ڕەخنەو ناخۆشیدا)! بەرگەگرتن.
take it lying down, [Colloq.], بەرهەڵستی نەکردن!
خۆ دان بە دەستەوە بەبێ هیچ بەرهەڵستییەک.
take it on the chin, [Slang], بەزین! ناخۆشی چەشتن.
take it out on, [Colloq.], داخی یەکێک یا شتێک بە یەکێکی تر ڕشتن!
داخی دڵی خۆ پێ ڕشتن.
take off, (١) داکەندن! لەبەر داکەندن.

(٢) ڕۆیشتن! چوون! دەست بە گەشت کردن. (٣) لێ دەرکردن! لێ داشکاندن
(٤) لێکردنەوە (قورسایی)! داگرتن. (٥) کوشتن! لەناوبردن.
(٦) وێنە لەبەرگرتنەوە یا دەرهێنان.
(٧) هەڵسان (فڕۆکە)! فڕین:
(The airplane will take off in ten minutes.)
(٨) [Colloq.]، دەستپێکردن.
(٩) [Colloq.]، لاسایی کردنەوە لەسەر شانۆ.
take on, (١) وا لێ هاتن! وەرگرتن (شێوە، مانا، هەڵوێست):
(The word has taken on a new meaning.)
(٢) بە کرێ گرتن.
(٣) گرتنەدەست! گرتنە ئەستۆ:
(He has taken on new responsibilities.)
(٤) (ا) بەرامبەر وەستان! بەرەنگاربوون! دەرەقەت هاتن.
(ب) بۆڕبۆڕێن لەگەڵ کردن! پێشبڕکێ کردن.
take (one's) time, پەلە نەکردن! لەسەرخۆ کردن.
take out, (١) لێ لابردن! لێ دەرهێنان! لێکردنەوە.
(٢) دەرهێنان (پێ دان):
(to take out a driver's license, a building permit, etc.)
(٣) لێدان و لەناوبردن: *(to take out a military target)*.
(٤) [Colloq.]، بردنە دەرەوە! لەگەڵدا چوونە دەرەوە.
take over, (١) گرتنەدەست! دەستبەسەرداگرتن:
(He will take over the management of the hotel.)
(٢) داگیرکردن! زەوت کردن.
take place, ڕووداو.
take root, ڕەگ داکوتان! چەسپان.
take to, (١) بۆ چوون (بۆ خۆ شاردنەوە، حەوانەوە... هتد):
(He took to the woods.)
(٢) خوو پێوەگرتن! فێربوون (خوو): *(He took to drink.)*.
(٣) هۆگر بوون! حەزلێکردن! چوونە دڵەوە:
(The two took to each other right away.)
take to task, سەرزەنشتکردن! بە تووندوتیژی لێپرسینەوە.
take up. (١) بەرزکردنەوە! هەڵبڕین.
(٢) کورتکردنەوە! لێگرتن (جل و بەرگی درێژ یا پان).
(٣) دانەوە (قەرز). (٤) هەڵمژین.
(٥) چاودێری کەسێک گرتنە ئەستۆی خۆ! گرتنە دەست.
(٦) پێ وێڕان (کارێک یا ئەرکێکی گران).
(٧) قسە پێ بڕین بە تووڕەییەوە.
(٨) تێهەڵچوونەوە! دەستپێکردنەوە. (٩) پێچوون! خایاندن.
(١٠) گرتن (جێگە)! داگیرکردن (جێگە):
(The couch will take up most of the space.)
(١١) (ا) پیشە بۆ خۆ هەڵبژاردن.
(ب) پشتەی خوێندن هەڵبژاردن.
take upon (or on) oneself, (١) گرتنە ئەستۆ (ئەرک، کار)!
گرتنەدەست. (٢) دەستپێکردن.
take up with, [Colloq.], بوون بە دۆست! هۆگر بوون! هاودەمی کردن!
هاوڕێیی لەگەڵ کردن.
take-down (tāk′doun´), *n.* (١) هەڵوەشاندن! لێک کردنەوە (مەکینە).
(٢) [Colloq.]، ڕیسوایی! نابووچوون! شکان.
adj. بە ئاسانی لێک دەکرێتەوە یا هەڵدەوەشێنرێ (مەکینە).
take-home pay, مووچەی سافی (پاش باج لێ دەرکردن).
take-in (tāk′in´), *n.* [Colloq.], ساختە! گزی! هەڵخەڵەتاندن! فێل
taken (tā′k'n), *past participle of* **take.**
taken aback, واق ووڕمان! حەپەسان! سەرسوڕمان! هەل سڵەمینەوە.
take-off (tāk′ôf´), *n.* (١) فڕین! هەڵسان (فڕۆکە)! بازدان.
(٢) شوێنی فڕین یا هەڵسانی فڕۆکە! جێی لێوە بازدان.

٣) [Colloq.]، لاسایی‌یەکی نەتیکەی سەر شانۆ؛ لاسایی کاریکاتۆری.

take-over (tāk′ō´vēr), *n.* (١) گرتنەدەست؛ دەستبەسەرداگرتن. ٢) داگیرکردن.

taker (tāk′ēr), *n.* وەرگر

take-up (tāk′up´), *n.* (١) کۆرنکردنەوە؛ لێگرتن (جل‌وبەرگ) ٢) ئامێری دوندکردنەوە.

taking (tāk′iŋ), *adj.* (١) سەرنج راکێش؛ دڵفڕێن؛ جوان. ٢) [Colloq.]، درمی؛ درم.

n. (١) وەرگرتن؛ بردن؛ سەندن. (٢) نێچیری ڕاوکراو یا گیراو. ٣) [Colloq.]، ووروژان. ٤) (*pl.*) دەسکەوت؛ قازانج.

talapoin (tal′ə-poin´), *n.* (١) ووشکە سۆفی بوودی. ٢) جۆرە مەیمونێکی بچووکە.

talaria (tə-lâr′i-ə), *n.* پێڵاو یا قولەپێی باڵدار (ئەفسانەی یۆنانی).

talc (talk), *n.* تەلک: کانزایەکە بۆدرەی ئ دروست دەکرێ؛ بۆدرە؛ تۆزی بۆدرە.

v.t. تەلک لێدان؛ بۆدرە لێدان.

talcose (tal′kōs), *adj. Also* talcous, تەلکی؛ "تەلک"ی تێدایە؛ بۆدرەیی (ووشەی پێشوو ببینە).

talcum (tal′kəm), *n.* (١) talc. (٢) talcum powder.

talcum powder, بۆدرە.

tale (tāl), *n.* (١) (أ) جێرۆک؛ سەرگوزەشتە؛ سەرگوزەشتە. ب) داستان. (٢) بەدگۆیی؛ قسەی خراپ؛ قاوی خراپ. ٣) ڕێژ؛ ژمێرە. ٤) [Archaic]، سەرجەم؛ ژمارە.

(The flood's ~ of dead is twenty.)

٥) [Obs.]، ئاخاوتن؛ قسەکردن.

tell tales, قاوی خراپ نانەوە؛ قاو داخستن؛ ئابڕوو بردن.

tale-bearer (tāl′bâr´ēr), *n.* قاوی خراپ ڕاوکەرەوە؛ بەدگۆ؛ ئابڕووبەر

tale-bearing (tāl′bâr´iŋ), *adj.* بەدگۆ؛ ئابڕووبەر؛ قاوخەرەوە.

n. بەدگۆیی؛ ئابڕوو بردن؛ قاو خستنەوە.

talemonger (tāl′muŋ´gēr), *n.* = talebearer.

talent (tal′ənt), *n.* (١) جۆرێکە لە یەکەی کێشان‌و پارەی کۆن. ٢) بەهرە؛ توانای زگماکی؛ توانا؛ دانایی ٣) بەهرەداران؛ خەڵکی بەتوانا یا بەهرەدار.

(He encouraged young ~ .)

٤) [Slang]، قومارچیان؛ گرەوکەران.

talented (tal′ən-tid), *adj.* بەهرەوەر؛ بەهرەدار؛ بە بەهرە

talent scout, بەهرەدار دۆزەرەوە: کەسێکە خەڵکی بەهرەدار دەدۆزێتەوە بۆ شانۆ وەرزش‌و جۆرەها پیشە

talent show, خۆ نواندنێکی بەهرەدارانی تازەیە بۆ هەڵبژاردنی باشترینیان (لە گۆرانی بێژی‌و نواندندا).

taler (tä′lēr), *n.* جۆرە پارەیەکی زیوی ئەڵمانی کۆنە.

tales (tā′lēz), *n.pl.* (١) خەڵکی بانگ کراو بۆ پڕکردنەوەی جێی بەتاڵی دەستەی سوێندخۆران (دادگەری). (٢) بانگ کردنی خەڵک بۆ ئەم مەبەستە.

talesman (tālz′mən, tā′liz-mən), *n.* سوێندخۆری بریکار: کەسێکە دەخرێتە سەر دەستەی سوێندخۆران بۆ تەواوکردنی ژمارەی دەستەکە.

tale-teller (tāl′tel´ēr), *n.* (١) story-teller. (٢) tale-bearer.

tali (tā′li), *plural of* talus.

talion (tal′i-ən), *n.* سزایەکە کە هاوتای تاوانەکە بێت.

taliped (tal′ə-ped´), *adj.* = clubfooted.

n. کەسێکی پێ خوارووخێچ؛ پێ گێر.

talipes (tal′ə-pēz´), *n.* = clubfoot.

talipot (tal′i-pot´), *n.* جۆرە دارخورمایەکە گەڵاکەی لە باوەشێن دەچێ (بۆ باوەشێن‌و چەترو کاغەز بەکاردەهێنرێت).

(هەروەها: " **talipot palm** ").

talisman (tal′is-mən, tal′iz-mən), *n.* (١) نوشتە؛ چاوەزار؛ تەلیسم. (٢) جادوو؛ شتێکی جادوویی:

(Her most powerful ~ was her beauty.)

-talismanic; talismanical *(adj.).*

talk (tôk), *v.i.* (١) قسەکردن؛ ئاخاوتن؛ دووان. (٢) بە دەست‌و چاو قسەکردن: *(to ~ by signs)* . (٣) قسەی هیچ‌وپووچ کردن؛ چەنەدان. (٤) بەدگۆیی کردن؛ خراپە ووتنی کەسێک. (٥) پاوێژکردن؛ پرس پێکردن.

v.t. (١) ووتن؛ بە دەم ووتن. (٢) قسە پێکردن. (٣) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە. (٤) وا لێکردن بە قسە بۆ کردن؛ سازکردن: *(to ~ him into agreement)*

n. (١) ئاخاوتن؛ قسە؛ قسەکردن؛ ووتوێژ؛ گفتوگۆ؛ دەمەتەقێ. (٢) ووتار: *(He gave a ~ at the university.)* . (٣) لێکۆڵینەوە؛ لێدووان؛ باسکردن. (٤) قاو؛ بەدگۆیی؛ واتەوات. (٥) قسەی بێ بایەخ؛ قسەی هیچ‌وپووچ؛ چەنەدان: *(It's just ~ .)* . (٦) [Colloq.]، شێوە زمان؛ زار.

talk around, (١) پێ سەلماندن. (٢) قسەکردن بەبێ مەبەست دان بە دەستەوە.

talk at, (١) توانج تێگرتن؛ قسە بۆ یەکێک کردن بەڵام لەگەڵ یەکێکی تردا بوون. (٢) قسە بۆ کردن بەبێ بایەخدان بە هەست‌و نەستی گوێگرەکە:

(She always talks at people, never with them.)

talk away, چەنەبازی کردن؛ ڕۆرۆێڕی کردن؛ ڕۆڕ قسەکردن.

talk back, قسە پێ ووتنەوە؛ لە پووداً هەڵگەڕانەوە؛ چەنە بە چەنە وەستان.

talk big, [Slang], خۆهەڵکێشان؛ فشەکردن؛ لاف‌و گەزاف لێدان.

talk down, (١) کەسی بەرامبەر دەمکوت کردن بە دەنگی بەرزو ڕۆڕ ووتن. (٢) لە نرخ کەم کردنەوە.

talk down to, ڕۆڕ بە ئاسانی قسەکردن بۆ کەسێک یا کەسانێک هەر وەک ئەو کەسانە هیچ نەزانن یا بێ مێشک بن:

(He always insults people by talking down to them.)

talk (someone) into, دڵ پێ داهێنان؛ سازکردن؛ سازاندن.

talk of, (١) باسکردن؛ لێدووان. (٢) نیازی خۆ دەربڕین.

talk one's head off, [Slang], وەڕس کردن بە چەنەبازی؛ بێ تاقەت کردن بە ڕۆرۆێڕی.

talk out, (١) بە دوورودرێژی باسکردن. (٢) بە دەنگی بەرز قسەکردن. (٣) وەڕس کردن بە چەنەبازی. (٤) [British]، بە دەسەنقەست دواخستنی دەنگدان لەسەر گەڵاڵەی یاسایەک لە پەرلەماندا بە ڕۆرۆێڕی.

talk (someone) out of, پەشیمان کردنەوە؛ سارد کردنەوە.

talk over, (١) باسکردن؛ لێدووان؛ لێکۆڵینەوە. (٢) پێ سەلماندن؛ ڕاکێشانە سەر ڕای خۆ.

talk up, (١) پیاهەڵدان؛ بە باشە باسکردن. (٢) [Colloq.]، بە دەنگی بەرز قسەکردن. (٣) [Colloq.]، بە بێ شەرمانە قسەکردن.

talkative (tôk′ə-tiv), *adj.* چەنەباز؛ ڕۆرۆێڕ؛ هەڵموڕ؛ ڕۆربڵێ؛ لەرچە؛ سازنگە؛ درێژدادڕ.

-talkativeness *(n.).*

talker (tôk′ēr), *n.* کەسێکی چەنەباز یا ڕۆرۆێڕ

talkie (tôk′i), *n.* [Colloq.], فیلمی دەنگدار.

talking book, قەوانی پەرتووک لەسەر تۆمارکراو (بۆ کوێرەکان).

talking machine, = phonograph.

talking picture, فیلمی دەنگدار.

talking-to (tôk′iŋ-tōō′), *n.* [Colloq.], سەرزەنشت

talky (tôk′i), *adj.* . talkative (١)

(٢) رِیسە؛ دریژە پێدراو؛ قسە یا گفتوگۆی تێدایە: ***(a ~ , boring novel)*** .

tall (tôl), *adj.* (١) بالابەرز؛ بەرز؛ دریژ (بالا)؛ کەڵەگەت: ***(a ~ woman, building, plant, etc.)***

(٢) ئەوەندە بالای بەرزە یا دریژە: ***(five feet ~)*** .

(٣) [Obs.]، (١) جوان؛ شۆخ؛ قۆز. (ب) ئازا؛ چاونەترس.

(٤) [Colloq.]، فشە؛ درۆ؛ بڕوای پێ ناکرێ: ***(a ~ tale)*** .

(٥) [Colloq.]، زل؛ گەورە: ***(a ~ drink)*** .

(٦) [Colloq.]، فشە؛ بۆش و خۆهەڵکێشان: ***(~ talk)*** .

(٧) گران (کار)؛ زەحمەت: ***(a ~ order to fill)*** .

tallage (tal′ij), *n.* (١) زەوییانە: باجێکی کۆنە پاشاکانی ئینگلیز لەسەر دارو درەخت دەڕێ).

tallboy (tôl′boi′), *n.* = highboy.

tallier (tal′i-ēr), *n.* ژمێریار

tallish (tôl′ish), *adj.* نەختێک بالابەرز؛ تۆزێک کەڵەگەت یا دریژ

tallith (tal′ith, täl′is), *n.* کالایەکە وەک ملوپنچ جوولەکەکان دەیدەن بەسەر شانیاندا لە کاتی نوێژکردندا.

tallow (tal′ō), *n.* بەز؛ پیو

v.t. (١) بە بەز چەورکردن؛ پیو لێدان.

(٢) دابەستن یا قەڵەوکردنی ئاژەڵ بۆ بەزەکەی.

-tallowy *(adj.).*

tally (tal′i), *n.* (١) داری ژماردن: دارێکی پلەپلەدارە بۆ حساب پاگرتن (بەتایبەتی قەرز). (٢) شتی لەسەر تۆمارکراو. (٣) حساب؛ ژمێرە. (٤) بەرامبەر. (٥) گونجان؛ لەیەکچوون. (٦) ژمارە؛ پلە. (٧) نیشانە.

v.t. (١) تۆمارکردن. (٢) (~ up)، ژماردن؛ کۆکردنەوە؛ لێکدانەوە؛ سەرجەم دەرهێنان. (٣) نیشانەکردن. (٤) گونجاندن (دوو شت لەگەڵ یەکتری).

v.i. (١) تۆمارکردن؛ نووسین. (٢) گونجان؛ پێکەوتن.

tallyho (tal′i-hō′), *interj.* هاواری راوکەرە کە ڕێوی دەبینێ (بۆ سەگ تێ کردنی).

n. (١) ئەم حۆرە هاوارە. (٢) گالیسکەی چوار ئەسپی.

tallyman (tal′i-mən), *n.* (١) تۆمارکەر

(٢) [British]، بازرگانی بە قیست شت فرۆش.

Talmud (tal′mud, täl′mood), *n.* تەلمود سەرجەمی یاساو ئامۆژگاری ئایینی جوولەکە.

-Talmudic; Talmudical *(adj.).*

Talmudist (tal′məd-ist), *n.* (١) یەکێک لە نووسەرەکان یا کۆکەرەوەکانی " تەلمود " (وشەی پێشوو ببینە).

(٢) زانای تەلمود. (٣) پەیڕەویکەری تەلمود.

talon (tal′ən), *n.* (١) (*pl.*) : چڕنووک (باڵندەو گیانداری چواڕپێ)؛ چنگ (٢) (*pl*)، دەستو پەنجەی ئادەمیزاد؛ چنگ.

(٣) سپرینگی قفڵ: ئەو بەشەی قفڵە کە کلیلەکە دەیجوولێنێ بۆ کردنەوەی.

(٤) نەخشی خانووسازی.

(٥) پاشماوەی کاغەزی قومارو یاری پاش دابەشکردنی.

taloned (tal′ənd), *adj.* چڕنووکدار؛ چنگدار

talus (tā′ləs), *n.* (١) خرتکە؛ خڕکە؛ قاپ. (٢) قولەپێ؛ قولەقاچ.

talus (tā′ləs), *n.* (١) لێژایی؛ لێژگە. (٢) دیوی لێژی دیواری سەنگەر.

(٣) کۆمەڵە بەردی شکاوی لێژی دامێنی کەندەڵانێک.

tam (tam), *n.* = tam-o'-shanter.

tamable, tameable (tām′ə-b'l), *adj.* ماڵی دەکرێ

tamale (tə-mä′li), *n.* تومالی: خواردەمەنیەکی مەکسیکییە بریتییە لە ئاردی گەنمەشامی و قیمەو دەلووبیبەری سووری پێچراوە لەناو گەڵای گوڵە گەنمەشامیدا.

tamandua (tä′män-dwä′), *n.* گیاندارێکی بچووکی مێروولەخۆرە

tamarack (tam′ə-rak′), *n.* (١) درەختێکی زەلکاوییە لە توخمی کاج. (٢) داری ئەم درەختە.

tamarau (tä′mə-rou′), *n.* گامێشێکی کێوی بچووکی فیلیپینییە.

tamarin (tam′ə-rin), *n.* مەیموونێکی بچووکی کلك درێژی ئەمەریکای باشوورە.

tamarind (tam′ə-rind′), *n.* خورمای هیندی؛ تەمر هیندی: (ا) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە. (ب) بەرِی ئەم درەختە کە دەخورێتو بۆ دەرمانو چێشتیش بەکاردەهێنرێت.

tamarisk (tam′ə-risk′), *n.* دارگەز؛ گەز.

tambour (tam′boor), *n.* (١) دەف؛ تەپڵ؛ دەهۆل.

(٢) تەختی نەقشکاری. (٣) نەقشکاری سەر ئەم تەختە.

tambourin (tam′boo-rin), *n.* (١) جۆرە تەپڵێکی درێژە.

(٢) (ا) جۆرە سەمایەکی خێرایە. (ب) مۆسیقای ئەم سەمایە.

tambourine (tam′bə-rēn′), *n.* دەف.

tame (tām), *adj.* (١) ماڵی؛ هۆگر. (٢) دەستەمۆ؛ بەسۆمان.

(٣) سەرکز؛ مل کەچ. (٤) خاو؛ لاواز: ***(~ talk)*** .

v.t. (١) ماڵی کردن. (٢) دەستەمۆکردن؛ هێنانە بەر بار؛ مل پێ کەچ کردن.

(٣) لە تووندوتیژی کەم کردنەوە؛ هێمن کردنەوە؛ خاوکردنەوە.

-tamely *(adv.)*; **tameness** *(n.)*; **tamer** *(n.).*

tameable (tām′ə-b'l), *adj.* = tamable.

tameless (tām′lis), *adj.* (١) کێوی؛ دەشتەکی.

(٢) ماڵی ناکرێ؛ ماڵی نابێ

tam-o'-shanter (tam′ə-shan′tĕr), *n.* تەپەیەکی نوسکوتنەندی سەر خڕو تەختی گوڵونکەدارە.

tamp (tamp), *v.t.* (١) پەستانەوە؛ داگرتنەوە؛ کوتانەوە.

(٢) کوتانەوە یا داگرتنەوەی خۆڵو لم لە دەوری تەقەمەنیدا پێش تەقاندنەوەی.

tamper (tamp′ĕr), *n.* (١) کەسێکە کە شت دەکوتێتەوە یا دەپەستێتەوە. (٢) ئامێری کوتانەوە یا داگرتنەوە.

tamper (tam′pĕr), *v.i.* (١) (~ with)، دەستکاری کردن؛ دەستکاری کردنو تێکدان: ***(to ~ with a delicate mechanism)*** .

(٢) (with ~)، خۆتێهەڵقورتان؛ دەست تێخستن: ***(to ~ with another's feelings)***

(٣) (with ~)، بەرتیل دان؛ دەست تێخستن بە شێوەیەکی نایاسایی: ***(to ~ with a jury; ~ with a contract)***

v.t. گۆڕین بە نایاسایی؛ دەستکاری کردن؛ دەست تێوەردان.

tampion (tam′pi-ən), *n.* دەمەوانەی لوولەی تۆپو تفەنگ (کە تێی دەخرێ لە کاتی بەکارنەهێنانیدا بۆ پاگرتنی بە پاکی).

tam-tam (tum′tum′), *n.* زەنگێکی خەپلەیی نەختێ قوپاوە بە دارە تەپڵ لێدەدرێ.

tan (tan), *n.* (١) تۆپکەڵی داربەڕوو، دارمازوو، جەوزو مازوو.

(٢) ماددەیەکە لەم تۆپکەڵانە دەردەهێنرێ بۆ پێستە خۆشکردن.

(٣) ڕەنگی قاوەیی کاڵ.

(٤) گەنم ڕەنگی پێست (بەهۆی خۆ هەڵخستنەوە لەبەر خۆر)؛ ڕەشتاڵەیی.

adj. (١) هی پێستە خۆشکردن؛ هی دەباخچێتی.

(٢) گەنم ڕەنگ؛ ڕەشتاڵە؛ قاوەیی کاڵ.

v.t. (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباخ کردن.

(٢) ڕەش هەڵگەڕاندنی پێست (بە خۆ هەڵخستن لەبەر خۆر).

(٣) [Colloq.]، بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان.

v.i. (١) خۆش دەکرێ (پێستە)؛ دەباخ دەکرێ.

(٢) ڕەش دادەگیرسێ (پێست)؛ گەنم ڕەنگ دەبێ.

tan one's hide, [Colloq.], بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان.

tan, tan. (tan), = tangent.

tanager (tan′ə-jĕr), *n.* باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی بچووکی نەمەریکییە

tanbark (tan′bärk′), *n.* تۆپکەڵی دەباخی؛ تۆپکەڵی داربەڕو و مازو و

جەوت :کە بۆ پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێن).

tandem (tan′dəm), *adv.* یەك لە دوای یەك؛ بە یەك ڕێز.

n. (١) گالیسکەیەکی دوو ئەسپیی یەك بە دوای یەکەوە. (٢) چەند ئەسپێکی گالیسکەی یەك بە دوای یەکەوە. (٣) پاسکیلێکی دوو پێچکەیی و دوو زینیی یەك بە دوای یەکەوە.

adj. یەك لە دوای یەك؛ بە دوای یەکەوە.

in tandem, بە دوای یەکەوە (وەك کاروان)؛ یەك لە دوای یەك؛ *(We were driving our cars in tandem.)*

tang (taŋ), *n.* (١) کلك یا زمانەی چەقۆو بڕیەنگ و ئەسکەنە (کە دەکرێتە بە دەسکەکەیدا). (٢) تام یا بۆنی تیژ یا مزر. (٣) (~ of): نەختێك؛ تۆزێك. (٤) تامێك یا چۆنێتییەکی تایبەتی.

v.t. کلك بۆ کردن (چەقۆ، بڕیەنگ... هتد).

tang (taŋ), *n.* زرنگانەوە؛ زرنگ؛ زرنگەزرنگ.

v.t. & v.i. زرنگانەوە

tangelo (tan′jə-lō′), *n.* نارنج

tangency (tan′jən-si), *n.* لێکەوتن؛ بەرکەوتن.

tangent (tan′jənt), *adj.* لێکەوت؛ بەرکەوت (نەندازە).

n. لێکەوت (نەندازە)؛ هێڵی لێکەوت؛ بەرکەوت.

go (or fly) off at (or on) a tangent, لە باس لادان؛ لە باس چوونە دەرەوە

tangential (tan-jen′shəl), *adj.* (١) لێکەوتوو؛ بەرکەوتوو؛ بەرکەوت. (٢) لە باس دەرچوو؛ پەیوەندی نییە بە باسەکەوە. (٣) بە سەرپێیی لە باسەکە دەدرێ؛ بە پووکەشی نە باسەکە دەدرێ.

tangerine (tan′jə-rēn′, tan′jə-rēn′), *n.* (١) لالەنگی. (٢) پرتەقاڵی؛ ڕەنگی پرتەقاڵی.

tangible (tan′jə-b'l), *adj.* (١) هەستی پێ دەکرێ؛ هەستپێکراو؛ بە چاو بینراو. (٢) هەڵدەسەنگێنرێ: *(~ property)* . (٣) (ا) دەتوانرێ تێی بگەیت. (ب) دیار؛ ڕاست؛ ڕاستەقینە: *(~ evidence)* . (٤) ئەوتۆ زۆر *(~ progress)* .

n. (١) شتی بە چاو بینراو یا هەستپێکراو؛ شتی دیار. (٢) (*pl.*). سەرمایەیەکە کە بتوانرێ هەڵسەنگێنرێ؛ سەرمایەی دیار.

-tangibility *(n.)*; **tangibleness** *(n.)*; **tangibly** *(adv.)*.

tangle (taŋ′g'l), *v.t.* (١) ئاڵۆزاندن؛ شێواندن بەسەر یەکدا؛ تێك ئاڵاندن. (٢) تووش کردن؛ تووشی گیروگرفت کردن. (٣) بە داوەوە کردن.

v.i. ئاڵۆزان؛ شێوان؛ تێك ئاڵان.

n. (١) شتی ئاڵۆزاو؛ شتی شێواو؛ شتی گرێ کوێرە تێکەوتوو؛ شتی تێك ئاڵاو. (٢) ئاڵۆزان؛ تێك ئاڵان؛ شێواوی؛ تێکەڵاوییکەڵاوی. (٣) واق ووڕمان؛ سەرسوڕمان؛ سەر لێ شێوان.

to tangle with, ئەمبازبوون؛ بە گژداچوون.

tangle (taŋ′g'l), *n.* جۆرێکە لە گیای دەریا.

tangled (taŋ′g'ld), *adj.* ئاڵۆز؛ ئاڵۆزاو؛ گیروگرفتاوی

tangly (taŋ′gli), *adj.* ئاڵۆز؛ گرێ کوێراوی؛ ئاڵۆزاو

tango (taŋ′gō), *n.* (١) تانگۆ جۆرە سەمایەکی ئەمەریکای لاتینییە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.

v.i. تانگۆ کردن

tangram (taŋ′grəm), *n.* مەتەڵێکی چینییە بریتییە لە دابەشکردنی چوارگۆشەیەك بە پێنج سێگۆشە و لەبزێنەیەك و چوارگۆشەیەکەوە و پێکهێنانی شێوەی جیا جیا لەمانە.

tangy (taŋ′i), *adj.* مزر؛ مێخۆش

tank (taŋk), *n.* (١) ئەستێل؛ حەوز؛ گۆم؛ گۆماو (٢) (ا) تانکی ئاو؛ دەفری گەورەی شلە. (ب) تانکی (ئوتومبیل): *(a gasoline ~)* (٣) دەبابە (٤) [Slang]. زیندان؛ ژووری بەندیخانە؛ بەندیخانە.

v.t. عەمارکردن؛ کردنە تانکییەوە.

tankage (taŋk′ij), *n.* (١) فراوانی تانکی؛ ئەوەندە شلەی کە تانکییەك دەیگرێ. (٢) ئاوو بەنزین و شلەی تر هەڵگرتن لە تانکیدا. (٣) کرێی ئەم عەمارکردنە. (٤) ئێسقان و پاشماوەی تری قەسابخانە (کە دەمارپڕێ و دەکرێ بە پەین...هتد).

tankard (taŋk′ērd), *n.* کووپێکی درێژی دەسك و قەپاغداری شت خواردنەوەیە. (بەتایبەتی کە لە زیو دروست کرابێ).

tank car, (١) تانکی گازوێن و ئاو گواستنەوە بە شەمەندەفەر. (٢) **tank truck** .

tank destroyer, دەبابە شکێنی: زرێدارێکە دەبابە شکێنی لەسەر دابەستراوە.

tanker (taŋk′ēr), *n.* (١) کەشتی نەوت گواستنەوە؛ نەوت کێش. (٢) **tank car** . (٣) **tank truck** .

tank farming, پووەك بەخێوکردن لە پەیناوادا لەباتی خاك.

tankful (taŋk′fool), *adj.* پڕ تانکییەك؛ تانکییەك.

tank town, (١) وێستگەی ئاو هەڵگرتنی شەمەندەفەر. (٢) شارێکی بچووك و هیچ و پووچ.

tank truck, لۆڕی گازوێن؛ گازوێن کێش.

tannage (tan′ij), *n.* (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباغ کردن. (٢) پێستەی خۆشکراو.

tannate (tan′āt), *n.* خوێی ترشی تانیك.

tanner (tan′ēr), *n.* پێستە خۆشکەر؛ دەباغچی.

tannery (tan′ēr-i), *n.* دەباخانە؛ جێی پێستە خۆشکردن.

tannic (tan′ik), *adj.* تانیکی؛ هی پێستە خۆشکردن؛ هی دەباخچێتی؛ هی ترشی تانیك.

tannic acid, ترشی تانیك؛ بۆ پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێ.

tannin (tan′in), *n.* = **tannic acid.**

tanning (tan′iŋ), *n.* (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباخچێتی. (٢) پێست ڕەش هەڵگەڕان بە خۆ هەڵخستن لەبەر خۆر. (٣) [Colloq.]، فەلاقە؛ فەلاقەکردن؛ بیرازکردن.

tansy (tan′zi), *n.* گیایەکی گوڵ زەردی بۆن خۆشی پزیشکییە.

tantalate (tan′tə-lāt′), *n.* خوێی ترشی تەنتالیك.

tantalic acid, هی ترشی تەنتالیك.

tantalize (tan′tə-līz′), *v.t.* تامی تامی دان.

-tantalization *(n.)*.

tantalizing (tan′tə-līz′iŋ), *adj.* هەست جوڵێن؛ تامی تامی دەر؛ خۆش؛ دڵبەر.

tantalum (tan′tə-ləm), *n.* تانتالیۆم: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی ژەنگ هەڵنەهێنە.

Tantalus (tan′tə-ləs), *n.* (١) تانتالۆس: پاشایەکی یۆنانی بوو سزاکەی لە دۆزەخدا برسێتی و تینوێتی هەتاهەتایی بوو بەوەی کە هەرچی چەند لەناو ئاودا وەستابوو کە دەیویست بیخواتەوە ئاوەکە دەکشایەوە وە لەژێر درەختی بەرداردا بوو بەڵام قەت دەستی نەدەگەیشتە میوەکە. (ئەفسانەی یۆنان). (٢) [-t]، دۆڵابێکە خواردنەوەی تێدایە لەبەرچاو، بەڵام داخراوەو کەس دەستی ناگاتە خواردنەوەکە.

tantamount (tan′tə-mount′), *adj.* بڕێیەیە لە؛ ئەوە دەگرێتەوە.

tantara (tan′tə-rə, tan-tar′ə, tan-tä′rə), *n.* دەنگی زوڕنا؛ دەنگی کەرەنا.

tantivy (tan-tiv′i), *adv.* بە غارغارێن؛ بە خێرا.

adj. خێرا؛ تیژڕەو.

n. (١) غارغارێن؛ خێرا ڕۆیشتن. (٢) تێخوڕینێکە لە کاتی ڕاودا بۆ خێراکردن.

tantrum (tan′trəm), *n.* شێتگیری؛ ووڕ؛ ووڕ گرتن: *(The child was having a ~ .)*

Taoism (tou′iz'm, dou′iz'm), *n.* فەلسەفەی تاوی: فەلسەفەیەکی ئایینی چینییە کە لە سەدەی شەشەمی پێش زایین دامەزراوە و لەسەر بنەمای ڕێگا و ڕەوشت دامەزراوە.

ئایینێکی چینیی‌یە لەسەر بیروباوەڕی " لاوتسی " داوای سادەیی‌و لەخۆبوردن دەکات

-Taoist *(n.)*; **Taoistic** *(adj.)*.

tap (tap), *v.t.* (۱) بە نەسپایی لێدان؛ پەلەپیتکە لێدان. (۲) بە نەسپایی پێ لێدان. (۳) (ا) بنی تازە تێگرتنی پێڵاو.

(ب) ئاڵ دان لە پاژنە یا لەژێر پەنجەی پێڵاو.

v.i. (۱) بە نەسپایی لێدان؛ پەلەپیتکە لێدان.

(۲) تەقەی پێڵاو هاتن لە ڕێشتندا.

n. (۱) (ا) لێدانێکی بە نەسپایی؛ پەلەپیتکە.

(ب) دەنگی ئەم لێدانە یا پەلەپیتکەیە. (۲) (ا) بنی تازە تێگیراوی پێڵاو.

(ب) ئاڵی لە پاژنە یا ژێر پەنجەی پێڵاو دراو (بۆ سەما).

tap (tap), *n.* (۱) بەلووعە. (۲) دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ تەپەدۆز.

(۳) بیرەی لە بەلووعە تێکراو (هی ئاو بەرمیل).

(٤) دەرهێنانی شلەی لەش (نەشتەرکاری).

(٥) نامێری هەڵکەندنی دانی برغو. (٦) [Colloq.]، مەیخانە؛ بار.

(۷) جێی لق لێ جیابوونەوەی تەڵی کارەبا.

v.t. (۱) دەمەوانە تێخستن؛ تەپەدۆز تێخستن؛ قەپاغ خستنە سەر.

(۲) کون تێکردن بۆ شلە لێوە دەرهێنان.

(۳) تۆپەوانە لێ دەرهێنان؛ تەپەدۆز لێ دەرهێنان.

(٤) شلە لێ ڕۆکردن یا دەرهێنان.

(٥) شلە لە لەش چۆڕاندنەوە (نەشتەرکاری).

(٦) لق لێکردنەوە.

(۷) لێ سەندن؛ لێ وەرگرتن.

(to ~ a person for money, information, etc.)

(۸) پێوەبەستن بە دڕێیەوە (بۆ گوێ لێگرتن). *(to ~ a telephone wire)*.

(۹) دان هەڵکەندن لەسەر برغو.

on tap, (۱) ئامادەیە بۆ تێکردن (وەک بیرەی ئاو بەرمیل کە بە بەلووعە ایێ دەردەهێنرێ). (۲) ئامادەیە بۆ بەکارهێنان.

tapa (tä′pä), *n.* (۱) تویکڵی دارتووی کاغەز.

(۲) قوماشێکی کاغەز ئاسایە لەم تویکڵە دروست دەکرێ.

tap dance, سەمای تەقەتەق؛ تەقەسەما: سەمایەکی خێرایە سەماکەرەکە پاژنەو سەری پێی دەکوتێ بە زەویداو تەقەی لێ هەڵدەسێنێ.

-tap dancer.

tap-dance (tap′dans′, tap′däns′), *v.t.* تەقەسەما کردن

tape (tāp), *n.* (۱) بەن. (۲) شریت. *(a magnetic ~)*. (۳) شریتی ڕایەڵ کراو بەسەر هێڵی تەراوبوونی پێشبڕکێدا. (٤) tapeline.

v.t. (۱) پێچانەوە بە بەن؛ شریت تێوە پێچان؛ بە شریت قایم کردن.

(۲) پێوان بە شریتی پێوان.

(۳) تۆمارکردن (لەسەر شریت).

v.i. پێوان

tape deck, شریت تۆمارکەری سادە. (هەروەها " tape recorder ").

tapeline (tāp′līn′), *n.* = tape measure.

tape measure, شریتی پێوان؛ مەتر. (هەروەها " measuring tape " و " tapeline ").

taper (tā′pēr), *n.* (۱) (ا) مۆمی کێشە. (ب) مۆمی باریک.

(۲) پلیتەی درێژی مێواوی (بۆ مۆمو چرا داگیرساندن).

(۳) ڕووناکی کز.

(٤) (ا) بەرەبەرە سەر باریک بوونەوە؛ تەنک بوونەوە.

(the ~ of a pyramid)

(ب) بەرەبەرە کەم بوونەوە یا کزبوون (دەسەڵات، هێز، چالاکی).

(٥) شتی سەر باریک یا تەنک.

adj. سەر باریک؛ سەر باریک بووەوە؛ تەنک بووەوە

v.t. & v.i. (۱) بەرەبەرە باریک کردنەوە یا تەنک کردنەوە؛ سەر باریک بوونەوە؛ دادان (پێنووس). (۲) کەم کردنەوە؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون؛ کووژانەوە؛ بەسەرچوون

taper off, (۱) بەرەبەرە سەر باریک بوونەوە یا تەنک بوون. (۲) بەرەبەرە وەستان؛ بەرەبەرە کزبوون یا نەمان؛ بەسەرچوون؛ کووژانەوە؛ *(The storm is beginning to taper off.)*

tape-record (tāp′ri-kôrd′), *v.t.* تۆمارکردن (لەسەر شریتی مۆگناتیسی)

tape recorder, شریت تۆمارکەرو لێدەر. (هەروەها " tape deck ").

tapestry (tap′is-tri), *n.* قوماشی چنراوو نەخشێنراو (بۆ پەردەو بەرگی کورسی‌و قەنەفە)؛ قوماشی ڕازێنراوە بە وێنەو نەخش‌ونیگار؛ قوماشی زەرکەش.

v.t. (۱) ڕازاندنەوە بەم جۆرە قوماشە؛ داپۆشین بەم جۆرە قوماشە (۲) لەسەر ئەم جۆرە قوماشە نەخشاندن یا کێشان (وێنە، نەخش).

tape-worm (tāp′wûrm′), *n.* کرمی شریتی.

tap-house (tap′hous′), *n. Also* **tap house,** مەیخانە؛ بار

tapioca (tap′i-ō′kə), *n.* تاپیۆکا: ئاردێکە لە ڕەگی " مانیۆک " دەردەهێنرێ‌و دەکرێ بە شیرینیی‌یەکی وەک محەللەبی.

tapir (tā′pēr), *n.* گیاندارێکی زلی گیاخۆری شەوگەڕی ناوچە گەرمەکانە لە بەراز دەچێ.

tapis (tap′ē, tap′is), *n.* پەردەو پایەخ‌و سەرمێزی چنراوو نەخشێنراو. **on (or upon) the tapis,** ایێ دەکوڵرێتەوە.

tappet (tap′it), *n.* چوکڵەی مەکینە (کە ئاوبەناو دەجووڵێتەوە کە بەر پارچەیەکی تری مەکینەکە دەکەوێ).

tapping (tap′iŋ), *n.* (۱) (ا) لێدان بە نەسپایی؛ پەلەپیتکە لێدان. (ب) لێ دەرهێنان. (۲) شلەی بە بەلووعە دەرهێنراو (بیرە).

taproom (tap′rōōm′, tap′room′), *n.* = barroom.

taproot (tap′rōōt′, tap′root′), *n.* ڕەگی مێخی؛ ڕەگی سەرەکی (کە ڕاست دەچێتە خوارەوە بە خاکداو ڕەگی بچووکی لێ دەبێتەوە).

taps (taps), *n.pl.* دەنگی کەرەنا یا تەپڵ لێدان (لە نۆزدەگادا بۆ کارەبا گووژانەوە کاتی نووستن یا لە ناشتنی سەربازو نەفسەردا).

tapster (tap′stēr), *n.* (۱) . barmaid (۲) . bartender

tar (tär), *n.* قیر؛ قەتران

v.t. قیر لێدان؛ قیراوی کردن؛ قیر تێهەڵسوون.

adj. (۱) قیری؛ لە قیر دەچێ. (۲) قیراوی.

tar and feather, قیرو پەڕ تێهەڵسوون (بۆ سزادان).

tarred with the same brush (or stick), وەک یەک وان؛ لەیەک دەچن (لە خراپیدا).

tar (tär), *n.* [Colloq.], دەریاوان.

tarantella (tar′ən-tel′ə), *n.* (۱) سەمایەکی دووکەسی خێرای ئیتاڵی‌یە. (۲) مۆسیقای ئەم سەمایە.

tarantism (tar′ən-tiz′m), *n.* شێتی سەما؛ نەخۆشی سەما؛ خولیای سەما.

-tarantist *(n.)*.

tarantula (tə-ran′choo-lə), *n.* جاڵجاڵۆکەیەکی ژەهراوی گەورەی تووکنە.

tarboosh (tär-bōōsh′), *n.* فێست؛ تەربووش.

tardigrade (tär′di-grād′), *n.* گیاندارێکی زۆر بچووکی ناوی سستی جومگە جومگەیە چوار جووت لاقی هەیە.

adj. (۱) سست؛ خاو؛ هێواش. (۲) تایبەتی بە گیاندارێکی زۆر بچووکی ناوی سستی جومگە جومگە.

tardiness (tär′di-nis), *n.* (۱) دواکەوتن بۆ کار یا قوتابخانە؛ تەمەڵی؛ ئامادە نەبوون لە کاتی خۆیدا. (۲) سستی؛ خاوی؛ خاووخلیچکی.

tardy (tär′di), *adj.* (۱) دواکەوتوو بۆ کار یا قوتابخانە؛ تەمەڵ؛ ئامادە لە کاتی خۆیدا. *(Some students are habitually ~ ./.*

(٢) سست؛ خاو؛ هێواش؛ خاوخلیچك.

-tardily *(adv.).*

tare (târ), *n.* (١) پووەکێکی خۆهەڵواس یا خشۆکی گەڵا بچووکە بۆ نالیك بەکاردێت. (٢) تۆزی نەم گیایە. (٣) بژار (لە ئینجیلدا).

tare (târ), *n.* (١) پارسەنگ؛ سەنگی دەفر، سندوق، لۆری... هتد کە لە سەرجەمی سەنگ دەردەکرێ بۆ دۆزینەوەی قورسی بارەکە یا ناوەڕۆکەکە. (٢) ئەم لێدەرکردنە.

tare (târ), *archaic past tense and past participle of* tear.

tarentism (târ′ən-tiz′m), *n.* = tarantism.

targe (tärj), *n.* [Archaic], قەڵغانی بچووك.

target (tär′git), *n.* (١) قەڵغان. (٢) نیشان؛ نیشانە؛ شتی دەستنیشانکراو. (٣) نیشانی تفەنگ تێگیراو؛ نیشانی تەقە لێکراو. (٤) نیشانی هێرش بردنە سەر لەلایەن سوپاوە. (٥) کەسێکی پلار تێگیراو، گاڵتەپێکراو یا ڕەخنە لێ گیراو.

v.t. دەستنیشانکردن؛ نیشان لێ گرتنەوە.

tariff (tar′if), *n.* تاریف؛ باجی گومرگ؛ گومرگانە.

v.t. تاریف خستنە سەر؛ گومرگ کردن؛ گومرگانە لێ سەندن.

tarlatan, tarletan (tär′lə-t'n), *n.* جۆرە قوماشێکی موزلینی تەنك و ڕوشنە

tarmac (tär′mak), *n.* (١) [ـ | ـ] ، ماددەیەکی قیرتاوکردنە لە قیر یا ئەسفەلت دەچێ (٢) شوێنی قیرتاوکراو بەم ماددەیە بەتایبەتی مۆڵگەی فڕۆکە لە فڕۆکەخانەدا (٣) ڕێگای قیرتاوکراو بەم ماددەیە.

tarmacadum, = tarmac 1 & 3.

tarn (tärn), *n.* دەریاچە یا گۆمی ناوشاخ.

tarnation (tär-nā′shən), *interj. & n.* = damnation.

tarnish (tär′nish), *v.t.* (١) بریقە نەهێشتن؛ بێ ڕەنگ کردن؛ شەوق ماڵین. *(The damp atmosphere has ~ed this metal.)* . (٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ناوزڕاندن؛ پیس کردن. *(to ~ someone's reputation, image, etc.)*

v.i. (١) بریقە نەمان؛ ڕەنگ چوونەوە؛ ڕەنگ تێکچوون یا نەمان. (٢) لەکەداربوون؛ ناوزڕان؛ ناو پیس بوون؛ پیس بوون.

n. (١) ڕەنگ چوونەوە؛ ڕەنگ نەمان؛ بێ بریقەیی؛ بێ ڕەنگی. (٢) لەکە؛ پەڵە؛ خەوش؛ نەهنگ. (٣) پوویەکی ڕەنگ چووەوە؛ پوویەکی بێ بریقە یا ڕەنگ مردوو.

taro (tä′rō), *n.* (١) پووەکێکی گەڵا پانی ناوچە گەرمەکانە ڕەگەکەی دەخورێ (٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە.

tar-paper (tär-pā′pēr), *n.* کاغەزی قیراوی بۆ سەربان گرتن بەکاردەهێنرێ.

tarpaulin (tär-pô′lin, tär′pə-lin), *n.* (١) تەرپۆلین. جانفاسی مێو تێهەڵسواو یا قیر تێهەڵسواو (کە ئێتر ناو دانادات و شتی پێ دادەپۆشرێ)؛ مشەمما. (٢) پارچەیەکی ئەم جانفاسە. (٣) پاڵتۆ یا شەپقەی مشەمما؛ مشەمما. (٤) [Archaic]، دەریاوان.

tarpon (tär′pon), *n.* ماسیەکی دەریایی گەورەی پووڵەکە زیویە.

tarragon (tar′ə-gon´), *n.* تەرخوون

tarriance (tar′i-əns), *n.* [Archaic], (١) دواکەوتن؛ ڕۆر پێ چوون؛ ڕاگیربوون؛ خۆ خستن بە قنگدا. (٢) مانەوە بۆ ماوەیەك؛ مانەوەی سەردەمی.

tarry (tar′i), *v.i.* (١) دواکەوتن؛ ڕۆر پێ چوون؛ قنگەقنگ کردن؛ ڕاگیربوون؛ ڕۆر مانەوە. (٢) مانەوە (بەتایبەتی زیاتر لەوەی کە بەتەمابوون)؛ مانەوە بۆ سەردەمێك. (٣) چاوەڕێ کردن.

v.t. [Archaic], چاوەڕێ کردن.

n. مانەوەیەکی کورت؛ مانەوەیەکی کەم یا سەردەمی

tarry (tär′i), *adj.* (١) قیری؛ قیرین (٢) قیراوی؛ قیر تێهەڵسواو.

tarsal (tär′s'l), *adj.* (١) قولەپێیی؛ تایبەتی بە قولەپێ. (٢) هی شانەکانی پێڵووی چاو.

tarsier (tär′si-ēr), *n.* مەیموونێکی بچوركی شەرگەپی چاو زڵ و خڕی کڵك درێژە لەسەر درەخت دەژی.

tarsometatarsus (tär´sō-met´ə-tär′səs), *n.* ئێسقانی نوولاقی باڵندە.

tarsus (tär′səs), *n.* (١) (أ) قولەپێ. (ب) ئێسقانەکانی قولەپێ. (ج) شانەکانی پێڵووی چاو. (٢) (أ) tarsometatarsus . (ب) دوا جومگەی لاقی جانەوەر.

tart (tärt), *adj.* (١) تفت؛ تفت‌وتاڵ؛ مزر؛ ترش؛ تیژ. (٢) توند (ووتە)؛ بڕ؛ بڕندە؛ تیژ: *(a ~ answer)*

tart (tärt), *n.* کێکێکی بچووکە ناوەکەی مرەبای تێدایە.

tart (tärt), *n.* قەحبە؛ نافرەتی سووك.

tartan (tär′t'n), *n.* (١) جۆرە قوماشێکی خوری میل میلی چەپ‌وڕاستە لە ئوسکوتلەندە لەبەردەکرێ. (٢) نەخشی ئەم قوماشە.

tartan (tär′t'n), *n.* کەشتی بچووکی یەك ستووێیە.

Tartar (tär′tēr), *n.* (١) تەتەر. (٢) [ـ-t] ، کەسێکی تووڕەوتڕۆز دڕ. **catch a tartar,** ئەمبازی یەکێکی لە خۆ بەهێزتر بوون؛ خۆ تووش کردن بە ئەمبازبوونی کەسێکی زۆر بەهێز.

tartar (tär′tēr), *n.* (١) بەڵغی شەرابی ناو بەرمیل. (٢) بەڵغی زەردی بەردئاسای سەر ددان. **tartare sauce,** سۆسێکە بە ماسییەوە دەخورێ. **tartaric acid,** ترشی تەرتەریك. **Tartarus** (tär′tə-rəs), *n.* دۆزەخ؛ جەهەننەم. **tartrate** (tär′trāt), *n.* خوێی ترشی تەرتەریك. **tartufe, tartuffe** (tär-toof′), *n.* کەسێکی دووڕوو.

task (task, täsk), *n.* (١) باج. (٢) کاری پێ سپێردراو؛ ئەرکی پێ سپێردراو: *(He gave each worker a ~ to do.)* (٣) کار؛ فرمان؛ نیش؛ ئەرك. (٤) کاری گران؛ ئەرکی گران.

v.t. (١) باج لێ سەندن. (٢) کار پێ سپاردن؛ ئەرك خستنە سەر شان؛ نیش بەسەردا دان. (٣) ماندوو کردن؛ ئەرك زۆر خستنە سەر؛ بوون بە بار بە سەرەوە. **take to task,** سەرزەنشتکردن؛ لێپرسینەوە؛ لۆمەکردن. **task force,** هێزی ئەرك جێبەجێکردن؛ دەستەیەکن کە ئەرکێکی تایبەتیان دەدرێ بەسەر شاندا.

Tasmanian (taz-mā′ni-ən, taz-mān′yən), *adj.* تایبەتی بە " تاسمانیا " و گەلەکەی.

n. تاسمانی: کەسێکی تاسمانی (لە ئوستراليا). **Tasmanian devil, Tasmanian wolf,** گیاندارێکی تووڕەکەدارە مەڕ دەخوات. گورگی تاسمانی.

task-master (task′mas´tēr, täsk′mäs´tēr), *n.* سەرکار (بەتایبەتی هی بەزەبروزەنگ)؛ چاوەشی بەزەبر.

task-work (task′wûrk´, täsk′wûrk´), *n.* (١) فرمان؛ ئەرکی پێ سپێردراو؛ کاری پێ سپێردراو. (٢) نیشی قورس و ناخۆش. (٣) piecework .

tass (tas, täs), *n.* (١) تاس؛ تاسوولکە. (٢) پڕ تاسێك.

tasse (tas), *n. Also* tasset, پەڕەی قەڵغان.

tassel (tas′'l), *n.* (١) گوڵونگە؛ گوڵنکە؛ گێزوگوڵنگ؛ ڕیشوو (فێست، مشکی و جامانە). (٢) پڕ (وەك هی گوڵە گەنمەشامی).

v.t. (١) گوڵونکە کردن؛ وەك گوڵونکە لێکردن. (٢) بە گوڵونکە ڕازاندنەوە. (٣) پڕ لێکردنەوە (گوڵە گەنمەشامی).

v.i. پڕ دەرکردن (گوڵە گەنمەشامی).

taste (tāst), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە بە دەست تێوەدان.

(٢) چەشتن؛ تام کردن؛ خوێ چەشتن. (٣) هەست پێکردن لە ڕێی چەشتنەوە.
(٤) نەمەک کردن؛ نەخێتن خواردن یا خواردنەوە.
(٥) خواردن؛ خواردنەوە: *(He hasn't ~ed a thing.)* .
(٦) [Archaic or Rare]، هەڵمژین‌کردن؛ بەدڵ بوون (تام).

v.i. (١) تام لە یەک جیاکردنەوە. (٢) (~ of)، نەمەک کردن؛ نەخێتن خواردن.
(٣) تامێکی تایبەتی هەبوون: *(The salad ~s of garlic.)* .
(٤) چەشتن (بەسەرهات).

n. (١) (أ) تاقیکردنەوە. (ب) چەشتن؛ تام کردن. (٢) هەستی چەشتن.
(٣) چەژ؛ تام؛ چەش. (٤) نەمەک؛ نەخێتن خواردن یا خواردنەوە بۆ تام چەشتن.
(٥) تامی تایبەخۆی شتێک؛ چەژی تایبەخۆ. (٦) نموونە.
(٧) نەخێتک؛ تۆزێک؛ تۆسقالێک.
(٨) هەست‌و توانای چاک‌و خراپ لێک جیاکردنەوە؛ سەلیقە؛ زەوق.
(٩) هەڵبژاردن؛ مەیل؛ هەز: *(a ~ for red ties)* .

in bad (or poor) taste. نابەجێ؛ ناشرین (کردەوە، ڕەووشت، ووتە).
in good (or excellent) taste, بەجێ؛ جوان (کردەوە، ووتە).
in taste, = in good taste.
to one's taste, (١) بەدڵ بوون؛ هەڵبژاردن. (٢) بۆ بەدڵ بوون.
taste bud, مەمیلەی چەشتن (بەسەر زمانەوە کە هەستی چەشتنیان تێدایە)؛ گۆی تام کردن.
tasteful (tāst′fəl), *adj.* (١) [Rare] ، خۆش؛ بەتام. (٢) نیشانەی سەلیقە جوانی‌یە؛ هەست‌و سەلیقە جوان؛ جوان (کردەوە، ڕەفتار).
-tastefully *(adv.)*; tastefulness *(n.)*.
tasteless (tāst′lis), *adj.* (١) (أ) بێ تام؛ ناخۆش. (ب) ووشک؛ ناخۆش.
(٢) نیشانەی بێ سەلیقەیی‌و هەستی ناشرینە؛ ناشرین؛ نابەجێ.
(٣) [Rare]، تام نەکەر؛ هیچی بۆ ناچێژرێ.
-tastelessly *(adv.)*; tastelessness *(n.)*.
taster (tās′tēr), *n.* (١) (أ) کەسێک پیشەی خواردنەوە چەشتنە وەک مەی‌و جا بۆ تاقیکردنەوەی چاک‌و خراپی.
(ب) بەردەستێکە خواردەمەنی دەچێژێ پێش سەرگەورەکەی لەبەر ژەهر.
(٢) نامێری بەکارهێنراو لە چەشتندا.
tasty (tās′ti), *adj.* (١) خۆش؛ بەتام؛ بەچێژ.
(٢) [Colloq]، نیشانەی سەلیقە‌و هەستی جوانە؛ جوان.
-tastily *(adv.)*; tastiness *(n.)*.
tat (tat), *v.t. & v.i.* ڕیزە گوز تێکردن
tat (tat), *n.* لێدان؛ مستەکۆڵە؛ شەپلاخ.
tit for tat, بەک بە بەک (تۆڵەسەندن)؛ نەمە بەوە؛ هەق بە هەق.
Tatar (tä′tēr), *n.* (١) تەتەر؛ تەتەرێک.
(٢) زمانی تەتەری؛ تەتەری.
adj. تایبەتی بە تەتەرو زمانەکەیان.
'tater (tā′tēr), *n.* [Dial.], = potato.
tatter (tat′ēr), *n.* (١) شیتاڵ؛ پارچەی دڕاو و شۆڕبووەوەی کاڵا.
(٢) پەڕۆ (٣) (*pl.*)، جل‌وبەرگی شڕوڤڕ؛ جلی دڕاو؛ شرە.
v.t. شڕوڤڕکردن؛ دڕاندن
v.i. شڕوڤڕبوون؛ دڕان.
tatterdemalion (tat ēr-di-māl′yən), *n.* شڕیۆش؛ شڕۆڵ؛ کەسێک کە جلی شڕوڤڕ لەبەر دەکات.
tattered (tat′ērd), *adj.* (١) شڕوڤڕ؛ دڕاو.
(٢) شڕیۆش؛ شڕۆڵ؛ جلی شڕوڤڕ لەبەرکەر.
tattersall (tat′ēr-sôl), *adj.* نەخشی خانەخانەو ڕەنگاوڕەنگی تێدایە *(a ~ vest)* .
tatting (tat′iŋ), *n.* (١) تیلماسکە قوماشێکی کون کونی تەنکە گرێ گرێی تیا دەچنرێ‌و بۆ بەراوێز بەکاردەهێنرێ.
(٢) گرێ گرێیاوی کردنی نەم جۆرە قوماشە.
tattle (tat′l), *v.i.* (١) چەنەبازی کردن؛ زۆرویژی کردن.

(٢) نەینی خەڵک خستنەڕوو؛ قاوخستنەوە؛ لە پاشەملە باسی خەڵک کردن.
چەنەبازی کردن‌و نەینی خەڵک درکاندن. *v.i.*
چەنەبازی؛ زۆرویژی؛ قسەی بێ تام؛ بەدگۆیی. *n.*
tattler (tat′)-ēr, tat′lēr), *n.* (١) کەسێکی چەنەباز یا زۆربڵێ؛ کەسێکی بەدگۆ. (٢) جۆرێک لە جۆلەکەی ئاوی زۆر زیقەزیق دەکات.
tattletale (tat′l-tāl′), *n.* = talebearer.
tattoo (ta-tōō′), *v.t.* خاڵ کوتان.
خاڵی کوتراو؛ خاڵ. *n.*
tau (tô, tou), *n.* تیپی نۆزدەهەمی ئەلفابێی یۆنانی‌یە کە بەرامبەری " T " ی ئینگلیزی‌یە.
tau cross, خاچێکە لە شێوەی تیپی T دا.
taught (tôt), *past tense and past participle of* teach.
taunt (tônt, tänt), *adj.* زۆر درێژ یا بەرز (دارکەشتی).
taunt (tônt, tänt), *v.t.* (١) تیز پێوەکردن؛ کلک پێوەکردن؛ سەرزەنشتکردن؛ قەشمەری پێکردن؛ پلار تێگرتن.
(٢) تووڕەکردن بە قەشمەری پێکردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ کردنی شتێک بە سەرزەنشتکردن‌و گاڵتەپێکردن.
(١) قەشمەری؛ پلار؛ قسەی بەتەوسەوە؛ تیز؛ سەرزەنشتی. *n.*
(٢) [Obs.]، گاڵتەچی؛ قەشمەر.
taupe (tōp), *n.* خۆڵەمێشی توخ.
taurine (tôr′īn, tôr′in), *adj.* (١) کەڵەگایی؛ می گاجووت.
(٢) تایبەتی بە بورجی گا (ئەستێرەناسی).
taurine (tôr′ēn, tôr′īn, tôr′in), *n.* ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە (کیمیا).
Taurus (tôr′əs), *n.* (١) ناوی کۆنەستێرەیەکە
(٢) بەرجی گا؛ بورجی کەڵەگا.
taut (tôt), *adj.* (١) جەڕاو؛ جەڕیو؛ جەڕێنراو: *(a ~ rope)* .
(٢) کرژ؛ دەمارکرژ؛ گرژ: *(a ~ smile)* .
(٣) پاک‌وتەمیز؛ خاوێن؛ ڕێک‌وپێک.
tauten (tôt′n), *v.t. & v.i.* جەڕاندن؛ جەڕان؛ کرژکردن؛ هێنانەوەیەک.
tauto- (tô′tō, tô′tə), پێشگرێکە بەمانای: هەمان: *(tautology)* .
tautog (tô-tog′), *n.* ڕەشەماسی (لە دەریای ئەتڵەنتیک لە کەناری ئەمەریکا). (پێشی دەووترێ: " blackfish ").
tautologize (tô-tol′ə-jīz′), *v.i.* دووبارەکردنەوەی ناپێویست؛ قسە جوونەوە؛ درێژەپێدانی بێ کەڵک.
tautology (tô-tol′ə-ji), *n.* (١) دووبارەکردنەوەی ناپێویست؛ درێژەپێدانی بێ کەڵک؛ قسە جوونەوە.
(بۆ نموونە: " necessary essentials ").
(٢) نموونەیەکی ئەم دووبارەکردنەوە بێ کەڵکە.
-tautological *(adj.)*; tautologist *(n.)*.
tautonym (tô′tə-nim), *n.* هەمان ناو: بەکارهێنانی هەمان ناو بۆ توخم‌و ناوی تایبەتی گیاندارێک یا ڕووەکێک لە هاوپۆل کردندا.
tavern (tav′ērn), *n.* (١) مەیخانە؛ بار. (٢) خان.
taverner (tav′ēr-nēr), *n.* (١) مەیخانەچی؛ خاوەن مەیخانە.
(٢) نامشۆکەری مەیخانە.
taw (tô), *n.* (١) دەسکەلا (هەڵماتێن). (٢) هەڵماتێن؛ موشێن؛ تیلێن.
(٣) سەرشار؛ شوێنی تیل لێوە کردن.
تیل کردن. *v.i.*
taw (tô), *v.t.* (١) پێسته خۆشکردن؛ دەباخ کردن.
(٢) [Obs. or Dial.]، فەلاقەکردن؛ بیرازکردن؛ کوتان.
tawdriness (tô′dri-nis), *n.* زەقی؛ بریقەداری‌یەکی هەرزان بەها؛ ڕازاندنەوەی ناشرین‌و لە ئەندازە بەدەر.
tawdry (tô′dri), *adj.* زەق؛ بریقەدارو هەرزان بەها؛ ڕازاوە بە ناشرینی‌و لە ڕادە بەدەر.
tawny, tawney (tô′ni), *adj. & n.* ڕەشتاڵە؛ ڕەش هەڵگەڕاو؛

گەنم رەنگ

tax (taks), *v.t.* (۱) نرخ هەلسەنگاندن؛ نرخ لەسەر دانان؛ خەمل کردن. (۲) باج لێ سەندن؛ باج گرتن؛ باج لەسەر دانان. (۳) ئەرک خستنە سەر؛ بار قورس کردن؛ ماندووکردن؛ *(The work ~ed his strength.)* (٤) تاوانبارکردن

n. (۱) باج ۲. ئەرکی گران؛ باری قورس.

taxable (tak′sə-b'l), *adj.* باجی لەسەرە.

-taxability *(n.)*.

taxation (tak-sā′shən), *n.* (۱) باج سەندن؛ باج گرتن؛ باج خستنە سەر (۲) (ا) باج (ب) دەسکەوتی باج؛ داهاتی باج.

tax-collector (taks′kə-lek′tēr), *n.* باجگر

tax-deductible (taks′di-duk′tə-b'l), *adj.* باجی لەسەر نادرێ؛ باجی لێ ناگیرێ؛ لەو پارەیە دەردەکرێ کە باجی دەسکەوتی لەسەر دەدرێ.

tax evasion, باج نەدان؛ ڕاکردن لە باج

tax-exempt (taks′ig-zempt′), *adj.* باجی لەسەر نییە؛ باجی لێ ناگیرێ

tax-free (taks′frē′), *adj.* باجی لەسەر نادرێ؛ باجی لەسەر نییە

taxi (tak′si), *n.* تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ (هەروەها " taxicab ").

v.i. (۱) سواری تەکسی بوون؛ بە تەکسی چوون بۆ گەشت؛ بە تەکسی ڕۆیشتن. (۲) بەسەر ڕەوید؛ ڕۆیشتن (فڕۆکە)

taxicab (tak′si-kab′), *n.* تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ

taxidermist (tak′si-dûr′mist), *n.* مۆمیاکەر؛ مۆمیاکار

taxidermy (tak′si-dûr′mi), *n.* مۆمیاکردن؛ مۆمیاکاری

-taxidermal *(adj.)*; **taxidermic** *(adj.)*.

taxi-meter (tak′si-mē′tēr), *n.* کرێ ژمێری تەکسی ئامێرێکە لەناو تەکسیدا کرێکەی دەژمێرێ بەپێی دووری ئەو شوێنەی بۆی دەچن.

taxis (tak′sis), *n.* (۱) دەستە لەشکر (۲) جوولانەوەی گیانەوەر بەهۆی هاندەری دەرەوە (۳) هێنانەوە جێی خۆی ئەندامێکی لەش بە دەست ئەک بە ئەشتەرگەری (قۆری)

-taxis (tak′sis), *Also* –taxy, پاشگرێکە بەمانای: ڕێک‌وپێکی؛ ڕێکخستن *(thermotaxis)*.

taxi-stand (tak′si-stand′), *n* وێستگەی تەکسی (بۆ چاوەڕێ کردنی کریچی)

taxon (tak-son′), *n.* توخم (گیانەوەرناسی)؛ دەستە گیانەوەری یەک توخمی

taxonomy (tak-son′ə-mi), *n.* (۱) زانستی هاوپۆل کردن؛ بابەتکاری؛ هاوپۆلکاری. (۲) هاوپۆل کردنی گیاندارو ڕووەک.

-taxonomic; taxonomical *(adj.)*; **taxonomically** *(adv.)*; **taxonomist** *(n.)*.

taxpayer (taks′pā′ēr), *n.* باجدەر

tax rate, ڕێژەی باج

tax shelter, هۆی دەسکەوت شاردنەوە لەلایەن خەڵکەوە کۆمپانیاکانەوە بۆ باج لەسەر نەدان.

-taxy (tak′si), = -taxis.

TB, = tuberculosis.

T-bone (tē′bōn′), *n.* پارچەیەک گۆشتی گایە نیسقانێکی تێدا بێ لە شێوەی " T " دا (پێشی دەووترێ: " T-bone steak ").

tbs., tbsp., = tablespoon; tablespoonful.

tea (tē), *n.* (۱) چا (۲) [Chiefly British] ژەمێک خواردنی سووکەڵەیە لە پاش نیوەڕۆ یا دەمەو ئێوارەدا بریتێیە لە وورده بابەتی خواردەمەنی و شیرینی و چا (۳) ئاهەنگی چا.

tea bag, تووڕەکە چا تووڕەکە چای بچووکە دەخرێتە ناو کوپ و قوڕیەوە.

tea ball, (۱) تۆڕێکی بچووکی کانزایی کون کونە چای ووشکی تێ دەکرێ و دەخرێتە ناو کوپ و قوڕیەوە (۲) tea bag

tea-berry (tē′ber′i), *n.* (۱) پووەکێکی خشۆکی گەلا بریقەداری گوڵ زەنگۆڵەییە بەری وەک تورتڕک دەگرێ. (۲) بەری ئەم پووەکە.

tea biscuit, پسکیتی چا.

tea cart, = tea wagon.

teach (tēch), *v.t.* فێرکردن؛ وانە ووتنەوە.

v.i. مامۆستایەتی کردن؛ وانە ووتنەوە.

teachable (tēch′ə-b'l), *adj.* فێر دەکرێ؛ توانای فێربوونی هەیە.

-teachability *(n.)*.

teacher (tēch′ēr), *n.* مامۆستا؛ فێرکار؛ فێرکەر.

teachers college, teachers' college, دانشگای مامۆستایان.

teach-in (tēch-in′), *n.* کۆڕی فێرکردن: کۆڕێکە لە دانشگاو زانکۆدا دەگیرێ بە بەشداربوونی مامۆستایان و قوتابیان بەتایبەتی بۆ باسکردنی کاروباری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و... هتد.

teaching (tēch′iŋ), *n.* (۱) مامۆستایەتی؛ پیشەی مامۆستا. (۲) *(pl.)*، بیروباوەڕ؛ ئامۆژگاری: *(the ~s of the prophets)*

tea cozy, کڵاوقۆزی: کڵاوێکە دەکرێ بەسەر قۆریەوە بۆ سارد نەبوونەوەی چاکە. (هەروەها " cozy ").

teacup (tē′kup′), *n.* کووپی چا.

teacupful (tē′kup-fool′), *n.* پر کووپێکی چا.

tea dance, سەمای پاش نیوەڕۆی درەنگ

tea-house (tē′hous′), *n.* چایخانە

teak (tēk), *n.* (۱) درەختێکی ئاوچە گەرمەکانە دارەکەی قاوەیی زەردباوەو سەختە. (۲) تەختەو داری سەختی ئەم درەختە

tea-kettle (tē′ket′'l), *n.* کتلی.

teak-wood (tēk′wood′), *n.* = teak.

teal (tēl), *n.* (۱) سۆنە؛ جۆرە مراوییەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی ڕوباریە. (۲) شینی سەوزباو. (هەروەها " teal blue ").

team (tēm), *n.* (۱) (ا) [Obs.]، ئەوە؛ وەچە؛ وەجاخ؛ ئەتەوە. (ب) [Dial.]، پۆل بەچەک مراوی و بەران. (۲) جووتە گا؛ جووتە ئەسپ (بۆ جووت کردن یا گالیسکە ڕاکێشان). (۳) (ا) جووتە بارگیر. (ب) بارگیرێک و گالیسکەکەی. (٤) تیپ؛ دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ.

v.t. (۱) نیلە لە مل کردن پێکەوە؛ جووت بەستن؛ پێکەوە بەستن و جووت پێ کردن یا گالیسکە پێ ڕاکێشان. (۲) بە گالیسکە ڕاکێشان یا گواستنەوە.

v.i. (۱) جووت کردن؛ گالیسکە لێخوڕین. (۲) (up ~)، هەڕەوەزکردن؛ یەکگرتن؛ هاوکاری کردن.

teammate (tēm′māt′), *n.* هاوتیپ؛ هاودەستە.

teamster (tēm′stēr), *n.* (۱) جووتیار؛ عەرەبانچی؛ لێخوڕی گالیسکە. (۲) شۆفێری لۆری؛ لێخوڕی لۆری.

teamwork (tēm′wûrk′), *n.* هەڕەوەز؛ ئیشی بە کۆمەڵ

tea party, ئاهەنگی چا.

tea-pot (tē′pot′), *n.* قۆری؛ قۆریە.

tea-poy (tē′poi), *n.* (۱) مێزی بچووکی سێپای ڕازێنەڕەوە. (۲) مێزی بچووکی چا.

tear (târ), *v.t.* (۱) دڕاندن؛ هەڵدڕین؛ داتلێشاندن. (۲) کون تێکردن. (۳) بریندارکردن؛ بڕین: *(The saw tore his skin.)*. (٤) لێک جیاکردنەوە؛ پارچە پارچە کردن. (٥) دوودڵ بوون؛ تێدا مان: *(He was torn between duty and desire.)* (٦) (~ up; ~ out; ~ away; ~ off)، لێکردنەوە؛ لێ لابردن؛ هەڵکێشان؛ ڕاکێشان: *(He tore the plant up by its roots.)*.

v.i. (۱) دڕان؛ هەڵتلیشان. (۲) خێرا ڕۆیشتن؛ بەگوڕ ڕۆیشتن؛ بە پەلە کردن یا جوولانەوە.

n. (۱) دڕان؛ داتلیشان. (۲) دڕاوی؛ تلیش. (۳) شێتگیری؛ زۆر تووڕەیی؛ هەڵچوون.

(٤) [Slang]، ئاهەنگو زەماوەندو خواردنەوەی زۆر.

tear apart, وونجر وونجر کردن؛ شرووڤ کردن؛ پارچە پارچە کردن.

tear at, بە توند ڕاکێشان.

tear down, (١) ڕووخاندن. *(to tear down a building)* .

(٢) بەرپەرچدانەوە؛ پووچ کردنەوە.

tear into, بە تووندی هێرش بردنە سەر.

tear off, بە پەلە کردن یا نووسین.

tear (têr), *n.* (١) فرمێسک (٢) *(pl.)* ، خەمو خەفەت.

v.i. فرمێسک ڕشتن؛ گریان.

in tears, فرمێسکاوی؛ فرمێسک لە چاو؛ بە گریانەوە.

tear bomb, بۆمبای فرمێسک ڕێژ.

tear-drop (têr′drop´), *n.* (١) فرمێسکێک؛ فرمێسک.

(٢) شتێکی لە فرمێسک چوو (خشڵ).

tearful (têr′fəl), *adj.* (١) فرمێسکاوی؛ فرمێسک لە چاو؛ گریاو.

(٢) فرمێسک ڕێژ؛ ناخۆش؛ دڵگیر؛ خەفەتدەر.

-tearfully *(adv.)*; **tearfulness** *(n.)*.

tear gas, گازی فرمێسک ڕێژ.

tear-jerker (têr′jûr´kĕr), *n.* [Slang], چیرۆکی خەفەتدەرو خەڵک هێنەوە گریان (فیلمی سینەما، تەلەفزیۆن... هتد).

tearless (têr′lis), *adj.* (١) بێ فرمێسک.

(٢) ناتوانێ بگرێ؛ گریانی نایەت.

tea-room (tē′rōōm´, tē′room´), *n.* چایخانە

tea rose, (١) گوڵە چا گوڵێکی زەردو پەمەیی‌یە بۆنەکەی لە هی چا دەکات.

(٢) پەمەیی زەردباو.

teary (têr′i), *adj.* (١) فرمێسکاوی؛ گریاو. *(~ eyes)* .

(٢) لە فرمێسک دەچێ.

tease (tēz), *v.t.* (١) شێکردنەوەو پوخت کردن (کەتان، خوری).

(٢) تیسکی قوماش بژکردنەوە بە فڵچەی تایبەتی. (٣) قژ بژکردنەوە.

(٤) تیز پێوەکردن؛ سەر خستنە سەر؛ کلک پێوەکردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن.

(٥) تامی تامی دان.

(٦) لەت لەت کردنی شانەی گیاندار بۆ تاقیکردنەوەی بە گەردین.

v.i. تیز پێوەکردن؛ سەر خستنە سەر؛ گاڵتە لەگەڵ کردن؛ کلک پێوەکردن.

n. (١) تیز؛ تیز پێوەکردن؛ کلک پێوەکردن؛ گاڵتە.

(٢) تامی تامی دەر؛ گاڵتەباز؛ تیز پێوەکەر.

(٣) ئافرەتی بە مەکروناز.

teasel (tē′z'l), *n.* (١) چەند جۆرە ڕووەکێکن لە کەرتەشی دەچن.

(٢) گوڵی ئەم جۆرە ڕووەکە (کە ووشک دەبێتەوە بۆ تیسکی قوماش بژکردنەوە بەکاردەهێنرێت) (٣) ئامێری تیسکی قوماش بژکردنەوە.

v.t. تیسکی قوماش بژکردنەوە.

teaser (tēz′ĕr), *n.* (١) کلک پێوەکەر؛ گاڵتەباز؛ تیز پێوەکەر؛ تامی تامی دەر. (٢) کێشەیەکی ناخۆش‌و پەستکەر.

teaspoon (tē′spōōn´, tē′spoon´), *n.* (١) کەوچکی چا

(٢) **teaspoonful**.

teaspoonful (tē′spōōn-fool´, tē′spoon-fool´), *adj.* پڕ کەوچکێکی چا؛ پڕ کەوچکە چایەک.

tea-strainer (tē-strā′nĕr), *n.* چاپاڵێو

teat (tēt), *n.* گۆزی مەمک

teatime (tē′tīm´), *n.* کاتی چا خواردنەوە (پاش نیوەڕۆی درەنگ یا دەمەو ئێوارە).

tea tray, سینی چا.

tea wagon, مێزێکی پێچکەداری بچووکە بۆ هەڵگرتنی کەرەسەی چا و پێشکەش کردنی چا بە میوان. (هەروەها " **tea cart** ").

teazel, teazle (tē′z'l), *n.* & *v.t.* = **teasel.**

technetium (tek-nē′shi-əm), *n.* تەکنیتیۆم توخمێکی کانزایی‌یە (کیمیاگەری).

technic (tek′nik), *n.* (١) *(pl.)* ، لێکۆڵینەوەی هونەرە تەکنیکی‌یەکان یا کردەی‌یەکان. (٢) *(pl.)*، ڕێگاو شێوەی تەکنیکی بە دوورودرێژی.

(٣) **technical** .

technical (tek′ni-k'l), *adj.* (١) هی هونەرکاری؛ هی تەکنیکی: *(T~ schools offer courses in welding, engineering, etc.)*

(٢) تایبەتی بە زانستێک یا هونەرێکی تایبەتی: *(T~ vocabulary)* .

(٣) تەکنیکی: *(~ skills)* .

(٤) کەم؛ ناگرنگ: *(a ~ difference)* .

-technically *(adv.)*.

technicality (tek´ni-kəl′ə-ti), *n.* (١) تەکنیکێتی؛ تەکنیککاری.

(٢) خاڵێکی ناگرنگو بچووک لە هەڵسەنگاندنی مەسەلەیەکدا؛ خاڵێکی هیچ‌وپووچ: *(He was convicted on a ~.)* .

technical knockout, سەرکەوتنی بۆکسبازێک‌و دوایی پێ هێنانی یارییەکە لەبەر بریندار بوونی بەرامبەرەکەی نەگەرچی نەشدراوە بە زەویدا.

technician (tek-nish′ən), *n.* تەکنیکەار؛ تەکنیکسان.

technicolor (tek′ni-kul´ĕr), *n.* وێنەکاریی ڕەنگاوڕەنگ (فیلمی سینەما).

technics (tek′niks), *n.pl.* (١) لێکۆڵینەوەی هونەرە تەکنیکی‌یەکان یا کردەی‌یەکان. (٢) **technique** .

technique (tek-nēk′), *n.* (١) شێوەی کار؛ چۆنێتی کارکردن؛ هونەری کار؛ تەکنیک. (٢) پلەی شارەزایی؛ پلەی کارامەیی.

techno- (tek′nō, tek′nə), پێشگرێکە بەمانای: (١) هونەر؛ زانست؛ کارامەیی: *(technocracy)* .

(٢) تەکنیکی؛ تەکنۆلۆجی.

technocracy (tek-nok′rə-si), *n.* تێکنۆکراسی: پڕۆسەی تەکنیکسازان؛ فەرمانڕەوایی تەکنیککاران‌و زانایان.

technocrat (tek′nə-krat´), *n.* تێکنۆکرات: فەرمانبەری پڕۆسەی تەکنیکسازان؛ تەکنیکسازی خواز.

-technocratic *(adj.)*.

technological (tek´nə-loj′i-k'l), *adj.* *Also* **technologic,** تێکنۆلۆجی؛ هی تێکنۆلۆجی.

-technologically *(adv.)*.

technology (tek-nol′ə-ji), *n.* تێکنۆلۆجی: (ا) هونەری پیشەسازی؛ زانستی ئەم هونەری پیشەسازی‌یە؛ لێکۆڵینەوەی هونەری پیشەسازی.

(ب) زاراوەی زانیاری‌یەک یا هونەرێک؛ زمانی تێکنۆلۆجی.

(ج) زانیاری‌یە کردەی‌یەکان.

-technologist *(n.)*.

techy, tetchy (tech′i), *adj.* تەنگە جیکلانە؛ تووڕەوتەز؛ زوو هەڵچوو.

tectonic (tek-ton′ik), *adj.* (١) خانووسازی؛ تایبەتی بە خانووسازی؛ هی دروستکردن. (٢) تایبەتی بە گۆڕانی تۆپکی زەمین؛ تایبەتی بە هۆز تەنجامی ئەم گۆڕانە.

tectonics (tek-ton′iks), *n.pl.* (١) هونەری خانووسازی؛ خانووسازی؛ هونەری شتی جوانو بەکەڵک دروستکردن (بەتایبەتی خانوو).

(٢) گۆڕانی تۆپکی زەمین (زەمینناسی)؛ زانستی شێوەو پێکهاتنی زەمین

ted (ted), *v.t.* گیای تازە دووراوە هەڵخستن بۆ کردن بە گزرە.

tedder (ted′ĕr), *n.* (١) کەسێکە گیای تازە دووراوە هەڵدەخات بۆ کردنی بە گزرە. (٢) مەکینەی گیا بلاوکەرەوە بۆ ووشک بوونەوەی.

teddy (ted′i), *n.* جلی یەک پارچەی نافرەتە بریتی‌یە لە تەتەڵو دەرپێ.

teddy bear, بووکەشووشەی وورچ.

tedious (tē′di-əs, tē′jəs), *adj.* ووشک‌و ناخۆش (کار)؛ وەرسکەر؛ بێزارکەر: *(~ work)* .

-tediously *(adv.)*; **tediousness** *(n.)*.

tedium (tē′di-əm), *n.* ووشکی‌و ناخۆشی (کار)؛ بێ تاقەتی؛ تاقەت چوون؛ بێزاری.

tee (tē), *n.* (۱) تیپی T, t . (۲) شتێك كه له T بكات.
(۳) ئیشان (له هەندێ یاریدا).
adj. له T دەكات.
to a tee, دەقاودەق؛ بێ كەم‌وزیاد؛ به تەواوی.
(That job would suit you to a tee.)

tee (tē), *n.* (۱) كۆمەڵێك لم یا خۆڵی قووچكەیی‌یە تۆپی گۆڵفی لەسەر دادەنرێ بۆ لێدانی. (ب) مێخێكی بچووكە لەباتی ئەم كۆمەڵە لم یا خۆڵە بەكاردەهێنرێت. (۲) جێی یەكەم لێدانی تۆپی گۆڵف.
v.t. & v.i. تۆپی گۆڵف خستنە سەر مێخێكی بچووك بۆ لێدانی.
tee off, (۱) لێدانی تۆپی گۆڵف لە سەرەتاوە. (۲) [Slang] دەستپێكردن. (۳) پەستكردن؛ تووڕەبوون.
(He was teed off because his guests were one hour late.)

teem (tēm), *v.i.* (۱) مندالبوون؛ زاین. (۲) پڕبوون لە؛ جمە هاتن. *(The river is ~ing with fish.)*

teem (tēm), *v.t.* ڕۆكردن؛ ڕشتن.
v.i. بە خۆر باریین؛ بە خۆڕ هاتنەوە خوارەوە.

teen (tēn), *n.* [Archaic or Dia.], (۱) زیان. (۲) تووڕەیی. (۳) خەم. خەفەت

-teen (tēn), پاشگرێكە بەمانای: دە و . *(thirteen; nineteen)*

teenage (tēn′āj´), *adj.* هی هەرزەكار؛ هەرزەیی. *(~ pregnancy)*

teenager (tēn′āj´ēr), *n.* هەرزەكار؛ كوڕ یا كچی سیانزدە تا نۆزدە ساڵان

teens (tēnz), *n.pl.* ژمارەی سیانزدە تا نۆزدە؛ تەمەنی سیانزدە تا نۆزدە ساڵی.

teeny (tē′ni), *adj.* [Colloq.], = tiny.

teepee (tē′pē), *n.* = tepee.

tee shirt, = T-shirt.

teeter (tē′tēr), *v.i.* (۱) لەتردان؛ لارەولار كردن؛ بەم لاو بەولادا كەوتن. (۲) دووداڵی كردن؛ پاراپایی كردن.
v.t. لارەولار پێ كردن؛ لەڕاندنەوە؛ بەم لاو بەولادا خستن.
n. لەنجە؛ لەڕانەوە؛ لەتر؛ لارەولار كردن.

teeter-totter (tē′tēr-tot´ēr, tē′tēr-tô´tēr), *n.* = seesaw.

teeth (tēth), *plural of* tooth.

teethe (tēth), *v.i.* ددان دەرهاتن.

teetotal (tē-tō′t'l), *adj.* [Colloq.], (۱) تەواوی؛ تەواوەتی؛ هەموو. (۲) تایبەتی بە هەرگیز مەی نەخواردنەوە.

teetotaler (tē-tō′t'l-ēr, tē-tōt′lēr), *n. Also* teetotalist, مەی نەخۆرەوە؛ عەرەق نەخۆڕ؛ كەسێكە كە هیچ خواردنەوەیەكی كحوڵی نەخواتەوە.

teetotalism (tē-tō′t'l-iz'm), *n.* عەرەق نەخواردنەوە؛ خواردنەوەی كحوڵی نەخواردنەوە.

teetotum (tē-tō′təm), *n.* مزراح؛ جۆرە مزراحێكە لە یاری هایبەختدا بەكاردەهێنرێ.

tegmen (teg′men), *n.* (۱) . tegument
(۲) بەرگ یا پێستی ناوەوەی تۆو

tegument (teg′yoo-mənt), *n.* بەرگی سروشتیی ئەندامی گیاندارێك یا ڕووەكێك

-tegumental *(adj.)*; **tegumentary** *(adj.)*.

te-hee (tē-hē′), *n.* پرمە؛ دەنگی پێكەنینی لاقرتن.
v.i. بە لاقرتیوە پێكەنین.

teil (tēl), *n. Also* teil tree, = linden.

tele- (tel′ə), پێشگرێكە بەمانای: (۱) دووركار؛ دوور؛ لە دووڕەوە كاردەكات: *(telegraph)* . (ب) تەلەفزیۆنی؛ بە تەلەفزیۆن كراو: *(telecast)* .

telecast (tel′ə-kast´, tel′ə-käst´), *v.t. & v.i.* بە تەلەفزیۆن بڵاوكردنەوە.

telecommunication (tel´ə-kə-mū´nə-kā′shən), *n.* (۱) پەخشنامەی تەلەفزیۆنی؛ بەرنامەی تەلەفزیۆنی. (*pl.*)، پەیوەندی بێ تەل (بە رادیۆ تەلەفزیۆن و تەلەگراف)؛ پەیوەندی دوور.
(۲) نامەی بۆ دوور ڕاگەیێنراو.

telecourse (tel′ə-kôrs´, tel′ə-kōrs´), *n.* كۆرس یا وانەی بە تەلەفزیۆن ووتراوە.

teledu (tel′ə-dōō´), *n.* گیاندارێكی بچووكی گۆشتخۆرە بۆنێكی پیسی لێ دەبێتەوە وەك سەگڵاو.

telegenic (tel´ə-jen′ik), *adj.* بۆ پیشاندان لەسەر تەلەفزیۆن دەشێ؛ جوان دەنوێنن لەسەر تەلەفزیۆن.

telegram (tel′ə-gram´), *n.* بڕووسكە؛ تەل؛ تەلسز؛ بڕووسكەی بێ تەل.

telegraph (tel′ə-graf´, tel′ə-gräf´), *n.* (۱) تەلەگراف؛ نامێڕی نامە ناردن بە بڕووسكە. (۲) **telegram** .
v.t. (۱) نامە ناردن بە بڕووسكە.
(۲) بڕووسكە بۆ ناردن؛ بڕووسكە بۆ كردن؛ تەل بۆ كردن.
v.i. بڕووسكە ناردن؛ بڕووسكە كردن.

telegrapher (tə-leg′rə-fēr), *n.* تەلچی؛ بڕووسكە نێر.

telegraphic (tel´ə-graf′ik), *adj.* (۱) بڕووسكەیی؛ تایبەتی بە بڕووسكە. (۲) كورت (ووتە؛ پەیام)؛ زۆر كورت.

telegraphically (tel´ə-graf′i-k'l-i), *adv.* (۱) بە بڕووسكە؛ بە تەلسز. (۲) بە كورتی؛ زۆر بە كورتی.

telegraphist (tə-leg′rə-fist), *n.* = telegrapher.

telegraphy (tə-leg′rə-fi), *n.* بڕووسكە ناردن بە كارەبا.

telemeter (tel′ə-mē´tēr), *n.* دووربێو؛ ئامێڕی پێوان لە دووڕەوە.
v.t. پێوان و ڕاگەیاندنی ئەنجامی ئەم پێوانە لە دووڕەوە (وەك لە كەشتی هەوایی‌یەوە).

-telemetric *(adj.)*; **telemetrically** *(adv.)*.

telemetry (tə-lem′ə-tri), *n.* زانستی پێوان و ڕاگەیاندنی ئەنجامی ئەم پێوانە لە دووڕەوە (وەك لە كەشتی هەوایی‌یەوە).

telencephalon (tel´en-sef′ə-lon´), *n.* بەشی پێشەوەی مێشك.

telecology (tel´i-ol′ə-ji, tē´li-ol′ə-ji), *n.* (۱) بیروباوەڕێكی فەلسەفی‌یە دەڵێت: كە هەموو دیاردەیەكی سروشتی بۆ مەبەستێك و بەپێی ئەخشەیەكی تایبەتی پوودەدات ئەك هەر لە خۆیەوە.
(۲) ئەم مەبەست و ئەخشەیە.
(۳) لێكۆڵینەوەی دیاردەی سروشتی بۆ پاڵپشتی كردنی ئەم بیروباوەڕە.

-teleological *(adj.)*; **teleologically** *(adv.)*; **teleologist** *(n.)*.

teleost (tel′i-ost´, tē′li-ost´), *n.* ماسی‌یەكە كە پەیكەرەكەی نێسقانی بێت (كە زۆربەی ماسی دەگرێتەوە).
adj. تایبەتی بەم جۆرە ماسی‌یە.

teleostean (tel′i-os´ti-ən), *adj. & n.* = teleost.

telepathic (tel´ə-path′ik), *adj.* دووڕە سووسەیی؛ هی پەیوەندی بێر لە دووڕەوە.

-telepathically *(adv.)*.

telepathy (tə-lep′ə-thi), *n.* بیر خوێندنەوە؛ پەیوەندی بیرو هەست لە دووڕەوە؛ دل خەبەردان؛ پەیوەندی نێوان دوو كەس و ڕاگەیاندنی بیروڕا لە نێوانیاندا لە ڕێگای نادیارو هەستی ناسایی بە دەرەوە.

-telpathist *(n.)*.

telephone (tel′ə-fōn´), *n.* دووربێژ؛ تەلەفۆن.
v.i. تەلەفۆن كردن.
v.t. (۱) تەلەفۆن بۆ كردن.
(۲) پەیام پێ گەیاندن بە تەلەفۆن؛ بە تەلەفۆن پێ ووتن.

telephone book, = telephone directory.

telephone booth, تەلەزەی تەلەفۆن: ژووڕۆچكەیەكە تەلەفۆنی

لێوە دەکرێ.

telephone directory, پەیەری تەلەفۆن (هەروەها " telephone book ").

telephone exchange, تەلەفۆنگۆڕ (ئامێر)؛ بگۆڕی تەلەفۆن (کۆنەندام).

telephone pole, دارتەلەفۆن: دارتەل.

telephone receiver, بیستوکی تەلەفۆن.

telephonic (tel′ə-fon′ik), *adj.* (۱) تەلەفۆنی: تایبەت بە تەلەفۆن. (۲) بە تەلەفۆن نێردراو.

-telephonically *(adv.).*

telephony (tə-lef′ə-ni), *n.* پەیام ناردن بە تەلەفۆن.

telephoto (tel′ə-fō′tō), *adj.* (۱) هی وێنەگرتنی دوور. (۲) تایبەتی بە هاوێنەی کامێرای لە دوورەوە وێنەگر.

telephotograph (tel′ə-fō′tə-graf′, tel′ə-fō′tə-gräf′), *n.* (۱) وێنەیەکە بە کامێرایەک گیرابێ کە هاوێنەی نزیک کەرەوەی تێدابێ. (۲) وێنەی بە بروسکە نێردراو.

v.t. (۱) وێنەگرتن بە کامێرای هاوێنە نزیک کەرەوە. (۲) وێنە ناردن بە بروسکە.

telephotography (tel′ə-fə-tog′rə-fi), *n.* (۱) وێنەگرتن بە کامێرای هاوێنە نزیک کەرەوە. (۲) وێنەو نەخشە ناردن بە بروسکە.

-telephotographic *(adj.).*

teleplay (tel′ə-plā′), *n.* شانۆنامەی تەلەفزیۆنی.

teleprinter (tel′ə-prin′tēr), *n.* = teletypewriter.

teleprompter (tel′ə-promp′tēr), *n.* ئامێرێکە ڕوتارخوێنی سەر تەلەفزیۆن ڕوتارەکەی لەبەر دەخوێنێتەوە بێ ئەوەی تەماشاکەران ببینن.

teleran (tel′ə-ran′), *n.* [television radar air navigation], پاپەری کردنی فڕۆکە بە تەلەفزیۆن و رادار.

telescope (tel′ə-skōp′), *n.* دووربینی ئەستێرە؛ تەلسکۆپ؛ تەلسکۆپی ئەستێرە.

v.i. بەیەکداچوون (بۆری تەلسکۆپ).

v.t. (۱) بەیەکدا کردن. (۲) کورت کردنەوە. (۳) پەستانەوە؛ پەستن.

telescopic (tel′ə-skop′ik), *adj.* (۱) تەلسکۆپی؛ تایبەتی بە دووربینی ئەستێرە. (۲) بە تەلسکۆپ بینراو. (۳) تەنها بە تەلسکۆپ دەبینرێ. (٤) دووربین (مرۆڤ). (٥) بەناو یەکدا چوو.

-telescopically *(adv.).*

telescopy (tə-les′kə-pi), *n.* زانستی دووربینی ئەستێرە دروستکردن و بەکارهێنانی؛ زانستی تەلسکۆپ.

-telescopist *(n.).*

telestereoscope (tel′ə-ster′i-ə-skōp′), *n.* دووربینی شت بینین بە تەندازی

telethon (tel′ə-thon′), *n.* بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی دوورودرێژە بۆ پێتاک کردن بۆ پرۆژەیەکی خێرخوازی.

teletype (tel′ə-tīp′), *n.* جۆرێکە لە " teletypewriter " .

v.i. بەکارهێنانی چاپی بروسکەیی.

v.t. نامە ناردن بە چاپی بروسکەیی: نامە ناردن بە تیپنووسی بروسکەیی.

teletypewriter (tel′ə-tīp′rīt′ēr), *n.* چاپی بروسکەیی تیپنووس یا ئامێرێکی چاپکردنە بروسکە دەنێرێ و وەردەگرێ. (هەروەها " teleprinter ") .

teletypist (tel′ə-tī′pist), *n.* کارگەری چاپی بروسکەیی.

teleview (tel′ə-vū′), *v.t. & v.i.* بە تەلەفزیۆن بینین؛ لەسەر تەلەفزیۆن بینین.

-televiewer *(n.).*

televise (tel′ə-vīz′), *v.t.* بە تەلەفزیۆن بڵاوکردنەوە.

television (tel′ə-vizh′ən), *n.* (۱) تەلەفزیۆن (۲) دروستکردن و بەکارهێنانی تەلەفزیۆن. (۳) بەرنامە بڵاوکردنەوە بە تەلەفزیۆن.

television set, تەلەفزیۆن.

televisor (tel′ə-vī′zēr), *n.* (۱) ئامێری وەرگرو نێردەری تەلەفزیۆن. (۲) هەوال خوێنەرەوەی سەر تەلەفزیۆن.

telex (tə-leks′), *n.* (۱) تێلێکس: (ا) ئامێری بروسکەنێر (بەهۆی چاپی بروسکەیی و تەلەفۆنەوە). (ب) نامە ناردن بە ئامێری بروسکەنێر. (۲) نامەی بە تێلێکس نێردراو؛ بروسکەی بە تێلێکس نێردراو

telfer (tel′fēr), *n. & v.t.* = telpher.

telferage (tel′fēr-ij), *n.* = telpherage.

telic (tel′ik), *adj.* بە ئامانج.

tell (tel), *v.t.* (۱) ژماردن. (۲) گێڕانەوە: *(He told a story.)* . (۳) ووتن؛ بێژان: دەربڕین. *(T~ the facts. T~ the truth.)* (٤) بڵاوکردنەوە. (٥) پیشاندان؛ دەرخستن: *(Her face told her joy.)* . (٦) زانین؛ پێ زانین؛ جیاکردنەوە: *(I can ~ the difference.)* . (۷) بڕیاردان؛ زانین: *(I can't ~ what to do.)* . (۸) پێ ووتن: *(T~ me the truth.)* . (۹) فەرمان پێ کردن؛ پێ ووتن؛ داواکردن: *(I told him to be here.)* (۱۰) سووربوون لەسەر؛ لێ دڵنیا بوون: *(I disagree, I ~ you.)* .

v.i. (۱) ژماردن؛ باسکردن. (۲) نیشانەی ئەوە بوون؛ نیشاندان. (۳) نهێنی درکاندن؛ جاپەدان؛ کارتێکردن؛ گرنگ بوون: *(In the game of chess every move ~s.)*

all told, بە هەموو شتێکەوە؛ بە هەمووی؛ گشتی.

tell off, (۱) بە دەنگی بەرز ژماردن و لێ جیاکردنەوە. (۲) [Colloq.]، سەرزەنشتکردن.

tell on, (۱) ماندووکردن؛ تێ لێ بڕین. (۲) [Colloq.]، جارِ لێدان؛ خەبەر لێدان.

tellable (tel′ə-b'l), *adj.* (۱) دەگێڕێتەوە؛ دەووترێ. (۲) شایانی ووتنە یا باسە.

teller (tel′ēr), *n.* (۱) چیرۆک بێژ. (۲) ژمێرەر: (ا) دەنگ ژمێر (هەڵبژاردن). (ب) خەزنەداری بانق؛ پارە وەرگرو بدەری بانق.

telling (tel′iŋ), *adj.* (۱) توند؛ بەکار؛ کاریگەر: *(a ~ retort)* . (۲) پڕ مانا؛ شت دەرخەر.

tell-tale (tel′tāl′), *n.* (۱) قاوخەرەوە؛ ناپڕوبەر؛ بەدگۆ. (۲) نیشانەی شتێکی نهێنی (۳) نیشانە: (ا) نیشانەی مەترسی لەسەر هێڵی ئاسن. (ب) کاتژمێرێکی نۆتۆماتیکیە بۆ تۆمارکردنی کاتی دەست بە نیش کردن و دەست لە ئیش هەڵگرتنی کارگەران.

adj. (۱) نیشاندەر؛ دەرخەر. (۲) نهێنی دەرخەر: *(a ~ blush)* .

tellurian (te-loor′i-ən, tel-yoor′i-ən), *adj.* سەرزەمینی؛ زەمینی.

n. (۱) مرۆڤی سەرزەمینی؛ زەمینی؛ دانیشتووی سەرزەمین. (۲) tellurion .

telluric (te-loor′ik, tel-yoor′ik), *adj.* (۱) زەمینی؛ تایبەتی بە سەرزەمین. (۲) " تلوریۆم " ی تێدایە؛ تایبەتی بە " تلوریۆم " .

telluric acid, ترشی تلوریۆم.

telluride (tel′yoo-rīd′, tel′yoo-rid), *n.* تلۆرید: ناوێتەیەکی کیمیایی یە لە تلوریۆم و کانزایەک پێکدێت.

tellurion (te-loor′i-on′), *n. Also* **tellurian,** ئامێرێکە پیشانی دەدات چۆن خولانەوەی زەمین دەبێتە هۆی گۆڕینی شەو و ڕۆژ و وەرزەکان.

tellurion (te-loor′i-on′, tel-yoor′i-on′), *n.* تلوریۆم: توخمێکی کیمیایی کانزایی ڕەنگ زیویە.

tellurous (tel′yoo-rəs, tel-yoor′əs), *adj.* تلوریۆمی؛ لە تلوریۆم وەرگیراو.

telly (tel′i), *n.* [Chiefly British Colloquial.], = television.

telo- (tel′ə), = tele-

telo- (tel′ə), *Also* tel-, پێشگرێنکە بەمانای: کۆتایی؛ تەواوبوون؛ دوایی؛ تەواو. *(telophase)*

telophase (tel′ə-fāz´), *n.* دۆرا قۆناغی دابەشبوونی ناڕاستەوخۆ یا دەزووبی (گیانەوەرناسی).

telpher (tel′fĕr), *n.* گالیسکەبەکی سووکی هەڵواسراوە بەسەر تەلی کارەباییدا دەڕوات.

v.t. بەم جۆرە گالیسکەیە گواستنەوە. (هەروەها " telfer ").

telpherage (tel′fĕr-ij), *n.* گواستنەوە بە گالیسکەی هەڵواسراو بەسەر تەلی کارەباوە. (هەروەها " telferage ").

telson (tel′sən), *n.* دوا حومگەی گیانداری جومگەیی (وەک قرژاڵو کوللەی ئاو و گیاندارە قاوغدارە ئاوییەکانی تر).

Telestar (tel′ə-stär´), *n.* تێلستار ماڵگی دەستکرد (بۆ ئاردنی بەرنامەی تەلەفزیۆنی و پەیامی تەلەفۆنی).

temblor (tem-blôr′), *n.* = earthquake.

temerarious (tem´ə-râr′i-əs), *adj.* سەرکێش؛ بێباک؛ هەڵەشە؛ بێ ترس

temerity (tə-mer′ə-ti), *n.* سەرکێشی؛ بێباکی؛ هەڵەشەیی؛ بێ ترسی

temper (tem′pĕr), *v.t.* (١) هێمن کردنەوە؛ نەرم کردنەوە؛ خاوکردنەوە؛ *(to ~ justice with mercy; T~ your criticism with reason.)*

(٢) ئاودان (پۆلا)؛ ئاودانەوە؛ زاخاودانەوە؛ چاك کردن: *(Steal is ~ed by heating and sudden cooling.; Clay is ~ed by moistening and kneading.)*

(٣) [Rare]، گونجاندن؛ شیاندن.

(٤) [Archaic]، تێکەڵاوکردن بە ڕێژەی باش

(٥) سازکردن (ئامێری مۆسیقا)؛ چاك کردنی بەرزو نزمی ئاواز

v.i. هێمن بوونەوە؛ نەرم بوون؛ زاخاو درانەوە.

n. (١) [Archaic] ، ئاوێتەی تێکەڵاوکراو بەپێی ڕێژەیەکی گونجاو. (ب) ڕەقی و نەرمی یا بەرگەگرتنی کانزا.

(٢) سروشت؛ سەر گەرمی و ساردی؛ باری هەست و هۆش و مێشك: *(He has a sweet ~ . in a bad ~)*

(٣) هێمنی؛ لەسەرخۆیی: *(to lose one's ~ ; keep one's ~)* .

(٤) تووڕەوتڕۆیی؛ تەنگەجیکڵانەیی؛ زوو تووڕەبوون: *(She has a ~ .)* .

(٥) تووڕەیی. *(He went into a ~ .)* .

(٦) شتێکە کە دەکرێتە ئاوێتەیەکەیەوە بۆ گونجاندنی.

(٧) [Archaic]، مام ناوەندی؛ میانڕەوی.

(٨) [Obs.] ، (ا) چۆنێتی؛ تایبەخۆ. (ب) چۆنێتی لەش.

tempera (tem′pĕr-ə), *n.* (١) جۆرێکە لە وێنەکێشان بریتییە لە تێکەڵ کردنی بۆیەو ماددەی لینج وەك زەردێنەی هێلکە. (٢) بۆیەی وەها بەکارهێنراو (٣) وێنەیەکە بەم بۆیەیە کرابێ.

temperament (tem′prə-mənt), *n.* (١) تێکەڵاوکردنی هاوتایی. (٢) سروشت؛ سەر گەرمی و ساردی؛ باری هەست و هۆش و مێشك: *(He has an excitable ~ .)*

(٣) سروشتی تایبەتی (بەتایبەتی یاخێتی)؛ حولحولێتی؛ هەرەسبازی: *(Many artists have ~ .)*

(٤) [Obs.] ، (ا) ئاووهەوا. (ب) پلەی گەرما.

temperamental (tem´prə-men′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە سروشتی مرۆڤ؛ هی سەر گەرمی و ساردی. (٢) تووڕەوتڕۆ؛ سەرگەرم؛ تەنگەجیکڵانە؛ شێتەوڕێرە؛ کەللەشەق؛ زوومەنجوو؛ توند.

temperamentally (tem´prə-men′t'l-i), *adv.* لەڕووی سروشتەوە؛ لەڕووی سەرگەرمی و ساردییەوە: *(He is ~ unsuited for leadership.)*

temperance (tem′pĕr-əns, tem′prəns), *n.* (١) ناوەندێتی؛ جڵەو بۆ خۆ شل نەکردن؛ میانڕەوی (لە ڕەفتارو ڕابواردندا)؛ مام ناوەندێتی.

(٢) کەم خواردن و خواردنەوە (بەتایبەتی مەی). (٣) عەرەق نەخواردنەوە.

temperate (tem′pĕr-it, tem′prit), *adj.* (١) مام ناوەندی (لە خواردن و خواردنەوەو ڕەفتاردا)؛ خۆگر؛ دان بە خۆدا گرا عەرەق نەخۆر؛ عەرەق کەم خۆر. (٢) هێمن؛ لەسەرخۆ. (٣) مام ناوەندی. (٤) مام ناوەندی (ئاووهەوا)؛ نە گەرمو نە سارد؛ خۆش.

temperature (tem′prə-chĕr, tem′pĕr-ə-chĕr), *n.* (١) پلەی گەرمی. (٢) (ا) پلەی گەرمی ناسایی لەش. (ب) تا؛ پلەی گەرمی بەرزی لەش (٣) [Obs.]، (ا) مام ناوەندێتی (ئاووهەوا).

(ب) سروشتی مرۆڤ؛ سەر گەرمی و ساردی.

temperature gardient, ڕێژەی بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی بەپێی بەرزبوونەوە لە ناستی دەریاوە.

tempered (tem′pĕrd), *adj.* (١) ئاودراو (پۆڵا)؛ نەرم؛ زاخاودراو: *(~ steel)*

(٢) هێمن؛ قاڵ؛ مام ناوەندی: *(~ boldness)* .

(٣) سروشتێکی تایبەتی هەیە؛ سەر گەرم یا سارد: *(He is bad- ~ .)*

(٤) سازکراو (مۆسیقا).

tempest (tem′pist), *n.* (١) گەردا؛ باوبۆران؛ گێژەڵووکەی دەریا. (٢) هەراوهوریا؛ ژاوەژاو؛ پشێوی؛ بگرەوبەرد.

tempestuous (tem-pes′chōō-əs), *adj.* (١) گەردای؛ لە گێژەڵووکەی دەریا دەچێت. (٢) ئاشوبای؛ توندوتیژ؛ شەڕوشۆڕاوی: *(a ~ meeting, relationship, etc.)*

Templar (tem′plĕr), *n.* (١) ئەندامی " Knight Templar " (ئەم ووشەیە ببینە). (٢) [t-]، پارێزگار یا قوتابی دانشگای یاسا لە لەندەن.

(٣) ئەندامی ڕێکخراوێکی ماسۆنیە.

template (tem′plit), *n. Also* templet, (١) نەخشە؛ قاڵب.

(٢) (ا) پارچە دارێك یا بەردێکە دەخرێتە ژێر نیرگەیەکەوە بۆ دابەشکردنی قورسایی. (ب) دەستەکێکی کورت؛ پارچە دارێکی وەك دەستەك.

temple (tem′p'l), *n.* (١) پەرستگا؛ بتخانە. (٢) کەنیشتە. (٣) کلێسە. (٤) [T-]، مەڵبەندی کۆمەڵە یاسایەکانی لەندەن. (٥) خانوویەکی جوان و گەورە؛ کۆشك: *(a ~ of art)* .

temple (tem′p'l), *n.* لاجانگ.

temple (tem′p'l), *n.* ئامێری ڕاگرتنی قوماش بە ڕێك و پێکی لە کاتی چنیندا بە تەون.

templet (tem′plit), *n.* = template.

tempo (tem′pō), *n.* (١) خێرایی ئاوازی مۆسیقا یا گۆرانی. (٢) پلەی چالاکی یا خێرایی؛ خێرایی و هێواشی ژیان: *(the ~ of modern living)*

temporal (tem′pĕr-əl), *adj.* (١) سەردەمی؛ کاتی؛ کورت. (٢) سەرزەمینی؛ تایبەتی بەم جیهانە؛ ماددی. (٣) نائاینی؛ دنیایی؛ جیهانی. (٤) تایبەتی بە کات نەك جێگە. (٥) تایبەتی بە کات (ڕێزمان)؛ کات پیشاندەر.

n. (١) *(pl.)* ، شتی کاتی یا سەردەمی. (٢) *(pl.)*، سەرمایە یا داهاتی سەردەمی کلێسە.

temporal (tem′pĕr-əl), *adj.* لاجانگی.

temporal bone, ئێسقانی لاجانگ.

temporality (tem´pə-ral′ə-ti), *n.* (١) سەردەمێتی؛ کاتێتی؛ کورتێتی. (٢) *(pl.)*، سەرمایەو داهاتی سەردەمیی کلێسە. (٣) جەماوەری خەڵك جگە لە قەشەو پیاوانی کلێسە.

temporarily (tem´pə-rer′ə-li), *adv.* بۆ سەردەمێك؛ بۆ ماوەیەکی کەم یا کورت.

temporary (tem′pə-rer´i), *adj.* سەردەمی؛ کاتی. **-temporariness** *(n.)*.

temporize (tem′pə-rīz´), *v.t.* (١) بەپێی ڕۆژگار جوڵانەوە؛ ملکەچ کردن بۆ باری سەردەمی ژیان؛ لەگەڵ ڕۆژگاردا گونجان. (٢) شت بە قنگدا خستن بۆ کات بردنە سەر؛ درێژە بە گفتوگۆدان و بڕیار

دواخستن بۆ خۆ لادان لە شەڕو ناکۆکی.

-temporization *(n.).*

tempt (tempt), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە. ٢) فریودان؛ لاسدان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ هەڵفریواندن. (٣) ئارەزوو جوڵاندن؛ دڵ بۆ لێدان. (٤) مەیل هەبوون؛ وا لێ هاتن؛ والێکردن. (٥) خۆ دان بە دەم مەترسی‌یەوە؛ پرکێشی کردن؛ خۆ لە قەرەی کاری پڕ مەترسی دان

temptation (temp-tā′shən), *n.* (١) فریودان؛ لاسدان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ هەڵفریواندن. (٢) شتی فریودەر؛ شتی دڵڕفێن یا فریوێن.

tempter (temp′tĕr), *n.* فریودەر.

the Tempter, شەیتان.

tempting (temp′tiŋ), *adj.* فریوێن؛ دڵڕفێن؛ ئارەزوو هەڵستێن.

temptress (temp′tris), *n.* ژنی فریودەر (بۆ جووت بوون).

ten (ten), *n.* (١) دە (٢: دە کەس یا شت؛ کۆمەڵێکی دەیی. (٣) دەهەم؛ دەیەم؛ دەیەمین. (٤) دەڵۆ (کاغەزی قومارو یاری). (٥) [Colloq.]. دە دۆلاری؛ دە دۆلار.

tenable (ten′ə-b'l), *adj.* (١) دەپارێزرێ (سەنگەر، قەڵا، جێ)؛ دەتوانرێ پارێزگاری بکرێ. (٢) بەجێ (بیروباوەڕ)؛ پشتگیری دەکرێ.

-tenability *(n.).*

tenace (ten′ās), *n.* دوو کاغەزی گرنگ هاتنە دەستی یاریکەرێک.

tenacious (ti-nā′shəs), *adj.. (a ~ grip)* (١) توند؛ قایم؛ بەرنەدەر. *(a ~ memory)* (٢) تیژ (بیر)؛ لەبیر نەچووەوە. *(~ wood)* (٣) پتەو؛ سەخت؛ جێ. *(~ courage)* (٤) سرێشاوی؛ لینج. (٥) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر؛ نەبەز.

-tenaciously *(adv.)*; **tenaciousness** *(n.).*

tenacity (ti-nas′ə-ti), *n.* (١) توندی؛ قایمی؛ بەهێزی. (٢) پتەوی؛ سەختی؛ جێری. (٣) کۆڵ نەدان؛ وازنەهێنان.

tenaculum (ti-nak′yoo-ləm), *n.* قولاپی نەشتەرگەری.

tenancy (ten′ən-si), *n.* (١) بە کرێ گرتن؛ کرێ گرتەیی. (٢) خانوو یا زەوی بە کرێ گیراو؛ خانوو یا زەوی کرێ گرتە. (٣) ماوەی نەم بە کرێ گرتنە. (٤) خانوو یا زەوی بە دەستەوە بوون بە خاوەنێتی بێ یا بە کرێچێتی.

tenant (ten′ənt), *n.* (١) کرێچی؛ کرێ گرتە. (٢) تێدا دانیشتوو؛ نیشتەنی. (٣) کەسێک کە خانوو یا زەوی یا بە دەستەوە بێ بە خاوەنێتی بێ یا بە کرێچێتی.

v.t. بە کرێ گرتن؛ تێدا دانیشتن (خانوو).

tenantable (ten′ənt-ə-b'l), *adj.* بە کرێ دەدرێ؛ بۆ بە کرێدان دەشێت.

tenant farmer, کشتکاری کرێ گرتە؛ وەرزێرێکە زەوی بە پارە بە کرێ بگرێ یا بەشێک لە بەرهەمی زەوی‌یەکە بداتە خاوەنەکەی.

tenantry (ten′ənt-ri), *n.* (١) کرێچی‌یان؛ کرێ گرتەیان. (٢) کرێچێتی؛ کرێ گرتەیی.

ten-cent store, = five-and-ten-cent store.

tench (tench), *n.* ماسی‌یەکی پوباری نەورووپایی‌یە.

Ten commandments, دە فەرمانەکە (کە خودا ناردی بۆ جوولەکە بە موسادا بەپێی ئینجیل).

tend (tend), *v.t.* چاودێری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ خەریک بوون: *(A shepherd ~s sheep.; They ~ the store.; to ~ a child)*

v.i. [Colloq.], سەرنج پێدان.

tend on, بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن.

tend (tend), *v.i.* (١) چوون بەرەو؛ ڕۆیشتن بۆ: *(The road ~s south.)*

(٢) بەرەو ئامانجێکی تایبەتی چوون؛ ئەنجامی تایبەتی بوون: *(War ~s to defeat its purposes.)*

(٣) بە لایەکدا داتاشین؛ مەیلێکی تایبەتی هەبوون: *(He ~s to exaggerate. She ~s towards selfishness.)*

tendance (ten′dəns), *n.* (١) سەرپەرشتی؛ چاودێری. (٢) [Obs.]، بەردەستان؛ خزمەتکاران.

tendancy (ten′dən-si), *n.* (١) بە لایەکدا داتاشین؛ لایەنگری؛ مەیل؛ حەزی زگماکی؛ ئارەزووی سرووشتی: *(He has a ~ to repeat himself.)*

(٢) مەبەست؛ ئامانج

tendentious (ten-den′shəs), *adj. Also* **tendencious,** لایەنگر؛ پشتگیریکەری هەڵوێستێکی تایبەتی؛ بانگ بۆ هەڵدەر: *(~ writings)* .

tender (ten′dĕr), *adj.* (١) ناسک (خواردەمەنی)؛ نەرم؛ گول بە دەم. (٢) ناسک؛ لاواز؛ بەرگە نەگر؛ بێ هێز. (٣) کاڵوکرچ (تەمەن)؛ هەرزە؛ منداڵ؛ نەگەییو: *(the ~ years)* . (٤) کاڵ: *(~ colors)* . (٥) ناسک؛ پێویست بە وردی‌و ووریایی دەکات: *(a ~ question)* . (٦) نەرم؛ ناسک؛ سووک: *(a ~ touch)* . (٧) ڕووخۆش؛ خۆشەویستانە؛ هی خۆشەویستی: *(a ~ smile)* . (٨) بەتەنگەوەهاتوو. (٩) ڕەزیل؛ دەست قوچاو؛ بەرچاوتەنگ. (١٠) زوو ئازاری دەبێ؛ ناسک (بریتی تازە): *(~ skin)* . (١١) هەست ناسک. (١٢) دڵ نەرم؛ بە بەزەیی.

v.i. (١) ناسک کردن؛ نەرم کردن. (٢) [Archaic]، بە ناسکی لەگەڵ جوڵانەوە.

-tenderly *(adv.)*; **tenderness** *(n.).*

tender (ten′dĕr), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (بۆ دانەوەی قەرزێک یا چاکەیەک یا نەرکێکی سەرشان). (٢) پێشکەش کردن (بۆ پەسەندکردن)؛ دان: *(He ~ed his resignation.)*

n. (١) پێشکەشی پارە یا شت (بۆ قەرز یا چاکە دانەوە). (٢) پێشکەشی ڕەسمی (ژن خواستن، قۆنتەرات)؛ تێندەر: *(She accepted his ~ of marriage.)*

tender (ten′dĕr), *n.* (١) سەرپەرشت؛ چاودێر؛ سەرپەرشتیار. (٢) کەشتی‌یەکی بچووکە شتومەک دەگەیەنێ بە کەشتی‌یەکی گەورە. (٣) بەلەمی گواستنەوە لە نێوان کەشتی‌یەک‌و کەناری دەریادا. (٤) فارگۆنی خەڵووزو ئاوی شەمەندەفەر.

tenderfoot (ten′dĕr-foot′), *n.* (١) کەسێکی تازە هاتوو بۆ ناوچەیەک (بەتایبەتی ناوچەی تازە ئاوەدانکراوە)؛ شلە شاری. (٢) تازەکار؛ نەشارەزا؛ نەوکار. (٣) ئەندامی تازەی دییدەوانی.

-tenderfooted *(adj.).*

tenderhearted (ten′dĕr-här′tid), *adj.* دڵ نەرم؛ بە بەزەیی؛ بەڕەحم.

-tenderheartedly *(adv.)*; **tenderheartedness** *(n.).*

tenderize (ten′dĕr-īz′), *v.t.* گۆشت ناسک کردن (بە داوەرمانی تایبەتی پێش لێنانی).

tenderizer (ten′dĕr-īz′ĕr), *n.* داوەرمانی گۆشت ناسککەر (دەکرێ بە گۆشتەوە پێش لێنانی). (هەروەها " meat tenderizer ").

tenderloin (ten′dĕr-loin′), *n.* (١) گۆشتی پشتەمەغزە. (٢) (!) [-'l]، گەرەکێکی شاری " نیویۆرک "ە، زوو بە خراپەکاری‌و داوێن پیسی‌و بەرتیل خواردن... هتد ناسرابوو. (ب) گەرەکی قەحبەخانەو بەد ڕەوشتی‌و خراپەکاری.

tender-minded (ten′dĕr-mīn′did), *adj.* خۆشبین؛ خەیاڵ پڵاو؛ خراپە نەبین.

tendinous (ten′di-nəs), *adj.* (١) ژێی؛ ماسولکە ژێی. (٢) لە ماسولکە ژێ پێکهاتوو؛ ماسولکەیی: *(a ~ tissue)* .

tendon (ten′dən), *n.* ژێ (تونکاری)؛ ماسولکە ژێ.

tendrill (ten′dril), *n.* تەرزی پیاهەڵگەڕان (ڕووەکناسی).

tenebrific (ten´ə-brif´ik), *adj.* ١) تاریککەر. ٢) تاریك؛ ناخۆش؛ دل تەنگکەر.

tenebrous (ten´ə-brəs), *adj.* تاریك؛ تاریك و نووتەك؛ دل تەنگکەر؛ ناخۆش.

tenement (ten´ə-mənt), *n.* ١) خانوو یا زەوی کرێ. ٢) مان؛ خانوو؛ نشینگە. (٣) ژووری کرێ؛ چەند ژوورێکی کرێ پێکەوە. ٤) **tenament house**، [Poetic] (٥) نشینگا؛ جێی ژیان.

-tenemental; tenementary *(adj.).*

tenement house, خانوویەکی زۆل بەش بەشی کرێیە بەتایبەتی لە گەرەکێکی هەژاری شاردا.

tenesmus (ti-nez´məs, ti-nes´məs), *n.* میز یا گوو زۆر هاتن بەڵام بۆ نەکران (ئەم نەخۆشیە لە " میزگیران " جیایە).

tenet (ten´it, tē´nit), *n.* ڕێبار؛ ڕێبازگە؛ ڕەوا (بەتایبەتی هی دەستەیەکی ئاینی، فەلسەفی، یا ڕامیاری).

tenfold (ten´fōld´), *adj.* ١) دە بەشی؛ دە بەش؛ دە پارچەیی. ٢) دە ئەوەندە.

adv. دە ئەوەندە.

ten-gallon hat, حۆزە تەپڵەیەکی قەراغ پانی کاوبۆیەکانە.

tenia (tē´ni-ə), *n.* = taenia.

teniasis (ti-nī´ə-sis), *n.* = taeniasis.

tennis (ten´is), *n.* تەنس؛ یاری تەنس.

tennis court, یاریگەی تەنس.

tennis shoe, پێلاوی تەنس.

tenon (ten´ən), *n.* زمانە (دارتاشی).

v.t. & v.i. ١) بە زمانە لێکدان. ٢) زمانە بۆ کردن.

tenor (ten´ər), *n.* ١) ڕێبار؛ ڕێڕەو؛ *(the even ~ of his life)* ٢) مانای گشتی؛ مەبەست: *(the ~ of his speech)*. ٣) سەروشتی گشتی. ٤) وێنەی دەقاودەق (بەڵگەی یاسایی). ٥) بەرزترین دەنگی پیاو لە گۆرانی ووتندا. ٦) ئەو بەشەی بەم دەنگە بەرزە دەوترێ (گۆرانی، ئۆپەرا). ٧) گۆرانی بێژێك یا ئامێرێکی وەها دەنگ بەرز.

adj. دەنگ بەرز (گۆرانی بێژ، ئامێری مۆسیقا).

tenpence (ten´pens´), *n.* دە پەنس؛ دە پەنسی.

tenpenny (ten´pen´i), *n.* ١) دە پەنسی؛ دە پەنس دەهێنێ. ٢) بزماری سێ گرێ یا نیجی.

tenpenny nail, بزماری درێژی سێ گرێ یا نیجی.

tenpins (ten´pinz´), *n.pl.* ١) یاریەکە لە " بۆڵینگ " دەچێ. ٢) نیشانێکە لە شووشەی مل باریك دەچێ لەم یاریەدا نیشانی لێ دەگیرێتەوە.

tenrec (ten´rek), *n.* گیاندارێکی شیردەری جۆرجانەوەرخۆرە.

tense (tens), *adj.* ١) جەڕاو؛ جەڕیو؛ تورت؛ کرژ؛ توند. ٢) دەمار کرژ؛ کرژ؛ گرژ؛ ئالۆز؛ ئالۆزاو.

v.t. & v.i. ١) جەڕاندن؛ جەڕان. ٢) دەمار کرژبوون؛ کرژبوون؛ ئالۆزان.

tense (tens), *n.* کات (ڕێزمان)؛ کاتی کردار (ڕێزمان).

tensible (ten´sə-b'l), *adj.* دەکشێت؛ دەکشێنرێت.

-tensibility *(n.)*; **tensibly** *(adv.).*

tensile (ten´s'l, ten´sil), *adj.* ١) تایبەتی بە کرژی، توندی، یا جەڕان. ٢) **tensible**.

-tensility *(n.).*

tensile strength, بەرهەڵستی جەڕان.

tensimeter (ten-sim´ə-tēr), *n.* پێوەری پاڵەپەستۆی هەڵم یا گاز. (هەروەها " manometer ")

tensiometer (ten´si-om´ə-tēr), *n.* پێوەری جەڕاوی یا توندی.

tension (ten´shən), *n.* ١) کرژی؛ توندی؛ جەڕان. ٢) دەمارکرژی؛ گرژی؛ دەمارگیری. (٣) ناکۆکی (نێوان مرۆڤ یا ووڵاتان)؛ ئالۆزی؛ ناخۆشی: *(T~ is rising between the two countries.)* ٤) ئامێری توندکردنەوە یا جەڕاندن (دەزووی مەکینەی جل دووڕین). ٥) پاڵەپەستۆی کارەبا؛ پەستانی کارەبا. ٦) هێزی هەڵم یا گاز. (٧) هێزی جەڕان، توندکردنەوە، یا ڕاکێشان

tensity (ten´sə-ti), *n.* کرژی؛ توندی؛ دەمارکرژی.

tensive (ten´siv), *adj.* کرژکەر؛ گرژکەر؛ توندکەرەوە؛ دەمار کرژکەر.

tensor (ten´sĕr, ten´sôr), *n.* ماسولکەیەکە کە ماسولکەی کرژکەر: ئەندامێکی لەش کرژ یا تورت دەکات.

ten-strike (ten´strīk´), *n.* (١) لێدانێکی زۆر باش کە هەر دە نیشانەکە بخات لە یاری " tenpins " دا. (٢) [Colloq.]، کارێکی زۆر سەرکەوتوو.

tent (tent), *n.* (١) چادر؛ دەوار؛ خێوەت. (٢) چادری نۆکسجین: چەترێکە بەسەر جێگەی نەخۆشێکەوە کە نۆکسجینی دەدرێتێ.

v.i. چادر هەڵدان؛ لە دەواردا ژیان؛ خێوەت هەڵدان.

v.t. [Rare], لە چادردا حەواندنەوە؛ جێ کردنەوە لە دەواردا؛ لە چادردا دانان.

tent (tent), *n.* تۆپەوانەیەکی سارغی یا لۆکەیە دەخرێتە بریندێکەوە بۆ کردنەوەی.

tent (tent), *v.t.* [Scot.], (١) گوێ ڕاگرتن؛ سەرنج پێدان؛ ووریا بوون. (٢) خزمەت کردن؛ بەردەستی کردن.

tentacle (ten´tə-k'l), *n.* (١) شاخی هەستداری گیانداری بێ بڕیڕە (کە بۆ هەست کردن و گرتن و خۆ پێوە نووساندن... هتد بەکاری دەهێنن). (٢) تووکی هەستدارە بە گەلای ڕووەکی جانەوەرخۆرەوە. (٣) ئەندامی گرتن و هەستکردن.

-tentacular *(adj.).*

tentage (ten´tij), *n.* (١) سەرجەمی چادر یا دەوار؛ چادر بەگشتی. (٢) هەموو ئەو چادرانەی ئامادەن و لەبەردەستدان بۆ بەکارهێنان. (٣) کەرەستەی چادر و چادر هەڵدان.

tentative (ten´tə-tiv), *adj.* (١) سەردەمی؛ مەرجی؛ کاتی؛ بۆ تاقیکردنەوە؛ ئەزموونەوە بە تەواوی؛ نێستا دانراوە یا کراوە بەڵام ڕەنگە لە دواید بگۆڕێ: *(a ~ schedule, appointment, meeting, plan, etc.)* (٢) دوودڵ؛ ڕاڕا؛ نادڵنیا: *(a ~ smile)*.

tentatively (ten´tə-tiv´li), *adv.* بە سەردەمی؛ بە نەبڕاوەیی؛ بەبێ دڵنیایی: *(We've agreed ~ to meet with them next week.)*

tent caterpillar, جۆرە تەتەڵەمێرانێکی زیانبەخشە بە کۆمەڵ دەژین لە تەونی وەك چادردا بەسەر درەختەوە.

tented (ten´tid), *adj.* (١) بە چادر داپۆشراو؛ چادر تێدا هەڵدراو: *(a ~ shoreline)* (٢) چادرنشین؛ لە چادردا ژیاو. (٣) چادری؛ لە چادر یا دەوار دەچێ.

tenter (ten´tēr), *n.* (١) چوارچێوەیەکە کالای تەنراوی لەسەر پاددەکێشرێ پاش دروستکردنی بۆ ئەوەی نەچێتەوە یەك. (٢) **tenterhook**.

v.t. & v.i. ڕاکێشانی کالا لەسەر چوارچێوەیەکی وەها.

tenterhook (ten´tēr-hook´), *n.* قولاپی قوماشی تازە پێ ڕاگیراو و ڕاکێشراو لەسەر چوارچێوە.

on tenterhooks, لە دڵەڕاوکێدا بوون؛ لە دڵەخورتێدا بوون؛ لە مەڕاق و دڵەڕزێدا بوون.

tenth (tenth), *adj.* (١) دەیەم؛ دەهەم؛ دەیەمین. (٢) هی دەیەك؛ دەیەکی. *n.* (١) دەیەم؛ دەهەم؛ دەیەمین. (٢) دەیەك.

tenth-rate (tenth-rāt´), *adj.* پلەی دەیەم؛ گەنۆ؛ زۆر خراپ.

tent-maker (tent´māk´ēr), *n.* چادرچی؛ دەوارکەر.

tent-stitch (tent′stich), *n.* تەقەلی کورسی لابەلا (نەقشکاری).
tenuis (ten′ū-is), *n.* تیپێکی بێ دەنگە کە لە کاتی پرتاندنیدا هەوا هاتوچۆ ناکات لە دەمدا وەک: k, t, p (دەنگناسی).
tenuity (ten-ū′ə-ti, ti-nōō′ə-ti), *n.* (ا) باریکی؛ تەنکی. (ب) ناسکی (ج) ناپتەوی. (د) کەمی. (٢) بێ غیرەتی؛ بوردەڵەیی؛ بێ زەبری
tenuous (ten′ū-əs), *adj.* (١) ناسک؛ تەنک؛ باریک: *(the ~ web of a spider)* (٢) تەنک؛ سووک *(The air at great attitudes is ~.)* . (٣) (ا) هیچ‌وپووچ؛ لاواز: *(a ~ argument)* . (ب) شلۆق؛ ناپتەو *(a ~ relationship)* .
tenure (ten′yĕr), *n.* (١) خاوەنێتی؛ تاپۆ بەدەستەوە بوون. (٢) مافی خاوەنێتی؛ مافی هەبوون. (٣) ماوەی خاوەنێتی؛ ماوەی بەدەستەوە بوون؛ ماوەی مانەوە لەسەر کار: *(The ~ of office of an American president is four years.)* (٤) مەرجی خاوەنێتی؛ مەرجی بەدەستەوە بوون. (٥) جێگیربوون لەسەر کار (بەتایبەتی مامۆستای زانکۆ)؛ چەسپانی مامۆستا لەسەر کار
(Some of our professors have ~ and some don't.)
-tenurial *(adj.).*
teocalli (tē′ə-kal′li, tā′ə-käl′yi), *n.* پەرستگایەکی مەکسیکی یا نەمەریکای لاتینی‌یە بە تەرقەسەری تەپۆلکەیەکی قورچکەیی‌یەوە.
teosinte (tē′ə-sin′ti), *n.* گیایەکی بەرزی مەکسیکی‌یە لە توخمی گەنمەشامی بۆ تالیک بەکاردەهێنرێ.
tepee (tē′pē), *n. Also* teepee, چادری قوچکەیی لە پێست دروستکراوی هیندی‌یە نەمەریکایی‌یەکانە.
tepefy (tep′ə-fī′), *v.t.* شلەتێن کردن
v.i. شلەتێن بوون.
tepid (tep′id), *adj.* (١) شلەتێن (٢) سارد؛ نابەدڵ؛ کەم؛ بێ پەرۆش: *(a ~ interest)* .
-tepidity *(n.)*; tepidness *(n.)*; **tepidly** *(adv.).*
tequila (ti-kē′lä), *n.* تەکیلە (ا) ڕووەکێکی مەکسیکی‌یە. (ب) خواردنەوەیەکی مەستکەرە لە قەدی ئەم ڕووەکە دروست دەکرێ.
ter- (ter), پێشگرێکە نەمانای: سێ؛ سێیەک؛ سێ ئەوەندە: *(tercentenary)*
teraphim (ter′ə-fim), *n.pl.* بتە بچووکەکانی نەتەوە سامی‌یەکانی کۆنە (کە بە خودا دادەنران).
terato- (ter′ə-tō, ter′ə-tə), پێشگرێکە نەمانای: دەعبا؛ سەیرو ئاشرین *(teratology)* .
teratoid (ter′ə-toid′), *adj.* دەعبایی؛ لە دەعبا دەچێ.
teratology (ter′ə-tol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی گیانداری شێوە تێکچووی لە دەعباچوو.
-teratological *(adj.).*
teratoma (ter′ə-tō′mə), *n.* ناوساوی یا بریتیکە لە شانەی جۆراوجۆر پێکهاتووە.
terbium (tūr′bi-əm), *n.* تربیوم: توخمێکی کانزایی کیمیاگەری‌یە.
tercel (tūr′s'l), *n.* باز (نێرە)
tercentenary (tĕr-sen′tə-ner′i), *n.* (١) سێ سەد ساڵ. (٢) یادی سێ سەد ساڵە؛ ناهەنگی یادی سێ سەد ساڵە.
adj. (١) سێ سەد ساڵی؛ تایبەتی بە سێ سەد ساڵ. (٢) هی یادی سێ سەد ساڵە.
tercentennial, *n. & adj.* = tercentenary.
tercet (tūr′sit, tĕr-set′), *n.* (١) سێ خشتەکی؛ بڕگەی سێ دێڕی هۆنراوە. (٢) سێ ئاوازی مۆسیقایە کە لە ماوەی دوو ئاوازدا لێ بدرێن. (هەروەها " triplet ").

terebinth (ter′ə-binth′), *n.* دارەبەن؛ دارقەزوان.
terebinthine (ter′ə-bin′thin), *adj. Also* terebinthic, -(١) دارەبەنی؛ دارقەزوانی. (٢) تەرپەنتینی؛ لە ماددەی " تەرپەنتین " دەچێ؛ تایبەتی بە " تەرپەنتین "
teredo (tē-rē′dō), *n.* = shipworm.
terete (tə-rēt′, ter′ēt), *adj.* لوولەکی و هەر دوورسەر تیژو ساف.
tergal (tūr′g'l), *adj.* تایبەتی بە پشت
tergiversate (tūr′ji-vēr-sāt′), *v.i.* (١) هەڵگەڕانەوە (لە ئاین و بیروباوەڕو حیزب)؛ دەستبەردار بوون؛ وازهێنان. (٢) ئاین‌وڤۆین کردن؛ قسە نەدان بەدەستەوە؛ دووزبانی کردن.
-tergiversation *(n.).*
tergum (tūr′gəm), *n.* پشت (گیانەوەرناسی).
term (tūrm), *n.* (١) (ا) ماوە؛ ماوەیەکی تایبەتی؛ وەرز؛ کەڵ. (ب) ماوەی لەسەر کار مانەوە: *(a six-year ~ as senator)* (ج) وەرزی قوتابخانە یا دادگا: *(the spring ~ at school)* . (٢) (ا) کاتی دەستپێکردن یا دوایی هاتنی ماوەیەک. (ب) پۆژی دانەوە؛ دوا کات (قەرزدانەوە). (ج) کۆتایی سکپڕی ئاسایی؛ دوایی؛ پایان: *(~ to carry a foetus to)* . (٣) (*pl.*)، مەرج (ڕێکەوتن، پەیمان، ئاڵو وێر... هتد): *(the ~s of a treaty; to get a contract on easy ~s)* (٤) (*pl.*)، (ا) پەیوەندی دوولایی یا بەرامبەر. (ب) پەیوەندی هاوتایی. (٥) زاراوە؛ زاراوەی تایبەت بە ڕشتەیەک: *(a scientific ~ ; a medical ~)* (٦) (*pl.*)، ووتەی بەکارهێنراو بە زاراوەیەکی تایبەتی: *(He spoke of her in derogatory ~s.)* (٧) [Archaic or Rare]، سنوور؛ نەوپەڕ. (٨) (*pl.*)، [Obs.]، بار؛ هەل‌ومەرج. (٩) (ا) ماوەی گرتن یا بەستنی دادگا. (ب) ماوەی بەدەستەوەبوونی خانوو یا زەوی‌وزار. (ج) ئەم خانوو یا زەوی‌وزارە. (د) ماوەی قەرزدانەوە. (١٠) تای تەرازووی دوو بیری هاوپەیوەندی (ژیربێژی). (١١) (ا) تای کەرت (بیرکاری). (ب) تاکی زنجیرە. (ج) تای جەبری.
v.t. پێ ووتن؛ وا پێ ووتن؛ ناونان.
be on bad terms with, ناکۆک بوون؛ ناڕێک بوون لەگەڵ.
be on good terms with, کۆک بوون؛ ڕێک بوون لەگەڵ.
bring to terms, بە زۆر ڕازی کردن؛ بە زۆر ڕێکخستن؛ بە زۆر پێ کردن.
come to terms, ڕێکەوتن.
in terms of, لە ڕووی؛ لە لایەن: *(He thinks of everything in terms of money.)*
make terms, ڕێکەوتن.
termagant (tūr′mə-gənt), *n.* = shrew.
adj. شەڕەنگێز؛ بێ حەیا؛ زمان پیس؛ تووڕەوتۆڕ.
-termagancy *(n.).*
term day, پۆژی دانەوە (قەرز).
termer (tūr′mĕr), *n.* (١) ئەو کەسەی ماوەیەک دەباتە سەر لە شوێنێکدا؛ بەتایبەتی لە بەندیخانەدا؛ بەندکراوێک بۆ ئەوەندە جار: *(a third- ~)* . (٢) [Obs.]، termor .
terminable (tūr′mi-nə-b'l), *adj.* (١) کۆتایی پێ دێت؛ دەتوانرێ دوایی پێ بهێنرێ. (٢) کۆتایی دێت پاش ماوەیەکی تایبەتی (قۆنتەرات).
-terminability *(n.).*
terminal (tūr′mə-n'l), *adj.* (١) دوا؛ هی دوایی؛ هەرە دوا. (٢) وەرزی؛ وەرزانە: *(a ~ examination)* . (٣) هی دوا ئێستگەی شەمەندەفەر.

(a ~ leaflet) (٤) سەرلقی؛ سەرتەرزی.
(٥) کوشندە؛ بێ دەرمان؛ بێ چارە؛ دوایی پێ هێنێ.
(a ~ disease; ~ cancer)
n. (١) سەر؛ جەمسەر؛ لا؛ دوایی؛ پایان؛ کۆتایی.
(٢) نیشتگەی کۆتایی و سەرەتا (شەمەندەفەر، پاس، فڕۆکە)؛ دوا نیشتگە؛ نیشتگەی نەهەم سەرو نەوسەر.
-terminally (adv.).
terminal leave, دوا وەرچانی نەفسەر یا سەربازپێش لێ خستنی
terminate (tûr′mə-nāt′), v.t. کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ هێنان؛ بڕینەوە.
(to ~ a contract, relationship, an agreement, etc.)
v.i. دوایی بێ هاتن؛ کۆتایی پێ هاتن.
termination (tûr′mə-nā′shən), n. (١) کۆتایی پێ هێنان؛ کۆتایی هاتن؛ دوایی هاتن؛ بڕینەوە. (٢) دوایی؛ کۆتایی؛ پایان.
(٣) پاشبەند؛ دوا دەنگ یا بڕگەی وشە. (هەروەها " suffix ").
-terminational (adj.). (٤) ئەنجام
terminative (tûr′mə-nā′tiv), adj. کۆتایی پێ هێن؛ دوایی پێ هێن
n. = suffix.
terminator (tûr′mə-nā′tĕr), n. (١) کۆتایی پێ هێن (مرۆڤ، شت)؛ دوایی پێ هێن؛ قڕتێخەر. (٢) هێڵی نێوان بەشی ڕووناکو تاریکی مانگو نەستێرەی گەڕۆک.
terminology (tûr′mə-nol′ə-ji), n. (١) زاراوە؛ زاراوەی ڕشتەیەکی تایبەتی. (٢) زانستی نەم جۆرە زاراوەیە؛ لێکۆڵینەوەی نەم جۆرە زاراوەیە.
-terminological (adj.).
term insurance, بیمەی سەردەمی (دژی زیان و مردن).
term paper, لێکۆڵینەوەی وەرزی (کە قوتابی زانکۆ دەینووسێ)؛ باسنامەی وەرزی.
terminus (tûr′mə-nəs), n. (١) سنوور. [Rare] . (٢) بەرد یا نیشانەی سنوور؛ سنوور نیشانەکەر. (٣) []، خودای سنوورو نیشانە (نەفسانەی ڕۆمان).
territorial (٤) نیشتگەی نەم سەرو نەوسەر (شەمەندەفەر، پاس، فڕۆکە)؛ دوا نیشتگە؛ کۆتایی ڕێگە. (٥) [Chiefly British] شاری نیشتگەی نەم سەرو نەوسەر.
termite (tûr′mīt), n. مۆرانەی دارو تەختە؛ مۆریانە.
termless (tûrm′lis), adj. (١) بێ پایان؛ بێ سنوور (٢) بێ مەرج
termor (tûr′mĕr), n. کەسێکە کە خاوەنبەرەیەکی بە دەستەوە بێ بۆ ماوەیەک یا هەتا دەمرێ.
tern (tûrn), n. بەڕەسێلکەی دەریا؛ بالندەیەکی دەریاییە لە " gull " دەچێ
tern (tûrn), n. (١) پەیانقۆزەکە بە سێ ژمارە بڕاوێتەوە (٢) نەم سێ ژمارەیە (٣) بەلەمی سێ ستوونی.
ternary (tûr′nĕr-i), adj. (١) سیانە؛ سێیانە؛ لە سێ بەش پێکهاتوو. (٢) سێ‌یەم؛ سێهەم. (٣) لە سێ توخم پێکهاتوو (کیمیاگەری).
(٤) هی دارشتەی لە سێ کانزا پێکهاتوو. (٥) ژێرەکەی سێیە (بیرکاری).
n. [Rare]. دەستەی سێیانە؛ سێ؛ کۆمەڵی سێ‌یی.
ternate (tûr′nāt), adj. (١) سیانە؛ سێیانە؛ لە سێ پێکهاتوو؛ سێ سێ؛ سێ سێ ڕێزکراو. (٢) سێیانە (گەڵا)
terneplate (tûrn′plāt′), n. پەڕەی ئاسن یا پۆڵای داپۆشراو بە دارشتەی تەنەکەو قوڕقوشم
terpsichorean (tûrp′si-kə-rē′ən), adj. سەمایی؛ تایبەتی بە سەما.
n. سەماکەر.
terra alba, خاکە سپی؛ گەچ.
terra (ter′ə), n. [L.], خاک؛ زەمین
terrace (ter′is), n. (١) تەلان؛ تەلان؛ پلە پلەی زەوی؛ لێژگەی پلە پلەکراو. (٢) هەیوان. (٣) سەربانی تەخت.
(٤) ڕیزە خانووی نەختێک لە شەقامەکە بەرزتر.
(٥) شەقامی بەردەمی ڕیزە خانوویەکی وەها بەرز.
(٦) باخچەی درێژکۆڵەی ناوەڕاستی شەقامێک.
v.t. تەلان کردن؛ پلە پلە کردن (زەوی لێژ، چیمەن، قەدپاڵ).
terra-cotta (ter′ə-kot′ə), adj. (١) قاوەیی سوورباو.
(٢) هی قوڕی " terra cotta " (ووشەی داهاتوو ببینە).
terra cotta, (١) قوڕێکی قاوەیی سوورباوە کڵێنەی لێ دروست دەکرێ.
(٢) کڵێنەی بەم قوڕە دروستکراو. (٣) قاوەیی سوورباو.
terra firma, ووشکانی؛ زەمین.
terrain (tə-rān′, te-rān′, ter′ān), n. (١) زەوی؛ پەڵە زەوی.
(٢) زەمین (لەڕووی بەرزی‌و نزمی‌یەوە)؛ بەرزی‌و نزمی زەمین؛ جۆری زەمین
(٣) ناوچە؛ هەرێم؛ ناوچەیەکی جوگرافی. (٤) terrane .
terra incognita (ter′ə in-kog′ni-tə), (١) زەمینی نەدۆزراوە؛ زەمینی نەزانراو. (٢) ڕشتەی زانستی نەزانراو یا نەدۆزراوە.
terramycin (ter′ə-mī′sin), n. تراماییسین؛ جۆرە دەرمانێکە.
terrane (tə-rān′, te-rān′, ter′ān), n. (١) ڕیزە بەردی هاوچەشن (زەمینناسی). (٢) ناوچەی پڕ لە بەردێکی تایبەتی یا چەند بەردێکی هاوچەشن.
terrapin (ter′ə-pin), n. (١) ڕەقە؛ کیسەڵی زەلکاو؛ کیسەڵی ناو شیریناو. (٢) گۆشتی ئەم کیسەڵە.
terraqueous (ter-ā′kwi-əs), adj. ووشکانی ناوی؛ لە ووشکانی‌و لە ناو پێکهاتوو (وەک سەرزەمین).
terrarium (te-rār′i-əm), n. (١) زەوی‌یەکی دەورەگیراوە گیانداری بچووکی تێدا بەخێوەدەکرێ (وەک کیسەڵ‌و قۆزی... هتد).
(٢) دەفری ڕووەکی بچووک تێدا بەخێوکردن.
terrazzo (ter-rät′sô), n. زەمینەی پارچە مەرمەڕی بچووک‌و چیمەنتۆ.
terrene (te-rēn′, ter′ēn), adj. (١) سەرزەمینی؛ زەمینی.
(٢) جیهانی.
n. (١) سەرزەمین. (٢) ناوچە؛ هەرێم.
terreplein (ter′plān′), n. سەکۆی لەسەر دابەستنی تۆپی ناو سەنگەر.
terrestrial (tə-res′tri-əl), adj. (١) سەرزەمینی؛ جیهانی؛ تایبەتی بەم سەرزەمینە. (٢) ووشکانی. (٣) زەمین نشین؛ ووشکانی نشین
(٤) لە خاکدا ڕووا؛ لە خاکدا پەروەردە بوو؛ خاکی.
n. زەمین نشین؛ مرۆڤ؛ دانیشتوویەکی سەرزەمین.
terret (ter′it), n. (١) ئەڵقەی پستی سەگو تانجی؛ ئەڵقەی ملبەندی سەگ. (٢) ئەڵقەی زین‌و قایش‌و قرووشی نەسپ کە ڕەشمەو لغاوی پێدا دەکرێ.
terrible (ter′ə-b'l), adj. (١) سامناک؛ ترسناک؛ جەرگبڕ.
(٢) ئێجگار زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر.
(٣) ناخۆش؛ خراپ؛ زۆر ناخۆش یا خراپ:
(She had a ~ time at the party.)
terribly (ter′ə-bli), adv. (١) ترسناکانە؛ سامناکانە.
(٢) زۆر؛ ئێجگار زۆر: (I'm ~ sorry.) .
terricolous (te-rik′ə-ləs), adj. ووشکانی (ڕووەکناسی)؛ گیانەوەرناسی)؛ لەسەر خاک دەژی.
terrier (ter′i-ēr), n. تێریەر: جۆرە سەگێکی پاوی بچووکی زیرەکی چالاکە.
terrier (ter′i-ēr), n. تۆمارنامەی تاپۆی زەوی‌وزاری ناوچەیەک.
terrific (tə-rif′ik), adj. (١) ترسناک؛ سامناک.
(٢) ناخۆش؛ بێ تاقەتکەر. (٣) نایاب؛ زۆر باش:
(a ~ teacher, chef, dinner, view, time, etc.)
(٤) سەرسوڕهێنەر.
-terrifically (adv.).
terrify (ter′ə-fī′), v.t. تۆقاندن؛ زارەترەک کردن؛ زۆر ترساندن.

territorial (ter´ə-tôr′i-əl, ter´ə-tō′ri-əl), *adj.* (۱) هەرێمی؛ ناوچەیی (۲) تایبەتی بە دەسەڵاتی هەرێمێك.
(۳) [T-]. بەرگری؛ هی بەرگری هەرێمی: *(the British T~ Army)* .
n. (۱) سەربازی هێزی بەرگری هەرێمی. (۲) سەربازی هێزی بەرگری هەرێمی ئینگلیزی.

territorialism (ter´ə-tôr′i-əl-iz'm, ter′ə-tō′ri-əl-iz'm), *n.* (۱) ڕژێمی خاوەن زەوییان. (۲) ڕژێمێکی کلێسەیی‌یە کە دەسەڵات تێیدا بە دەست هێزی شارستانییەوەیە.

territoriality (ter´ə-tôr´i-al′ə-ti, ter′ə-tō′ri-al′ə-ti), *n.* هەرێمێتی؛ ناوچەییتی.

territorial waters, ئاوی هەرێمی: ئاوی کەنار دەریای وڵاتێکە کە هەتا سێ میل هی ئەو وڵاتەیە.

territory (ter′ə-tôr´i, ter′ə-tō´ri), *n.* (۱) هەرێم؛ ناوچە. (۲) خاك و ئاوی وڵاتێك. (۳) هەرێمی ژێردەستە یا سەر بە وڵاتێکە کە مێشتا نەبووبن بە بەشێك لەو وڵاتە. (٤) ناوچەی کارو‌کاسبی (بەتایبەتی هی فرۆشیاری گەڕۆك). (٥) مەیدانی کارو بێرکردنەوەو چالاکی... هتد. (٦) لایەکی گۆڕەپانە کە بە دەست تیپێکی یاریپەوەیە.

terror (ter′ēr), *n.* (۱) ترس؛ ترسێکی ئێجگار زۆر؛ تۆقین؛ ترس‌ولەرز. (۲) شتی ترسناك؛ کەسێکی ترسناك. (۳) ڕەش کوژی؛ تۆقاندن؛ تێرۆر. (٤) [Colloq.]، کەسێکی بێزارکەر یا پەستکەر.

terrorism (ter′ēr-iz'm), *n.* ڕەش کوژی؛ تۆقاندن؛ تێرۆریزم.

terrorist (ter′ēr-ist), *n.* تۆقێنەر؛ ترسێنەر؛ زراوبەر؛ ڕەش کوژ؛ تیرۆریست.

-terroristic *(adj.)*.

terrorize (ter′ə-rīz´), *v.t.* (۱) تۆقاندن؛ ترساندن؛ زارەتڕەك کردن. (۲) بە زۆر پێ کردن؛ ترس نانە بەرو پێ کردن.

-terrorization *(n.)*.

terror-stricken (ter′ēr-strik´n), *adj.* تۆقیو؛ زۆر ترسار؛ زارەتڕەك بوو.

terry (ter′i), *n.* (۱) کورك؛ گەندەمووی قوماش. (۲) قوماشی کورکاوی؛ قوماشی گەندەموودار. (پێشی دەوترێ: " terry cloth ").

terse (tûrs), *adj.* کورت (ووتە، وەڵام)؛ کورتو بەجێ: *(a ~ reply)* .

-tersely *(adv.)*; **terseness** *(n.)*.

tertial (tûr′shəl), *adj.* هی سێیەم ڕیزی پەڕی فڕین؛ هی پەڕی فڕین. *n.* پەڕی سێیەم ڕیزی فڕینی باڵندە.

tertian (tûr′shən), *adj.* هەر ڕۆژ نە ڕۆژێ؛ هەر سێ ڕۆژ جارێك. *n.* = **tertian fever.**

tertian fever, نۆزەتا؛ سێیەڕۆ.

tertiary (tûr′shi-er´i, tûr′shə-ri), *adj.* (۱) سێیەم؛ سێیەم پلە؛ سێیەمین. (۲) هی پلەی سێیەم لە پەرستگادا. (۳) [T-]. هی چەرخی سێیەم (زەمیناسی). (٤) **tertial** .
n. (۱) ئەندامێکی پلەی سێیەمی پەرستگا. (۲) پەڕی فڕینی باڵندە.

the Tertiary, چەرخی سێیەم (زەمیناسی).

tertiary color, ڕەنگێکە لە تێکەڵ کردنی دوو ڕەنگی ناسەرەکی پێکدێت

tervalent (tēr-vā′lənt), *adj.* سێ هاوهێزی (کیمیا).

terza rima (ter′tsä rē′mä), هۆنراوەیەکی سێ خشتەکی‌یە لە بنچینەدا نیتاڵی‌یە (قافیە) کەی بەم جۆرەیە: **aba, bcb, cdc** .

tessellate (tes′ə-lāt′), *v.t.* کاشی بەند کردن؛ نەخشاندن بە کاشی و شووشەو بەردی هەمەڕەنگ.

-tessellation *(n.)*.

tessera (tes′ēr-ə), *n.* پارچە تەختە، کاشی، شووشە یا بەردی مەڕەپێ بچووك (لە نەخشکارید! بەکاردەهێنرێ).

test (test), *n.* (۱) cupel . (۲) تاقیکردنەوە؛ ئەزموون. (۳) پێوان؛ پێوەر.
v.t. (۱) کانزا پوختەکردن؛ جیاکردنەوەی کانزای بەنرخ لە هی بێ نرخ (۲) تاقیکردنەوە.

test (test), *n.* قاوغی گیاندارِی ئاوی؛ لەپکە؛ قاقلە.

testa (tes′tə), *n.* (۱) تونکلە تۆو. (۲) قاوغ؛ لەپکە؛ قاقلە.

testaceous (tes-tā′shəs), *adj.* (۱) قاوغی؛ لەپکەیی؛ قاقلەیی. (۲) قاوغدار؛ قاقلەدار. (۳) قاوەیی سوورباو.

testacy (tes′tə-si), *n.* وەسیەتنامە لە دوای خۆ بەجێهێشتن.

testament (tes′tə-mənt), *n.* (۱) پەیمان. (۲) [T-]، یەکێکە لە دوو بەشەکەی ئینجیل (کە پێیان دەوترێ: " the Old Testament " و " the New Testament "). (۳) [T-]، [Colloq.]، بەشی دووەمی ئینجیل " The New Testament ". (٤) وەسیەتنامە: *(his last will and ~)* .

testamentary (tes′tə-men′tə-ri), *adj.* (۱) وەسیەتنامەیی؛ تایبەتی بە وەسیەتنامە. (۲) لە وەسیەتنامەدا بۆی دانراوە یا دراوەتێ (۳) بەپێی وەسیەتنامە کراوە.

testate (tes′tāt), *adj.* وەسیەتنامە لە دوا بەجێماو.
n. وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.

testator (tes′tā-tēr, tes-tā′tēr), *n.* وەسیەتنامە بەجێهێشتوو؛ مردوویەکی وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.

testatrix (tes-tā′triks), *n.* ژنێکی وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.

tester (tes′tēr), *n.* تاقیکەرەوە.

tester (tes′tēr), *n.* چەتری سەر جێگا.

testes (tes′tēz), *n. plural of* **testis.**

testicle (tes′ti-k'l), *n.* گۆن.

testiculate (tes-tik′yoo-lit), *adj. Also* **testicular,** گونی؛ لە گۆن دەچێ؛ هێلکەیی.

testify (tes′tə-fī´), *v.i.* (۱) شایەتی دان (دادگا)؛ گەواهی دان: *(to ~ in court)*
(۲) بەڵگە بوون بۆ؛ نیشانەی ئەوە بوون: *(His words ~ to his impatience.)*
v.t. (۱) شایەتی بۆ دان؛ گەواهی بۆ دان. (۲) بەڵگە بوون بۆ. (۳) بانگ بۆ دان

-testification *(n.)*; **testifier** *(n.)*.

testily (tes′tl-i), *adv.* بە تووڕەیی‌یەوە؛ بە تووڕەو تڕۆیانەوە؛ بە تەنگەجیکلانەوە.

testimonial (tes′tə-mō′ni-əl), *n.* (۱) پەسەندنامە؛ گەواهی؛ گەواهنامە. (۲) خەڵات (بەتایبەتی کە لە کۆمەڵێکەوە پێشکەشی کەسێك بکرێ بە ناشکرا بۆ ئیش‌وکاری بەسوودی)؛ ڕێزنامە؛ سوپاسنامە

testimony (tes′tə-mō´ni), *n.* (۱) شایەتنامە؛ شایەتی؛ گەواهنامە؛ گەواهی (دادگا). (۲) بانگ. (۳) بەڵگەنامە؛ بەڵگە؛ قەوانە: *(His smile was ~ to his disbelief.)* (٤) [T-]، فەرموودەی خودایی (ئینجیل). (٥) بڕوا پێ کردنی ناشکراو جار بۆ دانی (ئاین).

testis (tes′tis), *n.* = **testicle.**

teston (tes′t'n), *n. Also* **testoon,** دراوێکی ئینگلیزی و فەرەنسی کۆنە.

testosterone (tes-tos′tə-rōn´), *n.* تێستۆستەرۆن: هۆرمۆنێکە گۆن دەیرێدەدات.

test paper, (۱) کاغەزی تاقیکردنەوە. (۲) کاغەزی ئەزموون (کیمیا).

test pilot, فڕۆکەوانی تاقیکەرەوە: فڕۆکەوانێکە فڕۆکەی تازە تاقی دەکاتەوە.

test tube, بۆری ئەزموون؛ بۆری تاقیکردنەوە.

test-tube (test′tōōb, test′tūb), *adj.* لە چاکردنی دەستکرد پەیدا بووە: *(a ~ baby)* .

testudinal (tes-tōō′də-n'l, tes-tū′də-n'l), *adj.* کیسەڵی؛ لە کیسەڵ و قاوغەکەی دەچێ

testudinarious (tes-tū′də-nâr′i-əs), *adj.* = testudinal.

testudinate (tes-tōō′də-nāt′, tes-tū′də-nit), *adj.* (١) قۆزاغ وەک قاوغی کیسەڵ. (٢) کیسەڵی

n. کیسەڵ پەنە.

testudo (tes-tōō′dō, tes-tū′dō), *n.* (١) کیسەڵ پەقە (٢) پەناگایەکە سەربانێکی کەوانەیی درێژ بە گوللەی بەسەرەوەیە دەجوڵێنرێ سەربازی گەمارۆدراوی پۆمانەکان بەکاریان دەهێنا (٣) پەردەیەکی پارێزەرە سەربازە پۆمانەکان دروستیان دەکرد بە لێکدانی قەڵغانەکانیان و خستنیە سەر سەریان.

testy (tes′ti), *adj.* تەنگەجێکلانە؛ سەرگەرم؛ زوومەڵچوو.

-testiness *(n.).*

tetanic (ti-tan′ik), *adj.* دەردەکۆپانی.

n. هەر جۆرە دەرمانێکە کە زۆر بەکارهێنانی دەبێتە هۆی دەردەکۆپان.

tetanize (tet′ə-nīz′), *v.t.* تووشی دەردەکۆپان کردن.

tetanus (tet′ə-nəs), *n.* دەردەکۆپار

tetany (tet′ə-ni), *n.* نەخۆشیەکە لە دەردەکۆپان دەچێ.

tetchy (tech′i), *adj. Also* **techy,** تەنگەجێکلانە؛ سەرگەرم؛ زوومەڵچوو

tête-à-tête (tāt′ə-tāt′), *n.* (١) گفتوگۆی دووبەدوو؛ گفتوگۆی ڕووبەڕوو یا تایبەتی. (٢) کورسیەکە لە شێوەی (S) دا دوو کەس لەسەری دادەنیشن.

adj. دووبەدوو؛ ڕووبەڕوو؛ تایبەتی. *(a ~ meeting)* .

adv. ڕووبەڕوو؛ دووبەدوو؛ تایبەتیانە. *(They spoke ~ .)*

tether (teth′ĕr), *n.* (١) کەمەند پەت یا گوریسی وڵاخ بەستنەوە. (٢) مەودا، شارەزایی، زانین، توانا، دانایی... هتد.

v.t. کەمەند کردن؛ وڵاخ بەستنەوە بە پەت یا گوریس

at the end of one's tether, ئیتر لە تینیا نەماوە؛ ئیتر لە باریا نەماوە.

tetra (tet′rə), *n.* جۆرە ماسیەیەکی ڕوباری ناوچە گەرمەکانە.

tetra- (tet′rə), پێشگرێکە بەمانای چوار.

tetrad (tet′rad), *n.* (١) ژمارە چوار (٢) کۆمەڵێک یا دەستەیەکی چواری. (٣) دەستەیەکی چوار کرۆمۆسۆمی کە لە دابەشبوونی جووتی کرۆمۆسۆم پەیدابووبێ (٤) توخمێکی کیمیایی چوار هاوهێزی.

tetragon (tet′rə-gon′), *n.* چوارگۆشە وێنەی چوارگۆشەیی.

-tetragonal *(adj.).*

tetragram (tet′rə-gram′), *n.* ووشەی چوار تیپی

tetrahedral (tet′rə-hē′drəl), *adj.* چوارڕووبی (ئەندازە).

tetrahedrite (tet′rə-hē′drīt), *n.* تێترائیدرایت: کانزایەکی بۆر یا ڕەشباوە.

tetrahedron (tet′rə-hē′drən), *n.* چوارڕوو (ئەندازە)؛ وێنەی چوارڕوو

tetralogy (te-tral′ə-ji), *n.* (١) زنجیرەیەکی چوار شانۆنامەیە سیانیان ناسۆزاوی و یەکێکیان لاقرتی (٢) زنجیرەیەکی چوار شانۆنامە یا ئۆپەرایە.

tetramerous (te-tram′ĕr-əs), *adj.* (١) چوارینە؛ لە چوار بەشی چوون یەک پێکهاتووە؛ کراوە بە چوار بەشی چوون یەکەوە. (٢) چوار چوار پێکەوەن (پەڕەی گوڵ یا نێرکەکەی).

tetrameter (te-tram′ə-tĕr), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی چوارپەرگەیی کێشەدارە

tetrapetalous (tet′rə-pet′l-əs), *adj.* چوار پەڕە گوڵ

tetrapod (tet′rə-pod′), *n.* چوارپێ

tetrapterous (te-trap′tĕr-əs), *adj.* چوار باڵی وەک جانەوەر.

tetrarch (tet′rärk. tē′trärk), *n.* (١) فەرمانڕەوای چواریەکی وڵاتێک (لە ئیمپراتۆریەتی ڕۆمای کۆندا). (٢) شازادەی خوارەدەست؛ فەرمانڕەوای ناسەرەکی

tetrarchy (tet′rär-ki, tē′trär-ki), *n.* (١) چواریەکی وڵاتێک کە لەژێر دەستی فەرماندارێکدا بێ. (٢) میری چوار کەسی. (٣) چوار فەرماندار؛ دەستەیەکی چوار میری. (٤) وڵاتێکی بەشکراو بە چوار بەشەوە.

tetrastich (tet′rə-stik′), *n.* هەڵبەستی چوار دێڕی؛ بڕگەی چوار دێڕی هەڵبەستێک.

tetrastichous (te-tras′ti-kəs), *adj.* بە چوار ڕیزی ستوونی دەڕوێن (گەڵا، گوڵ).

tetratomic (tet′rə-tom′ik), *adj.* چوار گەردیلەیی؛ چوار ئەتۆمی.

tetravalent (tet′rə-vā′lənt, te-trav′ə-lənt), *adj.* چوار هاوهێزی.

tetroxide (te-trok′sīd, te-trok′sid), *n.* ئۆکسیدی چوارینە: ئۆکسیدێکە چوار گەردیلەی ئۆکسجینی تێدا بێ.

tetryl (tet′ril), *n.* باروتێکی زەردە.

tetter (tet′ĕr), *n.* جۆرە نەخۆشیەکی پێستە دەبێتە هۆی خوران (وەک بیرێ).

Teuton (tōō′t'n, tū′t'n), *n.* (١) *(pl.)* ، تیوتۆن: نەتەوەیەکی ئەڵمانی کۆن. (٢) تیوتۆنی؛ ئەڵمانی؛ کەسێکی تیوتۆنی یا ئەڵمانی.

Teutonic (tōō-ton′ik, tū-ton′ik), *adj.* تیوتۆنی. (ووشەی پێشوو ببینە).

Teutonism (tōō′t'n-iz'm, tū′t'n-iz'm), *n.* (١) بڕوا بوون بە بەرزێتی نەتەوەی ئەڵمان؛ ڕەگەزپەرستێتی ئەڵمانی. (٢) زاراوەی ئەڵمانی. (٣) کلتووری ئەڵمانی.

-Teutonist *(n.).*

Texan (tek′s'n), *adj.* تەکساسی.

n. تەکساسی؛ کەسێکی تەکساسی.

Texas (tek′səs), *n.* نۆمی سەرەوەی بەڵەمی هەڵم (کە ژووری ئەفسەری تێدایە).

Texas fever, تای تەکساسی: درمێکی ڕەشەوڵاخ و ئاژەڵ.

Texas Ranger, پۆلیسی سوارەی تەکساسی.

Texas tower, بورجێکی تەکساس: بورجێکی پادارە لەئاو دەربادا.

text (tekst), *n.* (١) دەق؛ دەقی ووتەی نووسەر؛ دەقی ووتەی نووسراو؛ دەقی ووتار: *(the ~ of a letter, speech, etc.)* . (٢) دەقی کتێب جگە لە پەراوێزو پێشەکی و پاشکۆ. (٣) دەقی بەندێکی ئینجیل (کە دەهێنرێتەوە بۆ پشتیوانی بیروباوەڕێک یا پەندێک). (٤) دەستنووسی زل. (٥) باس. (٦) جۆرێکە لە تیپی قەڵەو کە لە چاپ کردندا بەکاردەهێنرێ. (٧) **text-book** .

text-book (tekst′book′), *n.* پەرتووکی قوتابخانە؛ کتێبی قوتابخانە.

text hand, دەستنووسی گەورە.

textile (teks′t'l, teks′til, teks′tīl), *adj.* (١) چنراو؛ تەنراو. (٢) هی چنراو. (٣) دەچنرێ؛ بۆ چنین دەشێ.

n. (١) کالا؛ قوماش؛ کوتاڵ؛ چنراو. (٢) کەرەسەی خاوی چنین (وەک لۆکە، خوری، کەتان).

textual (teks′chōō-əl), *adj.* (١) دەقی؛ هی دەقی نووسراو یا کتێب. (٢) ووشە بە ووشە؛ بەپێی دەقی نووسراو.

textual criticism, ڕەخنەلێگرتن و شیکردنەوەی دەقی کتێب یا نووسراو.

textualism (teks′chōō-əl-iz'm), *n.* (١) دەق پەرستی (ئینجیل). (٢) ڕەخنە لێ گرتن و شیکردنەوەی دەقی کتێب (بەتایبەتی ئینجیل).

-textualist *(n.).*

textuary (teks′chōō-er′i), *adj.* دەق؛ هی دەقی کتێب یا نووسراو.

n. دەق پەرست (بەتایبەتی ئینجیل). (هەروەها " textualist ").

texture (teks′chĕr), *n.* (١) کالا؛ قوماش؛ چنراو.

(٢) چونێتی کاڵا یا چنراوێك: (*a fine ~ ; a coarse ~*) .
(٣) دەق: شێوەی دەق بەستن یا خۆگرتن؛ توندوتۆڵی؛ شێوەی وەستان یا پێکهاتن. (٤) شێوەی پێکهاتن؛ پێکهاتن.

-th, پاشگرێکە بەمانای: (١) کردن؛ کردار: (*stealth*) . (ب) هەبوون: (*wealth*) .

-th, پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندەهەم؛ نیشانەی ژمارەی پلەژمێرە: (*fourth, seventh, tenth*)

-th, پاشگرێکە نیشانەی کرداری کەسی سێیەمی تاکە لە کاتی نێستادا: (*hath, doth*)

thalamencephalon (thal´ə-men-sef′ə-lon´), *n.* بەشی پشتەوەی پێشی مێشکی ناوڵەمە.

thalamus (thal′ə-məs), *n.* (١) تەختی مێشك؛ بنکی مێشك. (٢) تەختی گوڵ.

-thalamic *(adj.).*

thalassic (thə-las′ik), *adj.* (١) دەریایی؛ زەریایی. (٢) کەنداوی؛ هی دەریای بچووکی بە ووشکانی دەورەدراو.

Thalia (thā′li-ə, thāl′yə), *n.* (١) بانوخوای هۆنراوەی لادێو چیرۆکی پێکەنینباوی (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) یەکێکە لە سێ بانوخوا جوانەکە کە جوادێیان دەبەخشی بە هەموو کەس (ئەفسانەی یۆنانی).

thallic (thal′ik), *adj.* تالیومی (ووشەی داهاتوو ببینە).

thallium (thal′i-əm), *n.* تالیۆم تۆخمێکی کیمیایی کانزایی خۆڵەمێشیی.

thallophyte (thal′ə-fīt´), *n.* یەکێکە لە کۆمەڵە ڕووەکێکی بێ گەڵاو ڕەگو قەدی دیار (وەك قەوزەو قارچك).

thallous (thal′əs), *adj.* تالیۆمی: هی ناوێتەیەکی کیمیایی کە تالیۆمی یەك هاوهێزی تێدا بێت.

thallus (thal′əs), *n.* لەشی ڕووەکی بێ گەڵاو ڕەگو قەد (وەك قەوزەو قارچك).

than (*th*an, *th*en; *unstressed th*ən, *th*'n), *conj.* (١) لە (*John is taller ~ his brother.)*
(٢) لەوە؛ بە لاوە باشتر بوون: (*I would rather dance ~ eat.)* .
(٣) لە: لەوە زیاتر: (*It was none other ~ Sam. He is no other ~ a thief.)*

thanage (thān′ij), *n.* (١) زەوی‌وزاری دەرەبەگێکی ئوسکوتلەندی کە نازناوەکەی " thane " ە . (٢) ماوەی بە دەستەوەبوونی ئەم زەوی‌وزارە. (٣) دەسەڵاتو پلەوپایەی ئەم دەرەبەگە.

thanato- (than′ə-tō, than′ə-tə), پێشگرێکە بە مانای: مردن: (*thanatophobia)*

thanatophobia (than´ə-tə-fō′bi-ə), *n.* ترسی مردن.

thanatopsis (than´ə-top′sis), *n.* بیرکردنەوە لە مردن.

thane (thān), *n.* (١) نازناوێکی ئەنگلۆ ساکسۆنی کۆنی پیاوە دەرەبەگەکانە وەك : " خان " یا " بەگ " . (٢) نازناوێکی سکۆتلەندی کۆنی پیاوە دەرەبەگەکانە وەك: " خان " یا " بەگ " .

thaneship (thān′ship´), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتی " thane " . (ووشەی پێشوو ببینە).

thank (thaŋk), *v.t.* (١) سوپاس کردن (٢) خەتاگرتن؛ لۆمە خستنە سەر؛ بە تەوسەوە سوپاس کردن: (*He can be ~ed for our failure.)*

have oneself to thank, لۆمەی خۆ کردن؛ خەتای کەس نەگرتن هی خۆ نەبێ.

thankful (thaŋk′fəl), *adj.* سوپاسکەر؛ نمەکناسی؛ پێزان.

-thankfully *(adv.)*; **thankfulness** *(n.).*

thankless (thaŋk′lis), *adj.* (١) بەد نمەك؛ نمەك نەناس؛ پێ نەزان. (٢) سوپاس ناکرێ؛ جێی سوپاس نێیە؛ ڕێزی لێ نانرێ (کار): (*a ~ job, task, etc.)*

-thanklessly *(adv.)*; **thanklessness** *(n.).*

thanks (thaŋks), *n.pl.* سوپاس؛ سوپاسنامە. *interj.* سوپاس!؛ سوپاست دەکەم.
thanks to, (١) سوپاس بۆ. (٢) بە هۆی؛ بە سایەی؛ لە سایەی.

thanksgiving (thaŋks´giv′iŋ), *n.* (١) سوپاس کردن. (٢) سوپاسی خوا کردن. (٣) [-T]، جەژنی سوپاس کردنی خوا لە ئەمەریکا (ووشەی داهاتوو ببینە).

Thanksgiving Day, جەژنی سوپاس کردنی خوا لە ئەمەریکا (کە ڕێکەوتی چوارەم پێنج شەممەی مانگی یانزەی هەموو ساڵێك دەکات)

thank-worthy (thaŋk´wûr′*th*i), *adj.* شایانی سوپاسە؛ جێی سوپاسە.

that (that; *unstressed* thət), *pron.* (١) ئەوە: (*I like this more than ~ .)*
(٢) کە (شت، کەس): (*the house ~ we bought; the man ~ we saw)*
(٣) کە (شوێن): (*the place ~ I saw him)* .
(٤) کە (کات): (*the year ~ he was born)* .
(٥) شتێك؛ ئەو شتە: (*There is ~ about him which mystifies me.)*
adj. (١) ئەو: . (*T~ man is John. T~ apple tastes good.)*
(٢) ئەوە: (*I can see this house more clearly than ~ one.)* .
conj. (١) کە؛ کە ڕا: . (*The truth was ~ we never saw him.)*
(٢) تاکو؛ بۆ ئەوەی؛ لەپێناوی: (*They died ~ we might live.)*
(٣) کە؛ کەوا: (*He ran so fast ~ I couldn't catch up.)*
(٤) کە؛ کەوا: (*I am sorry ~ I caused you so much grief.)*
(٥) خۆزگە (*Oh, ~ this day were over.)* .
adv. ئەوەندە: (*I can't see ~ far ahead. I am so tired ~ I could drop.)*
at that, (١) هەر ئەوە؛ لەوێدا؛ لەو کاتەدا. (٢) لەگەڵ ئەوەشدا.
in that, چونکە؛ لەبەرئەوە.
that's that!, ئیتر بڕیارەوە!؛ ئیتر تەواو؛ ئیتر مەسەلەکە بڕیارەوە.
that's to say, واتا.

thatch (thach), *n.* (١) زەل‌و قامیش‌و پووش. (٢) سەربانی زەل‌و قامیش‌و پووش. (٣) قژ.
v.t. لە زەل‌و قامیش سەربان دڕووستکردن؛ سەری خانوو بە زەل‌و قامیش‌و پووش گرتن.

thatching (thach′iŋ), *n.* (١) سەری خانوو بە زەل‌و قامیش‌و پووش گرتن. (٢) زەل‌و قامیش‌و پووشی سەربان ئ دڕووستکراو.

thaumatology (thô´mə-tol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی موعجیزە؛ نەریتی موعجیزە.

thaumaturge (thô′mə-tūrj´), *n.* موعجیزە دڕووستکەر؛ جادووگەر. (هەروەها " thaumaturgist ").

thaumaturgy (thô′mə-tūr´ji), *n.* جادوو؛ موعجیزەکاری.

-thaumaturgic *(adj.)*; **thaumaturgical** *(adj.).*

thaw (thô), *v.i.* (١) توانەوە (بەفر، سەهۆڵ). (٢) بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی‌و توانەوەی شتی بەستوو: (*It will ~ tomorrow.)*
(٣) گەرم‌وگوڕ بوون (پەیوەندی نێوان دوو کەس یا دوو وڵات... هتد).
v.t. تواندنەوە.
n. (١) توانەوە. (٢) ماوەیەك ئاووهەوای گەرم بۆ شت توانەوە. (٣) گەرم‌وگوڕی (نێوان دوو کەس یا دوو وڵات... هتد)؛ ساردی نەمان (*There is a ~ in the relations between the two countries.)*

the (*th*ə; *before vowels, th*i), *adj.*, definite article, ئامرازی ناساندن یا تایبەتێیە بەمانای " ەکە " و بەم جۆرانەی خوارەوە بەکاردەهێنرێ:

(۱) لەگەڵ کەسێک یا شتێکی تایبەتی یا دیاریکراودا: *(~ man; ~ house; ~ bank)*
(۲) لەگەڵ شتێکی تاقانەدا: *(~ sun; ~ moon)*.
(۳) لەگەڵ ناوی تایبەتیدا: *(~ Atlantic; ~ Alps; ~ Smiths)*.
(٤) لەگەڵ بڵەی باڵادا (ڕێزمان): *(~ largest; ~ most interesting)*.
(٥) لەگەڵ توخم یا چیندا: *(T~ horse is an animal.)*.
(٦) لەگەڵ ناوەڵناودا *(~ dead, ~ dying and ~ wounded)*.
(۷) بۆ ناونووس کردنی کەسێک یا شتێک وەک دەست بالاترین و بەناوبانگترینی چینەکەی یا توخمەکەی: *(Dr. X is ~ heart specialist.)*.

the (*thə*), *adv.* چەند؛ ئەوەندە: *(T~ sooner you start ~ sooner you will finish.)*

theanthropic (thē´an-throp′ik), *adj.* خوایی - نادەمی

theanthropism (thi-an′thrə-piz′m), *n.* (۱) (ا) تایبەخۆی نادەمی دانە یان خوا (ب) بڕوابوون بە بوونی بوونەوەری خوایی- نادەمی. (۲) بڕوای نابنی بە یەکگرتنی سرووشتی خوایی و نادەمی لە عیسادا.
-**theanthropist** *(n.)*.

thearchy (thē′är-ki), *n.* (۱) theocracy. (۲) چینی خوا بچکۆلەکان.

theater, theatre (thē′ə-tĕr), *n.* (۱) شانۆ؛ سینەما؛ تەماشاخانە؛ تیاترۆ؛ شانوخانە (۲) هۆڵی گوێگران. (۳) مەیدان؛ جێی شت پووداں (بەتایبەتی جەنگ): *(the Pacific ~ of war)*. (٤) (ا) شانۆگەرێتی؛ هونەری شانۆگەری. (ب) جیهانی شانۆگەری؛ شانۆگەران؛ ئەوانەی لە شانۆدا خەریکن. (٥) شێوازی شانۆگەری سەردەمێکی تایبەتی.

theatergoer, theatregoer (thē′ə-tĕr-gō´ĕr), *n.* کەسێک کە زۆر زوو دەچێتە شانۆ سینەما.

theater-in-the-round, theatre-in-the-round, arena theater.

theater of operations, مەیدانی جەنگ

theater of the absurd, شانۆگەری بێ مانا: بزووتنەوەیەکی شانۆگەری سەدەی بیستەمە بێ مانایی ژیانی مرۆڤ دەردەخات لە جیهانێکی بێ ماناداً

theatrical (thi-at′ri-k'l), *adj. Also* **theatric,** (۱) شانۆیی: تایبەتی بە شانۆ شانۆگەری. (۲) خۆنوێنەرانە (لەڕووی سووکی‌یەوە)؛ خۆدەرخەر بەشێوەیەکی منداڵانەو لە ڕادە بەدەر
-**theatrically** *(adv.)*.

theatricalism (thi-at′ri-k'l-iz′m), *n.* خۆنواندن لە ڕادە بەدەر؛ زۆر خۆدەرخستن (لەڕووی سووکی‌یەوە).

theatricality (thi-at´ri-kal′ə-ti), *n.* = theatricalism.

theatricals (thi-at′ri-k'lz), *n.pl.* شانۆگەری پێشکەش کراو لەلایەن ناپیشەوەرانەوە.

theatrics (thi-at′riks), *n.pl.* (۱) هونەری نواندن لەسەر شانۆ؛ نواندن (۲) خۆنواندن بۆ سەرنج ڕاکێشان؛ زۆر خۆدەرخستن بەشێوەیەکی منداڵانە.

thebaine (thē′bə-ēn´, thi-bā′in), *n.* قڵیەیەکی بێ ڕەنگی ژەهراویە لە بەنگ دەردەهێنرێ و دەکرێ بە دەرمان.

theca (thē′kə), *n.* بەرگ (ڕووەکناسی)؛ بەرگ یا کیفی کرمۆکە
-**thecal** *(adj.)*.

thecate (thē′kit), *adj.* کیفدار (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ بەرگدار.

thé dansant (tā´ dän´sän′), ناهەنگی چا و سەمای پاش نیوەڕۆان.

thee (*thē*), *pron.* تۆ (شێوەی نینگلیزی کۆن).

theft (theft), *n.* دزی؛ دزی کردن؛ دزین.

thegn (thān), *n.* = thane.

theine (thē′in, thē′ēn), *n. Also* **thein,** کافینی چا

their (*thâr*), *pron.* هی ئەوان؛ - یان: *(~ house; ~ first defeat)*.

theirs (*thârz*), *pron.* هی ئەوانە؛ هی ئەوان: *(a friend of ~ ; That car is ~ . ; T~ are better.)*

theism (thē′iz'm), *n.* بڕوابوون بە خوا (بەتایبەتی بە یەک خوا)؛ خواناسی.

theist (thē′ist), *n. & adj.* خواناس؛ یەک خواناس؛ بڕوادار بە خوا.

theistic (thē-is′tik), *adj.* هی بڕوای تاقە خوایی؛ هی خواناسی.
-**theistical** *(adj.)*; **theistically** *(adv.)*.

them (*them*; *unstressed thəm*, *th'm*), *pron.* ئەوان؛ - ن: *(We saw ~ . I told ~ .)*

thematic (thē-mat′ik), *adj.* (۱) هی باس؛ هی سەرباس؛ هی ووتار. (۲) هی ڕیشەی ووتە (زمانەوانی).
-**thematically** *(adv.)*.

theme (thēm), *n.* (۱) باس؛ سەرباس؛ بابەت. (۲) ووتار (بەتایبەتی کە قوتابی بۆ کۆرسێک دەینووسێ). (۳) ئاواز. (٤) ڕیشەی ووشە (زمانەوانی). (٥) ئاواز یا گۆرانی نیشانەی بەرنامەیەکی ڕادیۆ.

theme song, (۱) ئاواز یا گۆرانی سەرەکی فیلمێک یا شانۆنامەیەک (کە چەندەها جار دووبارە دەکرێتەوە). (۲) ئاواز یا گۆرانی نیشانەی بەرنامەیەکی ڕادیۆ.

themselves (*thəm-selvz′*), *pron.* خۆیان.

then (*then*), *adv.* (۱) ئەوسا؛ ئەو کاتە؛ لەو کاتەدا: *(We were young ~ .)* (۲) لە دوای ئەوە؛ پاشان؛ ئینجا؛ ئەوساکە: *(He got up, took his hat, and ~ left.)* (۳) دوای ئەوە؛ ئینجا: *(First there is the bedroom to clean, ~ there is the kitchen.)* (٤) کەوابوو؛ جا کەوابوو؛ کەواتە: *(Do it your way, ~ .)*. (٥) هەروەها؛ لەسەر ئەوەیشەوە: *(But I like to walk, and ~ it's cheaper.)* (٦) ئیتر: *(From ~ onwards he behaved himself.)*.

adj. هی ئەوسا؛ هی ئەو کاتە؛ پێشوو: *(the ~ director)*.

n. ئەو کاتە؛ ئەوسا: *(By ~ , they were gone.)*.

but then, بەڵام لە هەمان کاتیشدا؛ بەڵام.

now and then, جاربەجار؛ جارنەجار؛ جارجار.

then and there, یەکسەر؛ دەستبەجێ؛ کوتوپڕ.

what then?, ئەی ئەوسا چی (ڕوو دەدات)؟

thenar (thē′när), *n.* (۱) بەری لەپ؛ لەپ؛ بەری پێ. (۲) گۆشتی بن پەنجە گەورەی دەست.

adj. هی بەری لەپ؛ هی بەری پێ؛ هی گۆشتی بن پەنجە گەورەی دەست.

thence (*thens*, *thens*), *adv.* (۱) لەوێوە؛ لەو شوێنەوە. (۲) لەو کاتەوە؛ لەو ساتەوە. (۳) لەبەرئەوە؛ بۆیە؛ کەوابوو.

thenceforth (*thens´fôrth′*, *thens′fōrth´*), *adv.* لەو ساتەوە؛ لەو کاتەوە.

thenceforward (*thens´fôr′wĕrd*, *thens′fôr′wĕrd*), *adv.* = thenceforth.

thenceforwards (*thens´fôr′wĕrdz*, *thens′fôr′wĕrdz*), *adv.* = thenceforward.

theo-, the- (thē′ō, thē′ə), پێشگرێکە بەمانای: خوا: *(theocracy)*

theobromine (thē´ə-brō′mēn), *n.* تیۆبڕۆمین: مادەیەکی تاڵی بلووڕیی‌یە لە تۆو و گەڵای کاکاو دەردەهێنرێ بۆ دەرمان.

theocentric (thē´ə-sen′trik), *adj.* یەزدان بە بنچینە دانەر.

theocracy (thē-ok′rə-si), *n.* (۱) (ا) پێنمی خوایی. (ب) پێنمی قەشەو مەلاو مالووم؛ پێنمێک کە لەسەر ئاین

دامەزرابێت (٢) وڵاتێك كە پڕێمی ئاینی بیبات بەڕێوە؛ وڵاتێك كە لەژێر دەستی قەشەو مەلاو مالووم دا بێ. (٣) دەستە پیاوی ئاینی دەسەڵاتدار.

theocrat (thē′ə-krat´), *n.* (١) سەرەك پڕێمی ئاینی؛ سەرۆك پڕێمی قەشەو مەلاو مالووم. (٢) پاڵپشتیكەری پڕێمی ئاینی.

theocratic (thē´ə-krat′ik), *adj.* هی پڕێمی قەشەو مەلاو مالووم؛ هی پڕێمی ئاینی.

-theocratical *(adj.)*; **theocratically** *(adv.)*.

theodolite (thē-od′ə-līt´), *n.* گۆشەپێوەر. ئامێرێكە زەوی پێو بەكاری دەهێنن.

theogony (thē-og′ə-ni), *n.* بنەچەنامەی خواكان؛ ڕەگەزنامەی خواكان.

-theogonic *(adj.)*.

theologian (thē´ə-lō′jən, thē´ə-lō′ji-ən), *n.* ئاینزان. زانای ئاین.

theological (thē´ə-loj′i-k'l), *adj.* *Also* **theologic**. ئاینزانی؛ تایبەتی بە ئاین و زانستی ئاین.

-theologically *(adv.)*.

theologize (thē-ol′ə-jīz´), *v.t.* كردن بە بەشێك لە ئاینزانی. *v.i.* بیركردنەوە و ڕەمڵ لێدان لەپووی ئاینناسییەوە.

-theologizer *(n.)*.

theology (thē-ol′ə-ji), *n.* ئاینزانی؛ ئاینناسی؛ خواناسی.

theomachy (thē-om′ə-ki), *n.* (١) جەنگی دژ بە خواكان. (٢) جەنگی خوایی؛ جەنگی ناو خواكان.

theomorphism (thē´ə-môr′fiz'm), *n.* هاتنە بەرچاوو باسكردنی ئادەمیزاد وەك وێنەی خوا.

-theomorphic *(adj.)*.

theopathy (thē-op′ə-thi), *n.* هەستی ئایینی؛ گەشكەی ئایینی.

theophany (thē-of′ə-ni), *n.* دەركەوتنی خوا یا خوایەك بۆ نادەمێز د.

theophyline (thē´ə-fil′ēn, thē´ə-fil′in), *n.* مادەیەكی بێ ڕەنگی بلووری قڵیەیی یە لە گەڵای چا دەردەهێنرێ و دەكرێ بە دەرمان.

theorbo (thē-ôr′bō), *n.* ئامێرێكی موسیقی كۆنە لە عود دەچێ.

theorem (thē′ə-rəm), *n.* (١) بیردۆز؛ بیردۆزێك كە پێویستی بە بەڵگەیە (بیركاری). (٢) بیردۆزی بەڵگە نەویست؛ بیری بە پاست دانراو.

-theorematic *(adj.)*.

theoretical (thē´ə-ret′i-k'l), *adj.* *Also* **theoretic**, بیردۆزی؛ ناكردەنی؛ هەر بەناو.

-theoretically *(adv.)*.

theoretician (thē´ə-rə-tish′ən), *n.* زانای بیردۆز (هی پشتەیەكی زانست یا هونەر)؛ بیردۆزان

theoretics (thē´ə-ret′iks), *n.pl.* بەشی بیردۆزی زانستێك

theorist (thē′ə-rist), *n.* (١) بیردۆزدانەر. (٢) بیردۆزان؛ زانای بیردۆزی زانستێك یا هونەرێك. (هەروەها " theoretician ").

theorize (thē′ə-rīz´), *v.i.* بیردۆز دانان؛ ڕەمڵ لێدان؛ وا دانان.

theory (thē′ə-ri), *n.* (١) بیر. (٢) بۆچوونێك دەربارەی شێوەی كردنی شتێك. (٣) بیردۆز. (٤) بەشی بیردۆزی زانستێك. (٥) گریمانەكی؛ ڕەمڵ لێدان؛ وا دانان: *(My ~ is that he is lying.)* .

theosophical (thē´ə-sof′i-k'l), *adj.* *Also* **theosophic**. هی خواناسی؛ هی خواناسان.

theosophist (thē-os′ə-fist), *n.* خواناس.

theosophy (thē-os′ə-fi), *n.* (١) خواناسی (لە ڕێی بیركردنەوەو شت بۆ دەركەوتنەوە)؛ خواناسین. (٢) [-T]، بیروباوەڕو ڕێبازی بزووتنەوەیەكی تازەی نەمەریكییە كە لەسەر بنچینەی ئاینی بوودی و براهمی دانراوە

therapeutic (ther´ə-pū′tik), *adj.* *Also* **therapeutical**, (١) چاككەرەوە (نەخۆشی بەبێ دەرمان)؛ چاككەر؛ چارەكەر. (٢) تایبەتی بە لقی پزیشكەوانی چاككەرەوە بەبێ دەرمان.

therapeutics (ther´ə-pū′tiks), *n.pl.* پزیشكەوانی چاك كردنەوە یا چارەكردن.

therapist (ther′ə-pist), *n.* پسپۆری چاك كردنەوە (نەخۆشی لەش یا دەروون بەبێ دەرمان)؛ پسپۆری دەروون.

therapy (ther′ə-pi), *n.* (١) نەخۆشی و لاوازی چارەكردن بەبێ دەرمان. (٢) توانای چارەكردن (٣) psychotherapy .

there (*th*âr), *adv.* (١) لەوێ؛ لەویانە. (٢) بۆ ئەوێ؛ بەرەو ئەوێ: *(Go ~ .)* . (٣) ئەوسا؛ ئەو كاتە. (٤) لەوەدا؛ لەوێدا؛ لەو ڕووەوە: *(T~ you are wrong.)* . (٥) وا؛ وا نێستا: *(T~ goes the whistle.)* . (٦) بەمانای پەسەندكردن یا ئافەرین كردن: *(T~'s a fine fellow!)* . (٧) بەمانای بوون: *(T~ is very little time. T~ are two girls here.)*

there *n.* ئەوێ: *(We left ~ at six o'clock.)* .

interj. (١) بەمانای سەرسامی، بەڕەڕەكانی، یا ڕەزامەندی بەكاردەهێنرێ وەك: دەبڕۆ! هانێ! ئەوەتا! ئەوەتانێ! ئەم ووت؟: *(T~ , that's done! T~ , now I can have some peace.)* (٢) بەمانای هاوسۆزی: *(T~ , ~ ! don't worry.)* .

thereabout (*th*âr′ə-bout´), *adv.* = thereabouts.

thereabouts (*th*âr′ə-bouts´), *adv.* (١) لە نزیك ئەوێوە؛ لەو نزیكانەدا؛ لەو دەوروپشتەدا. (٢) لە دەوروبەری ئەو كاتەدا؛ لە نزیك ئەو سەردەمەدا. (٣) نزیكەی ئەوەندە؛ نزیكەی (ژمارە، پلە، هەند)؛ لەو دەوروبەرەدا.

thereafter (*th*âr-af′tēr, *th*âr-äf′tēr), *adv.* لەوەودوا؛ لە دوای ئەوە؛ لەو كاتە بە دواوە؛ لە پاش ئەوە.

thereat (*th*âr-at′), *adv.* (١) لەوێ؛ لەو شوێنە. (٢) ئەو كاتە؛ ئەوسا؛ لەو كاتەدا. (٣) لەبەرئەوە؛ بەهۆی ئەوەوە

thereby (*th*âr-bī′, *th*âr′bī´), *adv.* (١) بەوە؛ بەو هۆیەوە؛ بەو جۆرە؛ لە ئەنجامی ئەوەدا. (٢) لەو بارەیەوە؛ لەو ڕووەوە: *(T~ hangs a tale.)* . (٣) لە نزیك ئەو شوێنە؛ لەو نزیكەدا.

therefor (*th*âr-fôr′), *adv.* لەباتی ئەمە؛ بۆ ئەوە.

therefore (*th*âr′fôr´, *th*âr′fōr´), *adv. & conj.* كەوابوو؛ لەبەرئەوە؛ كەواتە؛ بەگوێرەی ئەمە.

therefrom (*th*âr-frum′, *th*âr-from′), *adv.* لەمەوە؛ لەوەوە.

therein (*th*âr-in′), *adv.* (١) لەوێدا؛ لەو شوێنەدا؛ لەو شتەدا. (٢) لەو مەسەلەیەدا؛ لەوەدا؛ لەوێدا (شت).

thereinafter (*th*âr′in-af´tēr, *th*âr′in-äf´tēr), *adv.* لە بەشی داهاتوودا (بەڵگەنامە، ووتار، پەرتووك)؛ لە بەشی دوای ئەوەوە.

thereinto (*th*âr-in′tōō, *th*âr´in-tōō′), *adv.* (١) بۆ ناو ئەو شوێنە یا شتە. (٢) بۆ ناو ئەو مەسەلەیە یا بارودۆخە.

theremin (ther′ə-min), *n.* ئامێرێكی موسیقی ئەلەكترۆنییە.

thereof (*th*âr-uv′, *th*âr-ov′), *adv.* (١) دەربارەی ئەوە؛ دەربارەی ئەمە؛ لەو ڕووەوە. (٢) لەوەوە؛ لەو سەرچاوەیەوە؛ لەوێوە.

thereon (*th*âr-on′, *th*âr-ôn′), *adv.* (١) لەسەر ئەوە؛ لەسەر ئەو مەسەلەیە؛ دەربارەی ئەوە. (٢) یەكسەر دوای ئەوە؛ كوتوپڕ دوای ئەوە.

there's (*th*ârz), = there is.

thereto (*th*âr-tōō′), *adv.* (١) بۆ ئەوێ؛ بۆ ئەو شوێنە؛ بۆ ئەو شتە. (٢) [Archaic or Poetic]، لەسەر ئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش؛ جگە لەوەش.

theretofore (*th*âr´tə-fôr′, *th*âr´tə-fōr′), *adv.* تا ئەو كاتە؛ هەتا ئەوسا؛ لەپێش ئەوەدا.

thereunder (*th*âr-un′dĕr), *adv.* (۱) لەژێر ئەوەدا؛ لەژێریدا. (۲) لەوە کەمتر؛ لەژێر ئەوەوە (ژمارە).

thereunto (*th*âr′ən-tōō′, *th*âr-un′tōō), *adv.* = thereto #1.

thereupon (*th*âr′ə-pon′, *th*âr′ə-pŏn′), *adv.* (۱) کوتوپڕ؛ یەکسەر دوای ئەوە. (۲) لە ئەنجامی ئەوەدا؛ بەهۆی ئەوەوە؛ کە ئەوە بوو. (۳) دەربارەی ئەوە؛ لەو ڕووەوە؛ لەسەر ئەو باسە.

therewith (*th*âr-with′, *th*âr-with′), *adv.* (۱) بەمە؛ بەوە. (۲) لەسەر ئەوەیشەوە؛ جگە لەوەش. (۳) یەکسەر دوای ئەوە؛ کوتوپڕ دوای ئەوە.

therewithal (*th*âr′with-ôl′), *adv.* (۱) لەسەر ئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش. (۲) [Obs.]، بەمە؛ بەوە.

theriac (ther′i-ak′), *n.* تریاق ماددەی دژی ژەهر (بەتایبەتی مارپێوەدان).

therianthropic (thêr′i-an-throp′ik), *adj.* شێوەی ئادەمیزادو گیاندارێ هەیە (نەفسانە)

theriomorphic (thêr′i-ə-môr′fik), *adj.* شێوە گیانەوەری (خوای نەفسانە).

theriomorphous (thêr′i-ə-môr′fəs), *adj.* = therimorphic.

therm (thûrm), *n.* تەرم یەکەی پێوانی گەرمی.

-therm (thûrm), پاشگرێکە بەمانای: گەرمی.

thermae (thûr′mē), *n.pl.* گەرماوی گشتی (بەتایبەتی هی یۆنانی و ڕۆمانەکانی کۆن)

thermal (thûr′m'l), *adj.* (۱) هی گەرمی؛ تایبەتی بە گەرما. (۲) گەرم.

-thermally *(adv.).*

thermal spring, کانی گەرم؛ کانیاوی گەرم.

thermic (thûr′mik), *adj.* هی گەرمی؛ هی گەرما؛ . *(~ energy)*

-thermically *(adv.).*

thermion (thûrm′ī′ən, thûr′mi-ən), *n.* تەرمیۆن؛ گەردیکی کارەبا لەسەرە لە ماددەیەکی ڕووناکەوە دێتە دەرەوە؛ ئەیۆن و ئەلەکترۆن.

-thermionic *(adj.).*

thermionic current, تەرۆژمی تەرمیۆنی (ووشەی پێشوو ببینە).

thermionics (thûrm′ī-on′iks, thûr′mi-on′iks), *n.* زانستی تەرمیۆنیات (فیزیا)؛ زانستی دیاردەی تەرمیۆنیات. (ووشەی پێشووتر ببینە).

thermionic tube, بۆری ئەلەکترۆنی

thermistor (thûr′mi-stĕr), *n.* بەرگەگری گەرمی (کارەبا).

thermit (thûr′mit), *n.* تێرمیت؛ ئاوێتەیەکە لە ووردە فافۆن و ئۆکسیدی ئاسن.

thermo- (thûr′mō, thûr′mə), *Also* **therm-,** پێشگرێکە بەمانای: (ا) گەرمی؛ لە گەرمیەوە پەیدابوو. (ب) هی کارەبایی گەرمی.

thermochemistry (thûr′mō-kem′is-tri), *n.* کیمیای گەرمی ئەو بەشەی کیمیایە کە لە پەیوەندی گەرمی و گۆڕینی کیمیایی ماددە دەکۆڵێتەوە

thermo-couple (thûr′mō-kup′l), *n.* تەرمۆکەپڵ؛ پێوەری گۆڕانی پلەی گەرمی.

thermodynamic (thûr′mō-dī-nam′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە دینامیکی گەرمی (ووشەی داهاتوو ببینە). (۲) بە ووزەی گەرما دەگەڕێ یا کاردەکات.

thermodynamics (thûr′mō-dī-nam′iks), *n.pl.* دینامیکی گەرمی لقێکە لە زانستی فیزیا لە پەیوەندی گەرمی و ووزەی میکانیکی دەکۆڵێتەوە؛ زانیاری هێزی گەرمی

thermoelectric (thûr′mō-i-lek′trik), *adj.* کارەبایی گەرمی

-thermoelectrical *(adj.)*; **thermoelectrically** *(adv.).*

thermoelectricity (thûr′mō-i-lek′tris′ə-ti), *n.* کارەبای گەرمی؛ کارەبای لە گەرمی دروستکراو.

thermogram (thûr′mə-gram′), *n.* تەرمۆگرام؛ تۆمارێ گەرمی- پێو.

thermograph (thûr′mə-graf′, thûr′mə-gräf′), *n.* ئامێرێ تۆمارکردنی گۆڕانی پلەی گەرمی؛ تەرمۆگراف؛ گەرمی پێوی تۆمارکەر.

thermokinematics (thûr′mō-kin′ə-mat′iks), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی نێوان گەرمی و هێزی جوڵێنەر.

thermolabile (thûr′mō-lā′b'l, thûr′mō-lā′bil), *adj.* داڕزاو یا خراپ بوو بە گەرمی (وەک ئەنزایم و ژەهر).

(بە پێچەوانەی " thermostable ").

thermolysis (thĕr-mol′ə-sis), *n.* (۱) شیبوونەوە بە گەرمی؛ جیاکردنەوەی ئاوێتەیەک بە گەرمی (کیمیا). (۲) گەرمی نەمان لە لەشدا؛ ساردبوونەوەی لەش.

thermometer (thĕr-mom′ə-tĕr), *n.* تەرمۆمەتر؛ گەرمی پێو؛ گەرماپێو؛ ئامێرێ پێوانی پلەی گەرمی.

thermometry (thĕr-mom′ə-tri), *n.* (۱) گەرمی پێوان؛ گەرما پێوان. (۲) زانستی دروستکردن و بەکارهێنانی گەرمی پێو.

-thermometric; thermometrical *(adj.).*

thermomotor (thûr′mə-mō′tĕr), *n.* مەکینەی بە گەرمی گەڕاو.

thermonuclear (thûr′mō-nū′kli-ĕr), *adj.* (۱) گەرمی ئەتۆمی: *(a ~ weapon)*

(۲) بۆمبای ئەتۆمی تێدا بەکارهێنراو: *(a ~ war)* .

thermopile (thûr′mə-pīl′), *n.* تەرموپیل؛ ئامێرێ پێوانی گۆڕینی زۆر کەم لە پلەی گەرمیدا یا دروستکردنی کارەبا لە گەرمی.

thermoplastic (thûr′mə-plas′tik), *adj.* بە گەرمی نەرم بوو؛ بە نەرمی ماوە لە گەرمادا (وەک هەندێ باغە).

thermos bottle, *n.* ماددەی بە گەرمی نەرم بوو. تەرموس؛ شووشەیەکە پارێزگاری پلەی گەرمی ئەو گەرمی پێشاندەر (بەبێ شتانە دەکات کە تێی دەکرێ سارد ب پێوانی)؛ ئامێرێ گەرمی دەرخەر.

thermosetting (thûr′mō-set′iŋ), *adj.* بە گەرمی ڕەق بوو بە هەمیشەیی.

thermostable (thûr′mō-stā′b'l), *adj.* بە گەرمی نەگۆڕاو (وەک هەندێ ئەنزایم و ژەهر). (بە پێچەوانەی " thermolabile ") .

thermostat (thûr′mə-stat′), *n.* تەرموستات؛ گەرمی ڕێکخەر؛ ئامێرێ ڕێکخستنی گەرمی بە ئۆتۆماتیکی.

-thermostatic *(adj.)*; **thermostatically** *(adv.).*

thermotaxis (thûr′mə-tak′sis), *n.* (۱) جووڵەی گیانەوەر بەرەو گەرما یا دوور لێوەی (گیانەوەرناسی). (۲) ڕێکخستنی پلەی گەرمی لەش

-thermotaxic *(adj.).*

thermotropism (thĕr-mot′rə-piz′m), *n.* گەشەکردنی ڕووەک بەرەو سەرچاوەی گەرمی یا دوور لێوەی.

-thermotropic *(adj.).*

-thermy (thûr′mi), پاشگرێکە بەمانای: گەرمی؛ گەرمی پێکهێنان؛ گەرمی دروستکردن: *(diathermy)* .

theroid (thêr′oid), *adj.* گیانەوەری؛ چوارپێیی.

thesaurus (thi-sô′rəs), *n.* (۱) گەنجینە؛ عەمار. (۲) فەرهەنگی ووشەی هاوماناو دژمانا؛ فەرهەنگ. (۳) فەرهەنگ یا ئینسایکلۆپیدیای ڕشتەیەکی تایبەتی.

these (*th*ēz), ***pron. & adj. plural of*** **this.**

thesis (thē′sis), *n.* (۱) بڕگەی گیراو یا هێز لەسەری خشتە (هۆنراوەی کلاسیکی). (۲) بڕگەی نەگیراو یا هێز لەسەر نەبووی هۆنراوە. (۳) ناوازێکی هێز لەسەری مۆسیقا. (٤) نامەی ماستەر یا دکتۆرا؛ ماستەرنامە. (ووشەی " dissertation " ببینە) . (٥) بیرۆڕایەکی نەسەلمێنراو (ژێربێژی)؛

گریمامەکی؛ بیردۆزێکە کە پێویستی بە بەڵگەیە.

Thespian (thes′pi-ən), *adj.* هی شانۆگەری (بەتایبەتی شانۆگەری خەماوی)؛ تایبەتی بە شانۆ شانۆنامە.

n. نوێنەری شانۆ (بەتایبەتی هی شانۆنامەی خەماوی).

theurgic (thē-ûr′jik), *adj. Also* **theurgical,** (لەڕووی گاڵتە یا فیزەوە).

هی جادووگەری؛ جادوویی

theurgist (thē′ēr-jist), *n.* جادووگەر؛ جادووباز.

theurgy (thē′ēr-ji), *n.* جادووگەری؛ جادووبازی؛ جادوو.

thewless (thū′lis, thōō′lis), *adj.* بێ تین؛ بێ هێز؛ سست؛ لاواز.

thew (thū, thōō), *n.* (۱) (*pl.*) ، هێزی ماسولکە؛ هێزی لەش؛ تین. (۲) ماسولکە.

thewy (thū′i, thōō′i), *adj.* ماسولکەدار؛ بەهێز.

they (*th*ā), *pron. plural of* **he, she, it,** (۱) ئەوان: ***(John and his wife were in an accident yesterday. T~ are in the hospital.)*** (۲) حەڵک؛ خەڵکی (بەشێوەیەکی گشتی): ***(T~ say he will resign.)*** .

they'd (*th*ād), = (1) they had. (2) they would.

they'll (*th*āl), = (1) they will. (2) they shall.

they're (*th*âr), = they are.

they've (*th*āv), = they have.

thi- (thī), = thio- .

thiamine (thī′ə-mēn′, thī′ə-min), *n. Also* **thiamin,** تیامین

فیتامین B (لە پاقلەو فاسۆلیای سەوزو زەردێنەی هێلکەو جگەرو دانەوێڵەدا هەیە).

thiazine (thī′ə-zēn′, thī′ə-zin), *n. Also* **thiazin,** تیازین

ئاوێتەیەکی کیمیایی‌یە (لە نیترۆجێن و گۆگردو کاربۆن پێکدێت).

thiazole (thī′ə-zōl′), *n. Also* **thiazol,** تیازۆل: شلەیەکی بێ ڕەنگە لە بۆیەو بەرماندا بەکاردێت (کیمیاگەری).

thick (thik), *adj.* (۱) ئەستوور؛ قەی. (۲) (ا) چڕ؛ چڕوپڕ: ***(a ~ forest)*** . (ب) خەست؛ توند؛ تونگ: ***(~ soup.)*** . (ج) چڕ ***(~ smoke)*** . (د) چڕ؛ قەرەباغ؛ زەبەنە: ***(a ~ crowd)*** . (ھ) لێل: تەماوی؛ چڕ: ***(The air was ~ with fumes.)*** . (و) تاریک؛ نوتەک؛ چڕ؛ خەست (مەجاز): ***(~ darkness)*** . (۳) گر (بەنگ): ***(a ~ voice)*** . (٤) گەوج؛ دەبەنگ؛ کەر. (٥) [Colloq.]: زۆر ڕووخۆش؛ زۆر کۆک؛ تێکەڵاو. (٦) [Colloq.]: لە ئەندازە بەدەر؛ نێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر.

adv. بە ئەستووری: ***(Slice it ~ .)*** .

n. (۱) چرترین بەشی شتێک. (۲) گەرمە (شەڕ، مشتومڕ... هتد): ***(In the ~ of the fighting; in the ~ of the argument)***

-thickish *(adj.)*; thickly *(adv.)*.

lay it on thick, پێ لێ هەڵبڕێن لە ستایش کردن یا لۆمەکردندا؛ زیادە ڕۆیین لە چاکە ووتن یا خراپە ووتندا.

through thick and thin, لە خۆشی و ناخۆشیدا؛ لە هات و نەهاتدا؛ لە خۆشیشدا و لە تەنگانەشدا؛ هەمیشە بە دڵسۆزانەو بەبێ دوودڵی.

thicken (thik′ən), *v.t.* (۱) خەست وخۆڵ کردنەوە؛ خەستکردنەوە. (۲) ئەستوورکردن. (۳) تێکەڵاوپێکەڵاوکردن؛ تێکدان: ***(Alcohol ~ed his speech.)*** .

v.i. (۱) (ا) چڕبوون: ***(The mist ~ed.)*** . (ب) خەست بوونەوە؛ تونبوونەوە؛ خەست وخۆڵ بوونەوە: ***(The soup ~s.)*** (۲) ئەستووربوون. (۳) ئاڵۆزبوون: ***(The plot ~s.)*** .

-thickener *(n.)*.

thickening (thik′ən-iŋ), *n.* (۱) خەست بوونەوە؛ خەستکردنەوە؛ چڕبوون؛ ئەستووربوون. (۲) شتی خەستکەرەوە؛ شتێک کە شلەیەکی پێ خەست بکرێتەوە یا توند بکرێتەوە. (۳) بەشی خەستکراوە یا تووندکراوەی شتێک؛ شتی خەستکراوە.

thicket (thik′it), *n.* بێشە؛ بێشەڵان؛ چرستان؛ زەبەنگ.

thick-head (thik′hed′), *n.* کەسێکی بێ مێشک یا گەوج.

thick-headed (thik′hed′id), *adj.* گەوج؛ بێ مێشک؛ دەبەنگ.

thickness (thik′nis), *n.* (۱) ئەستووری؛ ئەستوورایی؛ بارستایی. (۲) چین: ***(three ~ of cloth)*** . (۳) ئەستوورترین بەش.

thickset (thik′set′), *adj.* (۱) چڕ؛ چڕوپڕ؛ پڕ (نەمام، دارودرەخت): ***(a ~ hedge)*** (۲) تۆکمە؛ قەڵەو و کورتەبنە.

n. - thicket.

thick-skinned (thik′skind′), *adj.* (۱) پێست ئەستوور. (۲) بێ هەست؛ کەم هەست؛ دڵڕەق؛ گوێ بە ڕەخنە نەدەر.

thick-skulled (thik′skuld′), *adj.* = thick-headed.

thick-witted (thik′wit′id), *adj.* = thick-headed.

thief (thēf), *n.* دز.

thieve (thēv), *v.t. & v.i.* دزین؛ دزی کردن.

thievery (thēv′ēr-i), *n.* (۱) دزی؛ دزی کردن. (۲) شتی دزراو.

thievish (thēv′ish), *adj.* (۱) حەزکەر لە دزی. (۲) دزانە؛ بە دزییەوە؛ بە نهێنی.

thigh (thī), *n.* ران.

thighbone (thī′bōn′), *n.* ئێسقانی ران.

thill (thil), *n.* مژانی گالیسکە؛ داری گالیسکە (کە لەم دیو و لەو دیوی ئەسپەکەوەیە بۆ بەستنەوەی بە گالیسکەکەوە).

thimble (thim′b'l), *n.* (۱) ئەموستیلەی دروومان؛ کلکەوانە؛ پەنجەوانە. (۲) لوولەیەکی ئاسنی کورت. (۳) ئەڵقەی ئاسنی ناو پەت.

thimbleberry (thim′b'l-ber′i), *n.* جۆرێک لە تووترک.

thimbleful (thim′b'l-fool′), *adj.* (۱) پڕ ئەموستیلەیەکی دروومان. (۲) ئەختێک؛ قومێک؛ زۆر کەم؛ تۆزێک.

thimblerig (thim′b'l-rig′), *n.* (۱) یارییەکە وەک کلاوێن شتێکی بچووکی تێدا دەشاردرێتەوە لەژێر کووپێک لە سێ کووپی وەک ئەموستیلەی دروومانداو یاریکەرەکان دەبێ بزانن لەژێر چی کووپێکیاندایە. (۲) وەستای ئەم یارییە.

v.t. گۆی لێکردن (بەم یارییە)؛ دەستبڕین.

-thimblerigger *(n.)*.

thimbleweed (thim′b'l-wēd′), *n.* گوڵانە.

thin (thin), *adj.* (۱) تەنک: ***(~ paper)*** . (۲) باریک: ***(~ thread)*** . (۳) لەپ؛ لەپوڵاواز؛ ڕەقەڵە؛ لات؛ لاواز. (٤) (ا) پەرش‌وبڵاو؛ تەنک؛ کەم: ***(~ hair)*** . (ب) ڕوون: ***(~ milk, air, etc.)*** . (ج) شل؛ ڕوون: ***(~ soup)*** . (٥) کاڵ (ڕەنگ): ***(~ colors)*** . (٦) کزوتیژ (دەنگ): ***(a ~ voice)*** . (۷) شاش؛ تەنک: ***(a ~ fabric)*** . (۸) کەسی پێ ناخەڵەتێ؛ هیچ‌وپووچ: ***(a ~ excuse)*** . (۹) هیچ‌وپووچ؛ لاواز: ***| a ~ plot (of a story), argument, etc.***

adv. بە تەنکی؛ بە باریکی.

v.t. (۱) تەنك كردن. (۲) پوونكردنەوە؛ شل كردنەوە؛ خاوكردنەوە. (۳) لەرولاوازكردن؛ لەڕكردن؛ باريك كردن. (٤) (~ out)، تەنك كردن (شەتل، نەمام، دار...هتد)؛ كەمكردنەوە.

v.i. (۱) تەنك بوون؛ تەنكتر بوون. (۲) لەرولاواز بوون؛ باريك بوونەوە؛ لاوازبوون.

-thinly *(adv.)*; **thinness** *(n.)*.

thine (*thīn*), *pron.* (۱) [Archaic or Poetic] ، هی تۆ:
(Is this mine or ~ ?)
(۲) تۆ: (لە بێش تبیە بزوێن یا " h " دا):
(Is he thy father or ~ uncle?)

thing (thiŋ), *n.* (۱) شت. *(What are those ~s on the table?)*
(۲) *(pl.)*، شتومەك؛ كەلوپەلی كەسێك:
(Have you packed your ~s yet?)
(۳) مەسەلە؛ باس؛ شت
(There's another ~ I want to ask you about.)
(٤) كار؛ نیش؛ شت *(to do great ~s)*.
(٥) شتی بێ قەوارە. *(spiritual ~s)*.
(٦) بارودۆخ؛ بار
(T~s are improving. You take ~s too seriously.)
(۷) كەس (لەپووی بەزەیی، خۆشەویستی، یان سووكی)یەوە):
(poor ~ ! ; a dear little ~)
(۸) ھێن. *(It's that other ~ I want.)*

first thing, یەكەم شت. یەكسەر؛ دەستوبرد.
for one thing, یەكەم ھۆ (لە چەند ھۆیەك).
have a thing about, [Colloq.], لێ ترسان؛ بوون بە گرێ لە دڵدا؛ مەراق بوون. *(He has a thing about flying.)*
see things, شت ھاتنە بەرچاو؛ وڕێنە كردن؛ ھەلوەسە كردن.
sure thing, مسۆگەر؛ بێ گومان

thingumajig (thiŋ′əm-ə-jig′), *n.* [Colloq.], = **thingumbob.**

thingumbob (thiŋ′əm-bob′), *n.* [Colloq.], شتی ناو لەبیرچوو؛ ھێن

think (thiŋk), *v.t.* (۱) بیرلێكردنەوە؛ بە خەیاڵدا ھاتن:
(I am ~ing black thoughts.)
(۲) وا دانان؛ بڕوا وا بوون: *(I ~ her charming.)*.
(۳) وا زانین؛ بڕوا وا بوون: *(They ~ they can come.)*.
(٤) نیاز وا بوون. *(He ~s to deceive me.)*
(٥) وا لە خۆ كردن. (٦) ھاتنەوە بیر؛ بە بیردا ھاتن.
(۷) بوون بە خولیا؛ ھەمیشە لە خەیاڵدا بوون.

v.i. (۱) بیركردنەوە. *(You must learn to ~ .)*
(۲) ڕا وا بوون؛ وا زانین؛ بڕوا وا بوون: *(I just ~ so.)*.

think aloud, بە دەنگی بەرز بیركردنەوە؛ بیر دەربڕین لەكاتی بیركردنەوەدا. (ھەروەها " think out loud ")
think better of, (۱) ڕا گۆڕین دەربارەی كەسێك یا شتێك بەرەو باشی. (۲) بڕیارێكی باشتر دان پاش سەرلەنوێ بیرلێكردنەوە.
think nothing of, (۱) بە ھیچ دانەنان؛ گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان. (۲) بە ئاسان زانین.
think of, (۱) ھاتنەوە بیر؛ ھاتنەوە یاد. (۲) ڕا ھەبوون دەربارە. (۳) داھێنان؛ دۆزینەوە. (٤) بیرلێكردنەوە. (٥) بەتەنگەوەھاتن.
think out, (۱) بیرلێكردنەوەو ڕێو شوێن بۆ دانان. (۲) چارەسەركردن بە بیركردنەوە.
think over, بیرلێكردنەوە؛ لێكدانەوە.
think through, بیرلێكردنەوەو بڕیار لەسەر دان
think twice, دووجار، واتە زۆر باش، بیرلێكردنەوە پێش بڕیاردان.
think up, ھەڵبەستن؛ ڕێكخستن؛ دروستكردن؛ پێكەوەنان (درۆ، بەڵگە): *(to think up a story, an excuse, etc.)*

think (thiŋk), *v.i.* وا دەركەوتن؛ وا دیاربوون.
thinkable (thiŋk′ə-b'l), *adj.* ڕێی تێ دەچێ؛ بۆی ھەیە؛ دەبێ؛ لەوانەیە ببێ یا وابێ.
thinking (thiŋk′iŋ), *adj.* بیركەرەوە: *(Man is a ~ animal.)*.
n. (۱) ڕا: *(not to my ~ a good idea)*.
(۲) بیر.

thinner (thin′ēr), *n.* شلەیەكە دەكرێتە بۆیەوە بۆ ڕوونكردنەوە.
thinnish (thin′ish), *adj.* نەختێك تەنك؛ نەختێك لەڕولاواز؛ نەختێك ڕوون.

thin-skinned (thin′skind′), *adj.* (۱) تەنك پێست.
(۲) دڵ ناسك؛ ھەست ناسك.

thio- (thī′ō, thī′ə), پێشگرێكە بەمانای: گۆگرد؛ كبریت.
thion- (thī-on′), پێشگرێكە بەمانای: گۆگرد؛ كبریت.
thionic (thī-on′ik), *adj.* گۆگردی؛ كبریتی.
thionic acid, ترشی گۆگرد.

third (thûrd), *adj.* (۱) سێیەم؛ سێیەمین؛ سێیەم. (۲) سێیەك.
n. (۱) سێیەم؛ سێیەمین؛ سێیەم. (۲) سێیەك.
(۳) شەست یەكی چركەیەك. (٤) گێڕی سێ.
(٥) *(pl.)*، (ا) سێیەكی میراتی پیاو (كە دەچێ بۆ بێوەژنەكەی).
(ب) میراتی بێوەژن.

third-class (thûrd′klas′, thûrd′kläs′), *adj.* نمرە سێ (پۆستە، ھۆی گواستنەوە)؛ پلەی سێ: *(a ~ railway carriage; ~ mail)*.
n. (۱) جێی نمرە سێی ھۆی گواستنەوە (شەمەندەفەر، كەشتی)؛ بلیتی نمرە سێ. (۲) پۆستەی نمرە سێ.

third-degree (thûrd′di-grē′), *adj.* نمرە سێ؛ پلە سێ.
third degree, ئازاردانی زیندانی (لەلایەن پۆلیسەوە بۆ دەنگوباس لێ دەرهێنان یا پێ لە تاوان نان).
third-degree burn, سووتانێكی زۆر خراپی لەش.
third estate, چینی بورجوازی؛ چینی گشت خەڵك.
Third International, یەكێتی حیزبە كۆمیونیستەكانی جیهان. (ھەروەھا " Communist International " ، " Comintern ")

thirdly (thûrd′li), *adv.* سێیەم (لە ژماردنی ھۆكانی شتێكدا).
third party, (۱) تیپ یا لای سێیەم (لە دادخوازی)یەكدا لە دادگا).
(۲) حیزبی سێیەم (لە وڵاتێكدا كە دوو حیزبی سەرەكی بە زۆرە ببینن بەرێوە).
third person, باری كەسی سێیەم، واتا نادیار (ڕێزمان). (" he does " لەم بارەدایە).
third rail, ھێڵی سێیەم (ھێڵێكی كانزایی زیادەیە كارەبای لەسەرە بۆ بزوانی شەمەندەفەری كارەبایی).

third-rate (thûrd′rāt′), *adj.* (۱) نمرە سێ؛ سێیەم.
(۲) پەشۆكی؛ گەندە؛ خراپ؛ زۆر خراپ.

-third-rater *(n.)*.

Third World, جیهانی سێیەم: وڵاتە دواكەوتووەكان (بەتایبەتی ھی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریكای لاتینی).

thirl (thûrl), *v.t. & v.i.* [Dial.], (۱) گون كردن.
(۲) وورژاندن؛ جۆش‌وخرۆش تێخستن.

thirst (thûrst), *n.* (۱) تینوێتی.
(۲) [Colloq.]، زۆر حەز لە مەی كردن.
(۳) تاس؛ تاسە؛ پەرۆش؛ حەزێكی زۆر؛ بێزوو.

v.i. (۱) تینو بوون. (۲) بە تاسەوە بوون؛ زۆر حەزكردن؛ بە پەرۆشەوە بوون.

thirstiness (thûrs′ti-nis), *n.* (۱) تینوێتی.
(۲) تاس؛ تاسە؛ پەرۆش؛ حەزێكی زۆر.

thirsty (thûrs′ti), *adj.* (۱) تینو.
(۲) ووشك؛ ھەڵقرچاو: *(~ fields)*.
(۳) [Colloq.]، تینوكەر: *(~ work)*.

(٤) به پەرۆش؛ به تاس؛ زۆر حەزکەر؛ به ئارەزوو.
-thirstily *(adv.)*.

thirteen (thûr′tēn′), *n.* سیانزه؛ سیازده.

thirteenth (thûr′tēnth′), *adj. & n.* (١) سیانزەهەم؛ سیانزەمین. (٢) سیانزەیەک.

thirtieth (thûr′ti-ith), *adj. & n.* (١) سیهەم؛ سیهەمین؛ سی‌یەمین. (٢) سی‌یەک.

thirty (thûr′ti), *n.* سی

the thirties, سالە سی‌یەکان؛ سی‌یەکان (سەدەیەک یا تەمەنی کەسێک).

this (*th*is), *pron.* (١) ئەمە

(T~ is John. I can see ~ more clearly than that.)

(٢) ئەم کاتە.

adj. ئەم:

(T~ apple tastes good.; I can see ~ house more clearly than that one across the street.)

adv. ئەوەندە؛ ئەوەندەی ئەمە: *(It was ~ big.)* .

thistle (this′l), *n.* کەرتەشی؛ چاوبازە.

thistle-down (this′l-doun′), *n.* تووکی گوڵە کەرتەشی.

thither (thi*th*′ēr, *thith*′ēr), *adv.* (١) بۆ ئەوێ؛ بەرەو ئەوێ.

(٢) [Archaic]، بۆ ئەو مەبەستە یا ئامانجە.

adj. لەودیو؛ ئەودیو؛ ئەولا: *(the ~ side of the pond)* .

thitherto (thi*th*′ēr-tōō′, *thith*′ēr-tōō′), *adv.* هەتا ئەو کاتە؛ هەتا ئەوسا.

thitherward (thi*th*′ēr-wērd, *thith*′ēr-wērd), *adv.* = **thitherwards.**

thitherwards (thi*th*′ēr-wērdz, *thith*′ēr-wērdz), *adv.* = **thitherto.**

tho, tho' (*th*ō), *conj. & adv.* = **though.**

thole (thōl), *n.* پاگرەی سەول.

thole (thōl), *v.t.* [Archaic or British Dial.], دەربردن؛ هەڵ کردن؛ ناخۆشی چەشتن.

thong (thôŋ), *n.* (١) قایشی سۆل.

(بە مەجاز بەمانای " سۆل " یش دێ). (٢) قایشی هۆنراوە (وەک هی قەمچی).

thoracic (thô-ras′ik, thō-ras′ik), *adj.* سینەیی؛ هی قەفەزەی سنگ.

thoracic duct, بۆری سنگ.

thoracoplasty (thôr′ə-kō-plas′ti, thō-rā′kō-plas′ti), *n.* نەشتەرگەری سنگ جوانکردن.

thoracotomy (thôr′ə-kō-tə′mi, thō-rā′kō-tə′mi), *n.* سنگ هەڵدڕین؛ قەفەزەی سنگ هەڵدڕین؛ نەشتەرگەری سنگ.

thorax (thôr′aks, thō′raks), *n.* قەفەزەی سنگ؛ سینە؛ سنگ.

thoria (thôr′i-ə, thō′ri-ə), *n.* تۆریا؛ نۆکسیدی تۆریۆم (کیمیا).

thorianite (thôr′i-ə-nīt′, thō′ri-ə-nīt′), *n.* تۆریانیت: کانزایەکی تیشکدەرەوەیە (کیمیا).

thoric (thôr′ik, thō′rik), *adj.* تۆریۆمی؛ تایبەتی بە تۆریۆم؛ تۆریۆمی تێدایە.

thorite (thôr′īt, thō′rīt), *n.* تۆریت کانزایەکی ڕەش یا قاوەیی تۆخە.

thorium (thôr′i-əm, thō′ri-əm), *n.* تۆریۆم توخمێکی کانزایی ڕەنگ زیویی تیشکدەرەوەیە.

thorn (thôrn), *n.* (١) درک. (٢) دەوەن‌و بنچکی دڕکاوی.

(٣) دارو دارکی نەم دەوەن‌و بنچکانە. (٤) بڕبڕەی تیژی دڕکاوی گیاندار.

(٥) درک (مەجاز)؛ هۆی ناخۆشی و پەستی‌و ئازارو بێزاری.

a thorn in one's side (or flesh), هۆی ناخۆشی‌و ئازارو بێزارکردنی بەردەوامی کەسێک.

thorn apple, . jimson weed (٢) دارگوێژ؛ گوێژ.

thornback (thôrn′bak′), *n.* (١) پشت دڕکاوی: ماسی‌یەکی پشت‌و کلك دڕکاوی‌یە لە توخمی " پای " . (٢) جۆرە قرژاڵێکی پشت دڕکاوی‌یە.

thornbush (thôrn′boosh′), *n.* (١) بنچك یا دەوەنی دڕکاوی.

(٢) بێشەیەکی بنچك‌و دەوەنی دڕکاوی (بەتایبەتی لە ناوچە گەرمەکاندا).

thorny (thôr′ni), *adj.* (١) دڕکاوی. (٢) تیژ.

(٣) ناخۆش؛ پڕ لە ئازار؛ تەنگ‌و چەڵەماوی:

(a ~ problem, subject, issue, etc.)

-thorniness *(n.)*.

thoro (thûr′ō, thûr′ə), *adj., prep. & adv.* = **thorough.**

thoron (thôr′on, thō′ron), *n.* تۆرۆن: توخمێکی گازیی تیشکدەرەوەیە لە شی‌بوونەوەی " تۆریۆم " پەیدا دەبێت (کیمیا).

thorough (thûr′ō), *adj.* (١) دەرچوو (ڕێ؛ شەقام):

(thoroughfare)

(٢) گشتی؛ تەواو: *(a ~ cleaning)* .

(٣) تەواو؛ بێ ئەندازە؛ زۆر: *(He is a ~ rascal.)* .

(٤) وورد؛ پوخت؛ کارگوزار:

(a ~ person; That worker is slow but ~ .)

-thoroughly *(adv.)*; **thoroughness** *(n.)*.

thoroughbred (thûr′ə-bred′), *adj.* (١) پەسەن (ئەسپ، سەگ):

(a ~ horse)

(٢) شارەزا؛ کارزان؛ پەفتار جوان.

n. (١) (أ) گیانداری پەسەن. (ب) [T-] ، ئەسپی پەسەن.

(٢) کەسێکی شارەزاو کارزان‌و خانەدان‌و پەفتار جوان.

thoroughfare (thûr′ə-fâr′), *n.* (١) شاڕێ؛ شەقامی گەورە؛ ڕێی گشتی. (٢) (أ) ڕێ؛ ڕێگەی دەرچوو.

(ب) مافی تێپەڕبوون؛ مافی پێدا ڕۆیشتن: *(no ~)* .

thoroughgoing (thûr′ə-gō′iŋ), *adj.* (١) زۆر وورد؛ کارگوزار؛ پوخت (شێوەی کارکردن). (٢) تەواو؛ بێ ئەندازە؛ زۆر: *(a ~ scoundrel)* .

thoroughpaced (thûr′ə-pāst′), *adj.* (١) جوان مەشقی پێ کراوە (ئەسپ)؛ زۆر باش ڕاهێنراو. (٢) تەواو؛ بە تەواوی.

thoroughpin (thûr′ə-pin′), *n.* ئاوساوی دەوروپشتی ڕەفیسکی ئەسپ‌و گیانەوەری تر.

thorp, thorpe (thôrp), *n.* دێ؛ کوێرە دێ؛ گوندێکی بچووك.

those (*th*ōz), *adj. & pron.*, *plural of* **that.**

thou (*th*ou), *pron.* تۆ. (شێوەی کۆنی " you " ە)

though (*th*ō), *conj.* (١) هەرچەندە؛ ئەگەرچی؛ هەرچی چەند.

(٢) لەگەڵ ئەوەشدا. (٣) ئەگەر وایش بێ.

adv. لەگەڵ ئەوەشدا.

as though, ئەڵێی؛ وەك ئەوە وایە کە

thought (thôt), *n.* (١) بیرکردنەوە. (٢) توانای بیرکردنەوە. (٣) بیر؛ ڕا.

(٤) بیروباوەڕی باو لە کات‌و شوێنێکی تایبەتیدا:

(modern ~ in child education)

(٥) نیاز: *(I had no ~ of seeing her.)* .

(٦) ئەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك: *(be a ~ more careful.)* .

(٧) بەتەنگەوەهاتن: *(Don't give it a moment's ~ .)* .

thought (thôt), *past tense and past participle of* **think.**

thoughtful (thôt′fəl), *adj.* (١) بیرکەرەوە؛ لە بیرکردنەوەدایە.

(٢) بیروڕادار؛ بیری لێ کراوەتەوە: *(a ~ essay)* .

(٣) دڵی خەڵك ڕاگر؛ بەهەست؛ بە تەنگ خەڵکەوە هاتوو: *(a ~ person)* .

-thoughtfully *(adv.)*; **thoughtfulness** *(n.)*.

thoughtless (thôt′lis), *adj.* (١) بێ باك؛ هەڵەشە؛ سەرکێش.

(٢) بیری لێ نەکراوەتەوە؛ هەڵەشە (کردەوە): *(a ~ act)* .

(٣) دڵی خەڵك ڕانەگر؛ بە تەنگ خەڵکەوە نەهاتوو؛ بێ هەست.

(٤) بێ مێشك؛ کەر؛ کەوەدەن.

-thoughtlessly *(adv.)*; **thoughtlessness** *(n.)*.

thousand (thou′z'nd), *adj. & n.* هەزار

thousandfold (thou′z'nd-fōld´), *adj.* (١) هەزار ئەوەندەیی. (٢) هەزار بەشی؛ هەزار لقی.

adv. هەزار ئەوەندە

n. ژمارەیەکی هەزار ئەوەندەیی

thousandth (thou′z'ndth), *adj.* (١) هەزارەم؛ هەزارەمین. (٢) هی هەزارەیەك

n. (١) هەزارەم؛ هەزارەم؛ هەزارەمین. (٢) هەزارەیەك.

thrall (thrôl), *n.* (١) بەندا؛ بەندە؛ کۆیلە. (٢) گیرۆدە؛ گرفتار. (٣) بەندایەتی؛ بەندەگی؛ بەندێتی.

v.t. [Archaic], بە بەند کردن؛ کردن بە کۆیلە.

adj. [Rare], بەندکراو.

thralldom, thraldom (thrôl′dəm), *n.* بەندایەتی؛ بەندەگی؛ کۆیلەیی؛ بەندێتی

thrash (thrash), *v.t.* (١) کوتان (خەلە‌وخەرمان)؛ گێرەکردن. (٢) بیرازکردن؛ شلەکوت کردن؛ تێلاترێن کردن؛ دارکاری کردن؛ زۆر لێدان؛ داپلۆسین. ٣) بەزاندن.

v.i. (١) کوتان (دانەوێلە)؛ گێرەکردن. (٢) وەشاندن (دەست، گەلاکوتك، دار). (٣) بەزۆر بەرەو یا پێشتن (کەشتی، بەلەم).

n. (١) کوتان (دانەوێلە). (٢) بیراز؛ تێلاترێن؛ دارکاری؛ کوتان. (٣) پاشەلەقە (مەلە)

thrash out, لێکۆڵینەوە بە وردی؛ باسکردن‌و چارەسەرکردن.

thrasher (thrash′ēr), *n.* (١) گێرەکەر؛ کەسێك کە دەغڵ‌ودان دەکوتێ. (٢) بیرازکەر؛ دارکاریکەر. (٣) جۆرێکە لە کۆسە.

thrasher (thrash′ēr), *n.* بۆقژە؛ باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی پیشۆلە

thrashing (thrash′iŋ), *n.* دارکاری؛ بیرازکردن؛ داپلۆسین.

thrasonical (thrə-son′i-k'l), *adj.* خۆهەڵکێش؛ خۆ فشکەرەوە؛ فشەچی

thread (thred), *n.* (١) دەزوو؛ بەن. (٢) تاڵە دەزوو؛ ڕێس؛ تاڵەبەن (٣) تاڵ؛ قەیتان؛ تەل؛ دەمار. (٤) ڕایەڵ؛ تاڵی تێهەڵکێشی‌و یەك پێکر.

(the ~ of life; the ~ of a story)

(٥) دڕانی پێچ پێچۆکەی برغوپێچ‌ومۆرە.

v.t. (١) دەزوو بە دەرزیەوە کردن؛ پێوەکردن. (٢) هۆنینەوە (تەزبیح، ملوانکە)؛ پێوەکردن (موورو، دەنکە تەزبیح). (٣) (ا) بە پێچاوپێچ پێدا ڕۆیشتن. (ب) پێدا بڵاربوونەوە؛ هەموو گرتنەوە.

(a note of hope ~ed the story.)

(٤) دڕانی پێچ پێچۆکە کردن بۆ برغو؛ داندارکردن.

v.i. (١) بە پێچاوپێچ پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن. (٢) وەك قەیتان پێدا هاتنە خوارەوە (شێلەی شەکر بە کەوچکێکدا)؛ قەیتان بەستن.

hang by a thread, بە تاڵە دەزوویەك بەنگە؛ بە تڕ بەنگە

threadbare (thred′bâr´), *adj.* (١) پواو؛ دراو؛ شڕ؛ زۆر کۆن؛ تاڵە دەزووکانی بە دەرەوەیە. *(~ carpets)*. (٢) پنتی؛ شڕپۆش. (٣) سوار (بیروباوەڕ، ووتە)؛ کۆن؛ پەڕپووت.

(a ~ argument, notion, etc.)

threadfin (thred′fin´), *n.* پەڕەکە دەزوویی ماسییەکە پەڕەکەی سنگی پەلکی دەزوویی لێ دەبێتەوە.

thread-worm (thred′wūrm´), *n.* کرمی دەزوولەیی.

thready (thred′i), *adj.* (١) دەزوولەیی؛ باریك. (٢) خەست‌و لینج (شلە)؛ قەیتانە بەستوو. (٣) ڕیشاڵەیی.

(٤) لاواز؛ بێ هێز؛ باریك: *(a ~ voice)* .

threat (thret), *n.* (١) هەڕەشە؛ هەڕەشەو گوڕەشە؛ کەف‌وگوڕ. (٢) مەترسی؛ ترس: *(the ~ of war)* .

v.t. & v.i. [Obs.], = **threaten.**

threaten (thret″'n), *v.t.* (١) هەڕەشەلێکردن؛ ترس خستنە بەر. (٢) مەترسی لێکردن؛ نیشانەی شتێکی خراپ بوون؛ نیازی خراپ هەبوون: *(Those clouds ~ snow.)*

v.i. (١) هەڕەشەکردن؛ هەڕەشەوگوڕەشە کردن. (٢) مەترسی لێکران؛ نیازی خراپە هەبوون.

-threatener *(n.)*; **threateningly** *(adv.)*.

three (thrē), *n. & adj.* سێ.

three-dimensional (thrē′də-men′shən-'l), *adj.* سێ لایانە، واتە پانی‌و درێژی‌و قوڵی یا نەستووری هەیە؛ تەندار؛ سێ دووری.

three-fold (thrē′fōld´), *adj.* (١) سێ بەشی؛ سێ لقی. (٢) سێ ئەوەندەیی.

adv. سێ ئەوەندە.

three-mile limit, سنووری سێ میلی (کە بریتیەیە لە ئاوی هەرێمی ووڵاتێکی سەر دەریا).

three-pence (thrip″'ns, threp″'ns), *n.* (١) سێ پێنس؛ سێ فلس؛ سێ پوول. (٢) دراوی سێ پێنسی یا سێ پوولی.

three-penny (thrē′pen´i, thrip′ə-ni), *adj.* (١) سێ پێنسی؛ سێ فلسی؛ نرخی سێ فلسە. (٢) هەرزان؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.

three-piece (thrē′pēs´), *adj.* سێ پارچەیی (جل‌وبەرگ): *(a ~ suit)*

three-ply (thrē′plī´), *adj.* سێ لۆ؛ سێ ئوێ؛ سێ چین.

three-point landing, (١) نیشتنەوەیەکی فڕۆکەیە کە هەموو پێچەکەکانی لە هەمان کاتدا لە زەوی بدەن؛ نیشتنەوەیەکی زۆر چاك [Colloq.]، (٢) کارێکی سەرکەوتوو؛ ئیشێکی ئەنجام سەرکەوتوو.

three-quarter (thrē′kwôr′tēr), *adj.* (١) سێ‌یەك؛ سێ‌یەکی. (٢) سێ‌یەکی دەموچاو دەرخستوو: *(a ~ portrait)* .

three-ring circus, (١) سێرکی سێ مەیانی. (٢) بەزم‌وڕەزمێکی زۆر؛ پوودان‌و جم‌وجوڵێکی ئێجگار زۆر.

three R's, = **reading, 'riting, 'rithmetic.** خوێندنەوە‌و نووسین‌و بیرکاری.

three-score (thrē′skôr´, thrē′skōr´), *adj.* شەست؛ سێ بیستی.

three-some (thrē′səm), *adj.* سێ کەسی؛ سیانە.

n. (١) سێ کەس؛ تاقمێکی سێ کەسی. (٢) یاری سێ کەسی (بەتایبەتی " گۆڵف ").

three-square (thrē′skwâr″), *adj.* سێ پوو (بڕیەند).

thremmatology (threm´ə-tol′ə-ji), *n.* زاووزێی گیاندارو پوومکی ماڵی (گیانەوەرناسی) .

threnode (thrē″nōd, thren″ōd), *n.* = **threnody.**

threnody (thren″ə-di), *n.* لاوانەوە؛ شیوەن؛ شین. (هەروەها " dirge ") .

-threnodial; threnodic *(adj.)*; **threnodist** *(n.).*

thresh (thresh), *v.t.* (١) کوتان (خەلە‌وخەرمان)؛ گێرەکردن. (٢) [Rare]، دارکاری کردن؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ داپلۆسین.

v.i. (١) کوتان (خەلە‌وخەرمان). (٢) لێدان؛ دارکاری کردن؛ داپلۆسین.

thresh out, بە وردی لێکۆڵینەوە؛ باسکردن‌و گەیاندنە ئەنجام.

thresher (thresh″ēr), *n.* (١) گێرەکەر؛ کەسێکە کە دانەوێلە بکوتێ. (٢) **threshing machine** .

(٣) جۆرێکە لە کۆسەی گڵك درێژی ئاوە گەرمەکان.

threshing machine, مەکینەی گێرە؛ جەنجەڕ.

threshold (thresh′ōld, thresh′hōld), *n.* (١) دەرماڵ؛ بەردەرگا؛ داری دەرماڵ؛ چێوی بەردەرگا؛ بەردەرك.

(۲) سەرەتا؛ بەردەم: *(We are at the ~ of a new era.)* .
(۳) سنوور؛ قەراغ؛ ئەم پەڕ: *(the ~ of pain)* .

threw (thrōō), *past tense of* **throw.**

thrice (thrīs), *adv.* (۱) سێ جار؛ سێ کەرەت. (۲) سێ ئەوەندە.
(۳) زۆر؛ ئێجگار؛ ئێجگار زۆر.

thrift (thrift), *n.* (۱) بەرەسەندن (ئابووری)؛ گەشەکردن؛ خۆش گوزەران. (۲) گیری؛ دەست بە پارەوە گرتن.
(۳) [Rare]، گەشەکردنی ڕووەک و گیانداری تر.
(٤) جۆرە ڕووەکێکی کورتی گەڵا باریکی گوڵ ڕەنگینە.
(٥) [Scot.]، هۆی خۆش گوزەرانی و سەرکەوتن؛ کار؛ ئیش.

thriftless (thrift′lis), *adj.* دەستبڵاو؛ پارە بەفیڕۆدەر.

thrifty (thrif′ti), *adj.* (۱) گیر؛ دەست بە پارەوە گر.
(۲) بەرەسەندوو؛ لە گەشەکردندایە. (۳) زۆر بە نەشونما (ڕووەک).

-thriftily *(adv.)*; **thriftiness** *(n.).*

thrill (thril), *v.t.* (۱) هێنانە جۆش‌وخرۆش؛ هێنانە جۆش؛ وروژاندن؛ مووچرکە بە لەشدا هێنان (لە خۆشیدا). (۲) ڕاوەشاندن؛ هێنانە لەرزە.
v.i. (۱) مووچرکە بە لەشدا هاتن؛ هاتنە جۆش‌وخرۆش. (۲) لەرزین؛ ڕاوەشان.
n. (۱) مووچرک؛ خۆشی؛ وروژە. (۲) لەرزە؛ ڕاوەشان؛ لەرزین.

thriller (thril′ĕr), *n.* (۱) مووچرک بە لەشدا هێنەر؛ وروژێنەر.
(۲) چیرۆک یا فیلمی وروژێنەر یا بەجۆش.

thrips (thrips), *n.* جانەوەرێکی بچووکە ڕووەک دەفەوتێنێ بە مژینی ئاووگەکەی.

thrive (thrīv), *v.i.* (۱) پێشکەوتن؛ بەرەسەندن؛ لە سەرکەوتندا بوون.
(۲) گەشەکردن؛ نەشونماکردن؛ گەورەبوون.

thriving (thrīv′iŋ), *adj.* بە گەشە؛ لە سەرکەوتنو پەرەسەندندایە؛ سەرکەوتوو: *(He's running a ~ business.)* .

thro', thro (thrōō), *prep., adv., adj.* = **through.**

throat (thrōt), *n.* (۱) قوڕگ؛ گەروو.
(۲) دەمی شتێک (بەتایبەتی هی تەسک)؛ گەروو: *(the ~ of a chimney)* .
v.t. (۱) دەم بۆ کردن؛ کون تێکردن. (۲) بە قوڕگ وڕتن (گۆرانی، ووتە).

cut one another's throat, [Colloq.], زیان لە یەکتری دان (بە نرخی فرۆتەنی شکاندن).

cut one's own throat, [Colloq.], مالی خۆ وێران کردن؛ زیان لە خۆ دان

jump down one's throat, [Colloq.], لەپڕو بە تووندوتیژی هێرش بردنە سەر یا ڕەخنەلێگرتن.

lump in the throat, قوڕگ پڕبوون لە گریان؛ دڵ پڕبوون.

ran (something) down one's throat, بە زۆر دان بە سەردا.

stick in one's throat, بۆ نەوڕتران؛ بۆ نەهاتن؛ زمان گیران.

throat-latch (thrōt′lach), *n.* قایشی سەر کەللەی ئەسپ کە بەژێر قوڕگیدا تێدەپەڕێت.

throaty (thrōt′i), *adj.* لە قوڕگەوە هاتووە دەرەوە (دەنگ، ووتە)؛ بە قوڕگ ووترا؛ گر.

throb (throb), *v.i.* (۱) پرتەکردن؛ تڕپەکردن؛ لێدان (دڵ)؛ پتەپت کردن؛ پڵ دان. (۲) دڵ فڕین؛ دڵەکوتێ بوون.
(۳) لەرزین؛ مووچرک پێدا هاتن.
n. پرتە؛ پتەپت؛ دڵەفڕێ؛ دڵەکوتێ.

-throbbingly *(adv.).*

throe (thrō), *n.* (۱) ئازارێکی کتوپڕی تیژ؛ مووچرک؛ ئێش.
(۲) *(pl.)*، ژان (منداڵبوون).
(۳) *(pl.)*، لنگەفرتێ؛ گیانەڵا؛ ئازاری گیاندان یا سەرەمەرگ:
(in the ~s of death)

thrombin (throm′bin), *n.* ئەنزیمێکە دەبێتە هۆی خوێن مەیین و وەستانی خوێن ڕۆان.

thrombo-, thromb- (throm′bə), پێشگرێکە بەمانای: خوێن مەیین: *(thromboplastin)* .

thrombogen (throm′bə-jen), *n.* = prothrombin.

thromboplastic (throm′bə-plas′tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە خوێن مەیین. (۲) دەبێتە هۆی خوێن مەیین.

thromboplastin (throm′bə-plas′tin), *n.* پرۆتینێکە لە خوێندا دەبێتە هۆی خوێن مەیین

thrombosis (throm-bō′sis), *n.* مەیینی خوێن (لە دەماری خوێندا).

thrombus (throm′bəs), *n.* خوێنی مەیوو؛ تۆپەلە خوێنی مەیوو؛ خوێن مەیین (لە دەماری خوێندا).

throne (thrōn), *n.* (۱) تەختی پاشایی؛ تەخت؛ تەختی پاشا.
(۲) پاشایەتی؛ دەسەڵات و پلەوپایەی پاشا؛ پاشایی.
(۳) پاشا: *(orders from the ~)* .
(٤) پلە یا پۆلێکی فریشتەیە.
v.t. کردن بە پاشا؛ لەسەر تەختی پاشایی دانان؛ دانان بە پاشا.

throng (thrôŋ), *n.* (۱) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵک. (۲) قەرەباڵغی.
(۳) کۆمەڵە شت؛ کۆمەڵ؛ ژمارەیەکی زۆر لە شت.
v.i. تێ ترنجان؛ کردن بە قەرەباڵغی.
v.t. (۱) تێ ترنجاندن؛ پڕکردن لە خەڵک. (۲) کۆبوونەوە بە جەماوەر.

throstle (thros′l), *n.* (۱) بۆقزە: باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆڵە. (۲) ئامێری خوڕی و لۆکە ڕستن؛ خەڕەک.

throttle (throt′l), *n.* (۱) [Rare] ، قوڕگ؛ بۆری هەوا؛ قوڕقوڕاگە.
(۲) (ا) دەمەوانەی ڕێکخستنی ئەو بەنزینەی دەچێ بۆ مەکینە.
(ب) دەمەوانەی ڕێکخستنی ئەو هەڵمەی دەچێ بۆ مەکینە.
(۳) دەسک یا پایدەری ڕێکخستنی ئەم دەمەوانەیە.
v.t. (۱) خنکاندن. (۲) پێشێل کردن؛ دەم داخستن؛ دەنگ لێ بڕین.
(۳) (ا) ڕێکخستنی چوونی بەنزین یا هەڵم بۆ مەکینەیەک.
(ب) خەفەکردن (بە بەنزین یا هەڵم لێ بڕین).
(ج) هێواش کردنەوەی مەکینە (بە بەنزین یا هەڵم لێ کەم کردنەوەی).
v.i. خنکان.

throttle valve, = throttle 2.

through (thrōō), *prep.* (۱) بەناویدا؛ پێیدا؛ لەم دیوەوە بۆ ئەودیو.
(۲) بەناو.
(۳) سەرانسەر؛ بە هەموویدا؛ سەرایا: *(He toured ~ France.)* .
(٤) لە سەرەتاوە تا کۆتایی؛ بە درێژایی (کات):
(He slept ~ the lecture.)
(٥) هەتا: *(Monday ~ Friday)* .
(٦) لەڕێی: *(I got a job ~ her.)* .
(۷) بەهۆی؛ لە ئەنجامی: *(It happened ~ no fault of mine.)* .
adv. (۱) بەناویدا؛ بەناو؛ لەم لاوە بۆ ئەولا.
(۲) بە درێژایی (کات)؛ لە سەرەتاوە تا کۆتایی.
(۳) بە تەواوی هەتا تەواو دەبێت: *(He saw the work ~.)* .
(٤) بە تەواوی: *(His clothes were soaked ~.)* .
adj. (۱) دەرچوو (ڕێگە، شەقام)؛ تێپەڕ: *(a ~ street)* .
(۲) (ا) ئاوەستێ؛ بێ وەستان؛ یەکسەر: *(a ~ train)* .
(ب) بێ گۆڕین؛ یەکسەر: *(a ~ ticket)* .
(۳) تەواو: *(I'm ~ with my work.)* .
(٤) دەستبەردار؛ واز لێ هێناو: *(I'm ~ with that fellow.)*

through and through, (۱) سەراپا؛ سەرانسەر؛ لە هەموویدا.
(۲) تەواو؛ هەموی؛ لە هەمو ڕوویەکەوە:
(He is evil through and through.)

throughout (thrōō-out′), *prep.* سەرانسەر؛ سەراپا:
(~ the house)
adv. (۱) سەرانسەر؛ سەراپا.
(۲) بە درێژایی (کات): *(He helped others ~ his life.)*

throve (thrōv), *alternative past tense of* **thrive.**

throw (thrō), *v.t.* (۱) ڕستن، ئاوڕیشم، خوری)؛ بادان.
(۲) هەڵدان؛ هاویشتن. (۳) تێگرتن.
(She threw the vase on the ground.) (٤) فڕێدان، لە تووڕەییدا.
(He threw the other wrestler.) (٥) (أ) بە زەویدا دان (زۆرانبازی).
(She was thrown by her horse.) (ب) خستنە خوارەوە.
(٦) بە یەکە ناردن.
(٧) تێخستن؛ تێ فڕێدان.
(She threw the clothes into the suitcase.)
(He was thrown into prison.) (٨) خستنە ناو.
(٩) هەڵدانی زار.
(He threw a five.) (١٠) بۆ هاتنی زار هەڵدان.
(Snakes ~ their skins.) (١١) فڕێدان؛ لێبوونەوە.
(١٢) زایەڵ گیاندارێ مالی)؛ زان.
(١٣) خستنە گێژەوە؛ گێژ گۆڕین.
(She threw a glance at me.) (١٤) ناڕاسەکردن.
(١٥) خستنە سەر (لۆمە)؛ خستنە بەردەم (کۆسپ).
(١٦) تێسەردانی؛ پیاکێشان.
(١٧) [Colloq.] یاری یا پێشبڕکێ دۆراندن بە دەسەنقەست.
(١٨) [Slang] (ر) کردن (ئاهەنگ).
(He threw a party for his friends.)
(The child threw a tantrum.) (ب) بوون والێهاتن.
(١٩) کارت فڕێدان؛ یاری بە کارت کردن.
(٢٠) دروستکردن (گۆزەودێزە بە چەرخی گڵێنەکەر).
v.i. هاویشتن؛ هەڵدان.
n. (١) هاوبەشێک؛ هەڵدانێک. (٢) زار هەڵدان.
(٣) پرۆژەیەکی مەترسیدار؛ پرۆژەیەکی قومارئاسایی.
(٤) بەرهاوێژ؛ ماوەی هاویشتن. *(a stone's ~)*
(٥) (أ) سەرجێ. (ب) مل پێچ.
(٦) ڕادەی جوواڵنی قژیشی زەوی لە کاتی بوومەلەرزەدا.
(٧) (أ) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (ب) بە زەویدا دانێکی تایبەتی.

throw at, تێگرتن (بەرد، تیر)؛ پرسیارلێکردن.
throw away, (١) فڕێدان. (٢) بەفیڕۆدان؛ بەبادان.
(٣) سوود لێ وەرنەگرتن؛ بەکارنەهێنان.
throw a (monkey) wrench into, تێکدان (پیلان)؛ شڵواندن؛ تەگەرە تێخستن.
throw back, چوونەوە سەر باوباپیر؛ گەڕانەوە بۆ سەر باوباپیر
throw cold water on, ئاوی سارد بەسەردا کردن (پیلان)؛ مراندن (مەحاڵ)؛ دامرکاندنەوە.
throw in, (١) خستنە گێژەوە. (٢) سڵاودانەوە (فڕۆتەنی)؛ خاترانە گرتن. (٣) زیادە خستنەسەر.
throw in one's face, بە چاودا کوتانەوە؛ بە چاودا دانەوە؛ دانەوە بە چاودا
throw off, (١) فڕێدان؛ خۆ لە دەست ڕزگارکردن. (٢) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان. (٣) دانەوە؛ دەردان.
throw on, بە یەکە لەبەرکردن
throw oneself at, زۆر هەوڵدان بۆ دڵ ڕاکێشان
throw oneself into, دەستپێکردن بە کار زۆر بە چالاکی و بە دڵ.
throw oneself upon (or on), پشت پێ بەستن
throw open, (١) کردنەوە (بە تەواوی و کتوپڕ).
(٢) ڕێگەدان؛ ڕێگە بۆ کردنەوە
throw out, (١) فڕێدان. (٢) دەرکردن؛ دەرپەڕاندن؛ دەرفڕتاندن.
(٣) دەربڕین (ڕا)؛ ووتن. (٤) خستنە بۆش (گێڕی ئوتومبیل).
throw over, (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ بەجێهێشتن
(٢) نەوبەستن؛ پەسەند نەکردن

throw together, پێکەوەنان (بە پەلە)؛ کۆکردنەوە یا تێکەڵاوکردن بە لامسەرلایی.
throw up, (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بە پەلە دروستکردن.
(٣) ڕشانەوە. (٤) پەیتاپەیتا ووتن بۆ سەرزەنشتکردن.
throwaway (thrō′ə-wā′), ***n.*** بڵاوکراوەی بە دەست بڵاوکراوە.
adj. (١) بۆ بەکارهێنان و فڕێدان دروستکراوە. (٢) لامسەرلا.
throw-back (thrō′bak′), ***n.*** چوونەوە سەر باوباپیر؛ گەڕانەوە بۆ سەر باوباپیر.
thrown (thrōn), *past participle of* **throw.**
adj. (١) فڕێدراو. (٢) کەوتوو (لە سواری نەسپەوە)؛ گلاو.
(٣) بە زەویدا دراو (زۆرانبازی).
throwster (thrō′stēr), ***n.*** ئاوڕیشم ڕێس.
thru (thrōō), ***prep., adv., adj.*** through.
thrum (thrum), ***n.*** (١) ڕیشوو (چنین، ڕستن)؛ ڕیشوە.
(٢) (*pl.*) پەراوێزی ڕیشووای یا ڕیشوودار.
(٣) سەری ڕیشوو یا تاڵە دەزوو.
(٤) (*pl.*) ڕیشووی پەت و گوریسە کە دەخرێتە جانقاسەوە بۆ تکە نەکردن و نەسووان (کەشتیوانی).
v.t. (١) ڕیشوو بۆ هێشتنەوە؛ پەراوێزی ڕیشوو بۆ کردن.
(٢) ڕیشووی پەت و گوریس خستنە جانقاسەوە بۆ تکە نەکردن و نەسووان (کەشتیوانی).
thrum (thrum), ***v.t. & v.i.*** (١) ئامێری ژێدار لێدان بە لامسەرلایی و نەزانانە. (٢) بە دەنگێکی یەک نەواو ناخۆش ووتن یا گێرانەوە.
(٣) تەپڵ لێدان بە پەنجە.
n. (١) ئامێری ژێدار لێدان بە نەزانانە. (٢) دەنگی نەم ناوازە.
thrummy (thrum′i), ***adj.*** ڕیشووداری؛ ڕیشووای؛ تووکن.
thrush (thrush), ***n.*** ڕیشۆڵە؛ بۆقزە؛ باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆڵە.
thrush (thrush), ***n.*** (١) نەخۆشیەکە تووشی منداڵ دەبێ و بریان لە دەم و لێوو قورگی دەهێنێ. (٢) نەخۆشیەکە تووشی قولەپێی نەسپ دەبێ و بریانی کێماوی لێ دێنێ.
thrust (thrust), ***v.t.*** (١) (أ) پیاکردن؛ تێخستن؛ بە زۆر پیاکردن.
(ب) تەکان پێدان؛ پاڵ پێوەنان (٢) لێدان (چەقۆ، خەنجەر، نێزە)
(٣) بەسەردا سەپاندن؛ بەسەردا دان.
(٤) تێهاویشتن؛ تێخستن یا فڕێدان.
(He ~ a question in occasionally.)
(The tree ~s its branches high.) (٥) فڕێدان (لق، تەرز).
v.i. (١) پاڵ پێوەنان؛ تەکان پێدان؛ کوت پێوەدان.
(٢) لێدان (چەقۆ، خەنجەر، نێزە)؛ پیاکردن.
(٣) (~ into; ~ through)، خۆ سەپاندن بەسەردا؛ بە زۆر خۆ پیاکردن
(٤) فڕێدان (لق، تەرز).
n. (١) پیاکردن؛ تێخستن؛ لێدان (بە چەقۆ، خەنجەر... هتد).
(٢) هێز یا پەستانێکی زۆرو بەردەوام.
(٣) (أ) گوژم؛ گور؛ تەووژم (ب) تەکان؛ کوت.
(٤) هێرش (جەنگ)؛ پەلاماردان. (٥) هێرش (بە دەم).
thud (thud), ***n.*** (١) لێدان. (٢) تەپە؛ زرمە؛ تەپەتەپ.
v.i. تەپە هاتن؛ تەپە لێ هەڵسان؛ زرمە لێ هەڵسان
thug (thug), ***n.*** پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ شەقاوە.
-thuggery *(n.)*; **thuggish** *(adj.)*.
thuggee (thug′ē), ***n.*** پیاوکوژی؛ پیاوکوشتن.
thulium (thōō′li-əm, thū′li-əm), ***n.*** تولیۆم. توخمێکی کانزایی یە (کیمیا).
thumb (thum), ***n.*** (١) کەڵەموست؛ پەنجەگەورە.
(٢) کەڵەموستی دەستکێش. ovolo .
v.t. (١) هەڵدانەوە، بادان، یا پیس کردن بە کەڵەموست؛

(The page was badly ~ed.)

(٢) [Colloq.] دەست لە ئوتومبیل ڕاگرتنو کەڵەموست دەرهێنان بۆ سوارکردن لە خۆرایی: *(He ~ed a ride to Los Angeles.)* .

v.i. = hitchlike.

all thumbs, جڵفر؛ ناکارامە؛ ناقۆڵا؛ گەلحز

thumb one's nose, گاڵتەپێکردن (بە کەڵەموست خستنە سەر لووتو پەنجەکانی تر دەرهێنان): *(He's thumbing his nose at everyone.)* .

thumbs down, نیشانەی پەسەند نەکردن یا سەرنەکەوتن بە خوارکردنەوەی کەڵەموست .

thumbs up, نیشانەی پەسەندکردن یا سەرکەوتن بە بەرزکردنەوەی کەڵەموست

thumb through, پەڕە پەڕە هەڵدانەوەو بە پەلە سەیرکردن

under one's thumb, لەژێر رکێفدا بوون؛ جڵەو بە دەستی فلان کەسەوە بوون

thumbhole (thum′hōl´), *n.* کونی کەڵەموست لە تامێری مۆسیقیدا.

thumb index, پێڕست یا نیشانەی کەڵ تیپ لەسەر نووسراوی قەراغی لاپەڕەی هەڵهەنگ (بۆ یەکسەر دۆزینەوەی لاپەڕەی یەکەمی نەو تیپەو ووشە دۆزینەوە.

thumbkin (thum′kin), *n.* = thumbscrew (2).

thumbnail (thum′nāl´), *n.* (١) نینۆکی پەنجەگەورە. (٢) شتێکی بچووک (نەوەندەی نینۆکی پەنجەگەورە).

adj. (١) بچووک (٢) کورت: *(a ~ sketch)* .

thumbscrew (thum′skrōō´), *n.* (١) بورغو یا جەپی کەڵەموستی (بە پەنجەکان یا دەدرێ). (٢) ئامێرێکی کۆنی ئازاردانە بۆ گوشینی پەنجەگەورە.

thumbstall (thum′stôl´), *n.* ئەموستێکەی دروومانی چەرم.

thumbtack (thum′tak´), *n.* بزماری سەرپان (کە بە پەنجە گەورە دەکرێ بە شتێکدا)

thump (thump), *n.* (١) لێدان بە شتێکی قورسی وەک تێلا. (٢) تەپە: تەپەتەپ؛ زرمە؛ دەنگی تەپە.

v.t. (١) زرمە لێ هەڵسانەدن؛ تەپە لێ هەڵسان (٢) دارکاری کردن؛ تێلاتڕێن کردن؛ کوتان.

v.i. (١) تەپە هاتن؛ زرمە هاتن؛ کەوتنە خوارەوەو تەپە هاتن. (٢) تەپەی پێ هاتن؛ بە تەپەتەپ ڕۆیشتن. (٣) تڕپە هەتن؛ پرتەکردن؛ تەقە هاتن.

-thumper *(n.).*

thumping (thum′piŋ), *adj.* (١) تەپەکەر؛ هی تەپە یا زرمە. (٢) [Colloq.] (ا) گەورە؛ زۆر: *(a ~ majority)* . (ب) زۆر حۆش

thunder (thun′dĕr), *n.* (١) هەورەگرمە (٢) گرمەگرم؛ گرمەوهوڕ. (٣) هەڕەشەوگوڕەشە. (٤) [Obs. or Poetic] . **thunderbolt**

v.i. (١) گرمانین (هەور)؛ گرمەگرم هاتن: *(It is ~ing.)* . (٢) گرمەوهوڕ هاتن؛ گرمە هاتن؛ گرمەگرم هاتن (٣) هەڕەشەوگوڕەشە کردن.

v.t. (١) بە تووڕەیی و دەنگی بەرزەوە ووتن؛ هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز هەڕەشەوگوڕەشە کردن (٢) لێدان یا هێرش بردنە سەر بە تونديی؛ پیادان وەک هەورەتریشقە.

-thunderer *(n.)*; **thundery** *(adj.).*

steal one's thunder, دەستپێشکەری کردن لە دزینو دەربڕینی بیروباوەڕو پیلانی کەسێکی تردا بۆ شکاندنی نەو کەسە.

thunderbird (thun′dĕr-bûrd´), *n.* مەڵی هەورەگرمە: مەڵێکی ئەفسوونەییە گوایە دەبێتە هۆی هەورەتریشقەو باران دەبارێنێ (ئەفسانەی هیندییە نەمەریکاییەکان).

thunderbolt (thun′dĕr-bōlt´), *n.* (١) هەورەبروسکە. (٢) هەورەتریشقە بەتایبەتی هی لە زەمین دراو. (٣) شتێکی ووڕەیی: *(The news was a ~ .)* .

(٤) کەسێکی هەورەتریشقەیی (لە کتوپڕیو بەهێزیو وێرانکەریدا).

thunderclap (thun′dĕr-klap´), *n.* (١) هەورەگرمە؛ گرمەگرمی هەور. (٢) شتێکی کتوپڕو بەهێزو ووڕەرو توندوتیژ.

thundercloud (thun′dĕr-kloud´), *n.* هەوری هەورەتریشقاوی

thunderhead (thun′dĕr-hed´), *n.* کۆمەڵە هەوری پێش باوبۆرانی هەورەگرماوی.

thundering (thun′dĕr-iŋ), *adj.* (١) گرمەگرماوی؛ گرمەوهووڕکەر. (٢) [Colloq.] زۆر زل؛ زۆر گەورە

thunderous (thun′dĕr-əs), *adj. Also* **thundrous,** (١) هەورە- گرماوی؛ گرمەگرماوی. (٢) دەنگدەرەوە؛ بەرز (دەنگ): *(~ applause)* .

-thunderously *(adv.).*

thunderpeal (thun′dĕr-pēl´), *n.* شەقەی هەورەتریشقە؛ هاڕەی هەورەگرمە

thundershower (thun′dĕr-shou ĕr), *n.* لێزمەی هەورە- تریشقاوی؛ شەستەبارانی هەورەگرماوی.

thunderstone (thun′dĕr-stōn´), *n.* (١) بەردو کانزای لە هەورەتریشقەوە هاتوو (بروای کۆن). (٢) [Archaic] هەورەتریشقە.

thunderstorm (thun′dĕr-stôrm´), *n.* باوبۆرانی هەورە- تریشقاوی.

thunderstricken (thun′dĕr-strik´n), *adj.* = thunderstruck.

thunderstruck (thun′dĕr-struk´), *adj.* ووڕ؛ واق ووڕماو؛ سەرسوڕماو.

thurible (thoor′ə-b'l, thyoor′ə-b'l), *n.* بخووردان. (هەروەها " censer ")

thurifer (thoor′i-fĕr, thyoor′i-fĕr), *n.* بخوورداں هەڵگر (لە ئاهەنگی ئایینیدا).

Thursday (thûrz′di), *n. Abbr.* Th., Thur., Thurs., پێنج شەممە.

thus (*th*us), *adv.* (١) بەم شێوەیە؛ وەها؛ ئاوەها؛ بەم ڕەنگە؛ بەم جۆرە. (٢) کەوابوو؛ کەواتە؛ بەگوێرەی نەمە. (٣) هەتا ئێستا: هەتا ئەم کاتە *(T~ far a comfortable voyage.)* .

(٤) بۆ وێنە؛ بۆ نموونە

thwack (thwak), *v.t.* لێدان (بە شتێکی پان وەک گەلاکوتک یا ڕاستە). *n.* لێدان.

thwart (thwôrt), *adj.* (١) لەم بەر بۆ نەوبەر؛ بەسەریا؛ لابەلا. (٢) سەرسەخت؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق.

adv. & prep. [Archaic], بەلابەلایی؛ بەسەریا.

n. کورسی سەوڵ لێدەر.

v.t. (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ بڕین؛ وەستاندن؛ پووچ کردنەوە (پیلان)؛ کۆسپ خستنە بەردەم: *(to ~ a plan, an effort, etc.)* . (٢) بەرەنگاری کردن؛ بەرهەڵستی کردن. (٣) [Obs.]، بەسەردا تێپەڕبوون؛ خستنەسەر؛ بەسەردا ڕایەڵ کردن.

thy (*th*ī), *possessive pronominal adj.,* [Archaic]. هی تۆ؛ - ت. (شێوەی کۆنی " your " ە).

thylacine (thī′lə-sīn´, thī′lə-sin), *n.* گیاندارێکی درندەی پشت بازووی تووڕەکەدارە لە گورگ دەچێ. (هەروەها " Tasmanian wolf ")

thyme (tīm), *n.* جاترە: گیایەکی بۆن خۆشە لە توخمی پونگە گەلاکەی ووردە دەکرێتە خواردنەوە.

thymic (tim′ik), *adj.* جاترەیی؛ تایبەتی بە جاترە

thymic (thī′mik), *adj.* تیمۆسی (دووەم ووشەی دوای ئەمە ببینە).

thymol (thī′mōl, thī′mol), *n.* تیمۆل: ماددەیەکی چەوری بۆن خۆشە لە جاترە دەردەهێنرێ.

thymus (thī′məs), *n.* تیمۆس: لوویەکی بچووکە لەلای ژوورووی

بۆشایی سنکدایە لە دوای بلۆقی کویرەبێتەوە.

thymy (tīm′i), *adj.* (١) جاتراوی؛ پرە لە جاترە.
(٢) جاترەیی؛ لە بۆنی جاترە دەچێ

thyreo-, thyro-, thyr- (thī′ri-ō, thī′ri-ə), پێشگرێکە بەمانای سایرۆیدی؛ تایبەتی بە لووی سایرۆید: *(thyroidectomy)*.

thyroid (thī′roid), *adj.* (١) سایرۆیدی؛ تایبەتی بە لووی سایرۆید.
(٢) تایبەتی بە کرکڕاگەی قورتم.

n. (١) لووی سایرۆید (کە دەکەوێتە ژێر ملەوە). (٢) کرکڕاگەی قورتم.
(٣) ماددەیەکە لە لووی سایرۆیدی هەندێ گیاندار دەردەهێنرێ بۆ دەرمان.

thyroid cartilage, کرکڕاگەی قورتم

thyroidectomy (thī′roid-ek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی لووی سایرۆید

thyroid gland, لووی سایرۆید (کە لەژێر ملدایە و هۆرمۆنێک دەردەدات نەشونمای لەش ڕێک دەخات)

thyroiditis (thī′roid-ī′tis), *n.* هەوکردنی لووی سایرۆید

thyroxine (thī-rok′sēn, thī-rok′sin), *n.* سیرۆکسین هۆرمۆنێکە لووی سایرۆید دەریدەدات. (هەروەها " thyroxin ").

thyrse (thûrs), *n.* – thyrsus.

thyrsus (thûr′səs), *n.* (١) گوڕێکی ڕازاوەیە بە بەری قووچەکی کاج بە سەرەکەیەوە و لاولاو بەدەوریدا دایۆنایسیس و بەدووکەوتووەکانی لە یۆنان هەڵیان دەگرت. (٢) شێوەیەکە لە گوڵ کردن.

thyself (*th*ī-self′), *prom.* خۆت (شێوەی کۆنی " yourself " ە).

tiara (tī-âr′ə, ti-âr′ə, ti-ä′rə), *n.* (١) کڵاوی پاشای فارسی کۆن
(٢) (ا) کڵاوی پاپا (ب) دەسەڵاتی پاپا. (٣) سەرپێچی ڕازاوە بە خشڵ و گوڵ.

Tibetan (ti-bet′n), *adj.* تیبێتی تایبەتی بە ووڵاتی " تیبت "و زمانو کلتوورو گەلەکەی

n. (١) هاوتیشتمانی تیبێتی (٢) زمانی تیبێتی

tibia (tib′i-ə), *n.* (١) نێسقانی لوولاق (٢) نێسقانی لوولاقی گیانەوەر (٣) چوارەم بەشی لاقی جانەوەر (٤) جۆرە بلوێزنکی کۆنە (زوو لە نێسقانی لوولاقی گیانەوەر دروست دەکرا).

-tibial *(adj.)*.

tic (tik), *n.* با لێدان؛ فرین یا کرژبوونی پەیتاپەیتای ماسولکە بەتایبەتی هی دەموچاو (نەخۆشی)

tic douloureux (tik′ dōō′lōō-rōō′), با لێدان؛ فرین یا کرژبوونی بە ئازاری پەیتاپەیتای ماسولکەی دەموچاو.

tick (tik), *n.* (١) دەست بیاکێشانی بە نەسپایی. (٢) چرکەی کاتژمێر.
(٣) نەم نیشانەیە (✓) (٤) [Colloq.] چرکە (کات).

v.i. (١) چرکەکردن (کاتژمێر).
(٢) جوڵاندن؛ بزواندن (هەست) *(what makes him ~ ?)* .

v.t. (١) کات ژماردن بە چرکەی کاتژمێر.
(٢) نیشانەکردن بەم نیشانەیە (✓)

tick (tik), *n.* گەنە؛ زخ

tick (tik), *n.* بەرگە سەرین

tick (tik), *n.* [Chiefly British Colloq.]. قەرز
(I bought it on ~ .)

ticker (tik′ĕr), *n.* (١) تەلەگرافی تۆمارکەر . کاتژمێر. [Slang] (٢) (٣) [Slang]. دڵ

ticker tape, شریتی تەلەگرافی تۆمارکەر: شریتێکی باریکی کاغەزە تەلەگرافی تۆمارکەر ئەو هەواڵانەی پێی دەگات لەسەری چاپ دەکات.

ticker-tape parade, خۆپیشاندانی شریتی: خۆپیشاندانێکە بۆ پێشوازی کردن لە قارەمانێک بۆ شاری نیویۆرک شریتی ڕەنگاوڕەنگی تیا هەڵدەڕێ بەسەر قارەمانەکەو بەشدارانی خۆپیشاندانەکەدا لە خانووەکانەوە.

ticket (tik′it), *n.* (١) [Rare] . یادنامە.
(٢) بلیت؛ تکت *(a bus ~ ; a theater ~)*
(٣) بڕوانامەی فڕۆکەوان یا کەشتیەوان.

(٤) کارتی ناونیشانو ڕەنگو قەبارەی فڕۆتەنیسێک.
(٥) لیستەی ناونووس کراوانی حیزبێک بۆ هەڵبژاردن.
(٦) تکت (لەبەر پەیڕەوی نەکردنی یاسای هاتوچۆی ئوتومبیل)؛ نمرەگرتن.
(٧) [Slang]، دڕووست؛ بەجێ.

v.t. (١) بلیت پێدان. (٢) نیشانەکردن (فڕۆتەنی... هتد).
(٣) بۆ مەبەستێکی تایبەتی دانان یا تەرخان کردن.
(٤) تکت پێدان؛ نمرەگرتن.

ticket agent, بلیت فڕۆش (شەمەندەفەر، فڕۆکە، شانۆ، سینەما... هتد).
ticket office, بلیتخانە؛ فەرمانگەی بلیت فڕۆشتن.
ticket of leave, [British]. = parole.
tick fever, گەنە تا: نەخۆشیێکی درمە لە گەنەوە دادەکەوێ و تووشی مرۆڤ ڕەشەووڵاخ دەبێت.
ticking (tik′iŋ), *n.* قوماشی بەرگە سەرین
tickle (tik′l), *v.t.* (١) پێ خۆش بوون؛ دڵخۆش کردن: *(The story ~d him.)*

(٢) ختووکەدان.

v.i. (١) ختووکە هاتن: *(My palm ~s .)* .
(٢) زوو ختووکە هاتن.

n. (١) ختووکە. (٢) خۆشی؛ دڵخۆشی؛ گەشکە.

tickle one pink, زۆر پێ خۆش بوون؛ زۆر دڵخۆش کردن؛ گەشکە پێ هاتن

tickler (tik′lĕr), *n.* (١) ختووکەدەر (٢) یادنامە؛ دەفتەری یادنامە. (٣) بارودۆخی گیروگرفتاوی؛ سەرئێشە. (٤) دەفتەری قەرز.

ticklish (tik′lish), *adj.* (١) زوو ختووکەی دێت.
(٢) تۆرینۆک؛ سرک؛ دل ناسک؛ هەست ناسک؛ حولحولێ؛ زوو پەست دەبێت
(٣) ناسک (بارودۆخ): *(a ~ situation)* .

-ticklishly *(adv.)*; **ticklishness** *(n.)*.

tick-tack (tik′tak′), *n. Also* tic-tac, (١) چرکەچرک (کاتژمێر).
(٢) هۆزەکە بۆ لە دەرگاو پەنجەرە دان لە دوورەوە بۆ یاری.

tick-tack-toe (tik′tak-tō′), *n. Also* tic-tac-toe, تیکتاکتۆ: یاریێکی دووکەسیێیە لەسەر تەختەیەکی نۆ خانەیی دەکرێ.

tick-tock (tik′tok′), *n.* چرکەچرکی کاتژمێر.

tick trefoil, جۆرە ڕووەکێکە گەڵای سێ‌پەڕەیی و کەلووی دڕکاوی و گوڵی ئەرخەوانی دەگرێ لە توخمی پۆڵکەیە.

tidal (tī′d'l), *adj.* تایبەتی بە بەرزاو و نیشتاو؛ هی هەڵسانو نیشتنەوەی ئاو.

tidal wave, (١) شەپۆلێکی زۆر گەورەو وێرانکەری دەریایە بەهۆی بوومەلەرزە یا زریانەوە. (٢) لێشاو؛ بزووتنەوەیەکی بەهێزی وەک لێشاو.

tidbit (tid′bit′), *n. Also* titbit, پارووە نانی خۆش؛ نەختێک خواردنی نایاب؛ وورده هەواڵی پاشەمڵە یا غەیبەتی خۆش؛ هەواڵی نایاب.

tiddlywinks (tid′'l-i-wiŋks′, tid′li-wiŋks′), *n.* یاریێیەکە بریتیێیە لە پاڵ پێوەنانی خەپڵەی بچووک بە خەپڵەی گەورەتر لە قەراغ مێزێکەوە بۆ ناو کووپێک

tide (tīd), *n.* (١) سەردەم؛ ماوە؛ دەم؛ کات *(Christmastide, eventide)*

(٢) بەرزاو و نیشتاو؛ کشانو کشانەوەی ئاو.
(٣) شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ شتێکە هەمیشە لە بەرزیو نزمیدا بێ.
(٤) لێشاو؛ تەوژم؛ گوڕم: *(the ~ of public opinion)* .
(٥) پۆپە؛ لووتکە؛ ئەوپەڕی بڵندی؛ هەڕەت.
(٦) [Archaic]، هەل.

v.i. (١) شەپۆل دان؛ لێشاو هێنان
(٢) بەدەم شەپۆلەوە ڕۆیشتن (بەڵەمو کەشتی لە هاتنە ناو بەندەر یا ڕۆیشتندا؛ سەرناوکەوتن.

v.t. دان بەدەم شەپۆلەوە؛ سەرناوخستن.

tide over, (۱) یارمەتیدان لە تەنگانەدا هەتا دەبووژێتەوە.
(The loan will tide us over till the next paycheck.)
(۲) مەرکەکردن؛ دەریردن؛ سەرکەوتن؛ زاڵبوون.
turn the tide, باردۆخ وەرگەڕاندن؛ باردۆخ گۆڕین بەتەواوی.
tide (tīd), *v.i.* [Archaic]. ڕووداو.
tideland (tīd′land´), *n.* زەوی ژێرئاوکەوتوو لەکاتی بەرزاودا.
tidemark (tīd′märk´), *n.* نیشانەی بەرزاو و نیشتاو. ئەو ئاستەی کە ئاو دەبگاتێ لەکاتی بەرزاو و نیشتاودا.
tiderip (tīd′rip´), *n.* گێژاوێکە لە بەیەک گەیشتنی دوو تەوژمی ئاو یا بەرزاو بێکەدیت
tidewaiter (tīd′wāt ēr), *n.* پشکنەرێکی گومرگە چاودێری باردا‌گرتنی کەشتی دەکات
tidewater (tīd′wô´tēr, tīd′wä´tēr), *n.* (۱) ئاوی بەرزاو (کە کەنارەریا دادەپۆشێ). (۲) ئاوی ئەو جۆگانەی کە بەپێی بەرزاو و نیشتاو ئاوەکەیان بەرزو نزم دەبێتەوە. (۳) کەنارەریای نزم.
tideway (tīd′wā´), *n.* ئاوەڕوی بەرزاو
tidings (tī′diŋz), *n.pl.* دەنگوباس؛ هەوال
(~ of great joy)
tidy (tī′di), *adj.* (۱) ڕێک‌وپێک (مرۆڤ، شوێن)؛ پاک‌وتەمیز؛ خاوێن.
(۲) [Colloq.] باش؛ چاک؛ پەسەند.
(۳) [Colloq.] زۆر؛ ئێجگار زۆر. *(a ~ sum of money)* .
v.t. & v.i. ڕێک‌وپێک کردن؛ پاک کردنەوە؛ ڕێکخستن.
(T~ up your room.)
n. بەرگی پەخشداری سەر قۆڵو پشتی کورسی‌و قەنەفە.
-tidily *(adv.)*; **tidiness** *(n.)*.
tidytips (tī′di-tips´), *n.* ڕووەکێک گوڵی وەک گوڵە چاوپشیلە دەگرێ.
tie (tī), *v.t.* (۱) بەستن؛ پێکەوەبەستن؛ تۆندکردنەوەو بەستن
(۲) گرێدان؛ گرێ لێدان. (۳) لێکدان؛ یەک پێگرتن.
(٤) بەستنەوە؛ ڕستکردن؛ پێوەندکردن. (٥) هاوتابوون (یاری، پێشبڕکێ).
(٦) [Colloq.] ماڕەکردن؛ جووت کردن.
(۷) لێکدنی دوو ئاوازی مۆسیقا بە هێڵێکی باریک.
v.i. (۱) گرێدران؛ گرێ لێ دران؛ بۆ گرێدان شیان.
(۲) هاوتابوون (یاری، پێشبڕکێ): *(The two teams ~d.)* .
n. (۱) پەت؛ قەیتان؛ بەن
(۲) پەیوەندی؛ پەیوەستی: *(a business ~ ; ~s of affection)* .
(۳) بۆینەخ. (٤) دەستەک؛ داری ڕایەڵ کراو (بۆ لێکدانو چەسپاندنی دوولای چوارچێوەیەک یا خانوویەک). (٥) داری ژێر هێڵی شەمەندەفەر (لەژێر هەردوو هێڵەکەدا ڕایەڵ دەکرێو پێکەوە دەیانبەستێ) (هەروەها " sleeper " ، " railroad tie "). (٦) هاوتایی (یاری، پێشبڕکێ، هەڵبژاردن).
(۷) پێشبڕکێ یا بۆڕبۆڕێنێکە کە ئەنجامەکەی هاوتایی بێ‌و هیچ لایەک نەیبانەوە. هاوتایی (یاری، پێشبڕکێ).
(۸) هێڵی سەر یا ژێر دوو ئاوازی مۆسیقا
tie down, بەستنەوە؛ قەتیس کردن؛ ڕێی هاتوچۆ لێ بڕین.
tie one on, [Slang]. مەست بوون؛ سەرخۆش بوون؛ پێک خواردنەوە
tie up, (۱) پێوەندکردن؛ بەستنەوە (۲) پێچانەوەو بەستن؛ بەستن.
(۳) لەنگەرخستن (٤) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە بەردەم.
(٥) دەست گیران؛ خەریک کردن.
tieback (tī′bak´), *n.* پەردەبەست؛ پەتێکە ئاوقەدی پەردەی پێ دەبەستێنێت. کە لادەبرێتو دەخرێتە لایەکی پەنجەرەکەوە.
tie beam, دەستەک؛ تیرگە
tie-in (tī′in´), *n.* (۱) پەیوەندی؛ پەیوەستی.
(۲) (ب) فرۆشتنی دوو شت پێکەوە.
(ب) بەکێت لەم دوو شتە (بەتایبەتی شتە کەم بایەخ‌و کەم ڕەواجەکەیان).
tiepin (tī′pin´), *n.* دەرزی بۆینباخ
tier (tēr), *n.* ڕیزە کورسی؛ تەلان؛ تیرە؛ چین.
v.t. & v.i. ڕێزکردن؛ بە ڕیز ڕیز ڕێکخستن؛ چین چین کردن؛ کردن بە تەلان.
tier (tī′ēr), *n.* (۱) بەستەڕەوە (مرۆڤ، شت).
(۲) بەرگێکی منداڵانە لە بەروانکە دەچێ.
tierce (tērs), *n.* (۱) سێیەک.
(۲) پێوانەیەکی کۆنە بریتێیە لە (٤۲) گاڵۆن.
(۳) پیپێکە کە ئەوەندە بگرێ. (٤) پێڕی سێ کاغەزیی یەک لە دوای یەک.
tiff (tif), *n.* (۱) هەڵچوونێکی کەم خایەن؛ تووڕەیی.
(۲) شەڕێکی بچووک؛ دەمەقاڵێ؛ دەمەقڕێ: *(We had a ~ .)* .
v.i. شەڕبوون؛ شەڕێکی بچووک کردن؛ دەمەقاڵێ بوون.
tiffany (tif′ə-ni), *n.* مۆزڵین؛ قوماشی ئاوڕیشم یا مۆزڵینی تەنک
tiffin (tif′in), *n.* [British]. قاوەڵتی؛ ئانی نیوەڕۆ.
v.i. & v.i. ئانی نیوەڕۆ خواردن؛ قاوەڵتی کردن.
tiger (tī′gēr), *n.* (۱) پڵنگ؛ بەبر. (۲) گیاندارێک لە توخمی پڵنگ.
(۳) کەسێکی دڕ یا چاونەترس؛ کەسێکی خوێنخۆر
-tigerish *(adj.)*.
tiger bettle, قاڵۆنچەی پڵنگی: قاڵۆنچەیەکە جانەوەری تر دەخوات.
tiger cat, پشیلە پڵنگ؛ پشیلە کێوی‌یەکی بەڵەکە.
tigereye (tī′gēr-ī´), *n.* *Also* **tiger's eye,** بەردێکی نیمچە بەنرخی زەرد–قاوەیی‌یە خشڵی لێ دروست دەکرێ.
tiger lily, گوڵە بەبر: ڕووەکێکە گوڵی پرتەقاڵی پنکە پنکە دەگرێت.
tiger moth, مۆرانەی پڵنگی: مۆرانەیەکی زل بان پنکە پنکەیی‌یە.
tight (tīt), *adj.* (۱) چڕ (۲) کوتبڕ؛ هەوابڕ؛ ئاوبڕ.
(۳) توند؛ تونگ؛ قایم؛ چەسپیو؛ چەسپ.
(٤) جەڕاو؛ شەتەک دراو؛ جەڕێنەراو.
(٥) کرژ؛ گرژ: *(a ~ smile)* .
(٦) تەنگ؛ تەسک؛ تەنگەبەر.
(۷) سفت؛ سفت‌وسۆل. *(a ~ weave)* .
(۸) تەسک‌وتروسک؛ تەسک؛ پڕ بەبەر: *(a ~ fit)* .
(۹) توند؛ گیراو: *(a ~ feeling in the chest)* .
(۱۰) توندوتیژ؛ بەزەبر: *(She kept ~ control over her children.)* .
(۱۱) (ا) کەم؛ دەست ناکەوێ؛ کز: *(~ money)* .
(ب) شتی تێدا دەست ناکەوێ: *(a ~ market)* .
(۱۲) تەنگوچەڵەماوی؛ سەخت؛ ناهەموار؛ گران؛ دژوار؛ ئاڵۆز:
(a ~ situation, spot, etc.)
(۱۳) نزیک (پێشبڕکێ)؛ هاوتا؛ سەخت: *(a ~ race, contest, match)* .
(۱٤) کورت‌و پڕ مانا؛ کورت
(۱٥) [Archaic or Dial.]، جوان‌و ڕێک‌وپێک (باڵا)؛ خنجیلانە.
(۱٦) [Dial.]. کارامە؛ کاربان.
(۱۷) [Colloq.]. پیسکە؛ پارە پیس؛ گیر؛ ڕەزیل.
(۱۸) [Slang]، مەست؛ سەرخۆش.
adv. (۱) توند؛ قایم؛ چەسپیو: *(Shut the window ~ .)* .
(۲) قوڵ، قورس، خۆش؛ یا شیرین (خەو): *(Sleep ~ .)* .
-tightly *(adv.)*; **tightness** *(n.)*.
sit tight, جوڵە نەکردن؛ چاوەڕێ کردن (تا باردۆخ دەگۆڕێ)؛ جارێ هیچ نەکردن
tighten (tīt′n), *v.t.* (۱) (ا) جەڕاندن؛ شەتەک دان؛ قایم کردن؛ تۆندکردنەوە. (ب) هێنانەوەیەک (ماسولکە)؛ کرژکردن؛ گرژکردن
(۲) تەسک کردنەوە.
v.i. (۱) (ا) هاتنەوەیەک؛ کرژبوون. (ب) جەڕان؛ قایم بوون؛ تۆندبوونەوە.
(۲) تەسک بوونەوە.
tightfisted (tīt′fis´tid), *adj.* گیر؛ پوولەکی؛ ڕەزیل.
tight-lipped (tīt′lipt´), *adj.* (۱) لچ هەڵقورچاو؛ دەم داخراو.
(۲) دەم دوروا؛ نەدوو؛ دەم نووقاو.
tightrope (tīt′rōp´), *n.* تەناف (تەنافبازی)
tights (tīts), *n.pl.* جلی تەسکی کشاوی تەنافبازو سەماکەر.

tightwad (tīt′wäd′, tīt′wŏd′), *n.* [Slang], کەسێکی پووڵەکی یا پەزیل

tiglon (tī′glon), *n. Also* tigon, شێرڵنگ. هەچکەی پڵنگ‌و دەڵەشێر

tigress (tī′gris), *n.* (۱) مێ پڵنگ (۲) نافرەتی دڕ.

tike (tīk), *n.* = tyke.

til (til, tēl), *n.* کونجی

tilbury (til′bēr-i), *n.* گالیسکەیەکی سووکی دوو‌پێچکەی دووکەسی‌یە

tilde (til′də), *n.* تیلدە. هێڵێکی چوورکە وەک نەمە (~) دەخرێتە سەر تیپی " n " لە ئیسپانیداو نیشانەی ئەوەیە کە وەک " ny " دەخوێنرێتەوە وەک لە ووشەی " señor " دا.

tile (tīl), *n.* (۱) خشتی کاشی؛ کاشی؛ خشتی ناوماڵ. (۲) [Colloq.] تەپڵەی دڕێژو ڕەق.

v.t. *(to ~ a bathroom)* بە خشتی کاشی داپۆشین؛ کاشی پۆش کردن

-tiler *(n.).*

tilefish (tīl′fish′), *n.* ماسی‌یەکی گەورەی پنکە پنکەیی پۆپنەدارە

tilery (tīl′ēr-i), *n.* کارگەی خشتی کاشی.

tiling (tīl′iŋ), *n.* (۱) کاشی پۆش کردن؛ کاشی دانان؛ کاشیکاری. (۲) کاشی؛ خشتی کاشی (۳) پووی کاشی کراو؛ پووی بە کاشی داپۆشراو.

till (til), *prep.* (۱) هەتا؛ تا؛ هەتاکو. (۲) [Obs. or Scot.]، هەتا (شوێن). (۳) [Scot.]، بۆ؛ دەربارەی.

conj. هەتا؛ تا؛ تاکو.

till (til), *v.t. & v.i.* کێڵان‌و چاندن؛ کشت کردن؛ زەوی خۆش کردن.

till (til), *n.* (۱) چەکەجی پارە (لە فرۆشگایەکدا). (۲) پارەی بەردەست.

till (til), *n.* قوڕو لەو زێخ‌و بەردی تێکەڵاو (بەتایبەتی هی پاشماوەی ڕوباری سەهۆڵین).

tillage (til′ij), *n.* (۱) کشتیاری؛ کشتکاری (۲) زەوی خۆش کراو؛ زەوی کێڵراو‌و چێنراو (۳) بەرهەمی کشتوکاڵی.

tillandsia (ti-land′zi-ə), *n.* پووەکێکی قەد باریکی گەڵا وورد بە داڕو دەرەختدا شۆڕ دەبێتەوە لە لای خواروو ئەمەریکا.

tiller (til′ĕr), *n.* دەسکی ستێرن یا سوکانی کەشتی‌و بەلەم.

tiller (til′ĕr), *n.* جووتیار؛ کشتیار؛ کشتکار؛ وەرزێر

tiller (til′ĕr), *n.* خەڵفی لە ڕەگەوە یا بنی قەدەوە دەرهاتوو؛ وەچ.

v.i. وەچ دەرکردن؛ خەڵف دەرکردن

tilt (tilt), *v.t.* (۱) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە (۲) ڕمبازی کردن؛ ڕم تێگرتن (بە سواری ئەسپەوە). (۳) هێرش بردنە سەر. (٤) داڕشتن (کانزا).

v.i. (۱) لاربوونەوە؛ خوارببوونەوە. (۲) ڕمبازی کردن (۳) هێرش بردنە سەر. (٤) مەلەملێ کردن؛ پێشبڕکێ کردن (٥) مشت‌ومڕکردن.

n. (۱) ڕمبازی (۲) مشت‌ومڕی گەرم (۳) لاربوونەوە؛ خوارببوونەوە؛ لاری. (٤) لێڕگە؛ لێڕایی؛ لێژی. (٥) seesaw. (٦) tilt hammer.

at full tilt, بەوپەڕی خێرایی‌یەوە؛ زۆر بەخێرایی؛ بە هەموو هێزێکەوە؛ زۆر بە هێزەوە

tilt at windmills, شەڕ لەگەڵ دوژمنی درۆ یا خەیاڵیدا کردن؛ کاری بێ سوود کردن؛ شتی کەرانە کردن.

tilt (tilt), *n.* چەتر یا سەری بەلەم‌و گالیسکە

v.t. سەر گرتن؛ سەر داپۆشین؛ پۆشین

tilth (tilth), *n.* (۱) کێڵان‌و چاندن؛ زەوی کێڵان‌و خۆش کردن (۲) زەوی کێڵراو و چێنراو؛ زەوی خۆش کراو.

tilt hammer, چەکوشی کانزا کوتان‌و داڕشتن؛ ئامێری داڕشتن‌و نیشانەکردن

tiltyard (tilt′yärd′), *n.* مەیدانی ڕمبازی

timbal (tim′b'l), *n. Also* tymbal, = kettledrum.

timbale (tim′b'l), *n.* خواردنێکە لە مریشک‌و ماسی‌و کوللەی ئاو دەکرێ‌و لە فڕندا لێ دەنرێ وەک قاڵب.

timber (tim′bĕr), *n.* (۱) (ا) خانوو (ب) کەرەسەی خانوو؛ داروپەردوو

(۲) دارو تەختە (خانووسازی، دارتاشی، کەشتی دروستکردن).
(۳) نیرگە. (٤) دارو درەخت. (٥) دارستان.
(٦) ماک؛ نەبەردی؛ چۆنێتی ڕەفتار. (۷) تیغە (کەشتی دروستکردن)

v.t. بە دارو تەختە داپۆشین یا دروستکردن؛ دار دانەبەر.

adj. هی دارو تەختە؛ بۆ دارو تەختە.

interj. هاوارێکی ووریاکردنەوەی دارکەرە کە ئەو دارەی دەیبڕێتەوە خەریکە بکەوێ.

timbered (tim′bērd), *adj.* (۱) دارین؛ بە دارو تەختە کراو یا داپۆشراو. (۲) دارودرەختاوی؛ دارودرەخت داپۆشیو.

timbering (tim′bēr-iŋ), *n.* (۱) دارو تەختە. (۲) شتی دارین؛ شتی لە دارو تەختە دروستکراو.

timberland (tim′bēr-land′), *n.* دارستان.

timber-line (tim′bēr-līn′), *n. Also* timber line, ئەو هێڵە یا ئاستەیە کە ئیتر لەوە بەولاوە دارو درەخت ناڕوێ لەسەر شاخە بەرزەکان‌و هەرێمی تەوەرەکان.

timber wolf, گورگی دارستان؛ گورگێکی گەورەی ئەمەریکای باکوورە.

timberwork (tim′bēr-wûrk′), *n.* شتی دارین (خانوو، بەلەم)؛ شتی لە دارو تەختە دروستکراو.

timbre (tim′bēr, tam′bēr), *n.* (۱) چۆنێتی دەنگ (کە دەنگێک لە دەنگێکی تر جیادەکاتەوە جگەلە بەرزی‌و نزمی‌و توندوتیژی) (۲) ڕادەی دەنگدانەوەی تیپی دەنگدار بەتایبەتی تیپە بزوێن (دەنگناسی)

timbrel (tim′brəl), *n.* = tambourine.

time (tīm), *n.* (۱) کات.
(۲) *(pl.)*، چەرخ؛ سەدە: *(medieval ~s)* .
(۳) سەردەم: *(in Lincoln's ~)* .
(٤) *(pl.)*، ڕۆژگار؛ ڕۆژ: *(T~s are bad.)* .
(٥) ماوە: *(a ~ of sorrow)* .
(٦) کات؛ کاتێکی تایبەتی: *(I had a good ~ .)* .
(۷) (ا) ماوەی ژیان؛ ژیان: *(My ~ is almost over.)* .
(ب) کات یا ماوەی سکپڕی. (ج) ماوەی شاگردی.
(د) ماوەی بەندی؛ ماوەی زیندانی.
(۸) کاتی پێویست بۆ کردنی شتێک؛ کاتی بەدەستەوە بوو: *(I don't have ~ for reading.)*
(۹) ماوەی پێچوونی کارێک یا شتێک.
(۱۰) (ا) ماوەی ئیشکردنی کرێکار یا مووچەخۆر.
(ب) کرێ یا مووچەی ئەم ماوەیە.
(۱۱) خێرایی (ڕۆیشتن، ئوتومبیل لێخوڕین، کارکردن... هتد): *(to go at double ~)*
(۱۲) ماوەی پێچوون (بەسەرهاتی شانۆگەری).
(۱۳) (ا) خێرایی ئاوازی مۆسیقا. (ب) ماوەی ئاوازێک.
(۱٤) سات؛ ساتی کاتژمێر: *(what ~ is it ?)* .
(۱٥) کاتی ڕوودانی شتێک: *(The ~ of the accident was 5:30 .)* .
(۱٦) (ا) سەرەمەرگ؛ کاتی مردن.
(ب) کاتی هندألبوون؛ ساتی هندألبوون: *(She is near her ~ .)* .
(ج) کاتی خۆیەتی؛ کاتی گونجاو یا باشترین کات بۆ کردنی شتێک؛ هەڵەت: *(Now is the ~ to act.)*
(۱۷) کەڵەت؛ جار؛ ژەم (کات)؛ کایە؛ گا: *(I've told him three ~s . ~ and ~ again)*
(۱۸) شێوەی کات ڕاگرتن: *(solar ~ ; standard ~)* .

interj. نیشانەی دوایی هاتنی کایەی یاری یا یاری وەستاندن.

v.t. (۱) کات دیاریکردن؛ کات بۆ دانان.
(۲) گونجاندن؛ ڕێکخستن لەڕووی کاتەوە. (۳) هاوکات کردن.

adj. (۱) تایبەتی بە کات؛ کاتی.
(۲) کات بۆ دانراو؛ وا ئاراوەتەوە کە لە کاتێکی دیاریکراودا بتەقێتەوە: *(a ~ bomb)*

(٢) له پۆژێکی دیاریکراودا ده‌درێته‌وه: *(a ~ loan)* .
(٤) کراوه به قیست: مانگ به مانگ ده‌درێته‌وه: *(a ~ payment)* .

ahead of time, زوو: له‌پێش کاتی خۆیدا.
at one time, (١) له هه‌مان کاتدا: پێکه‌وه. (٢) جاران: جاری جاران.
at the same time, (١) له هه‌مان کاتدا: پێکه‌وه. (٢) له‌گەڵ ئه‌وه‌شدا.
at times, جارووبار: هه‌ندێ جار: ناوبه‌ناو.
behind the times, دواکه‌وتوو: باو نه‌ماو: کۆن
behind time, دره‌نگ: له‌دوا: دواکه‌وتوو.
between times, جارنه‌جار: جاربه‌جار: ناوبه‌ناو.
do time, [Colloq.], له به‌ندیخانه‌دا بوون: کات بردنه سه‌ر له به‌ندیخانه‌دا.
for the time being, بۆ ئه‌م کاته یا سه‌رده‌مه‌ی ئێستا: بۆ ئێستا: جارێ
for time to time, جاربه‌جار: جارنه‌جار: ناوبه‌ناو.
gain time, (١) درێژه‌پێدان یا به قنگدا خستن تا کاتێکی باشتر دێته پێش.
(٢) خێرا: کاتژمێر: له‌پێش.
in good time, (١) له کاتی خۆیدا: له کاتێکی باشدا. (٢) خێرا: زوو.
in no time, زۆر خێرا: زۆری پێ ناچێ: یه‌کسه‌ر: به‌خێرایی.
in the meantime, له هه‌مان کاتدا.
in time, (١) له کاتی دیاریکراودا. (٢) زوو بێ یا دره‌نگ
lose time, (١) هێواش (کاتژمێر): له‌دوا.
(٢) کات له‌کیس چوون: کات له‌دەست چوون.
make time, (١) خێراتر پۆیشتن بۆ به‌دەست که‌وتنه‌وه‌ی کاتی له‌کیس چوو (شه‌مه‌نده‌فه‌ر... هتد). (٢) باش یا خێرا پۆیشتن یا ئیشکردن:
(We made good time between NewYork and Washington.)
many a time, گه‌لێک جار: چه‌نده‌ها جار.
on one's own time, له کاتی خودا نه‌ک هی کۆمپانیا: له کاتی نه‌و که‌سه خۆیدا که کرێ وه‌رناگرێ نه‌ک له کاتی ئیشکردندا.
on time, (١) له کاتی دیاریکراودا: به‌بێ دواکه‌وتن: به‌بێ دواخستن.
(٢) به قیست *(to buy things on time)* .
out of time, له ناکاتدایه: کاتی خۆی نێیه.
time after time, جار له دوای جار: گه‌لێک جار: په‌یتاپه‌یتا.
time and again, = time after time.
time of life, ته‌مەن
time of one's life, [Colloq.], کاتێکی زۆر خۆش
time and a half, کرێی ئه‌وه‌نده‌و نیو (بۆ ئه‌و کاتانه‌ی که کرێکار ئیش ده‌کات له‌سه‌روو کاتی کارکردنی ئاسایی‌یه‌وه).
time bomb, بۆمبای کات بۆ دانراو بۆ ته‌قینه‌وه: بۆمبایه‌که ده‌نرێته‌وه بۆ ته‌قینه‌وه له کاتێکی تایبه‌تیدا.
time capsule, که‌پسوو‌له‌ی پۆژگار: ده‌فرێکه که‌له‌پووری کلتووری و زانستی و هونه‌ری چه‌رخێکی تێدا هه‌ڵده‌گیرێ‌و داده‌خرێ هه‌تا نه‌وه‌ی داهاتۆ ده‌یکه‌نه‌وه
time-card (tīm′kärd′), *n.* کارتی کات پاگرتن: کارتێکه کاتی ده‌ست به ئیشکردن‌و ده‌ست له ئیش هه‌ڵگرتنی پۆژانه‌ی کرێکاری تێدا تۆمار ده‌کرێ.
time clock, کاتژمێری کات پاگرتن: کاتژمێرێکه کاتی ده‌ست به ئیشکردن‌و ده‌ست له ئیش هه‌ڵگرتنی کرێکار تۆمار ده‌کات له‌سه‌ر کارتێک.
time deposit, پاره‌یه‌که ده‌خرێته بانقه‌وه‌و ده‌رناهێنرێته‌وه تا کاتێکی دیاریکراو
time exposure, (١) فیلمی فۆتوگرافی دانه‌به‌ر تیشکی پوناکی.
(٢) وێنه‌ی به‌م جۆره گیراو.
time-honored (tīm′on′ĕrd), *adj.* پێز لێ گیراو له‌سه‌ر کۆنی: *(~ customs)*
time immemorial, کاتی زۆر کۆن: دێرین
timekeeper (tīm′kēp′ĕr), *n.* (١) کاتژمێر
(٢) (ا) کات پاگری کارگه: که‌سێکه ساتی ئیشکردنی کرێکاری کارگه‌یه‌ک ده‌نووسێ و ده‌ژمێرێ. (ب) کات پاگری یاری
timeless (tīm′lis), *adj.* (١) هه‌تاهه‌تایی: هه‌تاهه‌تا: نه‌مر: بێ پایان.

(٢) به کاته‌وه نه‌به‌ستراوه: هه‌میشه پاسته: هه‌رگیز ناگۆڕێ.
(٣) untimely ،[Obs.] .
-timelessness *(n.)*.
time limit, کاتی دیاریکراو: کاتێکی دیاریکراوه که ده‌بێ ئیشێکی تێدا ته‌واو بکرێ
time loan, قه‌رزێکه که ده‌بێ له کاتێکی دیاریکراودا بدرێته‌وه.
time lock, قفڵێکه که له پێش کاتێکی دیاریکراودا ناکرێته‌وه.
timely (tīm′li), *adj.* (١) له کاتی خۆیدا: له کاتێکی باشدا:
(He gave me some ~ advice.)
(٢) [Obs. or Rare]، زوو: پێش کاتی خۆی
adv. (١) له کاتی خۆیدا. (٢) [Archaic] ، زوو.
-timeliness *(n.)*.
timeous (tīm′əs), *adj.* [Scot.], = timely.
time-out (tīm′out′), *n. Also* time out, (١) پشوو: مۆڵەت: ووچان: ئیش وه‌ستان. (٢) پشوو (یاری): یاری وه‌ستان بۆ ماوه‌یه‌کی کورت له‌سه‌ر داواکردنی یه‌کێک له تیپه‌کان.
timepiece (tīm′pēs′), *n.* کاتژمێر.
timer (tīm′ĕr), *n.* (١) timekeeper .
(٢) کاتژمێر (به‌تایبه‌تی هی پێشبڕکێ که ده‌توانرێ بوه‌ستێنرێ‌و بخرێته‌وه ئیش بۆ کات پاگرتن). (٣) کات پاگری مه‌کینه (که ده‌بێته هۆی پریشکدانه‌وه‌ی پلاکه‌کان له کاتی خۆیدا)
times (tīmz), *prep.* ئه‌وه‌نده جار (لێکدان- بیرکاری):
(Five ~ two is ten.)
timesaving (tīm′sāv′iŋ), *adj.* کات بۆ گه‌ڕێنه‌ره‌وه:
(a ~ method)
-timesaver *(n.)*.
timeserver (tīm′sûr′vĕr), *n.* هه‌ل په‌رست: که‌سێکی هه‌ل په‌رست.
timeserving (tīm′sûr′viŋ), *n.* هه‌ل په‌رستی.
adj. هی هه‌ل په‌رست: هه‌ل په‌رست.
timetable (tīm′tā′b'l), *n.* خشته‌ی کات (به‌تایبه‌تی هی پۆیشتن و گه‌یشتنی شه‌مه‌نده‌فه‌رو پاس‌و فڕۆکه‌و که‌شتی): خشته‌ی کاتی پرووداتی شتێک یا کردنی کارێک.
time-tested (tīm′tes′tid), *adj.* تاقیکراوه: ده‌رچوو: له تاقیکردنه‌وه‌ی پۆژگاردا ده‌رچووه: *(~ methods)* .
timework (tīm′wûrk′), *n.* ئیش‌وکارێکه به‌پێی کات کرێکه‌ی ده‌درێ نه‌ک به قۆنته‌رات یا به‌پێی ئیش. (ووشه‌ی " piecework " ببینه).
-timeworker *(n.)*.
timeworn (tīm′wôrn′), *adj.* سواو: کۆن: په‌رپووت.
time zone, ناوچه‌ی جوگرافی هاوسات: هاوکات:
(There are four ~s in the United States.)
timid (tim′id), *adj.* ترسنۆک: شه‌رمن: بڕوا به خۆ نه‌بوو: بێ زات.
-timidly *(adv.)*; timidness *(n.)*.
timidity (ti-mid′ə-ti), *n.* ترسنۆکی: شه‌رمنی: بێ زاتی: بڕوا به خۆ نه‌بوون.
timing (tīm′iŋ), *n.* (١) کات دانان (بۆ باشترین ئه‌نجام): کاتی پرووداتی کاتی تایبه‌تی هه‌ڵبژاردن بۆ کردنی شتێک:
(The ~ of the visit was very good.)
(٢) کات پاگرتن (به کاتژمێری کات پاگر له پێشبڕکێدا).
timocracy (ti-mok′rə-si), *n.* (١) پژێمێکه که له‌سه‌ر بنچینه‌ی شه‌ره‌ف‌و سه‌ربه‌رزی دانرابێ (ئه‌فلاتون). (٢) پژێمێکه که له‌سه‌ر بنچینه‌ی سامان‌و خاوه‌ن زه‌وی‌وزاری دانرابێ (ئه‌رستۆ).
-timocratic *(adj.)*.
timorous (tim′ĕr-əs), *adj.* ترسنۆک: بێ زات.
-timorously *(adv.)*; timorousness *(n.)*.
timothy (tim′ə-thi), *n.* گیایه‌کی گه‌ڵ باریک‌و درێژه گوڵێکی

دریژکۆله دەگری بەسەری لاسکێکی دریژەوە (بۆ ئالف بەکاردێت).

timpani (tim′pə-ni), *n.pl. Also* tympani, چەند تەبڵێکی دەنگ جیان بەك تەنڕۆن لێیان دەدات

-timpanist *(n.).*

tin (tin), *n.* (١) تەنەکە خانۆ؛ (٢) پەڕەی تەنەکە (٣) تەنەکە (دەفر). [British] (٤) قوتو؛ قوتوی خواردەمەنی (Obs. Slang) (٥) پارە؛ دراو

v.t. (١) بە تەنەکە پووکەش کردن. [British] (٢) کردنە قوتووەوە (خواردەمەنی)

tinamou (tin′ə-moo′), *n.* باڵندەیەکی دەمەریکای ناوەڕاست و باشووری نە نۆخمی پوپە

tincal (tiŋ′kal, tiŋ′käl, tiŋ′kôl), *n.* بۆرەکی خاو کیمیا

tinct (tiŋkt), *adj.* [Poetic]. ڕەنگ کراو

n. [Poetic]. ڕەنگ؛ بۆیە

v.t. [Obs.]. ڕەنگ کردن

tinctorial (tiŋk-tôr′i-əl, tiŋk-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕەنگ؛ تایبەتی بە ڕەنگ کردن یا بۆیەکردن.

tincture (tiŋk′chēr), *n.* (١) بۆیە؛ ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ (٢) (٣) نیشانە؛ تامێکی کەم؛ تایبەخۆ (٤) کانزا یا ڕەنگی قەڵغانی سوارچاك.

v.t. (١) ڕەنگ کردن؛ بەختێك بۆیە لێدان. (٢) نەختێك کارتێکردن (٣) پێدان (تام)، بۆن؛ نەختێك تێکردن.

tinder (tin′dēr), *n.* پوشوو؛ قار

tinderbox (tin′dēr-boks′), *n.* (١) قوتوی پوشوو و بەردنەستێن و چەخماخ ٢ شتێك یا شوێنێکی زووگرگر؛ بارودۆخێکە کە بە ئاسانی دەتەقێتەوە؛ شوێنێکە کە بە ئاسانی شەڕی تێدا هەڵدەگیرسێ؛ کەسێکی ڕووەەڵچوو

tine (tīn), *n.* نووکی تیژ؛ حوقول *(the ~s of a fork)*

tinea (tin′i-ə), *n.* نەخۆشیەکی پێستە

tineid (tin′i-id), *n.* چەند جۆرە مۆریانەیەکی بچووکن.

tin-foil (tin′foil′), *n. Also* tin foil, وەرەقی چا؛ وەرەقی نەلەمنیۆم

ting (tiŋ), *n.* زرنگە؛ زرە

v.t. & v.i. زرنگانەوە؛ زرەهاتن

ting-a-ling (tiŋ′ə-liŋ′), *n.* زڕەی زەنگی بچووك

tinge (tinj), *v.t.* (١) ڕەنگ کردن (بە ئاستەم)؛ (٢) پێوە دیاربوون؛ بۆن لێ هاتن (مەجاز)؛ کارتێکردن *(His admiration was ~d with envy.)*

n. (١) ڕەنگ بەتایبەتی کەم)؛ ڕەنگ کردنێکی کەم. (٢) نیشانە؛ بۆن (مەجاز)؛ جێ نیشان؛ شوێنکار.

tingle (tiŋ′g'l), *v.i.* چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ مێرووڵەکردن؛ مورچرکە پیاهاتن *(His cheek ~d from the slap.; She was ~ing all over with joy.)*

v.t. تووزاندنەوە؛ مورچرکە پیاهێنان؛ مێرووڵە پێ کردن

n. مێرووڵەکردن؛ مورچرکە؛ تووزانەوە؛ چووزانەوە؛

-tingler *(n.)*; **tingly** *(adj.).*

tin hat, [Slang]. کڵاوی ئاسن

tinhorn (tin′hôrn′), *adj.* [Slang]. خۆهەڵکێش بەتایبەتی

n. بۆ پووڵێك کە لاف وگەزافی پارەداری لێ بدات).

tinker (tiŋ′kēr), *n.* (١) تەنەکەچی تەنەکەساز؛ مسگەر (٢) هەمەکار؛ هەمەپیشە (٣) کارنەزان؛ ناکارامە (٤) کارنەزانی؛ ناکارامەیی. (٥) بەچکە ماسی silversides (٦)

v.i. (١) مسگەری کردن؛ تەنەکەچێتی کردن (٢) کاری نەزانانە کردن. (٣) خەنەخز کردن؛ خۆ خەریك کردن بە شتی هیچوپووچەوە

tinker's damn (or dam), شتێکی بێ سرح؛ شتێکی هیچوپووچ

tinkle (tiŋ′k'l), *v.i.* زڕە (لێ) هاتن؛ زرنگانەوە؛ جرنگەهاتن.

v.t. (١) زڕە لێوە هێنان؛ زرنگاندنەوە؛ جرنگاندن

(٢) بە زڕە یا زرنگانەوە پێشاندان (کات).

n. (١) زڕەهاتن؛ زرنگانەوە؛ جرنگانەوە. (٢) زرنگە؛ زڕە؛ جرنگە.

-tinkly *(adj.).*

tinman (tin′mən), *n.* = **tinsmith.**

tinned (tind), *adj.* (١) بە تەنەکە پووکەش کراو (٢) [British]، کراوەتە قوتووەوە بۆ پاراستنی (خواردەمەنی).

tinner (tin′ēr), *n.* (١) کرێکاری کانە تەنەکە. (٢) . **tinsmith** (٣) [British]، کەسێکە کە خواردەمەنی دەکاتە قوتووەوە بۆ پاراستنی

tinnitus (ti-nī′təs, tin′i-təs), *n.* گوێ زرنگانەوە (نەخۆشی)

tinny (tin′i), *adj.* (١) تەنەکەیی؛ هی تەنەکە؛ تەنەکەی تێدایە یا ئەی دەردەمێنێ. (٢) سووك و ناسك؛ بەرگەنەگر؛ هەرزانبەها.

(٣) دەنگی تەنەکەی لێوە دێت. (٤) تامی تەنەکە دەدات (خواردنی قوتو).

-tinnily *(adv.)*; **tinniness** *(n.).*

Tin Pan Alley, *Also* tin-pan alley, (١) گەڕەکی ئەوانەی کە مۆسیقای هەڕەمەکی دادەنێن و لێدەدەن و بڵاودەکەنەوە. (٢) کۆمەڵێك لەوانەی پیشەیان دانان و لێدان و بڵاوکردنەوەی ئەم جۆرە مۆسیقایەیە.

tin-plate (tin′plāt′), *v.t.* پووکەش کردن بە تەنەکە.

tin plate, پەڕەی ئاسن و پۆڵای بە تەنەکە پووکەش کراو.

tinsel (tin′s'l), *n.* (١) قوماشی خوری نەخشێنراو بە دەزووی زەڕکەش. (٢) شریت و کاغەزی ڕەنگاوڕەنگ بۆ ڕازاندنەوە بەبۆنەی کریسمەس و ئاهەنگەوە (٣) شتی بریقاوە و بێ نرخ.

adj. (١) بە شریت و کاغەزی ڕەنگاوڕەنگی ڕازێنەرەوە کراو یا ڕازێنراوە (٢) بریقەدار و هەرزانبەها؛ زەق.

v.t. (١) بە شتی بریقەدار و زەق و هەرزانبەها ڕازاندنەوە. (٢) بە پووکەش جوان نواندن.

tinsman (tinz′mən), *n.* = **tinsmith.**

tinsmith (tin′smith′), *n.* تەنەکەچی؛ تەنەکەساز؛ مسگەر.

tinstone (tin′stōn′), *n.* = **cassiterite.**

tint (tint), *n.* (١) ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ. (٢) پلەیەك لە پلەکانی ڕەنگ (لەڕووی تۆخی‌یەوە). (٣) نیشانە. (٤) پووپەکی کاڵە بۆ لەسەر چاپکردنی وێنە (چاپەمەنی). (٥) بۆیەی قژ؛ بۆیەی سەر.

v.t. ڕەنگ کردن بە ئاستەم؛ بۆیە یا ڕەنگ لێدان بە ئاستەم (قژ، سەر).

tintinnabular (tin′ti-nab′yoo-lēr), *adj. Also* **tintinnabulary, tintinnabulous,** هی زەنگ و زەنگ لێدان؛ زەنگی؛ زرنگەیی.

tintinnabulation (tin′ti-nab′yoo-lā′shən), *n.* زڕە یا دەنگی زەنگ؛ زرنگەی زەنگ.

tinware (tin′wâr′), *n.* قاپ و قاچاغی تەنەکە؛ دەفری تەنەکە.

tinwork (tin′wûrk′), *n.* (١) شتی لە تەنەکە دروستکراو؛ شتی تەنەکە. (٢) *(pl.)*، تەنەکەخانە؛ کارگەی تەنەکە.

tiny (tī′ni), *adj.* بچکۆلە؛ گچکەلە؛ نێچکار بچووك.

-tion (shən), پاشگرێکە بەمانای کردار؛ بوون *(absorption, creation)*

tip (tip), *n.* (١) نووك؛ سەر؛ زمانە *(the ~ of the finger, toe)* (٢) پۆپە؛ لوتکە؛ تەپڵسەر؛ تەوقەسەر.

v.t. (١) نووك بۆ کردن؛ دادان؛ داتاشین. (٢) قنچك کردن. (٣) ڕازاندنەوە یا بۆیەدان لە نووك یا سەری شتێك. (٤) (**in** ~)، پەڕەیەکی زیادە خستنە کتێبەوە و بە کەتیرە پێوەلکاندنی.

tip (tip), *v.t.* بە ئەسپایی لێدان؛ پەلەپێتکە لێدان؛ دەست پیاکێشان بە ئەسپایی.

n. لێدان بە ئەسپایی؛ پەلەپێتکە.

tip (tip), *v.t.* (١) هەڵگەڕاندنەوە؛ سەرەوخوارکردن. (٢) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە (٣) قەراغی شەپقە نەختێك بەرزکردنەوە لە سڵاوکردندا؛ *(to ~ one's hat)*

v.i. (١) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە

(٢) (~ over). هەڵگەڕانەوە؛ سەرەوخوارببوونەوە؛ وەرگەڕان.

n. لاری؛ خواری؛ لاربوونەوە؛ خوارببوونەوە.

tip (tip), *n.* (١) بەخشیش؛ شاگردانە. (٢) (ا) سووسە؛ ئاگاداری نهێنی. (ب) ئاموژگاری؛ پێشنیاری بەکەڵک؛ سەرنجی بەسوود.

v.t. (١) بەخشیش پێدان؛ شاگردانە پێدان.

(٢) (~ off): سووسە پێ گەیاندن؛ ئاگادارکردن؛ دەنگوباسی نهێنی پێدان.

v.i. بەخشیش دان؛ شاگردانە دان. *(He ~s lavishly.)* .

-tipper *(n.).*

tip cart, عەرەبانەیەکی دەستێیە کە خوار دەکرێتەوە بۆ هەڵڕشتنی ئەو شتەی تێدایەتی.

tipi (tēp′i), *n.* = tepee.

tip-off (tip′ôf´), *n.* (١) سووسە پێ گەیاندن (بەتایبەتی لە گەرەو بردنەوە لە غارغارێنی ئەسپ و یاریدا)؛ سووسەکردن؛ ئاگادارکردن. (٢) (ا) سووسە؛ ئاگاداری نهێنی. (ب) سەرنجی بەکەڵک؛ ئاموژگاری؛ بیروڕای بەکەڵک.

tippet (tip′it), *n.* (١) فەقیانە؛ چمکی شۆڕی قۆڵی کراس و تەپڵەو پاڵتۆ. هتد. (٢) (ا) ملپێچ؛ ملپێچی شۆڕبووەوە. (ب) ملپێچی ڕەشی قەشەی کڵێسەی ئینگلیزی.

tipple (tip′l), *v.i. & v.t.* عەرەق زۆر خواردنەوە؛ خوورگرتن بە عەرەق خواردنەوەوە

n. عەرەق؛ مەی؛ خواردنەوەی ئەلکحول.

-tippler *(n.).*

tipple (tip′l), *n.* (١) ئامێری هەڵگەڕاندنەوەی لۆری بۆ بار ڕۆکردن. (٢) شوێنی ئەم هەڵگەڕانەوەو باردانگرتنە.

tipstaff (tip′staf´, tip′stäf´), *n.* (١) دارددەستی سەر ئاسن. (٢) پۆلیسی دادگا.

tipster (tip′stēr), *n.* سووسەپێدەر؛ خەبەردەر؛ هەواڵی نهێنی پێدەر (پارەبازی و گرەوکردن)

tipsy (tip′si), *adj.* (١) شڵۆق؛ لەرزۆک (٢) خوار؛ لار. (٣) سەرخۆش؛ مەست؛ لەتر دەدات.

-tipsily *(adv.)*; tipsiness *(n.).*

tiptoe (tip′tō´), *n.* نووکی پەنجەی پێ؛ نووکی پێ؛ سەری پەنجەی قاچ

adj. (١) لەسەر نووکی پێ وەستاو (٢) بەپەرۆش. (٣) بێ خشپە؛ بەدزییەوە؛ بەبێ دەنگ؛ وورد.

adv. لەسەر نووکی پێ

v.i. لەسەر نووکی پێ ڕۆیشتن؛ بەبێ دەنگ یا بێ خشپە ڕۆیشتن.

on tiptoe, (١) لەسەر نووکی پێ (٢) بەپەرۆشەوە؛ بەپەرۆش. (٣) بەبێ خشپە؛ بەبێ دەنگ؛ بە پەنهانی.

tiptop (tip′top´), *n.* (١) پۆپە؛ لووتکە؛ تەپڵەسەر. (٢) باشترین؛ نایاب؛ زۆر باش.

adj. & adv. (١) لە پۆپە یا تەپڵەسەردا؛ لە بەرزترین شوێندا (٢) نایاب؛ زۆر باش: *(a ~ concert; He is in ~ shape.)* .

tirade (tī′rād, ti-rād′), *n.* ووتارێکی دوورودرێژ توندوتیژی هێرش بردنە سەر.

tire (tīr), *v.i.* (١) ماندووبوون؛ هیلاک بوون؛ پرووکان (٢) بێزاربوون؛ لەبەرچاوکەوتن؛ وەرس بوون؛ تاقەت چوون.

v.t. (١) ماندووکردن؛ هیلاک کردن؛ پرووکاندن. (٢) بێزارکردن؛ وەرس کردن؛ بێ تاقەت کردن.

tire of, لێ بێزاربوون؛ لێ وەرس بوون؛ لەبەرچاوکەوتن؛ لێ بێ تاقەت بوون *(He tired of reading.)* .

tire out, پرووکاندن؛ زۆر ماندووکردن

tire (tīr), *n.* تایە

tire (tir), *v.t.* [Archaic]. جل لەبەرکردن

n. [Archaic]. (١) جل وبەرگ (٢) سەرپێچی ژن.

tired (tīrd), *adj.* (١) (ا) ماندوو؛ هیلاک. (ب) بێزار؛ وەرس؛ بێ تاقەت.

(٢) سووار؛ پەڕپووت؛ کۆڵ و باو ئەماو.

tireless (tīr′lis), *adj.* ماندوو نابێ؛ کۆڵنەدەر؛ بەکێش.

-tirelessly *(adv.)*; tirelessness *(n.).*

tiresome (tīr′səm), *adj.* ووشکەو ناخۆش؛ بێزارکەر؛ ماندووکەر: *(a ~ person, job, speech, etc.)*

tirewoman (tīr′woom´ən), *n.* [Archaic]. کەنیزەک؛ کارەکەر.

tiring room, ژووری خۆگۆڕین (بەتایبەتی لە شانۆدا)؛ ژووری جل لەبەرکردن.

tiro (tī′rō), *n.* = tyro.

tisane (ti-zan′), *n.* خواردنەوەی گیای دەرمان و بۆن خۆش.

tissue (tish′ōō, tish′oo), *n.* (١) کرێشە؛ برنجۆک؛ قوماشی زۆر تەنک. (٢) ڕستە؛ ڕیز؛ تەون: *(His excuse was a ~ of lies.)* .

(٣) tissue paper.

(٤) پێشاڵ؛ شانە (لەش)؛ تێشوو.

tissue paper, دەسەسڕی کاغەز؛ کاغەزی خۆ پاککردنەوەی ئاودەست.

tit (tit), *n.* باڵندەیەکی بچووکە وەک چۆلەکە. (هەروەها " titmouse ") .

tit (tit), *n.* (١) گۆی مەمک. (٢) مەمک؛ مەمە (لەڕووی سووکایەتیەوە).

tit (tit), *n.* (١) گەندە نەسپ؛ نەسپی بچووکی پەککەوتوو.

(٢) [Slang]، کچ (لەڕووی سووکایەتیەوە)؛ ئافرەت.

tit (tit), *n.* لێدان؛ پیاکێشان.

tit., = title.

Titan (tī′t'n), *n.* (١) (ا) یەکێکە لە خواکانی کۆنی یۆنان. (ب) نەوەی ئەم خوایانە. (٢) خوای ڕۆژ. (٣) کەسێک یا شتێکی زۆر زل و بەهێز.

adj. زۆر زل و بەهێز.

titanate (tī′tə-nāt´), *n.* خوێی ترشی تیتانیک (کیمیا).

Titanic (tī-tan′ik), *adj.* (١) تایتانی؛ وەک خواکانی کۆنی یۆنان (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [t-]، زۆر زل و بەهێز.

titanic (tī-tan′ik, ti-tan′ik), *adj.* تیتانیۆمی (کیمیا).

titanic acid, ترشی تیتانیک (کیمیا).

titaniferous (tī´tə-nif′ĕr-əs), *adj.* تیتانیۆمی: تیتانیۆمی تێدایە (کیمیا).

Titanism (tī′t'n-iz'm), *n. Also* titanism, هەستی یاخی بوون و هەڵگەڕانەوە لە نەریتی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری کۆن.

titanite (tī′tə-nīt´), *n.* = sphene.

titanium (tī-tā′ni-əm, ti-tā′ni-əm), *n.* تیتانیۆم: توخمێکی کانزایی‌یە (کیمیا).

titanous (tī-tan′əs, ti-tan′əs), *adj.* تیتانیۆمی: تیتانیۆمی تێدایە (کیمیا).

titbit (tit′bit´), *n.* = tidbit.

titer (tī′tĕr, ti′tĕr), *n. Also* titre, پێوانەی قەبارەیی (کیمیا) (ووشەی " titration " ببینە).

tit for tat, یەک بە یەک (تۆڵەسەندن).

tithable (tīth′ə-b'l), *adj.* باجی دەبەکی لەسەرە (ووشەی داهاتوو ببینە).

tithe (tīth), *n.* (١) دەیەک: باجی بەروبوومی زەوی یا داهات کە دەدرێ بە کڵێسە. (٢) دەیەک؛ بەشێکی زۆر کەم. (٣) باج.

v.t. (١) دەیەکی داهات یا بەروبوومی زەوی دان (بەتایبەتی بە کڵێسە) (٢) باجی دەیەک خستنە سەر یا سەندن.

tithing (tīth′iŋ), *n.* (١) باجی دەیەک دان؛ باجی دەیەک سەندن. (٢) tithe.

(٣) کەرتێکی شارەوانی کۆنی ئینگلتەرەیە کە لە دە ماڵ پێکدەهات.

titi (tē′ti), *n.* تیتی: دەوەنێکی هەمیشە سەوزی خواروو‌ی ئەمەریکایە گوڵی بۆن خۆشی سپی و پەمەیی دەگرێ.

titi (ti-tē′), *n.* تیتی جۆرە مەیمونێکی بچووکی ئەمەریکای باشوورە.
titian (tish′ən, tish′i-ən), *n. & adj.* پرتەقاڵیی قاوەیی
titillate (tit′l-āt′), *v.t.* (١) ختووکەدان.
(٢) هێنانەجۆش؛ وروژاندن؛ هەست جوواندن.
-titillatingly *(adv.)*; **titillation** *(n.)*; **titillative** *(adj.)*.
titivate, tittivate (tit′ə-vāt′), *v.t. & v.i.* [Colloq.], قۆزکردن؛ خۆ شۆخ کردن؛ ساف‌ولوس کردن؛ تیفەتیف دان.
-titivation; tittivation *(n.)*.
titlark (tit′lärk′), *n.* = pipit.
title (tī′t'l), *n.* (١) ناو (کتێب، هەڵبەست، ووتار، فیلم... هتد)
(٢) سەرووتار؛ سەرباس؛ سەردێر (٣) **title page**.
(٤) ناونیشان.
(٥) سەرناو؛ نازناو: *(an honorary ~ ; the ~ of "Lord")*.
(٦) ماف.
(٧) تاپۆ: *(to have the ~ to a house)*
(٨) ناوی یاسایەک.
(٩) یانەوانێتی (یاری بردنەوە)؛ بردنەوەی دوا پێشبڕکێ: *(Their team won the ~.)*
v.t. (١) ناونێنان؛ ناونیشان لێنان؛ نازناو پێدان.
(٢) سەرباس یا سەردێر خستنەسەر
titled (tīt'ld), *adj.* سەرناودار (بەتایبەتی هی بەگزادەیی)؛ نازناودار.
title deed, تاپۆ
title page, پەڕەی ناونیشان (کە ناوی دانەرو کتێبەکەو بڵاوکەرەوەکەی تێدایە)
title role (or part), ئەو بوێسەرەی شانۆگەری یا فیلمێکە کە شانۆگەرییەکە یا فیلمەکەی بەناوەوە ناودەنرێ.
titman (tit′mən), *n.* (١) بچووکترین بەچکە بەرازی بە یەک سک زاو.
(٢) کەسێکی گول یا کورتەبنە.
titmouse (tit′mous′), *n.* باڵندەیەکی بچووکی جۆری پۆپنە تیژە نەرمەدەی چۆلەکەیەکە.
titrate (tī′trāt, tit′rāt), *v.t.* شیکردنەوەی قەبارەیی (کیمیا).
titration (tī-trā′shən, ti-trā′shən), *n.* شیکردنەوەی قەبارەیی: دۆزینەوەی ڕادەی بوونی توخمێک لە ناوێتەیەکدا (کیمیا).
titre (tī′tēr, ti′tēr), *n.* = titer.
tit-tat-toe (ti′ta-tō′), *n.* = tick-tack-toe.
titter (tit′ēr), *v.i.* حیلکەحیلک هاتن؛ تریقانەوە.
n. حیلکەحیلک؛ تریقەتریق.
tittivate (tit′ə-vāt′), *v.t. & v.i.* = titivate.
tittle (tit′l), *n.* (١) خاڵوبۆر (٢) نەختێک؛ تۆزێک؛ تۆسقاڵ؛ نەختاڵ.
tittle-tattle (tit′l-tat′l), *n.* چەنەبازی؛ چەنەدان؛ چەڵتەچەڵت
tittup (tit′əp), *n.* خۆبادان؛ بە تڕوفیزەوە ڕێشتن؛ هەڵتووژان.
v.i. یاری کردنو هەڵتووژان؛ خۆ نووادن؛ فیز لێدان.
titty (tit′i), *n.* مەمک؛ مەمە (قسەی منداڵ یا لەڕووی سووکایەتەوە).
titubation (tich′oo-bā′shən), *n.* لەتردان؛ نەخۆشی هەستەدەماں.
titular (tich′oo-lēr, tit′yoo-lēr), *adj.* (١) تایبەتی بە ناو یا ناونیشان (٢) نازناودار؛ ناودار؛ ناونیشاندار
(٣) هەر بەناو؛ تەنها لەڕووی ڕێزو ناوەوەیە نەک بە ڕاستی: *(a ~ King; a ~ head of the party)*
(٤) لە ناوی نەوەوە وەرگیراوە: *(the ~ character of a novel)*.
(٥) تایبەتی بە کڵێسەیەکی کۆنی نزیک ڕۆما کە سەرۆک قەشە نازناوەکەی لێوە وەردەگرێ
n. کەسێکە کە هەر بە ناو پلەوپایەیەک یا نازناوێکی هەبێ؛ کەسێکی نازناودار.
-titulary *(adj.)*.
tizzy (tiz′i), *n.* [Slang], شپرزەیی (بەهۆی شتێکی هیچوپووچەوە)؛ سەر لێ شێواو؛ وروژان.

tmesis (tmē′sis, mē′sis), *n.* جیاکردنەوەی ووشەیەکی لێکدراو بە تێخستنی ووشەیەکی تر: (" what person soever " بۆ " whatsoever person ").
TNT, T.N.T., = trinitrotoluene.
to (tōō ; *unstressed* too, tə), *prep.* (١) (أ) بۆ: *(He went ~ school, London, etc.)*
(ب) بەرەو.
(٢) هەتا؛ تا: *(rotten ~ the core)*.
(٣) (أ) بەرەو (بارودۆخێك)؛ بۆ: *(He grew ~ manhood. her rise ~ fame)*
(ب) هەتا: *(starved ~ death)*.
(٤) لە: *(Apply the lotion ~ the skin.; a house ~ the right)*
(٥) هەتا (کات)؛ تا: *(I will be home from two ~ four.)*.
(٦) بۆ (مەبەست): *(She worked ~ that end.)*.
(٧) هی؛ ~ ی: *(the key ~ the house)*.
(٨) بەرامبەر بە؛ بە: *(The score was seven ~ one.)*.
(٩) پێ (پێ ووتن، پێدان... هتد)؛ بە: *(Tell it ~ me.)*.
(١٠) گونجان؛ ڕێکەوتن؛ بەپێی: *(not ~ my taste)*.
(١١) بۆ (بادەنۆشی بۆ کەسێك یا شتێك): *(a toast ~ your success)*
(١٢) لەگەڵ؛ بە: *(parallel ~ the road)*.
(١٣) لەبەردەم؛ بە: *(face ~ face)*.
(١٤) لە نەوەندە پێکدێنێت: *(four quarts ~ a gallon)*.
(١٥) بۆ (کات)؛ لەپێش: *(ten minutes ~ eight)*.
(١٦) [Colloq.]، بە: *(a field planted ~ corn)*.
(١٧) لەگەڵ کرداردا چاووگ پێکدێنێت (ڕێزمان): *(T~ live is sweet. It is easy ~ do. T~ err is human.)*
adv. (١) هۆش هاتنەوەبەر خۆ: *(He came ~.)*.
(٢) یەکسەر دەستپێکردن: *(We sat down ~ lunch and fell ~.)*
(٣) بەرەو یا (کەشتیوانی).
to and fro, هاتوچۆ؛ هاتنو چوون؛ ئەم سەرو ئەوسەر.
toad (tōd), *n.* (١) گیانەوەرێکە لە توخمی بۆق پێستی ووشکو زبرە لە ووشکانیدا دەژی جگە لە کاتی زاوزێدا؛ جۆرە بۆقێکی گەورەیە.
(٢) کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخی هیچوپووچ.
toadeater (tōd′ēt′ēr), *n.* = toady.
toadfish (tōd′fish′), *n.* بۆقەماسی: ماسییەکی بێ پوولەکەی سەرپانە.
toadflax (tōd′flaks′), *n.* گیایەکی کێوی‌یە گوڵی زەردی پنکەپنکەیی دەگرێ.
toadstone (tōd′stōn′), *n.* بۆقەبەرد: بەردێکە پێشینان وایان داناوە کە لەناو سەر یا لەشی بۆقدا دروست بووەو بۆ چاوەزار بەکارهێناوە.
toadstool (tōd′stōōl′), *n.* قارچکی ژەهراوی.
toady (tōd′i), *n.* کاسەلێس؛ مەراییکەر؛ کلکەلەقێکەر.
v.t. & v.i. کلکەلەقێ کردن؛ مەراپی کردن.
toadyism (tōd′i-iz′m), *n.* کلکەلەقێ؛ مەرایی؛ کاسەلیسی.
to-and-fro (tōō′ən-frō′, tōō′ənd-frō′), *adj.* هاتوچۆ؛ ئەم سەرو ئەوسەر
toast (tōst), *v.t.* (١) برژاندن (نان).
(٢) گەرم کردنەوە: *(T~ yourself by the campfire.)*.
v.i. (١) برژان (٢) باش گەرم بوونەوە.
n. پارچە نانی برژاو: *(to have a piece of ~)*.
toast (tōst), *n.* (١) ئەو کەسە یا شتەی بادەنۆشی بۆ دەکرێ.
(٢) بادەنۆشی (٣) بادەی بادەنۆشی (لە ڕێزی کەسێك یا شتێکدا).
v.t. پێشنیازی بادەنۆشی کردن.
v.i. بادەنۆشین.
toaster (tōs′tēr), *n.* نانبرژێنی کارەبایی.

toaster (tōs′tĕr), *n.* پێشخانەکەری بادەنۆشی؛ بادەنۆش.
toastmaster (tōst′mas′tĕr, tōst′mäs′tĕr), *n.* ئامەنگ گێڕ
tobacco (tə-bak′ō), *n.* (۱) تووتن. (۲) جگەرە؛ سیگار؛ بڕنووتی. (۳) جگەرەکێشان؛ تووتن کێشان.
tobacco heart, نەخۆشیەکی دڵە لە زۆر جگەرەکێشانەوە تووش دەبێ.
tobacconist (tə-bak′ə-nist), *n.* تووتنچی. جگەرەفرۆش.
to-be (tə-bē′, too-bi′), *adj.* هی داهاتوو؛ داهاتوو. *(a bride - ~)*
toboggan (tə-bog′ən), *n.* گالیسکە. خلیسکە؛ گالیسکە بەفرینە؛ گالیسکەیەکی خلیسکە؛ گالیسکەیەکی باریکە بۆ سواربوون لە خلیسگەیەکدا، واتە لە جۆگەیەکی لێژی سەهۆڵ و بەستووەدا.
v.i. (۱) خلیسکان یا ڕۆیشتن بەم جۆرە گالیسکەیە. (۲) لەپر شکان؛ لەپڕ بەناخداچوون.
(Prices ~ed. ; His good fortune ~ed.)
-tobogganer; tobogganist *(n.).*
toby (tō′bi), *n. Also* Toby, (۱) کوپێنکی گەورەی بیرە خواردنەوەیە لە شێوەی پیاوێکی قەڵەوی تەپڵەی سێگۆشە لەسەردایە. (۲) [Slang]. سیگارێکی باریک و درێژی هەرزانبەهایە.
toccata (tə-kä′tə), *n.* ئاوازێکی مۆسیقایە بۆ لێدان بە پیانۆ یا ئۆرگان
tocology, tokology (tō-kol′ə-ji), *n.* پزیشکایەتی منداڵبوون؛ مامانی
tocsin (tok′sin), *n.* (۱) زەنگی ووریاکردنەوە. (۲) زرنگ یا زرەی نەم زەنگە. (۳) ووریاکردنەوە؛ هاوار؛ نوقڵانە؛ نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ.
tod (tod), *n.* (۱) پێنوانەیەکی کۆنی نێنگلیزی خوریێیە بریتیێیە لە بیست و هەشت پاوەند. (۲) بنچکە لاوڵاوی پڕ ڕێوی
tod (tod), *n.* [Scot.].
today (tə-dā′, too-dā′), *adv.* (۱) ئەمڕۆ؛ ئیمڕۆ؛ ئیمڕۆکە. (۲) ئێستا؛ ئەم ڕۆژانە؛ لەم چەرخەدا
n. (۱) ئەمڕۆ؛ ئیمڕۆ؛ ئیمڕۆکە. (۲) ئێستا؛ ئەم ڕۆژانە؛ لەم چەرخەدا.
toddle (tod′l), *v.i.* بە پێ ڕۆیشتن وەک منداڵی ساوا؛ وەک پێڕەوکە ڕۆیشتن.
n. وەک منداڵی تازە پێگرتوو ڕۆیشتن
toddler (tod′lĕr), *n.* (۱) پێڕەوکە. (۲) حلی منداڵی یەک ساڵە هەتا سێ ساڵە.
toddy (tod′i), *n.* (۱) ئاوەگی هەندێ دارخورمایە دەخوڕێتەوە. (۲) خواردنەوەیەکی مەستکەرە بە تەرشاندنی نەم ئاوەگە دەکرێت. (۳) تۆدی. خواردنەوەیەکی نەختێک تووڕنە لە براندی و شەکرو ئاوی گەرمو بەهارات دەکرێت
to-do (tə-dōō′, too-dōō′), *n.* [Colloq.]. هاتن و چوون بە شپرزەیی؛ هەڵاهەڵ؛ هەراهەرا. *(They made a great ~ over the dinner.)*
tody (tō′di), *n.* باڵندەیەکی بچووکی چۆلەکە ئاسایی بە پەڕەکەی سەوزەو گەردنی سوور.
toe (tō), *n.* (۱) پەنجەی پێ؛ ئەمووستی پێ؛ قامکی پێ. (۲) سم؛ سمی وڵاخ. (۳) نووکی پێ. (٤) نووکی پێڵاو و گۆزەی. (٥) (ب) هەرشتێک لە شێوەو کاردا لە پەنجەی پێ بچێ
v.t. (۱) شوێنی پەنجە بۆ کردن (گۆزەی). (۲) نووکی پێ لێدان؛ بە نووکی پێ یا پێڵاو لێدان. (۳) (ا) بزمار لێدان بە خواری. (ب) قایم کردن بە بزماری خوار داکوتراو.
v.i. نووکی پێ ڕووەو دەرەوە یا ناوەوە دانان لە وەستان و ڕۆیشتندا:
(He ~s in . She ~s out.)
on one's toes, [Colloq.]. ووریا؛ ووریاو ئامادە
toe the line (or mark), (۱) نووکی پێ دانان لەسەر هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ (۲) بە تۆندی پەیڕەوی کردن؛ بە ووردی فەرمان بەجێهێنان

toecap (tō′kap′), *n.* نووکی پێڵاو.
toed (tōd), *adj.* (۱) (ا) ئەوەندە پەنجەی پێی هەیە: *(five- ~)* . (ب) پەنجە یا نووکی پێی شێوەیەکی تایبەتی هەیە: *(pigeon- ~)*
(۲) (ا) بە خواری داکوتراو (بزمار). (ب) بە بزماری خوار داکوتراو قایم کراوە
toe-dance (tō′dans′, tō′däns′), *v.i.* لەسەر نووکی پێ سەماکردن (سەمای باڵێ).
toe dance. سەمای سەر نووکی پێ
toe hold, (۱) شوێنی لێ گیربوونی نووکی پێ (لە پیاهەڵگەڕانی شوێنێکدا). (۲) هۆی سەرکەوتن یا پێشکەوتن. (۳) شوێنی پێ کردنەوە. (٤) پێ بادان (ڕۆرانبازی)؛ پێ گرتن.
toe-in (tō′in′), *n.* ڕووی سەری پێچکەی پێشەوەی ئوتومبیل بۆ ناوەوە کردن.
toeless (tō′lis), *adj.* (۱) بێ پەنجەی پێ (۲) نووک کراوە (پێڵاو) *(a ~ shoe)* .
toenail (tō′nāl′), *n.* (۱) نینۆکی پەنجەی پێ. (۲) بزماری بە لاری داکوتراو.
v.t. بە بزماری لار داکوتراو قایم کردن یا لێکدان.
toffee, toffy (tôf′i, tof′i), *n.* چوکلێتی ڕەقی جێر
toft (tôft), *n.* [British Dial.], (۱) شوێن خانوو. (۲) خانووبەرە؛ ماڵ؛ ماڵ و زەوی و زاری دەوروپشتی (۳) تەپۆلکە؛ گردۆڵکە
tog (tog, tôg), *n.* (۱) [Old Slang] ، جاکەت. (۲) (*pl.*) [Colloq.]، جل؛ بەرگ: *(tennis ~s)* .
v.t. & v.i. [Colloq.], (~ up; ~ out), جل لەبەرکردن.
toga (tō′ga), *n.* (۱) تۆگە؛ جبە یا عەبایەکی دەڵبی ئاودامانە لە کۆندا لە ڕۆما لەبەریان دەکرد. (۲) جبەی ڕەسمی یا پیشەیەک.
-togaed *(adj.).*
together (tə-ge*th*′ĕr, too-ge*th*′ĕr), *adv.* (۱) پێکەوە؛ بەیەکەوە؛ بە تێکڕایی (۲) لەگەڵ یەکتردا: *(The books were compared ~ .)*
(۳) لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە: *(They arrived ~ .)* .
(٤) بەردەوام؛ بەبێ وەستان: *(He worked for eight hours ~ .)*
(٥) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن: *(Get ~ on this.)*
toggery (tog′ĕr-i, tôg′ĕr-i), *n.* [Colloq.]. (۱) جل؛ جل و بەرگ. (۲) دوکانی جل و بەرگ؛ فرۆشگای جل.
toggle (tog′l), *n.* بزمارێکە دەخرێتە ناو گرێیەک یا قوڵفەیەکەوە بۆ چەسپاندنی.
toil (toil), *v.i.* (۱) ڕەنج دان؛ ڕەنج کێشان؛ کۆشش کردن؛ ئارەق ڕشتن. (۲) بە گران ڕۆیشتن؛ بە زەحمەت کردن:
(They ~ed up the mountain.)
v.t. بە گران جێبەجێکردن.
n. (۱) ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ شەڕ. (۲) ڕەنج؛ کۆشش؛ ئارەق ڕشتن. (۳) ئیشی گران و ناخۆش
toil (toil), *n.* (۱) تۆڕ (ڕاوکردن) (۲) (*pl.*) ، داو؛ تەڵە.
toile (twäl), *n.* جۆرە قوماشێکی تەنکە
toiler (toi′lĕr), *n.* ڕەنجدەر؛ ڕەنجبەر؛ زەحمەتکێش.
toilet (toi′lit), *n.* (۱) مێزی ئارایشت. (۲) ئارایشت؛ ئارایشتکردن؛ خۆگۆڕین. (۳) جل و بەرگ؛ جل. (٤) ئاودەست؛ ئاودەستخانە؛ تواڵێت.
adj. هی ئاودەست؛ هی تواڵێت: *(~ articles; ~ paper)* .
make one's toilet, تواڵێت کردن؛ خۆشتن و ئارایشتکردن و سەردامێنان.
toilet paper, کاغەزی خۆ پاک کردنەوەی ئاودەست.
toiletry (toi′lit-ri), *n.* پێویستی تواڵێت (صابوون و پۆدرەو بۆن).
toilette (toi-let′, twä-let′), *n.* (۱) ئارایشت؛ خۆشتن و ئارایشتی گردن و خۆگۆڕین (۲) جل و بەرگ؛ بەرگ؛ جل.

toilet training, منداڵ فێری ئاوەدەست بەکارهێنان کردن.
toilet water, کۆلۆنیا: بۆن
toilful (toil′fəl), *adj.* گران: قورس: ماندووکەر: بە ئەرک.
toilsome (toil′səm), *adj.* گران: قورس: ماندووکەر: بە ئەرک.
-toilsomely *(adv.)*; **toilsomeness** *(n.)*.
toilworn (toil′wôrn′), *adj.* زۆر ماندوو: تێن تیا نەماو: هیلاك
Tokay (tō-kā′), *n.* (١) جۆرە ترێیەکی شیرینی دەنك زلە دەکرێت بە مەی (لە ناوچەی " تۆکەی " لە هەنگاریا دەپوێت). (٢) شەرابێکی شیرینە لەم ترێیە دەگیرێتەوە
token (tō′kən), *n.* (١) نیشانە: هێما
(This gift is a ~ of my affection.)
(٢) ناسنامە: نیشانەی ناسینەوە
(٣) نیشانەی تایبەتی (٤) یادگار
(٥) تۆکن: پوول یا سکەیەکی ئاسنە لەباتی پارە بەکاردەهێنرێ بۆ کرێی پاس و تەلەفۆن کردن... هتد.
v.t. نیشانەی شتێك بوون
adj. (١) نیشانەیی: هێمایی *(a ~ gesture)* .
(٢) هەر بەناو: کەم: هەر بۆ ناو *(There was a ~ resistance.)* .
by the same token, هەروەها: کەوابوو: بە هەمان شێوە
in token of, نیشانە بە ئەوە: بەڵگە بۆ
tokenism (tō′kən-iz′m), *n.* هەر بەناو و بە درۆ پەیڕەوی کردنی ڕێبازێك
token payment, دانەوەی بەشێکی کەمی قەرزێك وەك نیشانە بە نیازی دانەوەی هەموو قەرزەکە لە داهاتوودا
tokology (tō-kol′ə-ji), *n.* = tocology.
tolbooth (tōl′bōōth′, tol-bōōth′), *n.* [Scot.]. زیندان: بەندیخانە
told (tōld), *past tense and past participle of* **tell.**
all told, بە هەموی *(There were forty guests all told.)* .
tolerable (tol′ər-ə-b'l), *adj.* (١) جاوپۆشی لێ دەکرێ: لێی دەبووری: بەرگەی دەگیرێ: لەگەڵی هەڵ دەکرێ
(٢) باش: خراپ نییە [Colloq.] (٣) تەندروستی باشە.
-tolerability; tolerableness *(n.)*; **tolerably** *(adv.)*.
tolerance (tol′ər-əns), *n.* (١) لێبوردن: چاوپۆشی: چاوپۆشین: سنگ فراوانی (٢) بەرگەگرتن: دەربردن: هەڵ کردن:
(My ~ of noise is limited.)
(٣) بەرهەڵستی دەرمان کردن (لەش: میکروب): دەرمان کار تێ نەکردن:
(He developed a ~ to antibiotics.)
(ب) بەرهەڵستی لەش بۆ ژەهر.
(٤) جیاوازی ڕێگەدراو لە گەورەو بچووکی و قورسایی و ڕەقی... هتد: پارچەی ~ مێزێك (مەکینەکاری).
tolerant (tol′ər-ənt), *adj.* (١) سنگ فراوان: چاوپۆشیکەر: لێ بووردە.
(٢) (ب) بەرهەڵستیکەری دەرمان: دەرمان کارتێنەکەر.
(ب) بەرهەڵستیکەری ژەهر.
tolerate (tol′ə-rāt′), *v.t.* (١) چاوپۆشی کردن: چاو لێ پۆشین: لێ بووردن ڕێگەدان.
(He ~s his brother-in-law.) . (٢) دەربردن: لەگەڵ هەڵ کردن:
(٣) دەرمان کار تێ نەکردن: بەرهەڵستی دەرمان کردن.
toleration (tol′ə-rā′shən), *n.* (١) سنگ فراوانی: لێبوردن: چاوپۆشی (٢) چاوپۆشی ئایینی: ڕێگەدان بە هەموو ئایینێك لە وڵاتێکدا
toll (tōl), *n.* (١) ڕێگانە: باج یا مزی بە پردا پەڕینەوە یا بە ڕێگاوباندا ڕۆیشتن (٢) مافی ڕێگانە سەندن: مافی سەندنی نەم باجە.
(٣) کرێی تەلەفۆن کردن بۆ دەرەوەی شار یا وڵات.
(٤) زیان: قوربانی *(The accident took a heavy ~ of lives.)* .
toll (tōl), *v.t.* (١) [Dial. or Rare] : بە تەڵە گرتن: داو بۆ نانەوە (مەل).

(٢) پەیتا پەیتا زەنگ لێدان (بەتایبەتی هی کڵێسە بە بۆنەی مردنی یەکێکەوە).
(٣) هەوال بڵاوکردنەوە یا خەڵك بانگ کردن بەم زەنگە.
(٤) بڵاوکردنەوەی هەواڵی مردنی یەکێك بەم زەنگە
زەنگە هاتن: دەنگدانەوە (زەنگ): لێدان. *v.i.*
(١) زەنگی کڵێسە لێدان: زەنگەی پەیتا پەیتای زەنگی کڵێسە. *n.*
(٢) یەك زەنگەی ئەم زەنگە
tollage (tōl′ij), *n.* (١) ڕێگانە: مز یا باجی لە پرد پەڕینەوە یا بە ڕێگاوباندا ڕۆیشتن. (٢) داواکردن و دانی ئەم مزە.
toll booth, (١) قەفەزەی ڕێگانە یا مز وەرگرتن بۆ لە پرد پەڕینەوە. (٢) **tolbooth** .
toll bridge, باجە پرد: پردێکە ئەو ئوتومبیلەی لێی دەپەڕێتەوە باجی لێ دەسەنرێ.
toll call, تەلەفۆنی دەرەوە: تەلەفۆن کردنێکە بۆ دەرەوەی شارو وڵات بە پارە.
toll collector, باجگری سەر پردو ڕێگەوبانێك کە باج لە ئوتومبیل دەسەنێ.
toller (tōl′ər), *n.* (١) سەگی ڕاوە مراوی
(٢) زەنگ لێدەری کڵێسە بە بۆنەی مردنی یەکێکەوە. (٣) زەنگی کڵێسە
tollhouse (tōl′hous′), *n.* (١) مانی باجگری سەر پرد کە لە نزیك شوێنی باج گرتنەکەوەیە. (٢) **tollbooth** .
tollkeeper (tōl′kēp′ər), *n.* = **toll collector.**
toll line, هێڵی تەلەفۆنی دەرەوەی شارو وڵات
toll road, باجە ڕێ: ڕێگەوبانێکە ئەو ئوتومبیلەی پێبدا بڕوات باجی لێ دەسەنرێ
tolu (tō-lōō′), *n.* تۆلو: ڕۆنێکی بۆن خۆشە لە داری " تۆلو " ی ئەمەریکای باشوور دەردەهێنرێ. (پێشی دەووترێ: " **tolu balsam** ")
toluene (tol′ū-ēn′), *n.* تۆلۆوین: شلەیەکی بێ ڕەنگە لە خەڵووزو خەڵووزی بەردینی قیری دەردەهێنرێ لە دروستکردنی بۆیەو تەقەمەنیدا بەکاردەهێنرێت و هەروەها بۆ شت تواندنەوەیش بەکاردێت.
toluic acid, ترشی تۆلۆوین (کیمیا).
toluidine (tol-ū′ə-dēn′), *n.* *Also* **toluidin,** تۆلویدین: ناوێتەیەکە لە " تۆلۆوین " دەردەهێنرێ و لە دروستکردنی بۆیەو دەرماندا بەکاردەهێنرێ.
toluol (tol′ū-ōl′, tol′ū-ol), *n.* = **toluene.**
tolu tree, داری تۆلو: درەختێکی گەورەی ئەمەریکای باشوورە ڕۆنێکی بۆن خۆشی لێ دەگیرێ لە بۆن و دەرماندا بەکاردەهێنرێ.
tom (tom), *n.* نێرەی هەندێ گیانەوەر (بەتایبەتی پشیلە): نێرە پشیلە. *adj.* نێرە: *(a ~ turkey)* .
tomahawk (tom′ə-hôk′, tom′i-hôk′), *n.* تەور: جۆرە تەورێکە هیندیەیە ئەمەریکاییەکان بۆ ئێش و وەك چەکیش بەکاریان دەهێنا.
v.t. بە تەور بڕینەوە، لێدان، یا کوشتن.
bury the tomahawk, ئیتر شەڕ نەکردن: ئاشتبوونەوە.
Tom and Jerry, خواردنەوەیەکی گەرمی مەستکەرە لە " ڕەم " و شەکرو هێلکەو شیر یا ئاو دەکرێت.
tomato (tə-mā′tō, tə-mä′tō), *n.* (١) تەماتە.
(٢) پووەکی تەماتە. (٣) [Slang]: ژن: کچ
tomb (tōōm), *n.* (١) گۆڕ: ئارامگا: قەبر. (٢) کێڵ: کێڵەبەرد. *v.t.* [Rare]. ناشتن.
the tomb, مەرگ: مردن.
tombac, tomback (tom′bak), *n.* تومباك: ناوێتەی مس و چینکۆزە خشڵی هەرزانبەهای لێ دروست دەکرێ.
tomboy (tom′boi′), *n.* کوڕانی: کچە کوڕانی: نێرە کوڕانی: نێرە کچ: خلە کوڕانی.
-tomboyish *(adj.)*.
tombstone (tōōm′stōn′), *n.* کێڵ: کێڵە بەرد: کێڵە قەبر.

tomcat (tom′kat´), *n.* نێرە پشیلە.
tomcod (tom′kod´), *n.* ماسیی‌یەکی بچووکی دەریایە.
Tom, Dick, and Harry, هەموو عەلەو جەلەیەک؛ هەموو کەس (بەووی سووکی‌یەوە)؛ هەرچی هەیەو نییە. (ڕووشەی " every " لە پێشی‌یەوە دادەنرێ).
tome (tōm), *n.* ١. بەرگ؛ بەرگی پەرتووکێکی چەند بەرگی. ٢. پەرتووکێکی گەورە.
-tome (tōm), پاشگرێکە بەمانای: بڕین؛ بڕ. *(microtome)*
tomentose (tō-men′tōs), *adj.* بە گەندەمووی چنگ بەیەکداچوو (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).
tomentum (tō-men′təm), *n.* ١. گەندەمووی چنگ بەیەکداچوو کە بە لاستەو گەڵای هەندێ ڕووەکەوە‌یە. (٢) چەند دەزوولەیەکی خوێنی تێکەڵکێشراون لە پەردەی مێشکەو مۆخی بڕبڕەدا
tomfool (tom′fōōl´), *n. & adj.* گەوج؛ کەر؛ بێ مێشک
tomfoolery (tom´fōōl′ĕr-i), *n.* ١. گەوجێتی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی. (٢) قسەی قۆپ؛ شتی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.
tommy (tom′i), *n.* [British Colloq.], ١. نەواشە؛ نان. ٢. حوارەمەنی؛ ناڕووقە. (٣) Tommy Atkins، [T-]
Tommy Atkins, سەربازی نینگلیز
Tommy gun, گوللەپرژێن؛ شەست تیر؛ ڕەشاش.
tommyrot (tom′i-rot´), *n.* [Slang], قسەی قۆپو بێ مانا؛ قسەی هیچ‌وپووچ؛ گەوجێتی؛ کەرێتی.
tomography (tə-mog′rə-fi), *n.* وێنەگرتنی چڕ، توێ، یا پارچەیەک لە تیشکی ئێکس.
tomorrow (tə-mor′ō, too-mŏr′ō), *n.* ١. سبەینێ؛ بەیانی. ٢. دواڕۆژێکی نزیک؛ دواڕۆژ. *n.* سبەینێ؛ بەیانی.
tompion (tom′pi-ən), *n.* = tampion.
tomtit (tom′tit´), *n.* [British], (٢) فیرنەگوله . titmouse
tom-tom (tom′tom´), *n.* ١. تەپڵ؛ جۆرە تەپڵێکی نەفەریقایی‌یە. ٢. tam-tam (٣) دەنگێکی یەک نەوایی وەک دەنگی تەپڵ. *v.i.* بەیز ڕاگرتن
-tomy (tə-mi), پاشگرێکە بەمانای: بڕین (نەشتەرگەری)؛ بڕینە ڕیشە دەرهێنان. *(appendectomy)*
ton (tun), *n.* ١. تەن؛ ١) لە نینگلتەرەدا بریتی‌یە لە (٢٤٠٢) پاوەند ب. لە نەمریکا بریتی‌یە لە (٢٠٠٠) پاوەند. (ج) تەنی مەتری؛ هەزار کیلۆ. ٢. ڕۆر؛ هەندێکی نێجگار زۆر. *(He has ~s of money.)*
ton (tōn), *n.* مۆدە؛ باو
tonal (tō′n'l), *adj.* ئاوازی؛ هی ئاواز؛ تایبەتی بە ئاواز.
-tonally *(adv.).*
tonality (tō-nal′ə-ti), *adj.* ١. چۆنێتی ئاواز. ٢. چۆنێتی ڕێکخستنی ڕەنگەکانی تابلۆیەک.
tone (tōn), *n.* ١. ا) ئاواز؛ دەنگ (مۆسیقا، مرۆڤ). ب. چۆنێتی نەم دەنگە. ٢. بەرزی‌و نزمی دەنگی مرۆڤ کە هەستی پێدەکرێ؛ شێوەی ووتن؛ شێوەدوو *(a ~ of contempt)*. ٣. شێوازی نووسینو ئاخاوتن کە هەڵوێستی کەسەکە دەردەخات: *(The letter had a friendly ~.)* ٤. جۆری دەرمی: *(This wood has lost its ~.)* ٥. ا) شێواز یا خوو ڕەوشتی باوی چەرخێک. ب. شێوازی شۆخو جوان. ٦. ا) ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ. ب. پلەی تۆخو کاڵی ڕەنگ: *(It has three ~s of green.)* ٧. ئەنجامی شێوەی بەکارهێنانی ڕووناکی‌و تاریکی ڕەنگ لە تابلۆیەکدا. ٨. ا) دەنگی مرۆڤ (ب) بەرزو نزمی نەم دەنگە (ج) هێزی سەر برگەو ووشە؛ گرتن (دەنگناسی).

(٩) تەندروستی (نەندام، لەش، گیانەوەر).
v.t. (١) [Rare] ، بە یەک نەوایی وورتن. (٢) بە شێواز یا ڕەنگێکی تایبەتی کردن (تابلۆ)؛ دەنگی تایبەتی لێوەهێنان (ئامێری مۆسیقا). (٣) شێوەی ڕەنگ یا دەنگ گۆڕین.
v.i. (١) شێوازێکی تایبەتی وەرگرتن (تابلۆ)؛ ڕەنگێکی تایبەتی هەبوون (٢) گونجانی ڕەنگ
tone down, (١) لە تووندوتیژی کەم کردنەوە؛ هێمن کردنەوە؛ ڕەنگ کەم یا کاڵ کردنەوە: *(He toned down his criticism of the government.)* (٢) هێمن بوونەوە؛ تووندوتیژی کەم بوونەوە.
tone up, (١) بەهێزکردن؛ تووندکردنەوە؛ گورج کردنەوە: *(Exercise tones up the muscles.)* (٢) بەهێزبوون؛ تووندبوون؛ کرژبوون.
tone arm, دەسکی دەرزی سنووقی قەوان لێدان
tone color, = timbre.
tone-deaf (tōn′def´), *adj.* گوێی لە بەرزی‌و نزمی ئاوازی مۆسیقا نییە.
toneless (tōn′lis), *adj.* (١) یەک نەوا؛ بێ بەرزی‌و نزمی. (٢) سست؛ بێ تین؛ خاو.
tone poem, = symphonic poem.
tong (tôŋ, toŋ), *v.t.* بە مقاش دەستکاری کردن، تێکدان، یا هەڵگرتن. *v.i.* مقاش بەکارهێنان
tong (tôŋ, toŋ), *n.* (١) حیزب یا ڕێکخراوێکی چینی. (٢) ڕێکخراوێکی چینی لە ئەمەریکا.
tonga (toŋ′gə), *n.* گالیسکەیەکی دوو پێچکەیی سووکی هیندی‌یە
tongs (tôŋz, toŋz), *n.pl.* مقاش.
tongue (tuŋ), *n.* (١) زمان؛ زمان (٢) زمانی گیانەوەر (بەتایبەتی ڕەشەوولاخ بۆ خواردن) (٣) زمان (ناخاوتن). (٤) ناخاوتن؛ گفتوگۆ (٥) توانای گفتوگۆ یا قسەکردن (٦) دەموددوو؛ شێوەی قسەکردن (٧) لوورەی سەگ. (٨) زمانە: (ا) زمانەی پێڵاو. (ب) زمانەی زەنگ. (ج) زمانەی نەبزیم (د) مژان؛ گالیسکە؛ (ھ) زمانە (دارتاشی) (و) زمانەی تەرازوو. (ز) پارچە زەوی‌یەکی درێژکۆڵەیە کە درێژبووبێتەوە ناو دەریا.
v.t. (١) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن. (٢) [Archaic] ، ووتن؛ دەربڕین (٣) زمان لێوەدان؛ زمان تێوەدان (٤) (ا) زمانە بۆ کردن؛ لەلە کردن (ب) بە زمانەو کون لێکدان (دارتاشی)
v.i. (١) [Rare] ، قسەکردن؛ زۆرویژی کردن. (٢) سەر دەرهێنان وەک زمار
give tongue, دەست بە وەرین کردن (تانجی)؛ وەرین
hold one's tongue, زمانی خۆ گرتن؛ قروقەپ کردن
on everybody's tongue, لەسەر زمانی هەموو‌کەسێکە؛ هەموو‌کەس باسی دەکات
on the tip of one's (or the) tongue, لەسەر زمانێتی؛ لەسەر زمان بوون
tongue and groove, زمانەو کون (دارتاشی)؛ نێرەو مێیە.
tongued (tuŋd), *adj.* زمانێکی تایبەتی پێوەیە: *(loose-~ .)*
tongue-lashing (tuŋ′lash´iŋ), *n.* [Colloq.], سەرزەنشت؛ سەرزەنشتکردن.
tongueless (tuŋ′lis), *adj.* (١) بێ زمان؛ بێ زبان (٢) لاڵ.
tongue-tied (tuŋ′tīd´), *adj.* زمان بەستراو؛ زمان گیراو؛ دەم بوو بە تەڵەی تەقیو؛ زمان چووەوە کلیلە.
tongue twister, ووشەیەک یا دەستەواژەیەکی بە گران ووتراو (لەبەر چوونیەکی دەنگەکانی). (بۆ نموونە: She sells sea shells by the seashore.)
tonic (ton′ik), *adj.* (١) هێزبەخش (دەرمان، خواردەمەنی). (٢) (ا) تایبەتی بە ئاواز. (ب) هی تۆخو کاڵی یا پلەی ڕەنگی تابلۆ.

(ج) [Obs.]. تایبەتی بە دەنگی دەنگدەرەوە لە مێشکدا.
(د) هێز لەسەر (دەنگناسی). (٣) کرژ (ماسولکە)؛ جڕ.
n. (١) دەرمانی هێز؛ دەرمانی هێزبەخش.
(٢) خواردنەوەی گازاوی (دەکرێتە قوزدگا جنۆ خواردنەوەی مەستکەری تر‌موە). (٣) یەکەم ئاوان.
(٤) (ا) [Obs.]. دەنگ یا تیپی دەنگدەرەوە لە مێشکدا.
(ب) برگەی هێز لەسەر یا گیراو (دەنگناسی).
tonicity (tō-nis′ə-ti), *n.* (١) تەندروستی
(٢) کرژی ئاسایی ماسولکە؛ جڕی ماسولکە (هەروەها " tonus ").
tonight (tə-nīt′, too-nit′), *adv. & n.* ئەمشەو؛ نیمشەو
tonnage (tun′ij), *n. Also* **tunnage,** (١) باج یا گومرگی لە کەشتی سەنراو بەپێی تەن یا بارەکەی.
(٢) قورسایی ئەو ئاوەی کەشتی بە تەن لای دەبات.
(٣) سەرجەمی تەنی باری نێردراو لە وولاتێك یا بەندەرێکەوە.
(٤) باری کەشتی بە تەن. (٥) قورسایی بە تەن.
tonneau (tu-nō′, tə-nō′), *n.* کورسی دواوەی جۆرە ئوتومبیلێکی کۆن
tonometer (tō-nom′ə-tĕr), *n.* تۆنۆمەتر) پێوەری بەرزی‌و نزمی ناواز (ب) پێوەری پەستانی هەڵم. (ج) پێوەری پەستۆی خوێن‌و چاو.
-tonometric *(adj.)*; **tonometry** *(n.)*.
tonsil (ton′s'l, ton′sil), *n.* ئاڵوو.
tonsillectomy (ton´s'l-ek′tə-mi), *n.* ئاڵوو دەرهێنان (نەشتەرگەری)
tonsillitis (ton´s'l-ī′tis, ton´si-lī′tis), *n.* ئاڵوو کەوتن؛ ملەخرێ.
tonsillotomy (ton´s'l-ot′ə-mi, ton´si-lot′ə-mi), *n.* ئاڵوو بڕین (نەشتەرگەری)؛ ئاڵوو دەرهێنان
tonsorial (ton-sôr′i-əl, ton-sō′ri-əl), *adj.* هی سەرتاش‌و سەرتاشی. لەپووی گاڵتەوە).
tonsure (ton′shĕr), *n.* (١) سەرتاشینی کەشیش (بەتایبەتی تەپڵی سەری). (٢) سەرتاشران بەم جۆرە. (٣) بەشی تاشراوی سەر بەم جۆرە.
v.t. تەپڵەسەر تاشین
tontine (ton′tēn, ton-tēn′), *n.* (١) بیمەی هاوبەشی: جۆرە بیمەیەکە چەند کەسێك بەشدار دەبن، کە یەکێکیان مرد بەشەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هاوبەشەکانی هەتا دوا کەس (٢) بەشدارانی ئەم بیمەی هاوبەشییە.
(٣) (ا) سەرجەمی ئەم بیمەیە (ب) بەشی هەریەکە لە بەشدارەکان.
tonus (tō′nəs), *n.* کرژی ئاسایی ماسولکە؛ جڕی ماسولکە.
too (tōō), *adv.* (١) هەروەها؛ – یش؛ – ش: *(He's coming ~ .)* .
(٢) زۆر (لەرووی خراپییەوە)؛ زیاد لە پێویست؛ لە ئەندازە بەدەر: *(He ate ~ much. It is ~ cold, hot, loud, etc.)*
(٣) زۆر؛ نێجگار *(He's only ~ willing to be of service.)* .
(٤) [Colloq.]. ئەبێ؛ بێ گومان؛ هەر دەبێ وابێ؛ هەر: *(You will ~ do it! I will ~ go!)*
took (took), *past tense of* take.
tool (tōōl), *n.* (١) ئامێر
(knives, saws, hammers, and shovels are ~s.)
(٢) هۆ: کەرەسە *(Books are a scholar's ~s.)* .
(٣) دەسکەلا: کەسێکی بەکارهێنراو لەلایەن کەسێکی ترەوە بۆ ئامانجی خۆی.
v.t. (١) ئامێر بەکارهێنان؛ چاك کردن یا دروستکردن بە ئامێر.
(٢) ئامێر دروستکردن بۆ کارخانەیەك.
(٣) [British Colloq.]، (ا) ئوتومبیل لێخوڕین؛ لێخوڕین.
(ب) بە ئوتومبیل بردن یا گواستنەوە.
(٤) نەخشە‌و تیپ هەڵکەندن لەسەر بەرگی کتێب.
v.i. (١) ئامێر بەکارهێنان
(٢) [British Colloq.]، ئوتومبیل لێخوڕین؛ سواری ئوتومبیل بوون.
toolbox (tōōl′boks´), *n.* سندوقی ئامێر سندووقێکی بچووکە ئامێری دەستی وەك چەکوش‌و جەربادەرو پلایسی تێ دەخرێت
tooling (tōōl′iŋ), *n.* ئامێرکاری؛ ئیشی بە ئامێر کراو.
toolmaker (tōōl′māk´ĕr), *n.* ئامێرکار؛ ئامێرساز؛ ئامێر دروستکەر.
toon (tōōn), *n.* (١) درەختێکی نوستراڵی گەورەیە دارو تەختەکەی سوورو بۆن خۆشە‌و گوڵەکەیشی ڕەنگی لێ دەگیرێ. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە
toot (tōōt), *v.i.* (١) هۆڕینی ئوتومبیل لێدان؛ کەڕەنا لێدان؛ فیکەلێدان.
(٢) دەنگی وەك هۆڕین، کەڕەنا، یا فیکە لێوە هاتن.
v.t. هۆڕین لێدان؛ فوو بە کەڕەنادا کردن؛ فیکەلێدان؛ پەیتا پەیتا هۆڕین لێدان.
n. دەنگی هۆڕین، فیکە، یا کەڕەنا؛ هۆڕین؛ فیکە.
-tooter *(n.)*.
toot (tōōt), *n.* [Colloq.], = **spree.**
tooth (tōōth), *n.* (١) ددان.
(٢) ددانی مشارو زنجیرو گێڕو چنگاڵو پێچکە... هتد.
(٣) ئارەزووی خواردەمەنی؛ چەژ؛ حەز: *(She has a sweet ~ .)* .
(٤) شتی بڕندە یا گازگر.
v.t. (١) دان بۆ کردن (ئامێر). (٢) گرنج گرنج کردنی قەراغی شتێك.
v.i. بەیەکدا چوون (گێر)؛ لێك گیران.
armed to the teeth, پڕ چەك.
fight tooth and nail, بە هەموو توانایەکەوە شەڕکردن.
in the teeth of, بەرەنگار؛ بەرامبەر؛ بەرەو ڕوو.
put teeth in (a law), خستنەکار (یاسا).
set one's teeth, خۆ ئامادەکردن بۆ شتێکی ناخۆش‌و گران.
show one's teeth, ددان لێ جێرکردنەوە؛ هەڕەشەلێکردن؛ تووڕەیی پیشاندان.
toothache (tōōth′āk´), *n.* ددان ئێشە.
toothbrush (tōōth′brush´), *n.* فڵچەی ددان.
toothed (tōōtht, tōō*th*d), *adj.* (١) داندار؛ دانی هەیە.
(٢) دانەدار؛ گرنج گرنج.
-toothed (tōōtht, tōō*th*d), پاشگرێکە بەمانای: ژمارەیەك یا جۆرێکی تایبەتی ددانی هەیە: *(big- ~)* .
toothless (tōōth′lis), *adj.* بێ ددان.
tooth paste, دەرمانی ددان.
toothpick (tōōth′pik´), *n.* دان ئاژن.
tooth powder, بۆدەرەی ددان: بۆ ددان شتن بە فڵچە.
toothsome (tōōth′səm), *adj.* (١) خۆش؛ بەتام.
(٢) چاك: *(a ~ offer)*
(٣) دڵڕفێن؛ جوان‌و پان‌وپۆڕ.
toothy (tōōth′i), *adj.* ددان دەرپۆقیو.
tootle (tōō′t'l), *v.i.* هۆڕین لێدان بە نەسپایی‌و پەیتا پەیتا؛ فیکەلێدان؛ فوو بە کەڕەنادا کردن
n. هۆڕین؛ فیکە؛ دەنگی هۆڕین یا فیکە؛ هۆڕین یا فیکەلێدان.
toots (toots), *n.* [Slang]. گیانە.
tootsy (toot′si), *n.* [Slang]. (١) پێی منداڵ یا ئافرەت.
(٢) **toots** .
top (top), *n.* (١) (ا) کاکۆڵ؛ گوودلە؛ گێسوو (ب) قژی سەر.
(٢) تەپڵەسەر؛ سەر.
(٣) لوتکە؛ تەوقەسەر؛ قوتکە؛ کەل؛ سەر: *(the ~ of the hill)* .
(٤) پۆپە؛ پۆپ: *(the tree ~s)* .
(٥) (ا) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەر. (ب) تەنتە یا سەری ئوتومبیل.
(٦) (ا) نەرمەڕ؛ بەرزترین پلە، خاڵ، یا شوێن؛ تاف:
(at the ~ of his voice; the ~ of her career)
(ب) بەرزترین پلەوپایە: *(He's at the ~ of his profession.)*
(ج) کەسێك کە لە بەرزترین پلەی پیشەیەکدا بێت.
(د) هەڵبژاردە؛ باشترین بەش یا پارچە؛ سەرتوێژ (مەجاز):

(the ~ of the crop)

(۷) سەرەتا؛ سەر؛ *(the ~ of the year)* .

(۸) ئەو بەشەی ئاوێتەیەك كە لە هەموی زیاترو زووتر هەڵدەچێت (كیمیا).

adj. بەرزترین؛ سەروو؛ لاسەروو؛ *(the ~ drawer, shelf, etc.)* .

v.t. (۱) (ا) سەر لابردن. (ب) سەر قرتاندن یا هەڵپاچین؛ لق‌وپۆپ كردن.

(۲) سەر نانەوە؛ سەر داپۆشین؛ بوون بە سەرقاپ بۆ؛ سەرقاپ بۆ كردن.

(۳) گەیشتنە تەرقەسەرەكەی. (٤) بەسەردا ڕۆیشتن یا تێپەڕبوون.

(٥) زیاتر بوون لە؛ بۆڕ پێدان.

(٦) لەپێش هەموانەوە بوون؛ یەكەم بوون؛ لەسەروو هەموانەوە بوون؛ *(He ~ped his class.)*

(۷) لە لاسەروی تۆپ دان.

v.i. (۱) دوایی پێ هاتن؛ كۆتایی پێ هێنان. (۲) گەیشتنە تەرقەسەر.

blow one's top, [Slang], (۱) زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.

(۲) شێت بوون

on top, سەركەوتوو؛ لە سەرەوەیە؛ لە پێشەوەیە.

on top of, (۱) بە تەرقەسەرەكەیەوە؛ بە پێڕەوە.

(۲) لەسەر دانیشتوو. (۳) سەرەڕای؛ زیاد لە.

(٤) یەكسەر یا كتوپڕ دوای ئەوە.

(٥) [Colloq.]: ئاگای لە هەموشتێكە؛ مەسەلەكە لەژێر دەستیایەتی؛ شتەكەی فەرامۆش نەكردووە: *(He is on top of the situation.)* .

over the top, (۱) بەسەر بەردەمی خەندق یا سەنگەردا (جەنگ).

(۲) لە ئەندازە یا ژمارەی دیاریكراو تێپەڕبوون.

(the) tops, [Slang], باشترین؛ بەرزترین؛ نایابترین.

top off, دوا شت كردن بۆ تەواوكردن بە ڕێك‌وپێكی؛ تەواوكردن.

top (top), *n.* مزراخ.

topaz (tō′paz), *n.* (۱) تۆپاز؛ گەوهەری زەرد؛ زەردوویی؛ بەردێكی بەرخی زەردە. (۲) باڵندەیەكی زۆر بچكۆڵەی ڕەنگاوڕەنگی نەمریكای باشووڕە.

top billing, (۱) لە سەروو یا لە پێش هەموانەوە (لە بڵاوكراوەی ئاوی نوێنەری فیلم‌و شانۆنامەیەكدا): *(She got ~ .)* .

(۲) لە شوێنێكی زۆر لەبەرچاودا (لە ڕۆژنامەدا... هتد).

top boot, جزمە

topcoat (top′kōt′), *n.* پاڵتۆی تەنك.

top dog, [Colloq.], بەدەسەڵاتترین كەسی ڕێكخراوێك یا دەزگایەك؛ دەستبااڵترین.

top-drawer (top′drôr′), *adj.* بەرزترین (بڵە‌وپایە، چینی كۆمەڵ)؛ یەكەمین.

top-dress (top′dres′), *v.t.* پەینڕێژ كردن؛ پەین تێكردن؛ چەورێژ كردن.

top-dressing (top′dres′iŋ), *n.* (۱) شتی كراو بە زەوی یا ڕێگەوە (پەین، چەو... هتد). (۲) پەینڕێژ؛ چەورێژ.

tope (tōp), *v.t. & v.i.* [Archaic], عەرەق زۆر خواردنەوە.

tope (tōp), *n.* پەرستگای بوودی گوومەز ئاسایی.

tope (tōp), *n.* جۆرە كۆسەیەكی بچووكە.

topee (tō-pē′, tō′pē), *n. Also* **topi,** كڵاوێكی هیندیەیە بۆ بەرهەتاو

toper (tōp′ēr), *n.* سەرخۆش؛ كەسێكی هەمیشە سەرمەستە.

top-flight (top′flīt′), *adj.* [Colloq.], یەكەم؛ باشترین؛ چاكترین؛ نایابترین

top-full, topful (top′fəl′), *adj.* لێپاولێپ؛ لێوان لێو.

top-gallant (tə-gal′ənt, top′gal′ənt), *adj.* (۱) لە لاسەروی ستوونی بەلەم‌و كەشتی بایەوانیدا.

(۲) بەرزترە لە دەروپشتەكەی (شووڕەی كەشتی).

n. (۱) ستوونی بەرزی بەلەم‌و كەشتی بایەوان.

(۲) [Rare]، لووتكە؛ تەرقەسەر؛ تاف.

top hat, شەپقەی ڕەشی لووڵەكی درێژی ئاوڕیشم.

top-heavy (top′hev′i), *adj.* (۱) سەر قورس؛ بە ئاسانی دەكەوێ؛ سەرەكەی قورسترە لە لاخواروەكەی. (۲) لە ئەندازە بەدەر پارەكەی خستۆتە كار (كۆمپانیا).

top-hole (top′hōl′), *adj.* [British Slang], نمرە یەك؛ نایاب؛ زۆر چاك.

tophus (tō′fəs), *n.* (۱) بەڵغی كانزایی بە جومگەی كەسێكەوە كە نەخۆشی جومگەی هەبێت. (هەروەها " chalk-stone ") .

(۲) بەڵغی كانزایی بە دداندەوە.

topiary (tō′pi-er′i), *adj.* تایبەتی بە هەڵپاچینی دارودرەخت‌و شێوەی جوان لێ دروستكردنی.

n. (۱) هەڵپاچینی دارودرەخت‌و شێوەی جوان لێ دروستكردنی.

(۲) باخچەیەكی وەها لێكراو.

topic (top′ik), *n.* (۱) باس (ووتار، بەند، نامیلكە). (۲) باس (گفتوگۆ).

(۳) سەرباس؛ سەرووتار.

topical (top′i-k'l), *adj.* (۱) ناوچەیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەك.

(۲) سەرباسی؛ سەرووتاری.

(۳) پەیوەندی هەیە بە ڕووداو‌و هەواڵی ئەو كات‌و چەرخەوە: *(There are a lot of ~ allusions in his novels.)*

(٤) هی جۆرێكی تایبەتی لەش: *(a ~ remedy)* .

top-knot (top′not′), *n.* (۱) شریتی گرێدراو یا پەڕی لەسەر كراو وەك سەرپێچ. (۲) تۆپەڵە تووكی تەپڵی سەر (وەك هی كەڵەشێر).

topless (top′lis), *adj.* (۱) بێ سەرقاپ؛ بێ سەر؛ سەر بەتاڵ.

(۲) [Archaic]، زۆر بەرز؛ سەرەكەی بە چاو نابینرێ لەبەر بەرزی.

(۳) (ا) مەمك بەدەرەوە؛ مەمك ڕووت؛ سنگ ڕووت: *(a ~ dancer)*

(ب) سەماكەری مەمك ڕووت سەمای تێدا دەكات: *(a ~ bar)* .

toplevel (top′lev′l), *adj.* بەرزترین (پلە، دەسەڵات)؛ زۆر بەرز: *(a ~ official)*

toplofty (top′lôf′ti), *adj.* [Colloq.], بەفیز؛ تێزل؛ لەخۆبایی؛ بە كەش‌وفش.

-toploftiness *(n.).*

topmast (top′məst, top′mast′, top′mäst′), *n.* دارگەشتی یا ستوونی ناوەڕاست.

top minnow, چەند جۆرە ماسیەیەكی بچووكن نزیكی ڕووی ئاو دەژین‌و خواردن دەخۆن هەندێكیان لەباتی گەڕا دانان بەچكە دەكەن.

topmost (top′mōst′, top′məst), *adj.* بەرزترین؛ بڵندترین؛ لە هەموو بەرزتر.

top-notch (top′noch′), *adj.* [Colloq.], نمرە یەك؛ زۆر چاك؛ نایاب؛ زۆر باش: *(a ~ scientist, job, etc.)* .

-top-notcher *(n.).*

topo- (tə-po′), *Also* **top-** , پێشگرێكە بەمانای: ناوچە؛ شوێن؛ جێ: *(topology)*

topographer (tə-pog′rə-fēr, tō-pog′rə-fēr), *n.* (۱) زانای بەرزو نزمی ڕووی زەوی؛ ڕووخساری زەوی زان.

(۲) نەخشەكاری ڕووخساری زەوی؛ نەخشە دروستكەری شێوەی زەوی.

topographic (top′ə-graf′ik), *adj. Also* **topographical,** هی نەخشەی شێوەی زەوی؛ تایبەتی بە ڕووخساری زەوی.

-topographically *(adv.).*

topography (tə-pog′rə-fi, tō-pog′rə-fi), *n.* (ا) تۆپۆگرافیا: باسكردنی شوێنێك بە ووردی‌و ڕاستی. (ب) ڕووخساری زەوی (بە دەشت‌و شاخ‌و گردو ڕوبارو دۆڵو پردو ڕێگاوبان‌و شارەوە... هتد)؛ شێوەی زەوی؛ بەرزی‌و نزمی ڕووی زەوی (ج) نەخشەكردنی ڕووخساری زەوی؛ وێنەگرتنی ڕووی زەوی. (د) ڕووپێوی ڕووخساری زەوی.

topology (tə-pol′ə-ji), *n.* (۱) لێكۆڵینەوەی ڕوخساری زەوی، واتە تۆپۆگرافیای شوێنێك. (۲) شێوەی پێكهاتنی بەشەكانی لەش.

(۳) لێكۆڵینەوەی وێنەی نەندازەیی كە تایبەتخۆكانی ناگۆڕێ بە گۆڕینی شێوەكەی (بیركاری).

toponym (top′ə-nim´), *n.* (۱) ناوی حێ؛ ناوی شوێن.
(۲) ناوێک کە سەرچاوەو جێی ژیانی ناسایی گیانەوەرەکە دەردەخات.
toponymy (tə-pon′ə-mi), *n.* (۱) (ا) ناوی شوێنەکانی ووڵاتێك یا ناوچەیەك. ب) لێکۆڵینەوەی ئەم ناوانە. (۲) گاوی بەشەکانی لەش.
-toponymic; toponymical *(adj.).*
topper (top′ēr), *n.* (۱) نامێر یا مرۆڤی سەرقرتێنەر.
(۲) [Slang]، شتێکی چاکتر لە هەموو نەوانەی پێشتر (نوکتە، پەند).
(۳) top hat (٤) پاڵتۆی سووکی ژنانە
topping (top′iŋ), *n.* (۱) سەر قرتان؛ سەر لێکردنەوە
(۲) کرێم و گوێزو شتی تر کە دەخرێتە سەر کێك و شیرینی؛ سەرکێك.
adj. (۱) زۆر بەرز؛ بڵند؛ هەڵکەوتوو.
(۲) [British Colloq.]، نمرە یەك؛ زۆر چاك.
topple (top′l), *v.i.* (۱) (~ over). کەوتن؛ بەلاداهاتن؛ هەڵگەڕانەوە
(۲) لەتردان؛ لاربوونەوە؛ بەم لا و ئەولادا کەوتن؛ شۆڕبوونەوە
v.t. خستن؛ هەڵگەڕاندنەوە؛ ڕووخاندن: *(~ the government)*.
tops (tops), *adj.* [Slang]. نایاب؛ زۆر چاك؛ نمرە یەك.
topsail (top′s'l, top′sāl´), *n.* ستوور یا دارکەشتی ناوەڕاست.
top-secret (top′sē′krit), *adj.* زۆر نهێنی
(a ~ memo, directive, operation, etc.)
top sergeant, [Colloq.]. بارچاوەش (سوپا)
topsoil (top′soil´), *n.* چینی سەرەوەی خاك.
topsy-turvy (top′si-tûr´vi), *adv. & adj.* (۱) سەربەرەوخوار؛ سەربەرەوژێر. (۲) شێواو؛ تێکچوو؛ ناڕێك وپێك؛ تێکەڵاوپێکەڵاو.
n. (۱) سەربەرەوخواری؛ سەربەرەوژێری.
(۲) شێواوی؛ ناڕێك وپێکی؛ تێکەڵاوپێکەڵاوی.
toque (tōk), *n.* جۆرە شەپقەیەکی ژنانەیە.
tor (tôr), *n.* گردی بەرزی بەردین.
torah, tora (tō′rə-tō′rô), *n.* تەورات: پەرتووکی ئایینی جوولەکەیە.
torch (tôrch), *n.* (۱) شاپلێنە؛ مێسە؛ مەشخەڵ
(۲) مێسە: سەرچاوەی ڕووناکی؛ ڕووناکی: *(the ~ of science)*.
(۳) مێسەی لەحیمکاری؛ شاپلێنەی لەحیمکاری
flashlight .[British] (٤)
carry a (or the) torch for, [Slang]. خۆشویستن؛ حەزلێکردن.
torchbearer (tôrch′bâr ēr), *n.* (۱) مێسە هەڵگر
(۲) ڕێ ڕووناککەرەوە؛ پێشڕەو؛ ڕابەر.
torchlight (tôrch′līt´), *n.* مێسە: گڕی مەشخەڵ؛ ڕووناکی مەشخەڵ.
torchon lace, جۆرێکە لە نەقشکاری.
torch singer, گۆرانی بێژی دڵداری یا خۆشەویستی.
torch song, گۆرانی دڵداری (بەتایبەتی کە هەر لە یەك لاوە بێت)
torchwood (tôrch′wood´), *n.* (۱) درەختێکە دارەکەی دەکرێ بە مێسە (۲) داری ئەم درەختە.
tore (tôr, tōr), *alternative past tense of* **tear.**
torc (tôr, tōr), *n.* = **torus.**
toreador (tôr′i-ə-dôr´), *n.* ئەسپ سواری شەڕەگاکەری نیسپانی
torero (tô-re′rô), *n.* شەڕەگاکەری نیسپانی؛ گابازی نیسپانی
tori (tôr′ī, tō′rī), *plural of* **torus.**
torment (tôr′ment, tôr-ment′), *n.* (۱) نامێری ئازاردان.
(۲) چەوسانەوە؛ چەوساندنەوە؛ ئازار؛ ئازاردان.
(۳) سەرچاوەی ئازارو ناخۆشی؛ هۆی ناخۆشی
v.t. (۱) چەوسانەوە؛ ئازاردان؛ سوێ کردن بە دڵەوە
(۲) پەست کردن؛ هەراسان کردن؛ تووشی ناخۆشی کردن.
(۳) [Obs.]، ووروژاندن.
tormentil (tôr′men-til´), *n.* ڕووەکێکی خشۆکی گوڵ زەردە (ڕەگەکەی بۆ دەرمانو بۆیەو پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێ).
tormentor (tôr-men′tēr), *n.* *Also* **tormenter.** (۱) ئازاردەر؛ چەوسێنەرەوە. (۲) پەردە (شانۆ). (۳) پەردەی دەنگیر (فیلم).
torn (tôrn, tōrn), *alternative past participle of* **tear.**
tornado (tôr-nā′dō), *n.* تۆڕنادۆ؛ گەردەلوولی بەهێز؛ گێژەلوکە یا گێژەبای زۆر قایم
-tornadic *(adj.).*
toroid (tō′roid), *n.* ڕووی مارپێچی (ئەندازە).
torose (tō′rōs, tō-rōs′), *adj.* (۱) ئاوساو؛ دەرپۆقیو؛ هەوکردوو.
(۲) لوولەکی و بەین بەین دەرپۆقیو (ڕووەکناسی)؛ لوولەکی و گرێدار.
torpedo (tôr-pē′dō), *n.* (۱) electric ray .
(۲) تۆرپیدۆ: بۆمبایەکی درێژکۆڵەی زل خۆهاوێژە دەدرێ بە کەشتی دوژمنداو لە ژێردەریایی و فڕۆکەوە. (۳) مین یا بۆمبای ژێرئاو.
(٤) تەقەمەنیەك یا دەمەرقاچانێکە دەتەقێتەوە کە دەدرێ بە شوێنێکی ڕەقدا
(٥) تەرمقەیەکە دەخرێتە سەر هێڵی ئاسن شەمەندەفەر دەیتەقێنێتەوە بۆ ووریاکردنەوەی دەستەی کارگەرانی شەمەندەفەرەکە.
(٦) تەقەمەنی بەکارهێنراو لە بیری نەوت هەڵکەندندا.
(۷) [Slang]، پیاوکوژ؛ ڕەش کوژ؛ پاسەوانی پیاوکوژ.
v.t. (۱) تۆرپیدۆ تێگرتن؛ تێك شکاندن یا نوقم کردنی کەشتی بە تۆرپیدۆ.
(۲) تێکدان؛ پووچ کردنەوە: *(He ~ed our plan.)*.
torpedo boat, بەلەمی تۆرپیدۆ: بەلەمێکی خێرای بچووکە بۆ هێرش بە بۆمبای تۆرپیدۆ.
torpedo-boat destroyer, کەشتی جەنگی تێکشکێنەری بەلەمی تۆرپیدۆ؛ تێکشکێنەر یا وێرانکەری بەلەمی تۆرپیدۆ.
torpedo bomber, فڕۆکەی تۆرپیدۆهاوێژ (هەروەها " torpedo plane ").
torpedo tube, چووپی تۆرپیدۆ: بۆرییەکە بۆمبای تۆرپیدۆی لێوە دەهاوێژرێ.
torpid (tôr′pid), *adj.* (۱) سڕ (مارو هەندێ گیانەوەری تر بە زستان)؛ جوولە لێ بڕاو. (۲) سست؛ خاو؛ بێ تین.
-torpidity *(n.)*; **torpidly** *(adv.)*; **torpidness** *(n.).*
torpor (tôr′pēr), *n.* (۱) سڕی؛ جوولە لێ بڕان؛ کاسی.
(۲) سستی؛ خاوی؛ بێ تینی.
torporific (tôr′pə-rif′ik), *adj.* سڕکەر؛ کاسکەر.
torquate (tôr′kwāt), *adj.* خاڵو میلدار (کەو و باڵندەی تر)؛ مل دەوڕەدراو بە هێڵی ڕەنگاوڕەنگ.
torque (tôrk), *n.* (۱) هەڵەوانێکی کانزایی بادراوە (ئەڵمانی و فەرەنسەییەکان لە کۆندا وەك ملوانکە لە ملیان دەکرد).
(۲) هێزی بادەر یا خولێنەرەوە (فیزیا).
torques (tôr′kwēz), *n.* خاڵو میل (کەو و گیانەوەری تر)؛ هێڵی پەڕ یا تووکی ڕەنگاوڕەنگی دەوری ملی باڵندەو گیانەوەر.
torrent (tôr′ənt, tor′ənt), *n.* (۱) خوڕاو؛ ئاوی بەخوڕ؛ لێزماو؛ لێشاو. (۲) لێشاو؛ لافاو (مەجاز).
(۳) لێزمە باران؛ شەستە باران؛ لێزمە؛ ڕەهێڵە.
adj. [Rare]. خوڕ؛ بەخوڕ.
torrential (tô-ren′shəl, to-ren′shəl), *adj.* (۱) لێزمەیی؛ لێزمە ڕەهێڵە: *(~ rains)*.
(۲) لێشاوی؛ لێزماوی؛ زۆر بەهێزو تووندوتیژ؛ بەخوڕ.
(۳) لە ئەنجامی لێزمە بارانەوەیە.
-torrentially *(adv.).*
torrid (tôr′id, tor′id), *adj.* (۱) هەڵقرچاو؛ هەڵپرووکاو (بە گەرما)؛ ووشك (۲) زۆر گەرم؛ هەڵپرووکێنەر؛ زۆر بەتین.
(۳) بەجۆش؛ بەسۆز: *(a ~ love affair)*.
-torridity *(n.)*; **torridly** *(adv.)*; **torridness** *(n.).*
torsade (tôr-sād′), *n.* شریتی بادراوی شەپقە ڕازێنەوە؛ گێزۆرگولنگی شەپقە.
torsion (tôr′shən), *n.* (۱) (ا) باندان (بەتایبەتی سەری شتێك و بانەدانی

سەرەکەی تری)؛ لوولدان؛ پێچدان. (ب) لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ با خواردن.
(٢) خاوبوونەوە یا پاستبوونەوەی تەلی بادراو دوای بەرەڵاکردنی.

-torsional *(adj.)*.

torsion balance, پێوەری پرتەی کارەبا (لەپێی پێچ خواردنی تەلی بچکۆلەوە)

torso (tôr′sō), *n.* (١) پەیکەری قەدی مرۆڤ بەبێ سەرو باڵ؛ پەیکەری لەشی مرۆڤ لە پشتێنە بەرەو ژوور (بەتایبەتی بەبێ سەرو باڵو بە پووتی). (٢) قەدی مرۆڤ؛ لەشی مرۆڤ لە پشتێنە بەرەو ژوور. (٣) کاری ناتەواو؛ ئیشی بە نیوەچڵی بەجێهێڵراو (پەیکەرتاشی، نووسین).

tort (tôrt), *n.* زیان لێکەوتنێکی دەسەنقەست یا پێکەوت لە ناوبانگو سامانی کەسێک یا لە کەسەکە خۆی کە دەتوانرێ بدرێ بە دادگا.

torte (tôrt), *n.* جۆرێکە لە کێک.

torticollis (tôr′ti-kol′is), *n.* مل کێڕی (نەخۆشی)؛ مل خواری.

tortile (tôr′t'l, tôr′til), *adj.* لوول؛ پێچاوپێچ؛ ماڕپێچی؛ باخواردوو.

tortilla (tôr-tē′yä), *n.* تۆرتیا نانی مەکسیکی

tortious (tôr′shəs), *adj.* زیانی؛ تاسەتی بە زیان. (ووشەی " tort " ببینە).

tortoise (tôr′təs), *n.* کیسەڵ؛ ڕەقە.

tortoise beetle, قالۆنچەی کیسەڵی: قالۆنچەیەکە لە کیسەڵ دەچێ

tortoise-shell (tôr′təs-shel′), *adj.* (١) لە قەپێلکی کیسەڵ دروستکراو. (٢) ڕەنگەکەی لە هی قەڵغانی پشتی ڕەقە دەچێ.

tortoise shell, (١) قەپێلکی کیسەڵ؛ قاوغ یا قەڵغانی کیسەڵ. (٢) tortoise-shell butterfly.

tortoise-shell butterfly, پەپوولەیەکی خاڵ خاڵە ڕەنگی لە هی قەپێلکی کیسەڵ دەچێ.

tortuosity (tôr′chōō-os′ə-ti), *n.* (١) خوارووخێچی؛ پێچاوپێچی؛ چەوتی (٢) پێچ

tortuous (tôr′chōō-əs), *adj.* (١) خواروخێچ؛ پێچاوپێچ؛ پێچاوی؛ نارێک (٢) چەوت؛ فێڵباز؛ فێڵاوی؛ پێچوپەنادار.

-tortuously *(adv.)*; **tortuousness** *(n.)*.

torture (tôr′chēr), *n.* (١) چەوسانەوە؛ ئازاردان؛ ئازار چەشتن. (٢) شێوەی ئازاردان یا چەوسانەوە. (٣) ئازار؛ ئەشکەنجە؛ ناخۆشی ئێجگار زۆر. (٤) هۆی ئازار، چەوسانەوە، یا ئەشکەنجە. (٥) [Rare]، شێوان؛ گۆڕان؛ بادان؛ تێکچوون.

v.t. (١) چەوسانەوە؛ ئازاردان؛ سوێ کردن بە دڵەوە؛ ئەشکەنجەدان. (٢) شێواندن (ماناً)؛ گۆڕین؛ تێکدان.

-torturer *(n.)*.

torturous (tôr′chēr-əs), *adj.* بە ئازار؛ چەوسێنەرەوە؛ زۆر ناخۆش؛ بە ئەشکەنجە.

-torturously *(adv.)*.

torus (tôr′əs, tō′rəs), *n.* (١) نەخشی قۆزی نیوبازنەیی بنی پایە (خانووسازی). (٢) چوکلە ئیسقانی سەرخڕ (تونکاری)؛ ناوساوییەکی قۆز یا سەرخڕ. (٣) تەختی گوڵ. (٤) پووی خڕ (نەندازە).

Tory (tôr′i, tō′ri), *n.* (١) (ا) چەتەو تاڵانکەری ئیرلەندی سەدەی هەژدە. (ب) ئیرلەندی چەکداری پاشایەتی خوازی سەدەی حەڤدە. (٢) تۆری نەتەوایی خێرپی کۆنەپەرستی ئینگلیزی. (٣) نەمەریکی سەر بە ئینگلیز لە کاتی شۆڕشی ڕزگاری نەمەریکادا. (٤) [t-]، کۆنەپەرست؛ کەسێکی کۆنەپەرست.

adj. کۆنەپەرست

Toryism (tôr′i-iz′m, tō′ri-iz′m), *n.* بیرو بڕواو ڕێبازو نەریتی کۆنەپەرستان.

toss (tôs, tos), *v.t.* (١) خستن بەم دیو و بەو دیودا؛ هێنان و بردن؛ لاڕەولار پێ کردن؛ ڕاوەشاندن: *(The waves ~ed the boat.)*. (٢) هاویشتن؛ هەڵدان؛ فڕێدان؛ تووڕدان. (٣) لەپڕ سەر خستن بە پشتدا یا ڕاتەکاندن؛ لەپڕ سەر کێشانەوە بۆ دواوە: *(The horse ~ed its head.)*

(٤) وورووژاندن؛ ڕاوەشاندن؛ خستنە جموجوڵ. (٥) دان بە زەویدا؛ فڕێدانە سەر زەوی. (٦) شێرۆخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن. (٧) تێکهەڵدان (زەڵاتە)؛ تێکەڵاوکردن؛ تێکدان: *(to ~ the salad)*. (٨) [Colloq.]، باسکردن؛ هێنان و بردن.

v.i. (١) لاڕەولارکردن بەتوندی؛ بەم دیو و بەو دیودا کەوتن بەتوندی؛ ڕاوەشان. (٢) تەپاوتل کردن؛ تلانەوە؛ نەم دیو و ئەو دیو کردن: *(I ~ed in my sleep all night long.)*

(٣) شێرۆخەت کردن.

n. (١) ڕاتەکان یا کێشانە دواوەی سەر لەپڕ (نەسپ، مرۆڤ): *(a ~ of the head)*

(٢) دووبەختی؛ شێرۆخەت؛ تەڕو ووشکی. (٣) ماوەی شت هاویشتن؛ دووری شت هەڵدان یا فڕێدان.

toss down, یەکسەر هەڵقوڕاندن؛ بە یەک قوم هەڵقوڕاندن.

toss off, (١) بە پەلەو لامسەرلایی کردن (نووسین، کار... هتد). (٢) بە یەک قوم هەڵقوڕاندن.

toss up, شێرۆخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن.

tosspot (tôs′pot′, tos′pot′), *n.* عەرەق زۆر خۆرەوە؛ هەمیشە سەرخۆش.

toss-up (tôs′up′, tos′up′), *n.* (١) شێرۆخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن. (٢) دووبەختی؛ هاتونەهات.

tost (tôst, tost), *obsolete or poetic past tense and p.p. of-* toss.

tot (tot), *n.* (١) نەخت؛ تۆز؛ نەختان. (٢) منداڵی بچووک؛ منداڵ. (٣) [British Dial.]، پێکێکی بچووک (خواردنەوەی مەستکەر).

tot (tot), *v.t.* [British Colloq.], (~ up), کۆکردنەوە (ژمارە)؛ سەرجەم کردن.

total (tō′t'l), *adj.* (١) سەرجەم؛ هەموو. (٢) تەواو؛ سەرپاک؛ سەراپا: *(a ~ loss)*.

n. هەمووی؛ گشتی؛ سەرجەم

v.t. (١) کۆکردنەوە (ژمارە)؛ گردکردنەوە؛ سەرجەم دۆزینەوە. (٢) کردنە نەوەندە؛ سەرجەم نەوەندە بوون. (٣) [Slang]، تێکوپێکدان (ئوتومبیل)؛ هەمووی شکاندن یا تێکشکاندن: *(She ~led her car in the accident.)*

v.i. کردنە نەوەندە؛ سەرجەم نەوەندە بوون.

totalitarian (tō′al-ə-târ′i-ən), *adj.* پڕژمی یەک حیزبی؛ دیکتاتۆری؛ زۆرداری.

n. دیکتاتۆر؛ دیکتاتۆری خواز؛ زۆردار؛ لایەنگری پڕژمی یەک حیزبی.

totalitarianism (tō′tal-ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* پڕژمێکە کە یەک حیزب یا یەک کەس دەست بەسەر هەموشتێکدا دەگرێ؛ بیروباوەڕی پڕژمێکی وەها: دیکتاتۆریتی.

totality (tō-tal′ə-ti), *n.* (١) هەمووی؛ گشتێتی؛ سەرجەمی؛ سەرپاکی (٢) سەرجەم؛ هەمو؛ گشت

in totality, هەمووی پێکەوە؛ بەگشتی؛ بە تێکڕا.

totalizator (tō′t'l-ə-zā′tĕr), *n.* ژمێرەر؛ مەکینەی ژماردن (بەتایبەتی هی پارەی براوەی گرەوی غارغارێنی ئەسپ).

totalize (tō′t'l-īz′), *v.t.* کۆکردنەوە (ژمارە)؛ گردکردنەوە؛ سەرجەم وەرگرتن.

-totalizer *(n.)*.

totally (tō′t'l-i), *adv.* بەتەواوی؛ هەمووی؛ سەرتاپا؛ بە جارێک

tote (tōt), *v.t.* [Colloq.], (١) بە کۆل هەڵگرتن؛ بە کۆل بردن؛ گواستنەوە؛ بە کێش کردن (٢) تفەنگ لە شان کردن؛ چەک هەڵگرتن

n. [Colloq.], (١) بە کۆل گواستنەوە؛ بە کۆل بردن؛ بە کێش کردن.

(٢) بار، کول

tote (tōt), *n.* [Colloq.], = totalizator.

tote bag, [Colloq.], جانتای دەستی نەختێن گەورە

totem (tō′təm), *n.* (١) تۆتەم گیاندارێك یا پووەكێك یا شتێكی تره كه هەر خێڵو هۆزێكی هیندی نەمەریكایی دەیان كرد به دروشمی خۆیان، گوایه له بنچینەدا خزمن. (٢) وێنەی ئەم دروشمه. (٣) چەند خێڵ یا هۆزێكه كه هەمان دروشمیان بۆ خۆیان هەڵبژاردبێ. (٤) دروشمێكی پیرۆز

-totemic *(adj.).*

totemism (tō′təm-iz′m), *n.* (١) بڕوا بوون به " تۆتەم " و پەیوەندی خێڵایەتی بەرێزی " تۆتەم " ەوە. (ووشەی پێشوو ببینه). (٢) جیاكردنەوەی خێزان و خێڵ و هۆز بەگوێرەی ئەو " تۆتەم " ەی كه دروشمیانه (٣) زانا و پژمێكی كۆمەڵایەتی لەسەر " تۆتەم " دانراو.

-totemist *(n.)*; **totemistic** *(adj.).*

totem pole, (١) ستوونی تۆتەمی ستوونێكه هیندیەكانی نەمەریكا دروشمی تۆتەم " ی خێڵەكەیان لەسەر هەڵدەكەندو لەبەردەمی ماڵەكانیاندا دایان دەچەقاند (٢) [Slang]، پلەوپایه، بەرزو نزمی پلەوپایه؛ گەورەو بچووكی. *(He is the lowest man on the ~.)*

totipalmate (tō′ti-pal′māt), *adj.* پەنجه تەنراو ووەك مراوی و قاز؛ پەنجەكانی پێی هەموو به پەردە لێكدراون

n. باڵندەی پەنجه تەنراو

-totipalmation *(n.).*

totter (tot′ēr), *v.i.* (١) (ا) بەم لا و بەولادا كەوتن؛ لارەولارکردن (ب) نزیكی كەوتن بوون؛ شلۆق بوون؛ نزیكی ڕووخان: *(a ~ing empire)*. (٢) لەترادار؛ بە لارەولار بڕۆیشتن. (٣) دوودڵی كردن؛ ڕاڕایی كردن.

n. لەتر، لەتردان

tottering (tot′ēr-iŋ), *adj.* (١) (ا) پەریووت؛ خەریكه دەڕووخێ: *(a ~ building)* (ب) لەرزۆك؛ لەتراوی (٢) شلۆق، نزیكی ڕووخانه *(a ~ regime)*

tottery (tot′ēr-i), *adj.* شلۆق، لەرزۆك

toucan (tōō′kan, too-kän′, tōō′kən), *n.* توكان باڵندەیەكی ڕەنگاوڕەنگی دەنووك زل و نوشتاوەی ناوچه گەرمەكانی نەمەریكایه.

touch (tuch), *v.t.* (١) دەست لێدان؛ دەست تێوەدان؛ به دەست هەست پێ كردن ٢) لێدانی دوو شت له یەكتر. (٣) دەست خستنه سەر (نەخۆشێك لەلایەن كەسێكی پیرۆزەوه بۆ چاكبوونەوه). (٤) بەركەوتن؛ لێكەوتن؛ لێدان (٥) سنوور لێكدان؛ لێكدان؛ سنوور پێكەوەبوون (٦) به نەسپایی لێدان یا پیاكێشان. (٧) كارتێكردن؛ لابردن *(Water won't ~ these grease spots.)*. (٨) نەختێك زیان لێدان: *(Frost ~ed the plants.)*. (٩) تاقیكردنەوه به سەنگی محەك (زێڕ و زیو). (١٠) نیشانەكردنی زێڕو زیوی تاقیكراوه. (١١) نامێزی مۆسیقا لێدان. (١٢) وێنەكێشان یا دەستكاری كردن (به فڵچه یا پێنووس). (١٣) ڕەنگ كردن (١٤) وەستان بۆ ماوەیەك (كەشتی له بەندەردا). (١٥) دەستكاری كردن؛ لاقەكردن؛ دەست تێوەدان؛ توخن كەوتن. (١٦) به خراپی دەستكاری كردن یا بەكارهێنان؛ زیان پێ گەیاندن. (١٧) چەشتن؛ دەست تێوەدان: *(He didn't ~ his supper.)*. (١٨) گەیشتن؛ خو لێدان (١٩) شان له شان دان؛ هاوتایی كردن: *(My cooking can't ~ yours.)*. (٢٠) لێ سەندن؛ بردن (٢١) ناوبردن؛ باسكردن بەسەرپێیی. (٢٢) پەیوەندی پێوەبوون؛ كارتێكردن: *(a subject that ~es us all)*. (٢٣) نەختێك خوو ڕەوشت خراپ كردن (٢٤) نەختێك مێشك تێكدان یا شێت كردن؛ سەر لێدان: *(~ed in the head)*

(٢٥) هەست جوولاندن؛ كارتێكردن؛ دڵ ڕاكێشان. (٢٦) وورووژاندن؛ پەستكردن؛ زیزكردن. (٢٧) [Slang]، داوای پاره یا قەرز لێ كردن و وەرگرتنی. (٢٨) بەركەوتن (ئەندازه)؛ لێدان.

(١) دەست خستنه سەر (نەخۆشێك لەلایەن كەسێكی پیرۆزەوه بۆ چاكبوونەوه). (٢) بەركەوتن؛ لێدان؛ لێكەوتن. (٣) بەركەوتن (ئەندازه). *v.i.*

(١) (ا) دەست تێوەدان؛ دەست لێدان؛ به ناستەم دەست پێدان؛ دەست لێدران. (ب) به ناستەم فڵچه بەركەوتن (وێنەكێشان). (٢) هەستی دەست لێدان؛ هەستی بەركەوتن. (٣) هەست. (٤) (ا) هەستی گۆڕین له نەجامی دەست لێداندا. (ب) گۆڕینێكی كەم له تابلۆ، وێنه، یا چیرۆكێكدا. (٥) (ا) نەختێ؛ تۆزێك؛ تۆزقاڵێك: *(a ~ of salt in the food; a ~ of madness)* (ب) نەختێك (نەخۆشی)؛ تۆزێك: *(a ~ of fever, the flu, etc.)*. (٦) (ا) سەنگی محەك. (ووشەی " touchstone " ببینه). (ب) چۆنێتی زێڕ یا زیوی تاقیكراوه. (ج) دامغه یا نیشانەی له زێڕو زیو دراو پاش تاقیكردنەوەیان. (٧) (ا) داوای پاره، قەرز؛ یا بەخشیش كردن. (ب) پاره، قەرز، بەخشیشی وەرگیراو بەم جۆره. (٨) (ا) شێوەی پیانۆ لێدانی كەسێك: *(a light ~)*. (ب) شێوەی لێدرانی پیانۆ: *(a piano with a heavy ~)*.

in touch with, پەیوەندی لەگەڵ بوون؛ ئاگا لێ بوون.

out of touch with, پەیوەندی لەگەڵ نەبوون؛ ئاگا لێ نەبوون.

touch at, وەستان بۆ نەختێك (كەشتی له بەندەر، ڕێبوار له شوێنێكدا).

touch off, (١) به ڕاستی و تەواوی دەربڕین. (٢) تەقاندن؛ ئاگردان. (٣) بەرپاكردن؛ تەقاندنەوه: *(The unfair policy touched off big demonstrations.)*

touch on (or upon), (١) بەركەوتن؛ لێكەوتن؛ زۆر لێوه نزیك بوونەوه. (٢) پەیوەندی پێوه بوون. (٣) ناوبردن؛ ئاوهێنان؛ به سەرپێیی‌یەوه باسكردن.

touch up, (١) هەست جوولاندن (به دەست لێدان)؛ هاندان؛ بزواندن. (٢) چاك كردن به دەستكاری كردن؛ ڕێك‌وپێك كردن (به بۆیەی تر لێدان): *(to touch up a painting)*

touch-and-go (tuch′ən-gō′), *adj.* (١) پەله؛ به پەله؛ لامسەرلایی؛ پەله‌پرووزی. (٢) پڕ له مەترسی؛ هات‌ونەهات؛ دووبەختی.

touch and go, (١) كارێكی پەله یا لامسەرلایی. (٢) بارودۆخێكی پڕ له مەترسی یا دووبەختی.

touch down, نیشتنەوه (فڕۆكه، كەشتی هەوایی).

touchdown (tuch′doun′), *n.* (١) گۆڵ كردن (فوتبۆڵی نەمەریكی)؛ گۆڵ. (٢) نیشتنەوه (فڕۆكه، كەشتی هەوایی). (٣) كاتی نیشتنەوه.

touched (tucht), *adj.* (١) هەست جوولاو؛ كارتێكراو. (٢) سەری لێ داوه؛ شێتۆكه؛ تێكچوو.

touch football, فوتبۆڵی دەست: یاریەكی فوتبۆڵی نەمەریكی‌یه به دەست دەكرێ.

touchhole (tuch′hōl′), *n.* كونی ئاگردان (چەكی ئاگرین و توپی كۆن).

touching (tuch′iŋ), *adj.* هەست جوولێن؛ كارتێكەر: *(a ~ story, scene, etc.)*

n. (١) دەست تێوەدان؛ دەست لێدان. (٢) هەستی دەست لێدان؛ هەستی بەركەوتن.

prep. [Archaic], دەربارەی؛ له بابەت؛ له ڕووی؛ سەبارەت به.

touch-me-not (tuch′mi-not′), *n.* چەند جۆره ڕووەكێكن ئەگەر به گەیوی دەست له كەلووی تۆوەكانیان بدرێت دەتەقێنەوه.

touchstone (tuch′stōn′), *n.* (١) سەنگی محەك: بەردێكی ڕەشه

زێڕو ڕیوی پێ ئاقی دەکرێتەوە. (٢) ئاقیکردنەوە؛ پێوانە.

touchwood (tuch′wood´), *n.* پووشوو

touchy (tuch′i), *adj.* (١) تووڕەوتڕۆ؛ تەنگە جیکلاّنە؛ دل ئاسك؛ تۆرینوك ٢) زوو خنووکەی دێت (ئەندامی لەش).

(٣) (ا) پڕ مەترسی؛ هاتونەهات؛ دووبەختی: *(a ~ situation)* .

(ب) ئاسك (باس): *(a ~ subject)* .

(٤) زووگرگر

-touchily *(adv.)*; **touchiness** *(n.)*.

tough (tuf), *adj.* (١) جێ؛ پتەو؛ قایم.

(٢) کاڵوکرچ؛ نەبڕاو؛ نەکوڵاو؛ جێ: *(~ meat)* .

(٣) لینج

(٤) نۆکمە بەکێش؛ نازا؛ بەکار؛ بەجەرگ؛ نەبەرد؛ چاونەترس؛ نەبەرد.

(٥) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ قیرسیچمە

(٦) (ا) دڕ شەڕانی. (ب) تووندوتیژ؛ بە زەبر؛ ڕەق.

(٧) قورس؛ گران؛ سەخت؛ دژوار؛ ناخۆش: *(a ~ job, life, etc.)* .

(٨) سەخت؛ ناخۆش: *(a ~ winter)* .

(٩) تووندوتیژ *(a ~ fight)* .

n. شەڕاوە؛ کەسێکی دڕو شەڕانی؛ شەلاتی.

-toughly *(adv.)*; **toughness** *(n.)*.

toughen (tuf′n), *v.t.* پتەوکردن؛ جێرکردن؛ ڕەق کردن؛ بەجەرگ کردن؛ بەهێزترکردن.

v.i. پتەوبوون؛ جێربوونەوە؛ ڕەق بوون؛ چاو نەترسان؛ تووندوتیژ بوون.

toughie, toughy (tuf′i), *n.* (١) کەسێکی دڕ یا شەڕانی

(٢) گیروگرفتێکی سەخت.

tough-minded (tuf-mīn′did), *adj.* نەبەرد؛ نازا؛ دڵی ئالەڕێ؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتوو.

-tough-mindedly *(adv.)*; **tough-mindedness** *(n.)*.

toupee (tōō-pā′, tōō-pē′), *n.* بارۆکە؛ قژی دەستکرد؛ کلاوقژ.

tour (toor, tōōr), *n.* (١) شەفت (کارگە)؛ نۆرە (کار).

(٢) ماوەی کارکردن لە شوێنێکدا (بەتایبەتی سەربازو نەفسەر).

(٣) گەشت (بەتایبەتی بە کۆمەڵ و سەردان لە شوێنی میژوویی و خۆش و ناودار؛ گەڕان. ٤) کۆمەڵە گەشتیاری وەها پێکەوە.

(٥) گەڕانێکی کورت بە شوێنێکدا؛ پیاگەڕان:

(He gave his guests a ~ of the house.)

(٦) گەشت یا گەڕانی تیپێکی شانۆگەری (بۆ پێشکەش کردنی شانۆنامە لە چەند شار یا وڵاتێکدا).

v.i. گەشت کردن؛ گەڕان؛ چوون بۆ گەشت.

v.t. (١) گەشت کردن؛ پێدا گەڕان.

(٢) تیپی شانۆگەری گەڕاندن بە شاراندا.

on tour, لە گەڕانە؛ چووە بۆ گەشت

touraco (tōō′rä-kō´), *n.* *Also* turaco, باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی ناوچە گەرمەکانی ئەفریقایە (لە توخمی پەپوو).

tourbillion (toor-bil′yən), *n.* (١) (ا) گێژەڵوکە (ب) گێژاو؛ گەردا. (٢) فیشەکە شێتەیەکە بە پێچ پێچ دەچێ بە ئاسماندا.

tour de force (tōōr´ də fôrs′), [Fr.], کارێکی زیرەکانەو نازایانە؛ شاکار؛ کارێکی لێهاتووانەو بلیمەتانەو بەتوانایانە.

touring car, ئوتومبیلی گەشت؛ ئوتومبیلێکی کۆن باوی سەربەتاڵە جێی پێنج تا شەش کەسی تێدا دەبێتەوە.

tourism (toor′iz'm, tōōr′iz'm), *n.* گەشت وگوزار؛ گەشتیاری؛ گەڕان

tourist (toor′ist, tōōr′ist), *n.* گەشتیار؛ گەڕیدە؛ گەشتەوەر.

adj. (١) گەشتەوەری؛ هی گەشتیار.

(٢) گەشتیاری؛ هەرزان (بلیتی هۆی هاتوچۆ).

tourist class, پلەی گەشتەوەری (لە شەمەندەفەرو کەشتی و فڕۆکەدا).

tourmaline (toor′mə-lin, toor′mə-lēn´), *n.* تورمالین

بەردێکی نیمچە بەنرخی هەمەڕەنگە.

tournament (toor′nə-mənt, tūr′nə-mənt), *n.* (١) ڕمبازێنی ئەسپ سوارانی سەدەی ناوەڕاست؛ ملەملێی ئەسپ سوار بە ڕمەوە.

(٢) پێشبڕکێی وەرزش؛ زنجیرە پێشبڕکێ یا بۆڕبۆڕێنی نێوان وەرزشکاران.

tourney (toor′ni, tūr′ni), *n.* = **tournament.**

v.t. ڕمبازێن کردن؛ بەشداربوون لە پێشبڕکێ یا بۆڕبۆڕێنێکدا.

tourniquet (toor′ni-ket´, tūr′ni-kā´), *n.* دەماربەست (بۆ خوێن وەستان)؛ دەماربەند.

tousle (tou′z'l), *v.t.* *Also* touzle, قژ بژکردن؛ قژ تێکدان

n. قژی بژو دانەهێنراو؛ قژ تێکچوو.

tout (tout), *v.i.* (١) [Colloq.] ، بە بێ شەرمانە گەڕان بۆ کڕیار یا دەنگ لە هەڵبژاردندا.

(٢) [Slang]، (ا) سووسەکردن دەربارەی نەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

(ب) سووسە فرۆشتن دەربارەی نەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

v.t. (١) [Colloq.] ، پیاهەڵدان؛ بە شانو باڵدا هەڵدان:

(He was ~ed as the most brilliant military leader.)

(٢) [Slang]، (ا) سووسەکردن دەربارەی نەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە:

(ب) سووسە فرۆشتن دەربارەی نەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە)

n. کەسێکە سووسە دەکات و دەیفرۆشێ دەربارەی نەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

-touter *(n.)*.

tout à fait (tōō´tå fe′), [Fr.], بەتەواوی؛ هەمووی.

tout le monde (tōō´ lə mōnd′), [Fr.]. هەموو کەس؛ هەموو جیهان؛ گشت کەس.

touzle (tou′z'l), *n. & v.t.* tousle.

tovarisch (tō-vär′ish), *n.* هاوڕێ (نازناوی شیوعی).

tow (tō), *v.t.* ڕاکێشان (بە زنجیر یا گوریس)؛ ڕاکێشان بە دوای خۆدا:

(to ~ a damaged ship into port; to ~ a car)

n. (١) ڕاکێشان؛ ڕاکێشران؛ ڕاکێشان بە دوای خۆدا.

(٢) شتی ڕاکێشراو (ئوتومبیل یا کەشتی پەک کەوتوو).

(٣) towline .

in tow, (١) پاداکێشرێت؛ خەریکە پاداکێشرێت.

(٢) لە دواوەیە؛ بە دواوەیەتی. (٣) لەژێر ڕکێف یا سەرپەرشتیدایە.

tow (tō), *n.* ڕیشاڵی بێ کەڵکی کەتان و گوش.

adj. هی ئەم جۆرە ڕیشاڵە.

towage (tō′ij), *n.* (١) ڕاکێشان؛ ڕاکێشران (٢) کرێی ڕاکێشان.

toward (tôrd, tō′ĕrd), *prep.* (١) بەرەو؛ ڕووەو؛ بەرەو ڕوو.

(٢) بۆ نەو مەبەستە؛ بەرەو نەو مەبەستە؛ بەرەو:

(efforts ~ a peaceful settlement; steps ~ peace)

(٣) بەرامبەر بە؛ دەربارەی: *(her attitude ~ me)* .

(٤) نزیک (کات)؛ دەمەو: *(They left ~ four o'clock.)* .

(٥) بۆ؛ بە نیازی؛ بە تەمای *(They are saving ~ a new car.)* .

adj. *Also* towards, [Archaic or Rare], (١) بەرەو؛ بەهات؛ باش؛ لەبار.

(٢) ئامادەیە بۆ فێربوون؛ هیوای لێ دەکرێ.

(٣) گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ. (٤) نزیک (ڕووداو)؛ خەریکە ڕووبدات یا ببێت.

(٥) خەریکە بکرێت.

towardly (tôrd′li, tō′ĕrd-li), *adj.* [Arch. or Rare], (١) بەرەو؛ بەهات؛ باش؛ لەبار. (٢) گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ؛ دەستەمۆ.

(٣) هیوای فێربوونی لێ دەکرێ.

-towardliness *(n.)*.

towards (tôrdz, tō′ĕrdz), *prep.* toward.

towboat (tō′bōt´), *n.* = tugboat.

towel (tou′l, toul), *n.* خاوڵ.

v.t. بە خاوڵ ووشك کردنەوە

toweling, towelling (toul′iŋ, tou′l-iŋ), *n.* قوماشی خاوڵ.

tower (tou′ĕr), *n.* (۱) برج؛ منارە. (۲) قوللە؛ قەلا. (۳) کەسێکی بەرز. مەزن. یا بەشکۆ.
v.i. بەرزبوونەوە؛ بەرزتربوون لە دەوروپشت؛ بڵندبوون.
tower (tō′ĕr), *n.* پاکێشی (مرۆڤ، شت).
towering (tou′ĕr-iŋ), *adj.* (۱) زۆر مەزن؛ بڵند. (۲) مەزن؛ دەرکەوتوو؛ لێهاتوو. (۳) تووند وتیژ؛ توند؛ ئێجگار زۆر. *(a ~ rage)*
towery (tou′ĕr-i), *adj.* (۱) برج برج؛ برحدار. (۲) زۆر بەرز؛ بڵند.
towhead (tō′hed′), *n.* (۱) سەری سپی؛ سەری سپیکار یا قژکاڵ؛ سەری بژ و بانەمێنراو. (۲) کەسێکی قژ سپی یا کاڵ
-towheaded *(adj.).*
towhee (tou′hē, tō′hē), *n.* فیسقەگولەی نەمەریکی
tow wit, واتا
towline (tō′līn′), *n.* گوریس یا زنجیری پاکێشان.
town (toun), *n.* (۱) [Dial.] دێ؛ گوند؛ کوێرەدێ. (۲) شارۆچکە. (۳) [Colloq.]. شار. (٤) [British]. دێیەک کە بازاڕی هەبێت
(٥) ناوشار؛ ناوبازار *(. ~ I'm going into)*
(٦) شار یا شارۆچکەی ناوبراو *(. ~ They just got into)*
(۷) دانیشتووانی شار؛ خەڵکی شار.
adj. شاری؛ هی شار؛ تایبەتی بە شارۆچکە یا شارێک.
go to town, [Slang]. (۱) بەر بۆ حۆ بەرەڵاکردن؛ بەلەسە بوون؛ پەت پچڕاندن. (۲) زۆر سەرکەوتوو بوون؛ سەرکەوتن
(۳) بە دڵ کوشش کردن یا هەوڵدان؛ خۆ ماندووکردن.
man about town, کەسێکی خۆش گوزەرانی بێ نیشوکار کە هەر بە دوای رابو ردندا دەگەڕێ.
on the town, [Slang]. خەریکی رابواردنە لە ناوشاردا؛ دەگەڕێ بە شوێنی رابواردنی ناوشاردا (بەتایبەتی بە شەو).
paint the town red, [Slang]. خواردنەوەو بەزمووڕەزم گێڕان
town car, ئوتومبێلێکی کەشخەی زلە کورسی دواوەی جیاکراوەتەوە لە هی پێشەوە
town clerk, تۆمارنووسی شارەوانی؛ فەرمانبەری تۆمارنامەی شارەوانی.
town crier, جارچی
town hall, فەرمانگەی شارەوانی (کە هۆڵێکی گەورەی تێدایە بۆ کۆبوونەوەی گشتی)
townhouse (toun′hous′), *n.* = **town hall.**
town house, (۱) خانووی ناوشار؛ مانی ناوشار. (۲) خانوویەکە لە زنجیرە خانوویەک کە دیوارەکانیان پێکەوەیەو زۆربەی جاریش دوو نهۆمن
townlet (toun′lit), *n.* شارۆچکەی بچووک.
town meeting, (۱) کۆبوونەوەی گشت خەڵکی شار. (۲) کۆبوونەوەی دەنگدەرانی شار (بۆ لێکۆڵینەوەی کاروباری شار).
townsfolk (tounz′fōk′), *n.* = **townspeople.**
township (toun′ship), *n.* (۱) شارۆچکە. (۲) ناوچەیەکی شارەوانییە وەک " ناحیە " (لە نەمەریکاو کەنەدا).
townsman (tounz′mən), *n.* (۱) شاری؛ خەڵکی شار؛ شارستانی؛ دانیشتووی شار. (۲) هاوشار
townspeople (tounz′pē′p'l), *n.pl.* (۱) خەڵکی شار؛ دانیشتووی شارێک. (۲) شارنشین؛ شارستانی؛ شارستانییەکان. (هەروەها " townsfolk ")
towrope (tō′rōp′), *n.* پەت یا گوریسی پاکێشان.
tow truck, لۆری ئوتومبیل پاکێشان (ئوتومبیلی پەککەوتوو)
tox- (toks), پێشگرێکە بەمانای: ژەهر. *(toxemia)*
toxaemia (tok-sē′mi-ə), *n.* toxemia.
toxalbumin (toks′al-bu′min), *n.* ماددەیەکی پرۆتینی ژەهرینە
toxemia (tok-sē′mi-ə), *n.* تۆکسیمیا. ژەهراوی بوونی خوێن (بەهۆی نەخۆشی ئەندامێکی لەشەوە).
toxemic (tok-sē′mik, tok-sem′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە خوێن ژەهراوی بوون (بەهۆی نەخۆشی ئەندامێکی لەشەوە). (۲) خوێن ژەهراوی
toxic (tok′sik), *adj.* (۱) تایبەتی بە ژەهر؛ ژەهری. (۲) ژەهرین؛ ژەهراوی؛ زەهرین.
toxicant (tok′si-kənt), *adj.* ژەهرین؛ ژەهراوی؛ زەهرین. *n.* ژەهر؛ زەهر.
toxication (tok′si-kā′shən), *n.* ژەهراوی کردن؛ ژەهر لێدان؛ ژەهرانخواردبوون.
toxicity (tok-sis′ə-ti), *n.* ژەهرێتی؛ پلەی ژەهرێتی؛ ژەهراوێتی.
toxico- (tok′si-kō, tok′si-kə), *Also* toxic-, پێشگرێکە بەمانای: ژەهر. *(toxicogenic)*
toxicogenic (tok′si-kō-jen′ik), *adj.* (۱) لە ماددەیەکی ژەهرینەوە پەیدابووە. (۲) ژەهردەردەر؛ ماددەی ژەهرین لێ پەیدابوو.
-toxicogenical *(adj.).*
toxicology (tok′si-kol′ə-ji), *n.* ژەهرناسی؛ زانیاری ژەهرو ژەهراوی بوونو چارەکردنی.
-toxicological *(adj.).*
toxicologist (tok′si-kol′ə-jist), *n.* ژەهرناس؛ زانای ژەهر.
toxicosis (tok′si-kō′sis), *n.* ژەهراوی بوون؛ ژەهرانخواردبوون؛ ژەهر لێدان.
toxin (tok′sin), *n.* تۆکسین: (ا) ژەهرێکە لە بەکتریای نەخۆشیەوە لە لەشدا پەیدا دەبێت. (ب) ژەهری گیاندار (وەک مار).
toxin-antitoxin (tok′sin-an′ti-tok′sin), *n.* ژەهرو دژە ژەهر: دەکرێتە لەشەوە بۆ پاراستنی لە نەخۆشی بەتایبەتی وەناق.
toxine (tok′sin, tok′sēn), *n.* = **toxin.**
toxiphobia (tok′si-fō′bi-ə), *n.* ترسی ژەهرانخواردبوون؛ ترسی ژەهر لێدان.
toxoid (tok′soid), *n.* تۆکسۆید: ژەهرێکی بێ هێز کراوە بە ماددەی کیمیایی دەکرێتە لەشەوە بۆ پاراستنی لە نەخۆشی.
toxophilite (tok-sof′ə-lit′), *n.* تیرەوان؛ تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی؛ تیروکەوانبان.
-toxophilitic *(adj.)*; **toxophily** *(n.).*
toxoplasmosis (tok′sō-plaz-mō′sis), *n.* نەخۆشیەکە تووشی کۆنەندامی هەستە دەماری مرۆڤ (بەتایبەتی مندانی ساوا)و هەروەها سەگو پشیلەو گیانداری شیردەری تر دەبێت.
toy (toi), *n.* (۱) (ا) دەستبازی؛ چاوباشقاڵی. (ب) یاری؛ گەمە. (۲) شتێکی هیچوپووچ یا بێ نرخ. (۳) زۆرزنگیانە؛ شتی رازێنەرەوەی هەرزانبەها. (٤) بووکەشووشە. (٥) کەسێک، گیانەوەرێک، یا شتێکی بچووک (بەتایبەتی سەگ). (٦) [Obs. or Rare]، سەرپێچ یا سەرپۆشی ژنی سکۆتلەندی.
adj. (۱) بووکەشووشەیی؛ وەک بووکەشووشە. (۲) هی یاری: *(a ~ gun)*
v.i. (~ with), یاری پێ کردن: *(to ~ with someone's feelings, an idea, a piece of food, etc.)*
toyon (tō′yən), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقەداری گوڵ سپی بەر سوورە.
toyshop (toi′shop′), *n.* فرۆشگای بووکەشووشە؛ دووکانی یاری منداڵان.
trabeated (trā′bi-ā′tid), *adj.* بە دارو دەستەکی ئاسۆیی کراوە نەک بە تاقی کەوانەیی (سەردەرگا، سەربان)
-trabeation *(n.).*
trabecula (trə-bek′yoo-lə), *n.* دیوار یا پەردە (گیانەوەرناسی. پووەکناسی).

-trabecular *(adj.)*.

trace (trās), *n.* (۱) ڕێ؛ ڕێگا؛ ڕێڕەو.
(۲) شوێن پێ؛ جێ پێ؛ شوێنەوار؛ جێ نیشان؛ شوێن.
(۳) ڕەگی هاتوچۆ.
(٤) نیشانە؛ جێ نیشان؛ جێ نیشان؛ پاشماوە؛ *(The war left its ~s .)* .
(٥) نەخت؛ تۆز؛ نەختان؛ تۆسقال؛
(a ~ of anger, mercy, kindness; a ~ of salt)
(٦) نیشانەیەک یا هێڵێکی وێنە کێشراو.
engram (۷)
(۸) تۆسقاڵێکی نەوەندە کەم کە ناتوانرێ بپێورێ (کیمیا).

v.t. (۱) بە ڕێگەیەکدا ڕۆیشتن؛ پێدا ڕۆیشتن.
(۲) (ا) شوێن پێ هەڵگرتن. (ب) سوراخ کردن؛ بۆ گەڕان؛ شوێن هەڵگرتن.
(۳) شوێن کەوتن تا بنج‌وبناوان (ڕووداوێک یا شتێکی مێژووییی لە نێستاوە هەتا کۆن). (٤) گەیشتنە بنج‌وبناوانی شتێک بەم شوێن کەوتنە.
(٥) وێنەکێشان بە هێڵ؛ هێڵ کێشان.
(٦) (ا) وێنە دروستکردن؛ نەخشەکێشان.
(ب) بەسەرداچوونەوە لەسەر نەخشە.
(۷) وێنە لەسەر گرتنەوە (بە کاغەزێکی تەنک خستنەسەر نەخشەیەک‌و بە پێنووس بەسەرداچوونەوەی).
(۸) تۆمارکردن بە هێڵی خواروخێچ (پێوەری بوومەلەرزە).

v.i. (۱) پێدا ڕۆیشتن؛ لەسەر ڕێگایەک ڕۆیشتن
(۲) (~ to). گەڕانەوە بۆ بنج‌وبناوانێکی تایبەتی؛ سەرچاوە هەبوون‌و دۆزرانەوە.

-traceability *(n.)*; traceable *(adj.)*; traceableness *(n.)*.

trace (trās), *n.* (۱) قایشی نەسپ بەستن بە گالیسکەوە.
(۲) شیشی پێ گەیاندن (مەکینە).
kick over the traces, یاخی بوون؛ بەلەسە بوون؛ پەت پچڕاندن.
traceless (trās′lis), *adj.* بێ سەروشوێن؛ شوێنەواری نەبێ؛ جێ نیشانەی نەبێ

-tracelessly *(adv.)*; tracelessness *(n.)*.

tracer (trās′ĕr), *n.* (۱) سوراخکەر؛ فەرمانبەرێکە نیشوکاری بۆ گەڕان‌و دۆزینەوەی شتومەکی وون بووە وەک پۆستە.
(۲) پرسیارنامەیەکە دەربارەی شت یا خەڵکی وون بوو.
(۳) نامێری نەخشەکێش (پێوەری بوومەلەرزە‌و لێدانی دڵ).
tracer bullet (٤)
(٥) بۆرەیەک یا ماددەیەکی تیشکدەرەوەیە لە تاقیکردنەوەدا بەکاردەهێنرێ بۆ باش دەرخستنی کردارەکە (کیمیا، گیانەوەرناسی).
tracer bullet, گوللەی کلکدار گوللەیەکە کە تەقێنرا دووکەڵێک یا پرووناکی‌یەکی بە دواوەیە وەک نەستێرەی کشاو. (هەروەها " tracer ") .
tracery (trās′ĕr-i), *n.* نەخش‌و نیگاری بەیەکداچووی سەر پەنجەرەو دەرگا

trache- (trā′ki), = tracheo- .
trachea (trā′ki-ə, trə-kē′ə), *n.* قوڕقوراگە؛ بۆری هەناسە؛ بۆری هەوا
tracheal (trā′ki-əl, trə-kē′əl), *adj.* قوڕقوراگەیی؛ هی بۆری هەناسە یا هەوا.
tracheitis (trā′ki-ī′tis), *n.* قوڕقوراگە چووزاندنەوە؛ هەوکردنی بۆری هەناسە یا بۆری هەوا.
tracheo- (trā′ki-ō, trə-kē′ə), *Also* trache-, پێشگرێکە بەمانای قوڕقوراگەیی؛ تایبەتی بە بۆری هەوا یا هەناسە *(tracheotomy)* .
tracheotomy (trā′ki-ot′ə-mi), *n.* نەشتەرگەری بۆری هەوا
trachoma (trə-kō′mə), *n.* تەراخۆما؛ چاونێشە؛ وەردێنە
trachomatous (trə-kom′ə-təs), *adj.* تەراخۆمایەتی؛ چاونێشەیەتی
trachyte (trā′kit, trak′it), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنی زبرە

-trachytic *(adj.)*.

tracing (trās′iŋ), *n.* (۱) شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن کەوتن؛ دووکەوتن.
(۲) وێنەی لەسەر دەرکراو (بە پەڕەیەک کاغەزی تەنک خستنەسەر نەخشەیەک‌و بەسەرداچوونەوەی).
(۳) نەخشی کێشراو (بە پێوەری بوومەلەرزە‌و لێدانی دڵ).
tracing paper, کاغەزی تەنک بۆ خستنەسەر نەخشە‌و شتی وەهاو وێنە لەسەر دەکردن.
track (trak), *n.* (۱) شوێن پێ؛ شوێن تایەی ئوتومبیل؛ شوێن.
(۲) نیشانە؛ جێ نیشان؛ جێ نیشانە؛ شوێنەوار؛ پاشماوە.
(۳) ڕێ؛ ڕێگەی زۆر بەسەردا هاتوچۆ کراو؛ ڕێڕەو؛ ڕێچکە؛ زەلامەڕێ
(٤) ڕێبار؛ ڕێ؛ ڕێگا. (٥) زنجیرە؛ بەرودوایی.
(٦) مەیدانی پێشبڕکێ (ڕاکردن، غارغارێن... هتد).
(۷) هێڵی شەمەندەفەرو ترام (۸) ماوەی نێوان تایەی بەرامبەری ئوتومبیل.
(۹) (ا) وەرزشی سەر ڕێڕەو یا مەیدانی دیاریکراو (وەک ڕاکردن‌و بازدان بەسەر کۆسپیدا). (ب) ئەم وەرزشە‌و وەرزشی گۆڕەپان.

v.t. (۱) (ا) شوێن پێ هەڵگرتن. (ب) شوێن کەوتن؛ دووکەوتن؛ شوێن هەڵگرتن.
(۲) سوراخ کردن؛ شوێن کەوتن (بەهۆی نیشانە‌و بەڵگەوە).
(۳) پێدا ڕۆیشتن؛ بە ڕێگەدا ڕۆیشتن؛ گەشت کردن؛ کوتان (ڕێ).
(٤) (~ up)، شوێن پێ بەجێهێشتن؛ جێ نیشانە بەجێهێشتن.
(He ~ed dirt over the floor.) (٥) لە دوای خۆوە بەجێهێشتن.
(٦) هێڵی ئاسن بۆ کردن؛ ڕێی ئاسن بۆ دروستکردن.

v.i. (۱) بە هەمان ڕێگەدا ڕۆیشتن؛ لەسەر ڕێیەک ڕۆیشتن
(۲) ڕێکبوون (ڕەوڕەوە، چەرخ، گێر).
(۳) ئەوندە دوورِبوون لە یەکتری‌یەوە (ڕەوڕەوەی بەرامبەری ئوتومبیل)

adj. (۱) هی هێڵی شەمەندەفەر. (۲) لەسەر ڕێڕەو یا مەیدانێکی دیاریکراو دەکرێت (یاری وەک ڕاکردن‌و بازدان بەسەر کۆسپیدا).

-trackable *(adj.)*; tracker *(n.)*.

in one's tracks, لە شوێنی خۆیدا؛
(He was stopped in his tracks.)
cover up one's tracks, بەڵگەی تاوانکاری لە دوای خۆوە بەجێ نەهێشتن؛ شوێنەوونی کردن
keep track of, ئاگا لێ بوون؛ فەرامۆش نەکردن؛ حساب ڕاگرتن؛ وون نەکردن.
lose track of, ئاگا لێ نەمان؛ فەرامۆش کردن؛ حساب ڕانەگرتن؛ وون کردن؛ بۆ نەڕۆێزدران
make tracks, [Colloq.], بە پەلە ڕۆیشتن.
off the track, لە باس لادان؛ لە مەبەست لادان.
on the track, لە باس لانەدان.
track down, (۱) شوێن پێ هەڵگرتن‌و دۆزینەوە؛ شوێن هەڵگرتن‌و گرتن؛ دووکەوتن. *(to track down a criminal)* .
(۲) بۆ گەڕان‌و دۆزینەوە؛ بە دوادا گەڕان؛ شوێن کەوتن هەتا سەرچاوەکەی‌و دۆزینەوەی.

trackage (trak′ij), *n.* (۱) گشت هێڵی شەمەندەفەری کۆمپانیایەک
(۲) بەکارهێنانی هێڵی شەمەندەفەری کۆمپانیایەک لەلایەن شەمەندەفەری کۆمپانیایەکی تر‌ەوە (۳) کرێ یا مزی ئەم بەکارهێنانە.
track and field, یاری گۆڕەپان‌و مەیدان؛ وەرزشی سەر ڕێڕەو و مەیدانی دیاریکراو (وەک ڕاکردن‌و بازدان بەسەر کۆسپیدا).
(هەروەها پێی دەوترێ: " track ") .
trackless (trak′lis), *adj.* (۱) لەسەر هێڵی ئاسن یا هێڵی دیاریکراو ناڕوات. *(a ~ trolley)* .
(۲) ڕێگەی پێدا ناڕوات؛ شوێن پێ یا جێ نیشانەی هیچ تێدا نەبێ
trackless trolley, = trolleybus.
trackman (trak′mən), *n.* = trackwalker.
track man, وەرزشکاری بەشدار لە ڕاکردن‌و بازدان بەسەر کۆسپیدا.
track meet, پێشبڕکێی ڕاکردن‌و بازدان بەسەر کۆسپیدا‌و وەرزشی

گۆڕەپان

track record, ڕابوردوو و بەرهەمی کەسێک، کۆمپانیایەک: ڕێکخراوێک. یا دەرگایەک... هتد (باش بێ یا خراپ).

trackwalker (trak′wô′kĕr), *n.* پشکنباری هێڵی شەمەندەفەر

tract (trakt), *n.* (١) ماوە. کات. سات: چەرخ (٢) پەلەزەوی: پارچە زەوی (٣) بۆری ناولەش: *(the urinary ~)*. (٤) گۆرانی ناینی (ئایینی کاسۆلیکی).

tract (trakt), *n.* نامیلکە (بەتایبەتی هی پروپاگەندەی ئایینی یا ڕامیاری).

tractable (trak′tə-b'l), *adj.* (١) بە ئاسانی دابێز دەکرێ: ملدەر: ملکەچ: گوێ ڕایەڵ. (٢) نەرم (کانزا): چەکوشخۆر: چۆن بوویسترێ وای لێ دەکرێ

-tractability; tractableness *(n.)*; **tractably** *(adv.)*.

tractate (trak′tāt), *n.* نامیلکە: لێکۆڵینەوە: ووتار

tractile (trak′t'l, trak′til), *adj.* دەکشێنرێت (کانزا): دەکشێت

traction (trak′shən), *n.* (١) (ا) ڕاکێشان: بەسەر ڕێگا یا ڕێگای ئاسندا. (ب) ڕاکێشران (٢) ماسولکە ڕاکێشان (بۆ نێسقان گرتنەوە یا هێنانەوە جێی خۆی). (٣) هێزی ڕاکێشانی مەکینە *(steam ~)*. (٤) پێوەنووسان لەکاتی لێخشاندندا (وەک تایەی ئوتومبیل بە ڕێگاوە یا ڕەوڕەوەی سەمەندەفەر بە هێڵی ئاسنەوە).

(old tires don't have much ~ on wet roads.)

tractive (trak′tiv), *adj.* ڕاکێشەر: هی ڕاکێشان: لە ڕاکێشاندا: بەکاردەهێنرێ

tractor (trak′tĕr), *n.* (١) تراکتۆر (٢) لۆرێیەکی بێ لەشە بۆ شت ڕاکێشان. (٣) فڕۆکەیەکە پەروانەکانی لە پێش باڵەکانیەوەیەتی (هەڕوەها " tractor airplane ").

trade (trād), *n.* (١) (ا) ڕێ. ڕێگە (ب) ڕێباز (٢) پیشە (٣) بازرگانی: ئالووێر: کڕین و فرۆشتن: گۆڕینەوە. (٤) خەڵکی هاوپیشە: کەسانی هاوکار و کاسبی (٥) کڕیاران: کڕیار. (٦) سەوداکەری (٧) گۆڕینەوە (٨) *(pl.)* بای بازرگانی

v.i. (١) پیشەوەرێیەک یا بازرگانێیەک گرتنە دەست (٢) بازرگانی لەگەڵ کردن. (٣) گۆڕینەوە: ئالوگۆڕکردن. (٤) [Colloq.] ئ خرین: کڕیاری فرۆشگایەک.

v.t. گۆڕینەوە: ئالووێرکردن.

trade in, گۆڕینەوەی شتی کۆن بە هی تازە و جیاوازی نرخەکە دان (بەتایبەتی ئوتومبیل): *(I traded in my old car for a new one.)*.

trade on (or upon), بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ.

trade book, کتێبی بازرگانی. کتێبێکە چاپ دەکرێ و دەفرۆشرێ بە گشت خەڵک نەک بە قوتابخانە.

trade-in (trād′in′), *n.* (١) شتێکە ئالوگۆڕ دەکرێ لەگەڵ یەکێکی تازەتردا و جیاوازی نرخەکەیان دەدرێ (ئوتومبیل، سەهۆڵدان... هتد). (٢) ئالوگۆڕێکی وەها.

trade journal, گۆڤاری پیشەیی

trade-mark (träd′märk′), *n.* نیشانەی بازرگانی: نیشانە یا تامغەی دەرکایەکی بازرگانی تایبەتی

v.t. (١) نەم نیشانەیە یا تامغەیە خستنە سەر فرۆتەنی (٢) تۆمارکردنی نەم نیشانە بازرگانیەیە لە دەزگای تایبەتی میری.

trade name, (١) ناوی بازرگانی فرۆتەنیەک. (٢) ناوێکە وەک نیشانەی بازرگانی بەکاردەهێنرێ. (٣) ناوی بازرگانی کۆمپانیایەک یا دەزگایەک

trade-off (trād′ôf′), *n.* ئالوگۆڕ (بەتایبەتی ئالوگۆڕکردنی شتێکی پێویست یا باش بە یەکێکی پێویستر یا باشتر)

trader (trād′ĕr), *n.* (١) بازرگان (٢) کەشتی بازرگانی (٣) کەسێکە کە ڕوو ڕوو بەشی بۆرسە یا پارەبازی دەکرێت و دەفرۆشێتەوە (بۆ خۆی نەک وەک دەڵاڵ)

trade route, ڕێگای بازرگانی (کەشتی و کاروان... هتد).

tradescantia (trad′es-kan′shi-ə), *n.* جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە.

trade school, قوتابخانەی پیشەیی.

tradesman (trādz′mən), *n.* (١) پیشەوەر: پیشەساز: پیشەگەر. (٢) دوکاندار: فرۆشگاچی: بازرگان: کاسب.

tradespeople (trādz′pē′p'l), *n.pl.* دوکانداران: فرۆشگاچیان: بازرگانان.

trades union, [British], = **trade union.**

tradeswoman (trādz′woom′ən), *n.* دوکانداری ژن: ژنە دوکاندار.

trade-union (trād′ūn′yən), *adj.* هی یەکێتی کرێکاران

n. یەکێتی کرێکاران.

trade union, یەکێتی کرێکاران.

trade unionist, (١) ئەندامی یەکێتی کرێکاران. (٢) لایەنگری یەکێتی کرێکاران.

-trade unionism.

trade wind, بای بازرگانی.

trade up, گۆڕینەوەی شتێکی نەختێک کۆن بە هی تازەترو باشتر (وەک ئوتومبیل).

trading post, مەڵبەندی ئالووێر: دوکانێکە لە ناوچەیەکی تەریک و کەم ئاوەدانیدا بۆ ئالووێرکردن لەگەڵ خەڵکی ناوچەکەدا.

trading stamp, پووڵ گۆڕینەوە: پووڵێکە بازرگان دەیدات بە کڕیارەکانی و ئەوانیش دەتوانن بیگۆڕنەوە بە فرۆتەنی لە فرۆشگاکانی هەمان بازرگاندا.

tradition (trə-dish′ən), *n.* (١) ناپاکی: هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمنداد. (٢) بۆ بەجێهێشتن یا بۆ مانەوەی خوو نەریت و کەلەپووری پشتاوپشت. (٣) نەریتی کۆمەڵایەتی: پاشماوەی دێرین: نەریتی کۆن: خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن: پاشماوەی دێرین. (٤) دەستوورو نەریتی کۆنی هونەرو وێژەو شانۆگەری... هتد. (٥) تاپۆی خانوو و زەوی وزار خستنە سەر خاوەنە تازەکەی. (٦) (ا) ئامۆژگاریەکانی مووسا. (ب) ئامۆژگاریەکانی عیسا. (ج) ئامۆژگاریەکانی پێغەمبەر.

traditional (trə-dish′ən-'l), *adj.* ***Also*** **traditionary,** بەپێی نەریت و دەستووری کۆن: لەسەر خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن: کۆنباو.

traditionalism (trə-dish′ən-'l-iz′m), *n.* (١) زۆر پەیڕەوی کردنی خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن (بەتایبەتی لە ئایندا). (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە خوا سەرچاوەی هەموو زانیاریەک و ئاینێکە

traditionalist (trə-dish′ən-'l-ist), *n.* کەسێکی زۆر پەیڕەوکەری نەریت و دەستووری کۆن.

traditionally (trə-dish′ən-'l-i), *adv.* بەپێی خوونەریتی کۆن: بەگوێرەی دەستووری کۆمەڵایەتی کۆن: بە ئاسایی: هەر لە کۆنەوە.

traditionalize (trə-dish′ən-'l-īz′), *v.t.* کردن بە بەشێک لە نەریت و دەستووری کۆمەڵایەتی کۆن.

traditionary (trə-dish′ən-er′i), *adj.* - **traditional.**

traditor (trad′ə-tĕr), *n.* خاچ پەرستی ناپاک (کە هاوکاری دەکرد لە کۆندا لەگەڵ ڕۆمانەکان دژی هاوئایینەکانی خۆی).

traduce (trə-dōōs′, trə-dūs′), *v.t.* لەکەدارکردن: ناو پیس کردن: ناو زڕاندن: ئابڕووبردن: بوختان بۆ کردن.

-traducement *(n.)*; **traducer** *(n.)*.

traducianism (trə-dōō′shən-iz′m, trə-dū′shən-iz′m), *n.* بیروباوەڕێکی ئایینیە دەڵێت: کە ئادەمیزاد گیان و لەشی لە دایک و باوکیەوە بۆ هاتووە.

traffic (traf′ik), *n.* (١) (ا) فرۆتەنی گواستنەوە. (ب) بازرگانی لەگەڵ جێی دوورد. (٢) ئالووێر: کڕین و فرۆشتن: بازرگانی

trafficker (traf′ik-ēr), *n.* بازرگان ئالوگۆڕکەر؛ سەوداگەر.
traffic light, چرای هاتوچۆی ئوتومبیل لەسەر شەقامەکان.
traffic signal, = traffic light.
tragacanth (trag′ə-kanth′), *n.* (۱) کەتیرە.
(۲) منجەک یا ڕووەکی کەتیرە.
tragedian (trə-jē′di-ən), *n.* (۱) نووسەری شانۆنامەی خەماوی؛ نووسەری شانۆگەری کارەساتی یا تراجیدی.
(۲) نوێنەری شانۆنامەی خەماوی یا کارەساتی.
tragedienne (trə-jē′di-en′), *n.* نوێنەری ژنی شانۆگەری خەماوی یا کارەساتی
tragedy (traj′ə-di), *n.* (۱) شانۆنامەی خەماوی؛ شانۆگەری کارەساتی یا تراجیدیا؛ تراجیدیا. (۲) شانۆنامەی خەماوی بەگشتی.
(۳) چیرۆکی خەماوی یا کارەساتی.
(٤) کارەسات؛ کارەبەهات؛ وەی؛ ڕووداوی زۆر ناخۆش یا جەرگبڕ.
tragic (traj′ik), *adj. Also* tragical, (۱) هی شانۆنامەی خەماوی؛ وەک یا تایبەتی بە شانۆگەری کارەساتی.
(۲) نووسەری چیرۆکی خەفەتاوی؛ لە شانۆگەری کارەساتیدا خۆنوێن:
(a ~ poet)
(۳) بۆ شانۆگەری کارەساتی شیاو: *(a ~ voice)* .
(٤) کاردساتی؛ خەفەتاوی؛ زۆر ناخۆش؛ پەش:
(a ~ accident, day, etc.)
-tragically *(adv.).*
tragic flaw, خەوشی کارەساتی. کەموکووڕییەکە لە قارەمانی شانۆنامەی خەماویدا کە دەبێتە هۆی کەوتنی.
tragicomedy (traj′i-kom′ə-di), *n.* تراجیدی کۆمیدی: شانۆنامەی خەماوی‌و پێکەنینباوی.
tragicomical (traj′i-kom′i-k'l), *adj. Also* tragicomic, هی شانۆگەری کارەساتی‌و گاڵتەجاڕی؛ خەماوی‌و پێکەنینباوی؛ خۆش‌و ناخۆش.
-tragicomically *(adv.).*
tragopan (trag′ə-pan′), *n.* قرقاڵی ئاسیایی: باڵندەیەکی ڕەنگاورەنگی خاڵ خاڵاوی‌یە ئەوەندەی کەڵەشێرێکە.
tragus (trā′gəs), *n.* چۆقڵی کرکراگەی گوێ (کە نزیک کونی گوێچکەیە).
trail (trāl), *v.t.* (۱) (۱) بە دوای خۆدا ڕاکێشان.
(ب) بە دوای خۆدا هێنان: *(He ~ed dirt into the house.)* .
(۲) ڕێگە کردنەوە یا نیشانەکردن؛ ڕێگە نیشانەکردن (بە پێدا ڕۆیشتنی).
(۳) شوێن کەوتن؛ دووکەوتن؛ لەسەر هەمان ڕێ ڕۆیشتن.
(٤) لە دواوە بوون (پێشبڕکێ)؛ دواکەوتن؛ دوراندن؛ بەجێمان.
(٥) ڕاوکردن بە شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن پێ هەڵگرتن.
v.i. (۱) لە دواوە شۆڕبوونەوە؛ بە دوادا داکەوتن.
(۲) تەرز فرێدان بەسەر زەویدا؛ خشان بەسەر زەویدا.
(۳) بڵاوبوونەوە یا درێژبوونەوە بە ناڕێک‌وپێکی.
(٤) لێوە هاتنە دەرەوە وەک هێڵێک:
(Smoke ~ed from the chimney.)
(٥) خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن.
(٦) لە دواوە بوون (پێشبڕکێ)؛ دواکەوتن؛ بەجێمان.
(۷) شوێن کەوتنی نێچیر (تانجی، سەگی ڕاو)؛ شوێن پێ هەڵگرتن.
n. (۱) پاشکۆ؛ کلک؛ شتی ڕاکێشراو لە دواوە
(۲) شوێن پێ؛ شوێنەوار؛ بۆنی بەجێماو؛ جێ نیشانە؛ پاشماوە.
(۳) قاچاخچێتی. (٤) سەوداگەری.
(٥) (۱) هاتوچۆی ڕێگەوبان (ئوتومبیل، خەڵک... هتد).
(ب) گشت ئوتومبیل‌و خەڵک‌و کەشتی... هتد کە بەڕێوەن.
(٦) ڕێنوارو باری گوێزراوە لەلایەن کۆمپانیایەکەوە.
trail blazer, هی هاتوچۆ؛ تایبەتی بە هاتوچۆی ڕێگەوبان: *(a ~ policeman)* .
v.t. (۱) (in ~). شت کڕین‌و فرۆشتن بە قاچاخ؛ قاچاخچێتی کردن.
(۲) (with ~). سەودا لەگەڵ کردن؛ سەوداگەری کردن؛ ئالوگۆڕ لەگەڵ کردن.
trailer (trāl′ēr), *n.* (۱) پاشکۆ (مرۆڤ، گیانەوەر، شت... هتد)؛ کلک؛ دووکەوتوو. (۲) واگۆن یا عەرەبانەیەکە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێ بۆ شت گواستنەوە؛ تریلە. (۳) ژوورێک یا خانووچکەیەکی ڕەوڕەوەدارە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێ بۆ تێدا ژیان (لە گەشتی دووردا‌و لە ئاوەدانیشدا)
(٤) دیمەنێکی کورتی فیلمێکە پێشان دەدرێ پێش فیلمەکە خۆی لە جار بۆدانی فیلمەکەدا.
trailer camp, = trailer park.
trailer park, هەوارگەی تریلە. (ژمارە سێی ووشەی پێشووتر ببینە).
trailing arbutus, ڕووەکێکی خشۆکی هەمیشە سەوزی گوڵ پەمەیی‌یە.
trailing edge, قەراغی دواوەی فڕۆکە. پەروانە... هتد.
trailing plant, ڕووەکی خشۆک؛ ڕووەکی پێدا هەڵگەڕاو.
trail rope, گوریس یا پەتی ڕاکێشان.
train (trān), *n.* (۱) (۱) کلک یا دامێنی دواوەی درێژی بە زەمیندا خشاو.
(ب) کلکی درێژی باڵندە: *(the ~ of a peacock)* .
(ج) زنجیرە شتی لە دواوە ڕاکێشراو. (د) کلک؛ پاشکۆ.
(۲) دەست‌وپێوەند؛ ڕیزە بەردەستی پیادە.
(۳) کاروان؛ ئاژەڵ‌و وڵاخی ڕێچکە بەستوو.
(٤) ئوتومبیل‌و وڵاخ‌و خەڵکی کەرەسە‌و تفاق هەڵگری سوپا
(٥) زنجیرە ڕووداو؛ چەند ڕووداوێکی دوای ڕووداوێکی گەورە.
(The war brought famine and disease in its ~ .)
(٦) زنجیرە: *(a ~ of thought)* .
(۷) زنجیرە پارچەی مەکینە: *(a ~ of gears)* .
(۸) شەمەندەفەر. (۹) هێڵی بارووت (بۆ ئاگردانی تەقەمەنی).
v.t. (۱) [Rare] ، بە دوای خۆدا ڕاکێشان؛ ڕاکێشان.
(۲) پەروەردەکردنی ڕووەک (بە هەڵپاچین‌و بەستنەوە‌و هەڵواسین بە شتدا)
(۳) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن.
(٤) فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ مەشق دادان؛ پەروەردەکردن:
(Nurses are ~ed in this hospital.)
(٥) مەشق دادانی گیانەوەر بۆ شتی سەیرکردن.
(٦) مەشق دادان (وەرزشکار).
(۷) (on ~)، نیشان گرتنەوە.
(۸) [Colloq.]، بە ناوەدست ڕاهێنان؛ ڕاهێنان بۆ پیسایی کردن لە شوێنی خۆیدا (منداڵ، سەگ‌و پشیلەی ناوماڵ).
v.i. مەشق کردن؛ مەشق پێ کردن؛ مەشق دادان.
-trainable *(adj.).*
trainband (trān′band′), *n.* دەستەی چەک لە شان یا میلیشیای ئینگلیزی‌و نەمەریکی سەدەی حەڤدە‌و هەژدە بۆ پشتگیری کردنی سوپا.
train-bearer (trān′bâr′ēr), *n.* کلک هەڵگر: بەردەستێکە کلک یا دامێن‌و کەوای بووک‌و کەسانی تر هەڵدەگرێ لە ڕێ ڕۆیشتنێکدا.
trainee (trān-ē′), *n.* مەشق پێ کراو (سەربان، شاگردی پیشەوەر، گیاندار)؛ مەشق کردوو.
trainer (trān′ēr), *n.* (۱) مەشقدادەر؛ مەشقیار:
(ا) مەشقدادەری گیانەوەر (بۆ سێرک‌و ڕاهێنانی تر).
(ب) مەشقدادەری وەرزشکار.
(۲) ئامێری مەشق پێ کردن یا ڕاهێنان.
training (trān′iŋ), *n.* مەشق؛ مەشق کردن؛ مەشق پێ کران.
adj. هی مەشق‌و مەشق کردن.
training college, [British], دانشگای مامۆستایان
training school, قوتابخانەی پیشەیی
trainload (trān′lōd′), *n.* باری شەمەندەفەرێک (ڕێبوار یا شتومەک)؛ پڕ شەمەندەفەرێک

trainman (trān′mən), *n.* کارگەری شەمەندەفەر.

trainmaster (trān′mas′tĕr, trān′mäs′tĕr), *n.* کاربەدەستی هێڵی شەمەندەفەر

train oil, ڕۆنی بەهەنگ.و هەندێ گیانداری ئاویی تر.

traipse (trāps), *v.i.* [Dial. or Colloq.], دادە بێوار. پیاسەکردن

trait (trāt), *n.* ١. نیشانە. [Rare]

١. نیشانەی جیاکەرەوە (بەتایبەتی هی کەسێتی یا خوو ڕەووشت.و سروشتی مرۆڤ)؛ تایبەخۆ:

(The chief ~s in the American character are energy and generosity.)

traitor (trā′tĕr), *n.* ئاپاک. بەرامبەر وڵات، هاوڕێ. بیروباوەڕی خۆ؛ وڵاتفرۆش. خاین؛ میللەتفرۆش

traitorous (trā′tĕr-ŏs), *adj.* ١. ئاپاک. مرۆڤ؛ بێ وەفا؛ بێ پەیمان. ٢. ئاپاکانە. ناپاک (کردەوە): *(a ~ act)*

traitress (trā′tris), *n.* ژنی ئاپاک. بەرامبەر وڵات ... هتد).

traject (trə-jekt′), *v.t.* ناردن یا هاویشتن بە ئاسماندا

trajectory (trə-jek′tĕr-i), *n.* ١. ڕێسازی لاری مووشەک، ئەستێرەی کلکدار. یا ئەستێرەی گەڕۆک بە ئاسماندا. ٢. هێڵێکی خوارە کە چەند هێڵێکی خوارێ تر دەبڕێ لە هەمان گۆشەدا (نەندازە).

tram (tram), *n.* دەرووی ئاوڕیشمی ئەستوور.

tram (tram), *n.* ١. واگۆنی سەربەتانی کانگەی خەڵووز (کە لەسەر هێڵی ئاسن دەڕوات) ٢. [British]، (أ) ترام (هەروەها " streetcar "). ب. tramway ج. cable car

v.t. بە ترام گواستنەوە.

tram (tram), *n.* ١. تامێرێ ڕاستکردن یا گونجاندنی پارچەکانی مەکینە. (هەروەها " trammel "). ٢. ڕاستکردن؛ گونجان؛ سازان

tramcar (tram′kär′), *n.* ١. واگۆنی سەربەتانی کانگەی خەڵووز (کە لەسەر هێڵی ئاسن دەڕوات) ٢. [British]، streetcar .

tramline (tram′līn′), *n.* هێڵی ئاسنی ترام.

trammel (tram′′l), *n.* ١. تۆر (ڕاوەماسی)

٢. پێوەند (بەتایبەتی بۆ نەسپ فێری ڕۆیشتنی تایبەتی کردن)

٣. (*pl.*) کۆت؛ کۆسپ؛ شتی ڕێ لێگر یا بەستەرەوە.

٤. قۆلاپێک یا شتێکی وەهایە بۆ کتڵی و مەنجەڵ ڕاگرتن لەسەر ئاگری ئاگردان.

٥. پرگاڵی وێنەی هێلکەیی کێشان.

٦. تامێرێ ڕاستکردن یا گونجاندنی پارچەکانی مەکینە (هەروەها " tram ").

v.t. ١. (~ up) : بە تۆر گرتن؛ بە داوەوە کردن؛ پێوەکردن

٢. بەستنەوە؛ پێوەندکردن؛ ڕێ لێگرتن.

-trammeler; trammeller *(n.).*

tramontane (trə-mon′tān), *adj.* کەوتوتە ئەودیو شاخەوە (بەتایبەتی شاخی " ئالپ ").

n. ١. خەڵکی ئەودیو شاخ ٢. بێگانە؛ نامۆ؛ ناوەکی.

tramp (tramp), *v.i.* ١. خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن؛ تەپەتەپ هاتن لە ڕۆیشتندا ٢. سووڕانەوە بۆ وورە نیش.و سوانکردن.

v.t. ١. پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ پێ پیانان.

٢. پیادا سووڕانەوە؛ پیادا گەڕان؛ پیادا ڕۆیشتن

n. ١. دەربەدەر؛ لاکەوتە؛ لاکەوتەی کۆڵان؛ سوانکەر؛ گەڕۆکی بێ لانەو هەژار. ٢. تەپەتەپی پێ. ٣. گەشتی بە پێ؛ بە پێ ڕۆیشتن.

٤. کەشتێپەکی بارە کە نیشتی ڕێڵەوپێک یا سەرومڕی ئەپەو هەر کاتێکیش بۆی هەڵکەوت کار دەکات. ٥. ئافرەتی بێ پێڵاو (بۆ پاراستنی لە بێکاریدا). ٦. [Slang]، قەحبە؛ ئافرەتی سووک

trample (tram′p′l), *v.i.* بە تەپەتەپ ڕۆیشتن؛ بە تۆندی پێ داناندا؛ خۆ کێش کردن

فیقاسەنەوە؛ پێشاندانەوە؛ پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ خستنە ژێر پێوە؛ پێ پیانان.

n. (١) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ پێ پیانان. (٢) دەنگی فلیقانەوە یا پلیشانەوە

trample on; trample under foot; trample upon, (١) شێڵان؛ پێشێل کردن؛ پلیشاندنەوە؛ پێ پیانان؛ فلیقاندنەوە؛ پێپەست کردن

(٢) ژێر بە تۆندوتیژی.و دڵڕەقانە لەگەڵ جووڵانەوە؛ ماف پێشێل کردن؛ پێپەست کردن.

trampoline (tram′pə-lin), *n.* ترامپۆلین: (أ) خۆنووراندنی تەنافباز. (ب) جانقاسێکی ئەستووری هەڵواسراوە بۆ هەڵبەزو دابەز لەسەرکردنی تەنافباز.

tramroad (tram′rōd′), *n.* هێڵی ئاسنی ترامی کانگەی خەڵووز. (١) tramroad .

(٢) [British]، ڕێی ترام؛ هێڵی ئاسنی ترام یا پاسی ئاوشار.

trance (trans, träns), *n.* (١) لە هۆش خۆ چوون (نووراندنی موگناتیسی. فێ)؛ بوورانەوە. (٢) ووڕی؛ کاس بوون؛ بێ هۆشی.

(٣) حاڵ ێ هاتن (دەروێش).

(٤) لە هۆش خۆ چوون.و گوایە پەیوەندی کردن لەگەڵ مردوودا.

v.t. لە هۆش خۆ بردن؛ بێ هۆش کردن؛ ووڕکردن.

tranquil (traŋ′kwil, tran′kwil), *adj.* (١) هێمن؛ بێ دەنگ؛ ڕەش ئاسوودە؛ بە ئارام: *(a ~ rural life)*

(٢) خامۆش؛ کپ؛ کشومات: *(~ waters)* .

-tranquilly *(adv.)*; **tranquilness** *(n.).*

tranquilize, tranquillize (traŋ′kwə-līz′), *v.t.* ئارام پێدان؛ هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ خامۆش کردن.

v.i. هێمن بوونەوە؛ دامرکانەوە؛ خامۆش بوون.

tranquilizer (traŋ′kwə-līz′ĕr), *n.* (١) هێمنکەرەوە؛ ئارامدەر.

(٢) دەرمانی هێمنکەرەوە یا ئارامدەر.

tranquillity, tranquility (traŋ-kwil′ə-ti), *n.* هێمنی؛ ئارامی؛ خامۆشی؛ کشومات؛ ئاسوودەیی؛ بێ دەنگی.

trans- (trans, tranz), پێشگرێکە بەمانای: (أ) لەو بەرەوە؛ بۆ ئەوبەر؛ بۆ ئەودیو؛ بەسەردا (تێپەڕبوون): *(transatlantic)*

(ب) گۆڕین بەتەواوی: *(transform; transliterate)* .

transact (tran-sakt′, tran-zakt′), *v.t.* کاروباری بازرگانی کردن؛ سەوداگەری کردن؛ ئاڵوێرکردن: *(to ~ business)* .

v.i. [Rare]، گفتوگۆی بازرگانی کردن؛ سەوداکردن.

-transactor *(n.).*

transaction (tran-zak′shən), *n.* (١) کاروباری بازرگانی هەڵسووڕاندن: *(He spends most of his time in business ~s .)* .

(٢) ئاڵوێرێک یا کڕین.و فرۆشتنێکی تایبەتی؛ سەوداگەرییەکی تایبەتی؛ کارێکی بازرگانی: *(They did three ~s yesterday.)* .

(٣) (*pl.*)، تۆمارنامەی کۆڕی ڕێکخراوێک، کۆنفرانسێک... هتد (بەتایبەتی هی بڵاوکراوە).

-transactional *(adj.).*

transalpine (trans-al′pin, tranz-al′pīn), *adj.* لەودیو چیای " ئالپ " هوەیە.

transatlantic (trans′ət-lan′tik), *adj.* (١) نەتڵەنتی بڕ؛ بە زەریای نەتڵەنتیدا تێپەڕ دەبێت یا دەپەڕێتەوە: *(a ~ airliner)*

(٢) لەودیو زەریای نەتڵەنتییەوەیە: *(a ~ business)* .

transceiver (tran-sē′vĕr), *n. Also* **transmitter, receiver,** تامێرێ بێ تەلی نێرەرو وەرگر.

transcend (tran-send′), *v.t.* (١) ئ تێپەڕبوون؛ لەوە چوونە دەرەوە: *(The story ~s belief.)*

(٢) بەرزتربوون لە؛ بەرزبوونەوە بەسەر؛ زیاتربوون لە.

(٣) لە بوونی ماددی یا سروشت بەوالاوە بوون (خودا)؛ لە جیهان بەدەربوون؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەربوون.

v.i. [Archaic]، مەزنتر یا بەرزتربوون لە.

transcendence (tran-sen′dəns), *n. Also* **transcendency,**

بەرزی؛ بلندی؛ ئ تێپەڕبوون؛ لە جیهان بەدەری؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەر.

transcendent (tran-sen′dənt), *adj.* (۱) بەرز؛ بلند؛ سەرئاسا:

(Shakespeare was a man of ~ genius.)

(۲) لە جیهان بەدەر؛ لە سروشت‌و تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەر.

transcendental (tran´sen-den′t'l), *adj.* (۱) بلند؛ بەرز

(۲) لە سروشت بەدەر؛ سەر سروشت. (۳) ئیل؛ نادیار؛ پووت.

(٤) لە بەسەرهاتی مرۆڤ بەدەر نەك لە تێگەیشتنی و زانیاری.

transcendentalism (tran´sen-den′t'l-iz´m), *n.* (۱) (۱)

فەلسەفەیەكە دەڵێت: كە پاستی لەپڕێ بیركردنەوەوە دەزانرێت نەك لەپڕێ بەسەرهات‌و هەستەكانەوە. (ب) پاستی زانین لە خۆوە‌و لەپڕێ هۆشی زگماكی نەك لەپڕێ بەسەرهات. (۲) (ا) بیری ناكردەنی و خەیاڵ خاوی‌و نادیار.

(ب) بڵندخوازی

-transcendentalist *(n.).*

transcontinental (trans´kon-tə-nen′t'l), *adj.* (۱) كیشوەربڕ.

(a ~ flight) كیشوەرێك دەبڕێت.

(۲) لەودیوی كیشوەرێكەوەیە.

transcribe (tran-skrīb′), *v.t.* (۱) وێنە لەبەر تۆماركردن یا نووسین؛ وێنە دەستنووس كردن. (۲) گونجاندن یا سازاندنی پارچەیەك مۆسیقا بۆ ئامێرێكی جیا لەوەی كە لە سەرەتاوە بۆی دانراوە.

(۳) بەرنامەی رادیۆ تۆماركردن بۆ بڵاوكردنەوەی لە دواپۆژدا.

-transcriber *(n.).*

transcript (tran′skript´), *n.* (۱) وێنەی لەبەر تۆمارگراو، نووسراوە، یا چاپكراو. (۲) وێنەی تۆمارنامەی نمرەی قوتابی.

transcription (tran-skrip′shən), *n.* (۱) وێنە بەبەر تۆمارگردن یا نووسینەوە. (۲) وێنەی لەبەر تۆمارگراو؛ نووسراوە، یا چاپكراو. (هەروەها " transcript ").

(۳) پارچەیەك مۆسیقای گونجێنراو بۆ ئامێرێكی مۆسیقای جیا لەوەی كە لە سەرەتاوە بوی دانراوە.

(٤) بەرنامەی رادیۆی تۆمارگراو بۆ بڵاوكردنەوەی لە دواپۆژدا.

transcurrent (trans-kūr′ənt), *adj.* بەسەردا تێپەڕبوو.

transducer (trans-dōōs′ēr, trans-dūs′ēr), *n.* ئامێری وەرگۆڕ (فیزیا)

transect (tran-sekt′), *v.t.* بڕین لەم لاوە بۆ ئەولا؛ بەشكردن بە بڕین لە لایەكەوە بۆ لاكەی تر.

-transection *(n.).*

transept (tran′sept), *n.* باڵی كڵێسەی لە شێوەی خاچدا دروستكراو (خانووسازی)

-transeptal *(adj.).*

transfer (trans-fūr′), *v.t.* (۱) گواستنەوە؛ گۆڕین؛ گۆڕینەوە.

(۲) تاپۆی خانوو شتی تر خستنەسەر كەسێكی تر:

(to ~ the title of a house or a car from one person to another.)

(۳) وێنە یا نەخشە گواستنەوە لە ڕوویەكەوە بۆ ڕوویەكی تر.

v.i. (۱) خۆ گواستنەوە؛ گواستنەوە:

(He ~red to the university of California.)

(۲) گوێزرانەوە.

(۳) گۆڕین (لە پاس، شەمەندەفەر، یا فڕۆكەیەكەوە بۆ یەكێكی تر).

n. (۱) (ا) گواستنەوە؛ گۆڕین؛ گوێزرانەوە. (ب) هۆی گواستنەوە.

(۲) وێنە یا نەخشەی گوێزراوە لە ڕوویەكەوە بۆ ڕوویەكی تر.

(۳) بلیتی (پاس) گۆڕین: بلیتێكە خاوەنەكەی دەتوانێ پاسی ناوشار یا ترامی پێ بگۆڕێ و سواری یەكێكی تر بێت (بۆ نەوەی بگاتە نەو شوێنەی كە دەیەوێ بۆی بچێ. (٤) شوێنی گۆڕین یا گواستنەوە.

(٥) بەڵگەنامەی گواستنەوەی قوتابی

(٦) (ا) تاپۆی خانوو خستنە سەر یەكێكی تر

(ب) بەڵگەنامەی نەم گۆڕینەوەیە

transferable (trans-fūr′ə-b'l), *adj.* دەگوێزرێتەوە؛ دەگۆڕێت؛ خاوەنەكەی دەتوانرێت بگۆڕێت؛ دەتوانرێت لە یەكێكەوە بدرێت بە یەكێكی تر.

transferee (trans′fēr-ē´), *n.* (۱) كەسێكە كە تاپۆی خانووی دەخرێتە سەر یا نوتومبیل‌و شتی تر بە ناوی‌یەوە تۆمار دەكرێ.

(۲) گوێزراوە (فەرمانبەر، قوتابی... هتد).

transference (trans-fūr′əns, trans′fēr-əns), *n.* گواستنەوە؛ گوێزانەوە؛ گۆڕینەوە؛ گۆڕین.

-tranferential *(adj.).*

transferor (trans-fūr′ēr), *n.* كەسێكە كە تاپۆی خانوو یا ناوی نوتومبیل‌و شتی تر دەخاتە سەر یەكێكی تر.

transferrer (trans-fūr′ēr), *n.* گوێزەرەوە.

transfiguration (trans´fig-yoo-rā′shən), *n.* (۱) ڕووخسار گۆڕان بەتەواوی؛ شێوە گۆڕین بەتەواوی.

(۲) (ا) ڕووناكی لێبوونەوە‌و ڕووخسار گۆڕانی عیسا لەسەر شاخەكە (ئینجیل).

(ب) جەژنی نەم ڕووخسار گۆڕانە.

transfigure (trans-fig′yoor), *v.t.* (۱) ڕووخسار گۆڕین بەتەواوی؛ شێوە گۆڕین. (۲) شێوە گۆڕین‌و شكۆ پێدان؛ وەك خوا لێكردن

transfix (trans-fiks′), *v.t.* (۱) شتی تیژ پیاكردن؛ تیغ لێدان

(۲) تیغ پیاكردن‌و جوولە ئ بڕین:

(He ~ed his enemy with a sword.)

(۳) سڕكردن؛ جوولە ئ بڕین؛ ووشك بوون؛ سڕبوون:

(He stood ~ed with amazement, horror, etc.)

-transfixation *(n.).*

transform (trans-fôrm′), *v.t.* (۱) ڕووخسار گۆڕین؛ شێوە گۆڕین

(۲) بەتەواوی گۆڕین (بارودۆخ، چۆنێتی... هتد).

(۳) گۆڕین (ڕەفتار، كەسێتی: هەڵسان‌و دانیشتن).

(٤) گۆڕین (كارەبا). (٥) ووزە گۆڕین (فیزیا).

v.i. [Rare], گۆڕان بەتەواوی.

-transformable *(adj.).*

transformation (trans´fôr-mā′shən), *n.* (۱) گۆڕان؛ گۆڕین.

(۲) بارۆكەی ژن.

transformer (trans-fôr′mēr), *n.* (۱) گۆڕەر (مرۆڤ، شت)

(۲) كارەباگۆڕ؛ گۆڕەری تەووژمی كارەبا.

transfuse (trans-fūz′), *v.t.* (۱) شلە گواستنەوە؛ شلە لە دەفرێكەوە كردنە دەفرێكی تر.

(۲) بە هەموویدا بڵاوكردنەوە؛ هەمووی پێ گرتنەوە؛ بە هەموویدا كردن

(۳) خوێن گۆڕین؛ خوێن كردنە دەماری نەخۆشەوە.

-transfusible *(adj.).*

transfusion (trans-fū′zhən), *n.* خوێن كردنە نەخۆشەوە؛ خوێن گۆڕین؛ خوێن دان بە نەخۆش:

(The patient was given a blood ~ .)

transgress (trans-gres′, tranz-gres′), *v.t.* (۱) شكاندن (یاسا)؛ پەڕژین شكاندن. (۲) لە سنوور دەرچوون؛ لە ئەندازە بەدەربوون؛ زیادە ڕۆیشتن.

v.i. یاسا شكاندن؛ گوناە كردن؛ تاوان كردن؛ پەڕژین شكاندن.

transgression (trans-gresh′ən), *n.* (۱) یاسا شكاندن؛ گوناە كردن؛ تاوان كردن؛ پەڕژین شكاندن.

(۲) لە سنوور دەرچوون؛ زیادەڕۆیی.

transgressive (trans-gres′iv, tranz-gres′iv), *adj.* (۱) یاسا شكێن؛ گوناەكار؛ پەڕژین شكێن؛ تاوانكار.

(۲) لە سنوور دەرچوو؛ لە ئەندازە بەدەر.

transgresser (trans-gres′ēr, tranz-gres′ēr), *n.* یاساشكێن؛ پەڕژین شكێن؛ گوناەكار؛ تاوانكار.

tranship (tran-ship′), *v.t.* = transship.

transience (tran′shəns), *n.* سەردەمی؛ زوو بەسەرچوون؛ زوو نەمان.

transiency (tran′shən-si), *n.* = transience.

transient (tran′shənt), *adj.* (۱) کاتی، سەردەمی؛ زوو نامێنێ؛ زوو بەسەردەچێ؛ کورت. (۲) گەڕۆک؛ پەفتەنی. *(a ~ laborer)* زوو بەسەردەچێ؛ کورت.

n. (۱) میوانی ڕەفتەنی (بەتایبەتی لە میوانخانەدا) (۲) (ا) کرێکاری گەڕۆک؛ کەسێکە کە بە شوێن نیشتەجێبوونەوە بۆ ئەو شوێنە ب؛ کەسێکی گەڕۆک (۳) گۆڕینی کاتی تەووژمی کارەبا یا قۆڵتەکەی

transilient (tran-sil′i-ənt), *adj.* لە شتێکەوە بە بارودۆخێکەوە بازدەدەر بۆ شتێک یا بارودۆخێکی تر.

transilluminate (trans′i-lū′mə-nāt′), *v.t.* ڕووناکی لێدان یا پیابردنی نەدامێکی لەش بۆ تێڕوانینی (پزیشکەوانی).

-transillumination *(n.).*

transistor (tran-zis′tĕr, tran-sis′tĕr), *n.* (۱) ترانزستەر ئامێرێکی نەئەکتروئیە لە ڕادیۆو شتی تردا بەکاردەهێنرێ. (۲) ڕادیۆی ترانزستەر (هەروەها " transistor radio ") .[Colloq.]

transistorize (tran-zis′tĕr-ɪz′), *v.t.* ترانزستەر تێخستن

transit (tran′sit, tran′zit), *n.* (۱) ترانزێت؛ تێپەڕین؛ تێپەڕبوون (۲) گواستنەوەی خەڵک و شتومەک (بەتایبەتی بەهۆی گواستنەوەی گشتی ناوخۆ وەک پ س) *(people or goods in ~)* (۳) گۆڕین لە بارودۆخێکەوە بۆ یەکێکی تر (مردن، کۆمەڵ لە پڕۆسەیەکی تر ... هتد). (٤) ئامێری گۆشە پێوان (ڕووپێوی). (٥) (ا) تێپەڕینی نەستێرەیەک بە هێڵی درێژدا یا بە بەردەم دووربینەدا. (ب) تێپەڕینی نەستێرەیەکی بچووک بەسەر یەکێکی گەورەدا.

v.t. تێپەڕین (نەستێرەناسی)

v.i. (۱) لە ترانزێتدا بوون؛ پێدا تێپەڕبوون. (۲) تێپەڕین (نەستێرەناسی).

transition (tran-zish′ən), *n.* (۱) گۆڕین لە بارودۆخێک، شێوەیەک، قۆناغێک، کارێک، یا جێگەیەکەوە بۆ یەکێکی تر؛ گۆڕان. (۲) ماوەی گۆڕین؛ سەردەم یا کاتی گۆڕان. (۳) ووشەی پەیوەندی؛ ووشەیەک یا دەستە ووشەیەکە کە بەندێک یا چەند ڕستەیەک دەگەیەنێ بە هی تر (ڕێزمان)؛ ووشەی گواستنەوە. (٤) ناوازی گۆڕین یا گواستنەوە

transitional (tran-zish′ən-'l, tran-sish′ən-'l), *adj.* تایبەتی بە گۆڕین یا گواستنەوە

transitive (tran′sə-tiv), *adj.* (۱) [Rare] . transitional . *(a ~ verb takes an object.)* (۲) تێپەڕ (کردار)

n. کرداری تێپەڕ (ڕێزمان)

transitoriness (tran′sə-tôr′i-nis, tran′zə-tō′ri-nis), *n.* زوو بەسەرچوون؛ زوو نەمان؛ سەردەمێتی؛ کورتی

transitory (tran′sə-tôr′i, tran′zə-tō′ri), *adj.* سەردەمی؛ کاتی؛ زوو بەسەردەچێ؛ زوو نامێنێ؛ کورت.

-transitorily *(adv.).*

translatable (trans-lāt′ə-b'l, tranz-lāt′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ وەرگێڕدرێت؛ وەردەگێڕدرێت (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر).

translate (trans-lāt′, tranz′lāt), *v.t.* (۱) گواستنەوە؛ گۆڕین: (ا) بەرزکردنەوە بۆ ئاسمان (بەبێ مردن). (ب) سەرەک قەشە گواستنەوە. (ج) گواستنەوەی پاشماوەی پیاوێکی ئایینی پیرۆز لە گۆڕێکەوە بۆ یەکێکی تر. (۲) وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین)؛ پەرچەکردن؛ گۆڕین. (۳) گۆڕین (لە مەیدانێکەوە بۆ مەیدانێکی تر). *(to ~ ideas into action)* . (٤) لێکدانەوە (٥) [Archaic or Rare]. شەیداکردن؛ گەشکەدارکردن. (٦) بزواندن بە ڕێکی نەک بە خولانەوە (مەکینەناسی).

v.i. (۱) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین)؛ گۆڕین. (۲) گونجان بۆ وەرگێڕان؛ وەرگێڕان بۆ هەبوون. *(This poetry does not ~ easily.)*

translation (trans-lā′shən), *n.* (۱) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر؛ بەرچەک. (۲) ئەنجامی ئەم وەرگێڕانە؛ دەقی وەرگێڕراو (بەتایبەتی بەرهەمێکی وێژەیی). *(This is a ~ .)* (۳) بزوانی ڕێک نەک خولانەوە (مەکینەناسی).

translator (trans-lā′tĕr, tranz′lā′tĕr), *n.* (۱) پەرچەڤان؛ وەرگێڕ بە نووسین. (۲) interpreter .

transliterate (trans-lit′ə-rāt′, tranz-lit′ə-rāt′), *v.t.* نووسینی زمانێک بە ئەلفوبێی زمانێکی تر (بەپێی دەنگی تیپ و ووشەکان)

transliteration (trans-lit′ə-rā′shən), *n.* (۱) نووسینی زمانێک بە ئەلفوبێی زمانێکی تر (بەپێی دەنگی تیپ و ووشەکان). (۲) ووشە، ڕستە، یا دەقی وەها نووسراو.

translocate (trans-lō′kāt), *v.t.* گواستنەوە؛ لە جێی خۆ لابردن؛ بار گۆڕین.

-translocation *(n.).*

translucence (tranz-lū′s'ns), *n.* ڕۆشنی؛ ڕووناکی. (" translucency " هەروەها).

translucent (trans-lōō′s'nt, tranz-lū′s'nt), *adj.* (۱) ڕۆشن؛ ڕووناک. (۲) نیمچە ڕۆشن؛ نیمچە ڕووناک.

-translucently *(adv.).*

translucid (tranz-lū′sid), *adj.* = translucent.

transmarine (trans′mə-rēn′), *adj.* (۱) بە دەریادا تێپەڕبوو؛ دەریابڕ. (۲) لەدیوی دەریاوەیە.

transmigrant (trans-mī′grənt), *n.* (۱) کۆچکەر (لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر)؛ بارکەر. (۲) کۆچکەرێکە بەڕێوەیە بۆ ئەو وڵاتەی کە بۆی دەچێ.

transmigrate (trans-mī′grāt, tranz-mī′grāt), *v.i.* (۱) کۆچ کردن (لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر)؛ بارکردن. (۲) چوونە ناو لەشێکی کەسێکی تر؛ گوێزانەوەی گیانی مردوو بۆ لەشێکی زیندوو.

-transmigrator *(n.)*; **transmigratory** *(adj.).*

transmigration (trans′mī-grā′shən), *n.* (۱) کۆچ؛ کۆچ کردن (لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر)؛ بارکردن. (۲) چوونە ناو لەشێکی ترەوە (گیانی مردوو)؛ گوێزانەوەی گیانی مردوو بۆ لەشێکی زیندوو. *(the ~ of souls)* .

transmissible (trans-mis′ə-b'l), *adj.* دەنێردرێ؛ دەگوێزرێتەوە؛ دەگەیەنرێ.

-transmissibility *(n.).*

transmission (trans-mish′ən), *n.* (۱) پێ گەیاندن؛ گەیاندن؛ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیشتن؛ بڵاوبوونەوە: *(the ~ of news, disease, etc.)* . (۲) شتی پێ ڕاگەیەنراو یا پێ گەیەنراو؛ بڵاوەنامە؛ نامە. (۳) ناردن (بەرنامە یا شەپۆلی ڕادیۆ). (٤) ترانسمیشن: ئامێری ووزە گەیاندن (ئوتومبیل... هتد).

-transmissive *(adj.).*

transmit (trans-mit′, tranz-mit′), *v.t.* (۱) گەیاندن؛ گواستنەوە. (۲) پێدان؛ بۆ بەجێهێشتن: *(Parents ~ some of their characteristics to their children.)* (۳) پێ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن. (٤) پێدابردن (ڕووناکی، گەرمی، یا دەنگ بە هەوادا). (٥) گەیاندن: *(Iron ~s heat.)* . (٦) گەیاندن (ووزە لە مەکینەوە بۆ پەرەوە وەک ئوتومبیل... هتد). (۷) ناردن (ڕادیۆ)؛ بڵاوکردنەوە

-transmittable; transmittible *(adj.).*

transmittal (trans-mit′'l), *n.* = transmission.

transmitter (trans-mit′ĕr, tranz-mit′ĕr), *n.* (۱) گەیەنەر (مرۆڤ)؛ پێ گەیەنەر؛ نێرەر. (۲) ئامێری ناردن (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن، تەلەفۆن، بروسکە)؛ نێرەر؛ بڵاوکەر

transmogrify (trans-mog′rə-fī′), *v.t.* شێوە گۆڕین بە جۆرێکی

زۆر سەیر: شێوە گۆڕین و تێکدان یا شێواندن.

-transmogrification *(n.)*.

transmontane (trans-mon′tān), *n.* = **tramontane**.

transmutation (trans´mū-tā′shən), *n.* (١) گۆڕین: گۆڕانی تەواو. (٢) [Rare]، گۆڕانی هەمیشەیی. (٣) بەناو گۆڕینی کانزای بێ نرخ بۆ زێڕ و زیو (کیمیاگەری کۆن). (٤) گۆڕانی توخمی (فیزیا).

-transmutational; transmutative *(adj.)*.

transmute (trans-mūt′, tranz-mūt′), *v.t.* گۆڕین (شێوە، توخم، بارودۆخ، ماددە... هتد).

-transmutability *(n.)*; **transmutable** *(adj.)*; **transmutableness** *(n.)*.

transoceanic (trans´ō-shi-an′ik), *adj.* (١) زەریایی؛ بە زەریادا تێپەڕبوو. ٢) لەودیوی زەریاوەیە؛ لە پشت زەریاوە.

transom (tran′səm), *n.* (١) (أ) داری سەر دەرگا. (ب) داری ئاسۆیی بەینی پەنجەرە؛ داری ئاسۆیی بەینی دەرگا و پەنجەرەی سەری. (٢) پەنجەرەی بچووکی سەر دەرگا یان پەنجەرەیەکی گەورە. (٣) (أ) داری ئاسۆیی خاچو سێدارە. (ب) دەستەک (کەشتی).

transonic (tran-son′ik), *adj.* = **transsonic**.

transpacific (trans´pə-sif′ik), *adj.* (١) (ڕەڕیای) پاسیفیک بڕ؛ بە (زەریای) پاسیفیکدا تێپەڕ دەبێت. (٢) لەودیو زەریای پاسیفیکەوە.

transparence (trans-pâr′əns), *n.* پۆشنی؛ ڕووناکی

transparency (trans-pâr′ən-si), *n.* (١) پۆشنی؛ ڕووناکی. (٢) پارچەیەک شتی پۆشنە وەک پلاستیک و ڤێنەو نووسراوی لەسەر کراوە کە ڕووناکی حرایە سەر و ڤێنەو شتە نووسراوەکان دەردەکەون.

transparent (trans-pâr′ənt), *adj.*. *(~ cloth)* (١) پۆشن؛ ڕوون. *(a ~ lie; a man of ~ honesty)* (٢) دیار؛ ئاشکرا؛ لەڕوو. *(a writer with a ~ style)* (٣) ڕوون.

-transparently *(adv.)*; **transparentness** *(n.)*.

transpierce (trans-pêrs′), *v.t.* (١) کونا و دەرکردن؛ دیواودەرکردن (٢) کونکردن؛ سمین.

transpiration (tran´spə-rā′shən), *n.* ئاودەردان (ڕووەک)؛ ئارەق دەردان؛ ئارەق دەرکردن.

transpire (tran-spīr′), *v.t.* ئارەق پێ کردن؛ ئارەق پێ دەردان؛ ئاو پێ دەردان (ڕووەک).

v.i. (١) ئارەق کردن؛ ئارەق دەردان؛ ئاو دەردان (ڕووەک). (٢) دادان: لێوە هاتنە دەرەوە؛ دەردان؛ دەڵێن. (٣) دەرکەوتن؛ ئاشکرابوون. *(It ~d that the fire was caused by a carless smoker.)* (٤) ڕوودان. *(Important events ~d last week.)*.

transplant (trans-plant′, trans-plänt′), *v.t.* (١) هەڵکەندن لە شوێنێک و ڕواندن لە شوێنێکی تر. (٢) خەڵک هەڵکەندن لە شوێنی خۆیان و جێنشێن کردنیان لە شوێنێکی تر؛ گواستنەوە. (٣) نەندام یا شانە لە کەسێک وەرگرتن و ڕواندنی لە کەسێکی تردا (نەشتەرگەری).

v.i. (١) گواستنەوە و ڕواندن. (٢) بەرگەی گواستنەوە و ڕواندن لە شوێنێکی تر دەگرێت؛ دەتوانرێت هەڵکەندرێت و لە شوێنێکی تر بڕوێندرێت. *(Some plants do not ~ as well as others.)*

n. (١) گواستنەوە و ڕوان. (٢) شتی گوێزراوە و ڕوێندراو (ڕووەک، ئەندامی لەش).

-transplantation *(n.)*; **transplanter** *(n.)*.

transpolar (trans-pō′lēr), *adj.* تەوەرب؛ تەوەری باکووری یا باشووری دەبڕێت.

transponder (trans-pon′dĕr), *n.* لاسلکی یا ڕادیاری نامە وەرگرو نێردەر

transpontine (trans-pon′tīn, trans-pon′tēn), *adj.* (١) لەوبەر

ڕەدەوە. (٢) تایبەتی بە دیوی باشووری ڕوباری " تێمس " لە لەندەن.

transport (trans-pōrt′, trans-pōrt′), *v.t.* (١) گواستنەوە (بە هۆی هاتوچۆ)؛ گوێزانەوە؛ بردن. (٢) گەشکەدارکردن؛ شێت و شەیدا کردن (٣) لە وڵات دوورخستنەوە (بەتایبەتی تاوانکار)؛ دەرکردن. (٤) [Obs.]، کوشتن.

n. (١) گواستنەوە (بۆ شوێنی دوور)؛ گوێزانەوە؛ بردن. (٢) گەشکە؛ شەیدایی. (٣) کەشتی سەربازو کەرەسەی سوپا گواستنەوە. (٤) فڕۆکەی گەورەی ڕێبواروبار. (٥) تاوانکاری دوورخراوە لە وڵات.

-transportability *(n.)*; **transportable** *(adj.)*; **transporter** *(n.)*.

transportation (trans´pēr-tā′shən), *n.* (١) گواستنەوە؛ گوێزانەوە؛ هاتوچۆ (٢) هۆی گواستنەوە؛ هۆی هاتوچۆ. *(Their ~ was camel.)* (٣) کرێی هاتوچۆ یا گواستنەوە. (٤) بلیتی هاتوچۆ؛ تکت. (٥) دوورخستنەوە لە وڵات (تاوانکار)؛ دەرکردن.

transpose (trans-pōz′), *v.t.* (١) [Rare]، گواستنەوە. (٢) جێ گۆڕکێ پێ کردن؛ ئاڵوگۆڕ پێ کردن؛ جێ گۆڕینەوە؛ *(to ~ the words in a sentence)* (٣) ئاڵوگۆڕکردنی لاکانی کێشەی جەبری. (٤) گۆڕینی پلەی مۆسیقا. (٥) [Obs.]، گۆڕین (شێوە).

v.i. (١) گۆڕینی پلەی مۆسیقا. (٢) بۆ جێ گۆڕکێ گونجان.

-transposable *(adj.)*.

transposition (trans´pə-zish′ən), *n.* (١) جێ ئاڵوگۆڕکردن؛ جێ گۆڕکێ. (٢) شتی جێ گۆڕکێ پێ کراو.

transsexual (trans-sek′shōō-əl), *adj.* (١) پیاوی سەر ژنانی؛ کچە کوپانی؛ پیاوێکە کە هەز دەکات ژن بوایە؛ ژنێکە کە هەز دەکات پیاو بوایە. (٢) پیاوێکە کە خۆی دەکات بە ژن بە نەشتەرگەری؛ ژنێکە کە خۆی دەکات بە پیاو بە نەشتەرگەری.

transship (trans-ship′, tran-ship′), *v.t.* گواستنەوە لە کەشتی، شەمەندەفەر، یا ئوتومبیلێکەوە بۆ یەکێکی تر بۆ ناردن.

v.i. بار گواستنەوە لە کەشتێیەکەوە بۆ یەکێکی تر بۆ ناردن.

-transshipment *(n.)*.

transsonic (trans-son′ik, tran-son′ik), *adj.* بە خێرایی دەنگ دەڕوات.

transubstantiate (tran´səb-stan′shi-āt´), *v.t.* (١) گۆڕین (لە ماددەیەکەوە بۆ ماددەیەکی تر). (٢) گۆڕینی نان و مەی بۆ لەش و خوێنی عیسا (شێوەی خواهانە).

-transubstantiation *(n.)*.

transudate (tran′soo-dāt´, tran′syoo-dāt´), *n.* *Also* **transudation,** (١) شلەی دەردراو؛ شلەی تێزاو (٢) شلە دەردان؛ ئاو دەردان؛ دەڵێن؛ تێزان.

transude (tran-sōod′, tran-sūd′), *v.i.* شلە دەردان؛ ئاو دەردان؛ ئارەق دەردان؛ تێزان؛ لێوە هاتن.

v.t. ڕێگەدان (بۆ پێدا ڕۆیشتن)

transvalue (trans-val′ü), *v.t.* سەرلەنوێ هەڵسەنگاندن؛ هەڵسەنگاندن بەپێی پێوەری نوێ.

transversal (trans-vūr′s'l, tranz-vūr′s'l), *adj.* لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ

n. هێڵێکە کە دوو هێڵی تر یا زیاتر دەبڕێ.

transverse (trans-vūrs′, tranz-vūrs′), *adj.* لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ.

n. داری ڕایەڵ کراو لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ دەستەک؛ نیرگە.

transvestism (trans′ves-tiz′m), *n.* *Also* **transvestitism,** (١) حەزی ژن و پیاو بە خۆگۆڕین و جلی یەکتر لەبەرکردن.

(٢) ئەم خۆگۆڕینو جلی یەکتر لەبەرکردنە.

transvestite (trans-ves′tīt), *n.* ژن یا پیاوێکە کە حەز لە خۆگۆڕینو جلی ئەوی تر لەبەرکردن دەکات.

trap (trap), *n.* (١) تەڵە؛ داو. (٢) پیلان. (٣) بۆنگیر. بۆرییەکی چەماوەیە لە شێوەی (U) یا (S) دا کە دەبەسترێت بە بۆری ئاوەڕۆی ئاومالەوە ئاوی تێدا دەمێنێتەوە بەم جۆرە ڕێگە لە گەڕانەوەی بۆنی پیس و هەوا دەگرێ. (٤) ئامێرێکە بۆ تۆپو شت هاویشتن بە هەوادا بۆ تەقەلێکردن. (٥) گالیسکەی سووکی دووپێچکەیی یەک ئەسپی. (٦) rattle-trap (٧) trap door. (٨) (*pl.*) ئامێرێکی مۆسیقاییە کە ئێی دەدرێ بۆ ئەوەی لێدرێ (تەپڵ، زەنگ، زیلی مس هتد). (٩) [Slang]، دەم؛ زار. (١٠) کەندوکۆسپو داوی یاری گۆڵف: *(a sand ~)*.

v.t. (١) بە تەڵە گرتن (٢) گرتن بە داوەوە؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن. (٣) ڕێگە لە بۆنی پیس گرتن بە بۆری چەماوە (ژمارە سێ ببینە). (٤) ئەم جۆرە بۆرییە پێوەبەستن.

v.i. (١) تەڵە ئاژەوە. (٢) تەڵە ئاژەوە بۆ گیانەوەری کەوڵدار (بۆ فرۆشتن).

trap (trap), *n. Also* **traprock,** جۆرە بەردێکی ڕەشی ئاگرپژێنییە.

trap (trap), *v.t.* [Obs.], سەرزیر لێکردنو گێسووگوڵنگ لە ئەسپ دان.

n. (١) ، [Obs.] ، سەرزینو گێسووگوڵنگی ئەسپ. (٢) (*pl.*) [Colloq.]، جانتاو شتومەکی کەسێک.

trapan (trə-pan′), *n. & v.t.* = **trepan.**

trap door, دەرگایەکی ئاسۆیی نهێنێییە لە زەمینەی ژوور یا بنمیچدا.

trapeze (trə-pēz′, tra-pēz′), *n.* (١) جۆڵانێی تەنافبازو وەرزشکار. (٢) **trapezium** (1 & 2).

trapeziform (trə-pē′zə-fôrm′), *adj.* لەبزێنەیی

trapezium (trə-pē′zi-əm), *n.* (١) لەبزێنەیی خوار. وێنەیەکی چوارلایی‌یە هێڵەکانی هیچیان هاوڕێک نین. (٢) [British]، **trapezoid**. (٣) ئێسقانی بنی کەڵەموست

trapezius (trə-pē′zi-əs), *n.* ماسولکەی پشتی مل و شانو سنگ (کە سەر ڕادەگرێ).

trapezohedron (trə-pē′zə-hē′drən), *n.* بلووری ڕوو لەبزێنەی ناڕێک

trapezoid (trap′ə-zoid′), *n.* (١) وێنەیەکی چوارلایی‌یە دووانیان هاوڕێکن. (٢) [British]، **trapezium**. (٣) ئێسقانی بنی پەنجەی دۆشاوەژە.

trappean (trap′i-ən, trə-pē′ən), *adj. Also* **trappous,** وەک بەردی ئاگرپژێنی "تراپ".

trapper (trap′ər), *n.* ئێچیرەوان یە تەڵە (بۆ کەوڵی ئێچیرەکە).

trappings (trap′iŋz), *n.pl.* (١) سەرجڵو گێسووگوڵنگی ئەسپ. (٢) جلی جوانو نەقشو نیگارو شتی ڕازاندنەوە؛ تەنتەنە؛ نیشانی جوان: *(the ~ of power; Although the king had all the ~ of royalty, he had very little real power.)*

Trappist (trap′ist), *n.* کەشیش یا ووشکەسۆفی پەرستگای "لاتراپ" کە هەرگیز قسە ناکەن.

adj. تایبەتی بەهە کەشیش یا ووشکەسۆفیانە.

trapshooting (trap′shōōt′iŋ), *n.* نیشان گرتنەوە لە کۆتری گلینەو تۆپی شووشەی بە هەوادا هاوێژراو.

-trapshooter *(n.).*

trash (trash), *n.* (١) لۆقوپۆپی بڕاو و فڕێدراو؛ چڵو چێوو گەڵا و تونکڵەدار هتد (٢) زبڵ؛ خاکوخۆڵ؛ پاشماوە؛ سەرکۆزە (٣) ، (١) قسەو بیروڕای هیچوپووچ و بێ ماناء (ب) بەرهەمی وێژەیی و هونەری هیچوپووچ (٤) ، (١) کەسێکی بێ نرخ و هیچوپووچ (ب) کۆمەڵە خەڵکی بێ نرخ و نەزانو هیچوپووچ؛ پووتەوپووتە

(٥) سەرکۆزەری قامیشی شەکر.

v.t. (١) لۆقوپۆپ و گەڵای ووشک لێکردنەوە. (٢) فڕێدانە ناو تەنەکەی زبڵەوە؛ فڕێدان. (٣) تێک‌وپێکدان؛ وەک کەڵاوە لێکردن؛ وێرانکردن: *(They ~ed the house and left.)*

trash (trash), *v.t.* [Obs.] ، (١) ، پەشمەکردن (تانجی و سەگی ڕاو). [Archaic]، (٢) بەستنەوە؛ جڵەوگرتن.

n. [British Dial.], پەشمە؛ پەشوە.

trash-bin (trash′bin′), *n.* زبڵدانی گەورە.

trash-can (trash′kan′), *n.* زبڵدان؛ تەنەکەی خۆڵ.

trashy (trash′i), *adj.* بێ نرخ؛ هیچوپووچ؛ پیس و بۆگەن: *(~ ideas, writings, people, etc.)*

-trashily *(adv.)*; **trashiness** *(n.).*

trass (tras), *n.* بەردی ئاگرپژێنی (لە چیمەنتۆدا بەکاردەهێنرێ).

trauma (trô′mə, trou′mə), *n.* (١) (ا) برین؛ بریندار. (ب) ئەنجامی ئەم بریندارییە لەسەر مێشکو هەست. (٢) خوریە؛ کارەساتێکی ناخۆشە کە لەبیر ناچێتەوە؛ بریندارییونی هەست و نەست؛ ڕاتەکان (دەروونناسی)

traumatic (trô-mat′ik), *adj.* (١) خوریەیی؛ زۆر ناخۆش؛ ڕاتەکێن (دەروونناسی)؛ هەست و نەست بریندارکەر: *(a ~ experience)*. (٢) هی دەرمانکردن؛ دەرمانکەری.

-traumatically *(adv.).*

traumatism (trô′mə-tiz′m), *n.* (١) برین؛ بریندار. (٢) ئەنجامی ئەم بریندارییە لەسەر هەست و نەست.

traumatize (trô′mə-tīz′), *v.t.* (١) بریندارکردن؛ زامدارکردن. (٢) خوریە لێدان؛ هەست و نەست بریندارکردن؛ ئازاردان (دەروونناسی).

travail (trav′āl, trav′l), *n.* (١) ڕەنج؛ هەوڵ؛ تێکۆشان؛ ئارەق ڕشتن. (٢) ژان (منداڵبوون). (٣) ئازاری تیژ؛ ئێشو ئازاری زۆر؛ ژان.

v.i. (١) ڕەنجدان؛ تێکۆشان؛ ئارەق ڕشتن؛ زۆر هەوڵدان. (٢) ژان گرتن.

trave (trāv), *n.* (١) (ا) دەستەک؛ داری دارەڕا. (ب) بەشێکی بنمیچی بە دەستەک کراو. (٢) چوارچێوەیەکە ئەسپی سێرکی تێدا دەبەسترێتەوە لەکاتی نآل کردندا.

travel (trav′l), *v.i.* (١) گەشت کردن؛ چوون بۆ گەشت؛ گەڕان. (٢) هاتوچۆکردن بە ئیش (وەک فرۆشیاری گەڕۆک). (٣) بزوان (ڕووناکی، دەنگ)؛ ڕۆیشتن: *(Light ~s faster than sound.)* (٤) هاودەمی کردن؛ لەگەڵ هەڵسانو دانیشتن: *(He ~s in wealthy circles.)* (٥) گوێزانەوە. (٦) [Colloq.]، خێرا ڕۆیشتن.

v.t. ڕێبڕینی گەشت؛ پێدا گەڕان؛ پێدا گەشت کردن.

n. (١) گەشت؛ گەشت کردن؛ گەڕان. (٢) (*pl.*)، (ا) گەشتو گەڕانی کەسێک یا دەستەیەک (ب) گەشتنامە (٣) هاتوچۆ؛ بزوان؛ جوڵە (٤) هاتوچۆ بەسەر ڕێگەیەکی تایبەتی‌یەوە (ئوتومبیل، کەشتی، کاروانچی...هتد). (٥) (ا) بزوان (مەکینەناسی). (ب) ماوەی ئەم بزوانە.

travel agency, دەڵاڵخانەی گەشت.

travel agent, دەڵاڵی گەشت.

traveled, travelled (trav′ld), *adj.* (١) گەشتی زۆر کردووە؛ زۆر گەڕاوەو شارەزایە. (٢) هاتوچۆی زۆر پێدا دەکرێ *(a ~ road)*

traveler, traveller (trav′l-ər, trav′lər), *n.* (١) گەشتیار؛ کاروانی؛ ڕێبوار؛ ڕەوەند. (٢) کەسێکە کە زوو زوو دەچێ بۆ گەشت؛ گەڕۆک. (٣) [Chiefly British] **traveling salesman**. (٤) (ا) ئەڤێەکە کە بە پەتێک یا شیشێکدا دێتو دەچێ (کەشتیوانی) (ب) ئەم پەتە یا شیشە.

traveler's check, چەکی گەشتیار؛ چەکی ڕێنوار.

traveling salesman, فرۆشیاری گەڕۆک (بۆ خۆی یا بۆ کۆمپانیایەک).

travelogue, travelog (trav′ə-lôg′, trav′ə-log′), *n.* گەشت نامە. (۱) فیلمی گەشت (ب) دوانینک بە وێنەوە دەربارەی گەشت.

traversal (trav′ĕr-s'l), *n.* بەڕێنەوە؛ بڕین (هاتوچۆ).

traverse (trav′ĕrs, trə-vûrs′), *v.t.* (۱) پێدا پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن. (ب) هاتوچۆکردن؛ چوون‌و هاتن.

۲) لابەلا پێدا ڕۆیشتن؛ قەدبڕکردن. (۳) دژ وەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگرتن.

٤) باش لێ ووردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوە.

٥) خولاندنەوە بە دەوری خۆیدا (تۆپ بۆ تەقاندن).

٦) حاشاکردن (دادگا)؛ بە درۆ خستنەوە.

v.i. ۱) پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن؛ بڕین؛ بەسەردا پەڕینەوە.

۲) هاتوچۆکردن؛ هاتن‌و چوون

۳) خولانەوە بە دەوری خۆدا؛ سووڕانەوە؛ چەرخان.

٤) بە پێچاوپێچ بە کەردا خلیسکان (بەفرەخلیسکێ)؛ بە پێچاوپێچ بە گەردا سەرکەوتن؛ لابەلا ڕۆیشتن (ئەسپ).

n. ۱) (ا) هێڵێکە کە چەند هێڵێکی تر دەبڕێ.

ب) دەستەڵ؛ داری بەسەردا رایەڵ کراو.

ج) پەردەی لەم سەرەوە بۆ ئەوسەر (د) دیواری سەنگەر.

٤) باڵکۆن یا تارمەیەکە بە درێژایی خانوویەک

و) هێڵی ڕاستی ڕووپێوان.

۲) (ا) کۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست (ب) تێپەڕبوون؛ پێدا یا بەسەردا ڕۆیشتن

۳) (ا) ڕۆیشتنی پێچاوپێچ (بەفرەخلیسکێ).

ب) بزوان بە لادا؛ جوولەی لەملاوە بۆ ئەولا.

ج) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ چەرخە؛ خول؛ سوور.

٤) پارچەی مەکینەیەکە کە بزوانی پێچاوپێچ، ئەملا بۆ ئەولا، یا خولاوە بە ئەنجام دەگەیەنێ. (٥) ڕێ؛ ڕێی بەڕێنەوە یا تێپەڕبوون؛ ڕێڕەو.

٦) (ا) ڕێی پێچاوپێچی کەشتی (بۆ بەرهەڵستی کردنی با).

ب) قۆناغێکی ئەم جۆرە ڕێگەیە یا ڕۆیشتنە.

۷) حاشا (دادگا)؛ حاشاکردن؛ بە درۆ خستنەوە.

adj. ۱) لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم بەر بۆ ئەوبەر؛ ئەم بەرو ئەوبەری

۲) تایبەتی بە پەردەی بە لادا کراوە.

-traversable *(adj.)*; **traverser** *(n.)*.

travertin (trav′ĕr-tin), *n.* = travertine.

travertine (trav′ĕr-tin, trav′ĕr-tēn′), *n.* بەردەگەچ.

travesty (trav′is-ti), *n.* (۱) دەمەلاسکێ؛ لاسایی لاقرتی‌یانە؛ لاسایی کردنەوە. (۲) وێنەی سەیرو شێواوی شتی ڕاستەقینە؛ شێوەی درۆزنە؛ نموونەی بێ ماناو شێواو. *(The trial was a ~ of justice.)*

v.t. لاسایی کردنەوە بۆ گاڵتەپێکردن؛ دەمەلاسکێ کردن.

travois (trə-voi′), *n. Also* travoise, گالیسکەیەکی سەرەتایی هیندی‌یە ئەمەریکایی‌یەکانە

trawl (trôl), *n.* (۱) تۆری گەورەی ڕاوەماسی (بەلەمی ڕاوەماسی بە دوای خۆیدا ڕایدەکێشێت). (۲) setline.

v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بە تۆر

trawler (trôl′ĕr), *n.* ۱. ڕاوەماسی کەر بە تۆر

۲. بەلەمی ڕاوەماسی (ورشەی پێشوو ببینە).

tray (trā), *n.* ۱. سینی.

۲. پڕ سینی‌یەک؛ سینی‌یەک شت *(a ~ of food)*.

۳. چەکەمەچ؛ چاوی دۆلاب

treacherous (trech′ĕr-əs), *adj.* (۱) ناپاک؛ نەمێنگر؛ پەیمان شکێن *(a ~ person, act, etc.)*

۲. پشت پێ نەبەستراو؛ خراپ؛ هەر بە ڕووانەت باش. *(~ weather, rocks, etc.)*

-treacherously *(adv.)*; treacherousness *(n.)*.

treachery (trech′ĕr-i), *n.* ۱. ناپاکی؛ نەمێنگری؛ پەیمان شکێنی

(۲) کارێکی ناپاکانە؛ نموونەیەکی نەمێنگری یا ناپاکی.

treacle (trē′k'l), *n.* (۱) دەرمانی ژەهر؛ دژە ژەهر. (ب) دەرمان؛ چارە؛ دەرمانی کاریگەر. (۲) [British] molasses.

-treacly *(adj.)*

tread (tred), *v.t.* (۱) پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێ بەسەردا ڕۆیشتن؛ بە پێ ڕۆیشتن؛ کوتان (پێ).

(۲) پەیڕەوی کردن بە ڕۆیشتن، هەنگاونان، سەما... هتد

(۳) پێ خستنە سەر؛ پێ پیانان؛ پێشێل کردن؛ پەستنەوە

(٤) بە زۆر هێنانە ژێر بار؛ پێپەست کردن (چەوساندنەوە)

(٥) لێ پەڕین (باڵندەی نێر)؛ جووت بوون لەگەڵ؛ سواربوون

(٦) کردن بە ڕێچکە یا ڕێ (بە پێدا ڕۆیشتن): *(The cattle had trodden a path to the pond.)*

(۷) تایە دەورگرتن؛ لاستیکی تازە تێگرتنی تایەی ئوتومبیل.

v.i. (۱) بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن: *(She trod lightly in order not to wake the baby.)*

(۲) (~ on)، هەنگاونان.

(۳) (~ on ; ~ upon)، پێ پیانان؛ پێشێل کردن.

(٤) پەڕین (باڵندە)؛ جووت بوون.

n. (۱) [Rare] ، شوێن پێ؛ جێ پێ.

(۲) بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن؛ پێدا ڕۆیشتن.

(۳) دەنگی پێ؛ دەنگی ڕۆیشتن؛ جۆری ڕۆیشتن.

(٤) ئەوەی کەسێک یا شتێک بەسەریدا دەڕوات یا پێی دەڕوات؛ ئەو بەشەی بەر زەوی دەکەوێ (بنی پێڵاو، سەری هێڵی ئاسن. دیوی دەرەوەی تایەی ئوتومبیل، سەری پلە پەیژە و پلەی پێ پلیکانە... هتد.

tread in a person's footsteps, لەسەر ڕێو شوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.

tread on air, هەست بە خۆشی کردن؛ زۆر دڵخۆش بوون.

tread on one's toes, زوێرکردن؛ هەست بریندارکردن؛ دڵ ئێشاندن.

tread water. پێ مەڵە کردن.

treadle (tred′l), *n.* پایەدەری مەکینەی جل دووڕین.

v.t. ئیش پێکردنی ئەم پایەدەرە یا بەکارهێنانی.

treadmill (tred′mil′), *n.* (۱) ئاشی پێ پیانان: (ا) ئاشێکە لە کۆندا دەگەڕا بە ڕۆیشتن بەسەر چەرخێکی گەورەی خولاوە لە جێی خۆیدا. (ئەمە زوو بەکاردەهێنرا بۆ سزادانی زیندانیو وەرزش پێکردنیان). (ب) ئاشێکە بە ڕۆیشتنی ئەسپ دەگەڕێ بەسەر قایشێکی پانی هەمیشە خولاوە لە جێی خۆیدا. (۲) قایشێکی پانی هەمیشە خولاوە؛ لە جێی خۆیدا کەسێکی بەسەردا دەڕوات بۆ ئەوەی بزانێ ئەخۆشی دڵی هەیە یاخود نا. (۳) ئیشی ووشک‌و ناخۆش‌و دوایی نەهاتوو

treason (trē′z'n), *n.* (۱) ناپاکی دژی وواڵت‌و گەل.

(۲) [Rare]، پەیمان شکێنی؛ نەمێنبڕی؛ دەستبڕی

treasonable (trē′z'n-ə-b'l), *adj.* ناپاک (بەرامبەر گەل‌و وواڵت)؛ تایبەت بە ناپاکی: *(a ~ speech)*.

treasonous (trē′z'n-əs), *adj.* = treasonable.

treasure (trezh′ĕr), *n.* (۱) گەنجینە؛ سامان؛ خەزنە؛ پارەو خشڵ‌و شتی تری بەنرخ. (۲) کەسێک یا شتێکی بەنرخ

v.t. (۱) هەڵگرتن؛ خستنە گەنجینەوە؛ پاشەکەوت کردن؛ کۆکردنەوە

(۲) زۆر لا بەنرخ بوون؛ زۆر بەنرخ دانان: *(He ~s the watch his mother gave him. I ~ your friendship.)*

treasure house, گەنجینە؛ سامانخانە.

treasurer (trezh′ĕr-ĕr), *n.* گەنجینەوان؛ خەزنەدار: *(the ~ of a club)*

treasure-trove (trezh′ĕr-trōv′), *n.* (۱) گەنجینە یا خەزنەی شاراوەی دۆزراوەی بێ خاوەن. (۲) شتێکی دۆزراوەی بەنرخ

treasury (trezh′ĕr-i), *n.* (۱) گەنجینە؛ سامانخانە.

(۲) گەنجینەی گشتی یا کۆمپانیایەک.

(٣) پارەو سامانی ناو ئەم گەنجینەیە (٤) [T-]، وەزارەتی دارایی؛ دارایی.
(٥) کۆمەڵێک بەرهەمی هونەری و وێژەیی بەنرخ. *(a ~ of verse)*.

treasury note, مرواتامەی دارایی (کە وەزارەتی دارایی دەریدەکات).

treat (trēt), *v.i.* (١) سەودا‌کردن؛ سەوداگەری کردن
(٢) ویرکردن؛ پارە بۆ دان.

v.t. (١) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە (بە شێوەیەکی تایبەتی).
(He ~s the subject of abortion thoroughly in his book.)
(٢) وا دانان؛ وا سەیرکردن. *(He ~ed the mistake as a joke.)*.
(٣) ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جوولانەوە. *(He ~s his wife badly.)*.
(٤) ویرکردن *(He ~ed her to dinner.)*
(٥) دەرمانکردن؛ چارەکردن.

n. (١) نۆبەر دەعوەت.
(٢) ویرکردن؛ دەعوەت کردن؛ نۆرەی ویرکردن.
(It is my turn to ~ today.)
(٣) خۆشی؛ شتێکی خۆش. *(It is a ~ to see the city with you.)*.

treat of, لێدووان؛ باسکردن؛ لێکۆڵینەوە.

treatise (trē′tis), *n.* (١) زانستنامە؛ ناميلكە؛ لێکۆڵینەوەی نووسراو؛ لێدووان (٢) [Obs.]، چیرۆک؛ گێڕانەوە.

treatment (trēt′mənt), *n.* (١) ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جوولانەوە.
(٢) چارەکردن؛ دەرمانکردن؛ دەرمان؛ چارە.

treaty (trē′ti), *n.* (١) ڕێکەوتن (٢) [Obs.]، گفتوگۆ
(٣) [Obs.]، تکا؛ داوا؛ پارانەوە (٤) (ا) پەیمان (مێژ دەوڵەتان).
(ب) بەڵگەنامەی ئەم پەیمانە

treble (treb′l), *adj.* (١) سێ ئەوەندە
(٢) تایبەت بە دەنگی هەرە بەرزی ئۆپەرا
(٣) زیەل؛ بەرزو ناساز؛ تیژ (دەنگ).

n. (١) سۆپرانۆ؛ بەرزترین دەنگی ئۆپەرا.
(٢) گۆرانی بێژ یا نامێری مۆسیقای ئەم دەنگە بەرزە.
(٣) دەنگی بەرزو ناساز؛ زیەل؛ دەنگی تیژ

v.t. کردن بە سێ ئەوەندە

v.i. بوون بە سێ ئەوەندە

-trebleness *(n.)*; **trebly** *(adv.)*.

trebuchet (treb′yoo-shet′), *n. Also* **trebuket.** مەنجەنیق؛ نامێرێکی جەنگی بەردهاوێژی کۆنە

trecento (trə-chen′tô), *n.* سەدەی چواردەهەم لە هونەرو وێژەی ئیتاڵیدا.

tree (trē), *n.* (١) دەرەخت؛ دار؛ دارو دەرەخت
(٢) پێچك یا دەوەنی دەرەخت ناسا *(a rose ~)*.
(٣) دار؛ دەستەك؛ کۆڵەکە؛ ستوونی دار؛ مێخ
(٤) سێدارە. (٥) **family tree** (٦) بلووری دەرەخت ناسا (کیمیا).
(٧) کورتەی ئەم ووشانەیە **christmas tree; boot tree; saddletree**.
(٨) شتێکی لە دەرەخت چوو *(a clothes ~)*.
(٩) [Archaic]، [T-]، سێدارەی عیسا.

v.t. (١) ڕاهێنان سەر دارێك؛ پەنا پێ بردنە سەر دار (٢) پێلاو لە قاڵب دان.
(٣) [Colloq.]، تەنگەتاو کردن؛ بەگیرهێنان؛ تەنگ پێ هەڵچنین.

up a tree, [Colloq.]، تەنگەتاو؛ تەنگ پێ هەڵچنراو؛ بەگیرهێنراو؛ پێ لێ گیراو؛ لە بارودۆخێکی شڵۆقدا بوون.

tree fern, کەرەوزە کێوپەڵەی گەورە؛ قژە کەنیشکی گەورە؛ دارە سەرخەس.

tree frog, بۆقی دار. جۆرە بۆقێکی بچووکە لەسەر دارو دەرەخت دەژی. (هەروەها " tree toad ").

tree heath, brier.

tree house, خانوچکەی سەر دار (بۆ یاری منداڵان).

tree line, = timberline.

tree nail, بزماری دار؛ بەپوولە دارێکە دارو تەختەی پێ دەدرێ لەیەك (کە تەر بوو دەنارسێ لەبەرنەوە لە کەشتی دروستکردندا بەکاردەهێنرێ).

tree of heaven, = ailanthus.

tree of knowledge, داری زانین؛ ئەو دارەی بەهەشتە کە خوا بەرەکەی لە نادەم و حەوا قەدەغە کردبوو بەڵام ئەوان لێیان خواردو دەرکران لە بەهەشت (قورئان و ئینجیل).

tree surgeon, نەشتەرگەری دار؛ کەسێکە شارەزای دارو درەختە.

tree surgery, نەشتەرگەری دار؛ لۆ‌وپۆپی ووشك لێکردنەوە و جێی بڕینی تازە چارەکردن.

tree toad, = tree frog.

treetop (trē′top′), *n.* پۆپەی دار؛ تەوقەسەری درەخت.

trefoil (trē′foil), *n.* (١) سێپەڕە؛ وێنجە.
(٢) خەشڵ، دروشم، یا شتی ڕازاندنەوەی تری سێپەڕە.

trehalose (trē′hə-lōs′), *n.* تریهالۆز؛ شەکرێکی بلووریيە لە هەوێنو قارچك و کەپوو دەردەهێنرێ.

trek (trek), *v.i.* (١) بە گالیسکەی گا ڕۆیشتن یا ڕەوکردن.
(٢) بە هێواشی و بە گران ڕۆیشتن؛ خۆ بەکێش کردن؛ پێنگە کوتان.

v.t. گالیسکە ڕاکێشان (گا).

n. (١) (ا) ڕەو بە گالیسکەی گا. (ب) قۆناغێکی ئەم ڕەوە یا گەشتە
(٢) (ا) گەشت. (ب) قۆناغ (٣) ڕەو؛ ڕەوکردن؛ کۆچ؛ کۆچی بە کۆمەڵ
-trekker *(n.)*.

trellis (trel′is), *n.* (١) کەپرۆکە؛ چوارچێوەی تەنراو بۆ پیاهەڵگەڕانی ڕووەك. (٢) کەپر؛ سایبات.

v.t. (١) کەپرۆکە بۆ کردن. (٢) خستنە سەر یا هەڵگەڕاندن بە کەپرۆکەدا (دارەمێو و ڕووەکی خۆهەڵواس). (٣) چنین؛ وەك تەیمان لێکردن.

trelliswork (trel′is-wûrk′), *n.* = latticework.

trematode (trem′ə-tōd′, trē′mə-tōd′), *n.* کرمێکی پانکەلەی مشەخۆرە.

tremble (trem′b′l), *v.i.* (١) لەرزین؛ هاتنە لەرزین؛ مووچڕك پێدا هاتن؛ تەزوو پێدا هاتن. (٢) ترسان؛ تۆقین؛ زۆر مەراق بوون؛ *(I ~ for your safety.)*

(٣) لەبینەوە؛ لەرەلەرکردن.

n. (١) لەرزین؛ گیان لەرزین؛ مووچڕك؛ تەزوو؛ لەرزەلەرز؛ لەرزە.
(٢) *(pl.)*، لەرزۆکی؛ نەخۆشیيەکی ژەهراوی‌یە تووشی ئاژەڵ و ڕەشەوڵاخ دەبێت لە خواردنی گیای ژەهراوی و نیشانەکانی لەرزین و نووچدانە

trembly (trem′bli), *adj.* لەرزۆك.

tremendous (tri-men′dəs), *adj.* (١) تۆقێنەر؛ ترسناك.
(٢) (ا) زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ مەزن. *(a ~ task)*.
(ب) [Colloq.]، زۆرباش؛ سەرناسا؛ نایاب.
-tremendously *(adv.)*; **tremendousness** *(n.)*.

tremolite (trem′ə-līt′), *n.* تریمولیت؛ کانزایەکە لە سلیکاتی کالسیۆم و مەگنیسیۆم پێکدێت.

tremolo (trem′ə-lō′), *n.* (١) لەبینەوە (مۆسیقا)؛ لەرە؛ لەرزە.
(٢) نامێری لەراندنەوە (لە نۆرگەندا).
(هەروەها " tremolant " ، " tremulant ").

tremor (trem′ər, trē′mər), *n.* (١) لەرزین؛ لەرزە.
(He suffered from a nervous ~.)
(٢) (ا) لەرە؛ لەبینەوە؛ لەرەلەر. (ب) بوومەلەرزە. *(an earth ~)*
(٣) مووچڕك؛ تەزوو. (٤) وروژان؛ بێ ئارامی.
(٥) دەنگی لەبینەوە یا لەرزین.

tremulant, tremulent (trem′yoo-lənt), *adj.* = tremulous.

tremulous (trem′yoo-ləs), *adj.* (١) لەرزۆك؛ لەرزیو؛ دەلەرینەوە.
(٢) ترسنۆك.
-tremulously *(adv.)*; **tremulousness** *(n.)*.

trench (trench), *v.t.* (١) بڕینە؛ هەڵکۆڵین. (٢) بڕینەوە؛ لێکردنەوە؛ هەڵدڕین. (٣) خەندەق تێدا هەڵکەندن؛ خەندەق لێدان.

(٤) خەندەك بە دەوردا لێدان یا هەڵكەندن (بۆ پاراستن وەك سەنگەر)؛ پاراستن بە خەندەق. (٥) خستنە ناو خەندەق.

v.i. (١) ناودركردن؛ وەك خەندەك لێكردن؛ كەندركردن. (٢) خەندەق لێدان یا هەڵكەندن (بۆ پاراستن وەك سەنگەر). (٣) برین؛ هەڵدڕین. (٤) (~ on ; ~ upon)، دەستدرێژی كردنە سەر؛ سنوور شكاندن. (ب) لێوە نزیك بوون؛ لێچوون؛ جیاوازی زۆر نەبوون.

n. (١) كەندر؛ ناودر؛ چاڵی درێژ؛ دێراو. (٢) خەندەك؛ خەندەق؛ لەغەم. (٣) سەنگەر؛ سەنگەری خەندەكی.

trench on (or upon), (١) دەستدرێژی كردنە سەر (زەوی خەڵك، ماف ... هتد). (٢) لێوە نزیك بوون؛ لێچوون؛ جیاوازی زۆر نەبوون.

trenchant (tren′chənt), *adj.* (١) تیژ؛ برێندە. (٢) بڕ (ووتە)؛ توند: *(~ words)*. (٣) كەرەم (مشت‌ومڕ، گفتوگۆ)؛ توندوتیژ: *(a ~ argument)*. (٤) دیار؛ ناشكرا؛ ڕوون: *(a ~ pattern)*.

-trenchancy *(n.)*; **trenchantly** *(adv.)*.

trench coat, پاڵتۆی باران

trencher (tren′chēr), *n.* (١) تەختەی گۆشت‌و شت لەسەر بڕین. (ب) نەهەم؛ سینی دار. (٢) (١) [Archaic]، خواردنی ناو نەهەم. (ب) هەندێ خواردن؛ نازووقە. (٢) [Obs.]، پارچەیەك نانی خواردەمەنی لەسەر. (٤) [Obs.]، چەقۆ.

trencher (tren′chēr), *n.* (١) خەندەك هەڵكەن؛ خەنەق لێدەر؛ لەغەم لێدەر. (٢) گۆشتبڕ یا خواردەمەنی قاشكەر لەسەر مێز.

trencherman (tren′chēr-mən), *n.* (١) زۆرخۆر؛ وورگ دڕاو. (٢) مفتەخۆر؛ مشەخۆر؛ موشەك؛ لاكوت؛ هەوانتەخۆر.

trench fever, تای سەنگەر؛ نەخۆشیەكی درمە لە نەسپن وە بڵاودەبێتەوە تاو نێشو نازاری ماسوولكەی لەگەڵدایە (تووشی سەربازی ناو سەنگەر دەبێت).

trench foot, پێی سەنگەر؛ نەخۆشیەكی پێیە تووشی ئەو سەربازانە دەبێت كە زۆر لە سەنگەردا دەمێننەوە لە سەرما و تەپی‌و نەجووڵانەوە.

trench knife, چەقۆی دوو دەم (بۆ شەڕی دەستەویەخە)؛ خەنجەر؛ چەقۆی شەڕ

trench mortar, حۆرێكە لە تۆپی جەنگ

trench mouth, دەمی سەنگەر؛ نەخۆشیەكی پەردەی ناودەم‌و قوڕگە نازارو بۆگەنی پیسی لەگەڵدایە (تووشی سەربازی ناو سەنگەر دەبێت). هەروەها پێی دەووترێ: " Vincent's angina ").

trench warfare, شەڕە سەنگەر؛ جەنگی هێرش بردنە سەر سەنگەری هەمیشەیی یەكتر.

trend (trend), *v.i.* (١) ڕۆیشتن بەرەو؛ چوون بەرەو؛ كشان بەرەو؛ بە لایەكی تایبەتیدا ڕۆیشتن: *(The river ~s northward.)*. (٢) بەرەو هەڵوێستێكی تایبەتی چوون؛ بە لایەكدا داشكان (گفتوگۆ، ڕووداو، ڕا)؛ مۆدە وەها بوون: *(Modern thought is ~ing away from materialism.)*

n. (١) ڕێڕەو؛ ڕێبار. (٢) مەیل؛ ئاڕەزووی گشتی. (٣) مۆدە؛ شتی باو.

trendy (trend′i), *adj.* مۆدە؛ تازە باو؛ لەگەڵ ڕۆژگاردا گونجاو: *(~ clothes)*

trepan (tri-pan′), *n.* (١) trephine. (٢) ئامێری بەردكونكەری گەورە (كانزاكردن).

v.t. (١) نەشتەرگەری كاسەی سەر (٢) بەرد كون كردن (كانزاكردن).

-trepanation *(n.)*.

trepan (tri-pan′), *n.* (١) كەسێكی فێڵباز یا هریوباز. (٢) داو؛ تەڵە؛ پیلان؛ فێڵ.

v.t. كردن بە داوەوە؛ فێڵ لێكردن؛ هریودان؛ كردن بە تەڵەوە.

trepang (tri-parj′), *n.* حەیاری دەریا. (١) گیاندارێكی دەریایی (ب) ئەم گیاندارە بە ووشك كراوی یا دووكەڵ كراوی لە چین دەكرێت بە سۆزیا.

trephine (tri-fīn′, tri-fēn′), *n.* جۆرە مشارێكی بچووكە بۆ نەشتەرگەری كاسەی سەر.

v.t. نەشتەرگەری كاسەی سەر كردن بەم مشارە.

trepid (trepid), *adj.* ترسنۆك.

trepidation (trep′ə-dā′shən), *n.* (١) لەرزین؛ لەرزە؛ لەرز؛ تەزوو؛ مووچڕكە. (٢) ترس؛ مەترسی.

treponema (trep′ə-nē′mə), *n.* میكرۆبی ناتەشەك (سفلس)و نەخۆشی تری وەها.

trespass (tres′pəs, tres′pas′), *v.i.* (١) پەڕژین شكاندن؛ تاوان كردن؛ لە سنوور چوونە دەرەوە؛ گوناه كردن. (٢) چوونە ناو زەوی یا حەوشەی خەڵكەوە (بەتایبەتی بە نیازی خراپ)؛ دەستدرێژی كردنە سەر زەوی یا مافی كەسێك: *(No ~ing !)*. (٣) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ كاتی كەسێك گرتن؛ دەستدرێژی كردنە سەر *(He is always ~ing on my time and hospitality.)*

n. (١) تاوان؛ گوناه؛ پەڕژین شكان. (٢) خۆ سەپان بەسەردا؛ دەستدرێژی كات گرتنی كەسێك. (٣) (ا) چوونە ناو زەوی یا حەوشەی خەڵك (بەتایبەتی بە نیازی خراپەكردن)؛ دەستدرێژی كردنە سەر زەوی یا مافی كەسێك (ب) دادخوازییەكە بەرامبەر بەم دەستدرێژییە.

-trespasser *(n.)*.

tress (tres), *n.* (١) پرچی هۆنراوە. (٢) كاكۆڵ؛ پەرچەم؛ گێسوو؛ ئەگریجە؛ زوڵف. (٣) *(pl.)*، پرچی درێژو شۆڕی ئافرەت؛ قژی درێژ.

-tressy *(adj.)*.

trestle (tres′l), *n.* (١) سێپای دار؛ چوارچێوەی چوارپێ؛ پاڵپشتی چوارپێ. (٢) چوارچێوەی ژێر پرد؛ كۆڵەكەی پرد.

trestlework (tres′l-wûrk′), *n.* (١) چوارچێوەی ژێر پرد؛ كۆڵەكەی پرد. (٢) پردی سەر چوارچێوە یا كۆڵەكە؛ شتی سەر سێپای دار یا چوارچێوە.

tret (tret), *n.* سڵاودانەوەی هەندێ فرۆتەنی (لەبەر خراپ بوونی هەندێكی لە گواستنەوەدا).

trews (trooz), *n.pl.* پانتۆڵی تەسكی خوری میلداری چەپ‌و ڕاستی نوسكوتلەندی

trey (trā), *n.* سێ (زاری تاوڵەو دۆمینە، كاغەزی یاری)؛ سیان.

tri- (tri, trī), پێشگرێكە بەمانای: (ا) سیانی؛ سیانە؛ سێیی: *(tricycle)* (ب) سێ جار؛ بە سێ بەشەوە: *(trisect)*. (ج) هەر سێ (ساڵ، مانگ، هەفتە) جارێك: *(triannual)*. (د) سێ گەردیلەیی (كیمیا)؛ سێ توخمی.

triable (trī′ə-b'l), *adj.* (١) تاقی دەكرێتەوە. (٢) دەتوانرێ دادپرسی بكرێت؛ دەتوانرێ بدرێت بە دادگا

triacid (tri-as′id), *n. & adj.* ترشی سیانی (كیمیا)؛ ترشی سێ تفت.

triad (trī′ad), *n.* (١) سێ (كەس، شت، بیروڕا)؛ دەستەی سیانە؛ سیانە؛ سێ كوچكە؛ سێ چوكڵە؛ سێیی. (٢) ئاوازی مۆسیقای سێ دەنگی.

trial (trī′əl, trīl), *n.* (١) تاقیكردنەوە. (٢) تاقیكردنەوە بە چەوساندنەوە، فریودان... هتد. (٣) مەینەتی؛ كوێرەوەری؛ ئەشكەنجە؛ سوێ؛ ناخۆشی. (٤) دادگەری؛ دادپرسین؛ دادپرسی؛ دادوەری. (٥) هەوڵ؛ كۆشش؛ هەوڵدان؛ كۆشش كردن.

adj. (١) هی دادگەری؛ تایبەتی بە دادپرسی. (٢) تاقیكردنەوەیی؛ بۆ تاقیكردنەوەیە؛ هی تاقیكردنەوە

on trial, (١) دادپرسی لەگەڵ دەكرێ؛ لەبەردەمی دادپرسدایە. (٢) تاقی دەكرێتەوە (بە بەكارهێنان)

trial and error, تاقیكردنەوە و هەڵەكردن (هەتا گەیشتنە ئەنجام)

trial balance, تەرازووی تاقیكردنەوە یا پیاچوونەوەی داهات‌و خەرجی

(دەفتەرگرتن)

trial balloon, (۱) بالۆنی تاقیکردنەوە. بالۆنێکە هەڵدەدرێت بۆ تاقیکردنەوەی تەورژمی هەوا و خێرایی با... هتد. (۲) بڵاوکراوەیەک یا پاگەیاندنێکە لەلایەن میری یا لایەکی ترەوە دەربارەی نیازی کردنی کارێک بۆ تاقیکردنەوەی ڕا و هەڵوێستی خەڵک پێش هەڵسان بەو کارە.

trial jury, = petit jury.

triangle (trī′aŋ′g'l), *n.* (۱) سێگۆشە. سێ سووچە؛ سێ سووچ. (۲) دڵداری سێ قۆڵی (بەتایبەتی دوو پیاو و ژنێک)؛ خۆشەویستی سێلایی. (۳) نامێرێکی سێگۆشەی مۆسیقایی.

triangular (trī-aŋ′gyoo-lĕr), *adj.* (۱) سێگۆشەیی (ئەندازە)؛ سێ سووچی. (۲) سێ قۆڵی؛ سیانی (مرۆڤ، دەزگا، بیروڕا... هتد)؛ سێیی.

-triangularity *(n.)*; **triangularly** *(adv.)*.

triangulate (trī-aŋ′gyoo-lāt′), *v.t.* (۱) سێگۆشەکردن؛ بەشکردن بە سێگۆشەوە. (۲) ڕووپێوانی شوێنێک بە دابەشکردنی بە سێگۆشەوە و پێوانی گۆشەکانی. (۳) پێوان بەهۆی ژمێرەی سێگۆشەکانەوە

adj. سێگۆشە. سێگۆشەیی؛ لە سێگۆشە پێکهاتوو.

triangulation (trī-aŋ′gyoo-lā′shən), *n.* (۱) ڕووپێوانی ناوچەیەک بە دابەشکردنی بە سێگۆشەوە و پێوانی گۆشەکانی. (۲) ئەم سستگۆشانە

triarchy (trī′är-ki), *n.* (۱) حوکمرانی سێ قۆڵی؛ فەرمانڕەوایی سێ کەسی. (۲) وڵاتێکی بە سێ کەس بەڕێوەبراو.

triatomic (trī′ə-tom′ik), *adj.* (۱) سێ گەردیلەیی یا ئەتۆمی (کیمیا). (۲) سێ هاوهێزی (کیمیا)

triaxial (trī-ak′si-əl), *adj.* سێ تەوەری

tribade (trī′bād′), *n.* lesbian.

tribadism (trī′bad-iz′m), *n.* = lesbianism.

tribal (trī′b'l), *adj.* خێڵەکی. هۆزی

-tribally *(adv.)*.

tribalism (trī′b'l-iz′m), *n.* (۱) خەڵکێتی. خێڵایەتی؛ هۆزایەتی. (۲) خێڵ پەرستی؛ هۆزپەرستی؛ تیرەگەری

-tribalistic *(adj.)*.

tribasic (trī-bā′sik), *adj.* (ترشی) سێ تفنی (کیمیا).

tribe (trīb), *n.* (۱) خێڵ. هۆز. تیرە. (۲) کۆمەڵە خەڵکی هاوپێشەو خوو و نەریتو بیروباوەڕ. (۳) چین (ڕیندەوەرناسی). (٤) بەچکەی پشتاوپشتی گیانەوەرێکی مێینە. (٥) دەستە (مرۆڤ، گیانەوەر)؛ تاقم. (٦) خێزانی گەورە.

tribesman (trībz′mən), *n.* ئەندامی خێڵێک

tribrach (trī′brak, trib′rak), *n.* سێ برگەی کورتی بێ هێز (هۆنراوەناسی)

tribulation (trib′yoo-lā′shən), *n.* (۱) کوێرەوەری. سوێ؛ ئەشکەنجە. مەینەتی؛ ناخۆشی. (۲) هۆی کوێرەوەری و ناخۆشی؛ کارەسات؛ بەڵا

tribunal (tri-bū′n'l, tri-bu′n'l), *n.* (۱) تەختی دادپرس؛ کورسی دادگەر. (۲) دادگا. (۳) بریارگا؛ دادگا (مەجاز)؛ مەڵبەندی بڕیاردان

(the ~ of public opinion)

tribunate (trib′yoo-nit, trib′yoo-nāt′), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتو ماوەی دەسەڵاتی پارێزەری گەل (هەروەها " tribuneship ").

tribune (trib′ūn), *n.* (۱) پارێزەری گەل (لە کاتی ڕۆمانەکاندا). (۲) پارێزەری گەل؛ قارەمانی گەل

tribune (trib′un), *n.* دووانگە

tribuneship (trib′ūn-ship′), *n.* tribunate.

tributary (trib′yoo-ter′i), *adj.* (۱) باجدەر. (۲) باجی لەسەرە؛ ڕێزدەستە *(a ~ nation)* (۳) وەک باجدان وایە؛ لە باج دەچێ

(٤) ڵق؛ لقی: *(~ streams)* .

n. (۱) وڵاتی باجدەر یا باج لەسەر؛ وڵاتی ڕێزدەستە. (۲) لقی ڕوبار؛ زێ؛ چەم؛ ڕوبار (کە بڕژێتە ڕوبارێکی گەورەترەوە)

tribute (trib′ūt), *n.* (۱) (ا) باجێک کە وڵاتێکی ڕێزدەستە دەیدات بە وڵاتێکی تر. (ب) سەرانە. (ج) ئەو پارەیەی لە گەل کۆدەکرێتەوە بۆ ئەم باجدانە. (۲) (ا) باج یا سەرانەیەکە کە مسکێن دەیدات بە دەرەبەگ. (ب) ئەرکی ئەم باجدانە. (۳) پارەی بە زۆر سەنراو؛ سەرانە؛ بەرتیلی بە زۆر سەنراو. (٤) کارێک، گوفتارێک، یا دیاریەیەکە بۆ دەربڕینی ڕێزو خۆشەویستی و سوپاس: *(They paid ~ to the memory of their fallen leader.)* (٥) ڕێز؛ ستایش؛ پیاهەلدان.

trice (trīs), *v.t.* (~ up), هەڵکردنو چەسپاندنی بایەوانی بەلەمو کەشتی.

n. چرکە؛ هەناسە؛ کاتێکی زۆر کەم: *(in a ~)* .

tricentennial (trī′sen-ten′i-əl), *adj. & n.* = tercentenary.

triceps (trī′seps), *n.* ماسولکەی سێ سەرە: ماسولکەی پشتی بازوو.

trichiasis (tri-kī′ə-sis), *n.* نەخۆشی بەناوداچوونی موی دەوری گون (بەتایبەتی برژانگەکان).

trichina (tri-kī′nə), *n.* تریکینا: کرمێکی دەزوولەیی لە ڕیخۆڵەی مرۆڤو هەندێ گیانداری شیردەردا دەژی (لە گۆشتی بەرازەوە بڵاودەبێتەوە).

trichinize (trik′ə-nīz′), *v.t.* تووشی " تریکینا " کردن.

trichinosed (trik′ə-nōzd′), *adj.* = trichinous.

trichinosis (trik′ə-nō′sis), *n.* نەخۆشی تریکینا: نەخۆشیەکە تووشی ڕیخۆڵەو ماسولکەکان دەبێتو دەبێتە هۆی تا و دڵ تێکەڵاتنو شۆڕیو نازاری ماسولکە (لە خواردنی گۆشتی نەکوڵاوی بەرازەوە دادەکەوێ)

trichinous (trik′ə-nəs), *adj.* (۱) کرمی تریکینای تێدایە: *(~ pork)* (۲) تووشی تریکینا بووە؛ تایبەت بە نەخۆشی تریکینا: *(a ~ infection)*

trichite (trik′īt), *n.* بلوورێکی دەزوولەییەیە لە بەردی ئاگرپژێنداً هەیە.

trichloride (trī-klôr′id, trī-klō′rid), *n. Also* **trichlorid,** سێیەم کلۆرید: کلۆریدێکە لە سێ گەردیلەی کلۆرین پێکدێت.

tricho- (trik′ō, trī′kə), *Also* **trich-** , پێشگرێکە بەمانای: تووک؛ موو؛ قژ؛ تیسک *(trichosis)* .

trichocyst (trik′ə-sist′), *n.* دڕک یا چزووی هەندێ لە گیانەوەرە یەک خانەییەکان.

trichoid (trik′oid), *adj.* لە موو دەچێت؛ باریک؛ تاڵەموویی.

trichology (tri-kol′ə-ji), *n.* زانیاری قژ؛ تیسک، یا تووک

trichome (trī′kōm, trik′ōm), *n.* شتی تاڵەموویی بە پێستی ڕووەکەوە (دڕک، تووک، دەزوولە ڕەگ).

trichomonad (trik′ō-mon′ad), *n.* میکرۆبێکی یەک خانەیی کلکدارە لە ڕیخۆڵەو بۆری میزو زاوزێی مرۆڤدا پەیدا دەبێ.

trichomoniasis (trik′ō-mon-ī-ə-sis′), *n.* (۱) نەخۆشیەکی زێیە لە میکرۆبی کلکدارەوە تووش دەبێت. (۲) هەر جۆرە نەخۆشیەکە لەم جۆرە میکرۆبەوە داکەوێت

trichord (trī′kôrd′), *n.* ئامێری مۆسیقی سێ زێ

trichosis (tri-kō′sis), *n.* نەخۆشی تیسک، قژ، یا تووک

trichotomy (trī-kot′ə-mi), *n.* (۱) دابەش بوون بە سێ بەش، پۆل، یا توخمەوە. (۲) دابەش بوونی مرۆڤ بە سێ بەشەوە: لەش و گیان و دەروون (ئاین)

trichromatic (trī′krō-mat′ik), *adj.* سێ ڕەنگ (وێنەگری، چاپگەری)؛ سێ ڕەنگی

-trichromatism *(n.)*.

trick (trik), *n.* (۱) فێڵ؛ فڕوفێڵ؛ فێڵو تەڵەکە؛ کەلەک؛ ساختە؛ خەڵەتان؛ فریو؛ فریوبازی (۲) پەنگ؛ کەتن.

(٣) کاریکی ناپەسەندو پیس.
(٤) .ا. کاریکی زۆرزانانە یا قوماربازانە؛ فرۆفێڵی جادووگەر؛ قوماربازی.
ب. کاریکی سەیرو لێهاتووانە.
(٥) بەهرە؛ سەر لێ دەرچوون؛ کارامەیی؛ شارەزایی؛ لێ زانین:
(the ~ of making good pastry)
(٦) رێگەی ناسانی پیشەیەک یا نیشتیک؛ کون‌و کەلەبەر (مەجاز):
(He learned the ~s of the trade.)
(٧) خوو: *(a ~ of rubbing his chin)* .
(٨) نۆرەی نیش (کەشتیوانی)؛ شەفت.
(٩) [Colloq.]. منداڵێکی جوانکەلە؛ کیژۆڵەیەکی جوانکیلە.
(١٠) کاغەزی یاری پێ کراو لە کایەیەکدا (قوما، یاری).

v.t. فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن؛ فریودان؛ پەنگ پێدان؛ کەتن پێکردن؛ ساختەلێکردن

adj. (١) فرۆفێڵاوی؛ تایبەت بە فریودان یا فێڵ لێکردن.
(٢) یاری‌و شتی سەیر کەر: *(a ~ dog)* .
(٣) لاوار؛ دەشێت پەکی بکەوێت: *(a ~ knee)* .

-tricker *(n.).*

do (or turn) the trick, ئەنجام دانە دەست؛ کار بەجێهێنان؛ شت حیسەجێکردن

trick out (or up), ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن.

trickery (trik′ĕr-i), *n.* فێڵبازی؛ تەڵەکەبازی؛ فرۆفێڵ؛ ئاین‌وزێن؛ قوماربازی؛ جامبازی؛ خەڵەتان؛ هەڵخەڵەتان؛ ساختە.

trickish (trik′ish), *adj.* (١) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ ساختەچی؛ قوماربباز؛ بە فرۆفێڵ. (٢) فرۆفێڵاوی؛ فێڵاوی.

trickle (trik′l), *v.i.* (١) بە دڵۆپ یا تنۆک تنۆک لێ هاتنە خوارەوە؛ چۆڕانەوە. (٢) نەخشە نەختەو بە هێواشی هاتن، چوون، یا جوواڵن:
(The audience ~d in .)

v.t. (١) چۆراندنەوە؛ بە دڵۆپ دڵۆپ لێ دەرهێنان.
(٢) بەرەبەرەو لەسەرخۆ هێنان، بردن، یا جوواڵندن.

n. (١) چۆرانەوە.
(٢) چۆر؛ تنۆک؛ دڵۆپ؛ چۆڕەچۆڕ:
(The stream had shrunk to a mere ~ .)
(٣) نەخت؛ بڕێکی زۆر کەم.

trickster (trik′stĕr), *n.* کەڵەکچی؛ ساختەچی؛ فێڵباز؛ فریوباز.

tricksy (trik′si), *adj.* (١) شۆخ؛ کەشخە؛ ڕازاوە؛ جوان‌و ڕێک‌وپێک.
(٢) حەز لە گاڵتەوگەپ کەر؛ فێڵباز؛ قوماربباز؛ کەڵەکچی.
(٣) گران؛ ئاڵۆز؛ وورد (کار): *(a ~ job)* .

-tricksiness *(n.).*

tricky (trik′i), *adj.* (١) فرۆفێڵاوی؛ فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ فریوباز؛ جامباز.
(٢) ئاڵۆز؛ گران؛ وورد؛ پێویست بە وورییی‌و لێزانێن دەکات:
(a ~ problem in mathematics, job, situation, question, etc.)

-trickily *(adv.)*; **trickiness** *(n.).*

tricolor (trī′kul ĕr), *n.* (١) ئاڵای سێ ڕەنگ.
(٢) [T-]، ئاڵای فەرەنسا.

adj. سێ ڕەنگ؛ سێ ڕەنگی.

tricorn (trī′kôrn), *adj.* سێ سووچ؛ سێ لا.

n. شەپقەی سێ سووچ.

tricornered (trī′kôrn ĕrd), *adj.* سێ سووچ؛ سێ قوڕنە.

tricostate (trī-kos′tāt), *adj.* سێ تیغەیی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی)؛ سێ تیغەدار؛ سێ هێڵی وەک پەراسووی تێدایە.

tricot (trē′kō), *n.* قوماشی چنراو

tricotine (trik′ə-tēn′), *n.* قوماشی خوری خانەخانە

tricuspid (trī-kus′pid), *adj.* (١) سێ چوکڵەیی؛ سێ نووکی:
(a ~ tooth)
(٢) سێ توێیی یا بەش (زمانەی دڵ)

n. (١) ددانی سێ چوکڵەیی؛ ددانی سێ نووکی.
(٢) زمانەی سێ توێیی یا سێ بەشی دڵ.

tricuspidate (trī-kus′pi-dāt′), *adj.* سێ چوکڵەیی (ددان)؛ سێ نووکی.

tricycle (trī′si-k'l), *n.* پاسکیلی سێ پێچکە (بەتایبەتی هی منداڵان)

tridactyl (trī-dak′til), *adj. Also* **tridactylous,** سێ چرنووکی؛ سێ پەنجەیی پێ؛ سێ چرنووک یا پەنجەی پێی هەیە.

trident (trī′d'nt), *n.* (١) ڕمی سێ سەر (کە چەکێکی کۆنی ڕۆمانەکان بووە)؛ نێزەی سێ سەر. (٢) ڕمی سێ سەری پاوەماسی.
(٣) گوورزە سێ سەرەکەی کە خوای دەریا هەڵی دەگرت (ئەفسانەی یۆنان‌و ڕۆمان).

adj. سێ سەر؛ سێ لك؛ سێ لکی؛ سێ پەل.

tridentate (trī-den′tāt), *adj.* سێ دندان؛ سێ سەری؛ سێ لقی؛ سێ نووکی.

tried (trīd), *past tense and past participle of* **try.**

adj. تاقیکراوەتەوە؛ پشت پێ بەستراو: *(a ~ friend)* .

triennial (trī-en′i-əl), *adj.* (١) سێ ساڵە؛ هەر سێ ساڵ جارێك ڕوودەدات. (٢) سێ ساڵ دەخایەنێ؛ سێ ساڵی پێ دەچێ.

n. (١) ڕووداوێکی سێ ساڵەیی؛ شتێکە کە هەر سێ ساڵ جارێك ڕوودەدات. (٢) یادی سێ ساڵە.

-triennially *(adv.).*

triennium (trī-en′i-əm), *n.* ماوەی سێ ساڵ؛ سێ ساڵ.

trierarch (trī′ĕr-ärk′), *n.* (١) کاپتنی کەشتی جەنگی یۆنانی (کە سێ چێن سەوڵی هەبووە لە هەر لایەکیدا).
(٢) هاووڵاتی‌یەکی یۆنانی کە بە پارەی خۆی کەشتی‌یەکی وای دروست دەکردو ڕای دەگرت (بۆ بەجێهێنانی ئەرکی هاووڵاتی‌یەتی خۆی).

trierarchy (trī′ĕr-är′ki), *n.* (١) پلەوپایەی کاپتنی کەشتی جەنگی یۆنانی. (٢) ئەم کاپتنانە بەگشتی. (٣) دروستکردن‌و ڕاگرتنی ئەم کەشتی‌یانە لەلایەن هاووڵاتیانەوە (ووشەی پێشوو ببینە).

trifacial (trī-fā′shəl), *adj. & n.* trigeminal.

trifid (trī′fid), *adj.* سێ پەلك؛ سێ لك؛ سێ پەلك (گەڵا)؛ سێ کەلێنی.

trifle (trī′f'l), *n.* (١) شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی کەم بایەخ.
(٢) نەختێك پارە. (٣) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك.
(٤) جۆرە شیرینی‌یەکە بریتی‌یە لە کێکی نەرم کە لە مەی هەڵدەکێشرێ‌و میوە‌و بادەم‌و کرێمی دەکرێ بەسەردا.
(٥) (ا) داڕشتەی " pewter " ی نەختێك ڕەق.
(ب) دەفرێکی لەم داڕشتەیە دروستکراو.

v.i. (١) (~ with)، گاڵتەپێکردن؛ بە سووکی دانەبەر؛ بە سووك دانان یا تەماشاکردن؛ بە هیچ‌وپووچ دانان:
(He ~d with my plan. He is not a man to ~ with.)
(٢) (~ with)، یاری پێ کردن:
(The child ~s with his dinner instead of eating it.)
(٣) (~ with)، یاری پێ کردن (هەست‌و خۆشەویستی خەڵك):
(Don't ~ with her feelings.)

v.t. (~ away), بەفیڕۆدان؛ خاوەخاوکردن؛ کات کوشتن:
(He ~s the hours away.)

a trifle, نەختێك؛ تۆزێك: *[The bag is a trifle (too) heavy .]*

trifling (trī′flĭŋ), *adj.* (١) فشقیات؛ هیچ؛ ناگرنگ: *(~ talk)* .
(٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ؛ سووك: *(a ~ gift, error, ailment)* .
(٣) [Dial.]، تەمەڵ: *(a ~ fellow)* .

trifocal (trī-fo′k'l), *adj.* سێ دووری؛ لە سێ دووری‌یەوە شتی پێ دەبینرێ (چاوێلکە).

n. (١) هاوێنە یا گەردبینی سێ دووری.
(٢) *(pl.)*، چاوێلکەی سێ دووری. چاوێلکەیەکە لە سێ دووری‌یەوە پێی دەبینرێ (هاوێنەکەی کراوە بە سێ بەشەوە: نزیك‌و دوور و مام ناوەندی)

trifoliate (trī-fō′li-it, trī-fō′li-āt´), *adj.* (۱) سێ پەڕە؛ سێ گەڵا *(a ~ plant)*. (۲) trifoliolate.

trifoliated (trī-fō′li-ā´tid), *adj.* = trifoliate.

trifoliolate (trī-fō′li-ə-lāt´), *adj.* سێ پەڕە وەك سێپەڕە یا وێنجە *(a ~ leaf)*.

trifolium (trī-fō′li-əm), *n.* گیای گەڵا سێ پەڕەیی (وەك سێپەڕە یا وێنجە).

triforium (trī-fôr′i-əm, trī-fō′ri-əm), *n.* تارمەیەکی تاقدارە بەسەر پارەوی تەنیشتی کڵێسەوە.

triform (trī′fôrm), *adj. Also* triformed, سێ شێوەیی؛ سێ جۆری؛ سێ سرووشتی

trifurcate (trī-fûr′kit, trī-fûr′kāt), *adj. Also* trifurcated, سێ لك؛ سێ پەلك؛ سێ لق.

trig (trig), *adj.* (۱) شۆخ؛ کەشخە؛ تەرپۆش؛ خۆ تاس و لووس کەر. (۲) ساغ؛ پتەو؛ بەهێز؛ بەتین. (۳) [Rare]. لە ئەندازە بەدەر تووندوتێژو بە پەخنە لەڕووی ڕەفتارەوە

v.t. [Dial.], (~ out ; ~ up), تاس و لووس کردن؛ جلی جوان لەبەرکردن و ڕێك و پێك کردن

trig (trig), *v.t.* (۱) بەرگرتنی تایە بە بەرد یا دار بۆ ئەوەی خل نەبێتەوە. (۲) هەڵپەساردن؛ شت دانەبەر بۆ پاڵپشت؛ پاڵپشت دانەبەر.

n. بەردێك یا دارێکە دەخرێتە بەر تایەوە بۆ ئەوەی خل نەبێتەوە.

trig., = trigonometry.

trigeminal (trī-jem′ə-nl), *adj.* تایبەتی بە هەستە دەماری سێ لکی دەموچاوو سەر. (هەروەها " trifacial ").

n. ئەم هەستە دەمارە سێ پەلە.

trigeminus (trī-jem′i-nəs), *n.* هەستە دەماری سێ لکی دەموچاوو سەر

trigger (trig′ər), *n.* (۱) پەلەپیتکە (چەکی ئاگرین). (۲) ئامێرێکی پەلەپیتکەیە مەکینەیەك یا شتێکی پێ دەخرێتە کار. (۳) ڕووداوێکە یا شتێکە کە ڕووداوی تری لێ دەبێتەوە (دەروونناسی)؛ هاندەر؛ ووروژێنەر.

v.t. [Colloq.], تەقاندنەوە؛ تەقاندن؛ بوون بە هۆ؛ لێبوونەوە؛ ئاگر دان: *(The fights ~ed a riot.; Her indifference ~ed an angry reaction in him.)*

quick on the trigger, [Colloq.], (۱) زوو یەنجە دەنێت بە پەلەپیتکەدا؛ زوو تەقەکردن. (۲) ووریا؛ زیت؛ هۆشیار؛ خێرا؛ گورج.

triggerfish (trig′ər-fish´), *n.* ماسیەکی ڕەنگاوڕەنگی بڕبڕە تیژی ناوچە گەرمەکانە.

trigger-happy (trig′ər-hap′i), *adj.* [Slang]. (۱) زۆر ئامادەیە بۆ تەقەکردن؛ تەقەی پێ خۆشە؛ حەز دەکات تەقە بکات (۲) شەڕانی؛ جەنگاوەر.

triglyph (trī′glif), *n.* نەخشێکە بریتیە لە بەردێکی درێژکۆڵەی دەڕێقبوی سێ هێڵی (خانووسازی)

-triglyphic *(adj.)*.

trigon (trī′gon), *n.* (۱) سێگۆشە؛ سێ سووچ. (۲) سیانە سێ نیشانە لە دوانزە نیشانەکەی کەلووی ئاسمان (ئەستێرەناسی). (۳) ئامێرێکی موسیقای سێگۆشەیی کۆنە لە گیتار دەچێ.

-trigonal *(adj.)*.

trigonometric (trig′ə-nə-met´rik), *adj. Also* trigonometrical, تایبەت بە سێگۆشەزانی؛ تایبەت بە زانیاری سێگۆشەکان.

-trigonometrically *(adv.)*.

trigonometry (trig′ə-nom´ə-tri), *n.* زانیاری سێگۆشەکان؛ ژمێرەی سێگۆشەکان.

trigonous (trig′ə-nəs), *adj.* سێگۆشەیی؛ سێ سووچی.

trigraph (trī′graf´, trī′gräf´), *n.* سێ تیپی یەك دەنگ: (وەك: eau لە bureau و beau دا).

trihedral (trī-hē′drəl), *adj.* سێ ڕوو (ئەندازە).

n. = trihedron.

trihedron (trī-hē′drən), *n.* وێنەی سێ ڕوو (ئەندازە).

trijugate (trī′joo-gāt´, trī-jōō′git), *adj. Also* trijugous, سێ جووت گەڵای بچکۆلەی پێوەیە.

trilateral (trī-lat′ər-əl), *adj.* سێ لا (ئەندازە)؛ سێ لایی؛ سێ قۆڵی: *(A triangle is ~.; a ~ meeting)*.

-trilaterally *(adv.)*.

triliteral (trī-lit′ər-əl), *adj.* سێ تیپی (ووشە، ڕیشە)؛ سێ تیپ: *(a ~ word. ~ roots in Semitic languages, etc.)*

n. ووشەو ڕیشەی سێ تیپی.

-triliteralism *(n.)*.

trill (tril), *n.* (۱) لەرزە (مۆسیقا، گۆرانی)؛ لەرە؛ دەنگ لەرینەوە. (۲) دەنگی لەراوە. (۳) (ا) لەرینەوەی زمان لە ووتنی هەندێ تیپدا وەك " r " ی کوردیو ئیسپانیو سکوتلەندی (کەڕ، وەڕس، وەڕە). (ب) دەنگی لەراوەی تیپی وەها. (٤) تیپی وەها لەراوە (وەك " r ").

v.t. & v.i. (۱) گۆرانی ووتن یا مۆسیقا لێدان بە دەنگی لەرزۆکەوە. (۲) ووتنی هەندێ تیپ بە لەرە یا لەراندنەوەی زمان.

trillion (tril′yən), *n.* تریلیۆن: ملیۆن ملیۆن: ژمارەیەکە بریتییە لە یەکو دوانزە سفر لە لای ڕاستیەوە لە ئەمەریکاو فەرەنسادا و لە یەکو هەژدە سفر لە لای ڕاستیەوە لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا.

trillionth (tril′yənth), *n. & adj.* (۱) تریلیۆنەم؛ تریلیۆنەم. (۲) تریلیۆن یەك؛ یەك بەشی تریلیۆنێك.

trillium (tril′i-əm), *n.* گوڵە سیانە: ڕووەکێکە لاسکەکانی سێ گەڵاو سێ گوڵی سێ پەڕە دەگرێت.

trilobal (trī-lō′b'l), *adj.* = trilobate.

trilobate (trī-lō′bāt), *adj. Also* trilobated, سێ پەلك (گەڵا).

trilobed (trī′lōbd), *adj.* = trilobate.

trilobite (trī′lə-bīt´), *n.* سێ پارچە یا خانە: گیاندارێکی جومگەداری قڕتێکەوتووە لەشی لە سێ پەلك یا پارچە پێکدێت.

-trilobitic *(adj.)*.

trilocular (trī-lok′yoo-lər), *adj.* سێ شانەیی، خانەیی، یا بۆشایی.

trilogy (tril′ə-ji), *n.* زنجیرەی شانۆگەری یا چیرۆکی سێ بەش (کە هەر بەشەی سەربەخۆیە بەڵام پەیوەندی هەیە بە دووانەکەی تر‌ەوە).

trim (trim), *v.t.* (۱) ئامادەکردن. (۲) کورتکردنەوە (سمێڵ، ڕیش)؛ چاکردن؛ ڕێك و پێك کردن؛ قرتاندن: *(He ~med his moustache.)* (۳) (ا) لق و پۆپ کردن؛ هەڵیاچین؛ قەڵەم کردن؛ سووك کردن؛ بڕین (باخ): *(He ~med dead branches off the tree.)* (ب) داتاشین (مەجان)؛ زیادە لێکردنەوە یا دەرهێنان: *(to ~ the budget)* (٤) تاشین و ساف و لووس کردن (دارو تەختە). (٥) ڕازاندنەوە: *(They ~med the Christmas tree.)*. (٦) (ا) تاوتووکردنی کەشتی (بە بار گواستنەوە لە لایەکی‌یەوە بۆ لاکەی تری) (ب) ئامادەکردنی بایەوان بۆ ڕۆیشتن. (۷) لەنگەر پێگرتنی فڕۆکە لە هەوادا (بە دەستکاری کردنی ئامێرەکانی) (۸) ڕاهێنان؛ گونجاندن؛ گۆڕین بەگوێرەی پێویستی. (۹) [Colloq.]، (ا) سەرزەنشتکردن. (ب) لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ دارکاری کردن. (ج) بەزاندن؛ بۆڕپێدان. (د) خەڵەتاندن؛ گژی لێکردن

v.i. (۱) ڕاو هەڵوێستی خۆ گۆڕین بەپێی ڕۆژگار؛ هەڵپەرستی کردن. (۲) لەنگەرگرتن (کەشتی).

n. (۱) ڕێك و پێکی؛ بارودۆخ؛ چۆنێتی: *(in proper ~)*.

(۲) بارودزخی باش.
(۳) چاکردن؛ لق‌وپۆپ کردن؛ سووك کردن؛ کورتکردنەوە؛ قەڵەم کردن.
(٤) (ا) بووکەش کردن؛ پازاندنەوەی پەنجەرەو پووی فرۆشگاو دەزگای بازرگانی... هتد. (ب) کەرەسەی ئەم پووکەش کارییە.
(٥) (ا) نەخشی خانوو (وەك داری دەرێ پەنجەرەو دەرگا) (خانووسازی). (ب) نەخشی جل‌وبەرگ.
(٦) لق‌وپۆپی لێکراوەو فڕێدراو؛ شتی زیادەو فڕێدراو؛ پارچەی زیادەی لێکراوە یا قرتێنراو.
(۷) خوو ڕەوشت؛ ڕەفتار؛ سرووشت.
(۸) (ا) نامادەیی کەشتێیەك بۆ چوونە ناو دەریا. (ب) لەنگەرگرتنی کەشتی.
(ج) جیاوازی نێوان تەروژمی با لە پێش‌و پاشی کەشتێیەوە.

adj. (۱) ڕێك‌وپێك؛ خاوێن. (۲) کەشخە؛ جوان دروستکراو. (۳) ڕێك‌وپێك (لەش)؛ نە قەڵەو و نە لاواز: *(a ~ figure)*. (٤) [Obs.]، زۆر باش؛ چاك.

adv. بەشێوەیەکی ڕێك‌وپێك‌و باش.

-trimly *(adv.)*; **trimness** *(n.)*.

trimerous (trim′ĕr-əs), *adj.* (۱) سیانی؛ سیانە؛ لە هەر شتێك سیانی هەیە (گول). (۲) لە سێ بەش یا پارچە پێکهاتوو (جانەوەر).

trimester (trī-mes′tĕr), *n.* (۱) ماوەی سێ مانگ؛ وەرزی سێ مانگە. (۲) وەرزی سێ مانگەی زانکۆو دانشگا.

trimeter (trim′ə-tĕr), *n.* (۱) دێڕی هۆنراوەی سێ خشتەکی یا بڕگەیی. (۲) هۆنراوەی وەها.

adj. سێ بڕگەیی یا خشتەکی.

-trimetric; trimetrical *(adj.)*.

trimmer (trim′ĕr), *n.* (۱) تاوتووکەری باری کەشتی لەکاتی بارکردنو بارداگرتندا. (۲) ئامێری تەختەودار تاشین‌و ساف‌و لووس کردن. (۳) دەستەکێکی زەمینەی ژوورە کە سەری دارو دەستەکەکانی تری لەسەر دادەنرێ. (٤) هەڵپەرست؛ کەسێکە کە بەپێی پرۆگرام دەگۆڕێ؛ کوپی پڕۆ.

trimming (trim′iŋ), *n.* (۱) (ا) [Colloq.]، سەرزەنشت. (ب) لێدان؛ بیراز؛ دارکاری (ج) بەزان؛ بەزین. (د) گزی؛ ساختە. (۲) کەرەسەی پازاندنەوە. (۳) *(pl.)*، ئەو وورده خواردنانەیە کە لەگەڵ خواردنە سەرەکییەکەدا پێشکەش دەکرێت هەر وەك بۆ پازاندنەوەی: *(turkey with all the ~s)*. (٤) چل‌وپۆپی لێکراوەو فڕێدراو؛ پارچەی لێ قرتێنراو یا لێکراوە؛ شتی زیادەو لێ بڕاو.

trimolecular (trī′mə-lek′yoo-lĕr), *adj.* سێ گەردی (کیمیا).

trimonthly (trī-munth′li), *adj.* سێ مانگی؛ هەر سێ مانگ جارێك دەردەچێت یا بڵاودەدرێت.

trimorph (trī′môrf), *n.* (۱) ماددەی سێ شێوەیی. (۲) یەکێك لەم شێوانە.

trimorphic (trī-môr′fik), *adj.* (۱) سێ شێوە (زیندەوەرزانی). (۲) دەبێت بە بلوور بە سێ شێوەی جیاواز (کیمیا).

-trimorphically *(adv.)*; **trimorphism** *(n.)*.

trimorphous (trī-môr′fəs), *adj.* = trimorphic.

trinal (trī′n'l), *adj.* سێ پارچەیی؛ سێ بەش؛ سێ پارچە؛ سیانە.

trinary (trī′nĕr-i), *adj.* = ternary.

trine (trīn), *adj.* (۱) سێ پارچەیی؛ سێ بەشی؛ سێ فلیقانە. (۲) بەڵت (ئەستێرەوانی).

n. (۱) سیانە؛ سیان. (۲) [T-]، Trinity.

(۳) دوو ئەستێرەی گەڕۆکی سەدو بیست پلە لە یەکەوە دوور.

Trinitarian (trin′ə-târ′i-ən), *adj.* (۱) (ا) تایبەتی بە "Trinity". (ب) بڕوای بە "Trinity" هەیە.

(۲) [t-]، سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سێ پارچە.

n. کەسێکە کە بڕوای هەبێ بە "Trinity".

-Trinitarianism *(n.)*.

trinitrocresol (trī-nī′trō-krē′sōl), *n.* سێیەم نەتراتی کریسۆڵ جۆرێکە لە تەقەمەنی.

trinitroglycerin, = nitroglycerin.

trinitrotoluene (trī-nī′trō-tol′ū-ēn′), *n.* (TNT), تی نێ تی؛ سێیەم نەتراتی تۆلوین؛ تەقەمەنییەکی زۆر بەهێزە.

trinity (trin′ə-ti), *n.* (۱) سیانە؛ سیانەیی؛ سێیی. (۲) سێ کەس یا شت پێکەوە؛ سێ؛ سیان. (۳) [T-]، سیانەی پیرۆز؛ باوك و کوڕو گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی). (٤) [T-]، Trinity Sunday.

Trinity Sunday, جەژنی سیانەی پیرۆز (خاچ پەرستی).

trinket (triŋ′kit), *n.* (۱) زێڕوزەنگینانە؛ زەنگینانە؛ شتی پازاندنەوەی هەرزانبەها. (۲) شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.

trinketry (triŋ′kit-ri), *n.* زێڕوزەنگینانە؛ شتی پازاندنەوەی هەرزانبەها.

trinomial (trī-nō′mi-əl), *adj.* (۱) سێ تایی (بیرکاری)؛ لە سێ تا یا نیشانەی جەبری پێکهاتوو. (۲) سێ ووشەیی (زیندەوەرزانی).

n. (۱) هاوکێشەیەکی سێ تا یا سێ نیشانە (بیرکاری، جەبر). (۲) ناوێکی زانستی سێ ووشەیی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

trio (trē′ō), *n.* (۱) پارچە مۆسیقای سێ دەنگی یا سێ ئامێری. (۲) تیپی مۆسیقای سێ کەسی. (۳) دەستەی سیانی (کەس یا شت)؛ سێ کەس یا شت؛ سیانە.

triode (trī′ōd), *n.* ترایۆد؛ زمانەی سیانی (ئەلەکترۆنزانی).

trioecious (trī-ē′shəs), *adj.* *Also* triocous, گوڵی نێرینەو مێینەو دوو ڕەگەزی بە ڕووەکی جیاجیاوەیە.

triolet (trī′ə-lit, trē′ə-let′), *n.* هەڵبەستی هەشت دێڕی دوو قافیە.

trioxide (trī-ok′sīd, trī-ok′sid), *n.* *Also* trioxid, سێیەم ئۆکسید (کیمیا).

trip (trip), *v.i.* (۱) بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن یا سەماکردن؛ قونەقون کردن (۲) چورتم دان؛ ساتمەدان؛ پێ هەڵکەوتن؛ نووچ دان. (۳) هەڵەکردن؛ بە هەڵەداچوون. (٤) زمان گیران؛ لاڵ بوون؛ دەم بەیەکدا هاتن. (٥) بەربوون لە دانی زنجیر یا مەکینەو کەوتنەوە کار. (٦) [Rare]، گەشت کردن؛ چوون بۆ گەڕان یا گەشت. (۷) خوارپوونەوە؛ لاربوونەوە.

v.t. (۱) بە سووکی‌و خێرایی سەماکردن؛ بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن یا سەماکردن. (۲) (~ up)، پاشقول لێگرتن؛ بە پاشقول خستن. (۳) (ا) هەڵە پێ کردن؛ بە هەڵەدا بردن. (ب) ڕێ لێ گرتن؛ بەربەست کردن؛ تەگەرەلێدان. (٤) (up ~)، هەڵە لێ گرتن؛ لە هەڵە یا درۆدا گرتن. (٥) بەردانی پارچەی گیرخواردووی مەکینەیەك‌و مەکینەکە خستنەوە کار. (٦) خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە. (۷) لەنگەری کەشتی هەڵکردن.

n. (۱) قونە؛ قونە قون؛ هەڵقون هەڵقون. (۲) گەشت: *(to take a ~ ; to go on a ~)*. (۳) ساتمە؛ چورتم؛ نووچ؛ پێ داچوون؛ سەرسم دان. (٤) هەڵە. (٥) پاشقول. (٦) (ا) ئامێری بەردانی پارچەی مەکینەیەك‌و مەکینەکە خستنە کار. (ب) کاری ئەم ئامێرە.

tripartite (trī-pär′tīt), *adj.* (۱) سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سیانی: *(a ~ leaf)*. (۲) سێ قۆڵی؛ سێ لایی؛ سێ لایەن: *(a ~ agreement, meeting, etc.)*.

tripartition (trī′pär-tish′ən), *n.* سێ کردن بە سێ بەشەوە؛ بەشکردن لەنێوان سێ کەس یا سێ لادا: *(a ~ of a defeated nation)*.

tripe (trīp), *n.* (۱) گەدەی گاو مانگا و مەڕو بزن کە دەکرێ بە گیپە؛ گیپە. (۲) [Slang]، شتێکی پیس‌و بۆگەن‌و بێ فەڕ؛ زبڵ.

tripedal (trī′pi-d'l, trī-pē′d'l, trip′i-d'l), *adj.* سێ‌پێ.

tripetalous (trī-pet′'l-əs), *adj.* سێ پەڕە (گوڵ).

triphammer (trip′ham ˜ēr), *n.* *Also* **trip hammer.** چەکوشی بەردراوە (مەکینەکاری).

triphibious (trī-fib′i-əs), *adj.* *Also* **triphibian,** زەمینی و دەریایی و ئاسمانی (هێرشی سوپایی)؛ تەرو وشکی و هەوایی: *(a ~ military operation)*

triphthong (trif′thôŋ), *n.* (١) سێ دەنگی بزوێنی پێکەوە بێژراو یا ووتراوە (وەک لە " fire " دا). (٢) **trigraph** .

triphyline (trif′ə-lin, trif′ə-lēn ´), *n.* = **triphylite.**

triphylite (trif′ə-līt ´), *n.* تریفیلیت کانزایەکی بلووری شینی سەوزکاوە

tripinnate (trī-pin′āt), *adj.* گەلاکانی سێ جار دابەش بوون و وەک پەڕی باڵندە بەە دیو و بەودیوی لاسکەکەوەن (کەرەوزە کێویلە یا سەرخەس).

triple (trip′l), *adj.* (١) سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سێ فلیقانە. (٢) سێ نەوەندە. (٣) سێ جار.

n. (١) ژمارەی سێ نەوەندە. (٢) سیانە؛ سیان؛ سیانی. (٣) لێدانی سێ بنکەیی (یاری بێسبۆل).

v.t. سێ نەوەندە زیادکردن.

v.i. (١) بوون بە سێ نەوەندە؛ سێ نەوەندە بۆ هاتن یا زیادبوون. (٢) لێدان بەسەر سێ بنکەدا (یاری بێسبۆل).

-triply *(adv.).*

triplet (trip′lit), *n.* (١) (أ) سێ خشتەکی (هەڵبەست). (ب) سێ ئاوازی مۆسیقی کە لە ماوەی دووانیاندا بۆ دەدرێن. (٢) (أ) (/′/)، سیانە؛ سێ منداڵ یا بەچکەی بە یەک سک لەدایکبوو. (ب) یەکێک لەم سێ مندالە یا بەچکەیە.

tripletail (trip′l-tāl ´), *n.* سێ کلکە ماسییەکی گەورەی دەریا گەرمەکانە دوو پەڕەکەی هەمیە لە پشتەوە لەگەڵ کلکیدا وەک کلکی سێ فلیقانە دێتە بەرچاو.

triplex (trip′leks, trī′pleks), *adj.* سێ بەشی؛ سیانە؛ سێ فلیقانە.

n. (١) شتێکی سیانە؛ شتی سێ بەش. (٢) خانووی سێ کەرتی یا خانووچکەیی.

triplicate (trip′lə-kit), *adj.* (١) سێ وێنەیی؛ سێ وێنەی دەقاودەق: *(~ invoices)*

(٢) سێیەم وێنە: *(File the ~ copy.)* .

n. یەکێک لەم وێنە دەقاودەقانە

v.t. (١) سێ نەوەندە زیادکردن؛ سێ نەوەندە لێکردن. (٢) سێ وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان.

in triplicate, بە سێ وێنەی دەقاودەق.

triplication (trip´ə-kā′shən), *n.* (١) سێ نەوەندە زیادکردن؛ سێ وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان. (٢) شتێکی سێ نەوەندە زیادکراو؛ وێنەیەکی سیان لەسەر دەرهێنراو.

triplicity (tri-plis′ə-ti), *n.* (١) سیانەیی؛ سیانی. (٢) سیانە؛ سیان؛ دەستەیەکی سیانی. (٣) سێ نیشانە لە دوانزە نیشانەکەی کەلووی ئاسمان (ئەستێرەناسی). (هەروەها " trigon ").

triplite (trip′līt), *n.* تریپلیت کانزایەکی ڕەشتاڵەیە.

tripod (trī′pod), *n.* (١) شتێکی سێ کوچکەیی یا پێچکەیی (وەک مێز، کورسی بێ پشت، مەنجەڵ... هتد). (٢) سێپا (کامێرا).

-tripodic *(adj.).*

tripody (trip′ə-di), *n.* دێڕی سێ خشتەیی (هۆنراوە).

tripoli (trip′ə-li), *n.* بەردێکی کون کونە بۆ شت ساف کردن بەکاردێت. (پێشی دەووترێ " rottenstone ").

tripos (trī′pos), *n.* (١) سێپا ٢) (أ) زانایەکە کە لە کۆندا لەسەر کورسییەکی بێ پشتی سێ پێچکە دادەنیشت و مشت و مڕی دەکرد بەگاڵتەوە لەگەڵ نەو قوتابیانەی تاقی دەکرانەوە بۆ پلەی بەکاڵۆریۆس لە زانکۆی " کامبرج " لە ئینگلتەرە. (ب) تاقیکردنەوەی قوتابیانی زانکۆی " کامبرج " بۆ پلەی بەکاڵۆریۆس بە نمرەی شانازی (لە کۆندا لە پشتەی بیرکاریدا).

tripper (trip′ĕr), *n.* (١) ئامێری بەردانی پارچەی مەکینەیەکو مەکینەکە خستنە ئیش. (٢) ئامێری خستنەکاری نیشانەی ئاگاداری هێڵی شەمەندەفەر (٣) [British Colloq.]، گەشتیار.

trippet (trip′it), *n.* زمانە یا چوکڵەی مەکینەیەک یا چەرخێکە کە بەین بەین بە مەکینەیەک یا چەرخێکی تردا دەدات و دەیبزوێنێ.

tripping (trip′iŋ), *adj.* گورج؛ خێرا.

n. (١) بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن. (٢) جۆرە سەمایەکە.

triptane (trip′tān), *n.* سووتەمەنییەکی شلی بێ ڕەنگە دەکرێتە بەنزینی فڕۆکەوە.

triptych (trip′tik), *n.* (١) تەبەقێکی سێ پارچەی نووسینی کۆنە پارچەکانی لێکدراون. (٢) نەخش، وێنە، یا تابلۆیەکە لەسەر تەبەقێکی سێ پارچەیی بە ئەنجامە لێکدراو کە دەتوانرێ بنوشتێنرێتەوە (بەتایبەتی لە قوربانیگای کڵێسەدا هەڵدەواسرێ).

triquetrous (trī-kwē′trəs, trī-kwet′rəs), *adj.* (١) سێگۆشە؛ سێگۆشەیی؛ سێگۆشە تیژ. (٢) **trihedral** .

triradiate (trī-rā′di-āt ´), *adj.* سێ تیشکی.

trireme (trī′rēm), *n.* سێ سەوڵی: کەشتێیەکی کۆنە لە هەر دیوێکیدا سێ ڕیز سەوڵی پێوەیە.

trisect (trī-sekt′), *v.t.* (١) سێ لەتکردن؛ سێ کەرتکردن. (٢) بەشکردن بە سێ بەشی هاوتاوە (ئەندازە).

-trisection *(n.)*; **trisector** *(n.).*

trisepalous (trī-sep′l-əs), *adj.* سێ پەرە (گوڵ).

triseptate (trī-sep′tāt), *adj.* سێ دیواری (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

triskele, triscele (tris′kēl), *n.* = **triskelion.**

triskelion (tris-kel′i-on), *n.* سێ پەلکی: نەخشێک یا دروشمێکە سێ پەلکی لاری هەیە لە ناوەندەوە لێی دەبنەوە.

trismus (triz′məs, tris′məs), *n.* – **lockjaw.**

trisoctahedron (tris-ok ´tə-hē′drən), *n.* وێنەی بیست‌وچوار ڕووبی (ئەندازە).

-trisoctahedral *(adj.).*

triste (trēst), *adj.* [Fr.], خەماوی؛ دڵگیر؛ ناخۆش.

tristful (trist′fool), *adj.* خەماوی؛ دڵگیر؛ دل تەنگکەر؛ ناخۆش.

-tristfully *(adv.).*

tristich (tris′tik), *n.* سێ خشتەکی؛ بەندی هۆنراوەی سێ دێڕی (هەروەها " triplet ").

trisyllabic (trī-si ´lab′ik, tris ´i-lab′ik), *adj.* سێ برگەیی.

trisyllable (trī-sil′ə-b'l, tri-sil′ə-b'l), *n.* ووشەی سێ برگەیی.

trite (trīt), *adj.* پەڕپووت (ووتە، زاراوە)؛ کۆن و بێ تام؛ سواو: *(" busy as a bee" is a ~ expression.)*

-tritely *(adv.)*; **triteness** *(n.).*

tritheism (trī′thē-iz'm), *n.* سێ خوایەتی؛ بڕوابوون بە سێ خوا (بەتایبەتی بە خواو کوڕو گیانی پیرۆز لە خاچ پەرستیدا).

-tritheist *(n.)*; **tritheistic; tritheistical** *(adj.).*

tritium (trit′i-əm, trish′i-əm), *n.* تریتیۆم: هاوتایەکی تیشکداری هایدرۆجینە کێشی ئەتۆمییەکەی سێیە (کیمیا).

triton (trī′t'n), *n.* (١) (أ) [-T] ، تریتۆن: خوایەکی دەریای یۆنانییە لەشی پیاوو کلکی ماسی هەمیە. (ب) بەردەستێکی ئەم خوایە. (٢) (أ) قاقلەجنۆکەیەکی دەریاییە. (ب) قاوغی ئەم گیاندارە.

triton (trī′tōn′), *n.* تریتۆن: ناوکی تریتیۆم (ووشەی پێشووتر ببینە).

triturate (trich′ə-rāt ´), *v.t.* هاڕین؛ کردن بە تۆز.

n. (١) شتێکی هاڕاو. (٢) دەرمانی گیراوە بە هاڕین.

-triturable *(adj.)*; **triturator** *(n.).*

trituration (trich ´ə-rā′shən), *n.* (١) هاڕین؛ بوون بە تۆز.

triumph (trī′əmf), *n.* (۱) ناهەنگی بێشوازی کردنی فەرماندەی پۆمانی کۆن و لەشکری بەسەر دوژمندا زاڵ بوو. (۲) سەرکەوتن؛ زاڵ بوون. (۳) خۆشی سەرکەوتن یا زاڵ بوون. (٤) [Obs.]، ناهەنگ.

v.i. (۱) سەرکەوتن؛ زاڵ بوون. (۲) ناهەنگ گێڕان بە بۆنەی سەرکەوتن یا زاڵ بوونەوە؛ پێ خۆش بوونی سەرکەوتن. (۳) ناهەنگ گێڕان بە بۆنەی سەرکەوتنێکی پۆمانێیەوە.

v.t. [Obs.], داگیرکردن؛ بەزاندن

triumphal (trī-um′fl), *adj.* تایبەت بە سەرکەوتن یا زاڵ بوون.

triumphant (trī-um′fənt), *adj.* (۱) سەرکەوتوو؛ زاڵ. (۲) خۆشحاڵ بەهۆی سەرکەوتنەوە؛ شادی زاڵبوون. (۳) triumphal. (٤) [Obs.]، نایاب

-triumphantly *(adv.).*

triumvir (trī-um′vĕr), *n.* (۱) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری سێ کەسی پۆمای کۆن. (۲) ئەندامی لیژنەی بەڕێوەبەری سێ کەسی؛ ئەندامی میری یا پڕێمی سێ کەسی

-triumviral *(adj.).*

triumvirate (trı-um′vĕr-it), *n.* (۱) دەستەی بەڕێوەبەری سیانەی وڵاتێك. (۲) (ا) دەسەڵاتو ماوەی دەسەڵاتی ئەندامێکی ئەم دەستەیە. (ب) فەرمانڕەوایی دەستەیەکی وەها. (۳) دەستەی بەڕێوەبەری سێ کەسی. (٤) سیانە؛ سێ کەس یا دەستە.

triune (trī′ūn, trī-ūn′), *adj.* سیانە؛ سێیی

n. (۱) سیانە؛ دەستەی سیانە. (۲) [T-] ، Trinity.

triunity (trī-ū′nə-ti), *n.* = trinity.

trivalence (trī-vā′ləns, triv′ə-ləns), *n. Also* trivalency, سێ هاوهێزی (کیمیا).

trivalent (trī-vā′lənt, triv′ə-lənt), *adj.* سێ هاوهێز. کیمیا.

trivalve (trī′valv), *adj.* سێ دەمەوانەیی

trivet (triv′it), *n.* (۱) سێپا (بۆ مەنجەڵو کتلی دانان لەسەر ئاگر). (۲) پارچەیەك تەختە، کانزا یا کاشی سێ پایە دەفری گەرمی لەسەر دانەنرێ لەسەر مێزی نان خواردن.

trivia (triv′i-ə), *n.pl.* شتی هیچوپووچ؛ شتی بێ بایەخ.

trivial (triv′i-əl, triv′yəl), *adj.* (۱) هیچوپووچ؛ بێ بایەخ. (۲) [Archaic]، ئاسایی.

-trivially *(adv.).*

triviality (triv ′i-al′ə-ti), *n.* (۱) هیچوپووچی؛ بێ بایەخی. (۲) شتێکی هیچوپووچ.

trivialize (triv′i-əl-īz′), *v.t.* بە هیچوپووچ دانان؛ بێ بایەخ کردن.

trivium (triv′i-əm), *n.* [L.], *pl.* trivia, سێ هونەرە سەرەتاییەکەی قوتابخانەی سەدەی ناوەڕاستە کە بریتی بوون لە ڕێزمان و ژیربێژی و ڕەوانبێژی. (سەرجەمی ئەم هونەرانە حەوت بوون).

triweekly (trī-wēk′li), *adj. & adv.* (۱) سێ هەفتەیی؛ هەر سێ هەفتە جارێك پووەدات یا دەردەچێت. (۲) هەفتەی سێ جار پووەدات یا دەردەچێت.

n. گۆڤارێکە سێ هەفتە جارێك یا هەفتەی سێ جار دەردەچێت.

trocar (trō′kär), *n. Also* trochar, نامێرێ دەردانی پیسایی ناولەش (نەخۆشی ئاوبەند).

trochaic (trō-kā′ik), *adj.* تایبەت بە هۆنراوەی " ترۆکی ". (چوارەم ووشەی دوای ئەمە ببینە).

n. خشتە. دێر. یا هۆنراوەی " ترۆکی "

trochal (trō′k'l), *adj.* پێچکەیی (زیندەوەرزانی)؛ چەرخی.

trochanter (trō-kan′tĕr), *n.* کلاوەی ئەژنۆ؛ کەشکە ئەژنۆ.

troche (trō′ki), *n.* نوقوڵی کۆکەو قورگ ئێشە.

trochee (trō′kē), *n.* خشتەیەکی دوو برگەییە یەکەمیان هێزی لەسەرە و دووەمیان لەسەری نییە (وەك لەم ووشانەدا: apple, orange, empty)

(هۆنراوەناسی).

trochilus (trok′i-ləs), *n.* (۱) باڵندەی تیمساح؛ زیقاوکە. (۲) hummingbird. فیرنەگوڵە.

trochlea (trok′li-ə), *n.* خولخولۆکە (تونکاری).

trochlear (trok′li-ēr), *adj.* (۱) خولخولۆکەیی (تونکاری). (۲) لە خولخولۆکە دەچێ، واتە ئاوەڕاستەکەی باریکەو ئەم سەرو ئەوسەرەکەی پانە (پووەکناسی)

trod (trod), *past tense and alternative past p.p of* **tread.**

trodden (trod′'n), *past participle of* **tread.**

trode (trōd), *archaic past tense of* **tread.**

troglodyte (trog′lə-dīt′), *n.* (۱) مرۆڤی لە ئەشکەوتدا ژیاو؛ ئەشکەوت نشین. (۲) مرۆڤی گۆشەگیر. (۳) مەیموونی لە نادەمیزاد چوو (وەك: شمپانزی و گۆریلا).

-troglodytic; troglodytical *(adj.).*

trogon (trō′gon), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی ئاوچە گەرمەکانن.

troika (troi′kə), *n.* (۱) گالیسکەی ڕووسی سێ ئەسپی. (۲) سێ ئەسپی ئەم گالیسکەیە. (۳) triumvirate.

troilus butterfly, پەپوولەیەکی ڕەشی گەورەی ئەمەریکییە خاڵی زەردو شین بە باڵەکانیەوەیەتی.

Trojan (trō′jən), *adj.* ترۆیی؛ تایبەت بە شاری " ترۆی " کۆن و دانیشتووەکانی و کلتوورەکەی.

n. (۱) ترۆیی؛ هاوواڵتییەکی " ترۆی " دێرین. (۲) کەسێکی چوست و چالاك و بەتین و کۆڵنەدەر. (*He worked like a T~.)*

Trojan horse, (۱) ئەسپی ترۆی: ئەسپێکی دارینی گەورەی بۆش بوو پڕکرا لە سەربازی یۆنانی و بە فێڵ لە دەروازەی شاری " ترۆی " هەو برایە ژوورەوەو بوو بەهۆی شەڕ دۆڕاندن و وێران بوونی شارەکە (ئەفسانەی یۆنانی). (۲) تابووری پێنجەم؛ دەستەی سەر بە دوژمن؛ یارییدەدەرانی دوژمن لە وواڵتدا.

troll (trōl), *v.t.* (۱) پاوەماسی کردن بە ڕاکێشان و خولانەوەی قوڵاپی چەش پێوەکراو بە دوای بەلەمدا. (۲) ڕاکێشانی ئەم قوڵاپەو خولاندنەوەی بە دوای خۆدا. (۳) گۆرانی ووتن بە خۆشی و بە دل. (٤) گۆرانی ووتن بە نۆرەو پێکەوە. (٥) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە؛ چەرخاندن؛ بادان.

v.i. (۱) [Rare] ، (ا) خێرا قسەکردن. (ب) زمان بادان. (۲) گۆرانی ووتن بە نۆرە. (۳) (ا) بە دڵو بە خۆشی گۆرانی ووتن. (ب) بە دل ووتران (گۆرانی) (٤) پاوەماسی کردن بە قوڵاپی چەش پێوەکراو و ڕاکێشراو بە دوای بەلەمی هێواشدا. (٥) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ با خواردن

n. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە. (۲) گۆرانی چەند بەشی بە نۆرە ووتراو. (۳) (ا) پاوەماسی بە قوڵاپی چەش پێوەکراوی ڕاکێشراو بە دوای بەلەمدا. (ب) چەش؛ دان.

troll (trōl), *n.* بوونەوەری فیلەتەن یا کورتەبالای ناو ئەشکەوتو ژێرزەمین (ئەفسانەی ئەسکەندیناڤی).

trolley (trol′i), *n. Also* trolly, (۱) عەرەبانەی دوو پێچکەی دەستی شت گواستنەوە. (۲) واگۆنی بەسەر هێڵی ئاسندا ڕۆیشتوو. (۳) واگۆن یا عەرەبانەی هەڵواسراوی بەسەر هێڵی ئاسندا ڕۆیشتوو (٤) ئامێری کارەبا گەیەنەر بە پاسی کارەبایی ناوشار. (٥) trolley car.

v.t. بە عەرەبانە، پاسی کارەبایی، یا واگۆن گواستنەوە.

v.i. سواری پاسی کارەبایی ناوشار بوون.

trolley bus, ترۆڵی؛ پاسی کارەبایی ناوشار.

trolley car, ترۆڵی؛ پاسی کارەبایی لەسەر هێڵی ئاسن ڕۆیشتوو.

trolley line, ڕێگە یا هێڵی ترۆڵی.

trollop (trol′əp), *n.* (۱) ئافرەتی پیس و پۆخڵ یا چەپەڵ

٢. قەحبە؛ ئافرەتی سووک.

trombidiasis (trom´bi-dī´ə-sis), *n.* کێڕ تەدان

trombone (trom´bōn, trom-bōn´), *n.* ترۆمبۆن؛ ئامێرێکی مۆسیقای فووپیاکراوە.

-trombonist *(n.)*.

trommel (trom´'l), *n.* تۆڕێکی لوولەکی خوولاوە (بۆ بەردو کانزای جار).

tromometer (trə-mom´ə-tĕr), *n.* پێوەری بوومەلەرزەی زۆر بچووک

troop (trōōp), *n.* ١) کۆمەڵ (مرۆڤ، گیانەوەر، شت)؛ ڕەوە؛ دەستە؛ ژمارە ٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک (*pl.*) ٣)، نێرو؛ لەشکر. ٤) دەستە لەشکری سوارە. ٥) تیپ یا دەستەی دیدەوانی. ٦) [Archaic]، دەستەی نوێنەرانی شانۆ.

v.i. ١) کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە ٢) بە کۆمەڵ ڕۆیشتن: *(The crowd ~ed out of the stadium.)* . ٣) ڕۆشتن؛ بە ڕێز ڕۆیشتن. *(The children ~ed along the sidewalk.)*

٤) [Archaic]، هاوردەمی کردن؛ لەگەڵدا بوون.

v.t. دەستە -دەستە کردن؛ کردن بە تیپ

trooper (trōōp´ĕr), *n.* ١) سەربازی سوارە. ب) سەربازی سوارە. ج) **paratrooper** . ٢) ئەسپی سەربازی سوارە. ٣) پۆلیسی سوارە. ٤) **troopship** . ٥) [Colloq.]، پۆلیسی ویلایەت لە ئەمەریکا (هەروەها " **State trooper** ").

troopship (trōōp´ship´), *n.* کەشتی سەرباز گواستنەوە.

tropaeolum (trə-pē´ə-ləm), *n.* = **nasturtium**.

trope (trōp), *n.* ١) مەجاز (ڕەوانبێژی)؛ ووشە بەکارهێنان بە مەجاز. ٢) ووشەی زیادکراو بۆ سروودی نوێژی ناو کڵێسە بۆ ئەخشاندن و جوانکردنی.

trophic (trof´ik), *adj.* تایبەتی بە خۆراک یا خواردن؛ هی خواردەمەنی

-trophical *(adj.)*; **trophically** *(adv.)*.

tropho- (trof´ō, trof´ə), *Also* **troph-** , پێشگرێکە بەمانای: خۆراک؛ خواردن؛ خواردەمەنی. *(trophoplasm)* .

trophoblast (trof´ə-blast´), *n.* چینێک شانەیە خواردەمەنی دەگەیەنێ بە دەوڵەمەی تازە پێکهاتوو

trophoplasm (trof´ə-plaz´m), *n.* پرۆتۆپلازمی خۆراک. ئەو مادەیە زیندووە ئێچینەیی‌یەی شانەی گیاندارە کە سەرچاوەی خواردەمەنی‌یە بۆ شانەکە

trophy (trō´fi), *n.* ١) پەیکەری یادگاری (بەتایبەتی هی سەرکەوتن لە جەنگ؛ لەکاتی یۆنان و ڕۆمانەکانی کۆندا) ٢) مەدالیەی نەم پەیکەرە. ٣) تالانی لە دوژمن سەنراو بە یادی سەرکەوتنەوە؛ نیشانەی سەرکەوتن؛ یادگاری سەرکەوتن. ٤) یادگاری ڕاو (وەک. سەری شێرو ئاسک یا پێستەکەیان کە هەڵدەواسرێ). ٥) خەڵاتی وەرزشکار؛ مەدالیە. ٦) یادگار.

-trophy (trō´fi), پاشگرێکە بەمانای: خواردن؛ خواردەمەنی؛ خۆراک.

tropic (trop´ik), *n.* ١) خولگە (نەستێرەناسی)؛ سوورگە ٢) خولگەی پانی قڕژانگو کارژۆلە (جوگرافیا). ٣) (*pl.*) ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ ناوچە گەرمەکانی زەوی (هەروەها " **Torrid Zone** ")

adj. تایبەت بە ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ هی ناوچە گەرمەکانی زەمین.

-tropic (trop´ik), پاشگرێکە بەمانای: گۆڕین؛ کارتێکردن.

tropical (trop´i-k'l), *adj.* ١) هی ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ تایبەت بە ناوچە گەرمەکانی زەمین *(~ fish)* ٢) گەرم (ناوهەوا)؛ گەرمو تەر: *(~ weather)*

tropical fish, ماسی کەمەرەی زەوی. چەند جۆرە ماسی‌یەکی بچووکی ڕەنگاورەنگن لە حەوزی دەستکرددا بەخێوەدەکرێن.

tropic bird, باڵندەی کەمەرەی زەوی: باڵندەیەکی سپی دەریایی ناوچە گەرمەکانە.

Tropic of Cancer, خولگەی قڕژانگ (جوگرافیا).

Tropic of Capricorn, خولگەی کارژۆلە (جوگرافیا).

tropism (trō´piz'm), *n.* وەرگەڕان یا گەشەکردنی ڕووەکو گیاندار بەرەو بزوێنەرێکی دەرەوە یا دوور لێوەی (گوڵەبەڕۆژە).

-tropism (trō´piz'm), پاشگرێکە بەمانای: وەرگەڕان بەرەو یا دوور لێوە: *(thermotropism)* .

tropology (trō-pol´ə-ji), *n.* (١) مەجاز؛ نیشانەکاری. (٢) لێکدانەوەی مەجازی نینجیل (بەتایبەتی لەڕووی ئامۆژگاری ڕەوشتەوە). (٣) ووتارێک دەربارەی بەکارهێنانی مەجاز یا نیشانەکاری.

-tropological *(adj.)*.

tropopause (trop´ə-pôz´), *n.* تڕۆپۆپۆز: هەرێمی نێوان چینی یەکەمی هەوای سەرزەوی و " ستراتۆسفیر " ، واتە چینی لاسەروی بۆشایی ئاسمان

tropophilous (trō-pof´ə-ləs), *adj.* لەگەڵ گۆڕینی گەرمی و ساردی و تەڕی و وشکی وەرزانەدا ڕاهاتوو (ڕووەکناسی).

tropophyte (trop´ə-fīt´), *n.* ڕووەکێکی ڕاهاتوو بە گۆڕینی ناوهەوا (بەتایبەتی بارانی زۆرو وشکانی).

troposphere (trop´ə-sfĕr´), *n.* تڕۆپۆسفیر: چینی یەکەم یا خوارووی هەوای سەرزەوی (کە هەموو جۆرە گۆڕینێکی ناوهەوای تێدا ڕوودەدات).

-tropous (trop´əs), پاشگرێکە بەمانای: وەرگەڕاو بەرەو یا دوور لە بزوێنێکی دەرەوە: *(phototropous)* .

-tropy (trop´i), = (1) **-tropism.** (2) **-tropous.**

trot (trot), *v.i.* (١) لۆقەکردن؛ نەرمەلۆقەکردن. (٢) ڕاکردن؛ خێرا ڕۆیشتن؛ خێراکردن.

v.t. لۆقەپێکردن؛ نەرمەلۆقەپێکردن.

n. (١) لۆقە؛ نەرمەلۆقە؛ لۆقەی ئەسپ. (٢) ڕاکردنی لەسەرخۆ؛ گورگە لۆقە (٣) دەنگی لۆقەی ئەسپ. (٤) پێشبڕکێی لۆقە. (٥) [Rare]، مندالی بچووک (٦) [Archaic]، پیرێژن (لەڕووی سووکی‌یەوە). (٧) **trotline** . (٨) [Slang]، وەرگێڕانی ووشە بە ووشە لە زمانێکی بێگانەوە بەتایبەتی بۆ قۆپیەکردن لە قوتابخانەدا)

be on the trot, [Colloq.], (١) سەرقاڵ بوون: *(It kept him on the trot.)* (٢) یەک لە دوای یەک؛ بەردەوام.

the trots, [Slang], = **diarrhea.**

trot out, [Colloq.], (١) نواندن؛ پیشانی خەڵک دان. (٢) پێشکەش کردن (بۆ لێکۆڵینەوە یا پەسەندکردن).

troth (trôth, trōth), *n.* (١) [Archaic] ، دڵسۆزی. (٢) ڕاستی. (٣) نیشانەکردن (دەزگیران).

v.t. [Archaic], (١) نیشانەکردن (دەزگیران). (٢) پەیمان دان.

trothplight (trôth´plīt´, trōth´plīt´), *n.* [Archaic], نیشانەکردن (دەزگیران).

adj. [Archaic], نیشانەکراو.

v.t. [Archaic], نیشانەکردن.

trotline (trot´līn´), *n.* = **setline.**

trotter (trot´ĕr), *n.* (١) ئەسپی لۆقە (بەتایبەتی ئەسپێک کە ڕاهێنرابێت بۆ پێشبڕکێی لۆقە). (٢) کەسێکی چوست و چالاک؛ جابووک (٣) پاچە؛ پێچکەی مەڕو بەراز (کە دەکرێ بە سەروپێ)

trotyl (trō´til, trō´tēl), *n.* = **trinitrotoluene.**

troubadour (trōō´bə-dôr´, trōō´bə-dōr´), *n.* (١) هۆنەرو گۆرانی بێژی خواروو‌ی فەرەنسا لە سەدەی یانزەو دوانزەو سیانزەدا (کە هەڵبەست و گۆرانی‌یان لەبارەی دڵداری و جوامێری‌یەوە دەووت).

(٢) شایەری گەرۆک.

trouble (trub′l), *v.t.* (١) تێکدان؛ وروژاندن: *(The waters were ~d.)* (٢) پەستکردن: تووشی دەردی سەری کردن؛ بێزارکردن؛ مەراق پێدان؛ تووشی گێچەڵ کردن. (٣) ئازاردان. (٤) ئارەحەت کردن: *(May I ~ you to close the window.)* .

v.i. (١) هەوڵدان؛ گوێ دان: *(Do not ~ about a reply.)* . (٢) مەراق خواردن؛ پەست بوون.

n. (١) مەراق؛ ناخۆشی. (٢) گێژەوکێشە؛ گێچەڵ؛ گێژاو؛ دەردی سەری؛ گۆبەند؛ تەنگوچەڵەمە؛ کارەسات؛ کێشە؛ گیروگرفت. (٣) هوی ناخۆشی و دەردی سەری و گێژەوکێشە. (٤) ئازاوە؛ ئاشووب؛ پشێوی. (٥) هەوڵ؛ گوێ دان؛ بە تەنگەوەهاتن: *(He took the ~ to shake hands with everyone present.)* (*heart ~*) (٦) نەخۆشی. (٧) ئاتەواوی؛ پەک کەوتن؛ لەکارکەوتن: *(We had engine ~ .)* . (٨) سکپربوون بەبێ شووکردن: *(in ~)* .

ask for trouble, خۆ بە قەڵەبەدا دان؛ سەرچێڵی کردن؛ بۆ دەردەسەری گەڕان.

get into trouble, بە قەڵەبەدا دان؛ تووشی چەرمەسەری و کێشە کردن.

look for trouble, = ask for trouble.

make trouble, ئازاوە نانەوە؛ گێژەشێوێنی کردن.

troublemaker (trub′l-māk ĕr), *n.* گێژەشێوێن؛ ئازاوەچی؛ سەر بە گوبەنگ

trouble-shooter (trub′l-shōōt ĕr), *n.* (١) چارەسەرکەری مەکینە و دەستگای شکاو یا لەکارکەوتوو؛ دۆزەرەوەو چارەسەرکەری ناتەواوی مەکینەی لەکارکەوتوو (٢) چارەسەرکەری کێشەی دیبلۆماسی؛ چارەسەرکەری ناکۆکی و گیروگرفتی نێو وڵاتان یا کۆمەڵەکان.

troublesome (trub′l-səm), *adj.* (١) بێزارکەر؛ ماندووکەر؛ ناخۆش؛ پەستکەر: *(a ~ child, headache, etc.)* . (٢) سەخت؛ گران؛ ئاڵۆز؛ گیروگرفتاوی.

-troublesomely *(adv.)*; **troublesomeness** *(n.)*.

troublous (trub′ləs), *adj.* (١) شێواو؛ ئاڵۆز؛ پشێو. troublesome (٢)

trou-de-loup (trōō′də-lōō′), *n.* [Fr.]. قوونگەی مێخی نووک تیژ تێدا چەقێنراو (بۆ ڕێ گرتن لە لەشکری سوارەی دوژمن).

trough (trôf), *n.* (١) ناخوێ. (٢) تەشت. دەفر؛ یا حەوزچکەی ئاودانی وڵاخ. (٣) دەفری درێژکۆڵەی شت تێدا شێلان یا شتن. (٤) ئاوەڕۆ (بەتایبەتی هی گوێ سەبانەی خانوو). (٥) (أ) چاڵایی نێوان دوو شەپۆل. (ب) چەم یا چاڵایی درێژکۆڵەی نێوان دوو گرد. (٦) (أ) بێ بازاڕی؛ بازاڕ کزی. (ب) خاڵی نزمی نەخشەی پیشاندەر (ژمێرەکاری). (٧) نزمی پاڵەپەستۆی هەوا.

trounce (trouns), *v.t.* (١) لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ فەلاقەکردن؛ داركاری کردن. (٢) [Colloq.]، بەزاندن.

troupe (trōōp), *n.* تیپ (نوێنەری شانۆ. گۆرانی بێژ)؛ دەستە.

v.t. گەڕان وەک ئەندامی تیپێکی نوێنەری شانۆ یا گۆرانی بێژ.

trouper (trōōp′ĕr), *n.* (١) ئەندامی تیپێکی نوێنەری شانۆ. (٢) نوێنەرێکی شانۆی کۆن و شارەزا.

troupial (trōōp′i-əl), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی ئەمەریکی ناوچە گەرمەکانن لە توخمی ڕیشۆڵە.

trouser (trou′zĕr), *adj.* تایبەتی بە پانتۆڵ.

trousers (trou′zĕrz), *n.pl. Also* trowsers, پانتۆڵ؛ شەروال

trousseau (trōō-sō′, trōō-sō), *n.* جیازی؛ ڕەختی بووک.

trout (trout), *n.* ماسییەکە خاتوونە؛ کەشینە؛ ماسییەکی ئاو ڕوبارە.

trouvere (trōō-vâr′), *n. Also* trouveur, یەکێکە لە کۆمەڵە چیرۆک بێژی باکووری فەرەنسا لە سەدەی یانزە بۆ چواردە.

trove (trōv), *n.* شتێکی دۆزراوەی بەنرخ؛ دۆزراوە.

trover (trō′vĕr), *n.* داواکاری بۆ بژاردنی شتومەکی دەست بەسەردا گیراوی کەسێک بە ئارەوایی لەلایەن کەسێکی ترەوە.

trow (trō, trou), *v.i. & v.t.* (١) [Obs.] ، بڕواکردن. (٢) [Archaic]، وا زانین؛ وا دانان.

trowel (trou′əl), *n.* (١) ماڵە (خانووکاری). (٢) بژارکەر؛ بێلەکان.

v.t. (١) ماڵەکردن؛ بە ماڵە ساف و لووس کردن. (٢) هەڵکەندن بە بێلەکان.

troy (troi), *adj.* بە کێشانەی " تڕۆی " (ووشەی داهاتوو ببینە).

n. troy weight.

troy weight, کێشانەی تڕۆی: بۆ کێشانی زێڕو زیوو بەردی بەنرخی تر بەکاردەهێنرێ.

truancy (trōō′ən-si), *n. Also* truantry, خۆ دزینەوە لە قوتابخانە بەبێ پرس؛ نەچوون بۆ نیش یا خۆ دزینەوە لە نیش بەبێ پرس.

truant (trōō′ənt), *n.* (١) کەسێکی تەمەڵ (٢) قوتابی خۆ دزەرەوە بەبێ پرس؛ قوتابی نەهاتوو بۆ قوتابخانە بەبێ پرس (٣) کەسێکی خۆ دزەرەوە لە نیش بەبێ پرس؛ کەسێکی ڕاکردوو لە نەرکی سەرشانی خۆی.

adj. (١) خۆ دزەرەوە لە قوتابخانە یا نەهاتوو بەبێ پرس. (٢) لە نیش دواکەوتوو بەبێ نیش. (٣) تەمەڵ.

v.i. (١) خۆ دزینەوە لە قوتابخانە؛ نەچوون بۆ قوتابخانە بەبێ پرس. (٢) خۆ لە نیش دزینەوە؛ ڕاکردن لە نەرکی سەرشان.

play truant, خۆ دزینەوە لە قوتابخانە یا لە نیش.

truant officer, لێپرسراوی خۆ دزینەوەی قوتابی؛ فەرمانبەرێکی قوتابخانەیە لەو قوتابیانە دەپرسێتەوە کە خۆیان لە قوتابخانە دەدزنەوە بەبێ پرس

truce (trōōs), *n.* شەڕ ڕاگرتن؛ جەنگ وەستاندن.

truck (truk), *n.* (١) پێچکەی بچووکی گالیسکەی نۆپ. (٢) پارچە تەختەیەکی کون کونە بەسەر دارتاڵو دارکەشتی بۆ پەت پیاکردن (٣) لۆری. (٤) [British]، فارگۆنی سەرکراوەی شەمەندەفەری بار.

v.t. بە لۆری گواستنەوە؛ لە لۆری بارکردن.

v.i. لۆری لێخوڕین.

truck (truk), *v.t. & v.i.* (١) ئاڵوگۆڕکردن. (٢) [Rare]، دەستکێڕی کردن؛ چەرچێتی کردن.

n. (١) ئاڵوگۆڕ. (٢) بە شتومەک کڕیندان نەک بە پارە. (٣) فرۆتەنی بچووک (٤) شتومەکی بچووکی بێ نرخ یا هەرزان. (٥) سەوزەی چێنراو بۆ فرۆشتن لە بازاڕدا. (٦) [Colloq.]، ئاڵووێر؛ سەوداگەری. (٧) [Colloq.]، زبڵ؛ پاشماوە؛ خۆڵ؛ سەرکۆزەر.

truckage (truk′ij), *n.* (١) بار گواستنەوە بە لۆری. (٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە.

trucker (truk′ĕr), *n.* (١) لۆری لێخوڕ؛ ڕانەری لۆری. (هەروەها " truck-driver ") . (٢) کارگەری بار گواستنەوە بە لۆری.

trucker (truk′ĕr), *n.* (١) ئاڵوگۆڕکەر. (٢) دەستکێڕ؛ چەرچی. (٣) جووتیاری سەوزەی فرۆشتن.

truck farm, کێڵگەی سەوزەی فرۆشتن.

trucking (truk′iŋ), *n.* شتومەک گواستنەوە بە لۆری.

truckle (truk′l), *n.* (١) پێچکەی بچووک. (٢) truckle bed .

v.i. (١) لەسەر پێچکە ڕۆیشتن. (٢) سەر شۆڕکردن؛ ملکەچ کردن.

v.t. بە پێچکەی بچووک جوڵاندن.

-truckler *(n.)*.

truckle bed, چەرپایەیەکی نزمە لەسەر پێچکەی بچووکە دەخرێتە ژێر چەرپایەیەکی ترەوە لەکاتی بەکارنەهێناندا (هەروەها " trundle bed ") .

truckload (truk′lōd′), *adj.* پڕ لۆرێیەک؛ زۆر.

truckman (truk′mən), *n.* trucker.

truculence (truk′yoo-ləns, trōō′kyoo-ləns), *n. also* **truculency,** (۱) دڕندەیی؛ بێ بەزەیەتی. (۲) تووندوتیژی؛ شەڕەنگێزی.

truculent (truk′yoo-lənt, trōō′kyoo-lənt), *adj.* (۱) دڕندە؛ بێ بەزەیی. (۲) زۆر تووندوتیژ؛ پڕ ڕووتار. (۳) شەڕەنگێز؛ شەڕانی.
-truculently *(adv.).*

trudge (truj), *v.i.* خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن.
(He ~d ten miles through the snow.)
n. ڕۆیشتنێکی دوورو درێژو ماندووکەر؛ ڕۆیشتنێکی گران.

true (trōō), *adj.* (۱) دڵسۆز. *(He is ~ to his friends.)* . (۲) تەواو؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕاست. *(a ~ indication)* . (۳) ڕاست؛ دروێ نێدا نەیە؛ ڕاستەقینە. *(a ~ story)* . (٤) ڕاستکۆ. (٥) دەقاودەق؛ تەواو؛ بەبێ کەموزیاد. *(a ~ copy)* . (٦) ڕەوا؛ ڕاستی. *(the ~ owner, heir, etc.)* . (۷) لە جێی خۆیەتی؛ ڕاست دانراوە. *(The board is not ~ .)* . (۸) تەواو؛ ڕەسەن؛ ڕاستەقینە. *(a ~ diamond)* . (ب) ڕاستەقینە؛ تەواو؛ ڕاست. *(a ~ scholar)* . (۹) پاک؛ داوێن پاک؛ ڕاست؛ سەرڕاست. [Archaic] . (۱۰) ڕەسەن.
adv. (۱) بە ڕاستی؛ بە تەواوی. (۲) ڕەسەنانە. (۳) بە وردی؛ بێ کەموزیاد. *(He aimed ~ .)* .
v.t. (~ up), سازاندن؛ چاک کردن؛ ڕاستکردنەوە. *(to ~ up a wheel)* . *n.* (۱) ڕاستی. (۲) ڕێکی؛ ڕێکو ڕاستی. *(in ~ ; out of ~)* .
-trueness *(n.).*

come true, هاتنەدی.

true bill, بڕیاری ئاوانیارکردن لەلایەن دەستەی سوێندخواردانی گەورەوەو دان بە دادگا بۆ لێپرسینەوە.

true-blue (trōō′blōō′), *adj.* زۆر دڵسۆز (بەتایبەتی بۆ حیزب یا ئایین).

true blue, (۱) ڕەنگی شینی نەچووەوە. (۲) کەسێکی زۆر دڵسۆز. (۳) زۆر دڵسۆزی. [Archaic] (ووشەی پێشوو ببینە).

trueborn (trōō′bôrn′), *adj.* ڕەسەن. *(a ~ Kurd)* .

truebred (trōō′bred′), *adj.* (۱) ڕەسەن. (۲) ڕەفتار جوان.

true-false test, تاقیکردنەوەیەکە قوتابی دەستنیشانی دەکات وەڵامەکان کامیان ڕاستن و کامیان هەڵەن.

truehearted (trōō′här′tid), *adj.* دڵسۆز؛ پاک.

truelove (trōō′luv′), *n.* (۱) دڵدار؛ یار؛ خۆشەویست. (۲) گیایەکە چوار گەڵا و گوڵێک دەگرێ لە " گرێی دڵداران " دەچێ. (۳) truelove knot. [Obs.]

truelove knot, گرێی دڵداران (کە بە گران دەکرێتەوەو نیشانەی خۆشەویستی هەمیشەیی بە).

true-lover's knot, = truelove knot.

truepenny (trōō′pen′i), *n.* کەسێکی پاکو دڵسۆزو سەرڕاست.

truffle (truf′l, troo′f′l), *n.* دوومەلاس.

truism (trōō′iz′m), *n.* ڕاستیەکی هەڵگەنەویست؛ ڕاستیەکی دیار.

trull (trul), *n.* قەحبە؛ دڵفرەتی سووک.

truly (trōō′li), *adv.* (۱) بە ڕاستی؛ بە دڵ. *(I'm ~ grateful.)* . (۲) ڕاستگۆیانە؛ بەبێ درۆ؛ بە ڕاستی؛ بێ زیادو کەم. *(He spoke ~ .)* . (۳) بێ گومان؛ بە ڕاستی. *(This is a ~ beautiful picture.)* .

trump (trump), *n.* (۱) (ا) کاغەزی براوەی قومار؛ تەو کاغەزەی نرخی لە هەموو تەوانی تر زیاترە. (ب) (*pl.*) پێڕێکی تەو کاغەزانە. (۲) شتێک بە دەست کەسێکەوە کە لە باشترین هەلدا بەکاری دەهێنێ بۆ ڕەوەری سوود لێ وەرگرتن. (۳) کەسێکی باش و پشت پێ بەستراو.

v.t. (۱) بردنەوەی دەستێک قومار بە کاغەزی براوە.
(۲) لێ بردنەوە؛ بەسەردا سەرکەوتن.
v.i. کاغەزی براوە بەکارهێنان؛ دەستی باش بەکارهێنان (مەجاز).

trump up, هەڵبەستن (درۆ، بوختان)؛ ڕێکخستن؛ دڕووستکردن.
(to trump up charges against somebody)

trump (trump), *n., v.t. & v.i.* = trumpet.

trump card, (۱) کاغەزی براوەی قومار. (ووشەی پێشووتر ببینە). (۲) شتێکی زۆر بەنرخە کە لە هەڵێکی باشدا بەکاردەهێنرێ بۆ زۆرترین سوود لە بردنەوەی بەربەرەکانیدا.
(The surprise witness was his ~ .; She played her ~ .)

trumpery (trum′pēr-i), *n.* (۱) شتی بریقەدارو هەرزانبەها. (۲) شتی بێ نرخ یا هیچوپووچ. (۳) قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆزو بێ مانا.

trumpet (trum′pit), *n.* (۱) کەرەنا؛ زورنا. (۲) کەرەناژەن؛ زورناژەن. (۳) شتێکی لە کەرەنا چوو. (٤) (*pl.*) پووەکێکە گەڵاکانی لە کەرەنا دەچن. (٥) دەنگێکی وەک دەنگی کەرەنا (بەتایبەتی دەنگی فیل).
v.i. (۱) کەرەنا لێدان؛ فووکردن بە کەرەنا یا زورنادا. (۲) بۆڕاندن؛ دەنگێکی وەک دەنگی کەرەنا لێوەهاتن.
v.t. (۱) زورنا لێدان؛ کەرەنا لێدان. (۲) بۆڕاندن؛ هاوارکردن. (۳) بانگ بۆ دان؛ جار بۆ دان.

trumpet creeper, خشۆکە زورنایی؛ پووەکێکی خۆهەڵواسە گوڵەکەی لە زورنا دەچێت.

trumpeter (trum′pit-ēr), *n.* (۱) زورناژەن؛ کەرەناژەن. (۲) سەربازی کەرەناژەن. (۳) جارچی؛ بانگدەر. (٤) باڵندەیەکی مل و لاق درێژی ئەمەریکای باشووری بە دەنگی بەرز دەخوێنێت. (٥) trumpeter swan. (٦) کۆتری پەڕلەپێ.

trumpeter swan, قازێکی ئەمەریکای باکووری بە دەنگی بەرز دەخوێنێت.

trumpet flower, (۱) پووەکی گوڵ زورنایی. (۲) گوڵە زورنا.

trumpet honeysuckle, پەنجەی خانمی زورنایی.

trumpetlike (trum′pit-lik′), *adj.* زورنایی؛ لە زورنا دەچێت بە دەنگ یا بە شێوە.

trumpet vine, = trumpet creeper.

truncate (truŋ′kāt), *v.t.* قرتاندن؛ بڕین؛ قەڵەم کردن؛ کورتکردنەوە؛ پەڕاندن (کلك).
adj. (۱) قرتاو؛ قرتێنراو؛ قەڵەم کراو؛ کورتکراوە. (۲) کۆڵ؛ نووک پان؛ سەر پان (گەڵا).
-truncately *(adv.)*; **truncation** *(n.).*

truncated (truŋ′kāt-id), *adj.* (۱) قرتاو؛ قرتێنراو؛ قەڵەم کراو؛ کورتکراوە. (۲) سەر قرتێنراو (قووچەك یا شێوەی نەندازەیی تر)؛ ڕێك کراو؛ ساف کراو؛ تەخت.

truncheon (trun′chən), *n.* (۱) دار؛ گورز؛ لیس. (۲) داری دەسەڵاتداری (وەك هی پۆلیسو ئەفسەر). (۳) [Archaic]، قەفی ڕم یا نێزە. (٤) [Obs.]، قەدی داری پووت کراو.
v.t. دارکاری کردن؛ بە دار لێدان.

trundle (trun′d′l), *n.* (۱) پێچکەی بچووك. (۲) هەرەبانەی نزمی پێچکە بچووك. trundle bed .
(٤) (ا) خولانەوە؛ خل بوونەوە. (ب) دەنگی خولانەوە یا خل بوونەوە.
v.t. & v.i. (۱) خولانەوە؛ خل بوونەوە. (۲) سووڕانەوە.

trundle bed, = truckle bed.

trunk (trunk), *n.* (۱) قەد (دارو درەخت). (۲) قەدی مرۆڤ؛ لەشی مرۆڤ یا گیاندار جگە لە سەرو پەلەکانی؛ تەنگە. (۳) بەشی سەرەکی بۆری خوێنو هەستە دەمار. (٤) لمۆز (فیل). (٥) باوول؛ باوەڵ. (٦) بۆری ئاوو هەوا... هتد. (۷) trunk hose، (*pl.*). (۸) (*pl.*)، پانتۆڵی کورتی پیاوانەی وەرزش. (۹) trunk line

(١٠) قەفەزەی سنگی جانەوەر. (١١) ستووقی ئوتومبیل.
(١٢) قەدی پایەو کۆلەکە.

adj. هی هێلی سەرەکی شەمەندەفەر یا تەلەفۆن.

trunkfish (truŋk′fish´), *n.* جۆرە ماسییەکی قاوغداری وەک سندووقی ئاوچە گەرمەکانە. (پێشی دەووترێ: " boxfish ").

trunk hose, پانتۆلی کورتی دەلبی پیاوانە (هی سەدەی شانزەو حەفدە).

trunk line, هێلی سەرەکی شەمەندەفەرو تەلەفۆن؛ جۆگەی سەرەکی.

trunnel (trun′l), *n.* = treenail.

trunnion (trun′yən), *n.* تەوەرەی تۆپ؛ جێی سووڕانەوە.

truss (trus), *v.t.* (١) پێچانەوە (پریاسکە).
(٢) [Rare]، جل لەبەرکردن؛ وەک مەلۆتکە پێچانەوە.
(ب) جل تونددکردنەوە یا قایم کردن؛ جل گرێدان.
(٣) نان و لاقی بالندە لە شیش دان یا بەستنەوە پێش کولاندنی.
(٤) جەمەلۆن کردن؛ چوارچێوە دانە بەر (پرد، سەربان).

n. (١) پریاسکە؛ بەند؛ بەستەک (٢) گورزە (گزرە).
(٣) بەندی ئاسنی دەوری دارکەشتی. (٤) گۆشە (خانووکاری).
(٥) تۆپەلە گولێکی چڕ بەسەر لاسکێکەوە.
(٦) جوارچێوەی سەربان یا پرد؛ جەمەلۆن. (٧) پشتێنی قۆپی.

truss bridge, پردی لەسەر چوارچێوە یا پایە پاوەستاو؛ پردی جەمەلۆنی.

trust (trust), *n.* (١) باوەڕ؛ متمانە؛ پشت پێ بەستن
(٢) کەسێک یا شتێکی پشت پێ بەستراو؛ کەسێکی متمانە پێکراو.
(٣) ئومێدەواری؛ ئومێد؛ هیوادارى؛ هیوا: *(Have ~ in the future.)* .
(٤) [Rare]، جێی بڕوابوون؛ دڵسۆزی.
(٥) [] شت خزانە نەستۆ؛ پشت پێ بەستراو. (ب) بەرپرسیاری.
(٦) چاودێری. (٧) سپاردە.
(٨) قەرز *(He sells on ~.)*
(٩) بەکێتی چەند کۆمپانیایەکە بۆ بەربەرەکانی نەهێشتن؛ قۆرخ؛ کارتێل.
(١٠) زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی بێ دەسەڵات یا کەفتەکار یا مندالێک سپاردن بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی. (ب) متمانەی ئەم پێ سپاردنە.
(ج) پێ سپێردراو؛ چەند پێ سپێردراوێک (د) مافی ئەو کەسەی خانوو و زەوی‌وزارەکەی سپێردراوە بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی.

v.t. (١) متمانە پێکردن؛ پشت پێ بەستن؛ باوەڕپێکردن.
(٢) هیوا بوون؛ ئومێدەوار بوون. (٣) قەرز پێدان (لەبەر متمانە پێکردن).

v.i. (١) متمانە پێکردن؛ پشت پێ بەستن؛ باوەڕ پێ بوون. (٢) پێ سپاردن.
(٣) پیا ڕاپەڕموون. (٤) وا زانین؛ وا دانان. (٥) ئومێدەوار بوون؛ هیوادار بوون؛ (٦) قەرز پێدان (لەبەر متمانە پێکردن).

adj. سپێردراو؛ سپاردە؛ لەژێر چاودێری کەسێکی ترداید.

in trust, سپێردراوە بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی.

trust to, پشت پێ بەستن.

trust company, بانقی سپاردە

trustee (trus-tē′), *n.* (١) پێ سپێردراو؛ کەسێکە خانوو و زەوی‌وزاری کەسێکی تری پێ دەسپێردرێ.
(٢) نەندامی دەستەی پێ سپێردراوی دانشگایەک یا نەخۆشخانەیەک.
(٣) کەسێکە خانوو و زەوی‌وزاری قەرزارێکی پێ دەسپێردرێ تا دانەوەی قەرزەکە.

v.t. (١) پێ سپاردنی خانوو و زەوی‌وزار بۆ چاودێری کردن.
(٢) پێ سپاردنی خانوو و زەوی‌وزارو سامانی قەرزارێک تا دانەوەی قەرزەکە.

trusteeship (trus-tē′ship), *n.* (١) ئیشوکاری پێ سپێردراو.
(٢) پێ سپاردنی وولاتێک یا هەرێمێک بە وولاتێکی تر لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە بۆ چاودێری کردنی
(٣) وولاتێک یا هەرێمێکی وەها سپێردراو.

trustful (trust′fəl), *adj.* خۆش باوەڕ؛ بە هەموو کەس باوەڕکەر.
-trustfully *(adv.)*; **trustfulness** *(n.)*.

trust fund, سەرمایەی سپاردە؛ پارەو سەرمایەی تری کەسێکە

دەسپێردرێ بە کەسێکی تر یا بانقێک بۆ هەڵگرتنو چاودێری کردنی

trusting (trus′tiŋ), *adj.* خۆش باوەڕ؛ بە هەموو کەس باوەڕکەر.

trustless (trust′lis), *adj.* (١) جێی باوەڕ نەیە؛ متمانە پێ نەکراو؛ پشت پێ نەبەستراو (٢) بێ بڕوا؛ بە هەموو کەس باوەڕنەکەر؛ بە گومان.

trust territory, ناوچەیەکی سپێردراوە بە وولاتێک لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە بۆ چاودێری کردنی؛ ناوچەی ژێردەستەی کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکان.

trustworthiness (trust′wūr´*thi*-nis), *n.* جێی باوەڕ بوون؛ پشت پێ بەستران؛ متمانە پێ کران.

trustworthy (trust′wūr´*thi*), *adj.* پشت پێ بەستراو؛ متمانەی پێ دەکرێ؛ جێی باوەڕە؛ سەرڕاست.
-trustworthily *(adv.)*.

trusty (trus′ti), *adj.* (١) [Rare] ، خۆش باوەڕ.
(٢) پشت پێ بەستراو؛ متمانە پێکراو؛ جێی بڕوایە.

n. (١) کەسێکی متمانە پێکراو؛ کەسێکی پشت پێ بەستراو.
(٢) بەندیکە هەندێ مافی تایبەتی دەدرێتێ لە بەندیخانەدا لەبەر ڕەوشتی باش.
-trustily *(adv.)*; **trustiness** *(n.)*.

truth (trooth), *n.* (١) (ا) جێی بڕوا بوون (ب) دڵسۆزی؛ پاکی.
(٢) ڕاستی. (٣) ڕاستاڵی؛ ڕاستگۆیی. (٤) ڕاستییەک؛ شتێکی ڕاست

in truth, بە ڕاستی؛ بێ گومان؛ لە ڕاستیدا؛ ئەوی ڕاست بێ.

truthful (trooth′fəl), *adj.* (١) ڕاستگۆ؛ ڕاستبێژ؛ ڕاستاڵ؛ ڕاست.
(٢) ڕاست؛ لەگەڵ ڕاستیدا دەگونجێ؛ هەڵنەبەستراو.
-truthfully *(adv.)*; **truthfulness** *(n.)*.

try (trī), *v.t.* (١) جیاکردنەوە (٢) (ا) تووانەوە (کەرە، ڕۆن).
(ب) (~ **out**)، پوختەکردن بە گەرمی (کانزا)؛ پاک کردنەوە؛ دەرهێنان.
(٣) [Now Rare]، بۆربۆڕێن لەسەر کردن؛ بڕینەوەی ناکۆکییەک بە زۆرانبازی.
(٤) (ا) دان بە دادگا؛ بڕیاردانی داوایەک لە دادگادا.
(ب) بڕیاری تاوانباری یا بێ تاوانی کەسێک دان لە دادگادا.
(ج) دادپرسین؛ دادپرسی کردن؛ دادگەری کردن. (٥) تاقیکردنەوە
(٦) ڕەندەکردن؛ بە ڕەندە ساف و لووس کردن.
(٧) تاقیکردنەوەیەکی سەخت کردن: *(They ~ your patience.)*
(٨) بەکارهێنان بۆ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە: *(T~ this new recipe.)* .
(٩) کۆشش کردن؛ هەوڵدان؛ تێکۆشان.
(١٠) [Obs.]، سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ چەسپاندن.

v.i. (١) هەوڵدان؛ کۆشش کردن: *(Please ~ and behave.)* .
(٢) تاقیکردنەوە.

n. (١) هەوڵ؛ کۆشش؛ هەوڵدان؛ تێکۆشان. (٢) گۆڵ کردن (یاری ڕەگبی).

try on, تاقیکردنەوە (جل‌وبەرگ، پێڵاو): *(Try this shirt on.)* .

try out, (١) بە ووردی تاقیکردنەوە: *(The idea seems good but it needs to be tried out.)*
(٢) تاقیکردنەوەی لێهاتوویی (نوێنەری شانۆ سینەما، وەرزشکار... هتد).

trying (trī′iŋ), *adj.* سەخت؛ گران؛ قورس؛ ماندووکەر؛ ناخۆش: *(a ~ time, day, experience, etc.; work that is ~ to the eyes)*

trying plane, ڕەندە (دارتاشی).

tryout (trī′out´), *n.* [Colloq.], تاقیکردنەوەی (نوێنەری شانۆ سینەما، وەرزشکار... هتد).

trypanosome (trip′ə-nə-sōm´), *n. Also* **trypanosoma,** گیانداری کونکەر: جانەوەرێکی بە چاو نەبینراوی مشەخۆرە لە خوێنی مرۆڤو گیاندارە بربڕەدارەکانی تردا دەژی و دەبێتە هۆی نەخۆشی نووستووبی.

trypanosomiasis (trip´ə-nō´sō-mī′ə-sis), *n.* نەخۆشی تووش بوو لە گیانداری کونکەرەوە. (ووشەی پێشوو ببینە)

trypsin (trip′sin), *n.* تریپسین: نەنزیمێکە پەنکریاس دەریدەدات (یارمەتی هەرس کردنی پرۆتین دەدات).

-tryptic *(adj.)*.

tryptophan (trip′tə-fan´), *n. Also* **tryptophane,** تریپتۆفان:

ترشێکی نەمینی بلووریيە.

trysail (trī′s'l, trī′sāl´), *n.* بایەوانی ڕیان بایەوانێکی تۆکمەی بچووکە لەکاتی زیاندا هەڵدەکرێت

try square, گۆشەی ڕاستاش.

tryst (trist, trīst), *n.* (١) ژوان: دیدەنی دڵداران (٢) ژوانگە: شوێنی بەیەک گەیشتن [Scot.]، بازار.

v.i. چوونە ژوانێک: بەیەکگەیشتن لە جێگەیەکی دیاریکراودا.

trysting place, ژوانگە: شوێنی بەیەک گەیشتن.

tsar (tsär), *n.* = czar.

tsarism (tsär′iz'm), *n.* = czarism.

tsetse (tset′si), *n. Also* **tsetse fly,** تسێتسی: مێشی نەخۆشی نووستنوویی

T-shirt (tē′shûrt´), *n.* فانیلەی بنوقوڵی زۆرەوە.

tsp., = (1) teaspoon. (2) teaspoonful.

T square, ڕاستەی وەک " T "

tub (tub), *n.* (١) ا. نەستە: دەفرێکی دارینی وەک تەشت (بۆ شت تێکردن یا تیا شتنەوە). (ب) پڕ تەشتێک یا دەفرێکی وەها. (ج) شتی ناو نەم دەفرە. (٢) بەرمیلی بچووک: کەمۆڵە. (٣) (ا) سەتڵی کانزای خاو گواستنەوە لە کاندا. (ب) عەرەبانەی خەڵووز (لە کانە خەڵووزدا). (٤) **bathtub** [British Colloq.]، خۆشتنی ناو بانیۆ. (٥) [Colloq.]، بەلەم یا کەشتێیەکی پان‌و هێواش‌و ناقۆڵ: کەسێکی پان‌وپۆر یا خرپن.

v.t. (١) لە نەشتدا شتن: شۆردن لە دەفرێکی وەک تەشتدا. (٢) هەڵگرتن لە کەمۆڵە یا بەرمیلێکی بچووکدا.

v.i. خۆشتن لە بانیۆدا

tuba (tōō′bə, tū′bə), *n.* تووبە. جۆرە کەرەنا یا زوڕنایەکی گەورەیە.

tubal (tōō′b'l, tū′b'l), *adj.* تایبەت بە بۆری (بەتایبەتی بۆری فالوبی): لوولەیی.

tubate (tōō′bāt, tū′bāt), *adj.* وەک بۆری وایە: لوولەیی

tubby (tub′i), *adj.* (١) لە ببپ یا بەرمیل دەچێ: کەمۆڵەیی. (٢) پان‌وپۆر: خرپن: قەڵەو.

tube (tōōb, tūb), *n.* (١) بۆری: لوولە. (٢) دەفری لوولەیی. (٣) بۆرێچکە: نەندام یا نامێری لە بۆری چوو (وەک بۆری هەناسەدان): *(bronchial ~)* (٤) بۆری نەلەکتۆنی. (٥) (ا) تونێلی شەمەندەفەری کارەبا. (ب) [Colloq.]، نەم هێڵی ئاسنە. (٦) [Archaic] . telescope (٧) جووب: تایەی نوتومبیل... هتد.

tubeless tire, تایەی بێ جووب

tuber (tōō′bĕr, tū′bĕr), *n.* (١) سەلک: سەلکی گۆڕکەدار (پەتاتە). (٢) tubercle

tubercle (tōō′bĕr-k'l, tū′bĕr-k'l), *n.* (١) گۆرکە: پەتاتە: قۆزت: ناوساوی گرێ (پووەکناسی) (٢) (ا) قۆزت (وەک هی نێسقان): گرێ: ناوساوی. (ب) لوو (نەخۆشی سیل).

tubercle bacillus, باسیلی سیل: میکرۆبی سیل (کە لە چیلکە یا دار دەچێت).

tubercular (tōō-bûr′kyoo-lĕr, tū-bûr′kyoo-lĕr, tə-bûr′-kyoo-lĕr), *adj.* (١) سیلاوی: تایبەت بە سیل: دەردەباریکەیی: سیلدار: وەک سیل. (٢) سیل: دەردەباریکە.

n. کەسێکی سیلاوی: کەسێکی سیلدار.

tuberculate (tōō-bûr′kyoo-lit, tū-bûr′kyoo-lāt´, tə-bûr′kyoo-lit), *adj. Also* **tuberculated,** (١) لووای: لوو لێهاتوو (٢) سیلاوی: سیلدار: تایبەت بە سیل.

-tuberculation *(n.).*

tuberculin (tōō-bûr′kyoo-lin, tū-bûr′kyoo-lin, tə-bûr′-kyoo-lin), *n.* دەرمانی کوتانی نەخۆشی سیل.

tuberculo- (tōō-bûr′kyoo-lō, tū-bûr′kyoo-lō, tə-bûr′-kyoo-lō), *Also* **tubercul-** , . **tuberculous** (١) پێشگرێکە بەمانای: . **tuberculosis** (٢) . **tubercle bacillus** (٢)

tuberculoid (tōō-bûr′kyoo-loid´, tū-bûr′kyoo-loid´, tə-bûr′kyoo-loid´), *adj.* سیلی: لە سیل دەچێ.

tuberculosis (tōō-bûr´kyoo-lō′sis, tū-bûr´kyoo-lō′sis, tə-bûr´kyoo-lō′sis), *n.* سیل: دەردەباریکە.

tuberculous (tōō-bûr′kyoo-ləs, tū-bûr′kyoo-ləs, tə-bûr′kyoo-ləs), *adj.* (١) سیلاوی: سیلدار (٢) لە سیل دەچێ: تایبەت بە سیل: لووداری: ناوساوی: گرێدار.

tuberose (tōōb′rōz´, tūb′rōz´), *n.* پووەکێکی مەکسیکییە پەگەکەی سەلکێیەو گەڵاکەی وەک گیا و گوڵەکەی سپی و بۆن خۆش و وەک پەحەتێیە.

tuberosity (tōō′bə-ros´ə-ti, tū′bə-ros´ə-ti), *n.* قۆزت (نێسقان): سەری خڕو نەستووری نێسقان.

tuberous (tōō′bĕr-əs, tū′bĕr-əs), *adj.* (١) گرێ گرێ: گرێدار: قۆزتاوی. (٢) (ا) سەلکاوی: سەلکی ئ پەیدا دەبێت. (ب) لە سەلک دەچێ: سەلکی: *(a ~ root)* .

tuberous root, پەگی سەلکی: پەگی وەک سەلک.

tubing (tōōb′iŋ, tūb′iŋ), *n.* (١) بۆری دروستکردن: لوولە دروستکردن. (٢) چەند بۆرییەکی تێکەڵکێشراو. (٣) بۆری بەگشتی: بۆری. (٤) شتی لوولەیی: شتی وەک بۆری. (٥) پارچە بۆری

tubular (tōō′byoo-lĕr, tū′byoo-lĕr), *adj.* (١) وەک بۆری: لە بۆری دەچێ: لوولەیی. (٢) بە بۆری دروستکراو. (٣) وەک دەنگی فووکردنە بە بۆریدا.

tubulate (tōō′byoo-lāt, tū′byoo-lāt), *adj.* (١) لە بۆری دەچێ: وەک بۆری: لوولەیی. (٢) بۆریدار: لوولەدار.

v.t. (١) وەک بۆری لێکردن. (٢) بۆری تێخستن.

-tubulation *(n.).*

tubule (tōō′būl, tū′būl), *n.* بۆرێچکە: بۆری بچکۆلە (گیانەوەرناسی).

tubuli- (tōō′byoo-li, tū′byoo-lə), پێشگرێکە بەمانای: بۆرێچکە.

tubuliferous (tū´byoo-lə-fĕr′əs), *adj.* بۆریدار: لوولەدار: لە بۆری پێکهاتوو.

tubuliflorous (tōō´byoo-lə-flôr′əs, tū´byoo-lə-flō′rəs), *adj.* پەڕەی گوڵ وەک بۆری.

tubulous (tōō′byoo-ləs, tū′byoo-ləs), *adj.* . **tubular** (١) (٢) گوڵ وەک بۆری.

tubulure (tōō′byoo-lyoor, tū′byoo-lyoor), *n.* دەمی بۆری خوار: دەمی بۆرییەکی کورت.

tuck (tuk), *v.t.* (١) چرچ‌ولۆچ تێخستن بۆ جوانی (جل دووڕین): قەدکردن. (٢) (~ **in**)، خستنە ناو (چمکی کراس یا بەتانیەو چەرچەف): هەڵکردن: *(T~ in your shirt.)* (٣) (ا) هەڵگرتن (بەتایبەتی لە شوێنێکی نادیاردا): شاردنەوە: *(a cottage ~ed away in the hill)* (ب) خستنە باخەڵ: هەڵگرتن: *(He ~ed the letter into his pocket.)* (ج) پێچانەوە: کۆکردنەوەو خستنە ژێر یا ناو: *(The bird ~ed its head under its wing.)* (٤) داپۆشین: خستنە ناو جێگەوەو داپۆشین: *(She ~ed the child in bed.)*

v.i. (١) هێنانەوەیەک: گردکردنەوە. (٢) چرچ‌ولۆچ تێخستن بۆ جوانی: قەدکردن: هەڵکردن.

n. (١) چرچ‌ولۆچی جل (کە بۆ جوانی تێیدا دەدووڕێ): قەد: توێ. (٢) ژێری پشتەوەی کەشتی (کە جەمسەری دارو نیرگەکانی کەشتییەکەیە):

(٣) [British Slang]، خواردەمەنی.

tuck away (or in), [British Slang]. ماشینەوە؛ زۆر خواردن.

tuck (tuk), *n.* [Archaic], شیری تەنک؛ شمشێری تەنک.

tuck (tuk, tōōk), *v.t.* [Scot.], لێدان (بەتایبەتی تەپڵ)؛ تەقە لێ مەکردن.

n. لێدان؛ تەقە.

tucker (tuk′ĕr), *n.* (١) پارچە مەکینەیەکی جل دووریە بۆ چرچ‌ولۆچ کردنە حلەوە بۆ جوانی. (٢) پەخەی نەخشێنراوی کراسی ژنانە.

tucker (tuk′ĕr), *v.t.* [Colloq.], (~ out). ماندووکردن؛ هێلاک کردن.

tucket (tuk′it), *n.* [Archaic], دەنگی کەڕەنا یا زورنا.

-tude (tōōd, tūd), پاشگرێکە بەمانای: بوون؛ چۆنێتی؛ – ی. *(certitude)*

Tudor (tōō′dĕr, tū′dĕr), *n.* (١) بنەماڵەی تیۆدۆر (کە حوکمڕانی نینگلتەرەیان کرد لە ساڵی ١٤٨٥-١٦٠٣). (٢) تیۆدۆر: پاشای تیۆدۆری. (٣) هۆنەر یا هونەرمەندێکی چەرخی تیۆدۆر لە نینگلتەرە.

adj. (١) تیۆدۆری؛ تیۆدۆر؛ لە بنەماڵەی تیۆدۆری نینگلیزیەیە. (*T~ architecture)* (٢) تیۆدۆری: شێوازێکی خانووسازیەیە. (*T~ verse)* (ب) تیۆدۆری تایبەتی بە چەرخی حوکمڕانی تیۆدۆر.

Tuesday (tōōz′di, tūz′di), *n. Abbr.* Tue(s)., سێ شەممە.

tufa (tōō′fə, tū′fə), *n.* (١) توفە: بەردەگەچێکی کون کونە. (٢) tuff.

tuff (tuf), *n.* توف: بەردێکی ئاگرپژێنی کون کونە.

tuft (tuft), *n.* (١) کاکۆڵ؛ گێسوو؛ گوودە؛ تیتک؛ پەڵە گیا؛ تۆپەڵە موو یا پەڕ؛ پڕی گونە گەنمەشامی. (٢) ڕیشوو. (٣) بێشە؛ پەڵە دارو دەوەنی چڕ. (٤) goatee.

v.t. بە ڕیشوو ڕازاندنەوە.

v.i. بە کۆمەڵ ڕووان؛ بە چڕی ڕووان.

tug (tug), *v.i.* (١) ڕەنجدان؛ کۆشش کردن؛ ئیشکردن؛ هەوڵدان. (٢) حەبات کردن؛ تێکۆشان. (٣) ~ at ; توند ڕاکێشان؛ بە قایم ڕاکێشان. *(She ~ged at her boots.)*

v.t. (١) توند ڕاکێشان؛ بە زۆر ڕاکێشان؛ بەکێش کردن؛ تەکان پێدان. (٢) ڕاکێشان. (٣) ڕاکێشان بە بەڵەمی ڕاکێشان.

n. (١) ڕاکێشانێکی توند. (٢) (أ) کێش مەکێش؛ ململانێ؛ زۆرانبازی (مەجاز): *(a ~ between loyalty and desire)* (ب) کوشتێکی زۆر؛ هەوڵێکی زۆر. (٣) گوریس. زنجیر. یا قایشی ڕاکێشان (بەتایبەتی قایشی نەسپ بەستن بە گالیسکەوە بۆ ڕاکێشانی). (٤) tugboat.

-tugger *(n.).*

tugboat (tug′bōt), *n.* بەلەمی ڕاکێشان. (هەروەها " lowboat ").

tug of war, (١) گوریس کێشەکی. (٢) کێش مەکێش؛ زۆرانبازی (مەجاز)؛ ململانێ.

tuille (twēl), *n.* زرێی ڕان.

tuition (tōō-ish′ən, tū-ish′ən), *n.* (١) [Archaic]، پاسەوانی؛ چاودێری؛ سپاردە. (٢) فێرکردن. (٣) کرێی فێرکردن؛ کرێی قوتابخانە. (هەروەها " tuition fee ")

-tuitional; tuitionary *(adj.).*

tularemia, tularaemia (tōō lə-rē′mi-ə), *n.* تولاریمیە (تای کەروێشک. درمێکە لە گیانداری کرۆژەندەوە (بەتایبەتی کەروێشک) دانەکەوێت و بە مرۆڤ دەگات. (هەروەها " rabbit fever ").

tule (tōō′le), *n.* جۆرێکە لە ڕەل.

tulip (tōō′lip, tū′ləp), *n.* هەڵانە: گوڵانە سوورە؛ چارەچەقیلە.

tulip tree, جۆرە درەختێکە گوڵی وەک هەڵانە دەگرێ.

tulip wood, داری درەختێکە گوڵی وەک هەڵانە دەگرێ.

tulle (tool), *n.* جۆرە ئاوڕیشمێکی تەنکە (پەچەو سرکەیی لێ دروست دەکرێ).

tullibee (tul′ə-bē′), *n.* جۆرە ماسیەیەکە.

tumble (tum′b'l), *v.i.* (١) تەقەلێدان؛ تەقەلەبازی کردن. (٢) (أ) هەرەس بردن؛ لەپڕ ڕووخان؛ لەپڕ کەوتن. (ب) لەپڕ شکان (نرخ). *(Prices ~d.)* (٣) پێ هەڵکەوتن؛ چوڕتم دان؛ ساتمەدان؛ نووچ دان؛ سەرسم دان. (٤) خل بوونەوە؛ نەم دیوو نەودیو کردن؛ تەپاوتل کردن. (٥) بەپەڵەو لەتردانەوە ڕۆیشتن: *(She ~d out of bed half awake.)* (٦) (~ to) [Slang]، لەپڕ بۆ دەرکەوتن؛ لەپڕ پێ زانین.

v.t. (١) ڕووخاندن؛ خستن؛ ڕماندن؛ تەپاوتل پێدان؛ دان بە زەویدا؛ خل کردنەوە؛ نەم دیوو نەودیو پێکردن؛ تەقلە پێدان؛ هەرەس پێ بردن. (٢) بەسەر یەکدا دان؛ تێکەڵوپێکەڵ کردن؛ تێکدان؛ شێواندن. (٣) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە.

n. (١) (أ) تەقلە؛ تەقلەلێدان. (ب) کەوتن؛ ڕووخان؛ هەرەس. (ج) چوڕتم؛ ساتمە؛ پێ هەڵکەوتن. (٢) شێواو؛ شێواوی؛ تێکەڵوپێکەڵی؛ ناڕێکوپێکی. (٣) کۆمەڵێکی تێکەڵوپێکەڵ یا ناڕێکوپێک.

tumblebug (tum′b'l-bug′), *n.* گووخلێنکە: قالۆنچەیەکی ڕەشە تەرسی وڵاخ کۆدەکاتەوە و خڕ هەڵی دەدات و خلی دەکاتەوە.

tumble-down (tum′b'l-doun′), *adj.* پەڕپووت؛ شەقوشڕ: خەریکە بڕووخێ. *(He lived in a ~ shack.)*

tumbledung (tum′b'l-duŋ′), *n.* = tumblebug.

tumbler (tum′blĕr), *n.* (١) تەقلەباز؛ تەقلەباز. (٢) سەگی کەرۆشکگر. (٣) کۆتری تەقلەباز. (هەروەها " tumble pigeon "). (٤) پەڕداخ. (٥) پڕ پەڕداخێک؛ نەو خواردنەوەیەی لە پەڕداخێکدایە. (٦) نەو پارچەیەی قفڵە کە دەبێ بجووڵێنرێ تاکو قفڵەکە بکرێنەوە. (٧) بووکەشووشەیەکە کە دەستی تێوەدرا بەم لاو بەوڵادا دەکەوێتو دوایی دێتەوە جێی خۆی. (٨) (أ) مەکینەی جل ووشک کردنەوە. (ب) tumbling box. (٩) نەو پارچەیەی گێڕی مەکینەی ئوتومبیلی پێ دەگۆڕێت.

tumbleweed (tum′b'l-wēd′), *n.* گیاخلێنکە: بنچکی ووشکی هەڵکەندراوی باهەڵگرتوو.

tumbling (tum′b'l-iŋ), *n.* تەقلەبازی؛ تەقلەبازی.

tumbling box (or barrel), بەرمیلی خولاوە: بۆ شت تێکەڵ کردن، ساف‌ولووس کردن؛ یا پاک کردنەوە.

tumbrel, tumbril (tum′brəl), *n.* (١) نامێڕی سزادانی کۆن. (٢) گالیسکەی هەڵگەڕاوەی جووتیار. (٣) گالیسکەی گواستنەوەی ئاوانباران بۆ سەر پەڕاندنیان بە " گیۆتین " لەکاتی شۆڕشی فەرەنسیدا. (٤) گالیسکەیەکی دووپێچکەیی سوپایی‌یە بۆ جبەخانە گواستنەوە.

tumefacient (tū′mə-fā′shənt), *adj.* دەبێتە هۆی ئاوسان.

tumefaction (tōō′mə-fak′shən, tū′mə-fak′shən), *n.* (١) (أ) ئاوسان (ب) ئاوساوی. (٢) نەندامی ئاوساو یا هەوکردوو.

-tumefactive *(adj.).*

tumefy (tōō′mə-fī′, tū′mə-fī′), *v.t.* ئاوساندن.

v.i. ئاوسان.

tumescence (tōō-mes′'ns, tū-mes′'ns), *n.* (١) ئاوسان؛ ئاوساوی. (٢) نەندامی ئاوساو.

tumescent (tōō-mes′'nt, tū-mes′'nt), *adj.* ئاوساو؛ هەوکردوو.

tumid (tōō′mid, tū′mid), *adj.* (١) ئاوساو؛ هەوکردوو. (٢) قشمە؛ لە نەندازە بەدەر ڕازاوە؛ ناسادە: *(a ~ prose style)* (٣) دەریۆقیو؛ پڕ.

-tumidity *(n.)*; tumidly *(adv.)*.

tummy (tum′i), *n.* [Colloq.], = stomach.

tumor, tumour (too′mĕr, tū′mĕr), *n.* (۱) بریتی شێرپەنجە؛ سندان؛ شێرپەنجە؛ دوومەڵ؛ بریتی پیسی دەرپۆقیو. (۲) ناوساوی؛ لوو؛ شوێنێکی ناوساو

tumorous (tōō′mĕr-əs, tū′mĕr-əs), *adj.* (۱) سندانی؛ تایبەتی بە بریتی شێرپەنجە. (۲) بریتی شێرپەنجەیی؛ بریناوی؛ سنداناوی

tumour (tōō′mĕr, tu′mĕr), *n.* = tumor.

tumular (tōō′myoo-lĕr, tū′myoo-lĕr), *adj.* گردۆڵکەیی

tumulose (tōō′myoo-lōs′, tū′myoo-lōs′), *adj. Also* tumulous, پڕە لە گردۆڵکە؛ گردۆڵکەی زۆرە

tumult (tōō′mult, tu′mult), *n.* (۱) دەنگەدەنگ جەماوەر؛ هەرا؛ هەراوهوریا؛ ژاوەژاو (۲) پشێوی؛ ئاشووب. (۳) مێشک و هەست وروژان؛ شێواو: *(His mind was in a ~ .)*.

tumultuary (tōō-mul′chōō-er′i, tū-mul′choo-er′i), *adj.* (۱) شێواو؛ نێکەڵوپێکەڵ؛ ناڕێک‌وپێک (۲) tumultuous

tumultuous (tōō-mul′chōō-əs, tū-mul′choo-əs), *adj.* (۱) گەرم (مەحار)؛ دەنگەدەنگاوی؛ ژاوەژاوی *(a ~ welcome, convention, debate, etc.)* (۲) ئاشووبکێڕ؛ ناژاوەچێ: *(a ~ group of students)*. (۳) وروژاو؛ بێ ئارام *(a ~ heart, mind, etc.)*.

-tumultuously *(adv.)*.

tumulus (tōō′myoo-ləs, tu′myoo-ləs), *n.* گردۆڵکەی سەر گۆڕ؛ کۆمەڵە خۆڵی سەر گۆڕ

tun (tun), *n.* (۱) بەرمیلی مەی و بیرە. (۲) پێوانەیەکی شلەیە بریتییە لە ۲۵۲ گالۆن.

v.t. کردنە ناو حۆزە بەرمیلەوە؛ لە بەرمیلدا هەڵگرتن

tuna (tōō′nə), *n.* تووڵە جۆرە ماسییەکە

tuna (tōō′nə), *n.* = prickly pear.

tunable (tōō′nə-b'l, tū′nə-b'l), *adj. Also* tuneable, (۱) ساز دەکرێت (دەنگی مۆسیقا)؛ خۆش نەوا دەکرێت (۲) tuneful

tundra (tun′drə, toon′drə), *n.* تەندرا؛ دەشتی ڕووتی بێ دار و درەختی هەرێمی تەوەری باکووری.

tune (tōōn, tūn), *n.* (۱) دەنگ (۲) ئاواز؛ نەوا. (۳) یەک نەوایی؛ یەک دەنگی؛ یەک ئاوازی.

v.t. (۱) سازکردنی دەنگی مۆسیقا؛ خۆش نەوا کردن *(to ~ a musical instrument)* (۲) گونجاندن؛ شیاندن؛ سازکردن؛ یەک نەوا کردن (۳) سوزکردن؛ بە ئاواز دەربڕین

v.i. یەک نەوا بوون؛ گونجان؛ سازان

change one's tune, هەڵوێستی خۆ گۆڕین؛ هەڵوێست و ڕەفتاری خۆ چاک کردن

sing a different tune, = change one's tune.

to the tune of, [Colloq.]. ئەوەندە؛ پارە؛ نرخ؛ خەرجی... هتد.

tune in, گوێگرتن (ڕادیۆ)؛ خستنە سەر ئێستگەیەکی تایبەتی و گوێگرتن

tune off, گوێ نەگرتن (لە کەسێک)؛ گوێ داخستن

tune out, چاک کردنی ڕادیۆ و وازهێنان لەسەری

tune up, (۱) سازدانی نامیری مۆسیقا (۲) سازدان یا سەرکردنی بەشی کارەبایی ئوتومبیل: *(to tune up a car)*.

tuneful (tōōn′fəl, tun′fəl), *adj.* خۆش ئاواز؛ یەک نەوا؛ ساز خۆش؛ موسیقی

-tunefully *(adv.)*; tunefulness *(n.)*.

tuneless (tōōn′lis, tūn′lis), *adj.* بێ ئاواز؛ دساز؛ ناخۆش؛ ناموسیقی

-tunelessly *(adv.)*; tunelessness *(n.)*.

tuner (tōōn′ĕr, tūn′ĕr), *n.* (۱) سازکەری نامێڕی مۆسیقا؛ ئاواز خۆشکەر: *(a piano ~)*. (۲) نامێڕی سازاندنی دەنگی ڕادیۆ.

tune-up (tōōn′up′), *n.* سازدانی بەشی کارەبایی مەکینەی ئوتومبیل؛ سازکردنی ئوتومبیل: *(My car needs a ~ .)*.

tung oil, ڕۆنی تانگ: لە بەری داری " تانگ " دەردەهێنرێت‌و لە بۆیەدا بەکاردێت.

tungsten (tuŋ′stən), *n.* تەنگستن: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی‌یە لە سەخت کردنی پۆڵا و دروستکردنی تەڵی ئاو گڵۆپی کارەبادا بەکاردێت.

-tungstenic *(adj.)*.

tungsten lamp, گڵۆپی تەنگستن: تەڵی ئاوەکەی لە تەنگستن دروستکراوە.

tungsten steel, پۆڵای تەنگستن: پۆڵایەکی زۆر سەختە تەنگستنی تێدایە.

tungstite (tuŋ′stīt), *n.* تەنگستیت: کانزایەکی زەرد یا زەردی سەوزباوە.

tung tree, داری تانگ: دەرەختێکی بەنرخە ڕۆنێکی ووشککەرەوە لە بەرەکەی دەردەهێنرێت‌و لە بۆیەدا بەکاردێت. (هەروەها " tung-oil tree ").

tunic (tōō′nik, tū′nik), *n.* (۱) بەرگێکی کۆنی یۆنانی‌و ڕۆمانی وەک کراسە هەتا ئەژنۆ. (۲) چاکەتێک یا بلووسێکی دەڵبە پشتێنی لەسەر دەبەسترێ (۳) چاکەتی پۆلیس‌و سەرباز. (٤) tunicle. (٥) پەردەی دەرەوە یا بەری ئەندامی گیاندار. (٦) پێستی تۆو یا پووەک.

tunica (tōō′ni-kə, tū′ni-kə), *n.* پەردەی داپۆشەر (گیانەوەرناسی، پووەکناسی)؛ پێست.

tunicate (tōō′ni-kāt′, tū′ni-kāt′), *adj.* (۱) ئەڵقەئەڵقەیی (پیان). (۲) پەردەدار (گیانەوەرناسی).

n. گیاندارێکی سەرەتایی دەریایە.

tunicle (tōō′ni-k'l, tū′ni-k'l), *n.* جۆرە جبە یا عەبایەکی قەشەیە. چنگاڵی دووپەڵ دەنگدەرەوە: نامێڕێکی دووپەڵی دەنگدەرەوەیە لەسەر دەنگەکەی نامێڕی مۆسیقا سازدەکرێ.

tuning fork,

tunnage (tun′ij), *n.* = tonnage.

tunnel (tun′'l), *n.* (۱) (ا) گوڵبێنە. (ب) دووکەڵ کێش. (۲) تونێل (۳) کون (بەتایبەتی کە گیاندارێک هەڵی کەندبێ).

v.t. (۱) تونێل لێدان؛ تونێل بەژێردا بردن. (۲) کون هەڵکەندن؛ بنکەن کردن (۳) تونێل لێدان بۆ چوونە ژوورەوە یا دەرەوە.

v.i. تونێل لێدان.

-tunneler; tunneller *(n.)*.

tunny (tun′i), *n.* تەنی: جۆرە ماسییەکە.

tup (tup), *n.* (۱) بەران. (۲) سەری مەکینەی پایەو کۆڵەکە داکوتان؛ سەری چەکوش.

v.t. پەڕین (بەران)؛ سواربوون؛ جووت بوون.

tupelo (tōō′pi-lō′), *n.* (۱) دەرەختێکی زەلکاوی سەختی جەویدارە گوڵی سەوزکارو بەری شین‌و ئەرخەوانی دەگرێ. (۲) دارو تەختەی سەختی ئەم دەرەختە.

tuppence (tup′'ns), *n.* = twopence.

tuque (took, tūk), *n.* تەپڵمیەکی چنراوی زستانەیە

Turanian (too-rā′ni-ən, tyoo-rā′ni-ən), *n.* (۱) تۆرانی. (۲) زمانە تۆرانییەکان.

adj. تۆرانی؛ تایبەت بە گەلە تۆرانییەکان‌و زمانەکەیان.

turban (tûr′bən), *n.* (۱) سەرپێچ؛ کڵاوو جامانە؛ میزەر. (۲) شەپقەیەکی ژنانەی بێ لێوارە.

turbaned, turbanned (tûr′bənd), *adj.* سەرپێچی بەستووە؛ سەرپێچ لەسەر؛ کڵاوو جامانە بەسەر؛ میزەر بەسەر.

turbellarian (tûr'bə-lâr'i-ən), *n.* کرمێکی پانی ناوی‌یە
adj. تایبەتی بەم کرمە
turbid (tûr'bid), *adj.* (١) لیل؛ لیخن. *(a ~ river)* .
(٢) چر (دووکەڵ، هەور)؛ پڕ؛ تاڵ. *(~ clouds)* .
(٣) شڵواو؛ پشێو. *(~ thoughts)*
-turbidity; turbidness *(n.)*; **turbidly** *(adv.)*.
turbidimeter (tûr'bi-dim'ə-tĕr), *n.* پێوەری لیلی ئاوو شلە.
turbinate (tûr'bi-nit, tûr'bi-nāt'), *adj. Also* turbinated,
(١) وەک قووچەکی سەربەرەوخوار یا هەڵگەڕاوە
(٢) پێچ پێچۆکەیی (تونکاری)؛ پێچ لوولی (نێسقانی ناو کونەلووت).
n. (١) قاوغی پێچ پێچۆکەیی. (٢) نێسقانی پێچ لوولی
-turbination *(n.)*.
turbine (tûr'bin, tûr'bīn), *n.* تۆربین. مەکینەیەکی پێچکەدارە بە
هێزی هەڵم، ئاو، یا هەوا دەخولێتەوە. *(a steam ~ ; a ~ boat)* .
turbit (tûr'bit), *n.* کۆترێکی دەنووڵو سەر کورتە
turbo- (tûr'bō), پێشگرێکە بەمانای: تۆربینی
turbojet engine, مەکینەی تۆربینی فڕۆکە
turbot (tur'bət), *n.* ماسی‌یەکە پانکە
turbulence (tûr'byoo-ləns), *n. Also* **turbulency**. (١) پشێوی؛ شڵواوی؛ بێ ئاسوودەیی؛ ئاشووب. (٢) سەرکێشی؛ یاخێتی.
(٣) وروژان (هەوا)؛ تۆندی هەوا (کە دەبێتە هۆی تاسە).
(The plane ran into ~ .)
turbulent (tûr'byoo-lənt), *adj.* (١) سەرکێش؛ یاخی؛ لاسار؛
سەرچڵ *(a ~ mob)*
(٢) وروژاو؛ پەشێو؛ هەڵچوو؛ هەڵسار؛ زریاناوی؛
(~ waters; a ~ river; ~ feelings)
(٣) شڵواو؛ ئاناسوودە. *(a ~ period of history)* .
-turbulently *(adv.)*.
Turco- (tûr'kō, tûr'kə), *Also* Turko- , پێشگرێکە بەمانای
تورکی
Turcoman (tûr'kə-mən), *n.* = Turkoman.
turd (tûrd), *n.* (١) سس؛ سنەگوو.
(٢) [Vulgar Slang]، کەسێکی هیچوپووچ و بێ نرخ.
tureen (too-rēn'), *n.* دەفرێکی گەورەو قوواڵی شۆربایە.
turf (tûrf), *n.* (١) هەڕێز؛ چیمەن؛ چینی سەرەوەی خاک بە گیاو چیمەنەوە.
(٢) پارچە هەڕێز؛ پارچە چیمەن. (٣) پاشماوەی گژوگیای پزیو.
(٤) [Slang]، (أ) ئاوچەیەکە کە بەدەست تاقمێک شەقاوەی هەرزەکارەوە بێت.
(ب) ئاوچەی دەسەڵات تیا چەسپاندن؛ مەودای شارەزایی و دەسەڵات؛
ئاوچە بەتایبەتی کە ئاگۆکی لەسەر بێت.
(٥) the ~ ، (أ) گۆڕەپانی غارغارێن (کە چیمەن بێت یا ڕووت).
(ب) غارغارێن؛ پێشبڕکێی ئەسپ.
v.t. کردن بە چیمەن؛ چیمەن یا گیا تێدا ڕووواندن.
-turfy *(adj.)*.
turfman (tûrf'mən), *n.* حەزلێکەری غارغارێن یا پێشبڕکێی ئەسپ
بەتایبەتی خاوەنی ئەسپی پێشبڕکێن).
turgescence (tûr-jes'ns), *n.* (١) ئاوساوی؛ تلۆق؛ شوێنی باکردوو
(٢) ئاوسان؛ هەرکردن.
turgescent (tûr-jes'nt), *adj.* ئاوسار؛ هەرکردوو؛ باکردوو
turgid (tûr'jid), *adj.* (١) ئاوساو؛ باکردوو؛ هەرکردوو؛ فوو تێکراو
(٢) لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە (شێوازی نووسین و زمان)؛ ناسادە؛ قورس و قەبە.
(a ~ writing style)
-turgidity *(n.)*; **turgidly** *(adv.)*; **turgidness** *(n.)*.
turgor (tûr'gĕr), *n.* (١) ئاوسان؛ ئاوساوی؛ باکردن؛ هەرکردن
(٢) مەودای ئاوسانی شانەی زیندووی زیندەوەر.
Turk (tûrk), *n.* (١) تورک؛ تورکی

(٢) [Now Rare]، کەسێکی دڕندەو دڵڕەق. (٣) ئەسپی تورکی.
turkey (tûr'ki), *n.* (١) قەڵەموون؛ قەل؛ عەلەشیش؛ بۆقلەموون.
(٢) گۆشتی قەل.
(٣) [Slang]، شانۆنامەیەک یا ناهەنگێکی مۆسیقای سەرنەکەوتوو
(٤) [Slang]، کەسێکی بێ مێشک؛ کەسێکی حۆل و گێل.
talk turkey. بە ئاشکرا باسکردن؛ قسە لەڕوو بوون؛ ڕاستەوڕوو لێ دووان.
turkey buzzard, سیسارک.
turkey cock, (١) نێرە قەڵەموون؛ نێرە قەل.
(٢) کەسێکی لەخۆبایی؛ کەسێکی خۆهەڵکێش یا خۆفشکەرەوە
turkey red, (١) ڕەنگی سووری کراوە. (٢) قوماشی سوور.
turkey shoot, بۆربۆڕێنێکی نیشانچێنێی‌یە قەڵەموون یا شتی تری
جوواوی تێدا بە نیشان دەنرێتەوە.
turkey trot, جۆرە سەمایەکی دووکەس دووکەسی‌یە.
Turkic (tûr'kik), *n.* تورکی: کۆمەڵە زمانی تورکی و ئازەربیجانی و
تورکمانی و کیرگیزی و تەتەرو ئۆزبەکی.
adj. (١) تورکی: تایبەتی بە زمانە تورکی‌یەکان.
(٢) تورکی: تایبەتی بەو گەلانەی ئەم زمانانە بەکاردەهێنن.
(٣) تورکی تایبەتی بە تورکەکان
Turkish (tûr'kish), *adj.* تورکی: زمان و گەل و کلتووری تورکەکان.
n. تورکی: زمانی تورکی
Turkish bath, گەرماوی تورکی: وەک گەرماوی کوردی‌یە.
Turkish delight, لقوم؛ حەڵوا.
Turkish towel, خاوڵی تورکی: خاوڵی‌یەکی لۆکەی ئەستوورو زبرە.
Turkism (tûr'kiz'm), *n.* تورکێتی؛ نەریت و کلتوورو بیروڕای تورکی.
Turko- (tûr'kō, tûr'kə), *Also* Turco- , پێشگرێکە بەمانای:
تورکی.
Turkoman (tûr'kə-mən), *n. Also* Turcoman, (١) تورکمان؛
تورکمانی: کۆچەرێکی تورکی لە ئۆزبەکستان و کازاخستان ژیاو.
(٢) زمانی ئەم تورکمانانە
Turk's-head (tûrks'hed'), *n.* جۆرە گرێ‌یەکی وەک مێزەرە
(کەشتیوانی).
turmeric (tûr'mĕr-ik), *n.* زەردەچەوە
turmoil (tûr'moil), *n.* پشێوی؛ هەراوهوریا؛ وروژان؛ ئاناسوودەیی؛
ناڕاوە؛ ئاشووب.
turn (tûrn), *v.t.* (١) (أ) خوڵاندنەوە؛ سووراندنەوە: *(to ~ a wheel)*
(ب) بادان؛ وەرچەرخاندن؛ وەرگێڕان: *(to ~ a key)* .
(ج) هەڵگەڕانەوە: *(He ~ed a somersault)* .
(٢) (أ) خەڕاتی کردن (ب) خڕ هەڵدان.
(ج) بە ڕێک‌وپێکی و جوانی دارشتن: *(He can ~ fine phrases.)*
(٣) وەرچەرخاندن؛ وەرگەڕاندن: *(T~ your chair around.)*
(٤) (~ over)، ئەم دیو و ئەودیو پێکردن؛ بیرلێکردنەوە:
(She ~ed the plan over in her mind.)
(٥) چەماندنەوەی دەمی چەقۆ؛ کول کردن.
(٦) (أ) هەڵدانەوە؛ هەڵگەڕاندنەوە: *(He ~ed the page.)*
(ب) هەڵگێڕانەوە؛ کێڵان
(ج) ئاوەژووکردن؛ هەڵگێڕانەوە (جل)؛ بەرووپشت کردن.
(٧) سەرەوژێرکردن؛ هەڵگێڕانەوە؛ دەمەونخون کردن.
(٨) تێکدان (دل)؛ شێواندن؛ دل تێکەهێنان.
(The violence ~ed her stomach.)
(٩) وەرگێڕان؛ لادان؛ شکاندنەوە؛ لێ دوورخستنەوە؛ وەرچەرخاندن.
(He ~ed the blow.)
(١٠) (أ) گۆڕین؛ پا پێ گۆڕین؛ وەرگێڕان.
(I ~ed her to progressive views.)
(ب) لێ هەڵگەڕاندنەوە: لێ وەرگێڕان؛ لێ کردن بە دوژمن؛ لێ هاندان.
(She ~ed his friends against him.)

(۱۷) (ا) خوێنواندنێکی کورت لە بەرنامەیەکی جۆراوجۆردا.
(ب) نوێنەری نەم بەشە کورتە. (۱۸) کڕین و فرۆشتن (پارەبازی).
(۱۹) [Colloq.]، خوربە؛ ڕاچڵەکین.
(۲۰) شێواو یا خوارەکی تایبەتی (بەرگ، گفتوگۆ... هتد).
(۲۱) توانای زکماکی؛ حەز؛ مەیل.
(۲۲) بەرەو؛ پرەو: *(The discussion took an interesting ~ .)*

at every turn, هەمیشە؛ هەموو کات.
by turns, بە نۆرە؛ بە سەرە؛ یەک لە دوای یەک.
in turn, بە نۆرە؛ لە نۆرەی خۆیدا؛ بە پێ.
on the turn, [Colloq.], لە گۆڕیندایە؛ لەکاتی گۆڕیندا.
out of turn, (۱) نۆرەی خۆی نییە؛ بێ نۆرە؛ بەبێ سەرە.
(۲) ناوەخت؛ لەکاتی خۆیدا نییە؛ نابەجێ: *(talking out of turn)*
(۳) [Colloq.]، سەرکێشانە.
take turns, نۆرەگرتن؛ سەرەگرتن.
to a turn, زۆر بە چاکی؛ بەو ڕادەیەی پێویستە.
turn a blind eye, چاو لێ نووقاندن.
turn a deaf ear, گوێ نەگرتن؛ گوێ لێ کەرکردن؛ خۆ لێ کەرکردن.
turn against, لێ هەڵگەڕانەوە؛ لێ هاندان؛ دژ وەستان.
turn a hair, پەست بوون؛ تێکچوون؛ ترسان.
turn and turn about, بە نۆرە؛ بە سەرە؛ یەک لە دوای یەک.
turn away, (۱) ڕووکردن بەولاوە؛ ڕوو وەرگێڕان.
(He turned away in disgust.)

(۲) لێ وەرگەڕان؛ پشت تێکردن.
(۳) وەرنەگرتن؛ جێ نەکردنەوە؛ دەست بە ڕووەوە نان.
(٤) دەرکردن؛ دوورخستنەوە.
turn back, گەڕاندنەوە؛ بەرەنگاری کردن و کشانە دواوە:
(We turned back the attack.)

turn color, (۱) ڕەنگ گۆڕین.
(۲) (ا) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان؛ تەریق بوونەوە.
(ب) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ زەردبوون؛ ڕەنگ هەڵبزرکان.
turn down, (۱) پەسەند نەکردن؛ نەویستن:
(to turn a proposal down)

(۲) دەست بە ڕووەوە نان؛ قسە شکاندن؛ پێ ڕازی نەبوون.
(۳) کزکردن (ڕادیۆ، چرا... هتد).
turn in, (۱) پێچکردنەوە بۆ ناو. (۲) بۆ ناوەوە چوون (پەنجەی پێ).
(۳) پێدان؛ دانەدەست:
(The students turned in their assignments to the teacher.)

(٤) دان بە دەست پۆلیسەوە؛ سووسە گەیاندن بە پۆلیس؛ خەبەرلێدان:
(They turned the fugitive in.)

(٥) گەڕاندنەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە. (٦) دوو قەدکردن.
(۷) [Colloq.]، چوونە جێ؛ نووستن.
turn loose, (۱) (ا) بەرەڵاکردن:
(to turn loose a captured animal)

(ب) بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ شل کردن.
(۲) تەقاندن؛ تەقەپێکردن. (۳) تەقەلێکردن.
turn off, (۱) لە ڕێگەیەکی سەرەکی لادانە سەر ڕێگەیەکی تر کە لێی جیا دەبێتەوە. (۲) لێ جیابوونەوە (ڕێگە).
(۳) ناوگرتنەوە: *(to turn off the water, faucet, etc.)*
(٤) کوژاندنەوە (گڵۆپ، چرا، ڕادیۆ، مەکینە... هتد):
(Please turn off the light, radio, etc.)

(٥) لادان؛ لە ڕێڕەوی خۆ لادان؛ ڕێڕەو پێ گۆڕین.
(٦) [British]، دەرکردن (فەرمانبەر، کرێکار).
turn on, (۱) کردنەوە (بەلووعە). (۲) داگیرساندن (چرا، گڵۆپ).
(۳) کردنەوە (ڕادیۆ: تەلەفزیۆن)؛ خستنەگەڕ
(٤) تێ بەربوون؛ تێ بەردان؛ لێ هەڵگەڕاندنەوە؛ پەلاماردان.

(۱۱) پێچکردنەوە (۱۲) تێپەڕین (تەمەن، ژمارە... هتد)؛ تێپەڕبوون.
(۱۳) (ا) گێڕانەوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دواوە؛ گەڕاندنە دواوە:
(We ~ed the attack.)

(ب) بۆ خۆ گەڕانەوە؛ هەڵگەڕانەوە.
(His own criticism was ~ed against him.)

(۱٤) بەرەڵاکردن: *(They ~ed him loose.)*
(۱٥) دەستاودەست پێکردن (پارە. فرۆتەنی)
(۱٦) ناوەڕاندنەوە؛ لاکردنەوە؛ ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگەڕاندن.
(۱۷) ڕووتێکردن؛ نیشان لێگرتنەوە؛ ئاراستەکردن:
(He ~ed his gun on her.)

(۱۸) مێشک خستنە سەر؛ وەرگێڕان بەرەو:
(T~ your thoughts to practical matters.)

(۱۹) بەکارهێنان: *(He ~ed his knowledge to serving people.)*
(۲۰) گۆڕین بۆ؛ کردن بە: *(It ~s cream into butter.)*
(۲۱) تالوکۆڕکردن؛ گۆڕینەوە: *(She ~ed her eggs into hard cash.)*
(۲۲) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر)؛ داڕشتنەوە بە ووشەی خۆ.
(۲۳) دڵفراندن؛ سەرلێ سەدن؛ شێتوشەیداکردن
(۲٤) ترشان؛ بزرکان
(۲٥) کارتێکردن: *(It ~s her nauseous.)*
(۲٦) ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگ تێکدان

v.i. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە.
(۲) سووڕخواردن؛ باخواردن؛ وەرچەرخان: *(The key won't ~ .)*
(۳) گێژخواردن؛ گێژبوون؛ خولانەوە: *(My head is ~ing.)*
(٤) خو وەرگەڕان؛ لەش وەرگێڕان.
(٥) چەمینەوە؛ چەمانەوە.
(٦) سەرەوژێربوون؛ دەمەونخون بوون؛ هەڵگەڕانەوە.
(۷) دل تێکەڵهاتن: *(Her stomach was ~ing.)*
(۸) لادان؛ لە ڕێ لادان.
(۹) بادانەوە؛ وەرگەڕانەوە؛ وەرچەرخانەوە: *(The tide has ~ed.)*
(۱۰) پێچکردنەوە؛ بادانەوە؛ گۆڕین (ڕێبان).
(۱۱) ڕووردانەوە؛ لاکردنەوە.
(۱۲) ڕووتێکردن: *(She ~ed to music, literature, God, etc.)*
(۱۳) لێ هەڵگەڕانەوە؛ ڕا گۆڕین؛ دژ وەستان:
(He ~ed against his former friends.)

(۱٤) [(ihs]، ڕێڕایی کردن؛ دووڵی کردن.
(۱٥) بوور بە؛ گۆڕان؛ ترشان: *(The milk ~ed sour.)*
(۱٦) بوور بە؛ والێهاتن: *(The rain ~ed to sleet.)*
(۱۷) بۆگەن کردن؛ پیس بوون؛ ترشان.
(۱۸) ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگی تازە لێ نیشتن: *(The leaves are ~ing.)*

n. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ وەرچەرخان. (۲) باخواردن؛ بادان
(۳) (ا) پێچ؛ سووڕ؛ خول: *(Give it one ~ .)*
(ب) ڕووی نەم پێچە. (٤) ڕوو وەرگێڕان؛ لاکردنەوە
(٥) پێچ؛ پێچکردنەوە؛ وەرگەڕانەوە: *(a ~ to the right)*
(٦) پێچ؛ لوفە. (۷) خول؛ سووڕ (ڕاکردن یا بە پێ ڕۆیشتن)؛ چەرخە.
(۸) چەرخی خەرات؛ خەڕەک؛ چەرخ
(۹) پێچ؛ حێی پێچکردنەوە یا وەرگەڕانەوە.
(۱۰) گۆڕان؛ گۆڕین (بەرەو باشی یا خراپی): *(a ~ for the better)*
(۱۱) (ا) سەرەتای چەرخێکی تازەی مێژوو؛ کاتی وەرچەرخان:
(at the ~ of the century)

(ب) سەرەتای گۆڕین
(۱۲) چاکە؛ چاکانە؛ پیاوەتی: *(He did me a good ~ .)*
(۱۳) هەوڵ ماوەی هەوڵدان یا تاقیکردنەوە: *(a ~ at gardening)*
(۱٤) نەخۆش کەوتن؛ فێ لێهاتن؛ گێژبوون؛ تووڕەبوون.
(۱٥) نۆرە؛ نۆبە؛ سەرە: *(It's his ~ to mow the lawn.)*
(۱٦) [British]، نۆرە نیش؛ شەفت

(He promised to come but he hasn't turned up yet.)
(٩) دۆزرانەوە؛ سەرهەڵدان
(The watch will turn up one of these days.)
turn upon, (١) تێ بەربوون؛ پەلاماردان.
(٢) کەوتنەسەر ئەوە؛ لەسەر ئەوە وەستان؛ بەوەوە بەستران.
turnabout (tûrn′ə-bout′), *n.* (١) ڕوو وەرگێڕان؛ ئاوڕدانەوە؛ لاکردنەوە. (٢) (ا) هەڵگەڕانەوە؛ دووڕوویی؛ بێ باری؛ گۆڕینی تەواوی.
(ب) پەیمان شکێنی؛ ناپاکی؛ بێ بار؛ هەڵگەڕاوە (لە حیزب و کۆمەڵێ خۆ) . merry-go-round (٣)
turnaboutface (tûrn′ə-bout′fās′), *n.* = turnabout # 2.
turnaround (tûrn′ə-round′), *n.* (١) جێی پێچکردنەوەی ئوتومبیل. (٢) turnabout # 2 .
(٣) کاتی چوون و هاتنەوە و بارکردن و داگرتنی کەشتی.
turnbuckle (tûrn′buk′l), *n.* ئامێری تووندکەرەوە.
turncoat (tûrn′kōt′), *n.* کەسێکی هەڵگەڕاوە لە ڕێبازو حیزبی خۆی (بەتایبەتی بۆ سوودی خۆی)؛ ناپاک؛ بێ بار؛ پەیمان شکێن.
turner (tûr′nĕr), *n.* خەڕات.
turner (tûr′nĕr), *n.* (١) ئەندامی یانەی تەناقبازان. (٢) تەناقباز.
turnery (tûr′nĕr-i), *n.* خەراتی.
turning (tûr′niŋ), *n.* (١) خوولانەوە؛ سووڕانەوە؛ وەرچەرخان؛ بادان؛ هەڵگەڕانەوە. (٢) خەراتی (٣) داڕشتن (چیرۆک و بەرهەمی وێژەیی تر).
(٤) پێچ (ڕێگە).
turning point, (١) خاڵی گۆڕان؛ جێی وەرچەرخان یا بادان؛ سەرەتای گۆڕان. (٢) کاتێکی زۆر گرنگ؛ کاتی شت یەکلاکردنەوە.
(This is a ~ in your history.)
turnip (tûr′nip), *n.* شێلم.
turnix (tûr′niks), *n.* باڵندەیەکە لە زیقاوڵە دەچێ.
turnkey (tûrn′kē′), *n.* زیندانەوان؛ بەندیوان؛ کلیلداری بەندیخانە
turn-out (tûrn′out′), *n.* لاڕێ؛ ڕێگەیەکی جیابووەوە لە شارێ.
turn-out (tûrn′out′), *n.* (١) هاتنە دەرەوە
(٢) کۆبوونەوەی جەماوەری؛ ئامادەبوونی بە کۆمەڵ (هەڵبژاردن، کۆبوونەوە).
(٣) [British]، (ا) مان گرتن. (ب) مانگر. (٤) بەرهەم.
(٥) (ا) پانایەکە لە قەراغ ڕێگەیەکی تەسکدا ئوتومبیلی تێدا لادەدات تاکو ئوتومبیلە خێراکان تێپەڕبن. (ب) لاڕێی کورت. (٦) sidetrack .
(٧) گالیسکەو ئەسپ و قایش و قرووش.
(٨) کەرەسەو جل و بەرگ.
turnover (tûrn′ō′vĕr), *n.* (١) (ا) هەڵگەڕانەوە. (ب) گۆڕان.
(٢) کێکێکی بچووکە ناوەکەی پڕە لە مرەبا و لایەکی هەڵگەڕاوەتەوە بەسەر لاکەی تردا. (٣) ژمارەی نەو جارانەی کە فرۆتەنێیەك دەفرۆشرێت و شوێنەکەی پڕ دەکرێتەوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(٤) سەرجەمی کڕین و فرۆشتنی ماوەیەکی تایبەتی.
(٥) سەرجەمی بەشی دەستاودەست کردوو لە ماوەیەکی تایبەتیدا (پارەبازی).
(٦) (ا) ژمارەی کرێکاری بەکرێ گیراو بۆ جێگرتنەوەی ئەوانەی کە وازیان هێناوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(ب) سەرجەمی ئەم کرێکارانە و سەرجەمی هەموو کرێکارانی کارگەکە یا دەزگاکە.
adj. هەڵگەڕاوە: (a ~ collar) .
turnpike (tûrn′pīk′), *n.* (١) . turnstile (٢) . tollgate
(٣) toll road . (٤) شارێ.
turnsole (tûrn′sōl′), *n.* (١) گوڵەبەڕۆژە؛ هەر ڕووەکێکی تر کە گوڵەکەی ڕووبکاتە خۆر. (٢) ڕووەکێکە ڕەنگی ئەرخەوانی لێ دەگیرێت
(٣) ئەم ڕەنگە یا خومە ئەرخەوانییە.
turnspit (tûrn′spit′), *n.* (١) کەسێکە شیشی گەورەی مەڕو بەراز برژاندن لەسەر ئاگر دەسووڕێنێتەوە.
(٢) سەگێکە فێرکراوە ئەم شیشە بسووڕێنێتەوە.
(٥) کەوتنەسەر ئەوە؛ بەوەوە بەستران؛ لەسەر ئەوە وەستان.
(٦) ا- گەشکەداربوون (بە بەنگ خواردن)؛ شەیدابوون.
(ب) هێنانە جۆش و خرۆش؛ هەوەس هەڵساندن.
(Rock music turns her on.)
turn one's back on, پشت تێکردن
(He turned his back on his friends.)
turn one's head, سەر لێ سەندن؛ لە خۆبایی بوون
turn one's stomach, دڵ تێکەڵهێنان؛ قێز لێهاتنەوە؛ زۆر پەست کردن.
turn out, (١) کوژاندنەوە (گڵۆپ، چرا). (٢) خستنە دەرەوە.
(٣) دەرکردن؛ کردنە دەرەوە
(٤) چوون بۆ (کۆبوونەوە، دەنگدان... هتد)؛ چوونە دەرەوە؛ هاتن:
(Thousands turned out to welcome the president.)
(٥) هێنانە بەرهەم.
(٦) لە ئەنجامدا وا بوون؛ والێهاتن: (The meal turned out fine.) .
(٧) وا دەرکەوتن؛ وا بوون
(The suspect turned out to be innocent.)
(٨) (ا) هەڵگێرانەوە؛ هێنانە دەرەوە: (turning out his pockets.) .
(ب) بەتاڵ کردنەوە بۆ پاک کردنەوە؛ پاک کردنەوە.
(٩) جل نەبەرکردن؛ شت پێدان و ڕێك و پێك کردن.
(١٠) [Colloq.]؛ لە جێگە هەڵسان؛ لە خەو هەڵسان.
turn over, (١) تەپاوتل کردن؛ ئەم دیو و ئەودیو کردن.
(٢) سەرەوژێرکردن؛ هەڵگێرانەوە
(٣) وەرگەڕاندن؛ وەرگێڕان؛ وەرچەرخاندن؛ تەپاوتل پێکردن.
(٤) بەووردی بیرلێکردنەوە.
(٥) دان بەدەستەوە؛ پێدان:
(He turned the evidence over to the police.)
(٦) دەسەلات پێدان؛ پێ سپاردن.
(٧) گۆڕین؛ بەکارهێنان بۆ مەبەستێکی تر.
(٨) فرۆشتن؛ فرۆشتن و فرۆتەنی تر خستنەوە جێ.
(٩) بایی ئەوەندە کڕین و فرۆشتن
turn round, (١) ڕوو وەرگێڕان؛ لاکردنەوە؛ ئاوڕدانەوە
(٢) بادانەوە؛ ڕا گۆڕین؛ هەڵوێستە گۆڕین.
(٣) بار داگرتن و بارکردن و گەڕانەوە (کەشتی).
turn tail, لە ترسدا ڕاکردن.
turn the scale, خستن لە لایەکدا؛ بڕینەوەی مەسەلەیەك؛ تای تەرازوو خستن بە لایەکدا.
turn the corner, لە تەنگوچەڵەمە ڕزگاربوون.
turn the tables, بارودۆخ گۆڕین یا وەرگێڕان (بەتایبەتی لە ململانێ یا بەربەرەکانێدا): (Fortune turned the tables and he won.) .
turn the tide, بارودۆخ گۆڕین یا وەرگێڕان بەرەو باشی:
(That event turned the tide for the allies in the war.)
turn the trick, ئەنجام دان بەدەستەوە؛ کار بەجێهێنان.
turn to, (١) پەنا بردنەبەر؛ پەنا بۆ بردن؛ دانەدە بۆ بردن:
(The child turned to its mother for comfort.)
(٢) ڕووتێکردن: (He turned to God.) .
(٣) ڕاوبڕ پێکردن. (٤) دەست بە ئیش کردن؛ خەریکی ئیش بوون.
turn up, (١) هەڵکردن (دەرەلنگی پانتۆڵ... هتد)؛ نوشتاندنەوە.
(٢) قارسکردن (کراس)؛ پەراوێز کورتکردنەوە.
(٣) سەر هەڵبڕین؛ چاو هەڵبڕین.
(٤) دەرخستن (بە کنەکردن)؛ خستنەڕوو؛ هەڵماڵین:
(The investigation has turned up new evidence.)
(٥) دەنگ بەرزکردنەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ زیادکردن.
(٦) بەرەو ژوور بوونەوە؛ بۆ سەرەوە چوون؛ سەرکەوتن.
(٧) ڕووداو؛ هاتنەدی.
(٨) دەرکەوتن؛ سەرهەڵدان؛ هاتن:

turnstile (tûrn′stīl′), *n.* دەرگای سوورپاوە: بریتیيە لە دوو شیشی چەپ‌و ڕاست لێکدراو لە هەر سوورپانەوەیەکدا یەک کەس لێوەی دەچێتە ژوور.

turnstone (tûrn′stōn′), *n.* بەردەلەنەڕەوە باڵندەیەکی کۆچەری کەنار دەریایە لە تۆخمی چۆلەکەی ئاو (خرکەبەرد هەڵدەداتەوەو بە شوێن خواردندا دەگەڕێ).

turntable (tûrn′tā′bl), *n.* (١) ڕووبەکی تەختی خولاوەی هێڵدارە هەکینەی ئەمەندەفەری دەخرێتە سەر بۆ سوورانەوەی. (٢) مێزی خولانەوەی قەوان.

turnup (tûrn′up′), *n.* شتێکی هەڵگەڕاوە (وەک پەراوێزی پانتۆل). *adj.* هەڵگەڕاوە

turnverein (toorn′fer-īn′), *n.* یانەی تەمافبازان

turpentine (tûr′pən-tīn′), *n.* تەرپەنتین. *v.t.* (١) تەرپەنتین لێدان. (٢) ڕۆنی تەرپەنتین گرتن لە شیلەی سنەوبەرو سەروو

turpitude (tûr′pə-tood′, tûr′pə-tūd′), *n.* (١) ڕەووشت نزمی؛ ڕەووشت پیسی؛ سووکی؛ نزمی؛ بێ ڕەووشتی (٢) کارێکی ڕەووشت نزمانە؛ کردەوەیەکی ڕەووشت پیس‌و سووکانە.

turquoise (tûr′koiz, tûr′kwoiz), *n.* (١) پیرۆزە. بەردێکی بەنرخی شیینی سەوزکار یا شینی ئاسمانیی. (٢) ڕەنگی شینی سەوزکار؛ پیرۆزی. *adj.* شیینی سەوزکار

turret (tûr′it), *n.* (١) قوللە یا بورجی بچووکی سەرسووچی خانوو بۆ جوانی. (٢) بورجێکی پێچکەدارە بە مەنجەنیق و چەکی ترو سەربازەوە لە کۆندا بەکاردەهێنرا بۆ هێرش بردنە سەر قەڵا و سەنگەرو شوورەی شاری دوژمن. (٣) سەنگەری خوولاوەی وەک بورجی کەشتی جەنگ‌و تانک‌و فڕۆکەی بۆماهاوێژ. (٤) شتێکی خوولاوەی لوولەکەیە بۆ کەرەسەی خەڕات.

turreted (tûr′it-id), *adj.* (١) بورجدار؛ بورجی هەیە (ووشەی بێشوو ببینە). (٢) لە بورج دەچێ؛ بورجی. (٣) پێچ لوولەکی (وەک قاقڵەی گیانداری دەریایی).

turtle (tûr′tl), *n.* (١) کیسەی ئاوی؛ ڕەقەی ئاوی؛ جلە turtledove. [Archaic.] (٢). *v.t.* ڕاوکردنی کیسەڵی ئاوی.

turn turtle, هەڵگەڕسوە؛ وەرگەڕان (بەڵەم. کەشتی).

turtleback (tûr′tl-bak′), *n.* ڕووی قۆمز یا کۆە (بەسەر پێشی کەشتی‌یەوە دروستە دەکرێ لەبەر باوبۆران و هەندێ جاریش بە پشتەکەیەوە). **-turtleback; turtlebacked** *(adj.).*

turtledove (tûr′tl-duv′), *n.* کۆترە کێوێلە؛ کۆترێ دەشتەکی؛ قومری

turtlehead (tûr′tl-hed′), *n.* ڕووەکێکی نەمەریکییە گوڵی سپی‌و نەرخەوانی دەگرێ. (هەروەها " snakehead ").

turtle-neck (tûr′tl-nek′), *n.* (١) بەجێی هەڵگەڕاوەی پڕ بە پڕی مل. ٢ سوورێکە کە یەخەکەی هەڵگەڕاوەو پڕ بە پڕی مل بێت.

turves (tûrvz), *archaic plural of* **turf**.

Tuscan (tus′kən), *adj.* (١) تۆسکانی؛ تایبەت بە " تۆسکانیا " و خەڵکەکەی. ٢ تۆسکانی تایبەت بە شێوازێکی خانووسازی ڕۆمانی کۆن. *n.* (١) تۆسکانی هاوتەشتمانیی‌یەکی " تۆسکانیا " (٢) بەکێک لە شێوە زمانەکانی " تۆسکانیا "

tush (tush), *interj.* (ب) ڕەتی وبڕەیی. واتە پەتی. ئیتاڵی. ووتەیەک بێزاری‌و بێ ئارامی دەردەبڕێ

tush (tush), *n.* (١) tusk. (٢) کەڵبەی ئەسپ.

tush (tush), *n.* [Slang]. قنگ. گووپی سمت؛ گووپی قنگ

tusk (tusk), *n.* (١) شفرە (فیل بەکانە. فیلی دەریا)؛ ددانی فیل. (٢) ددانی درێژو دەرپۆقیو کەڵبە. (٣) شتێکی وەک شفرە بە شفرە هەڵدڕێژ. *v.t.* بڕیندارکردن. یا هەڵکەندن

tusked (tuskt), *adj.* شفرەدار

tusker (tus′kər), *n.* گیانداری شفرەدار (فیل. بەکانە)

tussah (tus′ə), *n.* *Also* **tussor,** (١) کرمی ئاوریشمی دەشتەکی. (٢) ئاوریشمی ئەم کرمە

tussis (tus′is), *n.* کۆکە. **-tussal** *(adj.).*

tussive (tus′iv), *adj.* کۆکەیی؛ تایبەت بە کۆکە؛ لە کۆکەوە پەیدابوو.

tussle (tus′l), *v.i.* شەڕکردن؛ شەڕە مستەکۆڵە کردن؛ بەیەکداهاتن. *n.* (١) شەڕ؛ شەڕە مستەکۆڵە؛ بەیەکدا هەڵپڕژان. (٢) زۆران (مەجاز)؛ ناکۆکی؛ ململانێ.

tussock (tus′ək), *n.* *Also* **tussuck,** (١) تۆپەڵە گیا یا هەرێز. (٢) کاکۆڵ؛ گێسوو؛ گودلە. **-tussocky** *(adj.).*

tussock moth, جانەوەرێکی تووکنە کرمۆکەکەی زیان بە دارودرەخت دەگەیەنێ.

tut (tut), *interj.* *Also* **tut tut,** ووتەیەکە بێزاری‌و بێ ئارامی دەردەبڕێ.

tutee (tōō′tē′, tū′tē′), *n.* قوتابی‌یەکە مامۆستای تایبەتی خۆی هەبێ؛ قوتابی بە تەنها و تایبەتی فێرکراو.

tutelage (tōō′tl-ij, tū′tl-ij), *n.* (١) سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ سایە. (٢) فێرکردن. (٣) لەژێر سایە یا سەرپەرشتیدا بوون؛ چاودێری کران.

tutelar (tōō′tl-ər, tū′tl-ər), *adj. & n.* = tutelary.

tutelary (tōō′tl-er′i, tū′tl-er′i), *adj.* (١) پارێزەر؛ چاودێر؛ سەرپەرشتیار. *(a ~ goddess)* . (٢) تایبەتی بە چاودێری یا سەرپەرشتی. *n.* فریشتە یا خوای پارێزگار؛ پیری پارێزگار.

tutor (tōō′tər, tū′tər), *n.* (١) مامۆستای تایبەتی؛ فێرکەری تایبەتی؛ فێرکەر. (٢) پێ سپێردراو یا چاودێری منداڵ و هەرزە بەپێی یاسا. (٣) ڕابەری قوتابی (لە زانکۆی ئینگلیزیدا). (٤) یاریدەدەری مامۆستا (لە زانکۆی ئەمەریکیدا). *v.t.* (١) فێرکردن بەتایبەتی؛ وانە ووتنەوە بەتایبەتی. (٢) بە تووندوتیژی لەگەڵ جوولانەوە؛ ئامۆژگاری کردن؛ زەبر لەگەندا نووساندن (٣) سەرپەرشتی کردن؛ بوون بە لێپرسراوی منداڵ بەپێی یاسا. *v.i.* (١) بوون بە مامۆستای تایبەتی؛ لەلایی کردن. (٢) [Colloq.]، فێرکران لەلایەن مامۆستای تایبەتی‌یەوە؛ فێرکرانی تایبەتی

tutorage (tōō′tər-ij, tū′tər-ij), *n.* (١) وانەی تایبەتی ووتنەوە؛ پلەی مامۆستای تایبەتی. (٢) کرێی وانە یا فێرکردنی تایبەتی.

tutorial (too-tôr′i-əl, tu-tō′ri-əl), *adj.* هی مامۆستای تایبەتی؛ هی وانە یا فێرکردنی تایبەتی. *n.* وانەی تایبەتی (بۆ یەک قوتابی یا چەند قوتابی‌یەک).

tutorship (tōō′tər-ship′, tū′tər-ship′), *n.* (١) پلەو کارو دەسەڵاتی مامۆستای تایبەتی؛ مامۆستایەتێتی تایبەتی. (٢) tutelage.

tutti (too′ti), *adj.* هەموو؛ هەموو سازبەند تێیدا بەشدار دەبن. *n.* (١) پارچەیەک مۆسیقایە کە ئەندامانی تیپەکە هەموو تیایدا بەشدارین (٢) دەنگی ئەم مۆسیقایە؛ ئەنجامی ئەم بەشدارییە.

tutti-frutti (tōō′ti-frōō′ti), *n.* مرەبا، دۆندرمە، یا نوقڵی بە میوەی جۆراوجۆر کراو. *adj.* مرەبا و شتی ترە بە میوەی جۆراوجۆر کراو.

tutty (tut′i), *n.* توتیا؛ چینکۆ

tutu (too′too), *n.* تەنوورەی فشەڵ‌و کورتی سەماکەری باڵیە.

tu-whit tu-whoo (tōō-hwit′ tōō-hwoō′), *n.* دەنگی کونەپەپوو.

tux (tuks), *n.* [Colloq.], tuxedo.

tuxedo (tuk-sē′dō), *n.* تەکسیدۆ؛ تەکس: (ا) چاکەتی تایبەتی ڕەشی پیاوان (ب) دەستەجلی ڕەشی ڕەسمی پیاوان

tuyère (twē′yâr′), *n.* کونێکە هەوای لێوە دەکرێتە فڕنەوە

TV, television.

twaddle (twäd′l), *n.* (١) چەنەبازی؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ تام

٢) نووسینی هیچ‌وپووچ.
v.t. & v.i. چەنەبازی کردن؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ تام کردن.
twain (twān), *n. & adj.* [Archaic or Poetic]. دوو؛ دوان؛ جووت.
twang (twaŋ), *n.* ١) زرنگە (وەک هی ژێی ئامێرێکی مۆسیقی کە ڕادەکێشرێت و بەرەڵا دەکرێت)؛ زرنگانەوە؛ قنگە.
٢) منگەی؛ منگەمنگ؛ بە لوت قسەکردن.
٣) شێوە زمانی ناوچەیەکە کە منگەمنگی زۆر تێدا بێت.
٤) twinge. [Dial.]
v.i. ١) زرنگانەوە (ژێی ئامێری مۆسیقی یا کەوان).
٢) منگەمنگ کردن؛ بە لوت قسەکردن
٣) قنگەهاتن (تیروکەوان)؛ قنگەکردن.
v.t. ١) زرنگاندنەوە (ژێ). ٢) بە منگەمنگ قسەکردن؛ بە لوت قسەکردن.
٣) قنگە لێ هەڵسان (تیروکەوان).
-twangy *(adj.).*
'twas (twuz, twäz; *unstressed* twəz), = it was.
tweak (twēk), *v.t.* ڕاکێشان (لووت، گوێ، ڕیش)؛ نقورچ لێگرتن؛ بادان؛ *(to ~ someone's nose)*
n. ڕاکێشان؛ نقورچ؛ بادان.
tweed (twēd), *n.* ١) قوماشی خوری زبر.
٢) *(pl.)* جل‌وبەرگی نەم قوماشە
tweedle (twē′d'l), *v.i.* ١) ناوازی ناسازلێدان
٢) لاواندن بەم جۆرە ناوازە
n. ناوازی ناسان.
tweedledum and tweedledee (twē′d'l-dum′n-twē′d-'l-dē′), *n.* دوو کەس یا شتی دەقاودەق وەک یەک (بەجۆرێک کە لەیەکتری جیانەکرێنەوە)
'tween (twēn), *prep.* [Poetic]. = between.
tweet (twēt), *n. & interj.* حریوە؛ جریوەجریو؛ جریکەجریک؛ جووکە.
v.t. حریوە هاتن؛ زیقەزیق کردن؛ جریکەجریک کردن.
tweeze (twēz), *v.t.* بە مووکێش دەرهێنان.
tweezer (twēz′ĕr), *n.* = tweezers.
tweezers (twēz′ĕrz), *n.pl.* مووکێش
(" a pair of tweezers " هەروەها)
twelfth (twelfth), *adj. & n.* ١) دوانزەهەم؛ دوانزەیەم؛ دوانزەمین.
٢) دوانزە یەک
twelve (twelv), *adj.* دوانزە
n. ١) دوانزە؛ ژمارە دوانزە. ٢) دەرزەن؛ دوانزە کەس یا شت.
twelvefold (twelv′fōld′), *adj.* دوانزە نەوەندە.
twelvemonth (twelv′munth′), *n.* ساڵێک
twentieth (twen′ti-ith), *adj. & n.* ١) بیستەم؛ بیستەمین.
٢) بیست یەک.
twenty (twen′ti), *adj. & n.* بیست
the twenties, بیستەکان (لە سەدەیەکدا یا لە تەمەنی کەسێکدا)؛ لە بیستەوە هەتا بیست‌ونۆ.
twentyfold (twen′ti-fōld′), *adj. & adv.* بیست نەوەندە.
twenty-one (twen′ti-wun′), *n.* بیست‌ویەک (یاری کاغەز)
(" black jack " هەروەها).
'twere (twūr), = it were.
twibil, twibill (twī′bil′), *n.* ١) تەورێ دووددەمە
٢) پاچ؛ قوڵنگە. ٣) تەورێ دووددەمەی جەنگ
twice (twīs), *adv.* ١) دوو جار؛ دوو کەرەت. ٢) دوو نەوەندە
twice-laid (twīs′lād′), *adj.* ١) لە بەنی گوریسە کۆن دروستکراو.
٢) لە پاشماوە یا کۆنە شت دروستکراو.
twice-told (twīs′tōld′), *adj.* ١) دوو جار گێڕراوەتەوە (چیرۆک، دەنگوباس هتد). ٢) گەلێک جار گێڕراوەتەوە؛ کۆن
twiddle (twid′'l), *v.t.* یاری پێکردن؛ بادان؛ خوڵاندنەوە.
v.i. ١) یاری پێکردن
٢) خنەخن کردن؛ خۆ خڵافاندن؛ کات بەفیڕۆدان بە شتی هیچ‌وپووچەوە.
٣) خوولانەوە؛ سوورانەوە؛ پێچ خواردن.
n. خوولانەوە (وەک کەڵەموست بەدەوری یەکدا).
twiddle one's thumb, ١) کەڵەموست خوولاندنەوە بەدەوری یەکدا.
٢) کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن.
twig (twig), *n.* چڵ؛ خەڵف؛ لقی باریک؛ تووڵ؛ شووڵ؛ چیلکە؛ چڵوچێو.
twig (twig), *v.t. & v.i.* [British Slang]. ١) بینین؛ سەیرکردن؛ سەرنج دان. ٢) تێگەیشتن
twiggy (twig′i), *adj.* ١) ناسک؛ باریک
٢) گەلێک لقی لێ بووەتەوە؛ چڵ یا خەڵفی زۆرە.
twilight (twī′līt′), *n.* ١) کازیوە؛ بەرەبەیان؛ شەبەق؛ ماوەی نێوان ڕۆژاوا و تاریک داهاتن؛ تاریک و لێڵ؛ تاریک و ڕوون.
٢) کاتی دوایی پێ هاتن؛ کاتی بەرەو نەمان چوون؛ *(He is in the ~ of his life.)*
٣) دێرین؛ کۆن؛ کاتێکی زۆر کۆن؛ شەبەق (مەجاز)؛ *(in the ~ of history)*
٤) سڕی؛ نیوە بەهۆشی و نیوە بێ هۆشی (بە مۆرفین یا دەرمانی سڕکردن)؛ *(~ sleep)*
twill (twil), *n.* ١) قوماشی چنراو بەجۆرێک کە هێڵی لاری تێدابێت.
٢) نەخشەی نەم قوماشە.
v.t. چنین بەم شێوەیە.
'twill (twil), = it will.
twilled (twild), *adj.* = twill.
twin (twin), *adj.* ١) جووت؛ دووان
٢) دووانە؛ هاوسک؛ هاوزا؛ دووبرالە؛ *(~ sisters; ~ brothers)*.
n. ١) دووانە؛ هاوسک؛ هاوزا؛ دووبرالە. ٢) دووان؛ جووت.
٣) [T-]، Gemini *(pl.)*. ٤) *(pl.)* جووت بلوور.
v.t. ١) دووانە بوون؛ بە یەک سک دوو منداڵ بوون.
٢) [Rare]، هاوسک بوون؛ هاوزا بوون. ٣) کردن بە جووت؛ دەقاودەق کردن.
v.i. ١) دووانە بوون بە یەک سک. ٢) بوون بە هاوتا یا هاونیلە بۆ.
٣) جووت گرتن
twin bed, چەرپایەی یەک کەسی؛ دانەیەک لە جووتێک چەرپایەی یەک کەسی.
twinberry (twin′ber′i), *n.* ١) جۆرێک لە پەنجەی خانم گوڵی
partridgeberry. ٢) نەرخەوانی دەگرێت
twinborn (twin′bôrn′), *adj.* بە یەک سک لەدایک بوو؛ دووانە؛ هاوزا.
twine (twin), *n.* ١) بەن؛ گوش؛ کشتەک؛ تاڵە بەن؛ تاڵە گوش.
٢) باخواردن؛ لوول بوون؛ پێچ خواردن؛ هۆنراوە.
٣) شتێکی لوول بوو یا هۆنراوە. ٤) ناڵۆسکان؛ گرێ کوێرە.
٥) تەرزی لە شتێکەوە ئاڵاو؛ تەرزی لوول یا باخواردوو.
v.t. ١) هۆنینەوە؛ پێکەوە بادان؛ تێکهەڵکێشان؛ لوولدان.
٢) تێوەئاڵاندن؛ لوولدان بەدەوریدا.
v.i. ١) تێوەئاڵان؛ لوول بوون؛ پێچ خواردن؛ *(The ivy ~d round the tree.)*
٢) پێچاوپێچ کردن؛ بە مارپێچی ڕۆیشتن؛ *(a stream ~ing through the forest)*
-twiner *(n.).*
twinflower (twin′flou′ĕr), *n.* ڕووەکێکە لە توخمی پەنجەی خانم گوڵی پەمەیی و گەڵای بریقاوە دەگرێ
twinge (twinj), *v.t.* ١) ئازاری تیژو لەپڕ دان.
٢) [Obs.]، دەرزی پیاکردن؛ نقورچ لێگرتن؛ ئازێنین.
v.i. هەستکردن بە ئازارێکی تیژو لەپڕ؛ ئازاری تیژو لەپڕو ناوەناو پێداهاتن
n. ١) ئازارێکی تیژو لەپڕ (وەک دەرزی پیاکردن)

. *(He felt a ~ of conscience)* (۲) ئازاری ویژدان؛ ئەشکەنجە

twinkle (twiŋ′k'l), *v.i.* (۱) درەوشانەوە؛ بریسکەدانەوە؛ پرشنگدانەوە (ئەستێرە): *(Stars are ~ing in the sky.)* .

(۲) گەشانەوە؛ بریقانەوە: *(His eyes ~d with amusement.)* .

(۳) لەرینەوە؛ شنەکردن: *(The dancer's feet ~d.)* .

(٤) [Archaic] چاوتروکان.

v.t. بریقاندنەوە؛ بریسکە پێدان

n. (۱) تروکەی چاو؛ چاوتروکان.

(۲) گەشانەوە (چاو)؛ بریقانەوە؛ بریسکانەوە.

(۳) درەوشانەوە؛ پرشنگ (ئەستێرە)؛ بریسکە؛ تروسکە.

(٤) ماوەی چاوتروکانێك؛ هەناسەیەك.

twinkling (twiŋ′kliŋ), *n.* (۱) درەوشانەوە؛ بریسکانەوە؛ بریقانەوە (۲) بریسکە؛ بریقە (۳) ماوەی چاوتروکانێك؛ هەناسەیەك

twirl (twûrl), *v.t.* (۱) خێرا خولاندنەوە یا سووڕاندنەوە؛ گێژدان (۲) هاویشتن؛ توپی بەیسبۆل.

v.i. خێرا خولانەوە یا سووڕانەوە؛ گێژخواردن

n. (۱) خێرا خولانەوە یا سووڕانەوە؛ گێژخواردن. (۲) (۱) شتی پێچ پێچۆکە؛ شتی بادراو. (ب) پێچ؛ خول؛ سووڕ

twist (twist), *v.t.* (۱) بادان؛ هۆنینەوە؛ لوول دان (۲) تێکەڵکێشان ۳) تێوەئالاندن؛ پەت، گوریس، مەن)؛ پێچانەوە؛ دەورەدان.

(٤) وەرگێڕان؛ پێچ پێدان؛ لە جێ بردن *(He ~ed his arm.)* .

(٥) خوار وخێچ کردن؛ شێوە تێکدان؛ شێواندن: *(He ~ed his face.)* .

(٦) گوشین؛ وورشین؛ ئازاردان

(۷) سەر لێ شێواندن: *(I'm all ~ed.)* .

(۸) ~ off: قرتاندن؛ لێکردنەوە

(۹) شێواندن؛ تێکدان (مانا): *(He ~ed the facts, my ideas, etc.)* .

(۱۰) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە

v.i. (۱) بادران؛ بادان: *(The wire ~s easily.)* .

(۲) تێوەئالان ۳) خولانەوە؛ سووڕانەوە (٤) پێچکردنەوە؛ لادان.

(٥) پێچاوپێچ کردن؛ خوار وخێچ بوون. (٦) بادان؛ لوول دان.

(۷) تلانەوە بە ئازارەوە؛ پێچ ولوول خواردن؛ خۆ کرژکردن.

n. (۱) تاڵ؛ مەن؛ ڕیس؛ کشتەك. (۲) (۱) گلۆڵە تووتن. (ب) مارمارە؛ بابۆڵەتان. (۳) گرێ (٤) خولانەوە؛ سووڕانەوە (ب) خول؛ سووڕ. (ج) بادان؛ با (٥) پێچ پێچۆکەیی؛ مارپێچی؛ پێچ؛ چەوتی؛ لوول

(٦) دەموچاو تێکچوون یا شێوان. (۷) وەرگەڕان؛ لە جێ چوون.

(۸) لادان؛ پێچکردنەوە (۹) شێوان (مانا، ڕاستی... هتد)؛ تێکدان

(۱۰) خوویەکی سەیر؛ ناتەواوی؛ چەوتی (ڕەووشت): *(a ~ in his character)*

(۱۱) تویست: جۆرە سەمایەکە

twist drill, سمۆی ئەلەکتریکی پێچ لوولی

twister (twis′tĕr), *n.* (۱) بادەر؛ لوولدەر؛ خولێنەرەوە

(۲) تۆپی هاوێژراوی خولاوە (بێسبۆل)

(۳) [Colloq.] گەردەلوولی قایم؛ گێژەڵوکە.

(هەروەها " tornado " و " cyclone ").

(٤) [British Colloq.] کەسێکی دەستبڕ؛ ساختەچی.

twit (twit), *v.t.* گاڵتەپێکردن (بەتایبەتی لەبەر هەڵەیەك یا کارێکی گەوجانە)؛ سەرزەنشتکردن؛ پن پێکەنین.

n. (۱) پن پێکەنین؛ گاڵتەپێکردن؛ سەرزەنشت. (۲) [British Slang] کەسێکی بێ مێشك یا کەم.

twitch (twich), *v.t.* ڕاتەکاندن؛ لەپڕ ڕاکێشان: *(The fisherman ~ed the line.)*

v.i. (۱) فڕین (چاو، ماسوولکەی دەموچاو... هتد)؛ کرژبوون: *(His face ~ed uncontrollably.)*

(۲) ئازاری لەپڕو تیژو ناوبەناو پێداهاتن.

n. (۱) ڕاتەکان؛ لەپڕ ڕاکێشان. *(a ~ in the eye; a facial ~)* (۲) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ کرژبوون: .

(۳) لەواشە (دەکرێتە لچی ئەسپ بۆ دابینکردنی).

twitch grass, = couch grass.

twitter (twit′ĕr), *v.i.* (۱) جریوەجریوکردن؛ زیقەزیق کردن؛ خوێندن (باڵندە). (۲) چەنەدان؛ زۆرویژی کردن.

(۳) لەرزین؛ جرتوفرت کردن. (٤) titter .

v.t. بە زیقەزیق یا جرتوفرتەوە ووتن.

n. (۱) جریوەجریو؛ خوێندن (باڵندە)؛ زیقەزیق؛ جرووکەجروك؛ جوركەجووك (۲) titter . (۳) جرتوفرت؛ قرتەقرت؛ قرتوهوور.

twitter (twit′ĕr), *n.* زیقەزیقکەر؛ جرتوفرتکەر؛ چەنەچەنکەر.

'twixt (twikst), *prep.* [Poetic or Dial.], = between.

two (tōō), *adj.* (۱) دوان؛ دوو

(۲) دووەم: *(section ~ of the instructions)*

n. (۱) دوو؛ ژمارە دوو.

(۲) دوو (پووڵی دۆمینە، زار، کاغەزی قومار): *(the ~ of spades)*

(۳) پارەی کاغەزی دوو دۆلاری.

(٤) شتێکی دووبەشی؛ دەستەیەکی دووکەسی.

in two, بە دوو پارچە یا بەشەوە: *(to cut or divide something in two)*

put two and two together, شت لێکدانەوەو گەیشتنە ئەنجام؛ گەیشتنە ئەنجام بە لێکدانەوەی شتێکی ناشکرا

two-bit (tōō′bit′), *adj.* [Slang], (۱) بایی چواریەکی دۆلارێکە.

(۲) هەرزانبەها؛ هیچوپووچ؛ بێ نرخ.

two bits, [Slang], چواریەکی دۆلارێك؛ بیست وپێنج سەنت.

two-by-four (tōō′bə-fôr′, tōō′bī-fōr′), *adj.* (۱) دوو بە چوار (ئینچ یا پێ). (۲) [Colloq.]، تەنگەبەر؛ تەسك؛ بچووك.

n. دارێکە ئەستوورایی یەکەی دوو ئینچ و پانایی یەکەی چوار ئینچە (لە خانوو دروستکردندا بەکاردێت).

two-dimensional (tōō′də-men′shən-'l), *adj.* (۱) تەنها پانی و درێژی هەیە؛ دوو دووری. (۲) قووڵ نییە؛ پرووکەشی؛ هیچوپووچ: *(~ fiction, characters, etc.)*

two-edged (tōō′ejd′), *adj.* (۱) دوو دەم (تیغ): *(a ~ sword)* .

(۲) دوو مانا؛ دوو مەبەست.

two-faced (tōō′fāst′), *adj.* (۱) دوو ڕوو؛ دوو ڕووی هەیە.

(۲) دووزبان؛ دووڕوو؛ بێ بار

-two-facedly *(adv.)*; two-facedness *(n.)*.

two-fisted (tōō′fis′tid), *adj.* دڕ؛ بەتین؛ بەهێز؛ نێر.

twofold (tōō′fōld′), *adj.* (۱) دووبەشی؛ دوانە؛ دووپارچەیی.

(۲) دوو ئەوەندە.

adv. دوو ئەوەندە؛ دوو قات.

two-handed (tōō′han′did), *adj.* (۱) دووەدەستی؛ بە دوو دەست بەکاردەهێنرێ. (۲) دووکەسی؛ بە دوو کەس بەکاردەهێنرێ: *(a ~ saw)* .

(۳) دووکەسی؛ بە دوو کەس دەکرێ: *(a ~ game)* .

(٤) دووەدەستە؛ دوو دەستی هەیە.

(٥) هەردوو دەستی وەك یەك بەکاردەهێنێت.

two-legged (tōō′leg′id, tōō′legd′), *adj.* دوولاق؛ دوولاقی.

two-master (tōō′mas′tĕr, tōō′mäs′tĕr), *n.* کەشتی دووداری؛ کەشتی دووستوونی.

twopence (tup′'ns), *n.* دوو پەنس.

twopenny (tup′ən-i), *adj.* (۱) بە دوو پەنسە؛ دوو پەنسی.

(۲) هەرزانبەها؛ بێ نرخ.

two-phase (tōō′fāz′), *adj.* = diphase.

two-piece (tōō′pēs′), *adj.* دووپارچەیی: *(a ~ bathing suit)*

two-ply (tōō′plī′), *adj.* دوو توێ؛ دوو چن.

two-seater (tōō′sēt´ĕr), *n.* ئوتومبیلی دووکەسی؛ ئوتومبیلی دووکورسی.

two-sided (tōō′sīd´id), *adj.* (١) دوولا؛ دوولایی (٢) دووڕوو؛ دووڕوویی

twosome (tōō′səm), *n.* (١) دوو کەس؛ حووت (٢) یاریەکی دووکەسی (گۆڵف) (٣) نەم دوو یاریکەرە.

two-spot (tōō′spot´), *n.* (١) دووحاس (پووڵی دۆمینە، کاغەزی یاری). (٢) [Colloq.] کاغەزی دوو دۆلاری (ب) دوو دۆلار

two-step (tōō′step´), *n.* (١) جۆرە سەمایەکە (٢) مۆسیقای نەم سەمایە.

two-way (tōō′wā´), *adj.* (١) دووسەرە؛ دووسەرە. *(a ~ street)* (٢) دووسەری (تەلسن)؛ وەرگرو نێرەر. *(a ~ radio)* (٣) دووکەسی. *(a ~ race, contest, etc.)*

-ty (ti), پاشگرێکە بەمانای چۆنێتی؛ بار. *(paucity)*

-ty (ti), پاشگرێکە بەمانای ئەوەندە کەرەت دە. *(twenty, forty)*

tycoon (tī-kōōn′), *n.* (١) فەرماندەی سوپای یابانی کۆن. (٢) [Colloq.] سەرمایەدارێکی زۆر بەدەسەلات

tyke (tīk), *n. Also* tike, (١) سەگی ووڕەگ (٢) [Scot.] کەسێکی کەرتێی هیچ نەزان (٣) [Colloq.] منداڵی بێ حەیای هاروهاج (لەبووی خۆشەویستییەوە).

tymbal (tim′b'l), *n.* = timbal.

tympan (tim′pən), *n.* (١) تەپڵ؛ چەرمی تەپڵ (٢) چەرم یا پەڕوی ژێر گیرەی کاغەزی مەکینەی چاپ (٣) tympanum. (٤) پەردەی هەر ئامێرێک.

tympani (tim′pə-ni), *n.pl.* = timpani.

tympanic (tim-pan′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەپڵ یا چەرمی تەپڵ. (٢) تایبەتی بە تەپڵی گوێ.

tympanic bone, نیسقانی تەپڵی گوێ

tympanic membrane, پەردەی گوێ؛ تەپڵی گوێ.

tympanist (tim′pə-nist), *n.* تەپڵژەن

tympanites (tim´pə-nī′tēz), *n.* باکردن؛ سك ئاوسان.

tympanitis (tim´pə-nī′tis), *n.* پەردەی گوێ ئاوسان.

tympanum (tim′pə-nəm), *n.* (١) گوێی ئاوەڕاست (ب) پەردەی گوێ؛ تەپڵی گوێ. (٢) (ا) تەپڵ. (ب) چەرمی تەپڵ. (٣) timpani. (٤) پەردەی بیستۆکی تەلەفۆن.

tympany (tim′pə-ni), *n.* (١) باکردن؛ سك ئاوسان. (٢) (ا) قبز. خۆبادان؛ لەخۆبایبوون. (ب) شێوازی لە ئەندازە بەدەر پازاوە.

typal (tī′p'l), *adj.* (١) نموونەیی (٢) [Rare] چاپی؛ تایبەت بە چاپکردن.

type (tīp), *n.* (١) نموونە؛ وێنە (٢) کلیشە؛ شێوە؛ شێواز. (٣) جۆر؛ چەشن *(a new ~ of airplane; an animal of the dog ~)* (٤) توخم؛ بابەت (٥) نیشانە. (٦) تیپ (ئامێری تیپنووس). (٧) تیپی چاپکراو *(Small ~ is hard on the eyes.)*

v.t. (١) نیشانەی ئەوە بوون (٢) نموونە یا وێنەی شتێك بوون؛ وەك نموونە یا نوێنەر وابوون (٣) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن (خوێن). (٤) چاپکردن.

v.i. ئامێری تیپنووس بەکارهێنان؛ چاپکردن

-type (tīp), پاشگرێکە بەمانای: (١) نموونە؛ وێنە؛ چەشن. *(prototype)* (٢) چاپ؛ چاپکردن؛ تیپ. *(monotype)*

type founder, تیپ دارێژ

type foundry, دارێژگەی تیپ

type metal, کانزای تیپ دروستکردن (کە بریتییە لە ئاوێتەی قورقوشم و تەنەکە)

typescript (tīp′skript´), *n.* شتی چاپکراو.

typeset (tīp′set´), *v.t.* تیپ ڕێکخستن.

typesetter (tīp′set´ĕr), *n.* (١) تیپ یا چاپ ڕێکەر (٢) مەکینەی تیپ ڕێکخەر

typesetting (tīp′set´iŋ), *n.* تیپ ڕێکخستن؛ چاپ ڕێکخستن.

type specimen, نموونەی توخم (گیانەوەرزانی).

typewrite (tīp′rīt´), *v.t. v.i.* چاپکردن.

typewriter (tīp′rīt´ĕr), *n.* (١) تیپنووس؛ ئامێری تیپنووس؛ چاپ؛ ئامێری چاپکردن. (٢) typist، [Archaic].

typewriting (tīp′rīt´iŋ), *n.* (١) چاپکردن. (٢) شتی چاپکراو.

typewritten (tīp′rit´n), *past participle of* typewrite. *adj.* چاپکراو.

typhlitis (tif-lī′tis), *n.* ئاوسانی ڕیخۆڵە کوێرە.

typhlology (tif-lol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی کوێری.

typhlosis (tif-lō′sis), *n.* کوێری

typhogenic (tī′fə-jen´ik), *adj.* دەبێتە هۆی گرانەتا.

typhoid (tī′foid), *adj.* گرانەتایی؛ تایبەتی بە گرانەتی.

n. گرانەتا؛ گرانەتی؛ کەتوویی

typhoid bacillus, میکرۆبی گرانەتا.

typhoid fever, typhoid.

typhoon (tī-fōōn′), *n.* تایفوون؛ گێژەڵووکەیەکی زۆر قایمی دەریای چین و ئاوچەکانی دەوروپشتێیەتی.

typhous (tī′fəs), *adj.* پەشەگرانەتایی؛ تیفۆسی

typhus (tī′fəs), *n.* پەشەگرانەتا؛ تیفۆس. (هەروەها " typhus fever ")

typical (tip′i-k'l), *adj. Also* typic, (١) نموونەیی؛ وێنەیی. (٢) تایبەتی بە؛ تایبەخۆ؛ نیشانە. *(He has the mannerisms ~ of his class.)*

-typically *(adv.).*

typify (tip′ə-fī´), *v.t.* (١) وەك نموونە وابوون؛ وەك نوێنەر یا وێنە وابوون (٢) نیشانەبوون؛ تایبەخۆی شتێك بوون.

-typification *(n.)*; **typifier** *(n.).*

typist (tīp′ist), *n.* چاپکەر.

typo (tī′pō´), *n.* [Colloq.]. هەڵەی چاپ.

typo- (tī′pō, tī′pə), *(typography)* پێشگرێکە بەمانای: تیپ

typographer (tī-pog′rə-fĕr), *n.* (١) تیپ ڕێکخەر؛ چاپ ڕێکخەر. (٢) چاپچی؛ چاپکەر

typographic (tī´pə-graf′ik), *adj. Also* typographical, هی چاپ و چاپکەری.

-typographically *(adv.).*

typography (tī-pog′rə-fi), *n.* (١) چاپگەری؛ چاپکاری؛ چاپچێتی. (٢) تیپ ڕێکخستن (٣) شێوازی چاپەمەنی؛ شێوەی شتی لە چاپ دراو

typology (tī-pol′ə-ji), *n.* (١) نموونەناسی؛ نیشانەناسی؛ لێکۆڵینەوەی نموونە یا وێنەی توخمێك. (٢) نیشانەکاری.

-typological *(adj.).*

tyrannical (ti-ran′i-k'l, tī-ran′i-k'l), *adj. Also* tyrannic, زۆردار؛ ستەمکار؛ بەزەبر؛ زۆردارەکی.

-tyrannically *(adv.)*; **tyrannicalness** *(n.).*

tyrannicide (ti-ran′ə-sīd´, tī-ran′ə-sīd´), *n.* (١) زۆردارکوژی؛ ستەمکارکوژی (٢) زۆردارکوژ؛ ستەمکارکوژ

tyrannize (tir′ə-nīz´), *v.i.* زۆرداری نواندن؛ ستەمکاری کردن.

v.t. زۆرداری کردن؛ ستەمکارانە لەگەڵ جوولانەوە.

tyrannosaur (ti-ran′ə-sôr´, tī-ran′ə-sôr´), *n.* تیرانۆسۆر؛

گیاندارێکی زۆر زل خشۆکی دووپێی گۆشتخۆری قرتێکەوتووە وەک دایناسۆر.

tyrannous (tir′ə-nəs), *adj.* ستەمکار؛ زۆردار

tyranny (tir′ə-ni), *n.* (١) ستەمکاری؛ زۆرداری؛ زوڵم. (٢) ڕژێمێکی ستەمکار یا زۆردار. (٣) تووندوتیژی؛ زەبر. (٤) کارێکی ستەمکارانە یا زۆردارانە.

tyrant (tī′rənt), *n.* (١) ستەمکار؛ زۆردار؛ زاڵم. (٢) کەسێکی بەزەبروزۆنگ و تووندوتیژ.

tyre (tīr), *n.* = tire.

tyro (tī′rō), *n.* *Also* tiro. نەوکار؛ تازەکار؛ نەشارەزا؛ نەزان

tyrocidine (tī′rə-sī′dēn, tī′rə-sī′din), *n.* تیرۆسیدین: دەرمانێکە لە جۆری " پەنسلین "

tyrosine (tī′rə-sēn′, tir′ə-sin), *n.* تیرۆسین: ترشێکی ئەمینیی‌یە لە شیلووانەوەی پرۆتێن پەیدادەبێ

tzar (tsär), *n.* = czar.

tzarina (tsä-rē′nə), *n.* = czarina.

tzigane (tsē′gan′), *n.* قەرەج (بەتایبەتی هی هەنگاریا)

U u

U, u (ū), *n.* (۱) ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) دەنگی نەم تیپە: "یو". (۳) (ا) قالبی نەم تیپە. (ب) نەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی. (٤) بیست‌وپەکەم: نیشانەی ژمارەی بیست‌وپەکەمی ڕستەیەکە.

adj. (۱) تایبەتی بە تیپی "U". (۲) بیست‌وپەکەم.

U (ū), *n.* (۱) شتێکە لە شێوەی "U"دا. (۲) نیشانەیە بۆ یورانیۆم (کیمیا).

ubiquitous (ū-bik′wə-təs), *adj.* لە هەموو شوێنێکدایە.

(~ fog, little ants, etc.)

-ubiquitously *(adv.)*; **ubiquitousness** *(n.).*

ubiquity (ū-bik′wə-ti), *n.* لە هەموو شوێنێکدا بوون لە هەمان کاتدا

U-boat (ū′bōt′), *n.* ژێردەریایەکی ئەڵمانی؛ ژێردەریایی.

udder (ud′ĕr), *n.* گوان

udometer (ū-dom′ə-tēr), *n.* باران پێو

-udometric *(adj.)*; **udometry** *(n.).*

ugh (ookh), *interj.* ئۆخ دەنگێکە قێزهاتنەوە دەردەبڕێت.

uglify (ug′lə-fī′), *v.t.* ناشرین کردن؛ ڕووخسار ناشرین کردن.

-uglification *(n.).*

ugliness (ug′li-nis), *n.* (۱) ناشرینی؛ نێسک قورسی؛ چارەگرانی (۲) شتێکی ناشرین.

ugly (ug′li), *adj.* (۱) ناشرین؛ نێسک قورس؛ چارەگران. (۲) بەد؛ ناپەسەند (ڕەووشت)؛ پیس (کردەوە، ڕەفتار). (۳) ساماناک؛ ترسناک. (٤) [Colloq.] دڕ؛ شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ تووڕەوتۆڕ.

uhlan (o͞o′län, ū′lən, o͞o-län′), *n. Also* **ulan,** سەربازی سوارە.

ukase (ū′kās, ū-kāz′), *n.* (۱) فەرمانی ئیمپراتۆری ڕوسیای کۆن. (۲) فەرمان

Ukrainian (ū-krā′ni-ən, ū-krī′ni-ən), *adj.* ئۆکرانی؛ تایبەتی بە وڵات و گەڵ و زمانی ئۆکرانیا

n. (۱) ئۆکرانی؛ هاونیشتمانێیەکی ئۆکرانی (۲) زمانی ئۆکرانی؛ ئۆکرانی.

ukulele (ū′kə-lā′li), *n.* یوکەلیلی؛ ئامێرێکی مۆسیقایە وەک گیتار

-ular (ū′lĕr), *(tubular)* پاشگرێکە بەمانای پەیوەندی؛ لێکچوون.

ulcer (ul′sĕr), *n.* (۱) خۆرە؛ بریندی دیواری ڕیخۆلە. سک یا پێست (۲) بارودۆخێکی خراپ.

ulcerate (ul′sə-rāt′), *v.t. & v.i.* بریندار هاتن؛ خۆرە پێ گەیین

ulceration (ul′sə-rā′shən), *n.* (۱) بریندار هاتن؛ خۆرە پێ گەیین (۲) ulcer

ulcerous (ul′sĕr-əs), *adj.* (۱) خۆرەیی؛ تایبەتی بە خۆرە. (۲) خۆرەدار؛ خۆرەی پێ گەییوە یا لێی داوە.

-ule (ul), *(valvule)* پاشگرێکە بەمانای: بچووک؛ بچکۆلە.

-ulent (yoo-lənt), *(flatulent)* پاشگرێکە بەمانای: پڕە لە؛ زۆری تێدایە؛ زۆر.

ulna (ul′nə), *n.* (۱) ئێسقانی دیوی ناوەوەی باسک (کە بەرامبەری کەلەموستە لە ئانیشکەوە تا مەچەک). (۲) ئێسقانی بەرامبەری نەمە لە گیاندارا.

-ulnar *(adj.).*

ulotrichous (ü-lot′ri-kəs), *adj.* قژ لوول

-ulous (yoo-ləs), *(populous, tremulous)* پاشگرێکە بەمانای: وەهایە؛ پڕە لە؛ بەوە ناسراوە.

ulster (ul′stĕr), *n.* پاڵتۆیەکی دەڵەو نەستووری ئێرلەندی‌یە

ulterior (ul-tēr′i-ēr), *adj.* (۱) دوور؛ هی دوور؛ هی نەودیو (۲) دوایی؛ هی دواڕۆژ؛ پاشان (۳) شاراوە؛ نەبینراو؛ دەرنەبڕراو. *(He had an ~ motive.)*

ultima (ul′tə-mə), *n.* دوا برگەی ووشە.

ultimate (ul′tə-mit), *adj.* (۱) دوورترین (۲) دوا؛ دواترین؛ کۆتایی. *(the ~ goal, authority, etc.)* (۳) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ سەرەتایی (٤) نەوپەڕ؛ پەڕی نەوپەڕ

n. (۱) بنچینە؛ بناغە؛ شتی بنچینەیی. (۲) نەنجام؛ کۆتایی (۳) نەوپەڕ؛ پەڕی نەوپەڕ

ultimately (ul′tə-mit-li), *adv.* لە نەنجامدا؛ لە دواییدا؛ لە کۆتاییدا

ultima Thule, (۱) ناوچەی هەرە باکوور (۲) ناوچەی زۆر دوورو چەپە. (۳) (ا) پەڕی نەوپەڕ؛ نەوپەڕ. (ب) نامانج یا شتێکی دوور.

ultimatum (ul′tə-mā′təm), *n.* دوا ناگاداری بەتایبەتی لە ووڵاتێکەوە بۆ ووڵاتێکی ترو بە هەڕەشەوە)

ultimo (ul′tə-mō′), *adv. Abbr.* ult., ulto., مانگی پێشوو

ultra (ul′trə), *adj.* پەڕگر؛ زۆر تووندوتیژ (بیروڕا)؛ زیادەڕۆ.

n. کەسێکی پەڕگر؛ کەسێکی زیادەڕۆ

ultra- (ul′trə), *(ultraviolet)* پێشگرێکە بەمانای: (۱) لەولا؛ لەژوور؛ لەوپەڕ؛ (۲) نێجگار؛ زۆر؛ لە ڕادە بەدەر. *(ultramodern)* (۳) لە مەودای نەو بەدەر یا بەرزتر. *(ultramicroscopic)*

ultraconservative (ul′trə-kən-sûr′və-tiv), *adj.* زۆر کۆنەپەرست.

ultrahigh frequency, لەرەی زۆر بەرز (رادیۆو تەلەفزیۆن).

ultraism (ul′trə-iz′m), *n.* (۱) زیادەڕۆیی؛ پەڕگری (۲) کارێکی زیادەڕۆیانە یا پەڕگرانە

-ultraist *(n.).*

ultramarine (ul′trə-mə-rēn′), *adj.* (۱) (ا) لەولای دەریاوە؛ هی نەودیو دەریا. (ب) کەوتووەتە نەودیو دەریاوە. (۲) شینی ئاسمانی

n. (۱) ڕەنگێکی شینە لە بەردی لاجی وەردی کوتراو دەگیرێت. (۲) شینی ئاسمانی

ultramicroscope (ul′trə-mī′krə-skōp′), *n.* میکرۆسکۆپی زۆر ووردبین گەردبینێکە شتی وا وورد دەبینێت کە بە گەردبینی ئاسایی ئابینرێت.

ultramicroscopic (ul′trə-mī′krə-skop′ik), *adj.* (۱) هێندە وورد بە گەردبینی ئاسایی ئابینرێت. (۲) تایبەتی بە میکرۆسکۆپی زۆر ووردبین.

ultramodern (ul′trə-mod′ĕrn), *adj.* فرە نوێ؛ زۆر تازەباو؛ زۆر تازەباو پەرست

-ultramodernism *(n.)*; **ultramodernist** *(n.)*; **ultramodernistic** *(adj.).*

ultramontane (ul′trə-mon′tān), *adj.* (۱) لەوبەر شاخەوە (بەتایبەتی شاخی " نالپ "). (ب) نیتالی
(۲) لایەنگری دەسەلاتی پەهای پاپا (لە کاروباری کلێسەدا).
n. (۱) نیشتەجێی ئەودیو شاخ (بەتایبەتی شاخی " نالپ ").
(۲) لایەنگری دەسەلاتی پەهای پاپا

ultramundane (ul′trə-mun′dān), *adj.* (۱) لە جیهان بەدەر
(۲) لە کۆمەڵەی خۆر بەدەر.

ultranationalism (ul′trə-nash′ən-l-iz′m), *n.* پەگەزپەرستی لە پادە بەدەر؛ زۆر پەگەزپەرستی.

-ultranationalist *(n.)*; **ultranationalistic** *(adj.)*.

ultraviolet (ul′trə-vī′ə-lit), *adj.* ژوور بەنەوشەیی
n. تیشکی سەروو بنەوشەیی.

ultravirus (ul′trə-vī′rəs), *n.* قایرۆسێکە بە میکرۆسکۆپی زۆر ووردیش نەبێت نابینرێ

ulu (o͞o′lo͞o), *n.* چەقۆیەکە ژنە ئەسکیمۆیی بەکاری دەهێنن

ululant (ūl′yoo-lənt, ul′yoo-lənt), *adj.* لوورەکەر

ululate (ūl′yoo-lāt′, ul′yoo-lāt′), *v.i.* (۱) لوورەکردن؛ لوورەلوورکردن (۲) شیوەن کردن؛ لاواندنەوە

-ulutation *(n.)*.

umbel (um′b'l), *n.* گوڵە چەتر

umbellate (um′b'l-it, um′b'l-āt′), *adj.* *Also* umbellar, چەتری گوڵ.

umbelliferous (um′bə-lif′ĕr-əs), *adj.* گوڵ چەتری (کە گێزەرو کەرەوروو هتد دەگرێتەوە)

umbellule (um′b'l-ūl′, um-bel′ūl), *n.* *Also* umbellet, گوڵە چەتر

umber (um′bĕr), *n.* (۱) خاکی قاوەیی (۲) ڕەنگی قاوەیی.
adj. قاوەیی
v.t. قاوەیی کردن

umber (um′bĕr), *n.* (۱) [Dial.] سێبەر. (۲) ماسییەکی ناو ڕوبارە. (۳) umbrette

umbilical (um-bil′i-k'l), *adj.* ناوکی؛ تایبەتی بە ناوک؛ ناوک

umbilical cord, (۱) ناوکەیەتک (کە ناوڵەمەو دایک بەیەک دەگەیەنێت).
(۲) پەیوەندییەکی زۆر گرنگ و پتەویست.

umbilicate (um-bil′ə-kit, um-bil′ə-kāt′), *adj.* (۱) ناوکدار؛ ناوکی هەیە (۲) ناوک ئاسا؛ ناوکی؛ لە ناوک دەچێت.

umbilicus (um-bil′i-kəs, um′bi-lī′kəs), *n.* (۱) ناوک
(۲) چاڵایی وەک ناوک (زیندەوەرزانی).

umbles (um′b'lz), *n.pl.* [Obs.], ناوسکی ئاسکو گیاندارێ تر (وەک دڵ و حگەرو گورچیلە).

umbo (um′bō), *n.* (۱) گرێ یا دوگمەی ناوەڕاستی قەڵغان
(۲) قۆرتی پەردە یا تەپڵی گوێ

-umbonal; umbonic *(adj.)*.

umbonate (um′bə-nit, um′bə-nāt′), *adj.* قۆرتی دوگمەیی؛ قۆرتی وەک گرێ

umbra (um′brə), *n.* (۱) سێبەر؛ تاریکایی؛ تاریکی؛ سێبەری خەست
(۲) (ا) تاریکایی سەرزەمین بەهۆی خۆرگیرانەوە.
(ب) تاریکترین بەشی پەڵەی سەر خۆر.

umbrage (um′brij), *n.* (۱) سێبەر؛ تاریکایی، [Obs. or Poetic.]
(۲) لق و پۆپ
(۳) ڕق لێ بوونەوە؛ وەڕس بوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ هەست برینداربوون.
(She took ~ at the boss's comment.)
(٤) (ا) نیشانەی لێل.
(ب) گومان؛ هۆی گومان لێ بوون

umbrageous (um-brā′jəs), *adj.* (۱) سێبەردار؛ بە سێبەر
(۲) دڵ ناسک؛ گوماندار؛ زوو وەڕس دەبێت.

umbrella (um-brel′ə), *n.* (۱) چەتر. (۲) شتی داپۆشەر یا پارێزەر.
(۳) چەتری هەوایی: بریتییە لە فرۆکەی جەنگی کە لەشکر دەپارێزن لە دوژمن
(٤) ڕێکخراوێک یا دەزگایەک کە چەند ڕێکخراوێکی بچووکتر دەگرێتە ژێر باڵی خۆی: *(an ~ organization)*.
(٥) شتێکی چەتر ئاسا وەک لەشی ماسی نەرمەلیقە.

umbrella bird, باڵندە چەتری: باڵندەیەکی ڕەشی گەورەی نەمەریکای لاتینی و ناوەڕاستی پۆپنە چەتریە.

umbrella palm, دارخورمای گەڵ چەتری.

umbrella tree, (۱) ماگنۆلیای گەڵ چەتری. (۲) داری گەڵ چەتری.

umbrette (um-bret′), *n.* باڵندەیەکی ئەفەریقایی‌یە لە توخمی شینە شاهۆ لەقڵەق.

umbriferous (um-brif′ĕr-əs), *adj.* سێبەردار

umiak, umiack (o͞o′mi-ak′), *n.* بەڵەمێکی بە چەرم داپۆشراوی سەرکراوەی ئەسکیمۆیی‌یە

umlaut (oom′lout), *n.* ئوملاوت: (۱) گۆڕینی دەنگی تیپە بزوێن لە زمانە ئەڵمانی‌یەکاندا (بەهۆی لێکدانی دوو تیپە بزوێنەوە): (Mauer, Fusse)
(۲) ئەو تیپە بزوێنەی لەم لێکدانەدا پەیدادەبێت
(۳) ئەو دوو خاڵەیە کە دەخرێتە سەر نەم تیپە بزوێنە.

umpirage (um′pīr-ij, um′pi-rij), *n.* (۱) سەرپشکی؛ نیشوکاری سەرپشک؛ ناوبژیکاری. (۲) بریاری سەرپشک.

umpire (um′pīr), *n.* سەرپشک (یاری، وەرزش)؛ ناوبژیکار؛ ناوبژیکەر
v.t. & v.i. سەرپشکی کردن

umpsteen (ump′stēn), *adj.* [Colloq.], = **umpteen.**

umpteen (ump′tēn), *adj.* [Colloq.], بێ شومار؛ لە ژمارەن نایەت.

umpteenth (ump′tēnth), *adj.* [Colloq.], بێ شومار؛ لە ژمارەن نایەت: *(for the ~ time; He was the ~ person to arrive.)*

un- (un), پێشگرێکە بەمانای: (۱) دژ؛ پێچەوانە؛ نا؛ بێ: *(unhappy, untruth, unemployment)*
(۲) بە پێچەوانەوەکردن؛ پووچ کردنەوە؛ نەکردن: *(unfasten)*.

U N, U.N., = United Nations.

unabashed (un′ə-basht′), *adj.* بەبێ شەرم کردن؛ بێ تەریق بوونەوە؛ بێ ئابڕوو

-unabashedly *(adv.)*.

unabated (un′ə-bāt′id), *adj.* هیچ بێ هێز نەبووە؛ بە هەمان هێز یا تینەوە؛ بوار نادات: *(~ violence, zeal, tension, etc.)*.

unable (un-ā′b'l), *adj.* بێ توانا؛ لە بارا نەبوو؛ ناتوانێ.

unabridged (un′ə-brijd′), *adj.* کورت نەکراوەتەوە (پەرتووک، فەرهەنگ)؛ تەواو.
n. فەرهەنگی کورت نەکراوە.

unaccented (un-ak′s'nt′id), *adj.* هێز نەخراوە سەر؛ نەگیراو (زمانەوانی): *(an ~ syllable)*.

unacceptable (un′ək-sep′tə-b'l), *adj.* پەسەند ناکرێ؛ ناپەسەند؛ نابێ.

unaccommodated (un′ə-kom′ə-dāt′id), *adj.* (۱) نەگونجاو؛ نەگونجێنراو. (۲) بێ شوێنی حەوانەوە. (۳) دڵ ڕانەگیراو؛ پازی نەکراو

unaccompanied (un′ə-kum′pə-nid), *adj.* (۱) هیچ لەگەڵ نەبوو: *(The shipment was ~ by an invoice.)*.
(۲) بەبێ ئەوەی ئاوازی مۆسیقای لەگەڵ بێت؛ بەتەنها.

unaccomplished (un′ə-kom′plisht), *adj.* (۱) تەواو نەکراو؛ بەجێ نەهێنراو؛ جێبەجێ نەکراو؛ نەکراو: *(Many tasks remain ~.)*
(۲) ناکارامە؛ بێ بەهرە؛ نەزان؛ نەشارەزا: *(an ~ artist)*.

unaccountable (un′ə-koun′tə-b'l), *adj.* (۱) لێڵ؛ سەیر؛ ناچێت بە مێشکدا؛ هۆکەی ڕوون نەبێ. (۲) نا بەرپرسیار؛ لێ نەپرسراوە.

-unaccountability; unaccountableness *(n.)*; **unaccountably** *(adv.)*.

unaccounted for, هۆکەی پوون نیيە؛ پوون نەکراوەتەوە؛ لێك نەدراوەتەوە.

unaccustomed (un´ə-kus′təmd), *adj.* (۱) پێ) رانەهاتوو: *(~ to kindness, hardship, cruelty, etc.)* (۲ ناناسایی: *(~ pleasure)*.

unadorned (un´ə-dôr′nd), *adj.* سادە؛ ساکار؛ نەڕازاوە؛ نەنەخشێنراو.

unadulterated (un´ə-dul′tə-rā´tid), *adj.* پوخت؛ پاك؛ پەتی؛ ڕووت؛ هیچی تێکەلاو نەکراوە؛ گزی تێدا نەکراوە.

unadvisable (un´əd-vīz′ə-b'l), *adj.* نابەجێ؛ خراپ؛ لە جێی خۆیدا نییە: *(an ~ move)*.

unadvised (un′əd-vīzd´), *adj.* (۱) ناگادار نەکراو؛ تەمێ نەکراو؛ ڕامەری نەکراو (۲) هەڵەشە؛ پەلە؛ بیری لێ نەکراوەتەوە؛ ناژیرانە.

-unadvisedly *(adv.)*; **unadvisedness** *(n.)*.

unaffected (un´ə-fek′tid), *adj.* (۱ کا ِتێنەکراو؛ نەگۆڕاو (۲ دڵسۆزانە؛ ڕاستەقینە؛ بێ ڕوالەت یا خۆ نوواندن: *(He felt ~ grief for her death.)*

-unaffectedly *(adv.)*; **unaffectedness** *(n.)*.

unalloyed (un´ə-loid′), *adj.* (۱) پوخت؛ تێکەلاو نەکراو (کانزا). (۲) تەواو؛ لە هیچی کەم نییە: *(~ success)*.

unalienable (un-āl′yən-ə-b'l), *adj.* [Archaic], = **inalienable.**

unalterable (un-ôl´tĕr-ə-b'l), *adj.* = **inalterable.**

un-American (un´ə-mer′ə-kən), *adj.* نا نەمەریکی؛ لەگەڵ نەریت و بیروڕای نەمەریکیانەدا ناگونجێت.

unanimity (ū´nə-nim′ə-ti), *n.* تبکرا؛ تێکڕایی؛ گشت: *(the ~ of opinion)*

unanimous (yoo-nan′ə-məs), *adj.* بە تبکرا؛ تێکڕا؛ بەیەك دەنگ؛ گشتی *(~ vote of the assembly.)*

-unanimously *(adv.)*; **unanimousness** *(n.)*.

unanswerable (un-an′sĕr-ə-b'l), *adj.* بەڕەچی نادرێتەوە؛ وەڵام نادرێتەوە؛ بە درۆ ناخرێتەوە: *(an ~ argument, claim, etc.)*.

unapproachable (un´ə-prōch′ə-b'l), *adj.* (۱) گۆشەگیر؛ سارد؛ دوورەپەرێز؛ کەس دەمی نایگاتێ. (۲) بێ هاوتا؛ بێ وێنە.

unapt (un-apt′), *adj.* (۱ نەگونجاو؛ نابەجێ؛ نەشیاو. (۲) لەوانە نییە؛ بۆی نییە. (۳) ناکارامە؛ لێ نەهاتوو؛ نازیرەك؛ کەودەن؛ دەبەنگ.

unarm (un-ärm′), *v.t.* [Archaic], = **disarm.**

unarmed (un-ärmd′), *adj.* (۱ بێ چەك؛ چەك هەڵنەگرتوو. (۲) بێ درك؛ بێ چرنووك

unassailable (un´ə-sāl′ə-b'l), *adj.* (۱ هێرشی نابرێتە سەر؛ ناگیرێت؛ داگیرناکرێت. (۲) بەڕەچی نادرێتەوە؛ بەدرۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێت

unassisted (un′ə-sis′tid), *adj.* یارمەتی. یاریدە نەدراو؛ بێ یارمەتی

unassuming (un´ə-sōōm′iŋ. un′ə-sūm′iŋ), *adj.* خاکی؛ بێ فز؛ سەرکز: *(an ~ man)*

unattached (un´ə-tacht′), *adj.* (۱ نەبەستراوەتەوە؛ نەبەستراو؛ لێك نەدراو (۲) سەربەخۆ؛ بێ پەیوەندی (۳) ڕەبەن؛ زگوڕتی؛ بێ دەزگیران؛ بێ ژن یا مێرد.

unattainable (un´ə-tān′ə-b'l), *adj.* (۱ دوورەدەست؛ دەست ناکەوێت؛ دەستی ناگاتێ (۲) ناتوانرێ بهێنرێتە دی: *(an ~ goal)*

unattended (un´ə-ten′did), *adj.* ۱ کەس تیادا نامادە نەبوو؛ کەس لێ نەبوو: *(an ~ meeting)*. (۲) لەگەڵ نەبوو: *(a flash of lightning ~ by thunder)*. (۳) چاودێری نەکراو *(an ~ child, patient, etc.)*. (٤) بە تەنها: *(The queen was ~.)*. (٥) گوێ پێ نەدراو؛ فەرامۆش کراو: *(~ warning signals)*. (٦) سەرەوکاری نەکراو: *(an ~ switchboard)*. (۷) نەکراو؛ جێیەجێ نەکراو: *(He left his studies ~ to.)*

unauthorized (un´ô′thə-rīzd´), *adj.* (۱) دەسەڵات پێ نەدراو (۲) ڕێ پێ نەدراو؛ قەدەغە. دەست ناکەوێت؛ دوورەدەست.

unavailable (un´ə-vāl′ə-b'l), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵك

unavailing (un´ə-vāl′iŋ), *adj.* خۆی لێ لادرێت؛ هەر دەبێ ببێ؛ لێ دەربازبوونی نییە.

unavoidable (un´ə-void′ə-b'l), *adj.*

-unavoidably *(adv.)*; **unavoidableness** *(n.)*.

unaware (un´ə-wâr′), *adj.* (۱) بێ ئاگا؛ پێ نەزان: *(~ of danger)*

(۲) بێباك؛ بێ دەربەست؛ هەڵەشە.

adv., unawares.

unawares (un´ə-wârz′), *adv.* (۱) بێ دەسەنقەست؛ هەر لەخۆوە. (۲) لەپڕ؛ لە ناکاو: *(We came upon him ~.)*.

unbacked (un-bakt′), *adj.* (۱) نەگیراو (ئەسپ) (۲) یارمەتی نەدراو؛ پشت نەگیراو. (۳) بێ پاڵپشت (کورسی)

unbaked (un-bākt′), *adj.* (۱) نەبرژاو (نان). (۲) کاڵ و کرچ؛ گەڵە نەکراو؛ فەریك (مەجان)؛ ناتەواو: *(an ~ plan, idea, etc.)*

unbalance (un-bal′əns), *v.t.* (۱) لارەسەنگ کردن؛ ناهاوتا کردن؛ هاوسەنگی تێکدان؛ لەنگەر تێکدان. (۲) مێشك تێکدان؛ شێت کردن

unbalanced (un-bal′ənst), *adj.* (۱) ناهاوتا؛ لارەسەنگ؛ لاسەنگ؛ نارێك (۲) ناهاوتا (دەستمایە، قەرز) (دەفتەرگری). (۳) (ا) تێکچوو (مێشك)؛ ناتەواو. (ب) شێت.

unbated (un-bāt′id), *adj.* (۱) unabated. (۲) [Archaic]، نوك کول نەکراو یا دانەپۆشراو (شیری شیرینی)

unbearable (un-bâr′ə-b'l), *adj.* بەرگەی ناگیرێ؛ لە ووزە بەدەر؛ لەگەڵی دەرنابرێ: *(~ pain, cruelty, suffering, etc.)*.

-unbearably *(adv.)*.

unbeatable (un-bēt′ə-b'l), *adj.* نابەزێنرێت؛ نەبەزێنراو؛ بۆر پێ نەدراو؛ نادۆڕێت: *(an ~ people, spirit, etc.)*

unbeaten (un-bēt′′n), *adj.* (۱) نەبەزێنراو؛ نەشکێنراو. (۲) کەس پیا نەڕۆیشتوو: *(an ~ path)*. (۳) نەهاپڕاو؛ وورد نەکراو.

unbecoming (un´bi-kum′iŋ), *adj.* ناشرین (ڕەووشت)؛ نابەجێ؛ لێی نایەت (کردەوە)؛ نەشیاو: *(her ~ behavior)*.

unbegotten (un´bi-got′′n), *adj.* (۱) هێشتا لەدایك نەبوو. (۲) لەدایك نەبوو؛ نەمر؛ هەمیشەیی؛ هەتا هەتایی.

unbeknown (un´bi-nōn′), *adj.* نەزانراو؛ پێ نەزانراو.

unbeknown to, بەبێ ئاگاداری ئەو کەسە؛ بێ ئەوەی کەسەکە پێی بزانێت: *(Unbeknown to me she had planned the trip.)*.

unbeknownst (un´bi-nōnst′), *adj.* unbeknown.

unbelief (un´bə-lēf′), *n.* بڕوا نەبوون بە ئاین؛ بێ بڕوایی؛ کفر.

unbelievable (un´bə-lēv′ə-b'l), *adj.* سەقەم؛ ڕێی تێ ناچێت؛ باوەڕی پێ ناکرێت

unbeliever (un´bə-lēv′ēr), *n.* بێ بڕوا (بە ئاین)؛ بێ ئاین؛ خوانەناس؛ کافر.

unbend (un-bend′), *v.t.* (۱) بەردان (کەوان)؛ بەرەڵاکردن. (۲) ڕاستکردنەوە (شتی خوارووخێچ).

(٣) پشت نێکردنەوە؛ حەوانەوە؛ خاوکردنەوە.
(٤) کردنەوە (پەت)؛ شل کردنەوە.

v.i. (١) ڕاست بووبەوە؛ چەوتی تێدا نەمان. (٢) پشت نێکردنەوە؛ خاوبوونەوە؛ حەوانەوە.

unbending (un-ben′diŋ), ***adj.*** (١) ڕەق؛ ناچەمێتەوە (٢) کەللە ڕەق؛ ڕای خۆی ناگۆڕێت

unbiased (un-bī′əst), ***adj.*** بێ لایەن

unbidden (un-bid′n), ***adj.*** (١) نەویستراو؛ داوا نەکراو؛ بانگ نەکراو. (٢) فەرمان پێ نەدراو.

unbind (un-bīnd′), ***v.t.*** (١) شل کردنەوە؛ کردنەوە. (٢) بەرەڵا کردن؛ بەردان.

unbitted (un-bit′id), ***adj.*** (١) لغاو نەکراو؛ ڕەشمەی نەکراوەتە سەر. (٢) بەرەڵا؛ بەر بۆ بەرەڵاکراو؛ ڕێ لێ نەگیراو؛ ڕەها.

unblemished (un-blem′isht), ***adj.*** بێنکەرد؛ پاک؛ بێ لەکە.
(an ~ record of fairness)

unblessed (un-blest′), ***adj.*** ***Also*** **unblest,** (١) پیرۆز نەکراو. (٢) نائیرۆز؛ بەد؛ خراپ؛ بەدخوا. (٣) کەساس؛ داماو.

unblinking (un-blink′iŋ), ***adj.*** (١) چاو نەتروکاو. (٢) بێ هەست؛ هەست مردوو. (٣) بێ ترس؛ نەترساو؛ نەترس

unblushing (un-blush′iŋ), ***adj.*** (١) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بێ حەیا. (٢) ڕەنگ سوور هەڵنەگەڕاو؛ تەریق نەبووەوە.

unbodied (un-bod′id), ***adj.*** (١) بێ لاشە؛ بێ لەش (٢) لە لەش ڕزگار کراو.

unbolt (un-bōlt′), ***v.t.*** کردنەوە (دەرگای داخراو)؛ کڵۆم کردنەوە.

unbolted (un-bōl′tid), ***adj.*** کڵۆم نەدراو؛ بە کڵۆم دانەخراو.

unbolted (un-bōl′tid), ***adj.*** لە هێڵەک نەدراو (ئارد).

unborn (un-bôrn′), ***adj.*** (١) لەدایک نەبووە؛ نەهاتووەتە جیهانەوە. (٢) داهاتوو؛ پاشەڕۆژ.

unbosom (un-booz′əm, un-bōō′zəm), ***v.t. & v.i.*** دەرخستن؛ دەربڕین؛ ڕوکاندن

unbosom oneself, هەست و نەستی خۆ دەربڕین؛ دڵی خۆ هەڵڕشتن.

unbound (un-bound′), *past tense and p.p. of* unbind.

adj. (١) ئازادکراو؛ بەردراو؛ بەرەڵاکراو؛ ڕزگارکراو. (٢) بەرگ تێ نەگیراو (پەڕتووک)؛ بێ بەرگ.

unbounded (un-boun′did), ***adj.*** (١) بێ سنوور؛ بێ ئەندازە (٢) بەرەڵا؛ ڕەها

unbowed (un-boud′), ***adj.*** (١) نەچەماوە؛ نەچەمێنراوە؛ نەنوشتاوە. (٢) دانەنەویو؛ شۆڕنەکراو؛ ملنەدەر. ***(My head is bloody but ~ .)***

unbrace (un-brās′), ***adj.*** (١) کردنەوە (شتی پێچراوە یا شەتەکدراو)؛ بەند یا پێستە لێکردنەوە (٢) شل کردنەوە؛ خاوکردنەوە.

(٣) بێ هێز کردن؛ بێ تێن کردن.

unbraid (un-brād′), ***v.t.*** خاوکردنەوە (شتی هۆنراوە وەک پرچ)

unbred (un-bred′), ***adj.*** (١) بێ ڕەوشت؛ بەدخوو؛ بەدڕەووشت. (٢) فێرنەکراو؛ ڕانەهێنراو؛ مەشق دانەدراو.

unbridled (un-brī′d'ld), ***adj.*** (١) بێ لغاو؛ بێ ڕەشمە؛ بێ جڵەو. (٢) لغاو نەکراو. (٣) بەرەڵا؛ جڵەو بۆ شل کراو؛ ڕەها؛ بێ سنوور.
(~ enthusiasm)

unbroken (un-brō′k'n), ***adj.*** (١) ساغ؛ نەشکاو (٢) تۆز نەگیراو (نەسپ). (٣) بەردەوام؛ سەرومڕ؛ یەکبڕ. (٤) ڕێک و پێک

unbuckle (un-buk′l), ***v.t.*** پشتێن کردنەوە؛ ئاوزوونە کردنەوە یا ئەوزاندن

unburden (un-bûr′d'n), ***v.t.*** ***(to ~ a mule)*** (١) لێ داگرتن (بار)؛ (٢) لە کۆڵ (خۆ) کردنەوە؛ بار (ی خۆ) سووک کردن؛ نەرک لەسەر شان لابردن.

(٣) دەردی دل بۆ باس کردن و باری خۆ سووک کردن؛ باری خۆ سووک کردن بە دل بۆ هەڵڕشتن. ***(He ~ed his soul to a priest.)***

unbutton (un-but′'n), ***v.t.*** (١) قۆپچە کردنەوە (٢) دەرخستن؛ هەڵماڵین

uncage (un-kāj′), ***v.t.*** بەردان (لە قەفەن)؛ بەرەڵاکردن.

uncalled-for (un-kôld′fôr′), ***adj.*** (١) ناپێویست؛ پێ نەویست. (٢) نابەجێ؛ ناڕەوا.

uncanny (un-kan′i), ***adj.*** (١) سەیر؛ ناشایی؛ تەلیسماوی؛ ناسرووشتی. (٢) زیرە؛ تیژ (ڕێ بەدیی)؛ زۆر چاک؛ لە ئەندازەو سروشت بەدەر.
(~ shrewdness, insight, etc.)
-**uncannily** ***(adv.)***; **uncanniness** ***(n.).***

uncap (un-kap′), ***v.t.*** (١) کڵاو (لەسەر) داکەندن (٢) سەر هەڵپچڕین (شووشە)؛ سەر قەپاغ لێکردنەوە یا لابردن.
(to ~ a bottle)

v.i. شەپقە یا کڵاو بۆ داکەندن لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە.

uncapable (un-kā′pə-b'l), ***adj.*** [Obs.] = **incapable.**

uncaused (un-kôzd′), ***adj.*** هەر لەخۆیەوە بووە؛ بەبێ هۆ بووە.

unceasing (un-sēz′iŋ), ***adj.*** بەردەوام؛ بێ پایان؛ سەرومڕ؛ بێ ووچان؛ یەکبڕ.
-**unceasingly** ***(adv.).***

unceremonious (un´ser-ə-mō′ni-əs), ***adj.*** (١) ناڕەسمی
(an ~ observance of a holiday)
(٢) لەپڕو ناشرین (کردەوە)؛ بێ نەزاکەت؛ ڕێزلێنەگر.
-**unceremoniously** ***(adv.)***; **unceremoniousness** ***(n.).***

uncertain (un-sûr′t'n), ***adj.*** (١) نەزانراو؛ دووبەختی؛ هات‌ونەهات.
(an ~ outcome)
(٢) نامسۆگەر؛ نەبڕاوەتەوە. ***(~ plans)***
(٣) دوودڵ؛ ڕاڕا؛ نادڵنیا؛ گوماندار
(٤) پشت پێ نەبەستراو؛ هەمیشە دەگۆڕێت. ***(~ weather)***
(٥) پێچڕپێچ؛ نابەردەوام؛ ناسەرومڕ؛ ناهەمیشە.

uncertainty (un-sûr′t'n-ti), ***n.*** (١) (ا) گومان. (ب) دوودڵی؛ دڵەڕاوکێ؛ نادڵنیایی. (٢) هات‌ونەهات؛ دووبەختی؛ مەترسی.
(٣) شتێکی نامسۆگەر یا گوماناوی؛ شتێکی دووبەختی یا هات‌ونەهات.

unchangeable (un-chān′jə-b'l), ***adj.*** گۆڕینی بۆ نەیە؛ ناگۆڕێت

uncharitable (un-char′ə-tə-b'l), ***adj.*** نابەخشندە؛ دڵڕەق؛ لێ نەبووردوو.
-**uncharitably** ***(adv.).***

uncharted (un-chär′tid), ***adj.*** نەدۆزراوە؛ نەزانراو؛ بێ نەخشە؛ ڕێ پیادا نەبراو. ***(an ~ territory, field of knowledge, etc.)***

unchaste (un-chāst′), ***adj.*** داوێن پیس.

unchristian (un-kris′chən), ***adj.*** (١) خاچ پەرست نەیە. (٢) بە پێچەوانەی ڕێبازو ڕەفتاری خاچ پەرستێیە. (٣) نامرۆڤانەیە؛ کێوی؛ لە خاچ پەرستان ناوەشێتەوە؛ ناشرین (کردەوە. ڕەفتار)

unchurch (un-chûrch′), ***v.t.*** (١) لە نەندامێتی کڵێسە دەرکردن (٢) پێکهێنانی کڵێسە قەدەغەکردن لە کۆمەڵێک خەڵک.

uncial (un′shi-əl, un′shəl), ***adj.*** تایبەتی بە تیپی ئینچی، واتە گەورە (کە بەکاردەهێنرا لە دەستنووسی یۆنانی و ڕۆمانی کۆندا)
n. (١) تیپێکی ئینچی، واتە گەورە. (٢) دەستنووسی بەم جۆرە تیپە نووسراو.

unciform (un′si-fôrm′), ***adj.*** قۆلاپی؛ سەرچەماوە

uncinal (un′si-n'l), ***adj.*** = **uncinate.**

uncinaria (un´si-nə-rī′ə), ***n.*** = **hookworm.**

uncinariasis (un´si-nə-rī′ə-sis), ***n.*** = **ancylostomiasis.**

uncinate (un′si-nit, un′si-nāt′), ***adj.*** قۆلاپی؛ سەرچەماوە

uncinus (un′si-nəs), ***n.*** شتێکی قۆلاپی یا سەرچەماوە

uncircumcised (un-sûr′kəm-sīzd′), *adj.* (۱) خەتەنە نەکراو (۲) گاور ۳) بت پەرست؛ بێ ئاین.

uncivil (un-siv′l), *adj.* (۱) کێوی؛ ناشارستانی (۲) بێ ئەزاکەت؛ ناشرین؛ بێ ڕەووشت؛ *(~ behavior)* .

uncivilized (un-siv′l-īzd′), *adj.* کێوی؛ ناشارستانی؛ دڕندە.

unclad (un-klad′), *alternative past tense and past-participle of* **uncloth.**

adj. ڕووت؛ ڕووتوقووت.

unclasp (un-klasp′, un-käsp′), *v.t.* (۱) کردنەوە (قوڵفە، ئاوزووە، زنجیر، مستەکۆڵە، چنگ)؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە. (۲) لە چنگ دەرهێنان؛ لە دەست کردنەوە یا بەرەڵاکردن

v.i. (۱) کرانەوە؛ شل بوونەوە. (۲) دەست لەیەک دەرهێنان یا کردنەوە؛ چنگ لێک جیاکردنەوە.

unclassified (un-klas′ə-fīd′), *adj.* (۱) پۆل پۆل نەکراو؛ هاوبابەت نەکراو (۲) نانهێنی (هەواڵ، ڕاپۆرت)

uncle (uŋ′k'l), *n.* (۱) ماما؛ خاڵ؛ لالۆ (۲) میزدی پوور (۳) [Colloq.] مام (نازناوی ڕێزە بۆ پیاوی بەتەمەن)؛ مامە. (٤) [Slang] pawnbroker

unclean (un-klēn′), *adj.* (۱) پیس؛ پیس و پۆخڵ؛ چڵکن (۲) چەپەڵ؛ بۆگەن؛ پیس و بۆگەن؛ ناپاک. (۳) داوێن پیس.

uncleanly (un-klēn′li), *adj.* (۱) پیس؛ پیس و پۆخڵ (۲) داوێن پیس؛ ناپاک

-uncleanliness *(n.)*.

uncleanly (un-klēn′li), *adv.* (۱) بە پیس و پۆخڵانە (۲) بە داوێن پیسانە؛ بە ناپاکی‌یانە

unclear (un-klēr′), *adj.* لێل؛ نادیار

unclench (un-klench′), *v.t.* کردنەوە مستەکۆڵە، چنگ، زیزە...)؛ شل کردنەوە؛ ترازاندن *(to ~ one's fists)* .

v.i. کرانەوە؛ کردنەوە؛ شل بوونەوە؛ ترازان.

Uncle Sam, [Colloq.]. مامە ساە نەمەریکا؛ ڕێژەی نەمەریکا

Uncle Tom, مامە تۆم (۱) ناوی قولەپەشێکی چیرۆکێکی نەمەریکی‌یە. (۲) قولەپەشێکی چڵکاوخۆڕو کرێنووش بەر بۆ ڕەگەزی سپی نەمەریکا؛ قولەپەشی نۆکەرو سەرشۆڕ. (۳) چڵکاوخۆڕ؛ نۆکەر؛ سەرشۆڕ؛ کرێنووش بەر

unclinch (un-klinch′), *v.t.* = **unclench.**

uncloak (un-klōk′), *v.t.* (۱) عەبا داکەندن؛ جبە داکەندن (۲) دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ هەڵماڵین

unclose (un-klōz′), *v.t.* (۱) کردنەوە. (۲) خستنەڕوو؛ پیشاندان؛ دەرخستن.

unclothe (un-klōth′), *v.t.* ڕووتکردنەوە؛ حل لەبەر داکەندن.

uncoil (un-koil′), *v.t.* خاوکردنەوە؛ ڕەواندنەوە؛ ڕاستکردنەوە.

v.i. خاوبوونەوە؛ ڕەواندنەوە؛ ڕاستبوونەوە

uncomfortable (un-kum′fēr-tə-b'l), *adj.* (۱) ناڕەحەت؛ ناخۆش *(an ~ chair, situation, etc.)* . (۲) بێ ئارام؛ پەست؛ ناڕەحەت

-uncomfortably *(adv.)*.

uncommercial (un'kə-mûr′shəl), *adj.* (۱) لە بازرگانی بەدەر؛ پەیوەندی‌ی بە بازرگانی‌یەوە نەبێ. (۲) لەگەڵ ڕێزەوو پەیڕەوی بازرگانیدا نەگونجاو

uncommitted (un'kə-mit′id), *adj.* بەڵێن نەدەر؛ پەیمان نەدەر؛ بێ پەیوەندی؛ سەربەست ple.

uncommon (un-kom′ən), *adj.* (۱) ناناسایی؛ دەگمەن؛ بە دەگمەن ڕێ کەوتوو. (۲) هەڵکەوتوو؛ سەرنەسا؛ نایاب.

-uncommonly *(adv.)*.

uncommunicative (un'kə-mū′nə-kā'tiv), *adj.* کەم دوو؛ نەدوو؛ بێ دەنگ.

uncomplimentary (un-kom'plə-men′tēr-i), *adj.* سووک (سەرنج)؛ ناشرین؛ لە ڕێز کەمکەرەوە: *(He made some ~ remarks about her.)*

uncompromising (un-kom′prə-mīz'iŋ), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ ڕەق؛ هەڵوێست و بیروڕای خۆی ناگۆڕێت.

unconcern (un'kən-sûrn′), *n.* (۱) بە تەنگەوە نەهاتن؛ بەدەربەستەوە نەهاتن؛ بێباکی. (۲) ناسوودەیی؛ بێ مەراقی؛ بێ خەمی.

unconcerned (un'kən-sûrnd′), *adj.* (۱) بە تەنگەوە نەهاتوو؛ بەدەربەستەوە نەهاتوو؛ بێباک. (۲) بێ خەم؛ بێ مەراق؛ ناسوودە.

unconditional (un'kən-dish′ən-'l), *adj.* (۱) بێ مەرج؛ بێ چەندو چۆن *(an ~ surrender)* . (۲) تەواو؛ بێ مەرج: *(He has her ~ support.)* .

unconditionally (un'kən-dish′ən-'l-i), *adv.* (۱) بێ مەرج؛ بێ چەندو چۆن. (۲) بە تەواوی.

unconditioned (un'kən-dish′ənd), *adj.* (۱) بێ مەرج؛ بێ چەندو چۆن. (۲) زگماکی؛ هەر لە خۆوە نەک بە ڕاهێنان یا فێرکردن *(an ~ reflex)*

unconnected (un'kə-nek′tid), *adj.* (۱) بێ پەیوەندی؛ پچڕاو؛ پێوە نەبەستراو (۲) پچڕپچڕ؛ پەیوەندی بە یەکتری‌یەوە نەیە.

unconquerable (un'koŋ′kēr-ə-b'l), *adj.* نابەزێت؛ نەبەز؛ نابەزێنرێت.

unconscionable (un-kon′shən-ə-b'l), *adj.* (۱) بێ وێژدان؛ ناڕەوا. (۲) لە ئەندازە بەدەر؛ زیادەڕۆ؛ ناپەجێ

-unconscionableness *(n.)*; **unconscionably** *(adv.)*.

unconscious (un-kon′shəs), *adj.* (۱) (ا) بێ گیان؛ بێ هۆش؛ بێ هەست؛ بێ مێشک. (ب) بوروا‌وە؛ لە هۆش خۆ چوو؛ بێ هۆش. (ج) هەست پێ نەکراو؛ پێ نەزانراو؛ بێ ئاگا؛ پێ نەزان: *(He was ~ of his mistake.)* (۲) بەبێ دەسەنقەست؛ لەخۆوە: *(an ~ insult, act, reaction)* (٤) ناهۆشیار؛ هی هەستی شاراوە.

-unconsciously *(adv.)*; **unconsciousness** *(n.)*.

the unconscious, هەستی ناهۆشیار (دەروونناسی)؛ هەستی شاراوە؛ بیرو هۆش و هەست و نەست و حەزی خۆ پێ نەزان.

unconsidered (un'kən-sid′ērd), *adj.* (۱) ڕەچاو نەکراو؛ بایەخ پێ نەدراو؛ حساب بۆ نەکراو. (۲) بیر لێ نەکراوە؛ هەڵەشانە: *(a hasty, ~ remark)*

unconstitutional (un'kon-stə-tōō′shən-'l, un'kon-stə-tū′shən-'l), *adj.* نادەستووری؛ بە پێچەوانەی دەستوور.

-unconstitutionality *(n.)*; **unconstitutionally** *(adv.)*.

uncontrollable (un'kən-trōl′ə-b'l), *adj.* دابێن نەکراو؛ دابێن ناکرێت؛ جڵەوی ناگیرێت؛ ڕانەگیرێت.

unconventional (un'kən-ven′shən-'l), *adj.* نەگونجاو لەگەڵ نەریت و ڕەووشت و ڕێبازی باودا.

-unconventionality *(n.)*; **unconventionally** *(adv.)*.

uncork (un-kôrk′), *v.t.* (۱) تەپەدۆز لێ دەرهێنان؛ کردنەوە (شووشە شەراب). (۲) ئاشکراکردن؛ بەرەڵاکردن؛ سەر لێ لابردن: *(to ~ a secret)* .

un-co-ordinated (un'ko-ôr′də-nā'tid), *adj.* ناڕێک‌وپێک؛ ناتوانێت پێکەوە بە باشی بەکاری بهێنێت (دەست).

uncounted (un-koun′tid), *adj.* (۱) نەژمێراو (۲) بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت؛ نێجگار زۆر.

uncouple (un-kup′l), *v.t.* (۱) لێککردنەوە؛ لە یەکتر جیاکردنەوە یا ترازاندن *(to ~ railroad cars)* (۲) بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ بەت لە مل کردنەوە (سەگ).

v.i. بەربوون؛ بەرەڵابوون

uncouth (un-kōōth′), *adj.* (١) سەیر؛ نەزانراو؛ نەناسراو؛ [Rare] باو نییە (٢) کەرتێ؛ چوارپێن؛ کێوی؛ بێ نەزاکەت

uncover (un-kuv′ĕr), *v.t.* (١) ناشکر کردن؛ دەرخستن؛ خستنەروو؛ هەڵماڵین (٢) سەر (ڵێ) لابردن؛ ڕووتکردن؛ سەرقاپ لەسەر لادان؛ سەرهەڵدانەوە (٣) کڵاو یا شەپقە لەسەر داکەندن (لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە).

v.i. (١) کڵاو یا شەپقە لەسەر داکەندن (لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە). (٢) سەرقاپ لەسەر لادان؛ سەر (ڵێ) لابردن؛ سەرهەڵدانەوە.

uncovered (un-kuv′ĕrd), *adj.* (١) نەپارێزراو (٢) بێمەی نییە؛ بێ بیمە؛ پاراستنی بیمەی نییە (٣) سەر ڕووت

uncreated (un′krē-āt′id), *adj.* (١) هێشتا دروست نەبووە یا نەهاتووەتە جیهانەوە. (٢) هەر هەبووەو هەر دەبێت؛ هەتا هەتایی؛ لە خۆیەوە هاتووەتە جیهانەوە.

uncross (un-krôs′), *v.t.* قاچ لەسەر قاچ لابردن: *(She ~ed her legs.)*

unction (uŋk′shən), *n.* (١) چەورکردن (بۆ مەبەستی ئایینی یا پزیشکەوانی)؛ ڕۆن لێدان؛ مەڵحەم لێدان. (٢) ڕۆن؛ مەڵحەم. (٣) بەڵسەم؛ شتێکی خۆش بۆ دڵ و گیان یا بۆ لەش. (٤) بەپەرۆشی یا بەجۆشی‌یەکی ڕووڵەت (لە دووانداً).

unctuous (uŋk′chōō-əs), *adj.* (١) چەور؛ ڕۆناوی؛ ڕۆندار. (٢) لووس؛ خڕ (٣) زمان لووس؛ مەڕاییکەر؛ بە ڕووڵەت دڵسۆز.

-unctuously *(adv.)*; **unctuousity; unctuousness** *(n.)*.

uncurl (un′kûrl), *v.t.* ڕاستکردنەوە (شتی لوول وەک قژ).

v.i. ڕاستبوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ لوول تێدا نەمان

uncus (uŋ′kus), *n.* نەندامی چەماوە یا قولاپی.

uncut (un-kut′), *adj.* (١) نەبڕاو (٢) پەڕەکانی نەبڕاوە، واتە لەبەک نەکراوەتەوە (پەرتووکی تازە) (٣) بە ڕێک‌وپێکی نەبڕاو (گەوهەر).

(٤) کورت نەکراوەتەوە (پەرتووک، فیلم).

undamped (un-dampt′), *adj.* (١) دڵی سارد نەبووەتەوە. *(Her enthusiasm was ~.)*

(٢) نەوەستاوە (لەڕەی کارەبایی).

undaunted (un-dôn′tid, un-dän′tid), *adj.* چاونەترساو؛ نەبەرد؛ بێباک؛ نازا: *(U~ by failure and misfortune, he kept on.)*

-undauntedly *(adv.)*; **undauntedness** *(n.)*.

undecided (un′di-sīd′id), *adj.* (١) بڕیار (لەسەر) نەدراو؛ نەبڕاوەتەوە (٢) دوودڵ؛ بڕیاری نەداوە.

undefined (un′di-fīnd′), *adj.* دیاری نەکراو.

undemonstrative (un′di-mon′strə-tiv), *adj.* هەستی خۆ پیشان نەدەر؛ نەدوو

undeniable (un′di-nī′ə-b'l), *adj.* (١) بە دڕۆ ناخرێنەوە؛ ڕاست؛ بەڕەچ نادرێتەوە (٢) ڕۆڕباش؛ نایاب

-undeniably *(adv.)*.

under (un′dĕr), *prep.* (١) لەژێر *(His shoes are ~ the bed.)* (٢) لەبن؛ لەخوار؛ لەژێر *(ten feet ~ water)*. (٣) (ا) لەژێرەدست (یلەوپایە)؛ لەخوار. (ب) لەژێر (نرخ)؛ کەمتر. (ج) لەخوار (تەمەن): *(~ age)*. (٤) لە بارودۆخێکی تایبەتیدا: *(He is ~ an anesthetic.; The house is ~ repair.)* (٥) بە ناموزگاری کەسێک: *(He studied music ~ a famous composer.)* (٦) لە چەرخی؛ لەکاتی: *(Literature flourished ~ the new regime.)* (٧) لەژێر؛ لە *(the question ~ discussion)*. (٨) لە؛ لەبەر؛ بەهۆی: *(~ the circumstances)*. (٩) بەگوێرەی؛ بەپێی: *(~ the rules)*

adv. (١) لەژێر؛ لەبن. (٢) لە خوار؛ لەژێردەست. (٣) کەمتر.

adj. (١) ژێرەو؛ هی ژێرەوە. (٢) ژێردەست؛ خواردەست. (٣) کەمتر.

go under, ژێرکەوتن (بازرگانی، کاسبی)؛ بە ناخدا چوون.

under- (un′dĕr), پێشگرێکە بەمانای: (١) ژێر؛ ژێرەوە: *(undershirt)*

(٢) ژێردەست؛ خواردەست. (٣) کەمتر.

underachieve (un′dĕr-ə-chēv′), *v.i.* کەم توانا بوون (لە نیش یا خوێندندا)؛ نازیرەک بوون.

underachiever *(n.)*.

underage (un′dĕr-āj′), *adj.* خوارتەمەن؛ منداڵتر لە هەژدە ساڵ (بۆ دەنگدان یا خواردنەوە)

underarm (un′dĕr-ärm′), *adj.* هی بن باڵ.

n. بن باڵ؛ بن قۆڵ.

underbid (un′dĕr-bid′), *v.t. & v.i.* نرخی کەمتر پێشکەش کردن لە خەڵک (مەزاد).

-underbidder *(n.)*.

underbred (un′dĕr-bred′), *adj.* (١) بێ ڕەوشت؛ بێ نەزاکەت. (٢) ناپەسەن؛ دوورەگ.

underbrush (un′dĕr-brush′), *n.* گژوگیا و بنچکی ژێر درەختی دارستان. (هەروەها: " undergrowth ").

underbuy (un′dĕr-bī′), *v.t.* (١) بە هەرزانتر کڕین لە نرخی خۆی. (٢) بە هەرزانتر کڕین لە خەڵک.

undercarriage (un′dĕr-kar′ij), *n.* (١) چوارچێوەی ژێر ئوتومبیل. (٢) تایەو کەرەسەی نیشتنەوەی فڕۆکە.

undercharge (un′dĕr-chärj′), *v.t.* (١) پارە کەم (یا کەمتر) لێ سەندن: *(The grocer ~s us.)*

(٢) فیشەک کەم تێخستن؛ داگرتنەوە بە گوللەی کەم.

n. (١) فیشەک یا گوللەی کەم لە چەکدا. (٢) کرێ یا پارە کەم سەندن.

underclassman (un′dĕr-klas′mən), *n.* = lowerclassman.

underclothes (un′dĕr-klōz′, un′dĕr-klō*th*z), *n.pl.* جلی-ژێرەوە.

underclothing (un′dĕr-klō*th*′iŋ), *n.* = underclothes.

undercoat (un′dĕr-kōt′), *n.* (١) چاکەتی ژێرەوە. (٢) تووکی کورتی ژێرەوەی گیانەوەر. (٣) چینە سواغ یا بۆیەی ژێرەوە.

v.t. چینێک سواغ یا بۆیەی ژێرەوە لێدان.

undercover (un′dĕr-kuv′ĕr), *adj.* نهێنی؛ پەنهانی؛ سووسەیی: *(an ~ investigation; an ~ agent)*

undercroft (un′dĕr-krôft′, un′dĕr-kroft′), *n.* ژووری-ژێرزەمین (بەتایبەتی هی کڵێسە).

undercurrent (un′dĕr-kûr′ənt), *n.* (١) تەووژمی ژێر ناو؛ تەووژمی شاراوەی ژێر ناو. (٢) هەستو بیروڕای شاراوە (کە دژ بەوەیە کە لەڕووە): *(Although everybody seemed to support the government, there was an ~ of opposition.)*

undercut (un′dĕr-kut′), *n.* (١) بن کەنی. (٢) لەلایەکە لەخوار شوێنی بڕینەوەی درەختێکداو لەو لایەی کە دەویستێ درەختەکەی بۆ بکەوێت (٣) [Chiefly British]، پارچە گۆشتی پشتەمەغزە. (٤) لێدانی ژێر توپ (گۆڵف، تەنس).

adj. بن کەن کراو.

v.t. (١) بن کەن کردن. (٢) لەژێرەوە زیان لێدان. (٣) لەلەکردنی درەختێک لەخوار شوێنی بڕینەوەکەیداو لەو لایەی کە دەویستێ درەختەکەی بۆ بکەوێت. (٤) بە پارەی کەمتر لە خەڵکی تر؛ بە هەرزانتر شت فرۆشتن لە فرۆشیاری تر.

(٥) لەژێری تۆپ دان (گۆلف، تەنس).

v.i. بێ کەس کردن

underdeveloped (un´dēr-di-vel′əpt), ***adj.*** (١) گەشەنەکردوو؛ ناتەواو؛ لە ئاسایی بچووکتر. ***(an ~ muscle, mind, body, etc.)*** (٢) باش نەشۆراوە (وێنە). ***(an ~ picture)*** (٣) دواکەوتوو؛ پەرەنەسەندوو. ***(~ countries)***

underdo (un´dēr-dōō′), ***v.i. & v.t.*** (١) کەم ئەنجام کردن. (٢) کەم کوڵاندن، برژاندن، یا سوورکردنەوە.

(She underdid the meat.)

underdog (un′dēr-dôg´), ***n.*** (١) دۆڕاو، پێشبڕکێ؛ چاوەڕێی دۆڕان لێ کراو. (٢) ژێردەستە؛ بارکەوتوو

underdone (un′dēr-dun´), ***adj.*** نەکوڵاو (بەتایبەتی گۆشت)؛ نەبرژاو؛ نەپوو

underdrawers (un′dēr-drôrz´), ***n.pl.*** دەپێی درێژ، پیاوانە.

underdress (un´dēr-dres′), ***v.i.*** جلی سادەتر لەبەرکردن لە پێویست.

underdressed (un′dēr-drest´), ***adj.*** جلی سادەتر لەبەرکردوو لەوەی کە پێویستە.

underestimate (un´dēr-es′tə-māt´), ***v.t. & v.i.*** (١) بە کەمتر نرخ دانان بە کەمتر هەڵسەنگاندن؛ بە کەمتر قەبڵاندن. (٢) بە سووک داناں بە کەم دانان؛ بە کەمتر دانان؛ بە ئاسان دانان؛

(to ~ an enemy; to ~ a task)

n. قەبڵاندنێکی بە کەم؛ هەڵسەنگاندنێکی بە کەم

-underestimation ***(n.).***

underexpose (un´dēr-ik-spōz′), ***v.t.*** کەم دانەبەر ڕووناکی (فیلمی کامێرا)

underexposure (un´dēr-ik-spō′zhēr), ***n.*** کەم دانەبەر ڕووناکی (فیلمی کامێرا)

underfeed (un´dēr-fēd′), ***v.t.*** (١) خواردن کەم پێدان. (٢) سوونەمەنی لەژێرەوە تێکردن.

underfoot (un´dēr-foot′), ***adv.*** (١) لەژێر پێدا؛ لەسەر زەوی؛ لەژێر دەست‌و پێدا. (٢) ڕێگەی گرتووە؛ لەبەر پێدایە.

adj. (١) لەژێر پێدا؛ لەبەر پێدا؛ لەسەر زەوی. (٢) پێشبڕ؛ پێ پەست؛ پێشێل کراو

underfur (un′dēr-fūr´), ***n.*** تووکی نەرمی ژێرەوەی گیانەوەر

undergarment (un′dēr-gär´mənt), ***n.*** جلی ژێرەوە

undergird (un′dēr-gûrd´), ***v.t.*** شت دانەبەرو بەهێزکردن

undergo (un´dēr-gō′), ***v.t.*** بەسەرداهاتن؛ چەشتن (ناخۆشی)؛ نۆشین. ***(They underwent a lot of suffering.)***

undergraduate (un´dēr-graj′ōō-it), ***n.*** قوتابی زانکۆ کە بۆ بەکالۆریۆس دەخوێنێت).

adj. (١) تایبەتی بە خوێندنی بەکالۆریۆس. (٢) تایبەتی بە پلەی قوتابی بەکالۆریۆس.

undergound (un′dēr-ground′), ***adj.*** (١) ژێرزەمینی. (٢) نهێنی؛ بەنهانی. ***(an ~ organization)***

adv. (١) لە ژێرزەمندا؛ ژێرزەمینی. (٢) بە دزێیەوە؛ بە بەنهانی.

n. (١) ناوچەی ژێر زەمێن (٢) ڕاڕەوی ژێر زەمین؛ جێگەی ژێر زەمین ***(He worked in the ~ of France.)*** (٣) ڕێکخراو یا حیزبی نهێنی. (٤) [British] شەمەندەفەری ژێر زەمین؛ هێڵی ئاسنی ژێر زەمین. (کورتەیە بۆ " underground railway ")

underground railroad, ڕێگەی ئاسنی ژێر زەمین؛ شەمەندەفەری ژێر زەمین. (هەروەها " underground railway ").

undergrown (un′dēr-grōn´), ***adj.*** بچووک؛ لە ئاسایی بچووکتر.

undergrowth (un′dēr-grōth´), ***n.*** (١) underbrush.

(٢) undercoat # 2 (٣) بچووکی؛ لە ئاسایی بچووکتر بوون.

underhand (un′dēr-hand´), ***adj.*** (١) بە دەست کراو لە ژێرەوە. (٢) نهێنی؛ دزێ؛ بەنهانی؛ چەوت؛ لە ژێرەوە؛ فێڵباز؛ زۆڵ.

adv. (١) بە دەست کراوە لە ژێرەوە (٢) بە نهێنی؛ بە بەنهانی؛ بە فێڵبازی؛ لە ژێرەوە؛ بە زۆڵانە.

underhanded (un′dēr-han′did), ***adj.*** (١) نهێنی؛ چەوت؛ دزێ؛ لە ژێرەوە (بە نیازی فێڵ‌و گێژی کردنەوە): ***(an ~ operation, move, act, etc.)*** (٢) کرێکاریان کەمە؛ یارمەتیەریان کەمە.

-underhandedly ***(adv.)***; **underhandedness** ***(n.).***

underhung (un′dēr-huŋ´), ***adj.*** (١) دەرپۆقیو (کاژێری خوارەوە)؛ داکەوتوو (٢) کاژێر دەرپۆقیو یا داکەوتوو. (٣) بە ژێرپەوە هەڵواسراوە (٤) لەسەر هێڵی ئاسن وەستاوە یا دێت‌و دەچێت.

underlaid (un′dēr-lād´), ***adj.*** (١) خراوەتە ژێری؛ لە ژێردا دانراوە. (٢) پاڵپشتی لەژێردایە؛ بەرزکراوەتەوە یا ڕاگیراوە بە شتێک.

underlay (un′dēr-lā´), ***n.*** (١) پارچەیەک کاغەزە دەخرێتە ژێر تیپی چاپنووسەوە بۆ بەرزکردنەوەی. (٢) ڕاخەری ژێر بەرەو فەرش (وەک حەسیر... هتد).

v.t. (١) شت خستنەژێر بۆ پاڵپشت یا بەرزکردنەوە. (٢) ژێر داپۆشین (٣) بەرزکردنەوە یا پاڵپشت کردن بە شت خستنەژێر.

underlay (un′dēr-lā´), *past tense of* **underlie.**

underlet (un´dēr-let′), ***v.t.*** (١) بە هەرزانتر بە کرێدان لە کرێی ئاسایی. (٢) sublet.

underlie (un´dēr-li′), ***v.t.*** (١) لەژێردا بوون. (٢) بوون بە بناغە بۆ؛ بنچینە بوون بۆ: ***(ideas ~ing the revolution; Many facts ~ my decision.)*** (٣) [Obs.]، خوارتر بوون لە (پلەوپایە، گرنگی)؛ نزمتر بوون لە (٤) لەپێشتر بوون؛ ماف زیاتر بوون لە (دارایی)؛ گرنگتر بوون لە. ***(This claim ~s that.)***

underline (un′dēr-lin´), ***v.t.*** (١) هێڵ بە ژێردا هێنان (ووشە، ڕستە). (٢) دووپاتکردنەوە (لەبەر گرنگی): ***(to ~ a point in a discussion)***

n. هێڵی بە ژێردا هێنراو (بۆ سەرنج ڕاکێشان‌و گرنگی دەرخستن).

underling (un′dēr-liŋ), ***n.*** بەردەست؛ نۆکەر؛ چێلکاروخۆر؛ ژێردەست؛ خواردەست.

underlip (un′dēr-lip´), ***n.*** لچ

underlying (un′dēr-lī´iŋ), ***adj.*** (١) هی ژێرەوە؛ لەژێر. (٢) بنچینەیی؛ بناغەیی. (٣) نادیار؛ لێڵ؛ ناناشکرا (٤) لەپێشتر (ماڤی دارایی)؛ گرنگتر؛ بەرتر.

undermine (un′dēr-mīn´), ***v.t.*** (١) بن کەن کردن؛ لەغەم لێدان لە ژێرەوە. (٢) بن کەن کردن‌و ڕووخاندن؛ تێکدان؛ هەڵوەشاندن: ***(Water ~d the stone foundation.)*** (٣) (ا) زیان لێدان (بە دزێیەوە)؛ هەوڵی ڕووخاندن دان (بە نهێنی)؛ لاوازکردن: ***(They are ~ing the president's authority.)*** (ب) وورده ووردە لاوازکردن؛ زیان لێدان؛ تێکدان: ***(Drink is ~ing his health.)***

undermost (un′dēr-mōst´), ***adj.*** ژێرترین؛ خوارترین.

underneath (un´dēr-nēth′, un´dēr-nēth′), ***adv.*** (١) لەژێر؛ لەبن. (٢) لە دیوی ژێرەوە.

prep. (١) لەژێر؛ لەخوار. ***(Write the date ~ the address.)*** (٢) لەژێر دەسەڵات یا ڕکێفدا؛ خواردەست؛ ژێردەست

adj. لەژێر؛ لەخوار؛ ژێر

n. دیوی ژێرەوە؛ لای خوارو

undernourish (un´dēr-nûr′ish), ***v.t.*** خواردن کەم پێدان؛ گەندە خواردەمەنی پێدان.

-undernourished ***(adj.).***

undernourishment (un´dĕr-nûr′ish-mənt), *n.* بەدخۆری؛ کەم خۆراکی؛ گەندەخۆری؛ شتی باش نەخواردن.

underpants (un′dĕr-pants´), *n.pl.* دەرپێ

underpass (un′dĕr-pas´, un′dĕr-päs´), *n.* ڕێگەی ژێر پرد؛ ڕێگەی ژێر ڕێگەی بەرزی تر یا ژێر هێڵی شەمەندەفەر.

underpay (un´dĕr-pā′), *v.t.* کرێ کەم دان؛ کرێ کەمتر پێدان لە خەڵک.

underpin (un′dĕr-pin´), *v.t.* (١) بنچینەی دیوارو خانوو بەهێزکردن؛ دارو کۆڵەکەو بەرد دانەبەر دیوار؛ پتەوکردن. (٢) پاڵپشتی کردن؛ لایەنگیری کردن؛ پشت گرتن.

underpinning (un′dĕr-pin´iŋ), *n.* (١) بنچینە؛ کۆڵەکە دارو بەردی دیوار ڕاگیرکەر؛ چوارچێوەی ڕاگیرکەر. (٢) پاڵپشت؛ ڕاگیرکەر؛ پشتگیر (٣) (*pl.*) جلی ژێرەوە (وەک هی ژێر تەنوورە، بۆ ڕاگرتنی بە جوانی، یا هی وەرزشکار بۆ پاراستنی). (٤) (*pl.*) [Colloq.]، هەردوو لاق.

underplay (un′dĕr-plā´), *v.t. v.i.* (١) خوەواندن لەسەر شانۆ بەپێ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن. (٢) لەسەر کەمتر یاری کردن یا قومارکردن.

underplot (un′dĕr-plot´), *n.* لقە چیرۆک چیرۆکی ناسەرەکی شانۆنامە یا چیرۆک‌و داستان

underprivileged (un′dĕr-priv′ə-lijd), *adj.* دەستکورت؛ داماو؛ هەژار؛ بێ دەرامەت.

the underprivileged, فەقیرو هەژاران.

underproduction (un´dĕr-prə-duk′shən), *n.* بەرهەم کەمی

underproof (un′dĕr-prōōf′), *adj.* ڕادەی کحول کەمترە لە خواردنەوەی مەستکەری تر

underprop (un´dĕr-prop′), *v.t.* لەژێرەوە شت دانەبەر (بۆ پاڵپشتی)؛ ڕاگرتن

underquote (un′dĕr-kwōt´), *v.t.* نرخی کەمتر بێ ووتن لە نرخی ناسایی یا لە خەڵکی تر

underrate (un′dĕr-rāt´), *v.t.* = **underestimate.**

underrun (un′dĕr-run´), *v.t.* بە ژێردا ڕۆیشتن.

n. شتی بە ژێردا ڕۆیشتوو (وەک جۆگە)

underscore (un′dĕr-skôr´, un′dĕr-skōr´), *v.t.* & *n.* **underline.**

undersea (un′dĕr-sē´), *adj.* هی ژێر دەریا؛ بۆ ژێر دەریا کراو؛ لەژێر دەریادا ڕووداو. (هەروەها " **underseas** ").

undersecretary (un′dĕr-sek′rə-ter´i), *n.* جێگری وەزیر؛ وەکیلی وەزارەت؛ یاریدەدەری وەزیر: *(~ of State)* .

undersell (un´dĕr-sel′), *v.t.* (١) بە هەرزانتر فرۆشتن (لە خەڵک)؛ بە کەمتر فرۆشتن *(He ~s his competitors.)* .

(٢) بە هەرزانتر فرۆشتن لەو پارەیەی تێی چووە

undersexed (un′dĕr-sekst´), *adj.* نارەزووی جووت بوونی کەمەو؛ سارد؛ حەز لە گان نەکەر.

undershirt (un′dĕr-shûrt´), *n.* فانیلەی ژێرەوە

undershoot (un′dĕr-shoōt´), *v.t.* (١) گوللە تەقاندن بە جۆرێک کە نەگاتە نیشانەکەی یا لەژێردا بنیشێتەوە؛ مووشەک هاویشتن بە هەمان شێوە. (٢) نیشتنەوەی فڕۆکە پێش فڕۆکەخانە.

undershot (un′dĕr-shot´), *adj.* (١) ددانی پێشەوەی خوارەوە دەرپۆقیو (٢) کاژێری خوارەوە دەرپۆقیو. (٣) بە ئاوی ژێرەوەی دەخولێنەوە (چەرخی ئاو).

undershrub (un′dĕr-shrub´), *n.* بنچک؛ بنچک‌و گڕوگیای ژێر دارەخت؛ دەوەن

underside (un′dĕr-sīd´), *n.* دیوی ژێرەوە

undersign (un′dĕr-sīn´), *v.t.* لە دامێنەوە نیمزاکردن (بەڵگەنامە)؛ نامە؛ مورکردن

undersigned (un′dĕr-sīnd´), *adj.* (١) لە دامێنەوە نیمزاکراو (٢) لە دامێنەوە نیمزاکردوو.

the undersigned, لە دامێنەوە نیمزاکەر؛ نیمزاکەران.

undersized (un′dĕr-sīzd′), *adj. Also* **undersize,** بچووکتر لە ناسایی؛ بچووک.

underskirt (un′dĕr-skûrt´), *n.* ژێرکراس؛ تەنوورەی ژێرەوە.

undersoil (un′dĕr-soil´), *n.* خاکی ژێر چینی سەرەوە.

understand (un´dĕr-stand′), *v.t.* (١) تێگەیشتن. (٢) سەر لێ دەرکردن؛ ڕێ پێ بردن؛ سەر لێ دەرچوون. (٣) وادانان. (٤) لێکدانەوە. (٥) پێ وابوون؛ وازانین. (٦) بیستن؛ ئاگاداربوون؛ هەواڵ پێ گەیشتن.

v.i. (١) تێگەیشتن. (٢) وازانین؛ بیستن؛ بڕوا وابوون: *(I ~ she is no longer working here.)*

-understandable *(adj.)*; **understandably** *(adv.).*

understanding (un´dĕr-stan′diŋ), *n.* (١) تێگەیشتن. (٢) زیرەکی؛ توانای تێگەیشتن؛ مێشک. (٣) شێوەی تێگەیشتن؛ بۆچوون؛ لێکدانەوە: *(This is my ~ of the matter.)* (٤) ڕێکەوتن: *(The two countries have come to an ~ over that issue.)*

adj. (١) تێگەیشتوو؛ تێگەییو؛ بژان؛ زانا. (٢) هاوسۆز؛ بە بەزەیی: *(He is kind and ~.)* .

understate (un′dĕr-stāt´), *v.t. & v.i.* بە کەمەوە باس کردن؛ بە کەمترو ناگرنگتر دەربڕین لەوەی کە هەڵدەگرێت؛ لە گرنگی و مەترسی و پاستی (مەسەلەیەک) کەمکردنەوە: *(They exaggerate the enemy's losses and ~ their own.)*

understatement (un′dĕr-stāt´mənt), *n.* بە کەمەوە باس کردن؛ ووتەیەکە کە بە کەمترو ناگرنگتر مەسەلەیەک دەردەبڕێت لەوەی کە دەهێنێت

understood (un´dĕr-stood′), *past tense and past-participle of* **understand.**

adj. (١) لەسەر ڕێکەوتوو. (٢) دەرنەبڕاوە بە ناشکرا، بەڵام وا دەگەیەنێ و خەڵک وای تێگەیشتووە.

understrapper (un′dĕr-strap´ĕr), *n.* = **underling.**

understudy (un′dĕr-stud´i), *n.* (١) جێگری نوێنەر: کەسێکە خۆی ئامادە دەکات بۆ جێگرتنەوەی نوێنەرێکی شانۆ ئەگەر پێویست بکات (٢) بڕیکار؛ جێگر؛ کەسێکە کە ئیشوکاری کەسێکی تر فێر دەبێت بۆ جێگرتنەوەی ئەگەر پێویست بکات.

v.t. & v.i. (١) جێگرتنەوەی کەسێک بە سەردەمی. (٢) ئیشوکاری کەسێک فێربوون بۆ جێگرتنەوەی لە ناکاودا بۆ ماوەیەک.

undersurface (un′dĕr-sûr´fis), *n.* دیوی ژێرەوە؛ ژێرەوەی.

undertake (un´dĕr-tāk′), *v.t.* (١) پێ هەڵسان؛ هەڵسان بە کارێک؛ کردن (بەتایبەتی کارێکی گران): *(to ~ a piece of work, task, etc.)* (٢) گرتنەئەستۆ؛ گرتنەدەست. (٣) بەڵێن دان؛ پەیمان دان. (٤) [Obs.]، بەرەنگاربوون؛ پووبەروو وەستان بۆ جەنگ.

v.i. (١) [Archaic] گرتنەئەستۆ؛ گرتنەدەست؛ بەڵێن دان بە کردنی کارێک. (٢) [Colloq.]، ئیشوکاری مردوونێژی کردن؛ مردوو ناشتن.

undertaker (un′dĕr-tāk´ĕr), *n.* (١) کارگێڕ؛ کارکەر. (٢) مردوونێژ (بە پیشە)؛ مردووشۆر.

undertaking (un′dĕr-tāk´iŋ), *n.* (١) کار؛ کاری گران؛ ئەرک؛ ئیشێکی قورس؛ پرۆژە (٢) بەڵێن؛ پەیمان. (٣) پیشەی مردوو شۆردن‌و ناشتن؛ کفن‌و دفن کردن. (٤) شت گرتنەئەستۆی خۆ؛ شت گرتنەدەست.

undertenant (un′dĕr-ten´ənt), *n.* = **subtenant.**

under-the-counter, بە دزێیەوە فرۆشراو یا کڕراو (بەتایبەتی شتی دەست نەکەوتوو)؛ قاچاخ: *(~ sale of drugs)* .

(ووشەی دوایش ببینە).

under-the-table, لە ژێرەوە دراو یا وەرگیراو (کرێ)؛ بە دزێیەوە فرۆشراو یا کڕاو: *(He was paid ~ for the work he did.)*

(ووشەی پێشوو ببینە).

undertone (un′dēr-tōn′), *n.* (١) دەنگی نزم. (٢) شتێکە دەنگی نزمی پێ کرابێت. (٣) ڕەنگی کاڵ (بەتایبەتی لەگەڵ چەند ڕەنگێکی تردا). (٤) نیشانەی شتێک یا بارودۆخێکی شاراوە: *(There was an ~ of horror.)*

undertook (un′dēr-took′), *past tense of* **undertake.**

undertow (un′dēr-tō′), *n.* تەوژمی ژێر ئاو؛ ژێر تەوژم: تەووژمێکی قایمە لە ژێرو بە پێچەوانەی تەوژمی سەرەوەی ئاوەوە. (ئەم تەوژمە بەرەو دەریایە دڕێ شەپۆڵی ئاو کە بەرەو ووشکانی دەشکێتەوە). (هەروەها " **undercurrent** " ببینە).

undervalue (un′dēr-val′ū), *v.t.* (١) نرخ بە کەم دانان؛ بە کەمتر هەڵسەنگاندن یا قەبڵاندن (لە نرخی ڕاستی)؛ کەمتر بایەخ پێدان. (٢) بە سووک تەماشاکردن؛ نرخ نەزانین؛ ڕێز نەگرتن؛ بە کەم دانان. (٣) نرخ شکاندن؛ نرخ کەمکردنەوە.

-undervaluation *(n.).*

undervest (un′dēr-vest′), *n.* [British]. = **undershirt.**

underwater (un′dēr-wô′tēr), *adj.* (١) ژێرئاو؛ هی ژێرئاو. (٢) لە ژێرئاودا؛ بەکارهێنراو.

under way, (١) دەستی پێ کراوە؛ کەوتووەتە گەڕ؛ لەگەڕدایە (٢) بەڕێوەلمە (پرۆژە، کار).

underwear (un′dēr-wâr′), *n.* دەرپێ؛ جلی ژێرەوە.

underweight (un′dēr-wāt′), *adj.* سووک

n. سووکی.

underwent (un′dēr-went′), *past tense of* **undergo.**

underwing (un′dēr-wiŋ′), *n.* (١) باڵی بچووکی دواوەی جانەوەری وەک پەپوولە (٢) جانەوەرێکی وەک پەپوولەیە باڵی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی لە دواوە هەیە

underwood (un′dēr-wood′), *n.* = **underbrush.**

underworld (un′dēr-wûrld′), *n.* (١) [Archaic] زەمین؛ سەرزەمین (٢) ژێرزەمین (٣) دۆزەخ؛ جیهانی مردووان کە لە ژێر زەمینداید (ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی). (٤) دیوی نەدیوی زەمین. (٥) (أ) بەشی تاوانکاری و خراپەکاری و داوێن پیسی کۆمەڵ (ب) تاوانکاران و خراپەکاران؛ ئەوانەی پیشەیان تاوانکاری و خراپەیە.

underwrite (un′dēr-rīt′), *v.t.* (١) لە ژێرەوە نووسین (بەتایبەتی لەژێر نووسراوێکی ترەوە لە ڕووی پەسەندکردنەوە). (٢) لە ئامێنەوە ئیمزاکردن. (٣) بەڵێن دان بە پارە دان (بە ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەک). (٤) دەستەبەری کردنی بەش و قەوارەی دارایی کڕین بە نرخێکی تایبەتی (پارەبازی). (٥) پەسەندکردن؛ مۆرکردن؛ ئیمزاکردن. (٦) بەڵێن دان بە پشتگیری کردنی پرۆژەیەک بە پارە. (٧) بیمەکردن.

v.i. بیمەکردن (کارگێڕی کۆمپانیای بیمە).

underwriter (un′dēr-rit′ēr), *n.* (١) بیمەکەر کارگێڕی کۆمپانیای بیمە یا کۆمپانیاکە خۆی (٢) دەستەبەری قەوارەی دارایی و بەشی کۆمپانیای هاوبەشی (پارەبازی).

undeservedly (un′di-zûr′vid-li), *adv.* بە ناڕەوا؛ بە ناڕەوایانە.

undesigning (un′dI-zīn′iŋ), *adj.* ڕاست؛ پاک؛ بێ پێچ و پەنا؛ بێ ئایر و نەخش.

undesirable (un′di-zīr′ə-b'l), *adj.* ناپەسەند؛ بێ بەرەو؛ ناڕەبار؛ ناخۆش.

n. کەسێکی ناپەسەند یا لەناڕەبار

-undesirability *(n.).*

undetermined (un′di-tûr′mind), *adj.* (١) بڕیار نەدراو؛ نەبڕاوەتەوە (٢) نەزانراو (ژمارە یا ڕادەی شتێک): *(an - number of dead and wounded)*

undid (un-did′), *past tense of* **undo.**

undies (un′diz), ***n.pl.*** [Colloq.], دەرپێی ژنو منداڵ؛ جلی ژێرەوەی ژنو منداڵ

undignified (un-dig′ə-fīd′), *adj.* بێ شکۆ؛ سووک؛ ناشرین.

undiminished (un′də-min′isht), *adj.* کەم نەبووەتەوە.

undirected (un′də-rek′tid, un′dī-rek′tid), *adj.* (١) ڕابەری نەکراو؛ بێ ڕابەر. (٢) بێ ناونیشان (نامە).

undisciplined (un-dis′ə-plind′), *adj.* لاسار؛ دابین نەکراو؛ بەرەڵا.

undisguised (un′dis-gīzd′), *adj.* لەڕوو؛ ئاشکرا؛ هەڵمانراو؛ نەشاراوە.

undisposed (un′dis-pōzd′), *adj.* (١) (~ of) نەبڕاوەتەوە؛ بڕیار لەسەر نەدراو. (٢) بێ مەیل؛ بێ ئارەزوو؛ حەز پێ نەکەر

undo (un-dōō′), *v.t.* (١) کردنەوە (قۆپچە، گرێ، قەیتان)؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە. (٢) کردنەوە (دەرگا، پرياسکە). (٣) هەڵوەشاندنەوە؛ سڕینەوە؛ پووچ کردنەوە (٤) بە ناخدا بردن؛ نشوستی پێ هێنان؛ ڕووخاندن؛ نەهێشتن؛ تێکدان؛ وێران کردن (٥) [Obs.]، ڕوونکردنەوە؛ لێکدانەوە

undoing (un-dōō′iŋ), *n.* (١) هەڵوەشانەوە؛ پووچ کردنەوە؛ پووچ بوونەوە؛ سڕینەوە (٢) (أ) بەناخداچوون؛ ڕووخاندن؛ وێران کردن؛ نشوستی پێ هێنان؛ تێکدان. (ب) بەناخداچوون؛ ڕووخان؛ وێران بوون؛ نشوستی هێنان؛ تێکچوون. (٣) هۆی بە ناخدا چوون، وێران بوون، تێکچوون، یا ڕووخان.

undone (un-dun′), *past participle of* **undo.**

adj. (١) تێکدراو؛ وێران کراو؛ بەناخداچوو؛ وێران؛ ڕووخاو. (٢) هەڵوەشاو؛ کراوە؛ ترازاو

undone (un-dun′), *adj.* تەواو نەکراو؛ تەواو نەبوو

undoubted (un-dout′id), *adj.* ڕاستەقینە؛ گومانی تێدا نییە؛ ناکۆکی لەسەر نییە *(He is the ~ leader of his people.)*

undoubtedly (un-dout′id-li), *adv.* بێ گومان.

undraw (un-drô′), *v.t. & v.i.* هەڵدانەوە (پەردە)؛ کردنەوە: *(U~ the curtains.)*

undress (un-dres′), *v.t.* (١) ڕووتکردنەوە؛ جل لەبەر داکەندن. (٢) هەڵماڵین؛ ڕووکەش کێ لابردن (٣) سارغی لە برین کردنەوە

v.i. خۆ ڕووتکردنەوە؛ جل لەبەر خۆ داکەندن.

n. (١) کراسی دەڤ. (٢) جل وبەرگی ئاسایی. (٣) ڕووتی؛ ڕووتنتی

undressed (un-drest′), *adj.* (١) (أ) ڕووت؛ ڕووتوقووت. (ب) نیمچە ڕووت. (٢) خۆش نەکراو (پێستە): *(~ hides)*. (٣) نەپێچراو (برین): *(an ~ wound)*

undue (un-dōō′, un-dū′), *adj.* (١) کاتی دانەوەی نییە یا نەهاتووە (قەرز). (٢) نابەجێ؛ نێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر: *(paying ~ attention to someone; ~ worry, anxiety, etc.)* (٣) ناڕەوا؛ نایاسایی *(~ use of power)*.

undulant (un′joo-lənt, un′doo-lənt), *adj.* شەپۆڵی؛ شەپۆڵدەرەوە.

undulant fever, تای مالتە؛ تای شەپۆڵی: نەخۆشیەکە دەبێتە هۆی نۆرە تا و سپڵ ئاوسان و ئارەق کردنەوەو ئازاری جومگەو ماسوولکە لە شێرەوە دادەکەوێت. (پێشی دەوترێ: " **Malta (or Mediterranean) fever** ").

undulate (un′joo-lāt′, un′doo-lāt′), *v.t.* وەک شەپۆل لێکردن؛ بەرزو نزم کردنەوە.

v.i. (١) شەپۆلدان؛ بەرزو نزم بوونەوە؛ پێچاوپێچ کردن. (٢) لە شەپۆل چوون

adj. شەپۆلی؛ شەپۆلدەرەوە.

undulation (un´joo-lā′shən), *n.* (۱) شەپۆلدانەوە؛ بزوانی پێچاوپێچی (وەک مار) (۲) قەراغی شەپۆل یا بەرزو نزم (وەک هی هەندێ گەلا) (۳) پل دان؛ دل لێدان (٤) شەپۆلدانەوەی ڕووناکی و دەنگ (فیزیا)

undulatory (un′joo-lə-tôr´i, un′doo-lə-tō´ri), *adj.* (۱) شەپۆلی؛ شەپۆ ئاسایی. (۲) شەپۆلدەرەوە

unduly (un-dōō′li, un-dū′li), *adv.* (۱) لە ڕادە بەدەر؛ نابەجێ؛ *(You are ~ harsh with her.)* تێبگەر زۆر. (۲) بە ناڕەوا؛ بە نایاسایی

undutiful (un-dōō′ti-fəl, un-dū′ti-fəl), *adj.* بێ گوێ؛ هەست بە ئەرکی سەرشانی خۆ نەکەر؛ سەرپێچ؛ یاخی.

undying (un-dī′iŋ), *adj.* . *(~ love)* ئەمر؛ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی؛

unearned (un-ûrnd′), *adj.* (۱) بە هەوڵ و کۆشش دەست نەکەوتوو؛ بەبێ زەحمەت دەست کەوتوو؛ *(~ income)* . (۲) ناشایستە

unearned increment, زیادەی بە هەوڵ و کۆشش دەست نەکەوتوو؛ بەرزبوونەوەی نرخی خانو و زەوی وزار بێ زەحمەت دان و پارە تێدا خەرج کردنی خاوەنەکەی بەڵکو بەهۆی بڕەو سەندنی ناوچەکەوە

unearth (un-ûrth′), *v.t.* (۱) لە ژێر خاک دەرهێنان. (۲) دۆزیەوە؛ خستەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین *(The lawyer ~ed some new evidence.)*

unearthly (un-ûrth′li), *adj.* (۱) لە سرووشت بەدەر؛ نازەمینی؛ *(an ~ scream)* (۲) ترسناک؛ سەیرو ناسرووشتی؛ تۆقێنەر؛ *(She woke me up at an ~ hour.)* . (۳) بێ هەتا؛ ناتاسایی

-unearthliness *(n.).*

uneasy (un-ē′zi), *adj.* (۱) بێ ئاسوودە؛ ناتاسوودە؛ بێ ئارام؛ *(The farmers were ~ until the crop was in.)* . دڵەڕاوکێ بەتی *(an ~ calm, peace, etc.)* (۲) شڵۆق؛ ناسک؛ *(He is ~ with strangers.)* (۳) ناڕەحەت

-uneasily *(adv.)*; **uneasiness** *(n.).*

uneducated (un-ej′oo-kā´tid), *adj.* نەخوێندەوار؛ چاونەکراوە

unemployable (un´im-ploi′ə-b'l), *adj.* ئیشی ناکرێتێ؛ ئیشی پێ ناکرێ.

n. کەسێکی ئیشێ پێ نەکراو یا نەدراو.

unemployed (un´im-ploid′), *adj.* (۱) بێ ئیش؛ بێکار؛ بەتاڵ *(~ workers)*

(۲) بەکارنەهێنراو (کەرەسە، ئامێر)؛ لە ئیش خراو

n. کەسێکی بێ ئیش

the unemployed, بێکاران؛ خەڵکی بێ ئیش.

unemployment (un´im-ploi′mənt), *n.* بێ ئیشی؛ بێکاری؛ بەتاڵی

unemployment compensation, موچەی کرێکارو موچە-خۆری بێ ئیش؛ ئەو پارەیەیە کە هەر دوو هەفتە جارێک وەزارەتی کار بۆ ماوەیەکی تایبەتی مەرج دەیدات بەو موچەخۆرو کرێکارانەی ئیشیان نەماوە.

unending (un-en′diŋ), *adj.* بێ پایان؛ دوایی نەهاتوو.

unenlightened (un´in-līt′nd), *adj.* چاونەکراوە؛ نەزان؛ مێشک نەکراوە

unenthusiastic (un´in-thoo´zi-as′tik), *adj.* دل سارد؛ سارد؛ هەز پێ نەکەر

unequal (un-ē′kwəl), *adj.* (۱) ناهاوتا؛ نابەرامبەر؛ لاسەنگ؛ لارەسەنگ. (۲) ناپەک؛ (۳) نایەکسان؛ ناهاوشێوە؛ ناچوونیەک. (٤) *(~ to ...)* نەشیاو؛ لێ نەهاتوو؛ دەرەقەت نەهاتوو؛ *(She proved ~ to the job.)*

(٥) ناڕەوا؛ نایەکسان؛ ناهەق

n. کەسێکی بڵە خوارتر یا نزمتر

-unequally *(adv.).*

unequaled, unequalled (un-ē′kwəld), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.

unequivocal (un´i-kwiv′ə-k'l), *adj.* ڕێک‌وڕەوان؛ ڕاست‌و ڕەوان؛ یەک لا؛ دیار؛ ڕوون؛ بێ پێچ‌و پەنا؛ *(an ~ answer)* .

-unequivocally *(adv.).*

unerring (un-ûr′iŋ, un-er′iŋ), *adj.* (۱) بێ هەڵە؛ هەڵەنەکەر (۲) ڕاست؛ تەراو؛ وورد

unessential (un´i-sen′shəl), *adj.* ناپێویست.

n. شتێکی ناپێویست.

uneven (un-ē′vən), *adj.* (۱) ناڕێک؛ چاڵوچۆڵاوی؛ بەرزونزماوی؛ ناتەخت؛ ناهەموار؛ ناساف؛ زبر. (۲) ناهاوڕێک؛ نابەرامبەر؛ چەوت. (۳) ناهاوتا؛ لاسەنگ؛ لارەسەنگ (٤) جیا؛ هەمووی وەک یەک باش نەبیە؛ لاسەنگ؛ *(an ~ performance; ~ work)*

(٥) [Rare]، نایەکسان؛ ناڕەوا. (٦) تاک (ژمارە) (وەک: ۳، ۷، ۱۱ ... هتد).

-unevenly *(adv.)*; **unevenness** *(n.).*

uneventful (un´i-vent′fəl), *adj.* هیچی گرنگ تێدا ڕوونەداو؛ *(an ~ day, week, trip, etc.)*

-uneventfully *(adv.)*; **uneventfulness** *(n.).*

unexampled (un´ig-zam′p'ld), *adj.* بێ وێنە؛ وێنەی لەوەو پێش نەبینراوە.

unexceptionable (un´ik-sep′shən-ə-b'l), *adj.* بێ گەرد؛ هیچ ڕەخنە هەڵناگرێت.

unexceptional (un´ik-sep′shən-'l), *adj.* (۱) ئاسایی؛ ناتاسایی نەبیە (۲) بەبێ جیاوازی.

unexpected (un´ik-spek′tid), *adj.* کوتوپڕ؛ چاوەڕوان نەکراو.

unexpectedly (un´ik-spek′tid-li), *adv.* لەناکاو؛ کوتوپڕ.

unexpressive (un´ik-spres′iv), *adj.* (۱) توانای هەستو بیروباوەڕ دەربڕینی نەبیە؛ *(a bland and ~ person)* . (۲) [Obs.]، دەرنابڕێت؛ ناتوانێت دەربڕێت.

unfailing (un-fāl′iŋ), *adj.* (۱) پشت پێ بەستراو؛ هەمیشەیی؛ *(an ~ friend; an ~ source of electric power)*

(۲) بێ پایان؛ دوایی نەهاتوو؛ لە بن نەهاتوو؛ *(~ resources)* (۳) هەڵەنەکەر؛ هەمیشە ڕاست؛ *(an ~ guide, indication, etc.)*

unfair (un-fâr′), *adj.* (۱) ناڕەوا؛ ناهەموار؛ نایەکسان؛ *(an ~ law)* . (۲) چەوت؛ ساختە؛ ناپاک؛ *(~ means, business practices, etc.)* .

-unfairly *(adv.)*; **unfairness** *(n.).*

unfaithful (un-fāth′fəl), *adj.* (۱) نادڵسۆز؛ ناپاک

(۲) ناتەواو؛ نادەقاودەق؛ ناڕاست.

(۳) داوێن پیس؛ ناپاک لەگەڵ ژن یا مێردی خۆدا

(٤) [Obs.]، بێ ئایین؛ خوانەناس؛ کافر.

-unfaithfully *(adv.)*; **unfaithfulness** *(n.).*

unfamiliar (un´fə-mil′yēr), *adj.* (۱) نەبیستراو؛ نەبینراو؛ نەزانراو؛ نەناسراو؛ تازە. (۲) نەشارەزا؛ نەزان؛ *(He is ~ with tools.)*

-unfamiliarity *(n.).*

unfasten (un-fas′'n, un-fäs′'n), *v.t.* کردنەوە؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە.

v.i. کرانەوە؛ ترازان؛ شل بوونەوە

unfathered (un-fä′*th*ērd), *adj.* (۱) (ا) بێ باوک (ب) زۆڵ؛ ناکەس؛ ناکەس بەچە. (۲) دانەرەکەی نەزانراوە؛ سەرچاوەکەی نەزانراوە؛ *(~ tales)*

unfathomable (un-fa*th*′əm-ə-b'l), *adj.* (۱) بێ بن؛ زۆر قوول؛ قوڵیەکەی ناپێورێت. (۲) سەری لێ دەرناکرێت؛ ناتوانیت ئەوێ تێ بگەیت.

unfavorable (un-fā′vēr-ə-b'l), *adj.* (۱) نەهات؛ نالەبار؛

(~ weather)

(۲) دژ؛ ناحەز؛ خراپ: *(an ~ opinion, response, etc.)* .

(۳) ناپەسەند؛ خراپ؛ بە دل نەبوو.

unfeeling (un-fēl′iŋ), *adj.* (۱) بێ هەست؛ سارد.

(۲) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.

-unfeelingly *(adv.)*.

unfeigned (un-fānd′), *adj.* ڕاستەقینە؛ بێ ڕووکەش؛ بێ ڕووالەت

unfetter (un-fet′ĕr), *v.t.* لە کۆت و زنجیر ڕزگارکردن؛ ئازادکردن.

unfinished (un-fin′isht), *adj.* (۱) ناتەواو؛ تەواو نەکراو؛ تەواو نەبوو؛ نیوەتاچێ: *(~ business)* .

(۲) (أ) بۆیە نەکراو؛ سافـو لووس نەکراو

(ب) ناڕێک‌وپێک؛ ناڕێک؛ زۆر باش ئەیە (بەرهەمی هونەری).

unfit (un-fit′), *adj.* (۱) بەکار نایەت؛ نەگونجاو؛ بەکەڵک نایەت؛ باش ئەیە. (۲) نەشیاو؛ لێ نەهاتوو: *(She is ~ for the job.)* .

(۳) تەندروستی باش ئەیە

unfix (un-fiks′), *v.t.* (۱) کردنەوە؛ لێک ترازاندن؛ شل کردنەوە.

(۲) شلەژاندن؛ شڵەقاندن؛ تێکدان.

unfledged (un-flejd′), *adj.* (۱) پەڕو باڵ دەرنەکردوو؛ زەرنەقووتە؛ باڵەفڕێ نەبوو (۲) کاڵ‌وکرچ؛ نەشارەزا؛ فەریک؛ نەوکار؛ تازە: *(an ~ writer)*

unflattering (un-flat′ĕr′iŋ), *adj.* ناحەز؛ ناشرین؛ خراپ؛ دژ *(an ~ comment)*

unflinching (un-flin′chiŋ), *adj.* چاونەترس؛ دل نەلەرزیو؛ بێباک

unfold (un-fōld′), *v.t.* (۱) قەدکردنەوە؛ کردنەوە (شتی قەدکراو)؛ ڕاخستن (۲) کردنەوە (شتی پێچراوە)؛ هەڵماڵین.

(۳) بەرە بەرە دەرخستن یا ڕوونکردنەوە؛ پێشاندان بە نووسین یا بە دەم.

v.i. (۱) کرانەوە. (۲) بەرە بەرە لێ تێگەیشتن؛ هاتنە پێش چاو؛ ڕوون بوونەوە؛ دەرکەوتن.

unforeseen (un´fôr-sēn′, un´fōr-sēn′), *adj.* چاوەڕوان نەکراو (ڕووداو)؛ لەپڕ ڕووداو

unforgetable (un´fôr-get′ə-b'l), *adj.* هەرگیز لە بیر ناچێت.

unforgiving (un´fôr-giv′iŋ), *adj.* نەبەخشیو؛ لێ خۆش نەبوو؛ نەبورد-وو

unformed (un-fôrmd′), *adj.* (۱) بێ شێوە.

(۲) ڕێک نەخراو؛ پێک نەهاتوو. (۳) پێ نەگەیشتوو؛ پەرەنەسەندوو.

(٤) دروست نەکراو؛ دروست نەبوو.

unfortunate (un-fôr′chə-nit), *adj.* (۱) بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ نەگبەت؛ کۆڵۆڵ (۲) جێی داخە؛ ناپەسەند *(an ~ remark)* .

(۳) نەهات؛ مەیوم.

n. کەسێکی بێ بەخت، نەگبەت، یا بەدبەخت.

unfortunately (un-fôr′chə-nit-li), *adv.* بەداخەوە؛ داخەکەم؛ داخی گرانم

unfounded (un-foun′did), *adj.* (۱) درۆ؛ بێ بنچینە: *(~ allegations)*

(۲) دروست نەکراو؛ دانەمەزراو.

unfrequented (un-frē′kwən´tid), *adj.* کەس نۆی ناچێت؛ نامشۆ نەکراو؛ چۆڵ.

unfriended (un-fren′did), *adj.* بێ دۆست؛ بێ برادەر؛ بێکەس.

unfriendliness (un-frend′li-nis), *n.* ڕووناخۆشی؛ ووشکی؛ ساردی؛ ڕووترشی

unfriendly (un-frend′li), *adj.* (۱) ڕووناخۆش؛ ووشک؛ سارد؛ ڕووترش. (۲) ناحەز؛ دوژمنانە: *(an ~ act)* (۳) نەشیاو؛ نەگونجاو: *(an ~ environment, place, atmosphere, etc.)*

unfrock (un-frok′), *v.t.* (۱) لێ خستنی قەشە؛ دەسەڵات لە قەشە سەندنەوە (بە لێسەندنەوەی جبەکەی). (۲) لە نیش دەرکردن؛ لێ خستن.

unfruitful (un-fōōt′fəl), *adj.* (۱) بێ بەر؛ نێر.

(۲) بێ سوود؛ بێ کەڵک

-unfruitfully *(adv.)*; **unfruitfulness** *(n.)*.

unfurl (un-fûrl′), *v.t.* کردنەوە (ئاڵا، بایەوان).

v.i. کرانەوە

unfurnished (un-fûr′nisht), *adj.* بێ کەلوپەلی ناومال؛ بێ کەرەسەی ناومال: *(an ~ house, apartment, etc)*

ungainly (un-gān′li), *adj.* (۱) ناشرین (بەڕێوە ڕۆیشتن)؛ بێ لەنجەولار؛ ناشۆخ. (۲) قەبە؛ ناقۆڵا؛ بە ئاسانی بەکارناهێنرێت لەبەر قەبەیی.

-ungainliness *(n.)*.

ungenerous (un-jen′ĕr-əs), *adj.* (۱) پووڵەکی؛ ڕەزیل؛ پیسکە؛ گیر. (۲) تووندوتیژ؛ توند؛ ڕەق؛ بێ بەزەیی: *(~ remarks)* .

ungird (un-gûrd′), *v.t.* (۱) پشتێن یا کەمەربەند کردنەوە؛ شل کردنەوە. (۲) لابردن بە کردنەوەی پشتێن یا کەمەربەند.

ungirt (un-gûrt′), *adj.* (۱) بێ پشتێن یا کەمەربەند؛ پشتێن یا کەمەربەند کراوە. (۲) شل کراوە؛ شل؛ توند نەکراو؛ نەجەڕێنراو.

unglued (un-glōōd′), *adj.* لێک جیابووەوە (شتی بە جەوی لێکدراو). come unglued, [Slang], تێکچوون؛ زۆر پەست‌و تووڕەبوون؛ شێوان.

ungodly (un-god′li), *adj.* (۱) بێ ئاین؛ خوانەناس؛ کافر.

(۲) بەدکار؛ بەدکردە؛ بەد؛ پیاوخراپ؛ گوناهکار.

(۳) [Colloq.]، زۆر خراپ: *(He woke us up at an ~ hour.)* .

-ungodliness *(n.)*.

ungovernable (un-guv′ĕrn-ə-b'l), *adj.* دابین نەکراو؛ یاخی؛ لاسار؛ سەرکێش.

ungraceful (un-grās′fəl), *adj.* ناشۆخ؛ بێ لەنجەولار؛ ناشرین (بەڕێوە ڕۆیشتن یا وەستان).

ungracious (un-grā′shəs), *adj.* (۱) ڕووترش؛ ڕووناخۆش؛ بێ نەزاکەت؛ ناشرین (ڕەفتار): *(~ behavior)* .

(۲) ناخۆش؛ پیس؛ ناپەسەند. *(an ~ task)* .

-ungraciously *(adv.)*; **ungraciousness** *(n.)*.

ungrammatical (un´grə-mat′i-k'l), *adj.* بەپێی ڕێزمان نێیە؛ هەڵەی ڕێزمانی تێدایە

ungrateful (un-grāt′fəl), *adj.* (۱) بەدنەمەک؛ سپڵە؛ نەمەک کوێر؛ بێ سفەت. (۲) ناخۆش (کار، ئەرک).

-ungratefully *(adv.)*; **ungratefulness** *(n.)*.

ungual (uŋ′gwəl), *adj.* نینۆکی؛ چرنووکی؛ سمدار؛ چرنووکدار.

unguarded (un-gärd′id), *adj.* (۱) نەپارێزراو؛ بەرەڵا

(۲) بێباک؛ ناناگادار؛ ناوریا.

unguent (uŋ′gwənt), *n.* مەڵهەم.

unguiculate (uŋ-gwik′yoo-lāt´), *adj.* چرنووکدار؛ نینۆکدار

n. گیانداری چرنووکدار یا نینۆکدار.

unguis (uŋ′gwis), *n.* چرنووک؛ نینۆک

ungula (uŋ′gyoo-lə), *n.* (۱) سم. (۲) چرنووک؛ نینۆک.

(۳) بنی پەڕەی گوڵ (کە تیژە وەک نینۆک).

(٤) قووچەکی سەر لێ بڕاو بە خواری.

-ungular *(adj.)*.

ungulate (uŋ′gyoo-lit, uŋ′gyoo-lāt´), *adj.* (۱) سمدار؛ تایبەتی بە گیانداری سمدار. (۲) لە سم دەچێت.

n. گیانداری سمدار.

unhallow (un-hal′ō), *v.t.* گاڵوکردن؛ پیس کردن.

unhallowed (un-hal′ōd), *adj.* (۱) گاڵو؛ پیس؛ ناپیرۆز.

(۲) نائاینی؛ کافرانە. (۳) بەد؛ ناپەسەند (کردار): *(~ practices)*

(٤) ناشرین (ڕەووشت)؛ پیس (ڕەفتار)؛ بێ ناموس؛ سووک

unhand (un-hand′), *v.t.* دەست لێ بەردان؛ بەرەڵاکردن
unhandsome (un-han′səm), *adj.* (١) ناشرین؛ نێسك قورس. (٢) ناشرین (ڕەووشت، کردەوە)؛ بێ نەزاکەت.
unhandy (un-hand′i), *adj.* (١) ناقوڵا؛ بە ئاسانی بەکارنەهێنرێت؛ قەبە. (٢) ناکارامە؛ دەستەپاچە.
unhappiness (un-hap′i-nis), *n.* (١) خەمباری؛ دڵتەنگی؛ پەستی؛ ناخۆشی. (٢) بەدبەختی؛ کوڵۆڵی؛ بێ بەختی؛ نەگبەتی.
unhappy (un-hap′i), *adj.* (١) بەدبەخت؛ نەگبەت؛ ناخۆش؛ نیشانەی بێ بەختییە: *(an ~ incident)*
(٢) خەمبار؛ دڵتەنگ؛ پەست؛ کەساس؛ دڵ پەست. *(an ~ choice of words)*. (٣) نەشیاو؛ نەگونجاو؛ نابەجێ؛ کەرانە: *(an ~ omen)* (٤) نەهات؛ نەیووە. (٥) [Obs.] بەد؛ ناپەسەند؛ خراپ؛ پیس.
-unhappily *(adv.)*.
unharness (un-här′nis), *n.* (١) زین لێکردنەوە یا داگرتن. (٢) قەڵغان لێکردنەوە یا داکەندن. (٣) بەرەڵاکردن (هەست، ووزە)؛ بەر بۆ بەردان.
unhealthy (un-hel′thi), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ؛ ناتەندروست. (٢) نیشانەی نەخۆشییە
(٣) ناسار؛ ناسازگار؛ بۆ تەندروستی خراپ؛ نەخۆشخەر: *(~ foods, water, air, etc)*
(٤) خراپ (بۆ ڕەووشت)؛ پیس؛ خوو و ڕەووشت خراپکەر.
(٥) ترسناك؛ مەترسی لێ دەکرێت.
-unhealthily *(adv.)*; **unhealthiness** *(n.)*.
unheard (un-hûrd′), *adj.* (١) نەبیستراو. *(The cry went ~ .)*
(٢) گوێ لێ نەگیراو؛ گوێ پێ نەدراو
(٣) لەوەوپێش نەبیستراو؛ تازە؛ سەیر.
unheard-of (un-hûrd′uv´, un-hûrd′ov´), *adj.* لەوەوپێش نەبیستراو؛ بێ وێنە؛ تازە
unhinge (un-hinj′), *v.t.* (١) لە گریزەنە بردن؛ لە نەنجامە کردنەوە (دەرگا) (٢) نەنجامە لێکردنەوە. (٣) ترازاندن؛ لێك ترازاندن.
(٤) شێواندن؛ سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان؛ تێکدان.
unhitch (un-hich′), *v.t.* ترازاندن؛ لێککردنەوە: *(to ~ a locomotive from a train)*
unholy (un-hō′li), *adj.* (١) گلاو؛ پیس؛ ناپیرۆز (٢) بەد؛ ناپەسەند؛ بەدخوا؛ بەدکردە (٣) [Colloq.]، خراپ؛ ترسناك؛ تۆقێنەر
-unholily *(adv.)*; **unholiness** *(n.)*.
unhook (un-hook′), *v.t.* (١) لە قولاپ کردنەوە؛ قولاپ لێکردنەوە. (٢) لێك ترازاندن؛ لێك جیاکردنەوە؛ لێککردنەوە.
unhoped-for (un-hōpt′fôr´), *adj.* چاوەڕوان نەکراو؛ بەتەما نەبوو؛ بە هیوا نەبوو.
unhorse (un-hôrs′), *v.t.* (١) لە نەسپ فڕێدانە خوارەوە؛ گلان؛ خستن (سوار) (٢) هەڵگەڕاندنەوە؛ تێکدان؛ شێواندن.
(٣) نەسپ لێسەندن
unhuman (un-hū′mən), *adj.* (١) [Rare]. *. inhuman*
(٢) لە توانای مرۆڤ بەدەر؛ لە سەروو مرۆڤەوە.
unhurried (un-hūr′id), *adj.* لەسەرخۆ؛ بێ پەلە: *(an ~ day, decision, etc.)*
-unhurriedly *(adv.)*.
uni- (ū′nə, ū′ni), *. (unicellular)* پێشگرێکە بەمانای: یەك؛ تاك
uniaxial (ū´ni-ak′si-əl), *adj.* یەك تەوەرە؛ یەك دۆخ.
unicameral (ū´ni-kam′ĕr-əl), *adj.* یەك نەنجوومەنی یاسایی هەیە؛ یەك نەنجوومەنی پەرلەمانی هەیە.
unicellular (ū´ni-sel′yoo-lĕr), *adj.* یەك شانەیی؛ یەك خانەیی *(~ organisms)*
unicolor (ū′ni-kul´ĕr), *adj.* یەك ڕەنگی؛ یەك ڕەنگ.
unicorn (ū′nə-kôrn′), *n.* (١) یەکشاخ: گیانەوەرێکی نەفسانەییە لەشی ئەسپ و کلکی شێری هەیە و شاخێك لە ناوچەوانیدایە.
(٢) [U-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.
unicostate (ū´ni-kos′tāt, ū´ni-kôs′tāt), *adj.* یەك دەماری (گەڵا).
unicycle (ū′ni-sī´k'l), *n.* پاسکیلی یەك چەرخە؛ یەك پێچکە؛ یەکشاخ.
unidirectional (ū´ni-di-rek′shən-'l, ū´ni-dī-rek′shən-'l) *, adj.* یەك سەری؛ یەك ڕێبازی؛ بە یەك لادا چوو.
unification (ū´nə-fi-kā′shən), *n.* یەکگرتن؛ یەکخستن؛ کردنە یەك؛ بوون بە یەك.
unifilar (ū′ni-fī´lĕr), *adj.* یەك تەل؛ یەك تاڵ؛ یەك سیم.
uniflorous (ū´ni-flôr′əs, ū´ni-flō′rəs), *adj.* یەك گوڵ؛ تاك گوڵی.
unifoliate (ū´ni-fō′li-it, ū´ni-fō′li-āt´), *adj.* (١) یەك گەڵا؛ تاك گەڵایی. (٢) **unifoliolate** .
unifoliolate (ū´ni-fō′li-ə-lāt´), *adj.* یەك گەڵا چکۆلەیی (وەك گەڵای پرتەقاڵ).
uniform (ū′nə-fôrm´), *adj.* (١) نەگۆڕاو؛ ڕێك‌وپێك؛ یەك تەوا: *(a ~ temperature, gait, etc.)*
(٢) چوون یەك؛ یەك وێنە؛ هاوشێوە؛ یەکسان. (٣) گشتی؛ سەرانسەری.
n. بەرگی ڕەسمی (وەك هی پۆلیس و سەربازان... هتد)
v.t. (١) بەرگی ڕەسمی کردنەبەر. (٢) هاوشێوەکردن؛ وەك یەك لێکردن
uniformed (ū′nə-fôrmd´), *adj.* بەرگی ڕەسمی لەبەر؛ جلی ڕەسمی لەبەرکردوو.
uniformity (ū´nə-fôr′mə-ti), *n.* (١) نەگۆڕان؛ وەك خۆ مانەوە؛ ڕێك‌وپێکی؛ یەك تەوایی. (٢) هاوشێوەیی؛ چوون یەکی؛ یەکسانی؛ یەك جۆری.
unify (ū′nə-fī´), *v.t.* یەکخستن؛ یەك پێگرتن؛ کردن بەیەك.
v.i. یەکگرتن؛ بوون بەیەك؛ یەککەوتن.
-unifier *(n.)*.
unilateral (ū´ni-lat′ĕr-əl), *adj.* (١) یەکلایی؛ تایبەتی بە یەکلا. (٢) یەکلایی؛ تەنها لە یەك لاوە: *(~ disarmament)* . (٣) تەنها یەك لای مەسەلەیەك پێشان دەدات.
(٤) یەکلا؛ تەنها یەك لای هەیە؛ یەکلایی.
(٥) بنەچەی تەنها باوك یا دایك سۆراخ دەکات
(٦) یەکلایی: تەنها لە لایەکی لاسکەوە ڕووا (گەڵا).
-unilaterally *(adv.)*.
unilingual (ū´ni-liŋ′gwəl), *adj.* یەك زمان؛ یەك زمانی؛ یەك زمان زان؛ بە یەك زمان نووسراو.
unimaginable (un´i-maj′i-nə-b'l), *adj.* نامێنێرتە بەرچاو؛ سەیر؛ بڕوا ناکرێت هەرگیز ڕووبدات یا ڕووی دابێت.
unimpeachable (un´im-pēch′ə-b'l), *adj.* بێ گەرد؛ ڕەخنەی لێ ناگیرێت؛ گومانی لێ ناکرێت.
unimproved (un´im-prōōvd′), *adj.* (١) چاك نەبووە؛ چاکتر نەبووە یا نەکراوە؛ هەر وەك خۆیەتی.
(٢) کشتوکاڵ تێدا نەکراو؛ خانوو تێدا نەکراو: *(~ land)* .
(٣) سوود لێ وەرنەگیراو. (٤) تەندروستی باشتر نەبووە.
unimportant (un´im-pôr′t'nt), *adj.* ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.
uninformed (un´in-fôrmd′), *adj.* (١) بێ ئاگا؛ نەزان. (٢) نەزان؛ تێنەگەیشتوو.
uninhabitable (un´in-hab′i-tə-b'l), *adj.* بۆ تێدا ژیان ناشێت.
uninhabited (un´in-hab′i-tid), *adj.* چۆڵ؛ کەسی تێدا ناژی.
unintelligent (un´in-tel′ə-jənt), *adj.* نازیرەك؛ بێ مێشك.
unintelligible (un´in-tel′i-jə-b'l), *adj.* لێڵ؛

ناتوانیت تێی بگەیت.

unintentional (un´in-ten′shən-ˈl), *adj.* بێ نەنقەست؛ بە ڕێکەوت

-unintentionally *(adv.)*.

uninterested (un-in′tēr-is-tid, un-in′tris-tid), *adj.* -(١) (~ in) ناڕەزوو لێ نەبوو؛ بێ هەوەس؛ حەز لێ نەکردوو.

(٢) سەرنج نەدەر؛ گوێ پێ نەدەر.

uninteresting (un-in′tēr-is-tiŋ, un-in′tris-tiŋ), *adj.* سەرنج ڕانەکێش؛ ناخۆش. *(an ~ book, film, person, town, etc)* .

uninterrupted (un-in´tə-rup′tid), *adj.* بەردەواە؛ سەرومڕ؛ بێ وەستان

uninvited (un´in-vī′tid), *adj.* بانگ نەکراو.

union (ūn′yən), *n.* (١) لێکدان؛ یەکگرتن. (٢) یەکێتی.

(٣) نیشانەی یەکێتی (وەک لە ئالاّدا دەردەخرێت).

(٤) یەکێتی کرێکاران؛ ئەقابە؛ جفات.

(٥) ئامێری بەیەکگەیاندنی (وەک هی بەیەکگەیاندنی دوو بۆری).

(٦) (ا) ژن هێنان و شووکردن. (ب) جووت بوون؛ جووت گرتن؛ گان.

adj. (١) هی یەکێتی کرێکاران.

(٢) [U-]. هی یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا *(The U~ flag, army, etc.)* .

the Union, = The United States of America.

union card, پێناسەی بەکێتی کرێکاران.

unionism (ūn′yən-iz′m), *n.* (١) بیروباوەڕو سنچینەی یەکێتی (بەتایبەتی هی کرێکاران). (٢) لایەنگری یەکێتی کرێکاران؛ یەکێتی خوازی.

(٣) [U-]. یەکێتی خوازی: لایەنگری یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لە کاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.

unionist (ūn′yən-ist), *n.* (١) لایەنگری یەکێتی کرێکاران؛ یەکێتی خواز. (٢) ئەندامی یەکێتی کرێکاران.

(٣) [U-]. یەکێتی خواز: لایەنگری یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.

(٤) [U-]. یەکێتی خواز لە ئینگلتەرەو ئیرلەندە.

(٥) [U-]. ئەندامی حیزبی کۆنەپەرستانی بەریتانیا.

unionize (ūn′yən-īz´), *v.t.* (١) یەکێتی (کرێکاران) پێکهێنان؛ یەک پێکرتر لە یەکێتی کرێکاراندا. (٢) کردن بە ئەندامی یەکێتی کرێکاران؛ ڕێکخستن لەم یەکێتییەدا.

v.i. (١) یەکێتی کرێکاران پێکهێنان؛ خۆ ڕێکخستن لە یەکێتییەکی وەهادا.

(٢) چوونە ناو ئەم یەکێتییەوە؛ بوون بە ئەندامی ئەم یەکێتییە.

-unionization *(n.)*.

union jack, (١) ئالای یەکێتی. (٢) [U- J-] ، ئالای بەریتانیا.

Union of Soviet Socialist Republics, یەکێتی سۆڤیەت

union shop, کارگەی یەکێتی: کارگەیەکە تەنها ئەندامانی یەکێتی کرێکاران بە کرێ دەگرێت.

union suit, دەرپێ و فانیلەی یەک پارچە

unipod (ūˈni-pod´), *n.* یەکپا؛ پاڵپشتی یەکپا

unipolar (ūˈni-pōˈlēr), *adj.* یەک جەمسەر (فیزیا، تورێکاری).

unique (ū-nēk′), *adj.* (١) تاک؛ تەنها؛ تاق.

(٢) بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ یەکتا؛ نایاب؛ تایبەتی.

-uniquely *(adv.)*; **uniqueness** *(n.)*.

unisexual (ūˈni-sekˈshōō-əl), *adj.* . diclinous (١)

(٢) تاک ڕەگەز؛ تەنها ئەندامی نێرینە یا مێینەی هەیە.

unison (ūˈnə-sˈn. ūˈnə-zˈn), *n.* (١) هاوئاوازی؛ هاوەنگی؛ یەک نەوایی. (٢) ڕێکەوتن؛ کۆکی؛ یەک دەنگی؛ گونجان؛ یەک بوون.

in unison, بەیەک دەنگ؛ هەموو پێکەوە:

(to sing in unison; to act in unison)

unisonous (yoo-nisˈə-nəs), *adj.* *Also* **unisonal.** (١) هاوئاواز؛ یەک نەوا. (٢) پێکەوە گونجاو؛ یەک دەنگ.

unit (ūˈnit), *n.* (١) یەک. (٢) دانە (شت، کەس)؛ پارچە؛ کەرت. (٣) کۆمەڵ. (٤) تیپ (سوپا)؛ دەستە: *(~ a military)* . (٥) پێوانە؛ یەکەی پێوان یا کێشان: *(a ~ of electricity; The meter is a ~ of length and so is the foot.; The gramme is a ~ of weight.; a three- ~ course in college)*

Unitarian (ūˊnə-târˈi-ən), *n.* (١) یەک خواناس؛ یەک خواپەرست؛ کەسێکە کە بڕوای بە خوایەتی عیسا " سیانەی پیرۆز "ی خاچ پەرستی نییە. بەڵکو بڕوای بە تاکە خوایەکە

(٢) ئەندامی کۆمەڵێکی خاچ پەرستی یەک خواناس.

adj. تایبەتی بە یەک خواناسەکان و بیروباوەڕیان.

-Unitarianism *(n.)*.

unitary (ūˈnə-terˊi), *adj.* (١) تایبەتی بە یەکێتی یا یەکگرتن؛ یەکێتی. (٢) تەواو؛ گشت؛ کۆ؛ هەموو؛ یەک پارچە.

(٣) پێوانەیی؛ کێشانە؛ هی یەکەی پێوان یا کێشان.

unite (yoo-nītˈ), *v.t.* (١) یەک پێگرتن؛ کردن بەیەک؛ یەکخستن؛ لێکدان.

(٢) بەیەک گەیاندن وەک ژن و مێرد؛ کردن بە هاوسەر؛ بوون بە یەک.

(٣) چەند تایبەخۆیەک تێدا بوون یا تێدا کۆبوونەوە: *(He ~s common sense with compassion.)*

(٤) پێکەوە نووساندن؛ پێوە نووساندن.

v.i. (١) یەکگرتن؛ بوون بەیەک؛ لێکدان. (٢) هاوکاری کردن.

(٣) پێکەوەنووسان؛ پێوەنووسان.

unite (ūˈnīt, yoo-nītˈ), *n.* پارەیەکی زێڕی کۆنی ئینگلیزییە.

united (yoo-nītˈid), *adj.* (١) یەکگرتوو: *(the U~ Kingdom)* .

(٢) یەک؛ کۆک؛ پێکەوە گونجاو: *(a ~ family, people, etc.)*

(٣) پێکەوە؛ هاوبەش؛ یەکگرتوو: *(to make a ~ effort)* .

United Nations, کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکان.

United States of America, ئەمەریکا؛ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

unitive (ūˈnə-tiv), *adj.* (١) یەک پێگرتوو (٢) یەک؛ یەکگرتوو.

unity (ūˈnə-ti), *n.* (١) یەکێتی؛ یەکگرتن.

(٢) کۆکی؛ پێکەوە گونجان؛ ڕێککەوتن. (٣) یەک؛ ژمارە یەک.

(٤) پەیوەستی (وێژە)؛ هاوپەیوەندی بەرهەمێکی وێژەیی یا شانۆگەری.

univalent (ūˈnə-vāˈlənt, yoo-nivˈə-lənt), *adj.* -(١) تاک هاوهێز (کیمیا). (٢) تاکە کرۆمۆسۆم (زگماکی ناسی)

univalve (ūˈnə-valv´), *n.* (١) گیانەوەری قاوغ یەک پارچە (وەک شەیتانۆکەی باخچە). (٢) قاوغی یەک پارچە (وەک هی قاقلەجنۆکە).

adj. (١) قاقلە یەک پارچەیی.

(٢) یەک دەمەوانە (وەک قاقلە شەیتانۆکەی باخچە).

universal (ūˊnə-vūrˈsˈl), *adj.* (١) گشتی؛ هەموو؛ هەمووی؛ گشتگر (٢) جیهانی؛ سەرزەمینی. (٣) گەردوونی

(٤) یەک پارچە؛ کۆ. (٥) فراوان (لە شارەزایی و زانیاریدا).

(٦) هەموو کەس بەکاری دەهێنێت یا ایێی تێ دەگات.

(٧) بە هەموو قەبارەیەک دەکات (مەکینەکاری)؛ لەگەڵ هەموو قەبارەیەکدا دەگونجێت.

n. (١) بیروباوەڕێکی گشتی (ژیربیژی).

(٢) ئەوەی ئەم بیروباوەڕە دەیگرێتەوە.

-universally *(adv.)*; **universalness** *(n.)*.

Universalism (ūˊnə-vūrˈsˈl-izˈm), *n.* (١) گشتێتی: بیروباوەڕێکی ئایینییە دەڵێت کە لە ئەنجامدا خوا لە هەموو کەس خۆش دەبێت و دەچێتە بەهەشت. (٢) universality .

-universalist *(n.)*.

universality (ūˊnə-vēr-salˈə-ti), *n.* (١) گشتێتی؛ هەمووی؛ هەموو گرتنەوە؛ جیهانێتی؛ گشتگری.

(the ~ of suffering, pain, and death)

(۲) هەمە تواناییەکانی؛ لێهاتوویی لە هەموشتێکدا.

universalize (ū´nə-vūr′s'l-īz´), *v.t.* جیهانی کردن؛ کردن بە گشتی؛ بە جیهاندا بڵاوکردنەوە.

-universalization *(n.).*

universally (ū´nə-vūr′s'l-i), *adv.* (۱) لە هەموشوێنێکدا؛ لە هەموو جیهاندا. (۲) هەموو کات؛ هەمور جار؛ هەمیشەیی؛ بەگشتی.

universe (ū′nə-vūrs´), *n.* (۱) گەردوون. (۲) جیهان؛ سەرزەمین؛ زەمین؛ دونیا

university (ū´nə-vūr′sə-ti), *n.* زانکۆ؛ زانستگا

unjust (un-just′), *adj.* (۱) ناڕەوا؛ بێ وێژدان؛ نایەکسان؛ ناهەق. (۲) [Archaic]. ناپاک؛ نادڵسۆز

-unjustly *(adv.)*; **unjustness** *(n.).*

unjustifiable (un-jus´tə-fī′ə-b'l), *adj.* ناڕەوا؛ بێ بەڵگە؛ ناهەق.

unjustified (un-jus′tə-fīd´), *adj.* ناڕەوا؛ بێ بەڵگە؛ ناهەق.

unkempt (un-kempt′), *adj.* (۱) دانەهێنراو (قژ)؛ بژ. *(~ hair)* (۲) شرپیوش؛ شڵوشێواو؛ ناڕێکوپێک؛ پنتی؛ پیس‌وپۆخڵ. *(~ clothes; an ~ lawn)*

(۳) بێ نەزاکەت؛ نەزان (لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە)؛ قسەڕەق.

unkenned (un-kend′), *adj.* [Obs. or Dial.]. نەزانراو؛ نەبیسراو؛ سەیر

unkennel (un-ken′'l), *v.t.* (۱) (ا) لە کولانە بەرەڵاکردن (سەگ، تاجی). (ب) لە کون یا لانە دەرپەراندن؛ لە کون دەرهێنان. (۲) دەرخستن؛ هەڵماڵین؛ خستنەڕوو

v.i. لە کولانە هاتنەدەرەوە؛ لە کون هاتنەدەرەوە.

unkind (un-kīnd′), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی

-unkindness *(n.).*

unkindly (un-kīnd′li), *adv.* بەدڵڕەقانە؛ بەبێ بەزەییانە

adj. دڵڕەق؛ بێ بەزەیی

unknit (un-nit′), *v.t.* (۱) هەڵوەشاندن (شتی چنراو)؛ شل کردنەوە؛ کردنەوە. (۲) چڕوڵوچ تێدا نەهێشتن.

unknowable (un-nō′ə-b'l), *adj.* ناتوانرێت بزانرێت؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەرە.

n. شتێکە کە نە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەربێت؛ شتێکە کە نەتوانرێت بزانرێت.

unknowning (un-nōn′iŋ), *adj.* بێ ئاگا؛ نەزان؛ بێ نەزانیو؛ نائاگادار

-unknowningly *(adv.).*

unknown (un-nōn′), *adj.* (۱) نەزانراو؛ نەبیسترا؛ نەناسراو. (۲) (ا) نەدۆزراوە. (ب) دیاری نەکراو؛ نەدیار.

n. (۱) کەسێکی نەناسراو؛ کەس نەناس؛ کەس نەزان؛ شتێکی نەزانراو. (۲) هەندی نرخ نەزانراو (بیرکاری).

Unknown Soldier, سەربازی گومناو؛ سەربازی بێ ناو

unlace (un-lās′), *v.t.* (۱) شل کردنەوە (قەیتانی جل‌وبەرگ). (۲) جل‌وبەرگ داکەندن (بە قەیتان شل کردنەوە). (۳) [Obs.]. ناپرو بردن.

unlade (un-lād′), *v.t. & v.i.* (۱) بارداگرتن (کەشتی). (۲) بارداگرتن‌و بەرەڵاکردن.

unlash (un-lash′), *v.t.* شل کردنەوە؛ کردنەوە.

unlatch (un-lach′), *v.t.* کردنەوە (بە کردنەوەی نەقڵەپێن

v.i. کرانەوە

unlawful (un-lô′fəl), *adj.* (۱) قەدەغە؛ یاساغ؛ نادروست (۲) زۆل.

unlay (un-lā′), *v.t.* گوریس یا بەت ڕەواندنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ تاڵ تاڵ کردن

v.i. ڕەوانەوە؛ ڕەوینەوە؛ تاڵ تاڵ بوون؛ شیبوونەوە

unleaded (un-led′id), *adj.* (۱) قورقوشم تێنەکراو (۲) دێڕەکانی بە قورقوشم جیا نەکراوەتەوە (چاپ).

unlearn (un-lûrn′), *v.t.* لە بیر خۆ بردنەوە (شتێکی بە هەڵە فێربوو)؛ وازلێهێنان (خوو، شتی هەڵە)

unlearned (un-lûr′nid), *adj.* (۱) نەزان؛ نەخوێندەوار. (۲) نەزانی پیشان دەدات. (۳) باش فێرنەبوو؛ باش نەچووەتە مێشکەوە: *(~ lessons)*. (٤) بە زگماکی زانراو؛ زانراوە بەبێ فێربوون یا فێرکردن: *(an ~ response)*

unleash (un-lēsh′), *v.t.* بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ پەت بۆ بەرەڵاکردن؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن.

unleavened (un-lev′'nd), *adj.* هەڵنەهاتوو؛ هەویرترش تێنەکراو: *(~ bread)*

unless (ən-les′), *conj.* مەگەر؛ نەگەر وانەبێ: *(You will fail ~ you work hard.; This baby seldom cries ~ he is hungry.)*

prep. جگە لە؛ بێجگە لە.

unlettered (un-let′ērd), *adj.* (۱) (ا) نەزان؛ ناڕۆشنبیر. (ب) نەخوێندەوار. (۲) هیچ لەسەر نەنووسراو (وەک کێڵ).

unlike (un-līk′), *adj.* (۱) جیا؛ جیاواز؛ لەیەک ناچن: *(The two books are quite ~ .)* *(They contributed ~ amounts.)* (۲) ناهاوتا؛ نایەکسان:

prep. (۱) جیا؛ جیاواز. (۲) لێ نەوەشاوە؛ نەگونجاو لەگەڵ (ڕەووشت): *(This behavior was quite ~ her.)*

unlikelihood (un-līk′li-hood´), *n.* ڕێ تێ نەچوون؛ لەوانە نەبوون؛ بۆ نەبوون.

unlikely (un-līk′li), *adj.* (۱) ڕێی تێ ناچێ؛ بۆی نییە؛ لەوانە نییە. (۲) هیوای سەرکەوتنی لێ ناکرێ. (۳) ناپەسەند؛ بەد.

unlimber (un-lim′bēr), *v.t.* (۱) تۆپ ئامادەکردن بۆ تەقاندن (بە لێکردنەوەی لە عەرەبانەکەی). (۲) ئامادەکردن بۆ ئیش یا بۆ بەکارهێنان.

unlimited (un-lim′it-id), *adj.* (۱) بێ سنوور. (۲) بێ نەندازە؛ بێ ڕادە؛ بێ شومار؛ بێ پایان. (۳) ڕەها؛ تەواو.

unlink (un-liŋk′), *v.t.* کردنەوە (زنجیر)؛ لێک جیاکردنەوە.

unlisted (un-lis′tid), *adj.* لە لیستەدا نییە؛ نەخراوەتە لیستەوە.

unload (un-lōd′), *v.t.* (۱) بار لێ داگرتن؛ داگرتن. (۲) (ا) لە کۆڵ (خۆ) کردنەوە (نەرکی سەرشان، ناخۆشی)؛ بار سووک کردن. (ب) دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن. (۳) گوللە هەموو لێ دەرهێنان؛ چەک بەتاڵ کردنەوە. (٤) لە بازاڕدا هەڵڕشتن (فرۆتەنی)؛ هەموو فرۆشتن؛ خۆ لێ پزگار کردن: *(The grocer is ~ing his supply of sugar.)*

v.i. بارداگرتن؛ بارخستن؛ لە کۆڵ بوونەوە.

unlock (un-lok′), *v.t.* (۱) کردنەوە (قفڵ). (۲) (ا) کردنەوە (دەرگا). (ب) کردنەوە: *(to ~ her heart)*. (۳) بەرەڵاکردن؛ بەردان. (٤) دۆزینەوە؛ هەڵهێنان؛ ڕوونکردنەوە؛ هەڵماڵین؛ لێکدانەوە: *(to ~ a mystery)*

v.i. کرانەوە

unlooked-for (un-lookt′fôr´), *adj.* چاوەڕوان نەکراو؛ بەتەما نەبوو؛ بۆ نەگەڕاو.

unloose (un-lōōs′), *v.t.* (۱) بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ کردنەوە. (۲) شل کردنەوە؛ خاوکردنەوە.

unloosen (un-lōōs′'n), *v.t.* = **unloose.**

unlovely (un-luv′li), *adj.* ناشرین؛ ئینسک قورس؛ پیس؛ ناپەسەند؛ ناخۆش

unluckily (un-luk′'l-i), *adv.* بۆ بێ بەختی؛ بۆ بەدبەختی.

unlucky (un-luk′i), *adj.* (۱) بێ بەخت؛ بەدبەخت؛ نەگبەت؛ کوڵۆڵ؛

چارەرەش (۲) نەمات؛ بەیووم؛ بەووم.
(۳) حێی داخە؛ ناپەسەند.

(an ~ incident, event, development, etc.)

unmade (un-mād′), *adj.* جاك نەكراو؛ رێك‌وپێك نەكراو.

(an ~ bed)

unmake (un-māk′), *v.t.* (۱) كۆپیز؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران.
(۲) لێ خستن؛ دەركردن؛ دەسەلآت لێ سەندنەوە.
(۳) تێكشكاندن؛ تێكدان؛ بەناخدابردن.
(٤) ڕ گۆڕین.

unman (un-man′), *v.t.* (۱) بێ غیرەت كردن؛ ترسنۆك كردن؛ ترساندن؛ ووره پێ بەردان (۲) لە پیاوەتی خستن؛ خەساندن (مەجاز).
(۳) چۆڵ كردن؛ خەڵك لێ كشاندنەوە؛ بەجێهێشتن.

unmanly (un-man′li), *adj.* (۱) ناپیاوانە؛ نامەردانە؛ نامەرد؛ ناپیاو (ب) ترسنۆك؛ ترسنۆكانە
(۲) ژنانی؛ سەرژنانی؛ خلە كچانی.

unmannered (un-man′ērd), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بەدڕەووشت؛ بەدخوو.

unmannerly (un-man′ēr-li), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بەدڕەووشت؛ بەدخوو

adv. بێ ڕەووشتانە؛ بەدڕەووشتانە؛ بەدخووانە

-unmannerliness *(n.).*

unmask (un-mask′, un-mäsk′), *v.t.* (۱) ڕوو هەڵماڵین؛ ماسكە لەڕووكردنەوە. (۲) خستنەڕوو؛ ئابڕووبردن؛ ناشكراكردن؛ ڕاستی دەرخستن: *(to ~ a traitor)* .

v.i. (۱) ماسكە (دەموچاو) لە ڕووی خۆ كردنەوە؛ ڕووی خۆ هەڵماڵین.
(۲) ڕاستی دەركەوتن؛ ناشكرا بوون؛ كەوتنەڕوو؛ ئابڕووچوون.

unmarked (un-märkt′), *adj.* (۱) نیشانە نەكراو.
(۲) سەرنج پێ نەدراو؛ نەبینراو؛ سەیر نەكراو.
(۳) نمرە لەسەر دانەنراو؛ هەڵە چاك نەكراو: *(an ~ exam, paper, etc.)* .

unmeaning (un-mēn′iŋ), *adj.* (۱) بێ مانا؛ پووچ (ووتە، كردار).
(۲) سارد‌وسڕ؛ بێ هەست (سەیركردن، دەموچاو)؛ هیچ دەرنابڕێت.

unmeet (un-mēt′), *adj.* نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو؛ ناشرین.

unmentionable (un-men′shən-ə-b'l), *adj.* ناوی ناهێنرێت؛ ناشێت ناوی بهێنرێت؛ ناشرین؛ ناووترێت.

unmentionables (un-men′shən-ə-b'lz), *n.pl.* جلی ژێرەوە؛ دەرپێ و فانیلە.

unmerciful (un-mûr′si-fəl), *adj.* (۱) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.
(۲) سێجگار زۆر؛ زۆر خراپ: *(~ heat)* .

-unmercifully *(adv.).*

unmindful (un-mīnd′fəl), *adj.* لەبیرچوو؛ گوێ پێ نەدەر؛ بێباك؛ بە دەربەستەوە نەهاتوو:

(~ of the time, the delicate situation, etc.)

unmistakable (un´mis-tāk′ə-b'l), *adj.* دیار؛ ناشكرا؛ ڕوون؛ بێ گومان

-unmistakably *(adv.).*

unmitigated (un-mit′ə-gāt´id), *adj.* (۱) كەم نەبوو؛ كز نەبوو؛ سووك نەبوو *(~ suffering, harshness, etc.)* .
(۲) تەواو؛ بێ كەمو زیاد: *(an ~ lie, villain, etc.)* .

unmoor (un-moor′), *v.t.* لەنگەری كەشتی هەڵگرتن؛ كەشتی بەرەڵاكردن.

v.i. لەنگەر هەڵگیران؛ بەرەڵابوون

unmoral (un-môr′əl, un-mor′əl), *adj.* = amoral.

unmuffle (un-muf′'l), *v.t.* پووپۆش لێ لابردن؛ هەڵماڵین (دەموچاو).

unmuzzle (un-muz′'l), *v.t.* (۱) دەمبێن لێكردنەوە؛ دەمبەست لێكردنەوە (۲) دەم بەرەڵاكردن؛ بەر بۆ بەرەڵاكردن؛ ڕێزی قسە لێ نەگرتن.

unnatural (un-nach′ēr-əl), *adj.* (۱) ناسرووشتی؛ لە سرووشت بەدەر. (۲) ناڕایی؛ سەیر؛ ناڕاسا؛ ناسرووشتی.
(۳) ڕووكەشی؛ درۆ؛ ناڕاستەقینە: *(an ~ smile)* .
(٤) بێ هەستی سرووشتی یا ناسایی‌یانە.
(٥) زۆر دڵڕەق؛ زۆر بەدخواز؛ نامرۆڤانە.

-unnaturally *(adv.)*; **unnaturalness** *(n.).*

unnecessary (un-nes′ə-ser´i), *adj.* ناپێویست؛ پێ نەویست.

-unnecessarily *(adv.).*

unnerve (un-nûrv′), *v.t.* (۱) ووره پێ بەردان؛ ترساندن؛ دڵ ساردكردنەوە. (۲) تووڕەكردن؛ ووروژاندن؛ پەستكردن؛ تەمار كرژكردن؛ شڵەژاندن

unnumbered (un-num′bērd), *adj.* (۱) بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت. (۲) ژمارە لەسەر دانەنراو؛ بێ ژمارە.
(۳) نەژمێرراو.

unobtrusive (un´əb-troō′siv, un´ob-troō′siv), *adj.* سەرنج ڕانەكێش؛ بێ تەنگ؛ خۆنەنوێن.

-unobtrusively *(adv.).*

unoccupied (un-ok′yoo-pīd´), *adj.* (۱) چۆڵ؛ بەتاڵ:

(an ~ house, apartment, etc.)

(۲) دەست بەتاڵ؛ بێ ئیش؛ بێكار.
(۳) داگیر نەكراو.

unofficial (un´ə-fish′əl), *adj.* نارەسمی؛ نامیری:

(~ election results)

-unofficially *(adv.).*

unorganized (un-ôr′gə-nīzd´), *adj.* (۱) ناڕێك‌وپێك؛ شێواو؛ تێكەڵ‌وپێكەڵ (۲) نازیندوو؛ بێ گیان؛ نائۆرگانیك.
(۳) لە ڕێكخراوی كرێكاردا نەیە؛ نەندامی نەقابەی كرێكاران نەیە

unoriginal (un´ə-rij′ə-n'l), *adj.* ناڕەسەن (هونەر، بیروباوەڕ)؛ كۆن؛ پەڕیوت؛ سووار

unorthodox (un-ôr′thə-doks´), *adj.* لەسەر نەریتی كۆن نەڕۆیشتوو؛ جیا؛ تازە

unpack (un-pak′), *v.t.* (۱) شت لێ دەرهێنان (جانتا، باوول)؛ بەتاڵكردنەوە. (۲) كردنەوە (پریاسكە، شتی پێچراوە)؛ كردنەوەو لێ دەرهێنان
(۳) بارداگرتن (لە وولآخی بار)؛ بارخستن.

v.i. (۱) شت دەرهێنان؛ بەتاڵكردنەوە. (۲) كرانەوە؛ كرانەوەو لێ دەرهاتن.

unpaged (un-pājd′), *adj.* لاپەڕەكانی ژمارەیان لەسەر نەیە.

unpaid (un-pād′), *adj.* (۱) نەدراو (قەرز): *(an ~ bill)* .
(۲) بێ مووچە؛ بێ كرێ: *(~ workers; an ~ position)* .

unpalatable (un-pal′i-tə-b'l), *adj.* (۱) بێ تام؛ ناخۆش؛ ناخوڕێت (لەبەر بێ تامی). (۲) ناخۆش؛ ناپەسەند؛ خراپ (ناوەدڕۆ).

unparalleled (un-par′ə-leld´), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە

unparliamentary (un´pär-lə-men′tə-ri), *adj.* ناپەرلەمانی؛ بە پێچەوانەی نەریت‌و دەستووری پەرلەمانەوە.

unpeg (un-peg′), *v.t.* (۱) میخ یا سنگ لێ دەرهێنان.
(۲) كردنەوە یا شل كردنەوە بە میخ لێ دەرهێنان.

unpeople (un-pē′p'l), *v.t.* depopulate.

unpeopled (un-pē′p'ld), *adj.* ناناوەدان؛ چۆڵ.

unpin (un-pin′), *v.t.* (۱) دەرزی لێكردنەوە؛ دەرزی لێ دەرهێنان.
(۲) (ا) كردنەوە (بە دەرزی لێ دەرهێنان).
(ب) بەرەڵاكردن؛ بەردان.

unpleasant (un-plez′'nt), *adj.* ناخۆش؛ ناپەسەند:

(an ~ situation, incident, person, etc.)

-unpleasantly *(adv.).*

unpleasantness (un-plez′'nt-nis), *n.* (۱) ناخۆشی؛ ناپەسەندی.
(۲) بارودۆخێكی ناخۆش؛ بەسەرهاتێكی ناپەسەند.

(٣) دەمەقاڵێ؛ تێکچوون؛ ناکۆکی؛ شەڕەقسە.

unplug (un-plug′), *v.t.* (١) ڕا دەمەوانە لابردن (ب) بەرەڵاکردن (بۆری و کوئی گیراو). (٢) پلاک ی دەرهێنان (ئامێری کارەبا)

unplumbed (un-plumd′), *adj.* قوڵایی نەپێوراو؛ نەزانراو؛ تاقی نەکرەوەتەوە؛ نەپێوراو بە شاوول: *(~ depths; an ~ theory)* .

unpolished (un-pol′isht), *adj.* (١) ساف و لووس نەکراو؛ زبر؛ سپی نەکراوەتەوە (مەنجەل)؛ تۆپک ی نەکراوە (برنج). (٢) نەزان؛ ناکارامە؛ سادە.

unpopular (un-pop′yoo-lĕr), *adj.* ناخۆشەویست؛ ناپەسەند؛ بێ ڕەوە؛ بێ باو

-unpopularity *(n.)*.

unpracticed, unpractised (un-prak′tist), *adj.* (١) تاقی نەکراوەتەوە (٢) نەشارەزا؛ نەزان؛ نەوکار؛ ناکارامە.

unprecedented (un-pres′ə-den′tid), *adj.* بێ وێنە؛ بە وێنەی نەبینراوە نەوەوپێش؛ تازە؛ لەوەوپێش نەبیستراو. نەبوو، یا نەکراو.

unpredictable (un′pri-dik′tə-b'l), *adj.* پێشبینی ناکرێت؛ دووبەختی.

unprejudiced (un-prej′oo-dist), *adj.* بێ لایەن؛ بێ کینە.

unpremeditated (un′pri-med′ə-tāt′id), *adj.* پێشەکی بیری ڵێ نەکراوەتەوە؛ پێشەکی پیلان نەکراو *(~ murder)* .

unprepared (un′pri-pârd′id), *adj.* (١) ئامادە. (٢) بی تو تا؛ دەرەقەت نەهاتوو؛ لە تواناد نەبوو (بۆ بەرەنگاری ناکاوی). (٣) سەرپێیی؛ پێشەکی خۆ بۆ ئامادە نەکردوو بێر ڵێ نەکراوە.

unpretentious (un′pri-ten′shəs), *adj.* بێ فیز؛ سادە؛ خاکی.

unpriced (un-prīst′), *adj.* نرخ لەسەر دانەنراو.

unprincipled (un-prin′sə-p'ld), *adj.* بێ وێژدان؛ بێ ناوبڕوو؛ بێ ڕەوای پاست *(an ~ man; ~ behavior)* .

unprintable (un-print′ə-b'l), *adj.* چاپ ناکرێت لەبەر سووکی و دڕ بە ڕەووشتی؛ بۆ چاپ کردن ناشێت.

unproductive (un′prə-duk′tiv), *adj.* بێ بەرهەم؛ بی کەڵک؛ بێ سوود؛ بێ بەر.

-unproductively *(adv.)*; **unproductiveness** *(n.)*.

unprofessional (un′prə-fesh′ən-'l), *adj.* (١) ناپیشەکار؛ ناپیشەگەر (٢) دڕ بە ڕەووشت و نەریتی پیشەیەک؛ ناشرین؛ چەوت؛ ئەگونجاو لەگەڵ ناوبانگ و ڕەووشتی پیشەکاردا: *(~ conduct)* . (٣) هەوەسکارانە؛ نەزانانە؛ ناکارامانە

-unprofessionally *(adv.)*; **unprofessionalism** *(n.)*.

unprofitable (un-prof′it-ə-b'l), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵک.

unpromising (un-prom′is-iŋ), *adj.* نومێدی سەرکەوتنی ڵێ ناکرێت؛ چاوەڕێی سەرکەوتن یا کەڵک ڵێ وەرگرتنی ڵێ ناکرێت.

unpropitious (un′prə-sish′əs), *adj.* نیشانەی نەهاتە؛ نەهات؛ بەیوم.

unprovoked (un′prə-vōd′kt), *adj.* لە خوت وخۆڕایی؛ بەبێ شەڕ پێ فرۆشتن *(an ~ attack)* .

unpublished (un-pub′lisht), *adj.* چاپ نەکراو؛ لە چاپ نەدراو؛ بڵاو نەکراوە

unqualified (un-kwäl′ə-fid′), *adj.* (١) نەشیاو؛ ڵێ نەهاتوو: *(He is ~ for the job.)*

(٢) بێ مەرج؛ بێ سنوور؛ بێ دوودڵی: *(She has my ~ support.)* .

(٣) تەواو *(He was an ~ success.)* .

unquestionable (un-kwes′chən-ə-b'l), *adj.* بێ گومان؛ گومانی تێدا نیە: *(~ evidence)* .

-unquestionably *(adv.)*.

unquestioned (un-kwes′chənd), *adj.* (١) پرسیار ڵێ نەکراو (٢) گومان ڵێ نەکراو.

unquestioning (un-kwes′chən-iŋ), *adj.* بێ پرسیارکردن؛ بێ چەندوچۆن؛ تەواو: *(He expected ~ obedience.)* .

-unqustioningly *(adv.)*.

unquiet (un-kwī′ət), *adj.* (١) وروژاو؛ ناخامۆش؛ ناناسایش. (٢) بێ ئارام.

unravel (un-rav′'l), *v.t.* (١) ڕەواندنەوە؛ ڕەوینەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ کردنەوە (گرێ)؛ خاوکردنەوە (شتی ئاڵۆسکاو). (٢) لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە: *(to ~ the mysteries of the universe)* .

v.i. ڕەوینەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ خاوبوونەوە.

unread (un-red′), *adj.* (١) نەخوێندراوە: *(The book remained ~ .)*

(٢) نەخوێندەوار؛ نەزان *(He is ~ .)* .

unreadable (un-rēd′ə-b'l), *adj.* (١) ناخوێندرێتەوە. (٢) بەهۆکی خوێندنەوە نایەت؛ ووشکو ناخۆش. (٣) بۆ خوێندنەوە ناشێت

unready (un-red′i), *adj.* (١) ئانامادە. (٢) خاو؛ هێواش. (٣) [Obs. or Dial.] ڕووت؛ جل لەبەر نەکردوو.

unreal (un-rē′əl-un-rēl′), *adj.* ناڕاست؛ درۆ؛ دروستکراو؛ هەڵبەستراو؛ خەیاڵی.

unrealistic (un′rē′ə-lis′tik), *adj.* نەگونجاو لەگەڵ ڕاستیدا؛ لە ڕاستی بەدوور.

unreason (un-rē′z'n), *n.* (١) بێ مێشکی؛ ناژیری. (٢) نابەجێیی.

unreasonable (un-rē′z'n-ə-b'l), *adj.* (١) نابەجێ؛ نادروست؛ بە مێشکدا ناچێت. (٢) لە نەندازە بەدەر؛ ئێجگار زۆر.

unreasoning (un-rē′z'n-iŋ), *adj.* کوێرانە؛ بێ مێشکانە؛ بێ لێکدانەوە.

unreel (un-rēl′), *v.t. & v.i.* لە بەکرە ڕەواندنەوە یا کردنەوە.

unreeve (un-rēv′), *v.t.* لە کون یا ئەڵقە دەرهێنان (دەزوو، پەت، گوریس).

unregenerate (un′ri-jen′ĕr-it), *adj.* (١) تۆبەنەکەر؛ ناپەشیمان؛ گوناهکار؛ گومڕا. (٢) شوێن نەریت و ڕێبازی کۆن کەوتوو؛ نەگۆڕاو. (٣) سەرکێش؛ سەرچۆل

unrelenting (un′ri-len′tiŋ), *adj.* (١) وازنەهێن؛ کۆڵنەدەر؛ بەردەوام. (٢) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ دڵ سەخت؛ دڵ نەرم نەبوو.

unreliable (un′ri-lī′ə-b'l), *adj.* پشتی پێ نابەسترێت؛ بڕوای پێ ناکرێت؛ دەستپ

unreligious (un′ri-lij′əs), *adj.* (١) نائایینی؛ دڕ بە ئاین (٢) پەیوەندی ئیبە بە ئاینەوە.

unremitting (un′ri-mit′iŋ), *adj.* بەردەوام؛ یەکبین؛ سەرومڕ؛ هێواش نەبووەوە.

unrequited (un′ri-kwit′id), *adj.* یەک سەری (خۆشەویستی)؛ یەکلایی: *(~ love)* .

unreserve (un′ri-zûrv′), *n.* قسە لەڕوویی؛ لە ڕوودا دانەمان؛ هیچ نەشاردنەوە.

unreserved (un′ri-zûrvd′), *adj.* (١) قسە لەڕوو؛ لە ڕوودا دانەماو. (٢) بێ سنوور؛ تەواو؛ بێ مەرج؛ بێ پایان: *(~ praise)* . (٣) نەگیراو؛ قۆرخ نەکراو: *(an ~ seat)* .

unreservedly (un′ri-zûr′vid-li), *adv.* (١) بە ناشکرا؛ لەڕوو؛ بەبێ شەرم و شکۆ. (٢) بەبێ مەرج؛ بێ پایان؛ بە تەواوی.

unresponsive (un′ri-spon′siv), *adj.* بێ مەیل؛ حەز پێ نەکەر.

unrest (un-rest′), *n.* (١) بێ ئارامی؛ بێ ناسوودەیی. (٢) پشێوی؛ پەشێوی؛ ناژاوە؛ ئاشووب: *(social ~ ; There was considerable ~ in the country.)*

unrestrained (un′ri-strānd′), *adj.* خۆ پێ نەگر؛ بەرەڵا؛ ڕەها؛ جڵەو نەگیراو؛ نەوەستێنراو؛ ئازاد؛ ڕێ ڵێ نەگیراو.

unrestricted (un´ri-strik′tid), *adj.* بێ پابان؛ بێ سنوور؛ بەرەڵا
unrevenged (un´ri-venjd′), *adj.* تۆڵە نەسەندراو
unrewarded (un´ri-wôrd′id), *adj.* پاداشت نەدراو؛ خەڵات نەکراو
unriddle (un-rid′l), *v.t.* هەڵهێنان (مەتەڵ، شفرە)؛ لێکدانەوە
unrig (un-rig′), *v.t.* بایەوان و کەرەستەی تر لە کەشتی کردنەوە
unrighteous (un-rī′chəs), *adj.* (١) بەد؛ بەدخواز؛ بەدکار *(an ~ man)*
(٢) ناڕەوا؛ ناپەکسان *(an ~ law)*
unripe (un-rīp′), *adj.* (١) نەگەییو؛ کاڵ وکرچ؛ کاڵ؛ ناکام؛ نەبەکام (٢) نائامادە؛ پێش کاتی خۆی؛ ناوەخت
unrivaled, unrivalled (un-rī′v'ld), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ هاوبەش؛ بێ وێنە؛ یەکتا
unroll (un-rōl′), *v.t.* (١) ڕاخستن (بەرە، ڕاخەن)؛ کردنەوە (شتی لوول کراو) (٢) پێشاندان؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن
unroot (un-rōōt′, un-root′), *v.t.* = uproot.
unruffled (un-ruf′'ld), *adj.* (١) هێمن؛ زیر؛ نەشڵەژاو؛ تێک نەچوو؛ نەشێواو (٢) مەنگ؛ هێمن؛ خاموش *(~ water)*
unruly (un-rōō′li), *adj.* لاسار؛ سەرکێش؛ چەموش؛ سەرپێچ؛ چەتوون؛ هاروهاج
-unruliness *(n.).*
unsaddle (un-sad′l), *v.t.* (١) زین لێکردنەوە (٢) سوار خستنەخوارەوە؛ سوار فڕێدانە خوارەوە
v.i. زین لێکردنەوە
unsafe (un-sāf′), *adj.* (١) بێ ئاسایش؛ ناسایش (٢) پشتی پێ نابەسترێت؛ ترسناک؛ بێ ئامان
unsaid (un-sed′), *adj.* نەووتراو؛ دەرنەبڕراو *(Some things are better left ~ .)*
unsatisfactory (un-sat´is-fak′tēr-i), *adj.* ناپەسەند؛ خراپ؛ نەشیاو (کار، کۆشش، ئەنجام) *(~ job performance, school work, etc.)*
unsaturated (un-sach′oo-rāt´id), *adj.* (١) هەمور هەڵنەمژیو؛ ناتێر؛ ناتێراو (٢) هی ناوێنەی ناتێر (کیمیا)
unsavory, unsavoury (un-sā′vēr-i), *adj.* (١) بێ ئام؛ ناخۆش (٢) بۆگەن (٣) پیس؛ ناپەسەند؛ بەد *(an ~ story, remark, assignment, etc.)*
unsay (un-sā′), *v.t.* پاشگەزبوونەوە؛ قسەکێشانەوە
unscathed (un-skāthd′), *adj.* ئازاری نەبووە؛ بریندار نەبوو؛ زیان لێ نەکەوتوو؛ بەرزەکی باباتن *(an ~ soldier; His reputations was ~ .; They survived the war ~ .)*
unschooled (un-skōō′ld), *adj.* (١) فێرنەکراو؛ نەزان؛ ڕانەهێنراو (٢) زگماکی
unscientific (un-sī´ən-tif′ik), *adj.* (١) نازانستی؛ لەگەڵ ڕێبازی زانستدا نەگونجاو (٢) زانست نەزان
unscramble (un-skram′b'l), *v.t.* (١) ڕێک وپێک کردن؛ چاککردن (٢) لێکدانەوەی نامەی شفرە
unscrew (un-skrōō′), *v.t.* (١) برغو دەرهێنان (٢) شل کردنەوە یا لێکردنەوە بە برغو لێ دەرهێنان یا بادان؛ برغو دەرهێنان؛ کردنەوە
unscrupulous (un-skrōō′pyoo-ləs), *adj.* بێ ویژدان
-unscrupulously *(adv.)*; **unscrupulousness** *(n.).*
unseal (un-sēl′), *v.t.* (١) مۆر شکاندن؛ مۆر لابردن یا کردنەوە (٢) کردنەوە (بە شکاندنی مۆرەکەی)

unseam (un-sēm′), *v.t.* هەڵتەقاندن؛ هەڵپچڕاندن؛ شیرازە هەڵوەشاندن
unseasonable (un-sē′z'n-ə-b'l), *adj.* (١) وەرزی خۆی نییە؛ نەگونجاو لەگەڵ نەو وەرزەدا *(~ heat, cold, etc.)* (٢) کاتی خۆی نییە؛ ناوەخت؛ بۆ نەو کاتە ناشێت
-unseasonably *(adv.).*
unseat (un-sēt′), *v.t.* (١) لابردن (لە کار یا پایەی بەرز)؛ لێ خستن *(to ~ a Member of Parliament)* (٢) خستنەخوارەوە (سوار)؛ گلاندن *(to ~ a rider)*
unseemly (un-sēm′li), *adj.* ناشرین؛ نابەجێ *(~ behavior; in an ~ manner; an ~ act)*
adv. بەشێوەیەکی ناشرینانە
-unseemliness *(n.).*
unseen (un-sēn′), *adj.* (١) نەبینراو؛ سەرنج پێ نەدراو؛ نابینرێ؛ نەدیو (٢) لەبەربووڕە؛ پێشەکی نەبینراو (وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێک) *(~ translation)*
unselfish (un-sel′fish), *adj.* خۆنەپەرست؛ خۆنەویست؛ من منۆکێ نەکەر
-unselfishly *(adv.)*; **unselfishness** *(n.).*
unset (un-set′), *adj.* (١) تیا دانەڕێژراو (گەوهەر) (٢) خۆنەگرتوو (کۆنکرێت، جەوی)؛ ڕەق نەبوو؛ نەمەییو *(~ concrete)*
unsettle (un-set′'l), *v.t.* (١) جێ پێ لەق کردن؛ لە جێی خۆ لابردن؛ شلۆق کردن (٢) تێکدان؛ شێواندن؛ وورووژاندن
v.i. (١) جێ پێ لەق بوون؛ شلۆق بوون (٢) تێکچوون؛ شێوان
unsettled (un-set′'ld), *adj.* (١) شێواو؛ پەشێو؛ ناناسوودە؛ ناناسایش: *(~ times)* (٢) هەمیشە دەگوڕێت؛ بێ بار: *(~ weather)* (٣) پارا؛ دوودڵ (٤) نەچەسپیو؛ جێی خۆ نەگرتوو؛ نەمەییو (مەحان) (٥) بە لایەکدا نەخراو؛ بڕیار لەسەر نەدراو؛ نەبڕیاوە: *(an ~ issue, question, matter, etc.)* (٦) نەدراوەتەوە؛ پاک نەبووەتەوە (قەرز): *(an ~ bill, debt, account, etc.)* (٧) ئاوەدان نەکراوەتەوە؛ چۆڵ: *(an ~ territory)* (٨) جێنشین نەبووە؛ جێگیر نەبووە؛ نەچەسپو
unsex (un-seks′), *v.t.* لە جووت بوون خستن؛ لە ژنێتی خستن؛ لە پیاوەتی خستن؛ خەساندن
unshackle (un-shak′l), *v.t.* (١) پێوەند لێکردنەوە؛ بەرەڵاکردن (٢) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن
unshaped (un-shāpt′), *adj.* پێک نەهاتوو؛ شێوەی (تایبەتی) وەرنەگرتوو؛ بێ شێوە. (١) unshaped.
unshapen (un-shā′pən), *adj.* (٢) شێواو؛ شێوە تێکچوو
unsheathe (un-shēth′), *v.t.* لە کێلان دەرهێنان
unship (un-ship′), *v.t.* (١) بار لە کەشتی داگرتن (٢) سەول لابردن یا داگرتن (٣) ڕێبوار دابەزاندن (لە کەشتی) (٤) [Colloq.] دەست پێوەنان؛ خۆ لێ ڕزگارکردن
unsight (un-sīt′), *adj.* تاقی نەکراوەتە؛ نەپشکێنراو؛ بێ لێ وردبوونەوە: *(He bought a car ~ , unseen.)*
unsightly (un-sīt′li), *adj.* ناشرین؛ نادڵگیر
-unsightliness *(n.).*
unskilled (un-skild′), *adj.* (١) ناکارامە؛ بێ بەهرە؛ نەشارەزا؛ لێ نەزان: *(an ~ worker)* (٢) پێویست بە کارامەیی یا لێ زانین ناکات: *(~ labor, job, etc.)*
unskillful, unskilful (un-skil′fəl), *adj.* ناکارامە؛ نەشارەزا؛ نەزان؛ لێ نەزان؛ بێ بەهرە؛ لێ نەهاتوو

-unskillfully *(adv.)*; **unskillfulness** *(n.)*.

unslaked lime, قسڵی نەکوژاوە؛ قسڵی زیندوو.

unsnap (un-snap′), *v.t.* لێک ترازاندن؛ کردنەوە.

unsnarl (un-snärl′), *v.t.* (۱) ئاڵۆسکاوی تێدا نەهێشتن؛ کردنەوە (۲) لێک جیاکردنەوە؛ ڕوونکردنەوە؛ چارەسەرکردن (کێشەی ئاڵۆسکاو)

unsociable (un-sō′shə-b'l), *adj.* (۱) گۆشەگیر؛ ووشک؛ ڕووناخۆش (۲) ووشک؛ بێ کۆمەڵایەتی نەشیاو یا نەگونجاو:

(an ~ atmosphere)

-unsociability *(n.)*; **unsociably** *(adv.)*.

unsocial (un-sō′shə-b'l), *adj.* دژ بە کۆمەڵ؛ خەڵک نەخواز

unsolicited (un´sə-lis′it-id), *adj.* داوا نەکراو؛ نەوبستراو؛ پێشکەش کراو بەبێ نەوەی داوا بکرێت: *(~ advice, help, etc.)*

unsophisticated (un´sə-fis′tə-kāt´id), *adj.* (۱) سادە؛ ڕەشۆکێ؛ ساویلکە؛ دنیا نەدیبیدە. (۲) بێ پێچ وپەنا؛ سادە؛ ڕێک وپێک وان:

(an ~ approach to a problem)

(۳) ڕەسەن؛ بەتی؛ پوخت؛ هیچ تێکەڵ نەکراو (٤) ئاڵۆز؛ ئاسان؛ سووک

unsought (un-sôt′), *adj.* بە شوێندا نەگەڕاو؛ داوانەکراو؛ نەوبستراو

unsound (un-sound′), *adj.* (۱) نەخۆش؛ ئاگەندروست

(an ~ mind and body)

(۲) ناتەواو؛ ناچەسپیو؛ لەق؛ شلۆق.

(۳) هەڵە؛ نادروست؛ ناڕاست؛ خراپ *(~ advice)*.

(٤) سووک (خەو).

unsparing (un-spâr′iŋ), *adj.* (۱) دەستبڵاو؛ دەست و دل کراوە؛ بەخشندە. (۲) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ دل سەخت؛ تووندوتیژ

unspeak (un-spēk′), *v.t.* [Obs.] = **unsay**.

unspeakable (un-spēk′ə-b'l), *adj.* (۱) ناسڕ ناکرێت؛ بە دەم نەووترێت؛ لە باس کردن نایەت:

(~ joy; ~ cruelty, wickedness)

(۲) ناووترێت؛ زۆر بە گران دەووترێت *(an ~ word)*.

(۳) زۆر خراپ؛ زۆر ناپەسەند؛ بەد.

unspecialized (un-spesh′ə-līzd´), *adj.* ناتایبەتی بە کارێک یا شتێک؛ ناپسپۆری

unspotted (un-spot′id), *adj.* بێ لەکە؛ بێ پەڵە؛ بێ گەرد؛ پاک

unstable (un-stā′b'l), *adj.* (۱) ا نەچەسپیو؛ نەچەسپاو؛ شلۆق؛ لەق *(an ~ regime)*

ب) دڵنەمرکاو؛ وورووژاو؛ ناجێگیر: *(an ~ situation)*.

(۲) نارێک وپێک؛ هەمیشە گۆڕاو: *(an ~ pulse)*.

(۳) بار؛ حولحول؛ دوودل؛ بێ بار؛ پشت پێ نەبەستراو

(٤) شێتۆکە؛ هەستی خۆ بۆ ڕانەگیراو.

(٥) زوو گۆڕاو یا بۆگەن کردوو (کیمیا)

unsteady (un-sted′i), *adj.* (۱) نەچەسپیو؛ نەچەسپاو؛ شلۆق؛ لەق

(۲) ا دەمەدەمێ؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو

ب) ناهەمیشەیی؛ ناسەروەمر؛ پچڕپچڕ؛ نارێک وپێک.

(۳) لەرزۆک؛ لارەولارکەر: *(an ~ hand, voice, etc.)*

v.i. نارێک وپێک کردن؛ شلۆق کردن؛ پچڕپچڕکردن؛ لارەولارپێکردن.

-unsteadily *(adv.)*; **unsteadiness** *(n.)*.

unsteel (un-stēl′), *v.t.* نەرم کردن:

(Their pleas ~ed his heart.)

unstick (un-stik′), *v.t.* لێکردنەوە شتی پێوەنووساو.

unstop (un-stop′), *v.t.* (۱) دەمەوانە (ی) دەرهێنان

(۲) بەردەلاکردن (بۆری و کونی گیراو)

unstrap (un-strap′), *v.t.* قایش یا پشتێنی لێکردنەوە؛ شل کردنەوە.

unstressed (un-strest′), *adj.* هێزی نەخراوەتە سەر (دەنگناسی)؛ نەگیراو *(an ~ syllable)*

unstring (un-striŋ′), *v.t.* (۱) ژێ دەرهێنان؛ ژێ شل کردنەوە.

(۲) لە تەل دەرهێنان (دەنکە تەزبیح)؛ لە پەت یا قەیتان دەرهێنان.

(۳) سەر لێ سەندن؛ تێکدان؛ شڵەژاندن؛ پەستکردن؛ پەشۆکاندن:

(He was unstung by the news.)

unstrung (un-struŋ′), *past tense and p.p. of* **unstring**.

adj. (۱) پەست؛ تێکچوو؛ شێواو؛ شڵەژاو؛ پەشۆکاو.

(۲) ژێ لێکراوە؛ ژێ شل بووەوە.

unstudied (un-stud′id), *adj.* (۱) لەخۆوە زانیو یا فێربوو؛ بەبێ کۆشش زانراو یا فێربوو. (۲) سرووشتی؛ بێ خۆ نواندن؛ چۆن ڕێکەوت وەها؛ بێ خۆ ئامادەکردن. (۳) نەزان؛ تێنەگەیشتوو (لە پشتەیەکدا).

unsubstantial (un´səb-stan′shəl), *adj.* (۱) بوونی ماددی نەبیە؛ خەیاڵی؛ هەستی پێ ناکرێت. (۲) لاواز؛ ناسک؛ ناپتەو؛ بەرگەنەگر؛ هیچ وپووچ. (۳) درۆ؛ بێ بنچینە.

unsuccessful (un´sək-ses′fəl), *adj.* سەرنەکەوتوو؛ ژێرکەوتوو؛ ناکام.

-unsuccessfully *(adv.)*; **unsuccessfulness** *(n.)*.

unsuitable (un-sōōt′ə-b'l, un-sūt′ə-b'l), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ نابەجێ؛ بەکار نایەت.

-unsuitability *(n.)*; **unsuitableness** *(n.)*; **unsuitably** *(adv.)*.

unsung (un-suŋ′), *adj.* (۱) نەووتراو بە گۆرانی.

(۲) گۆرانی و هەڵبەست پێدا هەڵنەدراو؛ ستایش نەکراو: *(an ~ hero)*

unsupported (un´sə-pôrt′id, un´sə-pōrt′id), *adj.* (۱) بێ پاڵپشت. (۲) یارمەتی نەدراو؛ پاڵپشتی نەکراو.

unsurmountable (un´sēr-mount′ə-b'l), *adj.* ناتوانرێ بەسەردا سەرکەوی یا زاڵ بێ؛ نابەزێنرێ.

unsurpassed (un´sēr-past′, un´sēr-päst′), *adj.* هیچ نایگاتێ؛ بێ نەندازە؛ کەس نایگاتێ؛ بێ وێنە؛ بێ هاوتا:

(He is ~ in selflessness.)

unsuspected (un´sə-spek′tid), *adj.* (۱) گومان لێ نەکراو.

(۲) بڕوا ناکرێت هەبێت.

unsuspecting (un´sə-spek′tiŋ), *adj.* گومان نەکەر؛ خۆش باوەڕ.

unswathe (un-swāth′), *v.t.* پێبەست، پەڕۆ، یا قومات لێکردنەوە؛ کردنەوە.

unswear (un-swâr′), *v.t. & v.i.* پاشگەزبوونەوە لە سوێند.

unswerving (un-swūrv′iŋ), *adj.* بێ لادان؛ بەردەوام:

(~ loyalty)

-unswervingly *(adv.)*.

unsymmetrical (un´si-met′ri-k'l), *adj.* نارێک؛ خوارووخێچ؛ ناهاوتا.

-unsymmetrically *(adv.)*.

untamed (un-tāmd′), *adj.* تۆڕ؛ نەگیراو (نەسپ)؛ مانی نەکراو؛ دەستەمۆ نەکراو.

untangle (un-taŋ′g'l), *v.t.* (۱) ئاڵۆسکاوی تێدا نەهێشتن؛ کردنەوە. (۲) ڕوونکردنەوە؛ لێک جیاکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە.

untaught (un-tôt′), *past tense and p.p. of* **unteach**.

adj. (۱) نەزان؛ نەخوێندەوار. (۲) لەخۆوە زانراو؛ بە زگماکی زانراو

unteach (un-tēch′), *v.t.* (۱) لەبیر بردنەوەی شتێکی زانراو یا فێربوو. (۲) بەرپەرچدانەوەی شتێکی کۆن بە فێرکردنی شتێکی تازە.

untenable (un-ten′ə-b'l), *adj.* (۱) لایەنگیری ناکرێت؛ ناڕەوا؛ بێ بناغە؛ شلۆق؛ ناسەلمێنرێت:

(an ~ position, thesis, theory, etc.)

(۲) بەکاری ژیان نایەت (خانوو)؛ بۆ تێدا دانیشتن ناشێت.

unthankful (un-thaŋk′fəl), *adj.* (۱) سپڵە؛ بەدنەمک؛ نەمک کوێر؛ بێ سفەت. (۲) سوپاس نەکراو؛ شایانی سوپاس نەبیە.

unthink (un-thiŋk′), *v.t.* لە میشکی خۆ بردنەدەرەوە؛ بیر لێ-

نەکردنەوە؛ گوێ پێ نەدان.

unthinkable (un-thiŋk′ə-b'l), *adj.* (۱) بە خەیاڵدا نایەت؛ کەس بیری وا ناکاتەوە؛ ناچێت بە مێشکدا؛ هەرگیز نابێ؛ بڕوا ناکرێت پووبدات: *(The ~ has happened.)* (۲) نابەجێ؛ نادروست.

unthinking (un-thiŋk′iŋ), *adj.* (۱) بێ هۆش؛ بێ گوێ؛ بێرنەکەرەوە (۲) نیشانەی بێ هۆشی‌یە؛ بێ گوێیی دەگەیەنێت. (۳) بێ مێشک. (٤) بێ نەنقەست؛ ڕێکەوت.

untidy (un-tī′di), *adj.* (۱) پیس‌وپوخڵ؛ ناخاوێن؛ پەنتی؛ چەپەڵ؛ پیس. *(an ~ room, person, etc.)* (۲) ناڕێک‌وپێک؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ: *(an ~ plan)*.

-untidily *(adv.)*; **untidiness** *(n.)*.

untie (un-tī′), *v.t.* (۱) کردنەوە (گرێ)؛ شل کردنەوە. (۲) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن؛ بەردان. (۳) پوونکردنەوە. *v.i.* گرانەوە (شتی گرێ دراو).

until (un-til′, ən-til′), *prep.* (۱) هەتا؛ تاکو؛ تا *(~ your departure)* (۲) لەپێش: بەر لە: *(The movie doesn't begin ~ seven o'clock.)* *conj.* (۱) هەتا؛ تا؛ تاکو. (۲) هەتا (شوێن، ڕادە، پلە): *(He walked slowly ~ he was out of sight.)* (۳) لەپێش: بەر لەوەی کە: *(He didn't arrive ~ the meeting was over.)*

untimely (un-tīm′li), *adj.* (۱) ناوەخت؛ پێش وەخت؛ ناکات؛ زوو؛ کاتی ناکات *(an ~ death)*. (۲) نابەجێ؛ ناکات؛ کاتی خراپ: *(an ~ remark, joke, etc.)*. *adv.* (۱) پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ پێش وەخت؛ ناوەخت: *(He died ~.)* (۲) کاتی خۆی نیە؛ نابەجێ؛ لە کاتێکی خراپ یا نەگونجاودا.

-untimeliness *(n.)*.

unto (un′tōō, un′too), *prep.* [Archaic or Poetic]. (۱) بۆ؛ بە (۲) هەتا؛ تا

untold (un-tōld′), *adj.* (۱) باس نەکراو؛ نەگێڕراوە؛ شاراوە؛ نەبێژراو: *(~ secrets)* (۲) بێ شومار؛ باس ناکرێت (لەبەر زۆری): *(~ suffering; a man of ~ wealth)*

untouchable (un-tuch′ə-b'l), *adj.* (۱) نابێ دەستی لێ بدرێت. (۲) دەستی ناگاتێ. (۳) لە ڕەخنەو سەرزەنشت گردن بەدەر؛ ناتوانرێ سەرزەنشت بکرێ. (٤) گلاو؛ پیس *n.* هیندی گلاو: هیندی‌یەکی هیند کە جاران نەنەبوایە کەس دەستی تێوە بدایە، گوایە لەبەر پیسی.

-untouchability *(n.)*.

untoward (un-tôrd′, un-tō′ērd), *adj.* (۱) لاسار؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق؛ دابین ناکرێت. (۲) دژوار؛ ناهەموار؛ ناڵەبار؛ بەیووم: *(~ circumstances)*. (۳) ناشرین (ڕەفتار)؛ نابەجێ؛ ناپەسەند: *(~ social behavior)*. (٤) [Obs.]، ناقۆڵ.

-untowardly *(adv.)*.

untraveled, untravelled (un-trav′ld), *adj.* (۱) کەس پێیدا ناڕوات یا نەڕۆیشتووە؛ کەس پێیدا نەڕۆیشتوو: *(an ~ road)*. (۲) (۱) نەگەڕاو: *(an ~ man)*. (ب) مێشک تەسک؛ دنیا نەدیدە.

untread (un-tred′), *v.t.* بە ڕێگەی خۆدا گەڕانەوە.

untried (un-trīd′), *adj.* (۱) تاقی نەکراوەتەوە: *(an ~ method, person, etc.)* (۲) دادپرسی لێ نەکراوە: *(an ~ prisoner)*.

untrue (un-trōō′), *adj.* (۱) درۆ؛ ڕاست نەیە. (۲) ناتەواو؛ کەموکوڕ. (۳) ناپاک؛ نادڵسۆز؛ ناڕاست.

-untruly *(adv.)*.

untrustworthy (un-trust′wūr′*th*i), *adj.* پشت پێ نەبەستراو؛ جێی بڕوا نیە

untruth (un-trōōth′), *n.* (۱) دروزنی؛ درۆ؛ درۆو دەلەسە. (۲) درۆ: *(to tell an ~)*. (۳) [Obs.]، ناپاکی؛ نادڵسۆزی؛ ناڕاستی.

untruthful (un-trōōth′fəl), *adj.* (۱) درۆ؛ ڕاست نەیە. (۲) درۆزن؛ ناڕاستگۆ.

-untruthfully *(adv.)*; **untruthfulness** *(n.)*.

untutored (un-tōō′tērd, un-tū′tērd), *adj.* (۱) نەخوێندەوار؛ نەزان؛ فێرنەکراو. (۲) سادە؛ ساویلکە؛ تێنەگەیشتوو. (۳) زگماکی؛ لەخۆوە زانیو؛ خوایی: *(his ~ shrewdness)*.

untwine (un-twīn′), *v.t.* لێک کردنەوە (شتی لێکەوە نالاو)؛ ڕەواندنەوە. *v.i.* لێک بوونەوە؛ ڕەوینەوە.

untwist (un-twist′), *v.t. & v.i.* کردنەوە (شتی بادراو)؛ خاوکردنەوە؛ ڕەوینەوە؛ ڕەواندنەوە؛ خاوبوونەوە؛ ڕاستکردنەوە.

unused (un-ūzd′), *adj.* (۱) (ا) بەکارنەهێنراو؛ بەتاڵ؛ چۆڵ: *(~ land)* (ب) بەکارنەهێنراو؛ کەڵەکەبوو: *(her ~ sick leave)*. (۲) تازە؛ هەرگیز بەکارنەهێنراو؛ نوێ. (۳) (to ~)، ڕانەهاتوو؛ پێ فێرنەبوو: *(~ to city traffic)*.

unusual (un-ū′zhōō-əl), *adj.* ناشا؛ ناناسایی؛ سەیر؛ ناسرووشتی؛ دەگمەن.

-unusally *(adv.)*; **unusualness** *(n.)*.

unutterable (un-ut′ēr-ə-b'l), *adj.* (۱) نابێژرێت؛ ناووترێت؛ بە دەمدا نایەت. (۲) باس ناکرێت؛ لە باس نایەت: *(~ joy)*.

unvalued (un-val′ūd), *adj.* (۱) بە سووک تەماشاکراو؛ نرخ نەزانراو؛ ڕێز نەگیراو. (۲) نرخ لەسەر دانەنراو؛ نەقەبڵێنراو. (۳) [Obs.]، ڕۆر بەنرخ؛ نرخی بۆ نیە.

unvarnished (un-vär′nisht), *adj.* (۱) ڕووکەش نەکراو؛ ساف‌و لووس نەکراو. (۲) نەنەخشێنراو؛ ناڕازاوە؛ ساکار.

unveil (un-vāl′), *v.t.* (۱) پەچە (لەسەر ڕوو) لادان؛ ڕوو هەڵماڵین. (۲) دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن؛ پەردە لەسەر لادان: *(to ~ a monument, a secret, a truth, etc.)* *v.i.* پەچە (لەسەر ڕووی خۆ) لادان؛ پەچە فڕێدان؛ خۆدەرخستن.

unwarrantable (un-wôr′ən-tə-b'l), *adj.* ناڕەوا؛ بێ بەڵگە؛ نادروستە.

unwarranted (un-wôr′ənt′id, un-wär′ənt′id), *adj.* ناڕەوا؛ بێ بەڵگە؛ نادروستە: *(~ accusation, blame, suspicion, etc.)*.

unwary (un-wâr′i), *adj.* ناوریا؛ ناناگادار؛ بێباک.

-unwarily *(adv.)*; **unwariness** *(n.)*.

unwashed (un-wôsht′, un-wäsht′), *adj.* (۱) نەشۆراو؛ پیس. (۲) [Colloq.]، ڕووتەوپووتە؛ بۆرەپیاو.

unwearied (un-wēr′id), *adj.* (۱) ناماندوو. (۲) هەرگیز ماندوو نەبوو؛ ماندوو بوونی بۆ نیە

unwell (un-wel′), *adj.* (۱) نەخۆش؛ ناساغ. (۲) بێ نوێژی هەیە.

unwept (un-wept′), *adj.* (۱) نەڕێژراو (فرمێسک): *(~ tears)*. *(the ~ dead)* (۲) بۆ نەگریاو؛ فرمێسک بۆ نەڕێژراو.

unwholesome (un-hōl′səm), *adj.* (۱) ناسازگار؛ ناسازگار؛ زیانبەخش (بۆ تەندروستی): *(~ food; ~ pastime)*.

(٢) نەخۆش؛ نیشانەی ناساغی یا نەخۆشیەیە:
(an ~ look or appearance)
(٣) پیس؛ بۆگەن؛ ناپەسەند؛ خراپ (بۆ پەووشت)؛ خراپکەر.
-unwholesomely *(adv.)*; **unwholesomeness** *(n.)*.

unwieldy (un-wēl′di), *adj.* قەبە؛ ناقۆلا؛ قورس؛ زل و ناقۆلا؛ بە گران بەکاردەهێنرێت؛ دابین ناکرێت: *(an ~ tool; ~ equipment)*.
-unwieldily *(adv.)*; **unwieldiness** *(n.)*.

unwilling (un-wil′iŋ), *adj.* (١) نابەدل؛ بێ ئارەزوو؛ حەز پێ نەکەر؛ ناڕازی؛ ناڕەحەت (٢) بە نابەدڵی کراو یا دراو: *(~ consent)*.
-unwillingly *(adv.)*; **unwillingness** *(n.)*.

unwind (un-wīnd′), *v.t.* پەواندنەوە؛ خاوکردنەوە (شتی بادراو یا لوول دراو)؛ ڕاستکردنەوە.
v.i. (١) پەوینەوە؛ خاوبوونەوە؛ ڕاستبوونەوە (٢) حەوانەوە؛ پشوودان؛ حەسانەوە.

unwise (un-wīz′), *adj.* ناژیر؛ تێنەگەیشتوو؛ ناببەجێ؛ کەرانە: *(an ~ decision)*.
-unwisely *(adv.)*.

unwitting (un-wit′iŋ), *adj.* (١) بێ ئاگا؛ نەزان؛ بێ هۆش: *(an ~ person)* (٢) بێ نەنقەست؛ ڕێکەوت: *(His cruelty, though ~, pained her.)*.
-unwittingly *(adv.)*.

unwomanly (un-woom′ən-li), *adj.* لە ژنی باش ناوەشێتەوە؛ ناژنانە

unwonted (un-wun′tid), *adj.* (١) ~ (to) ، ڕانەهاتوو؛ پێ فێرنەبوو (٢) دەگمەن؛ کەم پووداو؛ نائاسایی: *(~ kindness)*.

unworldly (un-wūrld′li), *adj.* (١) ناجیهانی؛ لە جیهان یا سرووشت بەدەر؛ گیانی. (٢) گوێ بە شتی ئەم جیهانە نادات؛ بە شتی لە جیهان بە دەرەوە خەریکە. (٣) دنیا نەدیدە؛ ساویلکە.
-unworldliness *(n.)*.

unworthy (un-wūr′*thi*), *adj.* (١) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ. (٢) ~ of : ناشایستە؛ ناهێنێ: *(~ of attention)*. (٣) ~ of : نەشیاو؛ نەگونجاو؛ لێ نەهاتوو (لەبەر ناپەسەندی): *(behavior ~ of a king)*
(٤) پیس؛ نرم؛ بۆگەن.

unwound (un-wound′), *past tense and p.p. of* unwind.

unwrap (un-rap′), *v.t.* کردنەوە (شتی پێچراوە).
v.i. کرانەوە

unwritten (un-rit′n), *adj.* (١) نەنووسراو؛ دەمی؛ زاری: *(an ~ agreement)* (٢) نەریتی؛ تۆمارنەکراو: *(an ~ law)*.
(٣) هیچ تێدا نەنووسراو؛ سپی (کاغەز).

unyielding (un-yēl′diŋ), *adj.* سەرسەخت؛ کۆڵنەدەر؛ ملنەدەر؛ وازنەهێنەر

unyoke (un-yōk′), *v.t.* (١) بەردان (گای جووت)؛ نیلە لە مل کردنەوە؛ بەرەڵاکردن (٢) لێک جیاکردنەوە.
v.i. (١) نیلە لە مل کردنەوە؛ نیلە لابردن. (٢) [Archaic]، دەست هەڵگرتن لە کار؛ ئیش وەستاندن.

unzip (un-zip′), *v.t.* کردنەوە (زنجیری پانتۆل، بلووس... هتد)؛ زڕیزە یا زنجیر کردنەوە
v.i. کرانەوە (شتی زنجیردار)

up (up), *adv.* (١) ژوور؛ سەر؛ لەژوور؛ لەسەر؛ بۆ سەرەوە. (٢) دەرهێنان؛ بۆ دەرەوە: *(pulling ~ weeds)*. (٣) بەرزتر (دەنگ): *(Speak ~.)*. (٤) بۆ پێشەوە یا بەرزتر (پلە). (٥) تەواو؛ کۆتایی هاتوو *(Your time is ~.)*. (٦) بەرەو ژوور؛ بەدوواوە: *(~ from fourth grade)*. (٧) پێشەوە: *(to bring ~ for discussion)*. (٨) بەرەو با. (٩) (ا) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر. (ب) بە پێوە. (١٠) هەر یەکە یا لایە (تیپی وەرزش): *(The score is 20 ~.)*.

adj. (١) (ا) هەڵهاتوو؛ دەرکەوتوو لە ئاسۆوە: *(The sun is ~.)*. (ب) بە پێوە. (ج) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر. (د) بەرز: *(The river is ~.)*. (هـ) دروستکراو؛ بەرزبووەتەوە (خانوو). (و) پووا؛ سەری دەرهێناوە: *(The corn is ~.)*. (ز) بۆ سەرەوە؛ سەرەوە. (٢) (ا) وەروژاو. (ب) زیاتر لە جاران؛ لە زۆری یا بەهێزبووندایە: *(Attendance is ~.; The wind is ~.)*. (ج) ئامادە. (٣) پووداو؛ دەنگویاس: *(What is ~?)*. (٤) (ا) پلە بەرزبووەوە: *(men ~ from the ranks)*. (ب) لە هەمان پلەدا بوون: *(He did not feel ~ to par.)*. (٥) (ا) ئاگادار؛ بە ئاگا: *(~ on the news)*. (ب) دوانەکەوتوو: *(~ on his homework)*. (ج) لە پێشەوە (بۆپبۆپێن). (٦) (ا) لە لێکۆڵینەوەدایە: *(The contract is ~ for negotiation.)*. (ب) دادپرسی لێ دەکرێت: *(~ for robbery)*.

prep. (١) بەرەوژوور؛ بۆ سەرەوە. (٢) بۆ پلەیەکی ژوورتر یا بەرزتر: *(~ the social ladder)*. (٣) بۆ لای سەرووی یا ژوورووی: *(journeyed ~ the valley)*. (٤) بەرەو سەرچاوە؛ بەرەو ژوور: *(They sailed ~ the river.)*. (٥) بەرەو پوو؛ بە پێچەوانە: *(He sailed ~ the wind.)*.

n. (١) کەسێکی پایە بەرز. (٢) بەرەو ژوورکە. (٣) چوونە ژوورەوە. (٤) ماوەی خۆش گوزەرانی یا سەرکەوتن.

v.i. (١) هەڵسانە سەر پێ؛ هەڵسان. (٢) کوتوپڕ پێ هەڵسان یا کردن: *(He ~ped and married a dancer.)*

v.t. (١) [Colloq.] ، بەرزکردنەوە. (٢) زیادکردن؛ بەرزکردنەوە: *(They ~ped the prices.)*. (٣) گرەو یا قومارکردن لەسەر زیاتر.

on the up and up, [Slang], پاک؛ سەرڕاست؛ ڕاست.
something is up, [Colloq.], شتێکی خراپ بە دەستەوەیە؛ شتێکی ناپەسەند خەریکە ڕووبدات.
up against, [Colloq.], بەرەو پوو؛ بەرامبەر؛ لە: *(He's up against trouble now.)*
up and doing, خەریک؛ چالاک.
up for, (١) لە پێشیەوەیەتی؛ لە بەردەمیایەتی: *(He's up for reelction.)* (٢) لە بەردەمی دادگادایە (بۆ تاوانێک).
up on, [Colloq.], ئاگادار؛ بە ئاگا؛ بزان.
ups and downs, خۆشی و ناخۆشی ژیان؛ هات و نەهاتی ژیان؛ هەڵبەزو دابەزی ژیان.
up to, [Colloq.], (١) دەرەقەتی دێت؛ لە توانایدایە؛ هێز بەسەردا شکان: *(He feels up to the job, task, role, challenge, etc.)* (٢) خەریک بوون: *(What's he up to?)*. (٣) بە دەست یا هەوەسی کەسێک بوون؛ کەوتنە سەر: *(It's up to us to change the world.; It's up to you.)*

up- (up), پێشگرێکە بەمانای: بۆ سەرەوە؛ بەرەو ژوور: *(upgrade; uphill)*

up-and-coming (up′n-kum′iŋ), *adj.* [Colloq.], زیرەک و ووریا و نیشکەر؛ هیوای سەرکەوتن و پێشکەوتنی لێ دەکرێت:

(an ~ young executive)

up-and-down (up′n-doun′), *adj.* (۱) هەڵبەزو دابەزکەر؛ هەمیشە لە بەرزی‌و نزمیدایە. (۲) گۆڕاو؛ هەمیشە دەگۆڕێت.

upas (ū′pəs), *n.* (۱) ئووپەس: درەختێکی ئاسیایی‌یە ئاووگە ژەهراوی‌یەکەی سەری تیری پێ ژەهراوی دەکرێت. (۲) ئاووگی ژەهراوی ئەم دارە. (۳) شتێکی زیانبەخش؛ شتی کوشندە.

upbear (up-bâr′), *v.t.* هەڵگرتن؛ پاڵپشتی کردن؛ ڕاگرتن؛ بەرزکردنەوە.

upbeat (up′bēt′), *adj.* [Colloq.]. خۆش بێ؛ شادمان؛ خۆش؛ ڕووخۆش. *(a story with an ~ ending)* .

upbraid (up-brād′), *v.t.* بە توند سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان؛ پیا هەڵکاڵێن

upbringing (up′briŋ′iŋ), *n.* پەروەردەکردن: *(childhood ~)* .

upbuild (up-bild′), *v.t.* بەرزکردنەوە؛ گەورەکردن؛ پەرە پێ سەندن؛ دروستکردن.

upcast (up′kast′, up′käst′), *n.* (۱) بۆ سەرەوە هاویشتن. (۲) شتی هاوێژراو بۆ سەرەوە. (۳) باکێشی کانگە.

adj. بۆ سەرەوە هاوێژراو.

upcoming (up′kum′iŋ), *adj.* ئایندە؛ داهاتوو.

upcountry (up′kun′tri), *adj.* (۱) تایبەتی بە شتی ناوەوەی وڵات (۲) ڕەشتۆکی؛ دواکەوتوو.

n. ناوەوەی وڵات؛ ناوجەرگەی وڵات

adv. بەرەو ناوەوەی وڵات.

update (up-dāt′), *v.t.* هێنانە پلەی ئێستا؛ تازەکردنەوە؛ پێ بە پێی ئەمڕۆ کردن.

upgrade (up′grād′), *n., adj. & adv.* بەرەوژوورکە.

v.t. پلە بەرزکردنەوە؛ چاکترکردن؛ باڵاکردن.

on the upgrade, (۱) لە بەرزبوونەوەدایە. (۲) لە پێشکەوتندایە؛ بەرەو باشی دەچێت.

upgrowth (up′grōth′), *n.* (۱) گەورەبوون؛ پەرەسەندن. (۲) شتی پەرەسەندوو.

upheaval (up-hē′v'l), *n.* (۱) بەرزبوونەوە یا هەڵچوونی زەوی (وەک بە ئاگرپژێن). (۲) ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ هەڵچوون؛ ئاشوب؛ پشێوی؛ جۆش‌وخرۆش.

upheave (up-hēv′), *v.t.* بەرزکردنەوە.

v.i. بەرزبوونەوە.

upheld (up-held′), *past tense and p p. of* **uphold**

uphill (up′hil′), *adj.* (۱) بەرەوژوور؛ بۆ سەرەوە: *(an ~ climb)* . (۲) سەخت؛ گران؛ دژوار؛ ناهەموار؛ قورس: *(an ~ battle, task, etc.)* .

(۳) بەرز؛ ژوورەوە؛ سەروو.

n. سەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورە؛ کەرتێنە

adv. بەرەوژوور؛ سەرەوژوور.

uphold (up-hōld′), *v.t.* (۱) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە. (۲) پاڵپشت کردن؛ ڕاگرتن. (۳) لایەنگری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ لەسەرکردنەوە. (٤) پەسەندکردن:

(The High Court ~s the lower court's decision.)

-upholder *(n.).*

upholster (up-hōl′stēr), *v.t.* (۱) بەرگ تێگرتنەوەی کەلوپەلی وەک کورسی ناومال‌و نوتومبیل‌و قەنەفەو... هتد (۲) پەردەو ڕاخەر ئامادەکردن بۆ ژوور.

upholsterer (up-hōl′stēr-ēr), *n.* بەرگی تازە تێگرەوەی کورسی و قەنەفە .. هتد.

upholstery (up-hōl′stēr-i, up-hōl′stri), *n.* (۱) کەرەسەی بەرگ تێگرتنەوەی کورسی و قەنەفە (وەک قوماش). (۲) پیشەی بەرگ تێگرتنەوەی کورسی و قەنەفە

upkeep (up′kēp′, *v.t.* (۱) چاک کردن‌و پاراستن (خانوو، مەکینە، کەرەسە)؛ پاراستن. (۲) کرێی چاک کردن‌و پاراستن

upland (up′lənd, up′land′), *n.* بەرزە زەمین.

adj. بەرزە زەمینی

uplift (up-lift′), *v.t.* (۱) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە.

ووڕە بەرزکردنەوە؛ دڵخۆش کردن؛ هیوا ئانەبەر.

n. (۱) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە.

(۲) ووڕە بەرزکردنەوە؛ ووڕە پێدان؛ دڵخۆش کردن. (۳) ووڕە بەرزکەرەوە.

(٤) مەمک بەندی مەمک بەرزکەرەوە.

(ناوە تەواوەکەی: " uplift brassiere ").

(٥) زەمین بەرزبوونەوە (وەک لە ئاگرپژێندا).

upmost (up′mōst′), *adj.* = uppermost.

upon (ə-pon′, ə-pôn′), *prep.* = on.

adv. (۱) لەسەر؛ لەبان

(۲) [Obs.]. بە کەسێک؛ لەسەر کەسێک.

(۳) [Obs.]، دوای ئەوە؛ یەکسەر دوای ئەوە.

upper (up′ĕr), *adj.* (۱) سەروو؛ ژوورەوو؛ سەرەوە: *(one of the ~ rooms)*

(۲) (ا) لە ناوەوەتری وڵات. (ب) باکووری؛ سەروو

(۳) بەرزتر (پلە)؛ باڵاتر؛ بڵندتر

(٤) سەروو (ئەنجوومەنی پەرلەمان) *(the U~ House of Parliament)*

(٥) سەرەوە (جل‌وبەرگ)

(٦) [U-]، تایبەتی بە چەرخی تازەتر یا دواتری زەمیناسی

n. (۱) ئەو بەشەی پێڵاوە کە لە سەروو بنەکەیەوەیەتی. (۲) (*pl.*) (ا) دانی سەرەوە. (ب) تاقمەددانی سەرەوە.

(۳) [Colloq.]، چەرپایەی سەرەوە (کە دوو چەرپایە بەسەر یەکەوە بن وەک هی مندال یا لە کەشتیدا) (٤) [Slang]، بەنگ یا حەشیشەی وورپاکەرەوە (کە لەباتی مرۆڤ سڕکردن دەی وورۆژێنێ)

on one's uppers, [Colloq.], (۱) پێڵاوی دراو لەپێ. (۲) هەژار؛ پەشوپووت؛ بێ دەرامەت.

upper-case (up′ĕr-kās′), *adj.* تایبەتی بە تیپی گەورە.

n. = capital letters.

v.t. بە تیپی گەورە نووسین.

upper-class (up′ĕr-klas′, up′ĕr-kläs′), *adj.* (۱) هی چینی سەرەوە یا ئەرستۆکراتی کۆمەڵ

(۲) تایبەتی بە قوتابی پۆڵی سێ‌و چواری زانکۆ یا قوتابخانەی ناوەندی

upperclassman (up′ĕr-klas′mən), *n.* قوتابی پۆڵی بەرز: قوتابی پۆڵی سێ‌و چواری زانکۆ یا قوتابخانەی ناوەندی

upper crust, چینی هەرە بەرزی کۆمەڵ.

upper-cut (up′ĕr-kut′), *n.* مستەکۆڵەی ناڕاستەی سەرەوە کراو (وەک بۆ چەناگەی بەرامبەر)

v.t. & v.i. مستەکۆڵە هاویشتن بۆ سەرەوە (بۆکسبازی).

upper hand, زاڵی؛ ژوورەدەستی؛ دەسەڵاتداری؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن:

(He was determined not to let his opponent have the ~ .)

Upper House, ئەنجوومەنی سەرووی پەرلەمان (لە پەرلەمانی دوو ئەنجومەنیدا وەک هی نینگلتەرە وە لێرەدا ووتەکە " ئەنجوومەنی لۆردەکان " دەگرێتەوە)

uppermost (up′ĕr-mōst′), *adj.* (۱) بەرزترین؛ باڵاترین؛ سەری سەرەوە (۲) لە هەموو شت زیاتر؛ لە سەروو هەموو شتێکەوە؛ یەکەم:

(In July thoughts of holidays are ~ in people's mind.)

adv. سەری سەرەوە؛ یەکەمین؛ بەرزترین.

uppish (up′ish), *adj.* [Colloq.], = **uppity.**

uppity (up′ə-tē), *adj.* [Colloq.] لووت بەرز؛ نەخۆبایی؛ بەفیز.

upraise (up-rāz′), *v.t.* بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە.

uprear (up-rêr′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە.
(٢) دروستکردن (*to ~ a monument in stone*).
(٣) شکۆپێدان؛ پلە بەرزکردنەوە (*God ~ed Abraham.*).
(٤) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن (*to ~ children in a good environment*).

upright (up′rīt′), *adj.* (١) ستوونی؛ بە پێوە؛ قنج؛ ڕێک؛ قیت؛ ڕەپ؛ ڕاوەستاو. ٢) پاک؛ بە ویژدان؛ سەربەرز؛ ڕاست؛ شێرپاک؛ داوێن پاک؛ سەرڕاست؛ بەشەرەف.
adv. بە ستوونی؛ بە پێوە؛ بە قنجی
n. (١) ستوونێکی؛ بە پێوە بوون؛ قنجی
(٢) شتێکی ستوونی؛ شتێکی بە پێوە دانراو یا وەستاو.
(٣) upright piano.

upright piano, پیانۆی ستوونی

uprise (up-rīz′), *v.i.* (١) (ا) هەڵسانەوە سەر پێ.
(ب) لە خەو هەڵسان؛ هەڵسان. (٢) بەرزبوونەوە (ڕێگە، زەوی).
(٣) هاتنەڕوو؛ لە ناسۆ دەرکەوتن.
(٤) قیت بوونەوە؛ ڕاستبوونەوە.
(٥) زیادکردن (قەبارە، دەنگ)؛ بەرەسەندن؛ بەرزبوونەوە (دەنگ)؛ زۆربوون.
(٦) شۆڕش گێڕان؛ هەڵسان؛ ڕاپەڕین؛ یاخی بوون.
n. (١) بەرزبوونەوە؛ دەرکەوتن؛ پەرەسەندن؛ هەڵسان.
(٢) سەردۆڕە؛ بەرەوژوورکە.

uprising (up′rīz′iŋ, up-rīz′iŋ), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ هەڵسان؛ قیت بوونەوە ٢) سەردۆڕە؛ بەرەوژوورکە.
(٣) ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ هەڵسان؛ یاخی بوون.

uproar (up′rôr′, up′rōr′), *n.* ئاژاوە؛ هەڵامەڵا؛ هەراوزەنا؛ بەزم؛ هەراهەرا؛ دەنگەدەنگ؛ ژاوەژاو.

uproarious (up-rôr′ī-əs, up-rō′rī-əs), *adj.* (١) بە هەراهەرا؛ دەنگەدەنگاوی؛ بە هەراوزەنا. (٢) بەرز (دەنگی پێکەنین).
(٣) پێکەنیناوی (*an ~ comedy*).
-uproariously *(adv.)*; **uproariousness** *(n.)*.

uproot (up-rōōt′, up-root′), *v.t.* (١) لە ڕەگ و ڕیشە دەرهێنان؛ هەڵکەندن؛ هەڵکێشان (*to ~ a plant*).
(٢) بنەبڕکردن؛ ڕیشەکێش کردن؛ نەهێشتن؛ فەوتاندن
(٣) لە شوێنی خۆ هەڵکەندن؛ گواستنەوە؛ بار پێ کردن؛ شوێنی خو پێ بەجێهێشتن (*to ~ a family*)

uprose (up-rōz′), *past tense of* uprise.

uprouse (up-rouz′), *v.t.* لە خەو هەڵساندن؛ هەڵساندن؛ بزواندن؛ وورياکردنەوە

ups and downs, خۆشی و ناخۆشی ژیان؛ هات و نەهاتی؛ هەڵبەز و دابەزی ژیان

upset (up-set′), *v.t.* (١) هەڵگێڕانەوە؛ وەرگەڕاندن.
(٢) تێکدان؛ شێواندن (*The accident ~ the railroad's schedule.*)
(٣) لەپڕ بەزاندن یا لێ بردنەوە (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ هتد)
(٤) (ا) پەستکردن؛ زوێرکردن؛ دڵ نیشاندن (*His behavior ~ us all.*)
(ب) تەندروستی تێکدان؛ تێکدان (*Spicy foods ~ her stomach.*).
(٥) ناسن کوتان؛ کانزا ڕێک و پێک کردن بە چەکوش لێدان.
v.i. (١) وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە (٢) تێکچوون؛ شێوان.
n. (١) وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە. (٢) شێوان؛ تێکچوون.
(٣) بەزاندن یا لێ بردنەوەی چاوەڕوان نەکراو (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ) (*an election ~*)
(٤) (ا) ناسن کوتان (ب) ناسنی کوتراو؛ کانزای بە چەکوش ڕێک و پێک کراو.

adj. (١) [Rare]، دروستکراو. (٢) چەسپیو؛ دانراو (*an ~ price*). (٣) وەرگەڕاو؛ هەڵگەڕاوە.
(٤) شێواو؛ تێکچوو؛ تێکدراو.
(٥) پەست؛ زوێر؛ دڵ نیشاو؛ لاووت؛ زیز.

upset price, کەمترین نرخی قوزتەنی مەزاد.

upshot (up′shot′), *n.* (١) ئەنجام. (٢) پوختە؛ کورتە؛ ناوەڕۆک.

upside (up′sīd′), *n.* لای سەروو؛ ڕووی ژوروو؛ بەشی سەرووی.

upside-down (up′sīd′doun′), *adj.* (١) سەروەژێر؛ هەڵەوگێڕاوە؛ سەربەمەرەوخوار؛ دەمەوخوار. (٢) شێواو؛ تێکچوو؛ هەڵگەڕاوە: (*~ logic*)
adv. شێواو؛ تێکچوو؛ هەڵگەڕاوە.

upspring (up-spriŋ′), *n.* هەڵبەزینەوە؛ هەڵبەز.
v.i. (١) سەر دەرهێنان (ڕووەک)؛ ڕووان.
(٢) دەرکەوتن؛ هەڵقوڵان (مەجان)؛ هاتنە جیهانەوە؛ پەیدابوون؛ قیت بوونەوە

upstage (up′stāj′), *adv.* لە دواوەی شانۆوە
adj. (١) دواوەی شانۆ؛ تایبەتی بە پشتەوەی شانۆ.
(٢) [Colloq.]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز.
v.t. (١) بەردەم گرتن لەسەر شانۆ (بۆ سەرنجی تەماشاکەران لێ لابردن)؛ لە دوای شانۆوە ڕاگرتن.
(٢) [Colloq.]، خۆ لە شت هەڵقورتان بۆ سەرنجی خەڵک ڕاکێشان بۆ خۆز لابردنی لە کەسێکی تر (*No one should ~ the president.*).
(٣) [Colloq.]، بەفیزەوە لەگەڵ جوولانەوە.

upstairs (up′stârz′), *adv.* (١) سەرخان؛ نهۆمی سەرەوە
(٢) بۆ سەرەوە (بە پێ پلیکانەدا)
adj. هی سەرخان؛ هی نهۆمی سەرەوە؛ سەرەوە: (*an ~ room, maid*).
n. سەرخان؛ نهۆمی سەرەوە؛ سەرەوە.
kick upstairs, [Colloq.], پلە بەرزکردنەوە بۆ دەسەڵات کەمکردنەوەو خۆ لێ ڕزگارکردن (وەک سەرەک وەزیران کردن بە سەرکۆمار لە ڕێزمێکدا کە سەرکۆمار هیچ دەسەڵاتی نییە) (*He was kicked upstairs.*).

upstanding (up-stan′diŋ), *adj.* (١) ڕاوەستاو؛ ستوونی؛ قیت؛ قنج؛ ڕەپ. (٢) پاک؛ ڕاست؛ سەرڕاست؛ بەشەرەف؛ سەربەرز.

upstart (up′stärt′), *n.* (١) تازەپیاکەوتوو؛ نەدیوبدی؛ پەکشاوە؛ تازە دەوڵەمەند؛ بێ بنەچە. (٢) کەسێکی لەخۆبایی؛ کەسێک کە زۆر بە خۆیەوە بنازێت.
adj. (١) تایبەتی بە یەکێکی نەدیوبدی یا تازەپیاکەوتوو.
(٢) لەخۆبایی؛ زۆر خۆ بە زل زان.
v.t. & v.i. لەپڕ هەڵبەزینەوە؛ لەپڕ دەرپەڕین.

upstate (up′stāt′), *adj.* تایبەتی بە لا ژوورووی ویلایەتێک (بەتایبەتی " نیویۆرک ").
n. لا ژوورووی ویلایەتێک.
adv. بەرەو لا ژوورووی ویلایەتێک.
-upstater *(n.)*.

upstream (up′strēm′), *adv.* بەرەو سەرچاوەی ڕوبار یا جۆگە؛ بەرەو ڕووی تەوژمی ئاو.
adj. (١) هی سەرچاوەی ڕوبار یا جۆگە؛ هی لا سەرووی ڕوبار یا جۆگە.
(٢) بەرەو ڕوو یا پێچەوانەی تەوژمی ئاو.

upstroke (up′strōk′), *n.* (١) فلچە لێدانێک بۆ سەرەوە.
(٢) هێڵێک یا نیشانەیەکی بەم جۆرە کێشراو.

upsurge (up-sûrj′), *v.i.* لەپڕ بەرزبوونەوە؛ هەڵسان وەک لێشاو؛ لەپڕ زیادبوون (*Water ~ed.; Crime ~ed last year.*).
n. لێشاو؛ بەرزبوونەوەی کوتوپڕ.

upswell (up-swel′), *n.* ئاوسان؛ هەڵسان؛ بەرزبوونەوە؛ زیادبوون.

upswing (up′swiŋ′), *n.* (١) جوواڵن بۆ سەرەوە.
(٢) پێشکەوتن؛ زیادبوون (جم‌وجوڵ).
v.i. (١) بۆ سەرەوە چوون؛ بزوان بەرەو سەرەوە.
(٢) پێشکەوتن؛ زیادبوون؛ پەرەسەندن (*an ~ in trade*).

uptake (up′tāk´), *n.* (۱) بەرزکردنەوە.
(۲) تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن: *(very quick on the ~)* .
(۳) باکێش؛ دووکەڵکێش.

upthrow (up′thrō´), *n.* (۱) هاویشتن بۆ سەرەوە.
(۲) بەرزبوونەوەی لایەکی قڵیشی زەوی.

up-tight (up-tīt′), [Slang]. (۱) دەمارگرژ؛ کرژ؛ دەمارگیراو.
(۲) هەژار. (۳) تێکەڵاو (دۆستایەتی)؛ نزیک؛ گیانی بە گیانی.
(٤) کۆنەپەرست؛ لەسەر نەریتی کۆن پێیشتوو.

up-tilt (up-tilt′), *v.t.* بە لای سەرووە خستن؛
بە لای ژوورووە لارکردنەوە.

up-to-date (up′tə-dāt′), *adj.* (۱) دوا (هەوال)؛ تازە.
(~ news; an ~ report)
(۲) هاوچەرخ؛ تازە (شێوان)؛ تازەباو.
(۳) ئاگادار؛ پێ بە پێی ئەم چەرخە دەجوڵێتەوە: *(an ~ person)* .

uptown (up′toun′), *adj.* لە لاسەرووی شار.
adv. بەرەو لاسەرووی شار.
n. لاسەرووی شار.

upturn (up-tûrn′), *v.t.* (۱) هەڵگێڕانەوە (زەوی بۆ کشتوکاڵ).
(۲) شێواندن؛ هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕاندن؛ سەرەوژێرکردن.
(۳) ڕووکردنە سەرەوە؛ بۆ سەرەوە بردن؛ بەرزکردنەوە.
v.i. هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان.
n. (۱) بەرزبوونەوە (نرخ)؛ چوونەسەرەوە. (۲) پێشکەوتن.

upward (up′wērd), *adv.* (۱) بۆ سەرەوە؛ بەرەو ژوور.
(۲) بەرەو سەرچاوە.
(۳) بەرەو لای ژوورووی لەش:
(The swelling spread from his legs ~ .)
(٤) بۆ سەرەوە؛ بەرەو پلەیەکی بەرزتر: *(Prices soared ~ .)* .
(٥) بەرەو پیری؛ بەرەو دواڕۆژ؛ بۆ دواتر.
(٦) بەرەو باشتر؛ بۆ چاکترین یا بەرزترین پلە؛ بۆ پێشەوە.
(۷) زیاتر؛ فرەتر؛ پتر.
adj. بەرەو ژوور؛ بۆ سەرەوە؛ بۆ پلەیەکی بەرزتر یا گەورەتر.

upward of; upwards of, زیاتر لە؛ فرەتر لە؛ پتر لە:
(The trip cost us upwards of a thousand dollars.)

upwards (up′wērdz), *adv.* = **upward.**

uraeus (yoo-rē′əs), *n.* دیمەنی ماری پیرۆز بەسەر سەرپێچی پاشاکانی کۆنی میسرەوە.

Ural-Altaic (yoor′əl-al-tā′ik), *n.* یووراڵ نەڵتەیک: ناوی کۆمەڵە زمانی ناوچەی شاخی " یووراڵ "و " ئاڵتای " ە.
adj. (۱) تایبەتی بەم ناوچەیە. (۲) تایبەتی بەم زمانانە.
(۳) تایبەتی بەو گەلانەی بەم زمانانە دەدوێن.

uranalysis (yoor´ə-nal′ə-sis), *n.* = **urinalysis.**

Urania (yoo-rā′ni-ə), *n.* فریشتەی ئەستێرەناسی (ئەفسانەی یۆنانی).

uranic (yoo-ran′ik), *adj.* ئاسمانی

uranic (yoo-ran′ik), *adj.* یورانیۆمی؛ تایبەتی بە یورانیۆم.

uranium (yoo-rā′ni-əm), *n.* یورانیۆم: کانزایەکی تیشکدەرە بۆ دروستکردنی بۆمبای ئەتۆمی بەکاردەهێنرێ.

uranography (yoor´ə-nog′rə-fi), *n.* زانستی ئاسمانو ئەستێرەکان؛ جوگرافیا یا نەخشەی ئەستێرەکان؛ ئاسمانو ئەستێرەناسی.

uranology (yoor´ə-nol′ə-ji), *n.* (۱) لێکۆڵینەوەی ئاسمانو ئەستێرەکان. (۲) **uranography** .

uranometry (yoor´ə-nom′ə-tri), *n.* (۱) ئاسمان پێوان.
(۲) نەخشەی ئەستێرەکان.

uranous (yoor′ə-nəs), *adj.* یورانیۆمی؛ یورانیۆمی تێدایە.

Uranus (yoor′ə-nəs), *n.* ئۆرانووس: (۱) خوای ئاسمان (ئەفسانەی یۆنانی). (ب) ئەستێرەیەکی گەڕۆکە حەوتەمە لە نزیکی لە خۆرەوە.

urate (yoor′āt), *n.* یورات: خوێی ترشی میز؛ خوێی ترشی یۆریک.

urban (ûr′bən), *adj.* شارستانی؛ شاری؛ تایبەتی بە شار؛ شار:
(the ~ environment, population, problems, etc.)

urbane (ûr-bān′), *adj.* ناسک (ڕەووشت، مرۆڤ)؛ ڕەووشت بەرز؛ بە نەزاکەت؛ پووخۆش.

urbanism (ûr′bən-iz'm), *n.* (۱) ژیانی شار؛ شارستانێتی؛ شارنشینێتی؛ (۲) کردن بە شارستانی؛ بوون بە شارستانی؛ شارنشین کردن

urbanite (ûr′bə-nit, ûr′bə-nīt′), *n.* شارنشین؛ خەڵکی شار؛ شاری.

urbanity (ûr-ban′ə-ti), *n.* (۱) ڕەووشت جوانی و بەرزی؛ نەزاکەت؛ پووخۆشی. (۲) (*pl.*) کردەوە یا ڕەووشتی جوان.

urbanize (ûr′bən-īz´), *v.t.* کردن بە شارستانی؛ شارنشین کردن.
-urbanization *(n.).*

urceolate (ûr′si-ə-lit, ûr′si-ə-lāt´), *adj.* گۆزەیی؛ کووپەیی.

urchin (ûr′chin), *n.* (۱) ، ژیشک. [Archaic or Dial.]
(۲) **sea urchin** . (۳) کۆپی بچووکی هاروهاج و چەقاوەسوو و کەتنبار.

Urdo (oor′dōō, oor-dōō′, ûr-dōō′), *n.* ئوردوو: زمانی ئوردوو زمانی پاکستان.

-ure (ər), پاشگرێکە بەمانای: (۱) کردار؛ کار؛ ئەنجامی کار:
(exposure)
(۲) ئەنجوومەن؛ ئەرک؛ ئەنجوومەنی کارگێڕی: *(legislature)* .

urea (yoo-rē′ə, yoor′i-ə), *n.* یوریا: ماددەیەکی بە ئاسانی تووارەیە لە میزدا.
-ureal *(adj.).*

uredo (yoo-rē′dō), *n.* ئاڵۆش (نەخۆشی)؛ خوروویی پیس؛ زۆر خوران.

uremia (yoo-rē′mi-ə, yoo-rēm′yə), *n. Also* **uraemia,** -(۱) میزاوی بوونی خوێن. (۲) نەخۆشیەکە لە میزاوی بوونی خوێنەوە پەیدا دەبێ.
-uremic *(adj.).*

ureter (yoo-rē′tər), *n.* میزبەر: بۆریەکە میز لە گورچیلەوە دەبات بۆ میزەڵدان.

urethane (yoor′ə-thān´, yoo-reth′ən), *n.* یوریسەین: ئاوێتەیەکە بۆ شت تواندنەوەو پاکردنەوەو مەبەستی پزیشکەوانی بەکاردێت.

urethra (yoo-rē′thrə), *n.* بۆری میز؛ میزەڕۆ؛ بۆریەکە میز لە میزەڵدانەوە دەباتە دەرەوە.
-urethral *(adj.).*

urethritis (yoor´i-thrī′tis), *n.* هەوکردنی بۆری میز.

urethro- (yoo-rē′thrō), *Also* **urethr-,** پێشگرێکە بەمانای: بۆری میز: *(urethroscope)* .

urethroscope (yoo-rē′thrə-skōp´), *n.* ئامێری تێڕوانینی بۆری میز؛ میزەڕۆبین.

urge (ûrj), *v.t.* (۱) تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان.
(۲) هاندان: *(He ~ed his followers on.)* .
(۳) داوالێکردن؛ هاندان: *(He ~ed parliament to pass the bill.)*
(٤) وروژاندن.
v.i. (۱) هاندان؛ پاڵ نان. (۲) داواکردن بە تووندی.
n. (۱) هانەهانە؛ هاندان؛ پاڵ نان.
(۲) کەڵکەڵە؛ حەز یا ئارەزوویەکی زۆر:
(the sex ~ ; He had an ~ to become a movie star.)

urgency (ûr′jən-si), *n.* (۱) پەلە: *(a matter of great ~)* .
(۲) پێویستی؛ زۆر پێویستی. (۳) شتێکی زۆر پێویست یا پەلە

urgent (ûr′jənt), *adj.* (۱) پەلە؛ زۆر پەلە؛ نابێ بخرێتە پشت گوێ:
(He sent an ~ message.)
(۲) کزڵنەدەر؛ وازنەهێن.
-urgently *(adv.).*

-urgy (ûr′ji), پاشگرێکە بەمانای: تەکنزلۆجی: *(metallurgy)* .

-uria (yoor′i-ə), پاشگرێکە بەمانای: نەخۆشی میز. *(pyuria, albuminuria)*

uric (yoor′ik), *adj.* میزی؛ تایبەتی بە میز.

uric acid, ترشی میز؛ ترشی یۆریک

urinal (yoor′ə-n'l), *n.* (١) دەفری میزتێکردنی پیاوان. (٢) دەفرێکە نەخۆشی کەفتەکار لە جێگەدا میزی تێ دەکات.

urinalysis (yoor′ə-nal′ə-sis), *n. Also* **uranalysis,** میز شیکردنەوە

urinary (yoor′ə-ner′i), *adj.* (١) میزی؛ تایبەتی بە میز. (٢) تایبەتی بە نەندامی میز دەردان و میزکردن

n. (١) . urinal (٢) میزخانە عەماری میزی ناژەڵ و وڵاخ (بۆ بەکارهێنان وەک پەین).

urinary bladder, میزەڵدان

urinary calculus, بەردی بۆری میز. (هەروەها " urolith ")

urinary tract, بۆری میز؛ میزڕەو

urinate (yoor′ə-nāt′), *v.i.* میزکردن

urination (yoor′ə-nā′shən), *n.* میزکردن

urine (yoor′in), *n.* میز

uriniferous (yoor′ə-nif′ĕr-əs), *adj.* میزبەر

urino- (yoor′ə-nō, yoor′ə-nə), *Also* **urin-,** پێشگرێکە بەمانای: میز *(urinogenital)* .

urinogenital (yoor′ə-nō-jen′ə-t'l), *adj.* = urogenital.

urinous (yoor′ə-nəs), *adj. Also* **urinose,** (١) میزی؛ تایبەتی بە میز (٢) بۆنی میزی لێ دێت.

urn (ûrn), *n.* (١) کووپە (بەتایبەتی بۆ هەڵگرتنی خۆڵەمێشی لاشەی مردووی سوتێنراو). (٢) گۆر. (٣) دەفرێکی گەورەیە وەک سەماوەر بۆ چا و قاوە تێکردن بەتایبەتی لە چێشتخانەدا؛ سەماوەر.

uro- (yoor′ō, yoor′ə), *Also* **ur-,** پێشگرێکە بەمانای: میز؛ بۆری میز: *(urine, urogenital)*

uro- (yoor′ō, yoor′ə), پێشگرێکە بەمانای کلک: *(uropygium)* .

urogenital (yoor′ō-jen′ə-t'l), *adj. Also* **urinogenital,** هی میزکردن و جووت بوون.

urolith (yoor′ə-lith), *n.* urinary calculus.

urologic (yoor′ə-loj′ik), *adj. Also* **urological,** هی پزیشکەوانی میزو بۆری میز.

urologist (yoo-rol′ə-jist), *n.* پزیشکی بۆری میز؛ پسپۆری بۆری میزو نەخۆشی‌یەکانی.

urology (yoo-rol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی میزو بۆری میز؛ زانستی بۆری میزو نەخۆشی‌یەکانی.

uropygium (yoor′ə-pij′i-əm), *n.* کلێنچکەی باڵندە؛ جێگەی ڕوانی پەپی کلکی باڵندە

-uropygial *(adj.).*

uroscopy (yoo-ros′kə-pi), *n.* میز شیکردنەوە بە گەردبین (پزیشکەوانی).

Ursa Major, وورچی گەورە؛ حەوتەوانە؛ حەوتەبرا؛ ناوی کۆنەستێرەیەکە. (هەروەها پێی دەوترێ: " Great Bear ").

Ursa Minor, وورچی بچکۆلە؛ حەوتەوانەی بچووک؛ ناوی کۆنەستێرەیەکە. (هەروەها پێی دەوترێ: " Little Bear ").

ursiform (ûr′sə-fôrm′), *adj.* لە وورچ دەچێت

ursine (ûr′sīn, ûr′sin), *adj.* (١) وورچی؛ تایبەتی بە وورچ؛ وەک وورچ وایە (٢) درکاوی (گیانەوەرناسی).

urticaria (ûr′tə-kâr′i-ə), *n.* لیری ناڵۆشاوی؛ لیر؛ نەخۆشی‌یەکی هەستیاریە دەبێتەهۆی پێست خوران و لیر لێ هاتنی. (هەروەها " hives " و " uredo ")

urticate (ûr′tə-kāt′), *v.t.* درک پێدە کردن

urtication (ûr′tə-kā′shən), *n.* (١) بە درک ناژنینەوە یا لێدانی نەندامی سڕ یا ووشک بووی لەش بۆ هەست تێدا پەیداکردنەوە و چاک کردنەوەی (پزیشکەوانی). (٢) چووزانەوە (وەک هەستی درک پیاکران یا هەنگ پێوەدان). (٣) . uriticaria

urus (yoor′əs), *n.* = aurochs.

us (us), *pron.* ئێمە؛ خۆمان.

usability, useability (ūz′ə-bil′ə-ti), *n.* بۆ بەکارهێنان شیان.

usable, useable (ūz′ə-b'l), *adj.* بۆ بەکارهێنان شیاو؛ بەکاردێت؛ دەتوانرێ بەکاربهێنرێت.

usage (ūs′ij. ūz′ij), *n.* (١) بەکارهێنان. (٢) خوو و نەریت؛ نەریت. (٣) شێوەی بەکارهێنانی ووشەو وردە (زمانەوانی):

(a grammar based on ~ rather than on arbitrary rules of correctness; contemporary English ~)

usance (ūz′ns), *n.* (١) ماوەی قەرزدانەوەی نێو وڵاتان. (٢) [Obs.]، بەکارهێنان. (٣) [Obs.]، خوو و نەریت؛ نەریت (٤) [Obs.]، سوود؛ سوو؛ قازانج.

use (ūz), *v.t.* (١) بەکارهێنان؛ ئیش پێکردن؛ کەڵک لێ وەرگرتن. (٢) لەگەڵ جووڵانەوە؛ ڕەفتارکردن لەگەڵدا:

(She ~d her friends badly.)

(٣) (~ up)، هەموو بەکارهێنان؛ بەکارهێنان:

(We ~ed a lot of water yesterday.; He ~ed up all his energy.)

(٤) جگەرەکێشان؛ تووتن جوویین (ئەمە خوویەکی نەمەریکی‌یە)

(٥) (~ to) ڕاهاتن؛ خوو پێوەگرتن:

(They were ~ed to the old ways.)

(٦) [Colloq.]، بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ:

(She ~s all her friends.)

v.i. (١) ڕاهاتن؛ وا فێربوون؛ هۆگر بوون:

(He ~ed to go the movies every weekend.)

(٢) [Archaic or Dial.]، زوو زوو چوون یا سەردێدان.

n. (١) بەکارهێنان.

(٢) توانای بەکارهێنان: *(He has regained the ~ of his hand.)*

(٣) مافی بەکارهێنان؛ ڕێ دان بە بەکارهێنان:

(He granted the ~ of his name.)

(٤) پێویستی بەکارهێنان:

(We will have no further ~ for his services.)

(٥) شێوەی بەکارهێنان.

(٦) کەڵک؛ سوود. (٧) مەبەستی بەکارهێنان.

(٨) ئەرک؛ کار. (٩) خوو؛ نەریت؛ ڕاهاتن؛ هۆگری.

(١٠) (ا) بەکارهێنانی زەوی‌وزارو خانووو بەروبووم.

(ب) مافی ئەم بەکارهێنانە.

have no use for, (١) پێویست نەبوون؛ نەریستن؛ بەکەڵک نەهاتن؛ بەکار نەهاتن. (٢) حەز لە چارە نەکردن؛ حەز لێ نەکردن؛ ڕق لێ بوون

in use, لە بەکارهێنانداید؛ گیراوە؛ ئێستا بەکاردەهێنرێت.

make use of, بەکارهێنان؛ کەڵک لێ وەرگرتن.

come into use, دەست بە بەکارهێنان کران:

(When did this word come into use.?)

out of use, بەکارنەهێنراو؛ پەککەوتوو؛ شکاو؛ لە کەڵک کەوتوو.

put to use, بەکارهێنان؛ خستنەکار؛ ئیش پێکردن؛ کەڵک لێ وەرگرتن.

useability (ūz′ə-bil′ə-ti), *n.* = usability.

useable (ūz′ə-b'l), *adj.* = usable.

used (ūzd′), *adj.* کۆنە؛ کۆن؛ نیوداشت؛ بەکارهێنراو: *(a ~ car)* .

useful (ūs′fəl), *adj.* بەکەڵک؛ بەسوود؛ سوودبەخش؛ باش.

-usefully *(adv.)*; **usefulness** *(n.).*

useless (ūs′lis), *adj.* بێ کەڵک؛ بێ سوود؛ بێ فەر؛ بێ خێر؛ قەڵپ.

-uselessly *(adv.)*; **uselessness** *(n.).*

user (ūz′ĕr), *n.* (۱) بەکارهێنەر (زەوی‌وزارو خانوو). (ب) بەکارهێنانی ئەم مافە. (۲) [Slang]، حەشیشەخۆر.

usher (ush′ĕr), *n.* (۱) دەرگاوان. (۲) پێ پیشاندەری کاربەدەستێکی گەورە یا خەڵک بە یەکتر ناسێنێ. (۳) پێ پیشاندەری خەڵک لە سینەما و شانۆ کلێسەدا. (٤) [Obs.] یاریدەدەری مامۆستا (لە ئینگلتەرە).

v.t. (۱) پێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن: *(He ~ed the ladies to their seats.)* (۲) دەستپێکردن؛ هێنانە پێشەوە؛ لەگەڵ خۆ هێنان: *(The new government ~ed in a period of peace and stability.)*

v.i. پێ پیشاندان: *(He ~ed at the banquet.)*

usherette (ush′ĕr-et′), *n.* کچی پێ پیشاندەر لە سینەما و شانۆ کلێسەدا. (ژمارە سێی وشەی پێشوو ببینە).

usquebaugh (us′kwi-bô′, us′kwi-bä′), *n.* ویسکی (لە سکۆتلەندە و ئیرلەندە).

ustulate (us′choo-lit, us′choo-lāt′), *adj.* ڕەش هەڵگەڕاو (وەک بە سووتان)؛ هەڵقرچاو.

ustulation (us′choo-lā′shən), *n.* (۱) ووشک کردنەوە (دەرمانسازی). (۲) شەراب سووتاندن. (۳) سووتاندن؛ هەڵقرچاندن.

usual (ū′zhōō-əl, ū′zhool), *adj.* ئاسایی.

as usual, بە ئاسایی؛ هەر وەک جاران؛ هەر وەک هەموو کات.

usually (ū′zhōō-əl-i, ū′zhoo-li), *adv.* بەئاسایی؛ بەزۆری؛ بەگشتی؛ زۆربەی کات.

usufruct (ū′zyoo-frukt′, ū′syoo-frukt′), *n.* مافی کەڵک لێ وەرگرتن؛ مافی بەروبووم خواردنی زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی تر بەبێ زیان پێ گەیاندنی.

usufructuary (ū′zyoo-fruk′choō-er′i, ū′syoo-fruk′ch-ōō-er′i), *n.* کەسێک کە بەروبووم زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی تر بەخوات بەبێ زیان پێ گەیاندنی.

adj. تایبەتی بەم کەڵک لێ وەرگرتنە.

usurer (ū′zhoo-rĕr), *n.* سوو(د) خۆر.

usurious (ū-zhoor′i-əs), *adj.* (۱) سوو(د)خۆر. (۲) تایبەتی بە سوو(د) خواردن.

usurp (ū-zûrp′, ū-sûrp′), *v.t. & v.i.* داگیرکردن (تەختی پاشایی، دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی)؛ زەوت کردن: *(to ~ the throne, the presidency, etc.)*

usurpation (ū′zĕr-pā′shən, ū′sĕr-pā′shən), *n.* داگیرکردن (تەختی پاشایی، دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی)؛ زەوت کردن.

usury (ū′zhoo-ri), *n.* (۱) سوو(د)، خواردن؛ سوو(د) خۆری. (۲) سوو(د)؛ سوو(د)و سەلەم. (۳) [Archaic]. پارە بە قەرز دان بە قازانج (کەم بێ یا زۆر). (٤) [Obs.]. ئەم قازانجە.

utensil (ū-ten′s'l), *n.* (۱) دەفری چێشتخانە؛ قاپ‌وقاچاغ؛ دەفری چێشت لێنان؛ دەفری ناومال: *(Kitchen ~s; cooking ~s)*. (۲) ئامێر؛ کەرەسە: *(writing ~ ; painting ~)*.

uterine (ū′tĕr-in, ū′tĕr-īn′), *adj.* (۱) هی منداڵدان. (۲) دایکی؛ لە دایکەوە *(~ sisters; ~ brothers)*

uteritis (ū-tĕr′i-tis), *n.* ئاوسانی منداڵدان.

utero- (ū′tĕr-ō, ū′tĕr-ə), *Also* **uter-**, پێشگرێکە بەمانای منداڵدان.

uterus (ū′tĕr-əs), *n.* منداڵدان.

utile (ū′til), *adj.* [Obs.]. بەکەڵک؛ بەسوود.

utilise (ū′t'l-īz′), *v.t.* [British Spelling]. = utilize.

utilitarian (ū-til′ə-târ′i-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە کەڵک و بەکەڵک هاتن. (۲) بەکەڵک بوونی شتی لا گرنگە نەک جوانی‌یەکەی؛ کەڵک خواز.

n. (۳) بۆ کەڵک لێ وەرگرتن کراوە نەک بۆ جوانی. کەسێکە کە بەکەڵک بوونی شتی لا گرنگە نەک جوانی‌یەکەی؛ کەڵک خواز.

utilitarianism (ū-til′ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* (۱) بەکەڵکێتی. بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: نرخی شت لە بەکەڵک بوونیایەتی نەک لە جوانی‌یەکەیدا. (۲) فەلسەفەیەکە دەڵێت: ئەبێ مەبەستی هەموو کارێک خێرو خۆشی گەیاندن بێ بە زۆرترین کەس.

utility (ū-til′ə-ti), *n.* (۱) کەڵک؛ سوود؛ سوودبەخشی؛ بەکەڵکی. (۲) خێروخۆشی زۆرترین کەس. (۳) شتی بەکەڵک؛ ئامێری بەکەڵک. (٤) شتی بەسوود بۆ گشت خەڵک (وەک ئاو، کارەبا، گاز، تەلەفۆن... هتد). (٥) کۆمپانیای یەکێک لەم شتە بەکەڵکانە؛ دەزگایەکی بەرژەوەندی گشتی: *(a ~ company)* (٦) *(pl.)* بەشی بەشدارانی کۆمپانیایەکی وەها (بازاڕی پارەبازی). (۷) پێویستی جێبەجێکردنی هەموو کەس.

adj. (۱) دەتوانێ جۆرەها نەرک ببینێ. (۲) گەنک؛ ڕەشۆکی: *(~ beef)*. (۳) بەکەڵک نەک جوان؛ بۆ سوود لێ وەرگرتن کراوە نەک بۆ جوانی. (٤) بۆ بەکارهێنانی گشتی؛ گەلێک نیشی پێ دەکرێت: *(a ~ knife)*.

utilize (ū′t'l-īz′), *v.t.* بەکارهێنان؛ کەڵک لێ وەرگرتن؛ سوود لێ وەرگرتن: *(He ~s his time very well.)*

-utilizable *(adj)*; **utilization** *(n.)*; **utilizer** *(n.)*.

utmost (ut′mōst′, ut′məst), *adj.* (۱) دوورترین؛ ئەوپەڕ: *(the ~ end of the earth)* (۲) زۆرترین؛ گەورەترین؛ ئەوپەڕ: *(in ~ danger; a matter of the ~ importance, secrecy, etc.)*

n. پەڕی ئەوپەڕ: *(to trust a person to the ~)*.

do one's utmost, زۆر هەوڵدان؛ بە هەموو تواناوە تێکۆشان.

Utopia (ū-tō′pi-ə), *n.* (۱) یوتۆپیا: (ا) دوورگەیەکی خەیاڵی‌یە کە ژیانی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری و هەموشتێکی تری وەک بەهەشت وایە (مانای ووشەکە " هیچ شوێنێک " دەگەیەنێت بە یۆنانی). (ب) ناوی کتێبێکە " سێر تۆماس موور " لە بابەت نەم دوورگەیەوە نووسیویەتی ساڵی ١٥١٦. (۲) [u]، بەهەشتی سەرزەمین؛ شوێنێک یا بارودۆخێکی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی پڕ ئاسوودە. (۳) [u]، بیروباوەڕێکی خەیاڵی و نموونەیی‌یە بۆ چاک کردنی باری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵ.

Utopian (ū-tō′pi-ən), *adj.* خەیاڵی؛ نموونەیی؛ خەیاڵ پڵاوی؛ خەیاڵ پەرستی.

n. کەسێکی خەیاڵی یا خەیاڵ پەرست (بەتایبەتی لەپووی چاک کردنی باری کۆمەڵەوە)؛ کەسێکە کە دەڵێت: بەهەشتی سەرزەمین دەتوانرێ بهێنرێتە دی

utopianism (ū-tō′pi-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی خەیاڵ پەرستی و ناکردەنی بۆ چاک کردنی باری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵ.

utricle (ū′tri-k'l), *n.* (۱) تووڕەکەی گوێی ناوەوە (تونکاری). (۲) تووڕەکە (بووەکناسی)؛ میوەی یەک شانەی یەک تۆوی کیسەیی.

utricular (ū-tri′kyoo-lĕr), *adj.* (۱) تووڕەکەیی؛ کیسەیی. (۲) تووڕەکەدار. (۳) تایبەتی بە منداڵدان.

utter (ut′ĕr), *adj.* تەواو؛ ڕەها؛ بێ ئەندازە؛ ئەوپەڕی؛ بێ مەرج: *(~ darkness; an ~ fool; ~ denial)*

utter (ut′ĕr), *v.t.* (۱) دەرکردن (پارەی قەڵب)؛ بڵاوکردنەوە؛ خستنە ناو بازاڕەوە. (۲) بە دەمدا هاتن؛ بیژان؛ دەربڕین؛ ووتن؛ لە دەم هاتنەدەرەوە: *(He didn't ~ a word.)* (۳) [Obs.]، پیشاندان؛ دەربڕین: *(to ~ fear by trembling)*. (٤) دەرخستن؛ درکاندن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن. (٥) [Obs.]، لە چاپ دان؛ بڵاوکردنەوە (٦) [Obs.]، فرۆشتن.

-utterable *(adj.)*; **utterer** *(n.)*.

utterance (ut′ĕr-əns, ut′rəns), *n.* (۱) ووتن؛ دەربڕین؛ بیژان؛ بە دەمدا هاتن (۲) توانای دەربڕین یا ووتن.

(۳) ووته؛ نقه؛ وورته؛ فزه.
(٤) [Rare] دەرکردن و بلاوکردنەوە (پارەی قەلب)؛ دابەزاندنە ناو بازارەوە.
utterance (ut′ĕr-əns, ut′rəns), *n.* [Obs.], دوایی؛ مردن؛ هەرە دوایی
utterly (ut′ĕr-li), *adv.* بەتەواوی؛ زۆر
(~ bad, good, wrong, evil, etc.)
uttermost (ut′ĕr-mōst′, ut′ĕr-məst), *adj. & n.* utmost.
U-turn (ū-tûrn′), *n.* پێچکردنەوەی وەک U ی ئوتومبیل؛ پێچکردنەوە یا وەرگەرانەوە بۆ دواوە
uvea (ū′vi-ə), *n.* پەشێنەو پەردەی چاو؛ بەشی پەنگداری چاو.
-uveal *(adj.).*
uveitis (ū′vi-ī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەو پەشێنەی چاو
uvula (ū′vyoo-lə), *n.* زمانە بچکۆلە.
uvular (ū′vyoo-lĕr), *adj.* (۱) زمانە بچکۆلەیی؛ هی زمانە بچکۆلە.
(۲) بە لەرینەوەی زمانە بچکۆلە یا بە لەیەکدانی بنی زمانو زمانە بچکۆلە دەبێژرێت (دەنگناسی).
n. دەنگێکی وەها بێژراو
uvulitis (ū′vyoo-lī′tis), *n.* هەوکردنی زمانە بچکۆلە
ux, [L.], ژن؛ هاوسەر
uxorial (uk-sôr′i-əl, ug-zō′ri-əl), *adj.* بۆ ژن یا هاوسەر شیاو؛ تایبەتی بە ژن یا هاوسەر
uxoricide (uk-sôr′ə-sīd′, ug-zō′rə-sīd′), *n.* (۱) ژنی خۆ کوژ
(۲) ژنی خۆ کوشتن.
uxorious (uk-sôr′i-əs, ug-zō′ri-əs), *adj.* ژن (ی خۆ) پەرست؛ ملکەچی ژن؛ مێردی دەستەمۆ
Uzbek (uz′bek), *n. Also* **uzbeg,** (۱) ئوزبێکی؛ هاونیشتمانیێکی ئوزبێکستان (۲) ئوزبێکی؛ زمانی ئوزبێکی.
adj. ئوزبێکی؛ تایبەتی بە زمانو کلتوورو گەلی ئوزبێکستان

V v

V, v (vē), *n.* (١) تیپی بیست‌و دووەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. (٢) دەنگی ئەم تیپە: " ڤی "
(٣) (ا) قالبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەندراوی.
(٤) بیست‌و دووەم؛ نیشانەی ژمارە یا پلەی بیست‌و دووەمی پرستەیەکە.

adj. (١) تایبەتی بە تیپی " V " . (٢) بیست‌و دووەم.

V (vē), *n.* (١) شتێکی وەک " V " .
(٢) نیشانەی ژمارەی پۆمانی‌یە بۆ پێنج (٥).
(٣) نیشانەیە بۆ سەرکەوتن (بە دوو پەنجە دەکرێت وەک: V).
(٤) [Colloq.] پارەی پێنج دۆلاری.

adj. لە " V " دەچێت.

vacancy (vā′kən-si), *n.* (١) بۆشی؛ بەتاڵی؛ چۆڵی.
(٢) جێی چۆڵ یا بەتاڵ. (٣) مێشک پووچی؛ بێ مێشکی.
(٤) [Rare]. بێ ئیشی؛ بێکاری؛ دەستبەتاڵی.
(٥) (ا) جێگەی بەتاڵ (فەرمانبەرێتی).
(ب) ماوەی مانەوەی ئەم جێگەیە بە بەتاڵی.
(٦) جێگەی بەتاڵ (خانوو، ئوتێل،... هتد).

vacant (vā′kənt), ***adj.*** (١) بۆش؛ بەتاڵ.
(٢) بەتاڵ (جێگەی فەرمانبەری)؛ پڕ نەکراوەتەوە.
(٣) بەتاڵ (کورسی)؛ چۆڵ؛ نەگیراو.
(a ~ seat on the bus, in the theatre, etc.)
(٤) چۆڵ؛ بەتاڵ: ***(a ~ room, apartment, house, etc.)***
(٥) بەتاڵ (کات). (٦) پووچ (مێشک)؛ پووت؛ بۆش.
(٧) (ا) چۆڵ (زەوی)؛ بەکارنەهێنراو: ***(~ land)***
(ب) بەرەڵا (زەوی).

vacate (vā′kāt), *v.t.* (١) (ا) چۆڵ کردن (جێگەی فەرمانبەر).
(ب) چۆڵ کردن: ***(to ~ a house)***
(٢) پووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە؛ سڕینەوە.

v.i. (١) چۆڵ کردن؛ بەجێهێشتن. (٢) [Colloq.]، ڕۆیشتن؛ چوون.

vacation (və-kā′shən, vā-kā′shən), *n.* (١) بشوو؛ ووچان:
(to take a ~)
(٢) بشووی دادگا. (٣) [Rare]، چۆڵ کردن.

v.i. (١) بشوودان؛ پشوو وەرگرتن.
(٢) بشوو بردنەسەر: ***(He ~s in France.)***

vacationer (və-kā′shən-ēr, vā-kā′shən-ēr), *n.* = **vacationist.**

vacationist (və-kā′shən-ist, vā-kā′shən-ist), *n.* پشوودەر.
vaccinate (vak′sə-nāt′), *v.t.* کوتان (دژی سوریزۆو ئاوڵەو... هتد).
v.i. کوتان.
vaccination (vak′sə-nā′shən), *n.* (١) کوتان. (٢) جێی کوتان.
vaccine (vak′sēn, vak′sin), *n.* (١) [Rare] ، مانگایی؛ لە مانگاوە وەرگیراو. (٢) تایبەتی بە ئاوڵەی مانگا. (٣) تایبەتی بە کوتان.
n. دەرمانی کوتان (دژی ئاوڵەو سووریزۆو نەخۆشی تر).
vaccinia (vak-sin′i-ə), *n.* = **cowpox.**
vacillant (vas′ə-lənt), *adj.* = **vacillating.**
vacillate (vas′ə-lāt′), *v.i.* (١) لارەولارکردن؛ بەم دیوو بەودیودا کەوتن. (٢) هەمیشە گۆڕان.
(٣) دووددڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
vacillating (vas′ə-lāt′iŋ), *adj.* دووددڵ؛ ڕاڕا.
vacillation (vas′ə-lā′shən), *n.* (١) لارەولار؛ لارەولارکردن؛ بەم لاو بەولادا کەوتن. (٢) دووددڵی؛ ڕاڕایی.
vacillatory (vas′ə-lə-tôr′i, vas′ə-lə-tō′ri), *adj.* = **vacillating.**
vacuity (va-kū′ə-ti), *n.* (١) بۆشێتی؛ بۆشی.
(٢) جێی بۆش؛ بۆشایی؛ بۆشی. (٣) مێشک پووچی؛ بێ مێشکی
(٤) شتی پڕوپووچ و بێ مانا.
vacuolated (vak′ū-ə-lāt′id), ***adj.*** ***Also*** **vaculate,** بۆشاییدار (زیندەوەرزانی).
vacuolation (vak′ū-ə-lā′shən), *n.* بۆشایی پەیدابوون لە شانەی زیندەوەردا.
vacuole (vak′ū-ōl′), *n.* بۆشایی شانەی زیندەوەر (کە ئاو یا هەوای تێدایە).
vacuous (vak′ū-əs), *adj.* (١) بۆش.
(٢) (ا) پووت (مێشک)؛ بێ مێشک؛ ووشک: ***(a ~ mind)***
(ب) بێ هەست؛ بۆش: ***(a ~ stare)*** .
(٣) بێ مانا؛ پڕوپووچ. (٤) بێ ئیش‌وکار؛ بەتاڵ؛ وێڵ.
-vacuously ***(adv.)***; **vacuousness** ***(n.).***
vaccuum (vak′ū-əm), *n.* [L.], *pl.-s:* **vacua,** (١) بۆشایی؛ جێی بۆش؛ بۆشی (٢) بۆشایی هەوا لە دەرهێنراو.
(٣) بۆشایی (مەجاز): ***(His death will leave a ~ in our lives.)***
(٤) **vacuum cleaner** .
adj. (١) هی بۆشایی. (٢) هەوا لێ دەرهێنراو. (٣) هەڵمژ.
v.t. گسک لێدان (بە گسکی کارەبایی).
v.i. گسکی کارەبایی بەکارهێنان.
vacuum cleaner, گسکی کارەبایی.
vacuum guage, پێوەری پاڵەپەستۆی هەوا یا گاز لە بۆشایی‌یەکدا.
vacuum pump, ترومپای هەوا یا گاز دەرهێنان لە بۆشایی‌یەک.
vade mecum, شتێکە کە یەکێک هەمیشە لەگەڵ خۆی هەڵی دەگرێت (وەک ڕابەرنامە).
vagabond (vag′ə-bond′), *n.* (١) گەڕۆک؛ لانەواز؛ بێ لانە؛ کەسێکی دەربەدەر یا خانە بە کۆڵ؛ گەڕیدە؛ وێڵ. (٢) کەسێکی خوێڕی؛ سەرسەری؛ کەسێکی بێ ئیش‌وکاری هیچ‌وپووچ.
adj. (١) گەڕۆک؛ دەربەدەر؛ خانە بە کۆڵ؛ بێ لانە؛ وێڵ؛ ڕەبەن.
(٢) خوێڕی؛ هیچ‌وپووچ؛ سەرسەری.
v.i. سووڕانەوە؛ وێڵ بوون؛ گەڕان.
vagabondage (vag′ə-bon′dij), *n.* (١) گەڕۆکی؛ بێ لانەیی؛ خانە بە کۆڵی؛ لانەوازی؛ وێڵی؛ سووڕانەوە.
(٢) خەڵکی بێ لانە یا لانەواز بە گشتی؛ خەڵکی وێڵ.
vagabondism (vag′ə-bon-diz′m), *n.* = **vagabondage.**
vagarious (və-gâr′i-əs), *adj.* (١) حولحول؛ هەوەسباز.
(٢) گەڕۆک؛ ڕەوەند.

vagary (və-gâr′i), *n.* (١) کردەوە یا ڕەووشتی سەیر. (٢) هەوەسی سەیر؛ بیری سەیر. (٣) گۆڕانی کوتوپڕ (بیروڕا، ئارەزوو)؛ حولحولێنی؛ هەوەسبازی.

vagina (və-jī′nə), *n.* (١) زێ؛ قوڕ؛ کوز. (٢) کیف (ڕووەکناسی)؛ کالان.

vaginal (vaj′ə-n'l, və-jī′n'l), *adj.* (١) زێیی؛ تایبەتی بە قوز. (٢) کیفی ڕووەکناسی)؛ کالانی.

vaginate (vaj′ə-nāt´), *adj. Also* **vaginated**, کیفدار؛ لە کیفدایە.

vaginectomy (vaj´ə-nek′tə-mi), *n.* زێ دەرهێنان (نەشتەرگەری)

vaginitis (vaj´ə-nī′tis), *n.* هەوکردنی زێ (نەخۆشی).

vagrancy (vā′grən-si), *n.* (١) (ب) دالغەلێدان (ب) لە باس لادان (٢) دەربەدەری؛ بێ لانەیی؛ بێ خان‌ومانی؛ گەڕۆکی؛ وێڵی؛ خانە بە کۆڵی. (٣) خوێڕێتی؛ سوالکەری؛ سەرسەرێتی.

vagrant (vā′grənt), *n.* (١) گەڕۆک؛ گەڕیدە. (٢) کەسێکی دەربەدەر یا بێ لانە کە بە سوال یا بە دزی خۆ دەژێنێ. (٣) سەرخۆشێک، قەحبەیەک، یا کەسێکی خوێڕی‌و سەرسەری بێ لانە کە هەمیشە لە کۆڵاندا دەژی.

adj. (١) گەڕۆک؛ کۆچەر؛ گەڕیدە. (٢) دەربەدەر؛ وێڵ؛ خانە بە کۆڵ (٣) خوێڕی؛ سەرسەری. (٤) بە هەموو لایەکدا تەرزفڕێندەر. (٥) بەرەڵا

vague (vāg), *adj.* (١) ناڕوون: *(a ~ answer; ~ instructions)* . (٢) نادیار؛ لێڵ؛ ناناشکرا؛ نەدیار. (٣) باش دیاری نەکراو؛ گەڵاڵە نەکراو: *(~ plans)* .

-vaguely *(adv.)*; **vagueness** *(n.)*.

vagus (vā′gəs), *n.* هەستەدەماری سێیەکان‌و گەدە. (پێشی دەووتری: " vagus nerve " و " pneumogastric nerve ").

vail (vāl), *v.i.* [Archaic]. بەکەڵک بوون؛ بەسوود بوون.

n. [Archaic]. بەخشیش.

vail (vāl), *v.t.* [Archaic]. (١) دانەواندن ، نالاّ)؛ نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە (٢) شەپقە داکەندن یا بەرزکردنەوە بۆ ڕێز پێشاندان.

vail (vāl), *n. & v.t.* [Obs.], = veil.

vain (vān), *adj.* (١) بۆش؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ: *(~ pomp)* . (٢) بێ سوود؛ بێ کەڵک؛ بەفیڕۆچوو: *(a ~ attempt)* . (٣) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لووت بەرز؛ بە کەش‌وفش. (٤) [Archaic]، بێ مانا.

-vainness *(n.)*.

in vain, (١) بێ سوود؛ بێ کەڵک: *(Their sacrifice wasn't in vain.)* (٢) بە لاقرتی‌یەوە؛ بە گاڵتەپێکردنەوە؛ بە سووکی‌یەوە.

vainglorious (vān´glôr′i-əs, vān´glō′ri-əs), *adj.* بەفیز؛ زۆر لەخۆبایی؛ تێزڵ؛ خۆهەڵکێش؛ فشەکەر.

vainglory (vān′glôr´i, vān′glō´ri), *n.* زۆر لەخۆبایی بوون؛ بەفیزی؛ تێزڵی؛ خۆهەڵکێشان؛ فشە.

vainly (vān′li), *adv.* (١) بەبێ سوود؛ بەبێ کەڵک؛ بە خۆڕایی. (٢) بەفیزەوە؛ بە کەش‌وفشەوە؛ بە لووت بەرزی‌یەوە.

vair (vâr), *n.* فەروە یا کەوڵی جۆرە سمۆرەیەکە.

valance (val′əns), *n.* پەردەیەکی کورتە بە لاسەرووی پەنجەرەوە یا بە دەوری چوارچێوەی چەرپایەکدا

vale (vāl), *n.* [Poetic]. (١) دۆڵ؛ شیوودەرە (هەروەها " valley "). (٢) جیهانی پڕ لە خەم‌و خەفەت‌و ناخۆشی: *(this ~ of dross and tears)*

vale (vā′li), *interj. & n.* [L.], خواحافیزی؛ خواحافیز!

valediction (val´ə-dik′shən), *n.* (١) خواحافیزی؛ خواحافیزی کردن (٢) ووتاری خواحافیزی کردن

valedictorian (val´ə-dik-tôr′i-ən), *n.* قوتابی خواحافیزکەر: ووتاری خواحافیزی خوێندنەرەوە: ئەو قوتابی‌یەیە کە ووتاری خواحافیزی دەخوێنێتەوە لە ئاهەنگی دەرچوواندا. (ووشەی: " salutatorian " ببینە)

valedictory (val´ə-dik′tə-ri), *adj.* هی خواحافیزی؛ لە خواحافیزیدا دەووترێت.

n. ووتاری خواحافیزی (کە قوتابی یەکەم دەیخوێنێتەوە لە ئاهەنگی دەرچوونی قوتابی‌یاندا).

valence (vā′ləns), *n. Also* **valency**, هاوهێزی (کیمیا)؛ ڤالێنس.

valentine (val′ən-tīn´), *n.* (١) یاری پۆژی " ڤەلەنتاین "؛ دڵدار یا دەنکی ئەم پۆژە. (ووشەی داهاتوو ببینە). (٢) کارتێکە گەنجان لەم پۆژەدا دەیدێرن بۆ دڵدارەکانیان.

Valentine's Day, Valentines Day, جەژنی ڤەلەنتاین (کە پێکەوتی چواردەی ڕەشەمێ دەکات‌و گەنجەکان لەم پۆژەدا کارتی خۆشەویستی بۆ یارەکانیان دەنێرن).

valerian (və-lêr′i-ən), *n.* (١) ڕووەکێکە گوڵی سپی‌و سوورو ئەرخەوانی دەگرێت. (٢) دەرمانێکی هێمن کەرەوەیە لە ڕەگی ئەم ڕووەکە دەردەهێنرێت.

valet (val′it), *n.* (١) بەردەستی تایبەتی. (٢) بەردەستی نوتێل (کە ووردە نیشی جۆراوجۆری میوانەکان جێبەجێ دەکات وەک: جانتا هەڵگرتن‌و... هتد).

valet de chambre, [Fr.], = **valet # 1.**

valetudinarian (val´ə-tōō´də-nâr′i-ən), *n.* (١) کەسێکی- کەفتەکار؛ کەسێکی هەمیشە نەخۆش‌و لە جێگادا کەوتوو. (٢) کەسێکە کە هەمیشە مەراقی تەندروستی خۆی بێ‌و وابزانێ کە نەخۆشە

adj. (١) کەفتەکار. (٢) زۆر مەراقی تەندروستی خۆر.

valetudinary (val´ə-tōō′də-ner´i, val´ə-tū′də-neri), *adj.* = valetudinarian.

valiance (val′yəns), *n. Also* **valiancy**, (١) ئازایی؛ قارەمانی؛ بەجەرگی. (٢) کارێکی ئازایانە؛ نیشێکی قارەمانانە.

valiant (val′yənt), *adj. & n.* ئازا؛ قارەمان؛ بەجەرگ: *(a ~ person or deed)*

-valiantly *(adv.)*; **valiantness** *(n.)*.

valid (val′id), *adj.* (١) یاسایی؛ بەپێی یاسا دەرکراوە‌و نیشی پێ دەکرێت: *(a ~ passport)* . (٢) دروست؛ ڕەوا؛ پەسەند: *(a ~ statement, claim, idea, etc.)* . (٣) کاریگەر؛ بەکار. (٤) [Rare]، تەندروست؛ بەهێزو بازوو؛ تێکسمڕاو.

-validly *(adv.)*; **validness** *(n.)*.

validate (val′ə-dāt´), *v.t.* (١) مۆرکردن؛ پەسەندکردن (بەڵگەنامە): *(to ~ a passport)* (٢) سەلماندن؛ بە ڕەوا پیشاندان؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ چەسپاندن؛ ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێک): *(Time ~ed our suspicion.)* .

-validation *(n.)*.

validity (və-lid′ə-ti), *n.* ڕەوایی؛ ڕاستی؛ دروستی؛ بەجێیی؛ ڕاستی‌و دروێی: *(the ~ of an idea, a claim, etc.)* .

valise (və-lēs′), *n.* باوەڵ؛ باوول؛ جانتا.

vallation (va-lā′shən), *n.* (١) سەنگەر. (٢) سەنگەر بەستن.

vallecula (və-lek′yoo-lə), *n.* قلیش (زیندەوەرزانی)؛ هێڵی چاڵ.

-vallecular *(adj.)*; **valleculate** *(adj.)*.

valley (val′i), *n.* (١) دۆڵ؛ شیوودەرە؛ شیو. (٢) چاڵایی نێوان شەپۆل. (٣) ئاوەڕۆی سەربان؛ چاڵایی شوێنی بەیەکگەیشتنی دوو لای سەربانی خانووی ڕۆژئاوایی.

valonia (və-lō′ni-ə), *n.* جەوتی داربەڕوویەکە کە پێی دەڵێن: " valonia oak " ، بۆ پێنسە خۆش کردن بەکاردێت.

valor, valour (val′ēr), *n.* ئازایەتی؛ پاڵەوانێتی؛ قارەمانێتی؛ دڵێری.

valorize (val′ēr-īz′), *v.t. & v.i.* نرخ لەسەر دانانی فرۆتەنیەک‌و پاگیرکردنی لەلایەن میریەوە.
-valorization *(n.).*
valorous (val′ēr-əs), *adj.* ئازا؛ پالەوان؛ جاونەترس؛ دلێر
valour (val′ēr), *n.* = valor.
valuable (val′yoo-b'l, val′ū-ə-b'l), *adj.* (۱) بەنرخ؛ نرخدار (۲) گرنبەها؛ زور بەنرخ: *(a ~ diamond)* . (۳) بەسوود؛ بەکەلك؛ بەنرخ؛ بە بایەخ: *(~ advice)* .
n. (pl.). شتومەکی بەنرخ (بەتایبەتی ھی بچووك وەك خشل‌و... ھتد).
-valuableness *(n.)*; **valuably** *(adv.).*
valuate (val′ū-āt′), *v.t.* نرخ بۆ دانان؛ ھەڵسەنگاندن؛ خەملاندن؛ قەبڵاندن
valuation (val′ū-ā′shən), *n.* (۱) نرخ بۆ دانان؛ ھەڵسەنگاندن؛ قەبڵاندن؛ خەملاندن. (۲) نرخ؛ نرخی قەبڵێنراو یا بۆ دانراو. (۳) ڕێزلێنان؛ بایەخ؛ بایەخ پێدان؛ بە بەنرخ دانان: *(His ~ of our work was not high.)*
valuator (val′ū-ā′tēr), *n.* خەملێنەر؛ قەبڵێنەر.
value (val′ū), *n.* (۱) نرخ؛ بەھا. (۲) سوود؛ بایەخ؛ کەڵك؛ گرنگی (۳) مانای ئەواو یا ووردی ووشە. (٤) تۆخی‌و کاڵی ڕەنگ. (٥) نرخی بیشانەی ھاوکێشەیەك (بیرکاری). (٦) ماوەی ناوازێکی مۆسیقا. (۷) چۆنێتی دەنگی تیپێك (دەنگناسی). (۸) شتی بە بایەخ‌و گرنگ‌و ڕێزلێنراو (کۆمەڵناسی): *(Their ~s are different from ours.)*
v.t. (۱) خەملاندن؛ قەبڵاندن؛ نرخ بۆ دانان؛ ھەڵسەنگاندن. (۲) (ا) بایەخ پێدان؛ لە لا بەنرخ بوون؛ بە گرنگ دانان: *(I ~ health above wealth.)*
(ب) ڕێزلێنان؛ بە بەنرخ دانان. *(I ~ your friendship.)* .
valued (val′ūd), *adj.* (۱) خەملێنراو؛ قەبڵێنراو؛ نرخ بۆ دانراو: *(a hat ~ at ten dollars)*
(۲) بەڕێز؛ بەنرخ *(a ~ friend)*
valueless (val′ū-lis), *adj.* بێ بەھا؛ بێ نرخ؛ بێ بەھا؛ ھیچ‌وپووچ.
valuer (val′ū-ēr), *n.* [British], خەملێنەر؛ قەبڵێنەر. (ھەروەھا " appraiser ").
valvate (val′vāt), *adj.* زمانەدار؛ دەمەوانەدار؛ دەمەوانەیی.
valve (valv), *n.* (۱) [Rare] . تاکی دەروازە یا دەرگا. (۲) دەرگای بەنداو یا بەست (بۆ ڕێك‌وپێك کردنی ئاو). (۳) زمانە؛ دەمەوانە؛ پشك؛ تۆپەوانە؛ دەمگرە
v.t. (۱) زمانە بۆ کردن؛ دەمەوانە بۆ کردن. (۲) ڕەوتی ئاو یا شلەی تر ڕێك‌وپێك کردن.
valvelet (valv′lit), *n.* = valvule.
valvular (val′vyoo-lēr), *adj.* بە زمانە نیش دەکات؛ دەمەوانەیی؛ پشکدار؛ زمانەدار.
valvule (val′vūl), *n. Also* valvula, زمانەی بچووك؛ دەمەوانەی بچووك؛ دەرچە.
valvulitis (val′vyoo-lī′tis), *n.* ھەوکردنی زمانەی دل.
vamoose (va-mōōs′), *v.i. Also* vamose, [Slang]. بە پەلە ڕۆیشتن؛ بە پەلە خۆ کۆکردنەوە‌و ڕۆیشتن
vamp (vamp), *n.* (۱) سەری پێلاو؛ سەر لووتی پێلاو. (۲) شتی پینەکراو. (۳) پینە (٤) ناوازێکی کورتی مۆسیقای دانراو بۆ گۆرانیەك.
v.t. (۱) سەری تازە گرتنە پێلاو؛ تازەکردنەوە. (۲) پینەکردن. (۳) ناوازی مۆسیقا دانان بە سەرپێیی
v.i. ناوازی سادەی مۆسیقا دانان بە سەرپێیی
vamp (vamp), *n.* [Slang]. ژنێکی جوانە بیاو تاو دەکات‌و ھەڵی دەفریوێنی و مالی وێران دەکات
v.t. [Slang]. پیاو تاوکردن‌و ھەڵفریواندن‌و مال وێران کردن
vampire (vam′pīr), *n.* (۱) مردوویەکە کە بەپێی ئەفسانە شەو لە گۆڕەکەی دێتە دەرەوەو خوێنی خەڵکی نوورستوو دەمژێت؛ جانەوەری ئەفسانەیی خوێنمژ. (۲) کەسێکی خوێنمژ؛ کەسێکە کە بەبێ ویژدانانە پارە لە خەڵك دەکێشێتەوە (۳) (ا) vamp (ب) نوێنەرێکی شانۆ یا سینەمایە کە دەوری ئەم جۆرە ژنە دەبینێت. (٤) vampire bat
-vampiric *(adj.).*
vampire bat, شەمشەمەکوێرەی خوێنمژ.
vampirism (vam′pīr-iz'm, vam′pi-riz'm), *n.* (۱) ڕپوا بوون بە ئەفسانەی خێوی خوێنمژ. (۲) خوێن مژین؛ ھەڵخەڵەتاندن‌و پارە لێ کێشانەوە یا ڕووتکردنەوە
van (van), *n.* (۱) پێشەنگ؛ چینی پێشڕەو. (۲) پێشەنگی لەشکر.
van (van), *n.* (۱) [Archaic or British Dial.] ، پانکەی شەن کردن. (۲) [Poetic]. بال.
van (van), *n.* (۱) ڤان. ئوتومبیلێکە وەك سالۆن یا واگۆن. (۲) [British]. فارگۆنی جانتا‌و باری شەمەندەفەر.
van (van, vän), *prep.* [Dutch], خەڵکی ئەو شوێنەیە (سەرناو)؛ ~ ی.
vanadic acid, ترشی ڤانادیك.
vanadium (və-nā′di-əm), *n.* ڤانادیۆم: توخمێکی کانزایی دەگمەنی نەرمی سپیی‌یە وەك زیو.
Vandal (van′d'l), *n.* (۱) [V-] ، ئەندامی تیرەیەکی ئەڵمانی‌یە کە لە سەدەی پێنجەمی پ ز دا ئیسپانیا و باکووری ئەفەریقایان داگیرکردو ڕۆمایان گرت‌و تالانیان کرد (۲) وێرانکەر؛ تالانکەر؛ کەسێکە کە مالی خەڵك دەستگای گشتی‌و بازرگانی‌و... ھتد تێك‌وپێك دەدات‌و گەلێك جاریش تالانیان دەکات
adj. (۱) [V-] ، تایبەتی بەو تیرە ئەڵمانی‌یە وێرانکەرە. (۲) تایبەتی بە کەسێکی وێرانکەر یا تێك‌وپێکدەر.
vandalism (van′d'l-iz'm), *n.* تێك‌وپێکدان یا وێران کردنی مالی خەڵك‌و دەستگای گشتی‌و بازرگانی‌و... ھتد‌و گەلێك جاریش تالان کردنیان.
vandalize (van′d'l-īz′), *v.t.* تێك‌وپێکدان یا وێران کردنی مالی خەڵك‌و دەستگای گشتی‌و بازرگانی‌و... ھتد‌و گەلێك جاریش تالان کردنیان: *(The gang ~ed several buildings including the museum.)*
vane (vān), *n.* (۱) بانمە؛ باپێو؛ کەڵەشێری با (ڕووی ھەڵکردنی با پێشان دەدات). (۲) پەڕەی پانکە؛ پەروانە؛ فرفرۆکە (۳) بەشە پان‌و نەرمەکەی پەڕی باڵندە.
vanguard (van′gärd′), *n.* (۱) پێشەنگی لەشکر؛ پێش لەشکر؛ بەرایی. (۲) پێشەنگ؛ پێشڕەو.
vanilla (və-nil′ə), *n.* ڤانێلا: (۱) ڕووەکێکی خۆ ھەڵواسەری ناوچە گەرمەکانە. (ب) بەری ئەم ڕووەکە کە لە شێوەی کەلوی باریك‌و درێژکۆلەدایە (ج) بۆنێکە لەم بەرە دەردەھێنرێت‌و خواردنی پێ خۆش دەکرێت
vanillic (və-nil′ik), *adj.* تایبەتی بە ڤانێلا یا ڤانیلین.
vanillin (van′ə-lin, və-nil′in), *n.* ڤانیلین: ناوێتەیەکی سپی بلووری‌یە لەباتی ڤانێلا بەکاردەھێنرێت لە بۆن‌و خواردەمەنی‌و دەرماندا
vanish (van′ish), *v.i.* (۱) لە چاو وون بوون؛ وون بوون. (۲) سەرنگووم بوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ قڕتێکەوتن؛ بە ناخداچوون (۳) بوون بە سفر (بیرکاری).
n. (ا) " stay " و " pain " ی دەنگی کزی کۆتایی ھەندێك تیپە بزوێن (وەك لە " pain ") (دەنگناسی).
vanity (van′ə-ti), *n.* (۱) شتێکی پووچی بێ فەر؛ شتی بێ سوود‌و ھیچ‌وپووچ. (۲) بێ سودی؛ پووتی؛ ھیچ‌وپووچی؛ بێ فەری. (۳) لەخۆبایی بوون؛ تێزڵ؛ کەش‌وفش؛ فیز. (٤) ھۆی ئاڵتاری یا لەخۆبایی بوون. (٥) **vanity case** . (٦) **dressing table**
vanity case (or box), جانتای ئارایشت؛ سندوقی ئارایشت.
Vanity Fair, vanity fair, (۱) جێی خۆ بادان‌و ڕابواردنی

هیچ‌وپووچ (۲) جیهانی کۆمەڵایەتی بۆش

vanquish (vaŋ′kwish), *v.t.* (۱) شکاندن، دۆڕاندن، لەشکری دوژمن؛ بەزاندن (۲) بەسەردا زاڵبوون؛ بۆڕپێدان

vantage (van′tij), *n.* (۱) لە بێشەوە بوون؛ بەرتری advantage # 4 (۳) vantage point (۲)

vantage ground, = vantage point.

vantage point, بارێ دژی بۆ بەتێن. بەرهەڵستی یا هێرش بردن؛ هەل بەدەر؛ گۆشەی بینینی چاك؛ بارێکە کە لە چاکەی لایەك بێت

(to survey a valley from the ~ of a high hill)

vanward (van′wērd), *adj.* لە پێشەوە؛ لە پێشەنگدا؛ لە بەرایی‌دا.

adv. بەرەو پێشەوە؛ بۆ بەردەم

vapid (vap′id), *adj.* (۱) بێ تام؛ ناخۆش

(~ tea, coffee, etc.; a ~ drink)

(۲) ڕوشك و ناخۆش؛ بێ تام؛ هیچ‌وپووچ *(~ conversation)* .

-vapidly *(adv.)*; vapidness *(n.).*

vapidity (və-pid′ə-ti), *n.* (۱) بێ تامی؛ ناخۆشی

(۲) ڕوشك و ناخۆشی؛ هیچ‌وپووچی (۳) شتی بێ تام یا ناخۆش

vapor (vā′pēr), *n.* (۱) هەڵم؛ هاڵاو (۲) تەم؛ دووکەڵ

(۳) شتەکی خەیاڵی

(۴) [Archaic] (pl.) پەستی؛ دڵتەنگی؛ دڵەستی؛ ماخۆلیا.

v.i. (۱) بوون بە هەڵم (۲) هەڵم و هاڵاو لێ هاتنەدەرەوە.

(۳) خۆهەڵکێشان؛ گەزاف لێدان؛ فشەکردن

v.t. (۱) کردن بە هەڵم؛ کوڵاندن (۲) [Archaic] تووشی دڵپەستی یا ماخولیا کردن

vaporescence (vā′pēr-es′ns), *n.* هەڵم پەیدا بوون

vaporescent (vā′pēr-es′nt), *adj.* هەڵم لێ پەیدا بوو؛ هەڵم لێ هەڵسا

vaporific (vā′pēr-if′ik), *adj.* (۱) هەڵمی لێ پەیدا دەبێت؛ دەبێتە هەڵم (۲) هەڵمی؛ هەڵماوی. (هەروەها " vaporous ").

vaporimeter (vā′pēr-im′ə-tēr), *n.* پێوەری پەستۆو قەبارەی هەڵم

vaporing (vā′pēr-iŋ), *adj.* خۆهەڵکێش؛ فشەچی

n. فشە؛ خۆهەڵکێشان؛ گەزاف

vaporish (vā′pēr-ish), *adj.* (۱) هەڵمی؛ هەڵم و هاڵاوی

(۲) پڕ لە هەڵم

(۳) زوو دڵی پەست دەبێت یا مەراق دای دەگرێت

vaporization (vā′pēr-ī-zā′shən), *n.* (۱) بوون بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم (۲) چارەسەرکردن بە هەڵم (پزیشکەوانی).

vaporize (vā′pēr-īz′), *v.t.* کردن بە هەڵم

v.i. بوون بە هەڵم؛ هەڵم لێ هەڵسان

vaporizer (vā′pēr-īz′ēr), *n.* هەڵمکەر؛ هەڵم ساز؛ تۆزکەر؛ ئامێرێکە دەرمانی شلە دەکات بە هەڵم یا تۆز بۆ هەڵمژینی

vaporous (vā′pēr-əs), *adj. Also* vapory, (۱) هەڵم لێ هەڵساو

(۲) هەڵماوی؛ هەڵمو هاڵاوی؛ پڕ لە هەڵم؛ لێل

(۳) هەڵمی؛ لە هەڵم دەچێت (۴) تەنك؛ ناسك *(~ fabrics)*

(۵) خەیاڵی؛ گەڵە نەکراو؛ دیاری نەکراو *(~ plans, promises, etc.)* .

vapor pressure (or **tension**), پەستۆی هەڵم

vapory (vā′pēr-i), *adj.* = vaporous.

vapour (vā′pēr), *n., v.i. & v.t.* = vapor.

vaquero (vä-kâr′ō), *n.* [Sp.]. گاوان؛ شوان

vara (vä′rä), *n.* پێوانەیەکی نیسپانی و ئەمەریکای لاتینی‌یە بریتی‌یە لە ۳۲ ۴۳ گرێ

variability (vâr′i-ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) گۆڕان؛ جیاوازی

(۲) هەمیشە گۆڕان؛ بێ باری

variable (vâr′i-ə-b'l), *adj.* (۱) هەمیشە گۆڕاو؛ هەمیشە دەگۆڕێ؛

هولحول. (۲) دەتوانرێ بگۆڕێ؛ دەگۆڕێ؛ گۆڕاو.

(۳) پۆشنی‌یەکەی دەگۆڕێت (ئەستێرە).

(۴) لە توخمی خۆ جیا یا لادار (زیندەوەرزانی).

(۵) نرخ گۆڕاو (بیرکاری)؛ نرخی هەمیشەیی نی‌یە.

n. (۱) شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ شتی بگۆڕ. (۲) variable star .

(۳) نیشانەیەکە کە نرخی دەگۆڕێت (بیرکاری).

(۴) بای گۆڕاو؛ بای دەمدەمی" بایەکە دەمێك قایمەو دەمێك هیواش (کەشتیوانی)

-variableness *(n.)*; **variably** *(adv.).*

variable star, ئەستێرەیەکە پۆشنی‌یەکەی دەگۆڕێت.

variance (vâr′i-əns), *n.* (۱) گۆڕان؛ گۆڕین. (۲) جیاوازی.

(۳) ناکۆکی؛ ڕێك نەکەوتن؛ ناڕێکی؛ دەمەقاڵێ؛ مشتومڕ.

(۴) نەگونجانی دوو بەڵگەنامەی داوایەك (دادپرسی)؛ جیاوازی نێوان دوو بەڵگەنامە. (۵) ڕێ پێدان بە کردنی شتێکی جیاواز پێچەوانەی یەبەرەو لەلایەن میری‌یەوە: *(a zoning ~)* .

at variance, (۱) ناکۆك؛ ناڕێك؛ ڕێك نەکەوتوو لەسەر مەسەلەیەك: *(Two factions of the party are at variance.)*

(۲) نەگونجاو لەگەڵ یەکتر؛ جیا؛ جیاواز: *(The facts are at variance.)*

variant (vâr′i-ənt), *adj.* (۱) جیا؛ جیاواز (بەتایبەتی لە توخمی خۆ).

(۲) بگۆڕ؛ دەگۆڕێت

n. شتێکی جیاواز (وەك حونجەکردنی جیا لە ناسایی ووشەیەك)؛ شێوەی جیاواز.

variation (vâr′i-ā′shən), *n.* (۱) گۆڕان؛ گۆڕین؛ جیاوازی.

(۲) ڕادەی گۆڕان یا جیاوازی: *(a ~ of ten feet in height)*

(۳) شتێکی جیاواز لە جۆر یا توخمەکەی خۆی.

(۴) گۆڕانی خولگەی ئەستێرە. (۵) (ا) جیاوازی زیندەوەر لە توخمەکەی خۆی

(ب) زیندەوەری جیا یا لادار لە توخمی خۆ.

(۶) لادانی دەرزی ڕانوما لە باکوورو باشووری تەواو.

(۷) ئاوازێکی دووبارەکراوە بە جیاوازی‌یەکی کەم لەگەڵ وێنە بنچینەی‌یەکەیدا

(۸) سەمای یەك کەسی (بالێ).

-variational *(adj.).*

varicella (var′ə-sel′ə), *n.* = **chicken pox.**

varicellate (var′ə-sel′it, var′ə-sel′āt), *adj.* گرنج گرنج (قاقلە قەپێلکی گوێچکەماسی).

varices (vâr′ə-sēz′), *n. plural of* varix.

varico- (var′ə-kō, var′ə-kə), *Also* varic-, پێشگرێکە بەمانای: خوێنهێنەری کشاو یا فراوان بوو: *(varicocele)* .

varicocele (var′ə-kō-sēl′), *n.* فراوان بوونی بۆری خوێنهێنەری گونەوێلە یا هێلکەدان؛ کشانی خوێنهێنەری بۆری تۆماو یا هێلکەدان

varicolored (vâr′i-kul′ērd), *adj.* (۱) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ.

(۲) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن؛ جیا جیا.

varicose (var′ə-kōs′), *adj.* (۱) فراوان بوو و پێچاوپێچ (بۆری خوێنهێنەر)؛ کشاو: *(~ veins)* .

(۲) خوێنهێنەرەکانی فراوان بوون یا کشاوون

(۳) ئاوسێنەر.

varicosis (var′ə-kō′sis), *n.* فراوان بوون یا کشان و پێچ خواردنی خوێنهێنەر.

varicosity (var′ə-kos′ə-ti), *n.* (۱) varicosis .

(۲) (ا) کشان یا ئاوسانی خوێنهێنەر. (ب) تووش بوونی ئەم نەخۆشی‌یە

varicotomy (var′ə-kot′ə-mi), *n.* دەرهێنان یا بنەبڕکردنی خوێنهێنەری کشاو (نەشتەرگەری).

varied (vâr′id), *adj.* (۱) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاواز؛ جۆرەها.

(۲) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ (۳) گۆڕاو؛ دەستکاری کراو.

-variedly *(adv.).*

varicgate (vâr′i-ə-gāt′, vâr′i-gāt′), *v.t.* (۱) ڕەنگ گۆڕین؛

هەمەڕەنگ کردن؛ ڕەنگاوڕەنگ کردن؛ شێوە گۆڕین بە هێڵی ڕەنگاوڕەنگ پیاهێنان (٢) حۆراوجۆرکردن؛ هەمەجۆرکردن.

variegated (vâr′i-ə-gāt´id, vâr′i-gāt´id), *adj.* (١) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ خاڵ خاڵ (٢) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا.

variegation (vâr´i-ə-gā′shən), *n.* (١) هەمەڕەنگ کردن؛ هەمەجۆرکردن (٢) هەمەڕەنگی؛ ڕەنگ جۆراوجۆری.

varietal (və-rī′ə-t'l), *adj.* جۆری؛ چەشنی؛ تایبەتی بە جۆرە زیندەوەرێک یا توخمێک *(~ name)* .

variety (və-rī′ə-ti), *n.* (١) جۆراوجۆری؛ هەمەجۆری؛ جیاوازی (٢) کۆمەڵی جۆراوجۆر یا جیاواز؛ جۆرەها *(There is a ~ of items in the shop.)* (٣) جۆر؛ بابەت؛ چەشن: *(a ~ of grapes, tomatoes, pigeons, etc.)* (٤) توخمی زیندەوەر؛ جۆر (٥) [British] variety show .

variety show, ئاهەنگی جۆراوجۆر (کە سەماو گۆرانی و شانۆنامەی کورت و پێکەنینباوی و... هتد تێدایە).

variform (vâr′ə-fôrm´), *adj.* هەمەشێوە.

variola (və-rī′ə-lə), *n.* = smallpox.

variolar (və-rī′ə-lēr), *adj.* = variolous.

variolate (vâr′i-ə-lāt´), *adj.* گونج؛ کونج کونج؛ ناوڵاوی؛ ناوڵەدار *v.t.* ناوڵە کوتان

variole (vâr′i-ōl´), *n.* کونجی؛ کونج؛ نیشانەی وەک ناوڵە

variolite (vâr′i-ə-līt´), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنی کونج کونجە.

varioloid (vâr′i-ə-loid´), *adj.* لە ناوڵە دەچێت؛ ناوڵەیی. *n.* ناوڵەیەکی سووکە تووشی ئەوانە دەبێت کە دەکوترێن بۆ ناوڵە یا لەوەوپێش ناوڵەیان گرتووە

variolous (və-rī′ə-ləs), *adj.* (١) (/) ناوڵاوی (ب) تایبەتی بە ناوڵە. (٢) کونج؛ کونج کونج

variometer (vâr´i-om′ə-tēr), *n.* پێوەرو بەراوردکەری هێزی موگناتیسی لە شوێنی جۆراوجۆری سەرزەمین.

variorum (vâr´i-ôr′əm, vā´ri-ō′rəm), *n.* (١) بەرگی کتێبێک یا دەقی بەرهەمی نووسەرێکی کلاسیکی بە تێبینی چەند ڕەخنەگرو زانایەکەوە. (٢) بەرگی چەند دەقێکی جیاوازی بەرهەمی نووسەرێکی کلاسیکی.

various (vâr′i-əs), *adj.* تایبەتی بە بەرگی کتێبێک یا بەرهەمێکی وەها: *(The ~ edition of Shakespeare)* (١) (/) جیا جیا؛ جیاواز. (ب) جۆراوجۆر؛ هەمەجۆر. (٢) گەلێک؛ چەندەها؛ زۆر: *(~ sections of the country)* . (٣) فرە بەهرە؛ فرە توانا. (٤) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ: *(birds of ~ plumage)* . (٥) هەموو بە جیا جیا؛ یەکە یەکە: *(~ club members)* . (٦) [Archaic]، بگۆڕ؛ هەمیشە گۆڕاو.

-variously *(adv.)*; **variousness** *(n.)*.

varix (vâr′iks), *n.* (١) بۆری خوێنی فراوان بوو یا کشاوو پێچ خواردوو (بەتایبەتی خوێنهێنەر). (پێشی دەوترێ: " varicose vein "). (٢) هێڵی پەراسوویی قاوغی قاقلەجنۆکە.

varlet (vär′lit), *n.* [Archaic], (١) بەردەست؛ نۆکەر (٢) بەردەستی سوارچاک. (٣) کەسێکی زۆڵو ناپاک؛ بەدکار.

varletry (vär′lit-ri), *n.* [Archaic], (١) نۆکەران؛ چینی نۆکەران (٢) جەماوەری پووتەو پووتەی سەرکێشو ناشووبگێڕ.

varmint, varment (vär′mənt), *n.* [Dial. or Colloq.], (١) جانەوەری زیانبەخش (٢) مرۆڤی پیسو بۆگەن.

varnish (vär′nish), *n.* (١) وارنیش نۆیەی سافو لووس کردنی تەختەو کانزا؛ نۆیەی پووکەشی کردن. (٢) بریسکەی پووی سافو لووس کراو. (٣) پووکەش؛ پووانەت.

(١) (/) وارنیش لێدان؛ وارنیش تێهەڵسوون. (ب) سافو لووس کردن؛ *v.t.* بریسکاندنەوە؛ بریقاندنەوە. (٢) پووکەش کردن؛ جوان کردن؛ پازاندنەوە

varnish tree, داری وارنیش: دەختێکە لە ئاووگەکەی وارنیش دروست دەکرێت.

varsity (vär′sə-ti), *n.* (١) تیپی وەرزشی نوێنەری زانکۆ یا قوتابخانەیەک. (٢) [British Colloq.]، زانکۆ؛ زانستگا.

adj. تایبەتی بە تیپی وەرزش و پێشبڕکێی زانکۆو قوتابخانە.

varous (vâr′əs), *n.* چەمانەوەی لاق.

vary (vâr′i), *v.t.* (١) گۆڕین. (٢) جیاوازی تێخستن؛ گۆڕین؛ هەمەجۆرکردن: *(The doctor told him to ~ his diet.)*

v.i. (١) گۆڕان؛ گۆڕان بەسەردا هاتن: *(a ~ing society)* . (٢) جیاواز بوون لە: *(Prices ~ from one shop to another.)* (٣) (from ~)، لادان لە توخمی خۆ؛ جیاوازی پیشاندان لەگەڵ توخمی خۆدا. (٤) هەمەجۆر بوون. (٥) نرخ گۆڕان بە پاستەوانەیی یا پێچەوانە بە هەمان پادە (بیرکاری).

vas (vas), *n.* بۆری لەش.

vascular (vas′kyoo-lēr), *adj.* (١) (/) هی بۆری خوێن یا لەمف. (ب) هی جۆری ئاووگ (ڕووەکناسی). (٢) چالاک؛ چوست و چالاک؛ بەتین.

vascular tissue, شانەی بۆری ئاووگ لە ڕووەکدا.

vasculum (vas′kyoo-ləm), *n.* سندوقێکی کانزاییە بۆ نموونەی ڕووەک تێدا کۆکردنەوە.

vas deferens, بۆری تۆماو (لە گونەوە بۆ کێر).

vase (vās, vāz), *n.* گوڵدان.

vasectomy (vas-ek′tə-mi), *n.* دەرهێنان یا بڕینی بۆری تۆماو (نەشتەرگەری).

vaselin (vas′ə-lēn´, vas′'l-in), *n.* ڤازلین: مەلحەمێکە بۆ چەورکردن.

vaso- (vas′ō, vas′ə), *Also* **vas,** پێشگرێکە بەمانای: (١) بۆری خوێن *(vasomotor)* (٢) بۆری تۆماو: vas deferens . (٣) vasomotor

vasoconstriction (vas´ō-kən-strik′shən), *n.* کرژبوونی بۆری خوێن.

vasoconstrictor (vas´ō-kən-strik′tēr), *n.* بۆری خوێن کرژکەر (هەستەدەمار، دەرمان).

vasodilation (vas´ō-dī-lā′shən), *n.* فراوان بوون یا کشانی بۆری خوێن.

vasodilator (vas´ō-dī-lā′tēr, vas´ō-di-lā′tēr), *n.* بۆری خوێن فراوانکەر (هەستەدەمار، دەرمان).

vasomotor (vas´ō-mō′tēr), *n.* پێکخەری کرژبوون و فراوان بوونی بۆری خوێن (هەستەدەمار، دەرمان).

vassal (vas′'l), *n.* (١) مسکێن؛ جووتیارێکە زەوی بە کرێ دەگرێ لە دەرەبەگ. (٢) ژێردەستە؛ خواردەستە. (٣) (/) بەردەست؛ نۆکەر. (ب) کۆیلە؛ بەندە؛ بەند.

adj. (١) مسکێنی. (٢) چاوشۆڕ؛ سەرشۆڕ؛ ژێردەستە.

vassalage (vas′'l-ij), *n.* (١) مسکێنێتی؛ مسکێنی. (٢) ئەو ئیش و کارو خزمەتەی کە لەسەر مسکێنە بۆ دەرەبەگی بکات. (٣) بەردەستی؛ ژێردەستی؛ بەندەگی. (٤) ئەو زەوی وزارەی دەرەبەگە کە بەدەست جووتیارەوەیە بە کرێ. (٥) مسکێن بە گشتی؛ دەستەی جووتیارانی دەرەبەگ.

vast (vast, väst), *adj.* (١) زل؛ گەورە؛ مەزن. (٢) فراوان؛ گەورە. (٣) زۆر (ژمارە، هەند)؛ فرە: *(a ~ number of them)* . (٤) زۆر (پادە، پلە)؛ ئێجگار زۆر: *(~ knowledge)* .

n. [Poetic], شوێنێکی گەورە یا فراوان.
-vastly *(adv.)*; vastness *(n.)*.
vastitude (vas′tə-tōōd´, väs′tə-tūd´), ***n.*** *Also* vastity, -(١) گەورەیی؛ ڕل؛ فراوانی؛ مەزنی. (٢) جێیەکی زۆر گەورەو فراوان.
vasty (vas′ti, väs′ti), ***adj.*** [Archaic], = vast.
vat (vat), ***n.*** (١) تەشتێکی گەورە یا بەرمیلێکە بۆ کانزا شۆردنەوەو خوم گرتنەوەو شەراب گرتنەوەو پێستە خۆش کردن بەکاردێت. (٢) خوم.
v.t. (١) لە تەشت یا بەرمیلێکی وەها هەڵگێشان.
(٢) خوم کردن؛ لە خوم هەڵگێشان.
vatic (vat′ik), ***adj.*** *Also* vatical, پێغەمبەری؛ تایبەتی بە پێغەمبەر
Vatican (vat′i-kən), ***n.*** ڤاتیکان (١) نشینگای پاپا لە شاری " ڤاتیکان " لە ڕۆما (ب) ڕژێم یا فەرمانڕەوایی پاپا.
vaticinal (və-tis′ə-n'l), ***adj.*** هی پێشبینی
vaticinate (və-tis′ə-nāt′), ***v.t. & v.i.*** پێش بینین؛ پێشبینی کردن؛ نوقڵاندن
-vaticinator *(n.)*.
vatication (vat´ə-si-nā′shən), ***n.*** (١) پێشبینی؛ نوقڵاندن.
(٢) پێش بینین؛ پێشبینی کردن؛ نوقڵاندنەوە.
vaudeville (vōd′vil, vô′də-vil), ***n.*** (١) خۆنوواندنێکی هەمەچەشنی سەر شانۆیە (کە سەماو گۆرانی و شانۆگەری کورتی تێدایە).
(٢) [Rare]. شانۆگەریەکی پێکەنینئاوی یە ئاوبەناو بە گۆرانی و سەماوە.
(٣) [Obs.]. گۆرانیەکی لاقرتی یە (لە بابەت باسێکی هاوچەرخەوە).
-vaudevillian *(n.)*.
vault (vôlt), ***n.*** (١) تاق. (٢) گوومەز. (٣) ژێرزەمین؛ سارداو.
(٤) گۆڕستانی ژێر زەمین.
(٥) قاسە؛ قاسەخانەی بانق؛ گەنجینەی پارەو شتی بەنرخی تری بانق.
(٦) ئەشکەوتێکی ژێرزەمینی بنمیچ وەک تاق. (٧) ئاسمان.
(٨) کاسەی سەر.
v.t. (١) تاق بەسەردا دروستکردن (٢) وەک تاق دروستکردن.
v.i. وەک تاق چەمیەوە
vault (vôlt), ***v.i.*** بازدان؛ قەڵەمبازدان؛ خۆهەڵدان.
v.t. (١) بازد بەسەردا دان. ***(He ~ed the fence.)***.
(٢) خۆهەڵدانە سەر پشتی ئەسپ
n. (١) بازد؛ بازدان؛ خۆهەڵدان. (٢) بازدی ئەسپ
vaulted (vôl′tid), ***adj.*** (١) لە تاق دەچێت
(٢) سەربانەکەی وەک تاق یا گوومەزە.
vaulter (vôl′tēr), ***n.*** بازدەر (بەتایبەتی بە دار لە بۆربۆزێنی بازدی بەرز).
vaulting (vôl′tiŋ), ***n.*** (١) تاقکاری؛ تاق دروستکردن
(٢) کەوانەی تاق. (٣) تاق بەگشتی
vaulting (vôl′tiŋ), ***adj.*** (١) بازدەر؛ بازد بەسەردا دەر.
(٢) لە پادە بەدەر؛ نێچگار زۆر. ***(~ ambition)***.
(٣) لە بازددانا بەکاردەهێنرێت؛ هی بازدان. ***(a ~ pole)***.
vaulting horse, کەری جیمناستیک
vaunt (vônt, vänt), ***v.i.*** خۆهەڵکێشان؛ فشەکردن
v.t. خۆ پێوە هەڵکێشان؛ شانازی پێوەکردن؛ پێوە نازین
n. خۆهەڵکێشان؛ شانازی؛ فشە؛ فیشال.
-vaunter *(n.)*; vaunteringly *(adv.)*.
vaunt-courier (vänt′koor′i-ēr), ***n.*** (١) [Obs.]. سەربازی پێشەنگ. سەربازێکە لەپێش لەشکرەوە دەنێررێت. (٢) پێشڕەو؛ پێشەنگ؛ مژدەبەر؛ ڕێ خۆشکەرەوە.
vavasor (vav′ə-sôr´), ***n.*** *Also* vavasour, سەرکاری دەرەبەگ
V-Day (vē′dā′), ***n.*** = Victory Day. ڕۆژی سەرکەوتن
veal (vēl), ***n.*** (١) گۆشتی گوێرەکە.
(٢) [Now Rare]. گوێرەکەی سەربڕین؛ گوێرەکەی بەخێوکراو بۆ گۆشت.

(پێشی دەوترێ: " vealer ").
vection (vek′shən), ***n.*** نەخۆشی گرتن لە کەسێکی ترەوە.
vector (vek′tēr), ***n.*** (١) ژمارەی ئاراستەیی (بەتایبەتی کە جێی دوو شت پیشان بدات لە هەوادا) (بیرکاری). (٢) پێڕەوی فڕۆکەو مووشەک
(٣) مێزی پاڵنەر.
(٤) مێرووی میکرۆب هەڵگر؛ جانەوەری میکرۆب گوێزەرەوە.
-vectorial *(adj.)*.
Veda (vā′də, vē′də), ***n.*** ڤیدا: کتێبی ئایینی هیندی (یەکێکیان یا هەر چواریان).
Vedanta (vi-dän′tə, vi-dan′tə), ***n.*** ڤیدانتا: فەلسەفەی هیندی (لەسەر کتێبی " ڤیدا " دانراوە).
V-E Day (vē′ē´), = Victory-in-Europe Day. ڕۆژی سەرکەوتن لە ئەورووپادا (بەسەر نازیەکاندا لە شەڕی جیهانی دووەمدا کە ڕێکەوتی ٨/٥/١٩٤٤ ز).
Vedda, Veddah (ved′ə), ***n.*** ڤیدا: یەکێکە لە خەڵکە بنەڕەتیەکانی سیلان.
vedette (vi-det′), ***n.*** *Also* vidette, (١) پاسەوانی دیدەوانی سوارەی لەشکر؛ یاساوڵی سوارەی سوپا. (٢) بەڵەمی پاسەوان؛ بەڵەمی دیدەوان (هەروەها " vedette boat ").
Vedic (vā′dik, vē′dik), ***adj.*** ڤیدایی؛ تایبەتی بە ڤیدا.
n. ڤیدیک: ئەو زمانەیە کە " ڤیدا " ی پێ نووسراوە (کە بریتیە لە " سانسکریت " ی کۆن). (پێنجەم ووشەی پێشوو ببینە).
vee (vē), ***n.*** (١) تیپی " V ". (٢) [Colloq.]، پێنج دۆلاری.
adj. لە " V " دەچێت.
veep (vēp), ***n.*** [Slang], = vice president.
veer (vēr), ***v.i.*** (١) لادان؛ لە ڕێ لادان. ***(to ~ to the right)***.
(٢) هەڵوێست گۆڕین؛ ڕێباز گۆڕین.
(٣) ڕوو یا ڕێڕەو گۆڕین (یا)؛ بەرەو لایەکی تر هەڵکردن.
(٤) لادانی کەشتی؛ ڕوو یا ڕێڕەوی کەشتی گۆڕین.
v.t. (١) لادان؛ ڕێ یا ڕێڕەو گۆڕین. (٢) کەشتی لادان؛ ڕووی کەشتی گۆڕین.
n. لادان؛ لە ڕێ لادان؛ ڕێڕەو گۆڕین.
veer (vēr), ***v.t. & v.i.***, (~ out), شل کردنەوە (پەت، گوریس، زنجیر)؛ درێژکردنەوە.
veery (vēr′i), ***n.*** ڕیشۆڵەی نەمەریکی.
vegetable (vej′tə-b'l, vej′i-tə-b'l), ***n.*** (١) سەوزە؛ سەوزی. (٢) ڕووەک؛ گژوگیا (٣) کەسێکە کە مێشکی نەخاتە کار و ژیانێکی بێ گۆڕین و مردووانە بژی (وەک نەخۆشی کەفتەکار یا کەسێکی مێشک سووک).
adj. (١) لە ڕووەک دەرهێنراو؛ ڕووەکی؛ سەوزە. ***(~ oil)***.
(٢) لە توخمی ڕووەک یا سەوزەیە. ***(the ~ kingdom)***.
(٣) ووشک و ناخۆش و مردووانە (ژیان). ***(to lead a ~ existence)***.
vegetable kingdom, جیهانی ڕووەک؛ توخم یا بابەتی ڕووەک؛ ڕووەک بەگشتی.
vegetable oil, ڕۆنی ڕووەک؛ ڕۆنی سەوزە.
vegetable plate, قاپە سەوزە؛ قاپی خواردەمەنی بێ گۆشت.
vegetable tallow, پیوی ڕووەک: چەورییەکە لە هەندێ ڕووەک دەردەهێنرێت و دەکرێت بە سابوون و مۆم.
vegetable wax, مێزی ڕووەک: مێزێکە لە هەندێ دارخورما دەردەهێنرێت و مۆمی لێ دروست دەکرێ.
vegetal (vej′ə-t'l), ***adj.*** (١) ڕووەکی؛ گژوگیایی.
(٢) vegetative # 2.
vegetarian (vej´ə-târ′i-ən), ***n.*** سەوزەخۆر (مرۆڤ)؛ گۆشت نەخۆر؛ کەسێکی گۆشت نەخۆر.
adj. (١) تایبەتی بە سەوزەخۆر؛ هی گۆشت نەخۆر؛ گۆشت نەخۆر.
(٢) لە سەوزە یا گژوگیا پێکهاتوو؛ بێ گۆشت: ***(a ~ diet, meal, etc.)***.
vegetarianism (vej´ə-târ′i-ən-iz'm), ***n.*** سەوزەخۆری؛

گۆشت نەخۆری؛ گژوگیا خواردن.

vegetate (vej′ə-tāt′), *v.i.* ١ وەکو ڕووەك گەورەبوون. ٢ بەرەسەندن (مێخەکەو بریتی تر). ٣ ژیانێکی بۆشو بێ مێشك بەکارهێنانو تەمەڵانە بردنەسەر؛ هیچ نەکردن. *(~ing in a stagnant society; They just sit home and ~ .)*

vegetation (vej′ə-tā′shən), *n.* ١ وەك ڕووەك گەورەبوون. ٢ شێنایی؛ سەوزایی؛ سەوزی سەروشت؛ گژوگیا؛ ڕووەکی ناوچەیەك بەگشتی. ٣ ژیانی تەمەڵی و بێرنەکردنەوەو هیچ نەکردن. ٤ بڕین؛ زیادە گۆشت؛ شتێکی ناشایی لە لەشدا پەیدابوو.

vegetative (vej′ə-tā′tiv), *adj.* ١ ڕووەکی؛ گژوگیایی؛ تایبەتی بە ڕووەك. (ب) تایبەتی بە ڕووەك گەورەبوون. ٢ بەرەسەندوو؛ بۆی هەیە گەورە ببێت. ٣ تایبەتی بە گەورەبوونی ڕووەك نەك بە چاك کردن یا لەبەکدان. ٤ هیچ نەکردوو؛ نەبزواو؛ بزگەن کردوو (لەبەر دانیشتن و هیچ نەکردن). *(a ~ life or existence)*

vegetive (vej′ə-tiv), *adj.* = vegetative.

vehemence (vē′ə-məns), *n.* *Also* **vehemency**. توندوتیژی؛ هێز؛ توندی؛ تین؛ جۆش. *(the ~ of the attack)* .

vehement (vē′ə-mənt), *adj.* ١ توندوتیژ؛ توند؛ بەتین. *(a ~ defence; a ~ denial of the charges)* ٢ بەجۆش؛ بەسۆز؛ گەرم؛ بەپەرۆش. *(a ~ desire)* . ٣ تایم. *(a ~ wind)* .

-vehemently *(adv.).*

vehicle (vē′ə-k'l), *n.* ١ هۆی هاتوچۆی ڕەوڕەوەدار؛ هۆی گواستنەوەی پێچەکەدار؛ مەکینەی پێچەکەدار؛ ئوتومبیل. ٢ هۆی ڕاگەیاندن. *(a ~ for ideas, communication, etc.)* . ٣ شلەیەکی شیرینە دەرمانی تێکەڵو دەکرێت و دەدرێت بە نەخۆش. ٤ شلەیەکی وەك ڕۆن یا ئاو ڕەنگی تێدا دەگیرێتەوە بۆ نیگارکێشان.

vehicular (vē-hik′yoo-lēr), *adj.* ١ بۆ ئوتومبیل کراو. *(a ~ tunnel)* ٢ بە ئوتومبیل کراو. *(~ manslaughter)* . ٣ بڕ ڕاگەیەنەر.

veil (vāl), *n.* ١ بەچە؛ ڕووپۆش؛ تارا. ٢ بەردە (٣) پەردە (مەجاز). *(a ~ of mist; a ~ of silence)* . ٤ velum (٥) . caul .[Dial] ٦ سەرپۆشی پەرستار.

v.t. ١ بەچەگرتنەوە. (٢) داپۆشین؛ شاردنەوە.

take the veil, بوون بە پەرستار.

veiled (vāld), *adj.* ١ ڕووپۆش؛ پەچە بەسەر؛ پەچە دەگرێتەوە. ٢ شاراوە؛ داپۆشراو؛ پەردەدار؛ ناڕاستەوخۆ. *(a ~ threat)* .

veiling (vāl′iŋ), *n.* ١ ڕووپۆشین؛ پەچەگرتنەوە؛ داپۆشین. ٢ بەچە؛ ڕووپۆش؛ پەردە. (٣) قوماشی تەنکی پەچە.

vein (vān), *n.* ١ خوێنهێنەر. (ب) دەماری خوێن؛ بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن. (٢) پەراسوو یا دەماری باڵی جانەوەر. ٣ دەماری گەڵا. (٤) دەماری مەڕمەڕ یا دار. (٥) دەمارە کانزا. ٦ ڕەگ؛ دەمار؛ نیشانەی تایبەخۆ. *(There was a ~ of humor in his essay.)* ٧ ئاری سەردەمی هەستو مێشك. *(Let me speak in a serious ~ .)* .

v.t. ١ هێڵ پێداهێنان؛ نیشانەکردن بە هێڵ. (٢) تەرز فرێدان.

veined (vānd), *adj.* ڕەگاری (وەك مەڕمەڕ)؛ دەماراوی.

veining (vān′iŋ), *n.* نەخشەی دەمار (گەڵا، باڵی جانەوەر).

veinlet (vān′lit), *n.* دەمارە باریکە یا بچکۆلە (گەڵا، باڵی جانەوەر).

veinstone (vān′stōn′), *n.* gangue.

veiny (vān′i), *adj.* دەماراوی (مەڕمەڕ)؛ دەمارداری. *(a ~ hand)* .

vela, *plural of* velum.

velamen (və-lā′mən), *n.* پەردە (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

velar (vē′lēr), *adj.* (١) پەردەیی. (ب) تایبەتی بە ئاسمانەی نەرمی دەم یا مەڵاشوو. (٢) تایبەتی بە دەنگێك کە لە پەکدانی پشتەوەی زمان و مەڵاشوو پەیدادەبێت (وەك " g " و " k " لە ووشەکانی " good " و " cup " دا). (دەنگناسی)

n. دەنگێکی وەها. (هەروەها پێشی دەوترێ: " guttural ").

velarium (və-lâr′i-əm), *n.* چەتری گەورەی سەر شانۆ یا یاریگای پۆمای کۆن.

velarize (vē′lēr-īz′), *v.t.* بێژانی دەنگێك بە پشتی زمان و لە مەڵاشوو دان (دەنگناسی).

velate (vē′lāt, vē′lit), *adj.* پەردەدار (زیندەوەرزانی).

veld, veldt (velt, felt), *n.* لەوەڕگای بێ دارو درەخت؛ دەشتی گژوگیایاوی.

veliation (və-lī′ə-shən), *n.* (١) بەیەکداکێشان؛ بەیەکداهاتن. (٢) ناکۆکی؛ ناڕێکی.

velleity (və-lē′ə-ti), *n.* (١) ناڕەزووی کەم یا سارد. (٢) ناڕەزوویەکە کە کرداری لەگەڵ نەبێ.

vellicate (vel′ə-kāt′), *v.t.* ڕاتەکاندن؛ ڕاکێشان؛ قرتاندن؛ نقورچ لێگرتن؛ لێکردنەوە.

v.i. فڕین (ماسولکەی دەموچاو... هتد).

-vellication *(n.).*

vellum (vel′əm), *n.* (١) پێستەی تەنك بۆ نووسین یا بەرگی کتێب؛ کاغەزی پێستە. (٢) دەستنووسێکی لەسەر پێستە نووسراو. (٣) کاغەزی پێستەیی.

adj. وەك پێستەی نووسین یا بەرگ تێگرتن؛ پێستەیی.

veloce (və-lōs′), *adv.* خێرا (فەرمانی سەرتیپی مۆسیقا).

velocipede (və-los′ə-pēd′), *n.* (١) پاسکیل. (٢) پاسکیلی سێ پێچکەی منداڵان. (٣) گالیسکەیەکی دەستی سەر هێڵی ئاسنە.

velocity (və-los′ə-ti), *n.* (١) خێرایی (دەنگ، ڕووناکی، با)؛ تیژڕەوی. *(the ~ of sound, the wind, etc.)* . (٢) خێرایی (ڕوودان). *(the ~ of historical change)* (٣) دووری بڕیاو لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

velours, velour (və-loor′), *n.* قیلوور: جۆرێکە لە قەیفە یا مەخمەڵ.

velum (vē′ləm), *n.* (١) پەردە (زیندەوەرزانی). (٢) . soft palate قیلوور: جۆرێکە لە قەیفە یا مەخمەڵ.

velure (və-loor′), *n.* [Obs.], (هەروەها " velours ").

velutinous (və-lōō′t'n-əs), *adj.* قەیفەیی (زیندەوەرزانی)؛ مەخمەڵی؛ بە گەندەمو داپۆشراو.

velvet (vel′vit), *n.* (١) قەیفە؛ مەخمەڵ. (٢) شتێکی ڕوو قەیفەیی. (٣) نەرمی. (٤) تووکی نەرمی شاخی تازەی ئاسك. (٥) [Slang]، قازانج؛ دەسکەوتی ئاسان.

adj. (١) قەیفەیی؛ مەخمەڵی؛ قەیفە. (٢) نەرم؛ نەرمونۆڵ؛ لووس.

velveteen (vel′və-tēn′), *n.* (١) قوماشی لۆکەی قەیفەیی؛ قوماشی قەیفەیی. (٢) (*pl.*) ، جلی لەم قوماشە دروستکراو (بەتایبەتی پانتۆڵ).

velvety (vel′vi-ti), *adj.* (١) قەیفەیی؛ مەخمەڵی؛ نەرم؛ نەرمونۆڵ. (٢) خۆش (تام)؛ تیژو تاڵ نەبێ.

vena (vē′nə), *n.* [L.], *pl.* venae, = vein.

vena cava, خوێنبەری بۆش: یەکێکە لەو دوو بۆریەیە گەورەیەی خوێن دەبات بۆ دڵ.

venal (vē′n'l), *adj.* (١) (ا) بەرتیل خۆر. *(a ~ judge)* . (ب) خۆفرۆش. (٢) بە پارە دەکڕێت یا دەست دەکەوێت؛ بە پارەیە؛ بە پارە دەکڕێت نەك بە لێهاتوویی. *(~ acquitals; ~ services)*

(٣) چەوت؛ پیس؛ بە بەرتیل دەربوات بەڕێوە؛ بۆگەن.
(~ government; ~ agreements)
-venally *(adv.)*.

venality (vē-nal′ə-ti), *n.* (١) بەرتیل خواردن؛ بەرتیل خۆری (٢) خۆفرۆشتن؛ خۆفرۆشی؛ ناپاکی.

venatic (vē-nat′ik), *adj. Also* **venatical,** (١) تایبەتی بە ڕاو؛ لە ڕاو؛ بەکارهێنراو. (٢) ڕاوچی؛ ڕاوکەر؛ حەز لە ڕاوکەر. (٣) بە ڕاو ژیاو

venation (vē-nā′shən), *n.* (١) ڕەحشە یا شێوەی ڕێکخستنی دەماری گەلا و باڵی جانەوەر (٢) ئەم دەمارانە بەگشتی.

vend (vend), *v.t.* (١) فرۆشتن (٢) هەستو ڕا دەربڕین؛ ڕای خۆ خستنە بەرچاو یا بڵاوکردنەوە (بۆ لێکۆڵینەوە).

v.i. (١) جەرجێتی کردن؛ شت فرۆشتن بە ڕێگاوە. (٢) بازاڕ هەسوون؛ فرۆشران

vendace (ven′dās), *n.* ماسیەکی بچکۆلەی ئاو پرۆبارە

vendee (ven-dē′), *n.* کڕیار؛ پێ فرۆشراو. (هەروەها " buyer ")

vender (ven′dēr), *n.* = vendor.

vendetta (ven-det′ə), *n.* (١) خوێن سەندن؛ تۆڵەی خوێن سەندن. (٢) دوژمنایەتی؛ دوژمنایەتییەکی پیس؛ تۆڵە سەندن؛ تۆڵە؛ کین.

vendibility (ven′də-bil′ə-ti), *n.* فرۆخت؛ بڕەو؛ بازاڕ بوون

vendible (ven′də-b'l), *adj.* (١) دەفرۆشری؛ دەتوانرێ بفرۆشرێ؛ بە فرۆخت (٢) venal

n. فرۆتەنی؛ شتی بە فرۆخت؛ شتی دانراو بۆ فرۆشتن.

vending machine, مەکینەی شت فرۆشتن (وەک پاکەتە جگەرەو قوتووی ساردەمەنی و شیرینی... هتد، پارە دەخرێتە کونی مەکینەکەوەو شتەکە دێتە دەردەوە)

vendition (ven-dish′ən), *n.* فرۆشتن

vendor, vender (ven′dēr), *n.* (١) فرۆشیار؛ فرۆشەر؛ چەرچی؛ vending machine (٢) فرۆشر

venduc (ven-doo′, ven-dū′), *n.* هەراج؛ مەزات

veneer (və-nēr′), *v.t.* (١) داڕو تەختە داپۆشین بە چینێک تەختەی جوان، پلاستیک، یا فۆرمیکا (٢) ڕووکەش کردن؛ بۆیەکردن؛ شتی ناشرین داپۆشین یا شاردنەوە بە شتی جوان.

n. (١) چینە تەختەی تەنکی جوان، پلاستیک، یا فۆرمیکا کە داڕو تەختەی پێ ڕووکەش دەکرێت. (٢) ڕووکەش؛ بۆیە؛ پەردەی ڕووکەش و هەڵخەڵەتێنەر؛ ڕووالەت *(a ~ of culture)*

veneering (və-nēr′iŋ), *n.* (١) کەرەسەی ڕووکەش کردن. (٢) ڕووکەش کردن.

venerable (ven′ēr-ə-b'l, ven′rə-b'l), *adj.* (١) ڕۆز بەڕێز؛ بەشکۆ؛ بەڕز *(a ~ scholar)* (٢) پیرۆز *(a ~ monument; ~ relics)* (٣) ماڕناوی پیاوی ئایینی بەڕێزی کڵێسەیە.
-venerability; venerableness *(n.)*; **venerably** *(adv.)*.

venerate (ven′ə-rāt′), *v.t.* ڕۆز ڕێزگرتن؛ پەرستن
(Our people ~ his memory.)
-venerator *(n.)*.

veneration (ven′ə-rā′shən), *n.* (١) ڕۆز ڕێزگرتن؛ ڕێز گیران؛ پەرستن (٢) بەشکۆ ڕێزنکی ئێجگار ڕۆز. (٣) ڕۆز بەڕێز؛ بەشکۆیی؛ پیرۆزی

venereal (və-nēr′i-əl), *adj.* (١) ڕاوڕێیی؛ هی جووت بوون. (٢) لە جووت بوونەوە تووش دەبێت
(Syphilis and gonorrhea are ~ diseases.)
(٣) نەخۆشی جووت بوونێتی.
(a ~ remedy) (٤) بۆ چارەکردنی نەخۆشی جووت بوونە

venereal disease, نەخۆشی جووت بوون (وەک سووزەنەکو فەڕەنگی)

venereology (və-nēr′i-ol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی نەخۆشی جووت بوون.
-venereologist *(n.)*.

venery (ven′ēr-i), *n.* [Archaic], (١) جووت بوون؛ گان. (٢) ڕۆر جووت بوون؛ ڕۆر گان کردن.

venery (ven′ēr-i), *n.* ڕاو؛ ڕاوکردن؛ ڕاوچێتی.

venesection (ven′ə-sek′shən), *n.* = phlebotomy.

venetian blind, پەردەی قینیسی: پەردەیەکی باغەی تیرە تیرەیە دەتوانرێ بەپێی پێویست بکرێتەوە.

venge (venj), *v.t.* = avenge.

vengeance (ven′jəns), *n.* تۆڵە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.
take vengeance upon, تۆڵە (ی خۆ) لێ کردنەوە.
with a vengeance, (١) بە تووندوتیژی؛ بە قایم؛ بە تووندی: *(The rain came down with a vengeance.)* (٢) لە ڕادە بەدەر؛ لێجگار زۆر؛ بێ ئەندازە.

vengeful (venj′fəl), *adj.* (١) تۆڵەسەند؛ قین لە سەک؛ ڕق هەڵگر؛ قینباوی؛ قین لەبەر: *(She has a ~ nature.)*. (٢) قین پیشاندەر؛ هی تۆڵە سەندنە؛ قینانە: *(a ~ act)*. (٣) لە ڕووی تۆڵە سەندنەوە کراوە؛ بە قینەوە کراو: *(a ~ killing)*
-vengefully *(adv.)*; **vengefullness** *(n.)*.

venial (vē′ni-əl, vēn′yəl), *adj.* (١) دەبەخشرێت (گوناە)؛ لێخۆشبوونی بۆ هەیە؛ سووک: *(a ~ sin)*. (٢) چاوی لێ دەپۆشرێت؛ بچووک؛ کەم؛ هیچوپووچ: *(a ~ error, offence, etc.)*
-veniality; venialness *(n.)*.

venial sin, گوناهی سووک؛ گوناهی بەخشراو (خاچ پەرستی).

venipuncture (ven′i-puŋk′chēr), *n.* کون کردنە دەماری خوێنهێنەر (بۆ خوێن لێ گرتن یا خواردەمەنی دان بە نەخۆش... هتد).

venire facias, فەرمانێکی دادگایە بۆ چەند کەسێک کە ببنە سوێندخوار.

venireman (vi-nī′ri-mən), *n.* کەسێکە کە داوای لێ کراوە بە فەرمانی دادگا کە ببێ بە سوێندخوار.

venison (ven′i-z'n, ven′i-s'n), *n.* (١) گۆشتی ئاسکو بەرانە کێوی. (٢) [Archaic]، گۆشتی نێچیر.

venom (ven′əm), *n.* (١) ژەهری مارو دووپشکو... هتد. (٢) [Rare]، ژەهر؛ زەهر. (٣) کینە؛ ڕق؛ قین.

venomous (ven′əm-əs), *adj.* (١) ژەهردار؛ ژەهراوی: *(a ~ snake)* (٢) کینەدار؛ قینباوی؛ ڕقاوی؛ پیس؛ ژەهراوی: *(a ~ remark)*
-venomously *(adv.)*; **venomousness** *(n.)*.

venose (vē′nōs), *adj.* = venous.

venostasis (vē′nəs-tə′sis), *n.* وەستان یا هێواش بوونەوەی خوێن لە دەماری خوێنهێنەردا (نەخۆشی).

venous (vē′nəs), *adj.* (١) هی دەماری خوێنهێنەر؛ دەماری. (٢) دەماراوی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی). (٣) تایبەتی بە خوێنی ناو (دەماری) خوێنهێنەر، واتە، پیس: *(~ blood)*.
-venosity *(n.)*.

vent (vent), *n.* (١) دەرچوون؛ دەربڕین؛ چوونە دەرەوە. (٢) دەربڕین؛ لە دڵی خۆ دەرکردن: *(to give ~ to emotion)* (٣) کون؛ دەرگا؛ کەلەبەر؛ باکێش؛ کڵاوپۆژنە؛ پەنجەرە. (٤) کونی ئاگرپژێن. (٥) درزی پشت قنگی چاکەت. (٦) کونی قنگی باڵندەو گیانەوەری خشۆکو ماسی.

v.t. (١) دەرگا بۆ کردنەوە؛ کون تێکردن؛ ڕێی چوونە دەرەوە بۆ کردنەوە (٢) ڕێ دان بۆ چوونە دەرەوە (دووکەڵ، هەوای پیس). (٣) هەست دەربڕین *(to ~ one's anger)*. (٤) ڕای خۆ دەربڕین یا بڵاوکردنەوە.

ventage (ven′tij), *n.* (١) کونی بجکۆلە. (هەروەها " vent " ی). (٢) کونی شمشاڵو نای.

ventail (ven′tāl), *n.* بێشی کلاوزرێ (کە دەتوانرێ بکرێتەوە و داخرێ).

venter (ven′tĕr), *n.* (١) ووزگ؛ سك. (ب) منداڵدان. (ج) بەشی دەرپۆقیوی ماسولکە. (٢) ئەندامی هەوکردوو. (٣) سکی دایك یا ژن؛ دایك.

ventiduct (ven′ti-dukt´), *n.* بۆری هەواکێش.

ventilate (ven′t'l-āt´), *v.t.* (١) هەوا گۆڕین؛ هەوا تازەکردنەوە. (٢) ڕێی چوونە دەرەوە دان (هەوای پیس، دووکەڵ... هتد). (٣) هەڵخستن لەبەر هەوا؛ دانەبەر هەوا. (٤) بە ناشکرا باس کردن یا لێکۆڵینەوە (سکاڵا، تەنگوچەڵەمە). (٥) نۆکسجێن کردنە خوێنەوە. (٦) [Obs.]، شەن کردن.

ventilation (ven´t'l-ā′shən), *n.* (١) هەوا گۆڕین؛ هەوا گۆڕکێ؛ هەوا تازەکردنەوە. (٢) هۆی هەوا گۆڕین؛ کەرەسە یا نامێری هەوا تازەکردنەوە.

ventilative (ven´t'l-ā′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە هەوا گۆڕین یا تازەکردنەوە. (٢) هەواگۆڕ؛ هەوا تازەکەرەوە.

ventilator (ven′t'l-ā´tĕr), *n.* پانکە؛ بارەشینی کارەبایی؛ باکێش؛ کونی هەوا گۆڕین؛ هۆی هەوا گۆڕین.

ventose (ven-tōs′), *adj.* [Archaic], تڕکەر؛ تڕن؛ فشەباز؛ قسەی زل کەر

-ventosity *(n.).*

ventral (ven′trəl), *adj.* (١) ووزگی؛ سکی (تونکاری)؛ لە دیوی ووزگەوە (لە مرۆڤدا لە پێشەوەو لە زۆربەی گیانەوەردا لە ژێرەوە). (٢) لە دیوی ناوەوە یا ژێرەوە (پووەکزانی).

-ventrally *(adv.).*

ventral fin, = pelvic fin.

ventricle (ven′tri-k'l), *n.* بۆشایی لەش، بەتایبەتی: (ا) سکۆڵەی دڵ؛ زگۆنە (ب) سکۆڵەی مێشك؛ خانە یا بۆشایی مێشك.

ventricular (ven-trik′yoo-lĕr), *adj.* سکۆڵەیی؛ زگۆڵەیی.

ventricose (ven-tri′kōs´), *adj.* *Also* **ventricous,** (١) ووزگ؛ ووزگ زل (٢) ئاوساو (بەتایبەتی لە یەك لاوە)؛ هەوکردوو.

-ventricosity *(n.).*

ventriculus (ven-trik′yoo-ləs), *n.* (١) ووزگی جانەوەر. (٢) حیکلانە.

ventriloqual (ven-tril′ə-kwəl), *adj.* *Also* **ventriloquial,** تایبەتی بە بە سك قسەکردن؛ بە سك قسەکەر

-ventriloquially *(adv.).*

ventriloquism (ven-tril′ə-kwiz´m), *n.* بە سك قسەکردن؛ قسەکردن بەبێ دەم جوولانەوە هەر وەك ئەو کەسە بە سك قسە بکات.

ventriloquist (ven-tril′ə-kwist), *n.* بە سك قسەکەر. (ووشەی پێشوو ببینە)

-ventriloquistic *(adj.).*

ventriloquize (ven-tril′ə-kwīz′), *v.i.* بە سك قسە کردن. (ووشەی پێشووتر ببینە)

ventriloquy (ven-tril′ə-kwi), *n.* = ventriloquism.

ventro- (ven′trō, ven′trə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) ووزگ؛ سك؛ بەر؛ پێش (ب) ووزگو... ؛ سك و... : *(ventrodorsal)* .

ventrodorsal (ven´trə-dôr′s'l), *adj.* هی سك و پشتی گیاندار؛ تایبەتی بە بەرو پشتی گیاندار.

venture (ven′chĕr), *n.* (١) بڕۆژەیەکی بازرگانی مەترسیدار. (٢) سەرمایەی پارەبازی پێ کراو. (٣) کارێکی مەترسیدار. (٤) ڕێکەوت.

v.t. (١) خستنە مەترسییەوە: *(He ~d his life.)* . (٢) یارەبازی پێ کردن؛ قومار پێ کردن (مەجاز). (٣) ڕیزان؛ پرکێشی کردن؛ دەربڕین لەگەڵ مەترسی ڕەخنەو بەرهەڵستیدا: *(May I ~ an opinion?)*

v.i. ویزان؛ پرکێشی کردن.

venturesome (ven′chĕr-səm), *adj.* (١) چاونەترس؛ چاوقایم؛ ئازا؛ بێباك. (٢) مەترسیدار؛ پڕ مەترسی: *(Auto racing is a ~ sport.)* .

venturi (tube) (ven-toor′i), *n.* بۆری قێنتووری: بۆری ڕێکخستنو پێوانی ڕەوتی شلە لە مەکینەیەکدا.

venturous (ven′chĕr-əs), *adj.* (١) بێباك؛ چاونەترس؛ چاوقایم؛ ئازا. (٢) پڕ مەترسی؛ مەترسیدار.

venue (ven′ū, ven′ōō), *n.* (١) شوێن یا ناوچەی ڕوودانی تاوانێك. (٢) ناوچەی دادگەری تاوانێك (کە دەبێ سوێندخوارەکانیش خەڵکی نەوێ بن). (٣) بڵاوناەی دیاری کردنی ناوچەی دادپرسینێك. (٤) [Rare]، دیاری کردنی شوێنی سوێند لەسەر خواردنی بەڵگەنامەیەك

change of venue, گۆڕین یا گوێزانەوەی ناوچەی دادپرسینێك (نەگەر دادگاکە یا دەستەی سوێندخواران بێ لایەن نەبن):

(The defense lawyers requested a change of venue.)

venule (ven′ūl), *n.* (١) خوێنهێنەرە بچکۆلە؛ دەزوولەی خوێنهێنەر. (٢) دەماری بچکۆلەی باڵی جانەوەر.

-venular *(adj.).*

Venus (vē′nəs), *n.* (١) قینوس: بانوخوای دڵداریو جوانی ڕۆمانەکانی کۆن. (٢) پەیکەری قینوس. (٣) ژنێکی زۆر جوان. (٤) ئەستێرەی بەیان؛ ناهی؛ ئەستێرەی ئێواران؛ ناهید؛ کاروان کوژە؛ دووەم ئەستێرەی گەردۆکە لە خۆرەوەو بە شەوقترین ئەستێرەی گەردۆکە لە کۆمەڵەی خۆردا.

Venus's-flytrap (vē′nəs-iz-flī′trap′), *n.* تەڵەی مێش: پووەکێکی ئەمەریکایی‌یە جانەوەر دەگرێ.

Venus's-hair (vē′nəs-iz-hâr′), *n.* قژە کەنیشك (پووەك)؛ جۆرێکە لە سەرخەس.

veracious (və-rā′shəs), *adj.* (١) ڕاستگۆ؛ ڕاستان؛ سەرڕاست. (٢) ڕاست؛ تەواو.

-veraciously *(adv.)*; **veraciousness** *(n.).*

veracity (və-ras′ə-ti), *n.* (١) ڕاستگۆیی؛ ڕاستانی؛ سەرڕاستی. (٢) ڕاستێتی؛ بێ دروێی. (٣) وردی؛ تەواوی؛ بێ هەڵەیی. (٤) ڕاستی.

veranda, verandah (və-ran′də), *n.* هەیوان؛ دالان؛ تارمە.

verb (vûrb), *n.* کردار (ڕێزمان).

verbal (vûr′b'l), *adj.* (١) بێژەکی؛ بێژەیی؛ تایبەتی بە قسەکردن یا ووتن: *(~ ability)* . (٢) ووشەیی؛ بە ووشە دەربڕاوە: *(a ~ symbol)* . (٣) هەر لە ڕووی ووشەوە:

(a mere ~ distinction between the two concepts)

(٤) ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق: *(a ~ translation)* . (٥) زارەکی؛ زاری؛ بە دەم نەك بە نووسین؛ دەمی:

(a ~ agreement, contract, etc.)

(٦) هەر بە دەم نەك بە کردار: *(a ~ protest)* . (٧) بە زمان؛ بە دەم؛ دەم ڕاست؛ قسەزان؛ زمان پاراو. (٨) (ا) لە کردار دەکات (ڕێزمان)؛ لە کردارەوە وەرگیراوە: *(a ~ noun)* . (ب) کرداری پێ پێك دەهێنرێت (ڕێزمان): *(a ~ prefix)* . ووشەیەکە کە لە کردارەوە وەرگیراوە بەڵام وەك ناو بەکارەدەهێنرێت لە ڕستەدا (ڕێزمان) (وەك ووشەیەك کە " gerund " یا " infinitive " بێ).

verbalism (vûr′b'l-iz′m), *n.* (١) ووتە؛ ووشە. (٢) ووتە یا ڕستەی بێ مانا. (٣) ووتە یا ڕستەی بێ ناوەڕۆك؛ ووتە یا ڕستەیەکە کە گوێ بە مانا نادات، بەڵکو بە شێوەی ووتەکە.

verbalist (vûr′b'l-ist), *n.* (١) وەستای ووشە؛ ووشەزان؛ کەسێکی

لێهاتووە لە هەڵبژاردنو بەکارهێنانی ووشەدا؛ قسەزان؛ زمان پاراو؛ دەم پاست.
(٢) ووشە یەرست؛ کەسێکە کە هەر گوێ بە ووشەو شێوەی ووشە دەدات نەک بە مانا بەختی و خو بیروپرایەی دەری دەبڕێت.

verbalize (vûr′b'l-īz′), *v.t.* (١) دەربڕین. *(Feelings were seldom ~ed.)*
(٢) گۆڕینی بە کردار (ڕێزمان). *(to ~ "butter" into "to butter").*
v.i. (١) هەستو پای خۆ دەربڕین
(٢) زۆرویژی کردن؛ زۆر ووتن؛ درێژەپێدان
-verbalization *(n.)*; **verbalizer** *(n.).*

verbally (vûr′b'l-i), *adv.* (١) ووشە بە ووشە. *(to translate something ~)*
(٢) هەر بە دەم نەک بە پاستی؛ هەر بە قسەی بێ مانا.
(٣) بە ووشە؛ لە ڕێی ووشەوە بە دەم بێ یا بە نووسین
(٤) بە دەم؛ بە زار. *(He agreed to the plan ~ .)*

verbal noun, ناوی کردار (ڕێزمان)؛ ناوێکە لە کردارەوە وەرگیراوەو لە هەندێ ڕووەوە نەرکی وەک کردار دەبینێ. وەک: " walking " و " to err " لەم پستانەدا. *(Walking is healthful. To err is human.)*

verbatim (vêr-bā′tim), *adv.* ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق. *(to repeat something ~)*
adj. ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق. *(a ~ recounting of the events)*

verbena (vêr-bē′nə), *n.* مینا؛ شاپسەند؛ ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە

verbiage (vûr′bi-ij), *n.* (١) درێژدێری؛ زۆرویژی؛ قسە درێژکردنەوە
(٢) جۆری ووشەی بەکارهێنراو لە هەستو دەربڕیندا؛ زمان؛ چۆنێتی ووشە بەکارهێنان.

verbify (vûr′bə-fī′), *v.t.* کردن بە کردار (ڕێزمان)؛ ناو بەکارهێنان وەک کردار.

verbose (vêr-bōs′), *adj.* دوورودرێژ؛ زۆرویژ؛ درێژدادڕ؛ چەنەباز؛ زۆربڵێ. *(a ~ report, speech, speaker, writer, etc.)*
-verbosely *(adv.)*; **verboseness** *(n.).*

verbosity (vêr-bos′ə-ti), *n.* دوورودرێژی؛ زۆرویژی؛ درێژدادڕی؛ چەنەبازی؛ زۆربڵێیی.

verboten (fer-bō′tən), *adj.* قەدەغە

verdancy (vûr′d'n-si), *n.* (١) سەوزێتی؛ سەوزی.
(٢) نەشارەزایی؛ نەزانین؛ ساویلکەیی.

verdant (vûr′d'nt), *adj.* (١) سەوز
(٢) بە سەوزایی داپۆشراو؛ سەوز. *(~ fields)*
(٣) نەشارەزا؛ نەزان؛ ساویلکە. *(~ youth)*.

verd antique, مەرمەری سەوزی دەماراوی یا خاڵ خاڵ.

verderer, verderor (vûr′dêr-ēr), *n.* بەرپرسەری دارستانی- پاشایی (لە نیشتگلتەرەی کۆندا)

verdict (vûr′dikt), *n.* (١) بڕیاری دادگا؛ بڕیاری سوێندخواران.
(٢) بڕیار؛ ڕا. *(the ~ of history; The popular ~ was harsh.)*

verdigris (vûr′di-grēs′, vûr′di-gris), *n.* ژەنگ؛ ژەنگی مس.

verdin (vûr′din), *n.* باڵندەیەکی بچکۆلەی سەر زەردە.

verdure (vûr′jêr), *n.* (١) سەوزی (بەتایبەتی ڕەنگی گڕۆگیاو درەخت)
(٢) گڕۆگیاو دارو درەخت؛ ڕووەکی سەوز بەگشتی
(٣) پەرەسەندن؛ گەشە؛ نەشونما. *(the ~ of childhood)*
-verdurous *(adj.)*; **verdurousness** *(n.).*

verecund (ver′i-kund′), *adj.* [Rare], شەرمن؛ بە شەرم

verge (vûrj), *n.* (١) قەراغ؛ لێوار. *(the ~ of a stream, forest)*
(٢) (١) سنوور. ب. شوێنی سنووردار.
(٣) زۆر لێوە نزیک بوون. *(She was on the ~ of hysteria.)*
(٤) دار، کە نیشانەی پلەی بەرزە لەبەردەمی سەرەک قەشەدا هەڵدەگیرێ لە ڕێ ڕۆیشتندا. ٥. دارێکە جووتیاری کرێچی سوێنی لەسەر دەخوارد

لەبەردەمی دەرەبەگەکەیدا.
(٦) قەدی پایەو کۆڵەکە.
v.i. (~ on; ~ upon), لەسەر قەراغ یا لێوار بوون؛ لێوە نزیک بوون؛ هاوسنوور بوون. *(Such talk ~s on the ridiculous.)*.

verge (vûrj), *v.i.* (١) بەرەو ئەوە چوون. *(The economy ~s toward inflation.)*
(٢) داچوون؛ نوقوم بوون؛ بەرەو خواربوونەوە.

verger (vûr′jêr), *n.* (١) هەڵگری گورزی کڵێسە لەبەردەمی سەرەک قەشەوە لە ڕێ ڕۆیشتندا. (٢) [British]، مجەوری کڵێسە؛ کەسێکە کە نیشو کاری هەمەچەشنی ناو کڵێسە دەکات.

veridical (və-rid′i-k'l), *adj.* ڕاستگۆ؛ ڕاستاڵ؛ ڕاست.
-veridicality *(n.).*

veriest (ver′i-ist), *adj.* . *(the ~ nonsense)* ئەوپەڕ؛ گەورەترین.

verifiable (ver′ə-fī′ə-b'l), *adj.* دەسەلمێنرێ؛ ساغ دەکرێتەوە (ڕاستی شتێک)؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە.

verification (ver′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە. (٢) ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێک).
(٣) بەڵگە؛ قەوڵە.
(٤) سوێند لەسەر خواردن (لە دادگا).

verify (ver′ə-fī′), *v.t.* (١) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە.
(٢) ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێک). *(to ~ a statement)*.
(٣) سوێند لەسەر خواردن (لە دادگا)

verily (ver′ə-li), *adv.* [Archaic], (١) بەگەر ڕاستت دەوێت؛ بە ڕاستی (٢) بێ گومان.

verisimilar (ver′′ə-sim′ə-lēr), *adj.* لەوانەیە؛ لە ڕاست دەچێت

verisimilitude (ver′ə-si-mil′ə-tōōd′, ver′ə-si-mil′ə-tud′), *n.* (١) لەوانەبوون؛ بۆمەبوون؛ لە ڕاست چوون
(٢) شتێکی لە ڕاست چوو؛ شتێکی ڕێ تێ چوو.

verism (vêr′iz'm), *n.* ڕاستی پەرستی لە هونەرو وێژەدا.
-verist *(n.)*; **veristic** *(adj.).*

veritable (ver′i-tə-b'l), *adj.* (١) ڕاست؛ دروێ تێدا نییە. *(a ~ tale)*
(٢) تەواو؛ بێ کەمو زیاد؛ ڕاستی. *(He is a ~ tyrant.)*.

veritas (ver′i-tas), *n.* truth.

verity (ver′i-ti), *n.* (١) ڕاستی؛ دروێ تێدا نەبوون؛ ڕاستێتی.
(٢) ڕاستییەک؛ شتێک، بیروڕایەک، یا بڕێبازێکی بە ڕاست دانراو.

verjuice (vûr′jōōs′), *n.* (١) بەرسیلە؛ ئاوی بەرسیلە.
(٢) مۆنی؛ گرژی؛ دەموچاو ترشو تاڵی.

vermeil (vûr′mil), *n.* . vermilion ، [Obs. Or Poetic.] (١) زیوی زەرکەش؛ بروێنزی زەرکەش؛ مسی زەرکەش.

vermi- (vûr′mə), . *(vermicide)* پێشگرێکە بەمانای: کرم.

vermicelli (vûr′mə-sel′i, vûr′mə-chel′i), *n.* فێرمیچێلی: خواردنێکی ئیتاڵیەیە وەک " سپاگێتی " و " مەعکەرۆنی " ، بەڵام باریکترە.

vermicide (vûr′mə-sīd′), *n.* دەرمانی کرم کوژە (بەتایبەتی کرمی ناوسک)

vermicular (vêr-mik′yoo-lēr), *adj.* (١) شێوەو جوواڵانەوەی کرم
لە کرم دەچێت؛ کرمی. (٢) پێچاوپێچ؛ شەپۆڵ؛ وەک کرمو ڕێچکەکەی.
(٣) کرم خواردوو؛ کرم تێداو؛ کرمن.

vermiculate (vêr-mik′yoo-lāt′), *v.t.* بە هێڵی پێچاوپێچ نەخشاندن یا ڕازاندنەوە.
adj. (١) پێچاوپێچ؛ شەپۆڵ؛ وەک ڕێچکەی کرم. (٢) وەک کرم ڕۆیشتوو.
(٣) لاپلاری؛ لاتیلی؛ لابەلا؛ فێڵباز؛ ناڕاستەوخۆ.
(٤) کرم خواردوو؛ کرم تێداو؛ کرماوی.

vermiculated (vêr-mik′yoo-lāt′id), *adj.* = vermiculate.

vermiculation (vêr-mik′yoo-lā′shən), *n.* (١) بزوانی وەک کرم

یا پێچاوپێچ؛ کرژبوون و کشانی پێخۆله. (۲) کرم تێدان؛ کرماوی بوون؛ کرم خواردن. (۳) به نەخش یا هێڵی پێچاوپێچ پازاندنەوە.

vermiform (vûr′mə-fôrm′), *adj.* کرمی؛ لە کرم دەچێت.

vermiform appendix, پێخۆلە کوێرە. (پێشی دەوترێ " appendix " وە " vermiform process ").

vermifuge (vûr′mə-fūj′), *adj.* کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.

n. دەرمانی کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.

vermilion (vĕr-mil′yən), *n.* (۱) ژەنگیر. ڕەنگێکی سوورە دەدرێ لە ئاسن دژی ژەنگ. (۲) ڕەنگی سووری نار.

adj. سووری نار.

vermin (vûr′min), *n.* (۱) جانەوەر؛ جانەوەری زیانبەخش؛ چرچوجانەوەر. (۲) [British]، باڵندە یا گیانەوەری نێچیرەوان. (۳) (ا) کەسێکی پیس و زیانبەخش؛ کەسێکی جانەوەرانە. (ب) نەفرەتی کەسانە بەگشتی.

vermination (vûr′mə-nā′shən), *n.* (۱) جانەوەرتێداو؛ کرمن؛ جانەوەراوی؛ کرم خواردوو. (۲) زاووزێی جانەوەر؛ نۆربوون یا پەرەسەندنی جانەوەر.

verminous (vûr′min-əs), *adj.* (۱) جانەوەری؛ لە جانەوەر دەچێت. (۲) جانەوەراوی؛ جانەوەرتێداو؛ پڕ لە جانەوەر. (۳) لە جانەوەرەوە داکەوتوو. (٤) زیانبەخش؛ پیس؛ بەد.

-verminously *(adv.).*

vermivorous (vĕr-miv′ĕr-əs), *adj.* کرمخۆر؛ جانەوەرخۆر.

vermouth (vĕr-mōōth′, vûr′mōōth), *n.* قەرموس شەرابی سپی بۆن و بەهارات تێکراو.

vernacular (vĕr-nak′yoo-lĕr), *n.* (۱) زمانی پەتی وڵاتێک یا شوێنێک. (۲) زمانی خۆماڵی؛ زمانی ڕۆژانەی خەڵک؛ زمان یا شێوەزمانی ناوچەیەک؛ زمانی پەتی. (۳) زمانی تایبەتی بیشەیەک یا ڕشتەیەک: *(in the legal ~)*. (٤) زاراو؛ ووتەی زاراوی. (٥) ووتەی خۆماڵی. (٦) ناوی خۆماڵی ڕووەک و گیاندار نەک ناوە زانستییەکەیان.

adj. (۱) خۆماڵی (زمان)؛ تایبەتی بە زمانی ڕەسەنی ناوچەیەک یا وڵاتێک. (۲) زمانی خۆماڵی بەکارهێنەر *(a ~ writer)*. (۳) بە زمان یا شێوەزمانی خۆماڵی نووسراو. (٤) تایبەتی بە شێوازی خانووسازی ناوچەیەک. (٥) لە ناوچەیەکەوە داکەوتوو؛ هی ناوچەیەکی تایبەتی: *(a ~ disease)*. (٦) تایبەتی بە ناوی خۆماڵی ڕووەک و گیاندار نەک ناوە زانستییەکەیان.

-vernacularly *(adv.).*

vernacularism (vĕr-nak′yoo-lĕr-iz′m), *n.* ووتە یا ڕوشتەیەکی خۆماڵی

vernal (vûr′n'l), *adj.* (۱) بەهاری؛ تایبەتی بە بەهار: *(~ sunshine)*. (۲) بەهاری؛ لە بەهاردا ڕووداو: *(~ migration)*. (۳) بەهاری؛ لە بەهار دەچێ؛ تەڕوبڕ: *(~ greenery)*. (٤) گەنجی؛ لاوی.

vernal equinox, ڕۆژگەڕانەوەی بەهار؛ بەرامبەری شەو و ڕۆژ لە وەرزی بەهاردا

vernalize (vûr′n'l-īz′), *v.t.* بە پەلە پێگەیاندن: بە پەلە گوڵ پێکردن و بەرپێگرتنی ڕووەک بە سازکردنی تۆزو سەلکەکەی لە تاریکیدا پێش چاندنی یا ناشتنی

-vernalization *(n.).*

vernation (vĕr-nā′shən), *n.* شێوەی ڕێکخرانی گەڵای خونچە.

vernier (vûr′ni-ĕr, vûr′nêr), *n.* پێوەری ڕۆر وورد؛ تەرازووی وورد (کە لە شێوەی ڕاستەی نیشانە کراودایە). (هەروەها " vernier scale ").

veronica (və-ron′i-kə), *n.* (۱) ڕووخساری عیسا لەسەر نەو دەستەسرەی خوێنەکەیان پێ سڕیوە. (۲) دەستەسرەکە خۆی. (۳) وێنەی عیسا لەسەر قوماش. (٤) ڕووەکێکە گوڵی شین و سپی و مۆر دەگرێ.

verruca (ve-rōō′kə), *n.* (۱) باڵووکە؛ مێخەکە. (۲) قۆرتی باڵووکەیی یە بە هەندێ گەڵاوە و بە پشتی بۆقی ووشکانی یەوە.

verrucose (ver′oo-kōs′), *adj. Also* verrucous, باڵووکاوی.

versant (vûr′sənt), *n.* (۱) قەد شاخ؛ قەدپاڵ. (۲) لێژایی؛ لێژگە.

versatile (vûr′sə-til), *adj.* (۱) فرە بەهرە؛ فرە توانا: *(a ~ writer, musician, etc.)* (۲) بێ بار؛ حەولحوڵ؛ گۆڕاو: *(~ moods)*. (۳) خۆلاوە؛ سووڕاوە. (٤) بۆ گەلێک شت بەکاردەهێنرێت؛ فرە سوود: *(a ~ tool)*. (٥) بە ئاسانی جووڵێنراو بۆ پێشەوە دواوە (چنگی باڵندە): *(a ~ toe)*.

versatility (vûr′sə-til′ə-ti), *n.* (۱) فرە بەهرەیی؛ فرە توانایی: *(a writer of great ~)* (۲) بۆ گەلێک ئیش بەکارهێنران؛ فرە سوودی. (۳) بە ئاسانی خولانەوە یا سووڕانەوە.

vers de société, [Fr.], هۆنراوەی کۆڕی کۆمەڵایەتی بەرز (کە داناو نەستەقو بە تەرسەوە و خۆش بێنو بۆ ڕابواردنە). (هەروەها " society verse ").

verse (vûrs), *n.* (۱) دێرە هۆنراوە. (۲) هۆنراوە؛ شیعر. (۳) هەڵبەست. (٤) بڕگە هەڵبەست؛ کەرتە هەڵبەست. (٥) بەند (ئینجیل، قورئان)

v.t. & v.i. هۆنینەوە؛ هەڵبەست دانان؛ هۆنراوە داڕشتن.

versed (vûrst), *adj.* شارەزا (لە ڕشتەیەک یا باسێکدا)؛ زانا؛ بەتوانا: *(He was well ~ in several languages.)*.

versicle (vûr′si-k'l), *n.* (۱) دێڕێک یا بەندێکی ئینجیلە قەشە دەیڵێتەو. (۲) کۆڕی کڵێسەش لە دوایەوە دەیڵێنەوە.

versicolor (vûr′si-kul′ĕr), *adj. Also* versicolored, (۱) فرە ڕەنگ؛ هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ. (۲) ڕەنگ گۆڕ.

versification (vûr′sə-fi-kā′shən), *n.* (۱) هۆنینەوە؛ هۆنراوە دانان یا هەڵبەستن؛ هۆنراوە داڕشتن. (۲) شێوەی هەڵبەست؛ شێوەی ڕێکخستنی هۆنراوە.

versifier (vûr′sə-fī′ĕr), *n.* (۱) هۆنەر؛ شاعیر. (۲) . poetaster

versify (vûr′sə-fī′), *v.t.* (۱) هۆنینەوە؛ هۆنراوە دانان یا داڕشتن. (۲) هۆنراوە لەسەر دانان؛ هۆنراوە پێداهەڵدان؛ بە هۆنراوە گێڕانەوە. (۳) پەخشان وەرگێڕان بۆ هۆنراوە.

version (vûr′zhən, vûr′shən), *n.* (۱) (ا) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر). (ب) [V-]، وەرگێڕانی ئینجیل: *(the King James ~ of the Bible)* (۲) شێوەی گێڕانەوەی ڕووداوێک یا مەسەلەیەک (بەپێی گۆشەی بینەر و بۆچوون): *(His ~ of the event differs from mine.)*. (۳) وێنە؛ چەشن؛ شێوەی جیا: *(a different ~ of the game)*. (٤) وێنەی جیای بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی: *(a film ~ of the story)* (٥) (ا) وەرچەرخانی منداڵدان. (ب) وەرچەرخاندنی ناوڵەمە بۆ ئاسان کردنی منداڵبوون.

vers libre, [Fr.], = free verse.

vers librist (vâr′ lē′brist), [Fr.], هۆنەری هۆنراوەی ئازاد.

verso (vûr′sō), *n.* (۱) لاپەڕەی چەپی پەرتووک و پەڕاوی کراوە؛ پشتی لاپەڕە؛ پشتی گەڵا. (ووشەی " recto " ببینە). (۲) پشتی پارەی وورەو یا میدالیە. (ووشەی " obverse " ببینە).

verst (vûrst, verst), *n.* ڤێرست: پێوانەیەکی ڕووسی یە بریتی یە لە (۳۵۰۰) پێ.

versus (vûr′səs), *prep.* (۱) دژ؛ دژ بە: *(plaintiff ~ defendant; one basketball team ~ another)* (۲) بەرامبەر بە؛ بەرامبەر؛ ئەگەر بەراووردی بکەیت لەگەڵ:

(traveling by plane ~ traveling by train)

vert (vûrt), *n.* (۱) (ا) سەوزایی دارستان؛ دارو درەخت و گژوگیای دارستان (ب) مافی داری دارستان بریندەو.
(۲) رەنگی سەوز (لە دروشمی سوارچاکی و خانەدانیدا).

vertebra (vûr′tə-brə), *n.* (*pl.* vertebrae). بڕیرە؛ بڕیراگە

vertebral (vûr′tə-brəl), *adj.* (۱) بڕیرەیی؛ تایبەتی بە بڕیراگە. (۲) بڕیرەدار.

vertebral canal, = spinal canal.

vertebral column, = spinal column.

vertebrate (vûr′tə-brāt′, vûr′tə-brit), *adj.* (۱) بڕیرەدار. (۲) تایبەتی بە بڕیرەدار؛ بڕیرەداری

n. گیانداری بڕیرەدار.

vertex (vûr′teks), *n.* (۱) پۆپە؛ لووتکە؛ نووک؛ سەر. (۲) تەوقەسەر (تۆپکاری)؛ تەپڵی سەر. (۳) تەوقەسەری ئاسمان؛ ئەو بەشەی ئاسمان کە بەسەر سەرەوەیە. (٤) نووکی ڕێنەی نەندازەیی؛ پۆپە (نەندازە).

vertical (vûr′ti-k'l), *adj.* (۱) پۆپی؛ لووتکەیی؛ تەوقەسەری. (۲) ستوونی (۳) تەوقەسەری (گیانەوەرزانی)؛ هی تەپڵی سەر.

n. (۱) هێڵی ستوونی. (۲) باری ستوونی؛ وەستانی ستوونی.

verticality (vûr′ti-kal′ə-ti), *n.* (۱) ستوونیتی. (۲) باری خوار کە بەسەر تەوقەسەرەوە بێت.

vertically (vûr′ti-k'l-i, vûr′tik-li), *adv.* (۱) بە ستوونی (۲) بەسەر تەوقەسەرەوە.

vertical union, یەکێتی کرێکارانی هەمە پلەو هاوپیشە (ووشەی " horizontal union " ببینە).

vertices (vûr′tə-sēz′), *n. alternative plural of* vertex.

verticil (vûr′ti-sil), *n.* چەند کەڵ یا گوڵێکە بە دەوری لاسکێکدا بە شێوەیەکی نەڵقەیی.

verticillate (vēr-tis′l-it, vēr-tis′l-āt′), *adj.* کەڵ یا گوڵەکانی بە نەڵقەیی بە دەوری لاسکێکدان

vertiginous (vûr-tij′ə-nəs), *adj.* (۱) خولاوە؛ سوورواو. (۲) گێژ؛ وور. (ب) هی گێژی یا سەرەخولێ. (۳) گێژکەر؛ ووڕکەر. (٤) بێ بار؛ هەمیشە دەگۆڕێ؛ زوو زوو دەگۆڕێ؛ بگۆڕ.

vertigo (vûr′ti-gō′), *n.* گێژی؛ ووڕی؛ سەرەخولێ؛ سەرەسووڕێ.

vertu (vēr-tōō′, vûr′tōō), *n.* = virtu.

vervain (vûr′vān), *n.* = verbena.

verve (vûrv), *n.* (۱) پەرۆش بەتایبەتی لە بیرۆڕا دەربڕیندا؛ جۆش (بیرۆڕا، هونەر)؛ چالاکی؛ تین: *(The play lacks ~ .)* (۲) تین؛ زیندوێتی؛ چوست و چالاکی؛ چالاکی؛ پەرۆش. (۳) [Rare] بەهرە؛ توانا؛ زیرەکی.

vervet (vûr′vit), *n.* مەیمونێکی نەفەریقی بچووکە

very (ver′i), *adj.* (۱) تەواو؛ بە تەواوی: *(the ~ reverse of the truth)* (۲) هەمان؛ دەقاودەق: *(That is the ~ hat I lost.)* (۳) تەنانەت: تەنانەت ئەویش: *(The ~ house shook.)* (٤) لە کارەکە یا شتەکە خۆیدا: *(They were caught in the ~ act.)* (٥) هەر؛ تەنها ئەوەو بێ هیچی تر: *(The ~ mention of the name upset her.)* (٦) [Archaic] (ا) پاستەقینە؛ ڕاست. (ب) ڕەوا: *(the ~ vengeance of the people)*

adv. (۱) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ هەتا بڵێی: *(~ happy, sad, hungry, etc.)* (۲) بەڕاستی: *(the ~ best thing to do)* (۳) بەبێ کەمو زیاد؛ دەقاودەق: *(the ~ same man)*

very high frequency, لەرەی زۆر بەرز (کارەبا؛ ڕادیۆو تەلەفزیۆن).

very low frequency, لەرەی زۆر نزم (کارەبا؛ ڕادیۆو تەلەفزیۆن).

vesica (vi-sī′kə), *n.* میزەڵدان؛ تووڕەکەی زراو.

-vesical *(adj.).*

vesicant (ves′i-kənt), *adj.* بلۆق پێکەر؛ هەڵتۆقێن.

n. دەرمانی بلۆق پێکەر (جەنگی کیمیاوی)؛ ماددەی هەڵتۆقێن.

vesicate (ves′i-kāt′), *v.t. & v.i.* بلۆق پێکردن؛ هەڵتۆقاندن

vesicatory (ves′i-kə-tôr′i, və-sik′ə-tō′ri), *adj. & n.* = vesicant.

vesicle (ves′i-k'l), *n.* (۱) تووڕەکە (لەش). (۲) بلۆق؛ تلۆق. (۳) بۆشایی بەردی ئاگرپژێن.

vesicular (və-sik′yoo-lēr), *adj.* (۱) تووڕەکەیی (تۆپکاری)؛ شێوە تووڕەکەیی. (۲) بلۆقاوی؛ تلۆقدار.

vesiculate (və-sik′yoo-lit), *v.t.* بلۆق پێکردن؛ هەڵتۆقاندن

v.i. بلۆق کردن؛ هەڵ تۆقین.

adj. (۱) بلۆقاوی؛ تلۆقدار. (۲) تووڕەکەیی.

-vesiculation *(n.).*

vesper (ves′pēr), *n.* (۱) ئێوارە. (۲) (ا) نوێژی ئێوارە. (ب) بانگی ئێوارە؛ زەنگی نوێژی ئێوارە. (۳) [-V]، ئەستێرەی ئێواران؛ ڤینۆس؛ ناهید؛ (پێشی دەوترێ: " evening star " ، " Venus " وە " Hesperus ").

adj. (۱) هی ئێواران. (۲) هی نوێژی ئێوارانی کڵێسە.

vesperal (ves′pēr-əl), *adj.* [Rare], هی ئێواران؛ هی نوێژی ئێواران.

n. (۱) نامیلکەی نوێژی ئێواران. (۲) پەردەی قوربانیگا (بۆ داپۆشینی لەنێوان نوێژەکاندا).

vespers (ves′pērz), *n.pl. Also* Vespers, (۱) نوێژی ئێوارانی کڵێسە. (۲) نوێژی یەك شەممان لە هەندێ کڵێسەدا.

vesper sparrow, چۆلەکەی ئێوارێ: چۆلەکەیەکە لە ئێواراندا دەخوینێت.

vespertine (ves′pēr-tin, ves′pēr-tīn′), *adj. Also* vespertinal, (۱) هی ئێواران؛ تایبەتی بە ئێواران. (۲) لە ئێواراندا پوودەدات. (۳) لە ئێواراندا دەکرێتەوە (گوڵ). (٤) لە ئێواراندا دەکەوێتە جم‌وجوول (وەك شەمشەمەکوێرە).

vespiary (ves′pi-er′i), *n.* (۱) شارە زەردەوالە؛ هێلانەی زەردەوالە. (۲) گشت زەردەوالەی ناو هێلانەیەك.

vespid (ves′pid), *n.* زەردەوالە؛ زەردەزیرە.

adj. زەردەوالەیی؛ زەردەزیرەیی

vespine (ves′pīn, ves′pin), *adj.* زەردەوالەیی؛ زەردەزیرەیی

vessel (ves′′l), *n.* (۱) دەفر؛ قاپ؛ شووشە؛ جام. (۲) کەشتی؛ پاپۆڕ؛ بەلەم. (۳) باڵۆن؛ فڕۆکە. (٤) بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن؛ خوێنهێنەر؛ خوێنبەر: *(a blood ~)* (٥) بۆری ئاووگ بەری درەخت و ڕووەك.

vest (vest), *n.* (۱) یەلەك؛ سوخمە. (۲) [British] ، فانیلە. (۳) [Archaic]، کراس؛ جل؛ بەرگ. (٤) [Obs.]، عەبا یا جبەی قەشە.

v.t. (۱) لەبەرکردن (بەتایبەتی جبەی قەشە): *(to ~ a bishop)* . (۲) جل لەبەرکردن؛ پۆشین. (۳) (~ in)، خستنەسەر (تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار)؛ خستنە ژێردەستەوە؛ دەسەڵات پێدان؛ پێدان: *(He ~ed his estate in his son.; to ~ authority in a new official)* (٤) (~ with)، کردن بە لێپرسراو؛ دەسەڵات پێدان؛ دانەدەست: *(to ~ the new board with power to increase production)*

v.i. (۱) جل لەبەرکردن؛ جبەی قەشە کردنەبەر خۆ. (۲) (~ in)، پێدران (تاپۆ)؛ کران بە خاوەن؛ بوون بە خاوەن.

vesta (ves′tə), *n.* دەنکە شقارتەی مۆم یا داری کورت.

Vesta (ves′tə), *n.* ڤێستا: بانوخوای ئاگردان (نەفسانەی ڕۆمانی).

vestal (ves′t'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە " ڤێستا " (ووشەی پێشوو ببینە).

(۲) تایبەتی بەو کچانەی " ڤێستا " یان پەرستووە.
(۳) داوێن پاک؛ پاک.

vestal virgin, *n.* (۱) کچە پەرستیاری " ڤێستا " . (۲) کچ؛ ئافرەتی داوێن پاک. (۳) پەرستیار؛ پەرستگانشین.
کچی " ڤێستا " : ئەو شەش کچە پەرستیارەن کە نیشتەنی پەرستگای " ڤێستا " بوون لە پۆمای کۆندا. (ووشەی پێشوو تر ببینە)

vested (ves′tid), *adj.* (۱) جل لەبەر (بەتایبەتی جبەی قەشە).
(۲) دیاریکراوە بەپێی یاسا؛ بۆی بڕیاوەتەوە بەپێی یاسا؛ چەسپاو.

vested interest, (۱) مافێک یا خاوەنێتی شتێکە کە دەتوانرێ بدرێ بە کەسێکی تر . ۲ . بەتەنگەوە هاتن لەبەر سوودی خۆ.
(The arms merchants have a ~ in the continuation of the war.)
(۳) کۆمەڵێکی بەتەنگەوەهاتوو لەبەر سوودی خۆ.

vestee (ves-tē′), *n.* سوخمە.

vestiary (ves′ti-er′i), *adj.* تایبەتی بە جل‌وبەرگ و جبەی قەشە.
n. = vestry.

vestibule (ves′tə-būl′), *n.* (۱) پاڕەو؛ دالان.
(۲) پاڕەوی نێوان فارگۆنەکانی شەمەندەفەر.
(۳) بۆشایی یا پاڕەوی ناوەوەی گوێچکە

-vestibular *(adj.).*

vestibule school, فێرگەی کارگەری نوێ :لە کارگەیەک یا دەستگایەکی پیشەسازیدا)

vestige (ves′tij), *n.* (۱) شوێنەوار؛ جێ نیشانە؛ نیشانە؛ پاشماوە:
(~s of an earlier civilization.; They found no ~s of his presence.)
(۲) نەختێ؛ تۆزێ؛ تۆسقال:
(There was no ~ of evidence for his claim.)
(۳) [Archaic]، شوێن پێ؛ جێ پێ.
(٤) نەندامی کوێربووەوە یا ووشک بوو (گیانەوەرزانی): نەندامێکە کە تەنها جێ نیشانەکەی ماوەو خۆی نەماوە.

vestigial (ves-tij′i-əl), *adj.* (۱) جێ نیشانەیی؛ پاشماوەیی.
(۲) کوێربووەوە (نەندامی گیاندار)؛ ووشک بوو؛ تەنها جێ نیشانەکەی ماوەو خۆی نەماوە

vestigium (ves-tij′i-əm), *n.* = vestige # 4.

vestment (vest′mənt), *n.* (۱) جبە (بەتایبەتی هی ڕەسمی کە پلەو پایەی نەو کەسە نیشان بدات)؛ ڕۆب؛ بەرگی ڕەسمی. (۲) جبە یا عەبای قەشە (بەتایبەتی کە لەکاتی بەڕێوەبردنی کارووباری تری کڵێسەدا لەبەر دەکرێت).

vest-pocket (vest′pok′it), *adj.* (۱) لە گیرفاندا جێی دەبێتەوە؛ (هی) گیرفان *(a ~ book)* .
(۲) بچووک؛ ڕۆر بچووک.

vestry (ves′tri), *n.* (۱) ژووری بەرگی قەشەو دەفری پیرۆز لە کڵێسەدا. (هەروەها " sacristy "). (۲) ژووری خوێندن و کۆبوونەوە لە کڵێسەدا.
(۳) نەنجوومەنی کڵێسە. (٤) (ا) کۆڕی نەنجوومەنی کڵێسە؛ کۆڕی نەندامانی کڵێسە بەگشتی. (ب) شوێنی ئەم کۆڕگرتنە.

vestryman (ves′tri-mən), *n.* ئەندامانی نەنجوومەنی کڵێسە.

vesture (ves′chēr), *n.* (۱) [Archaic] ، جل‌وبەرگ.
(۲) [Archaic]، پەردە؛ پۆشەنی (مەجاز): *(hills in a ~ of mist)* .
(۳) سەوزایی جگە لە داروەرەخت؛ گژوگیا و دەغڵ‌ودان.

Vesuvian (və-sōō′vi-ən, və-sū′vi-ən), *n.* (۱) جۆرە کانزاییەکی شووشەیی سەوزکارە. (۲) شقارتەی سیگار داگیرساندن.

vet (vet), *n.* [Colloq.], = veterinarian.

v.t. [Colloq.], ڵێ وورد‌بوونەوە؛ تێڕوانین.

v.i. [Colloq.], پزیشکانەتی گیانەوەر کردن.

vet (vet), *n.* [Colloq.], = veteran.

vet., (۱) . veteran (۲) . veterinarian (۳) . veterinary
vetch (vech), *n.* پۆڵکە: گیایەکە بۆ ئالف بەکاردێت.
vetchling (vech′liŋ), *n.* گاڵ؛ پۆڵکە خاتوونە
veteran (vet′ĕr-ən, vet′rən), *adj.* (۱) شارەزا (بەتایبەتی لە جەنگدا)؛ قاڵ؛ کارزان (۲) هی کۆنە سەربازا؛ هی کۆنە شەڕکەران.
n. (۱) کۆنە سەرباز؛ کۆنە شەڕکەر.
(۲) کۆن (لە کارێکدا)؛ قاڵ؛ شارەزا؛ کارزان.

veterinarian (vet′ĕr-ə-nâr′i-ən), *n. Also* **vet.,** پزیشکی گیانەوەر؛ پزیشکی وولاخ و ئاژەڵ و گیانەوەری تر.

veterinary (vet′ĕr-ə-ner′i, vet′rə-ner′i), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی وولاخ و گیانەوەری مااڵی تر؛ هی پزیشکێتی گیانەوەر.
n. = veterinarian.

vetiver (vet′ə-vĕr), *n.* (۱) گیایەکی هیندی‌یە ڕەگەکەی بۆن خۆشە (بۆنی ڵێ دڕووست دەکرێت). (۲) ڕەگی ئەم گیایە.

veto (vē′tō), *n.* (۱) قەدەغە؛ قەدەغەکردن.
(۲) دەسەاڵتی ئەم قەدەغەکردنە.
(۳) (ا) ڤیتۆ: ماف یا دەسەاڵتی پووچ کردنەوە (گەاڵەی یاسا، بڕیار... هتد)
(ب) بەکارهێنانی ئەم مافە یا دەسەاڵتە.
(٤) بەیاننامەی ڤیتۆ یا پووچ کردنەوە (گەاڵەی یاسای کۆنگرێس لەاڵیەن سەرۆک کۆمارەوە). (پێشی دەوترێ: " veto message ").

v.t. (۱) پووچ کردنەوە (گەاڵەی یاسا، بڕیار)؛ ڤیتۆدان؛ ڤیتۆکردن:
(The President ~ed a bill passed by Congress.)
(۲) قەدەغەکردن؛ پەسەندنەکردن؛ ڕازی نەبوون لەسەر.

vex (veks), ***v.t.*** (۱) پەستکردن؛ زیزکردن؛ بێزارکردن؛ زویرکردن (بەتایبەتی بە شتی هیچ‌وپووچ). (۲) [Rare]، تووش بوون (نەخۆشی ؛ گرتن
(۳) سەرسوڕماندن؛ سەر ڵێ شێواندن.
(٤) ڵێ دووان بە دوورودرێژی؛ پەیتاپەیتا هێنانەپێشەوە بۆ باس کردن
(٥) ووروژاندن؛ شێواندن؛ ڕاوەشاندن.

vexation (vek-sā′shən), *n.* (۱) زیزکردن؛ پەستکردن؛ زویرکردن.
(۲) زیزی؛ زیزبوون؛ پەستی؛ تووڕەیی.
(۳) هۆی زیزی یا پەستی؛ پەستکەر؛ تووڕەکەر؛ زویرکەر.

vexatious (vek-sā′shəs), *adj.* (۱) پەستکەر؛ زیزکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر؛ تووڕەکەر *(a ~ situation)* .
(۲) شێواو؛ ناخۆش: *(a ~ period)* .
(۳) هەر بۆ هەراسان کردن کراوە (دادخوازی)؛ ئامانجی تەنها بێزارکردن و پەستکردنە

-vexatiously *(adv.)*; **vexatiousness** *(n.).*

vexed (vekst), *adj.* (۱) تووڕە؛ پەست؛ زویر؛ زیز؛ بێزار.
(۲) بە دوورودرێژی باس کراوە؛ پەیتاپەیتا باس کراوە: *(a ~ question)* .

-vexedly *(adv.)*; **vexedness** *(n.).*

vexillary (vek′sə-ler′i), *adj.* (۱) هی ئاڵا. (۲) . vexillum # 2
n. (۱) کۆنە سەربازی ڕۆمانی کە لەژێر ئاڵایەکی تایبەتیدا شەڕیان دەکرد (۲) ئاڵاهەڵگر.

vexillate (vek′sə-lit, vek′sə-lāt′), *adj.* پەڕەدار (زیندەوەرزانی).

vexillum (vek-sil′əm), *n.* (۱) (ا) ئاڵای چوارگۆشە.
(ب) دەستە سەرباز (کە لەژێر یەک ئاڵادا سەربازیان دەکرد لە پۆمای کۆندا).
(۲) پەڕەی گەورەی لاسەرووی هەندێ گوڵ.
(۳) پەڕەی پەڕی باڵندە؛ بەشە پان‌و نەرمەکەی پەڕ.

via (vī′ə, vē′ə), *prep.* (۱) لەڕێی؛ لە:
(to fly to Istanbul ~ London)
(۲) بەهۆی؛ لەڕێی:
(to arrive at an answer ~ scientific investigation)

viability (vī′ə-bil′ə-ti), *n.* توانای ژیان و گەشەکردن؛ توانای ژیان و ماندوو بوون.

viable (vī′ə-b'l), *adj.* (۱) دەتوانێ بژی و گەشە بکات (منداڵی زوو

له‌دایکبوو. *(a ~ fetus)*.
(۲) ده‌رویت: سه‌وز ده‌بێت؛ ڕەگ داده‌کوتێت: *(~ seeds)*.
(۳) کرده‌نی: توانای ژیان‌و مانه‌وه‌ی هه‌یه: *(a ~ solution; a ~ country, state)*

viaduct (vī′ə-dukt′), *n.* ڕێڕەو (به‌تایبه‌تی که به‌سه‌ر شیوێکه‌وه بێ‌و له‌سه‌ر چه‌ند پایه‌یه‌ك بێ)

vial (vī′əl), *n.* شووشه‌ی بچووکی ده‌رمان؛ شووشه. (هه‌روه‌ها " phial ").

v.t. کردنه شووشه‌وه (ده‌رمان)؛ له شووشه‌دا هه‌ڵگرتن.

via media (vī′ə mē′di-ə), [L.], میانڕه‌وی؛ مام ناوه‌ندێتی (له هه‌ڵوێست‌و بۆچوون‌دا).

viand (vī′ənd), *n.* (۱) خوارده‌مه‌نی‌یه‌ك؛ خواردنێك؛ چێشت (۲) *(pl.)* خوارده‌مه‌نی (به‌تایبه‌تی هی خۆش)؛ خواردن؛ ناڕووقه.

viatic (vī-at′ik), *adj. Also* viatical, تایبه‌تی به که‌شت‌و ڕێگه.

viaticum (vī-at′i-kəm), *n.* (۱) توێشوو؛ خه‌رجی ڕێگه. (۲) شێوی حواهانه (که ده‌درێ به که‌سێك له گیانه‌ڵدا)؛ شێوی گیانه‌ڵایی (خاچ پەرستی)

viator (vī-ā′tôr), *n.* ڕێبوار.

vibraculum (vī-brak′yoo-ləm), *n.* ئه‌ندامێکی هه‌ندی گیانه‌وه‌ری قه‌وزه‌یی‌یه له قامچی ده‌چێت.

vibrancy (vī′brən-si), *n.* (۱) له‌رینه‌وه؛ له‌رزین. (۲) ده‌نگدانه‌وه. (۳) جم‌وجوڵ؛ چالاکی؛ چوست‌و چالاکی.

vibrant (vī′brənt), *adj.* (۱) ده‌له‌رێنته‌وه؛ ده‌له‌رزێ؛ له‌رزۆك‌و ده‌نگدار. (۲) ده‌نگده‌ره‌وه. (۳) جم‌وجوڵاوی؛ پڕه له خه‌ڵك‌و هه‌میشه هاتوچۆی تێدایه؛ زیندوو (مه‌حان) *(~ streets; a ~ city)*. (٤) چالاك؛ چوست‌و چالاك؛ به‌گوڕ؛ گورج‌وگۆڵ. *(a ~ woman, personality, etc.)*

(٥) ده‌نگدار (ده‌نگناسی)؛ ده‌نگده‌ره‌وه.

n. تیپی ده‌نگدار یا ده‌نگده‌ره‌وه.

-vibrantly *(adv.)*.

vibraphone (vī′brə-fōn′), *n.* نامێرێکی مۆسیقایه

vibrate (vī′brāt), *v.t.* (۱) له‌راندنه‌وه. (۲) ڕاوه‌شاندن.

v.i. (۱) له‌رینه‌وه. (۲) له‌رزین؛ ڕاوه‌شان. (۳) ده‌نگدانه‌وه. (٤) وروژان: هاتنه جۆش؛ مووچرکه پێداهاتن له خۆشیدا: *(She ~ed with joy.)*

(٥) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.

vibratile (vī′brə-til, vī′brə-tīl′), *adj.* (۱) هی له‌رینه‌وه؛ تایبه‌تی به له‌رزین (۲) ده‌له‌رێنته‌وه؛ ده‌توانرێ بله‌رێنرێته‌وه.

-vibratility *(n.)*.

vibration (vī-brā′shən), *n.* (۱) له‌رینه‌وه؛ له‌رانه‌وه (۲) له‌رزین؛ ڕاوه‌شان؛ له‌رز. (۳) ڕاڕایی؛ دوودڵی. (٤) وروژان (هه‌ست)؛ جۆش. (٥) له‌ره؛ له‌رزه.

-vibrational *(adj.)*.

vibrator (vī′brā-tĕr), *n.* (۱) چه‌کوشی زه‌نگی کاره‌بایی (۲) نامێری له‌ره‌ڵرکەر (بۆ له‌شی شێلان)؛ له‌رێنه. oscillator (۳)

vibratory (vī′brə-tôr′i, vī′brə-tō′ri), *adj.* (۱) هی له‌رینه‌وه؛ له‌رینه‌وه‌یی (۲) ده‌له‌رێنێته‌وه (۳) ده‌له‌رێنته‌وه. (٤) ده‌نگده‌ره‌وه

vibrio (vib′ri-ō′), *n.* به‌کتریایه‌که له شێوه‌ی وێرگول یا تیپی S دایه

vibriosis (vib′ri-ō′sis), *n.*مووه "vibrio " نه‌خۆشی‌یه‌که له به‌کتریای تووش ده‌بێ (وه‌ك ڕشانه‌وه یا کۆڵیرا)

vibrissa (vī-bris′ə), *n.* (۱) تووکی ده‌وری لووتی گیانداری وه‌ك پشیله؛ سمێڵی گیانه‌وه‌ر (۲) په‌ڕی وه‌ك درکه له نزیك ده‌می هه‌ندێ باڵنده‌ی کرمخۆره‌وه

vibroscope (vī′brə-skōp′), *n.* له‌ره‌پێو؛ پێوه‌ری له‌ره.

viburnum (vī-bûr′nəm), *n.* (۱) جۆره دەوەن یا پووه‌کێکه گوڵی سپی‌و به‌ری سوور ده‌گرێ. (۲) تویکڵی نه‌م پووه‌که که بۆ ده‌رمان به‌کاردێت

vicar (vik′ĕr), *n.* (۱) جێگر؛ جێنشین؛ نوێنه‌ر. (۲) قه‌شه؛ قه‌شه‌ی لێپرسراوی ناوچه‌یه‌ك. (۳) [V-]، پاپا. (هه‌روه‌ها " Vicar of Christ ").

vicarage (vik′ĕr-ij), *n.* (۱) مااڵی قه‌شه. (۲) موچه‌ی قه‌شه. (۳) ئیش‌وکاری قه‌شه؛ پله‌وپایه‌و ده‌سه‌ڵاتی قه‌شه؛ قه‌شه‌یه‌تی.

vicarate (vik′ĕr-it, vik′ə-rāt′), *n.* = vicariate.

vicar forane, جێگری سه‌رۆك قه‌شه.

vicarial (vī-kâr′i-əl, vi-kâr′i-əl), *adj.* (۱) قه‌شه‌یی؛ تایبه‌تی به قه‌شه‌ی ناوچه. (۲) قه‌شه‌یه‌تی کردووه. (۳) له‌ایه‌ن نوێنه‌ره‌وه کراو؛ به نوێنه‌ر یا جێگر سپێردراو: *(~ powers)*.

vicariate (vī-kâr′i-it, vi-kâr′i-āt′), *n. Also* vicarate, −(۱) قه‌شه‌یه‌تی؛ پله‌وپایه‌و ده‌سه‌ڵاتی قه‌شه. (۲) قه‌شه‌نشین؛ ناوچه‌ی لێپرسراوی قه‌شه.

vicarious (vī-kâr′i-əs, vi-kâr′i-əs), *adj.* (۱) له جێی یا له‌بری که‌سێکی تر کراوه؛ له جێی که‌سێکی تر ده‌ربراوه: *(~ punishment)* (۲) جێگری؛ نوێنه‌ری؛ به جێگر یا نوێنه‌ر سپێردراو: *(~ authority or power)* (۳) خۆشی ل‌ێ وه‌رگیراو له ڕێی به خه‌یاڵ به‌شداربوونی خۆشی که‌سێکی تره‌وه *(a ~ thrill; He gets ~ pleasure form his children's success.)*

-vicariously *(adv.)*; **vicariousness** *(n.)*.

vicarly (vik′ĕr-li), *adj.* قه‌شه‌یی؛ له قه‌شه هاتوو؛ بۆ قه‌شه شیاو.

vicarship (vik′ĕr-ship′), *n.* قه‌شه‌یه‌تی؛ پله‌وپایه‌ی قه‌شه‌یه‌تی؛ ماوه‌ی قه‌شه‌یه‌تی.

vice (vīs), *n.* (۱) به‌دخوویی؛ خووی خراپ؛ کاری خراپ. (۲) به‌ده‌ڕه‌فتاری؛ ڕه‌ووشتی نزم؛ سه‌رسه‌ڕێتی؛ سووکی؛ داوێن پیسی. (۳) قه‌حبه‌یه‌تی؛ قه‌حبه‌یی (٤) که‌م‌وکووڕی. (٥) له‌که. (٦) لاوازی؛ ناته‌واوی له‌ش. (۷) به‌دخوویی گیانداری ماڵی وه‌ك نه‌سپ‌و سه‌گ (۸) [V-]، نوێنه‌ری جۆره شانۆگه‌ری‌یه‌کی نیشانه‌یی نینگلیزی کۆنه که نوێنه‌ری به‌ده‌ڕه‌فتاری‌یه‌ك یا هه‌موو به‌ده‌ڕه‌فتاری‌یه‌ك بوو.

vice (vī′si), *prep.* له‌باتی؛ له‌جیاتی؛ له‌بری.

vice (vīs), *n. & v.t.* = vise.

vice- (vīs), *. (vice-president)* پێشگرێکه به‌مانای: جێگر؛ جێنشین:

vice-admiral (vīs′ad′mə-rəl), *n.* جێگری نه‌دمیرال.

vice-consul (vīs′kon′s'l), *n.* جێگری قونسول.

vicegerency (vīs′jĕr′ən-si), *n.* (۱) جێگری؛ جێنشینی؛ پله‌وپایه‌ی جێنشین. (۲) جێگرنشین؛ ناوچه‌ی ژێرده‌ستی جێگر.

vicegerent (vīs′jĕr′ənt), *n.* جێگری پاشا یا فه‌رمانڕه‌وا؛ جێنشین؛ نوێنه‌ر.

-vicegeral *(adj.)*.

vicenary (vis′ə-ner′i), *adj.* بیستی؛ بیست؛ تایبه‌تی به بیست.

vicennial (vī-sen′i-əl), *adj.* (۱) بۆ بیست ساڵ. (۲) بیست ساڵه؛ هه‌ر بیست ساڵ جارێك ڕووده‌دات.

vice-presidency (vīs′prez′ə-dən-si), *n.* جێگرێتی سه‌رۆك؛ جێنشینی سه‌رکۆمار؛ پله‌ی جێگری سه‌رۆك.

vice-president (vīs′prez′ə-dənt), *n.* (۱) جێگری سه‌رۆك (ووڵات، کۆمپانیا، ڕێکخراو). (۲) [V- P-]، جێگری سه‌رکۆماری نه‌مه‌ریکا

-vice-presidential *(adj.)*.

viceregal (vīs′rē′g'l), *adj.* تایبه‌تی به جێگری پاشا.

viceregent (vīs′rē′jənt), *n.* جێگری پاشا یا فه‌رمانڕه‌وا.

-viceregency *(adj.)*; **viceregent** *(adj.)*.

vicereine (vīs′rān), *n.* (۱) ژنی جێگری پاشا. (۲) [Rare]، جێگری شاژن.

viceroy (vīs′roi), *n.* (۱) جێگری پاشا (که هەرێمێك دەبات بەڕێوە) (۲) حزرد سەپوولەیەکی ئەمەریکی ڕەشڕو سوورە.

viceroyalty (vīs′roi′əl-ti), *n.* (۱) جێگرێتی پاشا؛ جێنشینێتی پاشا (۲) جێگری پاشانشین؛ هەرێمێکە کە جێنشینی پاشا بەڕێوەی دەبات.

viceroyship (vīs′roi-ship′), *n.* = viceroyalty.

vice squad, پۆلیسی ڕەوشت؛ پۆلیسی لەناوبردنی بەدڕەوشتی (کە قەحبەیەتی و قومارکردن دەگرێتەوە).

vice versa (vī′si vūr′sə), بەپێچەوانەوە؛ وەکی تر؛ بەپێچەوانەشەوە

Vichy water, ئاوی کانرایی

vicinage (vis′n-ij), *n.* (۱) vicinity. (۲) خەڵکی گەرەك؛ دانیشتوانی ناوچەیەك یا گەرەکێك. (۳) دراوسێتی؛ دراوسێیەتی؛ هاوسێیەتی؛ نزیکی.

vicinal (vis′n-əl), *adj.* (۱) نزیك؛ بەتەنیشت (۲) ناوخۆ (ڕێگەوبان).

vicinity (və-sin′ə-ti), *n.* (۱) نزیکی؛ نزیکێتی؛ تەنیشت. *(two restaurants in close ~)* (۲) دەوروبشت. *(There are no stores in the ~ of our house.)* (۳) گەرەك.

vicious (vish′əs), *adj.* (۱) پیس (ڕەوشت)؛ بەد؛ نزم؛ بێ حەیا: *(a ~ person)* (۲) پووچ؛ چەوت؛ بەتاڵ (بەڵگە): *(a ~ argument)*. (۳) (۱) دڕ؛ درندە؛ هار؛ شەڕەنگێز: *(a ~ dog, person, etc.)*. (ب) سەرکێش؛ لەقەماوێژ؛ چەتوون: *(a ~ horse)* (٤) ناپەسەند؛ بەد؛ خراپ؛ پیس: *(a ~ rumor)* (٥) [Obs.]، بۆگەن؛ پیس (ئاو، هەوا... هتد).

-viciously *(adv.)*; viciousness *(n.)*.

vicious circle, پێچەبەدەورە؛ ئەڵقەی بێ بن؛ ئەڵقەی خاڵی

vicissitude (vi-sis′ə-tōōd′, vi-sis′ə-tūd′), *n.* (۱) گۆڕان (بارودۆخ، بەخت)؛ هەڵبەزودابەزەی ژیان: *(They remained friends through the ~ of thirty years.)* (۲) بەدوای یەکدا هاتن (شەوڕۆژ)؛ بەرودوا؛ یەك لە دوای یەك. (۳) گۆڕان؛ گۆڕین؛ هەمیشە گۆڕان.

vicissitudinary (vi-sis′ə-tōō′d'n-cr′i), *adj.* هەمیشە گۆڕاو؛ بە نۆرە هاتوو؛ زوو زوو گۆڕاو.

vicissitudinous (vi-sis′ə-tōō′d'n-əs, vi-sis′ə-tū′d'n-əs), *adj.* = vicissitudinary.

victim (vik′tim), *n.* (۱) قوربانی. (۲) کەسێکی کوژراو یا چەوسێنراوە. (۳) لێقەوماو؛ زیان لێکەوتوو: *(~s of war)* (٤) هەڵخەڵەتاو؛ چاوبەستکراو؛ دەستبڕاو؛ ساختەلێکراو.

victimize (vik′tim-īz′), *v.t.* (۱) کردن بە قوربانی. (۲) کوشتن؛ چەوساندنەوە. (۳) دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.

-victimization *(n.)*; victimizer *(n.)*.

victor (vik′tēr), *n.* (۱) زاڵ؛ سەرکەوتوو. (۲) براوە.

victoria (vik-tôr′i-ə, vik-tōr′yə), *n.* (۱) عەرەبانەیەکی نزمی دوونەسیی دووکەسی سەربەتاڵە. (۲) ئوتومبیلێکی تەختەی کۆنە. (۳) ڕووەکێکی ئاوی گەڵا پانی ئەمەریکییە.

Victorian (vik-tôr′i-ən, vik-tōr′yən), *adj.* (۱) فیکتۆری فیکتۆریایی؛ تایبەتی بە ماوەی فەرمانڕەوایی شازنی ئینگلتەرە "فیکتۆریا" (ساڵی ۱۸۳۷-۱۹۰۱)؛ لەم ماوەیەدا نووسراوە یا کراوە: *(a V~ novel)*. (۲) کۆنەپەرست و مێشك تەسك و توندوتیژی ڕووکەشی لەڕووی ڕەوشتەوە. (۳) زۆر ڕازاوە و نەخشێنراو و قەبە (کەرەسەی ناوماڵ و خانووسازی).

n. کەسێکی فیکتۆریایی؛ کەسێکی سەردەمی شازن فیکتۆریا؛ کەسێکی کۆنەپەرست و مێشك تەسك و بە ڕووکەش توندوتیژ لەڕووی ڕەوشتەوە.

Victorianism (vik-tôr′i-ən-iz′m), *n.* (۱) تایبەخۆی فیکتۆریایی؛ سەردەمی فیکتۆریا (لەڕووی ڕەوشت و بیروڕا شێوازەوە)

ژمارە ((۲))ی ووشەی پێشوو ببینە). (ب) نموونەیەکی فیکتۆریایی؛ شتێکە تایبەخۆی فیکتۆریایی بنوێنێ.

victorious (vik-tôr′i-əs, vik-tōr′yəs), *adj.* (۱) زاڵ؛ سەرکەوتوو: *(a ~ army)*. (۲) زاڵی پیشاندەر؛ سەرکەوتوویی یا براوەیی دەردەخات: *(a ~ smile)*

-victoriously *(adv.)*; victoriousness *(n.)*.

victory (vik′tə-ri, vik′tri), *n.* (۱) زاڵبوون؛ سەرکەوتن (جەنگ)؛ زاڵی. (۲) بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بۆرپێدان.

victress (vik′tris), *n.* ژنی سەرکەوتوو؛ ژنی براوە

victual (vit′'l), *n. Also* vittle, (۱) خواردەمەنی؛ خواردن. (۲) *(pl.)* ئازووقە.

v.t. خواردەمەنی پێدان؛ نان پێدان.

v.i. (۱) [Rare or Archaic]، خواردن؛ نان خواردن. (۲) ئازووقەخستن

victualer, victualler (vit′'l-ēr, vit′lēr), *n.* (۱) ئازووقەچی - سوپا یا هێزی دەریایی؛ دووکانداری ئۆردوگا (۲) کەشتی ئازووقە؛ کەشتی خواردەمەنی. (۳) [British]، ئۆتێلچی؛ خانچی؛ مەیخانەچی

vicuña (vi-kōōn′yə, vi-kū′nə), *n.* (۱) گیانەوەرێکی ئەمەریکای باشووری لە توخمی حوشترو " لامە " بۆ خوریيە نەرمەکەی بەخنوودەکرێت. (۲) (۱) خوری ئەم گیاندارە. (ب) قوماشی ئەم خوریيە.

vide (vī′di), [L.], *v.* Abbr. v., vid., ببینە (فلان لاپەرە یا پەرتووك).

videlicet (vi-del′ə-sit), *adv.* Abbr. via., واتا.

video (vid′i-ō′), *adj.* قیدیۆیی؛ قیدیۆ؛ تەلەفزیۆنی؛ وێنەیی.

n. (۱) قیدیۆ. (۲) تەلەفزیۆن. (۳) وێنەی قیدیۆ یا تەلەفزیۆن.

videogenic, لە قیدیۆ یا تەلەفزیۆندا جوان دەنوێنێ؛ لە قیدیۆ یا تەلەفزیۆندا باش دەردەچێت.

video tape, شریتی قیدیۆ؛ شریتی تەلەفزیۆن؛ تۆمارکردن لەسەر شریتی قیدیۆ.

vidette (vi-det′), *n.* = vedette.

vie (vī), *v.i.* هەوڵ بۆ دان (لە پێشبڕکێدا)؛ ملەملێ لەگەڵ کردن بۆ شتێك؛ بۆڕبۆڕێن لەگەڵ کردن: *(They ~ed with one another for first place. ; to ~ with one another for her heart)*

v.t. (۱) [Obs.]، گرەوکردن (۲) [Rare or Archaic]. خستنە ملەملێوە؛ بۆڕبۆڕێن پێکردن

Vietnamese (vē′tnə-mēz′), *adj.* قیتنامی؛ تایبەتی بە قیتنام و گەڵ و کلتوورەکەی.

n. (۱) قیتنامی؛ هاونیشتمانیيەکی قیتنام. (۲) زمانی قیتنامی؛ قیتنامی

view (vū), *n.* (۱) بینین؛ سەیرکردن؛ تێڕوانین؛ لێ وردبوونەوە. *(not a person in ~)*. (۲) لەبەرچاو. *(He takes a correct ~ of the situation.)*. (۳) بۆچوون. *(a beautiful ~ from the window)*. (٤) دیمەن. (٥) وێنە؛ نیگار (بەتایبەتی هی دەشت). (٦) ڕوو؛ ڕووخسار؛ شێوەی دەرەوە؛ ڕووالەت. *(May I have your ~ on the matter?)* (۷) ڕا؛ بیروڕا. *(He had a ~ to bettering his condition.)* (۸) ئامانج؛ ئاوات؛ هیوا. *(We had no ~ of failure.)* (۹) بەتەمابوون؛ لەبەرچاوبوون. *(The author gave a brief ~ of his book.)*. (۱۰) کورتە.

(۱۱) تێڕوانینی جێی تاوان لەلایەن سوێندخواردنەوە (دادگەری)

v.t. (۱) تێڕوانین؛ پشکنین؛ لێ وردبوونەوە. (۲) بینین؛ چاوپێکەوتن. (۳) بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە.

in view, (۱) لەبەرچاو؛ دیار؛ ئاشکرا (۲) لێی دەکۆڵرێتەوە. (۳) لە یاددا؛ لە بیردا. (٤) وەك ئامانج یا هیوا. (٥) لە بەتەمابووندا.

in view of, لەبەرنەوەی؛ لەبەر؛ بەهۆی

on view, لەبەرچاوە؛ خراوەتە پێش چاو.

point of view, = viewpoint.

with a view to, (۱) بەو نیازەی؛ بە نیازی؛ بەو مەبەستەی (۲) بەو هیوە یەی کە؛ بەهیوای

viewer (vū′ĕr), *n.* (۱) (ا) بینەر؛ سەیرکەر (ب) بینەر یا سەیرکەری تەلەفزیون. (۲) نامێزی بینین.

view-finder, = finder # 2.

viewless (vū′lis), *adj.* (۱) نەبینراو. (۲) بێ ڕا؛ بێ هەڵوێست

viewpoint (vū′point´), *n.* (۱) باری سەرنج؛ گۆشەی سەرنج. (۲) ڕا؛ هەڵوێست؛ دەمودوو. (هەروەها " point of view ").

viewy (vū′i), *adj.* [Colloq.], (۱) خەیاڵ پەرست؛ بیروڕای سەیری هەیە. (۲) ڕازاوە؛ زەق؛ سەرنج ڕاکێش؛ بریقاوە.

vigesimal (vī-jes′ə-məl), *adj.* (۱) بیستەم (۲) بیستی؛ لەسەر ژمارەی بیست دانراو (۳) بیست بیستی. *(~ counting)*.

vigil (vij′əl), *n.* (۱) نیشت؛ نیشکگرتن؛ شەونخونی؛ چاودێری. *(to keep ~ over a sick child)* (۲) (ا) شەوی جەژن؛ ئێوارەی جەژن (بەتایبەتی کە بە نوێژو نزاوە بەرێتە سەر). (ب) ئیشکر ئێوارەی جەژن. (ج) (*pl.*) نوێژی شەوی جەژن.

vigilance (vij′ə-ləns), *n.* وورياييى؛ ئاگاداری؛ هۆشياری.

vigilance committee, (۱) لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆ: لیژنەیەکی میللەیە بۆ پاسەوانی گەرەکو ڕاگرتنی ئاسایش و سزادانی تاوانکاران (بەتایبەتی ئەکاتی پشێوی و پاشاگەردانیدا). (۲) تاقمی تۆقاندنی قولەڕەش و لایەنگرە سیاسیەکانیان لە خواروو ئەمەریکا لەسەردەمی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا

vigilant (vij′ə-lənt), *adj.* وورياء ئاگادار؛ هۆشيار

vigilante (vij´ə-lan′ti), *n.* ئەندامی لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆ (ووشەی پێشووتر ببینە)؛ پاسەوانی سەربەخۆ.

vigilantism (vij´ə-lan′ti-z′m), *n.* پاسەوانی سەربەخۆ؛ یاسا گرتنەدەست خۆ لەلایەن لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆوە (سێیەم ووشەی پێشوو ببینە).

vignette (vin-yet′), *n.* (۱) نەخشی سەرەتاو کۆتایی و قەراغی لاپەڕە (۲) وێنەی سەروشان. (۳) بەرهەمێکی وێژەیی یا شانۆیی کورتو جوان دارێژراو.

v.t. وێنەی سنوور دیاری نەکراو کردن

vigor, vigour (vig′ĕr), *n.* (۱) چوست وچالاکی؛ چالاکی؛ گوڕ؛ توانا؛ هێز؛ وورە؛ تین (۲) تاف. (۳) توانای گەورەبوون یا پەرەسەندن. *(the ~ of a plant)*. (٤) توندی؛ تووندوتیژی؛ تین. *(the ~ of her denial)*. (٥) دروستی (یاسا)؛ بەردەوامی کاریگەری. *(the ~ of the law)*.

vigorous (vig′ĕr-əs), *adj.* (۱) بەهێز؛ بەتین؛ بەووزە. (۲) چالاک؛ چوست وچالاک؛ گورج وگۆڵ؛ بەگوڕ. (۳) تووندوتیژ؛ توند.

-vigorously *(adv.)*; **vigorousness** *(n.)*.

viking, Viking (vī′kiŋ), *n.* چەتەی دەریای ئەسکەندیناڤی.

vile (vīl), *adj.* (۱) بەد؛ نامەرد؛ ناڵەبار؛ ناپەسەند؛ نزم (۲) پیس؛ بوگەن (۳) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ (٤) خراپ (بارودۆخ)؛ ناپەسەند؛ پیس. *(~ weather)*.

-vilely *(adv.)*; **vileness** *(n.)*.

vilification (vil´ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) ناو پیس کردن؛ سووک کردن؛ بەدگۆیی کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن؛ لەکەدارکردن. (۲) جوێن؛ بەدگۆیی؛ قسەی سووک.

vilify (vil′ə-fī´), *v.t.* ناو پیس کردن؛ سووک کردن؛ بەدگۆیی کردن؛ قسەی سووک پێ ووتن؛ ناوزڕاندن.

-vilifier *(n.)*.

vilipend (vil′ə-pend´), *v.t.* (۱) بە سووک سەیرکردن؛ گاڵتەپێکردن. (۲) ناو پیس کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن.

villa (vil′ə), *n.* ڤیلا؛ کۆشکی لادێ یا قەراغ شار؛ خانووی زۆر خۆش

villadom (vil′ə-dəm), *n.* [Chiefly British], کۆشکو خاوەن کۆشکان؛ کۆمەڵی خواپێداوان؛ جیهانی خاوەن کۆشکان

village (vil′ij), *n.* (۱) دێ؛ گوند؛ ناوایی. (۲) دێهاتی؛ خەڵکی دێ؛ لادێیی. *adj.* لادێیی؛ تایبەتی بە لادێ

villager (vil′ij-ĕr), *n.* لادێیی؛ دێهاتی؛ دێ نشین.

villain (vil′ən), *n.* (۱) ناکەس؛ پیاوخراپ؛ کەسێکی بەدکارو بەدەرەفتار؛ سێبەندی. (۲) کەسێکی ناکەس لە چیرۆکو شانۆنامەدا. (۳) **villein**. (٤) [Obs.]، کەسێکی کەرتێرو هیچ نەزان.

villainess (vil′ən-is), *n.* (۱) ئافرەتی ناکەسو بەدکار (۲) ئافرەتی وەها لە چیرۆکو شانۆنامەدا.

villainous (vil′ən-əs), *adj.* (۱) ناکەس؛ تاوانکار؛ نامەرد؛ ناپیاو. (۲) ناپەسەند؛ پیس.

villainy (vil′ən-i), *n.* (۱) ناکەس؛ پیاوخراپی؛ ناپیاوی؛ بەدەرەفتاری؛ سێبەندێتی. (۲) کردەوەی ناکەسانە؛ ڕەووشتی سێبەندییانە. (۳) تاوان (٤) villeinage، [Obs.]

villanella (vil´ə-nel′ə), *n.* ڤیلانێلا: گۆرانیەیەکی لادێیی ئیتاڵیە بە سەماوە.

villanelle (vil´ə-nel′), *n.* هەڵبەستێکی نۆزدە دێڕیە.

villatic (vi-lat′ik), *adj.* دێهاتی؛ لادێی.

villein (vil′ən), *n.* جووتیاری نیمچە نازاد (لە ڕۆژنمی دەرەبەگی ئینگلیزی کۆندا).

villeinage, villenage, villanage (vil′ən-ij), *n.* جووتیاری نیمچە نازاد (ووشەی پێشوو ببینە).

villiform (vil′ə-fôrm´), *adj.* وەک گەندەموو.

villosity (vi-los′ə-ti), *n.* (۱) گەندەمووایەتی؛ گەندەتووکاوێتی؛ مەمیلەداریتی. (۲) پووەکی گەندەموودار (وەک قەیفە). (۳) **villus**

villous (vil′əs), *adj.* *Also* **villose,** (۱) گەندەمووایی؛ بە گەندەتووک داپۆشراو. (۲) وەک گەندەموو.

villus (vil′əs), *n.pl.* **villi,** گەندەموو (تۆیکاری، پووەکناسی)؛ گەندەتووک.

vim (vim), *n.* تین؛ ووزە؛ هێز؛ توانا.

vimen (vī′men), *n.* خەڵف؛ چڵ؛ تووڵ. **-viminal** *(adj.)*.

vimineous (vi-min′i-əs), *adj.* (۱) بە تووڵ چنراو؛ لە تووڵ یا شووڵ پێکهاتوو. (۲) خەڵفی درێژی دەرکردووە (ڕووەکزانی)؛ تووڵدار.

vina (vē′nä), *n.* ڤینە: ئامێرێکی مۆسیقی ژێداری هیندییە.

vinaceous (vī-nā′shəs), *adj.* (۱) شەرابی؛ ترێیی؛ لە شەراب یا ترێ دەچێ. (۲) ڕەنگ شەرابی؛ سوور.

vinaigrette (vin´i-gret′), *n.* (۱) شووشەی بۆن: دەفرێکی سەر کون کونە بۆنی خۆشی تێ دەکرێت. (۲) **vinaigrette sauce**.

vinaigrette sauce, خۆشاوی سرکە: خۆشاوێکی زەڵاتەیە لە سرکەو شەرابو پیازی جنراو گیای بۆن خۆش پێکدێت.

Vincent's angina (or **infection**), = trench mouth.

vincible (vin′sə-b′l), *adj.* دەبەزێنرێت؛ دەتوانرێت ببەزێنرێت. **-vincibility** *(n.)*.

vinculum (viŋ′kyoo-ləm), *n.* (۱) بەند؛ پێبەست؛ پەیوەند؛ پەیوەندی. (۲) بەند (تۆیکاری)؛ ڕیشاڵی جێی نێوان دوو جومگە؛ پەردە یا ڕیشاڵی دوو ئەندام لێکدەر. (ووشەی " ligament "و " frenum " ببینە). (۳) هێڵی سەر چەند ژمارەیەکە بۆ سەیر کردنیان وەک یەک ژمارە: ($\overline{a-x+y}$).

vindicate (vin′də-kāt′), *v.t.* (۱) بێ گوناهی دەرخستن؛ بەخشین؛ ئازادکردن. (۲) لایەنگیری کردن؛ لەسەرکردنەوە؛ پشتیوانی کردن. (۳) بە ڕەوا بینین؛ پەرادنەوە (مەجاز)؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە: *(His success ~ed their belief in him.)* (٤) ماف چەسپاندن؛ بە مافی خۆ دانان.

(٥) [Obs.]، (ا) تۆڵەسەندن؛ تۆڵە لێکردنەوە. (ب) سزادان.

-vindicator *(n.).*

vindication (vin´də-kā′shən), *n.* (١) بەخشین؛ ڕووسپێتی؛ نازادکران؛ بێ گوناهی دەرخران؛ پەڕاندنەوە. (٢) بەڵگەی بە ڕەوا بینین؛ بەڵگەی پەراندنەوە یا بێ گوناهی سەلماندن.

vindicatory (vin′di-kə-tôr′i, vin′di-kə-tō′ri), *adj.* -(١) پەڕێنەرەوە؛ بێ تاوانکەر؛ بێ گوناهی دەرخەر؛ لایەنگر؛ بە ڕەوا بینین. (٢) سزایی: تۆڵەیی؛ لە ڕووی سزا یا تۆڵەوە کراو.

vindictive (vin-dik′tiv), *adj.* (١) قینباوی؛ قین هەڵگر؛ ڕق لەبەر؛ کینە لە دل؛ قین لە سەک؛ بە قین: *(a ~ person)* . (٢) سزایی؛ تۆڵەیی؛ بۆ سزادان یا تۆڵەسەندنە: *(~ punishment)* .

-vindictively *(adv.)*; **vindictiveness** *(n.).*

vine (vīn), *n.* (١) ڕووەکی خشۆک یا خۆهەڵواس. (٢) لاسک و تەرزی نەم جۆرە ڕووەکە. (٣) مێو؛ دارمێو.

vinedresser (vīn′dres´ĕr), *n.* مێوبڕ

vinegar (vin′i-gĕr), *n.* (١) سرکە (٢) قسەی ڕەق؛ ڕەوشتی شەڕانی؛ تووڕەوتڕیزی؛ ترش و تاڵی. (٣) vim .

vinegar eel (or worm), کرمی سرکە

vinegarette (vin´ə-gĕr-et′), *n.* = vinaigrette.

vinegarroon (vin′i-gə-rōōn´), *n. Also* vinegarone, جۆرە دووپشکێکی گەورەی بێ ژەهرە کە ووروژێنرا بۆنێکی وەک سرکەی لێ دەبێتەوە.

vinegary (vin′i-gĕr-i), *adj. Also* vinegarish, (١) سرکەیی؛ ترش. (٢) تووڕەوتڕێ؛ شەڕانی؛ سەرگەرم.

vinery (vīn′ĕr-i), *n.* (١) شوشەبەندی مێو: خانوویەکی شوشەی گەرمە مێوی تێدا دەپوێنرێ و پەروەردە دەکرێ. (٢) مێو؛ دارمێو. (٣) [Obs.]، vineyard .

vineyard (vin′yĕrd), *n.* (١) باخە مێو؛ ڕەز (٢) [Colloq.]، مەودای چالاکی؛ ئەو کارەی کەسێک پێوەی خەریکە.

vini- (vin′i), پێشگرێکە بەمانای: ترێی شەراب؛ شەراب: *(viniculture)*

vinic (vī′nik, vin′ik), *adj.* شەرابی؛ لە شەرابدایە؛ لە شەراب وەرگیراوە یا دەرهێنراوە.

viniculture (vin′i-kul´chĕr), *n.* ترێی شەراب پەروەردەکردن؛ باخە مێو پەروەردەکردن. (هەروەها " viticulture ").

-vinicultural *(adj.)*; **viniculturist** *(n.).*

vinometer (vin-om′ə-tĕr, vī-nom′ə-tĕr), *n.* پلەی کحول پێوەر لە شەرابدا.

vinosity (vī-nos′ə-ti), *n.* (١) شەرابێتی؛ بۆن و ڕەنگ و خەستی شەراب. (٢) شەراب خۆری؛ خوو بە شەراب خواردنەوە گرتن.

vinous (vī′nəs), *adj.* (١) شەرابی؛ تایبەت بە شەراب؛ وەک شەرابە. (٢) (ا) شەراب خۆر. (ب) سەرخۆش؛ نەنجامی شەراب خواردنەوەیە. (٣) ڕەنگ شەرابی؛ سوور.

vintage (vin′tij), *n.* (١) ترێی باخێک یا ناوچەیەک لە ساڵێکی تایبەتیدا (٢) شەرابی ناوچەو ساڵێکی تایبەتی. (٣) ناوچە یا ساڵی شەرابێکی تایبەتی. (٤) ترێ ڕنین و شەراب گرتنەوە؛ وەرزی ترێ ڕنین و شەراب گرتنەوە. (٥) مۆدێلی کۆن؛ چەشن یا شێوازی کلاسیکی

adj. (١) هەڵبژاردە؛ نایاب: *(a ~ wine)* . (٢) کلاسیکی؛ کۆن و نایاب: *(~ cars, movies, etc.)* . (٣) کۆن؛ کۆنەباو؛ باونەماو. (٤) نموونەی چاک: *(The poem is ~ Bekas.)* .

vintager (vin′tij-ēr), *n.* ترێ ڕز؛ بۆ شەراب گرتنەوە)؛ ترێ چن

vintage wine, شەرابی هەڵبژاردەی کۆن؛ شەرابێکە لە ترێی هەڵبژاردەی ناوچەیەکی تایبەتی دەگیرێتەوە و دادەنرێ هەتا کۆن دەبێت.

vintage year, (١) ساڵی شەرابی هەڵبژاردە گرتنەوە؛ ساڵی شەرابی نایاب. (٢) ساڵی بهات؛ ساڵێکی نایاب.

vintner (vint′nĕr), *n.* (١) شەرابگرەوە؛ شەرابچی. (٢) شەراب فرۆش (بەتایبەتی کۆفرۆش)؛ بازرگانی شەراب؛ بادەفرۆش.

viny (vīn′i), *adj.* (١) تەرزی؛ مێوی؛ لە تەرزی خشۆک یا خۆهەڵواس دەچێ: *(~ tendrills)* .

(٢) باخە مێوی زۆرە؛ بە ڕووەکی تەرزدار داپۆشراوە: *(a ~ region)*

vinyl (vī′nil, vin′il), *n.* (١) ڤاینل (کیمیا). (٢) ڤاینل: ماددەیەکی پلاستیکیی بۆ شت داپۆشین و بەرگ بەکاردێت.

viol (vī′əl), *n.* جۆرێکە لە کەمانچە.

viola (vi-ō′lə, vī-ō′lə), *n.* ڤیۆلا؛ کەمانی گەورە

viola (vī′ə-lə, vī-ō′lə), *n.* بنەوشە؛ وەنەوشە؛ گوڵە وەنەوشە.

violable (vī′ə-lə-b'l), *adj.* دەستدرێژی دەکرێتە سەر؛ پەڕژینی دەشکێنرێ؛ سنووری دەشکێنرێ.

-violability *(n.)*; **violableness** *(n.)*; **violably** *(adv.).*

violaceous (vī´ə-lā′shəs), *adj.* (١) بنەوشەیی. (٢) بنەوشە؛ لە توخمی بنەوشە؛ وەنەوشە.

viola da braccio, کەمانی باڵ: کەمانێکی گەورەی کۆنە.

viola da gamba, کەمانی لاق: جۆرە کەمانێکی کۆنە لە بەینی هەردوو ئەژنۆدا دادەنراو لێدەدرا.

viola d'amore, کەمانی دڵداری: جۆرە کەمانێکی کۆنە.

violate (vī′ə-lāt´), *v.t.* (١) (ا) شکاندن (یاسا)؛ سەرپێچی کردن: *(to ~ the law)*

(ب) پەڕژین شکاندن؛ سنوور شکاندن؛ ماف پێشێل کردن؛ پەیمان شکاندن؛ دەستدرێژی کردنە سەر: *(to ~ someone's rights)* .

(٢) بەزۆر گاین؛ بەزۆر سواربوون؛ ناموس بردن: *(to ~ a girl)* .

(٣) پیس کردن (جێی پێوێن)؛ بە سووک یا بەبێ ڕێز تەماشاکردن

(٤) تێکدان؛ شێواندن؛ دەستدرێژی کردنە سەر: *(to ~ someone's privacy)*

(٥) [Obs.]، بە ناشرینانە لەگەڵ جوولانەوە.

-violator *(n.).*

violation (vī´ə-lā′shən), *n.* (١) (ا) شکاندن (یاسا)؛ سەرپێچی: *(a ~ of the law)*

(ب) پەڕژین شکاندن؛ سنوور شکاندن؛ ماف پێشێل کردن؛ دەستدرێژی.

(٢) بەزۆر گاین یا سواربوون؛ ناموس بردن.

(٣) پیس کردن (مزگەوت، کلێسە... هتد)؛ بە سووک سەیرکردن.

(٤) تێکدان (ئاسایش... هتد)؛ شێواندن.

violence (vī′ə-ləns), *n.* (١) توندوتیژی؛ خوێن ڕشتن؛ زۆر؛ زۆر بەکارهێنان؛ ستەمکاری: *(The essence of war is ~ .)* .

(٢) کارێکی توندوتیژ؛ کردەوە یا کاری دڕندانە.

(٣) قایمی؛ توندی؛ تین: *(the ~ of the storm)* .

(٤) کاری ناڕەوا. (٥) جۆش؛ دڵ گەرمی؛ هەستی بەتین.

(٦) شێواندن (مانا، دەق، ناوەڕۆک)؛ تێکدان: *(to do ~ to a text)*

violent (vī′ə-lənt), *adj.* (١) خوێنین؛ توندوتیژ؛ خوێناوی: *(a ~ revolution)*

(٢) توندوتیژ: *(a ~ attack)* .

(٣) ئێجگار؛ زۆر تیژ: *(~ pains)* .

(٤) قایم؛ توند: *(a ~ storm)* .

(٥) ناسرووشتی؛ خوێنین: *(a ~ death)* .

(٦) شێوێنەر؛ تێکدەر (مانا، دەق، ناوەڕۆک): *(~ editing)* .

-violently *(adv.).*

violet (vī′ə-lit), *n.* (١) وەنەوشە؛ بنەوشە. (٢) گوڵە وەنەوشە. (٣) ڕەنگی بنەوشەیی؛ مۆر.

adj. بنەوشەیی؛ مۆر؛ بنەوشە.

violet ray, (١) تیشکی سەروو بنەوشەیی. (٢) تیشکی سەروو بنەوشەیی

violin (vī´ə-lin′), *n.* (۱) کەمان؛ کەمانچە. (۲) کەمانچەژەن.
violinist (vī´ə-lin′ist), *n.* کەمانژەن؛ کەمانچەژەن.
violist (vī′əl-ist), *n.* کەمانی گەورە لێدەر؛ کەمانژەنی گەورە.
violoncellist (vē´ə-lon-chel′ist), *n.* = cellist.
violoncello (vē´ə-lon-chel′ō), *n.* = cello.
V.I.P., VIP [Slang], = very important person. کەسێکی زۆر گەورە؛ کەسێکی پلەوپایە بەرز.
viper (vī′pĕr), *n.* (۱) کۆنەوەبیاب؛ ماری ژەهراوی؛ ئەژدیها؛ شامار (۲) کەسێکی پیس و ناپاک؛ کەسێکی زمان بەد؛ مرۆڤی ستەمکار.
viperine (vī′pĕr-in, vī′pĕr-īn´), *adj.* کۆنەوەبیابی؛ ئەژدیهایی؛ ژەهراوی؛ پیس
viperish (vī′pĕr-ish), *adj.* = viperous.
viperous (vī′pĕr-əs), *adj.* (۱) ئەژدیهایی؛ کۆنەوەبیابی. (۲) پیس؛ ژەهراوی؛ بەد؛ کینەاوی
virago (vi-rā′gō, vī-rā′gō), *n.* (۱) ژنێکی دەم پیسی بێ حەیای شەڕانی؛ ژنە کوراني. (۲) [Archaic]، ژنێکی کەتەو بەهێز.
viral (vī′rəl), *adj.* ڤایرۆسی؛ لە ڤایرۆسەوە داکەوتووە یا تووش بووە (نەخۆشی). (*a ~ infection*) تایبەتی بە ڤایرۆس.
virelay (vir′ə-lā´), *n.* جۆرە هەڵبەستێکی فەرەنسی کۆنە.
vireo (vir′i-ō´), *n.* باڵندەیەکی بچوركی دەنگ خۆشی ڕەنگ زەیتونی مێرووخۆرە
virescence (vi-res′ns), *n.* سەوز هەڵگەڕان (بەتایبەتی پەڕەی گوڵ بەهۆی ڕۆربی کلۆرفیلەوە).
virescent (vi-res′nt), *adj.* (۱) سەوز هەڵگەڕاو (نەدامێکی ڕووەك کە بە ئاسایی سەوز نییە). (۲) سەوزکار؛ سەوزباو.
virgate (vûr′git, vûr′gāt), *n.* پێوانەیەکی ئینگلیزی کۆنی زەوییە بڕیتییە لە (۳۰) " ئەیکەر " (هەر " ئەیکەر " یەك ۴۰۰۰م دووجایە).
virgate (vûr′git, vûr′gāt), *adj.* (۱) داردەستی؛ لە داردەست دەچێ (۲) چڵ چڵاوی؛ چڵی بچکۆلەی زۆرە.
virgin (vûr′jin), *n.* (۱) کچ؛ کەنیشک؛ کچی کۆن نەکراو. (۲) پیاوی جووت نەبوو. (۳) گیاندارێ مێینەی جووت نەبوو. (٤) [V-]، virgo. (٥) (ا) پەرستار خاچ پەرستی) (ب) [V-]، حەزرەتی مریەم. (٦) گیانەوەرێکی مێینەیە کە هێلکە دەکات بەبێ نەوەی نێرەکەی سواری بووبێت یا بەسەریدا تسیبێت.
adj. (۱) کچی؛ کەنیشکی؛ کۆن نەکراو. (۲) لە دەستە کچ پێکهاتوو؛ گەلە کەنیشکی (۳) پاك؛ دەست بەرنەکەوتوو؛ خاوێن. (٤) (ا) نەدۆزراوە؛ بەکارنەهێنراو؛ کەس پیادا نەڕۆیشتوو. (*~ forest*) (ب) بەیار؛ نەکێڵراو؛ هەرگیز نەچێنراو. (*~ land*) (٥) یەکەم؛ سەرەتایی. (*~ voyage*) (٦) (ا) هی یەکەم گوشینە (ڕۆنی زەیتوون). (*~ olive oil*) (ب) یەکسەر لە کانزای خاوەوە یا لە یەکەم تواندنەوەوە وەرگیراوە (کانزا).
virginal (vûr′ji-n'l), *adj.* (۱) کچی؛ کەنیشکی؛ بۆ کچ شیاو؛ لە کەنیشك هاتوو (۲) پاك؛ خاوێن؛ دەست تێوەنەدراو. (۳) چاك نەکراو (گیانەوەرزانی)
virginal (vûr′ji-n'l), *n.* ئامێرێکی مۆسیقیی‌یە لە پیانۆ دەچێ، بەڵام ئەم بچووکتر‌ەو بێ قاچە (پێشی دەوترێ " a pair of virginals ").
virgin birth, کەنیشکەزا؛ بازابێز؛ لەدایکبوونی عیسا لە مریەم (ئینجیل).
virginity (vēr-jin′ə-ti), *n.* (۱) کچێتی؛ پەردەی کچێتی؛ بێ؛ بندارى (۲) پاکی؛ خاوێنی.
virginium (vēr-jin′i-əm), *n.* ڤیرجینیۆم توخمێکی کانزایی کیمیایی‌یە
Virgin Mary, حەزرەتی مریەم؛ کەنیشکە مریەم
virgin's-bower (vûr′jinz-bou′ĕr), *n.* ڕووەکێکی گوڵ سپی‌یە
virgin wool, خوری خاو یا دەست تێوەنەدراو.

Virgo (vûr′gō), *n.* (۱) ناوی کۆنەستێرە‌یەکە (۲) بورجی کچ (ئەستێرەناسی). (پێشی دەوترێ: " Virgin " بە هەردوو ماناکەی).
virgulate (vûr′gyoo-lit, vûr′gyoo-lāt´), *adj.* داردەستی؛ شێوەی داردەستی.
virgule (vûr′gūl), *n.* پەرگول: هێڵێکی لارە لە گەلێك شوێندا بەکاردێت وەك: (and/or) کە ئەوە دەگەیەنێ کە دەشێت دوو ووشەکە هەرکامیان بەکاربهێنرێت لە ڕستەدا، یا بەمانای: " لە " (mile/hour)، یا لە بەرواردا (5/9/1993)، یا لە کۆتایی دێڕی هۆنراوەدا. (پێشی دەوترێ: " slash ").
viridescence (vir´ə-des′ns), *n.* سەوز هەڵگەڕان؛ سەوزکاری؛ سەوزباوی.
viridescent (vir´ə-des′nt), *adj.* سەوز هەڵگەڕاو؛ سەوزکار؛ سەوزباو.
viridian (və-rid′i-ən), *n.* ڕەنگ یا بۆیەیەکی سەوزە
viridity (və-rid′ə-ti), *n.* (۱) سەوزی تۆخ؛ سەوزێتی. (۲) گەنجێتی؛ ساویلکەیی؛ نەشارەزایی.
virile (vir′əl), *adj.* (۱) پیاوانە؛ پیاو؛ مەرد؛ نێر؛ مەردانە. (۲) بەهێز؛ بەزەبر. (۳) بەکار (جووت بوون)؛ توانای گانی زۆرە.
virilism (vir′əl-iz'm), *n.* دەرکەوتنی هەندێ تایبەتی پیاو لە ژندا (وەك تووکی دەموچاو).
virility (vi-ril′ə-ti), *n.* (۱) بەکاری (جووت بوون)؛ توانای گان کردن. (۲) پیاوەتی؛ نێرێتی؛ مەردی؛ مەردایەتی؛ زەبر.
virology (vī-rŏl′ə-ji), *n.* ڤایرۆسناسی: لێکۆڵینەوەی ڤایرۆس و نەخۆشی ڤایرۆسی
-virologist *(n.).*
virosis (vi-rō′sis), *n.* نەخۆشی ڤایرۆسی؛ نەخۆشی‌یەکە لە ڤایرۆسەوە دابەکەوێ.
virtu, vertu (vĕr-tōō′, vûr′tōō), *n.* (۱) حەزی هونەرو شتی دەستکردی ئەنتیکەو نایاب؛ هونەرخوازی. (۲) جوانی و نایابی (شتی هونەری دەستکرد). (۳) شتی ئەنتیکەو نایابی دەستکرد بە گشتی.
virtual (vûr′chōō-əl), *adj.* (۱) ڕاستی؛ بەڕاستی؛ تەواو: (*Although we've met, he is a ~ stranger to me.*) (۲) [Rare or Archaic]، کاریگەر: (*a ~ defeat, promise, confession, etc.*)
-virtuality *(n.).*
virtually (vûr′choō-əl-i), *adv.* لە ڕاستیدا؛ بەتەواوی؛ بە کردەوە؛ بە ڕاستی نەك بەناو: (*He is ~ running the government.; The job was ~ completed by the end of the week.*)
virtue (vûr′chōō), *n.* (۱) پاکی؛ چاکی؛ ڕاستی و ڕەووشت چاکی؛ کردەوەی باش. (۲) تایبەخۆ یا ڕەوشتێکی باش: (*Generosity is a great ~.*) (۳) داوێن پاکی (بەتایبەتی بۆ ئافرەت)؛ پاکی. (٤) (ا) بایەخ؛ چاکە؛ چاکی؛ باشی: (*There is some ~ in what you say.*) (ب) باشی‌یەکی تایبەتی؛ تایبەخۆی بەسوود: (*the ~s of teaching as a profession*) (٥) توانای چاك کردنەوە یا بەهێزکردن: (*the ~ of a medicine*). (٦) [Obs.]، نازایەتی؛ پیاوەتی؛ مەردایەتی. (۷) پلەیەکە لە پلەکانی فریشتە.
by (*or* in), virtue of, لەبەر؛ بەهۆی؛ بە (*By the virtue of the authority vested in me I pronounce you man and wife.*)
make a virtue of necessity, بە خۆشی خۆ کردنی کارێك کە بە ناچاری هەر دەبێت بکرێت

virtuosity (vūr´chōō-äs′ə-ti), *n.* (۱) هونەرخوازی؛ حەزی هونەرو شتی دەستکردی نەنتیکەو نایاب. (۲) بەهرەی هونەری (بەتایبەتی مۆسیقا)؛ لێهاتوویی هونەریو تەکنیکی. (۳) هونەرخوازان بەگشتی.

virtuoso (vūr´chōō-ō′sō), *n.* (۱) هونەرخواز؛ شتی هونەری نایابو نەنتیکە کۆکەرەوە. (۲) هونەرمەندی بەهرەدار؛ کەسێکی لێهاتوو (بەتایبەتی لە هونەرە جوانەکاندا). (۳) مۆسیقاژەنێکی زۆر بە بەهرە. (٤) [Obs.] زانا.

virtuous (vūr′chōō-əs), *adj.* (۱) رەووشت جوانو چاک؛ پاست؛ پاک. (۲) داوێن پاک (ئافرەت)؛ پاک: *(a ~ woman)* . (۳) [Archaic]، کاریگەر؛ بەکار.

-virtuously *(adv.)*; **virtuousness** *(n.)*.

virulence (vir′yoo-ləns), *n.* *Also* **virulency,** (۱) ژەهراوێتی؛ کوشندەیی. (۲) پیسێتی یا بەتینی میکرۆب. (۳) دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ دووبەرەکایەتی پیس؛ پق؛ ناحەزی.

virulent (vir′yoo-lənt, vir′oo-lənt), *adj.* (۱) ژەهراوی؛ ژەهردار؛ کوشندە. (۲) زۆر قیناوی؛ قین لە دل؛ ڕقاوی؛ زۆر دژو ناحەز. (۳) (ا) پیس (نەخۆشی)؛ خێرا تووش دەبێت؛ درم. (ب) پیس (میکرۆب، ڤایرۆس)؛ تێپەڕ.

-virulently *(adv.)*.

virus (vī′rəs), *n.* (۱) ژەهر؛ زەهر. دەبێتەهۆی نەخۆشی؛ هۆی گەیاندن یا تووش کردنی نەخۆشی؛ میکرۆب. (۳) دەرمانی کوتان. (٤) شتێکی ژەهر ئاسایی بۆ ڕەووشتو هەستو دەروون.

vis (vis), *n.* [L.], *pl.* vires, هێز

visa (vē′zə), *n.* ڤیزە؛ ڕێگەدان بە چوونەناو وڵاتێکی بێگانەوە.

v.t. (۱) گوزەرنامە یا ڤیزە خستنەسەر پەسارتۆرت. (۲) گوزەرنامە پێدان؛ ڤیزە پێدان.

visage (viz′ij), *n.* (۱) دەموچاو؛ ڕووخسار؛ ڕوو؛ سەروچاو. (۲) ڕوو؛ ڕووانەت

-visaged (viz′ijd), پاشگرێکە بەمانای: جۆرە دەموچاوێکی تایبەتیدار: *(round-visaged)*

visard (viz′ērd), *n.* = vizard.

vis-à-vis (vē´zə-vē′), *adj. & adv.* ڕووبەڕوو؛ بەرەو ڕوو؛ بەرامبەر: *(They were sitting ~ at the banquet table.)*

prep. (۱) بەرامبەر *(his ambition ~ his capabilities)* . (۲) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ دەرهەق بە؛ بەرامبەر: *(his opinion ~ this issue)*

(۳) بەرامبەر (جێگە): *(They were now ~ the most painting in the famous museum.)*

n. (۱) کەسێکی بەرامبەر: *(He offered a cigarette to his ~ .)* . (۲) هاودەم؛ ناڕەڵ. (۳) هاوتا (کاربەدەست، پلەوپایە). (٤) گالیسکەیەکە کورسیی‌یەکانی بەرامبەر یا ڕووبەڕووی یەکن. (٥) کورسی‌یەکە لە شێوەی S دا، دوو کەس ڕووبەڕوو لەسەری دادەنیشن. (هەروەها " tête-à-tête ")

viscacha (vis-kä′chə), *n.* گیاندارێکی کرۆژەندی بچووکی نەمەریکای باشوورە

viscera (vis′ēr-ə), *n.pl.* (۱) هەناو؛ ناوسک. (۲) ڕیخۆڵە؛ ڕیخۆڵەکان.

visceral (vis′ēr-əl), *adj.* (۱) هەناوی؛ ناوسکی؛ ڕیخۆڵەیی. (۲) (ا) قوڵ (هەست)؛ هەناوی: *(~ sensation)* . (ب) هەستی؛ تایبەتی بە هەستی زۆر قوڵ نەک بە مێشک. (۳) ڕگماکی؛ لەخۆوە: *(a ~ reaction)* .

viscid (vis′id), *adj.* (۱) لینج؛ خەستولینج (۲) بە ماددەیەکی لینج داپۆشراوە (گەڵا).

viscidity (vi-sid′ə-ti), *n.* لینجی؛ لینجیو خەستی.

viscoid (vis′koid), *adj.* *Also* viscous, نەختی لینج

viscometer (vis-kom′ə-tēr), *n.* لینجی پێوەر.

viscose (vis′kōs), *adj.* (۱) لینج. (۲) لە ماددەی " ڤیسکۆز " پێکهاتووە.

n. ڤیسکۆز: ماددەیەکی لینجە لە دروستکردنی قوماشدا بەکاردێت.

viscosimeter (vis´kō-sim′ə-tēr), *n.* = viscometer.

viscosity (vis-kos′ə-ti), *n.* لینجی؛ خەستی؛ لینجیو خەستی.

viscount (vī′kount), *n.* ڤایکاونت: پلەو نازناوێکی خانەدانیە لە خوار " کاونت " موەبەو لەژوور " بارۆن" موە.

viscountcy (vī′kount-si), *n.* پلەوپایەی " ڤایکاونت " . (ووشەی پێشوو ببینە).

viscountess (vī′koun-tis), *n.* (۱) ژنی ڤایکاونت. (۲) ڤایکاونتی ژن.

viscountship (vī′kount-ship´), *n.* = viscountcy.

viscounty (vī′koun-ti), *n.* (۱) . viscountcy (۲) ڤایکاونت نشین؛ ناوچەی ژێردەستی ڤایکاونت.

viscous (vis′kəs), *adj.* (۱) لینج. (۲) شتێکی لینجی پێوەیە (گەڵا).

viscus (vis′kəs), *n.* [Rare], *singular of* viscera.

vise (vis), *n.* *Also* vice, مەنگەنە؛ گیرە

v.i. تووندکردنەوە بە مەنگەنە؛ گرتن بە مەنگەنە یا گیرە.

visé (vē′zā, vē-zā′), *n. & v.t.* = visa.

visibility (viz´ə-bil′ə-ti), *n.* (۱) لەبەرچاوبوون؛ دیاربوون؛ بینران؛ بە بەرچاوەوە بوون. (۲) ماوەی چاوپرکردن؛ ماوەی بینین: *(V - is one Kilometer.)*

visible (viz′ə-b'l), *adj.* (۱) بە بەرچاوەوەیە؛ لەبەرچاوە؛ دەرکەوتوو؛ بە چاو دەبیڕی: *(a ~ object; a ~ change of mood)* . (۲) دیار؛ مێشك بۆی دەچێت؛ ئاشکرا: *(a ~ solution)* . (۳) لەبەردەستدایە؛ هەیە: *(a ~ supply)* .

-visibleness *(n.)*.

visibly (viz′ə-bli), *adv.* بە ئاشکرا؛ بە شێوەیەك کە دیار بێ: *(He was ~ tired but happy.)*

vision (vizh′ən), *n.* (۱) بینایی؛ بینین؛ چاوپرکردن؛ توانای بینین (۲) سەروشت (۳) خەیاڵی خاو؛ خەیاڵ: *(He had ~s of greatness.)* (٤) توانای هێنانە بەرچاو؛ توانای خەیاڵ کردنەوە. (٥) بینایی؛ دووربینی؛ باش بینی: *(a leader of great ~)* . (٦) خەو؛ خەوبینین (۷) کەسێك یا شتێکی زۆر جوان؛ ژنێکی زۆر جوان.

v.t. هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بینین یا هاتنەبەرچاو هەر وەك لە خەودا.

-visional *(adj.)*.

visionary (vizh′ən-er´i), *adj.* (۱) خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پەرست. (۲) ناکردەنی؛ خەیاڵی؛ ناهێنرێتە دی (نەخشە، بیروباوەڕ).

n. (۱) کەسێکی خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پەرست. (۲) دووربین؛ باش بین؛ کەسێکی بیروڕا بەرز دەربارەی داهاتوو.

visit (viz′it), *v.t.* (۱) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن؛ چوونە لا: *(She ~ed her aunt.)* (۲) چوون (بۆ گەشت): *(We ~ed the library.)* . (۳) میوانداری پێکردن (بۆ ماوەیەکی نەختی درێژ)؛ بوون بە میوان. (٤) سەرلێدان (بۆ پشکنین یا بە ئیشوکاری ڕەسمی). (٥) سەرلێدان (بۆ دڵنەیایی یا یارمەتی): *(to ~ the wounded; The doctor ~s his patients daily.)* (٦) تووش بوون (بەڵا): *(A plague ~ed the village.)* . (۷) تۆڵە لێکردنەوە؛ سزادان: *(I shall ~ their sin upon them.)*

v.i. (۱) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن؛ چوونە لا. (۲) تۆڵە لێکردنەوە؛ سزادان. (۳) قسە لەگەڵ کردن؛ دەمەتەقێ کردن: *(I stayed and ~ed with her for a while.)*

n. (۱) دیدەنی؛ سەردان؛ چوونە لا. (۲) میوانداری؛ مانەوە بە میوانی.

(٣) سەردانیدار. بۆ پشکنین یا ئیش‌وکاری رەسمی).
(٤) [Colloq.]. دەمەتەقێ؛ گفتوگۆ؛ دووان.

visitant (viz′ə-tənt), *n.* (١) میوان؛ میوانی سەردەمی.
(٢) خێو. (٣) باڵندەی کۆچەر.

adj. [Archaic], هی سەرلێدان یا میواندارى؛ میوانی.

visitation (viz′ə-tā′shən), *n.* (١) سەردان؛ چوونە لا.
(٢) سەردانی پشکنین یا ئیش‌وکاری رەسمی.
(٣) مافی سەردانی منداڵ لەلایەن باوک یا دایکەوە پاش تەڵاق.
(٤) [Colloq.]. (أ) سزای خوایی؛ پاداشتی خوایی. (ب) بەڵا؛ کارەسات.
(٥) دەرکەوتنی خێو یا بوونەوەرێکی سەرئاسا.
(٦) [V-]. (أ) دەرکەوتنی حەزرەتی مریەم بۆ ئەلیزابیس (ئینجیل).
(ب) جەژنی ئەم دەرکەوتنە.
(٧) سەردانی باڵندەو گیانداری کۆچەر بۆ شوێنێک لە کاتێکی ناڕاستەوخۆ.
بە ژمارەیەکی زۆر.

-visitational ***(adj.).***

visitatorial (viz′i-tə-tôr′i-əl, viz′i-tə-tō′ri-əl), *adj. Also* **visitorial,** (١) تایبەتی بە سەردانی پشکنین یا رەسمی.
(٢) مافی سەردانی هەیە

visiting card, = calling card.

visiting nurse, نەخۆشەوانێکە کە دەچێتە ماڵی نەخۆش بۆ تیمارکردنی.

visiting professor, مامۆستایەکی زانکۆیە کە ماوەیەکی کورت بۆ میوانی لە زانکۆیەکی جیا لەوەی خۆی کاردەکات بۆ وەرزێک یا ساڵێک.

visiting teacher, مامۆستایەکە کە دەچێتە ماڵی قوتابی نەخۆش بۆئەوەی پێی بخوێنێت.

visitor (viz′ə-tĕr), *n.* (١) میوان. (٢) گەشتیار؛ گەشتکەر.

visor (vī′zĕr), *n. Also* vizor, (١) پووپۆشی کڵاوزرێ (کە دەتوانرێ لابرێ بەتایبەتی ئەو بەشەی کە چاو دادەپۆشێ).
(٢) پووپۆش؛ دەماخ؛ پووبەند. (٣) لێواری شەپقە (بۆ سێبەر).
(٤) پەردە یا خۆرپۆشی ئوتومبیل: پەردەیەکی بچووکە بە سەروو شووشەی پێشەوەی ئوتومبیلەوە لە دیوی ناوەوە بۆ سێبەر.

v.t. سێبەر بۆ کردن؛ داپۆشین؛ پۆشین؛ شاردنەوە.

vista (vis′tə), *n.* (١) دیمەنێکی درێژ هەتا چاوبڕیکات (بەتایبەتی لە ڕاڕەوێکەوە ببینرێ وەک لەبەینی ڕیزە خانوو یا دارەوە).
(٢) ئەو ڕاڕەوەی کە دیمەنێکی وەهای لێوە دەبینرێ.
(٣) دیمەنێکی ناو میشک دەربارەی ڕابوردوو یا داهاتوو.
(٤) ئاسۆ.

visual (vizh′ōō-əl), *adj.* (١) دیدەیی؛ هی هەستی بینین؛ هی بینین؛ دیدەنی. دیداری. (٢) بینراو؛ دیار؛ لەبەرچاو. (٣) هەر بە چاو کراو.
(٤) هی هوی فێرکردن یا پروونکردنەوەی بینەری
(٥) هی چاوو بینایی (بینایی زانی).

-visually ***(adv.).***

visual aids, هۆی ڕوونکردنەوەی بینەری؛ کەرەسەی ڕوونکردنەوەی بینەری

visualize (vizh′ōō-əl-īz′), *v.t. & v.i.* هێنانە بەرچاوی خۆ
-visualization *(n.).*

vita (vī′tə), *n.* ژینامە؛ کورتەی مێژووی خوێندنو شارەزایی ئیشی کەسێکە کە بۆ ئیش دەگەڕێ پێشکەشی دەکات بە خاوەن ئیش.
(هەروەها پێشی دەووترێ: " curriculum vitae " و " resumé ").

vital (vī′t'l), *adj.* (١) زیندەگی؛ ژیانی؛ زیندەکاری: *(~ energy).*
(٢) پێویستە بۆ ژیان؛ زیندەبەخشی سەرەکی *(~ organs)*
(٣) کوشندە؛ مەترسیدار *(a ~ wound)*
(٤) (أ) زۆر گرنگ؛ بنچینەیی؛ سەرەکی *(a ~ element)*
(ب) زۆر پێویست
(٥) چوست‌وچالاک؛ گورج‌وگۆڵ؛ زیندوو؛ بەگور: *(a ~ personality).*

(٦) تایبەتی بە ژینامەی خەڵک (زێنامە، مارەیی، مردن): *(~ records)*
n.pl. (١) ئەندامە زیندەکارییە سەرەکییەکان (دڵ، مێشک‌و سیپەکان... هتد)
(٢) بەشە زۆر گرنگ‌و پێویستەکانی شتێک.

-vitally ***(adv.)***; **vitalness** ***(n.).***

vitalism (vī′t'l-iz′m), *n.* زیندەگێتی؛ زیندەبەخشێتی؛ زیندەکارێتی: فەلسەفەیەکە دەڵێت: ژیان لەسەر بنچینەیەکی زیندەگی تایبەتی بەندە کە حیایە لە کرداری کیمیایی‌و فیزیایی؛ بروابوون بە بێ هاوتایەتی‌و پەسەندێتی بنچینەی ژیان.

-vitalist ***(n.)***; **vitalistic** ***(adj.).***

vitality (vī-tal′ə-ti), *n.* (١) زیندەکاری؛ زیندەگی؛ ژیان؛ زیندووێتی؛ ژین. (٢) توانای ماوەو ژیان‌و پەرەسەندن.
(٣) چالاکی؛ چوست‌وچالاکی؛ گورج‌وگۆڵی؛ ووزە؛ تین؛ بەتینی

vitalize (vī′t'l-īz′), *v.t. Also* **vitalise,** (١) ژین پێ بەخشین.
(٢) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ چوست‌وچالاک کردن؛ بەتین کردن
-vitalization ***(n.)***; **vitalizer** ***(n.).***

vitals (vī′t'ls), ***n.pl.*** (١) ئەندامە زیندەکارییە سەرەکییەکان (وەک: دڵ، مێشک‌و سیپەکان... هتد) (٢) بەشە زۆر گرنگ‌و پێویستەکانی شتێک

vital statistics, زانیاری ژیان: زانیاریەکە دەربارەی ژێننامەی کەسێک (وەک لەدایکبوون‌و ژنهێنان‌و مردن... هتد).

vitamin (vī′tə-min), *n. Also* **vitamine,** قیتامین.

vitascope (vī′tə-skōp′), *n.* شەوق هاوێژ یا مەکینەی سینەمای کۆن.

vitellin (vi-tel′in, vī-tel′in), *n.* قیتاڵین: پرۆتینی زەردینەی هێلکە.

vitelline (vi-tel′in, vī-tel′in), *adj.* (١) تایبەتی بە زەردینەی هێلکە: *(the ~ membrane).*
(٢) زەرد؛ هی زەردی زەردینەی هێلکە.

n. زەردینەی هێلکە.

vitellus (vi-tel′əs, vī-tel′əs), *n.* زەردینەی هێلکە.

vitiate (vish′i-āt′), *v.t.* (١) خراپ کردن؛ تێکدان؛ پیس کردن.
(٢) لەکەدارکردن؛ سووک کردن.
(٣) بەتاڵ کردنەوە (قۆنتەرات، پەیمان)؛ پووچ کردنەوە: *(to ~ a contract, claim, etc.)*

-vitiable ***(adj.)***; **vitiator** ***(n.).***

vitiated (vish′i-āt′id), *adj.* (١) خراپ کراو؛ تێکدراو؛ پیس.
(٢) لەکەدارکراو؛ سووک. (٣) بەتاڵ (قۆنتەرات، پەیمان)؛ پووچ کراوە.

vitiation (vish′i-ā′shən), *n.* (١) خراپ کردن؛ تێکدان.
(٢) لەکەداری؛ لەکەدارکردن؛ سووکی؛ سووک کردن.
(٣) بەتاڵ کردنەوە؛ پووچ کردنەوە.

viticulture (vit′i-kul′chĕr), *n.* مێو پەروەردەکردن.

-viticultural ***(adj.)***; **viticulturalist** ***(n.).***

vitiligo (vit′i-lī′gō), *n.* نەخۆشیەکی پێستە دەبێتەهۆی پەیدابوونی پەڵەپەڵەی سپی وەک پینە بە پێستەوە (بەتایبەتی بە دەست‌و دەموچاوەوە).

vitreous (vit′ri-əs), *adj.* (١) شووشەیی؛ لە شووشە دەچێت
(٢) لە شووشە دروستکراو؛ شووشە.
(٣) تایبەتی بە شلاوی شووشەیی (ووشەی داهاتوو ببینە).

vitreous humor (or body), شلاوی شووشەیی: ماددەیەکی ڕوونی جەلاتینیە لە چاودا

vitrescence (vi-tres′'ns), *n.* (١) بوون بە شووشە. (٢) شووشەیەتی.

vitrescent (vi-tres′'nt), *adj.* (١) دەتوانرێ بکرێ بە شووشە.
(٢) وەک شووشە لێ هاتوو.

vitric (vit′rik), *adj.* شووشەیی؛ لە شووشە دەکات.

vitrics (vit′riks), ***n.pl.*** (١) شووشەزانی؛ دروستکردن‌و نەخشاندنی شووشە؛ شووشەکاری (٢) دەفری شووشە؛ شتی شووشە

vitrification (vit′rə-fi-kā′shən), *n.* (١) کردن بە شووشە؛ بوون بە شووشە (٢) شتێکی کراو بە شووشە

vitrify (vit′rə-fī′), *v.t. & v.i.* کردن بە شووشە.

-vitrifiable *(adj.)*.

vitriol (vit′ri-əl), *n.* (۱) زاخ؛ زاج (۲) شتێکی تیژ؛ ورته‌و هەستی توندوتیژ؛ قسەی زۆر ڕەق. *(His language was pure ~ .)* زاخاوداندەوە

v.t.

vitriolic (vit′ri-ol′ik), *adj.* (۱) زاخی؛ لە زاخ دەچێ؛ زاخاوی؛ لە زاخ دەرهێنراوە. (۲) تیژ؛ توندوتیژ؛ بڕ؛ تان. *(~ talk)*

vitta (vit′ə), *n.* (۱) سەربێچ (۲) بۆری ڕۆن لە بەری سەوزەی وەک گێزەردا. (۳) هێڵی ڕەنگاوڕەنگ (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

-vittate *(adj.)*.

vittle (vit′l), *n.* [Dial.], = victual.

vituline (vich′oo-līn′,vich′oo-lin), *adj.* گوێرەکەیی؛ هی گوێرەکە

vituperate (vī-tōō′pə-rāt′, vi-tū′pə-rāt′), *v.t.* جوێن پێدان؛ بەتوندی سەرزەنشت کردن؛ قسەی سووک پێ ووتن؛ شکاندن؛ بەدگۆیی کردن.

-vituperative *(adj.)*; vituperator *(n.)*; vituperatory *(adj.)*.

vituperation (vī-tōō′pə-rā′shən), *n.* (۱) سەرزەنشت کردن بەتوندی؛ جوێن پێدان؛ قسەی سووک پێ ووتن؛ شکاندن. (۲) سەرزەنشتی توند؛ جوێن؛ قسەی پیس؛ بەدگۆیی.

viva (vē′vä), *interj.* بژی!؛ هەر بژی!

n. هاواری " بژی "

vivacious (vi-vā′shəs, vī-vā′shəs), *adj.* (۱) پووخۆش؛ چالاک؛ دەم بە پێکەنین. *(a ~ girl)* . (۲) [Archaic]. تەمەن درێژ؛ نەبەز؛ نەمر.

-vivaciously *(adv.)*; vivaciousness *(n.)*.

vivacity (vi-vas′ə-ti,vī-vas′ə-ti), *n.* پووخۆشی؛ چالاکی.

vivandière (vē′vän′dyâr′), *n.* ئافرەتی شەڕاب‌و ئازووقە فرۆش بە لەشکر.

vivarium (vī-vâr′i-əm), *n.* پەروەردگایەکی گیاندارو ڕووەک کە لە دەروبەری سروشتی خۆیان دەچێت.

viva-voce (vī′və-vō′si), *adj.* بە زار؛ زاری؛ بەمی؛ بە دەمی.

vive (vēv), *interj.* [Fr.], بژی!؛ هەر بژی!

viverine (vī-ver′īn, vi-ver′in), *adj.* زەبادی تایبەتی بە توخمی گیاندارێک لە بشیلە دەچێ بۆنێکی خۆشیان لێ دەردەهێنرێت. (ووشەی civet ببینە)

n. گیاندارێکی ئەم توخمە.

vivid (viv′id), *adj.* (۱) چوست‌وجالاک؛ بەتین؛ زیندوو؛ بە گڤ‌وگور؛ ووریا. *(a ~ personality)* . (۲) ڕۆشن؛ ڕووناک؛ بەشەوق؛ گەش. *(the ~ evening star)* . (۳) (ا) کراوە (ڕەنگ)؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ ڕۆشن. *(a ~ painting)* . (ب) زەق (ڕەنگ)؛ گەش. (٤) بەهێز؛ بە ڕوونی دەبینێ؛ ڕوون. *(a ~ imagination)* . (٥) ڕوون؛ دیار؛ باش دەرخراو. *(a ~ description)* .

-vividly *(adv.)*; vividness *(n.)*.

vivify (viv′ə-fī′), *v.t.* (۱) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ بزواندن. (۲) (ا) جوان دەرخستن؛ باش ڕوونکردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە. (ب) چاکترکردن؛ ووریاترکردن.

-vivification *(n.)*; vivifier *(n.)*.

viviparity (viv′ə-par′ə-ti), *n.* بەچکەزێیی؛ بەچکەکەری

viviparious (vī-vip′ə-rəs), *adj.* (۱) بەچکەزێ؛ بەچکەکەر؛ ژاوەژێکەر لەڕێی بەچکەکردنەوە نەک لەڕێی هێلکەکردنەوە. (۲) (ا) تۆوەکەی دەپشکوتن پێش جیابوونەوە لە ڕووەکەکە. (ب) بە سەلک یا نەمامی بچووک زیاد دەکات نەک بە تۆو.

vivisect (viv′ə-sekt′,viv′ə-sekt′), *v.t. & v.i.* توێ توێ کردنی گیانەوەری زیندوو (بۆ مەبەستی زانستی).

-vivisector *(n.)*.

vivisection (viv′ə-sek′shən), *n.* توێکاری گیانەوەری زیندوو (بۆ مەبەستی زانستی)؛ یەکالاکردنەوەی زیندەوەر.

-vivisectional *(adj.)*; vivisectionist *(n.)*.

vixen (vik′s'n), *n.* (۱) ڕێوی مێ. (۲) ژنێکی بێ حەیای دەم پیسی بەدخووی تووڕەوتڕۆ.

-vixenish *(adj.)*; vixenly *(adv.)*.

viz. (viz), (*usually read* " namely "), = videlicet.

vizard (viz′ĕrd), *n. Also* visard, . mask (۲) . visor (۱)

vizier, vizir (vi-zêr′, viz′yĕr), *n.* وەزیر؛ شالیار.

-vizierial *(adj.)*.

vizierate (vi-zêr′it, viz′yĕr-āt′), *n. Also* viziership, وەزیری؛ وەزارەت؛ پلەی وەزیر.

vizor (vī′zĕr), *n.* = visor.

vocable (vō′kə-b'l), *n.* ووتە (بەتایبەتی لەڕووی دەنگ یا بێژانەوە نەک لەڕووی ماناوە)؛ ووشە

vocabulary (vō-kab′yoo-ler′i, və-kab′yoo-ler′i), *n.* (۱) (ا) فەرهەنگ؛ فەرهەنگۆک. (ب) لیستەی ووشەکان؛ ووشەکان. (۲) هەموو ووشەکانی زمانێک. (۳) هەموو ئەو ووشانەی کە کەسێک یا چینێک بەکاری دەهێنن.

vocal (vō′k'l), *adj.* (۱) دەنگی؛ بێژراو؛ ووتراو (بە دەنگی بەرز). *(a ~ prayer)* (۲) زمانداڕ؛ قسەکەر؛ دەتوانێت بێژێ. (۳) دەنگی؛ لە دەنگدا بەکارهێنراو. *(~ organs)* . (٤) دەنگدار؛ دەنگدەرەوە؛ پڕ لە دەنگ. (٥) دەم هەڵاش؛ بە دەم؛ دەم درێژ؛ قسە لەپوو. (٦) (ا) vocalic . (ب) voiced .

vocal cords, (۱) تیپی دەنگدار. (۲) گۆرانی (بەتایبەتی بە مۆسیقاوە). *n.* دەنگەژێ؛ ژێی دەنگ (دەنگناسی).

vocalic (vō-kal′ik), *adj.* (۱) لە تیپە بزوێن پێکهاتوو؛ چەند تیپە بزوێنێکی تێدایە. (۲) تیپە بزوێنی؛ چەند دەنگە بزوێنێکی تێدایە.

vocalism (vō′k'l-iz'm), *n.* (۱) بێژان؛ ووتن؛ دەنگ بەکارهێنان (لە گفتوگۆو گۆرانیدا). (۲) گۆرانی ووتن. (۳) تیپە بزوێن؛ دەنگی تیپە بزوێن. (٤) هەموو تیپە بزوێنی زمانێک.

vocalist (vō′k'l-ist), *n.* گۆرانی بێژ.

vocalize (vō′k'l-īz′), *v.t.* (۱) بێژان (بە قسە یا بە گۆرانی)؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ ووتن (۲) دەربڕین. (۳) سەروبۆر بۆکردن (زمانی عەرەبی). (٤) (ا) تیپی نابزوێن یا بێ دەنگ وەک تیپە بزوێن لێکردن (لە بێژاندا) (ب) وەک تیپی دەنگدار بێژان (تیپی " f " وەک " v " ووتن) .

v.i. (۱) بە گۆرانی ووتن؛ کردن بە گۆرانی؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ ووتن. (۲) بوون بە تیپە بزوێن (لە تیپی نابزوێن یا بێ دەنگەوە).

-vocalization *(n.)*; vocalizer *(n.)*.

vocally (vō′k'l-i), *adv.* (۱) بە دەم؛ بە دەنگ؛ بە دەنگی بەرز. (۲) بە گۆرانی. (۳) لە بابەت تیپە بزوێنەوە؛ لەڕووی تیپە بزوێنەوە.

vocation (vō-kā′shən), *n.* (۱) بانگی چارەنووسی؛ هەستی مرۆڤ کە شتێک بانگی دەکات یا پاڵی پێوە دەنێت بۆ پیشەیەک بەتایبەتی هی ئایینی. (۲) ئەو پیشەیەی مرۆڤێک هەست دەکات بۆی بانگ کراوە (بەتایبەتی ئەرکێکی ئایینی یا کۆمەڵایەتی). (۳) پیشە؛ پیشەگەری.

vocational (vō-kā′shən-'l), *adj.* پیشەیی؛ پیشەگەری. *(a ~ school)*

-vocationally *(adv.)*.

vocational education, پەروەردەی پیشەیی یا پیشەگەری.

vocative (vok′ə-tiv), *adj.* (۱) بانگەوازی؛ بانگی؛ تایبەتی بە بانگ کردن. (۲) تایبەتی بە ڕێڕەوی بانگ یا بانگ کردن (ڕێزمان).

n. (١) ڕێژەی بانگ یا بانگ کردن (ڕێزمان). (٢) ووشەیەکی ئەم ڕێژەیە.

vociferance (vō-sif′ĕr-əns), *n.* دەنگەدەنگ؛ هاوار؛ قیژە

vociferant (vō-sif′ĕr-ənt), *adj. & n.* هاوارکەر؛ قیژەکەر

vociferate (vō-sif′ə-rāt´), *v.t. & v.i.* هاوارکردن؛ قیژاندن؛ بە دەنگی بەرز داواکردن

-vociferation *(n.)*; **vociferator** *(n.)*.

vociferous (vō-sif′ĕr-əs), *adj.* هاوار هاوارکەر؛ قیژەقیژکەر؛ دەم دڕێژ؛ بە دەم؛ دەم هەراش؛ بە توند داواکەر

(a ~ demand; a ~ manner of expression)

-vociferously *(adv.)*; **vociferousness** *(n.)*.

vodka (vod′kə), *n.* ڤۆدکا خواردنەوەیەکی مەستکەری ڕووسییە.

vogue (vōg), *n.* . *(Mini skirts were once in ~ .)* (١) مۆدە؛ باو. (٢) بردو؛ بەبردووبوون؛ لەبردەوادابوون.

voguish (vō′gish), *adj.* (١) لەسەر مۆدە؛ مۆدە؛ جوان؛ ڕێک‌وپێک. (٢) بەبردو؛ بەباو.

voice (vois), *n.* (١) دەنگی مرۆڤ. (٢) تو ـای دەنگ کردن: *(He lost his ~ .)* . (٣) (ـ دەنگ؛ ووتە. *(the ~ of the sea.)* (ب دەنگ (ڕاگەیاندن): *(the ~ of his conscience)* (٤) دەنگێکی تایبەتی؛ دەنگی کەسێک *(I recognized John's ~ .)* . (٥) ڕا؛ حەز؛ دەنگ. (٦) مافی دەربڕینی ئەم دەنگە یا ڕایە: *(We have a ~ in our government.)* (٧) دەربڕین *(Give ~ to your concerns.)* (٨) هۆی دەربڕین: *(This newspaper is the ~ of the people.)* . (٩) [Obs.] (أ) قاو؛ ووت‌ووات؛ دەنگ (ب) ناو؛ ناوبانگ. (١٠) ڕێژەی کردار (ڕێزمان): *(active ~ ; passive ~)* . (١١) (أ) ئاواز؛ گۆرانی؛ دەنگی گۆرانی. (ب) جۆرێتی دەنگ یا ئاوازی گۆرانی بێژ: *(He has a good ~ .)* . (ج) گۆرانی بێژ. (د) یەکێک لە دەنگەکانی گۆرانی‌یەکی هەمەدەنگی. (هـ) تو ـ ی گۆرانی ووتن: *(She really has no ~ .)* (١٢) دەنگ (دەنگناسی): (وەک دەنگی تیپە بزوێنەکان‌و تیپی دەنگداری وەک: m ، g ، d ، h ... هتد).

v.t. (١) دەربڕین *(He gives ~ to his opinions freely.)* . (٢) سازکردن (ئامێڕی مۆسیقا)؛ خۆش نەوا کردن. (٣) بە دەنگەوە ووتن (دەنگناسی).

in voice, دەنگ لەبار؛ بۆ گۆرانی ووتن

with one voice, هەموو بە یەک دەنگ؛ هەموو پێکەوە

voice box, = larynx.

voiced (voist), *adj.* (١) دەنگدار؛ زماندار؛ قسەکەر *(deep- ~)* . (٢) دەنگێکی تایبەتی هەیە (٣) دەربڕاو؛ بە دەنگ ووتراو (٤) دەنگدار (دەنگناسی) (وەک تیپی ژ، ڤ، گ)

voiceful (vois′fəl), *adj.* دەنگ کەرەدە؛ دەنگدار (بەتایبەتی دەنگی زل)؛ دەنگدەردوو

voiceless (vois′lis), *adj.* (١) لاڵ؛ بێ زمان (٢) بێ دەنگ؛ نەدوو (٣) دەرنەبڕراو؛ نەووتراو *(a ~ wish)* (٤) دەنگی ناخۆشە؛ دەنگی بۆ گۆرانی ووتن ناشێ؛ بێ ئاواز. (٥) بێ دەنگ (هەڵبژاردن)؛ بێ مافی دەنگدان *(the ~ masses)* . *(K, P, T, etc. are ~ consonants.)* (٦) بێ دەنگ (تیپ)

-voicelessly *(adv.)*; voicelessness *(n.)*.

void (void), *adj.* (١) جۆل خاڵیو، چۆڵ؛ بەتاڵ (٢) بۆش (٣) (ـ of) بێ *(~ of common sense)* (٤) بێ سوود؛ بێ کەڵک؛ هیچ (٥) بووچ؛ بەتاڵ.

(The agreement, not having been signed, was ~ .)

n. (١) شوێنی چۆل یا بەتاڵ؛ بەتاڵ؛ بەتاڵی؛ چۆڵی. (٢) هەستی وونکردن یا لە دەست چوون؛ هەستی بۆشایی لە ژیاندا: *(His death left a ~ in her life.)* (٣) بۆشایی؛ بۆش؛ درز؛ کەلەبەر.

v.t. (١) چۆل کردن؛ بەجێهێشتن. (٢) (أ) بەتاڵ کردن؛ ڕۆکردن (ب) لە لەش کردنەدەرەوە؛ میزو گوو کردن؛ خۆ بەتاڵ کردنەوە. (٣) بووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (بەڵگەنامە): *(to void a contract, lease, passport, an agreement, etc.)*

voidable (void′ə-b'l), *adj.* بووچ دەکرێتەوە؛ دەتوانرێ بەتاڵ بکرێتەوە (بەڵگەنامە): *(a ~ contract, agreement, etc.)* .

voidance (void′'ns), *n.* (١) بووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، بەڵگەنامە) (٢) بەتاڵی؛ بۆشی؛ خاڵێتی.

voided (void′id), *adj.* (٣) بەتاڵ کردن؛ ڕۆکردن (٤) چۆل کردن؛ دەرکردن. (١) بووچ کراوە؛ بەتاڵ کراوە (بەڵگەنامە). (٢) بۆش کراو؛ کون تێکراو. (٣) ناوەڕاستەکەی هەڵکۆڵراوە یا کون کراوەو قەراغەکەی ماوەتەوە (دروشمی سوارچاکی).

voilà (vwä´lä′), *interj.* [Fr.], سەیر کە!؛ بڕوانە !؛ ئەوەتا !.

voile (voil), *n.* قوماشێکی تەنکە (بۆ کراس‌و پەردە... هتد بەکاردێت).

voir dire (vwär′ dēr′), [Fr.], سوێند (کە شایەت یا سوێندخۆر دەیخوات لە دادگادا).

volant (vō′lənt), *adj.* (١) فڕیو؛ فڕۆک؛ دەتوانێ بفڕێ (٢) خێرا؛ تیژڕەو؛ گورج‌وگۆڵ؛ سووکەڵەو خێرا. (٣) وەک باڵندە یا بە فڕین کراوە (دروشمی سوارچاکی).

volar (vō′lēr), *adj.* هی بەری لەپ یا بنی پێ.

volatile (vol′ə-t'l), *adj.* (١) زوو دەبێتە هەڵم (لە پلەی گەرمی‌و پەستۆی ئاساییدا)؛ زوو پەرش دەبێت یا نامێنێ. (٢) لە تەقینەوەدایە؛ زوو هەڵدەچێ: *(a ~ political situation; a ~ temper)* (٣) زوو گۆڕاو؛ هەمیشە گۆڕاو؛ حولحولێ: *(a ~ disposition)* . (٤) سەردەمی؛ کاتی؛ کەم خایەن؛ کورت: *(~ beauty)* . (٥) [Archaic]، فڕۆک؛ دەفڕێت؛ دەتوانێ بفڕێ.

volatility (vol´ə-til′ə-ti), *n.* (١) زوو بوون بە هەڵم (٢) زوو هەڵچوون؛ زوو تەقینەوە. (٣) زوو زوو گۆڕان؛ هەمیشە گۆڕان؛ حولحولێتی.

volatilize (vol′ə-t'l-īz´), *v.t.* پەرش کردن لە ڕێی کردن بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم

v.i. بوون بە هەڵم؛ پەرش بوون لە ڕێی بوون بە هەڵمەوە.

-volatilization *(n.)*.

volcanic (vol-kan′ik), *adj.* (١) ئاگرپژێنی. (٢) بە ئاگرپژێن دروست بوو؛ ئاگرپژێناوی؛ ئاگرپژێنی ئ پوو دەدات (٣) توندوتیژ؛ ئاگرین؛ زوو هەڵچوو: *(a ~ temper)* .

n. بەردی ئاگرپژێنی

-volcanically *(adv.)*.

volcanic glass, شووشەی ئاگرپژێنی؛ پەیدا دەبێت کە شلاوی ئاگرپژێنی زۆر خێرا سارد دەبێتەوە.

volcanicity (vol´kə-nis′ə-ti), *n.* = volcanism.

volcanism (vol′kə-niz´m), *n.* جم‌وجوولی ئاگرپژێنی؛ دیاردەی ئاگرپژێنی.

volcanize (vol′kə-nīz´), *v.t.* دانەبەر کەرمی ئاگرپژێن؛ بە گەرمی ئاگرپژێن گۆڕین

volcano (vol-kā′nō), *n.* ئاگرپژێن؛ کێوی ئاگرین؛ بورکان.

volcanology (vol´kə-nol′ə-ji), *n.* ئاگرپژێن زانی؛ زانستی ئاگرپژێن (هەروەها " vulcanology ").

-volcanological *(adj.)*; volcanologist *(n.)*.

vole (vōl), *n.* مشکی دەشتی؛ گیاندارێکی کرووژەندەی وەک مشکە لەنار زەویدا دەژی

vole (vōl), *n. & v.i.* بردنەوەی دەستێک قومار.

go the vole, هەموو شت خستنە مەترسییەوە بۆ دەسکەوتێکی گەورە.

volery (vol′ēr-i), *n.* (۱) aviary. (۲) [Rare] . مەڵ مەڵخانە؛ باڵندەی پەروەردەکراو لە شوێنێکدا.

volitant (vol′ə-tənt), *adj.* (۱) فڕۆک؛ دەتوانێ بفڕێ. (۲) بزووک؛ هەمیشە جووڵاو

volitation (vol′ə-tā′shən), *n.* (۱) فڕین (۲) توانای فڕین

volition (vō-lish′ən), *n.* (۱) خواست؛ خواز؛ ویستن؛ حەز: *(He left of his own ~ .)*

(۲) بڕیار؛ بڕیندەوە

(۳) توانای هەڵبژاردن یا بڕیاردان.

-volitional *(adj.)*; **volitionally** *(adv.)*.

volitive (vol′ə-tiv), *adj.* (۱) خواستی؛ هی ویستن.

(۲) هی ڕێژەی خواست (ڕێزمان).

volley (vol′i), *n.* (۱) دەسرێژ . *(a ~ of bullets, stones, etc.)* (۲) لێشاو (پرسیار، جوێن، سکالا... هتد): *(a ~ of courses, protests)*

(۳) یاری بە توپ کردن پێش بەر زەوی کەوتن (تەنس، بالە، فتبۆلێن).

v.t. (۱) دەسرێژکردن (۲) یاری بە توپ کردن پێش لە زەوی دان (تەنس، بالە، فتبۆلێن

v.i. وەک دەسرێژ هەڕبەڕین؛ وەک لێشاو هاتن.

volleyball (vol′i-bôl′), *n.* (۱) بالە؛ یاری بالە (۲) توپی بالە.

volplane (vol′plān′), *v.i.* خزان یا خشانی فڕۆکە بەرەو زەمین بەبێ مەکینە

n. ئەم جۆرە خزانە یا خشانە

volt (vōlt), *n.* (۱) پۆیستێکی بارنەیی یا سووڕاوەیی ئەسپ (مەشق و خۆنواندی ئەسپ (۲) قەڵەمبازدێک یا جووڵەیەکی لەپڕە بۆ خۆ لادان لە شیر (شێربازی).

volt (vōlt), *n.* قۆڵت یەکەی هێزی کارەبا؛ پێوانەی هێزی کارەبا.

voltage (vō′tij), *n.* هێزی کارەبای بە قۆڵت پێوراو.

voltaic (vol-tā′ik), *adj.* = galvanic.

voltaism (vol′tə-iz′m), *n.* = galvanism.

voltameter (vōlt′am′mē′tēr), *n.* قۆڵتامەتر پێوەری قۆڵت و ئەمپێر

volt-ampere (vōlt′am′pêr), *n.* قۆڵت-ئەمپێر یەکەی هێزی کارەبایە کە بڕێکیە لە قۆڵتێک و ئەمپێرێک؛ یەک وات

volte-face (volt′fäs′, vol′tə-fäs′), *n.* about-face.

voltmeter (vōlt′mē′tēr), *n.* قۆڵتامەتر قۆڵت پێوەر.

voluble (vol′yoo-b'l), *adj.* (۱) زمان پاراو؛ قسەزان؛ زمان ڕەوان؛ زۆرووڕ (۲) [Rare] خۆلاوە؛ سووڕاوە؛ بە ئاسانی دەخوڵێتەوە

(۳) تێوەئاڵاو تەرز؛ پێچ خواردوو؛ لوول؛ لوول خواردوو

-volubility *(n.)*; **volubleness** *(n.)*; **volubly** *(adv.)*.

volume (vol′yoom), *n.* (۱) لوولە کاغەز؛ تۆپ (پێستی کاغەزی کۆن)؛ گووزە . *(a dictionary of two ~s)* (۲) پەرتووک؛ کتێب (ب) بەرگ.

(۳) قەوارە؛ قەبارە؛ گەورەوبچووکی.

(٤) بارستایی بڕێکی ئێجگار زۆر . *(a ~ of mail; ~s of abuse)*

(٥) بەرزی دەنگ؛ زلی دەنگ: *(Please turn down the ~ .)*

(٦) پڕی دەنگ (مۆسیقا)

speak volumes, شتی زۆر گرنگ دەرخستن؛ شت زۆر پیشاندان؛ زۆر گرنگ . *(His testimony spoke volumes.)*

volumeter (və-loo′mə-tēr, və-lu′mə-tēr), *n.* قەبارەپێو شلە گاز، شتی پتەو)

volumetric (vol′yoo-met′rik), *adj.* قەبارەپێوی

volumetric analysis, شیکردنەوەی قەبارەیی (کیمیا

voluminous (və-lōō′mə-nəs, və-lū′mə-nəs), *adj.* (۱) زل؛ بە قەبارە؛ پڕ؛ گەورە؛ قەبارەدار . *(a ~ skirt)*

(۲) (ا) پڕ چەند بەرگێک یا دەفتەرێک؛ زۆر؛ گەلێک؛ فرە: *(He took ~ notes in class.)*

(ب) بە بەرهەم؛ زۆرنووس: *(a ~ poet, writer, etc.)* .

(۳) [Archaic]، پێچاوپێچ: *(a ~ labyrinth)*

-voluminousity *(n.)*; **voluminously** *(adv.)*; **voluminousness** *(n.)*.

voluntarily (vol′ən-ter′ə-li), *adv.* بە خۆشی خۆ؛ بە خواستی خۆ؛ بە ئارەزووی خۆ؛ بە هەرەسی خۆ.

voluntarism (vol′ən-tə-riz′m), *n.* (۱) خۆویستەنێتی؛ خۆکردەنێتی. (۲) فەلسەفەی خۆویستەنی: بیروباوەڕێکە کە دەڵێت بنچینەی سەرەکی جیهان کاری خۆویستەنی یا خۆکردەنییە.

-voluntarist *(n.)*; **voluntaristic** *(adj.)*.

voluntary (vol′ən-ter′i), *adj.* (۱) خۆویست؛ بە خۆشی خۆ کراو یا دراو؛ خۆکردە: *(a ~ contribution, act, etc.)* .

(۲) دەسەنقەست؛ بە ڕێکەوت نەکراو: *(~ manslaughter)* .

(۳) جڵەوی بە دەست خۆیەتی؛ خاوەنی ڕاو بڕیاری خۆیەتی؛ خۆکار *(Man is a ~ agent.)*

(٤) بە پیتاکی خەڵک دەچێت بەڕێوە نەک بە یارمەتی میری: *(~ churches)* .

(٥) (ا) بە زۆر (پێ) نەکراو. (ب) بۆ سوودێک یا مەبەستێک نەکراوە

n. (۱) کارێکی خۆویست؛ کارێکی خۆکردە نەک بە زۆر.

(۲) پارچەیەک مۆسیقایە بە " نۆرگەن " لێدەدرێت لەپێش، لەکاتی، یا لەدوای نوێژدا لە کڵێسەدا

voluntaryism (vol′ən-ter′i-iz′m), *n.* کڵێسەو قوتابخانە بەڕێوەبردن بە پیتاکو یارمەتی خەڵک نەک بە یارەی میری.

volunteer (vol′ən-tēr′), *n.* (۱) خۆبەخش؛ خۆبەخشیو (۲) کەسێکە کە بە خۆشی خۆی دەبێتە سەرباز. (۳) ڕووەکی لەخۆڕە ڕواو

adj. (۱) خۆبەخش؛ لە کەسانی خۆبەخش پێکهاتوو. *(a ~ army)* .

(۲) هی خۆبەخشان (۳) خۆویست؛ خۆکرد. (٤) لە خۆڕە ڕواو یا سەوزبوو

v.t. بە خۆشی خۆ دان یا بەخشین.

v.i. خۆبەخشین؛ بە خۆشی خۆ بوون بە سەرباز؛ بە خۆشی خۆ کردن.

voluptuary (və-lup′chōō-er′i), *n.* مرۆڤی خۆشی پەرست

adj. خۆشی پەرست.

voluptuous (və-lup′choo-əs), *adj.* (۱) خۆشی؛ پڕ لە خۆشی: *(a ~ life)*

(۲) هی خۆشی هەستەکان: *(~ pleasures)* .

(۳) هەستی: *(~ desires)* .

(٤) جوان و پان‌وپۆڕ؛ هەوەس هەڵسێن؛ حەشەری؛ لە حەشەری چوو: *(a ~ woman; a ~ mouth)*

(٥) دڵکەرەوە؛ دڵخۆشکەر: *(~ beauty)* .

-voluptuously *(adv.)*; **voluptuousness** *(n.)*.

volute (və-lōōt′, və-lut′), *n.* (۱) نەخشی پێچ پێچۆکەی تەوقەسەری کۆڵەکەو پایەپەی یۆنانی کۆن (خانووسازی).

(۲) پێچ؛ شێوەیەکی پێچ پێچی (۳) پێچی لەپکە یا گوێچکەماسی

adj. لوول خواردوو؛ لوول؛ پێچ پێچ

voluted (və-loot′id, və-lūt′id), *adj.* (۱) پێچ پێچ؛ لوول خواردوو؛ لوول. (۲) نەخشی پێچ پێچ تیاکراو (خانووسازی).

volution (və-lōō′shən, və-lū′shən), *n.* (۱) خول؛ پێچ؛ سووڕ

(۲) پێچی لەپکە یا گوێچکەماسی.

volva (vol′və), *n.* پەردەی بنی قارچکی ساواو کەروو.

volvulus (vol′vyoo-ləs), *n.* لەیەکتروەئاڵانی ڕیخۆڵە؛ پێچ خواردنی ڕیخۆڵە.

vomer (vō′mēr), *n.* ئێسقانی دیواری بەینی هەردوو کونە لووت.

-vomerine *(adj.)*.

vomica (vom′i-kə), *n.* (۱) کیسی پر لە کێمی هەندێ نەخامی نەخۆش کەتایبەتی سیرپەکان (۲) کێمی ناو نەم کیسە. (۳) بە کۆکە هێنانەوەی نەم کێمو پیسایی‌یە.

vomit (vom′it), *n.* (۱) ڕشانەوە (۲) ئەو شتەی لە ڕشانەوەدا دەهێنرێتەوە. (۳) دەرمانی ڕشانەوە.

v.i. (۱) ڕشانەوە؛ هەڵهێنانەوە. (۲) قڕیدانە دەرەوە

v.t. (۱) ڕشانەوە؛ هەڵهێنانەوە (۲) قڕیدانە دەرەوە

vomitive (vom′it-iv), *adj.* ڕشێنەرەوە؛ هەڵهێنەرەوە؛ ڕشانەوەیی

n. دەرمانی ڕشانەوە

vomito (vom′i-tō), *n.* (۱) ڕەشە ڕشانەوەی زەردە تا (۲) زەردە تا

vomitory (vom′i-tôr′i, vom′i-tō′ri), *adj.* ڕشانەوەیی؛ ڕشێنەرەوە.

n. (۱) دەرمانی ڕشانەوە. (۲) کون یا بۆری شت لێوە هاتنە دەرەوە. (۳) دەرگا و ڕاڕەوی شانۆی ڕۆمانی

vomiturition (vom′i-choo-rish′ən), *n.* هێلنج دان؛ هێلنجی بێ ڕشانەوە.

von (von), *prep.* [G.] ی؛ خەسکر فلان شوێن؛ پێشگرێنکی کەل نەڵمانی و نەمساریمە

voodoo (vōō′dōō), *n.* (۱) ڤوودوو. ئایینێکی قولەڕەشەکانی "هایتی" و نەمەریکای باوەڕاستە لە بنەڕەتدا نەفەریقیەکەر نەمەر جادووگەری بەندە؛ جادووگەری ڤوودوو. (۲) ڤوودوو یەکەرست؛ پەیڕەویکەری ڤوودوو. (۳) جادوو؛ نووشتەی ڤوودوو. (٤) جادووگەر؛ جادووباز؛ نەفسونگەر.

adj. ڤوودوویی؛ تایبەتی بە ئایین و جادووبەندی ڤوودوو.

v.t. نوشتە ی ڤوودوو؛ لێکردن؛ جادوولێکردن.

voodooism (vōō′dōō-iz′m), *n.* ڤوودوویزم. ئیرباوەڕو نەریتی ڤوودوو. ووشەی پێشوو ببینە.

-voodooist *(n.)*; voodooistic *(adj.)*.

voracious (vō-rā′shəs, vō-rā′shəs), *adj.* (۱) چاوچنۆک؛ بخۆر؛ چاوبرسی. زۆرخۆر؛ نەوسن. (۲) چاوبرسی؛ بەپەرۆش؛ تێرنەخۆر (مەجان)؛ زۆر بەحەز؛ نارەزوومەند: *(a ~ reader)*.

-voraciously *(adv.)*; voraciousness *(n.)*.

voracity (vō-ras′ə-ti, vō-ras′ə-ti), *n.* (۱) چاوچنۆکی؛ نەوسنی؛ زۆرخۆری؛ بخۆری. (۲) چاوبرسێتی؛ تێرنەخۆری (مەجان)؛ حەزی زۆر؛ بەپەرۆشی

-vorous (vər-əs), پاشگرێنکە بەمانای: خۆر؛ ئەو شتە دەخوات: *(omnivorous; carnivorous)*

vortex (vôr′teks), *n.* (۱) گێژاو؛ گەردا (۲) گەردەلوول؛ گێژەلوکە (۳) گێژاو؛ بارودۆخ، کاروبار؛ بارودۆخێکی گێژاوی

vortical (vôr′ti-kˈl), *adj.* (۱) گەردا‌وی؛ گێژاوی. (۲) گێژ خواردوو؛ خول خواردوو؛ خولاوە

vorticella (vôr′tə-sel′ə), *n.* زیندەوەرێکی ناوی یەک شانەیی‌یە لەشێکی زەنگوڵەیی هەیە بەسەر لاسکێکەوە کە خۆی پێوە دەنووسێنێت بە شتی دەوروپشتی‌یەوە.

vorticose (vôr′tə-kōs′), *adj.* = vortical.

vortiginous (vôr-tij′ə-nəs), *adj.* (۱) گێژ خواردوو؛ خولاوە؛ خول خواردوو. (۲) مارپێچی؛ پێچ پێچی

votaress (vō′tə-ris), *n. fem. of* votary.

votarist (vō′tə-rist), *n.* = votary.

votary (vō′tə-ri), *n.* (۱) پەرستار؛ ووشکە سۆفی؛ خواپەرست؛ کەسێکە کە سوێندی خواردووە هەر خواپەرستی بکات. (۲) (ب) پەرۆش؛ لایەنگر. (ب) سوختە (۳) کەسێکی خۆ تەرخان کردوو بۆ مەسەلەیەک، ئایینێک، ڕێبازێک.

adj. (۱) سوێند لەسەر خوراو؛ پەیمان لەسەر دراو. (۲) بەڵێنی؛ پەیمانی.

vote (vōt), *n.* (۱) دەنگ (هەڵبژاردن). (۲) بڕیتی دەنگدان. (۳) مافی دەنگدان. (٤) (أ) هەموو ئەو دەنگانەی کە دراون: *(The ~ was light.)* (ب) دەنگ بەگشتی؛ ئەو دەنگانەی کە دەتوانرێ بدرێن: *(Get out the ~.)* (٥) voter، [Obs.] (٦)، [Obs.] پەیمان دان؛ سوێند خواردن. (۷) [Obs.]، نزا؛ نوێژ.

v.i. دەنگدان.

v.t. (۱) دەنگ بۆ دان. (۲) پەسەندکردن: *(They ~ed new funds for the program.)* (۳) پا وابوون؛ ووتن؛ پا دەربڕین؛ پا دان: *(They ~ed the picnic a success.)* (٤) [Colloq.]، پێشنیازکردن.

cast a vote, دەنگدان.

vote down, دەنگ بۆ نەدان؛ ڕێرخستن (بە دەنگ بۆ نەدان)؛ بەزاندن: *(The committee voted the proposal down.)*

vote in, هەڵبژاردن؛ دەنگ بۆ دان و هەڵبژاردن: *(The electorate voted the opposition party in.)*

vote out, هەڵنەبژاردنەوە؛ دەنگ بۆ نەدانەوە و بەزاندن یا ڕێرخستن: *(The people voted the president out.)*

voteless (vōt′lis), *adj.* بێ مافی دەنگدان.

voter (vō′tər), *n.* (۱) دەنگدەر؛ هەڵبژێر. (۲) کەسێکە کە مافی دەنگدانی هەبێت.

voting machine, مەکینەی دەنگ ژماردن (هەڵبژاردن).

votive (vō′tiv), *adj.* (۱) پەیمانی؛ بۆ هێنانەدی پەیمانێک یا سوێندێک پێشکەش کراوە: *(a ~ offering)*.

(۲) خواستی؛ خواست یا حەز دەربڕ؛ نزایی: *(a ~ prayer)*.

vouch (vouch), *v.t.* (۱) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ چەسپاندن بە بەڵگە؛ ساغ کردنەوە. (۲) بانگ کردن بۆ گەواهیدان لە دادگادا. (۳) [Archaic]، بە دڵنیایی ووتن؛ بەبێ گومانانە ووتن.

v.i. (۱) (~ for)، دەستەبەری کردن؛ شایەتی بۆ دان (بۆ سەرپاستی، باشی، بەتوانایی): *(His friends ~ed for his honesty.)*.

(۲) (~ for)، بەڵگەبوون بۆ: *(His past history ~ for his ability.)*

voucher (vouch′ər), *n.* (۱) دەستەبەر؛ شایەت؛ لایەنگر. (۲) قەوارە؛ سەندە؛ بەڵگەنامە (قەرزدانەوە). (۳) شایەتی تاپۆ یا خاوەنێتی کەسێک بۆ خانوو و زەوی‌وزارێک

vouchsafe (vouch-sāf′), *v.t.* بێزەاتن (وەڵامدانەوە، شت پێدان، ئاوڕلێدانەوە): *(to ~ a reply)*.

v.i. بێزەاتن.

-vouchsafement *(n.)*.

voussoir (vōō-swär′), *n.* خشت یا بەردی بەشە کەوانی‌یەکەی تاق (خانووسازی).

vow (vou), *n.* (۱) سوێندی خواپەرستی؛ پەیمانی ووشکەسۆفێتی: *(a nun's ~s)* (۲) پەیمان یا بەڵێنی ژنهێنان و شووکردن: *(marriage ~s)*. (۳) سوێند؛ پەیمان؛ بەڵێن.

v.t. (۱) پەیمان دان؛ بەڵێن دان. (۲) سوێندخواردن: *(~ing revenge on their persecutors)*. (۳) بە دڵ ووتن: *(Well, I ~ it is as fine a child as ever was seen.)*

v.i. (۱) پەیمان دان؛ بەڵێن دان. (۲) سوێندخواردن.

-vower *(n.)*.

take vows, بوون بە پەرستار؛ بوون بە کەشیش.

vowel (vou′əl), *n.* (۱) دەنگی تیپە بزوێن (دەنگناسی). (۲) تیپە بزوێن (a, i, e, o, u).

adj. تایبەتی بە تیپە بزوێن.

vowelize (vou′əl-īz′), *v.t.* سەروبۆر بۆکردن (ژمانی عەرەبی).

-vowelization *(n.)*.

vowel point, سەروبۆر (زمانی عەرەبی).

voyage (voi′ij), *n.* (١) گەشتی دەریایی (بە تایبەتی هی دوور). (٢) گەشتی هەوایی؛ گەشتی فڕۆکە. (٣) گەشتنامەی دەریایی.

v.i. چوون بۆ گەشتی دەریایی؛ گەشتی دەریایی کردن.

v.t. دەریا بڕین لە گەشتدا.

voyager (voi′ij-ēr), *n.* (١) گەشتکەری دەریایی. (٢) گەشتکەر؛ ڕێبوار.

voyageur (vwä′yä′zhĕr′), *n.* [Fr.], (١) ڕێبوار. (٢) [-]: بەڵەمەوانێکە کە فەرەو شتومەک دەگوێزێتەوە لەنێوان شوێنە چەپەکاندا لە ڕۆژئاوای کەنەدا و ڕۆژئاوای سەرووی ئەمەریکا بۆ کۆمپانیاکانی فەروە. (ب) بەڵەمەوان یا دارستانەوانی ڕۆژئاوای کەنەدا.

voyeur (vwä-yūr′), *n.* سەرەتاتکێکەر (بەتایبەتی کەسێکە کە خۆشی لەوە دەبینێ کە بە دزییەوە سەیری دەستبازی و جووت بوون و کێرو قوزی خەڵک بکات) (هەروەها " peeping Tom " ببینە).

-voyeuristic *(adj.)*; **voyeuristically** *(adv.)*.

voyeurism (vwä-yūr′iz'm), *n.* سەرەتاتکێ کردن (بەتایبەتی خۆشی وەرگرتن لە بە دزییەوە سەیرکردنی دەستبازی و جووت بوون و کێرو قوزی خەڵک)

V.P., = Vice-President.

V sign, *n.* نیشانەی سەرکەوتن (کە بە پەنجەی ناوەڕاست و دۆشاوەژە دەکرێت وەک " V ").

v.t. = transitive verb.

vug, vugg, vugh (vug, voog), *n.* بۆشایی ناو بەردێک یا دەمارێکی کانزاییەیە کە گەلێک جار بە بلوور گیراوە (کانزاکردن).

-vuggy *(adj.)*.

Vulcan (vul′kən), *n.* فۆڵکان خوای ئاگرو دروستکردنی ئامێرو دەفری کانزایی (ئەفسانەی ڕۆمانی).

Vulcanian (vul-kā′ni-ən), *adj.* (١) فۆڵکانی (ووشەی پێشوو- ببینە). (٢) [-]: تایبەتی بە دروستکردنی ئامێرو دەفری کانزایی. (٣) [-]: ئاگرڕێژنی؛ بورکانی.

vulcanite (vul′kən-īt′), *n.* فۆڵکانست: لاستیکی سەخت بە جۆشدان لەگەڵ گۆگردا دروست دەکرێت (شانەو شتی وەهای لێ دروست دەکرێت).

vulcanize (vul′kən-īz′), *v.t.* (١) سەخت کردنی لاستیک بە جۆش دانی بە گۆگردەوە. (٢) سەخت کردنی ماددەی تر بە هەمان شێوە.

v.i. سەخت بوون بە جۆشدان بە گۆگردەوە.

-vulcanization *(n.)*; **vulcanizer** *(n.)*.

vulcanology (vul′kən-ol′ə-ji), *n.* = volcanology.

vulgar (vul′gĕr), *adj.* (١) هی ڕەش‌وڕووت؛ هی خەڵکی سادە: *(~ life; the ~ herd)*

(٢) باو؛ باڵاو؛ گشتی: *(~ errors)*.

(٣) ڕەشۆکی؛ بازاڕی.

(٤) هی زمانی دووان؛ هی زمانی ناسایی یا پەتی: *(the ~ tongue)*.

(٥) ناشرین (زمان، ڕەووشت،... هتد)؛ نزم؛ سووک؛ پیس: *(~ language, behavior, tastes, jokes, etc.)*

n. (١) هەرچی وپەرچی؛ چینی ڕەش‌وڕووت. (٢) [Obs.]: زمانی ناسایی ناوچەیەک یا ووڵاتێک؛ زمانی پەتی.

-vulgarly *(adv.)*; **vulgarness** *(n.)*.

vulgar era, the = Chrisitian era.

vulgar fraction = common fraction.

vulgarian (vul-gâr′i-ən), *n.* کەسێکی بازاڕی (بەتایبەتی دەوڵەمەندێکی نەزان کە خۆی بابەت بە سامانەکەیەوە).

vulgarism (vul′gĕr-iz'm), *n.* (١) ووشە یا ووتەی بازاڕی (بەتایبەتی لە زمانی دووان). (٢) vulgarity.

vulgarity (vul-gar′ə-ti), *n.* (١) بازاڕێتی؛ ڕەشۆکێتی (٢) کردەوەو ڕەووشت و ووتەی سووک و ناشرین.

vulgarize (vul′gĕr-īz′), *v.t.* (١) نزم کردنەوە (ڕەووشت)؛ سووک کردن؛ بێ بایەخ کردن: *(to ~ standards of etiquette)*.

(٢) ئاسان کردن (شتێکی گران تاوەکو هەموو کەس تێی بگات).

-vulgarization *(n.)*; **vulgarizer** *(n.)*.

Vulgar Latin, لاتینی دووانی؛ زمانی لاتینی ئاسایی نەک وێژەو نووسین.

Vulgate (vul′gāt, vul′git), *n.* (١) ئینجیلی وەرگێڕاو بۆ لاتینی بڕواپێکراوو بەکارهێنراو لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکیەیەوە. (٢) [v-]، دەقی نووسراو یا کتێبێکی لەلایەن جەماوەری خەڵکەوە بەکارهێنراو.

adj. (١) تایبەتی بە ئینجیلی وەرگێڕاو بۆ لاتینی و لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکیەیەوە بڕواپێکراو. (٢) [-v]، ڕەمەکی؛ جەماوەری؛ ئاسایی؛ بەبار لەناو خەڵکدا.

vulnerability (vul′nĕr-ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بە ئاسانی ئازاردراو. (٢) لاوازی؛ ناسکی؛ بە ئاسانی کارتێکران. (٣) بە ئاسانی گیران (سەنگەر)؛ نەپارێزراوی.

vulnerable (vul′nĕr-ə-b'l), *adj.* (١) بە ئاسانی بڕیندار دەبێ یا ئازاری دەبێ: *(a ~ part of the body)*.

(٢) (ا) بە ئاسانی کاری تێ دەکرێ؛ ڕەخنەی لێ دەگیرێ؛ شلۆق *(a ~ reputation; ~ to criticism, ~ to bribery)*

(ب) لاواز؛ ناسک.

(٣) بە ئاسانی دەگیرێ (شار، سەنگەر)؛ نەپارێزراو: *(a ~ position, town, military outpost, etc.)*

-vulnerableness *(n.)*; **vulnerably** *(adv.)*.

vulnerary (vul′nĕr-er′i), *adj.* بڕین پێ تیمارکراو.

n. دەرمانی تیمارکردن؛ چارەی بڕین.

vulpine (vul′pīn, vul′pin), *adj.* (١) ڕێوی؛ لە ڕێوی دەچێ. (٢) فێڵباز.

vulture (vul′chĕr), *n.* (١) سیسارک؛ سیسارکە کەچەڵ. (٢) کەسێکی چاوبرسی دڕندە.

vulturine (vul′chĕr-īn′, vul′chĕr-in), *adj.* (١) سیسارکی؛ لە سیسارکە کەچەڵەو توخمەکەی دەچێ. (٢) چاوبرسی و دڕندە؛ تاڵانکەر: *(~ lawyers, doctors, salesmen, etc.)*.

vulturous (vul′chĕr-əs), *adj.* = vulturine.

vulva (vul′və), *n.* زێ؛ قوز؛ دەمو لێوی قوز

-vulval; vulvar; vulvate *(adj.)*.

vulviform (vul′və-fôrm′), *adj.* لە زێ دەچێ؛ وەک قوز وایە.

vulvitis (vul′vi-tīs′), *n.* هەوکردن یا سووتانەوەی دەمو لێوی قوز.

vulvovaginitis, هەوکردن یا سووتانەوەی قوزو دەمو لێوەکەی.

vying (vī′iŋ), *adj.* پێشبڕکێکەر؛ ملەملکەر؛ بۆپۆڕێنکەر.

-vyingly *(adv.)*.

W w

W, w (dub′l-yoo), *n.* (١) ناوی بیست‌و سێیەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی‌یە. (٢) ئەنگی ناوی پیتی " دەبڵ یو "
(٣) (a) قاڵبی ناوی پیتی (b) ناوی پیتە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) بیست، سێیەم: نیشانەی ژمارە بیست‌و سێیەمی پرستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە پیتی " W " (٢) بیست‌و سێیەم

wabble (wäb′l), *n., v.i. & v.t.* = **wobble.**

wabbly (wäb′li), *adj.* = **wobbly.**

wack (wak), *n.* [Slang]. کەسێکی سێتۆکە یا سەیر.

wacko (wak′ō), *n.* [Slang]. کەسێکی سێتۆکە یا سەیر

wacky (wak′i), *adj.* [Slang]. *Also* **whacky,** سێتۆکە، سەیر، شێت

wad (wäd, wŏd), *n.* (١) تۆپەڵی پەستراوە
(a ~ of chewing tobacco, paper, etc.)
(٢) ناوەخن (٣) دەمەوانەیەکی بچووکی قوماش یا مقەبایە دەمی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەکی پێ دەگیرێ بۆ ڕاگرتنی باروتەکە لە جێی خۆیدا.
(a ~ of ten-dollar bills) (٤) دەستە پارەی کاغەز: سەفتە.
(٥) پارەی زۆر: سامانی زۆر [Slang].
(٦) گوورزە: قول (پووش، گزنە): مەڵو [British Dial.].
v.t. (١) پەستنەوە و تۆپەڵ کردن (٢) لوول کردن (کاغەز، پارەی کاغەز): دەستەکردن (٣) دەمی کون گرتن (بە تۆپەڵە قوماش یا کاغەز)
(٤) ناوەخن تێخستن: بەر تێگرتن (چاکەت، جل): ناخنین
(٥) دەمی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەک گرتن بە دەمەوانە
v.i. تۆپەڵ بوون

wadding (wäd′iŋ, wŏd′iŋ), *n.* (١) ناوەخن بەری چاکەت و جلی تر (٢) قوماش یا مقەبای بەکارهێنراو بۆ دەمەوانەی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەک.

waddle (wäd′l, wŏd′l), *v.i.* بە خلەخل ڕۆیشتن: وەک مراوی و منداڵی تازە بێ گرتوو): گەڵاوگەڵ ڕۆیشتن.
n. بە خلەخل ڕۆیشتن: ڕۆیشتنی گەڵاوگەڵ

waddy (wäd′i), *n.* دارێکی ئەستووری ئووک تێژە وەک گورز خەڵک دەشتەکی‌یە ئۆژەکانی ئوستراڵیا وەک چەک بەکاریان دەهێنا.
v.t. تێگرتنی ئەم دارە لێدان بەم دارە

waddy (wäd′i), *n.* (١) = cowboy. (٢) دزی ڕەشەوڵاخ

wade (wād), *v.i.* (١) پێدا ڕۆیشتن بە پێ (تەنکاو، قوڕولیتە، بەفر، لم، گیای بەرز). (٢) خۆ بەکێش کردن: بە زەحمەت پێدا ڕۆیشتن
(to ~ through a dull book) (٣) [Obs.]. ڕۆیشتن: تێپەڕبوون.
(to ~ the brook) . *v.t.* لە ئاو دان: لێ پەڕینەوە:
n. (١) پێدا ڕۆیشتن: پەڕینەوە. (٢) بوار: شوێنی لە ئاو پەڕینەوە.

wade in (or into), [Colloq.], دەستپێکردنی کارێک بە هەموو هێزو توانایەکەوە: بە تووندی هێرش بردنە سەر:
(to wade into a mob of riotors)

wader (wād′ēr), *n.* (١) پێدا ڕۆیشتوو (تەنکاو، قوڕولیتە... هتد). (٢) باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو: باڵندەی لاق درێژی کەنار دەریا و ئاو زەلکاو وەک: شینە شاهۆو قوڵنگو چۆلەکەی لم. (هەروەها " wading bird ").
(٣) (*pl.*) جزمەی درێژ یا پانتۆڵی ئاودانەدەر (ڕاوکەری ماسی لە پێی دەکەن)

wadi (wä′di), *n. Also* **wady,** دۆڵ: شیو: چەم.

wading bird, باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو. باڵندەی لاق درێژی کەنار دەریا و ئاو زەلکاو وەک: شینە شاهۆو قوڵنگو چۆلەکەی لم... هتد. (هەروەها " wader ").

wading pool, گۆمەاوی تەنکاو بۆ منداڵان (جێگیر یا جوواڵە).

wadmal (wäd′mal), *n. Also* **wadmaal, wadmol,** قوماشێکی خوری زۆر ئەستوورو قایمە

wadset (wäd′set), *n. & v.t.* خانوو زەوی‌وزار کردن بە بارمتەی قەرز.

wafer (wā′fēr), *n.* (١) پارچە پسکیتی تەنک
(٢) پارچەیەک شیرینی یا نوقڵی تەنک.
(٣) پارچەیەک شتی تەنک (وەک دەرمان).
(٤) پەنچکە نانە ڕەقەی شێوی خوداییی (کڵێسەی کاسۆلیکی)
(٥) مۆر: خەپلەیەک یا پینەیەکی مادەدەیەکی سرێشاوی‌یە بەڵگەنامەو نامەی پێ مۆر (لۆک) دەکرێ و پێوەی ووشک دەبێتەوە: لۆک.
(٦) ئەلقە یا خەپلەیەکی تەنکە وەک دەمەوانە بەکاردەهێنرێ.

waff (waf, wäf), *n.* [Scot. & British Dial.]. (١) دەست ڕاوەشان: شەکاندنەوە. (٢) سروە: هەڵکردنێکی با
(٣) سەرنج: سەیرکردنێکی کەم. (٤) خێو.
v.t. & v.i. شەکاندنەوە: دەست ڕاوەشاندن

waff (waf, wäf), *adj.* [Scot.]. (١) هیچ‌وپووچ: بێ ترخ.
(٢) تەنیا: بێ کەس
n. کەسێکی بێ لانە: خانە بە کۆڵ: گەڕۆک: دەربەدەر: ناوارە.

waffle (wäf′l, wŏf′l), *n.* وافڵ: کێکێکی تەنکە وەک شلکێنە بەڵام نەخشدارەو باش دەبرژێنرێ بۆ بەرچایی.

waffle (wäf′l, wŏf′l), *v.i.* (١) وەڵام نەدان بە دەستەوە: منجەمنج کردنو خۆدزینەوە لە وەڵامی ڕاستەوخۆ:
(The director ~d on this issue.)
(٢) زۆرویژی کردن: شتی هیچ‌وپووچ نووسین یا ووتن: درێژە پێدان
n. قسەی هیچ‌وپووچ: زۆرویژی

waffle iron, ئامێرێکی ئاسنی پەڵ دوو پەڕەیە دیوی ناوەوەی نەخشی تێدایە گیراوەی کێکی " وافڵ " دەکرێتە نێوان هەردوو پەڕەکەیەوەو دەبرژێنن

waft (waft, wäft), *v.t.* (١) بە هێواشی بردن یا هەڵگرتن (بەسەر ئاودا یا بەناو هەواوە): پاڵ پێوەنان بەم جۆرە: گواستنەوە
(٢) [Obs.]. بانگ کردن بە دەست (٣) [Obs.]. چاو وەرگێڕان
v.i. (١) سەر هەوا یا ئاو کەوتن: بە هەوادا هاتن (بۆن، دەنگ... هتد).
(٢) بە هێواشی هەڵکردن (با): هاتن (سروە).
n. (١) سەر هەوا یا ئاو کەوتن (٢) بۆنێک یا دەنگێک کە هەوا بیهێنێتن (٣) سروە (٤) شەکاندنەوە: ڕاوەشان
(٥) ئاڵای لێقەوماڵ: ئاڵایەکە هەڵدەکرێت بەسەر کەشتی یا بەڵەمی لێقەوماوەوە بۆ داواکردنی یارمەتی (هەروەها " waif ").

waftage (waf′tij, wäf′tij), *n.* [Archaic]. سەر هەوا یا ئاو کەوتن: هەڵگرتنو بردن بە هەوا یا ئاودا

wafture (waf′chĕr, wäf′chĕr), *n.* (١) شەکاندنەوە: ڕاوەشان (٢) شتێکی بە هەواوە هێنراو یا هاتوو (بۆن، دەنگ)

wag (wag), *v.t.* (١) لەقاندن (کڵک، سەر): ڕاوەشاندن (پەنجە):

. (The dog is ~ging its tail.) بادان (کلك)
(۲) بادان (زمان)؛ هێنان‌و بردن.
v.i. (۱) (أ) لەقان (کلك، سەر)؛ ڕاوەشان: . (The tail is ~ging.)
(ب) هەمیشە لە جموجوڵدا بوون؛ ڕانەوەستان.
(۲) بادان (زمان)؛ بەدگۆیی کردن؛ کەوتنە قسەی خراپ:
(Scandal caused tongues to ~ .)
(۳) لەسەر ڕێبازی خۆ ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون لەسەر ڕێی خۆ:
(That's the way the world ~s .)
(٤) بە خلەخل ڕۆیشتن (وەك مراوی یا مندالی تازە پێ گرتوو)؛ گەلاوگەل ڕۆیشتن.
(٥) [British Colloq.]، ڕۆیشتن؛ کەوتنە ڕێ.
(٦) [British Slang]، خۆ دزینەوە لە قوتابخانە.
n. لەقان (کلك، سەر)؛ ڕاوەشان؛ بادان: . (the ~ of a dog's tail)
wag (wag), n. کەسێکی قۆشمە یا گاڵتەچی.
wage (wāj), v.t. (۱) بەریاکردن (جەنگ)؛ جەنگان؛ نانەوە (شەڕ)؛ هەڵگیرسان؛ گیران؛ کردن؛ پێ هەڵسان:
(to ~ war against; to ~ a campaign)
(۲) [Obs.]، بارمتەکردن؛ بەڵێندان.
(۳) [Obs.]، گرەوکردن.
(٤) [Obs. or British Dial.]، بە کرێ گرتن.
v.t. [Obs.], جەنگان؛ شەڕکردن.
n. (۱) (pl.) کرێ؛ پۆژانە
(۲) (pl.) پاداشت؛ ئاکام؛ ئەنجام: . (For the ~s of sin is death.)
(۳) [Obs.] بارمتە؛ بەڵێن (ب) لە بارمتەدا بوون.
wage earner, (۱) کرێکار (۲) کەسێکە کە بە پۆژانە خێزانەکەی دەژێنێ.
wager (wā′jĕr), n. گرەو
v.t. & v.i. گرەوکردن.
wage scale, خشتەی کرێی نیشی جۆراوجۆری کارگەیەك یا کۆمپانیایەك
wage-worker (wāj′wûr′kĕr), n. = wage earner.
waggery (wag′ĕr-i), n. (۱) گاڵتەچێتی؛ گاڵتەبازی؛ قۆشمەچێتی؛ پەنگ دار (۲) تەشقەلە؛ پەنگ؛ گاڵتە؛ یاری.
waggish (wag′ish), adj. (۱) بۆ کەسێکی قۆشمەچی یا تەشقەلەباز دەشێت (۲) قۆشمە؛ پێکەنینباوی؛ بۆ گاڵتە کراو.
waggle (wag′l), v.t. ڕاوەشاندن؛ لەراندنەوە؛ لەقاندن.
(She ~d her foot impatiently.)
v.i. بە لارەولار ڕۆیشتن؛ بە خلەخل ڕۆیشتن؛ گەلاوگەل کردن؛ لەترداڵ.
n. (۱) ڕاوەشان؛ لەرەلەر؛ لەقین؛ هاتنوچوون.
(۲) هێنان‌و بردنی گورزی گۆڵف بەسەر توپەکەدا لە پێش لێدانیدا.
-waggly (adj.).
wagon (wag′ən), n. Also waggon, [British Spelling]. (۱) گالیسکەیەکی بار: گالیسکەیەکی باری درێژی سەرگیراوی چوارپێچکەییە؛ واگۆن. (۲) station wagon . (۳) [British]، فارگۆنی سەر کراوەی شەمەندەفەری بار.
(٤) ئوتومبیلی بەند گواستنەوە بۆ بەندیخانە (هەروەها " the wagon " و " police (or patrol) wagon ").
(٥) واگۆنی بجووکی چوارپێچکەی یاری منداڵان
(٦) مێزێکی بجووکی پێچکەدار (بۆ سازدەمەنی‌و خواردن پێشکەش کردن):
(a dessert ~)
(۷) chariot .[Obs.]
(۸) the Big Dipper .[W-]
v.t. بە گالیسکە گواستنەوە؛ بە گالیسکە هەڵگرتن
v.i. بە گالیسکە هاتوچۆکردن
hitch one's wagon to a star, چاو لە ئامانجێکی بەرز بوون؛ بۆ ئامانجێکی بەرز هەوڵدان

off the wagon, [Slang], دەستکردنەوە بە عەرەق خواردنەوە.
on the (water) wagon, [Slang], وازهێنان لە عەرەق خواردنەوە.
wagonage (wag′ən-ij), n. (۱) بە گالیسکە یا واگۆن گواستنەوە.
(۲) کرێی ئەم گواستنەوەیە.
(۳) گالیسکە بەگشتی؛ کۆمەڵێك گالیسکە.
wagoner (wag′ən-ĕr), n. (۱) گالیسکەچی؛ عەرەبانچی؛ واگۆنچی.
the Big Dipper ،[W-] (۳) . charioteer ،[Obs.] (۲)
wagonette (wag′ən-et′), n. گالیسکەی بجووکی سواربوون
wagon-lit (vå′gōn′lē′), n. [Fr.], فارگۆنی نووستنی شەمەندەفەر.
wagon-load (wag′ən-lōd′), n. پڕ گالیسکەیەکی بار؛ باری گالیسکەیەك.
wagon train, کاروانی گالیسکە (بەتایبەتی بۆ گواستنەوەی ئازووقەی سوپا).
wag-tail (wag′tāl′), n. کلك هەڵسەنگێنە
wahoo (wä-hōō′, wä′hōō), n. دەوەنێکە گوڵی ئەرخەوانی‌و بەری سوور دەگرێ
wahoo (wä-hōō′, wä′hōō), n. دارەختێکی ئەمەریکییە لە توخمی ڕەشەدار
wahoo (wä-hōō′, wä′hōō), n. جۆرە ماسییەکی ئاوچە گەرمەکانە.
wahoo (wä-hōō′, wä′hoo), interj. واهوو!؛ قریوەی خۆشی‌یە
waif (wāf), n. (۱) شتی دۆزراوەی بێ خاوەن؛ شتی وون بووی بێ خاوەن.
(۲) منداڵی بێ خاوەن؛ هەتیو؛ منداڵی بەجێهێڵراوی بێ لانە؛ منداڵی ئاوارە.
(۳) گیانەوەری وون بوو یا بەرەڵا؛ بەچکە گیانەوەری بێ خاوەن.
(٤) شتی دۆزراوی لەسەر ڕێگە فڕێدراو لەلایەن دزی ڕاکردووەوە.
waif (wāf), n. = waft # 3.
wail (wal), v.i. (۱) شێن کردن؛ شیوەن کردن؛ لاوانەوە؛ بە کۆل گریان؛ نااڵین؛ ناڵاندن . (They ~ed .)
(۲) لووراندن؛ لووڕەلووڕهاتن؛ لووڕەلووڕکردن: . (The wind ~s.)
v.t. (۱) شێن بۆ کردن؛ بە کۆل بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە:
(They ~ed his death.)
(۲) ناڵاندن؛ نااڵین؛ شیوەن کردن.
n. (۱) شیوەن؛ شێن؛ ناڵە؛ نااڵین؛ لاوانەوە.
(۲) دەنگی لاوانەوە؛ دەنگی شیوەن؛ ناڵە.
-wailer (n.); wailingly (adv.).
wailful (wāl′fəl), adj. (۱) عەمبار. (۲) گریاو؛ شیوەن کردوو.
Wailing Wall, دیواری گریان: شوێنێکی پیرۆزە لای جوولەکە لە شاری (قودس).
wailsome (wāl′səm), adj. [Archaic], wailful.
wain (wān), n. [Archaic], (۱) گالیسکە یا ئوتومبیلی گەورەو سەر کراوەی کێڵگە (۲) the Big Dipper ،[W-].
wainscot (wān′skət, wān′skot′), n. (۱) تەختەپۆشی دیوی ناوەوەی دیواری ژوور. (۲) تەختەپۆشی لاخاڵاووی دیواری ژوور.
(۳) (أ) لاخاڵاووی دیواری ژوور کە بە جیا نەخشێنراوە لەوی تری.
(ب) کاشی‌و تەختە یا شتی تری لاخاڵاووی دیوار پێ نەخشێنراو.
(٤) [British]، تەختەداری بەڕووی ئایاب (بۆ تەختەپۆشی).
v.t. دیوار تەختەپۆش کردن؛ بە کاشی یا تەختە لاخاڵاووی دیوار نەخشاندن
wainscoting, wainscoting (wan′skət-iŋ), n. (۱) دیواری تەختەپۆش کراو (۲) تەختەداری نەم تەختەپۆشی‌یە
wain-wright (wān′rīt′), n. گالیسکەساز؛ واگۆن دروستکەرو چاکەرەوە.
waist (wāst), n. (۱) کەمەر؛ ناوقەد؛ پشتێنە؛ تەنگە.
(۲) (أ) نەو بەشەی جل کە ناوقەد دادەپۆشێ. (ب) سوخمە؛ یەلەك
(ج) بلووس یا کراسی هەتا ناوقەد هاتووی ئافرەت
(د) فانیلەی ژێرەوەی منداڵ
(۳) ناوقەدی شت، وانە بەشە باریکەکەی

(the ~ of a violin, shoe, etc.)

(٤) ناوقەی کەشتی

(٥) ناوقەی هەندێک جانەوەر (وەک: مێروولە، زەردەوالّە، زەردەزێرە... هتد).

waistband (wāst′band´), *n.* کەمەربەند؛ پشتێن؛ قایشی پشت (بەتایبەتی کە لەسەر جلەوە بێت).

waistcloth (wāst′klôth´), *n.* = **loincloth.**

waistcoat (wāst′kōt´, wes′kət), *n.* (١) یەلەک (٢) سوخمە.

waist-high (wāst′hī´), *adj.* تا ناوقەد هاتوو؛ تا ناوقەد بەرز.

waistline (wāst′līn´), *n.* (١) ناوقەد؛ کەمەر؛ پشتێنە

(٢) قەفی ناوقەد؛ کەمەرە؛ ناوقەد.

wait (wāt), *v.i.* (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن؛ ڕاوەستان

(W~ until we call. W~ for us.)

(٢) نامادەبوون *(Dinner is ~ing for us.)*

(٣) ڕاوەستان؛ وەستان؛ دواخران: *(That work will have to ~ .)*

(٤) بەردەستی کردن: *(She will ~ at table.)*

v.t. (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن: *(W~ your turn.)* .

(٢) بەردەستی کردن: *(He ~s table.)*

(٣) [Colloq.]، دواخستن (ژەمی خواردن): *(W~ dinner.)* .

(٤) [Obs.]، هاوڕەمی کردن (لەڕووی ڕێزەوە)؛ لەگەڵدا بوون؛ لە تەکدا چوون.

(٥) [Obs.]، تەنجام لێ بوونەوە.

n. (١) چاوەڕێ؛ چاوەڕوان؛ چاوەڕێ کردن: *(We had a long ~ .)* .

(٢) ماوەی چاوەڕێ کردن.

(٣) بۆسە؛ داو. *(to lie in ~)* .

(٤) تەدامی تیپێکی مۆسیقا و گۆرانی کە لە کریسمەسدا دەگەڕێن و مۆسیقا لێدەدەن و گۆرانی کریسمەس دەڵێن (لە ئینگلتەرە).

(٥) [Obs.]، پاسەوان؛ حەسحەس؛ ئێشکچی؛ ئێشکگر

wait on (or upon), (١) بەردەستی کردن؛ نۆکەری کردن.

(٢) چوونە لای سەرگەورەیەک (بۆ ڕێز پێشاندان یا داواکردنێک)

(٣) تەنجام لێ بوونەوە.

(٤) شت بۆ کرێار هێنان یا پێشکەش کردن (لە فرۆشگا یا چێشتخانەدا)؛ بەردەستی کردن *(to wait on customers at a store)*

wait out, چاوەڕێی دوایی هاتن کردن؛ چاوەڕێ کردنی کۆتایی شتێک: *(They waited out the war.)*

wait up, (١) نەنوستن لەبەر چاوەڕێ کردنی شتێک یا کەسێک

(٢) ڕاوەستان بۆ پێ گەیشتنەوەی کەسێکی دواکەوتوو.

wait-a-bit (wāt′ə-bit´), *n.* ڕووەکێکی درک تیژو چەماوەیە پێتەوە دەنووسێت

waiter (wāt′ĕr), *n.* (١) بەردەست (چێشتخانە)؛ بۆی.

(٢) سینی (بۆ خواردەمەنی و خواردنەوە پێشکەش کردن)

(٣) [Obs.]، ئێشکچی؛ ئێشکگر؛ پاسەوان؛ حەسحەس.

waiting (wāt′iŋ), *adj.* (١) چاوەڕێکەر؛ هی چاوەڕێ کردن.

(٢) هی بەردەستی

n. (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن. (٢) ماوەی چاوەڕێ کردن

in waiting, خەریکی بەردەستێیە (بەتایبەتی هی پاشاو ژنە پاشاو کەسێکی گەورە)؛ بەردەستی دەکات؛ کارەکەری دەکات: *(a lady-in-waiting)*

waiting game, پیلانی چاوەڕێ کردن. هیچ نەکردن و چاوەڕێ کردنی هەلێکی باش بۆ دەست وەشاندن (ناکۆکی، ملەملێ، یاری... هتد).

waiting list, لیستەی چاوەڕێکەران (بۆ نیش دەسکەوتن. شت وەرگرتن، دیدەنی، نۆرە هاتن... هتد).

waiting room, ژووری چاوەڕێ کردن (فەرمانگەی پزیشک؛ نەخۆشخانە. نیستگەی پاسو شەمەندەفەر... هتد)

waitress (wāt′ris), *n.* نافرەتی بەردەست (چێشتخانە، مەیخانە).

waive (wāv), *v.t.* (١) وازلێهێنان (لە مافێک یا داواکارییەک)؛ دەست لێ هەڵگرتن (٢) داوا نەکردن؛ سوور نەبوون لەسەر؛ بەخشین

(٣) دواخستن.

(٤) خستنەلاوە؛ گوێ پێ نەدان: *(to ~ formalities)* .

(٥) [Obs.]، بەجێهێشتن؛ نەویستن؛ دەست لێ بەردار بوون.

waiver (wāv′ĕr), *n.* (١) وازهێنان (لە ماف یا داواکارییەک)؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بڕوانامەی نەم دەست لێ هەڵگرتنە یا وازهێنانە.

wake (wāk), *v.i.* (١) (~ up)، لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

(٢) نەنوستن؛ بەخەربوون.

(٣) خەبەربوونەوە (مەجاز)؛ ووریابوونەوە:

(to ~ from one's daydreams)

(٤) ئاگاداربوون؛ پێ زانین؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن:

(to ~ to the true situation)

(٥) [Dial. or Archaic]، ئێشکگرتنی مردوو هەتا کاتی ناشتنی.

v.t. (١) (~ up)، لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە.

(٢) بزواندن؛ وورياکردنەوە؛ جووڵاندن (هەست).

(٣) [Archaic or Dial.]، ئێشکگرتنی مردوو هەتا کاتی ناشتنی.

n. (١) [Poetic] ، بەخەبەر بوون. (٢) (ا) ئێشکگرتنی شەونخووڕی

(ب) ئێشکگرتنی مردوو تا کاتی ناشتنی.

(٣) یادی ساڵانەی کردنەوەی کلێسەیەک.

wake (wāk), *n.* (١) جێ نیشانی کەشتی یا بەلەم کە بە ئاودا دەڕوات: *(the ~ of a ship)*

(٢) جێ نیشانی شتێکی تێپەڕیو؛ ئەنجام یا پاشماوەی ڕووداوێک: *(The war left a lot of devastation in its ~ .)*

in the wake of, (١) لە دواوەی کەشتی یا بەلەم.

(٢) دوابەدوای؛ بەکسەر لە پاش: *(Traders came in the wake of the conquering armies.)*

(٣) لە ئەنجامی؛ لە ئەنجامدا.

wakeful (wāk′fəl), *adj.* (١) بەخەبەر؛ نەنوستوو.

(٢) ووریا؛ بەئاگا. (٣) خەوزڕاو.

(٤) بێ خەو: *(a ~ night)* .

-wakefully *(adv.)*; **wakefulness** *(n.).*

wakeless (wāk′lis), *adj.* شێرین (خەو)؛ قوول: *(~ sleep)* .

waken (wāk′n), *v.i.* (١) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

(٢) ووريابوونەوە؛ ئاگاداربوونەوە؛ وروژان.

v.t. (١) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە. (٢) وورياکردنەوە؛ وروژاندن.

(٣) [Scot.]، پاسەوانی کردن.

-wakener *(n.).*

wakerife (wāk′rīf´), *adj.* [Scot. & N. Eng. Dial.], = **wakeful.**

wake-robin (wāk′rob′in), *n.* (١) **trillium** .

(٢) چەند جۆرە ڕووەکێکن زوو لە بەهاردا گوڵ دەکەن.

wake-up (wāk′up′), *n.* دارگونکەرەی ئەمەریکی.

(هەروەها " flicker ") .

waldgrave (wôld′grāv´), *n.* (١) سەرەک دارستانەوانی پاشایی (لە ئەڵمانیای ڕۆژئاوا). (٢) خانەدانی ئەڵمانی؛ پلەو نازناوی خانەدانی ئەڵمانییە.

wale (wāl), *n.* (١) جێ نیشانی قامچی یا دار لێدان.

(٢) (ا) هێڵی قۆز یا بەرزی قوماشی چنراو.

(ب) چۆنێتی چنینی نەم قوماشە هێڵە. (٣) داری پاڵپشت (پرد).

(٤) تووڵی چنراو بە دەوری بەرچەو سەبەتەو زەمیلەدا بۆ قایمی.

(٥) تەختەدارێکە لە دارەکانی لاشەی کەشتی دەدرێ بۆ پێکەوەبەستنیان و قایم کردنیان.

v.t. (١) پێست شێو مۆرکردنەوەو هەڵ تلۆقاندن بە قامچی یا دار.

(٢) پاڵپشت کردن یا لێکدان بە تەختەدار یا بە شوول.

(٣) قوماش چنین بە جۆرێک کە هێڵی تێ بکەوێت.

wale (wāl), *n.* [Scot. & N. Eng. Dial.], (١) هەڵبژاردن.

(٢) هەڵبژاردە؛ شتی هەڵبژێردراو.

v.t. [Scot. & N. Eng. Dial.], هەڵبژاردن.

walk (wôk), *v.i.* (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ بە ڕێگەدا ڕۆیشتن. (ب) پیاسەکردن. (٢) دەرکەوتنی خێو؛ دەرکەوتن. (٣) ڕێسارێکی تایبەتی گرتن؛ بە جۆرێکی تایبەتی ڕەفتارکردن: *(Let us ~ in peace.)* (٤) [Obs.]. هەمیشە جوولان؛ ڕانەوەستان؛ هەمیشە چالاکی نواندن.

v.t. (١) بە پێ پێدا ڕۆیشتن؛ پیاسە پێدا کردن؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێوان: *(He is ~ing the deck.)* (٢) بە پێ پێدا ڕۆیشتن بۆ پشکنین، پێوان، یا تاقیکردنەوە... هتد. (٣) (أ) پیاسەپێکردن؛ لێخوڕین؛ بردن بۆ گەڕان بە پێ: *(to ~ a horse, dog, etc.)* (ب) مەشق پێکردن بە پێ. (٤) لەگەڵ چوون بە پێ یا پیاسە: *(I'll ~ you to the corner.)*. (٥) (أ) بە زۆر بە پێ بردن. (ب) دەستی کەسێکی پەککەوتوو گرتن یا یارمەتیدانی بۆ ڕۆیشتن. (٦) گەیاندنە دۆخێکی تایبەتی بە پێ ڕۆیشتن: *(They ~ed me to exhaustion.)* (٧) بە هەواشی بردن بەڕێوە.

n. (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن. (٢) پیاسە: *(to take a ~ ; to go for a ~)*. (٣) جێی پیاسە؛ پیادە ڕێ: *(His usual ~ was along the river.)*. (٤) ماوە یا دووری بە پێ ڕۆیشتن؛ کاتی بڕینی ماوەیەک بە پێ: *(The town was an hour's ~ from us.)* (٥) خێرایی ڕۆیشتن: *(The horse came home at a ~ .)*. (٦) ڕەوت؛ شێوەی ڕۆیشتن: *(I knew her by her ~ .)*. (٧) یەکەی کۆمەڵایەتی؛ پێشە؛ پلەوپایە: *(people from all ~s of life)*. (٨) ڕەوشت؛ کردەوە؛ شێوەی ژیان و هەستان و دانیشتن. (٩) (أ) شەقامی تایبەتی بۆ پیاسە یا بە پێ ڕۆیشتن (کە ئوتومبیلی پێدا ناڕوا). (ب) شۆستە؛ پیادەڕێی نەملا و نەولای شەقام. (١٠) ropewalk. (١١) (أ) داری بە ڕیز ڕیز نێژراو. (ب) ماوەی نێوان دوو ڕیزە داری وەها. (١٢) لەوەڕگا و جێی گەڕان (بەتایبەتی هی مەڕ). (١٣) [British]. گوزەرگای ئاسایی ڕۆژانەی چەرچی یا دەستگیر. (١٤) پێسپێرکی ڕۆیشتن

walk away from, (١) بۆڕیندان بە ئاسانی؛ لێ بردنەوە بە ئاسانی. (٢) ڕزگاربوون لە پرۆداوێنکی ناخۆش بەبێ ئازار پێ گەیشتن.

walk away with, = walk off with.

walk off, (١) بە پێ ڕۆیشتن. (٢) بە پیاسە داڤان (قەڵەوی)؛ بە پیاسە لە کۆڵ خۆ کردنەوە (خەوالوویی، خەم).

walk off with, (١) ١. دزین. (ب) بردن (شتی خەڵک بەبێ پرس). (٢) بردنەوە (پارە، یاری)؛ دەسکەوتن؛ قازانج کردن.

walk of life, پیشە و پلەی کۆمەڵایەتی؛ پلەوپایە؛ پیشە: *(People from different walks of life)*

walk out, [Colloq.], (١) مان گرتن. (٢) چوونە دەرەوە لە کۆبوونەوەیەک (بۆ ناڕەزایی دەربڕین).

walk out on, [Colloq.]. بەجێهێشتن؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان: *(He walked out on his wife and children.)*

walk tall, سەر بەرز گرتن؛ سەر دانەنەواندن.

walk the plank, (١) زۆرلێکردن (لەلای چەتەی دەریاوە) بۆ ڕۆیشتنە سەر قەراغی تەختەدارێکی سەر کەشتی و کەوتنەخوارەوە بۆ ناو دەریا. (٢) دەرکردن (لە ئیش)؛ بە زۆر وان بێ هێنان لە ئیش؛ لێ خستن.

walk through, بە لامسەرلابی کردنی کارێک (بەتایبەتی یەکەم پەراوەی شانۆنامەیەک).

walk-away (wôk'ə-wā'), *n.* بردنەوە یا بۆڕیندانێکی ئاسان. هەروەها " walkover " .

walker (wôk'ĕr), *n.* (١) پیاسەکەر؛ پیادە (٢) کەسێکە کە بە جۆرێکی تایبەتی ڕەفتار دەنوێنێ. (٣) پێشبڕکێکەری ڕۆیشتن. (٤) چەرچی؛ دەستگیر. (٥) ڕەورەوە (بۆ پێگرتنی منداڵ)؛ چوارچێوەی پێ ڕۆیشتنی کەسێکی قاچ گۆڕ یا ناتەواو. (٦) پێڵاوی تایبەتی بۆ ڕۆیشتن.

walkie-talkie (wôk'i-tôk'i), *n. Also* walky-talky, وۆکی-تۆکی: ڕادیۆ یا تەلسزی پەیام وەرگرو نێرەر.

walk-in (wôk-in'), *adj.* (١) نەوندە گەورەیە کە پیاو بتوانێ بچێتە ناوی و بە پێوە تیایدا ڕابوەستێ (خانەی جل هەڵواسین کە بەشێکە لە ژووری نووستنی گەورە): *(a ~ closet)*. (٢) یەکسەر لە شەقامەکەوە دەچێتە ناوی: *(a ~ apartment)*. (٣) پێویست بە بەڵێن یا ڕۆوانی پێشەکی ناکات: *(a ~ medical clinic)*.

walking (wôk'iŋ), *adj.* (١) گەڕۆک: *(He is a ~ library.)* (٢) بە پێ ڕۆیشتوو. (٣) (أ) بەتایبەتی بۆ ڕۆیشتن کراوە: *(~ shoes)* (ب) بە پێ: *(a ~ tour)* (٤) دەڵەڕێتەوە؛ دێت و دەچێت: *(a ~ beam)*. (٥) بە پێ لێ دەخوڕێت یا کاری پێ دەکرێت: *(a ~ plow)*.

n. (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسە: *(W~ is good exercise.)*. (٢) ڕەوت؛ شێوەی ڕۆیشتن. (٣) باری پیادەڕێ (لەڕووی باش و خراپییەوە بۆ پێدا ڕۆیشتن): *(The ~ is slippery.)*

walking delegate, نوێنەری گەڕۆک (یەکێتی کرێکاران)

walking fern, = walking leaf # 2.

walking leaf, (١) گەڵای گەڕۆک مێرووییەکە باڵ و پەلەکانی لە گەڵا دەچن. (٢) قژە کەنیشکی.

walking papers, [Colloq.], ناگانامەی دەرکردن لە ئیش؛ دەرکردن: *(She got her walking papers yesterday.)* (هەروەها " walking tickets ").

walking stick, (١) دارەدەست؛ گۆچان. (٢) مێرووی چیلکەیی؛ مێرووییەکە وەک کوللەحاجی.

walk-on (wôk'on'), *n.* دەورێکی زۆر ناسەرەکی بێ دەنگ لە شانۆگەرییەکدا

walk-out (wôk'out'), *n.* (١) مان گرتن. (٢) کشانەوە یا چوونە دەرەوە لە کۆبوونەوەیەک یا حیزبێک (بۆ ناڕەزایی دەربڕین).

walk over, [Colloq.], (١) ڕەفتاری ناشرین لەگەڵدا نواندن؛ بە سووک سەیرکردن؛ ماف پێشێل کردن: *(He lets his co-workers walk all over him.)* (٢) بە ئاسانی بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بە ئاسانی بۆڕیندان.

walk-over (wôk'ō'vĕr), *n.* (١) پێشبڕکێیەکی غارغارێنی یەک ئەسپی (کە ئەسپەکە دەیباتەوە ئەگەر هەر بڕواو غاریش نەکات). (٢) walk-away.

walk-up (wôk'up'), *n.* [Colloq.], خانوو، خانوچکە، یا فەرمانگەیەکی بێ ئەسانسێر.

adj. هی خانوویەکی وەها؛ لە خانوویەکی وەهادا: *(a ~ apartment)*.

walk-way (wôk'wā'), *n.* پێ ڕێ؛ ڕێچکە؛ پیادەڕێ

wall (wôl), *n.* (١) دیوار. (٢) (*pl.*) شوورە؛ دیواری بەرگری. (٣) بەنداو؛ بەست. (٤) شتێکی وەک دیوار؛ دیوار (گەدە): *(the abdomen ~)* (٥) شتێکی دیوار ئاسایی: *(a ~ of silence)* (٦) پەرێشانی؛ بێ هیوایی؛ بارودۆخێکی پەرێشان یا بێ هیوا: *(to drive someone to the ~)*

v.t. (١) (~ off)، دیوار بە دەوردا دروستکردن؛ دەورەدان بە دیوار. (٢) جیاکردنەوە یا بەشکردن بە دیوار: *(to ~ off half a room)* (٣) (~ up)، داخستن بە دیوار (دەرگا، کون، دەلاقە).

adj. (۱) دیواری؛ تایبەتی بە دیوار (۲) بە دیواردا هەڵگەڕاو.

bang (or run) one's head against a (brick) wall, سەری خۆ لە دیوار دان؛ هەوڵی بێ سوود دان؛ بە خۆرایی خۆ ماندووکردن.

drive (or push) to the wall, خستنە بارودۆخێکی زۆر خراپەوە؛ ناچارکردن

drive (a person) up the wall, شێت کردن؛ زۆر تووڕەکردن.

walls have ears, دارو دیوار گوێی هەیە.

wallaby (wäl′ə-bi), *n.* کەنگەری بچووک

wallah (wä′lä), *n. Also* walla, (۱) کارگەر؛ کەسێکە کە ئیشێکی تایبەتی دەکا؛ ئیشکەر. *(a kitchen ~)* (۲) [Colloq.]. کەس؛ مرۆڤ.

wallaroo (wäl′ə-roo′), *n.* کەنگەری کەورە لە ناوچە گرداوییەکانی ئوستراڵیا دەژی.

wallboard (wôl′bôrd′, wôl′bōrd′), *n.* تەبەقی دیوارو بنمیچ پێ داپۆشین لە گەچ یا ئاردە دار دروست دەکرێت).

wall creeper, باڵندەیەکی بچووکە لە کەنەڵانو دیوارو بنمیچدا دەژی.

walled (wôld), *adj.* (۱) دیواردار؛ بە دیوار دەورەدراو (۲) شووردار؛ بە شوورە دەورەدراو *(a ~ city)*.

wallet (wäl′it, wôl′it), *n.* [Archaic]. (۱) هەگبە؛ جەوال؛ تووڕەکەی سان بۆ ڕێگە) (۲) جزدان؛ کیسەی پارە.

wall-eye (wôl′ī′), *n.* (۱) چاوێکە ڕەشینەکەی سپیکار بێت یا کۆرنیاکەی سپی بێت (وەک چاوی ئەسپ) (۲) چاوی خێل (۳) چاوی کەورەو دەرپۆقیوو زەق (وەک هی هەندێ ماسی) (٤) چەند جۆرە ماسییەکی چاو گەورەو زەقو دەرپۆقیون.

wall-eyed (wôl′īd′), *adj.* (۱) چاوی سپینەکەی زۆرە (چاوی ئەسپ) (۲) خێل؛ چاو خێل (۳) چاو گەورەو زەقو دەرپۆقیو (وەک هی هەندێ ماسی). (٤) چاوبر؛ چاو زەقو درندانە (٥) [Slang]. مەست؛ سەرخۆش

wall fern, قژە کەنیشکی بە کەنەڵانو دیواردا هەڵگەڕاو.

wallflower (wôl′flou′ĕr), *n.* (۱) شەوبۆ (۲) [Colloq.]. گوڵی سەر دیوار: کچێکە کە لە تەنیشت دیوارەکەوە دادەنشێ ئەتاو سەماخانەدا چونکە کەس داوای لێ نەکردووە سەمای لەگەڵ بکات

wallop (wäl′əp), *v.i.* [Dial. or Colloq.], (۱) پەل کوتان؛ خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن؛ گەڵ ڕۆیشتن. (۲) غارکردن. (۳) گیزەگیرکردن (ئاوی کوڵاو)

v.t. [Colloq.], (۱) بیرازکردن؛ تێهەڵدان؛ کوتان؛ باش لێدان (۲) مستەکۆڵەی قایم لێدان. (۳) زۆر باش بەزاندن؛ باش بۆڕێدان.

n. [Colloq.], (۱) (ا) پەل کوتان؛ خۆ بەکێش کردن. (ب) غار. (۲) (ا) مستەکۆڵەی قایم (ب) توانای مستەکۆڵەی قایم لێدان

-walloper *(n.).*

walloping (wäl′əp-iŋ, wôl′əp-iŋ), *adj.* [Colloq.]. زۆر زل؛ زۆر گەورە *(a ~ big boy; a ~ fish)*

n. [Colloq.], (۱) بیرار؛ کوتان؛ لێدانێکی زۆر (۲) بەزینێکی پیس؛ دۆڕانێکی زۆر خراپ

wallow (wäl′o, wôl′ō), *v.i.* (۱) تلانەوە؛ خۆگەوزاندن؛ تەپاوتل کردن؛ تلاوتل کردن (۲) بە گران ڕۆیشتنو بەم دیوو بەو دیودا کەوتن (کەشتی)؛ بە تلاوتل ڕۆیشتن. (۳) بەر بۆ حۆ بەرەڵاکردن؛ پێوە خەریک بوونو خۆشی لێ بینین: *(to ~ in vice; to ~ in physical pleasures)* (٤) لێ هەڵسان (دووکەڵ، گڕ)؛ لێوە هاتنەدەرەوە؛ لێ بوونەوە

n. (۱) تلانەوە؛ خۆگەوزان؛ تەپاوتل؛ تلاوتل (۲) شوێنی خۆگەوزان (هۆراو، شوێنی تەپوتۆزاوی)

-wallower *(n.).*

wallpaper (wôl′pā′pĕr), *n.* کاغەزی دیوار؛ کاغەزی لە دیوار گرتن. *v.t.* کاغەز گرتن لە دیوار.

Wall Street, وۆڵ ستریت: (۱) شەقامێکە لە شاری نیویۆرک مەڵبەندی سەرەکی دارایی ئەمەریکایە (۲) بازاڕی پارەو پارەبازی ئەمەریکا؛ پارەبازەکانی ئەمەریکاو هەڵوێستو دەسەڵاتیان.

wall-to-wall (wôl′tə-wôl′), *adj.* لە دیوارەوە بۆ دیوار (ڕاخەری ناو ژوور): *(~ carpeting)*.

wally (wä′li), *adj.* [Scot.], (۱) نایاب؛ زۆر باش. (۲) بەمێز؛ گەورە؛ زۆر. (۳) لەبار.

wally-drag (wä′li-drag′, wäl′i-drăg′), *n.* [Scot.], *Also* wally-draigle, بەچکەی گەند یا لاواز؛ پاشەبەرەی گەند؛ گیانەوەری لاواز.

walnut (wôl′nut′, wôl′nət′), *n.* (۱) گوێز. (۲) دارگوێز. (۳) دارو تەختەی گوێز. (٤) گوێزی؛ ڕەنگی گوێز؛ قاوەیی زۆر کاڵ.

walrus (wôl′rəs, wäl′rəs), *n.* فیلی دەریا: گیاندارێکی کەتەیە لە " seal " دەچێ، بەڵام نەم شفرەی هەیە. *adj.* وەک هی فیلی دەریا (بەتایبەتی سمێڵی کلک درێژو شۆڕ).

waltz (wôlts; *esp.* Brit. wôls), *n.* والس: (۱) جۆرە سەمایەکە. (۲) مۆسیقای نەم سەمایە *adj.* تایبەتی بە سەماو مۆسیقای والس. *v.i.* (۱) سەمای والس کردن. (۲) (ا) بە لامسەرلایی و بە گورج ڕۆیشتن: *(to ~ in late for dinner)*. (ب) (~ through)، بە سووکو ئاسانی کردن یا پیا ڕۆیشتن: *(to ~ through an exam)*

v.t. (۱) سەمای والس لەگەڵ کردن. (۲) پەل گرتنو بردن: *(He ~ed him into the principal's office.)*

wamble (wäm′bl), *v.i.* [Chiefly British Dial.], (۱) تلانەوە (لە ئازاردا)؛ تەپاوتل کردن؛ خۆ گرموڵەکردن؛ خۆ وەرگەڕان بەم دیوو بەودیودا. (۲) لەتردان؛ بەم لا و بەولادا کەوتن. (۳) [Obs.]، دل تێکەڵهاتن؛ پێچ بە سکدا هاتن.

n. (۱) تلانەوە بە ئازارەوە؛ تەپاوتل. (۲) لەتر؛ لەتردان؛ بەم دیوو بەودیودا کەوتن. (۳) دل تێکەڵهاتن.

-wamblingly *(adv.)*; **wambly** *(adj.)*.

wampum (wäm′pəm), *n.* (۱) موورووی گوێچکەماسی (هیندیی‌یە ئەمەریکاییەکان وەک خشڵو پارە بەکاریان دەهێنا)؛ ملوانکەی ئەم جۆرە موورووانە. (۲) [Slang]. پارە.

wampumpeag (wäm′pəm-pēg′), *n.* wampum # 1 .

wan (wän, wôn), *adj.* (۱) زەرد هەڵگەڕاو؛ زەرد؛ بێ ڕەنگ: *(a ~ face)* (۲) نەخۆش؛ لاواز؛ بێ هێز؛ ماندوو: *(a ~ smile, look, etc.)* (۳) بێ سوود؛ بێ هێز؛ سەرنەکەوتوو. (٤) [Archaic]. (ا) تاریک؛ دڵتەنگکەر. (ب) زەرد

v.i. ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ نەخۆش کەوتن؛ ڕەنگ تێکچوون

v.t. ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاندن؛ نەخۆش خستن؛ ڕەنگ تێکدان.

wand (wänd, wônd), *n.* (۱) خەڵف (بەتایبەتی هی دارەبی)؛ چڵ. (۲) داری مۆسیقاژەن. *scepter* . (۳) داری ئەفسوونەیی پەری. (٤) (ا) داری جادووگەر: *(magic ~)* (ب) داری تیر هاویشتن (وەرزش). **divining rod** (ج)

wander (wän′dĕr, wôn′dĕr), *v.i.* (۱) سوڕانەوە؛ خولانەوە؛ خول خواردن (۲) گەڕان (۳) (ا) (~ from)، وون بوون؛ لە ڕێگە لادان؛ ڕێگە بەجێهێشتن (ب) (~ off)، دوورکەوتنەوە (لە کەسوکار یا جێگەی خۆ)؛ سەرگەردان بوون؛ ئاوارەبوون؛ سەرەڕۆیی کردن (٤) (ا) لە باس لادان (دروان، نووسین؛ (ب) گومڕابوون؛ بە ڕێی هەڵەدا چوون (ڕەوشت)؛ خوو خراپ بوون

پێدا گەڕان؛ پێدا سوڕانەوە. *(He ~ed the forests.)*

n. گەڕ؛ بیاسە

wanderer (wän′dĕr-ĕr, wôn′dĕr-ĕr), *n.* گەڕۆک؛ گەڕیدە؛ سەرەڕۆ؛ وێڵ؛ پەوەند؛ سەرگەردان.

wandering (wän′dĕr-iŋ, wôn′dĕr-iŋ), *adj.* ١) گەڕۆک؛ وێڵ؛ سەرەڕۆ؛ سوڕاوە؛ سەرگەردان. ٢) کۆچەر؛ پەوەند؛ گەڕۆک. *(~ tribes)*. ٣) پێچاوپێچ (ڕووبار، ڕێگە). ٤) تەرز فرێدەر. *(~ plants)*.

n. ١) سوڕانەوە؛ خولانەوە؛ گەڕان. ٢) *(pl.)* گەشت (بەتایبەتی هی دوورو درێژو بێ مەبەست)؛ گەڕان. ٣) *(pl.)* وورێنە؛ قسەی بێزکاو؛ قسەی هەلەق مەلەق.

Wandering Jew, ١) هیوولەکەی سەرگەردان. جوولەکەیەکە کە بەپێی ئەفسانەی کۆن سزای بەوە دراوە کە هەر وێڵو سەرگەردان بێو بە سەرزەمیندا بگەڕێ هەتا هاتنی دووەم جاری عیسا بۆ سەرزەمین چونکە گاڵتەی بە عیسا کردبوو لە ڕۆژی هەڵواسینیدا. ٢) [W- J-]، ڕووەکێکی خشۆکی تەرز هاوێژی لاسکی گەڵا ساف گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ.

wanderlust (wän′dĕr-lust′, wôn′dĕr-lust′), *n.* حەزی گەشت و گوزار؛ تاسەی گەشتکردن.

wanderoo (wän′də-rōō′), *n.* مەیموونێکی هیندی و سیلانی.

wane (wān), *v.i.* ١) مانگ کەل بوون؛ بچووک بوونەوە (مانگ)؛ شکانەوە. ٢) کزبوون (ڕووناکی، شەوق). ٣) کزبوون (دەسەڵات، سامان، گرنگی)؛ کەم بوونەوە؛ کەم کردن. *(~ing influence, power, prosperity, popularity, etc.)* ٤) بەرەو نەمان چوون؛ بەرەو کۆتایی چوون؛ دوایی هاتن.

n. ١) مانگ کەل بوون؛ مانگ شکانەوە یا بچووک بوونەوە. ب) کەتی مانگ کەل بوون. ٢) کزبوون (دەسەڵات، سامان)؛ کەم بوونەوە. ٣) کەتی کزبوون؛ ماوەی کەم بوونەوە یا بەرەو نەمان چوون؛ سەردەمی بە ئاخەڵ چوون.

on the wane, بەرەو نەمان دەچێ؛ لە ئاوابوونداید؛ لە کزیدایە؛ لە کەم بوونەوەدایە.

wangle (waŋ′g'l), *v.t.* [Colloq.]. ١) بە فێڵو تەڵەکە دەسکەوتن. *(He ~d a good job at a very young age.)* ٢) دەستکاری کردن یا گۆڕین بۆ سوودی خۆ. ساختە تێدا کردن. *(to ~ statistics, accounts, etc.)* ٣) خۆ پڕگارکردن لە تەنگوچەڵەمەیەک.

v.i. [Colloq.], ١) فێڵو تەڵەکە بەکارهێنان بۆ گەیشتنە ئەنجامی خۆ. ٢) خۆ پڕگارکردن لە تەنگوچەڵەمەیەک.

n. [Colloq.], خۆ پڕگارکردن یا کشاندنەوە لە تەنگوچەڵەمەیەک.

-wangler *(n.).*

wangian (waŋ′gi-ən), *n. Also* wangan, wangun, wannigan, ١) کەجینە یا دۆڵابی ئاوڕوگەو ووردەشتی هەوارگەی دارکەران. ٢) کەجینەکی بچووک یا کوشکێکە بەسەر ڕەدیەڕەوە بۆ حەوانەی دارکەران.

wanion (wŏn′yən), *n.* [Archaic]. بەدبەختی؛ نەگبەتی؛ لەعنەت؛ ئاخر و ئۆخر؛ تەنها لەم وتەیەدا بەکاردێت: " with (or in) a wanion ".

want (wänt, wônt), *v.t.* ١) کەم بوون؛ کەموکوڕی هێنان؛ نەبوون؛ ئاتەواو بوون. ٢) ویستن؛ کەم بوون؛ ماوێتی *(It ~s ten minutes to midnight.)* ٣) زۆر حەزکردن *(He ~s adventure.)* ٤) ویستن؛ حەزکردن؛ گەرەک بوون *(She ~s to go with us.)*. ٥) حەز لە بینین کردن یا قسە نەکەل کردن *(Your mother ~s you.)*. ٦) بە دوادا گەڕان بۆ گرتن (تاوانبار) *(He is ~ed by the police.)*.

(ج) وردەکردن؛ قسە بێزکاندن؛ قسەی هەلەق مەلەق کردن. ٥) پێچاوپێچ کردن یا پۆیشتن (وەک ڕووبار). ٦) بازدان لە شتێکەوە بۆ شتێکی تر (چاو، سەیرکردن. نووسین)؛ گەڕاندن: *(Her eyes ~s.)*

v.t. [Poetic], ١) بێ ئەنجام بەجێهێشتن؛ بەفیڕۆدان؛ پاڕە زۆر خەرج کردن بۆ سەرسەرێتی.

-wanton *(n.)*; **wantonly** *(adv.)*; **wantonness** *(n.).*

wapentake (wäp′ən-tāk′), *n.* ١) ناوچە یا هەرێمێکی بچووکی کۆنی نینگلتەرەو وولاتە باکووریەکانی ئەوروپایە. ٢) دادگای هەرێمێکی بچووکی وەها.

wapiti (wäp′ə-ti), *n.* ئاسک یا بەرانە کێوی گەورەی ئەمەریکی

wappen-schawing (wäp′ən-shô′iŋ), *n.* خۆنوواندنی هێزی چەکداری ناوچە (لە سکۆتلەندە).

wapper-jaw (wäp′ĕr-jô′), *n.* کاژێری خوارەوەی دەرپۆقیو؛ کاژێر خوار.

-wapperjawed *(adj.).*

war (wôr), *n.* ١) جەنگ؛ شەڕ؛ شەڕوشۆڕ. ٢) جەنگناسی؛ زانستی شەڕوشۆڕ. ٣) ناکۆکی؛ دوژمنایەتی. *(the ~ between the sexes)*. ٤) خەبات؛ کۆشش کردن دژی. *(the ~ against crime and disease)*

adj. جەنگی؛ لە شەڕدا بەکاردەهێنرێ؛ لە جەنگدا ڕووداو؛ هی جەنگ. *(~ crimes)*

v.i. ١) جەنگان؛ جەنگ کردن؛ شەڕکردن. ٢) خەبات کردن دژ بە؛ دوژمنایەتی کردن

at war, لە جەنگدا بوون؛ لە شەڕدا بوون. *(The two countries were at war for ten years.)*

(ج) پێویست پێ بوون *(W~ed: a cook for a small restaurant)*. ٦) پێویست بەوە کردن؛ پێویست بوون. *(You ~ to eat before you go.)*

v.i. ١) (~ for)، لێ کەم بوون؛ نەبوون؛ پێویست پێ بوون؛ ئاتەواری بوون؛ ویستن: *(We didn't ~ for anything. We shall not ~ for money.)* ٢) دەستکورت بوون؛ هەژار بوون؛ پێویستی هەبوون. ٣) [Rare or Archaic]، هەر نەوەندە کەم بوون یا مابوون.

n. ١) کەموکوڕی؛ کەمی؛ نەبوون. ٢) هەژاری؛ نەبوونی؛ دەستکورتی. ٣) حەژ؛ ئارەزوو؛ تاسە. ٤) ویستەمەنی؛ پێویستی؛ شتی پێویست یا ویستراو.

want ad, [Colloq.], بڵاوکراوەی بۆ ئیش یا بڵاوکراوەی ویستن: بڵاوکراوەی بۆژنامەیە بۆ ئیش یا ئیشکەر ویستن، شت کڕین و فرۆشتن... هتد.

wanting (wän′tiŋ, wôn′tiŋ), *adj.* ١) نیەتی؛ وونە؛ ئاتەواوە؛ ئەوەی کەمە: *(a motor with some of the parts ~)* ٢) کەم؛ ئاتەواو؛ لێ نەهاتوو.

prep. ١) بەبێ؛ بێ. *(W~ mutual trust, friendship is impossible.)* ٢) ئەوەندەی کەمە؛ ئەوەندەی نەبێ: *(a century ~ five years)*.

wanting in, کەموکوڕی هەیە لەوەدا؛ ئاتەواوە؛ نیەتی: *(He is wanting in courtesy.)*

wanton (wän′tən, wôn′tən), *adj.* ١) لاسار؛ سەرکێش؛ هاروهاج؛ دڕ؛ ناپەسەند: *(~ boys)* ٢) داوێن پیس؛ سەرسەری؛ بێ ڕەوشت؛ سووک؛ بێ ئابڕوو: *(a ~ woman)* ٣) [Poetic]، ١) بزنو؛ گەمەکەر؛ یاریکەر: *(a ~ child)*. ب) قایم؛ بەر بەرەڵا. *(~ winds)*. ٤) دڕندە؛ بەد؛ ناپەسەند؛ ئارەزو: *(~ cruelty; a ~ insult)* ٥) بێباک؛ بە تەنگ هەستی خەڵکەوە نەهاتوو. ٦) [Poetic]، ١) زۆر پەرەسەندوو (گژوگیا)؛ چڕ؛ پڕ. ب) شۆخ (جل)؛ زیادەڕۆ

n. ژنی سووکو بێ ئابڕوو؛ ژنی بەرەڵا.

v.i. ١) زۆر دەستبازی کردن؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن (جووت بوون، خۆشی پەرستن). ٢) بزێوی کردن؛ زۆر یاری کردن. ٣) زیادەڕۆیی کردن (ڕەوشت) ٤) زۆر پەرەسەندن (گژوگیا. دارەخت).

v.t. بەفیڕۆدان؛ پارە زۆر خەرج کردن بۆ سەرسەرێتی.

-wantoner *(n.)*; **wantonly** *(adv.)*; **wantonness** *(n.).*

wapentake (wäp′ən-tāk′), *n.* ١) ناوچە یا هەرێمێکی بچووکی کۆنی نینگلتەرەو وولاتە باکووریەکانی ئەوروپایە. ٢) دادگای هەرێمێکی بچووکی وەها.

wapiti (wäp′ə-ti), *n.* ئاسک یا بەرانە کێوی گەورەی ئەمەریکی

wappen-schawing (wäp′ən-shô′iŋ), *n.* خۆنوواندنی هێزی چەکداری ناوچە (لە سکۆتلەندە).

wapper-jaw (wäp′ĕr-jô′), *n.* کاژێری خوارەوەی دەرپۆقیو؛ کاژێر خوار.

-wapperjawed *(adj.).*

war (wôr), *n.* ١) جەنگ؛ شەڕ؛ شەڕوشۆڕ. ٢) جەنگناسی؛ زانستی شەڕوشۆڕ. ٣) ناکۆکی؛ دوژمنایەتی. *(the ~ between the sexes)*. ٤) خەبات؛ کۆشش کردن دژی. *(the ~ against crime and disease)*

adj. جەنگی؛ لە شەڕدا بەکاردەهێنرێ؛ لە جەنگدا ڕووداو؛ هی جەنگ. *(~ crimes)*

v.i. ١) جەنگان؛ جەنگ کردن؛ شەڕکردن. ٢) خەبات کردن دژ بە؛ دوژمنایەتی کردن

at war, لە جەنگدا بوون؛ لە شەڕدا بوون. *(The two countries were at war for ten years.)*

declare war on, (۱) جاری جەنگ ـەن؛ جاری شەڕ دار (۲) دوژمنایەتی خۆ نیشاندان بەرامبەر؛ خەبات کردن دژ بە.

go to war, جەنگ کردن شەڕکردن؛ چوونە شەڕەوە

wage war (up) on, شەڕ بەرپاکردن؛ دەست بە جەنگ کردن؛ جەنگان دژ بە.

warble (wôr′b'l), *v.t.* (۱) خوێندن بە دەنگێکی خۆش (باڵندە) (۲) بە گۆرانیچەوە ووتن؛ بە گۆرانی یا هۆنراوەوە ووتن

v.i. (۱) خوێندن بە دەنگێکی خۆش (باڵندە) (۲) خوڕەخوڕ هاتن (جۆگەلە). (۳) گۆرانی ووتن؛ هۆزەکردن.

n. (۱) خوێندن (باڵندە) (۲) گۆرانی؛ هۆزە.

warble (wôr′b'l), *n.* (۱) جەوز؛ دیرێکە لە شان و پشتی وڵاخ دێت بەهۆی گرتنی زین و کورتانەوە (۲) بریرێکە لەژێر پێستی ئاژەڵ و ڕەشەوڵاخ دێت بەهۆی کرمۆکەی مێشی ئاژەڵەوە (۳) گەرای مێشی ئاژەڵ.

(٤) warble fly

warble fly, مێشی ئاژەڵ مێشێکە لەژێر پێستی ئاژەڵ و وڵاخدا دەژی و گەرا دادەنێت و بریرێ لێ دێنێت

warbler (wôr′blĕr), *n.* فڕێنەگوێ؛ باندەیەکی بچووکی ڕەنگینی دەنگ خۆش لە کۆمەڵەی چۆلەکە

war club, کوتەکێکی سەر ئاسنین یا بزماراویی (چەکی هیندیی‌یەکانی ئەمەریکا)

war chest, (۱) پارەی نەرخار کراو بۆ جەنگ (۲) پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێک یا هێرشێکی تایبەتی.

war correspondent, پەیامنێری جەنگ

war crime, تاوانی جەنگ؛ هەر تاوانانەی لە جەنگدا دەکرێن و دژی نەریت و دەستووری جەنگ وەک دیل ئازاردان و کۆمەڵ کوژی.

war cry, (۱) هاواری جەنگ. هاواری سەربازە لەکاتی هێرش بردندا (۲) دروشمی خەباتکەرانی مەسەلەیەک.

ward (wôrd), *v.t.* (۱) (~ off) لە خۆ لادان؛ لێ لادان (چاوی پیس، نزای خراپ)؛ خۆ لێ پاراستن؛ لێ پاراستن

(to ~ off evil, a blow, catastrophe, etc.)

(۲) نەخۆش حستنە قاوشی خەستەخانەوە (۳) [Archaic]. پاسەوانی کردن؛ پاراستن.

n. (۱) پاراستن (۲) لەژێر پاراستندا بوون. (۳) (أ) سپاردە؛ پێ سپاردە؛ مندالێک یا کەسێکی بێ توانای سپێردراو بە کەسێکی گەورە. (ب) پێ سپاردن (مندال). (ج) مەرجی نەم پێ سپاردنە. (د) کەسێک کە سپێردرابێت بە کەسێکی تر. (٤) قاوشی خەستەخانە؛ بەشێکی خەستەخانە یا شێتخانە:

(the maternity ~)

(۵) قاوش یا ژووری گەورەی بەندیخانە (٦) گەرەک؛ ناوچەیەکی شار. (۷) wapentake (۸) هۆی بەرگری یا پارێزگاری (۹) هەڵوێست یا وەستانێکی پارێزگاری (شێربازی) (۱۰) جەوشەی قەڵا یا شوێنێکی شوورەدار. (۱۱) [Archaic]. پاسەوان؛ نۆبەچی (۱۲) (أ) دانی قفل (ب) دانی کلیل

-ward (wĕrd), پاشگرێکە بەمانای بەرەو

(backward, eastward)

war dance, سەمای جەنگ سەمایەکە خێڵە سەرەتاییەکان دەیکەن پێش چوونە شەڕەوە یا لە خۆشی سەرکەوتندا.

warded (wôr′did), *adj.* دانراو (کلیل، قفل).

warden (wôr′d'n), *n.* (۱) پارێزگار (۲) سەرەک زیندان؛ زیندانەوان؛ سەرۆکی بەندیخانە؛ کارگێڕی بەندیخانە (۲) (أ) پارێزەری ناوچە. (ب) کارگێڕی فەرمانگەی میری (ج) کارگێڕی بەندەر. (٤) نەندامی نەجوومەنی سەرپەرشتی زانستگا. خەستەخانە، یا یەکێتی کرێکاران (لە نیگلتەرە). (۵) churchwarden

(٦) [Rare]. پاسەوان؛ حەسحەس؛ نۆبەچی.

wardenry (wôr′d'n-ri), *n. Also* **wardenship,** پلەوپایەو کاری بەڕێوەبەری بەندیخانە.

warder (wôr′dĕr), *n.* (۱) پاسەوان؛ نۆبەچی (۲) دەرگاوان؛ پاسەوانی دەرگا (۳) [Chiefly British]. warden # 2.

-wardership *(n.).*

warder (wôr′dĕr), *n.* گوردی پاشا یا فەرماندەر.

ward heeler, بە کرێ گیراوێکە دەنگ بۆ حیزبێک یا نوێنەرێکی حیزب کۆدەکاتەوە.

wardress (wôrd′ris), *n.* [Chiefly Br.]. مێینەی " warder ".

wardrobe (wôrd′rōb′), *n.* (۱) کەنتۆر؛ دۆلابی جل‌وبەرگ (۲) ژووری جل‌وبەرگی نوێنەرانی شانۆگەری (۳) (أ) جل‌وبەرگی کەسێک (ب) جل‌وبەرگی وەرزێک یا مەبەستێکی تایبەتی *(a spring ~)* (ج) جل‌وبەرگی شانۆیەک یا تیپێکی شانۆگەری (٤) بەشی جل‌وبەرگ لە کۆشکی پاشادا

wardroom (wôrd′rōōm′, wôrd′room′), *n.* (۱) جێگەوڕێگەی ئەفسەرانی کەشتی جەنگ بەتایبەتی ژووری نان خواردنیان. (۲) ئەفسەرانی کەشتی جەنگ بەگشتی

-wards (wĕrdz), = ward.

wardship (wôrd′ship′), *n.* (۱) پێ سپاردنی منداڵ؛ ئیشوکاری منداڵ پێ سپێردراو (۲) سپاردەیی؛ سپێردران بە گەورەیەک (منداڵ).

ware (wâr), *n.* (۱) (*pl.*) ، فرۆتەنی؛ شتومەکی فرۆشتن. (۲) جۆرە شتومەکێکی تایبەتی؛ *(glassware, hardware, silverware)*

(۳) گڵینە؛ کاشی؛ کۆزەودیزە.

ware (wâr), *adj.* [Archaic], (۱) بە ئاگا؛ هۆشیار؛ ئاگادار (۲) وورێا. (۳) ژیر.

v.t. وورێا بە!؛ چاوت لەبەرپێی خۆت بێ! (بەتایبەتی لە تێخوڕینی تانجی و سەگی ڕاوەدا): *(W~ hounds, wire, traps!)*

ware (wâr), *v.t.* [Scot. & N. Eng. Dial], کات بردنەسەر؛ پارە خەرج کردن.

warehouse (wâr′hous′), *n.* (۱) عەمار (فرۆتەنی)؛ بارخانە (۲) [Chiefly British]، فرۆشگای کۆ؛ فرۆشگای زۆر گەورەی تاک.

v.t. خستنە بارخانە یا عەمار (بەتایبەتی هەتا گومرگ لەسەر شتەکە دەدرێ)

warehouseman (wâr′hous′mən), *n.* کارگێڕ، خاوەن، یا کارگەری عەماری فرۆتەنی.

wareroom (wâr′rōōm′, wâr′room′), *n.* دووکان؛ فرۆشگا؛ پێشانگای فرۆتەنی

warfare (wôr′fâr′), *n.* (۱) شەڕوشۆڕ؛ جەنگ؛ شەڕ (۲) ناکۆکی؛ دوژمنایەتی؛ خەبات

warfarin (wôr′far′in), *n.* ناوێتەیەکی کیمیایی‌یە بۆ جانەوەر کوشتن و پزیشکەوانی بەکاردێت.

war footing, ئامادەبوون بۆ جەنگ؛ ئامادەیی جەنگ:

(The army is now on a ~ .)

war game, *Also* **war games,** لاسایی جەنگ؛ یاری جەنگ؛ مناوەڕەی سوپا.

war head, سەری مووشەک و بۆمبا؛ ئەو بەشەی مووشەک و بۆمبایە کە تەقەمەنی‌یەکەی تێدایە.

war-horse (wôr′hôrs′), *n. Also* **war horse,** (۱) ئەسپی جەنگ (۲) [Colloq.]، خەباتکەری کۆن و شارەزا؛ کەسێکە کە لە ژیانیدا گەلێک ناکۆکی و شتی تری دیوە؛ سەربازی کۆن. (۳) [Colloq.]. شانۆنامەیەک یا پارچەیەک مۆسیقایە کە ئەوەندە بینراوە و بیستراوە کۆن و بێ تام بووە.

warily (wâr′ə-li), *adv.* به ووریایی؛ به ترسەوە؛ به ئاگاداری.
wariness (wâr′i-nis), *n.* ووریایی؛ ترس؛ ئاگاداری.
warison (war′ə-s'n), *n.* [Obs.] (۱) پاداشت (له سەرگەوتنەوە). (۲) شەڕبووری جەنگ؛ زەوتای هێرش بردن.
warlike (wôr′lik´), *adj.* (۱) جەنگاوەر؛ شەڕانی؛ شەڕەنگێز: *(~ tribes; a ~ people)*
(۲) جەنگی: *(a ~ expedition)*.
(۳) هەڕەشەیی؛ نیشانەی شەڕە: *(a ~ tone; ~ propaganda)*.
warlock (wôr′lok´), *n.* [Scot. & Archaic]. جادووگەر؛ جادووبار؛ نوشتەکەر.
war-lord (wôr′lôrd´), *n.* (۱) سەرلەشکر؛ فەرماندەی سوپا (بەتایبەتی لە وڵاتێکی پەشێودا کە میری دەسەڵاتی نەمابێ). (۲) سەرۆک چەتە (بەتایبەتی لە ناوچەیەکدا کە میری هەر بە ناو تێیدا مابێ). (۳) زۆردار؛ زۆرکار؛ ستەمکار.
warm (wôrm), *adj.* (۱) (ا) شلەتێن: *(~ water, coffee, tea, etc.)*
(ب) نیمچە گەرم: *(~ weather)*.
(ج) گەرم؛ نیمچە گەرم؛ گەرمی دەداتەوە: *(a ~ fire)*.
(۲) پلەی گەرمی ناسایی‌یە وەک هی هەموو گیانەوەرێک (خوێن، لەش).
(۳) (ا) گەرمایەتی؛ گەرمە.
(ب) گەرمکەرەوە: *(~ exercise, work, etc.)*.
(٤) گەرم *(~ clothing; a ~ coat)*.
(٥) گەرم (مشت‌ومڕ، ووتوێژ).
(٦) گەرمەوگور؛ گەرم: *(~ support, encouragement, etc.)*.
(۷) کەللە گەرم؛ زووەهەڵچوو؛ تووڕەوتەزێ.
(۸) (ا) گەرم؛ گەرمووگور؛ بەدڵ: *(a ~ welcome)*.
(ب) دڵسۆزانە؛ گەرم: *(~ thanks)*.
(ج) خۆشەویستانە؛ بەسۆز؛ گەرم: *(a ~ embrace)*.
(۹) سوور یا پرتەقاڵی (کە نیشانەی گەرمی‌یە): *(~ colors; a ~ sunset)*.
(۱۰) تازە (شوێن پێ)؛ نوێ؛ زۆری بە سەردا نەچووە: *(a ~ trail)*.
(۱۱) [Colloq.] نزیکی هەڵهێنانە (مەتەڵ).
(۱۲) [Colloq.] ناخۆش (بارودۆخ)؛ هەراس پێ هەڵگیراو: *(We made things ~ for him.)*
(۱۳) [Colloq.] خۆش گوزەران؛ دەوڵەمەند.
adv. بە گەرمی؛ بە شێوەیەکی گەرم.
v.t. (۱) گەرم کردن؛ پلەی گەرمی بەرزکردنەوە.
(۲) حۆشدان؛ هێنانە جۆش؛ گورج کردنەوە؛ خرۆشاندن.
(۳) دڵخۆش کردن؛ هەست بە خۆشی کردن: *(The sight of the children ~s my heart.)*
v.i. (۱) گەرم بوون؛ گەرم بوونەوە. (۲) جۆش هەڵسان؛ خرۆشان.
(۳) (~ to) ڕووکردنەوە لەگەڵ؛ پێ خۆش بوون؛ پوو خۆش بوون: *(She ~ed to the room at once.)*
n. گەرم بوونەوە؛ گەرم بوون؛ گەرم کردنەوە.
warm up, (۱) گەرم کردن: *(Please warm up the engine before driving the car.)*
(۲) گەرم کردنەوە (خواردەمەنی): *(She warmed up the food.)*.
(هەروەها " warm over ").
(۳) ڕووکردنەوە؛ پوو خۆشتر بوون: *(The baby warmed up to us in no time.)*
(٤) مەشقی هێواش کردن بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ پێشبڕکێ: *(to warm up before a race)*
warm-blooded (wôrm′blud´id), *adj.* (۱) خوێن گەرم و گەرمی لەش نەگۆڕ (باڵندەو گیانداری شیردەر) (۲) خوێن گەرم؛ سەرگەرم؛ دڵ گەرم.
-warmbloodedness *(n.).*
warmed-over (wôrmd-ō′vĕr), *adj.* [Colloq.], (۱) گەرم کراوەتەوە: *(~ food)*
(۲) کۆن؛ لەوەوپێش بیستراوە: *(~ jokes, tales)*.
warmer (wôrm′ĕr), *n.* گەرمکەرەوە (ئامێر): *(a hand- ~)*.
warm-hearted (wôrm′här´tid), *adj.* میهرەبان؛ هاوسۆز؛ دڵنەرم؛ ڕووخۆش.
-warm-heartedly *(adv.)*; **warm-heartedness** *(n.).*
warming pan, تاوەی گەرمکەرەوە: تاوەیەکی کلك درێژی سەرقاپدارە پشکۆی ئاگر یا ئاوی گەرمی تێدەکرا بۆ جێ گەرمکردنەوە پێش نوستن.
warmish (wôrm′ish), *adj.* نەختێك گەرم.
warmonger (wôr′muŋ´gĕr), *n.* شەڕەڕست؛ شەڕخواز؛ دەڵاڵی جەنگ؛ بازرگانی جەنگ.
-warmongering *(adj. & n.).*
warmth (wôrmth), *n.* (۱) گەرمی؛ گەرمایی.
(۲) هەست گەرمی؛ خوێن گەرمی؛ سۆزی دڵ؛ بەجۆشی؛ هەستی بەتێن.
(۳) ئەو هەستە گەرمەی پەیدا دەبێ لە بەکارهێنانی شتی سوورو پرتەقاڵی‌یەوە.
warm-up (wôrm′up´), *n.* (۱) مەشقی هێواشی خۆ ئامادەکردن بۆ پێشبڕکێ: *(The spectators watched the players go through their ~s.)*
(۲) گەرم بوون (بۆ ڕووداوێکی گرنگ)؛ ئامادەکاری‌و ووردە ووردە جۆشدان بۆ گەرم بوون بۆ ڕووداوە سەرەکی‌یەکە.
warn (wôrn), *v.t.* (۱) ووریاکردنەوە: *(We ~ed him of the danger.)*
(۲) ئامۆژگاری کردن؛ سەرنج ڕاکێشان بۆ: *(You have been ~ed against smoking here.)*
(۳) پێشەکی پێ ووتن؛ پێشەکی پێ ڕاگەیاندن.
(٤) پێ ڕاگەیاندن یا پێ ووتن بۆ ئامادەبوون‌و چوون بۆ شوێنێکی تایبەتی لە کاتێکی دیاریکراودا.
v.i. ئاگادارکردن؛ ووریاکردنەوە: *(A rattlesnake ~s before it strikes.)*
warning (wôr′niŋ), *n.* ئاگاداری؛ ووریاکردنەوە؛ ئامۆژگاری؛ ڕاگەیاندن: *(We gave him a ~ . ; She paid no attention to my ~s.)*
adj. ئاگادارکەرەوە؛ ووریاکەرەوە؛ هی ئاگاداری یا ووریاکردنەوە: *(He gave a ~ look . There were many ~ signals.)*
-warningly *(adv.).*
warp (wôrp), *n.* (۱) (ا) شێوان؛ شێوە تێکچوون؛ قوپان؛ خواربوون؛ لاربوون. (ب) پێچ؛ قوپاری؛ پێچاوپێچی؛ خواری؛ لاری؛ چەوتی.
(۲) مێشك شێوان؛ خوو یا کردەوەی سەیر؛ ناوێزەیی مێشك.
(۳) لیتەی لە دوای ڕوبارەوە جێماو
(٤) گوریس یا پەتی کەشتی ڕاکێشانە لەنگەرگاوە.
(٥) تان؛ ڕێسمانی باری درێژی چنراو.
v.t. (۱) چەماندنەوە؛ خوارکردن؛ لارکردن؛ خواروخێچ کردن؛ قوپاندن؛ چەوت کردن (۲) (ا) لە ڕێی خۆ لادان.
(ب) تێکدان؛ شێواندن *(a ~ed wind)*.
(ج) شێواندن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ گۆڕین: *(a ~ ed statement; ~ed ideas; He ~ed the facts.)*
(۲) پێکەوەبەستن (بە بەن یا پەت): *(W~ two sticks together.)*
(٤) باڵی فڕۆکە چەماندنەوە بۆ هاوسەنگی.
(٥) ڕاکێشانی کەشتی بە پەت یا گوریس.
(٦) تان کردن؛ دانانی ڕێسمانی باری درێژی چنراو.
v.i. (۱) خواروخێچ بوون (تەختەو دار)؛ چەوت بوون؛ قوپان؛ خواربوون: *(The board is ~ed.)*
(۲) (ا) تێکچوون؛ شێوان؛ گۆڕان؛ چەوت بوون.
(ب) لە ڕێی ڕاستی خۆ لادان.
(۳) بە پەت ڕاکێشرانە لەنگەرگاوە (کەشتی).

-warper *(n.).*

war paint, (۱) بۆیەی جەنگ: بۆیەیەکە هیندیەیە نەمەریکاییەکان لە لە دەموچاوو لەشیان دەدا پێش چوونە شەڕەوە. (۲) [Slang]، جل‌وبەرگی ڕەسمی بە هەموو نەخش‌و نیشانەوە. (۳) [Slang]، ئارایشت: سوورلو و سپیاو.

warp and woof, تان‌و پۆ. چنین: بنچینە: بناغە

warpath (wôr′path′, wôr′päth′), *n.* ڕێڕەوی جەنگ. نەو ڕێڕەوەیە کە هیندیەیە نەمەریکاییەکان دەیگرن لە هێرش بردندا.

on the warpath, (۱) ئامادەیە بۆ جەنگ: شەڕفرۆش: جەنگاوەر: شەڕانی (۲) تووڕە.

warplane (wôr′plān′), *n.* فڕۆکەی جەنگ

warrant (wôr′ənt, wär′ənt), *n.* (۱) ڕێ پێدان: پەسەندنامە. (۲) بەڵگەی کارێك: هۆ. (۳) بەڵگەنامە: گەواهی. (٤) (ا) سەند: قەوانە. (ب) [British]، ڕەسیدی شتوومەك دانان لە بارخانە یا عەمباردا. (ج) دەسەڵاتنامەی گرتن یا پشکنین... هتد.

(a search ~ ; The police had a ~ for his arrest. an arrest ~)

(د) بڕوانامەی دانان بە جێگری نەفسەر

v.t. (۱) دەستەبەری کردن: سەندە دان:

(This material is ~ed to be pure silk.;

I'll ~ him an honest and reliable man.)

(۲) دەسەڵات پێدان: ڕێ پێدان (یاساگەری)

(۳) بە ڕەوا بینین: شایستەبوون:

(Nothing can ~ such harsh treatment.)

(٤) دەستەبەری کردن بە لەسەر تاپۆکردنی خانوو

(٥) [Colloq.]، بە دڵنیاییەوە ووتن: بێ گومان بوون:

(I ~ he will be late.)

warrantable (wôr′ən-tə-b'l, wär′ən-tə-b'l), *adj.* بەڵگەدار: هۆدار: ڕەوا

warrantee (wôr′ən-tē′, wär′ən-tē′), *n.* دەستەبەری پێدراو

warrant officer, جێگری نەفسەر

warrantor (wôr′ən-tər, wär′ən-tər), *n. Also* warranter, دەستەبەر

warranty (wôr′ən-ti, wär′ən-ti), *n.* (۱) دەسەڵاتنامە: پەسەندنامە ڕێ پێدان (۲) بەڵگەنامە: هۆ (۳) دەستەبەری (أ) لە فرۆشیارەوە کە فرۆتەنیەکەی ساختەی تێدا نیە. (ب) لە کڕیارەوە کە نەو زانیاریەی داویەتی دەربارەی خۆی ڕاستە. (ج) لە فرۆشیاری خانوو زەوی‌وزارەوە کە تاپۆکە هی خۆیەتی (٤) فەرمان یا دەسەڵاتنامەی گرتن یا پشکنین هتد.

warren (wôr′ən, wär′ən), *n.* (۱) پەروەردگای گیانداری بچووکی ڕاو. (۲) (أ) کولانەی کەرویشك (بە خەنەقی ژێر زەمینەوە) (ب) کۆمەڵە کەرویشك. (۳) خانوویەکی پڕ گەرەکێك یا شوێنێکی قەرەباڵغ

warrener (wôr′ən-ər, wär′ən-ər), *n.* خاوەن یا چاودێری پەروەردگای گیانداری بچووکی ڕاو.

warrior (wôr′i-ər, wär′yər), *n.* جەنگاوەر: شەڕکەر: جەنگاوەری قاڵ

warsaw (wôr′sō), *n.* جۆرە ماسی چەکی گەورەی دەریا گەرمەکانە

warship (wôr′ship′), *n.* کەشتی جەنگ

warsle (wär′s'l), *v.t. Also* warstle, زۆران لەگەڵ گرتن هەوڵدان بۆ شکاندن

wart (wôrt), *n.* (۱) سکەکە ماتوکە (۲) قوربی سەر لاسکی ڕووەك (۳) [Colloq.]، کەسێکی بۆگەنی کەس خۆش نەویستوو

wart hog, جۆرە بەرازە کیوی‌یەکی نەفەریقایی‌یە

war-time (wôr′tīm′), *n.* سەردەمی جەنگ: کاتی شەڕ

warty (wôr′ti), *adj.* (۱) بالووکاوی: مێخەکەدار: مێخەکاوی. (۲) لە بالووکە یا مێخەکە دەچێ.

war whoop, هاواری جەنگ (بەتایبەتی لای هیندیەیە نەمەریکاییەکان). (ووشەی " war cry " ببینە).

wary (wâr′i), *adj.* (۱) ووریا: بە ترس: بە ئاگا (بۆ نەکەوتنە داو یا هەڵەوە). *(a ~ individual)* . (۲) ووریایانە: لە ترس یا ووریایی‌یەوە هاتووە: *(a ~ look)* .

-warily *(adv.)*; **wariness** *(n.).*

wary of, لێ بەگومان بوون: لێ بەترس بوون: ووریای شتێك یا کەسێك بوون.

war zone, ناوچەی جەنگ: ناوچەی شەڕ

was (wuz, wäz; *unstressed* wəz), *the first and third person singular, past tense of* **be.**

wash (wôsh, wäsh), *v.t.* (۱) شتن: شۆردن: شتنەوە: شۆردنەوە. (۲) پاك کردنەوە: خاوێن کردن. (۳) تەرکردن: لە ناو هەڵکێشان. (٤) شۆردنەوە (شەپۆل، ڕووبار، دەریا): داپۆشین: بەسەردا ڕێژیشتن. (٥) (أ) (~ off; ~ out; ~ away)، ڕامالین:

(The waves ~ed away the sand.)

(ب) (~ away)، بردن: ڕامالین:

(The waves ~ed the stick away.)

(٦) (أ) تێکردن (بە ڕامالین. بردن، یا کەندەڵان کردن):

(The rain ~ed gullies in the field.)

(ب) (~ out; ~ away)، شتنەوە: ڕامالین: داماڵین: بردن:

(The flood ~ed out the road.)

(۷) پێ شۆردن: ڕێ شۆران.

(That soap will ~ silks.) .

(۸) بۆیەکردن. (۹) ڕووکەش کردن بە کانزا.

(۱۰) بە گاز پاك کردنەوە: گاز لێدان

(۱۱) (أ) شتنەوەی کانزای خاوو بەردو زیخ‌و خۆڵ (بۆ جیاکردنەوەی کانزاکە)

(ب) جیاکردنەوەی کانزا بەم شتنەوەیە.

v.i. (۱) (~ up)، خۆشتن: دەست‌و دەموچاو شتن

(۲) (أ) جل شتن: جل شۆردن (ب) پاك کردنەوە: شتن: شۆردن.

(۳) شۆران بەبێ ڕەنگ چوونەوە یا چوونەوەیەك.

(٤) لێ بوونەوە (بە شتن):

(The stain ~ed out.) .

(٥) (~ over; ~ against; ~ along)، پیامالین (شەپۆل): خۆ پیادان‌و شتنەوە (شەپۆل)

(٦) (~ out; ~ away)، ڕامالران: ڕامالین: ڕووخان: ناوبردن:

(The bridge had ~ed out.)

(۷) داخوران: داماڵین: ڕامالین (بە باران‌و یا لافاو)

(۸) [British Colloq.]، خۆ لەبەر تاقیکردنەوە یا شیکردنەوەدا ڕاگرتن: بەرگەگرتن:

(His story won't ~.) .

n. (۱) شتن: شۆردن. (۲) جل‌وبەرگی بە یەك جار شۆراو: جلی شتن (۳) چێلکاو: شلەی بەرماوە (کە دەدرێ بە بەرازی ماڵی) (هەروەها " hogwash " وە " swill ").

(٤) (أ) شەپۆل هەڵسان. (ب) هاژەی شەپۆل. (ج) لێشاو (د) گێژاوی دوای سەوڵ و چەرخی سەوڵ لێدان... هتد

(٥) ڕامالینی خاك بەهۆی شەپۆل‌و لافاوەوە. (٦) لیتەی ڕووبار

(۷) زیخ‌و خۆڵی تێکەڵاو بە کانزای خاو کە دادەشۆرێت.

(۸) (أ) نزمە زەوی زوو زوو لافاو لێ هەڵنیشتوو پڕ لە چاڵاو.

(ب) زۆنگاو: زەلکاو. (ج) گۆمی تەنك: نەستێرك: نەستێل.

(د) زێ یا لقی تەنکی ڕووبار و دەریا

(۹) ئاوەڕۆ: خەنەقی بە ناو دڕووست بوو

(۱۰) بێنی ڕووبار یا شیوی لە هاوینەدا ووشك بوو

(۱۱) بۆیەی لە تابلۆ دراو بە نەنکی

(۱۲) شلەی کانزایی‌یە بۆ تێهەڵسوون لە ڕوویەك‌و ڕووکەش کردنی

(۱۳) شلەی جۆراوجۆر (بۆ مەبەستی ئارایشت، پزیشکی، شتن... هتد)

(a hair ~ ; a mouth ~)

(۱٤) خواردنەوەی مەستکەری ئامادە بۆ کردنە شووشەوە.

(١٥) شلەو شۆربا و چا و خواردنەوەی تری پوون و بێ تام.
[*This soup (juice, tea, coffee) is mere ~ .*]
(١٦) ئاو یا شلەی شۆردن.
(١٧) [Colloq.] ئاو یا سارد‌ەمەنیی‌یەکە دەخورێتەوە پاش خواردنەوەی ویسکی خەست و خواردنەوەی مەستکەری تر بۆ بردنە خوارەوەی.

adj. . *(a ~ dress)* دەتوانری بەسۆزی بەبێ چوونەوەیەک یا ڕەنگ چوونەوە:
come out in the wash. [Slang]. (١) ئەنجام چاک بوون؛ بە باشی دوایی هاتن؛ بە باشی گەڕان.
(The situation may look hopeless now, but it will all come out in the wash.)
(٢) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو درەنگ بێ یا زوو
wash down, (١) شۆردن سەرایا (بە ئاوی خوێ):
(to wash down a car)
(٢) ئاو یا خواردنەوەی تر کردن بەسەر پاروو ئاندا بۆ بردنە خوارەوەی.
wash one's hand of, دەست لێ شتن؛ هیوا بێ نەمان.
wash out, (١) شتنی دەوەی شتێك. (٢) ڕامالێن؛ ئاوبردن(پرد، ڕێگە). (٣) [Slang] دەرنەچوون و دەرکران (لە قوتابخانە). (٤) [Slang]، فڕۆکە تێکشکاندن بە تەواوی (لە نیشتنەوەدا)
wash up, (١) خۆشتن (٢) [British Colloq.]، قاپ‌وقاچاغ شتن.
washable (wôsh′ə-b'l, wäsh′ə-b'l), *adj.* دەشۆرێت بێ ئەوەی بچڕێتەوە یەك یا ڕەنگی بچێتەوە و بفەوتێ.
wash and wear, بشۆرو بیۆشە؛ دەشۆرێت و لەبەر دەکرێ بێ ئوتودان:
(~ pants, shirts, etc.)
wash-basin (wôsh′bā′s'n), *n.* [Chiefly British], **wash-bowl.**
washboard (wôsh′bôrd′, wäsh′bōrd′), *n.* (١) تەختەی شتن تەختەیەکی کرنج گرنجە بۆ جل لەسەر هەڵگلۆفێن و شتن.
(٢) تەختەیەکە بە قەراغی بەلەمەوە بۆ بەربەستکردنی شەپۆل.
(٣) تەختەدارێکی باریکە بە بنی دیواری ژوورەدا.
wash-bowl (wôsh′bōl′, wäsh′bōl′), *n.* دەستشۆر: حەوزۆچکەی دەست و دەموچاو شتن.
wash-cloth (wôsh′klôth′, wäsh′klôth′), *n.* لفکە: پەڕۆیەکە حوی پێ دەشۆرێ وەك لفکە.
wash-day (wôsh′dā′, wäsh′dā′), *n.* ڕۆژی جل شتن.
washed-out (wôsht′out′, wäsht′out′), *adj.* (١) کاڵ بووەوە؛ ڕەنگ چووەوە؛ چووەوە. (٢) [Colloq.]، ماندوو؛ پەککەوتوو؛ لاواز؛ بێ هێز؛ ڕەق هەڵگەڕاو.
washed-up (wôsht′up′, wäsht′up′), *adj.* (١) شۆراو؛ پاك؛ پاك کراوەتەوە (٢) [Colloq.]، ماندوو؛ پەککەوتوو. (٣) [Slang]، فەوتاو؛ بێ بڕەو؛ بەکار نەماو؛ سەرنەکەوتوو؛ لێ خراو.
washer (wôsh′ĕr, wäsh′ĕr), *n.* (١) بشۆر (٢) واشەر: نەڵقەیەکی لاستیکی تەنکە دەخرێتە نێوان دوو بۆری ئاسنەوە بۆ لەیەك نەدانی ئاسنەکان و تکە نەکردن.
(٣) مەکینەی جل یا قاپ‌وقاچاغ شتن
washer-man (wôsh′ĕr-mən, wäsh′ĕr-mən), *n.* پیاوی جل شۆر (بە پارە)
washer-woman (wôsh′ĕr-woo′mən), *n.* ئافرەتی جل شۆر (بە پارە)
washing (wôsh′iŋ, wäsh′iŋ), *n.* (١) شتن؛ شۆردن (٢) هەڵکێشان لە ئاو یا شلەی تر
(٣) (ا) () ئاوی شت پێ شۆراو (ب) چلتەر پیسی بە شتن لێکراوە.
(٤) (ا) ڕامالین بە ئاو، لافاو، لێشاو، شەپۆل... هتد.
(ب) خاڵ و لم و زبخ و شتی تری ڕامالراو.
(ج) کانزای حاوی دەرهێنراو لە لم و زبخ و خۆڵ بە شۆردنەوە
(٥) کانزای ڕووکەش پێکراو؛ ڕووکەشی کانزا.
(٦) جلی شتن (بە یەك جار).
adj. هی شتن؛ هی شۆردن؛ بۆ شتن بەکارهێنراو.
washing machine, مەکینەی جل شتن؛ جل شۆری کارەبایی.
wash-out (wôsh′out′, wäsh′out′), *n.* (١) ڕامالینی خاك و زبخ و بەرد بە لافاو (وەك هی ڕێگەڕیان).
(٢) خەندەق و کەندری دروست بوو بەم ڕامالینە.
(٣) [Slang]، کەسێکی سەرنەکەوتوو (بەتایبەتی لە خوێندنداً)؛ کەسێکی بوودەڵەو ناکارامەو هیچ لە باردا نەبوو.
(٤) [Slang]، سەرنەکەوتن؛ ڕێرکەوتن؛ شکستی؛ ناکامی.
wash-rag (wôsh′rag′, wäsh′rag′), *n.* = *n.* ژووری ئاودەستو دەستو دەموچاو شتن (بەتایبەتی لە شوێنی گشتی وەك چێشتخانەدا)؛ ئاودەستو دەستشۆر.
washstand (wôsh′stand′, wäsh′stand′), *n.* (١) چوارچێوەی مەسینە و لەگەن لەسەر داتان. (٢) چوارچێوەی دەستشۆری بەلوعەدار
washtub (wôsh′tub′, wäsh′tub′), *n.* حەوزۆچکەی جل شتن؛ تەشت یا بانیۆی جل شتن.
washwoman (wôsh′woom′ən), *n.* = **washerwoman.**
washy (wôsh′i, wäsh′i), *adj.* (١) پوون؛ پووڵ و بێ تام:
(~ tea, coffee, soup, etc.) .
(٢) کاڵ؛ پوون (بۆیە).
(٣) لاواز؛ سست؛ بێ هێز؛ خاو؛ بێ تین.
wasn't (wuz′'nt, wäz′'nt), = was not.
wasp (wäsp, wôsp), *n.* (١) زەردەوانە؛ شەنگە سووڕە.
(٢) (ا) کەسێکی ناوقەد باریك (ب) کەسێکی سەرگەرم یا تووڕەوتڕۆ
waspish (wäsp′ish, wôsp′ish), *adj.* (١) زەردەوانەیی.
(٢) ناوقەد باریك (٣) سەرگەرم؛ زوو ڕووژاوە؛ تووڕە.
-waspishly *(adv.)*; waspishness *(n.)*.
wasp waist, ناوقەدی زەردەوانە؛ ناوقەدی باریك.
-wasp-waisted *(adj.)*.
waspy (wäsp′i, wôsp′i), *adj.* زەردەوانەیی؛ لە زەردەوانە دەچێ.
wassail (wäs′'l, was′'l, wäs′āl), *n.* (١) نۆش؛ (بۆ خواردنەوە) (٢) واسل: خواردنەوەیەکی مەستکەری ئینگلیزی‌یە.
(٣) ئاهەنگی خواردنەوە.
(٤) [Obs. or British Dial.]، گۆرانی‌یەکی خواردنەوەیە.
v.i. واسل خواردنەوە
v.t. واسل خواردنەوە بە خۆشی یەکێکەوە.
-wassailer *(n.)*.
Wassermann test (or reaction), تاقیکردنەوەی واسەرمان: تاقیکردنەوەیەکە بۆ دەرخستنی ئاتەشەك یا " سفلس " تووش بوون
wast (wäst; *unstressed* wəst), *archaic second person-singular past of* **be.** شێوەی کۆنی " was " ـە لەگەڵ " thou " (thou wast) (واتە، تۆ) بەکاردەهێنرێ:
wastage (wās′tij), *n.* (١) لەناوچوون؛ لێ کەم بوونەوە؛ نەمان
(the ~ of time and money) . (٢) بە فیڕۆدان؛ فیڕۆ:
(٣) شتی بەفیڕۆدراو؛ شتی فڕێدراو.
(٤) تووانەوەی شاخی بەفرو سەهۆڵ.
waste (wast), *v.t.* (١) وێران کردن؛ کاول کردن.
(٢) بەکارهێنان و بەربەرە هیچ نەهێلانەوە؛ لەناوبردن
(٣) پووکاندنەوە؛ لاوازکردن (نەخۆشی؛ پیری... هتد)؛ تین تێدا نەهێشتن
(٤) بە فیڕۆدان؛ بەربادکردن؛ بە بادان
(٥) لە دەست خۆ دان؛ لە کیس خۆ دان.
(You ~d a good opportunity.)
v.i. (١) (~ away)، پووکانەوە (نەخۆشی، پیری)؛ لاوازبوون؛ هێز تێدا نەمان: *(He ~d away because of tuberculosis.)*
(٢) کەم بوونەوە بەرەبەرە؛ فەوتان؛ لەناوچوون؛ بەربادکران.

(٢) [Rare]، تێپەرین (کات)؛ بردنە سەر.
(٤) بەفیڕۆچوون؛ بەفیڕۆدران
adj. (١) چۆڵ بەرەڵا؛ نەچێنراو؛ نەکێڵراو؛ سوود لێ وەرنەگیراو؛ پووتەنی؛ بەیاب *(~ land)*.
(٢) پاشەڕۆک؛ فڕێدراو؛ بێ کەڵک *(a ~ product; ~ paper)*.
(٣) بەفیڕۆدراو؛ بەکارنەهێنراو؛ زیادە *(~ energy)*.
(٤) لە بەش دیتە دەرەوە (میزو گوو)؛ لەش دەیکاتە دەرەوە
(٥) []؛ پیسایی بەر؛ شتی پیس دەبات *(a ~ pipe)*.
(ب) شتی بیسو تێ دەکرێ؛ هی زبڵ یا پاشەڕۆک *(a ~ basket)*.
n. (١) زەوی بەرەڵا و سوود لێ وەرنەگیراو؛ بیابان؛ پووتەنی؛ دەشت.
(٢) کەلاوە شوێنێکی وێران کراو؛ وێرانە
(Berlin was a ~ of tumbled walls.)
(٣) (أ) بەفیڕۆدان؛ بەفیڕۆچوون؛ بە بادان؛ بەربادکردن.
(ب) لە دەست خۆ دان؛ لە کیس خۆ دان.
(ج) بەرەبەرە لەناوچوون؛ کەم بوونەوە؛ سوان؛ داڕزان؛ فەوتان.
(٤) پاشەڕۆک؛ زبڵ؛ شتی بێ کەڵکی فڕێدراو.
(٥) میرو گوو؛ پیسایی (٦) وێرانکاری (جەنگ)؛ وێران کردن
(٧) شتی ئامانڕۆ بە ڕوبارو لافاوو دەریاوە.
go to waste, بەفیڕۆچوون؛ بەفیڕۆدران
lay waste, وێران کردن (جەنگ، لافاو).
waste one's breath (or words), قسەی خۆ لەبەرد دان؛ قسەی خۆ بەفیڕۆدان.
wastebasket (wāst′bäs′kit), *n. Also* **wastepaper basket,** تەنەکەی زبڵ؛ سەبەتەی کاغەزو شتی فڕێدراو.
wasted (wās′tid), *adj.* (١) سوود لێ وەرنەگیراو؛ بەکارنەهێنراو: *(~ energy)*
(ب) بەفیڕۆچوو؛ بەفیڕۆدراو *(a ~ life)*.
(٢) بێ کەڵک؛ زیادە؛ بەفیڕۆدراو *(~ words)*
(٣) وێران کراو؛ کاول کراو
(٤) ڕەنگ ڕەردو لاوازو ماندوو و قوپاو (بە نەخۆشی)؛ فەوتاو؛ پووکاوە *(a ~ body, face, etc.)*
(٥) [Obs.]، تێپەڕبوو؛ بەسەرچوو؛ ڕۆییو (کات).
wasteful (wāst′fəl), *adj.* (١) دەستبڵاو؛ دەست بە قڕ؛ بەفیڕۆدەر: *(a ~ woman, society, etc.)*
(٢) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر.
-wastefully *(adv.)*; **wastefulness** *(n.)*.
wasteland (wāst′land′), *n. Also* **waste land,** وێرانە؛ وێرانە زەوی؛ چۆڵەوانی؛ پووتەنی.
wastepaper (wāst′pā′pĕr), *n. Also* **waste paper,** کاغەزی بێ کەڵکی فڕێدراو
waste pipe, بۆری پیساو؛ بۆری زێراب؛ بۆری پیسایی.
waster (wās′tĕr), *n.* پارە بەفیڕۆدەر؛ دەستبڵاو؛ پارە بە بادەر.
wasting (wās′tiŋ), *adj.* (١) بەناخاچوو؛ بەرەبەرە فەوتاو؛ لەناوچوو *(the ~ countryside of America)*.
(٢) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر: *(~ war)*
(٣) لاوازکەر؛ پووکێنەرەوە؛ لەڕولاوازکەر؛ بێ تین کەر؛ ورشکەرەوە: *(a ~ disease)*
wastrel (wās′trəl), *n.* (١) کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی دەستبڵاو یا دەست بە قڕ (٢) کەسێکی بێ فەڕ؛ کەسێکی قەڵپ و نالەبار.
watch (wäch, wôch), *n.* (١) وورياييی؛ ناگاداربوون؛ بە ناگاييی؛ هۆشياری (٢) بەشێکی شەو
(٣) چاودێری؛ چاوپێوەبوون؛ ناگاداری؛ ناگاداری کردن: *(Keep a close ~ over the baby.)*
(٤) پاسەوان (بەتایبەتی هی شەو)؛ نۆبەچی؛ حەسحەس؛ نێشکچی؛ ئێشکگر.
(٥) []، نۆبەی پاسەوان یا نۆبەچی (ب) پاسەوانگا؛ جێی پاسەوان یا نۆبەچی.

(٦) کاتژمێری دەست و بەریاخەڵ؛ کاتژمێر.
(٧) [Obs.]، ئێشکی مردوو؛ ئێشکگرتن.
(٨) [Obs.]، مۆمی نیشانەکراو بە بەش بەشەوە بۆ کات ڕاگرتن
(٩) [Obs.]، تێخوڕینی پاسەوان.
(١٠) (أ) نۆبەی نیشکردنی کەشتیوانەکانی کەشتیيەک.
(ب) کەشتیوانی هاونۆبە. (ج) کاتژمێری کەشتی
v.i. (١) ئێشکگرتنی ئایینی؛ ئێشکگرتن بۆ نوێژکردن و خواپەرستی
(٢) پاسەوانی کردن؛ نۆبەچێتی کردن.
(٣) چاودێری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ پاراستن.
(٤) سەیرکردن؛ تەماشاکردن *(Most people just ~ed.)*.
(٥) (for ~)، چاوەڕێ کردن؛ بەتەمابوون: *(W~ for your chance.)*
v.t. (١) پاسەوانی کردن؛ ئێشکگرتن؛ پاراستن.
(٢) سەرنجدان بە ووردی؛ سەیرکردن بە ووردی؛ چاو تێ بڕین.
(٣) سەیرکردن بۆ فێربوون و ئاگاداری.
(٤) چاوەڕێ کردن؛ بەتەمابوون: *(W~ your chance.)*.
(٥) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ بە دیارەوە بوون.
on the watch, گوێ قوڵاخ بوون؛ چاوەڕوان کردن بە پەرۆشەوە.
watch out, ووریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون.
watch over, پاس کردن؛ چاودێری کردن؛ بە دیارەوە بوون؛ ئاگاداری کردن:
(She watched over us like a mother hen over her brood.)
watchband (wäch′band′, wôch′band′), *n.* زنجیر یا قایشی کاتژمێر
watch cap, کڵاوی سەربازی دەریایی (بۆ سەرما).
watchcase (wäch′kās′, wôch′kās′), *n.* قەپاغ و چوارچێوەی کاتژمێر.
watch chain, زنجیرەی کاتژمێری بەریاخەڵ.
watchdog (wäch′dôg′, wôch′dôg′), *n.* (١) سەگی پاسەوان؛ سەگی پاس. (٢) پاسەوان (هی دەستدرێژی و بەدکاری و چەوتی... هتد)؛ پارێزەر *(a self- appointed ~ of public morals)*.
watcher (wäch′ĕr, wôch′ĕr), *n.* (١) شەونخوون. (٢) پاسەوان؛ نۆبەچی؛ چەرخەچی (٣) ئێشکگری مردوو. (٤) ئێشکگری نەخۆش. (٥) چاودێر؛ سەیرکەر. (٦) نوێنەر یا چاودێری حیزبێک یا کەسێکی نامزەدکراو لە مەڵبەندی دەنگداندا لە ڕۆژی هەڵبژاردندا.
watch fire, ئاگری پاسەوانی؛ ئاگری پاسەوانان.
watchful (wäch′fəl, wôch′fəl), *adj.* (١) وورياء؛ ئاگادار؛ چاو نەتروکێن؛ هۆشیار؛ بەئاگا: *(a ~ guard; a ~ eye)*. (٢) [Archaic]، بێ خەو؛ خەوزڕاو؛ شەونخوون.
-watchfully *(adv.)*; **watchfulness** *(n.)*.
watch glass, شووشەی کاتژمێر.
watch guard, زنجیرەی کاتژمێری بەریاخەڵ
watchmaker (wäch′māk′ĕr, wôch′māk′ĕr), *n.* سەعاتچی.
watchman (wäch′mən, wôch′mən), *n.* (١) پاسەوان (هی کارگەو خانوو و فڕۆشگا... هتد). (٢) حەسحەس؛ ئێشکگر؛ پاسەوان؛ چەرخەچی؛ نۆبەچی.
watch night, (١) شەوی سەری ساڵ (هەروەها " New Year's Eve "). (٢) نوێژی سەری ساڵ بە کۆمەڵ لە کڵێسەدا.
watch pocket, باخەڵی کاتژمێر.
watch-tower (wäch′tou′ĕr, wôch′tou′ĕr), *n.* قوللەی چاودێری (بۆ چاودێری جموجوڵی دوژمن، بەندی بەندیخانە، دارستان لە ترسی ئاگر).
watchword (wäch′wûrd′, wôch′wûrd′), *n.* (١) passwword (٢) دروشم: *(Let our ~ be freedom.)*.

water (wô′tĕr, wät′ĕr), *n.* ئاو (١) (*pl.*) دەریا؛ دەریاچە؛ پووبار؛ گۆم. (٢) (*pl.*) قوونی ئاو. (ب) پووی ئاو: *(above ~ ; under ~)* (ج) ئاستی ئاو لە پووبار یا دەریادا: *(high ~ ; low ~)* . (٤) ئاوتینەتنی بەلەم‌و کەشتی (٥) ئاراو؛ جارێك ئاو پێداکردن: *(Diapers must be rinsed in three ~s .)* (٦) (*pl.*) ئاوی کانزایی (بۆ مەبەستی پزیشکەوانی). (٧) (*pl.*) میر. (ب) لیك؛ فرمێسك؛ شلاوی پەنکریاس. (ج) ئاوی مندالدان (٨) ئاوی گازاوی یا کانزایی *(mineral ~ ; ammonia ~)* . (٩) بریقە و رووناکی بەردی بەنرخ: *(a diamond of the first ~)* . (ب) لێهاتوویی؛ نایابی؛ باشی: *(an artist of the first or purest ~)* . (١٠) پووی ساف و بریقەداری شەپۆلی ئاسایی ئاوریشم‌و تەبەقە کانزا. (١١) تابلۆی بۆیەی ئاوی. (١٢) (ا) هەڵسەنگاندنی سەرمایەی کۆمپانیایەك بە زیاتر لە سەرمایەکەی خۆی. (ب) دەرکردنی قەوالەی دارایی بەپێی ئەم هەڵسەنگاندنە زۆرە.

v.t. (١) گیانەوەر ئاودان: *(to ~ the flock)* . (٢) ئاودان؛ ئاوپێدان: *(Large tanks were there to ~ the troops.)* . (٣) ئاودار (زەوی‌وزار، دارودرەخت): *(to ~ the plants)* . (٤) ئاو بۆ ڕاکێشان (بە جۆگە، خەندەق... هتد)؛ ئاو بۆ هێنان. (٥) ئاوڕشێن کردن؛ ئاو پیاکردن؛ تەڕکردن؛ خووساندن. (٦) ئاو تێکردن؛ پوونکردنەوە: *(She ~s down the juice.)* . (٧) دیمەنێکی بریقەدارو شەپۆلی ئاسایی پێدان (ئاوریشم). (٨) قەوالەی دارایی زیادە خستنە بازاڕەوە بەبێ زیادکردنی سەرمایە.

v.i. (١) ئاوکردن (چاو): *(Her eyes ~ when she chops onions.)* . (٢) ئاوکردن (دەم)؛ ئاو تێزانە دەمەوە: *(His mouth ~s at the sight of food.)* (٣) ئاو لەگەڵ خۆ بردن. (٤) ئاو خواردنەوە

adj. (١) ئاوی؛ تایبەتی بە ئاو؛ بۆ ئاو. (٢) ئاوی؛ لە ئاودا دەکرێ: *(~ sports)* . (٣) ئاوی؛ لە ئاودا دەژی: *(~ plants; ~ birds)* . (٤) (ا) بە ئاو دەگەڕێ یا ئیشی پێ دەکرێ: *(a ~ wheel)* . (ب) ئاوی؛ لە ئاو دروست دەکرێ یا پەیدا دەبێ (کارەبا): *(~ power)* . (٥) ئاوی تێزاوە؛ ئاوی تێدایە: *(a ~ blister)* (٦) ئاوی تێ دەکرێ (بۆ پوونکردنەوە یا ڕەق بوون). (٧) هی ئاو؛ ئاو لەژێر سایەیایەتی: *(~ gods)* .

above water, لە تەنگ و چەڵەمە بەدەر؛ بێ سەرئێشە؛ لە ناخۆشی و گیروگرفت پزگاربوو.

by water, بە کەشتی یا بەلەم.

get into hot water, تووشی تەنگ و چەڵەمە بوون؛ گرفتار بوون؛ تووشی ناخۆشی بوون.

hold water, (١) ئاوی لێ ناچێ؛ ئاوی لێ ناتکێ. (٢) بەجێ ڕاست (بیروڕا)؛ خۆی ڕادەگرێ لەبەر تاقیکردنەوەدا: *(Your theory does not hold water.)*

in deep water(s), تووشی گیروگرفتێکی خراپ بوون؛ تووشی ناخۆشی‌یەکی زۆر بوون.

keep one's head above water, خواخوای پێ دانەچوون بوون (لەپووی گوزەران‌ەوە)؛ بەهیوای بەرگەگرتن بوون و گیروگرفت نەبوون (گوزەران).

like water, وەك ئاو پارە خەرج کردن)؛ دەستبڵاو؛ دەست بە قرپ: *(He spends money like water.)*

make one's mouth water, دەم ئاوکردن؛ ئاو تێزانە دەمەوە؛ زۆر خۆش دیاربوون.

make (or pass) water, میزکردن

throw cold water on, ئاوی سارد بەسەردا کردن؛ پشت ساردکردنەوە؛ تێکدان (پیلان، ئاهەنگ... هتد): *(He threw cold water on our travel plans.)*

water under the bridge (or over the dam), کاری لە کار ترازاو؛ شتی لە دەست چوو؛ شتی بەسەرچوو و نەگەڕاوە.

water adder, ماری ئاوی.

waterage (wô′tĕr-ij, wät′ĕr-ij), *n.* [British], (١) فرۆتەنی گواستنەوە بە ئاودا، واتە بە کەشتی و بەلەم. (٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە.

water ballet, بااڵێی ئاو: هەڵەی یەکخراو و پێکەوە گونجاوی جەند هەڵەوانێك.

water beetle, قالۆنچەی ئاوی.

water bird, باڵندەی ئاوی: باڵندەی ناو ئاوو زەلکاو و کەناردەریا.

water biscuit, پسکیتێکە لە ئاردو ئاو و ڕۆن دروست دەکرێ.

water blister, بلۆقی ئاو تێزاو؛ بلۆقی پڕ لە ئاو

water-borne (wô′tĕr-bôrn′), *adj.* (١) سەرئاوکەوتوو. (٢) بە ئاو، واتە بە کەشتی گوێزراوە (بارگە). (٣) لە ئاوی خواردنەوەی پیسەوە تووش دەبێ؛ ئاوهەڵگرتوو (میکرۆب): *(~ diseases, germs, etc.)*

water boy, ئاوگێڕ (بۆ دەستەیەك نیشکەر، وەرزشکار... هتد).

water-brain (wô′tĕr-brān′, wät′ĕr-brān′), *n.* = gid.

water brash, = heartburn.

waterbuck (wô′tĕr-buk′, wät′ĕr-buk′), *n.* ئاسکی ئاوی: جۆرە ئاسکێکی گەورەی شاخدارە لە نزیکی ڕووبارو زەلکاو دەژی

water buffalo, گامێشی ئاوی.

water bug, مێشوولەی ئاوی.

water chestnut (or caltrop), کەستەنەی ئاو (ڕووەك و بەر).

water chinquapin, (١) شلێری ئاوی ئەمەریکی. (٢) تۆو یا بەری ئەم ڕووەکە (کە دەخورێت).

water clock, کاتژمێری ئاوی: کاتژمێرێکە کات دەژمێرێ بەمۆی ڕۆیشتنی ئاوەوە بە کونێکدا (هەروەها " clepsydra ") .

water closet, ئاودەستخانە؛ ئاودەست؛ پێشاو؛ سەراو؛ تەوالێت. (لە ئینگلتەرە پێی دەڵێن: " W.C ") .

water color, *Also* **water-color,** (١) بۆیەی ئاوی؛ ڕەنگی ئاوی: بۆیەیەکە بە ئاو گیرابێتەوە نەك بە ڕۆن. (٢) تابلۆی بەم بۆیەیە کراو. (٣) نیگارکێشان بەم بۆیەیە؛ نیگارکێشیی بۆیەی ئاوی.

-water-color *(adj.)*; **water-colorist** *(n.).*

water-cool (wô′tĕr-kōōl′, wät′ĕr-kōōl′), *v.t.* ساردکردنەوە بە ئاو (مەکینە).

watercooler, ئاوساردکەرەوە: کووپەیەکی شووشەیە بۆ ساردکردنی ئاوی خواردنەوە.

water-course (wô′tĕr-kôrs′, wät′ĕr-kōrs′), *n.* (١) پووبار؛ جۆگە؛ چەم. (٢) ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕۆگە؛ چەمی دەستکرد؛ ئاوەڕێ. (٣) بن یا بنکەی کوێرەچەم.

water-craft (wô′tĕr-kraft′, wät′ĕr-kräft′), *n.* (١) توانای کەشتی و بەلەم لێخوڕین. (٢) مەڵەوانی؛ وەرزشی ناو ئاو؛ یاری ئاو. (٣) کەشتی؛ بەلەم. (٤) کەشتی و بەلەم بەگشتی.

water crake, نوقمۆکە: باڵندەیەکی بچووکی قەراغ ئاوە. (هەروەها " water ouzel ") .

water cress, کووزەڵە.

water cure, = hydropathy; hydrotherapy.

water dog, (١) سەگی حەز لەناو ئاو کەر. (٢) سەگی ڕاوی باڵندەی ئاوی. (٣) قورناویلکە. (٤) کەشتیوانی کۆن؛ کەسێکە کە زۆر حەز لەناو ئاو بکات.

water down, هێمن کردنەوە؛ خاوکردنەوە؛ لە تووندوتیژی کەم کردنەوە: *(He ~ his inflamatory speeches. u ~ report)*

waterfall (wô′tĕr-fôl′, wät′ĕr-fôl′), *n.* تاقگە؛ ڕێژاو؛ سوڕاو

waterfinder (wô′tĕr-fīn′dĕr, wät′ĕr-fīn′dĕr), *n.* ئاو-دۆزەرەوە لە ژێرزەمینەوە بە ڕەمل لێدان بە دارێکی دووفلیقانە. (هەروەها " dowser ").

water flea, کێڵی دەریایی

water-fowl (wô′tĕr-foul′, wät′ĕr-foul′), *n.* باڵندەی دەریایی

water-front (wô′tĕr-frunt′, wät′ĕr-frunt′), *n.* (١) زەوی و خانووی قەراغ ڕووبارو دەریاچە (٢) گەرەکی قەراغ ئاو یا نزیک بە ئاوی شار.

adj. هی گەرەکی سەر یا نزیک بە ئاو

water gap, چەمی ئاو ڕێزەشاخ.

water gas, گازی ئاوی گازێکی ژەهراوییە بۆ سووتەمەنی بەکاردێت.

water gate, = flood-gate.

water guage, (١) پێوەری ڕەوانی و ئاستی ئاوی ڕووبارو جۆگە (٢) پێوەری ئاستی ئاوی تەنکی و بەرمیل... هتد

water glass, (١) پەرداخ (٢) بۆرییەکی بن شووشەییە بۆ سەیرکردنی شتی ژێرئاو. (٣) پێوەری ئاوی شووشە (٤) گیراوەی سۆدیۆم سلیکات لە ئاودا (لە سرێشو ماددەی ئاوبڕکەردا بەکاردێت) ٥ water clock

water gum, = tupelo.

water heater, ئاو گەرمکەر بەرمیلی ئاو گەرم کردن بە گاز یا بە کارەبا (بۆ گەرما و پێویستی تری ناومال).

water hemlock, ڕووەکێکی ژەهراوی ئاوییە.

water hen, مریشکی ئاوی باڵندەیەکی ڕەشی قاچ تەنراوە لە مریشک دەچێ لە دەوری ئاو و ئاوناودا دەژی؛ مریشکە ڕەشە (هەروەها " coot ").

water hole, چاڵو ؛بەتایبەتی کە گیاندار ئاوی لێ دەخۆنەوە؛ گۆمی بچکۆلە

water ice, (١) سەهۆڵی ئاو سەهۆڵێکە لە بەستنی ئاوەوە پێکهاتووە نەک لە کەڵەکبوونی بەفرەوە. (٢) شیرینیەکی پڕ لە بەفرە لە دۆندرمە دەچێ. (هەروەها " sherbet ").

watering place, (١) شوێنی ئاودانی وڵاخ و ئاژەڵ؛ شوێنی ئاوخواردنەوەی گیاندار (٢) spa (٣) مەیخانە؛ بار.

watering pot, ئاوپرژێن دەفرێکی لووڵە کون کونە بۆ ڕووەك ئاودان. (پێشی دەووترێ " watering can ").

waterish (wô′tĕr-ish, wät′ĕr-ish), *adj.* watery.

water jump, بازدی ئاوی کۆسپێکی ئاوە وەك گۆم یا خەندەقی پڕ لە ئاو لە هەندی پێشبڕکێدا ئەسپ بەسەریدا باز دەدات

waterless (wô′tĕr-lis, wät′ĕr-lis), *adj.* (١) بێ ئاو؛ وشك (٢) پێویستی بە ئاو نەبێ بۆ سارد‌کردنەوەی (مەکینە).

water level, (١) (ا) ڕووی ئاو (ب) ئاستی ئاو. (٢) water table # 1 (٣) water line # 1-A.

water lily, شلێڕی ئاوی؛ زەمبەقی ئاوی.

water line, (١) هێڵی ئاو؛ ئاستی ئاوی سەر تەنیشتی کەشتی و بەلەم. (ب) چەند هێڵێکی ئاسۆیی‌یە بە تەنیشتی کەشتی‌یەوە پلەی نوقوم بوونی کەشتی‌یەکە نیشان دەدات بە بارکراوی و نیمچە بارکراوی و بەتاڵی‌یەوە. (٢) نیشانە یا هێڵی ئاستی بەرزبوونەوەی ئاو لەسەر دیواری کەنارەدا.

water-logged (wô′tĕr-lôgd′, wät′ĕr-logd′), *adj.* (١) ئاو ڕۆز تێجوو و قورس و سست (کەشتی و بەلەم): *(~ boats)* . (٢) خووسار زەوی؛ تێراو؛ وەك زەلکاو لێهاتوو. *(~ fields)* .

Waterloo (wô′tĕr-lōō′), *n.* (١) واترلوو؛ شەڕی واترلوو (کە ناپلیۆنی تێدا شکا ساڵی ١٨١٥) (٢) تێکشکان؛ دۆڕان؛ ژێرکەوتن؛ بەزین؛ شکان *(He met his W- in the elections.)* .

water main, بۆری سەرەکی ئاو (بەتایبەتی هی ژێرزەمین)؛ شا بۆری ئاو.

waterman (wô′tĕr-mən, wät′ĕr-mən), *n.* (١) بەلەمەوان (٢) سەمۆل لێدەر

watermanship (wô′tĕr-mən-ship′), *n.* نیشو لێهاتوویی بەلەمەوانی و سەمۆل لێدان.

watermark (wô′tĕr-märk′, wät′ĕr-märk′), *n.* (١) نیشانەی ئاو؛ ئاو نیشانەیەیە کە ناستی بەرزبوونەوەی ئاو پیشان دەدات. (٢) نیشانەی ڕۆشنی سەر کاغەز. *v.t.* کاغەز نیشانەکردن بە نیشانە یا نەخشی ڕۆشن.

watermelon (wô′tĕr-mel′ən, wät′ĕr-mel′ən), *n.* شووتی.

water meter, سەعاتی ئاو (بۆ پێوانی ئاوی بەکارهێتراو).

water mill, ئاشی ئاو.

water moccasin, ماری ئاوی؛ جۆرە مارێکی گەورەی ژەهراوی زەلکاو و چەمەکانی لای خواروو‌ی ئەمەریکایە

water nymph, پەری دەریا؛ بانوخوای ئاوی (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).

water oak, بەڕووی ئاو؛ جۆرە داربەڕوویەکی ئەمەریکی قەراغ ڕووبارو جۆگەکانە.

water ouzel, باڵندەیەکی بچووکی قەراغ ئاوە.

water ox, = water buffalo.

water parting, = watershed.

water pipe, (١) بۆری ئاو. (٢) ئێرگەلە.

water pistol, دەمانچەی ئاو. (هەروەها " squirt gun ").

water plant, (١) ڕووەکی ئاوی؛ ڕووەکی ژێر ئاو؛ ڕووەکێکە کە یا هەمووی لە ژێر ئاودا بێت یا هەندێ لە قەدو گەڵاکانی بەسەر ئاوەوە بن (٢) ڕووەکی تەڕووشکی.

water plantation, ڕووەکێکی ئاوی گەڵا پانە لە شێوەی دڵدا گوڵی سپی دەگرێ.

water polo, یاری توپی ئاو؛ توپینی ئاو.

water power, (١) ووزەی ئاو (بۆ مەکینە گێڕان). (٢) مافی ئاو؛ مافی ئاو ڕاکێشان لە ڕووبارو جۆگەو دەریاچەوە. (٣) مافی کەشتیوانی.

water sapphire, جۆرە بەردێکی بەنرخە.

waterscape (wô′tĕr-skāp′, wät′ĕr-skāp′), *n.* = seascape.

water scorpion, دووپشکی ئاوی.

watershed (wô′tĕr-shed′, wät′ĕr-shed′), *n.* (١) ئاوپرێژ؛ (هەروەها " water parting "). (٢) دیوێکی ئاوەڕێژ؛ ئاوچەیەکە کە ئاوەکەی دەچۆڕێتەوە ئاو ڕووبارێك. (٣) ڕووداوێکی گرنگ (لەڕووی جیاکردنەوەوە)؛ ڕادەی یەکلایی؛ هێڵی جیاکەرەوەی دوو قۆناغ یا بارودۆخ: *(The treaty to ban most atomic tests is one of history's great ~s.)*

water shield, زرێی ئاوی؛ جۆرە ڕووەکێکی ئاوییە.

water sick, ئەوەندە ئاو دراوە بێ پیت بووەو هیچی تێدا ناچێنرێ.

waterside (wô′tĕr-sīd′, wät′ĕr-sīd′), *n.* قەراغ ئاو؛ کەنار دەریا و دەریاچەو ڕووبار.

adj. (١) قەراغ ئاوی؛ لە قەراغ ئاودایە؛ تایبەتی بە ئاوچەی قەراغ ئاو. (٢) (ا) لە قەراغ ئاودا دەژی (ب) لە قەراغ ئاودا ئیش دەکات.

water-skater, = water strider.

water-ski (wô′tĕr-skē′, wät′ĕr-skē′), *v.i.* ئاوە خلیسکێ کردن (بە ڕاکێشران بە دوای بەلەمی خێراوە)

پێڵاوی ئاوە حلیسکێن (کە بریتیە لە پارچەیەک دار یا باغەی درێژ کە بە دوای یەکەمی خێراوە دەبەسترێ و ئاوە خلیسکێنی لەسەر دەکرێ). *n.*

water snake, ماری ئاوی؛ چەند جۆرە مارێکی ناژەهراوی ئاو ڕوبارو جۆگەن

water-soak (wô′tĕr-sōk′, wät′ĕr-sōk′), *v.t.* خوورساندن؛ نوقوم کردن لە ئاودا.

water spaniel, سەگێکی تووک لوول و سوورباوە بۆ هێنانەوەی مەل ئاوبی ڕاوکراو باشە

water-spout (wô′tĕr-spout′, wät′ĕr-spout′), *n.* (١) لوولە (لوولینە، مەسینە، قۆری... هتد)؛ پلووسک. (٢) گێژەنوکەیەکە بەسەر ئاوەوە لە پەحەتی دەچێ.

water sprite, = water nymph.

water strider, ئاو ڕۆشکەرەوە؛ مێرووێکە بەسەر ڕووی ئاودا دەسوڕێتەوە هەروەها " water-skater " ، " skater " ، " skipper " ، " skimmer " .

water supply, (١) ئاژووقەی ئاو؛ ئەو ئاوەیە کە شارێک یا ئاوچەیەک هەیەتی بۆ بەکارهێنان (٢) سەرچاوەو عەمارو شێوەو ڕێی ئاو دابەشکردن.

water system, (١) ڕووبارێک بە جۆگەو زێکاڵیەوە. (٢) water supply .

water table, (١) ئەو ئاستەی زەمینە کە ژێرەکەی خووساوە. واتە هیچی تر ئاو هەنامژێ. (٢) لێوارێکی دەرپۆقیوە بۆ دیوار پاراستن لە باراناو

water thrush, ڕیشۆلەی ئاوی؛ باڵندەیەکی دەنگ خۆشی قەراغ ڕوبارە

water-tight (wô′tĕr-tīt′, wät′ĕr-tīt′), *adj.* (١) ئاوبڕ ئاوی لێ نەچێ (٢) ڕوون؛ لێڵی تێدا نەبێ؛ تەنها یەک لێکدانەوە یا ماناى هەبێ. (٣) سەرکەوتنی مسۆگەرە؛ ژێرکەوتنی بۆ نەبێ؛ پتەو (مەجاز). ***(a ~ plan)*** .

water tower, (١) عەمارا؛ تانکی ئاو؛ ئاوگیر. (٢) ئامێرێکی ئاگر کوژاندنەوەیە ئاو هەڵدەدات بۆ خانووی بەرز.

water vapor, هەڵمی ئاو؛ ئاوی هەڵم لێ هەڵساو (بەتایبەتی پێش کوڵان).

water-way (wô′tĕr-wā′, wät′ĕr-wā′), *n.* ئاوەڕێ؛ بەتایبەتی کە بۆ کەشتیوانی بێشێ. (هەروەها " water-course ") .

water-weed (wô′tĕr-wēd′, wät′ĕr-wēd′), *n.* گیا ئاوی ڕووەکێکی گەلا پڕو باریکی گوڵ بچووکە قەدەکەی لە ژێر ئاودایە.

water wheel, گەردووپە؛ جەمجەڕی ئاوهەڵهێنجان؛ چەرخی ئاوهەڵگۆز

water wings, باڵی ئاوی. ئامێرێکی لاستیکیەیە فووی تێ دەکرێ لە شێوەی دوو باڵدایە بۆ مەلە فێربوون.

water witch, جادووگەری ئاو؛ کەسێکە گوایە ئاوی ژێرزەمین دەدۆزێتەوە بەهۆی داری ڕەمڵ لێدانەوە

water-works (wô′tĕr-wûrks′), *n.pl.* (١) دەزگای عەمارکردن و هەڵهێنجان و دابەشکردنی ئاو بەسەر شاردا. (هەروەها " water system ") . (٢) ئیستگەیەکی هەڵهێنجان. (٣) فوارە. (٤) [Slang]. فرمێسک؛ گریان؛ فرمێسک ڕشتن: ***(to turn on the ~ .)*** .

water-worn (wô′tĕr-wôrn′, wät′ĕr-wôrn′), *adj.* سواوە بە ئاو؛ ساف و لووس بووە بە ئاو پێدا ڕۆیشتن.

watery (wô′tĕr-i, wät′ĕr-i), *adj.* (١) ئاوی؛ شلاوی؛ شلەیی؛ لە ئاو دەچێ (٢) تەڕ؛ خووساو: ***(~ soil)*** . (٣) ڕوون: ***(~ soup, tea, coffee, etc.)*** . (٤) بێ هێز؛ خراپ؛ لاواز: ***(~ prose)*** . (٥) باراناوی (هەور). (٦) فرمێسکاوی؛ گریاو: ***(~ eyes)*** . (٧) ئاودار کردوو بریەن. تلۆق)

-wateriness *(n.)*.

watt (wät, wôt), *n.* واتە یەکەی هێزی کارەبا؛ پێوانەی ووزەی کارەبا

wattage (wät, wôt), *n.* (١) هێزی کارەبای بە " واتە " پێوراو (٢) سەرجەمی " واتە " یا هێزی کارەبای پێویست بۆ ئیش پێکردنی مەکینەیەک.

watt-hour (wät′our′, wôt′our′), *n.* واتی یەک ساتی یەکەی

wattle (wät′′l, wôt′′l), *n.* (١) تەیمان؛ چەپەر. (٢) تووڵی تەیمان و چەپەر؛ قیسپ. (٣) (*pl.*)، خێزەرە. (٤) چەند جۆرە درەختێکی نۆستورالیەیە چڵەکانی بۆ تووڵی تەیمان بەکاردێت. (٥) چەرمی شۆڕبووەوەی بەرمڵی قەڵەموون و کەڵەشێر؛ غەبغەبە. (٦) **barbel # 1**

wattle *adj.* بە تووڵ چنراو.

v.t. (١) چنین (تەیمان). (٢) بە تووڵ دڕووستکردن یا چنین. (٣) بە خێزەرە دڕووستکردن (سەربان).

wattle-bird (wät′′l-bûrd′, wôt′′l-bûrd′), *n.* باڵندەیەکی نۆستورالیەیە چەرم لە گوێکانیەوە شۆڕبووەتەوە بە " هەنگوین خۆر " یش ناسراوە.

wattled (wät′′ld, wôt′′ld), *adj.* (١) بە تووڵ چنراو (وەک تەیمان یا چەپەر). (٢) چەرمێکی گرێنج گرێنج لە بەرملیەوە شۆڕبووەتەوە (وەک قەڵەموون).

wattmeter (wät′mē′tĕr, wôt′mē′tĕr), *n.* وات پێوەر (کارەبا).

wave (wāv), *v.i.* (١) شەکانەوە. ***(The flag ~s.)*** . (٢) ڕاوەشان (دەست): ***(He ~d to us.)*** . (٣) لوول بوون (قژ)؛ لە شەپۆل چوون: ***(Her hair ~s naturally.)*** .

v.t. (١) شەکاندنەوە: ***(He ~d the flag.)*** . (٢) ڕاوەشاندن (چەک): ***(He ~d his pistol at them.)*** . (٣) دەست ڕاوەشاندن؛ نیشانە بۆ کردن بە دەست: ***(We ~d farwell.)*** (٤) لوول کردن: ***(She ~s her hair.)*** . (٥) شێوەی شەپۆل ناسایی پێدان.

n. (١) شەپۆل. (٢) [Poetic] ، ئاو؛ دەریا. (٣) (أ) کەرۆشکەکردنی دەغڵودان و گیا لە باهەڵکردندا. (ب) لوول قژ (ج) وەک شەپۆل نووساندنی ئاوریشم... هتد. (٤) دەست ڕاوەشان. (٥) (أ) بەرزبوونەوە؛ زۆربوون؛ ئاوسان: ***(a crime ~ ; a heat ~)*** . (ب) ژمارەیەکی زۆر؛ لێشاو: ***(a ~ of immigration)*** . (٦) شەپۆل (تەزووی کارەبا)؛ بەرزونزمی تەووژمی کارەبا؛ تەوورم. (٧) شەپۆل (ڕووناکی، دەنگ، گەرمی).

wave-band (wāv′band′), *n.* مەودای شەپۆل (ڕادیۆ)

wave-length (wāv′leŋth), *n.* (١) درێژی شەپۆل (فیزیا) (٢) [Colloq.]، هاوبیرو هاوسۆز؛ جۆری بیروباوەڕو هەست: ***(We are both on the same ~ .)***

waveless (wāv′lis), *adj.* بێ شەپۆل؛ کپ؛ مەنگ

wavelet (wāv′lit), *n.* شەپۆلی بچکۆلە.

waver (wā′vĕr), *v.i.* (١) شنەکردن؛ شەکانەوە: ***(Foliage ~s in the breeze.)*** (٢) تروسکانەوە؛ پرتەپرت کردن؛ تروسکە هاتن. (٣) شلۆق بوون؛ نوچدان؛ بێ هێزبوون؛ شڵەژان؛ شێوان. (٤) لەرزین (دەست، دەنگ): ***(Her voice ~ed.)*** . (٥) دووڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن؛ دووڵ بوون: ***(He ~ed in his determination.)*** (٦) گۆڕان؛ هەمیشە گۆڕان یا بەرزونزم بوونەوە: ***(Prices ~ed.)*** (٧) لارەولارکردن؛ لەتردان؛ بەم لا و بەولادا کەوتن.

n. شنە؛ لارەولار؛ لەرزین؛ لەرە؛ لەتر؛ دووڵی؛ ڕاڕایی.

wavy (wāv′i), *adj.* (١) شەپۆلاوی ***(a ~ sea)*** . (٢) شەپۆل؛ پێچاوپێچ؛ بە تەکان ڕۆیشتوو؛ وەک شەپۆل بزواو (٣) لوول؛ شەپۆلی: ***(~ hair)*** (٤) شەپۆلی؛ لە شەپۆل دەچێ؛ تایبەتی بە شەپۆل. (٥) شلۆق؛ نەچەسپیو؛ لەرزۆک؛ لارەولارکەر.

-wavily *(adv.)*; **waviness** *(n.)*.

wax (waks), *n.* (١) مێو؛ مۆم (٢) (أ) مێوی گوێ (ب) هەر ماددەیەکی لە مێو چووە کە ڕووەکو گیاندار دەڕی بدەن هێزی کارەبای یەک واتی بۆ ماوەی یەک سات.

(ج) مێوی لۆك كردن.
v.t. مێوكردن؛ مێو تێهەڵسوون؛ بریقە لێ هەڵساندن؛ تیف تیفە دان.
adj. مێوی؛ مۆمی؛ لە مێو یا مۆم دروستكراو.
wax (waks), *n.* [Chiefly British Colloq.]. تووڕەیی؛ هەڵچوون؛ تووڕەبوون.
wax bean, لۆبیای مێوی جۆرێكە لە لۆبیا
wax-berry (waks′ber´i), *n.* پووەكی تووە سپیكە؛ بەری ئەم پووەكە؛ تووە بەفرینە
wax-bill (waks′bil´), *n.* دەنووكە مێوی بااندەیەكی دەنووك سوور، پەمەیی. یا مۆمییە بە زۆری لە قەفەزدایە.
waxen (wak′s'n), *adj.* (١) مۆمی؛ لە مۆم دروستكراو.
(٢) مۆمی؛ لە مۆم دەچێ؛ نەرم و شل و سپی و بریقەدار.
(٣) بە مۆم داپۆشراو
waxen (wak′s'n), *past participle of* **wax.**
wax insect, مێرووی مێوی؛ چەند جۆرە مێرووییەكن ماددەیەكی مۆمی دەردەن
wax myrtle, دەوەنێكە بەرێك دەگرێ بە مێو داپۆشراوە مۆمی لێ دروست دەكرێ
wax palm, داری مێو؛ دارێكی دارخورمایی‌یە مێوی لێ دەردێت و دەكرێ بە مۆم.
wax paper, *Also* waxed paper, كاغەزی مێوی
wax-wing (waks′wiŋ´), *n.* باڵ مێوی بااندەیەكی سەر پۆپنەدارە سەری باڵی سوورە لە مێوی سوور دەچێ.
wax-work (waks′wûrk´), *n.* (١) پەیكەری مێوین (بەتایبەتی هی مرۆڤ). (٢) (*pl.*). پیشانگای پەیكەری مێوین؛ پیشاندانی پەیكەری مێوین لە مۆزەخانەدا
-wax-worker *(n.).*
waxy (wak′si), *adj.* (١) مێوی؛ مۆمی؛ بە مۆم داپۆشراو؛ لە مۆم پێكهاتوو (٢) مێوی؛ (أ) زەرد؛ سپی. (ب) نەرم و شل؛ بریقەدار.
way (wā), *n.* (١) ڕێ؛ ڕێگە؛ ڕێگا: *(The ~ was rough.)* .
(٢) بوار؛ ڕێ. (٣) ڕێشتن بە ڕێیەكی تایبەتیدا.
(٤) ڕێبار؛ ڕێڕەو؛ شێوەی ڕەووشت و ژیان: *(to fall into evil ~s)* .
(٥) (أ) شێوە؛ شێوەی كاركردن؛ جۆر؛ ڕەنگ: *(Do it this ~ .)* .
(ب) بار *(Put it in this ~)* .
(٦) شێوەی ناسایی ڕەفتاری خەڵك و جیهان: *(the ~ of the world)* .
(٧) شێوازی تایبەتی ڕەووشت و كردار؛ ڕێگە:
(That's just his ~ .; You must learn their ~s .)
(٨) شێواز؛ ڕەووشت؛ هەڵسان و دانیشتن): *(He had a pleasant ~ .)* .
(٩) بەرنووبوون (مەجان)؛ بزوان؛ لەگەڕدا بوون: *(under ~)* .
(هەروەها " weigh ") .
(١٠) ماوە؛ دووری: *(a long ~ off)* .
(هەروەها " ways ") .
(١١) لا؛ ڕێ *(Go this ~ . Look this ~)* .
(١٢) ڕوو؛ لا *(In some ~s you are right.)* .
(١٣) خواست؛ حەز: *(to have one's ~)* .
(١٤) مەودا؛ شارەزایی): *(That never came my ~ .)* .
(١٥) [Colloq.]. دۆخ؛ بارودۆخ:
(He is in a bad ~ .; The business is in a fair ~ .)
(١٦) [Colloq.]. پیشە
(١٧) سەرە؛ بلیتی هاتوچۆ): *(a one- ~ ticket)*
(١٨) [Colloq.]. ناوچە؛ گۆزەر: *(out our ~)* .
(١٩) مافی پێدا ڕۆیشتن یا تێپەڕبوون: *(to have right of ~)* .
(٢٠) چوارچێوەی كەشتی لەسەر دروستكردن و لێوە خستنە ناوەوە.
adv. [Colloq.]. دوور؛ ماوەیەكی زۆر
(He is ~ behind. She is ~ ahead.)

by the way, (١) ئەرێ؛ بۆ تێبینی و شت بیرخستنەوە و پرسیار... هتد.
(٢) لە ڕێگەدا؛ لە كاتی گەشتەكەدا.
by way of, (١) لە ڕێی؛ لە؛ لە ڕێگەی:
(I came to New York by way of London.)
(٢) لەڕووی؛ وەك؛ بەو ناوەوە:
(He made no comment by way of apology.)
(٣) بۆ؛ بۆ مەبەستی:
(to number articles by way of distinguishing them.)
(٤) [Chiefly British]، لە بارێك یا پلەیەكدا بوون.
come one's way, (١) هاتنە دەست؛ دەسكەوتن.
(٢) [Slang]، سەركەوتن؛ بە دڵی خۆ بوون؛ بۆ هاتن.
give way, (١) كشانەوە؛ دان بە دەستەوە؛ بەرهەڵستی نەكردن؛ چۆڵ كردن:
(The army gave way before the advance of the enemy.)
(٢) پسان؛ تێلیسانەوە؛ ڕووخان؛ بەرگە نەگرتن.
give way to, بەر بۆ بەرەڵاكردن؛ قایل بوون؛ ڕێگە لێ نەگرتن:
(He gave way to their entreaties.)
go out of the (or one's) way, هەوڵێكی زیادەو تایبەتی دان (بۆ جێبەجێكردنی كارێك): *(He went out of his way to help us.)*
have a way with, دەزانێ چۆن لەگەڵیاندا هەڵدەستێ و دادەنیشێ:
(He has a way with women, horses, etc.)
have one's way, چی بوێت دەیكات؛ بە هەوەسی خۆ جوڵانەوە.
in the way, كۆسپ؛ بووە بە كۆسپ؛ ڕێی گرتووە.
look the other way, چاو لێ پۆشین؛ چاو لێ نووقاندن.
lose one's way, ڕێ وونكردن؛ وون بوون؛ ڕێ لێ تێكچوون؛ گومڕابوون.
make one's way, (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ تەكاندان بۆ پێشەوە؛ چوون. (٢) بە هەوڵ و كۆششی خۆ سەركەوتن یا پێشكەوتن؛ ڕێ بۆ خۆ كردنەوە.
make way, ڕێ بۆ كردنەوە؛ دڕدان؛ جێ بۆ چۆڵ كردن؛ جێ كردنەوە.
one way or another, هەرچۆنێك بێ؛ بە هەر ڕێگەیەك بێت:
(One way or another we will be free.)
out of the way, (١) لە ڕێدا نییە؛ كۆسپ نییە؛ ڕێی نەگرتووە.
(٢) لابراوە. (٣) سەری كراوە بە گۆمدا؛ كۆڕاوە.
(٤) لەسەر ڕێدا نییە؛ دوورە لە ڕێگەی ناسایی‌یەوە.
(٥) (أ) نابەجێ. (ب) ناناسایی.
pave the way for, ڕێ بۆ كردنەوە؛ ڕێ بۆ خۆش كردن؛ ڕێ بۆ ئامادەكردن.
take (or go) one's way, ڕۆیشتن؛ چوون.
under way, لە پێشكەوتندایە؛ بەرەو پێشەوە دەڕوات؛ لە كردندایە (كار)؛ خەریكە دەكرێت.
waybill (wā′bil´), *n.* بارنامە: لیستەیەكە ناوی شتومەكی بارگەكەو كرێی گواستنەوە و شێوەی گواستنەوەی تێدایە.
wayfarer (wā′fâr´êr), *n.* ڕێبوار (بەتایبەتی بە پێ)؛ ڕێبواری پیادە.
wayfaring (wā′fâr´iŋ), *n.* ڕێبواری پیادە؛ بە پێ ڕێ بڕین.
adj. بە پێ ڕۆیشتوو؛ پیادە: *(a ~ man)* .
waylaid (wā′lād´), *past tense and p.p of* waylay.
waylay (wā′lā´), *v.t.* (١) داو بۆ نانەوە؛ بۆسە بۆ نانەوەو هێرش بردنە سەر؛ خۆ بۆ نانەوە؛ خۆ مەڵسدان و پەلاماردان.
(٢) چاوەڕێ كردن و لەپڕ بانگ كردن یا قسە لەگەڵ كردن.
ways (wāz), ***n.pl.*** [Colloq.], دووری: *(a long ~ off)* .
-ways (wāz), پاشگرێكە بەمانای: بار (لەم بارە، لەو بارە... هتد)؛ شێوە؛ جۆر؛ ڕێیەكی تایبەتی: *(sideways)* .
(هەروەها " wise– ") .
ways and means, (١) هۆو ڕێی بە ئەنجام هێنانی كارێك.
(٢) [W- & M-]، (أ) هۆو ڕێی پارە كۆكردنەوە بۆ میری بۆ خەرج كردنی

لەسەر وولات. (ب) لیژنەیەکی پەرلەمانیی بۆ جێبەجێکردنی ئەم کارە.

wayside (wā′sīd′), *n.* قەراغ ڕێ

adj. هی قەراغ ڕێ؛ لە نزیک ڕێگەدایە: *(a ~ motel, inn, shop, etc.)* .

way station, کۆڕە ئیستگە: ئیستگەیەکی شەمەندەفەری بچووکە لەنێوان دوو ئیستگەی سەرەکیدا کە شەمەندەفەر تەنها بە داواکردن ایێ دەوەستێ

way train, شەمەندەفەرێکە کە لە هەموو ئیستگەکان دەوەستێ؛ شەمەندەفەری ناوخۆ.

wayward (wā′wērd), *adj.* (١) لاسار؛ سەرکێش؛ سەرچڵ؛ گومڕا: *(a ~ son)*

(٢) حولحول؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو.

(٣) [Archaic]. دژوار؛ ناهەموار؛ تاڵەبار: *(his ~ fate)* .

-waywardly *(adv.)*; **waywardness** *(n.)*.

way-worn (wā′wôrn′, wā′wōrn′), *adj.* ماندووی ڕێگە؛ هیلاکی ڕێ

w.c., = water closet.

we (wē; *unstressed* wi), *pron.* ئێمە.

weak (wēk), *adj.* (١) لاواز (لەش)؛ بێ هێز؛ زەبوون.

(٢) لاواز (پێشبڕکێ، جەنگ): *(a ~ team)* .

(٣) بێ وورە؛ زەبوون؛ لاواز (ڕەووشت).

(٤) بێ مێشک؛ مێشک سووک؛ ناتەواو.

(٥) بێ دەسەڵات؛ بێکارە؛ بوودەڵە؛ دەستەپاچە: *(a ~ monarch)* .

(٦) ناپتەو؛ ناقایم؛ ناسک: *(a ~ rail)* .

(٧) بەرگەنەگر؛ شلۆق؛ لاواز: *(~ fortification)* .

(٨) سیسەڵە؛ بێ تین؛ بێ ووزە؛ پەککەوتە.

(٩) کز؛ بێ هێز؛ ناتەواو: *(~ eyes, ears, etc.)* .

(١٠) هێواش؛ بێ هێز؛ بێ تین؛ کز: *(a ~ voice, current, etc.)* .

(١١) ڕوون *(~ tea)* .

(١٢) کۆڵ؛ نەزان *(~ in mathematics)* .

(١٣) نابەجێ؛ بێ بەڵگە؛ کەسی پێ ناسەلمێنرێ: *(a ~ argument; ~ logic)*

(١٤) ئەندازەیی (کردار- ڕێزمان)؛ دەستووری: کردارێکە کە " ed " یا " d " دەخرێتە سەر بۆ سەردەمی ڕابوردوو: *(a ~ verb)* .

(١٥) هێزی ناخرێتە سەر (بڕگە)؛ نەگیراو (دەنگناسی).

weaken (wē′kən), *v.t.* بێ هێز کردن؛ لاوازکردن.

v.i. بێ هێز بوون؛ لاوازبوون؛ تێ تێدا نەمان.

weakfish (wēk′fish′), *n.* چەند جۆرە ماسیەکی دەریایین.

weak-hearted (wēk′här′tid), *adj.* ترسنۆک.

weakish (wēk′ish), *adj.* (١) نەختێک بێ هێز؛ تۆزێک لاواز.

(٢) نەختێک ڕوون *(~ tea)* .

weak-kneed (wēk′nēd′), *adj.* ڕاڕا؛ دووڵ؛ بێ وورە؛ ترسنۆک.

weakling (wēk′liŋ), *n.* (١) کەسێکی لاواز یا بێ هێز؛ کەسێک یا گیاندارێکی جیقن و بێ توانا. (٢) کەسێکی بوودەڵە؛ کەسێکی بێ دەسەڵات یا دەستەپاچە؛ گەندەپیاو.

adj. بوودەڵە؛ بێ دەسەڵات؛ دەستەپاچە؛ گەندەپیاو.

weakly (wēk′li), *adj.* لاواز؛ سیسەڵە؛ سیس؛ بێ هێز؛ ناسک؛ جیقن.

adv. (١) بە لاوازانە؛ بێ هێزانە. (٢) بە بوودەڵەیی؛ بێ دەسەڵاتانە.

-weakliness *(n.)*.

weak-minded (wēk′mīn′did), *adj.* (١) ڕاڕا؛ دووڵ

(٢) بێ مێشک؛ مێشک سووک یا ناتەواو.

weakness (wēk′nis), *n.* (١) لاوازی؛ بێ هێزی؛ بێ تینی؛ کزێتی؛ زەبوونی (٢) کەموکوڕی (ڕەووشت)؛ ناتەواوی

(٣) (~ for): حەزێکی زۆر: *(He has a ~ for women.)* .

(٤) شتێکی زۆر حەزلێکراو: *(Candy is a ~ of hers.)* .

weal (wēl), *n.* جێ نیشانی لێدان بە لەشەوە؛ شوێن قامچی

weal (wēl), *n.* (١) [Archaic] ، خێروخۆشی؛ خۆش گوزەرانی؛ بەختەوەری؛ بەختیاری؛ چاکە؛ بەڕێوەندی؛ خۆشی: *(the public ~ ; ~ and woe)*

(٢) [Obs.]، سامان.

(٣) [Obs.]، میری؛ دەوڵەت؛ فەرمانڕەوایی.

weald (wēld), *n.* (١) دارستان.

(٢) دەشت‌ودەری بەرز؛ هەرێمی بەرزی بەر بەرەڵا.

wealth (welth), *n.* (١) سامان؛ دارایی؛ مال.

(٢) زەنگینی؛ دەوڵەمەندی؛ ساماندارێ.

(٣) زۆری؛ فرەیی: *(a ~ of ideas)* .

(٤) شتی نرخدار؛ فرۆتەنی؛ هەرشتێک نرخی هەبێت و بکڕێت و بفرۆشرێ.

wealthy (wel′thi), *adj.* (١) زەنگین؛ دەوڵەمەند؛ ساماندار؛ پارەدار.

(٢) زۆری هەیە یا تێدایە؛ دەوڵەمەند: *(a language ~ in idioms)*

-wealthily *(adv.)*; **wealthiness** *(n.)*.

wean (wēn), *v.t.* (١) لە مەمک بڕینەوە؛ لە شیر بڕینەوە: *(to ~ a baby from the breast)*

(٢) لێ بڕینەوە (لە خوو و ڕەووشت یا هاوڕێی خراپ... هتد)؛ لێ بڕین؛ لێ دوورخستنەوە: *| How can we ~ him (away) from his bad companions?|*

weanling (wēn′liŋ), *n.* منداڵی تازە لە مەمک بڕاوە؛ بێچووی تازە لە شیر بڕاوە.

adj. تازە لە مەمک یا شیر بڕاوە.

weapon (wep′ən), *n.* (١) چەک؛ تیغ.

(٢) ئەندامێکی گیاندار کە وەک چەک بەکاری بهێنێ (وەک شاخ، چنگ... هتد).

(٣) هۆی هێزش بردن و خۆپاراستن؛ چەک: *(His best ~ was silence. Her smile was his most effective ~ .)*

v.t. چەکدارکردن؛ چەک پێدان.

weaponry (wep′ən-ri), *n.* (١) چەک دروستکردن.

(٢) چەک بەگشتی (بەتایبەتی چەکی جەنگی وڵاتێک).

wear (wâr), *v.t.* (١) لەبەرکردن؛ پۆشین؛ لەپێکردن؛ لەسەرکردن؛ لەچاوکردن.

(٢) ڕووماندن؛ پیشاندان؛ پێوەبوون: *(She wore a smile.)* .

(٣) لەخۆدان (ئارایشت، فیشەک لەغ، نیشانەی تایبەتی): *(She ~s make-up.)*

(٤) هەبوون؛ هەڵگرتن: *(He ~s a famous name.)* .

(٥) ڕاگرتن: *(He wore his head high.)* .

(٦) ئاڵا هەڵکردن (کەشتی).

(٧) (~ away)، سواندن: *(The feet of thousands of people had worn away the steps.)*

(٨) بەکارهێنان تا ڕادەیەکی تایبەتی: *(He wore his coat to rags.)* .

(٩) تێکردن (کون)؛ والێکردن: *(It will ~ a hole in the floor.)* .

(١٠) ماندووکردن؛ هیلاک کردن.

(١١) (~ away; ~ out)، کات بردنەسەر بە هێواشی.

v.i. (١) سوان؛ چوونەوە (ڕەنگ)؛ دڕان؛ پوان: *(That cloth will ~ soon.)*

(٢) بەرگەگرتن: *(That suit ~s well.)* .

(٣) والێهاتن پاش ماوەیەک؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون: *(My patience wore thin.)*

(٤) تێپەڕبوون بە هێواشی (کات)؛ بەسەرچوون: *(The year wore on.)* .

(٥) [Obs.]، مژدەبوون.

n. (١) لەبەرکردن؛ لەپێکردن؛ لەبەرکران.

(٢) جل‌وبەرگ؛ بەرگ؛ جل: *(men's ~)* .

(٣) مژدە.

(٤) (ا) سوان؛ چوونەوە (ڕەنگ)؛ تەنک بوون؛ دڕان.

(ب) ڕادەی نەم سوانە یا چوونەوەیە.

(٥) بەرگەگرتن (بەکارهێنان، لەبەرکردن... هتد):
(There isn't much ~ left in my coat.)
-wearer *(n.).*
wear down, (١) سواندن؛ تەنك بوون؛ سوان.
(The heels of these shoes are worn down.)
(٢) ماندووکردن؛ ماندووبوون؛ هیلاك کردن.
(٣) بۆڕپێدان بە هێرشی پەیتاپەیتا؛ شکاندن (وورە)؛ بێزارکردن؛ تین لێ بڕین:
(to wear down the enemy's resistence)
wear off, (١) کەم بوونەوە؛ کزبوون؛ بەرەبەرە نەمان:
(The headache wore off.)
(٢) چوونەوە (ڕەنگ، بریقە... هتد)؛ لاچوون؛ کووژانەوە؛ لێبوونەوە:
(The gilt soon wore off.)
wear out, (١) سواندن؛ دڕاندن؛ لە کەلك خستن (بە زۆر لەبەرکردن یا بەکارهێنان)؛ لە کەلك کەوتن؛ تەنك بوون؛ پوان
(٢) بەکارهێنان و هیچ لێ نەهێشتنەوە:
(She is wearing out her welcome.)
(٣) ماندووکردن؛ ماندووبوون؛ هیلاك بوون؛ پڕووکان؛ پەککەوتن.
wear (wâr), *v.t.* وەرگێڕانی لووتی کەشتی بۆ دوورخستنەوەی لە لای با هەڵکردنەوە
v.i. وەرگەڕانی لووتی کەشتی بۆ دوورکەوتنەوەی لە لای با هەڵکردنەوە.
wearable (wâr′ə-b'l), *adj.* بۆ لەبەرکردن دەشێ؛ لەبەردەکرێ.
n.pl. جل‌وبەرگ؛ پۆشەنی.
wear and tear, سوان؛ سواو و دران بەهۆی بەکارهێنانەوە؛ لە نرخ کەم بوونەوە و لە کەلك کەوتنی شت بە بەکارهێنانی.
weariful (wêr′i-fəl), *adj.* ماندووکەر؛ بێزارکەر.
-wearifully *(adv.)*; **wearifulness** *(n.).*
weariless (wêr′i-lis), *adj.* ماندوو نابێ؛ بەکێش؛ کۆڵ نەدەر.
-wearilessly *(adv.).*
wearily (wêr′ə-li), *adv.* بە ماندوویی‌یەوە؛ بە بێزاری‌یەوە؛ بە بێ تاقەتی.
weariness (wêr′i-nis), *n.* (١) ماندوویی؛ هیلاکی؛ هێز لێ بڕان.
(٢) شتێکی ماندووکەر؛ شتێکی هێز لێ بڕ.
wearing (wâr′iŋ), *adj.* (١) هی لەبەرکردن؛ بۆ لەبەرکردنە
(~ apparel)
(٢) دەبێتە هۆی دڕان و سوان و ڕەنگ چوونەوە و تەنك بوون.
(a ~ experience) (٣) ماندووکەر؛ ناخۆش؛ گران؛ بێزارکەر.
wearing apparel, جل‌وبەرگ؛ پۆشەنی.
wearisome (wêr′i-səm), *adj.* (١) ماندووکەر؛ هیلاککەر.
(a ~ march)
(a ~ person, book, etc.) (٢) بێزارکەر؛ وەرسکەر؛ بێ تاقەتکەر.
-wearisomely *(adv.)*; **wearisomeness** *(n.).*
weary (wêr′i), *adj.* (١) ماندوو؛ هیلاك.
(People are ~ of war.) (٢) (~ of)، بێزار؛ وەرس؛ لێ بێزاربوو.
(~ work) (٣) ماندووکەر؛ قورس؛ گران.
(٤) ناخۆش؛ وشك؛ بێزارکەر
v.i. (١) ماندووبوون؛ هیلاك بوون. (٢) بێزاربوون؛ وەرس بوون؛ تاقەت لێ چوون.
v.t. (١) ماندووکردن. (٢) بێزارکردن؛ وەرس کردن.
weasand (wē′z'nd), *n.* [Archaic], (١) بۆری هەوا؛ قوڕقوڕاگە.
(٢) قوڕگ
weasel (wē′z'l), *n.* (١) مشکی خورما؛ پاسۆ؛ گیاندارێکی گۆشتخۆری درێژکۆڵەی قاچ کورتی کلك تووکن و درێژە لە کۆمەڵەی دەڵەك.
(٢) کەسێکی فێڵباز یا تەڵەکەباز؛ کەسێکی دووزمان.
(٣) [Slang]، سیخوڕ؛ سووسە.
v.t. (١) (~ out)، خۆکشانەوە (لە بەڵێنێك بەتایبەتی بە ناڕەپارانە)؛ خۆدزینەوە؛ خۆ پەراندنەوە؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە:
(That's one invitation I would like to ~ out of.
We made an open agreement and you cannot ~ out of it.)
(٢) وەڵام نەدان بە دەستەوە؛ دووزمانی کردن؛ وەڵامی بە پێچوپەنا دان نەك هی ڕاستەوخۆ. (٣) [Slang]، خەبەرلێدان؛ سیخوڕی کردن بەسەرەوە
weasel words, وتەی بە پێچوپەنا (بۆ خەڵەتاندن یا بەهەڵەبردن)؛ دووزمانی؛ قسەی لێل.
weather (weth′ĕr), *n.* (١) ئاووهەوا (بەتایبەتی هی ڕۆژانە یا ماوەیەکی کورت)؛ کەش. (٢) (ا) ئاووهەوای ناخۆش و زیانبەخش
(for protection against ~)
(ب) با و بۆرانێکی بەهێزی سەر دەریا.
v.t. (١) لەبەر با یا هەتاو هەڵخستن؛ بەبادان؛ ووشك کردنەوە.
(٢) ڕەنگ چوونەوە و تێکچوون و خراپ بوون بە ئاووهەوای دەرەوە.
(a ~ed fence, table, etc.)
(٣) ڕێگاربوون (لە ناخۆشی‌یەك یا کارەساتێك)؛ بە سەلامەتی بە بەسەرهاتێکی ناخۆشدا تێپەرین؛ مان؛ نەفەوتان؛ لەناوچوون: *(We ~ed the storm.)*
(٤) لێڕکردنی سەربان بۆ باران تێدا نەوەستان.
(٥) بەرەو ڕووی با لێخوڕین (کەشتی).
v.i. (١) ڕەنگ چوونەوە و تێکچوون و خراپ بوون بە ئاووهەوای دەرەوە:
(The wooden fence has ~ed.)
(٢) بەرگەگرتنی نەم ئاووهەوایەی دەرەوە: *(This canvas will ~ well.)*
adj. بەرەو ڕووی با (لایەکی کەشتی).
keep one's weather eye on, [Colloq.], ووریابوون؛ ئاگادارب‌وون؛ ئاگا لە خۆ بوون
under the weather, [Colloq.], (١) نەخێتێك نەخۆش؛ نەخۆش؛ ناساغ. (٢) نەخێتێك سەرخۆش؛ سەرمەست؛ مەست.
weather through, بە سەلامەتی بە بەسەرهاتێکی ناخۆشدا تێپەرین؛ ڕزگاربوون (لە ناخۆشی‌یەك)؛ مان؛ نەفەوتان.
weatherability (weth′ĕr-ə-bil′ə-ti), *n.* بەرگەگرتنی ئاووهەوای دەرەوە: *(~ of a paint)*
weather ballon, باڵۆنی ئاووهەوا: باڵۆنێکە تامێری زانیاری کۆکردنەوە دەربارەی ئاووهەوا هەڵدەگرێت.
weather-beaten (weth′ĕr-bē't'n), *adj.* (١) ڕەنگەکەی چوونەتەوە و تێکچووە و کۆن بووە بە با و باران و هەتاو... هتد.
(a ~ face) (٢) ڕەش هەڵگەڕاو (بە هەتاو)؛ ڕەنگ چوونەوە.
weatherboard (weth′ĕr-bôrd′, weth′ĕr-bord′), *n.* -(١) **clapboard** (٢) دیوی بەرەو بای کەشتی.
weatherboarding (weth′ĕr-bôr′diŋ, weth′ĕr-bōr′diŋ), *n.* = **clapboards.**
weather-bound (weth′ĕr-bound′), *adj.* ڕێ لێ گیراو بەهۆی با و بۆران یا بەفرەوە... هتد؛ قەتیسی با و باران یا بەفر... هتد.
weathercock (weth′ĕr-kok′), *n.* (١) بانما؛ کەلەشێری با؛ پەرەپەکی تەنەکە یا ناسنە لە شێوەی کەلەشێردا لەسەر نووکی شیشێك دانراوە بۆ پیشاندانی ڕێڕەوی با. (٢) کەسێك یا شتێکی بێ بار؛ کەسێك یا شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ دووڕوو؛ کوڕی بۆڕ.
weathered (weth′ĕrd), *adj.* (١) ڕەنگەکەی تێکچووە و کۆن و خراپ بووە بە ئاووهەوای دەرەوە: *(a ~ fence)*
(٢) بە لێڕی کراوە بۆ ئەوەی باراناوی لێوە بێتە خوارەوە (خانووسازی)
weather eye, چاوی کەسێکە کە پێشبینی ئاووهەوا گۆڕین بکات.
weather-glass (weth′ĕr-glas′, weth′ĕr-glăs′), *n.* = **barometer.**
weathering (weth′ĕr-iŋ), *n.* وورد و خاش بوونی بەرد بەهۆی گۆڕانی پلەی گەرمی و زوقم و با و بارانەوە؛ کارتێکردنی ئاووهەوا گۆڕین بۆ سەر ڕووی زەوی
weatherman (weth′ĕr-man′), *n.* ئاووهەواناس؛ کەشزان؛ ڕاپۆرتدەری ئاووهەوا لەسەر تەلەفزیۆن و ڕادیۆ

weather map, نەخشەی ناوهەوا نەخشەیەکە گۆڕینی ناوهەوای ناوچەیەک دەردەخات لە ماوەیەکی دیاریکراودا.

weatherproof (weth′ĕr-prōōf´), *adj.* بەرگەی ناوهەوا گۆڕین دەگرێت

v.t. وەها لێکردن کە بەرگەی ناوهەوا گۆڕین بگرێت؛ پاراستن لە کەش گۆڕان.

weather ship, کەشتی کەش: کەشتێیەکە زانیاری کۆدەکاتەوە دەربارەی ناوهەوا گۆڕین.

weather station, مەڵبەندی ناوهەواناسی؛ ئێستگەی کەشزانی.

weather-strip (weth′ĕr-strip´), *n.* تیلماسکە لاستیک یا کانزایەکە درزی نێوان دەرگاو پەنجەرەو چوارچێوەکانیانی پێ دەگیرێ بۆ هەوابڕو بارانبڕکردنی.

weather-strip (weth′ĕr-strip´), *v.t.* تیلماسکە لاستیکو کانزا لێدان (ووشەی پێشوو ببینە).

weather stripping, (١) weather strip. (٢) weather strips

weather vane, = weathercock = vane # 1 .

weatherwise (weth′ĕr-wīz´), *adj.* (١) بە بەهرەیە لە پێشبینی ناووهەوا گۆڕیندا. (٢) بە بەهرەیە لە پێشبینی هەستو بیرۆڕا گۆڕیندا.

weather-worn (weth′ĕr-wôrn´, weth′ĕr-wōrn´), *adj.* = weather-beaten.

weave (wēv), *v.t.* (١) چنین (قوماش)؛ تەون کردن؛ تەنین.
(٢) چنین (بەرچنە، سەبەتە، زەمیلە): *(to ~ a basket)* .
(٣) هۆنینەوە (چیرۆک؛ هەڵبەست)؛ هەڵبەستن:
(He wove the incidents into a story.)
(٤) تێهەڵکێشان کردن؛ تێهەڵکێشان.
(٥) تەنین (هێلانەی جانەوەر): *(The spider wove its web.)* .
(٦) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ ڕێ بۆ خۆ کردنەوە؛ خۆ پیاکردن؛ *(He wove his way through the traffic.)* بە ماڕپێچی ڕۆیشتن .

v.i. (١) جۆلایی کردن؛ چنین؛ تەون کردن؛ تەنین.
(٢) لەبەکەوە ئالان؛ بەیەکداچوون؛ تێک هەڵکێشران
(٣) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە ماڕپێچی ڕۆیشتن:
(to ~ in and out through the traffic.)

n. (١) نەخشەی چنین؛ شێوەی تەنین:
(a loose ~ ; a cloth of English ~)
(٢) تەنراو؛ قوماشی چنراو.

weaver (wēv′ĕr), *n.* (١) جۆلا . (٢) weaverbird

weaverbird (wēv′ĕr-būrd´), *n.* باڵندەیەکی بچووکە لە چیلکەو پووش هێلانەکەی دەچنێت.

web (web), *n.* (١) تەنراو؛ پارچە قوماشی چنراو.
(٢) تەور؛ تەونی جاڵجاڵۆکە؛ هێلانەی جاڵجاڵۆکەو گیانەوەری تر. (٣) داو.
(٤) شتی هۆنراوە یا هەڵبەستراو بە خەیاڵ: *(a ~ of lies)* .
(٥) تۆر؛ کۆمەڵە شتی بەیەکداچوو.
(٦) (أ) پەردەی قاچی قازو مراوی... هتد. (ب) vane # 3
(٧) پەردە (زیندەوەرزانی).
(٨) بەشی تەنراوی تاق لەنێوان تیغەکاندا (خانووسازی).
(٩) (أ) پەڕەی کانزایی تەنک یا باریکی نێوان پارچەی قورس‌و گەورەی مەکینە.
(ب) دانی مشارو کلیل... هتد
(١٠) گووڕە کاغەز لە کاتی دروستکردنیدا یا شت لەسەر چاپکردنی‌و هاتنەدەرەوەی لە مەکینە

v.t. (١) چنین؛ تەون کردن. (٢) داپۆشین یا دەورگرتن بە پارچەیەکی تەنراو.
(٣) کردن بە داوەوە؛ داو بۆ نانەوە.

webbed (webd), *adj.* تەنراو؛ چنراو؛ پەردەدار؛ بە پەردە پێکەوە نووساو: *(the ~ foot of a duck)* .

webbing (web′iŋ), *n.* (١) تیرە قوماشی تەنراوی قایم (بۆ شت دوورینەوەو داگرتنەوە). (٢) شیرازەی بەرەو قاڵی

(٣) پەردەی قاچی قازو مراوی... هتد.

webby (web′i), *adj.* تەونی؛ پەردەیی؛ هۆنراوە؛ چنراو.

weber (vā′bĕr, wē′bĕr), *n.* یەکەی هێزی موگناتیسی

web-foot (web′foot´), *n.* (١) پێی پەردەدار (قاز، مراوی).
(٢) گیانداری پێ پەردەدار

web-footed (web′foot´id), *adj.* پێ پەردەدار.

webster (web′stĕr), *n.* [Obs.]. = weaver.

web-toed (web′tōd´), *adj.* = web-footed.

web-worm (web′wûrm´), *n.* کرمۆکەی تەونکەر: کرمۆکەی هەندێ جانەوەرە تەون دروست دەکات بەسەر ئەو گەڵایەوەی لەسەری دەژی.

wed (wed), *v.t.* (١) ژنهێنان‌و شووکردن؛ ژنهێنان؛ شووکردن.
(٢) لەیەک مارەکردن.
(٣) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ بەیەک گەیاندن؛ پەیوەستکردن.

v.i. ژنهێنان؛ شووکردن.

we'd (wēd), (١) we had . (٢) we should . we would

wedded (wed′id), *adj.* (١) ژندار؛ مێرددار؛ شووکردوو؛ هاوسەردار: *(the ~ couple; a ~ woman)*
(٢) تایبەتی بە ژنهێنان‌و شووکردن؛ هی هاوسەرداری: *(~ bliss)* .
(٣) خۆ بۆ تەرخان کردوو؛ دڵسۆز: *(~ to one's work)* .
(٤) یەکگرتوو؛ یەک؛ پەیوەست: *(~ by common interests)*

wedding (wed′iŋ), *n.* (١) شایی
(٢) یادی شایی؛ یادی ژنهێنان یا شووکردن: *(a silver ~ ; a golden ~)*
(٣) پەیوەست؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەک.

wedge (wej), *n.* (١) پوار (دار قڵیشان)؛ مێخ؛ گوڵ مێخ.
(٢) پارچەی وەک پوار یا مێخ: *(a ~ of pie, cheese, etc.)* .
(٣) نووسینی بزماری کۆن
(٤) (أ) دەستەیەک سەربازە لە شێوەی پوازدا بۆ هێرش بردنە سەر دوژمن
(ب) دەستەیەک یاریکەر کە شێوەی پوار وەردەگرن بۆ هێرش بردن لە یاری فوتبۆڵی ئەمەریکیدا.
(٥) جۆرێکە لە سەری ناسنی گورزی گۆڵف.
(٦) قڵیشکەر؛ لەتکەر؛ جیاکەرەوە:
(to drive a ~ between the two friends, brothers, parties, governments, etc.)

v.t. (١) قڵیشاندن؛ لەتکردن (بە پوان)؛ جیاکردنەوە.
(٢) چەسپاندن بە پوار خستنە ژێر یا سەر... هتد.
(٣) (in ~)، تێخستن؛ تێ ترنجاندن؛ تێ خزاندن.
تێ ترنجان؛ تێ خزین؛ تێ خزان.

v.i. جۆرە پێڵاوێکی ژنانەیە بنەکەی یەک پارچەیە وەک پوار قنگە پاژنەکەی نەستوورەو بەرەبەرە تەنک دەبێتەوە تا لووتەکەی.

wedgy (wej′i), *adj.* پوازی؛ مێخی؛ لە پوار دەچێت

wedlock (wed′lok), *n.* هاوسەرێتی؛ ژنوپیاوێتی

out of wedlock, زۆڵ: *(She was born out of wedlock.)* .

Wednesday (wenz′di), *n. Abbr.* wed. چوارشەممە.

wee (wē), *adj.* (١) زۆر بچووک؛ بچکۆلە.
(٢) زۆر زوو: *(in the ~ hours of the morning)* .

n. [Scot.]. نەختێک؛ تۆزێک (کات): *(Bide a ~ .)* .

weed (wēd), *n.* (١) بژار؛ گیای زیانبەخش (ب) گژوگیا.
(٢) گەڵا و لاسکی ڕووەک نەک گوڵ‌و تۆو بەرەکەی: *(~ dill)* .
(٣) [Colloq.]، (أ) the ~ ، تووتن. (ب) cigar (ج) cigarette
(٤) گیاندارێک یا شتێکی بێ فەڕ (بەتایبەتی ماین یا نەسپێکی ڕیوەڵەی بەکاری زاوزێ نەهاتوو).
(٥) [Slang] ،marijuana

v.t. (١) بژارکردن: *(to ~ the garden)* .
(٢) (~ out)، شتی زیانبەخش فڕێدان یا لێ دەرهێنان؛ پاک کردنەوە لە شتی

ناپەسەند ٣. ~ out). لە بێزنگ دان؛ تەتەلەکردن؛ لابردن یا جیاکردنەوەی ئەوەی بێ کەڵکە بژارکردن (مەجاز).
(to ~ out unqualified applicants for the job)

v.i. بژارکردن

weed (wēd), *n.* (١) [Archaic]. جل؛ بەرگ (٢) (*pl.*). جلی شین یا پرسە (بەتایبەتی هی بێوەژن) (٣) بازووبەندی ڕەشی پرسە (بۆ پرسە).

weeder (wēd′ĕr), *n.* (١) بژارکەر (مرۆڤ). (٢) ئامێری بژارکەر.

weed-killer (wēd′kil ĕr), *n.* بژارکۆر (دەرمان).

weedy (wēd′i), *adj.* (١) بژاراوی؛ گژوگیایاوی؛ بژار هەمووی گرتۆتەوە (٢) وەک بژار وایە لە زوو پەرەسەندندا. (٣) ڕیوەڵە سیسەنە؛ لەڕولاواز *(a carriage with its two ~ horses)* .
-weedily *(adv.)*; weediness *(n.)*.

week (wēk), *n.* (١) (ا) هەفتە؛ حەوت ڕۆژ: *(a ~ of rain)* . (ب) هەفتە (سەپێی ساڵنامە، واتە لە یەک شەممەوە بۆ شەممەی داهاتوو): *(this ~)*

(٢) ڕۆژانی نیشکردنی هەفتە
(She works a 3-day ~ . He works a 40-hour ~ .)

(٣) (ا) هەفتەیەک لەمەودوا لە ڕۆژێکی دیاریکراوەوە.
(ب) هەفتەیەک لەمەوپێش لە ڕۆژێکی دیاریکراوەوە
(It was Saturday a ~ that we last met.)

week after week, هەمور هەفتەیەک؛ هەفتە لەدوای هەفتە.
week by week, هەفتە هەفتە؛ هەفتە بە هەفتە
week in, week out, هەمور هەفتەیەک

weekday (wēk′dā), *n.* (١) هەمور ڕۆژێکی هەفتە جگە لە یەک شەممە (٢) هەمور ڕۆژێکی هەفتە جگە لە شەممەو یەک شەممە.

weekend, week-end (wēk′end), *n.* کۆتایی هەفتە؛ پشووی کۆتایی هەفتە (کە ڕۆژانی شەممەو یەک شەممە دەگرێتەوە).

adj. هی کۆتایی هەفتە؛ لە کۆتایی هەفتەدا ڕووداو: *(a ~ visit)* .

v.i. کۆتایی هەفتە بردنەسەر: *(The ~ed in Paris.)* .

long weekend, پشووی درێژی کۆتایی هەفتە. شەممەو یەک شەممەو ڕۆژێک یا دوو ڕۆژ لە بەرودوایەوە

week-ender (wēk′end ĕr), *n.* (١) گەشتیاری پشووی کۆتایی هەفتە: کەسێکە کە هەمور پشووی کۆتایی هەفتەیەک دەچێ بە لایەکدا بۆ گەشت (٢) جانتای کۆتایی هەفتە (بۆ گەشت).

weekly (wēk′li), *adj.* (١) یەک هەفتەیی؛ هەفتەیەک دەخایەنێ. (٢) هەفتەیی؛ هەفتەی جارێک: *(a ~ visit, meeting, etc.)* . (٣) هەفتانە؛ هی هەفتەیەک: *(a ~ wage)* .

adv. هەفتەیی؛ هەر هەفتەی جارێک: *(They meet ~ .)* .

n. گۆڤاری هەفتەیی؛ هەفتەنامە.

ween (wēn), *v.i. & v.t.* [Archaic], وا زانین؛ وا دانان؛ وا بڕوابوون یا بیرکردنەوە

weenie, weeny (wē′ni), *n.* [Colloq.], wiener.

weeny (wē′ni), *adj.* [Colloq.]. زۆر بچووک؛ بچکۆلە.

(هەروەها " wee ").

weep (wēp), *v.i.* (١) گریان؛ بە کۆڵ گریان؛ فرمێسک ڕشتن؛ لاوانەوە؛ شیوەن کردن (٢) (~ for)؛ بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە؛ شیوەن بۆ کردن. (٣) ئاو لێ تکان: *(Cold pipes ~ in hot weather.)* .
(٤) ئاودزکردن (بڕین)؛ ئاوتێزان؛ ئاو دەردان؛ شیلە دەردان (ڕووەک)؛ دەڵاندن

v.t. (١) بۆ گریان: شیوەن بۆ کردن؛ بۆ لاوانەوە.
(She wept her misfortune.)

(٢) فرمێسک ڕشتن؛ دەردان (ئاو، شلە).
(She wept herself to sleep.): (٣) وا لە خۆ کردن بە گریان

n. (١) (*pl.*) گریانی بە کۆڵ؛ گریان؛ شین؛ لاوانەوە (٢) ئاوتێزان؛ ئاودز؛ دەڵاندن.

weep (wēp), *n.* = lapwing.

weeper (wēp′ĕr), *n.* (١) کەسێکی گریاو؛ گرینۆک. (٢) شیوەنکەری بە کرێ گیراو. (٣) بازووبەندی ڕەشی پرسە؛ نیشانەی پرسە. (٤) بۆری ئاوەڕۆی ناو دیوار.

weeping (wēp′iŋ), *n.* گریان؛ بە کۆڵ گریان؛ گریانی بە کۆڵ.

adj. (١) گریاو؛ فرمێسک لەچاو؛ فرمێسکاوی. (٢) لق‌وپۆپ شۆڕبووەوە (وەک شۆڕەبی): *(a ~ willow)* .

weeping willow, شۆڕەبی.

weepy (wēp′i), *adj.* گریاو؛ گرینۆک؛ فرمێسک لەچاو.

weever (wē′vĕr), *n.* ماسیێیەکی دەریا گەرمەکانە

weevil (wē′v'l), *n.* سووس: جۆرە جانەوەرێکە دەغڵ‌ودان‌و میوەو پەموور ڕووەک‌و درەخت دەخوات‌و دەیفەوتێنێ؛ جانەوەرێکە دەداتە دانەوێڵەی عەمارکراو و دەیفەوتێنێ.

weevily, weevilly (wē′v'l-i), *adj. Also* weevil(l)ed, سووس تێداو.

weft (weft), *n.* (١) woof . (٢) تەنراو؛ قوماشی چنراو؛ قوماش

weigela (wi-jē′lə, wi-gē′lə), *n.* بنچکێکە لە توخمی " پەنجەی خانم " گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

weigh (wā), *v.t.* (١) کێشان: *(How often do you ~ yourself?)* . (٢) هەڵسەنگاندن بە دەست: *(I ~ed the stone in my hand.)* . (٣) (~ out)؛ پێوان؛ بەش بەش کردن بە پێوان یا کێشان: *(to ~ out butter, sugar, etc.)* . (٤) (ا) باش بیرلێکردنەوە؛ کێشان (مەجاز): *(to ~ one's words)* . (ب) بەراوردکردن؛ لێکۆڵینەوە پێش هەڵبژاردن: *(to ~ one plan against another)* . (٥) (~ down)؛ بار گران کردن؛ پساندن؛ ئەرک خستنە سەر؛ نەواندن: *(The fruit ~ed the branches down.)* . (٦) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە؛ هەڵپرین؛ هەڵکردن: *(to ~ anchor)* . (٧) [Obs.]، ڕێزگرتن؛ بایەخ پێدان؛ بە بەنرخ دانان.

v.i. (١) قورسایی‌یەکی تایبەتی بوون؛ ئەوەندە قورس بوون: *(It ~s ten pounds.)* . (٢) گرنگ بوون؛ بە بایەخ بوون؛ کارتێکردن: *(His words ~s heavily with me. His evidence did not ~ much with the judge.)* . (٣) (~ on; ~ upon)؛ ئەرک یا بارێکی گران بوون؛ بە لاوە گران بوون؛ مێشک ماندووکردن: *(The theft ~ed on his mind. Responsibility ~ed upon him.)* . (٤) (ا) لەنگەر هەڵکردن (ب) کەوتنە ڕێ بە دەریادا؛ دەست بە گەشت کردن بە کەشتی.

weigh in, (١) (خۆ) کێشانی بۆکسبار پێش دەستپێکردنی بۆکسبازی؛ (خۆ) کێشانی سوار پێش پێشبڕکێی غارغارێن. (٢) جانتا کێشان (لە فڕۆکەخانە پێش سواربوونی فڕۆکە).

weigh one's words, ئاگا لە دەمی خۆ بوون؛ وورياى دەمی خۆ بوون؛ باش بیرکردنەوە پێش قسەکردن.

weigh (wā), *n.* = way # 9.

weight (wāt), *n.* (١) قورسی؛ قورسایی. (٢) کێشانە؛ سەنگ؛ کێش: *(The pound is a common ~ in English speaking countries.)* . (٣) شتێکی قورس: (ا) بۆ خستنە سەر کاغەز بۆ ئەوەی با نەیبات: *(a paper ~)* . (ب) بۆ بەرزکردنەوەو ماسولکە بەهێزکردن: *(to lift ~s)* . (٤) بار *(Put down that ~ and rest your arms.)* . (٥) ئەرکی سەرشان؛ ئەرک: *(the ~ of responsibility)* . (٦) گرنگی؛ بایەخ

(an opinion of great ~ ; a matter of great ~)

(۷) نەستووری و قورسی و گەرمی جل‌وبەرگ: *(a winter- ~ jacket)* .

(۸) تۆخی و قەڵەوی تیپی چاپەمەنی.

(۹) نەندازەی قورسی بۆکسبازو زۆرانباز:

(the heavy- ~ champion; a heavy- ~ match)

v.t. (۱) قورس کردن: سەنگ زیادکردن.

(۲) نەرکی زیادە خستنە سەر شان؛ بار قورس کردن؛ پساندن؛ پەستانەوە.

(۳) نەستوورو قورس کردنی قوماش (بە لێدانی ماددەیەکی کیمیایی).

by weight, بە کێشانە؛ بە کێشان: *(Fruit is sold by weight.)* .

carry weight, گرنگ بوون؛ بە بایەخ بوون:

(His opinion will carry weight.)

pull one's weight, بەشی خۆ ئیشکردن، پارەدان، یا بەشداربوون لە کارێکدا

(We will finish the work on time if everyone pulls his weight.)

put on weight, قەڵەوبوون

throw one's weight around, خۆفشکردنەوە؛ خۆنواندن؛ خۆ زۆر بە زل زانین:

(The new director is throwing his weight around.)

weightless (wāt′lis), *adj.* بێ سەنگ؛ بێ قورسایی؛ بێ کێش؛ زۆر زۆر سووک.

-weightlessly *(adv.)*; **weightlessness** *(n.)*.

weight-lifter (wāt′lif′tĕr), *n.* قورسایی بەرزکەرەوە (وەرزش).

weight-lifting (wāt′lif′tiŋ), *n.* قورسایی بەرزکردنەوە (وەرزش).

weighty (wāt′i), *adj.* (۱) قورس؛ بەکێش.

(۲) گران (نەرک، بار)؛ ناخۆش: *(~ responsibilities)* .

(۳) زۆر گرنگ: *(~ matters)* .

(٤) زۆر بەدەسەڵات؛ گرنگ؛ بەرز (مرۆڤ): *(a ~ personage)* .

(٥) گرنگ؛ کاردەکاتە سەر ئەنجامی مەسەلەکە:

(a ~ reson, argument, evidence, etc.)

-weightily *(adv.)*; **weightiness** *(n.)*.

weir (wêr), *n.* (۱) بەنداوی ڕوبارێکە بۆ پەنگ خواردنەوەی ئاوەکە یا ئاو لێ ڕاگێشانی؛ بەست؛ بەند. (۲) تەیمان (لە ئاو جۆگەدا دەکرێ بۆ ماسی گرتن). (۳) ئاوبارە (بۆ پێوانی خێرایی ئاو).

weird (wêrd), *adj.* (۱) ئاسرووشتی؛ ئاتاساو ترسناک؛ تایبەتی بە خێوو دێوودرنج. (۲) [Colloq.]، سەیر؛ ئاتاسایی:

(He wore a ~ costume.; a ~ person)

(۳) [Archaic]، چارەنووسی؛ بەختی.

n. [Scot. or Archaic], (۱) چارەنووس؛ بەخت.

(۲) فریشتەی بەخت (کە سیانن). (۳) پێشبینی. (٤) نوشتە؛ جادوو.

-weirdly *(adv.)*; **weirdness** *(n.)*.

weirdie, weirdy (wērd′i), *n.* [Slang], = **weirdo**.

weirdo (wêr′dō′), *n.* [Slang]. کەسێکی زۆر سەیرو نەگونجاو لەگەل دەوروبەریدا: *(He's a ~ .)* .

weka (wā′kä, wē′kə), *n.* باڵندەیەکی نیوزیلەندی گەورەی کونجی قاوەیی‌یە ناتوانێ بفڕێ

Welch (welch, welsh), *adj. & n.* = **Welsh**.

welch (welch, welsh), *v.t. & v.i.* [Slang], = **welsh**.

welcome (wel′kəm), *adj.* (۱) بەخێرهاتوو؛ خۆشەویست؛ بە خۆشی‌یەوە پێشوازی لێکراو: *(a ~ guest)* .

۲. خۆش؛ باش؛ دڵخۆشکەر: *(~ news)* .

۳. بە گەرمی‌یەوە بانگ کراو بۆ شتێک: *| You are ~ to (use) my car. |* .

n. بەخێرهاتن: خۆش هاتن: *(a warm ~ ; a cold ~)* .

interj. بەخێربێ!؛ خۆش هاتی!؛ بەخێربێن!.

v.t. (۱) بەخێرهاتن؛ پێشوازی کردن؛ *(She ~d him to her home.)*

(۲) پێ خۆش بوون: *(He always ~s criticism.)* .

-welcomer *(n.)*.

bid welcome, بەخێرهاتن کردن.

wear out one's welcome, ئیتر بەخێرهاتن ناکرێ؛ بێزاربوونی خانەخوێ بە زۆر مانەوەی میوانێک یا زۆر زوو هاتنی.

you're welcome, شایانی ئەیە. (وەڵامە بۆ ووتەی " thank you ") .

weld (weld), *v.t.* (۱) لکاندن؛ پەیوەستکردن؛ لەحیم کردن؛ جۆش کردن.

(۲) کردن بە یەک؛ یەک پێگرتن؛ لێکدان.

v.i. لکان؛ پەیوەستکران؛ لەحیم کران؛ جۆش دران.

n. (۱) لکان؛ پەیوەست؛ لەحیم؛ جۆشکاری؛ لەحیمکاری.

(۲) شوێنی لکان یا لەحیم؛ شوێنی لەحیم کراو: *(It broke at the ~ .)*

weld (weld), *n.* (۱) ڕووەکێکە ڕەنگی زەردی لێ دەگیرێ.

(۲) ئەم ڕەنگە یا بۆیەیە.

welder (weld′ĕr), *n.* (۱) لەحیمچی؛ لەحیمکەر (هەروەها " weldor ") . (۲) نامێری لەحیمکاری.

weldment (weld′mənt), *n.* شتێکە لە چەند پارچەیەکی پێکەوە لەحیم کراو پێکهاتبێ.

welfare (wel′fâr′), *n.* (۱) خێروخۆشی؛ خۆش گوزەرانی؛ بەختیاری؛ خۆشی. (۲) **welfare work** .

(۳) (ا) دەزگای یارمەتیدانی دارایی و دەستگیرۆیی هەژاران (کە دەزگایەکی میریە). (ب) ئەم یارمەتی دارایی و دەستگیرۆیەیە.

adj. (۱) تایبەتی بە خێروخۆشی و دەستگیرۆیی هەژاران:

(~ legislation)

(۲) یارمەتی وەرگر لە دەزگای دەستگیرۆیی هەژارانەوە، واتە لە میریەوە

(~ mothers)

on welfare, دەستگیرۆیی دەکرێن لەلایەن میریەوە:

(Many families are on welfare now.)

welfare state, (۱) پرۆسەیکی کۆمەڵایەتی‌یە کە میری خێروخۆشی و دەستگیرۆیی هاوواڵتیان دەگرێتە ئەستۆی خۆی.

(۲) ووڵاتێکە لەسەر ئەم پرۆسەیە بڕوات.

welfare work, کاری دەستگیرۆیی هەژاران؛ ئیشی خۆش گوزەرانی کۆمەڵ.

welkin (wel′kin), *n.* (۱) [Archaic] ، ئاسمان:

(Make the ~ ring.)

(۲) بۆشایی ئاسمان.

well (wel), *n.* (۱) کارێز؛ کانی؛ کانیاو (۲) بیر.

(۳) سەرچاوەی بێ پایان؛ سەرچاوە: *(He is a ~ of information.)*

(٤) (ا) بۆشایی دەوری پێ پلیکانەی ناو خانوو. (هەروەها " stairwell ") .

(ب) بۆشایی دەوری ئەسانسێر.

(ج) شوێنی دانیشتنی پارێزەر لەبەردەم دادوەردا.

(د) ژووری تروماپای کەشتی.

(٥) دەفری شلە؛ شووشە: *(an ink ~)* .

v.i. (۱) لێ هاتن؛ لێ ڕژان؛ پەنگ خواردنەوە و لەبەر ڕۆیشتن؛ فیچقەکردن:

(Tears ~ed up in her eyes.)

(Longing ~ed up in her breast.) (۲) پەنگ خواردنەوە.

v.t. نێوەهاتن؛ لێ ڕژان؛ فیچقەکردن:

(a fountain ~ing its pure water)

well (wel), *adv.* (۱) بە باشی: *(The affair ended ~ .)* .

(۲) بە جوانی؛ بە ڕووخۆشی؛ باش: *(Treat her ~ .)* .

(۳) لێهاتووانە؛ لێزانانە؛ جوان؛ چاک؛ خۆش: *(She sings ~ .)*

(٤) بەجێ؛ دروست *(~ spoken)* .

(٥) باش؛ بە خۆش گوزەرانی؛ بە پارەداری: *(They lived ~ in Paris.)* .

(٦) ڕەوا؛ بۆی هەیە: زۆرباش: *(You may ~ ask.)* .

(۷) ساغ؛ تەندروست؛ باش: *(The patient is doing ~ .)* .

(٨) زۆر، تا پادەیەکی زۆر. *(They are ~ ahead of us.)*
(٩) بە تەواوی باش. *(Stir ~ before cooking.)*
(١٠) بێ گومان، بە دڵنیایی. *(You know prefectly ~ that she was there.)*
(١١) باش. *(I know him ~ .)*
(١٢) بە دڵ و میشکێکی کراوەوە، بەبێ پەست بوون. *(He took the news ~ .)*

adj. (١) باش، گونجاو، شیاو. *(It is ~ that you come.)*
(٢) لەش ساغ، تەندروست. *(She is quite ~ .)*
(٣) بەهات، باش. *(Things are well with us these days.)*

interj. (١) ووتەیەکە سەرسامی، پەسەندکردن، ناچاری... هتد دەردەبڕێ.
(٢) ووتەیەکە بیری تازە، وەڵام، یا تێبینی پێ پێشکەش دەکرێ. *(W~ , as I was saying... . W~ , it may be true. W~ who would have thought it?)*

as well, (١) هەروەها، سەرەڕای ئەوەیش، زیاد لەوەیش، – یش.
(٢) وا باشە کە، وا باشترە. *(Since you're so obstinant I might as well leave.)*

as well as, (١) هەروەها، سەرەڕای ئەوەیش، – یش.
(٢) وەک، ئەوەندە باش، وەک ئەو باش، هەر وەک. *(He did as well as you.)*
(٣) ئەوەندە، بە هاوتا. *(He would like to go as well as you.)*

Let (or leave) well enough alone, دەستکاری شتێک مەکە کە پێویستی بە دەستکاری نییە، واز لە شتێک بێنە کە خۆی لە خۆیدا باشەو دەستکاری ناوێ

we'll (wēl), = we will; we shall.

welladay (wel′ə-dā′), *interj.* [Archaic]. = wellaway.

well-advised (wel′əd-vīzd′), *adj.* بەجێ، درووست، باش، پەسەند، ژیرانە. *(a ~ plan, action, response, etc.)*

well-appointed (wel′ə-poin′tid), *adj.* بێ کەموکوڕی، باشو ڕێکوپێک، کەرەسەو شتومەکو تفاقی تەواوی تێدایە. *(a ~ room, office, etc.)*

wellaway (wel′ə-wā′), *interj.* [Archaic], *Also* **welladay,** ئاخ لە خۆم، هەی هاوار، داخەکەم

well-balanced (wel′bal′ənst), *adj.* (١) ڕێکوپێک، هاوسەنگ. *(a ~ diet)*
(٢) ژیر، سەنگین، هێمن. *(a ~ temper, mind, etc.)*

well-behaved (wel′bi-hāvd′), *adj.* ڕەووشت جوان، بە ڕەووشت

well-being (wel′bē′iŋ), *n.* خۆشی، خێروخۆشی، ئاسوودەیی، کامەرانی، چاکە. *(I always had their ~ in mind.)*

well-born (wel′bôrn′), *adj.* خانزادە، ڕەسەن، خانەدان

well-bred (wel′bred′), *adj.* (١) ڕەفتار جوان، بە ڕەووشت، بە نەزاکەت. (٢) ڕەسەن (گیاندار). *(a ~ horse, dog, etc.)*

well-chosen (wel′chō′z'n), *adj.* باش هەڵبژێراو، شیاو، گونجاو، باش.

well-clad (wel′klăd′), *adj.* = well-dressed.

well-defined (wel′di-fīnd′), *adj.* باش دیاریکراو، ڕوون، لێڵی تێدا نییە *(~ policies)*

well-disposed (wel′dis-pōzd′), *adj.* هاوسۆز، ڕووخۆش، هەستی یارمەتیدانی هەیە، حەز بە پشتگیری دەکات. *(She was ~ toward him.)*

well-doer (wel′doo′ĕr), *n.* چاکەکەر، کاری خێرکەر.

well-done (wel′dun′), *adj.* (١) زۆر باشە، زۆر باش کراوە، زۆر جوان کراوە
(٢) باش کوڵاو یا برژاو *(a ~ steak, hamburger, etc.)* (ووشەی rare بینە)

interj. ئافەرم، زۆر باشە.

well-dressed (wel′drest′), *adj.* پۆشتە، پۆشتەوپەرداخ، تەڕپۆش.

well-favored, well-favoured (wel′fā′vērd), *adj.* جوان، قۆز، شۆخ

well-fed (wel′fed′), *adj.* (١) تێرووتەسەل. (٢) قەڵەو، دابەستە.

well-found (wel′found′), *adj.* کەرەسەی تەواوی هەیە، ڕەختدار. *(a ~ ship)*

well-founded (wel′foun′did), *adj.* بەڵگەدار، ڕەوا، بنچینەدار، ڕاست، بێ هۆ نییە. *(a ~ suspicion, ~ fears)*

well-groomed (wel′grōōmd′), *adj.* (١) ڕەنەک کراو، ڕێکوپێک. *(a ~ horse)*
(٢) ڕێکوپێک، تەڕپۆش، پۆشتەو پاکوتەمیز. *(a ~ person)*
(٣) باش ڕاگیراو، جوانو ڕێکوپێک. *(a ~ lawn)*

well-grounded (wel′groun′did), *adj.* (١) پتەو، تێگەیشتوو، شارەزا (لە ڕشتەیەکدا). (٢) well-founded.

well-handled (wel′han′d'ld), *adj.* (١) باش بەڕێوەبراو، باش، هەڵسووڕێنراو. (٢) زۆر دەستکاری کراو.

well-head (wel′hed′), *n.* (١) کانی، کانیاو، کارێز، سەرچاوەی کارێز. (٢) سەرچاوە.

well-heeled (wel′hēld′), *adj.* [Slang]. دەوڵەمەند، پارەدار، ساماندار. *(a ~ community, person, etc.)*

well-informed (wel′in-fôrmd′), *adj.* بەڵەد، زانا، شارەزا، تێگەیشتوو، ئاگادار.

well-intentioned (wel′in-ten′shənd), *adj.* = well-meaning.

well-knit (wel′nit′), *adj.* (١) باش داڕێژراو. *(a ~ plot, story, drama)*
(٢) پتەو، باش داڕێژراو. *(a ~ body)*
(٣) کۆک، نزیک (پەیوەندی کۆمەڵایەتی)، یەکگرتوو. *(a ~ family, group, society, etc.)*
(٤) سفت‌وسۆڵ، پتەو.

well-known (wel′nōn′), *adj.* (١) بەناوبانگ، ناودار، ناسراو، بەناو. (٢) زانراو، باش زانراو، ناشکرا. *(a ~ fact, story, etc.)*

well-made (wel′mād′), *adj.* (١) باش درووستکراو، باش کراو، پتەو. (٢) باش داڕێژراو. *(a ~ play or novel)*

well-mannered (wel′man′ērd), *adj.* ڕەفتار جوان، بە ڕەووشت، بە نەزاکەت

well-meaning (wel′mēn′iŋ), *adj.* دڵپاک، نیاز پاک، مەبەست یا نیازی باشە. *(a ~ but tactless person)*

well-meant (wel′ment′), *adj.* لە دڵپاکییەوە کراو، بە نیاز یا مەبەستی باشەوە کراو.

wellness (wel′nis), *n.* لەش ساغی، تەندروستی، چاکی.

well-nigh (wel′nī′), *adv.* نزیکی، نزیکەی، خەریکە. *(It's ~ bedtime.)*

well-off (wel′ôf′), *adj.* (١) بەختەوەر، لە بارودۆخێکی باشدایە. *(If a person has his health, he is ~ .)*
(٢) خۆش گوزەران، تێروتەسەل، نیمچە دەوڵەمەند.

well-read (wel′red′), *adj.* زۆر خوێندەوار، زۆری خوێندۆتەوە. *(He is ~ in history. a ~ person)*

well-spoken (wel′spō′kən), *adj.* (١) زمانپاراو، زمان ڕەوان، (٢) قسەخۆش، زمان شیرین
(٣) لە جێی خۆیدا ووتراو، لە کاتی خۆیدا ووتراو، بەجێ.

well-spring (wel′sprin′), *n.* (١) کانی، کانیاو، سەرچاوەی ئاو. (٢) سەرچاوە، سەرچاوەی بێ پایان. *(a ~ of knowledge)*

well-thought-of (wel′thôt′uv′), *adj.* ناوبانگ خاک، بەناو

well-timed (wel′tīmd′), *adj.* بەرێز
(a ~ remark) لە کاتی خۆیابەتی
well-to-do (wel′tə-dōō′), *adj.* خۆش گوزەران؛ تێرورتەسەل؛ نیمچە دەولەمەند
well-wisher (wel′wish′ĕr), *n.* خێرخواز؛ چاکخواز
well-worn (wel′wôrn′, wel′wōrn′), *adj.* (١) دراو؛ کۆن؛ زۆر لەبەرکراو؛ شرووڕ؛ پووار. (٢) پەپڕووت؛ کۆن؛ سواو؛ *(a ~ joke)* .
Welsh (welsh, welch), *adj.* وێڵزی تایبەتی بە زمانو گەلو کلتووری ناوچەی وێڵز لە ئینگلتەرە
n. وێڵزی؛ زمانی وێڵزی
the Welsh, گەلی وێڵز؛ خەڵکی وێڵز؛ وێڵزییەکان
welsh (welsh), *v.t. & v.i. Also* **welch,** (١) دەستبڕیو قەرز نەدانەوە؛ سەرچەوتی کردن. (٢) (~ on): پەیمان شکاندن؛ پەیمان نەبردنە سەر؛ خودزینەوە لە بەڵێنێك.
Welsh corgi, تۆحمە سەگێکی وێڵزی گوێ قوتی قاچ کورتە سەری لە هی ڕێوی دەچێ
welsher (wel′shĕr), *n.* [Slang], دەستبڕ؛ ساختەچی؛ سەرچەوت؛ تەڵەکەباز
Welshman (welsh′mən, welch′mən), *n.* وێڵزی؛ هاووڵاتیێکی وێڵز (لە ئینگلتەرە). (هەروەها " **Welchman** ").
Welsh rabbit, *Also* **Welsh rarebit,** خواردەمەنیێکە بریتییە لە پەنیری تواوە بەسەر نان یا پسکیتەوە
Welsh terrier, جۆرە سەگێکی وێڵزی تووك لوولی ڕەش و سوورکەلەیە.
welt (welt), *n.* (١) تیلماسکێکی چەرمە بە چواردەوری پێڵاودا نێوانی بنی پێڵاو و سەرەکەی پێ دادەگیرێتەوە؛ شیرازە. (٢) پەراوێز. (٣) [حێ نیشانەی قامچی و دار لێدان بە پێستەوە. (ب) لێدان (بە قامچی، دار).
v.t. (١) پەراوێز بۆ کردن؛ داگرتنەوە؛ هەڵبەستن؛ شیرازە بۆ کردن. (٢) [Colloq.], بیرازکردن؛ زۆر لێدان؛ تێهەڵدان؛ کوتان.
welter (wel′tĕr), *v.i.* (١) [خۆگەوزاندن؛ تەپاوتل کردن؛ تلانەوە؛ تلاوتل کردن. (ب) تێدا گەوزان (مەجاز)؛ تیا نوقوم بوون؛ زۆر کردن:
(They ~ed in sin.)
(٢) لە خەڵتانی خوێندا گەوزان؛ تێدا گەوزان؛ نوقوم بوون تێیدا:
(The corpses ~ed in their blood.)
(٣) شەپۆل دان؛ هەڵسان و شکانەوە (شەپۆل)؛ لێشاو هێنان؛ هەڵچوون.
n. (١) کومەڵێکی تێکەڵوپێکەڵی شێواو:
(a ~ of anxious faces, conflicting opinions, data, etc.)
(٢) پشێوی؛ پاشاگەردانی
(٣) هەڵسان و شکانەوە (شەپۆل)؛ تەپاوتل؛ لێشاو.
welterweight (wel′tĕr-wāt′), *n.* (١) سەگێکی بیست و هەشت پاوەنیە هەندێك جار دەخرێتە سەر نەسپی پێشبڕکێ بۆ یەکسانی کردنی پێشبڕکێکە. (٢) بۆکسباز یا زۆرانبازێکە کە قورسایی (١٣٦–١٤٧) پاوەن بێ.
wen (wen), *n.* (١) لور یا تلۆقێکی پڕ چەوری بێ زیانە بە پێستەوە (بەتایبەتی بە بێخی سەرەوە). [Archaic] (٢) goiter. [British Slang] (٣) شارێکی زۆر گەورە و قەرەباڵغ.
wen (wen), *n.* تیپێکی زمانی ئینگلیزی کۆنە ئێستا گۆڕاوە بۆ " w " .
wench (wench), *n.* (١) کچ لەرووی سووکیەوە. [Archaic] (٢) (ا) کچە لادێیی. (ب) کارەکەر (ج) قەحبە؛ ئافرەتی سووك
v.i. [Archaic], قەحبەجێتی کردن؛ قەحبەبازی کردن
-wencher (n.).
wend (wend), *v.i.* ڕۆشتن؛ بە ڕێی خۆدا ڕۆیشتن؛ چوون ملی ڕێ گرتن
v.t. [Poetic], ڕێی خۆ گرتن؛ ڕۆیشتن؛ چوون *(~ one's way)* .

Wendish (wen′dish), *adj.* وێندی؛ تایبەتی بە " وێندییەکان " و زمانەکەیان
n. وێندی؛ زمانی وێندی (کە زمانێکی سلاڤی بەشی ڕۆژهەڵاتی نەمانیایە)
went (went), *past tense of* **go.**
wentletrap (wen′t'l-trap′), *n.* قاقلەجنۆکەی پێچ پێچۆکە گیاندارێکی دەریاییە لە قاقلەیەکی سپی پێچ پێچۆکەدایە.
wept (wept), *past tense and past participle of* **weep.**
were (wûr; *unstressed* wĕr), **(1)-** *plural and second person singular of the past indicative of* **be.,** بوون؛ بووین
(We ~ ; They ~ ; You ~)
(2)- *past subjunctive of* **be.,** ئەگەر وا بووایە؛ ئەگەر من بوومایە لەباتی تۆ: *(If I ~ you)* .
we're (wēr), = **we are.**
weregild (wûr′gild′, wer′gild′), *n.* = **wergild.**
weren't (wûrnt), = **were not.**
werewolf (wûr′woolf′), *n. Also* **werwolf,** گورگە پیاو (فۆلکلۆر): کەسێکە کە بووە بە گورگ یا دەتوانێ خۆی بکات بە گورگ هەرکات بیەوێت؛ کەسێکی خۆ بە گورگ دانەر (هەروەها " **lycanthrope** ") .
wergild (wûr′gild′, wer′gild′), *n. Also* **weregild,** خوێن بایی (لە نەریتی خێڵە ئەڵمانی و ئەنگلۆ–ساکسۆنەکانی کۆندا).
wert (wûrt; *unstressed* wĕrt), *archaic second person-singular past indicative and subjunctive of* **be.,** وا بوویت:
(thou ~)
west (west), *n.* (١) ڕۆژئاوا (٢) ناوچەیەکی ڕۆژاوایی.
(٣) [W-]، (ا) بەشی ڕۆژاوای جیهان؛ وڵاتانی ڕۆژئاوا. (ب) ئەورووپا و ئەمەریکا. (ج) هەرێمی ڕۆژئاوای وڵاتێك.
adj. (١) ڕۆژاوایی؛ بەرەو ڕۆژاوا؛ بۆ ڕۆژئاوا (٢) ڕۆژاوایی؛ لە ڕۆژئاواوە: *(a ~ wind)* .
(٣) [W-]، هی بەشی ڕۆژاوای وڵاتێك یا کیشوەرێك:
(W~ Bengal; W~ Africa)
adv. ڕۆژاوایی؛ بەرەو ڕۆژئاوا؛ بۆ ڕۆژئاوا.
go west, (١) [Colloq.] ، مردن؛ کۆچی دوایی کردن.
(٢) بەرەو ڕۆژاوای ئەمەریکا یا جیهان ڕۆیشتن: *(Go west, young man!)* .
the West, بەشی ڕۆژاوای ئەمەریکا لە ڕووباری میسیسپی بەوڵاوە (بەتایبەتی بەشە هەرە ڕۆژاواییەکان).
westbound (west′bound′), *adj.* بەرەو ڕۆژاوا ڕۆیشتوو:
(a ~ train, traveller, etc.)
wester (wes′tĕr), *v.i.* بەرەو ڕۆژاوا ڕۆیشتن؛ ڕووکردنە ڕۆژاوا.
westerly (wes′tĕr-li), *adj.* (١) بەرەو ڕۆژاوا؛ ڕۆژاوایی (٢) لە ڕۆژاواوە هاتوو یا هەڵکردوو؛ ڕۆژاوایی: *(a ~ wind)* .
adv. (١) بەرەو خۆراوا. (٢) لە خۆراواوە: *(The wind blew ~ .)*
n. بای خۆراوا؛ بای خۆراواییی.
western (wes′tĕrn), *adj.* (١) خۆراواییی؛ بەرەو خۆراوا؛ ڕووەو خۆراوا. (٢) لە خۆراواوە هاتوو یا هەڵکردوو؛ خۆراواییی:
(a ~ wind)
(W~ dress; W~ trade agreements; the W~ democracies) (٣) [W-]، ڕۆژاواییی:
(٤) [W-]، تایبەتی بە کلێسەی ڕۆژاواییی.
(a W~ cowboy) (٥) [W-]، تایبەتی بە بەشی خۆراوای ئەمەریکا:
westerner (wes′tĕr-nĕr), *n.* (١) هاووڵاتی یا نیشتەنی ووڵاتێکی خۆراواییی. (٢) [W-]، هاووڵاتی یا نیشتەنی بەشی ڕۆژاوای ئەمەریکا
(We saw a ~ last night.) (١) فیلمێك یا چیرۆکێکە لە بابەت ژیانی خۆراوای ئەمەریکاوە بەتایبەتی هی گاوانی. . westerner
Western Hemisphere, نیوەی خۆراوای گۆی زەوی (کە هەردوو ئەمەریکا دەگرێتەوە)؛ نیوەی زەمینی ڕۆژاوا.

westernism (west′ĕrn-iz′m), *n.* ڕۆژاوایەتی؛ ووتەیەك، نەریتێك. یا کردەوەیەکی ڕۆژاوایی‌یانە.

westernize (wes′tĕrn-īz′), *v.t.* وەك ڕۆژاوایی لێکردن؛ بە خوو نەریت‌و هەستو بیرو ڕۆشنبیری خۆراوایی‌یانە پەروەردەکردن: *(to ~ someone)*

v.i. وەك ڕۆژاوایی لێهاتن؛ ڕۆشنبیری‌و خو و ڕەووشت‌و نەریت‌و بیری خۆراوایی‌یانە گرتن.

-westernization *(n.).*

westernmost (wes′tĕrn-mōst′), *adj.* ئەوپەڕی خۆراوا

westing (wes′tiŋ), *n.* (١) ئەو ماوەیەی کەشتی‌یەك دەیبڕێ بەرەو خۆراوا. (٢) ڕۆیشتن بەرەو خۆراوا.

westward (west′wĕrd), *adj. & adv.* بەرەو خۆراوا

n. (١) ناوچەیەکی ڕۆژاوا. (٢) ڕێڕەوێکی بەرەو ڕۆژاوا.

westwardly (west′wĕrd-li), *adj. & adv.* (١) بەرەو ڕۆژاوا *(a ~ direction)* (٢) ڕۆژاوایی؛ لە ڕۆژاواوە هاتوو یا هەڵکردوو: *(a ~ wind)*.

westwards (west′wĕrdz), *adv.* = **westward.**

wet (wet), *adj.* (١) تەڕ؛ شێدار. (٢) تەڕ؛ ووشك نەبووەتەوە: *(~ paint)*. (٣) بارانماوی؛ تەمومژاوی: *(a ~ day; ~ weather)*. (٤) لە ئاو یا شلەیەکی تردا هەڵگیراو. (٥) بە ئاو یا شلەی تر گیراوەتەوە. (٦) (أ) شەراب‌و خواردنەوەی مەستکەری تری تێدا دەفرۆشرێت: *(a ~ country, town, etc.)* (ووشەی " dry " ژمارە یانزە ببینە). (ب) لایەنگری شەراب‌و خواردنەوەی مەستکەری تر فرۆشتن: *(a ~ candidate for the city council)* (٧) [Slang]، (أ) سەرخۆش؛ مەست (ب) هی خواردنەوەیە؛ بۆ خواردنەوە دانراوە: *(a ~ night)*.

n. (١) تەڕی؛ شێ: *(The ~ from the earth had made the basement unlivable.)* (٢) باران؛ ئاوەهوای شێدار یا بارانماوی. (٣) لایەنگری دروستکردن‌و فرۆشتنی شەراب‌و خواردنەوەی مەستکەری تر.

v.t. (١) تەڕکردن. (٢) میز پێداکردن؛ میز بە خۆدا کردن: *(The dog had ~ the carpet. to ~ one's pants.)*

v.i. تەڕبوون

all wet, [Slang]. هەڵە؛ بە هەڵەدا چوو؛ هەمووی یا بە تەواوی هەڵەیە: *(Their ideas are all wet.)*

wet behind the ears, نەزان؛ نەشارەزا؛ نەکار

wet one's whistle, شەراب خواردنەوە؛ دەم تەڕکردن؛ قومێك خواردنەوە.

wetback (wet′bak′), *n.* [Colloq.], مەکسیکی‌یەکە کە بە دزی‌یەوە دەچێتە ئاو نەمەریکاوە (بەتایبەتی بۆ کرێکاری‌و وەرزێری).

wet blanket, [Colloq.], کەسێکە کە حەز لە کەیف‌و زەماوەند نەکات‌و لە خەڵکی تریشی تاڵ بکات؛ خەڵك سارد‌کەرەوە.

wet down, ئاو لێ هەڵبڕژاندن؛ ئاوڕشێن کردن؛ تەڕکردن.

wet dream, شەیتانی؛ شەیتانی بوون: *(to have a ~)*.

wether (weth′ĕr), *n.* بەرانی خەساو.

wetland (wet′land′), *n. usually plural,* زەلکاو (بەتایبەتی کە دانرابێ بۆ مەڵ‌و گیانداری تر)؛ زۆنگاو.

wetness (wet′nis), *n.* تەڕی؛ شێداری.

wet-nurse (wet′nûrs′), *v.t.* (١) دایەنی کردن (٢) لاواندنەوەو بە دەروقنگدا هاتن.

wet nurse, (١) دایەن (٢) کەسێکە کە زۆر کەسێکی تر دەلاوێنێتەوەو بە دەروقنگیدا دێت.

wet pack, پەڕۆو بەتانیەی تەڕی نەخۆش تێوە پێچراو.

wettish (wet′ish), *adj.* نەختێك تەڕ.

we've (wēv), = **we have.**

whack (hwak), *v.t. & v.i.* (١) [Colloq.] ، بە توند لێدان؛ زەمە لێ هەڵسان؛ زلە لێدان؛ شەپازلە پیاماڵین؛ پیاکێشان. (٢) [Slang]، (**~ up**) ، بەشکردن؛ دابەشکردن. (٣) [British]، بەژاندن.

n. (١) [Colloq.] ، (أ) شەپازلە؛ زلە؛ پیاکێشان. (ب) دەنگی شەپازلە؛ زەمە. (٢) [Slang]، هەڵی کردنی شتێك؛ تاقیکردنەوە (٣) [Slang]، بەش. (٤) [Slang]، باش گەڕان یا ئیشکردن: *(The motor is out of ~ .)*.

have (or take) a whack at, [Colloq.], دەستی خۆ پێ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە.

out of whack, [Colloq.], تێکچوو: *(My stomach is out of whack.)*

whacking (hwak′iŋ), *adj.* [Chiefly British Colloq.], زۆر زل: زل: *(a ~ lie)*.

adv. [Chiefly British Colloq.], زۆر.

whack up, دابەشکردن؛ بەشکردن.

whacky (hwak′i), *adj.* [Slang]. = **wacky.**

whale (hwāl), *n.* نەهەنگ

v.i. ڕاوە نەهەنگ کردن: *(to go ~ing)*.

a whale of, [Colloq.], نموونەیەکی زۆر گەورە، باش، یا نایابی شتێك؛ زۆر زل: *(a whale of a tale, game, etc.; a whale of a difference)*

whale (hwāl), *v.t.* [Colloq.], لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ تێهەڵدان.

whaleback (hwāl′bak′), *n.* پاپۆڕی باری قەوور؛ کەشتی هەڵمی پشت کوور

whaleboat (hwāl′bōt′), *n.* بەلەمی ڕاوە نەهەنگ؛ بەلەمێکی سەولی درێژو سەرو قنگ باریکە بە ئاسانی پێچی پێ دەکرێتەوە (بۆ ڕاوە نەهەنگ‌و وەك بەلەمی ڕزگاری سەر کەشتی بەکاردەهێنرێ). (هەروەها " **whaler** ").

whalebone (hwāl′bōn′), *n.* (١) ئێسقانی کاژێری سەرەوەی نەهەنگ. (هەروەها " **baleen** "). (٢) شتێکی لەم ئێسقانە دروستکراو (بەتایبەتی کەمەربەند یا کۆرسیە)

whaleman (hwāl′mən), *n.* = **whaler # 2.**

whaler (hwāl′ĕr), *n.* (١) کەشتی ڕاوە نەهەنگ؛ بەلەمی ڕاوە نەهەنگ. (هەروەها " **whaleboat** "). (٢) ڕاوچی نەهەنگ؛ ڕاوکەری نەهەنگ. (هەروەها " **whaleman** ").

whale oil, ڕۆنی نەهەنگ (لە لەبەی نەهەنگ دەگیرێت‌و سابوون‌و مۆمو ... هتد لێ دروست دەکرێ).

whaling (hwāl′iŋ), *n.* ڕاوە نەهەنگ.

whaling (hwāl′iŋ), *n.* [Colloq.], بیراز؛ کوتان؛ لێدانێکی چاك؛ تێهەڵدان

wham (hwam), *n.* (١) زەمە لێ هەڵسان؛ پیادان بە دەنگێکی بەرز؛ شەقە لێ هەڵسان؛ تەقە (٢) دەنگی بەیەکدادان؛ زەمە؛ شەقە؛ تەقە.

v.t. & v.i. شەقە لێ هەڵسان؛ زەمە لێ هەڵساندن: *(He ~med the door shut.)*

adv. لەپڕ: *(The car ran ~ up against the building.)*.

whammy (hwam′i), *n.* [Slang]. چاو پیس؛ نوشتە لێکردن؛ جادوو لێکردن: *| to put a (or the) whammy on someone |*.

whang (hwaŋ), *n.* [Colloq.], (١) قایش؛ قەمچی. (٢) (أ) قەمچی لێدان (ب) دەنگی قەمچی لێدان

v.t. (١) قەمچی لێدان؛ بە قەمچی لێدان. (٢) لێدان؛ پیاکێشان؛ بە توند لێدان.

whang (hwaŋ), *v.t.* [Colloq.], زەمە لێ هەڵسان؛

به توند لێدان و دەنگدانەوە.
v.i. دەنگێکی گەورە لێ بوونەوە؛ دەنگدانەوە.
n. [Colloq.], دەنگدانەوەی زل؛ زرمە.
whangee (hwaŋ-ē′), *n.* (۱) جەیزەران؛ قامیش.
(۲) دارجەیزەران؛ داردەست.
whap (hwop), *v.i.* [Dial. or Archaic], = whop.
whapper (hwop′ĕr), *n.* [Colloq.], = whopper.
wharf (hwôrf), *n.* (۱) ئەسکەلە؛ شۆستەی بەندەر (بۆ سوواربوون و بارکردن و داگرتنی کەشتی).
(۲) [Obs.]، گۆێ ئاو؛ گۆێ پووبار یا دەریا؛ کەنار ئاو.
v.t. (۱) لەنگەر هاویشتن؛ کەشتی هێنانە لای شۆستەی بەندەرەوە.
(۲) باری کەشتی داگرتن؛ عەمارکردنی بارگەی کەشتی.
(۳) شۆستەی بەندەر بۆ کردن.
wharfage (hwôr′fij), *n.* (۱) شۆستەی بەندەر بەکارهێنان (بۆ بارکردن و داگرتنی کەشتی و عەمارکردنی بارگەی کەشتی).
(۲) مزی ئەم شۆستە بەکارهێنانە.
(۳) شۆستەی بەندەر بەگشتی؛ ئەسکەلە بەگشتی؛ ئەسکەلە و دەزگای تری بەندەر بەگشتی.
wharfinger (hwôr′fin-jĕr), *n.* خاوەن یا کارگێڕی شۆستەی بەندەر.
wharf rat, (۱) مشکەکوێرەی دەوروبەری ئەسکەلە و عەماری بەندەر.
(۲) کەسێکی دەربەدەری خوێڕی کە هاتوچۆی دەوروبەری ئەسکەلە و عەماری بەندەر دەکات و لەوێ دەژی.
wharve (hwôrv), *n.* چەرخە بچکۆلەی خەڕەك.
wharves (hwôrvz), *n. alternative plural of* wharf.
what (hwut, hwät; *unstressed* hwət), *pron.* (۱) (ا) چی؟
(~ is that thing?)
(ب) چی؟ *(You told him ~ ?)* .
(ج) چی؟ *(~'s life without her?)* .
(۲) (ا) ئەوەی؛ ئەوەی کە؛ چی: *(I know ~ you want.)* .
(ب) هەرچی‌یەك؛ چی؛ هەرچی: *(Do ~ you will.)* .
(ج) کە *(There's no one but ~ would approve this act.)* .
(۳) چەند *(W~ did the shirt cost?)* .
adj. (۱) کام؛ چی
(W~ man told you that? I know ~ books you need.)
(۲) ئەوەندەی؛ ئەوەی؛ چی: *(Take ~ time you need.)* .
(۳) ئای چەند جێی سەرسامی‌یە! (لەبەر باشی، خراپی، گەورەیی... هتد):
(~ a man! ~ an idea! ~ nonsense!)
adv. (۱) چۆن؛ تا چی ڕادەیەك؛ لە چی ڕوویەکەوە؛ چی
(~ does it help to complain?)
(۲) تا ڕادەیەك؛ نەختێك:
(~ with singing and joking the time passed quickly.)
(۳) ئای چەند خۆشە، ناخۆشە، باشە، خراپە، یا وەهایە... هتد:
(~ tragic news!)
(٤) [Obs.] بۆچی؛ بۆ.
conj. (۱) کە *(Never doubt but ~ he loves you.)* .
(۲) [Dial.] ئەوەندەی کە؛ ئەوەندەی:
(We warned him ~ we could.)
interj. ووتەیەکە بۆ سەرسامی، تووڕەیی... هتد بەکاردێت:
(~ ! no dinner?)
and what not, وە گەلێك شتی تر؛ هتد؛ وە هەروەها
what for, (۱) بۆ؛ بۆچی؛ بۆ چی مەبەستێك؛ لەبەرچی.
(۲) [Slang]، سزا؛ قەمچی لێدان؛ دارکاری:
(I'll give him what for!)
what have you, [Colloq.], وە شتی تریش
(He sells games, toys, or what have you.)
what if, گرێمان؛ وا دانێ.
what's what, [Colloq.], ڕاستی شتێك یا بارودۆخێك؛ ڕاست و دروێ شتێك *(He doesn't know what's what.)* .
whate'er (hwət-er′), *pron. & adj.* [Poetic], = whatever.
whatever (hwət-ev′ĕr), *pron.* (۱) هەرچی‌یەك؛ هەرچی؛ چی؛ هەرشتێك *(Do ~ you please.)* .
(۲) ئەوەی کە؛ هەرچی‌یەك کە؛ هەرشتێك؛ چی:
(~ is left over is yours.)
(۳) هەرچۆنێك بێ؛ هەرشتێك بێ؛ گرنگ نیە چی بیێ:
(~ you may think, he's innocent.)
(٤) [Colloq.]، چی؟ (پرسیاری سەرسامی):
(~ does he mean by that? ~ happened to her?)
adj. (۱) هەر (شت، ژمارە، چۆنێتی... هتد)؛ هەرچی؛ هەرشتێك:
(He can make ~ repairs are needed.)
(۲) هەموو؛ هەمووی؛ هەرچی:
(He applied ~ strength he had left to the task.)
(۳) هیچ: *(I have no palns ~ .)* .
whatnot (hwut′not´, hwät´not′), *n.* (۱) (وە) نازانم چی؛ (وە) شتی تر؛ هتد: *(spoons, forks, napkins, plates, and ~ .)*
(۲) دۆڵابێکی کراوەیە وورده شتی ئەنتیکەو جوان لەسەر ڕەفەکانی دادەنرێ.
what's (hwuts, hwäts; *unstressed* hwəts), = what is.
whatsoe'er (hwut´sō-er′), *pron. & adj.* [Poetic], = whatsoever.
whatsoever (hwut´sō-ev′ĕr), *pron. & adj.* = whatever.
wheal (hwēl), *n.* زیپکە؛ پیزۆکە؛ قنچکە؛ دورمەڵ؛ تامیسك.
wheal (hwēl), *n.* جێ نیشانی قەمچی و دار لێدان بە پێستەوە (هەروەها " wale ") .
wheat (hwēt), *n.* گەنم.
wheatear (hwēt′êr´), *n.* قنگ سپیلکە: باڵندەیەکی کۆچکەری بۆری بچووك و لاق درێژە.
wheaten (hwēt′n), *adj.* (۱) گەنمی؛ لە گەنم یا ناردی گەنم درووستکراو. (۲) گەنم ڕەنگ.
wheat rust, ژەنگی گەنم.
wheat worm, کرمی گەنم: کرمێکی خڕی بچووکە گەنم دەفەوتێنێ.
whee (hwē), *interj.* قریوەی خۆشی دەربڕینە.
wheedle (hwē′d'l), *v.t. & v.i.* (۱) خۆبردنەپێشەوە؛ ماستاوکردن؛ مەرایی کردن. (۲) بە مەرایی دەسکەوتن: *(She ~d a gift from him.)* .
wheel (hwēl), *n.* (۱) چەرخ؛ ڕەوڕەوە؛ پێچکە.
(۲) چەرخی ئاگربازی: چەرخێکە دەسووتێ لە کاتی سوڕانەوەدا.
(۳) ئامێری چەرخی: (ا) چەرخی ئاژاردان (لە سەدەکانی ناوەڕاستدا بەکاردەهێنرا). (ب) سووکان یا ستێرنی کەشتی.
(ج) steering wheel .
(د) [Colloq.]، پاسکیل.
(هـ) spinning wheel . (و) potter's wheel .
(٤) (*pl.*)، ڕەوڕەوە؛ هێزو دەزگاو هۆی پاڵنەر: *(the ~s of progress)*
(٥) وەرگەڕان؛ سوڕانەوە (ڕیزی لەشکر)؛ وەرچەرخان.
(٦) بەشی بۆ سەندنەوەی گۆزانی.
v.t. (۱) (ا) لێخوڕین؛ ئاژووتن؛ خل کردنەوە:
(He ~ed the cart into the yard.)
(ب) گواستنەوە بە ئوتومبیل یا شتی ڕەوڕەوەدار.
(۲) خولاندنەوە؛ سوڕاندنەوە.
(۳) پێچکە بۆ کردن.
v.i. (۱) خولانەوە؛ سوڕانەوە.
(۲) (~ about)، وەرچەرخان (ڕێڕەو، بیروڕا، هەڵوێست)؛ وەرگەڕان.
(۳) وەرچەرخان و شاڵاوبردن (باڵندە).

(٤) لەسەر رەوڕەوە پۆیشتن؛ خل بوونەوە.

at (or behind) the wheel, (١) ئەی دەخۆیێ (ئوتومبیل، کەشتی)؛ ستێرن یا سوکانی بە دەستەوەیە.

(٢) بەرپرسیارە؛ سەرەوکاری دەکات؛ هەموو شتێکی بە دەستە.

wheel of fortune, (١) چەرخی فەلەک؛ چەرخی پۆژگار.

(٢) بێ باری پۆژگار؛ هەڵبەزودابەزی پۆژگار؛ بەهاتو نەهاتی ژیان.

wheels within wheels, زنجیرە پووداوێکی پێکەوە بەستراو.

wheel and deal, [Colloq.], سەوداگەری کردن (لەپووی خراپەوە)؛ پیلان گێڕان بۆ سوودو پێشکەوتنی خۆ (بازرگانی، پامیاری... هتد)؛ قومارباڕی کردن.

wheel-barrow (hwēl′bar´ō), *n.* عەرەبانەی دەستی؛ عەرەبانەی خۆڵ؛ یەك چەرخە.

v.t. بە عەرەبانەی دەستی گوێزانەوە

wheelbase (hwēl′bās´), *n.* دووری نێوان پێچەکەی پێشەوەو دواوەی ئوتومبیل بە ئینچ

wheel-chair (hwēl′châr´), *n. Also* **wheel chair,** کورسی پێچەدار (بۆ نەخۆش)؛ کورسی پەککەوتە

wheeled (hwēld), *adj.* پێچەدار؛ ڕەوڕەودار؛ ئەوەندە پێچەی هەیە: *(four- ~)*

wheeler (hwēl′ēr), *n.* (١) لێخوڕ؛ ڕانەر (٢) . wheel horse (٣) شتی پێچەدار؛ ئەوەندە پێچەی هەیە:

(a four- ~ ; a three- ~ ; a two- ~)

wheeler-dealer (hwēl′ēr-dēl′ēr), *n.* [Colloq.], قومارباز؛ سەوداگەری زۆرزان یا شەیتان

wheel horse, (١) ئەسپی ڕەوڕەوە ئەو ئەسپەی لە هەموو ئەوانەی تر نزیکترە لە پێچەکەی پێشەوە لە گالیسکەی چەند ئەسپیدا. (٢) کەسێکی زۆر ئیشکەر؛ کەسێکی زۆر کۆششکەر (بەتایبەتی لە حیزب یا ڕێکخراوێکدا). (هەروەها " wheeler ").

wheel-house (hwēl′hous´), *n.* = pilot-house.

wheeling (hwēl′iŋ), *n.* (١) پاسکیل لێخورین؛ بە پاسکیل چوون. (٢) خول؛ سوڕ. (٣) باشو خراپی ڕێگە (بۆ پاسکیلو نوتومبیل... هتد).

wheel lock, = gunlock.

wheelman (hwēl′mən), *n.* (١) . helmsman (٢) . cyclist

wheelsman (hwēlz′mən), *n.* helmsman.

wheelwork (hwēl′wûrk´), *n.* چەرخ یا گێرەکانی مەکینەیەك.

wheelwright (hwēl′rīt′), *n.* چەرخچی؛ چەرخساز.

wheen (hwēn), *n.* [Scot. & Eng. Dial.], ژمارەیەکی کەم؛ چەند؛ بڕ؛ هەند

wheeze (hwēz), *v.i. & v.t.* خیزەخیری سنگ هاتن

n. (١) خیزە؛ خیزەی سنگ؛ خیزەخیز. (٢) [Colloq.]. نوکتەیەکی کۆنو پەپووت.

wheezy (hwēz′i), *adj.* خیزەخیزکەر؛ خیزەدار

(a ~ chest, sound, etc.)

-wheezily *(adv.)*; **wheeziness** *(n.).*

whelk (hwelk), *n.* گیاندارێکی بچووکی قاقلەداری ئاویە دەخورێت؛ قاقلەجنۆکەی ئاوی.

whelk (hwelk), *n.* = wheal.

whelm (hwelm), *v.t.* (١) بە ئاو داپۆشین؛ کردن بە ژێر ئاوەوە؛ هەموورگرتنەوە بە ئاو؛ نوقوم کردن. (٢) . overwhelm

whelp (hwelp), *n.* (١) تورنکە سەگ؛ بەچکە سەگ؛ تووڵە؛ تورتك. (٢) بەچکە شێر، پڵنگ، وورچ، گورگ... هتد). (٣) (ا) مندان؛ لاو (ب) منداڵی چەقاوەسوو؛ کوڕی بێ حەیا (٤) ددانی جەرحی داندار (وەك هی پاسکیل).

v.t. & v.i. تۆقین؛ زایین (بۆ ژن لەپووی سووکیەوە)

when (hwen; *unstressed, often* hwən), *adv.* کەی؟

ج کاتێ؟: *(~ did that happen?)* .

conj. (١) کەی؛ ج کاتێ: *(He told us ~ to eat.)* .

(٢) کاتێك کە؛ لەو کاتەدا کە:

(She came at six, ~ the sun was setting.)

(٣) کە؛ ئەو کاتەیە کە: *(Now is the time ~ we must speak out.)* .

(٤) کاتێك کە؛ کاتێك: *(~ we were college students)* .

(٥) کوتوپڕ کە؛ هەر کە؛ کە: *(We will eat ~ the guests arrive.)* .

(٦) هەرکاتێك؛ کە: *(Babies cry ~ they are hungry.)* .

(٧) ئەگەرچی:

(He's reading a book ~ he might be out playing.)

(٨) ئەگەر: *(How can we finish on time, ~ you won't help?)* .

کەی: *(Since ~ has this been going on?)* . *pron.*

کات (ی پووداوێك): *(I know the ~ and where of his arrest.)* . *n.*

whenas (hwen-az′), *conj.* (١) . when (٢) . whereas

whence (hwens), *adv.* (١) لە کوێوە:

(~ do you come? I know ~ he comes.)

(٢) لە کوێ؛ لە ج سەرچاوەیەکەوە؛ لە کوێوە:

(W~ does he get his strength?)

(٣) بۆ ئەو شوێنەی کە: *(Return ~ you came.)* .

conj. لەبەرئەوە؛ بۆ ئەوە.

whencesoever (hwens′sō-ev′ēr), *adv. & conj.* لە هەر شوێنێکەوە؛ لە هەر کوێیەکەوە.

whene'er (hwen-er′), *adv. & conj.* [Colloq.], = whenever.

whenever (hwen-ev′ēr, hwən-ev′ēr), *adv.* (١) هەرکاتێك.

(٢) کەی؟ (سەرسامی دەردەبڕێ): *(~ will you learn?)* .

(هەروەها " when ever " بەم مانایە) .

conj. (١) هەرکاتێك کە؛ کە؛ هەرکاتێك:

(We can leave ~ you're ready.)

(٢) هەر کە؛ هەموو کاتێك کە؛ هەرکاتێك: *(Visit us ~ you can.)*

whensoever (hwen′sō-ev′ēr), *adv. & conj.* = whenever.

where (hwâr), *adv.* (١) لە کوێ؟؛ کوا؟؛ کوانێ؟: *(~ is my hat?)* .

(٢) بۆ کوێ؟: *(~ did she go?)* .

(٣) لە ج بارودۆخێکدا؟: *(~ will we be if we lose?)* .

(٤) چۆن؟؛ لە ج پرووبەکەوە؟: *(~ do I come into the matter?)* .

(٥) لە کوێوە؟؛ لە ج شوێنێکەوە؟؛ لە کوێ؟:

(W~ do you get your information?)

conj. (١) لە کوێ؛ لە ج شوێنێك: *(I know ~ they are.)* .

(٢) لەوێدا؛ لەو شوێن یا بارودۆخەدا کە: *(I am ~ I should be.)* .

(٣) لە هەرکوێیەکدا کە؛ لە هەرشوێنێکدا کە؛ لەو شوێنەی کە:

(There is never peace ~ men are greedy.)

(٤) بۆ ئەو شوێنەی کە: *(I will take you ~ you are going.)* .

pron. (١) ئەو شوێنەی کە: *(I live far from ~ I was born.)* .

(٢) لە کوێوە؟: *(W~ do you come from?)* .

n. شوێن (ی پووداوێك):

(I don't know the when and ~ of the accident.)

whereabout (hwâr′ə-bout´), *adv. & n.* [Rare], = whereabouts.

whereabouts (hwâr′ə-bouts´), *adv.* لە کوێ؟؛ لە ج ناوچەیەك؟؛ لە نزیك کوێوە؟: *(~ do you live?)* .

n. سەروشوێن: *(Do you know her ~ ?)* .

whereas (hwâr-az′), *conj.* (١) لەبەر؛ بەهۆی؛ بەهۆی ئەوەوە کە؛ لەبەرئەوەی کە: *(~ the following incidents have occurred.)*

(٢) کەچی؛ بەڵام؛ لەکاتێکدا؛ بە پێچەوانەوەی ئەوەوە:

(Some people love snow, ~ others hate it.)

whereat (hwâr-at′), *adv.* [Rare or Archaic], لە چی؟

(~ did he get so angry?)

conj. لەسەر ئەوە؛ ئەوسا؛ ئەو کاتە:

(He turned to leave, ~ she began to weep.)

whereby (hwâr′bī´), *adv.* (۱) بە چیدا؟؛ چۆن؟:

(~ shall we know him?)

(۲) کە بە مۆیەوە؛ کە پێی؛ کە لە ڕێی ئەو شتەوە:

(a device ~ to make money)

where'er (hwâr-er′), *adv. & conj.* [Poetic], = wherever.

wherefore (hwâr′fôr´, hwâr′fōr´), *adv.* (۱) بۆ؛ بۆچی؟ لەبەرچی؟

(~ did you go?) .

(۲) بۆ ئەوە؛ کە بۆی:

(the reason ~ we have met.) .

conj. لەبەرئەوە؛ بۆیە

(We ran out of water, ~ we surrendered.)

n. هۆ:

(Never mind the why and ~ .) .

wherefrom (hwâr-frum′, hwâr-from′), *adv.* لە کوێوە؟ لەوێوە کە

whercin (hwâr-in′), *adv.* (۱) لە چیدا؟:

(~ was I wrong?) .

(۲) کە تێیدا:

(the room ~ he slept) .

whereinto (hwâr-in′tōō, hwâr′in-tōō′), *adv.* بۆ ناو چی؟ بۆ ناو کوێ؟: بۆ ناو ئەو شوێنەی.

whereof (hwâr-uv′, hwâr-ov′), *adv.* (۱) (ا) لە بابەت چییەوە؟ دەربارەی چی؟ (ب) دەربارەی ئەوەی کە.

(۲) (ا) لە بابەت کێوە؟ دەربارەی کێ؟ (ب) هی ئەو کەسەی کە.

whereon (hwâr-on′), *adv.* (۱) لەسەر چی؟

(~ do you rely?) .

(۲) ئەوەی کە لە سەری:

(the hill ~ we stand.) .

wheresoe'er (hwâr´sō-er′), *adv. & conj.* [Poetic]. = wheresoever.

wheresoever (hwâr´sō-ev′ĕr), *adv. & conj.* = wherever.

wherethrough (hwâr-thrōō′), *adv.* [Rare], کە بە مۆیەوە؛ ئەوەی کە بە ناویدا؛ لەو کاتەدا کە.

whereto (hwâr-tōō′), *adv.* (۱) بۆ کوێ؟ بۆ چ شوێنێک؟ بۆچی؟ بۆ چی مەبەستێک؟ (۲) بۆ ئەو شتەی کە؛ بۆ ئەوەی کە.

whereunto (hwâr´ən-tōō′), *adv.* [Archaic], = whereto.

whereupon (hwâr´ə-pon′), *adv.* لەسەر کوێ؟ لەسەر چی؟ لەسەر ئەو شوێنەی کە

conj. ئیتر؛ لەوەوە؛ بەو مۆیەوە؛ لە ئەنجامی ئەوەدا؛ ئەوسا:

(I explained the matter, ~ he laughed heartily.)

wherever (hwâr-ev′ĕr), *adv.* (۱) لە هەر کوێ؛ لە هەر کوێیەک؛ لە هەر شوێنێک (۲) لە کوێ؟ (لەپووی سەرسامییەوە):

(~ did you hear that?)

(هەروەها " where ever " بەم مانایە) .

conj. لە هەر کوێ؛ لە هەر کوێیەک؛ لە هەر شوێن؛ لە هەر بارودۆخێکدا.

wherewith (hwâr-with′), *adv.* [Archaic], (۱) بە چی؟

(~ shall I save him?)

(the fingers of this hand ~ I write.) (۲) بەوەی کە؛ کە پێی

pron. ئەوەی کە پێی؛ ئەو شتەی کە پێی.

wherewithal (hwâr′with-ôl´), *n.* هۆی پێ کردنی کارێک (بەتایبەتی پارە؛ پارە؛ ئەوەی پێویستە بۆ جێبەجێکردنی شتێک:

(I haven't the ~ to continue my education.;

to have the ~ for war)

adv. & conj. [Archaic]. = wherewith.

wherry (hwer′i), *n.* (۱) بەلەمی سەوڵی بچووک.

(۲) بەلەمی سەوڵی یەک کەسی پێشبڕکێ.

(۳) [British] بەلەمی بار.

v.t. بە بەلەمی بار گواستنەوە

whet (hwet), *v.t.* (۱) تیژکردن بە هەسان (چەقۆ یا تیغی تر)؛ تیژکردنەوە.

(۲) بزواندن؛ جووڵاندن (ئارەزوو، هەوەس)؛ ئارەزووکردنەوە؛ چەژکردن؛ هەوەس هەڵساندن: *(to ~ one's appetite)* .

n. (۱) تیژکردن؛ تیژکردنەوە. (۲) تیژکەرەوە.

(۳) [Colloq.] ئارەزووکەرەوە (خواردەمەنی، خواردنەوە)؛ پێک

whether (hweth′ĕr), *conj.* (۱) ئەگەر؛ ئەگەر وا بێ

(He asked ~ I would help.)

(۲) چ وا بێ... چ وا؛ چ ئەو بێ... چ ئەو؛ ئەگەر... ئەگەر؛ ئەگەر

| ~ he drives or (~ he) takes the train, he will be on time.

I don't know ~ he'll improve. |

(۳) ئایا:

(He was completely ignored ~ by accident or design.)

pron. [Archaic], کامیان

whether or no, هەر چۆنێک بێ؛ بە هەر حاڵ

whetstone (hwet′stōn´), *n.* هەسان؛ زیرە؛ بەردە زیرە

whew (hwū), *interj.* ووتەیەکە سەرسامی، بێزاری، ترس، یا ئۆخەی... هتد دەردەبڕێ.

whey (hwā), *n.* پەنیراو؛ ئاوی پەنیر: ئەو ئاوەیە کە لە ماست جیا دەبێتەوە لە کاتی پەنیر لێ دروستکردندا

wheycy (hwā′i), *adj.* لە پەنیراو دەچێ؛ تایبەتی بە ئاوی پەنیر.

whey-face (hwā′fās´), *n.* (۱) دەموچاوی سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ هەڵبزرکاو. (۲) کەسێکی دەموچاو سپی هەڵگەڕاو (لە ترسدا)؛ کەسێکی ڕەنگ بزرکاو یا هەڵگەڕاو

whey-faced (hwā′fāst´), *adj.* سپی هەڵگەڕاو (لە ترسدا)؛ ڕەنگ بزرکاو یا هەڵگەڕاو

which (hwich), *pron.* (۱) کام؟ کامە؟ کامەیان؟:

(~ of the men answered? ~ do you want?)

(۲) ئەوەی کە؛ کامە؛ کامەیان:

(I know ~ you want.) .

(۳) کە (بۆ گیاندارو شتومەک):

(My hat, ~ is on the table; the war ~ has just ended.)

(٤) چ؛ هەر کامێکیان؛ هەر کامیان؛ ئەوەی:

(You may take ~ you prefer.)

adj. (۱) کام؟ کامیان؟ کامە؟ چ؟:

(~ books shall I choose?) .

(۲) هەرچی؛ چ:

(Try ~ method you please, you cannot succeed.)

whichever (hwich-ev′ĕr), *pron. & adj.* (۱) هەر کامیان؛ هەر کامێکیان؛ هەر کام:

(You may choose ~ desk you wish.) .

(۲) گرنگ نییە هەر کامیان بێ؛ هەر کامیان:

(It is a long trip ~ road you take.)

whichsoever (hwich´sō-ev′ĕr), *pron. & adj.* = whichever.

whidah (hwid′ə), *n. Also* whidah bird, whidah finch, whydah, باڵندەیەکی بچووکی ڕەشی ئەفەریقایی هێلانەکەی لە پووش و چیلکە دروست دەکات. نێرەکەی کلکێکی زۆر درێژی پێوەیە.

whiff (hwif), *n.* (۱) سروە؛ سۆزە؛ شنە *(a ~ of cool air)* .

(۲) بۆنێکی کەم (خۆش یا ناخۆش) *(a ~ of garlic, onion, jasmin)*

(۳) مژ (هەوا، جگەرە، سەبیل)؛ فوو *(Take a ~ of this pipe.)* .

(٤) دووکەڵ (جگەرە)؛ هاڵاو

(٥) هەڵچوون؛ تووڕەیی: *(a ~ of temper)* .

v.t. (۱) فوولێکردن؛ فوو پێداکردن. (۲) بەبادان (دووکەڵی جگەرە یا سەبیل).

(۳) کێشان (سەبیل، جگەرە)؛ مژێدان.

v.i. (۱) هەڵکردن (سروە): *(The wind ~ed through the trees.)* .

(۲) مژێدانو دووکەڵ بەبادان؛ مژێدان.

whiffet (hwif′it), *n.* (۱) فوویەکی بچووک؛ مژێکی بچووک؛ سروەیەکی کەم (۲) سەگێکی بچووک.

(٣) کەسێکی بچووک و هیچ‌وپووچ؛ مندال.

whiffle (hwif′l), *v.i.* (١) هەڵکردن بە پچڕپچڕی (با).
(٢) ڕابردن؛ دوودڵی کردن (٣) فیکەلێدان؛ فیکەکێشان
v.t. بە فوو بڵاوکردنەوە؛ فووڵێکردن (بۆ بڵاوکردنەوە)؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە (با).

whiffler (hwif′lēr), *n.* پاڕا؛ دوودڵ

whiffle-tree (hwif′l-trē´), *n.* مژان (هەوجار. گالیسکە)؛ داری مژان
(هەروەها " whippletree " ، " swingletree " ، " singletree ").

Whig (hwig), *n.* (١) حیزبی دیموکراسی و پێشکەوتنخوازی کۆنی ئینگلتەرە کە لە دواییدا بوو بە " حیزبی ئازادیخوازان ".
(٢) لایەنگری شۆڕشی سەربەخۆیی ئەمەریکا دژ بە ئینگلیز.
(٣) حیزبێکی کۆنی ئەمەریکی بوو کە دژی دەسەڵاتی لە ئەندازە بەدەری میری بوو وە لە دواییدا بوو بە " حیزبی کۆماری "
adj. تایبەتی بە " Whig "
-Whiggish *(adj.)*.

Whiggery (hwig′ēr-i), *n. Also* Whiggism. بیروڕا ڕێبازی " Whig " ەکان (ووشەی پێشوو ببینە)

while (hwīl), *n.* (١) ماوە؛ سەردەم؛ تاو
(a short ~ ; Stay for a ~ : to wait a long ~)
(٢) کات‌و ئەرک‌و پارەی پێویست بۆ کردنی شتێک
(Is this conference worth your ~ ?)
conj. (١) لە کاتێکدا؛ هەتا؛ بە درێژایی ئەو کاتە کە
(It was lovely ~ it lasted.)
(٢) (ا) لە هەمان کاتدا؛ ئەگەرچی؛ هەرچی چەند
(W~ he was no poor, he had no ready cash.)
(ب) کەچی؛ بەڵام؛ وە
(The walls are green, ~ the ceiling is white.)
(٣) [Dial.]. هەتا؛ هەتاکو
v.t. (~ away), بردنە سەر (بە خۆشی)؛ کات کوشتن
(We ~d away the afternoon.)
all the while, بە درێژایی ئەو کاتە کە.
between whiles, جارەبەجار؛ جارجار؛ ناوبەناو.
once in a while. جارەبەجار؛ جارجار؛ جارنەجار؛ ناوبەناو.
worth one's while, دەمێنێ؛ بەسوودە؛ ئەو کات‌و ئەرک‌و پارەیە
(Having a child is worth your while.) دەمێنێ کە تێی دەچێ.

whiles (hwīlz), *adv.* [Archaic or Dial.]. هەندێ جار.
conj. [Archaic]. = while.

whilom (hwī′ləm), *adv.* [Archaic]. لەوەوپێش؛ پێشوو؛ ڕابوردوو.
adj. [Archaic]. پێشوو *(their ~ friends)*.

whilst (hwīlst), *conj.* [Chiefly British]. = while.

whim (hwim), *n.* (١) ئارەزووی کاتی؛ هەوەس؛ حەزی سەردەمی.
(٢) جەنجەڕی ئاو و کانزا (نەسپی پێوە دەبەستێ‌و ئاو و کانزای پێ هەڵدەمێنجرێ)

whimbrel (hwim′brəl), *n.* باڵندەیەکی کەنار ئاوی ئەوروپایی‌یە.

whimper (hwim′pēr), *v.i. & v.t.* نووزاندن؛ نووزەنووزکردن؛ گرووزانەوە. فنکەفنگ کردن؛ گریان لەژێر لێوەوە: *(The child ~s.)*.
n. نووزە؛ گرووزانەوە؛ فنکەفنگ
(Life ends not with a bang but with a ~ .)
-whimperer *(n.)*; whimperingly *(adv.)*.

whimsical (hwim′zi-k'l), *adj.* (١) هەوەسباز؛ حولحولی؛ ئارەزووباز؛ شێتەوژیرە. (٢) سەیر؛ ئاناسا.
-whimsically *(adv.)*.

whimsicality (hwim´zi-kal′ə-ti), *n.* (١) هەوەسبازی؛ حولحولێتی؛ ئارەزووکاری. (٢) کردەوەی هەوەسبازیانە؛ ڕەفتاری حولحولایانە.

whimsy, whimsey (hwim′zi), *n.* (١) whim.
(٢) شتی سەیرو ئاناسا.

whin (hwin), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزی دڕکاوی چۆڵەوانی‌یەکانە گوڵی زەرد دەگرێ. (هەروەها " furze " ، " gorse ").
-whinny *(n.)*.

whin (hwin), *n.* = whinstone.

whinchat (hwin′chat´), *n.* باڵندەیەکی قاوەیی دەنگ خۆشی دەشتەکانە.

whine (hwīn), *v.i.* (١) نووزەنووزکردن؛ نووزانەوە؛ گرووزانەوە؛ بۆڵەبۆڵ کردن؛ قرووسکان؛
(The child ~s all the time. Why are you ~ing?)
(٢) سکاڵاکردن بە نووزەنووزو گرووزانەوە؛ کورکاندن؛ کورکەکورک کردن.
(٣) ناڵاندن (مەکینە)؛ فنگەفنگ کردن؛ لووراندن؛ نکاندن؛
(The engine ~d as we were driving uphill.)
v.t. نووزانەوە؛ بە نووزەنووز داواکردن یا دەربڕین؛ کورکاندن.
n. (١) نووزانەوە؛ گرووزانەوە؛ کورکەکورک کردن؛ قرووسکانەوە.
(٢) نووزەنووز؛ گرووزەگرووز؛ کورکەکورک؛ قرووسکەقرووسک.
(٣) سکاڵای بە نووزانەوە یا گرووزانەوە کراو.
-whiner *(n.)*; whiningly *(adv.)*.

whinny (hwin′i), *v.i.* حیلاندن؛ لووشکاندن؛ لووشکەلووشک کردن؛ کورکاندن
v.t. بە حیلە یا لووشکەلووشک دەربڕین.
n. حیلە؛ حیلەحیل؛ لووشکە؛ لووشکەلووشک؛ کورکە؛ کورکەکورک.

whinstone (hwin′stōn´), *n.* مەڕمەڕی ڕەش: جۆرە بەردێکی سەختی قورسی ڕەشە لە کۆمەڵەی " بازۆڵت " . (هەروەها " whin " ، " trap ").

whiny (hwīn′i), *adj.* نووزەنووزکەر؛ بە نووزە: *(a ~ child, dog)*.

whip (hwip), *v.t.* (١) (~ out; ~ off; ~ up)، لەپڕ ڕاتەکاندن، دەرهێنان، ڕاکێشان، لە دەست هەڵپڕووسکان، یا لادان:
(He ~ped out a knife.)
(٢) (ا) لێدان بە قەمچی یا دار؛ دارکاری کردن؛ قەمچی لێدان.
(ب) سزادان بەم شێوەیە.
(٣) (~ up)، ووروژاندن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان:
(to ~ up an emotion, the crowd, etc.)
(٤) پیادان؛ پیامااڵین بە توند؛ داگرتنەوە: *(The rain ~ped her face.)*
(٥) بە توند سەرزەنشتکردن؛ پێ ووتن؛ هێرش بردنە سەر.
(٦) داگرتنەوەی پەت یا گوریسێک بە بەن تێوەئاڵاندن بۆ ئەوەی هەڵنەوەشێ
(٧) پەراوێز داگرتنەوە؛ قەراغ یا شیرازە هەڵپێچان.
(٨) ڕاوەماسی کردن (بە پەیتاپەیتا قولاپ هەڵدان).
(٩) شڵەقاندن‌و کەف لێ هەڵسانەن (هێلکە... هتد).
(١٠) [Colloq.]، بۆڕپێدان؛ بەزاندن؛ لێ بردنەوە.
(١١) بەرزکردنەوە بە خولخولۆکە
(١٢) (~ up)، بە پەلە نووسین یا کردن... هتد:
(to ~ up a story, poem, sketch, etc.)
v.i. (١) بە پەلە ڕێشتن یا چوون؛ دەرپەڕین؛ لەپڕ تێ تەقان؛ ڕاکردن:
(He ~ped down the stairs.)
(٢) شەکانەوە بە قایم *(Flags ~ in high wind.)*.
(٣) هەڵدان (قولاپی ڕاوەماسی)؛ هاویشتن.
n. (١) قەمچی؛ قامچی؛ شەلاق؛ شەلاخ. (٢) قەمچی لێدان.
(٣) قەمچی وەشێن: (ا) عەرەبانچی؛ گالیسکەچی.
(ب) ڕاوچیی‌یەکە کە بە قەمچی لە تانجی و سەگەکان دەدات.
(٤) (ا) قەمچی بە دەست: ئەندامێکی بەرزی حیزبێکی کۆنگرێسی ئەمەریکی یا پەرلەمانێکە کە بەرپرسیاری نامادەبوونی ئەندامەکان‌و جێبەجێکردنی کاروبارو بەرنامەی حیزبەکەیەتی. (هەروەها " party whip ").
(ب) بانگ کردنی ئەندامانی حیزبێکی کۆنگرێس یا پەرلەمان بۆ کۆبوونەوە.
(٥) دەست جوولانێکە وەک قەمچی وەشان؛ قەمچی وەشان.
(٦) جۆرە شیرینی‌یەکە.
(٧) پەتی خولخولۆکەی بەرزکردنەوە (کەشتیوانی).

whip in, گەردکردنەوە بۆ کۆرگرتن.
whip up, (١) وروژاندن؛ هاندان؛ هێنانە جۆش. *(to whip up a crowd)*
(٢) [Colloq.]، بە پەلە لێنان یا ئامادەکردن؛ بە پەلە نووسین یا کردن: *(to whip up a meal; to whip up a story, sketch, etc.)*
whipcord (hwip′kôrd´), *n.* (١) قایشی قەمچی؛ قایشێکی قایمی بادراو یا هۆنراوەیە بۆ قەمچی بەکاردەهێنرێ. (٢) ژن ،کە لە ڕیخۆڵەی مەڕو ئەسپ دروست دەکرێ بۆ ئامێری مۆسیقی و... هتد). (٣) جۆرە قوماشێکە.
whip hand, (١) دەستی قەمچی؛ ئەو دەستەی کە سوار یا عەرەبانچی قەمچی پێ دەگرێت. (٢) دەسەڵات؛ زۆوردەستی؛ دەست ڕۆیشتن؛ ڕکێف *(He has the ~ in this situation.)*
whip-lash (hwip′lash´), *n.* (١) قایشی قەمچی. (٢) ئازار پێگەیشتنی بڕبڕەو مل بەهۆی لەپڕ سەر ڕاتەکانەوە (وەک چۆن ئەگەر یەکێک لە ئوتومبێلێکدا بێ و لە دواوە ئوتومبێلێکی تر لێی بدات): *(He got a ~ when his car was struck from behind.)*
(هەروەها پێشی دەوترێ: " whiplash injury ").
whipper (hwip′ĕr), *n.* قەمچی وەشێن.
whipper-in (hwip′ĕr-in′), *n.* -، [Chiefly British] (١) یاریدەدەری ڕاوچی کە بە قەمچی سەگ و تانجیەکان دابین دەکات. (٢) whip # 4-A
whipper-snapper (hwip′ĕr-snap´ĕr), *n.* کەسێکی هیچ و پووچی خۆدەرخەر (بەتایبەتی گەنج).
whippet (hwip′it), *n.* (١) سەگێکی تیژڕەوە لە تانجی دەکات (بۆ پێشبڕکێ بەکاردەهێنرێ)؛ تانجی. (٢) دەبابەیەکی بچووکە لە شەڕی جیهانی دووەمدا لەلایەن هاوپەیمانەکانەوە بەکاردەهێنرا.
whipping (hwip′iŋ), *n.* (١) قەمچی لێدان؛ قەمچیکاری؛ جەڵدە لێدان. (٢) بەشی پەراوێز پێ داگرتنەوە؛ تاڵە بەشی شیرازە پێ هەڵپێچان.
whipping boy, (١) قۆچی قوربانی: مندااڵێکە کە لەگەڵ شازادەیەکدا پێی دەخوێندراو لەباتی ئەو سزا دەدرا. (٢) scapegoat # 2 .
whipping post, کۆڵەکەی قەمچی لێدان: کۆڵەکەیەکە خەڵکی تاوانباری پێوە دەبەستێتەوەو جەڵدەیان لێ دەدرێت.
whipple-tree (hwip′l-trē´), *n.* = wiffle-tree.
whip-poor-will (hwip′ĕr-wil´), *n.* باڵندەیەکی قاوەیی شۆرگەڕە ناوەکەی لە دەنگی خوێندنەکەیەوە وەرگیراوە.
whip-saw (hwip′sô´), *n.* مشارنکی باریکو درێژی دووکەسیە.
v.t. (١) بڕینەوە بەم جۆرە مشارە. (٢) لە دوو سەرەوە لێ بردنەوە؛ دوو جار پێ دۆڕاندن. (٣) لە دوو سەرەوە بۆڕێبدان یا بەزاندن.
whip scorpion, دووپشکێکی بێ ژەهرو بێ چزووە کلکێکی درێژی وەک قەمچی هەیە
whip snake, مارێکی بێ ژەهرە بەزۆری لە دارودرەختدا دەژی.
whip-stitch (hwip′stich´), *v.t. & v.i.* پەراوێز داگرتنەوە: شیرازە یا سیم هەڵپێچان.
n. تەقەڵێکی پەراوێز پێ هەڵپێچ.
whip-stock (hwip′stok´), *n.* دەسکی قەمچی
whipt (hwipt), *alternative past tense and p.p of* whip.
whip-tail (hwip′tāl´), *n.* مارمێلکەیەکی کلک قامچی ئاسایی یە.
whip-worm (hwip′wŭrm´), *n.* کرمە قامچی: کرمێکی باریکە درێژییەکەی دوو ئینچە سەرێکی لە قامچی دەچێ لە ڕیخۆڵە باریکەدا دەژی.
whir, whirr (hwŭr), *v.i. & v.t.* ڤڕەڤڕکردن؛ وورەووڕکردن؛ خولانەوە یا فڕین و ڤڕەڤڕکردن؛ فڕەفڕکردن.
n. (١) ڤڕەڤڕ؛ وورەووڕ؛ فڕەفڕ. (٢) فڕکەفڕک؛ پەلەپەل؛ پەلە؛ هەڵپە.
whirl (hwŭrl), *v.i.* (١) سوڕدان؛ سەماکردن؛ قنگ بادان: *(They ~ed round the dance floor.)*

(٢) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ چەرخانەوە.
(٣) فڕکەفڕک کردن؛ ڕاکەڕاک کردن؛ دەرپەڕین؛ خێرا ڕۆیشتن.
(٤) سەر خولانەوە؛ گێژبوون؛ تووشی سەرەخۆڵ بوون؛ سەر سوڕخواردن: *(My head is ~ing.)*
v.t. (١) خولاندنەوە؛ سوڕاندنەوە؛ چەرخاندنەوە. (٢) خول پێدان؛ باپێدان؛ سوڕپێدان: *(The wind ~ed the leaves.)*
(٣) [Obs.]، هاویشتن؛ هەڵدان.
n. (١) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ چەرخانەوە. (٢) خول؛ سوڕ؛ چەرخە. (٣) شتێکی خولاوە یا سوڕاوە: *(a ~ of dust)*. (٤) بەسەر چەند شاهەنگێکەوە گەڕان بە پەلە. (٥) دەنگەدەنگ؛ بەزم و ڕەزم؛ هەراوزەنا؛ جم و جوولێکی زۆر. (٦) سەرەخۆڵ؛ گێژی؛ ووری؛ کاسی: *(My head is in a ~.)*
-whriler *(n.).*
whirl-about (hwŭrl′ə-bout´), *n.* (١) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ فڕکەفڕک. (٢) whirligig .
whirligig (hwŭr′li-gig´), *n.* (١) فڕفڕۆکە (یاری منداڵان)؛ فڕفڕە. (٢) شتێکی خولاوە یا سوڕاوە. merry-go-round .
(٤) سوڕانەوە؛ خولانەوە؛ چەرخانەوە؛ گێژخواردن.
(٥) whirligig beettle .
whirligig beetle, قاڵونچەی خولاوە: قاڵونچەیەکی ئاوی یە بەسەر ئاوەوە بە خێرایی دەسوڕێتەوە.
whirling dervish, دەرویشی حاڵ لێهاتوو.
whirlpool (hwŭrl′pōōl´), *n.* (١) گێژاو؛ گەرداو. (٢) (ا) شتێکە کە خێرا بخولێتەوە وەک گێژاو. (ب) ئەم جۆرە خولانەوەیە؛ فڕکەفڕک.
whirlwind (hwŭrl′wind´), *n.* (١) گەردەلوول؛ گێژەڵوکە؛ گێژەبا. (٢) شتێکی لەپڕ قەوماوو بەهێزو وێرانکەر؛ هێزێکی وێرانکەر. (٣) فڕکەفڕک؛ ڕاکەڕاک؛ بە قایم خولانەوە.
adj. بەهێز؛ قایم؛ توند؛ بێ ووچان: *(a ~ campaign for his reelection)*
reap the whirlwind, ئەنجامی کاری خراپ هاتنەوە بێ؛ ئەوەی بە بچێتن بە دەدووڕێتەوە.
whirly (hwŭr′li), *adj.* خولاوە؛ سوڕاوە.
whirly (hwŭr′li), *n.* گێژەڵوکەی بچووک.
whirly-bird (hwŭr′li-bŭrd´), *n.* [Slang], = helicopter.
whirr (hwŭr), *v.i. & v.t., n.* = whir.
whirry (hwŭr′i), *v.t. & v.i.* [Scot.], = whirl.
whish (hwish), *v.i.* فسەفس کردن؛ فسەهاتن؛ وورشانەوە؛ فیشکەکردن.
n. فسە؛ فسەفس؛ وورشە؛ فیشکە.
whisht (hwisht), *interj.* ووشت!؛ بێ دەنگ بە!.
adj. خاموش؛ بێ دەنگ
v.t. بێ دەنگ کردن؛ کپ کردن؛ خاموش کردن.
v.i. بێ دەنگ بوون؛ کپ بوون؛ خاموش بوون.
n. (١) بێ دەنگی؛ خاموشی. (٢) چرپە؛ فسکە.
whisk (hwisk), *v.t.* (١) (~ off; ~ away)، دەرکردن؛ لابردن؛ دەست لێ هەڵتەکان: *(to ~ flies away)*. (٢) بە پەلە بردن؛ فڕاندن: *(They ~ed him off in an ambulance.)* (٣) ڕاوەشاندن: *(The cow ~ed her tail.)*. (٤) شڵەقاندن؛ هەڵشڵەقاندن: *(to ~ eggs, cream, etc.)*.
v.i. خێرا ڕۆیشتن یا جوڵانەوە: *(The cat ~ed around the corner.)* .
n. (١) گسک. (هەروەها " whisk-broom "). (٢) ئامێری هێلکەو شت هەڵشڵەقان. (٣) ڕاوەشان: *(The horse brushed off the flies with a ~ of his tail.)*

whisk broom, کسك .هەروەها " whisk " .

whisker (hwis′kēr), *n.* (١) (*pl.*) ، تووکی لاپوومەت (بەتایبەتی بە دریژی و چەناگەی تاشراوەوە). (٢) (*pl.*)، پیش. (٣) دانەیەك لە مووی پیش. (٤) [Archaic]، سمێل. (٥) مووی سمێلی پشیلەو مشك‌و.... هتد. (٦) داری نەم دیوو نەدیوی داری بایەوان (کەشتیوانی).

-whiskered *(adj.)*; **whiskery** *(adj.).*

whiskey, whisky (hwis′ki), *n.* (١) ویسکی (٢) پێکێ ویسکی

adj. لە ویسکی دروستکراو.

whiskey sour, کۆکتێلێکە لە ویسکی‌و ئاوی لیمۆو شەکر پێکدێت.

whisper (hwis′pēr), *v.i.* (١) چرپەکردن؛ چپان بە گوێدا؛ چرپان. (٢) فسکەفسك کردن؛ بە دزێیەوە قسەکردن (پیلان گێڕان)؛ چپەچپ کردن.

v.t. (١) بە چرپە پێ ووتن؛ بە گوێدا چرپان: *(He ~ed endearments to her.)*

(٢) بە دزێیەوە (پێ) ووتن.

n. (١) چرپە؛ چپە. *(She spoke in a ~ .)* . (٢) فسکەفسك؛ چپەچپ؛ قسەی بە دزێیەوە کراو. (٣) شنە؛ وورشە؛ شنینەوە؛ خشە: *(the ~ of leaves in the wind)* .

whisperer (hwis′pēr ēr), *n.* (١) چپەچپێکەر؛ بە چرپە دواو؛ بە چپە ـوو (٢) قاوخەرەوە؛ قاوداخەر.

whispering (hwis′pēr-iŋ), *n.* (١) چرپە؛ چپە؛ چپەچپ؛ فسکەفسك. (٢) ووتووات؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ بەندوباو. (٣) شنە؛ شنینەوە؛ وورشە.

adj. (١) چپەچپێکەر؛ فسکەفسککەر (٢) چپەچپی؛ فسکەفسکی؛ چپەیی. (٣) قاوخەرەوە؛ قاوداخەر.

-whisperingly *(adv.).*

whispering campaign, قاوخستنەوە بۆ سووك کردنی کەسێك. ڕێکخراوێك. یا مەسەلەیەك؛ هێرشی فسکەفسك

whisperous (hwis′pēr-ŏs), *adj.* = whispery.

whispery (hwis′pēr-i), *adj.* (١) چپەیی؛ چرپەیی: *(a soft, ~ voice)*

(٢) پڕ لە چپەچپ؛ چپەچپدار.

whist (hwist), *interj.* بێ دەنگ بە!

adj. بێ دەنگ؛ خاموش؛ کپ.

v.t. بێ دەنگ کردن؛ کپ کردنەوە؛ خاموش کردن.

v.i. بێ دەنگ بوون؛ خاموش بوون

n. بێ دەنگی؛ خاموشی

whist (hwist), *n.* جۆرە یارییەکی کاغەزە

whistle (hwis′l), *v.i.* (١) فیکەلێدان؛ فیکەکردن؛ فیکەکێشان؛ فیکاندن. (٢) لوورلووڕکردن؛ لووراندن (با): *(The wind ~d past.)* . (٣) (ا) فیکەلێدان؛ فیکەکێشان: *(The policeman ~d.)* . (ب) فیقاندن؛ فیکەلێدان؛ فیکەهاتن: *(The train ~d.)* .

v.t. (١) ناوازلێدان بە فیکە: *(to ~ a tune)* . (٢) فیکە بۆ لێدان (بۆ بانگ کردن)؛ فیکە بۆ کردن؛ فیکە بۆ کێشان.

n. (١) فیکە؛ فیقەنە؛ فیقە؛ فیقەفیق. (٢) فیکە؛ دەنگی فیکە؛ فیقە. (٣) فیکەکردن؛ فیکەکێشان؛ فیکاندن. (٤) بانگ کردن یا شت پێ ڕاگەیاندن بە فیکە. (٥) لووڕە (با). (٦) [Colloq.]، دەموقۆرگ.

wet one's whistle, دەم تەرکردن؛ شت خواردنەوە (شەراب، ئاو، عەرەق... هتد)؛ پێك خواردنەوە.

whistle for, خۆرگە بۆ خواستن‌و بێ ئومێد بوون؛ بەتەمابوون بەبێ سوود.

whistle in the dark, ووڕە نانەبەر خۆ؛ خۆخڵەفاندن بۆ ترس لەبیرچوونەوە؛ ترس لە بیر بردنەوە

whistler (hwis′lēr), *n.* (١) فیکەکێش؛ فیکەلێدەر. (٢) باڵندەیەکە خوێندنەکەی لە فیکەلێدان دەچێ (٣) نەسیی تەنگەمەناسە (٤) جۆرە مشکێکی شاخی گەورەی نەمەریکییە.

whistle stop, (ا) ئێستگەیەکی بچووکە کە شەمەندەفەر تیایدا ڕاناوەستێ نەگەر بە داواکردن نەبێ. (هەروەها " flag stop ") . (ب) شارۆچکەیەکە کە ئێستگەیەکی وەهای تێدا بێ.

(٢) وەستانێکی کورتە لە شارۆچکەیەکدا لەلایەن کەسێکی ناودێرکراوەوە بۆ هەڵبژاردن (زۆربەی جار هەر بەبێ دابەزین لە شەمەندەفەرەکە)

whistle-stop (hwis′l-stôp´), *v.i.* وەستانی کورت کورت لە گەلێك شارۆچکە لەلایەن کەسێکەوە کە خۆی ناودێر کردبێ بۆ هەڵبژاردن.

whistling (hwis′liŋ), *n.* (١) فیکەکێشان؛ فیکەلێدان؛ لووڕەلووڕکردن. (٢) فیکە؛ لووڕە؛ فیقە؛ دەنگی فیکە. (٣) تەنگەمەناسەیی نەسپ. (پێشی دەووترێ: " roaring ") .

whit (hwit), *n.* نەختێك؛ تۆزێك؛ نەختاڵێك؛ هیچ: *(He doesn't seem a ~ concerned.)*

white (hwīt), *adj.* (١) سپی؛ چەرموو. (٢) (ا) زیوی. (ب) سپی هەڵگەڕاو؛ سپی: *(a face ~ with terror)* . (ج) سپی؛ سپیکار: *(~ wines)* . (د) سپی (کاغەز)؛ شت تیا نەنووسراو؛ بەتاڵ. (هـ) بەفرین؛ بەفراوی؛ سپی: *(a ~ christmas)* . (٣) سپی پۆش؛ بەرگی سپی لەبەر. (٤) پاك (ڕەووشت)؛ بێ لەکە؛ بێ گەرد. (٥) بێ زیان؛ زیان نەبەخش: *(~ magic; a ~ lie)* . (٦) [Rare]، بهات (کات، ڕۆژگار، وەرن). (٧) (ا) ڕەگەز سپی؛ سپی (پێست)؛ قەوقازی. (ب) تایبەتی بە ڕەگەزی سپی: *(~ supremacy)* . (ج) [Slang]، سەرپاست؛ ڕاست؛ بە ویژدان. (٨) زۆر گەرم. (٩) کۆنەپەرست.

n. (١) ڕەنگی سپی؛ ڕەنگ چەرموو؛ سپی. (٢) سپێتی: (ا) پێستی سپی یا قەوقازی. (ب) پاکی؛ بێ گەردی؛ بێ لەکەیی (٣) (ا) سپێنەی هێلکە. (ب) سپێنەی چاو. (ج) شوێنی سپی یا شت تێدا نەنووسراوی پەڕە کاغەز؛ سپیایی. (٤) (ا) قوماشی سپی (ب) (*pl.*)، جل‌وبەرگی سپی (وەك هی قەشەو پاپا یا هەندێ پیشە). (ج) شەرابی سپی. (د) بۆیەی سپی. (هـ) توخمی سپی (بەتایبەتی بەران). (و) ناردی سپی. (٥) نادەمیزادی سپی یا قەوقازی؛ کەسێکی پێست سپی. (٦) نەندامی حیزب یا ڕێکخراوێکی کۆنەپەرست. (٧) leucorrhea ، (*pl.*) . (٨) (ا) [Archaic]، نیشانی سپی (تیربازی). (ب) نەڵقەی دەرەوەی نیشان. (ج) پێکانی نەم نەڵقەیە. (٩) (ا) داشی سپی (دامەوشەترەنج). (ب) یاریکەری داشی سپی.

v.t. (١) سپیکردنەوە. (٢) (~ out)، شوێن یا هێڵی سپی بەجێهێشتن لە پەڕەی کاغەزدا (چاپەمەنی)؛ کوژاندنەوە بە شەلەی سپی (نووسین): *(~ out this line.)*

bleed white, نابووت کردن؛ بێ پوول‌و پارە کردن؛ پووڵ‌و پارە پێ نەهێشتن.

white ant, = termite.

white-bait (hwīt′bāt´), *n.* (١) بەچکەی جۆرە ماسییەکی بچووکە بە بچووکی دەخورێ. (٢) چەند جۆرە ماسییەکی بچووکە.

white bear, = polar bear.

white-beard (hwīt′bêrd´), *n.* پیرەمێردی ڕیش سپی؛ پیاوی ڕیش سپی

white birch, سپیدار؛ چنار.

white blood cell, = leukocyte - white corpuscle.

white book, کتێبە سپی: ڕاپۆرتێکی بەرگ سپییە میری دەربەدەکات لەسەر مەسەلەیەکی تایبەتی.

white bread, نانی سپی.

white-cap (hwīt′kap´), *n.* (۱) شەپۆل کەفدار. (۲) [W-] ، کلاو سپی: ئەندامی پێکخراوێکی نهێنیە کە بەنار کۆمەڵ دەپارێزێ و بە ڕاستیش خەڵکی وەک قولەڕەش دەچەوسێنێتەوە و دەتۆقێنێ (کلاوی سپی لەسەر دەکەن)

white cedar, دارەختی " ئەرز " ی سپی.

white clover, وێنجەی سپی (گوڵی سپی خڕ دەگرێ).

white coal, ئاو وەک سەرچاوەیەکی ووزە

white-collar (hwīt′kol´ēr), *adj.* یەخە سپی: تایبەتی بەوانەی ئیشی پاک دەکەن و دەستیان پیس نابێ (وەک فەرمانبەرو مووچەخۆر)، نەک کرێکار: تایبەتی بە ئیشی ئەم جۆرە کەسانە: *(~ jobs; ~ workers)* .

white corpuscle, = white blood cell.

white crappie, = crappie.

white daisy, = daisy.

whited (hwītd), *adj.* سپی کراوەتەوە: ڕووکەشی سپی کراو.

white sepulcher, دوورووی: بێ بار: کەسێکی بەدی بە خواپەرست خۆدەرخستوو

white elephant, فیلە سپی (۱) فیلێکی سپیکەڵەی هیندیە (بە پیرۆز دادەنرێ لای هەندێ کەس) (ب) زەوی‌وزار یا خانوویەکە ڕاگرتنی زۆری تێ بچێ و بێ بەرهەم بێ. (ج) شتێکی بێ کەڵک.

(د) شتێکە کە خاوەنەکەی نیتر نەیەوێت ئەگەرچی خەڵکی تر بەدڵیان بێ.

(هـ) پرۆژەیەکی سەرنەکەوتوو

white-faced (hwīt′fāst´), *adj.* (۱) دەموچاو سپی هەڵگەڕاو. (۲) مارۆ: ئەسپو ڕەشەوڵاخی ناوچەوان سپی

white feather, نیشانەی ترسنۆکی. (لەوەوە هاتووە کە ئەگەر کەلەشێرێک پەڕی سپی لە کلکیدا بووبێ بە ترسنۆک و شەڕنەکەر دادەنراوە).

show the white feather, ترسنۆکی پیشاندان؛ ترسنۆکی نوواندن.

white-fish (hwīt′fish´), *n.* (۱) ماسی سپی (۲) . beluga

white flag, ئالای سپی. نیشانەی خۆبەدەستەوەدان یا شەڕ وەستان؛ بەیداخی سپی

white gold, زێڕی سپی. زێڕی تێکەڵاوکراو لەگەڵ لە سەدا بیست پلاتین یا چینکۆ ... هتد.

white-hall (hwīt′hôl´), *n.* (۱) کۆشکی شاهانەی کۆنی ئینگلیز. (۲) شەقامێکە نە " وێستمنستەر " (لەندەن) کە بارەگای چەند وەزارەتێکی ئینگلتەرەی لەسەرە. (۳) میری بەریتانیا؛ فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە.

white-headed (hwīt′hed´id), *adj.* (۱) سەرسپی (مرۆڤ؛ باڵندە... هتد). (۲) قژزەرد (۳) [Irish]، پەسەندترین؛ باشترین: *(the ~ boy)* .

white heat, (۱) گەرمای سپی: پلەیەکی گەرمی ئێجگار بەرزە کە کانزا سپی دەنوێنێ تێیدا. (۲) زۆر هەڵچوون؛ زۆر جۆش خواردن (هەست)؛ گرگرتن؛ تووڕەیی: گەشکە.

white-hot (hwīt′hot´), *adj.* (۱) ئێجگار زۆر گەرم (کانزا)؛ گرگرتوو. (۲) زۆر هەڵچوو؛ زۆر تووڕە؛ زۆر جۆش خواردوو؛ گەشکەدار؛ گڕ تێ بەربوو.

White House, the, کۆشکی سپی (۱) ماڵو بارەگای سەرکۆماری ئەمەریکا (ب) دەسەڵاتی هەرە بەرزی لقی کارگێڕی میری ئەمەریکا؛ فەرمانڕەوایی ئەمەریکا.

white lead, قورقوشمی سپی: ئاوێتەیەکە لە بۆیەدا بەکاردێت.

white leather, چەرمی سپی (بە زاخ و خوێ خۆش دەکرێ).

white lie, درۆی سپی: درۆیەکی بێ زیانە بە نیازێکی باش دەکرێ بۆ خۆپەراندنەوە و بۆ چاکەی گوێگرەکەیش: *(to tell a ~)*

white-livered (hwīt′liv´ērd), *adj.* ترسنۆک

white man's burden, ئەرکی سەرشانی پیاوی سپی: هەستی گەلە سپیەکانە. واتە ئەورووپاییەکان، کە گوایە پێویستە لەسەریان گەلەکانی تر فێری شارستانیەتی بکەن.

white matter, ماددەی سپی شانەی سپی مێشک و مۆخی بڕبڕە.

white meat, (۱) گۆشتی سپی: سنگە مریشک و قەل. (ووشەی " red meat " ببینە)

(۲) پەنیرو کەرەو شیرەمەنی تر. [Obs. or Dial.]

white metal, کانزای سپی یا زیوی: ئاوێتەیەکە قورقوشم و تەنەکەی زۆر تێدا بێ.

whiten (hwīt′n), *v.t.* سپیکردنەوە.

v.i. سپی بوونەوە.

whitener (hwīt′n-ēr), *n.* ماددەی سپیکەرەوە؛ سپیکەر؛ سپیکەرەوە.

whiteness (hwīt′nis), *n.* (۱) سپێتی؛ ڕەنگی سپی. (۲) ڕەنگ سپی هەڵگەڕان؛ بێ ڕەنگی؛ ڕەنگ زەردیی دەموچاو (۳) بێ لەکەیی؛ بێ گەردی؛ پاکی (٤) ماددەی سپی؛ سپیایی؛ شوێنی سپی

whitening (hwīt′n-iŋ), *n.* (۱) سپیکردنەوە. (۲) سپی بوونەوە. (۳) ماددەی سپیکەرەوە.

white oak, (۱) داربەڕووی سپی. (۲) داروتەختەی سپی ئەم بەڕووە.

white paper, نامەی سپی: بڵاوکراوەیەکی بەرگ سپیی میری دەربەدەکات لەسەر مەسەلەیەک (بەتایبەتی هی جیهانی)

white perch, ماسیێکی زیویی بچووکە

white pine, (۱) کاجی سپی. (۲) داروتەختەی ئەم جۆرە کاجە.

white plague, دەردەباریکە؛ سیل.

white poplar, (۱) سپیدار؛ چنار. (۲) دارچنار؛ داروتەختەی سپیدار.

white race, ڕەگەزی سپی؛ ڕەگەزی قەوقازی.

white sauce, سۆسی سپی: بە ئاردو شیرو کەرە دەکرێ

white slave, بەندی سپی: ژنێکە کە بەزۆر قەحبەچێتی پێ دەکرێ.

white-slave (hwīt′slāv´), *adj.* (۱) هی بەندی سپی؛ تایبەتی بە بازرگانی کردن بە بەندی سپیی‌یەوە: *(~ traffic)*

(۲) دژی بازرگانی کردن بە بەندی سپیی‌یەوە.

white slaver, دەڵاڵی بەندی سپی (ووشەی پێشووتر ببینە)؛ گەوادی قەحبەی زۆرەملێ.

white slavery, قەحبەیی زۆرەملێ (سێهەم ووشەی پێشوو ببینە).

white-simth (hwīt′smith´), *n.* تەنەکەچی.

white supremacist, لایەنگری بیروڕای بەرزێتی ڕەگەزی سپی.

white supremacy, بەرزێتی ڕەگەزی سپی: بیروڕایەکە دەڵێت: کە گوایە ڕەگەزی سپی لەوانی تر بەرزترو چاکترو لە پێشترە.

white-tailed deer, ئاسکی کلک سپی: ئاسکێکە بنی کلکی سپی‌یە (هەروەها پێی دەووترێ: " white-tail " ، " Virginia deer ").

white-throat (hwīt′thrōt´), *n.* قوڕگ سپی: هەڵێکی ئەورووپاییە لە کۆمەڵەی چۆلەکە قوڕگو زێر سکی سپی‌یە

white-throated sparrow, چۆلەکەیەکی ئەمەریکایی‌یە پەڵەیەکی سپی بە قوڕگی‌یەوە.

white tie, (۱) بۆینباخی گونبەستی سپی. (۲) بەرگی ڕەسمی ئێوارانی پیاوانە.

white trash, (۱) کەسێکی سپی هەژار (بەتایبەتی خەڵکی خواروی ئەمەریکا). (۲) چینی سپی هەژار یا بێ دەرامەت بەگشتی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

white vitriol, زاجی سپی (کیمیا). (هەروەها " zinc sulfate ").

white-wash (hwīt′wôsh´, hwīt′wäsh´), *n.* (۱) گەچاو؛ قسڵۆ: سپیکاری؛ گەچکاری؛ بۆیەکاری؛ سواخ. (۲) سپیاو (ئارایشت) (۳) ڕووکەشکاری؛ داپۆشین (کەموکوڕی)؛ بۆیەکاری (مەجاز)؛ لەگەڵ شاردنەوەو بە بێ تاوان پیشاندان:

(The report was a ~ of the scandal.)

(٤) [Colloq.]، بۆڕێدانێکە کە دۆڕاو هیچ خاڵێکی تێدا ناگرێ.

v.t. (۱) گەچکاری کردن؛ سواخدان؛ سپیکردنەوە؛ بۆیەکردن.

(۲) ڕووکەشکردن؛ داپۆشین (کەموکوڕی)؛ شاردنەوەی لەگەڵ کەموکوڕی‌و بە پاک پیشاندان؛ بۆیەکردن (مەجاز):

(to ~ an investigation, a person's reputation, etc.)

(۳) [Colloq.]، بۆڕێدان بە شێوەیەک کە دۆڕاو هیچ خاڵێک نەگرێ.

white water, ئاوی کەفاوی (تاڤگە، ڕێژاو، شەپۆل).

white whale, = beluga.
white-wing (hwīt′wiŋ´), *n.* گەسکەڕی جل سپی.
whitewood (hwīt′wood´), *n.* (۱) درەختی دار سپی.
(۲) دارو تەختەی سپی
whither (hwi*th*′ĕr), *adv.* (۱) بو کوێ؟ بەرەو کوێ؟
(~ are we drifting?)
(۲) ئەو شوێنەی کە؛ کە؛ کە بۆی: *(the island ~ we drifted)* .
(۳) ئبو: هەرکوێیەك؛ (بۆ) هەرشوێنێك: *(Let them go ~ they will.)* .
whithersoever (hwi*th* ĕr-sō-ev′ĕr), *adv.* = wherever.
whitherward (hwi*th*′ĕr-wērd), *adv.* = where.
whiting (hwīt′iŋ), *n.* چەند جۆرە ماسیەکە.
whiting (hwīt′iŋ), *n.* تۆزی گەچ؛ ناردی گەچ.
whitish (hwīt′ish), *adj.* سپیکار؛ سپیکەلە
whitlow (hwit′lō), *n.* موی پەنجە؛ برینێکی بە ئازارە لە پەنجە دێت (هەروەها " felon ").
whittle (hwit′l), *v.t.* (۱) دار تاشین (بە چەقۆ)؛ شوولکەدار تاشین و باریك کردنەوە (۲) داتاشین؛ تاشین (پەیکەر)؛ لەلەکردن:
(He ~d a small bird for his son.)
(۳) (~ down; ~ away) بەرەبەرە کەمکردنەوە؛ وورداوورد هیچ نەهێشتنەوە یا لێ داشکاندن:
(They are trying to ~ down our salaries.; to ~ down expenses)
v.i. دار تاشین (بەتایبەتی تاشینی شوولکە دارێك بە چەقۆ بۆ خۆخەلاندن و کات کوشتن).
n. [Obs.], چەقۆ
whity, Whity (hwīt′i), *adj.* سپیکەلە ئازناوە بۆ کەسێکی قژەردی سپی پێست (بەتایبەتی بۆ بانگ کردن).
whiz, whizz (hwiz), *v.i.* (۱) ویزاندن؛ ویزەکردن؛ گڤەکردن.
(۲) بە گڤە بە لادا تێپەڕبوون؛ ویزەکردنو بە تیژی بە لادا تێپەڕبوون؛ بە گڤە تێ نەڤان *(The bullet ~ed past him.)* .
v.t. خێرا حوڵاندنەوەو گڤەگڤ لێ هەڵسان؛ ڤرەڤرپێکردن.
n. (۱) ویزە؛ ویزەوێز؛ گڤە؛ گڤەگڤ؛ ڤرەڤر.
(۲) لەپڕ گڤەکردن بە لادا (وەك گوللە)؛ بە ویزە تێپەڕین.
(۳) گەشتێکی خێراو لەپڕ.
(٤) [Slang]. بلیمەت؛ کەسێکی زۆر شارەزاو زیرەك لە ڕشتەیەکدا:
(a computer ~ ; He is a ~ at math, physics, etc.)
whiz-bang (hwiz′baŋ´), *n.* (۱) گوللەیەکی بچووکی تیژڕەوی جەنگی جیهانی دووەمە پێش تەقینەوەی بە تۆزێك دەنگی تەقینی دەهات.
(۲) فیشەکە شێتە
adj. [Colloq.], بلیمەت؛ زۆر لێهاتوو؛ زۆر شارەزاو زیرەك.
whiz kid, [Slang]. لاوی بلیمەت؛ گەنجی زۆر زیرەکو لێهاتوو
who (hōō), *pron.* (۱) کێ؟ *(W~ is that girl?; W~ came?)* .
(۲) کێ *(I don't know ~ came.)* .
(۳) کە؛ ئەو کەسەی) کە: *(the man ~ came to dinner)* .
(٤) ئەو کەسەی کە؛ هەرکەس: *(W~ steals my purse steals trash.)* .
who's who, (۱) خەڵکی بەناوبانگ.
(۲) [W - W-]. ناونامە یا کتێبێکە ناوو کورتەیەکی ژیانی کەسایەتییە بەناوبانگەکانی وڵاتێك، شارێك، یا پیشەیەکی تێدایە.
whoa (hwō), *interj.* هۆش! (بۆ وەستانی ئەسپ وکەر... هتد)؛ وەش!
whodunit (hōō-dun′it), *n.* [Slang]. کێ کردی؟ چیرۆك یا فیلمی پۆلیسی: چیرۆك یا فیلمێکی لێڵو ئاڵۆزە کە مەبەستی سەرەکی دۆزینەوەی تاوانکارەکەیە
whoever (hōō-ev′ĕr), *pron.* (۱) هەرکەسێ؛ هەرکەس
(~ did it should be proud.)
(۲) گرنگ نیە هەرکەسێ بێ؛ ئازانم کێش بێ:

(I won't do it, ~ asks.)
(۳) کێ؟ (لەپرووی سەرسامیەوە)؛ چ کەسێ؟:
(W ~ told you such a thing?)
whole (hōl), *adj.* (۱) (ا) ساغ؛ لەش ساغ؛ تەندروست.
(ب) [Archaic]، ساپێژ؛ چاك بووەتەوە.
(۲) ساغ؛ نەشکاو؛ سەرموڕ؛ دەست تێوە نەدراو.
(۳) تەواو؛ گشت: *(Tell me the ~ truth.)* .
(٤) هەمووی پێکەوە؛ بە یەك پارچە؛ تەواو: *(They cooked a ~ sheep.)* .
(٥) ڕەبەق؛ هەموو: *(It rained for a ~ week.; a ~ year)* .
(٦) تەواو؛ هی دایکوباوکی: *(a ~ brother)* .
(۷) تەواو (ژمارە لە بیرکاریدا)؛ کەرت نێیە:
(10, 12, 19 and 50 are ~ numbers.)
n. (۱) هەمووی؛ گشتی؛ سەرجەم. (۲) شتێکی تەواو یا کۆ.
as a whole, تێکڕا؛ هەمووی؛ بەگشتی؛ بە تێکڕایی؛ بە شێوەیەکی گشتی.
on the whole, بە شێوەیەکی گشتی؛ بەگشتی.
whole-hearted (hōl′här′tid), *adj.* بەدڵ؛ گەرم؛ بە دڵو بە گیان؛ تەواو: *(a ~ welcome, support, effort, etc.)* .
-wholeheartedly *(adv.)*; wholeheartedness *(n.)*.
whole-hog (hōl-hog′), *adj.* [Slang]. تەواو؛ سەرانسەر:
(a ~ patriot)
whole hog, [Slang]. هەمووی؛ تا پەڕی نەوپەڕ:
(to go the ~)
wholeness (hōl′nis), *n.* ساغی؛ یەك پارچەیی؛ پێکەوەیی؛ هەمووی؛ تەواوێتی.
whole number, ژمارەی تەواو (بیرکاری): *(20 is a ~ .)* . (هەروەها " integer ")
wholesale (hōl′sāl), *n.* کۆفرۆشی؛ بە کۆمەڵ فرۆشتن.
adj. (۱) کۆفرۆش؛ هی کۆمەڵ فرۆشی؛ هی کۆمەڵ
(۲) هی کۆفرۆشی؛ بە کۆمەڵ فرۆشراو:
(What is the ~ price of these watermelons?)
(۳) گشتی؛ بە کۆمەڵ:
(Modern warfare involves the ~ destruction of people.)
adv. بە کۆ؛ بە کۆفرۆشی؛ بە کۆمەڵ:
[*He bought (or sold) them ~ .*]
v.i. کۆفرۆشی کردن؛ بە کۆمەڵ فرۆشران:
(These pens ~ at one dollar apiece.)
v.t. بە کۆمەڵ فرۆشتن.
wholesaler (hōl′sāl ĕr), *n.* کۆفرۆش.
wholesome (hōl′sam), *adj.* (۱) سازگار؛ ساز؛ سووك (ئاو):
(a ~ climate, diet, etc.)
(۲) باش (بۆ مێشك و ڕەوشت)؛ چاك؛ بەکەڵك؛ خاوێن:
(a ~ movie; ~ advice, tales, etc.)
(۳) ڕەنگ و ڕوو باش؛ تەندروست؛ لەش ساغ:
(a ~ appearance; a ~ girl)
-wholesomely *(adv.)*; wholesomeness *(n.)*.
whole-souled (hōl′sōld´), *adj.* = whole-hearted.
whole-wheat (hōl′hwēt′), *adj.* (۱) بە گەنم کەپەك کراو؛ هی گەنم و کەپەکەکەی: *(~ flour)* .
(۲) بە ناردی گەنم و کەپەك کراو: *(~ bread)* .
who'll (hōōl), = who shall; who will.
wholly (hō′li), *adv.* بەتەواوی: *(I don't ~ agree.)* .
whom (hoōm), *pron.* (۱) (ا) کێ؟: *(W~ did you see?)* .
(ب) کێ: *(Tell me ~ you saw.)* .
(۲) (ئەو کەسەی) کە؛ کە:
(The woman ~ you saw is my teacher.)

(W~ the gods love die young.) (٣) ئەوەی: ئەوانەی.

whomever (hōōm-ev′ĕr), *pron.* هەرکەسێک: هەرکەس؛ ئەوەی: ئەو کەسەی

whomsoever (hōōm´sō-ev′ĕr), *pron.* هەرکەسێک: هەرکەس؛ ئەوەی: ئەو کەسەی

whoop (hōōp, hwōōp), *n.* (١) هاوار: فیژە (٢) خوێندنی کوتەبەبوو: هووها.

(٣) دەنگی هەناسەدان یا هەناسکەبڕکێی کەسێکی کۆکەرەشەدار.

v.i. (١) قیژاندن: هاوارکردن؛ قیرواندن. (٢) خوێندن (وەک کوتەبەبوو)؛ هووهاکێشان. (٣) هەناسەدان بە دەنگی بەرز و بە گران (وەک یەکێک کە کۆکەرەشەی بێت).

v.t. (١) بە قیژەقیژەوە وتن؛ بە قیرەو یا هاوارەوە ووتن. (٢) هاندان بە دەنگی بەرز؛ تێ کردن (سەگ)؛ قیراندن؛ قیرەو بەسەردا کردن؛ لێخوڕین بە هاوار هاوار: (~ping the horses on down the road)

interj. قیرەقیرەو: قیرەی خۆشی.

not worth a whoop, [Colloq.], بێ فەڕ: هیچوپووچ: بێ نرخ.

whoop it (or things) up, [Slang], (١) ئاهەنگ گێڕان و قیراندن؛ کاتێکی خۆش بردنە سەر بە قیرەوقیرەو: (They whooped it up after winning a big game.)

(٢) هێنانە جۆش (بە پڕوپاگەندە)؛ وروژاندن.

whoop-de-do, whoop-do-doo, [Colloq.], (١) ئاهەنگ و زەماوەند. (٢) مشت‌ومڕێکی زۆر؛ هەراوهوریا.

whoopee (hwōō′pē, hwoop′ē), *interj. & n.* هوپەیی: قیرەی خۆشی؛ قیرەقیرەو.

whooper (hōō′pĕr, hwōō′pĕr), *n.* (١) قیرەکەر. (٢) جۆرە قوریەکە قووقەیەکی تایبەتی هەیە (هەروەها " whooper swan ").

whooping cough, کۆکەرەشە (هەروەها " pertussis ").

whooping crane, قوڵنگ

whoops (hwōōps, hwoops), *interj.* نووپس! ووتەیەکە لەڕووی سەرسامی یا داوای لێبووردنەوە دەووترێ لە کاتی هەڵەو قسە لە دەم دەرچوون، پێ هەڵکەوتندا، یا ئیشێکی ناقۆڵا کردندا... هتد.

whop (hwop), *v.t. & v.i.* [Archaic or Dial.], (١) ڕاتەکاندن (٢) لێدان: ڕەمە ڵێ هەڵسان؛ تێهەڵدان؛ تێسرەوان (٣) زۆر چاك بەژاندن.

n. زەمە: پیاکێشان بە تووند؛ تەپە. (هەروەها " whap ").

whopper (hwop′ĕr), *n.* [Colloq.], (١) شتێکی نێجگار زل (٢) درۆیەکی زل

whopping (hwop′iŋ), *adj.* [Colloq.], زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ باش؛ نایاب.

whore (hôr, hōr), *n.* قەحبە: نافرەتی سووك.

v.i. (١) قەحبەیی کردن؛ بوون بە قەحبە. (٢) قەحبە گاین؛ قەحبەبازی کردن.

v.t. [Archaic], کردن بە قەحبە.

whoredom (hôr′dəm, hōr′dəm), *n.* (١) قەحبەیی؛ قەحبەیی کردن (٢) بت پەرستی؛ بت پەرستن.

whorehouse (hôr′hous´, hōr′hous´), *n.* قەحبەخانە؛ کەللەچی.

whoremaster (hôr′mas´tĕr, hōr′mäs´tĕr), *n.* (١) قەحبەگێ؛ قەحبەباز (٢) گەواد.

whoremonger (hôr′muŋ´gĕr, hōr′muŋ´gĕr), *n.* whoremaster.

whoreson (hôr′s'n, hōr′s'n), *n.* [Archaic], زۆڵ: کوڕی قەحبە؛ قەحبە دایك.

whorish (hôr′ish, hōr′ish), *adj.* قەحبانە: قەحبە ئاسا؛ سووك.

whorl (hwŭrl, hwôrl), *n.* (١) چەرخی خەڕەك. (٢) پێچی بەری پەنجە. (٣) پێچی قاقڵەی گوێچکەماسی و قاقلە جنۆکە. (٤) پێچی نەخشی خانوو.

whorled (hwŭrl, hwôrl), *adj.* پێچ پێچۆکە؛ پێچدار؛ پێچ پێچاوی.

whort (hwŭrt), *n. Also* whortle, = whortleberry.

whortleberry (hwŭr′t'l-ber´i), *n.* ڕووەکێکە لە توخمی تووترك.

who's (hōōz), = who is.

whose (hōōz), *pron.* (١) هی کێ؟: (W~ house is that? . I wonder ~ house that is.) (٢) هی ئەو کەسەی کە: (This is the man ~ house we have just passed.)

whosesoever (hōōz´sō-ev′ĕr), *pron.* هی هەرکەسێك.

whosever (hōōz-ev′ĕr), *pron.* هی هەرکەسێك.

whoso (hōō′sō), *pron.* [Archaic], = whoever.

whosoever (hōō´sō-ev′ĕr), *pron.* = whoever.

why (hwı), *adv.* (١) (ا) بۆچی؟ بۆ؟ لەبەرچی؟ لەسەرچی؟: (~ did he go?) (ب) بۆ؛ بۆچی؛ لەسەرچی؛ لەبەرچی: (I'll tell you ~ he went.) (٢) لەسەر ئەوە؛ بۆیە؛ لەبەرئەوە کە: (I see no reason ~ you shouldn't go.)

n. هۆ: (Never mind the ~ and wherefore.)

interj. خۆ؛ ووتەی دەربڕینی سەرسامی، تووڕەیی، بێ ئارامی... هتد.

whydah (hwid′ə), *n.* = whidah.

wick (wik), *n.* پڵیتە.

wick (wik), *n.* دێ؛ گوند؛ شارۆچکە؛ شار.

wicked (wik′id), *adj.* (١) (ا) بەد؛ خراپ؛ ناپەسەند: (~ habits) . (ب) بەدکار؛ بەدکردار؛ بەدخوو؛ گوناهکار؛ بەد؛ بەد ڕەووشت: (a ~ man; ~ people) (٢) شەیتانانە؛ کەتنبازانە؛ بێ حەیا: (a ~ smile, look, etc.) . (٣) سەخت؛ توندوتیژ: (a ~ storm, winter, etc.) . (٤) قورس و ناخۆش: (a ~ exam) . (٥) چەموڕش؛ سەرکێش؛ بێ حەیا: (a ~ horse) . (٦) زۆر سەخت و ناخۆش: (~ roads) . (٧) پیس؛ بۆگەن؛ ناخۆش: (a ~ odor) . (٨) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك؛ لێهاتوو: (He plays a ~ trumpet.) .

-wickedly *(adv.).*

wickedness (wik′id-nis), *n.* (١) بەدی؛ بەدکاری؛ بەدکرداری؛ بەدخویی؛ گوناهکارێتی؛ بەدخوازی؛ بەدڕەووشتی. (٢) کردەوەی پیس و خراپ؛ کاری بەد؛ کاری بەدخووانە.

wicker (wik′ĕr), *n.* (١) تووڵ؛ شووڵ؛ چنی نەرم و باریك. (٢) (ا) تووڵی بەرچنەو زەمیلەو سەبەتەو کورسی پێ چنراو. (ب) شتی بە تووڵ چنراو. زەمیلە؛ سەبەتە؛ بەرچنە... هتد.

adj. بە تووڵ چنراو؛ بە تووڵ کراو.

wickerwork (wik′ĕr-wŭrk´), *n.* (١) تووڵی چنراو (بۆ زەمیلەو کورسی... هتد دروستکردن). (٢) شتی بە تووڵ دروستکراو یا چنراو (زەمیلە، سەبەتە، کورسی... هتد).

wicket (wik′it), *n.* (١) دەرگا یا چەپەری بچووك (بەتایبەتی کە لەناو یا لە تەنیشت دەرگایەکی گەورەدا بێ). (٢) پەنجەرەی بلیت فرۆشتن و پارە گۆڕینەوە لە بانق... هتد. (٣) (ا) داری گۆڵی یاری " کریکێت " . (ب) ماوەی نێوان دوو دار لەم دارانە. (ج) کایەی تەواو نەبوو. (د) نۆرەی ئەم یاریەیە. (٤) ئەڵقە (یاری " کریکێت ").

wicket-keeper (wik′it-kēp´ĕr), *n.* گۆڵچی یاری کریکێت.

wicking (wik′iŋ), *n.* دەزووی بادراوی پڵیتە دروستکردن.

wickiup, wikiup (wik′i-up´), *n.* کۆخێتە یا زنجێکی قوڕچەیی هێندێیەکانی ئەمەریکایە بە قامیش و قەڕەمو پووش... هتد دادەپۆشرێ یا دەوردەگیرێ.

wicopy (wik′ə-pi), *n.* چەند جۆرە دارەختو دەوەنێکی ئەمەریکین

چلەکانیان جیین.

wide (wīd), *adj.* (١) پان . *(a ~ road)*
(٢) نەوەندە پانە: *(a ribbon two inches ~)* .
(٣) بلاو؛ فراوان؛ مەوداکەی زۆرە؛ زۆر:
(a ~ variety, selection, etc.; ~ reading)
(٤) دەڤ: گەورە؛ فراوان: *(a ~ blouse)* .
(٥) کراوە؛ بە تەواوی کراوەتەوە: *(Look with ~ eyes.)* .
(٦) ~ of). دوور (لە نیشان یا مەبەستەوە): *(~ of the target)* .
(٧) شل (دەنگناسی)؛ زمان و لێو... هتد خاو یا شلن لە کاتی بێژانیدا (وەك تیبینی " i " و " e " لە " bit " و " bed " دا) .
adv. (١) بە هەموولایەکدا؛ زۆر (دووری، بلاوی):
(He traveled far and ~ .)
(٢) بە تەواوی؛ هەمووی: *(The door is ~ open.)* .
(٣) دوور لە نیشان یا مەبەست: *(His blow went ~ .)* .
-wideness *(n.).*

wide-angle lens, هاوێنەی گۆشە فراوان (کامێرا)

wide-awake (wīd′ə-wāk′), *adj.* (١) بەخەبەر؛ نەنوستوو.
(٢) وریا؛ هۆشیار؛ بەئاگا.
n. جۆرە سەپقەیەکی خوری لێوار بلاوی کۆنە.
(هەروەها " wide-awake hat ") .

wide-eyed (wīd′īd′), *adj.* (١) چاو نەبڵەق (لە سەرسامیدا)؛ واق وورماو (٢) ساویلکە.

widely (wīd′li), *adv.* (١) بە هەموولایەکدا؛ زۆر (دووری، بلاوی، مەودا):
(He's traveled ~ .)
(٢) زۆر؛ تا رادەیەکی زۆر؛ ئێجگار:
(The two plans are ~ different.)

widen (wīd′n), *v.t. & v.i.* پان کردن؛ فراوان کردن.

wide-open (wīd′ō′p'n), *adj.* (١) بەتەواوی کراوەتەوە؛ کراوە؛ لەسەر پشت *(a ~ door)* .
(٢) بەرەڵا: *(a ~ city, town, etc.)* .

wide-spread (wīd′spred′), *adj. Also* wide-spreading. (١) پان؛ تەرز فرێداو؛ فراوان. (٢) بلاو؛ گەڵێك شوێن یا کەسی گرتووەتەوە:
(~ poverty, disease, and corruption)

widgeon, wigeon (wij′ən), *n.* جۆرێکە لە مراوی.

widow (wid′ō), *n.* (١) بێوەژن.
(٢) دەستێك یا کاغەزدانێکی زیادە (یاری کاغەز و قومار).
(٣) ووشەیەك یا دێڕێکی ناتەواوی بە تەنهای کۆتایی بەندێك یا لاپەڕەیەك.
v.t. (١) بێوەژن کردن؛ بوون بە بێوەژن؛ مێرد کوشتن:
(She was ~ed by the war.)
(٢) بێ بەش کردن لە شتێکی بەنرخ.
(٣) [Rare]. مانەوە دوای مێرد مردن.
(٤) [Rare]. مافی بێوەژن پێدان

widow bird, - whidah.

widower (wid′ō-ĕr), *n.* بێوەپیاو.

widowhood (wid′ō-hood′), *n.* (١) بێوەژنی؛ بێوەژنێتی.
(٢) ماوە یا کاتی بێوەژنێتی.

widow's cruse, ئاروقەی بێ پایان

widow's mite, دیاریەکی بچووك یا یارمەتیەکی کەمە لە کەسێکی دەستکورتەوە.

widow's peak, تووکی ناوچەوانی لە شێوەی " V " دا پرواو، واتە نووك شۆڕبووەوە (گوایە نیشانەی زوو بوون بە بێوەژنیە).

width (width), *n.* (١) پانێتی؛ پانی؛ فراوانی؛ بلاوی.
(٢) پانایی؛ پانی: *(the ~ of a street)*
(٣) شتێکە کە پانیەکی تایبەتی هەبێ:
(She sew two ~s of cloth together.)

widthwise (width′wīz), *adv. Also* widthways, لە بەری پانی.

wield (wēld), *v.t.* (١) بە باشی بەکارهێنان (چەك، ئامێر)؛ بە دەستەوە گرتن:
(to ~ an ax, a gun, etc.; He who ~s the dagger inherits the throne.)
(٢) دەسەڵات بوون؛ دەست پۆیشتن؛ دەسەڵات بەکارهێنان:
(He ~s a lot of power in the new government.;
He ~s his power justly.)
(٣) [Obs.]، بەرێوەبردن؛ ڕابەڕی کردن.
-wieldable *(adj.)*; **wielder** *(n.).*

wieldy (wēl′di), *adj.* بە ئاسانی بەکاردەهێنرێ (ئامێر)؛ دابێ دەکرێ.

wiener (wē′nĕr), *n. Also* weenie, weeny, = frankfurter.

wienerwurst (wē′nĕr-wûrst′), *n.* = wiener.

wife (wīf), *n.* (١) ژنی مێرددار؛ ژن؛ خێزان؛ کەبانوو؛ هاوسەر.
(٢) [Archaic]، ئافرەت؛ ژن: *(~ ; house- ~)* .

an old wive's tale, نەریت و بیروباوەڕی کۆن و پەڕپووت؛ قسەی پیرێژن

take to wife, هێنان (ژنێکی تایبەتی)؛ ماڕەکردن:
(He took a rich girl to wife.)

wifehood (wif′hood), *n.* ژنێتی.

wifeless (wīf′lis), *adj.* بێ ژن.

wifelike (wīf′līk′), *adj.* = wifely.
adv. ژنانە.

wifely (wīf′li), *adj.* ژنانە؛ تایبەتی بە ژنی مێرددار؛ بۆ ژن شیاو: *(~ duties)* .

wig (wig), *n.* بارۆکە؛ کڵاوقژ (هەروەها " peruke ") .
v.t. (١) کڵاوقژ لەسەرکردن؛ بارۆکە کردنەسەر.
(٢) [British Colloq.]، سەرزەنشتکردن.

wigan (wig′ən), *n.* جۆرە قوماشێکی کەتانی نەستوورە.

wigeon (wij′ən), *n.* = widgeon.

wigged (wigd), *adj.* بارۆکە لەسەر؛ کڵاوقژ لەسەر.

wiggery (wig′ĕr-i), *n.* (١) (ا) بارۆکە؛ کڵاوقژ (ب) بارۆکە بەگشتی.
(٢) بارۆکە لەسەرکردن؛ کڵاوقژ لەسەرکردن.

wiggle (wig′l), *v.t.* بادان (قنگ)؛ باپیادان؛ سەماپێکردن؛ لەراندنەوە؛ ڕاوەشاندن: *(to ~ one's toes)* .
v.i. لەرینەوە؛ خۆبادان؛ پێچ بە لەشی خۆدا هێنان (وەك کرمی دەست تێوەدراو) .
n. باپیادان؛ باخواردن؛ پێچ پێداهاتن؛ لەرە؛ لەرینەوە؛ ڕاوەشان.

get a wiggle on, [Slang], پەلەکردن؛ خێراکردن.

wiggle out of, خۆکێشانەوە یا ڕزگارکردن؛ خۆ پەراندنەوە.

wiggler (wig′lĕr), *n.* (١) خۆبادەر (مرۆڤ، گیاندار، شت).
(٢) کرمۆکەی مێشوولە.

wiggly (wig′li), *adj.* (١) بە جم و جوول؛ خۆبادەر.
(٢) پێچاوپێچ؛ شەپۆلی؛ لوول: *(a ~ line)* .
(٣) لەق: *(a ~ tooth)* .

wight (wīt), *n.* [Archaic], نادەمیزاد (بەتایبەتی هی بەدبەخت)؛ کەس؛ گیانەوەر؛ دەعبا.

wight (wīt), *adj.* [Archaic], (١) ئازا؛ دلێر؛ قارەمان.
(٢) گورج و گۆڵ؛ چوست و چالاك.

wigwag (wig′wag′), *v.t.* (١) ڕاوەشاندنی بەیداخ، ڕووناکی... هتد بەپێی شفرەیەکی تایبەتی بۆ پەیام پێ گەیاندن.
(٢) پەیام پێ گەیاندن بەم شێوەیە.
v.i. (١) ڕاوەشان؛ هاتن و چوون؛ لەقین.
(٢) دەست ڕاوەشان (بۆ پەیام پێ گەیاندن) .
n. (١) ڕاوەشانی بەیداخ، ڕووناکی... هتد بۆ پەیام پێ گەیاندن.
(٢) پەیامی بەم شێوەیە ڕاگەیەنراو.

-wigwagger *(n.)*.

wigwam (wig′wäm, wig′wôm), *n.* (١) کۆخته‌یه‌کی قووچکه‌یی هیندی‌یه ‌ه‌ه‌ریکایی‌یه‌کانه به پێسته‌و حه‌سیر تۆزکله‌دار ده‌وری ده‌گیرێ. (٢) [Colloq.], جێی سه‌رده‌می کۆبوونه‌وه‌ی گشتی.

wild (wīld), *adj.* (١) کێوی کێویله؛ ده‌شته‌کی: *(~ flowers, animals, etc.)* (٢) جۆله‌وانی؛ جۆڵ؛ ده‌رووده‌شت؛ ده‌شت‌وکێو؛ به‌ره‌ڵا: *(~ land)*. (٣) دڕنده: *(~ animals; ~ tribes)*. (٤) (ا) لاسار؛ سه‌رکێش؛ هاروهاج؛ چه‌توون: *(~ children)*. (ب) تۆز؛ سرك؛ چه‌مووش. (٥) به‌ره‌ڵا؛ ڕه‌وشت؛ کرده‌وه: *(~ youth; a ~ party)*. (٦) باوبارناوی *(a ~ seacoast)*. (٧) (ا) به‌ه‌ڕۆش؛ به‌جۆش؛ ووروژاو: *(~ with delight)* (ب) شێتگر؛ هه‌ڵچوو؛ تووڕه. (٨) شێواو؛ ناڕێك‌وپێك: *(~ hair)*. (٩) سه‌یر؛ ناکرده‌نی؛ ناناسایی؛ شێتانه: *(a ~ idea, shceme, etc.)*. (١٠) هه‌ڵه‌شه؛ بێباك. (١١) دوور له نیشان؛ بەر نیشان نه‌که‌وتوو؛ نه‌پێکاو. (١٢) نرخه‌که‌ی به دەست یاریکه‌ره‌که‌یه (کاغه‌زێك له هه‌ندێ یاری‌و قوماردا).

adv. به سه‌رکێشانه؛ به هه‌ڵه‌شه‌یی؛ به لاسه‌رلایی؛ شێتانه: *(He fired ~ .)*

n. (*pl.*), جۆله‌وانی؛ بیابان؛ ده‌شت‌ودەر: *(a safari to the ~s of Africa)*

-wildly *(adv.)*; wildness *(n.)*.

run wild, جڵه‌و نه‌گیران؛ به‌ره‌ڵابوون؛ ڕێ ڵێ نه‌گیران؛ لق‌وپۆپ نه‌کران؛ به‌ڵه‌سه‌بوون: *(The children are running wild.; The rosebushes run wild.)*

the wild, ده‌شت‌ودەر؛ جۆڵ‌و بیابان؛ جۆله‌وانی: *(the call of the wild)*

wild boar, به‌رازه کێوی؛ یه‌کانه.

wild carrot, گێزه‌ری کێوی

wild-cat (wīld′kat′), *n. Also* wild cat, (١) پشیله کێوی. (٢) که‌سێکی دڕ؛ که‌سێکی دڕنده‌و سه‌رگه‌رم. (٣) پرۆژه‌یه‌کی بازرگانی مه‌ترسی ژێرکه‌وتن ڵێ کراو. (٤) بیره نه‌وتێکی لێدراو له شوێنێکدا که له‌وه‌وپێش به نه‌وت نه‌ناسرابێ.

adj. (١) شلۆق (بازرگانی)؛ مه‌ترسی ژێرکه‌وتنی ڵێ ده‌کرێ (پرۆژه‌ی بازرگانی)؛ دووبه‌ختی *(a ~ venture)*. (٢) قه‌ده‌غه.

v.t. بیره نه‌وت لێدان له ناوچه‌یه‌کی به نه‌وت نه‌ناسراودا.

wildcat strike, مان گرتنی پەسه‌ند نه‌کراو له‌لایەن یه‌کێتی کرێکارانه‌وه: *(The workers went on a ~ .)*

wildcatter (wīld′kat′ĕr), *n.* (١) بیری نه‌وت لێدەر له شوێنی به نه‌وت نه‌ناسراودا. (٢) که‌سێکه که خه‌ریکی پرۆژه‌ی دووبه‌ختی، واته مه‌ترسیدار و فرۆفێڵاوی‌یه.

wildebeest (wil′də-bēst′), *n.* = gnu.

wilder (wil′dĕr), *v.t.* [Archaic], (١) به‌هه‌ڵه‌دابردن؛ ڕێ پێ هه‌ڵه‌کردن. (٢) سه‌رسوڕماندن.

v.i. (١) به هه‌ڵه چوون؛ ڕێ هه‌ڵه کردن. (٢) سه‌رسوڕمان؛ سه‌رسام بوون.

wilderness (wil′dĕr-nis), *n.* (١) ده‌شت‌ودەر؛ جۆله‌وانی؛ که‌ژوکێو؛ جۆڵ‌و بیابان؛ بیابان؛ ده‌شت‌و کێو. (٢) کۆمه‌ڵێکی بێ شوماری تێکه‌ڵاوو پێکه‌ڵاوو ناڕۆژ.

wild-eyed (wīld′īd), *adj.* (١) چاوبر؛ چاوزەق؛ تووڕه؛ شێتگر؛ هار: *(a ~ plan)* چاوشێت. (٢) نابه‌جێ؛ ناکرده‌نی؛ شێتانه.

wildfire (wīld′fīr′), *n.* (١) ماده‌یه‌کی گرگره زوو له شه‌پردا به‌کاره‌هات. (٢) ئاگری زوو ته‌شه‌نه‌سه‌ندی دابین نه‌کراو

(٣) شتی زوو بڵاوبووه‌وه (قاو، شۆڕش... هتد). (٤) هه‌وره‌بروسکه.

(٥) ignis fatuus # 1.

(٦) [Obs.], نه‌خۆشی‌یه‌کی پێستی مه‌په.

wild-flower (wīld′flou′ĕr), *n. Also* wild flower, (١) گوڵه کێویله. (٢) ڕووه‌کێکی کێویله‌ی گوڵدار.

wild-fowl (wīld′foul′), *n.* باڵنده‌ی کێوی ؛به‌تایبه‌تی که‌و و قازو سوێسکه‌و قه‌تێ‌و مراوی کێوی ڕاوکراو).

wild goose, قازه کێویله.

wild-goose chase, هه‌وڵی بێ به‌ر؛ کاری بێ سوود‌و بێ ئه‌نجام؛ ئیشی شێت‌و بێ مێشکانه؛ شوێن کڵاوی بابردوو که‌وتن.

wild hyacinth, گوڵه هاس؛ هاس

wilding (wīl′dĭŋ), *n.* (١) (ا) دره‌خت یا ڕووه‌کێکی کێویله (به‌تایبه‌تی دارسێو). (ب) سێوه کێویله. (٢) (ا) گیانداری کێوی. (ب) که‌سێکی کێوی؛ که‌سێکی جیاوازو نه‌گونجاو له‌گه‌ڵ ده‌وروبه‌ره‌که‌یدا.

adj. (١) کێویله؛ له‌خۆوه ڕواو؛ ده‌شته‌کی. (٢) کێوی؛ ماڵی نه‌کراو.

wild land, زه‌وی به‌ره‌ڵا؛ ده‌رووده‌شت؛ جۆڵ‌و بیابان.

wild-life (wīld′līf′), *n.* گیاندارو ڕووه‌کی کێوی

wildling (wīld′lĭŋ), *n.* ڕووه‌ك یا گیانداری کێوی (به‌تایبه‌تی ڕووه‌کێکی کێویله‌ی گوێزراوه بۆ ناو باخچه).

wild madder, = madder # 1 & 2-A.

wild mustard, خه‌رته‌له کێویله.

wild oat (or **oats**), جۆداس؛ گیاگه‌نم.

sow one's wild oats, ڕابواردن به گه‌نجی؛ بەر بۆ خۆ به‌ره‌ڵاکردن له گه‌نجیدا.

wild rice, برنجه کێویله.

wild turkey, قه‌له‌مونه کێوی.

Wild West, wild West, خۆراوای کێوی؛ به‌شی خۆراوای ئه‌مه‌ریکا له‌پێش ئاوه‌دانکردنه‌وه‌یه‌وه له‌لایه‌ن خه‌ڵکی سپی‌یه‌وه.

wild-wood (wīld′wood′), *n.* دارستانی ده‌ست تێوه نه‌دراو؛ دارستانی که‌س پێدا نه‌ڕۆیشتوو.

wile (wil), *n.* (١) فێڵ؛ فێڵ‌وته‌ڵه‌که؛ مه‌کر؛ فریو. (٢) فێڵبازی؛ فێڵ‌وته‌ڵه‌که‌بازی؛ مه‌کربازی؛ فریوبازی.

v.t. هه‌ڵخه‌ڵه‌تاندن؛ فێڵ لێکردن؛ فریودان.

wile away, بردنه‌سه‌ر (به خۆشی)؛ کات کوشتن: *(to wile away an afternoon)*

wilful (wil′fəl), *adj.* = willful.

wilily (wil′ə-li), *adv.* به فێڵبازی؛ به فێڵ‌وته‌ڵه‌که‌بازی؛ به زۆڵێتی.

wiliness (wil′i-nis), *n.* فێڵبازی؛ ته‌ڵه‌که‌بازی؛ مه‌کربازی؛ زۆڵێتی.

will (wil), *n.* (١) (ا) ویست؛ حەز؛ مه‌یل؛ ویستن. (ب) [Obs.]، چەژ؛ ناره‌زوو (خواردن، جووت بوون). (٢) (ا) خواست؛ داوا؛ حەز؛ خوایشت: *(It is his ~ that you come.)*. (ب) فه‌رمان؛ فه‌رموده؛ ویست: *(His ~ be done.)*. (٣) نیاز؛ مه‌به‌ست؛ سووربوون له‌سه‌ر شتێك؛ زۆر ویستن: *(where there's a ~ there's a way.)* (٤) تین؛ چالاکی؛ زه‌بر: *(He works with a ~ .)*. (٥) ووره: *(He has a strong ~ .)*. (٦) بڕیاری خۆ به دەست خۆ بوون؛ ئازادی بڕیار بۆ خۆ دان: *(freedom of the ~)* (٧) هه‌ڵوێستی به‌رامبه‌ر خه‌ڵك: *(I bear her no ill ~ .)*. (٨) وه‌سیه‌تنامه.

v.t. (١) ویستن؛ حه‌زکردن؛ ناره‌زووکردن؛ خۆزگه خواستن. (٢) بڕیاردان؛ سووربوون له‌سه‌ر؛ به هه‌موو هێزێکه‌وه ویستن: *(He ~ed to survive.)* (٣) فه‌رمان دان؛ فه‌رمان ده‌رکردن. (٤) کارتێکردن (هه‌ر وه‌ك به هێزی موگناتیسی).

(٥) بۆ بەجێهێشتن لە وەسیەتنامەدا؛ وەسیەت کردن

v.i. [Archaic], ڕیستن؛ حەرکردن

at will, بە دڵی خۆ؛ بە هەرەسی خۆ؛ چۆن دەتەوێ و کەی وەها

(You may come and go at will.)

do the will of, بەقسەکردن بە گوێ کردن؛ مل بۆ دان

will (wil), *v. aux.* کرداریکی یارمەتیدەرە کاتی داڕۆژ دەگەیێنێ (ڕێزمان)؛ وە بەم مانایانە بەکاردەهێنرێت:

(١) نیشانەی داڕۆژ یا کاتی داهاتوو

(They ~ arrive tomorrow.; I ~ come later.)

(٢) مسۆگەری (لە داڕۆژدا): *(You ~ regret this.)* .

(٣) ئامادەیی (یارمەتیدان)؛ حەزکردن؛ توانین:

(W~ you help me with this?)

(٤) فەرمان؛ داواکردن: *(You ~ report to me afterward.)* .

(She ~ talk for hours on end.) خوو

(٦) لە تواناا بوون:

(This metal ~ not crack under heavy pressure.)

(٧) [Colloq.]. لەوانەبوون؛ بۆ هەبوون؛ ڕەمل لێدان

(That ~ be his wife with him, I suppose.)

v.i. ڕیستن؛ حەرکردن *(Sit here, if you ~ .)* .

v.t. ئارەزووبوون؛ ڕیستن؛ حەزکردن: *(Do what you ~ .)* .

willable (wil′ə-b'l), *adj.* ئەگەر بوێستێ دەکرێ یا دەهێنرێتە دی؛ دەخوازرێ؛ بۆی هەیە بوێستێ و دەست بکەوێ

willed (wild), *adj.* ووزەدار *(strong- ~ ; weak- ~)* .

willemite (wil′əm-īt′), *n.* ویلمایت کانزایەکی ڕەنگاوڕەنگ

willet (wil′it), *n.* هەلێکی لاق و دەنووک درێژی کەنار ئاوە

willful (wil′fəl), *adj.* *Also* **wilful,** (١) دەسەنقەست

(٢) کەللەڕەق؛ سەرکێش؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە

-willfully *(adv.)*; **willfulness** *(n.).*

willies (wil′iz), *n.pl.* [Slang]. هەستی ترس و بێ ئارامی و ناڕاسوودە و ناخۆش: *(This place gives me the ~ .)* .

willing (wil′iŋ), *adj.* (١) ئامادە؛ قایل

(I am ~ to go along.)

(٢) حەزکەر؛ بە خۆشی خۆ کراو؛ خۆڕیست؛ بە دڵ کراو:

(a ~ participant)

(٣) تایبەتی بە ئازادی و توانای ڕێبازی خۆ هەڵبژاردن.

-willingness *(n.).*

willingly (wil′iŋ-li), *adv.* بە خۆشی خۆ؛ بە حەز و ئارەزووی خۆ نەک بەزۆر

will-o'-the-wisp (wil′ə-*tha*-wisp′), *n.* (١) ignis fatuus .

(٢) ئاوانی نەهاتەدی؛ خۆ بەهەڵەدابردن؛ سەراو؛ ئاواتی درۆ

willow (wil′ō), *n.* (١) بی؛ دارەبی. (٢) دارووتەختەی بی.

(٣) [Colloq.]. شتی لە دارووتەختەی بی دروستکراو (وەک گوڕزی بێسبۆل) .

(٤) چەکەوکەوانی هەلاج (بۆ کردنەوەی لۆکەو خوری) .

v.t. لۆکەو خوری کردنەوە بە چەکەوکەوان (هەلاجی) .

willower (wil′ō-ēr), *n.* (١) چەکەوکەوانی هەلاج. (٢) هەلاج

willow herb, ڕووەکێکە گەڵاکەی باریکە وەک هی بی و گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ

willow oak, دارەبڕوویەکە گەڵاکەی باریکە وەک هی بی

willowware (wil′ō-wâr′), *n.* قاپ و دەوڕبی نەخشەی دارەبی لەسەرکراو

willowy (wil′ō-i, wil′ə-wi), *adj.* (١) دارەبی زۆر تیدایە؛ بە دارەبی داپۆشراو (٢) لە دارەبی دەچێ؛ شۆخ و قەد باریک؛ جوان و ناسک.

(a girl with a ~ figure)

(٣) نەرم؛ بە ئاسانی دەنوشتێتەوە.

will power, ووزە؛ هێزی بڕیاری نادەمیزاد؛ هێزی پاڵنەری ئاوەکی مرۆڤ

willy-nilly (wil′i-nil′i), *adv.* بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ بتەوێ نەتەوێ؛ بە هەرحاڵ؛ خۆشی بێ و ترشی بێ:

(He'll have to do it ~ .)

adj. (١) بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ خۆشی بێ و ترشی بێ. (٢) ڕازا؛ دووڵ

wilt (wilt), *v.i.* (١) سیس بوونەوە (گەڵا، گوڵ... هتد)؛ هەڵقرچان؛ هەڵپڕووکان. (٢) هێز لێ بڕان؛ تین تێدا نەمان؛ هەڵپڕووکان؛ لە پەڵوپۆ کەوتن.

v.t. هەڵقرچاندن؛ هەڵپڕووکاندن؛ سیس کردنەوە؛ هێز لێ بڕان.

n. (١) سیسی؛ هەڵقرچاوی؛ سیس بوونەوە.

(٢) خاوبوونەوە؛ هەوەس نەمان؛ ساردبوونەوە (هەست)

(٣) نەخۆشیێکە دەبێتە هۆی سیس بوونەوەی گەڵای ڕووەک.

wilt (wilt), *archaic second person sing., present indicative, of* **will.**

Wiltshire (wilt′shir), *n.* جۆرە مەڕێکی ئینگلیزی سپی شاخ درێژو چەماوەیە.

wily (wī′li), *adj.* فێڵباز؛ زۆل؛ قومارباز؛ تەڵەکەباز؛ مەکرباز؛ ئۆینبان.

wimble (wim′b'l), *n.* دەرەوش؛ ئامێرێ سمێن یا کونکردن

v.t. سمێن؛ کونکردن

wimple (wim′p'l), *n.* (١) سەرپۆش؛ سەرپۆشی پەرستار.

(٢) (ا) لۆ (جل‌وبەرگ)؛ تیێ؛ لۆچ؛ قەد. (ب) شەپۆل بچووک. (ج) پێچ

v.t. (١) سەرپۆش لەسەرکردن. (٢) قەدکردن؛ لوول کردن؛ نوشتاندنەوە.

(٣) کەرونشکەپێکردن؛ شەپۆل پێدان.

v.i. (١) لوول بوون؛ لۆچ بوون؛ نووشتانەوە. (٢) شەپۆل دان؛ کەرووشکە کردن

win (wn), *v.i.* (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن

(٢) سەرکەوتن و گەیشتنە بارودۆخێکی تایبەتی؛ گەیشتنە ئامانج:

(He won loose from the crowd.)

v.t. (١) لێ هەڵکراندن (دەرامەت)؛ دەسکەوتن؛ پەیداکردن (بە هەوڵ و کۆشش)

(to ~ a living from this sterile land)

(٢) بردنەوە؛ سەرکەوتن: *(to ~ a battle, war, game, contest, etc.)* .

(٣) (over ~)، ڕاکێشان (لایەنگری):

(We won him over to our side.)

(٤) ڕازی کردن بۆ شووپێکردن یا هێنان.

(٥) گەیشتن (شوێن) .

(٦) (ا) کانزاکردن. (ب) کانزای پاک لە هی خاو دەرهێنان.

(ج) ئامادەکردنی کان بۆ کانزاکردن.

n. [Colloq.], (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن. (٢) قازانج؛ دەسکەوت.

win the day, بردنەوە (پێشبڕکێ، شەڕ... هتد)؛ سەرکەوتن.

wince (wins), *v.i.* داچڵەکین؛ ڕاچەنین؛ سڵەمینەوە؛ سڵ کردنەوە.

n. داچڵەکین؛ ڕاچەنین؛ سڵەمینەوە؛ سڵ کردنەوە؛ سڵ

-wincer *(n.).*

winch (winch), *n.* (١) ئامێرێ بەرزکەرەوەی شتی قورس.

(٢) هەندڵ؛ دەسک.

v.t. بەرزکردنەوە بە ئامێر.

wind (wīnd), *v.t.* (١) هەڵکردن (دەزوو، بەن، شریت)؛ لوول کردن:

(to ~ thread on a reel)

(٢) (ا) تێوەپێچان؛ پێچانەوە: *(to ~ a shawl round a baby)*

(ب) تێوەئاڵاندن.

(٣) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.

(٤) بە دزێیەوە تێخستن؛ بە لاتیل یا خشپە تێخستن:

(He wound a plea for money into his letter.)

(٥) بادان: *(to ~ a crank)* .

(٦) قوڕمیش کردن: *(to ~ a watch)* .

(٧) بەرزکردنەوە بە خولخولۆکە یا سڵنگ.

v.i. (١) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ پێچاوپێچ کردن:

(The river ~s its way to the sea.)

(٢) چەوتی نووانتن (ڕەووشت، گفتوگۆ... هتد).

(٣) به لاتیل یا توانجەوە دەربڕین
(٤) (~ about; ~ around)، تێوەئاڵان؛ پێچ خواردن بە دەوریدا:
(The ivy ~s around the tree.)
(٥) خواربوون؛ وەرگەڕان؛ چەوت بوون.
(٦) قوڕمیش کران؛ باخواردن؛ بادران: *(This clock ~s easily.)* .
(٧) قاچ تێکەوەئاڵان لە ڕۆیشتندا (ئەسپ)؛ پەیزەن بوون.

wind, ١. (١) هەڵکردن (شریت، دەزوو... هتد)؛ تێوەپێچان.
(٢) پێچ؛ یەك پێچ یا خول (دەزوو، بەن، سارغی، پەت... هتد).
(٣) پێچ (ڕێ)؛ لوڤە؛ چەوتی.

wind down, کزبوون؛ بەرەبەرە نەمان؛ کەم بوونەوە.
wind off, کردنەوە (شتی پێچراوە یا تێوەئاڵاو) .
wind up, (١) هەڵکردن (دەزوو، پەت... هتد).
(٢) کۆتایی پێ هێنان؛ بڕینەوە؛ دوایی پێ هاتن:
(to wind up one's affairs)
(٣) هاتنە جۆش؛ وروژان:
(He was all wound up before the game.)
(٤) دەست هەڵهێنانەوە پێش تۆپ هاویشتن (یاری بێسبۆل) .
(٥) والێهاتن (بارودۆخ)؛ بەو جۆرە دوایی هاتن.

wind (wind; *for n., also poetic* wīnd), *n.* (١) با. (٢) بای قایم.
(٣) ڕووی هەڵکردنی با؛ ئەو لایەی بای لێوە هەڵدەکات: *(the four ~s)* .
(٤) بۆن (ڕاو)؛ سروەی بۆنهێنەر. (٥) سووسە؛ دەنگوباسی نهێنی:
(to get ~ of something; What's in the ~ ?)
(٦) هەوای پانکەو باوەشێن... هتد.
(٧) هەناسە: *(He got the ~ knocked out of him.)* .
(٨) (أ) قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆپو بێ تام.
(ب) فشە؛ خۆهەڵکێشان؛ تڕوفیز. (٩) تڕ؛ تس.
(١٠) (*pl*) سازی با؛ ئامێری مۆسیقی بە فوو لێدراو.

v.t. (١) خستنەبەر با؛ هەڵخستن لەبەر با؛ ووشك کردنەوە.
(٢) بۆن کردن (ڕاو)؛ شوێن بۆن کەوتن.
(٣) هەناسە لێ بڕین؛ هەناسە سواربوون: *(The run ~ed him.)* .
(٤) پشوو پێدان بۆ هەناسە هاتنەوەبەر (ئەسپ).

break wind, تڕکەدان؛ تس کەدن.
down the wind, بە هەمان ڕێڕەوی با.
get (or have) wind of, سووسەکردن؛ دەنگوباسی نهێنی بیستن؛ پێ زانین.
how the wind blows (or lies), چی باوەو چی باو نییە؛ بیروڕای خەڵك چییەو چی نییە؛ چی باسە.
in the teeth of the wind, بەرەو ڕووی با.
in the wind's eye " (هەروەها " kestrel) .
in the wind, خەریکە ڕووبدات؛ بە دەستەوەیە؛ بە دڵییەوە خۆی بۆ ئامادە دەکرێ‌و خەریکە ئاشکرا دەبێ:
(There's something in the wind.)
into the wind, بەرەو ڕووی با.
sail close to the wind, (١) بەرەو ڕوو یا دژی باوە کەشتی لێخوڕین. (٢) دەست بە پارەوە گرتن؛ پارە بەفیڕۆ نەدان. (٣) ڕەفتاری ناشرین نوواندن.
take the wind of somebody's sails, دەستپێشکەری کردن لە ووتن یا کردنی شتێکدا کە کەسێکی تر دەیەوێ بیڵێ یا بیکات‌و بیبێتە هۆی پەستکردنی کەسەکە.

wind (wīnd, wind), *v.t.* (١) لێدان (شمشاڵ، نای...)؛ فووپیاکردن.
(٢) بانگ کردن بە کەڕەنا یا زوڕنا لێدان: *(to ~ a rousing call)* .

windage (win′dij), *n.* (١) جوڵانی هەوا بەهۆی پێدانڕۆیشتنی گوللەو شتی وەهادا. (٢) لادانی گوللە لە ڕێڕەوی خۆی بەهۆی باوە؛ ڕادەی ئەم لادانە.
(٣) پلەی گۆڕینی نیشانی چەکی ئاگرین لە بریتی لادانی گوللە لە ڕێڕەوی خۆی بەهۆی باوە.
(٤) بۆشایی نێوان دیواری لوولەی چەکی ئاگرین‌و گوللەکەی ناوی.

(٥) دیوی دەرەوەی کەشتی کە لەبەر بایە.

windbag (wind′bag′), *n.* [Colloq.], نۆزبڵێ؛ نۆزوێژ؛ چەنەباز.
windw: (١) بابردوو
wind-blown (wind′blōn′), *adj. (~ dust, sand, leaves, etc.)* (٢) بەرەو لایەك ڕووارە بەهۆی بای قایمەوە (دارودەرەخت) .
(٣) کورت‌و بۆ پێشەوە داهاتوو (قژی ئافرەت) .

wind-borne (wind′bôrn′, wind′bōrn′), *adj.* باهەڵگرتوو (وەك هەندێ هەڵە) .

windbreak (wind′brāk′), *n.* باشکێن (شوورە، ڕیزە دارەخت، پەڕژین)؛ باگیر؛ باگر.

windbreaker (wind′brāk′ĕr), *n.* چاکەتێکی هەوابڕ؛ چاکەتێکی کورتە هەوای لێوە ناچێ.

wind-broken (wind′brō′k'n), *adj.* تەنگەهەناسەیی (ئەسپ)؛ تووشی نەخۆشی تەنگەهەناسەیی بووە.

wind cone, = **wind-sock.**

winded (win′did), *adj.* هەناسەبڕکێ پێکەوتوو؛ هەناسەسوار؛ هەناسە پێ نەماو.

winder (wīn′dĕr), *n.* (١) پێچەر؛ کرێکاری قوماش پێچەر (لە کارگەدا)؛ لوولکەر. (٢) بەکرەی شت لەسەر هەڵکراو.
(٣) قوڕمیشی کاتژمێر؛ دوگمەی قوڕمیش.
(٤) پلەی پێ پلیکانەی پێچاوپێچ.
(٥) ڕووەکی تێوەئاڵاو (وەك لاولاو) .

windfall (wind′fôl′), *n.* (١) میوەی باخستوو.
(٢) دەسکەوتێکی چاوەڕوان نەکراو؛ دەسکەوتێکی لەلاوەو بەتەمانەبوو؛ شتێکی باشی خواناردوو (بەتایبەتی پارە) .

windflaw (wind′flô′), *n.* با هەڵکردنی کوتوپڕ.
windflower (wind′flou ĕr), *n.* = **anemone.**
wind-gall (wind′gôl′), *n.* ناوساوی یا بلوقی قولەپێی ئەسپ.
wind gap, کەلێنی با: دەربەندی بچووکی سەر شاخ.
wind gauge, پێوەری خێرایی با.
wind harp, = **aeolian harp.**
wind-hover (wind′huv ĕr), *n.* مشکگرە. (ناوەکەی لەوەوە هاتووە کە دەتوانێ بە هەواوە لە جێی خۆیدا بووەستێ) . (هەروەها " kestrel ") .
winding (wīn′diŋ), *n.* (١) (أ) ڕێگەی پێچاوپێچ.
(ب) ڕێبازو کردەوەی چەوت. (ج) لوولی؛ لوول خواردن؛ باخواردن؛ لوول بوون.
(٢) (أ) تەل، دەزوو، یا شتی تری هەڵکراوە سەر بەکرە... هتد.
(ب) یەك پێچ یا ئەلقەی ئەم تەڵو دەزووە. (ج) شێوەی ئەم هەڵکردنە
(٣) خواری؛ خواربوون؛ چەوتی؛ لاری؛ وەرگەڕان.
(٤) قاچ لەیەکەوەئاڵانی ئەسپ لە کاتی ڕۆیشتندا؛ پەیزەنی.

adj. پێچاوپێچ؛ پێچ لوول؛ ماربێچی: *(a ~ road)* .
winding sheet, کفن.
wind instrument, سازی با؛ ئامێری مۆسیقی بە فوو لێدراو (شمشاڵ، نای).

wind-jammer (wind′jam ĕr), *n.* (١) کەشتی با.
(٢) کەشتیوانی کەشتی با
(٣) [Slang]، کەسێکی زۆرووێژ؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ.

windlass (wind′ləs), *n.* ئامێری بەرزکردنەوەی شتی قورس؛ ئامێری لەنگەر هەڵکردن؛ خولخولۆکەی بەرزکەرەوە.

v.t. & v.i. بەرزکردنەوە بەم ئامێرە؛ لەنگەر هەڵکردن بەم ئامێرە.

windle-straw (win′d'l-strô′), *n.* [Scot. or Dial.], (١) پووش؛ پووشکە. (٢) کەسێك یا شتێکی باریك‌و بێ هێز.

windmill (wind′mil′), *n.* (١) ئاشی با.
(٢) شتێکە لە ئاشی با بکات: (أ) فڕفڕۆکە (یاری منداڵان).
(ب) هێلیکۆپتەر.

fight (or tilt at) windmills, شەڕ لەگەڵ دوژمنی خەیاڵیدا کردن

(وەك دۆن كیشۆت).

window (win′dō), *n.* (۱) پەنجەرە (۲) شووشەی پەنجەرە؛ جامی پەنجەرە: *(He broke the ~ .)* (۳) پەنجەرەو چوارچێوەکەی (٤) کونێکی وەك پەنجەرە (وەك لە هەندێ زەرفدا کە ناونیشانی کەسەکە یا کۆمپانیاکەی لێوە دیارە).

window box, پەنجەرە بۆ کردن؛ پەنجەرە تێخستن.

window-dresser (win′dō-dres ′ĕr), *n.* *Also* window dresser, ئینجانەی پەنجەرە: سندوقێکی باریك و درێژە گوڵی تێدا دەڕوێنرێ و دەخرێتە سەر لێواری پەنجەرە.

window-dressing (win′dō-dres ′iŋ), *n.* *Also* window dressing, (۱) پازێنەرەوەی پەنجەرەی فرۆشگا بە فرۆتەنی. (۲) پرۆکەشکار (ووشەی داهاتوو ببینە).

window envelope, (۱) پازاندنەوەی پەنجەرەی فرۆشگا بە فرۆتەنی. (۲) پرۆکەشکاری: پرۆکەش کردنی بارودۆخێك و پیشاندانی تەنها پرووی باش و جوانی (بۆ هەڵخەڵەتاندن یا پاکێشانی خەڵك).

window-pane (win′dō-pān ′), *n.* زەرفی پەنجەرەدار: زەرفێکە کونێکی تێدایە ناونیشانی نەو کەسەی لێوە دیارە کە نامەکەی بۆ دەنێرێ.

window screen, شووشەی پەنجەرە؛ جامی پەنجەرە.

window shade, تەلی پەنجەرە.

window-shop (win′dō-shop ′), *v.i.* پەردەی پەنجەرە.

سەیری فرۆتەنی کردن لە جامخانەی فرۆشگادا بێ چوونە ژوورەوە و شت کڕین: *(Most women like to ~ .)*

-windowshopper *(n.).*

windowsill (win′dō-sil ′), *n.* لێواری ژێرەوەی پەنجەرە.

windpipe (wind′pīp ′), *n.* = trachea.

wind-proof (wind′proof ′), *adj.* بابڕ؛ هەوابڕ؛ هەوای لێوە ناچێتە ژوورەوە: *(a ~ jacket)* .

wind rose, نەخشەی ڕووی هەڵکردنی با و قایمی لە ناوچەیەکدا.

windrow (wind′rō ′, win′rō ′), *n.* (۱) پرێزە مەڵو (۲) کۆمەڵە گەڵا، پووش و پەڵاش، یا بەفری بابردوو و کۆمەڵ کردوو. (۳) دێڕاوی قامیشی شەکر تێدا نێژراو.

wind-swept (wind′swept ′), *adj.* (۱) بابردوو؛ باهەڵگرتوو؛ با پاپێچار؛ با دەیگرێتەوە.

wind tee, بانمایەکە پەڕەکانی لە شێوەی تیپی " T " دایە بۆ پیشاندانی ڕووی هەڵکردنی با (لە فڕۆکەخانەو شوێنی تردا).

wind-tight (wind′tīt ′), *adj.* = airtight.

wind tunnel, تونێلی هەوا: پارەوێکی تونێلییە هەوای تێ دەپەستێنرێ بۆ تاقیکردنەوەی پەستووی با لەسەر نموونەی فڕۆکەو شتی وەها.

wind-up (wīnd′up ′), *n.* (۱) کۆتایی؛ پایان؛ دوایی هاتن؛ دوایی پێ هێنان. (۲) باڵ جوڵاندن و یاری پێ کردن پێش تۆپ هاویشتن (یاری بێسبۆڵ).

windward (wind′wĕrd), *n.* ڕوو یا لای با لێوە هەڵکردوو (کەشتیوانی).

adv. بەرەو با؛ ڕووەو با؛ بەرەو ڕووی با

adj. (۱) بەرەو ڕووی با ڕۆیشتوو. (۲) لەو لایەوە کە با لێوەی هەڵدەکات.

windway (wind′wā ′), *n.* = flue.

windy (win′di), *adj.* (۱) باداوی؛ بای هەیە: *(a ~ day)* . (۲) با دەیگرێتەوە؛ بای زۆرە: *(a ~ city)* . (۳) لە با دەچێت لە خێرایی و قایمی و هەمیشە گۆڕیندا. (٤) زۆرۆز؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەر؛ دەمەوەر. (٥) (ا) قشەکەر؛ خۆهەڵکێش؛ فشەباز. (ب) بۆش (قسە). (٦) (ا) دەبێتە هۆی باوبڕە لە سکدا (وەك نیسك و نۆك... هتد)؛ باوبڕەدار (ب) باوبڕاوی (سك)؛ قۆپەقۆپکەر.

wine (wīn), *n.* (۱) مەی؛ شەراب؛ بادە. (۲) مەستی؛ سەرخۆشی. (۳) [British]، ناهەنگی مەی خواردنەوە. (٤) شەرابی (ڕەنگ)؛ ڕەنگی سووری ئەرخەوانی یا تۆخ.

v.t. مەی پێشکەش کردن.

v.i. مەی خواردنەوە.

winebibber (wīn′bib ′ĕr), *n.* شەرابخۆر.

wine cellar, (۱) ژێرزەمینی شەراب؛ گەنجینەی شەراب. (۲) ئاژووقەی شەراب.

wine-colored (wīn′kul ′ĕrd), *adj.* شەرابی؛ ئەرخەوانی یا سووری تۆخ.

wine-glass (wīn′glas ′, wīn′gläs ′), *n.* پەرداخی بادە: پەرداخێکی لاسك درێژە بۆ بادە خواردنەوە کراوە؛ جامی بادە؛ بادە.

wine-glassful (wīn′glas-fool ′, wīn′gläs-fool ′), *n.* پڕ پەرداخێکی بادە؛ پەرداخێك بادە.

wine-grower (wīn′grō ′ĕr), *n.* شەرابگەرەوە؛ شەرابچی؛ ڕەز پەروەردەکەر بۆ مەی گرتنەوە.

wine-growing (wīn′grō ′iŋ), *n.* ڕەز پەروەردەکردن و شەراب گرتنەوە؛ شەراب گرتنەوە.

wine palm, جۆرە دارخورمایەکە شەرابی لێ دروست دەکرێ.

wine-press (wīn′pres ′), *n.* *Also* wine presser, تەشت یا دەفری تڕێ شێلان و گوشین بۆ شەراب گرتنەوە؛ مەکینەی تڕێ گوشین بۆ شەراب گرتنەوە.

winery (wīn′ĕr-i), *n.* کارگەی شەراب گرتنەوە؛ کارگەی مەی.

Wine-sap (wīn′sap ′), *n.* (۱) جۆرە سێوێکی سووری زستانەی ئەمەریکییە. (۲) دەختی ئەم سێوە.

wine-shop (wīn′shop ′), *n.* فرۆشگای مەی؛ دووکانی مەی.

wine-skin (wīn′skin ′), *n.* مەشکەی مەی.

wine-tasting (wīn′tās ′tiŋ), *n.* مەی تاقیکردنەوە؛ مەی چەشتن بۆ تاقیکردنەوە

wing (wiŋ), *n.* (۱) باڵ. (۲) باڵی فڕۆکە. (۳) (ا) بەش (خەستەخانە، فەرمانگە، یا خانووی گەورەی تر)؛ لق؛ دەستە خانوو.

(the children's ~ of the hospital; a surgical ~ ; east ~)
(ب) تاکێکی دەرگای جووت
(ج) دیمەنی ئەم لا و ئەولای شانۆ؛ ئەم لا و ئەولای پشتەوەی شانۆ (کە تەماشاکەران نایبینن).
(٤) (أ) لق یا پەڵی لەشکرو گەلەکەشتی.
(ب) دەستە (حیزب، پەرلەمان، رێکخراو)؛ لق؛ بەش؛ پەل.
(the left ~ of the party; the right ~)
(ج) یاریکەری لای پاست یا چەپی گۆڕەپان؛ جێی ئەم یاریکەرانە.
(٥) (أ) پۆلە فڕۆکەی شەڕ.
(ب) ئەو نیشانەیەیە کە فڕۆکەوانی فڕۆکەی جەنگەر تاقمەکەی دەیکەن بە سنگیانەوە
(٦) (أ) هۆی فڕین یا گەشت. (ب) فڕین؛ شێوەی فڕین.
(٧) شتێکی بە باڵدار باسکراو: *(on ~s of song)* .
(٨) پەڕەی پەروانەی ناشی باو پانکە... هتد
(٩) [Colloq.]. باڵی مرۆڤ؛ قۆڵ؛ پەل.

v.t. (١) پێدا فڕین؛ بەسەردا یا بەناودا فڕین. (٢) باڵ بۆ کردن.
(٣) باڵ پێ گرتن؛ خێرا ناردن: *(He ~ed his words.)* .
(٤) بە فڕۆکە گواستنەوە.
(٥) باڵ بریندارکردن (باڵندە)؛ باڵ، قۆڵ، یا شان بریندارکردن.

v.i. فڕین؛ باڵگرتن.

on the wing, لە (کاتی) فڕیندا
take wing, فڕین؛ باڵگرتن؛ هەڵفڕین.
under the wing of, لە سایەی؛ لەژێر باڵی؛ لە پەنای؛ لەژێر چاودێری: *(He took the new members under his wing.)*
waiting in the wings, ئامادە؛ چاوەڕێ کردن بە پەرژشەوە بۆ شتێک: *(When the president died, many were waiting in the wings to take his place.)*
wing and wing, بایەوانی هەردوولا هەڵکراون
wing chair, کورسی‌یەکی بەرگدارە پاڵپشتەکەی بەرزەو نەختێک لەم لا و ئەولای کورسی‌یەکەیشی گرتووەتەوە.

winged (wiŋd), *adj.* (١) باڵدار؛ باڵندە. (٢) بەرز.
(٣) (أ) خێرا؛ تیژڕەو. (ب) فڕندە. (٤) (أ) باڵ بریندار.
(ب) [Colloq.]، باڵ بریندار (مرۆڤ)؛ قۆڵ بریندار

wing-ding (wiŋ′diŋ), *n.* [Slang], ناهەنگو زەماوەند.
wing-footed (wiŋ′foot′id), *adj.* تیژڕەو؛ خێرا
wingless (wiŋ′lis), *adj.* بێ باڵ؛ باڵدارە بەڵام ناتوانێ بفڕێ (وەک مریشکو هەندێ باڵندەی تر).
winglet (wiŋ′lit), *n.* باڵی بچکولە
wing-like (wiŋ′lik′), *adj.* باڵ ئاسا؛ لە باڵ دەچێ.
wing shot, (١) تەقەی لە باڵندەی فڕیو کراو.
(٢) نیشانچی باڵندە بە ئاسمانەوە

wing-span (wiŋ′span′), *n.* درێژی نێوان فڕۆکە یا باڵندە لە نووکی ئەم باڵەوە بۆ نووکی ئەو باڵ.
wing-spread (wiŋ′spred′), *n.* = wing-span.
wingy (wiŋ′i), *adj.* (١) باڵدار؛ باڵندە (٢) فڕندە؛ تیژڕەو؛ خێرا. (٣) بەرز؛ بڵند (٤) باڵ ئاسا؛ لە باڵ دەچێ.

wink (wiŋk), *v.i.* (١) چاو تروکاندن؛ چاو قووچاندن و کردنەوە. (٢) چاو لێ داگرتن.

v.t. (١) چاو تروکاندن؛ چاو قووچاندن و کردنەوە. (٢) چاو لێ داگرتن.

n. (١) چاو تروکان؛ تروکەی چاو؛ چاو قووچان و کردنەوە.
(٢) تروکە؛ هەناسە؛ چرکە؛ کاتێکی زۆر کەم؛ چاو قووچانێک.
(٣) سەرخەو؛ قنگەخەو؛ کەوێشکەخەو *(not a ~)* .
(٤) چاو داگرتن. (٥) دەرەوشە؛ بریسکە؛ پرشنگ

forty winks, [Colloq.]. قنگەخەو؛ سەرخەو؛ کەوێشکە خەو
wink at, (١) چاو لێ نووقاندن؛ چاو لێ پۆشین: *(He winked at corruption in his ministry.)*

winker (wiŋk′ēr), *n.* (٢) چاو لێ داگرتن.
(١) چاوقووچێنەر؛ چاوتروکێنەر.
(٢) سەرکەللە؛ چاوبەستی ئەسپی گالیسکە.
(٣) [Colloq.]، (أ) چاو. (ب) برژانگ.

winkle (wiŋ′k'l), *n.* پێچ پێچۆکەی دەریایی؛ هێلکە شەیتانۆکەی دەریا
winnable (win′ə-b'l), *adj.* دەبڕێتەوە: *(a ~ war)* .
winner (win′ēr), *n.* براوە (پێشبڕکێ، یاری... هتد)؛ سەرکەوتوو.
winning (win′iŋ), *adj.* (١) براوە:
(the ~ team, candidate, side, etc.)
(٢) سەرکەوتوو؛ جوان و ڕێک‌وپێک؛ بەبڕەو: *(a ~ personality)* .

n. (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن (٢) *(pl.)*، شتی براوە (بەتایبەتی پارە).
(٣) بەشێکی تازە کراوەی کانە خەڵووز.

winnow (win′ō), *v.t.* (١) شەن کردن (گەنمۆجۆ)؛ سووڕکردن (خەرمان).
(٢) پەرش‌وبڵاوکردنەوە: *(the wind ~ed the leaves.)* .
(٣) پاک‌وپیس کردن؛ لە بێژنگدان؛ چاک و خراپ لێک جیاکردنەوە:
(to ~ truth from falsehood)
(٤) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵسانەن.

v.i. (١) شەن کردن؛ خەرمان سووڕکردن. (٢) فڕین.

n. (١) شەن کردن. (٢) شەن.

winnower (win′ō-ēr, win′ə-wēr), *n.* (١) شەنکەر. (٢) شەن.
wino (win′ō), *n. pl.* winoes, winos, [Slang], هەمیشە مەست؛ عەرەق خۆر؛ هەمیشە سەرخۆش

winsome (win′səm), *adj.* دڵڕفێن؛ دڵ ڕاکێش؛ جوان:
(a ~ smile)
-winsomely *(adv.)*; winsomeness *(n.)*.

winter (win′tēr), *n.* (١) زستان؛ وەرزی زستان.
(٢) سال: *(a man of eighty ~s)* .
(٣) سەردەمی نشوستی، بەناخداچوون، تاریکی، ناخۆشی.

adj. زستانی؛ زستانە: (أ) لە زستاندا کراو: *(~ sports)* .
(ب) لە زستاندا پێگەیین *(~ apples)* .
(ج) لە زستاندا چێنراو: *(~ wheat)* .

v.i. زستان بردنە سەر: *(They ~ in the south.)* .

v.t. هێشتنەوەو بەخێوکردن: *(~ing the sheep in the stable.)* .
-winterer *(n.)*; winterless *(adj.)*.

winterberry (win′tēr-ber′i), *n.* شیلان.
winterbourne (win′tēr-bôrn′, win′tēr-bōrn′), *n.* کۆزەرە چەم: جۆگەیەکە لە زستاندا ئاوی پیا دەڕواتو لە هاویندا ووشک دەکات
winterfeed (win′tēr-fēd′), *v.t.* ئالف دان (بە ئاژەڵ) لە زستاندا.
winterize (win′tēr-īz′), *v.t.* ئامادەکردن بۆ زستان (ئۆتومبیل، خانوو).
winter-kill (win′tēr-kil′), *v.t.* ڕووەک کوشتن (سەرما).

v.i. لە سەرمادا مردن (ڕووەک).

n. لە سەرمادا مردن.

winterly (win′tēr-li), *adj.* = wintry.
winter melon, کاڵەکە زستانە.
winter solstice, ڕۆژگەڕانەوەی زستان. (ووشەی " solstice " ببینە).
winter squash, کوولەکە زستانە: کوولەیەکی خڕو بچووکی تۆپکل ئەستووڕە.
wintertide (win′tēr-tīd′), *n.* [Archaic or poetic], = wintertime.
wintertime (win′tēr-tīm′), *n.* وەرزی زستان؛ زستان.
wintery (win′tēr-i, win′tri), *adj.* = wintry.
wintry (win′tri), *adj.* (١) زستانی؛ سارد: *(~ weather)* .

(٢) دڵتەنگکەر؛ ناخۆش؛ خەفەتاوی.
(a ~ smile, greeting, etc.) (٣) سارد وسڕ؛ سارد.
-wintrily (adv.); wintriness (n.).
winy (wīn′i), adj. شەرابی (تام، ڕەنگ... هتد)؛ مەستکەر؛ سەرخۆشکەر.
winze (winz), n. ڕاپەڕی لێژ یا لوولەی ستوونی نێوان دوو چینی کانگە.
winze (winz), n. [Scot.], لەعنەت.
wipe (wīp), v.t. (١) سڕین: پاکردنەوە؛ ووشک کردنەوە (دەست، دەفر):
(to ~ a table, one's hands, etc.)
(٢) (~ off; ~ out)، لێکردنەوە:
(W~ the dirt off your shoes.) (٣) لێدان؛ لێخستن؛ چەورکردن:
(W~ the oil into the surface.) (٤) (~ from)، سڕینەوە؛ لابردن؛ نەهێشتن.
(to ~ a thought from one's mind)
(٥) داڕشتنەی لەحیم لێدان؛ لەحیم کردن.
n. (١) سڕین؛ پاکردنەوە؛ ووشک کردنەوە (لەش).
(٢) لێدان؛ پیامالین؛ پیادان. (٣) [Colloq.]، توانج؛ پلار.
(٤) [Slang]، دەسەسڕ.
wipe off, سڕین؛ سڕینەوە؛ لابردن؛ گسک لێدان؛ مالین؛ کوژاندنەوە (بە تەختەسڕ... هتد)
wipe out, (١) سڕینەوە؛ پاکردنەوە.
(٢) قەلاچۆکردن؛ لەناوبردن؛ بنەبڕکردن؛ هیچ نەهێشتن؛ کوشتن.
wiper (wip′ĕr), n. (١) پاککەرەوە.
(٢) خاوێن؛ دەسەسڕ؛ شتی بۆ ووشک کردنەوەو سڕین بەکارهێنراو (وەک فڕچەی جامی ئوتومبیل... هتد).
wire (wīr), n. (١) تەل؛ وایەر؛ سیم.
(٢) پارچەیەک تەلی کارەبا، ژێی تامێری مۆسیقا... هتد.
(٣) تەلکاری (٤) تەلی تەلەفۆن، تەلبەند، دار... هتد
(Reply by ~) (٥) بروسکە تەل.
(٦) هێڵی تەلەبووبونی غارغارێن
adj. تەل؛ وایەر؛ لە تەل دروستکراو.
v.t. (١) بە تەل پێکەوە بەستن؛ تەل لێدان.
(٢) تەلە بۆ نانەوە؛ داو بۆ نانەوە. (٣) تەلی کارەبا بۆ ڕاکێشان.
(٤) [Colloq.]، بروسکە لێدان؛ تەل لێدان.
v.i. [Colloq.], بروسکە لێدان؛ بروسکە ناردن؛ تەل لێدان
get under the wire, بە ئاسنەم فریاکەوتن؛ بە ناستەم پێداگەیشتن.
pull wires, لە ژێرەوە دەسەلاتی خۆ بەکارهێنان و کارکردنەسەر خەڵک بۆ هێنانەدی مەبەستی خۆ (هەر وەک یاری کردن بە بوکە سەماکەرە).
wire cloth, تەلی هێڵنەک: بۆ شت پاڵاوتن و بێژانەوە... هتد).
wire cutter, پلایس؛ تەلبڕ
wired (wīrd), adj. (١) بە تەل قایم کراو
(٢) تەلی (کارەبا یا تەلەفۆن) بۆ ڕاکێشراوە.
(٣) دەورەکەی بە تەل پێچراوەتەوە
(٤) تەلبەند کراوە؛ شوورەی تەلی بۆ کراوە
(٥) بەستراوە بە کۆمپیوتەری تریەوە
(٦) [Slang]، دەمارگرژ؛ شێتگیر؛ هاتووەتە جۆش.
wire-dancer (wīr′dan´sĕr, wīr′dān´sĕr), n. تەناقباز
wire-draw (wīr′drô´), v.t. (١) کانزا راکێشان و تەل لێ دروستکردن.
(٢) درێژکردنەوە (٣) زۆر وردکردنەوە (باس)؛ زۆر بە وردی لێکۆڵینەوە.
wire entanglement, تەلبەند
wire guage, تەل پێوەر: تامێری پێوانی تیرەی تەل و ئەستووری تەبەقە ئاسن
wire gauze, برنجۆکی تەل: شانەی تەلی زۆر باریکی وەک تەلی هێڵنەک.
wire grass, گیایەکی لاسک زبرو پەقە وەک تەل
wire-hair (wīr′hâr´), n. سەگێکی ڕاوی تووک ڕەق و زبرە وەک تەل (هەروەها " wire-haired terrier ").
wire-haired (wīr′hârd´), adj. تووک ڕەق و زبر وەک تەل

wireless (wīr′lis), adj. بێ تەل؛ تەلسز.
n (١) بێ تەل؛ تەلسز. (٢) تەلەفۆنی بێ تەل.
(٣) [Chiefly British]، رادیۆ.
v.t. & v.i. تەلسز بۆ کردن؛ پەیوەندی پێوەکردن بە بێ تەل.
wireless telegraphy, تەلەگرافی بێ تەل.
wireless telephone, تەلەفۆنی بێ تەل.
wireman (wīr′mən), n. تەلساز؛ کارگەری تەلی تەلەفۆن و کارەبا. (هەروەها " lineman ").
wire netting, تەلی تەنراو.
wire-puller (wīr′pool ĕr), n. (١) تەل ڕاکێشی بووکی سەماکەرە. (٢) کەسێکە کە لەژێرەوە دەسەلاتی خۆی بەکاردەهێنێ بۆ کارکردنەسەر خەڵک و بەجێهێنانی مەبەستی خۆی.
-wire-pulling (n.).
wirer (wīr′ĕr), n. (١) wireman .
(٢) ڕاوکەر بە تەڵە: کەسێکە تەڵە دەنێتەوە.
wire recorder, تەل تۆمارکەر. (لە پێش داهاتنی شریتەوە بەکاردەهێنرا).
wire rope, تەنافی تەل؛ گوریسی تەل
wiretap (wīr′tap´), n. (١) تامێرێکە بۆ بە دزییەوە گوێ لێگرتن و تۆمارکردنی تەلەفۆنی خەڵک. (٢) دانانی تامێرێکی وەها لەسەر تەلەفۆنی کەسێک (کە دەتوانرێ لە دوورەوە بکرێ).
v.t. (١) دانانی تامێری بە دزییەوە گوێگرتن لە تەلەفۆن:
(to ~ a telephone)
(٢) بە دزییەوە گوێ لێ گرتن و تۆمارکردنی گفتوگۆی سەر تەلەفۆنی خەڵک
(to ~ telephone conversations)
v.i. دانانی تامێری بە دزییەوە گوێگرتن لە تەلەفۆن
adj. تایبەتی بە بەدزییەوە گوێگرتن لە گفتوگۆی سەر تەلەفۆن.
-wiretapper (n.); wire-tapping (n.).
wirework (wīr′wûrk´), n. (١) تەلکاری؛ تەلسازی؛ نیشوکاری تەل.
(٢) (ا) شتی لە تەل دروستکراو؛ شتومەکی تەل. (ب) تەلی تەنراو.
wireworks (wīr′wûrks´), n.pl. کارگەی تەل؛ کارخانەی تەلسازی.
wireworm (wīr′wûrm´), n. (١) کرمی تەلی: کرمۆکەی هەندێ قاڵۆنچەیە لەژێر خاکدا دەژی و ڕەگی ڕووەک دەخوات. (٢) هەزارپێ.
wiring (wīr′iŋ), n. (١) تەلکاری (کارەبا، تەلەفۆن)؛ نیشی تەل.
(٢) سەرجەمی تەلەکانی شوێنێک (وەک هی کارەبای ماڵێک یا خانوویەک).
adj. هی تەلکاری؛ هی تەل و نیشی تەل.
wiry (wīr′i), adj. (١) تەلی؛ وایەری؛ تایبەتی بە تەل.
(٢) لە تەل دەچێ (لە چۆنێتی و شێوەدا)؛ ڕەق.
(~ hair) (٣) باریک و قایم و ماسولکەدارو بەهێز (مرۆڤ، گیانەوەر).
(a ~ sound) (٤) هی تەل لەرینەوە.
-wirily (adv.); wiriness (n.).
wis (wis), v.t. [Archaic], زانێ؛ وا زانێ؛ وا دانان
wisdom (wiz′dəm), n. (١) ژیری؛ ژیرێتی؛ ئاقڵی
(the ~ of the ages) (٢) زانست؛ زانیاری؛ زانایی؛ زانین.
(٣) [Rare]، پەند؛ قسەو کرداری ژیرانە
wisdom tooth, ددانی ژیری
wise (wīz), adj. (١) ژیر؛ ئاقڵ (٢) زانا؛ دانا؛ تێگەیشتوو
(٣) زیرەک؛ زرنگ؛ زۆرزان (٤) بە ئاگا؛ ئاگادار؛ شارەزا.
(a ~ move, action, saying, etc.) (٥) ژیرانە؛ بەجێ؛ دروست.
(٦) [Slang]، زۆر لەخۆبایی (بەتایبەتی کەسێک کە وا خۆی دەردەخات کە هەموو شتێک دەزانێ)؛ خۆ بە زیرەک دانەرو بە تەوسەوە قسەکەرو خەڵک پەستکەر
be (or get) wise to, [Slang]. پێ زانین؛ بۆ دەرکەوتن (شتی نهێنی)
(to get wise to a fraud)
get wise, [Slang]. (١) فێربوون؛ تێگەیشتن

(٢) به تەوسەوەو بە لەخۆبایی بوونەوە قسەکردنو ڕەفتار نواندن:
(Don't get wise with me, young man!)

put someone wise (to), [Slang], پێ ووتن (شتی نهێنی یا نەزانراو)؛ فێرکردن؛ جاوکردنەوە

wise up, [Slang], (١) فێرکردن؛ پێ ووتن:
(They wised him up to it.)

(٢) فێربوون؛ تێگەیشتن؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن:
(to wise up to a fact, situation, etc.)

wise (wīz), *n.* شێوە؛ جۆر: *. | in no (some, any, such) ~*

-wise (wīz), پاشگرێکە بەماناى: (ا) بار (لە بارى پانى، درێژى... هتد)؛ شێوە: *(sidewise, lengthwise, anywise)*.
(ب) بە شێوەى؛ ئاسا؛ وەك: *(clockwise)*.
(ج) دەربارەى؛ لە بابەت: *(weathewise, budgetwise)*.

wiseacre (wīz′ā′kĕr), *n.* = smart aleck; wise guy.

wise-crack (wīz′krak´), *n.* [Slang], قسەى بە تۆنكل؛ قسە، وەڵام. تێبینى، یا نوکتەیەکى بە تۆنکڵو بە تەوسەوە؛ لاپلار؛ پلار.

v.i. [Slang], قسەى بە تۆنکل کردن؛ وەڵامى بە تەوسەوە دانەوە؛ نوکتەى بە تۆنکڵو پڕ لە توانج گێڕانەوە؛ پلار هاویشتن.

-wisecracker *(n.)*.

wise guy, کەسێکى لەخۆبایى (بەتایبەتى یەکێك کە وا خۆى دەردەخات کە هەموو شتێك دەزانێ)؛ کەسێکى خۆ بە زیرەك دانەرو بە تەوسەوە قسەکەرو خەڵك پەستکەر (هەروەها " wiseacre ").

wisely (wīz′li), *adv.* ژیرانە؛ بە ژیرى؛ داناینانە؛ تێگەیشتووانە.

wisenheimer, weisenheimer, = wiseacre.

wisent (wīz′n't), *n.* = aurochs # 2.

wish (wish), *v.t.* (١) حەزکردن؛ ئارەزووکردن؛ ویستن:
(I ~ to know.)

(٢) ئاوات خواستن؛ ئاواتەخواز بوون؛ خۆزگە خواستن:
(I ~ the week were over.)

(٣) داوا بۆ کردن؛ هیوا وا بوون بۆ (باش یا خراپ):
(I ~ you good luck.)

(٤) لێ کردن (سڵاو، خواحافیزى، پڕزباش... هتد):
(She ~ed me good morning.)

(٥) داواليکردن؛ فەرمان پێ کردن؛ پێ ووتن: *(I ~ you to leave.)*.

(٦) (~ on): بەسەردا دان؛ سەپاندن بەسەردا:
(another duty ~ed on him.)

v.i. (١) (~ for): ویستن؛ حەزکردن؛ ئارەزووکردن؛ داواکردن:
(to ~ for the moon)

(٢) ئاوات خواستن؛ ئاواتەخواز بوون؛ خۆزگە خواستن.

n. (١) حەز؛ ئارەزوو.
(٢) خواست؛ خۆزگە؛ خوایشت؛ داخوازى؛ ئاواتى دڵ؛ ئاوات؛ هیوا:
(She got her ~ finally.)

(٣) داوا؛ ویست؛ فەرمان؛ داواکارى: *(It is her ~ that you go.)*.

(٤) *(pl.)*: ئاواتەخوازى؛ هیواى خۆشى و چاکى و سەرکەوتن:
(They send their ~es.)

wishbone (wish′bōn´), *n.* چەلەمە؛ نێسقانى چەلەمە.

wishful (wish′fəl), *adj.* ئاواتەخواز؛ هیوادار؛ خۆزگەخواز؛ ئارەزوومەند

-wishfully *(adv.)*; **wishfulness** *(n.)*.

wish fulfillment, ئاوات هاتنەدى؛ خۆزگە هاتنەدى.

wishful thinking, خەیاڵى خاو؛ خۆزگەیەکە کە لەوانە نەیە بێتەدى

wish-wash (wish′wôsh´, wish′wäsh´), *n.* خواردنەوەى بوون و بێ تام

wishy-washy (wish′i-wôsh´i, wish′i-wäsh´i), *adj.* (١) پوون؛ بوون و بێ تام (٢) پارا؛ دوودڵ؛ حولحولێ؛ بێ بار

wisp (wisp), *n.* (١) قول (گیا، گەنم، جۆ)؛ چەپك.
(٢) کاکۆڵ: *(a ~ of hair)*.
(٣) کاغەز یا پووشى لوول کراو (بۆ ئاگر داگیرساندن):
(Use a ~ of hair to light the fire.)
(٤) (ا) کەسێك یا شتێکى باریکەلە: *(a ~ of a girl)*.
(ب) شتێکى بە ناستەم دیار: *(a ~ of a smile, frown, etc.)*.
(ج) تاڵە دووکەڵ، هەور، یا تەم: *(a ~ of smoke, cloud, etc.)*.
(٥) **will-o'-the-wisp**.
(٦) [Archaic] **whisk broom**.

v.t. لوول کردن (وەك کاغەز یا پووش... هتد)؛ لوول دان.

wispy (wisp′i), *adj.* باریکەلە؛ تەنك؛ ناسك؛ بە ئاستەم دیار؛ لاواز.

wist (wist), *past tense and past participle of* wit.

wisteria (wis-tēr′i-ə), *n. Also* **wistaria**, پووەکێکى خۆمەڵواسە لە کۆمەڵەى پاقلە گوڵى سپى و شین و پەمەیى و ئەرخەوانى جوان دەگرێت.

wistful (wist′fəl), *adj.* خۆزگەخواز (بە کزۆڵەیى و خەمبارى و پەڕۆشەوە)؛ کزۆڵە؛ ئاواتەخواز بە نائومێدیەوە؛ ئومێدەوار بە پەڕۆشەوە؛ ماتو بە پەڕۆش: *(~ eyes; a ~ expression on her face.)*.

-wistfully *(adv.)*; **wistfulness** *(n.)*.

wit (wit), *n.* (١) مێشك.
(٢) *(pl.)* (ا) زیرەکى؛ توانای بیرکردنەوەو تێگەیشتن؛ بە مێشکى
(ب) ژیرى؛ ئاقڵى. (٣) [Rare]، بە سەلیقەیى.
(٤) قسەى قوت؛ قسەى نەستەق.
(٥) قسەى قوت یا نەستەق زانین؛ داناییى؛ قسەزانى (بەتایبەتى هى خۆش و سەیرو قوت... هتد). (٦) قسەى قوت کەر؛ قسەزان (بەتایبەتى هى خۆش و سەیرو قوتو نەستەق)؛ قسەخۆش و نەستەق.

at one's wits' end, نازانى چى بکا یا بڵێ؛ مێشکى لەسەردا نەماوە؛ هۆشى لاى خۆى نەماوە.

keep (or have) one's wits about one, هۆشى لاى خۆ مانو تێك نەچوون (بەتایبەتى لە تەنگو چەڵەمەدا)؛ سەر لێ تێك نەچوون.

live by one's wits, بە فێڵوفەرەج ژیان.

out of one's wits, مێشك لەسەردا نەماو (لە تووڕەیى یا لە ترسدا)؛ شێت.

wit (wit), *v.t. & v.i.* [Archaic], زانین؛ فێربوون؛ پێ زانین

to wit, واتا؛ واتە.

witan (wit′ən), *n.* (١) نەنجوومەنى ڕاوێژکارىى پاشاى ئینگلیز (مێژووى ئینگلیزى کۆن) (٢) نەندامانى ئەم نەنجوومەنە.

witch (wich), *n.* (١) جادووگەرى ژن؛ جادووباز (ئافرەت).
(٢) پیرێژنە سەر ئاسنینە؛ پیرێژنێکى ناشرینى تووڕەوتڕێ.
(٣) [Colloq.]، ژنى دڵڕفێن؛ کچێکى زۆر جوان.

v.t. (١) نوشتەلێکردن؛ جادووبەن لێکردن.
(٢) بە جادووگەرى کردن یا هێنانە دى. (٣) دڵڕفاندن.

witchcraft (wich′kraft´, wich′kräft´), *n.* (١) جادووگەرى؛ جادووبازى؛ نەفسونگەرى. (٢) دڵڕفاندن؛ شێت و شەیدا کردن.

witch doctor, جادووباز؛ جادووگەر؛ پزیشکى جادووباز (هەروەها " medicine man "، " shaman ").

witchery (wich′ĕr-i), *n.* = witchcraft.

witches'-broom (wich′iz-broom´, wich′iz-broom´), *n.* تۆپەڵە وەچى سەر لق و قەدى درەخت (کە لە کەپووەوە پەیدادەبێ و زیانبەخشە).

witch grass, جۆرە گیایەکى تووکنە

witch hazel, (١) دەوەنێکى گوڵ زەردى بەر دارینە.
(٢) شلەیەکى کحوڵییە لە گەڵا و تۆپکڵە دارى ئەم دەوەنە دەگیرێ

witch hunt, بەدووکەوتن و بیانوو پێ گرتن و چەوساندنەوەى ناڕەوایانەى ئەوانەى گومانى نادڵسۆزى و ناپاکیان لێ دەکرێ بەرامبەر بە میرى یا دەزگایەك.

-witchhunter *(n.)*; **witchhunting** *(adj. & n.)*.

witching (wich′iŋ), *n.* = witchcraft.

adj. . *(the ~ hour)* (۱) هی جادووبازی؛ تایبەتی بە جادووگەری: (۲) دڵرفێن؛ شێت‌وشەیداکەر.

witch moth, پەپوولەی شەوگەر.

wite (wīt), *n.* (۱) (ا) سزای پارە (ب) مز. (۲) [Scot.]، سووچ؛ خەتا

v.t. تاوانبارکردن؛ خەتابارکردن؛ گوناهبارکردن.

witenagemot, witenagemote (wit′ə-nə-gə-mōt′), *n.* ئەنجوومەنی ڕاوێژکاریی پاشای ئینگلیز لە کۆندا؛ ئەنجوومەن یا کۆڕی نیشتمانیی ئەنگلۆساکسۆنی. (هەروەها " witan ").

with (with,with), *prep.* (۱) دژ؛ دژ بە؛ لەگەڵ؛ بەرامبەر: *(He argued and fought ~ his wife.)*

(۲) بە تەنشت؛ لە نزیک *(Mix it ~ water.)* (۳) لەگەڵ *(He talked and played ~ her.)* . (٤) لەگەڵ *(Leave the children ~ grandmother.)* . (٥) لەلای؛ لەژێر چاودێری: *(She was pleased ~ her gift.)* . (٦) لە؛ ای: *(She is friendly ~ strangers.)* . (۷) لەگەڵ *(She sings ~ the best.)* . (۸) وەک؛ وەکو؛ لە باشێتی‌و لێ زانیندا: *(Are you ~ me or against me?)* . (۹) (ا) لەگەڵ (هاوڕایی، لایەنگری): (ب) لەگەڵ (لایەنگری) *(He voted ~ us.)* . (۱۰) بەلای؛ لەلای؛ لای: *(Whatever you decide is all right ~ me.)* . (۱۱) لە؛ بەهۆی *(She was faint ~ hunger.)* . (۱۲) بە: *(Stir ~ a spoon.)* . (۱۳) (ا) بە *(He said it ~ confidence.)* . (ب) بە *(W~ your permission, I'll go.)* . (۱٤) بەوەوە (هەبوون): *(the man ~ a moustache)* . (۱٥) بە: *(He plays ~ skill.)* . (۱٦) و؛ وە *(The woman, ~ her two daughters, arrived.)* . (۱۷) لەگەڵ نەوەشدا؛ لەگەڵ: *(W~ all this talent, he could not get a job.)*

(۱۸) (ا) لەگەڵ: لە هەمان کاتدا: *(to rise ~ the chickens.)* . (ب) لەگەڵ: بۆ هەمان لا: *(to travel ~ the sun)* . (ج) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ هەروەک؛ لەگەڵ: *(to grow wise ~ age)* . (۱۹) پێکەوە؛ بە *(Join this end ~ that.)* (۲۰) لە (جیابوونەوە): *(to part ~ one's family, friends, gains, etc.)*

be (or get) with it, [Colloq.], ئاگاداربوونی دوا مۆدەو شتی وەها؛ زانینی شتی باوی ناو کۆمەڵ: *(His friends say he is not quite with it.)*

in with, تێکەڵاو لەگەڵ؛ کۆک؛ لەگەڵدا هەڵسان‌و دانیشتن؛ لەگەڵدا بوون: *(He is in with the wrong crowd.)*

with that, یەکسەر دوای ئەوە؛ ئیتر: *(With that she departed.)*

withal (with-ôl′, with-ôl′), *adv.* (۱) هەروەها؛ زیاد لەوەیش (۲) لەگەڵ ئەوەشدا؛ لە لایەکی ترەوە؛ لە سەرێکی ترەوە.

prep. [Archaic], بەوە

withdraw (with-drô′, with-drô′), *v.t.* (۱) کێشاندنەوە (لەشکر)؛ کشاندنە دواوە؛ لابردن؛ ڕاکێشان (پارە لە بانق)؛ لێ دەرهێنان. . *(to ~ a statement, an offer, etc.)* (۲) پاشگەزبوونەوە؛ کێشاندنەوە:

v.i. (۱) کشانەوە (لەشکر)؛ کشانە دواوە. (۲) تەکینەوە؛ خۆکشانەوە؛ دوورەپەرێزی کردن

withdrawal (with-drô′əl, with-drô′əl), *n.* (۱) (ا) کشانەوە؛ کشانە دواوە (ب) پەیوەندی بڕین یا کەمکردنەوە؛ تەکینەوە. (ج) ڕاکێشان (پارە لە بانق)؛ دەرهێنان (۲) (ا) بڕان (هەمیشە خواردن‌و شتی وەها)؛ وازهێنان؛ خۆکێشانەوە (هیرۆین،

حەشیشە... هتد). (ب) نیشانەکانی نەم وازهێنان یا خۆکێشانەوەیە کە دیاری دەدات لەو کەسە.

withdrawing room, [Archaic], = **drawing room.**

withdrawment (with-drô′mənt, with-drô′mənt), *n.* = **withdrawal.**

withdrawn (with-drôn′, with-drōn′), *adj.* گۆشەگیر؛ تەریک؛ شەرمن؛ دوورەپەرێز.

with (with, with, wīth), *n.* تووڵی جیر (بۆ شت پێ بەستن وەک پەت).

v.t. بەستن بە تووڵ یا شووڵی جیر.

wither (with′ēr), *v.i.* (۱) سیس بوونەوە؛ هەڵقرچان؛ ووشک بوونەوە؛ پووکانەوە؛ هەڵپەروکان؛ داکەوتن. (۲) کزبوون؛ کەم بوونەوە (هەست، خۆشەویستی).

v.t. (۱) هەڵقرچاندن؛ هەڵپەروکاندن؛ پووکاندنەوە؛ ووشک کردنەوە (۲) ووشک کردن (ترس)؛ سڕکردن: *(He ~ed her with a look.)*

withered (with′ērd), *adj.* سیس؛ هەڵقرچاو؛ هەڵپەروکاو؛ پووکاوە؛ هەڵکەروزاو.

witherite (with′ēr-īt′), *n.* جۆرە کانزایەکی هەمەڕەنگە.

withers (with′ērz), *n.pl.* ناوشانی ئەسپ‌و وڵاخی تر.

withershins (with′ēr-shinz′), *adv.* [Scot.], (۱) بە پێچەوانەی (ڕێڕەو، ڕوو). (۲) بە پێچەوانەی (ڕێڕەوی) خۆرەوە.

withhold (with-hōld′, with-hōld′), *v.t.* (p.t. **withheld**), (۱) ڕاگرتن؛ وەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ هێشتنەوە؛ گرتن. (۲) پێ نەدان؛ درێغی (لێ) کردن؛ نەدان: *(to ~ payment, information, one's consent, etc.)*

v.i. خۆ ڕاگرتن؛ پێ بە خۆ نەدان؛ نەکردن.

withholding tax, باجی گیراو یا لێ بڕراو: ئەو باجەیە کە مانگ بە مانگ لە دەسکەوتی مووچەخۆران دەبڕێ‌و دەدرێ بە میری (لە کۆتایی ساڵدا ئەگەر مووچەخۆرەکە هێشتا هەر باجی لەسەر مابوو ئەوا دەیدات‌و ئەگەر زیادەیشیان لێ بڕیبوو بۆی دەگەڕێنندەوە).

within (with-in′,with-in′), *adv.* (۱) لە ناوەوە؛ لەناو. (۲) لە ماڵەوە؛ لە ژوورەوە: *(Is Mr. Smith ~ ?)* . (۳) ناوەکی؛ هەناوی؛ لەناو لەش، مێشک، دڵ، یا ویژداندا؛ لە دڵەوە.

prep. (۱) لەناو: *(to be safe ~ walls)* . (۲) (ا) کەمتر لە؛ لە ماوەی؛ لە مەودای؛ لەناو؛ لە: *(~ five miles; ~ an hour; ~ sight; ~ reach)* (ب) لە؛ لە مەودای: *(~ my experience)* . (۳) لە سنووری: *(~ the law)* .

withindoors (with-in′dôrz′, with-in′dōrz′), *adv.* = **indoors.**

without (with-out′,with-out′), *adv.* (۱) لە دەرەوە. (۲) دەرەوە؛ لە دەرەوەی مال.

prep. (۱) بۆ دەرەوە؛ لە دەرەوە. (۲) دوور لە؛ دوورتر لە؛ نایگاتێ: *(~ his reach)* . (۳) بەبێ؛ بێ: *(~ food and water)* . (٤) بێ؛ بەبێ: *(~ fear, doubt, etc.)* . (٥) بێ؛ بەبێ: *(He passed ~ speaking.)* . (٦) بێ (نەبوونی)؛ بەبێ (شتێکی لەوەوپێش ناوبراو): *(We went ~ .)* .

conj. [Dial], ئەگەر وا نەبێ؛ مەگەر.

do (or go) without, هەڵکردن بەبێ؛ گوزەران کردن بەبێ: *(to do without money, food, medicine, etc.)*

withoutdoors (with-out′dôrz′, with-out′dōrz′), *adv.* = [Archaic], **outdoors.**

withstand (with-stand′,with-stand′), *v.t.* & *v.i.* بەرگەگرتن؛ خۆ لەبەردا ڕاگرتن؛ بەرهەڵستی کردن.

withy (with′i, with′i), *n.* (۱) تووڵی جیرو نەرم (بۆ شت پێ بەستن).

(هەروەها " with ") . (٢) گوریس یا پەتی دروستکراو لەم تووڵانە.
(٣) دارنکە تووڵی وەها چڕی لێ دەبڕێتەوە (وەک بی)
adj. (١) چڕو نەرم (وەک تووڵەدار).
(٢) چڕ، مرۆڤ: بەکێش؛ بەهێز: بەرگەگر
witless (wit′lis), *adj.* بێ مێشک؛ کەر؛ هیچ نەزان.
-witlessly *(adv.)*; witlessness *(n.)*.
witling (wit′liŋ), *n.* کەسێکی خۆ بە تێگەیشتوو دانەر.
witness (wit′nis), *n.* (١) گەو هی؛ شایەتی.
(٢) (ا) گەواه؛ شایەت (دادگا). (ب) شایەت؛ کەسێکە کە نامادەی ڕووداێک بووبێ و چاوی تێوە بووبێ. (٣) شایەت (بۆ ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەک).
(٤) بەڵگە؛ نیشانە (بۆ ساغ کردنەوە).
v.t. (١) گەو هی دان؛ شایەتی دان. (٢) بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ.
(٣) بوون بە شایەت (ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەک).
(٤) بینین (ڕووداو)؛ نامادەبوون لە شوێنی ڕووداێکدا:
(to ~ an accident)
(٥) بینین (مەجاز): *(This hill has ~ed many battles.)* .
v.i. بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ.
bear witness, بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ؛ شایەتی دان:
(This destruction bears witness to their cruelty.)
witness box, [British], = witness stand.
witness stand, کورسی شایەت (لە دادگادا)؛ جێی گەواه.
witted (wit′id), *adj.* . *(slow- ~)* تێگەیشتوو؛ نەوەندە تێگەیشتووە:
witticism (wit′ə-siz′m), *n.* قسەی قوت؛ قسەیەکی دانایانە؛ نوکتە؛ ووتەیەکی خۆش
witting (wit′iŋ), *adj.* (١) ئاگادار؛ مەناگا (٢) دەسەنقەست.
-wittingly *(adv.)*.
wittol (wit′l), *n.* پیاوێکە کە بە داوێن پیسی ژنەکەی دەزانێ و چاوی لێ دەپۆشێ (ووشەی " cuckold " ببینە).
witty (wit′i), *adj.* (١) قوت (ووتە)؛ نەستەق؛ خۆش و سەیر:
(a ~ remark)
(٢) قسە قوت؛ قسە نەستەق؛ قسە خۆش؛ زمان خۆش: *(a ~ person)* .
(٣) [Obs. or Dial.]، زیرەک.
-wittily *(adv.)*; wittiness *(n.)*.
wive (wīv), *v.i.* ژنهێنان
v.t. (١) ژنهێنان. (٢) ژن بۆ هێنان؛ ژن لێ مارەکردن.
wivern, wyvern (wī′vĕrn), *n. Also* wiver, ئەژدیهای خەیاڵی: دەعبایەکی باندار دوو لاقی کلک درکاوی خەیاڵییە لەسەر دروشمی سوارچاکی یا خانەدانی دەنەخشێنرێ.
wives (wīvz), *n. plural of* wife.
wiz (wiz), *n.* [Slang], *Also* whiz, کەسێکی بلیمەت (لە ڕشتەیەکدا): *(He's a ~ at chemistry.; a computer ~)* کەسێکی زۆر لێهاتوو .
wizard (wiz′ĕrd), *n.* (١) جادووگەر؛ جادووباز
(٢) کەسێکی بلیمەت؛ کەسێکی زۆر زیرەک و کارامەو لێهاتوو.
(٣) [Obs.]، پیرێکی دانا و ژیرو تێگەیشتوو.
adj. (١) تایبەتی بە جادووگەران و جادووگەری.
(٢) [British Slang]، نایاب؛ زۆر باش و خۆش.
wizardly (wiz′ĕrd-li), *adj.* (١) وەک جادووگەر؛ جادووگەری؛ جادووبازانە (٢) زۆر سەیرو نایاب.
wizardry (wiz′ĕrd-ri), *n.* (١) جادووگەری؛ جادووبازی؛ ئەفسوون. (٢) هێزێکی نائاسایی.
wizen (wiz′n), *v.i.* هەڵقرچان؛ وشک بوونەوە؛ هەڵپووکان؛ سپس بوونەوە
v.t. هەڵقرچاندن؛ وشک کردنەوە؛ پووکاندنەوە.
adj. = wizened.
wizened (wiz′nd), *adj.* هەڵقرچاو؛ سپس؛ وشک؛ پووکاوە.

woad (wōd), *n.* (١) ووسمە: گیایەکە گەڵاکەی ووسمەی لێ دەگیرێ بۆ قژ ڕەش کردنەوە. (٢) ووسمە.
woadwaxen (wōd′wak′s′n), *n.* = woodwaxen.
wobble (wob′l), *v.i. Also* wabble, (١) بە لاڕەولار ڕۆیشتن (وەک مراوی)؛ بە حلەحل ڕۆیشتن؛ گەڵاوگەڵ ڕۆیشتن؛ لەنگین.
(٢) لەقین؛ لەقان. (٣) لەرینەوە؛ لەرزان؛ لەرانەوە.
(٤) ڕابڕا بوون؛ دووڵ بوون؛ دووڵی کردن.
v.t. لەراندنەوە؛ لەقاندن.
n. (١) لاڕەولارکردن لە ڕۆیشتندا؛ حلەحل. (٢) لەرانەوە؛ لەرینەوە (٣) لەقین؛ لەقان. (٤) لەرزۆکی دەنگ
wobbly (wob′li), *adj.* . *(a ~ table, chair, desk)* لق؛ لەرزۆک
woe (wō), *n. Also* wo, (١) ماتەمینی؛ خەموخەفەت؛ خەمباری؛ ناخ وداخ: *(a tale of ~)* .
(٢) لێقەومان؛ کارەسات؛ ناخۆشی؛ بەدبەختی؛ وەی:
(poverty, illness, and other ~s.)
interj. هاوار بە مانم؛ قوڕ بە سەرم؛ قوڕ بە سەری:
in weal and woe, لە خۆشی و ناخۆشیدا
woebegone, wobegone (wō′bi-gôn′), *n.* (١) ماتەمین؛ مات؛ خەمبار؛ غەمگین: *(a ~ appearance)* .
(٢) [Archaic]، لێقەوماو؛ ڕەنجەڕۆ؛ پەرێشان؛ کوڵۆڵ.
woeful (wō′fəl), *adj. Also* woful, (١) جێی دل پێ سووتانە؛ خەموخەفەتاوی؛ ناخۆش؛ بەدبەخت؛ کوڵۆڵ: *(Hers is a ~ situation.)* .
(٢) زۆر خراپ؛ جێی داخە:
(~ ignorance; a ~ collection of paintings.)
-woefully *(adv.)*; woefulness *(n.)*.
wok (wok), *n.* تاوەیەکی قوڵی خڕە خواردەمەنی تێدا سوور دەکرێتەوە. (بەتایبەتی لە لێنانی خواردەمەنی چینیدا بەکاردەهێنرێ) .
woke (wōk), *alternative past tense of* wake.
woken (wō′kən), *rare past and past participle of* wake.
wold (wōld), *n.* دەشتێکی پووتی بەرز.
wold (wōld), *n.* = weld.
wolf (woolf), *n.* (١) گورگ.
(٢) (ا) کەسێکی دڕندەو چاوبرسی و زیانەخۆڕو بێ سفەت و دڵڕەق.
(ب) [Slang]، مێبان.
(٣) کرمۆکەی سووس و جانەوەری تر کە دەداتە دانەوێڵە.
(٤) ناسازی ناوازی مۆسیقا.
v.t. ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ بە پەلە خواردن؛ زۆر خواردن؛ لرف لێدان.
a wolf in sheep's clothing, گورگەو لە پێستی مەڕدایە؛ دوژمنی خۆ بە دۆست پیشاندەر.
cry wolf, بە درۆ هاوارکردن؛ دەم بە هاوار بوون.
keep the wolf from the door, برسێتی دوورخستنەوە لە ماڵی خۆ.
wolfberry (woolf′ber′i), *n.* دەوەنێکە بەری سپی دەگرێ.
wolf dog, گورگە سەگ: (ا) توخمە سەگێکی گەورەی ئێرلەندیی پاوە گورگی پێ دەکرا. (ب) سەگێکی دوورەگە ڕەگێکی گورگ و یەکێکی سەگ؛ سەگی گورگ ئاسایی.
wolf-fish (woolf′fish′), *n.* گورگە ماسی: ماسیەیەکی زل دڕە.
wolf-hound (woolf′hound′), *n.* گورگە سەگ: توخمە سەگێکی گەورەیە پاوە گورگی پێ دەکرا.
wolfish (wool′fish), *adj.* گورگی؛ دڕندە؛ بەزیان؛ زیانەخۆڕ؛ چاوبرسی.
-wolfishly *(adv.)*.
wolf pack, (١) گەلە گورگ.
(٢) کۆمەڵێک ژێردەریایین پێکەوە پەلاماری کاروانی دەریایی دوژمن دەدەن.
(٣) دوو سێ فڕۆکەی جەنگین پێکەوە هێرش دەبەن.
wolfram (wool′frəm), *n.* . wolframite (٢) . tungsten (١)

wolframite (woolʹfrəm-īt´), *n.* کانزایەکی قاوەیی یا ڕەشکەلەیە
wolfsbane (woolfsʹbān´), *n.* گورگ خنکێنە ژەهری گورگ
ڕووەکێکی دەشتەکی ژەهرینە گوڵی سپی و شینو زەرد دەگرێ دەرمان لە ڕەگەکەی دەگیرێ. (هەروەها " aconite " و " monkshood ").
wollastonite (woolʹəs-tən-īt´), *n.* کانزایەکی سپیەیە
wolver (woolʹvēr), *n.* گورگ ڕ وکەر
wolverine (woolʹvə-rēn´, woolʹvə-rēn´), *n.* (۱) گیاند ڕێکی ئەمەریکی گۆشتخۆری شێردەری تیسک درێژی تۆکمەیە لە توخمی دەڵەك. (هەروەها " glutton ")
(۲) [Colloq.] نیشتەنێیەکی ویلایەتی " مشێگەن " ی ئەمەریکییە.
wolves (woolvz), *plural of* wolf.
woman (woomʹən), *n.* (*pl.* women), (۱) ژن، مافرەت: مێ
(۲) کارەکەر (۳) (۱) هاوسەر، ژن؛ خێزان (ب) دڵدار، دۆست، یار، دەنك.
(٤) پیاوی (سەر) ژنانی
(٥) مێیەتی، سرووشتی ژنێتی *(It's the ~ in her)* .
adj. (۱) مێجەك، مێ، تایبەتی بە ژن، ژنانە
(۲) مێ، باوو، ژن *(a ~ scientist)*
woman-chaser (woomʹən-chāʹzēr), *n.* womanizer.
womanhood (woomʹən-hood´), *n.* (۱) ژنێتی
(۲) حوو و ڕەوشتی ژنانە، خوو و ڕەوشتی لە ژن هاتوو.
(۳) ژن گەل، ژنان، ژن بەگشتی، نافرەتان.
womanish (woomʹən-ish), *adj.* (۱) ژنانە، مێیانە، مێچکانە، لە ژن هاتوو، ناسك. (۲) ژنانی، سەر ژنانی، کچانی.
womanize (woomʹən-īz´), *v.t.* وەك ژن لێکردن، سرووشتی ژن پێدان.
v.i. مێبازی کردن، داوێن پیسی کردن.
womanizer (woomʹən-īzʹēr), *n.* مێباز، داوێن پیس
womankind (woomʹən-kīnd´), *n.* ژنان، نافرەتان، ژن گەل، ژن، توخمی ژن، ڕەگەزی ژن، ژنان بەگشتی.
womanlike (woomʹən-līk´), *adj.* ژنانە، وەك ژن، لە ژن هاتوو.
womanly (woomʹən-li), *adj.* (۱) مێیانە، ژنانە، وەك ژن
(۲) لە ژن هاتوو، بە ئابڕوو، سەلار، شەرمن *(~ modesty)* .
-womanliness *(n.)*.
woman of the house, = lady of the house.
woman of the street(s), = prostitute; street-walker.
woman suffrage, مافی ژنان بۆ دەنگدان (لە هەڵبژاردنی گشتیدا) (هەروەها " female suffrage ")
-woman-suffragist *(n.)*.
womb (wōōm), *n.* (۱) منداڵدان، تیژانگ، سك (منداڵ بوون). (هەروەها " uterus ").
(۲) شوێنی شت تێدا پەروەردە بوون یا پێکهاتن *(The ~ of time)* .
(۳) ئاوی ناوەوەی شت (٤) [Obs.] سك، وورگ.
wombat (womʹbat), *n.* گیاندارێکی کیسەداری زەوی هەڵکەنی نوستورالیەیە لە وورچی بچووك دەچێ
women (wimʹin), *n. plural of* woman.
women-folk (wimʹin-fōk´), *n.pl Also* womenfolks, women; womankind.
women's rights, woman's rights, مافی ژنان، مافی نافرەتان
won (wun), *past tense and past participle of* win.
won (wun, woon, wōn), *v.i.* [Archaic], نیشتەجێ بوون، مانەوە
wonder (wunʹdēr), *n.* (۱) شتێك، کەسێك، یا ڕووداوێکی سەیر: *(Television is one of the ~s of modern science.)*
(۲) سەرسامی، سەرسووڕمان، واق ووڕمان، سەیر پێ هاتن
(۳) موعجیزە
v.i. (۱) سەر سووڕمان، سەرسام بوون، سەیر لێ هاتن.
(۲) گومان (لێ) بوون، تیا ڕامان، تیا مان.
v.t. گومان (لێ) بوون، تیا ڕامان، تیا مان: *(I ~ why he came.)* .
-wonderer *(n.)*.
for a wonder, سەیرە، زۆر سەیرە.
(it is) no wonder (that), (شتێکی) سەیر نییە، بۆیە.
I wonder, (۱) ئاخۆ. (۲) بڕوا ناکەم، گومانم هەیە، بە گومانم.
wonderful (wunʹdēr-fəl), *adj.* (۱) سەیر، مایەی سەرسامییە، سەر دەسوڕمێنێ. (۲) نایاب، زۆر خۆش، زۆر باش:
(a ~ person, meal, holiday, place, house, time, etc.)
-wonderfully *(adv.)*; **wonderfulness** *(n.)*.
wonderland (wunʹdēr-landʹ), *n.* (۱) شوێنێکی خەیاڵی، شوێنێکە ناهێنرێتە بەرچاو. (۲) شوێنێکی زۆر خۆش و جوان و سەیر.
wonderment (wunʹdēr-mənt), *n.* (۱) سەرسامی، سەر سووڕمان، سەیر لێ هاتن. (۲) شتێکی سەیر، شتێکی سەرسوڕمێنەر یا سەرسامکەر
wonder-stricken (wunʹdēr-strikʹn), *adj.* سەرسووڕماو، واق ووڕماو، سەرسام.
wonder-struck (wunʹdēr-strukʹn), *adj.* = wonder-stricken.
wonderwork (wunʹdēr-wûrkʹ), *n.* (۱) کارێك یا شتێکی سەیر. (۲) موعجیزە.
-wonder-worker *(n.)*; **wonder-working** *(adj.)*.
wondrous (wunʹdrəs), *adj.* = wonderful.
adv. سەرنجڕاکێشانە، بە ڕادەیەکی سەیرو سەرسوڕمێنەر.
wonky (woŋʹki), *adj.* [British Slang], شڵۆق، لاوان، لەق.
wont (wunt, wōnt, wônt), *adj.* ڕاهاتوو، خوو پێوە گرتوو، فێر: *(He was ~ to sleep early and rise early.)*
n. خوو، نەریت: *(He came home much later than was his ~ .)* .
v.i. ڕاهاتن، خوو پێوە گرتن، وا فێربوون.
won't (wōnt), = will not.
wonted (wunʹtid, wōnʹtid, wônʹtid), *adj.* (۱) باو، ئاسایی
(۲) ڕاهاتوو، خوو پێوەگرتوو، هۆگر، فێر.
woo (wōō), *v.t.* (۱) دڵداری لەگەڵ کردن، خوازبێنی کردن، دڵ خواستن، دڵڕاندنی ژن، خۆشەویستی پێشاندان (بە نیازی هێنان).
(۲) هەوڵ بۆ دان، کۆشش بۆ کردن، دواکەوتن: *(She ~ed fame and money.)*
(۳) تکاڵێکردن، لێ پاڕانەوە، ماستاو بۆ کردن، هەوڵی پێ سەلماندن دان.
v.i. (۱) دڵداری لەگەڵ کردن، دڵ خواستن (بۆ خوازبێنی کردن).
(۲) تکاکردن، پاڕانەوە، هەوڵدان بۆ پێ سەلماندن.
wood (wood), *n.* (۱) (*pl.*)، دارستان، بێشە، بێشەڵان، جەنگەڵ.
(۲) دار، ئەو بەشەی درەخت کە ڕەقە (وەك قەدو لقەکانی).
(۳) دارووتەختە.
(٤) داری سووت، گزرە، دارگزرە، داری سووتاندن. (هەروەها " firewood ")
(٥) شتی دارین: (ا) کەمۆڵە، بەرمیلی شەراب... هتد: *(wine aged in ~)* .
(ب) تەختەی داری شت لەسەر لەتکردن (وەك هی قەساب).
(ج) ئامێری مۆسیقی دارین
adj. (۱) دارین، لە دار دروستکراو. (۲) هی دار بڕینەوەو ڕێك وپێك کردن.
(۳) دارستان نشین، لە دارستاندا ڕەواو یا ژیاو
v.t. (۱) دار ناشتن. داری سووتەنی بۆ هێنان
v.i. داری سووتەنی هێنان.
be unable to see the wood for the trees, نەبینینی شتی گرنگ لەبەر هی وردو ناگرنگ؛ هەڵسەنگاندنی گشتی بارودۆخێك بۆ نەکران لەبەر بایەخدان بە وردەشت.
in the wood, لە بەرمیلدایە (مەی).
out of the woods, [Colloq.], لە مەترسی ڕزگاری بووە، نیتر لە مەترسی دەرچووە، لە خەم ڕەخسیو.

wood (wood), *adj.* [Archaic or Dial.], (١) شێنت (٢) زۆر تووڕە؛ قوشقی.

wood alcohol, = methanol.

wood anemone, گوڵانە

woodbin (wood′bin´), *n.* سندووقی داری سووتەنی.

woodbine (wood′bīn´), *n.* جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی یاسەمین.

wood block, (١) کۆتەرە دار (٢) (ا) کلێشەی هەڵکەندراو لەسەر دار (چاپەمەنی). (ب) وێنەی دەرهێنراو لەسەر نەم کلێشەیە.

wood-borer (wood′bôr´ĕr), *n.* مێرووی دارکونکەرو دارخۆر.

wood-carving (wood′kärv´iŋ), *n.* (١) دار هەڵکەندن؛ نەخش لەسەر دار هەڵکەندن. (٢) پەیکەر یا شتێکی وەها دروستکردن لە دار.

-woodcarver *(n.).*

wood-chat (wood′chat´), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی ڕیشۆلە.

wood-chuck (wood′chuk´), *n.* مشکی دەشت؛ گیاندارێکی کرۆژەندەیە لە توخمی سمۆرە. (ووشەی " marmot " ببینە). (هەروەها " ground hog ").

wood coal, (١) خەڵووزی دار (٢) . lignite

wood-cock (wood′kok´), *n.* (١) باڵندەیەکی دەنووک درێژی مام ناوەندییە لە توخمی قوپاوێلکە. (٢) [Obs.] کەسێکی ساوێلکەو بێ مێشک.

woodcraft (wood′kraft´, wood′kräft´), *n.* (١) کارامەیی و چالاکی لە دارستانو دەشت‌ودەردا (وەک ڕاوکردن). (٢) ئیشی دار؛ شت دروستکردن لە دار.

woodcut (wood′kut´), *n.* (١) پارچە داری کلێشە لەسەر هەڵکەنراو. (٢) وێنەی نەم کلێشەیە.

woodcutter (wood′kut´ĕr), *n.* دارکەر

wooded (wood′id), *adj.* دارستاناوی؛ دارودرەختاوی.

wooden (wood′′n), *adj.* (١) دارین؛ لە دار دروستکراو. (٢) ووشک؛ ڕەق؛ بێ هەستانە؛ *(a ~ smile, stare, etc.)* . (٣) بێ مێشک؛ کەودەن؛ کەر؛ *(~ - head)* .

wood engraving, (١) پارچە داری نەخش لەسەر هەڵکەنراو. (٢) دار هەڵکەندن؛ نەخش لەسەر دار هەڵکەندن. (٣) وێنەی لەسەر نەم نەخشە وەرگیراو. (ووشەی " woodcut " ببینە).

-wood-engraver *(n.).*

wooden-head (wood′′n-hed´), *n.* [Colloq.], کەسێکی کەرو بێ مێشک.

wooden-headed (wood′′n-hed´id), *adj.* [Colloq], کەر؛ بێ مێشک؛ کەودەن.

wooden horse, = Trojan horse # 1.

woodenware (wood′′n-wâr´), *n.* دەفری دارین؛ قاپو قاچاخی دار.

wood hyacinth, هاسی کێوی.

wood ibis, باڵندەیەکی قەراغ ئاوە لە حاجی لەقلەق دەکات.

woodland (wood′land´), *n.* دارستان؛ زەوی دارودرەختو دەوەناوی

adj. (١) دارستانی؛ تایبەتی بە دارستان. (٢) لە دارستاندا ژیاو یا ڕووا.

-woodlander *(n.).*

wood lark, باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی کلاوکوڕە.

wood lot, پەڵە زەوی دار تێدا ڕێنراو بۆ بڕینەوە.

wood louse, ئەسپێی دار؛ خلێرە؛ مێرووییەکی بچووکە لە خاکی شێدارو لەناو داری ڕزیودا دەژی. (هەروەها " sow bug " ، " pill bug ").

woodman (wood′mən), *n.* (١) [Chiefly Bri.] ، دارستانەوان؛ کارگێڕی دارستان. (٢) دارکەر.

(٣) دارستان نشین؛ مرۆڤی لە دارستاندا ژیاو. (هەروەها " woodsman ") .

wood-note (wood′nōt´), *n.* خوێندنی مەلی ناو دارستان.

wood nymph, (١) بووکی دارستان (نەفسانە). (هەروەها " dryad ") . (٢) جۆرێکە لە (" hummingbird ") . (٣) پەپوولەی دارستان.

wood-pecker (wood′pek ĕr), *n.* دارکونکەرە.

wood pigeon, (١) کۆترێ خەت لە مل؛ کۆترێ خاڵ لە مل. (٢) کۆترە کێوییە خۆراوای نەمەریکایە.

woodpile (wood′pīl´), *n.* لیژنەدار.

wood pulp, تڵپەی دار (بۆ کاغەز دروستکردن) .

wood rat, = pack rat.

woodshed (wood′shed´), *n.* کەپری داری سووتەنی.

woodsman (woodz′mən), *n.* (١) دارکەر. (٢) (ا) دارستانەوان. (ب) دارستان نشین. (٣) ڕاوکەری ناو دارستان (٤) وەستای شتی دارین دروستکردن؛ شتی دارین دروستکەر. (هەروەها " woodman ") .

wood sorrel, ترشۆکە: گیایەکی کێویلەیە گەڵاکەی لە سلق دەچێو ترشە گوڵی سپیو سوورو نەرخەوانیو زەرد دەگرێ.

wood spirit, = methanol.

woodsy (wood′zi), *adj.* دارستانی؛ لە دارستان دەچێ؛ وەک دارستان.

wood tar, قەترانی دار.

wood thrush, ڕیشۆلەی دارستان: باڵندەیەکە لە کۆمەڵەی ڕیشۆلە.

wood-turning (wood′tûr´niŋ), *n.* خەراتی دار: شتومەک لە دار دروستکردن.

-wood-turner *(n.).*

wood-waxen (wood′wak´s′n), *n.* بنچکێکی گوڵ زەردە جاران ڕەنگی زەردی لێ دەگیرا.

wood wind, (١) سازی بای دارین؛ ئامێری مۆسیقی بای دارین. (٢) *(pl.)*، سازی بای دارینی سازو سەمفتوورێک (ئۆرکێستراێەک) بەگشتی.

wood-work (wood′wûrk´), *n.* (١) دارتاشی؛ ئیشی دار. (٢) شتومەکی دارین (بەتایبەتی هی ناو خانوو وەک دەرگاو لێواری پەنجەرەو پێ پلیکانەو نەردە... هتد).

-woodworker *(n.).*

wood-working (wood′wûr´kiŋ), *n.* دارتاشی؛ ئیشی دار. *adj.* هی دارتاشی: *(~ tools)* .

wood-worm (wood′wûrm´), *n.* کرمی دار.

woody (wood′i), *adj.* (١) دارستاناوی؛ دارو درەخت‌و دەوەناوی. (٢) دارکی؛ داری؛ وەک درەخت ڕەقە: *(~ plants)* . (٣) [Rare]، دارستانی؛ تایبەت بە دارستان. (٤) لە دار دەچێ.

-woodiness *(n.).*

wooer (wōō′ĕr), *n.* داواکەر (دڵداری، خوازبێنی).

woof (wōōf), *n.* (١) پۆ؛ ڕێسمانی باری پانی قوماش. (ووشەی " warp " ، " weft " ببینە). (٢) قوماش؛ تەنراو؛ قوماشی چنراو.

woof (wōōf), *n.* (١) وەڕەی گڕ؛ وەڕینی دەنگ گڕی سەگ. (٢) دەنگێکی وەها.

woofer (woof′ĕr), *n.* دەنگ گەورەکەر (بەتایبەتی بۆ گەورەکردنی دەنگی نزمی لەرە کەم لەسەر ڕادیۆ... هتد).

wool (wool), *n.* (١) بەرگن؛ کوڵک. (٢) خوری؛ پەشم. (٣) قوماشی خوری؛ جل‌وبەرگی خوری. (٤) تووکی کورت‌و لوولی مرۆڤ (لەپووی گاڵتەوە).

adj. خوری؛ لە خوری دروستکراو.

pull the wool over one's eyes, خەڵەتاندن؛ چاوبەستکردن؛ فریودان.

wool clip, بەرهەمی ساڵانەی خوری.
woolen, woollen (wool′ən), *adj.* (۱) خوری؛ پەشمین؛ لە خوری درووستکراو. (۲) تایبەتی بە خوری و قوماش و جلی خوری.
n.pl. قوماشی خوری؛ جل‌وبەرگی خوری.
wool fat, = lanolin.
wool-fell (wool′fel´), *n.* = wool-skin.
wool-gathering (wool′gath´ĕr-iŋ), *n.* خەیاڵ پڵاوی؛ خەیاڵ پەرستی؛ دالغەلێدان.
adj. خەیاڵ پڵاو؛ خەیاڵ پەرست؛ دالغەچی.
wool-grower (wool′grō´ĕr), *n.* مەڕ بەخێوکەر بۆ خوریەکەی.
wollen (wool′ən), *adj.* = woolen.
woolly, wooly (wool′i), *adj.* (۱) پەشمینی؛ لە خوری دەچێ. (۲) خوریاوی؛ بە خوری داپۆشراو. (۳) نەرم؛ نەرم‌ونۆڵ (خواردەمەنی). (٤) لێل (بیر). ناڕوون. *(~ thinking)* . (٥) بەرەڵا؛ ئەپووی بێ یاسایی‌یەوە؛ بێ یاسا. *(wild and ~)* .
n. (۱) (*pl.*) . مەڕ. (۲) جلی خوری (بەتایبەتی جلی ژێرەوە).
-woolliness *(n.).*
woolly bear, جۆرە کرمێکی تووکنە وەک تەتڵەمێران.
wool-pack (wool′pak´), *n.* (۱) گونیەی خوری تێکراو. (۲) فەردە خوری؛ تا خوری. (۳) پەڵە هەوری تەنک.
wool-sack (wool′sak´), *n.* (۱) تووڕەکە یا گونیەی خوری تێکراو. (۲) [W-] . دۆشەکەڵەیەکە سەرۆکی نەنجوومەنی لۆردەکانی پەرلەمانی ئینگلیزی لەسەری دادەنیشێ. (ب) سەرۆکایەتی نەنجوومەنی لۆردەکان؛ پلەی سەرۆکی نەنجوومەنی لۆردەکان.
wool shed, چەرداخی خوری؛ خانوویەکە مەڕی تێدا دەبڕێتەوە و خوریەکەی ئامادە دەکرێ بۆ فرۆشتن.
wool-skin (wool′skin´), *n.* پێستە مەڕ بە خوریەکەیەوە؛ کەوڵی مەڕ. هەروەها " woolfell ").
wool-sorters' disease, نەخۆشی‌یەکی سنگە تووشی نەوانە دەبن کە بەرگن پاک دەکەنەوە.
wool-stapler (wool′stap´lĕr), *n.* (۱) خوری فرۆش؛ بازرگانی خوری. (۲) خوری جیاکەرەوە و پۆل پۆل کەر.
wooly (wool′i), *adj. & n.* = woolly.
woops (wo͞ops), *interj.* = whoops; oops.
woozy (wo͞o′zi, woo′zi), *adj.* (۱) وڕ؛ گێژ؛ واق وڕماو؛ سەر لێ شێواو. (۲) گێژۆ دڵ تێکەڵهاتوو (بەهۆی عەرەق خواردنەوەوە)؛ سەرخۆش.
-woozily *(adv.)*; **wooziness** *(n.).*
wop (wop), *n.* [Slang]. نیتالی (لەپووی سووکی‌یەوە)؛ بنەچە نیتالی.
Worcestershire sauce, سۆسی ووستەرشەر. سۆسێکی تووڕو تیژە لە سرکەو بەهارات درووست دەکرێ و دەکرێ بە گۆشت و شتی وەهاوە.
word (wūrd), *n.* (۱) ووشە؛ وازە. (۲) ووتە؛ گوفتار؛ تێبینی؛ *(May I say a ~ about that?)* . (۳) (*pl.*) دووان؛ ناخاوتن؛ قسە؛ گفتوگۆ. (٤) (*pl.*) دەقی گۆرانی؛ ووشەکانی گۆرانی‌یەک. *(He's a man of his ~ .)* . (٥) پەیمان؛ گفت؛ بەڵێن. (٦) (ا) فەرمان *(W~ came from the president.)* . (ب) پەڕلە؛ نیشانە ی نهێنی)؛ ووتەی نهێنی. *(the latest ~ ; no ~ from home)* . (۷) (ا) دەنگوباس؛ هەواڵ؛ پەیام. (ب) قاڵ؛ واتەوات *(W~ has it she is married.)* . (۸) (*pl.*) . (ا) دەمەقاڵێ؛ مشتومڕ؛ شەڕ قسە؛ ناکۆکی. (ب) قسەی ڕەق *(~s were exchanged between them.)* . (۹) [W-] . قسەی خوا (ئینجیل، تەورات، قورئان). *(the W~ of God)* .
v.t. دەربڕین؛ چۆنێتی دەربڕین یا داڕشتن؛ داڕشتن.
(a carefully- ~ed contract, letter, etc.; He ~s his thoughts badly.; How should the statement be ~ed?)
at a word, یەکسەر؛ دەستبەجێ.
be as good as one's word, پەیمان نەشکاندن؛ بەڵێن هێنانەدی.
big words, قسەی زل؛ فشە؛ لاف‌وگەزاف.
break one's word, پەیمان شکاندن؛ بەڵێن نەهێنانەدی.
by word of mouth, بە دەمی؛ بە دەم؛ بە زار نەک بە نووسین.
eat one's words, پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزبوونەوە.
give one's word, بەڵێن دان؛ گفت دان؛ پەیمان دان.
hang on one's words, زۆر بە وردی گوێ لێگرتن.
have a word with, قسە لەگەڵ کردن (بە کورتی).
have words with, مشت‌ومڕ لەگەڵ کردن؛ شەڕە قسە کردن؛ دەمەقاڵێ بوون.
in a word, بە کورتی.
in other words, واتا؛ واتە.
in so many words, بەبێ زیادوکەم؛ دەقاودەق؛ بەو مانایە.
man of his word, پەیمان نەشکێن؛ پەیمان پاگر؛ بە گفت.
of few words, نەدوو؛ بێ دەنگ.
of many words, زۆرویژ؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ.
take a person at his word, بڕواپێکردن؛ بڕوا بە ڕاستگۆیی کەسێک کردن و بەگوێرەی نەوە جوڵانەوە: *(I took her at her word.)*
take the words out of a person's mouth, قسە لە دەم دەرهێنان؛ ووتنی شتێک کە یەکێکی تر خەریک بووە یا بەتەما بووە بیڵێ.
the Word, قسەی خوا (ئینجیل و تەورات و قورئان).
Upon my word, بە شەرەفم.
(upon) my word, پەحا!؛ پەکوو!.
word for word, ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق: *(a word for word translation)*
wordage (wūr′dij), *n.* (۱) ووشە بەگشتی؛ ووشە. (۲) ژمارە یا سەرجەمی ووشە: *(The ~ of the document exceeds one thousand.)* (۳) دێژدادڕی؛ دوورودرێژی؛ دێژەپێدان؛ زۆرویژی. (٤) داڕشتن؛ شێوەی داڕشتن یا دەربڕین: *(His ~ showed his lack of knowledge on the subject.)*
word-blindness (wūrd′blīnd´nis), *n.* کوێری خوێندنەوە: نەخۆشی‌یەکی مێشکە دەبێتە هۆی شت بۆ نەخوێنرانەوە.
-word-blind *(adj.).*
word-book (wūrd′book´), *n.* فەرهەنگۆک.
word-deafness (wūrd′def´nis), *n.* کەپی قسە: نەخۆشی‌یەکی مێشکە دەبێتە هۆی قسە تێنەگەیشتن.
wordiness (wūr′di-nis), *n.* دێژدادڕی؛ زۆرویژی؛ دێژەپێدان؛ دوورودرێژی.
wording (wūr′diŋ), *n.* داڕشتن؛ دەربڕین؛ شێوەی داڕشتن و دەربڕین؛ ووشە هەڵبژاردن و بەکارهێنان: *(He liked the thought but not the ~ .)*
wordless (wūrd′lis), *adj.* لاڵ؛ نەدوو؛ بێ زمان؛ بێ دەنگ.
word of honor, بەڵێن؛ گفت؛ پەیمان؛ شەرەف خواردن.
word order, ڕستەسازی؛ چۆنێتی دانانی ووشە لە ڕستەدا بۆ مانا بەخشین؛ (چۆنێتی) ڕستە داڕشتن. (ووشەی " syntax " ببینە).
word play, (۱) . repartee (۲) قسە یا ووشەی دوو مانا؛ یاری کردن بە مانای جیاجیای ووشە (پێشی دەووترێ: " play on words "). (ووشەی " pun " ببینە).
word square, چوارگۆشەی ووشە: چوارگۆشەیەکە لە ووشەی وەها پێکهاتووە کە تیپەکانی بە ستوونی یا بە ناسوێی بخوێنرێتەوە.
wordy (wūr′di), *adj.* (۱) ووشەیی؛ لە ووشە پێکهاتوو.

(٢) دریژد. دڕ؛ دوورودرێژ؛ دڕێژەپێدراو؛ درێژ.
(a ~ telegram, speech, article, etc.)
-wordily *(adv.)*; wordiness *(n.)*.
wore (wôr, wōr), *past tense of* wear.
work (wûrk), *n.* (١) کار؛ ئیش؛ ئیش‌وکار؛ ڕەنج؛ ئارەق ڕشتن.
(٢) فرمان؛ ئیش‌وکار (بە پارە، واتا کە پێی دەژیت): *(He's out of ~ .)*.
(٣) پیشە *(His ~ is selling.)*.
(٤) (أ) ئەرک. (ب) ئەندازەی ئەم ئەرکە یا ئیشە: *(a day's ~)*.
(٥) (أ) *(pl.)*، کردار: *(a person of good ~s)*.
(ب) *(pl.)*، گشت بەرهەمی ڕێژەیی نووسەرێک؛ نووسراوەکانی نووسەرێک:
(the ~s of Piramerd)
(ج) *(pl.)*، کار یا پرۆژەی ئەندازیاری (خانوو، پرد، بەنداو... هتد).
(د) سەنگەر. (هـ) دەرزی‌و دروومان؛ نەقشکاری؛ نەخش‌ونیگار.
(و) بەرهەمی هونەری (تابلۆ، پەیکەر... هتد).
(٦) کەرەسەی شت لێ دروستکراو. (٧) *(pl.)*، کارخانە؛ کارگە.
(٨) *(pl.)*، پارچە نیشکەرەکانی کاتژمێر.
(٩) شارەزایی ئیش؛ کارامەیی؛ وەستایی؛ باش‌و خراپی ئیش‌و ئەنجامەکەی:
(good ~)
(١٠) کەف (خواردنەوەی ترشاو).
(١١) وورە گەیاندن (لە مەکینەیەکەوە بۆ یەکێکی تر یا لە پارچەی مەکینەیەکەوە بۆ پارچەیەکی تر) (فیزیا).
(١٢) کاری خێر (ئایین)؛ ئیشی باشە؛ چاکە.
adj. (١) هی ئیش: *(~ clothes)*.
(٢) بۆ ئیش بەکارهێنراو؛ هی بار یا ئیش: *(~ oxen)*.
v.i. (١) ئیشکردن؛ کارکردن؛ ڕەنجدان؛ ئارەق ڕشتن؛ کۆششکردن.
(٢) فرمان کردن: ئیشکردن (بە پارە وەک مووچەخۆر یا کرێکار).
(٣) کارکردن (مەکینە)؛ گەڕان: *(The machine doesn't ~ .)*.
(٤) ترشان.
(٥) سەرکەوتوو بوون؛ کاریگەر بوون؛ سەرگرتن: *(The plan ~ed.)*.
(٦) کارتێکردن *(The plea for help ~ed on their compassion.)*.
(٧) شێلان (هەویر. هێلم... هتد).
(٨) فرێدان چاو. ماسولکەی دەموچاو... هتد)؛ کرژبوون؛ لەرزین:
(His face ~ed with emotion.)
(٩) وا لێ هاتن (بە هێنان‌و بردن‌و زۆر جوڵاندن):
(The door ~ed loose.)
(١٠) کون تێکردن؛ ڕێگە بۆ خۆ کردنەوە:
(Her elbow had ~ed through her sleeve.)
(١١) شل بوونەوە و لێکترازانی گوریس و زنجیری کەشتی لە زەبری باوبۆران.
v.t. (١) بوون بەهۆی؛ هێنانەدی: *(His idea ~ed harm.)*.
(٢) داڕشتن؛ گەلاڵەکردن.
(٣) چنین؛ دەرزی‌و دروومان کردن؛ نەقشکاری کردن:
(She ~ed the sweater.)
(٤) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری)؛ شیکردنەوە.
(٥) نیگارکێشان؛ وێنەکێشان.
(٦) شێلان *(to ~ the dough well)*.
(٧) هێنانە سەر بارێکی تایبەتی بە جوڵاندنەوە:
(They ~ed the knot loose.)
(٨) کێلان؛ خۆش کردن (زەوی): *(to ~ the soil)*.
(٩) خستنەگەڕ؛ خستنەکار؛ نیشپێکردن.
(١٠) ترشاندن.
(١١) نیشپێکردن (کرێکار): *(He ~s his men very hard.)*.
(١٢) کارتێکردن (بە قسەی مێچکە مێچکەو شتی وەها):
(~ him to your way of thinking.)
(١٣) ووروژاندن؛ هێنانە جۆش *(She ~ed herself into a rage.)*.
(١٤) گەیشتنە ئامانجێک یا بارودۆخێک بە هەوڵدان؛ ڕێ بۆ خۆ دۆزینەوە.
(They ~ed their way out of the wood.)
(١٥) ئیش تێدا کردن:
(The peddler who ~s our street is a good salesman.)
(١٦) [Colloq.]، بەکارهێنان بۆ مەبەست‌و ئامانجی خۆ:
(~ your connections.)
(١٧) [Colloq.]، هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ گژی لێکردن.
at work, خەریکی ئیشە؛ ئیش دەکات؛ خەریکە.
get the works, [Slang], بە ناشرینانە لەگەڵدا ڕەفتار کران؛ چەوسێنرانەوە.
give someone the works, [Slang], (١) کوشتن.
(٢) تووشی گێچەڵ کردن؛ چەوساندنەوە.
make short (or quick) work of, زوو تەواوکردن (ئیش، خواردن)؛ بە پەلە کردن یا خواردن؛ زوو بڕاندنەوە یا سەرکردن بە گۆمدا.
out of work, بێ ئیش؛ بێ ئیش‌وکار؛ بەتاڵ.
the works, [Slang], (١) هەموو شتێک:
(We had the works, from appetizer to dessert.)
(٢) چەوساندنەوە؛ ئازاردان.
work away (on), ئیش تێدا کردن؛ بەردەوام بوون لە ئیش لەسەر کردندا؛ خەریکی کار بوون.
work in (or into), (١) تێخستن؛ جێگە کردنەوە:
(He worked a few jokes into his lecture.)
(٢) کات بۆ دۆزینەوە (بۆ بینین... هتد):
(The doctor was very busy, but said he would try to work me in late in the afternoon.)
work in with, گونجان؛ سازان
(My plans did not work in with hers.)
work off, (١) داتان (قەڵەوی... هتد)؛ لە کۆل خۆ کردنەوە (بە وەرزش):
(We worked off the heavy meal by walking two miles.)
(٢) ئیش کردن لەباتی؛ قەرز پاکردنەوە بە ئیش لەباتی پارە:
(He worked off his debt, by working over-time.)
work on (or upon), (١) کارتێکردن.
(٢) پێ سەلماندن؛ هەوڵی پێ سەلماندن دان.
work out, (١) هاتنە دەرەوە.
(٢) هیچ تێدا نەمێشتنەوە (کانگە).
(٣) قەرز پاکردنەوە بە ئیش لەباتی پارە.
(٤) هێنانەدی؛ کردن؛ جێبەجێکردن.
(٥) چارەسەرکردن؛ چارەکردن: *(to work out a problem)*
(٦) لێکدانەوە (بە ژمارەدن). (٧) سەرگرتن؛ ڕێکەوتن؛ سازان.
(٨) بوون بە هۆی. (٩) کردنە ئەوەندە.
(١٠) نەخشەکێشان؛ پیلان دانان؛ داتان:
(They worked out a plan of action.)
(١١) خستنەکار.
(١٢) وەرزش کردن: *(I'm working out every day.)*.
work over, (١) دووبارەکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە.
(٢) [Slang]، لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ زۆر تێهەڵدان‌و ئازاردان:
(The gang had worked him over.)
work up, (١) بەرەبەرە بەرزبوونەوە یا پێشکەوتن:
(In just a few years he worked his way up and became chairman of the board.)
(٢) لێ دروستکردن؛ گەلاڵەکردن؛ داڕشتن.
(٣) ووروژاندن (هەست، برسێتی... هتد)؛ هێنانە جۆش.
(٤) نەخشەکێشان؛ پیلان دانان.
(٥) فێربوون.
workable (wûr'kə-b'l), *adj.* (١) ئیشی تێدا دەکرێ؛ چاک دەکرێ؛ خۆش دەکرێ (زەوی)؛ چۆن بوێستری وەهای لێ دەکرێ:

(~ soil, material)

(۲) کردەنی؛ کرداری؛ دەمێنرێتە دی؛ کاری پێ دەکرێ.

(a ~ plan or scheme)

-workability *(n.).*

workaday (wûr′kə-dā′), *adj.* (۱) هی ڕۆژانی ئیش.

(۲) ئاسایی؛ ڕۆژانە؛ ئاتایبەتی. *(this ~ world, life, thing, etc.)* .

workbag (wûrk′bag′), *n.* تووڕەکەی ئیش (بەتایبەتی هی دەرزیو دەزووی نەخشکاری).

workbench (wûrk′bench′), *n.* مێزی کار (دارتاشی، مەکینەچێتی... هتد).

work-book (wûrk′book′), *n.* (۱) دەفتەری مەشقی قوتابی.

(۲) پەڕەونامە. (۳) کارنامە. (٤) دەفتەری ئەو ئیشانەی کەسێک تەواوی کردووەو ئەوانەیش کە نیازی هەیە بیکات.

work-box (wûrk′boks′), *n.* سندووقی کار (بۆ هەڵگرتنی دەرزیو دەزووی نەخشکاری).

work-day (wûrk′dā′), *n. Also* **working day,** (۱) ڕۆژی کار (نەک هی پشوو یا هەینی)؛ ڕۆژی ئیش کردن.

(۲) سەرجەمی ساتی ئیشی ڕۆژانە. *(an eight-hour ~)* .

adj. = workaday.

worker (wûr′kĕr), *n.* (۱) کرێکار؛ کارگەر؛ ڕەنجبەر؛ زەحمەتکێش. (۲) هەنگو مێرووڵەی ئیشکەر.

work-farm (wûrk′färm′), *n.* کێڵگەی ڕاگرتنی تاوانکارانی تاوانی بچووکو ئیش پێ کردنیان.

workfolk (wûrk′fōk′), *n. Also* **workfolks,** چینی کرێکار؛ چینی جووتیار؛ چینی زەحمەتکێشان.

work force, (۱) گشت کارگەرانی کارگەیەک.

(۲) هێزی ئیشکەری وڵات؛ کرێکارانی وڵاتێک بەگشتی؛ هەموو ئەوانەی ئیش دەکەنو دەتوانن ئیش بکەن.

work-horse (wûrk′hôrs′), *n.* (۱) ئاژەڵی بارگیر.

(۲) [Colloq.]. کەری بار. (ا) کەسێکی زۆر ئیشکەر؛ کەسێکە کە زۆربەی ئەو ئیشە دەکات کە دراوە بەسەر تاقمەکەیدا. (ب) ئوتومبێلێک یا مەکینەیەکی زۆرباش و بەرگەگر.

work-house (wûrk′hous′), *n.* (۱) کارگەی بچووک؛ وەرشە.

(۲) تەمەڵخانە؛ هەژارخانە (لە ئینگلتەرە کە ئەوەی بتوانێ ئیشی پێ دەکرێ).

(۳) بەندیخانەی تاوانکارانی بچووکو ئیش پێ کردنیان.

working (wûr′kiŋ), *adj.* (۱) ئیشکەر.

(۲) هی ئیش کردن. *(a ~ day; ~ clothes)* .

(۳) کار چێنەجێنکەر؛ ئەوەندە هەیە کە کاری پێ بڕێ بەڕێوە:

(They have a ~ majority in the parliament.; She has a ~ knowledge of English.)

(٤) هی بناغەیی؛ گەڵەکراو. *(a ~ hypothesis)* .

(٥) دەڤڕێ (چاو، ماسولکەی لەش).

n. (۱) ئیش. (۲) شێوەی ئیش کردن (۳) چارەکردن.

(٤) (*pl*). هەڵکەندن یا لێدان (کان). (٥) ترشان.

(٦) خۆ بەکێش کردن؛ بە زەحمەت ڕۆیشتن.

(۷) فرین (چاو، ماسولکەی دەموچاوو لەش).

working capital, (۱) سەرمایەی کار: ئەو سەرمایەیەی پێویستە بۆ بەڕێوەبردنی دەزگایەکی بازرگانی یا پیشەسازی... هتد.

(۲) سامانی دەزگایەک پاش لێ دەرکردنی قەرزەکانی؛ مایە؛ مایەی ڕاستەقینەی دەزگایەک (۳) سەرمایەی بە دەستەوە: ئەو سەرمایەیەی دەزگایەکە کە دەتوانرێ بەکسەر بفرۆشرێو بکرێ بە پارە؛ پارەی ڕەق.

working-class (wûr′kiŋ-klas′, wûr′kiŋ-klăs′), *adj.* چینی کرێکار؛ تایبەتی بە چینی ڕەنجدەران.

working class, چینی کرێکار؛ چینی ڕەنجدەران.

working-day (wûr′kiŋ-dā′), *adj.* هی ئیش؛ هی ڕۆژانی ئیش

working day, = work-day.

working drawing, نەخشەی کار.

working-man (wûr′kiŋ-man′), *n.* کرێکار؛ ڕەنجدەر؛ کارگەر؛ ئیشکەر.

working papers, بەڵگەنامەی ئیش.

working-woman (wûr′kiŋ-woom′ən), *n.* ژنی ئیشکەر.

workless (wûrk′lis), *adj.* بێ ئیش؛ بێ ئیشوکار؛ بەتاڵ.

workload (wûrk′lōd′), *n.* کار یا ئەرکی جێبەجێکراو لەلایەن کرێکارێک یا دەستەیەک کرێکارەوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا؛ ئەرکی بەسەردا دراو بۆ تەواوکردن لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

workman (wûrk′mən), *n.* (۱) . working-man

(۲) پیشەگەر؛ پیشەسازی: *(a creative ~)* .

workmanlike (wûrk′mən-līk′), *adj. Also* **workmanly,** (۱) لە پیشەگەر هاتوو؛ بۆ پیشەگەر شیاو.

(۲) کارامە؛ وەستایانە؛ ڕێکوپێک: *(~ pottery)* .

adv. بە کارامەیی.

workmanship (wûrk′mən-ship′), *n.* (۱) کارامەیی؛ وەستایی؛ شارەزایی ئیش. (۲) باش و خراپی ئیشو ئەنجامی:

[*articles of excellent (or poor) ~*]

(۳) ئیش؛ بەرهەمی کار: *(The bookcases are my ~ .)* .

workmen's compensation, بیمەی کار: بیمەیەکە ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەسەر کار ئازاریان پێ دەگات، بڕیندار دەبن، یا نەخۆش دەکەون.

work of art, (۱) بەرهەمی هونەری (بەتایبەتی تابلۆو پەیکەر).

(۲) کارێک یا بەرهەمێکی جوانو نایابی هونەری (پەیکەرتاشی، خانووسازی، نیگارکێشی، شانۆگەری، گۆرانی... هتد)؛ شتێکی زۆر جوان کراو.

work-out (wûrk′out′), *n.* (۱) مەشقی وەرزش؛ یاری (بۆ تەندروستی). (۲) ئەرکێکی گران.

work-people (wûrk′pē′p'l), *n.pl.* کرێکاران؛ کارگەران؛ ڕەنجدەران.

work-room (wûrk′rōōm′, wûrk′room′), *n.* ژووری کار.

work-shop (wûrk′shop′), *n.* (۱) کارخانە؛ کارگە.

(۲) کۆڕێکە دەبەسترێ بۆ لێکۆڵینەوەی باسێکی تایبەتی:

(a ~ in short-story writing; a poetry ~)

worktable (wûrk′tā′b'l), *n.* مێزی کار.

workweek (wûrk′wēk′), *n.* هەفتەی ئیش؛ سەرجەمی سات یا ڕۆژی ئیش لە هەفتەیەکدا: *(a 40-hour ~ ; a five-day ~)* .

work-woman (wûrk′woom′ən), *n.* کرێکاری ژن؛ ڕەنجدەری ژن.

world (wûrld), *n.* (۱) سەرزەمین؛ زەمین. (۲) جیهان؛ گێتی؛ دنیا.

(۳) خەڵکی هەموو جیهان. (٤) گەردوون.

(٥) (ا) بەشێکی جیهان یا سەرزەمین: *(the Western W~)* .

(ب) چەرخی مێژوو: *(the ancient ~)* .

(ج) جیهان: *(the animal ~)* .

(د) جیهان؛ مەودای چالاکیەکی تایبەتی: *(the music ~)* .

(٦) هەڵوێست و بیروڕا و شارەزایی کەسێک: *(His ~ is narrow.)*

(۷) (ا) ژیانی ئەم جیهانە؛ ژیانی کۆمەڵایەتی نەک ئایینی؛ ئەمەودنیا.

(ب) ئەوانەی بە تەنگ ژیانی ئەم دنیایەوە دێن نەک ئەوەودنیا، واتە دوای مردن.

(۸) زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(The rest did him a ~ of good.; There is a ~ of difference between them.)*

(۹) ئەستێرە؛ ئەستێرەی گەڕۆک.

bring into the world, مندالبوون؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە.

come into the world, لەدایکبوون؛ هاتنە دنیاوە.

for all the world, (۱) بۆ هیچ شتێک لە دنیادا؛ بۆ هەموو دنیا: *(I wouldn't do it for all the world.)*

(۲) دەقاودەق؛ بێ کەموزیاد؛ بە تەواوی.

in the world, (۱) لە سەرزەمیندا؛ لە جیهاندا؛ هەر شوێنێک.

(٢) هیچ، هەرگیز
(I never in the world would have believed such a lie.)
(٣) ئەرێ ئەوە؛ ئەرێ پێم ئاڵێ؟؛ ئەرێ:
(Where in the world did you find that funny shirt?)
World Court, دادگای جیهانی ناکۆکی نێو دەوڵەتان دەبڕێنێتەوە.
worldliness (wûrld′li-nis), *n.* (١) جیهانێتی؛ تایبەتێتی بەم جیهانە (٢) خۆشی جیهان پەرستی؛ خۆشی دنیاخوازی؛ جیهان پەرستی. (٣) دنیادیبیدەیی؛ شارەزایەتی کاروباری ژیان و جیهان.
worldling (wûrld′liŋ), *n.* کەسێکی خۆشی جیهانی پەرست؛ خۆشی جیهانی خوازێك؛ جیهان پەرستێك.
worldly (wûrld′li), *adj.* (١) جیهانی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەك بە جیهانی ئایینی و ئاسمانی و ئەوەودنیایی. (٢) خۆشی جیهانی پەرست؛ خۆشی جیهانی خواز؛ جیهان پەرست؛ خۆشی پەرست. (٣) دنیادیبیدە؛ شارەزای ژیان و کاروباری جیهان؛ تێگەیشتوو.
worldly-minded (wûrld′li-mîn′did), *adj.* خەریکی کاروباری جیهان؛ جیهان پەرست؛ بیرکەرەوە لەم جیهانە نەك ئایینی و دوای مردن.
worldly-wise (wûrld′li-wiz′), *adj.* دنیادیبیدە؛ تێگەیشتوو؛ شارەزای ژیان و کاروباری جیهان.
world power, هێزی جیهانی؛ وڵاتێکی ئەوەندە بەهێز کە کاربکاتە سەر کاروباری جیهانی و نێو دەوڵەتان.
world series, پرسە یاری سالانەی بێسبۆل.
world-shaking (wûrld′shā′kiŋ), *adj.* زۆر گرنگ: دنیا هێنەرە لەرزین: *(a ~ event)* .
World War, جەنگی گەتی؛ شەڕی جیهانی.
world-weary (wûrld′wêr′i), *adj.* لە ژیان بێزار؛ تاقەت لە ژیان چوو
-world-weariness *(n.).*
world-wide (wûrld′wîd′), *adj.* جیهانی؛ سەرانسەری جیهان؛ گشت جیهان.
worm (wûrm), *n.* (١) کرم (٢) کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی هیچ و پووچ. (٣) شتێکی وەك کرم (وەك ددانی برغوو). (٤) هێزێکی زیانبەخشە کە لە ژێرەوە و بە نهێنی شت دادەوەشێنێ و بن کەن دەکات و دەخواتەوە: *(the ~ of conscience)* . (٥) Archimedean screw . (٦) نەخۆشی کرمی ڕیخۆڵەو سك. (٧) lytta .
v.i. بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.
v.t. (١) بە پێچاوپێچ و بە فێڵ چوونە ژوورەوە؛ بە زۆڵێتی جێبەجێکردن. (٢) بە فێڵ قسە لێ دەرهێنان؛ بە قسەی خۆش و مێچکە مێچکە ئامانجی خۆ هێنانەدی (٣) ڕیخۆڵە یا سك پاکردنەوە لە کرم. (٤) بەن ئالاندن لە گوریس و پەتەوە بۆ سفت کردنی (کەشتیوانی).
worm-eaten (wûrm′ēt′n), *adj.* (١) کرم خواردوو؛ کرماوی؛ کرمۆل؛ کرمن؛ کرمێ خواردوو؛ پەپووت؛ کۆن؛ باونەماو.
worm fence, تەیمانی پێچاوپێچ. (هەروەها " snake fence ") .
worm gear, (١) . worm wheel (٢) چەرخی داندارو برغووی ددان لێك گیربوو.
worm-hole (wûrm′hōl′), *n.* کونە کرم
worm-root (wûrm′rōōt′, wûrm′root′), *n.* گیایەکە ڕەگەکەی دەرمانی کرمی لێ دروست دەکرێ.
worm wheel, چەرخێکی داندارە ددانەکانی لە برغووی خولاوەوە گیر دەبن
wormwood (wûrm′wood′), *n.* (١) ئەفسەنتین ڕووەکێکە دەرمان و خواردنەوەیەکی تاڵی مەستکەری لێ دروست دەکرێ.

(هەروەها " absinthe ") .
(٢) بەسەرهاتێکی زۆر ناخۆش و تاڵ و ڕیسواکەر؛ تاڵی؛ ناخۆشی.
wormy (wûr′mi), *adj.* (١) کرم خواردوو؛ کرماوی؛ کرمۆل؛ کرمن؛ سنگاناوی: *(a ~ apple)* .
(٢) لە کرم دەچێ؛ وەك کرم وایە.
(٣) پیس؛ نزم (مرۆڤ، کردەوە).
worn (wôrn, wōrn), *past participle of* **wear.**
adj. (١) (ا) کۆنە. (ب) درِاو؛ شرِ؛ سەواو:
(~ tires, clothes, etc.; a ~ pocket)
(٢) ماندوو؛ هیلاك؛ پەککەوتوو؛ بێ تێ؛ کفت.
(٣) پەڕپووت؛ کۆن و باو نەماو (بیروڕا، نوکتە، ووتە... هتد).
worn-out (wôrn′out′, wōrn′out′), *adj.* (١) درِاو؛ شرِووڕ؛ شرِ؛ زۆر کۆن: *(a ~ suit)*
(٢) زۆر ماندوو؛ زۆر هیلاك؛ پەککەوتوو؛ کفت.
worriment (wûr′i-mənt), *n.* [Colloq.], = worry.
worrisome (wûr′i-səm), *n.* (١) ناخۆش (بارودۆخ، کێشە)؛ مایەی مەراق و دڵەڕاوکێ؛ بێزارکەر: *(a ~ problem, situation, etc.)*
(٢) مامە خەمە؛ خەفەت خۆر؛ مەراق خۆر.
worry (wûr′i), *v.t.* (١) (ا) ددان تێ گیراندن و ڕاکێشان پەیتاپەیتا؛ گازلێگرتن و ڕاتەکاندن: *(a dog ~ing a bone)* .
(ب) یاری پێکردن (بە زمان)؛ هێنان و بردن پەیتاپەیتا:
(He was ~ing a sore tooth with his tongue.)
(٢) پەستکردن؛ بێزارکردن؛ سەرکوتکردن:
(Don't ~ me with your complaints.)
(٣) تووشی مەراق کردن؛ تووشی خەم و خەفەت و دڵەڕاوکێ کردن.
v.i. (١) ددان تێ گیران و ڕاکێشان پەیتاپەیتا.
(٢) مەراق خواردن؛ خەفەت خواردن؛ خەم خواردن.
(٣) (~ along; ~ through) ، دەربردن بە هەرچۆنێك بێ؛ هەوڵدان؛ هەڵکردن بە گران: *(to ~ through a problem)* .
n. (١) مەراق؛ خەفەت؛ دڵەڕاوکێ؛ دەردی سەری؛ دڵەڕاوکێ؛ خەم؛ خەم خواردن. (٢) هۆی خەم و خەفەت؛ هۆی مەراق و دڵەڕاوکێ.
-worrier *(n.).*
worry-wart (wûr′i-wart′), *n.* [Colloq.], مامە خەمە؛ کەسێکی زۆر مەراق خۆر.
worse (wûrs), *adj.* | *comperative of* **bad, ill** |, (١) خراپتر؛ بەدتر؛ گەندتر؛ گەنگتر؛ ناپەسەندتر:
(John is bad but his brother is ~ .)
(٢) نەخۆشتر؛ خراپتر (تەندروستی).
adv. (١) بەشێوەیەکی خراپتر؛ خراپتر:
(You're playing much ~ than you did yesterday.)
(٢) زیاتر: *(It's raining ~ than ever.)* .
(٣) نەخۆشتر؛ خراپتر (تەندروستی).
n. شتێکی خراپتر یا ناپەسەندتر؛ بارودۆخێکی خراپتر.
none the worse, کەمتر ناڕ؛ باشتر؛ زیاتر:
(I will like you none the worse if you speak frankly.)
worse off, خراپتر (گوزەران)؛ هەژارتر:
(He has lost his job and is worse off than ever.)
worsen (wûr′s'n), *v.t.* خراپتر کردن.
v.i. خراپتر بوون؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتن.
worser (wûrs′ĕr), *adj. & adv.* = worse.
worship (wûr′ship), *n.* (١) پەرستن؛ خواپەرستی:
(A mosque is a place of ~ .)
(٢) ڕێزو خۆشەویستیەکی ئێجگار زۆر؛ پەرستن:
(hero ~ ; the ~ of success)
(٣) شتێکی پەرستراو یا زۆر ڕێز لێ گیراو.

(٤) [Chiefly British]، خاوەن شکۆ؛ بۆ دادوەرو کاربەدەستی بەرزی تر
بانگ کردن ٥: [Obs.]، گەورەیی؛ بەرزی؛ شکۆ.
(١) پەرستن؛ خواپەرستن. (٢) زۆر ڕێزگرتنو خۆش ویستن؛ پەرستن.
v.t. خواپەرستن؛ بەرستن
v.i. خواپەرست؛ پەرستار
worshiper, worshipper (wûr′ship ēr), *n.*
(١) هەست بە خواپەرستن کرد؛ پڕزگر. (٢) [Chiefly British]، خاوەن شکۆ بۆ دادوەرو کاربەدەستی بەرزی بر بانگ کردن
worshipful (wûr′ship-fəl), *adj.*
-worshipfully *(adv.)*; worshipfulness *(n.)*.
خراپترین؛ بەدترین؛ گەندترین؛ گەنگترین؛ ناخۆشترین؛ ناپەسەندترین.
worst (wûrst), *adj.* | *superlative of* **bad, ill** |,
بە خراپترینو ناپەسەندترین شێوە.
adv.
خراپترینو ناپەسەندترین شت.
n.
بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون. *(He ~ed his enemies.)*
v.t.
لە خراپترین حاڵەتدا؛ ئەگەر هەر زۆر خراپ بوو؛ پەڕی نەوبەری (لە باری خراپیەوە)
at (the) worst,
بەزین؛ دۆڕاندن؛ شکان؛ ژێرکەوتن
get the worst of it,
بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون
give one the worst of it,
ئەگەر خراپترین شت ڕووبدات؛ لە خراپترین حاڵەتدا؛ ئەگەر شت هەر ئێجگار خراپ بوو
if worst comes to worst,
ئێجگار زۆر؛ زۆر
(in) the worst way, [Slang],
(١) ڕێسی خوری تورتو باش. (٢) قوماشی سفتو تورتی لەم ڕێسە دروستکراو.
worsted (woos′tid, woor′stid), *n.*
لە ڕێسی خوری تورتو باش دروستکراو. *(~ cloth)*
adj.
ئاوجۆی تڕشاو (کە بیرەی لێ دروست دەکرێ).
wort (wûrt), *n.*
گیا؛ ڕووەک؛ گیای بۆن خۆش؛ *(spleenwort, liverwort)*
wort (wûrt), *n.*
(١) بەها؛ نرخ؛ بایی. (٢) بایەخ؛ گرنگی؛ کەڵک؛ بە بایەخی. (٣) بایی نەوەندە؛ بایی. *(a dollar's ~ of sugar)*. (٤) سامان
worth (wûrth), *n.*
(١) شایان؛ شایستە؛ شایانی نەوەیە؛ دەمێنێ؛ هەڵ دەگرێ. (٢) بایی نەوەندەیە؛ نەوەندە دەمێنێ یا هەڵ دەگرێ. (٣) نەوەندەی پارە یا سامان هەیە.
adj.
بە هەموو توانایەکەوە؛ بەوپەڕی تواناوە.
for all one is worth,
پای خۆ دەربڕین.
put in one's two cents worth,
بەسەرهاتن؛ لێ ڕوودان؛ لێ هاتن
worth (wûrth), *v.i.* [Archaic],
بەنرخی؛ بەبایەخی؛ نرخ؛ بایەخ؛ هێنان؛ هەڵگرتن؛ شایان بوون
worthiness (wûr′*thi*-nis), *n.*
(١) بێ سوود؛ بێ نرخ؛ هیچ وپووچ؛ بێ کەڵک؛ بێ فەر؛ هیچ ناهێنێت. (٢) خوێڕی؛ نالەبار؛ هیچ؛ بێ نرخ؛ بێ ڕێز.
worthless (wûrth′lis), *adj.*
-worthlessness *(n.)*.
بەکەڵک؛ بەسوود؛ بەنرخ؛ بە بایەخ؛ دەمێنێ. *(a ~ book, project, idea, effort, etc.)*
worthwhile (wûrth′hwīl′), *adj.*
(١) بەنرخ؛ بەکەڵک؛ بەسوود؛ بەبایەخ. (٢) بەڕێز؛ شایستەی ڕێزە؛ باش؛ لێهاتوو. *(a ~ fellow)*. (٣) شایانی نەوەیە. *(an organization ~ of support)*
worthy (wûr′*thi*), *adj.*
کەسێکی بەڕێزو بەناوبانگ؛ کەسێکی لێهاتوو.
n.
-worthily *(adv.)*.
wot (wot), [Arch.], *first and third person singular, present indicative of* **wit.**
(١) ئەگەر؛ بە مەرجێك؛ *(I ~ write if you ~ reply.)*
(٢) وێستن؛ ئارەزووکردن؛ حەزکردن؛ *(What ~ you?)*.
would (wood), *past tense of* **will,**
(٣) خۆزگە؛ بریا؛ *(W~ that she were still here.)*.
(٤) نیازی کردنی شتێك لە دواڕۆژدا؛ *(He said he ~ bring it.)*.
(٥) تکایە؛ دەتوانی؟ *(W~ you help me, please?)*.
would (wōld), *n.*
جۆرە ڕووەکێکە. (هەروەها " weld ").
would-be (wood′bē′), *adj.*
وا حەزکەر یا خۆ پیشاندەر؛ خواستیار. *(a ~ actor, artist, leader, poet, etc.)*.
wouldn't (wood′nt), = **would not.**
wouldst, wouldest (woodst), [Archaic], *second person singular of* **will.**
wound (wōond), *n.*
برین؛ زام.
v.t.
بریندارکردن؛ زامدارکردن.
v.i.
بریندار بوون؛ زامدار بوون.
wound (wound), *past tense and past participle of* **wind.**
wounded (wōōn′did), *adj.*
بریندار؛ زامدار؛ *(a ~ soldier; ~ pride)*
n. (the ~),
بریندارەکان؛ زامدارەکان.
wove (wōv), *past tense and past participle of* **weave.**
woven (wōv′n), *past participle of* **weave.**
wow (wou), *interj.*
پەحها!؛ پەککوا؛ بەمبەم؛ ووتەیەکە خۆشی، سەرسامی، ئازار... هتد دەردەبڕێ؛ *(W~ ! look at that!)*.
n. [Slang],
(١) شتێکی زۆر سەیر. (٢) شتێکی زۆر سەرکەوتوو؛ سەرکەوتنێکی تەواو.
v.t. [Slang],
سەرسوڕماندن و دڵەڕاندن بە کرداری سەیر سەیر؛ *(The gymnast ~ed the spectators.)*
wow (wou), *n.*
جیاوازیەکی کەم لە بەرزیو نزمی گۆرانیو مۆسیقای تۆمارکراودا.
wowser (wou′zēr), *n.*
دەمارگیرێکی ئاینی نوستوراڵی.
wrack (rak), *n.*
(١) وێرانکردن؛ وێرانی؛ فەوتان؛ لەناوچوون؛ تێکدان؛ کاول بوون؛ *(to bring to ~ and ruin)*. (٢) کەشتی تێکشکاو؛ لاشەی کەشتی تێکشکاو. (٣) گیای دەریایی پاماڵراوە سەر کەنارێ دەریا. (٤) [Scot. & Dial.]، گیا؛ گژوگیا.
v.t.
وێرانکردن؛ کاول کردن.
v.i.
وێران بوون؛ کاول بوون.
wrack (rak), *n.*
پەڵەهەوری بابردوو. (هەروەها " rack ").
wraith (rāth), *n.*
تارمایی کەسێکە کە پێش یا پاش مردنی بینرابێ؛ تارمایی؛ خێو.
wrangle (raŋ′g'l), *v.i.*
شەڕە دەنووك کردن؛ شاتەشات کردن؛ مشت ومڕکردن بە دەنگی بەرز.
v.t.
(١) شەڕە دەنووك کردن؛ شاتەشات کردن؛ مشت ومڕکردن بە دەنگی بەرز. (٢) ڕاپێچانی ڕەشەوڕۆخ و ووڵاخی بەرزە.
n.
شەڕە دەنووك؛ شاتەشات؛ دەم قڕە؛ دەمەقاڵێ؛ مشت ومڕ.
wrangler (raŋ′glēr), *n.*
(١) (هەڵ لە) شەڕە دەنووك کەر؛ مشت ومڕانی؛ شاتەشاتکەر. (٢) ڕاپێچکەری ڕەشەوڕۆخ و ووڵاخی بەرزە؛ کاوبژێك کە ئەمە ئیشەکەیەتی. (٣) قوتابی پلەی هەرە بەرزی ڕشتەی بیرکاری زانکۆی کامبرج.
wrap (rap), *v.t.*
(١) تێوەپێچان؛ *(She ~ped her coat about her.)*
(٢) داپۆشین. (٣) پێچانەوە؛ *(She ~ped the gift in colorful paper.)*. (٤) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە؛ *(The housetops were ~ped in smoke.)*
(٥) تێوەنالاندن؛ *(She ~ped her arms around him.)*. (٦) تێدا نوقوم بوون (مەجان)؛ کەوتنە ناو؛ *(~ped in greif; ~ped in thought)*

v.i. تێوەناڵان؛ با خواردن بە دەوردا:
(The flag ~ped around the pole.)

n. ١. عابا؛ دەستماڵ؛ چارۆکە؛ سەرپۆش؛ بەرگی ئاودامانی سەرەوە؛ کۆڵوانە؛ ڕۆب (٢) بەتانی؛ پەتۆ. (٣) کاغەزی شت پێچانەوە.
(٤) (*pl*) نهێنی؛ پەنهانی: *(The plans were kept under ~s.)*.

keep under wraps, بە نهێنی هێشتنەوە؛ ئاشکرا نەکردن؛ شاردنەوە؛ نەدرکاندن *(They kept the plans under wraps.)*.

wrap up, کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ بڕینەوە: *(to wrap up a discussion, speech, meeting, etc.)*

wrap up in, (١) زۆر پێوە خەریک بوون (نیش؛ بیرکردنەوە... هتد). (٢) دەست تێدا بوون (پیلان)؛ پێوە بوون (تاوانکاری)؛ تێوەگلان.

wrap-around (rap′ə-round′), *n.* عابا؛ دەستماڵ؛ سەرپۆش؛ چارۆکە؛ بەرگی ئاودامانی سەرەوە؛ کۆڵوانە.

wrapper (rap′ĕr), *n.* (١) پێچەرەوە. (٢) کاغەزی شت پێچانەوە؛ تێپێچ؛ کاغەزی شت تێوەپێچان: *(a candy ~)*. (٣) کاغەزی پێچراوە لە گۆڤارو ڕۆژنامەی بە پۆستە نێردراو. (٤) [Chiefly British]، بەرگی کاغەزی بەرگە کتێب (کە بریتیيە لە کاغەزێکی نەستوورو قایمو بریقەدار). (٥) کاغەزی جگەرەو سیگار. (٦) ڕۆبی ژنانە؛ بەرگی لە خۆوە پێچراو.

wrapping (rap′iŋ), *n.pl.* کاغەزی شت پێچانەوە.

wrapping paper, کاغەزی شت پێچانەوە.

wrapt (rapt), *past tense and past participle of* wrap.

wrap-up (rap′up′), *n.* کورتەی دەنگوباس؛ کورتە.

wrasse (ras), *n.* ماسیيەکی دەریایی پەڕەکە دڕکاوی ڕەنگ گەشە.

wrath (rath, räth; Brit. rôth), *n.* ١. ڕقێکی نێجگار زۆر؛ قینی زۆر؛ زۆر تووڕەیی. (٢) (ا) تۆڵە؛ سزای بە قین: *(the ~ of God)* (ب: سزای خوا بۆ تاوانکاران؛ تۆڵە سەندنەوەی خوا).

adv. [Archaic], = wrathful.

wrathful (rath′fəl, räth′fəl), *adj.* (١) زۆر تووڕە. (٢) هی تووڕەیيە؛ بە قینەوە کراو؛ هی ڕق و تۆڵەیە: *(~ vengeance)*.

-wrathfully *(adv.)*; **wrathfulness** *(n.)*.

wreak (rēk), *v.t.* ١. سزادان؛ زیان لێدان *(They ~ed havoc on the enemy.)*
(٢) دڵخی دڵی خۆ بە ڕشتن: *(The teacher ~ed his anger on the students.)*
(٣) [Archaic]، تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.

wreath (rēth), *n.* (١) گونبەند؛ ئەلقە گوڵ؛ تاجە گوڵ؛ چەپکە گوڵ. (٢) ئەلقە؛ شتێکی شێوە ئەلقەیی: *(~s of smoke)*. (٣) ئاوی کۆنەستێرەیەکە.

wreathe (rēth), *v.t.* (١) لە یەکتریيەوە ئاڵاندنو لوول کردن (بەتابیەتی بۆ ئەلقە گوڵ دروستکردن). (٢) تێوەئاڵان؛ تێهەڵکێشان. (٣) بە گونبەند ڕازاندنەوە (٤) هەموو گرتنەوە یا داپۆشین

v.i. (١) لوول خواردن؛ بە پێچاوپێچ بزوان. (٢) ئەلقە ئەلقە وەستان

wreck (rek), *n.* (١) (ا) وێران بوون؛ تێکشکان؛ شکان؛ تێکوپێکدان. (ب) تێکشکانی کەشتی. (٢) لاشەی کەشتی تێکشکاو. (٣) پارچەی لاشەی کەشتی شکاو و بارگەکەی کە ئاو ڕای ماڵیبێتە کەناری دەریا (٤) لاشەی شتی تێکشکاو یا تێکدراو (ئوتومبیل، فڕۆکە... هتد). (٥) کەسێکی نەخۆش یا ماندوو پەککەوتوو؛ شتێکی شکاو و لە کەڵک کەوتوو: *(He was a ~.; The hat was a ~.)*

v.t. ١. تێکوپێکدان (بە ڕێکەوت یا بە دەسەنقەست)؛ شکاندن: *(He ~ed his car in the accident.)*
(٢) ڕووخاندن (خانوو)؛ هەڵوەشاندنەوە
(٣) وێرانکردن؛ کاول کردن؛ تێکوپێکدان
(٤) تێکدان؛ پووچ کردنەوە. *(to ~ an opportunity, a plan, etc.)*.

(٥) تێکدان: *(He ~ed his health.)*.

v.i. (١) (ا) تێکشکان؛ تێکوپێکدران؛ ڕووخان. (ب) وێرانکردن؛ کاول بوون (٢) هێنانەدەرەوەی کەشتی نوقوم بوو و تێکشکاو (بۆ تاڵانکردنی یا چاکردنەوەی).

wreckage (rek′ij), *n.* (١) تێکشکان؛ تێکوپێکدان؛ وێرانکردن؛ ڕووخان. (٢) لاشەی فڕۆکەو کەشتیو شەمەندەفەرو ئوتومبیلی تێکشکاو؛ شتی شکاو یا تێکوپێکدراو.

wrecker (rek′ĕr), *n.* (١) (ا) شکێنەر؛ وێرانکەر؛ تێکوپێکدەر؛ ڕووخێنەر. (ب) تێکدەر؛ ڕووچکەرەوە: *(a ~ of dreams, opportunities, etc.)*
(ج) خانوو ڕووخێنەر (بۆ تازەکردنەوەی)؛ کارگەری تیپی خانوو ڕووخاندن.

(٢) (ا) لۆری ڕاکێشەری ئوتومبیلی شکاو و پەککەوتوو و کۆنە.
(ب) شەمەندەفەرو کەشتی ڕاکێشەری شەمەندەفەرو کەشتی شکاو یا نوقوم بوو.

(٣) (ا) فریوبازێکە کە دەبێتە هۆی تێکشکانی کەشتیيەک بە نیازی تاڵانی.
(ب) تاڵانکەری کەشتی تێکشکاو.

wrecking (rek′iŋ), *n.* تێکشکان؛ شکاندن؛ ڕووخان؛ تێکوپێکدان.

adj. (١) تێکدان؛ وێرانکاری
(٢) ڕووخێنەر (خانوو)؛ هی ڕاکێشانی ئوتومبیلی شکاو یا پەککەوتوو: *(a ~ crew)*

wren (ren), *n.* فیسقەگوڵە؛ فیرنەگوڵە

wrench (rench), *n.* (١) بە تووندی ڕاکێشان؛ ڕاتەکان؛ گوشین؛ بە تووندی ئادان (٢) لە جێ چوون (جومگە، پشت)؛ گۆڕ بوون؛ جەمام؛ ئازار گەیشتن (ماسولکە). (٣) سوێ؛ پەژارە؛ دڵتەنگیيەکی زۆر؛ خەفەتی زۆر؛ دڵ گوشران؛ دڵ دەرهاتن: *(the ~ of saying good-by to a loved one)*
(٤) شێوان (دەقی ووتار، لێکدانەوەی شتێک)؛ گۆڕین (مانا)؛ تێکدان
(٥) سپانە؛ نیسپانە

v.t. (١) بە تووندی ڕاکێشان؛ ڕاتەکاندن؛ بە تووندی بادان یا وەرگێڕان. (٢) لە جێ بردن (جومگە، پشت)؛ ڕاتەکاندنو ئازاردان (ماسولکە)؛ وەرگەڕاندن. (٣) شێواندن (ووتە، ووتار، لێکدانەوەی شتێک)؛ تێکدان (مانا)؛ تێکدان؛ گۆڕین.

wrest (rest), *v.t.* (١) ڕاپسکاندن؛ ڕاتەکاندن؛ بە تووندی ڕاکێشان؛ بە تووندی وەرگێڕان یا بادان؛ بە تووندی لێکردنەوە. (٢) بە زۆر لێ سەندن؛ داگیرکردن؛ بە زۆر لێ دەرهێنان؛ لە دەست هەڵپچوڕاندن (٣) شێواندن (مانا و مەبەستی ڕاستەقینەی شتێک)؛ تێکدان (مانا)؛ گۆڕین.

n. (١) ڕاپسکان؛ ڕاتەکان؛ بە تووندی وەرگێڕان یا بادان. (٢) سپانەی کلیلی پیانۆ ئامێری مۆسیقی تر.

wrestle (res′ĕl), *v.i.* (١) زۆران گرتن؛ زۆرانبازی کردن. (٢) کۆشش کردن؛ زۆر هەوڵدان؛ زۆر خەریک بوون (بۆ چارەکردن)؛ زۆران لەگەڵ گرتن (مەجاز): *(to ~ with a problem; to ~ with one's conscience)*

v.t. (١) (ا) زۆران لەگەڵ گرتن؛ زۆرانبازی لەگەڵ کردن. (ب) ملەملە لەگەڵ کردن؛ بەربەرەکانی لەگەڵ کردن. (٢) گوێزمەکە دان بە زەویدا بۆ نیشانەکردن یا داخ کردن.

n. (١) زۆران؛ زۆران گرتن؛ زۆرانبازی. (٢) ملەملە؛ بەربەرەکانی.

wrestler (res′lĕr), *n.* زۆرانباز؛ زۆرانگر

wrestling (res′liŋ), *n.* زۆرانبازی؛ زۆران گرتن؛ زۆران

wrest pin, دوگمەی ئامێری مۆسیقا (کە ژێکانی پێوە بەستراوە).

wretch (rech), *n.* (١) کەسێکی کۆڵۆ بەدبەخت؛ کەساس؛ داماو؛ نەگبەت؛ هەناسە سارد؛ خەفەتبار (٢) کەسێکی نزم؛ ناکەس؛ پیس؛ بێ نرخ.

wretched (rech′id), *adj.* (١) بەدبەخت؛ کۆڵۆ؛ کەساس؛ داماو؛ نەگبەت؛ هەناسە سارد؛ خەمبار؛ خەمگین.
(٢) پیسو ناخۆش *(a ~ home in the slums; ~ weather, food, etc.)*
(٣) خراپ؛ گەندا؛ ناپەسەند؛ بێ فەر: *(He has done a ~ job.)*
(٤) نزم (مرۆڤ، ڕەوشت، کردار)؛ پیس؛ ناکەس؛ بێ نرخ.

-wretchedly *(adv.)*; wretchedness *(n.)*.

wrick (rik), *n.* لە جێ چوون (جومگە)؛ پاتەکان

v.t. لە جێ بردن؛ پاتەکاندن

wriggle (rig′l), *v.i.* (۱) پێچ بە لەشی خۆدا هێنان؛ خۆ کرژکردن؛ لوول خواردن؛ باخواردن؛ پێچ پێدا هاتن. (۲) بە تەکان ڕۆیشتن (کرم، مار).

(۳) خۆ پەراندنەوە بە فێڵوتەڵەکە؛ خۆپاردنەپێشەوە بە فێڵوتەڵەکە؛ خۆ نەدان بە دەستەوە.

v.t. (۱) پێچ بە لەشی خۆدا هێنان؛ باندان؛ جوڵاندنەوەو یاری پێکردن:

(to ~ a toe)

(۲) خۆ بردنە پێشەوە بە فێڵوتەڵەکە؛ خۆ پەراندنەوە:

(He ~d his way into her favor.; He ~d his way out of the crisis.)

n. تەکان؛ حوڵاندنەوەو یاری پێکردن؛ پێچ پێدا هاتن؛ پێچ.

-wriggly *(adj.)*.

wriggler (rig′lĕr), *n.* (۱) خۆکرژکەر؛ تەکاندەر.

(۲) کرمۆکەی مێشووڵە.

wright (rīt), *n.* دروستکەر؛ بانەر؛ داڕێژ

(wheelwright, shipwright, playwright)

wring (riŋ), *v.t.* (۱) (ا) ووشیر (جلی تەڕ). (ب) دەست ووشین بە گەرمی.

(۲) (~ out) ، ئاو لێ چۆراندنەوە بە ووشین (جل): *(to ~ out clothes)* .

(۳) بە تووندی باندان

(٤) (~ out) ، بە زۆر لێ دەرهێنان؛ بە زۆر لێ سەندن.

(to ~ the truth out of a person; They wrung a confession from the prisoner.)

(٥) دڵ دەرهێنان؛ سوێ کردن بە دڵدا؛ دڵ ووشین؛ خەمو خەفەتێکی زۆر پێدان:

(Her story wrung their hearts.)

v.i. بە ئازارەوە تلانەوە؛ تەپاوتل کردن؛ خۆ گرمۆڵە کردن.

n. ووشین؛ باندان

wring one's hands, دەستی خۆ ووشین لە داخو خەفەت یا دڵشکستیدا؛ دەستەونەژنۆ دانیشتن؛ دەستەوسان دانیشتن.

wringer (riŋ′ĕr), *n.* گوشەر (جلی تەڕ) . *(a clothes ~)*

wrinkle (riŋ′k'l), *n.* (۱) چڕوڵۆچ؛ ژاکاوی؛ ژاکان؛ کرژی؛ چڕچ.

(۲) چڕوڵۆچی پێست (وەک هی ناوچەوان یا پیری).

v.t. چڕوڵۆچ کردن؛ ژاکاندن؛ کرژکردن:

(to ~ clothes, one's forehead, etc.)

v.i. چڕوڵۆچ بوون؛ چڕچ بوون؛ ژاکان.

wrinkle (riŋ′k'l), *n.* [Colloq.], (۱) شێوان؛ بیر. یا پێیەکی تازەو سەیر (بۆ کردنی شتێک). (۲) کەموکوڕیەکی بچووک:

(There's a ~ in the plan.)

wrinkly (riŋ′kli), *adj.* چڕوڵۆچاوی؛ ژاکاو؛ پڕ لە چڕوڵۆچ.

wrist (rist), *n.* (۱) مەچەک

(۲) مەچەکی کراس و چاکەت و پاڵتۆ؛ سەرقۆڵ؛ سەردەست.

wristband (rist′band´, riz′bənd), *n.* (۱) سەردەست؛ سەرقۆڵ؛ مەچەکی کراس و چاکەت. (۲) مەچەکبەست.

(۳) قایش یا زریزەی کاتژمێر.

wristlet (rist′lit), *n.* (۱) مەچەکبەست (بە سەردەستەوە دەدووڕێ بۆ گەرمو گوڕی)؛ قایش یا زریزەی کاتژمێر.

(۲) بازن. (هەروەها " bracelet ") .

(۳) کەلەپچە

wrist-lock (rist′lok´), *n.* مەچەک گرتن و باندان (وەرانبارێ)

wrist watch, کاتژمێری دەست.

writ (rit), *n.* (۱) [Rare or Archaic] ، نووسراو؛ شتێکی نووسراو؛ بەڵگەنامە. (۲) فەرمانی دادگا.

Holy Writ, = the Bible.

write (rīt), *v.t.* (wrote, written), (۱) نووسین

(W~ your name.)

(۲) داتان؛ داڕشتن؛ نووسین:

(to ~ a book, poem, story, musical composition, etc.)

(۳) بەڵگەنامەی یاسایی نووسین.

(٤) چەک نووسین؛ پڕکردنەوە (ئیستیمارە): *(to ~ someone a check)* .

(٥) (نامە) بۆ نووسین؛ پێ ووتن بە نووسین:

(He wrote that he would be late.)

(٦) پێ ووتن؛ وا ناوهێنان: *(He ~s himself "Dr.")* .

(۷) دیاربوون؛ نووسران؛ ناشکرابوون:

(Greed was written on his face.)

v.i. (۱) نووسین. (۲) داتان؛ داڕشتن؛ هەڵبەستن؛ نووسین.

(۳) نامە نووسین.

(٤) بەشێوەیەکی تایبەتی نووسین:

(He ~s legibly.; This pen ~s well.)

write down, (۱) نووسین؛ تۆمارکردن.

(۲) بە سووکی لەسەر نووسین؛ بە خراپە باسکردن.

(۳) شکاندن؛ لە پلە کەمکردنەوە.

(٤) بەشێوەیەکی ئاسان نووسین؛ ئاسان کردن.

write in, (۱) داواکردن بە نووسین یا پۆستە.

(۲) ناو نووسینو دەنگدان بۆ کەسێک کە ناوی لە لیستی نامزەدکراواندا نەبێ بۆ هەڵبژاردن.

write off, (۱) بە ئاسانی و بە پەلە نووسین.

(۲) سڕینەوە (قەرزێکی تەدراوە کە چاوەڕێی دانەوەی نەکرێ):

(to write off a debt)

(۳) لە لیستە دەرهێنان؛ ئاو سڕینەوە:

(to write off a candidate, friend, etc.)

write out, (۱) نووسین؛ تۆمارکردن.

(۲) بە تەواوی نووسین؛ هەموو نووسین:

(to write out an agreement, contract, etc.)

(۳) زۆر نووسینو هیچ پێ نەمان (نووسەر).

write up, (۱) بە دوورودرێژی یا وردی (لەسەر) نووسین:

(to write up a report)

(۲) دوا باس، هەواڵ، یا شت نووسین یا تێخستن:

(to write up one's diary)

(۳) پیاهەڵدان بە نووسین؛ ستایش کردن.

(٤) نرخ بە زۆر داتان؛ بە زۆر هەڵسەنگاندن یا داتان (مایە).

write-in (rīt′in´), *n.* (۱) دەنگدان بۆ کەسێکی نامزەدنەکراو بۆ هەڵبژاردن. (۲) کەسێکی نامزەدنەکراو لە لیستەدا بۆ هەڵبژاردن.

adj. نووسراو بە دەست (هەڵبژاردن):

(a ~ candidate; The ~ votes may swing the election.)

write-off (rīt′ôf´), *n.* (۱) (ا) قەرزێ سڕینەوە (دەفتەرگری).

(ب) قەرزی سڕاوە (لەبەر نەدانەوەی).

(۲) لە باجی دەسکەوت دەرکردن؛ داشکان: *(a tax ~)* .

writer (rīt′ĕr), *n.* (۱) نووسەر؛ دانەر.

(۲) نووسەر (نامە، تێبینی): *(the ~ of the note)* .

(۳) [Scot.]، پارێزەر.

writer's cramp, جەمامی نووسەر: بەگیروەستان یا جەمام بوونی دەستو پەنجە بەهۆی زۆر نووسینەوە.

write-up (rīt′up´), *n.* (۱) ووتاری ڕۆژنامە یا گۆڤارێک (دەربارەی ڕووداو، پرۆژە، کتێب، فیلم... هتد)؛ باسێکی بڵاوکراوە:

(a favorable ~ about the film; There was a ~ about his dictionary in the newspaper.)

(۲) بە زۆر داتان یا هەڵسەنگاندنی مایەی کۆمپانیایەک (دەفتەرگری).

writhe (rīth), *v.t.* تەپاوتل پێکردن؛ تلاندنەوە؛ گرمۆڵەکردن؛ لوول دان.

v.i. (۱) تلانەوە بە ئازارەوە؛ تەپاوتل کردن لە ئازاردا؛ خۆ گرمۆڵەکردن؛

پێچ خواردن. (۲) ئێش‌وئازار چەشتن (لە تەریقیدا یا لە شەرمەزاریدا)؛
پێوە تلانەوە (مەجاز): | *to ~ under (or at) an insult* | .
(۳) بە تەکان‌و پێچاوپێچ پۆیشتن (وەک کرمو مار).
n. تلانەوە (بە تازارەوە)؛ تەپاوتل کردن؛ لەش کرژبوون؛ پێچ پێدا هاتن.
writing (rīt′iŋ), *n.* (۱) نووسین. (۲) نووسراو (نامە، بەڵگەنامە... هتد)؛ شتی نووسراو. (۳) شێوەی نووسین: *(Put it in ~ .)* .
(٤) دەستوخەت.
(٥) بەرهەمی وێژەیی نووسراو (چیرۆک، شانۆگەری، کتێب).
(٦) نووسەری؛ پیشەی نووسەری. (۷) دانان؛ نووسین؛ داڕشتن.
adj. هی نووسین: *(~ material)* .
in writing, بە نووسین؛ بە نووسراوی (نەک بە زار):
(to put something in writing)
the writing on the wall, = handwriting on the wall.
writing-pad (rīt′iŋ-pad′), *n.* دەفتەر
writing paper, کاغەزی نووسین؛ تیانووس.
writ of election, فەرمانی هەڵبژاردن: فەرمانێکە لە میرییەوە بە هەڵبژاردنێکی تایبەتی بۆ پرکردنەوەی جێگەی چۆڵ.
writ of error, فەرمانی (پیاچوونەوەی) هەڵە: فەرمانێکە بۆ دادگایەکی پیاچوونەوە بۆ پیاچوونەوەی بڕیاری دادگایەکی نزمترو ڕاستکردنەوەی هەڵەکەی
writ of prohibition, فەرمانی وازهێنان یا قەدەغە: فەرمانێکە لە دادگایەکی بەرزەوە بۆ دادگایەکی نزم بە وازهێنان لە داواخوازییەک کە ئیتر دراوە بە دادگا بەرزەکە
writ of right, فەرمانی ماف: فەرمانی دادگایەکە بە پاراستن یا گەڕانەوەی مافی خاوەنێتی زەوی‌وزار یا خانوو.
written (rit′n), *past participle of* write.
wrong (rôŋ), *adj.* (۱) نارەوا؛ بەدڕەوشت. کردار: خراپ.
(This is the ~ method.) (۲) چەوت؛ نەگونجاو .
(That was the ~ thing to say.) (۳) نەشیاو: نابەروەست .
(٤) ... هەڵە؛ پێست نێیە. (ب) بەهەڵەداچوو.
(٥) ناخۆش؛ شکاو: پێش نیش ناکات: کەموکوڕیدار:
(Something is ~ with my eyes, my car, etc.)
adv. بە هەڵە؛ بە شێوەیەکی نابەجێ: ناشارەزا یا خراپ.
n. ... خراپی؛ خراپە؛ ناڕەوایی؛ بەدکاری.
v.t. ... بە خراپە؛ بەهەڵە چوونەسەر: خراپە لەگەڵ کردن؛ زوڵم لێکردن.
-**wrongly** *(adv.)*; **wrongness** *(n.)*.
do wrong, ... خراپە کردن؛ ناڕەوا بوون؛ هەڵە کردن.
do someone wrong, ... خراپە لەگەڵ کردن؛ بێحەق بێ کردن
go wrong, ... بە خراپە ڕۆیشتن یا بەهەڵەدا چوون
in the wrong, ...
wrong-doer (rôŋ′dōō′er), *n.* ...
wrong-doing (rôŋ′dōō′iŋ), *n.* ...
wrong font, ...
wrongful (rôŋ′fool), *adj.* ...
(a ~ act, charge, etc.)
-**wrongfully** *(adv.)*; **wrongfulness** *(n.)*.
wrongheaded (rôŋ′hed′id), *adj.* ...

wrote (rōt), *past tense of* write.
wroth (rôth; Brit. rōth), *adj.* زۆر تووڕە؛ قین هەڵساو.
wrought (rôt), *alternative past tense and p.p. of* work.
adj. (۱) دڕووستکراو؛ کراو؛ پێکهێنراو؛ داڕێژراو: *(carefully ~)* .
(۲) گەڵەکراو (کانزا)؛ بە چەکوشکاری چاک کراو.
(۳) بە ووردی کراو؛ پێویستی بە ووردەکاری کردووە.
(٤) ڕازاوە؛ نەخشێنراو.
wrought iron, ئاسنی نەرم یا بەرگەگر؛ ئاسنی سەختی ساغ؛ ئاسنی گونجاو.
wrought-up (rôt′up′), *adj.* هەڵچوو؛ وروژاو؛ خرۆشاو.
wrung (ruŋ), *past tense and past participle of* wring.
wry (rī), *v.t.* خوارووخێچ کردن؛ بادان؛ شێواندن؛ کرژکردن؛ وەرگێڕان.
v.i. خوارووخێچ بوون؛ خواربوون؛ شێوان.
adj. (۱) گرژ؛ کرژ؛ بە تەوسەوە: *(a ~ smile)* .
(۲) خوارووخێچ؛ خوار؛ کەج: *(a ~ face, neck, mouth, nose, etc.)* .
(۳) (ا) چەوت (ڕێبان)؛ هەڵە؛ بەهەڵەداچوو.
(ب) شێواو (مانا، لێکدانەوە)؛ تێکدراو؛ گۆڕاو.
(٤) پێچەوانە؛ دژ؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق.
(٥) ووشک‌و بە تەوسەوە: بە تۆکڵ:
(He has a ~ sense of humor.; ~ remarks)
-**wryly** *(adv.)*; **wryness** *(n.)*.
wryneck (rī′nek′), *n.* (۱) مل خواری؛ مل گێڕی.
(هەروەها " torticollis ").
(۲) [Colloq.] مل خوار: کەسێکی مل گێڕ.
(۳) مل خوار: باندەیەکە لە توخمی دارکوتکەرە هەمیشە ملی خوار دەگرێ یا وەردەگێڕێ.
wulfenite (wool′fən-īt′), *n.* وولفێنایت: کانزایەکی بریقەداری ڕەنگاوڕەنگە.
wurst (wûrst), *n.* = sausage.
Wyandotte (wī′ən-dot′), *n.* جۆرە مریشکێکی هەم خۆشی تەمەریکایە (بۆ هێلکەو گۆشتیش بەخێوکردن).
wye (wī), *n.* (۱) تیپی " Y "؛ (۲) ... شتێکە لە شێوەی " Y ".
wyliecoat (wī′lī-kōt′), *n.* [Scot.] (۱) جێی تەرمی ژێرەوە (۲) ژێرخەرمی.
wyvern (wī′vêrn), *n.* = wivern.

X x

X, x (eks), *n.* (۱) تیپی بیست‌و چواره‌می ئه‌لف‌و بێی ئینگلیزی‌یه. (۲) ده‌نگی ئه‌م تیپه " ئێکس ".

(۳) (ا) قالبی ئه‌م تیپه. (ب) ئه‌م تیپه به هه‌ڵکه‌نراوی یا چاپ کراوی.

(٤) بیست‌و چواره‌م؛ نیشانه‌ی پله یا ژماره‌ی بیست‌و چواره‌می پسته‌یه‌که.

adj. (۱) تایبه‌تی به تیپی X . (۲) بیست‌و چواره‌م

X (eks), *n.* (۱) شتێکه له شێوه‌ی X دا

(۲) نیشانه‌یه‌که بۆ ئه‌م شتانه به‌کارده‌هێنرێت: (ا) ئیمزای که‌سێکی نه‌خوێنده‌وار یا یه‌کێك که نه‌توانێ بنووسێ. (ب) نیشانه‌کردنی شوێنێك (له‌سه‌ر نه‌خشه‌یه‌ك یا نه‌خشه‌به‌کی نه‌ندازه‌یی، هتد...) (ج) نیشانه‌ی ماچه له نامه‌دا.

(۳) ژماره‌ی ده (۱۰) ی ڕۆمانی.

(٤) که‌سێکی نه‌ناسراو؛ شتێکی نه‌زانراو؛ فلان که‌س؛ فلان شت.

(٥) عیسا به‌تایبه‌تی له ووشه‌ی لێکدراودا وه‌ك: " Xmas " بۆ کورته‌ی " Christmas ". (٦) نیشانه‌یه بۆ " Xenon " (کیمیا).

adj. له x ده‌کات.

x (eks), *n.* (۱) سێ‌ێ ژماره‌ی نه‌زانراو (بیرکاری)؛ بڕی نه‌زانراو

(۲) نیشانه‌ی لێکدان (بیرکاری). (2x3 = 6)

xanthate (zan′thāt), *n.* زانتات جۆرێ ترشی زانتیك.

xanthic (zan′thik), *adj.* (۱) زه‌رد؛ زه‌ردباو. (۲) زانتینی؛ زانتین.

(۳) تایبه‌تی به ترشی زانتیك

xanthic acid, ترشی زانتیك؛ ترشی زه‌رد

xanthin (zan′thin), *n.* زانتین ماده‌یه‌کی زه‌رده له ناوه‌ڕاتوێته‌وه له کوڵی زه‌ره ده‌کێشرێ.

xanthine (zan′thēn, zan′thin), *n.* زانتین ماده‌یه‌کی نیترۆجینی سووریه‌یه له میزی جۆرێك هه‌یه

Xanthippe (zan-tip′ē), *n. Also* Xantippe, ژنێکی ده‌م دڕێژی بێ حه‌یا

xantho- (zan′thō, zan′thə), *Also* xanth-, پێشگرێکه به‌مانای: زه‌رد. (*xanthochroia*)

xanthochroid (zan′thō-krōid′), *adj.* فڕ زه‌رد؛ فڕ زه‌ردو پێست سپی.

n. که‌سێکی فڕ زه‌رد

xanthoma (zan′thō′mə, zan′thō-mə), *n.* نه‌خوشی‌یه‌کی پێسته‌ که‌ تێیدا هێزی پیگمێنتی ناو پێسته‌که‌ زۆر زیاتر له پێوه‌ری چواره‌ده‌ پێوه‌ری ئاسایی ده‌بێت.

xanthophyll, xanthophyl (zan′thō-fil), *n.* زانتۆفیل ڕه‌نگێکی زه‌رد یا سه‌وزی ماده‌ی ڕه‌نگی ڕووه‌کی‌یه له جۆری کاروتین.

xanthous (zan′thəs), *adj.* (۱) زه‌رد. (۲) پێست زه‌رد؛ مه‌نگۆڵی؛ تایبه‌تی به گه‌له مه‌نگۆڵی‌یه‌کان.

X chromosome = sex chromosome.

xebec (zē′bek), *n. Also* zebec, zebeck, که‌شتی‌یه‌کی سێ ستوونی‌یه جاران بۆ چه‌ته‌یی به‌کارده‌هێنرا له ده‌ریای ناوه‌ڕاستدا ئێستاش بۆ بازرگانی.

xenia (zē′ni-ə), *n.* کاری هه‌ڵه بۆ سه‌ر چات کردنی تێکه‌ڵ (ڕووه‌کناسی).

xeno- (zen′ō, zen′ə), پێشگرێکه به‌مانای: (۱) بێگانه؛ نامۆ. (*xenophobia*)

(۲) ده‌ره‌کی؛ ناوه‌کی؛ بێگانه؛ جیا: (*xenolith*) .

xenogamy (zi-nog′ə-mi), *n.* چات کردن یا جووت گرتنی تێکه‌ڵ، واته دوو ڕووه‌کی جیاواز (ڕووه‌کناسی). (هه‌روه‌ها " cross-fertilization ") .

-xenogamous *(adj.).*

xenogenesis (zen′ə-jen′ə-sis), *n.* زایینی جیا: به‌رهه‌م هێنانی جۆره منداڵێك که هیچ له دایك‌و باوکی نه‌کات.

-xenogenetic *(adj.).*

xenolith (zen′ə-lith), *n.* به‌ردی بێگانه: پارچه به‌ردێکه چه‌سپیوه‌ته ناو جۆره به‌ردێکی تره‌وه.

xenon (zē′non, zen′on), *n.* زینۆن: توخمێکی گازی بێ ڕه‌نگی قورسه به نه‌ندازه‌یه‌کی زۆر که‌م له هه‌وادا هه‌یه.

xenophobe (zen′ə-fōb′), *n.* له بێگانه ترساو؛ که‌سێکه له بێگانه ده‌ترسێ‌و ڕقیشی لێ‌یه‌تی.

-xenophobic *(adj.).*

xenophobia (zen′ə-fō′bi-ə), *n.* ترسی بێگانه؛ له بێگانه ترسان‌و ڕق لێ بوون.

xero- (zēr′ō, zēr′ə), *Also* xer-, پێشگرێکه به‌مانای: ووشك. (*xeroderma*)

xeroderma (zēr′ə-dūr′mə), *n.* ووشك هه‌ڵاتنی پێست: نه‌خۆشی‌یه‌که ده‌بێته هۆی ووشکبوونه‌وه‌و تونك هه‌ڵدانی پێست

xerography (zēr′ə-grä′fi), *n.* زیرۆگراف: وێنه‌گرتنی ووشك.

-xerographer *(n.).*

xerophilous (zi-rof′ə-ləs), *adj.* له ووشکانیدا ده‌ڕوێ یا ده‌ژی؛ بیابانی.

xerophthalmia (zēr′of-thal′mi-ə), *n.* ووشکبوونه‌وه‌ی ژێر پێڵووی چاو (به‌هۆی که‌می ڤیتامین " A " ه‌وه).

xerophyte (zēr′ə-fīt′), *n.* ڕووه‌کی ووشکانی؛ ڕووه‌کی بیابانی.

-xerophytic *(adj.)*; **xerophytically** *(adv.).*

xerosis (zi-rō′sis), *n.* (۱) ووشکبوونه‌وه‌ی ناناسایی پێست‌و پێڵووی چاو. (۲) ووشکبوونه‌وه‌و له‌کارکه‌وتنی شانه‌ی له‌ش به‌هۆی پیربوونه‌وه

xerothermic (zi-rō′thėr′mik), *adj.* (۱) ووشك‌و گه‌رم.

(۲) له شوێنی ووشك‌و گه‌رمدا ڕووا یا ژیاو؛ بیابانی.

Xerox (zi-rō′ks), *n.* زیرۆکس: (ا) وێنه له‌سه‌ر ده‌رکردن ڕبه مه‌کینه‌ی زیرۆکس؛ وێنه؛ نه‌به‌رگرتنه‌وه (ب) وێنه‌ی نه‌به‌رگیراوه.

(ج) [x-] کۆمپانیای زیرۆکس.

v.t. (وێنه) نه‌به‌رگرتنه‌وه؛ وێنه له‌سه‌ر ده‌رکردن.

(-to ~ an article, a booklet, page, document, etc.)

-xion -(c)tion (British Spelling), (e.g. connexion).

xiphi- (zif′i), *Also* xipho-, پێشگرێکه به‌مانای: شێر. شێو.

xiphisternum (zif′i-stėr′nəm), *n. (pl.* -sterna). به‌شی لاخواروو‌ی نێسك‌ی ده‌ره

xiphoid (zif′oid), *adj.* (۱) شێوی: له شێو ده‌چێ. شمشێری

(۲) تایبه‌تی به به‌شی لاخواروو‌ی نێسکی به‌رسنگ

... = xiphisternum.

Xmas (kris′məs), *n.* = Christmas.

X-radiation (eks′rā′di-ā′shən), *n.* (۱) چارەکردنی نەخۆشی بە تیشکی ئێکس. (۲) تیشکی ئێکس؛ تیشکی سینی.

X-rated (eks′rā′tid), *adj.* (۱) بە X نیشانە کراو. (۲) بێ پەردە (فیلم)؛ پاسی جوورت بوون دەکات بە ئاشکرا؛ بەرەڵا: *(an ~ movie)*

X-ray (eks′rā′), *adj.* تایبەتی بە تیشکی ئێکس؛ بە تیشکی ئێکس گیراو

v.t. وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس؛ چارەکردن بە تیشکی ئێکس.

X ray, (۱) تیشکی ئێکس؛ تیشکی سینی؛ تیشکی نەزانراو. (۲) وێنەی بە تیشکی ئێکس گیراو؛ وێنەی تیشکی ئێکسی.

xylan (zī′lan), *n.* زایلان ماددەیەکی زەردی لینجە لە شانەی دارینی دارو درەختدا.

xylem (zī′lem), *n.* زایلیم بەشی رەقی دارو درەخت (وەک قەدو لقەکانی)؛ ماددەی رەق لە لق و قەدی پووەکدا.

xylene (zī′lēn), *n.* زایلین ئاوێتەیەکی هایدرۆکاربۆنی بسووتە لە بەنزین دەچێ لە قەترانی خەڵووز دەردەهێنرێت (بۆ رەنگ کردن بەکاردێت).

xylic acid, ترشی زیلین (کیمیا).

xylidine (zī′lə-dēn′, zil′ə-din), *n. Also* xylidin, زایلیدین ئاوێتەیەکە لە " زایلین " وەردەگیرێت. (ووشەی پێشوو ببینە).

xylo- (zī′lō, zī′lə), *Also* xyl-, پێشگرێکە بەماناى دار؛ تەختە؛ دارین. *(xylograph)* .

xylograph (zī′lə-graf′, zī′lə-grăf′), *n.* زایلۆگراف: نەخشی لە دار هەڵکەنراو؛ وێنەی ئەم نەخشە.

xylography (zī-log′rə-fi), *n.* زایلۆگرافی: نەخش لەسەر دار هەڵکەندن و وێنەگرتنی.

-xylographer *(n.)*; xylographic; xylographical *(adj.)*.

xyloid (zī′loid), *adj.* داری؛ دارین؛ لە دار دەچێ.

xylol (zī′lōl, zī′lol), *n.* = xylene.

xylophagous (zī-lof′ə-gəs), *adj.* دارو تەختە خۆر (وەک مۆرانەو مێرووی تر)

xylophone (zī′lə-fōn′, zil′ə-fōn′), *n.* زایلۆفۆن؛ زیلۆفۆن: ئامێرێکی مۆسیقایی دارینە لە سەنتوور دەچێ بریتیيە لە پێرێک داری پلە پەیژەیی بە دوو چەکوشی داری بچووک لێ دەدرێ.

-xylophonist *(n.)*.

xylose (zī′lōs), *n.* زایلۆس؛ زیلۆس: شەکری تەختە.

xylotomous (zī-lot′ə-məs), *adj.* دارکونکەر (مۆرانە، مێروو).

xylotomy (zī-lot′ə-mi), *n.* بڕین و ئامادەکردنی بڕگەی تەنکی دار بۆ تێبڕوانین بە گەردبین.

-xylotomic *(adj.)*.

xyst (zist), *n. Also* xystum, xystus, (۱) دالان؛ پارەوی سەر گیراو (۲) پارەوی ناو باخچە.

xyster (zis′tēr), *n.* ئامێری ئێسقان کراندن (پزیشکەوانی، نەشتەرکاری).

Y y

Y, y (wī), *n.* (۱) تیپی بیست‌و پێنجەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە. (۲) دەنگی ئەم تیپە " وای ".

Y (wī), *n.* (۱) شتێکی دوو پەل لە شێوەی Y دا (وەک کۆڵەکە، بۆری...). (۲) نیشانەی سەدو پەنجای ژمانی کۆنە.

adj. (۱) تایبەتی بە تیپی Y . (۲) بیست‌و پێنجەم.

y, (۱) ژمارە یا بڕی نەزانراو (بیرکاری). (۲) ordinate .

-y (i), پاشگرێکە ماناى خۆشەویستی یا بچووك كردنەوە دەگەیەنێ: *(daddy, kitty)*

-y (i), پاشگرێکە بەماناى: (۱) وایە؛ پڕ لە؛ هەیەتی: *(dirty, healthy)* . (ب) نەختێ؛ تۆزێ: *(yellowy, chilly)* . (ج) خواز؛ مەیلەو نەوەیە: *(sleepy, sticky)* . (د) لەوە دەچێت؛ - ی: *(wavy)* .

-y (i), پاشگرێکە بەماناى: بوون؛ بارودۆخ؛ چۆنێتی: *(jealousy)* .

-y (i), پاشگرێکە بەماناى: کردار؛ کردن؛ – کاری: *(inquiry, entreaty)*

yacht (yät), *n.* یەخت؛ کەشتی یا بەلەمی گەورەی شۆخی گەشت.

v.i. سواری یەخت بوون؛ بە یەخت گەڕان یا گەشت کردن.

yachting (yät′iŋ), *n.* سواری یەخت بوون؛ گەڕان یا گەشت کردن بە یەخت.

yachtsman (yäts′mən), *n.* خاوەن یەخت؛ یەختەوان؛ یەخت لێخوڕ. -yachtsmanship *(n.)*.

yagi (yä′gē), *n.* هەوایی (رادیۆ و تەلەفزیۆن).

yah (yä, ya), *adv.* [Colloq.], = yes.

yahoo (yä′hōō, yā′hōō, ya-hōō′), *n.* (۱) زرتەبۆز؛ جنڤر؛ کەرتڕ؛ نەزان. (۲) [Y-]. بوونەوەرێکە لە شێوەی مرۆڤدا و بە هەموو ناپەسەندی‌یەکانی مرۆڤەوە (لە چیرۆکی " گەلیڤەرز ترافلز " ی ئینگلیزیدا).

Yahweh, Yahwe (yä′we), *n.* یاوە: خوای جولەکەکان؛ خوا.

yak (yak), *n.* یاك: گایەکی " تبت " ی کێوی تووك درێژە (مالیش دەکرێ).

yak, yack (yak), *v.i.* [Slang], زۆرۆێژی کردن؛ چەنە دان؛ چەنەبازی کردن

n. چەنەبازی؛ دەمەوڕی؛ زۆرۆێژی؛ چەڵتە چەنت.

yam (yam), *n.* یام: جۆرە پەتاتەیەکی شێرینی سوورە.

yamen (yä′mən), *n.* بارەگای مێری یا فەرمانڕەوایەکی چین (لە سەردەمی نیمپر تۆریدا)؛ سەرا.

yammer (yam′ẽr), *v.i.* [Colloq. or Dial.]. (۱) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ نووزەنووز کردن (۲) قیژەقیژ کردن؛ قیراندن؛ هاوار کردن.

v.t. بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ نووزەنووز کردن.

n. بۆڵەبۆڵ؛ سکاڵا؛ نووزەنووز.

yang, Yang (yaŋ), *n.* یانگ: هێزی نێر یا نێرینە لە جیهانو ژیاندا (لە فەلسەفەی چینی) (ووشەی " yin " یش ببینە).

Yank (yaŋk), *n.* [Slang], = Yankee.

yank (yaŋk), *v.t. & v.i.* ڕاتەکاندن؛ لەپڕ ڕاکێشان یا دەرهێنان: *(He ~ed out a loose tooth.; He ~ed his child out of school.)*

n. ڕاتەکان؛ لەپڕ ڕاکێشان یا دەرهێنان.

Yankee (yaŋ′ki), *n.* یانکی: (۱) هاونیشتمانی‌یەکی " نیو ئینگلەند "، کە بڕیتی‌یە لە ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا (۲) (ا) هاونیشتمانی‌یەکی ناوچەی باکووری ئەمەریکا؛ باکووری. (ب) سەربازێکی لەشکری " یەکێتی "ی شەڕی براکوژی ئەمەریکا. (۳) ئەمەریکی؛ ئەمەریکایی.

adj. تایبەتی بە " یانکی "؛ ئەمەریکی.

Yankeedom (yaŋ′ki-dəm), *n.* (۱) گشت " یانکی " . (۲) ناوچە باکووری‌یەکانی ئەمەریکا بەتایبەتی بەشی باکووری ڕۆژهەڵات کە پێی دەووترێ " نیو ئینگلەند ". (۳) ئەمەریکا (ووشەی پێشوو ببینە).

Yankee Doodle (dōō′d'l), (۱) یانکی دوودڵ: گۆرانی‌یەکی ئەمەریکی‌یە لە سەردەمی شەڕی سەربەخۆیی ئەمەریکادا باوبوو. (۲) یانکی؛ ئەمەریکی.

Yankeeism (yan′ki-iz'm), *n.* (۱) یانکی‌یەتی؛ نەریت‌و خووی یانکی. (۲) خوو، کردەوە، یا شتێکی یانکی‌یانە؛ ووتەیەك یا جۆری دووانێکی تایبەتی بە یانکی.

yard (yärd), *n.* (۱) یارد: ئەندازەیەکە بڕیتی‌یە لە ۳ پێ یا ۳۶ گرێ یا ۰,۹۱٤ مەتر؛ یاردە. (۲) شیشە دارێکی ئاسۆیی‌یە بۆ ڕاگرتنی بایەوانی کەشتی و بەلەم.

yard (yärd), *n.* (۱) حەوشە: *(churchyard)* . (۲) مەیدان (بەتایبەتی کە شووڕە کرا بێ بۆ نیشێکی تایبەتی)؛ گۆڕەپان: *(brickyard, shipyard)*

(۳) مەیدانی هێڵی ئاسن: شوێنێکە لە تەنیشت ئێستگەی شەمەندەفەرەوە چەندەها هێڵی ئاسنی تێدا ڕاکێشراوە بۆ شەمەندەفەر چاك کردنو ئالوگۆڕ کردنو ئامادەکردن... (٤) لەوەڕگای ئاسکە کێوی‌و گیانداری وەها.

(٥) پەچە؛ کۆڵ.

v.t. (~ up), کردنە پەچەوە.

v.i. کۆبوونەوە (لە مەیدانێکدا)؛ گردبوونەوە.

yardage (yär′dij), *n.* (۱) (ا) ئەوەندە یارد. (ب) درێژی، پانی، یا قەوارەی شتێك بە یارد؛ سەرجەمی یارد. (۲) کووتاڵی بە یارد فرۆشراو.

yardage (yär′dij), *n.* (۱) بەکارهێنانی پەچەی ئێستەکەی شەمەندەفەر (بۆ ئاژەڵ حەواندنەوە تا کاتی گوێزانەوەیان). (۲) کرێی ئەم بەکارهێنانە.

yardarm (yärd′ärm´), *n.* ئەمسەرەو ئەوسەری شیشەداری ئاسۆیی بایەوانی کەشتی.

yard goods, شتوومەکی بە یارد فرۆشراو (وەك کووتاڵ).

yard grass, گیای حەوشە: گیایەکی ساڵانەی زبرو نووك درکاوی‌یە.

yard-man (yärd′mən), *n.* کارگەری مەیدانی هێڵی ئاسن.

yard-master (yärd′mas´tẽr, yärd′mäs´tẽr), *n.* کارگێڕی مەیدانی هێڵی ئاسن.

yardstick (yärd′stik´), *n.* (۱) دارێکی پێوانەیی پلە پلەیە درێژی‌یەکەی یاردێکە؛ یارد. (۲) سەنگی محەك؛ پێوانە؛ پێوانەی تاقیکردنەوەو بەراورد کردن

yard-wand (yärd′wänd´, yärd′wônd´), *n.* = yardstick.

yare (yâr), *adj.* [Archaic or Dial.], (۱) ئامادە.

(۲) چاپك؛ گورج‌وگوڵ؛ چالاك. (۳) لێخوڕینی ئاسانەو باش دەڕوات (کەشتی)

adv. [Obs.], یەکسەر؛ خێرا؛ دەمودەس.

yarn (yärn), *n.* (۱) ڕیس؛ دەزوو؛ بەن.

(۲) [Colloq.], چیرۆك (بەتایبەتی هی دوورودرێژو پڕ لێ هەڵبراو)؛ سەرگوزشتە؛ سەرگوزەشتە.

v.i. [Colloq.], چیرۆك گێڕانەوە (بە پێوەنانەوە)؛ هۆنینەوە (چیرۆك).

spin a yarn, چیرۆك گێڕانەوە (بە پێوەنانەوە)؛ هۆنینەوە (چیرۆك)؛ دەماندن

yarn-dyed (yärn′dīd′), *adj.* بە ڕیسی لە خوم دراو (واتە پێش چنین).

yarrow (yar′ō), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکانی بچووکو بۆن‌و تام تێیژن. (هەروەها " **milfoil** ").

yashmak, yashmac (yäsh-mäk′, yash′mak), *n.* یەشماغ؛ پەچە

yataghan, yatagan (yat′ə-gan, yat′ɔ-gən), *n.* شمشێرێکی کورت‌و کووڕی تورکییە.

yauld (yôd, yäd, yäld), *adj.* [Scot.], گورج‌وگوڵ؛ چاپك؛ چالاك.

yaupon (yô′pən), *n.* دارەختێکی بەر سووری هێشوویی‌یە گەڵاکەی هەندێ جار وەك چا بەکاردەهێنرێت.

yaw (yô), *n.* (۱) لە ڕێ لادان (کەشتی، بەلەم).

(۲) بە خوارو‌خێچی ڕۆیشتن. (۳) لە ڕێ لادان (فڕۆکە، گوللە، مووشەك).

v.t. لادان لە ڕێی خۆ.

v.i. (۱) لە ڕێ لادان. (۲) گۆشەی نەم لادانە.

yawl (yôl), *n.* (۱) . jolly-boat (۲) بەلەمی بایەوانی بچووك.

yawl (yôl), *n.* & *v.i.* [Dial.], yowl.

yawn (yôn), *v.i.* (۱) باوێشك دان.

(۲) کرانەوە؛ دەم داچەقان (مەجاز).

(a ~ing chasm, fissure, gulf, etc.)

v.t. بە باوێشك دانەوە ووتن: *(She ~ed a reply.)* .

n. (۱) باوێشك (۲) دەڵاقە؛ کون یا قڵیشێکی گەورە.

make a person yawn, ماندوو کردن یا بێ تاقەت کردن بە قسەی ناخۆش‌و بێ تام.

yawp, yaup (yôp, yäp), *v.i.* (۱) هاوار کردن؛ قیژاندن؛ وەڕین.

(۲) [Slang]، هەڵەوەڕی کردن؛ قسەی قۆپو بێ تام کردن بە دەنگی بەرز.

(۳) [Colloq.]، باوێشك دان بە دەنگی بەرز.

n. (۱) هاوار؛ قیژە؛ وەڕە؛ وەڕین.

(۲) [Slang]، هەڵەوەڕی؛ قسەی بێ تام بە دەنگی بەرز.

yaws (yôz), *n.pl.* درمێکی پێستی ناوچە گەرمەکانە دەبێتە هۆی پیزۆکەو بریتی پێست

Y chromosome, کرۆموسۆمی نێر. (ووشەی " **sex chromosome** " ببینە)

y-clept (i-klept′), *past participle of* clepe.

adj. [Archaic], ناوی وایە؛ وای پێ دەڵێن؛ ناوە دۆنێتی.

yd., = yard. (پێوانە)

ye (thē, thə, thi), *adj.* [Archaic], = the.

ye (yē; *unstressed* yi), *pron.* (۱) ئێوە. [Poetic & Archaic]

(۲) تۆ. [Dial.]

yea (yā), *adv.* (۱) بەڵێ؛ ئەرێ؛ ئا؛ ئێ.

(۲) بە ڕاستی؛ بێگومان؛ ئەگەر پاستت دەوێت

(۳) ئەتۆ هەر وەها بەشێکی ئەوەیتر؛ زۆر جوانیش. [Archaic]

(He was a good, ~, fine man.)

n. (۱) بەڵێ دەنگدان لە خۆبوونەوە یا پەرەسەندن (۲) دەنگی پەسەند

(the Y~s and the Nays)

(۳) دەنگێك کە دەنگ دەدات بە پەسەند کردن یا بە ئێوە دەڵێ.

yeah (ye, ya), *adv.* [Colloq.], = yes.

yean (yēn), *v.t.* & *v.i.* زایین (مەڕو بزن)؛ ژان.

yeanling (yēn′liŋ), *n.* بەرخ؛ کار.

adj. بچکە؛ شیرەخۆرە؛ ساوا

year (yêr), *n.* (۱) ساڵ.

(۲) (*pl.*) (ا) تەمەن: *(He seems old for his ~s.)* .

(ب) کاتێکی زۆر؛ دەمێك؛ کات: *(She died ~s ago.)* .

year after year, ساڵ لە دوای ساڵ؛ هەموو ساڵ.

year by year, ساڵ بە ساڵ.

year in, year out, هەموو ساڵ؛ هەموو ساڵێك.

yearbook (yêr′book′), *n.* کتێبی ساڵانە: کتێبێکە ساڵی جارێك دەردەچێ و زانیاری دەربارەی ساڵی ڕابوردووی دەزگایەکی تێدا بڵاودەکرێتەوە بە وێنەوە (بەتایبەتی قوتابخانەو زانکۆ): *(a college ~)* .

yearling (yêr′liŋ, yūr′liŋ), *n.* (۱) ساڵەوەختە؛ گیانداری یەك ساڵە. (۲) جوانووی یەك ساڵە.

adj. یەك ساڵە.

yearlong (yêr′lôŋ), *adj.* بە درێژایی ساڵ.

yearly (yêr′li), *adj.* ساڵانە؛ ساڵی؛ هەر ساڵی جارێك: *(a ~ event)* .

adv. ساڵانە؛ هەموو ساڵێك؛ ساڵی جارێك: *(This contest happens ~.)* .

n. بڵاوکراوەیەکی ساڵانە؛ ساڵنامە.

yearn (yūrn), *v.i.* (۱) (~ for; ~ after) زۆر بیرکردن؛ بە پەرۆشەوە بوون؛ بۆ بە تاسەوە بوون؛ ئارەزوو کردن:

(He ~ed for the old familiar faces and places.)

(۲) بەزەیی پێدا هاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان.

yearning (yūr′niŋ), *n.* تاسە؛ پەرۆش؛ ئارەزوو؛ بیرکردن.

adj. هی تاسە یا ئارەزوو: *(a ~ sigh, look, etc.)* .

-yearningly *(adv.).*

year-round (yêr′round′), *adj.* بە درێژایی ساڵ.

yeast (yēst), *n.* (۱) هەوێن؛ هەویرترش. (۲) ڕووەکێکی یەك خانەیی کەڕوویی‌یە دەبێتە هۆی خێراکردنی کارلێکی کیمیایی وەك ترشان. (۳) کەف.

v.i. (۱) ترشان. (۲) کەف کردن.

yeasty (yēs′ti), *adj.* (۱) هەوێنی؛ هەویرترشی. (۲) کەفاوی.

(۳) هیچ‌وپووچ؛ ڕووکاری: *(~ writing)* .

(٤) دانەمرکاو؛ وورۆژاو؛ بێ ئارام

-yeastiness *(n.).*

yegg (yeg), *n.* [Slang], *Also* **yegg-man,** دز؛ ماڵبڕ؛ قاسەبڕ؛ قاسەشکێن.

yelk (yelk), *n.* [Archaic or Dial.], = yolk.

yell (yel), *n.* قیژاندن؛ هاوارکردن؛ شێراندن؛ نەڕاندن.

n. (۱) قیژە؛ هاوار؛ شێرە؛ نەڕە.

(۲) قیژەی بە کۆمەڵ بۆ هاندان (وەك لە یاریگادا): *(a college ~)* .

yellow (yel′ō), *adj.* (۱) زەرد. (۲) (ڕەنگ) زەرد هەڵگەڕاو.

(۳) پێست زەرد (وەك گەنە مەڵگۆڵەی‌یەکان). (٤) [Colloq.]، ترسنۆك؛ نامەرد.

(٥) وورۆژێنەر؛ لە هەوانی ئابڕووبەرو سووت دەکەرێ (ڕۆژنامە)؛ دەنگوباسی پیس بڵاوکەرەوە: *(~ journalism)* .

n. (۱) ڕەنگی زەرد؛ زەرد. (۲) بۆیەی زەرد. (۳) زەردێنەی هێلکە.

(٤) نەخۆشی‌یەکە دەبێتە هۆی زەرد هەڵگەڕانی کەڵای ڕووەك.

(٥) (*pl.*) زەردوویی (بەتایبەتی بە ئاژەڵدا). (٦) [Obs.]، دڵ پیسی

v.t. زەرد کردن؛ (ڕەنگ) زەرد هەڵگەڕاندن.

v.i. زەرد بوون؛ (ڕەنگ) زەرد هەڵگەڕین.

-yellowness *(n.).*

yellowbird (yel′ō-bûrd′), *n.* جۆرێ ڕەنجیە؛ مێرەکۆیە.

yellow-dog contract (yel′ō-dôg′), پەیمانێکی نێوان کرێکارو خاوەن ئیشە بە پێ نەدان بە کرێکارەکە بە بوونە ئەندامی یەکێتی کرێکاران

yellow fever, زەردەتا؛ درمێکی تاوچە گەرمەکانە لە مێشوولەوە

دادەکەوێ و دەبێتە هۆی زەردوویی و تاو ڕشانەوە... هتد.

yellow-hammer (yel′ō-ham′ĕr), *n.* (۱) فڕینەگوڵەیەکی سەرو مل و سنگ زەردە. (۲) دارکوێنکەرەیەکی پەڕو باڵ زەردە.

yellowish (yel′ō-ish, yel′ə-wish), *adj.* زەردباو؛ زەردکار.

yellow jack, (۱) yellow fever. (۲) ئالای زەرد (کەشتیێک هەڵی دەکات کە کەرەنتینە کرابێت). (۳) ماسیێکی ڕەنگ زیوی و ئالتووڕیە.

yellow jacket, زەردەزیرە.

yellow jasmine, یاسەمینی زەرد

yellow journalism, ڕۆژنامەگەری زەرد: ڕۆژنامەگەرییەکە کە هەر بە شوێن هەواڵی ناڕووبەڕو سووکدا دەگەڕێ و باڵوی دەکاتەوە (لە هەڕەکەبی زەرد بەکارهێنانەوە هاتووە بۆ سەرنج ڕاکێشانی خەڵک).

yellow-legs (yel′ō-legz), *n.* لاق زەردە: باڵندەیەکی قەراغ ئاوی لاق درێژو زەردە

yello metal, کانزای زەرد: (ا) زێڕ؛ ئالتوون. (ب) داڕشتەیەکە لە سەدا شەستی مسی زەردەو لە سەدا چلی چینکۆ.

yellow peril, مەترسی زەرد: ئەو مەترسییەیە کە گوایە لە گەڵە پێستە زەردەکانەوەیە (وەک: چینی، یابانی، کۆریایی، هتد...) بۆ جێ پێ لەق کردنی گەڵە سپیێەکان و دەست بەسەر جیهاندا گرتن.

yellow pine, (۱) کاجی زەرد (۲) دارو تەختەی ئەم جۆرە کاجە.

yellow race, ڕەگەزی زەرد: کە چینی و یابانی و کۆری و مەنگۆلی و... هتد دەگرێتەوە؛ ڕەگەزی مەنگۆلی

yellow streak, دەماری ترسنۆکی؛ مەیلی ترسنۆکی

yellow-tail (yel′ō-tāl′), *n.* کلك زەرد: چەند جۆرە ماسیێەکی کلك زەردباون

yellow-throat (yel′ō-thrōt′), *n.* قورگ زەرد: فڕینەگوڵەی نەمەریکی

yellow warbler, فڕینەگونە زەردە؛ باڵندەیەکی نەمەریکییە

yellow-weed (yel′ō-wēd′), *n.* چەند جۆرە گیایەکی گوڵ زەردن.

yellow-wood (yel′ō-wood′), *n.* تەختە زەرد: چەند جۆرە دارەختێکی نەمەریکین تەختەکەیان زەردباوەو گەلاکەیان ڕەنگی لێ دەگیرێت.

yellowy (yel′ō-i, yel′ə-wi), *adj.* زەردباو؛ زەردکی.

yelp (yelp), *v.i.* (۱) قوڕوسکان؛ هەڵهێنان (بە تاڵ ڕەوە)؛ هەڵەکردن. (۲) هاوار

n. قوڕوسکە؛ قوڕوسکان؛ هەڵە.

(The dog gave a ~ when I stepped on its tail.)

-yelper *(n.).*

yen (yen), *n.* یەن: پارەی ژاپۆنیە

yen (yen), *n.* [Colloq.] تامەزرۆیی؛ حەزێکی زۆر

v.i. [Colloq.] تامەزرۆ بوون؛ حەزێکی زۆر لێ بوون؛ بە چاوێکی بوون

yeoman (yō′mən), *n.* (۱) ...

...

adv.

...

yeomanly ...

yeoman's service, ...

yep (yep), *adv.* [Slang], = yes.

yes (yes), *adv.* (۱) بەڵێ؛ ئەرێ؛ ئا؛ ئێ؛ یا. (۲) زیاد لەوەیش؛ سەرەڕای ئەوەیش:

(I shall be ready, ~ , eager to help you.)

(۳) " yes " گەڵێ جار وەك پرسیاریش بەکاردەهێنرێت بەمانای " چی ؟ "، " هیچی ترت هەیە بیڵێی؟ "، " وا ئەیە ؟ "، " وایە؟ ":

(The taxes are reasonable. Y~?; We must all contribute what we can. Y~?)

n. (۱) ئەرێ؛ بەڵێ؛ ئا؛ وەڵامی پەسەندی یا ئەرێ. (۲) دەنگی پەسەندکردن (کۆڕ)؛ دەنگی " ئەرێ " یا " بەڵێ "؛ دەنگدەر بە " ئەرێ " (کۆبوونەوەی ئەنجوومەن). (هەروەها " aye " بەم مانایە).

v.t. & v.i. پەسەندکردن؛ قایل بوون؛ وەڵام دانەوە بە " بەڵێ ".

yes-man, [Slang], کەسێکە سەرۆکەکەی هەر شتێك بڵێ لەگەڵ ئەوەیە؛ نۆکەر؛ کلکەلەقێکەر.

yester- (yes′tēr), پێشگرێکە بەمانای: (ا) دوێنێ؛ هی دوێنێ: *(yesterday)*

(ب) ڕابوردوو؛ پێشوو: *(yesteryear)*.

yesterday (yes′tēr-di, yes′tēr-dā′), *n.* (۱) دوێنێ؛ دوێکە. (۲) لەم دواییەدا؛ تازە؛ لەم بەینەی پێشوودا.

adv. (۱) دوێنێ؛ دوێکە. (۲) لەم دواییەدا؛ تازە.

adj. دوێنێ؛ هی دوێنێ: *(~ morning)* .

yestereve (yes′tēr-ēv′), *n. & adv.* [Arch. or Poetic], دوێنێ ئێوارە؛ دوێنێ شەو.

yesterevening (yes′tēr-ēv′niŋ), *n. & adv.* [Arch. or Poetic], = yestereve.

yestermorn (yes′tēr-môrn′), *n. & adv.* [Arch. or Poetic], دوێنێ بەیانی.

yestermorning (yes′tēr-môr′niŋ), *n. & adv.* [Arch. or Poetic], = yestermorn.

yestern (yes′tērn), *adj.* [Archaic],= yester.

yesternight (yes′tēr-nīt′, *n. & adv.* [Archaic or Poetic], دوێنێ شەو.

yesteryear (yes′tēr-yēr′), *n. & adv.* [Arch. or Poetic], (۱) پار؛ ساڵی پار. (۲) ساڵی ساڵان؛ جاری جارێ؛ جاران.

yestreen (yes-trēn′), *n. & adv.* [Scot. or Poetic], دوێنێ شەو؛ دوێنێ ئێوارە.

yet (yet), *adv.* (۱) هێشتا؛ جارێ؛ تا ئەو کاتە:

(They have not ~ finished eating.; They had not ~ left.)

(We can't leave just ~ .) (۲) ئێستا؛ جارێ.

(۳) هێشتا؛ ئێستاش؛ تائێستا نیەتی:

(There is ~ a chance for peace.)

(I could hear the screams ~ .) (٤) ئێستاش

(It is strange, ~ true.) (٥) لەگەڵ ئەوەشدا

(They may ~ get what they want.) (٦) پڕێ ~ پڕێ: هێشتا

(He will not come, nor ~ write.) (۷) تائێستا؛ یەش

(She was surely, ~ stupid.) (۸) بەڵە

کەچی؛ لەگەڵ ئەوەشدا؛ کەچی هێشتا.

(He worked very hard, ~ he failed.)

تا ئێستا؛ هێشتا؛ جارێ

...

yew ...

yid (yid), *n.* [Slang], [Offensive], یەهودی: زاراوەیەکی سووکایەتی ئامێزە بۆ یەهودی

adj. (۱) تایبەتی بەم زمانە؛ ییدی.
(۲) [Slang]، هی جوولەکە؛ جوولەکە؛ جو.

yield (yēld), *v.t.* (۱) (ا) بەرگرتن؛ بەردان؛ هاتنە بەر؛ بەرهەم دان؛ قازانج کردن
(A tree ~s fruit.; Our orchard ~ed a good crop this year.; Your money ~s 4% in the bank now.)
(ب) ئەنجام دان بەدەستەوە؛ بەرهەم بوون.
(Their advice to us ~ed many benefits.)
(۲) بەدەستەوەدان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ خۆ بەدەستەوەدان.
(to ~ ground to the enemy.; He ~ed himself up to pleasure.)
(۳) پێدان؛ پێ بەخشین؛ دان پیاناندا.
(He ~ed his consent. to ~ a point in a debate)
(٤) [Archaic]، بۆ بژاردن؛ پێدان لەبری.

v.i. (۱) هاتنە بەرهەم؛ بەرگرتن؛ سوود بوون.
(۲) بەدەستەوەدان؛ دەست هەڵگرتن؛ وازهێنان.
(We are determined never to ~ .)
(۳) پسان؛ ڕووخان؛ بەرگە نەگرتن؛ شکان؛ هەرەس بردن.
(٤) (to ~) نۆرەی خۆ پێدان؛ سەرەی خۆ پێدان؛ ڕێ پێدان؛ مل بۆ کەچ کردن(لە ڕووی ڕێزەوە).
(to ~ to a senior person, a driver on the road,etc.)

n. (۱) بڕشت؛ بەر؛ بەرهەم؛ بەروبوم.
(What is the ~ of wheat per acre?)
(The ~ on investments is low nowadays.) (۲) سوود؛ قازانج؛ دەسکەوت.

-yielder *(n.).*

yielding (yēl′diŋ), *adj.* مل کەچ؛ دەستەمۆ؛ ماڵی؛ گوێ ڕایەڵ.
(a ~ disposition)

-yieldingly *(adv.)*; yieldingness *(n.).*

yin (yin), *n.* ین: هێزی من یا مێینە لە جیهاندا (فەلسەفەی چینی). (ووشەی " yang " یش ببینە).

yip (yip), *n.* قرووسکە قرووسکی سەگ؛ هەپە حەپی یەک لە دوای یەک.
v.i. قرووسکاندن؛ حەپاندن پەیتا پەیتا.

yipe (yīp), *interj.* ووتەیەکە ترس، ئازار، یا سەرسامی دەردەبڕێت.

yippie (yip′i), *interj.* پیی‌یی!: قریوەی خۆشییە.

yird (yūrd), *n.* [Scot.],= earth.

ylang-ylang (ē′läŋ- ē′läŋ), *n. Also* ilang-ilang, (۱) دارێکی ناوچە گەرمەکانی ئاسیایە گوڵی زەردی سەوزباوی بۆن خۆش دەگرێ.
(۲) ڕۆنێکە لە گوڵی ئەم درەختە دەگیرێ‌و بۆنی خۆشی لێ دروست دەکرێ؛ ئەم بۆنە

yodel, yodle (yō′d'l), *v.t. & v.i.* گۆرانی ووتن بە دەنگی بەرز بەرەبەرە نزم کردنەوە.

n. گۆرانییەکە وەک هۆرە دەنگی تێدا بەرز نزم دەکرێتەوە.

-yodeler *(n.)*; yodler *(n.).*

yoga (yō′ga), *n.* یۆگە: (ا) فەلسەفەیەکی هیندییە بریتییە لە بیرکردنەوە و خۆڕاگرتن‌و مێشکی خۆ پاک کردنەوە لە بیری زیانبەخش بۆ نزیکبوونەوە لە گیانی خوایی. (ب) وەرزشێکە بۆ لەش‌و مێشک ساغی‌و هێنانەدی ئەم فەلسەفەیە

yogi (yō′gi), *n. Also* yogin, یۆگی: پەیڕەوی کەری " یۆگە " . (ووشەی پێشوو ببینە)

yogurt, yoghurt (yō′goort), *n.* ماست.

yoicks (yoiks), *interj. Also* hoicks, [British]. قریوەی ڕاوچییە بۆ سەگ‌و تانجی تێ کردن لە ڕاوە ڕێویدا.

yoke (yōk), *n.* (۱) نێلە. (۲) جووتە گا؛ جووت. *(a ~ of oxen)*
(۳) نیشانەی بەندایەتی؛ نیشانەی بەندەگی
(٤) زۆرداری؛ بەندێتی؛ باری قورس؛ دیلێتی؛ بەندەگی؛
(the ~ of a tyrant; to throw off the ~ of servitude)
(٥) پەیوەندی؛ *(the ~ of brotherhood; the marriage ~)*
(٦) شتێکە کە لە نێلە بکات: (ا) شان چێو: دارێکە دەخرێتە سەر شان‌و مل‌و دوو سەتڵ یا شتی وەها بەم سەرو ئەو سەرەکەیەوە هەڵدەگیرێت.
(ب) گیرە (مەکینەکاری). (۷) (ا) شان‌و ملی کراس‌و چاکەت.
(ب) ئەو بەشەی تەنوورەو کراسە کە دەکەوێتە سەر هەردوو سمت.
(۸) [Obs.]، پەڵەیەک زەوییە کە بە ڕۆژێک بکێڵرێ بە جووتێ گا.
(۹) [Scot.]، ماوەی نێوان دوو ووچانی جووتە گا.
(۱۰) [Scot.]، بەشێکی ڕۆژی نیشە؛ تاو.

v.t. (۱) نێلە کردن؛ نێلە کردنە مل. (۲) پێکەوە بەستن؛ لێکدان؛ جووت کردن.
(۳) مارەکردن؛ هێنان (ژنهێنان). (٤) [Rare]، بە دیل گرتن؛ کردن بە بەند.

v.i. پێکەوە بەستران؛ بوون بە یەک؛ لێکدران.

yoke-bone (yōk′bōn), *n.* نێسقانی گۆنە.

yokefellow (yōk′fel′ō), *n.* (۱) هاوەڵم؛ ئاوەڵ؛ هاوەڕەنگ؛ هاوڕێ؛ هاونیلە (مەجاز). (۲) هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.

yokel (yō′k'l), *n.* لادێیی (لە ڕووی گاڵتەپێکردنەوە)؛ هیچ نەزان

yolk (yōk), *n.* (۱) زەردێنەی هێلکە.
(۲) ڕۆنێکە لە بەرگنی مەڕ دەگیرێ.

-yolky *(adj.).*

yon (yon), *adj., adv. & pron.* [Archaic],= yonder.

yond (yond), *adv. & adj.* [Archaic],= yonder.

yonder (yon′dēr), *adj.* ئەوێ؛ ئەوەی ئەوێ؛ ئەوانەی ئەوێ؛ ئەو؛ ئەوە: *(Y~ stream is deeper than this one.; that road ~)* .

adv. لەوێدا؛ لەو شوێنەدا.

yoo-hoo (yōō′hōō), *interj.* یووهوو: ووتەیەکە بۆ بانگ کردن، (وەک: " هۆ فلان کەس ! ").

yore (yôr, yōr), *n.* ڕابوردوو؛ زوو؛ کۆن؛ کاتی کۆن: *(days of ~)* .
adv. [Obs.], لە کۆندا؛ لە ڕابوردوودا.

Yorkshire pudding, شیرینیەکە لە هێلکەو ئاردو شیرو ڕۆنناوی گۆشتی سوورەوەکراو دروست دەکرێت.

Yorkshire terrier, سەگێکی بچووکی تیسکنە لە ناوچەی " یۆرکشایەر " ی ئینگلتەرەوە هاتووە.

you (ū), *pron.* (۱) تۆ. (۲) ئێوە. (۳) کەسێک؛ پیاو؛ مرۆڤ.
(Y~ can't win them all.; Y~ can never tell.; It is much easier to cycle with the wind behind ~ .)

you-all, *pl. pron.* [Southern U.S.], ئێوە.

you'd (ūd), (1) you had. (2) you would.

you'll (ūl), (1) you will. (2) you shall.

young (yuŋ), *adj.* (۱) گەنج؛ لاو؛ منداڵ؛ جوان؛ هەرزەکار.
(۲) بەهێز؛ بەتین؛ گورج‌وگۆڵ. (۳) تازە (وەک حیزبێک یا بزووتنەوەیەکی تازە).
(٤) ساوا؛ تازە دامەزراو؛ تازە.
(٥) نەشارەزا؛ نەوکار؛ نەزان؛ کاڵ‌و کرچ؛ فەرێک.
(٦) بچکەڵە؛ منداڵێکی بە ناوی باوکییەوە ناونراو:
(They say ~ Smith is ill.)

n. بەچکە؛ تورتکە؛ تورتەڵە؛ بەچکە بەگشتی: *(a bear and her ~)* .

the young, لاوان؛ گەنجان؛ جوانان.

with young, سکپڕ؛ ئاوس.

young blood, (۱) لاوان؛ گەنجان؛ خەڵکی گەنج.
(۲) گەنجی؛ بیروباوەڕو هێزو بازووی لاوان.

youngish (yuŋ′ish), *adj.* نەختێ گەنج.

youngling (yuŋ′liŋ), *n.* (۱) گەنجێک؛ لاوێک؛ لاو؛ گەنج
(۲) بەچکە؛ ئەمام. (۳) نەوکار؛ نەشارەزا؛ کەسێکی نەشارەزا.

adj. گەنج.

youngster (yuŋ′stēr), *n.* (۱) منداڵ. (۲) لاو؛ گەنجێک. (۳) بەچکە.
(٤) قوتابی پۆلی دووەمی ئەکادیمی هێزی دەریایی ئەمەریکی.

Young Turk, شۆڕشگێڕ؛ ڕادیکاڵی؛ پەرگر. (ئەمە لەناوی حیزبی

" تورکیای تازه " یا " تورکیای لاو "وه وەرگیراوه که له سالی ۱۹۰۸-۱۹۱۸ تورکیای دەبرد بەڕێوە.

younker (yuŋ′kēr), *n.* (۱) لاو؛ پیاوێکی گەنج (۲) منداڵ.

your (yoor), *pron.* هی تۆ: *(Is this ~ book, wallet, etc.?)*

you're (yoor, ūr), = you are.

yours (yoorz), *pron.* (۱) هی تۆ *(Is this cup ~ ?)*
(۲) ئەوەی تۆ *(Y~ was the first face I recognized.)*

yourself (yoor-self′, yēr-self′), *pron.* (*pl.* yourselves), (۱) خۆت (بۆ پاتکردنەوە)؛ خۆت بەخۆت؛ خۆتی خۆت: *(You ~ went.)*
(۲) خۆت: *(You'll hurt ~ .)*
(۳) یاری ناسایی خۆت:
(You haven't been ~ ever since your illness.)

yours truly, (۱) دڵسۆزت: وەرتەیەکە نامەی پێ کۆتایی دەهێنرێت.
(۲) [Colloq.] من؛ خۆم: *(This car belongs to ~ .)*

youth (ūth), *n.* (۱) گەنجێتی؛ گەنجی؛ لاوێتی؛ لاوی؛ هەرزەکاری؛ کوڕێتی؛ کچێتی. (۲) لاوان؛ گەنجان؛ جوانان: *(the ~ of a nation)*
(۳) لاو؛ گەنج؛ هەرزەکار:
(Several ~s showed up for the demonstration.)

youthful (ūth′fəl), *adj.* (۱) گەنج؛ هەرزە: *(~ offenders)*
(۲) گەنجانە؛ تایبەتی بە گەنج؛ وەک گەنج یا لاو:
(a ~ appearance; ~ behavior)
(۳) تازە؛ ساوا. (٤) چالاک؛ بەتین.

-youthfully *(adv.)*; **youthfulness** *(n.).*

youth hostel = hostel.

you've (ūv; *unstressed* yoov, yəv), = you have.

yowl (youl), *v.i.* ناڵاندن؛ لووراندن؛ هاوارکردن
n. ناڵە؛ نوورە؛ هاوار

yo-yo (yō′yō′), *n.* یۆیۆ (۱) یارییەکە بریتییە لە تاڵە بەنێک و بەکرەیەک سەرێکی تاڵە بەنەکە لە بەکرەکە پێچراوە و سەرەکەی تری لە پەنجەیەکەوە کە تاڵە بەنەکە پادەکێشی بۆ لای خۆت لەسەر بەکرەکە هەڵدەکرێ و کە بەرێشی دەدەیتەوە دەکرێتەوە و هەروەها. (۲) [Slang]، کەسێکی پاڕا یا دوودڵ.
(۳) [Slang]. کەسێکی کەر یا بێ مێشک.

yperite (ē′pēr-it), *n.* = mustard gas.

ytterbium (i-tūr′bi-əm), *n.* ئیتربیۆم: توخمێکی کانزایی دەگمەنە (کیمیا)

yttrium (it′ri-əm), *n.* ئیتریەم: توخمێکی کانزایی دەگمەنە (کیمیا)

yuan (ū-än′), *n.* یووان: پارەی کۆنی چینییە.

yucca (yuk′ə), *n.* یەکە (۱) ڕووەکێکی ئەمەریکاییە لە توخمی شلێر گەڵاکەی وەک شیر تیژو درێژەو گوڵەکەی سپی و مێشوولێیە.
(۲) گوڵی ئەم ڕووەکە.

yule (ūl), *n.* جەژنی لەدایک بوونی عیسا؛ کریسمەس.

yule log, بڕەداری کریسمەس: بڕەدارێکی گەورەیە شەوی کریسمەس لە ئاگردانی ناوماڵدا دەسووتێنرا

yule-tide (ūl′tid′), *n.* سەردەمی کریسمەس

Yuman (ū′mən), *n.* یوومان: زمانی خێڵی " یووما "و چەند خێڵێکی تری هیندی ئەمەریکاییە کە لە ناوچەی ئەریزۆنا و خواروی کالیفۆرنیاو مەکسیک دەژین.

adj. یوومایی تایبەتی بە خێڵی " یووما "و زمان و کلتوورەکەیان.

yummy (yum′i), *adj.* [Colloq.]. زۆر خۆش (خواردەمەنی).

yumyum (yum′yum′), *interj.* [Colloq.]. زۆر خۆشە (خواردەمەنی).

yuppie, Yuppie, yuppy (yŭp′i), *n.* [Colloq.]. یەپی گەنجێکی بەهەڵپەی شارنشینی خۆش گوزەران.

yurt (yūrt), *n.* دەوارێکی چەرم یا لبادی خڕو قووچکەداری مەنگۆڵە کۆچەرەکانی سیبریایە

ywis (i-wis′), *adv.* [Obs.], = iwis.

Z z

Z, z (zē; Brit. zed), *n.* (۱) تیپی بیست‌و شەشەمی ئەلفوبێی ئینگلیزیی. (۲) دەنگی ئەم تیپە: " زی " یا " زید ". (۳) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپ کراوی یا هەڵکەندراوی. (٤) بیست‌و شەشەم؛ نیشانەی پلە یا ژمارەی بیست‌و شەشەمی پرستەیەکە.

adj. (۱) تایبەتی بە تیپی Z . (۲) بیست‌و شەشەم.

Z (zē; Brit. zed), *n.* (۱) شتێکە لە شێوەی Z دا. (۲) ژمارەی دوو هەزاری پۆمانی کۆنە.

adj. وەک Z .

Z, ژمارە یا بڕی نەزانراو (بیرکاری).

zabaglione (zäb´əl-yō′ni), *n.* زابلیۆنی خواردنەوەیەکی ئیتاڵییە لە هێلکەو شەکرو ئاوی میوە یا شەرابی پێکەوە شلەقێنراو پێکدێت.

zaffer, zaffre (zaf′ēr), *n.* زافەر: تێکەڵەیەکە لە نۆکسیدی کۆباڵتو سلیکا شووشەو فەخفووری پێ ڕەنگ دەکرێت بە شین.

zamia (zā′mi-ə), *n.* زامیا: دارەختێکی قەد نەستووری کورتی بێ لقی گەڵا بارەشینی ناوچە گەرمەکانە لە کۆمەڵەی دارخورما.

zamindar (zə-mēn´där′), *n.* (لە-) زەمیندار: (۱) باجگری زەوی هیندستانی کۆن. (۲) خاوەن زەوی؛ دەرەبەگ (بەتایبەتی کە باج بدات بە میری).

zany (zā′ni), *n.* (۱) نوێنەری قۆشمەی شانۆگەری پێکەنیناوی کۆن. (۲) کەسێکی قۆشمەو لاساییکەرەوە. (۳) کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشک.

adj. (۱) قۆشمە؛ پێکەنیناوی. (۲) سەیر؛ نابەجێ؛ بێ مانا. (۳) شێت؛ زۆر سەیر.

zap (zap), *v.t.* (۱) لەپڕ کوشتن؛ پەلاماردان‌و کوشتن؛ لە مل دان. (۲) تەزووی ئەلەکتریک یا لێزەر لێدان. (۳) ڕاوەشاندن. (٤) لە مل دان (مەجاز)؛ پەراندن.

v.i. بە فڕکە ڕۆیشتن؛ بە تووندی‌و زەبرەوە ڕۆیشتن.

n. (۱) گڤڤ؛ فڕکە. (۲) پیاماڵێن؛ هێرش.

zareba, zareeba, zariba (zə-rē′bə), *n.* (۱) پەرژین یا تەیمانی نۆردوگا (۲) نۆردوگا یا دێی پەرژین کراو یا تەیمان کراو (بەتایبەتی لە سودان).

zax (zaks), *n.* ئامێرێکە لە تەشوی دەکات.

zeal (zēl), *n.* هەستی بەجۆش؛ هەستی گەرم؛ پەرۆش؛ دل گەرمی: *(to show ~ for a cause, one's work, duty, etc.)*

zealot (zel′ət), *n.* (۱) لایەنگری تووندوتیژو کوێرانە؛ پەرگر: *(a religious ~)* (۲) [Z-]. ئەندامی کۆمەڵێکی ئایینی جوولەکەی پەرگرە کە بە تووندوتیژی بەرهەڵستی داگیرکەری ڕۆمانەکانیان دەکرد لە فەلەستێن دا.

zealotry (zel′ət-ri), *n.* لایەنگری تووندوتیژو کوێرانە؛ پەرگری؛ هەست‌و دڵ گەرمی‌یەکی ئێجگار زۆر.

zealous (zel′əs), *adj.* بە پەرۆش؛ بە جۆش؛ هەست‌و دل گەرم؛ بە دل؛ خوێن گەرم: *(~ to satisfy an employer; ~ efforts)* . **-zealously** *(adv.)*; **zealousness** *(n.)*.

zebec, zebeck (zē′bek), *n.* = xebec.

zebra (zē′brə), *n.* کەرە کێوی: جۆرە کەرێکی کێوی میلی سپی‌و ڕەشداڕە، واتە بازووە.

zebra crossing, [British], شوێنی پەڕینەوەی سەر شەقامی نیشانە کراو بە هێڵی سپی سپی.

zebrass (zē′bras´), *n.* جاشی نێرەکەری کێوی‌و ماکەری ماڵی.

zebra finch, فیسقەگولەیەکی ئوسترالی بازووە.

zebra fish, جۆرە ماسی‌یەکی بازووە.

zebrine (zē′brīn, zē′brin), *adj.* لە کەرە کێوی دەچێ؛ تایبەتی بە کەرە کێوی.

zebrula (zē′broo-lə), *n. Also* zebrule, جاش یا جوانووی کەرە کێوی‌و ماین.

zebu (zē′bū), *n.* گای کۆپارەدار: جۆرە گایەکی زل هیندستانی‌و ئەفریقایی‌یە دووکێڵ بە پشت ماڵی‌یەوەیەتی.

zecchino (tsek-kē′nô), *n. Also* zechin = sequin # 1.

zed (zed), *n.* زێد: تیپی Z بەپێی ووتنی ئینگلیزی. (ووشەی دووەمی دوای ئەمە ببینە)

zedoary (zed′ō-ēr′i), *n.* زەردەچەوە.

zee (zē), *n.* زی: تیپی Z بەپێی ووتنی ئەمەریکی.

zein (zēn), *n.* پرۆتینێکە لە گەنمەشامی دەردەهێنرێ. (لە دروستکردنی پلاستیک‌و بۆیە‌و شتی وەهادا بەکاردێت).

Zeitgeist (tsīt′gīst´), *n.* [G], شێوەی بیرکردنەوەو بۆچوون‌و هەست‌و ڕەوشتی سەردەم یا چەرخێک.

zemindar (zi-mēn´där′), *n.* = zamindar.

Zen Buddhism (zen), *Also* Zen, زێن بوودیزم: ئاین یا فەلسەفەیەکی هیندی‌و یابانی‌و چینی‌یە بۆ گەیشتنە ڕۆشنبیری‌و ڕاستی لەڕێی بیرکردنەوەوە.

zenana (ze-nä′nə), *n.* ژنانە: بەشی ژنان لە خانوو یا ماڵی پۆژهەڵاتیدا.

Zend-Avesta (zen′də-ves′tə), *n.* = Avesta.

zenith (zē′nith), *n.* (۱) تەوقەسەری ئاسمان؛ باڵاترین خاڵی ئاسمان (ئەستێرەناسی). (۲) تاف؛ پۆپە؛ تەوقەسەر؛ لووتکە؛ نووک؛ سەری سەر: *(He was at the ~ of his power and fame.)*

zeolite (zē′ə-līt´), *n.* زیۆلیت: جۆرێکە لە سلیکات لە بەردی ئاگرپژێندا.

zephyr (zef′ēr), *n.* (۱) (ا) بای خۆرئاوا؛ شەماڵ؛ بای شەمال. (ب) شنە؛ شنە با. (۲) زەفیر: قوماشێکی تەنکە. (۳) شتێکی سووک، کەم، سەردەمی، هتد...

Zephyrus (zef′ēr-əs), *n.* خوای شەماڵ یا بای خۆرئاوا (ئەفسانەی یۆنانی).

zeppelin (zep′ə-lin, zep′lin), *n.* باڵۆنی زێپلێن؛ باڵۆن.

zero (zēr′ō), *n.* (۱) سفر. (۲) هیچ؛ سفر: *(His chances of success sank to ~ .)*

zero in, (۱) نیشان (ی چەکی ئاگرین) چاکردن. (۲) (on ~) مشت لێگرتنەوە؛ نیشان لێگرتنەوە؛ سەرنجی تەواو خستنە سەر.

zero hour, کاتی دیاریکراو: (۱) کاتی دیاریکراو بۆ دەست بە هێرش کردن یا بە کارێکی تری سوپایی: *(~ for the coup d'état was 3:00 a.m.)* (۲) کاتی دیاریکراو بۆ دەستپێکردنی کارێکی گرنگ.

zest (zest), *n.* (۱) تام؛ مزری؛ تام خۆشی؛ شتی تام خۆشکەر؛ مەزە. (۲) خۆشی؛ تام (مەجاز): *(Conversation adds ~ to a walk.)* . (۳) تاسەی ژین؛ جۆش؛ حەز؛ دل گەرمی؛ تین؛ خۆشی لێوەرگرتن: *(to do something with ~ ; to enter into a plan with ~)* (٤) تونکلە لیمۆر پرتەقال (کە بۆ تام دەخرێتە شتەوە). *v.t.* خۆش کردن؛ تام خۆش کردن. **-zestless** *(adj.)*; **zestlessly** *(adv.)*.

zestful (zest′fəl), *adj.* خۆش؛ مزر؛ بەتام؛ دل گەرم؛ بەتین؛ حەزکەر؛ بەجۆش **-zestfully** *(adv.)*; **zestfulness** *(n.)*.

zesty (zest′i), *adj.* خۆش؛ بەتام؛ مزر؛ بەجۆش؛ بەتین؛ دل گەرم.

zeugma (zōōg′mə, zūg′mə), *n.* بەکارهێنانی کردارێک یا ناوەڵناوێک بۆ باس کردنی دوو ووتەی پەستەیەک نەگەرچی بەپێی ڕێزمان نەبن هەر باسی یەکێکیان بکات (ڕێزمان): *(with weeping eyes and hearts; to kill a man and his dreams)*

Zeus (zōōs, zūs), *n.* زووس سەرکەوەی خواکانی یۆنانی‌یەکان (ئەفسانەی یۆنانی).

zibeline (zib′ə-līn′, zib′ə-lin), *adj.* زیبلین تایبەتی بە سەموورەو کەولەکەی. *n.* (۱) کەولی سەموورە. (۲) قوماشێکی نەرمی تووکاوی‌یە وەک فەروە.

zibet, zibeth (zib′it), *n.* = civet.

ziggurat (zig′oo-rat), *n.* زەقوورە جۆرە بورجێکی قوورچکەیی چەند نهۆمی ئاشووری‌و بابلی‌یەکانە.

zigzag (zig′zag′), *n.* (۱) هێڵ یا نەخشەی پێچاوپێچ؛ ڕێباز یا شتی پێچاوپێچاوی (۲) یەکێک لەم پێچانە؛ پێچ. *adj.* پێچاوپێچ؛ خواروخێچ؛ پێچاوی: *(a ~ line, course, road, fence, trench, etc.)* *adv.* بە خواروخێچی؛ بە پێچاوپێچ؛ بە پێچ‌و پەنا. *v.t. & v.i.* بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ پێچاوپێچ کردن.

zikkurat, zikurat (zik′oo-rat), *n.* = ziggurat.

zillion (zil′yən), *n.* [Colloq.], زیلیۆن ژمارەیەکی بێ شومار؛ ژمارەیەکی ئیجگار زۆر.

zinc (ziŋk), *n.* چینکۆ؛ تووتیا؛ زینک. *v.t.* چینکۆ پۆش کردن؛ زینک لێدان.

zincate (ziŋk′āt), *n.* زینکات خوێیەکە لە یەکگرتنی زینک یا ئۆکسیدی زینک‌و مادده تلقەکان پەیدا دەبێت.

zincic (ziŋk′ik), *adj.* چینکۆیی؛ زینکی.

zincite (ziŋk′īt), *n.* زینکایت ئۆکسیدی زینکی سوور

zincky, zinky (ziŋk′i), *adj.* = zincic.

zincography (ziŋ-kog′rə-fi), *n.* زینکۆگراف: هەڵکەندنی تیپ‌و وێنە، هتد... لەسەر تەبەقی چینکۆ بۆ چاپ کردنی. **-zincographer** *(n.)*; **zincographic; zincographical** *(adj.)*.

zinc ointment, مەڵحەمێکە ئۆکسیدی زینکی تێدایە بۆ نەخۆشی پێست بەکاردێت.

zincous (ziŋk′əs), *adj.* = zincic.

zinc oxide, ئۆکسیدی زینک؛ ژەنگی تووتیا؛ زینکی سپی.

zinc white, = zinc oxide.

zing (ziŋ), *n.* [Slang], (۱) چالاکی؛ تین؛ گورج‌وگۆڵی؛ چوست‌و چالاکی؛ جۆش (۲) وێزەوێز؛ گیێزەگیێز؛ زیکەزیک. *v.i.* وێزەوێز کردن؛ بە گیێزەگیێز ڕۆیشتن: *(Bees ~ed by.)* .

zingara (tsēŋ′gä-rä′), *n.* [It.], کچە قەرەج؛ ژنە قەرەج

zingaro (tsēŋ′gä-rô′), *n.* [It.], = gypsy.

zingy (ziŋ′i), *adj.* [Slang], (۱) خۆش‌و بە جۆش *(a ~ play, opera, music, etc.)*

(۲) جوان‌و شۆخ‌و سەرنج ڕاکێش؛ کەشخە: *(She wore a new ~ dress.)*

zinkenite, zinckenite (ziŋ′kə-nīt′), *n.* زینکنیت: کانزایەکی خۆڵەمێشی‌یە (کیمیا)

zinnia (zin′i-ə, zin′yə), *n.* زینیا؛ گوڵە پایزە.

Zion (zī′ən), *n.* (۱) گردی زایەن لە قودس (۲) ڕەگەزی جوولەکە؛ جوولەکە بە گشتی؛ جووەکان. (۳) بەهەشت

Zionism (zī′ən-iz′m), *n.* زایۆنیزم؛ جووگەری.

Zionist (zī′ən-ist), *n. & adj.* زایۆنی؛ زایۆنیست؛ جووگەر. **-zionistic** *(adj.)*.

zip (zip), *n.* (۱) گیێزە (وەک دەنگی گوللە)؛ گڤڤە؛ وێزە. (۲) [Colloq.]، چالاکی؛ تین؛ جۆش؛ چوست‌و چالاکی. *v.i.* (۱) گیێزە کردن (وەک گوللە)؛ بە وێزە ڕۆیشتن؛ گڤڤە کردن. (۲) [Colloq.]، بە پەلە چوون؛ خێرا چوون؛ بە فڕکە چوون: *(I'll just ~ to the store.)* *v.t.* [Colloq.], (۱) خێرا بردن؛ بە پەلە بردن: *(I'll ~ you to the airport in no time.)* (۲) (~ up) خۆش کردن: *(A little vinegar will ~ up the salad.)* (۳) (ا) داخستن (بە زیپزە وەک پانتۆڵ). (ب) داخستن (دەم): *(to ~ one's lips or mouth)* .

Zip Code, zip code [zone improvement plan], کلیلی–پۆستە؛ ژمارەی پۆستەی ناوچە؛ ژمارەیەکە پۆستەی ناوچەکە دیاری دەکات‌و بەشێکە لە ناونیشانی خەڵک‌و دەزگا لە ئەمەریکا (بۆ ئاسان کردنی پۆستە گەیاندن).

zip fastener, [British], = zipper.

zip gun, دەمانچەی خۆماڵی.

zipper (zip′ēr), *n.* (۱) جزمە یا کاڵۆشی زنجیردار. (۲) زنجیری پانتۆڵ‌و بلووس، هتد...؛ زیپزە؛ زیپ (هەروەها " slide fastener " و " zip fastener ").

zippy (zip′i), *adj.* [Colloq.], چالاک؛ گورج‌وگۆڵ؛ خێرا؛ چوست‌و چالاک.

zircon (zūr′kon), *n.* زێرکۆن: سلیکاتی زێرکۆنیزم: بەردێکی بلووری بەنرخە.

zirconium (zēr-kō′ni-əm), *n.* زێرکۆنیوم: ڕەنگ زێڕی: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی یا ڕەشە (کیمیا).

zither (zith′ēr), *n. Also* **zithern,** قانون: ئامێرێکی مۆسیقایە؛ سەنتوور. **-zitherist** *(n.)*.

zloty (zlō′ti), *n.* زلۆتی: پارەی پۆڵەندی‌یە

zo- (zō), = zoo.

zoa (zō′ə), *n. plural of* **zoon.**

-zoa (zō′ə), *(protozoa)* پاشگرێکە بەمانای: تونخمە گیاندار.

zoanthropy (zō-an′thrə-pi), *n.* شێتێتی‌یەکە کە شێتەکە خۆی بە گیانداری چوارپێ دەزانێ.

zodiac (zō′di-ak′), *n.* (۱) بازنەی بورجەکان (ئەستێرەناسی)؛ بازنەی کەلوەکان: بازنەیەکە کراوە بە دوانزە بەشەوە هەر یەکەی وێنەی کەلوویەکی تێدا نەخشە کێشراوە. (۲) وێنەی بازنەی بورجەکان (بە دوانزە بەشەکەیەوە)؛ نەخشەی بازنەی کەلوەکان. (۳) [Rare]، بازنە.

zodiacal (zō-dī′ə-k'l), *adj.* تایبەتی بە بازنەی بورجەکان (ئەستێرەناسی).

zodiacal light, پرووناکی کەلوویی: پرووناکی‌یەکە لە ناوچەی خۆرئاوادا پاش خۆرئاوا بوون دەبینرێ‌و لەناوچەی خۆرهەڵاتدا پێش خۆر هەڵاتن

zoisite (zois′īt), *n.* زۆیسیت: بەردێکی بەنرخی پەمەیی، خۆڵەمێشی، یا قاوەیی‌یە بریتی‌یە لە سلیکاتی کالسیۆم‌و ئەلەمنیۆمی ئاوی.

zombi, zombie (zom′bi), *n.* (۱) خوای ئەژدیها (لای ئەوانەی

zonal (zōn′l), *adj.* (۱) ناوچەیی؛ هەرێمی.
(۲) ناوچە ناوچە کراو؛ بەش بەش کراو بە ناوچە ناوچە.

zonary (zōn′ə-ri), *adj.* = zonal.

zonate (zōn′āt), *adj.* *Also* zonated, ناوچە ناوچە کراو؛ هێڵ پێدا ڕاکێشراو بۆ بەش بەش کردنی.

zonation (zō-nā′shən), *n.* ناوچە ناوچە کران؛ بەش بەش کران بە هێڵی دیاریکەر

zone (zōn), *n.* (۱) [Poetic] پشتێن؛ کەمەربەند
(۲) یەکێک لە پێنج هەرێمەکەی پووی زەوی (بەگوێرەی ئاووهەواوی هەرێمەکە ناونراوە: *(torrid ~ ; temperate ~ ; frigid ~)*.
(۳) ناوچە؛ هەرێم: *(a canal ~ ; cotton ~ ; demilitarized ~)*.
(٤) ناوچەیەکی شار (کە بۆ جۆرە بەکارهێنانێک تەرخان کراوە وەک بۆ: بازرگانی باخچە، مال، هتد...).
(٥) ناوچەیەکی شارێکی گەورەی بەش کراو بە چەند ناوچەیەکەوە بۆ مەبەستی پۆستە.

v.t. (۱) بەش بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە (بەتایبەتی شارێک کە هەر ناوچە یا گەرەکێکی بۆ جۆرە بەکارهێنانێک تەرخان کرابێت وەک: بازرگانی، مال، هتد...).
(۲) دەورەدان (بە پشتێن یا کەمەربەند). (۳) نیشانە کردن بە هێڵی جیاکەرەوە.

v.i. بەش کراو بە ناوچە ناوچەوە

zonked (zôngkt), *adj.* [Slang], *Also* zonked out, سەرخۆش (بە خواردنەوە یا بەنگ)؛ مەست؛ کەیل.

zonule (zōn′ūl), *n.* (۱) هەرێم یا ناوچەی بچووک.
(۲) پشتێن یا کەمەربەندی بچووک

zoo (zōō), *n.* باخچەی گیاندااران؛ باخچەی گیانەوەر. (هەروەها " zoological garden ").

zoo- (zō′ō, zō′ə), *Also* zo-, پێشگرێکە بەمانای: (ا) گیانەوەر؛ گیاندار *(zoology)* . (ب) گیانەوەرناسی: *(zoogeography)* .

zoochemistry (zō′ə-kem′is-tri), *n.* کیمیای گیانەوەری.

zoogeographic (zō′ə-jē′ə-graf′ik), *adj.* تایبەتی بە دابەشبوونی جوگرافی گیانەوەر.

-zoogeographical *(adj.)*; **zoogeographically** *(adv.)*.

zoogeography (zō′ə-ji-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای گیانەوەری: لێکۆڵینەوەی دابەشبوونی گیانەوەر بەسەر ناوچەی جوگرافیدا.

-zoogeographer *(n.)*.

zoogloea (zō′ə-glē′ə), *n.* تۆپەڵە بەکتریایەکی جەلاتینییە پێکدێت بەهۆی ئاوسانی دیواری شانەیەکەوە کە ناو زۆر هەڵدەمژێت.

zoography (zō-og′rə-fi), *n.* گیانەوەرناسی نیشانەهەڵدان: لقێکی گیانەوەرناسییە بریتییە لە نیشانەهەڵدانی گیانەوەرو لانەکەی.

-zoographer *(n.)*; zoographic; zoographical *(adj.)*.

zooid (zō′oid), *adj.* گیانەوەری؛ تایبەتی بە گیانەوەر؛ لە گیانەوەر دەچێ.

n. (۱) شانەیەک یا تەنێکی گیانەوەریی کەردبینییە کە سەربەخۆی خۆی دەبزوێ وەک گیاندارێکی سەربەخۆ (وەک تۆزی تۆماو)
(۲) گیانەوەرێکی گەردبینییە کە بەشێکە لە تۆپەڵە گیانەوەرێکی وەها

-zooidal *(adj.)*.

zoolatry (zō-ol′ə-tri), *n.* گیانەوەرپەرستی

zoological (zō′ə-loj′i-kəl), *adj.* *Also* zoologic, تایبەتی بە گیانەوەرزانی؛ گیانەوەری

-zoologically *(adv.)*.

zoological garden = zoo.

zoologist (zō-ol′ə-jist), *n.* گیانەوەرزان؛ زانای گیانەوەر.

zoology (zō-ol′ə-ji), *n.* (۱) گیانەوەرزانی؛ زانستی گیانەوەر.
(۲) گیانەوەری ناوچەیەک بەگشتی. (۳) زانستنامەیەکی گیانەوەرزانی

zoom (zōōm), *v.i.* (۱) وێزەوبیز کردن؛ قڕە، گڵە، یا گزنە کردن.
(۲) بە ووزە، گزنە، یا قڕە ڕۆیشتن: *(The cars were ~ing by on the freeway.)*

v.t. (۳) بە پەلە ڕۆیشتن یا جوواڵندنەوە؛ خێرا هاتن و چوون.
(٤) خێرا فڕین، هەڵسان، یا بەرزبوونەوە بۆ ئاسمان (فڕۆکە).
(٥) (~ in ; ~ out) نزیک خستنەوە یا دوور خستنەوەی دیمەن بە جوواڵندنی هاوێنەی کامێرا؛ جوواڵندنی هاوێنەی کامێرا بۆ دوورو نزیک خستنەوەی دیمەنێک.

v.t. (۱) خێرا فڕۆکە هەڵساندن بۆ ئاسمان.
(۲) (ا) دوورو نزیک خستنەوەی دیمەن بە جوواڵندنی هاوێنەی کامێرا
(ب) جوواڵندنی هاوێنەی کامێرا لەپڕ بۆ ئەم مەبەستە.

n. (۱) ووزەووز؛ قڕە؛ گڵە؛ گزنە. (۲) لەپڕ هەڵسانی فڕۆکە.

zoometry (zō-om′ə-tri), *n.* ئەندازەگیری گیانەوەر؛ ئەندازە گرتن و بەراوردکردنی گیانەوەرو ئەندامەکانی.

-zoometric; zoometrical *(adj.)*; **zoometrically** *(adv.)*.

zoomorphic (zō′ə-môr′fik), *adj.* گیانەوەری؛ شێوەی لە گیانەوەر چوو: *(a ~ deity)* .

zoomorphism (zō′ə-môr′fiz'm), *n.* (۱) بە گیانەوەر پیشاندانی خوا؛ گیانی گیانەوەر کردن بە بەر خودادا؛ تایبەخۆی گیانەوەر نان بە خواوە (ووشەی " anthropomorphism ")
(۲) شێوەی گیانەوەر بەکارهێنان لە هونەردا.

-zoon (zō′on), پاشگرێکە بەمانای: گیانەوەر؛ شانە یا گیانەوەری گەردبینی سەربەخۆ: *(spermatozoon)* .

zooparasite (zō′ə-par′ə-sīt′), *n.* گیانەوەری مشەخۆر

-zooparasitic *(adj.)*.

zoophagous (zō-of′ə-gəs), *adj.* گیانەوەرخۆر؛ گۆشتخۆر

zoophile (zō-of′ə-li), *n.* گیانەوەر دۆست (بەتایبەتی یەکێک کە دژی تۆپکاری گیانداری زیندوو بێ لە تاقیگەدا).

zoophilous (zō-of′ə-ləs), *adj.* (۱) گیانەوەر دۆست؛ گیانەوەرخواز.
(۲) بە گیانەوەر چات کراو (ڕووەک).

zoophobia (zō′ə-fō′bi-ə), *n.* ترسی گیانەوەر؛ لە گیانەوەر ترسان.

zoophyte (zō′ə-fīt′), *n.* گیانەوەری ڕووەکی: گیانەوەری لە ڕووەک چوو لە شێوەو تایبەخۆدا (وەک شیلان و ئیسفەنج).

-zoophytical *(adj.)*.

zooplasty (zō′ə-plas′ti), *n.* پەیوەست کردنی شانەی گیانەوەر لە لەشی مرۆڤ.

-zooplastic *(adj.)*.

zoosperm (zō′ə-spûrm′), *n.* = spermatozoon.

zoospore (zō′ə-spôr′, zō′ə-spōr′), *n.* تەنی یەک خانەیی ڕووەکی بزۆک (وەک هەندێ قەوزە).

-zooporic; zoosporous *(adj.)*.

zootechnician (zō′ə-tek-nish′ən), *n.* گیانەوەر پەروەردەکەر.

zootechnics (zō′ə-tek′niks), *n.* = zootechny.

zootechny (zō′ə-tek′ni), *n.* گیانەوەر پەروەردەکردن؛ پەروەردە- کردن و زاوزێ پێ کردن و وەچە چاک کردنی گیانەوەر.

-zootechnical *(adj.)*.

zootomy (zō-ot′ə-mi), *n.* (۱) تۆپکاری گیانەوەر.
(۲) تۆپکاری بەراوورد.

-zootomic; zootomical *(adj.)*.

zoot suit, دەستە جلێکی پیاوانەی کۆن باوە لە پانتۆلێکی دەڵبی دەرهلنگ

تەسك‌و چاکەتێکی درێژو یەخە پان‌و قەنەواچە ئەستوور پێکدێت.

zoril, zorille (zôr′il), *n. Also* zorila, گیانەوەرێکی شێردەری نەفەریقایە لە توخمی مشکی خورما.

Zoroastrian (zō´rō-as′tri-ən), *adj.* زەردەشتی؛ تایبەتی بە زەردەشت‌و ئایینەکەی

n. زەردەشتی؛ کەسێکی زەردەشتی.

Zoroastrianism (zō´rō-as′tri-ən-iz′m), *n.* زەردەشتی؛ ئایینی زەردەشتی (کە دەڵێت: لە جیهاندا دوو خوا یا هێز هەیە یەکێکیان هی ئاش یا ڕووناکی و ئەوی تریشیان هی خراپ یا تاریکی‌یە و ئەم دوو هێزە هەمیشە لە ناکۆکیدان: بەڵام لە ئەنجامدا هێزی ڕووناکی سەردەکەوێت).

zoster (zos′tēr), *n.* . herpes zoster (١) کەمەر؛ پشتێن

zounds (zoundz), *interj.* [Archaic], جوێنێکە تووڕەیی، بێزاری، یا سەرسامی دەردەبڕێ.

zucchetto (tsōō-ket′ō), *n.* کڵاوی قەشە کاسۆلیک‌و سەرەک قەشەو پاپا

zucchini (zōō-kē′ni), *n.* کوولەکەی ناریکەی سەوز؛ کوولەکەی چێشت

zwitterion (tzvit′ēr-ī´ən), *n. Also* zwitter ion, ئایۆنی جووتە یا هاوبەش ئایۆنی گەرەو سارد یا بەهێزو بێ هێز پێکەوە (کیمیای فیزیایی).

zygapophysis (zig´ə-pof′ə-sis, zī´gə-pof′ə-sis), *n.* جوورت چوکلە یا زیادە ئێسقانێکە کە دوو بڕبڕە لێك دەدات.

zygo- (zī′gō, zig′ə), *Also* zyg-, پێشگرێکە بەمانای: (١) جوورت؛ دوو (*zygodactyl*) . (٢) جووت بوون؛ یەکگرتن: (*zygospore*).

zygodactyl (zī´gə-dak′til, zig´ə-dak′til), *adj.* جوورت چنگ؛ دووچنگە. دوو چنگی بەرەو پێشەوەیە‌و دووانیشی بەرەو دواوە (وەك هەندێ باڵندە).

n. باڵندەی دووچنگە. باڵندەیەکە دوو چنگی لە دواوەیە‌و دوو چنگیشی لە پێشەوە (وەك تووتی).

zygoma (zī-gō′mə, zi-gō′mə), *n.* . zygomatic bone (١) . zygomatic arch (٢) . zygomatic process (٣)

zygomatic (zī´gə-mat′ik, zig´ə-mat′ik), *adj.* کوڵمی؛ گوڵمەیی؛ تایبەتی بە ئێسقانی گۆنە

zygomatic arch, کەوانەی کوڵم یا گۆنە

zygomatic bone, ئێسقانی کوڵم (هەروەها " cheek-bone ").

zygomatic process, چوکلە یا زیادە ئێسقانی کوڵم (کە کەوانەی کوڵم پێك دێنێ).

zygomorphic (zī´gə-môr′fik, zig´ə-môr′fik), *adj. Also* zygomorphous, دوڕفلیقانە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی)؛ دوانە؛ دوو بەشی پەیوەست.

-zygomorphism *(n.).*

zygosis (zī-gō′sis, zi-gō′sis), *n.* جوورت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێ.

zygospore (zī′gə-spôr´, zig′ə-spōr´), *n.* تەنێکی پێکهاتوو لە جوورت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێی هاوبەشە.

zygote (zī′gōt, zig′ōt), *n.* زایگۆت: خانەی پێکهاتوو لە جوورت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێ.

-zygotic *(adj.).*

zymase (zī′mās), *n.* زایمێز: هەوێنێکە شەکر دەگۆڕێت بۆ ئەلکهوول‌و دووەم ئۆکسیدی کاربۆن، واتە دەبێتە هۆی ترشان.

-zyme (zīm), پاشگرێکە بەمانای: هەوێن؛ ئەنزیم.

zymo- (zī′mō, zī′mə), *Also* zym-, پێشگرێکە بەمانای: ترشان: *(zymology)*

zymogen (zī′mə-jən), *n. Also* zymogene, زایمۆجین: هەوێن پەیداکەر؛ ترش پەیداکەر.

zymogenic (zī′mə-jen′ik), *adj. Also* zymogenous, (١)- تایبەتی بە " زایمۆجین " (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) ترشێنەر.

(٣) هەوێن پەیداکەر؛ ترش پەیداکەر.

zymology (zī-mol′ə-ji), *n.* هەوێنزانی؛ زانیاری هەوێنەکان؛ زانیاری هەوێن‌و ترشان.

-zymologic; zymological *(adj.)*; **zymologist** *(n.).*

zymolysis (zī-mol′ə-sis), *n.* ترشان.

-zymolytic *(adj.).*

zymometer (zī-mom′ə-tēr), *n.* زایمۆمەتر: ترشان پێو؛ ئامێرێ ترشان پێشاندەر.

zymoplastic (zī-mō´plas′tik), *adj.* هەوێن پەیداکەر؛ ترش پەیداکەر

zymoscope (zī-mō′skōp´), *n.* زایمۆسکۆپ: هێزی هەوێن پێو؛ ئامێرێکە هێزی ترشاندنی هەوێن دەپێوێت.

zymosis (zī-mō′sis), *n.* (١) ترشان. (٢) نەخۆشی تووش بوون. (٣) [Rare]، درم؛ نەخۆشی پەڕۆك.

zymotic (zī-mot′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ترشان. (٢) پەڕۆك؛ تایبەتی بە نەخۆشی پەڕۆك: *(a ~ disease)*.

zymurgy (zī′mēr-ji), *n.* کیمیای ترشان: لقێکە لە کیمیا لە ترشان دەکۆڵێتەوە (بەتایبەتی دەربارەی شەراب‌و بیرە گرتنەوە)؛ ترشانزانی.

IRREGULAR VERBS

کرداری نائاسا

Infinitive	Past Tense	Past Participle
abide	abode; abided	abode; abided
arise	arose	arisen
awake	awoke	awaked; awoke
backbite	backbit	backbitten; backbit
backslide	backslid	backslid; backslidden.
be (am; *art* * ; is; are)	was: *wast*; *wert*; were	been
bear	bore: bare	borne; born
beat	beat	beaten
become	became	become
befall	befell	befallen
beget	begot; begat	begotten
begin	began	begun
behold	beheld	beheld
bend	bent	bent; bended
bereave	bereaved; bereft	bereaved; bereft
beseech	besought	besought
beset	beset	beset
bespeak	bespoke	bespoken; bespoke
bestride	bestrode	bestridden; bestrid; bestrode
bet	bet; betted	bet; betted
betake	betook	betaken
bethink	bethought	bethought
bid	bade: bid	bidden; bid
bide	bode; bided	bided
bind	bound	bound
bite	bit	bitten; bit
bleed	bled	bled
blend	blended; blent	blended; blent
bless	blessed: blest	blessed; blest
blow	blew	blown
break	broke	broken; *broke*
breed	bred	bred
bring	brought	brought
broadcast	broadcast; broadcasted	broadcast; broadcasted
browbeat	browbeat	browbeaten
build	built	built
burn	burnt; burned	burnt; burned
burst	burst	burst
buy	bought	bought

* ئەو ووشانەی بە تیپی خوار *(Italic)* نوسراون شێوەی کۆنن .

cast	cast	cast
catch	caught	caught
chide	chid	chidden; chid
choose	chose	chosen
cleave	clove; cleft	cloven; cleft
cling	clung	clung
clothe	clothed;*clad*	clothed; *clad*
come	came	come
cost	cost	cost
creep	crept	crept
crow	crowed; crew	crowed
cut	cut	cut
dare	dared; durst	dared
deal	dealt	dealt
dig	dug; *digged*	dug; *digged*
do	did	done
draw	drew	drawn
dream	dreamed; dreamt	dreamed; dreamt
drink	drank	drunk
drive	drove	driven
dwell	dwelt	dwelt
eat	ate	eaten
fall	fell	fallen
feed	fed	fed
feel	felt	felt
fight	fought	fought
find	found	found
flee	fled	fled
fling	flung	flung
fly	flew	flown
forbear	forbore	forborne
forbid	forbade; forbad	forbidden
forecast	forecast; forecasted	forecast; forecasted
forego	forewent	foregone
foreknow	foreknew	foreknown
foresee	foresaw	foreseen
foretell	foretold	foretold
forget	forgot	forgotten
forgive	forgave	forgiven
forsake	forsook	forsaken
forswear	forswore	forsworn
freeze	froze	frozen
gainsay	gainsaid	gainsaid
get	got	got; gotten
gild	gilded; gilt	gilded
gird	girded; girt	girded; girt
give	gave	given

go	went	gone
grave	graved	graven; graved
grind	ground	ground
grow	grew	grown
hamstring	hamstringed; hamstrung	hamstringed; hamstrung
hang	hung; hanged	hung; hanged
have(hast; has)	had; *hadst*	had
heard	heard	heard
heave	heaved; hove	heaved; hove
hew	hewed	hewed; hewn
hide	hid	hidden; hid
hit	hit	hit
hold	held	held
hurt	hurt	hurt
inlay	inlaid	inlaid
keep	kept	kept
kneel	knelt	knelt
knit	knitted; knit	knitted; knit
know	knew	known
lade	laded	laden
lay	laid	laid
lead	led	led
lean	leant; leaned	leant; leaned
leap	leapt; leaped	leapt; leaped
learn	learnt; learned	learnt; learned
leave	left	left
lend	lent	lent
let	let	let
lie	lay	lain
light	lighted; lit	lighted; lit
lose	lost	lost
make	made	made
mean	meant	meant
meet	met	met
melt	melted	melted; molten
misdeal	misdealt	misdealt
misgive	misgave	misgiven
mislay	mislaid	mislaid
mislead	misled	misled
mistake	mistook	mistaken
misunderstand	misunderstood	misunderstood
mow	mowed	mown
outbid	outbade; outbid	outbidden; outbid
outdo	outdid	outdone
outgo	outwent	outgone

outgrow	outgrew	outgrown
outride	outrode	outridden
outrun	outran	outrun
outshine	outshone	outshone
outspread	outspread	outspread
outwear	outwore	outworn
overbear	overbore	overborne
overcast	overcast	overcast
overcome	overcame	overcome
overdo	overdid	overdone
overdraw	overdrew	overdrawn
overeat	overate	overeaten
overfeed	overfed	overfed
overgrow	overgrew	overgrown
overhang	overhung	overhung
overhear	overheard	overheard
overlay	overlaid	overlaid
overleap	overleapt; overleaped	overleapt; overleaped
overlie	overlay	overlain
override	overrode	overridden
overrun	overran	overrun
oversee	oversaw	overseen
overset	overset	overset
overshoot	overshot	overshot
oversleep	overslept	overslept
overspread	overspread	overspread
overtake	overtook	overtaken
overthrow	overthrew	overthrown
overwork	overworked	overworked; overwrought
partake	partook	partaken
pay	paid	paid
put	put	put
read	read	read
rebuild	rebuilt	rebuilt
recast	recast	recast
relay	relaid	relaid
rend	rent	rent
repay	repaid	repaid
retell	retold	retold
rid	ridded; rid	rid; ridded
ride	rode	ridden
ring	rang; rung	rung
rise	rose	risen
rive	rived	riven; rived
run	ran	run
saw	sawed	sawn; sawed
say	said	said
see	saw	seen

seek	sought	sought
sell	sold	sold
send	sent	sent
set	set	set
sew	sewed	sewn; sewed
shake	shook	shaken
shear	sheared; *shore*	shorn; sheared
shed	shed	shed
shine	shone	shone
shoe	shod	shod
shoot	shot	shot
show	showed	shown; showed
shred	shredded; *shred*	shredded; *shred*
shrink	shrank; shrunk	shrunk; shrunken
shrive	shrove; shrived	shriven; shrived
shut	shut	shut
sing	sang; *sung*	sung
sink	sank; *sunk*	sunk; sunken
sit	sat	sat
slay	slew	slain
sleep	slept	slept
slide	slid	slid; slidden
sling	slung	slung
slink	slunk	slunk
slit	slit	slit
smell	smelt; smelled	smelt; smelled
smite	smote; *smit*	smitten; *smit*
sow	sowed	sown; sowed
speak	spoke; *spake*	spoken
speed	sped; speeded	sped; speeded
spell	spelt; spelled	spelt; spelled
spend	spent	spent
spill	spilt; spilled	spilt; spilled
spin	spun; span	spun
spit	spat; *spit*	spat; *spit*
split	split	split
spoil	spoilt; spoiled	spoilt; spoiled
spread	spread	spread
spring	sprang	sprung
stand	stood	stood
stave	staved; stove	staved; stove
steal	stole	stolen
stick	stuck	stuck
sting	stung	stung
stink	stank; stunk	stunk
strew	strewed	strewn; strewed
stride	strode	stridden; strid
strike	struck	struck; striken
string	strung	strung
strive	strove	striven
sunburn	sunburned; sunburnt	sunburned; sunburnt

swear	swore; *sware*	sworn
sweep	swept	swept
swell	swelled	swollen; swelled
swim	swam	swum
swing	swung	swung
take	took	taken
teach	taught	taught
tear	tore	torn
tell	told	told
think	thought	thought
thrive	throve; thrived	thriven; thrived
throw	threw	thrown
thrust	thrust	thrust
tread	trod	trodden; trod
unbend	unbent	unbent
underbid	underbid	underbidden; underbid
undergo	underwent	undergone
undersell	undersold	undersold
understand	understood	understood
undertake	undertook	undertaken
underwrite	underwrote	underwritten
undo	undid	undone
upset	upset	upset
wake	woke; waked	waked; woken; woke
waylay	waylaid	waylaid
wear	wore	worn
weave	wove	woven; wove
wed	wedded	wedded; wed
weep	wept	wept
win	won	won
wind	winded; wound	winded; wound
withdraw	withdrew	withdrawn
withhold	withheld	withheld
withstand	withstood	withstood
work	worked; *wrought*	worked; *wrought*
wring	wrung	wrung
write	wrote; *writ*	written; *writ*

IRREGULAR PLURALS

کۆی نائاسا

Singular	Plural
addendum	addenda
alga	algae
alumna	alumnae
alumnus	alumni
analysis	analyses
antenna	antennas, antennae
apparatus	apparatuses
appendix	appendices, appendixes
axis	axes
bacillus	bacilli
bacterium	bacteria
basis	bases
beau	beaux
bison	bison
buffalo	buffalos, buffaloes
bureau	bureaus
bus	busses, buses
cactus	cactuses, cacti
calf	calves
child	children
corps	corps
corpus	corpora, corpuses
crisis	crises
criterion	criteria
curriculum	curricula
datum	data
deer	deer
die	dice
dwarf	dwarfs, dwarves
diagnosis	diagnoses
echo	echoes
elf	elves
ellipsis	ellipses
embargo	embargoes
emphasis	emphases
erratum	errata
fireman	firemen
fish	fish, fishes
focus	focuses
foot	feet
formula	formulas
fungus	fungi, funguses
genus	genera
goose	geese
half	halves
hero	heroes
hippopotamus	hippopotami,
hippopotamuses	
hoof	hoofs, hooves
hypothesis	hypotheses
index	indices, indexes
knife	knives
leaf	leaves
life	lives
loaf	loaves
louse	lice
man	men
matrix	matrices
means	means
medium	media
memorandum	memoranda
millennium	millenniums, milennia
moose	moose
mosquito	mosquitoes
mouse	mice
nebula	nebulae, nebulas
neurosis	neuroses
nucleus	nuclei
oasis	oases
octopus	octopi, octopuses
ovum	ova
ox	oxen

paralysis	paralyses
parenthesis	parentheses
person	people
phenomenon	phenomena
potato	potatoes
radius	radii, radiuses
scarf	scarfs, scarves
self	selves
series	series
sheep	sheep
shelf	shelves
scissors	scissors
species	species
stimulus	stimuli
stratum	strata
syllabus	syllabi, syllabuses
symposium	symposia, symposiums
synthesis	syntheses
synopsis	synopses
tableau	tableaux
that	those
thesis	theses
thief	thieves
this	these
tomato	tomatoes
tooth	teeth
torpedo	torpedoes
vertebra	vertebrae
veto	vetoes
vita	vitae
wharf	wharfs, wharves
wife	wives
wolf	wolves
woman	women
zero	zeros, zeroes

Common Abbreviations and Acronyms

کورتکراوە باوەکان

Abbreviation	Meaning in Kurdish
A	
A.B., Bachelor of Arts	بڕوانامەی بەکەلۆریۆسی ئەدەبیات
abbr., abbreviation	کورتکراوە
A.D., *or* **AD,** Anno Domini	پاش زایین؛ سالّی زایینی
adj., adjective	ناوەڵناو
adv., adverb	ناوەڵکردار
AF, Air Force	هێزی هەوایی
AFB, Air Force Base	بنکەی هێزی هەوایی
AI *or* **A.I.,** Amnesty International	ڕێکخراوی لێبوردنی جیهانی
a.m. *or* **A.M.,** Ante Meridiem	پێش نیوەڕۆ
A.M. *or* **M.A.,** (L. *Artium Magister*), Master of Arts	بڕوانامەی ماستەری هونەر و ئەدەب
A.M.A., American Medical Association	ڕێکخراوی پزیشکیی/ پزیشکەوانیی ئەمەریکی
AIDS, Acquired Immune Deficiency Syndrome	ئەیدز؛ نەخۆشیی کەمیی بەرگریی لەش
A.P., Associated Press	ئاژانسی هەواڵ (ئەسۆشێتد پرێس)
Apr., April	گوڵان
apt., apartment	خانە؛ شوقە
A.S.A.P., *or* **ASAP,** *or* **a.s.a.p,** As Soon As Possible	بەزووترین کات
assoc., associate	هاو؛ یاریدەدەر
asst., assistant	یاریدەدەر
Aug., August	گەلاوێژ ؛ ئاب
Ave., Avenue	شەقام
A.W.O.L, *Mil.* absent without official leave	نەهاتن بۆ ئیش بێ مۆڵەتی فەرمی
B	
B.A., (L. *Baccalaureus Artium*) Bachelor of Arts	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی هونەر و ئەدەب
B.B.A., Bachelor of Business Administration	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی کارگێڕی
BBC., British Broadcasting Corporation	دەزگای پەخشی بەریتانی؛ دەزگای ڕادیۆ و تەلەفزیۆنی بەریتانی
B.C., *or* **BC,** (۱) Before Christ (۲) British Columbia	(۱) پێش زایین. (۲) کۆڵۆمبیای بەریتانی (بەشی ڕۆژاوای کەنەدا)
B.D.S., Bachelor of Dental Surgery	بڕوانامەی بەکەلۆریۆسی نەشتەرگەریی دان
Bldg., Building	خانوو
Blvd., Boulevard	شەقام (پان)
B.S., Bachelor of Science	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانست
B.Sc., Bachelor of Science	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانست
C	
C, Celsius	پلەی سەدیی گەرما
C.C., carbon copy	وێنەی دەقاودەق
C.E.O. *or* **CEO,** Chief Executive Officer	سەرۆکی ئەنجومەنی بەڕێوەبەران

CIA *or* **C.I.A.,** Central Intelligence Agency	دەزگای ناوەندی هەواڵگری ئەمریکا
Co., Company	کۆمپانیا
C.O.D., cash/collect on delivery	پارە دەدەیت کاتی وەرگرتن
colloq., colloquial; colloquialism	زمانی ئاخافتن؛ زمانی قسەکردن
conj., conjunction	ئامرازی لێکدەر؛ ئامرازی پەیوەندی
C.P.A., Certified Public Accountant	ژمێریاری گشتیی بڕوانامەدار
CV., Curriculum Vitae	کورتەی ژیاننامە / ژینnامە

D

D.D.S., (١) Doctor of Dental Science (٢) Doctor of Dental Surgery	(٢) پزیشکی دان؛ دانساز. (١) نەشتەرگەری دان؛ پزیشکی نەشتەرگەریی دان
Dec., December	بەفرانبار
Dem., Democrat; Democratic	دیموکراتی
Dep., *or* **dept.,** department	بەش (دەزگا)
D.J., disk jockey	بڵاوکەرەوەی مۆزیك لەسەر ئێزگەی رادیۆ یا لە ئاهەنگدا
Dr., Doctor	دکتۆر
D.S. *or* **D.Sc.,** Doctor of Science	دکتۆرای زانست

E

ECG, electrocardiogram (EKG)	نەخشەی پشکنینی ئەلکتڕۆنی بۆ دڵ
Ed. D., Doctor of Education	بڕوانامەی دکتۆرای پەروەردە
educ., education	پەروەردە
e.g., *(*L*. exampli gratia)* for example	بۆ نموونە؛ بۆ وێنە
EKG, electrocardiogram	نەخشەی پشکنینی ئەلکتڕۆنی بۆ دڵ
ESL, English as a Second Language	ئینگلیزی وەك زمانی دووەم
esp., especially	بە تایبەتی
esq. *or* **esqr.,** esquire	بەڕێز
ESP, Extra Sensory Perception	هەستی هەستپێکردنی/پێزانینی ناشاسا
EST, Eastern Standard Time	کاتی زستانەی / ئاسایی ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا
et al., *(*L*. et alii)* and other things	وەنەوانی تر؛ هەتادوایی
etc., et cetera, and others, and so on	هەتادوایی؛ وە هەروەها؛ هتد
EU *or* **E.U.,** European Union	یەکێتیی ئەورووپا

F

F.A.A., Federal Aviation Agency	دەزگای فڕینی فێدرالی
F *or* **Fahr.,** Fahrenheit	فەرەنهایت؛ پلەی گەرما
FBI *or* **F.B.I.,** Federal Bureau of Investigation	دەزگای لێکۆڵینەوەی تاوانی فێدرالی
Feb., February	ڕەشەمێ
fem., feminine	مێ؛ مێیینە
ff., and the following	وە لاپەرەکانی دواییشی
FIFA, Federation International e de Football Association (International Federation of Association Football)	یەکێتی تۆپی پێی نێودەوڵەتی
fig., figure	وێنە
Fri., Friday	هەینی
Ft., (١) feet (٢) foot	پێ (پێوان)

G

Gen., General	جەنەرال
GDP, Gross Domestic Product	کۆی بەرهەمی ناوخۆ
G.M.T., Greenwich Mean Time	کاتی گرینیچ
GNP, Gross National Product	کۆی بەرهەمی نەتەوەیی
G.O.P. *or* **GOP,** Grand Old Party (the Republican Party)	حیزبی جمهوری ئەمریکی
G.P. *or* **PG** *or* **GP,** General Practitioner	پزیشکی گشتی
GPS, Global Positioning System	سیستمی جێ دۆزینەوەی جیهانی

H

hdqrs., headquarters	بارەگا
HIV, Human Immunodeficiency Virus	ڤایرۆسی لاوازکردنی بەرگریی لەش
hon., honourable	بەڕێز
hr., hour	کاتژمێر؛ سات
hwy., highway	ڕێگاوبان؛ ڕێگای خێرا

I

IAEA, International Atomic Energy Agency	دەزگای هێزی ئەتۆمیی جیهانی
ibid., ibidem	هەمان سەرچاوە (پەراوێز)
ID, identification; identity	ناسنامە؛ پێناس
i.e., (L *id est*) that is	واتە
IELTS, International English Language Testing System	سیستمی جیهانیی تاقیکردنەوەی زمانی ئینگلیزی
IMF, International Monetary Fund	سندوقی دارایی جیهانی
Inc., incorporated	یەککرتوو
interj., interjection	باری سەرسامی (ڕێزمان)؛ ووشەی سەرسامی
intl., international	جیهانی
IOU, I owe you	من قەرزاری تۆم
IPA, Internal Phonetic Alphabet	ئەلفبێی دەنگیی جیهانی
IQ *or* **I.Q.,** Intelligence Quotient	پلەی زیرەکی (تاقیکردنەوە)
IRS, International Revenue Service	بەڕێوەبەرایەتی باجی دەسکەوت
ISBN, Internal Standard Book Number	ژمارەی پێوانەی نێودەوڵەتیی پەرتووک
ISO, International Standardization Organization	ڕێکخراوی پێوانە یەکخستنی جیهانی

J

Jan., January	ڕێبەندان
jr., junior	کوڕ (ناونیشان) ؛ منداڵ
Jul., July	پووشپەڕ
Jun., June	جۆزەردان؛ بارانبڕان

K

kg., kilogram	کیلۆگرام
K.K.K., Ku Klux Klan	ڕێکخراوی ڕەگەزپەرستیی سپیی ئەمەریکی
K.O., knockout	بەزەوییدادان (بۆکسبازی)

L

Laser, Lightwave Amplification by Stimulated	لەیزەر

Emission of Radiation

lb., (L. *libra*) pound — پاوەند

lbs., pounds — پاوەند (کۆ)

lit., literature — ئەدەب؛ وێژە

loc. cit., (L. loco citato) in the place, or passage, already mentioned — لە هەمان سەرچاوە یا جێدا (پەراوێز)

ltd. *or* Ltd., limited — سنووردار

M

M.A., (L. *Magister Artium*) Master of Arts — بڕوانامەی ماستەری ئەدەبیات

Mar., March — نەورۆز

masc., masculine — نێرینە

M.B.A., Master of Business Administration — بڕوانامەی ماستەری کارگێڕی

MC, master of ceremonies — ئاهەنگێڕ؛ ئاهەنگگێڕ

M.D., (L. *Medicinae Doctor*) Doctor of Medicine — پزیشک

MIA *or* M.I.A., missing in action — لەجەنگدا وون

mg., milligram — هەزارێەکی گرام؛ میللیگرام

mgr., manager — گارگێڕ؛ بەڕێوەبەر

mgt., management — گارگێڕی؛ بەڕێوەبەرایەتی

mi., mile — میل

Mlle., mademoiselle — خاتوو (کچ)؛ خانم

Mlles., mademoiselles — خانمان (کچ)

Mme., madame — خاتوو (ژن)؛ خانم

Mmes., mesdames — خانمان

Mon., Monday — دووشەممە

MP, (۱) member of parliament (۲) military police — (۱) ئەندامی پەرلەمان. (۲) پۆلیسی سوپا

m.p.h., miles per hour — (ئەوەندە) میل لە کاتژمێرێکدا

Mr., mister — کاک؛ جەناب

Mrs., mistress — خاتوو (ژنی شوکردو)

MS, manuscript — دەستووس

Ms., Miz — خاتوون؛ خانم؛ (نازناوی ژنە کاتێ نەزانی مێردارە یا نا یا نەتەوێ بیڵێی)

M.S., Master of Science — بڕوانامەی ماستەری زانست

M.Sc., Master of Science — بڕوانامەی ماستەری زانست

N

NASA, National Aeronautics and Space Administration — بەڕێوەبەرایەتی نەتەوەیی زانستی فڕین وئاسمان؛ ناسا

NATO, North Atlantic Treaty Organization — پەیمانی باکووری ئەتڵەنتی؛پەیمانی ناتۆ

N.B., nota bene — بڕوانە؛ تێبینی

N.B.A., National Basketball Association — ڕێکخراوی یاری باسکەی نەتەوەیی

no. *or* No., (۱) north (۲) number — (۱) باکوور؛ سەروو. (۲) ژمارە؛ نمرە

Nov., November — سەرماوەز

N.S.C., National Security Council — ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی

N.Y., New York — شاری نیوێۆرک؛ ویلایەتی نیوێۆرک

O

O.A.S., Organization of American States	ڕێکخراوی وڵاتەکانی ئەمریکا
obs. *or* **Obs.,** (١) obsolete (٢) obstetrics	(١) کۆن (ووشەی سیستەم، نامێز) (٢) پزیشکەوانیی منداڵبوون
Oct., October	گەلاڕێزان
OE. *or* **O.E.,** Old English	(زمانی) ئینگلیزیی کۆن
O.E.D., Oxford English Dictionary	فەرهەنگی ئۆکسفۆردی ئینگلیزی
op. cit., (L. opere citato) in the work cited	هەمان سەرچاوە (پەراوێز)
OPEC, Organization of Petroleum Export Countries	ڕێکخراوی وڵاتانی ناردەی نێوەندەوە
oz., (١) ounce (٢) ounces	ئاونس، ڤانگزەیەکی پاوەن

P

p., page	لاپەڕە
PC *or* **P.C.,** personal computer	کۆمپیوتەری خۆ(پی)، کۆمپیوتەری کەسی
Ph.D., (L. *Philosophiae Doctor*) Doctor of Philosophy	بڕوانامەی دکتۆرا
pkwy., parkway	ڕێگا، ڕێگاوبان
pl., plural	کۆ (زمانەوانی)
p.m. *or* **P.M.,** post meridiem	پاش نیوەڕۆ
P.O., post office	پۆستەخانە
P.O.B. *or* **POB,** post office box	سندوقی پۆست، سندوقی پۆستەخانە
POW, prisoner of war	دیلی جەنگ
pp., (١) pages (٢) past participle	(١) لاپەڕە. (٢) گەردانی سێیەمی کردار (ڕێزمان)
prep., preposition	ناماڕاز، پەیوەندی
prof., professor	پرۆفیسۆر
pron., pronoun	ڕانار
P.S., *or* **p.s.,** postscript	دوا ووتە، تێبینی (لە کۆتایی نامەدا بەکاردەهێنرێ وەک پەراوێز)
PTA, *or* **P.T.A.,** Parent-Teacher Association	ئەنجومەنی مامۆستایان و باوکوداپیکان

Q

q.v., (L *quod vide*) which see	ئەمەش ببینە (پەراوێز)

R

RADAR, Radio Detecting And Ranging	(١) دیاریکردنی شوێن و تایبەتمەندیی دەزگایەک لە دوورەوە بە شەپۆلی ڕادیۆ. (٢) نامێری بەجێهێنانی ئەم کارە، ڕادار
re., (١) reference (٢) regarding	دەربارەی (لەسەرەتای نامەدا بەکاردەهێنرێ)
Rep., Republican	جمهوری
rev. *or* **Rev.,** reverend	بەڕێز (ئەشە)
RN, *or* **R.N.,** registered nurse	پەرستاری بڕوانامەدار
r.p.m., revolutions per minute	ژمارەی خولانەوەی مەکینەیەک لە خولەکێکدا
R.S.V.P., (F. *repondez s'il vous plait*)	وەڵام بدەرەوە تکایە

S

Sat., Saturday	شەممە
Sep. *or* **Sept.,** September	ڕەزبەر، مشتاخان
sgt., sergeant	عەریف

sing., singular — تاك (ڕێزمان)

SOS, Save Our Souls — ڕزگارمان کەن! فریامان کەون (شفرەی هاوارکردنە بۆ فریا کەوتن)

St., (١) saint (٢) street — (١) پیر؛ پیاوی پیرۆز. (٢) شەقام

Sun., Sunday — یەك شەممە

T

TB, *or* **tb,** tuberculosis — نەخۆشی سیل

TDY, temporary duty — ئەرکی کاتی (لە شوێنێکی جیا لە شوێنی ئاسایی کار)

TOEFL, Test of English as a Foreign Language — تاقیکردنەوەی ئینگلیزی وەك زمانێکی بێگانە

Th. *or* **Thurs.** *or* **Thu.,** Thursday — پێنج شەممە

trans., transitive — کرداری تێپەڕ (ڕێزمان)

Tu. *or* **Tues.,** Tuesday — سێشەممە

TV, Television — تەلەفزیۆن

U

U.A.R., United Arab Republic — کۆماری عەرەبیی یەکگرتوو

U.A.E., *or* **UAE,** United Arab Emirates — میرنشینی عەرەبیی یەکگرتوو

U.K., *or* **UK,** United Kingdom — شانشینی یەکگرتوو؛ بەریتانیا

UFO, Unidentified Flying Object — تەنی فڕیوی نەناسراو

U.N., *or* **UN,** United Nations — نەتەوە یەکگرتووەکان

UNESCO, United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization — ڕێکخراوی پەروەردە و زانست و کلتووری نەتەوە یەکگرتووەکان؛ یونێسکۆ

UNICEF, United Nations Children's Fund — یونیسێف؛ سندووقی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ سەرپەرشتیی منداڵان

Univ., university — زانکۆ؛ زانستگا

UPI, United Press International — ئاژانسی ڕۆژنامەگەرێتی‌نێودەوڵەتی یەکگرتوو

U.S. *or* **U.S.A.,** *or* **USA,** (١) United States (٢) United States of America — ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا؛ ئەمەریکا

U.S.I.A., United States Information Agency — ئاژانسی ئەمەریکا بۆ دەنگ و باس

U.S.S.R., Union of Soviet Socialist Republics — یەکیەتی سۆڤیەت

V

V.G., very good — زۆر باش

v.i., verb transitive — کرداری تێنەپەڕ (ڕێزمان)

VIP, *or* **V.I.P.,** very important person — کەسێکی زۆر گرنگ؛ کەسایەتییەکی زۆر گەورە

vol., volume — بەرگ (پەرتووك)

vols., volumes — بەرگەکان (پەرتووك – بۆ پەرتووکێ کە چەند بەرگێکی هەبێ)

V.P., vice-president — جێگری سەرۆك

v.t., verb transitive — کرداری تێپەڕ (ڕێزمان)

W

W.C., water closet (toilet) — ئاودەستخانە؛ ئاودەس؛ سەرئاو

Wed., Wednesday — چوار شەممە

WHO, *or* **W.H.O.,** World Health Organization — ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی

wkly., weekly — هەفتانە

WW, *or* **W.W.,** World War — جەنگی جیهانی

www, World Wide Web — **تۆڕی جیهانی(ی ئنتەرنێت)**

X

Xmas, Christmas — **کریسمەس**

Y

YMCA, *or* **Y.M.C.A.,** Young Men's Christian Association — **رێکخراوی گەنجە مەسیحییەکان**

yr., year — **ساڵ**

YWCA, *or* **Y.W.C.A.** *or* **Y.W.,** Young Women's Christian Association — **رێکخراوی ئافرەتە گەنجە مەسیحییەکان**

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربي ، فارسي)

فەرهەنگی

ئازادی

ئینگلیزی-کوردی

د. حەمە رەشید قەرەداخی

Third Edition - 2012 I2